

PARIS. — IMPRIMERIE V» P. LAROUSSE ET O

49» WE aOTRK.tUMK-DKS-CtUMPS, 49

COMMENTARIA
IN
SCRIPTURAM SACRÀM

R. P. CORNELII A LAPIDE

K SOCIETATE JESU,
SANCTÆ SCRIPTURAE OHM LOVANII, POSTEA ROM.E PROEKSS'ORIS,
ACCURATE RECOGNOVIT AC NOTIS ILLUSTRAVIT

AUGUSTINUS CRAMPON,
DIOCESIS AMBUX. PIUCSBVTUU

EDITIO NOVA

ACCURATE EXPURGATA MENDIS QUÆ IN PRIOREM IRREPSE-
RANT.

TOMUS VIGESIMUS
EPISTOLARUM CANONICARUM

-----LIBRARY-----
of the Missionaries of the S. Heart»
NATICK, R. 1.

PARISHS

APUD LUDOVICUM VIVÈS, BIBLIOPOLAM EDITOREM

13, VU VULGO DICTA DELkMBRE, 13

M DCCC LXXVI

COMMENTARIUS

IN

EPISTOLAS CATHOLICAS.

LIBRARY-----

~ ----- of the Missionaries of the S. Heart,
NATICK, R. 1.

ARGUMENTUM.

Septem sequentes Epistola*, nimirum una S. Jacobi, duæ S. Petri, tres S. Joannis, una S. Jndæ, vocantur Catholico*. .Cujus epitheti varii varias dant causas. Vera et genuina est nimirum catholicas hic non opponi Ivrreticis, q. d. Epistola; hæ Christian® sunt et orthodoxae, non hæreticæ. Quis enim hoc negat aut nescit? Simili enim ratione Epistola; S. Augustini, Basilii, Hieronymi , Nazianzeni, Cypriani, Bernardi, etc., vo-
Catloh- cand.c essent Catholic®. Catholicum ergo hic.
w . ü non opponitur erroneo, sed privato et particu-
urJies' lnr' ' *demque est quod universale e! commune.
M ' q. <l. Epistolæ hæ non sunt particulares et pri-
vate, V. g. ad amicum ; nec tractant particularia negotia, uti faciunt Epistola' Ciceronis et aliorum quæ inde *Familiares* vocantur; sed sunt universales et cccumenicæ, tractantque res omnibus Catholicis et fidelibus communes: unde per eos ubique terrarum spargendo;, recitami®, crebro-que legendæ et relegendæ sunt (1).
Enercli- Similes, imo eædein fuere Epistolæ encyclic®,
>> e<< sive circulares, quas Episcopi de rebus gravibus
dcIU' et publicis, V. g. de persecutione et martyriis, scribebant et mittebant ad omnes Ecclesias totius orbis, communis fidei et ædifteationis causa, ut talibus exemplis et monilis fideles ubique ad constantiam animarent : unde et publice in Ecclesiis legebantur. Talcs sunt encyclic® S. Clementis, Thcophili Alexandrini, S. Ignatii,S. Polycarpi, etc. Sicali enim Judæi et hostes Ecclesia* mittebant litteras contra Christianos et Christianam fidem per totum orbem, ut eam cunctis exosam redderent, teste S. Hieronymo præfat. in *Epist. S. Pauli* : sic ex adverso Apostoli et Episcopi mittebantencyclicas, id est orbiculares, ad fideles totius mundi, ut eos in fide et virtute confirmarent. Hinc Apollonius apud Eusebium, lib. V, cap. xyli, de Themisontc ait : « Audebat, Apostolum imitando, Catholicam ad omnes Ecclesias Epistolam contexere. » Idem Eusebius ait Diony-

(I) Ad objectionem, quod secunda et tertia Joannis Epistola singulis personis inscriptæ sint, respondent, eas, qui epistolis illis Apostolici* nomen *Cutholicanim* primi imposuerunt, secundam et xerti.nn Joannis nen recepisse.

xx.

sium, Corinthiorum Episcopum, Catholicas ad Ecclesias scripsisse Epistolas Catholicas, id est, universales ct encyclicas , sive circulares. *Catholicum* enim vox Græca est (composita ex id est *juxta, secundum*, per, *propter, circa,et tei*, id est *totum, commune, universum*) significans commune, generale et universale. Sic ci *wû* xxi xifc- ktxd vocantur ab Hermogene. Catholicum ergo est, quod circa omnia versatur. Inde Medici vocant *Catholicum* pharmacum , quod omnibus simul humoribus vacuandis utile est. Inde præcepta universalialia, vel perpetualia vocant *Catholica*, ait Quintilianus, lib II, cap. xni.

Inde fides et Ecclesia vocatur Catholica, est- Citboii- que hrec ejus nota et indicium præcipuum, quod CB:n ' scilicet ipsa sit universalis, omnium nimirum e Xsu . gentium, locorum et temporum; cum Ivereses particularium sint personarum, regionum et jclatum, suis limitibus et angulis circumscripte. Audi S. Augu<linuin, epist. 170 *ad Severinum* : « Ipsa est Ecclesia Catholica; unde xxtouxii græce appellatur, quod per totum orbem terrarum diffunditur. Hanc ignorare nulli licet; ideo secundum verbum Uomini nostri Jesu Christi abscondi non potest. » Idem Augustinus *Contra Epistolam fundamenti*, cap. tv: « In Ecclesias Catholic® gremio me justissime tenet consensus populorum alque gentium; tenet auctoritas miraculis inchoata, spe nutrita, charitate aucta, vetustate firmata. Tenet ab ipsa Sede Petri apostoli, cui pascendas oves suas post resurrectionem Dominas commendavit, usque ad praesentem Episcopatum successio sacerdotum. Tenet postremo ipsum Catholic® nomen, quod non sine causa inter tam multas hæreseSjSic ista Ecclesia sola obtinuit, ut cum omnes hæretici se Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniatur , nullus hærticorum vel Basilicam suam , vel domum audeat ostendere.» Venerabilis Bcda in *Confie*. cap. vi : «Sicut, ait, unus Dominus, una fides, unus baptismus, unus Deus et Paler omnium : ita est una Catholica omnium electorum multitudo per omnia et mundi loca, et tempora smculi, eidem uni Deo et Patri

IN EPISTOLAS CATHOLICAS ARGUMENTUM.

subjecta. nS. Parianus, Barcinonensis Episcopus, episl. 1 *ad Symproniutn* Novali tnum de Catholico nomine : a Christianus, inquit, mihi nomen est, Catholicus vero cognomen ; illud me nuncupat, istud ostendit. Hoc probor, inde significor, etc. Catholicus, ubique unum, vel, ut doctiores putant, obedientia omnium nuncupatur, mandatorum scilicet Dei; atque ita Catholicus Christianus est. n S. Hilarius ad Constantium Imperatorem : «Certe, ait, voces exclamantium a tua mansuetudine exaudiri decet : Catholicus sum , indo esse hrerelicus; Christianus sum, non Artantis; et melius est mihi in hoc steculo mori, quam alienjus privati potentia dominante casiam veritatis virginitatem corrumpere. » Ilursmn S. Augustinus in *Psal*, Lxv, ad illud , *Jubílale Deo, omnis Ierra* : «Nemo, ait, jubilet in parte, omnis terra jubilet, Catholicajubilet, Catholica totum tenet. Quicumque partem tenet, cl a toto pncisusest, ululare vult, non jubilaré. » Preclare vero Vincentius Lirinensis in aureo libello contra profanas here-suin novitates: «In ipsa, ait, Catholica Ecclesia magnopere curandum esi ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum. Hoc est enim vere proprieque Catholicum, quod ipsa vis numinis ratioque declarat, qu.e omnia vere universaliter comprehendit. Sed b. ' ita demum lit, si sequamur universitatem , au: - quitatem, consensionem. Sequimur autem universitatem hoc modo, si hanc unam fidem verá n esse fateamur, quam lota per orbem confitetur Ecclesia. Antiquitatem vero ita, si ab his nullatenus sensibus recedamus, quos sanctus majores ac patres nostros celebrasse manifestum est. Consensionem quoque itidem, si in ipsa vetustate omnium, vel certe pene omnium sacerdotum pariter et magistrorum definitiones sententiasque sectemur (1).»

Hanc Catholicam lidcm, legem, Ecclesiam describunt, et Catholicis ubivis locorum et temporum demonstrant et commendant lire epistola;; idcirco Cioouici Catholic® nuncupantur. Ende eædem quoque iul' Canonie® cognominantur, quia scilicet fidelibus

(1) Onset Hug, *Einleitung in d. Neu Tcstam.*, part. II, pag. 454 seq., *Catholicas* apellan hac epistolas, quia ex, secundum Evangelia, Apostolorum Actus Paulinasquo Epistolas, reliquam novi Testamenti partem *universe* complectuntur. Novum enim Testamentum, ait, in tres partes primitus distribuebatur, quarum prima Evangelii» et Actibus, secunda I). Pauli Epistolis, tertia exterorum Apostolorum scriptis constalut Istam opinionem minime probat D. Glaire, *Introduction aux livres de l'Anc. et du N'ow. Testament*, tom. VI, pag. 233. Haud ita improbabilis est Noesselti sententia , principio hoc nomen proprium fubse primi: Petri et Joannls Epistola:, quo distinguerentur a ca teris eoratndem scriptorum epistolis, qu e incerta) Iblei ' ni ; post vero, quum Jacobi etiam (I Juda) Epistole in plurimis Ecclesiis publica lectione probata) fuissent, translatum esse nomen ad nnivenas, pias disci ruere a Pauli Epistolis vellent Scriptores veteres. Ita epistola *Catholica* esset *legitima*, omniumqiiic «onsensu probata.

Aposlolicum Cononem, rcgireim, normam et formam recte credendi, et Christiano vivendi ptw-scribunt ; et quia Canonicam S. Scripture veritatisque a beo revelata; auctoritatem dignitatemque obtinent, uti contra nonnullos olim hac de re, teste Eusebio, lib. III *lIlistor.*, cap. xxv, dubitantes, definiunt Concilia Laodicense, Cnrlhagf-nense HI, cnp. xt.vit, l'Iorenlinum et Tridentinum, sess. IV. Hinc cl a Patribus Catalogum Librorum **Canonicorum S. Scripture** recensentibus eidem **inscribuntur**, ut ab **innocentio I**,Gelasio, Origene, Epiphanio, Alhanasio, Hieronymo, Augustino, Damasceno, et aliis quos citat Bellarmintis, lib. I *De Verbo Dei*, cnp. xvm. Preclare S. Hieronymus, epist. 103 *ad Paulinum* : «Jacobus, inquit, Petrus, Joannes, Judas septem Epistolas ediderunt, tam mysticas, quam succinctas, et breves pariter ac longas : breves in verbis, longas in sententiis; ut rarus sit, qui non in earum lectione crecutiat. »

Nota : Similes, imo ere lem srepe sententia; re- Couma-periuntur in Epistolis Canonicis, qure in **Pauli-**' nis. Ratio est, quia idem Spiritus per omnes g,.'''' Apostolos loquebatur, et quia omnes eodem ævo arua. iisdem populis, eadem de re, fide et virtutibus scripserunt: eadem de causa, quod unus Propheta dicit, dicunt cl crebri, uti in Prooemio eorum o. tendi. Qu re Puililnre Epistolia magnam lucem Canonicis allerunt : Paulus enim uberior est, et uberius mores fidelium sui revi expressit et cor-rexit. Igitur dogmata et sententia; Pauli antistrophre sunt sententiis S. Petri, Jacobi, Joannis et Jud.e, uti suis locis ostendam. Voluit enim Deus hanc consensus harmoniam, et quasi concentum in Epistolis **requeue** in Evangelii!» existera ad **indubitatum** veritatis Evangelic® testimonium, ut nemo de ea dubitare possit, dum omnes Apostolos et Evangelistas, locis licet et temporibus disjunctos, idem tamen de ea scribere et constantor asseverare legit, imo conspicit. Epistole ergo lire continent medullam Evangelii! : earum enim scriptores Apostoli fuerunt prreconcs Christi; unde passim ad verba et dogmata Christi in Evangeliiis descripta alludunt, imo eadem citant, ac fidelibus in memoriam revocant et inculcant.

Porro S. Judas totus est in fide orthodoxa , S. Joannes in charilale, S. Jacobus in oratione et patientia, S. Petrus in sanctitate Christiana fidelibus commendanda (2). Extant inter opera S. Thomre

(2) SuspicaatnseslStorrius, *De Catholicarum Epistolarum occasione it consilio*, Petrum et Jacobum scripsisse ad Christianosexjudaos minoris Asi.e, eo consilio, ul obviam irenl abusui doctrinx Paulin® do fide et legis Mosaic® abrogatione, dcclararentipio suum cum Paulo consensum, necnon ut animos firmarent Christi inorimi Aria: minoris adversus falsos doctores inilsregionibns gra-sanies. Judam arbitratur, commotum pravorum sollicitationibus, aliquanto post editionem alterius epistole Petri, sive pusi mortem Apostoli eliamnum durantibus, Christianos minoris Asilo ad constantiam in vera doctrina tuonila ilenuo

IN EPISTOLAS CATHOLICAS ARGUMENTUM.

Aquinatis *Comment. in Epistolam Canonice* vnde
Iker per errorem ascribi S. Thomae Doctori Alexandrino

excelandos per Joannem petrum de quo occurrere voluit
Cerinthi errori, per quem vetus pugna contra periclitum
Studium inter Antiquos Christianos reperiuntur. Borrii.

gelioj cum sint Thomae Anglici, uti et Comment,
in Genesim, Isaiam, Jeremiam et Apocalypsin,
docent Sixtus Senensis et Possevinus in Breviario,
noster Lorinus et alii : licet Bellarminus et non-
nulli alii opinentur ea esse genuina S. Thomae
Aquinatis.

IN EPISTOLAM SANCTI JACOBI PROOEMIUM.

Eruito Tria hic promittenda sunt : primum, de nucto-
m c Xo r*,ate 'n,jU3 Epistola; *secundum*, de argumento;
&>d. *tertium*, de auctore.

Quoad *primum*, Lutherus hoc loco, hanc Jacobi Epistolam a Canone sancit Scriptura resecat, eamque vocat stramineam, avidam et Apostolo indignam. Balio ejus est, quod ipsa commendans opera bona, adversetur doctrina) Lulheri docentis, nos sola fide justificari, imo S. Pauli, qui idem docet *Roman*, in, 28, inquit Lutherus. Luthcrum scqimur Brentius, Kemnitius et Centuriatores Magdeburgenses, quin et Erasmus hoc loco asserit, eam non redolere gravitatem Apostolicam.

Verum de fide est, hanc Epistolam esse Canonicam, partemque genuinam S. Scripturarum. Id enim definiunt Concilia paulo ante citata; idem docent Pairs citati, adeoque hic est sensus et consensus totius Ecclesia, uti multis veterum et recentiorum testimoniis ostendit Judocus Coccius in *Thesauro Catholico*, tom. 1, lib. VI, pag. 713. Ad argumentum Lulheri respondet S. Augustinus, lib. *De Tide et operibus*, cap. xiv, ideo S. Jacobum, Petram et Joannem suas scripsisse Epistolas, ne quis legens Epistolas S. Pauli, proserthn ad Romanos, putaret cum Luthero solam fidem sufficere ad salutem. Explicant ergo Paulum, docentque cum per fidem non excludere, sed includere opera ex fide manantia, sicut arbor non excludit, sed includit fructus, quos pro-gignit et portat. Quocirca Calvinus, lib. III *Instit.*, cap. xvii, § II et 12, et Calvinista Epistolam S. Jacobi admittunt ut Canonicam. Soli ergo Luthero cum suis videtur straminea, vereque talis est. tum quia ut stramen accensum urit et evertit stramineam ejus fidem, tum quia ut stramen ignitum comburit, et in ælcrnum comburet blasphemato ejus linguam, qua hanc Epistolam Spiritui Sancto adimit, et diabolo errorum auctori ascribit. Vide Bellarminuin, lib. I *De Verbo Dei*, cap. xvii, ubi ocio argumenta, quæ Lutheran! huic Epistola objiciunt, dissolvit et confutat.

Porro, in collocandis Epistolis Canonicis in Biblis, uon est servatus ordo dignitatis : sic enim preponi debuissent Epistola S. Pelvi, ulpole

Principis Apostolorum; sed temporis. Preponitur ergo cuderis Epistola S. Jacobi, sive quod ju ins sit scripta, sive quod prius inter Canonicas Scripturas post mortem ejus sit relata. Mortuus est enim Jacobus sex annis ante S. Petrum, et 38 annis ante S. Joannem; S. Jacobus enim obiit anno Christi 63, S. Petrus 69, S. Joannes 101. Vide Chronotaxim. Denique si earum veritatem et auctoritatem species, aucloremque primarium, nullus inter eas est ordo; sed omnes sunt pares et æqualcs. Omnes enim habent veritatem et auctoritatem canonicam, quia omnes dictat sunt a Spiritu Sancto.

Quoad *secundum*. Quæritur quodnam sit argumentum hujus Epistola? Respondeo : Scopus et argumentum ejus est, *primo*, animare fideles ad constantiam iu persecutione, quam patiebantur a Judæis et Gentibus. Hoc enim est ejus exordium : «Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis ; » ac deinceps graphice inviet patienti decus et majestatem depingit. *Secundo*, commendare opera bona et exercitium virtutum, præsertim pietatis et charitalis. Quia enim S. Paulus in epist. *ad Roman*, et *ad Galat.*, adeo extulerat fidem Christi et depresserat opera legis, ne quis id acciperet et extenderet ad opera fidei et charitalis, ideoque otiose in fide et gratia Christi conquiesceret, explicat, docetque opera fulci requiri ad meritum et ad salutem ; præsertim quia Simon Magus (quem hoc avo secutus est Lutherus, Calvinus eorumque assecla) occasionem ex Paulo naclus palam docuit non requiri opera ad salutem, solamquo fidem sufficere. Audi de eo Irenreum, lib. i, cap. xx : « Docebat, inquit, eos qui in eum et Selenem (uxorem vel meretricem) ejus spem habebant, ut liberos agere quæ velint : secundum enim ipsius gratiam salvari homines, sed non secundum operas justas. » Hanc primani primi hæresiarchæ (quem mox secutus est Menander, Carpocras, Valentinus, Eunomiis, Gnostici alique plurimi) h t-resiin statini in ejus exordio convellere et confutare aggressi sunt Apostoli, puta SS. Petrus, Jacobus et Joannes, tam verbo quam scriptis Epistolis. *Tertio*, quia idem Simon i>ru* docebat libertatem carnis, æque ac Lutherus, ac

proinde Christianos a lege liberos, libere posso vacare ventri et veneri; solam enim fidei sufficere ad salutem : Jacobus eidem fortiter resistit, docetque contrarium, nimirum concupiscentiarum mortificationem, continentiam, abstinentiam, modestiam; multis enim laboribus, rerumnis, persecutionibus, et sæpe morte ac martyrio comparandum esse regnum coelorum, Itaque verbis, scriptis et factis, adversus fluvium carnis libertate late fluentem et exundantem, validissimum opponit aggerem. Simon enim Magus erat Samaritanus, suosque errores spargebat in Samaria, quæ vicina est Hierosolymis, coque eosdem derivabat. Debuit itaque ex officio pastorali S. Jacobus, quasi Hierosolymis et Judææ Episcopus, cum, quasi gregis sui lupus, palam omni conatu sese opponere. Fuit ergo ipse vere Jacobus, id est, pastor fidelium, supplantator infidelium. Hinc ejus Epistola est Catholicæ fidei verusque canon et regula. Inter alia enim docet: *primo*, omne malum a nobis oriri, omne bonum a Deo Patre luminum, ideoque illud ab eo postulandum; *secundo*, sapientiam Christianam distinguit a mundana; *tertio*, mundum adversari Christo, et Christum mundo; *(piarum)*, mortificandas esse animi cupiditates; *quinto*, vanam et inanem esse ambitionem et prosperitatem hujus vita; *sexto*, Deum fore scelerum et sceleratorum judicem et vindicem, ideoque cavendam personarum acceptionem et contemptum pauperum; *septimo*, ambiendam esse amicitiam Dei, sæculi vero fugiendam; *octavo*, vitandam esse anxiam sollicitudinem de rebus futuris, et quiescendum in paterna Dei cura et providentia. *Quarto*, illustrat omnium verum lumen dat documenta, præsertim fidei, spei, religionis, mansuetudinis, simplicitatis et candoris, beneficiarum et curarum pauperum, silentii et frenarum irarum ac linguarum, mutuarum charitatis et benevolentiarum; fugiendam esse avaritiam et juramentum, in tribulatione patienter exspectandum esse Dei adventum. *Quinto*, sancit sacram unctionem infirmorum, item precandi et psallendi studium, insuper sacram exomologesin. Denique : « Qui converti, inquit, fecerit peccatorem ab errore verum suum, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum. » Ex dictis liquet, hanc Epistolam scriptam esse post Epistolam S. Pauli ad Romanos; quam cum ille scripserit anno Christi 58, sequitur post illum annum hanc scriptam esse a Jacobo, ac consequenter non diu ante mortem et martyrium quod obiit ipso anno Christi 63. Nam, ut ait S. Irenæus, lib. III, cap. i, Apostoli toti intenti erant prædicationi, ideoque sero coeperunt sua dogmata scriptis maulare (I).

Porro videri posset hæc Epistola scripta He-

braicæ, nipote ab Hebræo Jacobo ad Hebræos per orbem dispersos. Verum communior sententia est, scriptam esse græcè, tum quia lingua Græca eo tempore erat communis, etiam Judæis, præsertim dispersis. Unde utebantur ipsi promiscuè Græca versione Septuaginta æque ac Hebræo Bibliorum textu; ideoque Christus et Apostoli, quin et Josephus ac Philo citant Mosen et Prophetas juxta versionem Septuaginta, non juxta Hebræum textum. Tum quia Jacobus hanc Epistolam, etsi primario scripserit Judæis, secundo tamen scripsit Gentibus, adeoque sæculis omnibus : Gentium autem lingua tum latissime patens, erat Græca; tum denique quia S. Athanasius in Synopsi scribit Evangelium S. Malthæi a S. Jacobo translatum esse, utique ex Hebræo in Græcum, quasi universalius idioma. Ergo eodem videtur S. Jacobus scripsisse suam Epistolam, ut plures legere et intelligere possent. Sic S. Petrus, S. Joannes, S. Judas, S. Paulus omnes suas epistolas, excepta ad Hebræos et ad Romanos, scripserunt græcè.

Commentarii sunt veteres plures in hanc Epistolam. Prænoto, S. Augustinus, sed intercidit hic ut ejus Commentarius. Audi cum, lib. II *Retract.* cap. XXXII : « Inter opuscula mea reperitur expositionem epistolæ Jacobi Apostoli, quam retractans adverti annotationes potius expositorum quorundam ejus locorum, in librum redactas fratrum diligentia, qui eas in frontibus codicis esse noluerunt. Adjuvant ergo aliquid, nisi quod ipsam epistolam, quam legebamur quando ista dictavi, non diligenter ex Græco habebamus interpretatam. » *Secundo*, Didymus Alexandrinus, præceptor S. Hieronymi, brevem et eruditum scripsit Commentarium in hanc Epistolam et in cæteras Canonicas. Extat is torn. Vili *Biblioth. SS. Patrum.* *Tertio*, extat in hanc Epistolam Calena Græcorum Patrum, scilicet S. Dionysii, Athanasii, frenali, Chrysostomi, Nazianzen, Basilii, Nysseni, Epiphani, Cyrilli, Theodori et aliorum, quam Joannes Felicianus in Latinum convertit. *Quarto*, Ven. Buda. *Quinto*, Q. Eumenius. *Sexto*, Thomas, non Aquinas, nec Angelicus (ille enim Lyrano fuit anterior : mortuus est enim anno Domini 1274, Lyranus autem floruit anno 1320. Hic autem Auctor citat Lyrano commentans in *epist.* I S. Petri, cap. ii, vers. 19), sed Angelicus Doctor Anglico non absimilis, sive acumen, sive doctrinam, sive stylum, sive professionem (fuit enim Ordinis S. Dominici) species, sed eo posterior : floruit enim anno Domini 1100, teste Sixto Senensi in *Biblioth.* Ex recentioribus scripserunt per plures passim noti, recentissime et exactissime Balthasar Paes Lusitanus, Franciscus Fevardentius, Petrus Stevurlius, Gregorius Primaticcius, qui breviter, sed nervose S. Jacobi sententias per syllogismos stringit et connectit. E Societate nostra P. Alfonsus Salmeron, Benedicinus Justinianus, et Joannes Lorinus. Hos omnes sequar.

ft) Sepp, opere cui titulus in Gallica versione, *La Fête de N. S. J. C.*, loin. I, p. 369. ait S. Jacobi epistolam anno Christi 59 scriptum fuisse.

sed in ore meo per compendium et mellilegium. Quoad *tertium*. Quæritur quis sit hujus Episcopi. Negat Lutherus et Erasmus esso S. Jacobi; dubitat Cajetanus. Verum Concilia jam citata, aequae ac Patres, totaque Ecclesia ascribit eam S. Jacobo. Quare de fide est eam esse S. Jacobi. Sed dubium est utrius sit. Duo enim inter Apostolos fuerunt Jacobi, unus filius Zebedæi, frater S. Joannis, occisus ab Herode, Actor, cap. xii, 2, patronus Hispaniarum, qui cognominatur Major. Alter Alphæi, qui frater Domini, *Galat.* i, 19, et a S. Marco, cap. xv, vers. 40, a Minor » (sive ætate, sive vocatione, ut vult noster Loricós; sive statura, ut vult Fevardentiis; sive quo alio respectu) cognominatur, fuitque primus Episcopus Hierosolymorum. Jacobo Zebedæi hanc Epistolam tribuunt Hispani nonnulli, ut Lucius Dexter in *Chronico*, ubi asserit S. Jacobum predicasse Judæis per Hispaniam dispersis, iisque hanc scripsisse Epistolam. Adde quoque «qua? fuit prima Scriptura novi Testamenti, tanto Apostolo digna. » Idem habet versio Arabica et Mozarabes in Liturgia, ac eorum patriarcha S. Isidorus, lib. *De vita et morte Sanctorum*, cap. lxxiii, quos citat, quorumque sententiam probabilem esse censet noster Gaspar Sanchez, tract. 3 *De Profectione S. Jacobi in Hispaniam*, cap. xii. Idem habet Syriaca versio Widmanstadii, quæ hanc Epistolam tribuit S. Jacobo, qui cum S. Petro et S. Joanne interfuit transfigurationi Christi : ille autem fuit Zebedæi, non Alphæi. Idem censet Sixtus III Pontifex, epist. *De multis Doctoribus*, quæ extat tom. V *Biblioth. SS. Patrum*. Sed, ut bene notant ibidem Doctores Parisienses in ultima editione, Bellarminis, *De Scriptor. Eccles.*, Baronius et alii, Epistola lure falso ascribitur Sixto III Pontifici (quod nomen multos viros doctos decepit), cum sit Pelagiani cujuspian. Omnia enim tribuit libero arbitrio, et grillum nihil; asserit hominem posse vivere sine omni peccato, etiam levissimo. Denique totus scatet erroribus Pelagianorum.

Vehementer alii passim, et veteres et recentiores, hanc Epistolam tribuunt S. Jacobo Alphæi, primo Hierosolymorum Episcopo. Haec S. Hieronymus in *Catalogo Script. Eccles.*, in *Jacobo*; Eusebius, lib. II *Hist.*, cap. XXII vel XXIII; S. Augustinus in cap. II *Epist. ad Galatas*; S. Ambrosius, lib. VII in *Luc.*, cap. IX.

Illic Jacobus fuit frater Juda' et Simonis Apostolorum, ut patet ex epistola Judæ, vers. I, ac Joseph Justi, qui oppositus fuit S. Mattiæ in sorte Apostolatus, Actor, i, 23; *Matth.* xxi, SS. Filius fuit Alphæi, qui alio nomine dictus est Cleophas, et Mariæ, quæ a filio cognominata est Jacobi; a marito, Cleophas : licet nonnulli velint Cleophas fuisse patrem Mariæ, et consequenter avum Jacobi. Quot enim nonnulli distinguunt Jacobum Apostolum ab Episcopo Hierosolymorum, Iresque faciunt Jacobos, primum Zebedæi, secundum Alphæi, tertium Episcopum Hierosolymorum, qui fue-

rit auctor hujus Epistolæ, ut faciunt Epiphanius, *Iurresi* 76, Dorothæus in *Synopsi*, et Insinuant S. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, et clarius Clemens, lib. II *Constitut. Apost.*, cap. iiv, refellunt S. Hieronymus, Eusebius, Clemens Alexandrinus, Baronius et alii, et ex iis Franciscus Suarez. III *part.*, tom. II, disp. v, sect. 4. Imo Concilium Tridentinum, sess. IV, ubi auctorem hujus Epistolæ asserit esse Jacobum Apostolum, do quo plura cap. I, vers. I.

Porro quia, ut ait S. Ambrosius, lib. II *De Virginitate*, a primis discendi ardor est nobilitati magistris, » Jacobus hic fuit miræ sanctitatis et sapientiæ. Id patet primo, ex eo quod vocatus sit frater Domini, tum quia cognatus erat Christi, tum quia Christo simillimus moribus, forma et vultu, teste S. Ignatio, epist. 2 *ad Joannem*, et Origene, lib. I *Contra Celsum*, ac si Christi frater et gemellus fuisset. Quare necesse est Jacobum eximia fuisse forma et pulchritudine. Talis enim fuit forma Christi, teste Psalms : « Speciosus forma præ filiis hominum, » *Psalms.* xlii, 3. Rursum hinc sequitur, Jacobum Christo, Apostolis et Christianis fuisse percharum. Similitudo enim, quæ ac virtus est conciliatrix amoris et amicitiæ. Addit Epiphanius, *hicMt* 70, Jacobum a puero simul cum Christo fuisse educatum. Hinc cognominatus est *Justus*, ab eximia justitia et sanctimonia, teste S. Hieronymo in *Gutat.* i; Eusebio, lib. II *Istoria*, cap. i: Chrysostomus, boni. 5 in *Mettili.* } et Antiocho monacho, *hom.* 72, qui addit, hoc *Justi* cognomen a singulari justitia illi esse inditum communibus omnium fuifragilis. Unde cognominatus est a Gratis Patribus id est frater Dei. Hinc et nonnulli dicunt Jacobum instar Joannis Baptistæ et Jeremiæ, sanctificatum fuisse in utero matris. Haec S. Epiphanius, *hares.* 29, Illegisippus apud S. Hieronymum in *Jacobo*, et S. Antoninus, III p., tom. XXXI, cap. viii, penes quos sit hujus rei tides. Certe mater ejus Maria Jacobi sanctissima, e Jerusalem Verulas in Italiam translata, multis magnisque claret miraculis, ut habet Martyrologium Romanum, die 25 maii, et Chronica Verulensi.

Secundo, sicut Christus fuit minister circumcisionis, ut ait Apostolus *Hom.* xv. 8, hoc est, solis prædicavit Judæis, tanquam genti fidei, sancti et a Deo decem, cui per Prophetas eundem, tanquam Messiam et Salvatorem promiserat : ita et Jacobus (filius Christi frater, successor et lueres, ex omnibus Apostolis, ab iisdem jussu Christi, teste Eusebio, lib. VII *Histor.*, cap. xiv, in fine, electus et constitutus esse sancta civitatis, pulchra Hierosolymorum, Episcopus ac Judæorum Pastor. Unde Hesychius in oratione quæ exstat apud Pholium in *Dibbiolh.*, num. 833, Jacobum vocat novum Jerusalem summum ducem, sacerdotum principem, Apostolorum verticem, in lampadibus resplendentem, et inter astra maxime illustrem. Porro indilutus est Jacobus Episcopus Hierosolymorum.

lymm a S. Pclro. Joanne ut Jacobo h itribun : ita Anacletus Pontifex, cpifct, *ad Episcopos Italian;* id- que postridie necis S.Stephani, ait Ueda in *Chron.*, putti die 27 decembris, anno Christi 34, ut scilicet libertate ct increpatione S, Slcphani exacerbatos Jiidæortiin animos sua benignitate, modestia et mansuetudine leniret; idquo ita prestili!, ut pa- cifice in en quasi Episcopus resederit, Ecclesiam- que rexerit per ÎO annos. Successit ergo Jacobus Christo, quasi irater fratri, ut illi Mimen suscitaret, quod proinde Christianorum, non Jacobitarum nomen sortiretur. Unde et eidem Christus ad Pa- trem vadens, filios matris Ecclesia: commendavit, ait S. Hieronymus in cap. i epist. *ad Galat.*

Obli». Tertio, S. Epiphanius, /arresi 78, asserii ejus
111 • cognomen vulgo fuisse *Oblias*, id est *mutus* (per- peram aliqui legunt *munus*) et *præsidium*; pro quo alii legunt *Ophilas*, ab bay *ophel*, id est arx, turris celsissima et munitissima : qualis erat illa templi, caput nubibus pene inserens, cujus pro- inde verticem intuentes caligabant oculis, Undo hebraico dicta est *Optici*, id est caligo , dc qua Josephus, lib. jI *Belli*, cap. xvtii, et lib. Vi, cap. vi, cl lib. VII, cap. XIII. Et Poeta :

Aspi e surgelile? obsona in nubila moles,
Ternplaque sidereis invidiosi globis.

fumo Idquo *primo*, quia S. Jacobus orationi addictissi- mus, inca quasi in cœluii rapiebatur ad licum
Secundo, pleno mentis ascensu. *Secundo*, quia sua oratione cl sanctitate erat quasi arx et præsidium, tutans et propugnans totam Ecclesiam tolumque Ju- dceoruin populum. Hinc ex frequenti et continu i oratione non tantum genua habebat callosa, sed et frontem, utpole (piam ex profunda humilitate ct reverentia terne affigebat, tosto S. Chryso- stomo, hom. 5 in *Matth.* Testatur S. Epiphanius, *baresi* 78, S. Jacobum urgente magna siccitate elevantem ad cœlum manus, quasi alterum Mo- sen Deum precatum esse, ac mox pluviam impe- trasse.

Nau- Quarto, S. Jacobus erat Nazareus : unde vino, rxu'- carne, animatis omnibus, oleo, balneis, vestibus lancis enderisquo deliciis abstinebat. Ha Euse- bius, Epiphanius et alii citati. Addit Epiphanius, *haresi* 78, eum semper virginem permansisse, putatque hunc illum fuisse , qui, relictasindone, nudus tempore passionis Chridi aufugit : idcirco id opinatus, quod S. Jacobum lineam sindonim semper induero solitum constet, Tradit insuper cum nudis pedibus incedere consuevisse.

Coinmua Quinto, S. Jacobus fuit post S. Petrum Ecclesia ct fidei columna, uti cum nuncupat S. Paulus, *Galat.* cap. n, 9, ubi quoque asserit se cum eo- dem contulisse suum Evangelium, «ne in vacuum currerem, inquit, aut cucurrissem. » Unde Petrus e carcere per Angelum liberatus, illico burnirei nuntium misit ad Jacobum, *Act.* xn, 17. Hinc et Judas scribit ut gloriatur se fratrem Jacobi ; et mater ejus, etiamsi plures habuerit filios, cosque

Apostolos, a digniori tamen vocatur mater Jacobi, *Marc.* svi, 1.

Sexto, S. Jacobus fuit proprium Judæorum pa%- i tor ct patronus. Unde ut eo* sibi conciliaret, et pr * - ad Christum traduceret, servavit leirem Mosis, licet jam mortuam, sed necdum mortiferam ; quin et S. Paulo eamdem servandi auctor fuit, ut eum suis Judæis acceptum faceret et conciliarci, itaque saluti Pauli, communique paci et concordia® con- suleret, *Act.* XXI, 18.

Septimo, Clemens Alexandrinus, lib. VII J/ypo- ni" * ct ex co Eusebiu* , lib. II *Hitler.*, cap. j, tradunt Christum post \scenrionem suam, singu- larem quamdam cognitionem impertiisse Jacobo Justo , Joanni ut Petro, quunn deinde ilii csteris Apostolis communicarinl, hi 70 discipulis. Unde Habanus, lib. be *Universo*, cap. y , ait Jacobum hac Epistula legentibus immeasam scienti® clari- tatem infundere: ea enim complectitur omnem Christianæ doctnnm et vitæ perfectionem.

Octavo, S. Jacobus erat vitee adeo sublimis et v'u exemplar?, ut videretur esse speculum ei imago cœli vilæquecœlestis, quam agunt Angeli et Sancti in Paradiso. Hinc perdius et pernox in oratione cum Deo cl Angelis versabatur, limo et Christi vultus moresque in co quasi in vivo anhlypo re- splendebant. Quocirca fideles post Christi in em- luni ascensum, e variis provinciis certatun Hiero- solymam pergebant S. Jacobi videndi causa, ut in co viderent et intuerentur Christum, ob miram quam cum co habebat per omnia similitudinem, ita S. Ignatius, cpisl. ai *S.Joan. Evangelist*, (vel quisquis est auctor ; nam nulli docti censent non esse S. Ignatii), scribit se cogitare pergere Ilicrosolymam, ut videat S. Jacobum quasi vivam Chrisli effigiem. Hinc etiam ludas Christum pro- diturus Judæis, cis osculi signum dedit, ut eo Christum agnoscerent, ne pro eo Jacobum Christi simillimum comprehenderent. Vere Plato iu *Tace- telo* : a Deo, ait, nihil e t similius, quam cum ex hominibus aliquis justissimus est. In hoc enim vera hominis prestantia versatur.»

Nono, tradunt multi veterum S. Jacobo conces- log- sum fuisse ingredi in Sancta sanctorum, quod cx u lego Dei, *L vit.* XVI,2, *Hebr.* ix. 7, soli Pontifici licebat, idque semel tantum in anno, nimirum f J in festo Expiationis. IdS. Jacobo concessum tra- dunt S. Hieronymus in *Catalog. Script. Eccles.*, in *Jacobo*; S. Epiphanius, *hares.* 29; Eusebius, lib. II *Ihstor.*, cap. XXII vel xxm; Hegesippus, lib. V, et ex iis Nicophorus, Abdias et alii. Hoc multis viris doctis videtur incredibile, tum quia Judæi erant sme legis et rituum observanlissimi, tum quia iidem summi erant Chrisli cl Christianorum bus- ies. Sed lauta est Patrum quos jam citavi, fides ct auctorilas, utei refragari non liceat. Quid ergo? Temperamento res eget, suaderique potest, si di- camus, non passim el communiter id S. Jacobo fuisse permissum, sed rarisdunlaxal casibus, ut si V. g. fulmen incidisset in Sancta sanctorum;

M casu Cherubim, propitiatorium vel orca corruisset : si quis locum sanctum violasse! : siculi enim Pilatus statuam Cæsaris in urbe, cl forte in templo collocavit, teste Josepho, lib. II De *Helio*, cap. vni, sic forte et præscs vel miles aliquis Romanus, ut gratificaretur Caio Caligulæ Imperatori qui Judæis infensus erat, ab cisque, æque ac a oeteris gentibus, volebat adorari ut Deus, ideoque sui imaginem collocari jussorat in templo Hierosolymitano, ut patet ex Philone legato ad Caium), statuam ejus collocavit in Sancio sanctorum, etc. Tunc enim ut illud violatum vel mutilatum purgarent et instaurarent, aut incendii et ruina.» periculo eriperent, necesseeral eo immitti virum eminentis dignitatis, sanctitatis et sapientiæ, qui id praestaret, aut quid facto opus renuntiaret. Jacobo autem nemo erat dignior, nemosapienlior, nemo sanctior. Adde quod ipse proprius erat Episcopus et Pontifex Hierosolyma», et ut talis colebatur non solum a Christianis, sed etiam a Judiéis, qui eum ob lenitatem, sanctitatem, charilatem, etc., amabant cl reverebantur ut parentem; praesertim quia ipse Judæorum et Judaismi erat observans et tutor, uti paulo ante dixi. Imo longe praeferabant eum suo Pontifici Anano et similibus, qui vel intrusi erant a Romanis, vel simoniaci pecunia emerant pontificatum, vel illum avare, impure et indigne administrabant. Denique S. Jacobus, ob abstinentiam, orationem et zelum, non tam videbatur esse homo quam angelus, cui soli jure deberi aditum in Sancta sanctorum censebant Judæi. Atque hinc nonnulli, ut Salmeron hic, opinantur hanc fuisse causam martyrii S. Jacobi, nimirum quod Ananas Pontifex non ferens pontificatus socium et æmulum S. Jacobum, dolensque eum sibi a populo anteferri, eum quasi Judaismi eversorem et Christi ac Christianismi praeconem citarit, et apud suos legis Mosaicæ zelolos reum capitis egerit. Confirmat hæc omnia testimonium Josephi, qui eversionem Hierosolyma faciam a Tito adseribit cædi S. Jacobi, lib. XX *Antiquit.*, cap. XVI, uti eidem camdem adseribunt S. Hieronymus in *Jacobo*, Eusebius, lib. II *Uistor.*, cap. XXII; Orígenes, lib. I *Contra Cclsum*; Isidorus, lib. *De vita et morte Sanctorum*, cap. lxxxix. Ex quibus facile colligas, quanta S. Jacobi fuerit sanctitas, æque ac sanctitatis et dignitatis opinio apud Judæos. Tanta est virtus, tanta vis sanctitatis, quæ amicat amicos pariter, et inimicos.

Sic S. Franciscas Xaverius sua sanctitate admirationi fuit Bonziis, licet Christi hostibus, ac vliamnum est infidelibus in India, qui eum Patrem sanctum vocant et invocant, ac sæpe ejus intercessione sanitatem, vitam aliasquo gratias per miraculum a Deo nanciscuntur. Audi Tursclim in ejus \ ita, lib. II, cap. xi : «Vulgo, inquit, Magnus Pater vocabatur. Ilex Travancoridis toto rruo suo edixit, ut Magno Patri omnes obtemperarent, æque ac sibi. » Idem, cap. ix, narrat brachmauas, licui infideles, audita Francisci doc-

trina. eam amplexatos esse, illamque miris extulisse laudibus.

Sic et ejus discipulus Gaspar Barzæus, ob sanctitatem quasi propheta vel angelus codo lapsus cultus fuit a Saracenis juratis Christi inimicis. Nam et tlexis in terram usque poplitibus illum salutabant, et manum ejus, quin et vestem ac pedum vestigia osculabantur. « Vocabant eum Zachariæ filium, quasi alterum S. Joannem Baptistam, magnumque Christianorum Caciz : quin et nocte intempesta, cum multis facibus in templum suum (Coranum vocant) magno comitatu induxerunt, et ad summum usque deduxerunt, idquo spectante et admirante tota civitate Armusiensi. Et tamen etiam proposita morte, ne ex aliena secla quisquam ingrediatur, Mahomelanis legibus est interdictum. Verum illi sic Mahomelem explicabant, noluisse illum tam insignem virtute virum excludere, » ait Noster Trigaulius in ejus Vita, lib. II, cap. XIV. Simili modo legem explicabant Judæi, noluisse illam S. Jacobum, tam eximiæ dignitatis et sanctitatis virum, ea comprehendere. «Nam propter suminum sapientiæ et pietatis studiuni, quod in vita assidue excoluerat, ab omnibus justissimus putabatur,» ait Eusebius, lib. II *Ilíslor.*, cap. XXII. Unde et pópulus fimbriam vestimenti ejus cclratim cupiebat attingere, ait S. Hieronymus. Quare quod S. Epiphanius, loco jam citilo asserit, S. Jacobum fuisse sacerdotem legis veteris, ideoque admissum ad Sancta sanctorum, merito ab alus omnibus rejicitur quasi falsum et quasi insufficiens. Soli enim Pontifici licebat ingredi in Sanctum sanctorum. Constat autem S. Jacobum non fuisse Pontificem Aaronicum. Denique opinantur nonnulli legem illam, *Levit.* XVI, 2, ut nemo ingrediatur Sanctum sanctorum nisi Pontifex semel in anno, limitandam esse ad ingressum solemnem, quo scilicet res divinasolemniterfaciendaerat in Sancto sanctorum: nam transacto illo tempore licuisse iis qui in sanctitate erant insignes, qualis eral S. Jacobus, ingredi Sanctum sanctorum. Probant ex eo quod S. Evodius, successor S. Petri in cathedra Antiochena, apud Nicephorum, lib. II, cap. xxin; Germanius Conslantinopolilanus Patriarcha, et Georgius Nicomediæ, orat. *Deoblat. Mariai*, ac Andreas Creteubis, *l)e dormitione Deipara**, asserant B. Virginem priesentatam in templo, habitasse in adytis et in Sancto sanctorum. Ita censet noster Chiislophorus a Castro in *Hist. Deipara*., cap. ni. Verum Itx illa, *Levit.* xvi, 2, non videtur hanc limitationem pati, uti graviter docet ibidem Abulensis; nec cæteræ virgines, inter quas degebat B. Virgo, habitarunt in Sanctasancτόrum, sed in atrio ad ostium tabernaculi, ut dicitur *Exod.* xxxviii, 8, et I *lleg.* n, 22.

Decimo, S. Jacobus primus Missæ sacrificium solemniter celebravit, ut indicat sexta Synodus *De consecr.*, disi. I, cap. *Jacobus*, ejusque celebrandi formam et ritum praescripsit. Exlat cliamnum

Missa S. Jacobi, quam non apocryphi cujuspia in, sed ipsius S. Jacobi esso, patet turn ex sensu et consensu Doctorum et fidelium in Concilio Trullensi, tum ex Proclo, Archiepiscopo Condatinopoliluno in Concilio Ephesino, tum ex Cyrille, Hierosolyma: pariter Episcopo, qui *catechesi* orationes mystagogicas habet acceptas ex Missa S. Jacobi : ut illud, quod sacerdos alta voce diceret, *Sursum corda*; et quod de immensa gloria Dei praeferi soleat ante sacra mysteria; quod idem diceret: *Orate pro vivis et defunctis*; quod Diaconus ante sumptionem divinorum mysteriorum inclamaret : *Osculamini invicem in osculo sancto*, atque ea accepturis intonaret : *Sancta sanctis*, populus vero responderet : *Unus est sanctus* ; quod cantores inter sumptionem S. Eucharistiae illud Ps. xxxiii concinerent : *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus*; et plura hujusmodi. Vide Sixlum Senensem, lib. I *Dibl.* in *Jacobo*, et Claudium Saines, prieAt. in *Lilunjias*, cap. vin. Hinc et S. Ignatius, epist. *ad Heronem*, ait S. Stephanum fuisse Diaconum S. Jacobi, eique ministrasse. Idem Ignatius, epist. » *ad Trallianos*: « Quid vero, inquit, Diaconi, nisi imitatores angelicarum virtutum ? qui purum et inculpatum ministerium illis (sacerdotibus) exhibent, ut S. Stephanus B. Jacobo, Timotheus et Linus Paulo, Anaclelus et Clemens Petro. Qui igitur his non obedit, alius prorsus et impius est. » Porro S. Stephanus servivit S. Jacobo, antequam ipse crearetur Episcopus Hierosolyma*. Nam creatus est postridie necis S. Stephani, puta die 27 decemb., ut superius dixi ex Beila. Olim extabat, et etiamnum extat Evangelium titulo S. Jacobi, sed suppositilium : fuit enim pseudo-evangelium. Ita Baronius.

Undecimo, S. Jacobus interfuit primo Concilio Hierosolymitano, primusque post S. Petrum, nepote Hierosolymae Episcopus, sententiam dixit, nimirum Christianos non obligari lege et legalibus Mosis, *Actor.* xv, 13. Unde ad Episcopalis dignitatis ornamentum, S. Jacobus in capite gestavit laminam auream, quasi insigne tam Pontificatus, quam regni Christi, instar Melchisedech, «ita ut regnum David una cum Pontificatu transfunderet, ac largitus sit servis suis, id est, Pontificibus Catholicae Ecclesiae;» inquit S. Epiphanius, *baresi* 29 et 78, ac Hieronymus in *Jacobo*, et *ad Galat.* ii. Pontifex enim Aaronicus cum cidari, sive tiara quam portabat in capite, ei alligatam laminam auream gestabat in fronte, cui inscriptum erat *Sanctum Domino*, ut significaretur cum esse Pontificem Dei summi et sanctissimi. Sic et S. Joannes apostolum gestasse laminam auream instar corona*, tradit Polycrates apud Eusebium, lib. V *Distor.*, cap. xxiii. Eundem gestasse ceteros Apostolos, indeque mine Episcopos gestare mirram pretiosam, eo quod regali fungantur sacerdotio, tanquam Christi reges et sacerdotes, censet Cardinalis Baronius. anno Christi 34, p. 263. Unde Eusebius, lib. X *distor.*, cap. iv, ita Epi-

scopos compellat : « Amici Dei et sacerdotes, qui sacro potestate celestisque gloriosa corona, et divino chrismate, denique sacerdotali Sancti Spiritus-tola decorati estis.» Tradit Eusebius, lib. VII *Distor.*, cap. XIV, cathedram S. Jacobi ad sua usque tempora relictam asservatam. «Quam, inquit, Episcopi, qui illi ordines successerunt, permagni stimulant.» Unde liquet, Christianos eam extulisse Hierosolyma ante obsidionem Titi : alioqui enim cum ceteris in ea conflagrasset, inquit Baronius, anno Christi 68, cap. I i.

Duodecimo, S. Jacobus pro Christo gloriosum obtulit martyrium. Epiphanius, *baresi* 78, tradit non S. Jacobum ad decrepitam vixisse aetatem, et occubuisse anno statis 96, post Ascensionem Christi 24. Sed alii passim tradunt eum occisum anno Neronis 7. qui fuit a Nativitate Christi 63, a Passione et Ascensione 29, ac consequenter totidem, puta 29 annis, cum praefuisse Ecclesiae Hierosolymitanae. Vix etiam credibile videtur, eum occisum anno aetatis 93. Sic enim cum a Christo vocatus est ad apostolatam, fuisset pene septuagenarius. Quis credat tam senem electum ad labores Apostolicos, praesertim cum ceteri Apostoli a Christo electi fuerint juvenes ?

Porro vitam, mortem et martyrium ejus graviter et graphice ita describit et enarrat ex Clemente Alexandrino et Illegesippo Eusebius, lib. II *Distor.*, cap. XXII : « Jacobus, inquit, ab utero matris sanctus fuit, vinum et siceram non bibit, animalium carnibus se abstinuit, novacula caput ejus nunquam rasum fuit, neque corpus oleo perunctum aut balneis lutum. Huic uni licebat in Sancta sanctorum ingredi ; vestibulum enim utebatur non laneis, sed linteis duntaxat. In templum solus intrare solitus est, atque ibi, genibus humi positus, pro populi peccatis veniam postulare : cujus genua, quod tam assidue tum ad Deum auguste sancteque adorandum, tum ad veniam precibus populo exposcendam procumbebat, camelus instar tuberculis contradis obduruerunt. Qui propter singularem justitiae praestantiam, Justus ei Oblatus (quod Latine *populi praesidium* dici potest, *et justitia*) nomen, sicut Prophetae de eo memorant, invenit. Quibusdam igitur ex septem sectarum fautoribus in populo sparsarum, et a me in Historia ante declaratarum, ab eo sciscitantibus, quodnam esset ostium Jesu? Respondit, Iesum esse Salvatorem. Ex quorum numero nonnulli crediderunt quod Jesus esset Christus. Sed etiam supradicti neque carnis resurrectionem fore, neque ullum venturum, qui cuique sit pro his, qui recte in saecula saeculorum gesserit in vita, mercedem redditurus, ordinem crediderunt. Verum quotquot crediderunt, Jacobi praedicatione et hortatu crediderunt. Ergo cum plerique etiam ex principibus viris fidem essent amplexati, nonnulli ex Scribis, Phariseis et reliquis Judaeis tumultuari atque adeo vociferari coeperunt, quod universus fere populus Jerusalem existimabat verum esse Christum. Qui elio non ad

Gestivit laminam auream.

>1 i. x miga.

Jwobum profecti, sic emü compellarunt : Te obnixe omnius, ut quoniam populus fulo in Jasum, perinde ac si vere esset Christus, callaia, in gravem errorem delapsus est, cum ab h io opinione avoces; atque ut omnes etiam, qui hodie ad festum diem Paschalis celebrandum convenerunt, de Jcsu recte vereque erudias, te etiam atque etiam obtestamur : tibi enim omnes fidam adhibemus, nec nos solum, sed tota etiam multitudo perhibet testimonium, quod justus sis, quodque personam non respicias. Persuadeas igitur populo de Jcsu, ue erret : etenim et universus populus, <l nos omnes libi credimus. Idcirco statue te ipsum super pinnam templi, ut de superiori loco cunctis perspicuus sis. atque adeo tua verba a tota multitudine facile et sine impedimento audiantur. Propter festum namque Paschalis non solum omnes Judieorum tribus, sed inulti etiam ex (lentibus convenerant. Proinde Scrib.e et Pharisee!, quos supra posuimus, Jacobo supra pinnam templi collocato, coeperunt exclamare et dicere : O Juste, cui merito omnes debemus fidem adjungere, quoniam populus Jcsum crucifixum imitando aberravit, tu idcirco nobis commonstra, quod sit ostium Jesu crucifixi. Qui clara voce sic respondit : Quid me interrogatis de Jcsu filio hominis? Ipse sedet in cœlo a dextris magare vii tutis et potentiis Dei, et in nubibus cœli venturus est. » Illic expressa et publica Christi professio causa fuit ejus martyrii, quod proinde evidens fuit et illustre. Subdit enim Eusebius : a Atque cum muli plano essent persuasi, et oh Jaeobi testimonium Deum laudibus in cœhim ferrent, dicerontquo Hosanna tilio David : Scrilwe et Pharisœi de integro cœpcnmt primum ita inter se colloqui : Male certe et infeliciter cecidit, ut istud testimonium nostra opera Jesu tribueretur. At consensis gradibus illum dejiciamus praecipitem, ut homines indo perterrefacti, nullam fidem ejus doctrina; adhibeant. Deinde clamare ac dicere : O justus etiam erravit. In quo eloquia sacra apud Sapientiam scripta plane expleta fuere : Tollamus e medio justum, quoniam nobis molestia; est et incommodo. Quocirca fructus operum suorum comedent. Tandem ergo adolescentes Justum prpeipit' in dederunt, dixeruntque ipsi inter se, Jacobuin Justum obruere oportere lapidibus. Et quoniam dejectus in princeps non st.ilim mortem obiit, sed vultu sursum sublato genibusque flexis dixit : Obsecro, Domine Pater, da illis veniam, nesciunt <nim quid faciant; coeperunt sax i in cum conjicere, cumque lapidibus illum obruere pergerent, unus ex sacerdotibus, ex tiliis Bechab, filii ttechabim, qui sunt Jeremiæ testimonio commendati,

voce emissa contentius dixit : Quid agitis? Justus pro vobis Deum deprecatur. » Hominem vero qui haic dixit, fuisso Simconein ejus nepotem ex sorore, filium Clcophm, tradit Epiphantias.

Prosequitur Eusebius : «Attamen unus ex illis, qui fullo erat, arrepto vecto, quo vestas solebat premere, in caput Justi impegit; ita vitam beato et felici martyrii cruciatu affectus allielusque amisit. In quo loco prope templum, ubi columella ejus nomine inscripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum est. iste Jacobus tum Judæis, tum Græcis chorus et incorruptus fuit testis, Jcsum vere fuisse Christum. Non mullo post Vespasianus Jiidæarn obsedit, Judæosquo redegit in servitutem. HæcClemontis Ristorile mire consentientia Hcgesippus uberius pleniusquo explicavit. » Hucusque Eusebius de nece Jacobi ex dictis auctoribus.

Quod vero ad sepulcrum ejus spectat, luee addit Hieronymus : «Ejus sepultura titulum usque ad obsidionem Titi, et ultimam Hadriani, notissimum habuit. Quidam c nostris in monte Oliveti eum putarunt conditum; sed falsa eorum opinio est. » Addit S. Hieronymus in *Jacobo*, ex Evangelio secundum Hebræos : « Dominus, inquit, cum dedis et sindonem servo sacerdotis, ivit ad Jacobura et apparuit ei. Juraverat enim Jacobus, se non comesturum panem ab illa hora, qua biberat calicem Domini, donec videret eum resurgente n a mortuis. Rursusque post paululum : Afate, ait Dominus, mensam et panem; statimque additur ; Tulit panem, et benedixit, et fregit., et dedit Jacobo Justo, et dixit ei : Frater mi, comede panem tuum, quia resurrexit Filius hominis a dormientibus. » Quin et Adrichomius ex Dredembachio, Saligniaco, et aliis in *Descriptione jlieroso-Jymæ*, numer. 210, describit antrum, in quo jejunus triduo Dominicæ passionis delituit Jacobus, addilque : « Ideoque Dominus etiam ei post resurrectionem suam scorsilo hic apparuit. In cujus honorem Christiani isto loco postmodum ecclesiam erexerunt, n Sed hoc juramentum et jejunium Jacobi respuit S. Augustinus, lib. III *de Consensu Evanijel.*, cap. xxv, et alii, hac ratione, quod apparitio Christi facta Jacobo, de qua Apostolus I *Corinth*, xv, 7, contigerit post apparitionem factam quingentis fratribus. Post illam enim subdit Paulus : «Deinde visus est Jacobo.n Illa autem apparitio Christi facta quingentis fratribus, contigit diu post resurrectionem, quousque Jacobi jejunium naturaliter extendi non potuit : nisi dicas va *deinde* numerum significare, non ordinem apparitionum; sic ut idem sil quod *intuper, pradeñā, q.* <l. Christus apparuit quingentis fratribus, insuper el soli Jacobo.

CAPUT PRIMUM.

J

SYNOPSIS CAPITIS.

Veteri epistularum more, varia et disparata de variis virtutibus dat paJtn> momio, partim praecepta.

Primo, vos. 1 usque ad i-k. 12, docet gaudendum tsse in tentaticme, eo quod illius patientia opus perfectum habeat, postulandam esse a Deo sapientiam certa sp et fle : humiles et pauperes gloriari debere in sui exaltatione futura, divitis vero et superb s confundi in humiliatione, qvx cos mox excipiet. Secundo, vers. 12 usque ad 19, docet, beatum <sse qui suffert tcidatiûnem ; tadalionem tero non esse a Deo : sed omne donum et bonum ab co, quasi n Patre luminum descendere. Tatio, vers. 19 usque ad 22, docet frenandam esse linguam, iram et immunditiam. Quarto, tos. _2 U'qii · ad fi/uin, docet justificari factores rnrbi, non auditores tantum. Religionem enim veram esse, visitan pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc saeculo.

1. Jacobus Dei et Domini nostri Jesu Christi servus, duodecim tribubus, qu® sunt in dispersione, salutem. 2. Omne gaudium existimate, frahes mei, cum in tent.dionea varia-
incideritis : 3. scientes quod probatio li lei vestra? patientiam operatur, 4. Patientia autem opus perfectum habet; ut silis perfecti et integri, in nullo delicientes. 5. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus a'Tluenler, et non improperat : et dabitur ei. 6. Postulet autem in fide nihil ha- itans : qui enim haesitat, similis ot Allelui maris, qui a vento movetur et circumfertur. 7. Non ergo æslimet homo ille quod accipiat aliquid a Domino. 8. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. 9. Glorie!tir autem frater humilis in exaltatione sua ; 10. dives autem in humilitat : sua , quoniam sicut flos fœni transibit. 11. Exoitus est enim sol cum ardore, et arefecit foenum, et flos ejus decidit, et decor vultus ejus deperiit : ita et dives in itineiibus suis marcescet. 12. Beatus vir, quisulfert tent itionem : quonia i c.im probatus fuerit, accipiet coronam vitæ,quam repromisit Deus diligentibus se. 13. Nemo cum lentatur, dicat, quoniam a Deo lentatur : Deus enim intentator malorum est : ipse autem neminem lentat, i i. Unusquisque vero lentatur a concupiscentia sita abstractus, et illectus. 15. D. .ude concupiscentia cum conceperit, paril peccatum; peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. Ili. Nolite itaque errare, fratres mei dilectissimi. 17. Omne datum optimum , et omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. 18. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creatura; ejus. 19. Scitis, fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum , tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram. 20. Ira enim viri, justitiam Dei non operatur, 21. Propter quod abjicientes omnem immunditiam et abundantiam inaliti®, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. 22. Estoto autem factores verbi, et non auditores tantum, fallentes vosmetipsos. 23. Quia si quis auditor est verbi, et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. 24. Consideravit enim se , et abiit, et statini oblitus est qualis fuerit. 23. Qui autem perspexerit inlenem perfectam libertatis, et permanserit in ea , n<a auditor obliviosus factus, sed lactor operis : hic beatus in facto suo erit. 26. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. 27. Religio munda et inimacul ita apud Deum et Patrem

hæccsl: Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab boc saxulo*

Ven. i. 1, Jacobis. — Nomen boc accepit a primo duodecim tribuum parente et Patriarcha, qui dictus est Jacob, id est supplantator, a Rebecca matre, eo quod in utero, dum nasceretur, tenuerit p'an-boob.id tam fratris sui Esau; quo portento significaba-M «ip- (yr, qU0[] eum esset supplantaturus, eique jus riorU' primogenitura callide præreplurus, uti dixi Gen. cap. XXV, 25. Simili modo S. Jacobus diabolum, ejusque filium Simonem Magum cum suis supplantavit. SicSaulus nomen accepit a Saule primo regesuæ tribus Benjamin. Et sicut Saul Davidem, ita Saulus persecutus est Christum et Christianos.

Eu Mystice, *Jacob*, id est luctator, est quivis Chri-qnijis stjanus : hic enim ad duellum et singulare ccr-^{*}tamen provocat dæmoncm, carnem et mundum, totumque infernum. Unde est pugil et athleta Christi, ait S. Dionysius, cap. n *Eccl. Hier.*, et a Christo dicitur Christianus, quasi ab unguente unctus ad spiritualem luctam, qua tuta vita cum hostibus confligere debet. Ita S. Augustinus tract. 33 in *Joan*. Idipsum repraesentavit Jacob luctans cum Angelo, *Genes*, xxxn, 24, ut docet Thcodoretus ibid. *Quast*. XCI.

Dei et Domini nostri Jesu Christi. — *Primo*, Graci apud OEcumenium per *Deum* intellignnl Deum Patrem; per *Dominum*, Deuirj Filium, quasi ulriusque personæ divinæ servum se profiteatur Jacobus; utpote quarum una cademquesit, uti essentia et operatio, ita cl auctoritas ac dignitas. *Secundo*, alii per *Deum* accipiunt Sanctam Trinitatem ; per *Dominum*, Christum qua homo est. *Tertio*, et genuine S. Cyrillus, lib. XII *Thesaur.*, cap. xni, Thomas Angelicus, Dionysius et alii censent eamdem personam, scilicet Filium, puta Jesum Christum, vocari hic *Deum et Dominum*, ut duce Christi natura significantur : in Deo divina, in Domino humana. Aut certe, quia cpThctum Deo proprium est *Dominus* : Deo enim proprie competit plenum, transcendens ct universale dominium in res omnes, juxta illud Virgilii, *Aeneid*. I :

O qui re* bominumquo Deumque
Ætornis regis imperiis, et fulmine Ierres.

Unde ct illud Martialis irridentis Don ili tuum Imperatorem , qui Deus haberi et coli volebat :

Edictum Domini Deique nostri.

Teste enim Suetonio in *Domitian.*, cap. xni, tanta arrogantia dictabat Domitianus epistolam, ut sic inciperet : a Dominus et Deus noster sic fieri jubet. »

Notais. Chrysostomus, hom. 9 in *Epist. ad Colss.*, nomen Domini, Trinitatis, aut Christi epistolis rebusque omnibus a fidelibus pratigi solitum : «Quia, inqb.it, ubicumque fuerit nomen Domini, ibi prospera erunt omnia: mulloque magis nomen

Christi, quam Consulum, securitatem litteris addit. » Ita Christianos solere quibuslibet litteris ct monumentis pnefigere nomen Christi aut signum crucis docet noster Grelserus, lib. III *Do Cruce*, cap. is et scq.

Moraliter et nervose Primaticcius notat, per t^{*}. *Dei* significari et commendari nobis excellentiam Majestatis divinæ ; per t^ò *Domini*, immensam ejusdem potestatem ; perro *nostri*, infinitam ejus citarilem ; per t^ò *Jesu Christi*, regalem et sacerdotalem ejus dignitatem.

Jesu Curisiiservus.— Non se vocat Apostolum, sed *servum Christi*. Hinc aliqui opinati sunt, Jacobum, qui fuit auctor hujus epistolæ, non fuisse Apostolum. Distinguunt enim ponuntque Ires Au tri Jacobos, primum Zebedæi, secundum Alphæi, JI J' ' utrumque Apostolum , tertium fratrem Domini, qui fuerit Epi copus dunlaxat (non Apostolus' Ilierosolymæ, scripserilque haue epistolam. Ita Clemens, lib. II *Constit.*, cap. I ix, et lib. VI, cap. XII, et Turrianus ibidem, S. Hieronymus in *Isaitr* cap. Wil, Cyrillus Hierosolymitanus, *catechesi* 14. Favet S. Anacletus, quarius a S. Petro, *epist.* 11, ubi docet, Jacobum fratrem Domini ordinatum esso Episcopum Ilierosolymæ a S. Petro, Jacobo et Joanne fratribus; cum tamen communis sententia Anaciati ibidem, Cyrilli *catechesi* 17, Ammonii et aliorum, quos citavi Acf. n, 4, sil, omnes Apostolos ab ipso Christo immediate ordinatos esse Episcopos; nisi quis dicat Jaobum hunc a Christo quoque ordinatum Episcopum, sed in genere lotius orbis, uti et cæleros Apostolos : a Petro vero ordinatum, id est, deputatum et institutum esse Episcopum proprium primæ Ecclesia», puta Hierosolymitanæ, non vero primitus ab iis consecratum, uti recte observavit S. Chrysoslomos, hom. 87 in *Joannem*.

Verum communis sententia est, duos tantum fuisse Jacobos, eosquo Apostolos, Zebedæi scilicet cl Alphæi, qui fuit Episcopus Ilierosolymæ ct auctor hujus epislohe. Id patet ex Paulo, qui *Gâtât*. i, 19, dicit se alium Apostolorum non vidisse, nisi Jacobum fratrem Domini; cl cap. n, 9, Jacobum hunc cum Ccpha et Joanne vocat columnam Ecclesia). Ita sentit ct docet Concilium Tridenlinum, sess. IV; Eusebius, lib. II *IlistQr.*, cap. i et XXII; Clemens Alexandrinus, lib. VI *Strom.*; ühry-soslomos, hom. 33 et 44 in *Maith.*; S. Epiplinnius, *baresi* 29, ct alii passim, imo Iota Ecclesia, quæ Jacobi Minoris festum celebrat I mail, asserens illum Apostolum, fratrem Domini, Alphæi lilium, fullonis vecte a Judæis occisum. Quare S. Hieronymus sententiam mutavit; nam *epist.* 103, et lib. II *Contra Delay.*, Jacobum auctorem epistola» vocat Apostolum. Clementis libri *Dvorjnitionum* dubiæ suol auctoritatis. Unde idem Clemens, *epist.* I *ad*

Ja<obum hunc, nícerit eum a Christo immediate ordinatum. Idem asserit Eusebius, Borotheus in *Synopsi*, et alii. Hinc a S. Jacobo Ecclesia Hierosolymitana dignitatem PatriarchaUs Ecclesiae obtinuit, nique ac Antiochena cl Romana, nipote in quibus perse sedit S. Petrus; atque Alexandrina, in qua sedit S. Petrus per S. Marcum suum disi i-pulum. Patriarchales enim Ecclesite sunt Apostolica, et ab ipsis Apostolis fundate et institutae. Porro Hierosolyma non tempore S. Jacobi, nipote mox evertenda a Tito, sed diu postea a Vigilio Papa hanc dignitatem obtinuit, uti dixi *Ador.*, cap. xi, XXV cl XXVI.

/ccat M
tei viitn
Cbiisti,
enr?
Drip.
Primo.
Secundo»

Causæ ergn cur S. Jacobus scribat se servum Christi, non Apostolum, sunt varice. *Prima* est studium humilitatis et modesti®, uti ex eodem B. Virgo vocavit se ancillam Dei, *Luta* i, 38. Secunda, quod Apostolus proprie vocetur is, qui missus a Christo, per orbem e.vangclizatum discurrit. Jacobus autem non discurrit per orbem, uti cæteri undecim Apostoli, sed affixus fuit Judææ et llierosolymæ, ejusque proprius a Christo et Apostolis creatus fuit Episcopus et Pastor. *Tertia*, quia ingens dignitas est, et summi honoris titillus esse servum Christi. Nam, ut ait S. Ambrosius, « Magna dignitas est servum esso potentis: » ergo summa dignitas est servum esse summe potentis, puta Christi, servire enim Deo regnare est. Quocirca Apostoli omnibus mundi regnis praeferiebant servitutem Christi, magisque gloriabantur quod essent servi Christi, quam si fuissent reges totius orbis, inquit Didymus et GEciimenius. Unde cl S. Agatha Quintiano præsidi dixit : « Multo præstantior est Christiana humilitas et servitus regum opibus ac superbia. » Esse enim servum Christi, est esse servum æternæ sapienti®, justitio», veritatis, bonitatis et omnium omnino virtutum, quæ Christus est, uti recto dixit Orígenes.

Tedio.

Quatto.

Qninlo.

Quarta, quia ex Apostolis soli S. Petrus quasi primas, et S. Paulus quasi apostolus doctorquo omnium gentium, antonomnsticc Apostoli titulum occuparunt. Undo nec S. Joannes, nec S. Judas in suis epistolis se vocant Apostolos. *Quinta*, quia servus Christi idem est quod Apostolus. Servus enim hic non qualem qualem significat, sed hero, puta Christo, fidelissimum, dilectissimum, proximum et intimum, qui ejus res omnes curat, ab coque quovis gentium ad eas convertendas mittitur, qui sane non alius est quam Apostolus. Hinc Judas exemplo fratris sui Jacobi, pariter initio epistolæ se vocat servum Chrisli. Denique Sixtus Senensis, lib. Vil *Biblíolh.*, ol Eevardenlius hic opinantur nomen Apostoli hic erasum esse ab aliquo falsario, ut, sublato auctore, tolleret auctoritatem epistolæ. Nam multi codices Latini, Græci, Syri et Arabici habent hic nomen *Apostolus*.

Duodecim tribubus qvjb sunt in dispersione, — quæ sunt dispepsie inter Gentes. Ita Syrus; jam *tribubus*, id est Judiéis quibuslibet qui prognati sunt ex duodecim tribubus. Nec enim tribus totæ

disperste fuerunt, sed multi ex singulis tribubus.

Nota : Jacob patriarcha duodecim habuit filios, pariter patriarchas. Quisque enim unam familiam et tribum filiorum et nepotum ex se prognatorum constituit, eique suum nomen attribuit, ut tribus Juda, Levi, Ruben, dicitur familia prognata ex Juda, Levi, Ruben, etc. Inter has duodecim tribus divisa fuit terra sancta sive Judæa a Josué, cap. xv. Ex ea sæpius ille in captivitatem abducte, et inter Gentes dispersæ fuerunt, præsertim per reges Assyriorum, Babyloniorum, Syrorum, /Egyptioruin et Græcorum. Multi etiam sponte sua e Jud/ea in exterar regiones vel lucri, vel quietis, vel parentum, etc., causa abierunt, ibique sedes fixerunt. Insuper Judæi fideles pene omnes, exceptis Apostolis, in persecutione ob S. Stephanum excitati, e Jerusalem ad alias civitates et regiones profugerunt et dispersa; fuerunt, ut patet Acf. mu, 2. Hisce omnibus, ac præsertim dispersis ob necem Stephani, ut censet Beda, Gagneius et Ribera in *Osce*, cap. i, hanc epistolam scribit S. Jacobus (ncque ac suam S. Petrus), ut sicut praesentes verbo, ita abdentes scripto doceret, corroboraret et exhortaretur ad vitam Christiano dignam. Erat enim ipse proprius Judæonim Episcopus : unde proprie eorum curam pastorem egit. Hinc patet primo S. Jacobum hanc epistolam directe scripsisse Judæis fidelibus, indirecte tamen etiam infidelibus, ut vult Beda, consequenter tamen eandem scripsit et fidelibus e gentilitate conversis. Hi enim omnes eandem Chrisli fidem et vitam, quam hic inculcat S. Jacobus, profitebantur. Addit Lucius Dexter in *Chronico*, plurimos Judaeos dispersos fuisse per Hispaniam, iisque maxime hanc epistolam scriptam esse a Jacobo, utpote quem ipse censet luisse, non Alphæi, sed Zebedæi, Hispanorum Apostolum et magistrum, de quo dixi in Proœmio.

Patet *secundo*, S. Jacobum non scripsisse hanc epistolam ad decem tribus, quæ post schisma factum per Jeroboam a duabus, puta Juda et Benjamin, tandem a Salmanazar adductæ sunt in Assyriam, quas Judæi fabulantur Caspiis montibus imperviis concludi et abscondi. Nam S. Jacobus ait se scribere duodecim tribubus : ergo tam duabus quam decem jam dictis scribit.

Sa l i t e m. — Subaudi optat cl preeatur; gnvee est quod tria significat, scilicet *gaudere*, *salvere* et *valere*. Salutantis est vox : unde ea Græci utuntur initio epistolarum, quod imitatus Horatius initio lib. I *Epistol*.

Cebo, *inquit*, gaudere, et bene rem gerere, Albinovano Musa rogata reter.

Sic et hic alludit ad x*?», quic sequitur, *q. d.* Opto vos gaudere, ut tribulationem qua* vos occupat, æstimetis non dolorem, sed gaudium.

Porro salutatio Apostolorum et Sanctorum non est aulica et verbalis, sedcllllcaxet reali*, sufficitque salute implere eum qui salutatur, uti ex

S. Chryso tomo dixi *Rom.* i, sub initium. *Salus* autem pacem > gratiam omneque bonum quod a salutini presentera et æternom ducit, complectitur: ac consequenter ipsum Jesum, qui es! salus et Salvator mundi. Ille responsum sit **Cajclano**, qui hanc salutem (ac consequenter epistolam) profanam, non apostolicam cen<uit et parvipendit. Nam eadem usus est S. Jacobus et Apostoli in Condito Hierosolymitano, 4r/. xv, 23. Unde eadem utuntur Pontifices Romani in suis Jubilæis et epistolis œcunteeuicis; precantur enim et imperiunt omnibus fidelibus salutem et apostolicam benedictionem.

Symbolice notat S. Augustinus in *Expos. Epist. ad Rom.*, ante medium, vocem *salus* lingua Punica (quæ affinis et filia est Hebrææ, in qua ūlStZsa/os

Filmp, pariter denotat tria) significare tria, idcoque tacite indicare S. Trinitatem, a qua omnis salus dimanat. «In quorundam, inquit, rusticorum colloquutione, cum niter alteri dixisset, *Salus*, quæsiuit (Valerius Episcopus Hipponensis) ab eo qui et latine «ossei et punico, quid esset *salus*? Responsum est *tria*. Tum ille agnoscens cum gaudio salutem nostram esso Trinitatem, convenientiam linguarum non fortuito sic sonuisse arbitratus est, sed occultissima dispensatione divinro providentia*, ut, cum Ialine nominatur Salus, a Punicis intelligantur tria; et cum Punici lingua sua tria nommant, latine intelligatur Salus. » Subdit S. Augustinus Chananæam, Ifatt/i. xv, cum a Christo postulavit tilia! salutem, implicito postulasse S. Trinitatem, ejusque fidein et opem, qua filia non tantum in corpore, sed et in anima salvanda erat.

fer». î. 2. Omx b GAUDIUM. — «Omne, » id est lotum, perfectum, plenum, summum. Est enallage quantitatis: ponitur enim lotum universale pro loto integro, quod suis partibus completur et integratur, q. d. In lentalionc et tribulatione nolile tritari, o Christiani, sed gaudere, non quali quali, sed pleno summoquo gaudio. Aliqui imperfecti in tribulatione partira dolent, partira gaudent. Hi unum pedem figunt in patientia, alterum in impatientia; S. Jacobus ergo vult utrumque animi pedem figi in patientia, ejusque summo gradu. Tres enim sunt patientiæ gradus: *primus*, sustinere patienter; *secundus*, suslincre libenter; *terlius*, sustinere gaudenter. Sic *omne* sumitur pro *toto*, *Eccles.* xi!, 13: a Deum lime, cl mandata ejus observa, hoccs! enim omnis homo, n id est totus homo, q. d. Totum hominis bonum consistit in Dei timore ejusque mandatorum observatione; ac proinde totus ipse totisque animi viribus Dei timori et mandatis intendere, seque impendere debet, ut ea impleat, juxta illud Dei mandatum: «Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,» *Deutcr.* vi, 5.

Secundo, ii omne proprie capi potest, tuncque eut sensus nervosior, q. d. Tenlallo et tribulatio adeo non est mala, nec fugienda, ut in c j silum

sit omne bonum, ac consequenter omne objectum omnisque materia gaudii, adeo ut omnis illa quam natura vel Deus per alia bona sparsit, in uno hoc universali et summo tribulationis bono collecta et adunata videatur; ita ut in sola tribulatione magis gaudendum sit, quam si solus omnes mundi opes, honores et voluptates possideres. I nde sequitur tribui itionem esse suminum bonum Tribue hujus vitæ: summum enim gaudium nequit esso nisi de summo bono. Tres enim passionessive afleo- nw tus sunt, quæ pro objecto habent bonum, nimirum b*MI* amor, desiderium, gaudium. Amor spectat bonum in genere; desiderium est cupido boni absentis; gaudium est fruitio boni præsentis: et quanto majus est bonum. tanto majores sunt hi affectus. Ex adverso affectus his oppositi, qui pro objecto habent malum, sunt odium, metus, tristitia. Odium est mali absolute; metus est fuga mali absentis; tristitia est dolor ex tristitia mali presentis.

Est hoc primum S. Jacobi paradoxum a quo incipit, ut attentionem lectorum conciliet et excilet, ulque fideles suo ævo a Judrnis aliisque afilælos, et secuturis sæculis affligendos plene consoletur, doceatque quomodo afflictionem capessere, in caque se gerere debeant, nimirum animum non dejiciendo, sed erigendo, non dolendo, sed gaudento, non conquerendo, sed gratias agendo. I Alla est hæc sapientia et philosophis incognita, quam S. Jacobus didicit a Christo, qui illam velut arcanam et cœlestem e sinu Patris in mundum detulit, dicens: a Beati qui persecutionem patiuntur,» etc., *Mallii.* Y, 10; idcoque ccœlo in carnem descendit, ut eam homines doceret, idque magis exemplo quam verbo, 'fota enim vita Christi fuit continua afflictio, crux et martyrium. Paradoxum ergo Christi et Christianismi, a S. Jacobo cælcricisque Apostolis predicatimi et predicatimi, est: «Tribulatio est summum bonum, idcoque in ea summegaudendum. n Ignorarunt hocpriscisapientes, nescivit hoc Aristoteles, non intellexit Plato, falsum ccsuit Anaxagoras, stultum Epicurus. Natura enim et naturalis ratio horret tribulationem, quasi nature d naturali statui, commoditati ac felicitati inimicam, cl c diametro contrariam. Quocirca homo, etiamsi lotis nature viribus connitatur, non potest eo assurgere, ut in tribulatione gaudeat, et summe gaudeat; esto nonnulli philosophi in ca se gaudere simularint et tinxerint, ut virtutis patientiæ el constante nomen, famam et fumum inanem apud homines aucuparentiur. Hinc illud Catonis ad milites suos in Africo cum arenis et serpentibus luctantes, apud Lucanum:

----- Serpeos, siti, ardor, arenai,
Dulcia virtuti: gaudet patientia durii.

Vero Tertullianus, Ilb. Dc *Paficnha*, onp. xvi: «Christiana, inquit, patientia coelestis et vera Gentium falsa d probrosa, quæ tanti boni nomen

Tribue

nw

b*MI*

I

I

1

fœdis operationibus occupant: patientes rivalium, et divitum, et invitatorum, impatientes solius Dei vivunt.» Et S. Cyprianus, lib. *De Patientia*: «Apud Gentiles, ail, lam falsa est patientia quam sapientia.»

Christus ergo sua doctrina et gratia supernaturali naturam adeo alte evehit, ut conira noturam de malo natura», puta de tribulatione, gaudeat; idcoque permisit lapsum Ad© in peccatum, cl per illud in mortem, omnemque tribulationem, ut in ea ostenderet, quasi parilissimus et potenlissimus medicus, vini grafi© su©, quantumque pharmacum sit patientia Christiana, Hæc enim in statu innocentia», nipote jnummi ab omni tribulalione, locum habere, cerni el demonstrari non putisset. Plus ergo virtutis a Christo accepimus, qunin in Adamo perdidimus, uti ostendi ex Apostolo, Ilo/n. V. Quocirca S. Hieronymus in illud, *Ephes. V, 20, Gratias agentes semper pro omnibus*, sic ait : «Christianorum propria virtus est, etiam in his quæ adversa putantur, gratias agere creatori. Juxta Apostolum hæc virtus est maxima, ut in ipsis periculis atque miseriis grati© Deo referantur, et semper dicamus : Benedictus Deus, minora me scio sustinere quam mereor; hæc ad mea peccata parva sunt : nihil mihi dignum redditur. ilio animus Christiani est, hic crucem suam tollens sequitur Salvatorem, quem nec orbitas, nrc damna debilitant : quem, ut ait Flaccus, si fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruin©.»

Antesignanus hujus in tribulationis prælio gaudii, fuit Christus, (pii anhelans ad crucem dicebat : «Baptismo habeo baptizari; et quomodo coarclor usque dum perficiatur?» Luc. xii,50.

Primipilus fuit S. Petrus, qui *epist. I, cap. iv, Vers. 13* : «Communicantes, ait» Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione glori© ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini m nomine Christi, beati eritis : quoniam quod est honoris, glori© et virtutis Dei, et qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.»

Signifer est S. Paulus : a Gloriamur, inquit, in tribulationibus, » *Horn. v, 3*. Et : «Placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo,» Il Cor. Xu, 10. Et : «Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, cl ego mundo, » *Galat. vi, 14*. Paulus ergo hoc umore et gaudio crucis, in Christum crucifixum transformatus videbatur. Sic et S. Franciscas ; undo cl ab eo stigmata quinqué vulnerum eidem impressa sunt. Paulus, inquit Chrysostoinus, horn. 1 in II *ad Cor.* : «Cum videret (piasi nivis cumulos, tentationes quotidie ingruentes, non aliter quam si in medio paradiso vixisset, ila gaudebat gcsliebatque; ac proinde ut qui hoc tenetur gaudio gaudet, non potest ab animi perturbatione vinci, ila qui hoc non tenetur gaudio, a quibuslibet facile capi vincique potest; ac prorsus huic idem evenit, quasi si quis

arma gestans imbecillia, qualibet levi plaga vulneraretur : nullum armatura» genu* validius, quam gaudere secundum Deum.»

Centurio esi S. Jacobus hic, cækrique Apostoli, qui, nt ait Lucas. Ad. v, 41, «ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digai habili sunt pro nomine Jesu contumeliam pali, n Vide ibi dicta. Unde S. Bernardus, senn. De *Triplici genere boni* : «Non modo patienter, inquit, sed et lib nier, verum et ardentem ad tormenta, sicut a<l ornamenta, ad pœnas, sicut ad delicias B. Andreas properabat.»

Ex istimate, — xy***!, id cçt *arbitramini, ducite, putate*; Syrus, 'sOfID (*chete*, id est, *habeatis, q. d.* Hoc gaudium situm est non in sensu natur© : hæc enim in tribulatione sentit dolorem, sed in rationis per fidem et gratiam illuminate et roboral© existimatione, dictamine et judicio, quod varias natur© tentai© cl afflicte graves considerationes et causas, quas mox recensebo, suggerit, ob quas in lentatione ad gaudium seso excitare debeat. Vere Seneca, *epist. 78* : «Levis est dolor, si nihil illi opimo adjecerit. Omnia ex opinione suspensa sunt (i).»

Cm lx varias tentailoxES. — Uni enim tentationi succedit alia et alia, alterius sæpe generis et materi©, sicut linctus succedit fluctui, ventus v< nto, annulus annoio in caleña, adeoque pluries swpe simul hominem invadunt, a Tentatio enim est vita boni nis super terram. » ut ait *Job*, cap. vu, vers. 1, juxta Septuaginta. Quocirca Joannes Picus Mirandula spiritali pngnæ dans anna duodecim, inter ea *sextum* assignat ; «Una tentatione superata aliam exspectet, cum damion semper circumeat. *Septimum* : Non tantum diabolus vincendus est, sed faciendus cum tentatione proventus, ac tentatio, v. g. superbia», accipienda ut ad humilitatem adhortatio et invitatio. *Octavum* : Dum pugnās, pugna quasi perpetuam deinde pacem habiturus, quia sa»pe hoc generosis animis Deus largitur; sed cum vicisti, geras te quasi mox pugnaturus. *Unde .imum* : Cogita dulcius esse vincere tentationem, quam ire ad peccata; atque ita compara dulcedinem vietoriæcum dulcedine peccati, non pugnam cum voluptate.»

Testationes incideritis. — Quieres, quidnam hic proprie *tentatio* significet? Despondeo *primo*, tentatio idem est quod afflictio et tribulatio, puta paupertas qua premebantur primi iidelns, fames, morbus, infamile, æstus, frigus, cæteræque adversitates et animimi», sive a Deo, sive a dæmonc, sive ab hostibus, sive ab amicis, sive a natura, sive aliunde immissa». Ilæc vocantur tentatio, quia tentant et explorant hominis virtutem, patientiam et robur.

Secundo, magis proprie et directe, S. Jàtolms * 'i»:

(1] «Omne gaudium, « id est rei» vel materiam summi gaudii ; est metonyiniit. Ita Cicero, xu, 13 a<i *Athei n*, de Bruti litteris quibusdam : «Mullas milii licrynias .dtulerunt.»

PrJ1^

ne».

- PFfw». *tentationem* vocat hrc persecutionem, quarn suo ævo fideles patiebantur a Judæis aliisque infidelibus. Et enim illos in ea corroboraret. scripsit hanc epistolam, ideoque statim) a tentatione bac orditur, line refer labores, fatigationes, pericula, innumera^que molestias et difficultates, in quas incidebant, imo sponte se conjiciebant Apostoli primique fideles causa Evangelii, ut scilicet illud toto orbe prædicarent et propagarent.
- Tert*. *Tertio*, *tentatio* hæc extendi potest ad veram tentationem clæmonis externan), cl internam carnis sive concupiscentia?. Hæc enim proprie vocatur *tentatio*, qu® hominem ad peccatum tentât et sollicitat, et de hac subdit Jacobus, vers. 13: «Nemo cum tenlatur, dicat, quoniam a Deo lenlatur.» Adde tribulationem quamvis pari modo esse tentationem proprie dictam, quia hominem ad pusillanimitatem, impatientiam, iram aliaque peccata sollicitat. Ende de bac concludit, vers. 12, dicens: « Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vit®. »
- Tritali- UfnnnT* Quæres *secundo*, cur in tribulatione et perscutione Christiano sit gaudendum, non taliter quah num liter, sed omni summoque gaudio? adeoque cur Lnjnf tribulatio sit summum bonum, in quo felicitas Cluistian; in hac vita sil? Respondeo *primo*, quia Heip. tribulatio avellit nos ab hoc sæculo, ejusque Vnn>°. amore, illecebris et blandimentis, « ne viam pro patria diligamus, » ut ait S. Gregorius, lib. XXIII *Moral.* XXIII; « ctne viator tendens ad patriam, stabulum pro domo diligit, » ait S. Augustinus, m *Sent.*, sent. 186. Vere Seneca ad Lucilium: « Quantum possumus a lubrico recedamus: in sicco parum firmiter stamus, n Et *epist.* 93, in fine: « Quasi inter se contraria sunt, bona fortuna et mens bona: ita melius in malis sopimus, secunda rectum auferunt, n S. Chrysoslo- mus, horn. II *ad Populum*: a Dormitantes nos, inquit, expergefaceret solet, et religiosiores faccrt tentationum natura. »
- '«todo. *Secundo*, quia tubulatio signum est filiationis, electionis cl prædeslinationis Dei: « Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit, » *lh.br.* xn, 6. Unde S. Augustinus, lib. *De Pastor.* « Si, inquit, exceptus es a passiono flagellorum,, exceptus es a numero fidelium. » Et S. Ambrosius, lib. 1, *epist.* 4, patientiam tribulationum vocat *matrem fidelium*. Inde angelus ad Tobiam, cap. xn, vers. 13: < Ego obtuli, inquit, orationem luam Domino: et quia acceptus cras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te. » S. Chrysostomus, hom. 32 *in Gen.*, « Ne existimemos, inquit, esse signum quod nos dereliquerit, et dcpicial Dominus, si leu!aliones nobis inferantur; sed hoc maximum sil in nobis indicium quod Deus nostri curam gerit, quia peccata expurgat, et luctam ac exercendi materiam nobis proponit, ut si quod nostrum est declaremus, largiori dignetur nos cura. Quod cum

scimus, ne trislemur in (entationibus, sed gaudeamus cum B. Paulo dicente: Nunc enim gaudeo in afflictionibus, » *Coloss.* r, 24. Idem S. Chrysostomus in dictum Apostoli, *Habentes autem eumdem spiritum*: « Hoc generos®, inquit, ac amantis aniin® officium est, afflictiones et adversitates ferre generose, toleraro tentationem; atque insuper gratias agere ei, qui se tentari permittit, demum summ® fortitudinis est animieque vigilantis, et qu® omnibus humanis affectibus superior sil. » Unde S. Ephrem, lib. *De Fide*, tom. I: « Christianus, inquit, inter diversas tribulationes et tentationes stet, sicut incus, qu® licet semper verberetur, non tamen dat tergum, neque concavitatis formam in se recipit, sed eadem semper manet. Pro munitione ac castro semper Christum Dominum habeat, ad cumque belli tempore confugiat, dicatque: Esto mihi in Deum protectorem, et in locum refugii, ut salvum me facias. »

Tertio, quia tribulatio Christo crucifixo, Dei Ter,la unigénito nos assimilai, ejusque opem accersit. Nam a non habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato, » ait Paulus, *Hebr.* iv, 13. Christianum ergo nullibi nisi in cruce Christi gaudere et gloriari cum S. Paulo decet. Tot enim bona Deus abscondit et concludit in cruce Christi et Christianorum, ut ea scrutans Paulus passim in epistolis obstupescat. Rursum Christus sua cruce dulcorat nostras cruces, adeoque non tam nos, quam ipse in nobis patitur. Quocirca S. Ephrem crucem gestabat in fronte, et *serm. De Cruce* magnifica ei dat elogia, qu® recitavi *Ezcchiël.* ix, inter quæ præcipua et huic loco apposita sunt hæc: a Crux spes Christianorum, crux resurrectio mortuorum, crux afflictorum consolalo, crux triumphus adversus dæmones, crux desperatorum spes, crux oppugnatorum murus; crux infantium custos, viro- rum caput, senum corona, regum magnificentia. Crux Prophetarum prædicatio, Apostolorum comes, Martyrum gloriatio. Crux virginum pudicitia, sacerdotum gaudium. Crux Ecclesiarum firmamentum et orbis terrarum securitas. Crux imbecillorum fortitudo, œgrornm medicina, monachorum fiducia. »

Quarto, quia tribulatio tollit duo summa hominis mala, scilicet peccatum et concupiscentiam. Est ergo summum hominis bonum: est enim ipsa poenitentia pro peccatis commissis, est et antidotum contra futura, quia directe adversatur concupiscivntiæ. Sicut ergo sal conservat carnes a putredine, ita tribulatio conservat corpus et animam a concupiscentia et peccato. Ideoque Deus tot tribulationibus vitam nostram opplevit, quia HI® in statu hoc natur® laps® et corrupt®, ad cam erigendam et sanandam sunt utiles, nuo plane necessari®; ideocjue unicum ejus sunt remedium summumque bonum. Nonne gauderet

lapis, si sensum haberet, quod scalpello poliat-
tur, (iniquo statua elegans regis? lignum, quod
runcina lævigetur, (laïque thronus principis? pan-
nus, quod lixivio perfricetur et emundetur? etc.
utique gauderet : ita prorsus jûslo gaudendum
est in tribulatione. « Quod enim est ignis auro,
lima ferro, scalprum lapidi, cauterium cancro,
runcina ligno, lixivium panno, ventilabrum tri-
fico, sal carni, fornax pani, malleus contigna-
tioni, hoc justo est tribulatio.» Hinc tribulatio est
tritura Dei, itaque dicta est a tribola, qua segetes
tribulantur et triturantur, *Isai.* cap. xxi, vers. 20.
Audi S. Augustinum, *De Tempore barbar.*, m : a Si
aurum es, quid times paleam, quid times ignem?
Simul quidem critis in fornace, sed ignis paleas
in cineres vertet, tibi sordes tollet. Si frumentum
es, quid limes tribulam? Non apparebis qualis
antea eras in spica, nisi tribula conterendo a te
separaverit paleas. Si oleum es, quid limes pres-
suram piteli? Non declarabitur species tua, nisi
etiam pondus lapidis a te separaverit amurcam.»
Unde B. Antiochus, *hom.* 79 : a Sicut cera, ait,
nisi recalescat, aut permolliatur, non facile in se
recipit sigilli impressionem : ila et homo, nisi la-
borum et multivariæ infimitatis probetur exer-
cizio. » Hoc est quod ait Dominus, *Isai.* xlviii, 9 :
« Laude, mea infrenabo te, ne intereas : » laude,
id est tribulatione; hæc enim est frenum concu-
piscenti®, ideoque laus Dei. Et *Thren.* i, 13: « De
excelso misit ignem in ossibus meis, et erudit
me : expandit rete pedibus meis. » Tribulatio
enim est rete Dei, quo homines piscatur, et in-
vitos ad se trahit. Tribulatio fti disciplina geno-
ris humani, uti fuse ostendit noster Gretserus,
lib. V *De Cruce*, cap. xxii et sequent. Quocirca
nullam gratiam dat Deus hominibus, nisi prævia
tribulatione, ut ait S. Marcus anachoreta.

Quinto. *Quinto*, quia si in tribulatione tristeris et do-
leas, auges tribulationem et dolorem, ac minuis
meritum per mixtionem minoris patienti®, vel
impatientia?. Sin autem in ea gaudeas et exultes,
minuis tribulationis sensum, et auges meritum
per incrementum patientis. Summus enim actus
gradusque patienti® est, pali cxullanter. Si ergo
sapis, tribulationem animose excipe cum gaudio,
non torpide et invite cum tristitia : sic enim mi-
nuet libi pœnam, et augebit coronam.

Sato. *Sexto*, quia tribulationes omnibus virtutibus,
qu® in arduo sita? sunt, uberem materiam et
exercitium suggerunt : virtutes autem gaudent,
cum occasionem et objectum habent, in quod
suum vigorem excrant suumque decus ostendant.
Unde Philo, lib. *De Quærcnda cognit. crud. gram.*,
asserit animam festum agere, quando æmulando
res optimas capessit laborem, quo ad perfectio-
nem contendat: quare virtutem amanti dulces-
cere laborem, tribulationes esse gaudio et volup-
tati.

Septimo. *Septimo*, tribulatio facit hominem excelsum
et sæculo majorem, ut in cœlo res et spes suas

ponat, quasi aquila despiciat hoc terne puno-
tum, omnesque in eo fortunæ flatu, (luctus et
ludibria videat et rideat, juxta illud *hai.* i, U :
« Tunc delectaberis super Domino, et sustollam
te super altitudines teme, et cibabo le bæreditate
Jacob patris lui. » Vide, ibi dicta. Vidit hoc per
umbram Seneca, lib. *De Provid.*, cap. iv : « Pro-
spera, ail, in plebem et vilia ingenia deveniunt,
at calamitates terroresque mortalium sub jugum
mittere, proprium magni viri est. » Et cap. v :
« Militares viri gloriantur vulneribus, calamitas
virtutis occasio est : dux lectissimos mittit, qui
nocturnis hostes aggrediantur insidiis. Præcep-
tores plus laboris ab his exigunt, in quibus cer-
tior spes est. Nunquam virtutis molle documen-
tum est. Verberat nos et lacerat fortuna : patia-
mur, non est sævitia, certamen est. » Et cap. vi :
« Labor optimos citat. Ignis aurum probat, mi-
seria viros fortes. Vide quam alte ascendere de-
beat virtus. » Naziauzcnus, epist. 64 *ad Phlta-
grium*, laudat illud Stoicorum : « Vir bonus bea-
tus est, etiamsi in Phalaridis tauro concremetur. »
Preclare Gerson, parte 2, serm. *De Omnibus Sanc-
tis* : « Lî, inquit, arca Noe, quo magis abunda-
runt aquæ diluvii, tanto altius forabatur : sic
mansuetus animus, quo majores erunt tribula-
tionis aquæ, tanto erit excelsior. »

Quocirca animæ generosæ Deumque fervide Anunli
amanti ml optabilius est, nil jucundius, nil dui- nii
cius quam multa pro eo pati. Cujus rei causa est cm»
multiplex, sed maxime triplex. *Prima*, quod
animæ sancta? intente amant Deum: amorem au-
tem in cum nulla in re magis ostendere possunt, Primi,
quam si pro eo dura patiantur vel agant. Rur-
sum vident Christum pro se tanta passum : ut
ergo eum imitentur, utque ei vicem quam pos-
sunt reddant, et amorem amoris rependant, desi-
derant pali cum eo et pro eo, sitiunt cruces et
dolores, dicuntque cum S. Ignatio : « Amor meus
crucifixus est. » lia S. Laurentius ad tyrannum :
« Para, ait, equuleos, bestias, ignes, craticulas,
et quidquid tormentorum excogitare potes : h-ec
omnia aveo et ambio. Non est famelicus qui ita
desideret cibum, sicut ego tormenta tua. Illa
ergo expedi, et famem meam exsatiata. » S. Xave-
rius cum Gentiles cum persequerentur ad necem,
ideoque subinde in arboribus pernoctaret, item
in naufragiis, cum in medio mari natans flucti-
bus jactaretur, orabat : « Domine, ne hanc cru-
cem mihi auferas, nisi majorem immittas. » Quo-
circa ita coelestibus consolationibus affluebat, ut
cas non capiens exclamaret : « Satis est, Domine,
salis est ; » in tribulationibus vero : « Non satis
est, Domine, non satis : da plus pali. » Ita P. Lu-
celia in ejus Vita, lib. i, cap. vu. Edmundus
Campionus, primus in Anglia e Societate martyr,
vere Campianus, id est pugil Christi, audita sen-
tentia mortis, Deo sibi gratulando cecinit :
» Te Deum laudami^; » ac protractus ad suppli-
cium in theatro consistens : « Spectaculum, inquit,

fed sumus nmndo, angelis et hominibus. Gaudeo et gratulor mihi de hac felici sorte, quod martyr moriar:nunc vivo, nunc triumpho. » Quare instar Samsonis, qui plores morions quam vivens occidit, plores in morte quam in vita, suo zelo et martyrii exemplo ad fidem orthodoxam convertit, uti habet ejus Vita. Eximius et choragus in hac re fuit S. Andreas, qui, visa cruce sibi parata, jubilans exclamavit : « O bona crux, quod decorum ex membris Domini suscepisti, diu desiderata, sollicite amata, sine intermissione quæsitae et aliquando cupienti animo præparata : accipe me ab hominibus, et redde me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit. »

Stendi. *Seronda*, quod Deus eos qui amore sui patiuntur vicissim amplectatur, soletur, et fel passionis meile consolationis divinæ dulcoret, id experti sunt Martyres, qui in equuleis et tormentis lœlilia gestiebant, hymnos et laudes Christo canebant. Id experiuntur omnes, qui libenter adversa pro Deo sustinent. Ita Psalles : « Secundum multitudinem, inquit, dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætillcaverunt animam meam, » *Psalms*, xeni, 19; et Paulus : « Sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra, » II *Cor.* i, 5. Mensura ergo passionis, mensura est consolationis, et quo major passio, eo major accedit consolatio. Hujus rei typo Deus Mosi in Mara dedit lignum, quod dulcorat aquas amaras, *Exodi* xv, 23. Lignum hoc figura fuit crucis Christi, quod omnes adversitatum amaritudines dulcorat, ut ibidem dixi. Quando causa Sancti cruce non tolli, nec mitigari, Sed augeri postulabant, dicentes illud Pii V Pontificis, acribus calculi doloribus afflictis : « Domine, auge dolorem, auge et patientiam. » Ita S. Tercsia orabat : « Da aut pati aut mori. Vitam enim meam aliud esse nolo, quam te amare, pro te laborare, pro te pati. » Alia Sancta dicebat se non desiderare brevem vitam et celerem mortem, quia in coelo nulla est passio : desidero ergo vivere diu, quia desidero diu pati pro amore Dei, non tantum martyria, sed et morbos, calumnias, infortunia et quævis adversa. Amanti ergo dulcis est virtus, dulcis patientia, dulcis fortitudo, aiebat Cato. Divinius S. Marcus et Marcellianus : « Nunquam tam jucunde epulati sumus, quam hæc libenter Christi causa perferimus. »

Tt: Tertia, quod cogitent passionem esse modicam et brevem, ac mox pro ea se recepturos immensam et æternam gloriam. Habent enim illud præmedilatum : « Non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quod revelabitur in nobis. Id enim quod in præsentis est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, » II *Cor.* iv, 17. Ita S. Stephano videnti cœlos apertis, Christumque coronam cœlestem ostendantem, lapides torrentis dulco fuerunt. Ita S. Franciscus : « Tanta, ait,

est gloria quam exspecto, ut mox omnis morbus, omnis mortificatio, omnis humiliatio, omnis pœna delectet. » Nimirum sentiebat quam dulcis sit crux Christi ; ac proinde crux non erat ei crux, sed vitæ et gaudii dux. Felix, cui tribulatio dulcescit, qui cum B. Catharina Senensi dulcia hujus vitæ pro amaribus, amara pro dulcibus accipit. Sane qui tot tantaque bona, quæ in cruce et tribulatione Deus recondidit, pervidet et gustat, eam dulcissimam judicat, experitur et sentit, crucique concinit : « Dulce lignum, dulces clavos, dulcia ferens pondera. » In cruce ergo est vera dulcedo, vera consolatio, verum gaudium. Amplectere eam libens, et ita esse experieris.

Id expertus est S. Augustinus. Inde in .Vedi?., cap. vii: « Nihil, ait, quæso sine te, Domine, mihi dulcescat, nihil complaceat, nil pretiosum, nil prefer te mihi arrideat speciosum. Vilescant, obsecro, absque te mihi omnia, sordeant universa : quod tibi adversum est, sit mihi molestum; et tuum beneplacitum sit mihi indeficiens desiderium. Tædeat me gaudere sine te, et delectet contristari pro te. » Quocirca S. Chrysostomus, hom. 4 *De Pœnit.*, docet, tribulationem esse spirituales mercaturas, in qua anima patientis ingens sibi parat lucrum. Ita in morbis, mortalitate et morte fortiter standum et gaudendum esse Christiano docet S. Cyprianus, lib. *De Mortalitate* : « Nisi processerit, ait, pugna, non potest osse victoria : cum fuerit in pugna congressione victoria, tunc dantur vincentibus et coronæ. Nam gubernator in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur. Delicata jactatio est, cum periculum non est : conflictatio in adversis, probatio est veritatis. Arbor quod alta radice fundata est, ventis incumbens non movetur; et navis quod forti compage solidata est, pulsatur ictibus nec foratur; et quando area fruges terit, ventos grana fortia et robusta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur. Sic et Apostolus Paulus post naufragia, post flagella, post carnis et corporis multa et gravia tormenta, non vexari, sed emendari se dicit in adversis, ut dum gravius affligitur, verius comprobetur. » Vide nostrum Gretzerum, toto lib. V *De Croce*, qui est de cruce spirituali sive tribulatione. Quin et Seneca, epist. 78 *Contra Dolores*, hoc dat remedium : « Vir magnus et prudens, inquit, animam deducit a corpore, et nullum cum meliore et divina parte versatur. Hoc solatium vasti doloris est, quod nec quisquam est desinas illum sentire, si nimis senseris. » Et mox : « Toto contra illum pugnet animo : vincetur, si cesserit : vincet, si se contra dolorem suum intenderit. Si longus est, habet intercapedinem, dat refectio locum. Brevis morbus ac præceps alterutrum faciet, aut cxlinguetur, aut extingue!. » Ita Agesilaus, rex Spartæ, teste Plutarcho in Lacon., cum arderci podagro doloribus, eumque invisisset Carneades, atque exirel tristis : « Mane, inquit, Carneades:

nihil enim illinc huc pervenit, » ostensis pedibus et pectore. Sentiens pedes quidem dolere, sed pectus animumque dolore vacuum esse,

p<oeu- Ilœc omnia veriora et rnajora sunt In ea tenta-
lio™ (ione, qua; oritur ex persecutione , de qua pro-
P<u n?* prie loquitur S. Jacobus. Huic enim propria ma-
Cnr? teria gaudiorum esi multiplex.

îtap. *Prima*, quod talis patiatur ob fidem, ejusque
frimo. sjt pugil et defensor, aut ob justitiam : qualibus
Christus dicit : « Beati qui persecutionem patiun-
tur propter justitiam, » *Matth.* v. Talis ergo est
hyperaspis, athleta et propugnator prima; et di-
vin© veritatis , vere religionis, ac sancite Eccle-
sia , pro iisqueopes, vires et vitam dat prædre,
tolis viribus dimicat, et sæpe occumbit; quod
longe dignius et divinius est quam pro rege, pa-
tria el republica dimicare et occumbere. Unde
S. Augustinus in *Psalm*, l x v i i : « Martyres, ait,
in Ecclesiis summum locum tenent, atque apice
sanet® diguilitatis excellunt. » Et S. Rasilus, hom.
in 40 *Martyres* : « O sanctum, inquit, chorum ! o
sacrum ordinem ! o cuneum inexpugnabilem ! o
communes generis humani custodes, legali apud
Deum potentissimi, astra mundi, llores Eccle-
siarum ! »

ticnndo. *Secunda*, quod patiatur pro Deo ejusque lege ,
honore et amore. Unde facit se victimam nobilis-
simam et holocaustum Beo, immolans ei corpus,
sanguinem, vitam et mortem, juxta illud *Sap.* ut,
6: « Tanquam aurum in fornace probavit eos,
et quasi holocausti hostiam accepit eos. » Deum
ergo mire honorat, æque ac delectat patiens;
ac vicissim Deus ejus quasi hosti® sibi devolæ et
consecratae, possessionem capit, imo cum ipso et
in ipso patitur, vincit et triumphat. Unde S. Hie-
ronymus *ad Hedibiam*, Quiest. XII : « Triumphus
Dei, inquit, est passio Martyrum et pro Christi
nomine cruoris offusio, et inter tormenta lælitia,
etc. Hic triumphus est Dei Apostolorumquo vic-
toria. » Quocirca martyrium ex singulari Dei
privilegio omnia peccata, quantumvis mulla et
enormia expiat, omnesque poenas ei debitas abo-
let, rnarlyremque illico in cœlnm transmittit. « Hoc
est baptisma in gratia majus, in polestale subli-
mius, in honore pretiosius. Baptisma, in quo an-
geli baptizant. Baptisma, in quo Deus et Christus
ejus exultant : quod fidei nostre incrementa con-
summat, quod nos de mundo recedentes stalim
Deo copulat, » ail S. Cyprianus *ad Fortunatum*,
prefat. *De Exhort. Martyr.*

Trrtlo. *Tertia*, quod Christo amoris vicem reddat, re-
ponendo illi corpus pro corpore, sanguinem pro
sanguine, vitam pro vita. Unde S. Chrysoslomos,
hom. 4 in epist. *ad Phl.* : « Pro Christo pali, in-
quit, munus est majoris administrationis, quam
sit revera mortuos suscitare, et signa miranda
patrare. Nam illic quidem debitor sum , hic vero
debitorum habeo Christum. » Rasilus, Suleuciæ
Episcopus, in Vita S. Theclæ scribit eam post su-
peratas pro Christo bestias, ignes, carceres, etc.,

Deum orasse pro perseverantia, « etiamsi, inquit,
in singulos dies mihi cum igne, belluis, vinculis,
carceribus rem case contingat : odeo mihi omne
etiam mortis et discriminis genus pro pietate su-
beundum, ipsismet paradisi deliciis epulisque in-
structissimis potius ducitur : tantummodo digna
quæpro te et nomine tuo cruciatus tolerare sem-
per possim, habear. »

Quarta, quod subeat martyrium , qui est no-Churu,
bilissimus aclus fidei, charitatis, religionis, for-
titudinis , ac proinde nobilissimam in coelo et
terra dat palmam et coronam. Vide dicla *Osce* xi,
12, et Tertullianum in *Scorpiaco*, Cyprianum, *De*
Exhortatione Martyrii, et epist. *ad Martyres*. Quo-
circa Martyres in tormentis non tantum exulta-
banl, sed etiam quo magis illa crescebant, eo
magis pariter crescebat exullatio, ut viderentur
sibi esse in alnis et ingressu codi. Unde videntes
eos, etiam carnifices cl presides, stupebant,
mulique ad Christum convertebantur, alii indig-
nabantur et frendebant, magisque torquebantur
eorum gaudio, quam eos ipsi suis suppliciis tor-
quebant. « Insultabant, inquit S. Ephrem in *En-
comio Martyrum*, iudicibus, quasi sensus doloris
expertes, et quasi in alienis corporibus pateren-
tur, dicentes : Si graviora habetis tormenta, ad-
movete nobis. Hæc enim nullius momenti sunt.
Ignis vester frigidus apparet, tormenta inellica-
cia, percussores imbecilles, gladii vestri sunt
ligna marcida : nihil quod nostre respondeat et
promplitudini et alacritati habetis, ad plura et
majora toleranda consistimus. » Et inferius :
« Non rogos ardens, non stridens flamma, non
ignit® sartagine, non ollie ebullientes, non cân-
denles lamina;, non ferratarum ungularum den-
les , ele., deterruerunt animosissimos ac fortissi-
mos Christi milites, etc. Cæsi quippe magno cum
gaudio verberum ictus, tanquam summas deli-
cias excipiebant. Nam cum lictorum manus eo-
rum membra torquerent, visceraque nudarent,
non tristi cos facie aspexerunt, neque inter tor-
menta gemitum ediderunt; verum hilariore ac
lætiorc vultu gaudia interna testati sunt : quippe
quibus illi cruciatus pro consolatione erant ac
requie; afflictis, tentali, verberati, exquisitisque
tormentis cruciati Deum toto corde ac tola mente
semper diluxerunt. » Et paulo post : « Luta quippe
ac jucunda vobis fuit futurorum expectatio, qu®
vos ita animavit et corroboravit, ut singulis ho-
ris nova vobis et acriora adhiberi cuperelis sup-
plicia, neque ullis satiari potueritis. »

Denique ;lassio et patientia non est in cœlo nec Quinto
paradiso, sed est in terra et statu lapso. Per pa-
tientiam ergo homo superat non talltum Ada-
mum, sed et angelos : angeli enim status feli-
cior, sed patientis est fortior. Quare S. Laurentius,
v. g., fortior fuit angelis, qui pati nequeunt; for-
tior inquam, per patientiam, non unam et >im-
plicem , sed variam et multiplicem. Ilæc eximia
sunt li ibulationum et persecutionum bona et gau-

dia, atque ideo ambienda et invidenda; adeoque si in angelos cadere posset invidia, utique inviderent nobis tanta passionis et patientiæ dona; quin et homines beati, si tristari possent, de hoc uno tristarentur, scilicet quod non plura pro Deo passi sint, nec amplius pro eo pati possint. Cum ergo mane evigilamus, gaudeamus et jubilemus Deo, quod diem illum nobis fecerit illucescere, quo multa ejus amore pati, multosque ei patientiæ, meritorum et virtutum cumulos offerre possumus; uti S. Mechtildem a Beatis sibi apparentibus edoctam et monitam fuisse, in gestis ejus legimus, idemque de ea referi L. Blosius, lib. IV *Spirit, grat.*, cap. iv. « Omne ergo gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis. »

tr- io Quæres *tertio*, quomodo licite possit gaudere
13 i! Christianus in proprie dicta tentatione concupis-
çouiJ- centi®, V.g. fornicationis, gulæ, superbi®, cum
at! eam fugere et deprecari nos jubeat Christus, ut oremus scilicet : « Et ne nos inducas in tentationem? » Respondeo : Jubet Christus id nos orare *primo*, ut non consentiamus tentationi, ait S. Augustinus, *epist.* 121, cap. xi, qui enim consentit, non qui sentit, inducitur in tentationem. Inde S. Bernardus, *De Inter, domo*, ait : « Molesta est lucta, sed [ructuosa, quia si habet poenam, habebit et coronam : non nocet sensus, ubi non est consensus; imo quod resistentem fatigat, vincentem coronat. » *Secundo*, jubet simul orare, ut Deus amoveat a nobis tentationes, præsertim graviores et periculosiores. Homo enim inemor et conscius suæ imbecillitatis, ac periculi consensus quod ingerit tentatio, communiter eam vitare et deprecari debet, non optare, vel accersere, uti exponunt et docent Tertullianus, Cyprianus, Nysseus et Chrysoslomos in *Orat. Domin.* Nunc

Ke»p. Dico primo : Licet communiter oporteat fugere
,niw- et deprecari tentationem ob periculum lapsus, ex humili agnitione fragilitatis nostre, tamen posito quod Deus velit nos eam subire et pati, subeunda est cum gaudio, tum ut voluntati divinæ nos magis conformemus, tum ut eam facilius sustineamus et vincamus, tum ut dæmonem, qui eam suscitatur, fortius profligemus. Nulla enim re ita vincitur dæmon, ac lælilia spiritali et gaudio, uti aiebat S. Antonius. Hujus rei symbolo de Machabrois invictis, imo hostium numerosissimorum victoribus, dicitur I *Machab.* ni, 2 : « Et præliabatur prælium Israel cum lælilia. » Hæc enim lætitia dæmonem intimidat et dejicit, spemque vincendi et nocendi ei adimit. Nam, ut ait S. Augustinus, lib. XX De Civit., vin : « Dromon est quasi canis a Christo ligatus, qui latrare potest, sollicitare potest; mordere omnino non potest, pisi volentem : persuadere enim potest, precipitare non potest : spem autem persuadendi amittit, cum videt hominem in tentatione constantem, generosum, lælum et hilarem. » Audi S. Antonium in hoc genere exercitissimum : « Si quod, inquit,

in pectoribus nostris malm mentis et pavoris semen invenerint dromones, mox quasi latrones qui deserta obtinent loca, coeptos cumulant timores, et crudeliter imminentes infelicem vexant animam : sin autem alacres fuerimus in Domino, et futurorum nos bonorum cupido succenderit, si semper omnia manibus Dei committimus, nullus dromonum ad expugnandum valebit accedere. » Ita S. Athanasius in ejus Vita. Quocirca S. Jacobus non ait : Optate tentationes, uti notat Abulensis in *S. Matth.* cap. iv, Quæst. LXX, sed caute dicit : « Cum in varias tentationes incideritis, gaudium existimate, » 7. d. Nolite vos ultro injicere in tentationes, sed ubi incideritis, sustinete eas cum gaudio. Ita Salmeron.

Dico *secundo* : Tentatio, quatenus sollicitat ad Secanto peccatum, appetibilis non est : sic enim proxima est causa peccati, quod summe est odibile ; quatenus vero eadem est materia luctæ et victori®, augendæque virtutis et meritorum, appetibilis est, præsertim a viris generosis iu Dei spe et amore defixis. Ita Dionysius Carthusianus, lib. *De Domed, lentat.*, ari. 7. Hinc David *Psalm*, xxv : « Proba me, Domine, inquit, et tenta me ; ure renes meos et cor meum : » nulla enim, caque grandia bona confert tentatio. Præter enim generalia illa quoe c >mm* de tribulatione jam recensui, particularia tentationuin commoda sunt hæc. *Primum*, quod virtutem explorat et corroborat. « Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis, » ait *Ecclis.* cap. xxvit, 6. Sicut ergo vasa figuli, si haberent rationem et sensura, appeterent igne excoqui, ut eo perficerentur et solidarentur : ita justi, Dei gratia et virtute suffulti, possunt Hammam tentationis cupere, quæ in eis quidquid impurum est excoquat et in virtute corroboret. Sicut enim in hieme et frigore calor per anliperistasim sese intendit, ita pariter virtus cum tentatione colluctans sese intendit : perinde ut pugil omnes vires exerit, quando cura acri antagonista ei congregiendum est. Unde Julius Cæsar optabat fortissimos hostes, ut in cos virtutem suam exerere et ostendere posset, utque cos debellans gloriosiore uancisceretur victoriam ; et Cato censuit Carthaginem non esse delendam, ut ipsa Romanis daret juge armorum exercitium, ne otio effeminarentur, cisque jugis esset cos virtutis. « Marcet enim sine adversario virtus, » Hinc tentatio libidinis, gul®, superbi®, etc., in Sanctis qui ei resistunt, magis auget firmalque castitatem, sobrietatem, humilitatem, etc. Eleganter et vere S. Cyprianus, lib. De Bono pudicitia! : « Nihil, ait, animura fidelem sic delectat, quam integra immaculati pudoris conscientia. Voluptatem vicisse, voluptas est maxima : nec ulla major est victoria quam qu® de cupiditatibus refertur. »

Secundum, quod tentatio sit cos virtutis, mentis se.un- industriam Deique amorem exacuens, perinde ac cos acuit aciem gladii, et aqua modica injecta in iguem, cum magis accendit. Hinc Apostolus ait :

« In Insomnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a chāntate Dei, quæest in Christo Jesu Domino nostro,» *Horn*, vin , 38. Sanctus ergo optans tentationem, optat bellum, in quo gratia Dei vincat: quierit pugnam, in qua a Domino adjutus, hostem prosterнат; desiderat occasionem, qua se fidelem Domino ostendat; ambit tentationem , in qua suam in Dei obsequio et amore constantiam toti mundo, angelis et hominibus manifestet. Ita miles optat prælium, ut suam fortitudinem et fidelitatem suo duci commendet, ut gloriosam victoriam, nomen, spolia et opes sibi paret: sic et Sanctus, Dei amore fervens, optat tentationem, ut cum ea duellans, ostendat quam Dei sil amans, et in ejus amore fidelis et constans, ut luctando vires excreat, virtutes augeat, et meritorum acervos accumulet. Nam, ut ait S. Leo, serm. 1 Dc *Quadrag.*: « Nulla sunt sine tentationum experimentis opera virtutis, nulla sine perturbationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Si volumus superare, pugnandum est. »

Talium. *Tertium*, quod tentatio hominem virtutibus illustrem deprimat, et in humilitate Deique timore contineat, ne in superbiam erectus, omnia secum perdat. Ita Paulus: a Ne magnitudo , inquit, revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satana:, qui me colaphizet, » Il *Cor.* xi!, 7. Et *Ecclis.* u, 4: a Omne quod tibi applicitum fuerit accipe, et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe, quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines vero -ceplibiles in camino tribulationis. » Et *Sapient.* in, S: « Deus tentavit eos, et invenit illos dignos se. » Praeclaro S. Gregorius, lib. li *Mural.*, xxxvn: « Mira, ait, hoc nobiscum dispensatione agitur, ut mens nostra culpre nonnunquam pulsatione feriat. Nam esse se magnarum virium homo crederet, si nullum unquam earumdem virium defectum intra mentis arcana sentiret; sed cum tentatione irruente quatitur, et quasi ultra quam sufficit fatigatur, ei contra hostis sui insidias munimen humilitatis ostenditur, et unde se pertimescit enerviter cadere, inde accipit fortiter stare. » Ita videmus subinde viros doctos et virtute eminentes pulsari tentatione pusillanimitatis,, utique provido Dei consilio, ne scientia more suo eos inflet, ne virtus extollat. Sic sane una tentatio est cuneus ad vincendam aliam gFaviolem et periculosiorem. Ita legimus in *Fifis Patrum*, adolescentem stimulo carnis valde exagitatum, cum frustra remedia cætera tentasset, falsis criminationibus a sociis jussu Abbatis assidue appetitum cum excussisse. Post aliquod enim tempus, rogatus ab Abbate an adhuc ea pulsaretur? respondit: « Vivere non licet, fornicari libeat? »

Quartum, tentatio est stimulus spei et orationis: cogit enim hominem afflictum et periclitantem in, 1 ad Dei opem et gratiam implorandam confugere, utpote sine qua videt se tentationem non posse superare, sed certo vincendum. Unde Ecefi. n, 2, lentatis remedium et confugium assignans: « Deprime, inquit, cor tuum , et sustine , etc. Sustine sustentationes Dei: conjungere Deo et sustine, ut crescat in novissimo vita tua; » et mox: * Crede Deo, et recuperabit te; et dirige viam tuam , et spera in illum, etc. Respicite, filii, nationes hominum , et scitote quia nullus speravit in Domino , et confusus est. » Unde *Isaia* cap. xii: « Fortitudo mea, inquit, et laus mea Dominus, » etc. Cap. XXXVIII: a Domine, vim patior, responde pro me. » Et Psaltes, *Psal.* lxiix: « Deus, in adiutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina; » et *Psal.* cxvii, 7: « Dominus mihi adiutor, et ego despiciam inimicos meos; » et *Psal.* cxx, 1: « Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi; » et *Psal.* xxii, 1: « Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo; » et Christus: <Confidite, ego vici mundum, » *Joan.* xvi, 33.

Quintum, Deus suis in tentatione presentissimus est, adest et astat, ut protegat, juvet et confirmet. Unde *Psal.* cx, dicit: « Cum ipso sum in tribulatione; » locus ergo Dei est tribulatio. Quæris Deum? in tribulatione et tentatione invenies. Unde *Jeremias*, cap. x, vers. 11: « Dominus, ait, mecum est quasi bellator fortis: idcirco qui persequuntur me, cadent, et infirmi erunt: confundentur vehementer. » Hæc enim ingens est et magnifica gloria Domini, quod sua gratia ita roboret homines debiles et fragiles, ut omnia diaboli et carnis potentissima arma superent: qua de causa ipse eligit infirma mundi, ut confundat fortia. « Ego ero ei murus circuitu, » ait Dominus, *Zach.* n, 5j » uti Eliseo misit currus igneos angelicorum exercituum, qui eum contra Syros defenderent, IV *Rig.* cap. vi, vers. 17. Vide Dionysium Carthusianum, lib. *De Ilcmed. tentat.*, art. 23. Quare Chrysostomus, tract. *De Patnit.*: a Fortiores, ait, nos tentamenta faciunt, persuadentque familiarissimos Deo fieri: torporem enim excutiunt et sanctum fervorem immittunt. »

Sextum, Deus amplissima præmia tentationem Seitam. vincentibus promittit. « Qui vicerit, inquit, faciam illum columnam in templo Dei mei, » *Apoc.* m, 12. Ita S. Antonio Christus apparuit, dixitque, se cum gaudio ejus pugnas spectasse, eumque adjuvisse: « Quia, inquit, dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, et faciam te in toto orbe nominari. » Ita S. Athanasius in ejus Vita. Hinc tentationem vincens, aliis eandem vincendi illustre dat speculum et exemplum, discilque lentatis compati, consulere et opportuna remedia adhibere. Quocirca Conon abbas cum a

suo monasterio recessisset, ne baptizaret puellam speciosam, cujus specie sentiret stimulum carnis, obvium habuit S. Joannem Baptistam, qui illum cruce signans dixit : « Crede mihi, presbyter Conon, volebam te pro hac pugna mercede donari ; sed quia non vis, coce abstuli a te hoc bellum : mercede autem hujus operis carebis. » Illa Joannes Moscos in *Prato spir.*, cap. in. Hinc Sancti in cœlis canunt cum jubilo : a Transivimus per ignem (concupiscentia*) et aquam (desolationis et despectus), et eduxisti nos in refrigerium, » *Psal.* LXV, 12.

Sq4- *Septimum, tentallo* mire mentem illuminat in via
Jin. virtutis. « Nam qui non est tentatila, quid scit? n *Fscii.* xxxiv, 9. Rursum eum cautum facit, circum-
spectum, vigilem, ut undique carni et peccato resistat Unde S. Laurentius Justinianus, in *Ligno vita*, tract. De *Patientia*, cap. iv : « Sicut, ait, caro si sale non aspergitur, quamvis sit magna et principila, corrumpitur: ita et anima nisi tentationibus assidue salietur, continuo resolvitur et relaxatur. Per ipsa namque tentamenta anima negligenti® putredinem excutit, et in spiritus vivacitate conservatur. O quantos vidimus modicis tentationibus magnis periculis protegi, et tentatione quadam timoris et corporali quadam ineptitudine a peste superbi® liberari, qui alias quasi equi effrenes suis talentis superbirent, n Denique tentado animam consolatur et tranquillat, quia post nubilula Phoebus, post desolationem consolatio, post tentationem serenitas et exultatio, Deo ita juste ordinante, succedit, ut ait Sara *Tobiæ* in, 22. Quocirca, ut recte notat noster Jacobus Alvarez, tract. De *Victoria tentationis*, cap. ii, mentium fortissimarum indicium est, hostium incursus non timere, nec tentationum molestia tristari, sed gaudere. Quarum robur Dominus apud Job, cap. xxxix, vers. 21 et seq., sub figura illius equi generosi mystice eleganter describit, dicens : « Terram ungula fodit, exultat audacter, in occursum pergit ad malis, contemnit pavorem, nec cedit gladio. * Ibi vide S. Gregoriani, qui inter alia ait : « Cum certamen passionis sibi appropinquare considerat, de exercitio virtutis exultat; nec terretur pugnae periculo, qui victoriae lætatur triumpho. » Rursum Climacus, *gradu.* 27 : « Nullum, ait, certius argumentum est, quod demones a nobis victi sunt, quam si nos acerrime oppugnent. Si enim illis omnino resistas fortissime, oppugnant te omnino acriter, ut quasi nihil proficientem a certaminibus revocent ; » et inferius : « S. Arsilaites dixit : Notavi mane ut plurimum inanis glori® et concupiscenti® spiritus solere advenire ; meridie vero acedi®, iracundi® et tristitia; vespere autem infelices ventris stercorum tyrannos. »

Vis talium pugilum et heroum exempla? Ac-
C' r'uiL : S' Antonius a demonibus laniatus et semi-
f mortuus relictus, provocabat eos, dicens : « Ecco ego hic sum Antonius, non fugio vestra certamina, etiamsi majora faciatis : nullus me separabit a

charitate Christi, » psallebatque, dicens : « Si consistant adversum me castra, non timebit cor meum. » Ita S. Athanasius in ejus Vita.

S. Hilarión, S. Antonii discipulus : « In tantum exeso corpore, ut vix ossibus hæreret, ait S. Ilioronymus in ejus Vita, quadam nocte cecipit infantum audire vagitus, balatus pecorum, mugitus boum, planctum quasi mulierum, leonum rugitus, murmur exercitus., et rursus variarum portenta vocum, ut ante sonitu, quam aspectu territus cederet. Intellexit demonum ludibria, et pro* volutus genibus Christi crucem signavit in fronte : talique armatus casside, et lorica fidei circumdatus, jacens fortius præliabatur, amodo videre desiderans quos horrebat audire, et sollicitis oculis huc illucque circumspiciens, cum interim ex improvviso splendente luna cernit rhedam ferventibus equis super se irruere : cumque inclamasset Jesum, ante oculos ejus repentino terne hiatus pompa omnis absorpta est. Tunc ille ait : Equum et ascensorem projecit in mare ; » et : « Hi in curribus et hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri magnificabimur. »

S. Joannes Climacus narrat S. Ephrem, cum sentiret se in altissima pace tranquillitate mentis, quasi in cœlo terrestri irapassibilis constitutum, rogasse Deum, ut pristina tentationum certamina et prælia sibi restitueret, ut non perderet materiam merendi et pertexendi suam coronam.

Joannes Moscos in *Prato spir.*, cap. clixiv, narrat abbatem Victorem dixisse cuidam a pusillanimitate tentato : « Pusillanimes ex modica tentatione perturbantur, et magnam illam esse existimant : qui vero anima sani sunt, magis in tentationibus gaudent. »

In *Vitis Patrum*, lib. V, libello v (sequor editionem nostri P. Heriberli), num. 19, quidam discipulus tentatus a spiritu fornicationis, adiit senem suum, a quo rogatus : « Vis rogo Dominum, ut sublevet a te molestia n istam? » respondit : « Video, Abba, quia si laboro, tamen ex pondere laboris hujus considero fructificare me : sed hoc roga Deum, ut dat mihi tolerantiam, per quam sustineam. » Cui Abbas : « Nunc agnovi, quia in magno profectu es, fili, et supergrederis me. » Ibid. num. 10 narratur, quod Sara tredecim annis a spiritu fornicationis impugnata, nunquam oraverit ut recederet a se hujusmodi pugna, sed solum dixerit : « Domino, da mihi fortitudinem. » Per tentationem enim sensim purgatur et purificatur anima, ut perveniat ad puritatem, et perfectionem pene angelicam.

S. Dorotheus, doctrina 13, narrat monachum quemdam indoluisse, quod Deus ei ademisset tentationem qua pulsabatur, ac lacrymando amice dixisse : a Ergono, Domine, indignus sum qui patini', affligar et tribuler pro nomino tuo? »

Palladius in Lausiaca refert monachum similem suo Pastori dixisse : « Dominus liberavit me tentationum panna, mihi que pacem restituit. » Cui

Pastor : «Reverterá, oraque Deum, ut pugnam tibi restituat, ne incida[^] in teporem et negligentiam.^w Reversus retulit ad Deum verba Pastoris. Cui Deus : a Recte dixit Pastor,» simulque ei tentationem restituit. Nam, ut ait S. Rasilius, orat. *de Patientia* : « Ut gubernatorem navis tempestas, athletam studium, militem acies, magnanimum calamitas : sic Christianum hominem tantalio probat. Et sicut athletas certaminum labores coronis ad se alliciunt, ita etiam homines Christianos probatio, quæ ex tcnlationibus descendit, ad perfectionem ducit, si modo cum decenti tolerantia, ac omni gratiarum actione, quæ a Domino ordinantur, susceperimus. » Et S. Augustinus in *Psalms*. LX : «Vita nostra, inquit, in hac peregrinatione non potest esso sine tentatione, quia profectus noster per tentationem nostram fit ; nec sibi quisque innotescit, nisi lentatus; nec potest coronari, nisi vicerit; nec potest vincere, nisi certaverit ; nec potest certare, nisi inimicum et laniationes habuerit.» Et S. Ambrosius, lib. IV in *Lucam*, cap. iv : a Non timeamus tentationes, sed magis gloriamur tcnlationibus, dicentes : Quando infirmamur, tunc potentes sumus. Tunc enim nectitur corona justitiae, etc. Ergo qui vult coronare, tentationes suggerit. Et si quando lentaris, cognosce quia paratur corona. Nonne tentalio Joseph, virtutis est consecratio? nonne injuria caeceris, corona est castitatis?» Cassianus. *Coll.* XXIV, cap. xxv : «Majora, ait, nobis per colluctationem tentationum laudis contulit præmia benigna erga nos gratia Salvatoris, quam si omnem a nobis necessitatem certaminis abstulisset. Etenim sublimioris præslantiorisque virtutis est, passionibus ærumnisquo vallatum manere semper immobilem, et acquirere quodammodo de infirmitate virtutem, quia virtus do infirmitate perficitur.» Idem, *Colfat*. XVIII, cap. xiv, celebrat, Religiosam quamdam petiisse a S. Athanasio feminam pauperem et infirmam, sed molestam, ingratam ut rixosam, cui serviret, ut in ea haberet exercitium patientiæ. Cumque ei diu magna et charitato et patientia servivisset, rediit « gratias relatura, eo quod ei secundum desiderium suum magistram patientiæ dignissimam providisset, cujus injuriis jugibus, ut quodam palæstræ oleo, quotidie roborata, ad summam animi patientiam perveniret. »

Fen. 3. 3. SCIENTE» QUOD PROBATIO FIDEI VESTRA PATIENTIAM operatur. — «Probatio fidei » idem est quod tentalio quæ præcessit : tentalio enim probat ejus qui tentatur fidem, virtutem, Dei amorem et constantiam; dat enim causam, cur dixerit in ea esse gaudendum. Iteo ergo est Jacobi argumentatio : In tentatione et tribulatione nolite tristari, sed potius gaudete, quia tribulatio, quæ non est aliud quam fidei vestræ probatio, operatur patientiam, quæ ppestans est virtus ao hujus vite quasi beatitelo. Ita Beda : «Cujus patientia, ait, vinci non potest, ille perfectus esse probatur : et illa ratio facit per patientiam exerceri, ut per

hanc fides quam sit perfecta probetur.» Porro tribulatio operatur patientiam, non effective, sed materialiter et objective; perinde ac ligna operantur ignem, quia ei fomitem et pabulum suggerunt. Quare eam tantum operatur in viro fideli, patiente et constante. Nam in instabili, impatiente cl inconstante operatur contrarium, scilicet impatientiam et indignationem. Audi S. Bernardum, epist. 32 ad Abbatem S. Nicasii : « Vasa figuli probat fornax, ethominea justos tantalio, Nec idcirco tamen immerito his quos in anxietate positos videmus, amicis nostris compatimur, quibus utique dum exitum ignoramus, defectum metuimus. Quoniam quidem sicut Sanctis et electis tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit : sic damnandis et reprobis tribulatio parit e contrario pusillanimitatem, pusillanimitas perturbationem, perturbatio desperationem; et illa interimit, etc. Quocirca studeat humilis prudentia tua non vinci a malo, sed vincere in bono malum : vinces autem, spem tuam fortiter in Deo figendo et rei finem longanimiter exspectando. »

Nota : Jacobus ad gaudium in tribulatione excitat, vocando eam probationem fidei, 7. d. Tentalio non tam est tribulatio et afflictio, quam probatio et exploratio fidei vestræ. Gaudete ergo, quod per eam Deus fidem vestram probet et exploret ; ac vos vicissim eam fortiter et exullanter sustinendo, probate et ostendito vos illi esse fideles, ac paratos pro ejus fide et amore longe plura et majora tolerare. Gaudium enim in tribulatione, signum est perfecte fidei et virtutis. Nam, ut ait Aristoteles, signum habituate et radicate virtutis est, si quis eam operetur et exerceat, uon cum tristitia, sed cum delectatione et gaudio. Sapien(er Seneca, lib. I *De Providentia* : a Deus, ait, bonos, ut severi patres, durius educat, ailque : Operibus, doloribus ac damnis colligaut robur, etc. Ecce par Deo dignum, vir fortis cum mala fortuna compositus, spectaculum Deo dignum. Fortuna, ut gladiator, fortissimos sibi pares quærit, alios fastidio transit. Ignem experitur in Mulio, paupertatem in Fabricio, exilem in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone. Gaudent magni viri aliquando rebus adversis, non aliter quam milites fortes belli triumpho. Dicant ergo : Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur quantum humana netura possit pati.» Et superius : «Sapiens mac-A m statu, et quidquid evenit in suum colorem trahit, ut mare flumina.» Idem, lib. *De Ira*, sub initium Invalidum omne, inquit, naturaquerulum est ; nec quidquam magnum, nisi quod simul et placidum. » Et inferius : « Naufragio nuntiato Zeno, cum omnia sua audiret submersa : Jubet, ait, me fortuna expeditius philosophari.» Idem, lib. *De Tranquillitate* : «Minabatur, inquit, Theodoro philosopho Tyrannus mortem, et quidem insepultam» Tum ille : Habes, ait, unde tibi placeas. Ilemia sanguinis

in tua potestate est. Nam quod ad sepulturam at-
tinet, o to ineptum, si putas interesso, intra ter-
ram, an supra putrescam. Canius Julius a Caio
Cæsaro duci jussus : Gratias, ait, ago tibi, optimo
princeps ; lamentantibus amicis : Vos, inquit, quæ-
ritis an anima* immortales sint, ego jam sciam.
Et alteri : Observare, ait, proposui, an sensurus
sit animus exire se, etc. Fortunæ ergo dic : cum
viro tibi negotium est, quære quem vincas, » Hæc
locis citatis Seneca, sed sparsim, non junctim :
selegi enim ex eo acutiora et meliora.

Probatio fidei vestræ. patientiam operatur. —
Dices : Contrarium dicit Paulus *Rom.* v, 3, nimi-
rum : «Gloriamur in tribulationibus, scientes
quod tribulatio patientiam operatur, patientia
autem probationem, probatio vero spem.» Ergo
probatio non causal patientiam, ut ait Jacobus;
sed potius ab ea causatur, ut ait Paulus, ejusque
est effectus. Respondeo *primo*, sæpe duæ res sibi
invicem sunt causa*, ut una alteram quasi causa
produca! et vicissim ab ea producat quasi ef-
fectus. Sic calor producit ignem, et ignis vicissim
calorem. Sic vapor causa! pluviam, et pluvia vi-
cissim vaporem. Sic ex aere húmido fit aqua, et
ex aqua vicissim fi! acr.

Secundo probatio causai patientiam materialiter
et objective, uti*jam dixi; patientia vero causât
probationem effective, quia facit hominem pro-
batum, ut nimirum ejus fides et virtus omnibus
sit probata et explorata.

Tertio et genuine, pro *probatio* hic græce est
ἡ δοκιμία, apud Paulum vero est ταπῆν : Jodpucv au-
tem est ipsa res, puta tribulatio, quæ perscruta-
tur, examinat, probat, lentat et explorat hominis
animum, fidem et virtutem, sicut ταπῆν est ipsa
rei examinatio, perscrutatio, probatio, inquisitio
et exploratio : ταπῆν vero est terminus probatio-
nis et examinationis, puta ipsum experimentum,
documentum, specimen. Recte ergo Jacobus di-
cit, quod ipsa tribulatio quasi taciute?, id est *pro-
batio*, hoc est proba, qua probatur et exploratur
hominis fides, operetur patientiam, id est, sug-
gerat materiam excrcendie, confirmando) et au-
gend» patienti». Reclé quoque dicit S. Paulus
quod patientia operetur ταυρό, id est *probatio o-
nem*, hoc est effectum et terminum probationis,
quia facit ut probatus et exploratus sit animus
patientis, nimirum quod Deum, fidem et zelum
rebus omnibus lælis et tristibus anteponat, utpote
pro quo tanta sit passus, et plura pati paratus.
Quocirca hæc probatio operatur, excitat, acuitque
spem, quia facit ut patiens, qui suam virtutem
in tot adversis Deo probavit, certo ab eo speret
coronam et bravium gloriæ coelestis, quod in
agone patienti» legitime certantibus promisit.

Nota . Pro *patientiam* græce est τεκνῶν, id
est. *sustinentiam* et *perwiorantium*, ut scilicet con-
stanter et perseveranter toleremus longas du-
rasque persecutiones et tribulationes, longanimi-
ter expectantes Dei opem, consolationem et libe-

rationem, (/ d. Esto, o Christiani, diutina et con-
tinua sit hæc vestri persecutio, esto graviter vos
affligat, perseverate tamen in fide et patientia, ut
eam perficiatis et protrahatis usque ad ultimum
vitæ spiritum, si opus sit, expectantes refrige-
rium non in hac vita, sed in futura, caque inter-
na. Et hoc significat Græcum verbum composi-
tum KXTippKiTcu, id est *peroperatur*, hoc est, pleno
et perfecte operatur, quia plenam, continuam et
perfectam patientiam, in caque perseverantiam
usque ad mortem operatur (1). Preclaro Isidoras
Pelusiotæ, lib. HI, epist. 20 *ad Cassium* : «Præce-
dit, ait. coronam probatio, probationem victoria,
patientia victoriam, afflictio atque tentatio, seu
exploratio patientiam.» Et Laurentinus Justinia-
nus, *De Patientia*, cap. hi : «Quemadmodum, ait,
in corporibus reparat sanitatem medicina, sic in
animabus patientiam tribulatio generat.»

Hujus probationis causa Superiores, præsertim
Religiosorum, eis subinde ardua et naturæ repu-
gnantia præcipiunt, vel offerunt, ut eorum virtu-
tem probent, excitent et acuant; adeoque in *Vitis
Patrum* legimus, illud apud cos vulgare fuisse.
Consuisse enim cos, Superiorem qui subditum
non exercet, cique mortificationis, patientiæ, obe-
dientiæ, aliarumque virtutum occasionem et exer-
citiū non suggerit, inhumanum esse; perinde
ac inhumanus est pater, qui filio famelico cibum
poscenti negat : pari enim modo hæc probatio ci-
bus et pabulum est animæ, eam instar panis ro-
borans et confortans. Quocirca in nonnullis Re-
ligionibus regula et praxis est, ut Superior quotan-
nis subditis singulis hanc probationis materiam
ingerat, cosque tentet, negando nonnulla alias
dari solita, vel subtrahendo concessa, vel juben-
do insueta. Subditus ergo, cum quid tale ingruit,
non cadat animo; sed cogitet, hanc esse solitam
Superiorum legem et praxim, illudque accipiat
quasi probationem, quæ patientiam operatur, no
illa carens exercitio, desuetudine rubiginem ob-
ducatur. Sane non tantum noviliatus, sed et religio
ipsa, non aliud est, quam continua probatio. Loge
Dorolheum et Climacum, gradu *de Obedia;*
Cassianum, lib. IV *de Instit.*, cap. xxiii, etseq.

4. Patientia autem opus perfectum habet. — Verl*
Est hic duplex lectio et intellectio. Aliqui enim
codices legunt *habet* in indicativo, alii *habeat* in
optativo, vel imperativo : Græca enim habent
ἔχει, id est, *habeat* vel *habeto*, et ita legunt Didy-
mus, OEcumenius, Beda, Pagninus, Tigurina, Va-
tabluscl mulla Biblia Latina; Syrus vertit, *habe-
bit*, id est, *habeat*, vel *habet*, phrasi Hebræa et Sy-
ra : Hebræicnim futuro utuntur tam pro impera-
tivo et optativo, quam pro indicativo, quo ca*
reni. Hinc aliqui ulramque lectionem ita conci-
liant : *habet*, inquit, id est, habere debet, oportet
ut habeat. Idque valde congruit cum eo quod

(t) Hunc versum Rosenmullerus vertit : Membres fidem
vestram calamitatibus exploratam citici constantjorem.

Pallem
impa-
tientia
qui?

sequitur : « Ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes, » *q. d.* Patientia vestra habeat opus perfectum, id est, sit constans, continuad plena, nullis ærmnis, vel doloribus cedens, nulla ducatione fatiscens, sed fortis, sui semper similis, crescens et invicta, « ut sitis perfecti et integri. » Nulli enim Christiani illo ævo initio ferventes, stabant fortes in primis persecutionis insultibus, sed illis quasi arietibus continuo iteratis pulsati, fatigabantur animoque cadebant. Hos ergo animat et roborat Jacobus, ut quod bene cœperunt, constanter perficiant usque ad mortem et martyrium, juxta illud Tertulliani, De *Patientia*, cap. vin : « Fatigetur aliena improbitas patientia tua. » Et : « In omnibus patiens ero, alioqui cruciabor impatientia mea. » Sic hodie multos videmus patientes, sed imperfectos, idcoque ex parte impatientes, qui dicunt : Vellem pati istam persecutionem, istam tribulationem, istam injuriam, istum morbum, istud malum ; at pali nequeo illam et illam : vellem pali ab hoc, vel isto, v. g. extero et hoste meo ; at ab amico, filio, discipulo, in quem tot beneficia contuli, quem promovi et evexi, tanta pati non possum : vellem pati ad unum alterumvc diem, mensem, vel annum ; at tot annos sine spe exitus et finis pati, intolerabile est : vellem pali hoc istove modo ; at ille modus qui mihi offertur, novus est, inauditus et vires meas superans. Hæc est patiens impatientia, cl impatiens patientia, nec piscis, ncc caro, sed mixtum ex utroque, quæ onus sibi adauget, dolorem et cruciatum duplicat. Patiens vero et perfecta patientia cupit pati quidquid mali a quocumque, quantumcumque, quomodocumque irrogatum fuerit. Tales fuerunt Martyres, de quibus canit Ecclesia :

Hi pro te furiis, atque ferocia
Calcarunt hominum sævaque verbera;
Cessit his lacerans fortiter ungula,
Il.cc carpsit penetralia.
Cxdunlur gladiis more bidentium,
Non murmur resonat, non querimonia;
Sed corde tacito mens bene conscia
Conservat patientiam.

fi» îrntîa
triplici-

Porro patientia habere debet opus perfectum tripliciter. *Primo*, perfectum in se, puta in fortitudine et continuatione tolerantiaæ usque ad finem crucis et vitæ, ut non deficiamus in tribulationibus, sed audiamus a Christo : « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis ; et ideo ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, » *Lucae* xxn, 28. *Secundo*, perfectum in fine, ut scilicet patiatur pro Christi fide, justitia, aut virtute. Ti rito, perfectum in comitatu innocentis cæterarumque virtutum, ut scilicet patiens sit innocens, et purus ab omni peccato et vitio. Quid enim prodest tibi pati injuriam, si avaritia*, gula*, luxuria, indulgens? Ita Salmeron.

Ha S. Lidtiina cum vigesimum octavum in sua infirmitate annum ageret (passa est autem annis 38), ardens desiderio martyrii, in exstasi vidit

coronam pretiosissimam, gemmis diversorum colorum egregie variegatam, necdum tamen in orbem penitus absolutam : petiit ergo mulla pati pro Christo, ut hunc orbem absolveret. Exaudivit eam Deus, misitque milites, qui eam conviciis et verberibus male mulctarunt. Angelus deinde ad eam venit instar solis splendidus, aitque ad eam : « Salve, diarissima soror. Ecce nunc absoluta est corona, quam nuper imperfectam vidisti ; propter inverecundos contactus virorum illorum, noveris te repositam fuisse in vestigiis Salvatoris. Ludibria et vulnera corpori tuo imposita fuere geinmæ, quas in illa corona et adesse vidisti, et deesse. » Ita habet ejus vita tom II Surii.

Secunda lectio est, a patientia opus perfectum habet. » Ita legunt codices Romani, Lyranus, Thomas Anglicus, Hugo, Dionysius et alii multi. Sensus est, </i. d. Gaudete in tribulationibus, quia illre patientiam operantur : patientiam autem est res eximia et perfecta : illa enim facit, a ut sitis integri et perfecti » quaquaversum.

Quæres : Quomodo patientia sola præ temperantia, fide, spe, chântate, cæterisque virtutibus dicatur perfecta, et habere opus perfectum? Respondeo : Certum est charitatem et religionem, utpote quæ proxime Deum respiciunt, ex objecto esse nobiliores et perfectiores patientia : aliunde tamen patientia habet opus perfectum, idque multipliciter. *Primo*, quia patientia omnia sustinens et in finem usque perseverans (hanc enim significat Græcum virtutum consummationem efficit et conservat : crux enim continua est vehit instrumentum, v. g. runcina, scalpellum, penicillus, quo nos expolit perficitque Deus. Sic enim a Christus per passionem consummatus est, » *Bebr.* cap. 11, vers. 10. Patientia ergefest in choro caduque virtutum id, quod in domo est tectum. Sicut enim tectum incolas domus ab æstu, frigore, procellis, imbris, ventis, etc., tutatur, caque propulsat : ita patientia hominem a procellis quarumlibet tenlationum et adversitatum defendit, caque in so excipit et elidit : perinde ac lana mollis excipit et elidit impetum tormenti et globi ferrei. Quocirca nulla virtus potest esse, vel consistere sine patientia. Vera enim humilitas esse nequit, nisi per patientiam toleret contemptus et probra. Vera paupertas esse nequit, nisi per patientiam toleret inopiam, famem, sitim, nuditatem. Vera charitatesse nequit, qua* per patientiam non toleret infirmitates proximorum, quin et hostium. Unde Tertullianus, hb. De *Patientia*, cap. xi et xit, docet nullam esse virtutem, quæ non comitem, imo ducem habeat patientiam ; adeoque complexionem virtutum quam Apostolus I Cor. xui, assignavit charitati, ipso assignat palienlire : « Dilectio, inquit, summum fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quam Apostolus totis viribus Spiritus Sancti commendat, cujus, nisi patientia* disciplinis eruditur? Dilectio, inquit, magnanimis (Noster

Opm

Prinx).

Noti*

“

vertit patientiam) est : ita patientiam exercet. Benefica est : malum patientia non facit. Non ©mulatur: id quidem patienti© proprium est. Nec protervum sapit : modestiam de patientia traxit. Non inflatur, non protervit : non enim ad patientiam pertinet. Nec sua requirit, suffert (alii legunt si *offert*) sua, dum alteri prosit : nec mutatur. Cadērtim quid impatienti© reliquisset? Ideo, inquit, dilectio omnia sustinet, omnia tolerat: utique quia patiens. Merito ergo nunquam excidet; nam CAtēra evacuabuntur. Exhaustiuntur scienti®, lingua», prophetiæ : permanet fides, spes, dilectio. Fides, quam Christi patientia induxit : spes, quam hominis patientia exspectat : dilectio, quam Deo magistro patientia comitatur.» Nullus enim, nisi vehementer amans Deum, fidem et virtutem, potest perfectam patientiam obtinere. Unde S. Ignatius, Laurentius, Vincentius, etc., qui fuerunt specula patienti©, fuerunt pariter specula charitatis, ut merito Trajanus Imperator videns S. Ignatii ardores ad martyrium, dixerit: « Nulla gens pro Deo suo tanta toleravit, atque Christiani pro suo Christo.» Aurum ergo patienti® Christian©, non nisi in fornace charitatis coquitur et formatur.

SecunlA. *Secundo*, quia úzcacvx, id est, perseverans patientia, et patiens perseverantia, coronat et perficit stadium agonis et vil® human© : durat enim usque ad finem vil©, ideoque quasi omnium victrix patientem deducit usque ad mortem, et sæpe ad martyrium, ac per illud ad meritum in cœlis patienti® et victori® bravium. Hoc est quod aliis verbis explicans ail Jacobus vers. 12: « Beatus vir qui suffert lentationem : quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vit©. » Tritum est illud: « Omnes virtutes certant, sola perseverantia vincit et coronatur.» Vere S. Augustinos : Nemo potest custodire spem futur® vit©, nisi qui patientiam habuerit ii laboribus presentis vit®. In hoc stadio patienti® nobis (piasi dux prævit Christus. Causam dat Apostolus *Ilcbr.* n, 10 : « Decebat enim eum propter quem omnia, et per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consummare; » Syrus, *perfectum facere*; greco, rttaww, id est, perficere, immolare, consecrare, coronare, glorificare. Ecce h©c omnia præstitit Christo, nobisque præstai passio et patientia : vide ibi dicta. Itaque patientia hic significat perseverantiam in patiēdo : hanc enim significat el h rc habet opus perfectum, quia lotam vitam complectitur, et durat in finem usque ad mortem. Unde ipsa sola coronam glori© plene meretur, merilamque illico accipit, de qua precinte S. Bernardus, epist. 129 : « Perseverantia, inquit, est vigor virium, virtutum consummatio, nutrix ad meritum, mediatrix ad premium. Soror est patientia?, constanti® filia, amica pacis, amicitiarum nodus, unanimitalis vinculum, propugnaculum sanctitalis. Tolle perseverantiam, nec obsequium mercedim habet, nec beneficium gratiam, nec

laudem fortitudo. Denique non qui cœpserit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. » Idem, lib. V Do *Consider*, cap. nil. : « Quis sustinet, inquit, et perseverat in amore, nisi qui ©Ululatur ©tornitateli) charitatis? nempe aeternitalis quamdam imaginem perseverantia pre se fert. Denique sola est, cui ©lernitas redditur, vel potius quie ©tornitati hominem reddit.» Idem (vel quisquis est auctor), serin. De *Obedientia ejusque gradibus* : « Incipere, ait, mullorum est, perseverare paucorum. Perseverantia singularis est filia summi regis, virtutum fructus, earumque consummatio, totius boni repositorium, virtus sine qua nemo videbit Deum, neque a Deo videbitur : finis est ad justitiam omni credenti, in qua virtutum conventus reverendum sibi thalamum consecravit. Quid enim currere prodest, et ante metam cursus deficere? Sic curile ut comprehendatis, dicit Apostolus. O quam perseveranti pede cursum perfecerat, qui dicebat : Bonum cerlameu certavi, cursum consummavi, fidem servavi : in reliquo reposita est mihi corona justitia», » Il *Timoth.* n'. Plura de perseverantia dixi *Actor*, xi, 23.

Tertio, quia patientia est quasi lorica et cly-^{ix}peus, qui omnia mala, quasi tela, ab homine avertit et repellit, ac contraria bona conciliat. Ipsa enim omnes animi motus, a»slus, concupiscentias, pasiones regit, mitigat, sedat, componit, omnesque anim® affectus ad ©quitatem redigit et quasi complanat. Unde sequitur mira anim® pax, plenumque sui dominium. Patiens enim est sui suorumque affectuum dominus, iisque quasi rex imperat. An non ergo perfectus est? Hoc est quod ait Christus : « In patientia vestra possidebitis animas vestras.» Causam dat S. Thomas, Il II, *Quæst.* CXXXVI, art. 2, ad 2 : « Per patientiam, inquit, dicitur homo animam suam possidere, in quantum radicitus evellit passiones adversitatum (puta tristitiam, iram, invidiam, vindiciam, etc., quæ suscitantur per adversa), quibus anima inquietatur. » Ex adverso impatiens non possidet suam animam, sed cum ipsa possidetur ab ira et impatientia, ac consequenter a Satana. Duro ergo tyranno dure servit instar mancipii. « Patientia, ait S. Gregorius, est aliena mala ©quanimiler perpeti, et contra cum qui irrogat nullo dolore moveri. » Audi Tertullianum, lib. *De Patientia*, xv : « Patientia fidem munit, pactum gubernat, dilectionem adjuvat, humilitatem instruit, poenitentiam e # j exspectat, exomologesin assignat : carnem regit, spiritum servat : linguam frenat, manum continet : tenlacionesin culcat, scandftla pellit, marlyria consummat : pauperem consolatur, divitem temperat : infirmum non extendit, valentem non consumit : fidelem delectat, Gentilem invitat : servum domino, dominum Deo commendat : feminam exornat, virum approbat : amatur in puero, laudatur in juvene, suspicitur in sene : in omni sexu, in omni ©tale formosa est. »

Magistrum Tertullianum imitatur discipulus

S. Cyprianus, lib. *De Dono patientiae* : «Patientia, ait, est, cum nos Deo, et commendat et servat. Ipsa est quae iram temperat, quae linguam frenat, quae mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet, tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis et maritatis individuum charitatem : facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias et contumelias inites, docet delinquentibus cito ignoscere; si ipse delinquas, diu et multum rogare : tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones et martyria consummat, »

Quocirca S. Basilios in *Admonitione ad fidem spiritualem* docet, patientiam esse singulare medium ad acquirendam perfectionem. « Fili, ait, patientiam arripe, quia maxima est virtus anima*, ut velociter ad sublimitatem perfectionis possis ascendere. Patientia grandis est medela anima : impatientia autem est perniciēs cordis. » Et S. Thomas Aquinas rogatus, « quis esset perfectus? » respondit : « qui vana non loquitur, et facile patitur se contemni. Quem enim videris in sui contemptu indignari, vel contristari, hunc tu ne dixeris perfectum, etiamsi videris eum miracula parantem. » Virtutes enim sine patientia sunt id, sicut murus sine calce et cœmento, qui proinde illico ruet. Virtutum ergo calx, vinculum et statumen est patientia. Unde Beda hic : « Cujus, inquit, patientia vinci non potest, ille perfectus esse probatur. »

Quarto. Quarto, « Perfectum et totum est, ait Aristoteles, lib. IVPars., id cui nihil deest. » Patientia* autem nihil deest, imo ipsa omnes virtutum rerumque aliarum defectus supplet : ergo non tantum eat perfecta, sed et virtutes resque alias perficiens et consummans; ipsa ergo opera imperfecta aliarum virtutum complet et perficit. Unde S. Cyprianus, tract. *De Patientia* : a Tolle, ait, charitati patientiam, et desolata non durat. » Et S. Gregorius, hom. 35i» *Evang.* Patientia, ait, est radix et custos omnium virtutum. » Rationem duplicem dat Dionysius Carthusianus : Primam, quia adversa qua tolerat patientia, extinguunt amorem proprium, qui est causa omnis imperfectionis et mali; secundam, quia patientia sex opera perfecta producit : primum, iram, invidiam aliarumque passionum subjugationem; secundum, probationem hominis et virtutum ejus; tertium, sui ipsius possessionem; quartum gaudium spiritus; quintum, gubernationem omnium actionum, ut in iis homo sit moderatus et circumspectus; sextum, consecutionem vitae saturnie. Accedit S. Thomas, I II, *Quæst.* LXVI, art. 4, ad 1, ubi docet patientiam habere opus perfectum, quia ipsa extirpat inordinatam tristitiam, quae est causa et radix irae, odii, vindictae omnisque mali.

Vere Boetius lib. IV *De Consol.* prosa 6 : « Qui-

dam, inquit, supplicii* inexpugnabiles exemplum cæteris praestitimus, invictam malis esse virtutem. » Et Lactantius, lib. III *Instil.* : « Beatus est igitur sapiens in tormentis : sed cum torquetur, pro fide pro justitia, pro Deo, illa patientia doloris beatissimum faciet. »

Alludit S. Jacobus ad priscos athletas in Olympico agone. Perfectus enim athleta nominabatur, qui perfecte omnes exercitationes sui cerUminis, adhibita laborum perpessione, continentia, et legitima victus ratione obiverat; ac proinde ad omnia compositus, ad omnem partem qua traduxisset adversarius, lapsus praesto erat, eo manus operamque transferre longo usu didicerat : tales enim athletæ sunt patientes. Unde S. Ephrem, orat *De Laud. SS. Martyr.*, eos vocat perfectissimos athletas. « Hæc sunt, ait, o formosi milites Christi, insignia vestre victoriae : isla, o athlete probatissimi, perfectique divini bellatores, vestra fidei ac fortitudinis præmia. » Quocirca Gentiles videntes et admirantes tantam patientiam Christianorum, præsertim Martyrum, per eam ad fidem Christi convertebantur. Dictitabant enim, virtutem tam heroicam et perfectam non posse manare a natura, sed a Deo solo ejusque fide et gratia.

Quinto, sicut truncus porta traborem cum omnibus suis ramis et fructibus : ita patientia portat totum hominis et virtutum omnium onus et pondus, puta omnia difficilia, omnia ardua, omnia adversa, etc., idque sereno animo, ore et vultu. Unde patientia effigiem ita pingit Tertullianus, loco jam citato : « Aultus illi tranquillus et placidus, frons pura nulla moeroris aut ine rugositate contracta, remissa æque in lætum modum supercilia, oculis humilitate, non infelicitate, dejectis; os taciturnitatis honore signatum. Color, qualis securis et innoxius. Motus frequens capitis in diabolium, et minax risus. Cæterum amictus circa pectora candidus, et corpori impressus, ut qui nec inflatur, nec inquietatur; sedet enim in throno spiritus ejus mitissimi et mansuetissimi, qui non turbine glomeratur, non nubilo luna* ; sed est tener serenitatis, apertus et simplex, quem tertio vidit Elias, » III *Key.* xix, 12. « Nam ubi Deus, ibidem et alumna ejus, patientia scilicet. Cura ergo spiritus Dei descendit, individua patientia comitatur eum. » Et Prudentius in *Psychom.*, duellum ine et patienti describens, ita eum effigiat :

Ecce modesta gravi subbit patientia vultu,
Per medias immola acies, variosque tumultus,
Vulnenque et rigidis vitalia perna pilis
Spectabat delixa oculos, et lenta manebat.

Clemens Alexandrinus in bomilia quæ refertur tomo I *Conciliarum*, pag. 125, miris laudibus effert patientiam, ac tandem concludens ait : « Omne itaque bonum patientia nobis suppeditat. » Et Climacus, *gradu* 27 : « Patientia, ait, est infractus animi labor, nullis vel proximis frago-

ribus agitur. Patientia est vexationis quotidie exspectata definitio, etc.; patiens ante momentum mortuis est : sepulcrum enim cellam suam fecit. »

Sexto, patientia Deum habet agonothetam et debitorem. « Adeo (inquit Tertullianus loco citato) satis idoneus patientiæ sequester Deus: si injuriam deposueris penes eum, ultor est; si damnum, restitutor est; si dolorem, medicus est; si mortem, resuscitator est. Quantum patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem? » Causam subdit : ■ Omnia enim placita ejus luetur : omnibus mandatis ejus intervenit, b Et paulo ante cap. xiv, laudans patientiam S. Job : « O felicissimum, inquit, illum qui omnem patientiæ speciem adversus omnem diaboli vim expunxit. Quem non abacti greges, non filii uno rine impetu adempti, non ipsius denique corporis in ulcere cruciatus, a patientia et fide Domino debita exclusit, quem diabolus totis viribus frustra cecidit, etc. Quale in illo viro feretrum Deus de diabolo exlruit? quale vexillum de inimico gloriæ suæ extulit, cum ille homo ad omnem acerbum nuntium nihil ex ore promeret, nisi Deo gratias? Quid? ridebat Deus. Quid? dissecabatur malus (diabolus). » Annon ergo perfectum opus habet patientia, quæ S. Job et Sanctis perfectum de diabolo, carne, mundo, vitiisque omnibus dat victoriam, cœliteinque triumphum? S. Augustinus, in *Psahn.* xvi, ait patientiam esse citharam, tribulationes esse chordas, quæ dum pulsantur, melodiam edunt : pari enim modo melodiam suavem in auribus Dei edit patientia, dum in tribulationibus laudat Deum, eique gratias agit. « Omnis enim patientia, inquit, dulcis est Deo : si autem in ipsis tribulationibus defeceris, citharam fregisti. »

Septimo, patientia opus perfectum habet : quia ejus opus et actus primarius est martyrium, inquit Thomas Anglicus, quod est opus nobilissimum et perfectissimum. Martyr enim est pugil Dei, athleta Christi, victor mundi, triumphator mortis, ideoque et præsentem et « eternam martyrii lauream meretur, illicoque eam accipit. Patientia ergo martyres creat et coronat.

Pari modo patientia vincit et superat quidquid in mundo est terribile et formidabile, ideoque vitam hominis facit serenam, placidam, compositam et perfectam. Tota enim vita nostra, adeoque actiones singulæ, et momenta singula plena sunt ærumnis, doloribus et crucibus : has omnes sustinet et superat patientia continua usque ad finem vitæ. Ipsa ergo est unicum asylum, columen et coronis uti vitæ, ila et passionum omnium, hominemque transcribit vitæ impassibili et immortalis, itaque eum perficit et beat. Cæleræ ergo virtutes sæpe tantum sunt utiles homini : patientia vero semper et ubique est necessaria. Quocirca Bion, teste Laertio, lib. IV, cap. vu, dicebat magnum malum esse non posse ferre malum : absque hoc enim nulli potest esse vita sua-vis. Antisthenes vero apud eundem, lib. VI, cap.

n, dicebat, virtutem sibi sufficere ad felicitatem, nec ulla re opus habere, nisi robore Socratico : Socrates autem ad omnium rerum patientiam obduraverat.

Octavo, quia Christo patientissimo nos facit o.uto. simillimos, juxta illud : « Quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipso primogenitus in multis fratribus, etc., illos et glorificavi!, » *Jiom.* vm, 28, *ej. d.* Deus prædestinavit nos ut similes simus Christo in Ecclesia, tam militante, quam triumphante : ibi in gratia, hic in gloria : ibi in patientia, hic in corona; ac consequenter ut simus perfecti, quia patientia angelis et Deo nos assimilât. « Deus, ait Seneca in *Sapiente*, extra patientiam, sapiens supra patientiam est. » Tertullianus, lib. *De Patient.*, cap. XVI : « Amemus, ait, patientiam Dei, patientiam Christi. Dependamus illi quam pro nobis ipse dependit. Offeramus patientiam carnis, patientiam spiritus, qui in resurrectionem carnis et spiritus credimus. » Hac de re egregie philosophatur Marsilius Ficinus, lib. V *ad Baslianum Salvinum* : « O miram, ail, patientiæ potestatem ! Virtutes quidem aliæ contra fatum quodammodo pugnant ; patientia vero vel sola, vel maxime omnium expugnat fatum : quæ enim fatum immutabilia necessariaque fore decrevit, patientia cum divinæ providentiæ voluntate consentiens ita quodammodo mutat, ut ex necessariis faciat voluntaria : sicut qui male agit, bona sibi convertit in malum, ita qui bene patitur mala, ea sibi vertit in bonum, nempe in perferendis malis ipse bonus evadit. n Unde concludit, patientiam bonum usque adeo perfectum esse, ut absque ipsa cætera hominum perfici nequeant. Quia enim ab aliis virtutibus inchoantur, ab ipsa perficiuntur. Et post multa, epist. *ad Antonium Cocchium* : « Tria, inquit, præcipue patientia præcipit : *primum*, ut mala libenter pati velis, quæ ipsa natura jubet ut pati nolis; *secundum*, ut ipse libi voluntaria facias, quæ fatum (Dei providentia et decretum) necessaria foro decrevit ; *tertium*, ut mala quælibet veritas in bona ; quod Dei solius est officium. In primo quidem repugnare naturæ, in secundo vero expugnare fatum, in tertio denique jubet (ut ita dicam) æquaro se Deo. » Et paulo post : « Tota hominum vita in hac mundi regione maligna, cœlestibusque contraria mentibus, nihil aliud esse videtur, quam morbus quidam, dolorque perpetuus. Accedit impatientia summa malorum, quæ adeo mala est, ut nihil nobis absqu' illa sit malum, nihil cum illa sit bonum ; patientia vero mala bene ferendo, transfert in bonum; et bonis utendo bene, felicissime fruitur. » Ipsa ergo est omnium medicina malorum : quia per illam conjungimur et consentimus Deo, qui est omne bonum, etc. « In hoc uno patientiæ vis tota consistit, ut bene patiamur tanquam bonum, quidquid sub infinita} bonitatis gubernatione contingit. »

Pittati

pujwu

Eīfmp h
il grum»
pali' o-
tlæ.

Viderunt id por umbram Gentiles quoque. Burrhus princeps cum inviseretur a Nerone, a quo ferebatur veneno faucibus illito, quasi remedium adhiberetur, in morbum et mortem adactus, aversatus est illum Burrhus, qui jam scelus intellexerat⁴ multaque percontanti nihil aliud respondit, quam : « Ego bene me habeo, quia sequor factum Dcique providentiam, quæ hanc mortem, licet per tuum scelus adornatam, mihi destinavit : tibi ergo erubescendum, mihi conquiescendum in numinis de mea morte decreto. »

Alexander post interfectum Antoninum Romanum Imperatorem, cum audisset Barbaros magis copiis se et Romanum Imperium invadere : «Decet, inquit, viros fortes et moderatos optima quidem optare, sed ferre quæcumque incidant (quasi a numine venientia) : ut enim is qui prior lacescit, ipse sibi injurius videtur, ita qui propulsat injuriam, confidentior ex conscientia fit, atque ex justitia spem bonam mutuatur. » Ita Herodianus, lib. VI.

Zeno roganti, quo pacto ferret convicia? « Perinde, inquit, atque si legatus absque responso dimittatur. » Indicans eos, qui non habent quod respondeant, ad convicia solere confugere, caque proinde non pluris oportere fieri, quam si nihil esset responsum : ita Laertius, lib. VII, cap. i.

Unde Philippus, rex Macedonum, gratias agebat conviciatoribus : Quia, inquit, dum conor illos mendacii factis meis convincere, evado melior : ita Plutarchus in *Apophth. Regum*.

Alfonsus, Aragonum rex, missa ad eum historia Titi Livii, monitus ne acciperet et legeret, quod veneno infectus esset codex, accepit et legit, dicens : « An nescitis regum animas non privatorum libidini subjectas esse, sed sub cura Dei securas et loetas agere? » Est enim rex Dei in terra vicarius, imo imago et speculum : ita Panormitanus et .Eneas Sylvius in gestis et dictis Alfonsi.

S. Rasilius, tract. De *Utilitate capienda ex libris Gentilium*, celebrat patientiam Periclis et Euclidis. «Quidam, ait, in foro Periclem probris omnibus incessebat. Is autem minime curare visus, loto fere die sustinuit : deinde vespere jam discedente cum lumine comitatus est, ne quid in philosophies studio admitteret. Rursus quidam Euclidi Megarensi animo concitatus juravit, se mortem illaturum. Ille vero contra se patienter laturum juravit, placalumque et ei quamvis infesto se conciliatum iri. Quare valde ad nos excitandos refert, ut talia virorum cohibentium iram exempla nostram memoriam subeant. » Et paulo post : « Quidam vehementi impetu Socratis faciem cecidit : hic autem minime commotus, furentem debacchari ei iram saluari permisit : ex quo cum tolum ex plagis tumidum atque contusum reddidit. Ubi vero ille cedendo destitit, nihil aliud Socrates fecisse dicitur, quam fronti propria; inscripsisse : Talis fecit; veluti statine cuidam auctoris nomen; et eo modo vindicasse. » Sicut

ergo Apelles suis picturis perfectis et eximiis inscribebat, *Apelles fecit* : ita patiens suis tolcrantiæ facinoribus perfectis et heroicis, quibus eam quasi heroinam in anima sua depingit et ornat, inscribat : « Patientia fecit. »

Denique Epictetus in *Ariano*, cap. vr : «Quidnam quæso, ait, esset Hercules, nisi taurus leoque extitisset, et hydra, et cervus, et ursus? »

Ut sitis perfecti et ixTEGni, et in xcllo deficientes. — *q. d.* Si sitis patientes, et in patientia usque ad finem vita*, perseverantes, uti dixi, critis perfecti et integri : patientiæ enim perseverantia habet opus perfectum, facitque perfectos et integros.

Jam primo, Thomas Anglicus hæc tria ita distinguit : « Perfecti, » inquit, sunt, qui sufferunt longam durationem tentationum; «integri,» qui earumdem acerbiter et pondus; «in nullo deficientes, » qui earumdem varietatem et multipliciter. *Secundo*, idem : Perfectio, ait, consistit in agendo, integritas in patiando, absentia defectus in perseverando. *Tertio* et genuine, hæc tria idem, vel pene idem significant. Est enim unius ejusdemque rei per alia et alia verba exaggeratio, *g. d.* Patientiæ perseverantia faciet undequaque perfectos, integros et in nullo deficientes, ut scilicet in fide et virtute Christiana constanter usque ad mortem profitenda, proseguenda et propugnanda sitis integri, omnibusque officii Christiani partibus et numeris absoluti, quantum fragilitas naturæ lapsæ et corrupt® patitur, ut ab ea nullo metu et terrore, nullis pœnis, nullis promissis vel illecebris illecti deficiatis, atque nullum in ea tædii vel pusillanimitatis, nullum impatienti®, tristities, similisve perturbationis vitiique motum vel in mente, vel in phantasia, vel in appetitu, vel in voluntate sentiatis, quem non illico superclis et comprimatis : spiritus enim per patientiam subditus Deo Dcique voluntati, per eandem subdet sibi animam, anima subiget sibi sensus, corpus et membra. Deus enim per patientiam sanctificabit, sibique subiget et perficiet vestrum spiritum, et per spiritum animam, et per animam sensus et membra, facieique ut omnia sancta, integra et perfecta illi, quasi integram patientiæ victimam offeratis. Hoc est quod ait Paulus, II *Thessal.* v, 23 : « Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ut integer vester spiritus, et anima et corpus, sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. » Vide ibi dicta-

Nola : Pro *perfecti* græcc est nlao», quod se- t i a i. s §, *cundo*, verti potest *selecti*, *eximii*, *summi*. Sic <»«*»• enim apud Lucianum riluci Or.» vocantur dei per- plK' : *r'

fedi, id est, præcipui et summi : heroes enim habebantur a Gentilibus dii, sed minores. *Tertio*, «adulti : » nam tñuwc «ri? vocatur vir adultus, inlegne ælalis et magnitudinis, ut sensus sil : ut sitis in patientia et virtute Christiana, non pueri, sed viri et adulti, ut virtus vestra non sit tenera et puerilis, sed constans et virilis, juxta

illud Apostoli, *Ephrs.* IV, 12 : « Ad consummationem Sanctorum, etc., donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut jam non simus parvuli, » etc *Quarto*, «solidi.» *Quinto*, «sancti et sacri,» quasi hostia* patientes et pacifica; consecrare Deo : rûiix enim tip vocabant hostias eximias, luculentas, largiores et sanctiores; et ri>4tea«, id est, perfectio et consummatio, vocatur ipsa purificatio, consecratio et sanctificatio, ipsumquo martyrium, quo patientes et martyres Deo consecrantur et immolantur. Unde S. Gregorius Nazianzenus martyres vocat TiXiioOivraq̃ xvxttg̃;, id est, *Deo consecratos suo sanguine*. Hinc et tttamç vocatur initiatus sacris, sacerdos.

Nota *secundo* : Pro deficientes gra'ce est Xnirf* jxrr.i, id est cedentes, cadentes, victi, fracti, diminuti : Xízcxi enim idem est quod deficio, cado, defatigor, succumbo, vincor, impar et inferior sum, linq̃uor animo. Vult ergo Jacobus, ut Christiani nulla persecutione, nulla adversitate, nullo onere, nulla diuturnitate, nullo tedio defatigentur animisque cadant, ut vel tantillum a fide aut officio Christiano recedant, vel recedere destinent; sed corde forti, œneo et marmoreo in eo persistent, omniaque adversa constanter evincant et superent; itaque integritatem fidei, patientia* et virtutis omni ex parte intactam et illibatam conservent, ne quid in ea sil mancum, mutilum, languidum, enerve, fatiscens, vel quoquo modo imminutum et deficiens. Palienliæ cn*m Pcs iran8>ll|r Pcr impatientiam, cum injuriis succumbit : manus frangitur, cum in aliis opitulando defatigatur : lumbi luxantur, cum tarda fit et pigra, etc. Idem est de corpore et membris, integritate et mulilalione cælerarum virtutum, quæ sæpe defectum, mulilationem et quasi deliquium quoddam patiuntur instar lunæ. Talis est illa, de qua Bernardus, senn. *De obedientia, patientia et sapientia* : «Cæterum, ait, nec leprosa obedientia, nec canina patientia commendatur; » illa nimirum culem exulcerat, hæc jecur rodit et fel effundit.

Veii. 5.   **b.** Si QLIS AUTEM VESTRUM INDIGET (IdniTXt, id CSt destituitur, deficit, fatiscit, uli paulo ante dixi) sapientia, — ut cognoscat quanla sit utilitas tribulationis, quam alta et profunda mysteria in tentatione et cruce a Deo sint abscondita, quæ jam deprædicavi, nimirum tribulationem esse summum bonum, ideoque de eo summe gaudendum : tribulationem enim parere patientiam, quæ opus habet perfectum, ut silis perfecti, integri et in nullo deficientes : ut cognoscat, inquam, hæc non tantum speculative, sed et practice, nimirum rcipsa constanter omnes tribulationes patiundo, in iisque gaudendo, ac nullis molestiis, vel doloribus cedendo, vel animo cadendo; sed integra et perfecta fortitudine in fido et virtute persistendo, liæc est enim vera sa-

piencia, non philosophica et humana, sed Chris* liana et divina, quam proinde muli, etiam Christiani, ignorabant, et eliamnum ignorant, saltem practice, nonnulli etiam speculativo : ignorantia enim practica sensim parit speculativam, hum enim quis in patientia fatiscit, sendmque fit impatiens, fit ut hæc impatientia mentem excœcet, ut non videat, nec cognoscat quantum bonum sit patientia. Quocirca sapientia dicta est a sapore et gustu, quasi sapida scientia, affectuosa scilicet, amans et ardens rem quam cognoscit et sapit. Porro ro sí non tam conditionem significat dubitantis, quam causam supponentis, ut et *Malach.* i, 6 : «Si (id est *quia, cum*) Pater ego sum, ubi est honor meus? et si (*cum*) Dominus ego sum, ubi est timor meus? » Omnes enim homines, quantumvis sapientes, indigent sapientia, vel quoad inchoationem, vel quoad incrementum et perfectionem. Hinc Plato in *Hippia* laudat Heracliti dictum, «hominem sapientissimum si cum Deo conferatur, simiam apparere : simiam autem pulcherrimam esse deformem, si cum alio quopiam animantium genere comparetur; perinde ac olla pulcherrima turpis est, si cum virginum genere conferatur. »

Nota *primo* : «Sapientia» jam dicta non est Sapfrtfii aliud, quam cognitio Dei et ultimi finis, ac mediorum ad cum assequendum, eorunque desiderium, amor et pius affectus, indeque usus et praxis. Unde *Prov.* i, 7, dicitur : «Initium sapienti® timor Domini, » et *Ecclis.* i, 20 : «Plenitudo sapienti® est timere Deum, » et cap. xix, vers. 18 : «Omnis sapientia timor Dei, et in illa timere Deum, et in omni sapientia dispositio legis. » Hæc est sapientia, quam Sapiens in libris, qui, ab ea, vulgo Sapientiales vocantur, puta in Proverbiis, Sapientia, Ecclesiaste et Ecclesiastico tradit; quamque nunc vocat sapientiam, nunc scientiam, nunc intellectum, nunc disciplinam, nuuc eruditionem, nunc doctrinam, nunc prudentiam, nunc legem. Hinc *Sapient*, x, 10, vocatur «scientia Sanctorum; » et *Luc.* i, 17, «prudentia justorum, » quæ est timere, colere et amare Deum, bonaque cœlestia æterna, non terrena et caduca.

De hac scripsit Lactantius libros quatuor *De vera et falsa sapientia*, ubi lib. III, cap. ix : «Venio, ait, nunc ad veræ sapienti® summum bonum, cujus natura hoc modo determinanda est. Primum, ut solius hominis sit, nec cadat in ullum aliud animal. Deinde ut solius sit animi, nec communicari possit cum corpore. Postremo, ut non possit cuiquam sine scientia et virtute contingere. » Unde reprehendit Anaxagoram, qui «cum ab eo quæreretur, cujus rei causa natus esset? respondit : Cœli ac solis videndi.» «Quis, ait Lactantius, te in hoc spectaculum induxit? aut quid cœlo, rerumque naturæ visio tua confert? nimirum ut hoc immensum et admirabile opus laudes. Confitere ergo rerum omnium

esse constitutorem Deum, qui te in hunc mundum quasi testem laudalorcunque sui operis induxit. Mngnurn esse credis videre cœlum ac solem, cur ergo gratias non agis ei, qui hujus beneficii auctor est? Cur non ipsius virtutem, providentiam, potestatem metu is animo, cujus opera miraris.» Et inferius : « Quare si quis hominum qui vere sapit, interroget cujus rei gratia natus sil? respondebit intrepidus ac paratus, colendi se Dei gratia nutum, qui nos ideo generavit, ut ei serviamus. Servire autem Deo nihil aliud est, quam bonis operibus tueri et conservare justitiam. » Et mox : a Quia quanto pluris c>t anima quam corpus, tanto pluris est Deus quam mundus : quia mundum Deus fecit et regit; » et rursum : «Expedita est igitur hominis ratio, si sapiat cujus propria est humanitas. Nam ipsa humanitas quid est, nisi justitia? Quid est justitia, nisi pietas? pietas autem nihil aliud est, quam Dei parentis agnitio, »

Quocirca, cap. xvi, ridet philosophos, qui suam philosophiam tarde commenti sunt, ut sapientiam invenirent, sed falsam, non veram; ait ergo : « Dixit Seneca : Nondum sunt mille anni, ex quo initia sapientius nata sunt. Multis ergo sæculis humanum genus sine ratione vixit. Quod irridens Persius : Postquam, inquit, sapere urbi cum pipere et palmis venit : tanquam sapientia cum saporis mercibus fuerit invecta : quæ si secundum hominis naturam est, cum homine ipso cœperit necesse est.» Idem, lib. III, cap. xxviii : « Omnis sapientia hominis, ait, in hoc uno est, ut Deum cognoscat et colat. Hoc nostrum dogma, hæcsentenua est. Hoc est illud, quod philosophi omnes)u row vua sua quæsieruut, nec unquam investigaro. comprehendere , tenere voluerunt : quia religionem aut pravam tenuerunt, aut totam penitus sustulerunt, etc. Huc ergo nos omnes, quibus est cura sapientiæ, conferamus. An expectabimus donec Socrates aliquid sciat? aut Anaxagoras in tenebris lumen inveniat? aut Democritus veritatem do puteo extrahat? aut Empedocles dilatet animi sui semitas ? aut Arcesilas et Carneades videant, sentiant, percipiant. Ecce vox de cœlo veritatem docens, et nobis sole ipso

arius lumen ostendens, etc. Qui vult sapiens ac beatus esso, audiat Dei vocem, discat justitiam , sacramentum nativitatis sue norit, humana contemnat, divina suscipiat, ut suminum illud bonum ad quod natus est, possit adipisci.» Idem, lib. IV, cap. iv : « Quibus rebus apparet, quam inter se conjuncta sint sapientia et religio. Sapientia spectat ad filios, quæ exigit amorem; religio ad servos, quæ exigit timorem. Nam sicut

Ili patrem diligerò debent et honoraro, sic hi dominum colere et vereri. Deus autem qui unus est, quoniam utramque personam sustinet, et patris et domini, et amare eum debemus, quia lilii sumus; et timere, quia servi. Non potest igitur religio a sapientia secerni : quia idem Deus

est, qui et intelligi debet, quod estsapientiæ; et honorari, quod est religionis. Sapientia præcedit, religio sequitur, quia prius est Deum «cire, consequens colere.» Hinc sapientiæ hicroglyphieum fuere Cherubini, positi juxta arcam et jhopitiatorium, uti dixi Exod. cap. xxv, vsrs. 20, infine, ubi sapientiæ apophthegmata, exempla et documenta recensui.

Porro modum et media acquirendi sapientiam, egregie ex sua praxi describit S. Thomas Aquinas, epist. ad *Aminim*, quæ sic habet : « Quia quæsisti a me, in Christo mihi diarissime, qualiter te studere oporteat in thesauro scienti® acquirenti®, tunu talea me tibi super hoc traditur consilium, ut per rivulos non statini in mare eligas introire, quia per faciliora ad difficiliora oportet devenire. Hæc est ergo monitio mea, et instructio tua : Tardiloquum te esse jubeo, et tarde ad locutorium ascendentem conscienci® puritatem amplectere, orationi vacare non desinas, cellam frequenter diligas, si vis in cellam vinariam introduci. Omnibus te amabilem exhibe, nihil quære penitus de factis aliorum , nemini te multum familiarem ostendas : quia nimia familiaritas parit contemptum, et subtractionis a studio materiam subministrat. De verbis et factis sæcularium nulloatenus te intromitt is. Discursus super omnia fugias. Sanctorum et bonorum imitari vestigia non omittas : non respicias a quo audias, sed quidquid boni dicatur, memoriae recommenda. Ea quæ agis et audis, fac ut intelligas : de jubiis te ceitiQces; et quidquid poteris in armariolo mentis repGovU satage, sicut cupiens vas implere. Affiora tu quæsieris. Illa sequens vestigia, frondes et tractus m vineam Domini Sabaoth utiles, quamdiu vitam vixeris, proferes ac produces. Hæc si sectatus fueris, ad id contingere poteris quod affectas. » Breviter vero Hugo de S. Victore, lib. *Didascal.*, cap. xui, sex media adipiscendae sapientiæ præscribit hisce versibus :

Mens humilis, studium qoarendi, viü quieta,
Scrutinium tacitum, paupetbs» terra remote :
Hæc reserate solent nullis obscura legendo.

Nota *secundo* : Licet hæc sapientia exigat et complectatur omnem virtutem, tamen præ cæteris sita est in patientia ob causas, nimirum bona patientiæ, quas attuli vers. I. Verus ergo patiens PaUentb verus est sapiens, et summe patiens summe est sapiens, juxta illud Prov. .vix, 11 : « Doctrina viri per patientiam noscitur. » Hinc et sunt u^ix»rx, id est passiones et tribulationes sunt doctrinæ et disciplinis. Quocirca merito Lactantius, lib. VI *De Verbo culht*, cap. xvm, reprehendit Ciceronem, qui in *Officiis* defluit virum bonum esso qui prosit quibus possit, noceat nemini, nisi lacessitus injuria, a O quam simplicem, inquiens, vir b<> vtramque sententiam, duorum verborum adjec-tionc corripit! Quid enim opus fuerat addere : Nisi lacessitus injuria, ut vilium bono viro, quasi

PaUentb
esi si-
picalii.

vir b<>
50

	caudam turpissimam apponeret, patientiæque quæ omnium vidulum maxima est. faceret expertem? Nociturum esse dixit bonum virum, si fuerit lacessitus : jam hoc ipso boni viri nomen amittat hccessc est, si nocebit.» Probat id primo, a non mjnus enjm mali csf referre injuriam, quam inferre. Secundo, quia improbitati opposita impatientia, magnas sæpe concitat tempestates. Quod si patientiam qua virtute nihil verius, nihil homine dignius inveniri potest, improbitati opposueris , extinguitur protinus, tanquam si igni aquam superfuderis. » <i>Tertio</i> , quod se vindicare non sit hominum, sed pecudum. « Nam et pecudes si lacessas, calce aut cornu repugnant , et serpentes ac fere, nisi persequaris ut occidas, negotium nobis exhibent, et imperiti quoque et insipientes, si quando accipiunt injuriam, cæco et irrationabili furore ducuntur, ctiis qui sibi nocent, vicem retribuere conantur. In quo igitur sapiens ac bonus vir a malis et insipientibus differt, nisi quia habet invictam patientiam, qua stulti carent; nisi quod regere se ac mitigare iram suam novit, quam illi, quia virtute indigent, refrenare non possunt? <i>Quarto</i> , quia qui referre injuriam nititur, cum ipsum a quo læsus est, gestit imitari : ita qui malum imitatur, bonus esse nullo pacto ootest. Duobus igitur verbis duas virtutes maximas bono et sapienti viro, innocentiam palientiamque detraxit. <i>Quinto</i> , quia ipse (Cicero) caninam illam facundiam (sicut Sallustius ab Appio dictum rfeil) exercuit, voluit quoque hominem canino modo vivere, ut remordeat lacessitus. <i>Sexto</i> , quæ retributio contumeliæ, quam pernicio- siosa sit, et quas edere soleat strages, unde opportunius petetur exemplum, quam ex ipsius docloris tristissimo casu, qui dum his philosophorum preceptis obtemperare gestit, ipse se perdidit. Quod si lacessitus injuria (ab Antonio) patientiam tenuisset, si dissimulare, si ferre contumeliam boni viri esse didicisset, nec illas nobiles orationes alieno titulo inscriptas, impatientia, levitate et insania profudisset, nunquam cupite suo rostra, in quibus ante floruerat, cruentasse!, nec rcmpublicam funditus proscriptio illa delcssct. » Unde concludit : « Sapientis ac boni viri non est velle certaro, ac se periculo committere. Summa igitur virtus habenda patientia est, qua ut non careret homo justus, voluit illum Deus pro inerte contemni. Nisi enim contumeliis fuerit affectus, quantum habet fortitudinis in scipso cohibendo ignorabitur. Si autem lacessitus injuria lædentem persequi cœperit, vicius est. Si vero motum illum ratione compresserit, hic plane imperat sibi, et hic regere se potest. Quæ sustentatio sui recte patientia nominatur : quia una virtus omnibus est opposita vitiis et affectibus. Hæc perturbantem ac fluctuantem animum ad tranquillitatem suam revocat, hæc mitigat, hæc hominem sibi reddit, etc. Denique Marcus Tullius contra suum praeceptum oblivionem	injuriarum in magnis laudibus posuit. Spero, ait, Cresar, qui oblivisci nihil soles, nisi injurias. » Idem cap. xix, refellit eos, qui dicunt iram esse comitem virtutis, quia ignorant causam, cur homini iram tribuerit Deus : alioquin enim «quid immanius erit homine? quid similis feris, quam id animal, quod ad communionem et innocentiam Deus fecit? Tres sunt igitur affectus, qui homines in omnia facinora precipites agunt, ira, cupiditas, libido. Propterea Poetæ lres furias esse dixerunt, quæ mentes hominum exagitant. Ira ultionem desiderat, Cupiditas opes, Libido voluptates, etc. Quicumque igitur affectus illos intra fines suos redegerit, quod ignorantes Deum facere non possunt, hic patiens, hic foriis, hic justus est : » hæc Lactantius.
	<p>Patientiæ ergo sapientia præcepta, et prudentia dictamina inter alia sunt hæc. <i>Primum</i> : «Pax prestai quibusvis opibus et bonis : illorum ergo jactura est emenda.» <i>Secundum</i> : a Nullus pejor animæ hostis, quam tumultus æstusque cogitationum, ire et impalicieliæ. » Nam, ut ait Cas- sianus, <i>Col. XVIII</i>, cap. XVI : « Lædi ab homine quamvis malignante non potero, si ipse in pacifico adversum me cordo non dimicem. Si autem ledor, non est vitium impugnationis alicnæ, sed impaticnliæ meæ. » <i>Tertium</i> : Optimum vindictæ genus est, lædenli benefacere, ut aiebat S. Joannes Eleemosynarius. <i>Quartum</i> est sublime abba- (<i>lis</i> StepLani apud S., Gregorium, hom. 35 <i>in Evany.</i> : «Virtus, ail, palienliæ vehementer in co excreverat, ita ut eum sibi amicum crederet, qui sibi molestile aliquid irrogasse!. Reddebat contumeliis gratias. Si quod in ipsa sua inopia damnum fuisset illatum, hoc maximum lucrum putabat. Omnes suos adversarios mhtt anud, quam adjutores aestimabat. » <i>Quintum</i> : «Mansuetudine subditi vincitur asperitas Prelati, » uti cam vicisse Libertinum, scribit S. Gregorius, lib. I <i>Dial.</i>, cap. ii. <i>Sextum</i> : « Injuria nobis illata animarum nostrarum est medicina. » Ha S. Monica, cum ab ancilla per convicium vocaretur meribibula,quasi stimulo percussa, sibi indignans solitam vini cupidinem prorsus a se abdicavit, et bibaeitalcin extinxit, teste S. Augustino, lib. IX <i>Conf.</i>, cap. vin. <i>Septimum</i> : «Maleficio compensandum esi beneficio. » Ha fecit S. Liduina, dicens: « Illis ergo debere mc fateor, qui viam mandatorum Dei, quorum plenitudo est dilectio, mc currere compellunt : » ita habet ejus Vita apud Surium. <i>Octavum</i> : a Prudentis est modica ac brevi pœna presentis vitæ, per patientiam redimere longas et graves Purgatorii, vel inferni,» uti in morbo dicebat Stephanus monachus circa Marcotein in <i>Hist. Trip.</i>, lib. VIH, cap. i. <i>Nonum</i> : «Crucem hanc si merui, feram, ut pro peccatis satisfaciam : si non merui, feram camdem, ut coronam augeam : ut ut erit, laudem habebo dccusque vel pœnitentiæ, vel patientiæ.» <i>Decimum</i> : a Pi astat pati injuriam, quam facere : qui enim nocet rajru*</p>	<p>Primum, u,n*</p> <p>Tn Hum.</p> <p>Q'fa-</p> <p>hclb.,a†</p> <p>†</p> <p>Oct*</p> <p>No pu di.</p> <p>iVcA»</p>

alteri plus nocet sibi, » uti B. Slephanum elixis e
Vndeci- narrat S. Gregorius, lib. IV *Dial.*, cap. xix. *Unde-*
cimum : « Deus suscipit patrocinium patientis ca-
lumniam et injuriam; n ita Senior ille in *Prato*
Dr.odcd- *spir.*, cap. ccxix. *Duodecimum* : *Seneca*, Hb. II *De*
uuiii. *Jra* . ((\lagn| a|(9 animi est injurias despicere.

Pusilli hominis et miseri est repetere mordentem,
ut mures et formicæ, ad quas si manum admo-
veris, ora convertunt. Imbecilla se laidi putant,
si tanguntur. » *Decimum tertium* : S. Ambrosius,
Ped- epist. 82 *ad Eccles. Vercell.* : « Non hæc sola est
mura ur- forma justitiæ, ait, ut non lædas cum, qui te non
(iuii. læserit ; sed etiam illa, ut etiam remittas ei qui
læserit. Nihil interest cui male facias, utrum ju lo
an injusto, cum te male facere non oporteat.
Nihil distat, quomodo malignus sis utrum judo
vindican- vindicandi studio, an voto nocendi, cum ma-
lignitas in utroque genere non careat reprehensionem.
» Plura affert Plularehus, lib. *De Utilitate*
Nd- *capienda ab inimicis. Decimum quartum* : a Patien-
mum tia prudens in quavis difficultate suggerit consi-
ioJiturn. lium. » Docet hoc S. Ambrosius, lib. II *De Jacob*
et vita beata, cap. iv, exemplo Hebeccæ, quæ Ja-
cob lilio suasit fugam, dum Esau cum vellet oc-
cidere. « Veniat, ait Hebecca, hoc est, inducatur
patientia, bona custos innocentiae; suadeat ut iræ
locum demus, offensionem subrepat oblivio: mi-
ter pia abesse sibi dilectissimum filium tolerat,
plus ei collatura, quam læsil : utrique tamen con-
sulens, ut alterum immunem a periculo, alterum
integrum præstaret a crimine. Quis sic potuit con-
sulere, nisi prudens tolerantia? Quis utrique utile
consilium apponere, nisi sapiens patientia? » *De-*
q H'ut'um. *cimum quintum* : *Seneca, epist.* 60 : « Vir sapiens
(utique patiens) ad omnem incursum invictus .
non si paupertas, non si luctus, non si ignomi-
nia, non si dolor impetum faciat, pedem refert.
Usque adeo patiens est vir sapiens, et pellicula
paliencia cum sapientia reperitur. * Hoc esi quod
ait Sapiens, *J^{ov}*. cap. xiv, 29 : « Qui patiens est,
multa gubernatur prudentia : qui autem impa-
tiens esi, exaltat stultitiam suam. » Ex quo S. Chry-
sostomus, hom. 33 *in I ad Corinth.* : a Patientia,
ait, universæ philosophiæ est radix, etc.; chan-
tos omnia suffert, duce utique patientia. »

Allegoriam hujus rei elegantem ex *Ge/ics.* cap.
XX, affert Philo, lib. *De Plantatione Not*, scilicet
quod Abimelech rex viderit Isaac jocantem cum
Hebecca: Isaac enim, id est risus, repræsentat
gaudium; Hebecca, id est saginata, patientiam;
Abimelech, id est pater regis, supramundanam
sapientiam, q. d. Gaudium in brachiis sapientiæ
reperitur. invicem se amplectuntur, ut dixit S. Ja-
cobus, vers. L «O prudentem ludum ac discipli-
nam ! visus a tolerantia adjuvatur, » ait Clemens,
lib. I *Pttdagog.*, cap. v. Hunc autem utriusque,
lætiliæ scilicet et patientiæ, complexum nemo
considerare potest, nisi Abimelech, id est sapien-
tia. Quod enim aliud negotium sapientem decet,
quam ludere, gaudere, hilarescere cum honesta

tolerantia? Et Iren est ratio, cur in solis sapienti*
bus sit tolerantia: quia et illi soli hunc Indu n
spectant. Denique invicti patientis emblem i est
adamas, quem decussatim stringit gladius et
Mamma, cum hoc lemmate : *Nec ferro cedit, net rpu*

Postulet a Deo. — Deus enim est ipsa ætema,
increata, immensa, essentiali" apientia, qui qnn.'i
fons eam communicat angelis, hominibus om-
nibusque creaturis, cuique pro sua conditione et
capacitate. Unde Lactantius, lib. IV *De Vera Sa-*
pientia, cap. IV : a Fons, ait, sapientiæ et reli-
gionis Densest, a quo hi duo rivi si aberraverint,
arescant necesse est : quem qui nesciunt, nec sa-
pientes esso possunt, nec religiosi. ■ Idem et fuse
elegantem docet *Bani'h* cap. in, vers. 12 et seq.,
ubi causam omnis mali Israelis assignat, quod
ignorarli Deum fontem sapientiæ : frustra enim
illum a Philosophis et mundi sapientibus requiri;
et tandem concludens vers. 36 : «Hic, ait, est
Deus noster, et non æstimabitur alius adversus
eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinam, et
tradidit illam Jacob puero suo, et Israel dilecto
suo. Post hæc in terris visus est, et cum homini-
bus conversatus est, » per incarnationem, ut sa-
pientiam e cœlis in terram (quod Prometheus
fecisse fingunt Poeta) deferret, eamque homini-
bus communicaret. Id fecit Christus, qui est sa-
pientia Patris æterna et incarnata.

Docet hic pruno S. Jacobus , præ reliquis donis
postulandam esse a Deo sapientiam, quia hæc
est origo et matrix omnis scientiæ, omnis virtu-
tis, omnis boni. Unde eandem solam petiita Deo
Salomon, cum data esset ei optio petendi quid-
quid vellet, ac cum ea caetera omnia impetravit,
a Quia postulasti, ait, verbum hoc, et non petisti
tibi dies multos, nec divitias aut animas inimi-
corum tuorum, sed postulasti tibi sapientiam
ad discernendum judicium, ecce feci tibi secun-
dum sci mones tuos, et dedi tibi cor sapiens et
intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui
fuerit. nec post te surrecturus sit ; sed et hæc
quæ non postulasti, dedi tibi, divitias scilicet, et
gloriam, ut nemo fuerit similis tui in regibus
cunctis retro diebus, u IU Hq/. in, 11. Porro insa-
pientia comprehendit patientiam; hanc enim do-
cet cuique postulandam esse a Deo. Pnecclare
enim Orígenes in *Psalm.* xxxvi hom. 3 : a Exspec-
tamus, ait, Dominum , quia ipse est expectatio
nostra et patientia, sicut scriptum est *Psalm.* ui,
38 : Et nunc quæ est expectatio mea? nonne
Dominus? Sicut ergo Salvator sapientia est, et
pax , ut justitia, illa est et expectatio, vel patien-
tia. Et sicut participatione justitie ejus justii effi-
cimur, et participatione sapientiæ ejus sapientes,
ita et participatione patientiæ ejus patientes effi-
cimur. Est ergo velut fons quidam perennis, de
quo haurire possumus et patientiam, et justitiam,
et sapientiam, et omnia quæcumque sunt virtu-
tum bona, si tamen bene digna et pura vas-
cula nostra deferamus ad fontem. »

Secundo, docet rain petendam non ab alio, quum a Deo, sive immediate, sive mediante in-
en. vocatione et patrocinio Sanctorum. Ita Salomon ,
, * licet jam promissa et data esset ei sapientia a
u ii Deo, eam tamen , id est ejus conservationem et
6-kaoo. augmentum petiit a Deo, dicens, et nobis omni-
bus dicendum proponens : « Da mihi sedium tua-
rum assistricem sapientiam, et noli me reprobare
a pueris tuis : quoniam servus tuus sum ego, et
filius ancili® tuie, homo infirmus et exigui tem-
poris, et minorad intellectum judicii et legum,
etc. Mitte illam de cœlis sanctis tuis, et a sede
magnitudinis tu®, ut mecum sit, et mecnm la-
boret, ut sciam quid acceptum sit apud te, etc.
Cogitationes enim mortalium timid® et inceri®
providenti® nostr®. Corpus enim quod corrup-
pitur, aggravat animam, et terrena inhabitatio de-
primit sensum nulla cogitantem. Et difficile æs-
timamus quæ in terra sunt, et qu® in prospectu
sunt invenimus cum labore. Quæ autem in cœlis
sunt quis investigabit? Sensum autem tuum quis
sciet, nisi tu dederis sapientiam, et miseris Spi-
ritum Sanctum tuum de altissimi*, et sic correct®
sint somite eorum qui sunt in terris, et quæ pla-
cent didicerint homines; nam per sapientiam sa-
nati sunt quicumqne placuerunt tibi, Domino, a
principio. » *Sap.* ix, 4 et scq. Undò w, 10. mira
sapienti® facinora per Adamdm , Loth , Joseph ,
Mosen et Ucbraeos edita deprædicat. altee (sa-
pientia), ait, illum qui primus formatus est a
Deo pater orbi* terrarum (Adamum) cum solus
creatus esset, custodivit, et eduxit illum a delicio
suo, et dedit illi virtutem continendi omnia;» et
vers. 6 : « Itec justum (Loth) a pereuntibus impiis
liberavit fugientem, descendente igne in Penta-
polim,» et vers. 10 : a Itec profugum irre fratris
(Jacob fugientem Esau) justum deduxit per vias
rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi
scientiam Sanctorum : honestavit illum in labo-
ribus, et complevit labores illius, ole., ut vince-
ret, et sciret quoniam omnium potentior est sa-
pientia;» et vers. 13 : «Iter.venditum justum (Jo-
seph) non dereliquit, sed a peccatoribus liberavit
cum, descenditque cum illo in foveam , et in vin-
culis non dereliquit illum, donee afferret illi
sceptrum regni et potentiam adversus eos, qui
cum deprimebant, et mendaces ostendit qui ma-
culaverunt illum, et dedit illi claritatem ©ter-
nam, Itec populum justum (Israelitas) et semen
sine querela, liberavit a nationibus (Ægyptiis)
qui illum deprimebant. Intravit in animam servi
Dei (Moysis), et stetit contra reges horrendos in
portentis et signis, » etc.

tis.Ac- Ita hanc sapientiam a Deo petiit et impetravit
1L # S. Antonius , de quo S. Athanasius in ejus Vita :
« Erat, ait, valde sapiens, et hoc in se mirabile ha-
bebat, quia cum litteras non didicisset, ingeniosis-
simus et prudentissim!* , immobilis et mansuetus
erat. Venerunt ad eum Gentiles Philosophi, pu-
tantes se eum posse decipere, quibus ille : Si ad

stultum venistis, superfluum est labor vester; si
autem putatis me esso sapientem, imitamini quod
probatis. Si ego ad vos venissem, vos imitarer :
sed quia vos ad me quasi ad sapientem venistis,
estote sicut ego sum, Christiani. Philosophi mirati
sunt acumen ingenii.» Rursum Antonius interro-
gavit eos : « Quid prius sensus, an litter®? et quid
cujus exordium? sensusne ex litteris, an litter®
oriuntur ex sensu? Illis asserentibus quod sensus
esset auctor et inventor litterarum, inquit : Igitur
cui sensus incolumis est, hic litteras non requi-
rit, » 7. d. Talis ego sum litterarum experts, sed
theodidaclos.

Sic S. Ambrosius, ait Paulinus in ejus Vita, s«Ai.
«cum xuu Psalmum dictaret, me excipiente et ' ',nt#
vidente, subito in modum sonti brevis ignis (in-
dex Spiritus Sancti) caput ejus cooperuit, atque
paulalim per os ejustanquam in domum habita-
tor ingressus est : post quæ facta est facies ejus
quasi nix. »

Rupertus Tuitiensis Abbas, lib. XII *Multh.*, ob- Nuper-
jicientihus sibi : Qui sunt patres et magistri tui? tu<'
respondet : « Hoo profiteor, quia visitatio ab Al-
tissimo melior mihi est, quam decem patres et
magistri; loquor ad scribendum, quidquid ille
monitor suggerit. »

S. Thomas Aquinas palum professus est, se S.Th>
suam sapientiam magis oratione infusam, quam ,aas'
studio acquisitam cœlitus accepisse.

S. Epbrem orans dicensque : « Largire, Domine, s-
flumina grati® tuæ, » ab angelis in visu accepit l-v!tre<u#
librum, cum coquo cœlestom sapientiam et facun-
diam, adeo ut, quantumvis ci perpetui quasi ver-
borum fontes suppeterent, robur lumen quas
mente conceperat explicandis, pares nequaquam
essent. Siquidem doctrin® profunditas et cogita-
tionum celeritas linguam ipsius absorbebat, ut
sensa animi efferre nequiret, ait Nyssenus in ejus
Vita.

S. Equillus sapienter ol ardentem prædicans, S. Ejul-
rogatus unde hoc haberet? respondit : « Quadam thls'
nocte speciosus mihi per visionimi juvenis astitit,
atque in lingua mea medicinale ferramentum, id
est phlebotomum, posuit, dicens : Ecco posui
verba mea in ore tuo, egredere ad pnedicandum.
Atque ex illo dio etiam cum voluero , de Deo ta-
cere non possum, » ut refert S. Gregorius, lib. II
Dialog., cap. iv.

S. Ignatius, fundator Societatis nostr®, Minores- s.
s® orans, ita in Deum abruptus est, ut Trinitatis ll,lu
ipsius numen augustissimum cerneret distinctum
personis, unum essentia, adeo ut, licet litterarum
ignarus, non dubitaret librum *IM Trinitate* con-
scribere , indequo miro rerum cœlestium sensu
afficiebatur, cpiolies S. Trinitati sacra perageret.
Oblatus quoque est ejus menti modus ipse, quem
in hujus universitatis molitione summus ille re-
rum opifex tenuit. Præterea sacrificium Miss® au-
diens, dum a sacerdote do moro hostia salutaris
attollitur, apertissimo vidit illa specie Christum

Deum et hominem verissime contineri, alt Mafeius in ejus Vita, lib. I, cap. vn.

s. Tn- S. Trudo illustri prosapia in Belgis ortus, vovit
10< Deo, si, Christo opitulante, sacras didicisset litteras, se in fundo suo ecclesiam aedificaturum, illicque Domino perpetuo servituum. Missus ergo a Deo adciun angelus : «Noveris, inquit, frater, ea vota qu® Christo nuncupasti, ei esse grata, nec dubites quin quod praeveniens tibi aspiravit, etiam si prosecuturus, et affectum perductum in effectum. Ille, inquam, sapientia sua imbuet cor tuum, et erudiet te praeceptis suis, et legem suam inscribet pectori tuo.» Ita Notgerus, Episcopus Leodiniensis, anno Christi 850, in Vita S. Remacii, cap. vi.

S lutt- Illustre est quod de se scribit S. Justinus philosophus et martyr, *Dial. contra Tryphonem*, nimirum cum sapienti® studiosus pervagatus esset opines Philosophorum scholas et sectas, frustra- que eam apud Pythagoricos, Platonicos, Peripateticos requisisse!, a sene quodam ignoto audisse, illam non nisi in schola Christi reperi- ti. « Tu ergo, ait, votis et precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta : neque enim ab aliquibus perspiciuntur aut intelliguntur, praeterquam si Deus et Christus eis concesserint intelligentiam.» Quare conversus ad Christum, cumque invocans, tantam sapientiam quantam in libris suis ostendit, consecutus est.

Præclarè Philo, lib. *De Præmiis et poenis* ; « Solein, inquit, hunc visibilem, num alia re quam sole ipso adjuti cernimus? Lucis aspectum nonne luci debemus? Ad eundem sane modum Deus per seipsum illustrat sui notitiam, cooperante nemine, quod ea res excedat vires omnium. » Et S. Augustinus, lib. IV *Confess.*, cap. xvi : « Scis tu, Domine, quia et celeritas intelligendi et discernendi acumen donum tuum est. » Idem *Soliloq.*, cap. v : « Semper cæcus fuissem nisi tu me illuminasses. »

Qui dat omnibus. — H®c dos propria est Deo, ut det omnibus omnia, et a nemine quidquam recipiat, ideoque hebraico vocatur *Saddai*, id est *niatnmcus*, *cornucopiae*, uti fusius dixi *Genes.*

Ben* * xvi!, 2. Unde Deus nonnullis a dando dicitur, k'30, aut potius agnoscitur. Hoc est quod ait Psaltes, *Psal.* XV, vera, t : « Dixi Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. » Deus enim est quasi pelagus bonorum omnium redundans cœxæstans, quod in omnia vicina sese largissime effundit. Vere Thomas Anglicus ; « Deus, ait, dat primo liberaliter, non vendit, sicut multi. » *Secundo*, « dat generaliter, non uni, sed omnibus, » *Tertio*, « dat abundanter, non parce. » *tjuarlo*, « dat curialiter, vulgo *cortesi meule*, » quia non impropertat. « Erubescat ergo humana pigritia: plus paratus est Deus dare, quam nos accipere, » ait idem ex S. Augustino. Erubescat ergo humana ingratitude et avaritia, qu® Deo tam lq se liberali, timi parcu et avare ejus obsequio

sc suaquo impendit. Propria ergo natura et indoles Dei est, dare, ut docet S. Thomas, lib. I *Contra Gentes*, cap. xxxix, ubi asserit liberalitatem esse virtutem maxime propriam Dei, quia solus se largiter communicat, quasi fons bonitatis. Et S. Augustinus, tract. 13 *in Joan.* : « Deus, inquit, tibi totum est. Si esuris, panis tuus est; si sitis, aqua tibi est; si in tenebris, lumen; si nudus, immortalis tibi vestis est. » Et S. Bernardus, serm. 3 *De Circumcis.* : « Totus, ait, mihi datus, et totus in usus meos expensus. »

Simili, sed longe exiliori de causa, nimirum ob reddita sibi prædia prius erepta, Virgilius Augustum Cæsarem adulando vocat facitque deum, *Ecloga* 1 :

O Melitæ, Deos nobis b®r oli» fecit,
Namque erit ille mihi semper Deus; iilras aram
Saepe tener nodri* ab ovilibus imbuet agnus.

Et Cicero P. Lentulum vocat deum, id est, servatorem su® vil® : sic enim ait, post reditum ad Quirites : « P. Lentulus consul, parens, deus, salus nostrae vit®, fortunæ, memori®, nominis. » Præclarè Boetius, lib. III :

Unus enim rerum pater est,
Unus morta ministrat
Ille <k 'it l'hibo re .ius,
De bt et cornua Inus.
Hic Immines etiam terris
Dedit, et sidera cœto.
Quem, quia respicit omnia solus,
Verum possis dicere solem.

EIS. Bernardus, semi. IG tn Ca.i*. « Verus, ait, beneficus est, dans affluenter cl non impropertans : non impropertat dona, quia dona sunt; et beneficia sua milii dedit, non vendidit. »

Affluenter. — Grace , id est, *simpliciter*. Suspiciuntur aliqui Interpret m Nostrum legis e vel ri'jmoK, id est diviter, copiose, largiter, affluenter, quia simpliciter in Scriptura cum de dando agitur, significat dandi liberalitatem, affluentiam, magnificentiam, ut palet II *Corinth.* vin, 2 : « Altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum; » cl cap. ix, vera. 11 : « Ii in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem; » Rom. xii, 8 : « Qui tribuit, tribuat in simplicitate, » id est, simpliciter, sine restrictione, copiose, largiter : vide ibi dicta. Alludit S. Jacobus ad illud invitamentum et promissum Christi : « Si quis sitit, veniat ad me, et bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aqu® vivae. Iloc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. » *Joan.* vir, 38.

Nota primo : In Deo est infinita propensio et d - amor se communicandi, qu® provenit ex infinita perfectione et plenitudine essenti® suæ, quæ ael3j tanta est, ut in alios se effundere gestiat; et quantumcumque aliis impertiat, nihil ipse sua de plenitudiuc amittat. Hinc primo, ad intra propendet

naturaliter et infime ad communionem sui infinitam; sicut res creatæ et corporea» propendent ut se communicent, generando sibi simile. Verum quia id quod infinitum est, multiplicari nequit, idcirco divina essentia non se communicat generando aliam sibi similem numero distinctam, uti facit homo et animalia; sed largiendo seipsam, *cl* velut replicando, ita ut eadem numero simplicissima **nentia** divina sit in Iribus distinctis nuraero personis, Patre, filio et Spiritu Sancto, *f 2.3* et *Secundo*, ad extra propendet ut infinitose suaque *k°*na communicet creaturis, præsertim rationalibus, puta angelis et hominibus. Nam, ut ait Nazianzenus: «Sicut in rebus sensibilibus est sol, ita in intelligibilibus est Deus.» Sicut ergo sol ubique radios suos spargit, ut omnia illuminet, calefaciat, vivificet, fœcundet: ita Deus radios beneficentire sure in omnes et omnia, præsertim angelos et homines spargit, ut cos luce sapientiae sure illuminet, indeque sui amore inflammet, vitæque gratiæ et gloriæ vivificet, ut et ipsi aliis eadem impertiant. Quocirca S. Dionysius *De Divin. Nomin.*, cap. iv, *part. I*, ait amorem divinum esse vim molricem et sursam trahentem in Deum, qui solus est ipsum per se pulchrum et bonum. Hujus ainoris, beneficentias et communicationis evidentia indicia et effectus sunt, Verbi (eterni ad homines docendos et salvandos incarnatio, prædicatio, miracula, passio, mors, Sacramenta, missio Spiritus Sancti, cura singularis totius Ecclesiæ? et singulorum fidelium. In incarnatione enim scipsum totum et omnia viscera sua effudit in nos, juxta illud Zachariæ: «Per viscera misericordire Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex allo,» *Luca i*, 78.

Rursum in justificatione et sanctificatione cuiusque, Deus non tantum se animæ communicat per gratiam, charitalem et virtutes; sed etiam per scipsum: reipsa enim dat Spiritum Sanctum, et cum eo creleras personas divinas, juxta illud: «Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis,» *Bom.v*, o; et: «Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget cum: et ad cum veniemus, et mansionem apud eum faciemus,» *Joan.* cap. XII, vers. 23. Quocirca hac sui communicatione judum ad se elevat, in se transformatur facitque divinum; præsertim eos qui se lotos dedunt Deo, illique vacant. Amor enim divinus facit extasin et excessum amantis a seipso, ut illum in amatum transferat, et illi arctissime uniat, unumque cum illo efficiat, ut in eo vivat, sentiat, gaudeat, quasi illi incorporatus. Amans enim Deum prorsus a seipso deficiens in Deum transit, et veluti colliquescit, nihil aliud cogitans, intelligens aut sentiens præler Deum, nihil aliud appetens aut desiderans, nulla aliare gaudens quam boni Dei. Qui sic adhreret Deo, unus efficitur spiritus: quia scipsum exuit, et Deum induit, perinde ac si in divinam naturam formatus cunctis. Quocirca

totus cogitatione et affectu est in Deo, uti ei precatur Christus, *Joan.* XVII, 11: «Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos.» Et vers. 21: «Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint.» Ratio est, quia bonum est sui communicativum et diffusivum. Si ergo sit summum bonum, uti est Deus, summe se communicabit et diffundet: hęc enim boni et summi boni est natura et indoles. «Deus, inquit S. Leo, senii. 2 *De Nativit.*, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus misericordia est.»

Nola *secundo*: Ille beneficii Dei largitas et affluentia ingens est, et admiranda ex quinque capitibus, ut recte notat noster Lessins, lib. IN *De topic?* *Attributis divinis*, cap. iv. *Primum* est, majestas iHno. amantis et largientis. Quid enim majus et magnificentius Deo, qui tantum (imo infinites amplius) transcendit omnes angelos et homines, quantum cœlum transcendit terram, quæ respectu vastitatis cunctis se habet ut centrum et punctum. *Secundum* secundi, est, conditio eorum in quo se suaque effundit; qui si naturam spectes, sunt homines, infimi inter creaturas rationales (sicut enim materia prima est infima inter res corporeas, ita anima est infima inter res spirituales). Si qualitatem anime consideres, sunt peccatores, inimici, superbi, ingrati, carnales, inepti ad omne bonum, proni ad omne malum; si corporis, sunt mortales, morbidis, viles, sordidi, putidi, mox futuri escæ vermium, ut merito exclamet Psalter, *Psal.* vm: «Quid est homo, quod memor es ejus? aut filius hominis, quoniam visitas cum?» *Tertium* est. Tenu, bonum ingens et multiplex quod illis pariter confert, partim offert. Homini enim dedit animam rationalem creatam ad sui imaginem, gratiam, promissionem gloriæ, angelicam custodiam, totam mundi machinam, denique Unigenitum suum. «Nam sic Deus dilexit mundum, ut Eilium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam,» *Joan.* cap. ni, vers. 16. Quæ verba si expendantur, singula magnam habent emphasim, novamque Dei beneficentiam significant. Quocirca Psalter, *Psal.* XXXIII, G: «Accedite, ait, ad eum, et illuminamini, et facies vestra» non confundentur. » *Quartum* Q-urb. est, finis ob quem confert, qui est, ut homini bene sit, non Deo: Deus enim de homine nullum lucrum, nullum commodum exspectat vel accipit.

Quintum est, modus quo se communicat et confundit, qui est multiplex. *Primus*, quod se communicet nobis, non tanquam servis, sed quasi filiis, quos instituit suos hæredes et cohæredes Christi. *Secundus*, quod benignitatis divinæ ingenium sit demittere se ad infima, curare infirma, colligere cuncta, attollere humilia, et ubi major est inopia, ibi magis opes suas erogare et opem ferre. Quocirca S. Bernardus, lib. V *De Consider.*, cap. xi, ita Deum definit, aut potius Dei affluentiam circumscribit: «Quid est Deus? voluntas N C'1*

omnipotens, benevolentissima virios, lumen reternum, incommutabilis ratio, summa bilitudo, creans mentes ad se participandum, vivificans ad sentiendum, alliciens ad appetendum, dilatans ad capiendum, justificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad aequitatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans aël immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem. » *Ter-* (us, quod seso communicet sa pe antequam rogetur, uti patet in omnibus gratiis prævenientibus, quodque iis moveat nos ad postulandum subséquentes. Nemo enim potest orare Deum eo modo quo oportet, nisi ad id moveatur a gratia Spiritus Sancti, uti passim docet S. Augustinus et Concilium Arausicanum, imo S. Paulus, Rom. vin, 2G. Rursum quod rogatus, plus det quam rogetur, juxta id quod orans profitetur Ecclesia : « Deus qui abundantia pietatis tuæ merita supplicum excedis et vota. » Et S. Ambrosius in Luc. xxiii, 42, recte advertit latronem in cruce tantum petiisse, ac dixisse : « Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum; » Christum vero longe plus ei præslitisse, dicendo : « Hodie mecum eris in paradiso. Nam uberior, inquit, est gratia quam precatio; semper enim Dominus plus tribuit quam rogatur. » Ita Ezechias petiit a Deo sanitatem, sed Deus cum illa adjecit ei quindeflm annos vitæ, et victoriam miraculosam cœsis 185 millibus Assyriorum, *Isaiæ* XXXVIII. Salomon petiit sapientiam, sed Dens cum ea dedit illi ingentes opes et gloriam, *III Ileg.* h. i. Daniel petiit liberationem populi e captivitate Babylonica; sed Deus dedit illi oraculum et promissum de adventu Messine ad redimendum lotum mundum e captivitate diaboli, *Daniel*, ix, 24. David petiit filium; sed Deus præstitit ei Messiam : illum enim ei promisit, fecilquo ex eo nasci, *II Reg.* vu, 12, et *Psalm.* lxxviii, 4. *Quarius*, quod sua dona conferat stepe in eos, quos prnescit fore ingratos, imo in impios, infideles, hœreticos, atheos, blasphemias el reprobos, juxta illud Christi : « Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, etc., ut silis filii Patris vestri qui in coelis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos, » *Matth.* v, 44.

Moraliter discamus hic *primo*, liberales esso in Deum liberaliter ei serviendo, cum ipse tam liberalis sit in nos, quia eo vicissim liberaliorem in nos jugiter experiemur. Certat enim ipso nobiscum, et cum sit liberalissimus, non patitur se liberalitate nostra vinci. Hoc est quod promisit per Isaiam, cap. i. xvi, vers. II : « Ut sugatis et repleamini ab ubero consolationis ejus : ut mulgeatis et deliciis affluatis ab omnimoda gloria ejus. Quia hæc dicit Dominus : Ecco ego declinabo super sam quasi fluvium, et quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugetis; ad ubera

portabimini, et super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego conso-labor vos. » Preclare Nazianzenus, orat, *de Amore pauperum* : « Nihil, ait, tam divinum homo habet, quam de aliis bene mereri. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. » Et Nyssenus *de Pauper, amandis* : « Beneficentia, inquit, est omnium laudatarum virtutum prestantissima. Hæc est felicitatis comes. Hæc assidet Deo, et magna est cum ipso necessitudine conjuncta, » uti ipsa-rnet per visum apparens S. Joanni Eleemosynario, incitans eum ad eleemosynam, affirmavit. Quin et Seneca, lib. III *De Beneficiis*, cap. xxv : « Qm dat, ait, beneficia, deos imitatur; qui repetit, fenerator. »

Hinc *secundo*, cum Deo in se nihil reddere possimus, reddamus ei idipsum in sua imagine, puta Ju' in-proximis nostris, ut in cos liberaliter sapientiam, gratiam cæteraque bona quæ a Deo accepimus, effundamus : ideo enim ea ille nobis dedit, tanto plura daturus, quo plus in alios effundemus. Sicut enim fontes quo plus effluunt, eo plus affluunt : si enim non efflueret aqua, nova non afflueret; prior enim canalem occuparet, et affluentem excluderet : ita prorsus se res haber in doctore, predicatore, eleemosynario, etc., ut quo plus dat proximo, eo plus recipiat a Deo, uti ex S. Paulo et Basilio docui *II Corinth*, ix, a et seq.

Tertio, imitemur Deum, ut petenti simplum dedimus duplum. Sic Christus petentibus sanitatem corporis, addidit et animæ; de quo proinde S. Petrus *Artor.* X, 38 : « Qui pertransiit, inquit, benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo. » Unde Christi et Pauli axioma fuit : « Beatius est magis dare quam accipere, » *Ador*, xx, 35. Vide ibi dicta.

Hujus rei illustria exempla dederunt Gentiles : Exempt pudeat Christianos, si cos non superent, sed ab cis liberalitate se superari patiantur. Ita Plato Diogeni paululum vini et Caricarum pretenti integram lagenam vino plenam misit. Sed Diogenes more suo cynicas, id est caninas, ei egit gratias dicens : « Cum interrogaris, quot sint duo et duo ? respondes viginti : ita non secundum ea quæ rogaris das, nec ad ea quæ interrogaris respondes; » uti refert Laertius, lib. VI, cap. i, qui et addit Diogenem dicere solitum, manus non esse porrigendas amicis complicatis digitis, sed explicatis et liberalibus. Demosthenes rogatus, quid Deo simile haberent homines? respondit : « benigne facere; » ita Maximus, *semi.* 8. Cicero, orat, *pro Ligario* : « Homines, inquit, ad deos nulla re propius accedunt, quam dando. Nihil habet fortuna tua majus, (piam ut possis, nec natura melius, quam ut velis servare quamplurimos. » Anaxilaus rogatus, quid in tyrannide esset felicissimum? respondit : « In conferendis beneficiis nunquam vinci; » ita Stobæus, *scimi.* 4G. Cyrus, Persarum rex, ornamenta sua se missa distribuit in amicos, nihil sibi reset-

▼ ans. Rogatui cor Y «Ornatus, inquit, amicorum, ornatus meus est; » ita Maximus, *serm.* 0. Dionysius ad filium ingressus, videns copiam vasorum aureorum : « Non est, inquit, in te regius animus, qui bis poculis quæ a me tam multa accepisti, neminem tibi amicum feceris; » ita Iularchus in *Regum Apophtheg.* Alexander Magnus rogatus, ubinam suos thesauros haberet? amicos ostendens, ait : « In his scriniis ; » ita Maximus, *serin.* 6. Idem omnia in amicos distribuens, rogatus a Perillo, quid regi supcresset? respondit : « Spes acquirendi majora. » Idem cuidam donans urbem, cum ille diceret, id non convenire fortunæ suæ, respondit Alexander : « Non quæro quid te accidere, sed quid me, qui rex sum, dare deceat. » idem Perillo pro dote filiarum postulanti decem talenta, jussit dai quinquaginta, dicens : « Tibi quidem satis est tantum accipere, mihi vero non satis est tantum dare; » ita Plutarchus in *Regum Apophth.*, qui et addit Alexandrum Xenocrati quinquaginta talenta misisse, ut ea suis amicis elargiretur. « Nam mihi, inquit, vix Darii opes in amicos suffecerunt. » Idem rogatus : « Quis esset rex optimus? Qui amicos, inquit, muneribus retinet, et inimicos beneficiis reconciliat; » ita Maximus, *serm.* 9 *De Magistratu.* Hinc liberalitatem ab Alexandro didicit ejus dux Ptolemæus Lagi, primus post eum Ægypti rex, qui amicos suos locupletabat, dicens : « Melius est ditare, quam ditescere, » teste Æliano, lib. XIII *Varia Hist.* Antonius triumphans cum Lepido et Augusto, adeo in donis erat profusus, ut dictitaret amplitudinem imperii Romani non per ea quæ acciperet, sed per ea quæ daret illustrari, ait Plutarchus in ejus Vita.

r.vrapu Verum Christiani heroes hac in re longe superarunt Gentiles. Nota est omnibus profusa munificentia S. Joannis Patriarchi Alexandrini, qui inde cognomen tulit Eleemosynari. Experientia enim continua didicerat, se cum duplum daret, quadruplum recipere.

Et S. Paulini Nolani Episcopi, qui viduæ petenti stipem, partemque lytri ad redimendum filium, semetipsum, quantus quantus erat, pro lilio in servitum Wandalis tradidit, ideoque meruit omnes Nolanos, cives suos, scuin a servitute liberare.

Memorabilis quoque fuit libéralités Adriani Pontificis, qui ingenti turba peregrinorum conflante, cum oeconomus diceret se non habere tantum, ut vel denarium singulis erogaret, quadraginta enim denarios duntaxat habebat : a Virtute, inquit, Christi, qui de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiavit, non singulis singulos, sed ternos singulis denarios erogabo, n Dixit et fecit, ac superfuerunt sex denarii. Tum ad oeconomum conversus : a Vides inquit, quam largus et suavis sit omnipotentissimus Dominus, qui quadragenariam quantitatem nummorum et fratribus nostris per ternos dislnbuiL et mihi ternos, et libi ternos æqua sorte

servavit; » ita ex Anastasio Bibliothecario Barons tom. X, anno Christi 867.

Et non improfebat, — non exprobrat, dicens : Tu in meo es œre, tu mihi debes animam, hoc ego beneficium in te immerentem contuli, plura dedi quam merebaris, etc.; exprobratio enim beneficii est lineaci ærugoliberalitalis, quæ omnem ejus gratiam exsugit, omnem ejus colorem et speciem deformat et decolorat. Unde monet Sapiens *Eccli.* xu, vers. 28, ut caveas « ab amicis de sermonibus improprietatis, et cum dederis, non improprietes. » Et cap. xviii, vers. 18 : « Stultus acriter improprietabit, et datus (Jwt, id est datio, donatio) indisciplinatus tabescere facit oculos; » quia eum cui dedit, contristat et pudefacit suis improprietatibus, impudentia et duritie; et cap. xx, vers. ii : « Datus insipientis non erit utilis tibi : oculi enim illius septemplexes sunt, » id est, multiplices, q. d. Multiplici oculorum in te jactu et nictu significat, se plus a te exspectare quam dederit. « Exigua dabit, et nulla improprietabit : et apertio oris illius inflammatio est, » id est cholera, q. d. Tibi dure, aspere, cholerico loquetur, græce « vciÇit to çâuxocjtù » i>; zt.pv, id est, *aperiet os suum ut præco*, vociferabitur ut præco, ubique præconizabit suum beneficium, et tuam indigentiam, vel ingratitudinem. In qualem intorqueret Democritus suum illud spiculum : « Male pereas, quia gratias virgines, meretrices effecisti : » de quo Maximus *serm.* 8.

Quocirca sapienter Chilon Lacedæmonius dicebat : « Dati beneficii decere oblivisci, accepti autem meminisse, » teste Laertio, lib. I, cap. iv.

Alexander Magnus vero regium esse dicebat, a quibus malo audias, in cos sæpe et mullum conferre, leste l'ontano, cap. xxx *De tiberaltate*.

Ex adverso Aristoteles Cyrenensis asserebat, a non oportere beneficium oblatum a quoquam recipere. Aut enim, ut rependere possit, molestias habiturum : aut si non referat, Ingratum auditurum; » ila. Elianus, lib. X.

line spectat cavillus Antigoni, quem refert Seneca, lib. libellcne/teís^ cap. xvii : « Ab Antigono, inquit, Cynicus petiit talentum; respondit, plus es quam quod Cynicus petere deberet. Repulsus, petit denarium; respondit, minus esse quam quod regem deceret dare. Turpissima est ejusmodi cavillatio. Invenit quomodo neutrum daret : in denario regem, in talento Cynicum respexit, cum posset et denarium tanquam Cynico dare, et talentum tanquam rex. » Idem Seneca ibidem cap. x : « Hæc, ait, beneficii inter duos lex est : alter statini olivisci debet dati, alter accepti nunquam. Lacerat animum et premit frequens mentorum commemoratio; » ctcap. xi : « Quousque dices : Ego te servavi, ego te eripui morti? etc. Admonitio tædium facit, exprobratio odium; » et cap. MV : « O superbia magnæ fortune ! o stultissimum malum ! ut a te nihil juvat accipere, ut omne beneficium in injuriam convertis, quidquid

das corrumpis.» Deus ergo cum sit liberalissimus, nemini exprobrat donum, quod scilicet nimis, vel plus dederit quam homo mereatur, si dono suo uti, pernitere et sancto vivere velit, uti videmus in Saulo, Magdalena, Petro, etc. Exprobrat tamen impio ingratitudinem, quod tot beneficiis affectus, maleficia Deo rependat, iisque cum Dei beneficentia certet, ac in improbitate sua durus et obstinatus persistat. Talis exprobratio Dei est, *Mulieræ*: iv, 3 : «Popule meus, quid feci tibi?» etc. *Jeremía!* il, 4; *Isaia* i, 2, et seq. Sic in dic judicii Deus exprobrabit reprobis, quod gratia sua abusi sint ad suam perniciem et damnationem, ut patet ex parabola debentis decem millia talentorum, et exigentis a conservo centum denarios, *Matth.* XVIII, 24.

Et DAHTn ei. — Si videlicet petet pro se, necessaria ad salutem, pietate perseveranter, has enim quatuor conditiones si habeat oratio, certo impetrabit id quod petit, ait D. Thomas, I It, *Quæst.* LXXXIII, art. -li», ad 2, qui et addit ex S. Augustino in *Sentent.*, Seni. 212 : «Fideliter supplicans Deo, ait, pro necessitatibus hujus vilæ, et misericorditer auditur, et misericorditer non audilur. Quid enim infirmo sit utile, magis novit medicus quam regrotus. Et propter hoc etiam Paulus non fuit exauditus, petens amoveri stimulum carnis, quia non expediebat.» Et S. Rasilus, serm. *De orando Deum* : «Ideo, ait, quandoque petis, et non accipis, quia perperam postulasti, vel leniter, vel infideliter, vel non conferentia tibi, vel destitisti.» Quocirca Plato in *Secundo Alcibiade* hunc orandi modum assignat : «Deus opt. max. optima quidem nobis voventibus, et non voventibus, tribue, mala autem poscentibus quoque abesse jube.» Nam, ut ait S. Bernardus, serm. *Contra vilium ingratitudinis* : «Sirpe misericordia; est, subtrahere misericordiam; quemadmodum iræ et indignationis, misericordiam exhibere.» Et S. Gregorius, lib. XV *Moral.*, cap. xu : «Majoris, ait, iracundia) est cum hoc tribuitur, quod male desideratur, atque inde repentina ultio sequitur, quia hoc quoque obtinuit quod Beo irascens concupivit.» Beneficium ergo tunc negare, non maleficium, sed beneficium est : sicut parentes benigne negant cultros pueris poscentibus, ne iis se lædant : iis enim dare beneficium quod postulant, esset eis agens facere maleficium.

6. Postulet autem ex fide nihil inessans. — «Fides» hic tripliciter sumitur, vel potius tria complectitur, quæ in oratione poscit S. Jacobus : *primo*, fidem proprio dictam ; *secundo*, fiduciam, sive spem certam ; *tertio*, credulitatem et firmam persuasionem obtinendi quod petimus. Huic triplici fidei opponitur hæsitatio pariter triplex : prima, est hæsitatio in fide, quæ est incredulitas et infidelitas : dubitans enim in fide, si in dubitatione sit pertinax, est infidelis et hereticus. *Secunda*, est hæsitatio in fiducia, quæ est diffidentia vel desjoeratio. *Tertia*, est hæsilatio in credulitate,

quæ est dubitatio, aut opinio et persuasio non oblinendi id quod petimus.

Primo ergo S. Jacobus ad orationem requirit fidem proprie dictam, non tantum generalem de Dei omnipotentia, providentia, munificentia, veritate, paterna cura et amore erga nos, quod scilicet ut Deus possit, et ut pater velit, nobis quasi filiis suis benefacere; sed et particularem, quod scilicet id quod petimus, dabit nobis, si id expediat. Idipsum enim ipse promisit, qui mentiri, falli, aut fallere nequit, dicens : «Omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis, *Marci* xi,32; *Matthæi* xxi, 21, et alibi sæpe. Credimus enim fide divina Deum in promissis esse fidelem, ac proinde eum nobis id quod in oratione petimus, dalurum, utpote cum idipsum promiserit, qui, uti seipsum negare nequit, ita nec promissa sua violare. Hanc fidem passim exegit Christus ab iis qui poscebant sanitatem, ut a cæcis, *Matth.* ix, 28 : «Creditis, inquit, quia hoc possum facere vobis?» cumque responderent : «Utique Domine,» audierunt : «Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum.» Dices : Ergo vera est fides specialis hæreticorum, quæ se credunt justos, predestinales et infallibiliter salvandos. Cum enim petant a Deo justitiam, salutem et gloriam, utique hæc a Deo assequuntur : Deus enim promisit se præstiturum quidquid ab eo petimus. Respondeo : Promissio hæc Dei non est absoluta, sed conditionata, si videlicet oremus et petamus eo modo quo oportet, puta cum debita fide, humilitate, puritate, reverentia, devotione, perseverantia, etc. Ignoramus autem et incerti sumus, an has in oratione conditiones præstemus; ac proinde pariter incerti sumus an justitiam et salutem quam petimus, simus obtenturi.

Secundo, fides hæc, ut docet S. Cyrillus, *catheh.* 5, § 1, poscit pariter fiduciam : unde Apostolus idem definiens, *Uder*, xi, 1, ait, quod ipsa sit «substantia rerum sperandarum, in fides enim omnipotentia et fidelitatis Dei in præstandis promissis, est substantia, id est, basis et fulcrum spei et rerum sperandarum. Hoc est quod ait S. Augustinus, serm. 36 *De Verbis Domini* : «Si Udes deficit, oratio perit. Unde et Apostolus, cum ad orandum exhortaretur, ait : Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit; ut ostenderet fidem esse fontem orationis (ac consequenter et spei, quæ est mater orationis : nemo enim orat, nisi qui sperat se accepturum), nec possit ire rivum, ubi caput aquæ siccaretur, adjunxit : Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?» Hanc fiduciam pariter poposcit Christus, ut a paralytico, *Matth.* ix, 2 : «Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua;» et ab hæinorrhoeæ, vers. 22 : «Confido, filia, fides tua te salvam fecit.» Vides hic, ut Christus cum fide poscat confidentiam, quam parit fides quasi mater filiam. Unde S. Thomas, II II, *Qwest.* LXXXIII, art. 15,

c J 3 î « Gratin, inquit, efficaciam merendi habet a chiniatē, at vero efficaciam impetrandi a fide < ' fiducia, * ut ait hic S. Jacobus. Torro certitudo *pd nequit esse tanta . quanta est fidei : « Quod enim videt quis, n per fidem divinam, «quid sperat ? n ait Paulus, Boni. vm . 21. (Inde S. Chrysodorus, imo Apostolus *ad Ilehr.* vi, 18 et 19, fidem assimilai column® domum sustentanti : hæc erimsustentatio est firmissima; spem vero anchor®, quæ navim in fluctibus sustentat, sed ita, ut iis jactetur et fluctuet : sic enim et spes nostra inter fluctus timoris et confidenti® jactatur et fluctuat. Verum quo major est fides, eo majorem gignit spem; et quo major est spes, eo validior est oratio, cerliusque impetrat rem postulatam, uti fuit in S. Dominico, qui dictitabat se nihil inquam postulasse a Deo, quod non impetrassel!, *d* in S. Thoma Aquinate, qui asserebat se assecutum omne id, quod per intercessionem B. Virginis efflagitassct. Quocirca S. Catharina Senensis in orando hanc spem acuebat, dicens : «Domine, non dimittam te, nisi id quod postulo, v. g. conversionem hujus vel illius peccatoris, a te obtinuerō; » itaque omnia obtinebat. Porro hæc fiducia oritur partim ex puritate et sanctitate vil®, l uta ex libertate sancte et familiaris Deo conscienci®, juxta illud l *Joan.* in. 21 : a Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum; et quidquid petierimus, accipiemus ab eo : quoniam mandata ejus custodimus, et ea, quæ sunt placita coram eo, facimus ; » partim et potius ex instinctu Dei, qui orantes animat, et quasi promittit se daturum id, ad quod petendum eos impellit et instigat. Quocirca hic fides magis fiduciam, quam fidem significat. Spei enim et fiduci® proprius actus est oratio : quare quo major et efficacior est fiducia, eo major et efficacior erit oratio. Unde et in oratione maxime excitanda est fiducia, idque docet hic S. Jacobus, (*j d.* Postulate sapientiam magna cerlaque fiducia» ita eam certo impetrabilis.

Petes:Cur Deus adeo exigit in oratione spem?
 * Despondeo *primo*, quia congruus ordo et dispositio eam poscit : decet enim orantem sperare id quod orat, imo sine spe rite orari nequii; nemo enim orat id, de quo desperat. Sicut ergo in vase, ut capiat ingentem vini copiam, requiritur ingens capacitas, ita in orante, ul recipiat ingens donum a Deo, requiritur ingens fiducia. Hæc enim in anima idem est, quod capacitas in vase, uti docet S. Bernardus verbis mox citandis. *Secundo*, quia spt > est quasi fistula • l canalis, qui ab homine e terra in eælum ad Deum erigitur, ul per eum di fluant cl depluant aquæ coeleslium gratiarum in ipsum. Sicut ergo aqu® coelestis pluvi® nisi in email recipiantur, in cumque confluant, diffluunt et diqnreunt : ila et imber gratiarum Dei ni-. canali fiduci® hauriatur et acervetur, in alia qu libvt se diffundit el dispergit. Terito, quia
 * spes el oratio sperans est quasi pecunia, qua

gratiam a Deo emimus : nihil enim aliud ipsi pro ea offerre el dare possumus. Hanc vero spem magni ipse æstimat : quia ea ipse summe honoratur. Ea enim profiteamur, nos nobis diffidere, eo indigere , ipsumque esse omnipotentem, fidelem, liberalem , imo Deum , patrem, gubernatorem, provisorem nostrum omniumque creaturarum. Sicut ergo mendicus sperans, et laudans opes et liberalitatem divitis, ab eo emendicat; emit et impetrat eleemosynam, sic et nos a Deo. Itaque spe, quasi honore Dei, emimus amorem opesque Dei.

Tertio, sicut fides poscit parilque spem et fiduciam, ita spes parit fidem, id est, credulitatem et persuasionem obtinendi id quod petimus. Sic fides subinde sumitur pro credulitate, non divina et certa, sed humana < t probabili, ut *Horn.* cap. XIV, vers. 23 : a Omne quod non est ex fide (id e<d, ex credulitate, puta ex conscientia, quæ dicat et credit hoc illudve sibi licere, v. g. manducare idolothyta), peccatum est, » *g. d.* Quidquid facis contra dictamen et persuasionem conscientii®, in eo peccas. Quo ergo major est spes in tíffectu, eo majorem gignit fidem et credulitatem oblinendi in intellectu. Ratio est, quam dat S. Bernardus, semi. *SDeAnnunc. Dóm.*: «Sola, ait, spes apud te (Domine) miserationis oblinet locum, nec oleum misericordi®, nisi in vase fiduci® ponis. » Qui ergo hoc Dei decretum novit, et hanc spei vim. utique ex ea concipit fidem, id esi persuasionem oblinendi id quod sperat et postulat.

Fides hæc triplex ad orationem efficacem requiritur. Unde solet eam Deus prius quam donet lem post ilat un , postulanti aspirare, ac proinde illa ingens est donum Dei, et (piasi certum præsagium rei consequend®, etiam per miraculum, si opus sit. Hæc est enim fides miraculorum, nimirum fides conjuncta cum certa fiducia divin® opis ad patrandum miraculum, quam fiduciam parit instinctus Dei thanmalurgiim animantis, eique quasi prumillenlissuam opem ad miraculum, quod patrare tcnlat, de qua Christus *Matth.* cap. XXI, vers. 22 : «Si habueritis, inquit, fidem, et non hæsitaverilis, non solum de ficulnea facietis, sed cl si monti huic dixeritis : Tolle, et jacta te in mare; fiet, et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.»

Vult enim Deus nos sibi plane fidere, ut fiducia nostra honoremus ejus de nobis paternam curam et providentiam. Quare gaudet se ea vinci, caque sibi piam quasi vim inferri. Orans enim colluctatur cum Deo, sicut Jacob cum angelo, qui eum vincens, ab eo benedictionem obtinuit, cl vocatus est Israel, id est, dominans Deo, Gen. xxxii, 28. Ex adverso Deus diffidentiam odit, quasi minus digne de se suaque benignitate sentientem. Quocirca Sapiens, cap. 1 : « Sentile, inquit, do Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quietile illum, quoniam invenitur ab his (pii non tentoni illum ; apparet autem cis qui fidem habeu

Tutug.
 cl
 pennuic
 obtineadi
 quod
 petitur.

Trisi-
 itiin im
 » pt.traodj
 ç arti
 ûdudi.

In illuni,'» gr.'i'i'Ctei;ut, àziçÆswaüiw, i(l est, *rjut non ih'/fuliinipsi*. Undo Cassianus, *Coilat.* IX, cap. xxxi, üiocthil signum certum exaudito? orationis, asi obtinuisse nos in ipsa orationis effusione quod poscimus, senserimus. Tantum enim quis exaudiri atque obtinere merebitur, quantum vel inspici se u Deo, vel Deum crediderit posse prestare. Irretractabilis namque est illa Salvatoris sententia : Qurecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et evenient vobis. » Ex adverso, cap. xxxiii : a Pro certo, inquit, non exaudient dum se supplicans quisque non dubitet, cum se dubitaverit exaudiri. » Addit deinde varias causas, ob quas exauditur oratio.

Moraliter disce hic mensuram orationis et impetrationis esse fidem et spem : quod certo speras, hoc certo impetrabis : magna spera et postula, magna impetrabis. Quo enim magis dilatas animam per spem, eo illam donorum Dei capaciores efficis, eo magis Deus eam illis implebit, juxta illud oraculum : « Dilata os tuum, et implebo illud, » *Psahn.* Lxxx, 11.

Quocirca sapienter S. Bernardus, semi. 15 in *Psahn.* xc : « Sperate in eo, inquit, omnis congregatio populi. Quemcumque enim locum occupaverit pes vester, vester erit : pes vester, utique spes vestra est, et quantuncumque illa processerit, obtinebit : si tamen in Deum tota figatur, vel firma sit, vel non titubet. Quid timeat aspidem, aut basiliscum? quid leonis rugitus, aut draconis sibilos expavescat? Quoniam in eo speravit, liberabo eum. » Idem clarius, serra. 32 in *Cant.*, loquens de Sanctis magnis et magnanimis : « Magna, inquit, audent, quoniam magni sunt, et quæ audent, obtinent. Magna si quidem fides magna meretur : et quatenus in bonis Domini fides pedem porrexeris, oatenus possidebis. Istiusmodi magnis spiritibus magnus occurrit sponsum, et magnificabit facere cum eis. »

Ha Judas Machabæus cum paucis illustres de Antiocho, ejusque maximis copiis habuit victorias; sed in ultimo praelio videns suos dilabi, confactus spe et animo, dicensque hæsilanter : « Eamus contra adversarios nostros, si pugnare poterimus contra eos, » succubuit et occubuit, *Macfiab.* IX; 8.

Hac fiducia pollens Sisois abbas, orans pro Abraham discipulo suo lentato et lapso, fidenter dixit : « Deus, vis non vis, non dimitto te, nisi curaverimus cum. » Et curatus est discipulus, ut habetur in *Vitis Patrum*, lib. VI, cap. iy, num. 14.

Eadem armatus Theodorctus dicebat : « Si coelum terræ adhaereat, Theodorus non formidat; » poposcerat enim a Deo, ut auferretur ab eo formido : ibidem lib. V, cap. vn, num. G. Plura illustris hujus spei et rei exempla recensui *Jcrem.* cap. vu, vers. 8.

Porro hæc non solis justis dicuntur, sed et peccatoribus. His enim, si poenitere velint, certa a Deo

venia, gratia et salus (in quibus vera consistit sapientia) promissa est; ac proinde illi eadem certa fide et spe postulare debent, uti postulavit S. Magdalena, idcoque impetravit dum a Clui to audivit : « Fides tua te salvam fecit, vade in pace, » *Luc.* cap. vn, vers. 50. Et paralyticus, dum audivit a Christo : « Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua, » *Matth.* ix. Hoc est enim quod passim per Prophetas clamat et promittit : « Convellimini ad me, et ego convertar ad vos. Si impius egerit poenitentiam, etc., vita vivet, et non morietur : omnium iniquitatum ejus quas operatoseli, non recordabor, » *Ezech.* cap. xviir, vers. 12.

Nihil hesitans, — prius itauirzuy., id est nihil dijudicans, nihil disceptans, nihil disquirens (seenni disceptat ac dijudicat, qui non plane confidit), nihil ambigens, nihil addubitans, nihil disputans, nihil haesitans : qui enim dubitant, securi ipsi disputant alternantibus sententiis, ut patet in iis qui perplexi sunt, scrupulosi, anxii, meticulosi, pusillanimes, melancholici.

Hesitatio ergo hæc, vel fidei opponitur, et est incredulitas; vel potius fiducia obtinendi rempetitam, et est diffidentia. Si sit incredulitas, revocat in dubium Dei potentiam, bonitatem, veritatem, et quod non exaudiet. etiamsi adsint requisita ad orationem. Si sit diffidentia, haesitat et diffidit non potentiæ et promissioni Dei, sed suis meritis, quod scilicet ob suam indignitatem reintantani quam petit a Deo, non obtinebit. Diffidentia hæc oritur ex acedia et pusillanimitate. Sic habitavit Mo-æ ob populi rebellis indignitatem, dicens : a Num de petra hac poterimus vobis aquam ejicere? » *Num.* xx, 10; idcoque multatus est morte in deserto, nec permissus ingredi terram promissam. Sic haesitavit Petrus videns ventum in mari, ideoque mergi cœpit, *Matth.* cap. XIV, vere. 31 ; unde audivit a Christo : « Modicas fidei, quare dubitasti? » Quocirca hesitatio hæc non comprehendit timorem, qui spei conjunctus, moderatus et sanctus est, donumque Dei. Sicut enim Sancti in crateris actionibus, sic et in oratione habent fiduciam, sed junctam cum timore. Nam ut vulgare habet proverbium : Spes in nobis est, in Deo exitus. Jam varii Sanctorum fuerunt, et sunt Spiritus, et virtutes. Alii enim exercuerunt se et excelluerunt in spiritu timoris, uti S. Ephrem, S. Arsenius et Anachorète, de quibus Climacus, gradu *de poenitentia*. Alii vero magis exercuerunt se in spiritu fiducia et amoris, uti S. Antonius, cujus hæc erat vox : « Ego Deum meum amo, non timeo. » Hinc factum est, et fit, ut aliqui Sancti in oratione ostendant timorem et melum non obtinendi quod petunt, præserlini si sint res temporales, quæ anima; salutem non tangunt. In his enim siepe Deus fideles non exaudit ad eorum voluntatem, ut exaudiat ad salutem. Sic David cum metu oravit pro vita pueri a se geniti ex Barsabee, dicens :

«Si fori-? donet eum milii Dominus,» II /teff. xn,22; et Ninivilæ orarunt pro venia, non culpm (hanc enim sciebant a Deo promissam pœnHenliæ), sed pœnnie ctexcidii, dicente- : « Quis scit, si convertatur et ignoscat Deus, cl revertatur a furore iræ n®, ct non peribimus?» *Jonæ* in, 9. Vido ibi Jeta.

fr«í .t Verum præslat spiritus spei cl amoris spiritui , ' ,u' timoris et formidinis : unde quo magis crescit lini speset amor, eo inngis minuitur metus et limor. «“"ii* Denique « timor non est in charitatc, sed perfecta charitas foras mittit timorem : quoniam timor pœnam habet, qui autem timet, non est perfectus in charitatc, » I Joan. IV , 18. Significat ergo hic S. Jacobus, orantem potius sperare debere, quam timere, se rom quam petit obtenturum. Unde ait : « Postulet in fide nihil haesitans. » Quare si vis fructuose orare, ante eam et in ea excita ingentem fidem et fiduciam, pro caque Deum invoca dicens cum Apostolis : a Adauge nobis fidem,» Luc. cap. xvn, 8. Et cum patre lunatici : «Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam,» .Marci IX, 24. Hinc S. Bernardus, serm. 4 De *Quadrar/.*, tria vitia et impedimenta orationis consignant, docet *primo*, cam non debere esso timidam ; *secundo*, nec ex adverso temerariam ; *tertio*, nec tepidam. «Timida enim oratio, ait, coelum non penetrat : quia restringit animum timor immoderatus , ut orans non dicam non ascendere, sed nec procedere queat. Tepida vero in ascensu languescit et deficit, Co quod non habeat vigorem. Jam temeraria ascendit, sed resilit : resistitur enim ei ; nec lautum non obtinet gratiam, sed et meretur offensam. Quæ vero fidelis, et humilis , et fervens oratio fuerit, cœltim sine dubio penetrabit. Unde certum est, quod vacua redire non poterit. » Porro timida « ex co oritur, cum sic cogitat homo propriam indignitatem, ut non convertat oculos ad divinam benignitatem : abyssus enim abyssum invocat : abyssus luminosa abyssum tenebrosam, abyssus misericordis abyssum miseria*. Profundum namque est cor hominis et inscrutabile ; sed si magna est iniquitas mea, multo major est, Domine, pietas tua. Idcoque cum ad meipsum turbata fuerit anima mea, memor sum multitudinis misericordiae tuæ, et respiro iu ea : et cum introiero in potentias meas, nolo memorari juslitiae tuæ solius. »

QII EXIM H.ESITAT, SIMILIS EST FLUCTUI MAIUS, QUI A VESTO VOTETIR ET CIRCUMFERTUR. — GI'æ-cum *KÚhn* significat fluctuationem, tempestatem, turbationem, impetum, æstum undarum, pnesertim cum a valido vento «qdÇtTsu, id est ventilatur, agitur, jactatur. Tunc enim fluctus fluctum continuo propellit, adeo ut reciprocantibus undis aquarum montes glomerentur, et navigantes videantur nunc in coelum attonlli , nunc in infernum descendere, juxta illud Pialni» evi, vers. 23 : « Exaltati sunt fluctus ejus : ascendunt u-que ad coelos et descendunt usque

ad abyssos. » Et illud Ovidii, lib. I *Tristium* :

Me miserum quanti montes volvuntur aquarum!
Jam jam tacturos sidera summa putes.
Quintín diducto subsidunt æquore valles!
Jam jam torturas tartara nigra pilles.
Nec levins laterum tabula* feriuntur ab undis,
Quam grave balista? ma nia pulsat onus.

Simili enim modo in oratione hæstillans, et diffidens variis cogitationum, affectionum et passionum fluctibus, quos hiesitatio quasi ventus excitat, impellitur et jactatur; ut nunc speret se obtenturum, nunc desperet, ibique dicat alternante animi æstu : Obtinebo quod peto, non obtinebo; dabit Deus quod postulo, non dabit; sero dabit; modice dabit : mereor obtinere, non mereor : dignus sum, imo indignus : misericors et liberalis est Deus, sed est et justus rigidusque : misericordia Dei magna est, sed peccata mea nimia sunt, quam ut exaudiri merear. Unde fit, ut nunc patiens Deum invocet, nunc impatiens queratur et murmuret ; nunc exspectet; nunc abjiciat animum, et irascatur, quod non statini exaudiatur : hisque turbationum æslibus cedit, rapique se sinit, nec contra eos velis remisque connititur, uti in tali re facto opus est. Hoc verius est cum quid adversi aut tribulationis insurgit, quod spem videtur elidere aut minuere. Tunc enim pusillanimes cadunt animo, cum potius tunc animos ad Deum, qui in arctis invocatus adesse solet, per fiduciam et orationem magis attollere , plancque in co defigere deberent. Sic ab oratoribus proverbialiter vocatur lûjûnçsî, vel Euripus, homo varius, mutabilis, dubiæ fidei et inconstans, qui instar Euripi agitur et fluctuat; nunc ait, nunc negat; nunc vult, nunc non vult; nunc amat, nunc odit; nunc fidit, nunc diffidit. Euripus enim maris pars est inter Aulidem et Eubæam, septies die ac node reciprocans; de quo Cicero *pro Murena* : «Quodenim fretum, inquit, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes, et quantos aestus habet ratio comitorum? » Ferunt Aristotelem in indaganda causa tanlæ reciprocationis Euripi, ab eo esse absorptum. Hinc illud vulgo tritum: «Euripus habet Aristotelem, non Aristoteles Euripum.» T. Livius, lib. VH1 *liciti Punici*, Euripum a ventis quibusdam illic flantibus, ita rapi credit. Objicit Æschlones Demostheni, quod subinde commutala factione Euripum ipsum inconstantia sua vicisset.

Tales hodie sunt multi, qui constanter sunt inconstantes. Talis quoque est Euripus húmame felicitatis, vel infelicitatis, quem graphice depingit Nazianzenus , epist. *ad Snphronium* : « Vides , inquit, quæ sit conditio rerum nostrarum, utque rota quædam negotiorum humanorum cursu circumagatur, nunc his, nunc illis florentibus ac marcentibus : dum neque prosperitas, neque adversitas, nobis constat, sed quam ocissime in diversum mutatur ac transilii, ut auris aut litteris

Enrljmi

aqinc inscriptis fidere liceat citius, quam humante felicitati.» Tales denique sunt impii cl mundani, qui restibus cupiditatum continuo agitantur ac jactantur, qui proinde 'ĩmiles fluctus et rnstus in oratione subeunt, de quibus haias, cap. 1 v ii, vers. 20 : « Impii, ait, quasi marc fervens quod quiescere non potest, cl redundat fluctus ejus in conculcationem et lutum. Non est pax impiis, dicit Dominus. » Exemplum illustre est in Cain fratricida, *Gen.* ĵy, 13. Piis vero est pax, indeque pacifica, constans et felix mens, fiducia, oratio, operatio ac vita. Talis fuit Anna, mater Samuclis, quæ pro eo orans eum impetravit, « Vullusque illius non sunt amplius in diversa mutati, l *Ilcg.* cap. i, vers. 18.

Va 7. 7. Non HUGO ÆSTIMET HOMO ILLE QUOD ACCIPIAT. — Pro *ergo* Græca habent -p?, id est ením, sed docte Intepres non verbum verbo, sed sensum reddidit, *q. d.* Ne quis hœsitet postulans, similisque sit fluctui maris; si enim (alis sit, edico illi quod nihil accipiet. Hoc autem est id, quod clare et cum emphasi dicit Interpres : «Non ergo æstimet homo ille quod accipiet : » Adde Græcum 7«?, et Latinum *enim*, multa significare, nimirum *utique, profecto, enimvero, certe, nimirum, quidem, igdur*: et omnibus bis modis hic verti potest, quæ omnia Noster complexus est, vertendo *ergo*. Sic enim latino, subinde inchoat sententiam, idemque videtur esse quod ergo, ut apud Plautum in *Trinummo* : « Enim me nominat; » et in *Persa* : a Enim non ibis; » et in *Mil.* : «Enim cognovi nunc. » Denique hebraizat S. Jacobus. Hebraice enim ĩ *ve* (ut vertit Syrus), id est *et*, significat *enim, quia, certe, utique, igitur*, etc. Est argumentum a contrario, *q. d.* Postulet in fide; sio enim impetrabit : quia qui postulat hæsilians et diffidens, nil impetrabit. Nam sola oratio fidens et constans moretur impetrare quod petit.

Nota : Loquitur S. Jacobus de acceptione et impetratione quantum est ex vi, et quasi merito orationis. Nam alioqui Deus subindo ex sua liberalitate supplet fidei et ilduci® defectum, ac hte-silantibus postulata largitur, uti largitus est regulo dubitanti an Christus absens filium absentem curare posset, multo magis an mortuum posset resuscitare, *Joan.* cap. iv, vers. 49. Absens enim eum curavit, ut hanc illi de se fidem et spem insereret, se nimirum esse Eilium Dei omnipotentis f. Messiam, Salvatorem mundi. Hæc enim fi-uCo tum in mundo erat nova, recens et inaudita : unde a Christo miraculis probanda et confir-manda erat, uti notat S. Gregorius, hom. 28 *ui Evang.* Eadem do causa curavit lunaticum post increpationem incredulitatis : « O generatio , ait, incredula et perversa, quousque oro vobiscum? usquequo vos patiar?» *Mattii*, xvn, 17.

Vwi.s. 8. Vih duplex animo. — Spectat hoc ad pneco-dentia (1) : unde S. Petrus apud S. Clementem,

(!) Imo versus 7 et 8 uno spiritu legendus sublato

lib. VII *Consta.*, cap. xn, huc alinden'; nil : « Ne sh in precatione tua duplici animo, ambigenti utrum ait futurum, an non. Mihi enim Petro dixit Dominus in mari : Modie® fidei, quare dubitasti? ĩ » Et S. Ignatius, epist, 13 od *Hieronem* : « No, ait, sis duplici animo in precatione tua : beatus enim qui non ambigit. » Ende Syru* vertit, *vir divitas animo*, id e^t dubius, grmee Jty/yXr id est *bianimis*, duas quasi habens animas. Qui enim dubitat et haesitat, videtur habere duas animas : unam, qua sperat futurum id quod petit, alteram qua diffidit et desperat; unam, qua credit Deum potentem et misericordem, alteram qua credit eum severum, nec facturum id quod petitur. Opponitur hæc duplicitas simplicitati, qua fidelis in uno Deo fidem suam et spem firmiter locare et figere debet. Rursum duplex animo, est timidus et irresolutus, qui ex timore animum habet divisum, ut in œurnis spem nunc ponat in Deo, nunc in homine, dum nunc Dei, nunc, quasi a Deo desertus, hominum opem implorat.

Secundo, JiC id e>t, *bianimis* et *bicois*, di-Secndx citur, qui animum et cor partirti Deo et coelo, partira mammon® et terræ, partira virtuti, partira vitio et cupiditati affigit. Hujus enim animus in duo distantissima dividitur, et quasi discerpitur in duos. Ita OEcumenius. Tangit ergo S. Jacobus hic radicem mali, puta hæsitationis in oratione. Ideo enim hmsitantes fluctuant fide et spe in orando, quia fluctuant mente, dum simul volunt placere Deo et mundo, simul amare coflcstia et terrena, simul gaudere bonis præsenlibus et futuris; hos redarguii Christus. *Matth.* vi, 24, dicens : « Nemo potest duobus dominis servire, etc. Non potestis Deo servire et mammon®. » Non potestis uno oculo cœlumt altero terrain spectare. Opponitur hæc duplicitas simplicitati affectus et amoris, quæ lotum cor et amorem in uno Deo et virtute collocat. Porro radix hujus duplicitatis est varietas, imo contrariélas affectuum, quæ oritur ex eo, quod animi hominis partira sit rationalis, partira sensitiva : quatenus enim rationalis est) amat bonum honestum; quatenus sensitiva, bonum delectabile, quod sæpe honesto repugnat. Undo nonnulli Philosophi videntes in homine tantam contrarielalem affectuum et amorum, ex ea collegerunt in homine esso duas animas sibi invicem contrarias, unam rationalem, qua communicat eum angelis; alleram animale, qua communicat cum bestiis. Verum hic est error.

Tertio,, id C8t *buvumis*, vel *duplex ani-* Tuito, mo, est levis et mutabilis instar polypi, vel chamœleonlis, qui omnium rerum quibus se applicat, eoiores m se suscipit. Hæc enim levitas est mater inconstanti®, de qua subdit S. Jacobus dicens : « Inconstans est in omnibus viis suis. » Ilæc

puncto post *Domino*, et substituto commate, aliqui volunt, ut sensus sit t Talis homo, animo duplex, fluctuara ia omnibus actionibus suis, non existimet so aliquid acceptu- i mu ciac a Domino.

levitas quoque parit haesitationem in oratione, de qua precessi!sermo. Unde Cassianus, lib. VI! *Instil.*, cap. XV, et S. Bernandus, *epist.* 99, hanc Jacobi sententiam applicant apostatis, qui habitum Religionis quem susceperunt, ex levitate excutunt et ad saeculum redeunt. Opponitur haec duplicitas constanti®, qua quis simpliciter, absolute et constanter reel© rationi et bono honesto sanetoque adhæret (1).

Omib. *Quarto*, íí^c<, id est *Inanimis*, est hypocrita, parasitus, omnisque vafer et versipellis. Ille enim duplex habet cor, unum verum, alterum fictum. Nam, V. g. fingit se Deum amare, cum amet scelera; fingit se fidelem et pium, cum sit impius et infidelis. Tales sunt Ilærctici, item Politici, qui cum Catholicis sunt Catholici, cum hæreticis hæretici, cum atheis athei. Item qui cum castis sunt casti, cum incestis incesti, cum sobriis sobrii, cum ebriis ebrii: suum enim pallium ad omnem ventum obvertunt. Hi sane exosi sunt Deo, ac proinde eorum orationes, ob hypocrisim et impietatem, Deo sunt execrabiles. Opponitur haec duplicitas simplicitati, id est sinceritali: huic enim adversatur hypocrisis.

nrp-fiH Tales quoque sunt bilingues et adulescentes, de
U ¿ o*' *Psalms*, xi, 2: a Labia dolosa in corde et

#,*< . corde, » id est, duplici corde, n loculi sunt. » Unum enim cor habent in ore, melleum et adulatorium, alterum in mente felleum et hostile. Inde horum symbolum est perdix, avis dolosa, ut ostendi *Jercm.* xvn, 19 et 20, quam in Paphlagonia vere habere duplex, vel bifidum cor, tradit Plinius, lib. XI, cap. in, et Gellius, lib. XVI, cap. XV.

Bilingues ergo sunt bicordes, ideoque bicorpores, imo bicornes; sinceri vero et simplices sunt unanimes, unicordes, unicorporea, unilingues, idcoque foi fissimi et invicti quasi unicornes, Hoc optabat Psalles, dicens *Psal.* lxxxv, 11: « betetur cor meum, ut timeat nomen tuum; » pro *kttelur*, hebraico est 1FV *inched*, id est, *unicum*, aut *unitum far cor meum*, ut vertunt Symmachus et S. Hieronymus, ut scilicet tibi uni adhæreat, itaque tibi uniatur tecumque fiat unum. Nam, ut ait S. Gregorius, part. III *Past.*, cap. xii: « Deus cum simplicibus sermocinari dicitur, quia de supernis mysteriis illorum mentes radio sure visitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat, o Quocirca reple S. Athanasius, *epist.* De NtccmaSyn., hanc S. Jacobi sententiam præ cæteris ascribit Arianis hæreticis, a qui nunquam, ait, unam eandemque sententiam, sed alias aliam foveant, diclaque sua nunc laude, nunc vituperio prosequuntur; ut quod jam probarint, e vestigio damnent. » Nimirum hæresis, quia falsa, inconstans est semperque variat, sicut ex adverso fides,

quia vera, constans est semperque sui similis, imo eadem ubique. Ergo:

Ut quid tot fidibus luditur una fides?

Aloraliter hanc animi duplicitatem, duplicumquo leges, mores et actus graphice depingit S. Gregorius, lib. X *Moral.*, cap. xxvii: « Deridetur, ait, justi simplicitas: hujus mundi sapientia est, cor machinationibus tegere, sensum verbis velare, quæ falsa sunt vera ostendere, quæ vera sunt falsa demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu a juvenibus scitur, hæc a pueris pretio discitur: hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subjecti et timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis munimine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur; hæc sibi obsequentibus pmcepit, honorum culmina quærere, adepta temporalis gloriæ vanitale gaudere, irrogata ab aliis mala multiplicius reddere; cum vires suppetunt, nullis resistentibus cedere; cum virtutis possibilitas deest, quidquid explere per malitiam non valent, hoc in pacificata bonitate simulare. »

Inconstans est in omnibus viis suis, — puta in omnibus actionibus et sermonibus suis, *q. d.* Origo hæsitationis in oratione est duplicitas animi; qui enim hanc habet, in omnibus actionibus suis hæsitat, estque inconstans.

Pro *inconstans* græce est i/.xTxçazc;, id est confusus, incompositus, inconstans, instabilis, turbatus, infirmus. Unde à/.xraçaaCx est seditio, inconstantia, tumultus, confusio, turbatus rerum ordo, liuic opponitur «/arâmççoc, id est inconcussus, firmus, compositus, constans, stabilis.

9. GLOIUEIUB AUTEM FRATER HUMILIS. — Et si illo il VoFA «

sil necesse omnes Jacobi sententias inter se connectere, cum more epistolari varioe sint et disparat©, tamen nonnulli hanc connectant cum versu proxime procedenti, quasi humilem opponat duplici, qui ad magna contendit, ideoque est superbus, *q. d.* Gloriantur superbi et duplices in sua pro senti superbia, sed caduca et brevi duratura: at vero humilis et simplex gloriatur in exaltatione sui futura, sed duratura in sempiternum. A duplicitate ergo gradum fecit, transilque ad ei connexam superbiam et opulentiam, eique opponit paupertatem et humilitatem: idque salis videtur appositum.

Alii aplius et concinnius hoc remotius referunt ad vers. 1: a Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis, » quasi hic a thesi ad hypolhesin, a genere ad speciem vel exemplum, pula a tribulatione ad paupertatem et abjectionem, qua premebantur primi Christiani, descendat et transeat S. Jacobus. Precipua enim tribulatio primorum fidelium erat paupertas, lum quiasponle bonis se abdicaran!, caque posuerant ad pedes Vposlolorum, A C iv, 31, idque perfectionis studio; tum quia a Judicis Christianos per-

(1) à . • qui 1)00 vcì,p» nec nolle l'fidquarn dici potrst, quemque mudo cuu>ihì paniiel, mudo panateli-Uæ ipsius, » ut Q. Curt'us loquitur.

sequentibus, bonis suis erant spoliati. Hoc cniin v>t quod ait Apostolus *Ilcbr.* x, 34 : « Rapinam Donorum vestrorum cum gaudio suscepistis. » Hos ergo hic consolatur, et ad constantiam animat. Unde sicut vers. 1 dixit : « Omne gaudium existimato : n ita hic simili modo, imo amplius dicit : « Glorietur, » 7. d. Non tantum gaudeat, sed et gloriatur fidelis in tribulatione, v. g. in abjectione et paupertate. Unde materiam hanc concludens subdit : « Beatus vir qui suffert tentationem. » Glorietur ergo humilis et pauper, quia conformis est Christo humili et pauperi : humilitas enim el paupertas honorata, el gloriosa effecta osi per Christum, adeoque regum opibus et splendore illustrior. Chrisli enim vox est : a Discite a me, quia milis sum et humilis corde,» *Mattii*, xi. *Secundo*, «glorietur humilis,» quia humilitas scala est cœli, viaque certa ad exaltationem, de quo mox plura.

Frater *Frater*, — id est Christianus. Omnes enim Christiani fratres sunt, quia eundem habent patrem Christum, eandem matrem Ecclesiam, eodem baptismo quasi utero renati sunt, eandem bæreditatem cœleslem exspectant; quia, ut ait Tertullianus *Apoi.* XXXIX : « Unum patrem Deum agnoverunt, qui unum spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantie ejusdem, ad unam lucem expaverunt veritatis. »

Humilis, — rowuo», id est, *abjectus*, puta pauper : hebræum enim *ani* et *abjectum* sive humilem, et *pauperem* significat. Hæc enim duo ordinarie conjuncta sunt. Unde humili S. Jacobus opponit divitem, dicens : « Dives autem in humilitate sua, » *q. d.* Dives, idcoque superbus et gloriosus, a Vermis enim divitiarum est superbia, » ail S. Augustinus, serm. 5 *De Verbis Domili. secundum Matthæum.* » Et S. Bernardus *De Comers, ad Cleric.*, cap. xxx : « Quidni, ait, periclitetur castitas in deliciis, humilitas in divitiis, pietas in negotiis, veritas in multiloquio, charitas in hoc sæculo nequam? » Sic vicissim humiles per pauperes significat Christus dicens, *Mattii*. cap. v, vers. 3 : a Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum. » Hoc Jacobus aliis verbis dicit : « Glorietur humilis in exaltatione sua. »

Porro rsmiwc significat tum vilem et abjectum, tum humilem sive humilitatis virtute præditura : hic utrum includit. Significat enim abjectum, qui suam abjectionem ex virtute tolerat, eamque humiliter suscipit et capessit. Tali enim gloriari licet in sui exaltatione : alioqui qui in ea indignatur, aut est animo tumido et superbo, exaltationem sperare nequit, sed potius confusionem et abjectionem majorem. Talis enim Deo et hominibus est odibilis, juxta illud *Ecclesiastici* xxv, 3 : « Tres species odivit anima mea, et aggravor valde animæ illorum : pauperem superbum, divitem menuacem, senem fatuum et insensatum. » Ha UEcumenius, Dionysius et alii.

Nota : Dicit hæc Jacobus, quia communis primorum Christianorum tentatio et tribulatio fuit quod ubique despicerentur, quasi viles et abjecti, idque *primo*, quia ipsi pauci erant, pauperes et paupertatis studiosi : spernebant enim opes terrenas, ut acquirerent caelestes. *Secundo*, quia vestitu modesto et simplici utebantur. Unde Lucianos in *Philopatru* ita Christianum pingit et ridet : « Pallium putre, sine calceis et tegmine, capite nudo incedens, detonsa coma. » *Tertio*, quia in verbis, omniquo motu et gestu præ se ferebant humilitatem et modestiam. *Quarto*, quia christianismus tuie habebatur secta nova, vilis, abjecta, ideoque exosa mundo, puta Gentilibus et Judiéis : et talis etiamnum habetur apud multos Japones et Indos.

In *xxaltationb sua*. — Noster Serarius tripliciter hoc explicat. *Primo, q. d.* Humilis si contingat cum exaltari, humiliter se gerat, et in hac sua humilitate gloriatur. *Secundo, q. d.* Humilis gloriatur in sua humilitate, quia humilitas per Christum facta est sublimitas, summeque Christianum celebrat et exaltat. *Tertio, q. d.* Humilis gloriatur in sua abjectione, quia hæc erit ei causa summæ exaltationis, ut melonymiee ponatur effectus pro causa, sive merces pro merito, nimirum exaltatio pro humiliatione, quæ meretur et causat exaltationem. *Quarto*, simplicius et germanius, *q. d.* Humilis gloriatur in sui exaltatione, quam certo exspectat, hanc enim Deus humilibus promisit, ideoque eam præstat sæpe in hoc sæculo, et semper in futuro. /Eterna enim juslaque Dei sanctio est : « Qui se exaltaverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exaltabitur, *Mattii*, xxiii, 12. Unde canit B. Virgo : « Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles, » *Luca* 1, 52.

Ita Saul humilis evectus estad regnum, sed superbiens vita cum regno privatus est. Undo audivit a Samuele : « Numquid cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? » *Regum* XV, 17.

Sic David ex pastore ovium factus est rex.

Sic B. Virgo humilitate sua meruit fieri mater Dei : « Quia respexit, inquit, humilitatem ancilla? sute, » *Lue.* i, 48. « Proprium enim opus Dei est alta sternere, humilia erigere, » ut ait Philosophus.

Ita S. Franciscos, quia infra omnes homines se dejecit, supra omnes evectus est. Narrat S. Bonaventura in ejus Vita, virum sanctum vidisse thronum in coelis sublimem et gloriosum, cumque qmereret, ejusnam illo esset? audisse : « Sedes hæc unius de ruentibus fuit, et nunc humili servatur Francisco. »

Ita Deus exaltavit vilem et humilem S. Equilium, m narrat S. Gregorius, lib. 1 *Dialog.*, cap. ir.

Ita sancta ilia virgo in monasterio Tabemiesi» tarum stultam so simulans, ideoque vilis et despecta, ut totius domus videretur esse spongia, ab Abbate Pilerio jussu angeli declarata et celebrata

esi omnium sanctissima et sapientissima, idquo ob humilitatem duntaxat. a Nunquam enim cum ceteris mens® assedit, ^cd micas tantum ex ea detergens, et abluens ollas, his solis alimoniis contenta vivebat; nunquam calceamentis usa est, nulli unquam fecit injuriam; nulla ipsius murmur audivit, cum tamen ab omnibus caederetur, et omnium irrisiones et maledicta tacens sustineret. > Ita Heraclides in *Paradiso*, cap. xxi, et Paladius in *Lausiaca*, cap. xu.

Ita S. Antonio revolutum est coriarium quemdam eo esse sanctiorem, qui omnes se sanctiores cœloque dignos, se autem solum ob peccata inferno dignum, reumque aestimabat. Ita *Vitee Patrum*, lib. VII, cap. xv.

Ehdi Ibidem cap. xni, prisci illi patres hæc humilitati dant elogia : « Humilitas est arbor vite in altum excrescens. Perfectio hominis est humilitas. Humilitas nec ipsa irascitur, nec alios irasci permittit. Terrain qua Deus dixit sibi sacrificium offerri, humilitas est. Omnis labor sine humilitate vanus est. Humilitas enim praeursor est charitalis; sicut Joannes precursor erat Jesu, omnes trahens ad cum : ita et humilitas attrahit ad charitalem, id esi, ad ipsum Deum, quia Deuscharitas est. Quantumcumque se deposuerit homo in humilitate, tantum quoque proficit in altum. Sicut enim superbia, si ascenderit in cœlum, usque ad infernum deducitur : ita et humilitas, si descenderit ad infernum, tunc exaltabitur ad cœhun. Ibidem Abbas Macarius audit a di ibolo : « Magnam vim a te patior, Maceri, qui cum te cupio nocere, non possum. Tu sæpe jejunas et vigilas, ego semper; sed una re me vincis. » Bogante Macario, «Qua? ait : Humilitas tua sola me vincit.»

S. Bernardus, tract. *Pc* 12 *gradibus humilitatis*, docet scalam Jacob a terra in cœlum porrectam, significare humilitatem, qua per duodecim ejus gradus ad Deum ascendimus, a Et Dominus desuper innixus apparuit, quia in culmine humilitatis constituitur cognitio veritatis, n Idem, serin. 27 in *Canlic.*: a Quid, inquit, voluntaria paupertas, quid humilitas? nonno altera regnum a ternum, altera erque exaltationem promeretur (deruam?) Idem in *Annuntiat. Domini*, serin. 3, docet Christum e cœlis in terram et uterum B. Virginis descendisse, « ut omnes ejus paupertate locupletemur, ejus humilitate sublevemur, ejus minoratione magnificemur, ejus incarnatione adhérente* Deo incipiamus esso unus spiritus cum co.» Idem De *Modo bene vivendi*, cap. xxxix : « Quanto humilior fueris, tanto te major sequetur glori® altitudo. Descende ut ascendas, humiliare ut exalteris, ne exaltata humilieris. Humilitas casum nescit, scit ascensum. » Quare idem alibi graviter arguit fatuitatem hominum qui per fi lum accendere volunt, cum ad ascensum non sit alia via, quam humilitas et descensus, caque facillimo.

10 Dit is autem in ni militate sia,—ramtai, id

est, *humiliatione*, *abjectione* sui. Varii vario hoc exponunt. *Primo* aliqui censent esso ironiam. *q. d.* Dives, si lubeat, glorielur in suis divitiis, sed sciat certe se iis brevi privandum et humiliandum. Ha Beda, Thomas Anglicus, Hugo, Lyranus, Dionysius, Gagncius.

Secundo, alii, *q. d.* Dives, si bonis suis spoliatur ab hoste, aut naufragio above casu privetur, hanc humiliationem et jacturam patienter ferat, camque cum gaudio suscipiat, adeoque in ea glorielur.

Tertio, alii, quasi dicat : Dives, etiamsi opibus affluat, non tamen iis superbiat, nec insolescat, sed in humilitate se contineat, memor illas instar floris marcescere, et instar fœni statini exarescere, id est, diffluere et deperire. Ita Vatablus, Cajetanus, Salmeron et alii.

Quarto, OEcumcnus subaudit verbum *humilietur*, vel *confundatur*, pudefiat, et demisse de se sentiat, ut sit antithesis, 7. *d.* Humilis gloriatur in spe suæ exaltationis, dives autem confundatur in humiliatione, quæ illi parata est, quamque certo exspectare debet. Tacuit autem Jacobus *wconfundatur* ex modestia. Hic sensus est nervosior, cumque poscere videtur antithesis humilis, sive pauperis et divitis in sorte, quæ contraria alterutri obveniet. Item id quod sequitur : « Quoniam sicut flos fœni transibit, etc. Dives in itineribus suis marcescet. » Ariditas ergo et marcor est humilitas, id est confusio divitis. Ha dives Epulo humiliatus est, cum sepultas est in inferno : Lazarus vero mendicus elevatus est ad sinum Abrahæ, *Luc.* cap. XVI, vers. 22. Vere Sencca in *llercui. Furente* : a Sequitur superbos ultor a tergo Deus. »

Taxat S. Jacobus hac sententia maxime Gentiles et Judæos, qui opibus studebant et gloriabantur; ideoque Christianos pauperes et censu et spiritu aspernabantur, imo persequiebantur, bonisque et vita spoliabant.

Quoniam sicut flos foent transibit, — quasi dicat : Ideo humilietur dives in humiliatione sui futura, quia scilicet, sicut flos fœni transibit, nimirum ipse dives, uti legit S. Augustinus in *Speculo*, non humilitas ejus : hæc enim in inferno semper perdurabit. Notat OEcumenius divitis opes oⁱ*« m et gloriam hic comparari, non forno, sed flori fœni, qui speciem habet et splendorem, sed ci- sⁱ n.* tius quam ipsa viridis herba fieni a sole siccatur, arescit et decidit : pari enim modo divitum opes PriiD0ⁱ splendorem habent et gloriam, sed iis a Deo privantur illico, transeunt et evanescunt, uti graphice describit S. Ambrosius, lib. V *Htxam.*, vn, Sic Vocia juventutem brevemque hominis vitam comparat iloti, dicens :

Gdligē virgo rosas, dum illos novus, et nova pubes,
Et memor esto avum sic properare tuum.

et Vlrgilius in carm. *de Posa* :

Quam l<ng>a una dies, stas tan longa rosorum.

dine *hmcrocallis*, id est, uno die pulchra, dicitur; et Mantuanus :

Mirabar celerem fugitiva retille juventam,
* El dum nascuntur consenuisse rosas.

Plinius, lib. XVI, cap. xxv : » Flos, ait, est pleni veris indicium et anni renascentis, flos gaudium arborum. Tunc se novas ȳdiasque quam sunt, ostendunt : tunc variis colorum picturis in certamen usque luxuriant. Idem lib. XXI, cap. i, docet flores esse lusum lascivum et picturam natur®, cosque sua fragilitate et modica duratione hominem admonere mortis. « Quippe reliqua, inquit, usus alimentique gratia genuit natura; ideoqtte sæcula annosque tribuit iis : flores vero odoresque in diem gignit : magna (ut palam est) admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerime marcescere. »

fc.uolo. *Secundo*, sicut herba viridis, alias dulcis, si exarescat, flatque fœnum, amarescit : qua do causa eam secandam antequam arescat, jubet Cato, et ex eo Plinius, lib. XVIII, cap. xxviii : ita ubi divitis gloria transierit, amara est ejus memoria et recordatio.

Talio. *Tertio*, sicut sol suo æstu illico florem arci iHt: ita incendium, rapina, naufragium, aliusve similis casus et infortunium subito aufert diviti opes et gloriam.

Ouiv. *Quarto*, sicut flos et herba fœni resecta, renascitur quotannis in vere et autumnio ; unde Varro, lib. IV *de Lingua Latina*, et Festus censent fœnum dictum a fœnore, quod quotannis in pratis novum foetum pariat : ita divitiæ et gloria ab uno divite sublata, transeunt ad alium, in coque quasi renascuntur et repullulant, ab hoc iterum brevi transiluræ ad alium et alium.

ljoir.ii. *Quinto*, sicut flos oculos duntaxat suo colore pascit, nullum vero habet fructum, quo os et ventrem impicat : ita diviti® oculos avari pascunt, mentem non satiant. Quocirca Sapiens cap. v, vers. 8, impiorum res et spes comparat umbræ, nuntio, navi, avi transvolanti, sagittæ emiss®, lanugini, spurn® et fumo, a Quid nobis, inquiunt, profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, et tanquam nuntius percurrens, et tanquam navis quin pertransit fluctuantem aquam, cujus cum prælerit, non est vestigium invenire, neque semitam carili® illius in fluctibus : aut tanquam avis, quæ transvolat in acre, cujus nullum invenitur argumentum itineris, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, et scindens per vim itineris acrem, commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius : aut tanquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius : sic et nos nati continuo desivimus esse ; et virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi

qui peccaverunt : quoniam spes impii tanquam lanugo est, quæ a vento tollitur ; et Unquam spuma gracilis, quæ a procella dispergitur ; et tanquam fumus, qui a vento diffusus est ; et tanquam memoria hospitis unius diei prætereuntis. Justi autem in perpetuum vivent, et apud Dominum est merces eorum, et cogitatio illorum apud Altissimum.»

Sexto, idem flos colorem mutat, idque subinde Sesto, per diem sæpius. a Sic polii folia mane candida, meridie purpurea, sole occidente cærulea, aspiantur,» ait Plinius, lib. XXI, cap. vii. Pari modo opes et delici® speciem saporemque mutant, ac pro gustu divitis aliter aliterque sapiunt : famenti inellcæ, saturo fellea: videntur, suique fastidium ingerunt.

Septimo, florum tres precipui sunt colores : coccineus in rosa, ianthinus in viola, purpureus in iride. Hos tres colores ars imitatur in vestibus quas divites nunc lingunt gestantque coccineas, nunc ianthinas, nunc purpureas, ait Plinius, lib. XXI, cap. xii. Ili tres colores repræsentant pariter tres opum interemptores, nimirum coccineus ignem et incendium, violaceus aquam et naufragium, purpureus cilicis et rapinas. Opes enim vel pereunt incendio, vel naufragio, vel rapina.

Oetaeo, arbores et herbae in flore sibi invicem succedunt. «Primo enim flore amygdalus, deinde pyrus, cerasus, prunus. Sequitur laurus, illamque cupressus; deinde punica, fici. Floret autem solstitio vilis, et quoniam paulo serius incipit olea. Deflorescunt omnia septem diebus,» ait Plinius, lib. XVI, cap. xxv. Sio merces divilum sibi invicem succedunt in flore, usu et pretio; sed omnes septenis, id est paucis, diebus deflorescunt, perduntque florem, usum et pretium.

11. Exortis est in medio sol cusi ardore, — tum Ver», n. mane, tum potius meridie : tunc enim ardet, præsertim cum est in cancro, vel leone.

Er DECOR VULTIS EJUS DEPERIIT. — Vultum floris metaphorice vocat, ejus formam et speciem. Sic decor vultus divitis, ejusque opum, est splendor vestium, lautitia mens®, fulgor domus et suppellectilis, pompa ministrorum, amicorum et asecularum, et, ut ait Thomas Anglicus, humana gratia et favor. Omnes enim divitis gratiam ambiunt, eique applaudunt : sed hæc omnia instar floris cito decidunt.

Ita et dives in itinere suis (recte : hoc enim significat Græci in itinere. Aliqui legunt xepztc, id est, *divitiis* et ropiïssuis. Porro «itinera» divitis sunt, tum ejus actiones, occupationes, recreationes; tum modi et vi® quibus ad opes, honores et gloriam contendit, imo currit, atque in quibus gloriose incedit, vivit et triumphat, quasi dicat : Dives in sua opulentia, splendore et gloria) narciscit. — Syrus NOMI *diurna*, id est, arescet instar floris. Marcor enim est languor, putredo, consumptio, tabes, quæ sæpe a febre et calore, humidum radicale depascente et arefaciente, pro-

venit, uti patet in phthisicis et hcclicis. Similem ergo opum et gloriæ suae tabem, phthisim et hcc-ticain sive ab hoste, sive a morte, sive a fure, etc., exspectent divites. Unde S. Augustinus in *Psal.* Eli, citans dictum impiorum Sapient. n., *Coronemus nos rosis antiquam marrescant* : « Quid delicatius, inquit, quid lenius? Sperares de hæ. lenitate cruces, gladios? noli mirari, lenes sunt et radices spinarum. Si quis eas contrectet, non pun-gitur ; sed quo pungeris, inde nascitur. »

is. 12. Beatis vir qvi siffllrt testatione». — Est hæc conclusio dictorum de tenlatione a vers. 1 hucusque. Quænam et quotuplex hic intelligatur *tentatio*, dixi vers. 1, nimirum tentatio est persecutio et quævis tribulatio, quin et tentatio proprie dicta, quam vel concupiscentia, vel dæmon suscitât. Quisquis enim hanc constanter suffert, ut ei non cedat, accipiet coronam vitæ : ita Theodoretus Studila, *epist.* tix et cxvin,ctHcsychius, lib. II in *Levit.*, cap. vii. Porro hæc sententia Jacobi est anlistropha sententiæ Christi, qua ait : « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, etc. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlo-rum, » *Matth.* v, vers. 5 et 10. Patiens ergo suffe-rens tentationem, dolorem et persecutionem est beatus, tum in re, ob virtutem patienliæ, quæ est summum bonum el bealitudo hujus vitæ, ul dixi vers. 1 ; tum in spe, ob coronam vitæ ei re-Tw un positam in coelis. Hinc et vocatur « vir, » a virili Mjacu. animo, virtute et virore sustinendi omnia. Nam, ut ait Plinius, lib. XI, cap. xlix : « Mares in omni genere fortiores sunt, præterquam in pantheris et ursis. » Sub voce *tir*, et femineæ quæ generose ad-versa sufferunt, intelliguntur : hæ enim sunt vi-ragine, imo viri, quia viros virtute vicerunt et ctiamnum vincunt. Tales fuere S. Agnes, S. Cæcilia, S. Agatha cælcræque omnes, quæ pro Christo et virginitate gloriosum obiere martyrium. Hos mun-dus vocat miseros, sed Christus et Jacobus beatos.

Nota : *Suffert*, inquit Hugo, idem est quod »ut> *Deo fert*, vel sursum fert. Verum Græce est iwy-iw, id est sustinet, suffert, perfert, durat, perstat, moram tolerat, perseverat, pncslolalur, exspectat, persistit : inde enim úmiv.rñ vocatur pa-tientia, non quævis, sed quæ conjunctam habet perseverantiam cum spe, qua nimirum tolera-mus mala per patientem expectationem, dum scilicet spe pnviii duramus in malis, et nos re-bus melioribus servamus, uti dixi vers. 3. Pa-tiens ergo si perseveret, est vclut incus, ut ait S. Nazianzenus, in *Distichis*, quæ omnes malleo-rum ictus constanter suffert, nec cedit ; et velut rupes, quæ omnes maris Ructus excipit et repellit, et, ut ait Horatius, lib. IV, ode iv :

Daris at illex icU bipennibus, etc.
Per (bruni, per exdes, ab ipso
Ducit oth-s inituuuque feno.

Nere Cassimus, (.oliai. XVIII, cap. xiu : « A

passionibus et sustentatione, ait, patientiam dici nullus i norat, idcoque constat patientem pro-nuntiari neminem posse, nisi eum qui universa quæ sibi fuerint irrogata, absque indignatione to-leraverit ; n et inferius : « Neque enim esset alicijus laudabilis fortitudo, si vincerei intentatus ; cum utique victoria locum habere non possit, absque adversitate certaminum. Beatus enim vir qui suf-fert tentationem, quoniam eum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ. »

Plutarchus in *Laron*, mira scribit de sufferentia puerorum Laconum. « Pueri, ait, apud Laccdæ-monios in ara Dianæ, cui ab indejicibili virtute cognomen Orthia, flagellis quotannis stato festo ex more lotum diem credebantur, itaque frequen-ter durabant ad mortem usque hilares ac Iteli, concertantes inter se de victoria, quis ipsorum diutissime fortissimeque toleraret verbera : unde nec gemitum, nec vocem dabant, nec scapulas aut corpus contrahebant, tantum ad hoc, ut victoria) hujus nomen et decus obtinerent. » Quid jam fa-ciat fidelis, cui non insana) tolerantia) ostentatio, et modica hominum laus, sed æterna in codis glo-riæ corona, ac laus a Deo, Angelis et hominibus pro sufferentia promittitur?

Quocirca S. Athanasius per 16 annos persecutio-nes Arianorum, ac totius pene orbis, invicto uni- r<< no sustinuit. « Scio, ait ipso orat. 1 *Contra Aria-* nos,pr.æmium his qui sustinent, retribuendum esse 1> a Salvatore, et quod vos ubi sustinueritis, habebi-lis gloriam, qua dicere licebit : Fidem servavimus. Recipietis autem coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. »

Et S. Basilius præfecto Valentis imperatoris mi-nanti mortem ni Arianis consentiret, intrepidus respondit : « Ulinam mihi aliquid esset digni mu-neris, quod offerrem huic, qui Rasilium citius de nodo follis hujus absolveret, ut ad Deum evola-ret! » Ila *Ilistor. Tripart.*, lib. XI, cap. ix.

Constantius Imperator minabatur abscissionem dexteræ Eusebio Samosaleno, ni traderet decre-tum Arianorum contra Mcletium factum ; mox Eusebius ambas manus porrexit, inquires : De-cretum non dabo. Ita eadem, lib. V, cap. xi.ix.

S. Lucius ob fidem damnatus ab Urbicio, cum ad supplichili) duceretur : « Gratias ago, ait, quoi me nequissimis dominis absolutum ad summum cœli regem mittas, n Ila Eusebius, lib. IV, cap. xvii.

Simeon Stylites in columna stetit per mullos annos, patiens frigus, æstum, ventos, pluviam, famem, etc., immoto corpo;e et animo : quia as-sidue cœlum spectabat. Ha Theodoretus in ejus Vita.

Valens Imperator per præfectnm Edessæ or-thodoxos octoginta cogere volebat ad fidem ab-negandam. Cum ergo diceret Elogio : « Commu-nica possidenti regnum ; » respondit : « Et mihi regni quoque ac sacerdotii consortium est. » Ha Tripart. lib. VU, cap. xxxiii.

•S. Dionysia, matrona nobilis, cum ab Ihineiici ministris aci iter cæderetur, et rivi sanguinis toto jam corpore fluitarent, libera voce dixit : « Ministri diaboli, quod ad opprobrium meum facitis, ipsa est laus mea. n. Ita Victor Uticensis, lib. III *Wanda!*.

Abbas Alexander cuidam sentienti accdiam et tædium in solitudine, dixit : a Istud, fili, signum est, quia nec regnum cœlorum, nec æternum cruciatum in mente habes. Nam si ista sollicita intentione cogitares, nullam in cella tua accdiam sentire.» Ita Joannes Moschus in *Prato spirituali*, cap. xcn.

Abbas Joannes in *Vitis Patrum*, lib. VII, cap. IV, n. 12, dicebat : « Porta cœli est injuriarum perpressio, et patres nostri per nullas injurias in eam gratulantes, ingressi sunt. » Nam, ut ait S. Augustinus, lib. X *De Civit.*, cap. vi : « Ipse homo, inquit, Dei nomini consecratus et Deo devotus. in quantum mundo moritur, ut Deo vivat, sacrificium est. » Idem in *Psalms*. cxvm, concione 23, loquens de martyribus ait : « Mulli pati voluerunt, neque potuerunt : nulli tamen potuerunt, nisi qui voluerunt, eie., quia non est cis gloria temporalis hominum vana quaerentium, sed Cetera gloria est brevi tempore patientium et sine fine regnantium. Unde sequitur : Quoniam exultado cordis mei sunt; et si afflictio corporis, exultado tamen est cordis. »

Patientia ergo et patiens est quasi palma, quæ quantavis ei pondera imponas, « non deorsum cedit, ait Gellius, lib. III, cap. vi, nec intra flectitur, sed adversus pondus resurgit, et sursum nititur recurvaturque. » « Proplecrea, ait Plularchus, in certaminibus pahnâ signum esse placuit victoriae : quoniam ingenium ejusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat. » Id sapiebat Germanorum sapiens P. Petrus Canisius, qui in omnibus morbis et adversis benedicebat Deum, dicens : « Benedicius sit fons ille bonorum, per quem augetur senibus torpor, fastidium, oblivio, incuria, modestia, etc., quæ nos in fragili tabernaculo habitare, et ad meliorem vitam tendere hortantur. » Ita refert in ejus Aita P. Sacellinus, lib. III, pag. 373.

Quoniam enim si ODAiLs fuerit, — cum scilicet per multam patiendam fuerit exploratus, purgatus, expolitus et perfectus, ut dixi cap. in. Nam, ut ait *Eccli.* n. 3 : « In igne probatur aurum et argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. » Et *Sapiens* m, 6 : « Tanquam in fornace probavit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos, etc., invenit illos dignos se. »

Accipiet coronam vitæ. — Nain, ut ait S. Leo, serin. 9 *De Quadragesima* : « Certa atque secura est exspectatio promissæ beatitudinis*, ubi est participatio Dominica» passionis, etc. Sicut ergo totius est corporis pie vivere, ita totius est temporis crucem ferre. » Gloria coelestis vocatur « corona vitæ, » quia datur vincenti tentationes; sicut

olim Olympionicae, id est, qui in aone Olv n-pico vincebant, coronabantur corona myrti* t, laurea, hederacea. Voratur « vitæ, » scilicet he * ?, gloriosa» et æternæ. Unde a S. Petro, ep efo/a I, cap. v, vers. 4, corona hæc vocatur jminar cots-bilis, ut opponatur coronæ divitum, hoc opibus, deliciis et gloriæ, quibus divites quasi corona cinguntur et coronantur, nam hæc e* l feneâ, et vehit flos fœni illico marcescit, uti dixit Jacobus, vers. l f; illa vero patientium^st immarcescibilia, ideoque semper virens et floren-. *Secundo*, vita hæc congrue quasi merces redditur tentationibus, plagis et mnrli pro Christo tolerate, juxta illud, *Apor.* n, 10: « Esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. » *Tertio*, « vitæ, » quia corona hæc est viva et animata, vivitque in æternum. Hæc enim corona est vi io et fruitio Dei, qua Beati pascuntur, deliciantur et beantur in æternum. Cur gloria codes! is vocetur vita Cetera, dixi Bom. vi, 23, quia stilici t vita hæc complectitur omne gaudium, omnes delicias, omnem sapientiam, omne bonum. Inde Didymus hanc coronam vocat spei, deliciarum et gratiarum. *Quarto*, addunt nonnulli vocali vitæ, » quia est premium vitæ laudabilis in patientia et sanctitate transact».

Alludit S. Jacobus ad IV *Esdra* n, 23, ubi Es- Chriam dras vidit Christum, singulorum patientium et i Sanctorum capitibus imponere coronam, a Hi tn. sunt, ait, qui mortalem tunicam deposuerunt, et immortalem sumpserunt, et confessi sunt nomen Dei. Modo coronantur, et accipiunt palmas. » Et cap. vu, vers. 6, vidit Jerusalem cadest et n. ejusque iter strictum et angustum, puta per tentationes, tribulationes et maillyria. « Civitas, ait, est (edificata et posita in loco campestri : e. d. autem plena omnium bonorum : introitus ejus angustus, et in precipiti positus, ut esset ad- xtris quidem ignis, a sinistris aqua alta (unde Psalles : « Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium. » *Ps.* Lxv, 12). Semita ani ni est una sola inter eos posita : hoc ed, inter i-nem et aquam, ut non capiat semita nisi solummodo vestigium hominis, » quod explicans vers. IS : « Justi, ait, ferent angusta, sperantes spatiosa. »

Hæc est corona de qua Psaltes, *Psalms*, xx, 4 : « Posuisti in capite ejus coronam de lapido pretioso; » et *Psalms*, en, 4: « Qui coronat te in misericordia et miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum, renovabitur ut aquila » juvenus tua. » Christus Dominus S. Catharmæ Senensi obtulit duas coronas, unam spineam, alteram auream et gemmeam, dicens: Elige utramvis, sed scito quamlibet elegeris, te alteram dii oppositam in futura vita habituram. Illico ipsa elegit spineam, eamque capiti suo ita infixit, ut per plures dies graves dolores senserit. Idcirco per spineam in terris meruit gemmeam in cœlis; nam, ul ait *Eccli.* i, 11 : « Timor Domini gloria, et gloriatio, et lætitia, et corona exultationis. » Timor

nimirum quo quis fidelis timens amansque Deum, pro eo quumlibet adversa patitur; et cap. vi, vers. 32 : « Stola gloriae indile* eam (sapientiam), et coronam gratulationis superpones illi ; » et &p. v, 17: « Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu Domini ; » et *Isai.* ex ii, 3 : ■ Eris corona gloriae in manu Domini, et diadema regni in manu Dei tui; « et cap. xxviii, vers. 5 : « In die illa erit Dominus exercituum corona gloriae et sequin exaltationis residuo populi sui. » Vide dicta *Apoc.* n, 20, et cap. in, in fine.

Preclare S. Augustinus, Aorni/. It inter 50 : « Cum Deus, ait, comuni merita tua, nihil coronat nisi dona sua. Quid enim habes quod non accepisti? » unde infert idem, serm. 50 *De Temp.* « Studeamus ut in membrorum (Christianorum) vita capitis (Christi) sit corona. » Idem coronam hanc vite et gloriae, ejusque decus et praestantiam pathetice describit lib. *De Diligendo Deo* (vel quisquis est auctor : stylus enim non redolet Augustinum), cap. Ivin, tom. IX : « Exulternus, ait, et cogitemus quale et quantum electorum sit unicum et singulare gaudium. Illud scilicet summum bonum, quod vita, lux, beatus, sapientia et retemitas, nec tamen non est nisi unicum et summum bonum, omnino sufficiens, nullo indigens, quo omnia indigent ut sint, et bene sint. Hoc bonum est Paler. Filius et Spiritus Sanctus. Illoc Ionum continet jucunditatem omnium bonorum, sed tanto differentem, quanto differt creator a creatura. Si enim est bona vita creata, Hyi-oty- quam bona est vita creatrix? Si jucunda est salu- (i co- *HS ^ a) jucunda est salus quare fecit salutanti. leni? Si amabilis est sapientia cum cognitione rerum conditarum, quam amabilis est sapientia qua* condidit omnia ex nihilo? Denique si multae et magnae sunt delectationes in rebus delectabilibus, qualis et quanta est delectatio in illo qui fecit omnia delectabilia? O qui hoc bono fovetur, quid illi erit, et quid illi non erit? Cur ergo per multa vagamur, quaerendo bona corporis et animae) nostre? Amemus unum bonum, in quo sunt omnia bona, et sufficit. » Et mox : « Regnum namque Dei omni fama majus est, omni laude melius, omni scientia innumerabilius, omni gloria quare putatur excellentius. Regnum itaque Dei plenum est lucis ac pacis, charitatis et patientiae, bSnestatis et gloriae, dulcedinis et delectationis, l'i liti e et beatitudinis perennis, et omnis boni ineffabilis, quod nec dici, nec cogitari potest. » Et inferius : « Virgo futura vita creditur esso sempiterna, et sempiternae beata, ubi est certa securitas, secunda tranquillitas, tranquilla jucunditas, felix retemitas, sterna felicitas, ubi amor est perfectus, timor nullus, dies celemus, alacer motus; et unus omnium spiritus de contemplatione Dei sui, ac de sua cum illo permansione securus : ubi ipsa civitas, quare est angelorum omnium atque Sanctorum congregatione beata, meritis fulgentibus micans, ubi retema salus exuberat, ve-

rilas regnat, ubi nec fallit quispiam nec fallitur : unde beatus nullus ejicitur, ubi nullus miser admittitur. n Et sub finem : « Intellectus erit sine errore, memoria sine oblivione, cogitatio sine pervagatione, charitas sine simulatione, sensus sine offensione, incolumitas sine debilitatione, salus sine dolore, vita sine morte, facilitas sine impedimento, saturitas sine fastidio, et tota sanitas sine morbo. »

Piionsir diligentibus se. — Qui nimirum ille diligunt Deum, ut ejus amore omnia adversa fortiter et alacriter tolerant. Alludit ad illud *Isai.* cap. Lxiv, vers. 4, quod citat Paulus I *Cor.* n, 9: « Oculum non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quare praeparavit Deus iis qui diligunt illum. » Vide ibi dicta.

Charitati ergo et amoris velut merito et causa merendi, quasi merces promissa est corona gloriolae vitequo retenue. Hinc patet contra Calvinum, justos sua patientia et bonis operibus mereri coelestem gloriam. Hoc enim inheritum significat hic S. Jacobus tum nomine *corona* : hrec enim vincenti quasi primum et merces certaminis debetur: unde a Paulo vocatur corona justitiae : « Bonum, ait, certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; in reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex, » etc., Il *Timolh.* iv, 7. Tm verbo *repromisit*; quod enim repromittitur sub condicione certaminis et operum, est merces contrahendi.

Moraliter, S. Augustinus, serm. 64 *in Evangel.* S. *Joanms* : « Regnum Dei, ait, venale est : emere si vis. Nec nullum ex resine de re magna propter pretii magnitudinem. Tantum valet, quantum habes. Noli querere quid habeas, sed qualis sis. Res ista tanti valet, quantum es tu. Te da, et habebis illum. Sed mulus sum, inquit, et forte me non accipit: dando le illi, bonus eris. Cum autem bonus fueris, pretium ipsius rei eris. » Damus Lutem nos Deo per amorem. Amor ergo osi pretium, quo emimus coronam glorio). Idem in *Ps. civili*, conc. 23 : « Si, ait, diligendo operamur bona, (eterna est ipsa dilectio, eique reterna est parata retributio. Propter quam retributionem dicit se inclinasse cor suum ad faciendas justificationes Dei, ut in reternum diligens, in reternum mercatur habere quod diligit. »

Age ergo, o pugil, o athleta Dei, qui cum Christo et pro Christo dura diuque pateris. Attolle animos, pectus obfirma.

Perfer et obdura, dolor hic tibi pro ierit olim.

« Exspecta Dominum, viriliter age, et confortetur cor tuum, et sustine Dominum; » stadium patientiae ingressus es, in eo animose concerta, ut palmam referas. Spectaculum factus es Deo, mundo, angelis et hominibus. Spectat te Christus spectant te angeli Sauctique omnes, spectat te sanctissima Trinitas ; eadem pugna item adju-

vat, ut vincentem coronet. Beatum te pronuntiat S. Jacobus, post probationem brevem et exilem, coronam vibi tibi pollicetur, diligentibus Deum promissam. Patere ergo pro Deo, pro cœlo, pro umore Christi. Ille te dilexit usque ad mortem, et mortem crucis : dilectionem dilectioni rependo. Dulce est Christum diligere, dulcius pro dilecto pati, dulcissimum erit post modicum patientis agonem eo fruī, et felicissime fruī in omnem œternitatem. « Non sunt condignæ passionēs hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. »

13. 13. Nemo cum tentatur dicat. — Egit S. Jacobus hactenus de patientibus et fortibus qui tentationem, puta persecutionem et spoliationem bonorum fidei causa constanter et generoso sustinebant, ideoque merebantur coronam vite : nunc agit de imbecillis, qui tentationi cedebant aut succumbebant, ideoque merebantur mortem. Ut enim persecutionem evaderent, suaque bona retinerent, lentabantur ad fidem Christi vel negandam, vel dissimulandam, quales hodie nulli nostro ævo fuerunt in Anglia. Docet ergo eos, (tentationem hanc pusillanimitatis, timiditatis et avaritiæ non esse a Deo, sed a concupiscentia opum, honorum et voluptatum hujus vitæ*, quam ex animo extirpare et eradicare debeant, si lantationem hanc superare velint.

Dicat, quoniam (quod) a Deo tentatur. — Graeca habent, *Nemo dum tentatur dicit* : Quoniam a Deo tentatur; et ita legit S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovinianum*. Eodem redit sensus. Transit hic S. Jacobus a genere ad speciem, puta a lantatione generica ad tentationem specificam et proprie dictam, qua quis tentatur tentatione quæ sui natura, aut lentantis malitia incitat ad peccatum, qualis est quæ interius a concupiscentia, exterius a dæmone suggeritur. Dixit Jacobus, vers. 2, tentationem quamlibet esse materiam omnis gaudii, ac consequenter esse bonam; et vers. 12, beatum esse eum, qui illam suffert : jam nequis ex eo inferat : Si (tentatio omnis est bona, facitque beatum; ergo omnis est a Deo : Deus enim est fons omnis boni, ac præsertim beatitudinis; respondet, id non sequi : tantalis enim proprie dicta per se et natura sua est mala, quia ad malum illicit et impelili, licet per accidens in justis et patientibus sit bona, quia illi per suam virtutem ex malo eliciunt bonum, ex veneno medicinam, ex vipera theriacum, dum contra tentationem luctando victoriam referunt, vii litem et meritum adaugent. Hac sententia damnat S. Jacobus hæresim Simonis Magi, dicentis Deum esse auctorem tentationis et peccati. Eadem docuerunt mox post Simonem Elorinus, Apelles, Hermogenes, Seleucius, Valentinus, Marcion, Manichæus : sed hi duos Deos finxerunt, unum bonum, auctorem omnis boni; alterum malum, auctorem omnis mali.

Quare his insipienter et impientior est Calvinus, Melancthon, alique nostri temporis hære-

tici, qui docent Deum unum et verum esse auctorem omnium operum, tam malorum, quam bonorum, non tamen peccati, esto illud operi malo indivulso conjunctum sit, eo auod peccatum oriatur ex voluntate libera hominis volentis peccare, opus autem sit entitas physica ejus auctor est Deus. Verum hinc sequitur Deum esse auctorem malitiæ. Nam si Denset auctor operis mali, ergo quoque auctor est peccati, quia peccatum intime conjunctum est cum opere malo, et reipsa non est aliud quam opus malum. Nam, v. g. odium Dei est opus ita malum, ut a peccato nullo modo, cogitatione quidem separari possit. Si ergo Deus in voluntate causai hoc opus, puta odium Dei, ejusque est auctor, eruo quoque auctor est malitiæ et peccati, quod intrinseco et essentialiter in hoc opus includitur. Adde : Deus cum sit causa prima, secundum ipso prævenit et præmovet voluntatem ad omnia opera, ita ut voluntas ai resistere nequeat : ergo operum omnium causa est Deus, non voluntas libera, nipte quæ ibi movetur a Deo, ut motum hunc amoliri, ab eo se flectere nequeat. Quocirca Deus concurrat quidem ad entitatem physicam, quæ est in peccato, v. g. odio Dei, sed concursu generali et indeterminato. quo turo amor Dei, quam odium Dei a voluntate produci potest, optatque ipse et intendit, ut eo amorem Dei producat, non odium; sed voluntas hoc Dei concursu abutitur, cumque divertit, distortet et determinat ad odium Dei: quare ipsa sola odii Dei est auctor, non Deus. Vide D. Thomam et Scholasticos ac Bellarminum, lib. II *De Anusiofte gratiff*, cap. vin, et S. Basilium, horn. *Quod Deus non sit auctor malorum*.

Deus enim intentator malorum est. — Grece *Θεὸς ὁ ἀποκρίνων*, quod *primo*, aliqui exponunt passive, ut si idem quod « intonlabilis, q. d. Deus in se quod malo aliquo pulsari, aut lentari nequit : est enim pbaur. impatibilis et optimus, qui nec pati, nec peccare, nec concupiscere potest, ac consequenter ipse neminem lentat; sed id facit dæmon, quia ipse arde! concupiscentia et malitia. Ita Cæcumenius et Cajetanus. Unde quidam suspicantur pro *intentator* legendum *intentatus* in nostra Latina editione. Sed hoc est contra omnium Codicum fidem.

Secundo, alii accipiunt active, g. d. Deus nulli intentat mala, puta tentationes ad male agendum; Deus nullum excitat ad maleficia. Unde explican* subdit : « Ipsa autem neminem tentat. » Ita Syrus vertit, *non est menussai*, id est, *lentator malorum*, quia scilicet nulli mala tentat, ac consequenter nullis malis tuntatur.

Tertio, alii, 7. d. « Deus intentator malorum est, » id est Deus non lentat malos, sed bonos duntaxat, ut Abrahamum, Davidem, Jobum, Tobiam. Unde S. Clemens, lib. II *Consiti*, cap. vin, legit : « Vir reprobis non lentatur a Deo. » II. Salmeron.

Quarto, alii ἀντιπρῶτος, id est *intentator*, inquiunt, idem ebl quod dissuasor, revocatur. Unde luite

sub lit : « Deus autem neminem tentât, 7. d. Deus a malis revocat, non autem ad ea impellit. Nam, ut ait Innocentius I, epist. *ad Condi. Carthag.* : « Necesse est ut quo auxiliante vincimus, co rursus non adjuvante vincamur, d

Secundus sensus est genuinus : ckiipxçcc enim sumitur active, æque ac uti vocatus est Calo, eo quod nunquam rideret, esto rideretur ab aliis. Denique plenior et nervosior erit sensus, si primum jungas secundo; xziipzçc; enim tam passive, quam active sumitur : tam enim intentatum, quam intentatorem significat; àxiipxçcç enim, vel xm^iT&c dicitur, tam qui tentati nequii, quam qui non tentât, puta inexpertum, intentatum, qui experientiam non habet. Deus ergo est ġriipxrcç XXXÛ7, quia nullum mali sensum vel experientiam in se habet, sed totus est bonus, ipsaque bonitas, ac proinde aliis mala ingerere, aut ad mala impellere nequit ; perinde ac ignis nequit humectare, aut frigefacere; sol nequit Oh-s'orare, humilitas nequii superbire, bonitas, vel beneficentia nequii malefacere, sed tantum benefacere : hoc enim proprium est bonitati et Deo. Itaque Deus dicitur intentator malorum, quia nulla mala tenlat, id est, experitur et sentit, vel in se, vel in aliis, quia nullam mali habet id est tentationem, explorationem, experientiam, sed est , id est mali experientia carens, mali expers, malitiae ignarus, simplex, rectus, bonus; ac proinde hanc mali experientiam in aliis non facit, nec eos tentât ad malum.

Ipsæ autem neminem tentai.— Pro *autem* Hugo, Dionysius et Cajelanus legunt *enim* : utrumque enim significat Gnrcum wt, ut tradunt Lexica Gneca. Verum alii passim Græci et Latini legunt *avlem* : quod est asseverantis et confirmantis priorem sententiam, q. d. Deus intentator malorum est; ipso, inquam, cum sit optimus, neminem tentai : vel u atque adeo (hoc enim quoque significat xxt ut patet ex Lexicis) ipse neminem tentât, » juxta illud *Ecdi.* xv, 12 : « Non dicas : Ille (Deus) me implanavit (id est, fecit errare : hoc enim est) : non enim necessarij sunt ei homines impii : omne exeeramentum erroris odit Dominus. » *Uabacuc* 1 : a Mundi sunt oculi tui ne videant malum. » *Psalm*, exuv, 13 : « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Causa est quod Deus per essentiam sit bonus, ipsaque bonitas, cui repugnat omne malum omnisque malitia. Bonum enim idem est quod perfectum; et bonitas rei, ejus est perfectio.

r i*» Porro in Deo triplex est bonitas : *primo*, naturalis; *secundo*, moralis, puta virtus et sanctitas; *tertio*, bonitas benefici®, ut suum bonum aliis communicet. Bonitas naturalis in Deo, ut recte docet noster Lenius, lib. VII *De Attributis Dei*, cap. i, est excellentia naturæ divin®, per quam habet perfectionem omnem in loto genere entis, tdeoque infinitam el immensam, cum creatur®

perfectionem accipiant a Deo limitatam ad certam speciem, v. g. angelus perfectus est in specio creaturarum spiritualium, leo in specie brutorum, homo in specie animalium rationalium : Deus vero omnium specierum et generum bonitatem et perfectionem continet perfectissime, vel formaliter, vel eminenter; unde hrec bonitas Dei complectitur sanctitatem et benignitatem, aliaque divina attributa, quatenus ad divihæ naturæ perfectionem spectant. Cogiti infinitam lucem, infinitam sapientiam, infinitam pulchritudinem, infinitam dulcedinem, infinitum gaudium, infinitas opes, infinitam gloriam, infinitam majestatem, infinitam puritatem, infinitum amorem, infinitam sanctitatem : hæc omnia continet bonitas divina, tanquam infinitum boAorum omnium pelagus, a quo omnia bonum, quod habent, participant.

Ubi nola *primo*, Deum omnimodam hanc boni- Deni
Litem habere modo eminentissimo, nimirum non tifa-
accessoriam, per nullas et diversas formas, vel ti im
qualitates; sed intimam et essentialem, per unam bonns,
simplicissimam et cminentissimam formam, nempe ipsum»
per essentiam suam. Quocirca Deus sine quan- que
tilate magnus est, sine qualitate bonus, sine numero
infinitus, sine figura formosus, sine tempore æternus, sine loco immensus, sine extensione diffusus, sine multiplicitate perfectus, sino
situ altissimus, sine habitu sanctissimus. In ipso ergo est omnis amoris illicium, omnis desiderii consummatio, omnis sanctitatis apex, omnis motionis terminus, omnis appetitus satietas.

Secundo, ab hac Dei bonitate omnes angeli, lio- Kinberw
mines et creaturæ suam omnem bonitatem emendicant et hauriunt. Deus enim, inquit S. Diony- oumc*
sius, *De Divinis Nominibus*, cap. xui, est tenpvsXife, id est, *superperfedus*, quia scilicet ita plenus et superplenus est omnibus bonis, ut vclut fons inexhaustus exuberet et redundet perpetua et incessabili largitione donorum in omnes res creatas. « Exuberans, ait S. Dionysius, una incessabili, et eadem, et superplena, cl imminuibili largitione, per quam omnia perfecta perficit, et unumquodque congrua sibi perfectione adimplet. » Et paulo ante : a Pertingens ad omnia pariter, et super omnia indfectibilibus largitionibus, et nunquam finiendis operationibus. » Unde patet Deum di i bonum et perfectum, quia est auctor omnis perfectionis naturalis et supernaturalis in rebus omnibus, a summis et ipsi vicinissimis usque ad extremas, a prima substantia reparata usque ad infimam materiam, et ipsius radium pertingere ad omnia, idque non semel tantum, sed assidue et indesinenter.

Tu ergo, o Domine, es ipsa boni plenitudo et universitas, ac consequenter omnis mali expers. Si enim vel minimum mali haberes aut faceres, a bono deficeres, imperfectus esses, imo malus, quod horrendum est cogitare. Tu enim es omnis et solius boni fontalis origo, cui omnia bonum

quod habent, acceptum ferre debent. A te omni lucida suam trahunt lucem, omnia sapientia suam sapientiam, omnia sancta suam sanctitatem, omnia pulchra suam pulchritudinem, omnia perfecta suam perfectionem. Tu enim omnis perfectionis non tantum es causa efficiens, sed et exemplar ac mensura, ut tantum quilibet angelus vel homo perfectus sil, quantum suam mensuram, puta luam perfectionem eminus refert et imitatur. Tua enim sanctitas, sanctaquo voluntas est regula omnis rectitudinis, virtutis et sanctitatis. Tu omnis boni auctor, forma, finis et conservator, omnem terminans infinitatem, omnem transiliens finem, omnem definiens mensuram, omnem fingens speciem, omnem perficiens perfectionem, omnem sanctificans sanctitatem. Trahe nos post te, ut curramus in odorem unguentorum tuorum. Vilescent nobis omnes opes, omnes honores, omnes delicias, nipote vanæ et fallaces, quæ speciem habent boni, sed veritatem mali, ad quas nos allicit spurca caro, dæmon el mundus : quia tu es honor, opes, deliciæ, dulcedo, beatitudo nostra, bonum omne, mali omnis expers. Junge ergo nos tibi vinculo amoris insolubili, astringe nexu charitalis sterno. « Quid enim mihi in cœlo, et a te quid volui super terram, Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum? »

Viderunt idipsnm lumine naturæ Gentiles. qui Deum Optimum Maximum cognominarunt, de quo Cicero, lib. II *De Natura Deorum* : a Jupiter, ait, id est, juvans pater, quem conversis casibus appellamus a juvando Jovem, a Poetis pater Deumque hominumque dicitur; a majoribus autem nostris, Optimus Maximus, et quidem ante optimus, id est beneficentissimus, quam maximus : quia majus est, corieque gratius prodesse omnibus, quam opes magnas habere. »

Pari modo Socrates dicebat Deum esse optimum et felicissimum : ad ejus similitudinem quo quisque propius accederet, hoc et meliorem esse et beatior. Socratem secutus est Plato discipulus, qui Deum bonorum duntaxat causam esse asseverat : malorum ergo causam alibi quaerendam, nec permittendum esse in civitate bonis legibus instituta, ut quis doceat aut dicat Deum esso auctorem malorum. Ille ipse lib. II *De Republica*. Plutarchus, lib. *De Stoicis contrarietate*!, exagitat illud Chrysippi dictum : « Deus operatur bella et malitias, homines incitando et pervertendo. » Hinc illa impii apud inferos excruciat vox, *Æneid.* VI :

Discilo justitiam moniti, et non temnere Divos.

Plura vide apud Theodorctum, lib. VI *De Græcan. affect.*, et Eusebium, lib. VI *Præparat. Evang.*, cap. VII, ubi inter creteros adducit Homerum, apud quem Jupiter conqueritur, quod homines diis impingant causam malorum. Et juste, nam, ut recte ait S. Fulgentius, lib. I *ad Monimum* : « Deus non est auctor eorum quorum est ultor. » Esi uu-

lem nitor malorum, cræo eommdem nequit esse auctor. Quin et ipse Calvinus, lib. I *insiti.*, cap. XVII, § S : « Sicut, ait, fæctor cadaveri* a sole putrefacti et reserati, radiis solis excitatur, tamen eos non coinquinat, nec ipsi Prient : sic et mala hominum opera a Deo sunt, tamen ipse peccatorum sordibus non fædatur. » Ubi expresse fatetur Deum non peccare, auctorem tamen esse operis peccati : quæ duo sunt dtonçar*. Alia enim est ratio solis, nipote agentis naturalis; alia auctoris peccati, qui est agens liber; ac proinde manifeste peccat, et peccato suo sordidatur sorde morali.

Neminem tentat —proprie, ut alliciat ad peccatum : sic enim lentat dæmon. Deus vero tentat justos, ut Abrahamum, Davidem, Jobum, etc., ut eorum virtutem orbi demonstret, perficiat ac coronet, uli dixi *Gen.* xxiii 1. Hoc est quod ait S. Augustinus, lib. II *De Consensu Evang.*, cap. XXX : « Alia significatione intelligitur tentatio, de qua dictum est : Deus neminem lentat; et alia, de qua dictum est : Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligitis eum. *Deuteron.*, xvi ; illa seductionis est, hæc probationis. » Sic pater tentat lilium, herus servum, vir uxorem, magister discipulum, ut ejus ingenium, et studium, el affectum partira exploret, partira acuat et accendat.

IL UM'SQITSQUE NERO TENTATUM A CONCUPISCENTE. Ven. U
TIA SVA ABSTRACTUS ET ILLECTIS. — Pro *Ultctus*
græce est, id est, inescatus, esca captus, illecebris delinitus et deceptus; sicut pisces et aves capiuntur esca, et sicut Esau illectus esca lentis vendidit primogenita sua, *Genes.* xxv, 30; atque sicut Eva et Adam illecti pulchritudine pomi, illud contra mandatum Dei comederunt, ideoque mortem incurrerunt. Porro una concupiscentia superata, succedit et lentat nos alia, ut semper contra eam vigilare et dimicare debeamus. Vere S. Cyprianus, serra. *De Opere et elemos.* : « Obsessa mens hominis, ait, et undique Zabuli infestatione vallata, vix occurrit singulis, vix resistit. Si avaritia prostrata est, exurgit libido. » Præclare S. Gregorius Nazianzenus, in *Tetrastichis* :

Quid culpam in hostem semper ipsi vertimus,
Cum nostra prestant robur i4si crimina!
Te criminare prorsus, aut certe magis.
Ignis tuus nam, flamma vero dæuwnis.

Nota : Tentat nos concupiscentia, primo, sicut Conci
Eva tentavit Adamum, euroque a lege Dei abstraxit et illexit ad comedendum pomum vetitum, et at
Concupiscentia enim est quasi Eva, quam inter- Kva.
nam, intimeque nobis cohærentem in carne et anima gerimus. Unde sicifl diabolus per Evam decepit et ad peccatum illexit Adamum ; illa idem per concupiscentiam decipit et illicii nos, uti ait S. Augustinus in *Psal.* xlviii.

Secundo, sicut febris tentat febri «stuanlem, abs- Utebrb

trahitque et illicit nd bibendam aquam sibi no-
xiam, et subinde lethiferani. Concupiscentia enim
est quasi febris, et calor innaturali* æstusque ani-
mæ. Nam, ut ait S. Ambrosius, lib. IV i/i *Lucam*,
cap. ir : «Variis criminum febribus caro nostra
languet, et diversarum cupiditatum immodicis (es-
tuai ardoribus. Nt)c minorem febrem amoris esso
dixerim, quam caloris. Itaque illa animum, hæc
corpus inflamat. Febris enim nostra avaritia est,
febris nostra libido est, eo quod ignita? sint cupi-
ditates. Febris nostra ambitio est, febris nostra
iracundia est. Quæ licet corporis vitia sunt, ignem
tamen ossibus implicant, mentem, animum sen-
sumque pertentant.»

tft ml- *Tertio*, sicut vulpes colligata cani, cum tentât,
tn secumquo abstrahit et illicit ad invadendam et
devorandam gallinam occurrentem. Concupis-
centia enim est quasi vulpes, quæ rationem et vo-
luntatem hominis specie boni delectabilis illicit
et decipit, ut a bono honesto eam abstrahat ad
volendum et amandum bonum concupiscibile et
illxdum.

Ui kw. *Quarto*, sicut lena virum tentât, abstrahitque ab
uxore ad fornicandum secum : sic et concupis-
centia animam a Deo sponso suo abstrahit, ut
cum bonis creatis delicietur. Concupiscentia ergo
est kna vitiorum, ait S. Ambrosius loco jam ci-
tato : similis enim est mulieri Icnocinanti, quam
graphice describit Sapiens Proverò. vn,6, et ix, 13.
Inde in Vitis Patrum, lib. V, cap. *De fornicatione*,
num. 23, legimuscirnalem concupiscentiam cui-
dam apparuisse in specie mulieris Æthiopissæ,
adeo turpis et fœtidæ, ut ejus fœtorem ferre non
-et.

rt pmn- *Quinto*, concupiscentia est ut scabies et prurigo,
quam si scabas, titillationem, sed mox dolorem
senties. Undo emblemata :

FœJare strictis unguibus cutem rave:
Pro meile tnox reponet urens libi piper ;
A*mJuû* rsi pruriginis comes dolor.
Cupido eamdem dulcamaras vim lend,
Pro melle felleum propinaos poculum.

† g. Indulsigli gulœ et te inebriasti, mox senties
in corpore dolore* capitis, stomachi, nervorum,
etc.; in animavero vermem conscientiae, Dei of-
fensam, reatum gehenna? ipsamque gehennam.

Nola *primo* : Concupiscentia est causa intrin-
seca k litationis et peccati : extrinsecœ vero sunt
drmon et mundus, puta pravi socii, cognati,
amici, etc. Sed hi» extrinsecœ (entant per intrin-
secatn. suscitando nimirum concupiscentiam pro-
positione boni delectabilis, ut illa ad illud vo-
luntatem secum abripiat. Undo a S. Ephrem, tom.
II, Ponmen 00 ; «Concupiscentia vocatur germen
diaboli, vulnus animæ, percusMO cordis, arbor
maliliæ, vip ni.» E idem a Gersone, tractat. II *De*
coqmt. p <ah, consid. 25, vocatur « nuntius dia-
boli » a nobis consensum requirentis. Nam sine
concupiscentia nuntius hic imbecillis est et inva-

lidus; sicut frustra quis folle flatum in lignis
suscitat, nisi subsit ignis, qui hoc flatu excitatus
ligna accendat, ait Thomas Anglicus.

Porro peccatum varias habet causas nobis in-
trinsecas, nimirum voluntatem, intellectum, pas-
sionem, imaginationem, habitum pravum, igno-
rantiam et actum alterius peccati. *Primo* enim
voluntas est causa immediate eliciens actum pec-
cati, cumque in se suscipiens. *Secundo*, intellectus
est causa peccati tanquam proponens, seu con-
sulens voluntati, ut amplectatur bonum sensibile
relicto honesto, atque tanquam non considerans
regulam legis divina?, quæ hoc bonum amari vot-
tat. *Tertio*, imaginatio et passio est causa ejusdem
tanquam representaos vivaciter voluntati pul-
chritudinem boni sensibilis. *Quarto*, habitus pra-
vus est causa, tanquam immediate inclinans in
actum peccati. *Quinto*, ignorantia est causa, ut
occultans malitiam peccati. *Sexto*, actus alterius
peccati quadrupliciter est causa peccati : *primo*,
auferendo gratiam, per quam homo peccato re-
sistebat; *secundo*, inclinando ad similes actus;
tertio, prebendo materiam alteri peccato : sic
gula est causa libidinis, superbia rixarum, ava-
ritia furtorum; *quarto*, tanquam finis, ut cum
quis ex intentione unius peccati eligit aliud pec-
catum, tanquam medium : sio ambitio est causa
simonia», et commes-atio est causa furtorum.
Septimo, propria et potentissima causa laniationis,
et consequenter peccati, est concupiscentia. Hæc
enim movet et sollicitat voluntatem, intellectum,
imaginationem, ad sccum consentiendum pec-
cato; eadem parit passionem, habitum pravum*
inconsidcrationem et ignorantiam, caque mali-
tiam peccati tegit et velat. Quocirca jure concu-
piscentia vocatur fomes, origo, seminarium pec-
cati, et a Paulo *Rom. vu, 23*, lex membrorum
repugnans legi mentis.

Nota secundo, concupiscentiam non esse pravam
aliquam substantiam productam a diabolo, quo
pravos appetitus sensitivi motus suscitet et quasi
exhalet, uti lacus exhalat putidos vapores; sicuti
opinatus est Illyricus, sed stolide. Nulla enim sub-
stantia potest esse per se mala, nec produci a
diabolo, nec esse peccatum; peccatum enim est
accidens, puta actus liber voluntatis. Eadem fuit
horesis Manichæorum, qui teste, S. Augustino, lib.
De Ilæresib., censebant in homine duas esse ani-
mas, unam bonam a bono Deo, alleram malam
productam a diabolo, hanequeesse concupiscen-
tiam, fontem omnis mali in homine. Iluo spectat
vesanus error Palernianorum et Venustianorm
hœrclicorum, qui, ut ait S. Augustinus, lib. V *Con-*
tio Julian., cap. v : Dicunt a lumbis usque ad pe-
des diabolum fecisse corpus hominis, superiores
vero partes Deum velut supra basin aliquam col-
locasse ; adduntque nihilab hominis studio requiri,
quam ut anima, quam in stomacho et capite ha-
bitare dicunt, munda servetur. Pubem vero, si
omnium flagiliorumsordibus oblinatur, aiunt ad

pcecjti
rjiiMt

fitmm non perlinere curam. Ita semper, ut ipsi libidini turpiter serviant, titulum ci propriiæ potestatis affigunt. » Rursum concupiscentia non est ipsum peccatum originale : eo enim per baptismum condonato et abolito, ipsa tamen in homine justo remanet, uti patet quotidiana experientia. Denique concupiscentia non est prava qualitas progenita a peccato originali, qua? sit vehit fornax perpetuo scintillas peccatorum exhalans, uti vult Calvinus, lib. It *Instil.* cap. i, § 8, 9, 10, 11 ; et favet Magi-ter sententiarum in IT, cZ/st. XXXI, §2ct3, ubi ait peccatum originale esso morbidam quamdam qualitatem in anima existentem, qua? perpetuo prava desideria excitet. Addit Gregorius Ariminensis in 11, disi, xxx, q. 1, qualitatem hanc in aniina oriri ex alia quadam morbida qualitate, quæ sil in semine parentum. Semen enim per hanc qualitatem inficere corpus, et corpus inticere animam ; porro semen infectum esse ex flatu serpentis. Verum hæc frivola sunt, ac veræ Philosophias et Theologias repugnancia. Undo

Concn-
pí<ent. i
qinJ ?

Nota *tertio* : Concupiscentia in ro non est aliud, quam ipso appetitus sensitivus, ejusque naturalis inclinatio ad bona sensibilia, quæ contraria sunt rationi et legi Dei, ideoque illicita et velila, quatenus appetitus hic ob peccatum originale privatus est justitia originali. Nam si homo fuisset conditus in statu pune naturio, talis fuisset qualis modo est, similesque appetitus motus habuisset quales jam habet; sed illi motus tunc non vocati fuissent concupiscentia?, eo quod naturales ei fuissent, nec poena peccati : jam autem vocantur concupiscentiæ, quia sunt poma peccati originalis. Deus onim noluit hominem condere in statu puræ nature, no imperfectus esset et miser; sed condidit eum in statu naturae integra?, nimirum addendo illi gratiam et justitium originalem, quæ omnes motus appetitus compescebat et subdebat reelæ rationi, ita ut eam provenire ilique reluctari non possent. Verum, peccante Adamo, Deus hanc gratiam et justitiam originalem illi oinnibusque posteris in prenoto peccati sustulit ideoque eum quoad appetitus et potentius relia .il sibi in statu puras naturo : quo lit ut oppetitas sensibilis feratur in bona sensibilia printer rationem, et rationis voluntatisque dictamen, ac ulramque secum ad suo bona abripiat : itaque caro concupiscit adversus spiritum. Ergo nunc vocatur concupiscentia, quia orta est ex jleccalo originali. Quare concupiscentia non est alimi, quam ipsa naturalis inclinatio appetitus, quatenus per absentiam justitias originalis proxime disposita est, ut feratur pruder, vel contra ordinem rationis in sua objecta delectabilia : unde dicit habitudinem ud peccatum, quasi ad causam suam.

Qua de causa S. Augustinus concupiscentiam vocat morbidum allectum et affectionalem qualitatem, quia ipsa inclinatio appetitus est qualitas quiedam carens debito ordine, ex privatione

justitiie originalis, non tamen quasi semini permixta transfundatur, uti dicebat Xriminius. Unde lib. VI *Contra Julian.*, cap. vu, dicit concupiscentiam esse sicut malam valetudinem : atqui mali valetudo humoribus nihil addit, nisi privationem debil® commensurationis. Quod autem S. Augustinus non voluerit concupiscentiam esse aliquam qualitatem positivam superadditam potentiis anima*, videlicet appetitui inferiori et voluntati, sed ipsam inclinationem naturalem carentem ordine rationis, quem vehit in habitu efficiebat justitia originalis, patet ex variis ejus locis, quibus non aliam reddit causam concupiscenti®, quam absentiam juslitiae originalis, ut lib. I. *De Peccato mort.*, cap. xvi; lib. IV *Contra Julian.*, cap. ult.; lib. XIII *De Civit.*, cap. xm. Idem patet ex eo, quod S. Augustinus, lib. IV *Contra Julian.*, cap. v, et lib. II *De Penato orig.*, cap. xl, et alibi doceat id quod in homine est vilium, in belluis esse naturam, et loquitur de concupiscentia. Atqui concupiscentia in belluis non est aliquid distinctum superadditum appetitui naturali : ergo nec in homine. Datio est, quia appetitus sensitivus natura sua pronus est ad ea quæ sunt delectabilia carni : movetur enim ex apprehensione rei delectabilis. Unde non requiritur aliqua qualitas superaddita quæ cum ad hoc inclinet, sed solum requiritur absentia juslitiae originalis, quæ eum retinebat, rectum faciebat, et rationi velut in actu primo conformem. Ergo ipsa inclinatio appetitus privata ordine illo, et couformitate ad rationem rectam, quam conformitntem in ipsa efficiebat justitia originalis, dicitur qualitas morbidam, tabes, languor, etc. Ili Medina, l II, *Quast.* LXXXII, art. 1 et 3, et fuse Uellarminus, lib. V *De amissione gratia*, cap. XV. Hine

Quarto, sequitur concupiscentiam non esse a c- n- Deo, utpole qui naturam integram et perfectam f j'l condidit; sed a peccato et diabolo, qui peccati fuit auctor. Hoc est quod docet hio S. Jacobus, nimirum tentationem peccati non esse a Deo, sed a concupiscentia. Et hoc est quod ait Christus pai abóla hominis incidentis in latrones, quod ab iis vulneratus sil et spoliatus, Luc. x, 38; nam, ut ait ibidem Glossa : «Adam peccans spoliatus est donis gratuitis, et vulneratus in naturalibus.» Dum enim privatus est justitia originali, necessario vulnus accepit in natura, utpote quam integrabat justitia originalis. Deus enim primitus potentias hominis condidit inclinatas ad suum objectum, ac consequenter appetitum sensitivum ad appetendum objecta sensibilia, quasi objecta sibi proportionata et commoda : atque insuper addidit gratiam, quæ subordinare! illum cæteras- qie potentias rectæ rationi : qua per peccatum spoliatus homo relapsus est in suam ataxiam et concupiscentiam.

Quinto, concupiscentia non tantum est in appo- c (itu sensitivo, licet in eo magis appareat, sed et in intellectu ac voluntate, quatenus m Dona sen- "

ribiliter et nature commoda feruntur et propendunt, quæ bono honesto et rectæ rationi repugnant. Itaque intellectus et voluntas in homine virtualiter est quæ duplex. Est enim in ea pars superior, quæ honestum, Deum et cadum intuetur; et pars inferior, quæ bona terrena et caduca spectat. Concupiscentia ergo intellectus est curiositas, vanitas, inflans superbia. Concupiscentia voluntatis est cupiditas honoris, glorie, opum, deliciarum. Quocirca voluntas hic secum luctatur et pugnat, dum, ut ait Apostolus, caro concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem, illam duplicem voluntatem in se sensit et expressit Christus orans in orto : « Pater, si vis, transfer calicem istum a me : verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat » Lucæ xxii, 42. Pars enim inferior voluntatis Christi appetebat vitam, horrebatur mortem a Patre decretam : pars vero superior ejusdem plane me erat conformis voluntati et decreto Patris, appetens et ambiens mortem ; unde secundum eam Christus est exauditus, eademque noluit exaudiri desiderium et appetitum partis inferioris mortem deprecantis, ut docte annotavit S. Athanasius, tract. *De Cruce et passione*.

Ex dicis patet, concupiscentiam esse vim appetendi immoderatam tum in voluntate, tum in appetitu sensitivo. Homo enim est, quasi compositum conflatum ex angelo et bestia, et quasi utriusque participium, imo nexus et unio. Anima enim rationalis est infima in genere creaturarum spiritualium, ideoque animæ sensitivæ animalium vicinissima, in eamque quasi degenerat : jungit enim in se rationem, quam habent angeli, et sensum, quem habent bestię; ita ut magis propendeat in sensum, (plane in rationem : unde plus babel bestię, quam angeli. Quod circa prudenter monet S. Bernardus serm. 5 in Ieremiam : « Ordinamus, ait. et custodiamus in nobis Malum utriusque substantial, ne animam, nobiliorem utique hominis portionem, Tartaro pars devolvatur inferior, sed secum potius cœlo sanctificatum corpus acquirat, » Nam, ut ait Clemens Alexandrinus, lib. IV *Strom.*, « homo videtur compositus ex Centauro (adeoque esse Centaurus), scilicet ex rationis particeps et rationis experte, anima scilicet et corpore : corpus lendit ad terram, anima ad Deum extollitur, » Poetae enim finxerunt Centauros esse conflatos ex homine et equo, vel lauro, ut eques cum equo esset Centaurus, uti dixi *Isaiæ* 34, 14.

15. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum.— Cassianus, *Collat.* V, cap. iv, legit : « Concupiscentia cum fuerit concepta (scilicet in voluntate) parit peccatum. » Beda et Theologi potissimum ex hoc loco distinguunt tres gradus tentationis, nimirum suggestionem, delectationem et consensum; suggestio enim est, cum concupiscentia in se et quasi in utero suo concipit et excipit hosce pravos concupiscentia motus. Talis est titillatio gulæ, libidinis, iræ, si* erbiæ etc., uule-

quam cos ratio advertat : unde hi minus vocantur primo primi et indeliberati, in quibus proinde nullum est peccatum, sed conceptus tantum peccati materialis, qui parit peccatum formale, puta delectationem, qua ratio et voluntas illecebris concupiscentiæ et peccati incipit delectari; in quo si hæreal et plene advertens consentiat, erit consensus et consummatio peccati.

Dicit ergo S. Jacobus : Concupiscentia cum bona delectabilia, quasi malum semen per oculos, aures aut phantasiam, sive a demone, sive aliunde suggestum haurit, ex eo concipit peccatum, dum scilicet ex libera voluntate, seu patre, consensum aliquem, v. g. semiplenum, seu prolem, ipsa quasi mater elicuerit et efflormavit. Unde S. Augustinus, *hom.* 42 inter 50, cap. viii : « Noli, ait, consentire concupiscentiæ tuæ. » Non est unde concipiat, nisi do te? Consensisti? quasi concepuisti in corde tuo. Si irerit concupiscentia? nega te illi : noli eam sequi : concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, etc. Ergo ne abstraharis a concupiscentia tua, nega te illi, noli eam sequi : illicita est, lasciva est, turpis est, aliena te a Deo. Noli dare consensionis amplexum, ne plangas partum : quia si consenseris, si amplexatus fueris, concipis, »

Nota : Conceptio peccati fit per fortem rei concupita imaginationem, quam excitat appetitus sensitivus, sive concupiscentia. Hæc enim imaginando rem concupitam ejusque pulchritudinem ad vivum rationi et voluntati repræsentat, eique ommendat quam sit suavis et delectabilis, ac facit eandem iterum illico cogitari, inspicere, animo volvi et revolvi : quæ cogitationum iteratio et revolutio parit rei delectationem, non lanium in ipso appetitu sensitivo, sed et in rationali, puta in voluntate, eo quod uterque in eadem sit anima; unde ratio et voluntas incipit iis affici, sed imperfecte, quia necdum plane » advertit hoc esso grave malum, quod Deum graviter offendat. Peccat ergo venialiter ex indeliberatione; deinde pergens in hac rei concupire cogitatione et delectatione, plene advertens ejus malitiam, victa delectatione ei dat manus eique consentit, tunequo est peccatum consummatum et mortale. Conceptio autem hæc peccati, materialis tantum est, quamdiu lueret in sola imaginatione et appetitu sensitivo : mox vero ut ad se allicit rationem et voluntatem, est conceptio peccati formalis, saltem venialis.

Quocirca Joannes Alba Electorum, cap. xcv : **Concupiscentia**, inquit, peccatum concipit, cum illud cogitat : conceptus enim phantasie et mentis, est ipsa ejus cogitatio. Nam concupiscentia primo lentat suggerendo homini illecebras. Deinde bono sic lentatus concipit, id est, cogitat et versat animo id ad quod invitatur a concupiscentia, nunc cogitans illud amplecti, nunc cogitans illud refutare, itaque secum luctatur et animo fluctuat, peccatque semipleno consensu, ac tandem victus

illecebrarum appetitu di liberate cis consentit, et pleno voluntatis consensu peccatum consummat.

Qui ergo vult tentationes concupiscentiae vincere et evadere, imaginationem cohibeat, et a bonis concupiscibilibus violenter avertat, et cumque rebus bonis sanctisque occupet, ac in primis lectioni et studio S. Scripturae, Patrum, vitarum Sanctorum, historiarum, Theologi®, Philosophice, etc., addicat. « Ama scientiam Scripturarum, et vitia carnis non amabis, » ait S. Hieronymus. Quin et Seneca senior, qui fuit pater Senecae philosophi, praeceptoris Neronis: patris enim esse hoc opus, patet ex titulo, et docet Lipsius in *Contra*. : « Sapiens (Mela illius meus) hoc unum, inquit, concupiscit, nihil concupiscere. »

Coneib
Ln c'i
pccc
PHnw*
•
brain
Hinc patet *primo*, motus concupiscenti® qui rationem praeveniunt, idcirco omnino sunt involuntarii, nulla esso peccata. *Primo*, quia S. Jacobus ponit progressum quo a laniatione venit ad peccatum, nimirum *pruno*, ponit ipsam illecebrosam concupiscenti® ante omne peccatum, quae est ipsa tentatio, dum dicit: « Unusquisque vero lentatur a concupiscentia sua; » quam patet non esse peccatum, quia paulo ante dixit, cum qui sufficit tentationem esse beatum, id est, qui eam patitur invitatus, quia talis tentatio non est fomes peccati, sed materia meriti. Deinde ponit partem, videlicet peccatum aliquod, verbi gratia, veniale; qualis est delectatio proveniens plenam deliberationem. *Tertio*, ponit mortem, seu peccatum mortale, cum videlicet accedit plenus consensus.

Præclare S. Augustinus, lib. V *Contra Julianum*: « Profecto, ait, in his verbis (Jacobi) pariter a pariente discernitur. Pariter enim est concupiscentia, partus peccatum: sed concupiscentia non parit, nisi conceperit: non concipit, nisi illexerit, id est ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum. » Idem, libro I *Contra duas epist. retag.*, cap. x: « Nulla ergo damnatio est iis qui sunt in Christo Jesu: non enim damnatur, nisi qui concupiscentiae carnis consentit. »

fc. u Jo.
Piió
Secundo, quia isti motus non sunt in nostra potestate, ut eos avertere aut evitare possimus: non enim in nostra potestate est, quibus visis tangamur. Peccatum autem est in nostra potestate, puta voluntarium, adeo ut, si non sit voluntarium, non sit peccatum, uti docet S. Augustinus, lib. I *Detract.* cap. xxi, et lib. XXII *Contra Faustum*, cap. xxvii. Unde hi motus inveniuntur etiam in justificatis et sanctis, uti docet Apostolus Bom. 7, in quibus nihil est damnationis, ut idem ait cap. viii, 1.

Tertio, quia Philosophi et Theologi, ipsaque experientia docet tales actus non esse humanos, id est liberos, qui a ratione advertente et voluntate consentiente procedant; sed esse actus imaginationis et appetitus sensitivi. Unde S. Paulus, licet sanctus, sentiens tamen in se hos motus, aiebat *Hom.* viii, 20: « Si quod nolo illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me

peccatum, » g. d. Si concupisco repugnante voluntate, non ego censeor hoc facere: nam consentio legi Dei: sed concupiscentia, quae meam rationem et libertatem antevertit. Cuius ergo hi artus non sint humani, homini ad culpam et poenam imputari nequeunt.

Quarto, id docet Concilium Tridentinum, sess. V; Quia. « Manere, ait, in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem, hæc S. Synodus faletur et sentit; quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus, non valet; quinimo qui legitime certaverit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellit, S. Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod vere et proprie in renalis peccatum sit, sed quia ex peccato est, et ad peccatum inclinatur. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit. • Hinc S. Basilius, *De Constitutione monast.* cap. 11, asserit omnes affectiones carnis esse naturales, neque in iis esse peccatum, nisi ex negligentia animæ procedant. Sicut si equus petulans, ait, dejiciat sessorem, culpa non est equi, ut pole qui ratione non utitur, sed imperiti et incauti sessoris: ita si homo per concupiscentiam trahatur in peccatum, culpa non est carnis, sed spiritus. Et S. Chrysostomus, homil. 19 *Ad populum*: * Concupiscere, inquit, naturale est, at male concupiscere jam voluntatis est. n Et S. Prosper, lib. II *De Vita contemplativa*, capite iiii, agens de stimulis carnis: « Non has, ait, affectiones habendo, sed eis in. de utendo delinquimus, n Et lib. III, cap. iv: u Peccatum perpetrare non possum, nisi malæ delectationi consentiam. » S. Gregorius, lib. XXI *Mor.*, cap. hii: « Mentem, ait, nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pulsat, sed cum hanc sibi per delectationem subjugat, p S. Cyrillus, lib. IV *in Joan.*, capite li: « Si voluptas quædam ante omne peccatum procurrit, et fervens cupiditas ad delicta solet illicere, quæ ante peccati actum insidet, et mentis consensum arripit, persuadens facile hac via veniendum nobis esse quo gliscimus. Quod discipulus Christi verum ostendit, dicens: Unusquisque a sua cupiditate distractus atque seductus tentatur. »

Ex dictis patet errare Cajetanum, *Commentarii in I. Thomam*, loco mox citando, qui sensit motus concupiscenti® in appetitu sensitivo per se, et sine omni voluntatis consensu esse peccata venialia. Ratio ejus est. quod appetitus inferior habeat aliquam perse libertatem, uti indicat I. Thomas, I II, *Quæst.* LXXIV, art. 2. ad 3, et art. 3, add. Unde vulgo dicitur, « appclilurn moveri politice a ratione, membra vero despotice* » Verum et hic est error. Omnis enim libertas est in voluntate, et a voluntate, uti docet Schola Philosophorum et Theologorum; nec dissentit D. Thomas, uti patet ibidem art. I et 2, ad 1, ubi expresse ex S. Augustino docet non nisi voluntate peccari. Quod ergo

tribuit peccatum veniale appetitui, mortale voluntati, id facit per quamdam attributionem, seu appropriationem : quia enim peccatum veniale est impelle te humanum et voluntarium, ac sensualitas est prima ejus origo, idcirco illi tribuitur; mortale vero, qui perfectam libertatem requirit, tribuitur voluntati.

Porro dicitur appetitus inferior moveri politice, non quod in se liber sit, sed quia potest aliquo modo resistere voluntati, ut civis magistratui, saltem motu inefficaci : repugnante enim voluntate et invita, non cessat appetere et concupiscere bona sensibilia et illicita.

Moraliter, S. Jacobus tacite hic docet *primo*, re-esse concupiscentiæ, ait S. Augustinus, *de Civit.* vii, nimirum concupiscentiam esse malam et peccati illicem, ideoque non amandam et sequendam, sed summe odiendam et assidua contra eam lucta mortificandam esse. Inde enim passim homines velut cæci et insani ruunt in peccata, quod vehit bruta scquaniur concupiscentias, sicut Adam secutus est suam Evam, juxta illud *Ps.* XLviii, 21 : « Homo cum in honore esset, non intellexit : comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis. » Concupiscentia enim in homine similis, imo eadem est, quæ in bestiis, V. g. in cane est concupiscentia gaudii, in leone superbite, in lupo rapirne, in asino acodiæ. In homine enim appetitus inferior est sensibilis et vehemens; rationalis vero est spiritualis, insensibilis et debilis : unde facile sinit se trahi ab appetitu inferiori, quasi a pondere graviori. Qui ergo sapii, suteque animai et salutis curam gerit, sciat concupiscentiam, licet intime animæ infixam, licet blandientem, licet suavem, esso sirenem exitialem, esse hostem capitalem, ac proinde eam ut hostem insectetur, cum eaque gerat *cfa-ov-c&qxty, irreconciliabile bellum.* Ipsa enim est vipera, suo conceptu et partu matrem, id est rationem et voluntatem, enecans. Hinc « quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicum, » ait S. Hieronymus *ad Eustochium*. Unde semper et ubique per omnem vitam, nobis cum eo colluctandum et acriter dimicandum est: quare semper in cum oculos defigere debemus, ne clanculum in animum se insinuet, nimirum ut quasi hostem observemus, repellamus et mortificemus.

Seundo, innuit primis concupiscentiæ motibus statini obsistendum esse, idque statim, ut ab illis illico fidelis mentem avertat ad Deum, ejusquo opem ac' illos superandum imploret : concupiscentia enim blande irrepit, et instar serpentis quo caput infert, eodem totum reliquum inducit corpus, coque totus illabilur. Quare hic verissimum est illud :

Principila obsta : nro medicina pantur,
Cuius aula per longas invalere moras.

El Mud Seneca», (*píst.* 117 : «Non obtinebis ut de>inant, si incipere permiseris : imbecillis est

primo omnis affectus, deinde ipse se concitat, et vires dum procedit parat; excluditur facilius, quam expellitur.» El Pinlarchus, lib. *De Profectu virtutum*, hoc profectus signum evidens assignat : « Si proficiens nullum jam peccatum exiguum putat, sed omnia Studiose vitat et observat, » Et S. Chrysostomus, horn. 22 *A I populum* : « Cani, iūquit, similis est voluptas : si pellas, fugit; si nutrias, permanet.» Idem, serm. 3 in verba Isalro, *Vidi Dominum* : Sicut, inquit, cervus jaculo confixus in vitali corporis parte, etiamsi venatorum manus effugiat, nihil indo fert lucri : sic clanima accepto concupiscentiæ jaculo, si cum eo permittatur abire, ipsa per se corrumpitur, ac perit.

Præclare S. Hieronymus, epist. *ad Eustochium de custodia virg.* post initium : « Statim, ait, ut libido titillaverit sensum, aut blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem : Dominus auxiliator meus, non timeho quid faciat mihi caro. Et cum paululum interior homo inter vitia atque virtutes cœprrit fluctuare, dicito : Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me? Spera in Deo, quia confitebor illi salutare vultus mei et Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere : nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum parvus est hostis, interfice; nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam : Filia Babylonis misera, etc., beatus qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram; quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille Iqudalur, ille prædicatur beatus qui, ut coeperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, et allidit ad petram; petra autem Christus est. » Subdit de se exemplum : « O quoties ego ipse in eremo putabam me Romanis interesse deliciis, etc. Itaque omni auxilio destitutus ad Jesu jacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, et repugnantem carnem hebdomadarum inedia subigebam. Memini me clamantem diem crebro junxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino increpante tranquillitas. Post multas lacrymas, post cælo inherentes oculos, nonnunquam videbar mihi agminibus interesse angelorum, et lælus gaudensque cantabam : Post te in odorem unguentorum tuorum curremus. »

Sane contra omnes concupiscentiæ motus et tentationes, nullum est præsentius et efficacius remedium, quam oratio, qua nostris diffusi viribus, Dei opem humiliter et ardentè imploramus, dicentes cum Psalte : « Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina; » uti docet Cassianus, imo Christus ipse, dicens : « Vigilate, et orate, ut non intretis in tentationem, » *Mattii.* XXVI, 11. Quocirca dæmon id sciens, ut hæc arma lentatis eripiat, solet eis injicere alias cogitationes, ut ad humana auxilia respectent, ac Dei el orationis obliviscantur. Qui sapit ergo, illico ut sentit concupiscentiæ stimulum, ad Deum

mentem attollat, nuncque opem per liciatam Virginem supplex imploret, et statim illam sibi adesso sentiet. Porro ordinem gradusqnetmtationi- egregie describit noster Thomas Theodardos, lib. I *De finit. Christi*, cap. xiii : a Primo, ait, occurrit menti simplex cogitatio, deinde fortis imaginatio, postea delectatio et motus pravus, et assensio, sicquo paulatim ingreditur hortis malignus ex toto, dum illi non resistitur in principio» Et quanto diutius quis ad resistendum torpuerit, tanto in se quotidie debilior fit, et hostis contra eum potenlior. »

Culina *Tertio*, quisque scipsum norit, nimirum quarithim ,nax,,n0 concupiscentia labore et pulsetur : in nrdt et his enim dominatur concupiscentia gulie, in illis pene- superbia), in aliis avaritiæ, in aliis accidine. bum quaiur. crg0 gn)osus sentit cogitationem et concupiscentiam deliciarum, superbus honorum, avarus opuin, accedus timoris et torporis, sciat hanc suam esse concupiscentiam, suam tentationem, suum vitium cui illico totis viribus resistere debeat. Magna pars victoriæ est, nosse id quod suggeritur, esse tentationem : si enim scrupulosi, acedi, timidi, melancholici scirent cogitationes, et motus timoris, angoris, tristitiæ, pusillanimitatis, qui eis crebro suggeruntur, esse a scrupulo, acedia, timore, melancholia, illico eos aversaienlur et repellerent ; at dum metus et anxietas mentem percellunt et obnubilant, id non vident timentque ne quid veri dubii, timoris et peccati subsit aut lateat: ideo anguntur et cruciantur. Credant ergo suis confessariis, virisque prudentibus, credant suæ experienliæ, sibique dicant : Ego laboro nimio metu, angore, scrupulo, hio meus est morbus, hoc meum malum, hoc meum vilium : crebro ejus motibus exngitor : hactenus re discussa expertus sum et didici, metus qui mihi suggeruntur inanes esse et vanos: in re nihil esse metuendum; hunc ergo pariter ut inanem et vanum contemnam. Sifcut enim hydrophobi, qui metu et melancholia laborant, omnia tuta timent, ne v. g. domus in eos cadat, ne pavementum eis dehiscat, ne tegula decidens eos feriat, ideoque cis dicunt medici : Erras, ista tibi suggerit humor melancholicus; domus non gyrat, firma consMit, non cadet, sed tuum cerebrum gyrat, laboras capitis vertigine et mania; ne ergo credas illis suggestionibus, quos tibi tuus timor et inania parit : vides enim cæteros illis non credere, imo ridere ut vanos et futes. Ita prorsus accidit scrupulosis, meticulosis et tristibus, qui proinde suis apprehensionibus et angoribus totis viribus resistere debent, ac imitari Christum, qui orans in horto adeo valide timori et horrori mortis restitit, ut ex lucta cl contentione sudarit sanguinem, Lurte xxn, H; ideoque plane horrorem hunc vicit et prostravit. Si simili conatu timoribus nostris resisteremus, utique eos debellaremus.

Idem est in aliis concupiscentiis et tenlationibus ; nam, ut ait S. Ambrosius, lib. IV in *lac.*,

cap. lv : a Honorum gratia, sublimitas potestatum, epularum suavitas, forma meretricis laqueus est diaboli, et quasi quidam nequitiae spiritualis illecebrosus effectus, qui per carnis illecebram, quæ cito feminea quadam lenitate mollitur, animum quoque de gradu dejicit : neque enim formam mulieris animus prius quam corporis oculus concupiscit. Denique quod non videris, non amabis : sed ubi caro concupierit, compalientis quoquo animi constantia defaliscit, et mens consortio amoris inflectitur. Duo enim in carne una sunt; atque ita mors irreperit sceleris effectum, lente diabolus, carne suadente. Vehementior tamen est animi, quam corporis feliris. » Dit exemplum : « Theolimus cum gravi oculorum incommodo laboraret, et amaret uxorem; interdicta sibi n medico facultate coeundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus : Vale, ait, amicum lumen; sic febre libido flagrantior est, graviusque précipitât et inflamat. Sed ubi quis resipuerit a furore, tunc conscientiae interioris aperitur visus factique pœnitentia succedit, et pudenda sui quisque facinoris erubescit. » Quocirca sapienter S. Methodius apud S. Epiphanium, *hæresi* 64 : a Vides, ait, quod cogitationes, propter inhabitans in nobis peccatum forinsecus nobis instant velut canes rabiosi, aut feri, vel audentes latrones contra nos semper instigati a tyranno, ac principe iniquitatis, probantes nos an resistere ipsis possimus, et aciem contra instruere. Age igitur, o anima, fortiter resiste, ne forte remittens capiaris. » Sic concupiscentia iræ agit homines, cogitque insilire et rabie affici ut canes, pungere ut scorpiones, mordere ut serpentes. Porro concupiscentia nascikir nobiscum, uti docet S. Augustinus, lib. I *Confess.*, cap. vn, nec deserit ante mortem. Relicta est ergo nobis a Deo in pœnam peccati ad agonom, ut cum ea assidue colluclanles inertiam depellamus, vigilesque simus in Dei obsequio, ac crescamus in virtute, victoria et meritis, atque a terrenis mentem avocantes suspiremus ad cœlum, ingemiscientes cum Apostolo : « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » *Horn.* vn.

Porro quam concupiscentia valida sit, effera et indomita, liquet *primo*, in adolescentibus, qui i immenso libidinum incendio flagrant, ut pene ad insaniam redigantur. *Secundo*, in inventione novarum illecebrarum gulæ et obsœnitatis, quibus concupiscentia hominum longe superat concupiscentiam bestiarum, uti ostendit Plularchus, lib. *Quod bruta ratione utantur*. *Tertio*, quia Anachoretæ Sanctique omnes ut concupiscentiam domarent. miris modis scipsos continuo afflixerunt jejuniis, vigiliis, ciliciis, humi cubationibus, spinarum aculeis, flagellis, etc. Lege Vitas IMtrum, et miraberis eorum austeritates et mortificationes. *Quarto*, idem liquet ex lapsibus virorum sanctorum, sapientoni et fortium, quavis ætate et quavis plaga. Quis fortior Samsone? quis sapientior

rtn		COMMENTARI\ IN EPISTOLAM S. JACORL rm. L	
Sxlomone?	quis sanrtior Divide?	et tamen hos prostravit concupiscentia feminarum. Quin et Plato , lib. Ill <i>De Repuh.</i> , quem citat Clemens Alexandrinus, lib. Ill <i>Strom.</i> , asserit corporis voluptat m sapientia» repugnare et esse dominam saevissimam, a qua felicissimum sit posse liberari. Et Sophocles, teste Cicerone, lib. De <i>Senectute</i> , ait nullam capitaliorem pestem, quam voluptatem corporis hominibus a natura datam.	est, <i>oculeus</i> , ved <i>oculatus</i> , quod oculis feriat : ad-spectus enim rei pulchre intuenti sui injicit amor- rt m quasi sagittam. Untie Plotinus : /inquit, id est <i>amor</i> , dicitur quasi �pxat;, id est <i>aspa tus</i> et <i>visio</i> . Nam, ut ait Propertius :
Hinc Poeta»	ex concupiscentia formarunt Cupidinem quasi deum, Veneris filium : cuique etenim Deus est sua dira Cupido. Pinxerunt eum quasi puerum, velatis oculis, alatum, armatum arcu et sagittis, gestantem facem, cl nudum.	Si nescis, oculi sunt in amore duces.	Nono, Cupido a Platone vocatur tyrannus, New quod in nobiles c�lestesque animos bacchetti?, et tyrannidem exerceat, deprimens eas ad terrena et sordida; unde Euripides :
Quin et Proclus in Platonis Sophista,	Cupidinem vocat magum, quia incantat animos, ut magi, et non raro magicis artibus sui amorem excitat.	Tuque, o Deum tyranne et hominum, Cupido.	
Decimo,	Ilarpys deus, a rapacitate, vocatus D�dioo. est Amor. Tradunt et fabul�e Erinnyn furiam ab Amore amatam fuisse, ut impotentiam et impetum significarent insane ac perditie amantium.	Undecimo, Cupido appellatus est id u�lci est, <i>omnium domitor</i> , unde h�c ejus est vox :	P- rfringunt, penetrant, urunt mea spicula fulmen; Scilicet hinc nomen est mihi z�v����rop :
nam omnia vincit amor.	Duodecimo, Cupido hic et amor terrestris eoelesti superandus et enecandus est : nimirum per Anterola, de quo Alciati in <i>Emblem.</i> :	Aligerum, aligeroque inimicum pinxit Amori, Arcu ircum, atque ignes igne domans Nemesis, Ulque aliis fecit. patiat ^{ur} et hic puer olim. Inln pi lus gesi ms tela , miser lacrymal. Ter sput ^{it} , inque sinus imos (res mira) crematur Igne Ignis, furias odit Amoris Amor.	
H�c Giraldus <i>De Diis Gentium</i> syntagmale 13. Hinc S. Basibus in <i>Constit. monast.</i> , cap. m : « Affectiones , ait, corporis tunc violente sunt, cum ratio cessat : easdem illa moderante et imperium suum exercente, facillime obtemperant. » Ratio ergo pervigil eas domat regitque, perinde ut auriga vigilans equos : si enim dormiat, equi ibunt in avia. Idem ad Chilonem : Unam, ait, voluptatem expugnato, no, si omnes simul, omnes agminatim in te irritata? cooriantur, turbulentaniqu ^e accersant menti tua? tentationum intemperiem. Corpus substerne laborum exercitio, animam tentationibus �equanimiter tolerandis asuefacito.	Denique ut Cupidinis et Amoris efficaciam , ictumque fulmineum significarent, pinxerunt emblema , in quo pro Jove tonante Cupido ornatus fulmen ejaculatur in mare, Neptuno inierim posito tridente, et genibus nixo Amoris numen reverente; sic cairn canit :	Snl calet igne meo, Neptonns flagrat in undis : Quamvis liber erat, feci servire Tonantem. Quamvis liber erat, Martem bine Marte subegi.	
H�c et Themistocles in scuto gestabat Cupidinem tenentem fulmen, teste Athenagora, lib. XII, quia magis benevolentia quam ferro omnes sibi subjugare satagebat.	Octavo, Cupido cognominatus est id		

El alius :

- Amor Denm gubernat,
Ainnris ninne regnum est,
Amor de Deo triumphat,

ait S. Bernardus. Nimirum amor et vicit vihitque Deum, ut in carnem, mortem et crucem pro hominibus adeo amatis descenderet. Hic est noster sanctus Cupido, ex cujus passionis fonte si hauriamus aquam, imo sanguinem, restinguet ille omnes impuri Cupidinis faces, perinde ac Mutianus apud Plinium, lib. XXXI, cap. ii, scribit Cyzici fontem Cupidinis esse et vocari, eo quod ex eo potantes amorem et cupidinem deponant. Vide S. Augustinum, lib. *De Continent.*, et serm. 415 *De Temp.*, ubi inter alia docet concupiscentiam cedendo augeri, resistendo minui, a Pugnat, inquit, repugna: noli eam cedendo saliate, sed resistendo necare; si ei non consentias, minor et minor erit quotidie, nam sunt vires illius subjectio tua: si enim cesseris, das ei vires. » Et inferius: a Consuetudini ergo semper repugnandum est, quia ipsa concupiscentia cum qua nati sumus, finiri non potest quoad vivimus. Quotidie minui potest, finiri non potest, etc. Et in isto bello est tota vita Sanctorum. » Quocirca sapienter S. Bernardus, serm. 50 *in Cant.*: a Cura, ait, concupiscentiae totis resistere viribus, ut non pertrahat in consensum, et omnis deinceps malignitatis machina evanescit; nec est omnino quod sponsum prohibeat appropinquare tibi, praeter solum parietem corporis; id fit per circumcisionem non carnis, sed cordis, de qua Jeremias, cap. iv, vers. 4: «Circumcidimini Domino, et auferte praepudia cordium vestrorum, viri Juda, et habitatores Jerusalem, » id est visionis pacis, quam parit haec circumcisio et mortificatio.

Porro vehementes concupiscentiae et daemonis insultus, cum phantasias illecebras ex visu, auditu, vel memoria rerum prutritarum, ad extricandum difficiles imaginationi, et per eam menti ingerit quasi jacula quaedam ignita, vehementiori agilique imaginationis mentisque resulta, majore, inquam, contentione, et ad alia objecta animi applicatione elidere et eludere oportet, atque, ut ait S. Basilius in *Consht. tuonasi.*, cap. viii: a Peritorum athletarum imitanda est consuetudo, qui summa tum animi attentione, tum corporis agilitate celeritateque adversariorum suorum apprehensiones eludunt, et belli omnis evasio, et telorum declinatio orationi, ac divinae operis implorationi committenda. Hoc enim Paulus nobis praecipit, dura dixit: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. » Et mox: «Si vero per adversarii impudentiam, flagitiosarum istiusmodi cogitationum vis vehementior etiam insurgat, ne sic quidem est succumbendum, aut dejiciendus animus, neque suscepta

certamina ex dimidia parte conferta relinquenda: sed eo usque obfirmate perdurandum, quoad Deus perspecta nostra constantia, gratia Spiritus Sancti nobis affulgeat, neque illustret, quare et insidiatorem in fugam propellat, et mentem nobis puram efficiat, et divino lumine compleat, et rationi nomine in pacatissima tranquillitate constitute otium ad Deum colendum suppeditet. » Id experti sunt S. Job, S. Antonius, S. Athanasius, S. Hilarión creterique Sancti, qui laniationibus cunctis constanter restiterunt, usque ad ultimum vitre spiritum; ac proinde cum Ithacuc, cap. vi, vers. 18, victores cecinerunt: «Ego autem in Domino gaudebo, et exultabo in Deo Jesu meo. Deus Dominus fortitudo mea, et ponet pedes meos quasi cervorum, et super excelsa mea deducet me victor in psalmis canentem. » Cervi enim quantavis retia et laqueos ingentibus saltibus continenter transiliunt, donec in tutum evadant: ita et nobis in tentatione omni est faciendum.

Idem S. Basilius, lib. *De S. Virgini.*, sapienter monet virginem ut caveat a consortio virorum, etiam spiritualium; quia horum aspectu excitatur concupiscentia, ut tandem amor spiritalis degeneret in terrenum, et charitas fiat carnalilas. «Proxima enim, ait, et volui contiguus januis Gentiles quoque aiunt vitia esse virtutibus. Quoslibet denique virtutis janua simillimam in vitia ferentem utrimque speciem aperit, ut qui ad virtutem ingredi nititur, ejus primum januae assistens, dum hanc se pulsare arbitratur, aperta sibi hinc aut inde altera ex viliorum januis, deceptus maxima similitudine, ingrediatur veluti virtutis domum, cunctis ejus errorem iridentibus. » Sic saepe amoris divini januam pulsantibus, vicinum ei ostium aperit amor mundi; ut ad amorem mundi divertat pulsans, putans se divertere ad amorem Dei. «Hoc modo cos qui audentes ad virtutem esse cuperent fallens, temerarios arguit; qui vero temeritatis probra metuerent, cos timidos ac pusillanimes prodidit. Et qui misericordes esse studerent, ad vitia male mollivit; qui vero misericordes esse renuerent, immites imminesque declaravit: ita et qui charitatis pulchritudinem sequuntur, eos falso dilectionis nomine, vel ad voluptates corporis vitamque cunctis exeerabdem dejicit, vel ejus probra et opprobria pertimescentes, odisse fratres, et absque ullo boni sensu persistere facit. Itaque ne declines ad dexteram, seu ad sinistram, ne forte errore seductus in aliquam ex viliorum portis devolvaris, sed mediam et regiam incedas virtutis viam. » Haec S. Basilius.

PECCATUM VERO CUM CONSUMMATUM FUERIT, GENERALI morte. — Hic enim, ut superius dixi, tentationis et peccati triplex est gradus et ordo. *Primus* est suggestio, seu cogitatio rei male, in qua nullum plerumque est peccatum, quia saepe a dremone immittitur et suscitatur nostra culpa.

Secundus est, delectatio, videlicet cum voluntas negligit illam reprimere, vel imperfecte consentit : et in hoc est peccatum veniale. Tertius est consensus deliberatus in quo est peccatum mortale, si materia sit gravis, et sub gravi obligatione vetita. Unde S. Isidoros, lib. II *De Summo bono*, cap. xxi : a Istis, ait, fomitibus quasi quibusdam gradibus convalet omne peccatum: suggestio operatur delectationem, delectatio consensus, consensus operationem, operatio consuetudinem, hæc necessitatem. »

Ubi adverte, peccatum dupliciter consummari. *Primo*, cum voluntas interius deliberale et plene in illud consentit; hoc generat mortem animæ, quia per peccatum mortale anima privatur gratia, quasi vita sua, itaque spiritualiter moritur, ñique rea mortis æternæ. De hac morte hunc locum accepit S. Augustinus, *homil.* 42 inter 80, Bellarminus et alii multi. Unde Nazianzenus, *orat.* 19, ait unam duntaxat esse veram mortem, nimirum peccatum, quia ipsum est interitus animæ. Et S. Augustinus, lib. III *De Civit.*, cap. xi : « Mors, ait, animæ fit, cum eam deserit Deus; sicut corporis, cum id deserit anima, »

Secundo, cum in eo voluntas hæret et perdurat usque ad finem vite; tunc enim plene consummatur, generatque mortem «ternam in gehenna, ad quam illico animam transmittit; licet enim ibi anima vivat, dicitur tamen mors, quia, ut ait S. Augustinus, lib. VI *De Civit.*, cap. ultimum : « Si anima in pœnis «ternis vivit, mors potius illa dicenda est, quam vita : nulla quippe major et peior est mors, quam ubi non moritur mors, » juxta illud Poete :

Immortale malum nulla debile morte.

Huc quoque respexit S. Jacobus, quia mortem hanc peccantium, qui tentatione vincuntur, opponit corona vite quam patientes, qui tentationes vincunt, et in hac victoria constantes perdurant usque ad mortem, post eam illico adipiscuntur in coelis, uti dixit vers. 12. Hæc est mors secunda et «terna, cujus illa prior est quasi conceptio et inchoatio. De hac accipit hunc locum Theodorus Studita, serm. 113; S. Fulgentius, lib. I *ad Monimum*, cap. v, Lorinus et alii.

- > • Consummatur ergo peccatum, *primo*, per plenum et deliberatum in illud consensum internum. *Secundo*, et magis, dum consensum hunc in opere externo consummat, v. g. dum homicidium mente designatum reipsa perpetrat. *Tertio*, cum in eo se obtinuit, vel iterat, vel consuetudinem sibi inducat, et de huc S. Jacobus hic loqui censet Thomas Anglicus. *Quarto*, dum in eo moritur transitque ad mortem «ternam : mors enim est vite rerumque omnium consummatio et finis. Unde et Christus pro peccato inoriens in cruce, dixit : « Consummatum est, » etc. d. Hic mei holocausti, inquit, obediens et patientiæ consummatione et morte satisfacio, et aboleo peccatum,

ejusque consummationem quæ in morte consistit. Opponit S. Jacobus concupiscentiam patientiæ? in eo quod, sicut patientia perfectum opus habet, sic et concupiscentia perfectio et consummatio sit ipsa mors.

Generat mortem. — Nota hic insignem metaphoram petitam a generatione humana, qua peccati generatio et prosapia describitur : nam mater peccati est concupiscentia, pater est libera voluntas; semen matris est suggestio et titillatio, vel voluptas quam ingerit excitatque concupiscentia; semen patris est ipse consensus voluntatis, prout est in fieri. Proles est ipse consensus, prout consideratur in facto esse, hic enim est ipsummet peccatum. Proles autem hæc *primo*, est imperfecta, vehit embryo et fœtus incompletus: talis est consensus semiplenus, sive peccatum veniale ex indeliberatione. *Secundo*, est proles omnino formata et perfecta : talis est consensus plenus, sive peccatum mortale deliberatum. De peccatis enim quæ ex objecto et levitate materia tantum sunt venialia, hic directe non agit S. Jacobus. Nepos peccati est actus externus, v. g. ipsum homicidium. Pronepos est consuetudo peccandi. Abnepos est mors in peccato. Trinepos est mors æternæ gehenna. Ecce quam mala et misera soboles a peccato, quasi a tritavo proseminata succrescit. Quocirca vere S. Augustinus, lib. V *Contra Julianum*, cap. vi : « Concupiscentia carnis, ait, adversus quam bonus concupiscit spiritus, et peccatum est, quia inest illi inobediente contra dominatum mentis; et poma peccati est, quia reddita est meritis inobediente; et causa peccati est, defectione consentientis, vel contagione nascentis. »

Contraria est generatio et prosapia boni operis et virtutis. Ejus enim mater est voluntas, pater gratia Dei, semen sancte cogitationes et inspirationes. Harum enim dulcedine allecta voluntas per gratiam Dei parit bonum opus, v. g. pœnitentiam et propositum efficax mutandæ vite, quasi prolem spiritualement, juxta illud *Isaiæ* cap. XXVI, vers. 18 : « A timore tuo concepimus et peperimus spiritum salutis, etc. » Septuaginta legunt. Augustinus, serm. 20 *De Verbis Domini*. Nepos est ipsa propositi exsecutio, viteque mutatio. Pronepos est perseverantia et progressus in hoc bono proposito. Abnepos est mors in eo. Trinepos est corona vite et gloria æterna. Hæc ergo est generatio Dei et filiorum ejus, quam diabolus quasi simia mediante concupiscentia imitari, imo evertere et occidere satagit, sicut occidit Adamum per Evam.

Sapienter S. Augustinus, *hom.* 42, inter 30 : « Vel mortem, ait, time, si peccatum non times : peccatum enim cum consummatum fuerit, generat mortem. Nondum times peccatum : time quo perducit peccatum. Dulce est peccatum, sed amara est mors. Ipsa est infelicitas hominum; propter quod peccant morientes, hic dimittunt, et ipsum

premium seenni portant. Per eas propter pecuniam, villam, mulierem? hic dimittenda sunt, quando oculos in morte elau'cris, et ipsum peccatum quod committis, tecum portas, ut te comburat in omnem œlcmitem. » Concupiscentia* enim sunt folles et fomenta gehennm, juxta illud *baia* i., II : «Ecco vos o i nes accendentes ignem accincti flammis, ambulate in lumine ignis vesti i, et in flammis quas succendMis. Do munti mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis. » Ita Israclit® murmurantes el concupiscentes carnes, a Deo puniti sunt morte, et sepulti in sepulcris concupiscenti®, *Num.* xi, 33. Plura et recentiora hujus rei exempla recen«ct B. Petrus Damianos, lib. VII, epist. 19 *ad Dian'am Comitssam*. a Vectigal ergo cupiditatis est calamitas, » ipsaqtte mors, juxta illud fsatœxiv , II : «Subter te sternetur tineas, et operimentum tuum erunt vermes. » Dum ergo tenturis concupiscentia , cogita mortem, cogita tineas, cogita vermes et bufones, qui carnem tuam depascentur; in caque tanto magis dcliciabuntur, quanto delicatius eam nutritiveris el impinguaveris. » Sed hæc exilia sunt, et preludia tantum mortis æternæ igni«que gehennas, de quo Isaías, xxxiii, 11 : « Quis pot. rii habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? »

Veri. If. 1G. NOLITEITAQI E tIII AU F, FIATItS,—Mr .

id est, non sinatis vos deduci et in errorem abduci a Simone Mago, hærelicis aut philosophis, ut scilicet cum tentamini, dicatis cum Simone, vos a Deo tentali : Deum enim auctorem esse omnium tam malorum, quam bonorum; aut ut dicatis sapientium et patientiam proprio ingenio et virtute comparandam esse, non autem postulandam a Deo, uti docui vers. B : tota enim disputatio Jacobi hucusque fuit de patientia et concupiscentia , nimirum docuit patientiam in qua sapientia Christiana consistit, flagitandam a Deo, ut concupiscentiam vincamus : Deum enim esso auctorem omnis boni et nullius mali, omnis virtutis et nullius concupiscenti®. Unde errores hosce omnes una sententia et axiomate, quasi Iclhifero telo prosternens, subdit : « Omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, n Paris enim erroris cl impietatis est, vel cum Simone aliquid mali Deo adscribere, vel cum Philosophis el Pclagianis aliquid boni adimere. Impia enim et alhea est illa Philosophi vox de Jove, sive Deo :

Det vitam, det opes, animum equum milii ipse parabo.

Ex adverso magna sapientia est sapere , et practice inlcelligere hanc veritatem, nos a nobis nil boni habere, nil sapieutiæ, nil virtutis; sed totius (UIn j(j jJe(J t]ouan(j CUIII immiii agnitione et gratiarum actione acceptum firre. Sapuit hoc S. I ranciscus, cujus per noctes integras hæc una'erat meditatio et oratio : «Quis ego, Domine, quis tu? Ego abyssus nihili, ignoranti®, miseria', ma-

liti® : tu abyssus omnis essenti®, sapienti®, felicitatis et bonitatis. Abyssus creo me® inopi n luam abyssum copi® invocat, o Sic cl Christ.i» S. C dh trin e Senensi hæc duo documenta dedit : « Cogit i quæ tu, quis ego. Cogita de me, et c o cogitabo de te. »

Idipsum cœlesti illustratione didicit noster Petrus Cánidos, Germani® apostolus : nam, ut in ejus Vila, lib. I, pag. ®S7, scribit P. Sacehinu5, cum Lauretum pergeret Deipara cellam veneraturus, « Ancon® in templo aperuit Deus oculos mentis, novumque de cado lumen infudit ingens, fidele, magnorum caput ac fontem laudum. Monstrabat id lumen interiori oculo verum finnumque fundamentum religiosa* vitæ; simulque docebat , quemadmodum consilia ei sua omnia imponere, el “ludia omnia ac facta deberet. Fundamentum autem erat «uimel cognitio intima, per quam penitus comprehenderet vilitatem inanitatemque suam, quam foret ipse nihil, quam boni nihil neque nosset, n'*que vellet per so , neque posset, neque haberet; cum omnium bonorum initia, inedia, extrema in uno sila Deo, nec usquam alibi, prelerquam in Deo ab ratione utentibus collocanda si.it. » Hoc lumen novum et insolitum magna grati irum actione celebravit Canisius, eique quasi fun lamento omnes suas actiones supci struxit, soli Deo dans gloriam : sibi vero defectum , correctionem, miseriam. Inde tanta moles ædificii, tanta gratiarum et animarum messis succrevit.

17. Osine dati h optimcm ,— i-jxM , id est bonum ; idque *primo*, simpliciter, *q. d.* Omne datum bonum est a Deo dante : omne vero datum malum non est a Deo ; sed vel a dæmone, vel a concupiscentia.

Secundo, a bonum » hic wr' iVo.™ insigne et pr®stans,optimuinqueinlelligitur, nimirum «donum perfectum,» ul subdit,qualis est patientia, sapientia et victoria concupiscenti® : de quibus hucusque egit S. Jacobus; ac generatio et filiatio divina, de qua mox explicans subdit : « Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium, owwtpx», id est *primitia*, creatura* ejus. » Hæc enim est donum perfectum et datum optimum, uti ad illam respiciens recte el solerler vertit noster Interpres : ita datum hoc et donum ad sapientiam refert S. Cyrillus, lib. IV *in Joannem*, cap. XXV , cl alii.

Hoc donum « desursum est, » quia descendit a Deo patre luminum, qui glori® su® thronum sursum posuit in cœlis, de quo ait .Moses *Deuter. Uil*, 27 : « Ascensor cœli auxiliator tuus; habitaculum ejus sursum. » Vide ibi dicta.

Nota *primo* : l'ro *datum* grace est *Sin;*, id est, *donatio*; «donum» vero grace vocatur *q. d.* Non donum omne est a Deo, sed et ipsa doni *Sin;*, sive donatio. Mulli enim donant dona non sua, sed aliena, vel sua, sed aliunde accepta; aut sua non tam dant quam vendunt :

Deus autem doni omnis quod donat, et simul ipsius donationis gratuita et liberalis est auctor, imo creator. Verum Noster vertit *datum*, quia sæpe per metonymiam ipse actus significat obiectum, puta datio significat datum, sive donum. Idem ergo est a datum optimum,» quod « donum perfectum;» utitur enim exaggeratione S. Jacobus ut donum Dei amplificet. Sapienter Trimegistus in *Asclepio* : a Omnia Deus, ait, et ab eo omnia, et ejus voluntatis omnia : quod totum est bonum, decens, immutabile, prudens, ipsi soli sensibile et intelligibile : et sine hoc nec fuit aliquid , nec est, nec erit : omnia enim ab eo, et in ipso, et per ipsum. »

Nola *secundo*, per *datum* cl *donum* posse cum Didymo quodlibet accipi, sive illud sit naturæ, sive gratiæ, sive gloriæ : omnia enim dona et opera Dei optima et perfecta sunt, *Genes*, i, 31; Do nm *Dcuter*. XXXII, 4. Proprie tamen duo posteriora sPecial S. Jacobus, alloquitur enim fideles qui donum fidei, grati®, sapienti® et patienti® a Deo acceperant, certaque spe exspectabant donum gloriæ: unde Thomas Anglicus *datum* accommodat donis, quæ dantur in via, *donum* iis quæ in patria. Quocirca recte *primo*, hunc locum contra Pelagianos, negantes gratiam ad bene vivendum a Deo postulandam esse, intorquet Concilium Arausicanum, *Can.* ult., et sæpe S. Augustinus, quin cl Theophilus in Concilio Ephesino per *donum* accipit Spiritum Sanctum, ejusque dona, puta remissionem peccatorum, sanctitatem, sapientiam, etc., quæ Christus e cœlo in fideles suos demittit. Alii accipiunt ipsummet Christum, qui seipsum cum suis donis immenso amore nobis dedit, et indies dat. Ille enim est datum optimum et donum perfectum, idquo multipliciter : nam, ut cauit Ecclesia ex l'horna :

So nascens dedit socium,
Convesrens in edulium,
Se morieos in pretium,
S* reguans dat iu pnemium.

Scordo. *Secundo*, recte quoque Auctor Imperfecti, homil. 39 in *Matth&um*, donum perfectum adaptat ad potestatem regiam Principimi et Prælalorum : hæc enim omnis a Deo descendit et datur, uti docet Apostolus *Roman.* xui, l ; quin et Titus Imperator apud Suetonium non timebat insidiatores, dicens a principatum fato dari.» Melius Agalho Pontifex, episl. *ad Herodium et Tiberium*, per donum optimum accipit sapientiam principum, qua cognoscant et confiteantur se potestatem a Deo accepisse, nec eam posse sua prudentia et viribus recte administrare, sed ad hoc egere directione Dei et sapientia ab eo infusa: hoc enim esse donum Dei optimum.

Tritio. *Tertio*, S. Jacobus vult fideles poscere a Deo non quale quale datum et donum, sed optimum et perfectum, Ium quia Christianismus esi stabis ei professio vil» oplimæ cl perfecti®; lum quia

Christianos vult eniti ad omnem Christianismi perfectionem : uti revera enitebantur ejus mvo primi Christiani. Vult enim eos pollere eximia sapientia et patientia, ut summe gaudeant in tentationibus, persecutionibus et martyriis. Quocirca Cassianus, lib. II *Instit.*, cap. x, per «donum perfectum » accipit perfectionem virtutum ; et S. fulgentius, lib. I, (*pist.* 4 : «A Deo, inquit, emanat totius bonæ voluntatis non tantum principium, sed et perfectio. » Id probat ex S. Jacobo dicunt : a Omne datum optimum, etc. Deus enim est qui operatur in suis et velle et perficere. » Et S. Hieronymus, Jib. I *Contra Jovinianum*, ac S. Augustinus , lib. I *De Virgin.* cap. iv, per « donum optimum et perfectum » accipiunt virginitatem, quam virgo non sibi, sed Deo humiliter ascribere debeat, uti docet Apostolus , I *Corinth*, vu, 7. Cyrillus vero, lib. IV in *Joannem*, cap. xxv, per « donum optimum et perfectum » accipit perfectam cognitionem Christi et veritatis; hanc enim esse summam gratiam, idcoque a solo Deo exspectandam : cognitionem (inquam) non nudam et aridam, sed Dei amore informatam et ardentem. Summum enim Dei donum est chantas, l *Corinth*, xui, 1. Glossa vero accipit gratiam robustam et virtutem perfectam, qualis baptizatis datur in Sacramento Confirmationis. Alii idipsum adapt ml vil® religioso* : hæc enim optima est et pu fecla. Ha noster Alvarez, lib. V, *part.* I, cap. i. Alii per «donum optimum » accipiunt tribulationes et cruces : has enim vers. 2 vocavit omne gaudium. Alii accipiunt Eucharistiam. « Quid enim bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum et vinum germians virgines?» Za<7i. ix, 17. Hæc partialia dona sunt, non « omne donum,» ut ait S. Jacobus.

Denique humilis et verax fidelis sapiat cl confiteatur cum S. Augustino, *Soliloq.* cap. xv : « Si quid boni est, parvi vel magni, donum tuum est, Domine : et nostrum , non nisi malum est. Unde igitur gloriabitur omnis caro? Num juid de malo? Hec non est gloria, sed miseria. Sed numquid gloriabitur de bono? Tuum, Domine, est bonum, tua est gloria : qui enim de bono luo gloriam sibi quærit, cl non libi quaerit, ille fur est et latro,et similis est diabolo, qui voluit furari gloriam luam. »

Deiasexdexs a Pat ke luminum. — « Patrem lumen » vocal Deum et SS. Trinitatem. *Primo*, quia respicit ad sapientiam, quam dixit postulami.un pnmnm a Deo : sapientia autem est lumen mentis, cujus paler, id est auctor, est Deus.

Secundo, quia respicit ad solem; hic enim est Scco> pater omnis luminis in mundo. Nulla enim crea-(lu'u tura corporea ila repræsentat Deum, sicut sol : Deus enim est sol quidam increatus, lucidissimus et beneficentissimus, qui omnia suæ benefici® luce et radiis illuminat, vivificat et perficit. Undo S. Dionysius, cap. iv *De Divin. Nomin.* : a Clara (ail) expressaquo divinitatis imago est

magnus hic sol, lotus lucens, ac semper splendidus, omnibus etiam quæ ejus lucem capere possunt, collucet, habetque lumen per omnia diffusum, sursum et deorsum. Ac si quid est quod de eo non participet, id ejus luminis tenuitati aut parvitati non esttribuendum, sed iis, quæ quia apta non sunt ad capiendum lumen, ad id capiendum non explicantur. Itaque illius radius immensa splendoris magnitudine penetrat, ad vitam excitat, alit, auget, absolvit, purgat, renovat : ac lumen mensura est et numerus horarum, dierum toliusque nostri temporis; colligit convertitque ad se omnia quæ videntur, quæ moriuntur, quæ illustrantur, quæ calescunt, et uno nomine ea quæ ab ejus splendore continentur : itaque ἰΧΙος, id est sol, dicitur, quod omnia ἡμετέροις, id est, congreget colligalque dispersa : caque omnia eum expetunt, quæ sensu percipiuntur, aut quod cernere cupiant, aut sentire, illustrari, calescere, omninoque contineri a lumine. » Ecce hic est paler luminum, hic est sol lucidissimos divinitatis. Perperam ergo Anastasias Sinaita, lib. IV *Hexaem.*, censet ἰΧΙΩΣ esse nomen ἡλεβραῖον, idemque quod *Eli* id est, *Deus meus*, ideoque Christum in cruce sole obscurato exclamasse : «Eli, Eli, lamma sabacchanifn Vide octodecim analogias solis et regis, ac magis Bei, qui est Rex regum, quas recensui *Isaia*: xlv, 1.

tvilnm. *Tertio*, Deus est « Pater luminum, » id est bonorum : omnis enim boni Causa et symbolum est lumen. «Ex ipso enim bono lumen est, et bonitatis imago. Itaque lucis nomine ipsum bonum celebratur, quasi in imagine exemplar expressum. Divinitatis enim bonitas omnia illustrat, efficit, vivificat, continet, perficit; estque eorum quæ sunt et mensura, et æternitas, et numerus, et ordo, et complexus, et causa, et finis.» ait S. Dionysius, *De Divin. Nomin.*, cap. iv. Hinc Ecclesia ad Primam, orans pro ope et directione Dei ad omne bonum toto die peragendum, ait : « Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, et opera manuumstrarum dirige super nos. » Splendor enim et serenitas faciei signum est favoris et opis, benevolenti et benefici. Unde identidem orat Psalter : « Illumina faciem tuam super servum tuum: » et *Psalms*, lxxxv, 1 : « Illuminans, ait, tu mirabiliter a montibus æternis, » scilicet ut nos a tenebris obsidionis liberes, cædendo castra Sennacherib ex montibus Sion et Moria, ait Theoclorctus et Eulhymius ibidem.

Hinc Joannes Alba Electorum, cap. xvi, a Patrem luminum » interpretatur « auctorem omnium bonorum. » Lumen enim est primum mundi bonum, per quod fruimur cæteris. Unde et primo creatum est a Deo, dicente : « Fiat lux. Et facta est lux ; » illicoque additur : « Et vidit Deus lucem, quod esset bona, » *Genes*, i, 4. Hinc ex adverso Tobias Rapimeli appiccanti gaudium : « Quale, ait, gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo et lumen cæli non video? » *Tob.* v, 12; et cap. x,

vers. 4, filian vocat ἡμετέροις oculorum, suorum, id est, omne suum bonum, id est, sicut videre bona Hebræis significat potius bonis: ita et videre lumen, idem denotat, ut *Psalms*. xxxv : « In lumine tuo videbimus lumen, » id est, in te summo bono fruemur omni bono. Sic ait Pacatus in *PuneQyrico Theodosii* : « In ipsis sialim Imperii auspiciis privatorum domos adibat, et urbis angulos, qui nunquam imperatorium solem vidissent, pio lumine complebat, n Ille sensus symbolicus magis est quam litteralis.

Quarto, quia S. Jacobus opponit Deum concupiscenti, quasi lucem tenebris : concupiscentia enim cæca est. hominemque excccat : unde Deus, inquit, quam paler luminum invocandus est, ut sua luce omnes concupiscente tenebras illuminet et dispellat.

Quæres : Quot modis et rationibus Deus, et S. limitas dicitur « Pater luminum? » Respondeo, sex : *Primo*, quia ad intra, sive in essentia sua Densest lux increata, originalis et immensa. Vide S. Dionysium, cap. iv *De Divinis Nominibus*. Unde et S. Paulus ait Deum habitare lucem inaccessibilem, 1 *Tim.* vi, 16 Rursum singulæ personæ SS. Trinitatis sunt lux immensa ; sicut enim a luce procedit lumen, ita a Patre procedit Filius, juxta illud Symboli Nicæni : « Lumen de lumine ; » sic et Spiritus Sanctus a Patre et Filio procedit ut lumen. Unde Ecclesia in hymno Pentecostes eum invocans: Veni, inquit, lumen cordium. Quocirca S. Dionysius, cap. n *De Da in. nomin.*, Tertullianus, Justinus, Nazianzonus et alii mysterium Trinitatis per lumen explicant, n ipote in quo sunt tria distincta et coæva; quæ tamen unum quid videntur, nimirum lumen, splendor et calor. Rursum sicut lumen sine ulla sui imminutione producit secundum et tertium, ita Paler sine ulla sui jactura generalis ilium et spiritalis Spiritual Sanctum, cisque suam deitatem communicat. Audi Nazianzenuni. *orat.* 30 : « Lumen, inquit, hoc in Patre et Filio et Spiritu Sancto consideratur, quorum opulentia naturæ identitas est, atque una eademque splendoris prosullatio. » Idem, *oratione* : « Deus, ait, est lumen inaccessibile, ac successioni minimo obnoxium, nec principium habens, nec finem habiturum, nec in dimensionem cadens, perpetuo fulgore rutilans, trino splendore micans, et tale, ut paucis, imo ne paucis quidem, perspicua sit ipsius magnitudo. » Unde rursum S. Dionysius ita orditur suam *Uicrarchiam cælestem* : a Omne datum optimum, aile, et omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum, etc. Itaque appellato Jesu, qui lux est Patris, quæ est, quæ vera est, quæ omnem hominem hunc mundum vementem illuminat, cujus benignitate nubis ad Patrem Licis auctorem adilvr patuit, ad illustrationes sanctarum Scripturarum veniamus, cælestiumque mentium atque naturarum hierarchias consideremus, Jumenque illud primogenitum, etc.; ac rursus uosex co ad sun-

01

pliccm ipsius radium spbndoremque referamus.» Et S. Augustinus, semi. 122 *De Diversis*, cap. xv: «Ipsum Verbum, ail, Dens incommutabilis est, sicut Deus, apud quem est Deus. Nihil in ilia persona cogites detrimenti, vel commutationis : Deus enim Pater luminum, apud quem non est commutatio, nec momenti obumbratio. » Denique ab Apostolo *Hebr. i*, 3, Filius Dei vocatur « splendor gloria?, et figura substantia! Patris. »

Io, *Secundo*, quia Deus ad extra producit angelos, qui loti sunt intelligentes et lucidi, de quibus proinde ait Nazianzenus, *orat. 2 De Pascha* : « Secundi splendores procreati sunt, primi splendoris comministri, primario Dei fulgore collucentes. Ille ob splendorem Lucifer,» etc.; item homines qui pariter natura sunt intelligentes : undo ct homo a Græcis φω; id est *lumen*, vocatur propter rationis usum, ait Nazianzenus, loco jam citato. Insuper Deus producit homines, aves, pisces et animalia quæ pollent lumine oculorum, æque ac imaginationis et phantasiæ.

Tertio. *Tertio*, quia Deus est Pater auclorquo solis, lune, stellarum omniumqno luminum, adcoque primo ominum lucem creavit, dicendo : «Fiat lux,» *Genes, i*, ait Nazianzenus, *oratione* 43. Hoc 4 quod canit Baruch, cap. in, 33 : « Qui emittit lumen, et vadit : et vocavit illud, et obedit illi in remore; stellæ autem dederunt lumen in custodiis suis, et loelataesunt. Vocatæsunt et dixerunt : Adsumus. Et luxerunt ei cum jucunditate, qui fecit illas, nicest Deus noster.» Rursum est auctor cujusvis lucis, id est, vilæ, puta angeliche, humane, animalis et vegetativo*. Denique omnes creature suo lumine, id est, sua pulchritudine, ostendunt suum Creatorem quasi Patrem luminum. Nam, ut ait Sapiens, cap. xnr, li : «A magnitudine speciei et creature cognoscibililer poterit Creator horum videri. »

(Hrto. *Quarto*, quia producit omnia lumina supernaturalia, puta fidem, sapientiam el patientiam, cælerasque vii lutes, quæ non sunt aliud quam lumina mentis, a Patre luminum derivala, ut quidam Sanctorum dixit. Huc maxime respexit S. Jacobus : vult enim patientiam, sapientiam ca terasque virtutes non nobis, sed Deo ascribi, ab coque postulari. Unde ct baptismus a S. Dionysio aliisque Græcis vocatur φωτισμός; (quin et a S. Paulo, *Ilcbr. vi*, 4), id est *illuminatio*, quod per eum Deus tiddibus infundat fidem, sapientiam, gratiam, cbaritatem oinuesque virtutes Christianas, quæ sunt lumina qua dam supernaturalia. Vult ergo S. Jacobus fideles a Patre luminum poscere lumen intelligenti®, ut cognoscant ct sapiant virtuti s illas sublimes mundo paradoxus, quas paulo ante docuit, nimirum tribulationem esse gaudium ct felicitatem ; patientiam habere opus perfectum; humili gloriandum esse in sua exaltatione, diviti autem in sua humilitate erubescendum; beatum f e qui suffert tentationem, etc. Hæc enim sunt axiomata quæ omne rationis el philosophi® lu-

men et dictamen transcendunt, nec nisi lumino divino a Patre luminum infuso capiuntur. Undo Nazianzenus, *orat.* 40, docet Deum esso lumen quoddam : «Quo princeps animi nostri pars illustratur, ac nostri secundum Deum gressus diriguntur ; » imo Christus : a Ego, ait, sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vita?, » *Joan*, vin, 42.

Quinto, quia omne lumen propheticum deseent dii a Deo, quasi Patre ct auctore luminum; Deus enim omnibus Prophetis sua oracula inspiravit, ct quasi lumina revelavit : de quo dixi initio Comment, in Prophetas. Inde S. Dionysius, cap. IV *De Divin. Nomin.*, aiCbonum vocari lumen mentis, quod mentem spirituali luce impleat, cique sacrum lumen largiatur : « Lux ergo mentis, ait, dicitur bonum, quod lucem omnem superat, quod quasi radius fontis lucisque manans effusio mentem omnem ex sua plenitudine illustrat, omnesquo mentis facultates renovat, omnes complexu suo continet, congregat ct colligit. » Idem, cap. vu, docet modum inlelligendi divina esso, a si nos loti extra nos simus, totique Dei flamus: pretaim enim nos Dei esse quam nostros. Ita enim demum nobis divina tradentur, si cum Deo simus.» Et inferius usserit, sapientia universæ mentisque omnis, ac rationis et sensus omnis divinam sapientiam principium, esse causam procreati icein, perfectionem, custodem ct finem.

Sexto, quia lumen gloriæ, quo Angeli el Beati omnes vident Deum, coque fruuntur et beantur, promanata Deo quasi Paire luminum; de (pio Psaltes, *Psalms*, xxxv, 10 : «Quoniam, ait, apud te est fons vilæ, el in lumine tuo videbimus lumen. » Horum omnium auctor est Deus : merito ergo « Pater luminum d indigilatur, nimirum, ut ait Poela :

Ipse est venis fons lucis dans lumen in oculo lumen.

Porro hoc lumen gloriæ in electis Deus ex anima derivabit in corpus, illudquo faciet splendidum el gloriosum per dotem claritatis in illud transfusam. Unde Christi facies in transfiguratione resplenduit sicut sol, *Matth.* xvii. El Angeli in corpore assumpto representantes gloriam corporis Christi resurgentis, apparuerunt fulgidi, imo fulgurantes. «Erat, inquit S. Maltheus, cap. xxvn, vers. 3, aspectus ejus sicut fulgur.» Denique «justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum, n *Mattii*, xin. Quocirca Ecclesia invocans Christum quasi Patrem luminum, in festo Transfigurationis ad Laudes, ita jubilat :

Amor Jesu dulcissime,
Quando cor nostrum visitas,
Pellis in cutis caliginem,
Et nos reples dulcedine.

Quam felix est quem satias,
Consors paternæ dexteræ !
Tu vera lumen patria* !
Quod omnem sensum superat.

Splendor paterna? gi n@,
incomprehensa bonitas,
Amoris tui copiam
Da nobis per presentían» ,

■diM- Apud quem (greco rap* 4, id est in *quo*, vel a
'nn? *QUO' Ve^ l,s**ft*'us aPu^ 9'^77*») NON EST TRANSMOTA-
brino tio (localis, qualis est solis dum mutat locum et
quadra- ab Oriente movetur in Occidentem), nec vicissi-
ricx. TUDIKW (græcc t^oîwJç, quod OEcumenius explicat,
conversionis) obumbratio.

Dupliciter enim sol causât tenebras et umbram.

Primo. Primo, motu diurno, dum eo linito abit et occi-
dit in vespera; hæc est transmutatio localis. Se-
cundo, quadam vicissitudine et vicaria sui con-
versione a tropico Cancri in tropicdm Capricorni :
hac enim varias apud varios generat umbras :
quo cnim magis accedit, eo minores; quo magis
recedit, eo majoresparit umbras; Deus vero nec
mutationem, nec conversionem ullam subit : unde
plane tenebrarum est expers, nullasque secum
vehit umbras.

Secundo. *Secundo*, Thomas Anglicus : Apud Deum , ait,
non est transmutatio in natura, quia omnino im-
mortalis est ; nec vicissitudinis obumbratio in ef-
fectu, quia ab ipso semper procedi! lux, nunquam
tenebre.

Tedio. *Tertio*, alii : Apud Deum, inquiunt, non est mu-
tatio accidentalis, ut quod prius voluit. postea
nolit ; ut amet, quod prius oderat; ut ira, metu,
aliavo passione agatur. Nam, ut ail S. Augusti-
nus, Deum alloquens lib. I *Confess*, iv : « Amas,
nec æstuas; zelas, et securus es; pœnitel te, et
non doles; irasceris, et tranquillus es; opera mu-
tas, et non mutas consilium.»

Viario. *Quarto*, germanius alii, *q. d.* Apud Deum non
est mutatio nec vicissitudo luminis gratiæ et Um-
brie peccati, ut scilicet nunc cause! gratiam, nunc
lentet ad peccatum : de eo cnim egit S. Jacobus.
Et Gnucum napaW.a-pi, sive idem est
quod *alternatio*, id est, per vices commutatio,
variatio, vicissitudo, differentia, diversitas, aber-
ratio, præterilio, commutatio : uti serratores li-
gnorum alternant mtttantquo vices, dum nunc
serram elevant, nunc deprimunt. Inde S. Hila-
rius, lib. IV *l)e Trinit.*, vertit, *apud quem non est de-
mutatio*; S. Hieronymus, lib. I *Confra Jovinianum*,
Apud quem non est differentia ; Valablus, *apud
quem non est immutatio*. Alludit ad Astrologos qui
observant stellarum, et presettim cometarum
parallaxin, Id est, variationem in motu, situ,
aspectu : sol cnim ad quem quasi patrem lumi-
num hic alludit S. Jacobus, suam habet paral-
laxin, non in essentia, ncc in luce sibi intrinseca,
sed in motu, situ et lumine quod diffundit.

Dem Nota : Quintuplex est immutabilitas in Deo :
imi.h'i- *primo*, nature, quia immortalis est; *secundo*, qua-
qXtu- blatis, quia inalterabilis est ; *tertio*, loci, quia im-
phdier. mensus est, ideoque immobilis; *quarto*, volun-
tatis, quia constans est; *quinto*, operationis et
ostensionis sui, quia eodem tenore semper ope-

ralur, eumdeinque sc semper ostendit; qualuoç
ultimæ ex prima promanant : quia enim Dei na*
tura pione est immutabilis in se, hinc el tills est
quoad qualitates, loca et voliliones : « Omnis enim
mutatio quædam mortis imitatio est, » ail S, Ber-
nardus, sere. 81 *in Cant.*; etS. Gregorius, lib XII
Moral. XVII, hunc locum sic explicat : « Quid, ait,
mutabilitas, nisi mors quædam est? quæ dura
rem quamlibet in aliud immutat, quasi occidit
quod fuerat, ut incipiat esse quod non erat. Apud
quem non est transmutatio, nec vicissitudinis
obumbratio : ipsa enim mutabilitas umbra cM,
quæ quasi obscuraret lucem, si hanc per aliquas
vicissitudines permutaret. Sed quia in Deo mttta-
bililas non venit, nulla pjus lumen umbri vicis-
situdinis intercidit. » Ende in Cani. cap. iv, vecs.
6, gemit sponsa a donec aspiret dies, » æternitatis ;
act inclinentur umbre,» mortalitatis el mutabi-
litis. Itaque S. Jacobus non loquitur hic de qua-
tuor primis Dei immutabilitatibus, sed de quinta
quoad operationem, *q. d.* Deus in operando non
mutat, ncc variat vices, ut jamcauset sapientiam
el patientiam, jam concupiscentiam, impatientiam
et peccatum; sed idem semper, sibique per om-
nia similis non nisi bona constanter producit,
caque omnia, mala vero nulla. Confert enim et
præfert Deum soli, qui licet in essentia et quali-
tate sit immutabilis, mutatur tamen loco, aspectu
et operatione, ut nunc diem, nunc noctem; nunc
calorem, nunc frigus; nunc aestatem, nunc hie-
mem efficiat. Deus autem uti essentia et qualitate,
itaci loco, aspectu et operatione immutabili* est,
nimirum ut semper lucem, id est bonum produ-
cat, nunquam tenebras, id est malum. IndeGræ-
cum TTXfxjAryr. Proclus in *Sphara*, pro <olis con-
versione usurpat. Sensus ergo est, *q. d.* Deus est
pater luminum et sol mercatus, sed non p ititur,
ut sol noster, illam reciprocationem motus, illu-
minationis et operationis, ut nuncacccdendo lucem
gratiæ, nunc recedendo tenebras errorum et pec-
cati inducat, sed perpetua est lux, constansque
fons omnis luminis.

Nec vicissitudinis obumbratio. — Grece
z-C77.taaua. S. Augustinus pro vidi tur k-
gisscfc-f; ; nam lib. DeS. rtrjin.^cap. vn, vertit,
nec momenti, id est, momentanea obumbratio :
perrr, mini significat *lanrís in libra momentum*, hoc
est inclinaliouem, librationem, impulsu. Unde
Sapiens, cap. xi, vers. 23 : « lanquam ^rrr., id
est, momentum statere, sic est ante te orbis ter-
rarum, et sicut gutta roris antelucani. » Verum
alii passim legunt rpenr, id est conversio, vicis-
situdo, fuga, solstitium; explicat enim. quam vo-
carit mutationem, nimirum vicissitudinis obum-
brationem, idest, vicissitudinem umbre, hoc est,
instar umbræ obumbrantem ; aut vice versa obum-
brationem vicissitudinis, id est, vicariam et per
vicos succedentem luci et *iUuminalioni*, uti
obumbratio noctis suo tempore et vice succedit
illuminationi diei. Est enim *hypidlage* in utraque

voce. S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, legit, nec conversionis *umbraculum*, ct lib. II *Contra Pelagianos*, cap. in : « Deus, ait, lux appellatur, et tenebra* in eo non sunt ullre, quia omnium aliorum lumina aliqua sorde maculantur. Apostoli lux sunt mundi, sed tenebre in eis sunt aliquæ ; nam, ut ait Job, cap. xxv, vers. 5 : Luna non splendet, ct stella) non sunt mundre in conspectu ejus, n

h - Sensus ergo est, 7. d. Noster sol, qui est pater
 * 15,10 luminum, patitur non in se, sed quoad nos, soepe vicissiludinisobumbrationem : mutat enim vices, *primo*, dici et noctis : ut nunc hemisphrerium nostrum, nunc oppositum illuminet; nunc in nostro, nunc in opposito, causet umbram et tenebras. *Secundo*, mutat vices, greco id est, *conversionem*, et a tropico Cancrī in tropicum Capricorni reciprocationem : quare nunc habitantibus sub Cancro, nunc habitantibus sub Capricorno alternat, alternisque auget lucem et umbram, causatque hiemem et æstatem. *Tertio*, sol patitur eclipsin per interpositionem lume inter cum ct terram ; idemque lunam cclipsat, si inter utrumque interjectus sit globus terre. *Quarto*, *soi* repe nubibus, ventis ctprocellis obducitur, obumbratur ct obscuratur. *Quinto*, sol dum est in solstitio hiberno, causât brevissimos dies, in restivo longissimos, in requinoclio requalēs noctibus. Rursum causal et alternat quatuor anni tempora, scilicet ver, æstatem, autumnum et hiemem. Hisce suis motibus, accessibus et recessibus varias cl multiplices efficit umbras, imo quotidie in singula momenta umbra corporum omnium in terra juxta motum solis mutatur : umbra enim sequitur suum corpus lucidum, puta solem, eique per omnia se accommodat; at Deus, qui est sol fixus, immotus cl immensus, nullas in illuminatione et operatione causât umbras, nullas tenebrarum et lucis habet vicissitudines, ut nunc bonum operetur, nunc malum, sed quantum est ex se, illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, *Joan*, i, 9 ; nullam in operando, illuminando ct benefaciendo patitur 7.W, id est conversionem, variationem, fugam, solstitium, diminutionem, umbram, eclipsin ; sed semper ct ubique in omnes ct omnia bcneficientire sure radios explicat ct expandit, nunquam tenebrosus vel umbrosus est, id est, nunquam maleficus aut minus beneficus, imo nunquam consistens quasi in solstitio, et a benefaciendo cessans, sed jugiter operans ct benefaciens exislil. Ha Bcda. Vere S. Fulgentius, *episl.* 4, cap. y : « Ille, ait, nobis omnem Soni sufficientiam subministrat, cujus non minuitur plenitudo cum donat. » Nam, ut ait Sapiens, cap. vu, 10 de Sapientia increata, quæ est Deus : « Inextinguibile est lumen illius. » Quantum ergo est ex parte luminis ct solis hujus, ille per se omnibus præfulgvt, in omnes radios suos spargit ; si quis sua duritie claudat fenestram cordis sui, tenebre* suas sibi, non soli huic ascri-

bat, uti superius dixi ex S. Dionysio. Hæc dos soli Deo convenit, non angelis ; nam, ut ait Gregorius, lib. V *Moral.* cap. xxvir : a Natura angelica etsi contemplationi auctoris inhrerendo, in statu suo immutabilis permanet, eo Lamē ipso quo creatura est, in semetipsa vicissitudinem mutabilitatis habet. » Hinc Lucifer cum suis ex angelo factus est diabolus. Multo « magis homo a fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet, » *Job* XIV, 2. Hinc Dei nomen est *Jchova*, sive « Ego sum qui sum, » *Exodi*, m, 14. Et: a Ego Deus, ct non mutor, » *Mnlach.* m, 6. Vide ibi dicta. Quocirca recte Ecclesia Patrem luminum invocans orat feria 3, ad Matutinum :

Consortes paterni luminis,
 Lux ipse lucis et dies,
 Aufer tenebras mentium, etc.

Et ad Laudes ferire 2 :

Splendor paterna) gloriæ,
 De luce lucem proferens,
 Lux lucis et fons luminis,
 Dies diem illuminans.
 Verusque sol filatere,
 Mirans nitore perpeti,
 J'.lurque Saneti Spiritus
 Infunde noHris sensibus.

Hje Je causa Dei Filius suscepit humanitatem factus homo , ut in ea posset umbras passionum, laborum, crucis et mortis suscipere, quarum incapax erat deitas, uti docet Anastasius Sinaila in 7.70, id est, *viæ diac*, cap. xiii. Unde S. Dionysius, visa eclipsi solis miracolosa in morie Christi, rogans Apollop.h.mcm quidnam hoc sibi vellet, ab eo audivit : « lire sunt, 0 bone Dionysi, divinarum vicissitudines reruin, » ut ipse refert epist. *Ad Apollop.h.*

Hinc *secundo*, Gnósticos cl Manichreos docentes animam humanam esse divino) particulam aure, et de ipsa Dei substantia decidi, confutat S. Augustinus, lib. *De licores*, cap. vi ct XLVi, sic enim deitas mutaretur et minueretur. Creat ergo animam Deus, cl creando infundit unilquo corpori humano debile organizalo.

Tertio, Deus in Scriptura subinde dicitur obumbrare, non quod instar tynbre patiaturs defec-tum, aut variationem luminis; sed quod instar umbre suos ab reslu tentalionum et tribulationum proleget, juxta illud *Tsabn.* xc, 4 : a Scapulis suis obrumbabit libi, ct sub pennis ejus sperabis. » Aut quod in umbra, id est, arcane ct obscure quoad homines hominumque intellectum sua mysteria operetur. Unde de Verbi incarnatione dixit Gabriel ad B. Virginem Deiparam : a Spiritus Sanctus superveniet in te, cl virtus Altissimi obumbrabit tibi, n *Lucæ* 1, 35.

Quarto, hinc S. Augustinus in *Speculo*, cap. xxx, docet SS. Trinitatem esse verum lumen , et rò 9 id est, ipsum ens immobile, immensum, subsistens et constans, a Unus, ait, a se (Pateri, unus

nb uno (Filius), unus ab ambobus (Spiritu[^] Sanctus) : ab uno omnia , per unum omnia , in uno omnia; id est, a se Pater; al) altero, id est a Patre, Filius; ab utroque Spiritus Sanctus; 6 a se, & ab altero, c* ab utroque ; omne autem Z» semper in tribus, et omne c* œqualiter in singulis : verax genitor, veritas genitus, amor amborum Spiritus Sanctus : una virtus, æqualis majestas, par gloria. » Unde eam invocans subdit : a Deus trine et uni\$deus omnipotens, apud quem non est transmutatio, et ideo apud te cursus temporis, dici noctisque alternatio nequaquam variatur. Deus lux vera, qua sine accessu ea quæ eligis, illustras; et sine recessu ea quæ respicis, describis : et ideo in te nullus defectus, nulla mutabilitas venit. Deus, qui in temetipso manendo immutabilis es, sic in se transitoria condidisti, ut apud te transire nequaquam possint ; et ideo in conspectu tuo tempus non defluit, quod apud nos fine decurrit. Deus, in cujus œternitate fixa manent ea, quæ non fixa exterius sacculorum volumina emanant ; et ideo leternitas tua dies est una, quæ nec fine clauditur, nec initio aperitur. Deus, qui sine mutabilitate tui simul cuncta respicis, sine distensione comprehendis, et bona quæ juvas, et mala quæ judicas, et quæ juvans remuneras, et quæ judicans damnas, in his quæ diverso disponis ordine diversus non es. Deus, qui opera tua extra circumdas, et intra reple ; supra regis, et infra fers : et licet sis superior per potentiam, inferior tamen per sustentationem; exterior per magnitudinem, interior per subtilitatem; causa superior et inferior es sine loco ; amplius sine latitudine, subbissine extenuatione, et ideo per melem corporis nusquam es, sed per incircumscriptam substantiam et immensibilitatem incommutabilis natiiræ nusquam decs. » Deinde cap. xxxm, sic Deum alloquitur : « Deus supra quem nihil, extra quem nihil, sine quo nihil, ultra quem nihil, infra quem nihil. Deus sub quo totum, cum quo totum, in quo totum. Deus a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Deus cujus nos fides excitat, spes erigit, cantos jungit. Deus qui petere jubes, et invenire facis, et pulsantibus aperis. Deus a quo averti, cadere est; in quem converti, resurgere; in quo manere, consistere. Deus quem nemo amittit nisi deceptus, nemo quirit nisi admonitus, nemo invenit nisi purus, aut purgatus. Deus quem nescire, mori est ; quem nosse, vivere est ; quem spernere, perire est ; cui servire regnare est. Deus cujus pietatis ope et bene servit subjectus, et dominatur prælatus; et ideo sine te nemo eorum recto incedit tramite, vel ordine. Deus invisibilis et immense, ineffabilis et interne, incomprehensibilis, et corpore immortalis et perpetue, incommutabilis et incircumscripte, mirabilis et benedictus, indicibilis, cui esse est vivere, sapere et intelligere, scire et posse pulchrescere et clarescere; unum et idem es, quia simplex es, et dividi non potes. Tu esiose Deus

incus vivus et verus, Deus pius, Rex nimis magnus. »

Denique hinc S. Gregorius, lib. XII Hora/, cap. Mmth XVII, docet viam et rationem acquirendi mentis, f stabilitatem et constantiam esse, si eam in Deo aoprfnstabili et immutabili defigamus : qui enim in laff creatura cor et spes suas ponit, cum labili fit labilis : qui vero in Deo, cum stabili fit stabilis, ut nulla rerum, temporum, personarum, occupationum, passionum vicissitudine agitetur; sed idem semper, suique similis sit, eodem vultu et animo consistens in adversis et prosperis. « De sanctis, inquit S. Gregorius. scriptum est : Cœli enarrant gloriam Dei ; qui per naturam omnes in semelipsis propriam mutabilitatem habent; sed dum immutabili veritati studiose semper inhærere desiderant, inhærendo agunt ut immutabiles fiant. Cumque ad hanc loto affectu se tenent, quandoque accipiunt ut super semetipsos ducti vincant hoc, quod in semetipsis mutabiles extiterunt, etc. Ipse enim in semetipso solus immutabilis est, de quo per Jacobum dicitur : Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, p Sancti ergo de Deo dicunt cum Psalte, *Psalm*, iv, in quavis occupatione et perplexitate : « In pace in idipsum dormiam et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me. » Quæ fuerunt ultima vota et verba S. Gorgoni®, sororis S. Gregorii Nazianzeni, iisque immortua est, teste Nazianzeno, *orat*, i l, quæ est funebris S. Gorgoni®.

18. Voluntarie enim genuit nos.—Probat Deum Ve » 11 non esse auctorem tenebrarum, id est tenelationis et peccati, sed lucis, id est sapientiæ, patientiæ, oinnisque dati optimi et doni perfecti ; quia genuit nos fecitque filios suos, lucis, inquam, sicut ipse est pater luminum. Hæc enim generatio est datum optimum, omneque donum perfectum ambit et amplectitur. Quid enim Deus neget filiis suis?

Nota : To *voluntarie* S. Bernardus, sermone 2 *ad Fratres*, super hoc, Hæc esi *generatio quærentium Dominum*, refert ad voluntatem hominis, non Dei, q. d. Deus genuit nos reformando voluntatem nostram, ut illa ex impia fiat pia, ex carnali justa et saucia. In baptismo enim regeneramur involuntarie, ulpote infantes ; adulti vero per pœnitentiam sponte assumptam regeneramur voluntarie. « Nunc demum, ait, voluntaria generatio voluntarium exhibet sacrificium, juxta illud *Psalm*. l u i, 8 : Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. Hæc est generatio quærentium Dominum. Quærentium, an habentium dicam? Habentium utique et quærentium ; alioqui non possent quærere non habentes. Verbo geniti, Verbum habent. Nam Deus erat Verbum. » Verum græce est id est *volens*, ut vertit S. Hieronymus, lib. I *Contra Iovinianum*; OEcumenius, *destinata voluntate*; alii, *quia voluit*; alii, *gratuita benevolentia*. Vo, y ergo,

oo/mi/ane, pròno, secernit generationem nostram a generatione Filii Dei : Deus enim ab ælerno genuit Filium, non voluntarie, seti naturaliter el necessario; nos vero generat voluntarie el libere : ila S. Athanasius, semi. 4 *Contra Arian.*, (AS. Fulgentius, lib. II *adifonim.*, cap. un.

£ undo, tò voluntarie significai gratuitam Dei «Wcx'av, id est, *beneplacitum* et *benevolentiam*, qua sine meritis nostris, imo immerentes et indignos, clementer el liberaliter vocavit, elegit, justificavit, regeneravit, juxta illud *Osar*, xiv, 5 : « Dili gam eos spontanee. »

Tertio, « voluntarie » significat nos non casu, aut fortuita Dei voluntate, sed certo consilio, deliberatione, proposito et prædestinalione Dei ab no esse genitos : hoc enim significat feubi. Ha (£cumenius. Hoc est, quod ail Apostolus *Ephes*, i, 9 : a L't notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, etc., in quo etiam et nos sorte vocali sumus, prædeslinati secundum propositum ejus qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut simus in laudem gloriæ ejus. »

Genuit nos. — Ter geniti sumus a Deo. *Primo*, naturaliter dum nati sumus ; tunc enim genuit, id est creavit et formavit nos Deus. Ha Dionysius. *Secunda*, in baptismo, dum in eo renati sumus. *Tertio*, io pœnilenlia, dum post baptismum in peccata relapsi per poenitentiam renovati el regenerati sumus. Aliqui putant S. Jacobino ad lres hosco generationes respexisse. Veruni verius est cum duas posteriores duntaxat spectasse ; has enim fecit Deus a verbo veritatis.» Hoc est quod ait S. Joannes, cap. i, vers. 12 : « Quotquot autem receperunt cum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomino ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. »

Veri Vinco veritatis. — *Primo*, q. d. Per verbum, 7^ 081 Der Filiuin suum incarnatum, cumque 4jlex « veritatis,» id est verum et veracem. Ita S. Athanasius, strim 4 *Contra Ariano**; S. Bernardus, verbis jam citatis, el GEcumenius hic. Nam, ut ail S. Joannes, cap. i, vers. 17 : « Lex per Moysen data est : gratia et veritas per Jesum Christum facta est. » E contrario generatio diaboli fit verbo falsitatis : promittit enim suis bona, sed falsa et fallacia.

Secundo, alii « verbo, » id est, jussu suo veraci, fidei el efficaci; ut veritas hic idem sit quod fidelitas, qua Deus fideliter generationem hanc spiritalem in Christo promissam præslilit et adimplevit.

Trrtiv, alii « verbo, » scilicet sacramentali, dicendo in l' 4iio : « Ego te baptizo ; » el in sacramento pœnitenliæ ; « Ego te absolvo. » Unde Apostolus ait ; « Mundans eam lavacro aquæ, in vt.bo vja, « Lt hes. V, 19.

Quarto, simplicius et germanius, « verbo (Vatn^r-tablus, 5 'imone) veritatis, » id est per Evangelium t»".

el veram Evangelii prædicationem, tum externam, turn magis internam per inspirationem el gratiam Christi : ita passim Interpretes. Unde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*: Christus, inquit, virgo virginitatem docuit verbo veritatis, quod successit umbra ac speciei quæ præcessit in lege, dedicans in scipso virgine primitias virginum suarum. Rursum « verbo veritatis, » id est, per fidem veram : hæc enim est initium justificationis el regenerationis; diciturque *verbum* nit lonymice, quia ex verbo Evangelii predicato el audito concipitur et efiorniat. Peccator enim audiens verbum Dei, ex fide Chrisli mediatoris concipit timorem el spem venite, el ex ea dolorem de peccatis, contritionem et amorem Dei, quibus disponitur ad justificationem qufts i ad generationem spiritualem Dei.

Denique C ijelanus tò verbo explical *ad verbum*, Q,,io q. d. Geniti sumus non ad fabulas, sed ad verbum luiu' veritatis vita et voce prædicandum, et celebrandum.

Moraliter disce qualis quantaque sit hæc generatio el filiatio divina, utpote per quam simus qu*t divin® consortes naturæ, filii et hærcdes Dei, ac gemuit® cohæredes Chrisli. In ea ergo paler est Deus : Dci? semen est gratia provenions, per Chrisli passionem et merita aspirata : mater est voluntas nostra; semen eju\$ est consensus in gratiam et vocationem Del ; proles est homo novus vivens vita grati®, imo ip«o Deo et Christo. Hic enim per justitiam realiter el substantialiter mentem justî inhabitat, sanclifical, informat quasi anima, dirigilque et agit ad omne bonum; uti dixi *Osee* cap. i, vers. 10, el ll *Petri* i, 4. Vere S. Bernardus *ad Fratres de monte Det* : a Formatio hominis, ait, institutio est moralis : vita ejus, amor Dei. Hunc fides concipit, spes parturit, charitas format et vivificat. Amor enim Dei, vel amor Deus Spiritus Sanctus amoris hominis sc infundens, nflcil cum sibi. El amans semetipsum de homine Deus, secum unum efficit et spiritum ejus, el amorem ejus. Amorem ergp Dei in homine ex gratia genitum lactat lectio, meditatio pascit, oratio confortat et illuminat. »

Quocirca Christus Dominus ut hanc generationem el filiationem nobis procurarei, adeorpie ut ipse quasi pater, imo maler nos parturiret el pareret, immensos dolores el cruciatus Lola vita, sed præsertim in cruce el passione sustinuit : adeo ut videretur esse abyssus et mare dolorum, ut merito dicere possit cum Paulo : « Filioli mei, quos iterum parturio, donec ego Christus formetur in vobis. » Et hoc significat hic græcum ànixûr.w, id est progenuit, parluriit, peperit, in lucem emisit. Unde S. Bernardus, serin. IG *in Cantic.* : « Voluntarie, ait, genuit nos verbo veritatis, non stimulo carnalis cupiditatis excussit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deindo

ctînm non pepercit Unigenito pro sic genito. Ita ipse quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicfcsim filium. Quanam fronte attollo jam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? Pudet indigna gessisse genera meo, pudet tanto patri vixisse degenerem. » Idem in tractatu *De Diligendo Deo* : « Si totum, ait, me debeo prome facto, quid addam jam pro refecto, d refecto hoc modo? Nec enim tain facile refectus, quam factus : nam qui semel ct tantum dicendo fecit, in reficiendo profecto ct dixit mulla, et gessit mira, ct pertulit dura; nec tantum dura, sed ct indigna. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum?» Deus enim, ut ait S. Augustinus, plus me dilexit quam se, quia vitam suam dedit pro mea. Quanti est ut homo valeat Deum? ut pretium mortis noslrœ sit mors Dei? ut lytrum vit© me© sit vita Dei? « Video, ait Eusebius Emissenus, hom. 6 in *Pascha*, ipsum transitôse in pretium meum, quandoquidem tam pretioso munere ipsa redemptio agitur ut homo Deum valere videatur, d Quocirca merito Petrus Chrysologus, *serm.* 70 : a Homo, ait, redi ad Deum sic amatus a Deo, et ad illius gloriam da totum te, qui sc totum propter te ad suam deduxit injuriam : ct voca patrem fidens, quem tanto amore tuum probas, seniis, intclligis esse geniarem, »

Ut simus initium aliquod* cniurinx ejus. — Innio, y. d. Ut simus initium Christianismi, Ecclesia; ct fidelium. Aut, ut initiemur, consecremur ct dedicemur Deo. Quare perperam el impie Lutherus consuit justitiam nostram vocari *initium*, quia inchoatu est tantum, non completalo quod permixta sit cum concupiscentia ct peccato mortali : unde non tam esse justitiam, quam tegmen ct pallium injustitiæ : non enim esse aliud quam justitiam Christi nobis injustis imputatam. Hæc enim non renovat mentem, nec regenerat, nec facit novam creaturam, ut ait S. Paulus, *Kp/ies.* cap. IV, vers. 24, cl Jacobus hic. Vide Bcllarminum, lib. V *De Amiss, grat.* cap. xi.

Secundo ct germanius, pro *initium* grace est ζζα:-//, id est *primitiæ*, ut vertit Syrus el S. Hieronymus lib. 1 *Contra Jovinianum*. Ut *simus*, inquit, *primitiæ creaturarum ejus*; aut, ut Valablus, *ut principatum obtineamus inter creaturas ejus*; ct, ut OEcumenius, *ut simus primi ct honoratissimi*; et, ut Beda, *ut simus catcris creaturis meliores*, nimirum ut simus ut primiliæ cx reliquo hominum acervo Deo selecte, ac præeipua pars totius creatur© ejus, cum angelica natura sortem el locum accipientes dignitatis gloriæ) ejus, ut scilicet simus genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, utpole elevati ad filiationem divinam cl ad jus hæreditalis afiernœ; ut tanquam sacrificiorum *primitiæ*, qu© ex optimis rebus seligi solent, offeramur Deo, *participem** effecti grati©, charilatis, amicitur, imo

naturæ divin©. Il i Beda, Tilelmannus, Gagneiis el alii. Sic *Miemot*, id est *elephas*, vocatur « principium viarum D d, » *Job* x1, 14, quia sua magnitudine e t anim dium princeps el rex : atque, ut ailS. Basiliusin *//mem.*, «elephantesvidentur esso quidam anim di montes. » Sic *Prov.* vin, 22, Sapiencia ©terna vocatur «initium viarum Dei.» Sic Christus *Coloss.* ni, 15, vocatur « primogenitus omnis crcaluræ,» el *Psal.* cix, 4 : « Tecum principium (hebraico D1313 *nedabot*, id est *principatus*) in die virtutis tu©.» Alludit Jacobus ad illudi're/n. cap. ii, vers. 3 : « Sanctus Israel Domino, primiliæ frugum ejus. » Israelitas enim ex omnibus gentibus elegit Deus quasi primitias in gentem ct Ecclesiam suam.

Per *creaturam*, vel, ut græce est, creaturas, *primo*, accipe turn homines et animantia, tum omnia creata : horum enim primus el princeps est homo justus. Christus ergo est quasi sol justiti© eximie fulgens omniaque collustrans : justis sunt sicut steli©; sed ita radiis hujus solis aspersi, ut inter omnia lucida lucidius resplendeant; suoque splendore, licet participato, sed mirifice coruscante, solem ip^um quadamtenus referanl. Nam, ut docet S. Thomas, I II, Qu«L CXIII, ari. 9, ad 3, bonum graliæ est majus bono naturæ totius universi, lino S. Augustinus, lib. II *ad Bonifacium*, cap. vi : « Gratia Dei, ait, non solum omnia sidera el omnes cœlo*, verum etiam omnes angelos supergreditur. » Sic sumitur « principium » pro *principatu*, *Apotai.* ni, II: « Qui est principium (id est, pneeipuus et princeps) creatura? Dei ;» ct *Proverb.* i, 7, et alibi dicitur : a Timor Domini principium sapientiae, » hoc est, præeipuum quiddam, cl in sapientia pnestanlissimum. Sic sapientia dicitur «principium viarum Domini, » *Job* x1, l i; et « Initium vitæ hominis aqua ei panis,» *Eccli.* xxix, 28; ct «Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris hibcl fructus illius, » id e»4, obtinet prunas partes in dulcedine, inter omnia dulcia dulcissimus est, *Eccli.* cap. xi, vers. 2. lia noster Augustinus Quiros hic. Alludit ad primatum el dominium Ad© datum in animalia cælerasque creaturas, *Genesi* t, 28, quod peccato perditum recuperant justis per Christum, inchoate in hac vita, perfecte in futura.

Secundo, pressius el nervosius per *reataras* accipe fideles reocréalos et regenéalos in baptismo. Hi enim per Christi gratiam fiunt novi homines, et novæ crcaluræ ipsius, ut ait Apostolus, *Ephes.* cap. ii, vers. 10 : a Ipsius, inquit, sumus fictura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus,® etc.; cap. iv, vers. 21 : a Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et snuditelo veritatis. » Vide ibi dicta. Dicit ergo Jacobus, primos fideles a Christo gemios esse primitias creaturarum, id est filiorum ejus, pula fidelium deinceps futurorum; ideoque primitias *Spiritus Chri** sii accepisse, quttsl in posteros verbo et exemplo

tmnsfiinderent et prosemarent : uti reipsa fecerunt Apostoli, Martyres et Virgines, qui primo illo sacculo in omni sanctitate effloruerunt, ac perfectæ virtutis illustre exemplar futuris omnibus dederunt. Ita S. Fulgentius, *Contra objectiones Arianorum*, cap. m, censet Apostolos hic vocari *initium creaturæ*, quia primo a Christo fuere vocati et regenerati, ac per cos cœcri fideles : Apostoli enim acceperunt primitias Spiritus Christi. Unda addit Jacobus *aliquod*, quo significat primitias has, tum esse paucas, quæ magna deinceps fidelium sobole propagandas et multiplicandas sint; tum e multis electas esse et eximias; tum carum gratiam et dona esse lanium inchoata, complenda enim esse per gloriam in cœlo. Sic Simon Magus dicebat se esse aliquem, magnum scilicet et eximium, *Actor*, vu:, 9. Sicut ergo elephas creatus est princeps bestiarum, homo animalium, Lucifer angelorum et populorum, Christus omnium creaturarum, uti paulo ante dixi : ita Apostoli et viri Apostolici a Deo electi et effecti sunt principes filiorum Dei, puta fidelium, loliusque Ecclesiæ, quæ est creatura, id est nova progenies, familia et prosapia Dei, quos proinde Patris luminum mysticos esse montes, de quibus ait Psalles, *Psal.* i.xxv, 3 : a Illuminans tu mirabiliter a montibus ætemis,» censent ibidem S. Augustinus et S. Hieronymus.

Mystice Œcumcnus, per primitias accipit sacerdotes, quos Deus in Ecclesia voluit esse principes et honoratissimos : sic enim Deus ex duodecim tribubus Israel pro eorum primogenitis » legit et accepit Levitas, ut sibi in tabernaculo deservirent, sacraque et sacrificia peragerent, *Numer.* in, 12.

Hinc infert S. Athanasius, tractat. *De Passione*, eos qui denominali sunt quasi primilke, si quid ex se profanis usibus tribuant, id Deo suffurari. ¶ Illud, ait, sciendum, quod quæcumque promissimus Deo, jam nostra non sunt, sed in ære Dei sunt; adeo ut si quid indo subtraxerimus, haudquaquam id faciamus velut quæ nostra sunt usurpantes, sed ut quæ Dei sunt sacrilegio depredantes. ¶ Et S. Bernardus *ad Fratres de monte Dei* : « Nolite, ait, negligere, nolite tardare : grandis vobis restat via : non solum vovistis omnem sanctitatem, sed omnis sanctitatis perfectionem, it omnis consummationis finem : non est vestrum solum attendere quid præcipiat Deus, sed quid velit. Aliorum est Deo servire, vestrum adhærere. »

19. Scit is. — Legit ici, jam legunt ôçt, id est itaque, vel quapropter, q. d. Quapropter, fratres mei, si omnis homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum. Verum Latini passim legunt tçt, id est, srths. E't clausula dictorum, q. d. Sal scitis, o Christiani, ea quæ dixi esse vera et a çIrrisio Christianis tradita ; ac proinde ea plane in cor vestrum demittite, in praxiu operando redigite.

Sir AUTEM OMNIS HOMO VELOX AD AUDIENDI M.— Transit hic S. Jacobus more epistolari ad alia dogmata de formanda lingua et ira. Ocçasionem autem commodam eo transeundi accipit ex iis quæ, vers. 5, dixit de sapientia, ac modo tum eam comparandi, nimirum per orationem ; tum ea utendi, nimirum per patientiam in sufferendis tentationibus et persecutionibus. Hic enim tres alios modos eandem comparandi, caque utendi subnectit : e quibus primus est velocem esse ad audiendum; secundus, tardum esse ad loquendum; tertius, tardum esse ad iram. Nam nihil ita impedit sapientiam, atque tria vilia virtutibus jam diulis opposita, nimirum *primo*, tardum esse ad audiendum ; *secundo*, velocem esse ad loquendum, *tertio*, velocem esse ad iram. Ira enim turbat mentem, ut rem plene et sedate considerare nequeat, sed impetu feratur in cogitationes indignabundas et vindicativas; ac proinde sapienti®, quæ quietem mentis requirit, incapacem efficit. Porro respicit S. Jacobus ad coetus et conventus fidelium in Ecclesia, in quibus promiscue doctiores, magisque ardentes docebant et exhortabantur, prout Spiritu Sancto agebantur, ut patet I *Corint.* XIV, 29; in quibus subinde aliqui audaculi dicendi et docendi locum aliis modestioribus præripiebant, ut suam ostenderent sapientiam et spiritum. Quare monet eos hic Jacobus, ut in illis coetibus humilitatis potius quam doctrina dent specimen, malintque audire et discere, quam loqui et docere alios. Alioqui enim in audiendis nugis, obscœnis, detractionibus, erroribus, pravis consiliis, non oportet velocem esse ad audiendum, sed claudere aures, juxta illud *Ecclesiastici* xxviii, 28 : « Sepi aures luas spinis, et linguam nequam noli audire. »

Porro, in velocitate audiendi S. Jacobus subintelligit velocitatem obediôttdi, et audita opere exequendi, ut ipse explicat vers. 22: « Non enim, ut ait S. Paulus, Rom. n, 13, auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores légis justificabuntur. » Ha Œcumcnus et S. Bernardus, serin. *De virtute obedientie* : « Tu ergo, inquit, cum voluntatem cordi, simplicitatem operi, hilaritatem vultui conjunxeris, adde velocitatem, ut sis juxta Jacobum Apostolum velox ad audiendum, et ad implendum velocior. » Vide Plularchmn, lib. *De Officio auditoris*. Alludit, imo citat Jacobus *Ecidi*, v, 13 : « Esto mansuetus ad audiendum, ut intelligas et cum sapientia proferas responsum verum, n Ubi Syrus et Grtecus habent, *esto velox ad audiendum, et cum tarditate da responsum*; pro quo Jacobus ait : « Esto velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, n

Tardis altem ad loquendum. — Hoc etiam ad concionatore* spectat, ut caveant nimiam verborum volubilitatem, quam nonnulli vane consecantur, ut facundi appareant magis, quam ut populum moveant : licet enim subinde ad pathos incilanda sit vox et oratio, tamen reliquus sermo

potius sit sedatus H solidus, qualis fuit S. Gregorii, Lhryso.domi, Ixonis, Augustini et aliorum Patrum in concionando. Carpit Seneca volubilitatem orationis in Serapione, cpi\$ t. 40 : « Vis ista, inquit, dicendi rapida atque abundans aptior est circulanti, quam agenti rem magnam, ac seriam docenti. Movere vult turbam, et inconsultas aures impetu rapere. Quomodo autem regere potest oratio, quæ regi non potest? Quis medicus ægros in transitu curat? Remedia non prosunt, nisi immorcnlur. Habeat vires magnas oratio, moderatas tamen : perennis sil unda, non torrens. » Sencæ consonais. Ambrosius, lib. I *O/i-ciorum*, cap. m; legens enim cum textu Græco, *Eccles*, x x v i i i, 29 : a Alliga sermonem tuum,» subdit : « No luxuriet, ne lasciviat : sil restrictior et ripis suis coerceatur. Cito lutum colligit amnis exundans. »

Aulire ti filrre n pñtn- tem : curi
Quaeres hic *primo*, cur S. Jacobus ad sapientiam prae reliquis requirit velocitatem audiendi tarditatem loquendi? Respondeo *primo*, quia auditus est sensus disciplinae, teste Aristotele.

Unde videmus discipulos omnes audiendo doctrinam magistri, eam haurire ficrique sapientes, juxta illud Prov. i, 5 : « Audiens sapiens, sapientiorerit. » Ita S. Thomas Aquinas attente el silenter audiebat Albcrtmn Magnum, adeo ut a condiscipulis per scomma vocaretur *Los muttis*; sed defendit cum Albertus, dicens : a Bos mutus mox tantos edet mugitus, ut eos lotus audiat mundus. » Ita facium vidimus, et etiamnnm fieri videmus. Auditioni autem contraria est locutio, tum quia auditio sapientiam magistri recipit infundilque in animum audientis : locutio autem eam non infundit, sed potius effundit ; tum quia auditio est discentis, locutio docentis : satius autem, tutius et utilius cuique est discere, quam docere, quia qui discit, seipsum; qui docet, alios sapientia implet. Et hoc hic intendit S. Jacobus, nimirum docere Christianos, ut potius ambient sapientiæ Christiana) esso discipuli audiendo, quam doctores loquendo. Diu enim mullumque disci debet, quod doceatur In quo multi precipites errant qui docere volunt, quro non didicerunt; prius magistri, quam discipuli. Itaque ordinem natura et disciplina invertunt. Monet ergo Christianos ordinis, humilitatis et modestia», ut potius cupiant audire docentes, quam docere audientes : sapientis enim est, non nisi post mullam auditionem, meditationem el studium prosilire ad docendum, idque tarde, el non nisi rogatum, imo jussum. Unde Pythagoras a suis discipulis exiebat quinquennale silentium, ait Beda. Celebre est illud Publii Mimi :

Tacere quisquis nescii, lite nescii loqui.

Sublimius S. Augustinus, cpts l. 132, et in *Psalm*. cxxxix : a Verbi Dei, inquit, inanis est forinsecus prædicator, qui non est intus auditor. »

Ucanio. Secundo, quia velocitas audiendi facit, ut homo

multa audiendo hauriat el cognoscat : tarditas autem loquendi facit, ut pauca el bene premeditata loquatur : quorum utrumque est actus el praxis sapientiæ; præsertim quia loquendo facile peccatur : « In multiloquio (enim) non deerit peccatum, qui autem moderator labia sua, prudentissimus est, » ait Sapiens, *Prov*. x, 19. Nam ex volubilitate et lapsu linguæ innumera sequuntur mala el clades, uti audiemus cap. ni, vers. S. Unde Cato :

Nam nulli tacuisse eoel, nocet esse locutum.

Scitum est illud Epaminonda* : « Homo debet esse cupidus audiendi potius, quam loquendi ; quia ex audiendo doctrina, ex loquacitate pœnitentianascitur. • Rursum, audita respui possunt; dicta revocari, el indicta c^se nequeunt : nam a volat irrevocabile verbum. » Quocirca sapienter S. Augustinus, in Quaestionibus *ad Dulatium*, tom. IV, Quæst. Hl : a Ego, ait, plus amo discere quam docere; » citansque hunc locum Jacobi : a Ut ergo discamus, inquit, invitare nos debet suavitas veritatis; ut autem doceamus, cogere necessitas charititis. Ubi potius orandum est, ut transeat ista necessitas, qua hominem docet aliquid homo, et simus omnes docibiles Dei. »

Tertio, quia Deus, qui est sapientissimus, huic modum sapientiæ non Lanium verbo, sed et exemplo suo pnescribit. Ipse enim per «eterna sæcula in sua sapientia contemplanda et fruend i conquevit, el tarde, puta initio mundi et temporis, cœpit loqui, unicoquo verbo *flat*, creavit cœlum el terram, omniaque quæ eorum ambitu continentur. Rursus Deus per quinque annorum millia, quibus stetit mundus, paucissima loculus est, nimirum ea dunlaxat quæ in Bibliis continentur; adeo ut plerique homines plus loquantur uno anno, quam Deus loculus sit per tot annorum millia. Deum ergo imitantur qui mulla audiunt, el pauca sed efficacia loquuntur; qui mulla agunt, pauca dicunt. Insuper Verbum incarnatum cumdem sapientia? modum reipsa nos docuit, dum Verbum hoc infans et elingue facium est, dum scilicet puer natus est in Bethlehem ; dumque idem usque ad annum ælalis trigesimum mulla audivit, pauca loculus est. Nam quasi faber vitam egit in silentio ; anno vero trigesimo cœpit docere, sed quam pauca sunt ejus verba quæ Evangeliis continentur, si cum abyso sapientiæ, quam in se continebat, conferantur? Sic et B. Virgo pauciloqua fuit, adeoque paucissima ejus verba in lotis Evangeliis invenies : audiendi vero fuit avida, pnesertim Christum. Unde de ea ait Lucas, cap. i, vers. 51 : « Mater ejus (Jesu) conservabai omnia verba hæc in corde suo. » Sio el Magdalena loia intenta erat audiendis Christi sermonibus m silentio, ideoque a Christo dicitur optimam partem elegisse, *Luc*. x, 42.

Quarto, quia angeli, qui proxime inter creaturas Dei sapientiam accedunt, mulla audiunt

n Peo, sed pauca loquuntur. Lege in Scriptura dicta et nuntia Gabrielis ad D. Virginem et ad Zachariam, Raphaelis ad Tobiam, Michaelis ad Danielem : videbis verba eorum esse rara et per pauca, ac subinde nulla. Simili modo « regum et principum est multa audire, pauca loqui, » ait Philosophus. Rursum angeli dum invicem loquuntur, uno conceptu quasi una voce, et uno mentis ictu id faciunt, ut docent Scholastici in tractatu *De locutione angelorum*. Idem imitantur viri magni et sapientes.

C =II> *Quinto*, quia natura hunc sapientiae modum nobis insinuat. Primo, enim animalia sapientiora parum vocalia effecit, ut elephantes, simias, leones : hi enim raras, sed efficaces dant voces. Rursum aves canoras stato modicoque tempore canunt, philomela, merula, cycni; garrulo; vero et stridulae, ut passeret et hirundines, perpetuo pipiunt et garriunt. Quocirca S. Gregorius Nazianzenus, epist. I *ad Celeusium* argumentem ejus taciturnitatem, respondet per apologum cynorum et hirundinum, tritumque de eis proverbium : « Tunc cantabunt cycni, cum graculi tacuerint. » Sano una in morte cycnea cycni vox gravior est omnibus graculorum stridoribus.

Simili modo magna et praestantia corpora, uti orbes omnes coelestes, motum omnem, qui maximus, continuus et velocissimus est, sine voco et strepitu in silentio peragunt. Atque hoc est silens harmonia, et harmonicum silentium caelorum, quod celebrat Job dicens, cap. xxxviii, vers. 37 : « Quis enarrabit caelorum rationem, et concentum caeli quis dormire faciet? » Rursum in Scriptura legimus codos subinde apertos, sed raro, et non nisi gravi de causa, ad Dei laudem et hominum salutem, ut cum caeli pluerunt manna, *Eiod.* xvi; cum Pater e cado vocem dedit in baptismo Christi : « Hic est Filius meus dilectus, » *ilatlh.* in, 16; cum Stephaniis obiens martyrium vidit cados apertos, ac Christum stantem a dextris Dei, ad ei opitulandum, ad dandum ei victoriam et coronam. Mystici cadi sunt Apostoli et Sancti, juxta illud *Psal.* xlviii, 1 : « Caeli enarrant gloriam Dei. » Sancti ergo coelos imitentur, ut os non aperiant nisi ad laudem Dei et salutem proximorum, ut scilicet manna coelestis sapientium et charitatis in eos effundant. Id de se jactabat Manes hvresiarcha, qui se propterea vocabat Maniohaem, quasi mannæ effusorem; sed revera erat id est *insanus*, et Maniidaeus, id est manta » *ft insaniens effusor* : sanctus vero sit Manmch-i us, id est *manna: effusor*.

Batx S- rfn, quia fabrica hominis, puta organa audiendi et loquendi, id ipsum hominem docent. *Primo* enim solus homo rationalis inter omnia animalia vim loquendi, vocemque articulatam efformandi accepit, ut disceret rationis comitem et pedicquam esse linguam; conique nihil eloqui debere, nisi quod ratio prius loquendum datarii et jusscrit.

Secundo, Deus homini dedit aures apertas, multa audiret; linguam vero duobus claustris circumsepsit, nimirum dentibus et labris, ut esset tardiloquus.

Tertio, Deus homini dedit duas aures, et unicam linguam, ut innueret duplo plura illi audienda esso, quam proloquenda. Unde S. Rasilus *De Vera virginitate* : « Duas aures, inquit, unam linguam nobis effinxit, quasi et duplum disciplinas causa audire debeamus, et ad ea quae interrogamur sesquialtera proportionem contractum referre sermonem. Castigata ergo locutione prudens virgo utetur, cumque tempestive oportuerit quempiam alloqui, multo audiet plura quam dicet. »

Quarto, aurium officium unum est, scilicet audire : linguae plura, videlicet loqui, cibum noxium a commodo discernere, sapere, comedere, et in stomachum trajicere. Unde Varro linguam a ligando cibo dictam putat. Ita Laetantius, lib. *De Opificio Dei*, cap. x.

Denique loquaces et garruli sunt pueri et feminae, in quibus minus est rationis, sapientiae et cerebri; viri vero sapientiores, magisque cordati sunt pauciloqui. Garrulitas ergo signum est insipienti, aut minoris *x.i-na*; : silentium vero sapienti et limati iudicii. Unde et nonnulli fatuum derivant a fando, quod fari gestiat, et quidvis effutiat. Nam, ut ait Sapiens, *Prov.* xviii, 27 : « Qui moderatur sermones suos, doctus et prudens est, et pretiosi spiritus (qui scilicet spiritum novit cohibere, ne in verba temerarius erumpat; seu cujus pretiosi, id est rari et maturi, sunt sermones) vir eruditus : stultus quoque si tacuerit, sapiens reputabitur; » et *Proverb.* xxix, 20 : « Vidisti hominem velocem ad loquendum? stultitia magis speranda est, quam illius correptio; » et *Ez. li.* XXI, 29 : « In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientium os illorum, » ut os non aperiant nisi corde consulto. Hinc qui pueros instituunt, docent eos multa audire, et pauca loqui, ait Plutarchus, *De Offic. audit.* Qui et tractatum concludens : « Recte vivendi, inquit, tirocinium est bene audire. » Sic et Sapiens, *Prov.* t, 8 : « Audi, inquit, fili mi, disciplinam patris tui, » etc., fructum subdit : « Ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo. » Porro res omnium difficillima sunt tacere et audire, ait Gellius, lib. I, cap. ix. Vere S. Bernardus, *De Interiori dotno*, i. : « Multum loqui, inquit, stultitia est : lingua dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiendo. Ligat, et ligari non potest; labilis osi, et teneri non potest, sed labitur et fallitur. Labitur ut anguilla, penetrat ut sagitta; uno ictu multos perculit et interficit. »

Septimo, hunc sapientiae modum docuerunt omnes prisci sapientes, tam gentiles, quam Christiani. Accipe Gentiles paucos selectosque omnes.

Apollodorus dicebat. « optimos homines in di-

t>'i pit ccndo brevísimos c'se,» ail Stobreus, *serra*. 31.

Qui et nddit : Zeno philosophy audiens adoles-
d ino. ccnlcin nimis garrulum : « Huie, inquit, aures in
tum. linguam diffluxere,» significans adolescentis esse
nulla audire , pauca loqui : ideoque cum uni-
cum habere os cl binas aures. Idem alteri slul-
Ceatt- lloquo : a Nisi lingua, inquit, in mentem intincta
Ua'u' disserueris, adhuc multo amplius dicendo delin-
ques. Idem dicebat e discipulis suis aliquos esse
çiÀtX-qej;, id est, studiosos rationis et scienti®;
alios vero UqoçtXwî, id est, loquendi dunlaxat cu-
pidos.

Theocritus audiens Anaximenem, dixit: « Inci-
pit verborum flumen, mentis gutta,» significans
eum esse multiloquum, sed parum sapore.

Démocrates avaritiam quamdam esse dicebat
omnia velle dicere, et nihil audire. Hreo omnia
refert Stobœus, *serm.* 34.

Demosthenes in convivio cuidam multa lo-
quenti : a Si tam multa, inquit, sapuisses, nun-
quam tam nulla loculus fuisses. » Idem rogatus
cur unam habeamus linguam, sed duas aures :
« Quia, inquit, duplo plus audiendum, quam lo-
quendum. » Ita Maximus, *serm.* 47.

Isocrates a Carcone loquaci discipulo, u dupli-
cem inercddem postulavit. Alteram , inquit, ut
loqui discas, alteram ut tacere. » Ibidem.

Nicoslralus dicebat : « Si continenter multaci
ccleriterloqui sapiendi signum esset, hirundines
dicerentur nobis multo sapientiores. » Ibidem.

Xenocrates in maledictis silens, rogatus cau-
sam, dixit : « Quia dixisse mc aliquando pœoiluit,
tacuisse nunquam. » Idem do obscoenis interro-
gatus, cum taceret, causam postulatus ait : « De
talibus te rogare decet, me autem non respon-
dere. n lia Maximus, *serm.* 31.

Solon cuidam **dicenti**, ideo illum non loqui,
quod **insanus** esset, respondit : « Stultus silere
nequit. »

Plato Dionysio tyranno **roganti**, num Athenis
de se loquerentur? « Philosophi, inquit, Athenis
nunquam ita vacant, aut de tam vili materia
tractant, ut loqui de Dionysio valeant; » libere
suggillans ejus vitam et tyrannidem. Ita l'ulgo-
sius, lib. VI.

Lacedæmoniis propria erat verborum paucitas,
unde breviloquentia vocatur Laconismos. Cum
ergo Abderitarum legatus apud Agidem dicendi
finem non faceret, ac responsum postularet. Agis
respondit : a Illud tuis renuntia, quantum tempo-
ris libi opus fuit ad dicendum, tantum mcsilen-
tem audisse. » Ita ei loquacitatem exprobravit,
teste Plularcho in *Lacon*.

Idem Samiorum legatis multiloquis dixerunt :
« Prima sumus obliti, postrema non intelleximus,
quia prima non meminimus. » Idem ibidem.

Liebotus cuidam prolixo in sermone dixit :
« Quid mihi de re pusilla longa taxis proœmiaY »
Lacon do lusciniā dixit : « Vox es, pralcrea
nihil. » Idem dicas garrulo; et tamen lusciniā di-

cilur philometa, co quod lugens canat. Audi Mar-
tialcm , lib. XIV :

Flet philomēh neta inciti Tereos; cl qua
Mula puelli fuit, garrula fertur avis.

Ibidem Charillus roganti, cur Lycurgus tam pau-
cas leges dedisset Laceda-moniis? a Quia inquit,
pauca loquentibus paucis etiam legibus est opus; »
sensit nimirum pleraque mala ex multiloquio
nasci. Ibidem.

Accipe fideles et Christianos : Sponsa Ecclesia
a Christo sponso audit *Psal.* xi.iv, 11 : a Audi, fi- onr" *
lia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere
populum tuum, et domum patris tui, et concupi-
scet rex decorem tuum ; quoniam ipse est Dominus
Deus tuus. » Deut. XXVII ,9 : a Attende et audi Is-
rael; » Septuaginta, *audi Israel c! tace*, quod prae-
ceptum pulcherrimum vocat Philo, libro *Quis re-
rum divinarum horres*. S. Joannes Baptista, *Joan.*
m, 29, se nuncupat amicum spon-i (Christi), qui
stat et audit eum , et gaudio gaudet propter vo-
cem sponsi. »

S. Gregorius Nazianzenus, epist. 98 *ad Cledonium*:
« Sermone, ait, tacemus, ut quæ loqui opus sil
discamus; » et epist. 402 *ad Eulalium* : « Tu so-
litudini et immodico jejuniō das operam, ego si-
lentio. » S. Ambrosius, lib. I *Offic.*, cap. n : « Lex
dicit, ait : Andi Israel Dominum Deum tuum. Non
dicit : Loquere, sed Audi. Ideo Eva lapsa est,
quia locuta est viro, quæ non audierat a Domino
Deo suo. Prima vox Dei dicit tibi : Audi, si audis,
custodi vias tuas; et si lapsus es, cito corrige.
Tace ergo prius et audi, et non delinques in lin-
gua tua. »

S. Basilius in monasterio silentium coluit per
tredecim annos, totus vacans lectioni sacra Scrip-
tura et orationi : silentium enim est verbi nutri-
mentum , uti docet S. Gregorius, boni. 12 sup r
Ezechielan; qui el lib. V *Moral.* cap. vili : « Si-
lere, ait, est mentem a terrenorum desideriorum
voce restringere, ut ad superna attollatur, » juxta
illud *Psal.* xi.v : « Vacate, et videte, quoniam
ego sum Deus. » Tertullianus in stylo strictus est
et concisus, ideoque nervosus et etlieax, œque ac
S. Hieronymus.

S. Augustinus, in *Psal.* n : « Sicut, inquit,
eligis quo vescaris, sic elige quod loquaris. »

Idem in *Psal.* cxxxix, explicans illud, Vir *lin-
guosus non dirigitur* : « Qualis, inquit, esse debet
servus Dei? ut magis optet audire , quam dicere;
sicut scriptum est : Sil autem omnis homo velox
ad audiendum , tardus autem ad loquendum. Et
si fieri potest, hoc cupiat, non habere necessita-
tem loquendi et docendi ; sed audire illum cui di-
citur : Auditui meo dabis gaudium et lætiliam.
Gaudium autem taciturnitatis intus habeat in vo-
luntate, vocem doctrines in necessitate. » Et mox :
« Quare vis loqui, audire non vis? Semper *foras*
exis, intus redire detrectas. Qui enhn te docet,
intus est : quando tu doces, (anquam *foras* exis

ad eos qui foris sunt.» Unde concludit : « Non ergo amemus magis exteriora, sed interiora. De interioribus gaudeamus, in exterioribus autem necessitatem habeamus, non voluptatem.» Idem in Evangelio secundum Lucam, *serm.* 32 : « Praedestinati in vitam æternam, inquit, operibus loquantur, non vocibus ; » et *serm.* 69 *De Tempore* : a Noe, inquit, etsi tacebat voce, opere loquebatur : silebat lingua, fabricatione clamabat, » scilicet imminere diluvium: ut hoc enim evaderet, fabricabat arcam.

S. Bernardus, *serm.* 18 *in Cant.*, ait doctorem debere esse concham audiendo et retinendo, non canalem, effundendo duntaxat verba sapientiæ, instar Christi, « de cujus plenitudine omnes accepimus. Disce, inquit, et tu non nisi de pleno effundere, nec Deo largior esse velis. Concha imitetur fontem. Non manat ille in rivum, nec in lacum extenditur, donec suis satietur aquis, etc. Implere prius, et sic curato effundere. » Idem in *Octo punctis perfectionis* : « Bis, ait, ad limam veniant verba, quam semel ad linguam. Plus diligas audire, quam audiri; ut interrogatio magis aperiat os tuum, quam ad non interrogata respondere. » De silentio plura dixi *Threnor.* ni, 26; *Isaie* XXX, 15, et cap. xxix, 17. Mora itaque pensanda sunt verba, et ad rationis obrussam examinanda, ut non nisi clave mentis os pandamus. Ita S. Chrysostomus in *Psalm.* 1 : a Os nostrum, ait, perpetuo custodiamus, rationem ei tanquam elavem adhibentes. » *Proverb.* xxix, 11 : « Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt et reservat in posterum.» Quem locum illustrant Septuaginta : a Totam iram suam profert insipiens : sapiens autem dispensat per partes. » Explicat Cassianus, *Collat.* 16, cap. xxvii, quid sit per partes iram dispensare ; « sapiens autem paulatim eam maturitate consilii ac moderationis extenuat et expellit. » Nec minus congrue Seneca, lib. II *De Ira*, cap. xxviii : « Maximum remedium est iræ mora : desinet, si exspectat ; nec universam illam lentaveris tollere : graves habet impetus primos. Tuta vincetur, dum partibus carpitur. » Itereant vero in animo ad hoc pneslandum, luculenti illi versus Ovidii, III *Tristium*, (li 3 :

Quo quisque est major, magis est placabilis ira :
Et faciles motus meus generosa capit.

Ha Julius Caesar omnes conjuratorum epistolas simul exussit, quod tantopere celebrat Seneca, lib. II *De ira*, cap. xxiii : « Gratissimum enim putavit genus venite (adde etiam tutissimum) nescire quid quisque peccasse! »

in fe- Et taudis ad iram. — Lì ira velox et prædominans non pneveniat, secumque in preceps trahat rationem et voluntatem ; sed larde eam valut p. disséqua sequatur, nec nisi jussa aculeum suum exerat, ubi opus arduum iram, (piasi cōtem virtutis exposcit. Jungit S. Jacobus tardum

ad iram lardo ad loquendum. *Primo*, quasi suggerens remedium tûrdiloquentte. 7. d. Vis esse tardus ad loquendum, esto tardus ad iram. Communiter enim precipitate linguæ oritur ex precipitatene mentis, quam parit ira; et vicissim precipitate linguæ parit jurgia, iras et rixas : sicut ex adverso tardiloquentia facit hominem tardum ad iram. *Secundo*, quia, ut ait S. Gregorius lib. V *Moral.* xxx : a Per iram sapientia perditur, ut quid, quove ordine agendum sil omnino nesciatur : quia nimirum intelligentiæ lucem subtrahit, cum mentem permovendo confundit.» Idem docet Sapiens, *Eccles.* vii, 10 : « Ne sis velox ad iravonduin, quia ira in sinu stulli requiescit. » Efficacissimum enim ire remedium est, vindicte, vel operis in ira concepti dilatio, ait Seneca, lib. III *De Ira*, cap. 1. Unde Athenodorus philosophus abiens ultimum hoc monitum dedit Augusto Cæsari : a Iratus nil dicas, aut facias, priusquam alphabetum integrum recitaveris, » teste Plutarcho in Vita Augusti. Sapientius S. Ambrosius, Theodosio Imperatore qui ira, licet ex parte justa, commotus, Thessalonicenses jusserat necari, præcepit ut legem conderet, qua neci a se adjudicatos vetaret plecti ante trigesimum diem a lata sententia elapsam. Ita nimirum Deus laneos habet pedes, sed ferreas manus; quia lardo ad vindictam pede progreditur, sed cum accedit, acriter punit, et tarditatem vindicte gravitale compensat.

Preclare S. Gregorius, lib. V *Moral.*, cap. xxx, damna iræ recensens : a Per iram, inquit, gratia vite socialis amittitur, concordia rumpitur, lex veritatis amittitur, Spiritus Sancti splendor excluditur; ine stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se prepedit, facies ignescit, exasperantur oculi, et nequaquam recognoscuntur amici; » et Cassianus, *Collat.* XVI, cap. xxvii : altee, ait, natura est iræ, ut dilata languescat et pereat, prolata vero magis magisque conflaret. Dilatanda ergo atque amplianda sunt pectora, ne angustis pusillanimitatis arctata, iracundiis turbulentis æstibus oppicantur; » et paulo ante docet, iram vincendam esse non fuga, sed amplexu ejusei irascimur, a Nisi enim, inquit, iracundia proximi humili slatini satisfactione vincatur, provocat eam fugiens potius, quam declinat. » Idem, lib. Vili *De Instit. renant.*, cap. vi, docet iram nobis datam, ut irascamur vitiis, ea* epic perimamus. Unde Nazianzenus in carmine *De Ira* : « Irascor, inquit, iræ dæinoni intus condito ; » quia ira ex homine facit feram, puta leonem, tigridem, serpentem, imo diabolum ; ut iratus et furens non videatur esse homo, sed dæmon incarnatus.

Remedia quibus vincenda est ira, assignavi *Ephes.* IV. 25. Plura vide apud S. Basilium, Senecam et Plutarchum, tract. *De Ira*; Cassianum, loto lib. Vili *De Instit. renani.*; et S. Gregoriani, lib. V *Moral.*, cap. xxx, ad inud *Job* v : « Virum

fluitimi interficit iracundia;» et S. Ambrosius, lib. I *Offir.*, XXI, 21, inter alia ait : « Morum tranquillitas usu quodam affectionis proposito in naturam vertatur, ira ratione reprimatur; si praeoccupaverit mentem, ne relinquant locum tuum. Locus tuus patientia est, locus tuus sapientia est, locus tuus ratio est, locus tuus sedatio indignationis est. Si non potueris mitigare mentem, reprime linguam. » Et inferius : « Si irascimini, nolite peccare, sed vincite ratione iracundiam. Vel certe sic: Si irascimini, vobis irascimini, quia commoli estis, et non peccabitis. Qui enim sibi irascitur, quia cito commotus est, desinit irasci alteri : qui autem vult iram suam justam probare, plus inflammatur, et cito in culpam cadit. Melior est autem secundum Salomonem, qui iracundiam continet quam qui urbem capit : quia ira etiam fortes capit. » Ait enim Salomon, Proverò, xvi, 32 : « Melior est patiens viro forti ; et qui dominatur animo suo, fortior est expugnatore urbium. »

Vm.io. 20. Ira exim viri justitiam Bei nox operatur.
lujnsH- — DeUs enim sine ira cum tranquillitate judicat,
* *Sapient.* xn, 18. Unde S. Clemens, lib. II *Consta.*,
momo- cap. xxxvn : « Ubi est ira, inquit, ibi non cslDo-
40' minus, sed amica Salante. Hinc Elias iratus cultoribus Baal, vidit Deum in specie non turbinis, sed auræ lenis, quæ symbolum est mansuetudinis aniinique placidi et sereni, III *Reg.* xix, 12. Nominat a justitiam» præ aliis virtutibus, quia ira induit nomen et prælexum juslitiae : iratus enim putat asserilquo se justam sceleris et iojuriae sibi irrogate ultionem deprecere. Ira ergo juslitiae specie se velat et palliat.

Refp. Jam varii varios hic dant sensus. *Primo*, Cajc-fanus, g. d. Deus ad operandam et exercendam justitiam non constituit iram, sed judices : illi ergo justitiam justamque vindiciam exercent, non ira et iratus, esto possit, viresque habeat ad se ulciscendum.

Sn.iote *Sbando*, Nilus abbas, tract. *Dà Ira*, explicat, q.d. Ira non amat, sed odit justitiam, ac proinde adeo non operatur justitiam, ut injustitiam, sæviliam et crudelitatem operetur : est enim miosis : parum enim dicitur, sed plus significatur.

Pitio. *Tertio*, S. Hieronymus, lib. II *Contra Pclag.* : Ira, inquit, Dei justa est et justitiam operatur, quia Dei ira quieta est ut ratione ducitur : nec enim in Beo aliud estira quam appetitus juslitiae justequae vindicte : ira vero viri injusta est, quia de perturbata mente procedit.

Qurto. *Quarto*, S. Gregorius, lib. V *Moral.*, cap. xxx : « Ira viri, inquit, justitiam non operatur, quia dum perturbata mens judicium sute rationis exaspial, omne quod furor suggerit rectum putat. » Ira ergo pro justitia substituit furorem, cumque censet esse justitiam, quia adeo cæca est mentemque excæcal, ut unum contrariorum pro allero cernat : velut si quis turbato visu, id quod album est cerni ut nigrum, et vice versa.

Quinto, genuine et adæquato «justitia» hic ge-

nerntim sumiturpro qualibet virtute, 7. d. Im non operatur id quod justum, æquum, rationi consonum et sanctum est, sed nulla perpetrari contra mansuetudinem, charitatem, patientiam, prudentiam, æquitatem cæterasque virtutes, quas exigit et complectitur justitia Christiana. Alludit S. Jacobus ad *Ecclesiastici* i, 28 : a Qui sine timore est, gr-ecc ávrp, id est, vir animosus, audax et iracundus (audacia enim eique affinis ira opponitur timori, ut docent Elidei), non poterit justificari : iracundia enim animositatis illius, subversio illius est. » Ira ergo extinguit in animo irati omnem patientiam, humanitatem, charitatem, justitiam, etc.

Recte S. Thomas, III *part.*, *Quvst.* XV, art. 9, ad !, qnærens r d in Christo fuerit ira, cum S. Jacobus dicat iram non operari justitiam, respondet iram tunc proprie dici operari, cum prævenit rationem eamque secum rapit ad operandum : secus est cum sequitur rationem (jusque est instrumentum, uti fuit in Christo et Sanctis. « Ira, inquit, dupliciter se habet in homine; quandoque enim prævenit rationem, et trahit eam secunda ad operandum, et tunc proprie ira dicitur operari : nam operatio tribuitur principali agenti. Et secundum hoc intelligitur, quod ira viri justitiam Dei non operatur. Quandoque vero ira sequitur rationem, et est quasi instrumentum ipsius; et tunc operatio qua? est juslitiae, non attribuitur iræ, sed rationi; » qu® ira utitur quasi cote animi ad opus arduum, v. g. juste vindicte. Accepit hoc S. Thomas a S. Gregorio, qui lib. VII, epist. 126, ad Rcccarcdum, regem Gothorum, monens cum ne in regendo iram admisceat : « Curandum, inquit, est, ne ira surrepal. Ne fiat citius omne quod licet. Ira quippe cum delinquentium culpas exequitur, non deli l (piasi domina præire, sed post rationis tergum velut ancilla famulari, ut ad faciem jussa veniat : nam si semel mentem ceperit, juslum esse deputat etiam quod crudeliter fecit. Hinc enim scriptum est : Ira viri justitiam Dei non operatur. » Ex adverso de S. Mose dicitur *Ecclesiastici* xuv, 1 : « In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, ut elegit eum ex omni carne. » lia S. Augustinus epistol. 73 ad *Auxilium*, Episcopum juvenem, qui ex ira videbatur precipitasse sententiam excommunicationis in Clasieianum, monet ut oret, et exclamet ad Deum : « Turbatus est præ ira oculus meus : miserere mei, Domino, quoniam infirmus sum ; ut porrigat dexteram suam, et comprimat iracundiam tuam, et tranquillet mentem luam ad videndam faciendamque justitiam. Sicut enim scriptum est : Ira viri justitiam Dei non operatur. » Ha S. Ambrosius, lib. I cap. XXI, laudat Arcliitam philosophum, quod ad villicum suum dixerit : « O le infelicem, quam te alllict.irem ni<i iralus essem ! Sed etiam David armatam dexteram in indignatione compresserat : et bcJlalores adversus Nabal ad ultionem paratos, Abigail deprecatur.

(ione revocaverat, » I *liegam* xxv. Mem Ambrosius, *De obitu Theodosii Imperatoris*, cum laudat a dominatu ira, dicens : « Beneficium sc putabat, et tunc prepior erat veni®, cum fuisset commotio major iracundias. Prerogativa ignoscendi erat indignatum fuisse, et optabatur in eo, quod in aliis timebatur, ut Irascereetur. » Idem lib. II *Oflle*. cap. vii : « David, inquit, fortis in predio, mansuetus in imperio, patiens in convitto, ferre magis promptus quam referre injurias. Ideo tam charas erat omnibus, ut juvenis ad regnum etiam petereetur invitatus, resistens cogeretur, senex ne pralio intercisela suis rogaretur, quod mallent omnes pro ipso periclitari, quam ipsum pro omnibus. »

21. Propter quod abicientes omnem IMMUNDITIAM, ET ABUNDANTIAM MALITIÆ, IN MANSUETUDINE suscipite insitum VERBUM. — Nulli hæc referunt ad iram, de qua proxime senno processit, g. d. It abjiciatis iram, abjicite immundas cupiditates: b® enim dum amantur, excitant iras et rixas contra cosqui easdem ambiunt et nobis eripere aut proripere satagunt. Alii, q. d. Cum ira non justitiam, sed injustitiam, oinnetque iniquitatem operetur, hæde causa eam abjicite; quia ipsa animam facit immundam camque sordidat, excitando motus ambitionis, avarili®, invidi®, luxuriæ omniumque cupiditatem; sed præscribi in inaliti® et malignitatis, puta odii, vindicti®, calumai®, homicidii, etc.

Aptius hæc referemus ad omnia procedentia, etiam remotiora, ac præsertim ad vers. 18, ubi dixit : « Voluntarie nos genuit verbo veritatis; » hoc enim vocat hic « insitum verbum quod potest salvare animas, n q. d. Cum regenerati simus verbo veritatis, effecique filii Dei, satagamus hanc regenerationem, novamque vitam et filiationem divinam tueri et conservare, ideoquo abjiciamus omnem immunditiam et malitiam, quæ eam vel maculant, vel infirmant, vel interimunt. Porro, in nomine *immunditiam* respicit ad concupiscentiam, a qua nos lentari, trahique ad mortem dixit, vers, li el 15; in nomine vero *malitia* respicit ad iram, quam immediate ante cavendam monuerat : t un enim concupiscentia, quam ira filiationi divinæ, novæque Christianorum vitæ répugnai.

*r:x/x Pro *immunditiam* groce est id est, spurcilia, sordes, fæx, retrimentum, situs, squalor, illuvies, pædor : cum vero transfertur ad animum, significat avaritiam, animum illiberalem, parum et sordidum. Inde enim vocatur sordidus, spurcus, illiberalis, avarus. Proprie ergo S. Jacobus taxat hic avaritiam : hæc enim suscitatur iras, lites et jurgia; hæcque erat prima tentatio Christianorum : dum enim ob fidem Christi a Judæis et Gentilibus patiebantur persecutionem et rapinam bonorum, lentabat cos avaritia, ut ea conservarent, non tantum ad impatientiam, sed et ad fidem, vel negandam vel certe dissimulandam. Tangit itaque teutalionis, de qua

initio fuse egit, fontem et radicem, ut ea succisa succidat tentationem. q. d. O Christiani, patimini spoliationem bonorum propter Christum : ea spernito, omnino eorum cupiditatem et avaritiam ex animo evellito : ita facite sustinebitis omnem hanc persecutionem ; ita stabitis firmi et constantes in fide, gratia novaque generatione Christi, quam ultro suscepistis ; enim, et sordidi animi est, ut bona caduca retineas, perdere fidem, gratiam, animam ipsamque Deum. Sic hodie p-xr-l sunt avari, qui ut aliquot obolos, denarios vel aureos lucrentur, fallunt, fraudant, pperant, negligim sacrum Miss® officium dio festo, aliasque Dei leges violant. Ili enim obolo, vel donario instar Jud® vendunt Christum, id est, Christi legem, gratiam, amicitiam, suamque conscientiam et vitam æternam. Inde merito doctus dixit Apostolus I *Tiimoth.* vers. 10 : « Radix omnium malorum est cupiditas, * grieco qvpa, id est cupido pecuniæ, sive avaritia. Hoc sensu accipi potest *immunditia*, ut vertit Noster, pro sordibus avarili®; ut omnem immunditiam abjicere sit idem, quod omnes sordes avarili® abjicere. Porro hæc avaritia non in solis opibus, sed in qualibet alia re locum habet, uti mox pluribus dicam.

Secunda tamen g-j-x l-x, i-cl est *spurcitia*, potest significare luxuriam, gulam omniaque vitia carnalia, quæ proprie vocantur « immunditia, » quia in se spurca sunt, et corpus animumque conspurcant, juxta illud Apostoli I *Cor.* vi, 18 : « Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est : qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. » Ita per immunditiam vitia carnis accipit Beda, Thomas Anglicus, Salmeron et alii passim. Præclare Clemens Alexandrinus, orat. *ad Gentes* : « Ego, ait, calcare terram didici, non adorare. »

Et abundantiam malitiæ. — Perperam Beza vertit, et excrementum malitiæ; Tupumlx enim abundantiam significat, non excrementum. Quæres : Quænam hæc malitia? *Primo*, aliqui accipiunt nimiam sollicitudinem rerum temporalium, quam ex animis fidelium volens evellere Christus, dicit >i(itth. vi, 34 : « Sufficit diei malitia, » id est, sollicitudo et afflictio « sua. n ll®c enim sollicitudo infiammai iram, impatientiam, aliarumque tentationum, de quibus egit S. Jacobus, est causa.

Secundo, alii pro *malitiæ* vertunt timiditatis, Stcuul ignavi®, probri, dedecoris; h®o enim significat Græcum xxxix apud Thucydidem et Demosthenem, q. d. Abjicite nimiam timiditatem et ignaviam quasi ingens probrum et dedecus; h®c enim facit vos persecutioni cedere, patientiam perdere, fidem prodere. Ita Catharinus.

Tertio, alii proprie a malitiam » accipiunt pro T<-riU* animo malo, pravo, fallaci, versuto, duplici, superbo, nocendi cupido. Ita Hugo per *abundantiam malitiæ* accipit abundantem pravitatem cordis, sed valentem; quæ proinde dicitur abundans,

quia «simulata œquitas est duplex iniquitas.» Sic cl Glossa Interlinearis : Abundantia malitiæ, inquit, est interior pravitas, peculiaris improbis qui abundant divitiis, præsertim cupido vindici®, ait Lyranus

Qnrü. *Quarto*, xax'x, id est *malitia*, stimi potest pio y.xzôau, id est *malignitate*, maledicentia cl maledicentia, qua quis iit maledicus et calumniator, aliosque vexat et turbat. Sic Callimachus pictor dictus est xxxt>Tr/c;, quasi/.xÆr/ wri/v^id est, maledicens, improbens, accusans suam artem et picturam, de quo Plinius, lib.XXXIV,cap.ix: « Ex omnibus, ait, maxime insignis est Callimachus, calumniator sui, nec finem habens diligentia? : ob id r.ax^rr/^; appellatus, memorabili exemplo adhibendi cune modum. » Tales Tix*« sunt muli, qui omnia censeant, carpunt, improbant, spernunt : itaque omnibus molestias, sibi odia cl rixas creant. Quocirca Hugo ait immunditiem esse in cogitatione prava, malitiam in voluntate perversa, abundantiam malitiæ in operatione iniqua.

Cuida. *Quinto*, OEcumenius cl Bada per a abundantiam malitiæ accipiunt peccandi consuetudinem, habitum, pertinaciam et destinatum propositum.

Sexto, Cajclanus, Serarius et Salmeron «malitiam n generaliter accipiunt pro quovis vitio quo voluntas ad malum accenditur; idcoque vocari « abundantiam malitiæ, » quia scilicet malitia abundet, imo exuberet in perniciem aliorum.

Septimo, alii censeant per exaggerationem hic addi a abundantiam malitiæ : » idem enim esse quod immunditiem, sed eam aggravare ex exaggerare : Gentes enim in immunditiem et luxuriam erant profusæ, idcoque abundantes in malitia.

Omnes hi sensus probabiles sunt, probabiliores tamen, noslreque Latin© versioni congruentiores videntur tertius cl quartus. Ubi adverte « abundantiam malitia? » hic vetari a Jacobo, non quasi parcitas malitia? permittatur; sed to *abundantia* significat proprietatem malitiæ, 7. d. Abjicite malitiam, quia ipsa ex sua natura et indole ebullit, abundat et redundat in omne iniano ; sicut enim vinum recens ebullit egerilque continuo spumas et fœces : sic malitia semper ebullit, eructat cl suggerit quaslibet malas cogitationes, locutiones el actiones, oinnesque fraudes ol nocendi artes. Sic peccatum malitiæ opponitur peccato infirmitatis vel fragilitatis ; Theologi enim peccatum ex sua causa in lres distinguunt species: aliud enim committitur ex ignorantia, aliud ex infirmitate, aliud ex malitia.

Denique Emmanuel Sa, cl Maldonatus in Nolis ad novum Testamentum, quas vidi logique in Gollegio Domano, censeant hic esse hebraistnum, ut « abundantia malitiæ» idem sil, quod abundantia mala, id est, quidquid malo abundat, omnis superfluitas. Hanc enim significat mptaux x.x*ixç; inpteraux enim est superfluitas, rod•MI-

dantia, exuberantia et omne id quod modum (xccdil, pula excessus qui honesti et rationis linites transgreditur; meque recte opponitur ei ^/xapía : hæc enim sunt duo extrema, idcoque vitiosa, nimirum et id est » *ardact iaperfluitas*, parcimonia cl prodigalitas, qu® cavenda monet S. Jacobus, ut teneatur medium in quo consistit virtus, 7. d. Nolite esse parci nec prodigi; nolite esse sordidi et avari, nec superflui et profusi in vestris opibus, sumptibus, familiis, actibus et rebus quibuslibet; sed in omnibus avream mediocritatem servate, ac cor ab orn.u affectu ©quo ac defectu vitioso liberum, ut sit capax seminis divini et facile suscipiat insitum verbum salutis. Hic sensus valde congruas, nervosus et connexus est. libi nola, lim ad

quam ad cipomxv referri posse, quasi dicat : Livete omnem r. ilnn, Lam avtfitiam et tenacitatem, quam copiam cl 'superfluitatem : est enim utrique adversa bona tam tenacitas, quam copia, V. g. tenacitas veril itis bona est, æque ac copia liberalitatis sive eleemosynæ. Docet ergo S. Jacobus malitiam et vitium in extremis consistere, puta in excessu et defectu; bonitatem vero et virtutem in medio, puta in moderatione et mediocritate : ideoque omnes surculos et fibras militi© c corde nostro esse evellendas, ut ei virtus inseratur; ut nimirum semen verbi divini ei inseri, cohærere, radices agere, cl bonorum operum fruges germinare ac producere possit.

Ix MAXsiETVDixE. — « Mansuetudinem » opponit malitiæ : mansuetudo enim facit cor docile capaxque seminis verbi divini, cujus incapax cl indocile facit malitia, juxta illud *Ecdi.* v, 13: « Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas et cum sapientia proferas responsum verum. » .Mansuetudo enim est mentis serenitas, tranquillitas, claritas, quæ facile capit sapientiam, cernilque omne verum : unde ipsa est quasi a jua limpida, vel speculum tersum, in quo rerum imagines claro perspiciuntur; ex adverso malitia et ira est mentis turbatio, tumultus, tempestas et obscuritas : unde similis est aqwt? turbida? et speculo pulveribus obducto, in quo nihil recte videri potest, præsertim quia sicut inalili p et ira? individua comes est superbia, ita mansuetudinis comes et socia est humilitas, quæ necessaria el optima ad sapientiam est dispositio adeoquo eam a Deo emendicando meretur accipere. Insuper mansuetudinem exigit S. Jacobus uti matrem patienti©, quæ fidelibus illo ævo iu tantis persecutionibus et tribulationibus erat necessaria; quam proinde eis vers. I et deinceps impense commendavit.

Suscipite, — id est, susceptum retinete; significatur enim actus non inchoatus, sed continuatus et i>erfectus. Loquitur enim fidelibus, qui jam verbum fidei susceperant, quos monet ut illud studioso conservent. augeant cl promoveant.

Issit i■» veiiddm. — Malo GEcumenius vertit,

pn	COMMENTARIA IN EPISTOLAM S. JACOBI, cap. I.	
	<p><i>rinvieni</i>, quare opponitur ira : agitur enim hic de verbo, non de ratione; unde Syrus vertit , <i>verbum ipiod est insitum innatura nostra</i>, græce</p>	<p>vinos, dulcissimos et optimos produxit; vico versa dici potest, quod humanitas quasi ramus in Christo inserta sil Verbo et divinitati quasi arbori et trunco. Deitas enim et hypostasis di-</p>
	<p>quod C^Ecumenius et Vatabhis vertunt, naturale, nativum, verum, non fictum, sicut <i>Sap.</i> xn, 10, ex adverto vocatur fufare; natura-</p>	<p>vina sustentat humanitatem el humanam natu- ram in Christo, non autem vice versa hypostasis humana sustentat divinam, hic enim fuit error Nestorii.</p>
	<p>lis malitia obstinatorum. Melius alii passim hic vertunt, inditum, insertum, implantatum, sicut fit cum ramus unius arboris alteri inseri-</p>	<p><i>Secundo</i>, sicut ramus resecatur ab una arbore ut alteri inseratur : ita Christus descendens in carnem quasi ablatus fuit, et resectus a sinu Pa- tris, ut c coelesti paradiso transplantaretur in</p>
	<p>impiastratile, quam Gr&ci et Latini vocant <i>cm- phyteusin</i>. Sic enim videmus pomo arbori inseri ramum piri, per cumque producere pira. Simili modo voluntati nostræ inseritur Dei verbum , fi-</p>	<p>des et gratia quasi surculus et ramus divinus, per cumque voluntas nostra producit opera supernn- turalia fidei, spei, charitatis, patienti®, martyrii cæterarumque virtutum. Ubi adverte, to <i>insitum</i> significare verbum Dei, fidem et gratiam non esse nobis connaturala, sed aliunde, puta divinitus in-</p>
	<p>sita, ideoque gratuita et supcmaturalia. <i>Secundo</i>, opera fidei et grati® non tam esse tribuenda voluntati, quam fidei et grati® : ex voluntate enim tantum accipiunt libertatem, scilicet quod sint opera vitalia, humanad libera ; ex fide vero et gratia accipiunt suam dignitatem et speciem,</p>	<p>-.drem. <i>Tertio</i>, sicut arboris, cui insilio facienda est, ramus proscinditur, ut ei alterisque melior inse- rantur : ita ab humanitate Christi ablata el quasi præcisa est hypostasis humana cl creata, ut ei hypostasis divina communicaretur et quasi inse-</p>
	<p>scilicet quod sint opera supernaturalia fidei, cha- ritatis et gratiæ : sicut arbor pomus cum per insertum ramum pii i producit pira, esto succum suum ei communicet; tamen quod pira producat, non poma, ramo piri insi rió acceptum ferre debet, non sibi. Alibi S. Paulus et Scriptura vice versa dicit nos inseri Christo, quasi Christus sit arbor,</p>	<p>rerCIUr- . >> - - - 0>utU. <i>Quarto</i>, sicut ramus arbori insitus cum ea coa- lesceat, fitque una arbor : ita humanitas Verbo insita cum ea coaluit in unam eamdemque perso-</p>
	<p>cui nos quasi rami v< l surculi inseramur, ut ab eo vitam , succum et vigorem gratiæ sugamus, juxta illud <i>Homan</i>, vi, fi : a Si compiantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul cl resur-</p>	<p>n"n- v O^_ <i>Quinto</i>, sicut ramus colligatur arbori ut coales- cat : ita colligata est divinitas humanitati per vinculum unionis hypostatic®. Præclarc S. Ber-</p>
	<p>rectionis erimus; » cl l <i>Joannis</i> cap. iv, 10 : « Qui manet in ħbarilaie, in Deo manet, cl Deus in co. » Sic S. Paulus, <i>Homan</i> xi, 17, ait gentes infideles et impias, quasi oleastros, per fidem el gratiam insertos esse in bonam olivam, pula in Christum,</p>	<p>bernardus, serin.3 <i>De Vigil. Jiativit.</i>: «Nihil Deo su- blimius, inquit, nihil vilius limo, et tamen tanta dignatione Deus descendit in limum, tantaque dignitate limus ascendit ad Deum, ut quidquid in eo Deus fecit, limus fecisse credatur; quidquid pertulit limus, Deus in illo pertulisse dicatur. »</p>
	<p>ut dulces pinguesque charilatis et bonorum ope- rum olivas producant.</p>	<p><i>Sexto</i>, sicut in vere liante austro cum arbores sudant, ac in gemmas prorumpunt, facienda est ramorum insilio : ita incarnatio Verbi facta est in vere, puta 23 die martii, quo conditus est mun-</p>
	<p>Quaeres, quodnam est hoc « insitum verbum, » quod a nobis suscipi jubet S. Jacobus? Respon-</p>	<p>det <i>pruno</i>, Concilium Viennense esso Christum, sive Verbum incarnatum : hoc enim, si per fidem et gratiam suscipiamus, salvabit nos : ejus enim</p>
	<p>incarnatio simillima est inſitioni, sive inocula- boni arborum. <i>Pruno</i> enim sicut arbori agrestiori</p>	<p>Hinc <i>secundo</i>, nonnulli per « insitum verbum » accipiunt Eucharistiam. In ea enim Christus no- bis nostroque stomacho el menti realiter et sub-</p>
	<p>aut steriliori inseri solet surculus arboris melio- ris et feracioris, ut per cum ponat suam agrestem sterilitatem, fructusque meliores et copiosiores producat : ita carni noslræ et humanitati infe-</p>	<p>ut nos potius convertat in se, quam ipse conver- tatur in nostram substantiam el qualitatem , uti ait S. Augustinus. Verum hoc mysticum est, non litterale.</p>
	<p>et sterili, in horto uteri beata» \irginis , operante Spiritu Sancto, insertum fuit verbum divinum, ut ex humanitate et divinitate fieret uua hypostasis, unuinque suppositum quasi una arbor, quod per ramum Verbi divini fructus di-</p>	<p>Alii per a verbum insitum » accipiunt Christum cruci affixum. Arbor enim crucis erat lignum sil- vestre et sterile , juxta illud : « Maledicius omnis qui pendet in ligno, » <i>Galat.</i> cap. in, vers. 13. Christus autem generosum et fœcundum fuit vir-</p>
	<p>gultum, juxta illud <i>Isaiæ</i> iv, 2 : a In illa die erit germen Domini in magnificentia, et gloria, ut fruc- tus terree sublimis. » Hoc igitur virgultum per clavos insitum ut innexum fuit in crucem, tunequo crux uberrimos orbi protulit fructus, juxta illud Jerem. xxxm, 15 : « Germinare faciam David ger-</p>	<p>men ju>liti;e. » Verum hic sensus accommodati- tins est et concionalorius, non genuinus. <i>Tertio</i>, « verbum insitum » est Verbum Dei pula S. Scripturam et Evangelium. Ita Buda, Gtossa,</p>

Jagncius, Catharinus et Cajetanus. Dicitur « insitum, Dut distinguatur a congenito, puta alumine rationis nobis a natura ingenerato. Unde S Thomas explicans illud Ephes. cap. vi, 18, *El gladium spiritus, quod est verbum Dei*: «Predicatio, inquit, dicitur gladius spiritus, quia non penetrat usque ad spiritum, nisi ducatur a Spiritu Sancto, n Dicitur ergo a insitum, » quia per Apostolorum prædicationem et audientium fidem animis credentium a Spiritu Sancto inseritur et inspiratur,

insitio- Ubi nota appositae analogias inoculationis sur-
nis ei Culi in arborem et insitionis verbi in animam.
PindT* enim conditiones in insitione arborum

«Dilogia servando* sunt, quas recenset Columella lib. V,
ankdm. cap. XI. Varro, lib. I *De Ile rust.*; Plinius, lib. XVII,
Primi, cap. XIV, et alii. *Prima* est, sicut ramus per insi-

tionem arbori inseritur, ita Christus per predi-
Secunda. calionem et fidem menti inditur. *Secunda*, sicut
ramus nativus praescinditur ut alter melior inse-
ratur, ita in lege veteri circumcidebatur caro
preputii, ut fideles insererentur Ecclesia* et gra-

ti® Dei : in lege autem nova circumciditur anima
resecando peccata et vilia, ut Dei fides et gratia
Tenu menti inseri possit. *Tertia*, ul ramus unius arbo-
ris commode alteri inseri possit, debet ei similis
esse in cortice : ita Christus nobis inseritur, quia

Quiru. nobis est similis. *Quarta*, findendus est ramus
usque ad medullam, ut ei alter surculus inseri et
agglutinari possit: ita findenda est anima usque
ad cor et intimum ejus sinum per amorem Christi,
ut ei ipse Christus inseri et inoculari, ac, ut ita
dicam, incordia?i intimeque uniri possit, sicut
vicissim usque ad cor fixus et transfixus est in
cruce, ut nostro cordi uniri posset. Unde *Cahti-*
cor. cap. IV, vers. 9, dicit : « Vulnerasti cor meum,
soror mea sponsa, » ubi pro *vulnerasti* hebraico
est 'annnb *libbathani*, id est, abstulisti mihi cor,
transfixisti mihi cor, excordiasti me : amans enim
amato dare debet cor, ut, sicut in oculatione ra-

mi ejus medulla moduli® arbori, ita cor aman-
qumiU. lis cordi amati uniatur et inseratur. *Quinta*, ramus
insitus arbori, ei bubulo fimo et luto colligandus,
et contra frigus æstumquo muniendus est : ita
meditatione nostri fimi et luti, id est, miseri® hú-
mame, mortis et novissimorum, anima Christo col-
liganda, et contra omnes accdiæ, gulæ, luxuries
aliorumque vitiorum tentationes munienda est.

friu. *Sexta*, insitio arborea facienda est in vere, fiante
Austro : ita insitio spiritualis optime fit in juven-
tute et ætate florida, aillante Spiritu Sancto. Juven-
tus enim flexilis est, omnemque insitionem recipit :
senectus vero si in vitiis enutrita consenuit, diffi-
cile inolitos mores et vitia deponit, ac proinde
Optima, perdifficile est virtutes oppositas ei inserere. &p-
tima, surculi inserendi præscindendi sunt ex ar-
bore nimirum triennali ; item ex ramis novis, qui
spectant Orientem, iidemque ramis alterius arbo-
ris Orientem pariter spectantibus inserendi sunt :
ita verbum Dei animæ indendum. hauriendum

est a sancta Trinitate, et a Christo, cujus nomen
est Oriens, *Za/har*. vi, 12; ac vicissim animæ ad
Orientem. hoc est, parti superiori, qua cœlum
cœlestia «pectat, vitamque novam et spiritualem
desiderat, inserendum esi. *O<tara*, sicut arbor c
silvestris quæ prius nihil producebat, aut no.i
nisi pruna agrestia, per inoculationem piri pro-
ducit pira dulcia et sapida: ita anima inculta et
cupiditatibus luxurians, quæ prius non nisi operi
gulæ, luxuriæ. superbia*, etc., producebat, per
insitionem verbi et gratiæ Dei producit pira sua-
vissima sobrietatis, castitatis, humilitatis, chari-
talis, etc. : ita Clemens Alexandrinus, lib. VI *Stro-*
mat., vi, ubi quatuor insitionis corporalis species
recenset, casque mystice totidem speciebus insi-
tionis spiritualis accommodat. *Nona*, ramus inser- x
tus ramum arboremque cui inseritur, quasi ma-
ritat, et arctissimo conjugii vinculo sibi copulat :
ita Christus per verbum Dei despondet sibi ani-
mam fidelem, juxta illud If *Corinth*. x, 2 : «Des-
pondi vos uni viro virginem castam exhibere
Christo, n Rursus ramus insertus ramum alterum
cui inseritur, quasi adoptat, juxta illud Ovidii,
lib. I *De Bemediis Amoris* :

Venerit insilio, ùc nmm nl nmus adoptet.

Ha Christus per verbum, fidem et gratiam nos
sibi in filios et hoeredes adoptat. *Decima*, sicut
ramus insertus alteri cui inseritur, firme cohæret,
adcoque unus cum eo fit idemque : ita Christus
per (idem et gratiam firme animæ nostre copu-
latur et unitur, ul nisi per hostilem voluntatem
abjiciatur et reseretur, perpetuo animæ conjunc-
tus et quasi conjugatus maneat. *Undecima*, insitio Voltt
arbori est instar culture : facit enim ut melior cu-
sit, melioremque ac magis digestum succum tra-
hat, indeque meliorem fructum producat : ita in-
silio fidei et gratiæ animam animale excolit,
innovat, perpolit, ul succum coelestem imbibat
et induat, indeque coelestes actiones producat.
Hinc disce quam utile sil audire, legere, ruminare
verbum Dei : sic enim illud menti inserendo, eam
innovamus, coelestemque facimus, ul omnis ejus
succus, id est, cogitatio, et affectio, et fructus, id
est actio, sit spiritualis et delectis : sicut ex ad-
verso legere, audire, ruminare verba vana, car-
nalia, lasciva, maledica, hominem facit vanum,
carnalem, lascivum, maledicum. Unde S. Ambro-
sius, lib. IX *in Lucam*, cap. xx : a II tener surcu-
lus, inquit, veteri excisus ab arbore in alterius
fœtu radicis inseritur : ita populus sanctus sur-
culi veteris cicatricibus enodatis, in novo illo
crucis ligno tanquam gremio pia» parentis fœtus
inolecit, Spirilusque Sanctus in hoc carcereum
corpus infusus, velut in altis demissus terrarum
scrobes, aquæ salutaris irriguo diluit quidquid
est foelidum, membrorumque nostrorum habitus
in coelestem erigit disciplinam. »

Mystice hæc omnia facile adaptes verbo Dei
inspirato, hoc est, inspirationi diviine : nane

enim Inserii menti Spiritus Snncliis, adooque verbum Del frustran concinnatoribus praedicaturexterius, nisi illud interius prædiect, mentiqui* inserat Spiritus Sancitis; «Ivo nutem ipso illud per conrionaforem exterius, sive per se solum inieritis menti Inspiret et inserat, panini refert: idem enim utrubique est gustus et fructus. Transit enim in naturum nostram, facitque nos Deo fructificare, ut ait Thomas Anplicus.

Qton POTEST SALVARE (SVRIS, VÍVfficare) ANIMAS vestras, — nimirum cas regenerare, cisque tribuere novam nativitatem, canique supetnaturallem, hic per gratiam, In futuro per gloriam. Bc-
f . , «picit S. Jacobus ad Id quod dixit vers. 13: «Vo-
t< . Juntaría enim nos genuit verbo veritatis; n ver-
l . bum enim veritatis est verbum insitum animæ nostra* a Spiritu Sancto, ad peragendam hanc divinam generationem, quæ fit per remissionem peccatorum, infusionem justiliæ et sanctificationem, quam indica innovare et augere possumus Et debemus. Hoc est quod ait Paulus, *Iloman. t.* 1(1: «Non enim erubesco Evangelium: virtus enim Dri est in salutem omni credenti;» et cap. x, vers. 10: «Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad wilutem. n Vide ibi dicta. Porro verbum Dei salvat animam, non persolam fidem et credendo, ut volunt bæretici; sed ei obediendo, illudque opere et vita compiei.do, ac prrr«ertim multa pro eo patiundo, uti pa-i sunt primi fideles et Martyres. Illud ita esse docet S. Jacobus dum subdit:

, ,, 22. Estote aitem factores verbi, et non aldi-
TORES tanti». — *q. d.* Quod dixi: «Sincipite Insitum verbum, n inlcclligo sic, ut non (anlirn illud audiat et credatis, sed et ut idem opere perficiatis. «Scienti enim bonum et non facienti, peccatam est illi,» ait S. Jacobus, cap. iv, vers. 17; et Chrfitas, *Lura:* xt, ft! i «Beati, inquit, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud,» adeoque «imM c rpit primo facere, et deinde docere, n /l *tor. i.* 1. Christo enim «scientia eral norma viwndi, vita dicendi.» Non enim præclarius scivit, quam sanctius vixit; nec docuit majora quam fecit. Christum ducem imitati sunt omnes Sancti. Ita 9. Paulus: «Imitatores, ait, rnei estote, sicut et ego Christi, I *Corinth.* xt, 1. S. Gregorius, homfl. 29 in *Evang.*, dicenti: «Ego jam credidi, ergo salvus ero, n respondet: «Verum dicit, si fidem operibus tonet: vera etenim fides est, qum in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc enim est quod de quibusdam falsía fideBbu* Paulus dicit, *ad Titum*, r • Qui confitentur no^se Deum, factis autem negant, n Hinc Joannas ait, cpri/o/a I, cap. n: «Qui dicit se nosso D um,et mandati ejus non cu«todit, mendax est. Tunc enim veraciter fideles sumus, si, quod vefbts promittimus, operibus complemus, d S. Augustinus, serm. De bfaspAemfa in *Spiritum Sawfam*: «Scopus, ait, Christian® religionis est, ut quM ex doctrina veritatis didicimus, opere

impleamus. Non enim auditores legis justisunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. * Nervose Nazianzenus, *orat.* 27: «Opus, inquit, sermone fortius est. n Et S. Bernardus ad Eugenium Pontificem* lib. If *De Consider.*, cap. vu: «Audi, ait, canticum meum, et quidem minus suave, sed salutare. Monstruosa res gradus summus, et animus infimus; sedes prima, et vita ima; lingua magniloqua, et manus otiosa; senno nullus, et fructus nullus; vultus gravis, et actus levis; ingens auctoritas, et nutans stabilitos.» Vide dicta *Act. i.* Í.

Fa il est es vosmlupsos, —zaxpZ'.qtftyztvci íaurcú;, id est, paralogismo et fidiaci argumentatione decipientes, et in errorem seducentes vosmelipsos, uti faciunt Sophiste. Hoc enim est sophisma diabolic! hæreticorum; scriptum est: Qui crediderit et baptízalos fuerit, salvus erit; ergo bonis operibus non est opus, sed sola fides ad salutem sufficit. Rursum: Beatus est qui audii et suscipit verba Dei: valeant ergo operaci labores, abeant cruce in malam crucem. Sed respondendum est, neminem prudenter audire et crederè, nisi auditis et creditis obediat, caque in opus redigat. Porro «infelicius est decipere quam decipi,» ait S. Eucherius, epistola *ad Valerianum*; sed infeliciissimum est decipere seipsum, et decipi a seipso, præsertim ubi a lema salus agitur. Ha hodie plurimi selpsos fallunt; auditoribus enim verbi Dei plena sunt tempri, sed factoribus vacua. Tot millia crebro audiunt conciones, et vix unus est qui vitam in melius commutet; nimirum, quia audiunt verbum Dei ut carmen musicum aures titillans, non mentem feriens, uti queritur *Ezech.* cap. XXXIII, vers. 32.

23. Quia si quis auditor est verbi, et non fac-
tor, HIC comparabitur viro consideranti vultum nativitatis siæ. — Id est, nativum cum quo natus est, non fictum, non pictum, non personatum. Nola: vb *viro* innuit viros non uti, seti abuti speculo: mulierum enim non virorum est speculum et imago. Undo S. Paulinos, Nohc Episcopus, et eum imitatus nuper Cardinalis Bdlarminus, rogantibus amicis ut permetteret se depingi, silique imaginem suis operibus præfigi, acuto et religioso respondit: «Vel cupitis depingere meum veterem hominem, vel novum? Si veterem, illo deformis est; nec pictura, sed latebris dignus; si novum, ille necdum perfectus est.»

IN speculo. — Nota: Sicut speculum dicitur in quod inspicimus, et speciem, id est imaginem, nostram contemplamur: sic hio verbum et lex Dei vocatur speculum, quia in eo nos inspicimus et speciem animæ contemplamur, ut videamus quantum a virtutis perfectione distemus, et maculas animæ Intuente^ eae abstet gamos et eluamus. Verbum enim et lex Dei ostendit clare sine fuco et adulatione præcepula virtutum et prohibitiones vitiorum omnium; illis addens promissa et præmia, his minas et supplicia; ut illas nobis Inqœimut, ha&o e inacto eradat. Unde S« Angus-

Seriphi- tiftUs scrfpsît irtuum quem vocavit *Speculum*,
rN,v (Inia ín 00 colligit sententias móralesS. Scriptura;
km. Uc virtütibtte et vitiis; tit In eo d credens, inquit,
qui Deo obedire voluerit, se inspirici, qmirilum-
que in bonis molibus operlbusqiie profecerit < ct
quantum sibi desit attendat, n Idem in *Psuhn*. Cut,
torte. l i «Vide, hit, si hoc es, quod dixit (Psaltes);
si nondum es, geme ut sis. Renuntiavit tibi specu-
lum faciem tuam : sicut speculum non sentit
adulatorem, sic nec te palpes. » El S. Leo, serm.
11 (*UQudllrag*. : «Artifex misericordia Dei, inquit,
splendidissimum in mandatis suis condidit specu-
lum, in quo homo sua» mentis faciem inspiceret;
et quam conformis imagini Dei, aut quam dissi-
milis esset, agnosceret n Speculum enim ita pin-
git Virgilius in *Epigramm*. :

Imago in untlà.

Redditur effligies liquida spectantis in unda,
Qualem rejectat specoli nitidissimus orbis.
Effligies liquido respondei «ab «canore fontis,
Qualis et a speculo simulatrix umbra result 1L

Pari modo ait S. Bernardus, serm. 1 *De seplem panibus* : «Evangelium, speculum veritatis, nemini blanditur, nullum seducit; talem in eo se quisque reperiet, qualis fuerit, ut nec ibi timore trepidet ubi non est timor, nec ladeturcum male fecerit. » Et citato hoc loco S. Jacobi : d «Nos auteift, ftofrs, consideremus nosmetipsos in ea qu.am nudivi os S. Evangeli! lectione, ut proficiamus ex ea, et corrigamus, Si qua in nobis deprehendimus corrigenda. »

Hujus rei symbolo jusserat Deus Keod/ ixxtif, 8, fieri labrum rondini ex spectilis uiulictrrh, ut in co sacerdotes sacrificaturi se lavantes inspicerent, et si quid maculatum, vel incOrOfrositum invenirent, detegerent et componerent. Narri, ut ait S. Gregorius, hom. 17 in *r.vòjigeUa*: «Specola mulierum sunt prrocepta Dei, in quibus sc sancii animæ semper aspiciunt, et si quæ in cis sunt fœdilatis maculæ, deprehendunt, cogitationum vilia corrigunt, cl quasi renitentes vultus volui ex reddita imagine componunt : quia dum præceplis Dominicis solerler intendunt, in cis procul dubio quid in se coelesti viro placeat, vel quid displiceat agnoscunt. »

Sicut ergo feminæ dum se comunt el ornant, studiose se in speculo intuentur, ut omne quod nedum in facie viderint cluant, étatique pulchre per omnia componant : ita Christianus debet assidue intueri speculum verbi cl legis divinæ, ac juxta eam sc totum moresque omnes reformare et exornare. Scribit Ludovicus Vives in S. Angustiai lib. XVIII *De Civit.*, Cap. xiii, basiliscum sic occidi : circumdant venatores se undique speculis, in quro cum ille se introspicit, venenati specierum visualium radii ex oculis egressi, vi speculi ad ipsummet reflectuntur, itaque 6âm inficiunt et enecant : ita peccator scelerum suorum radices iiulegc Dei inluens et ad se reflectens, compunctus interimit illa peccata, quæ tam /ceda

et legi Dei repugnantia conspicit, novutnque ho-
ininern induit. Hoc esi quod ait S. Paulus, II *Co-
rinth*, m, 18 : «Nos vero omnes revelata fade
gloriam Domini spêculantes, in eamdorn imaci-
nem transformamur a claritate in claritatem,
tanquam a Domini spiritu.» Nnm, ulailS. Augus-
tinus, lib. XV *Trimi.*, cap. n : «Spêculantes dixit
per speculum videntes (hoc enim est
non de speculo prospicientes. Transformamur
ergo, dicit, de forma in formam mutamur, atque
transimus de forma obscura in formam lucidam, »
ut scilicet simus imago Dei, cumque quasi exem-
plar ad quod creati sumus repræsentemus, dum
conformamus nos verbo Ium animato et incar-
nato, puta Christo; tum scripto, praecepto el au-
dito; de eo enim ait Psalles, *Psalm*, exii, 103 :
« Lucerna pedibus meis verbum tuum , et lumen
semitis meis. » Et Proverò, ti, 23 : « Mandatum
lucerna est, et lex lux, et via vitro increpatio dis-
ciplina*. » Praeclare S. Leo, serin. I *De Quadraci* :
« Ilæc, ait, nostri generis est dignitas, si in nobis
quasi in quodam speculo divinitatis forma re-
splendeat. » Hinc utilissimum csl crebro intueri,
legere, vel audire vitam Christi et Sanctorum,
quæ est quasi lex viva el speculum animatum,
ut ex eo mores nostros corrigamus vitæque Christi
el Sanctorum conformemus. Efficacia enim sunt
sanctitatis cx< inpia, quia Sancti fuerunt homines
debiles et infirmi, uti sumus nos; et quod illi per
gratiam Dei potuerunt, nos quoque possumus.

Nota: Tq *vultum nativitatis sucr*, id est, nativum l;» fi-
et genuinum (hunc enim significai Greca vox cki íB

significat nos in speculo non intueri
imaginem vultus nostri, ut vulgus putat, sed wn çai
ipsummet vultum per speciem non directam, sed fnu5°
reflexam. Aliter ergo videmus rem in speculo,
aliter in imagine : quia ad imaginem quasi objec-
tum adæquatum terminatur visio, ex qua mens
assurgit ad rem, cujus est imago, imaginanihun
et contemplandam ; in speculo vero imago quæ
vitiatur, non est imago, sed est ipsissima res objecta
speculo, visa in eo per sui speciem, a speculo
ad oculum videntis reflexam, ita ut visio proxime
terminetur ad faciem propriam, iliaque sil ob-
jectum visus (non imago speculi), in quod ipse
immediato per speciem illam reflexam fertur ;
illa ergo imago visa in speculo non cU imago,
sed est ipsissima hominis facies, prout per speciem
in speculo el a speculo reflexam videtur. Quare
delira fuit Aeco anus, quæ in speculo seipsam
quasi in imagino inluens, eum ea quasi cum alia
muliero colloquebatur, arridebat, minabatur,etc.,
de qua Rhodiginus, lib. XVII, cap. n. ferunt et
eos qui rapiunt calulum tigris, illi insenuenli
speculum e vitro objiecro, in quo ipsa se inluens,
visu sui in speculo imagino, putans illam esse
suum catulum , in eo contemplando hæret, rap-
toremque cum catulo abire permittit.

Sed audi hanc quæstionem utrimque ventilan-
tem et definientem nostrum Eranciscutn Agüilo.

num, lib. I *Opticorum*, proposit. 46 : «An imago illa, inquit, quæ in speculo cernitur, species sit, an res ipsa? Alii aiunt, alii negant. Speciem esse his argumentis probari videtur. Primo, quia id quod in speculi profunditate oberrat, non tam verum aliquod corpus, quam phantasticum et imaginabile esse potest. Unde illud a S. Jacobo usurpatum cap. i : Si quis auditor est verbi, et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis sure in speculo, etc. Deinde res vera minime ibi est, ubi idolum apparet. Est ergo hoc aliud a re ipsa : at nihil aliud esse potest quam species; ergo quod in speculo cernitur, species est, non res vera. Contra non speciem, sed rem ipsam in speculo videri, argumento est, quod phantasia in profunditate speculi immersa appareat : si autem species esset, ea in speculi superficie ubi terminatur, necessario videretur. Non est ergo species, sed res ipsa quam in speculo cernimus. At quomodo res intra speculum videtur, cum ibi non sit? Respondeo, in ornni specierum inflexione rem alio loco, quam revera sit, apparere. Idem est de imagine, sive 4c virunculo (unde ab Hebrreis vocatur pc'N tsc») quem in alterius pupilla cernimus. Est enim illa valut a convexo speculo repercussa intuenlis simulacrum : cornea enim tunica propter Irevorem formas rerum objectarum remittit, at rebus ipsis minores propter sphrericatn convexitatem, n Sic mystice in verbo et lege Dei non imaginem aliquam, sed ipsissimam Dei voluntatem, Deumque ipsum quasi in speculo intuemur, amplectimur et reveremur.

Ven 14. 24. CONSIDERAVIT ENIM SE, ET ABIIT, ET STATIM

j obliils est qualis FCLBiT. — Hinc Rotore vir qiii-
' ,4 dam solers mihi qureslionem proposuit, an spe-
r-NiT» culum vim aliquam habeat inducendi oblivio-
**41117 nem sui potius, quam alterius subjecti in eo visi;

id enim videtur innuere hic S. Jacobus. Verum nil tale est, nec tale quid significat S. Jacobus : speculum enim eodem modo, eadem claritate et efficacitate reprresentat vultum proprium, atipie alienum, ac proinde tam quis obliviscitur vultus alieni, quam proprii, si eum in speculo dunlaxat inspexerit; sed quia vultum alienum, quem in speculo inspexit, cominus m se sine speculo per speciem directam intueri potest, et srepe intuetur, hinc magis menti et memorile imprimit imaginem ejus, quam proprii, quem in se directe intueri nequit, sed tantum reflexe in speculo. Reflexre enim species refranguntur, idcoque debiliores sunt, et debilius feriunt oculum et mentem quam directe : unde Apostolus, ! *Corinth*, xni, visionem per speculum vocat obscuram et renigmalicam: a Videmus, ait, nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem, n Ita Dionysius Carthusianu*: «Imago, inquit, in speculo habet debile esse, et intentionale potius quam rede; ideo debilem facit impressionem , quia modus agendi sequitur modum essendi, ac

propterca ex tali impressione sequitur labilis in mente cognitio, indeque facilis oblivio.» Idem docet Aguilonius, lib. I *Optic.*, propos. 46 : « Cur, inquit, adeo debilis figura in speculo ostenditur? Respondeo, quia repercussione languescit. Unde cum eadem ex uno speculo in aliud et aliud reflectitur, secunda reflexio obscurior est quam prima, et tertia quam secunda, atque eodem ordine creterre. n

Quapropter speculum divini verbi et legis identidem nobis inspiciendum est, ut ejus memoriam in mente renovemus, nutriamus, acuumus, adeoque vivaciter imprimamus, ut voluntatem feriat, compungat et ad opera bona adigat. Hoc significa! S. Jacobus cum dicit : «Consideravit enim se, et abiit, » g. d. Obiter et in transitu contemplatus est se in speculo ; idcoque abiens et in alia objecta incurrens, « statini oblitus est qualis fuerit, » id est, qualem se viderit in speculo : unde nec maculas eluere, nec incomposita componere curat. Simili enim modo qui obiter verbum Dei audit, et illico ad negotia terrena resque caducas animum transfert, statini obliviscitur et speculi et sui, id est, cl legis divinre el morum suorum, ut eos corrigere et legi divinre adacquare non curet, prresertim si speculum hoc legis divinre intueatur non tam utilitatis, quam voluptatis et curiositatis causa, nimirum ut pascat oculos et aures vana ejus cognitione cl eloquentia; non autem ul illam in praxim redigat, vilamque illi conformet. Sic enim curiose nulli, viri prresertim (unde solerler ait S. Jacobus, « similis est viro, » non mulieri : hrec enim se aspicit in speculo ul mundet et ornet) intuentur se in speculo, ut videant an senes appareant, an juvenes; an pulchri, an deformes ; an sereni, an morosi et rugosi; uti Claudianus, lib. I *in Eutropium*, de Laide se in speculo contemplante ait :

Seque reformidat speculo damnante senectus,

et Ovidius, lib. *Trist.* :

Pici quoque, ul m speculo rugas aspexit aniles
Tyndaris.

Videre ergo in speculo, est proverbium significans, videre superficialiler dunlaxat, ita ut penitus rem non perspicias, nec ejus intima penetres : unde I *Curint.* xm, 12 : «Videmus, inquit, nunc per speculum in amigmate, tunc autem facie ad faciem, » g. d. Videmus nunc divina per fidem superficialiler, sed in cœlo et visione Dei per speciem intima eorum conspiciemus. Hinc et S. Jacobus visioni in speculo quasi superficiali opponit peviectionem, qua penitus res inspicitur et perspicitur , cum subdit : « Qui autem perspexit in lege, o

Quocirca apposite Petrus Blescensis, *serm.* SI , ait, triplices esse verbi Dei auditores, pigros, activos, contemplativos : *primos* audire et contemnere ; *secundos* audire et auditis obedire ;

fr/tos audire et in amplexu obdormire. Primos esse quos hic tangit S. Jacobus, qui nimirum, audito verbo Dei, cogitantes de morte, iudicio et inferno compunguntur; sed mox conversi ad terrenas curas et illecebras, ejus obliviscuntur. Eosdem noster Joannes David in imagine duodecim speculorum comparat cum iride, quæ solis quoddam est speculum, ut ait Seneca, lib. I *Natur, quart.*, cap. iv, sed imperfectum et evanidum, quia partes aliqu® nubis sunt crassiores quam ut solem transmittant, alite tenuiores quam ut excludant : quo fit ul in iride sil color igneus a sole , cæruleus a nube, cœteri ab utriusque mixtura.

Memorable est quod scribit Thcodoretus in *Historia SS. Patrum*, cap. iv, de Eusebio anachoreta spectante arantes in agro. «Cum, inquit, divinus Ammianus legisset locum Evangelicum, sciscitaretur autem interpretationem, jussit magnus Eusebius ut repeteret lectionem. Cum is autem dixisset : Illis qui arant forte delectatus, minime exaudisti ; suis deinceps oculis legem tulit, ut neque campum illum unquam contemplarentur, neque cadesti pulchritudine et chori astrorum •aspectu fruerenior : sed angustissima utens semita, cujus mensuram aiunt fuisse unius palmi, ferente ad oratorium, extra eam deinceps egredi non est passus. Dicunt autem eum plusquam quadraginta annis vixisse post hanc legem. Quin et cum lumbos zona ferrea alligasse!, et gravissimum collare collo imposuisset, alio ferro conjunxit zonam collari, quod erat collo impositum, ut hoc modo inclinatus cogeretur assidue in terram despiciere. » Ias ipse de se exegit pœnas neglect® auditionis Evaugelii.

Atuin. Moraliterex speculo et speculante se in eo, disce
ci.H Met quale sil verbum Dei, ejusque auditor. *Primo*
rîbi enim, sicut in speculo videtur, non imago rei,
lih' Í sJd res jPsa Per speciem non directam, sed reflexam : ila in verbo Dei videtur ipsa Dei voluntas, ipsèque Deus, uti verbum mentis cernitur in verbo oris, quasi in speculo. Hinc tritum est (enigma speculi apud Symposium :

Nulla mihi certa est, nulla csl peregrina fligura :
Fulgor inesl intus radianti luce coruscus,
Qui nilnl ostendit, nisi quidquid viderit ante.

?>ui da. *Secundo*, specula plana imagines exhibent ipsis rebus requalles, convexa vero minores ; ulraquo quo longius absunt, eo minora reddunt idola, uti docet Aguilonius, lib. V *Opticor.*, propos. 56, et scq.

Undo el Plinius, lib. XXXIII, cap. ix : «Eadem, inquit, vi in speculis, usu polita crassitudine paulumqiie propulsa, dilataturin immensum magnitudo imaginum. Tantum interest, repercussum illum respuat, an accipiat, etc. Plurimumque refert concava sint et poculi modo, an depressa, an elata, an aversa, an obliqua, supina, an reeta, qualitate excipientis figline torquente venientes

umbras. Nec enim est aliud illa imago, quam digesta claritas materi® excipientis umbram. »

Pari modo verbum Dei plane, aperte et candide auditum, lectum et ruminatimi, Dei voluntatem omnino nobis exhibet et quasi adæquat. At vero si verbum Dei timore quodam sapienti» ct eloquenti® human® exornatum fucatumque audias vel legas, minus in eo Deum Deique voluntatem cernes, minus pios erga eam mentis el voluntatis motus persentisces. Quocirca præcones verbi Dei debent esse sinceri, liberi, nec curare auditorum querelas, juxta illud S. Hieronymi ad Nepotianurn, *De Vita Clericorum* : « Neminem specialiter meus sermo pulsavit, generalis de vitiis disputatio est : qui mihi irasci voluerit, ipse de se quod talis sit confitebitur. » Nam, ul ait Clemens Alexandrinus, lib. I *Padag.*, cap. ix : « Sicut speculum non est malum deformi, quod ipsum ostendat, qualis sil ;^I sicut medicus non est ægroto malus, quod ei febrim annuntiet : non enim medicus esi causa febris , sed ipse febrim arguit : ita nec is qui reprehendit, ei male vult, qui laborat animo, neque ei delicta adjungit; sed ea quæ adsunt peccata ostendit, ad hoc ut avertat ab hujusmodi studiis, n

Tertio, uti virgines nobiles pulchritudinis el TeiUv ornatus studiosæ, diu multumque seipsas speculantur in speculo, omnesque nævos el miculas , etiam minimas, quas in eo vident, emaculant et extergunt, ac totam faciem, vestes, gestus et motus ad speculum formant et componunt : ita fidelis qui salutis et pulchritudinis animæ su® studiosus est, has virgines aemulari, imo superare debet, ut assidue se in verbo Dei intueatur, moresque el vitam omnem cum lege et voluntate Dei conferat el componat, idque in dies melius semper et melius.

Quarto, * specula concava adversa solis radiis facilius accenduntur, quam ullus alius ignis, * ait Plinius , lib. II, cap. evil, adeo ut stupas, chartam, manum aliaque opposita adurant et inflamment : ita si humili corde humilem Dei legem, idcoque radios divini ardoris excipientem, diutius et penitius intueamur, ab eodem amore divino accendemur. Nam, ut ait Psaltes *Psalm. xi, 7* : « Eloquia Domini eloquia casta, (sicut) argentum igne examinatum; » el *Psalm. cxvm, l 10* : « Ignitum eloquium tuum vehementer, el servus tuus dilexil illud. »

Quinto, speculorum acies el fulgor menstruis mulieris hebetatur, ait Plinius, lib. VII, cap. xv : ita luxuria el vitiis carnalibus in anima offuscat et quasi hebetatur verbum Dei, ut a luxurioso el carnali vix cerni et cognosci queat. Undo idem Plinius, lib. XI, cap. xxxvii : «Hominum dentibus , ait, quoddam inest virus. Namque et speculi nitorem cx adverso hebetant, et columborum foetus implumes necant. » Dentes enim symbolum sunt gulæ, æque ac dicacitatis, calumili® el detractionis, quibus quasi nubibus verbum

Q »«U

Ori obvelatur nt ægre perspicere queat. Porro idem Plinius, lib. XXVIII, cap. vu, remedium assignat, aifque hebetata aspectu specula recipere nitorem, si nullum piscem secum habeant, qnj, ut idem ait, lib. IX, cap. xvm, durus est, ut nunquam percoqui possit, nisi fenda verberatus : ita duritie et asperitate vita superatur gula et libido , ac verbum Dei intuenti pristinus ejus fulgor redditur.

Sexto, multum interest quo situ, qualihisve oculis speculum intuearis : aliter enim videbis rem in speculo si ad lævam , vel ad dextram ; nliter si directe et æqua distantia illud inspexeris ; rursum aliter videbis si obliquis, limis, aversis, etc., oculis illud intuearis, planeque qualiter speculum inspexeris, taliter illud vicissim se , imo te, tuique imaginem tibi exhibebit. Si accedis, accedit; si recedis, recedit; si transis, transit; si procumbis, procumbit; si irrides, irridet; si irasceris, irascitur; si percutis, repercutit. Ita qualem te Deo Deique verbo exhibes, talem vicissim ille se tibi exhibebit, juxta illud PiO/m. xvn, 2d : o Cum sancto sanctus eris, etc. et cum perverso perverteris. » Intuere ergo hoc speculum , puta Dei verbum, in eoque Deum ipsum directis, fixis et benignis oculis, et ille iisdem vicissim te aspiciet.

Septimo, Plinius, lib. XXXIII, cap. ix : « Specula, inquit, optima apud majores fuerunt Brundusina, stanno et «re mixtis : prælata sunt argentea. Primus fecit Praxiteles Magni Pompeii letate; nuperque credi cœplum certiore imaginem reddi auro appposito aversis, » Ita optima virtutum et vitiorum specula sunt leges et sententiæ illæ S. Scriptura , quæ instar argenti clare, cl instar æris ac slanni fortiter et constanter intonant minas et supplicia, legum violatoribus a Deo decreta. Hisce enim acies mentis repercussa in se reflectitur, humiliatur, compungitur, cum Deo, Deique lege in gratiam redit.

Ha in oraculo et minis Jonœ, ([nasi in speculo Nmivilæ intuiti sua scelera, pœniluerunt in sacco et cinere, vitam mutarunt, excidium a Jona comminatum evaserunt, *Junx.* in. Idem fecit David in oraculo Nathan, II Iley. xn, 13; et Nabqchodonosor in oraculo Danielis, cap. u , vers. 46; et Cornelius ad prædicationein S. Petri, *Actor*, x, 25. Ila Babylas mimus et magus, habensque «luas concubinas, adiens ecclesiam audiensque Evangelium , dicens ; • Pœnitentiam agile , appropinquavit enim regnum cœlorum , » *Matth.* nr, omnibus sese abdicavit, faclusque est monachus, ac concubinis ut idem facerent persuasit, teste Joanne Moscho in *Prato spirit.*, cap. xxxii.

Memorabile est quod scribit Sozomenes, lib. II, * (-ip. iv , et ex eo Baronins , anno Domini 350 : Miles, inquit, fuit in Persia civitatis cujusdam l piscopus, cumque in ea predicando nihil proficeret, civitatem exeeratus inde discessit; quare Sapor urbem obsedit, evertit, et in agrum con-

vertit : ita ullus est Deus neglectum verbi sui et legis Evangelica». Simile extol in Vila S. Laurentii Justiniani, Vcneliarum Patriarches.

In *Vitis Patrum*, lib. II, cap. xc. refertur quod» cum quidam apud Arsenium quereretur se verba S. Scripture audire, sed non capere, nec ex ea fructum percipere, responderit Arsenins : u Fili mi, necesse est ut magno ardore meditationi divinai doctrina» insistas : audivi enim a Patribus, quod serpentin incantatores verba quibus serpentes effascinant, non intelligant; serpentes autem audientes verba, ea intelligant, eorum vim percipiant, eique obediant. Idem et qobis faciendum est : etiamsi virtutem et efficaciam sacrarum litterarum plane non intelligamus, attamen virtutem verborum diaboli percipiunt, et fugantur, »

Ita S. Chrysanlus assidue legans sacros libros in iisque seso intuens, el fidelis ut sanctus et mnn-tyr effectus est, uti habet ejus Vita apud Surium, die 25 octob.j cap. n.

Ita S. Antonius audiens in ecclesia : « Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo , » atque hoc speculum jugiter intuens, ad illud totam vitam conformavit, (este S. Alhanasio. Idem do S. Francisco scribit S. Bonaventura. Nam , ut ait S. Paulus, H *Thr.oth.* in, 16 : « Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. »

Denique in hoc verbi Dei speculo assidue et ardenter spéculantes et excolentes se S. Laurentius , Vincenlius, Cæcilia (quæ assiduo Evangelium gestabat in pectore), Agnes, Augustinus, Basilius, Gregorius, Chrysostomus, omnesque sancti Doctores, Martyres, Virgines, Gonfessorps, ad heroica martyrii, virginitatis, religionis, contemptus mundi cælerarninque virtutum oporq sese exstimulantes , tanti evaserunt, quantos nns legimus et suspicimus. De hisce respectu nostri vere dixeris illud Plauti in *Mastiti*.: « Quid opus speculo libi, quæ lute speculo speculum es maximum:» eis enim speculo legis non crai opus, qui nobis ejusdem viva facti sunt specula.

25. Que autem rtasPEXEiur, —intus, psqup ad ver medullas, ait Ungo. Tigurina, *Qui autem prospexerit.* Grace enim est id Cbl. qui lixis intentisque oculis incumbens penitus introspexerit : opponit hunc ei, qui obiter et leviter se consideravit in speculo, cl abiit, iileoque oblitus est qualis fuerit, et quid in se corrigere debent, Tiapx/jiŕTiv# enim est inclinato capite, et collo curvato, pronoque corpore, intento vultu et oculis in obliquum aspicere, uti faciunt, qui per fenestram proni et procumbentes transversis oculis venientes eunlesque curiose observant. Unde proverbium, xt?: ġr.u de asino qui, cum ab agasone negleclim ageretur, in transitu caput in

tabernam vel officinam inseruit, et vasa evertit. Ita Budnms in Comment, *lingua: Grater*. Sensus ergo est, *q. d.* Qui non obiter, sed studioso; non negligenter, sed attente; non confuse, sed accurate quasi lotus incumbens in speculum legis Christi, in illndque oculos obliquans et retorqueo, illud intropexerit, explorant, vimqtic ejus et efftea- ciani penetrarit, hic id quod vidit, in opus con- feret, faciclique quod lex doccici jubet; itaque in facto suo beatus erit. Quocirca minus recte Ecumenius vertit *qui hiinspt.reiit*, el *quasi in transitu aspexerit*: licet enim Græcum *nifi* aliquando significet *trans*, *obiter*, *cursim*, tamen hic non transitum, sed fixam contempla- tionem significat: opponitur enim obiter consi- deranti et abeunti. Significat ergo *transpicere*, id est, ad fundum usque inspicere; sicut faciunt qui toti incumbunt speculo, vel alteri rei inspicieudæ.

IN legem perfectam, — in legem Evangelicam: hinc enim perfecta est, cum Mosaica fuerit imper- fecta: quia perfecta vitre et virtutis dat non tan- tum documenta et præcepta, sed et auxilia gra- tini, caque copiosa et efficacia. Vide II Cor. in. Unde Christus ait *Matth.* cap. v, 17: a Non vetri legem solvere, sed adimplere. » Quin el Cicero graviter incusat Clodium, orat. *Pro domo sua*, quod in sua domo, quam libertati consecrave- rat, libertatem effigians effigiasset! simulacrum meretricis. Qui enim meretrici et voluptatibus in- fulget, nou liber est, sed servus: maximis enim hostibus et impotentissimis dominis servit. Ali- qui legunt *in legem perfectas libertatis*; verum Græca legunt vixiiv, et Romana *perfectam*; sic el Syrus.

Lideiit at is, — *q. d.* Lex Evangelica el perfecta est lex libertatis, non servitutis, ut fuit vetus, *Galat.* jv, 2]. Porro libertas hæc non est a lege, quasi Evangelium fiicial Christianos liberos ab observatione mandatorum, ut nulla lege tenean- tur, sed perpetrare possint quidquid label, uti docent Luthorus et Libertini; si enim in Evan- gelio est lex, eaquo perfecta, ergo el subjectos obligat, et a Christianis servanda est, uti docet Christus, *Matth.* v. Nam Christus venit in mun- dum, non tantum ut ejus esset redemptor, sed etiam ut esset legislator novæ kgis, uti contra Lutherum definit Concilium Tridenlinum, sess. VI, can. 19, 20 et 22.

nuru» Libertas ergo hæc legis Evangelica. l quam allu- chii-tn- iit Christus, *primo*, est a lege veteri, puta a præ- <tnij'i."ceptis judicialibus et cæremonialibus Pentateu- l'riun. chi: illis enim exsolvit et liberavit nos Christus, non autem lege Decalogi: hrec enim obligat Christianos, non quatenus lata est per Mosen, sed quatenus est lex natural sancita a Deo et re- Suimli. novata per Christum, *Matth.* v. *Secundo*, est li- bertas a peccato et a potestate diemonis el in- ferni, Jto/zi. vi, 20. «Sola (enim) apud Deum libertas est, non servire peccatis, » ait S. Hierony- mus *ad Celanliam*.

Tirlio, est libertas a coactione et metu, ut le- T'l*" gem impicamus non ex timore vindicte, sed ox amore justitia-, justa illud II Cor. tu, 17: « Ubi spiritus Domini, ibi libertas; » et I *Timnth.* i, 9: « Lex justo non est posita. » Christiani enim non sunt servi, uti Judæi. sed filii; non sub spiritu servitutis in timore, sed sub spiritu adoptionis in amore, *Galat.* iv, 5. Sic olim Stoici et Cicero, *Paradoxe* 5, consuerunt « solum sapientem esse liberum, el omnem stultum servum; » quia sa- piens sequens rationem, legem facit facile, libere et libenter; crcteri vero difficulter, invite et coacte. Ita Seneca, *De Vitabeata*, cap. xv: « In regno, ait, nati sumus: Deo parere, libertas est. » El Ovidius, lib. I *Metamorph.*, auream mundi ætatem ita pin- git:

-----Qu* vindice nullo,
Sponte sui, sine lege fidem r. dunque colebat.

Divinius S. Augustinus, lib. *De Continent.*, cap. ni: « Non sumus, ait, sub lege bonum quidem ju- bente, non lamen dante; sed sumus sub gratia, quæ id quod lex jubet faciens nos amare, potest liberis Imperare. » Idem, tract. 91 *in Joannem*: « Noli liberiate abuti ad libere peccandum, sed utere ad non peccandum: erit enim voluntas tua libera, sl fuerit pia: cris liber, si fueris ser- vus, liber peccati, servus justitiæ. »

Quarto, in resurrectione erit libertas a morte o-u '»- omnique miseria. Vide dicta Horn, vi, 20, ubi ex S. Bernardo triplicem assignavi Ubertatem, scilicet naturæ, gratia et gloriæ. Præclare S. Agatha tyranno exprobranti: « Nonne te pudet nobili genere natam, humilem et servilem Christiano- rum vitam agere? » respondit: « Multo prrestan- tior est Christiana humilitas et servitus, regum opibus ac superbia. » Nam, ut ait S. Augustinus, lib. *De Quantitate anima*, cap. xxxiv: « Ille ab omnibus liberat, cui servire omnibus utilissimum est. el in cujus servitio placere perfecte, sola li- bertas est. » Ille est Christus.

Ex adverso infideles et carnales non ingenui sunt, sed suarum cupiditatum servi, imo manci- pia. Ita libertas libertate perit, adcoque summa libertas summa est servitus, sicut summum jus summa est injuria, et summa sapientia summa est incipientia: quia in ea tot servitur tyrannis, quot cupidinibus.

Er permanserit in ea, — eam assiduo contem- plando, meditando et opere exercendo. Hoc enim in Scriptura significat manere in lege, in Deo, in m ,» Christo, nimirum jugiter meditari et facere eall • quæ lex, Denset Christus jubent; uti explicat Mo- 14 ses, *fieutcronom.* cap. vi, vers. 7. « Sic ait Christus, *Joan*, xv, 7: « Si manseritis in me, el verba mea in vobis manserint, quodeumque volueritis, pe- tetis, et fiet vobis. » Et Moses, *Deuter.* xxvn, 26: « Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec eos opere perficit. » Et S. Joan- nes, *epist.* 1, cap. ii, vers. 3: « Qui dicit se in

ipso manere, debet sicut ille ambulavit et ipse «nibalare.» Lex enim est quasi anima, quæ hominem, in quo manet, quasi informat et animat, agilque ad omne bonum quod lex praescribit, opere perficiendum. Unde subdit S. Jacobus:

NOX AUDITOR OBLIVIOSUS. — GræcC tataouw;, id est *oblivionis*, qui scilicet ea quæ audivit, Iradat oblivioni. Syrus, *non est auditor, qui audiat et obliviscatur*; sicut lupi cognominati cervarii, pradæ oblate obliviscuntur, abanique quærunt, leste Solino in *Pnlyhist.* cap. xvm : « Et lyncestergum respicientes non meminerunt priorum, et mens perdit quod oculi videre desierint, » ait S. Hieronymus epist. 44 *ad Chrysogonum*.

Hic beatus in facto (*b ku wi*, id est, *in factione et operatione*) suo i.kit. — *q. d.* Beatus erit non in contemplatione, sed in facto, praxi et exercitio legis; a beatus, n inquam, beatitudine vite, quæ recta ducit et perducit ad bealiludinem patri©. Hinc liquet bealiludinem nostram in hac vita consistere in facienda et adimplenda lege Dei : h.Lvenim est justitia nostra; ex adverso miserum et infelicem esse peccatorem, qui violat legem Dei, adeoque infelicitatem hujus vitæ consistere in transgressionem legis Dei, quia parit offensam Del, quæ ducit ad ©ternani damnationem, ubi est omnis miseria et infelicitas.

Ad hoc factum et factorem legis special quod legimus in Vita (apud Surium, die 23 aprilis) S. Egidii (qui fuit socius S. Frontisti), viri rare sanctitatis et valde illuminati a Deo. Nam S. Ægidius audiens dominum vine© vinitores suos objurgantem, iisque dicentem Italice *fate, fate, et non pariate* : «Audite, inquit, contionatores, quid iste vir dicat : facessant verba, et manus operi admovete. Contionamini opere potius, quam verbo. Si enim lotam terram possideres, nec tamen eam coleres, quid fructus ex ea perciperes? vite nihil. Exadverso, si parvum haberes agellum, cumque diligenter excoleres, mullum inde Lucius pio te tuisque perciperes. Sic pariter scientia legis divinai et cujuslibet rei, licet eximia, nihil tibi conferci si eam per opera non excolas;® sin illa exigua sit, sed operibus exco-riar, magnam meritorum et glori© messem pro-

ie 26. Si quis altem putat se religiosum esse (Syrus, *nirc Deo: Grecuni Opr.w; et religiosum et L m rosum, nubilemque significat), NON refre-\\s LINGUAM SIAM, SED SEDUCENS COR SUUM, HUIUS tana est religio. — Etsi non sit necesse omnes epistola* sententias inter se connectere : siepe enim sunt di-parata!, et more Hebræo disparata dant monita; tamen hac sententia respicit S. Jacobus et confirmat id quod dixit vers. 19 : « Sit autem omni* homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum.® Rursum, immediate ante dixerat factorem operis beatum esse : factori autem repugnat loquax, qui non refrenat linguam suam. Huius euun anima occupatur in lingua, et defluit in

verba, ut manum deserat et opera negligat : sicut videmus loquaces parum operari. Alios vero, inquit OEcumenius, videmus de factis suis gloriari et vane se jactare, qui laudem operis hac jactantia perdunt, eo quod non refrenant linguam : alios vero etiam probos, et in bonis operibus assiduos sentimus subinde garrulos et pronos ad censendum, detrahendum, maledicendum, ait Beda. Hos monet hic Jacobus, ut linguam refrenent. Denique commendat Jacobus factorem legis : nunc ostendit quis sit factor legis, nimirum religiosus, qui refrenat linguam. « Religio » enim juxta nonnullos, a lege, puta a *relegenda lege*, dicitur : sita enim est in observatione legis diviate. Ostendit ergo Jacobus Dei legem, cultum et religionem in omnibus quidem mandatis, sed prescriba in tribus cerni, nimirum *primo*, in moderanda lingua ; *secundo*, in visitatione pupillorum et viduarum; *tertio*, in custodiendo se immaculatum ab hoc sæculo.

Nota : «Religiosum» nonnulli accipiunt stricte pro eo qui studens perfectioni, arcte per vota se Deo religavit et obstrinxit : hunc enim hodie vulgus religiosum vocat; hujus enim proprium est silentium, non colloquium, ait Gillebertus abbas, smn. 7 in *Cant.*, qui extal inter opera S. Bernardi. Ita explicant Auctor sermonum *ad Fratres in cremo* (qui falso tribuuntur S. Augustino), *semi.* 3, Hugo, Thomas Anglicus, Dionysius, Catharinas et alii. Sane religiosorum horum pro cæleris est frenare linguam, adeoque irreligiosus videtur, qui eam frenare nescit. Verum S. Jacobus generalius accipit nomen religiosi pro quovis fidei, qui Deum colit : ac primævi Christiani inter gentes videbantur religiosi, imo vere erant religiosi, uti ostendi *Actor*, v, 2. Quare plene decebat eos pauca, prudenter piepie loqui, ut et Christianos et Gentes ædificarent, ac ad fidem Christi allicerent. Unde S. CyriUus, lib. IH in *Joan.* XXVI, pro *religiosus* legit *fidelis*. Ait enim : « Si quis in vobis fidelis videtur, qui non refrenat linguam, » etc.

Non refrenans linguam. — Significat Jacobus linguam esse quasi equum indomitum et effrenem, cpii nisi freno refrenetur a sessore, puta a ratione, eum agat in preceptis ut ruat in exitium, juxta illud Theophrasti apud Laertium, lib. V : «Magis credendum infreni equo, quam verbo incomposito. » Quocirca sapienter monet *Ercli.* cap. xxviii, vers. 29 : «Aurum tuum, inquit, et argentum tuum conila, et verbis tuis facito statram, et frenos ori tuo reclos, et attende ne forte labaris in lingua et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, et sit casus tuus insanabilis in mortem. » Vide S. Thomam, in serin. *Dom.* iv post *Pascha*, ubi hanc Jacobi sententiam egregie pertractat, ostendens quæ damna ex effreni, quæ commoda ex frenata lingua consequantur. Porro frenum linguæ est mens et ratio#

cujus proinde hoc est ænigma apud Symposium :

Lex liona dicendi, lex gum quoque dura tacendi,
VÍ3 avida* linguæ, finis sine fine loquendi.
Ipsa lluens, dum verba fluunt, ut lingua quiescat.

Sed *seducens* con suum. —Syrus, *xyoo mate, id* est, *errare faciens sibi cor suum*. Aliqui vertunt, *fornicans*; alii, *idololatrans*, quasi loquax et garrulus fornicetur cum lingua sua, eainque colat quasi idoluni : sicut gulosus palatum colit quasi idolum, libidinosus ventrem, superbus sui æstimationem, avarus pecuniam. Radix enim vel *tau* chaldaice, syriace et arabico significat *errare*, et per metaphoram *fornicari*; inde per aliam metaphoram *idola colere*; summus enim error in carnalibus est fornicatio, in spiritualibus idololatria. Verum primus sensus est genuinus : nam Gnecum arcará, et Latinum *seducens*, proprie idem est quod errare faciens, decipiens, seducens; quia garrulus non tam alium decipit quam seipsum : nam per loquacitatem scipsum a vera salutis, virtutis et quietis pacisque via avertit, ac inducit in multas lites; rixas, pericula corporis et anime, mortemque presentera et reternam.

Secundo, « seducens cor suum », id est, ex c< kauría et nimio sui amore sibi persuadens se religiosum esse, licet petulans sit, garrulus et maledicus. Intendit S. Jacobus digitum ad fontem, unde fluit petulantia linguæ, nempe ad cor seductum. Qui enim aberrare sinit cor suum, ut vertit hic Tigurina, hujus linguæ nunquam rationis frenum injicitur : « Ex abundantia enim cordis os loquitur, » *Matth.* xn, 34. Quare si verba non expenduntur, aberrante corde, ruent cæco impetu sine frèno. Sapienter enim scribit Gellius, lib. 1, cap. xv, garrulorum orationem in ore nasci, non in pectore. Gonlra Homerus Ilysein virum sapienti facundia prædilum, vocem mittere ail non ex ore, sed ex pectore. Quæ Gellii sententia valde illustrat illud *Eccli.* cap. xxi, 18: « Labia imprudentium stulta narrabunt : verba autem prudentium statera ponderabuntur. In ore fatuorum cor ilidrum, et in corde sapientium os illorum. » Prudentes nimirum de corde suo proferent eloquia, *Job.* vm, 10 : « Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, » *Lue.* cap. vi, vers. 45. Stulti contra impremeditala effundunt verba, *Psal.* li, 2: « Tota die injustitiam cogitavit lingua tua. » Recte Orígenes apud Agallimi! ibi : a Cor fatuorum, ait, in superficie silum est, non in profundo : ad labia exilii. »

Hi *is vana* est KEGiO. — Syrus, *hujus vanum* est *obsequium*, vel *vana servitus*. « Religio » ergo hic significat tum virtutem religionis, qua Deo debitum cultum deferimus, quæ prima est inter morales virtutes, sicut charilas prima est inter theologicas; tum professionem Christianismi : luce enim vocatur religio Christiana, quia Deum vera religione veroque sacrorum cultu colit. Nam, ut

ait Lactantius, lib. iV Divin. *Instit.*, cap. xxmii : « Hac conditione gignimur ut generanti Deo justa et debita obsequia prebearnus, hunc solum noverimus, hunc sequamur : hoc vinculo pietatis obstricti Deo et redigali sumus. Unde ipsa religio nomen accepit. Et ad id dicimus nomen religionis a vinculo pietatis esse deductum, quod homines sibi Deus religaverit et pietate constrinxerit : quia nos servire ei ut domino, obsequi ut parenti neccsse est. » Idem asserit S. Augustinus, lib. D« *Vera Peligione*, cap. Lv. Sensus ergo Jacobi est, 7. d. Loquax frustra se Christianum esse profitetur, frustra se religiosum, id est, Deum timentem et colentem, jicitat; inanis est ejus professio, inane religionis Christiana nomen pne se fert, cum totam virtutum structuram dejiciat garrulitas, cl vana injustaque loquela : nihil enim ita Christianos et Christianam religionem apud Gentiles commendabat atque moderatio pietasque verborum. Unde S. Hieronymus *ad Marcel-lam* de Asella, ait : a Habebat silentium loquens, » quasi silendo magis suam sanctitatem, quam loquendo explicaret.

Causam dat S. Gregorius, lib. VII *Moral*, vu. Citans explicansque hunc Jacobi locum : « Aquæmore, inquit, se habet humana mens. Sicut enim detenta aqua sursum elevatur, sic humana mens circumclusa ad superiora colligitur, et relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim supervacuis verbis silentii sui censura dissipatur, quasi tot rivis extra se dueilur; unde et redire interius ad sui cognitionem non sufficit, quia per multiloquium exterius expansa, vim intima considerationis amittit; unde scriptum est *Proverb.* xxv : Sicut urbs patens absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Quia enim murum silentii non habet, palet inimici jaculis civitas mentis, et cum se per verba extra semelipsam ejicit, aperiam se adversario exhibet : quam lanio ille sine labore superat, quanto et hæc eadem quæ vincitur, contra semelipsam per multiloquium pugnat. » Hoc est quod ait Isaías, cap. xxxii. vers. 17 : « Et erit cultus jussililiæ silentium. » Vide ibi dicta. Et *Cant.* u. laudatur Sponsa a taciturnitate : « Labia, inquit, tua sicut villa coccinea, » scilicet non loquendo disjuncta et divisa sunt, sed silendo conjuncta cl unita instar vitlæ. Preclare id in sacerdote prie cæleris requirens Nazianzenus, orat. *De silentio* (*Juadrag.* : « Providendum esi, inquit, no quem sonum edamus, qui a Dei laude discrepet. Equidem ipse puris sacrificiis, quibus magnum illum regem mortalibus concilio, puram linguam servabo : neque enim committam, ut ab aliena lingua, foeda atque obscæna mente, vivificum illud sacrificium purissimum Deo rniltam. »

Nota : « Religio » proprio idem est, quod cultus Dei. « Religio, ait S. Augustinus, lib. LXXHI, *Ouæsf.* XXXI, est qme superioris cujusdam naturas quam divinam vocant, curam cæremoniam-

que affert. » Vide eundem, lib. X *Dē Civit.*, cap. 1. r q ljjrfn rnm r< virtus qua Deum ut creatorem, í ' 4 dominin et pafrein rite colimur, cíque debitum honorem deferimus: Ium interius per adoratio* rem, invocationem , reverentiam . etc.; tum exter us per vota, sacrificia, genuflexiones, hymnos, etc. Religionis initium et fundamentum est fides, quii enim fide cognoscimus verum Deum, hinc eum ut talem religione colimus. Inde S. Cyrillns, lib. Ili *in Joan.*, cap. xxvi, legit : « Hujus inanis e>t fides. » Nam, ut ait Trismegistus : a Religio est notitia Dei. » Et D. Thomas, *Opuse*. XIX, cap. i, ait primum vinculum quo Deo ligatur homo, esse fidem. Et Lactantius, lib. IV *l)c Vera Sapientia*, cap. iv : «Sapientia , inquit, precedit, n ligio sequitur, quia prius esi Deum scire, consequenter colere. » Unde religio subinde vocatur pictas, et religiosi vocantur tfaxCif; , id est, *pii*, ut patet *Artor*. n,fi, d x, 2. Huc spectat religionis etymon, ut dicatur a religando, sicut jam dixi : per eum enim nos religamus et obstringimus Deo, ut auctori omnis finn natura», tum gratiæ et glorile, s.-ic'i. Hinc *starnilo*, religio extendit se ad legem Dei, et religiosi vocantur, qui studiose Dei leges omnes observant : religio enim includit Dei timorem et reverentiam. Timor imperat, et cogit nos servare ejus leges et præcepta. Unde in Scriptura viri religiosi vocantur timentes Deum, juxta illud : «Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis, » *Psalm*. exi, I. Qui cnim Deum honorat et reveretur, utique satagit ut ejus voluntatem et legem impleat. Hinc de personis religiosis Zacharia et Elisabeth, dicitur, quod orant «Incedentes in omnibus mandatis Domini sine querela, n Lues i, 0. Huc spectat etymon religionis quod affert Cicero, lib. II *De Natura Deorum*, ut dicatur a relegendo, quia religiosus assiduo legit et relegit leges Dei. Hoc est quod ait Sapiens, *JJer/es*. tu, 13: «Deum timo, et mandata ejus observa, hoc e>t enim omnis humo, n Ha dicimus «religionem injicere,» id est, scrupulum conscientia*; «aliquid esse religioni,» id est, debito conscientia) ac cura», ne Deum offendat. Sio officium, ad quod tenemur, vocatur religio. Undo Cicero, actione IV *iu Verrem i* « Ego , inquit, quos adhuc magistratus mihi populus Romanus mandavit, ita accepi, ut nn» omnium officiorum religione obstringi arbitrarer. » Ila Franciscus Suarez , lib. I *De Religion**, cap. 1.

TnLi Rine *tertio*, «religio» vocatur ipsa professio fidei, legis et cultus Dei : unde religio Christi vocatur Christiani-mus , et professio Christiana. N m, ut ait S. Augustinus, lib. VII *De Civit.*, cap. ivi : • Religionis summa est imitari quem colis. » Et S. Hieronymus in cap. ix *Amo*», ait religionem homines quasi iu unum colligaro gregem; ac propterra justorum, «eu electorum fasciculum appellari, quii una Domini religione constrictus < •!. Unde < t ipsa religio a religando, et in fascem domini vin- iendo nomrn accepit.

Quarto, « religio » vocatur excellentia religionis, qua quis totum se Deo alligat d obstringit, uti faciqt Religiosi per tria vola. Hi enim «licti sunt Religiosi a religando, ut ab eligendo eligentes, et n diligendo diligentes, et indligendo intelligentes, ut ait Cicero, lib. II *De Natura Deorum*, El Isidorus : Religio, inquit, dicitur a l'eligendo , id est, eligendo, ut religio dicatur quasi eligió ; religiosi ergo dicuntur ab eligendo, (piasi redigentes Deum fontem beatitudinis omnisquo boni, quem per peccatum amiseramus negligentes, ait S. Augustinus, lib. X *De Civit.*, cap. jv, Hinc rursum Gellius, lib. IV, cap. ix , religionem dici censet a relinquendo, ut religiosum sit id quod proptersanotalomrelictum, et remotum, et sepositum est, uti sunt religiosi d daustales. Verius tamen etymon est, ut religio dicatur a religando, quia nos religat Deo, unde Religiosi vocantur quasi Deo religati. Ita S. Augustinus, Lactantius el alii, ac S. Thomas, *Opuse*. XIX *Contra Impmjn*, *Ilelig.*, cap. i.

Loquacis ergo qui linguam non refrænât, vana ly>i'nI est religio quadruplex jam recensita. Lgi · «»*

Prima, quia osclndit se Deum non colepo, non Primo. magnifacere i tum quia in ejus præsenlia d ab eo audiri se sciens non veretur, nec verecundatur loqui ea, quro Duo displicent; tuip quia ore, quod Deus ei dedit ad sui cultum d laudem, abutitur ad vana, turpia, maledica, etc. « Lingua » enim nobis a Deo data est «quasi organum religionis,» ut sil « cithara et plectrum laudis di-» vime.»

Scrunkla, quia loquax religionem, id est, le- SecwoU gem Dei, crebro multisqie moilis violat, mentiendo, detrahendo, irritando, jurando, de. Rursum religionem, id est, studiosam et anxiam curam servandæ legis divinas habere nerpiit, qui religiose, id est studiose linguam non frænal, no leges divinas violet Deumque offendat.

Tertia, quia loquax sua garrulitate (ledoporat Tmfio. et infamat religionem Christianam , ut infideles dicunt : Impossibile est hunc Chriblianum (elconsequenter eideros) esse religiosum, Dojqne cultorem modestum et mente compositum, qui in verbis tam est effusus d incompositus. Undf S. Petrus Damianus, serm. *De Spiritu Sancto*, scribit vaniloquio non tantum animam sauciari, sed et ipsam honesto vita ralionem, qme hominem Deo junxit, evacuari. Quin d S, Petrus apud (dementimi, ppist. 1 *ad Jacotnim* hunc nostrum, assçsçrit S. Pelmin crebro pr.rdicassc Christianis, ut studioso os d linguam custodirent et moderarentur. Ex lingua enim quasi ex porta conspiciamus quis in domo, puta in mente , habitet, an sanctitas vel vanitas , an Deus vd diabolus. Sicut enim modestia corporis, præsertim linguæ, arguit d indicat modestiam animi, ex qua illa quasi ex fonte promanai d resultat : ita ex adverso immodestia et intemperantia linguai index est el effectus inimodcsiæ el intemperanti® animi.

¶ 4. *Quaida*, quia loquacitas signum est animi vagi, dissoluti, improvidi, irreligiosi : qui enim linguam non (ramni, quomodo (rimabit iram, curiositatem, gulam, superbiam aliaque potentissima vitia? Quarnqbrcm S. Hieronymus (vel quisquis est mu tor, certe non est \$. Hieronymus) in //',/iila jubet monachos crebro relegere hanc S. Jacobi sententiam : religionem enim sanctam non possa esse in loquacibus, qui linguae moderari nequeunt, nam a mors et vita iu manu linguae, » *Proverb*, xviii, 21, Quocirca S. Bernardus, scrip. l *De mutatione arjuæ*, silentium vocat custodem religionis, in coque silam esse fortitudinem Religiosorum, sicut Samsonis fortitudo sita epat in capillis. Itine et in Ordinibus pene omnibus arcte, et sub gravibus poenis præcipitur silentium; et qui monasteria reformare volunt, primum curant restitui silentium. Sane S. P. N. l natius, (undator Societatis nostne, dictitabat : Vis nosse, an in aliquo Ordine vigeat religiosa disciplina? aspice an in eo rite hæc tria servantur, nimirum silentium, clausura et mundities. Si enim hæc tria repereris, scito vigere in eo disciplinam : si non, scito eam languere.

Yero S. Bernardus (vel quisquis cal auctor), tract. *De Passione Domini*, cap. xxvii : « Religa, ait, Ijngnam tuam si vis esse religiosus; quia sine linguæ religatione religio vana est. » El mox : « Sciunt Immines spirituali s, qui hoc experti sunt, quantum auferat devotionis, quantum afferat dissolutionis intrinsecus, frequens linguæ resolutio. Nam sicut fornax, cujus os semper apertum est, non potest in se retinere fervorem : sic nec cor devotionis in se gratiam poterit conservare, cujus os non fucrit janua silentii reclusiun. Claudamus igitur os nostrum, ut cum devotionis fervore Christum devotionis largitorem in ferventi affectu possimus conservare, » et paulo post : « O quam bonum et jucundum est locum, o dulcissime Jesu, habitare in unum, tecum colloqui, tibi revelare causam anima* nostne, tuæque consolationis responso perfrui l »

27. Religio munda. — Alludit S. Jacobus tum ad Indæos quorum ipso erat Episcopus, qui suam religionem et munditiam collocabant in caeremoniis et purificationibus legalibus, tum ad Gentiles qui religiosos se putabant, si colerent multitudinem deorum nefandis sacrificiis et ritibus. Opponit ergo religionem mundam Christianorum van® ot iinmjind® religioni Judæoruin, æque ac impio* superstitioni Paganorum, Saracenorum et haereticorum : videtur enim Jacobus in spiritu pnevidisse et laxasse impuras religiones et ritus Gnosticorum et Earpocratianorum, qui in suis cietibus incestu infandoque com ubitu sese inquinabant, testo Eusebio, lib. iN, cap. MI, et Ophilariun, qui Eucharistiam suam consecrabant contactu serpenti» J hunc enim credebant esso t.luistum. testo S. Augustino, *luens*. (p et 17. Sic hodie Lutheri et Calvinii impura est religio, qua

damnant Reclusi® jejnnia, leges et vota; ac monachos incitant, imo cogunt ad sacrilegas nuptias. Sensus ergo est, </ d. Judæi sum religionis munditiam collocant in innltis lustrationibus; Pagani m nullis multorum deorum victimis; hierclici in impuris sui c rebri figmentis et turpitudinibus; Saraceni nunc in cultu l.ucif-ri, postea Mahomcti, etc. At vero munda et immaculata religio et pietas Christi et Christianorum maximo cernitur et consistit in misericordia et charitale : nimirum in visitando pupillos et viduas, ac immaculatum se conservando ab hoc sæculo. Mundo enim est visitatio pupilloi mn, quia hoc est opus pur® misericordi® et charilalis, cum a pupillis nihil lucri, gratiæ, honoris aut mercedis speretur : unde et Ileus, el angeli, et homines hoc opus pietatis ut purum et mundum dilaudent et celebrant.

Nota primo : a Religio n hic quatuor modis paulo ante dictis accipi potest, 7. </ Et cultus Dei, el lex charit itis, et professio Christiana, el excelsus religio consistit maxime in visitandis pupillis ac in immaculata conscientia. Proprio tamen religio significat cultum Dei : hic enim græce vocatur (hebraico mi3JJ *aboda*, id est servitus, cultura, opus, ministerium) a Thracibus, quod hi cæleris religiosiores ccepi-rint certo sacroque ritu, institutore Orpheo, colere Deum. Ita Suidas : « Opr.muiz, inquit, est latria, idemque cultus et Dei obsequium, et deorum veneratio. Nar raid enim Orpheum Thracem primum arte quadam injsterip Græcorum tradidisse, el cultum deorum nominasse, quod Thracum esset inventum. »

Posset denique « religio » hic sumi pro pietate. Sic enim viros pios vocamus religiosos; pietas autem est jlitis affectus non tantum erga Deum, sed et erga homines, pnesertim miseros et afflictos : unde Hebraice *|pn *cbesed* pietatem el misericordiam significat. ac "ion cAisfd vocatur vir pius el misericors, lineæ enim duo conjuncta sunt : qui enim pius est in Deum, pius quoque est et misericors in proximum : sicut qui amat Deum, amat et proximum propter Deum.

Nota secundo : Virtutis religionis actus proprius et elicited est colere et honorare Deum, tum interna mentis submissione et reverentia, tum externa', puta adoratione, victimis, hymnis, votis, juramentis, etc. Actus vero a religionis virtute imperatus est, visitare pauperes, jejunare, mortificare carnem, etc., in honorem Dei et Sanctorum. Poterat ergo S. Jacobus dicere : Relifio munda est, orare, psallere, vovere, peregrinari Ilierosolymani, Romam, Compostellain, etc.; hi enim sunt actus religionis elicited. Poti rat quoque dicere : Religio munda e<t abstinere carne, vino, gestare cilicium, jejunare, etc. Sed maluit dicere : Religio munda est visitare pupillos et viduas, quia hoc opus maxime tunc, ut mox ostendam, necessarium erat, Deoque gratissimum, e' sum-

‘ll“

wtid>

rara œdificationis apud infideles; adeo ut nulli propter Christianorum charitatem et misericordiam ad Christi fidem se converterent : alioqui visitare pupillos proprie est actus misericordiæ ; ab ea enim elicitur, sed a religione, ut dixi, imperatur. Perperam ergo hæretici hunc locum intorquent contra monachos solitarios, qui pupillos non visitant : religio enim est multiplex, multasque species complectitur, adeoque religio monachorum est vera cl proprie dicta. Ipsi enim toti sunt in Deo adorando, meditando, laudando, sequunturque sortem Magdalena*, quam Christus laudavit cl prœtulit Martha; , *Luca?* x, 42; unde suis meritis et precibus sustentant Ecclesiam, iisque magis prosunt viduis, quam divites suis eleemosynis , ut merito do iis dixerit RuTmus præfat. in *Vitas Pair.*: « Quis dubitet stare mundum precibus Sanctorum? v

Munda , — scilicet parit hos effectus, visitare pupillos et immaculatum se conservare ab hoc sæculo. Aut, y. d. Religio munda est, si visitet pupillos et immaculatum se custodiat.

Apud Delm et Patrem.—Syrus, *apud Deum Patrem*. Idem enim est « Deus et Pater : » Deus enim est *pater*, id est creator, gubernator, conservator et provisor omnium, y.d. Apud Deum qui el pater noster est. Aliqui tamen, ut Dionysius Carthusianus, hæc distinguunt, et per « Deum » accipiunt vel S. Trinitatem, vel Deum Filioxû , et per « Patrem » Deum Patrem, q. d. Apud S. Trinitatem el Deum Filium, qui ut Verbum omnia videt, et apud Deum Patrem, qui ul Pater omnibus, etiam miseris, quasi filiis suis consulit, religio munda censetur, magni fit, cl honoratur, visitare pupillos, etc.

Vbiii di Visitare pupillos. — Visitare per metalepsim significat visitando consolari, consulere, juvare, pascere : hæc enim omnia significat Hebr. *pacad*, id est *visitare* : Hebræus enim S. Jacobus hebraizat ; imo pauper qui pascere nequit, visitando solatur pupillum, juxta vetus proverbium : u Farre litet (pii thure non potest. » Græce est taoxferMta, id est providere, prospicere; Syrus curare, el pro virili sublevare. Inde apud Gentiles « Episcopi p vocabantur magistratus, quibus incumbebat rcipublicæ providere de frumento et annona, uti dixi *Actor*, i, 20.

Nominal præ cœteris pauperibus et miseris pupillos et viduas, quia in prima illa Judæorum et Gentilium persecutione inulti viri Christiani partira occidebantur, pattini in exilium aut carceres tradebantur, ac plerique omnes bonis privabantur, uti dixi *Actor*, viti, I. Ili ergo filios relinquebant pupillos et uxores viduas. Horum derelictorum curam suscipit S. Jacobus (piasi corum Episcopus , ideoque eos Christianorum charitati commendat, quasi Martyrum vel Confessorum filios, sed pupillos; aut uxores, sed jam viduas. Jam enim cessarat illa communio et distributio bonorum Ecclesia?, de qua dixi *Actor*, n et iv.

Creverat enim numerus Christianorum ad plurima millia, inter quæ impossibilis erat hæc vita communis. Adde, bonorum communio tantum Hierosolyma? fuit recepta in primo paucorum Christianorum fervore, non vero in crateris Ecclesiis et urbibus, uti dixi *Actor*, v , 2. Quare cum pupilli elviduæ nullos adhuc haberent curatores, tutelam eorum hic suscipit et Christianis commendat S. Jacobus. Ila S. Lucia, ut habet ejus Vita, cum opes suas in pauperes, viduas et pupillos distribuisset, casque sponsus per Paschasium præfectum reposceret, respondit : u Sacrificium vivum et immaculatum apud Deum et Pairen hoc est, visitare viduas et orphanos in tribulatione eorum; et quia nihil superest, offero ineipsam in sacrificium Deo hostiam viventem, » nimirum per martyrium, quod ipsa paulo post heroice subiit.

Ultimis hisce sæculis in hac virtute eminuit s. Itonii S. Ivo, quem proinde ejus merito Clemens VI Pontifex retulit in Sanctorum numerum anno Domini 1317, dic 19 maii. De eo enim sic inter alia scribit auctor gravis Vitæ ejus apud Surium, die 29 maii. a Pupillos et orphanos egregie tuebatur, et eorum causa diversis in locis adibat judicia, patronum se illis exhibens, neque tamen id spe alicujus muneris aut præmii, sed pietate et justitia permotus, imo vero suis impendiis illorum causas defendebat apud judices, ul posset a Domino audire : Quod uni ex minimis meis fecisti , mihi fecisti. Inde factum est, ut in illa regione merito appellatus sit, Advocatus pauperum; » cl antierius : « Orphani, afflicti, calamitosi homines ejus fovebantur humanitate et patrociniis; inter discordes conciliabat pacem et amicitiam ; cos qui carceribus delinebantur, hortabatur ad patientiam : et cum proferenda ab ipso esset in judicio sententia, sine lacrymis id non faciebat; in misericordiæ opera lotum se impendebat, loto pectore quæ sunt hujus mundi despiciens, cl coelestibus semperque mansuris bonis inhians. » El inferius : u Alienigenas , pauperes, item egenos, mala affectos valetudine, deformes, haud secus ac fratres suos humaniter excepit, ad mensam sibi assidere voluit, de cibis suis apposuit, lectos apparavit, propriis manibus illorum pedes abluit. » Unde et per miraculum panes in pauperes erogando sibi multiplicari, ac Christum ipsum, aut certe angelum Christi vicarium, specie pauperis mensu? socium habere meruit.

Pupillos et viduas. — Hæ enim personæ ab omnibus derelictæ, cæleris afflictis miserabiliores sunt; sed sub his a pari vel simili, quoslibet miseros, puta pauperes, ragrolos, nudos, incarcerationes, famelicos, sitibundos, peregrinos, vexatos, oppressos, tentatos, etc., accipe. Ita Dionysius. Fopilk Horum enim omnium idea el specimen sunt pupilli et viduæ, (pii proinde mystice représentent peccatorem, qui per peccatum Deo, quasi patre et

sponso orbatuſj factuſque pupilluſ et viduus, preda lit clœiīonibuſ.

Plurima enim ſunt viduarum cl viduitatiſ incommoda, ait Nyſſenuſ, trac t. De *Virgin.*, cap. m, nimirum viduitaſ, ærmna, ſolituſ, caligo, tenebre, luctuſ, lamentabileſ ploratuſ, oppreſſio, ele. Unde peuſ eaſ ſibi aſciſcend, vocatur a pater orphanorum ct iudex viduarum,» *Pſol.* l x vii, 6; ct *Exodi* XXII, 22 : « Viduæ et pupillo non nocetis : ſi laeſeritiſ coſ, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum, n Vere S. Ambroſiuſ, lib. I *Offic.* cap. xi : « Nihil, ait, tam commendat Chriſtianam animam, quain miſericordia, nec quiſquam magiſ beatuſ, quam qui intelligit ſuper pauperum neceſſitateſ. » Id pre-lilit Job; unde ait cap. xxxi, verſ. 16 : a Si oculoſ viduæ exſpectare feci. »

Porro hæc vocatur religio , quia religio verſatur circa Deum , ut ei debitum honorem præſlet. Ad Deum autem quaſi ad patrem ct tutorem pertinent pupilli et viduæ; qui ergo eoſlædit, Deum lædit; qui coſ paſcit ct curat, Deum paſcit et curat. Quocirca Heliodoruſ relituſ flagellatuſ fuit, quod ex cerario templi bona viduarum diripere deſtinaffe!, II *Narhab.* m. Hinc et Plato, lib. XII *De Legibuſ*, ait miſerorum cauſaſ proprias eſſe Dei, ac proinde neminem debere pupilloſ aut viduaſ affligere, ne Deum ultorem ct hoſtem ſentiat. Hac de cauſa S. Ignatiuſ, in epiſt. *ad Tarſenſeſ*, « viduaſ » appellat «altare Dei, » quia ſcilicet ſicut in altari offeruntur ſacrificia , ita et eleemoſyniſ in viduaſ collnliſ maxime placatur Deuſ. Quocirca Sapienſ, *Prov.* xxm, 20: «Agrum, inquit, pupillorum ne introeaſ : propinquuſ (Hebr. 7X13 *gocl*, id eſt redemptor, vindex. qualiſ in lege veteri erat propinquuſ ct cognatuſ) enim illorum foriſ eſt, ct ipſe contra te iudicabit cauſam illorum. » Idcirco S. Baſiliuſ, Ambroſiuſ, Chryſoſtomuſ, Gregoriuſ , etc., ſe exhibuerunt patreſ viduarum ct pupillorum. Et S. Pauluſ, *Hebr.* XIII, 16 : « Beneficentia, ait, el communioſiſ nolite obliſciſci : talibuſ enim hoſtiſiſ promeretur Deuſ. »

Si beneficentia eſt hoſtia, ergo eadem eſt actus religioniſ, iſque nobiliſſimuſ, puta ſacrificiuſ. Unde hanc hoſtiam cœteriſ præferenſ Deuſ : «Miſericordiaſ, inquit, volo, et non ſacrificiuſ, » *Oſca*: vi, 6. Eleemoſynariuſ ergo viſitans pupilloſ el viduaſ, eſt quaſi ſacerdoſ, victima eſt eleemoſyna, ſacrificiuſ eſt ipſa ejuſ donatio, altare eſt pupilluſ ct vidua. Unde Apoſtoluſ in carcere recipienſ eleemoſynam a Philippienſibuſ : » Repletuſ ſum, inquit, acceptiſ ab Epaphrodito, quæ miſiſtiſ odorem ſuavitatiſ, hoſtiam acceptam,placentem Deo, » *Philipp.* n, 18. Sicut enim ſacrificiuſ eſt quaſi ciboſ el poluſ Dei, ut dixi *Levit.* ii, ſic eſt et eleemoſyna : in ea enim Deuſ comedit el bibit per ora pauperum, pupillorum el viduarum. Ipſcenim dicit dicet que in die iudicii : a Eſurivi, ct deditiſ mihi manducare; ſi-

livi, el deditiſ mihi bibere, etc. Arnen dico vobiſ, quamdiu feciſtiſ uni ex fratribuſ meiſ minimiſ, mihi feciſtiſ,» *Moth.* xxv, 40.

Ita S. Gregoriuſ prandio inter alioſ paupereſ excepit angelum, ipſumque Chriſtum in menſa, quæ ctiaſnum Romæ in ejuſ domo, nunc cœleſia, oſtenditur et religioſe viſitur. Sic S. Martyriuſ leproſum ſuſcipienſ, Chriſtum ſuſcepit, teſte eodem S. Gregorio, homil. 39 in *Evang.*

Jam vero qui viduæ el pupillo conſulit, ſibi conſulit. Nam, ut ait S. Ambroſiuſ, *De obitu Theodoſii* : « Bonuſ eſt miſericorſ homo, qui dum aliſ ſubvenit, ſibi conſulit, el in alieno remedio vulnera ſua curat, n El S. Baſiliuſ, hom. 6 in *Diteſcenteſ* : « Benefactorum gratin, inquit, ad danteſ revertuntur : dediſti eſurienti, tibi conſuluſti : quod enim dediſti, cum auctario revertetur. »

Eleemoſyna enim eſt velul ſemen ſparſum in agrum, quod in meſſe magnum dat fenuſ ſpargenti, ad cumque ingenti cum fenore redit, uli ex S. Paulo dixi II *Cor.* ix, 10. Quocirca Clemenſ Alexandrinuſ, lib. I *Pxdagog.*,eleemoſynam comparat ludo pilæ, in quo pila projecta per reverberationem redit ad eum qui projecerat. El S. Chryſoſtoinuſ. hom 81 in *Joannem.*: « Eleemoſyna , inquit, eſt veſtiſ quæ cum mortuo reſurgit. Hiſ veſtibuſ fulgebunt, qui tunc audient: Eſurientem me vidMiſ , et dediſtiſ mihi manducare : hæ inſigneſ faciunt, hæ conſpicuoſ, hæ ſecuroſ. » Idem. hom. 33 *ad Popul.*, hunc dat tituluſ : « Quod eleemoſyna eſt aſ omniuſ quæſtuſiſſima, » in qua inter alia h rcei dat elogia : « Meliſ eſt ſcire eleemoſynam, quam eſſe regem et diademate coronari : domoſ ædificat in cœliſ, ſed permantuſ. Ille te docet quomodo poſſiſ Deo ſimiliſ fieri, v Idem, hom. 7 *l)c Poenitentia* : « Eleemoſyna, ait, artifex eſt optimaque illorum propugnatrix el tutela, qui eam exercent : etenim Deo amica eſt, el cominuſ ei ſemper aſſiſtit : quoſ amaverit, hiſ facillime gratiam impetraverit, modo non patiatuſ a nobiſ injuriam. Quomodo vero patituſ? cum eam fecerimuſ ex rapina.» Idem, hom. 16 in H *ad Corinth.*: «Magnum, inquit, et pretioſuſ quid vir miſericorſ. Iſta major eſt gratia quam mortuoſ excitare : nam hic quidem tu Chriſto benefaciſ, illic autem ipſe libi. Illic debitor eiſiceriſ Dei, hic eleemoſyna Deum debitorem conſtituiſ.

Mytiſte S. Chryſoſtomuſ in *Pſalm.* xcv, enumerat dcccſ religioniſ el ſacrificii ſpecieſ. *Primum* t inquit, ſacrificiuſ eſt proprie dictuſ, de (pin \apoſtoluſ, *Ephcſ.* v : « Chriſtuſ dilexit noſ, ct trau » i! ſemetipſum pro nobiſ oblationem el hoſtiam Deo, in odorem ſuavitatiſ, » *Secunduſ* eſi martyriuſ, juxta illud *ad Romanoſ* xn : « Obſecro voſ, fitalreſ, ut exhibeaſiſ corpora veſtra hoſtiam viventem , ſanctam, Deo placentem. » *Tertiuſ* eſt deprecatio, juxta illud *Pſalm.* cxl : » Dirigatuſ oratio mea ſicut incenſuſ in con-

Elc/'mo-
lyn* ff
Kicriſl-
dum.

E't
Miſ'ti

Illeſſi
nil;
n *
ipcf.

spectu tuo : elevatio manuum nienruni, sacrificium vespertinum. » *Quartum* est laudis et hymnodiae, juxta illud *Psalm*, xux, 11 : a jminóla Deo sacrificium laudi*. n *Quintum* est justiliæ, *Psalm*. 1 : « Time acceptable sacrificium jusliti®. n *Sextum* est ini*rricordi/n ct eleemosyna?, *Jaiobi* i : « Sacrificium (sic enim legit Chrysostomus) mundum et immaculatum est, visitare pauperes et orpluinos in afflictione ipsórum* p *Septimum* est jubili, *Psalm*. xtw : «Circuivi, ct immolavi in tabernaculo ejus hostiam vociferationis; » Chrysostomu* Irini *jubilationis*. *Ortarum*, compunction»*, *Psnltn*. L : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus. n *X<mum*, humilitatis, ibidem : « Cor contritum ct humiliatum non despicias, d *Decimum*, pi rdicationis, Jlo/n. cap; xv, vers. 1G : « Sacrificium (græce upcvsqcr/, id est sacris operans, sacrificans) Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta et sanctificato in Spiritu Sancto. »

Marxkj Er IMMACCLATtoi SK CUSTODIRE AB HOC SACULO.—

r *ct> id est, a inundo. «.Mundus, » sive »uliun, metonymice sumitur pro sæciikiribus, puta pro speculati, ammali ct carnali vita, qualis est hnminmn niundarioiuin qui se opibus, deliciis et honoribus hujus mundi ambiendis et fruendis dedunt, ac proinde conscientias suas sæpe maculant avaritia, gula, libidine, ambitione, etc. Hinc in baptismo abrenuntiamus omnibus mundi pompis, ideoque induimur veste candida, monemurque eam candidam servare, referre ct sistere Christo judici in ultimo mundi die. Hinc et de Sand's Agnum sequentibus dicitur Apocaf. xiv, fi : «Sine macula enim sunt ante thronum Dei. n Insinuat S. Jacobus Christianos, cum sint in siculo, debere cum siecularibus conversari, ct facile hac conversatione inquinari, ut eorum vitia ipsisaffrióetitur. Nam, ut ait S/ Leo, serm. 4 De *Quadrag.*: « IXecesse de mundano pulvere etiam religiosa corda sordescere; » quin et visitando p «pillos ct viduas periculum esse n vanitate, avaritia, luxuria. Ergo sapienter monet ut inter cos cæterosquo omnes ita versentur, ut immaculatos se servent.

Difficile enim est in mundo versari, et ab eo non inquinari : qui enim tangit picem, inquinatur ab ea. Difficile est versari in igne, et non aduri : mundus enim imniundils est plenusque sordibus, ut significat hic S. Jacobus: inquinat enim pico vanitatum, adurit cestu cupiditatum. Unde ait Thomas Anglicus :

Mundos oon arandus, quia mundos polluit : ergo,
Qui manet in mundo, quomodo mundus erit?

» Qmvres, cur religio munda sit servare se im-
** °l maculatum ab hoc «recolo, sive cur Deus maxime
l colatur puritate con*cicnliip ct vito*? Despondeo:
Car? *primo*, quia Deus est spiritus purissimus et a
i r^f^ce remotissimus : dccet ergo eum victima
purissima, puta mundibsisima conscientia, talique

honoratur et gaudet, juxta illud principium
Ethic© Calonis :

Si Detis est animus, nobis ut carmini dicunt.
Hic tibi precipue pura sit meule colendus,

Hinc angeli, qui sunt purissimi spiritus, puris-
sitnn et perfectissimo colunt Deum, a^eoque loti
sunt in eo amando, fruendo ct laudando, ac
jugiter ei occinendo : Saucius, saucius, sanctus,
Isuiæ vi, 3.

Serundo, quia Deus esi ipse per essenliani Secundi
sanctitas» decet ergo eum victima saucia. Sancita
autem est ea qu© illibata esi et pura. Unde Orí-
genes dfycv, id est *sanctum*, derivai ab « privativo,
et qr, id est *terra*, *q. dt* Sine terra, semotus a Ierra
terræque inquinamentis. Et S. Dionysius, lib. *De
Divinis Nominibus*, cap. mi : a Sanctitas, inquit,
est ab omni immunditia libera, el perfecta, et
omnino immaculata munditia.n Hoc est quod suis
ministris jubet sancilque Deus : « Erilis mihi
sancti, quia saucius sum ego Dominus, et sepa-
ravi vosacieteteris populis, ut esselis mei, » *Levit.*
cap. IX, 2G. Vido ibi dicta, el cap. xxi ac xxii, ubi
Deustam victimas, quam sacerdotes requirit pu-
ros omniquo macula carentes.

Tertio, quia religio Christiana, ac consequenter Titio.
Deus, quem illa profitetur et colit, primo illo
Ecclesia? ævo valite honorabatur et celebrabatur
apud Gehtiles ct Judæos loto orbe per innocen-
tiam et puritatem vile Christianorum, ut palei ex
Tertulliano, Justino, Athenagora in *Apologet*. Di-
cebant enim Gentiles : Quam sanctus est Deus,
qui tam pure ct sancte a Christianis colitur,
imo qui eos facit tam puros ut sanctos ? Id etiam-
num fit.

Quarto, quia qui abstrahit se a sæculo, unii se 0»mto-
Deo, et quo minus servit sæculo, eo plus servit
Deo, adeoque sæpc lotum so Deo Deique cultui
mancipat. Hinc vicissim Deus in puris corpo-
ribus et mentibus, quasi in domo el templo in-
habitat. « An nescitis quoniam membra vestra
templum sunt Spiritus Sancii, qui in vobis csl,
quem habetis a Deo, et non estis vestri ? » ait
Apostolus, I *Corinth*, vi, 19. Denique : « Beati
mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, n
Matthæi v, 8.

Porro modi et media conservandi se immacu- Media ad
latum in srcculo et a sæculo, sunt inulta. Primum «ormnn-
est timor Dēi, ejusque jūdīcīi et vīdīcīi©, juxta prjnuin
illud *PsSlm*. cxviii, 120 : «Confige timore tuo eat time*
carnes meas : a judiciis enim luis timui, n Vere bu'
S. Augustinus, seim. 40 m S. *Joannem* : « Spes,
ait, nosti a non est de hoc sæculo; non amemus
steculum. Ab amore sæculi hujus vocati sumus,
ut aliud specillum speremus el diligamus, n Idem,
serm. 13 *Deverlms Domini secundum Matth.*: « At-
tendite, ait, sæculum quasi mare, ventus validus
el magna tempestas. Unicuique sua cupiditas
tempestate est. Amas Deum, ambulas super mare,
sub pedibus luis csl timor sièculi. Amas sæculum,

absorbebit (c. Amatores suor vorare novit, non portare. Sed cuin fluctuat clipiditalo cor tiiirn, ut vincas Inani cupiditatem, invoca Christi divinitatem. » Et mox : «Mngnæ virtutis est eum felicitate luctari, nuigtia felicitatis est n felicitate non vinci : si titubas, si mergi incipis, dic: Domine, pereo, libera me; dic: Domine, pereo, ne percas. »

Srcnn- *Secundum*, mortificatio appetituum et sensuorm
o rtfi ,nnunf^l,a en'in et macula non est in sæculo,
jl ? 'J osl sæcularibus opibus, deliciis et honoribus,
sed in appetitu nostro, qui nimis ea amat et am-
bit, relicto et spreto sirpe Deo- Appetitum ergo
mortifica et rectifica, ita a sæculo non macula-
beris. Unde S. Augustinus, lib. X Co//f s., cap.
XXXI :« Non ego immunditiem obsonii limeo,
inquit, sed immunditiam cupiditatis, » Item con-
sideratio vanitatis et brevitatis vitæ, omniumque
bonorum temporalium; ac ex adverso veritatis
et æternitalis gloriæ cœlc&lis, ac gehennæ et in-
ferni. Hoc enim est sal, quo condicndæ et mor-
tificando? sunt voluplates sæciili, juxta illud
Eccli. vu, 40: «Memorare novissima tua, et in
æternum non peccabis, » Quid amas sæculum,
hoc est, senium? A senio enim dicitur a sæcu-
luin, » quod non est aliud, quam « œlas senes-
cendorum hominum , » ait Varro, rei unique
omnium. Alii sæculum, a sequendo derivant, co
quod sequatur se et in se revolvatur. Vero
S. Augustinus in *Psal.* xxx, conc. 1 : « David ait,
Accelera, ut hoc totum, quod nobis videtur,
quamdiu volvitur sæculum, inelligas punctum
esse. Non est diu quod habet extremum : si ad-
huc viveret Adam, el hodie moreretur, quid ei
prodesset blinditi vixisse? Ergo celeritas heee
quare? quia transeunt tempora, et quod libi
tardum est, in oculis Dei breve est. » Cur ergo
amas voluptatem et honorem? dum oritur, se-
nescit et occidit. « Filii hominum,ut quid diligi-
tis vanitatem et quærith mendacium?» Mentitur
voluptas : non voluptas est, sed dolor et angor.
Mentitur rerum copia : non copia est, sed inopia
verarum opum quæ in cœlis sunt. Mentitur ho-
nor : non honor est, sed onus et sæculi ludi-
brium.

fertinm, *Tertium* csl constans resolutio el fortitudo ad
ton imi resistendum sociis, illecebris omnibusque mundi
'tu*||* invitamentis, quibus nos allicit illicitque ad pec-
catum cl maculandam conscientiam. Ita de Fa-
bricio, constile Romano i vulgi erat sermo : « Fa-
cilis cat solem a suo cursu, quain Fabricium a
suo proposito avertere. » Teatis est Plularcbus in
Apophth. Similis fuit Cato, de quo ait Valerius
Maximus, lib. IV, cnp. nt f « Ex eodem haturæ
utero et continentia nata esi, otCato. è EIC. Piso,
de quo idem Valerius, lib. III, cap. vin : « Mulla
ail, et terribilia Piso contempsit, dum speciosum
mentis suæ flecti non vult rigorem. » El C. Mæv/us,
centurio Augusti, qui captus ab Antonio, roga-
tusque quid de eo statui deberet i « Jugulari me,

inquit, jubo: quin non salutis beneficio, aut
mortis supplicio adduci possum, ut aut Cæ aris
miles desinam, aut tuus osse incipiam. • Ita Va-
lerius ibidem. Mullo nmtfh Untanti sæculo dicit
fidelis illud S. Pauli : « Quis nos separabit a
(barilaie Christi? Tribulatio? an angustia? nn
fames?etc. Certus sum quia neque mors, ncque
vita, » ole. *Ilomaut* vm, 35.

Quartum est sterilium quam minimum tan- u
gero ; hinc cor habemus pyram! lale, cujus ori- f
fifmm spectat ctelum, conus terram ; ut pei hoc »,
significet Deus, nos corde, id est amore cl affectu
tantum in puncto debere terram et terrena tan-
gere. Id sapiunt el faciunt Religiosi, qui totum
aflcclum et conversationem a mundo abstrahunt,
ut omnem spem el umorem in Deo collocent, el
cum Psalte *PwL* 1 ix ii, dicant : « Milii aut^m ad-
hærere Deo bonum est; » et : «Quid mihi esi in
cepIo , et a to quid volui fcuper terram , Deus cor-
dis mei, et pars mea Deus in æternum?» Ita
Abbas Olympius apud Sophronium (vel potius
Joannem Moschum), cap. mi, hocsalutis monitum
allori dedit : « Contine linguam et ventrem ; ao
ubicumque sederis, dic assidue : Peregrinus sum.»
HaS. (jregorius Nuzianzenus, *epist.* 51, alias 17,
Cæsarium fratrem objurgat, quod honorum cu-
pidine delinilus, se in Juliani Apostaba familiam
contulerat, publicique ærarii curam susceperat;
urget eum ut ab .lia recedat : « Hanc enim esse
veram gloriam, securitatem et opes, nimirum
fortiter et strenuo adversus tempus stare, et
quam longissime se ab scelere et piaculo remo-
vero. Alioqui, inquit, honores expetens, in rebu&
majoris momenti detrimentum capies, fumique
saltem, si non ignis, fies particeps, v *q. d.* Julia-
nus idololatriæ si non culpam, certe famam et
suspicionem (ibi asperget.

Vis ergo immaculatus esse a sæculo? esto pere-
grinus in sæculo, et civis ne domesticus in cælo.
Peregrinus hospitio cor suum non affigit, non
inhæret, non fruitur : quia scit se quasi peregri-
num per illud transire, ac post horam in eo non
fore : omnibus ergo utitur velut in transitu. Fac
similiter et tu : edis, bibis, etc., ede, lube, etc.,
necessitatis causa : iis utere, non fruer*. Si xo-
luplos se misceat, illa cum comestione cl Dilu-
tione transeat. Noli cibo cl potui affici, inhærere,
addicere cor tuum : noli de iis exlfa prandiitm
cogitare, ea desiderare, eorum appetitu te oblec-
tare et pascere : ila non maculabunt te. Idem
dicium æslima de ftlw'a, id est *amore sui*, el
çikôJoÇca, id est *amore favoris*, benevolentia',
laudis et gloriæ humana?; quæ aliud non est,
qtffiin evanida aura popularis ineraquo vanitas.
Cogita illud *Psal.* Civili, 96 : « Omnis consum-
mationis vidi finem, » el finem celerem; «latum
mandatum (unm nimis.» id cogitabat S. Agaftri,
cui proinde angeli hoc cpitaphiimi posneruAI.
« Mentem sanciam, spontaneam, Deo iionorern, el
patnæ liberationem.» Vixerat ennu in corpore

qiiia< carens corpore, quasi angelus in corpore assumpto. El S. Barlaam, qui Josaphat regi munditiem mentis, quasi ingentis pretii thesaurum commendat apud Damascenum in *Historia*, cap. XXXIX.

Denique S. Augustinus, in *Psalm*, l x v i i i : « Quis, ait, non contemnat dulcedinem saeculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? » nam, ut idem ait in *Psalm*, cxxiii : a Dulcedo hujus sæcali ad tempus faucus indulcat. sed in magnam amaritudinem postea convertetur. Dulcedo autem vitæ æterAæ constans est ; » idcoque experts omnis tam amaritudinis quam finis, mentem implet et saliat. Quocirca S. Gregorius Nazianzenus, in *Distichis* : « Perpetuum, inquit, tibi sit hoc studium, ut mentem tuam templum Deo eximas : sic enim eum pro spirituali statua in intimo corde habebis. » Et nonnullis interjectis : a Age vero deserto universo hoc mundo, mundique sarcinis excussis, ad vitam cœlestem vela pande : praesertim tibi Trinitas cune sil. Alii aurum, alii argentum, alii mensas delicatas, id est vitæ ludibria in pretio habeant ; ego vero Christum amplissimarum opum instar duco : quem utinam aliquando mihi

contingat pura mente intueri; cætera autem mundus habeat. » Causam dedit paulo ante « Patris verbum est homo noster, ut hujusmodi mixtione Deum hominibus misceat : unus utriusque Deus est, hactenus homo cfleclus, ut me ex mortali Deum efficiat. » Et S. Eucherius, cpisl *ad Valerianum* : « Vera, ait, béatitude) estSæculi Lentitudinem spernere, negleclisque terrenis in divina flagrare. » Rursum Nazianzenus, *epist.* 57. alias 63, exhortaos Eudoxium ut, rhetorica et mundo relicto, se det vitæ puræ ac perfectæ : « Migremus, ait, hinc, viri efficiamur, somnia projiciamus, umbras prætereamus : alios occupatos teneant, jactent, ludificentur invidia, et tempus, et fortuna. Valeant throni, principatus, opes, splendores, vilis hæc et despicabilis gloriola, ac denique magnæ hujus sceme ludicra, nuga que theatricæ. Nos verbum arctissime complectamur, ac pro omnibus rebus Deum habere optemus : solum, inquam, perenne illud bonum, et nostrum; quia virtutis præmium est, Deum fieri. Ad hæc contende cl volita. Nusquam spes tuas siste, quoadusque ad illud summe expetendum et beatum bonum perveneris.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Transit a religione ad fidem, quæ religionis est principium et fundamentum. De fide ergo tria docet. Primum, fidem non admittere'acceptionem personarum, ut divitem praeferat pauperi, nobilem ignobili : hoc enim recte cohaeret ei, quod paulo ante dixerat : Heligio munda, etc., est visitare pupillos et viduas iu tribulatione ipsorum, cl immaculatum se custodire ab hoc sæculo. Socculum enim præfert divitem pauperi, nobilem ignobili, hocque est ejus vitium et macula. Secundo, vers. 10, asserit idem docere, cum qui violat unum legis praeceptum, fieri omnium reum. Tertio, vers. 14 usque ad finem, multis argumentis et exemplis docet, fidem sine operibus esse inanem et mortuam, instar cadaveris.

1. Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriae. 2. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, 3. cl intendatis in eum, qui indutus est veste preclara, et dixeritis ei : Tu sede hic bene; pauperi autem dicatis : Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum : 4. nonne judicatis apud vosmetipsos, et facti estis judices cogitationum iniquarum? 5. Audite, fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc inundo, divites in fide, el haeredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se? 6. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, el ipsi trahunt vos ad judicia? 7. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super vos? 8. Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas : Diliges proximum tuum sicut teipsum : bene facitis; 9. si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores. 10. Quicumque autem totam legem servaverit, offendat antem in uno, factus est omnium reus. 11. Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit et : Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis. 12. Sic loquimini, et sic facite, sicut per legem libertatis incipientes

judicari. 13. Judicium enim sine, misericordia illi, qui non fecit misericordiam : snn r-
exaltat autem misericordia judicium. 14. Quid proderii, fratres mei, si fidem quis dicat e
habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? 15. Si autem fr. ib-i
et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano, 10. dicat autem aliquis ex vobis illis :
Ite in pace, calefacimini el saturamini : non dederitis autem eis, qua* necessaria sunt
corpori, quid proderit? 17. Sic el fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.
18. Sed dicet quis : Tu fidem habes, et ego opera habeo; ostende mihi fidem tuam sine
operibus, el ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. 19. Tu credis quoniam unus est
Deus : bene facis; et dæmones credunt, et contremiscunt. 20. Vis autem scire, o homo
inanis, quoniam fides sine operibus mortua est. 21. Abraham pater noster nonne ex ope-
ribus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? 22. Vides quoniam fides
cooperabatur operibus illius : et ex operibus fides consummata est. 23. Et suppleta est
Scriptura, dicens : Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus
Dei appellatus est. 24. Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tuitum.
25. Similiter et Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios,
et alia via ejiciens? 26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine ope-
ribus mortua est.

1. Fratres mei, nolite in (id est *cum* : potest
tamen *in* proprie accipi, ut dicam infernis) per-
sonarum ACCEPTIONE HABERE FIDEM. — a **Acceptio**
personarum n est vitium oppositum juStiti.u dis-
tributivo; quo quis in distribuendis officiis, dig-
nitatibus, beneficiis, muneribus, locis, etc., non
respicit meritum, nec dignitatem, sed qualitatem
personæ ad rem uon pertinentem ut meliora et
majora det consanguineis, amicis, divitibus, no-
bilibus, pejora el minora exteris, inimicis. pau-
peribus, ignobilibus. Aliquando etiam opponitur
justitia* commutativa; ut cum judex litem adju-
dicat amico, quæ ex justitia adjudicanda erat
inimico; et tunc inducit obligationem restitu-
tionis.

S. Augustinus, *epistola* 28, hanc sententiam Ja-
cobi referi ad eos, qui ad Episcopatum aliosquo
Ordines et beneficia promovent consanguineos,
amicos, aut divites, postpositis exteris et paupe-
ribus, licet dignioribus : quibus proinde fit in-
juria, æquo ac Ecclesiæ, quæ jure majus decus,
majusque auxilium a dignioribus expectabat.
Quare hoc est peccatum mortale, uti docet nos-
ter Lcarius *De Justitia et jure*, cap. xxxn, dub. 1,
Benedictus Justinianus hic, et alii ; unde graviter
velatura Concilio Tridentino sess. XXIV, cap. i, *De
reformat.* Verum S. Jacobi sententia generalis est
et omnes perstringit, qui quocumque modo di-
vites præferunt pauperibus, hoc solo nomine
quod divites sint, sive id fiat dando eis honora-
torem locum in templo, mensa, consessu pu-
blico; sive in judiciis favendo plus amicis quam
exteris; sive in vectigalibus aliisque oneribus,
gravando magis pauperes quam divites ; sive in
distribuendis officiis el beneficiis, dando illa cog-
natis licet indignioribus, etc. Maximo autem S. Ja-
cobus spectat hic honorem quem nulli divitibus

deferebant, neglectis vel spretis pauperibus in
communibus, ut ipse ait vers. 2, consessibus et
conviviis, præsertim sacris, puta in agape, in qua
divites post Eucharistiam inter se splendide epu-
labantur, non exspectatis vel exclusis pauperi-
bus. Unde idem hoc eorum vitium taxat S. Pau-
lus, I *Corint.* xl, 21, dicens : a Unusquisque suam
cœnam prae sumit ad manducandum; et alius
quidem esurit, alius autem ebrius e-t : » vide ibi
dicta. Hoc est enim quod vers. 3, subdit Jacobus
eos dixisse diviti : u Tu sede hic bene; » pauperi
autem : a Tu sta illic, aut sede sub scabello pe-
dum meorum, s

Memorable fuit exemplum S. Mutini, qui. ut
inquit Severus Sulpilius, lib. I *Dialog*, cap. xxiii,
a Maximo, tyranno feroce et victoriis insolenti, ad
convivium invitatus, cum minister regi pateram
obtulisset, ille eam S. Martino dari jussit, exspec-
tans et ambiens ut ab illius dextera eadem reci-
peret; sed vir sanctus ubi ebibit, pateram presby-
tero suo pariter pauperi tradidit, nullum scilicet
existimans digniorem qui post se biberet : nec in-
tegrum sibi fore, si aut regem ipsum, aut eos qui
a rege erant proximi presbytero praetulisset. Quod
factum rex omnesque qui aderant ita adimi ati
sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti erant, pl i-
ceret, perqué totum palatium celebraretur fecisse
Martinum in regis prandio, quod in infinitis ur-
judicum conviviis Episcoporum nemo fecisset.

Idem viderunt Gentiles. Lycurgus intelligent
Aequalitatem et ad frugalitatem et ad concordiam
in primis conducere, Spai t e novam fecit agrorum
partitionem, et in singulos cives irquam portio-
nem distribuit, ut tot i Lacedaemon videretur mul-
torum esse fratrum, qui inter se diviserunt h.ero-
ditatem. Eadem de causa instituit syssitia, id esi
convivia publica, in quibus inter omnes, polus

ac'dbi «qua erat portio : quin et in vasis, et alia re quacumque statuit, ut dives non plus haberet, quam pauper. Ita Plutarchus in *Lacon*.

Curius cum, devictis Sabinis, ci a senatu plus agri offerretur, recusavit, et gregalium portione contentus fuit, dicens esse malum civem, cui non esset satis id quod cæleris eral salis. Ita Plinius Iunior in *Viris illuetr.*, cap. xxxiii.

Epaminondas Simonidi aliquid iniquum postulanti respondit : « Neque tu bonus pocla esses, si numeros carminis négligeras, neque ego bonus pretor, si gratiam cujuspiam legibus antepone-rem. »

Socratis (qui oraculo Apollinis sapienlissimus mortalium est judicatus) opes erant mina argenti, ait Plato in Apo/og. *Socratis*, hoc est, decem aurei coronati. Mina enim Græcis est libra, continens centum drachmes, hoc est, centum denarios Romanos, seu quadringentos sestertios, qui Jaciunt decem coronatos. Ita Budæus *De Asse*.

Themistocles admonitus audiit a viro sapiente : « Bene principatum geres, si cunctis æqualis et communis esse voles. » Ita Plutarchus in *Apo-phth*.

Fidei Habere fidem Domini nostri Jesu Christi. —
 <nidni. Varii varie hæc exponunt, sed pauci rem acutunt. *Primo*, aliqui u fidem » hic sumunt pro opinione et existimatione, g. d. Nolite opinari et existimare de Domino nostro Jesu Christo, quod in ipso sit acceptio personarum, ita ut ad fidem et salutem vocaverit divites, non pauperes. Ipse enim est Dominus gloriæ; ac proinde nullius ipse, sed omnes ipsius favore et gratia indigent. Ita Hugo.

Secunde, idem a fidem» proprie accipit, hunc quo dat sensam : Idoine ídem Christi ponere m personis acr^o'A luta -a -liv;Ubus, ut illos quasi deos, aut suædam ore 'iliis omnibus colatis.

Tertio, Dionysius Carthusianus to /idem refert ad gloriæ, q. d. Nolite habere fidem gloriæ Christi, hoc est, nolite credere quod gloriam œlernam a Christo sitis accepturi, si accipiatis personas.

Quarto, alii accipiunt «fidem» pro spe et fiducia, q. d. Ne speretis gratiam Christi, si accipiendo personas ostendatis vos spem collocare in hommbus, puta iu divitibus. Ita Beda.

Quinto et genuine, g. d. Nolite fidem Christi conjungere cum acceptione personarum, ul pu-kUs hanc cum illu posse consistere. Fides enim Christi docet jubetque justitiam, æquilatcm, amorem curamque pauperum, quibus omnibus repugnat acceptio personarum, quæ divites preferi, pauperes spernit. Uude Vatablus sic exponit : « Cum silis Christiani, ne habeatis personarum delectum; » alii, g. d. Nolite putare vos vere Christianos, si accipiatis personas. Prepostilo enim in sæpe apud Hebreos sumitur pro cwi; < in acceptione » ergo, id est cum acceptione « personarum » q, d. Professio Christiana

non patitur acceptionem personarum, eamque non admilit christianismus; sed vetat, culpat et damnat. Potius tamen ait m?quam *cum*, ut vitii gravitatem exaggeret, g. d. Nolite in eodem corde vestro ponere fidem et vitium acceptionis personarum, imo nolite fidem ponere in vitio hoc, id est, in corde vitio hoc imbuto et pièno : nolite balsamum nobilissimum fidei in vase tam impuro et sordido collocare et inquinare. Iloo enim injurium est fidei, ipsique Christo, qui pauperes vocavit et elegit, cosque beatos predi*cavit. Simile est quod ait Paulus II *Cor. vi*, IS ; « Quæ societas luci ad tenebras? quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli, qui auteip consensus templo Dei cum idolis? » Idipsum recte cuivis vitio adaptes : nec enim in eodem corde poni potest virtus et vilium, fides et infidelitas, Christus et diabolus.

Quocirca aliqui nervosius sie exponunt, 7. d. Nolite fidem Christi ponere in acceptione personarum, id est, in acceptis personis (per metonymiam, vel hypallagen), ut scilicet fidem et fiduciam vestram collocetis in personis divitibus et potentibus, quas colitis et honoratis, æque, vel magis, quam in Christo. Nolite transformare fidem et spem Christi in fidem et spem hominum, ul plus eis credatis et fidatis quam Christo: nulli, enim fidem, æque ac cor, magis habent in œre, quam in adhere; quia pluris faciunt æs, id est pecuniam, quam opem cæli et Dei, plusque fidunt ieri quam ætheri. Tales sunt de quibus ait Psaltes : « Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere; divitiæ si affluant, nolite cor apponere,» *Psalm*, lxi, il. Et hæc videtur esse mens Nugonis juxta secundam expositionem.

Denique planissimus erit sensus, si per facilem melalhesin verba ita connectas : Nolite fidem habere gloriæ Christi in acceptione personarum, q. d. Nolite credere quod Christi gloria consistat in acceptione personarum : quem sensum mox plenius explicabo.

Huc est quod ait S. Hieronymus *ad Celantiam*; « Nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicii singulorum : servum et nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est, non servire peccatis. Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. » Et S. Bernardus, lib. II *De Consider.*, cap. vi : « Argenti et auri, inquit, usus bonus, abusio mala, sollicitudo major, quæstus turpior. » Unde S. Petrus dixit : « Argentum et aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc libi do, » *Act.* jll. Quin et Apuleius : a Laudas, inquit, aliquem quia generosus est, parentem ejus laudas; si vero quia dives, fortune hoc debetur; si eum laudas quia bonis moribus sil, tunc ipsum virum laudas, non aliena.» Libere vero S. Bernardus, lib. II *De Considerat*, ad Eugenium Pontificem, cap. xiv : « Non sit, inquit, in te ar-

CCplio personarum : non parvi le reum peccali
exiMimes , si facies peccatorum , et non potfus
causas judicas meritorum, n Acceptio ergo perso-
narum justitiam pervertit, charitatcm lædit, scin-
dit unitatem Christianismi. Cum enim fides et lex
Christi sit lex charilatis, omnes ex aequo debet
comprehendere et in se unire ; ac consequenter
ncc divitem oli divitias honorare et extollere, nec
pauperem ob inopiam despicere. Contraria ergo
opinio, et acceptio personarum contraria est
Christo et indigna Christianismo. Vere Clemens
Alexandrinus, lib. III *I'adagog.*, cap. vi : « Solus
Christianus, inquit, est dives; quia ver.e divilite
sunt in anima , puta fides, gratiae! virtutes, qui-
bus pollet Christianus, n

Glorijb. — Græce τ í; J«Çr., quod Erasmus et
Tigurina vertunt *ex opinione*, scilicet nori Christi,
sed vulgi, quod divitias et divites colit, pauper-
tatem et pauperes spernit. Veruni hi addunt τ í
nullaque supplent quæ non sunt in textu Græco.
Quare alii passim vertunt *gloriæ*, illudque referunt
vel remotius ad *fidem*, *q. d.* Fidem gloriæ, hoc
est, gloriosam, qnæque ducit ad gloriam æter-
nam; vel proximius et concinnius ad *Christif*:
Christus enim vocatur *gloriæ*, scilicet rex et do-
minus, hoc est, gloriosissimus in se, suisque
electis et Beatis, 7. *d.* Accipiendo personas in fide
Christi, facitis injuriam Christo gloriosissimo;
quasi scilicet ipse pendent a divitibus, cl non po-
tius divites ab ipso; aut quasi ipse vos juvare,
tutari et promovere non possit, ut divilum favo-
rem et gratiam captare debeatis : quorum utrum-
que injurium est gloriæ Christi Chiistoque glo-
riosissimo Simili modo Christus vocatur spes
gloriæ, *Colos. i*, 27. Et Christi gratia vocatur glo-
riæ, id est gloriosa, *Ephes.* cap. win. Sic Dei pro-
prium est esse et dici regem gloriæ, *Psal. xxii*,
10. Unde S. Cyrillus, lib. XII *Thesauri*, cap. xiii,
probat Christum esse Deum ex eo, quod hic vo-
cetur *Dominus gloria* Denique Joannes Alba Elec-
torum, cap. xevi, ve *gloria* exponit secundum, vel
juxta gloriam, *q. d.* Nolite æstimare Christi fidem
et fideles juxta gloriam, id est, juxta opes, hono-
rem et potentiam eorum, ita ut accipiatis perso-
nas , divites et potentes colendo, pauperes vero
spernendo.

Verum ut ingenue dicam quod sentio, hæ om-
nes expositiones remota, duras et hiulcæ viden-
tur. Quare planissime sic exponemus, 7. *d.* Nolite
fidem habere gloria) Christi, id est, nolite cre-
dere quod Christi gioi ia sila sit in acceptione per-
sonarum, nimirum quod gloriatur vel glorifice-
tur Christus, cum ad agapes et cœtus vestros ad-
mittitis solos divites , nobiles et gloriosos, spre-
tis vel exclusis pauperibus et squalidis, quasi
gloria Christi et Christianismi consistat in gloria
votium aurearum et purpurearum, in splendore
aulicorum et famulorum, in pompa equorum et
cui ruum. Hæc enim est gloria mundi, non Christi ;
Judæorum, non Christianorum; gentiilsmi, non

christianismi : ita Thomas Analkus. Notent hoc
confessarli, concionatore», doctores, presides
congregationum, qui glorianur dum habent pe-
nitentes, auditores, discipulos, asseclas nobiles,
divites, splendido vestitos; phbcios vero et squa-
lidos ægre vident, ægre audiunt et admittunt.
Sciant hunc esse sensum vanitatis, non veritatis;
mundi, non Christi : sæpe sub vestibis sericis
magnæ latent sordes.

#

Posthume , non bene olet, qui bene semper olet.

Hunc ergo vilem affectum exuant, et contrarium
Christi discipulo dignum induant.

I

2. Etfnim si introierit in conventum vestrum,
— tum privatum, tum publicum, tum civilem,
tum sacrum, puta in concionem, liturgiam,
S. synaxin (quæ Græco Tm-prpí, id est contentus,
cœtus, congregatio, Ecclesia . uti etymo, ita sig-
nificatione apte respondet : synaxis enim fiebat
in synagoga, id est, conventu et Ecclesia) et aga-
pen, uti superius dixi» docetque hic Thomas An-
elicus, Salmeron , Serarius et Gagneius. Declarat
acceptionem personarum exemplo illorum, qui
divites in conventu et consessu honorant, pau-
peres vilipendimi : quod commune olim fuit, et
ctiamnum est vilium, juxta illud Ovidii, I *Pastor*.

In pretio pretium nane est, dat census honores,
Census unitili»s : pauper ubique jaceU

El Euripides : « In paupertate ignobilitas est, et
timiditas, et ignominia vita?, » Vere Sapiens,
Eccles. X, 19 : «Pecunie, ait, obediunt omnia;»
Septuaginta , *humiliantur omitia*; alii, *cantant*, id
est adulantur et applaudunt, *omnia*; alii, *testifi-*
cantur omnia; alii, *respondent omnia*, sicut famuli
respondent domina: vocanti et mandanti : hæc
enim omnia significat Hebraice nJP *inane*.
Hunc vulgi mundique sensum, hunc paganis-
mum corrigit Christus et christianismus, qui in
fide, gratia et gloria paupertatem divitiis, et
pauperes divitibus æquat, imo anteponit. «Quod
plerique pauperes dicimur, non est, inquit Mi*
nutius in *Octavio*, infamia nostra , sed gloria :
nec pauper est qui non eget, qui non inhiat
alieno, qui Deo dives est. d S. Salvianus, lib. II
De *Eccles. Catturi*. : a De illis, ait, qui expediti om-
nibus, nut pene omnibus sarcinis Salvatoris viam
sequuntur, et Dominum Jesum Christum non
sanctitate solum, sed etiam paupertate imitantur,
nihil est quod dici possit, nisi illud tantum quod
etiam Propheta dixit : Mihi autem nimis honori-
ficati sunt amici lui, Deus. Hos enim ego omnes
non aliter quam imitatores Christi honoro, non
aliter quam Christi imagines colo, non aliter
quam Christi membra suscipio. » Eisdem lib. III,
vocat nummularios Christi : Christiani enim qui
opes cœlrstes ambiunt, terrenas contemnunt, imo
illas emunt harum contemptu. Unite *Christi prte-*
ceptum est: « Dimitto terrena, et accipies coeles-
tia, » ait S. Augustinus, serm. 233 *De Temp.* «Est

enim paupertas regni coelestis pretium, ait idem, sermone 28 *De Verbis Apostoli*. Et S. Gregorius, bornd. 18 i/i *Lzechù.1* : a Volant, ait, qui terram quasi non tangunt, quia in ipsa nihil appetunt. » S. Prosper, lib. II *De Vita contempt.*, cap. xxvi : < Qui vult, inquit, Deum possidere, renuntiet mundo, ul sil illi Deus beata possessio (I). »

Aihilm axnqloi habens. — Baronías, anno Christi 34, et Pineda, lib. M, *De Rebus Salomonis*, cap. v. censent annutum hunc fuisse in veste, nimirum fibulam auream (hæc enim circulo aureo quasi annulo inseritur el constringitur), quam gestabant regum et principuin allines, vel singulares amici in veste, ul patet ex Joscphe, lib. XIV *Antiq.*, cap. xvi. Sic Alexander rex dedit auream fibulam Jonathæ in summæ benevolentia) æquo ac honoris indicium, I *Mach*, x, 88, uti apud Romanos erat latus clavus. Formam hujus fibulæ fuisse instar fibulæ aurata et gemmatæ Pluvialis Abbatum el Episcoporum, qua unum latus alteri ad pectus connectitur, censet noster Raderus in lib. V *Martial.*; epigram. 42; unde et Virgilius, J /d. I\ ;

Aurea purpuream cubneclil fibula vestem.

Verum Græcum SxtúXw; non fibulam, sed annulum digitalem significat : ζζcfAk enim græco est *digitus*; unde fructus palmæ vocantur dactyli, quia prælonga gracilitate curvati, humanis digitis similes sunt, teste Dioscoride, lib. I, cap. Ixvií. Inde JxtúXw; vocatur annulus, qui digito inseritur. Ergo /ζueotarófa; ad verbum idem est, quod auroannuleus, vel aurodigilalis, qui scilicet aureum annulum in digito gerit. Ab olim enim divites et potentes solent annulum aureum gestare, tum ad obsignandum epistolas, tum ad ornamentum, tum ad cordis hilaritatem : unde eum gestabant in digito penultimo manus sinistra), qui auricularis dicitur, eo quod ab illo nervus, vel arteria ad cor tendat, teste Gellio, lib. X, cap. x; aurum enim, ac praesertim hyacinthi, carbunculi, smaragdi, similesque gemma», quæ annuli palo inseruntur, còr æque ac oculos exhilarant et confortant. Episcopi tamen gestant annulum in digito medio manus dexteræ, qui index dicitur, quia silentium indicat, ut docet Apuleius, lib. I. Causam dal ipsa formula donationis annuli in consecratione Episcopi, quæ sic habet : a Accipe annulum discretionis, et honoris fidei signum, ul quæ signanda sunt signes, et quæ aperienda sunt pandas; quæ liganda sunt liges, quæ solveuda sunt solvas. » Vide Alexandrum ab Alexandro, bb. II *Gema/.*, cap. xix, et Pierium, *Uierogl.* cap. II i.

Porro annulos divitum vani esse splendoris, docti S. Augustinus, lib. III *De Civit.* xix, ex facto Han-

nibalis in victoria Cannensi, ex qua atros modios anniilornm aureorum Carthaginem misit : quo intelligcrent tantam in illo prælio dignitatem cecidisse Romanam, ut facilius eam caperet mensura, quam numerus. » Et mox : a Tum etiam stipendiis sufficiendis cum defecisset ærarium, in usus publicos opes venere privata», adeo unoquoque id quod habuit conferente, ul pñeter singulos annulos aureos, singulasque bullas miserabilia dignitatis insignia, nihil sibi auri senatus ipse, quanto magis cæteri ordines tribusque relinquerent. » Olim enim apud Romanos soli senatores el equites annulis utebantur, teste Dione, lib. XLvin. Quocirca Clemens Alexandrinus, lib. olim et III *Padag.*, annulum Christianis tantum permittit ho,lie* ad hoc, ut eo res suas obsignent, u Alii autem, ait, abjiciendi sunt annuli, ut vult Scriptura. Aureus prudenti mundus, est disciplina. » Et mox : « Sed neque est a viris annulus in articulo ferendus (hoc enim est muliebre), sed in parvo digito, atque adeo in extrema ejus parte : ita enim erit manus maxime ad operandum expedita; neque facile excidet sigillum, quod majori articuli ligamento custoditur. »

In veste. — Id est, cum veste; nam, ut jam dixi, annulus non erat in veste, sed in digito; tam enim vestis candida, quam annulus erat dig* nitatis insigne.

Candida, — id est *splendida*, qualis erat candida. Candor enim præ cœleris coloribus splendei, estque ipse splendor : ita splendet candor cycni, nivis, fulguris, solis. Hinc Ilomæ olim candida erat vestis ambientium magistratus, qui inde Candidali dicebantur : candidali enim descendebant in campum Martium, ubi populi comitia agebantur. Sic et principes candida æque ac purpura utebantur. Unde Herodes illusit Christum induens eum veste alba, græce , id toma est splendida, quo tacile insimulabat eum, quod fatue affcctasscl regnum Judææ, *Luc.* xxiii, 11. Hinc el Christus et Apostoli, *Apoc.* vi, 2, repræsentantur per equum album, a Ecce, inquit, equus albus, el qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret. « Albus enim color est pulcher, lætus, lucens et splendens : unde vestis candida est festiva, Leta, splendida, magnifica. Audi Prudentium *Coritra Symmachum* :

Exultare patres videas, pulcherrima mundi
Lumina, coociliumque senum gestire Calonum
Caqlidiore loga, niveum pietatis amictum
Sumere.

El Martialis, lib. Vili, *epigram.* 28, candidissimam præslantissimamque togam, sibi a Parthenio, cubiculi Domitiani praefecto donatam, ita dilaudat :

Lilia tu vincis, nec adhuc dilapsa ligustra,
El Tiburtino monte quod albet ebur ;
Spartanus l'bi cedet olor, Papb'æque columbae,
Cedet EryVirxis eruta gemma vadis.

(I) Tertullianus in *Apologetico* : « Praesident (in Christuorum calibos) probati quique seniores, honorem tiaûi non pretio, sed testimonio adepti. »

Quocirca S. Joanni in cœlo visi sunt Sancti ac Beati amicti stolis albis, *Apocal.* vn, 9 ; nam colores albi maxime decent deos, ait Plato, lib. XI *De Legibus*. Denique Christus triumphator gloriosus post se exercitum ducit albatorum, *Apocal.* xix, 14 : « Exercitus, inquit, (pii sunt in cado sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo et mundo.» Vide ibi dicta. Candor ergo vestium est divinre fiorire quædam renwlatio : nam candidus fulgor est divinitatis ornamentum, *Daniel.* vu, 9.

Vanita*
vestintn
splendi-
(bruin.
Prüno.

Scrnudo.

Tertio.

virio.

Ditilts
▼era
qua T

Erm-
pla.
Porro quam vanum sit gloriari aut honorare vestes splendidas, et vestitos splendide, patet *primo*, ex eo, quod vestis sit pœna et tegmen peccati. Adam enim innocens creatus est nudus, sed mox a peccato erubescens suam concupiscentiam, textit se vestibus consulis ex foliis ficus. Sicut ergo Hex conjectus in vincula compedes gestans aureas, iis non honoraretur, sed magis vilipenderetur : licet enim sunt aurere, compedes tamen sunt ; quodque sint aurore, refricant ei pristinum regni decus, ex quo in compedes decidit, quasi e summo honoris fastigio in imum dedecoris dejectus : sic pariter erubescere debet dives in vestibus splendidis, quia illre non sunt aliud nisi stigma peccati, velamen concupiscentire, tegmen pudoris. *Secundo*, quia primre vestes quibus Deus vestivit Addimmi, fuerunt simplices et natives, puta crudre pelles animalium, *Genes.* cap. m, 21, ul doceret eum ac posteros, vestem homini datam tantum ad necessitatem, esseque symbolum prenitentire et mortalitatis, cui per peccatum obnoxii eftecli sumus, uti dixi *Genes.* m, 21. Non magis ergo dives in veste byssina extolli debet, quam fur in laqueo byssino. *Tertio*, quia simplex et rudis fuit vestitus Elire, Elisasi, Prophetarum, S. Joannis Baptist®, Christi Domini, Apostolorum, Essenorum el primorum fidelium. Ende habitum Christiani describens Lucianos in *Phitopatro* : « Pallium putre, inquit, sine calceis el tegmine, capite nudo incedens, detonsa coma.» *Quarto*, quia femineus est vestium ornatus, feminasque indicat, non viros : horum enim ornatus est interior in iudicio, sapientia et virtute. Nam quid est aurum et argentum, nisi terra alba et rubra? Quid est byssus, nisi vermium puta bombycum, putredo? Quid uniones, nisi concharum excrementa? Quid laure pretiosre, nisi ovium vellera?

Audi S. Bernardini), serm. 4 *De Adventu* : « Aurum el argentum nonne terra est rubra et alba, quam solus hominum error facit (aut magis reputat) pretiosam? Verre ergo divitire non opes sunt, sed virtutes, quas scum conscientia portat, ul in perpetuum dives fiat. » Et S. Cyrillum, lib. IV in *Joan.* cap. iv : a Sancii considerandi sunt non carne, sed intrinseca gloria. »

Ita Sisinnius Novatianorum Episcopus, homo mollis, reprehensus fuit a fidelibus, quod quotidie bis lavaretur el veste candida indueretur

abutens illo *Erele.* ix, 8 : «Omni tempore sint vestimenta tua candida. » Ita Socrates, lib. VI, cap. XXII.

S. Asellam laudat S. Hieronymus, epist, 18 rei *Marceliam* : «Sermo, ait, silens, et silentium loqueos : nec citus, nec tardus incessus, idem semper habitus, neglecta mundities, et inculta veste cultus ipse sine cultu. »

Aristoteles videns adolescentem sumptuosiori toga indutum : a Adolescens, ail, num aliquando a cultu isto immodico temperabis, ovium virtute pario?» Plato dixit Aristippo : «Tibi uni et chlamydem et pannum ferre datum est. » Chlamys vestis erat principum, pannus pauperum. Unde Horatius : «Omnis Aristippum decuit color.» Testis Laertius, lib. II, cap. vin.

Diogenes divitem indoctum, sed splendide vestitum id est overn auream, vel, ut alii legunt yz^^X)^, id est vellus aureum, appellabat. Testis Laertius, lib. VI.

Demonax cuidam purpura vestito insolescenti in aurem dixit : « Heus tu, hoc ante gestabat ovis, et ovis erat; » significans illum reque stupidum esse in purpura atque ante, nec purpuram ei ingenium addidisse. Tritum est illud : «Simia in purpura.» Et, « Simia est simia, etiamsi aurea gestet insignia. » Artaxerxes Teribazo vestibus insolescenti ait : « Tibi ul mulieri aurum, ut insano regium amictum gestandi jus concedo.» Augusti Cresaris axioma fuit : « Vestitus insignis ac mollis superbire vexillum est nidusque luxurire. » Testis Suetonius in ejus Vita.

Alexander Severus Imperator humili vestitu incedens, cum ob id ab aulicis reprehenderetur, ait : « Imperatoria majestas constat virtute, non corporis cultu. »

Simile fecit et dixit Alfonsus, Aragonum rex : « Malo, inquit, moribus et auctoritate meos excellere, quam diademate et purpura. » Ita Panormitanus, lib. I *De Gestis Alfons.* Plura dixi Isaice, cap. m, in fine.

Denique Clemens Alexandrinus, lib. II *Padag.* cap. x, narrat Creum sophistam improbitatem repræsentalte candida veste velatam, virtutem vero sola verecundia vestitam : perinde ac pictor ille, qui cum Helenam elegantem pingere non posset, pinxit eam veste aurea gemmeaque non tam decoratam, quam sepultan).

Nota, vestis preclara srepe signum est magistratus, dignitatis aut nobilitatis : tuneque non ei, sed dignitati et officio deferendus est honor; sed eam ab hisce abstrahit hic S. Jacobus, tantumque considerat, ut indicem divitiarum, reque ac deliciarum lautreque vitre. Solebant enim olim in festivis epulis, ludis, sacrificiis, etc., indui veste candida quasi indico Iretitire, uti docet Valerius Maximus, lib. I, cap. I, el indicat *Ecclesiastes*, cap. lx, vers. 8.

Quocirca S. Jacobus por vestitum candida, intelligit hic non tantum divitem, sed et voluptua-

rium, qui festis, ludis epulisque vitam transigit cum despectu pauperum : qualis fuit dives Epulo qui bysso induebatur, et epulabatur splendide, ac Laxarum spernebat, eiquo micas mensre sure negabat Sicut ergo Christus, lue. xvi, taxat hunc divitem spernentem Lazarum, ita Jacobus taxat eos, qui divites et deliciosos honorant cum contemptu et injuria pauperum et egenorum.

INTROIERIT AUTEM ET PAUPER IN SORDIDO HABITU.

— Græccpza^â, id est squalido, detrito, sordido : do dixi cap. i, vers. 21. Plerique fidelium in primitiva Ecclesia eraiit pauperes vel conditione, vel exspoliatione bonorum quam patiebantur a Judreis, vel voluntate et spiritu. Audi S. Justinum, epist. *ad Diogenelum*, mores Christianorum sui revi describentem : « Omnis peregrina regio, ait, patria eorum est, et omnis patria est peregrina. In carne sunt, sed non secundum carnem vivunt ; in terra degunt, sed in coelo conversantur ; pauperes sunt, et multos ditant ; omnibus indigent, et omnibus abundant. »

Vtri. a. 3- Preclara, — id est *splendidam*, puta candidam, de qua paulo ante dixi. Præclarc Seneca, *spisi.* 37 : a Quemadmodum, ait, stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum ejus ac frenos : sic et stultissimus est qui hominem ex conditione, quæ vestis modo nobis circumdata est, reslimat. Servus est ? sed fortasse libero animo. Servus est ? hoc illi nocebit, aliis non nocebit, n Parvi ergo judicii est, qui hominem non ex seipso, sed ex veste reslimat, uti faciunt stulti et pueri. S. Chrysostomus, homil. 47 *ad Popal.* : « Vestes, ait, et aurum et argentum sunt vermium pensa : virtutem autem indutus talem habet vestem, quam non tantum tineat, sed et mors ipsa Ledere nequit. Et merito : non enim hæ animæ virtutes ex terra originem trahunt, sed sunt fructus spiritus. »

Et dixeritis ei : Tu sede hic dene. — Grace

Syrus TsRP *stappir*, id est *pulchre*, scilicet loco non tantum commodo et honorato, sed et eleganti, puta in sedo primaria vel altiere, pulvinari byssino instrata, aulreis et conopreo redimita. Sedebant Judæi in synagogis : magistri quidem alius, auditores autem et discipuli demissius, uti tradit S. Ambrosius, in I Cor. xiv, 30, et insinuat ibidem Apostolus. Philo quoque Essenos sedisse tradit lib. *De Vita contemp.* Idem de Christianis Romanis tradit S. Clemens, lib. II *Constit.*, cap. i. vu. Nam in Africa non licuisse laicis in ecclesia sedero, testatur Optatus Milevitanus, lib. IV, sicut etiam iisdem in templo sedere non licei in Ælhopia, sive Abyssin, no senibus quidem et infirmis : his enim solum scipioni inniti conceditur, uti Romæ ab Abyssinis accepi.

Memorable est quod de Constantino Magno in Vita ejus scribit Eusebius, lib. IV, cap. xxxiu, ipsum in ecclesia concionem audivisse stantem, ac noluisse sedere, licet ab Episcopo ad id invitatetur, imo juberetur ; quod diceret, res divi-

nas creetis animis, auribus et pedibus audiri oportere.

Apud Romanos in theatro suus cuique pro dignitate erat locus : unde inter equites nemini considerare licebat, nisi equestrem haberet census, nimirum sestertia quadringenta, hoc est, decem millia aureorum. Audi Martialem, lib. V, *epigr.* 20 :

Quadringenta tibi non sunt, Clurrestrale, surge.

Lectius (locorum censor) ecco venit : sta, fugo, curre, late.

Simili modo apud S. Clementem, lib. II *Constit.*, On,° cap. lvi et lviii, Apostoli sanciant, quos operre pretium est audire, ut ex iis ordinem synaxeos Ecclæ el sessionis inca discamus. « Cum Ecclesiam Ilei, inquit, convocas (o Episcopo), tanquam magare navis gubernator jube cum omni prudentia congregari, præcipiens Diaconis voluti nautis, ut loca fratribus tanquam navigantibus valde accurate et honeste disponant. Ac primum quidem sit redes oblonga ad Orientem versus navi similis, utrimque pastophoria in Orientem. Sil solum Episcopi in medio positum, et ex utroque ejus ltere sedeant Presbyteri et astent Diaconi, succincti et expediti sine multa veste : sunt enim illi similes nautis, hi illis qui per foros navis cursitant. Sit autem horum cura, ut laici in altera parle, ordino, et decore et quiete sedeant : item ul sedeant mulieres separatili}, ac cum silentio. » El paulo post : « Si quis autem repertus fuerit qui sedeat loco non decenti, increpetur a Diacono, tanquam a proreta, traducalurque in locum qui eum deceat. Est enim Ecclesia non solum similis navi, sed gregi ; nam ut Pastores singulas pecudes, capras dico et oves, pro generis et relatit ratione locant et quodque eorum simile cum simili congregatur : sic in Ecclesia adolescentes quidem seorsum sedeant, si locus sit : sin autem non sil, stent ; relato vero provecti ordine sedeant : pueros autem stantes, patres et matres eorum suscipiant ; rursus adolescentulre seorsum, si fuerit locus ; si vero non fuerit, post mulieres locentur. Nuptre jam et matres familias ilem seorsum : virgines anlem, et vidure, et anus primre omnium stent aut sedeant. Locis vero occupandis prresit Diaconus, ut quisque eorum qui ingrediuntur, in locum suum se conferat, et nemo pruder decorum sedeat : similiter Diaconus populum spcculetur, ne quis murmure obstrepat, dormitet aut nutus faciat. Oportet enim stare In ecclesia sapienter, sobrie et vigilantem, auribus ad verbum Homini intentis. Deinde cuncti pariter consurgentes et in Orientem spectantes, egressis catechumenis et prenitentibus, procentur Deuin, qui ascendit super cœluin Onell, idque ad Orientem. » El Inferius : « Si autem cum jam sedetur, alius « piispiam adveniat honestus et nobilis, sive externus, sive ejus regionis, etc., Diaconus junio-rem loco moveat, prudenter tamen, et non irato, et illum scssqm recipiat : requurn enim est et qui

est in fralree benevolus, sponte sun hoc facial : quod si recusaverit, move eum cogendo, et in extremum locum rejice, ut discant cætori cedere loco honoratioribus. Si autem pauper, aut ignobilis, aut peregrinus quispiam senex vel adolescens advenerit, neque sit locus vacuus, his quoque Diaconus ex toto animo locum faciat, ut non flat adversus hominem acceptio personæ, sed fiat ministerium Deo acceptum : cum mulieres, sive pauperes, sive divites advenerint, utrumque horum faciat Diaconissa.»

AddV S. Clemens Christianos sedisse duntaxat in concione et lectione, in oratione vero et liturgia stetisse, aut certo genu flexisse. Posterius hoo diserto docet Tertullianus, lib. *De Orat.* cap. xii: «Irreverens est, ait, assidere sub conspectu, contraque conspectum ejus, quem maximo reverearis ac venereris: quanto magis sui)conspectu Dei vivi, angelo adhuc orationis astante, factum istud irreligiosissimum est. Nisi exprobramus Deo, quod nos oratio fatigaverit. Atqui cum modestia et humilitate adorantes, magis commendamus Deo preces nostras. » Vide dicta *Act.* cap. XX, vers. 36.

Pauperi autem dicatis : Tu sta illic, aut side SUB (Tigurina, *subter*; alii, *juxta*; Syrus, *ante*) scabello pedum meorum. — Significatur contemptus pauperis, 7. d. Sede non in scabello, sed sub scabello pedum meorum : adeo enim vilis es, ut non sis dignus qui pedes meos, imo nec eorum scabellum tangas. Ibi ergo sede, aut quasi alter Alexius sta in angulo, aut cum Laxaro quasi canis procumbe ad januam divitis Epulonis : qui contemptus sano est gravis, ideoque peccatum lethiferum. Inde sequebatur pauperum oppressio, quod est peccatum clamans in cadum, de quo, vers. 6, ait S. Jacobus : a Nonne divites per potentiam opprimunt vos? »

Nola primo : Honor est bonum commune, æque ac officia et beneficia. Nam in mensa, judicio, concilio, aliovo consessu publico cuique suus debetur honor et locus, qui si non detur, fit ei injuria, estque peccatum acceptionis personarum. *Secundo*, honor debetur creaturæ rationali ob excellentiam, quæ consistit in sapientia, virtute, cilicio, dignitate et potentia. Divitia? ergo per se non sunt honorandæ, quia per se non faciunt hominem sapientiores, magis virtuosum, digniorem et excellentiorem cæleris : tantum ergo honorantur divites per receptam consuetudinem, vel quia divitis comitantur dignitatem et principatum. Quare si quis ex interiori reverentia erga divitias, divitem hoc solo nomine quod dives est, præferat pauperi fideli, peccat vitio acceptionis personarum : fierique potest ut peccet mortaliter, nimirum si flat cum notabili pauperis contemptu, vel injuria et oppressione, ul dicitur vers. 6, alloqui peccat tantum venialiter. Ita noster Lessius *Justitia et jure*, cap. xxxii, dub. 1.

4. Nomme (irræcc c4, id cæt non, de mon pouitur V*n. pro c4r/t id est nonne) JUDICATIS, — , id est *dijudicastis*, id eit delectum personarum habublis extollendo summo divitem, deprimendo in imum pauperem. Ita Vat d>his. Ende Syrus vertit, pn??DDX *etpalgc.tun*, id est *dMsistts*, discrimen fecistis, discrevistis iniquo inter pauperem et divitem, quod Noster vertit, «judicatis; » quia judicis est inter partes æquitatem dividere, ut cuique jus suum tribuat, non vero unum alteri iniquo præferat, eiquo lotum per fas et nefas attribuat : nec enim pauper oh paupertatem suo jure est spoliandus, ut illud per Injuriam detur diviti ob solas ejus divitias. *Secunda*, Tigurina, Erasmus et alii accipiunt passive, vertuntque assertivo, non interrogativo, *et non dijudicati estis apud wsmetipsos*, 7. d. Non sensistis conscienciæ judicium el remorsum, quod scilicet in hac personarum acceptione Deum offendere. Ende Cajelanus : «Non estis, ait, judicati in vobis ipsis, » sed estisjudicati in vestibus, dum divites ob vestes splendidas honoratis, pauperes ob squalidas spernit. Alii vertentes interrogativo sic explicant, 7. d. Nonne vestro judicio judicati, convicti el damnati e4is? 7. d. Nonne recta ratio et judicium vos condemnat, arguitque quod inique facialis? ita Boda. Verum vertendum esse active *judicatis*, patet ex eo, quod explicando subdit S. Jacobus : « Et facti e<tis judices cogitationum iniquarum; » judicis enim est judicare, non judicari : unde suspicatur Gagnei is Nostrum Interpretem legisse Jiax^nn, in indicativo, id est *judicatis*; sed «judicatis» idem est quod judicare soletis. id est judicastis : quod significat Græcum iuutpfor.rt.

Urget Hugo et Dionysius tō *apud vosmetipsos*, quasi dicat : A vobis, vestraque prava phantasia judicium hoc perversum sumitis, non a Deo : Deus enim jubet tam pauperibus, quarti divitibus suum jus el locum tribui. Sapienter Plato in *Protagora* : «Ne prius, ait, in alio tribunali judicaveris. quam Ipso coram justitia (coram Deo) judicatus fueris. » El Seneca, *qtist.* 37 : «Si vis libi omnia subjicere, subjice te rationi (et consequenter Deo); multos reges, si ratio to rexerit : ab dia disces quid et quemadmodum aggredi debeas. » El Socrates apud Stobæum, serin. 48 : « Optimus, ait, rex est, qui suis affectibus imperare potc< »

Et facti estis Jt dices cogitatioxcx iniquarum. — NKH30 *nu^diarsane*, id e<t *separatores*, discuteres pauperis et divitis. Pro *cogitationum* gr.cco est JiaÂG-pauûv, id est *ratiocinationum*, disputationum, disceptationum, consultationum, reputationum, sermocinationum, 7. d. Eacli estis judiceos iniqui perversarum ratiocinationum, id est, judices perverse ratiocinantes et concludentes pauperem contemnendum esse, quia pauper est ; divitem honorandum quin dives osi. Ergo facti estis judices judiciorum iniquorum, quia iniquo judicatis iniqua «'ogil mdo, rrtiucinaodo, conclu-

ciendo, sermocinando, caque opere exequendo; dnm scilicet pauperem pro? divile spernitis, plusquo splendori v< tinnì, quam fletei et virtuti tribu.lis, honorando impios divites, cl despiciendo sanetos pauperes, ait S. Hieronymus in cap. v

Hoc ipso enim tacite judicatis, «quod dives tanto paupere sil melior, quanto est ditior, » ait S. Augustinus, epist. 29 *ad S. Hieronymum*, quod utique falsum et perversum est iudicium, instarque monstri. Incongruus enim sermo est, ait Epictetus, si dicas : « Ego sum ditior te, ergo te melior. Ego sapientior, ergo melior. Ili vero sunt congrui : Ego te ditior : mea igitur possessio melior est tua. Ego sapientior : mea igitur oratio melior est tua. Tu autem neque possessio es, neque oratio. » Ita ipse *Enchirid.* cap. l ix.

Seneca, lib. X, epist. 77 : « Gladium , ait, bonum dices, non cui deauratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui est ad secandum subtilis acies. Regula, non quam formosa, sed quam recta sit quærilur. Ergo in homine nihil ad rem pertinet quantum aret, quantum fœneret, a quam nullis salutetur, quam pretioso incumbat lecto, sed quam bonus sil. Nemo istorum quos diviine honoresque iu alto fastigio ponunt, magnus est. Quare ergo magnus videtur? (uni basi sua illum metiris. Parvus pumilio, licet in monte constiterit. Colossus magnitudinem suam sei vehit. etiamsi steterit in puteo. Hoc laboramus errore, quod neminem æstimamus eo quod est, sed adjicimus illi et ea quibus ornatus est, imo ex illis ipsum æstimamus et metimur. »

Porro, ait S. Jacobus *cogitationum*, non *cogitationis*, gra«ce , id est *ratiocinationum*, consultationum, conclusionum : quia hæc una, qua diviliæ præferuntur paupertati, nullas includit, et ex hac una quasi principio multæ ali© educuntur, v. g. qui divitias præfert paupertati, secum ita ratiocinabitur. *Primo*, divitia» sunt commodiores, magisque in hominum pretio; ergo divites præferendi pauperibus. *Secundo*, dives mo juvare, commendare, promovere, ditare potest, non pauper : divites ergo colendi, non pauperes. *Tertio*, dives sui contemptum ulcisci potest, non pauper : illius ergo offensa curanda est, non huius. *Quarto*, a paupere nihil exspecto : ergo mihi negligendus est. *Quinto*, pauper mihi est dedecori d oneri, quia a me petit et emendicat eleemosynam J taque opes meas minuit : dives vero mihi e>t lionori et commodo : ergo hic sequendus, ille fugiendus est.

Ite sunt ratiocinationes iniqu® et fais©, puta paralogismi mundi et mundanorum. Ex adverso l'cus contra hos, ait Philo, lib. l *De Monarchia*, smal Erorf. 20: «Non facietis vobis deos argenteos et aureos, in sensu mystico : Ili euim, ait, ador ituri mane ad ©des divitum quasi ad sanctissima templa cursitant, bona petituri ab illis quasi numinibus ; n cum tamen verissimum sit ii! v.l Augustini, lib. V. /v C<n7..cap. vi: «R mota

jactantia, quid sunt omnes homines, nbi homines? n Ergo contra hos primo argumentatur Christus, dicens: a Facile vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in œterna tabernacula,)» *Luc.* xvr, 19.

Secundo, S. Augustinus, serui. 5'» *De Temp.* : «Iste mundus, ait, aut ridet nos, aut ridetur a ' 4 nobis. Melius est ut calces mundum, et calcalo eo gradum tibi facias per quem in sublime conscendas. »

Tertio, Seneca, lib. *De Vita beata*, cap. xxvi : Tertiui. « Diviti©apud sapientem virum in servitute sunt, apud stultum in imperio. Sapiens divitiis nihil permittit, vobis divitia» omnia. » Unde et Alexander Magnus, teste Plutarcho, orat. l *De Fortuna Alexandri*, dixit : a Si Alexander non essem, Diogenes osse vellem.»

Quarto, Auctor imperfecti apud S. Chrysosto-Ouirtu* murn, *hom.* 22 : «Si divitem honoras, ait, propter personam ipsius, honoras cum : si autem pauperem honoras, propter personam Chrisli honoras. »

Quinto, S. Ambrosius, lib. H *Offic.* xxv, docet (biotin, nullis rationibus favores et beneficia pauperibus potius exhibenda esse, quam divitibus. *Primo*, quia Christus, ait, docet « ad epulas non eos qui divites sunt, sed pauperes invitandos, » *Luc.* xiv. *Secundo*, divites enim rogari videntur, ut ipsi quoque nobis reddant : pauperes quia non habent quod restituant, cum acceperint, remuneratorem nobis faciunt Dominum, qui se pro paupere obligandum obtulit. *Tertio*, quia dives dignatur beneficium, et pudet eum debitorem esse grati©. Quin etiam id quod collatum est sibi, meritis suis arrogat. *Quarto*, quia in accipiendo beneficio, eo ipso quod acceperint, divites dedisse se magis quam accepisse existimant : pauper vero etsi non habet unde reddat pecuniam, refert gratiam : in quo certum est, quod plus reddat, quam acceperit. Pecunia enim nummo solvitur, gratia nunquam exinanitur. *Quinto*, quod «lives refugit, pauper fatetur quod sit obligatus debito, sibique subventum, non honori suo delatum putat : donatos sibi arbitratur filios , vitam redditam, servatam familiam. » Idem ibidem cap. i : a Tantus, ait, splendor honestatis est, ut vitam beatam efficiant tranquillitas conscienti© et securitas innocenti©. Et ideo sicut exortus sol, lun e globum et Cidera stellarum abscondit lumina, ita fulgor honestatis; ubi vero et incorrupto vibrat decore, cœtera quæ putantur bona secundum voluptatem corporis, aut secundum sæculuin clara et illustria obumbrat. » Et cap. iv, loqueos de Elia, cui pauperi corvus deferebat panem, III Reg. XVII : « Numquid ideo, ait, minus beatus, quia pauper erat sibi? Minime, imo co magis beatus, quia Deo dives. Aliis enim quam sibi divitem esse præstat, ut iste erat, qui tempore f i mis cibum a vidua petebat, largiturus ei, ut hydria farince per triennium et sex mensos non

deficeret, et per quotidianos usus olci vas vidtun inopi suffirercl ac ministraret.»

Filius.

Sexto, in paupere honoramus Christum quasi exemplar in sua imagine. Uncle *Chrysologus*, serin. 14, explicans illud Psri/m. ext, *Beatus qui inltdlligit super egenum et pauperem*, non dicit, ait, Qui videt, sed a Qui intcHigil. n Arcana enim res est, el occultum mundo paupertatis pretium. « Oremus, fratres, ut ipse nobis intelligere intolligenefa concedat, qui se intelligi in paupere sic demonstrat, quod ipse qui cœlum tegit, sit nudus in paupere; quod in esuriante esuriat satietas rerum; quod sitiât in sitiente fons fontium. Beatus proinde ille censendus est, qui hoc inlcclligil, ut super pauperes intelligat eorum necessitatibus occurrendo, cosque a necessitatibus eruendo. »

Srpti mus.

Septimo, S. Bernardus, serm. I *De vigil. Nativ.:* « Paupertas, ait, non inveniebatur in cœlis: porro in terris abundabat hæc species, et nesciebat homo prolium ejus. Hanc itaque Dei Filius concupiscens descendit ut eam eligat sibi, et nobis quoque sua æslimatione faciat pretiosam, n Hoc est quod ait Christus, *Isaïæ vxt.* et *Luc. iv*, 18, : n Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit inc.» Plura de bono paupertatis dixi *Act. iv* et v.

Veru I.

5. Nonne Deus elegit PAVPrnrs in hoc «indo?—Syrus, *pauperes mundi* (I). Probat non esse accipiendas personos ut diviles honoremus, pauperes aspernemur, exemplo Dei, quod nobis debet esse instar normæ cl prcepti. Deus enim elegit pauperes ære, cosque diviles effecit fide; inopes censu, cosque opulentos fccil rerum divinarum sensu. UndeS. Leo, serin. 10 *De Quarte.* : «Quos viles, ait, facit carnalis sapientia, nescimus quam pretiôsbs spiritualis sil factura gratia. »

DniiEs in eide, — ut scilicet fierent divites, ipsequo faceret cos divites in fide. Nam simili modo addit : « El hæredcs regni.» Clarum autem est Deum neminem elegisse qui jam erat hærcs regni, sed eligendo hæredcm regni fecisse, q. d. Pauperes non sunt spernendi, quia Deus non sprexit, sed elegit pauperes, cosque eligendo ditavit fide, fecilque hæredcs regni. Nihil ergo hic habent Pelagiani, quo probent (idem esse cx nobis, non ex gratia Dei, quasi ob fidem viribus natura; elicitam Deus fidelem eligat, infidelem respuat. Fides enim est primum Dei donum, quo pauperes Apostolos primosque fideles ditavit Deus. Ila S. Augustinus, lib. I *De Pra'kst. Sanet.*, cap. xvii. Agit ergo Jacobus de llectione tam ad fidem cl gratiam, quam ad regnum et gloriam. Quos enim Deus elegit ad gratiam, eos consequenter destinavit ad gloriam, ut flant hæredcs regni coelestis. Hic sensus est genuinus. *Secundo* tamen Gabriel Vasquez, I *part.*, disp. 89, cap. n,

sic explicat, quasi dicat : Deus Apostolos pauperes censu, sed divites fide et virtute, elegit ad gloriam, puta ad h preditalem regni code-tis, et ad vitam a ternam cx meritis; quia scilicet providit quod ipsi bene utendo et strenue cooperando fidei et gratiæ sibi a Deo data?, per bona opera mererentur regnum coeleste. Unde sequitur. « Quod repromisit Deus diligentibus se. » Censet ergo hic agi de electione ad gloriam duntax&t, camque fieri cx meritis probare ex hoc loco contendit; gloria enim est h ereditas, quia datur filiis; eadem est et corona justitiæ, ac merces, quia datur merentibus cl vincentibus. Hinc el Jacobus prius ait, quod Deus elegerit divites in fide, deinde quod « hæredcs regni, » quia per divitias fidei destinavit nos ad regnum in prima electione, quam fecit ab æterno.

Moraliter : docet hic S. Jacobus veras divitias non esse aurum, argentum, vestes splendida*, T r* sed fidem et fidei virtutes : sicut ex adverso pau- Xuu?.

pertatem et pauperes non facit egestas, sed cupiditas cl impietas. Unde S. Augustinus, hom. *De centum ovibus* : « Deus, ait, omnibus aequaliter adest, sed apud Deum plus habet loci, qui plus attulerit, non argenti, sed fidei. » Et S. Gregorius, homil. !? in *Evanj.:* «Solæ,uit, divitiæ sunt, quæ nos divites vii Intibus faciunt, ■ Et Clemens Alexandrinus, lib. VI *Slromat.* : *aVere*, ail. divitiæ est abundantia in ii* quæ sunt ex virtute actionibus : paupertas autem est inopia in moderatis actionibus. » S. Ambrosius, lib. III, epist. 10 : «Solum illum Deus divilem novit, qui sit dives ælernitali. »

Pr eclare vero S. Prosper, lib. H *De Vita contemplativa*, cap. xni : « Ill e, ait, nobis sunt ambiendæ divitiæ, quæ nos ornare pariter possint, et munire; quas nec acquirere possumus inviti, nec perdere; quæ nos contra hostiles impetus armant, a mundo disternant, Deo commendant, ditant animas nostras atque nobilitant, nobiscum sunt, intra nos sunt. Divitiæ nostra credendæ sunt pudicitia, quæ nos pudicos; justitia, quæ justos; pietas, quæ. pios; humilitas, quæ humiles; mansuetudo, quæ mansuetos; innocentia, quæ innocentes; puritas, quæ puros; prudentia, quæ prudente*; temperantia, quæ temperantes; el ehirlas, quæ nos facit Deo cl hominibus charos, virtutum potentes, sæculi contemptores, ac bonorum omnium sectatores. Ihec n< n sunt omnium, sed Sanctorum sancta? vii tutes, non divilum superbiorum, sed humilium pauperum facultates, patrimonium cordium, divitiæ incorruptibiles morum, quibus non abundant, nisi illi qui illis carnalibus ex corde renuntiant. » El inferius : «Propter hoc igitur eis qui militant Deo, fugienda sunt cx toto corde divitiæ: quas qui habere volunt, sine labore non quærunl, sine dillieullate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. Apostolus autem Christi militibus dicit : Volo vos

(1) Multi : Annon Deus probat. seu diligit, rerum mundanarum egenos, etc.

sino sollicitudine < «se. Et : Radix omnium malonim est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis ; ac sic census iste terrenus eis a quibus vitiose diligitur, non est voluptatem materia, sed dolorum. »

Breviler, sed nervose S. Gregorius, lib. VI, epist. 190 *ad Andream* : «Non ergo, ait, honores aut divitiæ quærendmsunt, quæ dimittuntur; sed si bona quærimus, illa diligamus, quæ sine fine habebimus. Si autem mala pertimescimus, timeamus quæ a reprobis sine fine tolerantur, » idem, hom. 18 *in Ezech.* : aille, ait, pauper est, qui eget eo quod non habet. Nam et qui non habens habere non appetii, dives est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantilato possessionis : nnm cui cum paupertate bene convenit, non est pauper. »

Il.l.rede s regni, — id est, destinatos ad regnum codeste , illudque certo adepturos, si in fide operibusque fidei ad finem usque vitro constanter perseverent. Preclare S. Ambrosius, *serm.* 10 : «Cum regnum Dei, ait, pauperum sil, quid locupletius esse potest.» Vide hic miram harmoniam Jacobi et Pauli. Idem enim eodem ævo intonuit Paulus scribens, I *Corinth*, cap. n, vers. 26 : « Videle, ait, vocationem vestram, fratres, etc.: quæ stulta sunt mundi, et ignobilia, el contemptibilia elegit Deus. » Porro regnum Dei est ipse Deus cum omni sua felicitate el gloria. Vide S. Augustinum, semi. 119 *De Temp.*. cl inJWm.CXXXVi et cxlix, ubi ait : a ILeredes Dei sic sunt, ut ipse Deus sit Increditas nostra. Hæc hærcditas non minuitur copia possessorum, non fit angustior numerositate cohæredum ; sed tanta est nullis, quanta paucis; tanta singulis, quanta omnibus : non talis te fecil hærcdem cui mortuo succedas, sed cum quo in æternum vivas. » El S. Ambrosium in *Psalm.* cxvm : « Omnes possident, nec minuitur haredi ; manet emolumentum integrum, el eo magis singulis crescit, quo pluribus fuerit acquisitum. » Chalilos enim perfecta in cadis facit omnia communia : unde quisque beatus de aliorum singulorum gloria ila gaudet, ac si sua esset. Quare non semel, sed millies, et millesies millies est beatus cl gloriosus. S« Bernardus, *De Triplici gañere bonorum* : «Quæ esi, ait, copia, ubi nihil quod nolis sit, el lotum sit quod velis? » Idem. *serm.* *Dcfal-lacia presentís* S(£/u/i:«In remuneracione,ait, torrens csl voluptatis et fluminis impetus. Flumen plane est, sed quod affluat, non quod final, vel e(Dual; flumen vocatur, non quod transeat, vel pertranseat, sed quod abundet.» Rursum S. Augustinus, lib. III *De Uber. arbitr.*, sub finem : « l anta, ail. est jucunditas lucis ætcriUB, ut etiamsi non licerti amplius in ea manere, quam unius diei mora, propter hoc solum innumerabiles anni hujus vit ' pleni deliciis, el circumfluentia temporalium bonorum recte meritoque contemnerentur.» Idem, in *Manuali*, xiY : < O anima mea, si quotidie

oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehen-nam longo tempore tolerare, nt Christum in gio-ria sua videre possemus et Sanctis ejus sociari, nonno dignum esset pati omne quod tristo est, ut tanti boni tantæque gloriro partícipes habcremui ? Insidientur ergo dromones, parent suas tenta-tiones, frangant corpus jejunia, premant carnem vestimenta, labores gravent, vigilie exsiccent, clamet in ino iste, inquietet me ille vel ille, frigus incurvet, conscientia murmuret, calor urat, caput doleat, pectus ardent, infletur stomachus, pal-lescat vultus, infirmetur totum corpus, deficiat in dolore vita mea, et anni mei in gemitibus, ingrediatur putredo in ossibus meis et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, et* ascendam ad populum accinctum nostrum. Quro enim erit justorum gloria, quam grandis Sancto-rum hvitia, cum unaquroque facies fulgebit ut sol, cum ordinibus distinctis populum suum Do-minus in regno Patris sui coeperit recensere, et meritis atque operibus singulorum promissa pre-mia restituet, pro terrenis cœlestia, pro tempora-libus sempiterna, pro modicis magna? Revera cumulus felicitatis erit cum Dominus adducet Sanctos suos in visionem paternro gloriro, el faci-et in cœlestibus considerare, ut sit omnia in om-nibus. O felix jucunditas, et jucunda felicitas : Saucios videre, cum Sanctis esse ut sanctum, Deum videre, et Deum habere in æternum et ul-tra ! »

Porro causa; cur Deus ad fidem ct regnum ele- Cbf"Jal gerit pauperes potius quam divites, sunt varile, degit croque congrua;. *Prima*, quia id requirit apta dis-tributio donorum, ut qui careni terrestribus, Jts' abundant cœlestibus, et vice versa. Unde S. Hiero- pr||rile nymus, epist. 34 *ad Julianum* : « Difficile, ait, imo impossibile est, ut præsenlibus quis ct futuris fruatur bonis; ut hic ventrem, et ibi mentem ex-pleat, ul dc deliciis transect ad delicias, ut in utroque sæculo primus sit, ut in cœlo el terra ap-pareat gloriosus. » El S. Chrysostomiis, homil. 2 *ad Populum*, docet S. Paulum, cum nominat divi-tes hujus sæculi, I *Tim.*, vi, 17, hoe ipso signifi-care alios esse diviles futuri sæculi, nimirum pau-peres hujus sæculi. Sic dives hujus sæculi fuit Epulo, futuri vero Lazarus, *Lucæ* xvi, 24 ; sic Na-zianzenus, *orat.* 16, religiosos vocat « propter hu-militatem exaltatos, et propter paupertatem locu-pletatos. » Quocirca Patres pauperes Evangélicos vocant divites, cosque veros et solos. Ha S. Na-zianzenus, *orat.* 20 *De S. Basilio* : « Divitiæ, ait, illi erant, nihil habere. » El S. Leo, semi. 4 *De Quadrages.* : a Christiana paupertas dives est, quia plus est quod habet, quam quod non habet : ncc pavet in ibto mundo indigentia laborare, cui do-natum in omnium rerum Domino omnia possi-dere.» Et S. Ambrosius, lib IV, epist. 24 *ad Sim-plicium* : « Vere, ait, dives est, qui in conspectu Dei potest dives videri, in cujus conspectu terra exigua, mundus ipse angustus est; sed solum

illum Deus divitem novit, qui sil divos /p.Urnitati, qui non opera, sed virtutum fructus recondat. » Vide totam Epistolam, in qua demonstrat hoc paradoxum : a Quod solus sapiens, licet pauper, sit dives. »

Srenixb. *Secunda*, <pua divitiæ sunt fomites cl illecebræ ambitionis, nvaritiæ, gulæ, luxuri® omniumquo vitiorum, quibus ilur in gehennam : paupertas vero suggerit materiam humilitatis, continenti®, modesti®, sobrietatis, castitatis omniumque virtutum, quibus tenditur ad gloriam. Unde Christus, *Matth.* XIX, 24 : « Facilius, ait, est camelum transira per foramen acus, quam divitem intrare in regnum cœlorum. » Sicut ergo non nisi per miraculum camelufc transire potest per foramen acus : ita et dives non nisi per miraculum intrare potest in regnum cœlorum. Vide ea quæ de perniciæ divitiarum dixi *Isaur*, cap. v, vers. 9. Paupertas ergo opibus vicinior est cœlo. « Magna quie-dam penna paupertatis est, qua tam cito volatur in regnum cœlorum, » ait S. Bernardus, serm. 4 *De Adventu*.

Tertia, *Tertia*, Deus ut ostenderet divitias bonitatis, misericordii® et magnificentii® su®, elegii pauperes potius quam divites, utquo pauperes exstimularet ad magnam humilitatem, gralitudinem, honorem et amorem Dei. Vide dicta I Cor. i, 26 el seq.

Quirla. *Quarta*, quia pauperes contemptu mundi emunt a Deo cœlurn. Deus ergo eis fit debitor : cum enim omnia propter Deum reliquerint, par csl ut Deus iis suum regnum rependat. Unde Nazianzenus in Carni. i) *e Bcatit.* : « Felix, ait, qui Christum fortunis omnibus emit. » El *orat.* 18 : a Hæc, ait, negotiatio præstanlissimu, qua brevia et fragilia bona cum sempiterna gloria commutantur. » El S. Augustinus, serm. ull. *De Diversis* : « Quid, ait, gloriosius homini quam sua vendere, et Christum emero? Vide *Matth.* cap. xix, vers. 28.

Quinti. *Quinta*, quia Deus vacuum requirit cor, ut lotum illud possideat; pauperum autem corda sunt vacua, divitum vero plena divitiis æquo ac vitiis; illa ergo capacia sunt fidei, glori® el gratia», hæc vero incapacia. Dives itaque qui cor habet in ®re, ineptus est ad capiendas res ®Ule-reas; pauper Tsro cum cor nequeat habere in cere quo caret, transfert illud in ælhera quem sperat : liberum ergo amplumque, et Dei capax habet cor. Vide S. Chrysostomum, hom. 2 *Ad Popul.* Vidit idipsum per umbram Seneca, *epist.* 8 : « Nemo alius, ait, est Deo dignus, nisi qui opes contempsit; et ideo olmi flamine Diali non modo tangelo hederam criminosum erat, verum etiam nominaro : » Nam hederæ symbolum erat tenacitatis et adhæsjonis ad terrena, teste Pierio, *Hierog.* cap. ii.

Præclaro S. Augustinus, lib. *De 12 Grad, abusio-num*, gradu 8 : a Recta, ait, dispensatione misericors iudex regnum cœlorum illis committit, quibus regni terrarum participationem inter mortales abstulit, ut ip<e dives in cœli sede ai>pareat,

qui in terra nihil penitus procurat, n Et mox : a Nobilis ergo inopia, cM mentis humilitas, cl inepte divitiæ snnl animorum enormitas.* Idem (si tamen ipse est auctor), lib. *De Contemptu mundi*, cap. vi : « Regnum cœlorum non divilum, sed pauperum est. Dicit namque pauperibus : Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum calorum. Si est regnum cœlorum pauperum, restat ut infernus sit divitum;* idqne probat exemplo divitis Epulonis, qui sepultos est in inferno, Luc. xvi, 24 et seq.

Qlod repromisit Deis diligentur s se, — idroque su® legi obtemperantibus. Qui enim diligit Deum, debet ea diligere, quæ Deus diligit; et ea odisse, quæ Deus odit, ait S. Augustinas, imo Christus, *Joan.* iv, 15 : « Si diligitis, ait, me, mandata mea servate.* Hinc disce primo, non soli fidei cl credentibus, ut volunt h pretici, sed dilectioni et diligentibus, id est, opera charitatis erga Deum et proximum exercentibus, promissum esse regnum Dei; ac proinde volenti illud assequi necessaria esse charitatis opera. *Secundo*, regnum cœlorum promitti el dari quasi mercede in pro merito operum charitatis. *Tertio*, sanctum esse hæc obire intuitu hujus mercedis et præmii, ut fecit David, *Psal.* cxviii, H2, dicens : « Inclinaui cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem. »

Alludit ad *Isaice* txiv, i, quem sub idem tempus quo Jacobus hæc scripsit, S. Paulus scribens Corinthiis, *epistola* 1, cap. ii, 9, ex Septuaginta ila citat : a Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum. » Ultima enim hæc Isaïæ et Pauli verba antistropha sunt verbis hisce Jacobi, nimirum quia idem Spiritus Sanctus per ora trium horum testium, imo Prophetarum suorum, loquebatur.

Moraliter : Disce quam facili pretio Deus vendat regnum cœlorum, nimirum amore : amor ejus est pretium. Ama Deum, et Deum Doique regnum mereberis, emes et obtinebis. Ama Deum el regna, tum in cado, tum in terra, uti Israeli promittit Moses *Deut.* xi, 24.

Porro quis non amet Deum summe amabilem summumquo bonum suum, qui est gaudium omnium angelorum el hominum; in quo sunt omnes delici®, omnes opes, omnes honores, omnis sapientia, omnis gloria, omnia bona in gradu immenso et infinito? Quis non amet Deum, qui prius tam impense amavit nos, ut nos ex nihilo crearet, perditos per filium suum recrearet et redimeret, aversos revocaret, ruentes in gehennam retraheret ad cœlurn? Quis non amet Deum, qui suum amorem, se totum, suaque charitatis viscera in nos largissime clTudit ? qui nos indies, imo singulis momentis animat, vegetat, pascit, sua gratia doni<quo innumeris cumulat? Quis non amet Deum, (pii a nobis amari optat, imo jubet, ac amanti promittit cœlurn, non amanti minatur in-

Moraliter, calura emitur amore.

frnum? Quare inexcusabiles sunt peccatores et reprobi, imo stulti sunt et insani, qui, ut creatura exigua, pula vili voluptate, vel honore Luantur. eamque diligant, Creatorem oderunt; qui terram paradiso, homines et bruta angelis, regnum dæmonis regno Dei, infernum cado anteponunt. Quid dementius? quid insanius?

Preclare S. Augustinus, hom. 9 *De Vertis Apostoli*, docci pauperem sola bona voluntate, id est dilectione, emero coelum: «Quia quod valde necessarium est, inquit, habet: pauper est in arca, sed dives in conscientia; pauper est in domo, sed dives in animo, etc. Quam parvo constat regnum cœlorum, quam vili pretio tanta possessio proponitur? Proponitur in terra, quod possideas in cado; proponitur in tempore, quod possideas in æternum.» Et mox: a Duobus minutis. emit quædam vidua regnum cœlorum, quæ misit in gazophylacium duos nummos, *Marci* xn. Misit illos in domum Dei, et emit regnum coelorum. En duobus nummis valet. Plus addo, valet et vilior: vilior est calix aquæ frigida?, vilior est sola bona voluntas. Audi clamantes angelos: In terra pax hominibus bonæ voluntatis. Bona enim voluntas ipsa dicitur charitas. Totum ergo habet, qui bonam voluntatem habet.» Idem, *hom.* 13: «Regnum cœlorum venale proposuit, et pretium ejus calicem aquæ frigidae esse voluit,» *Matth.* X, 42. Quocirca idem in *Manuali*, cap. x, suspirans ad Deum: «Amo, ait, te, Deus meus, amo te, et magis atque magis amare volo. Da mihi, Domine Deus meus, speciose præ tiliis hominum, ut desiderem te, ut amem te quantum volo et quantum debeo: immensus, et sine mensura debes amari, præserlim a nobis, quos sic amasii, sic salvasti, pro quibus tanta ac talia fecisti. O amor qui semper ardes, et nunquam extingueris, dulcis Christe, bone Jesu, charitas Deus meus, accende me toto igne luo, amore luo, dulcedine tua, dilectione tua, desiderio tuo, charitate tua, jucunditate et exaltatione tua, piotale et suavitate tua, voluptate et concupiscentia tua, quæ sancta est et bona, quæ casta est et munda, ut totus dulcedine amoris tui plenus, totus in flamma tuæ charitatis vaporatus, diligam te Dominum meum dulcissimum et pulcherrimum ex toto corde meo, ex lota anima mea, ex lotis viribus meis, et ex omni intentione mea, cum nulla cordis contritione et lacrymarum fonie, cum inulta reverentia et tremore, habens te in corde, in ore, et præ oculis meis semper et ubique, ita ut nullus in me adulterinis amoribus pateat locus,» Et cap. xn: «O dulcedo amoris, et amor dulcedinis, comodat te venter meus, et nectare tui amoris replcantur viscera mea, et eructet mens mea verbum bonum. Charitas Deus meus, mei dulce, lac niveum, cibus es grandium; fac me crescere in te, ut sano palato possis manducari a me. Tu es vita mea cui vivo, spes cui inhæreo, gloria quam adipisci desidero. Tu mihi cor tene, mentem rege,

intellectum dirige, amorem erige, animum suspende, et in superna fluentia os sitientis lo spiritus traho. Taceat, quæso, tumultus carnis. Conticescant phantasiæ terrarum et aquarum, aeris et poli; taceant somnia et imaginarim revelationes, omnis lingua, omne signum, et quidquid transeundo fit. Sileat sibi et ipsa anima, et transeat so. non cogitando se, sed te Deus meus, quoniam tu os revera tota spes et fiducia mea.»

G. Vos AUTEM EXHONORASTIS PAUPEREM: — r.n-pwiffzvt, id est, *inhonorastis*, contempsistis, sprevis-tis. ita Syrus; ac consequenter inhonorastis Deum, qui auctor est paupertatis, paterque pauperum, juxta illud *Eccli.* xi, 14: «Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas (id est opulentia) a Deo sunt.» Et *Proverb.* xxii, 2: a Dives et pauper obviaverunt sibi, ulriusque operator est Dominus.» Unde infert idem cap. xiv, 31: a Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus; honorat autem eum, qui miseretur pauperis.» Quare inorilo exclamat Damascenus, *Parallel.* 3, cap. XXXVII: «O quanta est dignitas paupertatis! Dei velut larva efficitur: delitescit enim sub paupertate Deus; ac pauper quidem supplicem manum extendit; Deus autem est qui accipit.»

Porro S. Jacobus mutat personam tertiam in secundam, dicens: «Vos autem exhonorantis,» ut acrius corripiat pungatque divites superbos et in pauperes injurios.

Denique aliqui per pauperem accipiunt Christum, tpii pauperum fuit pauper (id est, pauper) ritnus), ideoque eorum pater. Verum hoc aretini est et mysticum: ad litteram enim quosvis pauperes inlelligit, ut patet ex toto sermonis discursu.

NONNE DIVITES IER POTENTIAM OPPRIMUNT VOS? — o pauperes. Compellavit divites oppressores, nunc compellat pauperes oppressos. Grece, «xr<ζυvχ<τὺwm ùy.wv, id est, *dominantur in vos*, tyrannice vobis imperant, violenter opprimunt vos oneribus, rapinis, injuriis, vectigalibus iniquis: dum, ut ait Salvianus, lib. IV *De Provid.*: «decernunt potentes, quod solvant pauperes; decernit gratia divitum, quod perdit turba miserorum.» Vere *Eccli.* xm, 23: a Venatio leonis, onager in eremo; sic et pascua divitum sunt pauperes,» *q. d.* Sicut leo venatur et predalur onagrum, sic et dives pauperem. Divitiæ enim inflant animum divitis, ut putet sibi omnia licere, se posse Creturis dominari, sibi oportere pauperes subjici et parere, sibi omnia deberi; ac proinde pauperes esse quasi servos et mancipia, quibus suas opes et pompas adaugeat: denique eorum opes devorant, sicut piscis major devorat minorem. Quocirca Sallustius in *Catilina*: u Divitiæ et imporia, ait, bella atque certamina inter mortales ex<ζ<*>tant.» Et: a0 urbem venalem et mature periturat^ si emptorem invenerit! » El Juvenalis, *satyra* 6;

Luxuria incubuit, vktumque ulciscitur orbern;
Nullum rntn^ n abest facinusquQ libidinis, ex quo
Paupertas Honnna perit.

Trahunt vos An judicia, — ad tribunalia, etiam Gentilium et infidelium judicum, quos vel consanguineos et amicos habent, vel muneribus corrumpunt. Iloc enim illo ævo a Christianis factitatum fuisse docet, et graviter culpat S. Paulus, 1 Cor. VI, i : vide ibi dicta. Hoc osi quod monet Sapiens, Eccle. v, 7 : a Si videris calumnias egc-normn et violenta judicia, et subverti justitiam in provincia; non mireris super hoc negotio, quia excelso excelsior est (dius, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper univers® terne Ilex imperai servienti. »

Ven. 7. 7. Nonne ipsi blasphemant donum nomen. — « Blasphemant, » id est blasphemari faciunt, sunt causa ut blasphemetur. Est Hubraismus, cal ponitur pro hiphil. Sensus est, q. d. Divites Christiani suo fastu, avaritia, tyrannide, oppressione pauperum faciunt, ut Gentes hæc eorum seelcra videntes blasphemant nomen Christi et Christianismi, ipsainque fidem et religionem Chrisli; quasi illa talia doceat aut certe permittat, nec castiget vel puniat. Nota: Pro bonum græce est x-x quod non tantum bonum, sed et præclarum significat, q. d. Blasphemant nomen Jesu, quod præclarum est et divinum, æque ac bonum, mellillum et salutiferum. Nomen enim a Jesu est mei in ore, melos in aure, jubilas in corde, » ail S. Bernardus, serm. 13 in Cant.

Nomen quodzinvocatum est super vos, — id est, nomen quo vos vocamini, quodque invocare soletis, puta nomen Christi et Christiani: a Christo enim vocamur Christiani, quasi associ®, discipuli et filii Chrisli. Esi hebraïsmos creber in scripturis, uti sæpius monui. Alludit ad Isaïæ l x ii, 2: a Et vocabitur libi nomen novum, quod os Domini nominabit. » Vere S. Ambrosius, serm. 12 in Psalm. cxvni: « Respondendum, ait, est tam glorioso nomini: Christianum dum dico, perfectum dico: in Christo enim plenitudo dignitatis est, cujus nomen usurpat; qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis? »

Vin. i. 8. Si tamen (et pfvrci, id est, si quidem, si tamen, verumtamen si, equidem si) legem perficitis regalem. — Occurrit laci® objectioni: ergo divites odio habendi et contemnendi sunt? Respondet, minime, q. d. Verumtamen non veto, quin lege communi charitatis et divites diligatis: si enim hoc facitis, bene facilis, dummodo personas non accipiatis, nec pauperes aspernemini, præsertim quia, ut ail S. Ambrosius in Luc. xvi: « Neque omnis sancta paupertas, aut diviti® criminosa », sed ut luxuria infamat divitias, ita paupertatem commendat sanctitas. El Eccli. cap. xvi, vers. 30: « Bona et substantia cui non esi peccatum in conscientia (et enim instrumentum eleemosynæ et benefici®), et nequissima paupertas in ore impii. »

Secundo, d pörct exponi potest igitur si, vel porro certe si, sane si, q. d. Porro, si perficitis

legem regalem quæ dicit: « Diliges proximum tuum sicut teipsum, et bene facitis. Sic enim vitalis acceptionem personarum, hanc enim excludit dilectio, quæ proximos omnes eodem charitatis sinu complectitur, tamque pauperes quam divites amore et honore debito prosequitur. Videtur enim hic assignare reinedium acceptionis personarum, nimirum charitalem. Ubi enim et charitas, ibi exsulat cupiditas, ac consequenter personarum acceptio.

Quæres, quænam lex hic vocetur regalis, et cur? Primo, aliqui, ut Cajetanus, censent legem regalem vocari eam qua reges jubent suos prefectos, nuntios, amicos a subditis honorari, juxta illud Assueri regis de Mardocheo edictum: « Hoc honore condignus est, quemcumque Rex voluerit honorare, et Esther vi, li, q. d. Jacobus: Dum veto acceptionem personarum ne divites honoretis, pauperes spernatis, non velo honorem deferri regibus et magistratibus, qui divites sunt: hic enim eis debitus, ac lege natur®, divina et humana præceptus est. Verum nulla regum hic precessit aut sequitur mentio.

Secundo, alii legem quamlibet censent vocari regalem, quia pncipit et sancit id quod justum est. Justitia enim est virtus regalis, basisque regni et republic®. Unde Orpheus in hymno id est legem, vocat « deorum hominumque reginam. » El Cicero, Philip, i, legem definit « rectam, et a numine deorum rationem. » Et Aristoteles, lib. II Polit, cap. ullim, ait, quod lex imperat, hoc imperare Deum. Omnis enim lex est derivatio et radius legis Tierna», quæ est in Deo. Quocirca Archidamus roganti: « Quinam essent Spartan® civilitis præfecti? Leges, ait, et legitimi magistratus. » Demaratus vero percunctanti: « Cur exsularet Sparta, cum esset Rex? Quoniam, inquit, leges in ea sunt potentiores; et regales ergo sunt leges, quia regibus imperant.

Tertio, alii censent legem regalem vocari, quia T'riö ad regnum cadeste et æternum nos ducit, lataque est a Deo, qui est Rex regum et Dominus dominantium; undo Syrus pro legem regalem vertit, legem Pei.

Quarto, Hugo, Thomas Anglicus et Glossa: Qurl^o Lex regalis, inquiunt, et lex grati®, puta lex Evangelica: hæc enim lege natur® et Mosaica eminet quasi regina, facillique nos reges, Apoc. cap. v, vers. 10.

Quinto genuine, lex regalis vocatur lex diartalis et dilectionis mutua: de ea enim explicatg l.,ue Jacobus, dum illico subdit: « Diliges proximum tuum Sicut teipsum. »

Proximi ergo dilectio est lex regalis; idque primo, quia charitas est omnium virtutum regina et princeps. Lex ergo charitatis est regia et regalis, hoc est, eximia, splendida, magnifica omniumque præstantissima: sic dicitur animus regius, virtus regia, munus regium, id est, magnificum et Mxeellens: tale enim decet regem.

- u
- Secundo*, quia hæc virtus «lecci el ornat omnes homines, præsertim potentes, principes et reges : hi eniin uti cæteris virtutibus , ita chântate maxime eminere debent, nipote quam subditis omnibus exhibeant oportet. Hinc Christus constituturus S. Petrum principem Ecclesiæ, hanc unam charitalis virtutem quasi conditionem necessariam ab eo postulavit, dicens : a Simon Joannis, diligis me plus bis?» coque respondente : a Etiam, Domine : tu scis quia amo te; » subjunxit : «Pasce agnos meos,» *Joan*, xxt, 15.
- Terna
- Tertio*, quia hæc est precipua lex Christi Regis regum, quam impense cl creberrime commendavit, ut *Joan*. xv, 17 : a Hæc mando vobis, ut invicem diligatis. » El cap. xiii, vers. 34 : « .Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.» *Rom*. xiii,8: «Omne mandatum in hoc verbo instauratur : Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio malum non operatur : plenitudo ergo legis est dilectio. » Lex ergo charitalis regalis esi, quia cæteras in se complectitur.
- Qurto.
- Quarto*, lex charitalis esi *regatis*, id est, communis el universalis, quia omnes obligat, atque ad omnes omnino homines, etiam inimicos, barbaros, pauperes , se extendit. Sicut ergo dicitur via regia, id est, publica, communis, qua omnes incedunt, non avia, vel devia : sic lex charitalis incedit via regia, quia nil habet obliquitatis, nec declinat ad dexteram vel ad sinistram. Ha ¡lugo el Dionysius. Unde per eam omnes jusli ct sancti incedunl, tendunlque ad cælum.
- Qo.bu.
- Quinto*, quia regibus omnibus et lyrannis, eorumque minis el suppliciis csl superior. Hinc Christiani olim sese pro Confessoribus captis et damnatis offerebant morti ct martyrio. Unde exilumal S. Nilus, hom. II *De Christi ascensione* : a O ebgionem omnibus regibus potentiozem, marisque regiam ! Quæ enim roges armis excitabant, sbc absque armis dissolvebat; quie isti maciando prohibebant, hæc dum mactaretur excitabat, ct suorum caedibus trophæa contra mactantes erigebat. »
- Seito.
- Sarto*, est *regalis*, id est inviolabilis , ait Vatablus; leges enim regum sunt inviolabiles, nam qui legem charitalis violat, culpam luet gehenna ct incendiis ælernis. .

Septimo, Mosis lex fuit timoris, ideoque servilis; Christi vero est amoris, ideoque regalia. Amorem emm veteres pinxere undique coronis aureis cinctum, quasi totum regalem.
- OcüTo.
- Octavo*, denique lex charitalis est « regalis, » quia, ut ait S. Bernardus, serin. 83 tn *Cant.*: a Amor ubi venerit, omnes in se traducit ct captivat affectus, quasi Rex omnibus affectibus imperans.» El mox : « Solus est amor ex omnibus anhnœ sendbus, motibus atipie affectibus, in quo potest erratum, etsi uon ex pquo, respondere auctori, vel de simili mutuam reddere vicem,»etc. Nam Uuu amat Deus, non alius vult quam amari :

- quippe non ad aliud amat, nisi ul ametur, sciens ipso amore beatos qui se amaverint.

Moraliler, lex regalis charitalis et Christi significat omnes Christianos Christi subditos, eaque prmditos esso reges, ac habere animum regium , hoc est, amplum, praestantem, beneficum et munificum in omnes, ul singulos tam pauperes, quam divites; tam exteros, quam cives; tam malevolos, quam benevolos amare, juvare, protegere, promovere gestiant : arctum enim, strictum ct frigidum cor est privatorum, qui sua duntaxat quaerunt commoda, ideoque injuriis, maleficiis , calumniis sese contrahit et ab injuriantibus avertit : regum vero et principimi cor est latum, liberale, excelsum, æstuans instar solis, qui in omnes sive amicos , sive inimicos radios sine beneficentiae spargit, uti dixi *Isaitv* xly , 1. Hoc csl quod ait S. Petrus, S. Jacobo concinens : « Vos genus electum, regale sacerdotium , gens sancta,» *epist*. 1, cap. ii, vers. 9. Quocirca Saul videns charitatem Davidis, qua suo inimico, quem in potestate habebat, pepercerat, eam accepit ut certum regni omen, a Nunc scio, ait, quod certissime regnaturus sis, el habiturus in manu tua regnum Israel,» l *Reg*. xxiv, 21. Simili modo dicitur Deus dedisse Salomoni regi latitudinem cordis, III *Rcg*. iv, 29, hoc est, animi magnitudinem et magnificentiam, ut inter Judæeos el homines esset el emeretur animo, sapientia, consilio, judicio, æquilate, diaritale, providentia, regimine quasi angelus; esselque quasi paler inter pueros, quasi magister inter discipulos, quasi pastor inter oves, quasi dux inter milite* ; ita ex Abulensi, Lyrano, Cajetano cl aliis noster Pineda, lib. VI *De Rebus Salomonis*, cap. ix. Praclaro Plinius in *Panegyrico Trajani* : a It felicitatis est, inquit, quantum velis posse; sic magnitudinis, velle quantum possis.

Porro hæc magnitudo animi inducit ejusdem rectitudinem, aquitatem , tranquillitatem in omnibus el per omnia, ul nullis blanditiis, muneribus, viribus, nullis conviciis, injuriis, ingratitude , etc., a rectitudine œque ac a beneficentia dimoveatur, a Honestum, ait Polybius, *serm*. 6, deorum est, aut eorum qui diis proximi censentur. » Ex adverso : a Tyrannis servire pneslat, quam affectibus, » ait Pythagoras. Quocirca præclare Jamblichus, *epist. ad Agrippam* : a Oportet, ait, legibus præfeculum summe purgatum esse, juxta summam legum rectitudinem ; ac neque seductione, neque fraude falli per ignorantiam, neque vim inferioribus inferre, nec ulla occasione injusta allici : nam servatorem cl custodem legum tam incorruptum opprlel esse, quam summe fieri potest in humana natura. » Quamobrvm lex regalis eadem est quæ perfecke libertatis, uti eamdem appellavit S. Jacobus, »xip. i, vers. 23. Liber enim a metu, amore omniquo alia cupiditate, quæ sibi obsequentes servituti suæ mancipat, facitque servos, regalem habet
- Mondi-ter CLh

■thaï

•nnt

anime

rrgio.

Pii0J0.

animum i^l regalia opera, ne proinde regaliter legem adimptet. I^x nutcin eli «rit dis, quia ene al cupidilatom, paril li me libertatem, ideoque est lex perfectal librlatis, adeoque regalis.

ptuDiu *So undo*, lex charitalis et (liristi est rogalis el aurea, non tantum quia objectum ejus est regale, aureum et excellens, sed quia modus ejus pariter est rogalis, aureus et eximius. Voluit enim Christus nos eam implere liberaliter ex amore justitia; non serviliter ex timore vindicta). Insuper Christus, juxta illud *Osee* xi, 4 : a In funiculis Adam traham cos, in vinculis duritatis, n legem regalem charitalis quam nobis imposuit, ipse exemplo suo præivit, quando pro nobis ingratis cl peccatoribus ex immenso amore omnem suam vitam, corpus cl sanguinem expendil, ut nos idem ejus amore el exemplo faceremus.

Tat». *Tertio*, charitas est regalis, quia nunquam ve- hit serva laborem sentii, sed ut domina voluptatem habet etiam in morte cl tormentis. Unde S. Augustinus, tractatu 65 in *Joan.* : « Quam mirandi generis mors est, ait, cui non salis fuit non esse in pœnis, nisi esset insuper in deliciis? » Id adumbratum est in Sansone, *Judie*, xiv, 8, qui ad dilectam suam Philistæam profectus leonem occidit, ac remeans in ore leonis reperii favum mellis; quia amor quaecumque difficillima sunt, dulcia facit et mellea. Ita Martyres ibanl gaudentes ad cruces et ignes, quia urgebat cos lex, urebat, inquam, charitas regalis.

Jnirto. *Quarto*, denique charitas regalis est, quia amantes facit reges, cisque coronas et diademata regni in cœlis imponit. Maxime vero amor inimicorum facit animum excelsum el regium. Unde Didymus, Chrysostomus et Euthymius in *1'sal.* iv, asserunt Davidem ibidem cum ait, vers. 1, « In tribulatione dilatasti mihi, » postulare dilatationem cordis et magnanimitatis donum, ac latitudinem charitalis, qua etiam inimicos diligeret. Charitas ergo regalis est, quia omne bonum, omnem dignitatem, omnem eminentiam complectitur, a Porus rex captus ab Alexandro rogatusque quomodo se tractari vellet? Regio more, respondet. Rursumque interrogatus, an aliquid aliud vellet? respondet : Nihil; nam in regio more insunt omnia, » inquit Plutarehus, orat. 1 De *Fortuna Alexandri*. Multo magis in regali charitalis lege et amore insunt omnia. Quocirca si qua ingruit in nobis vel cum proximis pugna cupiditatum, lilium, bellorum, illam dirimat, vincat cl triumphet charitas quasi Rex, lex et judex omnium, juxta illud *Colos*, m, Iu : • Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis; el pax Christi exultel in cordibus vestris. » Vide ibi dieta.

Secundiv Scripturas. — 7. d. Lex regalis quam perficiendam monui, est ea quam dictant et sanciant sacra Scriptura.* tam veteris quam novi Testamenti, nimirum : « Diliges proximum tuum sicut teipsum : » hæc enim lex scripta et sancita

est *levit.* XIX, 18, ubi dicitur aDligns amicum tuum sicut teipdim. » Amicus onimeO quivis proximus, qui nobis natura conjunctus est, alibi dixi; et *Jlatth.* v, 43, ac *Jlom* xm, 9. S. Jacobus enim hanc Epistolam scripsit post Epistolam Pauli ad Romanos, ut ostendi in procemio, ac loree- quenter po4 Evangelium S. Mallhæi. Hoc enim scripsit S. Matlhæus anno Christi 41, ut tradit Eusebius et S. Hieronymus. Epistolam vero ad Romanos scripsit Paulus, anno Christi 58, uti ibidem ex Baronio docui.

Dil k.es proximum tuum sicut teipsum. — Proximus est quivis homo : hic enim compos est ejusdem naturæ nobiscum; ideoque factus e«t ad imaginem Dei, atipie a Deo ad camdem destinatus est gratiam, gloriam et felicitatem æternam. Vide dicta *Ixtil.* six, 18, et *Jlom.* xm, 9. Sensus est, 7. d. Lex regalis charitalis, quæ jubet diciturque : a Diliges proximum tuum sicut teipsum, » non accipit nec excipit personas, sed omnes tam pauperes quam divites, tam amicos quam inimicos, tam externos quam domesticos, eod*m ehirilalis gremio complectitur. Hanc ergo ubique exercete, Ha non peccabitis acceptione personarum, vel alio pecc.do. Omne enim peccatum violat legem charitalis.

Benefacitis, — si nimirum legem perficitis, ut præcessit. Undo evidens est nos posse cum gratia Dei legem perficere. Perperam ergo hoc inficiantur hærutici.

9. Redarguti a lege. — Lex enim velat accep- 'ten.t tionem personarum, *Levit.* xix, 15; *Deuter.* i, 17, et alibi. Abi, « a lege, » scilicet naluræ, quæ scripta et sculpta est in conscientia. Conscientia enim dictat acceptionem personarum esse peccatum : unde de ea dixit Menander : u Mortalibus omnibus conscientia est Deus. »

10. QUICUMQUE AUTEM TOTAM LIGEM SERVAVERIT, Ver». V OFFENDAT AUTEM IN INO, FACTUS EST OMNIUM RUS. — Occurrit objectioni. Ne quis enim dicat : Ego reliquam legem servo, esto accipiam personas divilum; ergo sum justus, ergo salvabor. Euui enim hic error Pharisæorum, et postea R. Mosis et R. Salomonis in *Dcut.*, lit. 1 De *l'anitcent.*, nimirum salvandum fore qui majorem partem legis servaret, etsi non totam : eo quod majorem habeat acervum operum bonorum, quam malorum. Respondet S. Jacobus, eum qui unam legem violat, omnes violare, fierique omnium reum; ac proinde esse injustum, et reum gehennæ. Ha Beda et S. Augustinus, *epist.* 29.

Quieres, quomodo hoc sit verum? Multi enim Qai unam legem tantum violant, deteras observant. £““ Ergo unius tantum fiunt rei, non autem osterà- T, ù*, a rum omnium. Primo, Auctor apud S. Augusti- »*«» «!« num, lib. *De Vera et falsa Ponit.*, cap. XIV, respondet fieri omnium reum, quia omnia jleccata dimissa quodammodo per ingratitudinem redeunt et imputantur. *Secundo*, Dionysius et Ri S chardus Victorious, lib. *De Incarnat. Verbi*, pari, I,

cap. XIV, dicunt fieri omnium reum, quia omnia merita amittit, ac si totam legem violassct, juxta illud *Ezech.* xviu : « Omnes justiliæ ejus non recordabuntur, n *Tertio*, alii cissent fieri omnium reum, id est, lædcre omnes virtutes acquisitas, quia destruit carum statum perfectum, generando scilicet d»?bitum vitiosum, qui carum operationes impediat. Verum hæ responsiones ad rem non faciunt. Cum enim ait Jacobûs omnium fieri reum, «omnium» intelligc præceploritm ; non peccatorum, meritorum aut virtutum acquisitarum. *Quarto*, verisimilius Glossa, Lyranus et alii aiunt, fieri omnium reum , quia eamdem pœnam damni incurrit, scilicet privationem grati®, charitatis, virtutum moralium n infusarum, meritorum, ac ipsius gloriæ et cœli, perinde ac si omnia præcepta violaret. Verum ncc hoc punctum attingit, turn quia non explicat quomodo omnium mandatorum fiat reus, cum omnia non violet; tum quia reatus proprie culpam significat, non pœnam , esto cx culpa sequatur obligatio ad pœnam ipsaque pœna.

Pro responsione : Nola quod paulo ante de Pharisæis innui ex Burgensi et aliis, nimirum illo tempore fuisse errorem et hæresim Pharisæorum, qui uti in explicandis præceptis Decalogi multis modis errabant, uti ostendit Christus, *Malth.* v, ita pariter censebant unum aut alterum legis præceptum transgredi non esse grave peccatum, quo Deus offenderetur, nisi quis omnia præcepta aut poliorem eorum partem transgrederetur : a potiore enim parte quam servat, censendum esso justum potius, quam ab una violata injustum : ncc omne peccatum esse iniquitatem : nec ullum esse crimen si quis charitatis officium proximo denegaret , dummodo amorem erga Deum retineret. Contra hos asserit hic Jacobus eum qui in uno offendit, fieri omnium reum , Deique offensam et iram incurrere, nipote qui tam unum quam alterum præcepçcrit : qui enim universam legem condidit, singula quoque ejus præcepta condidit. Contra eosdem scribit S. Joannes, epis/. 1, cap. in, aitque : « Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit ; et peccatum est iniquitas, » Rursum : a Qui non diligit fratrem suum, in tenebris est, et manet in morte : qui odit fratrem suum, homicida est; « lege cap. m , quod totum est de hac re.

Similis fuit error nonnullorum Christianorum tempore S. Augustini, uti ipse referi *Enthir.* lxxv, qui putabant se sanctos et salvos fore si facerent eleemosynam, etiamsi cadera præcepta violarent et flagitiose viverent, cx eo , quod Christus dixerit, Luc. xi, 41 : « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis, n Sicut nunc hæretici docent se et suos sanctificari et salvari per solam fidem, etiamsi legem Dei violent et multa peccata committant. Contra hos omnes docet hio S. Jacobus impium et injustum esse, ac damnationis reum, qui vel unam legem Dei violet, et

ut radicem erroris refringat, ait eum omnium fieri reum, lanium abest ut ea servasse , indoque justus denominari ani dici possit. Bonum enim, ait S. Dionysius, *De Divin. Nomiti.*, cap. iv, est ex integra causa, malum cx singulis defectibus. Ut enim opus sit bonum, debet omnes condiciones requisitas habere : quod si vel una desit, malum erit, non bonum. Simili modo, ut (piis dicatur bonus et justus, debet totam legem servare. Si enim vel unam violet, erit malus et injustus, omniumque reus.

At qua ratione omnium, cum unam duntaxat violarii? Respondeo : ri *omnium* intelligc conjunctim, sive copulati! sumptorum, non copulative. Omnes enim leges et præcepta integrant el conflant unam totalem legem, sicut decem præcepta integrant el conflant Decalogum, g. d. Qui unam legem violat, totam legis universitatem, quæ cx singulis legibus integratur, violat, spernendo legislatoris, puta Dei, majestatem et potestatem, ut sequitur. Violat ergo omnia, non singula, quatenus omnia conflant unum lotum : loto enim violato, violantur omnes partes quæ illud integrant, quatenus illud integrant. Est ergo enallage totius universalis pro toto integro : nimirum «omnium, » id est *totius legis*, g. d. Violat omnem, id est totam legem, violat integritatem legis : totum enim deperit desinitque esse lotum, si una duntaxat pars ex eo dematur, esto cæleræ in eo remaneant. Sic qui fornicato-, totum Decalogum, qui denominatur a denario mandatorum, ex iisque instar unius compos*li coalescit, transgreditur. Esto enim cadera omn\ servet, non tamen potest dici servasse el implesse Decalogum. Simili enallage dixit Jacobus, cap. i, vers. 2: «Omne, » id est totum plemimquo, «gaudium existimate, fratres, cum in varias tentaliones incideritis, n Ita Beda : « Qui, inquit, offendit in uno, fit omnium reus; non quod omnia legis præcepta violarii, sed quod legis auctorem contempserit, coque præmio merito carent, quod legis cultoribus propositum est. d Hunc esso sensum patet manifeste ex ratione (piam subdit Jacobus : « Qui enim dixit : Non mœchaberis, dixit et : Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis, » quæ scilicet quasi totum quoddam quantum integratur cx singulis legibus , quasi sui partibus. Simili modo in musica unica vox dissona tolant musicam et harmoniam corrumpit. Sensus ergo Jacobi esi, quasi dical : Justitia consistit in observatione totius legis : quare, ut quis juslus sil el dicatur, debet totam legem observare ; adeo ut si vel in uno, puta in personarum acceptione offendat , sil et dicatur injuslus legbque praevaricator; ideoque ire divinæ reus et condemnationi obnoxius. Lex enim et justitia legis est quasi una corona, una vestis, una cyclas aurea vestiens ornansque lotum hominem ; qua» loto violatur, si vd unam ex ea partem demas aut vio-

îw : sic enim tollitur ejus integritas, species el decor.

Consonai Hinc *secundo*, S. Augustinus, *cpist.* 29 (quæ s. Au. t0fa c5f (je hac Jacobi sententia) : « Qui in uno, v'tinu • aî^ ofyenj|^ flt oinnquin reus, » quia contra charitatem facit, unde tota lex pendet. « Reus itaque fit omnium, faciendo conira cam, in qua pendet omnia, » nipote in qua connexa sunt, fiuntque quasi unum integrum charitatis mandatum : charites cnim est forma legum et virtutum omnium. Sic et OEcumcnus, et S. Gregorius, hom. 27 in *Evang.* : « Omnia, ait, præcepta unum sunt in radice charitatis. » Sicut ergo hærclicus, qui non credit unum articulum fidei, perdit totam fidem non tantum illius articuli, sed etcœlerorum omnium : esto enim cos dicat se credere, tamen non credit eos fide divina, sed humana : sic qui violat unam legem, perdit charitatem, non tantum a illius legis, sed et cœterarum omnium, ut licet eas» observet et faciat, tamen nullam observet et faciat ex charitate.

Et Dio Hinc *tertio*, Dionysius: Fit, inquit, omnium reus, quia avertit se a summo bono, in quo omnia habent quamdam connexionem : omnia cnim ab eo manant, et eodem tendunt; ita ut si unum negligas, summum bonum non sis adeptus.

rtchtj- Hinc *quarto*, fit omnium reus, quia perdii Dei amicitiam, gratiam et vitam spiritualem, atque incurrit mortem spiritualem animæ et reatum gehennæ; perinde ac qui toto corpore armatus, excepta una parte, in illa Ichalem plagam accipit, quæ illum occidit æque, ac si in cæleris omnibus plagam Ictuolet accepisset. Sicut ergo plaga unius membri, vitam adimit et cæleris: ita unum peccatum, v. g. ebrietatis, non tantum adimit vitam sobrietati contrari®, sed et cæleris omnibus virtutibus; ita Auctor Imperfecti apud Chrysostomum, *hom.* 35.

Et ilico. Hinc *quinto*, Hugo, *q. d.* Fit omnium reus, id est, perinde damnabitur quasi hostis Dei, ac si esset omnium reus, licet non tam graviter tantæque pœna : sicut qui unam portam hosti aperit, omnes, lotamque urbem aperit : hostis enim per unam ingreditur, urbemque occupat et vastat. Sic una scintilla ignis totam domum comburit ; sic unum foramen in aggero facit eluvionem lotius fluminis, ut omnes agros inundet; sic modicum fermentum totam massam corrumpit, ait Apostolus, I *Cor.* v, 5.

Omnes ergo hi sensus connexi sunt, et ex primo (piem proprie intendit S. Jacobus, quasi rivuli e foule el quasi conclusiones e suo principio deducuntur. Omnes enim elidunt errorem Pharisæorum et rabbinorum paulo ante citatum, et nonnullorum rudium Christianorum, qui censent salvandos fore eos, qui plura habuerint opera bona quam mala. Elad hoc probandum abutuntur dicto Christi : « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis, » *Luca* xi, 41. Quos

refellit S. Augustinus, *Em*ir.* cap. i.xxy, uti jam dixi. Longe enim alia est mens Christi, nimirum avaros Pharisæos hortari ad eleemosynam, illam enim cluere peccata, non baptismos et lustrationes legales, uti Pharisæi putabant, 7. *d.* Omnia interna et externa, quæ vos, o Pharisæi, putatis clui aqua vestra lustrali, non illa, sed potius eleemosyna eluuntur. Eleemosyna enim si a peccatore fiat uti debet, nimirum præmissa contritione peccatorum et proposito restituendi bona male pai ta, abstergit culpam omnem, aut certe eo hominem disponit, ilique ad pœnitendum Dei graliarn et misericordiam conciliai et impetrat.

Nota : Agit S. Jacobus de offensa gravi et perfecta, puta, quæsit peccatum mortale. Hoc enim esi peî fecla legis violatio, facilque omnium reum : tale vero non est peccatum veniale. Unde recte ex hoc loco colligunt Doctores distinctionem peccati venialis a mortali. *Secundo*, ex hoc dicto Jacobi non sequitur dogma Stoicorum et Lutheranorum, nimirum omnia peccata esse paria, aut connexa; imo Jacobus supponit posse fieri, ut quis servet lotam legem, el lanium offendat in uno. Illa D. Thomas, I II, *Quast.* LXXXIIÍ, art. 1.

Mystice el moraliter, in uno offendens fil omnium reus, quia violatio unius legis sensim allicit el trahit ad violationem alterius et alterius, landcmquo omnium, v. g. nimius amorpccuniæ trahit ad fraudes, illicitos contractus, liles, pugnas, verbera, cædes, rursum ad fastum, gulam, libidinem, tandem ad blasphemiam, hærcsim el alheismum : peccala enim sunt colligata quasi funes, qui impium constringunt, juxta illud : « Funibus peccatorum suorum constringitur, » *Prov.* v, 22 ; el : « V® qui trahitis iniqu talem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustri peccatum, » *Isaia* v, 18. Vide ibi dicta. Hoc est quod ait Ancior lib. *De ocra et falsa poenitentia*, tom. IV operum S. Augustini, cap. xiv : « Offendens, ail, in uuo fit omnium reus, quia omnis virtus palilur detrimentum ab uuo vitio : nam si quis cadit in avaritiam, largilalem destruit, el etiam castitatem minoravit : amore enim pecuniæ vel violaret castitatem, vel saltem minus amaret. » Hinc rursum unum peccatum remitti nequit nisi remittantur cadera omnia, quia unum remitti nequii nisi infundatur gratia et chantas, quæ tam caderis omnibus, quam uni soli repugnat. Hinc disce quanta cura et studio quodlibet peccatum evitare, lotisque animis viriuli et charilali studere debeamus. Quia, ut ait Nazianzenus in *Carin. ad Virgines* :

-----Qui parvis obviis ibit,
Is nunquam prxeeps scelera in graviora feretur

Nam licet una virtus imperfecta possit e*fe J sine alia, tamen una perfecta czeteras omnes pbk rumque adducit : virtutes enim in statu per- <dl fedo sunt connexæ, ut docet D. Thomas, I IL

QtftiſL LXXIII, art. 1, ad I. Similiter rx adverso unum vitium perfectum adducit cadera ; undo S. Augustinus, *episl.* 29 : « Quanto, ait, quisque gravius leviusque peccarit, tanto in peccato committendo major, quanto in diligendo Deo et proximo minor. Tanto itaque plenior iniquitatis, quanto inanior charitntis. Et tunc perfecti sumus in chántale, quando ndiil restat cx infirmitate, n El antierius ex sententia Stoicorum ita virtutum et vitiorum concatenationem ostendit : « Certe hinc persuadent qui unam virtutem habuerit, habere omnes ; et omnes deesse cui una defuerit, quod prudentia, nec ignava, nec injusta, nec intemperans potest esce : nam si aliquid horum defuerit, prudentia non erit. Porro, si prudentia tunc erit, si et fortis et justa et temperans sit, profecto ubi fuerit, secum habet cæteras. Sic et fortitudo imprudens esse non potest, vel intemperans, vel injusta; sic temperantia ncesse ut prudens, fortis et justa sit ; sic justitia non est nisi prudens, fortis et temperans. Ita ubi est una vera aliqua carum, et aliai similiter sunt. Ubi autem alite desunt, vera illa una non est, etiam si aliquo modo similis esse videatur, etc. Si enim virtus esset, a cœteris virtutibus Unquam inseparabilibus comitibus nunquam relinqueretur, n S. Ambrosius, lib. V *in Luc.* ad illud , *Ilcati pauperem*, etc. : «Connexœ, ait, sibi sunt concalenatæque virtutes, ut qui unam habeat, piores habere videatur; et Sanctis una competit virtus, sed ejus quæ fuerit uberior, uberius est præmium.

Seneca, *epist.* 67 : «Nihil invenies rectius recto, non magis quam verius vero, quam temperato temperatius ; omnis in modo est virtus ; modus certa mensura est. Constantia non habet quo procedat, non magis quam fiducia, aut veritas, aut fides. Quid accedere perfecto potest? nihil. Aut perfectum non erat cui accessit. Ergo ne virtuti quidem ; aut si quid adjici potest, defuit. Crescere posse Impel foche rei signum est : bonum omne in easdem cadit leges : juncta est privata et publica utilitas. » Idem, *epist.* 68 : « Cum aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus virtutibus utitur , fortasse cum una in promptu sit et maxime appareat patientia. Ceterum illic est fortitudo, cujus patientia et perpessio cl tolerantia rami sunt. Illic est prudentia, sine qua nullum inibir consilium, quæ suadet, quod effugere non possis, quam fortissime ferre. Illic est constantia quæ dejici loco non potest, et propositum nulla vi extorquente dimittit. Illic est individuus ille comitatus virtutum. Quidquid honeste fit. una virtus facit, sed ex consilii sententia. Quod autem ab omnibus virtutibus comprobatur, etiamsi ab una fieri videatur, optabile est. »

Plutarchus, oral. I *De Fortuna Alex. Magni:* «t Alexander, ait, confirmavit Stoicorum illud decretum : Quidquid agit sapiens, omnibus cum virtutibus agere, unamque virtutem aliquam primis obire rartes, reliquas autem socias sibi per-

ficiendæ rei adscloere. Ita in Alexandro videre licet bellicam virtutem humanitate temperatam , mansuetudinem fortem, liberalitatem in donando rei familiaris rationibus accommodatam , iram placatu facilem, amorem temperantem, remissionem non otiosam, tolerantiam laborum non vacantem solatio. Quis miscuit bello festivitates , quis comessalionibus expeditiones, quis obsidionibus et rebus difficillimis gerendis nuptias et hymenœos? Quis peccantibus se magis infensum, adversas res passis humaniorem præbuit? Quis pugnantibus gravior, veniam petentibus benignior fuit? »

Simili modo peccatum unum, nisi illico per poenitentiam deleatur, illico suo pondere ad aliud et aliud trahit, ac tandem cælera inducit. Est enim uti virtutum, ita et vitiorum catena ac nexus. S. Gregorius, lib. XXXI *Moral.*, cap. xxxi, alias xvir, ait : « Ipsa viliorum regina superbia, cum devictum plene cor ceperit, mox ipsum septem principalibus vitiis quasi quibusdam ducebus suis devastandum tradit, quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eis procul dubio importante viliorum multitudines oriuntur. » El inferius : a Radix quippe cuncti mali superbii! est, de qua *Eccle.* x , dicitur: Initium omnis peccati superbia. Primre autem ejus soboles , nimirum septem principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur. » Vide euindem, lib. Vil *Morat.*, cap. xiî, in illud *Job* viî, IS : « Involute sunt semita» gressuum eorum, n

11. Qûi exim dixit : Non moeciia dñus, dixit et : Vert* n Non occides. — Probat et ostendit eum qui in uno offendit, fieri omnium reum , cx eo quod omnia prteceptn sancita sint ab eodem legislatore Deo, cujus proindeauctoritas contemnitur et offenditur, sl vel unum transgrediaris, perinde ac si omnia transgredereris, Iu legislatore ergo uno leges omnes coeunt, suamque habent unitatem, ul si unam violes, omnes violare censearis, eo quod legis integritatem violes , eo modo quo pau'o ante exposui (1).

12. Sic loqubiinî, et sic facite. — Concludit Vrr' ! Jacobus boriando ut jam dicta faciant, nee personas divitum accipiant, sed legem regalem dilectionis proximorum tam pauperum , quam divitum impleant, memores judicii divini, in quo gravius damnabuntur Christiani qui eam viola-

it) Scile Salviamo : « Si enim pro arbitrio suo servi dominis obtemperarent, ne in iis quidem in quibus ol> Imperavcrinl, obsequuntur. Quando enim servus ex domini ani ju<sis ea facit tantummodo, quæ vult facere, jam non dominicam voluntatem implbl, sed suam, r» Ceterum recto monet Pnttus, hiec, quæ dicta sunt vers. 10 et II, non revocanda esso ad metaphysicnm subtilitatem, qua-i Jacobus omnia peccata paria esse, et eum qui unam violaverit legem , eamdem pœnam ac si omuu violasse!, <btunim esse contendat ; sed id unum innuere voluisse, ne unius quidem legis transgressionem esse vilipendenthin, quia Deum habeat auctorem, cujus auctoritas etiam vel uno præcppto læso admodum violetur.

runt, eo quod ipsi a Christo legem libertatis acceperint, caque ingrate **abusi**, imo eam transpressi sint. Sensus ergo est, *primo, q. d.* Quæ hucusque docui, prosortlm do acceptione personarum vitanda, et ci opposita dilectione omnium consecranda, **nimirum**, acceptionem personarum repugnare fidei et religioni Christianæ; ac proinde non licere fideli spernere pauperes, et divites extollere; sed tam circa illos, quam hos implendam esse legem, quæ sancit : *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: hæc, inquam, accipit*» ut dicta non mea, sed Christi, itaque credite, ac sic loquimini cum de iis sermo incidit, et sic facite fidem et sermonem in opus conferendo, cum res poscit opus. Ad quod stimulum vobis suggero, nimirum memoriam et metum divini iudicii, in quo heus exactam a vobis **tam** de verbis, quam de factis singulis rationem reposcet; coque majorem, quo vobis dedit legem Evangelieam, quæ regalis est et perfecta» libertatis, uti jam dixi : hoc enim modo vicissim a Deo diligemini, et misericordiam in ejus iudicio consequamini. Ita Reda.

Secundo, Thomas Anglicus hæc restringit ad præceptum dilectionis proximi, quod processit, quasi dicat : Loquimini proximis tam benigne, tam affabiliter, tam amanter, ac opera tulla dilectionis eis exhibete et facite, Ul ipsi sentiri so a vobis diligi, vosque implere dilectionis divina» mandatum.

Tertio, Fevardentius, 7. d. Loquimini honesta, Christiana, religiosa, uti decet discipulos Christi; non inhonesta, Gentilitia, mundana : talia enim congruunt carnalibus, Gentilibus et mundanis.

Quarto, generalius Dionysius, et noster Lornus, 7. d. In verbis et factis omnibus tam prudenter et honeste et ardentem vos gerite, quasi mox sitis iudicandi per legem libertatis, id est Evangelieam, quæ a suis lania libertate donatis, majorem exigit perfectionem. Undo concinens Jacobo S. Petrus, *epist. I*, cap. iv, vers. 11 : « Si quis loquitur, inquit, quasi sermones Dei (quod Jacobus ait, sic loquimini) ; si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus (quod Jacobus nit, et sic facite) : ut in omnibus honorificetur Deus. » Primus sensus magis genuinus, magisque textui adæquatus videtur.

Sicut per legem libertatis (Evangelieam, de qua 1,23) IXCIHEXTES JUDICARI. — GræCC pfUcrrt; Xffa-côxt, id est *futuri iudicari*, hoc est iudicandi. Verum ptUtt) in Scripturis siepe idem est quod incipio, ut patet *Apoc. m*, 10; *Actor. lit*, 3, ctcap. xvm, vers. 11; *Joan. iv*, 47, et alibi, carpio significatio hic est aptior et efilcaclor, 7. d. Instat iudicium illudque mox inchoandum est : ad illud ergo vos assidue comparate : quare sic facile, et sic loquimini, quasi memores vos brevi iudicandos, omniumque dictorum et factorum rationem Christo iudici reddituros. Lex enim Evangelica cum sit lex libertatis, non tantum exactam, sed et liberam ac liberalem exigit mandatorum Christi

observantiam. Incipit ergo Deus nos Judicare illico in hac vita per iudicium conscientia, quod suum quasi tribunal in mente hominis constituit, ac si po per plagas externos, et internas minas quas peccatoribus infligit: proprie vero per Iudicium particulare, quod anima subit in morte; perficiet vero illud in extremo mundi die, in quo nos iudicabit secundum legem libertatis, id est, Evangelieam, non Mosaicam.

Moraliter docet Jacobus nos in omnibus dictis et factis recordari iudicis Christi, et iudicii divini; illud enim vicinum esse, imo ex nunc incipere. Inspirationes enim et minia a Deo interius menti immisæ, ac monitiones et repræsentationes Concinnatorum, Confessoriorum, Superiorum; item adversitates et plagæ a Deo infietæ, sunt quasi inchoatio iudicii extremi mox secuturi. Adde : Vita hæc brevis non est aliud quam cursus ad mortem, mortisque inchoatio et continua persecutio; in morte autem fit iudicium animæ particulare, quod est inchoatio, imo compendium et præiudicium certum iudicii universalis et extremi, hoc est quod ait Jacobus, cap. v, vers. 9 : « Ecce iudex ante januam assistit. » Et S. Paulus Arcopagitas impellit ad poenitentiam metu diei iudicii, *Actor*, xvii, 30; «que ac Fulicam Præsidem, *Actor*, xxiv, 23. Idem Iler. ix, 27 : « Statutum est, ait, hominibus semel mori, post hoc autem iudicium. » Rursum iudicium hoc inculcat Romanis, cap. 11, vers. 5; et Corinthiis indigne communicantibus, 1 *Cor. xi*, 49; et Thessalonicensibus, *epist. II*, cap. 1, vers. 3; et S. Joannes, *epist. I*, cap. nr, vers. 17 : « Lì fiduciam habeamus, ait, in die iudicii. » S. Judas vers. 13, ex Henoch propheta : « Ecco, ait, venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes, et S. Petrus, *epistola II*, cap. m, vers. 10 : « Adveniet, ait, dies Domini, ut fur, in quo cœli magno impetu transient, etc. Igitur quales oportet vos esso in sanctis conversationibus et pietatibus, expectantes et properantes in adventum diei Domini. »

S. Clemens, *epist. I*, narrai S. Petrum dicere solitum : « Quis peccare poterit, si semper ante oculos suos iudicium Dei ponat? » Proclare Climacus, *gradu* 20 : « Sicut, ait, qui esurit, recordatur panis; sic qui salvari cupit, non potest non recordari extremum iudicium. » Unde illud obversans jugiter menti S. Augustinus ante conversionem, ardorem concupiscentia) in eo si non exlinguebat, cerio refrenabat, non tot tantaque peccarei, ut ipse refert lib. VI *Confess.*, cap. uli< Et S. Hieronymus, *epist. ad Florentium* : « Ego, ait, cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opperior cum tremore reddere novissimum quadrantem. » S. Ephrein assidue mento versabat Dei iudicium, ideoquo in continuo orat timore, compunctione et lacrymis, quibus *pleni* sunt ejus libri et tractatus oinues. Sapiens ergo est qui hosco sapientes, ac nominatim S. Jannburn

hic secutus, sic loquitur, sic facit omnia sua, sicut in die iudicii de iis Deo iudici respondere, et exigenti rationem reddere cogitat et destinat, uti sapienter monuit S. Gregorius, hom. t. in *Evang.*: « Illum ergo diem, ait, fratres diarissimi, tota intentione cogitate, vitam corrigite, mores mutate, mala tentantia resistendo vincite, perpetrata autem fletibus punite : adventum namque æterni iudicis tanto securiores quandoque videbitis, quanto nunc distractionem ejus timendo prævenitis. »

13. Judicium exim sine misericordia (supple, erit) ILLI QUI NON FECIT MISERICORDIAM. — Hæc apte præcedens nubes coherent. Dixerat enim Jacobus sic nos loqui, sic nos facere debere omnia, ut semper memores iudicii divini illud nobis conciliemus, itaque benignum et propitium experiamur. Jam docet modum illud conciliandi, esse misericordiam juxta promissum Christi : a Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequantur, *hiatth.* v, 7. Ex adverso enim qui non facit misericordiam, experietur illud rigidum, « etsine misericordia, » id est immisericors. Sub iudicio intellige metonymice ipsam damnationem, quæ iudicio divino impiis et immisericordibus infligitur, *Matth.* cap. xxv, 42. Idem docet Christus parabola illa servi immisericordis, cui herus omne debitum decem millium talentorum jam condonatum revocavit, eo quod conservo suo nolisset condonare centum denarios, *Matth.* XVIII, 34. Græce est elegans paronomasia : ἡ ἀναισθησία, *q. d.* Immisericors est crudele iudicium subibit crudelis et immisericors. Causam dat S. Gregorius, hom. 13 in *Evang.*: « Pensate, ait, fratres, quia conclusit pictas Dei duritiam nostram : non est jam quid homo excusationis inveniat. Deus despicitur et exspectat : contemni se videt, et revocat : injuriam de contemptu suo suscipit, et tamen quandoque revertentibus etiam premia promittit : ideoquo postquam Jacobus dixit misericordiam superexaltare iudicium, recte addidit iudicium districtum subiturum cum, qui hanc ineffabilem misericordiam non fuerit imitatus. » Qui ergo non facit misericordiam in egenos, excludit a se Dei misericordiam, ait Cæcumenius.

Superexaltat autem misericordia iudicium. — Potest accipi hic misericordia, vel divina, vel humana. De divina multi cum S. Gregorio jam citato accipiunt, *q. d.* Misericordia Dei superat Dei justitiam et iudicium, quia Dei proprium est misereri et parcere. Unde lapso genere humano peccante Adamo, cum iudicium vellet omnes punire et damnare, accurrit vicitque misericordia, decernens ut homo redimeretur per Verbi incarnationem et passionem. Licet enim in Deo omnia attributa sint æqualia, ac tanta sit justitia, quanta misericordia, tamen magis ipse utitur et exercet misericordiam, quam justitiam. Nam, ut ait Psaltes, *Psa.* cxliv, 9, « miserationes ejus (Dei) super omnia opera ejus » Unde et misericordia Dei impios

punit citra condignum, et pios premia ultra condignum, ut habet communis Scholasticorum sententia.

Hinc aliqui apud Bedam sic exponunt, *q. d.* Plures per Dei misericordiam salvantur, nimirum qui fecerunt misericordiam, quam per iudicium damnantur; plures electi quam reprobi. Hoc in angelis verum est : plures enim steterunt, quam ceciderint; unde Apoc. xii, 4, dicitur draco traxisse tantum tertiam partem stellarum, id est angelorum, mystico : nam alius literalis ejus loci est sensus, uti ibidem dicam.

In hominibus falsum est. Certum enim est longe majorem hominum partem damnari, si omnes omnino, etiam Gentiles, Saracenos et haereticos comprehendas. At, si tribus hisco exclusis solos Catholicos accipias, censent nonnulli plures ex eis salvari, non modo parvulos (hi enim omnes pene salvantur, cum omnes pene baptizantur), sed et adultos, eo quod plerique omnes in vite suscipiant sancta Sacramenta, quibus peccata omnia expiant, itaque expiati in statu gratiæ et salutis decedunt. Favet parabola nuptiarum regni cœlestis, a quibus unus solus ex invitatis exclusus fuit, eo quod non haberet vestem nuptialem, *Matth.* xxi, 12 : ubi unus ille repræsentat totam multitudinem reproborum. Ita ex Silvestro Franciscus Suarez, *De Deo trino et uno*, lib. VI, cap. in.

Verum ex adverso plures ex Christianis adultis damnari quam salvari, suadere videtur ratio et auctoritas Batió, *prima*, quia longe plures fuere damnati tam in statu legis naturæ, utpote in quo omnes perierunt per diluvium, ex quo solus Noe justus cum suis filiis eorumque uxoribus evasit, quam in statu legis Mosaicæ, nipote in quo omnes egressi ex Egypto, puta sexcenta hominum millia et amplius, ob murmur et peccata perierunt in deserto, tantumque duo, puta Josué et Caleb, ingressi sunt Ierusalem promissam ; filii autem pereuntium qui ingressi sunt Canaan, non fuere meliores parentibus; multi etiam Christiani iis non sunt meliores. *Secunda*, quia longe major pars Christianorum vivit in statu peccati mortalis : juxta regulam autem S. Augustini, sicut quis vixit, ita et moritur, ut raro qui male vixit, bene moriatur, et vice versa. Dices : Omnes suscipiunt S. Sacramenta in fine vite. Respondeo, non omnes : nam multi in preliis, navibus, montibus, pagis, etc., moriuntur sine Sacramentis. Rursum ex iis, qui ea suscipiunt, multi ea male suscipiunt, ac proinde peccata non expiant : multi enim laborant ignorantia crassa articulo- rum fidei, quos explicite scire et credere tenentur, æque ac Sacramentorum ; ac præsertim ignorant efficaciam propositum abstinendi a peccatis reipiiri ut quis sit capax absolutionis, et nesciunt quam fortis et constans resolutio animi requiratur ut propositum censeatur esse absolutum et efficacius. Alii esto sciant necessaria salutis, tamen

vivunt incurii sum salutis, toti intenti colligandis divitiis et dignitatibus, fabricandis domibus, horiis, vineis, etc., ut raro, vel nunquam de Beo et vita adorna, deque conscientia sua cogitent nisi in Paschale, idque idcirco tantum quia coguntur præcepto Eccleske confiteri et communicaro; peracto Paschale, illico ad res terrenas redeunt, iisque se immergunt, imo obruunt. Alii irretiti sunt usuris, simoniis, bonis injustis quæ residuero nolunt. Alii habent pollices, vel obsœenis amoribus sunt impliciti, ut iis se expedire nequeant, quia serio se expedito nolunt. Alii foveant lites, rixas et odia immortalia. Denique multi esto sciant propositum efficax requiri ad absolutionem, tamen illud procurare et habere non satagunt, sed habere se simulant, imo sibi ipsis falso persuadent. Est enim propositum hoc serium res ardua, sublimis et difficilis: nulli autem nolunt vim sibi adhibere, et ad rem tam arduam lotis viribus connili, præsertim in morbo et articulo mortis, cum ratio, iudicium, sensus et vires hominis debilitantur et sopiuntur: unde ex habitu tot annorum in morte formant tale quale solent in Paschale, scilicet superficiale, verbale et inefficax.

Hac enim justa animadversione punitur peccator, ut qui vivens oblitus est Dei, moriens obliviscatur sui, ait S. Gregorius et S. Augustinus, lib. II *De Libero arbitrio*. Illa est pœna peccati justissima, ut qui rectum facere cum posset, nolit, amittat posse cum velit. Porro nullos carere hoc serio proposito colligitur ex variis indiciis. *Primum* est, quod hoc propositum obiter semel eliciant in Paschate ad hoc ut confiteantur, quia ad hoc a Pastoribus coguntur: unde hoc propositum magis extortum est et coactum, quam liberum et spontaneum: hinc mox a Paschate et confessione ad suas cupiditates, vitia et scelera redeunt, uti nulli redeunt ad eadem post confessionem in periculo mortis peractam, si periculum hoc evadant et revalescant: qui reditus signum est illud propositum fuisse coactum, et metu mortis extortum, non sincerum et serium.

Secundum, quia nulli malos habent habitus inebriandi se, fornicandi, etc., rixandi, pejerandi, maledicendi quos deponere nolunt, aut si volunt, non adhibent remedia ad rem tam inolitam defricandam necessaria. Porro, præ reliquis vitiis passim in hominibus dominantur luxuria et superbia: hæc duo potentissima sunt implentque infernum.

Tertium, quia nulli habent principia ponuca aut viliosa, proposito huic directe contraria, in quibus a puero enutriuntur, adolescunt et vivunt, v. g. injuriam libi et luis faciam talione esso vindicandam: inglorium, vilem et infamem esse qui id non faciat; duellum si offeratur esse acceptandum, ne honor perdatur; in conviviis cuilibet ad æquales haustus propinanti esse respondendum, ideoque inebriandum et unie omnia

consulendum esse stant, pñ/mms, ramni®; ni statum, honoremque retineas vel augeas, cinni modo enitendum; nec curandas leges Ecclesur. vel Dei, si obsistant; vjpim et fortunas tuendas esse præ omnibus, etiam cum dispendio legis Dei; non esse tolerandas ignominias, calumnias, verbera, sed par pari referendum. Hæc autem dictamina et principia data occasione sæpius actu cogitant, destinant, confirmant, ac nunquam deponunt, ne in confessione quidem, adeo ut, si a Confessano de iis præcise rogentur, respondeant se in iis perstituros: quia ubi agitur de honore, lucro aut commodo, non curant conscientiam, nec Deum, nec infernum. Porro hæc proposita habitualiter, imo virtualiter semper in iis manentia ex diametro repugnant proposito serio cavendi omnia peccata, Beique legibus per omnia obediendi: atque Coiicionalores sæpe hæc non docent, non explicant, non inculcant, sed communem tramitem explicandi evangelia sequuntur, peccatoribus commendant passionem Christi, misericordiam Dei, largitionem eleemosynarum, et cultum B. Virginis, quod illa sui cultores non sinat perire, nec descendunt ad vilia huic illive loco propria, ut contra ea tonent et fulminent, caque exstirpent: unde urbes et populi manent in iisdem malis legibus, consuetudinibus, propositis, vitiis, nec ullum, vel exiguum ex concionibus omnibus fructum referunt. Mutent ergo modum concionandi, si Deo, conscienci®, Ecclesia et auditoribus consulere satagunt, ut conscientias feriant, ex iisque omne malum semen, quod in tali loco grassari sciunt, stirpitus evellant.

Quartum, eslo aliqui in morte confitentes concipiant verum propositum, tamen post confessionem, si pluribus diebus, ut fit, decumbant, recurrit memoria pristinorum cupiditatum, quæ animum iis se pascere solitum, ad consensum flectunt, ut in pravam cogitationem et delectationem morosam præleritæ et solita* voluptatis illicita consentiat; præsertim quia dæmon lunceamdem menti objicere et refricare solet, gravissimeque hominem tentare in ultimo illo duello, adeoque in ipso agone, quo anima e corpore migrat; permittit enim id dæmoni Deus justo iudicio in pœnain scelerum et negligenti®, qua sani et vegeti cupiditates illas mortificare non curarunt, sed eis indulscrunt quasi equus et mulus: quare tunc nulli succumbunt et pereunt, cujus rei plura funesta exstant exempla. Vere cum dixit nostri R. P. Franciscos Villanova, uti refert P. Sacchnus, tom. II *Hist. Societ.*, lib. 1, n. 131: a Passio et vilium quod in vita mortificare neglexisti, acriter tentabit te ingruente morte. »

Quintum, virtus, salus et gloria cœlestis est res sublimis et ardua, superans omnes naturas vires: ex altera parto hominis natura per peccatum corrupta, et plane ad res terrenas depressa est, (unique vivi in ea sunt affectus terreni et cupiditates

7» IVII.

Mnltis
dAr»l
proposi-
tum
Mlinin
finciwha*
di
Primo.

fecundo.

T'iiiie.

opum, honorum; commoditatum, deliciarum, ut vix apprehendat aut capiat res coelestes, multo minus ad eas se erigat, et totis viribus connitendo assurgat. Esto enim gratia Dei praeveniat, tamen illa perinde se habet in homine lapso, ac medicina in homine infirmo et prostrato, ut illum vix erigere queat; et, si erigat, facile rursum collabatur et corruat. Quare in hac generali naturae corruptione, facile est cuilibet inter tot occasiones et tentationes carnis, mundi et demonis, labi in aliquod peccatum mortale: ex eo autem resurgere per poenitentiam et propositum efficax, arduum est et perdifficile. Atque hæ sunt duæ causæ, et quasi duo poli, in quibus vertitur hujus quæslionis cardo, puta damnandorum multitudo et salvandorum paucitas. Vera est enim gnome S. Justinii apud Damascenum, lib. II *Paralip.* cap. lxxxiii: «Animus ad ea bona quibus excidit, ægre revocari potest; ac rursus ab iis quibus assuevit malis, non facile extrahi potest.» Sane harum rationum momenta et experimenta coegerunt viros sapientes, ac inter eos nostrum Benedictum Justinianum mulare sententiam, ut, cum prius sensisset plures e Christianis salvari, hoc loco sententiam revocet, censeatque plures damnari. Bornie plures audivi idem sentientes, ac inter eos nuper celebris quidam doctor et condonator passim predicaba!, confessiones eorum qui imminente morte confitentur, cum male vixerint, estons antea tota vita factis esse daterias. Quin et S. Augustinus, serm. 57 *De Tempore*. «Nec illud servet, inquit, ut in extremo vilæ suæ tempore, tunc poenitentiam petat, quando eam agere non possit. Inutilis est enim, dilectissimi, ista persuasio, n El mox: «Ideo poenitentiu quæ ab infirmo petitur, infirma est. Poenilenlia quæ a moriente tantum petitur, timeo ne ipsa moriatur. El ideo, dilectissimi, quicumque invenire vult misericordiam Dei, sanus agat poenilenliam in hoc sæculo, ut sanus esse valeat in futuro.» Idem toni. 41 inter 50: «Agens, inquit, poenilenliam, et reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum fecurus.» Causam subdit: a Si vis agere poenitentiam tunc quando peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa, etc. Ergo tene certum, dimitte incertum.» Idem *De Verbis Domini secundum hiram*, serm. 24: «Vivile bene, ne male moriamini.» Eredem rationes idem mihi pene persuadent, ut, licet in nonnullis oppidis, locis, populis boiue indolis et educationis, ubi scilicet insignes sunt magistri, pastores, confessorli, senatores, gubernatores, qui assidue a puero populum in fide et pietate erudiunt, nutriunt et fovant, plures salvari credam; tamen in nullis aliis, ubi hæc de-junt, ubi scilicet magna est ignorantia et incuria salutis, atque ubi indoles geniis perversa, prava educatione aut societate nutritur et roboratur, plures damnari quam salvan opiner, aut metuam.

Accedit auctoritas, primo, S. Scriptura: «Iloc baculum fecit Deus propter mullos, futurum au-

tem propter paucos: sicut terra dat multam materiam ex qua fiant fictilia, paucam vero ex qua fiat aurum et argentum. Mulli quidem creati sunt, sed pauci salvantur,» ait lib. IV *Esdrte*, cap. viii, vers. 1, 2, 3, qui liber etsi non sit canonicus, tamen suam habet auctoritatem. Itur-suin: «Mulli sunt vocali, pauci vero electi,» *Matth.* cap. XX, vers. 16, ubi passim interpretes docent plures Christianos damnari, paucos salvari. Ila Orígenes, Euthymius, Beda, Ilaymo, S. Thomas, Lyranus, Abulensis, Dionysius, Arias Montanus et alii, ac Maldonalus in cap. xxi S. *Matth.* vers. 14, Lndovicus Molina, I *part.*, *Quast.* XXIII, art. 7. Unus Cajelanus explicans parabolam quinque virginum fatuarum et quinque prudentium, *Mattii*, cap. XXV, vers. 3, opinatur numerum salvandorum et damnandorum esse æqualem, lot-que salvari quot damnari. Insuper clara sunt verba Christi: «Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant peream. Quam angusta porta et arcta via est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam!» *Matth.* cap. iii, vers. 13; scilicet, ut ait Isaiás, cap. xxiv, vers. 13: «Quomodo si paucæ olivæquæ remanserunt, excutiantur ex olea, et racemi cum fuerit finita vindemia.» Et Michæas, cap. vii, vers. 1: «Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumnno racemos vindemia*.» S. Anselmus iter faciens incidit in venatores et canes persequentes leporem, qui cum jam pene esset in ore **canum**, accurrit ad pedes Sancti totus tremens et sudans. Manu eum excepit S. Anselmus, dixitque sociis: «Talis est anima in extremo periculo vite», quam canes infernales persequuntur, et devorare contendunt.» Ita habet ejus Vita.

DJude favet huic sententiæ auctoritas Patrum. S. Augustinus, lib. III *Contra Crescon.*, cap. I u i: tr, b">

«Ipsi, ait, boni verique Christiani, qui per seipsos nulli sunt, comparatione malorum falsortimquo itidem **pauci** sunt. Sic mulla grana quibus horrea mulla complentur, pauca dicimus in comparatione **palearum**.» S. Chrysostomus, hom. 46 *ad Popul.*: «Multo sunt plures gehennam ingredientes, sed majus est regnum coelorum.» Idem clarius, *hom.* 40: «Quot, inquit, putatis esse in hac civitate nostra (Antiochia) qui salvi fiant? Infestum est quod dicturus sum, dicam tamen: Non possunt inveniri in tot millibus centum qui salventur, qiynt et de his dubito. Quanta enim in juvenibus malitia? quantus in senibus torpor,» etc.?

S. Gregorius, hom. 19 *in Evang.*: «Ad fidem plures veniunt, sed ad cœleslia regna pauci perducuntur.» idem fuse probat Alfonsus Mendoza, (*Juast.* I *positiva* t «An numerus prædestinatorum superet numerum reproborum?» conci. 4, qui inter ratera depravatos sæculi nostri mores recensens: Adi, inquit, aulas, tribunalia, officinas, nundinas, militiam, fora, naves, currus, etc., et ibi puerorum, adolescentium, virorum, se-

numquo corruptissimos mores intueri, perjuriam, invidias, detractationes, fraudes, convicia, rixas, obscenitalos, corrupta desideria, superbiam, avaritia, edacitatem, vinolentiam, etc., profecto inecum senties dicesque; Nemo, aut unus allervo horum est, qui salutis sure memor ad Deum aliquando revertatur, juxta illud *Psalm.* xiii, 1 : « Corrupti sunt, et abominabiles facti sunt in studiis suis. Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum; » et *Mielata!*, vii, 2 : « Perit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est. » Ilo ratio- nes et hæc sententia magnum cuique de salute injiciunt metum sanctumque timorem, ut juxta Apostolum cum timore et tremore eam operetur, ac proinde conscientiam suam serio indaget; et si quai in ea principia et dictamina salutis contraria inveniatur, prorsus abneget et evellat, cor et voluntatem a nimio opum et honorum amore abstrahat, cupiditatibus generose resistat, tolumque se nomino, Deique legi affigat, malens omnia pati, omnium jacturam facere, et millies mori potius, quam cum offendere, aut ejus gratiam et amicitiam perdere. Cum enim tam nulli etiam Christiani damnentur, tam pauci salventur, quis non timeat? quis non inter paucos esse satagat? quis non pericula salutis studiose devitet? quis non eam omni modo assecurat? Unam enim habemus animam, non plures: una perdita, omnes perdimus, idque irrevocabiliter in omnem aeternitatem, ut per eam futura sit miserrima urendaque æternis incendiis. Ex adverso, si unam salvas, omnes salvasti, ac in æternum eris felicissimus et gloriosissimus. Hoc cogita, quisquis hæc legis. Vive Deo, vive letaliter.

Mimji- *Secundo*, alii, ut Damasius, Il *Parallel.* cap. xvi, i
judiciui. Catherinus et Salmeron hic accipiunt hæc de misericordia humana, ut sit antithesis cum hemitichio procedenti, et cl. Judicium rigidum et sine quomo- misericordia erit ei qui non fecit misericordiam: qui autem facit misericordiam, habebit judicium mixtum magna misericordia, adcoque misericordia superabit judicium, ejusque severitatem flectet et molliet. Unde Valabius vertit, *misericordia non reformidat judicium*; Syrus clare, *exaltati estis per misericordias super judicium*. Misericordes enim impetrant per misericordiam et eleemosynam remissionem, vel mitigationem poenæ peccatis suis debite, et in judicio Dei eis infligendæ; atque si in peccato letali sint, per eleemosynam disponunt se ad misericordiam, gratiam et justitiam a Deo recipiendam, cumque de congruo merentur et a Deo impetrant: quo fit, ut in judicio ob hoc peccatum non damnandi, sed absolvendi sint. Misericordia ergo superat et elidit rigorem judicii, atque e manu judicis quasi virgam et flagellum extorquet, ut reus eo flagellandus immunis et liber abeat.

Hoc est quod ait Sapiens, *Proverb.* xiv, 21 : « Misericordia et veritas preparent bona. » Et *Ps.* xi, vers. 1 : « Beatus qui intelligit super egenum et

pauperem, in quo mala liberabit cum Dominus; » et : « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam con replentur, » *Matth.* v, 7. Denique Christus in die judicii cincto* omnes, ob exercita opera misericordia* adjudicabit coelo, reprobos vero ob ea neglecta inferno, *Matth.* xxv, 31.

Tertio, plenus et ad equatus erit sensus, si primum cum secundo jam dato jungas, et misericordiam hic accipias tam humanam quam divinam, q. d. Misericordia hominis misericordis provocat misericordiam Dei, camque sibi advocatam et per deum ad se sevit: utraque autem tam potens et efficax est apud Deum, ut ejus judicio et justitiæ resistat, camque vincat et elidat. Est prosopopoeia. Judicium enim et misericordia finguntur quasi duæ persona, litigantes apud Deum de homine peccatore et reo: judicium quasi actor cum accusat reumque damnationis agit; defendit et excusat misericordia, impetratque et facit ut absolvatur, liberque abeat.

Sic visa est S. Joanni Eleemosynario misericordia quasi virgo pulcherrima, splendide vestita et oleagina corona in capite redimita, incitans eum ad eleemosynam, dicendo se esse filiam summi Regis, cique familiarissimam et gratiosissimam, omniaque quæ vellet ab eo obtinere; uti refert Leontius in ejus Vita. Excitans, ait, Joannetum a somno, eumque subridenti et italo vultu hilariter intuens, dixit: « Sum prima ex filiabus magni Regis. Si tu me tibi amicam paraveris, potero te ei efficere familiarem. Nulli enim major est apud eum (piam mihi fiducia, quoniam ei ut e coelo descenderet in terram, et carnem acciperet humanam, ego persuasi. » Quocirca Joannes deinceps in pauperes fuit liberalissimus, cosque vocabat dominos suos; causamque dabat: « Nam illi soli, ait, mihi possunt opem ferre, ut a Christi regno non excidam. » Ita explicat S. Augustinus in *Ps. exuti*, dicens: « Superponitur misericordia judicio, in quo inventum fuerit opus misericordie, etsi habuerit aliquid forte in judicio quo puniatur, tanquam unda misericordie peccati ignis cxlinguatur. » Et S. Hieronymus *ad Nepotianum*: « Non memini me legere, ait, mala morio mortuum, qui libenter opera charitatis exercebat, et impossibile est multorum preces non exaudiri, » ul impetrent ei contritionem et poenitentiam, si sit in peccato mortali, ne in eo decedat et damnetur, juxta illud *Tubur.* tv, 11 : « Eleemosyna ab omni peccato a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras. » Ubi vide Serarium et Bellarminum, lib. III *De bonis Oper.*) cap. m.

Jam verba ipsa precise expendamus et explicemus. « Superexaltat autem misericordia judicium, » hoc est, misericordia exaltat se supra Judicium, superat et vincit judicium, ejusque rigidam damnationis sententiam, cui peccator obnoxius et, infringit et abolet, dum facit ut misericordes secundum misericordiam salventur, et non per

judicii rigorem et severitatem damnentur. Interpres noster legisse videtur xxrauxarou (et sic habent aliqui codices Greci), id est, cervicem erigit, collum attollit contra iudicium : αὐτὸν enim Grocis Cbl renna: vel *collum* : unde ὑψαυ/ὸ idem est quod (*n* icem attollo, *superbio*; et quod Noster vi II t, *magna exaltat*, cap. in, vers. 5. «Superexaltat ergo misericordia iudicium,» id est, exaltat se contra iudicium, .super iudicium cervicem attollit, y. d. Misericordia est iudicii victrix, et quasi iudex illud discernit et iudicat : habet enim altius tribunal, ut iudicii sententiam irritare aut mutare possit, sicut rex et Pontifex irritant aut mutant sententias Cardinalium vel principum. Sicut ergo a Cardinalibus ad Papam, ita a iudicio ad misericordiam a misericordibus fit appellatio; adeoque qui in iudicio ob peccata stabant capite demisso et pavidi, quasi damnandi, in tribunali misericordiae ob misericordiam, quam fecerunt, caput erigunt, certamque absolutionis gratiale et glorioso sententiam expectant. Unde noster Mariana sic explicat, q. d. « Misericordia iudicio superior est. » Et Emmanuel Sa : « Misericordia, ait, superexaltat, scilicet hominem, id est, collocat eum super iudicium, hoc est, facit evadere condemnationem. Aliqui legunt superexaltat iudicio, id est, proolet iudicio, scilicet liberans hominem a condemnatione. » El Thomas Anglicus : « Misericordia, ait, exaltat iudicium, quia major est velati curia misericordia! quam iustitiae : sicut licet a minore curia appellare ad maiorem, ita a curia iustitiae ad curiam misericordiae; » Sicut Roma; nulli causam quam perdidit in signatura iustitiae, impetrant in signatura gratiae. Quocirca suadet Paulus, *llebr.* iv, IG, dicens : « Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno. » Unde S. Cyrillus, vel potius Clichuvæus (hic enim medios octo Cyrilli libros deperditos supplevit), lib. V in *Joan.* cap. XIV : « Supra iudicium, ait, exaltatur misericordia, sicut oleum super aquam ; n sicut ergo oleum aquae supernatat, ita misericordia superat iudicium.

Porro Groca nunc habent non xxw/ârat, sed xaTxxa/yiTx, quod respondet Hebroo bSnno wf-thallcl, id est, gloriatur misericordia contra iudicium, quasi illud superans et in causa triumphans : sicut qui litem vincit, solet gloriari de victoria contra partem adversam. « Gloriatur » ergo, id est, vincit, expugnat, obtundit, hebetat iudicium, ait (JEcuinenius ; x.xTxxau/âTx enim ponitur pro xxj, per catachresin, quia victoriam comitari solet gloriatio. Rursum gloriatur contra iudicium, id est, damnationem, hoc est damnationi quasi superior et victrix insultat. Huic lectioni et sensui aliqui adaptant nostrum *superexaltat*, subaudiendo Groeum xxri, id est *contra*, q. d. •Sup« rexallat misericordia iudicio,» vel a contra judi' ium, » id est, ipsa se effert et gloriatur ad-

versus iudicium, glorioso se extollit ac superiorem facit iudicio. Verum Lilinis insolem* est subaudire το *contra*. Quocirca Erasmus, Gagneus et alii suspicantur, pro *superexaltat* legendum esse *superexaltat*. Sic enim S. Augustinus, *epist.* 21). legit *supcrexultat iudicium* ; et *epist.* 89, *svpercxultat iudicio*; ac Beda hic dum sic explicat : « Sicut in iudicio dolebit qui non fecit misericordiam, ita qui fecit, remuneratus exultabilis atque gaudebit. » Qui enim litem vincit, gloriatur et exultat super iudicium, quasi qui illud vicerit, q. d. Sicut qui non faciunt misericordiam, damnabuntur a Dei iudicio, et ab ipsa eius misericordia, ita ex adverso qui faciunt misericordiam, non reformidabunt Dei iudicium et damnationem, sed ipsi iudicio, id est damnationi, morti, gehennae, peccato et diabolo quasi victores insultabunt, dicentes cum Christo eorundem triumphatore suoque salvatore : « Absorpta est mors in victoria. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus? » I *Corinth.* xv, 13. Et illud *Hom.* vili, 31 : « Si Deus pro nobis, quis contra nos? » Et vers. 33 : « Quis accusabit adversus electos (misericordes) Dei? Deus qui justificat, quis est qui condemnet? »

Hunc sensum poscit antithesis cum hemistichio procedenti : « Iudicium enim sine misericordia ei qui non facit misericordiam; » huic enim opponit : « Superexaltat autem misericordia iudicium, » q. d. Immisericors iudicabitur rigido a iudicio, cum non habeat patronam misericordiam quae cum defendat : misericors autem iudicabitur misericorditer et misericordiam consequetur, quia defendet eum misericordia, causamque eius in iudicio agere et peragere, ut vincat et triumphet. Eundem sensum poscit connexio cum vers. procedenti : eius enim dat rationem, ut patet ex vocula rationali *enim*; versu autem procedenti dixit : « Sic loquimini et sic facile, sicut in picnicis per legem libertatis iudicari, » q. d. Sic loquimini et sic facile, ul locutionis et factorum vestrorum Deo in iudicio exactam rationem vos reddituros memineritis. Subdit deinde rationem, dicens : « Iudicium enim sine misericordia ei qui non facit misericordiam, » q. d. Qui accipit personas divitum, pauperes vero aspernatur, in cosque immisericors est, ac proinde violat legem charitatis : « Diliges proximum tuum sicut teipsum, » quam paulo ante commendavi : hic pariter subibit iudicium rigidum sine misericordia; qui vero non accipit personas, sed omnes tam pauperes, quam divites diligit, in cosque misericors est, hic pariter experietur iudicium Dei misericors, adeoque misericordia omnem iudicii vim metumque superabit et auferet, ac faciet ul misericors non tantum damnationem evadat, sed et praemio gloriae coelesti donetur. Hic sensus est verus et genuinus : ex quo discimus quanta silvis misericordia?, et quam illa Deo sit grata, quamque illam amplecti et exercere debeamus, m

salvari velimus, cum in ca stylus nostra consistat. ibfjLDc Tanta enim est vis misericordiæ, ul in iudicio f' idir oxa^arc valeat misericordes per pauperes, qui cos * recepturi sunt in (eterna tabernacula, ait S. Augustinus, lib. XXI *I)c Civit.*, cap. xxvn; qui et idip-sinn adumbratum fuisse in area et propitiatorio scribit *Quæst. CV in Exod.* : «In area, ait, iussa sunt poni lex, et manna, et virga» Aaron; «in lege pivecepla sunt, virga potestatem significat, manna gratiam, quia nisi cum gratia non est potestas præcepta faciendi. Verumtamen quia lex a quo-vis proficiente non ex omni parte completur, propitiatorium est desuper. Ad hoc enim opus est ul propitius sit Deus, et ideo desuper ponitur, quia superexaltat misericordia iudicio. Duo vero Cherubini pennis suis obumbrant propitiatorium, id est, honorant velando. Et vultus eorum sunt in propitiatorium, quia misericordiam Domini in quo una spes est, valde commendant. » Pulchre GEcumenius ex vocum analogia quæ est inter id est *oleum*, et *ôuc*., id est *misericordiam*, ulriusque viraci usum declarat: «Sicut,ait, oleum athletic illitum dat cis elabi, ne ab adversariis teneantur, sic et in universali iudicio misericordia nostra erga egenos dabit effugere impetus ac pericula, quæ a dæmonibus accusatoribus nostris imminerebunt. » Sicut ergo Sardius lapis pretiosus, sed rubeus et cruentus, ideoque symbolum iudicii et vindiciæ, hebetatur oleo, teste Plinio, lib. XXXVII, cap. vu : sic iudicium Dei hebetatur et refrangitur per misericordiam. Rursum S. Augustinus, *hom.* 39, inter 50 : a Ante foras gelici.næ, inquit, stat misericordia, et neminem permittit in carcerem mitti.» Est ergo ipsa domina cœli, terne et inferni, omniumque claves habet. S. Chrysostomus, *hom.* 33 *ad Populi.* : a Eleemosyna, inquit, astat tribunali non tantum patrocinaos, sed et ipsi iudici persuadens, ut reo patrociniū præ-slel, et pio eo sententiam ferat. » Petrus Chrysologus, *serm.* 42 : « Manducat, ait, Deus panem in cado, quem perceperit pauper in terra. Da ergo panem, si Deum debitorem, non iudicem vis habere. Misericordiam nescii divinus ignis exurere.» Vide S. Leonem, *serm.* 5 *Dc Jejuni*, ubi inter alia præclarcail: «Æquatur plerumque merito, quod drdat impendio; quia potest esso par animus ubi impar est census.» Idem, *serm.* 10 *De Quadrag.* : « Ubi Deus curam misericordiæ invenit, ibi imaginem sme pietatis agnoscit. » Nazianzenus, *orat.* 16 *De Cura paupcium* : a Esto, inquit, calamitoso Deus. » Idem, in *Monostichis* : «Eris si beneficus, imitaberis Deum. Eae sis benignus, ut benignum habeas Deum.» Denique «misericordia secundum se est maxima virtutum, ail D. Thomas, II II, *Quast.* XXX, ari. 4; unde et misereri ponitur proprium Deo, et in hoc maxime dicitur ejus omnipotentia manifestari.» Et mox : « Inter omnes virtutes quæ ad proximum perlinent, potissima est misericordia. Nam supplere defectum alterius, est superioris et melioris. » El S. Ambrosius in

illud I *Timoth.* iv, *Pietas art omnrauvrm tsr* : «Om-nis, ait, summa disciplinae Christianæ in miseri-cordia et pietate est. » Et S. Mattheus, cap. xn, vers 7 : « Misericordiam, ait, volo et non sacrifi-cium. »

Porro Hugo Cardinalis quatuor alios affert sen- u»-< sus in se veros, sed huic loco incongruos et im-perlinentes. *Primus* est, g. d. Misericordia super-ponitur rationi et iudicio hominis, ipsumque illu-minat sicut lucerna candelabrum. *Secundus*, g. d. Dei misericordia plus super condignum præ-miabit in iudicio bonos et misericordes, quam malis et immisericordibus de pœna relaxet et re-mittat. *Tertius*, g. d. Plures salvantur per miseri-cordiam quam per iudicium, plures enim dece-dunt in peccatis venialibus, quæ per misericor-diam Dei remittenda sunt; pauciores moriuntur ita puri, ut statim evolent in coelum. *Quartus*, q. d. Misericordia faciet altius graviusque iudicium ejus, qui magnam misericordiam consecutus est a Deo, si fuerit immisericors. *Quintus* est Dionysii Car-thushni, g. d. Plus placet Deo charitaliva mi-serabo, quam judicialis districtio. Unde oportet ul jura sint in misericordiam prona, el stent ma-gis juramento accusati quam accusantis, ac in du-biis casibus ad misericordiæ pariem inclinent, *Sextus* Cajctani, g. d. Sicut in statera una lanx pon-dere aliquo depressa elevat alteram et adversam, ita misericordia elevat iudicium, g. d. Apud Deum plus ponderis et momenti habet misericordia quam iudicium, adeoque ipsa iudicii vim exte-nuat el elevat.

Ili omnes sensus partire detorli sunt, partira ac* commodulili, partira symbolic! : quare litterales el genuini esse nequeunt.

Mystice, *primo*, Elias Cretensis in ora/. 10 Na-zianzeni, num. 23 : « Misericordia superexaltat iudicium, » quia misericordiæ opera, ait, ascen-dunt ad Deum, et exaltant misericordem; quæ vero in voluptates effunduntur, abscedunt et ad cruciatus transmittunt, puta in gehennam, ubi est sedes iudicii et damnationis. Et Dionysius Car-thusianus : Misericordia, ait, est altior iudicio, quia relucet in beatis in cado, iudicium vero jacet in damnatis in tartaro.

Secundo, S. Thomas. I *part.*, *Quæst.* XXI, art. 3, SecaaK ad 2 : « Misericordia superexaltat iudicium, » quia a Deus, ait, misericorditer agii, non contra justitiam suam faciendo, sed aliquid super justitiam operando : sicut si alicui, cui debentur cen-tum denarii, aliquis ducentos del de suo, non fa-cit contra justitiam, sed liberaliter vel misericor-diter operatur. El similiter si aliquis offensam in se commissam remittat : eam enim donat et con-donat. Ex (pio patet, quod misericordia non tol-lit justitiam, sed est quædam juslitæ plenitudo, unde dicitur, *Jacobi ii*, quod misericordia su-perexaltat iudicium ; » sicut opera supererogatio-nis superant mandata, ac consilia Evangelica transcendunt præcepta : misericordia enim sæpe

est consilii, iudicium vero præcepti apud homines, sed non apud Drum.

- un *Tertio*, Petrus Blesensis, lib. De *Pamit. ct satisfit.*, hanc senUnliain applicat correctioni fraterno?, *q. d.* Qui alium corripit, id faciat potius per misericordiam, ostendendo lenitatem, quam per iudicium dure increpando; no et ipsum eadem invadat tentatio, uti docet Apostolus, *Galat.* vi, I. Vide ibi dicta.

/ > Anagogice, mire exaltabuntur, idcoque inire
f exullabunt misericordes in iudicio, cum a Christo iudice cycneam hanc vocem audient: a Vende, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare,» etc. *Matth.* xxv, 34. Hoc est quod dixit Iacobus, cap. i : adorietur autrm frater humilis in exaltatione sua. » El Petrus, *epist.* I, cap. v, vers. 6 : « Ut vox exaltet in tempore visitationis. » El *Psal.* i.xxiv, 11 : a Exaltabuntur cornua iusti. » Et : « Cornu ejus exaltabitur in gloria, » *Psal.* lxxviii, 15. Et: a Exaltabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. » Et : « Exaltationes Dei in gutture eorum, » *Psal.* cxix, 5. El : « Transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei, in voce exullationis el confessionis, sonus epulantis, » *Psal.* xa, S. El : « Vox exullationis et salutis in tabernaculis iustorum, » *Psal.* cxviii, 13. El : « duplabuntur coram Ic sicut qui Letantur in messe, sicut exultant victores capta præda, quando dividunt spolia, » *Isaïe* ix, 3.

' n tu **14. QIU PRODERIT, FRATRES MEI, SI FIDEM QUIS DICAT SE HABERE, OPLHA AIEM XOX HABEAT.** — Hæc est tertia pars capitis, in qua contra hæresiin tunc exorientem docet, ad salutem non sufficere fidem, sed et requiri opera bona. Ad ea ergo transii S. Iacobus occasione operum misericordiæ, quæ paulo ante commendavit, dicens : a Misericordia autem superexaltat iudicium. » Ab iis ergo assurgit quasi a specie ad genus ad quorumlibet bonorum operum necessitatem ; simul explicat illud quod dixit cap. i, 22: « Estote autem factores verbi, et non auditores tantum, » nimirum < loco ndo fidem verbi non sufficere, sed requiri ut verbum in opera conferatur ; el illud hoc cap. vers. 8 : a Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas, Diliges proximum tuum sicut teipsum, bene facitis, » nimirum docendo hanc legem impleri non per nudam fidem, sed per opera charitalis. Insuper explicat « legem libertatis, » quam nominavit vers. 12, puta Evangelicani, nimirum illam non ita Christianos facere liberos, ut omni lege soluti libere facere possint, quidquid lubet, quasi sufficiat fides qua credant in Christum Salvatorem. Hoc enim docebat illo ævo Simon Magus, teste Irenæo, lib. I, cap. xx, et TheodoretO) hb. *Heretic. fabul.*, el post eum Valentinus, Basilides, Eunoinius, Aelius, teste S. Irenæo cl Thcodoreto locis jam citatis, ac S. Augustino, li!» D II'^*, cap. Liv, el S. Hieronymo,

lib. II *Contra Jovinian.* Simonem, ejusque assecclas jam dictos sequuntur nostri hæretici quasi dignum patella operculum, qui docent ad salutem sufficere fidem, qua credas Christum pro te esse mortuum, pro luis peccatis satisfecisse, tibi que meruisse gratiam et gloriam; quare ad salutem non requiri opera bona. Probabat id Simon, uti etiamnum probant nostri hæretici, ex epist. S. Pauli *ad Hom.*, in qua Paulus contra Judæos gloriante» in Mose et operibus legis, ac fidem Christi despicientes, deprimit opera legis, ac fidem Christi extollit. Ut ergo hunc errorem eliderent, S. Petrus, S. Iacobus, S. Joannes scripserunt Epistolas Canonicas, in quibus Pauli mentem explicant, ac impense commendant et exigunt studium bonorum operum, uti diserte affirmat S. Augustinus, lib. *De Fide et operibus*, cap. xiv et xv.

Ende liquet Paulum, dum ait *Nom.* in, 28, nos justificari ex fide sine operibus legis, non adversari Petro, Jacobo cl Joanni, qui dicunt nos justificari non ex fide sola, sed et operibus. Paulus enim nielligli opera legis, facta viribus naliir.c sine fide et gratia Christi, qualia jactabant Judæi. Petrus vero, Iacobus et Joannes inelligunt opera fidei, puta facta ex fide et gratia Christi, quæ Paulus nomine fidei comprehendit et intellexit. Ita S. Augustinus, lib. LXXXtll, *Qumsl.* LXXVI. Paulus, inquit, intelligit opera quæ fidem præcedunt, Iacobus opera quæ fidem sequuntur (1). Porro duplex est justificatio : *prima*, qua homo ex injusto fit justus; *secunda*, qua ex justo fit justior cl sanctior; quæ proinde non est aliud quam augmentum iustitiæ. Jam opera fidei conferunt puniam iustitiam dispositive, secundam vero

(1) Et Ilusenmtillerus: « Hic locus doctrina? Pauli do peccatorum remissione sine ineritis operimi, propter Christum solum adipiscenda, minime repugnat, quoti facile perspicere potuissent interpretes, si uirumque el Pauli cl Jacobi locum diligentius considerarent. Paulus nempo docci, *Horn*, m, *peccata pristina nobis remitti, nosque a Div recipi in gratiam* (hoc enim apud Paulum est iuuu-cûoO&i) ex mera gratia, antequam operum meritis favorem ejusuobisconciliavissemus. Iacobus autem ostendit fidem, **sensu** latiori, non esse genuinam, aut vero talem, nisi bona opera consequantur. Ergo Paulus el Iacobus non ejusdem generis homines objurgant, aut edocent. Paulo enim / vçjxcç est universi lex Judaica, et ii, contra quos disputat, sunt Judæi, qui se solos, exclusis Paganis, i; vJwçj, propter observationem legis Mosaico?, it-censent. Distinguenda sunl igitur in tota hac disputatione ftqat cl *Iff** Nam apud Iacobum í^x sunl dicta et facta religioni Christiana? consentanea, vers. 8, et ii adversus quos scribebat, erant Christiani, qui fidem a factis divellebant, et nudam fidem sufficere putabant. Agendam autem esso vilain doctrm Christiana? consentaneam, si quis frni velit felicitate, id Paulus etiam docet /loni, u, 13; vi, el in omnibus opistolh.... Falba opinio fidem solam prodesse ad salutoni, olim valde fuit frequens apud Judæos, qui existimabant omnem Israelitam, qui modo professionem Judaism non abjecisset, partem tandem habiturum in altero sæculo, id cbt, in vitætema. Quum eadem sententia apud multus Christianos luvaluhsel, Iacobus eam refutavit. •

meritorio : junius enim per opera liona meretur augmentum justitiæ; injustus vero per opera spei, timoris, pœnitentiæ disponit se ad primam justitiam, non vero eam meretur de condigno, sed tantum de congruo. Vide Concilium Tridentinum, IMI, VI.

Nota *primo* : Per fidem S. Jacobus intelligit veram fidem, non umbram fidei, puta inanem cognitionem articulorum fidei, uti exponit et eludit Calvinus : fides enim fidem veram, non umbram fidei significat; et talem habuit Abraham, quem hic citat et urget S. Jacobus, vers. 21. Ita contra Calvinum fidem veram hic intelligit S. Augustinus loco jam citato; Nazianzenus, *orat.* 27; Chrysostomus, hom. 2 *in Gen.*; Cyrillus, lib. X *in Joan.*, cap. xviii; S. Hieronymus in cap. v *ad Galatas*, sub finem, et alii passim. Hinc patet fidem veram posse esse sine operibus, quod negant hærelici, sed perperam. Quot enim sunt Christiani, qui vere credunt in Christum, et tamen carent operibus bonis, imo abundant malis?

Nota *scundo* : Calvinus cum suis coactus hoc loco et similibus, fatetur opera requiri ad salutem, verum non tanquam causas et merita salutis, sed tantum ut vera fidei vere signa et indicia. Verum hoc quoque elidit S. Jacobus, dicens vers. 21 : « Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium super altare? » et : a Creditur Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam. Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum. Similiter et Rahab meretrix nonne ex operibus justificata est, » etc. Quid clarius? Vide Bellarminum, lib. IV *De Justificatione*, cap. xviii et seq.

Nota *tertio* : Opera requiri ut fides prosit, pro-
fuit
17 ngu-
Diwan, JaCO')US 8ex argumentis. *Primum* est vers. D* : Sicut pauper non vestitur, nec saturatur verbo, sed opere eleemosyna), dando scilicet ei panem et vestem: ita pariter animæ nuditas et inopia meritorum non vestitur, nec saturatur fide, sed honorum operum exercitio. *Secundum*, vers. 17 : Fides sine charitate et opere est sicut corpus sine anima, puta mortua; ergo non tantum inutilis, sed et foula quasi cadaver. *Tertium*, vers. 18 : Fides non nisi per opera se ostendero et communicare potest : ergo si demas opera, est invisibilis, insensibilis, adeo consequenter nulli utilis. *Quartum*, vers. 19 : Fides sine operibus est demoniaca : nam et demones credunt et contremiscunt. *Quintum*, vers. 21 : Abraham fuit justificatus non ex fide sola, sed et ex operibus, offerendo scilicet filium suum super altare. Atqui Abraham fuit pater credentium et norma justificandorum et salvandorum. Ergo et hi quasi Abraham filii, « justitiam et salutem sperare debent ex operibus, non ex nuda fide. » *Sextum*, vers. 25 : Idipsum patet ex Rahab, quæ ex operibus justificata est, excipiens et protegens exploratores missos a Josué, cap. n, vers. 10.

Numquid poterit Finis (sola sine operibus) sal-

vahe eum? — 7. d. Minime. « Salvare, » id est, justificare et beatificare : justitia enim est salus inchoata, beatitudo et gloria et salus consummata. Justitia enim salvat et liberat nos a peccato et diabolo; beatitudo vero a morte, miseriis et inferno.

Preclare S. Gregorius, lib. III in I *Ricordum*, cap. III : Area, inquit, vacua esse non debet, hoc est, scientia bene bona operatione : ficulnea enim in qua sunt sola folia sine fructu a Christo maledicitur, *Matth.* XXI, 19; ac servus piger, otiosus et deses damnatur a Christo, *Matth.* xxv, 26. S. Fulgentius, lib. II *De Remissione peccati*, cap. 1 : « Vita, ait, bona non veraciter dicitur, quæ perversa) credulitatis vitio depravatur; neque sufficit ad salutem fides recte credentis, si conversatio moribus atque operibus turpatur obscenis. » S. Bernardus, berm. 51 *in Cantica*, explicans illud : a Fulcite me floribus, stipate me malis, » fidem assimilari flori, opera fructui et pomis. Sicut enim inutilis est flos, qui non excrescit in fructum: ita inutilis est fides, quæ fructum bonorum operum non producit. Diserte vero S. Gregorius, hom. 29 *in Evang.* : a Fortasse, ait, unusquisque apud semetipsum dicat : Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem operibus tendit. Vera etenim fides est, quæ in hoc quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est enim quod de quibusdam falsis fidelibus Paulus dicit : Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc Joannes ait : Qui dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est. Quod cum ita sit, fidei nostre veritatem in vite nostre consideratione debemus agnoscere. Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus compleamus. » Diadocus, *De Perfectione spirituali*, cap. XX et XXI : « Fides, inquit, in actione per charitatem posita, magnitudo virtutum est. » S. Isidorus, hb. *De Differentiis spirituum*, in lxx : Fides, ait, sine operibus non prodest, a quia non potest per fidem Deo placere, qui Deum contemnit in opere. »

13. Si autem frater, et (id est *aut*, et sic habent nonnulli codices : hoc enim significat Cræcum i) sonon kvdi sint. — « Frater, » id est Christianus; a soror, » id est Christiana. Hic enim est frater et soror cognatione, non nature et sanguinis, sed Ecclesia) et fidei, ut dixi *Actor.* 1, 15. Est hoc primum argumentum pro necessitate operum, petatum a simili, imo ab exemplo, 7. d. Sicut si quis dives esurienti diceret : Saturare; nudo : Vestire et calefieri; non vero daret panem quo se saturaret, nec vestem qua se vestiret, nihil conferret, nihil prodesset pauperi. Nam, nait Valerianus Cemelieisis, *hom.* 7 : « Non pascunt esurientem blanda colloquia, nec vestiunt alienam nuditatem infructuosa consilia; » ita et fides quæ dicit : Credo in Deum et Christum, adeoque credo bona opera facere ad salutem, si eadem non operaretur, nec reipsa exerceret, nihil conferret, nihil

prodesset ad assequendam salutem. Dixi *dives*, qui potest succurrere : nam pauper pauperi magnam dat eleemosynam, si ei commiserationis non effectum, sed affectum ostendat, cique bene precetur. Unde S. Augustinus in *Psalms*. cxxv : « Si corde miserearis, inquit, etiamsi non habeas quod porrigas manu, acceptat Deus eleemosynam tuam, » Et S. Job, cap. xxx, 27 : « Flebam, inquit, super eo qui afflicto erat, et compatiebatur anima mea pauperi. » In quem locum S. Gregorius, lib. XX *Moral.*, cap. xxvi : « Vir sanctus, ait, apud omnipotentem Deum, aliquando majus datum noverat mentis esse quam muneris. Exteriora enim largiens, rem extra semetipsam prae-buit; qui autem fletum et compassionem proximo tribuit, ei aliquid etiam de semetipso dedit. Idcirco autem plus compassionem, quam datum dicimus, quia rem quamlibet plerumque dat et qui non compatitur; nunquam autem qui vere compatitur, quod necessarium proximo conspicit, negat. »

16. Quæ necessaria sunt corpori. — Quia corpus eget victu ad sustentationem, veste ad tegendam nuditatem : innuit S. Jacobus Christianos in hac vita tantum quærere debere necessaria vite, non vero ambire delicias luxumque vestium. Idem docuit S. Paulus : « Est, ait, quæstus magnus pietas cum sufficientia. Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus. Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti simus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum diaboli, et in desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, gnece çtlxfp?*, id est, a cupido argenti et pecuniæ, » I *Timoth.* vi, G. Hinc severo S. Basilius, orat. in illud, *Destruam horrea mea*, sub finem : « At tu, ait, nonne spoliator es, qui quæ dispensanda accepisti, propria reputas? Est panis famelici, quem tu tenes; nudi tunica, quam in conclavi conservas; discalceati calceus, qui apud te marcescit; indigentis argentum, quod possides inhumatum. Quocirca injuriam tot pauperibus facis, quot dare valeres, »

17. SIC ET UDES, SI NON HABEAS OPERA, MORTUA sunt. — a Quasi non habens animam, ipsam dilectionem, qua vegetetur et moveatur ad opera, p ait S. Bernardus, *epist.* 42. Talis ergo fides est quasi cadaver exanime, ut ait idem, sermone 21 in *Cantica*, et corpus mortuum, quod tamen verum est corpus, sicut fides sine operibus vera est fides, quod falso negat Calvinus, sed elumbis, exanguis, deses, inanis, otiosa et quasi mortua : sic radix dicitur mortua, equa non germinant frondes, flores et fructus : sic aqua stagnans, quia stat, nec fluit, dicitur mortua, quia caret motu, qui in viventibus est index et effectus vite. Sic virtutes dicuntur mortue, si desit charitas : luce enim carum est quasi forma et vita

non physica, sed moralis, quia sua præsencia tri-huit eis dignitatem et statum virtutis, ac vim merendi, ut homo coram Deo censeatur virtute præditus, justus, amicus, filius, cujus opera digna sint et meritoria vite æternæ; alioqui charitatem non esse propriam fidei et virtutum formam nec essentialem, nec accidentalem, sed extrinsecam duntaxat et moralem, patet ex eo, quod fides sit in intellectu, charitas vero et virtutes sint in voluntate; rursum, quod fides in suo genere sit species perfecta, æque ac charitas; charitas tamen fidem aliasque virtutes dirigit ad Deum quasi ad summum bonum ultimumque finem, ideoque eis dignitatem statumque virtutis tribuit. Vide Gregoriani de Valentia, II, disp. 1, Quæst. IV, puncto 3, ac dispens. 3, Quæst. I, puncto 3. Præclare S. Chrysostomus in I *Tim.* v : « Viventes, ait, non eo tantum a mortuis differunt, quod solem et aerem vident, sed eo quod boni aliquid faciunt: nisi enim id adsit viventibus, nihilo defunctis meliores sunt. » Est hoc secundum argumentum, quo probat Jacobus ad fidem, ut salvet, requiri opera.

Ex hoc loco S. Jacobi colligit S. Cyrillus in *Concilio Ephesino*, part. III, cap. xi. ni : Sicut fides absque operibus mortua est, ita vicissim opera mortua sunt, si desit vera fides. Rursum : ergo fides habens opera viva est.

Denique nulli Patres asserunt fidem carentem operibus non esse veram fidem, quia scilicet non est fides viva, ardens, perfecta et charitate formata, quæ per dilectionem operatur, ut ait Apostolus, *Galat.* v, 6, sed informis et mortua; et quia fidelis deses ad bona opera, facile labitur in peccata, adeo gravia, ut tandem ipsam fidem amittat fialque irridelis. *Tertio*, quia fides docet et jubet facere opera bona. Si ergo ea non faciat, fallax videtur et mendax. Ita Didymus hic : « Fides, ait, mortua non est fides, sicut homo mortuus non est homo. » S. Bernardus, serm. 24 in *Cant.*, : a Munus, ait, mortuum offers Deo, etc.: bene honoras Deum munere foetido? bene placas tuæ fidei interfector? » Cyrillus Alexandrinus in cap. IV *Malach.*, n. 43 : « Si quis, ait, post justificationem recadat in peccata, fidem in seipso quasi occidit. » S. Hieronymus in cap. v *ad Galat.* : a Cum dilectio procul abfuerit, fides pariter abscedit. » Cyrillus Hierosolymitanus : a Fides, ait, sine operibus est quasi lampas sine oleo. » Sicut ergo hæc lucere nequit, ita nec illa salvare : hoc enim solum potest fides dilectione ardens. Quare fides bonis operibus alenda est, alioqui emoritur uti lampas ardens deficiente oleo. Unde S. Hieronymus in *Ezech.* cap. in, ait haereticos propter impuros mores et opera fidem amisisse. Idem Christianis impie viventibus non raro accidere docet S. Gregorius, lib. XXV *Moral.*, cap. X. Symbolice quoque fides otiosa fides non est, quia *fides* dicitur, eo quod *fiat* quod dicitur. Si ergo non fiat quod dicitur, fides non est, si fidei etymon spec-

Fi«ki
otiteu
ou c.l

quo
seu>a 1

tes, inquit Thomas Anglicus. Undo et S. Gregorius : « Probalio, ait, dilectionis (consequenter et fidei), exhibitio est operis, n Simili phrasi dicimus homines feros et barbaros non esse homines, sed belluas, hæreticos non esse homines, sed lupos, tyrannos esso tigrides et leones.

Mortua est in semetipsa, —, id est, secundum seipsam, hoc est per se sola ac solitaria, quia remota a charitate ejusque operibus : licet enim fides actusque fidei in se sit vivus, tum naturaliter, quia scilicet est actus a vitali potentia, puta intellectu et voluntate vitaliter procedens; tum supernaturaliter, quia scilicet esi actus fidei, quæ est virtus supernaturalis et gratia inchoata; gratia enim dat vitam supernaturalem animæ : quatenus tamen charitate, quæ plenam et perfectam vitam supernaturalem tam fidei quam homini tribuit, destituitur, catenas mortuus dicitur; sicut brachium stupefactum mortuum dicitur, quod ab anima vegetationem et nutritionem, non vero motum et sensationem recipit : mortuum enim est quoad animam sensitivam, vivit vero quoad vegetativam.

Præclare S. Bernardus, sermone 21 in Cant. : « Mors fidei, inquit, est separatio charitatis. Cre-dis in Christum? fac Christi opera, ut vivat fides tua. Fidem tuam dilectio animet, probet actio. Non incurvet terrenum opus, quod fides cæb-stium erigit. Qui te dicis in Christo manere, debes sicut ipse ambulavit, et tu ambulare. Quod si propriam gloriam quæris, florenti invides, absenti detrahis, reponis Ledenti te : hoc Christus non fecit. Confiteris te nosse Deum, factis autem negas. Non recte plane, sed impie linguam Christo, animam dedisti diabolo. » Vita ergo lingueque fidei sunt opera : opera enim loquuntur, ait S. Augustinus, tract. 3 cl 6 in Epist. S. Joannis, loquuntur, inquam, veram et probam esse fidem, quæ tam proba parit opera. Nam, ul ait Nazianzenus, orat. In ptuizam grandinis. « Præstantior est sapientia quæ factis indicatur, quam quæ verbis splendet. Intellectus enim bonus (inquit ille) omnibus facientibus eum, non item prædicantibus. »

Fides ergo et carens operum praxi, mortua est, quia quando debet operari et idipsuin renuit, signum est eam non esse vivam, nec habere animam et vitam charitatis : charitas enim operatur, si est; sin renuit operari, charitas non est, ait S. Gregorius, tum quia vita animæ, puta justitia, charitas et gratia operibus bonis ali, conservari et augeri debet, sicut vita corporis cibo alenda et conservanda est : si enim is desit, fame contabescet et morietur. Ita Tridentinum, sess. VI, cap. X. Simili phrasi homo dicitur vivere ex respiratione et halitu, adcoque carens halitu esse mortuus, quia halitus ita comitatur fovetque animam, ut hæc sine illa consistere nequeat ; nam refrigerando cor, conservat corpus, animam et vitam. Intellige luce de adultis, scilicet eos

din non po«*o vivere vita gratiæ, «l bene operari negligent. Nam in parvulis et adultis justificatis, si statim a baptismo, vel justificatione moriantur, patet cos salvari sine operibus. Cum ergo ait Jacobus, fidem sine operibus esse mortuam, intellige fidem quæ renuit operari, cum lex charitatis aut alia opus aliquod jubet et poscit. Ita Cnjctanus. Quotidie enim lex divina vel humana non unum, sed plura opera fleri præcipiunt, quæ si quis facere contemnat aut nogligat, peccat, itaque amittit Dei gratiam, quæ vita est animæ : quo fit ut fides in eo jam non sit viva, sed mortua. Hoc est quod ail S. Augustinus, lib. De Cõgmt. veræ vifv, cap. xxxvii : a Hæc fides spe nutritur, sicut corpus cibo reficitur; dilectione animatur, sicut corpus anima vivificatur, n Idem De Spirici ef Lifter., cap. xxxii : « Charitas quæ esi vita fulci, ipsam non præcedit, sed sequitur. » S. Bernardus, epist. 42 : « Mortua fides est quæ non operatur ex dilectione, quasi non habens animam ipsam dilectionem, qua vegetetur et moveatur ad opera, n

18. Sed dicet quis. — Erasmus putat esse occu- Vrr. n pationem, quasi Jacobus, ulostendat nec fidem absque operibus, nec opera sine fide valere, inducat hic duos colloquentes, quorum alter fretus fide negligi! opera. Huic dicitur : Tu fidem habes, sil hoc tibi satis. Bursus alter fidens operibus neglecta fide, respondet illi : Et ego opera habeo, milii satis est. Jacobus autem utriusque sermonem refellit, dicens : Imo neutrum quod alteruter habet, sufficit ad salutem. Sed tu qui fidem tuam jactas, doce factis ipsis tibi fidem esse, quæ certe res otiosa non est : et ego factis ipsis declarabo mihi neutrum deesse. Verum hoc inlricatius est, nec trium personarum colloquium hoc in textu reperiri potest. Nam pronomen ego, cum ait : « Ego opera habeo, » est idem et ejusdem (non alterius) persone loquenlis, ac mox dicentis : « Ego ostendam libi ex operibus fidem meam; » ac consequenter tres personæ, trinque eorum dicta hic inveniri nequeunt.

Secundo, Glossa, Hugo et Thomas Anglici censent hæc irridendo et impropere dici, quasi is qui fidem et opera habet, irrideat eum qui de sola fide se jaciat, ex eaque salutem speratali significet talem esse risu et probro dignum, ideoque explodendum. Verum, ul alia laccam, hæc irrisio indigna videtur gravitate Apostolica et modestia S. Jacobi.

Tertio ergo el genuine, est hæc tota sententia et objectio S. Jacobi, qua novo, puta tertio argumento, vel nova argumenti jam aliali confirmatione retundit jactantiam ejus, qui sola fido gloriatur : ts enim i)Ax, id est sed, e<t particula non adversantis, sed confirmantis, vel exaggerantis suum dictum, ut sit idem quod sed sane, vernini unen, eerie, insuper, pnelerea; vel quippe, quare, quamobrem; vel quinimo, imo, vero: h rc enim omnia significat el hæc omnia

huic loco congruunt! 7. *d.* Sod sano, verumlamen, vol prætcrea, vel quippe, vel quinimo dicet, id est jure dicere et recte obijcere poterit quis ei, qui fidimi jactitat et opera negligi! 'oitquo nudis et famelicis; Ite in pace, cnlefaoimini, saturamini): Tu fidem habes et jactas, at ego fidei adjuncta habeo opera. Ostende ergo mihi fidem tuam sine operibus: certe earn nudam iisque destitutam nunquam mihi ostendes» At ego ex operibus clare tibi ostendam fidem meam, itaque simul ostendam tibi me cs>e vere fidelem, el e cœtu Ecclesia) verorumque fidelium, ac pariter ostendam fidem meam non mihi soli, sed el libi aliisque prodesse vel ad auxilium, vel ad exemplum. Ostensio enim fidei per opera ad hæc duo requiritur in Ecclesia, scilicet, *primo*, ut iis fideles sibi mutuo ostendant suam fidem, itaque coeant et confient unum cœtum fidelium cumque visibilem. Fideles enim quia homines sunt, non angeli, fidem mentis videre nequeunt: operibus ergo illam ostendere, aliisque spectandam exhibere debent ad hoc, ut se invicem nossent, et ab infidelibus distinguere, ac in unum cœlum convenire et coalescere possint. Quocirca Salvianus, lib. III *De Providentia*, tr iclans hunc Jacobi locum, ait, «bonos actus esse testes fidei Christiana*.» *Secundo*, ut fides unius non illi soli, sed el cœteris fidelibus prosit, vel cos juvando, vel bonorum morum et vii lutum exemplum prebendo. Idcirco enim in Ecclesia, ut habet symbolum, est Sanctorum communio, puta bonorum mutua communicatio, ut in ea singuli aliis sua communicare, cisque prodesse satagant. Jam quid mihi prodesi fides (piam in corde gerere dicis, si eam in operibus non videam, non sentiam, nec ullum ex ea emolumentum percipiam (1)?

«Vodi
wtHid.

Atque ulrumque significat *ostende*. Ostendere enim in Scriptura significat non tantum rem spectandam proponere, sed et rem ipsam exhibere, dare, donaro, largiri; ut cum dicimus Deo: «Ostendo nobis, Domine, misericordiam tuam.» Ostende, id est exhibe et elargire, ut scilicet tua dona, beneficia et opera misericordi® nobis impertias. Cum ergo ait Jacobus: a Ostende mihi fidem, » exigit non tantum ut illa oculis videnda subjiciatur, sed et rcipsa mihi communicetur, mihique commodum et utilitatem aliquam conferat, vel eleemosynas impertiendo, vel adjuvando, vel consulendo, vel aliis quibusque modis. Rursum, 7. *d.* Ostende mihi fidem tuam esse vivam, et charitate animatam vivere, non autem

(i) To rd dicet *quii* varie explicant. Præplacet sententia Knappl, loquentem Induci alium quempiam, probam el sipiente®, qui priorem illum de imaginaria mm fide temere prediouitein rcfelbt Inigitur illum jam sic aflalur: fu *fidem habet*, pro: fu dieu *te fidem habere*. Id emrn ajtt ut fidem illi prorsus abjudicet. Deinde l subjungit; *Atque tgo facta habeo* (quibus tu non studes, teque Impune can re poa-c putas); ut indicet, se Ulem requirere fidem, quæ cum factis conjuncta sil. Id declarant verba sequentia.

esse mortuam et cadaver; vita enim ostenditur ex habitu el motu. Si enim animal so moveat < t respiret, vivit; si sit immobile, est mortuum: ita pariter fides ostendit se vivere, si se moveat et agat ad bona opera; sin ab iis quiescat et sit immota, ostendit se esso mortuam.

Ostende mihi fidem tuam sink upKniDU. — Jam contrarie legunt Græca *i** rôv, id est ex *operibus*: sed pro *c** legendum Jxro;, id est *sine*; sic *enim legit Noster, Syrus el multi Græci: idquo exigit antithesis: «Ostende mihi fidem luam sino operibus, el ego ostendam libi ex operibus fidem meam,» 7. *d.* Tu fidem sino operibus mihi ostendere non poleris, ego vero ex operibus plano libi ostetidam fidem meam. Ita Apostoli, Martyres et Virgines contemnentes opes, honores, delicias, ipsamque vitam, ostendebant so credere vitam futuram, opes, honores el delicias cœlestes. Ideo enim hic paupertatem amplexi sunt, humiliati, afflicti, ut in cœlo ditarentur, exaltarentur et gaudiis æternis affluerent.

Censet Salmeron alludere S. Jacobum ad *Proverb.* xi!, 17, ubi pro eo quod Noster vertit, (*pii quod novit loquitur, index justitiæ est*; Septuaginta vel lunt, iatJiycrjg.ivr.v t;ġw á-xypkXit ítiau;, id est *demonstratam fidem annuntiat justus*, quasi *demonstratam* idem sit quod operibus demonstrabilem; Symmachus, ixsxiwv iriçtv azaq-pXXn Jtxaw-OUT.V, id est *qui patefacit fidem*, puta per opera, *annuntiat justitiam*. Verum fides ibi sumitur pro veritate el fidelitate, 7. *d.* Justus patefacit veraciter et fideliter ipsam fidem, id est rei veritatem sibi patefactam et demonstratam. Hoc est enim quod ĩNoster vertit, *qui quod novit loquitur, index justitia est*, id est indicat id quod verum el justum est; cui per antilhesin de more Sapiens mox opponit: «Qui autem mentitur, testis est fraudulentus.» Si ergo eo alludit S. Jacobus, verbotenus tantum alludit, aut ceite mystice el symbolice dunlaxat.

Symbolice hæc adaptes hæreticis, cisque dicas: s> nioi. Ostende mihi fidem tuam novam, imo perfidam, “ sino operibus divinis, id est miraculis: ego ex iis ostendam libi fidem ineam et orthodoxam. Miracula enim fidei orthodoxae sunt, ex mortuis suscitare vivos, cx circis facere videntes, ex surdis audientes; hærelicæ vero fidei miracula sunt, cx vivis facere mortuos, cx videntibus cæcos, ex audientibus surdos.

Ita Calvinus volens suscitaro vivum fingentem se mortuum, eum vere mortuum effecit, uti narrat Bolsecus ejus discipulus in ipsius Vila, cap. xni. Idem fecisse Cirolam Episcopum Arianum, docet Gregorius Turonensis, lib. II *Hist. Franc*, cap. ni.

Sic S. Macarium disputantem cum Eunomiano hæreticoprovocasse a<l miraculum, ut cx operibus quisque ostenderet fidem suam, idcoque mortuum suscitasse: cum Eunomianus diffidens sua* fidei, imo perfidiai, se subduxisset, narra Cassianus, *Collai.* XV, cap. III.

Efficacia* arguit conten Georgius, dux Saxo-
nim : cum **enfin** a Latterò invitaretur ad suain
hæresirn, respondit, opera Lutheri el Luthera-
nornin ostendere ipsius fidem non osse a Deo,
sed ex diabolo : opera enim quæ lides Lutheri do-
cet el suadet, sunt, violare vota, jejunia, festa,
profanare templa et altaria, **imagines** Sanctorum
confringere, S. Sacramenta **conculcare**, blasphe-
mare beatam Virginem omnesquo Sanctos, imo
Deum ipsum, quem omnis operis mali auctorem
facit. Quando unquam, inquit, facta sunt tot sa-
crilegia sacerdotum, Religiosorum et Virginum
Deo dicatarum, quot sub tuo, o Latterò, Evan-
gelio? Quando crebriores in principes extitere re-
belliones. Quando tot sacrarum ædimn expila-
tiones, tot furta et rapirne visæ sunt? Quando
tot maritis ablatae sunt uxores aliisque tradite?
Quando tot fornicationes, adulteria, incestus, etc.?

Ven 19. 19. Tu CREDIS QUONIAM UNUS I>T DEUS : BENR
FAGIS : ET DÆMONES CIQF.DUNT BT CONTREMISCUNT. —
Est hoc quartum argumentum probans ad fidem
justificantem requiri bona opera, quod files
operum expers sit (hemonum, non fidelium et
sanctorum. Objicit Calvinus, S. Jacobum per ii-
dem accipere umbram fidei, quia donnons non
habent fidem veram et divinam, sed humanam.
An dr- Respondeo, nulli probabilitercensent in dæmoni-
mrtpes Bus el damnatis remanere habitum cl actum fidei
divinæ; quia ipsi, exceptis h eroticis, nunquam
habuerunt actum infidelitatis, qui ut contrarius
fidei, eam expellit, et quia in damnatis remanet
character baptismi, qui est (piasi nota fidei cl fi-
delium. Ita censent Durandus, in III, dist. xxm,
Quast. IX, art. 2; Alensis, III par/., *Quast.* LXIV,
memb. 7, Catharinas cl Salmeron hie, Magister
sententiarum in HI, disi, xxm, § *Aliud est*, ubi id
probat ex Augustino in *Psal.* lxxvii. Idem proba-
bile esse censet Gregorius de Valentia, lIII, *Quast.*
V, art. 2, puncto 2, ac magis Justinianus hic,
qui idem ascribit S. Augustino, *Enchir.* m, et
S. Thomre, II II, *Quast.* .Will, art. 3, ad 2.

Verum verius est dæmonibas el damnatis non
remanere fidem, quia Deus eam, uti et caderas
virtutes supernalurales, ab illis aufert; eo quod
hæc virtutes hominem ordinent et dirigant ad sa-
lutem el vitam æternam, qua indigni el incapaces
sunt damnati. Ha censeat S. Thomas, H II,
Quast. V, ari 2, quem Thomas Anglica*, Gre-
gorius de Valentia et passim Scholastici sequun-
tur. Favet S. Dionysius *De Divin. Norm.*, cap. iv,
ubi ail naturalia in (hemonibus mansisse integra,
periisse vero gratuita : fides enim est unum e
gratuitis.

Dico ergo, argumentum Jacobi non peti ab
eadem specio et fide, sed peti a pari vel simili,
q. d. Non esi qttod jactes te credere Deum cæte-
rosque fidei articulos: quia etiam duunones eo-
rum evidentia (unde Plato in *Cratylo*, ait dæmo-
nes dici Sxiqvaç, id est *scientes*) coacti eosdem
credunt, *ive id faciant fido divina, sivo humana :

et lamen luce eorum credulitas nil ei*» prode»! ,
nisi nd majus tormentum. Pari ergo modi» lidi s
tua, etsi divinitus indila, l-hi non proderit, ni*i
ad majorem damnationem, si secundum eam
non vixeris, ncc bona opera quæ fides facienda
didat, exercueris; sed cum (temonibus erit uii
fides, ita et sors ac gehenna tua, infra (temonis
subsidebis, cum (temonibus flammaberis : æque
enim tua, ac (temonum fides non est aliud nisi
inanis cognitio, imo iners ac socors credulitas,
qua credis Deum jussisse, ut hæc et illa facia<,
quæ tamen facere et operari non vis. Quocirca
S. Augustinus, *Enrhirid.* vii, fidem sine operi-
bus vocal dmmoniacam, camquo opponit fidei,
quæ per dilectionem operatur. El S. Anse.mus,
in cap. v *ad Galat.*, fidem operibus destitutam
vocat dmmonum, non Christianorum.

El CONTREMISCUNT, —, id est ezhûrrei-
cunt, quia videlicet tantam Dai judicis et vindicis
majestatem, potentiam, severitatem non tantum
credunt, sed el reipsa experiuntur ac sentiunt.

20. Vis altem scire, O homo inanis. — Instat v*n. 'o-
acrius S. Jacobus, quintumque argumentum
affert, quo rem conficit, nimii um proponendo
Abraham patrem fidei etjustitiic, qui ex operibus,
non cx fide sola justificatus est. Inanem vocat
hominem, qui inanem jactat fidem, nipote fruc-
tuum, id est operum expertem, idcoque inanis
el expers est prudentia» sanœque mentis.

Mortua est. — Ila Romana, Greca el Syra :
minus ergo reclo aliqui legunt *otiosa est*.

21. Abraham patir nosier, — tum secundum r^ ti
carnem, lum secundum fidem et spiritum. Jaco-
bus enim Judæus loquitur precipue Juduis,
quasi eorum Episcopus. Producit Abrahamum,
Ium quia ipso fuit paler credentium et exemp ar
juslorum; tum quia Paulus, *Horn*, iv, 3, produ-
xerat Abrahamum, dixeratque eum per fidem
justificatum esse; unde inferebat Simon Migus,
eum sine operibus justificatum e se. Explivat
ergo hic Jacobus Paulum, nimirum fidem Abraiue
non fuisse otiosam, sed bonis operibus cumul i-
tam. Ha quoque scipsum explicat Paulus, !!• 'r.
xi, 8 et 17, ubi heroica fidei Abrahæ opera re-
censet et celebrat (I).

(1) u Visus est nonnullis Jacobus contradixisse Paulo,
expressis verius docenti, *Hotn.* ui, 28,

/o/» ; vâicu. Ncc vcri.MunlHiidine car-1,
vanos homines Paulina illa doclrinn abusos fuisse. S. d
f.ic, fuisse inter Christiaus, ad quos Jacobus scripsit, qui
abuterentur dictis Pauh de J çç.. («ai, lutu Jacobus mm
ipsi Paulin.v doctrinæ, sed falsas cuidam explicationi
Pdiubne ductrmæ contradixisse dicendus erit. Paulus
nempe adversus *Juila^afdc^*, qui putabant observatione
legis, imprimis Mosaics, cx debito quisi se exspectare*
posse premia et felicitatem æternam, disputans, dixerat :
Quemque koiitutim, sive nattone sit Judaus, sive Paywua,
sola Christi fiducia, nullo suo merito bean, Horn, in,
seq. h vero *Chnstia/ii*, adversus quos Jacobus dispul it,
m ea eniul persuasion^, ut ex ejusdem Apostoli res> «>-
siune palet, posse aliquem beari morii ín**
id est, tide destituta factis; salutem prupter Cbn-

Offerens Isaac. — « Offerens, » id est offerre parans, nimirum cum ligans, imponens altari et stringens in eum gladium ; sed ab Angelo prohibitus, eum se ipsa non obtulit, nec immolavit. « Offerens n ergo in actu destinato et inchoato, non perfecto et consummato. Fuit hic Abraham heroicus fidei, fortitudinis, obedientiæ, charitatis et religionis actus, quo Deo jubenti immolare filium, cumque unicum, illico paruit. Unde Sapiens, cap. X, vers. 5, vocat Abraham in *filii misericordia fortem*, quia fortitudine vicit misericordiam. Quare actus Abraham immolantis lilius longe excellentior fuit actu Jephte, Agamemnonis, Codri, Iphigeniæ, Harmonii, Aristogitonis, Leonidæ, Epaminondæ, L. Bruti, Deciorum, Crconlis, Idomenei, et similium, de quibus Cicero, *Tuscul.* 1, et Serarius noster in *Judie*, xi, Quæst. XVII : qui se, vel filios, vel filias immolarunt, aut morti devoverunt, quia id fecerunt vel coacti, ad luendam patriæ salutem, vel cupidine fante et gloriæ. Abraham autem libere id fecit, sola Deo obediendi voluntate et zelo impulsus. Adde : Abraham immolavit filium, ex quo Deus promiserat illi posteritatem maximam, ipsumque Christum ; credidit ergo, quod Deus lilius a se immolatum resuscitaret. Unde Apostolus ait, quod « contra spem » naturæ, « in spem » gratule et resurrectionis a Deo proinissæ crediderit, *1^a Thim.* 1v, 18; « arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est Deus, *1^a Ilebr.* xi, 19. Vide dicta Gen. xu et xxn.

Nola *primo*, cum Beda, Jacobum producere hoc exemplum Abraham, ut eo fideles animet ad illud imitandum, ut scilicet in persecutione ingruente suam et suorum vitam Deo in martirium offerant, nullo magis ut eidem in pauperi-

sium obtingere non tantum nullo nostrorum factorum merito, sed etiam ita, ut emend ita mento et piis factis nequidem sit opus. Hoc autem Paulo nunquam in mentem venerit. Is enim per p'cuè d cet, *Ilum.* vi, vm, religionis Christiana» banc esse vim, ut nobis præstet, quod lex Mosis plantare nun poterat, ut nos ab infausto pravarum cupidituti imperio liberei, et in animis nostris desiderium rerum cwkHiuni, sensus bonos et veræ virtutis studium excitet et aui Ergo Paulus et Jacobus amice conspirant.

» *Pauli* docet, Christianis non amplius opus esse lego Mosaica, ut consequantur inurem Dei, et meliores redantur; solam religionem Christianam nobis præslare amnia ad salutem necessaria ; hanc felicitatem nobis attingere nullo nostro mento, ex mera gratia divina.

» *Jacobi* docet, talem (mve religionis professionem in universum, sive Chrid fiduciam nominatili) intelligas), mm», quæ careat bonis sensibus et recte factis, non esse veri nominis lidcui, sed imigminam et lictam.

a Clerque, et Paulus et Jacobus, thesin suam exemplo Abraham! illustrat, uterque accommodate ad rem quam tractat; et quod Jacobum attinet, non ille negat, Abrahamum mont consecutum esse favorem divinam, sed hoc negat, irónv ejus defututam luisse factis. Ostendit potius Abraiurnus iwrn suam et tlduciam eo, quod filium de Sara unicum, vinculum imposait aræ, ut lien mos victimis, paratus etiam eum mactare, si Deus in jusso perstitbsel. Cf. *1^a Mr.* ix, 17. » Hæc apposite Koscumul-Vtus.

bus bona sua elargiantur, itaque opera diaritatis aliarumque virtutum exerceant, et cum fide conjungant.

Nota *secundo*, Abraham jam erat justus : jam enim dicium erat de eo *Gen.* xv, 6 : « Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad justitiam. » Quod ergo postea, *Gen.* xxn, 10, offerens filium, dicitur hic justificatus, iutellige magis, quia scilicet valde in accepta justitia per actum tam heroicum obedientiæ, religionis et charitatis profecit et crevit, ut patet ex eo, quod in præmium tanti actus Deus cum sua benedictione cumulavit, promittendo ei filium Messiam, sive Christum. Ait enim *Gen.* xxn, 16 : « Per memelipsum juravi, dicit Dominus, quia fecisti hanc rem, et non percisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas cadi, et veliti arenam quæ est in littore maris : possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum. Et benedicentur in semine tuo omnes Gentes terne, quia obcdisli voci meæ. »

Ex quibus refelluntur Calvinus et Boza (quod et Calvinislæ Bibliis Vatabli inseruerunt), qui censent S. Jacobum præter fidem opera requirere, non ut causam justificationis, sed ut ejus effectum; quasi opera sint signum dunlaxat et ostensio fidei justificantis, quæ, inquiunt, a charitate separari nequit. Ergo tò *justificatus est* inlerpre- Abraham Luitur *jusius declaratus est*. Sed perperam, quia hæ benedictiones et hæc præmia ex Genesi jam jiutifici-recensita, a Deo non sunt data Abraham ob justiliæ declarationem, sed ob insignem ejus virtu- quiete lem et justitiam, qua offerendo filium eximie Deo placuit, eximiamque ejus gratiam et justi- mml* tiam consecutus est. Quis enim neget Abraham, cum tanta fide, charitate et obediencia filium suum voluit immolare, magis Deo gratum, ac proinde magis justificatum fuisse? *Secundo*, idem patet ex eo quod subdit Jacobus, Abraham justificatum esse ex operibus, non tantum ex fule. Atqui ex fide non tantum justus declaratus, sed vere justificatus dicitur, ut fatentur lurrelici : ergo et ex operibus non lanium justus declaratus^ sed et vere justificatus est. *Tertio*, quia subdit Jacobus ex operibus fidem Abraham esse consummatam : quia scilicet vere iis consummata est, non autem quia ex eis consummata declarata est : ergo opera afferunt fidei perfectionem et consummationem, quia scilicet merentur augmentum et perfectionem juslitia. (*Juailo*, quia vers. 23 ait, Rahab meretricem ex operibus justificatam, neque enim meretrix declarari potuit justa, sed vere justificata, id est, ex infideli fidelis, et ex meretrice casta justaque facta est. *Quinto*, ita explicat Concilium Tridentinum, *sess.* VI, cap. vili et X, ac S. Augustinus, lib. *bc Fide et Operibus*, cap. xtv, et *Ad Dulcitium*, Quæst. I, et alibi s<epe, ac passim Patres omnesque Doctores orthodoxi.

Moraliter S. Ambrosius, lib. I *De Abraham*, Mordi-

t r <1* onp. vin, docet Deum ad lume tcntnlionis et per-
 "1,““*0* fcctionis gradimi, ut filium suum immolaret,
 D juito- rum. sensim provexisse Abrahamum per multas pre-
 vias probationes el experimenta, sicut duces so-
 lent milites per velitationes instruere el formarc
 ad prælium cl vicloriam. « El sanctum, ail. Abra-
 ham probavit aule, ct sic tentavil, ne si ante len-
 taret quam probasset, gravaret. Probavit eum,
 cum exire de Charra jussit , cl obedientem repe-
 rii; probavit cum fidei titulo fretus liberavit ne-
 potem, cum de preda nihil attigit, cum promisit
 seni filium; et cum esset centum annorum, quam-
 vis Sane genitalia consideravit emortua, tamen
 credidit, nec fide hæsitavil ; probavit cum sedu-
 litate hospitii. Probatum igitur quasi fortio-
 rem lentandum putavit majoribus, el quibusdam im-
 periis durioribus,» jubendo immolare filium uni-
 genitum.

Discant Prelati et Superiores a Deo . non sú-
 bito tentare subditos, nec oneraro gravibus pr.e-
 ceptis, sed sensim a minoribus eos provehere ad
 majora. Subdit aliud morale documentum S. Am-
 brosius: a El hoc quidem exemplo docemur, quia
 veris probatur quis, tentatur autem compositis el
 fictis. Nec enim volebat Deus immolari a patre
 filium, sed lentabat affectum patris , si Dei pr.e-
 cepta preferid filio, si pateroæ pietati contem-
 platione vim devotionis inflecteret. » In magnis
 ergo voluisse sal est, suflicitque Deo affectus.
 Idem imitentur Prelati.

v«6.n. 22. Vides quoniam (quod) fides cooperabatur
 (Syrus *auxiliata est*) operibus illius. — Sicut ra-
 dix cooperatur ramis, instillando cis succum ad
 producendum fructus : quod enim radix est in
 arbore, hoc est lides in serie virtutum et bono-
 rum operum : fides enim est (piasi fax ostendens
 et suadens quid faciendum, quid fugiendum sit,
 ut gehennam vitemus el cadum adipiscamur, ac
 eo ipso ad bona opera capessenda, mala decli-
 nanda impellit. « Nam fides est substantia rerum
 sperandarum, argumentum non apparentium,»
Ilcbr. xi, i. Vide ibi dieta.

Et ex operibus fides consummata est. — Greco
 ;TtXítúíOr., id est, primo, perfecta est; *secundo*, finem
 suum nacía est; *tertio*, victoriam consecuta;
quarto, coronata el coronam adepta; *quinto*, con-
 secrata est: vide dicta cap. I, vers. 4. Opera ergo
 tribuunt fidei perfectionem et consummationem ,
 quia tribuni ei meritum vite æternæ, item aug-
 mentum et perfectionem charitatis, cæteranunque
 virtutum. Ex rarum enim actibus iteratis seseque
 intendentibus, intenditur perficiturquo earuin-
 dem habitus. Huc facit quod mystico notat Oríge-
 nes, homil. 10 *in Gcn.*, famulum scilicet Abrahæ,
 dum jussu domini sui sponsam Isaaco elegit Re-
 beccam, slatini obtulisse ei inaures et armillas ,
 ut aures manusque simul ornatas haberet. Idquo
 mystice explicans: Vult enim,ait,Christus sponsus
 animam sponsam suam aurea in auribus susci-
 pere fidei verba, el aureos actus in mani bus habere.

23. Et suppleta est Scriptura,— Hugo et ilio- vn * >
 mas Anglicus legunt, *impida ed* : nlrnmque si-
 gnificent Grecum Sensus est, 7. d. Ne pu-
 taremos ex sola fide Abraham et fideles justifi-
 cari , eo quod de eo Scriptura Gen. xv, 6, dicat :

« Credidii Abraham Deo , et reputatum est ei
 ad justitiam;» ecce tibi alia Scriptura idipsum
 supplet el implet, addens ad fidem requiri opera;
 nimirum cum dicit Abraham obtulisse filium,
 nullaque alia heroica virtutum opera edidisse,
 quibus magis magisque sibi Dei gratiam , justiti-
 am et amicitiam conciliavit. Alii legentes im-
 plcta est, simpliciter sic explicant, 7. d. Atqoo
 hac ratione impleta est S riptura, quæ dicit Abra-
 ham per fidem justificatum esse : per opera enim
 impleta et perfecta est fides, et consequenter
 justitia Abrahæ (1). Verum H *suppleta* exposcit
 priorem sensum, presertim quia Jacobus hic ur-
 get justificationem fieri cx operibus, non ex fide
 duntaxat: hic enim est scopus ipsius.

Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi
 ad justitiam. — Hæc verba explicui *Gen.* xv, 6.
 MoralUer Philo, lib. *Quis rer. divin. sit heres*, ait,
 « difficile esse credere soli Deo, propter cognationem
 quam habemus cum rebus mortalibus, quæ nobis
 persuadent ut credamus fidamusque gloria',
 principatui, amicis, sanitati, robori, etc. Has
 persuasiones eluere, et diffidere creature per se
 infidissima?, ac soli Deo fidere , qui solus vere
 fidus est, res est animi magni cœleslisque, non
 inescati ullis rebus nostratibus. » Idem, lib. *De
 Prætn. et pæn.t* « Quisquis, ait. Deo credit ex
 animo , in nulla re creata corruptibilique collo-
 cat fiduciam, ne in his quidem quibus sibi ma-
 xime placet. » Idem , lib. *De Abraham* : « Solum
 igitur, ait, certum finnumque bonum est fides
 qua Deo cred'tnr, vite solatium, boiue spei sup-
 plementum, dcpulsivumcalamitatum, felicitatum
 concilialivum, superstitionis abnegalio, pietatis
 assertio, prosperitatis hæreditas, profectus in bo-
 nis omnibus fultus universorum auctore, qui po-
 test omnia, vult tantum optima.»

Er amicis Dei appellatus t^t . — Il *Varai*, xx, 7, Abr« iin
 et *Judith* vin, 22 : « Memores, ait,esse debent,
 quomodo paler nosier Abraham tentalus est, et
 per multas tribulationes probatus, Dei amicus
 circctusest: » et *isaicr* xli, 8 : «Et tu, Israel, serve
 incus Jacob. quem elogi semen Abraham amici
 moi; » ac *Panici*, ni, 35 : « Neque auferas a nobis
 misericordiam tuam propter Abraham dilectum
 tuum, et Isaac servum tuum , et Israel sanctum
 tuum. »

Nola : Licet omnes justii sint et vocentur amici
 Dei, proprie tamen et quasi antonomastice hic
 titulus cl epithethum datur Abrahæ, ut ait Epi-

(1) Ahi : Apparuit, verum esse, quod dicit Scriptura,
 etc.; seu : Veram fuisse rtexiv illim, quæ loco cit. pa-
 renti nosim tribuitur, cx factis ejus intellectuni esc,
 quum scilicet lilium aræ impanerò non dubitaret. Hoc
 igitur evGulu confirmatum est preconiurn ejus fidci.

phanius, Aæres. 78, quia mira Doi Him Abraham fuit familiaritas et amicitia, ut patet in *Gen.*, a cap. xu usque atl xxv. Hine et ei quasi singulari suo amico secreta sua revelavit Deus, uti excidium Sodoma? cl Pentapolis. a.Numqnid, ait, celare potero Abraham (Septuaginta addunt *amicum nicum*) *qniv* gesturus sum?» *Gen.* xviii, 17. Vere Philo, lib. in illud, *Desipuit Noe*: «Cuicumque, ait, hæc sors contigerit ut amicus Dei sit, is humana? felicitatis terminos transcendit.»

Ratio hujus amicitiae fuit, **prima**, quod Abraham Deum mire amans et colens, eum vocantem secutus, ex patria exierit in Chanaan, ibique quasi poregijnus, sed civis cœli et domesticus Dei vixerit. *Secunda*, quod Dei voluntati in omnibus se conformant. Ita S. Augustinus, serm. 46 *De Temp.*, cap. iv. Vera enim amicitia csl idem velle et idem nolle, ait Aristoteles. *Tertia*, quod ardua et heroica virtutum opera ediderit, et in tentatione valida fidelis Deo et constans permanserit, ut ait Judith verbis paulo ante citatis. Nam, uti ait Seneca, lib. I *De Proviti.* : « Bonum virum Deus in deliciis non habet; » sed miris modis probat, purgat et exagitat. *Quarta*, quod Deo fuerit similis : sicut enim Deus immolavit Ilium pro salute mundi, sic et Abraham immolavit Isaac; qui typus erat Christi, uti Abraham Dei Patris. Similitudo autem est illex amoris et amicitiae, teste Aristotele. *Quinta*, quia Abraham in omnes fuit beneficus et liberalis. Id autem mire Deo placet, cique nos facit persimiles : Deus enim in omnes beneficentissimus est. Titus Imperator cum vesperi recordaretur, se eo die nulli beneficium contulisse, exclamavit : « Amici, diem perdiidi. » Quod recitans S. Hieronymus in cap. vi *ad Galat.* : a El nos, ait, non putamus perire nobis horam, diem, momentum, tempus, ætatem, cum otiosum verbum loquimur, pro quo reddituri sumus rationem in dic iudicii ? » *Sexta*, quia conversatio ejus erat in cœliscum Deo et angelis; unde mente, lingua et moribus non tam terrestris erat, quam cœjcsqs C(divinus. *Septima*, quia Dei fidem, cultum et gloriam docendo, orando, sacrificando, ideoque (edificando allaria per lotam Chananæam propagavit. Rursus, eadem imbuat lotam suam familiam et posteritatem amplissimam, quæ Abraham! patriarcha disciplinam secuta in Dei religione constans et firma sletit per annos bis mille usque ad Christum, *Octava*, quia insigni fuit in rebus omnibus et eventibus animi moderatione et æquitale; qua ufi præcellit Deus, ita ca præditos quasi amicos diligit. Hanc in Scipione Africano celebrai Seneca, epist. 87 : « Animam ejus, ait, in coelum, ex quo eral, rediisse mihi persuadeo, non quia magnos exercitus duxit, hæc enim cl Cambyzes furiosus et furore feliciter usus habuit, sed ob egregiam ejus moderationem, »

Iisdem de causis, S. Joannes, quasi aller Abraham novæ legis, vocatur « discipulus ille quem cl? Ecba(Je«u«, » *Joan*, xiii, 23. Quin et Apostoli

omnes a Christo amici vocantur : « Vos autem, ait, dixi amicos ; quia omnia quæcumque audivi a Palm meo, nota feci vobis, n *Joan*, xv, 15. Sic et cæteri Christiani non tantum amici, sed et filii Dei nuncupantur, de quibus S. Joannes quasi admiraos ait, *epist.* I, cap. in, vers. I : « Videte qualem charilatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. » Eisdem prævidens in spiritu Psaltes exultans canebat : « Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum, » *Psal.* cxxxviii, 17; et Sponsa *Cant*, v, 10 : « Dilectus meus, ait, candidus et rubicundus, electus ex millibus; » et vers. 16 : « Totus desiderabilis : talis est dilectus meus, et ipse est amicus meus. » Porro hominum, etiam principum, amicitia infida est, fragilis, caduca, inutilis et sæpe noxia, non tantum corpori, sed et anione extremam perniciem affert : Dei vero amicitia fida est, stabilis, secunda, utilis, salutemque et corpori et animæ, tam præsentem quam æternam conciliat. Quocirca sapienter Aulicus iste apud S. Augustinum, lib. Vili *Confess*, cap. vi, lecta Vila S. Antonii, ad socium conversus : « Dic quæso te, ait, omnibus laboribus nostris quo ambimus pervenire ? quid quierimus? cujus rei causa militamus? Majorne esse poterit spēs nostra in palatio, quam ut amici Imperatori simus? Et ibi quid non fragile plenumque periculis? Et per quot pericula pervenitur ad grandius periculum? Et quaudiu istud erit? Amicus autem Dei si voluero, oecum nunc fio.» Voluit, et factus est. Porro, inter Deum et justum non est amicitia rigida, quæ solum est inter æquales : Deus enim in immensum superat omnes homines, angelos et creaturas; sed qualis esse potest et solet inter principem et subditum, inter patrem et filium, inter Creatorem et creaturam, quæ tota summa dignatione et benevolentia Creatoris nititur, in caque fundatur et consistit. Et hoc sensu accipe illud S. Hieronymi, in cap. vu *Michaæ* : « Amicitia pares aut accipit, aut facit; » pares scilicet in officiis amicitiae.

2 ». R. u i a b MKRKTftix. — Chaldaei, Lyranus, Vrr>. Abulensis, Pagninus, Arias pro *meretrix* vertunt, *cauponam* vel *hospitam*. Hebr. enim *zona* et cauponam et meretricem significat : ulrumquo hic congruit, quia non raro hospite dum marito carent, tam se quam sua prostituunt. Porro Rahab meretricem fuisse ex Clemente Romano, Origene, Ircnteo, Naxianzeno, Ephrem, Clirysoslomo, Theodorcto, Ambrosio, Augustino, Hieronymo et aliis docci nosier Serarius in *Josué*, cap. n, Quæst. III et seq. Unde exemplo Rahab converge ad fidem et castitatem, æque ac S. Mag* dalenæ, S. Ephrem tomo I, serm. 2 *De Pæirit*; invitat peccatores omnes ad poenitentiam. Idem Licit S. Chrysoslomos, hom. 5 *De Panitentia*, ubi de Ruhab ait : « Eral in fornice velut in voluiabro confusa margarita, aurum in luto abjectum, flos spinis confossus, religiosa anima reclusa

impietatis loco,» quia scilicet talis erat non actu, sed in Bei præscientia et prædestinatione. undô cl Rahab hebraica idem est quod *robur*, vel *la-titudo*. Orígenes, hom. 3 in *Josué*, eam vocat Prophetidem. Cyrillus Hierosolymitanus, *catech.* 2, ait eam salvatam; quin et S. Paulus, *Hebr.* xi, 31, eam in catalogo Sanctorum veteris Testamenti collocat, et ab insigni fide commendat : « Fide, ait, Rahab meretrix non periit cum incredulis, excipiens exploratores cum paoe, » g. d. Cum omnes cives Jerichuntis increduli persisterent, nollentque se dedere llebræis, quibus Deus urbem totamque Chananæam dono dederat, perierunt et ab Hebræis occisi sunt; sola Rahab credens, et llebræis dedens se et patriam, salvata est.

Moraliter S. Ambrosius, lib. III, *epist.* 25, sub finem : « Hospitalitatem, ait, diligite, per quam S. Abraham invenit gratiam, Christum hospitio suscepit, filium Sara meruit effœta jam senectute, Lot quoque Sodomitani excidii evasit ignem : et tu potes suscipere angelos, si advenientibus hospitium tuum offeras. Quid de Rahab dicam, quæ hoc munere invenit salutem ? »

O\$era NONNE EX OPERIBUS JUSTIFICATA EST? — Opera Rahab. ^ei Rahab fuere illustria. *Primo*, insignis fuit ejus hospitalitas, quæ exteros et ignotos explo-

primum, ratores Jerichuntis, patriæ licet hostis, hospitio excepit, abscondit, servavit, eo quod divino instinctu intellexisset Deum velle civitatem llebræis tradi. Quare fallitur Abulensis in *Josué* 1, Quast. XL et XLI, ubi ait Rahab sine peccato potuisse exploratores prodere, vel occidere; Deo enim ejusque voluntati cognito repugnare non poterat.

Secu- *Secundo*, fuit in ea amor ingens Dei, quo vicit d,,n' amorem patriæ, adcoque illo patriam llebræis prodidit et perdidit : amor autem patriæ in cive vehemens est, amorique patris et matris præponitur, ait Plato in *Critone*. Ita pro patria morti se devoverunt Codrus, rex Athenarum; Curtius, Decii, Brutus, Thrasybulus, Themistocles et alii, quos miro celebrat Valerius Maximus, lib. V, cap. vi, et Cicero, *Tuscul.* L *Tertio*, enituit in ea fortitudo ingens, qua sesuasque fortunas, et totam familiam extremo discrimini objecit pro Deo ejusque populo. Nam, ut ait S. Ambrosius, in *Psal.* XXXYH : a Animam suam non solum contemptu omnium quæ habebat, sed etiam vito periculis putavit esse redimendam, quæ exploratores Jesu Nave civibus suis quærenlibus denegavit, et hostes patriæ, legatos tamen fidei, maluit occultaro quam prodere. Non eam rinæ civium, non bellorum pericula, non incendia patriæ, non suorum discrimina terruerunt. Disce vir, disce Christiane, quomodo verum Jesum sequi debeas, quando femina contempsit omnia sua, et Jesum in figura propter similitudinem nominis est secuta. »

Tertium, Quocirca R. Simeon et R. Johai apud Masium in *Josué* n, pag. 16, asserunt tantam fuisse fidem Rahab, adeoque Deo acceptam, ut etiamsi ducentos habuisset consanguineos et ducentas ex-

teras familias cis affinitate conjunctas, omnes illæ ob Rahab salvando fuissent.

Hinc nota *primo*, Rahab justificatam esse serit hic S. Jacobus et S. Paulus, *Hebr.* cap. xi, vers. 31, ex communi Synagoga et Judæorum consensu, atque ex fide ejus tam generosa, qua et vitam suaque omnia pro populo Dei evidenti exposuit periculo, ac ex idololatra et Cbananæa facta csl fidelis et proselyta, adeoque in veram Dei religionem, Ecclesiam et judaismum transiit : unde et nupsit Salmon, principi tribus Juda, ex quo descendit Christus. Salmon enim ex Rahab genuit Boos, hic Obcd, hic Jesse, hic Davidem, *Matth.* i, 5. Quare meruit esse genitrix et avia Davidis, Salomonis, ipsiusque Christi. Addunt Rabbini (penes quos sit fides), Rahab sua fide promeruisse ut ex ejus stirpe procrearentur Prophetæ et sacerdotes, Jeremías, Helcias, Sarias, Maasias, Barachias, Hanameel, Sellum, Ezechiel et Iluldam.

Nota *secundo*, Rahab ante adventum explorato- Bahab rum audiens prodigia, quæ Deus pro llebræis fecerat in Ægypto, et in transitu maris Rubri, Dei instinctu in eum credidit, dicens : a Dominus Deus vester ipse est Deus, in cœlo sursum et in terra deorsum, » *Josué* 11, ii. Sed problema est, an antequam exciperet exploratores, fidem contritione et charitate perfectam habuerit, ideoque justificata sit; an vero post eorum adventum colloquium eam conceperit, ita ut eos excipiendo non sil primo justificata, sed jam justa facta sit justior et sanctior. Ctrumlibet est probabile et graves habet auctores; fuisse justificatam ante eorum adventum videtur indicare narratio historica, *Josué* ii. Non fuisse justificatam, suadet quod hic, et a S. Paulo, *Hebr.* cap. xi, 31, vocetur meretrix, quæ, ut ait Ambrosius in *Psalrn.* x1, a perfidile et intemperanti se alebat stipendiis; tamen ubi exploratores vidit, quos miserat Jesus Nave, fidem induit et periculo imminente justitiam servavit. « *Secundo*, quia non potuit velle mutare gentilismuin in veram religionem et judaismum, nisi visis et auditis exploratoribus Judæis, ab cisque de judaismo edocta; atqui debuit mutare gentilismum in cultum et religionem veri Dei Hebræorum, antequam justificari posset : ergo debuit prius eos audire et ab eis edoceri. Quare multa intercam et exploratores colloquia de Deo, et Hebræorum religione eorumque portentis intercessisse non est dubium, licet ea sileantur *Josué* cap. n. Hoe si verum est, sequitur Rahab post et per adventum exploratorum fuisse plene ad Donni conversam, primoque justificatam ; quam justitiam deinde auxit abscondendo et dimittendo exploratores. Quocirca S. Jacobus agit tam de prima, quam secunda ejus justificatione, puta de augmento juslitæ.

StsciPiEhs xuxTios, — duos exploratores in Jericho missos a Josué. Hebrei nonnulli tradunt hos duos fuisse Caleb et Phinecs. filium ElcazarL

quem aliqui censent fuisse angelum, vel instar angeli, qui cum vellet videretur, cum nollet absconderetur; ac proinde cum Rahab cum vellet abscondere, respondisse : Ego sacerdos sum ; sacerdotes vero, quippe angelorum similes, si volunt, aspectabiles sunt; si nolunt, non cernuntur : itaque Rahab abscondisse tantum Caleb, non Phmees. Sed hoc Rabbinicam olet fabulam et repugnat versioni Lalinæ *Josué*, n, 4, ubi uterque a Rahab absconditus dicitur.

Va<. *e. 26. Sicut enim corpus sixe spir it u (id est halitu
•irlu* vitali, qui index et fomes est animæ, ac vitæ in-
T dicitum) mortuum est , ita et fides sixe operibus
l*1 in mortua est. — Hinc patet errare eos, qui virtu-
lem in verbis, non rebus ponunt, de quibus Plu-
tarchus , lib. *De Superstitione*, et Horatius : « Vir-
tutem, inquit, verba putas, ut lucum ligna. » Ex
adverso enim Paulus, I *Cor.* iv, 20 : a Non in ser-
mone, ait, est regnum Dei, sed in virtute.» Philo,
lib. *De Migrat. Abraham* : a Verba, inquit, Dei,
opera sunt sapientis : quod enim Deus loquitur,
hoc sapiens operatur.» S. Ambrosius, in *Psal.*
Euui : « Virtus, ait, non verbis et in voce, aut
simulatione, sed in re ac in manibus cl operibus
consistit. » S. Ephrem, lib. *De Vita spirituali* :
« Considera, ait, utrum habeas opera fidei con-
gruentia. Nam si dicendi tantum et audiendi stu-
diosus es, illud in te jaciatur : Fides sine operi-
bus mortua est. »

Hinc Christus, ut necessitatem operum nobis commendaret, « in vita passiva habuit actionem, et in morte passionem activam sustinuit, dum salutem operatur in medio terne,» ail Bernardus, serm. *ferite 4 Hcbd. pænosæ* ; quia, ut idem inquit serin. *De obedientia, patientia et sapientia*, Christus dum operabatur, simul patiebatur, et dum patiebatur, simul operabatur; ut utrumque nos ambire cl jungere doceret. Idem, serm. *De resurr.* : « Fidem, ail, veram opera testantur. Sicut enim corporis hujus vitam in motu suo dignoscimus, ita et fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis est anima, per quam movetur el sentit : vita vero fidei charitas, quia per illam operatur; unde et refrigescente charilate fides moritur, sicut corpus, anima recedente. Tu ergo si videris hominem in bonis operibus strenuum vivere, in eo fidem esse non dubites, tenens fidei illius argumenta.» Hoc est quod ait Paulus, *Ephes.* n, 10: «Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis,» id est, ad opera bona peragenda et accumulanda, « quæ preparavit Deus ut in illis ambulemus, » q. d. Idcirco Christus nos fecit Christianos tanlaque gratia donavit, ut ea non sil iners et otiosa, sed operosa, ac in opera bona studiose conferatur.

Manli- Morabter, Thomas Anglicus : «Nota, inquit,
4rUf, quod oportet nos habere fidem veram, non fic-
tam, I *Timoth.* i : Finis præcepti, ait, est chari-
tas de corde puro el conscientia bona, el fide
non ficta. Certam, non dubiam, cap. i, vers. 6 :

Postulet in fide nihil hœsiuins; *Maith.* xiv, 31 :
Modicre fidei quare dubitasti ? Unam, non divi-
sam, *Ephes.* iv, 5: Unus Dominus, una fides, unum
baptisma. Vivam, non mortuam, *Hahæ.* n, 4 :
Justus autem in fide sua vivet. Magnam, non par-
vam, *Matth.* xv, 28 : O mulier, magna est fides
tua. Fervidam, non tepidam, *Matth.* xvn, 19:
Si habueritis fidem sicut granum sinapis. Opero-
sam, non otiosam, ut hic : Fides sine operibus
otiosa est. Firmam, non infirmam, *Coloss.* u, 8 :
Videns vestrum ordinem, et firmamentum ejus
quæ Christi est fidei vestre. Animosam, non timi-
dam, *Ephes.* vi : In omnibus sùmenles scutum fi-
dei. Perpetuam, non transitoriam , *Tob.* n, 18 :
Filiis sanctorum sumus, el vitam illam exspecta-
mus quam Deus daturus esl iis, qui fidem suam
nunquam mutant ab eo. »

Ex dictis liquet quomodo conciliandus sit S. Ja- Condii*-
cobus, dicens nos fide et operibus justificari, raulji°
cum S. Paulo, qui asserit nos ex fide, non ex jACnbi.
operibus justificari. Nam Jacobus per opera in- Pdm*.
telligit opera fidei ; Paulus vero opera legis et
nature , seclusa fide et gratia Christi, ex quibus
nos non justificari manifestum est. Porro Paulus
sub fide comprehendit opera fidei, ex iisque nos
justificari non negat, imo asserit, æque ac Jaco-
bus. Ul alia taceam, idipsum plurimis exemplis
confirmat toto cap. xi *ad Hebrosos*, ubi heroica
fidei patrum facta enarrat, per quæ ipsi Dei ho-
minumque gratiam et gloriam meruerunt. Unde
per anadiplosin concludens, vers. 33 : a Gedeon,
inquit, Barac, Samson, Jeplite , David, Samuel,
etc., per fidem vicerunt regna, operati sunt jus-
titiam , adepti sunt repromissiones, obturave-
runt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,
effugerunt aciem gladii, etc., lapidati sunt, secli
sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt.
Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egen-
tes, angustiat, afflicti, quibus dignus non erat
mundus, in solitudinibus errantes, in montibus et
speluncis, et in cavernis terre. » Ita S. Augustinus,
lib. *De Fide et Oper.* cap. xiv, qui et lib. LXXXIII,
Quæst. IX, cap. i. x x v i, ait Paulum intelligere opera
quæ fidem præcedunt, Jacobum vero opera quæ
fidem sequuntur.

Adduut aliqui Paulum loqui de prima justifi- Seenni*
catione, qua quis ex injusto fit justus; Jacobum
de secunda, qua quis ex justo fit justior : sed
Rom. iv, 3, ostendi tam Paulum quam Jacobum
loqui de utraque. Verum lamen est, Jacobum
magis loqui de secunda, puta de augmento jus-
titiae : conatur enim fideles et justos excitare ad
studium bonorum operum ; Paulum vero magis
loqui de prima, qua quis ex impio fit justus. Id
liquet ex cap. m *ad Rom.*, vers. 23, ubi sic ait :
« Omnes peccaverunt et egent gloria Dei, justi-
ficati gratis per gratiam ipsius, etc., propter re-
missionem procedentium delictorum; » clcap. iv,
vers. 3 : «Credenti, ait, in eum qui justificat
impium, reputatur fides ejus ad justitiam.» Idquo

probat ex *Psalm.* xxxi, vers. 1 : u Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata. »

Donique Paulus per opera proprie intelligit legalia. Cum enim Judæi censerent se justificari ex circumcisione cl cieremoniis lege Mosaica proscriptis, Paulus idipsum confutat, docetque hæc omnia sine fide et gratia Christi esse inefficacia et inutilia ad justitiam cl salutem. Idipsum patet *Rom.* m, 28, ubi diserte ait : « Arbitramur justi-

ficari hominem per fidem sine operibus legis, » ac subdit : a An Judæorum Deus tantum? n uti Judæi putabant : « nonne et Gentium? imo et Gentium. n Idem liquet ex eo, quod *born.* n, m, iv, et epist. *ad Galat.*, cum nominat opera legis, semper affert exemplum circumcisionis, quæ fuit pnecipuum opus legale veleris legis. Jacobus vero per opera intelligit Evangelica et Christiana, quæ fiunt ex fide cl gratia Christi, ex quibus noa jiv-tificari tam Paulus quam fides docet.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc capite S. Jacobus a fide transit ad fidei doctrinam, puta ad magisterium; ac contentioni et ambitioni opponit sapientiam humilem et mansuetam. Primo, ergo taxat cos qui officium docendi ambiebant, quorum occasione in linguæ vitia excurrit, aitque linguam esse indomabilem, ignem omnia comburentem, adeoque universitatem iniquitatis. Denique, vers. 13, docet veram sapientiam discendi et docendi non consistere in contentione et zelo, sed in mansuetudine et pace.

i. Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam majus judicium sumitis. 2. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir; potest etiam frano circumducere totum corpus. 3. Si autem equis frana in ora mittimus ad consentiendum nobis, et omne corpus illorum circumferimus. 4. Ecce et naves cum maguæ sint, et a ventis validis minentur, circumferuntur a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis voluerit. 5. Ita et lingua modicum quidem membrum est, et magna exaltat. Ecce quantus ignis quam magnam silvam incendit ! G. Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Linguaconslituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus et inflamat rotam nativitatis nostra, inflammata a gehenna. 7. Omnis enim natura bestiarum, et volucrum, et serpentium, et cæterorum domantur, et domita sunt a natura humana. 8. Linguam autem nullus hominum domare potest : inquietum malum : plena veneno mortifero. 9. In ipsa benedicimus Deum et Patrem : et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt. 10. Ex ipso ore procedit benedictio et maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ita fleri, i 1. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem et amaram aquam? 12. Numquid potest, fratres mei, ficus uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. 13. Quis sapiens, et disciplinatus inter vos? Ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. l i. Quod si zelum amarum habetis, et contentiones sint in cordibus vestris : nolite gloriari, et mendaces esse adversus veritatem. 15. Non est enim ista sapientia desursum descendens : sed terrena, animalis, diabolica. 16. Ubi enim zelus et contentio : ibi inconstantia et omne opus pravam. 17. Quæ autem desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia el fructibus bonis, non judicans sine simulatione. 18. Fructus autem justiliæ in pace seminatur, facientibus pacem.

r.i». i. 1. Nolite flukes fieri magistri.— Græco *ne doctores fiatis*. *Magister* Latinis appellatur quilibet pradectus; unde vocatur magister niorum, magister equitum, magister navis, magister populi, id esi dictator, magister pecoris, id esi

pastor. Hinc magistrare csl regere, indeque nomen magistratus, ait Festus, l'nde *primo*, aliqui per magistros accipiunt Episcopos : Episcopus enim est *doctor populi*, ul ait Apostolus l *Tinioth.* in,2, <l. d. Nolite plures fieri Episcopi

ejusdem loci et urbis : una enim urbs unum poscit Episcopum, et unus Episcopus unam urbem ; sicut sponsus unam sponsam, et sponsa unum sponsum. Inde enim natæ sunt hœreses et schismata, ait S. Cyprianus, lib. I, cpist. 3 *ad Corneliū*, quod plures voluerunt esse Episcopi el Pontifices, ac consequenter « quod uni sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos iudex vice Christi cogitatur : cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas universa, nemo adversus sacerdotum collegium quidquam moveret. » El Lactantius lib. IV, cap. ult : « Bæresiarchœ, ait, augendis opibus et honoribus studentes, affectabant magnum sacerdotium, et a polioribus victi secedere cum suffragatoribus suis maluerunt, quam eos ferre pr.i positos, quibus concupierant ipsi ante preponi. » Huc accedit Thomas Anglicus, qui sic exponit, 7. d. Nemo in pluribus Ecclesiis velit esse magister, pluraquo beneficia consequi.

fraude. *Secundo*, planius et plenius, q. d. Nolite plures ambire cathedram doctorem, scilicet, nolite singuli e pluribus ambire magisterium, fierique magistri fidelium. Per plures enim intelligit singulos c pluribus, per syllepsin, qua uti pro multis ponitur unus, ut *Æneid.* 11 :

Armato milito comolcot,

id est, armatis militibus; ita vicissim pro ujo ponuntur multi ut *Æneid.* IX :

Vos, O Calliope, precor, aspirate canenti.

Sed dicit *plures* non singulos, quia plures concurrant et ambiabant magisterium, uti etiamnum concurrunt et ambiunt, q. d. Solent plures aspirare ad magisterium, illudque ambire : veto id fieri, quia pauci ad id a Prælati Ecclesia? destinati et auctorati sufficiunt : plures vero si flant, paucos impediunt, idque *primo*, quia in pluralitate semper est confusio. *Secundo*, quia inter plures facile irrepunt indocti, indiscreti, perversi, scandalosi. Rursum, inter plures levi de causa oritur ambitio et contentio, dum unus alium excellere vel suppressere satagii. *Tertio*, quia plures plura et diversa habent iudicia ; unde facile diversa et contraria docebunt, ex quo orientur lites et scandala. *Quarto*, quia inter plures facile inserit se aliquis heteroclitici et superbi cerebri, qui solus sapore, ac discipulos post se trahere sataget) ut novæscholæ, sententiæ et secke auctor et princeps habeatur; itaque h/rresim introducet, fielque hærciarcha. Uree enim ambitio impulit Simonem, Arium, Pelagium, Calvinum, Lutherum cæterosque Novatores, ad comminiscendum suas biereses, uti docet Tertullianus, lib. *De Prinscript. horret*, cap. XI.i, et S. Justinus, *Quast.* IV *ad Orthod.* Ende S. Augustinus in prologo lib. I *Retract.* : < Magistri, inquit, tunc plures fieli dicuntur, cum diversa et inter se adversa sentiunt : cum vero idipsum dicunt omnes, et verum dicunt, ab unius

veri magistri magisterio non recedunt. Offendunt autem, non cum illi multa dicunt, sed cum addunt sua : sic quippe incidunt ex multiloquio in falsiloquium. »

Occasio id scribendi Jacobo fuit ea quam dat Reda : « Multi, ait, fuere temporibus Apostolorum, qui descendentes de Judea Antiochiam, non bene eruditi in lege fidei, docebant credentes ex Gentibus debere circumcidi, el alios errores inducebant, de quibus in Actis Apostolicis loquitur Lucas. » Tales fuere Ebion, Cerinthus, Simon el similes, uti dixi *Actor*, xv. Rosee ergo vitandos docet S. Jacobus, aeque ac S. Paulus, *Act.* xx, 29 : « Ego sciò, ait, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se, » ut scilicet eorum vocentur magistri.

Alludit S. Jacobus ad illud Christi *Matth.* x x iif, G, ubi taxans arrogantiam Phariseorum : « Amant, inquit, primas cathedras in Synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus Rabbi : vos autem nolite vocari Rabbi. Unus est enim magister vester (Christus), omnes autem vos fratres estis, » 7. d. Ne arrogetis vobis honorem et titulum Rabbi pre Christo, imo excluso Christo, ut faciunt Pharisei, sed potius quasi discipuli unum magistrum Christum sectamini et nuncupate, ejusque, non vestra dogmata predicate, non tam quasi magistri, quam quasi Christi discipuli et praecones. Scripsit S. Augustinus lib. *De Magistro*, in quo docet non alium esse magistrum qui docet hominem scientiam ; quam Deum ; homines enim exterius tantum admonere, Christum vero interius docere veritatem. Dum enim loquimur et docemus, nos loquendo asserit « nihil aliud agere, quam commonere, cum memoria; cui verba inhærent, ea revolvendo facit venire in mentem res ipsas, quarum signa sunt verba. » Unde sic concludit : « Ego vero didici admonitione verborum tuorum, nihil aliud verbis quam admoneri hominem, ut discat, et perparum esso quod per locutionem aliquanta cogitatio loquens apparet. Utrum autem vera dicuntur eum docere solum, qui se intus habitare, cum foris loqueretur, admonuit. Quem jam favente ipso tanto ardentius diligam, quanto oro in discendo provector. » Idem, semi. 122 *De Diversis*, cap. 11 : « Tutius est ergo ut ei nos qui loquimur, et vos qui auditis, sub uno magistro condiscipulos nos esse noverimus : omnino tutius est et hoc expedit. ut nos non tanquam magistros, sed tanquam condiscipulos vestros audiatis. » Hinc lucratici volentes esse magistri, ab uno magistro Christo desciverunt. « Cum enim Phryges aut Novaliani, aut Valentiniani, aut Marcionike, aut Anthropani, seu quilibet alii nominantur, Christiani esse desierunt, qui Christi nomine amisso, humana aut externa vocabula induerunt, » ait Lactantius, lib. IV, cap. ult. Tales fuere qui se superbe Gno-

Eticos, id eat, scientes omnia, indigitarunt, teste Clemente Alexandrino, lib. I *Pciday*. cap. vi. linquo Jacobus hic tantum vetat docendi ambitionem, præsoliim juvenum et indoctorum, qui prius docere volunt quem discere, et ut sint doctores dedignantur esse discipuli : in quos invelatur S. Hieronymus, opfel. *ad Paulinum*, sium'.pie docet tutius esse discere quam docere, juxta illud *Psal.* L, 15 : « Auditui meo dabis gaudium et imitaiin. » Vide quæ contra ambitionem dixi I 77-moth. in, 1.

A. Jaco- Quare inepte hanc Jacobi sente d am h eretici
bni torquent contra Academiās, coi 'uquo gradus,
graduī quasi Jacobus velet creari Baccaluureos, Licentia-
ich.hs- tos, doctores; cos enim non plus prodesse Uccio-
sim quam diabolus, asseruit Wiclof, teste Pra-
teolo; et Andræas Carolstadius ex Doctore factus
pistor, calhedræ Willembcrgieæ, in qua docto-
randi stabant, inscripsit: « Notile vocari magistri,»
quod legens Lutherus dixit, hac Christi el Jacobi
sententia non aliud sanciri, quam ne quis novum
dogma excogitet et doceat, uti refert Cocblæus in
Gestis Lutheri. Inepte, inquam. Nam Paulus fuit
doctor Gentium, ailque Deum in Ecclesia posuisse
doctores *Ephes.* iv, II, et tales in schola Alexan-
drite, fuerunt Clemens, Orígenes, Iloradas, Pan-
tenus, Dionysius, Theonas, Achilles, etc., ac si-
miles Parisiis Carolus Magnus instituit, quos se-
cuti sunt Albertus Magnus, Alexander Vlensis,
S. Thomas, S. Bonaventura, qui et doctoratus in-
signia susceperunt. Vide Middendorpmm, lib. *De*
Academiis, et decreta *Dc magistris* in Synodo Vien-
nensi. Basileensi, Lateranensi et Tridentina. De-
nique Nazianzenus, orat. I *in Julianum*; S. Augus-
tinus, lib. XVIII *De Civit.*, cap. v, et passim vete-
res taxant Julianum Apostatam, quod vetuerit
Christianos docere, ut arma iis eriperet, quibus
gentilismum suum destruebant.

Mystice S. Augustinus in *Psal.* exuv : a Breve,
ait, magisterium est, ut semper laudes Deum, ve-
roque cordo non falso dicas : Benedicam Domi-
num in omni tempore : semper laus ejus in ore
meo. Breve mysterium (alias magisterium) est,
scilicet ut noveris eum misericorditer dare cum
dat, misericorditer auferre cum tollit : nec te cre-
das a misericordia ejus derelinqui, qui tibi aut
blanditur dando no deficias, aut corripit exaltan-
tem no pereas. Sive ergo in ejus donis, sive in
ejus flagellis, lauda cum. Laus flagellantis medi-
cina osi vulneris. »

Scientes quoniam gríviüs judicium sumitis .—
Græce Xr.y:p.iôx, id est, *sumemus*, scilicet nos ma-
gistri, q. d. Magisterium est Xtjxux, id est, onus
el pondus, quod quis imprudenter in humeros
assumit, nisi a superiore imponatur. Dat causam
cur magisterium potius fugiendum sit, quam am-
biendum, quia scilicet magistri apud Christum
judicem gravius et severius judicium et condem-
nationem subibunt, (piam discipuli, si arrogantes
gloriam capient, aliosque contemnant, aut si mala

doceant, v) I male vivant : magistri enim discipulis
prælucere debent non tantum verbo, sed et exem-
plo. Unde caule monet S. Augustinus, lib. *De Por-*
Ioribus, cap. X : « Ne lacereris a spinis, id esi, ne
ficta imiteris malorum; lege uvam inter spinas
pendentem, sed de vite nascentem. Ad te perveniat
botri alimentum, spinis servatur ignis tormen-
tum..» Idem, traditu 40 *in Joan.* « Botrum carpe,
spinam cave : doctrina vera per malos, palmes
in sepe : botrum inter spinas caute lego, ne dum
quuris fructum, laceres manum, et cum audis
bona dicentem, ne imiteris mala facientem. » Auc-
tor Imperfecti apud S. Chrysostomum, fcooi. 43 :
a Numquid, inquit, propter terrain vilem pretio-
sum aurum contemnitur? Non : sicut aurum eli-
gitur, et terra relinquitur, sicci vos doctrinam
accipite, d mores relinquite, n Et nonnullis inter-
jectis : « Apes, ait, flores colligunt, herbas relin-
quunt; sic d vos flores dodrinæ colligite, el con-
versationem relinquite. »

Porro magnum, inquit Hugo, est judicium, si
magister sil ihlhteatus; majus, si immorigeralus;
maximum, si deficiens in utroque, quod Sapiens,
cap. vi, 6, durissimum asserit fore ei qui præest.
Quocirca formidabile est quod scribit S. Chry-
sostomus, homd. 3 *in Acta* : a Non temere dico,
sed ut affectus sum ac sentio : non arbitror inter
sacerdotes mullos esse qui salvi fiant, sed mullo
plures qui pereant. Quod alii peccant, sacerdoti
imputatur. Si vel unus lanium decedat non ini-
tiatus, nonne totam ipsius subvertit salutem?
Etenim si unius animæ salus tanti est, ut ob hanc
Filius Dei fieret homo, tantaque pateretur, perdi-
tio cogita quantam conciliabit pœnam? Quod si
quis ob hominem in hae vita perditum morte
dignus est, quanto magis ille?»

Kecte itaque monet Imperator, lib. *Si quem-*
quam, cap. *Dc Episcopis et Clericis*: <Tantum ab
ambitu debet esse sepositus, ut quæratu cogem-
dus rogatus recedat, invitatus effugiat. Profecto
enim indignus est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus
invitus. »

2. In multis emm offendimus (græce xraíqMy, id
est, *cadimus* omnes, — turn verbo, cum alios do-
cero volumus, de quo proprie hic agitur; tum
exemplo, <I. d. Cum quisque, etiam sibi soli et
Deo vivens, in multis offendat, sane imprudenter
ambiet cpiis aliorum magisterium, eum in eo in
longe pluribus sil offensurus, de quibus in Dei
judicio exactam rabonem est redditurus. Audi
S. Augustinum, serm. 122 *De Diversis*, cap. n :
« Videte, quia sollicitudo nobis imposita est, ubi
dicitur : Nolite plures fieri magistri, in nullis
enim offendimus omnes. Quis non contremiscat
eum Apostolus dicat, omnes ? etc. Oportet ergo
vos esse non solum loquenlium auditores, sed Ū-
menlium miseratores : ut in eo quod verum di-
cimus, quoniam verum a veritate est, nonnos,
sed ipsum (verum ut veril dem, quæ est ipso Deus)
laudetis : ubi autem sicut homines ufl/ndimus,

cuindem ipsum pro nobis oretis.» Hoc est quod ait Ecclesiastes, cap. vii, 21 : «Non est homo justus in terra, qui faciat bonum et non peccet ;» et Proverò. xxiv, 18 : «Septies enim cadet justus, et resurget. » Unde Clemens Alexandrinus, 1 *Pæday.*, cap. n : « Nil omnino peccare, inquit, proprium est Dei. » Clare vero S. Joannes, *epist.* I, cap. I, vers. 8 : « Si dixerimus, ait, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est; » et S. Paulus, I *Cor.* iv, 4 : « Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum.» Inde S. Gregorius, XXIV *Moral.*, cap. vii vel xvi : « Quid ergo, ait, facient tabulae, si tremunt columnas? Aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si hujus pavoris turbine etiam cali quatiuntur?» Quocirca singulariter ex praecepto Christi quotidie oramus: « Dimitte nobis debita nostra;» idque vere, non ex ficta humilitate, ac in persona propria, non aliena, ut contra Pelagium definit Concilium Milevitanum, *can.* 6.

Itaque de fide est, hominem justum non posse, etiam cum auxilio speciali, quod ordinarie confertur, sine singulari privilegio omnia peccata venialia ad longum tempus evitare. Ita definit Concilium Tridentinum sess. IV, can. 23 : «Si quis, ait, hominem semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.» Ubi nota *primo*, posse hominem justum carere omni omnino peccato ad tempus, v. g. cum baptizatur, cum de omnibus ex toto corde conteritur et confitetur, cum indulgentiam plenariam consequitur, etc. Sed non potest per omnem vitam, ut volebant Pelagiam, imo nec ad longum tempus se continere ab omni peccato veniali.

e Ratio est, quia auxilium omne gratiale quod iŒDeus ordinarie confert, non tollit concupiscentiam, ut patet in S. Paulo, *Rem.* vii, et II *Cor.* xii, 9. Ac proinde non impedit omnes in idus rationem prevenientes quibus rapimur in illicita. Motus autem hi concupiscentiæ varii sunt, et pene innumeri, ac dum unum superamus, exurgit et quasi ebullit alius et alius quasi continue. Ubi cumque autem sunt tales lanique motus ad peccatum illices, fieri moraliter nequit, ut spectata humana infirmitate aliquando non peccetur venialiter. Nam si vel parum quis negligens in uno fuerit, illico est peccatum veniale, non est autem humanæ industriæ, istam extremam diligentiam et vigilantiam in omnibus animi motibus præstare. Ergo moraliter fieri nequit ut per auxilium speciale ordinarium, quod etiam sanctissimis confertur, homo evitet in tota vita, imo ad unum annum omne peccatum veniale. Minima enim negligentia sufficit ad peccatum veniale, quia non requirit perfectam deliberationem, aut advertentiam. Sic impossibile est, ut quis opus aliquod magnum conscribat vel imprimat, aut navim, domum, templum edificet; et nullum, ne minimum

quidem errorem committat; quia impossibile est ut mens humana ad omnia etiam minima vigil excubet, vigilque consistat. Unde illud: «Quandoque bonus dormitat Homerus. » Sicut ergo facile in cithara chorda aliqua per longum tempus laxatur, facitque dissonantiam: ita et in homine contentio animi diu durare nequit, quin se remittat clin aliquo hallucinetur. Rursum, sicut qui in Alpibus per montes asperos et saxa nullis diebus incedunt, impossibile est ita semper esse cantos, ut aliquando in aliquod saxum non impingant et offendant: sic homini inter tot lapsuum occasiones et scandala, aliquando non impingere et offendere moraliter est impossibile. Licet enim singuli actus et lapsus sint liberi, idcirco in hominis potestate sit eos evitare, tamen omnes simul sumpti non ita sunt in hominis potestate, ut omnes vitare possit. Libertas ergo est singulorum, necessitas vero peccandi aliquando, est omnium copulatio et simul sumptorum. Denique peccatum veniale non tollit justitiam, aut gratiam Dei, sed cum ea consistit, etque quasi nævus in facie pulchra : unde pariter non impedit, quominus justus censeatur implere legem juxta possibilitatem hujus vitæ. Prælor enim, et multo magis Deus, non curat errata minima, ut ob ea graviter indignetur, hominemque odio prosequatur et morte puniat.

Dices : Si homo tantummodo moraliter hanc a lapsu veniali immunem integritatem præslare non potest, physice tamen potest, ergo non est ei ab solute id impossibile; ac proinde fieri poterit, ut aliquis in toto genere humano, per auxilium Dei commune vitet omne peccatum veniale. Respondeo : Cum dicimus hominem moraliter hoc non posse, non sic intelligimus, quasi aliquo modo, raro tamen, aut non nisi cum summa difficultate fieri possit, ut homo omne omnino peccatum caveat; sed quia non caret potestate intrinseca, puta liberiate et voluntate physica, quæ secundum se cum Dei gratia sufficiens est ad hoc præstandum : hæc tamen tot difficultatibus et mutationibus est obvallata, ut speciata humanæ fragilitatis conditione nunquam possit reduci in actum; et ideo dicimus moraliter hoc esse impossibile, physice tamen possibile, uti recte docet Andreas Vega, lib. XIV in *Condi. Trident.* xxv.

Si quieras, an justus cum auxilio speciali non possit vitare saltem omnia peccata venialia ex genere, quæ plena deliberatione committuntur? Respondet Durandus in II, disti, xxviii, *Quæst.* III, num. 8, id fieri posse; idque non est improbabile, si de aliquo viro sanctissimo loquamur, ut de S. Joanne Baptista, qui nunquam videtur dixisse verbum otiosum. Unde de eo canit Ecclesia, quod a puero iverit in desertum, « ne levi saltem maculare vitam fame posset. » Idem forte dici posset de S. Paulo primo cremila et Antonio, eos ad aliquot annos hæc vitare potuisse : licet de lota vila non ausim id affirmare; facillime enim tanto

tempore contingit ulicjuis lingua» vcl phanl.isiæ cl menti* lapsus, uti docet hic S. Jacobus. Ila ohm sensit docuitquenoster Lesslus in tract, *de Gratia*.

M nil. Moraliter hæc peccandi necessitas est materia ui. ne- prdfundæ humilitatis, acuitane hominis vigilan- i ccandi tiara, studium et luctam, ut quam minime pec- himiut cel, atque ideo eam in justo permittit Deus, uti h”ml’ S. Paulus ait sibi stimulum carnis relictum, ne magnitudo revelationum eum extolleret, cl virtus divina in ejus infirmitate perficeretur, II Cor. xn, 9. Ille ergo Jcbusæus in came nostra habitans, subjugari potest, cxliipari non potest, sicut oliin idem relictus fuit a Deo Hcbræis, ut in eo experiretur Israelera, Judie, ii, 22. Hic rursum monet nos misereri aliorum, cisque qui nos offenderunt, facile darc veniam, nipote conscios fragilitatis tam nostr®, quam alien®, ac pariler peccantes corripere in spiritu lenitatis, *Galat.* vi, 1. Undo S. Augustinus, lib. II *De serm. Domini in inonte*, cap. XX, hunc corripiendi modum præscribil, ut corripiens consideret an aliquando idem vilium habuerit, an non : a Si non habuit, cogitet se hominem esse, habereque potuisse; si habuit et non habet, tangat memoriam communis fragilitas, ut objurgationem non odium, sed misericordia præcednt. Si est in eodem vitio, non reprehendat, vel objurget, sed congemiscat cl ad pariter cavendum invitet. « Hinc de S. Francisco nullisque aliis Sanctis legimus, quod assidue se vocarint peccatores, el quidem masinios, adooque noster Franciscus Borgia suis eplslolb non aliud subscribebat, quam «Franciscus peccator,» uti refert Bibadencira in ejus Vita. De aliis legimus cos optasse liberari hoc exilio, et transire ad Christum, ut hanc eum offendendi miserabilem necessitatem evaderent.

Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est Yin. — Didymus id accipit de verbo interno cordis, non externo oris ; qui enim, inquit, habet veritatem sensus de rebus quæ sunt, is inoffensibile habebit verbum : atque perfectio consistit in moderatione et fræno non tam verborum, quam cogitationum et passionum. Verum hoc symbolicum est. Agit enim Jacobus de usu et vitio linguæ, ut palet ex sequent.; perpetua enim linguæ moderatio effectus et signum certum est moderationis cogitationum et passionum. Qualis enim est vita, talis est loquela. Inde Hugo Victorinus, annoi, in cap. xiti episl. *ad Doman.*, docet in moderatione linguæ non tam consistere perfectionem, quam cumulum perfectioni* : sicut senem vocamus, qui centesimum annum agit ; et si enim solus centesimus non inducat senium, tamen id facit, si jungatur caderis præcedentibus.

Offens Talem virum quasi vix inveniendum requirebat fuiiir /c^p. XIX, vers. 17 : « Quis est qui non de- ma, uu-liquirit in lingua sua?» Kalio est, *prima*, quia f inter vilia corrupt® naturæ human® unum non Pruni, minimum est innata loquacitas, ut quod cupit et concipit, hoc proloqui gestiat; uti videre est in

pueris et mulieribus : hanc autem, quia innata et quasi naturalis est propensio, compescere et regere est difficillimum. «Ex abundantia enim cordis os loquitur,» *Matth.* xn, 34.

Secunda, quia lingua vicina est cerebro, os Sec< i > phantasiæ, ut quod illa cogitat mox derivet in os, et in verba effluat : quare nisi phantasiam regas (quod c4 perdifficile), linguam non rexeris ; verbum enim oris est partus verbi mentis ; sermo est fructus cogitationis, imago cordis, index sensorum animi. Hinc Socrates dicebat : «Loquere, adolescens, ut te videam. » Unde Psalles, *Psalm.* XXXVIII, 1 : « Dixi, ait, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea.»

Tertia, quia magna rerum cl circumstantiarum TertU omnium circumspectione opus est in loquendo, ut dicas accommodate loco, tempori, personis audientibus, ne quem offendas. Hæc autem circumspectio actus est inagnæ prudenti® el perfectionis, ac viribus naturæ in omni sermone longo tempore prtslari nequit, sed ad id gratia Dei singulari opus est. Quocirca vere S. Augustinus, epist. 7 *Ad Marcellinwn* : « Quamvis, ait, Tullius (ut scribitur) nullum verbum unquam emiseric, quod revocare vellet, hæc tamen laus credibilior est de nimium fatuo, quam de sapiente perfecto. »

Quarta, quia homo pronus est ad se laudandum el aliis detrahendum : item ad adulandum, simulandum, fallendum, mentiendum : rursum a«l loquendum curiosa, fabulosa, otiosa cl superflua, cuin tamen Christus edicat *Matth.* xn, 36 : « Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod oculi fuerint homines, reddent rationem de eo in dic judicii.

Hoc est quod pronuntiat Sapiens, *Prov.* xn, 1 : « Hominis est, præparare animam ; et Domini, gubernare linguam. » Hoc orat Psalles, *Psalm.* cap. ext, vers. 3 : «Pone, Domine, custodiam ori meo, cl oslium circumstanti® labiis meis, ut non declinem in verba inalili® ad excusandas excusationes in peccatis. » Quocirca unus e Seraphim calculo ignitu adussit labia Is&iæ, ut expurgata discerent reda cl ignita loqui, *Isaiæ* vi. Idem viderunt Gentiles. Interrogatus Aristoteles apud Stobæum, *serm.* 33, quæ res homini esset difficillima? respondit : a Silere tacenda.» Longius progressus est idem Aristoteles apud Antonium in *Melissa*, I part., *serm.* 73, tom. I *Bibliotheca:SS. Patrum*: cum enim ex eo quæreretur, quisnam posset arcanum sibi creditum continere : a Qui carbonem, ait, ignitum lingua relinere potest. » Consentaneæ referi Cicero, lib. II *De Orat.*, Ennium dicere solitum flammam a sapiente facilius ore inardente opprimi, (piam bona dicta teneat.

Atque hæc Philosophorum apophthegmata illustant illud *Ercli.* .vix, 12 : « Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti, » id est, qualis impressa fugax laurus bipenne, vulnus et telum ferens (ut loquitur Seneca in *Ilrcule l:u-*

*rente, aci» in), acerbissime saucius cœhim horrido mugitu complet, donec adactum ac penitus infixum venabulum excutiat : sic stultus, quoad verbum sibi creditum effutiat instar parturientis, aut hausto veneno nauseantis (quas etiam similitudines usurpat ibi Spiritus Sanctus), nulla capit intervalla requietis. Ergo tam impotenti bellum franum rationis injiciendum est, *Eccli.* x x v i i i, 30 : «Facito frano* ori tuo rectos, el attende ne forte labaris in lingua. *Puilm.* xxxvni, 2 : « Posui ori meo custodiam, » hebraico *framum*.*

sr«>- Porro ratio et modus dirigendi linguam non d • offendat, est silentium. Vis discere loqui? sile, et •rtbqiü. jn sj|cnj;0 C0gi(a qn;d et quomodo sit loquen-

dum. Ilac de causa in omnibus Religionibus tanta est disciplina et cura silentii, quod id ad cavendum offensas et ad cordis puritatem ac innocentiam sil utilissimum, imo necessarium. Itali prudenter suis hoc proverbium occinunt : *O li, vedi et taci, se voi vivere in pace*, hoc est, Audi, vide et tace, si vis degere in pace.

Flr,npix Lege Vitas Patrum, et innumeris exemplis id ita esse deprehendes. Inter alios eximius fuit Abbas l'ambo, qui suo silentio eo perfectionis pervenii, ut in morte protestatus sit nullum sibi verbum unquam excidisse, cujus se pœnilerot. Rudis enim cum esset, ait Socrates, lib. IV, cap. xvm, magistrum adiit, a quo audiens primum verbum *Psalm.* cxxxviii : « Dixi : Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea, » secundum audire noluit, sed discedens dixit : « Unus hic versus satis est, si modo eum reipsa et opere discere potuero. » Cumque post sex menses rogaretur a magistro, cur ad se tanto tempore non rediisset? respondit se versum Psalmi nondum reipsa didicisse. Post phires annos rogatus an eum didicisset? ait se decem et novem annis integris vix didicisse eum opere explere. Quocirca moriens, inquit Palladius in *Lausiaca*, cap. X, dixit : «Non memini me ab aliquo panem gratis datum comedisse, nec me in hanc horam pomitet alicujus sermonis quem dixerim; et sic ad Deum recedo, ut qui nec pius quidem, nec religiosus esse coeperim, n Subdit Palladius, « quod nunquam de sacra Scriptura, vel de re aliqua interrogatus statim responderit, sed dixerit : Nondum inveni quod respondeam. Prateribant tres menses, et non dabat responsum, dicens : Nondum comprehendi. Tam considerate ex Deo dabat responsa, ut a Deo cum omni metu omnes acciperent : dicebatur enim hanc virtutem supra magnum Antonium et super omnes Sanctos exercuisse, nempe ut esset in loquendo accuratus et perfectus. »

Similis fuit Arsenius, olim praeceptor Arcadii et Honorii Imperatorum, qui eorum iram declinans abiit in eremum, audiitquo ab angelo : a Arseni, fuge, tace, quiesce, h.cc sunt principia salutis : » quæ in praxin redigens, vir mira sanctitatis evasit. Similis fuit Evagrius, qui a quodam sene

dogma salutis poscens dicensque : « Dic mihi, Abba, sermonem quo salvus fiam, n ab eo audit : a Si vis salvari, (piando ad aliquo iu vadis, non prius loquaris antequam te illo inquirat, n Ita habetur in Vitis Patrum, lib. V, cap. x *De discretionem*, num. 19.

S. Antonii monitum salutis fuit : « Contine linguam et ventrem. » Alius senior in Vitis Patrum cos qui linguam non continent, vocabat « stabulum sine janua : quia quodciimque cis ascendit in cor, id ore loquuntur, » Ibidem Abbas Sisois ait : « Triginta annos non deprecor Deum propter peccata, sed orans hoc dico : Domine Jesu Christe, protege me a lingua mea. Et usque nunc per singulos dies corruo per ipsam et delinquo. » Ibidem Abbas Hyperichius ait : « Monachus qui non retinet linguam in tempore furoris, neque passionum corporalium retentor erit aliquando, v Et Abbas Lucius cuidam volenti peregrinari ait : «Si non tenueris linguam luam, ubicumque perrexeris, non eris peregrinus; sed refrana hic linguam tuam, et eris etiam hic peregrinus. »

Abbas Agalho per triennium lapidem ore gestavit, ut coactus disceret silere; idque ita didicit, ut postea, cum vellet loqui, vix posset.

Idem viderunt Gentiles. Hesiodus apud Pititarchum in *Lacon.* :

Optimus, *ait.* est homini linguæ thesaurus, et ingens Gratia quæ parcis mensurat singula verbis.

Anacharsis rogatus quid in homine esset optimum et pessimum? respondit : « Lingua, » teste Laertio, lib. I, cap. ix. Ægyptii sacrificantes Harpocrati, deo silentii, clamabant : « Lingua fortuna, lingua dæmon, » teste Plutarcho, lib. *De Iside*.

In multiloquio enim non deest peccatum. Quocirca S. Augustinus, prooemio in lib. *Detract.*, testatur se libros *Retractionum* scribere, ut multa loculus male dicta castigaret. «Neque enim, inquit, ea reprehendere deberem, si dicere debuisssem : sed qui primas non potuit habere sapientii®, secundas habeat paries modesti® : ut qui non valuit omnia impenitenda dicere, saltem pœniteat quæ cognoverit dicenda non fuisse. » Ex mox : « In multis enim offendimus omnes. Si (jyiis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Ego mihi hanc perfectionem nec nunc arrogo, cum jam sim senex, (pianto minus cum juvenis coepi scribere, vel ad populos dicere : tantumque mihi tributum est, ut ubicumque me præsente loqui opus esset ad populum, rarissime tacere, atque alios audire permitterer, et esso velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. »

Potest etiam fileno circumduche (Syrus sub*jicere et in servitutem redigere*) totum corpus. — Grace Juvari, id est *potens*; sed eodem redit sensus, *q. d.* Sicut qui framat os equi, per illud franat, regii et circumducit quoàumquo vult totum corpus equi, totumque equum : ita qui franat os et

linguam, potest frenare, regere, et quocumque libuerit gyrare et circumducere totum corpus. Aliqui per corpus accipiunt corpus peccati, puta congeriem vitiorum, quæ quasi totum quo Idam corpus ex variis speciebus et actibus peccatorum, quasi partibus et membris conitatur et integratur, uti docet Cassianus, *Collât.* XII, cap. i et n. Alii per corpus accipiunt congeriem passionum, quæ ex ira, odio, spe, metu aliisque passionibus integratur : passionibus enim sunt quasi equi indomiti, qui frenis domandi et circumducendi sunt. Ita Origenes, hom. 15 in *Josuc.* Tertio, alii accipiunt corpus actionum omnium, q. d. Qui frenat regitque linguam, potest pariter frænare et regere passiones motusque animi, atque actiones omnes. Nam, ut ait S. Augustinus, serm. 17 De Fertis *Apostoli* : a Ream linguam non facit nisi mens rea. » Quarto, genuine et proprie, <l. d. Qui frænare novit linguam, hic perfectus est vir, ideoque frænare potest cætera corporis membra, omnesque actiones et motus moderari et componere ad leges modestia) et virtutis. Causam cur perfectus sit paulo ante dedi.

V n. a. 3- Si autem. — Legit Interpres cum nonnullis il xal; jam plures legunt ífi, vel id est, *ecce vidi* : illud enim mox repetiit Jacobus in altera navium similitudine, dicens : aEcce(tfw) et naves,» etc. Aliqui pro *si* legunt *sicut*. Est ananlapodoton, deest enim altera pars comparisonis, quam ita supplet et explet Beda, q. d. Si equum fræno in os misso regimus : ergo multo magis decet hominem franando os et linguam, totum corpus, omnesque actiones suas regere et moderari. Aut, ut Gagneius, si autom in ora equorum írtenos mittimus, omne illorum corpus circumferimus : ita qui lingua) frana imponit, quoquo vult eam agit, nec sinit precipitales ferri. Verum hæc suppletio nimia est, nimisque nulla subaudit et supplet. Quare tam hujus, quam sequentis de navi similitudinis redditionem et comparisonem explet Jacobus, cum post utramque subdit : a lia et lingua modicum membrum est, et magna exaltai. » Id ita esse patet ex textu Greco. Jacobus Siliim duplici similitudine declarat quanti momenti sit frenare linguam : prior petitur ab equis, posterior a navibus, q. d. Sicut equos licet generosos, fortes et indomitos frummo in os misso domamus, gyramus et flectimus quo volumus; rursum, sicut clavo modico navim vastissimam dirigimus quo volumus : ita pariter si lingua, quæ modicum est membrum, frenum injicias, frenabis et reges totum corpus nimumque hominis. Aut certe dicendum est H autem poni pro enim, ut et alibi fit. Inde Syrus vertit, *ecce enim*; et Hugo, *quia si*, ut det causam ejus quod dixit : « Potest ollam fræno circumducere totum corpus, » quia scilicet simili modo si in equorum ora mittamus frenum, totum corpus eorum circumducimus. Ita Franciscas Lucas in *Notationi** Mitad hunc locum. Hinc illa Theophrasti gnome

apud Laertium, lib. V, cap. n : « Fidendum est magis equo effreni, quam verbo incomposito, » q. d. Ab hoc plus periculi est, plusque noxæ, quam ab equo effreni. Perstat Jacobus in similitudine equi fræno redi, quam quia paulo ante verbo innuerat, hic fuse et clare explicat et pertractat, docetque non tantum linguam esse frenandam, sed et ipsammet esse frenum, quo frenantur omnia membra totumque corpus, q. d. Quod frenum est equis, hoc est hominibus lingua : sed freno reguntur, diriguntur et circumflectuntur equi ad sessoris arbitrium : igitur et lingua Dei timoris et amoris proximi legibus coercita et temperata, omnes facultates et actiones humanas, tam corporis quam animi, in suum finem moderabitur, diriget et perducet.

AN CONSENTIENDI! (xpXTG «liBwteî, id est fidei obediendum, hoc est, ad obedire faciendum; est hebraïsmos : ponitur *ral* pro *hiphil*, scilicet verbum neutrum pro activo) illos xobis. — q. d. Fræno facimus equos indociles dociles, indomitos domitos, inflexiles flexiles et ductiles, ut nobis per omnia obediant, juxta illud Ovidii, IV *Tristium*, eleg. 6 :

Tempore parel equo» lentis animosus habenis,
Et phcido duros accipit ore lupos.

Hinc Cassiodorus in *Psalm*, xxxi, « frænum, » censet dici a « fero (id est, equo) retinendo : ferum quippe antiqui caballum dixerunt, » licet alii a frangendo dictum putent, quod equorum ora frangat.

Et omne coures illorum circumferimus, — piracum, id est, *circumagimus*. Ratio est, quia dum sessor fræno regit os equi, regit pariter totum equi caput ejusque phantasiam : hæc autem regit totum equi corpus, omnesque ejus affectus, motus et gressus; equus enim per omnia phantasiam suam sequitur, coque fertur, quo illa eum ducit. Simili modo frenando linguam per continentiam, frenamus pariter caput nostrum, ejusque phantasiam, mentem et voluntatem, quæ refrenata frenat pariter totum corpus, omnesque ejus motus et actus : tum quia omnium idem est frænum, scilicet continentia, quæ si partem frenet difficillimam, puta linguam refrenet, facile cætera membra minus rebellia et difficilia frenabit; tum quia lingua frenari nequit, nisi prius frenetur pronitas et aviditas loquendi quæ est in phantasia et appetitu : franala autem phantasia et appetitu, frenantur omnes actiones et motus qui ab iis manant; tum denique quia lingua vicina est cerebro, in quo residui uti phantasia et appetitus, sive et vis motiva totius corporis per nervos, musculos et spiritus quos ex se in reliqua membra derivat et transmittit. Refrenata ergo lingua, refrenatur pariter cerebrum, ejusque phantasia, appetitus et vis motiva, omnesque nervi, muscoli et spiritus molivi.

Mystice, equus est corpus hominis; sessor est

Christus, qui illud sua gratia franai et regit, ila S. Joannes, *Apoc.* vi, 2 : « Ecce, ait, equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret. » Hic equus sunt Apostoli, sessor est Christus, qui per eum vicit et subegit lotum orbem. Equus ergo notat Apostolorum erga Christum *primo*, obedienciam; *secundo*, patientiam laborum; *tertio*, alacritatem; *quarto*, ferociam contra dæmones, infidelitatem et peccata; *quinto*, velocitatem in evangelizando; *sexto*, quod Christum Christi-que nomen et regnum per totum orbem portarunt. Vide ibi dicta. HmcS. Chrysostomus, hom. 52 in *Malth.*, linguam nostram vocat regium equum, quem si francs, gradarium efficies, dignumque cui insideat et inequitet Christus. S. Ambrosius, lib. IX, in cap. xix S. *Lucæ*, vers. 30, quærens cur Christus asina in die Palmarum vehi, itaque Hierosolymam ingredi voluerit, respondet : « Non, inquit, mundi Dominum forensi specie gestari dorso asinæ delectavit, sed ut latento mysterio, penetralia nostra mentis insterneret, et in secretis animorum interiore consessu mysticus vector insideret, quasi quodam corpore divinitatis infusus, regens mentis vestigia, lasciviam carnis infrænans, ut ductu pietatis assuetum populi Gentilis edomaret affectum. Felices illos, qui talem internis renibus recepere vectorem. Felices plane illos, quorum ora ne multiloquio solverentur, verbi coelestis habena restrinxit. Quæ est ista habena, fratres? Quis me doceat quemadmodum ora hominum aut restringat, aut solvat? Monstravit mihi habenam illam qui dixit : Ut detur mihi sermo in apertione oris mei. Sermo ergo habena est, sermo stimulus est, et ideo durum est tibi adversus stimulum calces mittere. Docuit igitur hic non operire ora, stimulum perpeti, jugum ducere. Doceat et alius lingule retinacula pali. Ilarior enim licendi virtus est, quam loquendi. Doceat plane ille, qui velut mulus adversus dolum non aperuit os suum, paratus in flagella, et verbera non recusans, ut esset pia sessio I' »

Nota hic *primo* : Sicut frano domantur equi, cameli, ursi, aliaque animalia fera et indomita, juxta ill.al Martialis, lib. I, *epigram.* 105 :

Picto quod juga delicati collo
Pardus susbnel, improbaque tigres
Indulgent patientiam tlagello :
Mordent aurea quod lupata cervi,
Quod frænis Libyci domantur ursi
Et quantum Calydin tulisse fertur.
Paret purpmeis aper capistris :
Turpes eueda quod trahunt bisontes.

Ita nulla est lingua, phantasia et cupiditas tam rava et vehemens, quæ non Christi gratia et continentia domelur, cicuretur, jugumque rationis et spiritus divini subeat. Hoc est quod monet *Eccli.*, cap. xxviii, vers. 29, dicens : « Aurum tuum et argentum tuum confla, et verbis luis fa-

cito stateram, et franos ori tuo rectos, » Quæ verba explicans S. Ambrosius, lib. I *Offic.*, cap. m : « Possessio tua, ail, mens tua est; aurum tuum, cor tuum est; argentum tuum, eloquium tuum est, etc.; jugum sit verbis tuis et stateri, hoc est, humilitas atque mensura, ut lingua tua menti subdita sil. Restrungatur habenæ vinculis : franos habeat suos, quibus revocari possit. Ad mensuram sermones proferat, libra examinatos iustitiæ, ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus. Hæc si custodiat aliquis, fit mitis, mansuetus, modestus. »

Porro Philo, lib. *Quis divin, rerum hæres*, sub initium, frænum linguæ asserit esse meditationem rerum divinarum. Idem alibi : « Qui, ait, narrant quæ non decent, non eloquentiam ostentant, sed silendi impotentiam. »

Nola *secundo* : Sicut equus franalur et frano Fr*»n«
inhibetur cum dolore, ideoque frænum a fran-^laH>

gendo ore dicilur, uti jam indicavi: ita et linguæ vis inferenda est per silentium et continentiam, cum dolore. Unde Seneca, lib. IV *De Denef.*, cap. xxxvi : « Ecce, inquit, ut doleas, ut postea consideratius loquaris, quod dicere solemus, lingua* lium, » id est, linguæ vinculum et retinaculum, v. g. capistrum (quo equorum mordacium os et labra claudi et constringi solent) a dabo. » Voluptas enim, aviditas et quasi pruritus loquendi quæ vidimus, audivimus aut scimus, adeo nobis innata est, ut sine dolore inhiberi nequeat. Multis enim prurit lingua ad loquendum magis, quam mens ad cogitandum, aut manus ad operandum. Quocirca sapienter S. Gregorius, lib. V *Moral.*, cap. xi, alias xu : « Boni viri, inquit, frano consilii retinent præcipitationem verbi, et caute considerant ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Unde bene per Salomonem dicitur : Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum. Aqua quippe dimittitur, cum linguæ fluxus effranatur : sed dimissor aquæ, caput jurgiorum efficitur, quia per linguæ incontinentiam discordiæ origo propinatur. Igitur sicut pravi in sensu leves sunt, ita in locutione præcipientes, et reticere pertractando negligimi quæ loquantur ; sed quod levis concupiscentia concipit, levior protinus lingua prodit. »

Nola *tertio* : Sicut sessor laxando frænum et calcaribus stimulando equum incitat ad cursum, ita pariter Christus jubet incilalque suos præcones et fideles, ut tempore congruo loquantur, ac fidenter et animose prædicent, moneant, carpant vitia hominum. Quocirca rogandus est ut mittat in nos Spiritum Sanctum, qui linguas igneas et Seraphicas nobis indat, quibus tum ejus magnalia celebremus, omnesque ejus amore accendamus ; tum Deum fidenter et audacter invocemus, ac pia quadam libertate et vi quasi cogamus ut postulata concedat, uti fecit Moses, *Exodi* xxxn, 32. Quia, ut ail Philo, loco citato : « Libertas loquendi cognata est amicitiae : nam arrogantis est

temeritas, amici vero fiducia. » Quocirca S. Bernardus, *De Passione Domini*, cap. xxvi : « Ostium, ait, non semper palet, noe semper clauditur; sed in domo sapientis patet sapientibus, clauditur vero stultis : sic et os nostrum, quod est ostium cordis nostri, per quod verba quasi quædam nuntia egrediuntur, nuntiantia quid interius agatur in corde, quod verbis prudentibus et utilibus est in tempore reserendum, pravis vero verbis quæ de malis moribus cordis surgunt, jugiter est claudendum. Tempus enim loquendi et tempus tacendi, nec minus peccat is qui subtrahit verbum in tempore opportuno, quam qui prava loquendo alios scandalizat. » Idem docet S. Gregorius, lib. VII *Moral.*, in fine. Huc spectat illud Theophrasti ad quemdam, qui in convivio perpetuo silebat : « Si indoctus et imprudens es, ait, prudenter facis; sin doctus, imprudenter. » Ita Laertius, lib. V, cap. n. Plutarchus vero sic dixisse scribit : « Si stultus es, rem facis sapientem : sin sapiens, stultam. Est enim sapienti® pars non levis legere silentio stultitiam. »

Ven. i. 4. Ecce et naves. — Est secunda similitudo petita a navium gubernaculo, ideoque similis priime petite ab equorum fræno. Nam navia in mari est id quod in terra equus et currus; ac sicut equus regitur fræno, sic navis gubernaculo : unde navis a Plauto in *Rudente*, actu i, vocatur equus ligneus. El Homerus, *Odysea* IV : « Celeres, ait, in mari naves equorum loco sunt. » Hinc et naulæa Varrone apud Nonium vocantur equisones ; ac Seneca in *Medea*, actu i, rati sive navi dat frænum, quo instar equi tramanda sit. Et Pindarus *Pylh.* ode 3, ail anchoram esse frænum navis ; quin et Horatius, lib. IV *Carm.*, ode 4, ait, Eurum « Siculas equitare per undas, n Pulchre vero Catullus in carmine de nuptiis Pelei, navim vocat *volitantem flamine currum*, quia flatu ventorum agitur.

Ipsa, *ait*, levi fecit volitantem (lamino currum,
Pinea conjungens infléis texta carinæ.

Vice versa Martianus, lib. II, remigium navis vocat solis equos.

CIM MAGNJE SINT, — TT.UxxvTx firr*, id CSI, *cum tanta sint*, puta tam magnæ el Vaste,

Et a ventis validis, — Valablus, saris; Pagninus, *duris*; alii, *asperis, rigidis*.

Minentur, — tUwiutvx, id esi, *agantur*; Pagninus, *vehantur*; alii proprie *impellantur*.

Circumferuntur a modico (A*xkw, id est, *minimo*) gubernaculo, — puta clavo ; quod enim in equo est frænum, in curru temo, hoc in navi est clavus. Unde proverbia, ad clavum sedere, clavum tenere reipubllicæ, id est reipublicæ præsidere, camque gubernare el regere. Ita Cicero *ad Papirium*, lib. IX, epist. 15 : a Sedebamus in puppi clavumque tenebamus ; nunc autem vix est in sentina locus. »

Ubi impetus dirigentis voluerit. — « Impetus, » id est, voluntas; sed dicit ȷppl/ id est impe-

tus, quia gubernator volens recta dirigere navim, debet sæpe obniti ventis et undis; ideoque vi et impetu clavum iis opponere, aut certe illis eum lolamque navim ita aptare el accommodare, ut, si non rectum, certe lateralem cursum teneat, feraturque in locum a se destinatum. Adde, accipi posso pro impetu, id est, impulsu, studio et conatu voluntatis : in nauclero enim ad clavum sedenti, ut cum recte gubernet, magis opus est animi attentione et dexteritate, quam brachiorum irnpelu viriumque impulsu. Vere Plato, epist. *ad Axiochum* : a Frænis, inquit, ac flagello equos dirigimus, cl navigamus aliquando velis navim expandentes, aliquando anchoris fnenantes relinemus, seu degravamus : sic gubernanda lingua, Axioche, modo ut verbis armemus, modo ut silentio reprimamus. »

5. Ita et lingua modicum quidem membrum ESI. Vert. 5. — Vere Nazianzenus, in carm. *De silentio*, inter alia ait : a Lingua quidem parva est, ac viribus omnia vincit, » præserlim in sacerdote, « cujus lingua, ait, est musicum instrumentum. » S. Bernardus, serm. *De Custodia lingua, manus ct cordis* : « Lingua, ait, modicum est membrum, sed nisi caveas, magnum malum. » Idem, *De Interiori domo*, cap. L, linguam a lingendo, vel ligando deducit : « Quia, ait, lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiando, etc., ligat el ligari non potest; labilis est, et teneri non potest : sed labitur el fallitur : labilur ut anguilla, penetrat ut sagitta; tollit amicos, multiplicat inimicos; movet rixas, seminat discordias, uno ictu mullos percutit el interficit ; blanda est cl subdola, lata ct parata ad exhaurienda bona el miscenda mala. »

Et magna exaltat. — Est hic apodosis, sive redditio utriusque similitudinis, scilicet fræni regentis equum el gubernaculi regentis navim, quibus linguam comparavit. Pro *magna exaltat* græcoest quod *primo*, multi juxta propriam verbi significationem usu communi receptam vertunt, *magnifîe gloriatur*; Syrus, *se extollit*, nimirum, ut ait Poeta :

Projicit ampullas el sesquipedalia verba,

q. d. Pusillum membrum est lingua, sed jactabundum, quod verborum suorum quasi totidem verberum jactu, impetu cl pondere tota regna, lolosque populos inter se committit; ac proinde maxime curanda est ejus directio et moderatio, lime Redact alii pro *exaltat* legunt *exultât* (perperam Auctor Comment, in *Psalms*, cxix, apud S. Hieronymum, legit *exulcerat*), id est, impotenter gestit, gloriatur, et jactantia sua quasi in altum exilii, ferocit et sævit, ut contineri non possit, nisi frænum rationis et continenti® adhibeas. Sic Cicero, IV *De Repub.*, dixit : « Omni crudelitate exultare, » quod Nonius interpretatur *surtiré*. Rursum Cicero, lib. *De Senectute* : « Fabius, inquit, Annibalem juveniliter exultantem, » id est, ferocientem cl sirvicntem, a patientia sua emollivit. »

Itaque S. Jacobus purpOrr/u hie non sumit pro inani jactantia, ostentatione et gloriatione : hæc enim parum boni vel inali efficit; sed projactantia impetuosa et efficaci, qua lingua multos adeoque integros repe populo* ad magna, vel bona vclmala, impellit et concitat. Hinc per melalepsin tATfiÀaJxn idem est quod *magna exaltat*, ut vertit Noster, id est, magna erigit, efficit, operatur. Unde Pagninus et Vntablus vertunt, *magna jactat*, videlicet verba et verbera ; OEcumenius, *magna operatur*, bona videlicet et mala : sic et Mariana et alii. Emmanuel Sa, *magnas turbas excitat*. Alludit ^aiavxtî ad Tjr/r.t, id est cervix , collum , *q. d.*

id est, magna in cervicem attollit, magna in altum erigit, magna exaltat : unde eodem allusit in voce id est, *superexaltat*, uti dixi cap. ii, vers 13. Rursum est jars clavi, sive gubernaculi, in quam gubernator incumbit, ait Pollux , idem pene quod imíoi-ter nominatum hic a S. Jacobo, ut rit Idem quod ① magna» navis clavum gerit et regil.» Sensus ergo est, *q. d.* Sicut frenum cervicem equi totumque equum agit, et in altum erigit ; et sicut clavus se tolamque navim regit et erigit supra aquas et undas, ut iis non obruatur et mergatur, sed iis superferatur et inequitet: ila quoque lingua non tantum hominem totum sua jactantia in altum sustollit, sed et cœtus newjpubhcasintegras in altum erigit, agitque quo vult, ac proinde magna, vel bona vel mala, exaltat, id est erigit, efficit, producit; perinde ac uurigre currus in profundo limi defixos modico instrumento ferro, quod instar vertebro gyrando sese exeril, sensimquo assurgit, facile elevant et educunt. Simili vertebra et rota exigua vidi in Belgio, a puero uno maximos pontes et naves in altum attolli. Itidem facit et lingua; licet enim minimum sit membrum , magna tamen potest et operatur.

Dicit ergo Jacobus : Sicut sessor peritus equitandi franð regit equum, ut eo vehatur quocumque libuerit; imperitus vero sessor aut negligent frenum , facit tam se quam equum et currum , omnesquo qui eo vehuntur, periclitari, ut cursu precipiti allidantur, excutiantur, aut ruant in prrreeps. Rursum, sicut nauclerus peritus clavo regit navim et omnes qui ea vehuntur, ut superatis fluctibus et veniis salvi perducantur in portum; imperitus vero aut negligens clavum, se, et navim , ac omnes qui ea vehuntur, certo periculo naufragii exponit, ut in scopulos illisa dissiliat, aut ventis, linctibus et vorticibus hauriatur : ita pariter vir prudens, qui linguam rite moderatur, se multosque alios ad magna bona ntloîlit; imprudens vero, qui eam regere nescit, sibi aliisque pluribus maena mala invehit et (le-cersi! : linguæ enim effrenis petulantia excitat lites, jurgia, odia, bella, excidia familiarum, urinum et gentium; lingua vero frenala el moderata salutem sibi, domui, urbi lotique genti conciliat. Sicut ergo directum frenum el cla-

vus saluti esi equo, navi et vectoribus, neglectum vero utrumquo , periculum el perniciem utrinxqnc affert : ita pariter el lingua a prudenti prudenter directa, pacem et omne bonum; ab imprudenti vero imprudenter directa, bellum et omne malum sibi multisque aliis conciliabit. Comparat enim linguam freno el clavo, virum sessori et nauclero, domum, urbem et rempublicam equo el currui, ac navi et vectoribus. Hæc omnia intelligit, unoque verbo *magna exaltat*, brevitatis studio complectitur S. Jacobus. Unde OEcumenius : « Non est adeo, inquit, explicatus sermo, quoniam abbreviati Verbi discipulus est is qui hoc scribit. »

Mystice Beda, Hugo, Lyranus et Thomas Anglicus : a Lingua magna exaltat, d inquirunt, id est, magna premia, vel magnas poenas affert.

Exempla bonæ linguai magna bona conciliantis sunt apud Valerium Maximum, lib. Vili, g^ho" cap. IX. *Primum*, de Valerio, qui cum plebs a senatu pestifera seditione divisa in montem sacrum secessisset, camdcin sua oratione et blandiloquentia a ad saniora consilia revocatam senatui subjecit, id est, urbem urbi junxit. Verbis ergo facundis ira, consternatio, arma cesserunt. »

Secundum, de Hegcsia Cyrenaico philosopho, a qui sic mala vihe » sua eloquentia u representaba!, ut eorum miseranda imagine audientium pectoribus inserta , multis voluntaria} mortis appetendas cupiditatem ingeneraret : ideoque a rege Ptolomæo ulterius hac de re disserere prohibitus est. »

Tertius sit Amphion, qui sua oratione saxa ad struendos muros Thebanos traxisse dicitur. Unde Horatius, *De Arte poetica* :

Didus et Amphion, Thebanæ conditor urbis,
Saxa movere sono testudinis, et prece blanda
Ducere quo vellet.

Idem, lib. Ili *De Carm.*, ode 11 :

Movit Amphion lapides canendo.

Et Statius, lib. Vili *Theb.*:

Et duras animantem Amphiona cautes.

Sic Orpheus et Arion .perhibentur sno carmine et suaviloquentia movisse arbores, silvas et feras : non quod vere id fecerint, sed quod homines duros, stupidos et barbaros instar ferarum in silvis viventes, sua oratione pellexerint ad vitam civilem , humanam el socialem, ac ad urbes ea de causa construendas et incolendas.

Quartus sit Cicero, qui Roma» omnia poterat, el Romanis persuadebat quœcumquæ volebat, Catilinam , Antonium aliosque tyrannidem ambientes urbo expulit. Audi Plutarehuin in ejus Vita : « Nempe hic vir quantum afferat honesto condimentum eloquentia, ostendit populo Romano : atque invincibile esse, quod justum est, si recte dicatur : debereque cum qui sedulo trac-

taro RompubHcam intendit, semper quidem in rebus agendis honestum blandienti anteferre, sed in dicendo acerbum eximere conducibili. » El inferius : « Fuit Ciceronis ea tempestale polentia Bonne maxima; et cum omnia efficeret quæ velici, Antonium factione oppressit, » etc. Subdit Augustum, postea Cæsarem, per Ciceronem postulasse et impetrasse consulatum, quo viam sibi stravit ad triumviratum, deinde ad monarchiam.

Similis Ciceroni in suavitate dicendi, sed in efficacia dicendi superior fuit Athenis Demosthenes; de eo enim sic scribit Plutarchus in ejus Vita : «Hujus oratoris vis quæ excitabat animos et incendebat ad gloriam, obstruxit omnibus reliquis, ut quasi lymphati ab ejus oratione rapti a l honestum, metum, rationem, gratiam abjicerent, ut legatos mitteret Philippus ad pacem petendam, omnis Gracia erigeret se; accommodarent se vero Demostheni non modo pralores Athenienses dicto ei audientes, sed et Bæolarchæ, concionibus illic præesset omnibus, Thebanorum æque ac Atheniensium. »

Verum hos omnes superarunt oratores Christiani, ac in immensum Christus ipse, qui turbas flectebat quo volebat, ut missi a Phariseis ad eum capiendum stupefacti redirent dicerentque : « Nunquam sic locus est homo sicut hic homo, » quia scilicet erat Verbum in carne loquens lingua cœlesti et divina, *Joan*, vii, 46; et Petrus : « Domine, ad quem ibimus (nisi ad te)? verba vile æternæ habes, » *Joan*, vi, 69. Hinc Apostolis linguas dedit igneas, ac præsclim S. Paulo, qui reges et principes, oratores et philosophos Judæos et Græcos, adeoque Gentes totius orbis pertraxit ad Christi lidetn et cultum. Ejus discipulus fuit S. Joannes, Patriarcha Constantinopolitanus, qui ab aureo ore et lingua persuadendi quidlibet cognominatus est Chrysostomus. Tales posterioribus sæculis fuere S. Antonius de Padua, S. Vincenlius Ferrerius, S. Bernardinus, qui suis concionibus saxea hominum corda ad poenitentiam et sanctimoniam inflexerunt; adeo ut eorum linguæ essent plectra et organa Spiritus Saucii.

templi
01 Exempla make linguæ magna mala concilian-
tis recenset Valerius loco citato : « Pisistratus, inquit, tantum dicendo valuisse traditus est, ut ci Athenienses regium imperium oratione capti permitterent, cum præsertim ex contraria parte amantissimus patriis Solon niteretur; sed alterius salubriores erant conciones, alterius disertiores. Pericles liberis Athenarum cervicibus jugum servitutis imposuit : egit enim et versavit illam urbem arbitrio suo, cumque adversus voluntatem populi loqueretur, jucunda nihilominus et popularis ejus vox erat; unde fatebantur in labris hominis meile dulciorem leporem habitare. Quocirca senex quidam exclamavit, caveri illum civem oportere, quod Pisistrati simillima ejus foret oratio. Nec hominem aut æstimalio eloquii, aut morum augurium fefellit. Quid enim inter Pisis-

tratiun et Periclem interfuit? nisi quod ille armatus, hic sine armis tyrannidetn gessit. »

C. Gracchus sua eloquentia perturbavit reipublicam, ait Valerius, lib. Vili, cap. xi. Inter fideles quid Eva et Adamo lotoque genere humano miserabilius? quid illud in has misérias conjecit? lingua serpentis, *Genes*, iii. Quid exitialius lingua Judæ? quæ prodidit et perdidit Christum, unicum hominum et angelorum bonum et gaudium. Quid stolidam linguam lloboam vesanius? quæ sua sævitia totum Israelis regnum a se, a Juda, a templo et Deo avertit, *III Reg*. xii. Quid hodie bella inter regna et reges Christianos, quæ utrisque innumeras calamitates et clades afferunt, suscitant? linguæ pestifera invidorum et iniquiloium, qui suam quietem æstimant bellum commune, qui sua lucra æstimant damna aliena, qui rapinas et spolia aucupantur. Vide hic quot incendia, quot stupra, quot furia, quot exilia, quot funera cumulet, attollat et exaltet, parva, sed nocentissima lingua. Vere Sapiens, *Prov*. xiii, 21 : « Mors et vita, ait, in manibus linguæ. »

Ecce. — In Græco est hoc tertium ὅτι, id est, vide, ecce. Est enim hæc tertia similitudo, qua docet quanto studio moderanda sit lingua. *Primo* enim assimilavi! linguam ori equi franto, sive frano equi. *Secundo*, gubernaculo navis. *Tertio*, hic assimilât eam modico igni, sive scintille, quæ totam domum, silvam et urbem incendit.

Quantus, — id est quantulus, quam exiguus : grace enim est id est *modicus, parvus*; videtur interpretes legisse, *ixuo*, id est *quantus*, sic enim habet textus Græcus Veronensis, testo Gargacio, qui et explicans addit : « Et hoc modo ironice legendum : Videte «piano et quam magno igni opus est ad incendendam silvam, *q. d.* Non nullo opus est, sed modico, imo una scintilla duntaxat. Ha, ut ait S. Hieronymus, in cap. in *ad Galat.*, « Anus in Alexandria parva scintilla fuit, sed quia non stultim oppressus est, totum orbem flamma ejus est populata. » Ita Faustus Manichæussua eloquentia, ait S. Augustinus, lib. *Confess.*, cap. vi, « magnus erat laqueus diaboli, et nulli implicabantur in eo per illecebram suaviloquentiæ. »

Ita Lutheri lingua quasi ignis scintilla, quia illico non repressa, proserpens incendit totam Germaniam, Calvinii Galliam, Wiclef Bohemiam, etc. Annon hæc faces orbis?

6. Et lingua ignis est. — «Et, » id est *sic, simili modo, pariter*. Incipit enim hic apodoais, sive redditio similitudinis, *q. d.* Sicut modicus ignis totam silvam accendit, simili modo ignis est lingua, silva est universitas iniquitatis, «piano lingua accendit : dum domos, urbes, respublicas et regna implet rixis, litibus, bellis aliisque sceleribus, juxta illud *Prov*. xvi, 27 : « Vir impius fodit malum, et in labiis ejus ignis ardescit. » Et *Eccli*. xxviii, 11 : « Homo iracundus incendit litem, etc. Secundum enim ligna silvie, sic ignis exardescit, » Eo

alludit hic Jacobus. Sic in Proverbiis passim Hebraeum *l vau*, id est *et*, sumitur pro *sic*, ul patet intuenti.

Lirpu Comparat linguam igni. *Primo*, ob formam et sputem : utnimque enim formam habet pyramidalcm. *Secundo*, ob similem colorem: utrumque enim rubicundum est. *Tertio*, ob velocitavolubilitatem et agilitatem similem. *Quarto*, s«nnda. ob parem efficaciam : verbum enim mordax urit e(cruciat proximum instar ignis. *Quinto*, ob simitem agendi modum : unde flamma æque ac lingua dicitur lambere rem quam accendit, juxta illud Claudiani, I *Hapt.*:

Lambit amilanas innoxia flamma pruinas.

fcxu. *Sexto*, quia lingua se prodit internus ignis, id est amor, vel impurus et carnalis, vel purus et divinus, qui proinde Apostolis indidit inguas igneas. Quocirca sapienter et pic S. Augustinus, lib. X *Confess.*, cap. xxxvii : «Quotidiana fornax nostra, ait, est humana lingua, imperans nobis et in hoc genere continentiam : da quod **jubes**, et jube quod vis. Tu nosti de hac re ad te gemitum cordis mei, et flumina oculorum meorum. Neque enim facile colligo quam sim ab hac peste munitior; el mullum timeo occulta mea quæ norunt oculi lui, mei autem non. Est enim qualiscumque in aliis generibus lentationum mihi facultas explorandi me, in hoc pene nulla e4. » El inferius : « Confiteor me delectari laudibus, sed amplius ipsa veritate, quam laudibus.» Denique uli ignis, ila linguæ damnumsaepe est irreparabile. Fama enim semel perdila recuperari nequit, *Proverb*, xxv, 8.

•ileo- Moraliter : Sicut lingua et loquacitas ignem et incendium immane excitat, ita silentium el linguæ moderatio idem sopii el extinguit. Unde Sapiens, *Prov.* xxvi, 20 : «Cum defecerint ligna, inquit, exlinguetur ignis : (sic) et susurrone subtracto jurgia conquiescent, n Et *Eccli.* vm,i : « Non litiges cum homine linguato, et non strues in ignem illius ligna. » Quocirca S. Basilios graviter deceptus el offensus ab Eustalhio hæretico, quem simulantem conversionem ad communionem admiserat, per triennium siluit, et ne vel litterulam ad cum scripsit, nc potius cx dolore quam cx ratione cum eo expostularo videretur, neve novas rixas suscicaret. Ita habet ejus Vita. S. Rasilium quasi socium el fratrem imitatus est S. Gregorius Nazianzenus. Cum enim nonnulli probra in eum jacerent, ut ignem, id est iram, elicerent, ille se siluisse narrat, orat. *De serin, suis* : < Negant, inquit, ut pyritem (qui lapis est internum habens ignem, quem percussus exerit, ait Nicetas), sic me conviciis tundere desituros, donec ex parva scintilla ingentem sermonum flammam excitarint. »

Hujus rei symbolo, Deus incendium voce silentis extinxit. Erat is Radulphus, ob silentium continuum cognominatus Tacens : per sedecim enim

annos nullum verbum ex ore emiserat. Habebat ipse in monasterio Afliginiensi, quod Bruxellæ adjacens, Belgis notum est et celebre. In eo casu exortum est incendium, quod cum nulla vi restingui posset, Radulphus silentium solvens fidenter edixit : «Stes, ignis; flamma, penitus conquiescas;» illico stetit ignis, ut stetit sol ad imperium Josué. Ita Thomas Cantip., lib. H *De Apibus*, cap. mu, § 4. Quocirca S. Ephrem, *Dc Passion. animi*, sic nos antequam loquamur pro lingua moderanda Deum orare docet : « Digitus gratiæ tu©, Domine, semper moveat linguam meam, tanquam nervum citharæ ad gloriam tuam. Concede mihi, Salvator, petitionem cordis mei, fiatque lingua mea velut cithara ad resonandum jugiter laudes luas. » Et Esther, xiv, 13 : «Tribue sermonem compositum in ore meo. » Et Psaltes, *Psal.* i, 17 : « Domine, labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. » Et *Psal.* Lxx, vers. 8 : « Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam luam. »

Universitas iniquitatis.—«Universitas,» id est, Viù»,* cumulus, congeries; simili proverbio vocamus 'n. malorum oceanum, malorum iliadem: græce 5 yzWc; rñ; áítxtx;, id est, mundus injustitia!, scilicet est lingua, aut potius silva, quam lingua quasi ignis incendit. Sicut enim linguam comparat igni, ita mundum iniquum comparat silvæ, in quam agit ignis linguæ; alioqui quid igni cum universitale iniquitatis? Jam xcoiaog, id est *mundus*, *primo*, cum nostro Interprete accipi potest pio universo, sive universitate, q. d. Uti mundus omnium rerum varietatem el universitatem complectitur: ila lingua omnem iniquitatem parit el continet; aut potius, q. d. Lingua totum hunc mundum, qui non est alimi quam silva quædam iniquitatis et injustitiæ, velut ignis infernalis accendit. Rursum, q. d. Lingua implet totum universum iniquitate. Nulla enim est regio, nulla civitas, nulla platea, imo sæpe nulla domus quam maledica lingua non impleat detractionibus, calumniis, litibus, tumultibus, bellis, concupiscentiis, libidinibus. Ad hæc mundus iniquitatis accipi potest ipsa congeries injuriarum el scelerum : hujus enim follis et causa est lingua; adeo ul ipsa tribunalia, quæ sunt asyla justitia», impleat falsis testibus, injustis advocatis, procuratoribus, iudicibus. Ita lingua impia el hærclica Deum blasphemiat, Sanctos omnes probris afficit, verbmñ Domini corrumpit, auditorum mentes excæcat, voluntates ad quidvis audendum accendit, fidem exterminât, spem in præsumptionem vertit, charitatem extinguit, humanitatem tollit, seditionem bellorumque faces accendit; facit superbos, invidios, rixosos, avaros, gulosos, luxuriosos; corpora commaculat, et animas in tartarum demergit. An non ergo ipsa est universitas iniquitatis? omnes enim iniquitates «_t scelera per linguam aut perficiuntur, aut persuadentur, aut defenduntur, aut excusantur : « Lingua (enim) est lena

cl conciliatrix peccatorum,» ait S. Basilius in *Psalm.* XXXIII. Denique lingua est mundus et universitas iniquitatis, quia maculat totum corpus, totamque vitam hominis cujusque, uti subdit et explicat S. Jacobus. Addunt aliqui : Lingua est « universitas, n id est academia, « iniquitatis; » quia sicut in academiis docentur omnes artes et scientias, sic lingua docet omnia genera iniquitatum. Sed x&pc; non significat academiam.

Secundo, x'Jaao;, id est *mundus*, verti potest ornatus et ornamentum; sic enim mundus muliebris vocatur mulierum ornatus, 7. d. Lingua est velamentum et ornamentum iniquitatum. Sicut enim meretrix sua dedecora et sordes tegit vestibus sericis et aureis : sic mulier sua scclera velant, excusant, imo exornant sua garrulitate et falsiloquentia. Ita OEcumenius et Isidorus Pelusiota, lib. IV, *epist.* 10. Hinc toties in Scripturis lingua dicitur concinnare, id est, comere et adornare mendacium vel dolos, ut *Psalm.* xlix, 19; *Job* vi, 26; Proverò, xii, 19. Verum prior sensus aptior est et nervosior, ac plane genuinus.

Symbolice *primo*, Thomas Anglicus : Lingua, inquit, totum Universum, puta cadum, terram et infernum, implet iniquitate. In coelo enim Lucifer, dicens : « In coelum conscendam, super astra exaltabo solium meum, etc., similis ero Altissimo, » *Isaiaecup.* xiv, 13; suisque asseclis idipsum suadens et persuadens, coelum implevit seditione et apostasia. Sic et impii « posuerunt in coelum os suum, » *Psalm.* lxxix, 9, maledicendo Deum et cadile». Rursum : « Lingua eorum transivit in terra, » quia terram implent rixis, bellis, periuriis, etc. Dammati vero infernum implentsuisblasphemiis, jurgiis, sannis, maledictionibus. *Secundo*, lingua impetit Deum blasphemando, proximum calumniando, seipsum jactando. *Tertio*, noster Salmeron et Paùs hoc loco per litteras alphabeti ostendunt linguam esse alphabetum et congeriem omnium viliorum : ex lingua enim oritur adulatio, blasphemia, calumnia, detractio, excusatio in peccatis, gloriatio, hærcsis, hypocrisis, irrisio; lamentatio, mendacium, nugæ, otiosa verba, perjurium, querimonia, rixa, susurratio, secreti revelatio, scandalum, taciturnitas noxia, vituperatio, zelus amarus. Scribit Joannes Pellectycus c Societate nostra librum hoc titulo, *Universitas iniquitatis*, in quo quot quataque sint vilia linguæ ostendit.

Lingua constituitur in membris. — Græce addunt etw;, id est *sic*. Hic enim finitur apodosis : explet enim hic Jacobus cœplam similitudinem ignis et silvie cum lingua et universitate iniquitatis. Verum quia concisus est, multa subaudit, ut superius annotavi ex OEcumenio. Quare lota hæc ejus sententia ita reddenda et connectenda videtur : Ecco quantulus ignis quantam silvam accendit : una enim scintilla potest accendere lotam silvam Herciniam, cujus, ut ait Ciesar, lib. VI *Comment.*, latitudo ad novem diadas, lungi-

ludo ultra sexaginta diælas extenditur. Pari modo et lingua ignis est, universitas iniquitatis est silva, in quam lingua instar ignis agii; sicut ergo modicus ignis in silva constitutus eam tolant accendit, sic lingua quasi modica corporis particula instar scintillio in membris constituitur, quæ totum corpus putida sua exhalatione et adustione commaculat, totamque vilæ seriem inalili® flammis succendit. Hunc esso sensum patet ex Græco, cumque exigit hujus versus cum præcedenti cohærentia et connexio, nec alia idonea causa afferri potest, cur Jacobus dicat linguam constitui in membris nostris.

Nota : Lingua a Deo posita est in ore hominis et animalium quatuor de causis : *Prima* est, ut sit interpretes animi, ejusque cogitationes et altee- tus enuntiet. Nam, ut ait S. Augustinus, prmfat. in *Psahn.* xeni, a Quid velit cor, lingua testatur. » Et Prlma' Aristoteles, lib. *Periherm.*, docet voces esse signa conceptuum et passionum animæ.

Secunda, ut serviat cibo et comestioni : lingua enim contritos et commolitos dentibus cibos colligit, et collectos vi sua deprimit et transmittit ad ventrem. Quocirca Varro censet linguam dici a ligando, quod liget cibum : licet alii a lingendo dictam velint.

Tertia, lingua sapes sentimus et discernimus Tertu. ut cibos commodos ab incommodis et noxiis discernamus; lingua ergo est quasi prælibator et prægulator stomachi.

Quarta, lingua bestias in potu adjuvat : ill® Q<urt>. enim extenta cavataque lingua hauriunt aquam, camque comprehensam linguæ sinu, ne lardilato ac mora defluat, ad palatum celeri necessitate complodunt, itaque in ventrem trajiciunt.

Verum homo corruptus et vitiatus his omnibus abutitur, caque in vilium et scelus vertit, primum scilicet in mendacia, perjuria, detractiones, rixas, etc., secundum, tertium et quartum iu gulam et crapulam.

Quæ maculat. — Persistit in metaphora ignis. Ignis enim dum rem adurit, eam atro colore, u'que ac odore inficit et maculat : ita lingua dum adurit totum hominem, cumdem lelro libidinum, rixarum, vulnere omnisque vitii, æque ac infamias colore et odore fœdat et maculat. Ita OEcumenius. Probat mundum sive universitatem iniquitatis esse silvam, quam lingua instar ignis accendit, ex eo quod lingua totum corpus tolantque vitam, omnesque actiones hominis cujusque commaculet et succendat : ex omnibus enim hominibus conflatur mundus, et ex iniqua vita cujusque hominis conflatur universitas iniquitatis.

Totum corpus. — Per hoc aliqui accipiunt omnes hominis potentias, habitus, passionem, quæ sibi invicem subordinat® unum quasi corpus constituunt. Alii totam actionum humanarum congeriem, ac corpus. Verum hoc corpus mysticum est potius, quam litterale. Alii, 7. d. Lingua vilia animi profert in lucem, itaque lotum quasi

Llogna
til alpha
betam
Srrlr-
Xuin.

Corpus hominis publice dehonestat Ego propriam maculam el homföh corpus hic înlelligo, quod suis membris constat et integratur : in his enim dixit constitutam esse linguam, 7. d. Lingua exigua ih membris hominis constituía eštj hon taih quasi membrum, quam quasi particula èt pene pūctum membrorum. Quod enim in circulo est centrum, in rota modiolus, hoc in capite est lingua. Sicut ergo, moto centro, movetur totus circulus, et centro vitiato, vitiatur circulus, ita mota et maculata lingua movetur et maculatur totum caput, totumque corpus hominis. Porro, per corpus synecdochice animam totumque hominem intellige, q. d. Lingua maculat corpus et allinam, id est totum hominem oinnesqué ejus actones : nam, ul explicat S. Chrysostomus homilia 22 ad Populum, maculato corpore, necesse est maculari animam, juxta illud : a Corruptum bonos mores colloquia prava, » I Corint. cap. xv, vers. 33; lingua enim inficit aures, el per aures phantasiam, caput, mentem et voluntatem pravis desideriis, cupiditatibus, odiis, inimicitiis, erroribus, etc., ex quibus sequuntur crapulæ, fornicationes, adulteria, pugnae, verbera, caedes, etc., quæ corpus commaculant. Rursum lingua inficit tres appetitus hominis, et per eos lotum hominem : inflcit enim appetitum concupiscibilem concupiscentiis; irascibilem ira el rixa; rationabilem errore, odio, hærcsi, etc. In hujus rei signum et symbolum Deus Mariam, sororem Mosis, lingua abntentem et murmurantem contra Mosen percussit lepra in toto corpore, JV«m. xii, 1. Simili enim modo lingua impudica, rixosa, blasphemande., totam mentem et lotum coquis, id est, totum hominem commaculat el quasi lepra inficit.

Ma Et INFLAMMAT ROTAM NATIVITATIS NOSTRÆ. — PRO-
-pvteito;, id est *generationis*, *nativitatis*, nonnulli
apud OEcumenum legerunt pífame, id est *gehenna*;
6 • 7. d. Lingua incendit et excitat in nos gehennam,
lilfc . nam, velali grassari faciens adversus nos ignem. Sed el ipsa incenditur a gehenna, ut manifestum est ex divile, qui lingua cruciabatur, Lue. xvi, ait Œcumenius. Huc spedai illud Christi *Matth.* cap. v, 22 : «Qui dixerit, fatue, reuserit gehennæ ignis.» Verum alii passim legunt quod *primo*, Syrus vertit, *genealogiam*. «Inflamat, inquit, series genealogiarum nostrarum, quæ currunt id modum rolarum;» lingua enim sehms odia inter familias, urbes et regna, eadem transmittit in posteros per multas generationes et specula, ut perpetua; inter eos, immortales el irreconciliabiles lites et inimicitia» esse videantur.

SrcEodn. Senendo, alii per *tyfa* -piourç accipiunt universum orbem conditum, ut ponatur pro xba- id est, circulo et orbe ; qtvtswç, pro , id est creatione et conditione : respicit enim et explicat id quod dixit, linguam esse ignem a quo accenditur áluxx;, id est, *mundus* vel *universitas iniquitatis*, q. d. Lingua lotum orbem tartareo igne inflamat.

Tertio, Vatablus per *rotam nativitatis*, id est rotam natam et genitain, non arte a fabro faciam, accipit totum corpus, quod est vehiculum animæ, 7. d. Lingua adducit in discrimen totum corpus et animam, id est. totum hominem, si inconsulte moveatur : siculi multe molendinorum lotum molendinum incendunt, ubi nimio motu ignem conceperint.

Quarto et genuino, «rotam nativitatis » nostra) Quarto, vocat Jacobus universum vitæ nostræ cursum, qui a lingua inflammatur ira, libidine, superbia aliisque sceleribus, atque uritur nullis ærumnis, morbis, molestiis et malis, ait Vatablus. Ille cursus dicitur rota, quia instar rotæ a nativitate usque ad mortem semper volvitur cum rotatione cœli, cui subjacet, et a qua regitur et rotatur. Græcum enim ρῶν, si accentum gravem ponas in ultima, significat tam rotationem quam rotam ; sin vero per accentum in penultima legas scribasque τῖγ/γν, significat currum. Unde Beila : aCursum, inquit, humanæ vite lingua contaminat, quo ad mortem usque voluti currenti rota agimur, n Ha OEcumenius : «Rota, inquit, dicitur vita, quia in se ipsam revoluta, n Et Isidoros Pelusiota, lib. I, *epistola* 158 : Tempus, inquit, vite noslræ rotæ speciem ftnitur, nipote quod in se torqueatur et convolvatur. Dies enim succedit dici, mensis mensi, annus anno, ut uno finiente alter incipiat, itaque ad sui principium dies, mensis et annus quasi redeant et in se perpetuo revolvantur, ut choream jugem agere videantur. Sic et Lyranus, Glossa, Hugo, Thomas Anglicus, Cajetanus, Salmeron, Catharinus, Vatablus et alii passim.

Ætas ergo vitæ nostræ vocatur rota. *Primo*, vita do<- quia nunquam consistit, sed semper instar rotæ circumvolvitur. Audi S. Gregorium Nazianzeum priulOt in *Sentent.* : «Rota, ait, est incerte fixa, brevis hæc et multiplex vita. Sursum movetur, ac deorsum trahitur : neque enim stabilis est quantumvis ita videatur : fugiens tenetur, el manens effugit; sallat plerumque, nec Limen fugere potest : stationem suam motu trahit ac retrahit. Quocirca ipsius inanitas nullo modo rectius describi potest, quam si vel fumus, vel insomnium, vel herba» flos appelletur. Atque olim quidem avarus quispiam his verbis usus esse fertur : Forlunæ guttam malo, quam mentis dolium Sed ei pneclaro sapiens quidam hoc opposuit : Mentis guttam pluris facio, quam fortune dolium. »

Alludit S. Jacobus ad rotas curruum et ad laminas ferreas, quæ ignite circumcirca rotis a fabris affiguntur, ut rotæ sint fortiores, et Uipidibus, dumper eos rotantur, diutius resistant. Hisce enim laminis ignitis comparai linguam, 7. d. Quod lamina ignita est in rola, hoc lingua est in rota vilæ : sicut enim lamina hæc ignitur in fornace, ita lingua ignitur in fornace gehennæ; et sicut lamina ignita a fabris dum applicatur clavisque affigitur rotæ, undique vomii tlammas, videtur-

que totam rotam ligneam circumcirca inflammare, ita pariter lingua inflammat totam rotam vitæ nostræ. Ita de lingua laudante dixit S. Augustinus, lib. XX *Confess.*, cap. xxxvft : « Quotidiana fornax nostra lingua humana. » Quid de petulanti, impudica, maledica, invida, rixosa dixisset?

Sncuixb, *Secundo*, sicut rota in puncto tantum terram attingit, ila hominum vita res terrenas leviter tantum degustat : illæ enim mox rotantur et abeunt.

Totio. *Tertio*, sicut rota major rapit minorem sibi subditam et subalternam : ita rotatio cœli secum rapit et rotat rotam vitæ nostræ, ait Cajetanus.

Quarto» *Quarto*, quia instar rotæ velocissime ad metam cl mortem decurrit. Vocatur autem a rota nativitatis, n quia ab ipsa nativitate ad mortem projiciamus, cl inslar rotæ currimus. Unde ex Isidoro Pelusiota Æcumenius : Lingua, inquit, inflammat rotam nativitatis, contaminat vitam, dum temere ac petulanter movetur; unde xtw, id est *exacerbatur*, exasperatur, atque innumeris rerum varietatibus et œurnis succumbit; vel, ul alii legunt, id est accelerator vita nostra, sive tempus et linis vitæ nostræ. Simili metaphora *Eccles.* xn, C, dicit in morte conteri hydriam super fontem, et confringi rotam super cisternam. I bi interpretes per *hydriatn* accipiunt venas aut fel, per *fontem* jecur; aut per *hydriam* corpus, per *fontem* elementa, in quæ morienS homo abit et resolvitur; per *rotam* caput, per *cisternam* cor, ex quo caput haurit omnes spiritus vitales. Corde enim extincto, etiam cerebrum deficit et exinguitur. Hinc noster Serarius hic : a Hola, ait, est nativa quælibet perturbatio, qua tanquam rota, huc illuc rolamur cl agitamur. »

Quinto. *Quinto*, sicut rota rotando redit ad sui principium, sic vila nostra tum agendo, tum moriendo redii ad sui principia. Dum enim una actio finitur, incipit alia : sic labor laborem parit, et sæpe dum credimus eum finire, de novo idem inchoandus est, juxta illud *Ecrit*, xvrti, 6 : « Cum consummaverit homo, tunc incipiet, n Ita Lyranus. Hinc veleres pinxerunt annum quasi serpentem actum in gyrum, qui caudam ore mordet : quia ubi cauda el finis unius anni desinit, ibi os et principium alterius incipit.

Suto. *Sexto*, sicut in rota dum una pars deprimitur, adversa erigitur ; sic in hac vita, dum hi depriuntur, illi exaltantur ; cl vice versa. Hæc est rota fortunæ. Holam hanc quisque continuo subit, ul nunc humilietur, nunc exaltetur, nunc rursum humilietur.

Iien> pL' In hujus rei symbolum Archiepiscopus Moguntinus jiro stemmate gerit rotam : cujus origo et auctor fuit Willigisus, qui cum ex carpentario et fabro rotarum creatus esset Archiepiscopus Moguntinus, rotam pro insigni sumpsit, ul perpetuo prioris suæ tenuis fortunæ memor, in humilitate

se contineret; quo i deindo successore* ejus retinuerunt, uti narrat noster Serarius in *Moguntia*, lib. IV, pair. 723.

Simile est quod Glycas refert, lib. IV *Annat.*, de Sultano capto a rege Francorum, qui cum in vinculis nunquam risisset, visa rotatione currus in risum se effudit ; rogatus Causam, dixit rotationem hanc ei represeniasse suam et rerum humanarum vicissitudinem, qua nunc hi, nunc illi, imo quisque nunc erigitur, nunc deprimitur: quocirca vinculis liberatus in Consiliariorum numerum a rege cooptatus est. Hoc est quod Boetius in scipso expertus, de rota fortunæ ait, lib. II *De Consol.*, prosa I : « Hæc nostra vis est, hunc continuo ludum ludimus : rotam volubili orbe versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus. Ascende, si placet; sed ea lege, ne utique cum ludicri mei ratio poscet, descendere injuriam putes. »

Sic et Theodorus, Prisci medicus, apud Nicephorum, lib. XVIII, cap. xxix, recital quemdam regem, Sesostris regis junctum currui, rotarum ejus continuas voluliones spectantem, el his vitam nostram comparantem, se suosque in libertatem asseruisse. Sesostris enim quatuor reges devictos instar equorum currum suum trahere jusserat; sed hac unius sapienti oratione flexus illos hoc jugo exsolvit. Vere Pythagoras apud Diogenem Laertium, lib. \ III, ait vitam humanam similem esse foro et nundinis, ad quas dum alii veniunt, alii revertuntur, alii vendituri, alii empturi, alii spectaturi.

Porro cætera vilia certam ælatis et vite partem occupant, ut gula pueritiam, libido juventutem, ambitio virilem ætatem, ele., omniaquefere cum homine senescunt et emoriuntur : solum linguæ vitium omnem vitam occupat, ulait hic S. Jacobus, et in senio perdurat. Senum enim propria est loquacitas, qua narrant omnia per totam vitam a se gesta, visa el audila; quare putant so sapere suumque esse loqui, esse juvenum vero tacere, audire aut discere. Inter omnia autem linguæ vitia nocentissimum, ac perpetuum» et quasi per omnem vitam perennans est detractio. Hæc inflammat totam rotam et cursum ælalis nostra», ac denigrat et maculat alienæ. Hæc e4 quæ turbal domos, urbes et regna: hæc estquæ concitat odia, lites, rixas immortales, et bella internecina. Hæc est quæ ubique grassatur et dominatur : unde quidam cam comparat lingule Ohalybeæ sclopcti, quæ collisione ad rotulam ignem elicit, qui sulphureum pulverem inflammans glandem plumbeam ejaculatur, qua inslar fulminis illico quemlibet percutit el occidit; sed perperam censet S. Jacobum de ca loqui : hæc enim non est rota nativitatis, nec cognita ætale S. Jacobi, sed nujierrimum inventum Germani anonymi, qui illud primo ostendit Venetis in bello contra Genucnscs, anno Domini 1330, uti narrat Polydonis Virgilios, lib. II *De Inventor, rerum*, cap. xi.

Uon* r'l:l

copanL

Mne.

Hanc Ecclesiasticus, cap. xxvin, vers. 16, vocat < linguam tertiam, » quia discordiam serit inter duos, et quia detrahit tertio absenti. Alii *tertiam* exponunt trisulcam, quia instar tridentis et gindii tricipitis, ac fulminis trisulci, tres uno ictu ferit et conficit, nimirum detrahentem, audientem et absentem cui detrahitur, uti notat S. Bernardus, serm. *De Triplici custodia manus, linguas et cordis*. Sed audiamus utrumque : «Linguatertia, ait *Ecclesiastic.*, mullos commovit, et dispersit illos de gente in gentem : civitates muratas divitum destruxit, et domos magnatorum effodit : virtutes populorum concidit, et gentes fortes dissolvit : lingua tertia mulieres viratas (græco àdx, id est viriles, viragines) ejecit, et privavit illas laboribus suis. Qui respicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat. Flagelli plaga livorem facit : plaga autem linguæ comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi qui interierunt per linguam suam. Beatus qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, et qui non attraxit jugum illius, et in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius, jugum ferreum est; et vinculum illius, vinculum ærcum est. Mors illius, mors nequissima : et utilis potius infernus, quam illa, » *q. d.* Satius est mori et ire ad itiferos statumque defunctorum, puta ad limbum, quam pati vexationes linguæ lertiliæ, puta detractoris.

S. Bernardi verba sunt : «Numquid non vipera est lingua ista? Ferocissima plane, nimirum quæ tam lethaliter tres inficiat flatu uno. Numquid non lancea est ista lingua? Profecto, et acutissima, quæ tres penetrat ictu uno. Lingua, inquit Psaltes, eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, imo triceps est lingua detractoris. Nec vero ejusmodi linguam ipso etiam mucrone, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, et membrum de membro, nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo : ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit : sex etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis et pedibus consummatio judicæ iniquitatis infixit. Nisi enim hujus quod nunc pungitur et transfoditur corporis sui vitam, illius vitæ corporis protulisset, nunquam illud pro isto mortis injuriam, crucis ignominie tradidisset. Et dicimus: Levis res sermo, tenera, mollis et exigua caro, lingua hominis: quis sapiens magni pendat? Levis quidem res sermo, quia leviter volat, sed graviter vulnerat; leviter transit, sed graviter urit; leviter penetrat animum, sed non leviter exit; profertur leviter, sed non leviter revocatur; facile volat, atque ideo facile violat charitatem. Vilis res est muca moriens, sed exterminat oleum suavitatis. Tmerum membrum lingua, attamen vix teneri potest : substantia quidem infirmum atque exi-

gnmn, sed usu magnum et validum invenitur. Modicum membrum est; sed nisi caveas, magnum malum, » Denique noster Augustinus Quirós hic nove, sed ingeniose et apposite hanc rotam explicat. Arbitror, inquit, hic rotam sumi metaphorice pro acerbissimo illo antiquissimoquo cruciatu, quem Græci, *rotam* Latini nominarunt : cujus supplicii mentio fit *Proverbiar.* cap. xv, vers. 26 : « Et incurvat super cos fornicem; » ubi in Hebraico textu et in editione Septuaginta legimus : « Et immittet illis rotam, » proce observatque ibi Valablus, genus fuisse supplicii usitatum apud Hebræos. Et vero in eo supplicio non solum, distentis laxatisque membris, homines atrocissime excarnificabantur, sed urebantur etiam admotis flammis, ut aperte constat ex Josepho in lib. *De Machabais*, cujus hæc sunt verba : a Ut erat affixus rotæ, igni in catasta objicitur; atque ita tendentibus corpus radiis, et contrahentibus flammis, et costis deinde patentibus, laterum vitalia rumpuntur. » Et ex Apuleio, lib. III *De Asino aureo*: «Nec mora, ignis et rota : tum omne flagrorum genus inferuntur. » Ab hoc supplicii genere vocitatos affirmat Christianos per irrisionem sarmenlilos Tertullianus in *Apologetico*, cap. L : « Quia ad slipitem, inquit, dimidii axis revincti, sarmentorum ambitu exurimur. » Tractant de hoc supplicio Baronius in *Marti/rologio*, die 23 aprilis; Pontanus in lib. VI *Alncidos*, col. 1183; Turnebus, lib. VII *Adversarior.*, cap. xvt. Omnium vero ut novissime, ita accuratissime noster Cerda in lib. VI *Æncid.*, vers. 616, num. 10; Bisciola, tom. II *Horarum subcisivarum*, lib. XII, cap. jx. «Bolam itaque nativitatism explico per metaphoram, supplicium naturo nostro : nam etiam Plautus metaphorice ustis est et vocabulo et supplicio rotæ, in *Cistellaria*, actu n, scena I, « Jactor, crucior, agitor, stimulator, versor in amoris rota miser. » Eodem gignendi casu usus est Jacobus, cap. i, vers. 23, cum faciem nativam appellavit «vultum nativitatis.» Quod autem supplicium atrocius, quis carnifex naturo nostro truculentior excogitari potest, quam impotentes animi perturbationes? Eæ nativæ cum sint, id est ipsa ab natura ingenua?, ubi modum intemperanter excedunt, hominem miserrime et acerbissime torquent : ut merito rota nativitatis, hoc est nativus cruciatus, nominentur. Suboluihæc explicatio sagacissimo ingenio Serarii nostri, dum ait in Commentario hujus loci : « Vel rota est nativa quælibet perturbatio, qua tanquam rota huc illuc rotamur et agitamur. » Hæc ipse.

Vita ergo nostra est rota, non quælibet, sed torquens et discrucians, adeoque ipsa est tormentum rotæ, quia non est aliud, quam continua rotatio laborum, morborum, dolorum, anxietatum, perturbationum, curarum, limorum, cupiditatum, miseriarum et malorum omnium, <piæ boninem continue, sed varie rotant, lace-

rant, discerpunt, excerebrant : huic vero tormento rotæ aliud, ignis scilicet, addit lingua petulans, dum hominem tot malis **rotatum** instar **ignis** urit, cruciat, consumit : **perinde** ac tormentum rotæ erat; quo corpus ut rota» aptaretur, debebat **necessario** frangi, **exossari**, **cxvertebrari**. Deinde corpus sic rotæ illigatum et pendens rotabatur in gyrum, idque velocissime et conversili), ut jam in unam pariem versaretur, jam in contrariam mutato motu : quo fiebat, ut viscera et membra omnia miserum in modum jactarentur et divellerentur, juxta illud Seneca) in *Hercule Furente* :

[lapitur volucris tortus Ixion rota.

El Statius, Vili T/uJ&. :

..... Ixionu (rango
Vorticibus.

Denique non raro homini sic rote affixo subiciebatur ignis, uti factum esse Machabæis testatur Josephus in eorum Vila. Tails est et rota vitæ nostra; ab igne linguæ succensa.

Inflammata a gehenna. — Cnjelainis vertit **active inflammata sub gehenna, q. d.** Lingua inflammata rotam nativitatis nostra), id est vitam **praesentem** quoad culpam, sed futuram quoad pœnam : in gehenna enim et sub gehenna, pula supposita et subjecta igni gehenna), rola **ardens** et sulphurea inflammabit hominem, qui lingua loia vita abusus est, per omnem æternitatem. Sic dives Epulo in gehenna cruciabatur in lingua, qua delicate vivens spreverat Lazarum : unde petebat eum ad se mitli, ut injecta frigida mitigaret incendia linguæ, *Luae* xvi.

Mila Verum passive vertendum est *inflammata*, uti
lingua vertit noster et alii passim : passivum enim est
miur. Lriecum çXc^cyivr., appositum activo ^lcrpV.uax.
gdttoxu. quod dixit do rota nativitatis, 7. d, tangua adeo
csl exitialis, adeo omnia adurit, adeo inflammata
rotam totius vitæ noslræ, ut videatur conflata
in fornace gehenna), ibique igne tartareo infiammata
inflammare rotam et cursum lotius vilæcujusque,
ac **consequenter** lotius Universi : siculi
Primo. Poeta; finxerunt furias, **accensis** ex Erebo facibus,
totum mundum inflammare; est catachresis:
non enim votoci proprie lingua maledica inflammatur
a gehenna, sed per similitudinem; quia scilicet tam
maledica et tam pestilens urensque est, ut videatur
non terreno, sed infernali igne succensa. In inferno
enim damnati ex desperatione lingua ignita et furibunda
maledicunt Deo, Sanctis ac creaturis omnibus. Simili
tropo dicimus : Hæc tyranni superbia, hæc ira, hæc
invidia tanta est, ut non videatur humana, sed infernalis
et diabolica (1).

(I) To *inflammata a gehenna* Hosemnullcrus sic explicat : «Sicut ipsa (lingua) incendit, ita ipsa, nempo
mini **corpo**ro, incendium feret gehennæ. Lingua, quæ tot
iras accendit, et corpus hominis vilamque depasta est,

Adde, linguam dici inflammari a gehenna per Sterni
mclonymiam, quia scilicet inflammatur a diabolo, qui est rex et praxes gehennæ. Sicut ergo Sancti, præsertim doctores et prædicatores, loquuntur lingua angelorum, imo angeli per eorum linguam loquuntur : ita ex adverso perversi, præsertim doctores, ut hæreluci, schismatici, susurriones, seminantes rixas et bella, docentes ol>scena, famam alienam mordentes, etc., loquuntur lingua temonum, imo dæmones per eorum ora et linguas loquuntur. Unde bæresiarrhas omnes suas hæreses didicisse a doctore diabolo docet S. Augustinus, lib. II *De Genesi contra iianich.*, cap. xxv et xxvi; Irenæus, lib. V, cap. xxiu; S. Athanasius, orat, *contra Ariano**. Imo ipsos habuisse dæmones paredros, id est assessores et familiares, tradit Irenæus, lib. I, cap. ix, et lib. II cap. tvn. Eisdem habuisse Berongarium, Luthe-
ran), Calvinum, Zuinglium, ostendi in *Timoth.* iv, I. Hoc est quod ait *Job* cap. xli, vers. 12, de Behemol, id est elephante, qui est typus diaboli : « Halitus ejus prunas ardere facit, et flamma de ore ejus egreditur. » Et S. Joannes, *Apoc.* cap. ix, vers. 17 : « Vidi equos in visione, et qui sedebant super eos habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas, et capita equorum erant tanquam capita leonum, et de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur. » Vide ibi dicta. Concludat S. Chrysostomus, homil. *Ad baptizandos*, lomo V : « Undique, ait, nobis insidias demon preparare consuevit; sed facilius lingua et ore peccante : nullum enim æque congruum illi organum in ministerium est interitus atque peccati. »

Denique gehenna est proprius locus ignis et incendiorum, eorumque quasi fons, imo oceanus et barathrum : ardeni enim damnati et omni culpa et scelere, ita et omni pœna et igne; quocirca sicut /Etna, Vesuvius, Hecla similesque; montes qui ignes evomunt, dicuntur a multis inflammari ab igne inferni, ejusque esse quasi os, camini et spiracula : ita et lingua quæ ardore liliū, bellorum, incendiorum, omniumque scelerum et malorum tam culpa», quam pœna; suscitatur, dicitur inflammari a gehenna, quasi illa in vicinam sibi superpositam terram eos exhalet, per catachresim, qua res quasque suis assignamus locis, quibus abundant. Sic flumina omnia dicuntur oriri a mari, *Eccles.* i, 7, quia mare aquis abundat. Igitur sicut faber lignarius, vel carpentarius contundendis et cædendisquo lignis et lapidibus præparans malleum, eundem prius ad ignitam mittit incudem, ut ibi aptetur et exacuatur : ita maledicus homo, impetu fu-

post hæc omnia denuo ardebit, inflammata et discruciat a gehenna. Sensus idem qui *Matth.* v, 22. Jacobus sine dubio rftspexil ad vulgarem Ju«Lroruin opinionem, eam corporis partem, quæ homo in hac vita inprimis peccasse), in inferno imprimis puniri, sive igne cruciari,» *Sapient.* 11, 17.

ren<. odiisque armatus ad incudem inferni, nd
cacodromones gchenro malleatores suam mittit
linguam, ni furiali quodam splendescat acumine,
qi od deinde mores hominum confundat, hono-
rem, famam vitamque prorsus comminuat, dis-
cindat, laceret ; quin et erodes, rapinas, incendia
dnmorum, urbium et regnorum suscitet, acuat,
inflammet.

Gehenna. —Ita per crasin dicitur hebraico « ge-
ben Ennom,» id est, *vallis filii Ennom*, quro erat
juxta Jerusalem, in qua parentes cremabant fi-
lios idolo Moloch, et ne cos ejulantes audirent,
pulsabant *toph*, id est, tympanum; undo lo-
cus dictus est TopAet. Ibidem erosa sunt al) an-
gelo occulto ardore et igne 185 millia militum Sen-
nacherib : unde ob similem crudelitatem, stragem
el incendia infernus dictus est *Gehenna* et *Tophet*,
uti dixi *Isaiae* xxxii,33,el *Jerem.* vu, 31, el xix, 2.

Denique totam hanc Jacobi sententiam egregie
pertractat Gilbertus abbas in *Appendice ad Canti-
cum* S. Bernardi, serm. 24, dicitque : a Jacobus
ait : Lingua modicum membrum inflammat ro-
tam nativitatis nostra1, inflammata et ipsa a *ge-
henna*. Quomodo potest bene inflammare lingua
tam pessime inflammata? vitiatro nativitatis mo-
bilis corruptela per se nimis rotatur ad malum, el
volubilitate propria fertur in proceps. Et quid ne-
cesse est inflammari rotam hanc, quro firmari non
potest, sed per se fertur in malum? Denique dili-
genter appositum est cor hominis in malum rb
adolescentia sua. A prima nativitate impulsam
nescit cursum inflectere, et tu illam lingua prava
impellis amplius el inflammas? Lingua prava
iracundiro et indignationis occasiones requirit,
injurias vel falsas simulai, vel veras exaggerat,
quas debuerat dissimularo ; ad offensam officia
etiam interpretatur, et venenati sermonis scintil-
las adhibet ad commovendum cor suum. Quid,
lingua nequam, cordi tuo talem adhibes flam-
mam? sutliciat illi flamma sua, sufficiat illi con-
cupiscentia? ardor carnalis, et levitatis calor in-
nate , quibus cor tuum ac si volubilis rota im-
pellitur. Deinde ejus originem et terminum recen-
set. Hanc tibi flammam nativitas prima ingenuit,
sed renascendi gratia restringit. Noli ignem igni
adhibere, et concupiscentiae addere malitiam :
ignem hunc quem evomis, hauris de gehenna :
inde incipit, et illo rapit : Lingua, inquit, nifi mi-
mata a gehenna. Lingua hroc mala coccinea est,
sed villa non csl. Non enim ligat, sed dissipat.
Male succendit, quia succidit unita, quia dissidii
verba scintillat, et (limma talis de inferis est :
nam flamma, quro desursum est, pudica est, pa-
cifica est, bonis consentiens, el bonos faciens.
Verbum enim dulce el muli plicat amicos, et mi-
tigat inimicos. Quasi flammam flamma consumit,
inferiorem superior, infernalem cadesti*; dum
sapiens el suave verbum vincit malignum, et
dulce durum emollit, et ideo dicit : Sicut vitta
OT» inca Libia tua. et eloquium tuum dulce. Non

enim decent sponsam nisi verba dulcia, verba
amoris, verba quro delicati funiculi vico fungan-
tur, verba quro sponsum irretiant, et trahant vin-
culis charitatis. Felix anima, quæ hujus novit
dulcium verborum nectere retia, quibus Jesum
illaqueet, alliget Verbum Patris, animi affectibus
vel affatibus Christum includat, amatorio deliniat
sermone cl delectet, ut ejus eloquium dulce sit
ei qui habet verba vitro interna?, et csl Verbum
æternum, quod cum Patre el Spiritu Sancto vivit
et regnat Deus per omnia srocula sroculorum.
Arnen, n

7. Omnis enim natura bestiarum. — S. Jacobus, Ven.r.
ut ostendat quantam vim et efficaciam habeat
lingua, ac proinde quanta ei sit adhibenda cura,
primo comparavit cam ffronocqui ; *secundo*, guber-
naculo navis; *tertio*, igni modico silvam incen-
denti. Unde *quarto*, hic comparat camdem bestiis
ferocissimis, atipie iis magis efferam el indomi-
tam : idque apposite ad etymon lingua? in De-
braio; lingua enim hebraico dicitur jrob *lascon*, *IInCT,a*
quod videtur esse diminutivum a *Inis*, id csl, j'X'u
leo (sicut ab ü'X *is*, id est vir, dicitur fTCPN id r»t'
ûeoiiid est, *tirunculus* cl *pupilla oculi*: in ca
enim apparet *tirunculus*). Undo *lascon*, id est *lin-
gua*, idem est quod leunculus, parvus leo; quia
sicut leo srovus est cl fortissimus animalium, ac
bestiarum omnium rex : ita cl lingua lievissima,
et fortissima est, omniumque princeps et do-
mina. Rursum, sicut leo latet in spelunca, ex ca-
que in prrodam a se visam improvisus insilit : ita
lingua latet in ore quasi in insidiis, ex coque
obvios quosque et ignaros invadit. Porro *lais*, id
est *leo*, dicitur a vnb *Ius*, id est *subegit*, co quod
prrodam subigat, omnesque feras sibi subjiciat.
Unde alii *lascon*, id csl *linguam*, der.vani per inc-
lathesin a SvJ *nascal*, id est, *detrahit*, *dejecit* :
ulrobique enim erodem prorsus sunt lillerro, sed
transposito? : *lascon* enim *nascal*, id est, *lingua* om-
nia *detrahit*, dejecit, subigit et sternit quasi Ico.
Porro ab Hebrteo *lascon* nonnulli deducunt Gne-
cum id est *lingua*, addito 7, cl a de-
ducunt Latinum *gloria*, quasi *gloria* : lingua enim
est quro gloriatur, ipsaquo unicum gloriationis
cl jaclanthe est instrumentum. Simili modo non-
nulli linguam latine dictam volunt aligando,
quod ipsa quasi indomita fera et leo , dentium
et hbiorum sepiis, tanquam muris, vallata ac li-
gata sil. Hinc de lingua maledica ait *Eahs.*
cap. xxviii, vers. 27: a Immittetur in illos (injus-
tos el impios) (piasi Ico, quasi pardus Ledei illos.)
Ipsa est ergo quasi leopardus , sroviior leone et
pardo, nipote qui ulriusque sroviliam exsuxit et
in se conjunxit. Hinc et illud *Proverb*, xx, 2 : «Si-
cut rugitus leonis, ita et terror, n puta lingua,
et vox terrifica, « regis : qui provocat eam, peccat
in animam suam , n g. *d.* Animal, id esi vitro
suro, creai periculum. Et *Isaiae* v, 29, de Nabu-
choilonosor : « Rugitus ejus ut Iconis, rugiet ut
catuli Iconum, d Simile csl Ezec/t. xix, 7; ZacA xi, 3.

Nota : Instatu innocenti® et Integra» natur®, in quali conditus fuit Adam, positusque in paradiso, omnia animalia, etiam ferai, homini obéit Nant n<l nutum. Undo singula venerunt ad Adam, quasi servi ad dominum, ab coque singula nonum acceperunt, *Genes*, n, IO. Id fiebat per instinctum obediendi homini, quem eis indebat heus per angelos : per talem enim instinctum canes, equi, asini, muli et boves parent homini, et catuli ferarum parent matribus feris. Hunc instinctum perdiderunt bestiae, peccante Adamo › qui proinde jus herile et dominium in eas per peccatum amisit. Sancti tamen eminentes, qui proximo accesserunt ad primævam innocentiam, hoc dominium recuperarunt, ut S. Paulus, S. Antonius, S. franciscas. Cæleri homines longo usu, arte et industria similem instinctum feris indunt, itaque eas aliquo modo domant et ci-
curant.

Primo ergo feras quaslibet domari ab homine, nullis docetur exemplis. Experientia constat, et docet Plinius, lib. VIII, cap. xvi, hac arte domari et vinci Icones, etiam furentes et irruentes, si quis in caput eorum pallium aut vestem objiciat, qua oculi eorum velentur, a quia omnis vis et feritas consistit in oculis. » Addit Plinius : « Jugo subdidit eos, primusque Hom® ad cur-
rum junxit M. Antonius, et quidem civili bello, cum dimicatum esset in Pharsalicis campis. Pri-
mus autem hominum leonem manu tractare ausus, et ostendero mansuefactum Hanno c clarissimis Pomorum traditur, damnatusque illo argumento, quoniam nihil non persuasurus vir tam artificis ingenii videbatur ; et male credi libertas ei, cui in tantum cessisset etiam feritas. Mentor Syracusanus in Syria leone obvio suppliciter volutante, attonitus pavore, cum refugienti undique fera opponeret sese, et vestigia lamberet adulanti similis, animadvertit in pede ejus tumorem vulnusquo, et extracto surculo liberavit cruciату, n

Simile est, quod de leone obediente Androdo, ob spinam e pede sibi ab eo exemptam, recitavi *Isaia* i, 3. Et talo subdit Plinius de Elpide Samio, ac cap. XVII, dp Democrito Physico, qui panthera» blandienti catulos e fovea eximens, « ab ea l®ta et gestiente usque ultra solitudines deductus est, ut facile appareret gratiam referro. » Subdit de infantibus ferarum lacto nutritis, cum essent expositi, uti Romulus et Remus a lupa. /ElianoR, lib. XV, cap. xiv, narrat Indos suo rogi offerre cicures tigrides, pardos et oryges qiiadri-
cornes. Paulus Venetus in Historia Tartarorum narrat magnum eorum Khan cicuratos habere leones, tigrides, pardos, ursus, etc., quibus in venatione se oblectet, voncturquo ejusdem speciei feras. Rhinocerotes cicuratos Domitiano Imperatore Romam advectos narrant Suetonius et alii. De elephantum docilitate stupenda, quæ fide-
dem videntur exccdcro, ex /Eliano, Plinio, Op-

piano, Aristotele et aliis recenti l.ipsius, centuria 1, *epist.* M0. Denique bestiarii, sive prefecti bestiarum Romm alebant et regebant leones, tigrides, pardos, ursos omnesque feras, quas e caveis in amphitheatrum ad pugnas et spectacula educebant et reducebant.

Jacobus ergo comparans linguam cum bestiis, innuit in ea quid esse irrationale, stultum et bestiale, ideoque indomitum. Ita Philosophi censent loquacitatem signum esse parvi cerebri et ju-
dicii, adeoque stultitias. Unde Solon cuidam di-
Centi, illum ideo non loqui, quia insanus esset : « Nullus, inquit, stultus tacere potest. » Theocritus audiens initium orationis Anaximenis : « Incipit, inquit, verborum fluimen, mentis gutta ; » significans illum esse multiloquum, sed parum sapientem. Ita Stobæus, serm. 34. Alfonsos, Aragonum rex, teste Panormitano in ejus *Gestis*, lib. IV, homines ad loquendum turgidos et quasi distentos vocabat utres et vesicas : turgent enim, donec ea eructent. Quare prudenter Æneas Silvius, lib. I De *Gestis* ejusdem Alfonsi, ait : « Sapientius esse agere quam fari : » nunquanj enim nisi cum necessitas postulat, sapiens loquitur ; neque vana, sed ponderata profert. Stulto autem nullum est tempus sermoni clausum, sed quovis loco ei tempore quidquid in buccam venerit, effutit.

Sc» undo, volucres quaslibet ab homine domari, puta falcones, aquilas, accipitres, merulas, gra-
culos, lusciniæ, etc., patet experientia ; quin et
mull® earum humanum sermonem addiscunt tam Græcum, quam Latinum : uti de sturno et lusciniis Cæsarum narrat Plinius, lib. X, cap. XLii. Idem de perdice affirmat Plutarchus in Symposiis. De psittacis res cinra est. Idem de picis certi generis asserit Plinius, loco citato : « Adamant, inquit, verba quæ loquantur ; nec discunt tantum, sed diligunt, meditanlesque intra semel cura atque cogitatione intentionem non occultant. Constat emori vicias difficultate verbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoria fallit quoro-
eutes ; mirum in modum hilarari, si inierim audierint id verbum, n Lepida sunt quæ narrat .Macrobius, lib. II *Saturn.*, cap. x, in fine, de corvis Augustum salutantibus : « Ave, Cæsar, victor, imperator, » (pios vigiliti millibus nummorum emit. Simile lucrum aucupans, sutor a corvum instituit ad parem salutationem. Hac audita dum transii Augustus, respondit : Satis domi saluatorum talium habeo, Superfuit corvo memoria, ut et illa quibus quærentem dominum solebat audire, subtexeret : Opera et impensa periit. Ad quod Cæsar risit, emique avemjussit, quanti nullam adhuc emerat. » Subdit de graculo, qui Cæsari solebat porrigere honorificum epigramma, ac simile submissum a Cesare legendo laudavit, admiraos tam voce quam vultu, et Casari paucos denarios dedit, adjecto hoc sermone : « Non secundum fortunam tuam, Auguste ; si plus habo-

ROnm
íuluü*.

Artg
all^Xa-
tor.

rem, plus darem. » Quare Augustus sestertia centum millia graculo numerari jussit. Verum pro graculo legendum est Græculo, puta homine Greco, ut patet ex narrationis serie, et ex emendatis Macrobianis codicibus.

Terzio, serpentes domari palet ex Plinio, lib. VIII, *fUfViT*** caP- TH ' « Thoantem in Arcadia servatum a dracone narrat. Eum nutrierat puer, dilectum admodum, pavensque serpentis naturam et magnitudinem metuens in solitudines tulerat; in quibus circumvento latronum insidiis, agnitoque voce, subvenit. » Idem, lib. X, cap. lxxiv, narrat de aspidem rem miram : « Ipsam (enim) cum ad mensam cujusdam iu Ægypto veniens aleretur assidue, enixam catulos, quorum ab uno filium hospitis interemptum : illam reversam ad consuetudinem cibi intellexisse culpam, et necem intulisse catulo, nec postea in tectum id roversam. » Psyllos et Marsos domare serpentes tradit Plinius et alii, facit nonnulli viri sapientes censeant eos esse incantatores. Crocodilos mansuescere tradit Ælianus, lib. Vili, cap. iv : addunt alii Tondyritas eis inequitare; qui et addit murenam piscem agnovisse vocem Crassi Romani, et ab eo alilam et dilectam adeo, ut in ejus morie luxerit. De delphini in homines amore et obsequio mira narrat Plinius, lib. IX, cap. vin, nimirum quod ipse puerum a quo alebatur, in dorsum receptum, « Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat : simili modo revehens pluribus annis, donec morbo exlincto puero, subinde ad consuetum locum ventilans tristis et meerenti similis, ipse quoque desiderio expiravit. » Et infra : a Quæ faciunt ut credatur, Arionem quoque citharædicæ artis, interficere nautis in mari parantibus, ad intercipiendos ejus questus, eblanditum, ut prius caneret cithara; congregatis cantu delphinis, cum se jecisset in mare, exceptum ab uno Tænarum in btlus pervectum. » Subdit delphinos evocatos a piscatoribus accurrere, et cogere mugiles in eorum retia. Quid ad hæc homines indociles, loquaces et indomiti ? utique eis dociliores sunt delphini et bestiae, magisque domari et regi se sinunt.

Et ceterorum — animalium. Ita Romana : legit Interpretis » id est *aliorum* ; vel *fróUwv*, id est *variorum* : jam legunt id est *marinorum* : ita Syrus. Unde nonnulli pro « cæterorum » censent legendum *cetorum*. Ita Cajetanus, Clarius, Salmeron, Gagneius, Calharinus et alii. Cetorum enim vari® sunt species, quas recenset Roudelotius et Aldrovandus, lib. *De Piscibus*. Maxima est balæna, quam domat, imo regit pisciculus, cui nomen musculus. Hic enim eam ducit et præit, ejusque est quasi oculus, dux et monitor, indicans vada et pericula quæ cavere debeat, cibum ostentans, cæteraque omnia præsentiens et pñemonens : unde eo moriente moritur pariter bulæna, teste Æliano, lib. II, cap. xui, et aliis. Verum cetorum non respondet Greco τὰ Χίμ, id est *marino-*

rum : innumera enim sunt genera animalium marinorum, e quibus unum duntaxat est cetus.

Domantur, — non ait, cicurantur, quia aliquæ bestiae adeo fere sunt, ut plane cicurari nequeant; sed « domantur, » ut scilicet eorum feritas compescatur et refrænatur. Domantur autem in ullum pastum : illi enim a quo pascuntur, obsequuntur; aliæ frænis et capistris ; aliæ flagellis et verberibus; aliæ per res quas metuunt, ut leones terrentur flammis, rotis et voce galli gallinacei; aliæ fame et inedia. Undo illud : a Quis docuit psittacum suum zap®? fames. » Aliæ per animalia sibi inimica. Sic, inquit Plinius, lib. X, cap. lxxiv : a Dissident olores et aquilæ, corvus et milvus, cornices et noctuæ, mustela et cornix, turtur et pyralis, anates et gaviæ, sorices et ardeolro, ægilhus minima avis cum asino, vulpes et Nili angues, mustelæ et sues : dissident thoes et leones, et minima æque ac maxima. »

8. Linguam autem nullus hominum domare potest. — Vcn. t. test. — OEcumenius legit interrogative, q. d. Feræ domantur, cur lingua ab homine domari non possit? omnino potest : humanior enim et docilior est, quam feræ. Abutebantur hac lectione et expositione Pelagiani, ut probarent gratiam Dei non esse necessariam, sed hominem suis et naturæ viribus posse refrenare omnes tam linguæ, quam animæ passiones et concupiscentias. Verum perperam : nam coleri Greci et Latini legunt assertive, non interrogative. Sequitur enim : « Inquit, tum malum, plena veneno mortifero. » Ita S. Augustinus, *De Natura et gratia*, cap. xv. Idem, serm. 4 *De Verbis Domini secundum Matth.* : « Homo, ait, domat feram, non domat linguam; domat leonem, et non refrænatur sermonem; domat ipse, et non domat seipsum; domat quod timebat, et ut se domet, non timet quod timere debebat. » Et mox : « Ergo intelligamus, diarissimi, quia si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram. Si enim tu eam domare volucris, non poles, quia homo es : linguam nullus hominum domare potest. » Sic Christus, *Matth.* xix 24, ait tam impossibile esso divitem salvum, quam impossibile est camelum transire per foramen acus. Mirantibus discipulis ac dicentibus : a Quis ergo poterit salvus esse? » respondit seque explicavit Christus dicens : a Apud hominem hoc impossibile est, apud Deum autem omniaabilia sunt, » q. d. Non hominis, sed Dei virtute ac gratia potest dives salvum, æque ac camelus per foramen acus transire. Pergit S. Augustinus : « Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat, camelus non se domat, elephante non se domat, aspis non se domat, leo non se domat, et sic homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephante, leo, aspis, quæritur homo. Ergo Deus quaeratur ut dometur homo : ergo, Domine, refugium tu factus es nobis, etc. Quid ergo, fraires mei, dubitare debemus, quia

mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem quem non fecisti, non domat te qui fecit te? etc. Imago Dei domat feram, et non domat Deus imaginem suam. »

Subdit modum domandi Dei, scilicet tribulationes. a In illo, ait, spem nostram ponamus, et donec domemur et perdomemur, id est perficiamur, domitorem feramus. Plerumque enim profert domitor noster etiam flagella. Si enim tu ad domanda jumenta (id est, adjuncta infirmitatis tua*) tua, profers virgam, profers flagellum: Deus non profert ad domanda jumenta sua, quod sumus nos, qui de jumentis suis faciet filios suos? » El paulo post dat stimulum premii : « Domilo tibi Deus hæreditatem servat, quod est ipse Deus; et constituet te cum angelis in æternum, ubi jam non indigeas domari, sed tantummodo a piissimo possideri. Erit enim tunc Deus omnia in omnibus : nec erit ulla infelicitas quæ nos exerceat, sed felicitas sola quæ pascat. » Subdit exemplum filii quem castigat et erudit pater, ut eum bonorum omnium relinquat hæredem : « Deus autem tuus, redemptor tuus, castigator tuus, pater tuus erudit te. Quo? ut accipias hæreditatem, ubi non efferas patrem, sed hæreditatem habeas ipsum patrem. Ad hanc spem erudiris et murmuras, et si quid triste acciderit, fortasse blasphemias? Nonne melius est, ut flagellet te et recipiat te, quam parcat tibi et deserat te? » Unde concludit : « Dicamus ergo : A te non recedemus, cum liberaveris nos ab omnibus malis nostris, et impleveris nos bonis tuis. Bona das, blandiris, ne fatigemur in via. Corripis, cædis, percutis, dirigis, ne aberremus a via : sive ergo blandiris, ne fatigemur in via : sive castiges, ne aberremus a via ; Domine, refugium tu factus es nobis. » Hoc est quod ait Sapiens, *Proverb*, xvi, 1 : « Hominis est animam preparare, et Domini gubernare linguam. » Nam, ut ait Ecclesiasticus, cap. xix, vers. 47 : « Quis est qui non deliquerit in lingua sua? » adeo ut et S. Job ita laudatus a Deo dicat, cap. XLH, vers. 3 : « Insuper locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam. » Tanta enim est linguæ cupido et pruritus ad loquendum, quanta est ejus qui hausit venenum ut illud evomat, quanta est inusti bullientis et diffringentis lagenas, quanta est mulieris gravidæ ad pariendum, quanta est vulnerati ut sagitta eximatur. Audi Ecclesiasticum, cap. xix, vers. 10 : « Audisti, ait, verbum adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te disrumpet. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixæ femori carnis, sic verbum in corde stulti. » Unde Elin, *Job* xxxn, 18 : « Plenus sum, inquit, sermonibus, et coarclat me spiritus uteri mei. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas novas disrumpit. » Hinc lingua a Nazianzeno, tract. *De Silentio*, vocatur *âiygoçoç*, id est *indomabilis*; *âx*«***» id est *efframis*; id est *exlex*, quia

scilicet frenari non potest a natura, sed a gratia; non ab homine, sed a Deo. Rursum, quia cum gratia communi et ordinaria nemo, id est pauci et vix ullus, ita eam frenare potest, quin aliquando exorbitet, et frenum excutens instar effrenis equi huc illucque discurrat, et in aliorum noxam grassetur. Unde Nazianzenus, loco citato, ait se jejuniis, vigiliis, cibiciis, humi cubatione domuisse gulam, libidinem, iram, etc., sed non linguam.

Namque mihi, *ait*, effrenæ lingua est et garrula, per quam Livor me innumens afficit uaque malis.

Verum loqui videtur de lingua non sua, sed invidiorum sibi detrahentium, seque exagitantium.

Preclare hanc Jacobi sententiam pertractat B. Petrus Damianus, lib. II, epist. 18 *ad Cardinal.*; additque Religiosis per cælera fere securis a sola lingua esse periculum damnationis (quod et alii viri sapientes olim asseruerunt, et ciamnum asserunt). « Fateor, ait, fratres mei, nil fere in monasteriis agitur, unde mens mea terribilius super monachos imminere Dei judicium suspicetur : nam continuo meatu impulsu, quasi torrens per decliva devexa procedens eorum lingua decurrit; et cum tintinnabulum sonat, sic illis est, tanquam si de repente protinus ictu eorum caput illidat. Quod tamen de quibusdam, absit autem ut de omnibus dicam, etc. Omnibus horis laborandi, ac legendi studium quidam postponentes, abutuntur in fabulis, et quidquid laboribus ac lectionibus debent, totum vanito* quis sermonibus exhibent. » El mox citato *Proverb*. XVIII : « Mors et vita in manu linguæ : Quam inhonestum est, ait, ut in hoc munero, quo creaturis omnibus homo præponitur, ipse largitor ab homine frequentius offendatur! Et eum naturis reliquis homo president, casque suæ ditionis legibus subdat, quanti pudoris est, ut carunculam tenuem quam intra fauces includit, edomare non possit! Unde et Jacobus dicit : Omnis natura bestiarum et volucrum domabilis est, linguam autem nullus hominum domare potest. Nullius quippe frena doctoris coercere valent linguam se cohibere nolentis (est hæc ejus nova et tertia hujus loci S. Jacobi expositio); alioqui si pulsatur el nititur, quod optat procul dubio consequetur. » Et inferius : « Serpentes sunt de quibus dictum est : Venenum aspidum sub labiis eorum. Ubi ergo supervacuis vacatur ineptiis, et quasi symbola congeruntur verbis otiosis, apud intrinsecus auscultantem non sermones hominum, sed quasi multigena decernitur vociferatio bestiarum. Ipse nimirum est, de quo in *Canticis*, cap. n, dicitur : Dilectus meus respicit per fenestram, respicit per cancellos. Et ipse per Prophetam (*Jfrem. vii*) : Attendi, ait, et auscultavi, nemo quod bonum est, loquitur. Sed ut noster senno ab ea (piam semel cœpil, materia non recedat, elloquentium vilia per non loquentium animalium proso

Ur.' q̄iutfur exempla, **nunquam** fauces hydrus ingre-
 *4l> " < !itur, nisi cum crocodilus osciLins invenitur:
 nam si clausum os teneat, insidianlis impetum
 non formidat. Aiithalopus cum exclamat, ad suum
 ignarus interitum, gladios venatoris invitat; qui
 donec obticuit, persequentis industriam fugacis
 cursus opinione delusit. Atque ut hoc inferam,
 quod cancer ostreo, facit plerumque diabolus
 monacho, etc. Solorter explorat, si quando os-
 (n um se contra solis radios aperiat : tunc ergo
 calculum clandestinus **incursator immittit**, sic-
 que hiantia claustra repérions, viscera ostrei in-
 terna decerpit. Ostreum significat monachum qui
 nirnirum vivit, dum sub silentii censura conclu-
 ditur : perit antem cum ad loquendum immode-
 ratius aperitur. Quid enim designat calculus, qui
 ostreo ne recludatur injicitur, nisi duritia con-
 suetudinis, qua quisque ne sese ad poenitentiam
 emolliat, induratur. Nam quasi quidam lapillus
 prava* consuetudinis obstat, ne is qui fabularum
 vacat ineptiis, a sua se vanitate recludat. Cancer
 qui post se naturaliter graditur, est apostata spi-
 ritus, qui postquam semel a conditore recessit,
 in posterius relabi **nunquam** desiit, d

INQUIBTUM MALUM, — jUxrxjfcw, id est, lit Pflg-
 ninus cl Vatablus, *incoercibile*; S. Hieronymus,
 lib. II *Contra Pelagium*, *incontinens*, scilicet pas-
 sive, quod contineri cl cohiberi nequit; ahí, í/-
oohibile; Syrus, *inimpeidibile*, *irrcmorabile*; alii,
intolerabile.

Nonnulli legunt ζζraeça™, id est, *inconstans*,
 instabile, consistere non potens, sicut cor et
 pulmo, quibus lingua respondet, el quoad for-
 mam assimdatur, consistere nequeunt, sed per-
 petuo agitantur : cor, ut spiritus vitales toti cor-
 pori subministret!; pulmo, ut cor refrigeret. Undo
 Poela :

Cor rapit, cl pulmo loquitur, fel commovet iram,
 Splen ridere facit, cogit arnare jecur.

Item ixaviffliw est seditiosum et tumultuosum :
 nam àxiTiraai est sediho, inconstantia, tumult-
 us confusio, turbatus rerum ordo. Hinc et sequi-
 tur : • Plena veneno mortifero. » Porro cur lingua
 sil inquieta, causam dat S. Augustinus, serin. 31
 De *Verbis Aposta* « Lingua, inquit, facilitatem ha-
 bet motus, in udo posita est, fucilo in lubrico
 labilur. Quanto illa citius et facilius movetur,
 tanto tu adversus illam fixus esto. Domabis, si
 vigilabis; vigilabis, si timebis; timebis, si Chris-
 tianum te esse cogitaveris. »

Pl isa vbxxxo mortifero, — quo proximi fa-
 mam, suam el audientis animam, ac sæpo mul-
 torum corpora occidit per odia, rixas et bella
 U>era qu e suscitatur; unde *Psal.* cxxxix, 4 : a Acuerunt,
 ait, linguas suas sicut serpentis : venenum as-
 pidum sub labiis eorum. » Et *Psal.* v, 11 : « Se-
 pulcrum patens est guttur eorum, linguis suis
 dolose agebant^ judica illos Deus. » Sepulcrum
 c<t, *primo*, quia kthiferum est guttur maledicum,

et quos tetigerit occidit, et in sepulcrum infert,
 juxta illud *Jercm.* v, 1B : a Pharetra ejus quasi se-
 pulcrum païens, n *q.d.* Nabuchodonosoris sngiltæ
 sunt lethiferæ, et omnes quos confixerit, occidet
 el sepeliet.

Secundo, quia instar sepulcri letrum et lelha-secaofa
 lem halitum ac virulentiam calumniarum, dolo-
 rum et impiarum machinationum exhalat.

Tertio, qui obscena loquuntur, ait ibidem Terth
 S. Chrysostomus, ora habent quasi sepulcra,
 quia fœtor ille spiritalis, qui ex anima) putrefac-
 tione oritur, fœtore sensibili major et gravior est.

Lingua ergo similis est hydrargyro, sive argento q,n.
 vivo, quod consistere nequii, sed perpetuo agita- » argn-
 lur, ac si tangatur, in mille el minutissimas par-
 tes dissilit; estque venenum exitiale, ut si vel
 minimum quid ex eo hauriatur, illico interimat :
 ut olim Lovanii juvenem curiositatis causa illud
 delibantem, illico interimi conspexi. Porro allu-
 dit Jacobus ad linguam aspidum et serpentoni,
 quæ venenata est, et venenum morsu effundit.
 Nam animalia quæ veneno nocent, venenum in
 vesica sub lingua inclusum habent; quæ, cum
 mordent, rumpitur, et morsu venenum effundunt,
 ait Mercurialis, lib. *De Venen.*, juxta illud *Job*,
 cap. XX, vers. 12 : « Cum enim dulce fuerit in ore
 ejus malum, abscondet illud sub lingua sua. »

9. In ipsa (id est *ipsa, per ipsam*) benedicimus vera. 9.
 Deum, — tum psallendo, tum docendo, tum con-
 cionando, etc. (1). Hic enim ast finis lingua; ob Lingm
 quem nobis a Deo est indita, scilicet ut illa Deum d.ih eit
 glorificemus, aliosque glorificare doceamus. Ita
 fecit S. Antonius de Padua, qui ardenti corde cl dum.
 lingua concionando innumeros ad Deum conver-
 lit. Unde 32 anno a morie ejus, lingua ejus in- l'J
 corrupta, recens et rubicunda inventa est a S. Bo-
 naventura, qui lacrymando eam deosculans : « O
 lingua benedicta, inquit, quæ Dominum semper
 benedixisti, aliosque benedicere docuisti, nunc
 liquet quam grata ei fueris, quantique apud
 cum meriti. » Ita habet ejus Vila et Chronica
 Ordin. S. Francisci : quæ cl addunt ipsius S. Bo-
 naventura linguam 160 annis post mortem, puta
 anno Domini 1434, integram et recentem asse
 repertam, æque ac corei caput in translatione
 ejusdem. Ita Psaltes, *Psalms*, xxxm, vers. 1 : « Be-
 nedicam, inquit, Dominum in omni tempore r
 semper laus ejus in ore meo. » Ha Sancti in cœ-
 lis non aliud lingua concinunt quam Dei laudes
 et magnalia, Apoc. iy, 8, et cap. v, vers. 8, et
 cap. vu, vers. 12: vide ibi dicta. Quocirca S. Pau-
 lus quasi angelus terrestris, satagens fideles eéli-

(1) P»T *communicationem* Jacobus loquitur in prima
 persona; intelligit aulùm mullos, imprimis, ut vitlninr,
 doctora impios. Isti Impietatis magistri volabant videri
 doctores CbrMtani, idcoque Deum omnino sermonibus
 suis celebrabant; imprecationibus aliorum salis osten-
 debant, se non esse Del amantes. Quomodo enim Deum
 ex animo veneretur is, qui hominibus, omnium In his
 terris creaturarum præsianliuiniis, imprecatur?

core cœlites et angelos : « Implemini, inquit, Spiritu Sancto, loquientes vobismetipsos in psalmis, et hymnis, et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino. gratias agentes semper jiro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Chrisli, Deo et Patri, » *Ephes.* v, 18. lia S. Nazianzenus in carni. *De Silentio*, de lingua canit :

Sum lyra supremi regis, m(ul)uq(ue) canoris
Hunc cano, qui tremulo cuncta pavore quatit.

Ita S. Augustinus, totis tredecim libris Confessionum, assiduo benedicit, laudatquo Dominum; unde ita orditur : a Magnus es, Domine, et laudabilis valde; magna virtus tua, et sapientiæ ime non esi numerus. Et laudare lo vult homo, aliqua portio crealuræ tum, et homo circumferens mortalitatem suam, circumferens testimonium peccati sui, quia superbis resistis : et tamen laudare te vult homo, aliqua portio crealuræ tuæ. Tueni in excitas ut laudare te delectet : quia fecisti nos ad te, et inquietum esi cor nostrum donec requiescat in te. » *El-* lib IX, cap. i : « Laudet te cor meum et lingua mea, et omnia ossa mea dicant : Quis similis tui? » Quocirca impius Nestorius lingua abutens, et maledicens Christo, ejusque matri, dicensquo otdocens Christum non esso Deum, ac consequenter ejus matrem non esso Deiparam, sed Christiparam, in eadem a Deo multatus est : lingua enim ejus a vermibus corrosa et exesa est, teste Cedrano et Evagrio, lib. I, cap. vu. Ex adverso Martyres plures, quibus ob confessionem exsecræ erant lingue, Deum laudarunt perinde ac si illa exsecræ non fuissent, uti fecerunt Martyres Africani, teste Victore Uticensi in *Persecutione Wandalica*. Tota ergo vita fidelium, priestum Clericorum, Religiosorum et Praedicatorum, non aliud esse debet, quam continua Dei laus et praedicatio.

Dicit hoc Jacobus, ut ostendat proprium finem et usum lingue, qui est benedicere et laudare Deum, ut ex illo ostendo! gravitatem abusum, quo homines passim oadom impia et (p)ias sacrilege abutuntur ad maledicendum. Nam, ut ait S. Chrysostomus, *hom.* 14 in epist. *ad Ephes.* « Os habes, inquit, spiritale obsignatum Spiritu Sancto : cogita quæ sil oris tui dignitas. Patrem vocas Deum, et fratrem mox vituperas? Cogita quæ mensa dignatum sit os tuum, quæ contingat, quæ degustet, quo cibo frualur. Perpendo cum quibus tempore mysteriorum astes, nempe cum Cherubim ac Seraphim. Seraphim neminem vituperant, sed unus et idem usus ora illorum adimplet, nempe benedicendi et glorificandi Deum. Quomodo ergo potes cum illis dicere : Sanctus, sanctus, sanctus, qui ore tuo ad vituperimi! abuteris? » Portentum ergo est qui lingua praedicat Dei bonitatem, eandem vero exacuit in consortes et proximos suos. Indignus est hominis titulo qui pacem habet in ore, opere autem serit lites

et bella ; qui semen cœlestis doctrina pollicetur, et merum seminat aconitum. Idem Chrysostomus, *hom.* 21 in epist. *ad Hom.* : « Quomodo, inquit, sacram oblationem sumes, qui linguam humano sanguine cruentasti? Quomodo pacem das ore, bellis adeo referto? »

Deum et Patri*. — Deum qui est pater omnium. Vide dicta cap. i, vers. 27.

ET IN IPSA MALEDICIMUS HOMINES, — id est rarecramur, mala imprecamur, diris devovemus; nircum, calumniatur, conviciatur, irridemus, subsannamus, etc. : hæc enim omnia significat et maledicimus per catachresin. Viderunt idipsum per umbram Gentiles : Anacharsis rogatus quid in homine esset optimum, quid pessimum, respondit : lingua; testis est Laertius, lib. I, cap. ix. Bias Amasi regi Ægypti poscenti optimum et pessimum ex victima, linguam remisit, sentiens linguam, si ratione regatur, esse optimum hominis membrum; sin ira, aliavo passione instigetur, esse pessimum. IU referi Mutarchus, lib. *De Garrulitate*. Vide Picriurn, lib. XXXIII, titulus. *De lingua*.

Qui ad similitudinem (id est imaginem : vide dicta *Genes*, i, 26) Dei facti sunt, — 7. d. Maledicendo homines, maledicimus Deum, quia homines sunt opus, creatura et imago Dei. Praeclaro S. Ambrosius, lib. *De Dignitate humana* *rondit.*, cap. m : a Quis major, inquit, honor homini potuit esse, quam ut ad similitudinem sui factoris conderetur? » Et S. Leo, semi. I *De Jejuno X mensis* : « Si fideliter atque sapienter creationis nostrae intelligamini exordium, inveniemus hominem ideo ad imaginem Dei conditum, ut imitator sui esset auctoris, et hanc esso naturalem nostri generis dignitatem, si in nobis quasi in quodam speculo, divinæ benignitatis forma resplendeat. » Explicat venenum mortiferum lingue, taxatque proprie eos qui pii videntur, Deumque benedicunt psallendo, orando, praedicando, interim proni in maledicentiam assidue eadem lingua petulanter maledicunt proximis, eo utique nocentius, quo ex pietatis specio, quam pro se ferunt, juste et pie id facere videntur. Tales suul non pauci qui frequentes sunt in officiis divinis, et domum reversi eam implent rixis, jurgiis, calumniis, maledictis, ut in templo videantur esse angeli. in domo dæmones. Contra quos magna patientia certandum est, et cogitandum illud Seneca) *De Remediis fortuitis* : « Bene nesciunt loqui; faciunt non quod mereor, sed quod solent : quibusdam enim canibus sic innatum esi, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent. »

Sensus ergo est, 7. d. En lingua adeo plena est veneno mortifero, ut etiam tunc cum Deum laudat, non cesset a maledictis in proximos, itaque in Deum sit injuria, ideoque Deum simul maledicat et benedicat. Qui enim imaginem, imo amicum et filium regis violat, aut maledicit, regem violat aul maledicit; mullo magis qui Dei Undo

(Ecurncnius lune legit interrogative : « In ipsa benedicimus Deum, et in ipsa maledicimus Immines? » 7. d. Fiorine potest, ut eodem ore el lingua laudemus Deum et vituperemus homines, qui sunt peculium et imago Dei? Fiorino potest ut simul laudes et vituperes Deum? laudes in se, vituperes in sua imagine? Unde subdit Jacobus : «Non oportet, fratres mei, hæc ita fieri; « sed si laudas Deum, lauda et hominem, qui est magna Dei porlio. Hoc est quod ait Sapiens, Prov. cap. XIV, vers. 31 : « Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus; honorat autem eum, qui miseretur pauperis. » Et Psaltes, Psa/. xi.ix, 1G : « Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, el assumis testamentum meum per os tuum? etc. Os tuum abundavit malitia, el lingua tua concinnabat dolos, sedens adversus fratrem tuum loquebaris, v Tales similes sunt panthem», quæ cum homini nocere nequit, imaginem ejus dilacerat, leste S. Basilio, orat. 10 De *Invidia* : ita et hi cum Deo nocere nequeant in scipso, nocent ei in sua imagine, puta in homine.

Ib:oo Nola : Etsi homo quoad naturam inferior sit
 teuio nn^eI°, Haquo minor imago Dei, tamen quoad
 TH quædam angelum superat, magisque quam ille
 qium Cst imago Dei. Pròno, quia mundus hic visibilis
 Cfttdus est propter hominem, non propter angelum,
 nipote qui spiritus est invisibilis. Homo ergo in mundo esi
 quasi princeps, rex et Deus quidam terrestris; in eo ergo magis refert Deum
 s^oDilo. quam angelum. *Secundo*, quia omnes bestie, aves, pisces,
 elementa, sidera, cœli, quin et angeli serviunt homini
 perinde ac serviunt Deo. Tuifo. *Tcilio*, (inia homo per tot rerum inventiones, per
 tot fabricas et machinas, per tot fructuum sationem et
 productionem, per tot artes mechanicas quibus nihil non
 cilicii, videtur imitari Dei omnipotentiam, omniscientium
 rerumque omnium creationem. Qumfo, (inia hominis productio
 refeit S. Trinitatem : Adam scilicet ingenitus representa!
 Patrem ingenitum; Eva producta ex Adamo, Filium genitum;
 Selli, Spiritum Sanctum procedentem ex utroque, uti innuit
 Nazianzenus, orat. 39. *Quinto*, quia sicut in Deo sunt omnes
 rerum species et gradus vel formoliter, vel eminenter : ita
 sunt et in homine. Homo enim habet esso commune cum
 inanimis, vivere cum plantis, sentire cum animalibus,
 intelligere cum angelis. Denique homo est allinis,
 consanguineus el frater Dei per Verbum incarnatum,
 non angeli : Christus enim nascens non « angelos apprehendit,
 sed semen Abrahæ, » *Ilebr.* 11, 16. Noli ergo, o homo,
 to abjicere et tanti generis esse degener, sed divin®
 consors naturæ despice hæc vilia et exilia, suspice illa
 magna et divina, Deum tuum imitare. « Esto quidam
 quasi in terris obambulans Deus, et sanctus in carne angelus, »

Aidit hæc per umbram Trismegistus; unde scribens ad
 Asclepium exclamat : « O Asclepi, nuguum miraculum est
 homo, animal adorandum.

Hic enim in naturam Dei transit, quasi ipso sit Deus. Hic humana» natura» partem in scippo despicit,
 alterius partis divinitate confisus : diis cognata divinitate
 conjunctus. pariem sui qua terrenus est despicit : cœtera
 omnia quibus so necessarium esse cadesti dispositione cognoscit.
 nexu secum charitatis astringit, sicque suspicit cœlum. Sic
 ergo feliciore loco medietatis est positus, ut qua» infra se
 sunt diligat, ipse a superioribus diligatur. Elementis
 velocitate miscetur. Acumine mentis in maris profunda
 descendit : omnia illi lucent. Non cœlum videtur allissimum ;
 quasi enim proxima sagacitate animi intuetur. Intentionem
 animi ejus caligo aeris non confundit, non aquæ altitudo
 aspectum ejus obtundit : omnia idem est, et ubique idem est.»
 Nam, ut aiunt Theologi : a Factus est homo ut Deum
 intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret,
 possidendo frueretur. »

IO. EX IPSO OHE PROCEdit BENEDICTIO ET MALEDICTIO.
 — Exaggerat mali indignitatem, illudquo insistendo et
 repetendo perurget, 7. d. Ex eodem ergo ore procedit
 benedictio et maledictio, quod in se tara iniquum et
 indignum esse liquet, ut aliis verbis magis exaggerari non
 egeat, imo nequeat; unde OEcumenius rursum hæc legit
 et intelligit interrogative : «An justum est ut ex eodem ore
 el benedictio et detestatio egrediatur? non profecto. »
 Hinc et leni piaque, sed efficaci correptione idipsum
 studioso cavendum monet S. Jacobus, dicens : a Non
 oportet, fratres mei, hæc ita fieri; » sed ore ad benedicendum
 tantum (ad hoc enim nobis a Deo inditum est), non ad maledicendum,
 uti nos convenit. S. Maximus, serra. 3, et alii hanc Jacobi
 sententiam apposite exponunt de adulatoribus qui palam
 laudant, occulte vituperant, et ex eodem ore calidum et
 frigidum, ut vulgo dicitur, effiant. Verum prior sensus
 videtur genuinus : loquitur enim de eadem benedictione
 et maledictione, de qua locus est immediate ante.*

Disce hic mansuetudinem in corripiendo a Mora •
 S. Jacobo, quam ipse didicit a Christo, cui per omnia
 similis erat, ideoque vocabatur frater correp •
 Domini : unde et subditos vocat «fratres. » Præclare
 S. Chrysostomus, hom. o2ad Popul., ait linguam nostram
 fieri linguam Christi, si in loquendo, docendo et corripiendo
 imitemur mansuetudinem Chrisli. Ila David de se : a
 Memento, inquit, Domine, David, et omnis mansuetudinis
 ejus, » *Psal.* cxxxi, I. Et Paulus, II *Corinth*, x, I : «Ipse
 ego Paulus, inquit, obsecro vos per mansuetudinem et
 modestiam Christi, » Et *Ephes*, iv, 1 : « Obsecro itaque
 vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione
 qua vocali estis, cum omni humilitate et mansuetudine. »
 Et I *Tunolh*. vi, 11 : «Tu vero, o homo Dei, hæc fuge,
 sectare vero justitiam, pietatem, fidem, charitatem, mansuetudinem. »
 Et *ad Titum*, ni, 2 : « Omnem ostendentes mansuetudinem
 ad omnes

homines. « \urea est Sapientia vox : « Fili, in mansuetudine opera tua pertico, et super hominum gloriam diligeris, « *Eccli.* 111, 19.

I À II II. NWQLID FONS DE. EODEM FORAMINE EMANAT IU ICEU ET AMARAM AQUAM. — (I. 4. N)II. Ergo BCC homo ex eodem ore debet proferre benedictionem, quæ est (piasi aqua dulcis; et maledictionem, quæ est quasi aqua amara amaricans Deum et homines, sed solum benedictionem. Rursum, sicut aqua amara immixta dulci eam efficit amarā, ita dulcedinem benedictionis maledictionis amaritudo in eodem ore consumit, ait Boda; sicut modicum fermentum totam massam corrumpit, I *Corinth*, v, G. Huic tamen non obstat quin condonator populo nunc blandiri, nunc minari et objurgare; nunc dulcia Dei promissa, nunc amarās ejus minas et pœnas proponere debeat : quia licet omnia inducunt populum ad Deo serviendum et benedicendum, ideoque sunt Dei benedictio, non maledictio.

Fonici Nola : Quidam fontes dulcem et amaram fundunt aquam, sed diverso tempore, vel loco. Audi i., §, l Plinium, lib. II, cap. cm : a In Troglodytis fons Solis appellatur dulcis, et circa meridiem maxime frigidus; mox paulatim tepescens, ad noctis media fervore et amaritudine infestatur, » El mox : « Lyncestis aqua quæ vocatur Acidula, vini modo temulentos facit. In Andro insula templo Liberi patris fontem nonis januarii semper vini sapore fluere Mutianus credit. » Addunt nostri Conimbrienses, tract. 9 in *Meteora*, cap. ix, « in Troglodytis lacum esse qui ter die fit amarus salsusque ac deinde dulcis, totiesque etiam noctu. » Similes in Antenna, non longe a Lcodio, sunt fontes Sphadani aciduli, qui ferri, nitri, sulphuris et vitrioli saporem referunt; eo quod eorum aqua per venas ferri, nitri, sulphuris et vitrioli perlabatur, corumque vim et saporem imbibat, uti e trienniali experientia cos frequentando didici : quocirca invicem vicini fontes diversos habent saporēs, ob diversas venas quas pertranscunt : imo idem fons, si per aliam venam labatur, saporem mutabit.

Ambu- Talis quoque est Arethusa, fons et flumen Syracusæ, qui diversis in locis fertur diversum habere saporem, eo quod alii fontes in eum influant; et quia sub mari labitur, si ex eo quid hauriat, marinam et salsam dulci immixtam emanabit, de quo Virgilius, *ecloga* X :

Extremum hunc, Arethusa, mihi concedo laborem,
Sic Ubi, cum fluctus sublabre Sicanos, r]
Doris amara suam non intermisceat undam.

Sed audi Thomam Fazellum, oculatum testem, qui de Arethusa ita scribit, lib. IV *De Ncb. Siculis*, pag. 89 : a Crassas salsioresque et ad polum injucundas habet aquas; quarum usum, cum duræ et incociles sint, incolumitati humanæ minus conferre lib. II docet Alhenæus. Non procul ab Arethusa, in mediis maris fluctibus fons aqua;

dulcis mire exundat, caputque inter aquas salsas attollit, oculus Cilicæ vulgo appellatus. » Et mox : « Quod si ex Arethusa; fontibus hic non esi unas, ex aliquo certe vicino monte gigni, et ex pelagi vadis, expellente cum interiori vento, sursum emergere necease est.» Et antea cau*am aperit, scilicet quod aqua Arethusæ non oriatur in Sicilia, sed in Achaia et Peloponneso. Siquidem Alphæum, ait, Achaia regionis fluvium terra absorptum, subter mare in Siciliam per passuum millia fere quingenta fluere, atque ex hoc fonte Arethusæ rursum emergere primum Pindarus, deinde Tirnreus, quos Græci et Latini secuti sunt, tradiderunt. Sic de Ascanio lacu et fontibus Chalcidis scribit Plinius, lib. XXXI, cap. X, comm superficiem dulcem esse et potabilem, inferiores vero partes nitrosas et amarās.

Verum S. Jacobus loquitur de fontibus communibus et ordinariis : hi enim simul aquam dulcem et amaram non reddunt; pauci jam nominali extraordinarii sunt, et quasi portenta et monstra naturæ, ideoque sunt typi et symbola linguæ, quæ simul fundit maledictionem et benedictionem, ideoque ipsa pariter ostentum esi et monstrum naturæ. Adde, licet in jam dictis fontibus, exterior fons, puta fontis orificium sit idem, quod emanat aquam dulcem et amaram; limen interior fons, hoc est, ipsa prima vena et scaturigo, quæ est quasi cor aut hepar fontis, est diversa, ut patet ex dictis de fonte Arethusæ, cui nomen *orn us Cilicce*. In homine autem secus se res habet. Sicut enim in eo unus est fons exterior, puta unum os, proferens bona et mala : sic et unus est fons interior, puta unum cor et una anima, ex quo utraque manant. Hoc ergo instar pollenti est et prodigii, quod scilicet idem cor per eandem linguam injuriam et laudem, pietatem et impietatem, mortem et vitam, veritatem et mendacium depromat.

12. NIMQVID POTEST, FRATRES MEI, FICUS WAS Vers. 11. FACERE. — Greca et Syrus pro uvas legunt, id est *olivas*, et tunc major est antithesis : ficus enim sunt dulces oliva; vero amara» ; sed sequentia indicant de uvis agi. Subdii enim : « Aut vitis ficus? » g. *d.* Nullo modo : nec enim vilis per se aliud quam uvas profert, nec ficus vili inseri potest, ut in ea producat ficus, uti pinis inseritur pruno, atque in pruno profert pira.

Sic. NEQUE SALSA DULCEM POTEST FACERE AQUAM.— « Salsa, » id est fons salsus : unde græce est, « sic nullus fons salsus salsam ac dulcem potest edere aquam. » Ita Tigurina, Pagninus et alii, Probat enim priorem similitudinem, scilicet quod ex eodem fonte non manet aqua dulcis et amara (ex qua probat et concludit moraliter non posse, id est non debere, ex eodem ore prodire benedictionem et maledictionem), alia similitudine vitis et ficus, quarum illa non ficus, sed uvas duntaxat, hæc non uvas, sed ficus duntaxat proficit. Burgensis tamen censet hic esse aliaiu,

pula tertiam similitudinem : primam enim peti a fonte, secundam a vile el ficu, tertiani hic ex aqua salsa, quæ ex se non potest dulcem diffundere. Verum si diffundit, ergo fons est et fontis rationem habet : quare eadem est hæc similitudo cum prima. Ex hisce similitudinibus ostendit Jacobus innaturale esse el pretor rerum ordinem, ac quasi cum ipsa natura pugnare, ut ex ore a Deo el natura destinato ad benedicendum procedat maledictio : sicut cum natura pugnat, ul ex fonte dulci procedat aqua amara, ex vile ficus, ex fien uva ; jdeoqꝫ idipsum fieri nequit. Rursum, sicut aqua amara immixta dulci eam facit amaram, ita maledictionem mixtam benedictioni in eodem ore eam vitiare, ac quasi convertere in maledictionem ; quia scilicet maledictum est os, quod cum sit soli benedictioni destinatum, ex se emittit maledictionem : bonum enim esi ex integra causa, malum ex singulis defectibus, ut ait S. Dionysius. Insuper sicut ficus non proferi uvas, nec vitis ficus : sic maledicum, licet aliquid boni ad tempus loqui videatur, fructum benedictionis habere nullatenus posse. Ita Reda. Porro octo differentias et quasi species malm linguæ assignat Thomas Anglicus: nimirum lingua tertia, inquit, de qua *Eccli.* xvm, 16, est detractorum, solumque detrahit; falsa est adulatorum, *Eccli.* XX, 18; magniloqua superborum, *Psal.* xi, 4; viperea hæreticorum, *Jo6* xx, 16; blasphema maledicorum, *Job* xv, 5 ; dolosa hypocritarum, *Psal.* cxix, 2; coinquinata luxuriosorum, *Eccli.* u, 3; iniqua advocatorum, *Prov.* cap. xv», vers. 4.

Ttaofe. Nola : S. Jacobus noxam el damna linguæ de-
& a it- monstrat ex duodecim partial argumentis, partira
•/dinifii attributis. *Primum* est vers. 3, quod instar equi
sil effrenis. *Secundum*, vers. I, quod modica liecl,
magna tamen exaltet. *Tertium* ibidem, quod sit instar
scintillæ quæ lotam silvam comburit. *Quartum*, vors.G,
quod sil universitas iniquitatis. *Quintum* ibide n,
quod maculet totum corpus. *Sextum*, quod inflammet
totam rotam nativitatis et vitæ nostre. *Septimum*, quod
inflammetur a gehenna. *Octavum*, quod magis indomita
sil quam omnes iere, ideoque a nemine domari po sit.
Nonum, quod sil inquietum malum. *Deatrium*, quod sit
plena veneno mortifero. Undecimum, quod cum sit data
et dicata benedictioni Dei, simul tamen maledicat
proximis. *Duodecimum*, quod sil quasi fons monslrosus,
eructans simul aquam dulcem et amaram (1).

Fin. ti. 13. Quis sapiens (ec^, id est eruditus, scilicet
rerum divinarum) n disciplinatus, — ww,
idest sciens ea quæ ad praxnn el mores periment,
non tintura speculative, sed ct practice, hoc esi,
disciplinan studiosus.

(!) «Sic i ?que salsa dulcem potest facere aquam.
ait Alliùli : Creatura quisque suum sequitur a Deu sibi
(UsUuAtum ûuein : ita quoque lingua ail bonos usus des-
lucía tos ft*mpeT sequi el persequi deben.!).

Porro idem est *sapiens et disriplinafits* ; sed hio
dii additur, ul significetur sapientem non spe*
culativum dunlaxat, sed et ptacticum esse debere,
pula disciplinatum el bene institutum : linde vers,
ultimo diserte asserit sapientiam esse pudicam ,
pacificam, modestara, suadibilem, etc. « Disci-
plina enira est morum ordinata correctio , et re-
gularum a majoribus traditarum studiosa obser-
vatio. » Ita Cicero, *Tuscul.* IV : « Sapiens, ait, est
qui rerum divinarum et humanarum (ad quai
pertinet morum disciplina) scientia est predilli*.»

Ostendat ex bona conversatione operationem
SUAM IN MAN'StEI UDINE SAPIENTIE. — SyHIS , OSiCH-
dat opera sua in conversationibus bonis. Redit S. Ja-
cobus ad doctores el magistros, de quibus egit
vers. 1, quorum occasione hucusque digressus
est ad vitia linguæ. Eis ergo impense commendat
mansuetudinem et modestiam, ut plus doceant
exemplo quam verbo; plus modesta et miti con-
versatione, quam magna ostentatione sapientiæ.
Magis enim docent et movent opera quam ser-
mones, magis vita quam vox. Ita Christus pnüM t tlb
cœpit facere, deinde docere, *Actor*, n, 1. Christum qcim
imitatus S. Petrus pastoribus hanc legem præfigit v,<e-
epist. I, cap. v, vers. 3 : « Forma, inquit, facti
gregis ex animo; » præmiumque assignat : « Et
cum apparuerit princeps pastorum, percipietis
immarcescibilem gloria? coronam, » Et S. Paulus
Philipp, in, 17 : « Imitatores mei estote, fratres,
ct observate cos qui ita ambulant sicut habetis
formam nostram. » Hinc pontifex Aaronicus in
Rationali ad pectus gestabat «urimcl luminili,»
id est doctrina el veritas, ul significaret in Pon-
tifice requiri tam veritatem, id est integritatem
vitæ et exempli, quam doctrinam legis el Scrip-
ture, *Exodi* xxvni, 30 (2).

Insignis in hac re fuit Orígenes, de quo scribit Etmn
Eusebius, lib. VI *Uistor.* cap. m, « quod qualis
ejus erat sermo, tales et mores; et quales mores,
talis sermo, » ideoque habitus est Ecclesiæ ora-
culum, orbisque miraculum, ac plurimos ad fi-
dem et sanctimoniam convertit. Ex adverso pro-
bro fuit ille qui audivit : « Verba tua sunt verba
Dei, sed facta tua sunt facta diaboli.»

illustrior fuit S. Lucianos Martyr, qui adeo
moribus erat compositus, pius, hilaris et sanctus,
ut angelus videretur, omnesque ad sui et Christi
amorem alliceret : quocirca Maximianus Impera-
tor non nisi eminus et per velum eum aspicere
et alloqui est ausus, timens ne cl ipse ab eo vir-
tutis quasi philtro dementaretur, vellelque fieri
Christianus. Vide dicta *Philipp*, iv, 5.

Similis fuit S. Bonaventura, in cujus funere
perorans in Concilio Lugdunensi anno Domini
1274, Petrus TaranIasius, Cardinalis ex Ordine
S. Dominici, qui postea creatus Pontifex dictus

(*) «i Oprcalionem suam , » Gall, *son talent*, ostendat
scilicet se esse sapientem, idque per sapientiam ietdlnte
conditam.

est Innocentius V, inter alias ejus laudes dixit : Quotquot aspiciebant vel audiebant S. Bonaventurain, ejus amore capiebantur, illi cedebant, illius sententiam et consilium amplectebantur; eo quod esset benignus, affabilis, humilla, charus omnibus, pius, prudens, castus, pacificus omnique virtute ornatissimus.

Sapienter S. Hieronymus, *epist.* 3, Heliodoro Epi>copo hunc vivendi canonem præfigit : «In te, inquit, oculi omnium diriguntur : domus tua et conversatio tua (piasi in specula constituta, magistra est public® disciplina). Quidquid feceris, id sibi omnes faciendum putant. Cave ne committas quod aut qui reprehendere volunt, digne lacerasse videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere.» Talis fuit Gregorius senior, Episcopus Nazianzeni, paler S. Gregorii Nazianzeni. Nam, ul hic de eo ait *orat.* 19 : « Ferinos hominum mores haud magno negotio mitigavit, tum pastoralis artis sermonibus, tum etiam quod velut spiritualem quamdam statuam ad optimæ cujusque actionis pulchritudinem expolitam ad imitandum proponeret.» Idem in *Laudibus S. Basilii* : a Oratio Basilii erat tonitru, quia Vita ejus erat fulgur.» Ex adverso S. Bernardus, lib. II *De Consid. ad Eugenilium Pontificem* : « Monstrosa res, inquit, est locus summus, et animus iniimus ; sedes prima, et vita ima; lingua magniloqua, et manus otiosa; sermo multus, et fructus nullus. »

Idem eminus viderunt Gentium Philosophi. Aristides apud Platonem in *Thcng.*, profitetur se ex alloquio Socratis nihil didicisse, ex convocatione et moribus plurimum. Agesilaus rogatus qua ratione «piis maximo apud homines probaretur : «Si dieal, inquit, optima, et faciat honestissima. « Preclare Seneca, lib. I, *epist.* 6 : a Plus, inquit, tibi et viva vox, et convictus, quam oratio proderit. In rem præsentem venias Oportet. Primum, quia homines amplius Oculis, quam auribus credunt. Deinde, quia longum iter est per prorepta, breve et efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodo audissd : vita* ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum an ex formula sua viveret. Plato cl Aristoteles, cl omnis in diversum itura sapientium turba, plus ex moribus quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, el Eryinachum, et Polyamum, magnos viros non schola Epicuri, sed contubernium fecit.» Idem alibi : a Eum, ait, ductorem elige quem magis admireris cum videris, quam cum audieris.» Scitum est illud Democriti apud Laertium, lib. IX. cap. mi, oxt., id est, *oratio operis est umbra*. Sicut ergo se liabi t umbra ad corpus, ita oratio ad opus : opus ergo est quasi corpus solidum, oratio et sermo quui umbraticum el evanidum, puta corporis virtutisque umbra, non corpus cl solida virtus.

IX MANSUETUDINE SAÍIE.XM.E. — In UKUISUela Sapientia, quæ mansuete audit, respondet, monet, corripit el docet. Talis enim est Christi et discipu-

lorum ejus, juxta illud ejirdem : « Discit? a tac, quia mitis suta el humilis conia, » *Matth.* xt. Est hebraismus. Sic chantas fraternitatis vocatur **du**-ritas fraterna, filius dilectionis vocatur filius dilectus, filii inobedientiæ et diffidenti® vocantur filii inobedientes el diffidentes.

Nola : Vene sapientiæ propria dos et quasi flos est mansuetudo. Vide dicta cap. i, 21.

Quæril Petrus Damianus libro *De Contemptu c/culi*, cap. xxvni. cur, IV *Regum* iv, 31, Eliseus nequiverit puerum suscitare per baculum illi applicitum, sed per scipsum incumbendo illi cum revocarit ad vitam? ac respondet : a Is quem terroris virga suscitare non poterat, per amoris spiritum ad vitam redit, dumquesc parvulo accommodavit et composuit, facile erexit el suscitavit. » Sic subditi sièpe magis moventur amore Prolati, quam terrore, si leniter se eis accommode», moresque attemperet et benigne componat. S. Augustinus, *serm.* GDe *Verbis Domini*, durum Prolatum vocat tentatorem subditorum. Vide S. Dionysium, *epist.* § *ad Demophilum*, et S. Bernirdum, *serm.* *De S. Magdalena*.

11. Quot) si **zittii** amahus habetis. — «Zelus v,n-tk amarus» est invidia, zelus dulcis est fervens **du**-rila*, a qua Simon Chananæus cognominatus est Zelotes. Opponit mansuetudini sapientia* zelum amarum, id est, amarulentam æmulationem < t invidiam. quæ nata ex superbia el amore excellenti® parit contentiones el schismata, ideoque abit in errores, hærescs et mendacia, ex quibus gloriosum, sed vanum doctoris nomen aucupatur, ut scilicet inaniter de nova secta a se inventa, de nova schola, novisque discipulis glorieta? et se jactitet.

Notat Isidoras Pelusiota, lib. II, *epist.* 90, plores fuisse et esse sectas, contentiones, schismata et hiereses in christianismo, quam fuerint in judaismo el gentilismo, eo quod diabolus, sectarum auctor, invidens el indignans utilitati et excellenti® Christi et christianismi, ut eum evertit, illa magis nunc serat el succendat quam ante, proserlim quia genilismus totus erat didioli, Judæorum etiam longe major pars. Accedit, pn mo, quod inter Christianos major sil sapientia majusque sapientiæ studium : inter studiosos autem sapientiæ oriri solent valia sententi® et secla*. *Secundo*, quod in christianismo omnes errores se tegant sanctissimo nomine Christi, prætextu verx* fidei el pietatis, quem diabolus magistris superbis et novarum opinionum avidis obtendit, itaque eos exca'cal, ul vere, recte et pie se acere putent.

Adverte tð *amara* : nam invidia est amarulenta, et iis quibus invidet, el magis sibi. Invidus enim mire cruciatur cruciatu invidi® suæ, quo torquet et affiigit se de excellentia alterius, quem dolet sibi proferri vel æquari in sapientia, virtute et gloria : tunc enim, ut ait Statius, jI *Thitb.* : «trucem secretus coquit invidiam. » Hinc nota conditiones invidi®. *Pruna eA*, invidia signum est animi parvi el abjecti : invidendo enim agnoscit alium

<p>IGO</p> <p>C esse sc superiorem, vel parem. Et qui invident, pusillanimes, depressi, juxta illud Ovidii, lib V <i>De Ponto</i> :</p>	<p>COMMFATARIA IX EPISTOLAM S. JACOBI, cap. III.</p> <p>Et Horatius, lib. I <i>epist</i> :</p> <p>Invidia Simii non invenere tyranni Majus tormentum.</p>
<p>Uvor, iners vilium, mores noti exit in altos, Fique Utens ima vipera serpit humo.</p> <p>Unde Plinius, lib. VI, <i>epist.</i> 17 : « Disertior es? inquit, tanto magis ne invideris. Nam qui invidet, minor est. »</p> <p>Renoda. <i>Secunda</i>, id quod excellit el eminet, ferit oculos invidi, estque objectum invidi®. Unde Ovidius, lib. I <i>De Demedio amoris</i> :</p>	<p>Hinc Socrates dixit invidiam esso ulcus, imo ser-ram animæ, leste Stobrao, sermone 36, cl Antonio in <i>Melissa</i>, serm. 62; ct Martialis, lib. IX :</p> <p>Rumpitur invidia quod amamur, quodque probamur: Iliimpatur quisquis rumpitur invidia.</p> <p>Et Ovidius, II <i>Melarmoph.</i>, graphice eam depia git :</p>
<p>Son cna petit livor, perflant altissima venti. Summa petunt dextra fulmina missa Jovis.</p> <p>Quocirca Themistocles juvenis dolebat sibi non invideri : hoc enim signum est, inquit, me nihil adhuc preclari gessisse. «Sicut enim cantharides rosæ, sic invidia virtuti innascitur, » Ita Antonius in <i>Melissa</i>, sermone G2, ubi ct addit, Aristotelem rogatum quid esset invidia, respondisse, esse an-tagonista® fortunatorum.</p> <p>Tertii* <i>Tertia</i>, invidia s®pe res maximas impedit ct evertit, uti in urbibus, bellis, congregationibus etiam bonorum subinde experimur. Trita est Bc-Jisarii, ducis Justiniani Imperatoris, tot victoriis inclyti, sed perœmulos ad extrema redacti, men-dica cl miseranda vox : « Da obolum Belisario, quem extulit virtus, crpcavil invidia.» Ha multi, licet nonnulli viri docti ex Zonara cl aliis id re-futent, asseranlquc Belisarium honoratum semper vixisse cl obiissc. Vere Silius, lib. I :</p> <p>O dirum exilium mortalibus, o nihil unquam Crescere, nec magnas pallens exurgere laudes. Invidiai</p>	<p>----- Leutaque miserrima labe Liquitur, ul glacies incerto saucia sole, Fclicisque bonis non lenius uritur Herses, Quam cum spinosis ignis supponitur herbis, Quæ neque dant flammas, lonique lepore cremantur.</p> <p>Hinc Poeta finxerunt invidos apud inferos ser-pentibus vesci, et hydris recreari. Quin cl Cassia-nus, <i>Collât.</i> XVIII, cap. xvii, illud <i>Jcrcm.</i> vili, <i>Ecco ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, ct mordebunt vos</i>, mystice accipit dc in-vidia. Vide cum. Agis, rex Lacedæmonum, au-diens sibi ab ramulis invideri : « Geminam igi-tur, inquit, habebunt molestiam : nam ipsos ct sua ipsorum mala discruciabunt, ac insuper meis et meorum bonis torquebuntur. » Magnifica vox, significans cos quos tenet invidia, magis esse mi-sericordia dignos quam ira; ac invidum salis darò poenarum, etiamsi alius ejus ultor non existai. Ita Plularchus in <i>Lacon.</i>; nam, ut ail Antisthenes apud Laertium, lib. VI, cap. i : Sicul ferrum con-sumit rubigo ex ipsomet nata, ita invidus suo ipsius vitio contabescit.» Elegantius vero Chryso-logus, <i>serin.</i> 172 : « Invidia suorum carnifex sem-per exlitit : cxlendit sensus, torquet animos, dis-cruciat mentes, corda corrumpit. Quid plura? Hanc qpi rcccpcrit, sua sustinet sine fine suppli-cia, quia in sc domesticum semper diligit ha-bere tortorem. Quis ibi malorum finis, ubi alte-rius bonum poena est? ubi cruciatus est aliena felicitas?» Propterea acute dixit Nazianzenus, <i>orat.</i> 27 : «Solut ex omnibus affectibus, iniquis-simus simul et æquissimus est invidia : iniquissi-mus, quia bonis omnibus adversus est ; nequissi-mos, quia dominos suos exest ct conficit. »</p>
<p>Ita duos primos fratres Cainum et Abelcm una domus, imo lotus mundus capere non potuit.</p> <p>Carta. <i>Quarta</i>, invidiam liquet esse amaram et felleam : commovet enim fel cl bilem utramque, scilicet tam flavam quam atram, hoc csl, tam choleram quam melancholiam ; adeo ut invidus in vultu alrum, felleum lividumquc colorem pr® sc ferat. Unde Martialis, lib. 1 :</p> <p>Ecco ilerura nigros corrodit lividus ungues. Omnibus iovvleas, livide, ne ro tibi.</p> <p>Et Silius, lib. XI :</p> <p>----- Alra veneno • hvwiat, rtgroqne undantia perlera felle.</p>	<p><i>Scptuna</i>, remedium invidi® est humilitas, mo-grpi destia cl glori® contemptus. Hinc Calo dicebat cos qui moderate sobricque fortuna uterentur, minime peti invidia. Non enim, inquit, nobis, sed bonis qu® nos circumstant, invident homines. Externa bona extra hominem sunt ; at insolenter utenti vitium intra hominem est, qui eo sibi con-flat invidiam, seque facit invidiosum cl exosum, lia Plularchus <i>Apoph. Roman.</i> Diogeni Cynico, nipote omnium contemptori, nemo invidebat. Crates Thebanus dicebat se pro patria habere glo-ri® contemptum et paupertatem, in qu® nullum jus exerceret fortuna. Aiebat item se Diogenis esse discipulum, qui nullis invidi e patebat insi-</p>
<p>9” o. <i>Quinta</i>, duo sunt actus invidi®, videlicet : « In-sultare malis, rebusque ægresccrc Iratis, » ail Sta-tius l b. II.</p> <p>înu. <i>S^xta</i>, invidia summum est tormentum invidi, cumquc knta longaue tabe exedit et consumit, indeque invidia vocatur edax. Unde Claudianus, lib lll De Replu <i>Proserpinæ</i> :</p> <p>Irpuui altenus rebus macrescit opimis.</p>	

diis. Opes enim et honores plerumque conciliant invidiam, praesertim subiti, si sorlem statumque valde excedant. Ila Laertius, lib. XT, cap. v. Pisciare S. Ambrosius, lib. II De *Abraham*, cap. iv : «Grande, ait, virtutis mysterium, cui cito invidetur. Et ideo ut invidiam reprimat, humiliorem se prestare debet. Non sibi principatum super omnes vindicet; non sibi soli sapientiam pncipuam arroget. » Idem, in conductu vitiorum et virtutum, «Invidia, ait, dicit: In quo illo vel isto minor es? Cur ergo cis vel æqualis, vel superior non es? Quanta vales quæ ipsi non valent? Non ergo libi aut superiores, aut etiam squalles esso debent. Verum dilectio fraterna respondet : Si cæteros, o homo, virtutibus antecellere te existimas, tutius in infimo quam in summo loco temetipsnm servabis. Semper enim de alto pejor fit ruina. Quod si tibi, ut asseris, quidam superiores, ahi æquales sunt, quid te Ledit? quid te nocet? Cave prorsus ne, dum aliis locum celsitudinis invides, illum imiteris de quo scriptum est : Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum. Imitantur autem illum qui ex parte ejus sunt. »

Octava, denique invidia solet morte ejus cui invidetur finire, et in commiserationem, quin et admirationem verti.

Pascitur in vivis livor, dos*. Cata quiescit!.

Et : «Virtutem Incolumem odimus, subit tam ex oculis quierimus invidi. » Ita Julius Cesar audiens tragicam nccm Pompeii sui oemuli, illacrymavit.

Et Contentiones sint in cordibus. — Contentiones solent esso in ore et linguis, non in cordibus : per *contentiones* ergo hic accipe studia et proposita contendendi : unde greco est ἰγ'fiut, id est *contentio*, in singulari, hoc est voluntas el cupido contendendi, quam parit zelus amarus, id est invidia. Qui enim fel invidia) gerit in mentis stomacho, ille gestit illud ore exhalare, omnibusque contradicere, et cum omnibus contendere. Preclare Sapiens, *Proverb*, xx, 3 : « Honor est homini qui separat se a contentione : omnes autem stulti miscentur contumeliis, » id est contentione, quæ pariunt jaclantque vicissim contumelias. «Puerilis enim animositatis est contendere,» ait S. Augustinus, *epist.* 174, et studere ut alter alterum vincat, cum apud Christianos vincere debeat veritas, pax et humilitas. El Seneca, lib. II *Delia*, cap. xxxiv : «Cum pari contendere, inquit, anceps est, cum superiore furiosum, cum inferiore sordidum; pusilli hominis et miseri est repetere mordentem. Imbecilla se lædi putant, si tangantur, ut mures et formicæ ; quas si manu amoveris, ora convertunt. »

Quid quieris, o Christiane, dum contra Christi leges cum fratre contendis? utique scientiæ ostentationem et victoriæ laudem apud tui similes, superbos et stolidos. Egregiam sane laudem nancisceris, ut audias contentiosus, arrogans, osten-

lator, sophista : quanto gloriosius libi foret alitiñere jurgio, ut apud cordatos audires sapiens, pacificus, religiosus, mentis linguæque compos et dominus? Sapienter Papias, S. Joann? Apostoli discipulus et S. Polycarpi sodalis, audien^ multorum clamoribus Di veritatem lacerari : « Non multa dicentibus, inquit, sed vera tradentibus auscultandum est. » Ha Eusebius, lib. III, cap. Iix. Religiose S. Ignatius, fundator Societatis nostræ, hoc suis documentum dabat :

Nulli vri minimo qtnvis ratione repugnes :
Cedere te potius quam superare juvet.

El S. Bernardus, lib. De *Jfodo bene vivendi*, cap. xvii : « Viri mites, ait, semper despiciunt lites. » Et mox : « Si detractio et jurgia sunt in claustro, ubi est tacurnilas regularis, ubi sanclitas religionis, ubi silentium Ordinis, ubi religiositas monasterii, ubi vinculum charitatis, ubi pax unitatis, ubi concordia fraternitatis, ubi amor socialis? Heu pro dolor ! periit taciturnitas regularis, ablata est sanctitas religionis, defecit silentium Ordinis, ad nihilum devenit religiositas monasterii, annullala charitas fraternitatis; sed si illi qui in pace debent vivere, incipiunt contendere, litigare, d, trahere, ubi est vita tranquilla, ubi vita quieta, ubi vita pacifica, ubi vita honesta, ubi vita modesta, ubi vita casta, ubi vita contemplativa, vbi vita angelica? » Et inferius : « Contentio lites parit ; contentio pacem cordis extinguit; contentio rixas gignit ; contentio jurgia seminat: contentio faces odiorum accendit: contentio concordiam rumpit; contentio conturbat oculum mentis. » Modum eam excludendi subdit, si quis ubique eligat viliora; ac concludens ait : « In nulla causa decertare studeas, nisi ut soli Deo placeas. »

Nolite « loiuari et mendaces esse adversus veritatem. — 7. d. Si sentitis in mente ardorem contendendi, nolito illum sequi, cumque per os verbaque egerere et exorere, ut gloriose el mendicator oppugnetis veritatem ; sed potius ardorem hunc silentio reprimate el ratione compescite (I). Unde Graeca habent : .*Ne gloriemini, et mentiamini contra veritatem* ; Syrus : *Ne intumescatis adversus veritatem, et mentiamini*. Qui cuim libidine contendendi agitur ex studio contradicendi, ut scilicet videatur esse prudentior, vel doctior cader? omnibus, tam veris quam falsis contradicit, omnesque et omnia impugnat ; ac proinde necessum est ut siepe inaniter gloriatur el mentiatur contra veritatem, uti clare videre est in sophistis el hereticis, qui agnitam veritatem impugnant. S enfleat Jacobus zelum, sive invidiam matrem ei fontem esse contentionis, jactantiæ et mendacio-

(I) Alioli : Nolite gloriari sapientis titulo, quem contra veritatem vobis arrogatis. Alii gravino ur, intern g ubo sumunt, *nonne falso gloriemini*, etc. Est pleonasmus in illo *mendaces esse contra veritatem*. Simili' ! ■«!»
Horn. is, t.

nuo. ruin. Porro, sicut summum decus est turri vei ilalem, ita summum dedecus est eam impugnare et propugnare falsitatem : quod faciunt invidi et contentiosi. Quocirca cum quereretur quidnam esset fortissimum, unusque responderet esse regem, alius esse vinum aut mulieres, Zorobabel rem acu tangens respondit esse veritatem, de qua perorans coram Dario rege, impetravit ab eo loti genti suæ plenam solutionem captivitatis Babylonie® et templi rcædificationem. Vide III *Esdra*, cap. m, vers. 12 et seq. usque ad vers. 47, cap. tv.

Praeclare S. Augustinus, epist. 9 *ad S. Hieronymum*: «Incomparabiliter, ait, pulchrior est veritas Christianorum, quam Helena Graecorum : pro ista enim fortius nostri martyres adversus hanc Sodomam, quam pro illa illi heroes adversus Trojam dimicaverunt. » Idem, epist. 7 *ad Marcellinum* : «Nimis, ait, perverse seipsum amat, qui et alios vult errare, ut error suus lateat. » Demosthenes rogatus, «quid Deo simile haberent homines, » respondit : « Benigne facere, et veritatem amare. » Ita Maximus, *serm.* 8. Pythagoras asserebat hæc duo divinitus hominibus data esso longo pulcherrima, veritatem amplecti et beneficiis operam dare : ulrumque enim cum deorum immortalium operibus comparari posse. Ita *Ælianus* 8, lib. XII Var. *Uist.*

Denique veritas et charitas sorores sunt. Adcoquo Deus per essentiam tam est veritas (piam charitas : qui ergo veritatem oppugnari, oppugnat pariter charitatem, ipsumque Deum, qui est prima veritas et increata charitas. Remedium igitur contentionis et clypeus veritatis est charitas. Ctjpu Nam, ut ait Apostolus, I *Corinth.* xin, 4 : «Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. » Et S. Bernardus, traci. De *Duodecim Gradibus humilitatis*: «Bona, inquit, est via humilitatis, qua veritas inquiritur, charitas acquiritur, generationes sapienti® participantur. Denique sicut finis legis Christus, sic perfectio humilitatis cognitio veritatis. Christus cum venit, attulit gratiam : veritas quibus innotuit, dat charitatem; innotescit autem humilibus : humilibus ergo dat gratiam, et Tres igitur socio) et comites inseparabiles, ac quasi tres Christian® Charites sunt humilitas, veritas et charitas.

Idem paulo post (re* veritatis gradus assignat : Primum, quo Deum et Christum ac nos ipsos agnoscimus, ideoque eum summo reveremur, et nos sub eo summe humiliamus. *Secundum*, quo proximorum culpas et miseras pervidemus, cisque compatimur. *Tertium*, quo Deum contemplamur, pariter hic in ænigmale, pariter in cœlo facie ad faciem per visionem beatificam, juxta illud : « Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum vident. » «Ad primum, inquit, ascendimus per

laborem humilitatis, ad secundum per affectum compassionis, ad tertium per excessum contemplationis. In primo veritas reperitur severa, in secundo pia, in tertio pura. Ad primum ratio ducit, qua nos discutimus; ad secundum affectus perducit, quo aliis miseremur; ad tertium puritas rapit, qua ad invisibilia sublevamur. »

Tropologice Beda explicat, </ d. Jacobus : Nolite, o Christiani, mentiri Deo, cui in baptismo promisistis vos abrenuntiare Satana) et pompis ejus : hisce enim non abrenuntiatis, si bona vestra insolentius jaciatis, et gloriosius supra, imo contra veritatem mendaciter prædicetis. Magis ad mentem S. Jacobi dicas cos Deo mentiri, qui cum ejus cultores se profiteantur, proximis tamen, quos Deus ut seipsos diligere jubet, irascuntur, indignantur, invident, cum cisque contendunt et rixantur, in coque quasi re præclare et animose gesta gloriantur.

15. Nox ENIM EST ISTA SAPIENTIA (zelum amatum habentis et contentiosi, qui gloriam aucupatur, ideoque veritatem mendaciter oppugnat, ut videatur cæcavis sapientior) desursum descendens (cœlitus a Deo Patre lumen, ut dixit cap. i, vers. 17, infusa), sed terrena (ob avaritiam, qua quincil opes terrenas), animalis (ob gulam et luxuriam, qua concupiscit voluptates sensibiles veniris et veneris, ideoque illius Deus venter est, ut ait Apostolus, *Philip.* in, 19), diabolica, —ob superbiam, qua ambit præ cæteris excellere et honorari; atque ad id subiles modos, dolos et astus adinvenit, quorum auctor et antesignanus est diabolus. Ex adverso sapientia vera viri et doctoris humilis, pacifici et sancti est coelestis, spiritalis, divina. Anislopha huic Jacobi sententi® est illa S. Joannis, *Epistola* I, cap. n, vers. 16, qui mundo tribuens id quod Jacobus sapienti® terrenæ et mundanæ, ait : « Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, etc. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, » puta gula et luxuria; et « concupiscentia oculorum, » avaritia; « et superbia vitæ, » quæ non est ex Patre, sed ex mundo. » Anislopha quoque, et magis est illa S. Pauli, I *Cor.* m, 3 : « Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis et secundum hominem ambulatis? » Ubi Theodorctus : « Carnalis, ait, est, qui contentus est propriis cogitationibus, et spiritus doctrinam non adinillit. » Ambrosiaster vero : « Qui pecoribus similis, ait, sensum suum in terram deprimit, ideoque non assequitur nisi ea quæ videt, nec putat aliquid posse fieri nisi quod scit; ideo quidquid aliud audit quam norit, stultum judicat. » Talis est hæresis et hæreticus, qui non capit nisi terrena, non capit nisi quæ sentit sensibusque tangit, non sapit nisi venire et venerem, non ambit nisi primas cathedras, ideoque plenus est invidia, odio, contentione, fastidio ostentatione, falsitate.

Nola : *Primo*, « animalis, » græce cslisau

non cupit, nec capit et sapit aliud, quam id quod familiare et gratum est anim® et animali, puta xensui, gustui et tactui, instar bestiai, quales runt gulosi et libidinosi : et, ut ait S. Bernardus, vel quisquis est auctor, lib. *De Solitaria vita*, qui corporis sensibus et anim® sensitiva- desideriis «cruit, et pascit ac nutrit sensualitatem suam, ideoque nescit nisi corporeas voluptates imagilandò cogitare : ubi et addit tres esse gradus Û-Jelium, nimirum primum incipientium ; secundum, proficientium ; tertium, perfectorum : primum esse animalem, secundum rationalem, tertium spiritualem. Sic Tertullianus jam factus Montañista, orthodoxos per scomma vocabat *psychicos* (male Ilhenanus legit *Physicos*), id est animales ; se vero et Montañistas spirituales, eo quod tres Quadragesimas jejunarent, damnarent secundas nuptias, etc., quas admittebant orthodoxi. Undo scripsit librum *De Jejuniis* contra *Psychicos*. Rursum animales sunt hæretici, qui nil credunt nisi quod vident et intelligunt. Nam, ut ait S. Augustinus, serra. 151 *De Temp.* : « In homine carnali tota regula intelligendi est consuetudo cernendi. »

Diaboli ca. *Secundo*, hęc mundi sapientia vocatur a diabolica,» tum quia diabolus imitatur : primus enim diabolus in coelo invidit Deo suum thronum glori®, cumque voluit invadere, ac contra eum ejusque angelos contendit et dimicavit, sed victus dejectus est in tartara ; tum quia a diabolo suggeritur et aspiratur, unde « invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum,» *Sapient*, n, 21. « Ipseque Princeps est super omnes filios superbi®, » *Job* Xu, 25. Insuper est mendax et mendacii pater, Joan, vin, 44. Sic Paulus Elymarn sibi et Christo resistentem vocavit a filium diaboli, » *Act.* xin, 10. S. Polycarpus Marcionem vocavit « primogenitum Satan®, » teste Eusebio, lib. IV *Hist.*, cap. XIV. Ireureus, lib. III, cap. ni, eumdem vocat a os diaboli.» Porro alludit Jacobus ad etymon dnmionuin : dæmones enim dicuntur quasi íaiij4wi, id est *scientes* ; et his antiqui tribuebant scientiarum et artium humanarum inventionem ; sed proprie ipsi primi auclores et inventores sunt sapienti® inundan®, qu® docet se suaquo extollere, alios deprimere, ideoque miscere lites, contentiones et bella.

Igitur sapientia coelestis est *theodora*, id est, Dei donum ; terrena vero est *damonodora*, id est, diaboli donum. Ha Theodora, uxor sapiens Justiniani Imperatoris, facta dictaque est dæmonodora, cum Justinianum ad ha-resin Eulychianam inflexit, Concilium Chalcedonense proscripsit, Silverium Pontificem cepit moriquo coegit, uliaque nefanda perpetravit. Ita Theophilus in Vita Justiniani. Quocirca co-litus icta misere periit. Audi Victorem Tun-nensem in Africa Episcopum in *Chronico* : a Theodora Augusta, inquit, Chalcedonensis Synodi inimica, canceris plaga toto corpore perfusa, vitam prodigiose finivit. »

16. Ubi exim zelis et contentio. — « Conten- Ver*- dece, ait S. Augustinus, lib. IV *De Doctr. Christ.*, cap. XXVIII, est non curare quomodo error veritate vincatur, sed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius. »

Ini inconstantia. — Græce ix*T»ça<ri*, id est, « inconstantia, » inquietudo, inordinatio, turbulentia, perturbatio, agitatio, tumultus, seditio, ut dixi vers. 8. Probat Jacobus superbam invidorum et contentiosorum sapientiam esse terrenam, animalem ac præcipue diabolicam, ex eo quod sit inconstans et turbulenta, ciealque tumultus et seditiones : id quod in hæresi et hæreticis omni sæculo visum est, qui internecina bella et seditiones ubique suscitaverunt. Unde hic verum est illud Tertulliani, lib. *De Pallio*, cap. v : « Plus tog® Icescerc Rempubicam, quam loricae ; » plus scilicet in pace hæresiarch® laeserunt Ecclesiam, quam in persecutione tyranni : nam hinc Martyres extitere invicti et gloriosi, inde perfidi et seditiosi apostat®, qui Rempubicam et Ecclesiam disciderunt.

Porro quam hæretici in hæresi sint inconstantes, patet ex eo quod in dies nova cudant dogmata prioribus contraria. Unde S. Hilarius, lib. *ad Constantium et Constantem Imperatorem*, asserit, « Arianis annuas et menstruas esse fides ; » circumferuntur enim omni vento doctrinæ, ut ait Apostolus, *P.phcs.* iv, I i. Id in Lulhcro clare ostendit Cochlæus in lib. cui titulus : *Luthcrus septiceps*. Ratio est prima, quia hæretici aguntur spiritu pri.r*-vertiginis ; *secunda*, quia hæresis est mendax : omne autem mendacium debiles habet pedes ; mox enim ejus folsilas deprehenditur, tuinquo aliam adinvenit, qua se obvelet et sustentet. *Ter-* tia, quia diabolus ejus auctor mendax est et pater mendacii, atque suos ad nova semper et majora scelera, ac blasphemias impellit ex odio immani quo flagrat in Deum, et invidia qua uritur in homines, ne in thronos coelestes quibus ipse excidit, succedant.

Et omne opis pravum. — Ex invidia enim et contentione oriuntur rix®, contameli®, blasphemie®, pugna®, cædes, rapine, schismata, hæreses, sacrilegia omniaque scelera : nam, ut ait S. Cyprianus, serra. *De Zelo et Livore* : « Mala calera habent terminum, et quodeumque delinquitur, delicti consummatione finitur : invidia terminum non habet, permanens jugiter malum, et sine line peccatum. » Vide quanta scelera et clades secuta sint ex hæresi Donatistarum apud Optatium *contra Parmenium*, et Ariauorum apud Alhanasium, *Apolog.* n, et Victorem Uticensem in *Wandolica*. Quale incendium Galli®, Germani®, Angli®, etc., intulerint Luthcrus et Calvinus, nuper spectavimus, atque adhuc spectamus et lugemus.

17. QUX AUTEM DESURSUM EST SAPIENTIA, PRIMUM V' n quidem pudica est. — Opponit fais® invidorum, superbiorum et contentiosorum sapienti®, qua

terrena est, animalis el diabolica, veram et sanc-
iam fidelium el doctorum, humilitati, paci, cha-
rt! ili ctœdiflcalioni studentium, ejusquo novem ,
partira signa, partira effectus ct dotes assignat.
Sapientiam intclligit cognitionem sapidam (puf x
cum affectu, amore et praxi conjunctam) rerum
divinarum, quæ fideles ad salutem ct bcalitinli-
nem perducunt. Sapientia ergo hæc complectitur
omnia mysteria fidei, totam doctrinam Christia-
nam, Theologiam, S. Scripturam, Ethicam, es-
toraque quæ ad Christiano sancteque vivendum
conducunt. Hæc « desursum est. » quia a Christo
tradita, qui hac de causa c cœlis descendit, ut
eam nos doceret. Rursum , quia sine supernatur-
al! Dei lumine et gratia intelligict capi nequit; re-
quirit tamen ipsa hominis cooperationem ct stu-
dium : licet enim Apostoli eam infusam accepe-
rint , tamen posteri eorum proprio studio et la-
bore eam acquirere el augere debent : un Je qui
plus ei vacant, sapientiorcs evadimi iis qui minus
ci student : uti videre est in Theologia el Theo-
logis. Ili enim lumen et dogmata fidei st queutes, ex
iis speculando alias veritates scrutantur, el quasi
conclusiones theologicas ex suis principiis eli-
ciunt ct colligunt. Denique « desursum est, » quia
carum sapor el amor ac praxis sine gratia Dei
haberi nequit.

y rr et Porro conferre libet hasce novem antitheses
ver® ctfalsæ sapienti®, quas hic assignat S. Ja-
cobus, casque ul in sinopsi lectori spectandas pro-
ponere. *Prima* est, sapientia vera est pudica;
falsa est animalis el impudica. *Secunda*, vera est
pacifica; falsa, contentiosa. *Tertia*, vera est mo-
desta; falsa, petulans ct superba. *Quarta*, vi ra
est suadibilis; falsarsi impersnadibilis, quia nec
a vera quidqu&m sibi suaderi sinit, nec seipsam
cordatis persuadere potest. *Quinta*, vera est bonis
consentiens; falsa est bonis invidens, adversans
el rixosa. *Sexta*, vera est plena misericordia ;
Lisa,immisericors, crudelis el impia. *Septima*,
vera est plena frudibus el operibus bonis; falsa,
plena operibus malis cuaclisquo sceleribus. Oc-
tavo, vera neminem temere judicat; falsa judi-
cium precipitai, quia omnia censurai et carpit.
Nona, vera cd sincera; falsa est simulala ct hy-
pocrita. Simili modo ait Apostolus, I Cor. xm :
• Eh u itas (quam includit sapientia hæc practica)
patiens est, benigna est, non œmulalur, congaudet
veritali, de. Jam si sapientia pudica est, paci-
fica, mode-la, suadibilis, de., ergo et sapiens
udicus est, pacificus, modestus, suadibilis, de.
st arguini utum a conjugatis : sapiens , it ;uam,
tum discipulum, tum doctor; doctorum enim
el magistrorum causa hæc dicit Jacobus, ul pa-
let vers. 1.

Ridica xst, — id est pura, casta, iuteme-
rati tslirrlar ogni, luta a libidine, lum a quavis
impuritate pnvæ doclrinæ, «celeris d vitii, ul
potit pingi specie S. Agnelis, quæ pudiciliœæque
ac sapienti® Christian® fuit exemplar el viva effi-

gies, ul jure vocetur sifque Agnos. Nulla enim
religio aut seda docci jubetque tantam puritatem
tam castitatis d morum, quam veritatis el dog-
matum, atque Christiana. Hæc enim de Deo docet
omnia augusta, divina coquo digna. Hæc sancit
omne quod honestum est. Il.ee jubet conjuges
casto in conjugio vivere, sibi servare fidem, nec
eo uti ad voluptatem, sed ad suscipiendam cdu-
candamque Deo prolem. Il.re consulit virgini-
tatem , cælibalum et continentiam, eamque om-
nibus sacerdotibus et Religiosis severo prmeipit
et indicit.

Quocirca hæc puritas doclrinæ, castitatis ct
vil® est una e nolis verra fidei, religionis et Ec-
clesia?. Ab ea enim longe aberrarunt ct aberrant
Gentiles, Mahometan!, Inrreliei : docent enim
cralibatum ct continentiam homini esse impossi*
bilem ; fornicationem esse licitam consuerunt
Gentiles, ut colligitur *Actor*, xv, 29. Mahomclanis
tot in Alcorano permittuntur concubin®, quot
possunt alere, lidom de Deo d Christo multa do-
cent insulsa, ridicula, blasphema, æque ac Ju-
dici in Thalmud. Hæresiarchas omnes suas ha-
buisse amasias, docet S. Hieronymus, epist. *ad*
Ctesiphontem : scilicet Simon Magus, inquit, ha-
buit Ifcknain meretricem; Nicolaus Antiochenus
choros duxit femineos; Apelles habuit Philume-
n' ;n ; Montanus , Priscam ct Maximillam ; Elpi-
dus, Agapen; Prisciallianus, Gallam , eie. Gno-
stici docihuit frequentandam esse fornicationem
quasi puh rara vilium, conceptum vero impe-
diendum esse per abortum, foetumque enecan-
dum, teste Epiphanio , *haresi* 2(> ; qui et *hart si*
27, tradit Carpocratianos docuisse quemque sa-
tagere debere ul ante mortem omnibus sceleri-
bus se commaculet, alioqui toties revocandum
ad vitam, donec id perfeceritct perpetrari!. Quam
impia el impura doceant Lutherus et Calvinus,
omnibus liquet, ut Deum esse auctorem operum
tam malorum quam bonorum ; Christum in erneo
perpessum esse pccenos gehennra, ideoque de-
sperasse; Religiosis ct sacerdotibus violanda esse
vota castitatis; non esse liberum arbitrium,
sed electos a Deo in cœlum, reprobatos in tar-
tara unius Dei decreto, quasi falo agi ct impelli;
si uxor nolit rem uxoriam, vocandam ancillam ;
omnia opera fidelium, etiam pia ct sancta , esse
'peccata; nulla esse eorum merita; sola fide
quemque salvari; quemque fidelem certum esse
de sua fide, gratia ct salute, ac credere debere
fide divina se iturum in cœlum ad gloriam rater-
nam.

Denique Dionysius Carthusianus ait veram sa-
pientiam, puta fidem el professionem Christia-
nam , esse pudicam , eo quod perspiciet quanta
cujusque peccali sil fœdilas, ideoque illud cane
pejus el angue fugiat el excrelur ; ac eo quod
bummra venialis, ac primæ lucis pulchritudinem
puritatemque contemplatis, pariat in mente cas-
tum pudoixm el timorem, quo homo limet et

Myiilei
phlicfUi

lia.

erubescit so In divinos Majestatis pr.csenlia et aspectu viliter turpiterquo gerere, aut aliquid cogitaro, yiccro, agero, quod Dei oculos offendat. Insuper quia de prreteritis culpis salubrem injicit pudorem, ut eas contritione et lacrymis deleat. Tertio, quia facit ut contemplationem Dei reverenter, pure et verecundo quis accedat, non prasumptuose, impudenter ac temerarie ingerens se ad divinorum ac incomprehensibilium perscrutationem.

(bitlUa
tWlIf
VVituu.

Moraliter : Disco hic comitem individuum et quasi sororem sapientiae esse pudicitiam. Hinc ambre apparuerunt in somnis S. Gregorio Nazianzuo, cumque complectentes dixerunt : a Ne moleste accipias, juvenis; nolas tibi et familiares sumus : altera enim ex nobis sapientia, altera castitas dicitur ; et missre sumus a Domino tecum habitare, quia jucundum nobis et mundum in tuo corde habitaculum prreparasli. » Uti refert Ruillnus in prologo *Apolog*.

Etrmph
(Licitu ni.

S. Joannes Apostolus, quia virgo, meruit ex pectore aeternae sapientiae Christi Domini haurire arcana coelestia. Unde quasi aquila libravit se ad thronum S. Trinitatis, Verbique retend generationem enarravit. Ibi quoque didicit Apocalypsim, quae tot habet sacramenta quot verba ; inde unus ipse Apostolorum cognominatus est Theologus. Similis ei fuit Joannes Baptista, aequae ac Elias, uterque virgo, uterque Propheta : nam, ut ait Clemens Alexandrinus, III Pa</ap. cap. v : « Domi, foris, semper comes c t sapientis pudicitia »

S. Thomas Aquinas, Doctor Augclieus, angelicam habuit tam castitatem quam sapientiam, adeoque ab angelis in exstasi cingulo castitatis (quod Vercellis in templo P. Dominieanorum religiose asservatur) accinctus, omni deinceps libidinis sensu caruit.

Illustre est quod legimus in Vita S. Laurentii Justiniani : hic enim cum annum ageret decimum nonum, qui relatis flexus lubricus esse solet, apparuit ei Sapientia, puta Christus Dominus, specio virginis, cujus splendor solis splendorem superabat, eiquo dixit : « Cur, adolescens, cor luuin effundis, et pacem sectando teipsum per nulla spargis? Ego, si me sponsam accipere decreveris, pacem hanc certissime polliceor. » Ille tam magnifica specie et promisso delectatus, quresivit quod ei nomen, quod genus esset? Tum illi : « Ego sum Dei Sapientia, quae ad homines reformandos humanam formam assumpsi. » Quare cum Laurentius se vero eam libentissime accipere respondisset, illa, dato osculo, Lela et gaudens abscessit : ipse autem non multo post in monasterium ad oblatas nuptias sapientiae et castitatis se contulit, in quibus abunde id expertus est, quod promisso acceperat.

Simili visu et schemate sapientia despondit sibi Henricum Susoncm, qui proinde inter alia scripsit officium de retorna Sapientia, omnibus

ejus studiosis et discipulis quotidie recitandum, indeque vocatus est Minister *aternae Sapientiae*, nt habet Vita ejus, cap. iv.

Simili, sed reali et visibili specie, Sapientia Incarnata, puta Christus Jesus, despondit sibi S. Catharinam Senensem, virginem castissimam, quae licet litterarum rudis, inde facta est sapientissima, quin el prophetire spiritum accepit. Annulus hujus ejus desponsationis fiorare in monte, qui vulgo dicitur Magnanapoli, religiose asservatur, ubi mihi ostensus est.

Causa est, quod sapientia sit caelestis et puris : ini t' sapientiae Dei participatio, Deique filia, ut ait Alfonso, Aragonumrex, apud Panormitanum, lib. III. Requirit ergo cor purum et cadeste, non spurcum el libidinosum : hoc enim in cœno luxuiiae demersum, caelestem hanc lucem intueri nequit. Unde Sapieus pingens sapientiam cap. vu. vers. 25 : a Vapor est, inquit, virtutis Dei, cl emanatio quœdam est claritatis omnipotentis Di sincera, et ideo nihil inquinatum in cara incurrit; candor est enim lucis aeternae, el speculum sine macula Dei majestatis, el imago bonitatis illius. » Ex adverso Osee cap. iv, vers. It, ait ; «Fornicatio, et vinum, cl ebrietas auferunt cor.» Ita Ikrsabeo dementavit Davidem, virum secundum cor Dei, et mulieres dementarunt Salomonem moi talium sapientissimum : caecitas enim mentis est proles luxuriae, ait S. Gregorius, lib. XWI *Moral*. Nimirum a cum in aliquem supercecidit ignis concupiscentiae, videri ab eo nequii sol intelligentire, » ut docet S. Augustinus in IS d. cap. un, vers. 9. Ita Dalila cxcœcavit Samsoneu), *Judie*. XVI ; et libido Sodomitas, Gen. xix, II.

Idem viderunt Gentilium Philosophi. Seneca, pnvfal. *ad Controversias*, assent nd tam mortiferum esse ingeniis, quam luxuriam. Plato semper fuit continens ob sapientiae studium, ait S. Augustinus, lib. *Dc VeraRelig*. Idem Academiam locum morbidum, ideoque aptum libidini reprimendae, ad scholam elegit. Hinc l'il ilonis ad Musas monitum, fuit teste Laertio: «Venerem exhorrescite, Nymphre. » Cui Musco : «Aliger huc ad nos non volat ille puer. » Hinc et Musas vocarunt Camamas, quasi casbe mentis. Sibyllre sapientis* simie fuere virgines, imo ob virginitatem adepte sunt donum prophetire, nil S. Hieronymus contra Jovinianum et Lactantium, lib. I *Divin. Institut*. Averroès, lib. MI *Physic.*, ail castitatem cl alias virtutes, quibus concupiscentia carnis comprimitur, plurimum volere ad acquirendas scientias speculativas. Hippocrates copulam carnalem vocabat parvam epilepsiam : quia in ea homo ita a turpi voluptate abripitur, ut videatur esse epilepticus, et rationis mentisquo impos : libido enim, ait Nyssenus, lib. *Dc Virg*. cap. iv et seq., facit homines quasi porcos, quorum oculi in caenum demorsi cœlum cl cœlestia aspicere nequeunt. Cicero in *livi tensio*, asserit luxuriae motum uti maximus est, ita inimicissimum esse a-

G LU-

v, .. pi ntia. tunc Venens, juxta nonnullos, dieta est a te, quæ est particula privativa, significans *sine*, *el* *wc, id est *mens*, quasi *sine mente*, amens; aut potius, ut Varro, a *viendo*, id est, ligando et vinciendo, quia ligat rationem, mentem et voluntatem amantis. Venus enim ex homine facit brutum; ex adverso castitas ex homine facit angelum.

»!] *-< Pacifica, — id est, *pacis amans*, pacem a * xi c° lncs >n 86> consequenter eamdcin aliis corn- il. , l municans et concilians; Syrus, *plena pace*. Ex adverso falsa sapientia, ut heresis, ijtctxx, id est, *contentiosa* est, amans litium, rixarum et bellorum; uti omni ævo, sed præsertim nostro in Gallia, Scotia, Germania, Hollandia, etc., vidimus. Causa* sunt: *Prima*, quia vera sapientia est donum Spiritus Sancti, qui concordite et pacis est auclor; falsa est enim donum diaboli, qui discordite, belli et seditionum est princeps. *Secunda*, quia sapientia hæc fide et charitate nititur, quæ una eademque est in omnibus fidelibus: unde « multitudinis credentium erat cor unum, et anima una, » ait S. Lucas, *Actor*. iv, 32. Ita sapientissimus mortalium fuit rex Salomon, id est pacificus. Hinc Christus, *Marc*, ix, vers. ult.: « Habete, inquit, in vobis sal, et pacem habete inter vos. » Sal est symbolum sapientiæ, hujus comes est pax. a Sal quippe siue pace non est virtutis donum, sed damnationis augmentum, » ait S. Gregorius. Unde et sal priscis erat symbolum amicitiae, ideoque hospitibus ante alios cibos apponi solebat, teste Pierio, *Hieroglyph*, sin. Unde proverbium: « Non oportet transgredi salem et mensam, » id est, jus amicitiae. Sed audi S. Gregoriani, II parte *Pastor*, cap. iv: a Per sal, inquit, sapientia designatur. Qui loqui igitur sapienter nititur, magnopere metuat ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hic Paulus ait: Non pius sapero quam oportet, sed sapere ad sobrietatem. Hinc in sacerdotis veste juxta divinam vocem tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico uno exterius cortice multa interius grana muniuntur: sic innumeros Ecclesie populos unitas fidei contegit, que intus diversitas meritorum tenet. » *Tertia*, quia pax non est aliud quam tranquillitas ordinis: ordinare autem est sapientis, ait Aristoteles, lib. I *MetafXjpcf*. *Quarta*, quia Sapientia increata, a qua nostra creata derivatur, est Christus, qui et pax nostra, *Ephcs*. n, 14, et princeps pacis, *1 jix* ix, 6. Unde suis valedicens, *Joan*, xiv, 27: « Pacem, inquit, relinquo vobis, pacem meam do vobis. » Hinc de Cherubinis (qui creati sapienti) primum vivumque sunt exemplar) (licitar *Ezech*. cap. i, 9: « Junctæque erant pennae eorum alterius ad alterum, » in signum pacis et concordie). *Quinta*, quia sapientia est humilis; humilitas autem est mater pacis: unde humiles jugiter sunt in pace cum inter superbos semper

sint jurgia. *Sexta*, quia sapiens scit omnia pace constare, omnia vero mala dissensione, lito et bello conflari; omni ergo conatu pacem sectatur, lites fugit. Hinc Apostolus, *Philip*, iv, 7: « Et pax Dei, inquit, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra et intelligentias vestras, » Vide ibi dicta. Et S. Augustinus, *XIX Civit.*, xm: « Pax corporis, inquit, est ordinata temperatura partium. Pax animæ rationalis, ordinala requies appetitionum. Pax animæ rationalis, ordinata cognitionis actionisque consensus. Pax corporis et animæ, ordinata vita et salus animantis. Pax hominis mortalis et Dei immortalis, ordinata in fide sub æterna lege obedientia. Pax hominum, ordinata concordia. Pax domus, ordinata imperandi atque obediendi concordia cohabitantium. Pax civitatis, ordinata imperandi atque obediendi concordia civium. Pax coelestis civitatis, ordinatissima et concordatissima societas fruendi Deo et invicem in Deo. Pax omnium rerum, tranquillitas ordinis. Ordo est parium dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. »

Modestia, — fecutxii; Syrus, *mansueta, demissa*, Modwu. *humilis*; Tigurina, *agua*; Vatablus et Pagninus, *morigera*; alii, *moderata, humana, facilis, civilis*: nam mundi sapientia facit superciliosos, morosos, difficiles; alii, *moderata, sedata, honesta, laudabilis*: hæc enim omnia significat *rò taitxri*. Modestia mater est humilitas, filia verecundia, soror patientia, magistro exercenda: nam, ut ait Cicero *pro Moscio Cornado*, quo quisque est solertior et ingeniosior, hoc docet iracundius et laboriosius; et quod ipse celeriter arripuit, tanquara tarde a discipulis percipi videns, discruciat. Porro modestia in schola et disputatione est necessaria, ut refrænet juvenum petulantiam et audaciam: unde modestia ab oratoribus vocatur « Elosel decus adolescentum; » ab Euripide, « donum pulcherrimum deorum; » a S. Ambrosio, « purpura virtutum. » Ejus hæc est sanctio: « Sic habitum, vocem, vultum, gressum compone, ut deceat Deum, ut te ornet, ut proximum ædificet; alioqui decus latet in animo, dedecus patet in voce, vultu, habitu. » Vide dicta *Philipp*, iv, 5, et S. Nazianzenum, *orat*. 26, quæ est de moderatione in disputatione servanda. Vere S. Bernardus, serui. 36 in *Cantic*.: « Multa scientia, inquit, ingesta stomacho animæ, si charitate decocta non fuerit, convertitur in pravos noxiosque humores, atque inflationes mentisque tormina facit. »

Suadibilis, — id est, persuasibilis. Græce *Sn»diN«* *λntH*; Sjt us, *obediens, obsequens*; Pagninus, *morigera*; Tigurina, *tractabilis*; alii, *facile cedens et credens*. Ex adverso falsa sapientia, ut hæresis, est i-uW, id est *impersuasibilis*, intractabilis, cerebrosa, dura, cervicosa, pertinax, obstinata in sua sententia et errore. Sapientis ergo est rationi cedere, veritati cor pandere, errorem agnoscere, sententiam mutare. Unde Apostolus Episcopum; qnl est doctor populi, vult esse docibilem, II *Tim*.

cap. n, vers. 24. Et Salomon postulans a Deo sapientiam, petiit *cor docile*, ilebr. *audient*, IH /lq/. cap. m. Docilitas enim est pars prudenti®, ait Plato apud Macrobius, lib. I in *Somnium Scipionis*. Quia, ut ait S. Cyprianus, epist. ad *Stephanum*, Episcopum et doctoran «oportet non tantum docere, sed etiam discere : quia idem melius docet qui quotidie proficit et crescit discendo meliora, n Ita S. Augustinus, S. Damasus aliquo doctores consuluerunt S. Hieronymum in difficultatibus S. Scripturæ. Videt S. Augustinum in *epistolis*, quas plures doctores dedit ad eundem. Idem Augustinus ad *Dulcitium*, Quæst. III : «Ego, inquit, plus amo discere, quam docere. »

Porro ^{TM} *suadibilis* dupliciter accipi potest. *Primo*, passive, ut sit idem quod qu® « facile sibi persuaderi » sinit. *Secundo*, activo, « quæ facile persuadetur aliis, » quia ipsa facili seipsam iis persuadet : sapientia enim tantam veri et honesti habet speciem, ut illico audienti se suaque persuadeat. Ha religio Christiana nil docet absurdi, nil turpe, nil inopinabile; sed omnia naturæ et rectæ rationi conformia, uti contra Gentiles docent Eusebius in lib. *De Demonstr.*, Augustinus in lib. *De Civit.*, et alii.

Ex adverso Philosophi et hæretici plurima docent absurda, turpia, incredibilia. Lycurgus dabat impunitatem adulteriis. Persæ cum sororibus et fratribus inibant conjugia. Plato, qui a suis nuncupatur sidus sapienti®, uxores voluit esse communes, et præposleram libidinem commendari. In solo fere *Timæo* hæc habet paradoxa, imo contraria : *Primum*, mundum creatum esse non ex nihilo, sed ex atomis. *Secundum*, mundum facit animal intelligens æternum, eo quod pulcherrima creatura, qualis est mundus, non possit esse sine intellectu. *Tertium*, hoc animal a Deo creatum esse ad ideam alterius animalis. Fingit enim ipse animal aliud universale, æternum, separabile et ideale, cujus exemplum Deus secutus sit in creando. Rursum, Deum esse animam mundi. *Quartum*, ignem et terram censet primo fabricata, deinde aere et aqua quasi vinculis fuisse colligata. *Quintum*, terram antiquissimam deorum cudo contentorum facit. *Sextum*, mundum ait ali senio et consumptione sui ipsius, et tamen internum esse. *Septimum*, mundum appellat Deum bealum. *Octavum*, animam mundi ponit in ejus medio, abjectissima scilicet parte. *Nonum*, stellas censet animalia esse, imo deos. *Decimum*, solem in secundo a terra circulo stalem a luna positum, quod Astronomi et ratio ipsa confutat. *Undecimum*, astra ex igne esso fabricata, idcoque ignea. *Duodecesimum*, terram esso circa polum suspensam, antiquissimam et primam deorum (id est stellarum) qui intra cælum sint geniti. *Decimum tertium*, fabulosam domum generationem ex terra et oculo, et prosapiam per Oceanum et Thetidem productam, fidem esse. Idem in *Apolog.* : a Dæmonibus, ait, sunt deo-

rum filii spurii, » unde deos facit adulteros. *Decimum quartum*, omnem animam statuit æternam et ingentem. *Decimum quintum*, iniquos transmittit in ortu secundo in mulieres, aves et bestias pro cuiusque delicto. *Decimum textum*, delicta expiari per ignem et reliqua elementa. *Decimum septimum*, deos juniores fecisse hominis corpus ex quatuor clementis secundum atomos. *Decimum octavum*, mundi generationem ait ex necessitate et mentis cœlu mixtam, quasi Deus coactus fuisset mundum generare, aut facere. Huc spectat quod de necessitate filiorum, scilicet Parcis, scribit lib. X *De De republ.*, et quod alibi habet de fortuna pariter gubernante mundum : et quod Deus necessitati non repugnet. Unde Marsilius, Platonis interpres, duplicem Platonis sententiam affert. Primam Procli, mundum factum esse; secundam, mundum non esso factum, sed semper fuisse et fluxisse a Deo, quasi fiat semper et fluat. *Decimum nonum*, ante mundum elementa in suis fuisse sedibus inordinate mota, Deum ordinem attulisse et ornatum. *Vigesimum*, mundum esso Deum seipso sufficientem. *Vigesimum primum*, homini dat plures animas, unam a Deo factam, alias duas mortales, perturbationi et libidini obnoxias, factas a Dei filiis, id est stellis et daemonibus, quarum unam jecori, alteram cordi indiderint. *Vigesimum secundum*, in jecore, ait, dii vaticinia expleri statuerunt, membro scilicet rationis experte, ne quis sit sapiens simul et vates. Quare nemo dum sanus est mentis vaticinatur, sed cum vis prudentiæ somno, vel morbo oppressa, aut divino aliquo raptu e suo statu dimota; vaticinia enim esse pronuntiata furentis ingenii. *Vigesimum tertium*, hominem acquirere immortalitatem ex veritatis intensissimo intuitu : unde colligas animam per se non esse immortalem. *Vigesimum quartum*, anima, cum semper divinum colat, ipsunique familiarem dæmonem in se habeat ornatissimum, fit beata. Hoc familiari dæmonem valde gaudent Platonici, ob id magi suspecti, vel et Socrates. *Vigesimum quintum*, idem alibi docet animam ante corpus extitisse, idcoque cognitionem nostram non esse scientiam, aut potius discentiam, ut ita dicam, sed reminiscientiam, etc. *Vigesimum sextum*, ponit iram, sive reditum rerum omnium, nimirum post duodecim millia annorum (quod spatium ipse magnum annum nuncupat : hic enim præcise continet annos 12554, ait Cicero, lib. II *De Natur. deor.*) omnia præterita in integrum revocanda esse, ut iterum fiant eo modo quo facta sunt.

Aristotelis, qui a S. Hieronymo et aliis vocatur miraculum naturæ et ingenii, paradoxa sunt : *Primum*, mundum fuisse ab æleto. *Secundum*, primum motorem Orienti affigit. *Tertium*, assent cum moveri fato et naturali necessitate. *Quartum*, futurorum contingentium non esse determinatam veritatem, nec Deum ea determinate scire. *Quin-*

tum, do animæ mortalitate ila subinde loquitur, Ut nonnulli asserant eum putasse animam esse mortalem : licet alii verius contrarium opinentur. *Sextum*, censet licere partum abigere, c* liberis necem parare. *Septimum*, docet Dei providentiam non se extendere ad singularia. *Octavum*, lib. *De Bonor. fortun.*, negat Deum curam gerere fortuitorum. *Nonum*, negavit Dei providentiam se extendere infra lunam, Deumque curare sublunaria, si credimus Clementem, lib. V *Stromat.*, Nazianzenum, orat. I *De Theolog.*, Ambrosium, I *Offic.* cap. un. *Decimum*, motum et tempus consuit esse perpetuum, ideoque infinitum. *Undecimum*, ex nihilo nihil fieri : unde inferunt Deum non creasse mundum, sed omnia fecisse ex praejacente materia. Plura vide apud S. Justinum, lib. *De Erroribus*. Aristotelis, Stoicorum et Epicureorum absurda dogmata recensui Act. xvn, 18.

Vere Psalles, *Psal.* cxviii, 85 : « Narraverunt, inquit, inihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua ; » nam in vera sapientia tum increata, tum creata cl derivata, est a Spiritus intelligentiæ, sanctus, ait Sapiens, cap. vu, vers. 22, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suavis, amans bonum, acutus, quem nihil vetat, humanus, benignus, stabilis, securus, etc., intelligibilis, mundus, subtilis : omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia, attingit autem ubique propter suam munditiam.»

Bonis consentiens. — Hoc cpilhetum non est in Cneco et Syro, illudque expungit Prosper, lib. *De Lib. Arbit.*; Dionysius, Cajetanus, Catharinus, Gagneius et alii : legunt tamen Romani codices. Videtur ergo additum ad explicandum cl determinandum Tò *suadibilis*, nimirum quod sapientia sibi bona persuaderi sinat, non mala, ut bonis tam rebus quam hominibus sil consentiens, non malis, nimirum eis credendo, eorum bona consilia et opera probando, imitando, diligendo et promovendo, nulli invidendo aut resistendo, neminem vituperando, et a sancto opere impediendo. Ex adverso hærescs et hæretici bonis dissentiant, malis consentiunt. Ita Lutherus in *Colloquiis mensalibus* respuit Chrysostomum ut loquacem, Basilium ul abjectum, Cyprianum ut infirmum Theologum, Hieronymum ut errantem cl de hæresi suspectum, ac omnibus præfcl Apologiam sui Mclanchthonis : qui et alibi satanico fastu intonat, nihil se curare, si mille Cypriani, mille Augustini, mille Ecclesie contra sc starent

Moraliler: S. Augustinus, serm. 12 *De Verbis Apost.* : a Nihil, ait, in te alteri resistit? vide ne forte ideo non sit bellum, quia pax perversa est, forte in totum carni consentiens, et nulla rixa est. »

Plena misericordia. — Syrus *róchame*, id est, miserationibus ex intimis visceribus manantibus. Sapientia enim novit, didicitque illud Christi : « Beati misericordes, quoniam ipsi mise-

ricordino) consequentur,» *Mat(h.* cap. v, vers. 7. Ita S. Cyprianus, serm. *De Lapsis* : « Dolco, ait, fratres, vobiscum. Cum singulis copulo pectus meum, cum jacentibus jacere me credo, cum prostratis fratribus et me prostravit affectus. » Talis quoque fuit S. Job, ut patet cap. xxxi, et S. Paulus, II *Cor.* cap. xi, vers. 29 : « Quis, ait, infirmatur, cl ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?» cl S. Leo, serm. 10 *De Quadragesima* : « Pulchrum valde est et divinæ benevolenti comparandum, sui quemque in altero meminisse, n Porro Plinius, lib. II, cap. vii, oinem divinitatem ponit in beneficentia : nam quasi alheus dubitat de Deo et numine, deos vero censet ab hominibus factos, fuisse non alios, quam viros fortes et beneficos. « Deus, ait, est mortali juvare mortalem : et hæc ad æternam gloriam via. Hac procures iere Romani : hac nunc coelesti passu cum liberis suis vadit maximus omnis ævi rector Vespasianus Augustus, fessis rebus subveniens. Hic est vetustissimus referendi benemerilis gratiam mos, ut tales numinibus ascribantur. Quippe cl aliorum omnium nomina deorum, et quæ supra retuli siderum et hominum, nata sunt meritis. »

Misericors ergo cl beneficus suis clientibus est Apollo, Æscnapius et Jupiter, id est, juvans pater. Idem de beneficiis in deos relatis censet Cicero, lib. II *De Legibus*, et ex eo Lactantius, lib. I *Itistit.*

Et fructibus bonis, — puta bonis operibus; hæc enim sunt effectus, partus et fructus sapientiæ.

Non judicans. — Multi codices el interpretes delent tò *non*, et tí *judicans* nectunt sequenti, leguntquo *judicans sine simulatione*, q. d. Judicans sincere, non fecte el simulate; verum codices Romani, Lovanicnses, Lugdunenses, Regii et cwtcri, æque ac Syrus el Graecus legunt, *non judicans*; Pagninus et Tigurina, *nihil dijudicans*, scilicet temere, non usurpans sibi munus iudicandi, non faciens se iudicem aliorum cos carpando, censurando, spernendo, juxta illud Christi : « Nolite iudicare, ut non iudicemini,» *Matth.* vn, 1, q. d. Nolite in aliorum facta et mores curiose inquirere, carpere, censurare, damnare : ita fiet, Deo iuste disponente, ut vicissim ab aliis non iudicemini, censuremini et damnemini.

Secundo, Græcum áStxxptTo; quasi passivum noster Turrianus, lib. IV *De Dogmat. charact.*, vertit passive, *quæ non iudicatur*, quia scilicet certa cl indubitata est, ut ipsa potius de aliis iudicare debeat, quam iudicari; quomodo Apostolus ait spiritualementem a nemine iudicari, I *Corinth.* ii, 15. Hinc S. Augustinus, lib. *De Grat. et Lib. Arbitr. ad Valent.*, cap. ullim., áIaxstTc; vertit, *inæstimabilis*, q. d. Sapientia adeo sublimis cl pretiosa est, ut superet omne hominum iudicium et æsimationem; de quare vide Baruch, cap. in, 10 et sequent., et Job xxviii, 13 et scq. *Tertio*, aliqui áItáxpiro; ver-

funi, *nihil hasitans*, non dubitans, non nutans, sed resoluta, certa et secunda veritate.

Sine simulatione, — tamen, sine *hypocrisi*; Pagninus, *nihil simulans*. Ex adverso falsa sapientia, vel hæresis et hæreligi, simulant veritatem, sinceritatem, castitatem, pacem, sanctitatem, cum moluntur docentque falsitatem, hypocrisin, libidinem, bellum omneque scelus : sunt ergo lupi vestiti pelle ovina, ut ait Christus, *Matth.* vii, 17. Vere *Sap.* cap. i, vers. B : « Spiritus Sanctus, ait, disciplina! effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu; » et cap. vii, 13 : « Quam sine fictione didici, et sine invidia communico, et honestatem illius non abscondo. »

Vide actus et mores hypocritarum graphice depingentem S. Gregorium, *X Moral.* xvi, alias xxxvii.

Veii. 18. 18. **FRUCTUS AUTEM JUSTITIÆ IN PACE MINISTRANT**, FACIENTIUS pacem. — Syrus, *ns (pii sunt pacifl.* « Justitia », id est sapientia; sapientia enim præficia, de qua hic agitur, est justitia, id est, complexio omnium virtutum (1). Concludit Jacobus totius capituli de sapientia et magistris discursum hoc quasi epiphonemate, quo sapienti® usum, fructum et premium assignat et complectitur, *q. d.* Dixi sapientiam plenam esse misericordia et fructibus bonis, quia sapientia et sapiens certo scit hos justitiæ, id est virtutis bonorumque operum, fructus esse quasi semen æternæ felicitatis et gloriæ, quam quasi copiosam segetem ac premium metet in coelo; scit pariter se hoc semen serere debere in pace, pacem et mutuam concordiam studiose colendo, et inter dissidentes conciliando; cum seges hæc et merces solis pacis cultoribus proposita et promissa sit, non superbis, non contentiosis, non facientibus schismata, non se, et sua dogmata fuclquo jactantibus, qui alios contemnunt, ut soli sapere videantur : hos enim toto capite taxavit S. Jacobus. Nam, ut ait Orígenes, hom. 13 in *Levit.*, Deo grata opera nostra, quantumlibet in se bona, esse nequeunt, nisi in pace peragantur, adeo ut et sacrificium ejus qui a fratre dissidet, ei non placeat, juxta illud Christi, *Matth.* v, 23 : « Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid adversum te, vado prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. » Antistrophe huic Jacobi sententia est illa S. Pauli, sub idem tempus ad eosdem edita, *Ilcbr.* XII, 11, cum de disciplina ait, quod « fructum pacatissimum exercitatus per eam reddet justitiæ; » et : « Quæ semina veritatis homo, hæc et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam, » *Galat.* vi, 8; et

(t) a lis, id est ab iis.

illud Psaltis de Apostolis et doctoribus. ms. « Euntes ibant et flebant mittentes semina sua : venientes autem venient cum exultationibus portantes manipulos suos, » *Psalm.* cxxv, 6.

Nota : *-A facientibus pacem*, id est opera pacis, quæ scilicet ad pacem conciliandam et augendam faciunt, qui scilicet et sibi et aliis pacifici sunt, ut videtur Syrus : sic enim in Scripturis jubemur facere misericordiam, justitiam, judicium, pietatem, etc., id est, opera misericordiæ, justitiæ, judicii, pietatis, etc.

Moraliter : Nota quanta sint commoda pacis. Primum, quod Deo sit gratissima, unde ipse vocatur Deus pacis et dilectionis, II Cor. xiii, 11. Secundo, quod pax sit via ad cælum, adeoque inchoatio vitæ coelestis. In cælo enim unum est summa

Sanctorum gaudiis est summa æternaque omnium pax. Tertium, quod pax sit ipsa Dei et Tertius. SS. Trinitatis similitudo : in Deo enim cum sint tres personæ, una tamen voluntas est, unus amor, unus omnium sensus et consensus. Audi Nazianzenum, orat. 2 *De Pace*. « Non minus, ait, quam ipsa secum divinitas (nisi hoc nimis magnifice dictum videatur) inter nos consentimus, concordemque sumus, labiumque unum et vox una existimos : contrario tamen modo atque illi qui turrim olim extruebant; animo atque ore Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum celebramus, idque de nobis prodicatur quod vere in nobis sit Deus, eos, a quibus unitur, uniens. Quartum, quod Christus ideo ex cælo descendit; ut pacem hominibus cum Deo et secum afferret. Unde S. Chrysostomus, hom. 18 in I *ad Corinth.* : « Et in Christo, ait, uniamur, multa movere nos debent, quia ipse est caput, nos corpus; ipse fundamentum, nos ædificium; ipse vitis, nos palmites; ipse pastor, nos oves, » etc. Quintum, quod pax vitam suavissimam efficit. Vide S. Bernardum, serra. V

De Assumptione. B. Virg. r. « Unitas, ait, Sanctorum alia est quæ justificat, alia quæ glorificat; una meritum, altera præmium; unitas quæ in hac vita habetur, est decus suavitatis, de qua scriptum est : Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum. Cum enim descripsisset Propheta pulchritudinem, non tacuit utilitatem : quoniam illic mandavit Dominus benedictionem et vitam : hic benedictionem, illic vitam æternam. » Plura de pace dixi *Isaia* ii, 4, et *Philip.* i, et seq. *Ephes.* IV, 3, *Coloss.* m, 15.

Porro ut hæc pax cum Deo, nobiscum et cum proximis habeatur, nobis, id est nostris concupiscentiis, inferendum est bellum. Unde S. Augustinus, serm. 6 *De Verbis Apostoli* : « Et si spiritus, ait, concupiscit adversus carnem, et si modo rixa est in ista domo, maritus litigans, non perniciem, sed concordiam querit. »

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Capite precedenti insectatus est fidelium, prascrtim magistrorum, contentiones, amulationes et lites; hie mali radicem indicat et amputat, nimirum concupiscentias, amoremque mundi et commodorum prasentis vitee, cui opponit amorem et accessum ad Deum. Igitur, vers. 1, concupiscentias quasi litium et bellorum fomites perstringit. Inde, vers. 4, docet amicitiam mundi esse inimicam Deo. Ad Deum autem, qui superbis resistit, per humilitatem et munditiem cordis accedendum esse, ut ipse nos exaltet. Tertio, vers. 11, invehitur in detractores. Quarto, vers. 13, ostendit vanitatem concupiscentiarum cx vanitate vitas, cui et inharent et adherent. Summa ergo capitis est : concupiscentiam honoris et excellentia, sive ambitionem, qua mater est invidias, lilium, bellorum cl detractio, sanare et cxtimjuere per studium humilitatis et modestia.

1. Unde bella et lites in vobis? Nonne hinc? cx concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris? 2. Concupiscitis, et non habetis : occiditis, et zelulis, el non potestis adipisci : litigatis, et belligeratis, elnon habetis, propter quod non postulatis. 3. Petilis, et non accipitis, eo quod male petatis : ut in concupiscentiis vestris insumatis. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica csl Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse saeculi hujus, inimicus Dei cohstituitur. 5. An putatis quia inaniter Scriptura dicat : Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis? G. Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit : Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. 7. Subditi ergo estote Deo, resistite autem diabolo, et fugiet a vobis. 8. Appropinquate Deo, el appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores : et purificate corda, duplices animo. 9. .Miseri estote, et lugete, et plorate : risus vester in lucium convertatur, et gaudium in maerorem. 10. Humiliamini in conspectu Domini, et exaltabit vos. 11. Nolite detrahare alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, el judical legem. Si autem judicas legem, non es factor legis, sed judex. 12. Unus est legislator et judex, qui potest perdere et liberare. 13. Tu autem quis es, qui judicas proximum? Ecce nunc qtii dicitis : Hodie aut crastino ibimus in illam civitatem, et faciemus ibi quidem annum, el mercabimur, et lucrum faciemus. 14. Qui ignoratis quid erit in crastino. 15. Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, et deinceps exterminabitur : pro eo ut dicatis : Si Dominus voluerit ; et : Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud. 1G. Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exullatio talis, maligna est. 17. Scienti igitur bonum facere, et non facienti, peccatum est illi.

1. Vsnr. bella et lues ir, vobis? — Primi Christiani nulla gc-crunl bella, nec gerere poterant, utpote pauci cl Gentilibus subditi : *Idia* ergo vocat lites, rixas et pugnas, ut ts ei sil explicativum, q. d. «Bella, » id est « lites. » Ita Lyranus. *Sci undo*, › lit› s› accipi possunt verborum, «bullan verberum; unde Thomas Anglicus: *Lites*, inquit, perlinent ad limitantes coram iudice, dum volunt oblinere caudam per calumniam, priclextu justitio»; *lilia* pertinent ad violentos, qui rem per violentam injuriam sibi vindicare conantur. *Tertio*, I›er *Iella* accipe pugnas et duella : duellum enim duorum bellum. Denique pruidebat Jacobus

inter Christianos post Constantinum fore bella, caque hic tollere satagii (I). Sensus ergo est, q. d. Capite præccdenll culpavi Invidiam el contentiones, quæ suscitant bellaci lites, ac suasi studium modestia), concordia el pacis : nunc profundius radicem eorum digito commonstrabo, ut ea a vobis ampútala, amputentur pariter mali hujus rami. Unde ergo et cx qua radico oriuntur

(i) Rectius Allioli : Perversos hic etiam insectatur Apostolus doctores illos de quibus egli in præced. capite, qui existimationem et magisterii auctoritatem ambiebant, mule «oriebantur lites et dissidia familiarum, sectarum, partium in eadem civitate.

bella et litos in vobis? utique ex concupiscentiis vestris : dura enim plures eandem rem concupiscitis, eamque simul omnes obtinere non potestis, quisque pro ea obtinenda sibi vindicanda contendit, litigat et pugnat. Cupis proferre limites agri et domini tui, aspiras ad dignitatem, ambis oilcium : resistitur tibi ab aliis qui eadem relinere, vel oblinere satagunt; incitaris ergo ut cum eis litiges, cosque pessumdes, itaque rem

Mi» concupitam assequaris. Omnes ergo lites et bella jnnuif or;un(lir propter meum cl tuum : tolle lit e duo djutr.l''' pronomina e mundo, aut saltem e mentibus hominum, nullæ erunt lites, nulla bella, inquit S. Chrysostomus. Hinc, ut ait Virgilius, XII Æacid.:

Linies agro positus, litem ut discerneret anis.

Sane priscos principes cl tyrannos non alia causa incitavit ad bella, quam ambitio proferendi imperii et cupiditas opum externarum. Id significat Hebraeum **an rib**, id est *lis* : derivatur enim vel aludit ad **urn rahab**, id est *superbivi!* ; cl ad 331 *rahbab*, id est *multiplicavit*. Ex superbia enim et cupiditate excellendi, ac multiplicandi opes cl honores, oriuntur omnes lites et bella. Audi Sallustium in *Conjur. Catii.* : «Una, ait, elea vetus causa bellandi, profunda cupido imperii et divitiarum ;» cl Tacitum in lib. IV *Ulist.* : « Aurum et opes precipuae bellorum causae; » et Lucanum in lib. III *Pharsal.* :

At pars vilissima rerum
Certamen movistis opes.

et Ovidium, I *Mctamorph.* :

Jamque no< ens ferrum, ferroque nocentius imrum
Prodierat, prodii bellum, quod pugnat utroque.

Porro sapienter S. Augustinus, lib. IV *De Civit.* vi : « Inferre, ait, bella finitimis, et inde in «etera procedere, ac populos sibi non molestos sola regni cupiditate conterere, quid aliud quam grande latrocinium nominandum est ? » Talia fuere olim bella Alexandri, Nabuchodonosoris, Casaris, et passim regum Assyriorum, Babyloniorum, Persarum, Medorum, Græcorum et Romanorum. Unde licet Priscianus bellum dictum putat per anliphrasim g.[n] qUas; minimo bellum, id est pulchrum: Ecsclus ve.ro, quasi belhiinum et ferinum : alii tamen censent dictum a Belo, qui primus Assyriorum rex empium bello vicinos appetere et subjugare. Porro Bolus proprio nomine vocatus est Nemrod, cujus tyrannis describitur Genes, x. Appellative vero vocatus est hebraica *Bal*, *Baal*, *Bel* et *Belus*, id est dominus, quia omnibus dominari satagebat. Vide dicta Genes, x, IO. Ita Cassiodorus, lib. I *Variarum cpisl.* 30 : «Non erant, inquit, prius annata certamina, sed pugnis sc quamlibet feruida lacessebat intentio ; unde et pugna nomeu accepit. Postea Belus ferreum gladium primus produxit, a quo et bellum placuit nominari. Concilium atrox, crudele praesidium, ferina certatio.

Crimini applicandum est, quod Inde posteritas poluit interire. » Intelligit post diluvium; nam ante diluvium gigantes bellis et eredibus fuere infames, teste Josepho, lib. I *Antiq.*, cap.xvi. Ubic primum qui militarem artem exercuit, censet fuisse Tubal Cain, qui invenit artem fabrilem in cuncta opera æris et ferri, Genes, iv, 22. Josephum sequitur Glossa.

Nonne hinc,—scilicet ex concupiscentiis, ut sequitur.

Ex concupiscentiis (græce rAcZrt, id est *vohiptamus*) vestris, — quas scilicet concupiscitis, hoc est, ex concupiscentiis opum, scilicet honorum et deliciarum : quia licet ira sit in appetitu irascibili, oritur tamen ex appetitu concupiscibili. Ex eo enim quod obtinere nequit rem concupitam, irascitur, lites et bella movet. Porro pax dedit materiam concupiscentiæ, concupiscentia bello : unde tempore persecutionum nulla inter Christianos fuerunt bella usque ad Constantinum, sed pace ab eo data Ecclesiæ, illico in ea lites et bella movere coeperunt Ariani Episcopi et principes ; ac mox cæcri. Unde vere S. Leo, serm. G in *Epiphan.* î « Terrores, ait, proscriptionum diabolus in avarili i' mutat incendium, cl quos damnis non fregit, cupiditate corrumpit ; inflammat concupiscentiis, quos non potest vexare tormentis, n Et Tertullianus : «Magis togæ læscire rempublicam, quam lorien?. » Licet enim lis et bellum justum debito modo susceptum, etiam Christianis licitum sit et sanctura, ut contra Erasmus et Anabaptistas docet S. Augustinus, *Enchirid.* lxxviii, tamen vix caret peccatis, saltem venialibus : fere enim suscipitur ex nimio amore rerum terrenarum. Insuper facile se interserit cupido vindictæ, invidine, malevolentia?, superbia?, glorie, etc.

QI H MILITANT IX MEMBRIS VESTRIS. — Licet illim pissiones cl concupiscentiæ sint in anima et ppetitu, vel concupiscibili, vel irascibili, tam u quia hi appetitus sedem habent cl quasi castra sua figunt iu membris, pereaque exerunt, hinc pariter concupiscentiæ in membris suam habent sedem, ut ira in fello, libido in membris generationi destinatis, tristitia in liene, amor in jecore, etc. Hinc concupiscentia ab Apostolo vocatur lex membrorum, *Barn.* vu, 23. Porro concupiscentiæ militant adversus mentem et spiritum. Nam, ut ait Apostolus, *Galat.* v, 17: «Caro, id est concupiscentia, concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem. » Hi ergo sunt quasi duo milites, aut potius duo belli duces, qui assidue inter se confligunt, suosque milites in aciem educunt, nimirum concupiscentia educit omnes passionem, sensationem, imaginationem et membra : spiritus educit fidem, spem, charitatem omnesque virtutes morales, quæ cum concupiscentiis singulis decertant, uti graphice describit Prudentius in *Psychoinachia*, id est animæ pugna.

Denique concupiscentia' ha) in membris ita militant. ut dominantur quoad actus subito et m-

C'B»
'?u,u

deliberatos, qui rationem et libertatem praeveniunt; quoad actus vero humanos, liberos et deliberatos non dominantur : sed tam ipsae quam membra subsunt voluntati et libero arbitrio, a quo reguntur non despotice, uti brutum regitur ab homine ; sed politice, uti civis regitur a magistratu, cui contradicere et reluctari potest. Ende Apostolus hortatur fideles jam baptizalos et iustificatos, *Rom.* vi, 12, dicens : « Non ergo regnet peccatum (peccati fomes, puta concupiscentia) in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato; sed exhibete vos Deo tanquam ex mortuis viventes, et membra vestra arma iustitiae Deo : peccatum enim vobis non dominabitur. » Vide ibi dicta. Hinc vere et sapienter ait Laurentius Justinianus, lib. De *Interiori Con-*
flictu, cap. viii : « Omnis disciplina Christianae professionis non in miraculis faciendis, non in futura predicendo, non in eloquio composito scripturarumque explanatione, sed in resecandis concupiscentiis commendatur. Quantum Christum quis diligat, in hoc spirituali certamine recognoscat. » Et S. Augustinus, lib. De *Agone Christiano*, cap. ii : « Ibi ergo, inquit, vincuntur inimicae nobis visibiles potestates, ubi vincuntur visibiles cupiditates. Et ideo qui in nobis vincimus temporalium rerum cupiditates, necesse est ut in nobis ipsis vincamus et illum, qui per ipsas cupiditates regnat in homine. Quando enim dictum est diabolo : Terram manducabis, dicitur ei peccatori : Terra es, et in terram ibis. Datus est ergo in cibum diabolo peccator. Non simus terra, si nolumus manducari a serpente. »

Verus, s. 2. Concupiscitis, et non habetis. — Docet concupiscentiam, quae ciet liles et bella, inquietum esse malum, quod animam jugi rerum concupitarum desiderio et sili cruciat, ac nunquam explet et satiat. Rursum concupiscentiam concitare liles et bella, ut rem concupitam sibi vindicet, at frustra : res enim concupita non armis paranda, sed a Deo, rerum omnium auctore et datore, postulanda est. Concupiscentia ergo non nisi tumultus irarum et litium in animo suscitatur, cosque inanes et evanidos; ulpoter quibus re desiderata poliri nequit, magisque angores, metus et dolores sibi asciscit.

C>«• « Concupiscitis V ergo « et non habetis. » Tò et potest pñmo, accipi more Hebreo pro quia, q. d.

ij Concupiscitis, quia non habetis id quod concupiscitis : concupiscendo ergo significatis vos esso
■r 4 p:-citis : concupiscendo ergo significatis vos esso
«cj; 1;i*- Cgf.utvs nñi,cros>

¶ Illo- S: «æio, «ct» simpliciter accipi potest ut vox
piloter. copulativa, q. d. « Concupiscitis, » et tamen « non
rri ». habetis,» non obtinetis quod concupiscitis, idque
b • l primo, quia saepe aliena et illicita concupiscitis, quod per jus et fas, et saepe per injuriam et nefas acquirere non potestis. Secundo, quia concupiscentia est insatiabilis ; nam habito eo quod concupivit, illico aliud et aliud in immensum concu-

piscet. Id videmus in mercatoribus, qui cum centum lucrati sunt, appetunt mille, inde decem millia, inde centum millia, inde millionem, et?., juxta illud :

Quo plus sunt potx, plus sitiuntur aquae ;

et in ambitiosis : nam qui ambit esse senator, ubi id obtinuit, ambit esse gubernator, inde Comes, inde Dux, inde Princeps, inde Imperator.

Tertio, quia concupiscentia est instabilis: nam Tertio ubi rem concupitam obtinuit, fastidit, et aiam concupiscit : ita finis concupiscentiae) unius, est initium alterius, juxta illud *Thren.* i. S : « Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est,» ubi multas hujus instabilitatis causas attuli. Idem vidit Seneca, lib. De *Vita beata*, cap. viii : « Voluptas, ait, tunc cum maxime delectat, extinguitur. Nec multum loci habet : itaque cito implet et taedio est, et post primum impetum marcescit. Nec id unquam certum est, cujus in inotu natura est. Ita non potest quidem ulla ejus esse substantia quod venit transilve celerrime, in ipso usu sui periturum. Eo enim pervenit, ubi desinit; et dum incipit, spectat ad finem. » Idem, lib. III De *Beneficiis*, cap. viii : « Novis, ait, semper cupiditatibus occupati non quid habeamus, sed quid petimus inspicimus : non in id quod est, sed in quod appetitur intenti. Quidquid enim domi est, vile est. » Ergo « non habetis, » quia licet habeatis, habere vos non existimatis ; et quia aliud concupiscitis, quod revera non habetis. Concupiscens itaque est quasi chamaeleon, qui vivit vento sui desiderii, et re desiderata non fruitur : estque, ut ille ait, vir desideriorum, sed alio sensu quam Daniel, cap. ix, vers. 23.

Quarto, quia concupiscens non tam habet rem concupitam, quam ab ea habetur et possidetur quasi ab hero, imo tyranno. Audi Senecam, lib. De *Vita beata*, cap. xiv : « Caeterum non ipsi voluptatem, sed ipsos voluptas habet, cujus aut inopia torquentur, aut copia strangulantur. Miseri, si deseruntur ab illa; miseres, si obruuntur. Sicut deprehensi mari Syrtico, modo in sicco relinquuntur, modo torrente unda fluctuantur. » Et mox : « Ut feras cum labore periculoque venamur, et captarum quoque illarum sollicita possessio est; serpe enim laniant dominos : ita habentes magnas voluptates, in magnum malum evasero, capla-que cepere ; quae quo plures majoresque sunt, eo ille minor ac plurium servus est, quem vulgus felicem appellat, etc.; nec voluptates sibi emit, sed se voluptatibus vendit. »

Quinto, quia cupidorum vita in rerum concupitarum prosecutione saepe tota pene consumitur. Quotidiano. « Quosdam, ait Seneca, De *brevis vitae*, cap. xix, cum in summum ambitionis eniterentur, inter prima luctantes aelas relinquit. Quosdam cum in consummationem dignitatis per mille indignationes (alii legunt indignitates) erupissent, misera

subit cogitatio ipsos laborasse in titulum sepulcri. Quofumdam ultima senectus in novas spes, ut juvenia, disponitur, inter conatus magnos et improbos invalida defecit. » De hac concupiscentia ambitionis maxime hic agit Jacobus : hæc enim innumeros suscitavit sibi tumultus, aliis litescit bella.

&it>

S'x/o, quia sæpe cupidus re cupita uti fruiquo non audet ; ita avarus opes congerit, et sordide vivit, nec eas expendere audet, ne minuat. Opes ergo quas habet, vere non habet, sed abis habendas custodit. Hoc est quod ait Sapiens, Proverà, cap. xm, vers. 7 : « Est quasi dives, cum nihil habeat ; et est quasi pauper, cum in multis divitiis sit. » Unde Democritus, teste Hippocrate, epist. 2 ad Damagclum, ridebat hominum insaniam, quod dum non habent opes, expetant ; dum habent, occultent ; quod omnia pervertant ad propriam cupiditatem ; quod ex omnibus affectionibus ægrolent ; quod concupiscant ea quæ tristitiam et noxam inferunt ; ideoque feris sint deteriores et stolidiores, utpote quæ intra sufficientiam se continent. Denique Sapiens, Pnro.xxx, 15 : a Sanguisugæ, ait, duæ fili®, dicentes : Affer, aller. » Sanguisuga est hirudo, quæ ab Inerendo dicitur, juxta illud :

Non missura culem nisi plena cruoris hirudo.

Duæ ergo fili® sunt duo ora, quibus bini lo sanguinem sugit. Symbolice sanguisuga est concupiscentia, præserliin avaritia in pauperes, de (ina immediate aute egerat Sapiens, quæ quasi hirudo pauperum sanguinem sugit. Hæc dicit : Affer muna, ul vendam justitiam ; affer dona, ut vendam gratiam, ait Cajelanus. Boda vero : Sanguisuga, ait, est diabolus, cujus duæ fili® dicentes : Affer, affer, sunt luxuria et avaritia. S. Bernardus autem in *Declamatione*, sub initium : « Propri® voluntatis, ail, sanguisugæ duæ sunt insatiabiles fili®, clamantes : Affer, affer. Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando satiatur. » ruge sanguisugam hanc, et omnia reliquisti. Vere Seneca, lib. Vili De Bencf., cap. xxvi : « Aspice, ait, quemadmodum immens® hominum cupiditates hient semper, et poscant. Non miraberis ibi neminem reddere, ubi nemo salis accipit. »

Occiditis. — Legit interpret cum Syro, Complut. et Regiis, ç mât i, vel ç gviût i. Alii legunt çtkniti, id est *invidetis*. Ita Cajetanus, Clarius, \atablas ; non enim videntur fideles adeo invidisse ©mulis, ut eos occiderent. Sed respondeo in tanto numero fidelium aliquos in cædes erupisse, uti eruperunt in hereses et schismata : quorum licet paucorum scelus hic Jacobus exaggerat et quasi indignum omnibus excerandum proponit. Rursum « occiditis, » in actu non perfecto, sed inchoato, id est occidere cogitatis, caedem machinamini. Invidia enim et ira semper crescunt, ac tandem in caedes erumpunt. Unde vicina sunt, uti nomine, ita et re ac operatione fréc xat ytòc, id est *ini: id a et occisio*. Solent oratore-, cum vi-

hum insectantur, extrema et gravissima ejus damna, licet rara, recensere et exaggerare, ut auditores magis ad vitii odium impellant : ita facit hic Jacobus, præsertim quia scribit etiam posteris, quos prævidebat ex ira et invidia patratos homicidia, uti sæpe nunc fieri videmus.

Et zelatis. — *Primo*, act., id est *quia*, ut paulo ante dixi, g. d. Quia invidetis, ideo occiditis ; alioqui enim decresceret oratio : minus enim mali est invidere, quam occidere. *Secundo* proprie, g. d. Postquam occidistis, pergitis aliis invidere, imo zelari : zelus enim non qualem qualem, sed vehementem et acrem invidiam significat, qualis fuit in Cain fratricida. Quocirca Eusebius, lib. XI De *Prapar.*, cap. iv, « Cain » ex Hebræo interpretatur *invidiam* et *zelum*, a rad. JUp kana, id est *zelavi* (unde Simon Apostolus dictus est Chananaur ; id est *zelotes*), licet mater Eva eum vocaverit *Cain*, id est *possessionem*, a rad. Njp kana, id est *possedit*, dicens : « Possedi hominem per Deum, » Genes. iv, 1. Nimirum portendit, quod amor possidendi in Cain causare invidiam, invidia cædein, imo parricidium.

Ei non potestis adipisci, — id quod concupiscitis et ob quod zelatis et occiditis. Causas dedi paulo ante.

ljugatis et ijelligeratis. — An, et quantum distet lis a bello, dixi initio capitis.

Propter quod (proplerea quod ; græce enim est St> tí ar zHùOxi, id est *guia*) non postulatis. — Significat causam, cur rem concupitam non obtineant, esse quod eam litibus et armis per injuriam occupare satagant, non vero postulent a Deo, qui solus est dator omnium.

3. Petitis, et non accipitis, eo quod male petatis, id est in concupiscentiis (gHDCC id est *voluptatibus*) vestris insumatis. — Syrus, ut eas *alatis*, cibetis, pascatis et nutriatis. Est occupatio : occurrit enim objectioni concupiscentium ad dicendum : Ecco nos petimus sæpe a Deo res quas concupiscimus, et non impetravimus : frustra ergo nos mones petere eas a Deo, non per lites et bella occupare. Respondet S. Jacobus : Petitis quidem, sed non accipitis, eo quod male petatis, ut iis abutamini contra Deum ad vestram libidinem. Audi Bedam : « Male petit a Deo, ait, *primo*, qui jussa Domini contemnens, a Domino beneficia superna desiderat. *Secundo*, qui, amisso amore supernorum, infima lanium quirit bona percipere. *Tertio*, et hæc non ad sustentationem humanæ fragilitatis, sed ad redundantium liber® voluptatis ; quod est velle insumere in concupiscentiis. » Modus recte petendi est, quem docet Christus, *Matth.* vi, 33, dicens : « Quæntes primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis, » quæ scilicet necessaria sunt ad vitam, non ad concupiscentiam : Deus enim dat laetum bona et salutaria, non mala et noxia, qualia sunt ea quibus expletur concupiscentia. Et ergo qui talia petunt, Deus aures plano ob-

struit. Illa enim odit, quia turpia, ac proinde ea largiri nequii; nec dulcedinis fons amarum aliquid scaturire potest, ait Cyrillus, lib. IX *in Joan.* cap. xun, el S. Augustinus, tract. 73 *in Joannem*, et ex co S. Bernardus, serm. *Contra vitium ingraft t.* Misericordia?, ail, est aliquando subtrahere misericordiam, quemadmodum ira ct indignationis misericordiam exhibere, uti fuit llebræis in murmure petentibus carnes, eas dare : mox enim ira ct ultio Dei ascendit super eos, *Psal.* lxxvii, 30.

M! adv Quocirca Cassianus, *Collât.* IX, cap. xxiii, docet a ferinma ^e0 non cssc Posl,ilandas opes, honores, delicias, iko. potentiam, robur, etc. «Nihil enim caducum, ait, vult a sc, nihil vile, nihil temporale aeternitatum conditor implorari. Itaque magnificentia? ejus, ac omnificnliœ maximam irrogabit injuriam, quisquis, sempiternis petitionibus pratermissis, transitorium aliquid et caducum ab eo malileril postulare, ct offensas potius quam propitiationem judicis sui, vilitate orationis incurrer.» Eleganter S. Gregorius, hom. 27 *in Exang.*, explicans illud Christi, *Joan*, xiv, *Si quidpetieritis in nomine meo:* «Nomen, inquit, Filii Jesus est : Jesus autem Salvator, vel etiam Salutaris dicitur : ille ergo in nomine Salvatoris petit, qui illud petit quod ad veram salutem perlinet, etc. Pensate, quæso, petitiones vestras, videte si in nomine Jcsu petitis, id csl si gaudia salutis ælcrnæ postulatis. In domo enim Jcsu Icsu non quæritis, si in adernilalis templo importuni pro temporalibus oralis. Ecco alius in oratione quæril uxorem, alius peli villam, alius postulat vestem, alius dari sibi deprecatur alimentum. Et quidem cum hæc desunt, ab omnipotenti Deo petenda sunt; sed meminisse debemus quod ex mandato ejusdem nostri Iledcmploris accipimus : Querite primum regnum Dei. P Subdit aliquos orare prohibita a Deo, ut vindiciam el mortem inimici, aitquo : « Quisquis itaque sic orat, in ipsis suis precibus contra Deum pugnat; unde ct sub Judæ specie dicitur : Fiat Ontio in oratio ejus in peccatum. Oratio autem in peccat- I i tum tum est illa petere quæ prohibet ipse qui petitur.» q Chrysologus, *serm.* 132 : «Qui mala a Deo postulat, inquit, Deum mali judicat cl sentit auctorem. »

Sanxerunt idipsum Gentiles. Seneca, *epist.* 10, cx Athenodoro : « Tunc, ait, scito esse te omnibus cupiditatibus solutum, cum eo perveneris, ut nihil Deum roges, nisi quod rogare possis palam. Nunc enim quanta est dementia hominum ! turpissima vota diis insusurrant; si quis admove- rit aurem, conticescent ; cl quod scire hominem nolunt, Deo narrant. » El mox : a Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat : sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant. » Et Juvenalis, *satyra* 10 :

Onndtnn est, ut sit mens una in corpore sano;
Fortem posce animuin, mortis tenore carentem,
Qui spatium t iŭlt extremam inter munera ponat
Nitor»; qui ferre queit qnoscuraqc labores,
Nucui inxi, cupul mbiU

Platonis oratio erat : « Jupiter, da nobis bona, sive ea petamus, sive non : arce vero mala, etiamsi eaex errore petamus. » Secus enim videmur vello Deo legem sapiendi et dandi pnescribere. Sed audi de Socrate Valerium Maximum, lib. VII, cap. n :« Socrates, humanæ sapientiæ quasi quoddam terrestre oraculum, nihil ultra petendum a diis immortalibus arbitrabatur, quam ut bona tribuerent : quia ii demum scirent, quid unicuique esset utile : nos autem plerumque id votis expe- tere, quod non impetrasse melius foret. Etenim, densissimis tenebris involuta mortalium mens, in quam late patentem errorem cæcas preces tuas spargis? Divitias appetis, quæ multis exilio fuerunt; honores concupiscis, qui complures pessumdederunt; regna tecum ipsa volvis, quorum exitus sæpenuincro miserabiles cernuntur; splendidis conjugiiis injicis manus, at hæc ut aliquando illustrant, ila nonnunquam funditus domos evertunt. Desino igitur, stulta, futuris ma- lorum tuorum causis, quasi felicissimis rebus inhiare, toque totum cœlestium arbitrio permitte : quia qui tribuero bona cx facili solent, etiam eligere aptissima possunt. »

Quocirca misericordiam suam ostendit Deus, cum noxia quæ petimus, negat ; iram vero, cum ca tribuit et concedit, a Mullos Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad salutem, » ait Isi- doras, lib. III *De Summo Bono*, cap. vu; ct S. Augustinus, epist. 34 *ad Paulinum* : «Bonus Dominus, qui non tribuit sæpe quod volumus, ut quod malle- mus attribuat. » S. Bernardus, serm. *contra vitium ingrati- tudinis* : « Miscricordiæ res csl, hac in parte subtrahere Deum misericordiam. » Denique S. Gregorius, lib. XV *.Moral*, xu: « Majoris iru- cundiæcsl, inquit, cum hoc tribuitur, quod male desideratur, atque inde repentina ultio sequitur : nam quanto citius malum votum impleri permit- titur, tanto celerius punitur; » sicut punivit Deus Judæos concupiscentes carnes, dum eas illis dan- do, illico plagam mortis in pœnam cis immisit, *Nurncr.* xi, 33; ideoque loco datum est nomen, a Sepulcra concupiscentia?. »

4. Adulteri. — Græca addunt, zxi (væ/jOtît;, id Vtn est, *el adulterae* : tam enim feminas, (juam viros objurgat. Dices : Vocare aliquem adulterum, est grave Convicium. Ilespondeo : Convicium est, cum in aliquem tonpielur ut probrum , ad eum infamandum vel dehonestandum ; cum vero jacitur in aliquem ad eum corripiendum et objurgan- dum, ut ille sc emendet, correctio est ct disci- plina, quæ ex amore, non ex odio el ira profi- ciscitur. Talis esi hæc Jacobi, æque ac illa Joan- nisBaptistæ, *Matth.* m, 7 :« Progenies viperarum;» ct illa Christi Luc. cap. ult., vers. 25 : «O stulti et tardi corde ad credendum ! » ct illa Pauli *Galat.* in, 10 : « O insensati GalaUe; » el *Actor*, xni, 10, ad Elymam Magum : « O piene omni dolo ct omni fallacia, fili diaboli.» Duri enim dure sunt increpandi, uti jubet Apostolus Tilo, cap. i.

vciS. 13 'sicut oniin lungh i peitinaccs morbi non nisi ustiono, sectione el cauterio emantur : sic el amor mundi, puta concupiscentia omnibus innata, quam homines quasi bruta sequuntur, non nisi acri objurgatione, longaqua mortificatione quasi perfricationo el soctione curari potest. Porro, si parentibus et magistris licet filios el discipulos flagellaro virgis el verberibus, multo magis licet eosdem verbis acrioribus castigarō; imo, ut ait S. Chrysoslomus, homil. 7 *ad Popul.* : « i une maxime patres sunt, cum filios mensa prohibent, flagella infligunt, afficiunt ignominia. »

Qmeres, quo sensu et qua veritate vocat cos « adulteros? » Despondeo : Eo quo idololatr e a Prophetis vocantur adulteri, quia scilicet, relicto Deo, animæ sum sponso, adh erent idolis, quasi adulteris; ita hi, relicto Deo sponso, adhærebant mundo, quasi adultero. Nam, ut ait Apostolus, 11 Cor. xi, 2 : a Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo. » Aut, quod eodem redit, adulteri dicuntur, quia ad amplexus inûndame sapienti® turpiter deflectebant, sprete cœlesti, quam paulo ante S. Jacobus celebravit : de qua etiam ait Sapiens, cap. vin, vers. 2 : a Quæsiui sponsam mihi eam assumere, et amator factus sum formio illius. »

Amor
ninn ii
Cur?
Muraliler hic disce, quam mundum odisse et fugero debeamus, nimirum quasi adulterum : amor ergo mundi est adulterium spiril.de et mysticum, quod tanto gravius est carnali el literali, (pianto Deus, qui hic contemnitur, nobilior csl homine, cui uxor se despondit. Amans ergo mundum vere coram Deo est adulter, el ut adulter plectetur. Omnes enim ejus amores sunt adulterini, qui casto Dei amori el charitati, quæ per Spiritum Sanctum diffusa est in cordibus nostris, e diametro repugnant. Hoc est quod Synagogam idololalranlcm increpans Jeremias intonat, cap. m, vers. 2 : « Tu autem fornicata es cum amatoribus nullis. » El Osce, cap. 11, vers. 2 : « Judicato matrem vestram, judicato : quoniam ipsa non uxor inca, et ego non vir ejus. Auferat fornicationes suas a facio mea, el adulteria sua de medio uberum suorum. » Eo alludit hic Jacobus; concupiscentia* enim, de ipiibus hic agit, sunt mystic® fornicationes el adulteria animæ : unde qui cis obediunt contra Dei legem, potius diaboli quem imitantur et setpiunlur, lili dicendi sunt, quam Dei, ail S. jrenonis, lib. IV, tap. Lxxix. HaS. Nazianzenusiu *Iambicis*, carni. 3, divitias vocat « meretricem, n quia ut meretrix aunc huic amasio blanditur, nunc illi, nunc alteri, omnesquo ludit el decipit, sic et divitiæ.

S'(undo, alii sic explicant : « Adulteri, » id est spurii, degeneres et adulterini filii videmini ; quia non Deum patrem vestrum, sed mundum adulterum amatis el colitis. Sio ait Paulus, *Hebr.* xu, 8 : « Quod si extra disciplinam estis, etc., ergo adulteri, greco nôd, id est adulterini et spurii, ol non filii estis. » Verum prior sensus est genuinus : quia

græce id e*t *adulteri*, non rik*, id e l *ad d crini et spurii*.

Na sc it is. — Hoc verbum emphasim habet acriterquo punit, 7. d. jUne ignoratis, aut non consultnatis juratum vc*trum hostem, puta mundum, imo cum amicum putatis, qui vos Dei vestri inimicos constituit? Et sine mira est hominum ignorantia, inconuderatio et dementia, quod mundum cum Dei et bonorum cœlestium ælerno dispendio sequantur et diligant.

Qua amicitia nuts mundi inimica est Dei. — Aliqui cíOcacius legunt, « inimicitia e)t Dei ; » si enim legas cum Syro accentu pcnacuto, significat inimicitiam : sin cum aliis passim legas accentu gravi significat inimicam.

Qurures, quænamcst « amicitia mundi? » Primo, aliqui active accipiunt eam qua mundus improbos amat, fovet, exaltat; probos vero odit, deprimit, persequitur, Joan, xv, 18.

Secundo, alii melius < amicitiam mundi » accipiunt passive, qua scilicet mundus a mundanis amatur el colitur pre Deo, imo sprete Dei lege. Inde apposite subdit Jacobus : « Quicumque ergo voluerit esso amicus sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. » Amicitia ergo mundi est, qua quis amat mundi bona, puta opes, honores, delicias, ita ut propter illa Dei legem violet, aut violare, cumque mortaliter offendere sit paratus. Item ca qua quis amat et cold homines mundanos £ puta superbos, divites, potentes, ut ad eorum gratiam captandam, aut relinendam precipui Dei et Ecclesiæ transgrediatur. Id ita esse patet J eo quod quas paulo ante vocavit concupiscentias, easdem hic vocet mundum. Unde hunc Jacobi locum antrtropha sententia explicans S. Joannes, episf. I, cap. u, vers. 15 : « Nolite, iuquit, diti* gero mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, el concupiscentia oculorum, et superbia vitee, quæ non est ex Patre, sed ex inundo. » Vere Seneca, epist. 84 : a Delinque, ait, ista ad qu» discurritur; relinque divitias, periculum possidentium, aut onus ; relinque corporis atque animi voluptates : molliunt et enervant; relinquo ambitum : tumida res est, vana, ventosa, nullum habet terminum : tam sollicita est, no quem ante se videat, quam ne alium post se : laborat invidia, et quidem duplici : vides autem quam miser sit, si is, cui invidetur, el invidet. Confra-gosa in fastigium dignitatis via csl. »

Quocirca chrisliano el sapienter Tertullianus : a In hoc mundo, ait, nihil nostra interest, nisi ut quamprimum ex eo excedamus. » Et S. Cyprianus, lib. De *Habitu* vtrg., cap. 11: « Sciant Christiani bona illa esse quæ sunt spiritualia, divina, cœleslia, quæ nos ad Dominum ducunt, quro nobiscum apud Deum perpetua possessione permaneant. Cirterum quæcumquo terrena sunt, in surculo accepta el hic cum sæculo remansura, tam contemni debent, quam mundus ipse ecu-

temnitur, hujus pompis et deliciis jam tunc renuntiamus, cum meliore transgressu ad Dominum venimus. » Idem, tractat. *De Mortalitate* : « Porro, ait, cum mundus oderit Christianum, quid amas eum qui te odit, et non magis sequeris Christum qui te redemit et diligit? Mundus econutatur et labitur, et ruinam sui non senectute rerum, sed fine testatur, etc. Considerandum est et identidem cogitandum renuntiassent nos mundo, et Unquam hospites et peregrinos hic inierim degere. » Vide S. Ambrosium, toto libro *De Fuga sanili*, qui et *de Virginis forma vivendi* cap. i, hisce Jacobi verbis urget virginem Deo addictam, ut plane fugiat saecularium consortia. Et S. Gregorius, homil. 28 in *Evang.* : « Ecce, ait, mundus qui diligitur, fugit; Sancii isti (Nereus et Achilles) ad quorum tumbam consistimus, florentem mundum mentis despectu calcaverunt. Erat tunc vita longa, salus continua, opulentia in rebus, facunditas in propagine, tranquillitas in pace : et tamen cum in seipso floreret, jam in eorum cordibus mundus aruerat. Ecce jam mundus in seipso aruit, et adhuc in cordibus nostris floret. Ubique mori, ubique luctus, ubique desolatio, undique percutimur, undique amaritudinibus replemur; et tamen caeca mente carnalis concupiscenti, ipsas ejus amaritudines sequimur, fugientem sequimur, labentem inhaeremus. Et quia labentem retinere non possumus, cum ipso labimur quem cadentem tenemus, »

I t « QUIDCUMQUE ERGO VOLVERIT AMICIS SEECULI (mundi) utique, inimicis Dei constituitur. — Ergo contrarii et antagonistae sunt, hostesque inter necini, Deus et mundus, amor Dei et amor mundi. Illa Didymus hic : a Sicut, ait, impossibile est servire Deo et mammoni, illa amicum Dei esse simul et mundi. » Et S. Augustinus, lib. XIV *De Civitate*, cap. xxviii : « Fecerunt, ait, civitates duas amores duo : civitatem Jerusalem amor Dei, usque ad contemptum sui ; civitatem Babylonem amor sui, usque ad contemplum Dei. » Dine ad amorem Christi classicum canens Apostolus : « Mihi, inquit, absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, elego inundo. » Vide ibi dicta; quem quasi magistrum saeculus S. Ignatius, epist. ad Bom. : a Amor meus, inquit, crucifixus est. » Sapienter Richardus Victorious, *De Gradibus. chant.*, cap. m : « Columbinus, inquit, vere pii oculus amor est, qui in rebus humano usui concessis nulla libidine figitur, sed in transitoriis contemplatur aeternum. » Vere enim Beda hic : « Omnes, inquit, amatores mundi, omnes inquisitores nugarum. » S. Augustinus (vel quisquis est auctor), lib. *De Duodecim abusibus*, gradu 7 : a Mundi amor, inquit, et Dei pariter in uno corde cohabitare non possunt, quemadmodum iidem oculi coelum pariter et terram nequaquam aspiciunt, » S. Cyprianus, epist. ad Donat. : « Arridet mundas, inquit, ut moriatur; blanditur, ut fallat; illi-

cit, ut occidat; extollit, ut deprimat; facit quodam nocendi, quam fuerit amplior summa dignitatis et honorum, tam major exigitur ei usura poenarum. » Denique mundi typus fuit Sodomia, plena omnibus et infandis sceleribus, quae proinde caelitus siderata conflagravit. Sicut ergo Lot Sodomie incendium angelum sequens effugit, ita nos gratiam Dei sequentes mundi pericula et incendia fugiamus.

Nola : Pro *constituitur* Graece est *χοιραται*, id est, plane et firmiter constituitur, puta semper et in omnes aeternitates, nisi Deus iniustus in sua clementia amatorem mundi in gehennam ruentem excipiat, et ad se caelumque revocet.

Ita Theodorus Archimandrita adhuc puer, hac Jacobi sententia commotus et compunctus, mundum opesque contempsit, ut habet ejus Vita; aequae ac S. Nicolaus Tolentinas, audito concionatore Augustiniano disserente de illo S. Joannis, I *epist.* I : « Nolo diligere mundum, » eo spreto, monasticum Ordinem S. Augustini complexus est.

S. An putatis? — Graece *ἰ*, id est *aut*, et sic legunt nonnulli Codices. Verum x, id est *aut*, saepe idem est quod *azimut* multis exemplis docet Thesaurus linguae graecae.

Quia inaniter (frustra, sine causa) Scriptura dicat. — Quid? Respondent aliqui, id quod proxime praecessit, scilicet ut mundi amicitiam, leges et consortia fugiamus, ac Dei gratiam et amicitiam ambiamus : hoc enim passim condonantur Prophetae et alii libri sacrae Scripturae. Illa Beda. Alii cum Oecumenio referunt ad id quod paulo post sequitur : a Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. » Verum alii passim referunt ad id quod proxime sequitur : « Ad invidiam concupiscit spiritus qui habitat in vobis, q. d. Deus est zelotes et quasi zelotypus animae vestrae, velut sponsae suae; unde non patitur rivalem, mundum scilicet : nam ad invidiam concupiscere idem est, quod esse zelotypum. Qui enim zelotypus est, ita rem amatam concupiscit, ut eandem rivali cuilibet invidet, cupiatque ea solus poliri, nec quemquam in amoris partem admitti patiatur : Deum autem esse zelotem, scriptum est *Exodi* xx, 5; *Nahum*, i, 2, et alibi. Si velis plus velle S. Jacobum, nimirum hanc sententiam ab eo recitatam, in Scripturis praecise et in terminis scriptam esse, fateor ubi ea scripta sit me latere, nec quisquam hactenus id ipsum indicare potuit. Quare nova et contorta videtur Oecumenii dispunctio, versio et expositio. Ipse enim sic dispungit, vertit et explicat : « An putatis quia inaniter Scriptura dicat, aut ad invidiam? » q. d. An putatis quod Scriptura difficilia nobis praecpta et vires excedentia de odio mundi et concupiscenti tradat, eo quod illa nobis invidet? Erratis : non enim id facit inaniter aut ex invidia, sed quia « concupiscit » tunc in accusativo, id est spiritum, scilicet rectum, id est bonum propositum bonamque voluntatem

filia exhortatione in vobis excitare et habitare; quam ubi per spiritualem modestiam invenerit operantem in nobis, majorem dat gratiam. Casieri enim omnes aliter dispungunt et vertunt, excepto Francisco Luca, *Annoi.* qui (Ecumenium sequitur.

Al Invi- Ad invidia» concupiscit spiritus qlt habitat
'liyn in voms? — Ita per interrogationem htec legunt
ai*. u»!ri- Codices Romani et alii plerique : nonnulli tamen
tui, interrogationem tollunt et legunt assertivo. Rur-
q,iu? sum alii interrogationem referunt ad *to putatis*,
alii ad *to concupiscit spiritus*. Jam nonnulli per spi-
ritum accipiunt humanum, sed vario sensu. *Primo*,
alii, *q. d.* Spiritus hominis mundo deditus et
concupiscens ea quæ sunt mundi, sibi suæquo
saluti nocet et quasi invidet; sed Deus copiosius
impertit gratiam, quam ipsi cupiamus. *Secundo*,
q. d. Spiritus humanus et mundanus impellit nos
ad aliena concupiscenda, et ad aliis ea inviden-
dum. Ita Lyranus, Hugo et Thomas Anglicus.
Tertio, Emmanuel Sa, *q. d.* Spiritus hominis ad
invidiam, id est per invidiam, concupiscit bona
proximi. *Quarto*, alii, *q. d.* Spiritus zeli et fervo-
ris habitans in nobis adeo concupiscit, id est,
concupiscere nos facit virtutem et sanctimoniam,
ut sanctam in nobis excitet invidiam æquandi,
imo superandi eos, qui nos in studio virtutis
praecurrunt.

respond. Verum alii passim accipiunt hic Spiritum divi-
dmnu». num Spiritum Sanctum, idque melius. Illi enim
soli competitii id quod sequitur : « Majorem autem
dat gratiam. » *Primo* ergo Beda inter alias expo-
Irljjo. sitiones hanc affert, *q. d.* Putatisne quod Spiritus
divinus nos excitet ad concupiscentiam et invidiam? Erratis, si id putatis : ipse enim est spiritus continenti®, charitatis et concordia, ac « majorem dat gratiam, » quam sunt bona et gratia mundi, quam concupiscitis : ergo malus sit spiritus oportet, qui ad concupiscendum et invidendum vos concitat. *Secundo*, Glossa, *q. d.* Spiritus Dei cupit et concupiscit ut invidemus mundo cumque odio prosequamur. *Tertio*, Hugo, *q. d.* Spiritus concupiscit ad invidiam, id est contra invidiam, ut scilicet ea quasi opus diaboli tollatur et inundo. *Quarto*, noster Justinianus, *q. d.* Spiritus Sanctus, quo in baptismo imbuti estis, ad invidiam concupiscit, hoc est, ita allicitur erga vos sui cultores et amicos, laniisque donis vos cumulat, ut mundi amatores merito vobis invidere queant, juxta illud *Isaiae* 1 x v, 13 : a Ecce servi mei comedent, et vos esurietis. Ecco servi nei bibent, et vos sitietis, » etc. Hoc sensu invidia datur mundanis, non Deo, ul fit in aliis expositionibus, quæ proinde duriuscula videntur. Nupiam enim alibi in Scriptura invidia tribuitur deo, sed nec proprie tribui potest. *Quinto*, apposite alii interrogationem referentes ad *to Spiritus concupiscit*, exponunt, *q. d.* An putatis Spiritum Sanctum vos inhabitantem et regentem vestri esso zelotypum, vobisquo mundi a

vestra sit, invidere, ut ipse solus corde vestro poliat et fruatur, quasi ex hoc illi ingens bonum accedat? 7. *d.* Absit : imo vero majorem dat gratiam quam vel accipi, vel sperari possit a mundo; quam tamen ipse mundi amatoribus, utpote tam sibi, quam propria saluti contrariis, negat. Propter quod scriptum est : « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. » Ita Franciscos Titelmannus et Franciscas Lucas, Voici/. 593. *Sexto*, Gagncius, Cajetanus, Catharinus, SeitA Salmeron, Mariana et Lorinus interrogationem referentes ad *to putatis*, censent significantius et nervosius hic anthropopallw; Spiritui Dei tribui invidiam, id est, zelotypiam, quæ Deo Iribuitur a Prophetis et Apostolis, 11 Cor. xi, 2; *Exodi* xx, 5; *Jerem.* cap. 11, et aliis locis mox citandis. Invidia enim subinde in bonam partem capitur, ul cum duorum virtutis æmulalionem, et in antegressu contentionem vocamus sanctam invidiam. Talis quoque est ea quæ vitiis et vitiosis invidet opes et honores, quibus ipsi contra Deum ad scelera abutuntur. Talis quoque est illa Plinii, lib. II, *epist.* ult. : « Quid invidetis bonam mortem, cui dare vitam bonam non potestis? » Sic Deus invidet mundo, quod animas a Deo ad se pelliciat et perdat, quæ utique est sancta invidia. Sensus ergo est, 7. *d.* Pulalisne, O Christiani, frustra in Scripturis Deum vocari zelotypum vestri, ac osorem mundi, illique quasi invidentem possessionem cordis vestri, camque « ad invidiam, p id est cum invidia mundi, sive ita ul eam invideat mundo, concupiscere? non sane frustra ita vocatur. Reipsa enim est zelotes, consortis impatiens : non patitur ut alios amemus præter ipsum, non fert nos diligere mundum quasi adulteros. Deus ergo concupiscit cor nostrum instar zelotypi, magnoque zelo illud affectat, idcoque dolet et quasi invidet mundo, quod animas Deo desponsatas per illecebras ad se pelliciat. Probat Jacobus id quod dixit, scilicet amicitiam mundi esse inimicitiam Dei, ex eo quod ita nos amat Spiritus Dei, ut solus velit amari, nec patiatur rivalem. Amat enim nos tanquam sponsas suas charissimas. Undo si alium, puta mundum, amemus, nobis quasi adulteris irascitur. Ardet ergo nostri amore : si quando igitur aliud nobis postulantibus neget, non id facit quod nobis invideat, nipote qui usque ad invidiam amat nos, sed ne id nobis obsit, nosque ab amore suo ad amorem mundi avertat (1).

(1) ha et Allioli. Heinsius : An ergo ignoratis passim a Scriptura dici, spiritum hominis, seu qui habitat id homine, adversus Deum et cum indignatione ejus, cupiditates suas exerceri)? Potius: Invidie repugnat Spiritus divinus nobis, vel vobis concessus, ita ut >otius gratiatn atque humanitatem erga alios nobis commendat.

Hic versus igitur explicatu difficillimus est, adeo ut Erasmus dicat, plaustra onusta interpretationibus a theologis recentioribus huc convelli. Inde nata est tam multiplex hujus loci interpretatio, quod ex interpretibus alii per *ipintuin* intelligant spiritum hominis carnalis, vel

voli- Ibi morallfer nota quantus sil amor Spiritus
«it ikff *n nos : n'm'niin alienti zelo amat nos, el
'eodem vult amari a nobis; ac si non ametur,
indignatur cl revit tanquam ursa raptis catulis
raptori occurrens, *Oseæ* xin, 8. Preclaro S. Au-
gustinus hunc zelum ex Scriptura in Deo ponit
ct defendit, lib. *Contra Atlimanlum*, cap. xin :
• Tolle, inquit, de zelo errorem et dolorem, quid
remanebit aliud nisi voluntas custodiens castita-
tem, ct corruptionem vindicans conjugalem ? Quo
igitur verbo nisi zelo Dei melius posset insinuari?
quo vocamur ad conjugium Dei, et non vult nos
turpi amore corrumpi ; ct punit impudicitiam
nostram, et diligit castitatem. Non enim frustra
diam vulgo dici solet : Qui non zelat, non amat. »
Hic ergo Dei zelus sanctus est, how sancta invi-
dia. Simili schemate ct figura Deo tribuitur in-
dignatio, ultio, furor in peccatores, qui mun-
dum Deo anteponunt : rege enim furorem ratione,
uti Deus regit, cumque pro justitia excre, sanctus
erit, nec tam vindicta! furor, quam justitiae rigor.
Sic el S. Hieronymus in *Sophon*. i : « Nisi Deus,
inquit, amaret animam humanam, nunquam ze-
laretur eam, et in similitudinem mariti peccatum
ulcisceretur amoris, n Quin et S. Paulus, ll *ad*
Corinth, xi, 2 : « Æinulor, inquit, vos Dei annu-
lations : despondi enim vos uni viro virginem
castam exhibere Chrislo. n Quocirca decet nos si-
mili, cum pari non possimus, passu, huic De:
amori occurrere, viccmque vici ct zelum zelo re-
pendere, ut totum cor, totumque amorem a crea-
turis mundi avocantes, in eum unum tota animi
contentione et ardore conferamus.

inims
Binintil
Ikum.

Ita fecit S. Agnes, quæ Christo sponso totam
sc addixit, ideoque juvenem nobilissimum nup-
tias ejus ambientem, ac omnia promittentem
dantemque quasi diaboli satellitem cum suis
muneribus indignabunda repulit : a Discede, in-
quit, a me, fomes peccati, nutrimentum facinoris,
pabulum mortis. Discode a me, quia jam ab alio
amatore proventa sum, qui mihi satis meliora te
obtulit ornamenta, et annido fidei sute subarrha-
vit me, longe te nobilior et genere et dignitate.
Cujus est generositas celsior, possibilitas fortior,
aspectus pulchrior, amor suavior et omni gratia
eleginlior : cujus Mater Virgo est, cujus Pater femi-
nam nescit, cujus pulchritudinem Sol el Luna mi-
rantur, cujus odore reviviscunt mortui. Illi soli ser-
vo fidem, illi me tota devotione committo. Quem
cum amavero, casta sum; cum tetigero, munda

diaboli, alii vero Spiritum Sanctum qui habitai in nobis
per fidem el gratiam. Al verius est cum Ailloli el Catho-
licorum plcriMjue inlcIIIgi Spiritum Sanctum, ut colli-
gitur ex ver», seq. Non ergo inaniter dicit Scriptura Deum
am ire instar zelolypi, ut proinde mirum non sit quod
anima diligens mundum, cl cum co adulterans, comiti-
trntur inimica D™, sicut uxor in adulterio deprehensa
hi mkijica mirilo, et frequenter ab ipsu inlerlieitur. 11i-
btntl igitur Apagólas invidiam el zelotypiam Deo, loquens
more humant», ad significandam maximam indignationem
ex wnorc o^ym.

smn; cum accepero, virgosum,» uti refert S.Am-
brosius, lib. IV, *epist.* 31. Idem nobis dicendum
mundo, carni ct diabolo, cum nos tentant, et a
Christo ad se pellicere satagunt. Quocirca S. Agues
post mortem apparens parenlibus cum choro Virgi-
num, cycladibus aureis et ingenti lumine radian-
tium, consistens juxta Agnum nive candidiorem,
iis dixit: aCongaudetdmihietcongralulamini,quia
cum his omnibus lucidas sedes accepi : illi sum
juncta in coelis, quem in terris posita tota animi
intentione dilexi. » Ila S. Ambrosius. Similis est
sponsa in Canticis, quæ ubique non nisi amoris ar-
dorem, languorem, delicias el zelum spirat : « Ful-
cite, inquit, me floribus, stipato me malis, quia
amore languéo. Pone me ut signaculum super cor
tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia
fortis est ut mors dilectio, durasicul infernusæmu-
latio; lampades ejus lampades ignis atque flamma-
rum,» *Cantic.* vili, 6, etc. Et Psaltes in Epithalamio
Christi et Ecclesia?, sive animæ sanct.n : «Astitit,
inquit, Kegina a dextris luis in vestitu deaurato,
circumdata varietate. Audi, filia, et vide, ct in-
clina aurem tuam, et obliviscere populum tuum
ct domum patris tui : ct concupiscet Ilex decorem
tuum. »

Porro Christus usque ad agoniam et sanguini . 7zl
neuni sudorem zelatus est nos. Patiens cnim ct C,U,5Ü

orans pro nobis in horto, sanguinem copiosum
sudavit ex angore non tam doloris, quam amoris
nostri, quodque plus amans nos parum ametur
a nobis, imo a nullis odio habeatur. Hunc suum
in nos zelum passim in Prophetis explicat, ut
Isaia ix, (p : «Parvulus, inquit, natus est nobis, etc.
Zelus Domini exercituum faciet hoc. » Et cap.
lix, vers. 17 : «Opertusest quasi pallio zeli.» Zu-
char. vnr, 2 : a Zelatus sum Sion zelo magno, et;
indignatione magna zelatus sum cam. » *Ezech.*
XXXVI, G : « Ecce ego in zelo meo ct furore meo
locutus sum, eo quod confusionem gentium sus-
tinueritis. » Et vers. 5 : «In igne zeli mei locus
sum de reliquis gentibus.» *Psalms*, lxxviu, 5:
«Accendetur velul ignis zelus tuus.» Sap. i, 10 :
«Auris zeli audit omnia. » *Ezech.* xxin, 25 : «Po-
nam zelum meum in te. » *Sophon*, m, 8 : « In
igne zeli mei devorabitur omnis terra.» Ad hæc
loca alludit hic S. Jacobus. Hunc zelum pro Deo
et vice Dei ostendit Angelus custos S. Cecilie. De
co enim ipsa sic ait ad Valerianum sponsum :
«Volo te scire me Angelum Dei habere amicum,
qui summo zelo corpus meum custodii. El si vel
minimum fuerit suspicatus, quod tu incesto me
amore contingas, iram suam protinus in te accen-
det, el juventutis tum florem perdet; sin autem
cognoverit quod tu simplici el immaculato mei
amore tenearis, ct virginitatem meam integram
et impollutam custodias, te sicut me diliget, et
ostendet tibi suam gratiam, » uti reipsa prostitit,
dum visibiliter ipsi apparens cum Christianum,
virginem et martyrem effecit.

Porro pie et pulchre Chrysologus explicator-

dentissimum zelum cadesti* sponsi Christi pendens in cruce, et adulteras animas benigne ad se vocantis, *serra*. 108 : a Distendit membra, dilatat viscera, pectus porrigit, offert sinum. Nonne dicit ; Videte in me corpus vestrum? et si quod Dei est, limetis, quare vel quod vestrum est non amatis? si Dominum fugitis, quare non recurritis ad Parentem? Sed forte vos passionis men*, quam fecistis, magnitudo confundit? Nolite. Clavi isti non mihi infigunt dolorem, sed vestram mihi infigunt altius charilatein. Sanguis meus non milii deperit, sed vestrum prorogatur in pretium. » Nec minus eleganter Bernardus, tum Spiritus Sancti, tum Christi charilatein extollit, *cpist.* 197 : « O geminum ipsumque firmissimum Dei erga nos amoris argumentum ! Christus moritur, et mere-
tur amari; Spiritus afficit, et facit amari : ille facit cur ametur, iste ut ametur : ille suam multam dilectionem nobis commendat, iste el dat : in illo cernimus quod amemus, ab isto sumimus unde amemus : charitatis igitur ab illo occasio, ab isto affectio. »

Ovi habitat. — Græce *xorwxr.cw*, id est *habitavit*, *q. d.* Olim in baptismo habitavit Spiritus Dei in vobis ; at jam in multis vestrum non habitat, quia ab eo descivistis et mundum diligitis : in cæleris tamen, qui in gratia baptismi perseverant, etianum habitat.

V«i, 6. O. Majorem autem dat gratiam. — Syrus, præstantiorem autem dat gratiam datus nobis Dominus noster, puta Spiritus Sanctus ostendit Spiritum Dei ad invidiam, id est, ardentissime et quasi zelotype nos amare el concupiscere, ex eo quod longe majorem det gratiam, dona et bona, quam mundus, cl quam mereamur, ut nos a mundi, (emuli sui, amore avellat, et ad sui amorem invitet el pene cogat, invidet ergo mundo, quod pauca donans, multum ametur : se vero infinita donantem parum el vix a nobis amari. Rursum occurrit objectioni mundanorum dicentium : Amor mundi ita nobis innatus est, ut eum abjicere nequeamus. Respondet enim : Deus majorem dat gratiam, quam sit amor mundi, ut per eam amorem mundi facile vincere et ex animo ejicere possitis, si gratiæ Dei vos subdere et strenue cooperari velitis. Nam, ut ait Apostolus, *Philip*, tv, 13 : » Omnia possum in coqui me confortat ; » et : « Potens est Deus omnia facere superabundanter, quam petimus aut intelligimus, » *Ephes.* m, 20. Alludit Jacobus ad illud *Exodi* xx, 6 : « Faciens misericordiam in millia his qui diligunt me : n sicut in tñ *ad invidiam concupiscit spiritus*, alludit ad to *ego sum Dominus Deus tuus fortis zelotes*, *Ibid.* vers. 5.

Propter quod dicit (hic versus in nonnullis Græcis deest ; unde cum omittit Tigurina et Pagninus. Verum Romani alique plures Greci et Latini cum legunt. Probal Spiritum Dei majorem dare gratiam iis qui ipsum amant, reverentur, invocant, ipsique totos se subdunt, ex eo quod

cli« » Scriptura et Spiritus Sanctus) : Deus superbis (qui spreto Deo mundum mundique honores et pompas sectantur) resistit (vel, ut Cassianus legit, hb. XII *Instil*, cap. vi. *adeersaiur* ; vel, ut Cyprianus, epist. *ad Novationum*, *contrasistit* ; Syrus, *deprimit*, *conterit*), HUMILIBUS ACTES (qui spretis mundi pompis cl fastu, humiliter se Spiritui Dei subdunt et per omnia obediunt, ab eo se in omnibus duci regique sinunt) dat gratiam. — Porro id dicit Spiritus Sanctus, *Prav.* m, 34 ; ibi enim nos legimus : a Illusores ipse deludet, et mansuetis dabit gratiam. » Septuaginta quos more suo citat et sequitur S. Jacobus hic, et S. Petrus l *cpist.*, cap. v, vertunt : « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. » Illusores enim sunt superbi, et mansueti sunt humiles.

Antislophas huic Jacobi gnomos habent omne* auctores hagiographi, ut hoc dogma verissimum, sed in praxi obscurum et difficile, tot consonis testibus nobis persuadeant. *Prima* est Davidis, *Psalm.* XVII, 28 : « Populum humilem salvum facies, el oculos superbiorum humiliabis. » *Secunda*, Salomonis, *Proverb.* xxix, 2 et 3 : « Superbum sequitur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria. » *Tertia*, Isaïæ, cap. n, vers. 12 : « Dies Domini super hominem arrogantem et superbuin. » Et cap. txvi, l : « Ad quem respiciam, nisi ad pauperulum et contritum spiritu, et trementem sermones meos? » *Quarta*, Annæ, matris Samuclis : « Arcus fortium superatus est, et infinni accincti sunt robore. Suscitatur de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloria teneat. » *Quinta*, Judith, ix, 16 : « Necsuperbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium et mansuetorum semper tibi placuit deprecatio. » *Sexta*, Virginis Deipare : a Deposuit potentes de sede, el exaltavit humiles. Eusurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes, » *Lucet* i, 51. Accedat *septimus*, unus ex Septuaginta sacra? Scripture interpretibus, qui rogatus a Ptolemæo Philadelpho, rege .Egypti, qua ratione quis posset cavere superbiam, respondit : « Si cogitet quod Deus superbos deprimit. mansuetos autem el humiles exaltat. » Denique omnes divinatorum voluminum paginae liane ubique sententiam spirant, ait S. Augustinus, lib. III *DocL Christ.*, cap. xxin. Quocirca apposite Isidorus Pelusiota, lib I, *cpist.* 164, monet Martyrium, dicens : a Superbis Deus resistit : nam etiam ipsorum principi ab initio sese opposuit. Considera igitur quantum est, cl Deum hostem atque adversarium habere, cl veterem hostem socium. »

Causæ sunt multæ. *Prima*, quia uti radix omnis peccati et mali est superbia, *Eccli.* cap. x, vers. 15 : ita radix cl fons omnis boni et virtutis est humilitas.

Secunda, quia superbus est vas tumidum cl vento Semda. arrogancia? plenum, ideoque gratiæ incapax : humilis vero est vas demissum et vacuum, ideoque graba* el liquoris divini capax. Sicut ergo pluvia

bnAikj
U-11UU

a collibus descendit in valles, ita gralia e cielo depluit in humiles.

Tertia, quia Deus est zelotes gloriae suae : unde superbos cam ambientes deprimit et sternit in gehennam, humiles vero eam adorantes exaltat nd gratiam ct gloriam. Rursum humilitas meretur ditari ct sublimari, superbia spoliari et depri-mi. Sicul ergo umbra sequentem fugit, fugien-tem sequitur: ita honor superbos, qui eum am-bitiose sequuntur, fugit; humiles qui eum fu-giunt, sequitur.

Qajrfl, *Quarta*, quia gratia csl gralia cl gratuito datur, ncc nisi gratis, quales sunt humiles, qui de ea gratias agunt ; non superbis,qui eam suis viribus ct meritis attribuunt.

Qui#'a. *Quinta*, quia regum, et praesertim Dei, sublimi-tas cl magnificentia poscit illud Virgili)', *Aencid.*, lib. VI :

Parcere subjeclis, et debellare superboa.

Scila Den.'que humilitas est virtus propria Christi ct christianismi, juxta illud *Matth. xi, 29* : « Discite a me, quia milis sum et humilis corde ; » ita S. Bernardus, liad. *De Grad, humil.* Undo humi-litas tarn potens est, ut resistat Deo, juxta illud : « Dixit ut disperderet cos, si non Moyses electus ejus slclissel in confractione in conspectu ejus. » Confractio enim cordis est humilitas, virtutum re-gina, quae Deum vincit pro sua reverentia, ait pertus, lib. IV in *Exod.*, cap. xxvi.

s-p rbtta Quocirca S. Chrysostomus, hom. 20 in epist. ad ,QU *Hwan.*, ait superbiam esse summam stultitiam ct insaniam, nec superbo quidquam esse insa-nius. Quid enim insanius quam Deo resistere, ct cum Deo instar gigantum velle bellum gerere? Quid insanius quam se Dei, arpio omnia pen-doni, favore, gratia et ope sponte privare el spo-liare ? Quid insanius quam non hominem, non angelum, non daemonem, sed Deum habere an-tagonislain cl hostem, cumque qui in superbos tonat et fulminat, ad duellum provocare? Unde S. Hieronymus, *epist.* 45 : « Quale, ait, malum sit oportet, quod adversarium habet Deum l » Super-bus enim suo fastu quasi Deum Incessit, cl ad sin-gulare certamen provocat. Unde Deus zelotes illud acceptat, ailque : Meus est hic antagonista, meum hoc duellum : hic exerendae mea; vires, hic pro-terendus novus Lucifer. Ita Cassianus, lib. XII *De Instit. renunt.f* cap. vu.

Unde S. Ambrosius, serm. 7 in *Psalm*, cxvm, de superbia, locutus : Quid, inquit, hoc peccato po-lest esse deterius, quod a Deicoepitinjuria? ideo-que Scriptura dicit : Deus superbis resistit, *Jacob.* IV, G. Tanquam suae conlumcliae propulsator, ve-lali quoddam suscepit adversus superbiam spe-ciale certamen ; tanquam dicat : Meus iste adver-sarius est, qui me laccessii; mihi debetur ista con-gressio. »

Sapienter ergo S. Fulgentius, *epist.* G, cap. ix : tCrescal. inquit, in te humilitas animi, quae vera

est et integra sublimitas Christiani ; cl tanto ma-gis in le cognosces gratiam Dei crescere, quanto magis tibi humilitatem cordis videris abundare. » El S. Augustinus, semi 1G *De Martyribus* : « Alti-tudinem, inquit, quaeritis? per vallem pervenitur ad montem. Sedem quaeritis claritatis? prius bi-bile calicem humilitatis.» Idem, semi. 3 *De Ver-bis Domini* : « Comprehensus est Christus, caesus, crucifixus cl occisus. Ista est via. Ambula per humilitatem, ut pervenias ad aelernitalem. Deus Christus : patria est quo imus; homo Christus : via est qua imus. Ad illum imus, per illum imus, quid limemus ne erremus? Non recessit a Patre, ct venit ad nos : ubera sugebat, ct mundum continebat : in pnesepi manebat, cl angelos pas-cebat Dens homo. Idem homo qui Deus, idem Deus qui homo.» Idem, serm. 8 *De Epiphania*: « Tota, inquit, Chrislianæ sapientiæ disciplina non in abundantia verbi, non in astutia disputandi, ncque in appetitu laudis et gloriae, sed in vera ct voluntaria humilitate consistit, quam Domi-nus Jesus Christus ab utero matris usque ad sup-plicium crucis, pro omni fortitudine elegit ct docuit. » Idem, epist. G3 *ad Dioscoruni*, docet non esse aliam viam ad veritatem, quam humilita-tem ; ct sicut Demosthenes dixit, omnem vim eloquentiae consistere in pronuntiatione, sic om-nem vim christianismi consistere in humilitate.

Idem viderunt Gentiles. /Esopus rogatus a Chi-lone, « quidnam ageret Deus, » respondit : Ti r<x-zHvx Gvx/x Txzinu, id est, humilia exaltat, alta humiliat ; ita habet ejus Vita. Artabanus, ut Xerxi dissuadeat expeditionem in(iræcos,aill)eum altas arbores, turre et montes fulminare, humiles vero servare et tueri ; magnaci superba castra par-vis copiis sternere, nec sinere alium printer se al-tum sapere. Ila Herodianus, lib. VII. Vere Tragi-cus : « Sequitur superbos ultor a tergo Deus. »

Porro hæc signa el effectus humilitatis assign-at S. Basilios, orat, 17 *De humilitate*: a Qui, inquit, summa modestia est praedilus, et qui dum conviciis afficitur, fatetur se longe esse inferio-rem, quam dicatur, ejus animum nulla unquam convicia percellent et perturbabunt : sed si ap-pellabitur inops, novit se inopem esse, el omni-bus rebus indigentem, ac quotidiana Domini suppeditatione opus habere. Quod si acceperit ignobilem el obscuro loco natum se dici, jam animo mullo ante percepit fictum se esse ex limo. » Et mox : a Consequitur autem humilem animum visus subtristis ct in terram demissus , habitus neglectus, capillus passus, vestis sor-dida, ita tamen ut videantur hæc casu ac for-tuito fieri, quæ lugentes de industria faciunt. »

7. Subditi ekgo estote Deo, — id est Ver*- '• *subordinamini*; Syrus, *servi estote* : rectus eni-ii naturæ ordo postulat, ut creatura subordnclur et serviat suo creatori. « Deo ergo servile, » ut Dei gratiam et amicitiam obtineatis. Nam, ut dixi, « Deus humilibus dat gratiam. » Quocirca

Gnoma
genti
liuiu

homili**

Psalmes, *Psalm. i.xi, 2* : « Nonne Deo, inquit, subjecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum. Nani et ipse Deus meus, et salutaris meus, susceptor meus, non movebor amplius (1). »

Resistite («mpirt, id est, *contra state*, opponite vos, adversamini; Syrus, *insurgite in cum*) diabolo, — qui quasi rex super universos filios superbite, ut ait Job cap. XLI, vers. 25, vos sollicitat ad superbiam, pompasque mundi ambiendas. Resistere autem non possumus acriori et longiori lenlacioni, sine novo gratiae Dei auxilio, uti ex S. Augustino docent Doctores. Ergo ante omnia invocanda est assidue Dei gratia, ac parta victoria illam non nostris, sed Dei virilius acceptam ferro debemus, a Nam utique ut diabolo resistamus et fugiat a nobis, ideo procantes dicimus: Ne nos inducas in tentationem, » ait S. Augustinus, *DeNatur. et Gratia*, cap. l viii.

Er HGILT a vobis. — Si homini te invadenti resistas, non idcirco illum fugas et vincis: at si diabolo resistas, illum fugas et vincis. In tua ergo potestate, tibi que facilis est de eo victoria: quia, ut ait S. Augustinus, *hom. 12*, inter 50, « Suadere diabolus et sollicitare potest, cogere omnino non potest; et ideo cum per Dei adjutorium in tua potestate sis, utrum consentias diabolo, quare non magis Deo, quam ipsi obtemperare deliberas? »

Arte; PoITO diabolus u HOStris ipsorum desideriis
rHu i nos °PPuKnat» útS. Basilios, *hom. 23*. Et, ut
ait S. Ambrosius, lib. I *De Cain et Abel*, cap. v :
a Oculos delectat, aures demulcet, sed mentem
inquinat; multa mentitur, falsa adjungit, vera
Seenndi. subducit; spondet pecuniam, aurum oticit, sed
lena, aufert disciplinam. » Ad hæc illa est calliditas
diaboli, ut ea parte qua infirmiores sumus nos
oppugnet; sicut dux oppugnat arcem ea parte
qua debilior est, ait S. Gregorius, XXXI Jfor., xvii,
alias XXX, qui ei addit: « Dolosus adversarius
simul ferire nititur, et aperte sæviens et in insidiis
latens, etc. Sæpo enim tentationem proponi
libidine, et subito fraudulentius cessans elationem
suggerit de servata castitate. Et sunt nonnulli,
qui dum mullos ex castitatis arce in foveam elationis
cecidisse conspiciunt, vitæ suæ castitatem negligentes
in immunditia libidinis demerguntur. Sunt vero e
diverso nonnulli, qui dum libidinis immunditiam
fugiunt, per castitatis culmen in voraginem elationis
ruunt. » Quocirca **temper** vigilare debemus, semperque
parati ad dimicandum, ac nascenti lenlacioni illico
resistere; nam, ut idem ait XXI *Mor.*, vu: « Si tenta-
tion! in corde nascenti festine non resistitur, hac
eadem (pia nutritur, mora roboratur; et exis-

ti) H.cc cum versibus præced. connecti possunt, hoc modo: Subdito Deo vestram de appetentia et de modi* appetita consequendi opinionem, ipsamquo cupidiU-km; nihil quurile, quod ille quæri non vult; nihil eo modo, quo ille non vult; nihil adeam usque mensuram, id quam usque nos provehi non vult.

tens foris in operibus vinci vix praevallet, qui ipsam intus membrorum dominam mentem captivam tenet. » Rursum dæmon semel victus et fugatus, iterum iterumque redit ad nos lentandum, uti rediit ad Christum, *Matth. iv, 5* et 8. Si tamen fortiter et constanter repellatur, non tam facile et cito redit ad lentandum nos, saltem eodem tentationis genere, ne iterum vincatur et pudefiat. Unde S. Ambrosius in cap. iv *Lucx*: a Cedere, ait, solet veræ virtuti, etsi invidere non desinat, tamen instare formidat: quia frequentius refugit triumphari. »

Quocirca S. P. N°. Ignatius in Ererrü. rpirii.^ diabolus comparat primo, femines procaci, quæ viro timido impotenter dominatur et insultat, audacem vero veretur, eique silens se submittit. *Secundo*, S. Gregorius, lib. V *Moral.*, cap. x vii, ac Olympiodorus, et alii exponentes illud Job cap. iv, vers. 11, *Tigris periit*, eo quod non haberet prædam; ubi pro *tigris*, Septuaginta vertunt, *myrmecolcon*, id est *formica leo*: Diabolus, inquit, DuUim est myrmecoleon, qui coram piis et constantibus qui ei resistunt, timidissimus est ut formica; cur! impiis vero et inconstantibus qui ei cedunt, terribilis instat ut leo. Sic et Theodorus Studila, *epist. 68*: a Timidus, ait, est diabolus, rejiculus, imbellis, idcirco animositate quadam longe abigendus, ut idcirco germanus Dei clamet S. Jacobus: Resistite diabolo, et fugiet a vobis. » *Tertio*, S. Chrysostomus, conc. 3 *De Lazaro*, diabolus comparat cani, qui niensæ assistit quamdiu quid inde ei projicitur; si nil ei projiciatur, quin et baculo fortiter abigatur, fugit, nec temere redit. Idem, homil. 22 *ad Popul.* « Cani, inquit, similis est voluptas: si pellas, fugit; si nutrias, permanet. » *Quarto*, diabolus est similis militi qui acrius insequitur fugientes, ut ignavos et imbelles; ila S. Bernardus, *epist. I ad Hobertwn*, qui Cistercio fugerat Cluniacum: a An, inquit, quia fugisti ex acie, putas te manus hostium evasisse? Libentius te insequitur adversarius fugientem, quam sustineat repugnantem; et audacius insistit a tergo, quam resistat in faciem. » Quocirca sapienter S. Cyprianus, *serm. De zelo et livore*: « Tam paratus, inquit, ad repugnandum semper animus debet esse, quam ad impugnandum semper inimicus. »

Moraliter; Notat S. Gregorius III *ytor.*, cap. vin, ruuh i diabolus quo valentius vincitur, eo ardentius ad insidias instigari, ut qui viribus victus e*1,aj iUu-insidiis et dolis vincat. Unde Cassianus, lib. V *Instit.*, cap. XIX, monet athletam Christi, ut quanto magis triumphorum successibus crevit, tanto collocationum robustiorem ordinem successurum expectet. Hinc sicut vulpes procumbunt, quasi mortine, ut gallinas quasi securas alliciant et devorent: sic et dæmon subinde se quasi vietum fugere simulat, ut hominem quæsi de victoria securum. ex improviso invadat et prosternat: perinde ac Horatius, unus e Iribus superstes, fugiens.

*

• t/ < . \$ Curiatios vicissim occidit, itaque Romanis dominium in Albanos consignavit. Et Antigonus cedens hostibus, dicebat se non fugere; sed com- modam suum a tergo persequi, teste Plutareho in *Apophth.* Denique sanctiores magis infestat diabolus, iisque magis insidiatur, nipote quos sibi dissimiliores, ac Deo similiores videt et invi- det : peccatores enim quasi sibi similes negligi!, quia cos possidet.

rm. i. \$ Afpmopinqcatb Deo (non corporis, sed cordis mentisque passibus, id est affectibus), et appro- h Jf1p- PI5QI adit vobis. — Quieres qua via appropinque- 'ij mus Deo? Respondeo *primo*, recedendo a dia- jw, bolo eique resistendo, ut præcessit : Deus enim et diabolus sunt duo extrema summe contraria, duoque hostes sibi infensissimi : unde quo magis ab uno recedis, eo magis accedis ad alium oppositum; ita Orígenes, lib. IV in *epist. ad Roman.*, cap. v : Bellum, inquit, contra diabolum, pacem parat ad Deum ; tumque huic appropin- quamus , cum illi resistimus.

Secundo, humiliando nos : Deus enim humili- bus dat gratiam, ul præcessit; ita S. Augustinus, term. 2 *De Ascensione*: a Videte, fratres, ait, mag- num miraculum. Altus est Deus : erigis te, et fu- git a te; humilias te, et descendit ad te. Quare? quia excelsus est et humilia respicit, et alta, id est superba, de longe cognoscit, ut deprimat ; n ita Hugo : Per humilitatem, ait, et bona opera appropinquaro debemus Deo, « ut ad misericor- diam, ut nudi ud divitem, ut famelici ad panem, ut infirmi ad medicum, ut servi ad dominum, ut discipuli ad magistrum, ul cæci ad lumen, ul fri- gidi ad ign^m. »

Tertio, publicando nos a peccatis per poeni- tentiam. Unde quasi explicans subdit S. Jacobus : « Emundate manus, peccatores, el purificate cor- da; » quo enim magis a peccato et impuritate recedimus, eo magis ad virtutem, puritatem el Deum accedimus, juxta illud *Psal.* xxxvi, 15 : « Declina a malo, et fac bonum, n Ha Concilium Tridenlinum, sess. VI, cap. vi, docet peccatorem accedere ad Deum per actus fidei, timoris , spei, dilectionis, contritionis et propositi novæ vitæ; juxta illud *Zacharias* i, 3 : « Convertimini ad me, et ego convertar ad vos. » Ila Magdalena pœui- tens accessit ad pedes Jesu rigans eos lacrymis, osculans et ungens, Lucæ v il

Quarto, amando Deum et opera charitatis exer- cendo. Amor eniin jungit amantem amato , imo cum in illum transformat. Unde S. Joannes, *epist.* 1, cap. it , vers. 16 : « Deus, inquit, charilas est, el qui manet in cbaritate, in Deo manet et Deus in eo; » et SapiensProverò, vin, 17 : « Ego dili- gentes me diligo , et qui mane vigilant ad me, invenient me: > el Apostolus, Rotn. vm , 35 : « Quis nos separabit a charilate Christi ? An tri- bulatio? an angustia? n etc. Nimirum magnes amoris e«t amor : amor trahit acuorcin, uti mag- nes ferrum.

i'

Quinto, per orationem ac per studium perfec- tionis; ita Orígenes, hom. I in *Genes.* : Sicut, in- quit, non œqualiler illuminantur oculi corporis a sole, sed tanto magis, quanto altius quis in al- tiora loca conscenderit : ita mens quanto excel- sius appropinquat Christo , tanto clarius ejus lu- mine radiatur; juxta illud *Psal.* xxxm , 6 : « Ac- cedite ad eum, et illuminamini. » Proprie vero appropinquamus Deo , cum quasi obsequentes servi, amici et filii nos nostraque omnia offe- rimus Deo lanquam summo omnium domino . amico el patri ; dicimusque cum Psalte : a Mihi autem adbærere Deo bonum est, n *Psal.* l x x ii, 28. Ex adverso enim queritur Deus de nonnullis, dicens *Isatis* xxix, 13 : « Appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me ; cor au- tem ejus longe est a me; » et *Jerem.* cap. ix , 2 : a Prope es tu ori eorum, el longe a renibus eo- rum. v Vidit id per umbram Plotinus Platonius philosophus, *Enneade* G, lib. IX, cap. vn, cum ait : « Oportet nos animam ab omnibus rebus exter- nis separare lanquam a sarcinis el obstaculis, ut possit a Deo illustrari. Sicut enim oportet mate- riam primam omnibus formis esso vacuum, ut ita figuras omnium rerum possit recipere : ita oportet animam hominis esse informem, ut a Deo informari commode possit. »

Porro appropinquamus Deo non puris natura) et liberi arbitrii viribus, quasi iis nos præpare- mus ad Dei gratiam recipiendam : uti contende- bant Scmipelagiani facientes gratiam pedíase- quam liberi arbitrii ; sed prævenli et excitati a Dei gratia. Hæc enim nôstræ conversionis et ac- cessus ad Deum est, et dux, el principium, uti df linit Concilium Tridenlinum, sets. VI, cap. v. Et Christus ipse, *Apocal.* m, 20 : a Ecce sto ad os- tium et pulso : si quis audierit vocem meam, et aperuerit mihi januam, intrabo aci illum, el caí- nabo cum illo, el ille mccum. ? Et Psaltes, *Psal.* LViii, vers. 11 : « Misericordia ejuspræveniçlrno. » Diserte vero Christus asserit *Joan.* cap. vi, U : a Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misil me, traxerit eum. » VereS. Hieronymus in cap. i(*ad Ephes.*: « Absque cruore (id est, mi rito criio- ns) Domini Jesu, nemo appropinquat Deo. »

Et appropinquabit vobis. — Deus cum sil ubi- que, non longe est ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus, movemur et sumus, ut ait Apostolus , Acf. xvn , 28. Localiter ergo et sub- stantialiter nulli appropinquat, sed accidonta- liter per gratiam, et causaliter per operationem virtutum. Sicut enim peccator per peccatum re- cedit a Deo et appropinquat diabolo, morti et inferno : sic idem per pœnitentiani el bona opera accedit ad Deum. Ita Cain post occisum fratrem vagus et profugus exulavit a Deo, *Genes*, iv, IV. Et filius prodigus abiit in regionem longinquam, *Lacee* xv, 13. Sed, ut recte notat S. Augustinus, lib. IV *Confess.*, cap. ix : « Qui amittens dimittit Deum , fugit ab ipso placato ad ipsum iratum. »

E contrario ad Christum accesserunt Apostoli, dicente Petro : a Domine, ad quem ibimus? verba vita» a»ferre habes, » Joannisvi, G9.

Prr
XCtttA
jcabila
rodi-
li > >
1 co.

Porro non tantum peccatores per peccatum mortale . sed et justi per peccata venialia clongant se aliquatenus a Deo, presertim per tepiditatem et torporem, cum in bonis operibus et studio proficiendi intepescunt : appropinquant V*io Deo, cum defectus suos lacrymis abluunt, fervorem resumunt, bonis operibus sedulo intendunt, perfectioni student. Jam quia multiplex nobis quotidie obrepit negligentia, hinc jugi ejus expurgatione mentisque excitatione nobis opus est, uti docet S. Leo, serm. 5cl 1l *De Quadragesima*.

Nola : Appropinquat Deus pœnitentibus et justis ferventibus per multiplicem operationem et effectum, quem quadruplicem assignat Thomas Anglicus. Primus, inquit, est illuminatio mentis respectu cognoscendorum, ut cum cæcus illuminatus est a Jesu , *Luem* xvni, 40. *Secundus* est, instructio respectu operandorum, juxta illud *Deuteronomio* cap. xxxm, vers. 3 : «Omnes Sancti in manu illius sunt : et qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius.» *Tertius* est, recuperatio divinæ gratiæ, puta justitiæ, vel priinæ, vel augmenti illius. *Quartus* est, delectatio interna) lætitiæ, <pii dicitur hymnus omnibus Sanctis Dei, populo appropinquantibus sibi, *Psalms*. cxLvin, vers. 14. a Bonus cs, Domine, anirnæ quærere te, quid ergo invenienti? Vis ergo inveniri ut quæraris, quæri ut inveniaris,» aitS. Bernardus, *De diligendo Deo*. Et Psalter, *Psal.* lxxxiii : a Beatus vir cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, invaile lacrymarum, in loco quem posuit. »

Emundate manus — ab omni rapina, pugna, libidine, gula omni que peccalo. Per «manus» enim intelligit metonymice omne opus externum : hoc enim inanibus iit et perpetratur; sicut per corda intelligit opus internum. «Manus» ergo significant externas actiones, cor internas affectiones, g. d. Purificate corda ab omni prava cogitatione, machinatione, delectatione , ac vicissim et manus ab omni pravo opere, ut nec mali quidquam agatis, vel velitis. Alludit ad *Psalms*. xxin, 3 : « Quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus et mundo corde.» Sio Paulus jubet orantes levaré ad Deum puras manus, l *Timoth.* n, 8: vide ibi dicta. Hujus rei symbolo sacerdotes et fideles ante sacram communionem lavant manus, ut protestentur se pomero do culpis per manus commissis; nam, ut ait Beda: « lloc csl voraciter nos appropinquare Domino, operis videlicet munditiem et cordis simplicitatem habere. »

Et purificate (Syrus, *sanctificate*) corda , — mentes et animos. Dicit hoc *primo*, contra Judæos, qui omnem purificationem ponebant in caeremoniis externis, cum Christus et Christianismus

precipuum sanctitatem ponant in puritate cordis et mentis. *Secundo*, ut doceat quomodo debeant emundare manus, id est opera, nimirum purificando eorum fontem et radicem, puta cor. Nam, ut Christus ait : « Do corde exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia : luce sunt quæ coinquant hominem, » *Matth.* xv, 19.

Sicut ergo medici curant externos membrorum morbos, expurgando Internos viscerum pravos humores qui eos causant : ita fidei expurganda est mens , ut sordos manuum , id est operum, inde manantes expurgentur. Quocirca S. Paulus, l *Timoth.* !,.*>:« Finis, ait, præcepti est charitas do corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. »

Duplices animo. — In Psalmis vocantur « duplici corde,» qui aliud quasi cor in visceribus abscondunt, aliud in manibus et operibus ostendunt. Græce id est *Inanimes*, inconstantes, qui nunc hoc. nunc aliud cupiunt et volunt : unde Syrus vertit *divisi* vel *dubii mente*; vide dicta cap. i, vers. 8. Præclare Nyssen : < Simplicem mentem, ait, et unius modi voco , eam quæ in solo bono animadvertitur, et nullius mali communionem permixta est. » Et Cicero, lib. *De Senect.* : « Animus, ait, omni admixtione corporis liberatus, purus et integer esse cupit. »

9. Miseri estote, — , id est affligite vos, vel affligimini, tum per internum dolorem mentisque compunctionem; tum per externas corporis afflictiones, ut jejunia, orationes, humicationes. Syrus, *humiles efficiamini*. Docci modum emundandi manus et corda, itaque appropinquandi Deo, esso poenitentiam, compunctionem, afflictionem, qua miserias anirnæ nostre non tantum cognoscamus et confiteamur, sed et deploremus, puniamus, castigemus, extirpemus per pœnas et miserias parlim hujus vitæ patienter toleratas, parlim voluntarias et sponte assumptas.

« Miseri estote » ergo, pnino, miseriam vestram humiliter agnoscendo; *secundo*, miseriam culpre et peccati deplorando et castigando; *tertio*, miserias hujus vite patienter tolerando; *quarto*, miserias et tormenta reterna gehennæ per modicas et breves poenitentias redimendo; *quinto*, tentationes et persecutiones fortiter cum Christo sustinendo; *sexto*, alienis calamitatibus compatiendo; *septimo*, per labores presentis vite alacriter ad æterna gaudia transeundo; *octavo*, a miseriis hujus peregrinationis et exilii ad Christum et cælum suspirando. Unde Thomas Anglicus octo hujus vitæ recenset miserias, nimirum culpre originalis, peccati actualis, innate fragilitatis, mundans paupertatis, humante persecutionis, diabolico) tentationis, reterna) calamitatis, ponitontire salutaris. Sumus ergo hic in valle lacrymarum et miseriarum, ideoque nos ipsos miserari, gemere et deplorare debemus, juxta illud *Heclcs.* vn , 5 :

« Cor sapientium, ubi tristitia est : et cor stultorum. ubi telilia. » Quin et Seneca in *Consolai.* ad *Polyb.* : a Larga, ail, ubique flendi est et assillila materia. Lacrymæ nobis deerunt antequam cansa dolendi. » Quocirca Heraclitus semper flebat suam hominumque miseriam; Democritus vero eorumdem ineptam stolidamque in tantis ærumnis tetiliam et risura perpetim ridendo deridebat.

Solenter colligit S. Bernardus, serm. 3 *De Nativitate*, ex Christi exemplo : a Ipse est promissus olim per isaiam parvulus, sciens reprobare malum et eligere bonum ; malum ergo voluptas corporis, bonum afflictio est : siquidem el hanc eligit, et illam reprobatur, n Jam quod ad promerendam peccatorum veniam attinet, asseveranter affirmat Nazianzenus, ora/. 18, pag. 490 : a Neque enim Deus ulla re, perinde atque corporis a?rumna conciliatur. » Et B. Virgo Maria affirmavit S. Elisabethæ apud Bonaventuram in *Vita Cifristi*, cap. ni : a Pro certo habeas quod nulla gratia descendit in animam, nisi per orationem et corporis afflictionem. »

Er luge te et plorate.—Syrus, ibjxnN *etabbe-lu*, id est, *lugete instar Abells*, qui persecutionem passus, et occisus a Cain fratre typum gerit lugentium, sicut Cain gaudentium : unde Abel, lícbr. n *Rabel*, significat *vanitatem*, vel *luctum* (a rad. Hd x *aval*, id est *luxit*. Sæpe enim llebrei n cum n commutant), inquit Orígenes, tract. 26 in *Maith.*, et S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit.*, cap. XV. Causæ lucius sunt octo miserie jam recensita. Inde Beda sic explicat, *q. d.* « Nolite locupletari et gaudere in hoc sæculo, sed memores scelerum quæ fecistis, hoc potius procurale, ut per breves vii® hujus miserias, paupertatem, ac lamentationem transitoriam ad sempiterna gaudiacœlestis regni pertingat. » Et S. Augustinus in hunc Jacobi locum : « Utique regio ista scandalorum est, el lentationuni, el omnium malorum, ut gemamus hic, et mercamur gaudere ibi; hic tribulari, et consolali ibi, et dicere : Quoniam exemisti oculos meos a lacryinis, pedes meos amina, quoniam placebo Domino in regione vivorum ; in regione mortuorum labor, dolor, timor, tribulatio, gemitus, suspirium. » Christianos ergo in hac vita decet luctus et dolor, non risus el gaudium; sed illud in cado exspectant. Ex adverso infideles et impii hic gaudent ad modicum, sed in gehenna æternum ejulabunt, juxta illud Christi : « Væ vobis qui ridetis, quia flebilis, » *Lue.* vi, 25;» et: « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, » *Matth.* v. Sanctus ergo hic lucius opponitur risui et ridentibus, ac gaudio omnique felicitate affluentibus, quibus mundus ut beatis applaudit, Christus væ intentat; lugentes vero beatus pronuntiat. Ubi nota lres hujus beatitudini* gradus: Beati enim sunt, qui adversitales lugubres a Deo immissas aut permissas patienter tolerant, ait S. Augustinus, lib. 1 *De*

Serm. Domin. in mont. Beatiores sunt, qui sua aut aliena peccata lugent et deflent. Ita S. Chrysostomus, Ambrosius, Hilarius et Hieronymus in *Matth.* v. Beatissimi sunt, qui pre dolore lucte quam habent cum carne, inundo el diabolo, ac pre desiderio cœlestis patriæ, et amoris Dei et Christi, lugent suum hoc in corpore exilium. Ita Nyssenus, orat. 3 *De Beatitud.* Talis lugens fuit Paulus, dicens : a Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » *Rom.* y h, 24; et : « Desiderium habens dissolvi et esse cum Christo, » *Philip.* i, 23. Vide ibi dicta. Talis quoque fuit David, dicens : « Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie : Ubi est Deus tuus? » *Psal.* vi, 7. Et Jeremías totis *Threnis*, ac presorlim cap. n, vers. 18 : u Deduc, ait, quasi torrentem lacrymas per diem et noctem : non des requiem libi, neque taceat pupilla oculi tui. » Tales fuere veteres Anachorete, quorum luctum recenset Climacus, gradu 7, pll' ubi luctum sanctum ita definit : a Lucius secundum Deum est mœror aniræ, afflicti cordis affectus, semper id quod sitit ardentissime inquirens; quo non politur, summo id cum labore persequitur, atque post ipsum mœrens ululat. » Deinde hæc luctus assignat partira signa, partira effectus. « Proprium illorum est qui in beato luctu proficiunt, continentia, labiorumque silentium. Eorum vero qui jam profecerunt, non irasci, injuriarumque omnino oblivisci. Eorum vero qui perfecti et consummati sunt, profunda animi humilitas, ignominia; silis, vexationumque invitis advenientium spontanea esuries, peccantium non condemnatio, sed ultra vires miseratio. » Et mox praxin luctus tradit: « Sta in orationis prece tremens, nec aliter quam judici assistens, ut et interiori et exteriori habitu favorem justiciæ concilies, » etc.

Inter priscos lugentes excelluil S. Ephrem, qui totus est in compunctione el luctu, ut patet ex omnibus ejus operibus, ac præserlim tractatu *De Compunctione* : « O lacrymarum virtutem, inquit, quæ medicinalis officina es peccatorum, per te peccatores efficiuntur beati. » Et : « Lucius animam lacrymis lergil, mundamque reddit, voluptates exscindit et virtutes perficit. » El S. Bernardus, serm. 16 *in Cant.* : « Paveo, inquit, gehennam; contremisco a dentibus bestię infernalis, æ ventre inferi, a rugientibus præparalis ad escam ; horreo vermem rodentem et ignem torrentem, fumum et vaporem, et sulphur et spiritum procellarum; horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum et stridorem dentium ? » Pathetico vero S. Augustinus in *Méditât.*, cap. xxxvi : a Da mihi, inquit, Domine, irriguum superius el irriguum inferius, ut sint mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte. Præsta mihi hanc gratiam propter te, ut quoties de te cogito, de te loquor, de te scribo, quoties

tui reminiscor, tibi assisto, laudes⁹ preces el sacrificium offero, totus obortis lacrymis in conspectu tuo copiose et dulciter fleam, ita ut effl-/ianlur mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, » etc. EIS. Laurentius Justinianus, in Ligno vita, ix : « O lacryma humilis! inquit, tua est potentia, tuum regnum; tribunal judicis non vereris, amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis. Quid plura? Vineis invincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium Virginis, aperis coelum, fugas diabolum.»

« Risus vester (quo risistis in gentilismo gaudentes epulis, jocis, stultiloquio, scurrilitate, omnique voluptati turpi indulgentes) in lucium convertatur » pñnilitiæ, ac gravioris et severioris vitæ Christianæ; juxta illud Christi : « Mundus gaudebit, vos vero contristabimini; sed tristitia vestra vertetur in gaudium, etc., et gaudium vestrum nemo tollet a vobis, » *Joan.* xvi, 20; et illud *Apocal.* vu, 17 : « Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. » Et illud *Ps.* cxxv, vers. 5 : « Euntes ibant et flebant mittentes semina sua : venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. » Et illud *Psal.* cxxxvi, vers. 1 : « Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur tui Sion.» Ubi sparsim S. Augustinus : « Flumina, ait, Babylonis sunt omnia quæ hic amantur et transeunt. » Amas honores, opes, delicias? amas flumina Babylonis, id est confusionis, quæ celerime instar fluminum pertranseunt. a Alii ergo cives sanctæ Jerusalem intelligentes captivitatem suam, attendunt humana vota, et diversas hominum cupiditates hac atque illae rapientes, trahentes, impellentes in mare. Vident hæc, et non se mittunt in flumina Babylonis, sed sedent super flumina Babylonis. O sancta Sion, ubi lotum stat, el nihil fluit! quis nos in ista præcipitavit? Quare dimisimus conditorem tuum et societatem tuam? Ecco inter fluentia el Libentia constituti, vix quisquam raptus a flumine, si tenere lignum potuerit, evadet, etc. Sede super flumina, noli in flumine, noli sub flumine, sed tamen sedo humilis. Inde oportet fleas recordando Sion. Multi enim flent fletu Babylonico, quia et gaudent gaudio Babylonis : quia gaudent lucris, et flent damnis : utrumque de Babylonia est. Flere debes, sed recordando Sion. O pax illa, quam videbimus apud Deum ! o pax illa, el sancta æqualitas Angelorum ! o illa visio el spectaculum pulchrum! Ecce in Babylonia pulchra sunt quæ tenent, non te teneant, non decipiant. Aliud est solatium captivorum, aliud gaudium liberorum. » Nimirum illud ad quod suspirat Psalles, *Psal.* i.xxxm, vers. 1 : « Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum ! Concupiscit et deficit anima mea in atria Domini, n

Er gaudium IX moerorem. — Syrus, in *angustiam*.

Yen. io. io. Humiliamini in conspectu Domini. — Tigur-

riña clare, *humiliate* vos; Syrus, *humiles* vos recidive *coram Domino*. Redit ad dicta vers, fi el 7, de humilitate; et quia humilitas est filia veri lucius, de quo egit versu precedenti. « Qui enim flet, non superbit; qui luget, humiliatur, n aitS. Ambrosius, lib. V in *Lucam*. Sunt enim nonnulli qui falso el fecte lugent, nimirum. qui dum lamentantur, contra proximum vel Deum superbiunt et murmurant, ait S. Gregorius, lib. IX *Moral.*, XIX, alias XXVIII.

Alludit Jacobus, imo citat illud Christi, *Luc.* cap. XIV, vers. 11 : « Omnis qui se exaltat, humiliabitur; el qui se humiliat, exaltabitur; o sicut Christus humilians se infra omnia, exaltatus est super omnia, *Philipp.* n, 8. Nam, ut ait S. Augustinus, tract. 101 in *Joan.*: a Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est premium. »

Nola to in conspectu Domini, q. d. Primo, humiliamini non fecte, non exterius, sed sincere et interius ex loto corde coram Domino, qui cor intuetur. *Secundo*, q. d. studete profunda* et intima) humilitati: hæc enim ante districti judicis oculos caderis virtutibus præeminet, ait S. Gregorius, loco jam citato. *Tertio*, q. d. humiliamini non tantum coram hominibus vos prosternendo, peccatores profitendo, pedes osculando, sed et coram Deo fastum mentis deprimendo, ac calcando; de qua re vide Cassianum, *collât.* XIX, cap. xi, elS. Bernardum, serm. 42 in *Cantic.*: « Humilitas, inquit, justificat nos, non humiliatio. Quanti humiliantur, et humiles non sunt? Alii cum rancore humiliantur; alii patienter, et alii libenter. Primi rei supt, sequentes innoxii, ultimi justii : quauquam el innocentia portio justitiæ est; sed consummatio ejus apud humilem. Qui autem dicere potest : Bonum mihi quia humiliasti nre, is vere humilis est. » *Quarto*, quia humilitas vera nihil aliud est, quam vera el practica cognitio sui el Dei, nimirum ut homo cognoscat suum nihil el immensitatem Dei. Verus ergo humilis non homines, sed Deum respicit : seipsum enim in oculis Dei considerans, vidensque se esse abyssum nihili, ignorantia®, peccatorum el viliorum, profundissime coram Deo se dejicit : et si quid boni habet, ab eo sibi gratis datum agnoscit, eique totum acceptum referi. Ita S. Franciscus noctes integras non aliud dicebat, non aliud meditabatur quam : « Quis tu, Domine? Quis ego? Tu abyssus omnis boni, ego abyssus omnis mali et nihili. » Denique humilis cum Deum cognoscat et revereatur, semper Dei presentimi! cogitat, omniaque ita humiliter agit et loquitur, ut Dei se influentis oculos nusquam offendat, sed placet et oblectet.

Er exaltabit vos — in cœlo, et etiam in hac vita per gratiam, et sæpe per famam et gloriam apud homines, præsertim post mortem, q. d. No vereamini studere humilitati, quasi illa vobis depressioni et dedecori sit futura. Hic enim est exploratus error, qui multos hominum occupat :

nam illa cola vos exaltabit et decorabit, idquo ca
proportione cl mensura, ut quantum descenden-
do vos humiliaveritis, tantum ascendendo exalte-
mini : uti Christus super omnes cœlos ascendit,
quia monens descendit ad imos inferos. Hoc enim
suis ip«c promisit, qui est adema veritas et im-
mutabilis fidelitas, *Imc.* xiv, H. Ratio est *prima*,
11 quia congruum humiliationis premium est exal-
titio. *Secunda*, quia humiles summe honorant
Reum : merentur ergo vicisslm ab eo honorari.
Inde sapienter Ecclesiasticus, cap. m, vers. 2! :
« Quantum magnus es, inquit, humilia to in om-
nibus, et coram Deo invenies gratiam : quoniam
magna potentia Dei solius, et ab humilibus hono-
ratur. » Humilis enim sicut coram Deo suam sum-
mam vilitatem, sic cl Dei summam majestatem
videt et agnoscit. *Triti*, quia gloriosa res esi hu-
militas, qua ipsa quoque superbia palliare se ap-
petit, ne vilescat, ait S. Bernardus *De Gradibus*
humil., in nono. Plures rationes dedi vers. Get 7.

AntMropha huic Jacobi sententi® est illa S. Pe-
tri L cap. v, vers. 6 : a Humiliamini sub potenti
manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis; »
et illa Sapientis : « Humilem spiritu suscipiet glo-
ria, » /'roterò, xxix, 23, cl *M* xxn, 29. Ita Virgo
Deipara merito humilitatis facta est mater Dei, et
exaltata super omnes Angelorum choros. S. Joannes
factus est Baptista Christi, quia indignum se
putabat, qui solveret corrigiam calceamenti ejus.
S. Petrus se quasi peccatorem indignum judicans
hospitio Christi, factus est Christi Vicarius, el pri-
mus Apostolorum caputquo Ecclesia?, S. Paulus
sentiens se abortivum et upvissimum Apostolo-
rum, uti seipsum postea vocavit, factus est vas
electionis. Quocirca merito S. Cyprianus ait libro
J)e *Ztti et Livere* : « Exaltationis apud nos non
potest esso contentio : do humilitate ad summa
crescimus; didicimus unde placeamus. » Hanc
viam munierat nobis cœlestis Magister, *Marci*
cap. IX, 3 i : « Si quis vult primus esso, erit (id
est iit, vel *fiat*) omnium novissimus, » Eamdem
munit Augustinus, serin. 213 *De Tempore* : a Esto
parvulus in oculis tuis, ut sis magnus in oculis
Dei. » El S. Bernardus, «rm. 2 *Dc Ascensione* :
« Sola ed humilitas qum exaltat, sola quæ ducit
ad vitam : hæc est via, et non est alia preter
eam. »

Nola : Hæc Jacobi sententia cl sequentes aliquot
nd verbum citantur a S. Clemente, epist. 2 *ad Jd-*
cobtim fratrem Domini, ac ab eo tribuuntur S. Pe-
tro, non Jacobo : unde Epistohe ili® Clementis
non canni scrupulo, ul advertit Dellarminus *De*
Script. trcUriast., in *Clemente*, præsertlm quia
epist. i, dicit jam mortuum esse S. Petrum ; cum
constet Jacobum ad quem scribit, occisum esse
ante S. Petrum : quare videtur auctor illarum
Epistolarum consuisse Jacobmn fratrem Domini,
et primum Episcopum lliorosolyniæ ad quem
ribit, diversum esso a Jacobo Apostolo, auctore
hujus Epistola*, uti dixi in Prooemio. Idem Epi-

stola quinta citat Platonem dicentem amicorum
omnia debere esse communia, etiam uxores ; nec
idlpsum refutat, quanquam in exemplari Vaticano
id non invenitur : unde videtur a sciolo aliquo
insertum, el huc translatum ex lib. X *hecogn.*, ubi
Clemens idem citat cl refutat.

11. Nolhk detrahere alterltrl'm.—Transii ab Ver*
humilitate ad detractionem, quasi ad vitium op-
positum. Humilis enim se omnibus inferiorem et
pejorem æstimat; unde nulli detrahit, nisi sibi:
superbus autem aliis detrahit, ut iis major et me-
lior appareat, itaque concitat odia, litos et bella,
quæ taxavit Jacobus, vers. 1. Porro hoc detrac-
tionis vitium adeo proclive et commune est, ut
omnes pene domos et fideles, etiam pios, occu-
pet, adcoque vix sil colloquium aliquod longius,
cui sese non immisceat. « tantaque hujus mali li-
bido mentes hominum invasit, ut etiam qui pro-
cul ab aliis vitiis recesserunt, in istud tamen quasi
in extremum diaboli laqueum incidant, » ait
S. Hieronymus, epist. *ad Celantiam*.

Fit autem quinlupliciter; *primo*, falsum crimen D<'tr^cUa
alteri impingendo; *secundo*, *venun* nimis exagge- tOpHCjL*
rando; *tertio*, occultum prodendo; *quarto*, bene- ter.
factum malo interpretando, vel extenuando, vel
frigide laudando; *quinto*, reticendo virtutes et
laudes, cum eas deberet pandere el recitare. Gravo
est hoc crimen, quia proximo adimit famam, qu®
melior est opibus et bonis fortune : unde majus
est fin to et proximum homicidio : imo ipsum ma-
nans ex odio est spiritale homicidium, ait S. Pe-
trus apud Clementem, epist. 1 *ad Jacobum*, quia
scilicet occidit animam tam dicentis, quam au-
dientis, si consentiat: quin el ejus cui detrahitur,
si cum vicissim ad odium et detrahendum con-
citet.

Hinc detractor dicitur odibilis cl abominabilis
Deo, *Prov.* cap. vi, vers. 16 et 17; *hom.* i, 30. Ra-
tio est triplex. *Prima*, quia Ledit non tantum cha-
rilatem, sed el justitiam, quam debemus proximo :
aufert enim illi famam, quæ ingens est ejus
bonum. *Secunda*, quia Dei legem id vetantem con-
temnit. Lex enim Christi est : « Nolite judicare,
et non judicabimini, » *Matth.* vn, 1 ; et Mosis, *Le-*
vit. xix. 16 : a Non eris criminator, nec susurro
in populo ; » et Sapientis, *Proverb.* iv, 24 : « Re-
move a te os pravum, et detrahentia labia sint pro-
cul a te. » Rursum detractor el iniquus censor ini-
que usurpat judicium Dei, cujus solius est de factis
et intentionibus hominum, pr.rscriim occultis,
judicare. *Tertia*, quia nemo est sine peccato. Dum
ergo quis peccatum alterius censet et judicat, hoc
ipso suum ipse condemnat, et simili censura
dignum judicat. Addo, detractor ordmuin pervers*
lit: deberet enim prius sua vitia carpere et emen-
dare, antequam carpat alterius : subit ergo illam
sententiam Christi contra Pharisteos dictatam :
« Qui sine peccato esi vestrum, primus m illam
lapidem mittat, » *Joan.* vin, 7.

Merito ergo qucrilur S. Augustinus, serm. 202

tinnii *Ve Temp.* : « Maxima, ail, pars genci is humani in-
culiti* discreto iudicio ad reprehendendum prompta et
 parata esse probatur, cum tamen non Base volitai) aliis iudicari, quomodo vult alios iudicare, n Violat ergo illud naluræ et Chrbli praeceptum : « Prout vultis ul faciant vobis homines, et vos facite illis similiter, n Luca; vers. 6,31. Et S. Hieronymus, epist. *ad Rusticum* : « Nulli detrahas, nec in eo tu sanctum putes, si arteros laceres. Accusamus s rpe quod facimus, et contra nos ipsos dberti in nostra vitia invehimur, multi de eloquentibus iudicantes. » Idem *ad Celantiam* : « Est sane hoc vilium quod vel in primis extingui debeat, et ab eis qui se sancte instituere volunt, prorsus excludi. Nihil enim tam inquietat animum, nihil est quod ita mobilem mentem ac levem faciat, quam facile totum credere, et obtreclatorum verba temerario mentis assensu sequi. Hinc enim crebre dissensiones, hinc odia injusta nascuntur. Hoc est quod sæpo de amicissimis etiam inimicos facit, dum concordēs quidem, sed credulas animas inaliloqua lingua dissociat. » S. Bernardus, serm. *De Simplici custodia*, a linguam detractoris n vocat « viperam et lanceam, quæ lres penetrat ictu uno. Gladius equidem anceps, ait, imo triceps est lingua detractoris. » Vide cum dcm, serm. 24 *in Cantic.* S. Chrysostomus, hom. 3 *ad Pop.*, ait vitandum esse detractorem, perinde ac vitamus stercora commoventes, quæ nil nisi foetores excitant ; juxta illud Sapientis : « Sopi aures tuas spinis, linguam nequam noli audire, » *Ecclesiasti*, x x y iii, 28.

S. Franciscos, ait S. Bonaventura in ejus Vita, lib. I, cap. vin, « detractiois vilium inimicum fonti pietatis et gratiæ, tanquam serpentinum abhorrebat morsutn el atrocissima!!! pestem; cl piissimo Deo abominabile fore firmabat, pro eo quod detractor animarum sanguine pascitur, « pios gladio linguæ necat. Tanto major est, aiebat, detractorum impietas, quam latronum, quanto lex Christi, quæ in observantia pietatis impletur, magis animarum quam corporum, nos astringit optare salutem. »

Indicai **Qui DETRAHIT ARATRI, AUT QUI JUDICAT FRATREM**
>lraddr **DETRAHIT LEGI, I I JUDICAT LEGEM,— Et COII-**
tg< sequentur ipsum legislatorem Deum iudicat, id est, arguit el condemnat : ita CECumenius. Sed
 Primo, quo sensu? *Primo*, aliqui sic exponunt, *q. d.* Detractor condemnat legem, quia quos peccantes lex sustinet ut pmnitcanl, ipsi illico ul puniendos
 femado. iudicant, cl supplicio dignos clamitant. *Secundo*, S. Thomas, H 11, *Quarst.* LXXV, art. I, ad 3 : Detractor, inquit, detrahit legi, id est, eam contemnit. Sicut enim is qui servat legem, eam honorat : ita qui transgreditur, quasi detrahit et infamat eam. *Tertio*,
 Tertio, et genuine, *q. d.* Detractor iudicat legem in actu, non signato, sed exercito : quia non verbo, sed facto dicit legem non recte sanxisse, ne cui detrahamus, aut ne quempiam iudicemus. Iudicat ergo legem non iudicio formali et explicito, sed virtuali cl tacito, quia relpsa et practice ju-

dicat sibi hic et nunc esso faciendum 5d quo/] lex vetat, scilicet « sse detrahendum. Unde videtur legem divinam maculare, carp re et reprehensibilem reddere, quasi impossibilia vel incongrua præcepit : ita Dionysius, CajetanU», Catharinu% Salmeron hic, et Cassianus, *Collât.* XVI, cap. xvi. Lex enim dicit : Tibi non est iudicandus trai» r. E contrario detractor sciens hanc legem, rrip a dicit : Imo vero mihi hic el nunc iudicandus est frater. Iudicando ergo fratrem, iudicat legem hoc fratris iudicium velantem, illamque tacite arguit et condemnat, quasi ipsa perperam hoc velarii. Simili modo qui furatur, tacite iudicat legem quæ dicit : Non furaberis; sed magis proprie is qui iudicat fratrem, iudicat legem id vetantem, quia format sibi formale iudicium de fratre, de eoque contra legem formaliter iudicat : quod non facit fur, qui neminem iudicat. Denique detractor in O^ terminis iudicat legem, cum alieni detrahit ob opera virtutis lege Evangelii! sancita aut consulta, caque in probrum el irrisionem vertit (1) : quod tunc frequens erat, uti et nunc est, ut dum fratrem pietati studentem vocat hypocritam; dum patienter probra tolerantem vocat ignavum; dnm silentem vocat vecordem; dum modeslum vocat idiotam et simplicem; dum sua omnia dantem pauperibus vocat prodigum, et secedentem in monasterium vocat insanum. Hoc ipso enim opera virtutis et sanctitatis quæ lex commendat, condemnat, facitque vilia: novam ergo legem sancit Dei legi contrariam, sed ipsius lex est lex vitiorum : Dei lex est lex virtutis, ita CCcumenius, Lyranus, Hugo el Gagncius.

Quocirca sapienter monet S. Bernardus, serm. 40 *in Cantic.* : « Cave, ait, alienm conversationis curiosus esse explorator, aut temerarius iudex, etiamsi perperam artum quid deprehendas : nec sic iudices proximum, sed magis excusa. Excusa intentionem, si opus non potes; puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Qui si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, et dicito apud teipsum : Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa fecisset, si acceperisset in me similiter potestatem? »

12. ŪXUS EST LEGIS! ATOR ET JUDEX,—puta DeUSCI Vei Christus, sive Deus homo : illi ergo iudicium relinque, nec l»bi arroga, *q. d.* Dum fratrem iudicas, legum et legislatorem iudicas, in cumque peccas dupliciter : *primo*, quia tacite ejus legem redarguis; *secundo*, quia ejus iudicium tibi arrogas ei usurpas, cum ipse solus sit tam legislator, quam iudex omnium, scilicet primus el summus, a quo Moses, Abraham, Salomon cæterique reges et legislatores, quasi ejus ministri, suam vim et potestatem leges condendi acceperunt, juxta illud Proverò. Yin, 15 : « Pér me reges regnant, et logum conditores justa decernunt : por «leprina-

(1) Hic est, ut videtur, hujus loci genuina* sensus.

p s imperant, et potentes decernunt justitiam. »

QUI POTEST PERDERE FT LIBERARE. — GræCO, aō-311 «zi . id est *saltare et perdere*, scilicet tam in præsenti vita, quam in futura et æterna. Sic et Syrus. Addit hoc Jacobus, ut doceat hominum non esse judicare fratres, sed Dei, qui suos suæque legi obedientes (qui scilicet non detrahunt, nec judicant fratres suos) salvabit et beabit in æternum; inobedientes vero, scilicet qui detrahunt et judicant fratres, ideoque tacite judicant legem, et in ipsum legislatorem injurii sunt, perdetet damnabit ad gehennam, ut omnes hac spe et metu a detractone el judicio temerario avocet. Rursum occurrit objectioni detrahentis ac dicentis : Si ego non castigo peccatum et injuriam fratris, illa manebit impunita. Respondet enim non fore impunitam, sed puniendam a Deo, 7. d. Cum ergo frater peccans suum habeat judicem et vindicem acerrimum, is tibi sufficiat; tu noli cum judicare : sin is velit ejus misereri, cumque convertero et salvare, tu velle non debes, nec poles eum perdere. Ha Hugo. « Non eadem est sententia tribunalis Christi, et anguli susurronum, » ait S. Hieronymus, *epist.* 39; et S. Ephrem, *Paran.* 4 ; « Non judicemus quemquam, inqm̃, quia non novimus ejuspœnilentiam : in testaceis vasis aurum sæpe reconditur. » Anlistropha huic Jacobi bcontentiæ est illa Pauli *ad Roman.* xiv, 4 : •Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stai, aul cadit. » Elvers. 10 : « Tu autem quid judicas fratrem tuum? aul Iu quare spernis fratrem tuum? omnes enim stabimus ante tribunal Christi. »

feri. 13. 13. It Añ KM QHS ES, QUI JUDICAS PROXIMUM? — a Quis, 0 id esi qualis, quam temerarius et audax es, qui cum sis vilis homuncio, similibusque et sæpe iisdem peccatis obnoxius, audeas tamen de iis fratrem judicare, et Dei de co judicium usurpare. Sic ait David : a Quis est hic Phihsthæus incircumcisis, qui exprobravit acies Dei viventis ? o I *Reg.* xvi!, 26.

T j u Moraliter nola hic quam vitanda sil detractio 'i judicium temerarium proximi. Quocirca in Vi- D' *Patrum*, lib. V, libello IV, § 1, Abbas Moyses : « Debet, inquit, homo quasi mortuus esse socio suo, hoc esi, mori amico suo, ut non dijudicet eum in aliqua causa, d

Et S. Antonius : « Nolite, ait, ante tempus judicare : debent enim omnes Christi, cui soli occulta patent, reservari judicio. Aliud enim hominum, alimi Dei est judicium. Quisque seipsum inspiciat et judicet. » Ita S. Athanasius in ejus Vita.

Abbati Isaac, qui quemdam peccantem judicaverat, occurrit angelus dicens: abbi jubes ut mittam fratrem illum culpabilem, quem addixisti? » Mox Isaac: « Peccavi, inquit, ignosce mihi. » Cui angelus : « Surge, ignoscit tibi Deus; sed vide ne de cælo adjudices quemquam priusquam Deus adjudicet eum. » lia in VTiis *Patrum*, lib. V, libello ix.

Ibidem alius dicit : a Peccata mea sunt post incurrentia, et non video ea; et veni ego hodie judicare peccala aliena. » Et alius : « Quacumque hora legerimus peccatum fratris nostri, leget et Deus nostrum; et quacumque hora prodiderimus culpas fratrum, et Deus nostras similiter prodet. » Alius : a Ne judices fornicatorem, si castus es : quoniam similiter legem prævaricavcris. Etenim qui dixit : Non forniceris, dixit : Ne judices. » Alius vidit gratiam, quæ visibiliter in celebratione Eucharistiæ solebat in virum sanctum descendere, ab eo recessisse; qua de re cum admonens, cum ille detractiois culpam agnosceret et pœniteret, visa est gratia ad eum reverti. Verum maxime omnes a temere judicando abstertere debet illa augusta Christi sententia et promissio, *Matth.* \11, I : « Nolite judicare, et non judicabimini ; nolite condemnare, et non condemnabimini. »

Memorable est exemplum quod scribit S. Anastasius Sinaita, Episcopus Antiochenus tempore S. Gregorii (cujus *Pastorale* ex latino in Græcum convertit), orat. *DtS. Si/naxi*, clexeo Baronius, torn. VII, anno Christi 599: « Quidam, ait, monachus, qui negligentissime per summum otium vixerat, cum ad mortem infirmaretur, eam non perhorrescens, summa voluptate magnaue cum gratiarum actione exsolutus vinculis excedebat. Ad quem assidentium Patrum unus : Frater, inquit, scimus te summa negligentia hucusque vixisse : unde ergo tibi hæc tanta securitas? Cui ille : lia est, negligentissime vixi : sed angeli Dei hac ipsa hora peccatorum meorum ad me chirographum attulerunt ; cumque ea quæ fecissem postquam siedilo renuntiassem, peccata legissem, numquid agnoscerem, rogaverunt. Quibus ego : Maxime vero, inquam, agnosco : sed idem ex quo renuntiavi sreculo vitamque institui monasticam, nec judicavi quemquam, nec ab ullo mihi faciam injuriam meminisse volui. Igitur Domini verba ad me quoque perlinere opto et oro, qui dixit : Nolite judicare, et non judicabimini; et dimittetur vobis. Quæ postquam angelis dixi, chirographum peccatorum meorum consciderunt; et inde nunc summa cum lælitiâ et securitate proficiscor ad Dominum. Hoc ubi frater ille narravit Patribus, Domino in pace spiritum reddidit. » Plura recensui *Jercm.* xxxvn, 17.

Ecce, — « 71. Quæ vox transitionis est nola, novumque sermonem et materiam inchoat, 7. </ Agito, videte vestram prudentiam, superbiam et stultitiam, quam vobis demonstro. Unde vers. 16 concludens, ait : « Omnis exultado talis maligna est. »

Qui dicitis : Hodie, aut crastino humus in illam civitatem. — Disparata videtur hæc sententia a præcedente : veteres enim sua dogmata ethica docebant per gnomos disparatas, ul palet in *Proverbiis* et *Ecclesiastico*. Romani tamen codices eodem versu cum præcedenti hæc connectunt, quasi ad judicium temerarium hæc spectent, *q. d.* Tu

qais os qui judicas fratrem tuum? nimirum es homo l'ber, praeceps, inconsideratus, qui longam tibi liberamquo vitam polliceris; nec cogitas libi imminere mortem, in qua iudicii temerarii omniuniquē peccatorum exactam iudici beo redditurus es rationem. Verum esto itaconnectarnus; generalis tamen hæc est sententia, ut notat Buda, qua Jacobus taxat multorum stoliditatem, qui toti lucris mundiquo negotiis intenti diu se victuros (estimant, ideoque pro arbitrato futura disponunt, quasi liberi, vilæque et temporis domini; nec cogitant hæc omnia pendere a Dei nutu, qui singulis celerem finem vitæ ccrumquedicm mortis praestituit, qui omnes has dispositionem et spes succidet; de quibus celebratur festivus iste apologus rustici, qui lactis amphoram portans ad forum tacite secuī cogitabat: Tanti vendam lac meum, ex pretio emam gallinam, illa mihi generabit pullos; illos alam, et grandiores effectos vendam, ex pretio emam porcellum, quem impinguatū vendam; emamque vitulum, illum saginabo et vendam. Quid tanto pretio faciam? emam equulum cui filius meus inequitet, ac gestiens subsultare cœpit, ac exprimere speciem filii in equo cxultanlis. Subsiliens amphoram c capito excussit, et lac omne in terram effudit, ac cum lacte pariter omnes suas spes, conceptus cl gaudia effudit. Ita hodie nulli magna moliuntur, magna sibi pollicentur, aura aulæ velut chamæ-Icontes vivunt, spes allissimas sibi efformant, sed chimeneas; quas vel morbus, vel mors, vel sinister aliquis casus evertit, et in ipso sæpe exortu succidit. Nimirum,

Nescia mens hominum fati sortisque futuri.

Exemplum divitis cxlāt *Luc.* xii, 17, qui sibi applaudens dicensque: a Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam despuam horrea mea et maiora faciam; et illuc ^onareg dio omnia quæ nata sunt mihi et bona mna, * d ani animæ meæ: Anima, habes nulla bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare.» Sed eadem dic audiit a Deo: «Stulte, hac nocte animam luam repetunt a te: quæ autem parasti cuius erunt?» utique immemoris, ingrati et sæpo ignoti incertique h.eredis.

Nota: Hæc futura, «ibimus, faciemus, mercabimur, lucrum faciemus,» accipi possunt pro optativis, eamus, faciamus, merccmur, lucrum faciamus, ul vertunt Pagninus et Tigurina; significant enim non tantum suam de futuris dispositionem, sed et (idquo magis) suam lucrandi cupiditatem, scilicet se non Deum, non cadum, sed lucrum dunlaxal cogitare et ambire; quos merito miserans S. Ambrosius, lib. *De Naboth*, xu: a Servitis, inquit, divites, ac miseram quidem servitutem, qui servilis errori, cupiditali, avarili®, quæ expleri non potest. Captiva est opulentia, paupertas libera.» El cap. xiv: «Desideriorum suorum cestu volvuntur, et quodam salo

fluctuant, n Nam, ut ait S. Chrysostomus, hotn. 39 in *Genes.*: «Mare fluctibus non ita intum^cT, ut talem animam a cogitationibus et affectionibus infestari videmus.» Et S. Gregorius vocat hanc plagam muscarum .Egypto a Mose inflictam: «Musca enim, inquit, nimis insolens et inquietum animal est, in qua quid aliud quam insolentes curan desideriorum carnalium designantur?» Ende hos culpans Sapiens, cap. xv, vers. 12: «.Elimaverunt, inquit, lusum esse vitam nostram; et conversationem vitie compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere;» cum tamen mala lucra semper damnum afferant, ul ait Hesiodus et Menander.

Faciemus nu quidem axum.—S. Ignatius, fundator Societatis nostra?, cuidam dicenti se po«t aliquot menses quippiam facturum: «BoneDeus inquit, tamdiu te victurum putas?» cui mors certa, sed dic incerto imminet,et ndernitas. Quid enim est annus vitæ tuæ, nisi annulus qui semper in orbem rotatur, donec ad numerum sibi a Dco præfixum decurrat? Audi Servium: Annus, inquit, dicitur quasi anus, id est annulus, quia in se redit:

Atque in se sua per vestigia volvitur annus.

Vel á-ò id est, *ab innovatione*, quod scilicet assidue innovetur et alter fiat.

I. QII IGNORATIS QUI) ERIT IX CRASTINO. — Mlg- Vnu U. na hominum est fidentia, qui de crastino ita se- Vamu» cure, disponunt, atque si crastinum in sua habereni manu et dominio, cum nesciant an crastino ba- sini victuri, res suash ibiluri, libertate et sanitate usuri. Sapienter ergo monet Sapiens: «Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura (çrrz.iæ, id est *crastina*) pariat dies,» *Prov.* xxvn, 1; et Psaltes: «Deus meus es tu, in manibus tuis sortes meæ, hebr. tempora mea,» *Psalms*, xxx, 13. El Christus, *Matth.* xxv, 13: «Vigilate, quia nescitis diem neque horam.»

Quocirca sapienter monet S. Gregorius, lib. IAr *Dial.*, cap. XLix, diabolum illaqueare homines promittendo longam vitam, dalque exemplum de quodam: «Qui dum somnia, inquit, vehementer attenderet, ei per somnum longa spatia hujus vitæ promissa sunt. Cumque nullas pecunias pro longioris vitæ stipendiis collegisset, ita repente defunctus est, ul intactas omnes relinqueret, et ipse secum nihil ex bono opere portaret.» IU mullos decipi videmus a Mathematicis, qui dum falso promittunt amplos honores, melum mortis adimunt: quo fit ul eis creduli ad mortem se non parent, quia promissos abéis honores exspectant; ac ingruente morte .non tantum honoribus, sed et vita priventur praesenti, ac sæpo æterna.

Vere Pindarus in *Nemeis*, ode 8: a Vanæ spes, inquit, exitus habent futes.» Idem in *Isthmiis*, ode 3: «Tempus, dum volvuntur dies, alias aliam affert rerum vicissitudinem, sed tamen invulnerabiles sunt lili deorum;» et ode 5: «Mortalia

mortales decent ; » et *ode* 7 : « Vetus beneficium dormit : immemoresque sunt mortales ejus rei. quæ non pervenerit ad florem summum sapientiæ. »

Egregie Seneca, lib. XVII, *epist.* 102, narrata subita morte Senecionis Cornелиi, qui totus divitiis imminens, in ipso procurrentis pecunia» impetu ruptus est, subdit :

insere duoc, Melitae, puros, pone ordine vites.

•Quam stultum est ætatem disponere ! nec crastino quidem dominamur. O quanta dementia est spes longa inchoantium! Emam, nidificabo, credam, exigam, honores geram, tum demum lassam et plenam senectutem in otium referam ! Omnia, milii crede, etiam felicibus, dubia sunt. Nihil sibi .piisquam de futuro debet promittere ; id quoque quod tenetur per manus exit, et ipsam quam premimus horam, casus incidit. Volvitur tempus rata quidem lege, sed per obscurum. Quid autem ad me, an natur® certum sit, quod mihi incertum est? Navigationes longas, et pererratis Ulterioribus alienis, seros in patriam reditus proponimus, militiam, et .castrensium laborum tarda manupretia, procurationes, officiorumque per officia processus; cum interim ad latus mors est, quæ quoniam nunquam cogitatur, nisi aliena, subinde nobis ingeruntur mortalitatis exempla, non diutius quam dum miramur, hæsuræ. » Et mox : « Stat quidem terminus nobis, ubi illum inexorabilis factorum necessitas fixit ; sed nemo scit nostrum quam prope versetur terminus : sic itaque formemus animum, tanquam ad extrema ventum sil: nihil differamus, quotidie cum vita paria faciamus. Maximum vit® vitium est, quod imperfecta semper est, quod in aliud ex alio differtur. Qui quotidie vitæ suæ summam manum imposuit, non indiget tempore. Ex hac autem indigentia, limor nascitur, et cupiditas futuri exedens animum. Nihil est miserius dubitatione volutantium quorsum evadant, quantum sit illud quod restat, aut quale. » Quaerit deinde : « Quomodo effugiemus hanc volutationem? Ino, si vita nostra non prominebit, si in se colligetur. Ille enim ex futuro suspenditur, cui irritum est præsens. Ibi vero, quidquid mihi debui redditum est, ubi stabilita mens scit, nihil interesse inter diem et sæculum, quidquid deinceps dierum rerumque venturum < t ex alto prospicit, et cum multo risu seriem tamponilo cogitat. Quid enim varietas mobilitasque casuum perturbabit, si certus sit adversus incerta? Ideo, mi Lucili, propera vivere, et sin-p dos dies singulas vitas pula. Qui hoc modo se aptabit, cui vita sua quotidie fuit tota, securus est. In >e vivi ntibus, proxiintftn quodque tempus r!abitar, subitque aviditas temporis, et miserimus, atque miserrima omnia efficiens metus mortis. lude illud Mecenati* turpissimum votum, quo et debilitatem non recusat et deformitatem, et novissimo acutam crucem, dummodo inter hæc mala spiritus proiogelur. »

Quocirca Plutarchus, lib *be Tranquil!*., docet sapientem ita moderari vitam per prospera et adversa, ut iis non insolescat, his non dejiciatur : sicut musicus chordas et fistulas, quarum aliæ acutum, aliæ gravem, aliæ medium sonum edunt, ita contemperat, ut suavem harmoniam efficiant.

Io. Qüje est enim vita vestra, — ul audeatis Veri, ii de ea in crastinum et futurum certo disponere? «Quæ,» id est, qualis et quantula, puta quam instabilis, brevis, caduca el misera est. «Tan-qiinn semper victuri vivitis; nunquam vobis fragilitas vestra succurrit,» ait Seneca, *be Previl, vita:*, cap. iv : Omnia tanquam mortales time-tis. Omnia tanquam immortales concupiscitis. » Idem, *epist.* 121 : « Nihil, ait, imprudentius aut stultius tingi potest, quam si putre corpus sortiti, .eterna tamen proponamus, et in quantum potest ætas humana protendi, tantum spe occupemus.» Et mox: «Ideo magnus animus sibi conscius melioris vitæ dat quidem operam, ut in hac statione qua positus est, honeste se atque industrie gerat : cœlcrum nihil horum quæ circa ipsum sunt, suum judicat; sed ut commodatis utitur peregrinus et properans. »

Vapor est (id est, quasi vapor, vel vaporis simili-s) AD MODICUM PARENS, ET DEINCEPS EXTERMINABI-TUR. — Græcutn áru-l; significat *primo*, vaporem ; *secundo*, flatum; *tertio*, fumum; *quarto*, halitum; *quinio*, auram tenuem; ab «tixiçw, id est evaporo, exhalo, expiro. Alludit ad illud axioma ctepiphonema, *Eccle.* cap. i, vers. 1 : « Vanitas vanitatum , et omnia vanitas, » pro quo Aquila, Symmachus, Theodotion cælerique omnes, ex-coptis Septuaginta, ut ait ibidem S. Hieronymus, vertunt, *vapor vaporum, et omnia vapor*. Quid enim vanius vapore, qui illico tenues vanescit in auras? Porro vapor, ait Aristoteles, l *Mctcorol.*, cap. i, fit cum humidum quod circa terram est, a radiis et ab alia quæ desuper est calidilate evaporans fertur sursum, ubi infrigidalus vel in rorem et pluviam resolvitur, vel constrictus in nivem, pluviam, glaciem et grandinem densatur et coalescit. Unde hunc vocat quasi fluvium perennem, qui circulariler fiunt sursum , cum fit vapor; et deorsum, cum resolvitur in pluviam, quæ in terram, e qua vapor ascendit, depluit.

Talis vapor est vita nostra. *Primo* enim ul Vita ei vapor calore cogitur, ascendit et consistit, sed modico: ila el vita nostra calore consistit, sed modico, estque quasi scintilla ignis, ul ait Sa-Pnnn' pions, cap. ii, vers.2.

Set undo, sicut vapor statim in auras dispergitur et evanescit, sic et vita nostra. El hoc proprie hic intendit S. Jacobus.

Tertio, sicut vapor adeo exilis, tenuis et ðiene Tertii, invisibilis est, ut non tam res, quam rei videatur umbra et simulacrum : sic et vita nostra, adeoque omnis res creata respectu entis increati et cœlerni, puta Dei, est tantum umbra; unde Dei

nomen est : « Ego sum qui stun ; n nostrum : « Ego sum qui non sum, »ut dixi *Exodi in*, 14.

Quarto, sicut vapor adco debili* est, ut omni vento etiam minimo huc illucque feratur: sic et vita nostra minima re impellitur et mutatur. I nde S. Gregorius in *ProiogoPsal.* \; Pœm'L:« Laboriosa, ait, est vita temporalis, levior fabulis, velocior cursore, instabilitate fluctuans, imbecillitile nutans; cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla a turbationibus requies, nulla a laboribus reclinatio. Quis denique est, quem non excruciet dolor, sollicitudo non urgeat, non subruat limor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur : esurie succedit saturitas, saturitatem iterum excludit esuries : in nocte dies optatur, in die nox quæritur, in algore calor, in a stu refrigerium : ante cibum suspiria, post cibum tribulatio, iræ, indignationes exagitant, et innumerabiles miseros homines motus perturbant. »

Quinto, sicut vapor obscurus est et coalescit in nubcrn, sic et vita nostra plena est ignorantia, errore, imprudentia. UndeS. Gregorius, lib. XXIII *Moral.*, cap. xn, Isaiam citans, cap. xxvi : « Propheta, inquit, ad videndum Dominum quadam se premi caligine sentiebat, dicens : Anima mea desideravit te in nocte, q. d. fn hac obscurilats vitæpræsentis, videre te appeto; sed adhuc infirmitatis nubilo circumscribor. David quoque huius noctis caliginem videns, claritatem veri luminis præstolatus ait : Mane astabo tibi et videbo.»

kik

Sexto, sicut vapor confusus est, ita et confusa et perturbata est vita nostra ; idque pio Dei consilio, ait S. Gregorius, XXV *Moral.*, cap. xv, « nc viam pro patria diligamus; nc, dum viator delectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in patria.» Idem, lib. XXXI, cap. xvii : « Justus, ait, vitam suam bonis malisque permixtam conspicit, et cogitationes suas aliquo modo spe ut timore confundit. »

Septimo, sicut vapor resolutus in pluviam descendit, reditque in terram, ex qua exhalando ascendit: ita el vita nostra ac corpus, per morbum et mortem resolutum, redit in terram, ex qua sumptum est; unde Salomon concionum suam de vanitate mundi, quam præ orieris expertus erat, ita concludit j&rcles. xn, l : « Memento creatoris tui in diebus juventutis live, antequam veniat tempus afflictionis, etc. Et revertatur pulvis in terram suam, unde erat, el spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. Vanitas vanitatum, dixit Ecclesiastes, el omnia vanit? . » Alii, ut dixi, vertunt : « Vapor vaporum , el omnia vapor. »

Odivi.

Octavo, sicut vapor terrenus putrescit, el vocatur situs, ait Aristoteles, lib. V *De Gener, animalium*, cap. iv : « Situs, inquit, caries vaporis terreni est : nam si vapor se efferens concrecit, iit pruina: sin putrescit, situs. Sic comœdi senectutis silum pruinam nominant.» Unde inferi : a Recte dixeris morbum esse adventitiam senectutem, senectutem autem esse morbum naturalem, n Sic ut

vita nos!in vaporibus, tum cnrpoi.ibbu'* in r v tarrhos, phlegmata et flatus resolutis ; tum spiritualibus, puta concupiscentiis carnalibus, quos (piasi vapores exhalat, corrumpitur et putrescit. Unde Avicenna el medici docent in montibus puriorem esse aerem, ideoque ibi homines diutius, sanius et robustius vivere : in vallibus vero aerem esse impuriorem, ob continuos vapores ex ea ascendentes, ideoque hominum in v.dlibus habitantium vitam minus esse longævam , sanam et robustam. Pari modo in hac lacrymarum valle brevis, ægra et infirma est vita nostra ob vapores corporales , quibus corpus, el spiritales, quibus anima inficitur. In eœlis vero quasi in montibus æternis ab omni vapore et exhalatione liberis, vita est interna, sanissimi, fortissima et gloriosissima.

Porro sacra Scriptura ut brevitem , instabilitatem , exilitatem et miseriam vitæ nostra nobis V:U rcprœsentet, variis utitur similitudinibus. *Primo*, comparai cam momento, id est, inclinationi statæ», tene, cujus lances continuo ascendunt et descendunt, *Isaïæ* xi., 15. *Secundo*, gutlæ roris antelucani, quæ illico a sole oriente sorbetur, uti vita El -nlu a febris above morbo, *Sap.* ix , 13. *Tertio*, fumo, f“ *Sapient.* cap. n, 2 : « Fumus flatus e*t in naribus El ia† nostris, et senno scintilla ad commovendum cor nostrum, qua extincta cinis crit corpus nostrum, el spiritus diffundetur tanquam mollis aer, et transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, et sieut nebula dissolvetur que fugata est a radiis solis. » *Quarto*, umbræ : « Umbra enim transitus | ElQa> est tempus nostrum.» Ibidem. *Quinto*, flori illico marcescenti, et fœno arido, *Isaïæ* x l , 6 : « Omnis caro fornum, et omnis gloria ejus quasi flos agri. » Vide ibi dicta. *Job* xiv, l : allomo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multis miseriis ; qui quasi flos egreditur el conteritur, el fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet. » *Sexto*, sillæ el pulveri, Etstith. x l , 15 : a Ecce gentes quasi stilla silulæ, etc. Ecce insule quasi pulvis exiguus.» *Septimo*, nihilo, Ei diu. ibid. vers. 17 : a Omnes gentes, quasi non sint,lom' sic sunt coram co, el quasi nihilum el inane reputato* sunt ei. » *Ottavo*, palmo, id est, mensuræ Et quatuor digitorum transversorum, *Psal.* xxxvii, mul† 6 : « Mensurabiles posuisti dies meos; » hebraico JTiriDÜ trpachot, Septuaginta id e\$! palmares. Symmachus, patinam posuisti dies meos. *Nono*, arancio, *Psal.* Lxxxix, 10 : « Anni nostri Et ex sicut aranea meditabuntur. » Græcum po- nea< tins telam quam araneam significat : sicut ergo tela arancio scopa everritur, sic vita nostra lelo, aut morbo. Hebraice est rniH læqe, id est medi' talio, vel sermo loquentis, ul vertit S. Hieronymus. Sed Septuaginta vertunt, aranea ; quia ip<a est animal cogitabundum et quasi meditabundum. Subdit Psaltes : «Dies anonym nostrorum in ipsis, septuaginta anni : si autem in potentatibus, W-oginla anni, el amplius eorum labor et

la Tim- dolor. » *Decimo*, imagini et vanitali, *Psal.* xxxvnr, 7 : « Universa vanitas omnis homo vivens : vc- rumlamen in imagine periransit homo, sed ct Et veo- frustra conturbatur. » *Undecimo*, vento, *Job* vii , 10* 7 : a Memento quia ventus esi vita mea. m *Duode-* Humejj. *cimo*,pluviæani flumini, II *Regum* xiv, I i : «Om- nes morimur, et quasi aquæ dilabimur in ter- ram, quæ non revertuntur, n *Decimo tertio*, nuntio rt Dan–percurrenti, navi sulcanti mare, avi peracrem transvolanti, ct sagitto emissœ, Sapient, cap. v, «< vers. 9 ct scq.

Ite nunc, mortales, erigite familias, titulos, palatia, arces : æternos vos credite, cras mori- turi. Mors ultimum vitœ veslne actum claudet : cum ad mortalitatis finem veneritis, finis pariter erit honorum et opum : discedet ambitio, nullus erit avaritiæ locus, omnis cupiditas in aeternum conticescet. Ut quid ergo caduca ambitis, quæ mors adimet, imo extingue!?

O curas hominum! o quantum est in rebus inanel
O quam angusti sunt mortalium termini!
O quam angusti mortalium animi!

^Eterniteli creati estis: cur tempori tam modico vivitis?Cedo destinati, cur terra* quasi lalpæ in- cumbitis? Deum possessuri, cur mundi posses- sioni inhiatis?

Quid mentem tnxisse polo, quii prfuil altum
Erexisse caput, pecudum si more pcierrjnt
Avia, si frangunt commuuu pabula, glandes?

ait Claudianus, III *De Raptu Proser.* Glandes sunt deliciæ, opes, honores, pompœ : has poltrisci pecudibus relinquite; escam angelorum quærite ; Chrisli nectar cl ambrosiam ambite.

Idem uno ore clamitant Gentiles. Manilius, li- bro IV :

Nascentes morimur, Gûisque ab origine penici.

Martialis, lib. I :

Si sapis, utaris lotis, Coline, diebus,
Extremuinque tibi semper adesse pules.

Seneca in *Hercule Furente* :

Vivite lacti, properat cursu
Vila cimo, volucrique die
Itola proripitis vertitur inni, etc.
Certo veniunt ordine Pares.
Nulli scriptum proferre diem,
Nulli jusso cessare licet :
Recipit populos urna citatos.

M nander : «Umbræ somnium est homo. » a Homo, ait Philosophus, est fortunæ lusus, temporis spo- lium, inconstantia; imago, imbecillitatis exem- plum, invidiæ ct calamitatis trutina, reliquum pituita et bilis. » Rursum : « Homo bulla, n Sicut ergo pueri conchas sapone et aqua plenas inflant, bullasque tremulas excitant, quæ mox tenues difflanlur in auras : sic ct omnis vito nostræ de- cor et honor bulla est, quæ mox in auras eva-

nescii. Ambis ergo sponsam? bullam ambis. Am- bis delicias ventris el veneris? bullam ambis. Ambis Canonicati!in, Episcopatum, etc.? bullam ambis. Horatius, lib. IV *Carni.*, ode 7 :

Pulvis cl umbra sumus,

Homerus npud Plularchum in *Oratione consol.* : « Quale est foliorum genus, Ule est cl hominum; » sicut enim illa vento, ita homines levi adversi- tate decutiuntur. Zeno : « Dei ludibrium est homo.» «Quotidie,ait Seneca, *cp'St.* 24, morimur, quoti- die enim demitur aliqua pars vilæ, et tunc quo- quo cum crescimus, vita decrescit; infantiam amisimus, deinde pueritiam, deinde adolescen- tium : usque ad hesternum quidquid transiit tem- poris, periit : hunc ipsum quemr agimus diem, cum morte dividimus. » Idem, lib. VI *Natur,* *giucst.*, cap. XXXII : « Fluit tempus , ait, ct avidis- simos sui deserit ; nec quod futurum est, meum est, nec quod fuit : in puncto fugientis temporis hærcō. » El *cpisl.* 99 : « Nihil firmum infirmo, nihil fragili ælernum el invictum est; tam nccesse est perire quam perdere. » Idem, *cpisl.* 59, docet vi- tam nostram non consistere, sed jugiter fluere. « Nemo nostrum, ait, idem est in senectute , qui fuit juvenis : nemo est mane, qui fuit pridie : corpora nostra rapiuntur fluminum more. Quid- quid vides currit cum tempore : nihil ex iis quæ videmus, manet. Ego ipse dum loquor mulari ista, mutatus sum. Hoc est quod ait Heraclitus : In idem flumen bis non descendimus. » Plura re- censui hac de re *Ezcch.* n, 1.

Ad modicim PAHENS. — Modico tempore appa- rens : græce çxwcufm, *q, d.* Vita hæc est vapor, qui nullam habet soliditatem, nullam quasi sub- stantiam et consistendam, sed tantum apparen- tiam modicam cl modici temporis : perinde ac spectra quæ in aere , el per^ouæ ac larva* quæ in comoediis repræscntanlur, nullam pene habent subsistentiam , sed sunt res dunlaxal apparen- tes ct ficto, quæ proinde a Philosophis vocantur quales sunt parhelii, sive tres soles ap- parentes, aeris hiatus, halones, colores iridis, etc., de quibus Proeliis in *Sphcera*, Aristoteles in *Metcoroidei* Aratus in *Phænomcnis*: hæc enim fiunt cx radiis solis in vapore ct nube varie receptis, transparent!bus el reflexis. Sic Augustus Cesar morions, omnem sum vilæ pompam dixit esse comoediam jam transactam. Audi Suetonium in ejus Vila, cap. xeix : « Amicos admissos percunc- tutus , ecquid his videretur, mimum vito com- mode transegisse? » adjecit ct clausulam :

xxi zzvTt* újxii; juva l.«pi; id est *date plausum, ct omnes vos cum gaudio plaudite.* Finita enim comoedia, valedicendo spectatoribus dicunt adores : « Valde et plaudite, n

Et deinceps exterminabitur. — In Gneco est elegans d einphatica paronoinasui inter vxtvqUvn, id est *parens*, cl i^xn^utvr., id est *evanescens*; quasi diceret: Vita hæc csl quasi vapor apparens el su-

rito disprens, ita ut nullum ejus vestigium cernatur, sed prorsus evanescat et exterminetur: hoc enim est unde Syrus vertit, qui cito apparet e de jicitur ac evanescit» Sapienter S. Antonius apud S. Athanarimn : « Ad inertiam, inquit, calcandam Apostoli praecepta replicemus, quibus se mori quotidie testabatur : similiter et nos human® conditionis vitam ancipilem retractantes non peccabimus. Cum enim excitati a somno, ad vesperam nos pervenire dubitemus; et quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus adventu, et ubique natur® ac vita' incertile memores, Dei nos intelligamus providentia gubernari. Hoc modo non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur; sed nec irascamur quidem adversus aliquem, nec terrenos congregare thesauros ambiemus : quin potius metu quotidiani recessus, et sejungendi corporis jugi meditatione, omnia caduca calcabimus, et Vis exempla?

Scribunt Plinius, lib. VII, cap. vii, et Valerius Maximus, lib. IX, cap. xii, Auaccontem poetam acino uvæ pass® pertinacius in faucibus lúcrenle, Tabium vero senatorem unico pilo in lactis haustu gutturi transverso, strangulatos. Chilon Spartanus duin victorem Olympiæ (ilium amplectitur, præ gaudio inter filii amplexus animam ellevi!, ait Plinius, lib. VII, cap. xxxii. Sophocles in certamine tragoediæ victor renuntiatus, præ lætitia expiravU, ait Valerius, lib. IX, cap. xii. Clidemus dum victor auro coronaretur, repente obiit, ait Tertullianus, lib. *De Anima*, cap. i u. Diagoras cum tres filios eodem Olympiæ die vincere coronarique videret, illique coronas sibi detractas capiti patris imponent, animam exhalavit, ait Gellius, lib. III, cap. xv. Ite nunc, mortales, qui tam fragilem ordimini lexilisquo vilæ telam, et Nestoris annos vobis promittite, cras morituri. Sapienter Tertullianus, *De Anima*, cap. i ii : a A is et illa navigiis, inquit, cum longe a saxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quassata decumanis, adulante flatu, labenle cursu, helante comitatu, intestino repente percussu, cum lota securitate desidunt. Non secus naufragia sunt vilæ etiam tranquilla) mortis eventus. »

M jm. Può ko LT picatis (refert hæc superius ad ud «er vers m . wpcce nunc qui dicitis: Hodie aulcrastino ibimus in illam civitatem, » etc. q. d. Vos V'â " milioni 'vaili- vostras actiones et lucra ita disponitis, quasi a nullo pendentis, ideoque dicitis : Ibimus, mercabimur, lucrum faciemus; cum cogitare deberetis vitam, omnesque actus vestros pendere a nutu Dei, ideoque adderò et dicere) : St Dominus VOLUEKIT ; — ut hoc dicto Dei providentiam confiteamini, revereamini, invocetis, illiquo vos, vestraque omnia humili totoque corde subdatis et committatis. Ipse enim est vester Elohim, id est Dominus, creator, provisor, gubernator, conservator, protector, judex et vindex. Ita suis decretis et propositis addere solent : a Si Deus volue-

rit, » non tantum Christiani, sed et Jmimi, Gentiles et Saraceni. Christiani ex doctrina S. Jacobi hic. Unde S. Augustinus in *Puai.* xxxti, cone. I : « hiscite, ait, habere in corde, quod habet omnis homo in lingua : quod vult Deus. Ipsa lingua popularis plerumque est doctrina salutaris » » Ita S. Paulus, I *Corinth*, iv, 19 : « Veniam, inquit, et vos cito, si Domino voluerit ; » et cap. xvi, vers. 7 : « Spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit ; » *Philip.* n, 19 : « Spero in Domino Jesu Timotheum me cito mittere ad vos. » Ille ergo Christiana, hæc Paulina est vox : Taciam hoc Deo volente, si Dominus voluerit, permiserit, cum Dei ope, per gratiam Dei, ele.

Judæi. Ut Judas Machabæus initurus prælium ait : « Sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat, » I *Mach.* ilxu cap. ii, vers. 60. Eadem et praxis et phrasis cæterorum Judæorum, ut alii juiU facturi dicant : Si Deus voluerit; cujus originem ex Ben Syra narrat hic noster Serarius. Quidam, inquit, dicens : Cras inibo nuptias, monitus fuit ab amico, ut adderet : Si Deus voluerit. At ille : Sive, inquit, Deus velit, sive nolit, ego cras cum sponsa sedebo in thalamo meo : seditque cum ea tota die; nocte vero mortui sunt ambo. Quos cum mortuos invenissent, dixerunt : Vere dixit Ben Syra : Sponsa ascendit ad thalamum, neque novit quid acciderit sibi. Quicumque ergo cupit aliquid facere feliciter, dicat prius : Volente Deo; vel : Si Deus voluerit. Diserte Jeremías, cap. x, vers. 23 : « Scio, ait, Domine, quia non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos ; » et cap. xvii, vers. 8 : « Benedicius vir qui confidit in Domino, et erit Dominus fiducia ejus ; » et vers. 14 : « Sana me, Domine, et sanabor : salvum me fac, et salvus ero : quoniam laus mea tu es. »

Gentiles. Socrates suum Alcibiadem docuit ante I^G< opus dicere : « Si Deus voluerit, » ait Plato in *Alcibiade*. Vide Brissonium in *Formul.* lib. I, pag. 37, ubi ostendit has voces fuisse familiares Augusto, Ciceroni, Catoni, Ennio, etc. : Si Dii volent, Diis volentibus. Seneca, *epist.* 41 : « Prope, inquit, est a te Deus, tecum est, intus est. Ita dico, Lucili, sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumque nostrorum observator et custos : hic prout a nobis tractatus est, ita nos tractat : bonus vir sine Deo nemo est. An potest aliquis supra fortunam, nisi ab illo adjutus, exurgere ? Ille dat consilia magnifica et recta. » Et inferius : « Animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora transeuntem, quidquid lunemus optatusque ridentem, cœlestis potentia agitat : non potest res tanta sine adminiculo numinis stare. » Idem, lib. IV *de Beneficiis** cap. vi : • Unde libi istum quem trahis spiritum? Unde istam, per quam actus vilæ tuæ disponis atque ordinas, lucem? Unde sanguinem, cujus cursu vitalis continetur calor? Unde ista palatum tuum soporibus

cxquhitls ultra satietatem lacessentia? Unde hæc irritamenta jam lassw voluptatis? Unde hia quies in qua putrescis ac marces ? Nonne si gratus es, dices :

-----Deus nobii hæc olia fecit.
Nimque ent ille mihi semper Deus : illius aram
S«pe tener nostris ab ovilibus unbucI agnus :
Ille (DC4S errare boves (ut cernis), et ipsuui
Ludere qujc vellem calamo permisit agresti. »

. Saraceni et Turea* toti a Dei voluntate quasi a fato pendent; ideoque in prælia et pericula precipites cæcîque ruunt. Aguntur enim hoc dilcm-mato : Aut Deus statuit me hoc prælio mori, hoc periculo obrui, aut non : si statuit, non possum evadere; si non statuit, ergo non moriar, non obruar. Nullum enim bonum, vel malum cuiquam evenire potest, nisi volente et immittente Deo. Sed paralogizan! : Dens enim nulla non statuit, nisi previsa hominum libera dispositione, merito, vel demerito. Sic non statuit ul moriaris in prælio, nisi illi te ingesseris; non statuit ut periculo obruaris, nisi te sponte in illud con-jeceris. Sed hanc argutiam Turc® non capiunt. Quocirca Solymanus Imperator cum filium haberet refractarium el regimen turbantem, ac quidam e principibus consuleret, ut illum quasi perniciosum reipublicæ e medio tolleret, illico illi caput coram se precidi jussit, eo quod non addidisset : a Si ita Deo placuerit; » nam postea ejus consilium secutus, filium interfecit. Ha refert P. Salmeron hic.

Et si vixerimus. — Agit contra superbos sibi-que præfidentes, nec Deo innitentes. Ilis jubet addi : a Et si vixerimus; » ut memores fragilitatis suæ et mortalitatis, cristas ponant, ac a Deo se suaque pendere profiteantur. Nam alioqui fideles in omni sua deliberatione et proposito idipsum tacite subintelligunl : qui vero religiosiores sunt et modestiores, idipsum expresse addunt, exemplo angeli, qui ad Abraham ait : a Revertens veniam ad te tempore isto, vita comite, n *Genes, cap. xvnij* vers. 10.

Idipsum monere el representare voluerunt Gentiles , quando Ires Parcas vitæ necisque nostre presides excogitarunt : quarum una colum gestabat lana obvolutum ; altera fila sensim e lana deducebat, coloque agglomerabat; tertia denique cum fato prostitutum aderat temporis momentum, repente stamina secabat, vitamque pro-cidebat, juxta illud Poche :

Qoibo a>tm retinet, Ucbens nel, et Atropos occat.

Cicero, lib. IH *De Natura Deorum*, Parcas Erebi et Noctis filias facit, et easdem fala esse existimat Unde est illud Ckantis ; < Ducunt volentem lata, nolentem trahunt. » Et Virgilios :

Coocordes «Ubili filorum ilumine Pirca.

Huc subinde allumi Scriptura, ut Ezechias, *Isaia*

cap. xxxvnr, vers. 12 : « Prtrciscn est velut a texente vita mea : dum adhuc ordirer, succidit me. » *Ezech. cap. xxxvii*, vers. II : * Periit fides nostra, et abscissi sumus, n Ubi nonnulli vertant, «periit glomus noster, et succisi sumus.» Hinc prima dicta est Clotho, a circumvolvendi officio, eo quod contorta et coordinala omnia teneat : enim Graicis idem est quod circumvolvo, glomero, contorqueo. Secunda dicta est Lachesis, id est sortitio, aXafl.«vu», id est *sortiri*, quasi sortito vite spatia hominibus obtingant; huc enim est quæ fila ducit. Martialis, lib. I, *epigram. 89* :

Cum mihi supremos Lachesis perneverit annos.

Hujus item nominis vestigium in sacris monumentis rceperiinus. Nam ubi legitur in Hebraico textu, *Psalm, xxv*, 16 : « In manibus luis tempora mea, » reddiderunt Septuaginta, *in manibus tuis sortes meæ*. Voluerunt nimirum sapientissimi viri (ul docte ibi observai Agellius) Parcarum fabulas corrigere, ad veramque sententiam traducere. Asserebant Poeto spatia vitæ cuique, vel fato obtingere, aut sorte sua temere evenire; unde Parcarum unam Lachesim, hoc est sortitionem , appellabant. Hoc mendacium refutarunt Septuaginta, el sortitionem omnem in Dei manu esse dixerunt: ab eo vitæ spatia mortalibus tribui, ab eo propagari, ab eo denique pro reterno suo consilio arbiiratuque finiri, licet sortito et quasi temere hominibus hæc accidere videantur, quia latentes in abdito deitatis pectore tanto varietatis causas investigare non possumus. Tertia demum Parca vocabatur Atropos : ad verbum reddas *invertibilis*, aut, si lalinius mavis, *inexorabilis*, implacabilis, inflexibilis; quia fatalis illa moriendi necessitas, ubi adest instans prostitutum, nullo modo flecti aut immutari potest. Unde Martialis , lib. III :

Lanificas nulli tres exoraro puellas
Contigit : observant quem stalliere diem.

Quocirca sapienter Seneca, *epist. 61* : « Id ago, inquit, ut mihi instar lotius vito sit dies : sic illum aspicio, tanquam esse vel ultimus possit.» Sapientius S. Gregorius, hom. 12 *in Ecang.*: a Qui pœuilenli, ait, veniam spondit, peccanti diem crastinum non promisil : semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus providero, » juxta illud :

Omneoi crede diem libi diluxisse supremum.

Premonuit omnes Christus, dicens : a Vigilato itaque, quia nescitis diem neque horam, » *Matth. cap. xxv*, vers. 12.

16. Nuac AUTiH EXVLTATIS IN SVPERDIIS VESTHIS. VeH,
— Græce , id est *jactantiis* et arrogantiis vestris, quibus jaciatis vos hoc illovo dio hæc et ista facturos, tantas merces et lucra captaturos. *Secundo*, Glossa et Thomas Anglicus :

« In superbiis, • inquit, id est, in divitiis quæ faciunt superbos, et in quibus superbitis. « Vermis enim divitiarum est superbia,» ait S. Augustinus. ‘AXaÇwix enim est hominum plura quam prestare possint pollicentium, ait Ulpianus in *Demosthenem*. Hinc pro *exilitatis* græce est y.xcOi; vel, ut alii legunt, , id est *gloriamini* contra alium, puta Deum, quasi vestro Marte tot vobis opes paretis, rácele Socrates irrisit Alcibiadem sua prædia jactantem, cum ei objecit tabulam cosmographicam Atticæ, petiitquo illa sibi in ea ostendi : cum enim ea ostendere non posset : « Vide, inquit, quantula ea sunt, quæ in tantilla tabula ostendi nequeunt. » Ita zElianus, lib. III *Varia lUstor*.

OMNIS EXULTATIO TALIS (græCC /.»»>/Taiç, id Cst *gloriatio*) maligna est, — suggesta a maligno spiritu, græce id est, *mala, improba est*.

Vtn. n. 17. Scienti igituu bonum faceiie, et non facienti, peccatum est iLLi. — Tacite significat S. Jacobus fideles hæc sua monita scire, q. d.

Credo vos hæc scire ; quare monco ul ea opere perficiatis. Sciens enim bonum quod Deus et lex precipit, si illud non faciat, peccat, et ut reus a Deo punietur. Recte S. Ephrem ex hac sententia colligit, serin. *De Pænitent.*: Si scienti bonum et non facienti, peccatum est illi ; multo magis malum scienti et illud facienti, peccatum erit. S. Bernardus, serm. 36 in *Cant.*: « Scienti, ait, bonum et non facienti, peccatum est illi ; ac si per similitudinem dicat : Sument cibum et non digerenti, perniciosum est ei. Cibus siquidem indigestus malos generat humores, et corrumpit corpus, non nutrit: ita et multa scientia ingesta stomacho animæ. quæ est memoria, si decocta igne charitalis non fuerit, et per quosdam artus animæ, mores scilicet atque actus, transfusa atque digesta, etc., reputabitur in peccatum, Unquam cibus conversus in noxios pravosque humores. Annon inflationes et torsiones in conscientia sustinebit, qui hujusmodi est, sciens videlicet bonum et non faciens ? »

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit perstringere divitum in pauperes savitiam, insolentiam et luxum. Inde, vers. 1, pauperes et afflictos hortatur ad patientiam, exemplo Job et Prophetarum. Mox, vers. 12, vetat jurare, tristes jubet orare, Icelos psallere, agros ungi oleo, peccatores peccata sua confiteri. Denique, vers. 16, commendat studium orationis et salutis proximorum.

1. Agite nunc, divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis. 2. Divitiæ vestræ putrefactos sunt : et vestimenta vestra a tineis comesta sunt. 3. Aunim et argentum vestrum aeruginavit : et ærugo eorum in testimonium vobis erit, et manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus. 4. Ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est a vobis, clamat : et clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit. 5. Epulati estis super terram, et in luxuriis enutristis corda vestra in die occisionis. 6. Adduxistis, et occidistis justum, et non restitit vobis. 7. Patientes igitur estote, fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola exspectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum et serotinum. 8. Patientes igitur estote et vos, et confirmate corda vestra : quoniam adventus Domini appropinquavit. 9. Nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, ut non judicemini. Ecce iudex ante januam assistit. 10. Exemplum accipite, fratres, exitus mali laboris et patientiæ, Prophetas qui locuti sunt in nomine Domini. 11. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Suiferentiam Job audistis, et finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, et miserator. 12. Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodeumque juramentum. Sit autem sermo vester, Est, est; Non, non : ut non sub iudicio decidatis. 13. Tristatur aliquis vestrum? oret. .Equo animo est? psallet. 14. Infirmitur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini. 15. Et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et, si in peccatis sit, remittentur ei. 16. Confitemini ergo alterutro, p*30-

cata vostra, et orale pro invicem ut salvemini : multum enim valet deprecatio justī assidila.

17. Elias homo erat similis nobis passibilis : et oratione oravit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres, et menses sex. 18. Et rursum oravit : et cœlurn dedit pluviam, et terra dedit fructum suum. 19. Fratres mei, si quis ex vobis erraverit a veritale, et converterit quis eum : 20. scire debet quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operiet multitudinem peccatorum.

1. Agite iwm̃c, divites, plorate. — S. Jacobus, in fine cap. præcd., laxavit divilum culpam, puta avaritiam et insolentem exullationem : hic eandem reprimit assignando pœnam, puta miseras eis obventuras : unde quod cap. præcd., vers. 3, hortatus est eos ad luctum et ploratum, hic perurget. Sicut enim faber insistit tonsioni ferri, donec illud ad arbitrium suum flectat et formet : ita et concionator diu mullumque tundere debet dura et vitiosa hominum corda, ut ea ad pœnitentiam novamque vitam inflectat. Per divites accipe philodivites, id est, divitiarum cupidos et tenaces; sicut per sophos int̃ Higunlur philosophi, id est, amatores sapientiæ. (Iui enim cor non habent divitiis affixum, sed coelo, ii divites licet sinu censu, pauperes tamen sunt spiritu. Vocat tamen divites, quia divites solent esse philodivites: divitiæ enim sunt viscosæ, sibi que cor possidentis illigant, ut siepe cas cupial per fas et nefas. Unde illud : « Dives, aut iniquus, aut iniqui lueres. » Hinc Thomas Anglicus divites explicat, in pecunia æqbe ac in peccatis. Nam, ut ait Ecc̃i. xi, 11 : a Si dives fueris, non eris immunus a peccato, ñ Et Christus, Lur. vi, 24 : « Vte, ait, vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram. » Ubi ponderanda est particula causa*lis *quia*, juxta illud Epuloni dictum : u Eili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala : nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. » Nam, ut ait S. Hieronymus, epist. 34, «difficile, imo impossibile esi, ut presentibus quis et futuris (ruatur bonis; et hic ventrem, et ibi mentem expleat, ut de deliciis transeat ad delicias. »

Torro ṽe Illud ploratum ciens, a Christo et Scriptura divitibus intentatum, non tantum csl futura», sed et pra -entis vitæ; quod explicans S. Cyprianus, lib. II, epist. 2, ait : u Hos inter divitias suas trepidos cogitationis incerto» sollicitudo discruciat : non cibus securo, somnusve contingit : suspirat ille in convivio, bibat licet gemma, et cum epulis marcidum corpus torus mollior alto sinu condiderit, vigilat in pluma: nec int̃ Uigit miser speciosa sibi esse supplicia, auro se alligatum teneri, et possideri magis quam possidere divitias. » Consentaneæ Ambrosius, lib. *Dt Xabuthe*, cap. xiv : « Bene, inquit, viros divitiarum appellavit David, *Psal.* lxxv, vers. 6, non divitias virorum, ut ostendat eos non posse Hssores divitiarum esse, sed a suis divitiis possi-

li ri. w Recte item omnino Seneca, epist. II9 : u Sic

divitias habent quomodo habere dicimur febrim, cum illa nos habeat. E contrario dicere debemus: Febris illum tenet. Eodem modo dicendum est : Divitiæ illum tenent, imo et torquent.» Acute observat S. Gregorius, expendens verba illius divitis, *Luca* xu, J7 ; « Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos? » « ù angustia, inquit Gregorius, lib. XV *Moralium*, xr, ex satietate nata! de ubertate agri angustiat animus avari. »

Concludat S. Augustinus, tract. 9 in *Joan.* : « O homo, qui laboras, amando avaritiam, cum labore amatur quod amas : sine labore amatur Deus. Avaritia jussura est labores, pericula, tristitias, tribulationes; et obtemperaturus es. Quo fine? ut habeas quo impleas arcam et perdas securitatem. Securius forte eras antequam haberes, quam cum habere empisti. Ecce quid tibi jussit avaritia. Implesti domum, limentur latrones : acuibivisli aurum, perdidisti somnum. Deus sine labore cum amatur, acquiritur et tenetur. » Legendus omnino etiam ejusdem sermo vigesimus secundus *de verbis Apostoli*, ubi et de somno, quem capere tales nequeunt, plura ingerit.

Puniate *tu l a m̃s*. — Syrus, *plorate et ululate*. Ululare proprie esi luporum et canum cum rabida fame cruciantur : inde transfertur ad summas in extrema clade complorationes et ejulatus, quales solent esse feminarum cum hostis urbem capit, omniaque ferro et flamina vastat, 7. d. O divites crudeles, more luporum fume rabidorum ululate; quia cum Titus vastabit Juda» am, et magis cum Deus detrudet vos in tartara, extrema inopia, dolore et (piasi lupina ac canina fame et sili cruciabimini, adeo ut in ardentissimi* flammis cum divite Epulone postulantes vel guttam aquæ ad refrigerandam linguam, non silis obtenturi, eo quod pauperibus fame et siti afflicti, panem et polumulantibus negaveritis, imo mercedem operæ et labori ipsorum promissam debilique fraudaveritis. Ita Hugo. Ilapoetæ fingunt Tantalum quasi schema avari et avariliæ, apn<i inferos siti torqueri et fame, a Mento summam aquam attingens sili enectus Tantalus,» ait Cicero, IV *Tuscul.*; et Virgilios, VI *Æneid.*, de Tantalio :

Epolæque ante ora paralæ
Hegillco luxu; fuñaru ñ mixiina juxta
Accubat, et manibus prohibet contingere mensas.

Hinc Plato, in *Cratylō*, Tantalum dictum censet

quasi Toû.avrxrtt, id est *infelicissimum*. *Secundo*, « ululale, o divites, » in tanta clade, sicut pueri et mulieres ululant in communi domus urbisvc ruina, quia vixistis ut mulieres habentes cor affixum rebus vilissimis, puta terne ct luto Unde S. Chrysostomus, hom. 25 *in Matth.* : « Nihil, ait, mulierosius quam vinci ab avaritia. » Quocirca Beda censet hic moneri divites, ut fletibus et eleemosynis inferorum supplicia redimant : « Diviles enim qui pietatis ct misericordia} opera neglexerint, inquit, non modo visibilis gehenna» ignis cruciabit ; sed etiam memoria inanum divitiarum, quibus suas culpas redimere potuerunt, ct ante iudicium animas eorum, cl post resurrectionem etiam carnes exuret, cum sibi irasci coeperint, quare culpas eleemosynis non redemerint; unde dicitur diviti : Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua.»

In .MisEiuis (, id est *super, proptei* miseriae) QUÆ advenient vobis — a vindice Deo, tum in hoc sæculo, tum in futuro. Miser dicitur qui omnem felicitatem amiserit, ait Isidûrus, lib. X *E'y-mol.* Unde QEcuinicius censet hic praedici excidium Hierosolymæ et Judææ, quo divites omnes tam Christiani quam Judiei bonis, libertate et vita spoliati sunt. Sic Prophetæ divitibus insolentibus sui ævi intentant cladem cl captivitatem Babylo-nicam ; ut Amos, vi, 1 : a Væ qui opulenti estis in Sion, ct confiditis in monte Samarite, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticæ domum Israel.» Et Isaias v, 8 : « Væ qui conjungitis domum ad domum, ct agrum agro copulatis, etc. Numquid habitabitis vos soli in medio terno?» Et Christus, Lucar cap. vi, vers. 24 : « Væ vobis divitibus qui ridetis nunc, quia lugebitis et flebilis. » Pathetice auctor semi, *ad Fratres in cremo*, tom. X. S. Augustinus, *serm.* 62 : « Cogitate, ait, fratres diarissimi, ubi sint reges, ubi potentes, ubi amici, ubi parentes# Ecce quomodo de tanta potentia vel lælilia tanta provenit miseria el angustia : de laniis divitiis tot inopia»; de tantis satietatibus tanta fames; de tam levi devclatione tam longa infirmitas ; de tam brevi fuce tam longæ tenebra»; de tam parva suavitate odoris vel luxuriæ, tanti dolores, ac fœtoros damnationis perpetua»; el de vestimentorum abundantia tanta nuditas. » Ista catastrophas sæpe Deus justus scelerum vindex facit in hac vita, uti oculis cernimus, cl semper faciet in futura.

Symbolice Hugo : Recte, ait, dicitur, *qua advenient*; » quia miseria pœnæ veniet ad miseriam culpa», ut simul jungantur, ct quamdiu durat culpa, duret et poma; quia vero in inferne culpa perennis erit, sic etiam pœna. »

Ven. 1. 2. DIMILE VESULE I'UTHEFACTÆ SUNT. — H.PC est justa causa luctus ct ploratus. Syrus, *opes vestra corrupta sunt, ct fctucrunt*; cx corruptione emm oritur putredo, ex putredine fetor. Diviles avari malunt sua frumenta, vina, panes, carnes, pisces, ova, etc., m arcis putrescere, unam ca dare pau-

peribus, iisque emere cœleslcs et miomas opes, qua» sane ingens est stoliditas, æque ac crudelitas. S. Augustinus (vel quisquis est auctor), lib. *De Duodecim abusioibus*, tom. IX, inter duodecim hanc ponit quartam. *Prima* abusio, inquit, csl sapiens, et prædicator sine bonis operibus; st *eunda*, senex sine religione; *tertia*, adolescens sine obedientia; *quarta*, dives sine eleemosyna; *quinta*, femina sino pudicitia; *sexta*, dominus sine virtute; *septima*, Christianus contentiosus; o *fava*, pauper superbus; *nona*, Rex iniquus; decima. Episcopus negligens; *undecima*, plebs sino disciplina; *duodecima*, populus sine lege. Hinc Smeca avaros vocat opum arcas, lib. *De Remed. fortuit.* : « Magnam, inquit, pecuniam habet, hominem illum judicas? arca est. Quis çerario, qu*.s plenis oculis invidet? Et iste, quem domini m pecunie /estimas, pecunie locus est. Mullum habet : utrum avarus, an prodigus est? Si avarus, non habet; si prodigus, non habebit. Iste quem beatum credis, aæpe dolet, sæpe suspirat; multi illum comitantur: mei musate sequuntur, cada-vera lupi, frumenta formule : prædam sequitur ista turba, non hominem » Nam, ut ait Isocrates in *jFjinelico* : a Multi pe .uniæ, non hominis cognati sunt. »

Notat S. Chrysostoir <s, orat. *De Divit. et Pau-per.*, pecunias græce .ici z^;xxtx a 7. ^, id est *uti*, quod iis utendum sit, illæque expendendi» in nostram ct aliorum utilitatem : servi esse, as-servare eas quasi in custodia; domini, eas expendere. Avaris ergo quasi servis lepçxxTx non sunt 7, sed xTT.xzTx x/^T.atux, id est *possessionis inutiles*; imo y.jtx, id est *formicarum domicilium*. Quocirca idem Chrysostomus, hom. 15 *in Joannem*, prudenter monet, ut opes fugaces per manus pauperum in cœlurn, quasi in asylum transmittamus, eas ibi post mortem repertori. EIS. Augustinus, *serm.* 50 *De Tempore* : « Quid, ait, sunt pauperes, nisi laturarii nostri, id est bajuli? Dos laturario tuo, ad cœlurn portat quod das. » Et mox : « Perdes quod dedisti, sed sequeris quo misisti. Non sine thesauro remanebis, sed quos habebas in terra sollicitus, habebis in coelo securus. » El S. Ambrosius, lib. *De Nabuthe*, cap. xn : « Custos, inquit, es, non dominus facultatum, qui aurum terne infodis : minister utique ejus, non arbiter# V ende potius aurum, et eme salutem; vende lapidem, rt eme regnum Dei; vende agrum, ct eme libi vitan, ^ternam. » El mox : « Nescis, o homo, struere divitias : si vis dives esse, esto pauper Recido, ut sis dives Deo. Dives fidei, dives <»sl Deo. Qui dives est in misericordia, hic dives csl Deo. Dives in simplicitate, dives est Deo. Dives sapientiæ cl scientia», dives est Deo. » Et cap. xv : « Quicumquo igitur patrimonio suo tanquam possessione non utitur, qui largiri pauperi, et dispensare non novit, is suarum servulus esi, non dominus facultatum : quia aliena custodii ut famulus^ non tanquam dominus suis utitur, in

hujtranodi erro afTectn dicimus, quoti vir divitiarum sit. non divitiæ viri. »

Et TFSTmrxTA vostra a ironS cowksta svvr,—errdSpwti 7+^**, id est, facta sunt tineosa, sive tineis obnoxia, puta talia ut a lineis rodantur, quibus pauperes nudos vestire debebatis, qui proinde in die iudicii sceleratam vestram avaritiam accusabunt et damnabunt, Unde OEeumeniushœc referens ad sequentia : † Divitiæ, ait, vestre, quas sicut ignem fhesanriza«tis, comedent carnes vestras : putredo autem divitiarum, et corrosio indumentorum a tineis, et rarugo auri et argenti contra vos testificabuntur, et avaritiam vestram arguent, quoti nemini eas distribuere volueritis. Idcirco, inquit, in extremis diebus, adventus scilicei Domini, divitias vestras sicut ignem, in perniciem veriram reconditas et thesaurizatas reperietis. » Hinc avaris istis el tineosis Deus minatur se fore tincam eos corrodentem : « Et ego, inquit, quasi tinca Ephraim, et quasi putredo domni Juda,» *Ostes* v, 12. Nota physice ex Plinio, lib. XI, cap. l u i : « Pulvis, inquit, in lanis et veste tincas creat, precipuo si araneus una includatur : sitit enim, ut omnem humorem absorbens, ariditatem ampliat. » Hinc lloratius, lib. II, *satyra* 3 :

Coi stragula vestis,
Blattarum ae tinearum epulae, putrescat in arca.

Queer stultitia, qnra revitia, dare vestes comedendas tineis, quibus in pauperes distributis, emissas cerium? in quibus conciliasses tibi gratiam non tantum pauperum, sed et Dei coriilunique omnium ? Vere enim dicat fidelis illud M. Antonii : « Hoc habeo, quodeumque dedi, » teste Seneca, lib. VI *De Benef.*, cap. nr.

Porro tineas a vestibus arcent herbre odorifere iis oppositu», ut lavandola, rosmarinus, mentha; aut amare, ut absinthium, teste Plinio, lib. XXVII, cap. tu; aut sinici amurca decocta cistam perlinas, tede Calone, lib. *De Re rustica*, cap. xc.vin. Ita mysticam tineam et cariem, id est, corruptionem anlmn, quæ fit per otium et avaritiam, arcent odorata virtutum opera, et amara carnis mortificatio, et oleata charilatis el misericordioe exercitia.

Monti- Moraliter nõta : Sicut eleemosyna elccmosyna-
*r. ei r- rjos efficit divites, uti patet ex Vita S. Joannls
Xtrt.l bkTinnsynarii, et ex S. Chrysostomo, hom. 33 *ad*
•▼ inia Popvfum, cujus hic est titulus : a Quod elecmo-
rii|**

OTnn*nm quæsltio'i'ssima ; » ita ex adverro Immisericordia cl avaritia avarum, licet divitem, depauperai, adeo ul opes ejus seipsas instar tinca? consumant : sicut feruntur penme aquila*, si pennis aliarum avium misceantur, eas vorare ri consumere. Solet enim Deus segetes, fruges et opes avarorum immissis locustis, tineis, aurugine, hostibus disperdere, juxta illud Prov. cap. xi, vers. 20 : <Qui abscondit frumenta, male-dicetur; benedictio autem super caput vendentium. »

Ita Joannes Moschus in *Prata Spir.*. cap. l x x x v, narrat in monasterio abbatis Theodosii trilicum omne fuisse corruptum, co quod monachi consuetam et statutam a Theodosio eleemosynam, oh annones caritatem pauperibus subtraxissent, ao pro quingentis modiis, quos de more daturi erant pauperibus, quinque millia modiorum perdidisse. Unde abbas eos arguens : « Quantum, inquit, nobis ipsis nocuimus ? Duo profecto mala egimus, unum, quia mandatum Patris nostri prelcrivimus ; alterum, quia spem in Deum non habuimus, sed in horreo nostro. Vel ex hoc discamus, fratres, quia Deus est qui disponit omne genus humanum; quodque S. Theodosius invisibiliter pro nobis filiis suis curam sollicite gerit.» Noster Delrio, tom. II *Magic.*, lib. III, part. I, Quæst. VII, ex Petro Bisaio narrat Suevuin quemdam opulentum, instante annona? caritate, coemisse omne frumentum, ul caro venderet : cumque pauperi illud solito prelio nollet vendere, pauperem ei diras imprecatum, atque illico visos fuisse nigros boves (utique dæmones erani specie boum) in horreo, qui omne frumentum absumpserunt. Idem do multis monasteriis legimus, imo vidi-mus, scilicet ca fuisse opulenta quamdiu liberales dederunt eleemosynas; at ubi eas restrinxerunt, Deum pariter restrinxisse suam manum, ac proventus annuos minuisse. Festive quidam cuidam hujus depauperalionis causam perquirenti, hanc dedit : « Date, inquit, et dabitur vobis, » sunt so-rores jugiter sibi associatas a Christo, *Lucæ* y i, 38: vos unam expulistis, nimirum adate; » sororem ergo expulsam secula est soror altera, nimirum « dabitur vobis. »

S. Paulinos, Nola? Episcopus, integram in mari perdidit navim frumento onustam, eo quod uxor ejus jussa dare pauperi panem qui unus domi erat reliquus, cum non dedisset ; uti habet ejus Vita.

Memorabilius esl quod scribit Sigeborlus, et ex eo Baronins, anno Domini 603, omnia edulia na-vis cujusdam fuisse conversa in saxa, eo quod nauclerus pauperi petenti eleemosynam dixisset se in navi nil nisi lapides habere, ac pauper di-ras ei imprecatus, optassct omnia verti in lapides.

Aliis prodigiis idipsum srpe declaravit Deus, quibus opes et bona a se huic illive provincire data subtraxit, eo quod aliqui sibi solis tyrannice ea vindicarent, aut tributis ea onerarent. Audi tria talia recensentem Athenænm , lib. III. *Prunum* : «Philarchus, inquit, scribit cum antea et nunquam et nusquam Ægyptla faba sereretur, aut sata cresceret, praeterquam in Ægypto, Alexandro tamen, Pyrrhi filio regnante, in Epiri palude quadam ena-tam casu fuisse, ac tolo biennio abunde fructus peperisse. Cum vero presidium Alexander ibi collocassct, quo arcerentur, non ii lanium qui decerpere vellent, sed illi etiam qui co commearent videndi gratia, exsiccata fuisse paludem , et in posterum non solum ejus fabra non genuisse plan-

Eiem
wa

(m , sod nec jam indo aquam in ea fuisse conspectam. n

Secundum accidit et in Epiro per miraculum. Nam procul a cæteris aquis rivulus, mari viciniis, gelidam aquam fundens emicuit, cujus potus ægris plurimum auxiliabatur, ideo confluentibus illo nullis etiam e locis remotioribus, ut aquam biberent; Antigoni vero duces cum res principis administrare diligentius cuperent, et bibituros vectigalis nomine pondere quippiam jussissent, evanuit illa scatebra. »

Tertium : « In Troade cum antea cunctis permitteretur solum Tragasreum auferre gratis, mox ut Lysimachus indo salarium tribulum exigi mandavit, illic postea nihil salis visum est. Admiratus id Lysimachus tributum remisit, continuoque sal rursum extitit. v l l cc Athenæus. Similia plura exstant in historiis. Avaritia ergo dona Dei aufert, et fontem divinæ liberalitatis exsiccat : quia non patitur Deus ut quæ ipse omnibus liberaliter eroget, a paucis usurpentur, onerentur aut res fruantur.

Teri. 3.

3. AURUM ET ARGENTUM VESTRUM ÆRUGINAVIT,— custoditum in arca situm, et æruginem vel potius auruginem contraxit. Sicut enim æris vitium et corruptio dicitur ærugo, ac ferri ferrugo, sic auri dicitur aurugo. Verum sicut æs significat quamvis pecuniam, etiam auream et argenteam, quia prima veterum pecunia fuit ærea, testo Plinio, lib. XXXIII, cap. m , unde et ærarium vocatur gazophilacium; sic pariter ejus vitium vocatur ærugo. « Ferrum et æs, ait Philo, lib. *De Mundi opificio*, alias quo hujusmodi naturas compertum habemus sua ipsa sponte exolescere, cum videlicet rubigo gliscens eas absorbet instar morbi serpentis. » Sensus est, 7. d. Vos, avari, aurum et argentum in arcis asservatis ut corrumpatur et æruginet; quare illud quasi idolum vestrum colitis, ac Deum verum spernitis, quia non vultis communicare ea quæ ipse voluit esse communia; sed pecuniam quasi numen quoddam custoditis et conditis in arca, adeo ut illam tangere et expendere non audeatis. Unde Apostolus avaritiam vocat « idolorum servitutem, » *Gal.* v, 20, et *Ephes.* v, 7 : vide ibi dicta. Hinc veteres pecuniam fecere deam, ac deos fecere Æsculanum et Argentinum, teste S. Augustino, lib. IV *De Civit.*, xxi. Unde Propertius, lib. III, *eleg.* 13.

Aurum omnino victa jam pietate colunt.

Hinc S. Basilius, hom. 7 *Contra divites avaros*, eos comparat gryphis et draconibus, qui generantur in loris ubi gignitur aurum, ut illud custodiant; uti narrant, vel potius fabulantur Poelæ.

Nola aurum et argentum vere æruginem contrahere. Id enim docet S. Jacobus hic, et Baruch, cap. vi, vers. 3 et 4, ac Sapiens, *Prov.* xxv, 4. Item experientia et ratio; quia sicut alla metalla, sicci aurum vetustate vitatur, minuitur, consumitur : quod vilium vocat Jacobus æruginem;

proprie tamen æruginem et robiginem, Id est, ritum coloris clerici, sive viridis et humidi, contrahit æs et ferrum, non aurum et argentum, uti docet Plato apud Rhodiginum. lib. XIII, cap. xxi, et Sappho ita de auro canit : « Quia Jove progenitum aurum, ipsum neque linea, neque cossus rodit; » et Plinius, lib. XXXIII, cap. m: « Supercætera, inquit, non rubigo ulla, non ærugo, non aliud ex ipso, quod consumat bonitatem, minuat pondus, » scilicet tam facile et cito, ac fit in aliis metallis : ægre tamen et tarde consumitur quoque bonitas auri, et pondus minuitur. Rursum nota Hex ipso, quia artera metalla sensim ex se ejiciunt sordes et quasi feces, uti oleum ejicit amurcam, quæ causant æruginem: aurum vero si purum sit, nihil sordium ejicit; aliunde tamen, puta ex terra locoque humido, viscoso, mucido, silum et mucorem æque ac quævis alia res contrahit; atque ex calce, vitriolo, aqua forti corrosionem et vitium quasi æruginem patitur, ut experientia constat. Denique aurum sæpe non est purum, sed aurichalco, aliaque re mistum, et luno æruginem contrahere omnes consentiunt : imo qui cudent monelam auream, auro miscent æs, ut illud colliget; idque ea proportionem, ut undecim partes sint auri, duodecima sil æris. Hinc Festus censet aurum dici a custodiendo, quod scilicet se custodiat, aut custodiatur ab avaris : græce enim « pitti », *custodire* dicitur; unde et thesauri nomen. Alii aurum dici censent, quod mentes hominum avertat. Hippocrates ab inventore, quem vocatum dicit Auryon, putat dici aurum. Alii ab aurora, quod illi colore sit simile. Præolare Isidoros Pelusiota, lib. II, *epist.* 146 et 233, ostendit divitem dies noctesque tam dire cruciari, ut inferorum supplicium jam perpeti videatur. Jugi enim terrore agitur dum latrones timet, poleniores veretur, famulis non credit; et aliquando a filiis non solum mortui, sed et vivi spoliantur.

Et ÆRUGO EORUM IX TESTIMONIIS VOBIS (SvniS, contra vos) erit, —7. d. Ærugo in Del tribunali testis erit vestræ crudelitatis et avaritiæ, tacileque vos accusabit et damnationis reos peraget, quod aurum vestrum malueritis corrumpi et perire potius, quam in pauperes expendere. Ita Cæsarius Arelatensis, *homil.* 2, agens de eleemosyna, ait se torreri hac Jacobi sententia : « Quia foris aliquoties, inquit, evenit, ut per negligentiam vestimenta mea, quæ debuerunt accipere pauperes, devorarentur a tineis : et timeo ne mihi ipsi panni ad testimonium proferantur in die judicii, secundum illud quod Jacobus Apostolus terribiliter increpat, dicens : Agite nunc, divites, plorate et ululate, » etc.

Præclare Seneca, lib. III *De Ira*, cap. xxxiii : « Avaritia, inquit, iterum sub terras referi quæ malo egresserant. » Præclare S. Basilius, hom. 7 in *divites avaros* : « Grandis profecto insania est, inquit, primum, in metallis aurum latitans omni diligentia in lucem proferre, ac ex humo reclu-

dcree; deinde semel effossum rursus in terra occul-
tare. Nam quicumque hoc facis, profecto et cor
simul fodere videris; dicitur enim, *Mattii*, vi,-1 :
Ubi thesaurus tuus, ibi el cor tuum. » Con-
gruenter S. Ambrosius, lib. H *Dc Jacob cl Vita*
beata, cap. vu : *a* Multi defosso auro incubant;
aurum eorum sub terra, el cor eorum sub terra :
cave ergo ne et (u cor tuum terne vivus infodias.)»
DepingithicS. Jacobus avarorum ingenium : quo
plures corraserunt opes, eo illas amant arden-
tius, eo difficilius erogant in egenos, adcoque
sibi putrescere malunt, quam aliis prodesse. Ve-
rissimum est illud S. Hieronymi *ad Paulinum* :
« Avaro tam deest quod habet, quam quod non
habet. » Et illud Seneca», epíst. 108 :

Bejuot inopi@ multa, avariti@ ornna.
In nullum avarus bonus est, in se pessimus.

Et illud P. Mimi : a Avarus nisi cum moritur, ni-
hil recte facit; » morions enim opes aliis iis usuris
relinquit. Vere Horatius, lib. II *Carni.*, ode 2 :

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit.

Quia nimirum, ut ait Ovidius, lib. I *Pastorum* :

Creverunt et opes, et opom furiosi copulo :
Et cum possideant plurima, plura petunL

Sapienter itaque Seneca, lib. H *De Beneficiis*, cap.
xxyii : « Eo majora cupimus, quo **majora** vene-
runt : multoque concitator est avaritia in **magna**-
rum opuni congestu colloca : ut flammæ infi-
nito acrior vis est, quo ex majore incendio emi-
cuit. D

Mandlcabit carnes vestras sicut ignis. — 7. d.
Quia vos ex avaritia permisistis æruginem man-
ducare aurum; hinc pariter ærugo manducabit
carnes vestras in gehenna : nam per quæ quis
peccat, per hæc et torquetur, *Sapient*, xi, 17. Man-
ducabit, inquam, non physice, sed moruliler;
quia ejus demerito, ac propter illam ardebitis in
igne gehennæ, ita tamen uleo non consumamini,
sed vivi semper ardeatis in æternum, uti ardet
dives Epulo, *Lucæ* xvi, 24. Ærugo enim erit causa
cur ignis gehennæ manducet, id est, urat et cru-
ciet, carnes vestras. Hoc est quod ait Isaias, cap.
L. vers. 11 ; « Ecce vos omnes accendentes ignem,
accincti flammis ambulate in lumine ignis vestri,
et in flammis quas succendistis. »

Ita S. Gregorius Turonensis, *De Gloria Martyr.*
evi, narrat ex sepulcro cujusdam femine avarie
audita lamenta, et vocem dicentem se in igne au-
reo torqueri, coque aperto Parochum vidisse au-
rum liquefactum cum sulfure in os defuncte in-
fundi.

Ami Et Jacobus de Vitriaco Cardinalis, in *Spec, exemp.*,
£'u 'u dist. 9, cap. ccxvi, narrat quod, aperto sepulcro
uriui* cujusdam usurarii, visi sunt bufones aureos ar-
dentes per os ejus projicere, et de venire iterum
extrahere. Ahi dicunt dæmones pecuniam in sar-

tagine liquefecisse, et in os defuncti infudisse, di-
centes cum clamore horribili : o Aurum sitisti,
aurum bibe. » Nolent hæc avari. Causa est, quoti
juste et congrue ignis avaritiæ punitur igne ge-
henna», el ignis cupiditatis igne conflagrationis.
«Avaritia enim, ait S. Basilios, hom. 1?» *De ava-*
ritia, malum est quod stare nescit aul quiescere,
sed ignis naluræ simile.» Et mox : «Igne vehe-
menlior est, omnia continuando finibus suis oc-
cupat ; ea quæ sunt vicini sibi aufert : mox ubi
alium sortitur vicinum, et quæ illius sunt, ad se
rapit.» Et S. Gregorius, lib. XV *Moral.*, cap. xii,
alias x : «Avaritia, ait, desideratis rebus non ex-
tinguitur, sed augetur : nam mora ignis cum li-
gna quæ consumit acceperit, accrescit ; et unde
videtur ad momentum flamma comprimi, inde
paulo post cernitur dilatari. »

Triplici ergo igne ardei avarus : *primo*, cupidi-
tatis; *secundo*, curarum et sollicitudinum arden-
tium ad ojies comparandas et augendas; *tertio*,
gehennæ. Alludit S. Jacobus ad illud *Michææ* vi,
10 : «Adhuc ignis in domo impii thesauri iniqui-
tatis, et mensura minorine plena.» Vide ibi dicta.
Hinc et Syrus *to sicut ignis* refert ad sequens, *the-*
saurizastis; vertit enim, *ignem coacervastis vobis in*
dies extremos. Quod Æcumenius sic explicat, *q. d.*
Opes vesiræ quas sicut ignem thesaurizastis, co-
medent carnes vestras, et in novissimis diebus,
adventus scilicet Domini, reperietis opes vestras
sicut ignem, in perniciem vestram reconditas et
thesaurizalas.

Huc spectant exempla avarorum, qui auro suo
punili vel occisi sunt. Parthi, cæso Crasso, aurum
in os occisi infuderunt, æque ac Tomyris, regina
Scytharum, in os Cyri cæsi, dicens : « Aurum si-
tisti, aurum bibe. » Idem fecit Mithridates Aquilio
Romano duci. Eodem supplicio avorum memoria
Sigismundos Imperator rnulctavil Philippum Flo-
rei. num, ducem suum contra Venetos, quod in
Hungarian! re infecta auro corruptus revertisset.
Ita Sabellianus, *Enneade* ix, lib. IX.

Memorable est quod scribit Haitonus Armeniis
in *Historia de Tartaria*, cap. xxvi. Anno Christi
12?)8, inquit, Caliphas, Babylonis rex, turrim habe-
bat referiam auro, argento et variis lapidibus pre-
tiosis : atque obsidione cinctus, ne thesauros at-
tingeret suos, contempsit milites evocale. Verum
expugnata demum urbe captus, et vinculis con-
strictus, in illam ipsam turrim, omni prorsus sub-
ducto cibo inclusus est : ea insuper objurgatione
increpitus : «I nunc et famem depelle thesauris
Istis, quos tam avide sitisti.» Paulo post fame
enectus, inter aurum et gemmas miserandum in
modum expiravit.

Thesaliuzatis yodis (ad vestram damnationem)
iram in novissimis diebus, — g. d. Voluistis stu-
diose coacervare aurum verum; at coacervastis
non aurum, sed thesaurum iræ, el consequenter
vindictæ Dei, puta thesaurum ignis inferni, ad
quem ille vos damnabit in die judicii, ut eu ar-

deatis per omnem æternitatem. Thesaurus notat tria : *primo*, ingentem copiam iræ et ignis; *secundo*, quod ea impiis reservetur in locis reconditis, puta in inferno, /eque ac in mente et decreto Dei; *tertio*, quod ab olitano tempore, puta ab adamo, illa ipsis re enata cl preparata sit : nam, ut ait Paulus Jurisconsultus, *de argutendo rerum dominio*, L. *nunquam* : Thesaurus vot dm vetus quædam depositio pecunia, cujus non <x-tat memoria, ut jam dominum non habeat; » thesaurus enim vox est Greca; dicitur enim quasi ὀψικ; ti; αὔπα», id est, *repositus in crastinum*, id est, in futurum. Verum S. Bernardus, *sema. De Tripi, miserie.* : «Tibi, inquit (peccatorem alloquitur), thesauros iræ thesaurizas pro prorogatis thesauris misericordia), quos contemnis, el evicuas in misericordiam Dei; » imo vero pro denegatis thesauris misericordi®, et exhibitis immisericordi®, quibus pauperes vacuos a te abegisti. Denique vox thesauri significat avaros quotidie cum, contento et indefesso studio, per modicas additiones accumulare cl augere, illa ut tandem in ingentem cumulum accrescat. «Tu minutatili! imponis, sed postea cumulum invenies; attende minuta peccata quotidiana; de minutissimis enim guttis flumina implentur,» ait S. Augustinus, *Contra Adiers. legis et Prophet.*, i. Idem, in *Psalm.* xlix, docet justos omnia sua misericordi® opera mittere in thesaurum coelestem; impium vero opera mala, ut immisericordi®, mittere in thesaurum gehennalem, qui eum post mortem exspectat.

Ha ex adverso Tiberius Imperator effusus eral in pauperes, ac Sopiti® Auguste objicienti hac profusione minui fiscum, respondit : a Hic est magnus thesaurus, dicente Domino : Ihesaurizile vobis thesauros in cado. Ergo de quo Deus dedit, congregemus per pauperes in cado, ut Dominus nobis augere dignetur in sæculo. » Ita facium : nam mox ingentem sub cruce defossum reperii thesaurum, uti narrat Gregorius Turonensis, lib. V *lli\$tor.*, xix.

Alludit Jacobus partiin ad illud, Deuhr. xxxn : «De vinea Sodomorum vinea eorum, et de suburbanis Gomorrh®, etc.; fel draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile. Nonne h cc condita sunt apud me el signata in thesauris meis?» Partim ad illud, *Hom.* n, 5 : «Secundum duritiam tuam el imputations cor thesaurizas libi iram, in die iræ et revelationis justii judicii Dei.» Illa enim Epistola ante hanc scripta est, imo hujus seribendæ fuit occasio, uti dixi in *Protrudo*. Sapienlior fuit Job, qui libens pro Deo omnia sua perdidit, dixitquo : «Nudus egressus sum de utero malris me®, et nudus revertar illuc.» Qu.c verba profunde expendens Orígenes, lib. I *in Iol* : «Non ridebit, inquit, de me diabolus. Nudus exivi de utero matris meæ, nudus ibo sub terram. Nihil habui cum venissem, nihil requiro eum iero. Nihil attuli natus, nihil hinc auferam sublatus. Nudus ibo, nudus peculio, sed el pec-

cato; nudus divitiis, sed et impietatibus; nudus substantia, sedet injustitia : hæc enim substantiam consequitur. Non comitantur mecuin neque malignitas, neque iracundia, neque superbia, neque cupiditas : nudus ero. Non sum ut illi do quibus dicitur : Quia non habuerunt tegumentum, inferno vediti sunt : nudus malis omnibus ibo. bonis vero omnibus indutus, justitia vestitus, sanctitate circumdatus, chántate ornatus, misericordia cl bonis operibus coronatus. Beati sunt, el beati erunt, o gloriose Job, qui te imitati fuerint, omnes qui post tc cum fiducia potuerint dicere : Nudus exivi de utero, nudus et ibo in terram. Væ autem illis qui nudi venerunt, innumeris autem injustitiis el impietatibus pregravati ibunt in terram : tales vestientur calamitate et miseria, in die justii et personam non accipientis judicii Dei. »

4. ECCE MERCES OPERATORUM, QTI MESSUERIXT Verv 4.

REGIONES VESTRAS, QUIB FRAUDATA EST A NOBIS, CLAMAT — in Citium, poscen> vindiciam a Deo Uni atrocis injuri® : operarii enim pauperes sunt, et laborando per æstus et frigora exhausti suum succum et sanguinem; nec habent unde ea restaurent. Viclitantenim ex mercede diurna: quare si ea illis negetur, fame, siti cl nuditate perire debent tam ipsi, quam eorum conjuges cl filii. Unde hoc peccatum comparatur homicidio *Eccli.* xxxiv, 27 : « Qui effundit sanguinem, inquit, et qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. » Et t ii, 22 : a Ne l®das servum in veritate operantem, neque mercenarium dantem animam suam. » Quocirca Deus Judæis præceperal, ut ante vesperam operariis egentibus debitam mercedem solverent : Non negabis, inquit, mercedem indigentis el pauperis fratris tui, sive adven® qui tecum inoratur in terra, et intra portas tuas est; sed eadem dic reddes ei pretium laboris sui ante solis occasum, quia pauper esi, et exeo sustentat animam suam, ne clamet contra te ad Dominum, el reputetur libi in peccatum. »

Idem refrient jubetque filio suo Tobias, cap. iv, 15; quin el Christus in parabola operariorum *Matthæi* XX, S, jubet singulis vespere dari denarium diurnum.

Porro in voce *clamat* est catachresis et prosopoeia. Fingitur enim fraudatio mercedis esso persona tam crudelis, adeoque crudeliter in pauperes sæviens, ut ejus tyrannis etsævitia non tantum hominibus sil exosa, sed cl Deo, atque fraudantes apud eum accuset, el contra illos ab eo postulet vindictam. Clamor ergo hic non est aliud quam enormitas et atrocitas sceleris, ut excusari vel occultari nequeat, quæ Dei aures et oculos verberat, cumque ad iram et vindictam impellit, adeo ul vincatur pictas Dei, ac punire cogatur, nec possit jurnam differre, ait Salvianus, lib. I *l)e Provid.*, cap. i cl n. Sic terra oppressa dicitur clamare, *Job* xxxi, 38 : « Si adversum me terra mea clamat (petens vindictam pro justo suo domino,

quasi inique a me po^ossa, nut quasi non solve-
rim operas mercenariis, justnmq^{ue} mercedom co-
lonis), el cum ipsa sulci ejus deflent » hanc meam
tyrannidem, qua colonis lacrymas fletumque ex-
civi; « si fructus ejus comedi absque pecunia, et
animam agricolarum ejus afflixi : pro frumento
oriatur mihi tribulus, et pro hordeo spina. » No-
tent hoc principes, qui suos colonos vel subditos
cogunt laborare gratis; item ministri principum,
qui militibus non solvunt stipendia, itaque eos
cogunt vel fame et æumnis mori, vel furari et
opprimere agricolas, vel rebellare; unde oritur
periculum, et exilium reipublicæ, uti in Belgio
sæpius oculis meis ingenii dolore conspexi.

Beenfi Porro quatuor sunt enormia peccata, quæ in
tacolntn gerjpfna dicuntur clamaro in coelum. *Primum* est
chnun- homicidium voluntarium, Genes, iv, 10 : « Vox
sanguinis fratris tui (Abel, quem occidisti, o Cain)
clamat ad me de terra, d *Secundum*, peccatum So-
domilicum, Gen. xvni, 20 : « Clamor Sodomorum
et Gomorrhæ multiplicatus est, » etc. *Tertium*,
merces operariorum defraudata, ut patet hoc
loco. *Quartum*, oppressio pauperum, *Exodi* n, 23:
a Ingemiscunt filii Israel propter opera vocife-
rati sunt, ascenditque clamor eorum ad Deum ab
operibus. » El *Eccli.* xxxv, 18 : « Nonne lacrymæ vi-
duæ ad maxillam descendunt, et exclamatio ejus
super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt
usque ad cælum. » Sic Jeremías minatur Judiéis
captivitatem Babylonicam, eo quod servos suos
oppresserint, cap. xxxiv, vers. 11 ; et Amos, cap.
vi, vers. 0.

QI'J. FRAUDATA EST A VOBIS, — « *te cle ara* ;, id est,
quæ ablata et erepta est a vobis sive per fraudem,
sive per vim, sive per calumniam : quicumque
enim damnum alteri injuste infert, quomodocum-
que id faciat, dicitur eum sua re defraudare. Sy-
rus, *quam perverse denegastis*.

Er clamo» (græce αὐλὴ, id est *clamores*) eorum
(qui messuerunt : hoc enim est Græcum ὄψαυτον)
ix auri s Domini Sabaoth introivit, — *q. d.* Clamor
eorum exauditus est a Deo, qui etiam eorum fa-
ciet vindictam. « Ingressio orationis acceptatio ejus
est, » ail S. Augustinus in *Psal.* lxxxvii. Ex adverso :
a Excommunicatur ab Ecclesia coeli oratio ejus
qui ad pauperis clamorem obturat aurem, » ait
Hugo Card. ibid. Porro τὸ *Sabaoth* habet empha-
sim: Deus enim dicitur *sabaoth*, id est exercituum,
puta angelorum, fulminum, grandinum, leonum,
luporum, febrium, pestilentiarum omniumque
creaturarum : liæ enim militant Deo, ut ad oju^u nu-
tum insiliant in ejushostes, puta peccatores, cosque
quas» carnifices plectant. Ita Deus sideravit Pharao-
nem et .Egyplios fulminibus et tonilruls in mari
Rubro, corumque opes et spolia dedil llebrœis, ut
rependeret mercedem operum et laborum eis de-
bitam, el injuste al) Ægypliia negatam, juxta il-
lud *Sapient.* X, 17 : « Reddidit Deus justis merce-
dum laborum suorum, etc.; inimicos autem illo-
rum demersit in mare, el ab altitudine inferorum

eduxit cos. Ideo justi tulerunt spolia impiorum,
el dccantav runt : Domino, nomen sanctum luum,
et victricem manum tuam laudaverunt pariter. »
Vide dicta *Exodi m*, 2, el cap. xu, vers. 35.

f». Epulati estis, — *id est, delicioli* Ver». %
estis. Epulæ significant tum delicias et copiam
ciborum, vinorum, odorum, florum, unguento-
rum ; tum splendorem mensarum, lancium, scy-
phorum aureorum, argenteorum, etc., quibus
irritatur gula, libido, ira, rixa omnisquo cupi-
ditas : unde epulas dictas volunt quasi edipulas,
ab *edendo*; vel epulas quasi *epulentias* vel *opu-
lentas*, quod non nisi opulentorum sint, ut pa-
tet in divito Epulone, *Luræ* xvi, 19. Ita Isidorus,
lib. II *Etymol.*, cap. i. Idipsum significat Græcum
scilicet luxum et delicias. Unde *Sapient*, xix,
vers. II : a Postulaverunt, ait, escas epulationis, »
græce ῥῆμα, id esi cibos lautos, delicatos et ex-
quisitos, quales habebat ille dives, *Luem* xu, 19,
dicens anirnæ suæ : « Requiesce, comede, bibo,
epulare. » In quæ verba scribens S. Basilius ex-
clamat : « O verba stultissima! o dementia sin-
gularem! Nam si porcinam habuisses animam,
quid aliud enuntiare potuisses? Ha nc pecuinus es,
ita bonorum anirnæ ignarus, ut eam exceptes
carnalibus epulis? » Porro epulones sibi lauti et
liberales, aliis parci et crudeles sunt, iisque non
tantum eleemosynas, sed el mercedem labori de-
bitam negant, ul corrogent opes quibus epulas
instruant : undo apposite mercedi operariis ne-
gabo Jacobus subjicit epulas, quasi causam et
finem : comites ergo individui sunt epulatio et
immisericordia, crapula et crudelitas. Audi Eze-
chielcm, cap. xvi, 40 : « Ecce hæc fuit iniquitas
Sodomæ sororis tuæ: superbia, saturitas panis,
et abundantia, et otium ipsius et filiarum ejus;
et manum egeno et pauperi non porrigebant. »
Et Jeremiam, cap. xxu, vers. 13, de Joakim rege
Juda : « Væ, ait, qui ædificat domum suam in
injustitia, et cconacula sua non in judicio : ami-
cum suum opprimit frustra, et mercedem ejus
non reddet ei. » Et Amos, vi, fi : « Bibentes vi-
num in phialis, et optimo unguento delibuti, et
nihil patiebantur super contritione Joseph, n

Porro damna epularum sunt : *Primum*, hebe- ihmoa
ludo mentis : mons enim in epulis et ventre quasi
sepelitur, undo ejus virtus et vigor enervatur,
Quocirca Christus, *Luem* xxi, 34 : « Attendite, ait,
vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula
et ebrietate. » El Oseo, cap. iv, vers. 11 : a Fornica-
lío, et vinum, et ebrietas auferunt cor. » Vide ibi
dicla. *Secundum*, quod capitis stomachique dolo- Scoi®»
res, febres, paralyses, apoplexies et innumeros dlinu
morbos concilient vitamquo abbrevient. Undo
illud vulgo tritum : « Plurcs occidit crapula,
quam gladius, n Quocirca Antisthenes quodam
prædicante lautitias : « Hostium, inquit, filiis con-
tingat in deliciis vivere. » Ha Laertius, lib. VI,
cap. i. Crates videns quemdam epulis impin-
guari : « O miscr, inquit, desino adversus ternet-

ipsum rarerem munire, n Ita Maximus, «crm. 27. Rursum delicire gulam longa Irritatione rruciant. Undo Cyrus Persa avo suo Astyagi lautam comam instruente rogantiquo «annon cœna Ista Medica melior esset Persica, n respondit : «Nequaquam, ave; sed est multo simplicior et directior apud nos via ad satietatem, quam apud vos. Nam ad hanc nos deducit panis et caro : at vos eodem quidem quo nos, tenditis, sed per nullas ambages sursum deorsum vagantes, vix tandem eo pertingitis, quo nos jamditdum perveneramus,» Ita Xenophon, lib. 1. Huc spectat illud Dionysii, Sicilire tyranni, apud Eusebium, lib. Vili Prœjwir., cap. v : «Illis animalibus similes sumus, quibus comedendi bibendique non ad aliud. quain ad perniciem suam copia solet offerri.» Ardenter vero intonat S. Chrysostomus, horn. '4 ad Populum Antioihen. : a Tempus cs! belli, tempus certaminis; tu vero sedes in deliciis? Stat stridens dentibus adversarius, tu autem mensis vacas? Christus fame tabescit, ot tu voracitate temetipsum distendis? Numquid mactandi sumus, quoniam nos ipsos saginamus?» el Clemens Alexandrinus, lib. H *Pædagogi*, cap. i, circa modium : «Est antem valde a ratione alienum et inutile, et nequaquam humanum, pecudum more pinguefactum morti nutriri. »

Tertium, quod epulonem ad paupertatem redigat. Hinc monet Sapiens, *Prov.* xxin, 20 : «Noli esse in conviviis potatorum, nec in comparationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt : quia vacantes potibus, et dantes symbola, consumeruntur, et vestiatur pannis dormitatio.» Helio-gabalus, postea Imperator, cum deliciose viveret, reprehensus a quodam qui dicebat : «An non times ne post delicias pauper flas?» respondit : «Quid melius, quam ut ipse mihi hreres sim, el uxori mere?» Ex epulis ergo oritur paupertas, ex paupertate furta, prodiones et eversiones urbium et rerum publicarum. Quocirca Lyncurgus ex Sparta sustulit delicias omnemque luxum, teste Plutarcho in *Laron*.

Quartum, quod animi harmoniam dissolvat, facialque protervum, procacem, litigiosum, rixosum, pugnacem. «Cui vie? cujus patri væ? cui rixæ?cni fovæ? cui sino causa vulnera?cui suffusio oculorum? Nonno his qui commorantur in vino et student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flavescit, cum splenduerit in vitro eoior ejus : ingreditur blande, sed in novissimo mordebit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet,» Proverò. xxiii,29. Quocirca vero S. Basilius, hom. De *Paradiso* : «Corpus, inquit, abunde saginatum, el anima illi immersa, et ad peccandum proclivis facta, compendium quoddam est ad lasciviam el procacitatem, ac simul omnia ca quæ velila sunt. » Ita Diogenes cognomento Cynicus, id est canis, vel caninus, roganti «qualis ipse esset canis, » respondit : «Esuriens, sum Melitreus; satur, sum Molossus : n eo quod

esuriens blandiretur, satur morderet, omnesque carperet. Ita Laertius, lib. VI.

Quintum, quod hominem faciat ineptum ad 0«t vigilandum, laborandum, pugnandum, «duden- ltm* dum, orandum, cumque reddat quasi bestiam et porcum, imo cadaver vivum, ut ait Sophocles in *Antigono*; unde epulones et ebriosi incapace% sunt discipline, monitionis, gratiæ divin®, Sacramentorum et rerum salutis reternre; ut pene eorum salus sit desperata. Tota enim eorum mens, totus sensus est in palato et ore, non in corde. Delici® ergo non sunt aliud quam perditio sanitatis, temporis, honoris, castitatis, corporis el mentis. Deliciosi enim plus sapiunt palato quam cerebro, juxta illud :

Sunt qatbas ia solo est sapientia tota palato.

Quocirca Clemens Alexandrinus, lib. II *Stromat.*, cap. i : «Iis, inquit, qui ad luxum mensarum propensi sunt, et suos sibi morbos enutriunt, præesl demon helluo maximus, quem ego non verebor appellare ventridæmonem, dæmonum autem pessimum et perniciosissimum. » El inferius citat Platonem dicentem : «Mihi autem cum venissem, quæ illic beata vita dicitur, Italicis el Syracusanis mensis plena, nullo modo placuit, bis die saturum vivere, etc. Ex iis enim nullus homo, ex iis qui sunt sub cœlo, potest esse prudens, nipote qui mentem in ventre infoderit, similis pisci qui id est asinus, dicitur, quem dicit Aristoteles solum ex animalibus habere cor in ventre. Tales sunt ii qui in ventrem crediderunt, quorum Deus venter est, finis interitus, » ul ait Apostolus, *Philip.* ik.

ER IX LXXVIUIS ENUTRISTIS CORDA VESTRA. — «Luxuria» hic significat luxum epularum, vestium omniumque deliciarum : hisce enim enutriuntur et saginantur corda et corpora epulorum; atque incilantur ad libidinem. Iloe enim significat vox Græca <ar;ïTx).T,TXTi; Syrus vertit, *sannas egistis*, per mctalepsin, quia scilicet epulones ubi mero incaluerunt, solent lascivire, protervire, et in dicteria, scommata et sannas erumpere.

IX die occisionis (i). — Gnvca addunt>>; id est *sicut*, q. d. Continue epulati estis adeo splendide, quasi quotidie ageretis epulum solemne et diem festum, in quo solent Deo offerri et occidi victim®, ex iisque convivium instrui, perinde ac si omnes dies essent fosti et epulis d<simati. Sx *cundo*, tollendo id est *sicut*, uti tollit Noster. sensus est, q. d. Crebro instruxistis splendidissima convivia, in iisque vacastis veniri et veneri : ul taxet non tantum frequentiam, sed et nimium luxum conviviorum : dies enim occisionis est dies solemnis sacrificii et epuli, quo midi® mactantur pecudes, aves et pisces ad instru-

ti) Allioli rî in dic octisionû rectius inUrprelihir, /*••cudibus mactandis similes^ Indicavit igitur Apostolus elegantissima hac locutione, quæ mala a divino numme imminerent, dum ii otio et luxu diffluervnl.

dum magnificum convivium. Tales dies apud (gentiles erant Calenda». Hilaria, Saturnalia, Charistia, Sponsalia, Repotia, Natalicia, ludi, triumphii alique teli et celebres, quibus instruebant epulas sumptuosissimas.

Sic hodie nonnullis in locis ii qui de Magistratu sunt, perpetua quasi agitant convivia, caque splendida, idquo ex herario non suo, sed communi populi, quod taxat hic Jacobus, tum quia excedunt in frequentia et splendore ferculorum; tum quia extruuntur ex labore et sudore pauperum; tum quia eos faciunt ineptos ad agitandum consilia et iudicia, quae illis ex officio incumbunt ad recte administrandam rempublicam; tum quia dant scandalum subditis, quibus prae-lucere debent exemplo modestia et sobrietatis. Sic alii privali festa Pascine, Pentecostes, Nativitatis Christi celebrant pompa vestium et conviviorum, ad caque se præparant nullis diebus; illa ut negligimi sacram confessionem, communionem et devotionem, etc., quia caro suffocat spiritum, in quos invehitur S. Bernardus, serm. 3 *De Adventu*.

Mystice, 7. d. Epulamini et saginatis corpora vestra quasi hostias ad mortem, ut paretis epulum lumbricis et bufonibus, neque ac daemonibus et gehennæ. Similes ergo estis porcis, qui saginantur ad mactationem, ait Theodorus Studita, serm. 37. Unde Syrus vertit: *In deliciis vixistis iuper terram, et sannas egistis, ac nutritivistis corpora vestra tanquam ad diem mactationis*. Sic ait Jeremias, cap. xii, 3: « Sanctifica eos in die occisionis, » id est, destina et præpara eos ad occisionem, ut scilicet impii Judæi mactentur a Chaldæis: unde vers. 9, invitans bestias ad cadavera eorum devoranda quasi ad epulum solemne: « Venite, inquit, congregamini, omnes bestiae terra », properate ad devorandum. » Et *Psal.* xi.ii, 22: « /Estimati sumus sicut oves occisionis. » Et *Ezech.* xxxn, 4, de Pharaono: « Projiciam, inquit, te in terram, super faciem agri abjiciam te, et habitare faciam super te omnia volatilia cœli, et saturabo de te bestias universas terne. » Et cap. XXXIX, 3, de Gog et Magog: « Super montes Israel cades tu, et omnia agmina tua, et populi qui sunt tecum: feris, avibus, omniquo volatili et bestiis terne dedi te ad devorandum.

Alii permulti, tamen in die occisionis referentes ad sequentia, explicant de Christo et Christianis, q. d. « Iu die occisionis, » id est Paschalis, quo occidere soletis agnum Paschalem, « addixistis et occidistis justum, » puta Christum verum agnum qui tollit peccata mundi. Haec Eusebius, Reda, Hugo, Dionysius, Gagneius, Calharinus, Serarius, Salmeron et alii. Rursum simplicius: « Justum, » id est justos Christianos, occidistis in die publico et solemn!, quem occisioni eorum destinastis, inquit Lyranus, ac denique me Jacobum cognomento Justum simili die mox occidetis.

0. Addixistis — morti: graeco enim est ΚΩΤΤ, id est condemnastis. Haec Syrus, unde se-

quitur *et occidistis*. Sic S. Gregorius, hom. 17 in *Evangel.*: « Ne apud justum iudicem, ait, non mori nos taciturnitas addicat, » id est condemnet. Quin et Cicero in *Pisonem*: « Hujus ipsius domum avertisti, ait, cujus sanguinem addixeras, » effusioni scilicet, et morti. Perperam ergo Beda, Lyranus, Hugo, Dionysius et alii pro *addixistis* legunt *adduxistis*. Judæi enim ad Christum conversi (quibus directe hæc scribit Jacobus, ut patet cap. xi elscq.) per orbem sparsi multis in locis erant potentes, ut pecuniis testes et iudices corrumpere possent ad condemnandos innocentes et justos, quin et ipsi in nonnullis urbibus suos habebant iudices et magistratus.

Er occidistis justum. — tum Christum, ut paulo ante dixi: unde graece est sic Suciw, q. d. illum justum, eximium scilicet, et antonomastice, qui est princeps et parens justorum omnium. Ita Eusebius, Hugo et alii. Vel « justum, » scilicet S. Stephanum, qui fuit plenus fide et Spiritu Sancto, ac diaconus S. Jacobi; vel potius justum quemlibet. Est climax sive gradatio: crescit enim oratio, 7. d. Vos, o divites, non tantum mercedum operariis negastis, sed et occidistis innocentes et justos per calumnias, falsos testes, corruptos iudices, ut eorum bona invaderetis. Loquitur enim directe Christianis divitibus et avaris, ut patet ex præcedentibus, non Judæis Chrislicidis; nisi quis cum Beda dicat ad eos quoque indirecte extendi sermonem. Jacobus enim ita fideles instruit, ut infideles non negligat, sed eos satagat ad Christum convertere. Esto enim pontifices Hierosolymis agentes proprie occiderint Christum, tamen id fecerunt per plebem coram Pilato clamantem: « Crucifige, crucifige cum; » plebs autem hæc collecta erat ex Judæis loto orbe dispersis, ad quos scribit: hi enim convenerant Hierosolymam, ut ibi de more celebrarent Pascha.

Denique nonnulli pro *occidistis*, exponunt *expoliastis, deprædati estis*, ut ex ejus opibus et præda epulas vestras (de his enim egit paulo ante) instrueretis. Tam dira enim bonorum depredatio, quæ pauperes sæpe fame et miseriis emori cogit, in Scriptura vocatur occisio, ut *Eccli.* xxxiv, 2: « Panis egentium vita pauperum est: qui defraudat illum, homo sanguinis est; qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. » Et *Jerem.* 11, 31: « In alis tuis inventus est sanguis animarum pauperum, » ubi de pauperum prædonibus loquitur. Similis locus est *Prov.* XXII, 22.

Et nox restitit vobis, — exemplo Christi, de quo ait Isaias, cap. lvi: « Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum, » Haec fecere Sancti patientes et Martyres. Unde Tertullianus, lib. *De Patientia*, cap. xiv, patientis os in adversis tacens, ait taciturnitatis honore signatum. Alludit Jacobus ad illud *Isaiæ* lvi, 1: « Justus perit, et non est qui recogitet in corde suo. » Haec olim Je-

zain i por falsos testes occidit Naboth, Illejus vincam occuparci» Hl *Degum*, xxi. Grasceost ȝv t i t x *» airat, in presenti, 7. d. Christus adhuc tacci, et non resistit vobis, o Judæi; sed post paucos annos resistet, rugietque ut leo, quando per Titum Ilierosolymam et Judæam exscindet.

Mirtyr Christum ergo secuti sunt patientes el M.irly-
res, qui tyrannis non restiterunt, etiam cum pos-
seni ; imo ad rationem et lauream martyrii re-
quirilur, ut non resistat, sed mortem pro Christo sponte acceptet, itaque voluntaria moite testimonium perhibeat fidei, camque suo sanguine quasi obsignet, uti docet noster Lessius, lib. ȝII De *Justitia*, cap. 1, dub. 3. Hinc Theologorum csl axioma : *Martyr non pugnāt*. Milites ergo qui pro fide pugnantes occumbunt, agunt ut milites, el militum locum et coronam sortiuntur, non Martyrum. Hoc est quod de Martyribus canit Ec-
clesia :

Cæduntur gladiis more bidentium :
Non murmur resomi, non querimonia,
Sed corde tacilo mens læne conscia
Conservat patientiam.

Qnocireo Thebæa legio duce Maurilio, cum posset resistere Maximiano Imperatori, noluit. sed depositis armis , ac positis genibus, jugulum ei præbuit. Idem fecerunt decem millia militum duce Zenone, ab eodem mactati Homæ ad Aquas Salvias : hi enim militibus non resistendo facti sunt Martyres.

Vert.7. 7. Patientes igitur estote, — Græcc axrt, id est, *longanimes estote*. Convertit sermonem a divitibus affligentibus ad pauperes afflictos, q. d. Tolerato, o Christiani, cum videtis vosa divitibus avaris et superbis, etiam Christianis , opprimi, ac tam injusta et dira pati : licet enim diu videatur persistere eorum tyrannis et gloria, «eque ac vestra oppressio el ærnmna, durate tamen, quia brevi adveniet Christus justus judex , qui illorum tyrannidem acriter puniet, el vestram patientiam large remunerabitur.

Usque ad adventum Domini. — q. d. Patientes estole per lotam vitam usque ad mortem el iudicium , tum particulare, lum universale : hoc enim alibi passim vocatur a adventus Domini. » Quare minus recte OEcumenius « adventum Domini n dici censet, quo Christus venii ad excidium Ilicrosolymæ perTilum et Vespasianum. GræccL»; t i ; m w : , id est, *usque ad præsentiā Domini*, q. d. Adveniet Dominus, seque præsentem vobis sistet, ac sua præsôntia vos plano consolabitur.

Ecce agricola. — Exemplo agricole docet, quam debeant esse longanimes, simulque docet eos hac in re debere imitari agricolas, eorumque spe se solari, q. d. Sicut agricolæ mullos magnosque subeunt labores arandi, serendi, sarriendi, occandi, ele., ob spem messis el fructuum, licet remotam et distantem, quam patienter et longanimiter exspectant, ideoque durant in continuis la-

boribus : ita el vos, o fidele-, sustinete fortiter et longanimiter omnia advera, pr esertim qum a divitibus et potentibus tot lanlaque injuste patimini , spe mercedrset coronæ cadentis quam dabit vobis Chri>lu> judex, ac licet ea differatur aliquantum, dunite tamen in vestra tolerantia, quia veniens veniet, et non tardabit mullum, ruc ȝ1, 3; juxta illud Christi promissum : < Ecce venio cito, el merces mea mecum est, reddere unicuique juxta opera sua, » x x ii, 12. Vere Euripides apud Slobœum, *serm.* 55:

Agricola nm vito votuptol^n capit,
Dum (ñitiüaoi *pe futurorum iolalor.

Et Tibullus, *cleg.* G, lib. II.

Spes fovet agricolas, spes sulcis credit ir Irò
Semina , qux magno binôte rectal iget.

Preclare S. Ambrosius in Ps. l x x u , quern inseríbit : « De interpellatione David. » ad illud vers. l , *Quam bonus Israel Dcus,eAc.*: « Bonus,ait,huic vmper est Deus, qui novit, quo tempore metal : el ideo quasi bonus agricola, hic arat agrum suum quasi (plodam rigidiorē abslineuliæ vomere; hic stirpai quadam falce vidulum amputatrice viliorum: hic stercoral humiliando se usque ad terram, sciens quia Deus de terra suscitai inopem, el de stercore erigit pauperem; hic custodit fructus suos, ul illic securius recondat. » Nec minus eleganterChrysologus, *serm.* 103: « Credamus quod crux nostri corporis sit aratrum; fides, semen ; sulcus, sepulcrum: resolutio, germen; exspectatio, tempus : ut cum ver Dominici adventus arri-
serit, corporum nostrorum malura tunc viriditas vitalem resurgat in messem, nescituram jam finem. v Quanta erit tunc et quam beata horum spiritualium agricolarum lætilia?O felices, inquier, labores, qui tam uberes nobis fructus protulerunt! *Isaûr* IX, 3 : Letabuntur coram te sicut qui l.vtantur in messe. *Vsalm.* cxxv, 5 : « Qui seminant in lacrymis, in cxultatione metent, » etc. Stat nimirum fixa Apostoli sententia *ad Galat.* \ 8 : « Quæ enim seminaverit homo, luce el metet. Et II Cor. n, 6 : « Qui parce seminat, parce et metet : el qui seminat m benedictionibus, de benedictionibus et metet. »

PRITIOSVM FIUCTVM TEIULE. — « Pretiosum. » *primo*, quia fructus hic agricolis magni laboris el operarum stat pretio. *Secundo*, quia in se pretiosus est, nipote vitam hominis sustentans, roborans el recreans. *Tertio*, quia magno pretio venditur.

Notat Clemens Romanus, II *Const*, cap. ult., S. Jacobum el fratrem ejus Judam fuisse agricolas, ideoque sæpius exempla et similitudines mutuari ab agricultura. Sed hujus rei penes auctorem sit fides.

Patienter ferens, — id est *longanimitèr agens*, longanimitèr laborans, longanimitèr exspectans. Ila Tigurina, Pagninu* et alii; undo

codices Græei addunt fr'o&rû, id est tn *ipso*, id est, ipsum scilicet fructum exspectans; Syrus, *super ipsos*, scilicet fructus.

Donec accipiat temporaneum et serotinum. — Graea addunt taw, id est *imbrem* et pluviam. Ita Syrus. Imber temporaneus, id est præpropc-rus,e*t qui tempestive, puta in octobri, depluit jacta semente, ut eam faciat germinare; serotinus, qui sero, puta in aprili vel maio, ad maturandas fruges. Vide dicta *Jerem.* v,2 Í, cl *Osca* vi, 4. Segetes enim suum habent diem, cujus quasi aurora et mane sunt germina, serum et vespera est messis. Porro omnis spes frugum omneque bonum agricolæ consistit in pluvia, sementi el messi opportuna, ut, cum hanc habet, videatur messem habere in manu. Unde Moses : « Aperiet, inquit, Dominus thesaurum suum optimum, cœlum, ut tribuat pluviam teme in tempore suo, » *Dailcr.* xxvni, 12. Quocirca nonnulli per temporaneum ct serotinum accipiunt fructum de quo præcessit; ac per fructum temporaneum accipiunt præcocem et primum, per serotinum lardum ct posteriorem. Sic sunt tiens precoces in julio, ct seræ in Septembri. Sic in eadem arbore alia poma, pira, cerasa el pruna primo maturescunt, alia sero ct tarde. Idem est in agris cl segetibus. Ita Hugo, Thomas Anglicus, Salmeron, Fevardentius et alii.

S*rM
unta
kâUt
MAD* (t
▼ «spe-
raci.

Unde mystice Beda hæc applicans patienti : Trucius, inquit, justi ct patientis temporaneus est gloria animie : hæc enim statini datur post mortem; fructus vero serotinus est gloria corporis : hæc enim dabitur sero, puta in fine mundi in dic judicii. Rursus, temporaneus est augmentum gratile et justiliæ, quod illico datur in hac vita; serotinus, est corona cadesti*, quæ datur post vitam. Denique apposite ad priorem sensum de imbre : Imber temporaneus est gratia pravenieus, serotinus est gralia subsequens, ail Hugo. Unde orat Ecclesia: a Tua nos, quæsumus, Domine, gralia proveniat cl sequatur, ac bonis operibus jugiter facial esse intentos. » Idem in Icnlatione , ariditate el desolatione orandum insinuat hic S. Jacobus.

Rursum, imber temporaneus est initium fidei el virtutis, puta inchoatio vitæ sanctæ; serolius est ejusdem profectus ct perfectio. Allegorico S. Hieronymus in *Jerem.* v, ct Cyrillus in *Zachar.* cap. x,per u temporaneum » imbrem accipiunt velus Testamentum, quia prius datum; per a serotinum, » novum Testamentum, quia serius datum, cl quia nos ad perfectionem graliæ et gloriæ perducit.

Few. «.

8. Patientes igitur estote et yos, —

id est, longanimes estote iu patiendo injurias divitum ct potentum, </l. 4. « Si agricolæ hæc patienter ferunt pro temporalibus fructibus, quanto magis vos pro aeternis patientes esse debetis! Estote ergo patientes, el confirmate corda vestra, ul adveniente judico Christo læli cl pro-

bati esse valeatis, » ait Anaciólas Papa, *epist.* i. Simili comparatione alhlotm, pugilis et stadio-dromi Paulus incitat fideles ad constantiam in patiendo et certando: « Omnis, d inquit, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; cl illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam, l *Corinth*, ix, 25. Sane si quis attento consideret dolores et labores quos subeunt agricolæ, athletic, milites, opifices pro modico lucro, erubescet quod pro Deo cl cado tam modica, tam frigide cl ægre patiatu r cl agat.

Et confírmate corda vestra, — ut firmiter durentis in vestra tolerantia. Sic ait Apostolus : « Confortamini in Domino, el in potentia virtutis Dei. Induite armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli, » *Ephcs.* vi, 10. Vide ibi dicta. Et David : a Exspecta Dominum, viriliter age; et confortetur cor tuum, et sustine Dominum, » *Psalm.* XXVI, 14. Anlislopha huic Jacobi sentential est illa eodem ævo, iisdem fidelibus a S. Petro scripta *epist.* l, cap. v, 10 : «Deus autem omnis graliæ, qui vocavit nos in æternain suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit solidabitque. » Quæ sane mine est consolationis; simulque docet *primo*, hanc confirmationem magis esse gratiæ Dei, quam nostrarum virium graliæ Dei cooperantium; *secundo*, Deum post modicam tolerantiam, copiosam immittere consolationem ct robur, quo nos in patientia cl virtute perficit, confirmat et solidat, ul proinde in qualibet Iribulatione et tentatione debeamus esse patientes ct generosi, cerio scientes, si id fecerimus, Deum illico afllore, el omnem vim tribulationis elisurum, uli quilibel in seipso experitur.

Quoniam adventus (•Eapcuoix, id csl *prcesenlia*) Domini appropinquavit, — ut posi brevem hanc vitam judicet et præmiet nostram patientiam. Sic Apostolus: « Ego, inquit, jam delibor, et tempus resolutionis meæinstat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justiliæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex; non solum autem mihi, sed et iis qui diligunt adventum ejus, » ll *Timoth.* iv, 6.

9. Nolite ingemiscere, fratres, in alterutrum, Ven. a ut non judicemini. — q. J. In injuriis et pressuris nolite nimis dolere cl flere, impatientiam ostendere, murmurare el irasci vobis mutuo, ne propter impatientiam a Domino condemnemini : hoc enim significat græcum licet aliqui legant xptWri, id est *judicemini*, el ita legit Noster; Jodian sed *judicare* in Script, sæpc idem est quod condemnarc per metalcpsin. 11 ai

Nula to *in alteruh um*. Solent enim pauperes et afflicti, cum cor plenum habent dolore, erumpere iu gemitus, ac queri nunc de divitum el fortunatorum nimia felicitale, potentia et tyrannide, nunc de sua injuria et afflictione, nunc de proximorum meliori sorte el conditione. Ingemiscendo

condem
n*re

ergo divitibus obmurmurant, sibi sui impatientes, proximis invident, itaque* tandem de Deo queruntur, ejusque providentiam accusant, quod alios fortunet, se vero miseros efficiat et injusto opprimi sinat : quin et subinde injuriam passi ab uno, alteri innocenti similem inferunt iniqua talione, ut vel injurium suam sarciant, aut socium in poma sibi asciscant, itaque suum dolorem levigent; solatium enim est miseris in poma habere socium, sed hoc manifesta est injustitia. Denique afflictī utrimque stimulante dolore subinde ingemiscunt, suasque injurias exponunt Deo, et apud eum se invicem accusant, postulantque vindictam : Deus autem non raro utrosque exaudit et punit. Hic ergo gemitus oritur ex impatientia : ejus auctor et choragus esi diabolus. Nam, ut ait Tertullianus, lib. de *Patientia*, cap. v, a natales impatienti» in ipso diabolo deprehendo jam tunc, cum Dominum Deum universa opera sua homini subjecisse impatienter tulit. Decepit homines, quia inviderat; inviderat autem, quia doluerat; doluerat, quia patienter utique non tulerat. » Ejus remedium assignat Apostolus, *Galat.* vi, 2: a Aller alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi, n

Gemitus est animi Porro gemitus signum est et effectus animi debilis, infirmi et feminei : «Omne enim invalidum natura est querulum,» ait Seneca. Veri enim fortes et generosi, quales fuere Martyres, in adversis et tormentis quibusque non gemunt, sed slaul quasi incudes, imo exultant, triumphant, et lyi annos irrident, uti fecerunt Machabæi, II *Machab.* vu. Præelare S. Cbrysostomus, hom. 5 ad *Populū*, docet gemitum et tristitiam omnem esse inutilem, excepta ea quæ suscipitur propter peccatum : hujus enim ipsa proprium est remedium : «Pecunia, ait, quis mulctatus est; doluil, non emendavit. Filium amisit; doluil, non resuscitavi! mortuum. Contumeliis affectus est; doluil, non revocavit contumeliam, infirmatur; dolet, morbum non aufert, imo auget. At peccavilquis; tristalus est, peccata delevit : nam quæ» secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Ergo tristitia tantum facta est propter peccatum, a quo nata est; ideo vel tinea ipsum corrodit et absumit. »

ECCB JUDEX AME JAMJAM ASSISIIT, — </ d. Chrī filius judex c cœlo omnia vestra cominus intuetur, perinde ac si ante januam vestram apertam consistens, intueretur omnia quæ in domo vestra geruntur; nolite ergo ingemiscere in alterutrum, quia ipse uti videt vestras afflictiones et injurias, ut eas ulciscatur, ita pariter videt vestros gemitus et impatientiam, vel eam castiget. Sic dicimus litigantibus et pugnantibus : Quiescite; nam prœlor est ante ostium, qui vos comprehendet et in carcerem conjiciet. Hoc est quod ait Psaltes, *Psal.* ci, 20 : « Dominus de cœlo in terram prospexit, ut audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum. »

Secundo, Christus «ante januam assistit,» id est imminet, brevique veniet ad judicium tum particulare, tum universale, quo vestram patientiam laudabit et coronabit, persequentium vero tyrannidern damnabit et puniet. Nam ex judicio particulari, quod cito adveniet, pendet sententia cujusque in judicio universali. Quidquid enim domine statuatur in morte, id ipsum publice confirmabit Christus in die judicii, ut ratum et fixum sit per omnem æternitatem. Atque hac ratione verissimum est judicii diem prope esse respectu singulorum, adeoque illum cuilibet imminere. Ita S. Augustinus, epist. 80 ad *Hetichnum* : « Io quo, ait, quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies : quoniam qualis in die isto quisque moritur, tolis in die illo judicabitur. • Inde concludit : « Vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus : imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies. »

Moraliter : Cum tenlamur a concupiscentia ad peccatum, cogitemus; Ecce judex ante januam assistit : judex, inquam, qui acerrimus peccati est vindex. « Nobis magna est indita necessitas juste recleque vivendi, qui cuncta facimus ante oculos judicis, cuncta cementis, » ait S. Augustinus in *Sobh.*, cap. xiv, et Boetius, *De Consolat.*, lib. V, prosa 6. Addit S. Augustinus : « Sic gressus meos semilasque consideras, et die noctuque super custodiam meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notans speculator perpetuus, velut si lotius erealuræ lue cœli et terræ oblitus, tantum me solum consideres, et nihil sit tibi curæ de aliis : quia sicut unum lotum simul perfecte consideras, sic singula quælibet; sic igitur super custodiam meam stas, sicut si omnium oblitus sis, et mihi soli intendere velis. »

10. EXLXI LIM ACCIPITE, FBATRES, EXITIS MALI LA- Vêrs.1 >

Boris et PATiEXTLE. — «Exitum malum» vocat asperam Sanctorum mortem, ait Gagnehia. Sic tu, 2, dicitur de Sanctis patientibus et Milyribus : «> sunt oculis insipientium mori, et æstimata est afflictio exitus illorum, et quod a nobis est iter exterminium, illi autem sunt in pace. » Sic Gentiles olim Christianos et Martyres vocabant fluAxyr*,,, *biothanatos*, id est violenta morte morientes. Græce esi xx*.zx^;x, id esi in-/urum passio, afflictio, dolorum perpessio, quæ summa est in violenta morte et martyrio, quod in veteri Testamento fortiter subierunt Abel, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Zacharias, etc.; in novo Joannes Baptista, S. Stephaniis, S. Jacobus Zcbedæi, etc. Hortatur fideles ad patientiam elcouslanliam exemplo Martyrum tum veleris, tum novi festamenti, vel illud velut speculum intueantur, et ad illud vitam suam conforment.

Ha Alexander Magnus ad magna se incilabat legendo et considerando heroica facta AchdliSj Alexandri Scipio, Scipionis et Alexandri Julius Ca>

sar, testo PIntarcho in *Apoph. Horn.*, ci lib. *De Profectu virtut.* Hoc est quod ait Paulus, *Hebr.* xm. 7 : « Mementote prepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum mínenles exitum conversationis, imitamini fidem. » Et cap. xn, vers. l : « Idcoque et nos tantam habentes impositam nubem testium, deponentes omne pondus et circumstans nos peccatum, curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in auctorem fidei et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. »

Quocirca recte ait S. Augustinus, semi. 47 *Di Sanctis* : « Solemnities Martyrum exhortationes martyriorum sunt, ut imitari non pigeat quod celebrare delectat. o Ila S. Justinus, *Apolog.* l el 2, testatur se fortitudine Martyrum conversum esse vu ad Christum. Vita enim ct mors Sanctorum est mapL quasi lex viva, qua; suis factis cl moribus edicit quid facto opus, quid lex, quid Deus, quid religio velit. « In Sanctorum vita cognoscimus quid in Scriptura legere debeamus, » ait S. Gregorius, hom. 10 in *Ezcch.* Hinc Philo, lib. *De Abraham*, ait leges scriptas esse commentarios vilæ Sanctorum. Vice versa S. Augustinus, lib. *De Mendacio*, cap. xv, docet vitam Sanctorum esse interpretationem Scripturarum.

Rursum S. Gregorius, lib. XXV *Mor.*, vu, ait ignem ohm jussum in altari ali lignis, ut significetur ignem charitatis nobis alendum per exempla Sanctorum. « Ignis enim iste, ait, in altari Domini, id est, in corde nostro citius extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis patrum ct Dominicis testimoniis roboretur. » El lib. XXVII, cap. v, vel vi, explicans illud *Psahn.* lxxv, 5, *Illuminans tu mirabiliter a montibus asternis* : « Ex ælernis, ait, montibus Deus nos illuminat, quia per admiratam vitam Patrum pncedenlium radio nos snæ claritatis illustrat. » Viderunt idi sum Gentiles : unde Æncas ad Ascanium filium, AÎl *Æncid.* :

Te pater Æoeas, el avunculus excitet Ilcclor.

Et alius :

Tunc bene fortis equus reserato carcere currit,
Cum quos praetereat quosque seq utor, habet.

Nunquam Theseus nec Saroncm, nec Proceslcm, nec Crconlem tyrannum, nec bicorporeM Mino-taurum interfecisset, nisi sibi Herculis exemplum proposuisset, ejusque facinora factis exprimere decrevisset.

Laboris. — Jam hæc vox non est in Greco, sed comprehenditur in precedent! id est, *malorum passione.*

'Et pa iie x t i e, — pLix^jpLÍx;, id est *longanimitalis.*

Qui loclti sunt jX nomine Domini, — dicentes : < Il ec dicit Dominus. » « Nomen » ergo significat personam, auctoritatem, jussum, voluntatem, instinctum Domini. Propheta; enim inspirati a Deo uromebant oracula el mandata Dei, non sua.

II. Ecce. — Hæc vox *primo est* nota admiratio- Vm u. nîs, æque ac lætitire ingeniis, quod per tantum miseriam perventum sitad tantam gloriam, ait Thomas Anglicus. *Secundo*, est adhortante ad imitandum Sanctorum patientiam, ul peream cain-dem cum illis coronam adipisci mercamur.

Beatificamus (beatos predicamus ; Syrus, *damus ilhs* NZHO *tuba*, id est *bonum*, puta summum, hoc est bcatitudinem) eos qui sustinuerunt — exemplo Christi, qui ait : « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipso-rum est regnum coelorum, » *Maftb.* v.

Pro *qui sustinuerunt* græce esí ùkcjaìwt x;, id est, *qui sustinent.* Ha Pagninus, Tigurina et alii; sed Interpres legit, in aoristo, id est, *qui sustinuerunt* : non enim quis in vita, sed dun-taxat post mortem dicendus est beatus, uti aiebat Solon ad Cræsum. Hinc Ecclesia in Canone .Missie nullos Sanctos recolit cl celebrat, nisi cos qui nulla sustinuerunt inarlyresqne obierunt, ul S. Petrum. Paulum, Jacobum, AndreMo, Laurentium, Cæcilinrn, etc. Jam enim patefacto per ChrMum cœlo, illico Martyres omnes e terra evolant in coelum, ibiqno visione ct gloria Dei beantur; uti contra Calvinum, qui ait eos usque ad diem judicii dormire sub altari, docet Ecclesia catholica.

Martyres ergo fuere « feliciter infelices, » ait S. Augustinus in *Psaln.* cxxvn, quibus in passione martyrii tanquam vasculis fractis (ad instar militum Gedconis, *Judie*, vn, 20) major eorum giorno fulgor emicuit, quæ impios Evangelica* prædicationis inimicos, inopinata illis Christi claritate superavit, » ait idem Augustinus, Quæst. in lib. *Judicum*, cap. xx. Idem, lib. XIII *be Civit.*, vi : « Mors, inquit, cum sit pœna nascentis, si pro justitia pielatcque pendatur, fit gloria renascenlis. » Idem, serm. 20 *lte Sancfis* : « Reddere, ait, debemus Martyribus honorificentiam, qui nobis salutem effusione sui sanguinis pppererunt, qui tam sacratam hostiam pro nostra propitiatione Domino se obtulerunt, præscriiin cum dicat ad Sanctos suos omnipotens Deus : Qui vos honorat, me honorat; clqui vos spernit, mospernit. Quisquis ergo honorat Martyres, honorat Christum ; et qui spernit Sanctos, spernit Cliristum Dominum nostrum. »

Sufferentiam Jon audistis, ————— id est *tolerantiam*, sustentiam, patientiam. Produ-cit c multis patientibus imum Job, quia ipse fuit speculum et exemplar singulare putienliæ, ut ait S. Hieronymus, *epist.* 103, quod Deus toti mundo omnibusque sæculis speculandum d imitandum proponere voluit. Undo Suidas, verbo *Job*, eum vocat « firmissimam columnam et incudem; » s J)* S. Cyprianus, tràci, *lte liono patientur*, « ad sum-mum fastigium laudis patientiæ virtute provec-tum; » S. Basilius, hom. 4 *Dc Gratiarum actione*, « adamantini cordis hominem, el ut scopulum in mari eminentem, ct exemplum fortitudinis; » S. Hilarius, in *Psaln.* i.xvin el cxvm, « universa »

rum passionum humanarum gloriosum elbeatum victorem ;» Tertullianus, lib. *De Patient.*, cap. xiv, «qui omnem patientia)speciem adversus omnem diaboli vim expunxerit, n id est expresserit; «in quo Deus feretrum de diabolo extruxerit, vexillum de inimico glorio» sute extulerit ; n S. Chrysostomus, homil. 25 *ad Popul.* : «Martyrem, imo inultis Martyribus majorem.» Mei ito ergo beatificamus Job, qui tam multi generoso et invicte sustinuit. S. Ambrosius, lib. II *De Interpoli.* Job, it, 5 : «Job, ait. quasi athleta fortis in stercore sedens, in tantis vibicibus et sævis doloribus vulneris, totum corpus diris perfusus ulceribus, mysteria loquebatur : nec acquirendis propri® remediis «'egritudini», sed sacris vacabat sermonibus. Fortiores itaque sermonis ægri hominis, quam illorum qui non ægrotabant.» El mox : «El quid dicam fortiozem inventum caderis? fortior scipso inventus est. Fortior æger, quam cum sanus fuerat, secundum quod scriptum est ; Virtus in infirmitate consummatur. Ergo et Job cum infirmaretur, tunc validior erat. Non enim regrotabat animo, etsi dolere! corpore : quia non erat in carne ejus anima, cujus passionibus non adhaerebat; sed in spiritu, cujus virtute se texerat. Ideo ergo non carnis gemitus et corporis infirmitates, sed voces spiritus loquebatur, quibus urgeret, non quibus cederei. »

Quocirca exclamat S. Augustinus, serm. 103 *De Temp.* : «O virum putrem et integrum! o fœdum et pulchrum! o vulneratum et sanum! o in stercore sedentem et in cœlo regnantem!» El S. Fulgentius, *epist.* II, cap. ix : «Boatus, inquit, fuit Job, cum in divitiis juste viveret; sed beator, cum in paupertate justior exlitissset. Beatus fuit, cum decem circumdaretur filiis; sed beator, cum una cunctorum simul orbitale percussus, in Dei dilectione permansit immobilis. Beatus fuit in corporis sospitate, sed beator factus est in vulnere : beator etiam in acervo squaloribus pleno, quam in palatio marmoribus adornato. »

Job tj- Allegorico : Job fuit expressus typus ChrMi
ciñnii. pahenlis. Sicut enim Christus passus fuit in omnibus bonis corporis et animi. et a quovis boinum genere, ila et Job. *Primo* enim Job perdidit oves, boves, domum omnemque substantiam: Christus in passione bonis omnibus, quin et vestibus spoliatus nudus pependit in cruce. *Secundo*, Job septem filios perdidit : Christus omnes Apostolos et discipulos : hi enim, co comprehenso, fugerunt. *Tertio*, Job percussus fuit ulcere a capite ad talos : Christus toto corpore, et in singulis membris acerbissimos dolores sustinuit. *Quarto**, Job ab amicis gravia probra sustinuit. vocatusquo est impius, hypocrita, hrannii*. Ico, lieris : Christus in cruce irrisus est (piasi blasphemus y seditiosus, percuissus a Den. *Quinto* . Job ab uxore passus est maledicta : Christus p usus esi a matre non maledicta, sed compassionis lorumenta. *Storto*, Job passus est in animo mœrores,

timores scrupulos, anxietates : Christus in horto cœpil pavero, tendere, contristari et mœstus esse, adpoque in cruce exclamavit : «Deus meus, Deus meus, ul quid dereliquisti me?» *Maith.* xxxvii, 40. *Stimo*, in Job vexando et affligendo d rmon omnes suas vires exeruit : mullo magis cas exeruit in Christum. Octeto, Job ab omnibus fuit Oe'im. lereliit, ita et Christus. .Yono , Job.hæc omnia Kr.0o msfinuil mira humilitate et constantii, cum esset princeps, imo rex (domare, uti docent Isidora*, Philippus, Boda et alii passim, Prefat. in *M*, et satis colligitur ex eo, quod amici ejus fuerint reges, ut palet To/iœ n , 4 ». Christus tanta passus est cum esset Ilex regum, et Dominus dominantium. *Decurto*, Job omnes pene morborum et dolorum species sustinuit : ila et Christus vir fuit dolorum, quia vir amorum. Job enim laborasse plusqimm triginta morbis , puta podagra, chira-gra, ischiade, ailluilide, dy-enteria, incubo, mara^mo, angina, fame canina, igne sacro, cancro, erysipelate, achinate , phthiriasi, febri hectica, lepra, apo<lcinate, tonsillis, pleuritide, gonorrhœa. salyriasmo, vigilia, dolore renum, vermicibus, plagis Ægyptiacis, dolore costarum, visceribus putidis, ulcere pulmonum, scabie, luvenerea, animi deliquio, etc. (ex quibus nonnulli fuerunt desperati et mortiferi), ex ipsis Jobi verbis loto libro sparsis colligit no ter Pineda ia cap. U J:)b, vers. 7 ; sed de his ibidem tractandum * erit.

Quocirca apposite vocatus est 3VX Jioft, latine et gnecc *Job*, id est dolens, gemens, ululans, ejulms, a rad. '*, quod Noster *Ju-i< i* 27. vellit, <ju/<irr, ut |nima littera non sit nidi-r''':D3n' catis. se<l Invii antica. i<l est ascilitia et formativa nominis, uti sofot esfc in nominibus Hebraicis, Syn** <t Arabicis (de quo vide nostrum Serarium m T<?'. reap. it). Ila S. Gregorius, Chrysostomus, Hieronymus, Plflippus Presbyter et alii in *Job* (p. i. vors. I. Dursum *Job* id est exosus, iniini-^ ^*'* cilios patiens, a radice 3HN W csl municaUis est, hostis fuit, adversatus est, quia scilicet lela omnia inimici, pula diaboli, ia se excepit, lia Origen' s, hom. 11 in cap. xi Jesue, et ex co Pineda. *Trrtio*, S. Cyprianus contra Judæos ait Job esse n?-men Cyprium, et significai^ ckarissûnivn Dei : quia ejus amore comlanler tanta sustinuit. Sic et hebraiee 3HX <i . qUO alludit 3TN J< ' . sigmii(al *intare, diligere*. Quarte, alii deducunt a radice DIX ob, id est *pyfho, divhius* : quia scilicet Job oral Propheta et oraculum Dei, ut l llera i* / sil incita ox nomine telragrumm ilo *Jchova*, significans ipsius prophetiam es*e ex Deo, non diabolo. Sic Ab' ih d a Deo addita est littor i ' x nomine telragrammato,ac pro \bram vocaluscs Abraham, ul significaretur Abrahæ cum Deo singularis conjunctio et amor, teste S. Hieronymo in *ffurst.* II Qtonte, DTX J'per melalhc>in ' durqtium S<6, id est *paftr*, prior , antiquus, ductor, invenior; rnyp id cs(*oppressionis*, passioni*

30

,fV

et pallentiæ. Rursum alludit ad JV3N *ebion*, id est *pauper*, a radice *aba*, id est *voluit*, concupivit, desideravit; quia *pauper*, cum omnibus c̄treat, omnia desiderai: a culmine enim opum el felicitatis Job dejectus est ad imam paupertatem el miseriam.

Porro tacite innuit hic S. Jacobus, afflictī-¹ cl patientibus legendum esse librum Job, ut ex co discant patientiam. Similis Jobo fuit Tobias, cæcitate percussus, a ut posteris daretur exemplum patientia) ejus, » sicut el S. Job, T<?6. n, 12. Preclaro Prosper, l parte *Præd.*, cap. xxii : « Ex semine, ait, Esau ĩdumæagens, in qua inter cæteros duces Job ille fortissimus athleta Dei enituit, in exemplum omnis patientia) productus, ut agonistico certamine principem totius maliliæ diabolum superaret, fultus auxilio Dei. »

Find i Domini vidistis. —Syrus, /biem *quem præstitit ci Dominus, vidistis.* a Finis» ergo hic est merces palicniæ, puta felicitas in quam desiit afflictio Jobi, dum paupertas transiit in opulentiam, infirmitas insanitatem, ignominia m gloriam: re ddidit enim Deus ei omnia duplicia, ac celebrem ct gloriosum effecit toto orbo sæculisquo omnibus, ut fontes suæ misericordias cl liberalitalis in eum effudisse videatur. Ita Dionysius, Cajctamis, Calharinus, Salmeron, Serarius, Stavarius, Fervardentius et passim recentiores.

Trw ĳ IdsignificavilJobnominibusfiliarum trium,quas
fttiflœiiii? puisquerestitutusgenuit. Primam enimvoca-
vit Jemima, id est diem ; secundam. *Kctsia*, id est casiam; tertiam, *Kercnhupuch*, id est cornu stibii, g.d. Hæc omnia iis indo in monumentum ulriusquo fortunæ meæ, prosperas et adverse : quasi jam ex nocte et tenebris infelicitatis ad diem cl lucem felicitatis, ex fœtore sterquilinii ad fragrantiam casia*, ex sordibus ad nitorem el elegantiam quad stibio depictus rediissct. Ha Olyinpīdorus, Vatablus cl alii in *Job* cap. xui. Unde pro *cornu stibii*, ll. Abraham vertit, *turna* vel *robur immutatum* (hoc enim Hebræis significat *Ker*nhupw/i*), scilicet ex infirmitate ct adversitate commutatum in hanc fortitudinem el prosperitatem, pristina majorem. Septuaginta vero vertunt *cornu Amalthæa*, u\ est cornu copiæ; fingunt enim Poetai Amaltheam capram fuisse nutricem Jovis, c cujus proinde cornu Jupiter omnia bona in homines effunderet. Quare vere Prosper, l pari. *Dc Promis.*, cap. xxii: « Job, inquit, dupla præmia victor accepit. Pugnantis vero suis et sua gratia juvante vincentibus, centupla hic se daturum Hominus pollicetur, et vitam ælernam in futuro s.rculo largiturum. Quodin Valentiniano, Valentis finire, vidimus impletum : qui dum proChrMo militiam tribunatus sprexit, hujus mundi regnum adeptus est, ct verus ChfisU confessor vitam acquisvil trieruat, »

S». *undo*, alii per *fincan Domini* accipiunt mortem Cliiidi in cruce, sive patientiam Christi usque ad uiurteuq cl iu morte perfectam consummalamque :

quasi Jacobus jungat typum cum antilypo, puta Job cum Christo, duoque fidelibus afflictis contemplanda el imitanda proponat exemplaria patienti.e, Jobuni et Christum; Christi enim patientia longe superavit patientiam Jobi : ul enim aliauoiĳb: omittam, duravit usque ad finem vitæ ipsamque Cari mortem, cum Jobi afflictī duraverit tantum septem annos, si credimus Olympiodoro et auctori *Cátente Græcortim* in *Job* cap. XLii, vers. 19 (nam noster Pineda valde probabiliter censet, longo brevius fuisse calamitatis Jobi tempus : vide eum cap. ii, vers. 7 et 8, seel. 12, num. 4); post earn enim successit felicitas usque ad mortem per annos 140, quibus fuit superstes, *Job* xlii, 10. Undo Guerricus abbas, serm. 3 *De Dominica Palmar.*: « Sufferentia namque Job, inquit, fuit usque ad reditum substantiæ; sufferentia Domini usque ad exitum vitæ. » Ita S. Augustinus, lib. *Dc Symbolo ad Catechum.*, cap. in, el *epist.* 120, cap. x : a i i, ait, non talem remunerationem (qualem accepit Job) speraremus, quando mala temporalia pateremur, non ait : Sustinentiam cl finem Job vidistis; sed ait : Sustinentiam Job audistis, et finem Domini vidistis; tanquam diceret : Mala temporalia sicut Job sustinete, sed pro hac sustinentia non temporalia bona sperate, (pue illi aucta redierunt, sed æleinu potius quæ in Domino præcessorunl. »

Probat S. Augustinus hanc expositionem ex |r0V,dc* verbo *vidistis*; finem enim Christi multi illo œvo guoxocc. viderant; finem vero Jobi nemo. Sed ad hoc responderi potest, *videre* in Scriptura sæpe sumi pro cognoscere, sive id fiat visu, sive auditu, sive quo alio sensu, ut alibi ostendi. S. Augustinum dc more sequitur Beda, Glossa, Hugo et alii. Hic 'cus sublimis est, sed symbolicus : prior ergo literalis videtur et genuinus, (piem confirmat id quod sequitur : « Quoniam Dominus misericors est el miserator, » scilicet in Jobuin, dum illi finem felicem tribulationum dedit. Idem enim est dum dicitur: « Finem Domini vidistis, » eum eo quod qua<i causam reddens sui dicti, illico subdit : « Quoniam Dominus misericors esi ei miserator. »

Anagogice « finis Domini » est Christi resurrectio, ascensio, missio Spiritus Sancti, nominis exaltatio, gloria cl cultus apud omnes gentes. Ita S. Augustinus verbis jam cilalis, Serarius cl alii. Rursum « finis Domini » est merer et corona glori a ælernæ, quam Deus post mortem dedil Jobo, datque omnibus patientibus, dc qua S. Cyprianus, lib. *De Uortuhtate* : « Ad immortalitatem, ait, morte trmsgredimur, ncc potest vita a b rna succedere, nisi hinc contigerit emigrare : non est exitus iste, sed transitus. »

Quoniam misegicoks Dominis est i.r misi hatoh. — « Mhericorsn per habitum, « miserator » per actum quo continuo nfruretur, adeo ul viscera miserieordiæ su.e in Jobum et affli» los ad eos consoUud *s ottundere videatur : unde pro *mise-*

ricors g*æco est id est *multum vice-*
ratis, ex intimis visceribus commiserans, quem
Hebraice vocant OYTi *fadum* : enim
sunt *viscera*.

Hæc verba significant de Jobo ad litteram hic
agi, non de Christo, uti dixi, praesertim quia Chi isto
homini ratione unionis hypostatici», et merito
passionis, debita fuit resurrectio et gloria; licet
misericorditer illi data dici possit *hactenus*, quod
naturi» humante in Christo præcise spectati» (se-
clusa scilicet unione cum Verbo) debita non esset,
sed gratuito collata a Deo, æque ac ipsa unio hy-
postatica.

Clrt. 12. 12. Aim OMNIA Al Ttttf . FRATRES vri , NO1.ITB J' -
rare, — q. d. Præ omnibus *curate*, ne tenu re ju-
retis. Videntur enim multi fideles tunc æque ac
nunc proclives fuisse ad juramenta, ac sibi in-
duxisse habitum jurandi. Quare ut hanc proclivi-
tatem et lapsum linguæ, ex vitiosa consuetudine
contractum, emendet et corrigat Jacobus, monet
ut majorem curam et custodiam adhibeant linguæ
ne jurent, quam ulli alteri vitio : qui enim uni
vitio valde addictus est, illi præcæleris invigilare
debet, si illud corrigere velit, ac circa illud fa-
cere examen particulare.

Minus ergo genuine explicat Lyranus, 7. d. Ante
omnia nolite jurare, hoc est, omnibus dictis ves-
tris nolite, ul soletis, prnpoiere juramentum;
sunt enim nonnulli ita faciles ad jurandum, ut
ante tertium quodlibet veibum jurent.

Jnnro Alludit Jacobus, imo citat illud Christi *Matth.*
n.11?? cap. v, vers. 3i : «Ego autem dico vobis, non ju-
00, rare ommno, neque per cœlum,» etc. Ex quibus
verbis perperam colligunt et docent Anabaptiste,
XViclef (cujus hac de re error damnatus est iu
Concilio Consilantiensi, c. 111), et olim Walden-
ses, ac Pelagiam, teste S. Augustino, *epist.* 8,
Quæsl. V (ubi ridet eos, quod putarent se tantum
jurare, si dicerent : « Per Deum, » non autem di-
cendo : « Testis est mihi Deus »), nullum jura-
mentum Christianis esse licitum. Favere videtur
S. Chrysostomus et Iheophylaetus in *Matth.* v, c1
CEcumenius hic, qui dicunt juramentum omne
Christianis vetari a Christo; Judæis vero ut im-
perfectis fuisse permissum, æque ac libellum re-
pudii. Sed hi Patres benigne exponendi sunt, ul
lanium velint dicere, Christianis a Christo seve-
rius prohiberi juramentum quam Judæis : illos
enim ob consuetudinem jurandi non tam acriter
fuisse castigatos et punitos a Deo, ut castigantur
Christiani a Christo.

De fide ergo csl, licere quandoque Christianis
jurare. Sic enim juravit Paulus, II *Corinth.* 1, 23 :
« Testem Deum invoco in animam meam, n P/rf-
lip. i, 8 : « Testis esi mihi Deus, n Ac angelus
Apec. X, 6, jural per viventem in sæcida tæculo-
rum. Quinci Deus, juxta illud *Psalms*, cix, * : « Ju-
ravit Dominus, et non pœnilebit eum. » Kalio csl,
quia juramento honoratur Deus tanquam prima
et infallibilis veritas, quæ in testem vocatur. Est

ergo juramentum actus re..0.onis et latita, si. ut
docet Jeremías, cap. iv, vers. 2, flat « in veritate, »
scilicet ne juretur falsum ; « in justitia, » ne jure-
tur injustum et malum ; « in judicio, » ne juretur
temere et sine magna utilitate, aut necessitate:
« *Judicio* enim caret juramentum incautum, ven-
tale juramentum mendax, justitia juramentum
iniquum, » ait S. Thomas, II II, *Qwat.* LXXXIX,
art. 3.

Dices : Quomodo ergo Christus sancit : « Ego
autem dico vobis non jurare omnino? » Despon-
det S. Bernardus, serm. 65 in *Canlie.*, non jurare
omnino es<c consilium, non prmeceptum. Alii fa-
tentur esse præceptum, sed velans lanium ne ju-
retur per creaturas, idque ne decus primm veri-
tatis iis detur, et Deo adimatur : id innuit S. Hie-
ronymus in cap. v S. *Matth.* Alii per *jurare* intcl-
ligunt pejerare. Verum hæc omnia aliena, aut
contorta videntur, et refelluntur ex verbis quæ
subdii Christus, *Matth.* v.

Pro responsione ergo nota duplicem a Christo Ch» j*
perstringi errorem Phariseoi m. Prior oral Ew/. nvt7fl
cap. XX, vers. 7, ubi dicitur : « Aon assumes no-
men Domini Dei tui in vanum, » lanium prohiberi
perjurium, non juramentum leve et vanum : He-
bræa enim vox NTO scau, quam Noster vertit va-
num, significat etiam *mendacium* ; mendacium
autem in juramento est perjurium. Imo Rab-
bini censent ibi tantum velari, ne quis pronun-
tiet nomen *Jehova*, præter summum pontificem ;
quod sane ridiculum est. Posterior, licitum esse
per creaturas temere jurare et pejerare. Id enim
Phariseos sensisse patet, *Matth.* xxm, 17. Chris-
tus utrique errori opponit vocem *omnino*, q. d. Ego
autem dico vetoque non tantum jurari falsum,
sed et verum, sive id fiat dicendo per Deum, sive
per templum, sive per aliam creaturam : intelligo
ad mentem Phariseorum, « leviter et temere, »
ut iit incommuni hominum sermone. Vult enim
Christus docere, teste S. Augustino et Chrysosto-
mo, malam esse propensionem adjurandum; et
juramentum, licei in se bonum sit, oriri lamen a
malo (puta ex Incredulitate hominum. qui non
credunt nisi juretur), nec esse per se appetendum ;
itaque non jurandum omnino, nisi malum hoc
cogat, ideine *primo*, ne ex assuetudine jurandi la-
bamur in perjurium, uti monet Ecclesiasticus,
cap. xxm, vers. 9 et 12. Ila S. Augustinus, *epist.*
154 : « Nolite, ait, jurare omnino, propterea mihi
dictum videtur, non quia verum jurare peccatum
est, sed quia pejerare immane peccatum est, a
(pio nos longe esse voluit, qui omnino ne jure-
mus admonuit. » Secundo, quia reverentia nominis
divini hoc postulavit. *Tertio*, quia ea deberet esse
fides et veritas Christianorum, ul injuratis credi
posset, et de facto crederetur, inquit Clemens
Alexandrinus, lib. VH *Strom.* Sic apud Romanos
flamini Diali jurare non licebat, quod indignum
videretur ei non credi, cui credita essent divina,
ait Plutarchus in *Problem. Homan*, üixun, ubi est

addit : Juramentum homini libero pro tormento ot. » Romani enim a servi* veritatem per tormenta extorquebant, a cive per juramentum, a sacerdote per solum verbum.

S. Jacobus ergo exemplo Christi velat « quodcumque juramentum. » *Primo*, quia, ut ait S. Augustinus, serm. 2# De Verb. Apost. : « Iaba juratio exitiosa est, vera juratio periculosa est, nulla juratio segura est. » *Sciando*, quia vult ul, quantum in te est, non affectes, non ames, nec quasi bonum cum aliqua delectatione appetas jusjurandum, ait S. Augustinus, cap. xv De Mendacio. *Tertio*, quia jurare in se est quasi malum morale ad irreverentiam erga Deum spectans, sed necessarium in hoc statu naluræ lapsæ cl corrupt®, uti malum in se est hominem occidere; sed sicut hoc (occidere) subinde ubi adsunt debit® circumstanti® licet, imo est laudabile, sic el jurare, si fiat cum veritate, justitia ct iudicio, nimirum ul non fiai libenter cl leviter, sed tantum quia illud extorquet alterius incredula diffidentia. Inde S. Thomas, *Opuse*. IV, ait «juramentum non aliter ac medicamentum, non nisi cogente necessitata usurpandum. » In paradiso ergo non licebat jurare, uti nec licci in coelo. Tanta enim esi majestas nominis Dei, ul illud in testem vocandum non sit, nisi cogat necessitas. Quare id facere ultro ob ros parvas et viles, vile csl, irreverens cl injurium Deo, perinde ac injurium esset regi, si quis eum pro uno aureo citaret ct vocaret m testem. Unde Aristoteles, I *Metaph.*, cap. m. ait «juramentum esse summo honore dignum. »

ierim
F*r ensi-
lanut
|wrat |<r
Girato*
rea-

Nfql e per coelum. — Nam, ut jam dixi, Scribe, Pharisei cl similes censebant juramentum per creaturas non esse juramentum, nec obligale. Audi Christum, *Matth.* xxiii, 16, increpantem Phariseos : « Vre vobis, duces crecí, qui dicitis : Quicumque juraverit per templum, nihil esi. d Sed iiJern, avaritia excrecati, excipiebant ea quæ oblata Deo, ipsorum loculos implebant, quasi hæc sola sanctissima haberentur; ideoque si quis per ea jurasse!, juramento suo obligaretur. Unde subdit Christus : «Qui autem juraverit in auro templi, debet. Stulti cl crecí, quid enim majus esi, nurum, an templum quod sanctificat aurum? El quicumque juraverit in altari, nihil csl; quicumque autem juraverit in dono quod csl super illud, debet. Crecí, quid enim majus est, donum, an altare quod sanctificat donum?» Rationem deinde dat a priori, quod nimirum qui jurat per creaturam, tacite cx communi hominum sensu juret per Creatorem, qui esi auclor cl conservator creatura : «Qui ergo, ait, jural in altiri, jurat in eo cl in omnibus quæ super illud sunt? Et quicumque juraverit in templo, jurat in ilio ct in eo qui habitat in ipso. Et qui jurat in orlo, jurat in throno Dei ct m eo <jui sedet super eum, » ac proinde vere el proprie jurat Deumque in testem vocat, atque juramento suo obli-

gatur, perinde ac si per Deum immediate jurasset. Et *Matth.* v, ÎH : « Ego autem dico voids non jurare omnino, neque percœlum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per llicosolymam, quia civitas csl regis magni; neque per caput tuum juraveris, quia non jiot es unum capillum album facere, aut nigrum, » 7. d. Ne putes licere jurare per capul tuum quasi illud sil tuum, tibi que pleno dominio ad quemvis usum subditum; quia tuum non csl, sed Dei : si ergo per capul tuum juras, juras per Deum qui illud libi dedil. Alioqui enim qui per se capulque suum proprie juraret, nec intenderet jurare per Deum, sed per se solum, esset idololatra; quia seipsum faceret primani atque infallibilem veritatem, et consequenter Deum.

Sit autem sermo vester : Est, est (grace vxí, vxí, id est, certe, certe; Pagnius, *etiam, etiam*), Non, non. — 7. d. Sermo vester sit simplex affirmatio aut negatio sine juramento, ul quod est, dicalis simpliciter esse; quod non est, non esse. Ita OEcumenius. Aut, 7. d. Pro juramento utimini constanti ct gemina asseveratione dicendo : « Esi, est; » aut constanti cl gemina negatione dicendo : « Non, non. » Vide de hac phrasi dicta II Cor. cap. i, vers. 17.

Sane ea deberet esse hominum, praesertim fide- Mlffo
liuto sinceritas, probitas et fides, ut eorum siin-^iut/a
plici assertioni aut negationi crederetur. Ha Iso- qmou.
crates ad Dæmonicum : n Deccl, ait, bonos viros fideliores exhibere se juramento, tantumque jurandum est ul te crimine, vel amicum gravi periculo liberes, non autem ob pecuniam. »

Solon tantam aiebat hominibus inesse debere probitatem, ut non opus esset ligare eos juramento, teste Maximo, *serm.* 33. Socrates dicebat «bonos viros decere eos mores ostendere, qui essent juramento firmiores,» teste Antonio in *Melissa*, part. II, serin. 63.

Ha Clinias, familiaris Pythagora, maluit tria talenta j>ro muleta solve re, quam jurando multam evadere, uti refert S. Basilios, serm. De *Utiht. ex lib. Gentil, capienda*. « Essum (qui fuere primi e Judæis Christiani) omne quod dicunt, juramento forlius habent, » ait Josephus, lib. II *Belli*, cap. vu.

Ita S. Gregorius Nazianzenus legem sibi indixit nunquam jurare, idque usque ad mortem servavit, uti ipse refert in *Cann. de Vita sua*.

Vere Clemens Alexandrinus, lib. VII *Strom.* : « (binam, ait, ergo csl amplius opus juramento ci, qui ita vivit, ut qui pervenerit ad summum ventatis? » El S. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte*: «Christianus, ait, verum loquatur, neque jurationibus crebris, sed morum probitate commendet veritatem. » Quin et Philo, lib. I *De Speciali Lege* : « Quidquid, ait, vir bonus asseverat, perinde ac jurato credi debet, cum verbum ejus firmum sil ac rigidum, nullo mendacio flexibile.,

veritate in qua fundatur subnixum. • S. Chrysostomus vero, hom. 26 *ad Popul.* : a Hoc, ait, interdum a nonnullis audiui : Nisi juravero, non credit. Tu es horum causa, qui facile juras : quia si id non faceres, sed omnibus constaret quod non jures, mihi crede dicenti, quod iis qui mille devorant juramenta, majorem ipse fidem solo nutu invenires, m Vide eundem, hom. 17, ubi varia inedia assignat quibus facile corrigi potest jurandi consuetudo. Ita Carbone pollicente quippiam et jurante, populus Homanus vicissim juravit se illi non credere, nimirum probis viris etiam injuratis habenda est fides : levibus, ne juratis quidem. Nam, ul ait Menander, u suadet loquentis vita, non oratio. »

Ur non sub judicio decidatis. — SĪC Ct SyrUS, q. d. Ul non incidatis in condemnationem, dum ex frequentia jurandi inciditis in perjurium jurando falsum. Græca jam habent xyww, hoc est, ul non incidatis in *simulationem*, uti vertit Pagninus, Tigurina, Cajclanus, Clarius, q. d. Ne fide et simulate juretis, ore jurantes, non corde, ac dicentes : a Juravi lingua, mentem injuratam gero : » qua ratione Lysander tyrannus dicebat pueros tesseris, viros juramenti oportere circumvenire, teste Plutarcho in *Lacon*. Idem dicunt, imo faciunt, politici et athei, quibus cum nullum sil numen, nulla conscientia, nulla etiam est religio et fides juramenti, quod sane plusquam ethnicum est, fraudulentum, sacrilegum et barbarum. Verum alii codices habent xxrā xpfoiv, id esi *judicium* et condemnationem : quin et Œcumenius legens xpīaw, exponit xarā xpīw.

Veri 13. 13. Tristatur (xxxwraOū, id est *patitur*, vexatur, affligitur) aliquis VESTRUM, oret. — Ita Christus, in horto tristis usque ad mortem, oravit : quia oratio impetrat a Deo auxilium, lælitiam et robur ad vincendam tristitiam : adeoque ipsum orare et colloqui cum Deo, orantem exhilarat et lælificat. Patet hæc disparata esse præcepta vel monita. Quid enim tristitia cum juramento, de quo processit? Porro fructus orationis palet in Anna, matre Samuelis, quæ cum esset amaro animo, et orasset, a vultus ejus non sunt amplius in diversa mutali. » I *Iluj.* i, 18; et in Christo, qui agoniam oratione superavit, ac post eam intrepide procedens obviam Judæis, tradidit se in mortem. Dum ergo tristaris, noli captare solatia ab amicis, ab epulis, a musicis, a fabulis; sed ab oratione et colloquio cum Deo. Porro omni diabolica actione potentior ad nocendum est mœfrbtiih roris spiritus; dæmon enim quoscumque feresu-

Operai, per moerorem superat : eum si auferas, cjoDii. nemo a dæmonc hedí potent, ait S. Ghrysoslo- mus, serm. 2 et 3 *De Provid.*

Æquo animo est? psallat. — Syrus, si lætatui, psallat. Aliqui contrarie legunt àûupjî, id est, *ægro est animo*, ul idem dicatur et inculcetur id quod processit, q. d. Dum tristis es, ora et psalle, ut tristitiam discutias. Verum legendum est

uti possim alii legunt, id est æquo, pacato, tranquillo, securo, Leto, alacri est animo : licet enim utile sit tristi psallere, tamen id difficile est, juxta illud : « Musica in luctu importuna narratio, » *Eclli.* Axii, 6. Lætus vero et alacer gestit ad canendum et psallendum. Psalmodia ergo conservat augelque hrlitiam, excitatque jubilum Deo.

Hac de causa inducta est in Ecclesiam psalmodia. Primo, ut ea fideles ad Dei amorem excitentur. *Secundo*, ut, sicut variæ voces in unam harmoniam consentiunt, ita in unum fidelium animi conspirent, ait S. Athanasius, *De Interpret. Psal.* *Tertio*, ul suavitate cantus demulceantur animi, ut divinorum oraculorum vim et efficacitatem avidius excipiant, ait S. Basilios, Præfal. in *Psal.* *Quarto*, ul angelos æmulemur et Seraphinos, qui perpetuo Deo laudes canunt concinuntque : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth, *Isaïæ* vi, 3. Ita Cyrillus, *Catechesi* 13. Vide de *la Ephes.* V, 19. « Psalmus, ait S. Augustinus, Pr. if. in *Psalmos*, est signifer pacis, spirituale thymiana, exercitium cœlestium : luxum reprimit, sobrietatem suggerit, lacrymas movet. » Et S. Basilius, Proœmio in *Psalmos* : « Psalmus, ait, est animarum tranquillitas, pacis arbiter, turbas et linctus cogitationum compescens, iracundiam mollit. Psalmus amicitie conciliator, dissidentium conjunctio, inimicorum reconciliatio. Quis enim inimicum existimabit eum, cum quo unam ad Deum vocem emittit? » Et inferius : a Psalmus dæmones fugat, auxiliares angelos advocat, in nocturnis terroribus securitas, in diurnis laboribus requies est : infantibus tutela, junioribus decor, senioribus solatium, mulieribus honestissimus ornatus, solitudines celebres facit : elementum incipientibus, incrementum prolicientibus, consummatio perfectorum. Psalmus est vox Ecclesia?, ac dies festos agit. Psalmus est angelorum opus, cœlestis reipublicæ spirituale ornamentum. » S. Chrysostomus in *Psal.* xiv : u Psalmus, ait, est animos sanctificatio, est pulcher animi concentus, acutissimum telum contra dæmones; nec cervi ita tela fugiunt, ut psalmos David dæmones. Sumpsit David citharam et pulsavit, et a Saule recessit malus spiritus, et recedens dæmon cecidit, ut cervus sagitta percussus et iu jecore sauciatus. »

Unde in Vitis Patrum legimus dæmonem nullam orationem neque horrere ac psalmodiam. Causam dat Sophronius in *Prato Spirit.*, cap. cui, quod a in Psalmis parlim nobis ipsis Deum laudando oramus et invocamus, parlim maledictis insectamur dæmones. » Hursum S. Chrysostomus in *Psal.* cxxxiv : « Psalmus, ait, habet voluptatem cum utilitate. Principale ejus lucrum est ad Deum hymnos dicere, animam expurgare, cogitationem in altum extollere, vera et accurata dogmata discere, de præsentibus et futuris philosophari. » Et mox : a Nam licet millies petulans sit is qui canit, dum psalmum reveretur, sopit tyran-

nidem su* petulanliæ; licei oppressus sit malis innumeris et ab (egritudine animi occupetur, dum demulcetur a voluptate, levat animum. extollit cogitationem et mentem in sublime evehit, n

Vu». H 14. IxnnMATi n qlis in vobis. — Catholici hunc locum accipiunt de sacramento Extremæ unctionis. Hoc Sacramentum negarunt ohm Armeni, Waldenses, Albigenses, Wiclcf, et hoc sæculo Lutherus et Calvinus. Cajolanus vero licet Sacramentum esse concedat, negat tamen do co hio agi, sed de unctione miracolosa ad sanandum rogroto, ad quam Christus discipulos, qui tum necdum erant sacerdotes, ac proinde ministri Sacramenti esso non poterant, misit, *Marci* vi, 13.

Kihrtu Verum de tide est tam Extremam unctionem c*50 *Sacraincn, Illn*⁰ quam de ea hio agere Jacobum. Ita sentit Ecclesia, quæ in administracione hujus sacramenti, ita precatur: « Deus, qui per Apostolum tuum Jacobum locutus es, dicens: Infirmatur quis in vobis, » etc. Idem definivit Concilium Florentinum in *Decreto unionis*, et diserte Tridentinum, sess. XIV, ubi hunc Jacobi locum fuse explicat. Ait ergo, can. I *De Extrem. Unet.*; « Si quis dixerit Extremam unctionem non esso vere et proprie Sacramentum, a Christo Domino nostro institutum, et a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sil. d Et *Can. 2*: « Si quis dixerit sacram infirmorum unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos, sed jam cessasse quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit. » Explicatius vero, cap. i: a Instituta est, ait, sacra luce unctio infirmorum, tanquam vero et proprie Sacramentum novi Testamenti, a Christo Domino nostro, apud Marcum quidem insinuat, per Jacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatum ac promulgatum. Infirmatur, ait, quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus; et, si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministerium et effectum hujus salutaris Sacramenti. Intellexit enim Ecclesia materiam esso oleum ab Episcopo benedictum; nam unctio apertissime Spiritus Sancti gratiam, qua invisibiliter anima roprotantis ungitur, repræsentat; formam deinde esse illa verba: Per istam unctionem, n etc.

Errat ergo Calvinus, dum ait Innocentium I iustituisse sacramentum Extremæ unctionis, id quo asserere Sigebertum in *Chronico*. Magis errat Kcmnilius, dum id tribuit Felici IV, sub annum Doiuiui 528, qui Innocentio centum annis fuit posterior; nil enim tale habet Sigebertus, vel quis Vi,.u. abus Historicus. Idem docent et definiunt Pontifices Fabianus et Innocentius I et illi, Calisilus I, ac Concdia Meldensoa Gangrenæ, Senoncnse,

Cabiloncnsc, Moguntinum, Wormatiense, Coloniense, Aquisgranense. Vide Rellarminum, tom. IV *de Extrem. Unet*, Datio est *prima*, quia gratia curationum non fuit res permanens, sed tantum ad ^{Primo,} tempus a Christo data et demandata discipulis: Jacobus autem loquitur de hac unctione tanquam de re permanente, ordinaria et habente effectum infallibilem. Hæc enim epistola scripta est diu post mortem Christi, quando gratia curationum cessabat. *Secundo*, gratiam curationum habebant Apostoli et discipuli Christi, non autem omnes ^{Secuit} Presbyteri. Ergo cum Presbyteros induci jubet, significat eos esse ministros sacramenti Extremæ unctionis. *Tertio*, quia ait: u Et si in peccatis fuerit, remittentur ei. » Unde liquet hanc non ^{Tertio,} fuisse gratiam curationum; illa enim sanabat corpus a morbis, non animam a peccatis. Rursum, hanc unctionem esse Sacramentum, quia Sacramentum non est aliud quam signum visibile, conferens gratiam invisibilem, talis autem est Extrema Unctio; remissio enim peccatorum non fit nisi per infusionem gratiæ. *Quarto*, quia Jacobus hic omnia recenset ad Sacramentum necessaria, ^{Quarto,} scilicet pro materia assignat oleum, pro forma orationem fidei, pro ministro Presbyterum, pro effectu remissionem peccatorum.

Nola: Quod ait a infirmatur, n intellige graviter et periculose ad mortem: hic enim ζrimi, id est, viribus et robore plane destituitur, quem proinde mox vocat τgv kxjαwt x, id est, « periculose laborantem. » Rursum talem, ait, *typi*, id est, a excitabit « quasi a morte ad vitam Dominus: alioqui enim in levibus morbis advocari jussisset non Presbyteros, sed medicos, qui per pharmaca ægrum sanassent. Ita explicat Concilium Trident., sess. XIV, cap. m *De Extrem. Unet.*: « Declaratur etiam, ait, esse hanc unctionem infirmis adhibendam, illis vero præsertim qui tam periculoso decumbunt, ut in exitu vilæ constituti videantur: unde et sacramentum exeuntium nuncupatur, æque ac Extrema Unctio, n Extrema enim est carum quæ homini fidei in vita adhibentur: fidelis enim *primo* ungitur in Baptismo, sed in vertice; *secundo*, in Confirmatione, sed in fronte; *tertio*, in Ordine, sed in manibus: extreme vero ungitur hac unctione roger extreme laborans, ad extremam luctam cum dromone, inundo et carne fortiter ineundam et superandam. Unde Concilium Tridentinum, sess. XIV, ait eam esse poenitentiae et lotius vitro consummationem, ac Christum voluisse ea finem vitro quasi firmissimo pnesidio munire contra diabolum, qui tunc omnes nervos suorum versutiro intendit ad nos perdendos et a fiducia divinæ misericordiæ deturbandos. Quare quod legimus in Vita S. Iledwigis, eam imminente morbo, cum adhuc sana esset, petiisse inungi, ut devotius Sacramentum susciperet, ac fuisse inunctam, instinctu divino dispensatorie factum est, nec imitandum, uti monet Auctor vitro.

Nota *secundo*: To *infirmatur* significat hanc unctionem non esso adhibendam sani# vite discrimen adeuntibus in p̄relīo, naufragio, extremo capitis supplicio, etc., sed tantum iis qui ex morbo ita infirmantur, ut periclitantur de vita.

Nota *tertio*: Ti *infirmatur* significat hinc unctionem non osse adhibendam mortuis, uti fecerunt olim Valentiniani et Archonlioi heretici, invocando nomina Principatuum, ut mortui fierent incomprehensibiles et redimerentur a potentato principatuum. Vide Theodoretum, lib. I *Ilaretio fabul.*; Irenæum, lib. I, cap. xvinj S. Augustinum, *hceresi* 16.

Ritira»
Unctio
p' teipi-
tur.

Ixoucat. — Hoc verbum significat hanc unctionem non esse adhibendam, nisi ei qui compos est rationis et mentis, vel certa aliquando fuit: hic enim solus potest inducere, id est, evocare et jubere ut inducantur Presbyteri: gr̄ece enim est id est *advocet*. Quare ejus incapaces sunt amentes perpetuo, et pueri, etiamsi desperate regrolcnl. Perperam ergo Nicolaus Cusanus, *epist.* 3, scribit infantibus olim datam fuisse Extremam Unctionem. Rursum tō *inducat* non tantum consilium, sed et p̄receptum significat, scilicet eum qui commode potest, debere hoc Sacramentum suscipere, ut sure saluti æternæ in tanto periculo, et ultimo vitæ articulo securius consulat; quia non raro fit ut per Extremam Unctionem salvetur, qui sine ea periisset, fuissetque damnatus, v. g. si æger confiteri et absolvi nequeat, et tamen sil in peccato mortali, ungen- dus csl, ac unctio delebit peccatum, et primam gratiam ac justitiam illi conferet.

Quocirca legimus in Vita S. Malachite apud S. Bernardina cum evocatus esset ad inungendam quamdam mulierem, et nonnihil tardans, invenisset cani mortuam sine hoc Sacramento, ita indoluisse, ut diu cum suis orans mortuam suscitaret et inunxerit. Quare ubi alia Sacramenta adhiberi regro non possunt, adhiberi debet Extrema Unctio, idquo videtur esso p̄recepti; nemo enim tuto in tali articulo confidere potest sure contritioni: ita docet Magister in IV, dist. xxn, Bonaventura et Major ibidem, ac Cajetanus in *Summula*. Si vero alia Sacramenta adhiberi possint, non videtur Extrema Unctio esse p̄recepti, sed consilii, quod tamen imprudenter negligitur, uti docet D. Thomas in IV, dist. xxni, *Quæst.* I, art. I, cap. ni, q̄nreMiunc. 3; Paludanus et Soto, ibidem; Sylvester, verbo *Extrema Unctio*, dub. IX; Navarus, *Ench.* cap. xxn, num. IB.

Presbyteros, — non seniores laicos, p̄resorlim medicos, uli fingit Arctius, Calvinus, Lutherus; sed sacerdotes, uli habet sensus et praxis totius Ecclesie. Audi Concilium Tridenlinum, sess. XIV, can. 4: «Si quis dixerit Presbyteros Ecclesia», quos B. Jacobus adducendos osso ad infirmum inungendum horiatur, non esso Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed relato seniores in quavis communitato, ob idquo proprium Extremæ Unctionis ininis-

h uni non esso solum sacerdotem, anathema sit. »

Perperam ergo Tilomas Waldensis, part. II *be S'U ram.*, cap. cxxxvi, censet in extrema necessitate a I fico posse conferri Extremam Unctionem: nimii uni deceptus fuit verbis Inuocentii, quæ mox pilabo.

Porro « Presbyteros, » id est, unum e Presbyteris Ledeste; sed olim solebant cum comitari alii Presbyteri, ut orarent pro infirmo. Addit ex Ritardo Suarez, III *part.*, tom. IV, disp. xlii, sect. 1, a pluribus valide confici hoc Sacramentum, si unus ungat aures, alius oculos, alius pedes, etc.; sed larnen id fieri non debere. Denique fuit olim nonnullis in locis consuetudo, ut infirmum septem sacerdotes adirent, ac totidem dies pro eo oraretur, ail Gabriel in IV, disi, xxiii.

Dices: Innocentius I, epist. I *ad Decentium*, vin, et ex eo Concilium Wonnalicnse, cap. lxxii, ait oleo sancto uli posse non solum sacerdotes, sed etiam laicos in suis et suorum necessitatibus. Respondet D. Solo in IV, dist. xxni, art. I, Innocentium loqui de usu olei extra Sacramentum ad curandos infirmos: verum tunc non utuntur oleo sancto ab Episcopo benedicto, sed proprio a se benedicto, uti fecerunt Eremitæ. Dico ergo Innocentium loqui de recipiente, non de ministro, q. d. Licet omnibus Christianis uti oleo sancto in suis et suorum necessitatibus, nimirum advocando Presbyteros, et ab eis accipiendo Extremam Unctionem, non autem eam aliis ministrando. Ha Bdlarminus, *De Extr. Unct.*, cap. ix.

Et orent super eum, — oratione tum communi, tum sacramentali, puta forma Exiremre Unctionis, quæ est deprecatoria, dicendo: a Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam, indulgeal libi Deus quidquid deliquisti per visum. » etc. Nota rō super eum; hiñe enim olim manus imponebatur infirmo, uti ctiamnum imponitur, idquo ordinat Rituale Romanum nuper jussu Pauli V recognitum et editum; quin et imponitur manus organis sensuum, dum illa unguntur. Idquo apposite, quia infirmus agonizans patitur extremos tum in corpore dolores, infirmitates, defectus, deliquia; tum in animo tentationes, scrupulos, anxietates, quin et horribiles dremonis visiones: quare oralur pro eo, manusque ei imponitur, ut Deus eum solari et roborare dignetur. Quocirca licet Mediolanensis Ecclesia ex Rituali S. Ambrosii utatur forma, non deprecatoria, sed absoluta, dicendo: « Ungo ta oleo sano- tillcalo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. » lamen ex adjunctis deprecationem innuit et involvit. Unde Suarez, III *part.*, tom. IV, dlsp. XL, sect. 3, censet invalidum essu Sacramentum, nisi aliquid addatur quo significetur deprecatio.

Ungextbs eum oleo — olivarum (hoc enim prolific vocatur *oleum*) ab Episcopo benedicto, uti definit Innocentius I, epist. *ad Dearnt.* vm, Concilium Tridenlinum et Florentinum. Benedictio hæc est

û'rsri (ili oratio qna Episcopus nomine Ecclesia? orat, ml/X* ul i>cn: '0€ n'cuni faciat salutare infirmis. Hinc a» i ne- praxis Ecclesiæ habet, ut Episcopus feria 5 lleb- L ni domada» sancir, puta in coma Domini (quo die f,1' videtur Christus hoc Sacramentum instituisse), consecret oleum tum infirmorum, tum catechu- menorum, tura confirmandorum, puta chrisma in quo oleo miscetur balsamum. Undo Suarez loco citato asserit validum esse Sacramentum, si infirmus ungatur chrismate. Hinc liquet mate- riam hujus Sacramenti esse oleum, idque accom- rr>o. mode et congrue. *Primo*, quia oleum morbos SAuab. lenit, et subinde sanat. Secundo, quia dat pabu- lum lumini, ut significetur ægrum qui in tene- bris et :n umbra mortis versatur, vi hujus Sacra- Thilo menu illuminari et consolari a Deo. *Tertio*, quia oleo nnguutur athletæ, ait S. Hieronymus in Osee cap. XIV, ad agonem ; æger autem hic subit ago- nem mortis: oleo ergo hoc inungitur, ut a Deo ad luctam ultimam corroboretur. Quocirca hac unctione dæmonum vires et iras, quas alioqui totas in ultimo hoc articulo expromerent, infringi ll frœnari docent S. Gregorius, hom. 39 in *Evang.*; Climacus, *gradu*. 7; Emissenus, hom. I *ad Mo- nachos*. *Quarto*, quia oleum exhilarat et lætificat : la titia autem eget irger morbo et moerore oppres- sus. Vere Theophylactus in cap. vi *Marci*, oleo sanatos infirmos tradit, acum oleum ad labores utile sit, lucis fomentum et hilaritatis effecti- vum, significclque misericordiam Dei et gratiam spiritus, per quam a labore liberamur, et lucem, ac gaudium hilaritatemque spiritualem accipi- mus. » Hinc in Vilis Patrum legimus S. Hilario- nem, S. Martinum, S. Macarium aliosque Ana- choretas sanctos curasse morbos oleo a se bene- dicto.

IX nomine Domini. — Syrus, *Domini nostri*, puta Jesu Christi, ut habet S. Augustinus, *De Visit. infirm.*, cap. iv. Porro to in nomine Domini signifi- cat, ait Reda, « oleum consecratum in nomine Domini (ab Episcopo), vel certo quia etiam cum ungunt infirmum, nomen Domini super cum in- vocaro debent, n

Addunt aliqui, a in nomine Domini, » id est, vice Domini : Deus enim per Sacramenta quasi instrumenta operatur et sanat.

Symbolice, to in nomine Domini significat ægros, præscrtim moribundos, totos se debere com- mendare ac dare Domino, eum perpetuo habere in mente et invocare, ut, sicut ab eo vitam hau- serunt, ita eandem illi reddant: atque sienta puero mox ut ratione uti cœperunt, ad Deum conversi sunt, imo illud in primo usus rationis instanti faciendum censet S. Thomas, l II, *Quir.st.* IAXXIX. art. G: ita puriter delicientes eidem im- moriantur, dicentes : a In manus luas, Domine, commendo spiritum meum. » Hoc est quod mo- net Apostolus, *Dom.* XIV, 8 : « Sive vivimus, Do- mino vivimus : sive morimur, Domino morimur. Sivi ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. »

Laudat Xenophon, lib. Vili. *Cyri pani.*, Cyrum quod imperium a Deo inierit, et cum eo finierit : nam, ut idem ail, lib. I, Cyrus creatus Impera- tor primum omnium rem divinam fecit, et litatis sacris orsus est regere et negotia regni tractaro. Lib. Vili vero ita mortem Cyri describit : a Vide- batur ascendere ad ipsum (Cyrum) quidam spe- cie humana augustior, et dicere : Vasa collidilo, o Cyre: slatini enim ad deos abiturus es. Slalim ergo captis hostiis rem divinam fecit Jovi patrio et soli, dicens: Jupiter patrie et sol, Deique om- nes, magnas ago gratias, quod vestram de me curam intellexi, quodque nunquam rebus se- cundis super conditionem humanam animus ela- tus est, » etc.

Praeclarius Nazianzenus Philagrium infirmum ad fortiter ferendos dolores cohortans, *epist.* 58 ; f, ^r «Hoc, ait, Philagrium meum decebat, nempe non emolliri, nec doloribus frangi, sed luium uiom. contemnere, ac corpus quidem sinere ea pati quæ ipsius natura fert, naturre lege omnino, vel nunc , vel postea dilapsurum (interibit enim vel morbo, vel senectute confectum); sursum autem animam habere, ac per cogitationes cum Deo con- jungi. p *Epist.* vero G0, ejus in doloribus constan- tiam laudat : « Nam manus, ait, in cœlum ten- dens, Orientem versus oculos habens clamare cœpisti : Gratias ago tibi, Paler, luorumque ho- minum conditor, quod nos invitos et reluctantes beneficio afficis, ac per externum hominem inter- num purgas, et per contraria nos ad beatum fi- nem, pro iis quas nosti rationibus, ducis. » Et *epist.* 64 : « Hortor te, inquit, dolori resistere, vin- culisque superiorem præbere, ac morbum nihil aliud esse ducere, quam utilem quamdam disci- plinam, huc videlicet tendentem, ut et corpora omnia et quidquid fluxum ac turbulentum est, interiluiquo obnoxium, contemnens ac pro ni- hilo putans , totum te cadesti parti addicas, nec præsentì tempori, sed futuro ævo vivas. Denique tam veneranda est viva crux Christi, qualis est morbus, quam mortua, puta picta aut ficta, » ut quidam Sanctorum ait.

Salvianus, *epist. ad Catturata* sororem infir- mam : a Corporis, ait, fortitudo semper menti inimica est, ut le jure nunc tanto fortio- rem spiritu putem, quanto imbecillior carne esse col- pisti.» Caro enim, inquit Apostolus, concupiscit adversus spiritum, spiritus adversus carnem : hæc enim invicem sibi adversantur, ut non que- vultis illa faciatis. Ergo si, repugnante corpore, quæ volumus facere non possumus, infirmandum carne est ut optata faciamus. Et verum est : im- becillitas enim carnis mentis vigorem exacuit, et affectis artubus virtutis corporum in virtutes trans- feruntur animorum; ut mihi genus quoddam sa- nitatis esse videatur, hominem interdum non esse sanum. Causam protinus subjicit : a Nulla enim admodum tum spiritui cum corpore, id est, nulla divinæ indoli cum terreno hoste luctatio est ; non

turpibus flammis moduli® i»^hiant, non inalesam mentem latentia incentiva succendunt, non vagi sensus per varia oblectamenta lasciviunt, sed sola exultai anima beta corpore affecto, qunsi adversario subjugato. Gaude ergo, alumna Christi, semper quidem simplicis et quictæ, sed nunc magis dcfæcalæ luæ mentis el libera ostium aperi, ct attrahe, ut legis, Spiritum Sanctum. Nunquam, ut puto, habitatore Deo dignior exstitisti; quanto imbecillior corpore, tanto purior sensu : vincen-tibus carnem tuam morbis, mente vicisti. Felix si hanc semper corporis mortem in vitam spiritus conservaveris, extinctis in te forsitan cunctis hu-manarum tenlatiomim incentivis. »

Vcn IS. 13. Oratio fidei salvadit infirmim, —w m-
Oitio fi- v./rn, id est, *graviter laborantem*, delicientem et
dei <|UT? morientem ; unde mortui ab Homero, Platone ct
Primo. Aristotele vocantur www. « Oratio fidei » accipi potest tum communis, tum sacramentalis. Communis, qua sacerdos ct astantes precantur pro salute infirmi. Illice dicitur a fidei, » quia ex fide vim suam el efficaciam habet : quo enim major est fides ct spes orantis, eo plus oratione sua impetrat a beo, juxta illud *Afatth.* cap. ix, vers. 29 : «Secundum (idem vestram fiat vobis;» el cap. xvii, vers. 19 : « Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Transi hinc illuc, ct transibit. »

fecunde. Si^h *undo* ct potius, < oratio fidei » vocatur forma sacramenti Exirem® Uctionis : hæc enim habet speciem orationis et deprecationis. Dicitur « fidei, » *primo*, quia fides metonymice significat omnia charismata el Sacramenta quæ fide nituntur, ct ex ea profluunt quasi ramus ex arbore. Sic Apostolus, *Horn*, in, 28, ait nos justificavi per fidem : ubi sub fide comprehendit spem, poenitentiam, charilatem cælerasque virtutes quæ ex fide quasi radice profluunt : sine his enim nemo justificatur. Sic *Rom.* xn, 3, ait : « Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei, » id est, charismatum spiritualium, quæ Deus inter fideles distribuit.

Secundo dicitur, «fidei, » quia vis ct efficacia Sacramenti consistit, non in physica vi materia', v. g. olei, sed in fide, id est, vi spirituali verborum, quæ fide comprehenditur. Hinc ait S. Augustinus, tract. 80 *in Joan.* : « Accedit verbum ad elementum, el fit sacramentum; non quia dicitur, sed quia creditur, id est, non ratione externi soni qui transit, sed ratione internus virtutis quæ bola fide percipitur. Unde subdit : « Nam in ipso sono aliud est sonus transiens, aliud virtus manens, n quæ scilicet virtus est quasi anima Sacramenti, nec sensibus percipitur, sed fide creditur. Dicitur ergo hæc oratio « flQei, » quia a fide dic-lata est, et fide intelligitur.

, e,l,% *Tertio*, dicitur oratio «fidei, » quia requirit fidem in suscipiente Sacramentum, ct sine hac fide invalida est el inefficax. Rursum, qui Sacramentum suscipit, hoc ipso publice profitetur se cre-

dere et amplecti doctrinam Christi, ct vim hujus Sacramenti ab eo instituti.

Quarto, oratio « fidei, n id est fidelis, id est 0 ccita el indubitata, 7. d. Hæc oratio, puta forma deprecatoria sacramenti Extrem e Uctionis, non est dubi e et incerte virtutis, sed fidelis ct certa, quia certo impetrat quod orat; operatur enim per modum Sacramenti ex opere operato, non ex opere operantis, puta orantis. Sic Apostolus sa»pe ait : «Fidelis sermo, 0 id est certus, indubitatus, verissimus sermo, l *Timoth.* 1, 15, ct cap. m, l ; *ad Titum* m, 8.

Quinto, « fidei, » id c-l fidelium et Ecclesia; : quia sacerdos inungens, nomine totius Ecclesia inungit el orat pro infirmo. Agit enim tanquam minister Ecclesia; untie debet habere intentionem faciendi id quod Ecclesia intendit, puta conferre infirmo sacramentum Exirem® Uctionis.

Salvabit .— *Primo*, Syrus, *sanabit corporaliter*. *Secundo*, Dionysius, *sanabit spmiualHcr*, id est, cooperabitur ad ejus salutem u ternam, nimirum, ut Fevordenlius, conferendo ei gratiam et robur, quo mortis horrore el dæmonis knlalionis resistat. *Tertio*, plemus Hugo, Thomas Anglicus ct ahi, salutem utramque accipiunt, scilicet tam corporis quam animæ, ut generalis sil h ec salus, quæ deinde explicetur aliquo modo pariculalnu, nimirum salus corporis per verbum *allaialnt*, salus animæ per rò *ct si in peccatis fuerit, remittentur ei*. Pro *salvabit* enim grace estatal, iu est *servabit*, quod est verbum generale, tatuque animæ quam corporis salutem complectitur.

Sensus ergo est, 7. d. « Oratio fidei, » id est Sacramentum ct forma sacramentalis Exirem® Uctionis, « salvabit infirmum, » hoc est, conferet ei gratiam qua salvetur anima : gratiam, inquam, vel primam, si æger sit in peccato mortali, vel secundam, hoc est augmentum grati®, si æger jam erat in gratia. Ha per salutem intelligil gratiam Concilium Florentinum, dum circdum hujus Sacramenti ait esse animi sanationem; ct Concilium Tridenlinuii, sess. XIV, cap. 11; ait enim : « Res porro et effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur : Et oratio fidei salvabit infirmum, etc. Res etenim hæc est gratia Spiritus Sancti. » Alioqui Jacobus hic omisisset primarium et proprium effectum Sacramenti, qui est conferre vel augere gratiam justificantem, itaque facere justum vel justiorem. Rursum « salvabit, » vel, ut grece est, «ów, id est, servabit eum, hoc est, conferet ei sanitatem corporalem, si ita salutis animæ expediat, ait Concilium Tridenlinum loco citato. Posset insuper sic exponi : «Oratio fidei salvabit infirmum, » scilicet dando gratiam quæ ægruii, vel per mortem transmittat ad salutem ælernam, vel cumdem ad vitam revocet, cique salutem el sanitatem corporalem restituat. Sic enim cóau, id est, servabit cum in vita vel præsentis vel (eterna. Proprius enim effectus Exirem® ludionis ed, ut qmui viaticum aut po-

tins pharmacum immortalitatis moricntem con-
ducat cl transmittat ad alteram vitam meliorem
et retarnnm.

Mdr.i Porro hinc paid Tat um et preposterem e>w
acniun- m*,um nonnullorum , qui putant 5e cello mon-
tava. turo* • si hoc. Sacramentum suscipiant, ideoque
illud differunt usque nd ultimum vita? halitum ,
imo subinde sine *co* moriuntur : cum e contrario
proprius effectus hujus Sacramenti sit reddere
sanitatem, si id animæ saluti expediat, ut ait
Tridentinum, cujus rei nulla legimus el vidimus,
ac indies videmus exempla.

Et allevubit eum Dominus. — S. Augustinus,
tract. De *Restii. Calimi. convert.*, et Cassianus,
Collât. XX, cap. vin, legunt *allevabit*, greco qqu;
Syrus cl llebrenin *ickimennu*, id esi ¶ *cala-*
bit, eriget, suscitabit, alleviabit eum, non tantum
corporaliter alleviando morbum, sed etiam el mag-
is spiritaliter conferendo ei robur, alacritatem
cl hrtitiam, quo metus el scrupulos ob preterita
peccata ac tentationes dæmonis (præsertim diffi-
dientia?, desperationis, mœroris) el morbi dolo-
res, tædia, torporem atque mortis pavorem, an-
xietatemque ob instans iudicium fortiter et ala-
criter superet, ut nlleviotur, id est, corpore et
animo erigatur, exhilaretur et corroboretur. Ita
Concilium Tridentinum, *sess.* XIV, cap. in :
u/Egrolī animam, inquit, alleviai el confirmat,
magnam in eo divin® misericordiæ fiduciam ex-
citando, qua infirmus sublevatus et morbi in-
commoda ac labores levius fert, et tentationibus
dæmonis calcaneo insidianlis facilius resistit. »

Preclare Joannes Eckius, debellator Lutheri,
trenti serin. 57 *De Sacrament.*, assignat sex olei proprie-
Uftctio- lates, quibus significantur sex dona et effectus
fU* hujus Sacramenti, scilicet : *Primus*, sanatio sani-
tasque spiritalis. *Serundue*, nitor conscientiæ. *Ter-*
tius, robur facultatum animæ. *Quartus*, pax et
quies in misericordia Dei. *Quinius*, consecratio
qmrdrnm quasi pugilis et athleta? Christi. *Sextus*,
gaudium et fictilia. Hinc Rituale S. Ambrosii, quo
utitur Ecclesia Mediolanensis, jubet ungi caput,
in quo hire sex dona excipiuntur. Hinc el Episco-
pus benedicens hoc oleum orat, ut sit omni hoc
unguento calestis medicinas peruncto tutamen
mentis cl corporis, ad evacuandos omnes dolo-
res , omnes infirmitates omnemque œgritudinem
mentis el corporis.

Ei ®- vis exempla? Accipe illustria. « Sancta Maria
Olgniacensis, cum Beata Virgine premorente Ex-
tremam Unctionem susciperet, Apostoli omnes
adfuere, et B. Petrus claves ostendens, pollice-
batur se illi cadi januam patefacturum. Porro
Christus signum crucis, vexillum victoria? suæ,
ad pedes ejus fixit. Cumque in diversis locis un-
ger» lur, in ipsa Sacramenti ejus perceptione Sancti
Spiritus operationem cum ingenti cingulorum lo-
corum illustratione persensit. Quidam etiam amici
el noti ejus, qui jam prldein obterant, « jus con-
solando? cau^a ad eam mi«i b nl,» ail Jacobus

a Vitriaco Cardinalis, lib. II *Vita ejus*, cap. xu.
Idem, cap. iv : « Curn presente Maria Oignia-
cenri,ait, Unctionis Extrema? sacramentum ægroti
perciperent, illa Christum eum Sanctorum multi-
tudini? adesso sentiebat, ægrolumque illum mise-
ricorditer corroborantem, (firmones expellentem,
animam purgantem, seque dum membra ejus
ungerentur, quasi in lumine per totum ejus cor-
pus diffundentem. »

« Reginafilus, unus o S. Dominici discipulis,
cum moneretur ut Extrema Unctione se ad luctam
cum (beinone prepararci : Ego, ait, hanc luctam
minime reformido ; (juin potius Indus exspecto.
Jam enim diidurn Mater misericordiæ me inun-
xit , in qua plurimum confido, et ad quam cu-
pido proficiscor. Quod autem se prius ab ea in-
unctum dicebat, id ita habuerat. Cum ante annos
mullos gravissime œgrotaret, vigilanti de nocte
apparuit Regina coeli cum aliis duabus virgini-
bus, ipsaque ad eum accedens, jacentis oculos,
aures, os et manus unguento quod attulerat,
propriis manibus linivit, denique et pedes in
praeparationem Evangelii, ut ipsamet quasi ex
formula orans adjunxit. » Ha habet Vita S. Do-
minici, lib. II, cap. n.

S. Lydwina a Christo Domino, præsenle B. Vir-
gine, omnibus Apostolis, nullisque Angelis et
Sanctis, fuit inuncta in omnibus membris quæ
morigatis inungi solent. Rogavit illa ut se tot do-
loribus oneraret, quot opus esset ad redimen-
dum Purgatorium. Cui Christus : « Ita fiet, filia,
ut petis : post biduum cantabis Alleluia eum aliis
virginibus in regno Patris mei.» Ita habet Vita
ejus apud Surium, 7 aprilis, *part.* III, cap. xi.

Et si in peccatis sit, remittent i r u . — « Pec-
catis, n non tantum venialibus : luce enim omnes
habent; sed et mortalibus, si quæ sint. Unde
caule ait « si. n Sic et Concilium Tridentinum,
sese. XIV, cap. m : a Unctio, ait, Spiritus Sancti
(quam significat el conferí Extrema Unctio) de-
licta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati re-
liquias abstergit. » Hinc unguntur quinque sen-
sus, quia illi sunt quasi quinque ostia , per quæ
peccata in animam intrant. Porro peccati reli-
(quia? sunt primo, peccata venialia. *Secunda*, pœnæ
peccatis, etiam mortalibus jam remissis, debet i*.
Tertio, infirmitas el languor virium anima? ad pcc<
cato et tentationibus. quibus moribundi a (he-
mone oppugnari solent, resistendum. *Quarto*,
peccata mortalia, in quæ æger post confessionem
incidit, et ignorai se iis teneri. Hursum cum con-
fessio ob aliquem defectum, quem æger liona
fido ignorat, fuit invalida, si ipse de peccatis om-
nibus in genere doleat, uti par est, Extrema Unc-
tio omnia omnino remittit et abolet. Idein ianiunt
alia Sacramenta, sed per accidens; et Extrema
Unctio id facit per se el proprie, quia ad noe pe-
culiariter e-t instituta, et parata in finem vita? ut
amoveat omnia impedimenta, quæ animam evo-
lantem e corpore ab ingressu cœli remorari pos-

Pacati

sunt. Quocirca nulli est negligenda; quin nulli per eam salvantur, qui nlioqui damnarentur; inulti recta in cœlurn evolant, aut breviter in Purgr.corio expiantur, nlioqui diu in eo expiandi. Ita pasMin Interpretes «l Belhuniinus, Dt- Ex/nw. Vnit., cap. mu , cujus rei exempla suppetunt.

»n B. Hinc nonnulli inferunt B. Virginem in fine vi-
uuüUa? læ Uün suscepisse Extremam Uctionem, nec ejus fuisse capacem , quia nullum in ea fuit peccatum, aut peccatorum reliquia), Undo in ea falsa fuisset forma, dicendo : « Indulgent libi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, p etc. Rursum ipsa non eguit confortatione in morbo el inorle, imo sine morbo, ex amore et desiderio fruendi Cbrblo suo filio creditur animam exhalasse. Ita Gabriel, Paludanus, Victoria cl Eckius.

R«poo- Verum contrarium, scilicet cam fuisse inunc-
aiirma tam' ^ocent Alberlus, Sylvester, Canisius , quos
a; "c? citat el sequitur Suarez lll part, tom. II, disi. 18, seel. 3. Ratio est, quia proprius effectus Extremæ Uctionis esl confortare hominem in ultima lucla contra insidias inimici, non vero peccatorum remissio, nisi sub hac conditione, si quæ habeat æger, ut* ail Jacobus. Decuit ergo B. Virginem hoc Sacramentum uti el codera (excepto Ordine, PœnitentiaetMatrimonio)suscipere, ut fidelibus præbrct exemplum humilitatis et vile Christiana». Ad argumentum respondet Suarez, formam inlelligi condilionatc, scilicet : a Si quid deliquisti pervisum, » etc. Melius respondebimus, illam alia forma, v. g. Ambrosiana (quam superius recitavi) fuisse inunctam, quæ peccatorum non facit mentionem. Porro quod Alberlus ail, eam usurpasse sacramentum Pœnitentiæ et confessam S. Joanni, passim alii redarguunt : propria enim maleria pœnitentiæ sunt peccata propria, qualia nulla habuit sanctissima Virgo, idquo ipsa optime sciebal, nipote lumine divino, æquo ac gratia, plenissima.

Denique falsum est quod scribit Guiliclmus Durandus, lib. l *Rational. divin. ofiû*, cap. vin, num. 25, el Eckius, hom. t6 cl 58 *lie Sacrament.*, scilicet quod infirmus debeat semel lanium in anno, licet sæpiusægrotcl, ungi, aol non nisi post plores menses : nec enim Extrema l nclio imprimet characterem. Repoli ergo potest quoties is quio morbo convaluit, in eum, vel alium rursus incidit, ac periculose ægrolal. Ex didis paid S. Jacobum tres assignare effi i tus Extremæ Uctionis. *Primus* est, salus anima? el subinde corporis; *secundus*, allevialio infirmi ; *tertius* , peccatorum, si quæ sini reliqua, remissio.

Ven. [G. Confitimini fugo alterutrum peccata vestra. — Pro ergo Syrus habet *den*, id est *autem*, Graeci nonnulli (nam plores non habent) c4v, id est *igitur*. Vocula *ergo*, vel *autem* connect'd ha*c procedentibus, *q. d.* Dixi de Extrema Uctione : « Si in peccatis sil, remittentur eis, » scilicet si is qui ungitur ea ignoret, aut eorum sit oblitus : nam si eorum sil conscius, debet ea ante Extro-

mam Uctionem confiteri, ut docet Innocentius 1, epistola l *ad hwidium*, cap. mu . Ut ergo earn rite suscipiatis, " confitemini alterutram peccata vestra, n id est, cnnfilmini homines hominibus vobis similibus, pota illis, quibua a Christo demandata rU alisolvendi cura cl potestis , scilicet sacerdotibus, juxla illud l *Petri*, iv : «Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illxm administrantes.» Sic vulgo dicimus : Docete invicem, curate invicem, sustentate invicem, sacrificate pro invicem : nimirum ut qui docti sunt, doceant indoctos ; qui medici sunt, curent ægros ; qui divites simi, sustentent pauperes; qui sacerdotes sunt, sacrificent pro laicis: illa enim verba exponenda sunt apposito ad subjectam materiam, gratiam et officium cujusque. Ha exponit Bcda, S. Bernardus in lib. *Idedit.*, cap. ix; Hugo\j< lorinus, lib. HDeSacram., part. XIV, cap. i; Alcuinus , epist 26 *apud llnriium Ctuasium*, tom. I *Antiquit, lect.*, et Concilium Senonense, *décret*, x, ac S. Augustinus, lib. ll *De Visit, informarum*, iv (licei Do lores Lovamcnses dubitent an hic liber sil S. Augustini, cl Erasmus neget). Accedunt S. Bonaventura el Alexander Alensis mox citandi. Hinc patet agi hic de confessione sacramentali : quod perperam negai Erasmizans Cajetanus.

Dices : Cur ergo ait S. Jacobus : « Confitemini alleniti nm? n Cur non expresse dicit : Connteami ^{midi} Uni. sacerdotibus? Respondeo primo, ad leniendum tmm. confessionis onus et verecundiam, *q. d.* Confiteri debetis, at non angelis, coram quibus, nipote ^{Coi !} purissimis cl sanctissimis, nimis erubesceretis peccata vestra, præsertim carnalia denudare : sed ho nu minibus, puta sacerdotibus, qui iisdem tentationibus et peccatis obnoxii sunt, vel fuerunt, aut esse possunt, a Alterutrum » ergo, id est, homo homini, similis simili, frater fratri conn mini, pula sacerdoti, qui licet officio sit superior, natura tamen est par. infirmitate similis, obligatione confitendi æqualis.

Secundo, ut significet sacerdotes æque ac hv o\$ 11,0 sua peccata confiteri debere. Noluit ergo dicere : Confitemini presbyteris, ne presbyteri put nent se onere confitendi eximi, co qnod ipsoium sit laicorum confessiones excipere, cosque absolvere quasi judices ; sed judicum personam debere deponere, sequo facere reos cum peccata sua confitentur : quasi dicat : Confitemini alterutrum, presbyteris seiliccl. it i ut, cum ipsi peccant, similiter aliis presbj teris confiteantur* Ita Serarius hic, et Tun ianus in lib. ll *Constit.S. Clement.*, cap. x mii.

Tertio, ut innuat Jacobus consilii osse* non præ-copti, non tantum ucerdotibus , seti etiam laicis peccai i confiteri, sive reconciliationis mutua) causa, sive humilitatis studio, sive ad petendum consilium cl auxilium, sive ad majus charitatis vinculum, præsertim imminente discessu et morte. Unde muHos Sanctos id fecisse icgimus> ut S. Gregoriani loto cap. ultimo *Moralium*. Et in Religionibus viri religiosiores idipsum facere solent,

ne offensarum suarum et scandali quod sua tepiditate, vel impatientia, aut cholera sociis dederunt, ab eis veniam petere. Idipsum significat et monet hic S. Jacobus. Unde Beda : In hac, ait, Jacobi sententia deludesse disenfio, ut quotidiana Ieviaque peccata alterutrum coaequalibus confiteamur, ut orent pro nobis; sed gravia juxta legem sacerdoti pandamus, ut ille ab eis nos absolvat, quod laici facere nequeunt. Et Simeon Thessalonicensis, lib. *De Divino templo*, ait hæc Jacobi verba ab Episcopo, dum preces populi prono capite postulat, et se peccatorem confitetur (uti facit sacerdos in introitu Missæ) impleri. Et S. Ephrem, tom. II, p. 72, in reprehensione sui et confessione implorans fratrum erga se commiserationem, citat hunc Jacobi locum.

frmta. *Quarto*, ex hoc Jacobi loco nonnulli consueverunt, absente sacerdote, confitendum esse laico : unde Alcuia, *epist.* 26, Scotis id persuadere volens : Jubetur, inquit, ut confiteamur alterutrum, id est homo homini, reus judici, tegrolus medico. Idem suis sancit S. Eranciscus in *legula*, cap. xx, citans hunc Jacobi locum. Idipsum fecit Baptista catechumenus, qui, (sete S. Augustino, uti refertur *De Consecrat.*, dist. 4, cap. *Sanctum est*, in navi orta tempestate a laico baptizatus est : illo enim ab hoc jam baptizato absolutionem petiit, et impetravit. Idem liquet ex Concilio Triburiensi, quod citatur in *Decretal.*, cap. *fures, de furiis*, Dicitque fures et latrones, si comprehensi aut vulnerati Presbytero vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non esse negandam. Unde putarunt aliqui in articulo mortis, deficiente sacerdote, laico faciendam esse confessionem, idque a Jacobo hic precipi, ac proinde laicis tunc posse confitentem absolvere. Id videtur innuere S. Thomas in *Supplcm.*, Quæst. Vili, ari. 2, ad 1, et Abulensis in *Levit.*, cap. xvi, Quæst. XXIV. Quin et S. Franciscus in *legula*, cap. xx, suis Religiosis ita prescribit : a Si Sacerdotem habere non poterunt, confiteantur fratri suo, sicut dicit Apostolus Jacobus : Confitemini alterutrum peccata vestra. » Sed illico subdit : « Non tamen ob hoc dimittant recurrere ad sacerdotes, quia potestas ligandi atque solvendi solis sacerdotibus est concessa. »

* nf * b Verum dico, confessio laici laico nullo modo
» uTd. n 051 sacruinenlalis, neque unquam fuit necessaria.
i i u- Prior pars patet, quia laicus non habet potestatem
iuru!- km clavium, confessio autem sacramentalis iit
p<i:rp-C propter absolutionem. Secunda pars patet, quia
u. nullum est preceptum, nec divinum, nec Ecclesiasticum, nisi de confessione facienda sacerdoti; deinde quia necessitas confessionis nascitur ex necessitate absolutionis, quam laicus non potest dare.

Dices: Cyprianus, lib. III, *epist.* 17, contendit ut lapsi in persecutione possint in articulo mortis, si sacerdos non adfuerit, apud Diaconum exomologesim facere, et manus impositionem in poenitentiam accipere; et auctor lib. *De Vera et falsa*

pernitentia, cap. x : « Tanta vis, ait, est confessionis, ut si deest sacerdos, confiteatur laico, » Sic et Beda verbis paulo ante recitatis. Similia habet Glossa in cap. *pastoralis*, de officio iudicis ordinato (tamen in quibusdam exemplaribus corrigentioribus sunt ista jam deleta). Respondeo, Cyprianus loquitur de confessione, quæ ab agentibus poenitentiam publicam fieri solet in cum finem, ut absolvantur ab excommunicatione, et reconcilientur ab Ecclesia : quæ confessio potest fieri Diacono habenti jurisdictionem absolvendi ab excommunicatione. Conjectura autem D. Panimeli!, qua dicit forte absente Episcopo, et presbyteris carceribus inclusis, ex privilegio quodam in necessitate Diaconis permissam et concessam fuisse poenitentium reconciliationem, sicut a S. Gregorio presbyteris concessam legimus sacramenti Confirmationis administrationem, nullo modo est probabilis, tum quia nemo hoc unquam dixit, tum quia Diaconus non habet sacerdotalem characterem, et longe major est distantia inter diaconum et presbyterum, quam presbyterum et Episcopum; tum denique quia Episcopus nullo modo potest concedere administrationem sacramenti Confirmationis, sed soli Christi vicario hoc concedunt : ergo multo minus potest concedere Diacono administrationem sacramenti Poenitentiae, sicut nec potest ei concedere consecrationem corporis Domini. Auctor vero lib. *De Pœnit.* et Beda commendant hanc confessionem non tamquam necessariam, sed tamquam utilem, tum quia homo excitat in se facilius dolorem peccatorum. dum ca alteri confitetur; tum etiam quia per illam verecundiam ex parte satisfacit pro peccatis; tum denique quia consilium et consolationem ab altero accipere potest. Unde etiam Magister sententiarum et Doctores in IV, dist. xvii, Quæst. XVII, laudant hanc confessionem in extrema necessitate laico factam, quod intelligit, quando abest scandalum, et omne aliud periculum quod ex tali confessione posset provenire. Quod autem D. Thomas in *Supplem.*, Quaest. Vili, ari. 2, ad 1, ait in necessitate poenitentem debere confiteri cui potest, non est preceptum, sed consilium, ut intellegit Sotus : quod tempore D. Thomæ frequentius erat in usu quam modo. Quod autem addit defectum sacerdotis a summo sacerdote tunc suppleri, intelligit, suppleri quoad consecutionem remissionis peccatorum, si alter est contritus, non autem si tantum est attritus, quia nulla exlat hujus rei promissio : unde illa suppletio esset omnino prefer legem ordinariam. Porro laicus amicus confessionem, non potest confitentem absolvere : sic enim usurparet officium sacerdotis, faceretque sacrilegium. Sed licetne irregularis? Affirmat D. Soto : quia, inquit, cap. si quis, de Clerico non ordinalo, imponitur poena irregularitatis solemniter baptizanti, aut aliquod divinum officium exercenti sine Ordine : nomine autem officii divini continentur omnia Sacramenta. Verum me-

lius alii negant, quia nomino officii divini ex usu Canonum intelligitur solum sacrificium Mis æ et solemn timer decantatio Evangelii!, ani Epistola:. Ita Sylvester, verbo Cor/fessor.; Ledesma in IV, disi. 11, Quæst. VII, art. 3, et alti.

Denique errat Thomas Anglicus hic dum institutionem confessionis tribuit Ecclesia), Jacobo promulgationem, Christo tantum insinuationem, cui i scilicet B. Petro dedit claves; imo Canon *Quidam Dito*, lit. De *Patnit.*, disi, i, cum Glossa, videtur institutionem confessionis tribuere S. Jacobo : sed per institutionem intellige expressam denuntiationem, «piam pr® S. Petro, Paulo, Joanne et Juda facit hic S. Jacobus. De fide enim est hoc Sacramentum, ffique ac cadera, a Christo Domino immediato esso instituta, uti definit Concilium Tridentinum, sess. XIV, cap. i *Dc Extrema Unet*. Unde S. Bonaventura, in IV. disi, xviii, art. I, Quassi. III, el Alensis, ibid., num. 3, art. 2, docent confessionem a Christo institutam , sed a Jacobo hic promulgatam.

Porro quam peccatori necessaria sit confessio ad salutem, patet exemplo Severi, qui mortuum sine confessione defunctum, idcoque raptum ad tartara suscitavit, ut confiteri posset : ut narra» S. Gregorius, I *Dialog.*, cap. idi. De ejus utilitate plura dixi *Actor*. xix, 18. Eamdem sæpe Deus declaravit miraculis, quæ recenset Beda, lib. V *Hist.*, cap. my ; Petrus Cluniacensis, lib. I *Dc Mirae.*, cap. m, iv, v, vi; auctor Vilæ S. Bernardi, lib. I, cap. ix ; S. Bonaventura in Vita S. Francisci, cap. x; Alanus Copus, lib. 11 *Dial.*, cap. nil.

Præclare S. Bernardus, *episf.* 113, explicans illud *Psalm*, xcv, *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus* : alleverà, ait, ubi Confessio, ibi pulchritudo, ibi decor : si peccata sunt, in Confessione lavantur : si bona opera, mundantur. Cum mala tua confiteris , sacrificium est Deo spiritus contribulatus : cum Dei beneficia, immolas Deo sacrificium laudis. Ama Confessionem, si affectas decorem. Bonum auimæ ornamentum Confessio, quæ peccatorem purgat, el justum reddit purgatorem : absque Confessione justus judicatur ingratus, et peccatur mortuus reputatur. Confessio igitur peccatoris est vita el just i gloria. »

Ccwfr»- Denique mira est vis confessionis, ut uno verbo
• or.ii impetret a Deo omnium peccatorum, etiam gravissimorum, indulgentiam, Deique reconciliationem, uti impetravit David; dicendo enim: a Peccavi Domino, » illico audivit a Nathan : « Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris,» Il *Ilcj* , cap. xii, vers. 13. Memorabilis est Glossa allebneorum in illud *Cantic*. v, 2, *Aperi mihi, soror mea*, edita a Galalino, lib. VII, cap. vin : a l'ibi mei, ait, aperite mihi aperturam unam poenitentiae, sicut esl foramen acus; et ego aperiam vobis aperturas misericordia), per quas intrabunt quadriga) et currus. »

Orate ruo invicem, — tum laici pro laicis, tum sacerdotes pro sacerdotibus, el laicis præsertim

infirmis, quando cos inungunt; de illis enim hucusque egit, et sacerdotes a Deo et Ecclesia ordinali et deputati sunt, ul nomine Ecclesie orent pro fidelibus omnibus, sintque quasi publici legali et mediales inter Deum et populum; unde et sequitur : « Ut salvemini, » græce, town, id est, *ut sanemini*, scilicet ab infirmitate quæ vos delinet. Respicit ad vers. 17> : < Oratio fidei salvabit infirmum. » Hinc ex usu Ecclesie) pro infirmis inunctis leguntur Litanie), quasi communes omnium preces, ad implorandam iis in ultimo agone opem Sanctorum contra dæmonum phalanges. Generalis tamen hæc sententia ad omnes, etiam laicos, extendenda est : chantas enim dictat et instigat, ut pro invicem oremus, ut sanemur, id est, salvemur tam animo, quam corpore: pluris enim est sanitas animæ quam corporis. Idipsum confirmat exemplum Eli®, quod subdit Jacobus. Nota : Jacobus præmisit monitum de confessione, quia post eam validior cloralio, utpote quæ ab anima pura et sancta, Deique amica et filia ad Deum patrem emittitur, qui voluntatem timentium se facit, *Ps. cxliiv*, 19. Sic Job, jussu Dei orans pro amicis, cis veniam impetravit, cap. ult., v. 8. Judith postulans preces civium, Holofernem occidit, cap. vin. Jeremias pro populo orabat, Deoque irato quasi manus ligabat, cap. XIV, l !. Unde et post mortem visus est pro eodem supplicare, 11 *Machab.* xv, 14. Pro S. Petro incarcerato oravit tota Ecclesia, eique libertatem impetravit, *Act.* xii, 5. Paulus pro aliis oravit, et aliorum preces pro se postulavit, *Hom.* i, 9, el cap. xv, 30; *Coloss*, iv, 3. S. Joannes pro omnibus orat, *epist.* III, cap. n. Denique Christus orat pro apostolis omnibusque fidelibus, Joan. cap. xvii, vers. 11.

Porro utilius est oranti orare pro aliis, quam i . i t pro se solo, *primo*, quia libentius sacrificium orationis accipitur, cum in conspectu misericordis judicis proximi dilectione conditur; a quare pro communibus et alternis plus agimus orationibus, quam singularibus aut privatis, » ailN. Augustinus, *tpisl.* 97. *Scamdo*, a quia dum singuli orant pro omnibus, etiam omnes orant pro singulis, n ait S. Ambrosius, lib. de AW, cap. ix. qui et addit : alta magna remuneratio est, ul orationibus singulorum acquirantur singulis lotius plebis suffragia. » S. Chrysostomus, *sermo*. 5. *Ve desperemus*, asserit optimum essa participem fieri orationum , quas fundunt sancti, adeoque Deum sæpe iis tribuere, quod nostris, quia indigni sumus, non tribuit. S. Gregorius, lib. I, *epist.* 21 , creatus jam pontifex, postulat pro se orari : « Ne suscepta me pondera, ait, ultra Aires premant. Memor vero quod scriptum est : Orale pro invicem ut salvemini, etiam impendo quod peto, sed recipiam quod impendo: dum en n nos vobis per orationis opem conjungimus, quasi ambulantes per lubricum, vicissim nobis ni mum tenemus: fitque ex magna provisione cbantati%

ut eo singulorum robustius cōnritas perfigatur, quo in alterutrum alter innititur.» Vere S. Augustinus : a Nisi Stephanus orasset, ait, Ecclesia Paulum non haberet. » Rursum S. Gregorius, lib. V *Ilegisfri*, cpist. 119 ; « Preces etenim nostræ, inquit, tanto celerius in Dominica* pietatis aurem sublevantur, quanto eas vicissim pro nubis fusas charitatis ardor exacuit. »

Onto Multum emm valet deprecatio (\$iwt;îdcs1
 írJo.4 *L, reca^o'* quæ indige ntia et afflictione suppli-
 citer fit ad eam levandam; iterat cnim est indi-
 gere) just i assidia. —'Evi^uaíiv,, id est elabo-
 rata, strenua, efficax, vivida; Pagninus, *intenta*,
 quæ scilicet tota animi contentione ex fundo pec-
 toris ardenti spirita, cerlaquc fide el spe forma-
 tur el emittitur. Hæc enim quasi cogli Deum dare
 quodpetáur. «Assidua» ergo, ;desi, intentaci in-
 stans, ut assequatur quod petit. «Assiduus « enim
 latine proprie idem est quod jugis, continuus, et
 quasi assidens rei cui incumbit. Ita Festus. Inde
 Secande *s tundo*, « assiduus, » idem est quod intentus,
 diligens, rollicitus. Sic Cicero, lib. I *De Orat.*,
 scripturam diligentem el elaboratam vocat assi-
 duam. Et hb. *De Senec1.*: «Semper, ait, boni assi-
 duique domini referta cella vinaria, oleari i, et
 Tenio. penuaria est, villaque lota locuples est. » *Tertio*
 « arduus » per mctalepsin idem est quod locu-
 ples et probatissimus. Ha a Gellio, lib. XVIII, vo-
 catur « classicus assiduusque scriptor, non pro-
 letarius. » Simili modo oratio assidua, *pruno*, est
 intenta, elaborata, sollicita. *Secundo*, continua,
 donec obtineat quod tam sollicite petit. *Tertio*,
 probata cl locuples, quia lotam se dat Deo, om-
 nesque corporis ct aninue vires in oratione im-
 pendens Deo tradit : locuples ergo est in Deum,
 dum ei se suaque liberaliter offert, ut eum vicis-
 sim sibi obliget, ct liberalem in dando id, quod
 petitur, esse suadeat et pene compellat. Sic Græ-
 cmn ixfp; idem est quod *b Qy** ¿w, id esi in
 opere existons, operi intentus, sollicitus, stre-
 nuum, acer, continuus, donec opus suum confi-
 ciat. Talis ergo energia, efficacia, intentio ct con-
 tentio requiritur in oratione, qualem in opere,
 v. g. in studio adhibet studiosus, in fabrica ar-
 chitectus, in pra lio miles et dux ut victoriam
 obtineat: ut scilicet ab efficaci principio, pula ab
 animo et spirilo ardenti el vehementi indiala, et
 quasi animata ardens sil et vehemens, ac arden-
 tia suspiria, quasi pilas c tormento bellico igni-
 tas, 'm cœlum ejaculetur, quibus Deum feriat et
 quasi sauciet, cogatque dare quod flagitat. Talis
 erat oratio S. Calharinæ Senensis, quæ obsecrans
 dicebat : a Domine, non discedam, non te dimit-
 tam, donec mihi hanc illamve rem, puta animam
 dones. »

lime *secundo*, oratio just i multum valet, si
 sit *tafppta*, id est *agens*, operans, non de-i-
 diO'acl torpens, sed bonis operibus intenta iis-
 que cornitela, alata el armata : opera enim lum
 orantis, tum ejus pro quo oratur, puta pœui-

lenlia, vitm emendatio, ob<crv. illo mmdatorurn,
 cl exercitium charitatis, palivnti.r, humilitatis
 aliarumque virtutum faciunt orationem efficacem
 ct quasi omnipotentem, ait Maximus, *centuria III*,
 cap. vin ct lxxxiv, et ex eo Iheodorus Studila,
serin. 107. Sic Paulus, *Galat.* v, O,ail mullum valere
 fidem quæ per dilectionem operatur, græce i<f-

Hoc est quod angelus docet Tobiam,
 cap. XU, 8 : «Bonaest oratio cum jujunio et elee-
 mosyna, magis quam thesauros auri recondere. »

Jejunium ergo, id est, afflictio corporis et spi-
 ritus, ac præscrilm animi contrilio, gemitus et
 lacrymæ dant orationi vim Deumque quasi co- pouw.
 gunt ut afflicto succurrat. Unde: a Quando ora-
 bas cum lacrymis, » ait Raphael Tobia, cap. xii,
 vers. 12, u exauditus es ; » el Judith, cap. wii,
 H : « Indulgentiam ejus, inquit, fuis lacrymis
 postulemus, » el Magdalena veniam impetravil,
 cum « lacrymiscœpil rigare pedes ejus, » *Lucæ* mi,
 38. Unde recte ait S. Nazianzenus, oral. I *Con-*
tra Julianum: « Piorum lacrymæ peccali dilu-
 vium sunt, el mundi expianienlum. » Et Clima-
 cus, *gradu* 7 : « Major ac polentiur baptismale,
 post baptisma est fons lacrymarum. » S. Maxi-
 mus, hom. *De pernit.* S. *Petri*: « Utiliores, ait, la-
 crymarum preces sunt, quam sermonum : quia
 senno in precando forte fallit, lacryma omnino
 ron fallit; sermo cnim interdum non lotum
 profert negotium, lacryma semper totum pro-
 dit affectum.» Chrysoslomus, hom. 30 *in Genes.*:
 « Quidnam dic, oro , oculis illis formosius, per-
 petuo lacrymarum imbre, et quasi margarita-
 rum decore ornatis? » S. Gregorius Nyssenus,
 orat, funebri *Dc Platilla* : « Vulnerum animi, in-
 quit, tanquam sanguis lacrymæ sunt.» S. Leo,
 serm. 9 *Dc passione*: a Fulices, inquit, S. Apo-
 stole, luæ lacrymæ, quæ ad diluendam culpam
 negationis virtutem sacri habuere baplisimalis. »
 Unde Petrus Cellensis, lib. *De Panibus*, cap. xu :
 « Diabolus, ait, tolerabilius sustinet flammam,
 quam lacrymam nostram. »

Expostulavit graviter Antipater eum Alexandro
 Magno per hileras dc Olympia Alexandri ipsius
 matre , enixequc contendit a rege , ut illalæ sibi
 per summam insolentiam injuriæ quam primum
 resarcirentur. Legit sedate (pierdas Alexander, et
 nobili illo apophlhcginale respondit: « Ignorare
 videtur Antipater, quod una matris lacryma mul-
 tas delebit epistolas. » Una pariter peccatoris
 lacryma igne eliquata contritionis, multas cas-
 que gravissimas illatas Deo delebit injurias. Pe-
 trus t.hrysologus, *serm.* 93: « O (piaula, ait, vis
 est in lacrymis peccatorum! rigant cœlum, ter-
 ram diluunt, exlinguunt gehennam, delent in
 omne facinus latam divina promulgatione sen-
 tentiam. » Anselmas Laudunensis, sive Glossa in-
 teilii.caris in illud *Tob.* m , 11, *In oratione perei-*
sbiis tum lacrymis deprecabatur Deum : « Oratio
 Deum, ait, lenit, lacryma cogit ; hæc ungit,
 illa pungit.» S. Bernardus, serm, 30 *in Cantic.* : La-

crymæ poenilrnlum, inquit, vinum sunt angelorum, » imo Dei ipsius, quo ipse se oblectat clun-i sitim suam sedat, juxta illud ZN. i.v, 9: «t Posuisti lacryma* meas in conspectu luo. » I Di Tigurina vertit, *lacrymas meas reponere in lacuncuhun tuam*. Merito ergo exclamat Justinianus, lib. *de Ligno vilæ*, cap. ix : « O lacryma humilis, tua est potentia, tuum est regnum. Tribunal judicis non vereris, amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis, non est qui Ic ad Deum accedere velet; si sola intres, vacua non redibis. Quid plura? vineis invincibilem, ligas omnipotentem, aperiscœlum, fugas diabolum, »

Nola to *justi*, intellige cujuslibet, sed præsorti in ejus qui est minister Ecclesia* el presbyter, (piem docet omnino esse jns lhm, maxime cum Extremam Unctionem aliaque Sacramenta administrat. Rursum justi oratio debet esse id est, *intenta*, operosa, efficax, assidua, qualis fuit S. Jacobi nostri, cognomento Justus; cujus genua ex continua oratione callum obdlexerant, uti dixi in Proemio. Talis pariter fuit S. Benedicti, S. Erancisci, S. Dominici, S. Thomæ Aquinatis, qm proinde asserebant se nihil petiisse unquam, præserlim per B. Virginem, a Deo, quod protinus non impetrassent. Sanctorum enim mentes sunt quasi altare thymiamatis, quod juge orationum el suspiriorum thymiamata, Deo odoratissimum el gratissimum exhalat. Talis fuit Abraham oranlis et impetrantis ut parceretur Sodoma?, si in ea invenirentur decem justi, (icn. xtui, 32. Justus ergo unus pluris est apud Deum, quam omnes peccatores, quam cœlum el terra, u Sanctorum deprecatio est commune omnium morborum remedium, » ait Theodorus in *llost. Relig.* cap. XVI. Quid mirum? Augustus Cesar, capta Alexandria, licet illi ob injurias sibi illatas indignans, pepercit in gratiam Aii philosophi Alexandrini, amici sui. Al Deus longe dementior est Augusto, longe liberalior. Quocirca Deus per Jeremiam, cap. v, i, vociferatur: « Circuite vias Jerusalem, el aspice, el considerate, et (puerile in plateis ejus, an inveniatis virum facientem judicium et quærentem iidem, el propitius croci. » Justi ergo sunt bases, fulcra el columnas urbium, provinciarum el regnorum, a Quis dubitet mundum precibus stare Sanctorum? » ait Rudinus, pradal, in *Vitas Palium*. Peccatoris vero oratio parum valet, nisi is poeniteat el opem a Deo convertendi se pelat, uti fecit S. Magdalena, Publicanus, S. Petrus, S. Paulus. Talis prie omnibus fuit oratio Mosis *Erodi* xwn, IO. Nam, ut ait S. B ibilius, orat. 2, quæ osi *de Precatione* : « Magni ponderis eorum auxilium esi, qui possunt precibus lleclre Deum; et supplicationes mulum cum in hac vita salulans sunl, Ium cum ex hac vila decedemus, copiosum nobis viaticum ad vitam luturam suppeditabunt. »

Qv' <lo Nola sei undo, Cassianus, *Collai*. Vili, cap. xxxiil, **u<) mullos modos el causis assignat, quibus oratio

redditur efficax : « Ilabts, ait, in duorum consensione fructum exauditionis Domini » a voce «i- fli
gnatum, secundum illud : Si duo ex vobis consenserint super terram, de ornni re, quantum n- Sfficax
que petierint, fiet illis a Patre men, qui in co»! s
(M. Habes aliam in fidei plenitudine, qu e pr Securi*
sinapis comparatur: Si enim, ait, h ibUenlh fl ! m
sicut granum sinapis, dicetis monti huic : Trnd
hinc, et transibit, el nihil impossibile erit vobis.
Habes in assiduilate orationum, quam propter i.i-
defessam petitionum perseverantiam, importu-
nitatem sermo Dominicus nominavit : Arnen enim
dico vobL, quia si non propter amicitiam, vel
propter importunitatem ejus smgel, et dabit ei
quantum opus liabucrit. Habes in vlretno^yna- Trtio.
rum fructu : Conclude, ait, elemosy n im in corde
pauperis, el ipsa orabit pro te in t nqmre tri-
bulationis. Habes in emendatione vil» ct op« - Qwto.
ribus misericordia?, secundum illud: Divolve
colligationes impietatis, solve fasciculos d'pn-
mcnles. » El post pauca, quibus infructuosa je-
junii sterilitas castigatur, a Tunc, ait, invocabis,
cl Dominus exaudiet te; clamabis, et dicet: Ecce
adsum : Nonnunquam sane exaudiri etiam tribu-
lationum mímelas fácil, secundum illud : \d Do- Quinto,
minum, cum tribularer, clamavi, et exiudivit
me; et iterum: Ne afflixeris advenam, quii si
clamaverit ad me, exaudiam cum, quia miseri-
cors sum. »

Nola tvrtio, S. Thonns, serm. in *Rogationibus*, ostendit quantum oratio justi valeat, ex sex ejus etleclibus. *Pruno* enim, ait, iram Dei mitigat, ei CrUiul
sese opponens ul sentum, *Soient*, xvnt, 21 ; im-
petrat omnia, *Mallh.* xxi, 21 ; inclinat Deum, ul
homini obedial, *Josué x.* l i. *St eundo*, angeli a-si s<v«n-
slunt oranti, *Panie!*, ix, 21 ; oratione^ iidem offe-
runt Deo, referuntque exauditionem, *Job* mi, 12.
Tertio, oratio justi Ivuninem liberat a malis, et Tertias,
veniam impetrat, salutem præsenlt m cl.rivi nam,
corporalem et spiritualem confert, hic vers. 15.
Quarto, Dæmunes fugate cordevtcorpore, *Maith.* Qiortm.
ull., vers. 17; eosdem obedientes facit, etiam ut
in mare se præcipilenl, *Mutth.* xxi, 21. QtmUo, Qutoin*.
omnibus elementis cl creaturis dominatur; solem
sistit, *Josué X.* Ii; igin m coelo evocat, l\ /trj. i,
10 ; cœlum claudit, ut pah l versu scq.; mare cl
aquas dividit, *Eludi* xiv, 13 ct 21 ; Josué m, 16 ;
mortuos c Purgatorio educit, *Eceli.* bes-
tias ferocissimas cicurat, curat lepram, febrim,
pestem omnesque morbos; sedat tempestates, in-
cendia, eluviones; omnes virtutes el gratias c
cado accersit, adeoque Deum omnipotentem vin-
cit el quasi ligat. Denique Orígenes, lumi. 9 m
Num., docet, Deum oranti plus concedere, quam
postulet. I n e <l orat Ecclesia : a Deu, (pii abun- S itui,
dantia pict ilis tua*, it merita supplicalo excedis,
et vola, effun lo super nos misericordiaiu tuam,
ul dimitás quæ coireicntia metuit, cl udjliias
quod oratio non præsmud.»

Egregio anetur si rm. a</ *Italics in cremo* apud

S. Augustinum, *scnn.* 22, orationis efficaciam ostendit : « Orans Jeremías, inquit. confortatur in carcere, Daniel inter leones exultai, Ires pueri in fornace tripudiant, Job in sterquilinio triumphat de diabolo, latro de cruce paradisum invenit, Susanna a senibus defenditur, Stephanus de torrente in coelum suscipitur : non est igitur locus, in quo orare non debeamus. Orate igitur semper, et in omni loco, et pro invicem, ul salvemini. Oratio sancta est columna virtutum, deitatis scala, viduarum maritus, angelorum cognata, fundamentum fidei, monachorum corona, conjugatorum levamen.»

V n. 17. 1• EUAS HOMO ERAT SIMILIS NOBIS PASSIBILIS. — Glossa, *simili mentis et carnis fragilitate*; Græce *«í:í0t.*;, similibus affectionibus et passionibus obnoxius, quibus nos ; el tamen ejus oratio fuit rcsratio coeli, illud ad libitum aperiens, el claudens; terram humcclans, et siccans; fœcundans, et arefaciens. Probat orationem justii mullum valere exemplo Elice, cujusjustitia el sanctitas, œque ac orationis efficacia in patrandis miraculis el portentis, apud Judæos erat celeberrima. Elias enim erat homo similis nobis. Id dicit *primo*, epiia Elias jam raptus in coelum nobis ost dissimilis et impassibilis. *Scarnilo*, quia vitæ fuit tam sublimis, adeoqno thaumalurgus, ul angelus potius videri posset, quam homo. Unde el curru igneo raptus est in cadum ; ulElias, ailS. Chrysostomus, semi. *Dc ascensione Elice*, videatur fuisse id est *sol*, c terra in ccelum conscendens. Sic enim Judæi Malachiam, Aggæum et Joannem Baptistam putarunt esse angelos incarnatos, ilinc el Elias dicitur EU» ety-quasi r“lnbx E/iia, id est, *Dominus meus Deus*, •°0- lede l'agnino in *Nomin. Hebr.*, vel *fortis meus Deus*. i ndeS. Athanasius, Apolog. *DcFugasua*, ait Eliam nominatum esse Deum. Quocirca *Ecclesiasti*, x l y iii, l : «Surrexit, inquit. Elias propheta quasi ignis, el verbum ipsius quasi faculaardebat;» loluscnim nrdebat zelo Dei, idque prodigio significatum esse asserit Epiphantias, lib. *De Vita Prophet.*, in *Elia*. Ait enim : «Quem cum eniteretur parens ejus, talis sol ac patri visio apparuit : viri niveum quemdam præ se ferentes habitum pusionem salutabant, malrisque uberibus in ignem evellebant, quin el flammam ignis loco cibi ministrabant. Profectus est itaque genitor in Jerusalem, visaque ad sacerdotes relulil. Despondit autem iili chreinalismus (id est, oraculum, sive respon- sor) : Cave manifestum facias : erit quippe lumen filii hujus domicilium, sermoque ejus demonstratio atque sententia brevis, et judicabit Israel cum in igne, tum rhomphæa. Hic est ille Elias qui ler ignem e cado deduxit, quique imbrem sua lingua gestavit, mortuos item suscitavit, et in civium denique nimbo, seu turbine ignis assumptus est. »

Aa FJ m *Tertio*, quia llebroei tradunt Eliam cuindem esse »l # cum Phineos, filio Elcazari pontificis, qui ob zelum ' meruerit immortalitatem, vivere scilicet usque ad

finem mundi. Quem errorem secutus est Petrus Damianus, epist. II *ad Nicolaum Pontificem*. Kl (a cite hic confutat Jacobus, dicens eum passibilem el mortalem. Hunc errorem pariter confutavi *Num.* XXV, 13. Sensus ergo est, *q. d.* Si Elias vir justus et sanctus tanta orando impetravit a Deo : ergo similiter oratio aliorum justorum magna impetrabit a Deo; Elias enim non fuit angelus, ncc alterius naturæ quam nos; quin el per omnia nobis fuit similis; sed habuit magnam in orando fiduciam, caque impetravit quæ naturaliter erant impossibilia : eamdem per Dei gratiam induamus et nos, ac similia impetrabimus.

MoraliterS. Gregorius, lib. XIX *Moral.*, v, notat Sancti Deum Elire et Sanctis per quos tanta operatur, l '¿'7' relinquere innatam fragilitatem, ne ex Dei operibus superbiant, caque sibi arrogant. «Cum, ait, Elias tot virtutibus in alta profecisset, tamen mulierculam (Jcsabel) fugit, de manu Dei mortem petit, nec occipit, etc. In illis virtutibus Elias, quid de Deo acceperat; in istis infirmitatibus, quid de se esse poterat, agnoscebat : illa potentia virtus fuit, ista infirmitas custos virtutis : in illis virtutibus ostendebat quid acceperat, in istis infirmitatibus hoc quod acceperat, custodiebat. In miraculis monstrabatur Elias, in infirmitatibus servabatur.

Et oratione oravit (id est ferventer oravit : hanc enim vim habet geminatio) ut non plueret SUPER TERUAM, ET NON VLUIT ANNOS TRES. — Lib. III flt'í/. xvi!, 1, dicitur tantum quod Elias hanc siccitatem prædixeril. Jacobus addit ipsum eamdem suis precibus conciliasse et impetrasse, idque ex ingenti honoris divini zelo, ul scilicet ostenderet se verum et efficacem Dei veri esse Prophetam; ulque Achab et Jezabel eoruingiie impios subditos, qui colebant Baal, hacpœna castigaret, et ad veri Dei hanc plagam immittentis cultum reduceret. Quocircajure S. Chrysostomus, *hom.* 1G, ex variis Mallhieii locis :« Eliæ, inquit, lingua fuit quasi cœli clavis : factus est enim vclul arbiter, cujus nutu et cohiberentur, et defluerent imbres. Ejus enim oratio, inquit Tertullianus, lib. *Advcrs. Psychicos*, cap. vi, jejunio atque abstinentia roborata vim habuit impetrandi;») idque ad hoc «ul cirium impiisclauiteretur, qui terrena polluerant, » ait S. Ambrosius, lib. *De Elia*, cap. n. Enil hic FJI» r- ingens Eliæ zelus; non tamen nimius, uti videtur dicere S. Chrysostomus, qui serin. l *De Elia*, in fine, causam raptus Eliæ in cœlum dat nimium ejus zelum, ne eo orbis perderetur et perirci. «Nam si diu libi manendum in terris, ait, prope- llimi humanum genus quod a te plectitur, absol- veretur. Transi ergo in codos, o Elia : non jiotes ignis cohabitare calamo. Impeccabiles contubernales post lune habiturus es, inter angelorum cho- ros habitare te faciam.»

Liem, serin. *De Eliaci Petro*, nominat Eliam terrestrem angelum, cœleslcm hominem, qui per humum ingrediens cœlum clauderet, aquarum

custos esset : ejus enim lingua thesaurus erat aquarum, qui cœli nubes lingua contineret, non precans nec obsecrans ; statini ut verbum veritatis emisit, cœlum clausit, imo fecit (piasi renciim : **cujus sermo in terre** viscera quasi febris incubuit, et illico arefacta sunt omnia ; unde communis fuit ejulatus et comploratio puero- rum et matrum, ac summa desperatio, entortare pecudes, jumenta, ferre, volucres, viri, fontes, flumina, lacus, et omnia in eis interierunt : universale naufragium terras obtinuit ex aquarum, non copia, sed Inopia factum. Et tamen, inquit, nihil horum curre erat Elire. Ende censet cum idcirco diu non fuisse exauditum a Deo, cum ejus opera imploraret fugiens Jesabelem per quadraginta dies, ut aliis compati et misereri disceret. Verum zelus Eliam excusat ; « zelus purgat facinus, » inquit ille. Quocirca oratione sua obtinuit tot prodigia quibus idololatres plecteret el unius Dei veri cultum stabiliret. Unde illis pœnitentibus illico prodigia stitit, et plagas revocavit. Hinc et ascendens in cœlum merito audiit ab Elisreo : « Pater mi, currus Israel el auriga ejus, » 7. d. Tu, o Elia, cras totum robur Israelis, qui magis juvas Israclem tua oratione et zelo, quam magna curruum et equitum multitudo. Ila Chaldrei, Procopius, Valablus, Cajetanus et alii ibidem. Tropologice : « Doctor populi mores corrigens, qualis erat Elias, currus est. quia mores populi tolerando portat ; idem auriga est, quia cumdem exhortando agitat, » ail S. Gregorius, lib. II in *Ezech.*, hom. 21.

vw. is. 18. Er rursum oravit, — pœnilente Achab et populo postulante pluviam, **cujus elavem solus** habet Deus, ut aiunt Hebrei. Elias typus fuit sacerdotis, qui cadum peccatori aperit, pluviamque gratile ei conciliat, dum cum absolvit et peccata remittit. Ita noster Turrianus, cap. iv *De Dogm. charaet.* Porro Elias orans, « pronus in terram posuit faciem inter genua sua, IU Itcj. xvni, 42, ul **hacdiflleili**, attenta, humili, verecunda, fidenti corporis compositione et situ, Deum quasi cogeret ad dandum.

Hursum, septies oravit Elias ad impetrandam pluviam : septies enim misit puerum ul videret, num cœlum nubibus obduceretur et parturiret pluviam ; cumque ille nihil se videre diceret, Elias rediit ad orationem el intensius oravit, donec septima vice contentissime orans pluviam impetravit, III Ilcg. xvni, Ii. Ita Beda. Sic srepe Deus initio orationis non concedit quod petimus, ut contentius el constantius oremus : quare tunc desperandum non est, sed spes excitanda et augenda, ac. fidentius orandum. Qui id sciunt et advertunt, nunquam cadunt animo, sed semper animosius orationi instant, itaque volis suis potiuntur, aut certe melius quid oblinent.

Et coi itu dedit pluviam. — Historia narratur III /In/, win, I et II. Sic orans S. Hilarión suis pluviam impetravit, de quo in ejus Vita ita scri-

xx.

bits. Hieronymus : « Porro jam triennium erat (a morte S. Antonii) quod clausum cœlum illas terras arefecerat, ut vulgo dicerent, Antonii mortem etiam elementa lugere. Accolre orzo pluvias a servo Chridi (S. Hilarione), id esi, a B. Antonii successore deprecabantur : quos ille cernens, miredoluit, eleva- lisque in cœlum oculis, et utrasque in sublime erigens palmas, statitn impetravit quod rogaverant. » .

Sic nostro Eliæ homonymus Elias, Episcopus Hierosolyma?, sua sede inique pulsus ab impio Severo, Patriarcha Antiocheno, siccitatem, locustas el famem Palestinre induxit, ut habet Vita S. Sabre.

Sic S. Vilfridus Anglo-Saxones, suscepto Baptismo, a triennali siccitate liberavit, ait Beda, lib. IV *Hist. Angi.*, cap. xiii.

Idem in Hispania fecit S. Audoenus, teste Volaterrano, lib. XXI, ac in Bohemia S. Adalbertus, ut habet ejus Vita.

Oratio ergo est clavis Audi S. Augustinum, serra 226 *De Temp.* : « Oratio justi clavis est cœli : ascendit precatio, et descendit Dei miseratio. • pbaur. Ipsa ergo clavis est cœli, *primo*, quia per illam Elias cœlum clausit el aperuit ; quinirao Josué, cap. X, vers. 13, cœlum tolamque cœlestium orbium machinam vi orationis stitit ; Ezechias etiam reflexit el retroegit per decem gradus, Isaus cap. xxviii. vers. *Secundo*, quia fortissimos Angelos cœlorum presides oratio cœlo deducit, et in opem elicit. Nam « cum orasset Eli<reus, etc., ecce mons plenus equorum el curruum igneorum in circuitu El sreî, » IV Ilcg. vi, 17. *Tertio*, quia quod mirabilius est, Deum oratio alligat, el quasi devinctum e cœlo ad justos trahit, aut potius justos e terra in cœlum Indui, Deoque illigat, ut nulla res eis nocere possit. Docet id pulchre S. Dionysius, III *De Divin. Nomin.*, duobus exemplis, cateare scilicet cœlilusderaisse, ibique fortiter aifixre ; et funis scopulo alligati, dum navis jactatur fluctibus : quæ qui manibus ad se Irahcret, potius ipse ab illis traheretur. Vincitur ergo quasi ob orante Deus, sed hoc ardis- simo orationis modo magis ille trahitur ad Deum, quam Deus trahatur ad ipgurn. Huc spectat illud Dei populo irali ad Mosen orantem : « Dimille me, ul irascatur furor meus contra eos, » *Ejx^D* XXXII, 10. « Cui enim dicitur, Dimitte me, ostenditur, quod tenendi abeat facultatem, » ail S. Hieronymus m cap. xni ExecA.

Allegorico, S. Augustinus, serra 201 *De Temp.*. Elias, ait, fuit typus Christi. « Sicut ergo, oranto Elia, post tres annos et sex menses pluvia de cœlo descendit, itaet in adventu Salvatoris tribus annis el sex mensibus, quibus predicare dignatus est, pluvia verbi Dei lotum mundum feliciter irrigavit, el sicut tunc in adventu Eliæ omnes sacerdotes idolorum interfecti sunt el deleti, ita in adventu vei i Elire, id est, Domini nostri Jesu Christi, observatio sacrilega Paganorum destructa est. »

Er terra dedit FRÜCTUM svi m. — Hinc terra a lerca

Or*« K Gentilibus culta quasi dea, dicta est *Cerea*, quasi
PiBdcn. a gerendis fructibus, sicut a Gricci* dicta
est ÎT^r.Ttp, quasi ppra?, ait Cicero, lib. II *De Na-
tura deorum*. Eadom dicta est et *Pandora*, quasi
omno bonum donumque afferens et germinans.
Hinc fabulati sunt Poetas Pandoram fuisse mulie-
rem speciosissimam et gratiosissimam, cui singuli
Dei sua dona dederunt, scilicet Pallas sapientiam,
Venus decorem, Apollo musicam. Mercurius <*lo-
quentiam. inde dicitur griece *Pandora*, quasi
omnium donum, voi ab omnibus donata, vel om-
nibus bonis dotata. VeraS. Trinitatis, angelorum
et hominum Pandora, est B. Virgo. Ipsa scilicet
est paradisus voluptatis et terra viventium. Verc
enim Poeta Christum alloquens de ea ita cecinit :

Nec genitrice tua fœcnndior ulh parentum.
Tot bona per partum quæ dedit una suum.

Verius Propheta ad ejus ortum suspirans : « Ro-
rate, ail, cœli desuper, et nubes pluant justum;
aporiatur terra, et germinet Salvatorem, *Isaiæ*
cap. XLV.

Vws. i». 19. Fratr is vel — Disparata a procedentibus
est hæc gnome, iis tamon connecti potest. Respi-
cit enim id quod dictum est vers. 16 . « Confite-
mini ergo invicem peccata vostra, et orate pro
invicem ut salvemini. » Huic enim apte hic Jaco-
bus subnectit docetque quanti momenti sit pro-
curare peccatorum conversionem et salutem, sive
pro iis orando, sive eos monendo, exhortando, etc.
Magis enim convertuntur peccatores oratione im-
petrando cis gratiam Dei efficacem, quam con-
cionando.

„iriU> SI QHS EX VOBIS ERRAVERIT A VERITATE. — Du-
ph x est veritas, speculativa et practica, sive fidei
' et morum. Veritas fidei est credere id quod fides
Vn* orthodoxa docet; veritas morum est facere quod
fidos, lex et virtus faciendum dictant. Sicut enim
veritas mentis est adæquntio et conformitas con-
ceptus ad ipsum objectum, putarem conceptam,
dum scilicet mens ita concipit rem sicut in se est;
et veritas oris est confonnnitas sermonis cum con-
ceptu mentis, dum scilicet os loquitur id quod
mens sentit : ita veritas fidei est confonnnitas actus
fidei cum objecto, puta re credenda, dum scilicet
credit id quod vere credendum est; ac veritas
morum et vitæ esi eorumdem conformitas cum
sua regula, puta cum fide et lege Dei.

Pari modo duplex est error, nimirum fidei et
morum. Error in fido est hæresis, vel infidelitas;
error in moribus,est peccatum et scelus. Iliaque
veritas et uterque error hic accipi potest. Nam, ut
ait Sapiens, *Proverb.* xxi, 16 : «Vir qui erraverit a
via doctrina», in cœlti giganlum commorabitur : ¶
gigantum, id est damnatorum : nam gigantes
crudeles et superbi olim diluvio mersi, damnati
ad inferos descenderunt ; et dæinones inferni in-
coi®, mystici gigantes sunt, imo giganlum et su-
perborum parente** Hinc Scriptura infernum vo-
cat locum giga im, *Sapient.* xiv, xxvi, 14;

Job XXVI, N. Quin et Gontiles, tosto Macrobio, I *Sa-
turn*, XX, censent gigantes et Titanes significare
impiam gentem deos contemnentem et negan-
tem, ideoque Poetas draconum pedes eis affinxisse,
ut significent nihil eos rectum cogitasse, totius
vihe eorum gressu atquo processu in inferna ver-
gente.

•20. QI I CONVERTI FECERIT PECCATORE)! AB ERRORE 10'

mi su.E. — « via » significat vitam, inores, ac- lucranti
tiones, modum vivendi. Convertit autem quis animu
peccatorem orando, docendo, corripiendo, inci-
lindo, sanctai vitæ exempla dando, eleemosynas
largiendo, benefaciendo, laudando, etc. *Primum rnmx*
ergo convertentis animas instrumentum sit oratio.
Secundum, chantas qua se omnibus accomodet, s'cuo,if'
ad omnia se demittat, et cum Paulo omnibus om-
nia fiat. Rationem dat Chrysostomus, hom. 33 in
l *ad Corinth.* : « Magnus, inquit, doctor est chan-
tas, satis idoneus qui et tollat errores, et mores
formet, et ad philosophiam manu ducat, et e lapi-
dibus homines reddat. Is proinde qui cliarilate
præeminet,» aliis succurrere debet, et oinnus
quantumvis perditos lucrifacere. *Tertium*, man- Tertii,
sucludo, de qua S. Bernardus, serin. *De S. Mag-
dalena* : a O quam leni, ait, et dulcissimo spiritu
imbutus est spiritus illius, qui novit in spiritu
lenitati? peccantem instruere, suspendere vindic-
tam,et affectuosis visceribus inviscerare sibi pec-
catorem donec vitæ reddatur. » *Quartum*, prudon-
lia, a ut quibus verbum suadens et admonens
non medetur, minie medeantur; quibus autem
mina* non medentur, virga medeatur; quibus vero
virga non medetur, eos ignis depascit, » ait Cle-
mens, l *Pedag.j* cap. vu. Unde et sponsa, licet
pulchra, nigram tamen se suis exhibuit, ut re-
missis et fugilantibusdlsoiplinam, non candorem
serenitatis, sed obscurum severitatis zelum exhi-
beat, ait S. Bernardus, serm. 28 in *Cant.*

Salvabit animam ejus a morte — præsentem et
æterna: in præsentem enim vita aninue per pecca-
tum moritur, quia per illud privatur gratia Dei.
Sicut enim vita corporis est anima, ita vita animæ
est Deus, Deique gratia, ait S. Augustinus. In fu-
tura vero moritur in gehenna, quia patitur inter-
nos dolores et agonías mortis, semperquo mori-
tur, et nunquam est mortua. Quanti ergo est con-
vertere peccatorem ? Tanti, quanti est animam
salvare, liberare a peccato et gehenna, eiquo re-
stituere gratiam et gloriam ælernam.

Pr.clare S. (.hrysostomus, hom. *Dehabenda cura
salutis proximi*, tom. I : u Nantie, ait, licet navis
secundo venio feratur, cum lamen vident alios
vel a longe naufragium facere, non ad propriam
spectantes Utilitatem iHornm contemnunt cala-
mitatem ; sed sistunt navem, detrahunt vela, eji-
ciunt anehoram, proferunt funes, projiciunt ta-
bulas, ut ille qui a lliiclibùs mergitur, forte aliquo
illorum arrepto emergat. Imitare et tu nautas,
cum videns navigantium aliquem nataro in linc-
tibus, et jam submergi ; relictis negotiis tuis, sta*

tim illius provido saluti.» Idem, hom. 3 in I *ad Corinth.* : « Nullius, aīl, rei pretium est cum anima conferendum, nō lotus quidem mundus. Quare etiamsi divitias innumeras dederis pauperibus, nihil tale efflūcīs, qualo is qui convertit animam.» Merito ergo luget S. Bernardus, lib. IV *De Consid.* : Cedit, aīl, asina, et est qui sublevet eam : perii anima, cīl nomo cīl qui reputet. • Ita jarilur alea. Ita luditur tot animarum salus, el salus celoma. Quot millia animarum indies ad tartara descendunt, quæ salvarentur ii haberent zelosum sui curatorem? O si carum cruciatus videres, si gemitus audires, (pierdas de suis confessoriiis, pastoribus, sacerdotibus cognosceres, quam te carum conversioni et soluti addiceres et impen-deres! Semel periissō, æternnm est : semel esso damnatum, irrevocabile est.

Si videres puerum ruere in ignem, accurreres, omnique conatu extraheres : vides ruentes animas in ignem æternum, in incendia gehennæ, et vix pedem moves ut eas eripias. O torpor! o stupor! virgo Israel « projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam, » clamat Deus per Amos, cap. v, vers. 2.

Nola : Tō *ejus*, puta οὐτὼ, jam non est in Græco; olim tamen fuit : unde aliqui legentes per spiritum asperum aurei, vertunt *suam*. Ita Joannes Vili Pontifex, *ejnst.* 38, Beda, Glossa, Hugo, Dionysius et alii, g. d. Qui salvat animam alienum, salvabit et suam, quia si justus est, de condigno promerebitur opere tam pio gloriam coelestem. Si injustus, de congruo merebitur gratiam et justitiam, uti mox ostendam. Rursum qui saluti alterius invigilat, saluti suæ consulit ; quia mortem anima» incurreret, si salutem illius sibi creditam negligerei, juxta illud Pauli, I *Tim.* iv, 16 : « Attende tibi et doctrinæ : insta in illis ; hoc enim finiens et teipsum salvum facies, et eos qui te audiunt. »

Moraliter : Disce hic cos qui student conversioni hominum, post Christum, esso eorum salvatores. Hoc est quod aīl Abdias, vers. 21 : « Et ascendent salvatores in montem Sion judicare montem Esau : et erit Domino regnum. » Ubi S. Hieronymus : « Ipse, aīl, Salvator Apostolos suos mundi esse voluit salvatores. » Quod quam gloriosum sil, *primo*, liquet ex pretio anime; anima enim pluris valet quam totus mundus : anima enim est Dei imago, summaque Dei participatio. Undo S. Ignatius, fundator Ikerietatis nostre, ostensa sibi a Deo pulchritudine animæ sanguine Christi ablutæ, ita zelo animarum exarsit, ul totam vitam per immensos labores et dolores illi addiderit; quinci Societatem ad hoc instituent, cum diceret tantam esse pulchritudinem animæ, ut omne pretium omnemque laborem superet. Ita Ribadeneira in *ejus Vita*, lib. V, cap. ir.

Secundo. *Secundo* ex exemplo Christi, qui ad hoc e codis descendit ut animas salvaret, ideoque tota vita laboravit, sudavit et acerbissimos dolores, ipsam-

que crucem sponte subivit. Vis ergo scire quam pretiosa sit anima, estima ex pretio quo empta est, putæ sanguine Christi ; pretium ergo aniuve est vita Christi, ipseque Christus. Quocirca qui student proximorum saluti, sunt de familia cīl societate Jesu. Si aurifex peritissimus adamantem emeret mille aureis, omnes lapillum magno asstimaremus. Christus sanguinem suum fudit, ut animam redimeret : quanti illa igitnr æstimanda est ! « Magna res anima, quæ Chrislisanguine redempta est, » exclamat S. Bernardus, *epist.* '4.

Tertio, ex illo S. Dionysio, *Cokst. Hier. cap.* m, Tinto, ubi docet hoc esse opus non tantum angelorum (horum enim est purgare, et illuminare et perficere), sed Dei ipsius : quare omnium divinorum operam divinissimum esse, Deo cooperari in conversionem impiorum ad eum. « Dei » enim « adjutores sumus, » ait Paulus, I *Cor.* ni, 9; et Deus ad Jeremiam, cap. xvi, vers. 19 : « Si separaveris, inquit, pretiosum a vili, quasi os meum eris. • Vide ibi dicta. Hi scilicet sunt angeli cīl legati Dei : angeli enim a sunt administratorii spiritus in ministerium missi, propter cos qui hæreditatem capiunt salutis, » /Te6. i, 14. Rursum u nullum Deo tale sacrificium, quale zelus animarum, aīl S. Gregorius, lib. XXXIV *Mor.*, cap. vit.

Quarto, ex sensu Sanctorum. Animabus enim Q irto, convertendis totum se impendit S. Paulus, tantaque passus est, quanta ipse recenset li *Corinth.* cap. xi. Idem fecerunt Apostoli omnes. Qui ergo lucro animarum student, obeunt munus Aposolicum, suntque viri Apostolici : quales fuere S. Athanasius, Basilios, Chrysoslomus, Gregorius, Augustinus, Ambrosius, Bernardus, Dominicus, Franciscus, etc. Vere S. Leo, serm. De S. *Diurendo* : u Nullus bonus, inquit, sibi soli bonus est, nec cujusquam sapientis sibi tantum amica est sapientia; et hæc verarum natura virtutum est, ul multos a tenebroso abducant errore. »

Quinto, quod in hoc opere consistat charitatis Quiafe et virtutis perfectio, uti docet S. Cyrillus *Sophon.* cap. ii, num. ii, el S. Augustinus in *epist.* IS. Joaru, hom. 6 : « Ilæ est, aīl, perfectio charitatis, et major omnino inveniri non potest, quam pro fratribus animam ponere. » Idem citatus hic a Dionysio Carthusiano asserit illum in cbarilale Dei ose perfectiorem, qui plures ad ejus amorem convertit; el sicul Christus graviolem pati nC quit persecutionem, quam ut quis verbo aut exemplo animas suo sanguine redemptas ab ipso avertat : sie ampliorem honorem ei impendere nos non valere, quam animas deviantes convertendo ad ipsum.

Sej-fo, ex præmio et aureola illustri. « Qui docti safe fuerint, fulgebunt ut splendor firmamenti ; el qui ad justitiam erudiunt inultos, quasi steUoe in perpetuas ætemilafcs, » ait *Dan.* xn, 3; et Christus : a Qui autem fecerit el docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlonim, » *Matth.* v, 17. Odo Cluniacensis, serm. De S. *Benedicto*, asserit fidelem

Qnim
«inm&n
venere
inimii.
ri@ ”

esso opinione!», quod quilibet resurget cum illis quos Domino acquisivi!. Cum igitur, ait, universi hujusce ejus instituti oves sequaces in unum coacti fuerint, quale signum apostolatus S. Benedicto tunc copiosus ille exercitus exhibebit! Sic Apostolus fideles a se conversos vocat suam coronam, suam gloriam et gaudium in die Domini, *Philip*, iv, 1, et I *Thessal.* ir, 19. Sic S. Amandus gloriosus apparuit S. Aldegundi, stipatus iis omnibus quos converterat, ut habet Vita S. Aldegundis. Et S. Gregorius, hom. 17 in *Evang.* : « Ibi, ait, Petrus cum Judæa conversa, quam post se traxit, apparebit. Ibi Paulus conversum, ut ita dixerim, mundum ducens. Ibi Andreas post se Achaiam, ibi Joannes Asiam, Thomas Indiam in conspectum sui judicis conversam ducet. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis praedicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. »

Porro qui animas convertere satagit, suam primus ipse convertat, sequo in virtute consolidet et perficiat oportet, tum quia sanctitas plus valet ad convertendum peccatores, quam concio; tum ne sibi periculum creet: sicut enim qui naufragos e periculo eripere volunt, nisi ipsi in tuto sint, idem Siepe periculum adeunt ac cum illis merguntur: ita nonnulli fragiles, dum peccatores convertere moliuntur, ab iis pervertuntur, et in eandem cum eis peccati clgehennæCharybdim involvuntur. Unde sapienter monet Christus: « Quid prodest homini si mundum universum lucretur, anima vero suæ detrimentum patiatur? aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? » *Matth.* ivi, 2G.

Gmver- Et operiet (aliqui legunt, *operit*) multorum-
ntl PECCATORUM, — tum ejus quociens couvertit,
ntl tum suorum. Alludit S. Jacobus ad illud *Pro-*
pccaa. rert. cap. x, vers. 12: a Universa delicia operit
← charilas. » Primo ergo charilas csl quasi pallium, calyptra, velum et tegmen, quo peccator conversus et pœnilens operit, id est, abolet omnia peccata preterita (unde græco est xatâ^tt, ἡλίστοWuccGlcgetjOpêriet), siculi lux tegit tenebras, eas abolendo; sicut pallium legit nuditatem, eam tollendo; sicut fossa tegitur injecta terra, dum ea impletur; sicut color niger inductus albo eum tegit non abscondendo, sed abolendo; sicut aqua operit ignem, dum eam obruit et extinguit. Hoc est quod de Magdalena dicit Christus: « Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam ἡflexil mullum, » Lui. mi, 47.

Svunio *Secundo*, emendatio morum vitæque nova et sancta tegit peccata et probra vitæ procedentis, ac pro illis se supponit et opponit oculis Dei, ut illa quasi tecta et abscondita amplius non videat, juxta illud *Psal.* xxxi, 1: « Beati quorum re-inissæ sunt iniquitates, et quorum tecla sunt peccata. »

Tertio, «operiet, » id est, restinguet grassans diluvium vel incendium peccatorum. Error enim

in fide, puta hæresis, est fons et origo blixpemiæ, contentionis, superbia; guloo, lib» linis, fraudis omniumque peccatorum. Qui ergo** errantem, puta hrerclicum, convertit, hic omnia Inno peccata quæ facturum erat, operit et extinguit. Similiter peccator ex uno peccato trahitur ad aliud et aliud. Peccatum enim est quasi lues, pestis, gangrena et cancer, qui semper proserpit, donec totum corpus inficiat et peccatis impleat. Hæc omnia operit et incidit, qui peccatorem convertit.

Quarto, qui peccatorem convertit, operit omnia scandala et peccata aliorum, quæ scilicet alii ipsius exemplo perpetraturi essent. Sic sæpe unius viri potentis error et scelus, totam urbem et rempublicam sua contagione inficit et sceleribus contaminat. Qui ergo talem convertit, hæc omnia operit et tollit, ut non unum, sed millena peccata ac innumeras Dei optimi maximi offensas et injurias inhibeat et avertat. Annon hoc ingens est bonum ac insignis Dei honor et gloria?

Quinto et magis genuine, «operiet » peccata Quinio, non tantum aliena, sed et sua, uti communiter exponunt Interpretes, Beda, Thomas Anglicus, Dionysius, Titelmannus, Fcvardontius et alii (citant aliqui Syrum, quasi verterit, *peccatorum suorum*: sed frustra; affluxum enim llebreuin et Syrum *au*, tam *ejus*, quam *suorum* verti potest: Hebræis enim et Syris idem est pronomen reciprocum quod absolutum); si enim justus est, ut sæpe fit, operiet tam pio opere charitatis culpas veniales et magnam pariem pœnæ restantis et peccatis mortalibus jam remissis; sin adhuc injustus est et in statu peccati mortalis, hoc ejus studium, sollicitudo et ardor convertendi proximum elicit et provocat, ac quasi de congruo emeretur Dei misericordiam, ut gratiam efficacem ei largiatur, qua excitatus et ipse pristina peccata delcslelur, vitam mutet, ac justus sanctusque evadat. Nam, ut ait S. Gregorius, lib. XIX *Moral.*, cap. xu, alias XVI: a Benedictio perituri super cum venit, cum peccatoris interitum prævenit, et cum sanctis exhortationibus a culpa» fovea reducit. » Hic ergo ejus zelus est quasi pallium, quo velat sua peccata coram oculis Dei, ut in iis gratiam inveniat: zelus enim adeo gratus est Deo, ut ejus sil decus, ipse quo eo quasi pallio vestiatur et ornatur, juxta illud *Isaïæ* lix, 17: «Opertus es quasi pallio zeli.» Denique si justus est, meretur in justitia conservari et roborari contra peccata futura, ut pericula et occasiones peccatorum sibi instantes vel evadat, vel superet, in quibus alioqui fuisset lapsurus. Hanc enim Dei gratiam et protectionem meretur, qui alios a peccato liberare et protegere satagit: quod valde ponderandum est, ut hoc premio ad zelum animarum incitemur. Dum enim alienam salutem curamus, nostram curamus, et tantum nostram, quantum alienam. Scriptum est enim: « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. » *Matth.* X, 7. Inde Damascenus, lib. I *Parali.*, cap.

xtvin, ex his Jacobi verbis docet modum abolendi peccata propria, esse studium abolendi aliena.

Ita hunc locum explicat Zacharias Pontifex, epi L l ad *liantfartum* : a Elabora, ait, sanctissime frater, in eis; quia scriptum cognoscis: Qui convelli fecerit peccatorem ab errore via; sus*, salvabit animam ejus a morte, et suorum operit multitudinem peccatorum;» idem habet Joannes Vili Pontifex, *qn\$*t. 38, et Orígenes horn. 2 in *Levit.*, et Cassianus, *Collai*. XX, vin. Ratio est, quia anima quum convertis, est quasi ho lia pro peccato quam oilers beo, longe ei gratior quam hircus, aries, bos, quæ oliin quad hostias pro peccato sibi jussit offerri. Hic enim (piasi ex lege talionis, Beo das animam proximi pro anima tua: tantumdem ergo das, quantum debes, animu onim luæ pretium quasi ada qualum est uuima

aliena : anima enim valet animam, rieni bos valet bovem, aureus aureum.

Quocirca sapienter S. Gregorio®, lib. VI, *epitt.* 27, Dominicam monasterii Prepositam monet. «ut quantas valet animas in creatori* sui ^rvi-tium colligat, ut earum mentes per verbum c; i* gratiam compunctionis accipiant, et tanto celerius ipsa ab omnibus peccatis suis absoluta sit» quanto per ejus vitam et linguam etiam aliarum anima peccatorum suorum nexibus eruperint, etc.; ut ergo boinm.e suæ, id est, æternæ Sapi n-liæ perfecte satisfaciat, que sola fugit, cum multis redeat. Aversionis enim suæ culpa nulli imputabitur, quæ revertens lucrum reportat. > Idem, lib. XIX *Moral.*, cap. vi : «Si enim, ait, magna mercedis est, a morte eripere carnem quandoque morilurwi, quanti meriti erit, a morte animam liberare, in cadesti p.ibu sine fine victuram! «

COMMENTARIUS

IN PAIMAM

SANG T T PETRI EPISTOLAM.

PROŒMIUM.

Tria hlo de more præmittenda sunt : *primum*, de auctoritate et dignitate hujus Epistola?; *secundum*, de ejus argumento; *tertium*, de auctore.

Hic Quoad *primum*. Hæc Epistola est legitima S. Petri, trj, Ū Scriptura Canonica, confessione omnium mLu' Catholicorum, nullusque unquam de eo dubitavit, teste Eusebio, lib. V *Hist.* cap. m; quocirca concilia, Pontifices et Patres, qui catalogum librorum Canonicorum contexunt, in eo indubitate collocant hanc Epistolam. Citat eos exacte et fuse Jodocus Coccius in *Thesauro Cathol.*, tom. 1, lib. VI, pag. 720.

Scroti Scripta est Homæ (hanc enim tecte Babylonem Chnrti V0Cal CaP' V> VCrS') U) “issa per Silam , sive 45 Silvanum, cap. v, vers. 12, sub annum, ut videtur, a nativitate Christi 45 : quo anno Petrus Hornam appulit, coque ex Antiochia Cathedram Pontificiam transtulit. Id patet ex eo, quod in fine Epistola. inducit S. Marcum salutantem fideles. S. Marcus autem Roma discessit missus a S. Petro Alexandriani, anno Christi 45, cum prius Romæ suum scripsisset Evangelium, uti dixi in Chronotaxi. Hic annus Christi 45, fuit Claudii Imperatoris tertius, Pauli a conversione decimus.

(1) Cf. Sepp, docte et rite id probantem, op. cit. tom. II, pag. 375. Ilaneberg, *Einleitung in's alte und neue Testament*, part. VIH, cap. ni, § 86, arbitratur Petrum neque Homæ , neque Babyloni scripsisse, sed Antiochiæ. Petrus enim, ait, Antiochiæ sedit, regionesque vicinas Evangelium docuit; Judas autem Taddæus apostolus fuit Mesopotamia; seu Babylonia», cujus Ecclesiæ ab antiquo Patriarchis Antiochenis subjiciuntur. Usum igitur quemdam, imo consuetudinem exstitisse inter Petrum et Judam, demonstratur tum ex hac circumstantia, tum ex convenientia et similitudine quam inter Petri priorem, unicamque Judæ Epistolam deprehenderunt interpretes. Quibus positis, locus ille, quem objectant alterius sententiæ assertores, scilicet *Salutat vos Ecclesia, qua est in Babylone*, nullam jam movet ditlicullalem. Quis enim miretur Petrum, Antiochiæ scribentem, suis hortationibus et documentis addidisse vicinæ Ecclesix salutationem, dicendo : « Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone ? »

Quare scripta est hæc Epistola ante omnes Pauli Epistolas (2). Ita Baronins, qui et addit videri ex S. Hieronymo eam a S. Petro scriptam esse hebraico , sed conversam in Latinum a S. Marco ; verum S. Hieronymus tantum dicit S. Petrum variasse stylum : stylum enim secundæ Epistola? diversum esse a stylo primo?; quod verum est, etiamsi dicamus utramque eadem lingua Latina, vel Græca ab eo fuisse conscriptam. Passim Interpretes censent græce esse scriptam, nipote ad Grecos, scilicet Cappadoces, Asianos, Bithynios, Ponticos : unde et in dubiis ad textum Grecum, quasi originalem recurrunt.

Porro scripta est primario ad Christianos e Judæis ad Christum conversos, qui dispersi erant per Pontum, Galatiam , Cappadociam , Asiam et Bithyniam, ut patet ex titulo Epistolæ et cap. m, vers. 6. Ita S. Athanasius in *Synopsi* ; Eusebius, lib. III *Histor.*, cap. jv; S. Hieronymus, *De Script. Ecccl.*, in *Petro*; Didymus, OEcumenius, Bcda, Cajetanus et Titelmannus hic, et faciet cap. i, vers. 4, 8, 9, et epist. II, cap. m, vers. 15 et 16. Hi enim fuere primi Christiani, quos paulo ante predicando converterat S. Petrus; quorum proinde peculiarem ipse curam egit, ut patet *Galat.* Secundario tamen et consequenter scripta est quoque ad Christianos e gentilismo conversos. Horum enim æque ac illorum Pastor, Episcopus, et Pontifex universalis a Christo creatus erat S. Petrus, *Joannis* xxn, 15. Unde cap. n, vers. 10, Gentium vocationem ex *Oseas*, cap. n, vers. 10, confirmat et celebrat. Idipsum insinuat cap. i, vers. 18, et cap. iv, vers. 3; *epist.* H, cap. i, vers. 1. Ha S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum*, cap. Lxxxix; S. Thomas, Bcda, Glossa, Lyranus hic; Ribera in *Oseæ* n, num. 4, et alii. S. Bonifacios,

(2) Communis hodiernorum interpretum sententia est, Petro suas scribenti epistolas notas fuisse epistolas Pauli plures. Juxta Sepp et Glaire, uperib. cit., priorem scripsit aun. 64.

primus Mōgunlte Episcopus et Germante Apostolus, qui martyr in Frisia occubuit, tanti fecit S. Petri Epistolas, ut eas petierit aureis litteris sibi describi ab Eadburga Abbatissa, uti patet ex epistola ejus apud Baronium, tom. IX, png. 39. Olit circumferebantur quinque libri i S. Petri, scilicet Acta, Prædicalio, Evangelium, \pocalypsis et Judicium, sed suspecte fidei et adulterini, teste S. Hieronymo, lib. *De Script. Ecclia.*, in Petro, et Rullino in *Expositione Symboli*. Sic et *Iheronarium* S. Petri nomine S. Clementis editum, Gdasius inter apocrypha retulit cap. *Sancta liomana*, (list. 15).

Argu- Quoad *secundum*. Argumentum Epistola est du-
mcniinu. plex *primu* ad fidem spectat, *scandum* ad mo-
res. *Primo* enim confirmat et celebrat admirabile Dei consilium et beneficium de Verbi incarnatione, passione, redemptione, vocatione Judæorum et Gentium ad Christi gratiam, salutem et gloriam eternam. Ilancnim esse orthodoxam doctrinam a Prophetis prædicatam, ab Apostolis jussu Dei prædicatam, quam proinde constanter sequi et retinere debeant, ac pro ea tuenda dura omnia, ipsamque mortem et martyrium fortiter obire. Quocirca omnes Christi exemplo ad persecutionum tolerantiam et in fide constantiam exhortatur.

Secundo, a fide transit ad mores, cosque ad Christi normam et disciplinam efformat. Docet ergo Christianos debere obedire regibus, principibus et magistratibus licet ethnicis; servos dominis, uxores maritis, adolescentes senioribus, fideles pastoribus et doctores; ac vicissim quid viri uxoribus, pastores subditis debeant, edocet. Exhortatur ad prudentiam, vigilantiam in orationibus, charitatem mutuam, hospitalitatem, patientiam, humilitatem et temperantiam. Præ cæteris autem patientiam et Christi patientis exemplum refricat et inculcat, idque singulis capitibus, eo quod Christiani tunc novi, ob novam Christi religionem ubique nulla a Judæis et Gentibus paterentur, non tantum verba et probra, sed et spolia, carceres, verbera, mortem et martyrium. Scripta est majestate et spiritu Apostolico, sublimi et esultanti. Profunde enim scrutatur et admiratur bona in Christo Christique cruce et redemptione latentia, cœlilus nobis impertita.

Nota : Eadem subinde sententia reperitur apud S. Petrum, S. Paulum, S. Jacobum et Joannem ; cujus ratio est : *Prima*, quod omnes Apostoli eodem agebantur Spiritu Sancto, qui easdem veritates et sententias eis suggerebat, idque ad testimonium tum veritatis, tum concordie. *Secunda*, quod omnes eosdem de virtutibus Christianis haberent sensus et dictamina : ubi autem idem est conceptus et sensus, facile idem sequitur sermo et sententia: verbum enim oris respondet verbo mentis; ab eo enim gignitur et producit. *Tertia*, quod, sicut ante separationem ediderunt commune Symbolum fidei, sic et verisimile sit eos in communi sermone, et ac doctrina et

concionibus usurpaste plerumque easdem doctrinas et axiomata Christiana, ad formandos mores fidelium, quæ deinde scriptis mandarunt. Talla sunt Christiano gaudendum esse in tribulatione; beatos esse qui persecutionem patiuntur; exultando esse in adoptione filiorum Dei facta per Christum ; sperandam et immarcescibilem glorie coronam; Deum superbis resistere, humilibus autem dare gratiam; charitatem esse legis plenitudinem ; charitatem operire multitudinem peccatorum; thesaurizandum esse in cœlis, non in terra; conversationem nostram debere esse in cœlis ; semper orandum esse, vincendum in bono malum ; gloriandum in spe vite æternæ ; studendum esse elemosynæ et saluti animarum.

Quoad *tertium*. Auctor Epistolæ est S. Petrus Apostolorum Princeps, qui Bethsaida in Galilea natus, piscatuque victitans, a Christo vocatus, factus est ejus in terris vicarius, Iohannesque Ecclesia Pastor et Pontifex : de cujus admirabili sapientia, poenitentia, austeritate, ebarilate, zelo, propagatione fidei per totum orbem (in quem ipse discipulos suos evangelizandum misit), passione, martyrio, privilegiis, miraculis, veneratione, fama et gloria, vide Baronium aliosque Historicos. Sane Dionysius Areopagita, *De Divina Koinonia*, cap. m, S. Petrum vocat supremam gloriam, ornamentum coeleste, summum capitis verticem, basin et columnam Theologorum fortissimam et antiquissimam. Petrus enim Ecclesia? non lanium est monarcha, sed et post Christum petra fundamentalis. Ideo enim Christus vocavit eum Petrum, cum prius vocaretur Simon, ut significaret eum fore petram Fidei et Ecclesia, quam nec tyranni, nec Philosophi, nec hæretici, nec scelerati, non dico evertere, sed nec concutere possent. Hoc est quod ei promisit Christus, qui est eterna Veritas, dicens : a Beatus es Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Et ego dico tibi : quia tu es Petrus, et super hanc petram (super te scilicet, quem voco facioque Cepham, id est, petram Ecclesia) edificabo Ecclesiam meam, et porte inferi non praevallebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni cœlorum : et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in cœlis, » *Matth.* xvi, 17. Rursum uni inter omnes Apostolos Petro dixit, jussitque tertio Christus: a Pasce oves meas, » *Joan.* xxii. Et iturus ad crucem et mortem : « Simon, ait, ecco Satanaspexpetivit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua : et tu aliquando conversus confirma fratres tuos, » *Luce* xxii, 32.

E quibus Christi promissis et donis colligo, summam S. Petri auctoritatem, ac privilegia apostolicam plenissimam. Privilegia enim duodecim uni S. Petro respectu totius Ecclesiae (privala enim omitto, vide ea apud Bellarminum, lib. I *De Horn. Pont.*, cap. xv», et seq.) a Christo concessa sunt hæc.

- rric ■. *Primum*, quod a Christo creatus sit petra el fuu x (lamentum Ecclesia». « Cum ego (Christus) sim inviolabilis petra, etc., tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint mihi tecum participatione communia, » ait S. Leo, serm. 3. De-bi/iivers. sui *Pontif.* Cephass ergo est Cepha. Petrus est Petra, nimirum « Cephalon, et Capitoli immobile saxum.»
- Steso» *Secundum*, quod Petrus fuerit caput, superior, rector et iudex omnium Apostolorum. Quocirca S. Hieronymus, in epist. 89 *ad S. Augustinum*: « Tantæ, ait, Petrus auctoritatis fuit, ut Paulus in Epistola sua scripserit : Deinde post annos tres veni Hierosolymam videre Petrum. » Theodoretus, epist. *ad Leonem*: « Paulus, ait, præco veritatis, tuba Sanctissimi Spiritus, ad magnum Petrum cucurrit, ut iis qui Antiochiæ de legalibus institutis contendebant, ab ipso afferret solutionem. » Hinc et S. Evodius, successor S. Petri in sede Antiochena, *Epist.* quæ dicitur to çw;, docet Christum ex mulieribus solam baptizasse Virginem matrem suam, ex viris solum Petrum : a Petro vero baptizalos fuisse Andream, Jacobum et Joannem, et ab iis cæteros. Et S. Epiphanius, *hæres.* 51 : « Petrum, ait, elegit, ut dux esset discipulorum. »
- Tertio». *Tertium*, quod S. Petrus fuerit hierarcha, quodque ab eo omnis ordo hierarchicus, puta omnium Episcoporum, sacerdotum cælerorumque Ecclesie ministrorum ordinatio, æque ac jurisdictio descendat. Unde Innocentius, epist. *ad Concilium Carthag.*, quæ est 91 inter epist. S. Augustini : « A quo (Petro) inquit, ipse episcopatus, et tota auctoritas nominis hujus emersit. » Julius I, epist. 1 *ad Orientales* : « B. Apostoli Petri sedes, ait, nobis sacerdotalis mater est dignitatis. » S. Leo, serm. 3 *De Assumpt. sua ad Pont.* : « Si quid, ait, cum eo (Petro) commune cæteris voluit esse principibus, nunquam, nisi per ipsum dedit, quidquid aliis non negavit. » Idem, *epist.* 89 : « Hujus, ait, muneris Sacramentum, ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret ; ut ab ipso quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet. »
- Vnr *Quartum*, quod Christus S. Petro ejusque successoribus promiserit et dederit assistentium Spiritus Sancti, ad regendam Ecclesiam et ad docendam veram Udem, ut in ea errare non possit, sed quod ille hæreseos damiat, tota Ecclesia panier ut hærelicum damnet. Unde Innocentius I, epist. *ad Concilium Milevit.*, quæ est 93 apud S. Augustinum : « Quoties, ait, fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres et coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis et honoris auctorem, deferre debere. » Id patet ex usu et praxi omnium sæculorum. Pontifices enim Romani omnia in fide dubia declararunt et resolverunt, omnesque hæreses condemnarunt.

Quintum, quod Petrus et Pontifex quihbo Christi personam et auctoritatem repræsentet; sicut prorex représentât regem. Hinc et Petrus Christo in vita, zelo, propagatione fidei, morte et martyrio fuit persimilis et conjunctissimus. Unde S. Gregorius in *psalm.* iv *Pænit.* : « Petro, inquit, ait Christus : Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in scipso jam pridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. » Et Tertullianus, lib. *De Præscript.*: « Habes, ait, Romam undo nobis quoque auctoritas presto est. felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, ubi Petrus passioni Dominion adæqualur, ubi Paulus Joannis exitu coronatur. » Et S. Maximus, sermone 5 *De Natali S. Apost.*: « Petrus, ait, et Paulus martyrium per-tulerunt in urbe Roma, quæ principatum et*caput oblinet nationum, ut scilicet ubi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis. » Et S. Paulinus, *Natali* 3 S. *Felicitis* :

Ipneque cœleslum sacris procerum monumentis
Roma Petro Pantoque potens.

Sextum, quod S. Peirus ejusque successores Romani Pontifices toti Ecclesiæ præsent quasi monarch®; ideoque Ecclesiam faciant unam, unumque Chrisli regnum et monarchiam. Sicut enim unum est imperium quod unum habet imperatorem, unum regnum quod ab uno regitur rege, unum universum quod unus condidit et moderatur Deus, unum cœlum quod unus illuminat sol : ita pariter Ecclesia non pòsse! esse unum visibile Chrisli regnum, nisi haberet unum visibile caput, cui tota subesset, et a quo regeretur ; quod aliud esse nequit quam S. Peirus ejusque successores : perinde ac corpus humanum sine capite uno consistere nequit; alloqui enim esset acephalum, carens ratione, regimine et rectore. Unde S. Ambrosius, *serm.* 11 : « Hanc, ait, solam Ecclesiæ navim ascendit Dominus, in qua Peirus magister est constitutus, dicente Domino : Super hanc petram ædiicabo Ecclesiam meam. Sicut enim Noe arca, naufragante mundo, cunctos quos susceperat ilbesos reservavit; ita et Petri Ecclesia, conflagrante sæculo, omnes quos amplectitur repræsentabit illæsos; et sicut tunc, transacto diluvio, ad arcam Noe columba signum pacis detulit : ilaet, transacto iudicio, ad Ecclesiam Petri Christus gaudium pacis referet. » Et S. Augustinus, serm. 124 *De Tempore*, agens depœnitentia S. Petri : « Totius, ait, corporis morbum in ipso capite curat Ecclesiæ, in ipso vertice componit membrorum omnium sanitatem. » Et S. Leo, serm. 3 *De Assumpt. sua ad Pont.* : « De tanto mundo, ait, unus eligitur Petrus, quiet universarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur : ut quamvis in populo Dei nulli sacerdotes sint, nullique pastores, omnes tamen proprie regat Peirus, quos principaliter regit et Christus. » Sicut ergo mem-

brum corporis esse nequit quod a capite est divisum, quodque capitis vi et influxu non vegetatur et regitur: ita pariter membrum Ecclesiae esso nequit, qui a Petro et Pontifice Rom. schismate vel hæresi est divisus; nec ad ovile Christi pertinet, qui ad gregem Petri non spectat: quos enim Christus curat et regit, per Petrum Pastorem suum curat et regit. Unde S. Hieronymus, epist. 1 *ad Damasum*, de nomine hypostasis: «Super illam, ait, petram (cathedra Petri) ædificata Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est: si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.» Et infra: «Quicumque locum (o illam Pontifex) non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Anlichristi est.» S. Cyprianus, lib. I, epist. 8 *ad Plebem*: «Deus, ait, unus est, et Christus unus, et una Ecclesia, et cathedra una super Petrum Domini voce fundata. Aliud altare constitui, aut sacerdotium novum fieri præter unum altare, et unum sacerdotium non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit.» Idem, epist. 3 *ad Cornelium*, lib. I: «Neque enim, ait, aliunde orto sunt hæreses, aut nata sunt schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in Ecclesia ad tempus sacerdos, et ad tempus iudex vice Christi cogitatur, cui si secundum magisteria divina obtemperaret fraternitas univ-
ersa, nemo adversus collegium sacerdotum quidquam moveret.»

Septi-
ra³ *Septimum*, quod jus et Imperium Petri non tantum sublimius, sed et amplius sit quam quorumvis Regum et Imperatorum, tum quia ad fideles per lotum orbem dispersos se extendit; tum quia perlinet quoque ad infideles, vel eos Christo et Ecclesiae aggregari curat; tum quia exserit se ad anthropophages, Indos et Barbaros, qui vivunt sine rege, sine lege, sine Deo. Unde S. Prosper in Carm. de *Ingratis*:

Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
Facta caput inundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

S. Cyrillus in *Thesauro*: «Petro, ait, omnes jure divino caput inclinant, et primates mundi tanquam ipsi Domino Jesu obediunt.» Et rursum: «Debemus nos, ut (quoniam) membra sumus, capiti nostro Romano Pontifici, et Apostolicæ sedi adhærere.» Quocirca veteres in litteris Canonicis (quas *formatas* vocabant), vel latorem earum testarentur esse orthodoxos fidei et communionis Catholicæ, inscribebant nomen Petri. In Formalis enim ex decreto Concilii Nicæni, hæc nomina quasi vera; fidei tesseram, per primas eorum litteras inscribebant: «Pater, Filius, Spiritus Sanctus, Petrus. Amen,» ut significarent carum latorem habere communionem cum cathedra et successore S. Petri, Romano Pontifice, ideoque esso Catholicum. Unde Optatus Milevitanus, lib. II, ut se probet Catholicum, Donatistas vero esse schis-

maticos, enumerans Pontifices qui sederunt in cathedra Petri usque ad Siricium, addit: «Hic noster est socius, cum quo nobis lotus orbis, commercio Formatarum, in unam communionis societatem concordat.» De Donatista vero subicit, eos procul abesse ut Formatis communicent cum cathedra S. Petri. Vide Baronium, anno Chrisli 325.

Octavum, S. Petri jus et imperium non tantum in terram, sed et ad inferos et superos pertinet. Nam non tantum hominibus terrigenis, sed et animabus in Purgatorio cælum pandit. Est enim ipse claviger coeli: ejus enim claves a Christo accepit, *Matth.* cap. xvi. Unde Arator in fine *Actor. Apostol.*:

Dignaque matene³ Petri Pmliqae owm
Cesáreas superare mum, et in aree tynunì
Pandere jura poli, summamque io agone tnboal
Vincere, oe titulos panus cootiugervl hostis.

S. Bernardus, lib. II De *Consid. ad Eugenium*: «Tu, aile, Episcopo cælum claudere, tu ipsum ab Episcopatu deponere, etiam et tradere Salan® potes, et Et Optatus Milevitanus, lib. VII *Contra Parmen.*: «Bono unitatis, inquit, B. Peirus præferri omnibus Apostolis meruit, et claves regni cælorum communicandas cæteris, solus accepit, etc. Etant tot innocentes, et peccator accipit claves: vel unitatis negotium formaretur, provisum est, ut peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores, et quoniam necessaria est unitas, esse non posset. Et Petrus Chrysologus, *serm.* 107: «Peirus, ait, est custos fidei, petra Ecclesiae janitorque cælorum.»

Nonum, S. Petri potestas propagatur in poster-
ros, et cæteris Patriarchis deficientibus, incon-
cussa perdurai hucusque per annos 1600, et du-
rabit usque ad finem mundi. Unde S. Cyprianus, lib. I, epist. 3 *ad Cornelium Pontificem*: «Navigare audent, inquit, ad Petri cathedram atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, a schismaticis et profanis litteras ferre: nec cogitare eos esse Romanos, ad quos perfidia habere non possit accessum.» Et S. Hieronymus, epist. 1 *ad Damasum*, de nomine hypostasis: «Cum successore, inquit, piscatoris et discipulo crucis loquor. Ego beatitudini tuæ, id est cathedra Petri communionem consocior.» Hinc in Concilio Ephesino, tom. II, cap. xvi, Cæleslius Remanus Pontifex vocatur «ordinarius successor et Vicarius B. Petri, Apostolorum Principis.» Et in Concilio Chalcedon, aci. 2, lecta Epistola Leonis Pontificis, omnes acclamarunt: «Petrus per Leonem locutus est;» et in epist. *ad Leonem*, totum Concilium dicit: «Leonem vocis Petri interpretem fuisse, id est, Petrum per Leonem esse loculum. Petrus, Episcopus Ravennæ, epist. *ad Eutychianum*, quæ habetur ante Concilium Chalcedon.: «Hortamur, ait, te, frater, ut his quæ a B. Papa Romano civitatis scripta sunt, obedienter attendas. Que-

niara R. Petras qui in propria sede cl vivit et praesidet, praestat quaerentibus fidei veritatem. » S. Siricius Pontifex, epist. *ad Himiriatm Episcopum Turaron.*: « Portamus, ait, onera omnium qui gravantur. Quinimo hæc portat in nobis B. Apostolus Petrus, qui nos in omnibus, ut confidimus, administradoras suæ protegit et tuetur hærcdes. »

Dici- *Decimum*, S. Petri potestas et dignitas superat potestatem Abralue, Mosis, Aaronis, Melchiscdech, omniumque veterum Pontificum, Patriarcharum et Prophetarum, iisque omnibus adumbrata et praefigurata fuit. Audi S. Bernardum ad Eugenium Pontificem, lib. II *De Consider.* : « Quis es? sacerdos magnus, summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu hæres Apostolorum. Tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchal!) Abraham, ordine Melchiscdech, dignitate Aaron, auctoritate Moses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, unctione Christus. Tu es cui claves tradite, cui oves credite sunt, etc.; nec modo ovium, sedet Pastorum tu unus omnium pastor. »

Vadaci- *Undecimum*, S. Petrus per discipulos a se missos fundavit per totum orbem Ecclesias. Ita habuit a S. Petro institutos Episcopos, Sicilia Pancratium, Marcianum, Beryllnm ; Capua Priscum, Neapolis Aspren, Tarracina Epaphroditum, Equicolæ populi Marcum, Plolomœum Nepe, Romulum Fesuli, Paulinum Luca, Ravenna Apollinarem, Verona Euprepium, Patavium Prosdocimum, Ticinum Syrum, Aquileia llermagoram; in Gallila Leinovicenses, Burdlgalenscs et Tholosani Martialem ; Tungrcnses, Colonienses et Trevircnses Maternum; Rhemenses Sixtum, Arelatenses Trophimum, Scnonenses Sabinianum, Conomanenscs Julianum, Vienna et Moguntia Crescentem, Catalaunum Medimium, Bituricenscs Ursinum, Avernenses Austremonium, Sanciónenles Eutropium; Germania Eucharium, Eglslum, Marcianum; Hispania Torquatum, Ctesiphontem, Secundum, indalesium, Cæcilium, llesychium, etc., ut patet ex *Martyrol.* S. Petrum Byzantinis quoque primum dedisse Episcopum docet Agapetus Pontifex in litteris, quæ recitantur in Synodo V, act. 2. Si Metaphraste credimus, 29 junii, Petrus, Roma pulsus a Claudio anno imperii ejus 9, navigavit in Africam, et Carthaginensem, erexit Ecclesiam, eique præfcccit Crescentem discipulum; inde Alexandrlam concessit, erectaque Ecclesia Alexandrina, iblque Marco instituto Episcopo, ac Thebis Rufo, llierosolyinam profectus est.

Tradunt Historici rerum Angliæ, S. Petrum misisse in Angliam evangelizandi causa Iosephum ab Arimathia; alii ipsurnmcl S. Petrum in Angliam profectura, Anglos convertisse. Sane ab olim mira fuit S. Petri erga Anglos pastoralis cura et vicissim Angloruin erga S. Petram devotio. Ut alia omittam, memorabile est quod scribit Alredus, abbas Cisterciensi», qui floruit anno Uomini 1164, in Vita S. Eduardi, regis Anglorum, nimirumt «cum Anglia a Danis vastata, regia

stirpe cxtincta, proxima esset nilnæ el exitio, Episcopum quemdam ardentem pro ea cuín suspiriis et gemitibus ad Benin preces effudisse, ac mox apparuisse ei S. Petrum, et dixisse, nesciturum S. Eduardutn, cumque fore regem justum, sanctum et fortem, qui omnibus hisco Angite malis mederetur. Regnum enim Angloruin esse regnum Christi, el suum. Ita factum : oraculi veritatem exitus comprobavit. Hac de causa S. Eduardus mire devotus fuit S. Petro, et S. Petrus vicissim in eum beneficus, » uti ostendi *Actor.* vn, 3. Audiant el legant htec Angli, ut videant a quanto pastore desciverint, ac postliminio ad cum redeant, cumque in successore Romano Pontifice venerentur. Ita pristinam ejus curam et opem sentient. Audi Innocentium I Pontificem, *epist.* I : « Manifestum est, ait, in omnem Italiam, Gallios, Híspanlas, Africam et Siciliam, insulasque interjacentes nullum hominum instituisse Ecclesias, ni«f eos, quos venerabilis Apostolus Petrus, aut ejus successores constituerunt sacerdotes. »

Denique S. Chrysostomus, hom. 32 *in Epist. ad Dnodici Rom.* : « Non ita, ait, ccelum splendescit, quando radios suos sol ex se demittit, sicut Romano- rum urbs duas illas lampades ubique terrarum effundens. Hinc rapietur Paulus, hinc Petrus. Considerate et horrete quale spectaculum visura sit Roma, Paulum videlicet ex theca illa repente cum Petro resurgentem in occursum Domini sursum ferri. » Et Elpis uxor Boetii, hymno *De Apostolis* :

O felix Roma, quæ tantorum principian
Es purpurata pretioso sanguinei
Non laude tua, sed ipsorum meritis,
Excellis omnem mundi pulchritudinem.

Et S. Leo, serm. 2 *De Natali Apostol.* : « Non minuitur, ait, persecutionibus Ecclesia, sed augetur, et semper Dominicus ager segete ditio- re vestitur, dum grana quæ singula cadunt, multiplicata nascuntur. Undo duo ista preclara divini germina semini» in quantam sobolem germinarent, beatorum millia Martyrum protestantur, qui Apostolicorum æmuli triumphorum urbem nostram purpurarunt, et longe latcque rutilantibus populis ambierunt, et quasi ex multarum honore gemmarum conserto uno diademate coronarunt. »

Porro effigiem S. Petri ex antiquis imaginibus ita pingit Nicephorus, lib. II, cap. xxvji : « Petrus quidem haud crassa corporis statura fuit, sed quæ aliquanto esset erectior, facie sub pallida et alba admodum; capilli el capitis et barba» crispi et densi, sed non admodum prominentes fuere; oculi quasi sanguine (quia assidue plorasse fertur) respersi, nigri; supercilia prope evulsa; nasus autem longior illius quidem, non tamen in acumen desinens, sed pressus simusque magis. » Uxorem S. Petri martyrio laureatam tradit Clemens Alexandrinus, lib. VII *Stromatum* ; a Aiunt, inquit, B. Petrum cum vidisset uxorem duci ad mortem, lætatum quidem esse propter vocatio-

Efficta
S. p. iri.

nem, et quod domum reverteretur, valde tamen exhortando et compellendo eam proprio nomine dixisse : Ileus tu, memento homini. Tale erat beatorum matrimonium, n Traditur ex ea genuisse S. Petronillam, quæ ob speciem appetita in matrimonium a Flacco, mortem precibus n Deo impetravit, ne virginitatis decus perderci : cujus reliquias Romæ in basilica S. Petri veneramur.

Mirty- S. Petrus cum S. Paulo gloriosum Rotnm obiit
rtnm- martirium, eo quod Simonem Magum (qui Neroni ob magicas artes erat in deliciis) prostravisset, crucifixus capito deorsum, pedibus sursum, uti petierat (ne Christo Domino æquaretur), in Vaticano, anno Domini 69, Neronis 13 et penultimo, die 29 junii, cum Roma? sedisset annos 24, menses 5, dies 11. Unde Tertullianus, lib. De *Prescript.*, cap. XXXVI : « Romæ, inquit, Petrus passioni Dominico? adæquatur, quia crucifixus est uti Christus. » Et in *Scorpiaco*, cap. xiv : « Orientem fidem Romæ primus Nero cruentavit : tunc Petrus ab allero cingitur, cum cruci astringitur, n Et S. Chrysostomus, hom. in *Prine. Apost.* : « Gaudeas, inquit, Petre, qui ligno crucis fructus es, et ad magistri similitudinem recta quidem figura, sicut Dominus noster crucifigi noluisti, sed magis inverso capite velut a terra ad cadum iter parans. O clavos illos beatos, qui membra illa sanctissima pertransierunt ! Sepultus est pariter in Vaticano juxta viam Triumphalem : locum sepulturas Constantinus Magnus Imperator magnifica basilica exornavit, quam hoc sæculo Pontifices do novo a fundamentis, sed longe majorem per centum annos exædificarunt, adeo augustam et magnificam, ut urbis et orbis miraculum esse videatur.

Solent Christiani ab omni ævo ex toto orbe eam religionis ergo visitare, ac ad ipsa ejus limina pronos se prosternere, sanctumque Petrum venerari et ejus opem suppliciter implorare. Audi S. Augustinum, serm. 28 *De Sanctis* : « Nunc ad memoriam Piscatoris flectuntur genua Imperatoris : ibi radiant gemmæ diadematis, ubi fulgent beneficia Piscatoris. » El epist. 42 *ad Madaur.* : « Videtis, ait, imperii nobilissimi cminentissimum cui men , ad sepulcrum piscatoris Petri submisso diademate supplicare. » Et S. Chrysostomus, hom. *quod Chnslus ni Dtus* : « Relictis omnibus, ad sepulcra piscatoris et pellionis (Pauli qui e pelli-bus faciebat tabernacula) currunt et reges, et præsides, et milites : et Constantinopoli reges nostri magnam gratiam putant, si non prope Apostolos, sed si vel extra eorum vestibula corpora sua sepeliantur, fianlque piscatorum ostiarii reses. » Romæ ergo ubi Petrus martyr occubuit, ibi et victor resurrexit, ac supplantato Nerone, Imperatoribus et idololatria, urbem orbemque triumphator occupat : e Vaticano Romam, fidemque et Ecclesiam Romanam, quasi omnium Ecclesiarum matrem, magistram et dominam tuetur, dirigit et propugnat ; ul hucusque hæresis et perfidia eam convellere non potuerint, nec unquam convulsura? sint ; quia scilicet supra firmam petram ædificata est, ut portai inferi contra eam prevalere nequeant. Aspice nos ex alto, S. Petre, el tuos cives, imo clientes et filios protege, ac per vite hujus turbines dirige in viam salutis æternæ, ul peracto peregrinationis hujus cursu, coeli ostia te pandente ingredi, ac tecum Christo Jesu Domino nostro fruì in æternum mereamur. Amem

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Prior hujus capitis pars, a vers. 1 usque ad 13, est dogmatica; posterior, a vers. 13 usque ad finem, est ethica. Initio enim promissa salutatione Deum benedicit, quod fideles per Christum regenerari et destinant ad hereditatem æternam : in cuius spe docet Christiano exultandum esse in quibusvis tribulationibus; atque hæc omnia predicta esse a Prophetis. Inde, vers. 13, incitat eos ad vitam puram et sanctam, qua Christum imitentur, ejusque hereditatem et gloriam assequantur.

1. Petrus Apostolus Jesu Christi, electis advenis dispersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae et Bithyniae, 2. secundum praescientiam Dei Patris, in sanctificationem Spiritus, in obedientiam et aspersionem sanguinis Jesu Christi : Gratia vobis, et pax multiplicetur. 3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, 4. in hereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem, conservatam in caelis in vobis, 5. qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo. 6. In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tribulationibus : 7. ut probatio vestrae fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniat in laudem, et gloriam, et honorem in revelatione Jesu Christi. 8. Quem cum non videritis, diligitis : in quem nunc quoque non videntes creditis : credentes attamen exultabitis lætitia inenarrabili, et glorificati : 9. reportantes finem fidei vestrae, salutem animarum. 10. De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, 11. scrutantes in quod, vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi, prænuntians eas quæ in Christo sunt passionibus, et posteriores glorias : 12. quibus revelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, qui evangelizaverunt vobis, Spiritu Sancto misso de coelo, in quem desiderant angeli prospicere. 13. Propter quod succincti lumbos vestrae, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Jesu Christi : 14. quasi lili obedientiae, non configurati prioribus ignorantibus vestrae desideriis : 15. sed secundum eum, qui vocavit vos, Sanctum : et ipsi in omni conversatione sancti sitis. 16. Quoniam scriptum est : Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. 17. Et si Patrem invocatis eum, qui sine acceptione personarum judicat secundum uniuscujusque opus, in timore incolatus vestri tempore conversamini. 18. Scientes quod non corruptilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paterna: traditionis : 19. sed pretioso sanguine (per agni immaculati Christi, et incontaminati : 20. precogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos; 21. qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum a mortuis, et dedit ei gloriam, ut fides vestra et spes esset in Deo. 22. Animas vestras carissimas in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius : 23. renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, et permanentis in æternum. 24. Quia omnis caro ut fœnum, et omnis gloria ejus tanquam llos fami : exaruit fœnum, et llos ejus decedit. 25. Verbum autem Domini manet in æternum : hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos.

V«i». t* I. Pi rnrs Apostolus Jesu Chiusi —Syrus, *Epistala Pctri Apostoli Simonis Ccphæ*, quia scilicet Syrus vertit ex Græco, in quo Cephass vocatur Petrus; unde Petri nomen ad Syros aliasque gentes el linguas transiit, quia usitatissimum erat in Ecclesiis Græcis et Latinis. Nota : Petrus primo vocatus est *Simon liar Joña*, id est filius Jonæ; pater enim Petri vocabatur Ioannes, hebraico Joanan, et per erasin *Jonan* el *Jona*. Undo Christus ait ei *Joann. xxi,2?* : «Simon Joannis (scilicet fili), diligis me plus his Y n Deinde a Christo syriaco vocatus est *Kepha* (hebraico *Kcph*), id est, ut Græci el Latini pronuntiant, *Cephas*, hoc est petra, vel Peliuss : litres enim idem est quod ppira: nam si cs-el diversum et derivatum tantum a petra, Petreus dicendus erat, non PelrUs, uti retractans advertit S. Augustinus, lib. *Retract.*, xxix, et serin. 1G el 29 *De Sanctis*. Porro nomen Cephas, id est Petrus, Simoni indidii Christus, quia destinabat eum facere suum in Ecclesia Vicarium, ideoque ci suum nomen (Christus enim vocatur petra et lapis angularis Ecclesia», juxta illud I *Corinth.**, 4 : « Petra autem erat Chrstus) indidit, et juxta nomen fidei animique sui firmitatem el constantiam communicavit. Undo ejus typus fuit Joseph, qui Genes. xlix, 24, vocatur *pastor et lapis Israel*, quia, ut explicat *Eccli. xlix, 17*, a princeps fuit fratrum, firmamentum geniis, rector fratrum, et stabilimentum populi. »

primi
hlrm
qil« 4

K.IMTt
L th'ii r.

Petrus ergo idem est quod petra et fundamentum Ecclesia». « Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, et tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemqe contineat. Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, et petra pro virtute Dominus nuncupatur. Keele consortium meretur nominis, qui consortium meretur et operis, » inquit S. Augustinus, serm. *De Cathedra Petri*, et S. Ambrosius, serm. 47 ; sic et S. Hilarius, can. 16 in *Matth.*: «O, inquit, in nuncupatione novi nominis felix Ecclesia) fundamentum , dignaque ædificatione illius petra, qua inferni leges, et tartari portas , et omnia mortis claustra dissolveret. » Et S. Chrysostonnis in *Psalm*, 1 : « Petrus, inquit, appellutts, qui saxeas fide præditus. » S. Leo, *epist.* 89, cap. i : « Tu, inquit, es Petrus, el super hanc petram nidificabo Ecclesiam meam, ut æterni ledificatio templi, mirabili munere gratin) Dei, in Petri soliditate consisteret.» S. Gregorius, lib. VI *Registi i*, epist. 37 : «Quis nesciat,inquit, S. Ecclesiam in ApostoloOfrum Principis soliditate firmatam? quia firmitatem mentis traxit in nomine, ut Petrus n petra vocaretur. » S. Germanus CoñstanlinopoL, in *Theoria vct. Eccles.* : « Vertex, inquit, ornatus et corona duodecim lapillorum Apostoli sunt : petra vero sanctissimus Apostolus, primus Ilierarcharum Christi. » Idem docent fertulliauus, Orígenes, S. Athanasius, S. Basilios, S. Epiphanius, S. Na/.ianzenus, S. Paulinos et alii, qtiOS citat Bellnrminus, lib I *De Roman. Pont.*, cap \ et xi.

Hinc apte Syrum *Kepha* alludit et consentit cum Græco id est *caput*, quia Petrus est caput Ecclesiæ. Sic flebræurn Pascha consentit cum Græco nxT/m, quia in Paschate passus est Christus. Et Ikbræurn Jêsus ÇQDI Græco Ut .:, id est *medela*, sanitas : quia Jesus est medicus et sanator omnium infirmitatum. Unde Kephams interpretantur S. Anacletus, *epist.* 3, et Optatus Milevitanus, lib. II *Contra Parmen.*, etsi hoc ejus non sil genuinum etymon, ut patet. Forte Christus indens Simoni nomen Cephas respexit ad scopulosum collem præaltum vicinum Hierosolyma», ex quo lota urbs cerni poterat, qui vocabatur *Kepha*, el postea variata dialecto *Kipho*, de quo Josippus Gorionido, lib. II *Belli Judaici*, cap. XXV. Quod enim hic collis est Hierosolyma*, hoc Petrus est Ecclesiæ.

Apostolus,—*«?i v l.v , quia Apostolorum princeps ; sed hoc ex modestia el humilitate subticet Petrus : unde Pontifex Homanus S. Petro succedens vocatur *Apostólicas*, ejusque cathedra sedes Apostolica. Porro Apostolus idem est quod legatus Christi. Audi Clementem, lib. II *Iltxoyn.* :«Nos, inquit, Apostoli illius qui nos misit, verba exponere missi sumus: proprium vero aliquid dicere non habemus in mandatis, sed verborum illius, ut dixi, aperire veritatem. »

Electis, — supple, scribit hanc epistolam, precalurque omne bonum dicens : « Gratia vobis et pax multiplicetur. » *Eleitos* accipe ad fidem el gratiam, non ad gloriam : non enim voluit S. Petrus dicere omnes fideles efficaciter electos esse ad gloriam ; multo minus voluit eos omnes de hac sui electione certos el securos facere, cum nulli defecerint non tantum a gratia, sed et a fide, factique sint hærelici asseelæ Simonis Magi, Menandri, Cerinthis, etc. Id ita esse patet ex eo quod subdii S. Petrus: « In sanctificationem Spiritus, » q. d. Scribo electis non immediate ad gloriam, sed ad sanctitatem et gratiam; et epef. II, cap. n, vers. 12 : « Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti a Deo, quod elegerit vos Deus primitias m salutem, in sanctificatione Spinlus, et m fide veritatis. » Antistrophou S. Petro est illud Pauli, *Ephcs.* i, i : « Sicut elegii nos in ipso ante mundi constitutionem , ut essemus sancti et immaculati iu conspectu ejus in charilate. » Vide ibi dicta.

Magua est hæc electio, quia ad maguuni bonum, puta ad fidem et gratiam , qu» est semen gloria» et felicitatis æternæ. Unde cap. n, vers. 9: « Vos, inquit, genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus, <pii de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum, » etc.

Aun i xis.— *Pruno*, Lyraous : « advenis », inquit, hoc est proselytis, qui scilicet ex gentilismo conversi erant ad judai>mum, et indo ad Christianismum. Verum græco non est npcaxúrt.;, sed nJiuu;. *Secundo*, Maldonalus, in cap. vil S. Joan.,

Elrecti
?

*

A ttrai
tuT

vers. 3S, per *advenas* accipit Gentiles; hi enim quia toto orbe erant sparsi, vocabantur dispersio, el dispersi, juxta illud S. Jonnnis ibidem : < Numquid in dispersionem Gentium iturus est, <l docturus Gentes? » cum Judæi in Judica virent collecti et uniti. *Tirito*, S. Hieronymus, lib. *De Scriptor, Ecclesiast.*, in *Petro*; S. Athanasius in *Synopsi* ; Didymus, (IEcmnenius, Calh. uinus, Cajetanus el alii hic per *advenas* accipiunt Judæos ad Christum advenientes et conversos. *Quarto* el genuine, « adventu dispersionis Ponti, Galaliæ, » etc., vocantur Judæi Christiani, qui tum alias, tum recenter oh persecutionem a nece Sfcphani a Judæis excitatam, *Ador*, vin, I. c Judaea dispersi fugerant in Pontum, Galatiam, etc., ibique proinde erant hospites et advena», non incolæ et inquilini, esto ibi sedem el domum lixisent. Inde S. Jacobus iisdem scribens ait, cap. i, vers, i : « Duodecim tribubus quæ sunt in dispersione, salutem. » Hi enim vocantur græcc no frvvhfMi» id est *incoia*, qui adven® sunt, et domicilium habent in aliena terra : xzpiziúriÍQ enim idem est quod *peregre eo*, advenio, hospes sum.

ridelii Mystice, tacite monet et innuit S. Petrus fideles
*n ,I0C Diun(l°> ubivis gentium sint, ©stimare debere se esse hospites et peregrinos, ut nulli loco
hwpeí
un*. vei rcj cor affigant; sed quasi adverne pertrans-eant ad patriam cœleslem, dicantque cum David : « Advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei,» *Psalm.* xxxvni, 13; cogitenlque illud Pauli : a Fratres, jam non estis hospites et adven®, sed estis cives Sanctorum et domestici Dei,» *Ephes*, ii, 19. Christiani ergo sunt cives cadí, hospites et adven® terne. Vere S. Augustinus, Qiest. XCI in *Levit.* : « Omnis homo, inquit, advena est nascendo, quoniam compellitur migrare moriendo. » Vide cumdem serm. 32 *Dc Verbis Domini*.

Ex didis liquet hos advenas gente et genere fuisse Judæos, fide et religione Christianos : e Judæa enim erant exules et profugi; sed sub his omnes fideles Ponti, etiam cives et inquilinos e gentilismo ad Christum conversos iatelligit, tum quia primi qui Christi fidem in Pontum, etc., invexerunt, fuerunt advonæ Judæi : hi enim Judæos et Gentiles in Ponto degentes converterunt. Jure ergo advenarum, quasi parentum suorum in Christo, nomine eensenlur, præserlim quia S. Petro peculiaris cura Judæorum incumbibat, sicut Paulo Gentium, *Galat.* n, 7; tum quia pauci Ponti cives hoc tempore ad Christum conversi erant. Scripta enim est hæc Epistola paulo post apertum per Cornelium fidei ostium Gentibus, anno Christi 45. Major ergo pars Christianorum in Ponto erat advenarum : quare omnes S. Petrus vocat *advenas* per synecdochen.

Adykms dispersioni» Pont i. — Hoc est, advenis Ponti ex dispersione t proscriptio enim peperit dispersionem, dispersio fecit exules el advenas Pentí ; vel, *q. d.* Advenis dispersis per Pontum ;

s«pc enim Hebræi abstracta usurpant pro concretis.

Pont i. — «Pontus» regio est Asia» Minoris vicina Ponto Euxino : unde ab eo nomen a cepit. Ponti rex fuit Mithridals. Ex Ponto oriundus fuit Marcion hæresiarcha; unde a Tertulliano, lib. I *Contra ami*, cap. i, « vocatur mus Ponticus qui Evangelia corrosit. » Ponticus quoque fuit Aquila, priscus Scripturarum interpres. Ponitur Ponius hic primo loco. Unde Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Cassiodorus citantes hanc Epistolam, vocant Epistolam ad Ponticos, sicut primam S. Joannis vocant Epistolam ad Parthos. Porro S. Leo, serm. I *De S. Petro et Paulo*, asserit S. Petrum Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, Bithyniam, legibus Evangelic® prædicationis implevisse. Prædicavit ergo in Ponto Petrus, Ponticosque ad fidem convertit. Ubi nola efficaciam Evangelii et prædicationis S. Petri, nipote qui homines feros el barbaros ad legem et sanctioniam Christianam traduxerit.

Quam enim Pontici fuerint barbari, docet Tertullianus, lib. I *Contra Marcionttn*, cap. i : « Pontus, inquit, qui Euxinus natura negatur, nomine pontid
ur ' alluditur. Cæteruin hospitem Pontum nec desilu ¿estimes : ita ali humanioribus fretis nostris, quasi quodam barbari® suo pudore secessit; gentes ferocissimis inhabitant, si tamen habitatur in plaustro. Sedes incerta, vita cruda, libido promirona et plurimum nuda, etiam cum abscondunt, suspensis de jugo pharetris indicibus, ne temere quis intercedat : ita nec armis suis erubescunt. Parentum cadavera cum pecudibus cæsa, convivio convorant. Qui non ita decesserint, ut escatiles fuerint, maledicta mors est. Nec feminæ sexu mitigantur secundum pudorem, ubera excludunt, pensum securibus faciunt, malunt militare quam nubere. Duritia de cœlo quoque : dies nunquam patens; sol nunquam liber; unus aer, nebula; lotus annus, hibernum; omne quod flaverit, Aquilo csl. Liquores ignibus redeunt, omnes glacie negantur, montes pruina exaggerantur. Omnia torpent, omnia rigent; nihil illic nisi feritas calet, illa scilicet quæ fabulas scenis dedit, de sacrificiis Taurorum, et amoribus Colchorum, et crucibus Caucasorum. Sed nihil tam barbarum ac triste apud Pontum, quam quod illic Marcion natus est, Scythia tetrior, Hamaxobio instabilior, Massageta inhumanior, Amazonia audacior, nubilo obscurior, hieme frigidior, gelu fragilior, Istro fallacior, Caucaso abruptior. » Rursum in Ponto Pluto et Proserpina, inferorum dii, humanis hostiis placabantur : ibi quoque antrum erat extracti Cerberi, et Herculis descensus ad inferos, ubi b-que ipsa Cerberion vocabatur, ac regno Pontico sive Bosporano inferni nomen inditum. Accola; vocabantur lauri Cimmerii (unde Cimmerio tenebra*), sive Cimbri, seu Cerberei, Heniochi, Colchi, Cappadoces, Paphlagones. Nonne infernus erat Cimmeria regio diis inferorum sacra, ubi

striges, ubi Acherontis palus, ubi Cerberus V Vide Suidam, Strabonem et alios Cosmographos (I).

5. 2. St'CeXDUM VH.ESCILMIAM Dm Pa IIUS. — « |'n n - scienlia » significat providentiam et prtedexlinalionein Ilei, qua Ponticos elegit ad fidem et gratiam Christi el Christianismi, providendo eis pnedicatores aliaquo opportuna inedia, quibus piæsciebat cos auscultaturos et obedituros, ac oblatam Christi fidem et gratiam libero amplexuros. Unde præscientia luce pai tini inchoata est et conditionata, partira perfecta el absoluta. Inchoata est, quatenus per eam præscil Beus quid quilibet homo hac vel illa conditione, v. g. vocatione et gratia, sil facturus et libere electurus. Perfecta est, quatenus posita per Bei pnndQstk» nationem el decretum conditione, puta tali vel tali vocatione, videt Bcus absolute voluntatem hominis libere ei consentire, credere et obedire. Prior præscientia a Theologis vocalur simplicis inelligentiw ; posterior, visionis : hinc el electorum electio juxta priorem est inchoata tantum et conditionata, juxta posteriorem vero perfecta est et absoluta. Priorsignificatur per i/kafionm, uti legunt Latina; posterior per tò in sanctificatione, uti legunt Græca, de quo mox.

Pr.Tscirn- Porro maluit Petrus dicere « præscienliam, »
Im U fluaiu Prædeslinationem, quia præscientia latius
tu. 0* palet el plura innuit : nimirum primo, prædestinationem hanc fidelium ad fidem et gratiam factam esse sapientissime, utpote ab eetera Bei omniscii præscientia et providentia. *Secundo*, eam esse arcanam el inscrutabilem, utpote factam arcano divinai mentis consilio et præscientia. *Tertio*, eam esse suavem æque, ac efficacem et infallibilem. Suavem, quia liberum arbitrium non coegit,\$cd suaviter allexit ad fidem, providendo illa media quibus præsciebat el prævidebat libeinm arbitrium libere consensurum, el usurum ad suam salutem; vflicacem el infallibilem, quia providentia Bei cum omnia prospiciat el prævideat, quibus rationibus movenda sit voluntas hominis, dum eas illi suggerit, efficaciter et infallibiliter eam movet, ileclitque ad libere consentiendum. Hoc csl quod de æterna Bei Sapientia ait Sapiens, cap. vin, vers. I : u Attuigli a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. » *Quarto*, eam prevenire nostra opera el merita, ac proinde esse liberalem et gratuitam, dignamquo omni laude et gratiarum actione, Hoc enim significat ro *priv* et *pro* in præscientia el providentia. *Quinto*, hanc Bei in suos electos quasi filios providentiam osse paternam, summam el divinam : illam enim significat xà *Dei Patris*. *Sexto*, præscientiam hanc Bei non tantum esse speculativam, sed el practican) : includit enim

(i) Quum hic toparatiin nominatur *Asia*, ea intcUl-gemla c>i pare Asi®, quæ k it' sic diciiur, Romana provincia, sive Asia proconsularis, Phrygiam, Mysiam, Cariam, Lydiam, orumquo uuuuuo inorilinum Asia) Minons complexa.

Bei voluntatem, amonio et decretum dandi «ratium, qua ad fidem, justitiam et salutem perdu-cimur.

Porro S. Cyrillus, lib. *De [leda fide ad Reginas*, el GEcumeuius hic, < præscientiam » referunt ad Petrum Peli ;que aposlolalum, quad illo ipse collatus sil per Dei p.cscienliarn, id est providentiam ; el proinde non dignitate, sed tempore duntaxal inferior sil Jeremía, qui cap. I> a Deo audit : « Priusquam formarem te in utero, novi te. » Melius alii passim « præscientiam » referunt ad t i *electis*, g. d. Scribo electis, qui ad fidem a Deo electi et directi sunt per suavem ejus præscientiam et providentiam. Antistrophon Petri est illud Pauli ; < Non repulit Deus plebem quam præscivil, » *Horn. xi, 2*. < Quos præ*civit et prædeslinavit conformes fieri imagmis Fdii sui, » *Rom. vin, 29*. a O altitudo divitiarum sapienliæ et scientist Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! yuis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? v *Horn, xi, 34*. Vide ibi dicta.

Dei Patris. — < Pater » hic accipi potest tum notionaliter, ul significet primam personam S. Trinitatis, qua* genuit l ilium ; lumessentialiter, ut significet Deum, qui tribus personis est communis. Hic enim est pater respectu hominum, angelorum el creaturarum omnium.

Ix SAXGTiHCATioXEM St u u t u s. — GLcumenius hæc refert ad tò Apostohis. Iude omuia hæc de contextit et explicat ; « Petrus ex pr.rcognitione Dei Patris missus Apo>lolus ad segr<'gaudns ipsi in Spiritu, et obedientes reddendos eos, qui aspersionem sanguinis Jesu expiaticcm admiserunt, vobis electis peregrinis ex dispersione Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ et Uilhyniæ, gratia et pax multiplicatur. » Alii melius referant ad xò *electis*, g. d. Electi estis a Deo ad sanctificationem Spiritus, tum activam, ul scilkrl Spiritus Sanctus vos per gratiam infusam sancldicel; tum consequenter passivam, ut scilicet anima el spiritus vester a Deo, im>so in vos Spiritu Sancto, sanctificetur; ri ergo *Spnitus* significat *primo*, hanc sanctificationem esse proprium opus Spiritus Sancti, ita tamen ut reliquæ duæ persona S. trimplatis non excludantur, sed potius in co per divinam id est *circumineessionefn*, ut ait Damascenus, includantur. Unde mysterium S. Trinitatis Iresque ejus personas nommai hic S. Petrus : scilicet primam, dicens *Dei Patris*; secundam, dicens *Jtsu Christi*; tertiam, dicens *Sp»ritus*. Rursum apposite Patri tribuit electionem, præsciculiam et pi j-dotmationem, Spiritui S.mdo sanctificationum, l ilio aspersionem sanguinis ; eo enim nos redemit et abluit a peccatis nostris. *Secundo*,^{TM} *Spn'Uuò* significat hanc sanctificationem non esse carnis, uti erat illa legis veleris, sed spiritus. *Tertio*, in sancilicalione nobis infundi spiritum, puta habitumgratiæ, charitatis calorai'umque vii lutum, quibus imbuta mens nostra

fiat spiritalis, imo spiritus; ut instar spirituum angelicorum, spirituali clangellica puritate et sanctitate placeat clerviat Deo. Porro hunc spiritum haurimus et participamus a Deo et Spiritu Sancto, per iliumque ei similes efficimur, juxta illud : « Qui adhærel Domino, unus spiritus est, » I *Cor.* cap. vi, vers. 17.

Nota : Pro *in sanctificatione* græce est ὁ ἁγιασμός, id est *in sanctificatione*, vel etiam *in sanctificationem* : sæpe enim -5 ponitur pro ti; : ulrumque verum, el huic loco congruum, inchoate enim elegit nos Deus in sanctificationem, quando nos ab ælerno destinavit, et in tempore vocavit ad sanctitatem; perfecte vero elegit nos in sanctitate, quando jam libere credentes baptizalos et sanctificalos amat, cl elegit ad suam gratiam, amicitiam, filiationem et hereditatem. Idem dicit Paulus, *Ephes*, cap. i, 4, et I *Thessalon.* v, 23 : « Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, ul integer spiritus vester, et anima, cl corpus, sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. » Vide *ibi* dicta. Moraliter discant hic Christiani quanti facienda sit sanctitas, utpote ad quam ab æterno a Deo electi sint, qui ad hoc misit Christum in mundum, ul scilicet a serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris, » ul canit Zacharias, *Lucæ* i, 75. « Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, » ait Paulus, I *Thessal.* iv, 3. Christiani ergo sibi a Deo cl Christo dici putent illud Dei per Moscu : « Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus, et separavi vos a deteris populis, ut essetis mei, » *Levit.* xx, 26; et xxii, 32 : « Ego Dominus qui sanctifico vos. » Orent ergo assidue cum Davide : « Cor mundum crea in me, Deus, cl spiritum rectum innova in visceribus meis. Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi lœlilium salutaris tui, et Spiritu principali confirma me. »

IN OBEDIENTIAM ET ASPERSIONEM SANGUINIS JESU CHRISTI. — Præpositio *in* potest *primo*, significare causam meritoriam, ul sil idem, quod per, *q. d.* Electi sumus ad sanctitatem per obedientiam Chrisli usque ad mortem, cl per sanguinem ejus in cruce effusum, quo in baptismo aspersi et lustrati sumus. Ita Lyranus et Cajelanus. Hebræum enim *in*, id est *in*, sumitur pro *per*, *propter*, *ex*, adcoque omne genus causæ significat, ut ostendi i 25 in S. Paulum.

Secundo, -n *in* significat causam finalem, *q. d.* Fideles electi sunt a Deo ad sanctitatem, hoc fructu et fine, ut ejus jussis obediant, cl indies fructum majorem (Hebraico enim *in*, id est *in*, cum accusativo significat augmentum) effusionis sanguinis (Siristi, puta perseverantiam et vitam æternam, consequantur in coelo : hoc enim per aspersionem sanguinis Christi nobis reseratur, ut ait Paulus, *Uebr.* ix, II. Per metonymiam ergo el luctalepsim ponitur sanguis Christi pro resurrectione cœli et coelestis gloria, sicut causa ponitur pro

effectu, meritum pro mercede : ut S. Petrus tres effectus prædestinationis divinæ assignet, scilicet electionem, obedientiam et vitam æternam pei merita sanguinis Christi, sicut S. Paulus eosdem assignat, dum cos nominat vocationem, justificationem el glorificationem, *Hom.* viii, 30.

Tertio, *in* significare potest causam materialem, *q. d.* Electi sunt a Deo qui Christo obedientes se præstiterunt, el sanguinem Chrisli pro se effusum per fidem amplexi, eo se asperserunt et purificarunt. Ita S. Cyrillus, *De Fide ad Hecinas*, et OEcumenius.

Secundus sensus profundus est, sed obscurus et novus : nusquam enim ita accipitur aspersione sanguinis. Primus ergo planus est et usitatus; si quis tamen secundum cum multis sequi malit, dicat aspersionem sanguinis Christi metonymice poni pro fructu aspersionis sanguinis Chrisli, hoc sensu, *q. d.* Vocati estis ad sanctitatem, hoc fine ul Christo obediendo, ejusque sancta præcepta el monita sequendo, ejusque redemptionem, sanguinem et mortem indies commemorando, magis magisque ejus fructum percipiat; ul scilicet indies in omni virtute el sanctitate crescatis et proficiatis, usque ad finem vilæ, itaque codeslis glorile thesauros consequamini.

Nota : Sanguinem Christi hic fidelibus proponit S. Petrus, quasi balneum quoddam pretiosissimum ad sanctificationem, hoc est, ad sanandos omnes animi morbos, omnesque virtutes (quæ non aliud sunt quam sanitates animæ) concibandas cl augendas efficacissimum, quod proinde crebro oninque die el hora usurpare debeamus. Alludit ad aspersionem sanguinis victimarum veleris Testamenti, in qua omnis illius <evi purificatio el sanctimonia consistebat, nli ostendi *Levit.* i; maxime vero alludit ad aspersionem leprosi mundandi : hic enim die octavo aspergebatur sanguine vidima, coque mundabatur ab immunditia legali, quæ arcebat eum quasi irregularem a templo hominumque convictu, qua hucusque ob lepram irrelilus fuerat, *Levit.* xiv. Leprosus enim typice figurabat peccatorem, qui a lepra peccali mundatur per aspersionem, id est, applicationem sanguinis Chrisli, qum fit per baptismum aliaque Sacramenta, item per fidem, contritionem et bona opera. Hoc est quod prædixit Isaías, cap. lu, 15 : « Iste asperget gentes multas, » *q. d.* Christus suo sanguine per aquam baptismi multos abluet a peccatis, justificabit cl sanctificabit. Hoc est quod orat David *Psalm.* i : « Asperges me, Domine, hyssopo, et munda-bor, » *q. d.* Sicut olim leprosus typice inundabatur per aspersionem hyssopi sanguine victima tincti, ita aspersione sanguinis Chrisli, qui vere est hyssopus sanguineus Agni immaculati mundans peccata, elue et emunda meum reatum homicidii cl adulterii. Orat enim per sanguinem et merita Christi venturi, per hyssopum, sanguinem et agnum priefigurati, sibi remitti peccata.

lia S. Ambrosius, *De Apolog. David*, cap. xii. Sic Apostolus, *Ikbr.* x, 22 : a Aspersi, ait, conia a conscientia mala, » id est, in cordibus sanguine Christi per baptismum lustrali et purgali a peccatis. Dudo explicans subdit : « El abluti corpus aqua munda » baptismi. Aspersio ergo sanguinis idem est quod lustratio et purificatio c peo catis, quæ fit per sanguinem Chrisli. Vide dicta ll 'i. i\, 13.

Porro hæc aspersio, id est, applicatio sanguinis Chrisli, adhibetur anirnæ, *pruno*, per baptismum aliaque Sacramenta, præscrim Eiichari-sliro : in ea enim realiter comedimus corpus et bibimus sanguinem Chrisli. *Secundo*, per fidem et orationem, obsecrando scilicet ut Deus per merita sanguinis Chrisli nobis peccata remittat, gratiam donet, virtutes largiatur et augeat. Sic Ecclesia omnes orationes et collectas concludere solet dicendo : « Per Dominum nostrum Jesum Christum, » etc. *Tertio*, per rememorationem et meditationem passionis Christi; hac enim gratos nos exhibemus Christo, ejusque pretiosam redemptionem celebramus, ac per eam beneficia speramus, poscimus et impetramus. Atque hac de causa Christus sacrificium Missæ et Eucharistias instituit, ut in eo jugiter tantam passionis ejus dignationem recoleremus, et cum omni gloria actione celebraremus, juxta illud : « Hoc facite in meam commemorationem. » El : « Quotiescumque manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat, » I Cor. xi, 26. *Quarto*, uniendo operationes et passionem nostras actionibus et passionibus Christi : hoc enim Christo perhonorificum, Patri gratissimum, nobis utilissimum est : dum enim nostra exilia opera unita operibus divinis Christi, iisque quasi vestita et inaurata, ejusque sanguine purpurata Deo Patri offerimus, conciliamus ejus oculos (ut respiciat in faciem Chrisli sui) et gratiam, ac impetremus quod obsecramus. Inde vili pii et sapientes idipsum studiose factitant. Hoc est quod ait Paulus *Hebr.* vi, 2 : « Accessistis, etc., ad Testamenti novi mediatorem, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel, » quia sanguis Abel clamat vindictam, Christi misericordiam.

Gratia vobis et pax multiplicet. — Gratian intellige tum increatam in Deo, tum creatam in nobis. Increata Cui, benevolentia, amor, favor, quia Deus suos persequitur; creata, est gratia dona* que quæ Deus ex amore gratis in animam infundit. Gratiæ elfeclulus et comesos! pax triplex, scilicet pax cum Deo, nobiscum ut eum proximis. Itaque S. Petrus tam pacem quam gratiam in fidelibus augeri et perfici precatur, exemplo Chrisli, qui discipulos post resurrectionem salutans, ait : « Pax vobis, » piarum quia ipse eam non tantum promisit, sed et dedit, dicens : « Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, » *Joan.* cap. xx; unde S. Cyrillus, lib. VI in *Jucm.*, cap. I et

et Liv, et lib. X, cap. vii : Lex, ait, quasdam Ecclesiae tradita est : in sanctis enim congregationibus hæcæpius ad invicem dicimus. Pacem enim et ad nos, et ad Deum habere, fons et origo omnium bonorum est. Quare Paulus quoque omne bonum fidelibus optans dicit : « Gratia vobis et pax. » Porro Cyrillus pacem, quam Christus operabatur et relinquebat Apostolis, censet esse Spiritum Sanctum, quia scilicet ipse est pax causalis; causal enim pacem. Sic Christus dicitur esse pax nostra, *Eptef.* n, I, id est, pacificator noster, qui pacem inter nos et Deum conciliavit.

3. Benedictus Deus. — Ordilur a benedictione, gratiarum actione et laude Dei, quia celebrat ingens beneficium redemptionis Christi, nostræque per eam vocationis ad gratiam et gloriam æternam. Idem facit Paulus, toto cap. I *ad Ephesios*, quo mire hoc Dei beneficium extollit, scrutatur et admiratur. Quin et Gentiles nonnulli suas epistolas et libros a Deo inchoant. Ita Aratus sua *Phænomena* orditur : « A Jove principium. » ele., uti recensui *Actor*, xvii, 28. Porro hæc Dei laus et benedictio est vox angelica, et inchoatio vite beate*. Beati enim in codis absorpti in mare divinitatis non nisi Deum laudant et glorificant, *Apoc.* iv, 8 et 10. Nide ibi dicta.

Moraliter nota, corda et ora Sanctorum esse quasi altare thymiamatis, quod jugiter thymiana divinae laudis exhalat, et quasi apiarium, imo favos, qui perenniter doxologiæ mella stillant, ut cum S. Job, tam in prosperis quam in adversis dicant : « Sil nomen Domini benedictum; » et cum Psalle *Psa'm.* xxxiii : « Benedicam Dominum in omni tempore; » et cum tribus pueris in camino ignis : « Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate et superexaltate cum in sæcula, » *Daniel.* m; et cum Zacharia : « Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebi sue*, » *Luc.* cap. i; et cum II. Virgine : « Magnificat anima mea Dominum. » Ita Paulus omnes pene suas Epistolas orditur a gratiarum actione, vel benedictione Dei.

Patris Domini nostri Jesu Christi, — tum quoad divinitatem, per generationem ei communicatam ab æterno; tum potius quoad humanitatem, quam per operationem Spiritus Sancti in tempore ipsi conturbavit in utero B. Virginis, qua ratione S. Trinitas dicitur Pater Chrisli et Christianorum : nomen enim Jesus est nomen humanitatis Christi, non divinitatis. Passim quippe Apostoli celebrant mysterium incarnationis Christi, tum quia novum, tum quia per illud peracta est redemptio nostra : quia non uisi per ejus fidem et merita justificamur et salvamur.

QUI SECUNDUM MISERICORDIAM SUAM MAGNAM. — Causam cur Deum benedicat, dat magnam ejus misericordiam nobis per Christum exhibitam. Alludit ad illud *Psal'm.* I, I : « Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam, et secundum multitudinem miserationum tuarum delo

iniquitatem meam.» Et *Psalm*, cxuv, 9 : «Misera* tiones ejus super omnia opera ejus.» Et *Psalm*. cvn, S : «Magna est super celos misericordia tua.» S. Petro succimi Paulus, II Cor. r, 3 : «Benedictus Deus, etc., pater misericordiarum, et Deus totius consolationis.» Et *Ephes*, n, 4 : «Deus autem, qui dives es in misericordia, per nimiam suam charitatem qua dilexit nos.»

MimH- Porro misericordia Dei magna, id est maxima c'nhì et immensa est, *primo*, ex causa efficiente, quia fua >Tx* promanai a Deo, ((usque amor in nos immenso : tupiict- (anta ergo est, quanta est deitas, cum qua unum ^r' est idemque. *Secundo* ex objecto, qui/i scilicet fccuxio. donavit nobis Filium suum unigenitum, ut in eo viscera sua in nos effudisse videatur, juxta illud Zachariae : «Per viscera misericordis Dei nostri, in quibus nos visitavit Oriens ex alto,» *Luca* i. Magna ergo est, quia Deus immensus se exinanivit lisquo ad mortem, mortem autem crucis, ut hominis sibi inimicissimi misereretur, cumque ab hrtid, (eterna miserialiberaret. *Tertio*, ex subjecto, quia nos homines, quasi vermes vilissimos plenos peccatis, omnique miseria ad se evocavit, et evexit ad suam gratiam et gloriam, juxta illud : *Abyssus* human® miserite *abyssum* divin® misericordi® i/i-vocat, *Psalm*, xu, 8. *Quarto*, ex copia donorum, quia innumera beneficia, gratias et dona nobis conlulit, et conferre non cessat. Unde S. Augustinus, conc. 2 in *Psalm*, tviu : a Totum, ait, quidquid sum, Domine, de misericordia tua est : ut enim essem, quid feci? ut essem qui te invocarem, quid egi? Quia ergo nemo te in misericordia largior, a quo accepi ut essem, ab illo accepi ut bonus essem, Deus meus, misericordia mea. » Jnwtoa *Quinto*, magna est loco et tempore, quia ad omnes homines omnium locorum, temporum et saeculorum se extendit, juxta illud *Psalm*. xxxii,5 : «Misericordia Domini plena est terra.» Rursum in Sanctis durat in (elenium. *Sexto*, ex fine, quia ducit nos ad magnum suum regnum, suaeque hereditatis et gloriae immensa nos participes facit et consortes, juxta illud Psaltis : «Clamavi ad te, Domine; dixi : Tu es spes mea, portio mea in terra viventium.» *Psalm*, cxli,6. Magna ergo est, primo, quia a magno manat Deo ; *secundo*, quia per magnum datur Christum; *tertio*, quia magnam levat miseriam ; *quarto*, quia magna dat dona ; quinio, quia magnas ambit gentes, loca et tempora; *txln*, quia magno nos beat Caelo et Deo.

Rkgkneiuyit mos in spem vivam. — Regeneratio dír'íex. es* duplex t Prima est justificatio et sanctificatio, tnnu. qua a morte peccati suscitamur**l revocamur ad vitam gratia? perditam in lapsu Adami ; h.ec dicitur regeneratio, id est. iterata ««eunda generatio i quia prima generatio (uit in Adamo, qua Deus Adamum, et in eo posteros omnes creavit in gratia, per camque filios suos effecit, ideoque in spiritu genuit *Sfonda* generatio, hoc est regeneratio, est qua lapsi et mortui per Christum revocamur ad primævam vitam et gratiam quam habuimus in

Adamo, ante lapsum. Regeneratio secunda est resurrectio : per illam enim a morte suscitamur, et in novam vitam quasi regeneramur, puta cœleslem, beatam et æternam ; lime dicitur regeneratio respectu prima) generationis, qua a parentibus nostris geniti sumus in vitam hanc naturalem et mortalem. Utroque modo hic accipi potest.

Juxta primam enim sensus erit, q. d. Deus per Christum, Chrislique baptismum et gratiam nos regeneravit, id est justificavit, et ad vitam gratiæ revocavit, «in spem vivam,» id est, hoc fino el fructu, ut scilicet per gratiam speremus consequi gloriam et vitam æternam.

Juxta secundam sensus erit, q. d. Christus nos suo sanguine aspergens, purificans, sanctificans et vivificans regeneravit, id est, resuscitavi! nos ad gloriam et vitam beatam, «in,» id est, per spem vivam. «Spe enim salvi facti sumus ; » hæc enim spes ex parte Dei promittentis ita est viva, certa et efficax, ac si rem speratam, puta vitam beatam, nobis reipsa daret, et in manus consignaret. Quo sensu ait Paulus : «Habemus per fidem accessum in gratiam istam, in qua stamus et gloriamur in spe gloriae filiorum Dei, » *Item*. cap. v, vers. 2; et : «Conresuscitavit et consedere fecit in coelestibus, » *Ephes*, ji, G, q. d. Christus resurgendo et ascendendo in cœlum nos secum evexit, sibi que assidere fecit in cœlo : adeo enim certi sumus, si Christo inluereamus, nos illi assessuros in cœlo, ac si jam ei assideremus : «quo enim præcessit gloriæ capitis, eo spes vocatur et corporis,» ait S. Leo. Unde S. Augustinus in *Meditai*. XV : «Hæc lota, ait, mihi est spes, oinnisque fiducia est in ipso Jesu Christo, qui uniuscujusque nostrum porlio est, caro et sanguis. Ibi ergo portio mea regnat, ibi me regnare eredo: ubi caro mea glorificatur, ibi me gloriosum esse recognosco : ubi sanguis meus dominatur, ibi me dominari sentio, n Unde

Tertio, sic exponi potest, ut spes viva vocetur, ipsa regeneratio, q. d. Regeneravit, id est rursum generavit et vivificavit nos, dando nobis non rem, puta gloriam, sed ejus spem vivam : hæc enim spes viva est quasi anima et vita Christiani, qua vivit vigetque in laboribus et tribulationibus pro Christo, quia scilicet sperat ab eo vitam æternam : illam enim vitam per spem principia ut videatur jam illam possidere, illaque vivere, ac proinde per spem jam videtur regeneratus et resuscitatus. Inde enim spem vocat «vivam,» quia scilicet fideles remuneraict vivificat; de quo mox plura. Ubi adverte tq in phrasi llebræa significare augmentum spei viv.e, q. d. Regenerat nos Deus, indiesque magis in Christianismo vividus et vegetus facit per spem, quam indies majorem magisque vivam in nobis suscitatur, per nova auxilia et robora gratiæ, per continuam opem, directionem et protectionem, per varias consolationes, quas in mediis tribulationibus et desolationibus

maiores et copiosiores quolidio nobis suggerit et aspirat.

SpesThi h seni VIVAM. — Dicitur *xpex* *l ira, pr uno*, quin
 ptupli- sperat vitam telcrnam. UndeS. Hieronymus bb. I
 frimo. *Contra Jovinianium*, legit *in spem* vffœ. Alii, apud
 S. Augustinum, lib. I *DePeccai, metit.,cap. Xxvn*,
 legunt *in spem vitat alternai*. Metonymiice ergo
 «spes viva» ponitur pro vita sperata, sive pro re
 viva oblinenda per spem. Significanter vero ait,
 «vivam,» ut indicet vitam prmsentem esse mor-
 talem et mortuam, magisque esse mortem (piam
 vitam. Nam, ut ait S. Gregorios, homil. ;r *in*
Evangel. : «Temporalis vita rotrn® vit® compa-
 rata, mors est potius dicenda, quam vita ip<c
 enim quotidianus defectus corruptionis quid est
 aliud, quam quædam prolixitas mortis?»

Secundo. *Secundo*, quia spes lire non est fallax et dubia,
 qualis est mundanorum sperantium opes et ho-
 nores, sed verax et certa, ut, nisi per nos steterit,
 certo gloriam speratam simus adepturi, ait Beda.

Tertio. *Tertio*, quia hæc spes nunquam moritur, nec in-
 terit, sed semper vivit, donec ad rem speratam

Quarto, nos perducatur. *Quarto*, spes dicitur «viva,» quia
 fidelium vitam sustentat, ut in mediis tribula-
 tionibustivant Iroti, in viva spe glori® : spes ergo
 dat eis vitam et animos, facitque eos vivere et
 vigere in quibusvis adversitatibus. Unde Philo,
 lib. *Quod deterius potiori insidiatur*: «Quid enim,
 ait, homini magis potest esse proprium, quam
 spes et exspectatio possessionis bonorum acci-
 piendorum a solo munificentissimo beo? Quod
 genus hominum, si vera fateri volumus, proprie
 hominum est; lanquam hi qui non sperant in
 Deum, extra naturam rationalem censeantur. »
 Ita Paulus : « Quod autem nunc vivo in carne,
 inquit, in fide (et spe : hanc enim parit et inclu-
 dit fides) vivo Filii Dei, qui dilexitme, et tradidit
 semetipsum pro me, » *Galat.* n, 20. Homo enim
 desperans languet instar mortui, sperans vero vi-
 vit et valet, juxta illud Tibulli, lib. II :

----- Credula vitam

Spes fovet, et melius cras fore semper ait.

Spes alit agricolas, spes sulcis credit aratis

Semina.

Spes etiam valida solatur compede vinclum.

VideS. Bernardum, serm. 7 in Psalm. *Qui habitat* :
 «In spe, ait, vivimus, fratres, neo deficimus in tri-
 bulatione, quod in exspectatione simus ineffabi-
 lium gaudiorum. Neque enim vana nobis hæc
 exspectatio, aut dubia spes videtur innixa rotem®
 promissionibus veritatis. Deinde etiam ex per-
 ceptione præsentium munerum, firma est expec-
 tatio futurorum ; et prrosentis grati® virtus nimis
 credibiliter attentatur felicitatem promiss® glori®
 sine dubio secuturam. Nempe Dominus virtutum
 ipse est Hex gloriæ, gratiam et gloriam dabit
 Dominus. Viriliter ergo sustineat in hoc sæculo
 pietas colluctationem, et persecutionem quam-
 libet æquouimitur patiatur.»

Quinto, spes dicitur « viva, » id est, vegeta et Quinte
 virens. Sicut enim Ezechiel, cap. xxxvn, 4, Ju-
 droorum in Babylone desperationem de libera-
 tione et reditu in Jerusalem représentât per ossa
 arida, ita eorumdem spem excitat et vivificat per
 visionem, qua vidit hæc ossa reviviscere. Inde
 S. Gregorius lib. XXXI .Vr>raf.,cap. xxxiv vel xvrir :
 « Arentia, ait, corda sunt hominum, quæ in hujus
 smelili spe peritura plantata, æternital»> fiduciam
 non habent : virent autem, qu® illi hærcditati
 inhærent. Quoniam tu, Domine, singulariter in
 spe cunMihisti me,» *Psalm*, iv, 10,et:«Inte,
 Domine, speravi, non confundar in æternum,»
Psalm. XII, 1.

Serto, sicut aqu® stantes et stagnantes dicun- Smxio.
 tur morto®, fontanas vero et fluentes dicuntur
 viv®, (piia vita, id est, vitalis operatio, consistit
 in actione et motu : ita a spes viva » dicitur, qu®
 hominem excitat ad vivas et heroicas actiones
 virtutum, quibus gloriam speratam adipiscatur.
 Hinc ait S. Paulus : «Saucii per fidem (utique
 el spem) vicerunt regna, operati sunt justitiam,
 adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora
 Iconum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt
 aciem gladii, convulnerunt do infirmitate, fortes
 facti sunt in bello, castra verterunt exterorum,
 acceperunt mulieres do resurrectione mortuos
 suos : alii autem distenti sunt non suscipientes
 redemptionem, ut meliorem invenirent resurrec-
 tionem, etc. lapidati sunt, secti sunt, lentati
 sunt, in occisione gladii mortui sunt, ciiruie-
 runt in melotis,» etc.

Denique Clomens Alexandrinus, lib. I *Paobirjog*.
 cap. vi, spem censet vocari « vivam, » eo quod
 spes fidei det vitam, ejusque quasi sit anima,
 a Ecclesia, inquit, constat corpore, scilicet fide,
 anima vero spo, uti Christus constat carne et
 sanguine (sanguinem enim veteres putarunt esse
 substantiam anim®). Ilovera enim sanguis fidei
 est spes, in qua continetur, sicut fides ab anima.
 Cum autem spes expiravorit, perinde ac si san-
 guis effluerit, vitalis fidei facultas dissolvitur. »

Hac spe viva excellitS. Martinus, cum Juliano
 Apostata» melum exprobranti respondit : « Ego si-
 gno crucis, non clypeo protectus aut galea, hos-
 tium cuneos penetrabo securus;» et cum a latro-
 nibus captus dixit se nihil prorsus timere : «Scio
 cium, inquit, Deum in majoribus periculis magis
 adesse suis in se confidentibus. » Et cum in morte
 diabolo dixit : « Quid hic astas, cruenta bestia?
 nihil in me funeste roperies;» et suis: « Sinite me
 cælum potius quam terram aspicere, ut suo jam
 itinere iturus ad Dominum spiritus dirigatur. »
 Plura recensui *Jcrmiæ* cap. i, 18, et xvii, 8.

PI n RKSI RRECTIONBM JESU CHRISTI IX MORTUIS. —
 Heferl *hivvprimoad-ninspem vivam,g.d.* Spes nostra
 est viva, sive sperans vitam roternam, quia in hanc
 processit Christus caput nostrum per resurrectio-
 nem, ut nos Rcemn quasi membra in eandem in-
 duceret. Spes enim vivu dicit i Spero me resurrec-

turum, quia Christus redemptor meus resurrexit, non tantum pro se, sed et pro me, ut scilicet me a morte ad vitam et gloriam suscitaret. *Secundo*, refer ad τὸ *regeneravit*, *q. d.* Dens nos regeneravit, id est. suscitavit tam a peccato ad gratiam, quam a morte ad vitam æternam per resurrectionem Christi : hæc enim finis causa non lanium exemplaris, sed et efficiens nostre resurrectionis, idque *primo*, quia Christus sua passione et morte, cujus finis et terminus fuit resurrectio, meruit nobis ulramque suscitationem.

Secundo, quia Christus resurgens mortem plane devicit, eamque non tantum in se, sed et in nobis quasi ejus domitor et triumphator profligavit. Ende ait Paulus *Roman*, iv, 25 : a Qui traditus est propter delicta nostra, cl resurrexit propter justificationem nostram. » Vide ibi dicta el cap. vi, vers. 4 : a Ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus : si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus. »

Tertio, quia Christus, qui resurrexit in dic iudicii, parlim perse, parlim per angelos, nos resuscitabit, juxta illud *Philip*, m, 20: a Nostra autem conversatio in cœlis est; unde etiam Salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostra} configuratum corpori claritatis sute. »

Preclare S. Hieronymus *ad Heliodorum*, in Epitaphio Ncpoliani : « Qui, inquit, per Osce quondam libi rigidus minabatur: Ero mors tua, o mors, ero morsus tuus, inferne; illius morte, tu mortua es, illius morte, nos vivimus : devorasti, et devorata es; dumque assumpti corporis sollicitaris illecebra, el avidis faucibus predam putas, interiora tua adunco dente confossa sunt. Gratias tibi, Christe Salvator, tua agimus creatura, quod tam potentem adversarium nostrum, dum occideris, occidisti.»

Spes ergo nostra, leque ac amor el júbilus cordis nostri, csl Christus. Audi S. Bernardum, serm. 9. in Psalm. *Qui habitat* : « Quoniam tu es, Domine, spes mea. Quidquid igitur agendum sil, quidquid declinandum, quidquid tolerandum, quidquid oplandum, lues, Domine, spes mea. Hæc una mihi omnium promissionum causa, hæc tota ratio meæ expectationis. Pretenda! alter meritum, sustinere se jaclel pondus dici et testas, jejunare bis iu sabbato dicat, se non esse sicut cætrjos hominum glorielur : mihi adhincere Deo bonum, ponere in Domino spem meam. Sperent in aliis alii : forte hic in scientia litterarum, hic in astutia sæculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanilate confidat : propter te omnia detrimenta feci, et ut stcreora arbitror, quoniam tu es, Domine, spes mea. Si mihi premia promittuntur, per te oblinenda sperabo. Si insurg ml adversum me prælia, si sæviat mundus, sl ðreinal malignus, si ip\$ft caro adversus spiritum

concupiscat. in te ego sperabo. Fraires, hoc sapere, ex fide vivere csl; nec alius ex sententia dicere potest : Quoniam tu es, Domine, spes mea, etc. Liquid enim, si hæc sapimus, ut quid cunctamur abjicere omnes spes miseras, vanas, inutiles, seductorias, cl huic uni tam solida; lam periodic, lam beatæspci tola devotione animi, loto fervore spiritus inhærcrc? »

Ex mortuis, — ex numero, statu et loco mortuorum, pula ex sepulcro el inferno.

4. In hereditatem, — Refer ad *regeneravit*, *q. d.* Ver>, < Regeneravit nos Deus in baptismo, suosque filios cflecit, ut hæreditalissuæ faccret participes et hæredes. ideo enim parentes generant filios, ut cos habeant heredes. Posset quoque referri ad τὸ *spem vivam*, *q. d.* Regeneravit nos in spem vivam, quæ sperando tendit in hereditatem, sivo quæ est spes hereditatis incorruptibilis. Hebræi enim sæpe per *bet*, id est *in*, cum accusativo, significant regimen genitivi.

Porro hærcditas hæc, quam Deus filiis suis di- tŁTr^ lectis cl electis dabit, est regnum cœlorum, ipse- tn est que Deus totus quantus quantus est. Beati enim IK'''f et videndo cl contemplando Deum, eo fruuntur, c@,u““

gaudent et beantur in æternum. Ita S. Augustinus, serm. 19. *Dc Temp.* : « Unam, ait, cum sanctis angelis civitatem habemus, a Domino possidebimur, hærcditas ejus erimus, et ipse hærcditas nostra erit; quoniam el modo dicimus : Dominus pars hærcditatis mete. Et de nobis dictum est : Postula a me, et dabo tibi Gentes hæreditatem luam.»

In corruptibilem, — natura et substantia. Oppo- Est in- ni! hoc epithclum hereditati, *primo*, Judæornm, quorum hærcditas in terra promissa lacle et melle «udrn- manante, pula in Chapaan, fuit corruptibilis, pUdier. quia caduca et modici temporis. *Secundo*, hæreditali Chiliastarum, sive Millenariorum, qui dicebant Sanctos mille annos duntaxat regnaturos in hac vita, quorum anetor fuit Cerinthus, S. Petro coævus et antagonista : de quo plura *Apocal.* cap. XX, vers. 4. *Tertio*, errori Origenis, qui ex Platone docebat, post annum magnum, puta post duodecim, vel, ut alii, 36 annosum millia, omnia revolvenda et reditura ad pristinum vel primævum statum; ideoque Beatos in cado ad præsentem vitam redituros. Ha Didynus. *Quarto*, hæreditati lerrenæ, quam parentes filiis corruptibilibus corruptibilem relinquunt; Christiana enim hereditas est immortalis, incorruptibilis, æterna, quæ nec morte, nec senio, nec tempore ullo mutatur, aut corrumpilur; quia hæc hereditas est cadum cmpyrcum, quod est incorruptibile, imo est ipse Deus immortalis, ut paulo ante dixi. Animæ enim immortalis hærcditas cl felicitas uti debetur, ita et adæqualur. Vere S. Augustinus, in *Ps.* cxLix : Deus, ait, erit hærcditas nostra, « quæ nec minuitur copia possessorum, non fit angustior numerositate cohæredum : sed Unta est multis, quanta paucis; tanta singulis, quanta omnibus, cum in creata hereditate longe aliud eveniat

Tunc pariter corpus hoc corruptibile induet incorruptionem, et mortale hoc immortalitatem, » ut ait Apostolus, I *Corinth*, xv, 53.

Ei Incoo» Et inco^untaminatam. — Opponit id errori Judæo-
mm^u4iu. Chiliastarum, Mnlloineti et Saracenorum, quia paradisum expectant, in quo omni voluptate carnis fruuntur, omnique luxu et libidine se contaminent. Rursum errori Origenis, qui dicebat animas Beatorum post annum magnum ecclis el consortio angelorum redituras ad carnem hanc miseram et contaminatam. Contra hos ait Petrus cœlestem hæreditatem fore uti incorruptibilem, ita pariter puram semper el incontaminatam ab omni non solum culpa, sed et a qualibet sorde, vitio et nævo. Quocirca *Apocal.* xxi, 27, de ea dicitur : « Non intrabit in eam aliquod coinquinatum. » Et *Psal.* XXIII, 3 : « Quis ascendet in montem homini, aut quis stabit in roco sancto ejus? Innocens inanibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. »

Pro *incontaminatam* græce est iuwwrev, id est *impollutam*, defaecatam, incontaminatam, immaculatam, puram. Unde amiantas lapis vocatur, qui in Cypro nascitur, scissili alumini similis, quo nipote lento, telas conficiunt, quæ in ignem conjeclæ accenduntur quidem, aguntque flammæ, sed nulla amissa parto nitidiores evadunt, teste Dioscoro, lib. V, capite cxi, et Plinio, lib. XXXVI, cap. Nix, qui ait: « Amiantas alumini similis, nihil igni deperdit. » Unde idem, lib. XIX, cap. i, eumdein linum vivum appellat, sed fallitur, dum censet vere esse linum, quod in India nascatur, cum sit lapis, vel alumen. Quare amiantas divinitatis, utpote purissimo;, est imago et symbolum; qua de causa Brachmanes ex amianto vestes sibi conficiebant, ut divinitatis de se specimen ederent: ex eo quoque funebres regum vestes texebantur, ut illis tecti corporum in rogam insectorum cineres a cinere lignorum secerni possent, ait Malhiol. in *Diese*, lib. I, cap. cxi, et Plinius, lib. XIX, cap. i.

Nota *secundo*, « incontaminatam, » id est *incontaminabilem*, ut vertit Pagninus et Tigurina; hoc enim significat Gran umitu[^]Tcv, wque ac significat *immarcescibilem*, potius quam non *marcescentem*. Hæreditas enim coelestis non tantum actu est pura et incontaminata, sed et habitu ac potentia, quia contaminari nequit, nec ulla ullius rei labe infici potest. Sic *Aggiri* n, dicitur : « Veniet desideratus, » id est desiderabilis, a cunctis gentibus. » Illebræi enim sæpe participia passiva usurpant pro verbalibus in *bibs*, quibus carent, ut *Sophon.* n, l : « Gens non amabilis, » Hebr., non *amata*. II. *lleg.* i : « Saul et Jonathas amabiles, » Hebr. *amati*. *Psal.* cxxxvj : « Mirabilia opera tua, » Hebr. *mirata*. Idem imitantur Greci et Latini, ut *Gal.* n : « Quoniam reprehensibilis erat, » gr. rcc xx-TrpuGjMvc;, id est *reprehensus erat*. Virg., VII *Æncid.*

« inaccessos, » id est *inaccessibiles*. Idem, lib. Vili ; a llærct inexpletum lacrymans, » d est inexplc-biliter.

Significat ergo to *incontaminatam*, hæreditatem cœlestem fore plane puram : *primo*, ab omni peccato etiam levissimo, imo ab omni potestate peccandi; *secundo*, ab omni sorde sordisque periculo; *tertio*, ab omni carnali voluptate, imo at omni concupiscentia, juxta illud Christi : « In resurrectione neque nubent, neque nubentur; sed crnnt sicut angeli Dei, » *Matth.* xxn, 30.

Fidelium enim hæreditas et beatitudo in cœlis erit spiritualis, angelica, divina: quam proinde S. Joannes, *Apoc.* xxi, 19, vidit per aurum, smaragdum, beryllum, jaspidem aliasque gemmas purissimas, aequæ ac pretiosissimas repræsentari. Unde S. Augustinus in *Medii*. paradisum cœlestem describens :

S»lis gemmis, ait, hæc structura nectitur;
Auro inundo tonquen vitro urbis vu sternitur,
Abest limus, deal fimus, lues nulla cernitur.

Tropologice Bcda : fideles, ait, ut assequantur hæreditatem cœlestem, in hac vda faciunt hereditatem Dei « incorruptibilem, ne ullo lethali crimine corrumpantur; incontaminatam, ne mediocribus culpis inquinentur; immarcescibilem, ne levissimis et quotidianis culpis marcescant; denique conservatam in cœlis, quia hac sanctitate predili Beatorum cœltii, citra ullam dubitationem, si perseveraverint usque in finem, aggregabuntur. »

Hanc incontaminatam et immortalem hæredilalem ambiebat S. Casimirus, Casimiri Polonîæ regis filius, qui in morbum incidens, cum a medicis audiret se co levare non posse nisi uxorem duceret, ac parentes ad id eum urgerent, respondit generose : « Nullam aliam novi vitam, nisi cœlestem illam incontaminatam immortalitatem, ob quam eligo virgo mori, » instar armelini, qui luteo aggere circum latus, eum transire el fugere non vult, ne luto se inquinet, sed sinit se n venatoribus capi, itaque tacite ait: « Malo mori quam fœdari. » Virgo ergo, et virginittis victima occubuit anno ætatis 21, Christi 1184, jure cœlo, et caditi Virginum Marlyrumque mysticorum choro ascriptus. Ita habet ejus Vita.

Imm mic-i-scuiilem, — id est, quæ non quit ux:Li<j>xt, id est *marcescere*. Unde S. Augustinus, lib. I De *Peccat, merit.*, cap. xxv it, legit *floritem*. Est enim metaphora a floribus, foliis et fructibus, qui mox ut plane etlloruerunt et maturuerunt. illico marcescunt, flaccescunt, putrescunt. I ude iis adversus « amarantus » flos nomen habet ab immortalitate, quoniam non marcescit : do quo Plinius, lib. XXI, cap. vin : « Amaranto, inquit, non dubie vincimur. Est autem spica purpurea verius (piam flos aliquis, et ipse sine odore : mirumque in eo gaudere decerpi, et læ*lius renasci. Provenit augusto mense, durat in

autumnum. Alexandrino palma, qui decerptus asservatur. Mirumque postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reviviscit, et hibernas coronas facit. » Verum Clemens Alexandrinus, lib. II, cap. viii, docet plenum amarantum in cado duntaxat reperiri : « Pulchra, inquit, amaranti corona illi reposita est, qui recte se gerit : hunc florem terra ferre non potest, cœlum sustinet. » Juxta quod sensus B. Petri erit, q. d. In cœlo Undem amaranti coronam assequi licebit : nec enim tellus florem aliquem immarcescibilem parit. Sanctorum ergo et hereditas et corona erit amarantina et immarcescibili*, quia non tantum quoad substantiam erit incorruptibilis, sed et quoad qualitatem, speciem et voluptatem, semper in eodem flore, vigore et decoro permanebit. Secus est in marmoribus et gemmis, quæ licet sint incorruptibiles, polilæ tamen tantum ad tempus vigeni et splendent ; nam cum tempore splendorem illum et speciem perdunt, fuscantur et quasi senescunt. Ex adverso in cœlis Sanctorum gloria et felicitas semper erit recens, semper florens, semper virens : unde post centum annorum millia tam suavis, tam jucunda erit, tamque mentem Beatorum delectabit, quam oblectabat primo die, quo illum perceperant Cujus rei causa est, quod hæc gloria et delectatio quaquaversum sit constans, immutabilis, sui semper similis, immarcescibilis et infinita, quasi mare quoddam gaudiorum. Hoc est quod de eacanit S. Augustinus in *Meditatione* :

Illic torrens, asus torrens illic nunquam sæviunt.
Flos perpelaqs rosarum ver agit perpetuum.
Candeal lilia, rubescit crocus, sudat balsamum;
Virent prata, vernant sala, rivi mellis influunt,
Pigmentorum spirat odor, liquor et aromatum,
Pendent pomi floridorum non lapsura nemorum.

Secus est in gaudiis terrenis, quæ omnia licet maxima videantur, longo tamen usu fastidiunt et nauseam pariunt, imo quo magis gustantur, eo minus sapiunt : in iis ergo sapere parit desipere, uti notat S. Gregorius, homil. 36 in *Evangelio*. Hoc est quod ait Sapiens, *Eccli.* xxiv, 29 ; « Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient. » Et S. Petrus, cap. i, 12 : « In quem desiderant angeli prospicere. »

Beati ergo visione Dei ita satiantur, ut tamen eque semper ad eam anhelent, eumque jugiter inlucris desiderant. In nullo ergo minuitur eorum felicitas, sive quoad rem possessam, sive quoad ejus speciem et pulchritudinem, sive quoad ejus sensum, gustum et voluptatem ; tanto enim sui sensu, gustu et voluptate afficit Beatos post mille annos, atque affleat primo die. Immarcescibilis ergo est. *Primo*, quia cetera non senescit. *Secundo*, quia in tempore non deflorescit. *Tercio*, quia specie non flaccescit. *Quarto*, quia sapore non marcescit. *Quinto*, quia inalutale non putrescit. *Sexto*, quia rugositate non decrescit. *Septimo*, quia omni-

mitione non vilescit. Ex adverso omnis hujus vite voluptas, ait Seneca, lib. *De Vita beata*, vi, « tunc cum maximo delectat, extinguitur, nec multum loci habet : itaque cito implet, et tœdio est, et post primum impellum marcescit : nec id unquam certum est, cujus in motu natura est : ita non potest quidem ulla esse substantia, quod venit transitive, celerrime in ipso usu sui perituro : eo enim pervenit, ubi desinit ; et dum incipit, spectat ad finem. »

Conservatam in cœlis in vobis, — id est, in vos, id est, vobis. Unde Syrus, *quæ parata est vobis*. S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, « quæ servatur in cœlis in vobis, id est vobis. » Hinc Paulus ait cum a absconditam in Deo, » *Coloss.* cap. iii, vers. 3. Hinc et Christus electis dicet in die judicii : « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi, » *Mattii, cap.* XXV, 34. Hæc ergo hæredilas nobis quasi filiis a Deo certo paratur et servatur, ut de ea dubitare non debeamus, si tamen ejus filiationem, gratiam et amicitiam constanter usque ad mortem retineamus ; idque significari putat Glossa voce *conservatam*, quasi ea significetur cooperatio nostra, nostrique liberi arbitrii. Verum minus recte : nam græce est id est *servatam*.

Nola : Hereditatem coelestem explicat S. Petrus per quatuor prædicamenta, Substantiam, Qualitatem, Ubi, sive temporis et loci. Substantia enim ait eam esse incorruptibilem, qualitate incontaminatam, tempore immarcescibilem, situ et loco coelestem : in cœlis enim eam nobis asservari. Porro inter hæc quatuor est apta connexio et ordo ; nam ex primo cadere ordine consequuntur. Quia enim hæredilas est *incorruptibilis*, natura sua, hinc qualitate est *incontaminata* : quæ enim per essentiam sunt incorruptibilia, illa pariter sunt immixta, incomposita ; ideoque purissima, simplicissima et incontaminata, ut Deus, caduto, angeli, anima rationalis ; quæ vero sunt corruptibilia, eadem pariter sunt mixta, composita, ideoque impura et contaminata, uti sunt omnia corpora ex elementis conflata. Rursum, quia hæc hæredilas est *incontaminata*, idcirco est *eterna* : quæ enim per essentiam sunt incorruptibilia, illa pariter sunt immixta, incomposita ; ideoque purissima, simplicissima et incontaminata, ut Deus, caduto, angeli, anima rationalis ; quæ vero sunt corruptibilia, eadem pariter sunt mixta, composita, ideoque impura et contaminata, uti sunt omnia corpora ex elementis conflata. Rursum, quia hæc hæredilas est *incontaminata*, idcirco est *eterna* : quæ enim per essentiam sunt incorruptibilia, illa pariter sunt immixta, incomposita ; ideoque purissima, simplicissima et incontaminata, uti sunt omnia corpora ex elementis conflata. Rursum, quia hæc hæredilas est *incontaminata*, idcirco est *eterna* : quæ enim per essentiam sunt incorruptibilia, illa pariter sunt immixta, incomposita ; ideoque purissima, simplicissima et incontaminata, uti sunt omnia corpora ex elementis conflata.

Merito ergo S. Augustinus, sermone 2 *De omnibus Sanctis* : « Tanta, ait, est pulchritudo justitiae, tanta jucunditas lucis eterne, hoc est, incomparabilis

labilis veritatis atque sapienti®, ut, etiamsi non liceret in ea amplius manere quam unius diei inora, propter hou solum innumerabiles anni hujus vitæ pleni deliciis et circumfluentia temporalium bonorum, recte meritoque contemnerentur. » Vere enim dixit Psaltes : « Quoniam melior est dies una in atriis tuis super millia, » *Psalm*, lxxxvi, li. At vero jam non uno dic, sed millenis, imo infinitis, adooquo in æternum, in ca manebimus ejusquo deliciis perimemur. Quam ergo illa ambienda, cæteraque omnia despicienda sunt ! Quam ad illam anhelandum, dicendumquo cum nostro S. Ignatio : « Quomodo sordet mihi terra, cum cœlum aspicio ! »

Ter», s. K. Qui in virtute Dei (græco & <qui, id est potentia, roto) custodimini ren fidem in salutem, — Sensus est, g. d. Quibusnam Deus optim. max. hæredilatcm illam immarcescibilem conservat? vobis, quos quasi filios, velut pater non tantum genuit, sed et robusta potentique manu contra omnes infidelium, dæmonis, mundi et carnis insultus custodit, educat, ducilque per fidem ad salutem tvlernain, quoi est hæredilas illa immarcescibilis. Unde pro custodimini græce est vr4-?»*

fillio vox propi'i# ad castrenses excubias, ' cl arcium urbiumquo custodias perlinet : has enim suis prestat Deus, uti præslitit Ezechi® ut llierosolymœ obsessæ a Sennacherib, juxta promissum Isaia, cap. xxxviii, vers. 6 : a Do manu regis Assyriorum eruam lo et civitatem istam, et protegam cam. » Et Zachariæ, n, 5 : a Ego ero ci (Hierosolyinæ), ait Dominus, murus ignis in circuitu, et in gloria ero in medio ejus. » Et *Psalm*, XXVI, 1 : a Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ mcæ, a quo trepidado ? Si consurgant adversum me castra, non timebit cor moum. » Et *Psalm*. xxxiii : « Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, et eripiet cos. » *Immittet*, scilicet se et suum præsidium, suas acies et castra, suas angelorum sibi subditorum legiones, sua tela et fulmina. Unde Hebraico est min c/ionc, id est castrametabitur; S. Hieronymus, circumdat; Chaldæus, immorafur. Ubi recto notat S. Basilius angelum ob magnitudinem comparari integro exercitui, ob robur et fortitudinem muro, qui in circuitu nos luetur et protegit. Talia fuero castra angelorum tutelarium Jacobi patriarchæ, qui proinde locum ubi illa sibi apparuerunt, vocavit Mahanaim, id est gommæ castra, Gen. xxxii, 2. Talis fuit « mons pionas equorum ut curruum igneorum in circuitu Elisosi, » angelorum utique, ut Elisæum conli-a Syroium acies defenderent, IV liég. vi, 17. Similes excubias at custodias Deus benignissimus cæteris suis fidelibus et sanctis exhibet, ut merito do iis cecinerit Psaltes : « Custodit Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur, » *Psalm*. xxxiii, 21. Unde et easdem sibi precatur; « A resistantibus dcxleræ tu®, ait, custodi me ut pupillam oculi, » *Psalm*, xvi, 8. Custodit ergo suos

Dens Inni per se, turn persilo* ans los. Unde discimus neminem sibi suæquo custodit dchero confidere, sed eam tribuero Deo. Ipse enim est custos Ecclesiæ et gregis sui. « Nisi enim Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam, » *Psalm*. cxxvi, I. Hoc est quod ait Dominus per Isaia, xtin, 2; « Si transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te; cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te. » Et *Psalm*, xc : « Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursu et dæmonio meridiano. » Et mox; « Cum ipso sum in tribulatione, eripiam cum, et glorificabo eum. »

Per fidem. — Fides ergo est fidelium custodia; fides, inquam, non nuda et mortua, sed viva et gratia ac charitate animata, uti dixi Jacobi n, I t. Unde S. Chrysostomus et Beda per fidem accipiunt Christianam religionem, Christique gratiam, quæ nos justificat. Fides ergo et gralia est instrumentum, et quasi custodia militaris, qua Deus fideles custodit, tum ne in pristinum gentilismum et errores relabantur; tum ut tentationibus carnis et diaboli resistent; tum ut persecutiones pro Christo et veritate fortiter sustineant; tum ut Christiana et heroica fidei et virtutum opera edant, qualia recenset Paulus a priscis fidei heroibus patrata, *Hebr.* xi. Fides enim qua quis credit se, si Deo serviat, pro coque laboret et patiat, ab eo reternis maximisque præmiis donandum, excitat fidelem ad omnia audendum et tolerandum. Fideles ergo per fidem resistunt diabolo, I *Petri* v, 9; ejusquo ignea tela extinguunt scuto fidei, *Ephes.* cap. vi, vers. 16. Unde : « Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra, » ait S. Joannes, I *epist.* v, 4. Quo simul monet novos fideles ut fidem gratiamque Christi nuper receptam, integram et illibatam constanter teneant, in eaque perseverent, si hos fidei fructus, si Dei opem et salutem, et cœlestem hæreditatem assequi cupiant. Ita Ecumenius; Christus enim fideles in fido sua constantes protegit et cœlo, uti pro eisdem oravit vivens in terra : « Pater sancte, serva cos in nomine tuo, quos dedisti mihi ut sint unum sicut et nos. » Et mox : a Cum essem cum cis, ego servabam oos in nomine tuo : quos dedisti mihi, custodivi, et nemo ex cis periit, nisi filius perditionis, » *Joan.* xvi, II.

IX salutem. — Salus ost icterna vita et gloria Beatorum; vox in significat finem, fructum et præmium fulci, quasi dicat : Fides tendit et ducit ad salutem, salusquo est fidei terminus, fructus et præmium. Fides enim et gralia est salus inchoata, gloria vero est « olus consummata.

Paratam reyeuri (quæ parata est ut reveletur) : ita Pagninus) in tempore novissimo. — Salus hæc animæ cujusquo fidelis pleno expiai® statini a morto revelatur, secreto in judicio particulari; sed in tempore novissimo, pula in die judicii.

publice coram toto mundo revelabitur, non solum in anima, sed et in corpore cujusque beati : tunc enim corpus cum anima resurget ad gloriam immortalem. Nimirum hæc salus est hereditas incorruptibilis, incontaminata et immarcescibilis, ad quam Deus Sanctos ab æterno destinavit et elegit, quamque eis paravit et conservavit in cœlis.

Nota : To *revelari* significat salutem et gloriam coelestem nobis obscuram esse, et per fidem quasi per umbram et ænigma tantum a nobis conspici; indic vero iudicii fore revelandam, cum fides vertetur in speciem, spes in rem, promissio in donationem, exspectatio in possessionem. Hoc est quod ait S. Joannes, *epist.* I, cap. m, vers. 2 : «Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus : scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.» Et ex Isaia S. Paulus : « Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum, » I *Corinth.* ii, 9.

Vw*. •. 0. In quo excitabitur. — Pronomen *quo* nonnulli censent referre tempus novissimum, quod proxime præcessit, *q. d.* In tempore novissimo, puta in die iudicii, exultabitis, dum videbitis vos pro modica tentatione, quam in hac vita sustinetis, beati et donari gloria æterna. Unde Syrus vertit, *fetabimini in æternum*.

Melius alii tamen in quo censent referre omnia præcedentia, *q. d.* «In quo, » id est, qua in re, si videlicet recogitetis, quod Deus vos regeneravit in spem vivam hereditatis æternæ, revelandæ in tempore novissimo, utique exultabitis in hac regeneratione et spe viva hereditatis cœlestis, etiam in mediis tentationibus; quia lue cum sint indicæ et breves, hereditatem illam merentur, eoque recto tramite vos ducunt. Ila OEcumenius. Potest quoque futurum *exultabitis* more lilebreo accipi pro imperativo *exultate*, nullo pro indicativo *exultare debetis*, aut pro conjunctivo (*equum est ut exultetis*). Unde grece est *iptniMfe*, quod partira esi indicativi modi, significans *exultatis*, ut vertit Pagninus et Tigurina; partira imperativi, significans *exultate*. Ita Christus «proposito sibi gaudio subiit crucem,» *lilebr.* xn, 2. Sicci S. Agatha et Martyres ibant ad ignes, equuleos et tormenta, quasi ad epulas, nuptias et triumphos. Christiani ergo est gaudere in omni tribulatione, tentatione et tristitia. Licet enim tribulatio affligat corpus, sensum et portionem inferiorem animæ, in eaque causet dolorem et tristitiam, tamen eadem causat lætitiā, caraque ingentem in portione superiore animæ, puta in ratione, mente et spiritu, dum cogitat tribulationem sibi parituram coronam retinere. In spe ergo et merito huius coronæ gaudet, dum est in tribulatione et tristitia; atque hæc spes tristitiam commutat in lætitiā, uti Christus in Cana commutavit aquam in vinum, adeo ut in ea pro gaudio exiliat et exultet, nobisque ea carere, imo durare et augeri eam optat. Grececum ἀ-pύαιο id esi exultare, dicitur quasi *tfxt* id

est, *valde saltare*; sicut S. Joannes Baptista præ gaudio ob Christum incarnatum, exiliit in utero matris, *Luca*; r.

Consonat S. Petro S. Paulus; dicens II *Corinth.* vu, 4 : « Repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra. » Et S. Jacobus, cap. i, vers. I : « Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in varias tentationes incideritis; » ubi nullas huius gaudii causas recensui.

Modicum nunc si oportet contristari. — Pagninus. *nunc ad breve tempus afflicti, si opus sit, q. d.* Exultabitis nunc modico tempore afflicti et contristati, si necesse sit, si videlicet afflictio et tristitia ingruat et irruat, uti in hac vita omnibus, præsertim fidelibus, sæpe contingit. Vita enim nostra circumscissa est molestiis, persecutionibus et tentationibus, quæ necessario paviunt tristitiam, ideoque in ea contristari est unum *oportet*, ut vulgo dicitur, quod evitari nequit; sed ferendum est, juxta illud :

Quidquid id est, superanda omnis fortuna ferendo est.

Alludit ad id quod Christus abiturus suos præmonuit, dicens: « Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me. Amen, amen dico vobis, quia plorabitis et flebilis vos, mundus autem gaudebit; vos vero contristabimini : sed tristitia vestra vertetur in gaudium, » *Joan.* xvi, 19. Omnes enim dolores et mœrorcs, reque ac gaudia huius vite, sunt modicum nunc, id est, exiguum quid, tum quantitate, tum duratione, instar puncti et momenti, juxta illud Pauli : « Id quod in præsentem momentaneum est et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, » II *Corinth.* iv, 17.

Nota *primo* : Singula verba habent emphasin, novamque rationem tolerantiæ exultationis suggerunt, *q. d.* Esultate in tentationibus. *Primo*, quia Hire modice sunt respectu immensæ gloriæ et coronæ, quam eis in cœlo adornavit Christus, juxta illud *Sapient.* m, 5 : « In paucis vexati, in multis bene disponentur. » *Secundo*, quia breves; durant enim unum nunc, id est momentum. Uree enim « vita est momentum unde pendet eternitas. » Tertio, quia oportet et necesse est eas tolerari. Quis non subdat se necessitati? quis contra fatum pugnet? *Quarto*, addit *si*, dicens *si oportet, q. d.* Tribulationes non semper, nec omnibus, sed aliquando nunc his, nunc illis ingruunt : sponte ergo capessite vestram aleam, vestram vicem et sortem. Ita OEcumenius. *Quinto*, quia sunt tentationes, id est exercitationes et explorationes, quibus Deus exercet et explorat vestram patientiam et virtutem.

Nota *secundo*, tamen si quadrupliciter posse accipi. *Primo*, proprie, ut notet conditionem, *q. d.* Non dico absolute vos oportere contristari, sed conditionate, ut si oporteat vos contristari, id ipsum patienter toleretis. *Secundo*, causaliter, ut idem sit quod *quia, q. d.* Quia oportet vos in vita hac tot

aerumnis vallata sæpe contristari, idcirco idipsum tolerate, et ex necessitate facite virtutem. *Tertio*, comitantor, ut sit idem quod *cum, q. d.* Non dico oportere vos semper contristari, sed si, id est, *cum oportet*, cum scilicet illa ingruit. *Quarto*, per concessionem pro *csto, q. d.* Exultabitis in spe gloriæ, esto modicum nunc oporteat vos contristari.

Morali- Invitto ælernumpræmiorum, excitare nos debet adpræ- uibuh. standam in iis omnem animi alacritatem, forlitudinem et constantiam. Nam, ut ait S. Enchorius *ad Valer.* : a Nihil est magnum re, quod parvum tempore; nec longis dilatatur gaudiis, quidquid arcto fine concluditur, » S. Rasilius, lib. De Leg. *Gentil.*, laudat Biantem dicentem se studere virtuti, ut illam quasi viaticum senectutis possideret. At tu, inquit, o Christiane, ad futuri sæculi, cujus non est finis, possessionem, compara viaticum, puta virtutes : illi enim comparata omnia tempora, nihil sunt.

S. Augustinus in *Psal.* xxxvi : « Pro æterna, ait, requie æternus labor subeundus erat. /Eternam felicitatem accepturus, æternas passiones sustinere deberes : nam etsi mille annorum esset, appende mille annos contra æternitatem, quid appendis cum infinito quantumcumque finitum? Decem millia annorum, decies centena millia, et millia millium, quæ finem habent, cum æternitate comparari non possunt. Paucorum dierum est tota vita hominis : etiamsi læta duris non miscerentur, quæ plura et longiora sunt certe, quam dura; et ideo breviora et pauciora sunt dura, ut durare possimus. Si ergo per totam vitam suam homo in laboribus et inærumnis esset, in doloribus et in tormentis, in carcere et in plagis, in fame et sili, omnibus diebus, horis omnibus per totam vitam suam usque ad ælatem senectutis, pauci dies sunt tota vita hominis : quo laboro transacto veniet regnum æternum, veniet sine fine felicitas, veniet aequalitas angelorum, veniet hæreditas Chrisli, veniet cohæres Christus : pro quanto labore quantam mercedem accipimus? Veterani homines, qui laborant in militia, et versantur inter vulnera tot annos, incipiunt militare a juventute, exeunt senes, ut habeant paucos dies quietos senectutis suæ, quando cos jam ipsa ælas incipit gravare : quos bella non gravant, quanta dura tolerant, quæ itinera, quæ frigora, quos soles, quantas necessitates, quæ vulnera, quæ pericula? et non attendunt patientes hæc omnia, nisi paucos dies quietos illos senectutis, ad quos utrum perveniant nesciunt. » Et S. Chrysostomus, hom. *De Lazaro* : « Si quis, ait, in centum annis vidisset per unam noctem suave somnium, nullisque deliciis per somnium fructus centum deinde annis cruciaretur, num is vellet unam noctem quam somniavit, centum annis æquiparare? Hoc de futura vita cogita. Nam quod est somnium unum ad centum annos, hoc est præsens vita ad futuram, imo multo

minus : quod est exigua gutta ad pelagus immensum, hoc sunt mille anni ad futuram illam fruitionem; quantumque interest inter somnia et res veras, tantum interest inter hujus vitæ statam et illius, »

Ita brevitatis passionum et æternitalis premium cogitationem, quasi stimulum acrem ad perfectum suis discipulis commendabat S. Antonius. Audi eum apud S. Athanasium; « Hoc sit primum cunctis in commune mandatum, nullum in arrepti propositi vigore lassescere, sed quasi incipientem augere semper debere quod cœperit, præsertim cum humana: vitæ spatia æternitati comparata brevissima sūt. » Et mox : « Promissio vitæ sempiternæ vili pretio comparatur. Scriptum est enim : Dies vitæ nostre septuaginta anni : si autem in potentatibus, octoginta. Quando ergo octoginta aut centum annos laborantes in Dei opere vixerimus, non pari tempore regnaturi sumus in futuro, sed pro annis predictis omnium nobis sæculorum regna tribuentur. Non terram hæreditabimus, sed cadum; corpus quoque corruptum relinquentes, idipsum cum incorruptione recipiemus. Ergo, filioli, non vos aut tædium defatiget, aut vanæ gloriæ delectet ambitio. Nemo cum aspexerit mundum, reliquisse se arbitretur ingentia : quia omnis terra ad infinitatem comparata calorum, brevis ac parva est. » El rursus subdens opes omniaque hujus vitæ bona necessario esse relinquenda in morte : « Cur ergo, inquit, non facimus de necessitate virtutem? Cur non ad lucrandum regna coelestia ultro relinquimus, quod lucis istius fine perdendum est? » El infra: « Ad inertiam calcandam Apostoli præcepta replicemus, quibus se mori quotidie testabatur. Cum enim excitati a somno, ad vesperam nos pervenire dubitemus, et quieti corpora concedentes, de lucis non confidamus adventu, non delinquemus, aut aliqua fragili cupiditate raptabimur; sed nec irascemur quidem adversus aliquem, nec terrenos congregare thesauros ambiemus : quin potius metu quotidiani recessus, et sejungendi corporis jugi meditatione omnia caduca calcabimus. »

Contristare — Gagncius et Hesselius censent legendum *contristati* : græce enim est *tan*niq* id est *afflicti*, contristati : sed eodem redit sensus, et clarius molliusque vertas, si cum Nostro sententiam sic evolvas et revolvas : « Si oportet contristari, » *q. d.* Non dico absolute, nec jubeo semper vos contristari, sed si oportet vos contristari, patienter fertote. Rursum, *q. d.* Exultabitis in spe gloriæ, si (esto) oporteat vos modicum nunc contristari : quo insinuat non accersendam, nec querendam esse persecutionem et tribulationem, sed potius infirmis declinandam et fugiendam : si lumen ingruat, patienter et fortiter esse sustinendam. a Quid necesse est, ait Seneca, *epist.* Si, mala accorsero, et salis cito patienda cum venerine præsumere, ac præsens tempus futuri metu

perdere? Est sine dubio stultum, quia quanquam futurus sis miser, esse jam miserum. »

IN VARHS TESTATIONIBUS, — ciipwuci;, id cst *tcn-*
lationibus et ȳrperímenlís, ut vertit Tigurina, g. d. Tribulationes variro, quibus quis nunc morbo, nunc paupertate, nunc calumnia, nunc persecu-
tione, nunc cupiditate appetitur, cum iisque con-
flictatur, sunt tentationes et experimenta, quibus
Deus explorai quanta in nobis sit virtus et con-
stantia, eamque excitat, acuii, roboralet indurat :
omnes ergo generose sustinere oportet. Sapiens,
inquit Seneca, prrebet se fato, sicut silex ferienti.
«Duritia silicis, inquit ipse *De Vita beata*, xxvn,
nulli magis quam ferientibus nota est. Prebeo nw
non aliter quam rupes aliqua in vadosa mari de-
stituta, quam fluctus non desinunt, undecumque
moti sunt, verberare, nec ideo aut loco eam mo-
vent, aut per tot relates crebro incursu suo con-
sumunt. »

7. (It probatio vlstr.r fidei multo pretiosior
auro. — Vox ut explicat to oportet : dat enim cau-
sam cur oporteat nos affligi et contristari in
variis tcnlationibus. Causa enim csl ut fides et
constantia nostra probetur, roboretur, celebretur
et coronetur. Unde pro *probatio* grajee est ȳcup.w,
id est *cxjdoramentum*, experimentum, proba fidei,
hoc csl, fides probata et explorata: hæcenim lau-
datur, non ipsa probatio fidei, quæ fit a dromone
et tyranno, ac mullos siepe in lapsum et ruinam
adigit. Rursum hæc est pretiosior auro per ignem
probato et a scoriis defecato. Sicut enim aurum
non tantum tactu Lydii Iapidis, sed mullo magis
et certius probatur per ignem in fornace, ignis
enim aurum purum separat a scoria : ita Chris-
tiani fides probatur igne tribulationis, qui fideles
et constantes separat ab infidelibus et inconstan-
tibus; rursum fideles a suis nievis et cupidinibus
avellit, purosque Deu exhibet. Porro hæc fides
non est sola et nuda, ul putet, sed charilate for-
mata et constantia armata : quia enim charilate
solida Deum et Christum amat, hinc constanter
ejus amore tentationem sustinet, alioqui enim illi
succumberet. Hæc autem charilas fidelis et con-
stans longe est pretiosior auro; Groca addunt
id est *pcreunle* et *perdente*; si enim au-
rum quod perit mullosque perdit (mullis enim
et perniciosum, causaque morlis animas et cor-
poris, presentis et æternæ) per iguem probatur,
multo magis fidos charilate formata, quæ in omne
ævum perennabit, ac fideles servabit et salvabit
in æternum, Iribulatione probanda et exploranda
est. Quod ergo ignis est auro, hoc tribulatio csl
justo: Ignte aurum non perdit, sed servat, pu-
ruinqne et splendidum efficit; sic et tribulatio
justum non perdit, sed roborat et illustrat.

AudiPliuiumauridolcMecensentem, lib. XXXIII,
cap. m : «Nec pondere, ail, aut facilitate materne
, pnrllalum est cæleris metallis, cum cedat per
utrumque plumbo ; sed quia rerum uni nihil igne
deperit, tuto etiam in incendiis rogisque durante

materia. Quinimo quo sropius arsit, proficit ad
bonitatem. Aurique experimento ignis est, ut si-
mili colore rubeat quo ignis. Atipie ipsum obry-
smn vocant. Primum autem bonitatis argumen-
tum est, quam difficillime accendi. *Secundo*: Mi-
rum, ait, prunro violentissima) igni indomitum,
palea citissime ardescere ; atque ut purgetur, cum
plumbo coqui. *Tertio*, ollera causa pretii major,
quod quam minimum usus deterit; cum argento,
rore, plumbo, linero producantur manusquod sor-
descant decidua materia. *Quarto*, nec aliud laxius
dilatatur, aut numerosius dividitur, utpolc cujus
unciro in septuagenas et quinquagenas, plnresque
bracteas, quaternum utroque digitorum spargan-
tur. *Quinto*, super crolera non rubigo ulla, non
rorugo, non aliud ex ipso quod consumat bonita-
tem, minualve pondus. *Sexto*, contra salis et aceti
succos domitores rerum constantia. *Septimo*, su-
per omnia nelur ac textitur lame modo, et sino
lana. Tunica aurea triumphasse Tarquinius Pris-
cum Verrius tradit. Attalicis vero jam pridem in-
textitur invento regum Aske. »

Hoc facile est applicare justo : nam *primo*, Kad-m
igne, id est tribulatione, nihil virtutis in eo de- VI\p0^0*
perit, sed potius accrescit. *Secundo*, mirum est joiu.
quod justus igni tribulationis resistat, et palea
human® miseri® per commiserationem inardescat.
Tertio, nihil virtutis ex eo conversatio cum
sæcularibus deterit, sed suam ipse vim et spi-
ritum in eos afincando exorit. *Quarto*, dilatatur
sua charitatis viscera In omnes latissime et minu-
tissime. *Quinto*, nulla ex eo prodit invidiro aut
tristitiro rorugo, quoro ejus bonitatem minuat.
Sexto, constanter resistit sali et aceto, id est, iræ
et mordacitati. *Septimo*, flexilis est, sinitque se
quibusvis rebus, licet vilibus et molestis inseri,
ut aliis prosit cosque ornet. Ita S. Job, cap. xxv,
vers. 10 : a Ipse (Deus), inquit, scit viam meam,
et probavit me quasi aurum quod per ignem
transit. » Et David Rex : « Probasti nos, Deus,
igne nos examinasti : sicut examinatur argen-
tum, etc. Transivimus per ignem et aquam , et
eduxisti nos in refrigerium, » *Pŕalm.* 1 xv, 10. Ita
S. Laurentius assatus in craticula: « Probasti,
ait, cor meum, et visitasti nocte : igne me exa-
minasti, et non est inventa in me iniquitas, »
pula infidelitas, quia in medio igne fideliter et
constanter libi adhrosi, *Psalm*, xvi, 3. Ita do Mar-
tyribus et patientibus dicitur, *Sapient*, ni, 6 :
«Tanquam aurum in fornace probavit illos, et
quasi holocausti hostiam accepit illos. » Et *Redi*.
xxvn, 0 ; «Vasa figuli probat fornax, et homi-
nes justos tentatio tribulationis. » Sic tres pueri
Danieli* socii probati sunt an essent fideles Deo
suo , in igne fornacis Babylouic.ro, *Daniel*, hi. Ha
Machabroi ab Antiocho In sai tagine frixi proba-
runt suam fidem Deo , H *Machab.* vu. Ita Sancti
in line mundi afflllgentur Igne acerrima* persecu-
tionis ab Aolichrtelo, « ut conflentur, et eligantur,
et dealbentur, » *Daniel.* xi,30. Dura itaque est

hæc probatio, durum examen, durum tentamen, sed modicum d brevis respectu internæ coronæ, quam eis in coelo adornat Deus. Iti S. Sebastianus, SS. Murcum et Marcellianum acriter lentatos et afflictos, ut a Christi fide deficerent, hac ratione animavit, et ad martyrium confirmavit: « Tormenta, inquit, vel levia sunt, vel gravia et acra. Si levia, tolerabilia sunt; si acra, non durant, sed patientem ad mortem adigunt, et per mortem ad immortalitatem transmittunt. Tolerate ergo tam acra quam levia, quia illa brevia, hæc modica sunt; illa cito extinguunt, hæc brevi extinguuntur. » Ut fias Laurentius, ignem subeas oportet; ut Vincentius, equuleum hilariter paliare necesse est; Jobum finxit omnigena calamitas, Tobiam formavit cæcitas, Iosephum calumnia, Davideni persecutio, Daniele leones, Machabæos sartagines.

INVENIATUR IN LAUDEM ET GLORIAM EI HONOREM, in HE>elatione Jesu Christi. — « Inveniatur, » scilicet fuisse cessasse vobis in laudem, etc., quia scilicet vestra fides tot translationibus probata vos laudabiles et gloriosos effecit in coelo et terra. Spectarunt enim cum angeli, et laudarunt: viderunt et audierunt homines, eamque celebrarunt et admirati sunt. *Secundo*, « inveniatur, » id est sit, vel cedat, q. d. Ut fides vestra ita probata, sit vobis laudi, cedatque vobis in gloriam et honorem in die iudicii, quando Christus iudex eam toti mundo declarabit, laudabit et corona (eterna) donabit. *Inveniri* enim sæpe per metalepsin ponitur pro *esse*, quia quod est, inveniri potest; quod non est, inveniri nequit. Sic de angelis e coelo cum Lucifero ruentibus dicitur, *Apoc.* xi!, 8: « Neque locus inventus est eorum amplius in coelo, » id est, nullus fuit eis amplius locus in coelo, sed in tartaro. Sic *Eccli.* xxxi, dicitur: « Beatus vir qui inventus est sine macula; » inventus est, id est, fuit immaculatus, ut talis inveniri posset. Unde explicans subdit: « Qui pot aurum non abiit, » etc.

Nola: Christus in die iudicii laudabit fidem et virtutem justorum: quæ sane laus erit maxima, tum quia licet coram omnibus angelis et hominibus, qui unquam fuerunt, sunt, vel erunt; tum quia fiet a Christo, qui est (eterna) veritas ac majestas; ipse enim est Ilex regum et Dominus dominantium; tum quia hæc laus durabit per omnem æternitatem in pnnio et laurea æterna, quam pro meritis cuique dabit Christus, a Dicit ergo; Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, etc. Euge, servo bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super nulla te constituam: intra in gaudium Domini tui, » *Matth.* xxv, 21. Veni, Petre, qui Romanam Ecclesiam tuo labore et sanguine fundasti: accipe coronam tui laboris et sudoris. Veni, Paule, qui omnes gentes docuisti: accipe coronam tui doctoratus et apostelatos. Veni, Ste-

phane, qui lapides mei amore exceperisti, et dolores (estimasti); accipe coronam martyrio tuo debilitim. Veni, Francisco, qui summe te humiliasti: accipe summum gloriæ thronum. Veni, Thecla, quæ tot tantaque supplicia pro me tam genere sustinuisti. Veni, Agnes, quæ pro castitate supra annos et vincta decertasti. Veni, Ircilla; veni, Agatha; veni, Catharina, quæ hæc et illa sigillatim iam heroice egistis et tolerastis: accipite singule lauream castitatis, lauream martyrii, quisque suam. suoque agoni et victori adæquatam. Tunc itaque fiet illud *Jcre.* XXX, 19: « Egredietur de eis laus voxque ludentium; et multiplicabo eos, et non minuentur; et glorificabo eos, et non attenuabuntur. » Laudem enim Christi communi voce et acclamatione approbabunt et celebrabunt omnes angeli et Sancti. Et illud *baiti* lxi, 3: « Reddet eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris: et vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini ad glorificandum. » Id repræsentatum est per laudem Davidis, quia triginta viros sui exercitus fortissimos sibi selegit, laudavit et juxta se gloriose collocavit in domo fortium, II *Ileq.* xxi, 8. Similiter enim Christus suos fortes laudabit et glorificabit in coelo, quod est civitas fortium.

Porro hæc Christi laus non tantum pro merito s premium cuique dabit, sed et honorem, juxta illud *Joan.* xii, 26: « Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus, » vocando eum suum fidelem servum, amicum, filium, heredem, exaltando illum e terra in coelum, dando ei sedem honoratam et sublimem juxta se, secundum id quod promisit Apostolis et viris Apostolicis: « Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis sue, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel, » *Matth.* lix, 28.

Rursum licet laus dabit gloriam non tantum beatificam, quæ in visione Dei consistit, sed et eam quæ in claritate nominis et fama sita est, facitque homines celebres et gloriosos, ut scilicet omnes angeli et homines gloriosa ejusque saucii facinora deprecantur et glorificent. « Gloria, inquit Quintilianus, est consentiens laus bonorum. » Et Cicero pro *Marcel.*: « Gloria, ait, est illustris ac pervagata multorum et magnorum vel in suos cives, vel in patriam, vel in omne genus hominum fama meritorum. » Quid majus, quid numerosius angelis et Beatis, qui sanctos quoslibet, eorumque virtutes celebrabunt. Hic ergo discamus illud Statii, lib. I:

Ta soit atinuini nientemque peruri»,
Gloria.

Et illud Mutii Scævola manum urentis: « Tam vile est corpus gloriam spectantibus. » Rursum hæc gloria non tantum verbalis erit, sed et realis; quia consistet et perdurabit in regno glorioso,

Cuirai

Gloria
Bealorum
quahit

Lam
CbrbU
ambien-
da.

quod cis dabit Christus, juxta illud *Sapient*, v, 16 : « Accipient regnum decoris et diadema speciei de manu Domini, n Honorabit ergo et glorificabit electos Christus, cum eos creabit reges, donabitque regno cœlesli el æterno, juxta illud *Apoca!*. v, 10 : « Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram, n 0 quam gloriosum est regnum, in quo cum Christo regnant omnes Sancti hic afflicti et abjecti ! amicti stolis albis sequuntur Agnum quocumque ierit.

In revelatione Jesu Christi, — puta in die judicii : hæc enim vocatur dies revelationis , tum quia in eo revelabitur Christus, qui jam nobis esi absconditus et invisibilis ; tum quia in eo revelabuntur cujusque opera el merita, quæ hic absconduntur, imo sæpe q malevolis por calumniam denigrantur,obscurantur et infamantur. Impii enim pios hic traducunt quasi hypocritas, quod pietatem simulent, ejusque inanem umbram el laudem hominum captent. Christus ergo justus judex eorum pietatem, virtutem, integritatem et sinceritatem revelabit, totique mundo patefaciet et celebrabit.

en. 8. 8. QUEM CLM NON VIDERITIS DILIGITIS. — Esto enim aliqui proficiscentes in Judæam, poterant ibi Christum vidisse, nulli tamen domi manentes cum non viderant : hi ergo credebant in Christum non visum, sed auditum, cumque summe diligebant. Hæc scilicet est natura fidei et dilectionis eam consequentis. « Quid csl enim fides, nisi credere quod non vides? d ait S. Augustinus , tract. 10 in Joann, a Fidei autem opus est dilectio, « ait idem in *Psal.* \wi. OEcumenius censet hæc referri ad excitandam fidelium spem el robur in adversis, a Si enim, ait, oculis carnis ipsum non intuiti,ex sola auditione amatis, considerate quantum amorem ubi cum videritis, præ vobis feretis, proscribî) cum in gloria vobis revelabitur. Si*enim passio ejus ita vos attraxit, quando vobis in splendore insuperabili apparebit, quem in modum animum vestrum affecturus est. » Unde S. Augustinus, lib. i *De Pece. merit.*, XXvii, sic legit: «Quem ignorabatis, in quem modo non videntes creditis, quem cum videritis cxultabilis gaudio inenarrabili. »

Porro mira fuit primorum fidelium erga Christum affectus el dilectio, ut pro eo gauderent non tantum bonis spoliari, probris allici, verberari, fustigari,sed el morte mulctari.Undo illud Ignatii, epist. ad Rom. : «Amor meus crucifixus est. n Et quis cogitans Jesum, id est, Deum pro se incarnation, passum, crucifixum, non eum tolis visceribus diligit? Quis non amet amorem ? quis non dilectionem? Jésus enim *primo*, qua Deus, Onrti inula». Fritto» est summa bonitas, summa sapientia, summa potentia, summa clementia, summa majestas; ergo summe diligibilis , juxta illud *Matth.* xxii : « Diliges Dominum Deum tuum ex loto corde tuo, et in tota anima tua, el in tota mente tua. n s & undo, qua homo plenus est gratia, veritate et

virtute, adeoque in eo omnes thesauri snpientim et graliæ sunt reconditi, atque ex co quasi capile in nos velul membra derivantur. Ergo ipsum ut caput nostrum, omnisquo boni fontem et parentem diligere debemus. *Tertio*, per humanitatem T/rffa. nostram a se assumptam, nos sibi et Deo arctissime copulavit, nosquesibi cognatos et fratres effecit : descendendo enim ad nostram naturam, eamdem ad Deitatis thronum ascendere fecit. Præclare B. Petrus Chrysologus, *serm.* 150 : a Christus, ait, venit suscipere infirmitates nostras, et suas nobis conferre virtutes; humana quærere, prestare divina; accipere injurias, reddere dignitates ; ferre tædia, refer-e sanitates: quia medicus qui non fert infirmitates, curare nescit; el qui non fuerit cum infirmo infirmatus , infirmo non potest conferre sanitatem.» Quis talem tantuinque medicum infirmus non diligit? *Quarto*, summis beneficiis nos sibi devinxit, quando ul redemptor, salvator, doctor et legislator noster annuntiavit nobis voluntatem Dei Patris, ejus fidem edocuit, spem confirmavit, miraculis probavit, accendit charitatem sanctissima? vitæ exemplis, mores formavit, sanguine suo peccata nostra eluit et expiavit, tormentis suis plurimis et acerbissimis pro nobis Patri satisfecit, propria morte mortem nostram superavit, resurrectione denique et ascensione sua in cœlos æternæ vitæ aditum nobis reseravit. *Quinto*, his adde particularia beneficia, Qolnta gratias et dona, quæ cuique fideli elargitus est el in dies singulis mulla cl magna elargitur. Quis hæc mente revolvens, æslimans el ponderans amore Jesu non accendatur, liquefiat et dilllual? Ut cum sponsa dicat in *Cant.* : « Dilectus meus mihi et ego illi, qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies el inclinentur umbræ. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi : inter ubera mea commorabitur; omnia poma, dilecte mi, nova et vetera servavi tibi. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.» Quocirca Clemens Alexandrinus, lib. IV *Strom.*, cap. vu, docet virum perfectum maximo repleti gaudio, cum pro Christo suo, quem non videt, multa patitur.

In quem nunc quoque non videntes creditis : CREDENTES AUTEM RXULTADITIS. — Tò *creditis non* est in Græco, sed includitur in ?o *credentes, q. d.* «Querneum non videatis, creditis tamen.» Noster Turrianus, tract. II *De Ruchar.*, xvi el scq., atipie ex eo Salmeron, hrec ad litteram accipiunt de Eucharistia, *q. d.* In Eucharistia, quam post baptismum sumitis, non videtis Christum; creditis tamen cum realitcr esse praesentem, ideoque eum manducantes exullatis lætitia inenarrabili, uti in sacra ejus communione cxultavit S. Monica, dicens : «Cor meum et caro meaexullave^unt in Deum vivum,» acS. Franciscos, S. Calharma Senensis alii- que Sancti, juxta illud *Psal.* xxxiu, 9 : « Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus. » Unde el sequitur : a In quem desiderant angeli prospicere; » et : « Propter quod succinti lumbos men-

tis vestrae, » etc. Hisce enim verbis videtur alluderè ad Agnum typicum, quem comedebant succincti ad iter in terram promissam, qui erat typus Eucharistia, quæ est cibus el viaticum proficiscentium in cœlum. Eidem hæc adaptat S. Iliornas, opuse. LVIII De *Sacram. Altar.*, cap. xv. Verum hic sensus potius accommodatitius est aut mysticus, quam litteralis. Loquitur enim Petrus absolute de fide in Christum, quem oculis non iidimus, sed tide credimus esso nostrum Redemptorem. Nam, ul ail S. Gregorius, homi!. 2G in *Evang.*: a fides non habet meritum, cui humana ratio præbel experimentum, n

Exultaditis — non tantum in futura beata vita, sed etiam in præsentī, plena molestiis et tribulationibus. Unde Græca habent id csl *crultatis*, juxta illud Pauli Petro concinentis: « Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete, » *Philip*, iv, 4. Vide dicta ibidem, et *Jacobi* cap. i, vers. I. Porro perperam hinc infert Catharinus, Sanctos certos esse se esse in statu graliæ: exultado enim Sanctorum in hac vita non csl limpida, sed mixta cum timore et tremore, *Psalm*. cap. n, vers. 11.

Letitia inenarrabili, — tum ob spem futuræ gloriæ fidelibus a Christo promissæ, quæ est inenarrabilis, juxta illud *Psalm*, xxxv, 9: a Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, el torrente voluptatis tuæ potabis eos;» *torrente*, non vitro, non calice, non poculo; *torrente*, quo cos inebriabis, imo obrues el sepelies, quasi in oceano gaudiorum: talis enim csl divinitas, cujus visioneeel fruitione beabimur. Ila S. Ephrem, lib. I De *Hesurrect. et Jud.*, cap. n: a Has, inquit, promissiones habentes ineffabiles, exaltemus exaltatione inenarrabili cl gloriosa. » Tantum enim in cœlis csl Beatorum gaudium, ut de eo suis dicat Christus *Matth.* xxv, 23: « Intra in gaudium Domini tui, » <l. d. Gaudium hoc tantum est, ut corde luo capi nequeat, ac proinde non illud in te, sed tu in illud intraturus es, tum quia per fidem el gratiam possidemus Christum, cujus

Lrtith suavis est inenarrabilis; tum quia Christus qiniua- eon]i suorum consolationes et gaudia ineffabilia, gustui quasi prægustum quemdam cœleslis beatitudinis «ali. suggerit et instillat, ul cum S. Xaverio dicant: «Salis est, Domine, salis est. Nec enim vasculi cordis mei angustia tanta capit gaudia. » El cum Psalte: « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus, » *Psalm*. ewi, I. El cum S. francisco: «Tanta est gloria quæ me expectat, quod omnis pœna me delectat. » Rursum: « In sola cruce csl perfecta lælilia. » Porro idem sui Ordinis fratribus dicebat: « Quod si Dei servus studeat heliliani spiritalem interius exlcriusque semper conservare, quæ ex cordis munditia oritur, ac per devotionis exercitia foveatur, nihil ei dæmones nocere poterunt, imo confusi diceni: Siquidem homo isle tam in adversis, quam prosperis lælilia vallatur, non inveniēmus adilum

ad ipsum. Tunc autem exultant dæmones, quando lætiliam hanc spiritalem exlinguere vel impedire possunt. » Rursum: « Beatus ille religiosus qui non haurit jucunditatem et læliliarn, nisi in sanotis eloquiis el operibus Domini; et per hæc ipsa alios provocat ad amorem Dei cum gaudio et lælilia. V® autem religioso, qui delectatur verbis inanibus et otiosis alios ad risum provocantibus. Ex lælilia ergo externa percipiebat fervorem, et sollicitudinem, dispositionem quoque el promptitudinem animi ad bonum libenter amplectendum, » ait Auctor *Speculi vitæ ejus*, part. 1, cap. LXii et I.XIII. Denique hoc est « manna absconditum, quod meno scit nisi qui accipit. Non illud eruditio, sed unctio docet: nec scientia, sed conscientia comprehendit; sapientia csl cujus pretium nescit homo: de occultis trahitur, nec in terra suaviter viventium invenitur ista suavitas. Nimirum suavisitas Domini est, n ail S. Bernardus, De *Comers, ad Cleric*, cap. xxi.

Glorificata, — id est gloriosa, tum ob rem, tum ob spem gloriæ cœlestis. lime dicitur «glorificata, » q. d. Lælilia hæc vestra vestila et perfusa est gloria, quia ob gloriam cœlestem, quam speratis, lalamini, adeoque hæc lælilia est prægustus illius gloriæ. Unde Cajelanus: «glorificata, » inquit, dicitur, tum ex parte materiæ, quia est de glorificato Jesu, quem diligitis, et in quem creditis; tum ex parte formæ, quia participatio quædam est gloriosæ lætiliæ Beatorum. Aliter Hugo: «Glorificata,» inquit, id est, gloriosa repulala a Christo, aut ab eo nobis gloriose data. Et Thomas Anglicus: « Glorificata, » inquit, id est, a Deo laudata, q. d. Impii rident l®lituni fidelium ob spem futuræ gloriæ, at vero Deus in judicio eam laudabit et glorificabit.

9. Reportantes finem (puta inercddem) fimi Vers. t. VESTRE, salitem animarum Vestuarim. — « Reportantes, » tum in præsentī, tum potius in futuro, id est reportaturi, cum scilicet exultabilis in coelo, uti præcessit: in præsentī enim reportamus salutem animarum inchoatam per gratiam el justitiam; in futuro reportabimus salutem plenam, per felicitatem et gloriam, q. d. Ex fide qua creditis in Christum quem non videtis, cumque summe diligitis, parlim consecuti estis, parlim consequential finem fidei, qui est salus animarum vestrarum: salutem enim inchoatam consecuti estis per gratiam, quæ voseffecit lihos el hæredes Dei, ideoque certam dat spem, imo jus ad beatitudinem regnumque cadeste, salutem vero consummatam per gloriam consequiui post mortem in cœlis. State ergo in fide, procaque adversa quælibet constanter tolerate, scientes quia fides el tolerantia vestra non erit inanis in Domino, sed ad linem optatissimum el beatissimum felicitatis æternæ vos perducet. Merito ergo S. Augustinus, lib. I *Confess.*, cap. i: « Fecisti, inquit, Solai nos Deus ad te, el inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. » El in *Soliloq* cap. xm:

« Omnis copia quæ Potis mens non est, egestas est. » Nam, ut ideiti nil oaf). ixx : « Nihil est quod animam impleat, nisi tu, Orus, ad cujus imaginem est creata. n Et lib. XIII *Confess.*, cap. vin : a Satis ostendis quam mdgnnm creaturam rationabilem feceris, cui nullo modo sufficit ad beatam requiem quidquid te minus est, ac per hoc non ipsa sibi. d

10. I>E QUA SALUTE EXQI ISIFRUM ATQUE SCRUTATI sum. — <il ÎÇrptir/tw, id est accurate, diligenter, sollicite, magna contentione et studio pcrqtiisivernnf et perscrutati sunt. Probat fidem et gratiam Christi et Christianismi non esse nuperum hominis inventum, sed priscum Dei decretum Prophetis omnibus revelatum, qui studiose illud indagarunt, serio prædixerunt et avidissime exspectarunt, ul Jacob, *Genes.* xlix, 18 : « Salutare (salvntofem Jcsum) tuum exspectabo, Domine; » el nW vocat eum a desiderium collium ætemonim. & Moses, *Erod.* iv, 13 : « Obsecro, Domine, mitte quem missurus es. n *Isaïæ* xlv, 8 : « florale cadī desuper, et nubes pluant justum, d *Hahæ.* ii, I : a Super custodiam meam stabo, ul videam quid dicatur mihi. » Daniel, toto cap. ix, etc. Hind Ircnntns, lib. IV, xiii; Eusebius, lib. I *Ihstor.*, cap. ir, et fuse S. Augustinus, lib. XII, XIII et XIX *Contra Faustum*, cap. xm, xvi et xvii, docent omnes Patriarchas, Prophetas, veteresque Sanctos ab Adamo usque ad Christum fuisse Christianus, non nomine, sed fide et professione, quia credebant in Christum venturum, uti nos credimus in præteritum, scilicet natum jam et crucifixum, Incque fide justificati et salvati sunt, idcoque magna spe et amore ad eum anhelabant, juxta illud Christi : a Abraham paler vester exaltavit ul videret diem meum : vidit et gavisus est, n *Joan.* cap. vin, 56. Ibi recte notais. Thomas, quo qnhqucS.inetonmi, sive ante, sive post Christum, illi fuit vicinior et proximior, eo magis ab illo radiis fidei et gratin» fuisse collustratum : unde Apostoli et primi fideles a Christo primitias spiritus accepisse dicuntur, *Roman.* vin, 23. Sic ante Chrktmn B. Virgo, Joannes Baptista, Zacharias, Anna, Simeon, Joachim et Alino, parentes B. Virginis, etc., Chrhli fide, grafia et sanctitate caderis remotioribus pnecelluerunt : quo enim quis vicinior est soli el igni, eo magis eo illustratur et calefit. Loquor ordinarie et communitor. Nam aliquos, ut Abtahnmum, Mosem, Davidem et Isaïam nullis vicinioribus Christo ejus fide et spiritu nlagis affiritos fuisse ex Genesi, Psalmis et vaticiniis eorum liquet.

Tm.ii. II. Sriurwns in Qton vel quale tempus significaret id est declararet; demonstraret venturam Mam gratiam Christi et Christianismi) IX LIS SrmiTVS CttrUSTI, — w h OLVt w* Xpiç&v, id est, *Spiritus Christi qui erat* tn eis, tum inhrendo per gratiam, Ium inspirando per prophetiam. Nam « Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, v ait 8. Petrus, *epist.* II, cap.i,

vers. 21. Ita Daniel, cap. ix, intellexit in medio 70 hebdoīnudæ, id est, anno 187, occidendum esse Christum; Jacob, post ablatum sceptrum a Juda, *Gen.* xlix, 10; .Malachias, cap. ill, vers. 1, mox post adventum cl prædicationem S. Joannis Baptist e (1).

Pn ENUNTIANS EAS QU E IN CIIIISTO SUNT PASSIONES. — Græce Tx i>; naOrux?*, id est *in Christum*, vel *Christo obventuras et infligendas passiones* et plagas. Unde quidam Latini codices legunt, *quæ in Christo futura**, *erant*.

Pro *pnrnuntians* græce significantius est wpo- id est *pratesiifiains*, sive teslificans antequam eveniret, 7. d. Deus Christo testes dedit Prophetas, et ne quísoos ab eo subornatos diceret, præmisit ante Christum, ut suis oraculis quasi testimoniis divinis Christo venturo viam sternerent, fidemque certam conciliarent.

Et posteriores glorias. — « Posteriores, n id est quie post passionem secutura erant quasi passionum merces et præmium. quales fuerunt resurrectio, ascensio in coalurn, missio Spiritus Sancti, conversio Gentium : Christus enim a propter passionem mortis gloria el honore coronatus est, » *llcbr.* ii, 9. Dicit hoc Petrus, ut scandalum crucis tollat : nulli enim tunc ridebant, quin et nunc Pagani et Turcæ rident Christianos, quod credant in Deum crucifixum. Hisco respondet Petrus dupliciter : *Primo*, passiones has crucis a Deo decretas in lytrum scelerum nostrorum, et ne cui scandalo essent, per Prophetas ab olim fuisseprænunlialas. *Secundo*, has passiones Christi desiisse et compensatas fuisse ingenti et jeterna gloria, tum in cadis apud Deum et angelos, tum in terris apud omnes gentes, quæ Christum crucifixum crediderunt, susceperunt el adorarunt. Hoc est quod ail Christus discipulis incredulis : « Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam? » *Lucæ* cap. xxiv, vers. 26. Hoc est quod plena voce buccinai Paulus : « Judæi signa pelunt, et Graeci sapientiam quæerunt : nos autem jmedicamus Christum crucifixum, Judiéis quidem scandalum, Gentibus nutem stultitiam, ipsis autem vocalis Judiéis atque Gnecis Christum Dei virtutem cl Dei sapientiam, » I *Corinthi* cap. 1, vers. 23. Pulchre hanc Christi gloriam explicat S. Cyrillus, *De Fide ad Reginas* : « Humilitas, ait, passionis meritum est exaltationis. » El S. Augustinus, tract. 104 *in Joan.* : « Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium» » Christianus ergo cum Christo patiatur et humilietur, ut cum eodem glorificetur et exaltetur, a Si enim compatimur, el conglorificabimur, 0 *Rom.* cap. vin, 17. Christus a favos post fella gustavit, p ait Fertullianus, lib. II *De Corona unlit.*, cap. xiv : sic et Christiani cogitent se

(1) « Vct qttiüe, » çtilicct, libero populo, an serviente, an scmilibi ro. Possunt lamen *quoti* et *quale* pro synonymis Inc haberi.

*posl fella gustaturos niella ; impii vero post gut-rain mellis, ôcctinuin folia in gehenna se pota-turos.

H. Quinus revelati mest, quia non sidimbtiusis, VOBIS ALIMINI MINISTRABANT EA. — </ J. PrOpheÜB non sibi prophetarunt, sed postcris : puta non Judæis, sed Christianis; prædixerunt enim Christi advcnlutn, vocationem, gratiam et salutem ob-venturam Christianis, non Judæia. Unde Syrus vertit, nostra noóis *vaticinabantur*, hoc est quod nit Paulus: a Hæc autem omnia in figura con-tingebant illis : scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum deven-erunt, « I *Corinth* x, II, 7. d. Ergo paresi, ut ea quasi ingentia Dei beneficia nobis ab olim col-lata, cum ingenti gratiarum actione et devotione complectamur, nique vos, o Judæi, credali » et obedierfís Apostolis, sicut credidistis et obedivis-lis Prophetis : utrique enim idem eodem spiritu de Christo prædicant, et quod Apostoli annun-tiarunt. Prophetæ prænunliarunt. Ita ÛEcumenius. Prævidit S. Petrus Marcionem hæresiarcham, qui doceret alium fuisse Deum auctorem veteris Tes-tamenti, alium novi, cumque perstringit (æque ac postea Tertullianus libris quinque *contra Mar-cionem* scriptis), *q. d.* ait Beda : « Idem spiritus Christi erat in Prophetis prius, qui postmodum in Apostolis; idcoque eandem fidem utrique po-pulis prædicaverunt, illi Christum adhuc ventu-rum, isti jam venisse; ac per hoc unam Eccle-siam, cujus pars carnalem Domini adventum præ-cesserit, pars altera sil secuta. »

Ministrabant ea. — Ilcsselius *ministrabant* nculruliter accipit, *q. d.* Vobis serviebant, vobis commodabant, vestræ utilitati ministrabant ca-quæ de Christo prædixere Prophetæ. Verum me-lius alii active accipiunt, *q. d.* Prophetæ submini-strarunt vobis sua oracula. Unde ipsi tum Aposto-lorum, tum Christianorum fuere quasi ministri et diaconi : hoc enim significat Græcum *hurón* ; *minisirabant* ergo idem est quod prophetabant : orophelia enim sua ministrarunt nobis. Diaconi ergo Christi et Christianorum fuere Prophetæ, Apostoli vero coronidem sunt Evangelista, quia eis evangelizarunt Evangelium, id est, talissi-nium nuntium de Messiae adventu, redemptione et salute. Vide *1ª Corinth*, m, ubi Apostolus Moscn et Prophdtas vocat ministros mortis et damna-tionis, quia promulgarunt legem veterem, quæ prævaricalores Judæos mortis reos eífieiebat, et condemnabat; Apostolos vero vocat ministros vita, grati® et gloriæ : hanc enim attulere per Christi Evangelium.

Pili KOS QUI EVANGBLIZAVBRUNT, — puta Aposlo-los, quorum unus, imo princeps sum ego. Quare mums reple putant aliqui S. Petrum hic se exclu-dere, nec evangelizasse Ponticis, Galatis, Cappa-docibus, etc., cum potius modesto cæteris se jun-gat et includat.

Spiritu Sancto misso de coelo. — Refer ad *evan-*

geHiaverunt, 7. d. Skut Propbeta per spiritum Christi de quo ver». H, præ<lixenint ChrMum ven-turum, ita Apostoli ovangelizaverunt vobis eum-dem jam presentera, inspiration ' irilus Sanili quem receperunt in Pentaeo ta speúo linguam il-ignearum, ul ipso eorum linguas ardexit* sermones, quasi sagittas ignitas mitteret, quibus corda audientium Dei c. Cbrizti çognilione et amore accenderci. B jEcumenius.

In quem desidbratt angeli prospicere. — Prot quem græce c-t t* x, id est *in quta*, scilicet myv-teria Christi, præserlim salutis et gloriæ beatifi-che desiderimi angeli prospicere, ul scilicet ea vi-deant perfecta et completa. Ita Syrus, Didymus, ÛEcumenius, Gagneras, CajHanus, Catharinas, Va-tabhis hic et Irenæus, lib. IV, cap. 1 x v ii, et lib. II, cap. XXIX ; S. Ephrem, tract. De Armat. ipírí-tali, cap. 1; Cyrillus, lib. De *Inrar/i*. Fu' e, cap. XXvii. Ubi adverte : Pronomen á proprie refert Christi ^x^rxiT x, id est *passiones, et* posteriores glorias, quæ proxime præcesserant. Unde colli-gas, angelos mire delectari visione humanitatis Christi, ejusque plagarum et stigmatum sacro-rum, ac gloria tum corporis, tum animi, qui longe angelos omnes transcendit. Unde Sophro-nius, Pati jarcha Constant., orat. I *De Natura Chn-sti*, quæ exstat Iorn. II *Biblioth. SS. Patrum*, per *i/i qwi* accipit Christi nativitatem, Bethlehem et pre-sepe, in quæ desiderant angeli prospicere. Unde et Christo nato « ex abundanti gaudio cecinerunt: a Gloria in allissimis Deo, » ait ÛEcumemus. Simili modo incredibiliter delectantur angeli avenlquo spectare martyrium, agones et fidelium passiones quaslibet, dum eas generose Christi amore susti-nent eorumque coronam et gloriam, ul sedes ex quibus ruerunt dæmones, inter angelos impleant. Unde Apostolus : « Spectaculum, ait, fa< li sumus mundo, et angelis, et hominibus,* I C< r**l th.* jv, 9. Et S. Cyprianus, episl. *id Tiboritan* < : « Prælian-les, ait, nos et fidei congressione pugnantes spec-tat Deus, spectant angeli, special et Christus. Quanta est gloriæ dignitas, quanta felicitas pre-sento Deo congregari et Christo iudice coronari! » Ita Catharinus et Salmeron to m quc referunt ad omina gerenda in Ecclesia Christi militante, præ-serlim certamina et victorias Marlyrum, aliorum-que fidelium in tribulatione et persecutione; Di-lymus et Cajelanus ad statum Eeoksia qui erit in fine mundi.

Verum noster Interpres legit i; Í, scilicet imJua, id *spiritum*, qui proxime; vel sv, scilicet Christum, qui remotius præcessit. *Pruno* ergo ad Spiritum Sanctum hæc referunt S. Thomas, 1 *p.* (*Juasf.* 1A1II, art. 1. ad 2; Isidoras, lib. I *Sr/i-tent*. Xu, sent. Petrus Dami.mus, serm. II, qui est *Ih liiHiih'iliimi* ; quin et S. Basibus et Didy-mus, lib. *De Spi rdi i S meto*, et Ath.iiKisius, Epipha-nius et Cyrillus Alexandrinus mox citandi.

Secundo, ad Christum h rc n ferunt Boda, Glossa, Auctor libri *De Spiritu et Anima*, apud S. Augus-

tinum, tom. III, cap. Lix ; S. Bernardus, serm. 1 et 4 *De omnibus Sanctis*, ubi Christum vocal angelorum delicias; Hugo, Thomas Anglicus, Titci-mannus. Videtur enim S. Petrus alludere ad Cherubim Mosis, qui jugiter intuebantur propitintorium, quod repræsentabat propitiatorem Christum, *Exodi* XXV, 20. Porro angelos mire desiderasse Christum natum, patientem et resurgentem videre, patet *Isaia: tin*, *Psalm*, xxiii, el alibi. Christus enim, qua homo, csl caput non tantum hominum, sed et angelorum, *Coloss.* i, 16. Unde nonnulli Theologi cum Clemente Alexandrino, lib. VII *Strom.*, el Origene, horn. 1 el 2 in *Levit.*, censent non tantum homines, sed et angelos suam gratiam el gloriam Christo Christique meritis acceptam ferre. Hinc S. Bernardus, serm. 22 in *Cantie*. : « Qui erexit, inquit, hominem lapsum, dedit angelo stanti ne caderet, sic illum de captivitate eruens, sicut hunc de captivitate defendens; el hac ratione fuit utrique redemptio, solvens illum, et servans istum.»

Anione- Porro nova est expositio Philippi Solitarii, lib. h rmiJc *Dioptrie*, cap. m, quæ talis est : Angeli desiderant Christum videre, non tantum humanatum, sed, ul ita dicam, angelisalum : desiderant enim ut Christus assumat naturam angelicam, sicut ^Massumpsit humanam per unionem hypostaticam, ul ipsorum natura perinde ac nostra adoretur in Christo, et glorificetur in throno Cherubico sedens ad dexteram Patris, ac proinde ut ipsi quoque haberent claves cœlorum, sintque iudices cum Christo judicantes duodecim tribus Israel, æque ac futuri sunt Apostoli et Sancti, *Matth.* xix, 28. Veium hoc desiderium efficax et absolutum esse nequii : sciunt enim angeli unionem sua* nature cum Verbo cx Dei ordinatione non esse possibilem, nec unquam futuram; unde eam efficaciter desiderare nequeunt voluntate absoluta, sed lanium conditionala, si videlicet id Deo placeret, quæ velleitas tantum est, ostendens quanti faciant assumptionem humanæ naluræ factam a Verbo.

Prior expositio de Spiritu Sancto videtur verisimilior, tum quia ille proxime præcessit, tum quia facilis fuit lapsus ex 5, scilicet zwGp.x, in á, quomodo legunt Græci et Græca. Porro desiderant angeli prospicere, *primo*, in ipsum Spiritum Sanctum : eum enim videndo, vident pariter Patrem et Filium, omnium enim una est essentia, hacque visione beantur. *Secundo*, in operaci dona Spiritus Sancti, quibus fideles et Ecclesiam ornat; hæc enim deferunt, procurant, promovent el dirigunt angeli, nipote administratorii Spiritus Sancti circa regimen Ecclesiæ et salutem fidelium. Ita Cyrillus Alexandrinus, serm. *quod Verbum Dei [actum sit homo]*; S. Basilius et Didymus, lib. *De Spiritu Sancto*; S. Athanasius, epist. *ad Serapionem*; S. Ambrosius, lib. *De Isaac*, cap. v; S. Epiphanius, *hares.* el alii, qui ex hoc loco contra Macedonium probant divinitatem Spiritus Sancti. Urne palet beatitudine!!) angelorum, æque ac ho-

minum, consistere in visione Dei et SpiritiisSancli ! hæc enim omne eorum desiderium satiat et explet. Unde hæreditatem incorruptibilem ad quam nos per Christum vocatos dixit S. Petrus, vers. 3. hic explicat, asseritque silam esse in prospectione el visione Spiritus Sancti, id est Dei. Poterat dicere S. Peirus, Angeli desiderant prospicere in Deum, sed maluit dicere, in Spiritum Sanctum, eo quod paulo ante dixisset Spiritum Sanctum præ-nuntiasseper Prophetas, et annuntiasse per Apostolos Christi passiones el glorias; et quia totum hoc opus æconomkcChristi, nostræque redemptionis, vocationis, sanctificationis el salutis, quod hic celebrat Petrus, fuit opus summæ grati® et amoris divini, qui appropriatile Spiritui Sancto. Addit hoc S. Petrus, ut acuat desiderium fidelium adavidcaudiendact amplectenda Chrisli mysteria, nipote quæ prædicta et evangelízala sunt per Spiritum Sanctum, in quem desiderant angeli prospicere, ut hæc mysteria in ipso, quasi in .sui fonte intueantur. Si enim angeli ea videre desiderant in Spiritu Sancto quasi omnis bonitatis auctore, multo magis homines, quorum saluti destinata sunt, magnum desiderium eadem videndi et compleo tendiinse acuire et excitare debent. Quare sive legas in *qua**, sive an *quem*, et sive intelligas Spiritum Sanctum, sive Christum, eodem omnia redeunt. Sensus enim est, quod angeli in Spiritu Sancto intueri desiderent Christum Chrièlique redemptionem et mysteria. Hoc est quod ait Paulus : ((Manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est incarno, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicalum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria, » I *Timoth.* in, 16.

Porro angeli in Spiritum Sanctum prospicere desiderant, id est desiderantor et cupide prospiciunt, desiderando saliantur, et satiando desiderant. Audi S. Gregorium, XVIII *Moral.*, cap. xxviii: a Deum, ait, angeli vident, et videre desiderant, el sitiunt intueri, el intuentur. Ne autem sil in desiderio anxietas, desiderantes saliantur; et ne sil in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant sine labore, quia desiderium satietas comitatur ; el saliantur sine fastidio, quia ipsa satietas cx desiderio semper accenditur. » El Beda: « Contemplatio divina* præsentiae ita angelos beatificat, ul ejus semper visa gloria satientur, el semper ejus dulcedinem quasi novam insaliabiliter esuriant.» lcl significat Græcum id csl, inclinato pronoque capite, studiose et exacte prospicere el introspicere. Beati enim lotos mentis oculos, lotam aciem, lotam mentem in Deo contemplando defigunt, adeoque quasi extra se exeunt, ut loli in Deum abeant et transeant. Causam hujus desiderii dedi vers. 4, explicans tð *immarscescibilem*.

Mystice noster Turrianus, tract. 2 *De Eucharistia*, cap. XVI, xvn et xvni. el ex ro Salmeron (imo ipsi censent hunc esse sensum litteralem) : u in ' *

Mystice

quem,» scilicet Christum in Eucharistia, inquit. In ea enim non videmus Christum, sed tamen realiter pñrsntem credimus, atque in cum ibidem **desiderant angeli** id est studiose, accurate, sollicite, fixis oculis introspicere, tum ut ipsum, tum ul modum essendi (qui est angelicus, ut totum Christi corpus sit in quolibet hosti® puncto totum et integrum), tum ul ejus dignationem et gratiam, quam astantibus et communicantibus copiose elargitur, introspiciunt. Huc respexit S. Marcus in *Liturgia*, dicens : « Post consecrationem in animo beneficia confers, et cis qui in te fiduciam collocant illa tribuis, quæ in se **angeli** prospicere desiderant. » Quocirca angelorum chori sacerdoti celebranti assistunt, wl tanta mysteria venerabundi aspiciunt, honorent et venerentur. « Quis enim fidelium, ait S. Gregorius, lib. IV *Dialog.*, cap. LVIII, habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos aperiri, in illo Jesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena coelestibus jungi, unum quoque ex visibilibus atque invisibilibus fieri? » Et S. Ambrosius, in capite i *Luc.* : a Non dubites, ait, assistere angelum quando Christus assistit, quando Christus immolatur. » Quin et S. Jacobus in *Liturgia* : « Taceant, ait, mortales, et stent cum metuet tremore, nihil terrenum cogitantes. Rex enim regum, Christus Dominus Deus noster, exit ul mactetur, el detur m cibum fidelibus, cum vero chori angelorum antecedunt. » Quare exclamat S. Chrysostomus, boni. I)c *Sacra et Divina mensa* : aO miraculum, mensa tam magnifice instructa, in qua Agnus Dei pro te mactatur, ad quam assistunt Cherubini, descendunt Seraphini, qui senis predili alis vultus demittunt, ubi omnes angeli cum sacerdote pro te legationem obeunt ! »

13. PROPTER QUOD SUCCIXCTI LUMDOS. — Est 111C altera capitis pars, ethica scilicet (prior enim fuit dogmatica), qua fidelium mores, ul Christo el Christiano sint digni, eflbrmat. Vox *propter quod*, hæc præcedentibus corniceli! elex iis quasi principiis congruam conclusionem educit, q. d. Cum lucre* dilas incorruptibilis, et cœlestia bona a me el Apostolis predicata, per Christum vobis, o Christiani, parata sint, eaquo tanta sint, ul non tantum Prophelæ, sed et angoli ea videre desiderent, quid restat, nisi ut, terrenis cogitationibus calcatis, (piasi succincti lumbos mentis lotis animi affectibus, (piasi plenis passibus tendatis ad cœlum? Sectentur avari quasi talp e opes terrenas, ambiant superbi (piasi chamæleontes auram honoris, gulosi quasi porci inhient escis : vos vero cives, imo reges cœli a Deo scripti el destinati, longe ardenliori studio (pianile, et accincti, id csl expediti, contendite ad regnum æternum, ut contemptis omnibus mundi illecebris, opibus, minis, odiis, persecutionibus, speretis et assequamini gratiam, id csl, gloriam istam revelandam in (jje iudicii.

xx.

Nota *primo* : Lumbos succingimus ad quatuor SnrJn-
usus : *primo*, ad iter; secundo, ad opus; *tertio*, ad bellum; *quarto*, ad ministerium. Ende S. Augusti- smalto
nus in *Psalm*, xcii : « Succingi, inquit, est iter ag-
gressuri ; cingi, operis quippiam facturi ; accingi,
prematuri ; **precingi**, ministraturi. » Christianis
hæc omnia competunt; nam *primo*, quasi pere-
grini iter faciunt in cœlum ; *secundo*, quasi ope-
rarii opus Dei peragunt; *tertio*, quasi milites Chri-
sti preliantur cum mundo, carne cldæmone;
quarto, quasi famuli ministrant Christo : debent
ergo esse succincti lumbos mentis, id est, debent
esse mente et animo non impedito, sed promp-
to, libaro cl expedito ad quatuor jam exposita.
Est *primo*, catachresis : lumborum enim succine-
tio facit hominem expeditum, ideoque cum si-
gnificat. *Secundo*, est **metaphora**, caque duplex,
prior sumpta ex vestitu Judæorum et veterum :
lii enim prelongis vestibus et tunicis utebantur;
unde opus, vel iter facturi eas succingebant. Hinc
fidelibus in morte sibi occurrentibus, ait Christus
Lucani : « Sint lumbi vestri præcincti.ia Qui enim
discinctus est, ait Haymo, ipsis suis vestimentis
impeditur, ne libere ambulet; qui vero præcinc-
tus csl, quaquaversus discurrere potest. » Poste-
rior, quod lumbos menti tribuit, quo significat
Christianos mentem, sublatis omnibus impedi-
mentis, debere exhibere paratam, alacrem et
acrem ad opus et iter hoc ingrediendum. Succin-
git ergo lumbos mentis, qui c mente errores, præ-
sertim prava principia practica, ac noxias cogi-
tationes el cupiditates pellit. Ita (Ecumenius,
Gagncius et Thomas Anglica., qui pulchre ait ho-
minem interiorem, id est animam, suo modo ex-
teriori homini proportionari. Dicitur enim habere
pedem, id csl affectionem; ocii'um, id est ra-
tionem; inanimi, id est operationem; narem, id
est discretionem; lumbos et renes, id csl delec-
tatione-. Sic *Luca* XVI, animarum Lazari el Epu-
lonis spirituales operationes per oculos, digitos,
linguam el membra corporea significantur.

S. Petrus ergo per lumbos mentis, mentis vi-
res, facultates, affectiones, amores et cupiditates
;nielligi, casque cingi el restringi jubet, ne libere
fluant, et propositum in corium ad Deum cursum
removentur. *Secundo*, ut expediti Deo ad evange-
lizandum, multa cum eo patiendum, et quidlibet
aliud vocanti respondere possint : a Paratum cor
meum, Deus, paratum cor meum, » *Psalm*, lvi,
vers. 8. *Tertio*, ul mens suis lumbis, id est, vi-
ribus el affectibus imperet, cosque ad libitum
evagari non sinat, sed regat et dirigat tum ad
suam salutem, tum ad Dei obsequium el gloriam.
Mens enim sibi suisque affectibus imperans, est
regina plene laleque dominans, magis quam Rex
vel Imperator orbis, juxta illud Horatii ;

Latius regnes avidum domuudo
Spirituui, quiin si Libyam remotis
Gadibus jungas, et uletque Cornus
Sscrbi uui.

Talis ergo succingit lumbos mentis, quia omnibus mentis affectibus, amoribus et timoribus dominatur, ut eos stringere et laxare ad libitum possit, velut venator canem, auceps accipitrem.

rinpi- Nola *secundo* : Cingulum *primo*, symbolum et causa est fortitudinis et constanliæ : quocirca Gentiles cingulum dicabant Marti. Et Cicero oratori hoc dat præceptum : «Arctiori cingulo latera cingal, ut ea ad dicendum sint firmiora et fortiora.» Sc *Proverb*, xxxi, 17, de muliere forti dicitur : «Accinxit fortitudine lumbos suos, roboravit brachium suum.» Et Deus dicitur «accinctus potentia, * *Psalm*. Lxiv, 7, aliosquo præcingere. Unde David ait : « Procinxisti me virtute ad bellum, » *Psalm** XVII, 13. Significat ergo Petrus Christianis non segniter agendum, sed eos debere intendere animum, ac fortiter et constanter incumbere Christo, Christianismo, ac salutis et gloriæ æternæ, ad quam a Christo vocantur. Ha OEcumenius. Hinc apud Græcos cūwvcc, id est *bene cinctus*, idem est, ac fortis et strenuus. Contra vero discinctus apud Latinos sonat dissolutum et imbellem : quia summo ducebatur probro, si militem ignavum juberet Imperator diem transigere discinctum, ait Suetonius in *Augusto*, cap. xxiv. Huc facit illud, III *hcg*. cap. XX, vers. 11 : « Ne gloriatur accinctus æque ut discinctus, » id est pugnaturus, æque ac jam a pugna quiescens, parta scilicet victoria.

Secundo, cutiU> *Secundo*, cingulum symbolum est castitatis, him quia ipsum restringit lumbos, ac consequenter libidinem, quæ in lumbis habet originem ; tum quia castitatem tueri est actus inagnæ fortitudinis. Hinc illud Christi : «Sint lumbi vestri præeincti,» nulli exponunt sic, g. d. Mortificate luxuriam, studete castitati. Ha S. Augustinus, hom. 23 in *Evang.*; S. Rasilus, in cap. xv *Isaiæ*; S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, et alii. Sic et S. Petri verba hic exponunt nonnulli. Unde et sequitur : « Sobrii perfecte sperate, » sobrietas enim est comes, imo mater castitatis. Ita Reda : « Succingit, inquit, lumbos mentis, qui hanc ab impura cogitatione restringit. Et qui mente et corpore castus Domini adventum expectat, merito quando revelatur, sperat. » Et S. Gregorius, XXXII *Moral.*, cap. ii : « Lumbos carnis, inquit, succingere, est luxuriam ab effectu refrænare; lumbos vero mentis succingere, est hanc etiam a cogitatione restringere.» Et Petrus Chrysologus : «Cincti, inquit, castitatis balteo, quod esi insigne militile Christiana», tluxæ carnis detruncemus ignaviam, etc. Dominus lumbos nostros astringi jubet balteo castitatis, et totum carnis nostræ pendulum, fluidum, resolutum, constringi mandat continua zona virtutis, ut carne succincta ad Domini occursum liber, velox, expeditus noslno mentis reddatur incessus. »

Vrtio, *Tvrtio*, cingulum signum est animi honesti, modesti et compositi; qualis enim est homo exterior, puta vestis et vestitus, tabs est et interior. Unde Sylla fuit notatus, quod male præcinclus incede-

ret, quasi id signum esset animi incompositi et intemperantis. Sio et de Julio Cæsaro adhuo puero omen fuit, « Syllæ optimates admonentis, ul malo præcinctum puerum caverent. Eum enim optimatum partibus exitio futurum : nam Cæsari mullos Marios inosso, d ait Suetonius in *Vita Julii Casaris*, cap. i et xi, y.

Quarto, cingulum signum esi fidelitatis : conjuges enim cinguntur cingulo conjugali, ul mo- neantur mutuo servare fidem conjugalem.

Quinto, continentia» et mortificationis appetituum erga res saeculares et fluxas. Ila S. Augustinus, semi. 39 *De Verbis Domini*, et S. Gregorius, XXXIV *Moral.*, cap. xxxv. Lumbos et mamillas, inquit, succingit, « qui cunctos mutabilium cogitationum motus, per solius amoris vincula restringit, » ul dicat cum Psalte : « Quid enim mihi esi in coelo, et a le quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea Deus in æternum, » *Psalm*. lxxii, 25.

Quæres, quo cingulo cingendi sunt lumbi mentis? Respondeo, veritale. Hoc enim veritatis cingulum assignat Paulus, *Ephes*, vi, 14. Vide ibi dicta : quibus adde expo. ilionem S. Gregorii Nazianzeni, *orat*. 42 : « Quæro, inquit, quid lumbis, cum veritale commune sit, et quæ Pauli mens fuerit cum diceret ; State igitur succincti lumbos vestros in veritate; num forte quod speculatio concupiscentiam coerceat, nec aliorum ferri sinat? Nec enim fieri potest, ul qui cujuspian rei amore flagrat, parem ad alias voluptates vim habeat ; » hoc est, ut explicat Nicetas : «Christi contemplatio lumbum nostrum et concupiscentiam constringit, eamque totam ad rerum divinarum amorem transfusam et derivatam diffundi ac dispergi non sinit. » Christus enim est veritas, I *Joan*. cap. V, vers. 6. Oratio ergo et contemplatio Christi rerumque coelestium minuit et infringit concupiscentiam omnem quæ in lumbis residet. Quocirca oratio est mater mortificationis, continentia*, castitatis. Et vicissim mortificatio orationem purificat et accendit. Idem Nazianzenus, *orat*. 40 : « Quid lumbi, inquit, quid renes? sint lumbi vestri succincti, ac per continentiam restricti, sicut Israeli olim ex legis præscripto pascha comedenti : nemo enim pure ac perfecte ex /Egypto excedit, nec exterminationem fugit, nisi hæc domuerit ac frænaverit. Renes autem laudabilem immutationem sentiant, vim totam cupiditatis ad Deum transferentes, ut dicere queamus: Domine, ante te omne desiderium meum; et : Diem hominis non concupivi. Viros enim spiritualium desideriorum nos esse convenit. Nam ita demum draconem illum, cujus vires maxima; in umbilico et lumbis sitæ sunt, oppresserimus, exiinda videlicet eversa que ea potentia, (pian in his partibus obtinet. » Ratio est, quia anima in homine est una et eadem; quare eum illa sil limitata» virtutis, si ipsa vim suam lutam exerat et expendat in speculatione et uniore rerum cœlestium; non habet ultra quid-

quam quod expendat in amore et speculatione rerum carnalium. Unde videmus homines meditationi et orationi addictos, vix sentire stimulos carnis.

Ita noster B. Aloysius Gonzaga adeo orationi et meditationi perpetim erat intentus, ut nullam in ea mentis evagationem, vel distractionem sentiret, ac miraretur quod homo colloquens cum Deo in presentia tantae majestatis distrahi, aliove mentem flectere posset; indeque eximium castitatis donum est assecutus, ut instar S. Thoinae Aquinatis nullos impuros carnis animive motus sentiret, et ad eos videretur insensibilis, (piasi angelus foret, non natura, sed virtute.

MnnIU
ter. de
•brietie.

Somni. — *Primo, q. d.* Non ebrii, nec indulgentes vino, gulae et ventri. Nam «vina parant animos veneri,» et vice versa, «sine Cerere et Baccho friget Venus,» Unde S. Hieronymus, epist. 83 *ad Oceanum* : a Vinolentia, ait, scurrarum est et comessatorum, venterque mero aestuans facile despumat in libidinem.» Vide dicta Ephes, v, 18, ad illud : «Nolite inebriari vino in quo est luxuria;» Sicut enim ebrietas, venterque satur et plenus ineptus est ad iter, ad opus, ad praelium, ad obsequium : ita ad haec omnia paratus est sobrius, paratque sobrietas. Vere Orígenes, hom. 3 *in Levit.* : «Sobrietas, inquit, omnium virtutum mater est, sicut e contrario ebrietas omnium vitiorum.» Et mox : «In ebrietatis (egritudine) corpus simul et anima corrumpitur, spiritus pariter cum commovetur, omnia membra debilitat, pedem, manum, linguam resolvit, oculos tenebrat, mentem velat oblivio : ita ut hominem se esse nesciat, nec sentiat. » Et S. Basilios, hom. 1 i : «Ebriorum animi vino submerge sunt. » Et mox : a Mentis lumine per ebrietatem te privas, inter bestias ratione carentes annumerari potes. » Et S. Chrysostomus, hom. 58 *in Matth.* : a Diabolo, ait, nemo magis amicus est, quam qui deliciis et ebrietate maculatur, » etc. Mox ebrium comparat possessore a daemonio : ebrius enim non videtur esse homo, sed daemon incarnatus, ita furit, rixatur, pugnat, insanit. «Deliciis vacans, ait, nullo discrimine a daemoniaco separatur : impudens enim et furiosus pariter est ; et daemoniacui omnes miscreinur, hunc vero aversamur : quia sponte furorem sibi attrahit ; et os, oculos, nares et cetera sensuum instrumenta amarissimas voluptatis facit cloacas. »

Sctundo, OEcumenius et Syrus *rii sobrii* nectunt cum *perfecte* ; quasi S. Petrus non semiplenam, qualis fuit Judaeorum, sed plenam et perfectam sobrietatem a Christianis requirat, quae mentem eorum faciat succinctam et paratam ad iter ecclesie : plena autem sobrietas est abstinencia non tantum carnis, sed et mentis, puta continentia animique moderatio, qua cupiditatibus omnibus dominatur. Oc qua Seneca, *epistola* 39 : «Magni animi, inquit, est magna contemnere, ac mediocria malle quam nimia : illa enim utilia vilalia-

que sunt, at haec, eo (pio superfluunt, nocent. Sic segetem nimia sternit ubertas, sic rami onere franguntur, sic ad maturitatem non pervenit nimia fecunditas. Idem animis quoque evenit, quos nimia felicitas rumpit.» Et Plutarchus, *De Virtut. morat.* : «Temperatus animus, ait, est aequalis et pacatus, inferiore animae nostrae portione cum superiore consentiente admirabili quiete, ornatus et compositus, in quem intuens dicas :

Concileiaut venti jam, et Irinqndius siae vento
Ponius enl, namque ipse Deus sedaverat undis :

vehementes, insanos rabidosque motus cupiditatum restinguente ratione, et quibus natura indiget, eos sibi consentientes obediensque reddente, ut nec rationem precurrant, nec terga vertant, nec ordinem turbent, nec dicto non sint audientes ; sed ut omnis motus quocumque velit ratio ducere, paratus sequi, seu lactens pullus cum equa simul currat. » Verum haec mystica est sobrietis, atque *perfecte* aptius referas ad sequens *sperate*.

Tertio, Graecum *uigevne* verti potest *vigilantes*, uti vertit Vatablus et S. Hieronymus, lib. 1 *Contra Jovinianum* ; unde et Syrus vertit, *excitamini perfecte*. Sobrietas enim est mater vigilantur, aequae ac ebrietas somni et ignavi®. Quocirca S. Petrus haec duo quari individuos comites jungit cap. v, vers. 8, dicens : «Sobrii estote et vigilate. » Vita enim fidelium est vigilia : excubare enim debent inter tot hostes, quibus undique cinguntur. Rursum Christi doctrina sublimis, aequae ac gratia et gloria, poscit mentem vigilantem, attentam, aer^{MI} studiosam, operosam.

Perfecte (Glossa, Hugo, Dionysius et alii legunt *perfecti*, sed Greca habent *tvXmç*, id est *perfrete* : ita et Romana) *sperate* in eam, quae vobis offertur, gratiam. — Requirit S. Petrus a fidelibus non qualem qualem, sed perfectam spem, eamque innuit parari sobrietate : abstinencia enim a voluptatibus carnalibus facit nos sperare coelestes, ad easque capiendas et proliandas mentem habilem, acrem et alacrem facit. Pro *offertur* grace est *tifcpfan*, quod S. Hieronymus et alii vertunt, *defertur* : quia scilicet Deus hanc gratiam non tantum promittit, sed et offert, defert, et quasi in manum sinumque dat ; ita tamen ut non cogat, sed liberum relinquat voluntati eam acceptare, vel respuere, uti definit Concilium Tridentinum. sess. M, cap. v.

Pro *gratiam* grace alii legunt *x*?3*» id est *gaudiinn*. Ita Syrus ; gratia enim hic licet proprie accipi possit (/ (f. *Sperate* in fidem et gratiam, quod illa vos ; 'rduci t ad salutem ; melius tamen «gratiam n. irias pro gloria, hanc enim fideles et justis specvvitrc* h c plenum affert gaudium, juxta illud Chri'ti : «Intra in gaudium Domini tui, » *Ma'th.* (XV, 'iti. Haec etiam est gratia, quae licet ipsa sit merces bonorum operum, tamen haec ortum habent a graffa. Uncte *Rom.* yi, 3, dicitur : «Gratia Dei vita aeterna. »

s; ' Hæc plena spes adegit el excitavit S. Petrum, S. Andream, Philippum et Simonem, ad exultanter conscendendum crucem, Jacobum et Paulum ad gladios et secures complectendum, S. Laurentium ad calcandam craticulam, Sebastianum ad sagittas, Stephanum ad lapides, Ignatium ad leonem, Clementem ad naufragium, Polycarpum ad ignem, Thcclam ad serpentes, tauros, equuleos, omniaque genera tormentorum fortiter et alacriter superanda. Vere Tertullianus, lib. *De Ilesumet. camis* : a Fiducia Christianorum, inquit, resurrectio esl mortuorum, n

Nota *primo*: Spes, cum sit virtus Theologica, pro objecto habet Deum, uti et fides et charitas : sperat ergo primario in Deum, non in creaturam qualis est gratia; secundario tamen sperat quoque media quibus Deus nos ad se, quasi finem ultimum et beatum ducit, qualia sunt gratia, fides, charitas cœteræque virtutes. Sic fides credit multa de Christo, rebusque creatis, quatenus ea a Deo revelata sunt. Sic charitas amat non tantum Deum, sed et proximum propter Deum.

Nota *secundo* hebraismum : *sperare in gratiam*, id est, sperare gratiam, hoc est gloriam ; hæc enim est gratia consummata : sic credere in Deum, est credere Deum, et credere Deo.

Encha- Mystice, Turrianus noster, lib. III *Dogma'*. *Charact.*, per *gratiam* accipit Eucharistiam, quæ idem 6rœce sonat quod bona gratia : quia ipsa gratiarum est summa, et gratia *עוהו* Sik, id est *substantialis* ; in ea enim Chrislus se el suam substantiam, puta totam deitatem et humanitatem, (piasi eximium donum et graliam nobis impertit, ac proinde proprie speramus in hanc graliam, quia speramus in Christum, qui realiter præsens est in Eucharistia, imo est ipsamet Eucharistia et gratiarum gratia.

In revelationem. — Ita Romana, 7. d. Sperate hanc gratiam, id est gloriam, usque in diem revelationis Chrisli, donec scilicet veniat dies iudicii : tunc enim a Christo iudice illa, quasi merces laborum et patientiæ vobis dabitur. Aul sperate in revelationem Jesu Chrisli, id est, in Jesum Christum, quod in revelatione suæ gloriæ cl potestatis judiciariæ, pula in die iudicii, hanc gratiam, id esl gloriam, vobis consignabit. Aut sperale in diem revelationis Christi, quia ille dies vobis hanc gratiam alierei. Cricca habent h á-exa-Xtyi, id esl, *in revelatione*, q. d. Sperale in hanc graliam nunc, quando ea per meam el Apostolorum prædicationem vobis revelatur. Aut potius, i. J. operate hanc graliam vobis datam iri in revelatione Christi, puta in die iudicii.

Nota : To *revelationem* significat nos hanc vitam agere in fide, id est, in ænigmate et obscuritate, qua res a nobis credite et sperai» non apparent, non cernuntur, sed quasi arcante el abscondite sunt apud Deum : nam bæ omnes eorumquo dignitas el majestas revelabitur in die iudicii, ul tunc facie ad faciem cas contemplemur, iisque

fruamur. Sic Paulus ait : « Mortui estis, et vita vestra est abscondita cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc el vos apparebitis eum illo in gloria,» *Coloss. m*, 3. Vide ibi dicta.

14. Quasi filii obedientiæ. — Hæc pendent a Ver*. H. præcedentibus, 7. d. State succincti lumbos, id esl expediti et constantes, ac sobrii sperate futuram gloriam, uti decet filios obedientiæ, id esl, obedientes præceptis Chrisli, meis et Apostolorum, (piales vos estis. Deed enim filios obedire parentibus. S. Petrus ergo requirit a fidelibus obedientiam, non qualem qualem, sed filialem ex filiali amore et reverentia. Rursum « filii obedientiæ » vocantur dediti et plane addicti obedientiæ, ut ex ea quasi matre progeniti, planeque obedientiæ indolem et naturam hausisse et imbibisse videantur. Insuper « filii obedientiæ, » quasi devoti el consecrati obedientiæ; quomodo Religiosi vocantur filii obedientiæ, quia ei se devoverunt, ejusque votum Deo nuncuparunt. El tales fuere primi Christiani, nimirum obedientissimi Christo et Apostolis, adeoque votum vel professionem obedientiæ Apostolis ediderunt, uti ostendi *Actor*, v, 1. Sic vocantur filii perditionis, incredulitatis, diffidenti», id est, plane perdit, increduli, diffidentes. Item filii ine, mortis, gehennæ, id est, addicti vindicta, morti el gehennas.

Moraliter significat S. Petrus Christianos debere esse obedientissimos (piasi filios obedientiæ, filios Chrisli et primorum Christianorum, qui fuerunt obedientissimi. Chrislus enim a factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, n *Philipp*, cap. n, 8. Item (piasi fratres angelorum: angeli enim sunt « potentes virtute, facientes verbum illius ad audiendam vocem sermonum ejus, » *Psal. en*, 20. Hinc alali pinguntur et ignei, quia celerrime el efficacissime Dei jussa excquuntur, juxta illud: « Qui facit angelos suos spiritus, el ministros suos flammam ignis, » *Psal. cui*, 4.

Nox configurati prioribus ignoranile vestile desideriiis. — Ostendit qualem obedientiam a fidelibus quasi filiis requirat, scilicet non fidei tantum, ut credant in Christum, ul volunt hærelici; sed operum quoque, ut non sectentur pristina desideria el cupiditates, quæ sectati sunt in gentilismo, sed sludeant sanctitati, ut in omni conversatione sancti sini. Unde Syrus verlit, *non communicetis amplius concupiscentiis primis, quibus concupiscebatis sine scientia*. Nota *configurati*, id esl conformali; qui enim sequitur cupiditates, iis se conformat el configurat, ut carum formam et figuram induere videatur. Vides ebrium? vides formam, mores cl gestus ebrietatis. Vides gulosum? vides figuram, hiatum cl voracitatem gulæ el veneris. Vides ambitiosum? vides figuram, tumorem et gestus ambitionis. Ex adverso qui se configurant cl conformant Christo eje^ue

virtutibus, ipsius formam, mores et actus induunt. Sicut enim charta prælo appressa, et configurata lamina! in qua incisa et sculpta est effigies Christi, illi configuratur, ejusque imaginem induit, ut referat et exprimat Chrisli formam et habitum : ita prorsus qui Christo «pasi normæ, regulæ et exemplari mentem et voluntatem plane applicat, ei sc configurat, ejusque formam, mores et virtutes in se exprimit. Hoc est quod jubet Paulus, *Ephes.* iv, 22 : « Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. » Pro quo S. Petrus ait. « ignorantia, » ut significet eos in gentilismo fuisse in profunda caligine et nocte infidelitatis, gulæ, libidinis, superbia*, etc., quæ honesta, recta et pulchra putabant Gentiles, adeoque iis gloriabantur : jam vero per Christianismum traductos esse ad claram diem et lucem fidei, cognitionis Dei, sobrietatis, castitatis, omnisque virtutis. Subdit S. Paulus : « Renovamini autem spiritu mentis vestræ; et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. » Vide ibi dicta.

Ven. 15. IS. Sed secundum eum qui vocavit vos (ad fidem, gratiam et salutem) Sanctum (Deum et Christum, qui est « Sanctus sanctorum et iustitia sempiterna,)) *Daniel.* ix, 24), et irsi in omni contumelia 7 IONE SANCTI SITIS. — Vclius Iulius Scptem S ipicDtm dictum fuit : « Sequere Deum; » vetustius Dri per Mosem : « Sancti critis, quia ego sanctus sum,)) *Levit.* xi, 45. Recentius, sed plenius esl (.misti : « Estote ergo perfecti, sicut et Pater vester cadesti » perfectus est,)) *Matth.* v, 48; et Pauli, *I'hes.* v, 1 : « Estote imitatores Dei, sicut filii glorissimi. »

Porro sanctitatem opponit desideriis, id esl concupiscentiis; quo significat sanctitatem considerare in puritate, quæ acquiritur fugiendo et mortificando carnales et terrenas cupiditates. ul sicut Deus sanctus, id esl, segregatus est a terra ternequo pecibus, ita pariter silet fidelis sanctus. linde Orígenes, hom. II fn L»t i7. : « Sancties, inquit, græce dicitur quod cum quasi extra terram esso significat; quicumque enim se consecraverit Deo, inorilo extra terram et extra mundum esse videbitur. » Clare vero S. Dionysius, eap. xii *De Divin. Nomin.* : « Sanctitas, ait, est ab omni scelero libera, perfecta ac omni ex parte incontaminata puritas : quæ ita in Deo eminet, ut inorilo Sanctus sanctorum nuncupetur, et celeberrimo illo hymno trisagio a beatis mentibus in cado celebretur.)) Et S. Rasilus, *De Spiritu Sancto*, cap. ix : a Anima, inquit, purgala a probro quod eam per malitiam contaminami, et ad nativam pulchritudinem reversa, ac voluti imagine regia veterem formam pulitalo reddens, hoc uno demum modo potest ad Paracletum appropinquare. Ille vero voluti sol purum nactus oculum, ostendet libi in seipso imaginem illius, qui videri non potasi. » El mox : « ý:° (Paracle-

tus) eis qui a tumultu cupiditatum purgati sunt illucescens, per communionem quam cum ipso habent, spiritales reddit. Et sicut corpora illustra perluddaque, contacta radio solis, fiunt et ipsa supra modum splendida, et alium fulgorem ex sese profundunt: sic et animæ spirita afflata», ac spirila illustratae fiunt et ipsæ spiritales, et in alios gratiam emittunt. »

Porro S. Petrus plenam et universalem a fidelibus sanctitatem requirit; ait enim : « In omni conversatione sancti sitis. » Aliqui enim in templo videntur angeli, sed in domo sunt diaboli. Requirit ergo continuum exercitium non unius, sed omnium virtutum, utque earum habitus solidos et intensos sibi comparent. Habitus enim virtuti dat non solum facilitatem, sed et constantiam, ul ea proditus contra quaslibet tantaliones sibi similis, fortis finnisque consistat, ac virtutem in omni conversatione exorat, ex eaque omnia agenda agat. Sensus ergo est, q. d. Omnis conversatio vestra, o Christiani, in gentilismo fuit impura, maculata, et siepe beslialis. Multi cairn vestrum in templo fuere superstitiosi, in curia contentiosi, in foro ambitiosi, in platea contumeliosi, in officina fraudulentis, in agro rapaces, in domo rixosi; multi in mensa fuere lupi, in cubiculo vulpes, in opere asini, domi pavones, furis accipitres, in lecto porci, in tribunali tigrides, in circulis canes, in plateis leones. At nunc in Christianismo oportet, ut omnis conversatio vestra in agendo, loquendo, ambulando, comedendo, studendo, disputando, dormiendo, operando. regendo, etc., sit pura, Christiana, sancta, angelica; ut in templo sitis ardentes in oratione ut Seraphini; in schola et cubiculo speculante* ut Cherubini; in iudicio placidi et equi ul Throni; in cupiditatibus frenandis excelsi ut Dominationes; in regimine prudentes ut Principatus; in tentatione mundi calcanda generosi ul Potestates; in luctu cum dæmone fortes ul Virtutes; in officio et oi>cre publico fideles ut Xrchangeli; in mensa, p'aloa. foro, lecto, etc., honesti. pudici, componili, sancti ut Angeli. Vide S. Bernardini), tract. *De modo Lene vivendi*, ad sororem, ubi ostendit «pialis debeat ejus esse conversatio in templo, cubiculo, mensa, colloquio, lectione, somno, etc.

Id pnrslilerunl primi Christiani, qui proinde proprio nomine vulgo vocabantur Sancti, uti passim eos vocat S. Paulus. Audi S. Justinum philosophum et martyrem, Christianofum sui ævi, id esl, anno Christi 150, vitam et mores graphice depingentem, epist. *ad Diognctum*, i : « Patrias, inquit, habitant proprias, sed tanquam inquilini. Omnium participes sunt, ut cives; et on.nia patiuntur, ul peregrini. Omnis peregrina regio patria eorum est. et omnis patria est peregrina. Uxores ducunt ul alii omnes; et liberos procreant, sed non abjiciunt fœtus. Mensam communem apponunt, sed non impuris communem. In carne sunl; sed non secundum carnem vivunt.

ChriMi>
noram
pnn*
rum mi-
ra SJD9
tiUA.

In terra degunt;» sed in cœlo conversantur. Sanctis obsequuntur legibus, et suo viro genere leges superant. Amant omnes, et ab omnibus infestantur. Ignorantur, et condemnantur. Morio afficiuntur, et vivificantur. Pauperes sunt, et multos ditant. Omnibus indigent, et omnibus abundant. Ignominia afficiuntur, et in ignominia celebrantur. Blasphemantur, et justificantur. Maledicuntur, et benedicunt. Contumeliis lacessuntur, et honorant. Benefaciunt, et tanquam improbi puniuntur. Puniti gaudent, tanquam vivificati. A Judæis tanquam alienigeno oppugnantur, et ab infidelibus persecutionem patiuntur : nec possunt tamen qui eos oderunt, ullam odii causam adferre. »

Est autem Tales fuere Essæi, primi scilicet Christiani Alexandriae sub S. Marco, qui Essæi dicti sunt quasi id est *sancti*, aut potius quasi >TOn *chaside*, id est *pii*. Quam enim Essæi in omni conversatione fuerint sancti, ex Porphyrio jurato licet Christi et Christianorum hoste et obtrectatore discere, mirare et imitare. Sic enim ipse eos depingit apud Eusebium, lib. IX *De Præparat. Evang.*, cap. i : « Essæi Judæi genere sunt : hi alter alterum magis diligunt quam ceteri homines faciant ; et voluptatem omnem quasi vitiosam aspernantur, continentiam et integritatem animi quibus omni perturbatione remotam, præcipuam putantes virtutem. Uxores non ducunt; alienos autem liberos teneros adhuc, et ad omnem aptos doctrinam adoptantes, pro suis educare, ac moribus suis stabilire solent, quod faciunt, non quia matrimonium abominantur, sed quia mulierum mores cavendos putant. Divitias omnes adeo spernunt, ut mirabilis quidam in eis communitas sit. Nullus eorum præter ceteros aliquid possidet, omnia eis communia sunt. Nemo alio ditior aut pauperior. Una omnibus quasi fratribus facultas est. Ungi oleo non patiuntur : quod si quis forte oleo tactus fuerit, diligenter quasi a magna macula corpus illi abstergitur : non enim molles, sed aridi atque duri esse corpore cupiunt; alba semper induuntur; electione communi quaestores et gubernatores sibi creant, et dividunt in omnibus res sunt. Non habitant urbem unam, sed hinc illo facile migrant, semperque ad sequentes hæresim (id est, sectam, puta religionem) suam proficiscuntur; a quibus ita suscipiuntur, ut una eos semper vixisse diceret : unde fit ut proficiscentes nihil impensas secum ferant. Vestem et calceos antequam omnino tempore dirumpantur, non mutant ; nec emunt aliquid, nec vendunt ; sed commutatione rerum utuntur, cum egeant. Nam inter eos communia quaecumque volunt, etiam nihil afferentes. »

Deinde eorum preces, operaci prandia ita describit : a Erga Deum maxima pietate utuntur. Nam antequam sol oriatur nihil eis profanum dicitur, sed patria oratione utuntur, qua solem oriri precantur, deinde a præfatis singuli ad ar-

tem < operaque sua mittuntur : et posteaquam horis quinque laboraverint, ad unum rursus locum congregantur : et aqua frigida percolati, in domum veniunt, quo nemini nisi ejusdem socie introire licet. Ha mundi quasi in templum ad oenaculum veniunt, ubi magna tranquillitate sedentibus ordine omnibus panis apponitur, et ferculum unum unicuique. Primus autem omnium sacerdos, facta oratione, comedere incipit; nonasque omnino putant ante orationem quidquam gustare. Cumque pransi fuerint, multo diligentius orant. Ha incipientes et desinentes laudes Dei diligenter concinunt. Post hæc vestibis, quibus prandentes quasi sacris utuntur, depositis, ad opera rursus exeunt : nocturnoque reversi crepusculo similiter cenant, hospitibus etiam considentibus, si qui forte affuerint; clamor aut tumultus nunquam apud eos auditur, sed ordine ita colloquuntur, ut tanto eos inter uti ordine atque silentio mirabile videatur, cujus causa perpetua continentia est. Cibus et potus vitæ necessitate mensuratur. »

Deinde recensito eorum juramento, quo jurant se modestiam, justitiam, veritatem, pietatem et secretum culturos, subdit : a Tanta vero tenuitate paucitateque utuntur rerum, ut raro plus quam semel in septem diebus alvi purgatione indigeant. Qua quidem ex continentia in tantam perveniunt patientiam, animique robur, ut nec equuleo, nec igne, nec alio quæstionum genere impelli possint, ut aut verbis legislatorem vituperent, aut illicitum quidquam comedant, quod maxime in bello, quod sibi a Romanis illatum fuit, ostendebant : nulla enim adulatione ad torquentes unquam sunt usi, nullas lacrymas torti emisissent ; sed suaviter in doloribus ridentes, et eis illudentes a quibus torquebantur, sic expirabant ! jucundissime, ut ad patriam redire viderentur. Firma enim hæc opinio apud eos est, corpora quidem morti esse subjecta, animas vero tanquam immortales semper vivere : cumque a subtilissimo æthere dimittantur, naturali quodam delatos impetu corporis conjungi : cum vero a vinculis corporum quasi a longa servitute liberati sint, tunc summo cum gaudio affiora petere. Qua quidem vita et pietate facile fit, ut multi apud eos futura provideant, præcipue qui a sacris voluminibus et varia carnis castigatione, et Prophetarum dictis exercentur. Hæc Porphyrius de pietate ac philosophia Essæorum testatus est. » Hucusque Eusebius.

In hoc speculo intueri te tuosque mores, o Christiane, et si te ab eis longe abesse deprehenderis, conare eos insequi et assequi ; ne illud Salviani, lib. IV *De Providentia*, in te tuique similes quædret : « Frustra nobis de prærogativa et nomine christianitatis blandimur, qui ita agimus ac vivimus, ut hoc ipsum quod Christianus populus esse dicimur, opprobrium Christi esse videatur. » Et mox : a Ubi est lex Catholica, quam credunt ? Ubi sunt pietatis et castitatis præcepta, quæ dis-

cunt? Evangelia legunt, et impudici sunt; Apostolos audiunt, et inebriantur; Christum sequuntur, et rapiunt; vitam inpiam agunt, et probatam legem habere se dirimi, etc. In nobis Christus patitur opprobrium, in nobis patitur lex Christiana maledictum, dum dicitur: Ecco quales sunt qui Christum colunt: falsum plane est quod inquiunt se bona discere. Si enim bona discerent, boni essent. Talis profecto secta est, quales et sectatores: hoc sunt absque dubio quod docentur: sancta a Christianis fuerit, si Christus sancta docuisset. Estimali itaque de cultoribus suis potest ille qui colitur. Quomodo enim bonus magister est, cujus tam malos videmus esse discipulos? Ex ipso enim Christiani sunt, ipsum audiunt, ipsum legunt. »

Ven. 16. 16. QUONIAM SCRIPTUM EST: SANCTI ERITIS, QUONIAM ego sanctus sum. — Id scriptum est *Levit.* XX, 26. Vide ibi dicta, et *Levit.* xxvii, 28. Sensus est, ait Didymus, < d. a Sicut ego fons sanctitatis sum, per substantiam sanctus existens, ita vos studete participare sanctitatem quos diligo, ut sitis, sicut et ego. » Quaro preclare Nazianzenus, *Iambico* 15: a Quid, ait, est sanctitas? Cura Deo consuescere. » Sic Noecl Henoch ambulantes cura Deo sancti effecti sunt, *Genes.* v, 24, et vi, 9.

Yen. 17. 17. ET 61 PATREM INVOCATIS EUM, QUI SINE ACCEPTIONE PERSONARUM JUDICAT SECUNDUM UNIUSCUIUSQUE OPUS, IN timore: incolatus vestri tempore conversamini. — Pergit S. Potru* urgere fideles, ut in omni conversatione sancti sint, ac jugiter in sancto timore Dei conversentur, variis rationibus et stimulis (1). Prima est hoc versu, scilicet quod ille ipse Sanctus, qui eos vocavit, sit ipsum Deus, pater et iudex quem adorant et invocant, q. d. Ergo eum nō Deum sancte colite; ut patri velut morigeri filii, sancte obedite; ut iudicem, sancte timeto: ipso enim iudicat sine personarum acceptione, ne respicit divitem pro paupere, horum pro servo, nobilem pro ignobili, sed quemque pro meritis secundum opera cuiusquo iudicat. Quapropter dum habeo vitam, carnem et terram quasi advenae ei peregrini incolitis, in sancto timore conversamini, ac Deum quasi patrem filiali amore, vel certe ut iudicem servili timore timeto et reveremini, ut omnes ejus ofensas et peccata declinetis, faciatis quo omne quod ei placitum, ab eo iussum et lege sancitum est, itaque gehennam evitatis, et ideam nam in cœlis hereditatem ab eo, vobis timorati servi et inorigeri filii nanciscamini. Hoc est quod ait *Malach.* cap. i, vers. 6: « Filius honorat patrem, et servus dominum suum. Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? Et si Dominus ego sum, ubi est timor incus? dicit Dominus exercituum, »

Nota: « Patrem » vocat Deum, qui communis est tribus personis, Patri, Filio et Spiritui Sancto. Hic enim est pater, id est, creator, conservator,

provisor, gubernator angelorum, hominum omniumque creaturarum. Sic Christus in oratione Dominica nos ita orare et ordiri iussit: « Pater noster, qui es in cœlis, » *Matth.* vi, 9. Ex quo loco perperam contendit Calvinus et Calvinistae, Deum a nobis invocandum caso duntaxat nomine Patris, non vero S. Trinitatis, dicendo: « S. Trinitas unus Deus, miserere nobis. » Unde ipsi nomen S. Trinitatis cum suis Calendariis, precibus, litiis expunxerunt. *Perperam*, inquam: nam Christus iussit nos baptizare invocando S. Trinitatem, dicendo: « Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. » Hinc S. Trinitatem invocant S. Dionysius, *De Mystica Theologia*, cap. i; S. Augustinus, lib. ult. *De Trinitate*, cap. ult., et alii passim; imo tota Ecclesia in Festo S. Trinitatis, et alias sæpe. Vide Fevardentium, dialog. 1 *Cantra Calvinum*. Non sine causa viri sapientes Calvinum insinularunt arrianismi et judaismi, ut Hunius scripserit librum hoc titulo, *Calvinus Judaizans*. Si enim non licet invocare Filium, Spiritum Sanctum; S. Trinitatem; ergo Filius non est Deus, nec Spiritus Sanctus, nec S. Trinitas. Quicumque enim est verus Deus, hunc uti adorare, ita et invocare non tantum possumus, sed debemus.

Nota *secunda*: Solus Filius, quia homo, erit personalis iudex iudicans omnes homines; Pater tamen et Spiritus Sanctus erunt quoque iudices, quia iudicabunt per Christum hominem, sicut rex iudicat per suum prætorem. Ita S. Augustinus, tract. 21 in *Joan.* Vide Franciscum Suarez, III part, *Quæst.* LVH, art. 1.

Magnus stimulus ad conversationem sanctam est timor Dei omnia cernentis, iudicantis et vindicantis. Unde Apostoli jugiter eum inculcarunt, et predicatorum crebro inculcare debent. Hefert S. Clemens S. Petrum dictitasse: * Quis peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei iudicium ponat? » S. Paulus vehementer id ipsum timuit: « No forte, inquit, cum aliis predicaverim, ipso reprobis efficiar, » I *Corinth.* ix, 27; et: « Cum metu et tremore vestram salutem operamini, » *Philipp.* i, 12; et: « Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum, sive malum, » II *Corinth.* v, 10, etc. « Serviamus placentes Deo cum metu et reverentia: etenim Deus noster igni consumens est, » *Ilebr.* xn, 28. Vide ibi dicta, et *Joci.* ni, 2, et *Apocal.* vi, in fine, et cap. xxv, vers. 12, ubi Christus ait: « Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. » Merito ergo regius Propheta: « Servite, ait, Domino in timore, et exaltate eum cum tremore, » *Psalm.* ii, 11. Quis non tremat coram Deo, coram summo iudice, coram rigido vindice, qui potest animam et corpus perdere in gehennam, in cujus manibus sunt sortes nostra, vita mors, cœlum et infernus, æterna nostra salus et damnatio? « Verebar omnia opera mea,

(1) a Et si, » id est, imo quum.

sciens quod non parceres delinquenti,» ait S. Job cap. ix, 28, Hieronymus, *epist.* 5^a : « Ego, ait, peccatorum sordibus inquinatus diebus ac noctibus operor cum timore reddere novissimum quadrantem, et quod mihi dicatur : Hieronymus, veni foras. » Et ad Eustoehiū recensens suas in cremo lacrymas, jejunia et pœnilentios : « Ego, inquit, ob gehennæ metum tali me carcere ipse damnaveram. » Idem ad suam eremum invitans Heliodorum, ait, eum omnes remoras superaturum, « si amor Dcictgchennæ timor animum occupet. »

Nota ferito : Per *incolatum* intelligit peregrinationem hujus vilæ. Unde græce est *zpcixloc yjwv*, id est, tempore modico, quo in hac vita et terra quasi hospites cl adverte peregrinamur, 7. d. In terra estis peregrini, et per eam quasi hospites transitis ad cœlurn; nolite ergo terne illecebris capi et inhærere, sed iis contemptis ad patriam pergite, et pertransite. Hinc paraci dicti sunt incolte, parada incolarum vicinia, sive cœlus fidelium, qui ad unum idemque templum pertinent; et Parochus dictus est, qui iis præcst, vel qui iis Sacramenta et panem Eucharistia) administrat. Parochus enim Romanis erat, qui hospitibus panem cælcraciic ad victum necessaria suppeditabat, teste Cicerone, lib. III *ad Atticum*, epist. 2.

Sic incolatus sui semper erat memor David, dicens *Psalm*, cxix, K : « Hei mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cædar, multum incola fuit anima mea ! » Sic Abraham, Isaac, Jacob, omnesque Patriarchæ et Propilene in terra promissionis morati sunt tanquam in aliena, « confitentes quia peregrini et hospites sunt super terram, » *Hebr.* xi, 9 et 11. Vide ibi dieta. « Quotidie, ait S. Hieronymus *ad Heliodorum*, morimur, quotidie commutamur, et tamen a ternos nos esse credimus. » Seneca, lib. VI *Natur.*, *Quast.* cap. XXXII : « Fluit tempus, inquit, el avidissimos sui deserit, nec quod futurum est meum est, nec cum fuit; in puncto fugientis temporis petulco, et magni est modicum fuisse. Eleganter ille Lelius sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo : Hos, inquit, dices sexaginta, quos non habes? »

▼ « n. II. J8. SciF.XTLS QUOD NOX CORRUPTIBILIBUS. — Secundum hic stimulum Petrus adhibet fidelibus, ut in omni conversatione sancti sint, scilicet quod ad eam empti, redempti et a vana et impura in gentilismo conversatione traducti sint pretio inestimabili, scilicet sanguine et morte Christi, Filii Dei unigeniti. Videant ergo ut in ea permaneant, nc, si ad pristina vitia redeant, sanguinem Christi proculcent, illius iram et vindictam provocent, qui hunc sui sanguinis contemptum et injuriam acerrime puniet et ulciscetur. Ita Beda : « Quanto m ytu, inquit, est pretium quo redempti estis a corruptione vitæ carnalis, Unio amplius timere debetis, nc revertendo ad corruptelam vitiorum, animum vestri redemptoris offendatis. »

Dr VANA VESTRA CONVERSATIONE PATERNE TRADI-

TIONIS.— Grace id est a patrifais tradita, scilicet de conversatione in lege Mosis, item in gentilismo : Judiéis enim œque ac Gentibus ad Christum conversis loquitur. Judaism! traditio cl conversatio vana erat, quia purificationem et sanctitatem ponebat in victimis et lustrationibus corporalibus; et quia excludebat Christi fidem et gratiam, qui sanctitatem in interna virtute constituit; cl quia promulgata jam lege Christi inutilis erat, imo mortifera. Ita Cajetanus et Gagncius. Gentilium traditio vana erat, quia adorabant idola lignea et lapidea, ab cisque salutem cl bonum omne postulabant cl exspectabant, et quia sectabantur vanas el impuras carnis mundique illecebras.

19. Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi. — Sanguinis Christi, nipote Dei, pretium csl infinitum, infinito ergo pretio redempti sumus. « Empti estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro, » ait Paulus I *Corinth.* cap. vi, 20. Vide cumdem *Hebr.* ix, 13. Hoc pretium magnum est « ipse Christus, totus nobis datus, totus in nostros usus expensus, ait S. Bernardus, serm. 3 *De Circumcis.* Porro Christum vocat « quasi agnum, » id est, similem agno in puritate, innocentia, castitate, mansuetudine, obedientia : qua quasi agnus immolatus est pro peccatis nostris. Alludit ad agnum a Judæis immolari solitum in Paschale, qui crai typus Christi immolandi pariter in Pasciute, Hic enim debebat esse çtuque, id est, *irreprehensibilis* cl immaculatus, *Exodi* xu, 5. Agni hujus Paschalis lana designat exemplum, lac doctrinam, caro Eucharistiam, sanguis redemptionem, ait Thomas Anglicus. Preciare S. Paulinus, epist. *ad Florentium* : « Idem, inquit, agnus cl pastor reget nos in sæcula, qui nos de lupis oves fecit, earumquc nunc ovium pastor est ad custodiam, pro quibus fuit agnus in victimam. » Rursum alludit ad *Isaia* I ui, 7 : « Sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente se obmutescet, cl non aperiet os suum. » Et *Jercm.* xi, 19 : « Et ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam, et non cognovi. » Proximus vero alludit ad testimonium Joannis Baptiste de Christo : « Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, » *Joan.* i, 29. Hac voce Agni gaudet aller S. Joannes Apostolus, itaque passim vocat Christum, *Apocal.* v et sequent., quibus omnibus significat, a Christo Agno Christianos omnes debere esse agnos, et agninos mores imitari, uti fecit et re et nomine S. Agnes : Agnes enim dicitur quasi agna, ait S. Augustinus, serm. 101 *De Diversis.* Vere S. Ambrosius, lib. VII *in Luem*, xu : « Bene pretiosus, inquit, dicitur sanguis Christi, quia immaculati corporis sanguis est, quia sanguis est Filii Dei, qui non solum de maledicto legis, sed etiam de impietatis morte perpetua nos redemit.

Redemit autem non tantum solvens lytrum pro peccatis commissis, sed et a vitiis statuque pravae

vilæ nos transferendo ad virtutes staturnque vit® sancì®, mutando mentem, camque imbuendo sua gratia, quæ nos agat et impellat ad omne bonum. Hoc est quod ait Paulus, *Galat. m*, 13 : «Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.» Et I *Corinth*, i, 30 : Christus a factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio.» Unde eleganter picque S. Ambrosius, lib. III *De Fide, cap.* in, ostendens quantum Christiani Christo debeant : «Sapientia mea, inquit, crux Domini est : redemptio mea mors Domini est : sanguine enim pretioso redempti sumus, ut Apostolus Petrus dixit, sanguino suo quasi homo Dominus nos redemit, idemque quasi Deus peccata donavit.» Praclare S. Leo, serm. 3 *De Pass.* : « Inter omnia, ait, opera misericordi® Dei nihil est mirabilius, nihilque sublimius, quam quod pro mundo drucifixus est Christus. »

Singh
rffuini
i Jiuit
Hinc docent Theologi sanguinem Christi in Passione effusum non fuisse separatam a divinitate, uti consuit Franciscos Mayronis in IV, dist. xliiii, *Quæst.* 1; sed hanc mansisse cum eo, æque ac cum corpore hypostatice conjunctum; sanguis enim Christi fuit pretium justum et sufficiens peccatorum nostrorum, eo quod esset sanguis person® divin®, puta Verbi, quod est infinita? dignitatis. Mansit ergo sanguis Verbi; ergo Verbo hypostatice mansit conjunctus. Si enim ab ea per effusionem fuisset separatus, desiisset esse pretium condignum pro peccatis nostris : jam enim fuisset sanguis pur® creatura, ideoque limitai® et exigui® dignitatis, ac proinde insufficiens ad satisfaciendum pro peccatis, quæ immensam immensi Dei continent offensam. Huc facit axioma Theologorum ex Damasceno, lib. III, cap. XXVII : « Quod Deus assumpsit, nunquam dimisit. » Ergo sanguinem semel assumptum non dimisit. Adde, si in triduo mortis Christi S. Petrus consccrasse calicem Eucharistia?, fuisset in eo sub speciebus vini ex vi verborum consecrationis sanguis (Christi : ergo fuisset in eo divinitas per concomitantium; quia sicut caro Christi non est in Eucharistia nisi ut caro vivifica, atque adeo ut caro Verbi (ut ait Concilium Ephesinum, epist. ad Nestorium) : ita pariter sanguis ille est vivificus, atque adeo divinus et unitus Verbo. Denique idipsum definivisse Clemens VI, dicitur in *Inquisitione*, H part., Quæst. X, et Pius H, uli refert Sylvester in *lrosa aurea*, Quæst. XXX. Plura vide apud Suarez, III part., tom. II, disput. xlvii, sect. 3.

frim
ienea-
mur.
Moraliter, S. Ambrosius, lib. *De Isaac*, cap. ni, P., t' lre (l'ccl quantam servitutem Christo employeri et hero nostro debeamus. «Nescis, inquit, quod redemerit te Christus, non emerit auro, non argento, sed pretioso sanguine agni. Ergo redemptus a Domino es, servus es qui creatus es, servus es qui redemptus es : et quasi domino servitutem debes, et quasi redemptori. » Fuit enim non qualis qualis, sed copiosa Christi redemptio, *Psalm.* cxxix, 7. Undo Urbanus VI, in

Extravng. *Vnigenitus*, ngons de pretio et thesauro sanguinis Christi, ex quo hauriuntur Indulgenti® et Jubilæa, sic ait : «Agni immaculati pretioso sanguine nos redemit, qui in ara crucis innocens immolabis, non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad Verbum, pro redemptione totius generis humani suffecisset, sed copiose vehit quoddam profluvium noscitur effundisse. » Erat enim Christi sanguis, sanguis persona? divin®, puta Verbi, hanc carnem et sanguinem hypostatice sustentantis. Toti ergo sumus et esse debemus Christi, non tantum titulo creationis, sed nullo magis redemptionis. Itaque a nos nostri juris non sumus, sed Christi, qui nos emit et servavit, » ait Cyrillus, lib. IV in cap. XLv *Isaia*. Ipse enim « nos emit non auro, sed sanguine, » ait S. Ambrosius, lib. VII in cap. xu *Lucie*. Sicut ergo Lusitani emunt mancipia Elhiopica, Itali Turcica, iliaque lota sunt heri, ac quidquid agunt et operantur, id lotum cedit hero : sic Christus nos emit non auro, sed sanguine suo, ideoque sumus mancipia Christi, et quidquid habemus et possumus, id omne ejus et ejusque obsequio impendendum. «Christusse totum tibi, tu te totum da Christo. » Christus omnes suas opes, vires, labores, spiritus pro te expendit; tu eadem tua pro illo expende. «Felix qui Christum fortunis omnibus emit, » ait S. Nazianzenus, in Carni. Ita S. Paulus passim se vocat servum Christi. Ita S. Magdalena totam se Christo mancipavit. Ha S. Francisons totus in Christo crucifixo habitabat, et Christus in eo. Ua S. Elzearius uxorem requirenti per litteras rescripsit: «Habito, inquit, in latere Christi crucifixi, ibi me reptas, frustra abbi quæsilura. »

Rursum disce hic, quam anima sit preliosa : Anlm» ejus enim pretium est sanguis, anima et vita Christi Filii Dei; illo enim quasi pretio eam emit: quam ergo animarum, quasi gemmarum præsantissimarum, quas tanti Christus appretiavit, piscationi et saluti studere debemus? utpote pro quibus Christus ex coelo descendit, laboravit, sudavit per 31 annos, mortuus et crucifixus est; pro quibus corpus, animam, labores omnes et seipsum totum impendit. Vis videre quanti pretii sit anima tua, et cujusvis hominis etiam mendici, Indi, /Ethiopis? Christum valet, Deum valet: vita enim Christi, quasi pretio, in balance divin® justitiæ appretiata et appensa est. Nec enim Angelus, nec Archangelus, nec Seraphini, ne Cherubini, nec ipsa B. Virgo potuit pro hoc animæ tuo debito satisfacere, sed solus Christus; solius enim Christi sanguis sufficiens fuit lylrum et condignum pretium ad solvenda nostra debita et peccata. Ite nunc, stolidi mortales, ile, infelices, animam vestram tam pretiosam vendite dæmoni pro scutella pullis, instar profani Esau, pro vento honoris, pro venere unius hora, pro gutta voluptatis; dicite cum Theotimo (ut refert S. Ambrosius, lib. IV in *Lucam*), qui maluit privari

oculis perpetuo, quam momentanea venero : Vale amicum lumen, vale anima, vale cœiurn, vide Deus, valete angeli, in ætermim vobis valedico ; in aternum dæmonl mc associo, gehennæ mc trado, ut gutta mellis ad momentum fruar.

Sanius cl sapientius S. Chrysostomus, homil. 11 in II *ad Corinth.*: a Cum, inquit, per Jcsum Christum mortuum vivamus, ei utique ob quem vivimus, vivere debemus. » Et S. Ambrosius, *De Elia et jtjímio*, cap. xx ; « Dicit, si forte vides pugnare adversum te diaboli tcnlamenta : Quid milii el tibi est Belial ? Ego Christi servus sum, illius redemptus sanguine, illi me totum mancipavi. Quid mihi et libi est ? Non novi operatila : nihil tuum quæro, nihil tuum possideo, nihil tuum desidero, » El S. Bernardus, tractat. *De diligendo Deo* : a Si totum, inquit, me debeo pro me facto, quid addam jam pro me refecto, el refecto hoc modo ? Ncc enim tam facile refectus quam factus. Nam qui me semel el tantum dicendo fecit, in reficiendo profecto et dixit multa, ct gessit mira, ct pertulit dura, ncc tantum dura, sed cl indigna. Quid retribuam Deo pro se ? Nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum ? » Idem, serm. *De Quadruplici debito*: « Osi cognovisses cl tu quam mulla, cl quam mullis debeas : videres quam nihil sit quod facis, quam ncc inter minima numerandum ad comparisonem debitorum tuorum. Vis scire quæ ct quibus debeas ? Primo, Christo Jcsu debes omnem vitam tuam, quia ipse vitam suam posuit pio vita tua : ct cruciatus amaros sustinuit, no tu perpetuos sustineres. Quid libi dirum, vel durum esse poterit, cum recordatus fueris, quia ille in forma Dei in die ælcrnitatis sucœ, in splendoribus Sanctorum aule luciferum genitus, splendor et figura subslanliæ Dei, venit ad carcerem tuum, ad limum Inum, infixus (ut dicitur) usque ad cubitos in limo profundi. Quid non suave tibi, cum tibi collegeris omnes amaritudines Domini tui, ct rememoraberis primum quidem illarum infantilium necessitatum; deinde laborum quos pertulit in predicando, fatigationum in discurrendo, lenlalionum in jejunando, vigiliarum in orando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo, postremo periculorum in fabis fratribus, convlliorum, sputorum, colaphorum, flagellorum, irrisionum, subsannationum, exprobrationum, clavorum, horumque similium . qme in salutem nostri generis triginta et Iribus annis operatus et passus est in medio terrœ ? O quam indebita miseratio ! quam gratuita el sic probata dilectio ! quam inopinata dignatio ! quam stupenda dulcedo ! quam invicta mansuetudo, regem gloriæ, pro despiciatissimo vernaculo, imo vermiculo crucifigi ! Quis autem unquam tale, aut quis vidit huic simile ? » Et paulo inferior : < Sicut nihil ad aliquid nullam habet comparisonem, Ita ct vita nosti a nullain habet ad vitam Illius proportionem ; cum illa dignior, ista

mfccrioï osse non possit. Nec me putes rem exaggerare sermonibus : quia hic deficit omnis lingua, nec sufficit oculus vel ad intuendum tanta dignationis arcanum. Cum ergo ei donavero quidquid sum, quidquid possum : nonne istud sic est sicut stella ad solem, gutta ad fluvium , lapis ad montani, granum ad acervum ? Non habeo nisi minuta duo, imo minutissima, corpus et animam; vel potius unum minutum, voluntatem meam : et non dabo illam ad voluntatem illius, qui lanius tantillum tantis beneficiis provenit, qui toto se totum me comparavit ? AlloqUln s| illam retinuer, qua fronte, quibus oculis, qua mento, qua conscientia vado ad viscera misericordia ? Dei nostri, et audeo perfodere illud fortissimum propugnaculum quod custodit Israel, et istius sanguinis non guttas, sed undas a quinque partibus corporis in meum pretium detorquere ? O generatio perversa, el infideles filii, quid facietis in die calamitatis de longe venientis ? ad cujus fugietis auxilium ? »

AOKi immaculati. — Respicit ad agnum paschalem, qui debebat esso sine macula, non coloris, sed vitii, puta esse integer cl perfectus , non claudus, non cæcus, non mancus, non mutilus, ut significaret Christum quaquaversum in sapientia el virtute fore integrum cl perfectum, sine ullo erroris defectu, aut peccati labe ct macula : hanc enim significat llebr. **oio** mum : unde Grocum æxQUG, id est *immaculatus*, innocens, inviolatus, inculpatus, irreprehensus, omni reprehensione major.

Er incontaminati. — Aliqui censent Christum dici « immaculatum, » quia purus fuit a macula peccati originalis; « Incontaminatum, » quia purus ab omni labo peccati actualis. Verum hæc duo synonyma esse videntur, quæ conglomerat S. Petrus ad auxesin, ut ostendat Christum plane et per omnia fuisse immaculatum et purum. Si tamen ea distinguere quis velit, dicat Christum a immaculatum » fuisse in se ct actibus in! i nis ; <xincontaminatum » vero in habitu, couver .alionó ct vestibis externis. Macula enim qua carere debebat agnus paschalis, consistebat in vitio interno corporis, uti jam dixi; vero, unde dicitur aoTTO.c, id est *incontaminatus*, proprie est macula coloris in veste e vino aut unguine. Unde .Marcellus, in *Dioscor.* lib. I, cap. xxxix : étâXct, ait, « sunt notæ quæ investibus hærentes eas discolorant, quarum similitudine aliquando in humano vultu et reliquo corpore macula; oriuntur, nullo aut exiguo vitio summam tantum cutem variantes ; » quas Plinius videtur vocare furunculos. Quocirca Christus longe purior fuit agno paschali : hic enim eral at non Anrûoç, poterat enim habere maculas coloris albi, nigri, rufi; Christus vero fuit tam çun)*, quam dt^uc, id est, plane purus, carens omni macula t un eoioris, quam corporis; lam externa, quam Interna; tam morum, quam mênlis; lain actionum, quam cogitationum.

20. Pn FCIGNITI QUIDEM ANTE MUNDI CONSTITUTIONEM. — « Precogniti, n id est *predestinati*, ut vertit Syrus et Tigurina. Cognitio enim Dei hic, uti et apud S. Paulum, sæpe inlelllgilur practica, scilicet conjuncta cum Dei voluntate, decreto et prædchtinatione. Dicit hoc Petrus, tum ut sternat supercilium Judæorum, qui, ut inquit S. Cyrillus, lib. II *in Joannem*, cap. xxvni : « Legi Mosis semper inhærcnt, et virtutem nostri mysterii recenti Patris consilio excogitatam arbitrantur ; » tum ut declaret antiquitatem et magnitudinem amoris Dei in homines, *q. d.* Deus pater non ab heri, non ab initio mundi, sed ante ejus creationem ab omni æternitate cogitavit de nobis, dilexil nos, voluit nos bearo, ideoque prædestinavit Christi incarnationem et mortem, ut per eam nos sibi reconciliaret et salvaret.

Aliqui hæc Petri verba extendunt ad illam Scoti, et ejus asseclarum sententiam, quæ censet Christum incarnandum fuisse, etiamsi Adam non peccasset, ut scilicet Deus divitias bonitatis, sapienti® et polenti® suæ per Christum angelis et hominibus ostenderet; sed Christum tunc futurum fuisse impassibilem : crux enim et mors Christi decreta fuit a Deo post prævisum Ad® peccatum, ad ejus remedium. Ratio eorum est, quia alloqui, inquiunt, si Christus precise propter nos prædestinatus et incarnatus esset, deberet utique nobis agere gratias, nosque essemus priores Christo apud Deum in ejus mente et prædestinalione, ac consequenter Christus esset gloria nostra, sicut mulier est gloria viri, uti argumentatur S. Cyrillus, lib. III *Thesauri*, cap. n. Verum hæc hoc loco parerga videntur. S. Petrus enim tantum ait Christum prædeslinatum esse ante mundi constitutionem, non autem ante prævisionem peccati Adæ, vel ante prævisionem et prædestinationem constitutionis sive creationis mundi, quia hoc falsum est. Deus enim prædestinavit Christum ad ornatum universi; non ergo prius prædestinavit Christum, quam universum, sed posterius, aut potius simul cum mutua quadam contradependentia; decrevit enim Deus creare mundum talem, in quo labenlc Adamo nasceretur Christus qui eum erigeret, itaque Dei gloriam toto mundo celebraret : ita ut noluisset creare mundum, nisi cum Christo et propter Christum, ac vicissim noluisset incarnari Christum, nisi cum mundo et in mundo. Ibi enim incarnatus fuisset Christus, nisi in mundo? ubi suam gloriam per Christum patefecisset, nisi fri mundo, angelis et hominibus? S. Petro succinit S. Joannes, qui *Apoca!*. xin, 8. Christum vocat agnum a qui occisus est ab origine mundi.» Et S. Paulus, qui hoc Christi mysterium vocat temporibus æternls tacitum, et predestinatimi ante tempora saecularia, «quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum, secundum preceptum «dorni Dei, ad obeditionem fidei,» *Roman. XVI, 2ti*, et *ad Titum i, 2*.

Manifestati autem, — per Christi incarnatio-

nem, erurifixionem, resurrectionem, ascensionem in cmlum, missionem Spiritus Sancti et pw dicationem Apostolorum.

Novissimis temporibus, — puta post quatuor fere annorum millia elapsa a creatione mundi. Caure hujus Chrfcti tarditatis fuere vari®. *Prima* Cur um est, dignitas et majestas Christi, quam preire et prefigurare debebant Abraham, Moses omnes- cunanut que Patriarch®, Prophet®, ac legis cæremonia. *Secunda*, ut quo tardius, eo avidius exciperetur. *Tertia*, ut per tot annorum millia morbus et corruptio human® nature omne peccatorum virus evomeret, itaque liqueret quanta estet Christi necessitas, qui omne hoc malum curaret. Vide Barradinm, lib. V *Harmon*, cap. xxxi; nnde S. Paulus ait Christum venisse in plenitudine temporum, id est, cum tempora ejus incarnationi a Deo pre- finita, essent evoluta et adimpleta, Gafa/. iv, 4.

Propter vos, — propter omnes predestinalas et natus est Christus, sed primo, ob primitivos fideles : hi enim primi Christi fructum et gratiam participarunt. Pungit S. Petrus fideles sui ævi, ut Deum et Christum adeo se amantem, sibi- que vicinum ardenter red.unent : ipse enim ex tot .reculis, et ex centenls millibus illius re- culi paucos Judæos et Gentiles credentes elegit, quibus hoc novum et recens Christi Salvatoris beneficium, puta gratiam et salutem, contulit. Undo Paulus delicias amoris sui in Christum exprimens, *Galat. cap. n, 20* : aln fide, inquit, vivo Filii Dei, qui dilexit me, et tradidit semellpsum pro mc. » Perinde ac si pro solo Paulo traditus et crucifixus fuisset Christus. Tantum enim Paulo profuit mors Christi, quantum profuisset si pro eo solo mortuus esset. Pie et vere S. Augustinus, lib. III *Confessionum*, cap. n : « O tu bone, ait, Omnipotens, qui sic curas unumquemque nostrum lunquam solum cures, et sic omnes tan- quam singulos. »

21. Qui rm irsuM (agnum immaculatum Chris- Ven.il tum, puta per Christi passionem, meriti, vocationem, predic itionem et gratiam) fideles estis ix Deo. — Græcuin d; ôrv, *creditls in Den a* (ila Syrus), vivum scilicet el verum, cum antea credidissetis in deos falsos Gentium, puta in idoli el dornones (unde S. Prosper, lib. I *de Vura/ionc Gent.*, cap. xxiii, legit : « Qui per ipsum fideles estis in D *lllll. » id est, fide creditis in Deum); declarat quod dixit « propter vos, » scilicet manifestatus est Christus, quia nimirum vos fecit fideles et cultores veri Del. Itine patet fidem non esso ex nobis noslriqnc ingenii et nature viribus, sed esse opus el donum gr ili® Christi : uti post Concilium Arausicanum et M levilanum definit Tridenlinum, VI, can. 3. Christus enim esl auctor et parens lotius œcouoinlæ grati®, qu® complectitur fidem quasi principium, spem, cha- lltalem cætrcasque virtutes, ac omnia dona quibus perducimur ad salutem et gloriam ælernam, quasi ud finem et terminum redemptionis Christi.

Qua suscitavit r.vM a mortis. — *q. d.* Ne qtiis Christum respuat quasi **suspensum**, occisum et crucifixum pro peccatis nostris, ceco ipso mox a Deo suscitatus est ad gloriam, factisq; dominus cœli et terrae, angelorum et hominum, imo per cum Deus omnes ejus fideles ad eandem gloriam suscitabit. Hoc est quod ait Paulus: a Propter quod (quia humiliavit se usque ad mortem crucis) et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum, » *Philip*, n, 9.

Hoc est quod iturus ad passionem Christus oravit Patrem, et impetravit : a Clarifica me tu, Pater, apud te claritate, quam habui, priusquam mundus esset, apud te, » *Joan.* xviii, 5.

Et fides vestra et spes esset in Deo. — *q. d.* Deus hoc fructu et fine suscitavit Christum ad gloriam, ut vos videntes et audientes cum quasi caput vestrum resurrexisse, mortem superasse suisque iter a morte ad vitam praevisse, fide firma crederetis, et certa spe speraretis vos quoque quasi membra Christi, per ipsum eandem gloriam adepturos, et ad eam resurrecturos, ideoque per eandem gratiam, dona, omniaque media ad gloriam necessaria vel opportuna consculuros. Vere S. Leo, serm. 8 *De Passione* : « Crux tua, ait, omnium fons est benedictionum, omniuin est causa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte, » Et nonnullis interjectis : a Cum ergo Dominus lignum portaret crucis \ quod in sceptrum sibi converteret potestatis, erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus **grande** mysterium : quia gloriosissimus diaboli victor, H inimicarum virtutum polenlissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophœum, et invictae patientiae humeris signum salutis adorandum regnis omnibus inferebat.» Et semi. I *De Resurrect.* : u Ex hoc initium nobis factum est resurrectionis in Christo, ex quo in eo qui pro omnibus mortuus est, totius spei noslræ forma præcessit, » præsertim quia Christus vi divinitatis suai seipsum suscitavit : « Quoniam deitas, ait idem ibidem, quæ ab utraque suscepti hominis substantia non recessit, quod potestate divisit, potestate conjunxit. » Et S. Athanasius, *De Ineam. Verbi* : « Revixit, ait, per suam quæ in ipso erat vitam.»

fen. i*. 22. Animas vestras castificantes in obedientia CUAUTATIS, IN FRATERNITATIS AMORE SIMPLICI EX CORDE INVICEM DILIGITE ATTENTIUS. — **Omnibus** hisco verbis non aliud dicit, quam casto, id est puro, amore fraterno invicem impense diligite, servite et obedite : sed hujus dilectionis puritatem multis verbis exaggerat et représentât. Singula ergo pondus habent, quare singula expendamus. Suppono omnia hæc pendere ab illo *propter quod*, vers. 13: ibi enim incipit altera capitis pars, scilicet etilica, quæ hucusque, imo ad finem ca-

pitia protenditur, qua S. Petrus de inore varia dat virtutum praecepta, vel monita, 7. *d.* « Propter quod, » vel *itaque*, ut hæreditatem incorruptibilem, de qua disserui, assequamini, **succingite** lumbos mentis, et animas vestras castificantes invicem diligite, etc.

Primo, « castificantes, » græce quod alludit ad vocem agni, 7. *d.* X Christo agno immaculato progeniti, estote agni immaculati, et agnizate, id est, castificate et purificato animas vestras. Hinc Christus ait S. Petro: tí Pasce agnos meos, » *Joan*, xxii, 15. Hursum xptxánc est prælerilum, 7. *d.* « Cuín caslificaverilis. » Sed llebræi sæpecommutant tempora, vel ampliant : sub « castificavcrilis » ergo inlellige caslificetis, vel costiticate, 7. *d.* In baptismo cœpislis vos castificare et purificare; at pergite, et continuo magis et magis per obedientiam charilalis vos castificate et purificate. Porro castitas hæc a nullis proprie capitur pro virtute castitatis, quæ comprimit luxuriam. Hinc sanctimoniales ob professionem castilalis vocantur u Castimoniales n a S. Augustino in *Psalm*, lxxiii. *Secundo* et genuine, castificatio hæc est purificatio affectionum animæ, præsertim amoris, quæ fit per charitatem, sive amorem divinum. Castitas ergo hic vocatur puritas affectionis, intentionis et amoris, ul palet ex sequentibus, 7. *d.* Castificate, id est, castigate et purificate vestrum amorem et affectum ab omni impuritate, facile ut amor vester purus sit et sincerus, non quærens sua, sed Dei et proximi commoda. Hoc est quod ait Joannes, *epistola* 1, cap. m, vers. 3 : « Omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se sicut et ille saucius est; » ubi græce idem est verbum quod hic, scilicet ápicw. Unde S. Augustinus, tract. 5 *in epist. S. Joannis*, vertit, *castifleet semetipsum, sicut et ipse castus est* (1).

Secundo, « obedientia charilalis, » græce ¿Xr.Ou*c, Oi^dñ^ñ id est *veritatis*, *primo*, accipi potest fides et obedientia qua credimus et obedimus Evangelio quasi legi veritatis et charilalis. L'ndc Valablus verlit, *qui animas vestras purificastis obediendo veritati*; et Syrus, *cum sancii/caveritis animas vestras per obedientiam veritatis, et fueritis pleni charitate*. Sic Paulus ait, *Galat.* m, 1 : a O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati? »

Secundo, a obedientia charilalis » est obedientia filialis ex amore, non servilis ex timore : « Hæc enim est necessitatis, illa charilalis, ait S. Bernardus, tract. *De Præejdo et dispens.*, cap. ix, quæ non certis astricta limitibus, » voti et professionis, fertur largiori voluntate in latitudinem charilalis, et ad omne quod injungitur spontaneo vigore liberalis alacrisque animi, modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur.

(1) Desumpta videtur similitudo a lustrationibus tego Mosaica præscriptis, quæ flebant ablutione corporis et vestium. De Christianis autem Petrus ait : Pune et sanotæ redditæ sunt animæ vestræ, non observatione lustrationum Mosaicarum, sed *in obedientia charitatis*.

(1cm, serin. DcS. Andrea: «Sola est charilas, infili!, quæ obedientiam gratam facit, et ncccp- tubilnni Heo commendat. 0 Porro hæc obedientia ratifiant animam, quia dum anima per humilem obedientiam subdit se Deo el legi, meretur ut ci vicissim subdatur corpus. Ita S. Augustinus in *Psalm.* c x l i h: « Tu Deo, inquit, libi caro. Quid justius? quid pulchrius? Tu majori, minor tibi : servi tu ei qui fccil le, ut libi scrvial quod factum est propter le : si aulem contemnis tu Dcum, numquid subjicietur libi caro? Qui non obtemperas bomino, torqueris a servo. » Ita Asceta docent elllcax medium ad conservandam castitatem esso humilitatem et obedientiam, qua quis mo superiori piene obediat. Sic enim pro congrua mercede accipiet a beo obedientiam carnis, ut illa pariter subjiciatur menti et spiritui : obedientia ergo carnis, **puta** castitas, est tilia obedi- **te** mentis.

Tedio.

Tertio, a obedientia charilalis » magis proprie cl pertinenter ad propositum S. Petri, est obedi- tia cl subjectio qua fidelis in omnibus subdit se legi, dictamini cl impulsui charilalis, ut quidquid facit, faciat ex dicto cl ductu charilalis, ac præ- serlim **qua quis per** fraternam charilatcm fratri se subjicit, ci so accommodai, ci consulere sata- git, ejus nutus sequitur, ejus commoda capiat, ul idem sil, obedire charilati, quod a per charila- **lein** spiritus servire **invicem**, » *Qalat.* v, 23, et : *r* Subjecti invicem in timore Christi, » *Epius.* v, 21. Ita se explicáis. Petrus, cap. n, vers. 13, dicens: «Subjecti igitur estote omni humane crea- tura: proplcr **Deum**. » Huic enim legi charilalis, nipote legi Christi, subdidit se quivis Christianus in baptismo, dum amplexus est christianismum: hic enim est lex el professio charilalis. Quare si quis rógcl : Quid est religio Christiana? recte respondebis : Est religio et obedientia charilalis, in qua omnes profitentur se studere cl obedire cha- ritali. Huc ergo special lota sententia S. Petri, ni- mirum ul inculcet fidelibuscharilalem fraternam, qua alter alteri serviat, se subjiciat et obedial, ul ejus commodis et saluti consulat.

I
iiUnioi
ed pò
fewio
(tarili*
Us.

Hinc patet quod charilas sit castratio, puta cas- tificatio omnium amorum et appetituum, veraque el plena castitas anirnæ: charilas enim castrat et resecat amorem proprium, cl amorem carnis et mundi, puta amorem proprii honoris, lucri, vo- luptatis, quæ est anirnæ impuritas, quia eam nullis x iliis maculat et conspurcal. Hursum cha- rilas omnia metitur amore Dei, omnia ordinat el operatur cx amore Dei : quare omnis ejus actio pura est, sancta, spiritalis el deiformi*, nipote manans ex amore Dei, coque directa et regúlala. Quocirca (jneca addunt Six wqixrc:, id est, *per Spiritum*, quia charilas diffusa in cordibus nos- tris per Spiritum Sanctum facit hominem spiritua- lem el purum, omniaque ejus opera spiritualia et pura, 7. d. Jubeo vos cualificare animas vestras ; at, nc putetis xros vestris viribus id posse præ-

stare, addo «per Spiritum, » ut doceam vos nihil vobis arrogare, ecd omnia Spiritui Sancto tri- buero, (jusque opem implorare. Aliqui « spiri- tum n jungentes « fraternitati, » quæ sequitur, vertunt « per spiritum fraternitatis: » quia spiri- tus amoris fraterni caslifical et purificat omnia nostra opera circa proximum, omniumque cum eo conversationem. Merito ergo S. Leo, serm. 8 />c *Quadrag.*: « Charilas, inquit, robur est fidei, fides fortitudo est charilalis; » fides enim roborat cliaritalcm, el charilas fidem, una alteri jungi de- bet, nec separari.

Denique S. Basilius in Rigui. *brevior.*, interroga- tione 115 : « Quomodo, inquit, alii aliis obedi- tiam inter nos praestabimus? n Respondeo : «Tan- quam servi adversus dominos, convenienter illi precepto Domini : Qui vult in vobis esse magnus, sit omnium ultimus, et servus omnium, *Marci* cap. X. Quibus verbis adjungit quod nos efficacius etiam possit permovere : Sicut Filius hominis non venit ul ministretur ci, sed ut ministraret.»

Tertio, « in fraternitatis amore,» græce *b cOx*- id est, *in charitate fraterna*, quia Christiani sesc invicem quasi filios Christi et fratres inter seso fraterno amore diligere debent, cl olim dili- gebant, adeo ut so merito passim vocarent fra- tres : hanc g iXx 5u q :xv suis reliquit Christus, *Joan.* cap. xiit, vers. 31. Unde eam impense fidelibus commendant S. Petrus, S. Paulus, S. Joannes cl S. Jacobus. Græce est <•; g O x J & ^ w w id est, *in amorem fraternum non hypocriticum*, non licium cl simulatum, sed a simulatione alie- num, simplicem, verum el sincerum. Sensus est, 7. d. Cumcaslificaverilis, id est purificaveritis ani- mas vestras, obediendo charitale per sincerum amorem fraternum. Hic enim sincerus amor de- fricabit ab anima omnem hypocrisim, omnem si- mulationem, omnem avaritiam, omnem amorem proprium, omnem cupiditatem, omnem ambitio- nem, ac pure quærel id quod placitum est Deo, cl proximo utile ac salutare.

Ubi nola : To *in fraternitatis amore* potest referri tam ad *castificantes* (oteco videntur referre Greca, 7. d. Castificantes animas per fraternitatis amo- rem, quasi per sal et nitrum animarum : ita Va- tablus), quam ad *invicem diligite*, ^, d. Diligile in- vicem çuix5a?ix, id est amore fraternitatis, id est fraterne, diligite invicem quasi fratres et filios Christi. Vere Isidoras: « Qui a fraterna, inquit, dilectione secernitur, a divina participatione pri- vatur. » Et S. Ambrosius (vel potius S. Maximus), *serm.* 9 : « Major, ait, est fraternitas Christi, quam sanguinis : sanguinis enim fraternitas similitudi- nem tantummodo corporis referi, Christi autem fraternitas unanimiorem cordis animæque de- monstrat, sicut scriptum est: Erat credentium cor unum et anima una. Vere ergo frater ille est, qui lain corpore, quam unanimitate germanus est. Verus, inquam, frater est, cujus idem spiritus el voluntas in fratre est. Melior est igitur fruteroitalo

sanguinis fraternitas Christi : qconiam interdum ilia sibi inimica est, elitisti autem fraternitas sine inh emissione pacifica est. Illa inter >e communia cum remili itione dividit, lire cliim cum gratulatione communicat. III i in consortio srepo despicit gennannm, luce assumit freq ir* Dr lie-num. o Hie ergo fraternitatis amor c- ! c mlrum , basis, columt n Ecd sire, cl quasi anima clnisfianistni; cjus vero odium et invidia, c.*l nfriu que clades cl ruina. Quocirca vere Christophus Var-sevicius scripsit hoc paradoxon : «Christianorum de Christianis parla cadil victoria victa, » in quo ostendit Tuream ad tantum imperium excrevisse non alia ratione, quam per Christianorum tlissidia, idque per relates ct regna singula ex historiis ad oculum demonstrat.

Quarto, «simplici: » nulli ri *simptin* referunt ad *corde*, ut respondeat GreCO xatefi; id *esi puro*; unde sic vertunt, *excorde ineirem diligite*. Verum ex Greco liquet referendum esso ad ri *in amore fraternitatis*. Itaque sententia tota sic dispungenda est, a animas castificantes, etc., in fraternitatis amore simplici, cx corde invicem diligile ; » rienini *simplici* respondei Greco dtwrixpw, id est, *non jirto*, non fucato, sed simplici et sincero amore, ac consequenter excorde imo el tolo(unde Græca addunt xx6x:â; id est *puro*) invicem diligite. Simpliciter ergo amore diligit, *primo*, is (pii diligit sine hypocrisi, non fiele, sed vero et ex corde. Simplex enim dicitur quod caret compositione, partitione ct mixtione. *Simplex* ergo cor est, quod amorem quem lingua præfert, corde gerit et refert; qui enim verbis amorem ostendat, corde odium foveat, complicatum et quasi duplex habet cor, unum in ore, alterum ct contrarium in pccs^nrjo. (ore. Sc(wi/o, qui non accipit personas : ita Syrus; qui scilicet non pra fclrl divitem pauperi, familiarem extraneo, nobilem ignobili, sed requaliter diligit omnes, juxta legem lamen et ordinem clnritalis. T-j 'io, qui non suum, sed fratris commodum qu i rit : simplex enim amor recta tendit in amatum, nec reflectitur aut retorquetur in scipsum. Id enim facere « negotiatio est, non amicitia, d ait Seneca, *epist.* 9. Quarto, qui candidus est ct apertus, non fucatus, ut si quid in fratre displiceat aperte dicat, ct candido eum moneat, (hmu. Quinto, qui fratrem diligit ad bonum, et in bono, non in malo, qui scilicet non favet, nec fovet illius vitia, sed virtutes; qui non adulatur ejus cupidinibus, sed eas redarguit, cisque resistit, ac strenue proximi salutem ct perfectionem in omnibus procurat, puta qui diligit fratrem in spiritu, non in carne, in Domino, non in dremone, in chântale, non in voluptate. Sexto, qui quod verbis dicit, rebus exhibet, juxta illud S. Joannis I, cap. in, vers. 18 : «Filioli, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate.» Veritas enim simplex est, mendacium duplex. 6-1*4^ Sq *timo*, qui non tantum caret invidia, sed omnia sua libéralité? co unicat, juxta illud Pauli :

« Qui tribuit in simplicitate, n *Horn* xn , 8; cl : « II in omnibus locnph lati abundetis in omnem simplicitatem, » Il *Corinti.* ix, II. Vide ibi Dili. Nam, ul nil S Lenirmi. Id *ite Quading.* : u l n remento dii-'l imi propria», q u piofictu l.iludnr alieno. » Simpl.vj <-:>» amore pi.r Id ts in bonis proximi gaudet cl hilarescit, quasi in suis; non dob », non tristatur , non iiigal front *m, sed exporri. j l . caque mi: eri optat cl promov re sagit.

Audi S. ll»■rn.inlum simplicitatem varie deficientem, tract. i)c I *ita solitaria* : « Animalitas ad Deum conversa, inquit, fit saucia simplicitas, hoc est eadem scmjrer circa idem volimi is, sicut fuit in Job, qui dictus est simplex et rectus, no timens Deum. Proprie enim simplicitas est perfecte ad Deum conveni voluntas, unam petens a Domino, hano requirens, non ambiens multiplicari in sæculo. Vel est simplicitas in conversatione, vera humilitas, scilicet virtutis magis conscientiam amplectens, quam famam, cum non refugii vir simplex videri stultus in sæculo, ul sit sapiens in Deo. Vel simplicitas est sola ad Deum conversa voluntas, sed nondum ratione formata, ut amor sit, id est, formata voluntas; nondum illuminata, ut sit chapitas , hoc est, amoris jucunditas. Simplicitas ergo initium aliquod in seipsa habens crcaluræ Dei, hoc est, voluntatem simplicem et bonam, quasi futuri boni hominis informem materiam, in primordio conversionis suæ offert auctori suo eam formandam, etc. Jam timore Dei incipientes operari in eo omnem virtutum plenitudinem, dum per justitiam defert majori, per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere, per fortitudinem totum se obediendire subjicit, non discernendœ, sed adimplendœ. »

Quinto, a diligile attentius; n græce <xn>w; ; Vablus, *impense*; Clarius, *intente*; alii, *continenter*; alii cum Syro , *vehementer*, quod ilebræi dicunt *1X03 *himad*. Turrianus, lib. IV De *Uognuit. Character.* : «exlense,» inquit, scilicet ul dilectio nostra se extendat ad aliud sœealum, pula ad animas in Purgatorio, ut eas suffragiis juvemus. Hursuin, ut extendat se ad quamvis hominum conditionem el sortem, ulque tam diligat proximum in rebus adversis, quam prosperis ; imo magis ei tunc opituletur, cum magis ope indiget; Ursw; græce valik» significans est : idem enim valet quod rpcfriaw; id est, *omnibus vinbus*, impense , vehementer, toto animo, prolixè, libéralité?, profuso. Talem ergo charilatcm erga fratres poscit S. Petrus.

Vere S. Eco, serra. l De *Jejunio X mensis*: « Dedit, ait, nobis majores diligendi proximum causas Christiaive graliæ latitudo, quæ se per omnes partes lolius orbis extendens neminem despectat, dum docet neminem uegligendui , etc., sive illi hostes sint, sive socii, sive liberi, sive servi. Unus enim nos conditor finxit, unus nos creator ani-

inavit, eodem cuncti cœlo el aere, ii luin utimur diebus et noctibus. » Ratio ebl, quii eor simplex et purum Christiana chântate dotatum, m proximo unum Deum Deique imaginem spectat, cumque diligit quasi aliquid Dei, quasi Dei opus et peculium, quasi Dei filium et hærcdein ad cernendam cudestem ejus hieredilatem secum abætcrno prædestinatum, et in tempore vocatum, electum et adoptatum.

Atten- Diligito ergo invicem « attentius, » id est, intensi-
dui. sitis et impensius, hoc est, intense et impense, Latini enim sæpo sumunt comparativum pro positivo, ut significant auxesim. Sic latine dicitur attentus ad rem, qui diligens est, sedulus, sollicitus ut opes suas servet et augeat. Ila Cicero, aci. 3 m *Verrem*: aQui in re, inquit, adventitia atque hæredilaria tam diligens, tam attentus esset. » Et Horatius, It Senn., satyr. 1 :

Verba per attentam (tntentam) non ibunt Casaris aurem.

Quintilianus, lib. V, cap. xiv: « Erit judex circa jus nostr .n spo modestae attentior. » Attendo enim idem est quod mente in rem tendo, eique intendo. Terentius, *Heaut.* 1 : a Ita attente illorum officio fungere. » Denique «attenta vita» a Cicerone, pro *Ihs' io Amer.*, vocatur vita diligens, curiosa, ope-rosa. Vide ergo quam interpret iNosler non tantum sit fidelis, sed et latinus, imo elegans. Perperam itaque nonnulli eum barbariei insimulant.

Sensus ergo totius hujus versus est, 7. d. «Cas* tiicantes, » id est, partim castificastis, hoc est purificastis, animas vestras in baptismo , partim in dies eas magis castificare debetis obediendo cha* ritati, ejusque legi, dictamini et impulsui per amorem fraternum, cumque simplicem, id est, pummel sincerum, non simulatum et fictum, atque ila ex vero imoque corde invicem diligite impense, intense et extense.

/en. 23. 23. RiNAII NON IA SI MINK CORRUPTIBILI. — Dat curam cur Christiani debeant fraterno amore invicem diligere, uti dixi versu priedecenti, quia scilicet munes flaires sunt, renali ex eodem semine verbi Dei et Evangelii Chrisli, ac conso (pientur quasi filii Christi omnes hæreditatem ejus incorruptibilem, de qua dixit initio capitis, spe* rant, nd eamqne aspirant; ac rcipm assequantur, si filiationem hanc el amorem fraternitatis conservent, 7. d. Mementote, o Christiani, vos in baptismo Chrisli regeneratos, ac per novam mysticam cl spiritualem nativitatem renatos esse factosque filios Dei : ergo vivite digne Muta nativitate et filiatione divina, ac impense invicem vehit fratres in Christo, fide, Ecclesia, gratia cl gloria diligite. Renati itaque estis non ex semine humano et corruptibili, «sed» divino et «incorruptibili,» puta « per verbum Dei vivi. »

triplei. Semen ergo hoc Incorruptibile est verbum Dei,
Primo, puta Evangelium ejusque prædicatio; aut magis pncisc, semen hoc est inspiratio divina, sive gratia provenions, qua Deus mentem, dum par au-

rem verbum Dei audit, excitat ad fidem , pœni-
k ullam et povain vil un: hisce enim actibus quasi d >| (wtionibui m anim i podiis illico Deus infimi Igrat oui sanctificantem, qua regeneramur, fim i«que filii Dei, sicut positus in embryone dispn-iLonibU'» requisitis, illico Deus infundit animam rationalem, qua generatur el nascitur homo. Sic *Matth.* cap. xui, Christus multis parabolis* docet verbum Dei esse semen. Porro verbum Dei est incorruptibile, tum respectu cause efficientis, puta loquenlis, quia Ileus et Christus qui illud proloquitur, est incorruptibilis ; tum ratione subjecti, quia scilicet hominem quem regenerat facit incorruptibilem, ul scilicet quasi filius Dei adeat hæredilatem ejus incorruptibilem, juxta illud Christi, Joan. cap. m, vers. 5 : « Quod natum est ex carne, caro est : quod natum est ex spiritu, spiritus est. » Significat ergo Christus, æque ac Petrus hic, duplicem esse hominis nativitatem, unam ex carne carneam cl corruptibilem, alle-ram ex Spiritu spiritualem et incorruptibilem.

Secundo, nonnulli per «verbum Dei vivi» acci- Secofc piunt verbum sive formam sacramenti Baptismi : a Ego te baptizo in nomine Patris, et l'dii, et Spiritus Sancti, » et aliorum Sacramentorum. In baptismo enim aqua est materia qua* i mater, verbum est forma quasi pater, quæ regenerant baplizatum in Filium Dei. Unde baptismus vocatur u bvacruin regenerationis et renovationis Spiritus Sancti, » ad *Tdum* 111,0; etfpAes. v, 26: « Lavacrum aquæ in verbo vite, » id c>t per verbum, puta formam baptismi vivificantem. vitamque graliæ baptizato aspirantem. Et S. Dionysius, Ec* e/cs. Hier., cap m, baptisterium vocal x.-Owia; id est, «matrem adoptionis el filiationis» » Hoc est quod ait Christus, *Joan.* m, 3 : « Nisi quis renatus fueiit ex aqua ut Spiritu Sancto, non potest introire iu regnum Dei. » l'n-l * S. Cliry-»?- * stoiHis, hom. 25 in *Joan.* : « Quod m .trix. ait, csl embryoni, hoc fideli est aqua, siquidem inaqua fingitur el formatur. » Et hom. G ad CUoss. : « In baptismo, ait, homo a Spiritu Saucio fingitur cl componitur, sicut Christus in utero Virginis. » Pnevlare vero S. Leo, serm. 5 De *Natint.* : « Factus est homo, inquit, nostri generis, ut nos divinæ naturai possemus esse consortes. Originem quam sumpsit in utero Virginis, posuit in fonte baptismatis. Dedit aqu<c quod dedil m tiri : virtus enim Altissimi el obumbratio Spiritus Sancti qiru fecit ul Maria pareret Salvatorem, eadem fácil ul rugenviat unda credentem, n Verum prior sensus germanior est. Nam verbum Dei absolute positum Siguitieal Evangelium; verbum vero lavacri vel baptismi, significat formam baptism^, juxta illud S. Augustini, tract. 80 in *Joaiinem*: « Accedit verbum ad elementum, cl fit sacramentum ; non quia dicitur, sed quia creditur. »

Terho, nouuulli per « veibum Dei u accipiunt Vertid Chiislhm, qui est Verbum rutris permanens in æleruuin; per CbrisUimeuimt'hi clique gratiam et

baptismum regeneramur in filios Dei : sed hæc regeneratio fit mediante prædicatione et fide. Quare hic sensus in primo includitur, etque genuinus et sublimis, præsertim quia in regeneratione et adoptione hac celesti non tantum datur nobis gratia Christi, sed et personaliter ipso Christus, æque ac Pater et Spiritus Sanctus, ut vere simus a divinæ consortes untune » per ipsam deitatem, quæ nobis communicatur, et in anima nostra quasi in templo inhabitat, de quo plura II *Pdri i*, 4.

Moraliter nota quanta sit dignitas hujus regenerationis qua renascimur filii Dei. Audi Christum, *Joan.* cap. 1, vers. 12 : « Quotquot autem receperunt cum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. » Audi S. Chrysostomum in cap. vi *ad Galatas* : « Natura nostra quæ senio peccati inveteraverat, repente baptismi lavacro renovata est, non aliter quam si denuo esset condita. » Audi S. Cyrillum Alexandrinum, lib. II *in Joan.*, cap. XLiii : « Natum ex Spiritu spiritum hominis dicimus, non quia ex eo secundum naturam est, sed quia per ipsum ad Deum reformati ac proprio ejus character insigniti, ad suam, ut sic dixerim, qualitatem animo transformamur, » Audi S. Rasilium, hom. *De Baptismo* : « Sicut quod secundum carnem natum est ex aliquo, unde est quale id ex quo natum est : ita et nos ex Spiritu nati spiritus fimus. »

Quocirca Christiani jam baptismo renati et filii Dei enecti, cogitent se mortuos peccatis, vivere debere Deo secundum spiritum instar angelorum. « Per baptismi operationem, ait S. Ambrosius in cap. XXIII *Numcr.*, moriuntur homines culpæ veteri et iniquorum operibus, ut in novitatem vitæ in consilio justorum transfigurati, in eorum mores resurgant. » Et Optatus Milevilanus, lib. V *Contra Parmenium* : « Est, ait, baptismus virtutum vita, criminum mors, nativitas immortalis, celestis regni comparatio, innocenti portus, peccatorum naufragium. » S. Cyprianus, lib. II, epist. *ad Donat.* : « Postquam, ait, undæ genitalis auxilio superioris ævi labe deterga, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit, postquam cæli lus spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare, quod prius difficile videbatur; geri posse, quod impossibile putabatur ul esset; agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxium viveret; Dei « <se emisse, quod jam Spiritus Saucius animaret. Scis ipse quid detraxerit nobis, quidvo contulerit ista mors criminum, vita virtutum, eie., ut quis expialius et purius nulla incusantis inimici labe et ipiatur, ut in omnem grassantis adversarii exercitum imperioso jure dominetur. » Et sub finem : « Ina igitur placida et fida tranquillitas,

una solida et firma securitas, si quis ab iniquitatis sæculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus ad cælum oculos tollat a terris, et ad Domini admissus, ac Deo suo jam mente proximus, quidquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum videtur, infra suam jacere conscientiam gloriatur. Nihil appetere de sæculo potest, qui sæculo major est. »

Et permanentis in æternum. — 7. *d.* Sicut Deus est æternus, et permanet in æternum, ita et verbum Dei, ex coque nostra regeneratio, adoptio et filiatio est æterna, permanentque in æternum. Unde S. Paulinos, *Natali 2 S. Pelicis*, Christum alloquens ait :

In te composito mihi fixa sis anchora vito.

Et Nazianzenus in *Distichis* :

Ut statua in medio tibi pedore corporis expers
Sis Deus, huic templum construe mente tua.

24. Quia omnis caro ut fœnum, etc., verbum Ven. u autem Domini manet in æternum.—Probat id quod et dixit, scilicet verbum Dei esse incorruptibile et permanere cum Deo et in Deo in æternum, ex Isaia, qui cap. xl, vers. 6, ait, omnem fœnum omnemque hominem instar fœni exarescere et mori, verbum autem Domini manere in æternum. Locum hunc explicui in isaia, quare ibi dicta hic non repetam, nec actum agam. Dicit hoc Petrus, ut fideles avocet ab amore carnis et mundi, omniuinque rerum terrenarum, itaque traducat ad simplicem amorem Dei et proximi. Stimulus ejus est, quod res terrenæ perpetuo fluant, illicoque transeant, juxta illud *Psal.* ci, vers. 12 : « Dies mei sicut umbra declinaverunt, et ego sicut fœnum arui; tu autem, Domine, in æternum permanes. » Vere S. Augustinus, tract. 7 *in Joan.*, ait : « Lælitia sæculi vanitas est; cum magna expectatione speratur ul veniat, et non potest teneri cum venerit. Iste dies qui lælus est, cras utique non erit. Transeunt omnia, evolvunt omnia, et sicut fumus evanescent. Væ qui amant talia! Omnis quippe caro fœnum, et omnis gloria ejus ut llos fœni. Filii ergo hominum, ul quid diligitis vanitatem, et quantis mendacium? » Vidit hoc per umbram, sed tenuem et obscuram, Plinius secundus, qui lib. II. *epistola* !, delictus mortem Virginii Rufi consulis : « Si tamen, ait, fas estant Here, aut mortem vocare, qua tanti viri mortalitas magis finitur, quam vita est. Vivit enim, vivetque semper in memoria hominum : » illinam Dei, si salutis sit capax !

25. Hoc EST VERBUM QUOD EVANGELIZATUM EST IN vos,—id est, vobis. Ita Syrus, q. *d.* Hoc Isaia verbum est verbum Evangelii de Christo, ejusquo redemptione, vocatione, fide, gratia, salute et gloria quam vobis attulit. Vere de hujus verbi fide crediti efficaciam S. Leo, serm. 2 *De Ascensione* : « Hanc fidem, ait, Domini ascensione auctam, et Spiritus Sancti munere roboratam, non vincula non careces,

non exilia, non fames, non ignis, non laniatus ferarum, non exquisita persequentium crudelitibus supplicia terruerunt. Pro hac fide per uniuersum mundum non solum viri, sed etiam feminie; nec tantum impuberes pueri, sed etiam teneræ virgines, usque ad effusionem sui sanguinis decertarunt. Hæc fides dæmonia eiecit, ægritudines depulit, mortuos suscitavit. »

CAPOT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Post catechesin dogmaticam mysteriorum et doctrina Christi, pergīt ad ethicam virtutum et morum Christianorum, instruendo fideles jam per baptismum renatos, quibus virtutibus. quasi cibus, ali et crescere debeant in virum perfectum in Christo : nimirum primo, ut sicut modo geniti infantes rationabile, sine dolo lac concupiscant. Secundo, ut magnitudinem vocationis sue astiment, et iuxta eam condigne vivant, offerendo Deo spiritalis hostias, quasi genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, vers. 4 et sequent. Tertio, vers. 1 b ut quasi peregrini abstineant a carnalibus desideriis. Quarto, vers. 13, ut suis principibus et heris, Ucet Ethnicis et discolis, obedientiam debitam exhibeant. Quinto, vers. 19, ut patienter sustineant persecutiones et afflictiones quaslibet exemplo Christi, qui quasi agnus tradidit se Judæis ad crucem et mortem.

1. Deponentes igitur omnem malitiam, et omnem dolum, et simulationes, et invidias, et omnes detractationes, 2. sicut modo geniti infantes, rationabile, sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. 3. Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus. 4. Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum et honorificatum : 5. et ipsi tanquam lapides vivi supraedificamini, domus spiritalis, sacerdotium sanctum, offerre spiritalis hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum. 6. Propter quod continet Scriptura : Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum : et qui crediderit in eum, non confundetur. 7. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis, quem reprobaverunt « edificantes, hic factus est in caput anguli, 8. et lapis offensionis et petra scandali his, qui offendunt verbo, nec credunt in quo et positi sunt. 9. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis : ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. 10. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. 11. diarissimi, obsecro vos tanquam advenas et peregrinos abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant adversus animam. 12. Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam : ut in eo, quod detrectant de vobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis. 13. Subjecti igitur estote omni humanæ creaturæ. propter Deum : sive regi quasi præcellenti : 14. sive ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum : 15. quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam : 16. quasi liberi, et non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi Dei. 17. Omnes honorate : fraternitatem diligite, Deum time : Regem honorificate. 18. Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam discolis. 19. Hæc enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens injuste. 20. Quæ enim est gloria, si peccantes, et colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum. 21. In hoc enim vocali estis : quia et Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus. 22. Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus : 23. qui cum malediceretur, non maledicebat : cum pato

retur, non comminabatur, tradebat nutem judicanti se injuste. 2Í. Qui peccala nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitia» vivamus : cujus livore sanati estis. 25. Eratis enim sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pafetorm et episcopum animarum vestrarum.

▼ n. i. 1. Deponentes igitur. — *Vox igitur* connectit hæc præcedentibus, ex iisque quasi principiis conclusionem elicit, *q. d.* Dixi cap. præced., vers. 23, vos renatos esse in baptismo ex semine incorruptibili per verbum Dei vivi, ita ut jam novi homines esse coeperitis, puta fideles, Christiani et sancti in Christo : igitur studiose satagite, ut depositis genilismi moribus et vitiis, infantiam et innocentiam Christianam, quam in cadesti hac regeneratione et nativitate inchoastis, constanter retineatis, in caque quotidie adolescatis et crescatis, ut nihil nisi Deum et Christum quem induistis, sapiatis^j gustetis, spiretis. Pro *deponentis* græce est ὁ καταβαλὼν in aoristo, id est, *cum deposueritis* : quia scilicet in baptismo jam deposuerant omne peccatum et culpam, at non omne vilium, quia remanebant in eis pristini mali habitus. Jubet ergo Petrus, ut sicut jam deposuerunt omne peccatum, ita et satagant omnes ejus radices et habitus prave exuere et deponere : nec enim posse contraria virtute simplicitatis et innocentiaⁱ poliri, nisi prius omnem malitiam exuerint. Unde Noster apte vertit, *deponentes* ; Syrus, cessare *facile*, *q. d.* Cum deposueritis culpam, deponite pariter et extirpate omnem ad eam inclinationem et habitum ; prius enim hic deponendus est, quam contraria virtutis vestis plene assumi induique possit. Unde et Pagninus et Tigurina vertunt, *deposita igitur omni malitia*, etc., *rationabile sine dolo lac concupiscite*. Quocirca antistropha huic Petii sententiæ est illa Pauli, *Ephes*, iv, 22 : < Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris; renovamini autem spiritu mentis vestræ, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis, » etc. Et S. Jacobi, cap. i, vers. 21 : « Propter quod abjicientes immunditiam et abundantiam inanimi, in mansuetudine suscipite insitum verbum (quasi rationabile lac), quod potest salvare animas vestras. » Vide utrobique dicta. Præclaro S. Cyprianus, *De Zelo et livore*, citans illud I *Corinth*., cap. iv, vers. 47, *Sicut portavimus imaginem terreni* (Adæ), *portemus et imaginem cadesti** (Christi) : « Imaginem, ait, cælestem portare non possumus, nisi in eo quod esse nunc cœpimus, Christi similitudinem præbeamus. Hoc est enim mutasse quod fueras, et cœpisse quod non eras, ut in te divina nativitas luceat, ut ad Patrem Deum deifica disciplina respondeat, ut honore et laude vivendi Deus in homine clarescat, d

Militi* Malitia m. — « Militia, o gr.i-cc xxdz, *primo*, malignitas, quæ in tergiversatione et culli* **Hisl** ditate sentitur, ait S. Hieronymus in capite iv *ad*

Ephes. Secundo, e est nocendi amor, et cum quis malo delectatur alieno, » ait S. Augustinus, *hom.* 20 intorbo. A quo famosus ille latro apud Poetas dictus est Cacus. Nam, ulait S. Augustinus, lib. XIX *De Civit.*, xil : « Cacus tam erat inanimi singularis, ut ex hac ei nomen inventum sit, nam *malus* græce *xx\$; dicitur, quod ille vocabatur, et propior insatiabilem feritatem semihominem quam hominem dicere maluerunt. *Tertio*, « malitia » est interna perversitas, ex qua quis data opera male agit : ex malitia enim oritur maleficientia, sicut ex bonitate beneficentia. Malitia ergo est animi pravitas, odium, invidia, machinatio doli, fraudis omnisque mali. *Quarto*, ἡ κακία sumi potest pro κακῶν ὄνομα, id est, *malitia*, pro maledicentia et maleficientia, puta pro obtreptione; criminatione, noxa : enim idem est quod aggravatio, improbo, accuso, maledico. Inde Callimachus pictor dictus est κακίζων, quia sui operis et piotat^r jugis erat calumniator, ait Plinius, lib. XXXIV, cap. ix. Sic ex adverso bonitas subinde vocatur ipsa benignitas et beneficentia, ut cum dicimus bonus Deus, bonus pater, bonus dominus, id est, benignus et clemens. Justitiam enim dividunt in duas partes : justitiam, quæ est severitas, et benignitatem seu beneficentiam. *Quinto*, « modifia » est omne vilium et peccatum, ait Aristoteles, lib. VII *Ethicor.*, sicut et contrario bonitas vocatur quælibet virtus et honestas, etiam iustitia®, ut cum dicimus, bonus vir, bonus iudex, bonus servus, id est, justus et exequens officii sui debitum. Omnibus his modis hic accipi potest, aptius tamen secundo. Agit enim S. Petrus de malitia quæ opponitur chrilali fraternitatis; de qua proxime sermo præcessit, quæque generat dolum, simulationes, invidias, detractiones, ut sequitur : hæc autem est improba adversus proximum cogitatio, eique nocendi amor.

Et omnem dolum. — « Dolus » est machinatio fraudis ad circumveniendum aliquem, quæ proinde hominum societatem evertit. Quocirca Donatus censet dolum dici a dolando, id est lædendo et minuendo : nam et græce Σοχέσθω dicitur. Verum dolus fraudem potius, fucum et simulationem significat quam læsionem. Unde ut lincolores, cum lævæ alium colorem inducunt, dicuntur λευκῶν, et Μωυτῶ vocantur pugiones et sicie, quibus quis nilum ferit fraudulenter et dolose. Hinc etiam vocatur *dolus malus*, cui opponitur bona fides. E4 enim dolus bonus, quo usus est Paulus dicens : « Cum essem astulus dolo vos cepi, » II *Corinth*, xi, 16. Audi Ulpianum, lib. I, IT. *De holo malo* : a Dolum malum Servius ita definit, machinationem quamdam alterius decipiendi

causa, cum aliud agitur et aliud simulatur. » i.t inferius : «tabeo sic definit, dolum esse omnem calliditatem, fallaciam; machinationem ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum adbibitam. Labeonis definitio vera est : malum dolum adjecit : veteres enim bonum dolum dicebant, et pro solertia hoc nomen accipiebant, maximo si adversus hostem latroncmvcquis machinatur. » Sic et Cicero, lib. III *Offic.* : «Cum ex eo (Aquilio), inquit, quærerem quid esset dolus malus? respondebat, cum cscet aliud simulatum, aliud actum. » Et lib. III *fie Natura Deorum* : « Inde everriculum malitiarum omnium, iudicium de dolo malo, quod Aquilius protulit: quem dolum idem Aquilius familiaris noster tum teneri putat, cum aliud sit simulatum, aliud actum.» Quare dolosus videtur habere «duplex cor, unum in quo videas veritatem, alterum iu quo conspicias mendacium,» aitS. Augustinus, tract. 7 in *Joan.* Hinc Nathanaelem laudat Christus, dicens : « Ecce vero Israelita in quo dolus non est, » *Joan.* i, 47.

Talcs sint Christiani, ut idem de iis dicat Christus. Deus enim est « Deus veritatis, » *Galat.* n, 11. Diabolus vero est « pater mendacii, » et consequenter doli, *Joannis* vm, 4L

Et simulationes.— Græce ; Christiana enim veritas, sinceritas et simplicitas est columbina, ovina et agnina, quoique abominatur omnem hypocrisim et simulationem, ait OEcumcnius. Et, ut ait S. Augustinus in *Psaltn.* l xiii : « Simulata tequilas non est æquilas, sed duplex iniquitas. » Veritas enim est virtus, « qua quis et vita et sermone talem se demonstrat, qualis revera est, » ait Aristoteles, IV *Ethic.*, cap. vu. linde et l'iato apud Plutarchum, lib. *Num inter ocula philosophandum sit?* ail summre perversitatis esse, cum quis malus et perversus ad hoc conatur, ut videatur esse bonus. Hinc Diogenes Cynicus videns quemdam mollem leonis exuviis amictum, quasi alterum Herculem incedere ; « Non tu desines, inquit, virtutis stragula pudefacere? » Ha l-aertius, lib. VI, cap. n. Quocirca sapienter Alfonsos, Aragonum rex, dicebat, propterca Deum tantopere in hypocritas srevire, quod dum homines decipiunt, interponant Deum ipsum tanquam sceleris mediatorem ; ideoque ut plurimum viventes adhuc plecti in oculis hominum quos Dei nomine fefellissent, ut intelligant homines, a talibus monstris maxime cavendum esse. Ita Panormitanus et Æneas Sylvius in *Gestis et Dictis Alfonsi.* Hoc est quod dicitur *Job* xxxvi, 13 : « Simulatores et callidi provocant irum Dei. » S. Augustinus, *homil.* 2 inter 50, vnc*pi«q vertit *adulationes*, scilicet pro genere ponens speciem maxime insignem ; adultores enim sunt summi et nocenlissimi hypocritae.

Invidia s. — « Invidia proprium csl diaboli peccatum, » ait S. Basilius, hom. Do *Ira, Invidia et Avaritia*, et S. Augustinus, lib. *De Discipl. Christi*,

cap. i. Diabolus enim in ordo invidit humanitati Christi unionem hypostaticam sibi a Deo revelatam, in terra vero invidit Adæ et posteris gloriam ccelestem, e qua ipse per peccatum exciderat. Unde « invidia diaboli mors introivit in orbem terrarum : imitantur autem illum omnes qui sunt ex parte illius, » *Sap.* 11,25. Rursum S. Augustinus, serm. 18 *De Temp.*, invidia: damna recensens : « Hæc, ait, est quæ angelum de cœlo projecit, hominem de paradiso exulavit, Abelem occidit, contra Joseph fratres armavit, Daoielem in lacum leonum misit, caput nostrum cruci affixit, et Judam suspensio sustulit. Fratres met, super teda prædicate, quod invidia est illa fera pessima quæ fidem tollit, concordiam dissipat, justitiam disperdit, et omnia mala generat. Hæc muros Jerusalem evertit, Romam depopulavit, Carthaginem destruxit, Trojam devastavit. • Invidiam paucis ita describit Pindarus in *Nemeis*, ode 8 : « Oponium invidis sunt sermones; attingit vero probos semper invidia, et cum deterioribus non contendit. »

Sed eandem egregio pingit S. Basilius, *Ad^ ' ll nit. ad filium spiritualem*, cum hasce invidi et pacifici antitheses assignat. *Prima*, < qui amplectilui pacem in mentis suae hospitio, mansionem parat Christo, quia Christus pax est, et in pacem requiescere cupit : vir autem invidus omnibus modis exeeratur. *Secunda*, vir pacificus in trauctu 6 'c " litate est semper cor ejus : invidus autem sunibis navi cum jactatur a fluctibus maris. *Tertia*, homo T; pacificus securam possidet mentem : invidus autem in perturbatione est semper : qui autem secatur pacem, latus est semper undique ac munitus. Nam invidus, ut lupus rapax, insanit inaniter. *Quarta*, pacificus est ut vinea hone.'ll OiLUU- abundans fructu copioso : invidi autem opus indigentia ac miseria detinetur; et quantum pacificus gaudens in Domino delectatur, tantum invidus tabescens ad nihilum redigitur. *Quinta*, cf abundantia lætitiæ pacificus homo dignoscitur : ex vultu marcido et furore pleno invidus demonstratur. *Sexta*, pacifici' homo consortium ange-SeiU lorum merebitur, invidus homo particeps dremiorum efficitur. *Septima*, sicut pax secreta montis '* illuminat : ita invidia occulta cordis obcæcat. Occlava, pax effugit et perturbat omnem discordiam : invidia autem iracundiam cumulat; a splendore autem pacis effugatur omnis caligo : et ubi obsederit invidia, ibi obscuritas et extiores tenebrio. Sectaro ergo, fili, desiderabile nomen pacis, ut fructus pacis possis acquirere, et execrare invidiam, ne malorum fructibus replearis. »

Idem, hom. De *Invidia*, ejus indolem, habitum JwM'® et mores per hrec epitheta et similitudines describit : « Fugiemus, ait, fratres, intolerabile malutn. Serpentis id est prmeptum, diaboli inventum, inimici satio, punitionis arrhabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, regni cœlornui pri-

vatio. Nam et ipso fatentur ore hoc vitium invidi : aspectus illis est aridus et obscurus, gena subtristis, supercilium demissum, anima ipsa morbo suffusa, prudentiam in dignoscenda veritate ac rebus agendis minime habens. Apud eos enim nec actio secundum vetulem ulla est, nec vis orationis gravitate ornata, non gratia comitata, non denique aliquid aliud honestum aut circumspicuum conspicitur. Sicut enim vultures per nulla quidem prata, nulla etiam atœna et odorata loca circumvolantes, ad tabida et feculenta loca feruntur, muscæ quoque salubre, si quod offendunt, prælcrescunt, ad ulcera vero properant : sic et invidi vitæ splendorem, ac rerum bene gestarum magnitudinem minime quidem respiciunt ; manca vero et fragilia, et si quid erratum (ut quandoque rebus accidit humanis) tantum observant, hæc divulgant, et per hoc tantum homines cognosci volunt. Quemadmodum maligni pictores, qui hominis imaginem, vel ex contorta nare, vel tubere, aut membri cujuscumque mutilatione, natura seu casu insita, corpori effingunt, nolabilemque reddunt. Iniquum profecto, id quod laudabile potissimum fuerit, alicujus peioris gratia manifeste occultare, et virtutem ex vicinitate vitii (si quod forte repentur) calumniari. Fortitudinem, audaciam potius appellai : modestum vero, sine sensu hominem ; justum, immitem et nimium severum ; prudentem, astutum ; magnificum, vaslum ; liberalem, vel prodigum taxant ; domesticæ frugalem, avarum dicunt. Denique omnes virtutis species in vicina viliorum nomina convertunt, nusquam calumnia rebus invidit laudatis deficiente. » Additque, « invidile remedium esse æs maro magnum in rebus humanis, » non gloriam, non opes, sed cogitare ad sempiternorum et verorum bonorum participationem se esse vocatum.

Preclare S. Athanasius (vel quisquis est auctor : stylus enim arguit fuisse Latinum, non Grecum) *Erhort. ad Monachos* : a Esto, inquit, ab aliquibus frater tuus propensus honoretur, nec illos quasi minus amicos habeas, nec hunc quasi æmulum prelate venerationis attendas. Quinimo judica circa te augmentum illius honoris accrescere, sciens scriptura : Si enim gloriatur unum membrum congaudent omnia membra : vos autem estis corpus Christi, et membra. Nam quicumque aliquem vestrum diligit, omnem dignitatem Deo, in quo vos coitis, ascribit, et Plura de invidia dixi Genes, cap. xxxvii, 3.

Et omnes detractioes. — Multiplex enim et pene infinitum est detractiois genus, quod omnem fraternam charitatem, quam impense hic commendat S. Petrus, lædit et interimit. Vide dicta Jacobi in, 6. Audi S. Augustinum, /10/71. 20 inter 50, hæc omnia paucis enucleantem : « Quid, ait, est malitia, nisi nocendi amor? Quid dolus, ubi aliud agere, aliud simulare? Quid adlatio, vult fallaci laude seductio? Quid invidia, nisi

odium felicitatis aliena)? Quid detractio, nisi mordacior, quam veracior reprehensio? Malitia malo delectatur alieno. Dolus duplicat cor, adlatio linguam, detractio vulnerat famam. »

2. SICUT MODO GENITI INFANTES. — Syrius, *CStote Ven. t. sicut infantes simplices*. Commendat fidelibus jam renatis in Christo, etiam veteranis et canis, ut infantium innocentiam, puritatem, humilitatem, obedientiam, docilitatem, facilitatem, simplicitatem et sinceritatem imitentur : esto enim hæc in infantibus, ulpote ratione carentibus, non sint virtutes, sed virtutum clunlaxat imagines, in baptizatis tamen sunt vere virtutes, quia per baptismum eis induuntur. Unde Lactantius in Carmine *De Resurrectione Domini* de iis ita canit :

Rex sacer, cuncti tui radiat pars magna trophæi,
Cum puras animas sacra lavacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
Atque vetus vilium purgat in amne novo.

Et S. Paulinus :

Inde parens sacro ducit de fonte sacerdos
Infantes niveos corpore, corde, habitu.

Baptizati enim vestiuntur candida, ut illa internum candorem baptismo receptum representent : id quo factitatum a tempore Apostolorum, ut patet ex S. Dionysio, *Cælest. Hier.*, cap. n et v. et Clemens Alexandrinus scripsit librum *Pædûyogi*, in quo cap. v et vi, docet omnes Christianos in Scriptura vocari pueros, pueros et pullos, eo quod debeant æmulari puerilem sinceritatem, humilitatem et puritatem. Christus enim edixit : « Nisi conversi fueritis, et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum, » *Matth.* cap. xvi, vers. 3. Sic S. Paulus : « Facti, ait, sumus sicut parvuli in medio vestri, tanquam si nutrix foveat filios suos, et I *Thess.* n, 7. Rursum, in hac vita omnes fideles in gratia et sanctitate sunt infantes ; in futura vero resurrectione erunt viri. Hinc cucullis (quæ est vestis infantum tegens eorum capita) ab olim utuntur monachi, vel habitu profiteantur infantilem simplicitatem et innocentiam. Audi Cassianum, lib. I *De Habitu Iohannarhi*, cap. iv : a Cucullis namque perparvis usque ad cervicis humerorumque demissis confinia, quibus tantum capita contegant, indesinenter debent utuntur ac noctibus, scilicet vel innocentiam et simplicitatem parvulorum jugiter custodire, etiam imitatione ipsius velaminis commoneantur, qui reversi ad infantiam Christi, cunctis horis cum affectu et virtute decantant : Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei ; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam : sicut ablactatus est super matrem suam. » Denique in Dominica in albis, quando baptizati olim deponebant vestes albas in baptismo acceptas, solent legi hæc verba loco epistolæ, ut iis moneantur fideles candorem

vestium mutare et conservare in candore animorum. Atque in hujus rei symbolum et mnemosynon dabatur eis agni effigies; hæcque est origo cerearum imaginum, quas vulgo Agnos Dei vocant, uti demonstrat Josephus Viccomes in *Observ.*, *Eccles.*, lib. V, cap. 11 *De ritibus Baptismi*.

i» Rationabile. — Ita Romana: græce enim csl
u j/u Perperam ergo nonnulli legunt, *rationabile*
iiftip. *les*. Jubet itaque S. Peirus concupisci lac « rationabile. » *Primo*, q. d. Humanum, non materiale, sed rationabile, quod ex rectæ rationis dictamine, 8 enodo, quasi mentis ubere manat. *Secundo*, « rationabile, » q. d. Prudens, moderatum, discretum; sic enim jubet Paulus rationabile esse obsequium nostrum, *Hom.* xn, 1. *Tertio*, Clemens Alexandrinus, 1 *Pædag.* cap. vi, Vatablus et alii *irpin* vertunt, *verbale*: verbum enim docirinæ et oris manat ex mente, ejusque verbo, quasi lac ex ubere. Tertio, Qmrtio. *Quarto*, Syrus Vzp xv» vertit, *Him ruchana*, id est *spiritalis*, q. d. Lac hoc non est carnale, sed spiritale; pascit mentem, non venirem; esca est spiritus, non corporis; impinguat rationem et spiritum, non adipem et carnem (1).

Sine dolo, — aScXcv, id est *sincerum*, ul vertit Syrus. S. Augustinus, *hom.* 20 inter 50, legit, *lac innocens*. Hæretici enim gypsum *lacte miscent*, id est, venenum erroris doctrina? orthodoxa? inspergunt, ut ait Irenæus, lib. III, cap. xix. Solet enim, uli vino, ita et lacti misceri ac propinari venenum; unde et *laetare* a *lacio*, id est illicio, significat fallere et in fraudem inducere.

14C Lac concupiscite. — Quæres, quodnam hoc lac?
{u,P.' Respondeo *primo*, esi doctrina Evangelica, de himo. qua paulo ante dixit: a Hoc est verbum quod evangelizatum est in vos; » illaque tam iudiorumque rudibus, quam sublimior quæ profectionibus traditur. Hæc vocatur «lac,» *primo*, ob ejus suavitatem et dulcedinem, cum lex vetus fuerit severa instar austeri vini, vel aceti, juxta illud *Cant.* cap. i, vers. 1: a Meliora sunt ubera (dantia lac) tua vino; » sic *Psal.* xvm, vers. II, eloquia Dei dicuntur « dulciora super mei et favum. » *Secundo*, quod animam nutriet, uli lac corpus; nec tantum nutriet, sed et impinguet (laeti enim inest pinguedo butyri et casei), delectet, ac miris consolationibus mulcent; lac enim non tantum est cibus, sed et potus infantum: ita Clemens loco citato. *Tertio*, quod animam faciat nitidam, speciosam et fulgidam instar laciis. Unde de Nazareis dicitur *Thren.* cap. iv, 7: «Nitidiores lacte, v *Quarto*, quia pura est et sincera, sicut in lacte nihil est mixtum, nihil alienum, nihil fucatum, imo lac nullam rei objectum recipit referque speciem, uli referunt vinum, oleum, aqua, quæ rerum objectarum sunt specula. Hinc, *Cant.* v, 12, oculi sponsæ vocantur columbini, loti lacte, quia nullis falsis deluduntur imaginibus, ut explicat ibidem Nyssen. *Quinto*, quia sicut lac est pue-

rorum deliciæ, et (luesomnium conciliat, ac aliarum rerum sensum aufert: sic et doctrina Christi mentem dulcorat, sopit, tranquillat, inebriat. Hinc Pindarus hymnorum suavitatem et elegantiam per lac meile mixtum significat, cum, ode 3 in *Nemeis*, ait: « Ego tibi hoc mitto mei mixtum cum albo lacte. » Jubet ergo S. Petrus ut fideles hoc lac docirinæ Evangelica assidue hauriant ab uberibus matris Ecclesiæ, coque se saginent, adolescent et crescant, juxta illam vivendo, illamque in actus et mores conferendo et convertendo, uli infantes concoquendo et convertendo lac in suam substantiam, crescunt et adollescunt. Et hoc significat, « concupiscite: » fames enim et concupiscentia lactis facit illud optime concoqui, et converti in sanguinem purum (2).

Seiundo, lac symbolum est candoris, sinceritatis, benevolentie. Hoc enim lac opponit Petrus dolo, simulationi, invidie. Per illud ergo significat se velle, ut Christiani in sua conversatione non sint acidi, asperi et fellei, sed mellei et lactei, id est candidi, amabiles, suaves, benigni, benefici, fraterne invicem diligentes, juvantes et promoventes. Hinc et Homerus, ait Clemens, viros justos vocat, id est *lacte vescentes*. Alludit S. Petrus ad illud *Cant.*, cap. v, 1: «Comedi favum cum melle meo, bibi vinum cum lacte meo; comedite amici, et bibite, et inebriamini, diarissimi. » Rursum alludit ad escam quam Emmanueli, id est csl, puero Jesu, assignat Isaias, vu, 15, dicens: a Bulyum et mei comedet; a ac Christianis, cap. vu, vers. 1: « Venite, emite, etc., vinum et lac: • vide utrobique dicti. Hujus rei symbolo olim recens baptizatis dabatur lac et mei; quin et ciamnuin iisdem dant. Ethiopes, ul palet ex eorum *Iliiunii*, tom. IV *Bibi. S. Patrum*) ut significaretur, *primo*, eorum infantia in Christo; *secundo*, vilæ Christiana? suavitas; *tertio*, humilitas et mansuetudo infantilis. Unde Tertullianus, lib. I *Contra Marrionem*, cap. xiv: « Mellis, inquit, et lactis societate suos infantat Deus. » Et lib. *De Corona mihtis*, cap. in: « Inde suscepti lactis et mellis concordiam prægustamus. » Hoc est quod aiebat S. Agnes: u Mei et lac suscepi ex ore ejus. » Plura de hoc prisco ritu vide apud Josephum Vicecomitem in *Observat. Eccles.*, lib. V *De Baptismo*, cap. xn et xui.

Tertio, Clemens Alexandrinus, *Pædag.* cap. vi, per *lac verbale* (sic enim ipse vertit) accipit Verbum incarnatum, puta Christum, de quo explicans subdit: «Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus, » idque *primo*, quia, sicut lac ab ubere manat, ita Christus, qua Deus a patre, qua homo a matre procedit tanquam puer lacteus et lactens. *Secundo*, quia per Christum quasi lac ad mamillam Patris confugimus, ut ex ea gratiam,

(i) Sexto, quia Apostolus pergit in metaphora supra cap. i, 23, capta. Recens nati, Christiani scilicet, admodum nuper Evangelio adscripti, nutriendi et alendi erant doctrina jtura, quæ esset holis nutrimento quo jalantes nutriuntur*

li) Hic sensus est genuinus.

omneque bonum sugamus. *Tirtio*, quia verba Christi erant lactea, id est suavia et gratiosa. *Quarto*, lacto notatur Christi humilitas. Undo S. Augustinus, tract. 3 in epü/. *S. Joannis* : « Lac nostrum, ait, Christus humilis est. » *Quinto*, quia Christus est lac, id est, alimentum parvulorum et humilium, ait Clemens loco citato : imo ipse omnium fidelium est lac, mei et vinum, id est deiici®, dulcedo, exultalioc l gaudium, uti docet Richardus de S. Vieterò, lib. II *Do Emman.*, xxi. *Serto*, quia Christus sanguine constat : sanguis autem concoctus fit lac. Audi Aristotelem, lib. IV *De Generat, animal.*, cap. vm : « Eadem materia est qu® alit, et ex qua generationem natura constituit : caque sanguineus humor in sanguinem habentibus est. Lac enim sanguis concoctus est, non corruptus, n Undo Empedoclem reprehendit quod lao vocaverit pus album : pus enim putredo est. Hinc rEgypli uti carne et sanguine, ita et ovis ac lacte abstinebant, quod dicerent ova esse carnes liquidas, lac esse sanguinem coloro lanium mutato, ait Pierius, *Uteri* 57.

Curto. *Quarto*, per «lac rationabile» nonnulli accipiunt Eucharistiam, quæ olirti baptizatis, etiam infantibus, dabatur mox a baptismo, idquo ex Apostolica traditione, uti docet S. Dionysius, *Eccles. Hierarch.*, cap. v; unde el Grwci cliamnum pueris dant Eucharistiam. Ita Salmeron hic, Turrianus, libé II *De Eucharistia*, cap. xx el xxi, et innuit Clemens Alexandrinus, lib. I *Ptedag.* vi.

Sio S. Petrus, cum in carcere Mamertino Item® convertisset et baptizassct S. Processum et Martinianum cum familia, «participes cos fecit corporis et sanguinis Domini, n Idem factitatum SS. Getulio, Cereali, Amantio, Primitivo et Procopio aliisquo martyribus recens baptizatis, tradunt eorum Acta. Porro pueros sub una scilicet vini duntaxat specie, adultos vero sub utraque Eucharistiam sumpsisse, docet Hugo Victorinos, lib. I *De Sacram.*, cap. xx, et ex co Josephus Vicecomes in *Obsero. Er,cies.* lib. V, cap. xxxvi. Pueri enim, præserlini infantes recens nati, facilius sumunt speciem vini, quam panis : iliaque apposite vocatur lac, quia sicut vinum dicitur esse lac senum, sic vice versa lac dicitur esse vinum puerorum.

Per lac ergo Eucharistiam hic accipi probant. *?rimo*, quia lac hoc non est mortuum, nec brutum, sed vivum et rationale, puta homo rationalis, scilicet Christus in Eucharistia. *Secundo*, quia Eucharistia quoad species habet laciis eoiozem, videtur enim hostia lactea ; quoad saporem dulcissima est, ut lac ; quoad vim nutriendi, summe animas pascit et roborat. Unde subdit Petrus : « Ut in eo crescatis in salutem, » quo alludens S. Dionysius, *Ecclet. Hierarch.*, cap. v : «Tribuit, ait, sacerdos Sacramentum infanti, ut in co nutriatur et crescat sacris augmcnlis. » *Tertio*, quia ante Eucharistiam debemus deponere omnem dolum, simulationem, in^uliam : imo reconciliari

fratri, si eum offendimus, non vero ante auditionem doclrinæ Evangeliche, imo ex ejus auditu illa deponimus. *Quarto*, quia lac est sanguis Christi, quo nutrimur in Eucharistia : lac enim non est aliud quam sanguis plano concoctus, idcoque albus. « Si enim, ail Clemens, in Christo regenerali sumus, qui nos regeneravit, proprio lacte nutrii, nempe verbo. Quidquid generavit, ei quod generatur protinus alimentum præbero est consentaneum. Omni ergo rationo nos in omnibus Christo conjungimur, et familiares reddimur, et in cognitione per sanguinem ejus quo redimimur, et in consensione per nutritionem qu® ex verbo cfllicitur, el in incorruptione per cjm ipsius institutionem et vit® agend® rationem. * *Quinto*, quia Eucharisti® competit w *concupiscite* : ipsa enim quasi cibus et vita mentium sumina aviditate sumi debet, tanta scilicet quanla infantes papillas matris sugunt, imo majori, ail S. Chrysoslomos, homil. 60 *ad Popul.* *Sexto*, quia subdit S. Petrus : «Si tamen gustastis, quoniam dulcis est Dominus; » qu® verba sumpta sunt ex *Psal.* XXXIII, vers. 9 : « Gustate el videte, quoniam suavis esi Dominus, » q. d. Gustale suavitatem carnis Christi in Eucharistia, inquit S. Basilius et Augustinus; unde et psalmus ille inscribitur: a Davidi, cum immutavit vultum suum coram Achimelech, et dimisit eum et abiit, » cum scilicet finxit so missum alio a Saule, ut impetraret ab Achimelech panes propositionis, qui erant typus Eucharistiae. Quocirca idem psalmus allegorica tribuitur Eucharistias a S. Jacobo in *Liturgia*, S. Dionysio, lib. *De Ecclesia: Hierarch.*, cap. *De communionone*, elS. Cyrillo Alexandrino, hom. *De Cama Domini*; atque ab Apostolis apud S. Clementem, lib. Vili *Constit.*, cap. xx, mandatur legi in Missa cum fit S. Synaxis.

Ilie sensus appositus videtur (renatorum enim in Christo lac, id est esca, est Eucharistia), sed partialis. Per lac ergo adacquale accipe omnem cibum spiritualem, quem suis fidelibus præstat Christus, nimirum doctrinam, gratiam, virtutes (pr/ecipue candoris, sinceritatis et charitatis), Sacramenta, præscrtim Eucharistiam. Hisco enim cos alit in vitam æternam, facilque crescere in virum perfectum, *Ephes*, iv, 13.

Tropologice lac hoc doctrin® vitæque Christianismo comedunt fideles, ul idem aliis communcent in cosque transfundant, itaque lac passivum fit activum. Unde in feminis lac signum est fœcundilalis et maternilatis. Quocirca S. Pauli doctoris Gentium caput recisum pro sanguine dedit lac, ac triplici saltu ternos fontes dulces et quasi lacteos e terra elicuit, ut hoc miraculo doctrin® su® puritatem et copiam reprmsentaret.

Bino cl S. Basilius, homil. in *S. Julittam Martyrem*, docet camdem euntem ad martyrium lac suis propinasse, tum spirituale exhortationis, qua omnes etiam feminas hortabatur ad martyrium; luir 'orpoidle, quo aquarum copium, iu-

Trc^

deque fircundifatem illi loco in quo sepulta est, conciliavit. Sed nudi S. Rasilium : « Ad damnatam sibi flammam concita perrexit facio, habitu, ipsis quai depromebat verbis, alacritate insuper elllorescente, palam indicans quod in animo delitescebat, profusissimum gaudium. Mulieres quotquot astabant proximo obsecrabat, nec ad to* forando» pro tuenda Christiana religione labores animos sinerint remollescere; neu causificarentur, aut pretextorent infirmam feminm naturai conditionem : Eadem quippe massa qua et viri et ips© constamus, dicebat. Ad imaginem Dei perinde ac isti, et nos oondlUn sumus : est sane mulier ab opifico creata, peneque ac vir, capax virtutis. Quid enim miri est ? An non consanguine® et ipsae sumus viris per omnia ? Non enim ad constituendam mulierem sola est assumpta caro, b d et os ex ossibus : quo fit ul et ips® Domino nihil minus ac viri, redhibere debeamus firmitatem fidei atque constantiam, nec non in adversis patientiam. Ilis dictis in lignorum struem accensam insiliit, quæ perinde ac thalamus splendore coruscus, corpus S. JulitUe circumplexa, animam quidem in coelestem illam destinavit regionem, et quæ illius meritis congruebat requiem; corpus autem honore precipuo venerabile asservavit affinibus, et cognatis incolume, ncc ulla sui parte Insum, quod sane in ornatissimo primarii templi urbis totius vestibulo conditum, loco quidem adfert venerabilem sanctimoniam, nec minus qui eo loci conveniunt efficit sanctiores. Terra porro •slius beat® adventu aquam emisit, qu® suapte natura nulli non nostrum gratiosissima esse debeat. Adeo ut Martyr hæc imaginem picnissim/e referat matris, dum nutricis in morem totius indola» urbis alit suaviter, perinde ac lacte quopiam in communes usu» affatim scaturiente. Hanc ipsam in nos benigne contulit Martyr gratiam, quam olim suis Jerichuntinis Elisæus impertivit, (Ium salsilaginem natura) communis aquaram loci istius circumquaque finitimi, benedictione permutavit in saporem dulcem plane deliciosum et perquam suavem. »

Ut in eo (scilicet lacto Evangelii!) crescat is', — adolescatis et proficiatis in virtute et perfectione Christiana. Alludit ad lactis usum et fructum : lac enim non tantum nutrit pueros, sed et facit cos
•hii ti - crescere injustam staturam. Significat ergo « lac, »
hl r>t fideles per doctrinam et gratiam Christi debere
{r quotidie proficere et crescere in sanctitate, juxta illud Christi : « Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam.n Vide S. Gregorians, lib. XXII *Mor.*, cap. xx, et S. Bernardini!, epist. 253 *ad Guarinum*, ubi inter alia ait : « Vera virtus finem nescit, tempore non clauditur, etc. Nunquam justus arbitratur se comprehendisse, nunquam dicit : Satis est; sed semper esurit sitilque justitiam : ita ul si semper viveret, semper quantum in se est justior essa contenderet, semper se bono in melius proficoro totis viribus conaretur. Non enim ad annum; vel

ad tempus instar mercenarii, sed in reternum divino se mancipat famulatui. Audi vocem justii: In æternum non obliviscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti me. * Et inferius; « O monache, non vis proficere? Non. Vis ergo deficere? Nequaquam. Quid ergo? Sic, inquis, mihi vivere volo et manere in quo perveni : nec pejor fieri patior, nec melior cupio. Hoc ergu vis, quod esse non jmies. Quid enim stat in hoc reculo?» Illustrat id exemploChristi, qui pertransiit beneficiendo et sanando omnes, *Aci.* x, et Jacob, qui in scala vidit angelos, vel descendentes vel ascendentes, nullos subsistentes, ut significaretur a in tcr profectum et defectum in hoc statu mortalis vit® nihil medium inveniri ; sed quomodo ipsum corpus nostrum continue aut crescere constatat decrescerè : sic necesse sit et spiritum aut proficere semper aut deficere.»

S. Augustinus, sermone 15 De verbis Apostoli, hunc modum crescendi assignat dicens : « Semper tibi displiceat quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris : Sufficit, et peristi. Semper adde, semper ambula, semper profice; noli in via remunerò, noli retro redire, noli deviare. Remanet, qui non proficit; retro redit, qui ad ea revolvitur unde jam abscesserat ; deviat, qui apostatai. Melius it claudut in via, quam cursor preter viam. » Alium assignat in *Psalms*, lx. sub initium, dicens : a Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione, quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit nisi lentatus, ncc potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum et tentationes habuerit.» Signum vero profectus idem assignat in Proemio *Psalms*, cxix : « Cum, inquit, homo cœperit dispo- nere ascensum, hoc dico apertius, cum cœperit homo Christianus cogitare proficere, incipit pati linguas adversantium. Quicumque illas nondum passus est, nondum proficit; quicumque illas non patitur, nec conatur proficere. »

In salutem. — Syrus, *ad vitam*. Vita enim grtui® actu crescit per operum merita, vita vero glori® per eandem crescit in spe et jurc : majora enim merita majus dant jus ad gloriam, eamque majorem. Indicat S. Petrus Christianos in virtutibus crescere debere tota vita usque ad mortem, per quam ibunt ad salutem et vitam æternam : sicut puer crescit usque ad virilem ætatem, Unde Paulus jubet nos tota vita crescere in viruni perfectum, in mensuram ælatis plenitudinis Christi, *Ephes.* iv, 13. Virtus enim et vita Christiana non patitur senium, sed semper vivida et vegeta perdurat, imo crescit semper et intenditur. Nam, ut ait Sapiens ; « Justorum semita quasi lux splendens, procedit et crescit usque ad perfectum diem, » *Prov.* iv, 18.

Preclare Fernandas Diaconus, qui S. Fulgentio Ruspensi Episcopo coævus et familiaris, magna

sanctitate vixit anno Christi 480, Regino Comiti
r.-*/» poscenti regulam rectæ vite ad salutem, hanc
**¶ dat septem legibus comprehensam. Exlat in Ap-
u. pendice *Biblioth. SS. Patrum. Prima*, a Grati© Dei
adjutorium tibi necessarium per actus singulos
crede, dicens cum Apostolo : Gratia Dei sum id
quod sum. *Secunda*, Vita tua speculum sit, ubi
milites tui videant, quid agere debeant. *Tertia*,
Non preesse appetas, sed prodesse. *Quarta*, Dilige
republicam sicut teipsum. *Quinta*, Humanis di-
vina prepone. *Sexta*, Noli esse multum justus.
Stptima et ultima, Memento te esse Christia-
num. » Quæ deinde singula fuse explicat et per-
tractat.

▼ tn j. 3. Si TAME.v. — Grace tfnp, id est, *siquidem*;
potest quoque ibu? accipi pro íznsiwi?, id est
quandoquidem, ut sit causale, tumque sententia
erit efflcacior.

Gustastis (aliqui codices habent *gustatis* : certe
sub *gustastis* intelligit *gustatis* more Hebreo.
S. Hieronymus, in cap. xl *Ezcch.*, pro *gustastis* le-
git, *credidistis*, quia gustus hic fit per fidem; plus
tamen significat *gustastis*, scilicet effectum, fruc-
tum et gustum deliciarum et consolationum ex
fide manantium, quas fidelibus infundit Deus)
quoniam (quod) dulcis est Dominus, — Christus;
unde pro *dulcis græce est xpwe* id est, ut S. Hie-
ronymus, in cap. Ivin *Ezcchiel. suavis*; Pagninus
et Vatablus, *benignus*; Clarius, *bonus*; alii, *uti-*
lis, probus, humanus, fructuosus, facilis ad gra-
tificandum, indulgens, commodus, clemens. Hæc
enim omnia significat/ç«ré, et talis fuit Christus,
talesque fuerunt primi Christiani, ac debent esse
eorum sequaces et posterī, ait S. Justinus, *Apo-*
log. ii. Xptç*; ergo, id est *Christus*, per *iota*, id est
uncius, fuit xpr.Tc;., per *êta*, id est *benignus, suavis,*
officiosus omnibus. Unde Gentiles olim Christum
vocabant Chrestum, et Christianos Chrestianos,
teste Lactantio, lib. IV, cap. vu, et Tertulliano,
Apol. m. Alludit S. Petrus, imo citat *Psal.* xxxui,
vers. 9 : a Gustate et videte, quoniam suavis est
Dominus» (1).

Porro hanc Domini dulcedinem gustarunt, et
eliamnum gustant fideles, cum doctrina Chris-
tiana quasi lacte divino imbuuntur, ac baptismo
et vita Christiana initiantur, in caque constantes
progrediuntur. Dulcedinem hanc parit puritas et
securitas conscientie, fiducia in Deum, spēs glo-
riæ, ac consolationes spirituales, quas novitiis in
lido et religione infundere solet Deus, iisque quasi
lacte eos ad se allicere et alere. Cujus rei figura
fuit manna, quo Hebreos ex /Egypto in desertum
Deum sequentes aluit. Manna, inquam, a quod
in se habebat omne delectamentum et omnem
saporis suavitatem, » *Sapient.* xvi, 20.

(1) Pergit in cœpta translatione. Infantes qui degusta-
verunt lac maternum, magis illud appetunt, et desi-
derant matrem. Ita etiam Christiani experientia edocti
jiam suave sit et salubre lac doctrina.*, magno amore
■uiniur in Christum.

Hanc Dei dulcedinem gustarat S. Petrus, cum
visa humanitatis Christi gloria in monte Tliabor
quasi ebrius exclamavit : « Domine, bonum e4
nos hic esse : faciamus hic tria tabernacula, tibi
unum, Mosi unum,cl Eli© unum, » *Matth.* xvn, 1;
et Psaltes : a Quam magna multitudo dulcedinis
tuæ, quam abscondisti timentibus te ! » *Psal.* xxx,
vers. 20; et Sponsa: « Introduxit me in cellam
vinariam, ordinavit in me charitalem. Fulcite me
floribus, stipate me malis, quia amore langueo, »
Cantic. cap. n, vers. 5, ubi vide S. Bernardum; et
S. Paulus : « Benedictus Deus el Pater Domini no-
stri Jcsu Christi, pater misericordiarum, et Deus
totius consolationis, qui consolatur nos in omni
tribulatione nostra, » II *Corinth.* i, vers. 3. Vide
dicta *Actor*, v, vers. II; et Sapiens cap. xii, vers. i :
a O quam bonus et suavis est, Domine, spiritus
tuus! » et Isaias, cap. lxvi, vers. 11 : a Ut suga-
tis et repleamini ab ubere consolationis ejus, ut
mulgealis et deliciis affluatis ab omnimoda glo-
ria ejus; » et S. Hieronymus, epist. ad *Ctcsiphon-*
tem : a Omne, ait, quod habemus bonum, gus-
tus est Domini : quanto plus bibo, tanto plus sitio
fontem vite. » Vide S. Augustinum in *Soliloquiis*,
cap. XXI et XXII.

4. Ad quem (Dominum, puta Christum) acce- Ver,A
dentes lapidem vivum. — S. Petrus a metaphora
novæ nativitatis et laciis spiritalis, quod fidelibus
assignavit, transit ad aliam apud Hebreos simi-
lem, fabric© scilicet, et lapidum ejus. Hæbrei
enim filios vocant **an banim**, quasi CZM3K
abanim, id est *lapides*, ex quibus Christus **n»**
bana, id est *cedifleat*, suum *binian*, id est *fa-*
bricam et domum, puta Ecclesiam. Sic ait Poeta,
çùXet d/M-i naciū ciaw apatvtt, id est, column© do-
morum (familiarum), filii sunt masculi : sicut
enim ex lapidibus ædificantur domus, sic ex fi-
liis masculis famili© (2).

Porro ad Christum accedimus non ambulando,
sed per fidem, spem et charitatem ei credendo,
in eum sperando, eum amando ; Deus autem
tam benignus est, ut quandocumque etiam me-
dia nocte ad eum accedimus, aures et manus no-
bis præbeat, nosque amantissime excipiat. Vide
S. Chrysostomum in *Psal.* iv. Ita S. Augustinus,
in *Psal.* txxxvi: a Erigeris, ait, in hanc fabricam
affectu pio, religione sincera, fide, spe, charitate :
et ipsum ædificare ambulare est. »

Nota *primo* : Petrus quia **petra**, delectatur no-
mine et metaphora pciræ et lapidis, simulque mo-
deste significat se factum esse petram precario el
gratis a Christo, qui est vera et prima Ecclosiæ

(2) • Sensus (vers. 4 cl 5) propriis verbis expressus :
A quo tempore Jesurn a primoribus Juilæoruin repro-
batum, Deo autem carissimum, pro Messia agnovistis,
eumquo coluistis, ab eo tempore ipsi quoquo Deo estis
cari; estis pars societatis electissimorum hominum,
Deum secundum precepto Christi colentium. Incst igitur
descriptio dignitati.-} cl excellentiæ Christianurum. » il.ee
HoscnmuUerue.

pi Ira, a quo Petrus et cœteri fideles fiunt petrae; Christus ergo est primus Petrus, id est, petra et lapis. *Pruno*, quia ipse est lapis angularis et fundamentalis Ecclesia). *Secundo*, quia uti lapis suo pondere ex alto ruit in pñeccps, il i Christus amoris sui erga nos pondere de cœlis descendit in terram. *Tertio*, quia fortis est et constans, ul petra; lapis ergo significat fortitudinem, humilitatem et charilatern Christi. *Quarto*, quia uti lapis Davidis percussit et occidit Goliath, ita Christus percussit et enervavit dæmonem. *Quinto*, quia Christus est petra refugii fidelibus in se sperantibus, juxta illud *Psahn.* cui : « Petra refugium herinaciis. » Hinc David jubilans ait: a In petra exaltavit me. » Et : a Statuit super petram pedes meos, *Psalm.* XXXIX, 3 , cl *Psalm.* xxvi, 5.

Hisce de causis Christus multoties in Scripturis adumbratus est per lapidem. *Primo*, *lachar*, m, cum ait : a Super lapidem unum septem oculi sunl : ccce ego cælabo sculpturam ejus, ait Dominus, et auferam iniquitatem terne in die una. » *Secundo*, per lapidem super quo dormiens Jacob vidit scalam in coelos porrectam, per quam ascendebant el descendebant angeli, *Gen.* xxvin, ul ibi dixi. *Tertio*, per lapidem super quo orans el lassa brachia sustentans Moses, victoriam impetravit Josué cl Hebræis contra Amalee, *Erodi* xvn. *Quarto*, per lapidem qui percussus a Mose dedit aquam populo sitienti, *Num.* xx. *Quinto*, per lapidem speluncae, in quo positus Moses vidit gloriam Dei transeuntis, *Exodi xxxrr.* *Sexto*, per lapidem, quo David interemit Goliath, l *Regum* xvn. *Septimo*, per lapidem tabularum, cui Deus digito suo Decalogum inscripsit, *Deuter.* xxvn, 2. *Octavo*, per lapidem quem Josué in testimonium erexit, *Josué* xxiv, 26. *Nono*, per lapidem cui imposita est arca testamenti, l *Regum* vi, 25. *Decimo*, per lapidem adjutorii, l *Regum* vn, 12. Hæc omnia congessit S. Cyprianus, lib. II *Contra Judxos*, cap. XVI. Porro Christus est lapis non qualis qualis, sed pretiosus, uti dicitur vers. G, puta marmoreus, gemmeus, adamantinus : unde eidem inœdiflcata sunt duodecim fundamenta gemmea, puta duodecim Apostoli. Tota enim fabrica coelestis Jerusalem, id est Ecclesia), est aurea et gemmea, *Apocal.* XXI, 19.

Nota *secundo* : S. Petrus Christum vocat lapidem non inanimem, sed animatum et vivum, græce ζῶντα, id est *viventem*, quia ipso est Deus el homo vivus. Nam *primo*, qua Deus, est vivus, imo ipsa vita essentialis et increata, aevita causalis omnium viventium, pula angelorum, hominum et animalium : est enim ipso causa vite, *primo*, naturalis, puta vegetativo), sensitiva) et rationalis. *Secundo*, est causa vitæ spiritalis animæ per gratiam. *Tertio*, est causa vitæ bealæ per gloriam. Hoc est quod ait S. Joannes, *Evangel.* i, 4 : « In ipso vita erat, et vita crai lux hominum; » et epist. l S. Joan, i, 2 : « Vita manifestala est, et vidimus, cl testamur, ut annuntiamus vobis vitam

æternam, quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis. n S > und), Christus qua homo, eQ vivus, quia a morte resurrexit ad vitam immortalem et gloriosam. *Tertio*, Christus est vivus, id est, vivificans omnes per sua merita el mortem, scilicet animas per gratiam, corpora per resurrectionem, juxta illud *Joannis*, cap. vi, vers. 58 ; a Sicut misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem, et qui manducat me, et ipse vivet propter me; » et *Joan*, v, 25 : « Venit hora, et nunc est quando moilui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit cl Filio habere vitam in semetipso. » Super Christum ergo quasi lapidem vivum ædificatur Ecclesia, quasi corpus Christi vivum et ab eo vivificatum.

Porro grammatice ad litteram « lapis vivus » vocatur, qui in sua rupe aut vena nascitur, indeque exciditur aut eruitur (unde Christus vocatur lapis excisus de monte, *Daniel.* n, 24). Sicut enim sunl venæ argenti, auri, ferri, æris, etc., sic sunt cl venæ lapidum ac gemmarum, uti docet Anselmus Boethius lib. *De Gemmis*. Unde Plinius, lib. XXXVI, cap. XVIII : « Theophrastus, inquit, et Mulianus Tescse aliquos lapides qui pariant, credunt. » Idem, lib. XXXV, cap. XIII, asserit « terra » pulverem in Puteolanis collibus opponi maris fluctibus, mersumque protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, et fortiolem quotidie. » Addilque pari modo terram Cyzicenam lapidescere, æque ac Cnidiam : « Quin et ab Orapo. inquit, Aulidem usque quidquid terra attingitur mari, mutatur in saxa. »

Simili modo aqua viva dicitur, quæ o sua scaturigine aut vena (uti sanguis ab hepate) ebullit, et quasi vitaliter scaturit ac finit; ex adverso aqua mortua est stagnans, quæ in lacubus el paludibus immota consistit.

Rursum « lapis vivus » est magnes, quia ferrum movet el trahit. Vitam enim habent quæ se movent ; anima enim est principium motus. Item pyrites, qui plurimum habet ignis, vivus appellatur, ait Plinius, lib. XXXVI, cap. xix. Huc pertinet lapis fugitivus, ita dictus a fuga, de quo Plinius, lib. XXXVI, 15 : « Eodem, ait, in oppido (Cyzico) est lapis fugitivus appellatus. Argonauti) eo pro anchorausi, ibi reliquerunt. Hunc e Prytaneo sæpo profugum fixere plumbo. » Idem lapis in statua Memnonis, « quem quotidiano soli* ortu contactum crepare dicunt, » ait Plinius, JiA XXXVI, cap. vu, quorum penes Plinium sit Hæc omnia facile est adaptare Christo.

An HOMINIBUS QUIDEM RIPBOBATÛM. — Judæi enim, Scribæ, Pharisei et Pontifices spreverunt Christum, cumque quasi lapidem inutilem, imo noxium reprobarunt et rejecerunt a fabrica sue Synagoge.

A Deo autem electum — in fundamentum Ecclesia), per resurrectionem, ascensionem in colum, missionem Spiritus Sancti, et nominis cele-

britatem in (oto orbe illi subjecto. Grfecum frtuçv et *pretiosum*, ut vertit Tigurina, et *honorabilem* significat.

▼ «r». 5. Et ipsi taxquam lapides vivi superedificamini. — Id esl, superaedificate vos Christo per charitatem, ejusque opera quæ fidem vivificant. Beda ait quosdam legere *sursum adifieamini*, ut scilicet tendatis in codum, ibique sit mens, cogitatio et conversatio vestra. Lapides vivos vocat a viros robore firmatos, v ait S. Ambrosius in cap. m S. *Luca*.

Am1> Nota analogias lapidis in fabrica, et fidelis in *ru hij- Ecclesia*. Primo enim, sicut lapis poliri et quadrari i ef debet, ut sit aptus ad fabricam, ita el fidelis poliri i na X et quadrari debet per tribulationes et tentationes, ut sil aptus ad fabricam Christi, juxta illud S. Ambrosii el Officii divini in dedicatione Ecclesiæ : «Tensionibus, pressurisexpoliti lapidessuis coaptantur locis, per manus artificis disponuntur permansuri sacris ædificiis. n

uecnodi. Secundo, sicut lapis et fabrica suas habet dimensiones, sic el fidelis, quas dimetitur Spirilus Sanctus quasi perpendicularum. Audi S. Ignatium, epistola *ad Ephesios*: a Jesus Christus, inquit, fundavit vos super petram ul lapides electos, aptos ad divinum ædificium Patris, sublato in altum per Christum, qui pro nobis crucifixus est, perpendicularo usos Spiritu Sancto; tide vero subductos, et charilate elevatos a terra in cadum.» Plura de virtutis dimensionibus dixi *Ephes*, m, 18.

f-rtii. Tertio, lapis ut collocetur in domo, debet esse durus et foriis, ut et molem sibi incumbentem, et insultus tempestatum ac hostium sustineat: ila fortis pariter et constans debet esso fidelis; hanc autem fortitudinem haurit a Christo, quasi a petra cui incumbit. Ila S. Bernardus, serre. 61 in *Cant.* : « In petra, ait, exaltatus, in petra securus, in petra firmiter sto, securus ab hoste, tutus a casu ; tremit mundus, premit corpus, diabolus insidiatur, non cado : fundatus enim sum supra firmam petram. » Et inferius : a Stat Martyr tripudians et triumphans toto licet lacero corpore, et rimante latera ferro, non modo fortiter, sed et alacriter sacrum c carne sua circumspicit ebullire cruorem. Ubi ergo tunc anima Martyris? nempe in luto, nempe in petra, nempe in visceribus Jesu, vulneribus nimirum patentibus ad introeundum. Si iu suis esset visceribus, scrutans ea ferrum profecto sentiret, dolorem non ferret, succumberet et negaret; nunc autem in petra habitans, quid mirum, si in modum petræ duruerit? sed neque hoc mirum, si exui a corpore, dolores non sentiat corporis; neque hoc facit stupor, sed amor: submittitur enim sensus, non amittitur : nec deest dolor, sed superatur, sed contemnitur,

Oiuti Quarto, lapis inferior portat superiorem, el hic inferiorem, ac collateralem : ita « in S. Ecclesia unusquisque el portat alterum, et portatur ab altero, » ail S. Gregorius, hom. 13 in *Ezech.*, juxta munitum S. Pauli, *Galat*. cap. vi, 2 : « Alter altaras

onera portale. » Rursum faber murarlos ad perpendicularum ædificat lapides, ut si quis extet, eum introrsum retrudat; si quis nimis sit retrusus, foras educat. Ita el Superiores humiles odifcunt, superbos recondunt; nimis amantes solitudinis, exercent in operibus Marthre ; nimis amantes x-ternain conversationem, addicunt celte et silentio.

Quinto, lapis unus alteri calce conglutinatur, itaque se et socium, tolamquo fabricam firmat : sic el fidelis unus alteri charitate compaginatur qua se et proximum, totainquo Ecclesiam firma et corroborat. Plures analogias recensui in fin Comment, in *Aggæum*.

Anlistropha huic S. Petri scententiæcst illa Pauli, *Ephes*, n, 19 : « Ergo jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei superædificati supra fundamentum Apostolorum el Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino : in quo et vos coaedificamini in habitaculum Dei in Spiritu.» Vide ibi dicta. Alludit S. Petrus, æque ac S. Paulus, ad *Isaïæ* I iv, 11 : aEcce ego sternam per ordinem lapides tuos, el fundabo te in sapphiris, et ponam jaspidem propugnacula tua, el portas tuas in lapides sculptos, et omnes terminos tuos in lapides desiderabiles, universos filios tuos doctos a Domino. » Et ad illud Christi : « Tu es Petrus, et super hanc petram nidificabo Ecclesiam meam, n *Matth*. XVI, 18.

Domus spiritalis. — S. Augustinus in *Psalms*. lxxxvi, et alii legunt, in *domum spiritualem*, q. d. Super Christum ædifileamini, ut silis domus Dei, non materialis, lignea scilicet, vel lapidea ; sed mystica et spiritalis per fidem, spem, charitatem, religionem Dei et Christi. Porro hrec domus sive templum spirituale Dei, partire est universale, pula Ecclesia; partire particulare et singulare, pula anima cujusque fidelis et sancti : de utroque hic accipi potest. Singuli enim fideles, quasi lapides vivi, coagmentant fabricam Ecclesiæ <juasi unius domus el templi universalis : unde nonnulli, teste Beda, legunt, *sursum ædifileamini in domum spiritualem*, lidere in hac fabrica Ecclesiæ quasi templi ampli, sunt quasi templa particularia, puta sacella el camera Dei, juxta illud I *Corinth*. in, 16 : «Nescitis quia templum Dei estis et spiritus Dei habitat in vobis? n et II *Corinth* vi, 10 : « Vos enim estis templum Dei vivi, » etc. UndeS. Hieronymus in cap. xxviii *Ezcch.*, 3; Leo serm. 3 in *Assumpt.*, et S. Ambrosius in cap. in et xii *Luçæ*, legunt, *domos spirituales*, in plurali, curn scilicet «libidinum volutabrum commutatur in Dei templum, diversoriumque vitiorum sacrarium incipit esse virtutum,» ait S. Ambrosius, ibid, cap. xii.

Hoc sensu et Syrus vertit, *estote templa spiritalia*. Sed prior sensus, ut scilicet «domus spiritalis» inelligatur Ecclesia, est coni/ruentior, ture quia domus singularis esl numeri, non pluralis : unam

ergo signifient, non multas : unde et Græca in singulari habent *ἑκατόν* ; tum quia S. Petrus fideles vocat lapides ; lapides autem non sunt ipsa domus, sed partes ex quibus assurgit et conflatur domus ; lum quia eadem phrasi S. Paulus, *Ephes.* n, 19, ait fideles *ἡ* edificare unam domum, puta Ecclesiam.

Objiciunt hæretici : Ecclesia est domus Dei spiritalis ; ergo non est visibilis, sed invisibilis. Respondeo negando consequentiam : domus spiritalis enim hic opponitur domui materiali, quæ ex lignis et lapidibus constat, non visibili. Id patet : nam homines Christianos vocat lapides conflantes hanc domum : homines autem Christiani sunt visibiles, non invisibiles. Rursum «spiritalis» vocatur, quia spiritali fide, religione et cultu colit Deum : ille autem spiritalis cultus, licet sit invisibilis, quatenus internus est, et in anima absconditus, idem tamen visibilis est, quatenus se prodit et videndum exhibet per externam fidei et cultus sui professionem, qua fideles in eadem Ecclesia, concione, Eucharistia, Sacramentis, precibus, etc., visibiliter communicant, suamque fidem et religionem manifestant.

Sacerdotium sanctum. —S. Hieronymus et Ambrosius locis jam citatis legunt, *in sacerdotium sanctum, q.d.* Super Christum *ἡ* edificamini, ul sitis sacerdotium, non impurum, profanum et sacrilegum, quale est idololatrarum et hæreticorum ; sed *purum*, sacrum et sanctum. Jam «sacerdotium» hic dupliciter accipi potest, *primo*, proprie. Ecclesia enim sicut est regnum quod regit, et in quo regnat Christus, sic est et sacerdotium, in quo, et per quod Christus sacrificat et sacrificia offert Deo Patri. Ecclesia enim per veros sacerdotes vera et propria offert sacrificia Deo ; per singulos vero fideles offert sacrificia impropria et mystica laudum, precum et bonorum operum. *Secundo*, metonymice, idque dupliciter : *primo*, ut sacerdotium sit idem quod cœlus sacerdotum, quo modo cœlus clericorum vocatur clerus, quia ipso est sors, pars et hæreditus Domini. *Secundo*, ul abstractum modo *liebræo* ponatur pro concreto, «sacerdotium» pro sacerdotibus. Inde Syrus vertit, *estote sacerdotes sancti*. Sic rursum clerici vocantur clerici. Porro in Ecclesia proprii sacerdotes sunt Apostoli, et ab eis ordinati : improprii et mystici, sunt laici. Unde S. Ambrosius, lib. IV *De Sacrament.*, cap. I, «Unusquisque, inquit, ungitur (in Baptismo et Confirmatione) in sacerdotium, ungitur in regnum, » ut sit mysticus sacerdos, sicut mysticus osi Rex. Unde subdit : «Sed spirituale regnum est, et sacerdotium spirituale. » Sic et Origenes, hom. 9 *in Levit.*, ait laicos fieri sacerdotes per sacramentum Confirmationis : in illo enim unguntur in fronte quasi athlete, ut pro fide usque ad mortem decertent, et si opus sit, seipsos per martyrium Deo in sacrificium offerant.

Fidelis ergo laicus dicitur etque sacerdos, sed

mysticus, *primo*, quia membrum est Ecclesiae, *secundo* quia et veros habet sacerdotes ; et Christus, quiescens, summus Sacerdos : ita S. Didymus et S. Augustinus, lib. XX *De Civit.* X, et alii. *Secundo*, quia per veros sacerdotes eis assistendo, serviendo, alendo, sive cooperando, verum in Missa Deo offert sacrificium. *Tertio*, quia offert Deo vitulos labiorum, *tertio* puta hostias laudis, poenitentiae, mortificationis, charitatis, aliarumque virtutum. Ita explicant S. Athanasius, hom. *De Semente* ; S. Hilarius, in *psalm.* cxviii ; Clemens Alexandrinus, orat. *ad Genesios* ; S. Ambrosius, in *Psal.* cxviii, oculon. G. Vida Origenem, hom. 9 *in Levit.* Hoc sensu S. Augustinus, lib. X *De Civit.* vi, ait : «Sacrificium verum (id est insigne, dignum, præslans et Deo gratum, non autem proprie dictum) est omne opus quod agitur, ut sancta societate iuhæreatur Deo, relatum ad illum finem, quo beati esse possimus. » Ende S. Leo, serm. 3 *in die anniversario assumptionis suæ ad pontificatum* : «Omnes, inquit, in Christo regeneratos, crucis signum efficit reges : Sancti vero Spiritus unctio consecrat sacerdotes. » Et statim declarat, quia in re hoc regnum et sacerdotium consistat : « Quid enim, inquit, tam regium, quam subditum Deo animum, corporis sui esse rectorem ? Et quid tam sacerdotale, quam vovere Domino conscientiam puram, et immaculatam pietatis hostias de altari cordis offerre ? » *Quarto*, quia offert Deo passionem et mortem Christi, qui vivam in cruce se fecit victimam Deo, præsertim dum sumit S. Synaxin. Tunc enim re ipsa repræsentat et annuntiat mortem Domini, ut ait Christus, *Luca* xxii, 19, et Paulus, I *Corinth.* xi, 26. *Quinto*, quia in cœlo seipsum lotum ad perpetuam Dei laudem quasi in sacrificium offerret, *Apocal.* v, 10. *Sexto*, quia fideles sancti Deo sunt conjunctissimi, quasi ejus amici, domestici, filii et hæredes. Sic enim principes Davidi regi conjunctissimi, vocantur sacerdotes, II *Regum* vni, 18.

Hæc tamen non probant laicos esse veros et proprie dictos sacerdotes, aut in Ecclesia non esse sacerdotes proprie dictos : hos enim habuit omnis respublica, omnis lex. omnis gens, uti efficaciter demonstrat Bellarminus, lib. I *De Missa*, n. 1 et xv. Vide et S. Rasilium, lib. II *De Baptismo*, cap. viti ; imo id ipsum ex hoc loco colligitur. Proprie enim loquitur S. Paulus, non de quovis fidei, sed de toto fidelium cœlu, sive Ecclesia, ul patet ex eo quod ait : « Vos genus electum, gens sancta, populus acquisitionis. » Loquitur ergo toti genti et populo fidelium : ille autem cœlus et populus verum habet sacerdotium verosque sacerdotes ad id deputatos, ul pro populo sacrificia proprio dicta Deo offerant, uti habuerunt et habent omnes aliæ gentes et populi ; alioqui respublica Christiana manca esset et mutila, longeque inferior aliis omnibus rebuspublicis, imo profana et laica. Deesset enim ei nobilissima dos et munus, quod reipublicam Deo conjungit et subordinat : lulo enim est sacerdotium.

Offerre (ad offerendum, utofferatis) spir it u a l e s
r o s t i a s Deo, — in spiritali domo et templo, puta
in Ecclesia. Tō *spirituales* partim opponitur car-
nalibus hostiis sacerdotum Aaronicoi uin : Chris-
tiani enim sacerdotes non offerunt hostias carna-
les eas mactando, excoiando, cremando, etc.,
sed hostiam mysticam, puta Eucharistiam, in qua
Christi caro sub speciebus panis et vini abscon-
ditur, ac integra offertur, immolatur et sumitur;
partim opponitur hostiis veris, ut « spirituales »
idem sit quod impropri® et figurai®, quales of-
ferunt fideles laici, uti jam dixi ; de qualibus ait
Paulus, *Rom.* xii, 1 : « Obsecro vos, fratres, etc.,
ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem,
sanctam, Deo placentem; » el Lactantius, lib. VI
Instit., cap XXIV et xxv : « Quisquis inquit, omni-
bus praeceptis coelestibus obtemperat, hic est vere
Dei cultor, cuius sacrificia sunt mansuetudo ani-
mi, et vita innocens, et actus boni : quæ omnia
qui exhibet, toties sacrificat, quoties bonum ali-
quid ei pium fecerit ; » praesertim si id Deo in sa-
crificium mysticum offerat, coque magis quo
opus in se esi difficilior, et maioris mortificatio-
nis, patientiæ, obediendi®, martyrii, etc.

Acceptabiles Deo per Jesum Christum. — Ipse
enim est redemptor et mediator nosler a Deo con-
stitutus, per quem omnia nostra Patri offerredebe-
mus, ut ei accepta, grata, meritoria el impetra-
toria sint. Quocirca Ecclesia omnes orationes ter-
minat, dicendo : « Per Dominum nostrum Jesum
Christum, » eie. Hoc est quod ait Apostolus, *Rom.*
cap. v, vers. 2 : « Per ipsum habemus accessum
per fidem. » Et ad *Hcbr.* vn, 25, ait Christum sem-
per Deo assistere, † ad interpellandum pro no-
bis. »

Ten 6. fi. Propter quod continet Scriptura : — *Isaicc*
cap. xxvni, vers. Ifi, ubi æque ac *Ephes.* ii, 20,
hunc versum explicui : quare ibi dicta hic non
repetam.

Ven. 7. 7. Vobis igitur honor credentibus, — *q. d.* Vos,
o credentes in Christum, non confundemini, sed
honorabimini a Christo indic iudicii, quando ab
eo accipietis gloriam el coronam regni cœleslis,
juxta illud *Psalm.* cxxxvni, 17 : a Kimis honorifi-
cat! sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est
principatus eorum. »

Non credentibus. — Legit interpret àztcwm; jam
legunt ħmifefoi, id est *inobedientibus*, qui scilicet
noluerunt Christo obedire, sive ut in eum crede-
rent, sive ut legi ejus parerent.

Factus est in caput anguli. — Factus est lapis
capitalis, angularis, primarius el fundamentalis
domus Dei, puta Ecclesia.

8. Et lapis offensionis et petra scandali. —
Citat Isatœ cap. vin, vere. 14. Vide ibi dieta. Hoc
est quod canit Simeon : a Positus est hic in rui-
nam et in resurrectionem multorum in Israel, »
Lⁱ ; li, 34.

Ilis qui offendunt verbo. — Mulli explicant,
g. d. Qui peccant per verbum, pula verbis suis

contradicendo el resistendo Christo, cumque blas-
phemando. Ita Hugo, Lyranus, Thomas Angli-
cus et Dionysius. Verum græce est *zpcxtawi tū*
>479, id est, *qui impingunt in verbum*, qui scilicet
ad verbum Evangelii! offenduntur et scandali-
zantur. Unde Syrus vertit, *qui offendunt ad petram,*
eo quod non aquiescant sermoni. Hinc explicans sub-
dit Petrus : « Nec credunt in quo et positi sunt; »
Judæis enim prædicatio Christi crucifixi erat scan-
dalum, Gentibus stultitia, I *Corinth.* 1, 23.

Nec credunt in quo et positi sunt. — *Primo*,
Beza ex hoc loco contendit, reprobos ante præ- ftror'
visionem operum et peccatorum a Deo positos,
id est, destinatos esse ad inobcdienliam el rebel-
lionem, sicut electi a Deo solo ante prævisionem
meritorum destinati sunt ad fidem, obcdienliam
el salutem. Additque : Hoc enim ait hic S. Petrus,
scilicet eos positos esse, utique a Deo, ad hoc, ut
non credant. Dices : Ergo crudelis est Deus. Ile-
spondet Beza: Imo misericors, qui vel unum sal-
vet. Ad hæc, inter decretum Dei et decreti exccu-
tionem intercedit causa damnationis, eorum sci-
licet improbitas, ita ul nullos nisi seipsos possint
accusare. Hæc ille, sed impie ei imperite : nam
primo, si Deus destinat illos ad inobcdienliam et
rebellionem, ergo primus ipse peccati, puta inobe-
dienliæ et rebellionis csl auctor, quod est blas-
phemuin. *Secundo*, ergo destinali ad hoc a Deo
non peccant rebellando, tum quia parent ejus de-
creto et destinationi, tum quia illi, utpote divino
et inevitabili, resistere nequeunt. Quis enim ho-
minum resistere queat Deo? « Voluntati enim ejus
quis resistit? » *Rom.* ix, 19. *Tertio*, si Deus decer-
nit inobcdientiarn, ergo eamdein cxequilur el
operatur : decretum enim Dei csl efficax, et quod
decernit hoc efficit. Quare improbitas inobcdien-
tium non aliunde manabit, quam a Deo, Deique
decreto, eique erit adseribenda, non ipsis homi-
nibus improbis et inobcdienlibus, nipote qui ad
inobcdienliam a Deo efficaciter aguntur et impel-
luntur, imo determinantur, juxta Calvinum et Be-
zam, qui negant liberum hominis arbitrium, om-
niaque in homine censent fieri agique a Deo, quæ
omnia sunt stolidia, æque ac blasphema.

Secundo, Catholici nonnulli sic explicant, *q. d.*
Infideles positi, id csl, destinati sunt ad non cre-
dendum ase, suaque voluntate clmalitia, deinde
a Deo positi sunt in ordine reproborum. Kursum
et potius, infideles ob priora sua scelera meren-
tur relinquere a Deo, excæcari et obdurari, ut non
credant Evangelio, esto gratiam sufficientem eis
non deneget : ita Didymus, OEcumenius, Gagneius,
Salmeron et alii (1).

Tertio, Erasmus, Vatablus, Cajetanus et Tilcl-
mannus, sic explicant, *q. d.* « Nec credunt, » scilicet
in fundamentum, vel lapidem angularem, in quo

(i) Ita et Allioli. Hæc igitur phrasid accipienda est ex
usu vite communis, quo ea quæ permittente Deo fiunt,
referuntur ad actionem atleclioeiuque Du.

posili cl collocati fuerant, pula in ChrMum : judaismus enim ct Synagoga tanquam vera Dei Ecclesia in Christo posila ct fundata erat, ejusquo meritis innitebatur.

Quarto cl genuino, pro «in quoi» græce refu* ó, id est, *in quod, ad quod*, scilicet ad credendum, sive ut credant Christo cl Evangelio, 7. d. Posili sunt ad credendum in Christum, nec tamen credimi, quia credere nolunt. Omnes enim homines, et maximo Judæi, positi, id est, creati sunt et ordinali per legem ct Prophetas ad hoc, ut in Christum lege et Prophetis præsignatum credant. Ita Bcdi ct Lyranus. Deus enim creavit ct ordinavit homines ad bonum, puta ad credendum ut salutem assequantur, non autem ad malum, puta ad non credendum et rebellandum, ul cani in gehennam. Hoc enim tyrannicum ct plusquam tyrannicum csl : nemo enim tyrannorum hoc fecit, aut facere voluit, vel potuit.

ren.*. 9. Vos autem. — Pronomen *cos, primo*, potest accipi collective, 7. d. Vos, o fideles, in unum coetum collecti, vos, o congregatio Christianorum, vos, o Ecclesia Christi, estis regale sacerdotium, gens sancta, etc. *Secundo*, distributive, 7. d. Vos, o singuli fideles, estis genus electum, etc., quos scilicet Deus sibi elegit, cl qui vicissim Deum elegistis, electioni ct vocationi ejus consentiendo cl cooperando, uti docet Moses, *Douter*, xxvi, 17el 18. Sicut ergo Deus olim Judæos, ita nunc Christianos elegit in suum populum cl Ecclesiam, ac per cos toti mundo benedicit ct benefacit. Cude pulchre S. Justinus, epistola *ad Diognclum*, docet Christianos esse in mundo quasi animam in corpore : «Sparsa est anima, inquit, per omnia cor- j)Orjs mcl)ii)ra» et Christiani per omnes mundi mima in urbes. Habitat quidem in corpore anima, non est lamen de corpore : ct Christiani in mundo habitant, non sunt tamen e mundo. Inaspeclabilis anima in corpore aspeclabili tanquam in presidio collocata est : et Christiani in mundo manere cognoscuntur, sed eorum pietas manet inospeclabilis. Odit oppugnalque animam caro nihil læsa, proplerea quod frtii voluptatibus prohibetur : odit cl Christianos mundus nulla in re violatus, quia voluptatibus resistunt. Infensam sibi carnem et membra amat anima, et Christiani odio ipsos prosequentes amant. Anima corpore inclusa est, et ipsa corpus conservat : cl Christiani continentur in mundo tanquam in custodia, et ipsi conservant mundum. Immortalis anima in mortali tabernaculo habitat; et Christiani caduca ul inquilini incolunt, immortalitatem in cœlis pristanlos. Anima dum cibis cl polionibus male tractatur, iit melior; et Christiani dum quotidie suppliciis mulclantur, magis multiplicantur. n

Moraliter hinc docet S. Hilarius, in *Psal*, cxviii, cl Clemens Alexandrinus, orat, *ad Gentes*, Christianos debere fugere omnem umbram luxuriæ, superbite, etc., quia omnes sumus genus electum,

imo reges el sacerdotes, in quibus eligendi summa adhibetur ratio et discretio.

Regale sacerdotium. — Citat Erodi xix, fi, ubi Moses Synagogam Judæonim vocat «regnum sacerdotale, » vel, ut Hcbr. c⁴l, *regnum sacerdotum* : simili enim modo Petrus et Septuaginta verba Mosis eleganter el prudenter invertens, vocat « regale sacerdotium, n Causam hujus inversionis dedit *Exodi* XXIX, fi, quia scilicet in Synagoga Judæorum regnum eminebat sacerdotio, in Ecclesia vero Christi sacerdotium eminet regno, et regnum refertur ad sacerdotium quasi temporale ad spiritalē. Unde Syrus vertit, *vos estis sacerdotium ad regnum*. Ecclesia ergo cst regnum Christi, non lem- Ecckda porale, laicum cl profanum, sed cadeste, sacerdotale ct sacrum. Eadem, vice versa ct potius, est <kUtnu Christi sacerdotium non legale, non gentilitium, non plcbcium, sed regale, eximium, illustre, magnificentum, cadeste et divinum : idque *primo*, quia Priæ. primus ejus sacerdos et conditor, puta Christus, fuit summus Pontifex cl Rex, imo Deus ct Dei Filius. Unde ejus typus fuit Melchisedech rex et pontifex, ad quem hic alludit S. Petrus, *Hcbr.* vii, 1. *Secundo*, quia victima ejus est regalis, eximia et Sanalo, divina, puta Christus, qui in ara crucis quasi regalem hostiam pro nobis obtulit se, atque indies in altari Eucharistia) per sacerdotes se offert Deo, uti docet Concilium Tridenlinum, *sess.* XXIII, cap. ji. *Tertio*, quia modus offerendi est regalis, tum Tertio, quia non mactando cl laniando, uti faciebat Aaron et cæteri, sed sublimi ct arcana operatione Spiritus Sancti consecrando ct Iranssubstantiando panem in corpus Christi, peragitur; tum quia regali, liberali, munifico animo, plenoque amore et cultu, quasi regium donum regi Deo offertur : est ergo hoc jlxoiXixiv Simili de causa S. Jacobus legem charitatis vocat regalem, ut dixi cap. 11, vers. 8. *Quarto*, quia fructus ejus est regalis: nam peccata abolet, Deum placat, gratias ct virtutes omnes conciliat, denique meretur ct ducit ad regnum cadorum, tamejuc sacerdotes quam fideles pro quibus offertur, reges cadi cilicii. Meminerint ergo sacerdotes cum celebrant, se obire regale sacerdotium, illudque regali animo, amore cl religione Deo offerant. Hoc est quod ait Paulus, *llebr.* cap. ix, II : a Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, etc., neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, ætema redemptione inventa. » Hinc sacerdotes gestant in capite coronam, tum alias ob causas, tum ob regale sacerdotium novi Testamenti, quod omnium rerum est perfectio, cujus index est circulus el corona.

Secundo, non solum Ecclesia, sed et singuli fideles sunt sacerdotale regnum, ct regale sacerdot'Uin, sive, ul vertit Chaldaica, *Exodi* xix, G, c's *reges ct sacerdotes*. Reges, tum quia regunt suos sensus, membra, potentias, passiones, iisque dominantur. Ita S. Gregorius, lib. XXVI *Morat.*, xwi ; turn quia familiares, imo filii sunt Jcsu Christi,

Regis regum, et Domini dominantium, qui in nobis regnat cum Patre et Spiritu Sancto, ait S. Ambrosius in Apocal. cap. i, vers. G, et cap. v, vers. 10: unde aliqui exponunt, *sacerdotium regale*, id est, praestans et proprium regis Dei; tum quia vocati sunt ad regnum caeleste. itine baptizalorum capiti olim imponebatur corona, quasi reges essent ad Dei familiam et rerum omnium perfectionem evecti: perinde ac fascia, qua frontes fidelium chrismate uncti in sacramento Confirmationis in religantur, diadema regum representat. kl ita Upüiwo esse diserte docet Severus Alexandrinus, lib. De Wuj* Dnpbsmo: a Elevant, inquit, baptizalos ad altare, cisque dant mysteria, Eucharistiam, et sertis eos coronat sacerdos, n El paulo post: « Fraires mei, psallite hymnum Filio dominatoris omnium, qui regum corona vos coronavit, peroptato eam, immutato vestimenta vestra, el candidi estote in modum nivis, ac in similitudine angelorum splendores vestros illuminale.» Et in precatione: « Deus dignos vos efficiat caelesti regno suo, ac]ro hac dissolubili corona, coronet vos coronis iustitiae et operibus bonis, n Et S. Chrysostomus, hom. ad Baptizat.: «Mementote mei, ait, quando coronam solis radiis splendidior sentietis in capite.» Et Cyrillus Hierosolymitanus in sua Procathech.: « Jam, ait, spirituales colligitis llores ad plectendas coelestes coronas, jam circa porticum regalis palatii fuistis: ulinam vero et ab ipso rege introducamini!» S. Gregorius Nazianzenus, oratione 23, invitans Hierosolymitanum ad cito suscipiendum baptismum: « Ades dum, ait, coronis nostris te devinciam, ac clara voce, non in media Olympia, nec in exiguo Graecorum theatro, sed coram Deo et angelis, atque universo Ecclesiae coetu, victorem proclamabo.» Idem, orat. 40: « Baptismo consignare: hic tibi et vitam et verba moderetur, omnia membra, omnes animi motus, omnes sensus; honore cum complectere, ut te ornet, capitique tuo gratiarum coronam nectat, et corona deliciarum te protegat. » Porro solebat corona haec ab Episcopo benedici. Benedictionis forma exlat in Ritu baptismi /Ethiopum apud Severum, lib. De Baptismo, cslque haec: « Domine Pater bone et sancte, qui coronasti Sanctos tuos corona qua non corrumpitur, benedic cis, qui dignos nos fecisti, qui cas imponeremus capitibus famulorum tuorum, ut sint cis coronae honoris et gloriae, coronae benedictionis et salutis. Amen. » Rursum hoc regnum et sacerdotium representat unctio, qua fideles unguuntur in Baptismo et Confirmatione. Audi Clementem, lib. III Constit. Apost., cap. XV: «Episcopus, ait, in baptismo caput ejus unget, sicut prius ungebantur reges et sacerdotes; non quidem quod qui nunc baptizantur, etiam sacerdotes ordinentur; sed quod liant a Christo Christiani, regale sacerdotium, gens sancta, Ecclesia Dei, columna et firmamentum presentis luminis, qui aliquando non populus, nunc autem dilecti et electi, super quos invoca-

tum est novum nomen ejus, ut testatur (salas dicens: Et vocabunt populum novo ejus nomino, quo Dominus nominabit eum.) Idem significat Prudentius, cum ita canit in *Psychomacho*:

Post inscripta oleo frontis signaculi, per quae
Unguentum regale datur, et chrisma perenne.

Pari modo fideles sunt sacerdotes, quia Dei cultui addidi, mysticas et metaphoricas laudum et virtutum hostias illi offerunt, uti dixi vers. 5. Perperam ergo lucratici hinc colligunt, omnes Christianos esse proprie sacerdotes: nam tales sunt sacerdotes, quales et reges (utrumque enim ait S. Petrus). Atqui reges sunt mystici et metaphorici, non veri et proprii. Ergo et tales sunt sacerdotes. Adde ludaeos omnes, quibus primitus hos titulos regum et sacerdotum dedit Moses, Exod. .vix, G, non fuisse veros sacerdotes (sed solos posteros Aaronis), ne (pridem in Paschale: tunc enim soli primogeniti familiarum erant ex prisco jure sacerdotes, immolabantque agnum paschalem, quisque pro lota sua familia, uti dixi Exod. xu, 3. Ergo multo magis idem dicendum est de Christianis.

Alludit tam Petrus quam Moses ad priscam gentium consuetudinem, qua sacerdotium junctum erat regno, uti fuit in Machabaeis qui simul fuerunt pontifices et principes. Primogeniti enim familiarum, carumdem erant sacerdotes, aequae ac principes et reges, si illi magnae essent et amplae. Vide Pinedam in cap. i Job. V, num. 18. Addunt tertio, Cajetanus, Calharinus et Salmeron, Christianorum sacerdotium esse regale, quia reges dirigit, iisque imperat; Pontifices enim esse reges spirituales, ac regibus praeesse, quia eorum potestatem temporalem dirigunt ad finem spiritalem. Et hac ratione potestas laica subjici debet potestati sacerdotali. Itaque sacerdotale regnum Ecclesiae imprimis cernitur in Episcopis et episcopatu. Hoc enim «sacerdotium summa est omnium bonorum quae in hominibus consistunt, » ait S. Ignatius, epist. ad Smyrnenses. Idem, epist. ad Philadelph., ait: «Cesares ipsi episcopo pareant. » Fuse idipsum ostendit S. Chrysostomus, libris sex quos De Sacerdotio conscripsit. Maxime vere idipsum cernitur in Summo Pontifice et Pontificatu, cujus summa et amplissima quaeque auctoritas potestas, per totum orbem sese extendens, quae etiam regibus imperat (unde et reges se ei supplices prosternunt, suaeque sceptrum substernunt), ac reges Ecclesiae rebelles regno privari potest, uti saepe privavit. Hujus regni sacerdotalis insigne est cidaris, sive tiara, quam triplici corona redimitam capite gestat (unde vulgus regnum vocat); haec enim significat regnum Christi plenum et summum, quod Pontifex quasi Christi vicarius administrat. Triplex ergo corona significat eum triplici dominatu, id est summa potestate, praeditum. Rursum hac triade indicatur omnis potestatis consummatio, plenaque Ecclesiastici mu-

Tripli
g*0*|
imn
car!

noris perfectio, ut jure hic illud Prudentii™?r<@x»u* exclamare liceat :

O triplex honor! o triforme mimen!
Quo nostri caput excitatur orbit,
Orbis Christiani decus perenne.

Hcc est illa majestas, sublimitas, efficacitas biverticis, trini, inquam, illius el incomparabilis fiademalis, de quo plura Carolus Paschalius, lib. X *Hc Coronis*, cap. xiv. Non ergo mirentur hærclici, si Pontifex regalem habeat pui puram, diadema, satellitium, opes, honorem, adorationem: nahetenim regale sacerdotium. Hinc regalis illa Pontificum libertas et auctoritas, qua regum scelera imperterrite castigarunt. Regalis utique fuitS. Vigiliivox, cum a Justiniano Imperatore sollicitatus nd Eulychianam hæresim, intrepide ei in faciem restitit, dixitque : «Ego ad JustiniaiuinChristianissimum Imperatorem venire optavi, sed Diocletianum inveni, n Similis fuit S. Martini ad Constantem Imperatorem Monothelitam, cum ab eo captus : « Potius, ait, sinam me discerpi in mille partes, quam tuæ lueresi vel in puncto subscribam. Dixit et fecit, nam m Chersonam relegatus frigore, fame et pædore consumptus gloriosum obiit martyrium. » Ha Acta ejusdem. Similis fuit S. Alhanasii, qui *Apolog.* ad Constantium Imperatorem eum vocat Antiochum, Herodem, imo Antichristuin. Porro in tanto fastigio serval Pontifex decus humilitatis, vocans se servum servorum, singulisque reipsa ubi opus est serviens, et commodis tam animæ, quam corporis cujusque consulens. Quare prodigii est instar illud : « Servus Fervorum, dominans dominis dominantium. »

Denique Ecclesia sive cœtus fidelium (illi enim proprie hos titulos assignat Petrus) est regale sacerdotium, quia uti habet veros reges, ita habet et veros sacerdotes, cl illis his conjuncti et subordinati sunt ; et quia ipse est regnum Dei sacrum, in quo scilicet Deus per gratiam regnat, regnaturus deinde per gloriam, cum illam regni sui coelestis participem et hæredcm efficiet. Quaiuibrem ipsa in Evangeliiis sæpe vocatur regnum Dei et regnum cadorum. UndeS. Epiphanius, *baresi* S9 : «Thronus David, ait, ct regia sedes est sacerdotium in S. Ecclesia, quam dignitatem regiam simulquc pontificiam conjunclim largituscsI Dominus sanctæ Ecclesiæsuæ, translato in ipsam throno David non deliciente in æternum. »

Hinc colligant reges, quales debeat eorum esso regnum, scilicet non Ethnicum, non profanum, sed sacerdotale cl sacrum, quod Ecclesiæ subserviat, ct fideles dirigat ad salutem æternam. Rursum sacerdotes colligant, qualo debeat esso eorum sacerdotium, scilicet non commune et plcbeiuu, sed eximium el regale. Audi Decretum, distinet. XL, cap. fin., cx Auctoro Imperfecti, hom. 43 *in Matth.*: «Multi sacerdotes, inquit, pauci sacerdotes ; multi in nomine, ct pauci in opere. Videte ergo, fratres, quomodo sedeatis super cathedram :

quia non cathedra facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram; non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus, sed omnis sanctus est sacerdos. Qui bene sedent super cathedram, honorem accipit cathedra; qui male sederit, injuriam facit cathedra. Ideoque malus sacerdos de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem : in judicio enim tuo sedes. Si quidem bene vixeris, et bene docueris, populum instruis ; si bene docueris, et male vixeris, lui solius condemnator cris, etc., quia Deum instruis quomodo te debeat condemnare; » et distinet, xeni, cap. *Sacerdotes*, ex S. Clemente : « Sacerdotes, inquit, docebat B. Petrus sal terre, et mundi lumen : docens eos in splendore bonorum operum glorificare Deum Patrem, »

Moraliter, contemplantur hic fideles dignitatem suæ vocationis ad regnum ct sacerdotium Christi, cique condigne vivant, omnia faciendo et ordinando ad gloriam Dei, ut ipsi soli placeant, ipnnn colant, honorent, ct toto orbe glorificent, itaque regnum Dei coeleste consequantur. « Omnes, ait S. Ambrosius, filii Ecclesiæ sacerdotes sunt : ungimur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spiritales. » S. Augustinus autem : « Immolamus, art, hostiam jubilationis, hostiam lælitiæ, hostiam gratulationis, hostiam gratiarum actionis in sancta Ecclesia;» et alibi : « Sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes, quoniam sunt membra unius sacerdotis. » Elegantissime vero Leo : a Omnes enim, inquit, in Christo regeneratos crucis signum efficit reges, Sancti vero Spiritus unctio conseciat sacerdotes, ut prater istam specialem nostri mysterii servitutum, universi spiritales et rationales Christiani agnoscant se regii generis, et sacerdotalis officii esse consortes. Quid enim tam regium, quam subditum Deo animum corporis suiessrrrclorem? Et quid tam sacerdotale, quam vovere Domino conscientiam puram et immacul itas pi tris hostias de altari cordis offerre? » Simili modo ail Seneca, *epist.* 37 : « Si vis tibi omnia subjicere, subjice te rationi : multos reges, si ratio tc rexit. » Et Claudianus :

Si melâis, si pravi cupis, si «Incensivi ,
Scnlu palien» jugum, lolembis iuiquas
Interius leges : tunc ornali jure tcucbis,
Cum poteris rex esse lui.

Audi Origenem, hom. 9 *in Tittm.* : « Ego, ait, si renuntiem omnibus quæ possideo, el tollam crucem meam, cl sequar Christum, holocaustum obtuli ad altare Dei; aut, si tradidero corpus meum ut ardeam, habens charitalcm, ct gloriam niartyrii consequar, holocaustum mcipsum obtui: ad altare Dei; si diligam fratres meos, ita ut animam meam ponam pro fratribus meis ; si pro justitia, pro verilate usque ad inortem certavero, holocaustum obtuli ad altare Dei ; si membra

uu
vit»

mea ab omni concupiscentia earn s morlifleavero/ si mundus mihi crucifixus sit. et ego ninnilo, holocaustum obtuli ad altare Dei, et ipse meæ hostile sácenlos efficior: hoc ergo modo sacrificium geritur, d

Præ reliquis nutem martyrium est regale sacerdotium, quia Martyr regali animo, ardenti chántate se suaque omnia, vitam et mortem Deo in holocaustum offert. Dicebat Heliogabalus, teste Lampridio et aliis in ejus Vita : « Imperatori et regi basilice, d id est regaliter, «esse moriendum. » æquo ac vivendum. Dixit, at non fecit : Martyres et dicunt et faciunt. Rursum Religio est regale sacerdotium, quia in ea Religiosi se totos quasi victimas, spontaneas, imo quasi holocausta, Deo offerunt. « Ipse homo Dei nomine consecratus ac devotus, in quantum mundo moritur ut Deo vivat, sacrificium est,» ail S. Augustinus, lib. X *De Civit.* cap. vi ; clS. Gregorius, lib. IX *Morat.*, xxxi : a Nos quippe ipsos, inquit, sacrificium Deo offerimus, cum vitam nostram divino cultui dedicamus, n Idem, hom. 12 in *Ezechiel.* : «Qui, ait, sic operantur ea quæ Dei sunt, ut tamen et quædani quæ sunt sæculi non relinquunt, nimirum sacrificium et non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta qua' mundi sunt deserunt, et totam mentem igne divini amoris incendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium cl holocaustum fiunt. » Sic et D. Thomas, II II, *Quæst.* CLXXXVI, art. 7, docet Religiosos esse holocausta, quia omnia sua Deo tradunt, nimirum opes per votum paupertatis, corpus per votum castitatis, voluntatem et iudicium per votum obedienciæ. Plura vide apud Hieronymum Piatum, lib. II *De Bono status Religiosi*, cap. xv.

m Glas sancta. — *Primo*, quia uti Synagoga Judirorum olim, ita nunc Ecclesia Christianorum ex omnibus gentibus Deo est segregata, dicata et 1,2** sanctificata. *Secundo*, quia plurimos habuit et habet Sanctos, Apostolos, Martyres, Confessores, Vjraines. Sunt viri eruditi qui numerum Martyrum accurato ineunt, asscruntque facile esse undecim milliones, ita ut cuique diei per annum assignari queant triginta millia Martyrum, uti ostendam r rtio. Apec, vu, 9. *Tertio*, quia omnes ad sanctitatem vo ali sunt, juxta illud *Ilcbr.* xn, 22: « Accessistis ad Sion montem et civitatem Dei viventis, Jerusalem co lclslcm, cl multorum millium angelorum frequentiam, et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in codis, cl iudicem omnium, l'cum, cl spiritus justorum, perfectorum, el Testi irio, tomenti novi mediatorem Jcsum. » *Quarto*, quia sancta est Christianorum religio, fides, doctrina, Q «ii 'c. Sacramenta, sacrificia. *Quinto*, quia ejus auctor Christus est Sanctus Sanctorum, *Daniel:* ix, 24, ejusque rector csl Spiritus Sanctus. *Sexto*, quia nullibi nisi in Ecclesia invenitur vera sanctitas. *Septimo*, quia eorum lex, et vita legi conformis est sancta.

Audi S. Basilium in *Moralibus*, regula LXXX,

cap. XXI : « Quid proprium, ait, Christiani ? l'ides quæ per charitatem operatur. Quid proprium ejus quæ in proximum est charitatis? utilitatem propriam non quærere, sed utilitatem ejus qui diligitur, eum animæ, tnm corporis. Quid proprium Christiani? ut per baptismum donno ex aqua et spiritu generetur, ut unus fiat spiritus cum Christo, ut quemadmodum Christus peccato semel mortuus est, ita etiam ipse mortuus sit, et ad omne peccatum immobilis, sicut scriptum est *Rom.* vi : Quicumque in Christum Jesum kaptizati sumus, in mortem illius baptizati sumus. Conscripti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, hoc scientes quod vetus homo noster simul crucifixus est, ut destruat corpus peccati, ut ultra non serviamus peccato. Quid proprium Christiani? mundari ab omni inquinamento carnis et spiritus, et perficere sanctitatem in timore Dei et charitate Christi, el nullam habere maculam, neque rugam. Quid proprium Christiani? providere Dominum in conspectu suo semper. Quid proprium Christiani? quotidie ac singulis horis vigilare, et assidue paratum esse ad eam perfectionem per quam placeat Deo, illud scientem, venturum esse Dominum hora illa qua non sperat. »

Populus acquisitionis, — id est, acquisitus. Syrus, *congregatio reiempia*, quam scilicet Christus suo sanguine acquisivi!, redemit cl emit. Minus recte Vatablus cl Erasinus vertunt, *qui Christo in lucrum accessit*. Esto enim id verum sit, tamen id precise non significat wtpwrcwt; sed acquisitionem et emptionem, ex qua non tam Christo quam ipsismcl emptis ingens lucrum graliæ, gloriæ cl hæreditatis cœlestis accessit. Hinc Paulus fideles ait positos in acquisitionem salutis per Christum, ipsosque vocat filios fidei in acquisitionem animæ, *Ilebr.* x, 59, cl l *Thessal.* v, 9. Christo tamen ex eadem accessit ingens gloria. Nam, ut ait S. Bernardus in *Sententiis* : « Htec pars Christi quam tulit de manu Amorrh/ei (qui amarum ac rebellem significai, puta diabolum) in gladio prædicationis et arcu incarnationis, n Idcirco Christus nos summe amat, quia caro ei constitimus : emit enim nos sanguine suo.

S. Augustinus, lib. I *De Peccat, mor.*, cap. xx\ n, cl S. Ambrosius in *Psal.* cxvm, octon. 6, legunt, *populus in adoptione*, rem reddentes, non verba : zíp77cír, <jt; enim non significat adoptionem, sed vindicias, sive vindicationem in libertatem, acquisitionem, possessionem, conservationem, salutem : ttffCKttwOat enim est asserere in libertatem, acquirere, servare; mpwwiwç respondet Hebræo nbjO *segulla*, id est, pars eximia, selecta et dilecta, uti est thesaurus et gemmæ pretiosæ. Vide dicta *Exodi* xix, 6. Sensus csl, g. d. Christiani sunt populus peculiaris, hoc est possessio, peculium et cymclium Dei. Dude et Æcumenius acquisitionem interpretatur possessionem et hæmditalcm. « Omnes enim, ait, xrietxa, id e>l cica

tura Del sunf : vero, ici est possessio, soli illi cp̄i per bonam suam operationem dignati ea re fuerint. Propterea, inquit, electi fuistis, ut per obedientiam et bona opera vestra praecones virtutis ejus qui vos vocavit, dicamini. » Pulchre S. Augustinus, *De Verbis Domini secund. Lucam*, serm. 31J, in fine : « Magna res, inquit, fratres : cl hæreditas ipsius sumus, cl hæreditas nostra est; quia et colimus cum, et colit nos. Nulla est injuria illi quia colit nos. Quia si nos colimus illum ut Deum nostrum, ille colit nos ut agrum suum. Ego sum, inquit Christus, vilis, vos estis palmites, Pater meus agricola est, *Joan.* cap. xv. Ergo colit nos; sed, si fructum reddamus, parat horreum. »

Hinc S. Rasilus in *Moralibus*, regula 80, cap. i et sequent., docet fideles esse oves, palmites, sponsas, templa, victimas, filios Christi, ideoque debere ita vivere, ut sint lux mundi et sal terræ. Chriilh- « Cujusmodi Christianos esse, inquit, ratio vult? *1^1 " tanquam discipulos Christi, qui ad ea se ChriiU. tantummodo conforment quæ videant in ipso, vel quæ audiant ab ipso. Tollite jugum meum super vos, et discite a mc. Vos vocalis mc magister et Domine, et bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus et magister, et vos debetis alter alterius lavare pede?. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos facialis. »

Secundo, a tanquam oves Christi, qui solam audiant vocem Pastoris sui, et ipsum sequuntur. Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me. Alienum autem non sequuntur, sed fugient ab eo. »

Palmi- *Tertio*, « tanquam palmites Christi in ipso radicatos, et ipsi fructum ferentes, et omnia quæ Ul' illo digna sunt, et ipsius voluntati consentanea, facientes et habentes. Ego sum vitis et vos palmites. »

Membra. *Quarto*, a tanquam membra Christi in omni executione mandatorum Domini, aut donorum Spiritus Sancti absolute perfectos, ad dignitatem capitis ipsorum, qui est Christus. Nescitis quod corpora vestra membra sunt Christi? veritatem autem facientes in charitate crescimus in illo per omnia, qui et caput Christus, ex quo lotum corpus compactum et connexum per omnem junctionem subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. »

jpotiM. *Quinto*, a tanquam sponsam Christi servantem castitatem, in eo quod in solis sponsi sui voluntatibus ambulet. Qui habet sponsam sponsus est : despondi enim vos uni viro virginem casiam exhibere Christo. »

Tem* fhrni. *Sexto*, « tanquam templum Dei sanctos ac inunctos, et iis repletos solum quæ ad Dei cultum pertineant. Si quis diligit mc, sermonem meum servabit, et Pater meus diligit cum, et ad cum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. »

xx.

Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus : inhabitabo in illis, et ambulabo inter eos, et ero illorum Deus. »

Septimo, a tanquam victimam immaculatam, omnibusque suis membris et partibus absolutam, vere in Deum pietatis integritatem conservantes. Obsecro itaque vos, fratres, per miserationes Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. »

Octavo, a tanquam filios Dei formatos ad imaginem Dei, secundum mensuram quæ donata est hominibus. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum, filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, et

Nono, a tanquam lucem in mundo : ut et ipsi Deum videlicet puri sint ab omni vitio, et eos qui ad ipsos accedunt, illuminent ad agnitionem veritatis, ut vel tales fiant quales convenit, vel declarent quid sint. Vos estis lux mundi. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. »

Decimo, « tanquam sal in terra : ut videlicet qui communionem cum ipsis habuerint, spiritus renouentur ad incorruptionem. Vos estis sal terre. »

Ut virtutes accipietis ejus. — Quas virtutes? Virrnu *primo*, q. d. Ut vos (nisi regales sacerdotes Christi narretis, praedicetis et celebretis immensam ejus in nos clementiam, sapientiam, patientiam, humilitatem, charitatem, justitiam ceterasque virtutes, quas in vita et morte pro nobis redimendis exhibuit Christus. Alludit ad Hebræos, qui transito mari Rubro Deo gratias agentes, celebrarunt ejus magnalia dicentes : « Cantemus Domino : gloriose enim magnificatos es, equum et ascensorem dejecit in mare, » *Exod.* xv, I.

Secundo, aptnī, id est *virtus*, significat industriani (unde ab *industria* deductum est nomen artis, ait ex Donato S. Augustinus, lib. IV *De Civit.*, xxi) : Christus enim magna industria assumpsit carnem passibilem, in eaque crucifixus est, ut diabolum falleret, et per lignum quo cecideramus, nos redimeret. Hinc canit Ecclesia in hymno Dominical Passionis : « De parentis protoplasti fraude Factor condolens, ipse lignum tunc notavit, damna ligni ut solveret. Hoc opus nostre salutis ordo depoposcerat, multiformis proditoris ars ut artem falleret, et medelam ferret inde, hostis unde læserat. »

Tertio, iſtTr. significat virtutem et fortitudinem bellicam; deducitur enim ab *Mars*, id est *Mars*. Sic virtutes; id est, heroica praelia et victoriæ Judæ et fratrum Machabæorum celebrantur in libris Machabais. Christus enim ingenti fortitudine vicit diabolum, mundum, carnem, omnesque tyrannos et Gentes non ferro, sed ligno; non feriendo, sed moriendo. Unde Petrus Damianus, serm. 10 *De Cana Domini*, pro *virtutes* legit *virtutem* in singulari.

Quarto, *virtus* significat opus eximium et mag-

f

Diflûum, quoti Insignem paril laudem et decus : unde Syrus vertit nnnZMMl *tctbechate*, id est, laudem et gloriam ejus. Sic vice versa sumitur pro virtute per metonymiam, qua effectus pro causa ponitur ; ut cum Poeta ait : « Sunt sua præmia laudi, » id est virtuti : virtutis enim individua comes est laus et gloria, nimirum,

Ardua per praccps gloria vadit j1er.

Illinc Romani templum Honoris œdificarunt contiguum templo Viriatis, cujus vestigia eliamnum Homæ cernimus.

Quinta. *Quinto*, a virtutes n Christi accipi possunt non passive, sed activo, quas scilicet ipse agit et operatur in nobis, scilicet miram, imo divinam humilitatem, charitatem, patientiam, castitatem, constantiam, etc., nobis aspirando, quæ longe superant virtutes omnium Pharisæorum et Judæorum, uti ostendit Christus *Matth.* v toto capite. Hæ enim nostræ virtutes mire commendant gloriam Christi, quia ab ipso nobis sunt indit/e. Alludit ad oraculum Davidis, *Psal.* xxi, vers. 32 : « Annuntiabitur Domino generatio ventura, et annuntiabunt cali justitiam ejus populo qui nascetur, quem fecit Dominus, p El illud *Isaia*, cap. XLiii, vers. 21 : a Populum Istum formavi mihi; laudem meam narrabis. » Huic expositioni favet id quod subdit S. Petrus.

Qui de tenebris (infidelitatis, ignorantia Dei et salutis, errorum et peccatorum) vos vocavit in ADMIRABILE LUMEN SUUM, — fidei Scilicet, COgnitionis Dei, prudentia et virtutum : quibus verbis S. Petrus alludit ad *Isaia* ix, 2 . « Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est cis; P et cap. ix, vers. 1 : a Surge, illuminare Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. Quia cccc tenebrae operient terram, et caligo populos : super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. p

Hac sententia tacite monet fideles S. Petrus, ut lumen hoc cl solem jussiliie qui eis cœlitus affulsit, sequantur, in ejusque luce ambulent et vivant, juxta illud Pauli, *Ephes.* v, 8 : « Eratis aliquando tenebra*, nunc autem lux in Domino : ut filii lucis ambulate; fructus enim lucis est in omni bonitate cl justitia el veritate, probantes quid sil beneplacitum Deo. » El *Rom.* xm, 12 : • Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis. » Et *Philipp.* cap. n, 15 : a Ut sitis sine querela, et simplices filii Dei sine reprehensione in medio nationis pravæ et perversa, inter quos lucetis (Syrus *spectamini*) sicut luminaria in mundo. >

ma» Porro hoc lumen vocat « admirabile, » tum (lu*a m*ra de Deo, de S. Trinitate, de Christo, de pi (« destinatione, de vocatione Gentium, etc., mys-

teria revelat el ostendit ; tum quia mira docet de virtutum ofllcils, de perfectione castitatis, patientia, charitalis, obediencie, religionis, contemptus mundi, aliarumque virtutum, ex quibus omnibus clarescit gloria Christi; tum quia Sancti per illud heroica et mira virtutum opera patrarunt, uti ostendit Paulus, *Jlclbr.* xi. Ita mirus fuit amor Christi in S. Petro, mirus amor crucis in S. Andrea, mira vis prædicandi in S. Paulo, mira puritas in S. Joanne, mira fortitudo in S. Stephano, mira constantia in S. Athanasio, mira poenitentia in S. Magdalena, mira contemplatio in S. Antonio, mira religio in S. Basilio, mira humilitas in S. Francisco, mirus fervor in S. Dominico, mirus candor in S. Bernardo, mirus ardor in S. Laurentio, etc. Hæc omnia ostendunt et predicant virtutes, et gloriam Christi : nam ab eo (pasi capite et fonte dimanarunt in Sanctos : unde necease est ea omnia longo perfectiora fuisse in Christo. Ul ergo metiaris virtutes Christi, metire et considera vitas cl virtutes Sanctorum singulorum. Hæ enim a Christo quasi radii a sole profluxerunt. Idque patebit in die judicii, « cum venerit glorificari in Sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, » ail S. Paulus, *II Thessal.* i, 10.

Jam vero quantum hoc lumen et virtutes Christi, et ex eo Christianorum, superent omne lumen omnesque virtutes Philosophorum, præter alios pulchre docci S. Eucherius, epist. *ad Valerianum*, ubi multa Christi et Christianorum axiomata recenset, quæ Philosophis videntur paradoxa : « In illis namque eorum præceptis, inquit, vel adunibrata virtus, vel falsa sapientia : in his vero consuminata justitia, solida virtus continetur, etc. Ibi (in schola cl philosophia Christi) libi istud insinuabitur : Si amas te, proximum dilige : quia nihil magis commodis tuis dabis, quam quod contuleris alienis. Ibi tibi præcipitur : Nullam esse causam tam dignam putes, qua libi justa fiat mors hominis. Illic adversus illicita moneberis : Libidini resiste tanquam hosti acerbissimo, qui insultare victis etiam contumelia corjioris gaudeat. Illic, ne concupiscas, istud edoceberis : Melius est nolle quæ non habeas, quam habere quæ velis. Illic, ne irascaris, hoc ingeretur : Qui provocatus irascitur, tunc solum non irascitur cum non provocatur. Ibi etiam de inimicis audies : Amato non amantem : quia amantem vix ullus non amat. Illic sæpius id libi iterabitur : Thesaurum hic bene recondit, qui indigentibus dividit. Perdere enim jam non poterit, quod largiendo collocavit, illic etiam feliciora suadeberis, cum dicetur : Fidelium conjugiorum fructus est continentia. Ibi tu discernenda cognosces, cum audies : Mala sæculi hujus justis injnstisque communia sunt. Ibi tibi istud audiendum offeretur : Major ægritudo est languere animam vitiis, quam corpus morbis. Ibi libi ad commendandam pacem istud pronuntiabitur : Impatientibus similitudo morum causa discordia.

Ibi, no sequaris malos, istud audies : Prudentem el sapiens informat, et stultus : ille quid imitandum sil docet, isle quid vitandum. Illic et ista proferentur : Nulla prosunt nescientibus : ideo non minor est Dei in operto quam in aperto benignitas. Illic admoneberis : Gratias Deo non magis in prosperis agas, quam in adversis; el cum prospera sint, te non meruisse fatearis. Illic tibi etiam remotiora patefient, cum isla praedicabuntur : Fatum non esse : interrogent génies vel leges suas, quæ utique non puniunt nisi factorum voluntatem. Illic audies ad custodiendam puritatem, el ista præcipi : Si vis esse verax, non eris suspicax : non enim suspicamur, nisi quod nescimus. Et istud : Deo mente defixus, a passionibus cum titillatur, a cado in terram devolvitur, illic tibi suggeretur : Etiam in secretis luis, quod velis homines nescire, ne feceris ; quod Deum, ne cogitaveris. El illud conira fraudem : Infelicius est decipere quam decipi. Et istud conira jactantiam : Vanitatem tanto magis fuge, quanto melior efficeris : cadera enim vitia crescunt vitiis, vanitas virtutibus, d Ac tandem concludens ait : a Proinde omnia dicta faclaue tua ad Deum, vel propter Deum dirige. Unus hic portus est, in quem nos ab omni fluctuantis sæculi jactatione referamur; hic statio fidelissima, et quies certa; hic blanda tranquillitas serenum renidet. Huc cum fueris delatus, tuto navis tua posi inanes labores hic ad crucis anchoram fundata retinebitur. » Annon hæ virtutes, hæ Christi dictamina el lumina, hæc Christiana? legis dogmata sunt admirabilia et mundo paradoxa?

Vers. 10. 10. QUI ALIQUANDO NON POPULUS, NUNC AUTEM POPULUS DEF. — Citat Osea i, 6. Vide ibi dicta.

to». It. 11. CUARISSIMI, — ç-pnnrrei, id est *diligibiles*, amabiles, digni dilectione, chari, dilecti. Hinc Agapetæ, id csl chane, olii» vocabanlur virgines cl femina? devotionis speciem præ se ferentes, quæ viris Ecclesiasticis, aut laicis in speciem spiritalibus adhærebant, cum iisque commorabantur, ul eis vel servirent, vel ab eis instruerentur ; sed sub hoc pallio latebant sordes, et charitas flebat carnalilas, a ul quæ venerat Penelope, abiret Helene; » quod de Lævina scribit Martialis, lib. 1, *epigramm.* 63 : unde in cas et earum amasios præserlim Ecclesiasticos, acriter invehitur Nazianzenus, S. Hieronymus, S. Rasilus . lib. *De Virg.*; S. Cyprianus, lib. *De Singularitate Clericorum*, et alii veteres passim.

Obsecro, — id est *hortor*, vel obsecro. Nola modestiam S. Petri summi Pontificis, dum subditis non præcipit, sed *obsecrat*. Hoc subinde imitandum Hælati, ut docet S. Bonaventura, tract. *De Sex alis Seraphim*,

Tanquam advenas (S. Cyprianus, lib. I, *epist.* 3, legil *hospites*) et peregrinos. — Anima enim nostra cœlestis et a Deo creata venit in terram, cl corpus hoo mortale, ibiquo est advena, jadequo quasi peregrina tendit et cupit redire ad cœlum.

Rursum Jerusalem cadesti*, cujus conscripti sumus cives, descendit de cœlo, ul inde fideles suos necum rapiat ascendens In colum , *Apar.* xii, 1. Insuper positi fuimus a Deo in paradiso quasi ejus inquilini, inde ob peccatum expulsi, exules et peregrini vagamur in terra Ita S. Augustinus In civili, cone. 8, sub initium. Quocirca Christus ut no< ab hoc exilio revocaret In patriam paradisi, descendens in terram, natus est in diversorio, vixit in hospitio, mortuus est in patibulo. Quid est ergo Christianus? est instar Christi peregrinus terr® cl civis cœli. Porro, < peregrini officium est, aiebat S. Franciscos, colligi sub alieno tecto, pacifice perlransire et anhelare ad patriam. » Unde S. Rasilus in *Ascetic*, î* Oculos, ait, habeto ad terram dejectos, animum ad cœlum erectum, n

Pruna ergo conditio, dos cl virtus peregrini Chnitu- est, ut sciat se esse peregrinum. Multi emm pere- nnf ble grini deliciis viarum inescati, iis inherent et obii- ^noiT viscantur patri®, quia hospitium, imo stabulum Prim pro domo et patria adamant, ait S. Gregorius ; qui sane imprudenter agunt et stolidè. Quot quan- " tique mortales hic domos, prædia, hortos, palatia construunt; aurum, argentum et census sine fine coacervant; servos, equos, officia, beneficia accumulunt, quasi hic perpetuo mansuri, iisque fructuari? Cogitanti® illi se esse advenas et peregrinos? Vere vilem eorum sortem et mentem mmeians Poeta exclamat : <O curvæ in terras anim® et cœlesium inanes?» Et Seneca, *epist.* 99, tales ridens : «Cæterum, ait, tam improbi sunt, tamque obliti quo eant, ut mirentur aliquid ipsos amittere, amissuri uno die o unla. Quidquid est cui dominus inscriberis, apud te est, tuum non est. Nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum, invictum est. » Idem, lib. fi *De Natur. Quast.* cap. lix : «Omnes, ait, reservamur ad mortem : lotum hunc quem vides populum, quousque cogitas esse? Cito natura revocabit et coudet, nec de re, sed de die quæritur : eodem citiusve lardiusve veniendum est. »

Brevius vero, clarius et acutius S. Auguslinus, Quæsl. XCI in *Levit.*: «Omnis homo, ait, advena est nascendo, quoniam compellitur migrare moriendo. »

Secundo, peregrinus omnia quasi peregre vi-sceuadi. det, u se aliena et peregrina estimai : unde eis cor non affigit, sed et obiter ea quasi ad se non perlinentia aspicit et perlransil. Ita cl Christianus omnia in hoc mundo æslimal sibi peregrino essa aliena cl peregrina. « Peregrini enim sumus corrain te et advena4, sicut omnes patres nostri : dies nostri quasi umbra super terram, et nulla est mora, » ait David l *Parahp.* xxix, 13. Praeclare S. Eucherius , *epist. ad Valerianum* : « Vera, ait, bealitudo est sæculi bcatitudinem spernere, neglectisque terrenis ad divina flagrare. Abrumpatur illa intenninaLilis sæcularium negotiorum cura; nihil est magnum re, ^uod parvum edi

tempore; nee longis dilatatur gaudiis, quidquid arelo fine concluditur, n

Tertia. *Tertio*⁹ hospes una nocte versatus in hospitio abit, fludque aliis hospitibus venluris relinquit: ita facit et homo. Audi S. Augustinum semi. 32 *De Verb. Dem.* : «Unusquisque, ait, hic et in domo sua hospes csl ; si non est hospes, non inde trans-eat ; si transiturus est , velit, nolit, hospes est. Nam dimittit illam filiis suis, hospes hospitibus : cessit tibi bcum pater tuus, cessurus es locum fi-liis luis: nec mansurus manes, nec mansurus re-linquis. » Quocirca S. Gregorius Nazianzenus in Carm. *De hominis vilitate*, ita eam pingit:

Quæ vita hæc! tumulum a tumulo (a ventre matris) peto
rursus, et ignis
Post tumulum rursus me tumulabit edax.
Idque ipsum est quod vivo vehit rapidissimus amnis,
Qui sursum exoriens semper ad ima fluit, etc.
Ast ego complectar mansura in sæcula Christum,
Cum fuerint vilæ vincula rupta meæ.

Oaarta- *Quarto*, S. Bernardus, semi. 7 *De Quadrag.*: Pe-regrinus, ait, recia pergit ;cr viam, contentus victu ac vestitu, sine sarcinis supervacaneis ; unum iter suum curat, non aliena negotia. lia faciat el Christianus. Vere ait S. Augustinus *De Consolat, mortuor.* , serrn. 4 : « Peregrinatio est omne quod vivimus. Nam sicut peregrini in sæculo sedes habemus Incertas, laboramus, desudamus vias ambulantes difficiles, periculis plenas ; undique insidiae a corporalibus, a spiritualibus inimicis; ubique errorum colliculi sunt praeparati. El cum laniis periculis urgeamur, mini solum ipsi non cupimus liberari, sed etiam liberatos tanquam pereuntes lugemus ct plangimus * Idem, *Dc Ver-bis Apost.* serm. 26 : « Nos, ait, irridetis, quia spe-ramus æterna , quæ cum venerint non transibunt, sed semper manent: nos autem ad illa veniemus, cum per viam Dominicam isla quæ transierunt transierimus. A vobis vero temporalia ncc spe-rari aliquando desinunt, el lamen crebro sperala vos fallunt: nec cessant vos infiammare ven-tura, corrumpere venientia , torquere transeuntia. Nonne ipsa sunt quæ concupita inardescunt, adepta vilescunt, amissa vanescunt? Utimur eis rt nos secundum peregrinationis nostra; necessi-tatem, sed non in eis gaudia nostra figimus, ne illis bibentibus subruamur. Utimur autem hoc inundo tanquam non utentes, ut veniamus ad eum qui fecit hunc mundum, et in eo maneamus ejus icternitate pcrfruenlcs. m

7 mu. *Quinto*, peregrinus anhelat ad patriam, idem faciat Christianus. Audi S. Cyprianum, tract. *Dc Hortat.* : < Patriam nostram paradisum compu-tamus : magnus nos illic charorum numerus ex-spectat, parentum, fratrum, filiorum copiosa turba desiderat, jam de sua incolumitate segura, et adhuc de nostra salute sollicita. Quid igitur non properamus, ut patriam nostram videre, el parentes salutare possimus? Ad hos properemus, ut cum his cito esse, ulcito ad Christum venire

contingat, optemus. » Et S. Augustinus in *Psalm.* cXLvni : « Qui, ait, non gemit peregrinus, non gaudebit civis, quia desiderium non est in illo. » Idem, in *Psalm*, extv, initio : « Fideli homini, ait, ct peregrino in sæculo nulla est jucundior recor-datio, quam civitatis illius unde peregrinatur. Sed recordatio civitatis in peregrinatione non est sino dolore atque suspirio ; spes tamen redditus nostri certe etiam peregrinando tristes consolatur ct exhortatur. n

C .Ia

Serto, peregrinus fortiter et constanter fert labo-res itineris, æstus, frigora, famem, sitim omnia-que viarum et hospitiorum incommoda. Ita Chri-stianus fortiter ferat omnes hujus vilæ ct pere-grinationis ærumnas, cogitando illas esse breves ct modicas, ac per eas perveniri ad quietem et gloriam coelestem. Talis fuit Abel, primus mundi peregrinus, sed civis cœli, quem occidit Cain, pri-mus mundi civis cl cœli exui. Unde ab Abel coe-pit civitas Dei, a Cain civitas mundi ct diaboli, ait S. Augustinus, lib. XV *De Civit.*, i : «Prior, ait, est natus civis hujus sæculi (Cain), posterior au-tem isto peregrinus in sæculo (Abel) ct perlinens ad civitatem Dei, gratia prædeslinalus, gratia electus, gratia peregrinus deorsum, gratia civis sursum, n Idem, in *Psalm*, cxxxvit : « Vita ista, ait, parva tribulatio est : si non est tribulatio, non est peregrinatio. Si autem peregrinatio est, aut parum patriam diligis, aut sine dubio tribu-laris. Quis cnim non tribuletur, non se esse cum co quod desideret? »

Septimo, peregrinus decore, honeste ct juste se gerit, nulli est injurius, caute se habet in omni-bus, cavelque ne quod periculum incurrat, vel ad judices ct tribunalia trahatur. Quocirca S. Pau-lus, cujus verba S. Petri anlistropha sunt : « Ap-paruit, ait, gratia Dei et Salvatoris nostri omni-bus hominibus, erudiens nos, ul abnegantes im-pietatem ctsæcularia desideria, sobrie, el justo, ct pie vivamus in hoc sæculo, exspectantes bea-tam spem ct adventum gloria* magni Dei, el Sal-vatoris nostri Jesu Christi, qui dedit seinelipsum pro nobis, ul nos redimerei ab omni iniquitate, et mundaret sibi populum acceptabilem , sectato-rem bonorum operum. » Unde Poeta hominem Christianum quasi peregrinum ita pingit :

Beatus ille qui procul negotiis,
In Christo opes ponit suas :
A sæculo rebusque sæculi omnibus,
Ipsique mortuus sibi,
Um Deo jam deditus, soli Deo,
Suoque vivit proximo;
Quidam quasi in terris obambulans Deus,
Et sanctus m carne angelus,
In regeneratione similis futurus Del Filio,
Suaque mensura Deus.

Octavo, peregrinus homines quoslibet sive iu-digenas,sive obvios quos videt cl audit, quasi peregrinos æstimal : cor ejus csl in patria, mens cum parentibus. filiis c\ cognatis, lia lia-

*

nns homines el feminas omnes hujus sæculi peregrinos (estimai, cor habet apud Deum, angelos et Sanctos. Undo S. Basilius, admonitione *ad filium spiritalem* : a Aviditate codesti anima flagrans, ait, Christi amori copulatur cum in terris agens de cadestibus jugiter meditatur : calcatur sæculi voluptates, nec ulla sæculi cura eam segregat ab amore Christi; sed ul figura (nota hoc) quidam inter homines versari videtur, cl tota conversatio ejus in codis est. Mors illi præsens, tanquam vita ipsa est dulcis : cupit dissolvi el esse cum Christo, quem in carne vivens intra suum portaverit templum. » Idem, *Regni. fusius disp.*, interr. 5, quærit : « Quomodo cohibenda sit mentis ad futes cogitationes evagatio? » ac respondet : « Qui vere Deum sequi destinai, is a vinculis allectionum hujus vite solutus sit : id quod facile assequimur, si et a superioris vilæ nos consuetudine penitus abducimus, camque oblivioni funditus mandamus. Nisi enim ab ea quæ ex sanguinis necessitudine nobiscum intercedit conjunctione, nos alienaverimus, et familiari congressu regularium, ac mentis habitu in alium voluti mundum commigraverimus, juxta illud Apostoli: Nostra conversatio in coelis est; nullo modo scopum attingemus, Deo videlicet ul placeamus, cum precise Dominus dixerit : Sic omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. » Addit deinde : « Hæc autem ubi prestiterimus, omni custodia custodiendum fuerit cor nostrum, neque patiendum, ut assidua de Deo cogitatio ex animis nostris elabatur, neve eorum qua) mirabiliter ab eo facia sunt, memoria contaminetur por futes et evanidas cogitationes : contraq) illud agendum assidue, ul ex assidua el purissima recordatione impressam in animis nostris piam de Deo cogitationem, velul indelebile aliquod signum circumferamus. Si quidem hæc est ratio per quam erga Deum acquiri charitas consuevit. » Iste S. Bernardus, *bc Mudo bene vivendi*, vu : a Omnia, ait, quæ in hoc mundo sunt, servis Dei contraria sunt, ut dum ista adversa sentiunt, ad cadeste regnum cum summo desiderio suspirent. Magna apud Deum refulget gratia, qui huic mundo contemptibilis est. Nam revera uocesso est, ut quæ mundus odii, diligantur a Deo. Sancti viri peregrini sunt el hospites in reculo : unde reprehenditur Petrus, quod tabernaculum in monte fleri voluerit; quia sanctis in hoc mundo tabernaculum non esi, quibus in cado patria cl domus est. Cuncta temporalia quasi iierbæ marcentes siccantur et transeunt; sancii viri qui pelicele recidimi contemnunt, Na huic mundo moriuntur, ut soli Deo vivere delectentur. Et quanto se a conversatione hujus reculi subtrahunt, tanto magis oculis merdis presenliam Dei et angelico) societate. frequentiam contemplantur. »

Nono, peregrinus parai et munit se ad iter per calceos, pallium el vestes ceratas, quæ pluviam

arceant, baculum cui innitatur, etc.: ita fidelis contra omnes difficultates et tentationes se munit solida humilitate, patientia, oratione, ac praesentim Christo, ejusque cruce et morte. Bino agrum qui emptus est pretio sanguinis Christi in sepulturam peregrinorum, ita mystice interpretatur S. Augustinus, serm. 128 *De Tempore* : • Quibus, ait, non est in inundo possessio, his in Christo fit sepultura. Istos peregrinos quos esse dicimus, ni i devotissimos Christianos, qui renuntiantes reculo, et nihil possidentes in mundo, in Christi sanguine requiescunt? Christianus enim mundum non possidet, hic totum possidet Salvatorem. Ideo autem peregrinis sepultura Christi promittitur, ut qui se a carnalibus viis tanquam peregrinum cl alienum custodierit, is Christi requiem mercatur. Sepultura enim Christi quid est aliud nisi requies Christiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo sumus, et tanquam hospites in hac luce versamur, sicut Apostolus ait : Etenim dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino : peregrini, inquam, sumus, et nobis Salvatoris emptum est sepultura. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. » Rursum peregrinus viaticum sibi parat ad iter necessarium : ita fidelis S. Eucharistia pro viatico utitur. Preclare S. Basilius, *De Leg. Gentil.* : <Ad futuri reculi, inquit, cujus non est finis, possessionem, viaticum tibi pava, » puta S. Sacramenta, virtutes et merita, ex quibus vivas in æternum.

benino, peregrinus ridetur ab indigenis, presei lim pueris, quasi barbarus ob novum habitum, loquelam, gestum; sed contemnit et pertransit, ac ridentes ipse pariter ridet. Ita el Christianus ridetur a mundo cl mundanis; sed pariter eos ridet, ailque cum Apostolo: « Tanquam purgamenta hujus mundi gestimali sumus : omnium peripsema usque adhuc, » 1 *Cor.* iv, 13; et illud : « Jam non estis hospites el advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, » Epftts. n, 19; el illud 1 *Cor.* iv, 3 : « Mihi pro minimo est, uta vobis judicer aut ab humano die. » Prima ergo < virtus ChrMianicis, contemnere el contemni, » ait S. Rieron) mus.

Ita Saucii astimaruul se peregrinos. Eorum exempla el gnomas recensui *Hebr.* xi, 13. Denique preclaro S. Gregorius Nazianzenus, in *Præceptis ad Virgin.*:

Quocirca, inquit, nec te presenta commoda vita
Immodice oblectent, nec rursus trista frangant :
Triglia quili) Ubi, simul el jucunda necease est
Linquere cuncU brevi.
Ibiq)cs es in misera peregrinus et incola terra;
Post vero ad pilriaru divina potentia sedem
Te \elici, in fragili postquam certaveris xvo :
l'ræmu bunt porro longe majora libere.

Hæc est ergo vocatio Christiani, ut quasi peregrinus, cor avocet a cognatis, deliciis, opibus, lolusq)ic quasi a mundo abstractus ad cadum contendat per aspera quæque, uti fecit S. Caci-

Noni.

Nob.

lia, S Agnes, S. Catharina, omnesque Martyres.

Peregrinos abstinere a carnalibus desideriis.— Primo, quia peregrinus iis abstinet; non enim se gravat et opplet cibo et potu, sed leviter et moderata cum sumit, ut sit expeditus et agilis ad iter. Peregrinis enim congruit illa Epicteti gnome: « Sustine et abstine, » Secundo, quia fidelis sibi peregrinam esse aestimat non tantum terram, sed multo magis carnalem concupiscentiam, qui concupiscit delicias spirituales et æternas. *Tertio*, quia concupiscentia carnalis ei non tantum est impedimento ad viam, sed et veneno ad vitam: occidit enim animam peregrinantis in cælum truditque eam in tartara.

Porro *carnalia desideria* intellige non tantum gñlæ et libidinis, sed et iræ, invidie, superbi®, etc. Hæc enim omnia sunt opera carnis, id est, concupiscenti®, quæ non tantum in carne, sed et in anima ac mente residet, uti docet Apostolus *Galat.* v, 19. Vidé ibi dicta.

Ex*mp̃ per *abstinere* ergo intellige continere et conlimentiam. Hæc enim omnem concupiscentiam domat et refrænat: atque hæc Gentilibus erat amoris reverentia, ideoque fideles continentes eis faciebat amabiles et admirabiles, longe magis quam suum Calonem, quem illi miris laudibus in cælum evehebant, et tantum non ut numen colebant, dictitantes Catonem et continentiam ex eodem utero prognatos videri; aut Anarcharsin, qui suis imaginibus inscribi jussit: a Linguæ, ventri et Veneri temperandum;» quod lingua petulans causa sit gravium malorum, et luxu nihil turpius, et libido ex homine faciat pecudem: ita Laertius, lib. II, cap. ix; et Alexandrum Magnum, qui Darii filias in prælio captas videre noluit, dicens *turpe fore si qui viros vicerat, a mulieribus vinceretur;» et: «Indignum est ut, qui aliorum incontinentiam castigamus, ipsi incontinenti® servire ab exteris deprehendamus:» ita S. Basilius, De *Legend.* lib. *Gentil.*, et Maximus, serm. 3; et Menedemum, qui dicenti: «Magnum est quai concupiscas assequi: Multo majus est, ait, nihil eorum quæ non decent concupiscere:» ibidem; et Archidamum, qui promittenti vinum suavissimum: «Quorsum, ait, opus est? quia quo melius est, eo plus absumetur, et quæ fortes viros decent, ea reddet inutiliora.» Ita Plutarchus in *Lacon.*

Eminuerunt prisci Christiani in continentia. Nota est continentia S. Jacobi Alphæi, qui vino, carne, balneis, cæterisque deliciis abstinens, austeram egit vitam, uti fusius dixi in Proounio Epistola? ipsius. Similis fuit S. Petri, S. Pauli et cælorum Apostolorum.

Joannes Eremita, qui Theodosio Imperatori victoriam de Eugenio tyranno prædixit et præstilit, tant® fuit continentis, ut per 40 annos feminam non viderit, adeoque cum Tribuni uxor eum devotionis causa videre percuperet, eam non admiserit, sed per visionem absenti apparens ejus

voto satisfecerit, admonens ne deinceps faciem corporalem servorum Dei aspicere desideraret, sed gesta eorum et actus per spiritum contempleretur. Ita Rufinus, Palladius et alii in ejus Vita.

S. Antonius abbati Pambo poscenti monitum salutis et perfectionis, hoc dedit: «Noli esse in tua justitia confidens, nec poeniteat te rei transact®, ac continens esto linguæ tuæ et veniris.» Ita Vit® Patrum, lib. V, cap. iv.

Eusebius, teste Theodoretto in *Philotheo*, cap. iv, ita continens fuit oculorum, ut ferreum collare cervici imposuerit, ut hoc pondere inclinatus, cogeretur assiduo in terram despicere.

S. Arsenius mulieri quæ clam ad eum irrepserat, poscenti ejus preces, ut in iis sui recordaretur, respondit: «Oro Deum meum ut deleat luam ex corde meo memoriam.» Ita Vit® Patrum, lib. III, n. 0: >.

Celebris est gnome abbatis Pastoris ibidem lib. V, cap. iv *De Continentia*, n. 29: «Nisi Nabuzardan archimagirus venisset, non concrematum esset templum Domini igne: ita et nisi quies, gula et venter venerit in animam, nequaquam mens corrumpit pugnans contra inimicum.»

Et n. 45, abbatis Hyperichii: a Sicut leo terribilis est onagris, sic monachus probatus cogitationibus concupiscenti®. Jejunium frænum est adversus peccatum. Qui autem abjicit jejunium, vehit equus fervens desiderio feminae rapitur. Siccatum jejunio corpus animam de profundo elevat, et siccat fistulas delectationum, n

Et n. 60, celebratur continentia Religiosi, qui matrem jam cenam per torrentem translaturus manus suas pallio involvit, ne eam contingeret. Rogatus a maire cur id faceret, respondit: «Quia corpus mulieris ignis est, et ex eo ipso quo te continebam, veniebat mihi commemoratio aliarum feminarum in animo.»

Porro prudenter monet S. Gregorius, XXX *Mor.*, cap. XIV: «Sic, ait, necesse est ut artem quisque continenti® teneat, quatenus non carnem, sed vilia occidat. Nam plerumque dum plus justo caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis enervatur, ut ad orationem quoquo vel prædicationem non sufficiat, dum incentiva vitiorum in se funditus suffocare festinat.»

Plura de concupiscentia, continentia, voluptatum fuga, dixi *Jacobi* i, 14; *Jerern.* n, 24; *Daniel.* i, 17.

Quæ militans adversus animam. — Caro enim *concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem, » *Galat.* v, 17; unde: «Militia est vita nominis super terram, » ait Job, cap. xiv, vers. 4. Il inc militiam et luctam egregie in seipso depingit S. Augustinus, lib. VIII *Confess.*, vin, et norm. 105 De *Temp.*, et lib. *De Conflictu virtutum et vitiorum*, ac S. Ephrem, lib. *De Armatura spirituali*, et S. Bernardus, tribus serm. *De Pugna spirituali*, et Prudentius in *Psychomachia*, ubi gra-

phicc (tescriblt duollum humilitatis ni superbir, patienti® cl impnlionti®, castitatis et libidinis, etc. Nervose Tertullianus, ad *Martyr.*, cop. m : a Stat, nit, conflictus et victori® suorum Agonothetes Deus vivusj Xystarches, Spiritus Sanctus; Epistates, Christus Jesus; corona, ælertalis; bravimi!, angelic® in cœlis substanti® politia; gloria, in recula reçulorum.» EIS. Hilarius in *Psal.* cxvm, littera nun : « Ali®, ait, sunt reouli leges, alia Del munera. Diabolus cuín Deum lentare ausus est, suum esse reculam gloriatur : Dominus vero mori nos sæculo jubet, ul vivamus ipsi. Cum Domino opum contemptu», opulentia est. Cum Domino terreni honoris despectus, coelorum regnum osi. Cum Domino humilitas cordis, gencrosæ cl regi® nativitatis ornatus est. »

12. CONVERSATIONEM VESTRAM INTER GENTES (Sy-
rus, *coram omnibus filii* hominum*) habentes bonam. — «Spectaculum enim facti sumus mundo, angelis ot hominibus, » I *Cor.* iv, 9. El : « Proximo famam, Deo debemus et providemus conscientiam, n ail S. Bernardus, sorm. 71 in *Cant.* Notent hic Christiani se ita conversari debere, ut et fideles et infideles, achrereticos sua sancla conversatione ad Deum, fidem cl sanctitatem traducant. Major enim est vis exempli quam verbi, vit® quam vocis, morum quam verborum. Quocirca S. Paulus coram Agrippa rego : «In hoc, inquit, et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, et ad homines semper, p *Ador.* xxiv, 16. Et Job, 1,1, laudatur quod inter infideles et impios fuerit vir simplex el rectus. Quin et Cicero apud *Lactant.*, lib. III, cap. xv el xvi : « Male, ait, mecum agitur, si me oratio magis quam vita purgat, p Et Aristippus rogatus quid in hoc orbe esset admirandum, respondit : « Vir probus et moderatus : quia licet inter mullos impios degat, non tamen pervertitur. » Ita Slobæus, *serm.* 38. Preclare S. Chrysostomus, orat. *De S. Babyla* : « Convincunt, ait, magis opera virtutis, quam miracula ; hæc namque vel ficto fieri possunt, vel si voro, etiam ab improbis per gratiam gratis datam. p Vide Lactantium, lib. III, cap. xv, ubi inter multa ait, cos qui docent et non faciunt, præceptis suis detrahare pondus, ac verbo veritatem, opere mendacium exhibero.

Ut in eo quod detrectant (detrahunt, oblrec-lairt, calumniantur) de vobis tamquam de malefactoribus. — Dicebant enim Christianos esse contemptores principian, numinis ol deorum, voluptuarios, usurpare promiscuos concubitus (quia id faciebant Gnostici haeretici, ex Christianis prognati), vesci carnibus humanis (scilicet carne Christi in Eucharistia, cujus rumorem inaudierant Gentiles, sed modum et mysterium non intellexerant), oto., adoo ul omnes orbis plagas et ciados tribuerent impietati Christianorum, idooquo por trecentos annos oos atrocissime pentailli sunt omnes peno Imperatores usquo ad Constantinum. <Si Tiberis, ait Tertullianus, *Apology.* x1, ascendit

in niœnia, si Nilus non ascendit in arva, si terra movet, ®i fames, si lues, statini Christianos ad leonem, n Quocirca pro innocentia Christianorum graves et doctas Apologias scripserunt S. Justinus, Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Cyprianus, Tertullianus, Arnobius el alii.

Ex bonis operibus vos considerantes (Iwwmfe*
tu, id est Introsipientes, plane et penitus insipientes ; Clemens Alexandrinus, II *Podog.*, xi, *suspicientes* ; Vatablus, *estimantes*) glorificent Deum. — ita S. Blandina atrociter torta, ut Christianis objecta crimina jam dicta confiteretur, constanter et alacriter proclamando : « Christiana sum, et nihil apud nos mali geritur, • obstupescit tortores. Eadem revocata ad tormenta, et in mortis confinio posita : « Multum, ait, erratis, o viri, quod putatis infantium visceribus vesci eos, qui ne multorum quidem animalium carnibus utuntur. » Et S. Diaconus do iisdem in tormentis interrogatus, nihil aliud respondit quam : < Aliud nihil sum quam Christianus. Hoc mihi nomen, hoc genus, hoc patria est. Cumquo ei laminas candentes æris et ferri adhiberent, ita ut carnes ejus adusta) igni defluerent, ipso permanebat Immobiles, inconcussus, intrepidus, cœlestibus æternisque fontibus, qui procedunt de ventre Jesu, humanas in se temperans flammæ. Verumtamen membris omnibus martyr erat, et toto corpore unum vulnus hærobat. Perit in eo humane forro® agnitio, el non solum quis esset, sed et quid esset, tormentorum crudelitas, ne agnosci posset, abstulerat. Christus tamen in eo solus per martyrii gloriam recognoscebatur, qui per ejus patientiam destruebat adversarias polestales, et suos milites per tolerantiaæ roborabat exemplum, ostendens omnibus quia nihil terribile est, ubi diligitur Pater; nihil doloris est, ubi fides Christi, > aiunt Lugdunenses Christiani apud Eusebium, lib. IV *Ilist.*, cap. i, in epist. enoyclica. Quocirca Plinius Secundus, Proconsul Asi®, inquisitione facta de vita Christianorum, scripsit *ad Trajanum*, lib. X, epist. 97, nihil se in eis criminis deprehendisse, nisi quod hymnos antelucanos Christo canerent, rogans quid de eis fieri juberet : cui Trajanus rescripsit, inquirendos quidem non esse, oblatos vero puniri oportere. Unde exclamai Tertullianus, *Apolog.* n : « O sententiam necessitate confusam! negat inquirendos ut innocentes, et mandat puniendos ut nocentes. » Antonius vero Imperator, Trajani filius adoptivus et successor, in epist. quam recitat Eusebius, lib. III *Hist.*, xif. Christianos palam laudat et propugnat, aitque Gentiles suis tormentis magis confirmaro eorum religionem : « Illis enim, ait, magis in optatis est, ut in crimen adducti mortem pro Deo suo oppetant, quam ut vita frnanlur : unde vita ipsorum hoc paclo prodita mullo majorem clarioremque reportant viotariam, qnain si imperata quæ vos ab ipsis fieri jiostulatis, obirent. » Unde concludens decernit : a Quod si quispiam igitur ouiquam

Christiano, quit Christianus sit, pergat molesti® quidquam aut criminis inferre, ille cui crimen illatum fuerit, etiamsi reipsa Christianus deprehensus sil, absolvatur; qui autem illum accusaverit, justum debitumque supplicium subeat. «

Hac sanctitate Christianorum perspecta conversus est Justinus Philosophus et Martyr, ut ipse narrat, Dialog. *Contra Tryphonem*. Mulli quoque iudices et tortores conversi fuere, ul patet ex Vita S. Jacobi, Alexandri, Luciani, Tryphonis, aliorumque Martyrum. Eadem victus Porphyrius, licet juratus Chrisli hostis, scripsit librum *Dc Estri* in quo eorum mores angelicos describit et dilaudat. Tam potens est virtus, ut ab hostibus non tantum testimonium, sed et elogium, ac praeconium extorqueat. Quamobrem Jacobus Laynez, primus a S. Ignatio Societatis Jesu Praepositus Generalis, et ex eo P. Canisius (leste P. Sacchino, Lb. II *Vitae ejus*) censebant « optimam rationem refutandi maledicta esse, illustrem recle factorum constantiam. »

twit *** D,£ T,MTAT,OXIS* — *Primo*, per visitationem,

1.k Pnaio. CEcumenius et Arias accipiunt vestigationem et inquisitionem, *q. d.* Ut cum Plinius, alique Praesides et Gentiles de vobis inquirunt, vcsraque visitant, videntes vestra omnia esse sancta, glorificent Deum. Unde Tertullianus, *Apolog.* cap. ult. : a Cruciate, ait, torquete, damnate, atterite nos : probatio est enim innocenti® nostr® iniquitas vestra : exquisitior quæque iniquitas vestra illecebra est magis sect®. Plures efficimur, quoties metimur a vobis. Semen est sanguis Christianorum. »

Imimlû. *Secundo* ahi, « visitationem, » græce id est *inspectionem*, curam, correctionem accipiunt mysticam per illuminationem et graliam, *q. d.* Ut Gentiles glorificent Deum, tunc quando Deus eos visitavit lumine grati® su®, ut videant veritatem et sanctitatem Christi et Christianismi, eamque amplectantur, *q. d.* Vestra bona conversatio acer erit eis stimulus ad conversionem et fidem. Ita Glossa, Dionysius, Gagncius, Catharinus, Vatakus, Salmeron et alii.

Tertio. *Tertio*, Hugo et Thomas Anglicus accipiunt de visitatione, qua Deus visitat et flagellat fideles, ut ex eorum patientia extorqueat laudem ab infidelibus eis detrahentibus : quo fideles monet S. Petrus, ut cum persecutionem aliamve quamvis tribulationem patiuntur, sciant eam non casu accidere, nec tam ab hominibus, quam a Deo proficisci, ad purgandam, explorandam et perficiendam eorum virtutem. Hac enim de causa instituuntur visitatores et visitalioes in Ecclesiis et monasteriis.

Çfurta. *Quarto*, Bcda per diem visitationis accipit diem iudicii. Tunc enim improbi, praeserlun iudices et persecutores, videntes gloriam Martyrum et Sanctorum, Deum glorificabunt, dicentes : uili sunt quos aliquando habuimus in derisum, etc. Ecce quomodo computati sunl inter filios Dei, et inter Sanctos illorum est * « *Sap. Y.*

Verum hæc tarda nimis et sera, ac alterius seculi est visitatio : ideoque invita infidelium glorificatio. Quare secundus et tertius sensus magis genuini sunt.

13. Subjecti igitur estote. — Vox *igitur* hanc Vm. u. quasi conclusionem educit ex iis quæ dixit de bona conversatione, *q. d.* Jussi vobis bonam conversationem, ergo pariter jubeo subjectionem et obedientiam : in hac enim illa vel maxime consistit et cernitur, praesertim primo illo Ecclesi® el S. Petri ®vo. Male enim audiebat apud nonnullos Christiana religio, quasi doceret Christianos utpote Christi filios, et designatos hæredes regni cœlorum, non debere subjici principibus, praesertim Ethnicis et infidelibus, inquit OEcumenius. Accedebat, quod primi Christiani origine erant Judæi, qui sub hoc tempus rebellare coeperunt Romanis, imo Apostoli erant Galilæi : tunc autem orta fuit secta Galilæorum a Juda Galilæo, qui docebat Judæos, utpote populum Dei, liberos esse debere a vectigalibus, nec subicere se Imperatori Romano, utpote Gentili et infideli. Quocirca hujus erroris insimulati sunt Apostoli et Christiani, ideoque studiose contrarium scribunt et jubent, uli dixi *Act. v, 37*. Sic etiamnum Anabaptist® ex adverso dicunt, omnes Christianos esse pares, et liberos, ac proinde unum Christianum alteri non debere dominari, ac consequenter nullos inter eos debere esse magistratus, nulla tribunalia, nulla judicia, nullum jus plectendi fontes. Contra hos omnes scribit Paulus, cap. xui *ad Roman.*, ubi nullis rationibus ostendit Christianos debere non lanium in foro externo, sed et interno, puta in conscientia, obedire suis magistratibus. Illas ibidem ordine recensui. Vere S. Basilius, serm. *Dc abdicatione rerum* : « Animi, inquit, in virtute progressus, in humilitate progressus est, contraque in postremis relinqui, non aliunde, quam ex elatione progignitur. Pietatis enim cognitio, humilitatis et mansuetudinis cognitio est, quando se animo scire submittere, Christum est scire imitari; contra autem arrogantia efferri, est diabolo se similem facere. »

Omni humana creatura. — *Pruno*, Syrus vertit, *omnibus filiis hominum*, quasi Petrus velit Christianos summe esse humiles, ita ul se cuivis homini substernant. *Primus* enim gradus humilitatis csl, subicere se superiori ; *secundus*, œquali; *tertius*, inferiori, juxta illud Pauli *Galat. v, 13* : « Per charitalem spiritus servile invicem ; » et *Philipp.* cap. n, vers. 3 : « In humilitate superiores sibi invicem arbitantes. » Ita Dionysius Carthusianus. Verum hoc consilii est et perfectionis, non praecepti.

Secundo et genuine, « omnem humanam creaturam » vocat Petrus omnem hominem, scilicet superiorem, cui subjectio debetur. Dicit *omnem*, ne quis infideles et impios excipiat, *q. d.* Qualis qualis sit, etiamsi infidelis, impius, imprudens, raptor, etc., si superior est, hoc spio nomine ci

subject] estote. « Creaturam ergo humanam » vocat principes et magistratus ab hominibus creatos, puta reges et duces, uti explicans subdit. Ita OEumenius. Græcum enim $\chi\kappa\iota\varsigma$, id est *creatura*, ponitur pro τ « $\tau\omicron$ $\chi\kappa\iota\varsigma$ », id est pro ordinatione, politia et civilis gubernationis dispositione. Sic Latinum *creare* subinde capitur pro ordinare; et creatura vel creatio pro ordinatione, gubernatione, potestate, puta pro magistratu potestate prädito. Sic dicimus creali Pontificem, Cardinales, reges, principes, consules, cum scilicet per suffragia tales eliguntur et constituuntur: imo Cardinales vocantur creatura Pontificis, quia ab eo creantur principes Ecclesiæ. Sicut enim in creatione Deus ex non esse facit rem esse pulchram et magnam: ita principes, i) raserlim qui ex imo ad summum, puta e plebe ad principatum, evahuntur, recte dicuntur creari; quia ingens novum esse morale accipiunt, quod eos facit spectabiles et illustres apud homines. Porro hi dicuntur humana creatura, » vel quia creati ab hominibus, vel potius quia ipsi sunt humante creatura, id est homines creati principes a Deo; sunt ergo creatura Dei, quia ex hominibus ad hanc dignitatem a Deo electi et evecti sunt, et quia præ cæteris ipsi sunt viva imago creatoris Dei, in quibus scilicet Deus suam majestatem, jus et imperium repræsentat.

Loquitur directe S. Petrus de principibus civilibus, iisque jubet subjici fideles, ne per Christum se ab eorum domiio exemptos putent; argumento tamen a pari vel minori, idem de principibus Ecclesiasticis, puta Episcopis et Prælati, scilicet iis subjici debere 'aicos quoslibet in rebus spiritualibus, ex hoc loco concludit S. Rasilus, *Const. inonast.* cap. xxiii; imo Christus *Matth.* xix, 40: « Qui vos audit, inquit, me audit; qui vos spernit, me spernit. » Et S. Paulus, *Ileb.* xui, 17: « Obedito Præpositis vestris, et subjacete eis. Ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, ctnongementes. » Et S. Pauli discipulus S. Ignatius, epist. 9 *ad Philadelph.*: « Principes, ait, obediant Cæsari, milites piucipibus, Diaconi Presbyteris sacrorum præfeclis: Presbyteri, Diaconi et reliquus Clerus una cum populo universo, militibus, principibus, cl Cæsare » (alii legunt, *sed et Ciclares*), « ipsi Episcopo pareant, Episcopus Christo, ut Christus Patri obedivit, et hac ratione per omnia conservabitur unitas. » Idem, epist. *ad Synymenscs*: a Honora, inquit, fili, Deum et regem. Ego autem dico: Honorato quidem Deum ut auctorem omnium et dominum, Episcopum autem tanquam principem sacerdotum imaginem Dei ferentem: principatum quidem secundum Deum: sacerdotium vero secundum Christum: et post hunc honorare oportet etiam regem. Nemo enim polior est Deo, neque similis ei, neque Episcopo honorabilior in Ecclesia sacerdotium Dei gerente pro salute mundi, etc.; sacerdotium

enim summa est omnium honorum, quæ In hominibus consistunt. *n*

Quocirca apposite S. Bernardus, epist. 183 *ad Conradum Imperatorem*: « Legi, ait: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; quam sententiam cupio vos custodire in exhibenda reverentia Petri vicario, sicut ipsam vobis vultis ab universo servari Imperio. » Et Innocentius III Pontifex, cap. *Solita*, De major, et obedient., Imperatorem Conslantinopolitauum, qui ex hisce Petri verbis mandabat Patriarchio Constantinopolitano sedere ad pedes suos, confutat, dicens: « Sequeretur quod etiam servus quilibet in sacerdotes imperium accepisset, cum dicatur, omni humana creatura. » Aptius quis inferat, principes debere subesse Episcopis in rebus Ecclesiasticis, quia Episcopi sunt creatura Dei, id est Prelati a Deo dati toti Ecclesiæ, non solum plebeiis, sedet principibus. Sunt enim Episcopi tam regum, quam plebeiorum. Vide Bellarminum, loto lib. III *De Laicis*.

Politice hic disce, signum et effectum vera fidei OWao esse humilitatem, subjectionem, obedientiam subditorum erga magistratus; infidelitatis vero et rebellionem, uti vidimus et videmus factitari a Lulheranis, et magis a Calvinisti in Scotia, Anglia, Germania, etc. Sane Lulherus horum omnium parens sua rebellionem et hæresi per suos discipulos centum millia rusticorum armavit contra principes, bellumque rusticanum excitavit, quod tantas Germania) clades edidit. Haereticorum enim axioma, imo primum principium est: suam sectam et hæresim omnibus modis et artibus, ac prasertim armis, luendam et propagandam esse, ac consequenter principi orthodoxo, si obsistat, omnibus viribus obsistendum. Ex adverso Catholici per primos trecentos annos obdixerunt Imperatoribus Ethnicis, etiam persecutoribus, in omnibus, excepta fide et religione; nec quisquam necem aut rebellionem contra eos machinatus est fidei prætextu, etiamsi rape id facere potuissent si voluissent. Sane potuisset tota legio Thebæorum fortissima, duce S. Mauritio, Maximiano resistere, armisque fidem et vitam tueri, aut certe non inulta occumbere; sed noluit, totaque positis armis, genibus nixa fidei causa obtruncari se permisit. Pluribus id ipsum demonstrat Thomas Bozius in *Signis Ecclesia*, signo 53 cl 90.

¶ eliamnum experiuntur el sentiunt multi principes Ethnici apud Indos, Japones et Sinas, qui Christianos el Christianam religionem amant et fovent, eo quod videant Christianos magis sibi obedire quam Ethnicos. Sane ante annos triginta cum degerem Lovanii, Alexander Famosius, dux Parmensis, Belgii gubernator, qui, invicta sua fortitudine el prudentia, longe majorem Belgii pariem ad regis sui Philippi II obedientiam revocavit, cum rex juberet in urbibus a so captis arces extrui, quæ cives in officio continerent, no quis rebellionem novam ordiretur, rescripsit

Reg! Alexander, arces munitissimos et securissimas fore Collegia Societatis nostræ. Illa ergo loco arcium curaret In urbibus majoribus et periculosioribus exstrui. Rationem dabat : Religiosi Societatis per scholas, conciones et alia ministeria docebunt cives, cisque instillabunt veram fidem, obcdlentiam et amorem, quem debent non tantum Deo, sed et suo principi, quem Deus eis prrefecit, suumque vicarium constituit, ut eum quasi talem colant et ament. Validior autem obedientiæ et principatus custos est amor, quam timor, qui cum sit violentus, diu durare nequit, sed data occasione erumpit, jugumque excutit, et arces sibi impositas (quas Græci dicebant esse *tyrannorum nidos*) evertit. Persuasit hæc ratio Regi, qui consilium Ducis secutus, mandavit ei ut locis opportunis Collegia Societatis fundaret; quod ipse accurate præstitit, magno et Belgarum et Regis bono.

Orthodoxa ergo fides est columen reipublicæ æque ac Ecclesia?, cujus pestis est infidelitas et hæresis. Columen cnirn reipublicæ est obedientia civium, quam præstat fides, negat hæresis. Unde Solon legislator Atheniensium rogatus, «qua ratione consistere possit civitas?» respondit: «Sicives obtemperent suis magistratibus; magistratus autem legibus. » Ita Stobmus, *serm.* 41. Laconum eruditio erat « parere magistratibus, patientem esse laborum, et in proilio vincere aut mori,» ait Plutarchus in *Lacon*. Scipio cum in Africa bellum gereret, ostendit milites suos et turrin excelsam in mari, aitque : «Nullus hormn est, qui non consensa turri semel in mare præcipitaturus sit, si ego jussoro. » Ha Plutarchus in *Scipione*.

PnoPTBn deum. — *Primo*, quia Deus sanxit magistr itusjnssitque eis obediri. « Non est enim potestas nisi a Deo; quæ autem sunt, a Dcoordinatæ sunt, » *Horn.* xm,!. Unde huno causam illico subdit S. Petrus, dicens : « Quia sic est voluntas Del. » Hac de causa Numa, Lycurgus et alii legislatores finxerunt se cum diis colloqui, ab iisque leges accipere, ut iis auctoritatem adderent, teste Platone in *Minoe*. Legislatores autem fidelium, ut Christus, Moses, Petrus et Paulus cum Deo et Christo collocuti sunt, ab eoque suas leges acceperunt.

Secundo, quia rex et princeps est viva Del In terris imago, estque quasi vicarius Dei, imo Deus quidam terrestris. Quocirca qui cum violat, Deum violat. « Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, » ait Paulus *Hom.* xui, 2. Hinc Plutarchus in *Themistocle* regem vocat lixrêx «i-j wá'.-x m&m;, id est, *imaginem vivam Dei eunda screantis*.

Tertio, quia Deus singulos reges et principes vel perse, ut Saulcm, Davidem, vel per suos constituit, juxta illud Prov. vm, I3 : « Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt. » Unde Tertullianus *ad Scapulam*, cap. it : « Christianus, ait, nullius est hostis, nedum Itn-jm rotori*, quem sciens a Deo suo constitui, De-

cesso est ut el ipsnm diligat, et reveareatur, et honoret, et salvum velit cum toto Romano Imperio quousque sæcuhim stabit : (amdiu enim stabit.)»

Quarto, Didymus et CEcumenius : « propter Deum, » inquiunt, id est, co modo quo Dens 0'urfa præcipit; nimirum ut eis obcdialur, quando nihil contra Deum Deique legem præcipiunt : si enim id faciant, dicendum est cum S. Petro: « Obedirc oportet Deo magis quam hominibus, » *Ad.* iv, 19; ctcum Machabæo: « Non obedio præcepto rogis, sed præcepto legis, » II *Machab.* vn, 30. Nam et rex ipse Deo subditus est, ejusque legi parere debet : « Reges in ipsos imperium est Jovis, » ait Horatius, lib. III, *ode i*. Hoc est quod sanxit Christus : « Reddite ergo quæ sunt Ciebaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo, » *Matth.* xm, 7. Ubi S. Chrysostomns, homil. 71 *wi Matth.*: «Tu, ait, cum audis reddenda esse Cæsari quæ sua sunt, illa solum dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiunt: nam quod fidei aut virtuti obesi, non Cassaris, sed diaboli tributum ac vectigal est.»

Quinto, « propter Deum, » id est, ex Dei amore Qninw. et reverentia subjecti estote magistratibus, *q. d.* Obedite iis non quasi coacti metu gladii et vindicta? ipsorum, sed propter Deum, id est sponte et liberaliter ex Dei amore, ne scilicet cum offensis (quod Paulus ait « propter conscientiam, » *Horn.* xm, S), sed cum in suis vicariis honoretis et revearemini. Hoc est quod servis (et cuilibet subdito) præcipit Paulus *Ephes*, vi, 7, dicens : « Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate servientes sicut Domino, et non hominibus, scientes quoniam unusquisque qnodeumque fecerit bonum, hoc recipiet a Domino. »

Sexte, « propter Dcuin, n ut scilicet Gentiles Seu* videntes vestram obedientinm Deum vestrum glorificent, ut dixit vers. 12, ac ad Dei fidem et cultum alliniantur. Ita Iberos Ilispaniæ populos obedientia, patientia, devotione et virtute captivo; ctijusdam Christiano? ad Christum esse conversos, fuso narrat Eusebius, lib. X, cap. x, et Ruffinus, lib. I *Jlist.*, cap. x.

Septimo, « propter Deum, » ut reges et principes meminerint se Deo esse subditos, ne propter ipsum imperare et præcipere. Sapienter S. Fulgentius, lib. *De Praedestinat, d Gratia Christi* : «ClcmenlissimusImperator,ait, non ideo est vas præparatum in gloriam, quia apicem terreni principatus accepit, sed in imperiali culmine recta fide vivat, et vera cordis humilitate præditus, culmen regiæ dignitatis sancta? religioni subiciat, etc., si præ omnibus ita se sancire matris Ecclesia? Catholico? meminerit filium, ut ejus paci atrpic tranquillitati per universum mundum prodesse suum faciat principatum, n Talis fuit Con-

stantinus, Theodorus, Carolus Magnus, S. Lido-
vicus in Gallia, S. Stephani in Hungaria, S. Leo-
poldus in Austria, S. Wenceslaus in Bohemia,
S. Ilmonigildus in Hispania, S. Henricus in Ger-
mania, S. Casimirus in Polonia, qui impense Ec-
clesiam et Pontificem Romanum coluerunt ac pro-
pugnarunt, ejusque filii esse et nominari ambie-
runt, ac id ipsum tiliis suis testamento reliquerunt.

Sive regi quasi praecllentia. — Syrus, *regibus propter imperium ipsorum*. Praecllentia ergo regis est ejus imperium et potestas regia: quare sub rege accipe Imperatorem, qualis tunc erat Bornie, duces et principes absolutos, qui nulli sub- sunt (1). Rex enim dignitate et potestate subditis longe praecellit, iisdemquo sapientia, beneficentia et virtute praecellere debet. Ipse enim est quasi sol in regno, uti nullis analogiis ostendi *Isaiae* cap. xlv, vers. 1. Id animadvertit Athalaricus, Gothorum rex, qui apud Cassiodorum, lib. Vili, *epist.* 24, ita loquitur: a Tanto divinitati plura debemus, quanto a caeteris mortalibus majora suscepimus; nam quid simile rependat Deo, qui potitur imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idonee, ipsi tamen gratia red- ditur, dum in servientibus honoratur. »

Ven. 14. 14. Sive ducibus. — Tigurina, sive *praeasidibus*; Syrus, *judicibus*. Graece enim vocantur praefecti, praesides caeterique magistratus, qui a majori pendent, ejusque quasi sunt vicarii.

rani*^o Ad vindictam malefactorum (Tigurina, noccu-
ruj^r Dum), LAUDE! VERO BONORUM, — id est Cst,
lu* ea recte agentium. Hic enim est finis potestatis rega-
lprobo- ljs et magistratus cujusque, nimirum ut impro-
bos puniendo, probos tueantur; itaque civilem hominum societatem conservent, quod fit per justitiam, qua bonis praemium, malis poena irrogatur. Unde Socrates aiebat: « Optime gubernari civitates cum injusti dant poenas, » ait Plato lib. II *De Philos.* Cicero *ad Brutum* laudat sententiam Solonis, qui rogatus, aqua ratione optime gubernaretur Respublica, d respondit: a Si boni praemiis invitentur, mali poenis coerceantur. » Theophrastus interrogatus: a Quidnam vitam humanam conservaret? » respondit: « Beneficentia, honor et poena. » Ita Slobæus, *semi.* 41. Lycurgus cun- suit rempublicam diabus rebus contineri, pnerio et poena; et Pythagoras « civitatem optimam esso » dixit, a quae posteaquam malos poenis coaceret, viros tantum bonos admitteret. » Ita Slobæus, *ibid.* Calo dicebat: a Injuriam, etiamsi facienti nihil inferat periculi, univorsis tamen periculosum esse. Quocirca magistratus qui maleficos non coercent, lapidibus esse obruendos, ne poena neglectus salutem Reipublicae labefactaret. » Ita Plutar-

(1) Bxoùib; hoc loco est *Ciccar Humanus*. Romani 603 vocabant Imperatores, non *Peges*, religione jurisjurainli veteri, ut ait S. Cyprianus. At Graeci non dubitabant eos appellare *RiaO.īac*, et Judaei similiter *Qoho* » nimirum quia fine regia, id est, Uberrima, utebantur potes- UU.

chus in ApopAlh. Dorn. Hine Xr< hitas philosophus, lib. II *Mieter.*, dixit magistratus esse Instar arm, ad quam injuria affecti confugiant. Pnrrro recte apud Aegyptios Pontifex publice pro rege orans, hoc ei inter alia precabatur: « Ut leviores poenas infligeret quam delicta tenerentur, et majores gra- tias rependeret quam beneficia exposcerent. » Ita Diodorus, lib. I *Biblioſh*.

1». Quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes e, (áyʒ'^cic/rtrt, quod paulo ante Noster vertit, fto- nos, dicens: « Laudem vero bonorum, » id est, bene agentium. Idem *secunda*, verti potest *beneficiis af- fuientes*) obmutescere faciat (©tuc&t, id est *obtu- retis*, obstruatis, oppiletis) imprudentium id est *insipientium*; nam, ut ait S. Hieronymus in *Epitaph, Nepotiani*, « sino notitia Creatoris omnis homo pecus est » hominum ignorantiam. — Syrus, *ut per bona vestra obturetis os stultorum illorum, qui non norunt Deum*. « Cum enim, ait OEcume- nius, de nobis quasi arrogantes, insolentes et inobedientes simus, obloquantur, si et humiles et obedientes in quibus oportet, nos esse videant, magis erubescunt et obmutescunt. »

Pro áptóáíʒv, id est *ignorantiam*, Clemens Ale- xandrinus, lib. III *Stromat.*, cap. vi, legit quod inter alia, teste Budæo, significat « sycophantiam, » id est calumniam, fraudulentiam, qua scilicet subdolis artibus et verbis vestram innocentiam traducere, calumniare! in odium ad- ducere satagunt. Sycophanta enim est mendax et Syo^ cavillator subdolus, ita dictus a servo, qui fur- tum ficorum a se commissum in socium innocentem artificiose conjecit: sycophanta enim dicitur a cxlvtiiv, id est, ab indicando eum qui ficos comederat. Sapienter monet S. Athanasius (vel quisquis est auctor), *Exhort, ad Monach.*: « Sic omno quod fingi potest, tanquam possit et credi, caveamus, ne in ullo famae nostrae vulnere serpat nata ab occasione suspicio. Ipsa famae semina priusquam linguis nutriantur, intereant. Non tan- tum nobis fides facti, sed et possibilitas etiam rele- ganda mendacii. Beata enim vita est praeclara, de qua nihil licet falsilati. » Et inferius: « Utatur mundus natura, dum nihil in nostra inveniat disciplina. Ealsltas ex moro jactetur, dum nec verisimile quidem possit esse quod dicitur. »

Ifi. Quasi liberi, et non quasi velamen habentes maiitix libertatem. — Vox *quasi* non est as- similanti*, sed asseverantis, q. d. Obedite prin- cipibus libero et liberaliter quasi liberi et ingenui Christi et obedientiae filii. Est occupatio: occurrit enim objectioni: Christus nos fecit liberos: ergo nulli principi subjici et servire debemus. Rursum, ergo licet nobis facere quidquid lubet. Ita olim Gnostici (et nunc Liborlmi) hac libertate Chris- tkiiia abutebantur ad omne dedecus et nefas (i).

(1) Praescriptum Judæo-Chrbtiani, qui regem jolilicurn et regnum Chri4i visibile illi his terris expectantes, Christianos ab omnibus publicis legibus dioehant eae libero*.

Respondet S. Petrus : Facti estis liberi a Christo, sed a peccato, non a lege Dei, nec ab obedientia principimi: nolite ergo inobedientiæ, turpitudini et malitiæ vestre pretesero libertatem Christi : hæc enim non est libertas, sed nequitire scrvrtus. Idem monuit S. Paulus Galatas, cap. v, vers. 13, dicens : « Vos in libertatem vocati eslis, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis. » Nam, ut Mem ait II *Corinth*, m, 17 : alibi Spiritus Domini, ibi libertas. » Vide ibi dicta. Porro, ut ait OEumenius: a Si peccamus, libertate perdita servi efficimur inobedientiæ» et peccati; et S. Augustinus, lib. *De Quantitate animai*, cap. xxxiv : a Ille (Deus) ab omnibus liberat, cui servire omnibus utilissimum est, et in cuius servitio placere perfecte sola libertas est.» Idem, tractatu21 in *Joan.*: a Hæc, ait, spes nostra est, fratres, ut a libero liberemur, cl liberando servos nos faciat. Servi enim eramus cupiditatis, liberati servi efficimur charitatis.» Scripsit deliberiate Christiana libros quindecim Joannes Lcnsœus Belliolanus, Doctor Lovaniensis, et breviter Bellarminus, lib. IV *De Justificatione*, cap. v et vi.

Vox *velamen* alludit ad velum sive vestem candidam, quam baptizati accipiebant in baptismo, tum ut memores essent candorem animæ baptismo acceptum, usque ad extremum vitæ spiritum sibi esse servandum; tum ul lætiliam spiritalem ac spem resurrectionis et vitæ beatæ habitu ostenderent; tum ad indicandam libertatem per Christum adeptam, a ut anima libertate novæ vitæ induta, adversus diabolum cum adiutorio divino valeat fortiter dimicare, » aitS. Augustinus, lib. IV *De Symbol*, ad *cathecum.*, ix; et Tertullianus, lib. *Contra Marcionem*: « Ipsum quod ait, qua libertate Christus nos manumisit, nonne cum constituet manumissorem qui fuit Dominus? alienos enim servosncc Alba manumisit;» servis enim, cum manumittebanturet libertate donabantur, dabatur vestis alba. Hac de causa olim fideles 8*a^,n a baptismo calceabantur calceis albis, cosque deferebant per septem dies, æque ac vestem candidam; idque *primo*, ut significaretur eos liberlate Christiana donari: servi enim incedebant nudipedes, liberi, calceati. *Secundo*, ut calcei signum essent cos in Ecclesiæ et filiorum Dei possessionem milii. *Tertio*, ut memores essent mortis Christi : calcei enim de mortuis animalibus fiunt. Ita Rupertos, lib. Vil, cap. i. *Quarto*, ut memores essent a vestigia a peccati vulnere custodire, » ait S. Gregorius, hom. 22 in *Evany*. *Quinto*, ut veterum patrum, qui impollutum iucontaminalumque spiritum Deo reddiderunt, mores ct instituta sequerentur, itaque tenderent ad coelum. Huc alludit S. Paulus, *Ephes*. cap. vi, vers. 13, dicens : « Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis. » Ha Anselmos ibidem. Vide Josephum Vicccomittem *De Ilitibus baptismi*, lib. V, cap. win. Vide parili r dicta *Ezcch*. xvi, 10, ad illud, Cafccuvi *te ianthino*.

Sed sicut servi Dei, — qui libero et liboraliter serviunt et obudiunt non tantum Deo, sed et omnibus magistratibus, quos Deus sibi vicarios nostrosque superiores ordinavit : servire enim Deo regnare est.

17. Omnes *honorate*, —juxta slaturncujusque, Ve»r et honorem ei debitum. Hoc est quod ait Paulus, *Rom*. xn, 10 : a Honore invicem prevenientes. » *Secundo*, «honorate,» id est, charitatis officiis et beneficiis omnes prosequimini. Honor enim non tantum reverentiam el obedientiam, sed et amorem, alimoniam omnemque opitulationem includit, ulcum dicitur : « Honora patrem et matrem. » *Exodi*. XX, 12.

Fraternitatem (id est fratres, puta Christianos ; vel potius, «fraternitatem, » hoc est fratrum, id est Christianorum, cœlum et conjunctionem) diligite. — Jubet enim non lanium ul unionem, sed et cretum fidelium ac conventum ad communes preces, conciones, synaxes diligant et frequentent, juxta illud Pauli *Hcbr*. x, 25 : a Non deserentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam.»

Deum *timete*, — non servili, sed filiali timore, quo filii ex amore timent offendere patrem, caventque sedulo ne quid faciant quod ei displiceat. Deo ergo proprium quasi tribulum et debitum est hic timor, juxta illud *Psalm*. n, H : «Servile Domino in timore, ct cxullate ei cum tremore.» Et *ATalach*. i, G : «Si Dominus ego sum, ubi est timor meus?» Et *Psalm*, xxxiii, 10 : «Timete Dominum, omnes Sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus eum.» Accedit quod, ul ait Poeta: « Primus in orbe deos fecit timor. » Hinc Clemens Romanus, episf.l : Ori., inquit dicitur quasi Sri;, id est *timor*, quia summe timendus, colendus et amandus; licet alii alia dent etyma. Sic Jacob Deum vocat timorem patris sui Isaac, id est quem timuit et coluit Isaac, *Gen*. xxxi, 42.

Regem *honorificate*, — honore eo qui regi, id est summæ potestati civili, debetur. Honor hic includit obedientiam el orationem, ut scilicet subditi pro regibus orent, uti jubet S. Paulus I *Timoth*. ii; utilissimum enim est orare pro principibus, tum civilibus quam Ecclesiasticis : ab illis enim pendet salus reipublicæ, ab his Ecclesiæ. Qui ergo pro iis orat, oral pro tola república et Ecclesia. Prudenter Tertullianus in *Scorpiaco*, xiv: «Honorandus, ait, est Rex cum suis rebus insistit, cum a divinis honoribus longe est,» cum scilicet eos aversatur, (pios nulli reges ambierunt.

18. Servi, sudditi estote in omni timori, dominis. v«n* »• — *Primo*, Lyranus et Hugo : «omni, » id est, in quiunt, toto, pleno et perfecto timore, qui includit amorem. *Secundo*, «omni,» quia multiplex est limor, scilicet *primo*, pœnæ, ne ab heris, si inobedientes sint, puniantur. *Secundo*, culpæ, ne Deum per inobedientiam offendant. Ita UEumenius. *Tertio*, scandali, ne sua inobedienlia provocent heros ad udiuiu fidei; «sed lu omnibus bo-

nani fidem ostendentes, ul doctrinam Salvatoris nostri Dei orment in omnibus,!» ait Paulus ad *Ti-tum*, cap, ii, ver», 9. Idem servis præcipit Paulus fuso *Ephes.* Vf, 3. Vide ibi diet i. Idque congrue : vulgo cniin jactabatur, et etiamnum jactatur subinde hoc proverbium, « totidem nobis hostes esse quot servos; « et Plato, lib. VI De *Legibus*, ait, « Jovem dimidium menti» servis ademisse.

NOX TANTUM BONIS ET MODESTIS (Í7J.U/ÍGW, id C I (*equis*. modestis, benignis, probis, clementibus), sed etiam dyscolis, — id est fastidiosis, græce id est *pravis*, obliquis, tortuosis, asperis, morosis, difficilibus, severis et sievis. Augustinus Marloratus apostata et hæreticus hoc loco falso asserit, Sorbonicos cl Catholicos per *dyscolos* accipere dissolutos, atque hinc docere Papæ el cornutis ejus bestiis (sic nebulo vocat Cardinales el Episcopos) obediendum esse etiam cum tyrannidum exercent ; tyrannidum ipse vocat disciplinam Ecclesiasticam, hæc enim hærclicis tyrannis est; sed vipere® suæ linguæ meritas pœnas dedit, cum ob seditiones in Gallia suscitatas a Parlamento ad laqueum damnatus, infelicem animam exhalavit.

Perperam Hugo et Glossa : dyscolos, inquilini, vocatur agrestis, rudi?, indoctus, ita dictus quasi alienus a schola cl studiis, quæ homines reddunt civiles, politos, benignos : íú w Xg; enim græce dicitur, non Súbete;, ac significat morosum et difficilem, (pii sibi et aliis tædium et fastidium creat.

P r f o c U o
A t e d i e n *
b r e s i
p t f e n -
l i a .
Moraliter docet hic S. Petrus, obedientiam so extendere debere ad patientiam, camque complecti, sicut Christus eam extendit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis; perfectio ergo obediendi® est patientia, si videlicet patiat humiliter et hilai iter Superiorum suorum asperitatem, reprehensiones, jurgia, quin et minas ac verbera. Patientia enim el humilitas, humilisque obedientia sunt du® al®, quibus cvolalalur in cadum, ut ait quidam Sanctorum.

Cassianus, *Collât.* XIX, cap. i, celebrai obedientiam cl patientiam cujusdam religiosi, qui in conventu fratrum publice ab abbate Paulo palma percussus, ita ut sonitus longius etiam in considentium auribus resultaret, nullum dedit signum commotionis, inulto minus murmuris; sed os habens taciturnitate signatum, camdem vultus modestiam et tranquillitatem ostendit, ita ut ne colorem quidem vel in minimo mutaret.

S. Stephaniis, ait S. Gregorius, homil. 35 in /j any., ad tantam patientiam excreverat, « ul eum amicum diceret, qui sibi aliquid molestia? irrogasse! . Reddebalconlumeliis gratias, damnum sibi illatum maximum lucrum putabat, omnes suos adversarios nihil aliud quam adjutores æslimalit, »

Idem, lib. I *Dial.*, ii, laudat Libertinum, qui a suo Abbate irato, scabello in vultum impacto, eum gerebat tumentem cl lividum, dicebatque id sua* esse culpa», non illius sæviti® : itaquj Abbatem

ad magnam mansuetudinem perduxit, et «humilitas discipuli magistra facta est maghici. »

Similis fuit obedientia et patientia S. Joannis Damasceni, qui ob carmen a se compositum rejectus a suo seniore, jussiisque cloacas el latrinas purgare, hilariter id præstitit.

Sic S. Monica ab ancilla vocata meribibula, omnem vini cupidinem a se abdicavit, et «ancillæ injuria facta est domin® medicina, » ait S. Augustinus, Lb. IX *Confess.*, vin.

Catharina Aragonia, uxor Henrici Vili regis Anglorum, ab eo repudiata, constanter repudium tulit, dicens, malle se fortunam tristissimam, quam blandissimam : quod in illa non desit consolatio, hæc fortunatis mentem eripiat. ItaSandcrus, lib. I *De Schismate Anglia:*.

Thomas Cantipralensis, lib. I *Apum*, xxrr, p. », narrat captivum quemdam dixisse hero Gentili : a Ego stigmata Christi in corde meo porto.» Iratus herus cum occidit martyremque fecit, ac in corde ejus Chrisli crucifixi imaginem reperit : quare compunctus cum omnibus suis in Christum credidit.

19. IIEC EST enim gratia. — q. d. Hic est gratiæ Vm- It divin® effectus illustris, vel hoc valde gratum est Deo. Unde Syrus vertit, *illis enim est gratia apud Deum*. Aut *tertio*, et nervosius, q. d. Hæc est gratia, id est, gloria vestra. Unde explicans subdit : «Quæ est enim gloria.» Sic Paulus gloriam suam esse ait, non evangelizare : ad hoc enim necessitas præcepti Dei eum obligabit : sed evangelizare sine sumptu, id est gratis : hoc enim erat opus liberale cl illustre supererogalionis et consilii, non præcepti, I *Corinth*, ix, 16. Sensus ergo est, g. d. Hæc est gratia, id est hæc est gloria Christiani, in hoc consistit eximia virtus el perfectio Christiana, hoc est illustre discipulorum Christi officium, laus cl decus, si propter Deum inulta tristia patiantur.

SI PROPTER Dei CONSCIENTIAM SISTINET QITS TRIS- C *n- t it i a s. — Qu.vres, quænam est Dei conscientia? Respondeo primo, est conscientia secundum Deum, r , ^ qua quis uni Deo placere studet el satagit, etiam m<r* cum offensa hominum, ideoque ul Deo placeat, patienter sustinet asperos heri mores ejusque duris imperiis obedit. Id enim facit, ut su» conscientiæ et Deo satisfaciat : conscientia enim dictat talibus esse obediendum propter Deum, qui præcepit ut subditi suis dominis obsecundent. H.vc conscientia vocatur Dei, tum quia Deo maxime probatur jet placet, tum quia propter Deum, ut ei placeat, suscipitur : loquitur enim S. Petrus de servis, quos jussit parere heris, etiam dyscolis. Ita Catharinus et Salmeron.

Set *undo*, G igneus : a propter Dei conscientiam,» scuoto, ait, id est, propter Deum qui tu» patienti®, et heroruin sivilæ ac ncquiliæ est conscius, ac ulriusque erit judex el vindex, ut luam obedientiam et patientiam pr.rmiis cœlestibus coronet, heri sævitiam tlammis gehenna* puniat. Conscieo

tía ergo Dei est, quæ uni Dco palei, « cui, ul nil Seneca, *epistola* vni, nihil clausum esl. Interest enim animis nostris, et cogitationibus mediis intervenit. » Conscientia ergo Dei est innocentia coram Deo, ut Christi exemplo explicat S. Petrus, vers. 22, quæ in duris esl murusahencus, quando scilicet servi innocentes, qui nihil peccarunt, puniuntur ab heris perversis. Hi enim cum non puniantur propter culpam quam non admiserunt, utique puniuntur propter innocentiam : in innocente enim innocentia punitur, non culpa, puta Caelum aliquod innocens, et sæpe pium ac sanctum. Ita OEcumenius. Summum enim solatium el gloria est, testimonium bon® conscientia®, ait Apostolus, II Cor. i, 8 et seq.

Tertk\ *Tertio*, a Dei conscientia» est, quæ unius Dei honorem et gloriam spectat. Rursum, quæ omni culpa vacans, lotam sese Deo addicit et mancipat. Servi ergo qui dies festos cessando a laboribus observant, omnesque Ecclesiæ cl Dei leges studiose custodiunt, idcoque ab heris avaris et perversis male tractantur aut vapulant, patiuntur propter Dei conscientiam, sive, ul Christus ait, « propter justitiam. Beati, ait, qui patiuntur propter justitiam, » *Matth.* cap. v, 10. Unde et subdit S. Petrus: « Patiens injuste. » Hinc et Syrus vertit, *illi gratiam habent coram beo, qui propter bonam conscientiam perferunt.*

frurto. *Quarto* cl perfectissime : nulli olim servi facti Christiani, ab heris infidelibus in odium Chrisli et fidei mulclabantur verberibus, plagis, vinculis, fame, et sæpe morte ac martyrio : hi plane et plene patiebantur propter Dei conscientiam, id esl, propter Deum, Deique fidem el cultum, quem in conscientia gerebant, idcoque erant Confessores, vel Martyres (1).

Sustinet tristitias, — id est tristitia, acerba : Græce id est *molestias*, dolores, tristitias, mœrores; omnis enim molestia et dolor parit tristitiam. Trislitiaenim est ægritudo et contractio animi ob præsens malum, in quo scilicet demitti contrahique animo recium esse videatur. Unde Chrysippus Itanv, quasi júw, id est, solutionem totius hominis appellatam putat, ait Cicero, III et IV *Tusculan.* Nihil enim ila animos viresque hominis dissolvit et labefactat, ac tristitia. Occasione servorum a duris heris afflictorum, hæc dicit S. Petrus, sed sermo ejus generalis est, ideoque ad omnes qui quomodolibet innocentes patiuntur, pertinet, eosque ad fortiter tolerandum animat et consolatur.

Patiens injuste, — quia est innocens, el multo magis si patiatur pro justitia.

Vrt-io. 20. Qüjb est enim gloria? — ncîr» id est, *quale decus*, qualis laus, quid illustre, quid magnum. Tertullianus in *Scorpio**, cup. xii : « Quanta est gloria? » q. d. Exigua, vel nulla est gloria sui-

ti) Serms igitur genuinus est : Hoc enim gratum est l> o, v quii *x coo«ciefttia cjus quod Deo debet, etc.

ferre colaphos et jllagas pro scelere ; at magna est, eos sufferre pro innocentia et justi**i.

Col a iiiiiz a t i. — Hæc propria est pnoa servorum : hisce enim heri alapas sive colaphos vel in faciem, vel in dorsum impingunt. Undo ille apud Terentium in *Adelph.* : « Homini misero, ait, plus quingentos colaphos infregit mihi. » Hinc Martyribus, etiam nobilibus, v. g. S. Symphorosœ, S. Torpeti, aulico Neronis, S. Marcellino et aliis colaphi impacti sunt, lum ad pœnam, tum magis ad contumeliam, ut quasi servi servili pœna castigarentur.

Sed si benefacientes. — Gnecu addunt, xal nç<j-xcviic, id est, *et patientes*, quod noster Interpres per adverbium, sed eodem sensu, reddidit, vertens, « patienter sustinetis, hæc esl gratia apud Deum. » Syrus, *tunc crescit gloria vestra apud Deum.* Vide dicta vers. 13, initio.

21. IN HOC ENIM VOCATI ESTIS. — « III hoc, » ad Vem **

hoc, q. d. Christianorum vocatio est ad crucem et patientiam, juxta illud *Thren.* rn, 12 : « Posuit me quasi signum ad sagittam, misit in renibus meis filias pharclræ sue. » Ubi ostendi Chrislinum quemlibet esse quasi alterum S. Sebaslianuin, positum scilicet in scopum sagittariorum, in quem omnes sme maledicenti® et maleficientiæ tela colliment et jaculenlur.

Quia et Cbristus passus est pro nobis. — Est ratio ab exemplo Chrisli, q. d. Non miremini, o Christiani, vosvocalos ad crucem : nam et Christus dux el antesignanus vesler ad eamdem vocatus, illam propriis humeris bajulavit, in caque suspensus et enecatus est. Agite ergo, Christum ducem sequimini alacriter et intrepide : per crucem enim cum eo intrabilis in gloriam.

Vobis, — o servi. Loquitur directe servis, sed per hos quibuslibet aliis. Christum ergo servis iu ducem proponit, quia Chrislus formam servi assumpsit, et quasi servus ac vile mancipium ad furcam damnatus est. « Inspice et fac secundum exemplar quod tibi m monte » Calvari® a Christo « monstratum est, » *Exodi* xxv, 40. Præclare S. Cyprianus, tract. *De Passione* : « Christus, ait, postposito timore quasi utens potentiori auctoritate, inter sputamenta et colaphos, et reliqua ludibria, patientia et mansuetudine vesanas persecutorum mentes conturbat, el in eo quod inter injurias cl convicia se malitia Judaica sentit contemptum, vehementius exacerbatur, et de impietate et malitia suavitas pietasque Chrisli triumphat; » el inferius : « Ascendisti, Domine, palmam : quia illud crucis tu® lignum portendebat triumphum de diabolo, vel dc principatibus et potestatibus et nequitiis spiritualibus victoriam : erantque in manibus luis duo cornua, in quibus erant fortitudo tua abscondita, et imperium tuum super humerum tuum : tu ipse patibuli tui bajulus hœrebas ligno quod tuleras, evectionis et passionis anxietates sustinens et labores. Consideravi opera tua et expavi; » et paulo post : opera tua*

et ndmiror le cnu i inter damnato* affixum, jam nec tristem, noe pavidum ; sc<l suppliciorum vioforem elevatis manibus triumphantem do Amalee, et (piasi sanctificantem do excelso plebem, cl elevatum in sublimi* ot quasi cudo proximum superioribus inferentem consummati agonis vexillum, cl inferioribus erexisse scalam in Patris occursum, n Et mox : a In tantum infirmis compateris, ul nec crucifigi, nec mori, dum illi vivant, etto patrocinate non pereant, nec erubescas, nec formides, altitudinem luam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majestatem evacuans, ut redeant dispersi et respirent derelicti. Hæc est causa quare derelictus sis, ul colligeret et revocaret inanitio tua eos qui fuerunt derelicti, et qui sino Deo fuerant dum dominaretur eis peccatum, reducti ad justitiam, conformes Christi, et Christi edicerentur et dii. Undo scriptum est : Ego dixi, Dii estis. Considero, Domine, te in illo patibulo ubi videbaris sine adiutorio» quomodo imperatoria potestate latronem præmillis ad regnum : et in cuius assumptione jam manifesto constat quantum apud derelictos profeceris, quorum primus iste gloria el honore coronatus, ipsa die paradisi civis el domesticus curiæ coelestis efflicilur. »

Relinquens exemplum. —Chrislus enim Iribus de causis venit in mundum : primo, ut sua morte nos redimeret; secundo, ut sua prædicatione doceret; terlio, ut sua vita sanctæ vit® daret exemplum, imo exemplar perfectissimum. Hoc nimirum est principis et superioris, vitam suam subditis proponere quasi pictam virtutis tabulam, quam imitando sequantur et exprimant, uti Josephum fecisse, ait Philo, lib. de eo. Hinc S. Basilus, *Constituí. Manosi.*, cap. n et v, Christum vocat nostrum exemplar, typum, archetypum et programma : quod quo magis intuemur, vitæque el moribus exprimimus, eo Christo similiores, sanctiores, Deoque gratiores evadimus.

Predare S. Augustinus, *De Verbis Apostoli*, sern. 26 : « Docuit, ait, nos exemplo passionis, rum (piana patientia in illo ambulemus, et firmavit nos exemplo su® resurrectionis, quid ab illa patienter sperare debeamus. Si enim quod non videmus speramus, per patientiam speramus, per patientiam exspectamus. Quod non videmus quidem speramus, sed corpus sumus illius capitis, in quo jam perfectum ost quod speramus.» Sapienter (inoque S. Athanasius (vel quisquis est auctor), *Exhortât. ad Monachos* : « Vita nõstra, ait, jubeat, lingua persuadeat, quia plus auctoritatis gestat exemplum, et ingerit appetenti im sui morum lenis formatio. »

Pathetice veroS. Cyprianus, tractatu *De Passione*, in fine: «Tu, Domine, ait, sacerdos sancte, qui in tempore iracundia» factus es reconciliatio, sancti hujus sanguinis permanentem plenitudinem reliquisti, el beneficium hujus sancti liquoris in perpetuum tradidisti et constituisti nobis inconsumptibiliter potum vivificum, crucis sig-

num, ul mortili» ilionn exemplum. To, consumin dn omnibus, vade ad l'utn-m, cl trabe nos posite : da nobis in vil i pnoenti, ut simus sine angaria bajuli crucis luæ, el comprehendamus cum omnibus sanetis, quid latitudo, quid longitudo, quid sublimitas, quid profundum hujus Ugni significet : quo conspecto non noceat nobis, neque mordeat coluber solitudinis, sed incolumes per omnia sequamur te, tecum parvuli simus, tecum circumcidamur, tecum baptizemur, tecum jejuneamus, tecum lotis pedibus panem angelorum edamus, tecum crucifixi mundo vivamus, tecum Spiritu Sancto repleti, ct corpore ct spiritu in œlernum maneamus : qui vivis, et non ultra morieris in sæcula sæculorum. » Et S. Leo, serra. 2 *De Passione* : a Amplectamur, ait, salutaris paschæ mirabile Sacramentum, et ad ejus imaginem, qui deformitati nostræ conformis factus est, renovemur. Erigamur ad eum, qui pulverem abjectionis nostræ, corpus fecit gloriæ suie; et ul resurrectionis ejus mereamur esse consortes, humilitati et patientia» ipsius per omnia congruamus. »

Ut sequamini (Tertullianus, *Scorpiad* cap. xii, legit *obstruamini*) vestigia mis — sanguine ejus signata, idcoque inventu facilia, obvia et certa. Sic S. Slephanus secutus est Chrisli vestigia patiundo el pro lapidantibus orando, ait S. Augustinus, serm. 2 *De S. Stephana*.

Notent hoc moli» s hæretici, qui fidem Christi sequi volunt, non passionis vestigia, dicentes solam fidem in Christum sufficere ad salutem, Christum enim pro nobis plane satisfecisse : quare nulla esse bonorum operum nostrorum merita, satisfactiones nullas. Audiant hi quod intonat hic S. Petrus et ex eo S. Gregorius in l *Regum* ix, 21 : a Remansit, ait, quia non omnia nostra Christus explevit : per crucem quidem suam omnes redemit; sed remansit, ut qui redimi et regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profecto residuum viderat, qui dicebat : Si compatimur, et conregnabimus,»ll *Timoth.* n, 12; et : a Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, n Coloss. i, 24. Esto enim Chrislus valiendo solverit plenum redemptionis nostræ pretium, vult tamen nos quoque pati, tum quia Deus vult nos Christum ducem nostrum a so datum sequi; tum quia non decet sub capite spinis coronato membra esse delicata, ait S. Hieronymus, sed potius decet membra capiti configurari, a ut conforme, simus imagini Filii Dei, » ait Paulus *ad Romanen* mu, 29; tum quia ipse sanxit ut hoc passioni* suæ pretium per passiones nostras nobis applicemus : non enim otiosis et desidibus, sed laboriosis el studiosis hoc offert; sicut ergo sol et homo generant hominem, et sicut Deus non solus, sed cum creaturis operatur : sic el Christus non solus, sed nobiscum salutem nostram operatur; tum quia ad cadum non alia est via quam crucis a Deo statuta.

a jMu- Scripsit S. Chrysostorus, tom. III, homiliarn
hoc titulo, *Ut benedicamus maledicentibus Chrsti*
/•t p>- ct *Sanctorum exemplo*, in qua inter cretca ait :
tieatia. n Velle alios rade agendo superare, non divin®
id legis esse, quin dremoniac® constat. Siquidem
in Olympicis certaminibus inferis dedicatis hoc
pacto victoria comparatur : sed in Christi stadio
vincendi modus est longe diversus. Sancitum
namque est percussorem, corona donari oportere.
» Additque : « Hic non solum ipsa victoria,
sed cl vincendi modus admirationis habet pluri-
mum : siquidem qui succubuisse videntur, pal-
mam retulisse creduntur : luce est potentia Dei,
tale coeleste studium, hoc angelorum spectacu-
lum. ii Et mox : « Nam si mansuetudinem ac beni-
gnitatem prretnierilis, inoffensi omnium manus
estis evasuri. » Confirmat exemplo Abolis, qui
occisus a Cain in tranquillissimum cœli portum
recessit : Cain vero toto orbe factus est vagus et
profugus; ac Iosephi, qui invidiam fratrum sus-
tinens, per eam factus est princeps Ægypti.

Via Hoc est quod de se et suis profitetur Christus
fi •n Ego smn via, ct veritas, ct vita; »
«t cmn. ubi S. Cyrillus : « Christus, ait, nobis est via per
vitre actionem, veritas per fidei rectitudinem, vita
per sanctificationem. » S. Leo, sermone 2 *De*
Ilesurrect. : a Christus, ait, est via sancire conver-
sationis, veritas doctrinae divinre, vita bcalitudi-
nis sempiterncc. » S. Cyprianus, lib. *De Bono pa-*
tientiæ : « Si ipse, ait, est salutis nostre via,
qui Christum vestigiis salutaribus sequimur, per
Christi exempla gradiamur. » S. Bernardus, serm.
2 *De Ascensione* : « Sequamur, ait, Domine, te, per
te, ad te, quia tu es via, veritas et vita : via in
exemplo, veritas in promisso, vita in premio. »

Denique tuba hic intonat S. Paulus, *Ilcbr.* xn,
l : « Idcoque et nos tantam habentes impositam
nubem testium, deponentes omne pondus et cir-
cumstans nos peccatum, per patientiam curramus
ad propositum nobis certamen, aspicientes in auc-
torem fidei et consummatorem Jesum, qui pro-
posito sibi gaudio sustinuit crucem confusione
contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Re-
cogitate enim cum qui talem sustinuit a peccato-
ribus adversus semetipsum contradictionem, ul
ne fatigemini animis vestris deficientes : nondum
enim usque ad sanguinem restitistis. » Quocirca
V. Athanasius, lib. *De Virg.*, Christianum hisce
virtutibus quasi coloribus pingit el ornat : « Man-
suetus et quietus sit et tolerans malorum, nulli
malum pro malo reddens; sicut ipse (Christus) a
Judeis contumeliis affectus est et sustinuit, ver-
bera et torturas ferat. » Et S. Augustinus in *Psal.*
XXXVI : < Christianus, ait, est qui non asperna-
tur viam Christi, sed vult viam Christi sequi per
passiones ipsius. Noli per aliam viam velle ire,
quam per illam qua ipse ivit. Dura videtur, sed
l^a e>t luta via. Alia forte delicias habet, sed
l tronibus plena est. » Et paulo antcrius : « Per
dura ambulavit, sed magna promisit. Sequere.

Noli tantum attendere qua iturus es, soci el quo
venturus sis. Tolerabis dura temporalia, sed ad
Iretitiam pervenies sempiternam, n

22. Qui peccatum non fecit — eo quod huma-
nitas ejus hypostatice conjuncta Verbo, ab eo ita
custodiebatur, ct dirigebatur, ut peccare non
posset. Ejus enim custodia commissa erat Verbo,
quasi hypostasi. Si enim hic homo (puta Chris-
tus) peccassct, peccasse! el Verbum, quod erat
ejus hypostasis cl suppositum. Actiones enim sunt
suppositorum, et originaliter a suppositis proce-
dunt. Ha Theologi et ex iis Suarez, III *part.*.

Quare horrenda est blasphemia Calvinii dicen-
tis, Christum fuisse vere peccatorem et damna-
tionis reum, cx metu passionis calicem fugisse,
ac in cruce desperasse. Quam nullis confutavi,
Ilcbr. v, 7. Longe aliter Paulus Christum vocat,
a Pontificem innocentem, impollutum, segrega-
tum a peccatoribus, n *Hebr.* mi, 26; et : « Eum,
ait, qui non noverat peccatum, pro nobis pec-
catum fecit, ul nos officeremur justitia Dei in
ipso, n *II Cor.* v, 21.

Hic declarat S. Petrus, quid vocarit, vers. 19,
pali propter Dei conscientiam, nimirum pati
propter innocentiam, pati scilicet propter cau-
sam falso restimatam et imputatam, qnre non est
culpa, sed innocentia, hoc est, pati innocentem.
Sic enim Christus, qui peccatum non fecit, inno-
cens passus est, quia scilicet dicebat se esse Fi-
lium Dei, qnre non erat falsitas nec culpa blas-
phemire, sed confessio veritatis et innocentia®.

Nec inventus est dolus in ore ejus, — etiam a
Scribis et Pharisreis, qui satagebant eum capere
in sermone, ut accusare ct occidere possent,
Maith. XXII, 1S. Citat S. Petrus Isaïam, cap. lvi,
vers. 8, quod totum caput est de Christi passione,
agnina patientia, obedientia et innocentia, a Sicut
ovis, ait, ad occisionem ducetur, ct quasi agnus
coram tondente se obmutescet, ct non aperiet os
suum. » Vide ibi dicta.

23. Qui cum malediceretur (vocaretur potator Ven.i>.
vini; Samaritanus, possessus a diabolo, sedi-
tiosus, hostis Cæsaris, subversor gentis, etc.),
non maledicebat, — w. non remalcdi-
ccbat, uti legit S. Hieronymus, lib. II *Contra Jo-*
vinianum; Augustinus, tract. 21 *in Joannern*; Am-
brosius, in *Psal.* XXXVII, et alii, q. d. Christus non
reddebat talionem, maledictum non pensabat
maledicto, maledicentibus vicissim non maledi-
cebat, sed ollissimum servabat silentium, ita ut
Pilatus miraretur. Quod signum erat animi non
tantum innocentis, sed et excelsi. Imo sanxit dis-
cipulis suis : « Diligito inimicos vestros, benefa- t
cite his qui oderunt vos. Benedicite maledicenti-
bus vobis, et orale pro calumniantibus vos. » El:
u Qui te percutit in maxillam, prrebe et alteram, »
Lue. vi, 28. Quanta hic in Christo innocentia,
patientia, charitas, animi celsitudo! Græca ad-
dunt ; « Cum percutexstur uoarepercutiebat, cum

malediceretur non remaledicebat, cum pateretur non comminabatur : net italegit Canon 28 *Apostol.* S. Prosper ad Demetriadem legit, *percudenti sc non comminabatur*. Licet enim Judais et Scribis sæpe vie maledictionis æternæ, Deique judicium tam in vita quam in morte intentant, ut *Malth.* xxi, loto capite, etcap. xxvi, vers. 64 ; tamen id non fecit propter se, nec ex impatientia vel appetitu vindicæ, ut scilicet se de iis vindicaret, sed propter ipsos et ex charitate, ut scilicet denuntiando sceleratis iras divinas et ignes æternos, eos avocaret a scelere et gehenna.

Hinc apte S. Ambrosius Christianum ita pingit in *Psalm.* xxxvii : a Ad ejus (Christi) similitudinem atque imaginem justus suae vitæ cupiens instituta formare, accusatus lacci, laesus remittit, dissimulat lacessitus, et non aperit os suum, ut illum imitemur, qui sicut agnus ad victimam ductus non aperuit os suum ; ut cum possit habere quod referat, magis vult silere quam dicere. » Illustre hujus virtutis nuper dedit exemplum Illustrissimus Cardinalis Bellarminus, qui cum a quodam æmulo in omnibus pene sententiis suis carperetur et refutaretur, idque assidue, continuo tacebat ; mirantibus aliis ac rogantibus, cur se suae dicta et honorem Cardinalium non tueretur, respondit : « Melior est uncia charitatis et pacis libra victori. »

Tradebat autem judicanti (Pilato; aliqui apud Franciscum Lucam legunt *judicari*, id est, ut judicaretur) se injuste, — tum quia innocens ab eo condemnatus est, hancque innocentiam agnovit Pilatus, cum lavans manus dixit : « Innocens ego sum a sanguine justis hujus, vos videritis. » *Malth.* XXVII, 21. Itaque ut placeret Judæis sceleratus judex, Christum innocentem injuste ad crucem condemnavit. Unde S. Leo, serm. 3 De *Passione* : « Lotis manibus, ait, et ore polluto, iisdem labiis Jesu misit ad crucem, quibus eum pronuntiavit innocentem, » Tum quia Christus etiam qua homo, nipote hypostatice unitus Verbo, nec Pilato, nec ulli principi vel judici suberat, sed ipse omnium erat judex et princeps. Porro id ipsum facile scire poterat Pilatus inquirendo in vitam, acta et miracula Christi. Ex iis enim cognovisset ipsum non esse purum hominem, sed hominem Deum, ac proinde sibi non subditum, sed superiorem. Ita S. Athanasius, semi. *De Passione et cruce*. Græci codices contrarie legunt, nimirum : « Tradidit autem judicanti juste. » Unde Syrus, *tradebat judicium suum judici justitiæ*, scilicet « Deo Verbo inhabitanti in semelipso, » ait (Eugenius, aut potius Deo Patri. Ita Didymus et S. Augustinus, tractatu 21 in *Joan.*, idque vario sensu. *Primo, q. d.* Christus suam causam et injuriam non vindicavit, sed ejus vindictam reliquit Deo Patri, juxta illud : « Mihi vindicta : ego retribuam, dicit Dominus, » *Hom.* cap. XII, 19; unde Græcum non tantum significat *tradidit*, sed et *commisit*, ut commendavit. &

xx.

eundo, q. d. Christus suos persecutores, tortores et carnifices commendavit Deo Patri, pro eis orando ac dicendo : « Pater, dimitte illis : non enim sciunt quid faciunt, » *Lucas* xxi, 34. Ita Didymus. *Tertio*, et magis apposite ac *genuine, q. d.* Christus quasi agnus ultro et liberaliter tradidit se Deo Patri ad mortem et crucem, ut ei obediret, utque obediendo, patiendo et moriendo satisfaceret pro peccatis omnium hominum, cosque illi reconciliaret : itaque nobis exemplum dedit, ut cum ab hominibus injuste affligimur, non ad eorum injustitiam respiciamus, illisque irascamur, sed de manu Dei juste judicantis illa accipiamus, dicentes cum S. Job : « Dominus dedit, Dominus abstulit; si nomen Domini benedictum. » Verum nostra Latina lectio est verior magisque apposita, quam et c Græcis habet vetus auctor Clemens Alexandrinus in *Comment.* Unde verisimile est pro id est *juste*, olim lectum fuisse id est *injuste*. Hoc est quod ait Christus, *Jerem.* xi, 19 : « El ego quasi agnus mansuetus qui portatur ad victimam; et non cognovi quia cogitaverunt super me consilia, dicentes : Mittamus lignum in panem ejus, et eradamus cum de terra viventium. » Et *Isaia* 1, 6 : a Corpus meum dedi perculientibus, et genas meas vellentibus. » Vide utrobique dicta. Sic S. Eusebius Vercellensis, epist. ad *Eccles. Vercellens.*, scribit se corpus suum Arianis dedisse in prædam. Hinc patet Christum in se suae passionis dedisse et proposuisse singulis imitandum perfectissimum exemplar patienti, innocenti, humilitatis, charitatis, fortitudinis omniumque virtutum. Harum enim omnium ipse fuit prodigium et portentum, ut ipse ait, *Isaia* vi, 18 : a Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum et in portentum Israel ; » ubi multa hac de re dixi.

Quocirca ad tolerandas quaslibet injurias, calumnias, probra, irrisiones, contradictiones, vilipensiones, molestias, dolores, ærumnas, effleatissimum est remedium, et singulare refugium, » inquit S. Bernardus, serm. 22 in *Cande.*, Christi passio, si illa alieno ruminetur et invocetur. Ita faciebat S. Elzearius, comes Arianus. Rogatus enim quomodo ad tantam animi mansuetudinem et patientiam pervenisset, respondit : Per meditationem passionis Christi. « Quoties, ait, aliquam animi commotionem ad iram vel impatientiam sentio, cogito de Christi passione et patientia, nec ab ea cogitanda et ruminanda cesso, donec per eam detumescat et subsidat omnis animi æstus et commotio. » Quocirca idem degens in Monte Pessulano, cum Delphina ejus uxor, sed virgo (vivebant enim in conjugio continentes et cives), ad eum misisset famulum eum litteris, scire cupiens ubi et quid ageret, respondit : « Sanus sum corpore et sospes. Quod si me videre cupis, quære in vulnere lateris Christi : illic enim habito, et ibi me poteris invenire, frustra

20

alibi quæsfura. » Tta hñhet Vita cjus, cap. xxx.

Hac de causa S. Franciscas Xaverius quotidie per dimidiam horam ad minimum meditabatur de passione Christi, idemque nostris omnibus ceterisque ut facerent consulebat, uti legimus in ejus Vita. Abbas Stephaniis in *Prato Spirit*, i.xiv : « Ego, ait, dic noctuque nihil aliud aspicio, nisi Dominum nostrum Jesum Christum in ligno pendentem. » Idem fecit S. Augustinus. Sic enim in *Manuali* (quod ex eo quispiam collegii) ait, cap. XX! : « Tuta et firma requies csl infirmis et peccatoribus in vulneribus Salvatoris; securus illic habito, patent mihi viscera per vulnera. Quidquid ex me mihi deest, usurpo mihi ex visceribus Domini mei, quoniam misericordia affluunt, nec desunt foramina per quæ effluant. Per has rimas Hæc mihi gustare quam suavis csl Dominus Deus meus. Copiosa redemptio data est nobis in vulneribus Jesu Christi Salvatoris nostri, magna multitudo dulcedinis, plenitudo gratiæ et perfectio virtutum. Cum me pulsat aliqua turpis cogitatio, recurro ad vulnera Christi. Cum me premit caro mea, recordatione vulnerum Domini mei resurgo. Cum diabolus mihi parat insidias, fugio ad viscera misericordiæ Domini mei, et recedit a me : in omnibus adversitatibus non inveni tam efficax remedium, quam vulnera Christi ; in illis dormio securus, et requiesco intrepidus : Christus mortuus est pro nobis. Nihil tam ad mortem amarum, quod morte Christi non sanetur. Tota spes mea est in morte Domini mei. Mors ejus meritum meum, refugium meum, salus, vita et resurrectio mea. Quanto ille polentior est ad salvandum, tanto ego sum securior, »

S. Leo, serm. 8 *De Quadragesima*, cap. iv : a Pia, ait, vita sanctorum nunquam aliena est crucis Christi, dum continentia clavis desideria carnis configit, et corporeas cupiditates viriule spiritus in se habitantis interficit, » Idem, sermone 2 *De licsurrectione* : « Sive ergo, ait, contra ambitionem saxuli, sive contra concupiscentias carnis, sive contra hæreticorum jacula dimicemus, Dominica cruce semper armemur. » Et S. Bernardus, serm. 43 in *Cantica*, agens de doloribus et vulneribus Christi, ait sc ex iis haurire omnem gratiam et virtutem, « Hæc, inquit, meditari dixi sapientiam, in his justitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in his divitias salutis, in his copias meritorum. Ex bis mihi interdum polus salutaris amaritudinis, ex his rursum suavis unctio consolationis : hæc me erigunt in adversis, in prosperis reprimunt, et interm (ririæque vitæ præsentis, via regia incedenti tutum prabenl utrobjque ducatum, hinc inde mala imminetia propulsando. Hæc mihi conciliant mundi judicem, dum tremendum potestatibus, mitem humileinque figurant; dum non solum placabilem, sed et imitabilem præsentant eum <jpú inaccessibilis est principatibus, terribili apud reges terne, »

24. Qui peccata Nostri ipse phit uiit in corpore v<n.u. suo super LIGM3I —crucis, (piasi hircus emissarius, cui Hebræi omnia peccata sua imponebant, Levff. xvi, 21. Syrus, *bajulavit omnia peccata nostra, cague sustulit in corpore suo ad crucem*. Athanasius, orat. 4 *Contra Arian.* : « Efferens peccata nostra in crucem una cum corpore suo. » Alludit ad *Isaia** i.in, 4 : « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit; » ubi Septuaginta vertunt, *peccata nostra portat, et pro nobis dotet; Chnldeus, deprecabitur pro peccatis nostris, et delicta nostra propter cum dimittentur*.

Peccata, nostra — id est, poenas peccatis nostris debitas : est mdonymla. Culpa enim ponitur pro pœna culpæ debita, velu! merces pro merito. Hoc est quod ait Paulus *Colosseus*. n, 14 : « Delens quod adversus nos erat chirographum decreti, etc., affigens illud cruci. » a Hoc enim chirographum, inquit Origenes, hom. 13 in *Genesim*, peccatorum nostrorum cautio fuit. Unusquisque enim nostrum in his quæ delinquit, debitor elficitur, et peccati sui litteras scribit. » Rursum significat hic S. Petrus, Christum peccata nostra secuni anxisse cruci et crucifixisse, ut iis mortui justitiæ vivamus. Unde Clemens Alexandrinus, lib. III *Pædag.*, cap. Xu : « Limitem, ait, (peccati et quasi peccandi terminum) habemus crucem Domini, cui crucifigimur, et a prioribus peccatis reprimimur. » Et Origenes, hom. 8 in *Josué* : « Visibiliter quidem, ait, Eilius Dei in carne crucifixus est, invisibiliter vero in ea cruce diabolus cum principatibus suis et potestatibus affixus est cruci, etc. Crux illa trophæum diaboli fuit, in quo et crucifixus csl et triumphatus. » In cruce enim Chrisfus « expolians principatus et potestates, » ul ait Paulus, *Coloss.* n, 14, « traduxit confidenter palam triumphans illos in seinelipso. » Origenes, hom. 8 in *Josué*, legit, in *mire*, quia pro oGt w legit per spiritum lenem aGrw, id esi, in ipso, scilicet <x>p<j, id csl cruce, ul præccssil.

Hinc tertio, « a ligno regnavit Deus, » *Psal.* xcv, 10, juxta Septuaginta, ut citat S. Justinus *Contra Tryphonem*. Victoriam enim et regnum totius mundi pepcrit sibi Christus per crucem. « Factus cniin est principatus super humerum ejus, *vísate* ix, 6. » Nam principatus Domini et regnum ejus cslcrux, » ait Ihcophylactus in Lucæ cap. xxm. Crux ergo fuit currus triumphalis Christi : undo admirans S. Augustinus, tractatu 117 in *Joann.* : « Grande, ait, speclaeulum, sed si spectet impietas, grande ludibrium ; si spectet pietas, grande mysterium. Si spectet impietas, videt regem pro virga regni lignum sui portare supplicii ; si pietas spectet, videt regem bajulantem lignum, quod fixurus erat etiam in frontibus regum : in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda Sanctorum. » Quia, ul ait S. Leo, serm. 8 *De Passione*, « gloriosissimus diaboli victor pulchra specie triumphi sui portabat troplueum, et iuviclæ paüeuliæ humeris signum

■alutis adorandum regnis omnibus inferebat. »

t Justitia vivamus. — Quocirca exclamat 8. Ambrosius : aO divinum crucis illius sacramentum, in qua hæret infirmitas, virtus libera est, affiguntur vitia, eriguntur trophæa » Undo concludit : « Ergo et tu crucifige peccatum, ut inoriare precato. Qui enim peccato moritur, Deo vivit. Vivamus ei, qui in illo proprio non pepercit, ut in illius corpore nostras crucifigeret passiones. Pro nobis enim mortuus est Christus, ut nos in illius corpore redivivo viveremus. Mortua est ergo in illo non vita nostra, sed culpa, » Et S. Bernardus, epist. 103 ad Romanum : « Moritur, inquit, justus, sed secure : quippe cujus mors ut presentis est exitus vite, ita introitus melioris. Bona mors, si moriaris peccato, ut justitiæ vivas. Hæc mors necesse est ut præcurrat, ut sequatur illa segura, Dum vivis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis in Deo vivere incipias, p

Cujus livore — greco puteri, id est vulneris vibice, plaga (hoc enim apud Isaiam est hebr. *chahhcrā*, id est *livor*, sic dictus a sanguine qui in eo aggregatur : radix enim *chabap* significat *conjungere* : ita Pagninus) sanati estis. — Christi enim corpus in passione ita flagellis et plagis fuit contusum, conscissum et lividum, ut lotum videretur esse livor, imo lepra, ut ait Isaias, cap. 1 u. Porro S. Petrus citat Isaiam, 1 u, 5. Vide ibi dicta. Pic S. Ambrosius citans hunc locum, lib. *In Spiritu Sancto*, vii : « Plaga, ait, Christi nostra medicina est. » Idem in cap. xxii *Lucæ* : « Doles ergo, Domine, non tua, sed mea vulnera ; non luam mortem, sed nostram infirmitatem ; et nos æstimavimus te esse in doloribus, cum tu non pro te, sed pro me doleres, etc., et livore tuo vulnera nostra sanares. » Sicut ergo avis dicta *icterus* ictericos sanat, quia morbum in se trahit, coquo emoritur, a Avis icterus, ait Plinius, lib. XXX, cap. xi, vocatur a colore, quæ si spectetur, sanari id malum (icteri sive morbi regii) tradunt, et avem mori. Hanc putæ latino vocari galgulum. » Sic Christus morbo animæ nostræ in se trahens iis enectus est, et nos vivificati sumus.

Cna f giura Baotb. HaS. Eli>a, belh, Hungarorum regis filia, intensius intuens in imaginem Christi crucifixi, ita compuncta fuit, ut in lacrymas prorumpens sihj diceret : « En creator et redemptor meus nudus propter meam causam ignominiosam in cruce oppetit mortem : ego vero misera gemmis, auro, bysso et purpura contexta, vitam coelestibus indignam beneficiis perdo magis quam ago. Illud caput spinea corona dispunxit, Judæorum vallarunt opprobria : modo numerosa circumdatam familia, aurea corona redimitam cuncti mirantur, suspiciunt, honorant. Me miseram, me infelicem ! Sic illius obedio præceptis, beneficia revolve, vestigia sequor, qui me cum non essem creavit, perditamque suo sanguine redeunt ? » Quare vehementia compunctionis quæ exaniipis in terram

concidit ; ad se reversa, totum vitæ statum mutavit, totamque sese dedit pietati, simplicitati, humilitati, sui contemptui, obedientiæ, charitati et obsequio pauperum : ita habet ejus Vila, cap. vii.

S. Clara, exemplo sui magistri S. Francisci, assidue intuebatur oculis mentis Christum crucifixum, itaque ad mundi contemptum, desiderium crucis, paupertatem, amorem divinum omnemque perfectionem incendebatur. Docebat novitias plangere Christum crucifixum. Inter horas diei, sexta et nona (quibus in cnicis pendit Christus) majori compunctione afficiebatur, ut cum immolalo Domino immolaretur. Chordam tredecim nodorum ad carnem cingebat in memoriam vulnerum Christi : ita habet Vita ejus, cap. XX.

Notum est quod scribit S. Bonaventura *De imitationibus S. Francisci*, ei de Christi passione meditati a Christo impressis.

S. Coleta adeo frequens et intenta erat in meditatione passionis Christi, ut extra se raperetur, et in Deum transformaretur ardentissimo desiderio et amore, praesertim feriis sextis, quibus sæpe præ doloris vehementia in manibus, pedibus hærere sibi revera videbatur clavis et lancea configi. Quare apparuit ei Christus, modumque quo passus esset, et ut singulis membris singulares nostri amore pertulisset cruciatus, revelavit. Quamobrem ipsa incidebat in deliquium, nil nisi Christum sentiens, et in ipsum transformata : ita habet Vita ejus apud Surium, tomo II.

Similis fuit Lyduvina, quæ versans assidue in viridario passionis, imo ex corde trahebat suspiria, ex oculis lacrymarum fundebat imbres et ac per triginta tres annos continuis morbis et doloribus acerbis afflicta, summa patientia se Christo patienti conformavit : ita habet Vita ejus, cap. vii.

Ludovicus Blosius, Abbas Lætiensis, vir doctus et sandus, cap. u *Monialis spiritus*, narrat Christum sæpe revelasse charissimis suis sponsis Brigittæ, Gertrudi, Mechthildis, Calliarum sibi gratum esse devote recolere passionem et amorem nobis in ea ostensum. Quare eas illam tam profunde visceribus animarum suarum infixisse, et tam ardenti suavique affectu ruminasse, ut illa eis esset mei in ore, melos in aure, jubilatio in corde. Harum omnium dux et antesignana fuit S. Magdalena, quæ Christo patienti sola, pene cæteris metu diffugientibus, inter carnifices, Scribas et Phariseos constanter adstitit usque ad mortem, imo usque ad resurrectionem. Pathetice et graphice animi ejus amorisque sensa exprimit Origenes *De S. Magdalena*, ubi inter cætera ait eam sibi dixisse : « Stabo, et hic moriar, ut seculi juxta sepulcrum Domini mei sepeliar. O quam beatum coipus meum, si fuerit sepultum prope magistrum meum. Vivens juxta illud manebo, monens illi adlurrebo ; nec viva ? nec mortua ab eo separabor. » 4 inferius : « Christus posuit corpus tuum (o Cliriste) in monumento. Maria sepe-

livi ibi pariter spiritum suum, et ita indissolubiliter junxit et quodammodo univit cum corpore tuo, ut facilius posset separare animam se vivificantem a vivificato corpore suo, quam spiritum suum te diligentem a defuncto corpore tuo. Spiritus enim Mariae magis erat in corpore tuo, quam in corpore suo, cumque requirebat corpus tuum, requirebat pariter spiritum suum : et ubi perdidit corpus tuum, perdidit cum eo spiritum suum. Ouid minim ergo si sensum non habebat (ut Christum videns non videret, sed hortulanum putaret), quæ spiritum amiserat? quid mirum si te nesciebat, quæ non habebat spiritum quo scire debebat? Redde ei itaque spiritum suum quem habet in se corpus tuum, et mox recuperabit sensum suum, et relinquet errorem suum,)) etc.

- b. 25. Eratis enim sicut oves errantes. — Excitat fideles ad humilitatem et gratitudinem^{TM}, ut scilicet cogitent se fuisse oves a Deo, virtute, salute et cælo aberrantes, ac ad diabolum, scelera, damnationem et gehennam ruentes, sed a Christo pastore revocatas, reductas, et in recta ad salutem via positas. Immensas ergo agant gratias Christo suo pastori. Alludit ad *Isaiæ* I^{ui}, 6 : « Omnes quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit. » Et *Psal.* civili, vers. ult. : « Erravi sicut ovis quæ periit : quiere servum tuum, Domine. » Et ad parabolam pastoris, qui relictis nonaginta novem ovibus centesimam aberrantem requisivit, et inventam imposuit in humeros, ac ad ovile reduxit, *Luc.* xv, 4. Hinc Romæ in Basilica Lateranensi (quæ antiquissima est, et prima in toto orbe a Constantino Magno fabricata) et aliis ecclesiis crebro pingitur Christus quasi pastor inter oves, qui ovem perditam humeris impositam gestat et reducit ad caulam. Unde S. Leo, serm. 18 *De Passione*, Adamo opponens Christum : « Ille, ait, per superbite cupiditatem iter fecit ad miseriam, hic per humilitatis fortitudinem viam paravit ad gloriam. »

Analo- Nota : Apte homines peccantes comparantur
tt bmn? ovibus errantibus : *Primo*, quia ovis est animal
th * simplex et mansuetum : sic et homo. Unde oves
Trua, nonnullis in locis, uti in Chalcide Euboica, prorsus
carent felle, uti et homines nonnulli; inquit Aristoteles,
lib. IV *De Partibus animal.*, cap. n. *Secundo*, idem alibi
scribit oves infestari tot morbis, quot homines. *Tertio*,
Textii. oves ruminant et somniant æque ut homines, teste
Aristotele, lib. IV *De Historia animal.*, cap. x. *Quarto*, ovis
socialis animal tam ovibus quam hominibus : sic et
{piru. homo. *Quinto*, oves brevi tempore vivunt : sic et
Vcioiu homines sunt brevis ævi. « Vita capris ad octonos
cum plurimum annos, ovibus ad denos, sed magnaci
parte ad pauciores : duces pecoris tamen vel ad quindenos
protrahunt vitam, » ait Aristoteles, lib. VI *Distor, anim.*,
cap. xix. *Sexto*, idem ibidem : « Singulis, ait, ovilibus
singuli duces constituuntur, qui quoties suo nomine a
pastore vocantur, antecedunt : quod ab ineunte letale

facere assuescunt; » sic singulæ Respublicæ, urbes et cælus hominum suos habent rectores. « Capris autem nullum ducem pastores constituunt, quia earum natura non stabilis, sed lubrica est et mobilis. » *Septimo*, ovis est animal gregale : sic *Septuaginta** et homo. « Docent pastores suas oves gregari facto strepitu. Nam si cum tonuerit, aliqua relinquatur quæ non concurrerit, abortum, si est gravida, facit. Unde fit ut si quem domi strepitum commoveris, omnes concurrant propter consuetudinem,)) inquit Aristoteles, lib. IX *Hist. animal.*, cap. ni. *Octavo*, ovis facile deviat et aberrat : sic (Mm. et homo. Rationem dat Aristoteles, loco jam citato : « Genus ovile, inquit, amens, et moribus, uti dici solet, stultissimum est; quippe quod omnium quadrupedum ineptissimum sit : repit in deserta sine causa : hieme obstante, ipsum sæpe egreditur stabulo : occupatum a nive, nisi pastor compulerit, abire non vult, sed perit desistens, nisi mares a pastore ducantur; ita enim reliquus grex consequitur. » *Nono*, ovis sæpe parit monstra^o : sic et homo. Causam dat Aristoteles, lib. IV *De Gener. animal.*, cap. iv : « Homini locis quibus mulieres perfecundæ sunt magis id (generare monstrum) evenit, ut in terra Ægypti; capris vero et ovibus magis, ut fecundioribus, accidit, atque etiam magis multifidis : multipara enim id genus animalia sunt, nec partum perficiunt. » Oves pariunt monstra agnorum; homines edunt monstra amorum, morum et vitiorum. *Decimo*, *Ded. ni.* ovis errans perdat se in lupum : ita homo peccans diabolo; lupum arcent eanes : ita diabolum concionatores.

Sed conversi estis nunc, — non a vobis, sed a Christo per gratiam suam vocante et trahente ad se, juxta illud *Joan.* vi, 44 : « Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum; » et illud Pauli : « Deus est qui operatur in vobis et velle et perficere, » *Philip.* n, 13; et illud *Psal.* lvi, 1 : « Misericordia ejus praeveniet me; » et illud : « Convertite nos, Domine, ad te, et convertemur, » *Thren.* cap. v, vers. 21; et illud *Jercm.* xxxi, 18 : « Castigasti me, et eruditus sum quasi juvenculus indomitus : converte me, et convertar, quia tu Dominus Deus meus. Postquam enim convertisti me, egi poenitentiam. »

Ad pastorem et episcopum animarum vestrarum, — Christum scilicet, juxta illud *ChrMi.* : « Ego sum pastor bonus, » *Joan.* x, 11; et illud *Isai.* xi, 11 : « Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, in sinu suo levabit, fictas ipso portabit; » et *Ezcch.* xxxiv, 23 : « Suscitabo super eos Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David : ipse pascet eas, et ipse erit eis in Pastorem, » etc. : totum enim hoc Ezechielis caput est de Pastoribus. Vide ibi dicta, et doles veri Pastoris quas assignavi ibidem, et *Zachar.* xi, 7. Nonnulli per unum Pastorem accipiunt regem. Sic enim ab Homero Agamemnon rex vocatur Pastor populorum, et David ab Ezechiele vocatur Pastor : quod

enim est pastor in grego, hoc debet osso rex in plebo. Christus ergo csl pastor, id est rex animarum, quia in eis regnat per fidem et gratiam, casque regit et dirigit ad gloriam et regnum reternum, juxta illud *Psal. xxn, i* : a Dominus regit me (hebraico *Dominus Pastor meus*, vel *pascit me*), et (id est, idcirco) nihil mihi deerit, in loco pascuro ibi me collocavit. » Sic Christus, *Apocal. xix, 16*, vocatur a Rex regum, et Dominus dominantium, n Hinc Christus veniens in mundum, primo ad suum præsepe per angelos vocavit pastores ovium, et Magos reges, qui erant pastores populorum, per stellam. Hinc et in Echinadis insulis audita est vox, Christo moriente, *Pana magnum mortuum*. Pan enim erat Deus Pastorum. Talis autem erat Christus : ita Eusebius, lib. V *De Præpar.*, cap. ix.

Et episcopum animarum vestrarum. — Est ipse episcopus et corporum, quatenus salus corporum dirigitur ad salutem animarum : alioqui enim salus corporum per se spectat ad medicum, non ad episcopum. Christus ergo est episcopus, speculator, superintendens, regens, custodiens, dirigens animas quasi oves suas in vitam æternam. Unde discant Episcopi, suum munus esse non suis commodis et honoribus, sed animarum salutem incumbere, ut docet S. Bernardus, lib. H *ad Eugen.*, cap. vi : a Blanditur, ail, cathedra? specula est : inde denique superintendis, sonante tibi Episcopi nomine, non dominum, sed officium. n Præclare S. Epiphanius, *hæresi 55*, ostendit Christum esse Pastorem et Episcopum, a Qui, ait, pro toto mundo obtulit se, ipse victima, ipse sacrificium, ipse sacerdos, ipse aliare, ipse Deus, ipse homo, ipse rex, ipse pontifex, ipse ovis, ipse agnus omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis vita omnibus modis fieret, et sacerdotii sui immutabile firmamentum in sæcula efficeret. v Nimirum ipse ila est Pastor, ut nos oves suas propria carne pascit, et proprio sanguine potet in Eucharistia. Quare merito S. Eucharius, epist. *ad Valerianum* : « Imprudentissimum est, nil, cum pro nobis tam mulla fecerit Deus, nihil nosmetipsos fecisse pro nobis. »

Ei ergo (pasi Pastori anima) nostræ amantissimo, vigilantissimo, potentissimo canamus jugiter cum S. Thoma totaque Ecclesia in festo Corporis Christi :

Done Pastor, panis vere,
Jcsu, nostri misererò :
Tu nos pasce, nos turre
Tu uns boni fac vaierò
In terra viventium.

Ta qui cañeta ads rt vales,
Qoi nos pascis ble mortales.
Tuus ibi commensiles,
Cnhæredes et sodales
Fac sanctorum civiatn.

Jcsu bone, animam meam unicam, quasi oviculam tuam, ex toto corde tibi committo : tua est, quia tuo sanguine empta : tu eam rege et custodi : tu eam rectis itineribus, quæ peccati non habeant scandalum, dirige ad portum salutis ælernæ. Dico cum S. Nazianzeno, carm. 9 : a Soli tibi solus ego sum, Christe, relictus. In te mihi robur omne situm est; in te fiducia tota salulis. d

Christum ergo quasi principem Pastorum jugiter intueantur Episcopi et Pastores, in eo et ex eo cognoscant quantam animarum curam gerere debeant, ut Christo assimilentur : illius enim onus et officium, quasi ejus vicarii in se susceperunt. Ita suorum curam gessit S. Gregorius Thaumaturgus, Episcopus N'eocæsarensis, qui omnes pene suos cives ab infidelitate ad fidem Christi traduxit. Unde moriens cum quæsisset quot in civitate reliqui essent infideles, responsumque esset tantum superesse septemdecim, Deo gratias agens : « Totidem, inquit, erant fideles cum cepi episcopatum. n Idem singulos erudiebat ad virtutem suo statui congruam : juvenes hortabatur ad modestiam, senes ad patientiam, servos ad obedientiam, ut erga dominos fideles et morigeri essent; dominos ad clementiam, ut erga subditos se hum.mos exhiberent; pauperes ad contemptum opuin, ut veras divitias censerent esse virtutes; divites ad beneficentiam, ut eleemosynas egenis facerent, cogitantes se oputn non esse dominos, sed dispensatores; mulieribus pudicitiam, pueris obedientiam, parentibus disciplinam inculcabat ; mœrentibus consolationem, dubiis consilium, afflictis opem afferebat, omnibus omnia factus, ait Nyssenus in (jus Vita. Similis el homonymus illi fuit S. Gregorius Magnus pontifex, in quo quanti!* fuerit animarum zelus, liquet ex tot lamque assiduis ejus epistolis, homiliis, curis et gestis. Unde ipse, lib. II, epist. 25 *ad Joannem Episcopum Squilabnum* : « Admonemus, ait, fraternitatem tuam, ut in commissis sibi animabus solerter invigilet, et animarum magis lucris, quam commodis vita' præsentis intendat. In continendis aut disponendis rebus Ecclesia) diligens insistat, ut omni ex parte susceptum digne te gessisse Pastoris officium venturus judex, cum adjudicandum venerit, debeat approbare. »

CAPUT TERTIUM.

s t So ps ís c a pit is.

uxores fideles subisse tiris, diam infidelibus, eaque occasione Uxoris acque ac viri utritnque offida jvrtfjiilitr: Secunda, versi 8, fideles omnes hortatur ad concordiam, charitatem, modestiam, humilitatem, pnlierillnm. Têflío; vers. 18, proponit eis exemplum Christi, cui per baptismum incorporati sunt, ut ejus puritatem et inores imitantes cum eo conscendant in cadum, vitæque (eterna donentur.

1. Similiter et mulieres subdite sint viris suis : ut et si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, 2. considerantes in timore castam conversationem vestram. 8. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vultusque cultus : 4. sed qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti ei modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. 5. Sic enim aliquando et sancte mulieres sperantes in Deo, ornabant se subjecte propriis viris. 6. Sicut Sara olim dicebat Abraham, domitum eum vocans : cujus estis filia? beneficientes, et non pertinentes ullam perturbationem. 7. Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem, tanquam et cohæredibus gratiæ vite : ut non impediatur arationes vestræ. 8. In fide autem omnes unanimes, complices, fraterni spiritus, misericordes, modesti, humiles : 9. non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes : quia in hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis. 10. Qui enim vult vitam diligere, et dies videre longos, detrahat linguam suam a malo, et labia ejus ne loquantur dolum. 11. Declinet a malo, et faciat bonum : inquiret pacem, et sequatur eam : 12. quia oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum : virtus autem Domini super facientes mala. 13. Et quis est qui vobis noceat, si boni æmulati fueritis? 14. Sed et si quid patimini propter justitiam, beati. Timorem autem eorum ne timeatis, et non conturbemini. 15. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omniposcenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, per. 16. Sed cum modestia et timore, conscientiam habentes bonam : ut in eo, quod detrahunt vobis, confundantur, qui calumniantur vobis in Christo conversationem. 17. Melius est enim beneficientes (si voluntas Dei velit) pati, quam malefacientes. 18. Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est; justus pro injustis, ut nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vivificatus ad vitam; 19. In quo et his, qui in carcere erant, spiritibus veniens predicavit : 20. qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ salvæ factæ sunt per aquam. 21. Quod et vos hunc similis fornicee salvos facit baptismus : non carnis depositio sordium, sed doivtlehtKfe tettai itilerrOgath) in Deum per resurrectionem Jesu Christi, 22. qui est in dextera Dei, de gloriis mortali! Ut vite æternæ hæredes efficeremur : profectus in cælum subjectis sibi angelis, et potestatibus, et virtutibus.

1. StMILITin ET MILIEHES SVUIHT.E SIKT VIRIS SOIS. — Vox *similiter* respicit suddito* et servos, de quibus egit capite procedenti, vers. 13 et 18, q. d. Jussi subditos subesse principibus, servos heris; nuuc similiter jubeo uxores subesse maritis; hoc enim jubet lex natura*, divina et humana, tam Gentilibus quam Christiana. Sancit hoc S. Petrus

tam diserte, eo quod per Gentiles spargeretur rumor, sed falsus, Christianos quasi Christi filios vellose eximere ubi omni servitute et subjectione, ac præsertim uxores a consortio conjugum; idque partili! ex eo, quod luxuriosi Gentiles uxoribus prepositi re contra naturam abutebantur : hoc autem uxoribus ne permetterent vetabant Apostoli,

ide* quo nonnulla amanti*, quibus legitimum conjugii usum persuadera non poivrant, faciebant divortium, uti faciebat matrona illa, de qua Eusebius, lib. IV *Hiitof.*, xvn, et ali® do quibus S. Linus in passiono S. Petri; partira ex eo, quod muli® virgine» n parentibus desponsate virio infidelibus, ante consummatum matrimonium a sponsalibus et sponsis resilirent ob amorem vel votum virginitatis, quam adeo ab Apostolis celebrari audiebant. Sic enim S. Flavia Domililla dc-
vr.cnncs sensata Aureliano, ante connubium conversa a
f tfc!* *uis eunuchis, Nereo et Achilleo, velum virginitatis a S. Clemente Papa accipiens, nuptias sponsumque respuit: oaque de causa tam ipsa, (piam S. Clemens, Nereus et Achilleus martyrium subierunt. Sic S. Thecla conversa a S. Paulo, resiliit a nuptiis Tamyridis cui desponsata erat, caque de causa multa et atrocita sustinuit. Sic S. Iphigenia hOrtalu S. Mathæi refutavit connubium Hyrtaci regis: qui ca de causa S. Mattbœum morte et martyrio affecit. Sic cl Susanna neptis Diocletiani Imperatoris respuit nuptias Maximiani Imperatoris, qui proinde eam occidit, martyremquo effecit. Sic S. Agnes, S. Felicula, et pleræquo ali® virgines, eo quod nuptias et sponsos rejicerent, martyrio coronat® sunt. Inde ergo calumnia conflata est in Christum et Christianismum quasi nuptiis contrarium cl sponsorum jura evertentem, adeo ut mariti vetarent uxores fieri Christianas, ne jus et imperium in illas perderent. Huic calumate ut occurrat Petrus, jubet uxoribus ut subsint viris, in iis scilicet qu® conjugale jus exigit, aut permittit. Causam dat S. Augustinus in Quæst. super Oea. CLUI: «Est ordo, inquit, naturalis in hominibus, ut serviant femin® viris: quia et illic justitia est luce, ut infirmior ratio serviat fortiori: et luce in dominationibus et servitutibus clara justitia est, ut qui excellunt ratione, excellent dominatione.» Unde Euripides in *Iphigenia*:

Præslal, ait, unicus vir, estque lucis huius munere
Dignior, quam nulla sane feminarum inillij.

dic- Hinc Christus assumpsit humanam naturam in sexu
gidUr. (IU* dignior est, perfectior et honorabilior, nit S. Augustinus, lib. LXXXVHl *Quast.*, et ex eo S. Bonaventura, in IH, disi, xit, art. 3, quæst. I. Excellit otium, Inquit, sexus virilis muliebrem, *pruno*, quantum ad dignitatem in principiando/ cpila omnes tam viri quam mulieres ex uno viro Adamo prodierunt. *Secundo*, quantum ad virtutem in agendo: vir enim magis robustus et industrius esl quam femina. *Tertio*, quantum ad auctoritatem in pnrsidendo. Quin et Pythagoras asseruit marem in omni genere animalium esse natur® el virtutis principium. El Ælianus, lib. XI, cap. ixvi: «Sellis, ttll, masculus etiam inter bruta videtur a natura praferri: siquidem draco mas insignis esi crista et barba hirsutus: gallinaceus et ipse cristatus, paleas insuper vehit barbam gerit: cervus cornutus, leo jubatus, cicada mas canorus est.»

Simili modo S. Paulus nullis docet uxores debere subesse viris. et in signum hujus subjectionis gestare in capite velamen, I *Cor.* xi, 10. Vide ibi dicta. Citat Clemens Alexandrinus, lib. IV *Strom.*, hanc Euripidis sententiam: «Quævis pudica mulier osi viri serva: qu® autem non est pudica, cum qui una versatur, superat amentia.»

Nam mefitis nec pmUntio» ollam ert,
C/HKdfdes quam nt cudi ia lecto renantur eo-lem
Vir mairi et nrober.

Quocirca monstrum est uxor viro imperans, et vir uxoris imperium patiens. Jud® id summo probro vertit Isaías, cap. m, vers. iv, dicens: d«ni-
a Effeminati dominabuntur eis; » et Aristoteles, II *Polit.*, m, taxat Spartanum viris imperante*. Nam, r
ut ait Philo apud Antonium in *Melissa*, torn. II, serm. : «A inuliere dominari summum est viro dedecus.» Quocirca Assueras uxorem volentem dominari, regisque jussa respuentem repudiavit, *Esther* ir, 20. Vere S. Augustinus, De *Cateh. rud.*: a Cum femina, ait, dominatur in virum, perversa cl misera domus est. » Plutarchus, in *Prrucept. conuub.* cap. v, asserit uxores qu® malunt stolidis viris imperare quam parere sapientibus, similes esse illis qu® ducere potius volunt oecos, quam intelligenlia visuque præditos sequi. Viros vero effeminatos ridet Jeremías cap. ti, vers. 30, dicens: u Devoratum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres; » et Homerus *Iliad.* II: «O imbelles, mala viluperia, Achiv®, neque amplius Achivi; » et Homerum secutus Virgilius, IX *Æneid.*:

O ver® Phrygite, ucqne enim PhrygeL

Et Turnus, *JSneid.* XII, per contemptum Æncam vocat semivirum Phrygem.

Ut et si qui (mariti) nox credunt verdo (Christi et Evangelii!, puta prædicationi Evangelic®), fer mulierum conversationem sink VERRO (sine sermone; Syrus, per *bonos mores absagne labore*) lucrifiant — ut earum anima ol salus quasi ingens lucrum acquiratur, et accedat Christo et Ecclesiæ. Hinc jubet Paulus I *Cor.* vn, 13, mulieres conversas ad fidem non facere divortium a maritis infidelibus, sed cis cohabitare, ut sua sancta conversatione tam eos (piam filios ad Christum traducant, uti traduxit S. Natalia S. Adrianum, Clotildis Clodovj'iiin, S. Ciucilia S. Valerianum, S. Martha S. Marium, S. Monica Patricium et S. Augustinum, S. Gorgonia Vitalianum. Miilicr enim cum sit gratiosa et ametur n viro, ciquo jugiter adsit, in ejus animum sicut aqua in spongiam sensim sine sensu illabatur, illumquo occupat et flectit quo vult, inquit S. Chrysostomus, hom. 60 in *Joannem*, præsertim cum accedii piaci sancta conversatio. Nam, ut ait S. Chrysostomus, hum. 19 m epist. ad *Ilclrr.* «Facere majorem vrtft habet ad docendum, quam docere.»

2. Considerantes (scilicet viri, non mulieres, Vm,l. ut vult Hugo cl Lyranus, çiwrrivwmç enim cum

sit masculinum, vtros respicit) in timore castam conversationem vestram. — « Timor » hie idem est quod reverentia qua mulieres Christum, et amore viceque Christi maritum, reverentur, caventque studiose ne eum etiam in re minima offendant, ac praesertim ut integram et omnimodam ei fidem et castitatem conjugalem servant. Posset vicissim accipi timor maritorum, quo scilicet mariti considerantes castam conversationem uxoris, eam reverentur et amant : indeque ad cam cernulandam et ad christianismum alliciuntur.

Prima Notat hic S. Petrus primam uxoris dotem esse ei castitatem : femina enim et natura, et «çilii, fragilitate, et complexione (utpotc calida et liu- cur r mida) in venerem valde est propensa. Propria feminarum passio est libido , ait S. Chrysostomus, hom. 40 in Matth., ejusque causam dat otium quo abundat : amor enim est animi cura vacantis passio. Hinc illud Ovidii, lib. I De Demedio amoris :

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.
Onrritur, /E;islus quare sil factus adulter?
In promptu ausa est, desidiosus erat.

Idipsum docet Salomon, Prov. xxx, 45, ubi inter quatuor insaturabilia secundum ponit os vulvæ. Et Eccli. XXXVI, 23 : « Omnem, inquit, masculinum excipiet mulier.» Et Aristoteles, lib. IV Problem., cap. xxvn, scribit mulieres in venere esse insatiabiles. Nota est Messalin® Claudii Imperatoris uxoris portentosa libido. Narrat Diodorus, lib. II, et Herodotus, lib. 11, quod cum Pheron, Sesostris filius, rex Ægypti, captus oculis fuisset, ideoque deorum opem per varia sacra implorasse!, responsum et remedium acceperit, ut placato Deo qui in Heliopoli coleretur, faciem mulieris inspiceret, quæ nullum nisi sibi proprium virum novisset, ab uxore propria incipiens nullas expertus est, nullam tamen reperit incorruptam prater hortulani cujusdam , quam restituto visu uxorem accepit; reliquas omnes vivas combussit. /EschinesSatyricus omnes feminas Ionicas id est adulteras, appellaro est ausus. Josephus, lib. II Belli, cap. vu, scribit Essæos non ducere uxorem, co quod nullam uni viro fidem servare credant : licet alia potior fuerit ratio, nimirum studium pietatis et contemplationis. Porro, inter Christianos scimus nullas mulieres fuisse et esso castissimas, imo virgines : habet enim Ecclesia innumera sanctarum virginum agmina, in coquo insignis elrect gratia Christi cl christianismi, qu® naturam fragilem ita corrigit, consolidat, evehit el perficit. Plularchus, in Problem., ait olim nov® nupt® proferri solitum ignem cl aquam, ut significaretur eam castam cl puram esse debere : ignis enim purgat, aqua lustrat.

ver s 3. Quarum nox sit extrinsecus capillatura. — S. Fulgentius, lib. \cap. s\,capillorum implicatio; 'figurina, quarum ornatus sit non externus, qui situs est in plicatura capillorum; Sjt us , in cincin- nis capillorum; S. Ambrosius, Exhort, ad Virgin.,

in plicatu capillorum; grace enim aliqui legunt id est implicationis capillorum. Alii per diastolen, fortorçrpty/w, id est in plicatura capillorum. Sed eodem redit sensus. Inlclligit enim capillorum quælibet, sive ea fiant eos crispando, sive retorquendo, sive innodando, sive in cirros et cornua calamistris discriminando, sive alienos accersendo. Hoc est quod ait Paulus, I Timoth. n, 9 : « Ornantes se non in tortis crinibus. » Solent enim feinin® studere compositioni et ornatui capillorum; unde Terentius in Ileaut., act. 2 : «Dum poliuntur et comuntur, annus est.» «Imo alienis capillis verticem struunt,» ail S. Hieronymus ad Marceli., ut videantur in fronte erigere crinium fastigia et lu it es; quas incusaus Juvenalis, satyr. G, ait :

----- Tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput.

Et Tertullianus, De Cultu femin., cap. vn : « Quid, ait, tanta ornandi capitis onerositas salutem subministrat? » Et S. Hieronymus ad Lælam, De Insta. filia: : « Nec caput, ait, gemmis oneres, nec capillum irrufes, et ei aliquid de gehennæ ignibus auspiceris ; » solebant enim crines et vultum cerussa, stibio aliisque pigmentis colorare : et qui hæc parabant a cinere fucorum vocabantur Cinerarii et Ciniflones, ait Tiraquellus, leg. n Con- nub., num.27. Preclare Esther, cap. xiv, 1G, Dcum alloquens : « Tu scis, ait, necessitatem meam, quod abominer signum superbi® et glori® me®, quod est super caput meum in diebus ostentationis mea?, et detester illud quasi pannum menstruat®, et non portem in diebus silentii mei. » Si id culpabile in feminis, multo magis in viris, qui se effeminant « apertam professi mulierositatem, » ait Tertullianus De Veland. virg. JureS. Gregorius, hom. 6 in Evang. : « Pensate , ait, qu® culpa sit hoc etiam viros appetere, quo curavit Pastor Ecclesi® et feminas prohibere. » S. Tiburtius asseruit Torquatum Christiani nomen mentiri, eo quod capillos crisparet : ita habet ejus Vita.

Porro totus hic versus grace sic clare habet : « Quarum cultus (ornatus) sit non exterius impii- cationis capillorum, aut circumpositionis auri, aut amictus vestimentorum, sed absconditus est cordis homo (qui consistit) in incorruptione mansueti et quieti spiritus, » q. d. Cultus feminarum sil non externus, sed internus, puta interior homo spiritalis, nimirum incorruptus animi placidi etquieti spiritus. Secunda est hæc dos et virtus mulieris, nimirum modestus cl honestus corporis cultus: prima enim est castitas, ut dixi.

Aut circumdatio auri.—Tigurina, aut incircum- positione auri, quomodocumque ea fiat, sive aureas gestando vestes, catenas, bullas; sive capillos aureis filis vitiisque colligando; sive vestes limbis el fimbriis aureis distinguendo. Porro non velat S. Petrus omnem capillatura et auri usum, sed tantum immodicum, et qui statum superet.

Gioito

Sciindi

desti*
cullul*

Boo responsum sit Cajetano, qui censet hæc ad fideles ævi S. Petri sanctissimos pertinere, non ad matronas nostri sæculi. Quis autem modus sit adhibendus, docet S. Rasilius in Jsaïæ cap. m. Quare inerito S. Hieronymus, lib. I *Contra Pelagium*, Pelaginm refellit, quod diceret omnem omnino ornatum a S. Petro prohiberi.

Aut indumenti vestimentorum CULTUS. — Tigurina, aut in amictu palliorum. Solent enim tot induere vestes, totque tunicis, peplis, velis, palliis, etc., iisque sericis et pretiosis se amicare et ornare mulieres cultus studioso), ut Isaías eas enumerando inultos versus impicat cap. m, vers. 18, et Tiraquellus in *Connut*), lege m, num. 27 et seq multa alphabeta, multasque paginas. Imo nonnulla in vestitu suo omnes viri opes exhauriunt, juxta illud Propertii :

Matrona incedit censui induta nepotum,

quod detestans Ovidius, lib. IH *Dc Arte aman.*, exclamat :

Quis pudor est census corpore ferre suos?

El Seneca, lib. VII *Dc licnefic.*, cap. ix, ait insanis quibusdam bina ex auribus pendere gemmarum patrimonialia.

4. Sed qui absconditus est cordis homo (hoc est, mens et animus, supple et repete, hic sit mulierum cultus et ornatus, ut processif : hic autem situs est) in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, — q. d. « Absconditus » cordis homo est incorruptus animi mansueti et modesti spiritus : hic quo verus et unicus csl feminarum cultus. De duplici homine, interiore scilicet cl exteriori, vide S. Augustinum, lib. I *De Nuptiis et Concup.*, cap. xxv, et S. Ambrosium, *Dc Instit. virg.*, n, et ea quæ dixi *Hom.* n, 29, et *Ephcs.* iv, 24. Philosophice Cajctanus absconditum hominem censet vocari animam immortalem in corpore absconditam, cujus cor est voluntas. Melius S. Ambrosius, *epist.* 27 : « Exterior homo, ait, plurima in se membra habet; interior autem cordis homo totus sapientiæ est, plenus graliæ, plenus decoris, n Dicitur cordis, non quod in corde resideat (anima enim potius residet in capite), sed quia cordi, id est appetitui, proest, cumque regit et moderatur. Tigurina vertit, sed occultus sit ornatus, qui est in corde homo, fi is carcat omni corruptela, ita ut spiritus placidus sit ac quietus, q. d. Optimus ornatus mulieris est mansuetudo, modestia et pax animi; hæc enim omnes animi potentias, passiones et motus componit, ornat, ditat. Hic enim est « decor occultus el lecta venustas, n ait Nazianzenus in *Præcept. ad virg.*, et Psaltes *Psalms.* xlv. 14 : « Omnis, ait, gloria filiæ regis ab intus. » Tritum est illud : « Mulieri ornamentum mores, et non aurum. » Ornamentum, ait Crates, csl quod ornat ; ornat autem quod honestiorem mulierem facit : talem vero prostat non aurum, non smaragdus, non coccus, sed gravitas, moderatio, pudor : ita Plu-

larchus in Locan, Plinius in *Van&pjr. Trajani* laudat ejus uxorem, quod m cultu esset modesta. Pythagoras Crotoniensibus matronis persuasit ul auratas vestes, aliaque ornamenta velut instrumenta luxurio » deponerent, caque omnia in Junonis æde deæ consecrarent : vera enim ornamenta matronæ esse pudicitiam, non vestes, uti refert Justinus, lib. XX. Sic et Aristoteles in (*Jeronom.* ait, ornatum mulieris non esse cultum, sed modestiam, ac studium honeste et decore vivendi. Clc- W0-mji mens Alexandrinus, lib. II *Prrdagog.*, cap. xu, docet verum mulieris ornamentum esse verecundiam ; et eas quæ se auro ornant, imitari barbaros, qui maleficos auro vinciunt. « An non enim, ait, colli vinculum est torques aureus moniliaque, et quæ catenarum locum obtinent? Hinc et id est catenæ, appellantur. Ende Philemon pellucidus vestes vocat compedem auream. »

Ac recensitis plurimis mulierum ornamentis : Miror, ail, eas non enecari, dum tantum onus bajulant : vide eundem, lib. III, cap. i et n. S. Chrysostomus, hom. 21 *ad Popul.* : « Vis, ait, ornare faciem? orna non margaritis, sed modestia et honestate : sicque vir gratiorem cernet aspectum. Ille nempe ornatus et zelotypia » suspicionem injicere sæpe solet, et inimicitias, et contentiones, et pugnas, etc.; modestia autem ornatus omnem quidem improbam suspicionem expellit : omni autem vinculo firmiter conjugium conciliat. Non enim tam decorum facit formæ natura fieri aspectum, quam eam spectantis affectus. Affectum vero nihil sic ut modestia et honestas inducere solet, etc. Circa margaritarum cultum insania, est pompa satanica. Aurum enim cepisti non ut corpus vincias, sed ut pauperes salves et enutrias. » Idem, hom. 41 *in Genes.* « A cultu, ait, corporis innumera fiunt mala : arrogantia quæ intrinsecus nascitur, despectus proximi, fastus spiritus, animæ corruptio, voluptatum illicitarum fomes, « etc. S. Gregorius Nazianzenus scripsit orationem contra mulieres ambitiosius se ornantes, in qua sic orditur : « Cavete, o mulieres, ne caput vestrum nothis et adulterinis crinibus, tanquam turribus quibusdam, muniatis, mollia colla e scapulis delicate ostentantes : neu Dei formas foedis coloribus inungatis, sic ait jam non facies, sed larvas gestetis. » Et post nonnulla : a Verendum est. ne Deus iratus sic te alloquatur : Dic, age, o aliena mulier, equis tandem, et undenam est tuus fictor et procreator? Non te depinxi canis, sed imaginem mei finxi. Qui fit igitur, ut pro chara imagine idolum habeam? v Additqne externi cultus studiosas internum negligere, ideoque interne Hecubam, externe Helenam repræsentare. S. Cyprianus, *De Habitu Virgin.*, affirmat deteriorem esse ornatum superfluum ipso adulterio : quia, ut ait S. Augustinus, lib. I *Dc Serm. Domini in monte*, « ibi pudicitia, hic natura adulteratur. » Idem, *epist.* 73 *ad Pussidon.* : « Verus, ait, ornatus Christianorum et Christianorum, non laoHim nullus fucus men-

dax, verum ne auri quidem vestisque pompa, sed mores boni sunk » Eleganter Propertius, lib. I *Elegiar.j* l i

Oaid juvit om.ifo firoceJere tilla capillo?
Toque peregrinis ronderò muneribus?
fallir*que rfeettf tfittéilo perderé culla?
Nec sinere In propriis membra nitere bonis?

Salse, sed vere S. Cyprianus *De Habitu Virg.* : « Ornamentorum, ait. el vestium insignia, et lenocinia formarum, non nisi prostitutis et impudicis feminis congruunt : et nullarum ferd pretiosior cultus est, quam quarum pudor vilis est, etc. Sericum el purpuram infinta» Christum induere non possunt : auro et margaritis et monilibus adór- nala?, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. « Plura citavi *Isaia*: nr, 18.

In INCORRUPTIBILITATE QUIETI ET MODESTI SPITITÚS.
—S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin*^ « in incorruptione mitis et silentis spirilusj @ Declarat quis sit absconditus, id est, interior homo; puta homo cordis, id est, mentis et animi; ac in quo consistat, ailqueeconsistere, « in incorruptibilitate, » græce j id est, in *incorrupttonej* hoc esly in integritate, « quieti, k græce id est *mitis*, mansueti, placidi, «et modesti mansuetudinis enim comes, imo filia est tranquillitas et modestia) spiritus, n Inocor- Inocriiplionem « quieti spiritus o vocat *primo*, Hjpû castitatem et puritatem fpirilus, eamque opponit pr'imo* corruptioni corporis, (piam uxores passa? sunt in tituiti- conjugio, 7. d., ait S. Hieronymus, lib. I *Contra Ul Jovinianum* : « Quoniam exterior vester homo (corpus) corruptus est. et beatitudine!!) incorruptionis qme proprie virginum est, habere desiistis : imitamini incorriiplionem spiritus, saltem per seram abstinentiam, et quod corpore non potestis, mente præst/ile. Has enim Christus divitias et hos vestite conjunctionis quæril ornatus, n Sic et alii per incorriiptioniem accipiunt castitatem conjugal- Ubi nota, mansuetudinem, humilitatem et modestiam parere incerruptionern, id est caslita- tem, uti *hom.* 1, 24, ostendi : idqhe docet S. Gregorius, XXVI *Morale* x ii, Vol. 13: et S. Bernardus, serin. I *In festo omnium Sitnilordtn i* ita explica! illud Christi *Mattili* y : «Beati inites, quoniaAl ipsi possidebunt terram, u id est, itiquit, carnei» suam. « Incorruptio nutem fafell prbximum esse Deol » *Sap.* m j 20. Casti ergo, humiles et modesti sunt, quasi dii quidam terrestres, juxta illud : «Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes, n *Psalm.* Listi, (h Bino et PdetA/ait Clemens Alexandrinus, lib. IV *Slrum* in tine, « electos appellarunt feullh; id est *ileiformes*; et JicUj, id est, *divos*, Ct dbitBíitK, id est) *diis* (*pf/mdes;et* Ait ¿TO&rvedi id êslj *tonsiho Jm is pures*; et Otii; htXrpj* jit A' fy/.v»; id est *prudentia divis similesi* et *ter.ti- lc&:*, id est y *lito stmíleSt* Euripides Raqtîê î hi meo, itíquit; tergo butti penna? nutete, et aptantur grata Sirenum talaria, ibdqiië in imiltehsütü Sublatu- alliera, Jovem conventurus. Ego autem

Christi spiritum optaverim, ut me m meam sustollat Jerusalem, n S. Hilarius scripsit epistolam ad Abram filiam suam, in qua promittit ei rnargaritam pretiosissimam, si margaritas vulgares contemnat : « .Margarita hæc, ait, virtutis ejus est, ut, si quis eam induitur rion ægrofet, non senescat, non moriatur, n Rursum, ul eam haberd non possit, si quis margaritam aliam habuerit, nam speciosa est, pretiosa, incomparabilis et cmlostis, prastans salutem et aeternitatem, neo digtialur ibi esse, ubi aliæ sunt : nimirum margarita hæc est virginitatis status, quam S. Hilarius filiae optavit et persuasit. Sic et S. Agnes dixit se a Christo ornatam esse inæstimabilibus margaritis.

Secundo, incorruptio spiritus est iitegrilas ani- Sceui j mi mansueti et tranquilli, qui nullis *exagitatur*^'''' pu cupiditatum procellis, nullis passionum ægritu- aûluiL dinibiis, nulla ira, superbia, invidia, etc., cor- rumpitur, sed illæsus, integer el incorruptus consistit. Hanc enim parit mansuetudo et modestia : hisce ergo ornari vult mulieres ; ac mansuetudinem quidem opponit invidine, iracundiæ, super- bire : modestiam vero levitati, pettilaniks, inconstantia, garrulitati, murmurationi / in quæ vitia naturaliter propendent mulieres ornatum externum sectantes, internum negligentes, ait S. Chrysostomus, hom. 74 in *Matth.aHam* si, inquit, conscientiam singulorum cernere possemus, multos ibi vermes, multam saniem et incomparabilem reperirem fœtorem : cupiditates dico improbas, quæ vermes spurcitia mirum in modum excedunt, impii enim quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus ejus in conculcationem et lutum, *Isdiæ*, n 1 v ii, 20.

Tertia hæc est virtus mulieris; nimirum man- Tariti suetudo, pax cl modestia, ctfjus fructus est incorruptio y ut scilicet faciat hominem a vitiis om- mansu»* nibiis incorruptum, integrum, impercliirlHibilein. lul*.

MoriF.STl (græce t.t z/Jw, id est trnnquilli, silentis, pacifici, et conseqnetiter modesti) SPilUrus. — S. Ambrosius, lib. I *Off<.*, cap. xvm : t Modestia, ait, quam a niodo sciential quid deceret appellatam arbitror, » etc. S. Augustinos, lib. *De Yifu beiitt*, sub finem : « Modestia utique dicta est, inquit, a modo, et a (emporis temperatilia. t bi autem modus est atque temperies, neo j«lus est qhlcqtiom, nec minus, n Addit S. Ambrosius: « Oremus ili incOrruptione quieti et modesti spb ritus, qui est alite Deum locuples,» ut ait Petrus, I *Ep(sl. cap, m, vers. î.* «Magna igitur modestia, quin cum sit etiam juris siit remissior nihil sibi ustlrpans^ nihil Vindicans, cl quodammodo intra vires suas eontraclior, dices est ajnid Deum, apud quem nemo dives. Dives est modestia, qui t portio Dei est. » Deus enim est ipsa increata et essentialis modestia tam ad lutra, quam ad extra; adeo Utin toto mtitido intelligi, at non sentiri pbssit. s llabilus enim nientis in corporis statu certtifur.» Sieri8. Maria; audita angeli salnlailoiiie, î pr.e verecundia non resalulavit, nec ullum re-

sponsum retulit, nisi ubi de suscipienda Domini generatione cognovit, nt qualitatem oiTeclūs dis* ceret, non ut sermonem refelleret, n nit idem lib. I in *Lucam*. El lib. II *De Virg.* eam ita pingit : * Nihil torvum in oculis, nihil In verbis procax, nihil in actu inverecondum, non gestus fractior ,non incessus solutior, non vox pelulantior, ut ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis, figura probitatis, n

Mndestix prxiUfi- Narrat Dionysius Carlliusianus in cap. in *De Norn. S. Dionysii Areopagita*, S. Dionysium Cum e Græcia in Judæam venisset, et B. Virginem convenisset, tanta charilate fulgentem eius vultum conspexisse, ut præ nimio stupore deficiens in terram ceciderit, dixeritque; nisi ratione naturali et fide cognovisset aliam esso divinitatem, se hanc ipsam Virginem loco Deæ habiturum fuisse. Sed audi ipsum S. Dionysium hæc de se narrantem epistola ad S. Paulum (licet Belhirminus, *De Script. Eccles.*, et alii negent illam esse S. Dionysii) quam recitat noster Christophorus a Castro in *Historia Deipara*, cap. xix, num. 10 : « Fateor* inquit, coram omnipotentia Dei, et clementia Salvatoris, et gloria majestatis Virginis matris ejus, quoniam cum a Joanne, etc., ductus fui ad tici-formem praesentiam altissima) Virginis, tantus mo divintis áplendor circumfulsit exterius, et plenius irradiavit interius; tanta etiam in me omnium odoramentorum superabundavit fragrantia, ut nec corpus infelix, neque spiritus possi t totius ac tantæ æternæ felicitatis insignia sustinere. Defecit cor meum, defecit et spiritus tanta? gloria majestatis oppressus. Testor qui aderat in Virgine Deum, si tua divina concepta mente non me docuissent, hanc ego verum Deum esse credidissem, » Unde non mirum quod B. Virgo solo aspectu cl praesentia, ahis quos viseret, integritatis insigne conferret, » uti ait S. Ambrosius *DC Institut. Virg.* cap. vu. S. Hieronymus, in cap. ix *MiittMH*, dans causam, cur Mallhœus Christum vocantem filled sit secutus: «Certe, inquit,fulgor ipseel inttjBtM divinitatis occultis, quæ oliali! in humana Chi Isti facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu, » Et in cap. xxi, dans causant) cur Christo per flagellum exigente tmmmularios e templo, mensasque subvertente, etd., quæ magnus non fecisset exercitus, nemo restiterit : « Igneum cnim, ait, alqtic sidereuhi radiabat ex oculis ejus, cl divinitatis majestas Illëbba! in facie.» Unde Nazianzenus, Cpist. 193 ad Dfoe/cm : « Unum, ait, bonorum est, ul Christus nuptiis intersit (porro Ubi Christus csl, modestia qtioquod est), operae pretium csl, ul, sicut cadera omnia,sic et Christianorum matrimonia modesta bl composita sint. Modestia porro in gravitate sila est.» idem,In Carni. *Dc Vita sua*, ait se ptopter jVinillos Sponte reninitiasse palrlarchnlUi Cdnstaililnbpolilaiio duabus dc causis : u Hinc fiamqhe redibat, ait, conimoduin duplex nllhl, hiolestus Ipsos dum traho ad modestiam, simulque amorem colligo et clarum decus.»

Laudai Nebridium S. Hieronymus, epistola ad *Satrinam*, ejus uxorem jarn viduam, « quod de sorore generatus Augusta), et in materterae nutritus sinu, in palatio, contubernalis et condiscipulus Augustorum, quorum mensæ mini-trat orbis, et terræ ae maria serviunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ verecundia? fuit, ul virginalem pudorem vinceret, et ne levem quidem obsceni rumoris in se fabulam daret. Deinde purpuratorum propinquus, socius, consobrinus, non est inflatus superbia, sed cunctis amabilis, ipsos principes amabat ut fratres^ venerabatur ut dominos : ministros autem el universum ordinem palatii, quo regalis frequentatur ambitu », sic sibi charilate sociarat, ut qui merito inferiores essent, officiis se pares arbitrentur. Difficile factu est gloriam virtute superare, et ab his diligi quos præcedas. » S. Gregorius (IV *Dialog*, xvn, narrat Musam puellam jussu B. Virginis inores leviores commutasse in modestos, itaque ab eadem evocatam in cœlum.

Spir it i'? —S. Athanasius, cpist. *ad Serapionem*, accipit Spiritum Sanctum; hic enim dives e-tapud Deum, quia divinitatis consors csl et particeps , g. d. Qui sc puros et incorruptos custodiunt, in se excipiunt Spi i itum Sanctum, qui quietus et modestus, eos facit pariter quietos et modestos. Modestia enim est fructus Spiritus Sancti, *Galat.* v, Î2.

Verum nd litteram hic spiritum humanum accipe cum S. Ambrosio, lib. I *Officior.*, cap. xvui: hic enim modestus et quietus, est vestis el ornatus mulierum : manat tamen a Spiritu Sancto, eslque ejus donum.

Qui (spiritus incorruptus, quietus el modestus) t h t u EST IX CONSPECTU Di! LOCUPLES. — Quia super telrena omnia se elevans Deum possidet, h eresque est cœli et regni ælerni. Nam, ut ait Seneca» *cpist.* 07, « ratio nihil csl aliud, quam in corpus humanum pars divini spiritus mersa. » AudiS. Ambrosium, lib. IV, cpist* 27 : « Yero dives, qui in conspectu Dei potest dives videri, in cujus conspectu terrai exigua, mundus ipse angustus est. Sed solum illum Deus divitem novit, qui sil dives ælernitnli, qui nun opum, sed virtutum fructus reconditi. Quis autem ante Deum dives, nisi quietus cl nmtle&tus Spiritu, qui nunquam corrumpitur? Nonne tibi videtur dives, qui habel pacem animi, tranquilllitateiii quietis, ul nihil concupiscat, nullis exagitetur cupiditatum procellis, nec vetera fastidiat et nova quætal> et semper desiderando liai in summis divitiis inops? Ea est pax vere dives, (pue superat omnem mentem. Dives pax, dives modestia» dives fides (fidei enim totus mundus possessio est), dives simplicitas : sunt enim el divitia» simplicitatis, quæ nihil discutit, nihil conti-actum, nihil suspectum uut fruudentum puhn sed puro se effundit affectu» Dives bonitas : quam si quis servaverit, pascitur in divitiis codeslis h.r-redilatis. Merito justus semper Amerai, iniquus indiget. Ille justitias fœnerat mandato Dei paupe-

ribus et egenis : at vero insipiens et quod putat se habere, nequaquam possidet. An putas illum possidere, qui thesauro suo die ac nocte incubans avara et misera torquetur sollicitudine. Ille vero eget, etsi alii dives videtur : sibi pauper est, qui non utitur eo quod habet, qui adhuc alia rapit, alia desiderat. Ubi enim nullus cupiditati modus, qui fructus divitiarum? Nemo est dives, qui quod habet, seenni auferre non potest. Quod enim hic relinquitur, non nostrum, sed alienum est.» Subdit exempla : « Dives Henoch, qui quod habuit secum transtulit, et omnem illum bonitatis suae sensum coelestibus intulit receptaculis : qui ideo raptus est, ne cor ejus malitia mutaret. Dives Elias, qui virtutum suarum thesauros curru igneo sublimis sedibus aethereis invexit. Et tamen iste non mediocres divitias lueredi reliquit, quas ipse non amitteret. Quis hunc pauperem vel tunc dixerit, cum victus quotidiani indigens alimonia mitteretur ad viduam, ut pasceretur ab ea; quando ad ejus vocem coelum claudebatur et aperiebatur; quando ad ejus verbum hydria farinae, et vas olei non deficiebat per triennium, sed abundabat, nec minuebatur usu, sed replebatur? Quis illum pauperem dixerit, ad cujus voluntatem descendebat ignis, quem invia flumina non concludebant; sed in suum fontem recurrebant, ut sicco Propheta transiret pede? Duos finitimos vetus historia describit, regem Achab et pauperem Nabuthen : quem horum pauperiorem, quem ditiolem credimus? Alter regali fulcro divitiarum praeditus, inexplibilis insatiabilisque opibus suis exiguam pauperis vincam desideravit. Alter despiciens animo ftanAfov rà; r>/ex;, imperialesque gazas, suo erat contentus palmite. Nonne videtur hic magis dives, hic magis rex, qui sibi abundabat, suas regebat cupiditates, ut nihil alienum concupisceret? Ille autem egentissimus, cui aurum suum vile, alienus palmes pretiosissimus aestimabatur. n Deinde idipsum hoc sorite demonstrat : « Quid est divitem esse, nisi abundare? Quis autem abundat, (pii sit animo contractior. Qui autem animo contractior, utique angustior. Quae igitur in angustiis abundantia? Non ergo dives, qui non abundat. » Unde pulchre David : « Divites, ait, eguerunt et esurierunt. Nihil ergo affectu sapientis ditius, nihil insipientis egeulius; ibi abundantia, ubi satietas : ubi autem fames cupiditatum, ubi inexplibilis appetentia, ibi utique paupertas, etc. Secundum hanc Petrus Apostolus definivit, non in auro et argento et indumentis feminarum esse ornamentum, sed in occulto cordis homine atque abscondito : unde nulla se exuat cultum pietatis, ornatum gratiae, vitae aelern® hæreditatem. » Idem per umbram vidit Socrates, cujus hanc vox et oratio exstat apud Clementem Alexandrinum, lib. V *Strom.*: « O Pan et dii alii, date mihi, ut intus sim pulcher et honestus : siquidem est pulcherrimum id quod est sapientissimum. Dicebat enim virtutem esse anirnæ pul-

chritudinem, contra autem vitium anirnæ turpitudinem. »

3. SIC ENIM ALIQUANDO ET SANCTE MULIERES SI R- Ven. B rantks in Deo (et consequenter credentes cl amantes Dcum) ornabant se. — To *sperantes in Deo* partiin refert nd *sanctæ, q. d.* Quia sancho, ideo sperabant in Deo : Sancti enim cor per spem quasi anchoram defixerunt in Deo; parlim ad « ornabant se, » *q. d.* Quia sperabant in Deo, ideo modestè ornabant se, non capillatura, auro et vestibus pretiosis, sed obedientia, subdendo se maritis, castitate, ac spiritu quieto et modesto. Nota, « sperantes, » id est timentes, amantes, colentes, *q. d.* Deum colebant, ideo ornabant se obedientia, castitate, modestia; quia scilicet sciebant hunc ornatum Deo placere, ab coque praecipi, ac per eum sperabant se in matrimonio a Deo oinní fructu el gratia benedicendas et cumulandas. Spei enim hic per synecdochen omnem Dei cultum complectitur, æque ac ei conjunctus limor alibi omnem Dei cultum comprehendit, ut cum dicitur: « Timete Dominum, omnes Sancti ejus : w *Umete*, id est reveremini, et colite. « Nihil dees! timentibus eum. Timor Domini plenitudo sapienti®, » etc. Qui enim Deum limet et sperat, per hunc timorem et spem impellitur, et quasi cogitur ad ei obediendmn et serviendum. Ita de Josaphat rege veri Dei cultore dicitur II *Paral.* xvii, 3 : a Non speravit in Baalim, sed in Deo patris sui, » id est non coluit Baalim, sed Deum patris sui. Unde subdit : « Et perrexit in praeceptis illius et non juxta peccata Israel, » qui coluit Baalim, id est idola. *Psal.* jv, 6 : « Sacrificate sacrificium justiliæ, et sperate in Domino, » id est sacrificate et colite Dominum; *Psal.* xxxiii, 9 : « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus; n hinc : a Beatus vir qui sperat in eo, » id est cum colit et amat, itaque ejus dulcedinem gustat. Unde subdit : « Timete, » id est cobie, « Dominum omnes sancti ejus, quoniam non est inopia timentibus cum. » *Psalm.* XXXVI, 3 : a Spera in Domino, et fac bonitatem.» Similia sunt *Psalm.* i.xxxm, 13; *Psalm.* exui, 9; *Thren.* m, 23. Ila Rebecca, viso Isaac sponso suo, modestè pallio se velavit, ac ex camelo desiliens ei honorem, reverentiam, submissionem et obsequium obtulit, atque lota vita praestitit, *Genes.* xxiv, 61. Rebeccam socrum sicutæ sunt nurus Rachel et Lia, ex cisque progenit® Noemi, Anna, Abigail, Esther, Judith et Ruth Moabitis. Sic mulieris fortis ornatum pingens Sapiens, *Proverb.* cap. XXXI, vers. 23 : « Fortitudo, ait, cl decor indumentum ejus. »

Ita S. Gorgoniam sororem suam laudat S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* H : « Non illam, ait, aurum ornavit, non flava» corn®, non crinium nodi et impostura», pretiosum caput summa cum insania scenam efficientium, non circumfluae et pellicida? vestis magnificentia, non lapidum splendores propinquum aerem colorantes, non pictorum artes et præstigi®, terrenusque fictor in con-

trarium fabricans, insidiosisque coloribus Dei figmentum obducens, et per honorem infamiam inurens, ac divinam formam meretricum procacibus oculis idolum proponens, ut adulterina pulchritudo naturalem imaginem, quæ Deo futuro tevo servatur, surripiat. Verum cum externos multos et varios mulierum ornatus cognitos haberet, nullum tamen moribus suis, atque intus condito splendore præslantiorum agnoscebat. Unus illi rubor placebat, quem pudor affert; unus candor, quem parit abstinentia. Nam pigmenta et fucos, ac fluxam formam venustatem, scenicis et trivialibus relinquebat, quibusque probrum ac dedecus est erubescere.» Unde post plura mortificationis ejus, austeritatis, pietatis et devotionis heroica opera recensita exclamat : a O femineam naturam, quæ propter omne salutis certamen virilem naturam superasti ; atque illud conspicuum fecisti, masculinum et feminam, corporis, non item animæ discrimen esso ! O ingentem postbaptismum castitatem, et sponsam Christi animam in puro corporis thalamo ! O Christi exinanitionem, et servi formam, et passiones ipsius mortificatione honoratas ! »

v»« 6. G. Sicut Sara obediebat Abrahæ, — adeo ut eum ex patria Chaldæa abeuntem, relictis parentibus et cognatis, secula sit, et cum eo continuo peregrinata per Chananæam, ibique periculis etiam castitatis pro eo se objecerit. Vide diela *Gen.* xu, 13 et seq.

Sire 1,11 Dominum cum vocas, — dicens, *Gen.* xviii, 12 : « Postquam consenui, et dominus meus (ut ait Abraham) vetulus est, voluptati operam dabo? » Sara proprio nomine vocabatur *Jtscha*, uti dixi *Genes.* xi, in fine ; postea dicta est *Sarai*, id est, domina vel princeps mea, idque ut videtur, ab Abraham, qui videns se alia ea honorari vocarique dominum, vicissim eam honorare voluit, ideoque vocavit eam *Sarai* rita noster Lorianus. Cujus rei magnum indicium est quod primitus vocata sit *Sarai*, id est domina mea, quomodo a nullo alio congruo vocari potuit quam ab Abraham marito. Deinde a Deo promittente ei filium Isaac, ex quo noscitur erat Christus, vocata est absolute *Sara*, id est domina : quia per Christum Filium suum dominatura erat toti orbi, *Gen.* xvi, 1, IS. Discant ergo uxores a Sara honorare maritos, sic vicissim ab eis honorabuntur; discant eis parere, quia parendo imperabunt, et obtinebunt ab eis quidquid volent, licet hodie videmus viros graves uxores suas vocare dominas. Nimirum, verum est illud Seneca? : « Casta ad virum matrona parendo imperat. » Unde mystice Origenes, hom. 6 in *Gen.* : « Sara, ait, quæ interpretatur princeps, vel principatum agens, formam tenet animæ, quod est animi virtus. Hæc ergo virtus conjuncta est et cohæret sapienti et fidei viro, sicut et ille sapiens qui dicebat de sapientia : Hanc quotivi adducere sponsam mihi ; ideo ergo dicitur ad Abraham : Omnia quæcumque

dixerit tibi Sara, audi vocem ejus. Si quis ergo ascivit sibi in conjugio virtutem, audiat vocem ejus in omnibus. Et postquam eam habuerit uxorem, perfectus effectus faciat et sororem, ut eamdem aliis communicet, prout uti Abraham dixit Sarani esse suam sororem. Porro S. Nazianzenus, orat. 11 *De S. Gorgonia* sorore sua, asserit Saram hac obedientia et honore quem detulit marito, promeritam esse non tantum justitiæ laudem, sed et ut ex eo conciperet et pareret filium sanctum et illustrem Patriarcham, scilicet Isaac. Vide S. Chrysostomum, hom. 32 in *Genes.*, ubi mire Saræ obedientiam et amorem erga maritum celebrat.

S. Ignatius, epist. 12 *ad Antioch.*, monet uxores ita revereri viros, ut illos nec quidem ex nomine compellere audeant.

Clemens Alexandrinus, lib. IV *Stromat.* : « Mulierem, inquit, quæ cum honestate amat maritum, describit Euripides sic monens :

Bonisque verbis prosequi oportet, si quid conjux dixerit ;
Si haud dixerit, horete ut ad gratiam dicat minui.
Dube est conjugem, mali si quid evenerit,
Cum viro tristat, doloris et gaudii esse participem.

Sic morum mansuetudinem ostendens, et benevolentiam, vel in calamitatibus. » Deinde subjungit uxoris dignam esse vocem :

/Egrotus et si sis, aegra simul feram,
Tuque palam mah ; cl certe mihi
Nou quidquid ambi Una cum amicis nam decet
Fieri beatos : quid nisi hoc amicitia est!

Idem Clemens, lib. III *Pædagog.*, cap. xi : « Res, ait, est pulcherrima mulier domus custos, quæ et se et maritum propriis ornamentis induit, per quæ omnes exultant : filii quidem propter matrem, maritus propter uxorem, ipsa propter eos, omnes autem propria Deum. Ut paucis igitur dicam, virtutis penus est fortis mulier. » S. Ambrosius in cap. XXXI *Prover.*, cap. vi : « Bona, ait, conjux virum suum dominum vocat, sicut Sara obediebat Abraham, dicebat Petrus Apostolus, dominum cum vocans. Bona, inquam, conjux non solum vocat virum dominum suum, sed hoc sapit, hoc sonat, hoc gestat corde, hoc profitetur ore, tabulas matrimoniales instrumenta emptio- nis suæ deputat (sulcat enim olim uxor a maritis coemi, et per coemptionem duci); est ergo ancilla dans opera ancillis. » Sic S. Natalia maritum suum Adrianum vocabat dominum. Sic S. Monica Patricio viro suo serviebat quasi domino, ait S. Augustinus, IX *Confess.*, ix. Vide sex præcepta quæ uxori ex Aristotele dedi, *Ephes.* v, 22, et vers. ult., in lino capitis. Vide et exempla honoris et amoris conjugum, quæ recensui *Gen.* cap. n, vers. 21.

Denique S. Hieronymus scribens *ad Celaniam*, hoc ei et uxoris præceptum dat : « Prædpuo in conjugio venerabili et iure oculato Apostolica)

regulæ onio tencalur : servetur in primis viro auctoritas sua, lotaquæ a le discat domus quantum illi honoris debeat; tu dominum illum obsequio tuo, tu magnum illum tua humilitate demonstra : tanto ipsa honoratior futura, quanto illum amplius honoraveris. Caput enim (ul ait Apostolus) mulieris csl vir : nec aLundc magis reliquum *corpus ornatur, quam cx* capitis digni-
pin. ptr (Uc y Lxor enim transit in domum, stirpem cl familiam manb.ab coque omne suum decus, nobilitatem el dignitatem accipit. Porro hac do causa ducendam *eece* uxorem iu statu parem, non *superiorem*, ne marito superbe præesse velit, monent sapientes Chilon cl Pittacus. Audi Ausonium *Dû septan Sapientibus*, jn *Solone* : « Par pari, inquit, jugato conjux : quod Impar est, dissidet, n El Ovidius, in epist. *De Amore*, ad Herculem :

Si qut voies apte aubère, nube pari.

Unde illud vulgo tritum : « Tu libi sume parem. »

Cues estis filial — Hinc liquet S. Petrum proprie et directe hæc scribere Judæis : hi enim erant filii ct fili® Sane ad litteram ; consequenter tamen scribit et Gentibus : hi enim erant filii et fili® Sar® et Abrahæ secundum spiritum, quia ejus fidem, pietatem *et* opera sancta imitabantur, *Jiam*, n, 8. Jli Didymus. Unde subdit Peirus *Unefaeientes*; Syrus *in operibus bonis*, scilicet imitando Sar® eleemosynas et beneficentiam. Hanc enim significat grœeum dqataiiaGvra:, licet idem verbum ad honorem ct benevolentiam marito exhibendam, ac quævis alia bona opera extendi possit. Porro uxoris officia et opera bona egregio depingit Sapiens, *Proverbiorum* xxxi, ct Toti® cap. X, vers. 13, el S. Paulus *ad Titum* n, 4 ct 5,

Non pfjujwtxs illam perturbationem, — quasi, si vos subdatis maritis, cisque benevolte, benefio® el obsequentes sitis, imperiosius ab iis tractandæ sitis; quin potius obsequium vestrum conciliabit vobis maritorum amorem, pacem, honorem; magnes enim amoris est amor : jta OEcumertiufi. Rursum, *q. d.* Nolite timere perturbationes, id est, molestias conjugii : si enim bone* faciatis; digneque conjugio vivatis : Deus sua gratia eas vobis faciet faciles. Hæc enim gratia est effectus sacramenti matrimonii, conjugibus a Deo præpaiata, ut matrimonii onera fortiter sustineant, sibique bene consci® nihil timeant. *Tertio* et nervose, *q. d.* Si qua domi oriatur perturbatio, uti sæpe fit; si maritus irascatur, si proles litigent, si inter ancillas, famulos, cognatos, vicinos oriatur lis et contentio, nolite timere, nolite percelli; sed fortiter omnia quasi viragines sustinete, ac vestra prudentia cl gratia sopite ct conciliate. Estote imperturbabiles ; ita omnes domus perturbationes sedabids, faciclisque ut tota familia instar vestri sit tranquilla el pacifica.

Minus caste aliqui a perturbationem n accipiunt libidinis (hanc enim significat Græcum apud Ar^lotelcm *De faner. animal.*, cap. v), *q. d.*

Ne timeatis per obsequia erga maritum inflammandum in vobis libidinem, quia illa charitatem pariunl, non cupiditatem.

7. Vim SIMILITER COHABITANTES —mulieri, ut Veri. r< sequitur. «Cohabitanter», id est cohabitent, scilicet ut utantur eodem tecto et lecto, ne ab uxoribus faciant divortium vel domus, vel thori, neve ad alias divertant aut foris pernotent. Est hebraismus. Ilebræi enim utuntur participio pro indicativo, quo carent; cujus rei nulla sunt exempla, *Hom.* xn, 10 et seq.

Secundum scientiam. — a Scientia » hic significat prudentiam et discretionem, quæ dictat viro, ut infirmitati uxoris «e accomodet, eique honorem deferat, ut eam tractet quasi sociam, non quasi ancillam : ita Lyranus, Dionysius ct alii. Est enim vir in domo id quod rex in regno, ait Aristoteles in (*Econom.* Sicut ergo rex debet esse praeditus prudentia politica, qua regnum regat congruo pro subditorum capacitate ct dispositione, ita vir prædilus sit oportet prudentia æconomica, qua uxorem, filios et familiam ita regat, ut inter omnes constet unio, pax ct amor. Rursum, ut omnes doceat Dei legem et voluntatem, quid scilicet in quavis re agere vel cavere debeant ut Deo placeant, ejusque gratiam el gloriam consequantur. Est enim vir in domo quasi oculus, lucerna et sol totam domum docens cl illuminans : ita Beda (1).

Quasi infirmiori vasculo muliebri (S. Amkro? sius, *De Paradiso*, cap. iv, legit : « Tanquam infirmiori vasi mulieri ») impertientes honorem.— Infirm® sunt mulieres tum sexu el complexione, tum animo el judicio, tum arle, industria ct sapientia ad res gerendas; unde viri est externa, mulieris domestica curare. Hæc infirmitas facit eam pronam, ut facile æslimet se despici el contemni : jubet ergo S. Vatrui ei occurri, eamque sublevare per honorem, ut uxores videntes se honorari a maritis, suo statu content® vivant, marilumque ament, ct cum eo pacifice vivant quasi una caro, id est, una persona civilis et (economica, *Genes*, n, 24.

Per honorem S. Hieronymus, lib. I *Contra do-vili.*, ct Hesselius accipiunt abstinenciam ab usu matrimonii, ut statis temporibus vacent orationi, ut sequitur. « Si abstinemus nos, ait, a coitu, honorem tribuimus uxoribus : si non abstinemus, perspicuum est honori contrariam esse contumeliam; » quo indicat usum matrimonii esse contumeliam, id est, esse vile quid, carnale et pudendum; qua de causa hic actus turpis vulgo vocatur, et a Scriptura ignominia ct turpitudinis revelatio, *Levit*, xvm, 7.

Sevundo, OEcumenius per honorem accipit lenitatem, ut, ail, viri leniter cum quadam reveren-

(1) Aliis *scientia* hic est ea nolitia divin® voluntatis, quæ per Esangeliiuiddipiscuidur, id est, ut Christianos decet.

tin persuadeant axoribus in voluptatem pronis, ut abstinentium a conjugio tempore orationis admittant. *Tertio*, alii ex adverso per « honorem » accipiunt debitum conjugate, quasi jubeat illud uxoribus reddi; sed honeste, non petulanter et inhoneste instar equi et asini. Hoc csl quod ait Paulus, I *Thessa!* iv, 3 : a Ul abstineatis a fornicatione, ul sciat unusquisque vas suum (uxorem suam) possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et Gentes quæ Deum ignorant; » ita ex Turriano noster Lorinus. *Quarto*, melius et plenius, OEcumenius rursum « honorem » generaliter cl proprie ut sonat accipit, ac præsortim ut mitem, inquit, se vir uxori cl placibilem exhibeat, neque domesticarum rerum (pire ipsius fidei credita; sunt, nimis severam aut accuratam ab ea rationem exigit. Rursum, ul honorifice cam tractet et compellet, dicendo, v. g. 'leur? 'cuin Abraham, Sarai, id est domina mea, quid cupis, quid a me postulas? Mulier enim natura sua csl timida, verecunda et pusillanimis : timor^{*}is hujus, pudoris et pusillanimitatis pharmacum est honor, si videat scilicet se a marito honorari. Sic Claudius Imperator Messalinam uxorem, licet impuram, vocabat *dominam*. Nestor apud Homerum, *Odyss.* III, conjugem vocat *dominam*; sic quoque S. Adrianos compellavit suam S. Natalium. Hinc Itali, Hispani et Galli permulti uxores vocant *dames*, Græci id csl *dominas*. Huc spectat illud Martialis, lib. XI, in *Paulam* epigram. 8 :

nærebil domina vir comes ipse suæ.

El Virgilios, *Æncid.* VI :

Hi dominam Dilis tbalamo deducere adorti,

El Catullus in *Epithal.* *Julies* :

Ad domum dominam voca.

Tæclare S. Basilios, horn. 7 *Hexacm.* : « Vos, ait, o viri, conjuges vesicas diligile, etiamsi locis longinquis in conjugii societatem convenistis, natione vinculum legibus ac benedictione obstructum, unio ac jugum distantium esto. » Et inferius, cum exemplo vipere et murente docuisset, uxori mores viri asperos ferendos esse, subdit : « Audiat cl ipse vir accommodatam seque decentem admonitionem : vipera virus ob nuptiarum venerationem evomit, tu duritiam animi, tu feritatem, tu crudelitatem ob unionis reverentiam non deponis? »

Et S. Chrysostomus, hoin. Î6 in I *ad Corinth.* : « Considera mulierem debile vas esse. Tu autem, vir, propterea princeps Lictus et capitis loco datus, ul subdita » feras imbecillitatem : velis igitur tuum illustrare principatum; quod facies, si subdita; non insultaveris; et quemadmodum rex tanto clarior apparet, quanto præfectum suum duriores ostendit; quem si inhonoraret. et contumelia illius dignitatis magnitudinem ullce-

rect, non parvam gloria » suæ partem auferret : item et tu si illam quæ secundum post te locum obtinet, contumelia afficis, non parum tui principatus honori derogas. Quotiescumque aliquid molesti domi contigerit, si quid uxor peccaverit, consolare, et noli mœrorem augere. Licet enim omnia projicias, nihil molestius continget, quam non habere benevolam domi uxorem : licet quodeumquo dixeris peccatum, nullum magis delendum inveneris, quam cum uxore seditio-nem habere. Itaque propterea omnium maximo in honore habenda est hujusmodi dilectio. Quod si invicem onera ferenda sunt, multo magis uxoris, et si pauper sit, noli exprobrare; et si stulta, noli ei insultare, sed esto modestior : etenim tuum membrum est, et caro una facti estis. Sed stulta est, ebria, iracunda : igitur dolendum est, non irascendum; et Deo supplicandum est, et ipsa admonenda et adjuvanda consilio, et omni conatu adnitendum ut illis liberetur affectibus. Quod si verberaveris, exasperabis morbum : asperitas enim mansuetudine, non alia asperitate dissolvitur. » Subdit exemplum Socratis, qui rogatus quomodo mores uxoris prava » et temulenta; toleraret, respondit, « ut gymnasium et palæstram philosophia » (patientia) domi habeam. Ero enim, inquit, cum aliis mansuetus, cum in ea quotidie toleranda erudiar, p

Tanquam con.EREUiuts gratis vītÆ. — Dat causam cur viri honorare debeant uxores, quia scilicet, esto natura et sexu sint infirma » et impares, tamen gratia et vocatione viris sunt pares; vocatae emra sunt ad eandem eum viris gratiam et gloriam. Honorent ergo illas, quasi sibi coheredes in Ecclesia tam militante, quam triumphante. Nota : Gratia vocatur • vitas, » id est, *primo*, vitalis, quia scilicet gratia dat unim « vitam spiritualem, ut vivat spiritu Dei. Secundo, quia gratia ducit ad vitam æternam : gratia enim est semen gloria », quocirca a Qiristo vocatur fons aquæ salientis in vitam æternam, *fysn.* iv, 14. Unde pro id est *vite*, Greca Regia habent Wore, id est *vivos*, vivificantis, et vitam eternala conferentis. & Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.*, legit, *tanquam cofusredibus multiplicis yrutire*. Gratia enim Christi et Christianismi multiplex est, multasque virtutes el dona complectitur. Porro *coheredibus*, scilicet mulieribus : has enim intellexit « in vasculo muliebri. » Sio enim Hebrtri sæpe per enallagen commutant numeros, æque ac personas et genera, pneserlim cum in uno alterum includitur, ut hic fit. Greca habent wnOr, id est *coh(vred'S, ÌA* nominativo, ut referatur ad viros. Sed eodem redit sensus. Si enim vir est coheres uxori, ergo et uxor viro : coheres enim coheredis csl coheres : hæc enim sunt correlativa.

I r NOX IMPKDIAXTVa ORATIONES VKNTR.H.— Græ CS
, id e^t, *nfrínyuntur*, intercipientur, abrogentur j extirpentur. Tigurina., *ne interrump*

pantur preces vestrae, ut significet assidue, id est crebro esse orandum etiam conjugibus. Sensus est, *q. d.* Si vir uxori honorem nou deferat, sed illam viliter, dure el indigne tractet, si illi irascatur, indignetur, objurget, verberet, illa vicissim viro indignabitur, cum eo iurgabitur et rixabitur, ac plastra conviciorum et maledictorum in illum reget. Itaque impediatur utriusque pietas et oratio : huic enim nil tam contrarium, quam ira et rixa ! animusque turbatus, iustitiae et vindicta avidus. Unde Christus jubet nos reconciliari fratri, antequam munus nostrum Deo offeramus, *Matth.* v, 23. Ita Hugo, Lyranus, Dionysius et alii. *Secundo*, alii, *q. d.* Impertile honorem, id est, debitum conjugale uxori, ita tamen ut non impediatur orationes vestrae, sed cum sumenda est Eucharistia, aut alias orationi vacandum, ab usu conjugii abstineatis, uti monet Paulus, I *Corinth.* vu, 5. Inde S. Hieronymus, Glossa et Beza per *honorem* accipiunt abstinentiam a conjugio, uti paulo ante dixi. Verum haec expositio supplet tamen *ita tamen*, quod non est in Graeco, imo a Graeco excluditur, habet enim sic : ita, tamen fui *ὑποτακτικὰ ὡς ὁ κύριος ἡ ἐκκλησία*, id est, *ad non infringendum orationes vestras*, quod ad omnia praecedentia, quae dicta sunt tam de mulieris officiis erga virum, quam de viri erga mulierem, referendum est, *q. d.* Vos, o mulieres, subjecta estote viris, eis obedite, ac tollite omnem perturbationem. Vos similiter, o viri, mulieribus impertite honorem, ne interrumpantur preces vestrae, ut vel vir offensus a muliere, vel mulier offensa a viro, vel uterque amarum ergo alterum gestans cor, pie, tranquille et fructuose orare non possit, sed uterque alteri obsequens, concordans et quasi concinens, concordem cum altero Deo offerat orationem, Illo enim concordiam mire amat poscilque Deus, praesertim a conjugibus et confoederatis, juxta illud *Eccli.* xxv, 1 : « In tribus placitum est spiritui meo, quae probata coram Deo et hominibus : concordia fratrum, et amor proximorum, et vir cum muliere bene sibi consentientes, » Quare oratio viri et mulieris concordant. Oratio vero discordium, si videlicet unus ab altero discordet, vel una, vel utraque caret ala (ala enim est concordia), ac proinde ad Deum evolare nequit, estque velut harmonia hiulca et dissonans ; vim enim orationis unius impedit et elidit alter consors et conjux, qui offensus tacite iustitiae actum et explicate petit vindictam, ut Deus vocem consortis non audiat. Et hoc significat Graecum ὑποτακτικὰ, *q. d.* Ne incidatur, vel excidatur et enervetur vis orationis vestrae. Inciditur enim et eliditur per dissidium et discordiam ; coalescit vero et cor roboratur per concordiam, juxta illud Christi : « Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quacumque petierint, fiet illis a Patre meo, » *Matth.* xviii, 19.

8. *Lx fine.* — Perperam Reda, Lyranus, Glossa Veneti et Hugo legunt *in fide*. Graece enim est τὸ ζῆλον*, hoc est, ut Syrus, *fois vero, q. d.* Finaliter, postremo, ad extremum ; Tigurina, *in summa* ; quod ex Seneca, *epist.* 40, dicimus, *summa summarum*, dum rem vel orationem concludere volumus. Vide Franciscum Lucam. S. Petrus enim postquam dedit praecepta propria servis, uxoribus, maritis, concludit dando praecepta fidelibus omnibus communia, ne prolixè et cum taedio singula singulis hominum statibus assignare cogatur.

Omnes unanimes. — Pingit hic S. Petrus Christianum, perfectum, et virtutibus quasi dotibus suis omnibus adornatum. Requirit ergo ab eo novem virtutes : *primo*, unanimitatem ; *secundo*, compassionem ; *tertio*, fraternum amorem ; *quarto*, misericordiam ; *quinto*, modestiam ; *sexto*, humilitatem ; *septimo*, charitatem, qua bonum pro malo reddat ; *octavo*, patientiam et constantiam in persecutionibus ; *nono*, sanctimoniam, ut Christum in corde sanctificet : haec sunt novem virtutes Christianorum, quasi novem chori angelorum, adcoque ad cos fideles transmittunt ; et sicut omnes chori angelorum inter se connexi et consociali sunt, ita et haec virtutes. Una enim alterius, imo caeterarum omnium individua est comes, ut soror esso videatur, imo saepe vel mater, vel filia. Unanimitas enim parit compassionem, compassio fraternum amorem, amor misericordiam, misericordia modestiam, modestia humilitatem, humilitas charitatem, charitas patientiam, patientia sanctimoniam.

Pro *unanimes* graece est ὁμοθυμαδον id est ejusdem mentis cum animi, idem sentientes, consentientes. Jubet Petrus ut fideles mente et voluntate sibi invicem consentiant, ut quod unus vult, velit et alter ; quod S. Paulus clare et crebro suis inculcat, dicens : « Idipsum invicem sentientes, » *Rom.* xn, 16. Et : « Implete gaudium meum ut idem sapiatis, eamdem habentes charitatem, unanimes idipsum sentientes, » *Philipp.* n, 2. Et : « Deus autem patientiae et solatii det vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Jesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi. » Aliqui addunt, a unanimes in oratione ; sed hoc est glossema ipsorum, quod textum Scripturae explicat, at non plane nec adaequale : Petrus enim exigit ut fideles sint unanimes non tantum in oratione, sed et in rebus omnibus.

Porro S. Petrus primam fidelium et Ecclesiae virtutem assignat unanimitatem, quia ipsa est vinculum indissolubile eorumden), quod cos contra omnes hostes facit invictos et insuperabiles. Est haec communis Philosophorum omniumque gentium vox et sententia. Antisthenes, inquit Laertius, lib. VI, cap. i, « dixit fratrum inter se concordiam quovis muro firmitus esse munimentum. Agisilui, rex Lacedaemoneum, ro-

Norim

chriit?»

ni.

Prim»

Ejm

gains cur Laccdæmon moenibus non cingeretur? ostendens cives armatos cl unanimes : a Hi, inquit, sunt Sparte* momia, n significans unanimi- tatem civium quibusvis moenibus esse fortio- rem, juxta illud Homeri :

Scutum bæsit sculo, galea galea, atque viro vir.

Civibus ergo quos jungit concordia, nullus potest esse murus inexpugnabilior. Ita Plularchus in *Lacon.*, qui et addit : Lycurgus rediens Lac- dæmonem, videns civium manipulorum acervos in messe ordine positos, ridens dixit : a Ul lota Laccdæmon videretur multorum esse fratrum, qui inter se diviserunt hæreditatem. » Idem ro- gatus a civibus, quo pacto contra hostes tuli esse possent? respondit : « Si pauperes manseritis, et contentiones mutuas deponetis, n significans im- modicas opes et discordiam duas esse urbis exi- tiales pestes.

Scipio Africanus, capta Numantia, Tyresiuin principem rogavit, qua ratione Numantia prius invicta jam manus hosti dedisset? cui ille : « Con- cordia victoriam, discordia exilium præbuit. »

Micipsa apud Sallustium, in *Jugurtha*, jam mori- turus filios suos ad concordiam exhortaos, au- ream de ea edidit gnomon : « Concordia enim res parvæ crescunt, discordia autem maxima (dita- buntur. »

Severus Romanus Imperator morions vocavit M. Antonium et Gelam filios, ailque : « Facile ut conveniat inter vos, locupletate milites. cætros omnes contemnite. » lia Dion et Xiphilinus in *Vila Severi*.

Scilurus octoginta habens filios, moriturus fas- ciculum telorum singulis porrexit, jussilque rum- pere. Id cum singuli récusassent quasi impossi- bile, ipse singula exemit, itaque sigillatili! facile confregit omnia, addiditque : « Si concordēs fue- ritis, validi inviclique manebitis: contra, si dis- sidiis et seditione distrahamini, imbecilles critis, et expugnati faciles. » lia Plularchus in *Apoph. regum*.

Clarius et particularius idipsum docet *Eccles.* cap. iv, vers. 9 : « Melius est, ail, duos esse simul quam unum; habent enim emolumentum socie- tatis suæ. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet sublevan- tem se, et si dormierint duo, fovebuntur mutuo : unus quomodo calefiat? El si quispiam prava- luerit contra unum, duo resistent ei : funiculus triplex difficile rumpitur. »

m con- inief Ratio a priori hujus rei est, quod origo con- cordius sil ipsa SS. Trinitas : hæc enim est prima essentialis et increata concordia, caque tanta, ut tribus personis divinis non tantum sit una eadem- que mens et voluntas, sed una cademque singu- laris et individua essentia, quæ proinde crea- turis quo magis sibi vicinæ sunt, eo majorem ex se impertit concordiam. Quocirca inter tot mil- liones angelorum summa est concordia, æque ac

in orbibus omnibus cœleslibus, antris et stellis, licet plurimos et contrarios motus habentibus. Unde illud /obxxv, 2 : « Qui facit concordiam in sublimibus. » El cap. xxxvin, 37 : « Concenlum cœli quis dormire faciet? »

Ex adverso in inferno summa est discordia. Quocirca homines in terra concordēs aemulantur vitam cœlitum et angelorum : discordēs vero se- quuntur vitam infernalium et dæmonum, inter quos perpetua est lis et rixa. Rursum, Christus ul concordiam inter homines et angelos, inter cœlum et terram, inter Deum et Adami posteros sanciret, descendit in lerram, carnemque as- sumpsit, ul existens Deus homo in se uniret Deum et homines. Insuper Spiritus Sanctus esi perso- nalis amor et concordia Patris et Filii : qui ergo concordēs sunt, templum sunt Spiritus Sancti æque ac Christi, juxta illud ipsius promissum : a Ubicumque sunt duo vel tres congregati in no- mine meo, ibi sum in medio eorum, » *Matth.* cap. xviii, vers. 20.

Hac de causa primitivi Christiani obtemperan- tes huic præcepto S. Petri, impense studuerunt unanimi- tati, ut patet ex Apologiis Tertulliani, Justini, Athenagora et aliorum, imo ex S. Luca, *Actor*, iv, 32 : « Multitudinis, ait, credentium erat cor unum, et anima una. » Celebrat S. Cypria- nus, episl. 1 *ad Cornelium*, concordiam populi Romani, quod omnes unanimiter cum suo Pon- tifice Cornelio obtulerint se martyrio : « Virtus, inquit, illic Episcopi præcedentis publice compro- bala est, adunatio sequentis fraternitatis ostensa est ; dum apud vos unus animus et una vox est, Ecclesia omnis Romana confessa est, etc. Do- cuistis granditer Deum timere, Christo firmiter adhærere, plebem sacerdotibus in periculo jungi, in persecutione fratres a fratribus non separari, concordiam simul junctam vinci omnino non posse; quidquid simul pelitur a cunctis, Deum pacis pacificis exhibere. » El mox : « Quale fuit illud sub oculis Dei spectaculum gloriosum? quale in conspectu Chrisli ejus, Ecclesiæ suæ gaudium, ad pugnam quam lentaverat hostis inferre, non singulos milites, sed tota simul cas- tra prodire? »

Memorable est quod in Vila S. Macarii legimus, nimirum ipsi revelatum esse, quod omni sua oratione, jejunio et studio virtutum necdum per- venisset ad mensuram meriti duarum mulierum, quæ cum maritis in eadem domo per quindecim annos vixerant in pace et concordia, adeo ut nunquam una alteri verbum asperius dixerit.

Praclarè S. Antiochus, homil. 80 *de Concordia*: « Quemadmodum, inquit, examen apum favum sibi conficit mellis, ita fratrum congregatio reg- num repræsentat Dei ; sicut tubarum clangor bellantium promovet et excitat alacritatem, ita et praelio virilium doctrina discipulorum mire exacuit. » Et S. Maximus, serm. 6 *De Fra- terna dilectione* : « Nitet, inquit, est concordia coni-

parandum : per illam enim unus multiplicatur et fit decuplex, inueniesquo in decem unum, et in uno decem. Quod si hostes illi aliqui sint, qui in unum impetum fecerit, *is quasi in decem irrue-rit*, sic capitur. Eget unus, at non premitur eges-tate, nam maiora parte et numero inopia obum-bratur : illorum unusquisque vigili habet ma-nus, ac viginfi oculos, totidem pedes, animas item decem : non enim suis tantum, sed illorum etiam membris quisque utitur in omnibus ac si centum forent. »

Compatientes. — Syrus, *patientes cum iis qui patiuntur*. Gracurn avézate; valde est significans. Tigurina vertit, *similiter affecti*; Vatablus, *mutuo affectu tangamini*; Pagninus, *iisdem afflictionibus affecti*; wunzfak enim est naturalis consensus et convenientia, ac quasi concentus membrorum, vel rerum similium, qua passionem unius mem-bri sentit et patitur aliud membrum, quasi illi commembrum. Undo a Plinio vocatur consensus membrorum, et collegium nature, cui antipa-thiam sive naturai repugnantiam opposuit. Jubet ergo S. Petrus ut fideles invicem compatiantur, mutuasque afflictiones sentiant, et sentiendo ac condolendo sublevent, perinde ac anima per na-turalem unionem et sympathiam sentit molestias corporis, cique condolet : vel perinde ac caput per sympathiam sentit dolores stomachi, et cu-juslibet membri, cique condolet et succurrit. Hoc est quod ait Paulus, /loin, xn, 4 : a Gaudere cum gaudentibus, et Here cum flentibus. » El I Cor. cap. xn, vers. 20 : « Si quid patitur unum mem-brum, compatiuntur omnia membra; sive gloria-tur unum membrum, congaudent omnia mem-bra. » Sympathia enim hæc membrorum tamest in bono, quam in malo: in bono enim congau-dent, in malo condolent. El *Galat.* vi, 2 : a Alter alterius onera portale, et sic adimplebitis legem Christi, n Vide ibi dicta.

Preclare S. Maximus, *De Charitate*, lib. III, num. 78 : « Illo, ait, germanus est amicus, qui in-gruente infortunio tribulationes, et difficultates, et calamitates in tempore tentationis una cum proximo perinde ut suas, sine animi consterna-tione et perturbatione tolerat. »

Et S. Chrysostomus apud Antonium, in *Me/tes.*, parte II, cap. I v : « Quanto fortior fueris, tanto (equius est te imbecilliolem ferre. Non enim sibi soli fortis esse debet qui robore prædilus est, sed etiam aliis. Quod si dicis te fortem esse, et illius imbecillitatem contemnis, duplicem dabis jxenam : nam quisque de salute proximi sollici-tus esse debet. »

Ikatermtatls amatores. — Tigurina, *fraterna pradii chántate*. Illice est Philadelphia fidelium , qua invicem, id est, totum fidelium cadum junant ul fratres, ut sicut frater impense amat totam suam fraternitatem, id est, totum catum fratrum, puta omnes et singulos fratres : ita fidelis fraterne amet omnes et singulos lideles, totamque eorum

congregationem et Ecclesiam. Vide dicta cap. f, vers. 22, et cap. n, vers. 17.

Misericordibus, — ex infimis animi visceribus; hoc enim significat Misericordia, ait S. Augustinus, lib. IX *De Civitate*, cap. v, u est aliente miserile quiedam in corde nostro com-passio, qua utique, si possumus, subvenire com-pellimur. Servit enim motus iste rationi, quando ita præbctur misericordia, ul justitia conservetur, sive cum indigenti tribuitur, sive cnm ignoscitur perniti. Hanc Cicero locutor egregius non du-bitavit appellare virtutem. Sic enim ille Cæsarem alloquons (oratione pro Q. bgario) ait : Nulla de virtutibus tuis, neo admirabilior, neo gratior mi-sericordia est. » Errant ergo Seneca et Stoici cen-sentes misericordiam esse vitium, puta passio-nem el aegritudinem animi mollis et commiseran-tis, uti dixi *Act.* xyli, 18.

Modesti, iilmh.es. — Modestia» comes et soror est humilitas. « Mansuetudo et humilitas, sunt velut sorores collactanca*, ail S. Bernardus , serm. in illud *Apocal.*, xn, *Signum magnum*. Unde græcc pro his duobus evl ima vox : quod Tigurina et Pagninus vertunt, *affabiles*; alii, *qui-bus benigna el benevola est mens* : enim est mens. Bud.eus in *Epist. poster.*, « benevoli, ami-cabiles, humani, faciles, commodi, comes, festivi, blandi, benigni; » enim est comitas, benignitas, all ibililas, benevolentia, hilaritas, benign i exceptio, hospitalitas, familiaritas, libe-ralità*, quæ omnia promanant a modestia et hu-militate, adeoque precipua el gratissima modes-tia* pars est comitas el benevolentia. Adde, vi-deri m Grecis un.im vocem dee>se ; id colligo tum ex eo, quod aliqui Codices habeant id est *modesti*, comes, benigni, etc., alii

id est, *amantes humilitatis* ; et ila legit Ul^ciimcnius. Videtur ergo ohm iilraquu vox fuisse in Græco; sed scioli aliqui putantes unam super-fluere, eam vel expunxerunt, vel ad marginem rejecerunt : tum ex eo <piod Noster duabus vo-cibus vertit, *modesti*, *humiles*; ergo videtur ipso in Græco pariter legisse duas voces cis rospon-deutes. Jubet ila<pie S. Petrus fidelibus ut sint modesti, id est humani, placidi, cunctis affabiles, et in vita communi faciles, ut omnes sibi et Christo concilient, ideoque neminem licet vilem el pauperem fastidiant, nullum offendant verbis, aid- moribus asperis. Sunt enim aliqui instar Ti-monis misanlhroji tam morosi, diilieilcs et agres-tes, ut cum illis vix possis agere, aut loqui, quia assidue grunniunt, murmurant, detrahunt, iras-cuntur, rixantur. Porro modesti el comes vocan-tur , quasi omnia sapientes, vel « piasi amantes sapientiæ et prudentiæ. çpomv enim est *sapere*, et *prudentia*; quia vera sapientia el prudentia est modestia : hæc enim Dei el ho-minum oculos animosque ad se allicit, omnia im-petrat, omnia persuadet. Ex adverso arrogantia, immodestia, asperitas omnibus exo^u est, tourna

turbat, omnia evertit. Hinc et modestia, æque ac temperantia, vocatur quasi *fffrrrw*, id est, conservami *mentent et sapientiam*, ait Aratotele*, lib. V| cap. v; et ut Socrate* apud Platonem, quasi ourr^a rt\$ id est, *salus mentis et sopientia*..

Qnr et Quære*, qui* et qualis virtus sit modestia? quo* a“dh ojUR officia? quomodo acquirenda? Dico *primo* ; Modestia totum hominem exteriorem honeste et decenter componi!, sicut interiorem componunt *iv* p.* Q||œ virtutes. Modestia ergo est compositio membrorum, sensuum, vcsliuin, incussu*, sermonis, aspectus, vultus, omniumque motuum et actuum |it (ur- externorum. Quocirca ipsa est virtutum purpura, *pjn* ct ul ail S. Ambrosius; nec ita purpura ornat Reges CbtHh-ct Cardinales, sicut mode-lia decorat fideles; ita-

si. que ipsa est cyclas aurea et gemmea ornans Christianum, juxta illud *tant.* i, 11 : « Murenulas aureas faciemus libi vermiculatas argento, d Et : « Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. » Et : « Omnis gloria ejus fili© regis ab intus, in fimbriis aurei» circum-amicta varietatibus, n *Psalm.* xuv, vers. 10 et

D'iti IL Quare modestia *pruno*, est ornamentum et vestis regia hominis, quæ mire ipsum spuriosum reddit. Sicut enim corpus pulchrum ornat animam, et vestis pulchra ornai corpus : ita modestia exornat et vestem et corpus et animam. Modestia enim dicitur a modo et moderatione, quia omnibus hominis actibus et gestibus ino-(lum ponit, cosque decore moderatur. Unde S. Augustinus in *Llégala* : «In omnibus, inquit, motibus vestris nihil fiat quod cujusquam offendant aspectum, sed quod vestram doceat sanctitatem.* Religiosi nonnulli ab ahis non discriminantur veste, ut modestia quasi vestis eos discriminet.

Secondi» Hinc *secundo*, modestia mire placet Deo, ejusque et angelorum oculos valde recreat, æque ac eosdem offendit immodestia el inverecundia. Sicut enim homines delectat videre reginas cyclade regia ornatas, itu angelos delectat videre homines vestitos ct ornatos modestia. Unde sponsus ait *Cant*, vu, 1 : « Quam pulchri sunt gressus lui in calceamentis, filia principis? » Et S. Paulus : «Spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus, n 1 Cor. iv.

Teriiv *Terito* , modestia valde ęedificai proximos : illi enim internam virtutem cernere nequeunt, nisi per externum modestiam. Modestus ergo est quasi statua virtutis. Talos fuerunt Essæi, qui adeo fuere modesti, ul in cœtu nullus spuaret, nemo vel minimum ederet sibilum aut strepitum ul angeli viderentur. Vide dc iis Philonem, Josephum, et ex iis Eusebium.

S cuudj Dico *scrundo* : Modestia est effectus el actus externus virtutis el compositionis interim*, ideoque impossibile esi ut quis continuo ct in omnibus actibus sit modestus et compositus, nisi prius mores, atrocius el passiones mturnas edomuerit ct composuerit. Compositio enim exterior manat

ab interna, et, ut ait Hugo Victorino* . « Habitu* menti* in statu corporis agnoscitur.* Quocirca angeli ut docerent nos modestiam, *ppe oppa ruciuni in corpore assumpto, ut m co angelico* inores et modestiam exprimerent; quin ct Verbum divinum ideo incarnatum est, ut in carne divino* mores exprimeret. Representa ergo tibi angelorum et Christi m carne conversationem et modestiam, in coque quasi speculo te intuere, et ad illud mores tuos reforma et conforma. « Age quasi quidam obambulans in Urrà Deus, et sanctu* in carno angelus. *

Dico *tertio* : S. Thomas, Il H, *Quasi.* CLX, art. 2, ponit quatuor species modesti®. *Prima*, inquit, 'J *Xi**. est humilita*, qmo moderatur appetitum excellenti®. *Secunda* est studioMlas, quæ moderatur curiositatem sciendi. *Tertia* est modestia , quæ moderatur sensu* et actus hominis. *Quarta* est modestia vestitila. Verum large sumit modestiam: proprie enim modestia est compositio homini* exterioris, cujus actus sunt varii. *Primus*, module componere singula membra *Secundat*, componere habitum et vestitum. *Tertius*, componere incassum el conversationem. *Quartus*, componere sensus, præ-ertim oculos, ne sint vagi, sed *de>li* el demissi ; aures, nc pateant vanis, curiosis, detractori^; linguam, ne proferat otiosa, nociva, maledica, iracunda, superba, etc. Modesti® enim opponitur immodestia, petulantia, levitas.

Porro, modestia componit mores ubique, puta in cubiculo, in oratorio, in schola, in templo, in mensa. Sæculare* maxime notant sacerdotes ct Religiosos in mensa, quia facile in ea exceditur cibo, potu, gairuhlatc. Caveant ergo sibi Religiosi, ac modestiam servant, præsertiin quando in sæcularium mensis versantur, si suum decu.% nomen et famam lucri volunt. Quocirca si sapis, sic oculos, vultum, vocem, habitum, gressum , motusque omnes compone, ut deceant Deum, ut te ornent, ut proximum æditicent : alioqui enim decus latet in animo, dedecus patet in voce, vultu, habitu : sciat Religiosus, cogitet sacerdos, se sui gradus, Ordinis ct monasterii decus et dignitatem suo habitu circumferre. Sæculares enim ex uno ædimanl judieanlque arteros, ac dicunt : Vidi unum Religiosum talis Ordinis, vel unum sacerdotem talis Ecclesia* tam modestum, pium, devotum; vel tam immodestum, dissolutum, ir-religiosum : ergo cæleri sunt tales. Ulinam hoo singuli cogitarent, coque qmva fræno so cohiberent : sane magnam de so suoque coetu opinionem concitarent l

Dico *quarto* : Modestia maxime speclatuf in Kim verbis, præserlim in correptione et castigatione, tll¹

Ea ergo sil humilis, lenis, modesta, suavis. Sic Christus corripuit Samaritanam, dicendo: « Voca virum tuum, » *Joan.* iv. Non dixit : Tu c* meretrix; sed suaviter per ambages induxit illam, ut ipsa id sponte fateretur. Rnr>um plus monuit

vita quam verbo : sicut et S. Basilius, « cujus oratio erat tonitru, quia vita erat fulgur, » ait N'azianzenus in ejus *Encomio*.

Sic S. Bonaventura adeo erat modestus, humilis, suavis, devotus, ut quotquot eum audirent vel viderent, illico ejus amore caperentur.

S. Mechtildis ita colebat silentium, ut muta videretur : sin cum ea quis colloqueretur, angelum se audire putabat. Ita habet ejus Vita.

Eximius in modestia fuit S. Lucianus, quem Maximianus Imperator cominus intueri non est ausus, sed per velum, ne ab eo dementaretur et Christianus volens nolens efficeretur. Vide dicta *Philip. IV, 8**

Ilud ad n Primum. Dico *quinto* : Modi et media acquirendi modestiam sunt varii. *Primus*, cogitare se versari in præsentia Dei, angelorum et hominum, ab cisque ubique videri, audiri, notari. Spectaculum enim facti sumus Deo, angelis et hominibus. Ita noster Edmundus Campianus, Angliæ martyr: « Ubicumque, inquit, fuero, meminero me in orbis theatro versari, » Si enim modesti et circumspecti sumus dum scimus nos in oculis Pontificis, Episcopi, Regis, imo Rectoris, aut viri gravis versari, quid faciemus scientes nos stare coram Deo, illumque nos nostraque omnia penitissime intueri et contemplari, ul ea judicet et puniat vel præmiel? Rursum instar Henoch, Noe et Eliæ ambulare cum Deo, cum coque crebro agere et colloqui; item cum sanctissimis angelis, sic enim eorum mores induemus. Cogita si angelus e cælo lapsus nobiscum ageret, qua gravitate, decore, honestate ageret : cogita te, tuamquo animam esse quasi angelum e cælo lapsum. Insuper ora Deum ul Ictumque cor, osci linguam, totumque corpus et mentem possideat, componat, dirigat ad suam laudem, ul in omnibus tuis motibus et moribus ipse honoretur et glorificetur, adcoque non tam lu, quam Deus per te agat, videat, loquatur, operetur.

Ilud Secundus est modestia interna et pax animæ; ex ea enim naturaliter sequitur modestia externa, sicut ex cithara per chordas rite in se composita sequitur sonus harmonicus. Quare mortificandæ et componendæ sunt passionibus animæ, præsertim ambitio, ira, tristitia. Sicut enim in mari est tranquillitas, si nullus in eo sit ventus; fluctus autem et tempestas oritur ex spiritu et vento in eo incluso, qui illud agitat et collidit : sic et morum compositio vel perturbatio externa oritur ex interna, laudat S. Gregorius Nazianzenus, *orat. 21*, sororem suam Gorgoniam a mortificatione, pudore, modestia, contemptu mundi, adeo ut (uperet dissolvi et esse cum Christo. Quare Deus illi diem obitus revelavit; et quia in plena animi pace vixerat, eidem immortalis est, dicendo : a In pace in idipsum dormiam et requiescam.»

Tertius est, habere monitores qui mores nostros notant, nosque sicubi minus composili sint, monent. IU S. Carolus Borromæus duos sacerdotes

ad hoc alebat, ut in actiones suas omnes invigilarent. seque, si quid indecore faceret, libere monerent. Hinc nota ejus vita adeo fuit composita, concinna et sancta. Scitum est illud Zenonis apud Laertium, lib. VII :

Optimus ille quidem qui paret recta monenti

oculatus enim nos intuentur alii, quam nos ipsi.

Quartus, reflectere crebro in actiones singulas, an quid immodeste et indecenter faciamus in Missa, mensa, incessu, colloquio, etc., idque corrigere, ac constanter et fortiter correctioni incumbere per assiduam reflexionem, præmeditationem, orationem, donec illud plane emendaverimus : ut assequamur illud S. Ambrosii, lib. I *Offic.*, cap. xxii : « Disceptatio sine ira, suavitas sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione, » Et mox : a Oratio simplex, dilucida atque manifesta, plena gravitatis et ponderis, non affectata elegantia, sed non intermissa gratia. »

Quinius, considerare mores Christi dum viveret, prædicaret, circumcursaret vicos et castella, ac præsertim in passione et cruce; qui, ut ait S. Petrus, cap. ii : « Peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Qui cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur : tradebat autem judicanti se injuste. » Sane portentosa, jucunda, et quæ valde commoveat, est consideratio humanitatis Christi, quod in ea Deus dignatus sit nobiscum agere, vesci, docere, proficisci, pati contradictiones, irrisiones, blasphemias, summa animi aequitate et pace, ul pudeat hominem irasci, esse impatientem, immodestum, cum videt Christum se exhibuisse tam mansuetum, patientem et modestum, ut nos eadem imitari doceret. Ita S. Bernardus, serm. 18 *in Cantic.* : a Cum nomino, ait, Jesum, hominem mihi propono mitem et humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, et omni denique honestate ac sanctitate conspicuum, omnemque ipsum Deum omnipotentem, qui suo me et exemplo sanat, et roborei adjutorio. Sumo ergo mihi exempla de homine, et auxilium a potente, etc. Semper tibi in sinu sil, semper in manu, quo tui omnes in Jesum et sensus dirigantur et actus. Denique et invitari : Pone me, inquit, signaculum in corde tuo, signaculum in brachio tuo. »

Sextus est, versari cum modestis. Versare cum Scipione, Calpurnio et Scipionibus, ait Seneca. Modestus enim facit alios modestos, sicut Deus tranquillus tranquillat omnia; sic qui aspicit quietum et modestum, se componit ad quietem et modestiam. Exemplum dat S. Ambrosius in *Psal. cxviii*, serm. 10, in ave dicta *icterus*, quod ictericos sanat, eorumque morbum in se attrahat, teste Plinio, lib. XXX, cap. xi. Ait ergo de ea S. Ambrosius : « Si est tanta vis in naturalibus, ul animal ipsum prosit ictericis, ita ut mortui quoque corpus prodesse dicatur, si fuerit demonstratum iis, qui in hujus-

modi inciderint passionem, dubitaro possumus quod iusti sanet aspectus? Nonno vel ipsi oculorum radii virtutem quamdam videntur infundere iis, qui fideliter eum videre desiderant? Sed quemadmodum iustus lætificat cor innocentium cum videtur, ita et improbi justorum cognitione torquentur, quia vel tacitis Sanctorum moribus arguuntur. Torquet castitas incontinentiam, avaritiam liberalitas, impietatem fides. » Affert exemplum basilisci, qui si prior viderit hominem, cum enecat; sin ab ipso prius fuerit visus, enecatur, ex coque concludit : « Ergo si tanta virtus vel in oculis serpentis, vel in oculis est hominis, ut si alter alterum prior viderit, possit occidere, non est virtus in oculis iusti, qui repletus virtutis est gratia, cum præsertim tantum operetur fides, ut et illa quæ fimbriam Domini tetigit, sanaretur, *Matth.* ix, et ille cui intendit Dominus Jesus, statim ex ejus oculis gratiam sanitatis hauriret? *Lucæ* ix. Sed qui videt iustum, debet scire quid videat : non illum videt in corpore, non in vestimento, non in patrimonio, non in vultu, sed intus videt, etc. Sane in eo qui foris est, illum qui intus est, frequenter aspicimus. »

Talis fuit S. Cyprianus, de quo ait Pontius Diaconus in ejus Vita : a Tantum sanctitatis et gratile ex ore lucebat, ut confunderet intuentium mentes gravis vultus et lætus : nec severitas tristis, nec comitas nimia, admixta utrimque temperies, ut esset ambigere, vereri an diligere mereretur, nisi quod et vereri et diligere merebatur. » S. Franciscus suos mittebat ambulatum per urbem, dicens : a Ille condonatum, » vedrò scilicet modesto et religioso incessu, coque plus animos civium commoverunt, quam si eis concionati fuissent. Morum enim concio est viva, verborum mortua. Pontifex cum suis Prælati visitans S. Bernardum in Claravalle, ipsius et monachorum modestia adeo commotus et compunctus est, ut plerique eorum præ devotione uberes funderent lacrymas. Ita habet Vita S. Bernardi. Plura recensui vers. 4.

Humilis. — « Humilitas est virtus qua quis ex verissima sui cognitione sibi ipsi vilescit, » ait S. Bernardus, *De Gradul. humil.* Aurea est S. Nili gnomon apud S. Antonium in *Melissa*, serm. 73 *De Modestis* : « Beatus cujus est vita excelsa, spiritus autem humilis. » Et S. Chrysostomus : « Nihil est tam Deo gratum, quam scipsum cum postremis numerare. » Et S. Basilus : « Simus vita elati, sed spiritu humiles; et virtute quidem inaccessibiles, conversatione autem facillimus sit ad nos aditus. » Et Evagrius : a Armatura tutissima animi modestia, » ibidem. Porro S. Vnlochus, serm. 70 *De Humilitate* : « Verissima, » ait, humilitatis insigne hoc est, nullas in quempiam intorquere contumelias, sed ab aliis in te contortas generose et infracto forre aniino. Ut enim arborum ramos exuberans copia fructuum deorsum versus inflectit : ita et accessio dives virtutum sensum ho-

minis se possidentis demittit atque humiliat. »

Quocirca S. Epiphanius, serm. 1 *De Eters. superb.*, humilitatem indigitat principium et finem bonorum omnium. Dorotheus, *doctrina* 44, absolutam omnium virtutum perfectionem, imo earum calcem et cœnenum, quod omnes inter se conglutinat. S. Augustinus, *epist.* 75, primas, secundas, tertias, etc., in sapientia Christiana assignat humilitati : sicut Demosthenes primas, secundas, tertias, etc., in oratore assignavit pronuntiationi et actioni. Idem, serm. 10 *De Verbis Domini* : « Cogitas, ait, magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento prius cogita humilitatis. » El mox : a Hoc in te fode fundamentum humilitatis, et pervenies ad fastigium charitatis. » Et *serm.* 27 : « Confluit aqua ad humilitatem vallis, denatat de tumoribus collis. » Et *serm.* 137 *De Temp.* : « Videte magnum miraculum. Altus est Deus : erigis te, et fugit a te ; humilias te, et descendit ad te. Quare hoc? quia excelsus Dominus, et humilia respicit, ut attollat; alta, id est superba, de longe cognoscit, ut deprimat. » S. Basilus, *Admon. ad filium spirit.* : « Fili, inquit, omnibus humilitati stude; quod est omni viri sublimius, ut ad perfectionis fastigium possis conscendere ; cum iustæ institutiones non aliter nisi per humilitatem impleantur, et mullorum temporum labores per superbiam in nihilum deputentur. Vir humilis Deo est similis, et in templo pectoris sui gestat cum. Superbus autem cum sit Deo odibilis, diabolo similis est. Humilis vero licet in habitu videatur vilissimus, gloriosus est in virtutibus; superbus autem homo, etsi decorus videatur aspectu et clarus, sed tamen inutilem eum manifestant opera ipsius, et per hos incessus et motus dignoscitur ejus superbia, et ex verbis ejus publicibilis levitas ipsius. Cupit semper laudari ab hominibus, et virtutibus, quibus alienus, se predicare gestit. Non se patitur cuiquam esse subjectum, sed semper primatum cupit, et ad majorem gradum se conatur immergere. Et quod ex ineritis obtinere non potest, ambiendo festinat. Ambulat semper tumens vel uter vacuus et inanis. El sicut navis absque gubernatore cum jactatur a fluctibus, ita et is circumfertur inter omnes actus suos. Humilis contra despuat omnem honorem terrenum, et ultimum se esse judicat omnibus hominibus. Nam etsi mediocris appareat in vultu, eminens apud Dominum intuetur; cum consummaverit omnia mandata Domini, nihil se fecisse testatur, et omnes virtutes animæ sue celare festinat : sed divulgat Dominus omnia opera ipsius, et profert in medium, et mirificat gesta ipsius, et exaltabit, et clarum faciet eum, et in tempore precum suarum quod postulat, impetrabit. »

9. Nox REDDEXTES MALIM PRO MALO, — non retaliatur. Vtriusque. — liantes injuriam injuria, convicium convicio. Non velat hic Petrus justum judicium et justam vindictam, sed eam quæ vel privata exercetur auc-

toniate, v<I non amom justiliœ, sed libidine ul-
ciscendi, aut o«"o infligitur. Ita Ilosseliis.S. Petro
succinit S. Paulus : u Non vosmetipsos, inquit,
defendentes, diarissimi, sed date locum ino,« etc.
Vide ibi dicta. Preclare S. Cjiry*oslomus, homil.
18ín *Matth.*: «Nihil, ait, ita Íedentes coercet, ul
patientia modestiaque lœsormn, etc. Non cxtingiii-
tur ignis igne, sed aqua : sic injuria et ira non
exliiMjuitur ira? talione, sed mansuetudine, humi-
lita , beneficiis. » Chrysostomum magistrum se-
ciiiis Isidoras Pelusiota ejus dicipulus, lib. III,
epistola 2) *ad Euslathium* : «Inimicitia, ait, scri-
benda est in aqua, ut slatini e mente ct memoria
effluat : amicitia vero incidenda in æs, ut jugiter
mcnli inhweat. » Inculcai hoc Petrus fidelibus,
quia hic est apex virtutis : in injuriarum enim
tolerantia cl inimicorum amore consistit vita?
Christian® perfectio. Undo S. Basilius formulam
âmX v,*æ Pc|fedæ Religiosis cl Anachoretis præscri-
bens, *Admonit, ad Juniores*, id pene solum incai-
cit : «Quisquis, ait, solitariam vitam semel es
complexus, o homo fidelis, ct idem pietalis cul-
tor, fac condiscas ac docearis Evangelica? conver-
sationis formulam, corpus in primis ut sancclæ
servituti mancipis; animum erudito, nihil de se
sublime sapere ; cogitationes instructo, pune ut
sint; ir® impetum exinanito. Vim libi injecit ali-
quis? in Domini unius gratiam huic prælerquam
vult addito. Ro quapiam spoliatus es? spoliato-
rem in jus ne vocato, neu lite decernito. Odio ha-
berist osorem amato. Persecutione percelleris?
sustineto. Execratione te devovit aliquis, aut ma-
ledicentia? hunc tu ad irrogata? contumelia* cogni-
tionem adhortator, aut certe pro ejusmodi inter-
cedito. Peccatis in posterum designandis mortuus
esto. Cruci Christi configitor. Omnem animi lui
sollicitudinem in ipsum transcribito Dominum, ut
inveniri (afldem promerearis ubi angelorum my-
riades, cadus primogenitorum, perquam festivi
Apostolorum throni, primari® auctoritatis subse-
lia Prophetarum, Patriarcharum scepra, corona*
Martyrum, justorum præconia. Inter justos olim
istos, ut allegi possis, cl annumerari loto pectore
concupiscito. In Christo Jesu Domino nostro. Ipsi
gloria in sæcula. Amen. »

Sed e contrario benedicentes, — *q. d.* Male
precantibus bene precamini, maledicta benedic-
tionibus, vituperia laudibus, asperos sermones
blandis, quin ct maleficia beneficiis compensate,
uti jubet Christus, *Malth.* v, 44. Rationem dat
S. Basilius in *Ileg. brev*>, resp. 17G, quia maledici
ct malefici nobis sunt occasio et causa heroicæ
patientia?, Ideoque nos faciunt beatos, juxta illud
Christi, *Matth.* v, 11 : «Beati critis cum maledixe-
rint vobis homines. »

iiit>> Hoc sapiebat Religiosus ille, de quo in *Apophlh.*
la- *patrum*, numer. 76, qui quo majori alliciebatur
injuria et irrisione, eo magis gaudebat, dicens :
« Isti sunt qui nobis occasionem præbent ad pro-
fectum nostrum ; qui autem beatificant nos, con-

(urban! animas nostras. Scriptum ostenim : Quo-
niam hi qui beatificant vos. ipsi decipiunt vos. »

Et S. I'raneiscin. qui jubrbal suis ul ipsum con-
viciis et probris afficerent, iisque auditis dicebat :
« Benedirai libi, Deus, quia talia filium Pelli
Bernardonis audire deed. » Ila S. Bonaventura in
ejus Vita. Laudai cl Seneca, lib. II *be Ira,xx\int*
diclum aulici, « qui rogatus quomodo rarissi-
mam rem in aula consecutus esset senectutem?
Injurias , inquit, accipiendo et gratias agendo. »

Præclare Naxianzcus apud Antonium in *Me-
lissa*, part. I, serm. 53: « Concedamus, ait, ali-
quid exiguum ut majus impetremus, nempe con-
cordiam : patiamur nos vinci, ut vincamus. Vi-
dete athletarum consuetudinem, et luctatorum
certamina, qui sæpe hoc ipso quod suppositi sunt
adversarios sibi incumbentes vincunt. Bonum est
mansuetudine audAciam vincere, el meliores effl-
cere eos qui injuriam faciunt, quæ toleramus pa-
tiendo. Unusquisque nostrum mullum Christo de-
bet. Veniam demus, ut impetremus; remittamus,
ut nobis remittatur. »

In Vitis Patrum, in *Vita S. Apollonii*, narratur,
quod cum ipse a Philemone choraula multis alli-
ceretur injuriis, æ vocaretur impius, seductor,
scelestus, responderit : a Misereatur libi Dominus,
fili mi, et nihil horum quæ locutus es, reputet ad
peccatum, » Ilac benedictione compunctus Phile-
mon ad Christum se convertit, adeoque glorio-
sum pro eo cum Apollonio subiit martyrium. Hoc
est quod suis præcipit Christus, *Matth.* cap. v,
vers. 43 : a Audistis quia dictum est : Diliges pro-
ximum tuum, et odio habebis inimicum tuum.
Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros,
benefacito his qui oderunt vos, ct orate pro
persequentibus el calumnianlibus vos.» Nam, ut
ibidem ait S. Chrysostomus, « tempus orationis
est tempus mansuetudinis : ideo a se Deum ex-
pellit, qui illum a proximo avertit. » Imo, ut ait
S. Augustinus, serm. 4 *De Sani tis* : « Eacil Deo in-
juriam, qui seipsum judicem constituit, el Deum
tortorem, » cum ex adverso subjungat Christus :
a Ut silis filii Patris vestri qui in cœlis est, qui
solem suum oriri facit super bonos el malos, et
pluit super juslos cl injustos, »

Quia in hoc vocati estis, ut benedictionem here-
ditate (S. Fulgentius, lib. I *ad Thrasimundum*, le-
'¿*Ahærcditalis*) possideatis, — *q. d.* Ad hoc vocali
estis ul per injuriarum tolerantiam, nimirum be-
nedicendo maledicentibus, benedictionem Dei tum
præsentem, lum æternam, puta beatitudinem ct
gloriam adernam hæreditetis. Quieres cur cœlcs-
tem ha?reditatem el felicitatem vocat *henedictio-*
nem? Respondeo, *primo*, quia ipsa sumina esi
Dei benedictio, id est, summum donum : Dei enim
benedicere est efficax, idemque quod benefacere.
Se» *undo*, quia electi cœlo adjudicandi a Christo in
die judicii benedicentur, dum audient : « Venite,
benedicti Patris mei, possidete paratum vobis re-
gnum a constitutione mundi, » *Matth.* xxv, 34, quo

GlorU
crle;Ul
vocatur

Uo.
rim0.

Secunda,

TertK alludit hic Petrus. *Tertio*, quia alludit pariter ad *Driller*. cap. XXVII, vers. 13, ubi sex nobiliore?; tribus benedicunt servantibus legem Mosh, ignobiliores maledicunt eam violantibus : quo schemate repræsentata est benedictio æterna electis, el maledictio reprobis a Christo irroganda in dic-
 Quiit). *Quarto*, quia benedictionis mercedem congrue significat nomine benedictionis : congtlUiit enim est ul qui injuriantibus benedicit, benedicatur et beetur a Christo : imo id ab eo promissum est, ideoque debitum. Aii enim *Matth.* v, 11 : « Belili estis cum maledixerint vobis et persecuti vos fuerint, el dixerint omne malum adversum vos mândentes propler me; gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis. » *Quinto*, quia Sanctorum felicitas magna ex parte consistit in benedictione, id est\$ in continua laude el jubilo Dei : laus enim Dei csl negotiosum Beatorum otium, et otiosum negotium.

Nota, pruder alias vii tutes, amorem inimicorum et injuriarum tolerantiam dare nobis jus ad codum, illudque nobis pandere : sicut ex adverso injuriarum memoria, ira et amaritudo, etiam levis, illud nobis occludit; de qua re audi exemplum memorabile.

S. Anno, Archiepiscopus Coioniensis, paulo ante mortem per visionem raptus in cœlum, vidit consessum illustrem sanctorum Episcoporum Germanite et Galli® sui ævi, atque inter eos sedem splendidam sibi paratam, ad quam cum pergeret, prohibitus csl ab \rnulpho, Wormatiensi Episcopo, quod diceret prius illi eluendam esse maculam unam, quam in veste ad pectus habebat. Experrectus intellexit maculam hanc esse injuri® memoriam, el animi acerbitatem in cives Colonienses, eo quod ipsum expulissent. Quare illico cum iis in gratiam rediit, itaque maculam detersit, ac paulo post plane immaculatus incœlum migravit. Ita narrat Lamberlas Schafnaburgensis in *Descript. Annon.*, ad annum Domini 1075.

Denique ad hanc S. Petri sententiam facit illud Clementis Alexandrini, lib. IV *Strom.* : « \dnli-
 ror, ait, Epicharmum, qui aperte dicit : Si fueris mente pius, nini! mali patieris mortuus. Superius manet in cœlo spiritus. » Et pofebifn lyricum canentem : « Impiorum autem animæ sub cœlo volant in cruentis doloribus, sub malorum jugis inevitabilibus; piorum autem mentes in caelis habitabunt, cantibus beatum magnum ea* nentes in hymnis. »

iftrK to 10. Qui KSIM VULT tltÁ» DILIGERE, — id Csl, qUî optat et diligit vitam, hic longævam el prosperam, ac in cœlo æternam el beatam, </ d. Qui vult beate vivere, tum in hac vita, tum putius ta futura, lude Clemens Alexandrinus explicat siot « Qui vult jdermis el incorruptibilis fieri. » Probat S. Petrus id quod dixit, nimirum maledicentibus esse benedicendum, ut benedlctionefii hereditate possideamus, ex Psazm. xxxm. 1.1, Ubi dicitur ?
 • Quis est tomo qui vult vitam, diligit dies videro

bonos? (pro quo S. Petrus verbis duntaxat parum Immutatis ait : « Qui enim vult vitam diligere, et dies videre bonos). Prohibe linguam tuam a malo, » etc.

Et dies videre bonos. — « Videre, » id est, sentire, gaudere, fruî. Videre enim et visus in Scriptura pro quolibet sensu et gustu capitur per catachresin.

a Dies boni » vocantur commodi, læti, felices, M* U tum hujus, tmn potias futur® vit®, puta dies gratite et gloriæ. Unde Clemens Alexandrinus, « dies bonos® explicat sanctos. Nam, ut ait S. Augustinus in Pwim. XXXIII : « Semper dies mali in sæt ulo, semper dies boni in Deo. » Et S. Basilus ibidem : « Dies hujus sæculi mali sunt, quoniam et hocsæcûlutn cum sit mensura mundi, de quo dictum est, quod mundus totus in maligno sit positus, natur® assimilatur mundi, per quem dimetitur : paries hujus temporis sunt dies ipsi; idcirco dicit Apostolus : Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Jacob autem: Dies, inquit, annorum meorum pauci admodum et mali (id est mfeeri et ærumnosi) sunt, n Dies ergo boni, inquit S. Basilus, sunt non hujus, sed futuri speculi, « el quos sol hic sensibilis peragit, decidui sunt et dispereunt. » De futuris autem dicitur : « Melior est dies unus in atriis tuis super millia, » *Psalm.* Lxxxm, 41.

Coerceat linguam suam a malo lingua enim non coercita, sed effrænis, linguaci conciliat dies malos, id est miseros et calamitosos : vide dicta *Jacobi* m, 2 el seq.

Et LARIA EJUS ME LOQUANTUR DOLUM. — a Dolum » Græci definiunt, maleficium occultum cum præscriptione bona. « Cortex bonus macula subjacente, » ait Eugubinus in *Psalm.* xxxuuVide dicta vers. 1.

11. Declinet a malo, et faciat bonum. — Hisce v«« n. duobus præceptis concluditur omnis justitiæ lex, omnis virtutis nonna et præscriptio.

Inquirat pacem — cum Deo, secum et cum proximis. Hanc pacem Christus e cœlo quasi donum divinum in terras detulit. Unde eo nato cecinerunt angeli : « Gloria in altissimis Deo, el in terra pax hominibus bon® voluntatis, » Luc<r cap. n, vers. 1 i. Hinc eam impense celebravit et prædixit Isaías cap. n, I, et cap. xi, 6 et seq.

Et Sequatur eam. — , id est, *persequatur* eam fixis oculis, loto corde et conatu, sicut venator persequitur leporem. Ita S. Hieronymus ad *Kusttcum*. Hæc enim pax exuperat omnem sensum, *Philip*, iv, 7. Hæc quasi regina sedet in anim® throno, ejusque potentias, sensus et membra tranquillo et hilariter regit, juxta illud : < Pax Christi exullet in cordibus vestris, ® *Coluss.* m, 15. Vido ibi dicta. Vere S. Augustinus *De Continent.*, cap. vu : « Pax perfecta, ait, tunc erit nobis, quando natura nostra creatori suo inseparabiliter cohærente, nihil nobis repugnabit ex nubis. »

're*. ii- !-• Quia oculi Domini super justos.— *q. d.* Dominus benignis, paternis et beneficis oculis respiciet justos qui praecepta jam dicta servarmi.

Et aires ejus in preces eorum,—ut eas audiat et exaudiat, iisque annuat et postulata concedat.

Vultus autem Domini super facientes mala.— « Vultus, ■ scilicet iratus, trux et minax, ut mala faciat malos indignans *videat et* plectat. Hinc Aben-Esra et Eugubinus in *Psalm.* jxxm, pro *vultus*, *veillant, excandescunt*; unde et sequitur : « Ut perdat de terra memoriam ipsorum. » Sic Latini vultuosum vocant tetricum, morosum et asperum. Ingens est hic stimulus ad declinandum a malo, et faciendum bonum, nimirum cogitare quod Deus quasi agonothea bonos et bona intueatur vultu amœno, ulpræmiat; malos et mala austero et minaci, ut puniat acerrime. « Nihil, ait Tertullianus, lib. *De Patientia*, cap. vi, occultum quod non reveletur : quantascumque tenebras factis tuis superstruxeris, Deus lumen est, et illius /culi lucRJBres super solem, circumspicientes Omnes vias hominum, et profundum abyssi, et corda hominum intuentes in absconditis partes, d Porro Deus cum sit incorporeus, non habet oculos et vultum, sed oculi vocantur ipsa mentis ejus acies lucidissima, qua omnia intuetur; vultus vocatur ipse ejusdem intuitus, qui quam impiis sit terribilis, colligere licet ex eo, quod Christi hominis et judicis vultus in die judicii tam erit reprobis formidabilis, ut ipsi optaturi sint manere in inferno, nec inde egredi in vallem Josaphat, ne cum aspicere; coque percelli cogantur. Inde « reges et principes, inquit S. Joannes, *Apocalyps.* cap. vi, vers. 16, dicent montibus et petris : Cadite super nos, et abicondito nos a facie sedentis super thronum, et ali ira Agni: quoniam veniet dies magnus iræ ipsorum, et quis poterit stare ? »

Uonll- Hunc vultum cogita quando te tentat dæmon,
'jfxnî* hi secreto concupiscentia te ad peccatum

in DtL sollicitat. Vere Boetius : « Magna, inquit, nobis incumbit necessitas bene agendi, quando in conspectu judicis cuncta cernentis omnia agimus, » El Clemens Alexandrinus, lib. V *Strom.* : « Non est, ai!, aliquis adeo magnus ut superet justitiam, neque adeo parvus ul lateat. » Et S. Bernardus in 31 » cap. vi : « Illum, inquit, semper ante oculos habere debemus, per quem sumus, vivimus et sapiūus. » In Vita S. Basilii legimus illum a Il Doroltheo magistro hoc accepisse vitæ documentum : « Nunquam corde tuo Deus excidat. Cogita semper Deum tibi præsentem, et le coram illo stare, p iliumque id assidue ruminantem a vita militari et dissoluta se convertisse ad religiosam et sanciam. S. Ephrem, tractatu *De Patientia* : « Semper, ail, Dei memineris, et cælum mens tua evadet. » S. Hieronymus in *Ezech.* cap. v : « Memoria Dei excludit omnia Qagitia. » Clemens Alexandrinus III *Pcedag.*, v : « Hac sola ratione iit ut quis nunquam labatur, si Deum sibi ipsi semper adesse existimet. »

13. Et quis est qui vobis noceat, SI BONI ÆMULI VELITIS? — « Boni, » id est *bonitatis*, ut vertit Syrus cl VatabluB. Græce enim est τῆς ἀγαθότητος, id est *boni* (in genitivo) *imitatores*. Per *bonum* accipe vel Deum et Christum cum S. Augustino, serm. 107 *De Diversis*, cap. vi et vn; vel potius ipsum bonum honestum, puta virtutem, de quo paulo ante dixit : a Declinet a malo et faciat bonum ; » eo enim respicit. Ita Lyranus, Hugo, Cajetanus et Thomas Anglicus. Bonum enim honestum est quasi idea et nonna virtutis, quæ omnibus ad imitandum proponitur, ut eam moribus exprimant, et in scipsis depingant. Sic S. Joannes ait, *epistola* cap. m, II : « diarissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. » Vere S. Prosper; *epigram*, i :

Perfecte, *ait*, bonus est et vere dicitur insons,
Nec sibi, nec cuiquam quod noceat, faciens.
Nam quicumque alium molitur lædere, primum
Ipsam se jaculo percutiet proprio.

Vox « æmulatores » significat vehemens studium et ardorem boni, sive virtutis, illamque ardentius amandam et prosequendam esse, quam sponsus amat et prosequitur sponsam dilectissimam. Huc spectat illud : « Qui non zelat, non amat; » et illud S. Ambrosii, *De Institut. virg.* cap. xi : « Cur, inquit, sæculo potius laboramus, et fraudamus animam nostram tantæ bonitatis dispendio, qui nulli alii nisi huic Domino servire deberemus? » Sic enim nihil et nemo nobis nocebit. Vere enim S. Augustinus loco paulo ante citato : Impius, ait, sibi nocet, non alteri, cui nocere cupit. Et S. Chrysostomus scripsit ultimum opus ad Olympiadem, in quo hanc cygnæam vocem canit, multisque confirmat : a Quod nemo lædatur nisi a seipso; » extal tomo operum ejus V.

Occurrit S. Petrus objectioni. Dicet enim quis : Si declinemus a malo et sectemur bonum ; si mala toleremus nec vindicemus, patebimus omnium injuriis et rapinis. Respondet S. Petrus: Nemo vobis nocere, græce ἡ ἀφ' ἧς, id est *affligere*, poterit, si bonum patientiæ et virtutis sectemini, tum quia virius omnia mala superat ; tum quia Deus virtutis eique studentium est lutor et protector. Quocirca « diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, » Roman, vii, 28. Hoc est quod orans profitetur Ecclesia : « Nulla nobis nocebit adversitas, si nulla dominetur iniquitas. » Sic Valerianus sua ignea craticula non nocuit S. Laurentio, tri cot*- sed profuit, quia ejus charitatem magis accendit, nirua. Sic adversa omnia quasi agmine uno irruentia in S. Job ei non nocuerunt, sed robur animi ejus toti orbi ostenderunt. Sic Ariani persequentes assidue S. Athanasium terra inarique, ejus virtutem auxerunt et illustrarunt. Sic Decii, Aureliani, Neronis, Domitiani, Diocletiani, suis tormentis non nocuerunt S. Vincenzio, S. Sebastiano, S. maurilio, S. Tiburtio, S. Georgio cæterisque Martyribus, sed eis laureas martyrii adornarunt, neo

eis aliud extilerunt quam fabri et aurifices coronarum cœlestium.

Preclare Orígenes, hom. 23 in *Num.*: «Ha, ait, in hoo mundo sunt disposila, ut nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiamsi malum illud sit. Malitiam Deus non facit, tamen cum ab aliis inventam possit prohibere, non prohibet, sed cum ipsis a quibus habetur, utitur ea ad necessarias causas. Per ipsos enim in quibus est malitia, claros et probatos cflleat cos, qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset utique qui contrairer virtutibus. Virtus autem non habens aliquid contrarium non claresceret, nec splendidior et examinatio fieret. Non vrobatavero nec examinata virtus, nec virtus est.» Dat exemplum in Iosepho : a Tolle malitiam fratrum ejus, tolle invidiam, tolle illud omne parricidale commentum quo scævierunt in fratrem, usque quo venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam peremeris dispensationem Dei. Simul enim abscindes cuncta illa quæ apud .Egyptum non tantum per Ioseph, sed et per Moscm pro salute omnium gesta simt :periissel .Ægyptus, periissent et finitimæ regiones fame, inleriissct ipse Israel. Nusquam plagæ in .Ægyptios, nec virtutes illæ quas fecit Deus per Moscm et Aaron. Nemo per mare Rubrum siccis vestigiis incessisset, nemo terram promissam intrassct, cibum mannæ mortalis vita nescisset. Nulla de sequenti petra aquarum fluenta prorupissent. Lex a Deo hominibus data non fuisset. » Et inferius : « Si auferas malitiam et prodicionem Judæ, abstuleris pariter crucem et passionem Christi : et si non sil crux, non exuuntur principatus et polestales, nec triumphantur in ligno crucis. Si non fuisset mors Christi, utique nec resurrectio fuisset, nec extilissct aliquis primogenitus ex mortuis, nec spes nobis resurrectionis fuisset. Aufer peccatum et malitiam diaboli, simul auferes nobis certamen adversus ejus insidias, nec expectabitur corona victoria) ei qui legitime certaverit. Si non haberemus qui adversum nos obsisterent, agones non essent, nec victoribus munera ponerentur, nec regnum cœlorum vincentibus pararetur : neque momentaneum hoc et leve tribulationis nostre, supra modum pondus gloriæ operaretur nobis in futuro. Et hoc valde mirabile est, quod malis vasis utitur Deus ad opus bonum.)» Docuit id Orígenes non tantum verbo, sed et exemplo. Ardebat enim desiderio martyrii, adcoque puer eo procurrisset, nisi parentes vestes ejus abscondissent, teste Eusebio.

14. Sed et si quid patimini propter justitiam, beati. — Alludit, imo citat illud Christi *Matth.* v, 10 : «Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum odorimi,» pro quo Clemens, lib. IV *Strom.*, m, legit : « Beali qui persecutionem patiuntur pro justitia, et propter me, quoniam habebunt locum ubi non patientur persecutionem.»

Nola *primo*, *risedet si quid patimini, q. d.* Leve et quasi nihil est quidquid patimini : «nonenim sunt condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. »

Nota *secundo*, « propter justitiam,» id est, quia justus, quia Christianus, quia «justitiam,» id est virtutem, sequuntur, v. g. quia servant Dei legem, castitatem, temperantiam, statuta Ecclesiæ vel ordinis, quia tuentur res pupillorum, fidem, agros et res Ecclesiæ, quia student reformationi Ecclesiæ, Cleri vel monasterii. Licet enim Philosophi propter justitiam, ut Socrates propter doctrinam unius Dei, videantur passi ; tamen ubi vera fides non est, nec charitas, ibi nec vera est justitia, inquit S. Augustinus, epist. 50 *Contra Donatista* post *Collât*, cap. xvii. Justitia ergo hic non proprie et stricte accipitur, pro virtute quæ cuique reddit jus quod illi debet, sed generatim pro quavis virtute. Martyr enim est qui patitur mortem, non pro sola justitia, sed et qui pro fide, castitate, aut qualibet alia virtute, uti passim docent Theologi. Sic S. Agnes, S. Felicula aliæque virgines occisæ pro castitate, sunt martyres. Sic Machabæi occisi pro lege Mosis, ac nominalim pro temperantia, quia scilicet volebant vesci carne porcina lege vetita, sunt martyres. Sic S. Thomas Cantuariensis, S. Stanislaus, et alii occisi pro libertate ecclesiastica, sunt martyres. Porro recte S. Augustinus, lib. III *Contra Crescentium*, XLvin : « Martyrem, inquit, facit non poena, sed causa. »

Nota *tertio* : Patientes propter justitiam sunt beati, beatitudine tum rei, tum spei. Rei, quia possident bonum patientiæ, quod opus perfectum habet, *Jacob*, i, ideoque beatus et beatum facit : beatitudo enim hujus vite consistit in patientia et charitate. Spei, quia certo sperant regnum cœlorum patientibus promissum, uti subdit et explicat Christus, *Matth.* v, 12. Adde, Deum patientibus adesse, cisque augere robur, spem, charitatem, etc. cosque miris consolationibus mulcere, juxta illud S. Pauli : «Sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra,» II *Cor.* i, 5. Quocirca S. Cyprianus, lib. IV, epist. 6 *ad Tibaritan.* : «Exultare, ait, nos voluit in persecutionibus Dominus, quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tunc Martyribus patent cœli.» Idem, *Exhortât, ad Martyr.* : a Hoc (martyrium), ait, est baptisma in gratia majus, in potestate sublimius, in honore pretiosius : baptisma, in quo baptizant angeli; baptisma, post quod nemo jam peccat ; baptisma, quod fidei nostre incrementa consummat ; baptisma, quod nos de mundo recedentes statim Deo copulat. In aquæ baptismo accipitur remissio peccatorum; in sanguinis, corona virtutum. »

Timorem autem eorum (qui vos affligunt faciunt quo pati propter justitiam) ne timeatis. — «Timorem,» id est terrorem, minus et plagas : alioqui enim timor timet, non timetur; timet autem

non timorem, sed rem timendam. Est ergo metonymia. Timor enim ponitur pro timoris non actu, sed objecto, puta pro terriculamentis, quæ timorem incutiunt, uti sunt minæ, equulei, gladii, ignes, crux, mors ; unde Syrus vertit, *neque formidetis eos quitolis terrorem incutiunt*. Fideles itaque nihil horum timere debent, tum quia in se breves sunt et leves, tum quia gratia Christi his omnibus eos superiores efficit, tum quia per hæc transeunt ad coronam et regnum æternum. « Mors enim pama nascentis, si pro justitia pietateque pendatur, *fit* gloria renoscentis, » ait S. Augustinus, lib. VI De *Civit.* xm. Quocirca S. Ambrosius in *Psal.* cxviii, octon. 2! : « Nullis ergo, ait, justus frangatur injuriis, nullis moveatur periculis, nullis tenletur procellis, sive mors ingruat, sive vita, sive angeli calorum, neque dejiciatur adversis, nec extollatur secundis, nusquam sit ejus infirmus affectus. » El post multa : « Ubi pax el multa pax, ibi crux Christi non opprobrio, sed saluti est. Non fuit opprobrio Petro crux Christi, quia lanium ejus gloriæ dedit, ut inversis Christum honoraret vestigiis, metuens ne si ea specie crucifixus esset qua Dominus, affectasse Domini gloriam videretur. Crux ergo opprobrium perfido, fidei autem gratia, fidei redemptio, fidei resurrectio est, quia pro nobis passus est Dominus, quia illa nos redemit sanguine, illa ad paradysum resurrectione revocavit. »

Ila S. Ignatius non timebat leones, sed ambiebat ; unde *epist. ad Hom.* : « Ignis, ait, crux, bestia, confractio ossium, membrorumque divisio, et totius corporis contritio, el tormenta diaboli in me veniant, tantum ul Christo fruar. » « Cumque jam damnatus esset, ait S. Hieronymus *De Sripf. & cle\$. in Ignatio*, ad hedías, el ardore patiendi rugientes Icones audiret, dixit : Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ul panis mundus inveniar ; » justus enim confidit ut leo, in Deo nempe defixus ait :

Si indus i labator orbis,
Impavidam fenent rumæ.

Ita Confessores et Martyres coram iudicibus el hnperaloribus stabant imperterriti, imo illos sua constantia et animositate terrebant et percellabant. Sic S. Andreas perculit .Egeam vocando eum filium diaboli, eique minando aterna gehenna ine odia. Idem fecere Machabæi Antiocho regi et tyranno, H *Miichab.* tn.

It alios taceam, hac in te excellait S. Hilarius, qui Constantino Imperatori Ariano sœvienti in Orthodoxos, eisqilM extremam perniciem minitanti, amino Ini rrilô et leonino restitit, cjUsqtie furorem rapressit, Ifi faciem ei omnia scelera ct sacrilegia exprobrando, cumque Antichristum s Ul*- nuncupando. Audi in *Apnhq. ad Constantium, U- Attv-* heras, igneas et adamantin ejus vons, Episcopo -l Martyfe, imo Hilario dignas : « Atque utilum illud potius, omnipotens Deu* et universo-

rum Creator, sed unius Domini noslri Jesu Cliri di pater, ætati meæ et tempori præstitisses, ut hoc confessionis mea» in te, atque in Unigenitum tuum ministerium Neronianis Decianisve temporibus explessem ! Noe ego per misericordiam Domini Dei Filii tui Jesu Christi, calens equuleum metuissem, qui desectum Isaiam scissem; nec ignes timuissem, inter quos Hebraeos pueros cantasse meminisse; nec crucem ct fragmenta crurum meorum vitassem, postquam in paradysum translatum latronem recordarer: neo profundum maris, ct Pontici æslusabsorbentem rheuinam trepidassem, cum per Jonam ct Paulum docuisses fidelibus esse in mari vitam. Adversus enim absolutos hostes felix mihi illud certamen fuisset. At nunc pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandientem, contra Constantium Antichristum, qui non dorsa cædil, sed ventrem palpat; non proscribit ad vitam, sed ditat in mortem; non trudit carcere ad libertatem, sed intra palatium honorat ad servitutem; non latera vexat, sed cor occupai; non caput gladio desecat, sed animam auro occidit; non ignes publice minatur, sed gehennam privatam accendii ; non contendit ne vincatur, sed adulatur ut domine-lur: Chrislum confitetur, ut neget; unitatem procurat, ne pax sit ; hæreses comprimit, ne Christiani sint; sacerdotes honorat, ne Episcopi sint ; Ecclesia? tecta struit, ut fidem destruat. Te in verbis, te in ore circumfert, et omnia omnino agit, ne tu ul Deus, ita pater esse credaris. » Et paucis interjectis: «Proclamo tibi, Constanti, qudd Neroni locuturus fuisset, quod ex me Decius et Maximianus audirent : conira Deum pugnas, contra Ecclesiam sœvis, Sanctos persequeris, prædicatores Christi odis, religionem tollis, tyrannus non jam humanorum, sed divinorum. Hæc tibi a me atque illis socia atque communia sunt ; at vero nunc propria tua accipe: Christianum (e mentiris, Christi novus hostis es; Antichristum praevenis, et arcanorum mysteria ejus operaris. Condis fidem, contra fidem vivens; doctor profanorum es, indoctus piorum; Episcopatus tuis donas, bonos malis demutas ; sacerdotes custodi e mandas, exercitus tuos ad terrorem Ecclesia* disponis. Synodos contrahis, et occidentalium fidem ad impiidalem comp»4lis : conclusos urbe una miniat telles, fame debilitas, hieme conficis, dissimulatione depravas. Orientales autem dissensiones artifex nutris, blandos elicis, fautores instigas, veterum hirbator es, profanus novorum es. Omnia savissima, sine invidia gloriosarum mortium peragis. Novo liiauditoipie higënii triumpho <le diabolo vincis, et sine martyrio porscqtieris. Plus crudelitati vestrae, Nero, Ì)Cil, MÀximlâfie, debemus; diabolum enim per vos vicimus. Sanctus ubique beatorum marlyruni sanguis exceptus est ; dum ih his dæmones thugünt, dum ægriludines depelluntur, dum admirationum opera cernuntur; elevari sine laqueis Corpora, et suspensis

pedo feminis vestes non defluere in faciera, uri sine ignibus spiritus, confiteri sine interrogantis incremento fidei. Ut tu omnium crudelitatum crudelissime, damno majore in nos, et venia minore desaevis. Subrepis nomine blandienti, occidis spēcie religionis, impietatem peragis, Christi fidem ChrMi mendax prædlcalor extingáis. Non relinquis saltem miseris excusationes, ut æterno judicio buo poenas, et aliquas laniatorum corporum præferant cicatrices, ut infirmitas defendat necessitatem. Scelestissime mortalium, omnia persecutionis mala ita temperas, ul excludas et in peccato veniam, et in confessione martyrium. Sed hæc ille pater tuus artifex humanarum mortium docuit, vincere sine contumacia, jugulare sine gladio, persequi sine infamia, odire sine suspicione, mentiri sine intelllgcnlia, profiteri sine fide, blandiri sine bonitate, agere quod velis, nec manifestare quæ velis. »

Er non conturbemini. — Justus enim subinde timet, at non conturbatur. Isaías habet : « Ne paveatis, » totus enim hic locus a S. Petro citatur ex Isaia, vm, 12, ubi sic legimus : « Timorem ejus ne timeatis, neque paveatis. Dominum exercituum ipsum sanctificate (id est, ut sanctum celebrate, colite, glorificate) : ipse pavor vester et ipse terror vester ; et erit vobis in sanctificationem. » Vide ibi dicta, ne hic cogar repetere. Nota hic : nil ita timorem discutit, hominemque facit ad omnia interritum, atque sanctitas et sanctificatio, id est spes, amor et laus Dei. Qui enim timet, id est revereatur, sperat et amat Deum, non limet homines, nec hominibus placere cupit, aut displicere metuit, sed soli Beo. Nam, ut ait S. Hilarius in Psa/rn. 1 u : « Placere tantum hominibus velle, Beo est displicere. » Placere autem hominibus ut salventur, « hoc non est hominibus, sed Beo placere, cum per id quod Beo placetur, et hominibus sil placendum. Ex causa enim placendi Beo, causa etiam hominibus probabilis fit placendi. »

v<r> is. IS. Parati semper au satisfactionem 'Grece ffTr&Xoqíav, id est de/tasionera) OMNI COSTIMI vos RATIONEM, DE EA, QUI IN VOBIS EST, SPI. — Syriis, de spe fidei, id est, de spe quam gignit acui(que fides, juxta illud Hebr. xi, 1 ; a fide- est sulxl uifia rerum sperandarum. » Unde S. fulgentius, lib. I ad Thrasmundum, legit, (b* fwL cl spe. Quia enim infideles urgebant primos credentes iu Christum rogabantque, cur creditis in hominem crucifixum et occisum? Cur tam rigidam legem Christi capessitis? Cur tot el tanta adcoque fórmenla et martyria pro ea toleratis? Hinc eis jubi t S. Petrus, ut in promptu habeant id quod eis respondeant, nimirum se credere in Christum crucifixum, non ob sua, sed ob nostra scoici i, ut ca expiaret, ideoque ipsum tertio dic a morte ad vitam gloriosam surrexisse; quare se credere iu ipsum, ut Redemptorem mundi ac peccati, mortis et inferni debellatorem et triumphatorem. Rursum se cum eo el pro eo tanta pati, quia certa fide et spe ero

dnnl et 'petent se p^r eum el cum eo Ituros in ôcelum, ac in fine mundi una cum corpore resurrecturos in vitam beatam et mlcnam, præqna omnes hujus mundi delicia», omnesque min® ei pœrt.v nihil aliud sunt, quam ludicra puerorum, id enim respondisse .Martyres infidelibus pasrim ingenii libertate, ardore et spiritu in eorum Actis legimus, nc nominatim in Actis S. Cæciliæ, quæ ab infidelibus rogata cur ælatem, nobilitatem, opes et vitam pro Christo prodigeret? tanta alacritate et ardore respondit, se Id facere titChi kUJ pro se mortuo vicem reddat; ideoque libentissime pro co mori, certamque esse se pro hoc vite con* templo arcepturanb vitam meliorem, imo beatam et æternam, ut quadringentos ad Christum converterit.

Quare perperam hæretici cx hisce S. Petri verbis urgent laicos indoctos, ut segura de fide disputent : hoc enim ad sacerdotes et doctores pertinet. Responsionem exigit S. Petrus, non disputationem, eamque dandam infidelibus in origine Ecclesia! , non hæretii is, confirmata jam fide omnium saeculorum consensu. Laici ergo rogati ab hæreticis, cur credant, v. g. Christum esse præsentem in Eucharistia? responde ant : Quia id credit et credidit Ecclesia omni sæculo, quæ est columna et firmamentum veritatis, utpote sponda Christi. gubernata el prolecta a Spiritu Sancto, quare stolidum esse hoc poët tot sæcula in dubium revocare. Ita Tertullianus, lib. De Præsrjrp. adversus hæent., cap. xvii, ubi et addit rationem : « Quoniam, ait, nihil proficiet congressio Scripturae, nisi plane ut aut stomachi quis ineat ever-sionem, aut cerebri. »

Audi Bedani: « Duobus modis, ait, de spe et fide nostra rationem poscentibus reddere debemus. Primo, ùf et justas spei ac fidei nostee causas omnibus intinemus, sive fideliter sive infideliter quærentibus. SeruuJo ut ipsam fidei ac spei nostra» possessionem illibatam semper teneamus, etiam infer pressuras adtersantium ostendentes per patientiam, (pnm rationabiliter eam «errandam didicerimus, pro cujus amore nec adversa pati, nec mortem subire formidemus. •

ÈXcoltuit hac laude Origcrites, qui rationem fidei et spe i sua et noslræ assidue cunctis reddidit, i leoqtie Indefesse docens, legens et scribens, fidelinm perceptor, infidelium catechista, martyrum pater cxtH t. ut illud Horatii de Graecis jure illi accommodetur :

Origini ingenium, Origeoi dedit ore rotundo
IIIm^s l suG prater Christum nuUius avaro.

Hinc cognominatus est Kdamantius. Adamas enim ° ” indomiti nomen obtinuit, quod, cum sil lucidissimus, ne chalybis quidem duritia», nec malleorum cof ictibus ignibusque cedat. Origenis autem animus fuit adamantinus, utpote quem nec vite austeritas, nec perpetui labores, nec dura paupertas, uec zemulorum improbitas, nec >uppliciorum ti-

mor. nec ulla mortis facies a sancto instituto vel tantillum dimovere potuit. Phrasis*ejus vivida, distincta, dilucida, ipsa brevitate vitat fastidium. Amabat quæ loquebatur, et de amatis cum voluptate loquitur : idcirco fervet. Cum de martyrio agit, sentias entusiasmum quemdam. Quocirca adamatus ille adamantins multos Episcopos, Doctores et Martyres quasi adamantes Christo genuit, ut S. Gregorium Thaumaturgum. Alhcnagoram, Theodorum, Ambrosium, Firmilianum 4 Clementem Alexandrinum, et alios plures. Utinam senior et honoratior non dedisset maculam in gloriam suam !

Denique caute ait S. Petrus «parati,» non «dantes, » quia semper paratos nos esse oportet, at non semper actu dare rationem fidei et spei nostræ, v. g. cum irrisores poscunt rationem ut irrideant, cum incapaces sunt, cum per hoc rogantibus, vel aliis damnum aut periculum creatur, juxta illud Christi : «Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, » *Matth.* vr, 7.

Vm.ie. 16. Sed et» modestia et timore, — *q. d.* Date rationem spei vestræ et fidei poscentibus, at non arroganter et impudenter, sed modeste et timide ac reverenter. Sic enim loquendum esse de Deo et rebus divinis docet Nazianzenus, orat. 26 *De Moderatione in disputat, servanda.* Pro *cum modestia* grace est rpafrxrce, id est, *cum mansuetudine*; Syrus, *cum humilitate*: mansuetudinis enim et humilitatis comes et index certus, est modestia.

Preclare S. Athanasius, vel quisquis est auctor, *Exhortât, ad Monadi.* : « Magis, ait, benignitatis adhortatione, et illiciente blandimento via veritatis ostensa, nubem erroris aperit, ut non trahi incipiat unusquisque, sed sequi præcedentem; semper duriora flectenda sunt, ne viribus inclinata curvatio, priusquam in circulum veniat fatiscens, fragmen effundat. »

Conscientiam habentes bonam. — Tuta enim est, nihilque timet bona conscientia, ac vim et efficaciam dat sermoni et apologia?, præsertim cum per puram sanctamque conversationem (ut solet) hominibus se spectandam exhibet. Ita QEcumenius. S. Petrus, ait, «consultit ut responsiones avitæ etiam nostra comprobentur, id quod conscientiam vocat; » et mox : « lia ut actiones quoque bonas præ vobis feralis. Nam si humane et mansuete feceritis, et conscientiam vestram bonam esse, id est, conscios vos bonorum esse, et non malorum, ut dicunt qui vos calumniantur, probabitis. » Preclare Cicero in *Tusculan.*: «Nullum theatrum virtuti, ait, majus conscientia est; » et Juvenalis, *fa/yr.* 13 :

Hæc est summi boni, mens quæ sibi conscia recti est.

MdH® Praclarius S. Bernardus, serm. 71 in *Cantic.*, explicans illud, *Ego flos campi et lilium convallium* : « Habent, ait, mores colores suos, habent et odores. odorem in fama, colorem in conscientia. Co-

lorem operi suo dat ejus bonitas, et cordis intentio; odorem, modesti# et virtutis exemplum. Justus lilium est in se candidum, sed proximo odoratum : proximo enim famam, nobis debemus et providemus conscientiam. »

Ut in eo quod detrahunt vobis, confundantur. — Cum enim sancta conversatione valido confutatis eorum detractiones et calumnias, erubescunt de falsitate et calumnia sua. Hoc est quod dixit cap. preced., vers. 12: « Conversationem vestram inter Gentes habentes bonam, ut in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum indicæ visitationis. » Huc facit illud Origenis, hom. 7 in *Judie.* : a Patientia Christianorum vincat impudentiam persequentium; » calumniam incestus vincat angelica castitas ; superbiae, profunda humilitas ; crapulae, sancta sobrietas ; avaritiæ, elemosynarum largitas, etc. Id studiose fecisse primos Christianos tempore S. Petri et deinceps, patet ex epistola Plinii ad Trajanum, et ex Apologiis Justinii, Athenagoræ, Tertulliani, Arnobii et cæterorum, adeo ut Justinus in *Apologia ad Antonium* asserat Gentiles plures, exemplo sanctitatis Christianorum, mutasse mores, et ex crudelibus ac truculentis factos humanos et mites, dum « patientiam injurias tolerantium (Christianorum) perspicere, aut fidem eorum in contractibus expert rentur. »

17. Melius est enim beneficientes (si voluntas Ven. n. Dei velit) pati, — scilicet si velit Deus nos pati, si afflictiones nobis immittat, aut immitti permittat. Hoc addit ad consolationem fidelium, ut sciant nihil acerbi sibi accidere nisi ex nutu et ordinatione Dei, qui omnia ordinat ad suam gloriam et ipsorum salutem. Resignent se ergo in manus Dei Patris, et divin# ejus de se providenti#, nec dubitent quin Deus eis daturus sit vires ad patientiam, ac deinde patientiæ lauream. Ha OEcumenius. Perstringit, ait Beda, quosdam qui si pro culpa patiantur, patienter ferunt : sin inculpati patiantur, murmurant, itaque bonum innocentibus perdunt per culpam impatientibus, cum potius illud augere et ornare deberent merito patientiæ. Ita Socrates damnatus ad mortem Apollodoro comploranti dicenque : « Innocens morieris. Quid, inquit, num me nocentem mori malle? » Ea igitur mors libentius subeunda est, in qua criminis innocentia excusatur. Ita Xenophon in *Apolog. Socræ*.

Alitern legit S. Augustinus *De Bono persever.* 11, scilicet, « si spiritus Dei velit, » sicque explicat, *q. d.* Si spiritus Dei dederit, vobisque afflaverit donum patientiæ, quo fortiter dura pro Deo et Christo patiamini.

Quam male facientes, — *q. d.* Bonum est pati Puniri nocentem, at melius est pati innocentem. Unde ProculP* colligas, bonum esse malefacientes pati et puniri; hic enim est actus justitiæ vindicativo), qua et vindicatur scelus præteritum, et satisfit reipubli-

cæ (jusque læsioni et scandalo : quare fures et latrones dum puniuntur et patienter pœnam sustinent, faciunt actum virtutis, non unius, sed plurium, puta pœnilentiae, patientiae, justitiae, (pia pro injuria illata Deo, proximo et reipublicae, satis patiando satisfaciunt, et facinorosis statuuntur in exemplum, quo timore similis supplicii a scelere se contineant. Sicut ergo summum peccatorum malum est impunitas, ita summum eorum bonum est punitio. Preclare Beda hic : « Si mihi detur optio, inquit, malim cum S. Tobia sive divinis, sive humanis subjacere justus verberibus, quam ab injustitia verberum vi ad justitiae studia trahi. Rursumque malim a culpis flagello retrahi (ut Sanius), quam pro insanabili pondere peccatorum aeternae ultioni subjici, ut Elymas. » Sane signum reprobationis aeternae est, cum fures et scelerati sinuntur a Deo impune grassari, et in suis sceleribus triumphare et mori. Signum divinae electionis est, si cos tradat in manus justitiae : tum enim per Confessano* inducuntur ad contritionem et animi mutationem, seque disponunt ad pie moriendum. Sane vir sapiens non temere dixit, a proportionaliter plures et patibulo quam e lecto ad cœlum ascendere. ①

Idem per umbram viderunt Gentiles. Cato Censorinus dictitabat, a se malle pro collato beneficio nullam reportare gratiam, quam pro maleficio perpetrato non dare pœnam, » significans nihil esse periculosius impunitate, quæ semper ad deteriora invitat. Idem dicebat : « Magistratus qui maleficos impunitate donarent, lapidibus obruendos esse quasi reipublicae perniciosissimos. » Idem dicebat, « se omnibus peccantibus ignoscere, preterquam sibi. »

Good r Mullum dissimilis illi Mevio, qui carpens alios, sibi condonabat omnia. Sibi ignoscit, quem non pœnitet admissi ; non ignoscit, qui de se pœnas sumit, aut a iudice irrogatas libens subit. Ita Plutarchus in Apophth. Roman.

Agesipolis, Cleombroti filius, cum quispiam ei dixisset ipsum cum æqualibus obsident fuisse : a Merito, inquit, decet enim nostra peccata nostrasquo culpas nos ferre. »

Socrates censuit urbes optime gubernari, cum impii dant pœnas, teste Platone. Solon rogatus a in quo salus reipublicae consisteret? Si boni, ail, præmiis invitentur, mali pœnis coerceantur, » teste Cicerone ad Brutum. Ubi addit idem dixisse Lycurgum, qui fuit legislator Lacedæmoniorum, sicut Solon Atheniensium.

Bias damnaturus reum ad mortem, lacrymalus est, et cum dixisset quidam : « Quid est quod fleas, cum penes te sit vel absolvere, vel condemnare hominem? » respondit : « Quia necessarium est natune quidem condolare, legi autem suffragari. » Ha Maximus, serm. 6.

Junius Brutus et Manlius Torquatus proprios filios delinquentes damnarunt ad mortem, ut publicam legum disciplinam suorum sanguine sau-

cirent, ne quis cum violans impunitatem sibi polliceretur.

IR. Quia et Christus semel pro peccatis nostris mortuus est (ita Græci legunt ; alii tamen legunt texte, id est, passus est) justus pro injustis. — Probat fideles, licet innocentes, debere pati exemplo Christi, qui innocens et justus passus est pro injustis, puta pro peccatoribus totius mundi, quorum peccata in se luenda suscepit. Illud ergo velut ducis sui exemplum eis jugiter intuendum et imitandum proponit, uti et fecit cap. precedenti, vers. 21, et cap. seq., vers. 13. Idem facit Jeremias Thren. iv, 20, dicens : « Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus : In umbra tua vivemus in gentibus. » Patiamur ergo pro Christo, quia ipse pro nobis passus est : ille erat innocens, nos nocentes : dicamus cum S. Francisco : « Da, Domine, amore amoris tui mori, qui amore amoris mei dignatus es inori. » Preclare S. Paulinos, epist. 4 ad Severum, sub finem : « Quid ergo, ait, illi retribuemus pro omnibus quæ retribuit nobis? Retribuit enim, sed ut bonus Dominus, bone pro malis, cui nos mala pro bonis ingesseramus. Benedicebat, et maledicebamus. Ille sanabat, et nos blasphemabamus : justificabat impios, et cum iniquis deputabatur. Quid ergo illi pro malis meis quæ pertulit, quid pro bonis suis quæ contulit, referam? Quid pro suscepta carne? quid pro alapis, pro opprobriis? quid pro flagellis, pro cruce, obitu, sepultura rependam? Esto reddamus crucem pro cruce, funus pro funere : numquid poterimus reddere quod ex ipso, et per ipsum, cum ipso habemus omnia, et ipsi qui habemus sumus? Ipse enim fecit nos, et non ipsi nos, et anima nostra semper in manibus ejus. Reddamus ergo amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro pecunia. »

Nola 10 semel, q. d. Primo, Christus simul et semel omnia cruciatuum genera subiit, lolumque passionum mare absorpsit, ut nos doceret guttas breves, exiguas et dispersitas passionis ebibere. Secundo, « semel, » q. d. Christus unico heroico patientiae actu omnem passionum vim expunxit, omniumque factus est victor et triumphator : ergo et vos una heroica resolutione decernite quælibet adversa Christi exemplo libenter pati : ita omni passioni evadetis superiores, cunctisque adversis et cruciatibus dominabimini. Tertio, q. d. Unica Christi passio et patientia tanta fuit, ut ea redemerit lotum mundum, imo mille mundos si existèrent, ac proinde nihil ei patiendum restat aut restare potest. « Una enim oblatione consummavit in æternum sanctificatos, » IlebK x, 14. Itum et vos plane et plene offerte vitam et mortem vestram Christo, ac nihil amplius ad offerendum et patiendum reliquum erit : sed ut Christus post unicam mortem illico transivit ad vitam et gloriam æternam, sic et vos post modicam passionem et mortem ad eandem transibitis » S. Petro

antistrophe succinit S. Paulus, *Rom.* vi, 9 : a Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo. » Apposite Reda : « Qui ergo, inquit, justus patitur, Christum imitatur; qui in flagellis corrigitur, latronem, qui in cruce cognovit Christum, et a cruce cum Christo paradysum intravit; qui nec inter flagella desistit a culpis, sinistrum imitatur latronem, qui propter peccata ascendit in crucem, et post crucem ruit in tertarum. » Hinc refellitur error aliquorum dicentium Christum iterum passurum, ut dæmones redimat. Ha putatur opinatus esse Origenes, uti est in Concilio V (Ecumenico, et narrat Nicephorus, lib. XVII, cap. xxvn. Unde S. Epiphanius, epist. *ad Joannem Ilicrosolymit.* : Origenes, ait, consuit a diabolum rursus futurum esse quod fuerat (angelumsanctum), et ad eandem rediturum dignitatem, et consensurum regna cælorum. « Rursus, a quod animæ » hominum « fuerint angeli in urbs, et postquam peccaverint, dejectas esse in istum mundum, et quasi in tumulos et sepulcra, sic in corpora ista relegatas, pœnas antiquorum luere peccatorum; et corpora credentium non templa Christi esse, sed carceres damnatorum. Indique dici á-á r-G Çy/jaat, id est refrigerare, quia de cœlestibus ad inferiora venientes calorem pristinum amiserunt; ac id est corpus, dici quasi <rqui, id est monumentum, eo quod Ha animam in se clausam habeat, sicut sepulcra et tumuli cadavera mortuorum. » Probat ex *Psal.* cxviii : « Priusquam humiliarer, ego deliqui; » et ex *Psal.* cxli : « Revertere, anima mea, in requiem tuam; » et *Psal.* cxiv : « Educ de carcere animam meam; » et alio loco : « Confitebor Domino in regione vivorum. »

Verum hæc Origenis dogmata confutata sunt a S. Epiphano, S. Hieronymo, epist. *ad Avitum*, S. Augustino et aliis, ac damnata ab Ecclesia. Pono Hieronymus ibidem clare errorem jam dictum assignat Oigeili. AH enim de eo : a Ad extremum intuid (quod et cogitasse sacrilegum est), pro salute dæmonum Christum etiam in aere et in supernis locis esse passurum. Et licet ille non dixerit, tamen quod cou-cuens sil inelligitur, sicut pro hominibus homo factus est ut homines liberaret, sic et pro salute dæmonum Deum futurum quod Mini ii, ad quos venturus est liberandos, ■ y. d. Ex sententia Origenis colligas Christum fore dæmonem, sicut factus est homo.

Lt mos (jam a se redemptos, purificatos et sanctificatos quasi liliu et cohæredes suo) offer-
BET DIO, MORTIFICATO QUIDEM CAUSE, HVIFICATOS
AUTEM spir it i.— Ita legunt Complutenses, Glossa, Lyranus alique veteres Latini, et ex modernis Gigneius, Catharinus, Arias, ut Suarez, III vari., tom. II, disp. xliii, sect. 3, atque apposite ex-
Hicant, q. d. Christus sua gratia facit nos mortificarc carnem, eamque subicere spiritui, ut illo

vivamus, mentemque erigamus ad bona spiritualia et cœlestia. Vel, ut Glossa : Christus nos obtulit Patri vehit victimam per mortificationem carnis nostre, et absolutos carne in æternum regnum introducet, ut ibi agamus vitam spiritua-lem, beatam et divinam. Id probat ex iis qui mersi sunt diluvio; hos enim mortificatos carne, Christus vivificavit spiritu, cum ad inferos descendens eis prædicavit. Venim vera lectio csl, quod Christus sit « mortificatos quidem carne, vivificatus autem spiritu. » Ha enim legunt Romana, Greca, Syrus, S. Augustinus, *epist.* 99; S. Cyprianus, vel potius Rufliniis in *Expos. Symboli*; Cyrillus, *De Fide ad Reginas*; Peipus Alexandrinus in *Concilio Ephesino*, tom. II, cap. vii : ipse enim ex hisce Petri verbis probat Christi divinitatem; S. Hieronymus in cap. i. iv *Isaiæ*, qui legit *occisus*; OEcumenius, Vatablus, Cajelanus, Hesselius et alii hic. Sensus est. q. d. Christus secundum carnem est morte affectus et occisus, sed vivificatus spiritu.

Quæres : Quo spiritu, et quomodo? Respon-
deo : *Primo*, S. Athanasius, lib. *De Spiritu Sancto*, Trini*
per « spiritum » accipit Spiritum Sanctum, q. d. Christus resurrexit a mortuis, vi et virtute Spiritus Saurii. Vel, ut S. Augustinus, *epistola* 99, et (JE)Jcuntenius, vi et potentia divinitatis, quæ est sj/iritus purissimum, juxta illud II Cor. xxi, i : « Et si crucifixus est Christus ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. » *Secundo*, Clemens Alexandrinus, lib. VI *Strom.*, accipit spiritum fidelium, q. d. Christus mentem et spiritum fidelium vivificat, in coque vivit per fidem et gratiam. *Tertio* GhrkUv
et genuine per « spiritum » accipe animam : hanc **7^'
enim opponit carni Christi, et hæc pfædfcavit in-
feris, ut sequitur, q. d. Christus mortificatus et
occisus est secundum carnem, at vivificatus se-
cundum animam, idque tripliciter. *Primo*, q. d. Carne Christi moriente, anima ejus non est mor-
tua, sed vivificata, id est, remansit viva et glo-
riosa. Sic enim Jlebel subinde vivificare sumunt
pro vivum relinquere aut remanere, ut cum,
I *Regum* vili, 2, dicitur de Davide : « Mensus est
duos funiculos, unum ad occidendum, et unum
ad vivificandum, » q. d. David Moabites hostes
a se victos parlim occidit, parlim in vita serva-
vit, et I *Reg.* xxvi, II : « Virum et mulierem non
vivificabat (id est, vivum non relinquebat, sed
occidebat) David, n Similia sunt, *Actor*, vii, 19,
Psal. cxxxTir, 7, et alibi. Verini enim activa apud
Hebreos significant actum nunc inchoatum, nunc
continuatum (ul hic), nunc consmialmn. Ha
Hesselius. *Secundo*, ChriUi anima posi mortem Scduodu
carnis fuit vivificata, id est, plane viva, beata et
gloriosa effecta, adeo ut Iriumplialrix dominaretur
dæinombus et inferno, uti sequitur; qui vi-
vificationis actus accessit Christo quando mor-
tuus est carne, ait Cajetanus.

Tertio, plane et plene Christus vivificatus est Tertio,
spiritu, quando virtute spiritus, id est animæ

suæ, n mortal* resurrexit. Tunc cnim anima quasi instrumentum divinitatis ejus carnem ingressa, eam rursum animavit et vivificavit, novamque vitam immortalem cl gloriosam ei communicavit. Ita Vatablus el alii passim. Dicit hoc Petrus, ul Christi resurgentis exemplo excitet Christianos ad patientiam, nipote qui cerio speraro debeant sc per Christum resurrecturos, ul por mortificationem carnis transeant ad vivificationem spiritus, ideoque in œurnis animare se dicendo : Licet mulla patiamur in corpore, tamen cum Christo ct per Christum salvamur in spiritu. Simili phrasi et sensu S. Paulus, I Cor. XV, 43 : u Pactus est, ait, primus homo Adam in animam viventem (id est animal et homo vivens), novissimus Adam (Christus) in spiritum vivificantem, » ut scilicet anima Christi gloriosa vivificaret corpus, illudque redderet i(amórtale et gloriosum, corpus, inquam, tum suum, tum nostrum. Unde tropologice subdit : « Primus homo de terra terrenus; secundus homo de cœlo cœleslis. Igitur sicut portavimus imaginem terreni , portemus et imaginem cœlestis, » per temperantiam , patientiam aliasque coelestes virtutes.

Christus teiram mutivill la ca lum. Quamobrem Clemens Alexandrinus, *Adhort. ad Gentes*, docet Christum sua incarnatione el adventu in orbem, terram (quin et infernum, cum post mortem eo descendit) in cœlurn commutasse, ideoque illi cum hymno acclamandum esse : a Salve lux, quoniam lux nobis e cœlo exorta est, qui defossi eramus in tenebris, ct inclusi in umbra mortis. Lux, inquam, sole purior, et vita quæ hac csl jucundior. Illa lux est æterna, et vivunt, quæcumque eam participant. Fiunt omnia lux quæ sopiri non potest, ct occasus cedit orienti : hoc nova voluit creatura. Qui enim omnia obequiat sol iustiliæ, æque obit humanitatem, imitans Patrem, qui æque super omnes facit oriri solem suum, el rorem instillat veritatis. Is occasum traduxit in orientem, ct mortem in vitam cruci afflixit : ab exitio autem abreptum hominem in ælhcre suspendit, transplantans interitum el corruptionem in interitus et corruptionis vacuitatem : cl terram mutat in cœlurn Dei agricola, ele. Veram vitam in memoriam redigens, et vere magnam et divinam, ct quæ auferri non potest, nobis hæreditatem largiens, cœlesli doctrina hominem Deum faciens; » el mox : « Pro modica fide dal libi lautam terram quam colas; aquam, ut bibas; el aliam ut naviges : aerem , ut respices : ignem, ul opereris : mundum, ut inhabiles. Hinc libi concessit in cœlos mittere coloniam; n et inferius : a Christus, ait, est Verbum venialis, Verbum incorruptionis, qui hominem regenerat, ipsum reducens ad venialem, stimulus salutis qui abigit interitum, qui mortem persequitur, qui rediflcavit templum in hominibus, ut in hominibus Deum collocet. Fac ul templum sit castum aç mundum, cl vçlupta-

tes ac delicias, tanquam caducum et brevem florem relinquo vento ct igni ; ■ et sub finem : « Curramus, tollamus jugum ejus, subeamus incorruptionem. Pulchrum aurigam hominum Christum diligamus. Pullum cum veteri duxit sub idem jugum, el juncta hominum biga currum cnm ir dirigil ad immortalitatem , contendens ad Deum, ul evidenter impleat quod tacite significaverat : prius quidem in Jerusalem, nunc autem agens in cœlos. »

19. Lx q c o , — scilicet spiritu, puta onima Christi viva et gloriosa. Probul Christum, licei carne mortificatimi, vivificatum tamen fuisse spiritu, ex eo quod spiritu, ul est quoad animam , venerit m carcerem inferni, ibique spiritibus predicant. Unde (JECumenius ù id est, *in quo*, interpretatur causaliter *ob quod, idcirco, quamobrem, q. d.* Quia Christus mortuus est pro injustis, non tantum sui œvi et sequentis, sed ct pro iis qui ejus incarnationem præcesserunt, puta qui fuerunt tempore Noe ; idcirco descendit ad eos in infernum, ut cos inde liberaret, cisque su® mortis fructum, puta bealiludiiicm et visionem Dei, impertiret.

Er his qli iX cauceiie er am. — Græce id est, ni *custodia*; Syrus ^ç'3 *basaul*, id est, in *inferno* : male enim Syri interpretes vertit, in *putero*; *school* cnim Hebræis cl Syris proprie infernum significat, non sepulcrum. Perperam lk-aa pro *erant* verilil *sunt*. Ipse enim cum Calvino negat Chrislum quoad animam personaliter descendisse ad inferos, sed tantum quoad vim ct operationem, liberando scilicet patres c limbo. Unde hunc S. Petri locum, ex (pio clare probalur Christi realis descensus ad inferos, ila detorquet ct explicat, *q. d.* Christus in spiritu , id est vi divinitatis suæ, per Noe veniens, prædicavit incredulis tempore diluvii, qui ob incredulitatem tunc damnati , nunc sunt in carcere, puta m inferno. Perperam, inquam : nam *primo*, S. Pelrus per spiritum accipil animam Christi, hanc enim opponit carni, non divinitatem. *Secundo*, quia divinitas ChrUli non venii, aut, ul græce, usfrAí; , id est *profecta est*, in carcerem, quia semper ibi ct ubique præsens fuit; venit ergo quoad annuam. Tercio, quia veteres verlunt *erant*, non *sunt*. Unde et S\rus, *prædicavit*, inquit, *animabas illis quæ detinebantur in inferno*.

Sruu iinis, — Syrus, *animabas* : græce enim csl rvripxai. Male ergo quidam legunt id csl *spiritu*, quasi Christus non personaliter, sed in spiritu, id est, per vim et efficaciam, venerit in carcerem. Unde Joannes Benedictus vertit legitque *spirituahter*. Sic habent et Biblia vetusta manuscripta Collegii Romani, sed perperam. Græci enim et Latini codices, æque ac Syrus ct interpretes, constanter legunt nvi^xr., id est *quintibus*.

Quieres *primo* : Quis hic career, qui spiritus f Ju qM qua; Christi ad çç\$ prwdicatio ?

Chrblui
anri<l
hornt-

18

- prxìM- Primo, Arias Montanus per *carcerem* accipit ar-
Chrjtru? cam ^oe' Per *sPtrtfU5* animas octo, puta Noe,
^fp. filiorum et uxorum, quæ salvæ facte sunt per
Pr.nA aream; his enim predicasse Christum per Noe,
ut in arcam se reciperent, et, finito diluvio, ut
egrederentur, et terram incolerent. Verum hæc
expositio solius est Arte, et ab aliis passim me-
rito exploditur, ob rationes paulo ante contra
Bezam allatas; et quia arca fuit asylum ad salu-
tem, non career ad pœnnm; atque octo aniline
homines erant, non spiritus.
- Metodo. *Secundo*, alii censent hic sermonem esse de vo-
catione Gentium, ideoque *carccrcm* vocari tene-
bras gentilismi, puta infidelitatem, *spiritus* esse
animas Gentilium: his predicasse Christum per
Apostolos, cum eos convertit, fecitque Christia-
nos: hos enim esse injustos, pro quibus passum
esse Christum paulo ante dixit S. Petrus. Sic
Isaías, ix, 2, et x l ii, 49, (gentiles vocat sedentes
in tenebris et umbra mortis, ac vinctos. Ita lies-
selius, *q. d.* Christus per Apostolos predicaos
Gentilibus in gentilismo quasi carcere constitutis
eduxit eos ad lucem et libertatem Evangelieam.
Verum nemo non videt hoc esse symbolicum et
mysticum, non litterale et germanum, præsertim
quia Apostoli non pradicarunt incredulis, qui
fuerunt tempore Noe (Noe enim præcessit Aposto-
los fere per tria annorum millia), quod tamen ait
S. Petrus.
- fertis *Tertio*, S. Augustinus, *epist.* 99, et ex eo Beda,
Hugo, Dionysius et S. Thomas, III *part.*, *Quast.* LU,
art. 1, ad 3, per *carcerem* accipiunt corpus, quod
est quasi career animæ; per *spiritus*, animas cor-
pori inclusas tempore Noe: his enim predicavi!
Christus per Noe fabricantem arcam, ut pœnitendo
imminens diluvium evaderent. Verum hic career
magis symbolicus et mysticus est, quam prece-
deos. Porro perperam Thomas Anglicus pro *in*
carcere legit *in carne*.
- Ouuto. *Quarto* ergo et genuine, per *carccrcm* hunc
cæteri Patres Greci et Latini, æque ac Doctores
et Interpretes, quin et Beza accipiunt infernum,
uti clare vertit Syrus, idque ita esse patebit ex
sequentibus. Ha S. Athanasius, *epist. ad Epictet.*;
S. Cyrillus, *De Fide ad Ilcgin.*; S. Epiphanius, *hares.*
77; Clemens Alexandrinus, VI *Strom.*; S. Justinus,
Contra Tryphonem; S. Irenæus, lib. IU, cap. xxii;
S. Hieronymus, in cap. tiv *Isaia*; Ambrosiasler
in cap. iv *ad Ephes.*; S. Hilarius in *Psal.* civili, 82.
I'ode ex hoc loco probant Christum realiter de-
scendisse ad inferos. Vide Bellarminum, lib. IV
De Anima Christi, cap. mi, qui et refutat Calvi-
num in psychopaonychia, id est animarum dor-
mitione, dicentem has animas fuisse *b* id
est in *spelunca*, puta in cœlo, ut ipse censet, ex-
spectantes Christi adventum et mortem: his Chri-
stum predicasse non personaliter, sed causali-
ter, Uberando eos e sua spelunca et expectatione,
ac donando eas beatitudine et gloria æterna. Hoc
luuu constanter confutant Scripture et Patres,
- docentque Christum patefecisse cœlum co usque
clausum, primumque in illud ingressum in As-
censione: animas ergo justorum ante Christum
non ascendisse in cœlum, sed descendisse in in-
fernum, puta in limbum patrum, ideoque Chri-
stum post mortem eodem descendisse, ut eos ind<*<
liberaret et educeret. Hoc enim est quod ait PsaL
tes et ex eo Petrus, *Act.* n, 27: « Quoniam non de-
relinques animam meam in inferno; » et *Zachar.* ix,
11: « Tu quoque in sanguine testamenti tui cmw
sisti vinctos tuos de lacu in quo non est aqua; »
et Sapiens, *Eccli.* xxiv, 45: « Penetrabo omnes in-
feriores partes terre, et inspiciam omnes dor-
mientes, et illuminabo omnes sperantes in Do-
mino; » et Christus, *Malth.* xu, 40: « Erit Eilius
hominis in corde terre Iribus diebus, et tribus
noctibus, n Idem diserte docet S. Hieronymus,
epist. ad Heliodorum: « Abraham, ait, erat in in-
feris; » S. Gregorius, lib. XII *Moralium*, cap. vi;
S. Chrysostomus, hom. 4 in *Marcum*: ((Antequam,
ait, Christus aperiret paradisi januam, cum la-
trone omnes Sanctorum anirnæ ad inferos dedu-
cebantur. Dicit enim Jacob, *Genes.* xxxvn: Lugens
descendam ad inferos. Evangelium quoque Abra-
ham et Laxarum in inferis collocat. » Idem docet
D. Thomas et Scholastici, III *part.*, *Quast.* LU.
- Quæres *secundo*: Quibus spiritibus predicavi! Otilbnf
Christus in inferno? et quid quave ratione? *Pri-
mo*, aliqui censent cum predicasse damnatis, n<p.
cosque convel lisse et liberasse ex inferno, saltem l rio^{0*}
aliquos eorum, qui minus fuerant mali et incre-
duli. Id dicere videtur ex Hermete sive Pastore
Clemens Alexandrinus, lib. VI *Strom.*; Augustinus,
lib. XII *De Genesi ad lift.*, cap. xxxiii, ubi ait Chri-
stum solvisse dolores inferni, liberando pecca-
tores a tormentis, quibus in eo cruciabantur;
S. Epiphanius, *baresi* 4G, et Ambrosiasler in cap.
iv *ad Ephes.* *
- Dubitasse videtur S. Nazianzenus, *oratione* 42,
sub finem, ubi Nicetas ejus interpres Platonicus,
hanc de Platonis (idem a pari dicas de Trisme-
gislo, Seneca, Socrate et similibus) in Christum
fide et salute historiam narrat. « Tale quiddam,
ait, de Ethnico Platone in Patrum historiis cir-
cumfertur. Nam cum diu antea vita functus a
quodam Christiano maledictis, ut improbus et
impius laceratus esset, noctu ad conviciatorem
suum venit, hominemque accusavit, ut iniquo
ipsum maledictis insectantem. Ego enim, ait, me
peccatorem esse haud quaquam inficias ivero.
Verum cum Christus in infernum descendit, nemo
ante me ad fidem accessit, n Citatur et S. Hilarius
in *Psalm*, cxvin, littera *Capti*, ubi ait: a Descen-
dente in inferna Domino, etiam his qui in carcere
erant, et increduli quondam fuerant in diebus
Noe, exhortationem predicalam fuisse, n Sed
perperam: nam per *exhortationem* intelligit con-
solationem sanctorum patrum, de quibus im-
mediate ante dixit: « Scit exhortationem hanc
Sancto* quiescentes in inferno desiderare. » Idip-

sum vero diserte asseruit Marcion hæresiarcha. Docuit enim, ul ail S. Epiphanius, *hærcsi* 42,

* Christum ex supernis ab invisibili innominato Patre descendisse propter animarum salutem, cl ad redarguendum Deum Judieorum, et legem ac Prophetas, cl in infernum descendisse ul salvarci Cain, cl Core, et Dalhan, ct Abiron, ct Esau, cl omnes gentes quæ non noverunt Deum Judæorum. Abel autem, et Henoch, cl Noe, ct Abraham, cl Isaac, el Jacob, Alosen item, Davidque et Salomonem ibidem reliquisse, propterea quod cognoverunt Deum Judieorum, el non Deo invisibili seipsos addixerunt. »

Verum hic est error, ac fabula cl hrvrcsis confutata a S. Augustino, lib. *De lixas*,., cap. i.xxix, cl Philastrio, lib. *De Matres*,., el S. Gregorio, VI *Jtegist*. epist. 15, vel alio computa 179 : m inferno enim nulla est redemptio. Quapropter Christus « descendens ad inferos, ait S. Gregorius, solos per suam gratiam liberavit, qui cum et venturum esse crediderunt, et precopla ejus vivendo tenuerunt. » Quare Patres qui contrarium videntur indicare, commode cl benigne exponendi sunt, uti in sequentibus exponam.

Seconds. *Secundo*, alii censent Christum predicasse damnatis, sed arguendo, irridendo, exprobrando eorum incredulitatem et scelera, corumquo damnationem confirmando. Ita Angelus Paz, lib. MI *De Symbolo*, cap. xx. Verum hoc non est predicare.

* crtio. *Tertio*, noster Turrianus, lib. jV pro cpût. *Homan. Pontiff* cap. xu, et alii (nec aliud videtur voluisse S. Augustinus, lib. XII *De Gcn. ad hit*,., xxxiii) censent Christum predicasse animi bus in Purgatorio delentis, cisque evangelizasso primum sui jubileum, ac contulisse cis indulgentiam plenariam, liberando omnes e pœnis. Idque Christum fecisse valde est probabile, ut dixi *A>t. n*, 24, quanquam parum videtur credibile animas quæ tempore diluvii iverant ad Purgatoriam, in co luisse pœnas usque ad Christum, per annos 2928 : tot enim preciso linxerunt a diluvio usqu ad mortem Christi ; quod si tamen aliquibus id contigit, certe hi longum habuere Purgatorium. Extat revelatio de Prelato quodam celebri futuro in Purgatorio usque ad diem judicii.

finirti *Quarto*, el magis proprie ac genuine, Christus prædicavit animabus patrum in limbo delentis avidissime exspectantibus Christi adventum, et sui liberationem. Ilis enim proprie prædicavit, non ul tunc primum eos converteret, ut vult Bezu; nam antequam e vita excederent, fuerunt conversi, et egerunt pœnilénliam. Sed prædicavit *primo*, quia arguii olilanam eorum incredulitatem, *q. d.* Petrus: Oportet ergo cl nos credere cl sperare in Christum, ac propter hanc spem pati adversa quælibet, ne pari modo arguamur aliquando ab eo, sicut illi qui increduli fuerunt tempore Noe, arguti cl increpiti sunt ab coin limbo. *Secundo*, «predicavi!», græce fcipÇw, id est preconizavit, preCQûom egit, quia scilicet

cis evangelizavit, et attulit fetissimum nuntium redemptionis, liberationis et beatitudini*, communicando cis visionem beatificam. Quocirca tunc ostendit se vivificatum spiritu, cum spiritus, id est animas, patrum in limbo vivificavit, id est vita gloriæ, donavit, quin ct nullis etiam vitam corporis restituit, illud resuscitando, utail *Malth.* cap. Kivu, vers, 51. Ita Œcumcnius, Dionysius, Lyranus, Calharirius, Bellarminus, Suarez el alii passim.

Porro hæc prædicalio fuit locutio mentalis, qua Christus mentaliter locutus est animatus patrum cisque evangelizavit redemptionem, salutem et gloriam : sicut Deus loquitur angelis, et angeli sibi invicem.

Dices : Spiritus hi fuerunt increduli Noe præd.canli diluvium, ideoque omnes eo mersi sunt, ac proinde omnes videntur damnati : damnatis autem Christus non prædicavit, nec attulit salutem. Respondeo *pruno*, mullos ex iis qui prius Noe minitanti diluvium non credebant, ponte cum reipsa illud inchoari cernerent, credidisse, quia illud oculis suis cernebant, ac proinde cum Viderent de vita sua actum, antequam mergerentur pœniluisse, ul animam salvarent, uti in naufragio omnes etiam obstinati peccatores compunguntur et pœnilent: ilaS. Hieronymus cl alii quos citavi *Gcn. vi*, 5. *Secundo*, esto daremus omnes qui diluvio mersi sunt, fuisse impœnitentes, ideoque damnatos, tamen multi ante diluvium per spatium centum annorum, quibus Noe fabricavit arcam, mortui sunt, pœnilentes, ideoque salvati : iis ergo predicavi! Christus descendens ad limbm. Nam, ul alios taceam, Mathusalcm, avus Noe moi tuus est eodem anno quo factum est diluvium : hic autem videtur obiisse justus, ideoque salvatus, nam sancte fuit educatus a sancio patre, puta Henoch, qui ob sanctitatem raptus est in paradysum, *Gen. v*, 24. Similiter Lamech, paler Noe, mortuus est sex annis ante diluvium, uti ostendi *Gcn. v*, 27. Lamech autem videtur fuisse jugius, ideoque salvatus, tum quia filius fuit Mathusalcm cl nepos Henoch, utique a piis pie educatus ; tum quia videtur fuisse propheta. De lilio enim Noe cum nasceretur, dixit el predixil : « Iste consolabitur nos ab operibus el laboribus manuumstrarum, » ideoque vocavit eum Noe, id esi *consolatoran. Gen. u*, 29.

Porro predicavi! Christus animabus in inferno, non tantum sermone, sed magis « opere, ait (Ecumenius, his qui secundum carnem vixerant, ad iudicium (judicando el condemnando illos); illis vero qui secundum spiritum, ad gloriam cl salutem, » salvando ct glorificando illos ; unde Orígenes, hom. 15 *in Gcn.*: « Quod Christus, ait, dixit latroni : Hodie mecum eris in paradiso; non illi soli dictum, sed omnibus Sanctis dictum inlell.gc, pro quibus in infernum descendit. »

Putant aliqui Christum brevissimo tempore, ot vix una hora fuisse in inferno, ibique predicasse ;

.«(atún enim Inde seenni animas eduxisse. Ila S Anselmus, in *Elucidarlo*, sub medium : a Tamiu, ait, fuit Christus in inferno ae devastavit, quatndiu ad iudicium veniens actus cujusque fxaminabit, in momento, in ictu oculi, id est, quam cito potes oculum movere. » Sic et Nicephorus, lib. III, cap. iiii, ait Christum eadem hora qua ad inferos descendit, rediisse instar fulgetri, kfrs.? Idem insinuant Justinus, Quæsc LXXVI *ad Orthod.*,

cl Eulbymius in cap. xxm *Luca*:. Sed verius est Christum tanto tempore quoad animam fuisse in limbo, quanto quoad corpus fuit in sepulcro, scilicet triduo non pleno, sed inchoato, nimirum a Parasceve usque ad Dominicam Pascli®. Tunc enim anima rediens e limbo ad sepulcrum corpus resumpsit. Id enim insinuat Christus, dicens *Matthai* x», 40 : « Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terra tribu? diebus et tribus noctibus,» ubi per cor terr® infernum intelliguit S. Hieronymus, Thcophylactus el Gregorius Nysenus, orat. I *De Resurrect.*; Tertullianus, lib. De Anima, cap. xxxi et I v; Irenteus, lib. V, cap. xxxi, et Ambrosiaster in cap. iv *ad Ephes.*; S. Thomas ejusque associ®, III *pari.*, *Quast.* LH, art. 4

Dices : Christus morions ait latroni : « Hodie mecum eris in paradiso. » Ergo eadem dio ex inferno transiit ad paradisum. Respondeo, paradisum esse ubi Christus se suamquo divinitatem et beatitudinem suis communicat, q. d. Ilodio mecum eris in sterna felicitate el gloria, quam descendens ad limbum patribus communicabo. Tunc ergo infernus fuit paradisus. Ita S. Augustinus, *epist.* 57.

Denique S. Justinus, *Contra Tryphonem*, citat verba quædam Isaia®, et Iren®us, lib. III, cap. xxm, eadem tribuit Jeremi®, qu® jam in neutro inveniuntur, simillima hisce Petri, ut verisimile sit inde ea Petrum accepisse. Verba sunt ista : « Commemoratus est Dominus Israel mortuorum suorum, qui dormierant in terra sepultionis, et descendit ad eos evangelizare salutem qu® est ab eo, ut salvaret eos. »

Causas cur Christns descenderit ad inferos, recensui *Ephes*, ir, 10, ad illud : « It impleret amia. ■ Similes recenset S. Thomas, III *part.*, *Quasi.* LH, art. 1, nimirum *primam*, ut plene subirci et lueret poenas" peccatorum nostrorum, inter quas una est mors, et post mortem descensus ad inferos. *Secundam*, ut victo diabolo per passionem vinctos ejus eriperet, qui detinebantur in inferno. *Tertiam*, ut, sicut potestatem suam ostenderat in letra vivendo et moriendo, ita etiam potestatem suam ostenderet in inferno, illum visitando et illuminando, juxta illud *Psal.* xxiu: « Attollite portas, principes, vestras, n id est, ul Glossa, principes inferni, auferte potestatem vestram, qua usque nunc homines in inferno delinebatis : cl sic in nomine Jesu omne genus nnn solum coelestium, sed et inferno-

rum, ut dicitur *Plubp.* n. Tropologico vide cl mirare hic divitias bonitatis el viscera misericordi® Dei nostri, quibus dignatus est descendere in ima terra, locumque damnatorum, ut sanctos, qui ibidem delenti fuerant per tria et quatuor annorum millia, ipsumque avidissimo expectabant, liberaret. Christus ergo est quasi sol quidam divinus, qui non tantum radios benefici® su®, sed et seipsum sparsit per omnes orbis partes, summas, medias, imas, puta per coelum, terram et infernum, ut omnes sua luco et pr®sentia illustraret, Letificare!, vivificaret, gratia el gloria sempiterna donaret.

20. Qui inciiluuili fuerant aliquando. — S. Epiphanius, *hares.* 46, a incredulos » interpretatur, n q",, » qui veram Dei fidem habuerunt, sed illi alios Bop. habuerunt errores admixtos : hosce enim Chris- In "u" tum ab errore liberasse, cl per indulgentiam salvasse. Errores intellige invincibiles, vel inculpato, aut certe veniales. Qui enim in errore et peccato mortali decesserunt, damnati fuere sine ulla spo veni®.

Secundo, S. Athanasius, tract. *De Incarnat.*, et S. Hieronymus in cap. ix *Zachariae*, per *incredulos* accipiunt inobedientes (hoc enim significat Gradini *i-f.Or.aim*), qui scilicet in Adamo violarunt Dei praceptum de non comedendo pomo vetito, quales sunt omnes homines : omnes enim peccarunt in Adamo. Verum S. Petrus ait hos incredulos fuisse in diebus Noe, non Adami.

Tertio, alii censent *incredulos* vocari infideles, Textw. quales erant pene omnes tempore Noe. Unde debrai in Berescit Rabba tradunt, tempore Enos homines abjurasse fidem unius Dei, fuisseque idololatrias, ideoque Enos coepisse publice invocare nomen Domini, *Genes.* iv, 17. *Quarto*, noster QluHo Salmeron *incredulos* interpretatur homines ævi Noe, qui multa de Deo ignorabant, nec habebant fidem explicitam de Christi ortu et morte, sed tantum implicitam. *Quinto*, Arias per *incrc-* ' -ll"llo, *dulos* accipit filios Noe, qui initio patri Noe pradicenti diluvium non crediderunt, sed post plura ejus argumenta et signa fidem ei adhibuerunt, ideoque cum eo ingressi sunt in arcam. Sed hoc superius refutavi.

Sexto et genuine, *increduli* hi intelliguntur qui SciUk non credebant Noe culpanti peccata, et peccatoribus minitanti diluvium, qui aliquando, id est inilio ei non crediderunt, postea tamen crediderunt, praserlim cum reipsu viderunt diluvium a Noe pradiclum, tuneque compuncti et pœnilentes mentem vitamque correxerunt, quia expectabant Dei patientiam, ut sequitur.

Nola : Christus omnes justos ex inferno liberavit; S. Petrus tamen meminit tantum eorum qui fuerunt tempore Noe et diluvii, tum quia de eorum salute major erat ratio dubitandi : cum enim a Deo vindice mersi essent aquis, videri poterant et anim® eorum relegat® in gehennam : ita Bellarmus, hb. IV *De anima Christi*, cap. xui;

tum quia vult hortari UdcJcs per insigne exemplum ad adversitatum tolerantiam, ex carum utilitate, utpote quæ etiam impiis in diluvio fuerit causa pœnilentiæ et salutis: ita Suarez, III *part*, tom. 11, disp, XLV, sect. 3; turn quia diluvium cl arca fuit typus baptismi, de quo proxime agere intendebat.

Quando iaspectabant Dei patientiam. — Iles-sclius el alii censent legendum, *quando exspectabat bei patientia*. Sic enim legit S. Augustinus, *epist.* 99; S. Hieronymus, in cap. i.iv *isaia*; Idarius, *Contra Varimondutn*; Beda et Dionysius hic. Idem significant Gneca «i ázdítSt/uc (perperam Beda cl Tigurina legunt xnxÇ ÎÇi&xit o, id csl, *semel et simul exspectabant*) x ?w Okoû uoxr/nu'a; et Syrus, *cum longanimitas bei præccpit ut fieret arra ob spem pœnilentiæ eorum*, limo lectio est plana el apposita: Dei enim patientiam commendat, quod incredulos cl impios tempore Noe patienter exspectavit per centum annos ad pœnitentiam, Cum enim potuisset juste cis statim immittere diluvium, per Noe comminatum, noluit, sed distulit ad centum annos, jubens Noe interim fabricare arcam, ul hæc fabrica assidue feriret eorum oculos cl mentem, cogereque ad credendum Noe minitanti diluvium: unde non videtur dubitandum, quin nonnulli tam constanti comminatione Noe et fabricatione arem (erriti ei crediderint, el pœnitentiam egerint. Ad hanc enim cos exspectabat, et occulte agebat Dei patientia.

Verum quia græcum àmÇcïtx170 est verbum medium, significans tam *expectabatur*, quam *exspectabat*, hinc alii vertunt, *quando expectabatur Dei patientia*. Ha Pagninus, Tigurina, Vatablus et Rupertus, lib. IV in *Gen.*, cap. xvn. Hoc autem idem esi cum co quod legimus in vulgata versione: «Quando expectabant Dei patientiam;» idem enim est homines expectare patientiam Dei, quod patientiam Dei expectari ab hominibus. El hæc lectio apto cohæret cum præcedentibus: dal enim rationem cur fuerint «increduli,» quia scilicet expectabant Dei patientiam, hoc est, quia sibi nimium promittentes de Dei patientia, non putabant fore diluvium, sed Deum patienter latutum eorum mores et scelera, uti antea per sex-

Diln- centos annos ab Enos usque ad Noe tulerat. ScftJil ne *cundo*, per Dei patientiam potest accipi ipsum dipitatia, invium, cujus immissionem Deus patienter el cu? longanimiter prorogabat, exspectans peccatorum pœnitentmin, ul sit catachresis et mclonymia. Peccatores enim videntes differri diluvium, irridendo rogabant Noe: Cur non venit diluvium a te comminatum? Ecquando veniet? Respondebat Noe: Deus suo tempore illud immittet, sed differt cl patienter vos exspectat ul pœnitentiam agatis, itaque avertatis diluvium. Hinc illi responsum Noe irridentes diluvium vocabant Dei patientiam, dicentes: Ecquando veniet tua illa, quam prædicas, Dei lui patientia? Longa et sera est, vellemus videre diam el natare in tuo dilu-

vio. Cum venerit, credemus libi, tuKqua de co minis, non anle. Simili modo Judæi irridentes oracula isaia, dicentis: alkec mandat Dominus,» dicebant: «Manda, remanda; exspecta, re x-specla; modicum ibi, modicum ibi, *isaia* xxvni, 10, q. d. Tu, Isaia, minaris nobis excidium, dicisqu illud Deum tibi mandasse, ac per tot annos n hil illius vidimus, nec umbram adhuc videmus Fais® ergo et illusori® sunt tuæ minæ.

Moraliter: vide hic quanta patientia sit Det qui peccatores lamdiu exspectat ad poenitentiam. Sic exspectavit Judæos per multos centenos annos, donec illi complerent mensuram peccatorum suorum, caque completa tandem punivi cos per Titum cl Vespasianum, *Matth.* xxm, 32. Sic exspectavit Chananæos et Amorrhæos a Chain patre eorum, qui fuit tempore diluvii, usque ad Josué, qui cos excidii, per annos octingentos. Sic exspectavit alias gentes usque ad Nabuchodonosorem, per quem eas evertit. Sed tum indignans suam patientiam contemni, tarditatem supplicii gravitate compensat, juxta illud veterum: «I,i laneos habent pedes, sed ferreas manus.» Quocirca omnes lotius mundi homines, excepto No cum filiis et nuribus, mersit diluvio. Sic exspectat quemlibet peccatorem per piafes menses et annos: quin et viros justos el religiosos diu exspectat, ut serio a se abdicent vanitates omnes tolosque dent se Deo et perfectioni.

Vide ex adverso quanta sit hominum pervie*cia et ingratitude, qua Dei patientiam eludunt, imo cum ea certant, nec a protenda sua desistunt donec a Deo obruantur et conterantur. Sapientiores fuerunt Ninivit®, qui, comminante Jom excidium, illico pœnitentiam egerunt, ac per eam Deo se reconcilians illud evaserunt.

Porro aliqui cum Hesselio hæc alker dispungunt, ac novam sententiam inchoant ibi: «In diebus Noe;» tuneque hunc daht sensum: Dei patientia ne perderet gentes incredulas, diu exspectavit donec veniret Christus, qui eorum peccata tolleret. Reos quoque cl propter sua scelera condemnatos, qui in extremis suis convertuntur, diu patienter, cum impie agerent, exspectabat Deus. Vicissim Sancti veteris Testamenti expectabant Dei patientiam, id est Christi adventum, propter quem Deus patiens erat super hominum malitia, ideoque patientiam suam usque ad ejus adventum prorogavit, in coque illam terminavit.

Cum fabricaretur (græcc id est, *cum pararetur*) arca,—per centum annos, uli jam dixi. Vide quæ de fabrica arcæ dixi *Gen.* vi, 13 et seq.

In qua pauci, id est octo animm,—puta octo homines, scilicet Noe cum sua uxore, ac tres ejus filii cum totidem uxoribus, quos Deus reservabat iu seminarium novæ sobolis, no periret totum genus humanum. Est synecdoche. Superstes quoque full nonus Henoch, abavus Noe, qui ex Paradiso, vel potius ex æthure (Paflddeus

enim cum fuerit in (erra, videtur obrutus diluvio) spectabat diluvium.

Pf.r aquam. — Aquae cnim diluvii elevabant arcam, cl consequenter octo animas in ea degentes, nc humi manentes aquis obruerentur, sed eis per arcam superiores evaderent.

Disce hinc quanta fuerit corruptio illius ævi, tanta scilicet lamque universalis, ut solus Noe cum suis fuerit justus, ideoque dignus qui evaderet diluvium. Rursum quanta sit paucitas sanctorum el salvandorum : hujus enim typus fuit unus Noe in tanto hominum numero, æque ac unus Lot in conflagratione Sodomie; ac Josué et Caleb, qui ex tot Hebraeorum millibus soli ingressi sunt terram promissam.

Tropologice, Noe est Christus ct Apostoli, qui septiformem Spiritus Sancti accipiunt gratiam, ait Rupertos.

Anagogice, octonarius animarum electarum symbolum esi octavre resurrectionis ct felicitatis æternre, ac Ecclesia; triumphantis, æque ac militantis. IlaS. Hieronymus, Dialog, *contra Lucifer.*, sub finem : « Octo animæ hominum, ait, in arca Noe servata; sunt, el nos Ecclesiastes jubet dare partes septem, dare partes octo , id est, credere utrique testamento : ideo quidam Psalmi pro octava inscribuntur, et per octonos versus, qui singulis litteris subjecti sunt, in psalmo cx\injustus eruditur. Beatitudincs quoque, quas Dominus discipulis in monte pronuntians Ecclesiam delineavit, octo sunt. Et Ezechiel in œdificationem

Awlt> templi octonarium numerum assumit, d Subdit
arci ** dûindo alias analogias arcæ et Ecclesiæ. *Primo*,
todtiia. a in arca, ait, erant animalia munda cl immunda :
in Ecclesia sunt justi et peccatores. *Secundo*, emit-
titur de arca corvus et non redit, ct postea pacem
terre columba nuntiat : ita et in baptismo Ec-
clesiæ, teterrimo alite expulso, id est diabolo,
pacem terræ nostræ columba Spiritus Sancti
nuntiat. *Tertio*, a triginta cubilis incipiens usque
ad unum cubitum , paulatina decrescens arca
construitur : similiter ct Ecclesia multis gradibus
consistens ad extremum Diaconis, Presbyteris
Episcopisque finitur. *Quarto*, periclitata est arca in
diluvio : periclitatur Ecclesia in mundo. *Quinto*,
egressus Noe vineam plantavit, ct bibens deca
inebriatus est : natus quoque in carne Christus
Ecclesiam plantavit, cl passus csl. *Sexto*, nuda-
tum patrem irrisit major filius, ct minor textit : et
Deum crucifixum illuserunt Judæi, et honorave-
runt Gentiles. »

MK «i. 21. Quod et vos nunc similis formæ salvos fa-
cit baptisma. — a Quod, » id est *quomodo*; aut
potius est hebraismus, quo relativum praeponi-
tor antecedenti, qui latine sic convertitur : El
tunc salvos nos facit baptisma, quod est
id est similis formæ, ac typica similitudine re-
spondet, subaudi, aquis diluvii, tanquam veritas
typo, *q. d.* Sicut Noe cum suis in arca sublata
aquis Fcervalus est, sic et nos per baptismum. Ita

Vatablus. Aliter legunt Complui, et Regia, nimirum *çi*, id est *cui*, scilicet arcæ ct diluvio t anti-type respondet baptisma. Ita Gagneius cl Cajetanus. Sed alii Greci cl Latini legunt *5*, id est *quod*.

Similis formæ. — S. Augustinus, lib. *De Dapi.*, cap. ult., legit, *simili forma*, id csL simili typo et analogia; Syrus, *simili exemplo*; S. Cyprianus, *cpist.* 71, *similiter*; græce, ἀντίτυπος, *q. d.* Cui nunc antitypus, id est, ut typo res figurata respondet baptismus; arca fuit typus, arcæ antitypus est baptismus, quia per arcam ut typum fuit prefiguratos, cique apta proportionem ct convenientiam respondet, ceu anlitypum typo, exemplar imaginis, corpus umbræ. Typus cnim est antitypi typus, ct anlitypum est typi anlitypum.

Sensus est, 7. *d.* Sicut arca oliin servavit octo animas in vita corporali, ita nunc baptismus salvat animas in vita spirituali. Arca ergo fuit typus cl figura baptismi : diluvium enim significat peccatum et mortem inundantem per totum genus humanum ; Noe est Christus victor peccati ct mortis; arca est Ecclesia, cujus ostium csl baptismus; octo animæ simi omnes fideles bapl zali ad hoc, ut ad octavam resurrectionis et gloriæ æternæ pertingant.

Simili ratione Eucharistia a S. Basilio in *Liturgia* aliisque Grecia Patribus vocatur antitypa, turn passive, quia scilicet per typos agni pasthalis, manna ct panum propositionis fuit prefigurata, cisque congrua analogia respondet ; tum active, quia ipsa est typus et representatio Christi patientis, morientis et in cœlo regnantis. Inde tamen non sequitur, Christum in ea realiter non esse præsentem, sed tantum non esse ibi visibilem, patientem, morientem ct in cœlo regnantem, atque speciebus sacramentalibus panis et vini quasi typis velari ct representari. Unde a Theodoro, I *Corinth*, n, vocatur typorum archetypus. Anlitypum ergo idem est quod sacramentum, et anti-type idem est quod sacramentaliter. Sacramentum autem csl signum rei non absentis, sed presentis, licet occultæ, v. g. corporis Christi in Eucharistia. Vide Bellarminum, lib. II *De Luchar.*, xvi. el lib. IV, cap. xiv.

Non carnis depositio sordium, — *q. d.* Baptisma nos salvos facit, non quatenus csl ablutio carnis, ut ex ea sordes cluat cl deponat, uti faciebant Judæorum baptismata cl lavacra; sed quatenus est ablutio animæ et conscientiæ, eamque bonam, id est, puram cl sanciam efficit.

Sed Conscientiæ rone imfrrogatio in Deum. — «Interrogatio,» id est, probatio ct exploratio. *q. d.* Baptisma nos salvos facit, quia facit ut probatam coram Deo habeamus conscientiam bonam, scilicet, puram ct mundam, juxta illud *Hcbr.* cap. X, vers. 22: «Aspersi corda a conscientia mala, ct abluti corpus aqua munda. » Interrogare cnim sæpe in Scriptura significat probare et explorare, quia per interrogationem facti, noxie, vel idQocentiæ veritas a reo indagatur ek explo-

rantur : est melalepsis. Sic *Psalm*, x, 4, dicitur : « Palpebro » ejus interrogant filios hominum, » id est, oculi Dei explorant et lustrant omnes homines; et vers. 13 : a Dominus interrogat, » id est explorat justum et impium; et *Psalm*, cxxxviii, 23 : « Interroga et cognosce semitas meas, » id est, ut paulo ante dixit : a Proba me, Deus, et scito cor meum : » in Psalmis enim siepe una pars versiculi est explicatio et confirmatio alterius.

ihtrth Hinc secundo, eadem melalepsi u interrogatio, »
cs* responsio, tum quia interrogationi correla-
tivo respondet responsio, eamque poscit et elicit,
respon- adeo ut ex interrogatione siepe intelligatur re-
*»o. sponsio, sicut unum simile ex alio simili cognoscitur. Unde *Eccli.* xxxiii, 4, dicitur : « Qui interrogationem manifestat, parabit verbum, » id est, qui interrogationi manebit et recte respondere cupit, hic prius cogitabit et studebit quomodo respondere debeat. Tum quia Hebraei, cum quid certo respondere et asserere cupiunt, idipsum interrogationis forma enuntiant. Vehementius enim movent acres interrogationes quam simplices assertiones, ut *Gen.* xiii, 8, dicit Abraham ad Lot : « Ecce universa terra coram te est. » Hebr. *numquid non terra coram te est?* In libris *Petruini* identidem dicitur : « Numquid non hæc scripta sunt in libro dierum regum Juda? » g. d. Omnino scripta sunt in chronicis regum, omnes sciunt ibidem scripta extare : frustra ergo ea hic eg) repetam. *Ezech.* XXII, 2 : a Et tu, fili hominis, nonne judicascivilatem sanguinem? » g. d. Omnis mio tuum est judicare eam, « ut ostendas ei omnes abominationes suas. » Sensus ergo est, q. d. B. Petrus facit bonam conscientiam, adeo ut ipsa audeat interrogari a Deo, ejusque tribunali in judicio confidenter se sistat, non metuens se damnatum iri, sed interrogata intrepide coram Deo omnium conscio respondeat se esse bonam et omni labe depuratam. Hunc sensum poscit antithesis, quai talis est: Baptismus est ablutio, depositio et submersio omnium sordium, non carnis, sed animæ, puta omnium peccatorum; ideoque bonam et puram efficit conscientiam, adeo ut ipsa cuiusvis, etiam Deo, interroganti libere et verum respondere possit se esse talem. Alludit ad ritum Ecclesie), quo baptizandus ab ea per sacerdotem rogatur, an velit baptizari, et an renuntiet Sathana) et omnibus ejus pompis? Cui ille respondet : Volo baptizari; abrenuntio Salame et pompis ejus, teste S. Dionysio, *Eccles. Illicrarch.* paulo aule finem, et Cyrillo, lib. XII in *Joan.*, cap. Lxiv, et S. Augurino, *cpist.* 23.

Hinc tertio, baptismus dat conscientiae borne interrogationem non lanium passivam, sed et activam, quia scilicet facit illam securam de puritate, ut confidenter audeat interrogare, postularo et interpellaro Deum, dicendo: Abba Imiter, numquid non ego sum filius tuus? numquid non tu es pater meus? ergo pasce, cura, rege, protego me ut filium tuum, dirige me ad te

in viam salutis æternæ, da ut tibi totus placeam, totus serviam, totus uniar. Hoc est quod orare nos docuit Christus : a Pater noster, qui es in cælis, adveniat regnum tuum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. » Ita Arias. Unde Syrus vertit, *sed gratias agentes Deo cum pura conscientia*. Hoc est pariter quod ait Paulus : « Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamantis, Abba Pater. Ipse enim spiritus reddit testimonium spiritui nostro, quod sumus filii Dei, » *Pom.* vin, 13; et S. Joannes, *cpist.* I, cap. nr, vers. 21 : « Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quidquid petierimus, accipiemus ab eo. » Hinc fidelis quasi filius in omnibus dubiis, difficultatibus, lationibus, etc., recurrit ad Deum, quasi infans ad matrem, cumque interrogat, invocat et consulit. Sic Thucydides ait: id est, *consuto Deum*.

Alii Græcum *icT^nrax*, id est *interrogatio*, aliter & vertunt. *Primo*, Cajelanus vertit, *inquisitio*, q. d. *ttux*. Iphlismus facit hominem inquirere, seu procurare bonam conscientiam apud Deum. Et Oecumenius : Baptismus, ait, est velut arrhabo quidam et pignus bonæ mercedis Deum conscientiae. Qui enim b. ne sibi conscius est, id est, qui inculpatam ampi. (untar vitam, et illam penitus inquirent, ac v?Lit interrogant, hi etiam ad sacrum accurrunt baptismum; unde Glossa, Gagncius et Suarez, *Ih part.*, *Qirst.* LXH, disp. vn, sect. i, censent hic tantum significari, qua dispositione accedendum est ad baptismum, scilicet ut rogemus et cupiamur per baptismum mundari non corpus, sed conscientiam.

Accedunt S. Augustinus, tract. 8 in *Joan.*, et S. Ambrosius, *De his qui mysteriis initiantur*, cap. i. et iv, qui hæc accipiunt de interrogatione et eximine quo baptizandus examinatur, an bona conscientia, id est, bona fide et dispositione, pura non ficta, sed sincera, non impœnitens, sed pœnilens et contritus, vel eerie attritus, nimirum an cum vera fide et spe ac detestatione peccatorum, cumque serio proposito novæ vitæ accedat ad baptismum: intellige hæc de adultis, quales erant pene omnes accedentes ad baptismum primo illo Ecclesie) ævo. Quare perperam ex hisce Petri verbis contendunt Anabaptista), non esse baptizandos infantes, sed tantum adultos, qui interrogati respondere queant se velle baptizari. Pejus Erasmus præfat. in *S. Matthæum* censet infantes baptizandos, cum adoleverint, rogandos esse, an rata habeant pacta et promissa in baptismo; et si negent, suæ libertati dimittendos.

Secundo, Gagncius et alii vertunt *stipulatio, pactum, contractus*, q. d. Baptismus nos salvos facit, quatenus est stipulatio et pactum inter Deum et baptizatum. Deus enim paciscitur in baptismo cum baptizato, cique ex pacto dat bonam conscientiam, puta remissionem peccatorum, gra-

fiam, justitiam ft promissionem vita? æternæ. Insuper promittit sc ei fore Deum, patrem, provisorum et protectorem : vice versa promittit baptizatus sc Deo fore fidelem famulum et filium, et novam vitam initurum, bonam conscientiam ab eo acceptam conservaturum usque ad extremum vitæ spiritum, ejusque legi et mandatis in omnibus obtemperaturum. Hac de causa olim in baptismo Christianam professuri publice in cœlum suspiciebant, ac manus dextras in altum erigebant, adhibito jurejurando coram testibus; ac iurandum manu baptizati subscriptum, ejusque nullo obsignatum in tabulas referebatur, uti ex *Patribus docci Josephus Vicecomes*, lib. II *De Ritibus baptismi*, cap. xxvn. Rursum aliqui iztpûTræz et;eicv vertunt *stipulatio in Deum, q. d.* Baptismus «alvos nos facit non ex virtute aquæ qua corpus abluit, sed quia ex pacto et promissione divina assistentem et inoperante!)) habet Spiritum Sanctum, qui conscientiam emundat et sanctificat. Ita S. Basilius, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. xv : a Itaque, inquit, si qua est gratia in aqua, non est ex ipsius aquæ natura, sed ex spiritalis presentia. Non enim est baptismus depositio sordium corporis, sed bonæ conscientiæ interrogatio apud Deum. » Et mox : « Per Spiritum Sanctum datur in paradysum restitutio, in regnum cadorum reditus, in adoptionem filiorum reversio, datur fiducia Deum appellandi patrem suum, consortem fieri gratiæ Christi, filium lucis appellari, æternæ gratiæ participem esse, et, ut semel omnia dicam, esse in omni benedictionis plenitudine, tum in præsenli hoc sæculo, tum in futuro, n

Quocirca Patres sæpe fideles monent, ut suæ stipulationis et promissionis memores, eam opere præsent. Ita S. Ambrosius, lib. *De iis qui mysticitate* cap. ir: « Repete, ait, quid interrogatus sis, recognosce quid sponderis : renuntiasti diabolo et operibus ejus, mundo et luxuriæ ejus ac voluptatibus : tenetur vox tua non in tumultu mortuorum, sed in libro viventium, n S. Augustinus, ib. IV *De Symbol. ad catech.*, cap, i : « Diabolo, ait, vos renuntiare professi estis, in qua professione non hominibus, sed Deo et angelis ejus conscribentibus fixistis: Renuntio. nS. Gregorius Nazianzenus, prnt, 40, Baptismum definit, « secundæ vitæ ac purioris vivendi rationis pactum cum Deo initum, » indeque concludit : « Ac proinde vel maximo in metu omnes esse, atque omni custodia animas nostras servare debemus, ne hoc pactum violasse comperiamur (i). »

- K *Tertio*, Lutherus ejusque asseclæ perperam interpretantur *tatimqnium, sigillum, obsignatio, q. d.* Baptismus salvos nos facit, non vi sua (est enim merum signum), sed quia est testimonium bonæ, id est fidelis conscientiæ, cujusque fidem obsignat et sigillat. Censent enim hæretici fidem

solam justificare, Sacramenta vero tantum esse signa, protestationes et obsignationes fidei justificantis : intruscrunt ipsi hoc suum dogma in scholia Yatabji, quæ *Interpretatio* explicant *declarationem recti et fidelis animi erga Deum*, Verum Jure est hæresis damnata a Concilio Tridentino totaquo Ecclesia, ac refutata hic a S. Petro. Ait enim: u Quod et similis fornire salvos nos facit baptismus, n *q. d.* Sicut aquæ diluvii elevantes arcam, et cum ea Noe cum suis, cum a morte non salvum declararunt, sed reipsa salvarunt, sic et baptismus reipsa nos salvos, id est, justos sanctosque facit, non autem justos duntaxat declarat.

Ex hoc loco patet, quanta sit baptismi vis et ipsum dignitas : quocirca eandem Patres variis elogiis et titulis repræsentant. A materia enim, puta ab aqua et ablutione, vocant cum lavacrum vitale, aquam salutarem, fontem et fluvium aquæ vitalis, undæ genitalis lavacrum. Ita vocatur aS. Cypriano, *epist.* 2, 73 et 76, et Tertulliano, lib. *De Bapt.*, Clemente Alexandrino, I *Protr.*, vi, et Damasceno, IV *De Fide*, X. A forma vocatur sigillum fidei, Sacramentum fidei, fidei confessio, S. Trinitatis sacramentum. Ita S. Basilius, lib. III *Contra Eunomium*, et S. Ambrosius, lib. I *De Spiritu Sancto*, cap. nr. Ab effectu vocatur Sacramentum illuminationis et regenerationis, Sacramentum Christianorum, tessera militis Christiani, diluvium peccatorum, flumen gratiæ, uterus Ecclesiæ, mors peccatorum et vita virtutum. Audi S. Gregoriani Nazianzenum, orat. 4 *in S. Baptisma* : « Baptismus, inquit, splendor est animarum, vilæ in melius mutatio, conscientiæ ad Deum interrogatio. Baptismus infirmitatis nostræ adjuvamentum. Baptismus carnis est abjectio, spiritus affectatio, verbi participatio, figmenti correctio, peccati diluvium, lucis communicatio, tenebrarum oppressio. Baptismus vehiculum ad Deum, peregrinatio cum Christo, fidei adminiculum, mentis perfectio, coelestis regni clavis, vilæ commutatio, servitutis depulsio, vinculorum solutio, compositionis in meliorem statum conversio. Quid plura commemorare attinet? Baptismus omnium Dei beneficiorum præclarissimum est et præstantissimum. Ut enim quædam Sancta sanctorum vocantur, et Cantica canticorum, quod scilicet latius pateant, ac plura complectantur, præcipuamque dignitatem habeant: eodem modo baptismus quoque illuminatio dicitur, quod omnes alias illuminationes sanctitate superet. » Et mox; eundem vocal, donum, gratiam, unctionem, illuminationem, incorruptionis indumentum, regenerationis lavacrum, sigillum, ac denique excellentissimo quovis nomino appellandum. Donum dicitur, quia iis, qui nihil prius contulerunt, datur. Gratia, quia etiam debentibus. Baptismus, quia peccatum in aqua sepelitur. Unctio, quia sacer et regius : hujusmodi enim ea erant quæ ungebantur. Illuminatio porro, quia splendor et claritas. Indumentum, quia ignominio) nos-

(i) Roschmullcro quoquo hic sensus Unquam genuinus probatur.

tr® velamen est. Lavacmm, quia abluit. Sigillum, quia conservatio est ac dominationis significatio. Huic gratulantur coeli : hunc angeli propter splendoris cognationem celçbrani : hic beatitudinis illius simulacrum gerit : hunc laudibus quidem et hymnis celebrare volumus, verum pro rei dignitate non possumus, »

Per resurrectionem Jusu Christi.—*Primo, q. d.* Hanc vim, conscientiam scilicet bonam sanctamque efficiendi, habet baptismus ex merito passionis Christi, cujus terminus el complementum fuit resurrectio ejusdem, juxta illud : a Mortuus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram, v *Horn.* iv, 23. Vide ibi dicta.

Secundo, «per resurrectionem,» quia per eam Christus vicit et déglutivit mortem, tum suam, tum consequenter et nostram, aditumque in cecchini nobis aperuit, qui est secundus baptismi effectus, ut scilicet sicut dat nobis vitam grati®, ita pariter post eam det vitam glorie, faciatque hærcdes vitæ æternæ. Illa Beda et Lyranus. *Tertio*, quia Christi resurrectio est causa exemplaris et finalis nostræ sanctitatis el novæ vitæ, quam baptismo accipimus el inimus. Ita Glossa, Hugo et Thomas Anglicus. Accedit S. Basilius, lib. De Spiritu Sancto, cap. xv : a Dominus, ait, ad vitam ex resurrectione nos preparaos, lotam Evangelicam conversationem proponit, ut non irascamur, ul malorum tolerantes simus, et a voluptatum amore puri, ut a studio pecunia? moros sint liberi, clc. Proinde si quis definiens dicat, Evangelium esse formam vitæ quæ est ex resurrectione, mihi nequaquam videretur a vero aberrare. » Hoc est quod ait Paulus *ad liom.* vi, 4 : «Consepulli enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexita mortuis per gloriam Patris, ita el nos in novitate vilæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus.»

Denique solent Paulus et Apostoli tribuere resurrectioni nostram justificationem et salutem, quia illa quasi clausula et sigillum omnia Christi dogmata sacramenta obsignavit. «Si enim Christus non resurrexit, inanis est fides el spes nostra, » I Cor. xv, 15.

Moraliter, nota summum bonum baptismi et Christianismi esse bonam conscientiam, idcoque caindem esse genuinam tesseram veri Christiani, Hanc enim nobis Deus dedit in baptismo, hanc jussit lucri el augere per omnem vitam, de hac nos interrogabit in hora mortis, hanc a nobis respiciet in dio judicii. Tunc enim examinabit nos non do opulentia, sapientia aut scientia, sed de bona conscientia. Tunc «non quærclur do nobis quid legimus, sed quid fecimus; nec quam bene viximus, sed quam religioso viximus,» ait noster Thomas Thcodidaotus, lib. I *Do Imit. Christi*, m. Quocirca do ca adeo sollicitus erat Paulus : «Gratias, ait, ago Deo, cui servio a progenitoribus in conscientia pura,» II *Timoth.* i, 3; et Ac/, xxiv,

IG : a Studeo sine offendiculo con=scientiam habere ad Deum et ad homines semper. » EademquL impense Christianis commendat : «Gloria nostra hæc est, ait, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo. » H Cor. i, 12. « Finis præcepti est chanta* de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta, » I *Timoth.* cap. i, vers. 5; et 19 : a Milites in illis bonam militiam, habens fidem et bonam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt; » et cap. in, vers. 9 : « Habentes mysterium fidei in conscientia pura; » el cap. iv, vers. 2, ait haereticos habere cauteriatam conscientiam. *Ad Titum*, i, 18 : « Infidelibus, ait, nihil est mundum, sed inquinale sunt eorum et mens et conscientia. » ; *Mr.* xin, 19 : a Orale pro nobis : confidimus enim quia bonam conscientiam habemus, in omnibus bene volentes conversari. »

Preclare Nazianxenus, *orat.* 40 : « Si diabolus, ait, per avaritiam te oppugnet, regna omnia velul ad se attinentia ostendens, atque adorationem a te exigens, ul pauperem contemne ; dic, signaculo fretus : Ipse quoque Dei imago sum, nondum ut tu a superna gloria propter superbiam dejectus sum ; Christo indutus sum, in Chriyo transmutatus sum : tu me ipse adora. »

22. Qci est ix dextera Dei. — *q. d.* Christus patiendo el descendendo in imum ascendit ad summum, puta ad dexteram Dei : ita et vobis, o Christiani, eveniet : tolerate ergo fortiter quævis dura et vilia. Quomodo Christus sedeat in dextera Dei, dixi *Coloss.* m, 1.

Degluttens mortem.—Hæc jam desunt in Greco. Sensus est, *q. d.* Chrislus moriens et resurgens mortem suam el nostram abolevit, et quasi absorpsit, juxta illud *Oscia* xm, 14 : «Ero mors tua, o mors ; morsus tuus ero, inferne. » El : « Absorpta est mors in victoria, » I *Cor.* xv, 54. Vide ibi dicta. Animat fideles ad patiendum el moriendum spe resurrectionis et immortalis ac beahe vitæ, eis a Christo patefactas et promissas.

Profectis in coelum. — Syrus, *evectus*, non ab angelis, sed suapte vi, non tantum divinitatis, sed et humanitatis gloriosa, nimirum per dolem agilitatis ascendens super omnes cados, uti dixi Actor. i, 0.

Subjectis sua angelis. — Christusenim non tantum qua Deus, sed et qua homo, ex vi et dignitate unionis hypostatic®, est primogenitus omnis crealuræ, *Coloss.* i, 13, hoc est, princeps omnium creaturarum, ac dominus universi, idcoque caput et Rex omnium angelorum, æque no hominum, uti ait Paulus, *Coloss.* i, 18, et cap. ii, vers. 10, et *Ephes.* i, 22. Vide ibi dicta. Christus enim est caput lotius Ecclesiæ tam militantis, quam triumphantis, quæ cum sil una, conflatur ex angelis æque ac hominibus. Unde graves Theologi pro» habiliter censent angelos quoque ex meritis Chri

Chritia
Lnm
tugeoi

Snm.
m.,m

tia bnn>

rii gratiam et gloriam consecutos esse; hoc enim pertinuisse ad dignitatem Christi, et ad maiorem consociationem Ecclesiæ, quæ constat angelis perinde ac hominibus. Vide Gregorium de Valentia, III *part.*, disp. 1, *Quast.* Vili, puncto 3, et Suarez III *part.*, tom. I, disp. xui, sect. 1 cl n.

Quare merito S. Leo, serm. 1 *De Ascensione* : « Revera, ait, magnaci ineffabilis crai causa gau-

dendi, cum in conspectu sanctæ multitudinis super omnium cœlestium creaturarum dignitatem humani generis natura conscenderet, supergressura angelicos onlines, et ultra Archaogelorum altitudinem elevanda, nec ullis sublimitatibus modum suæ provectionis habitura, nisi ælerni Patris recepta consessu, illius gloriæ sociaretur in throno, cujus naturæ copulabatur in Filio.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hortatur fideles ut pristinas gentilismi luxurias et cupiditates abdicantes, Christo passo se conforment, solique Deo vivant : unde, vers. 7, hortatur eos ad studium orationis, mutuas dilectionis, hospitalitatis et gloria: Dei promovendi^. Denique, a vers. 12 usque ad finem, hortatur eos ad tolerantiam et magnanimitatem, ut cum Christo, et pro Christo quaslibet persecutiones et afflictiones constanti fortique animo sustineant.

1. Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini : quia qui passus est in carne, desiit a peccatis, 2. ut jam non desideriis hominum, sed voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis. 3. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam his, qui ambulaverunt in luxuriis, et desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, et illicitis idolorum cultibus. 4. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eadem luxuriæ confusionem, blasphemantes. 5. Qui reddent rationem ei, qui paratus est judicare vivos et mortuos. 6. Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est : ut judicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu. 7. Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus. 8. Ante omnia autem, mutuam in vobismelipsis charitalem continuam habentes : quia charitas operit multitudinem peccatorum. 9. Hospitales invicem sine murmuratione. 10. Unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratis Dei. 11. Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus : ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum : cui est gloria, et imperium in sæcula sæculorum, Amen. 12. diarissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat : 13. sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. 14. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis : quoniam quod est honoris, gloriæ et virtutis Dei, et qui est ejus Spiritus, super vos requiescit, 15. Nemo aulem vestrum patiat ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. 16. Si autem ut Christianus, non erubescat : glorificet autem Deum in isto nomine. 17. Quoniam tempus est, ut incipiat iudicium a domo Dei. Si autem primum a nobis : quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio? 18. Et si justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt? 19. Itaque et hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fidei Creatori commendent animas suas in benefactis.

1. Chhisto igiturb passo txcarmi; et vos eadem cogitatione armamini. — Vox *igitur* significai hrec interri cl concludi ex eo quod dixit capite pr®*cedculi, vers. 12 : aCluistus semel pro peccatis

nostris mortuus est; justus pro injustis, ut nos offerret Deo.n lude enim recte concludit: Igitur et vos Christo pro vobis passo conformamini, et eadem cogitatione armamini, ut cum Christo cruci

fixo vitia vestra paritor crucifigatis, justitiam ab eo acceptam conservetis, nec ad pristinam injustitiam redeatis; sed justos sancto[^]que vos sidatis et offeratis Deo, ne ejus passionem et labores evacuetis, nove ipse gratis et frustra pro vobis mortuus sit.

Preclare S. Bernardus, serm 3 *in Natali Domini* : a Ludebam ego, ait, foris in platea, et in secreto regalis cubiculi super ine ferebatur iudicium mortis. Audivit hoc Unigenitus ejus, exiit, posito diademate, sacco vestitus, aspersus cinere caput, nudus pedes, flens et ejulans quod morte damnatus esset servulus ejus. Intueor illum subito procedentem, stupeo novitatem, causam percunctor et audio. Quid facturus sum? Adhuc-ne ludam, et deludam lacrymas ejus? plane si insanus sum, et mentis inops non sequar cum, nec simul cum lugente lugebo;» et mox : «Agnosce, o homo, quam gravia sunt vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari : si non essent hæc ad mortem, et mortem sempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei Filius moreretur. » Suo ergo sanguine Christus vitia abolevit, et virtutes nobis emit, ut eas omni studio, labore et conatu conservemus, augeamus et perficiamus.

Nota : Tò *in carne* significat *primo*, Christum passum tantum in hac vita dum esset in carne mortali, non vero post mortem cum descendit ad inferos, uti blasphematur Calvinus, dicens Christum damnatorum poenas pertulisse, ut nostram damnationem in se susciperet et lucret. *Secundo* pierosque ejus dolores, ut verberum, flagellorum, sputorum, spinarum, clavorum, fuisse in carne. *Tertio*, sub «carne» per synecdochen intelligit animam passibilem et dolorum capacem, eisque obnoxiam. Alludit enim ad illud Christi in horto passionem inchoantis a tristitia : « Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, » *Matth.* cap. XXVI, 41. Carnem ergo opponens spiritui, sub ea et per eam intelligit animam tum sensitivam : hæc enim dolores in carne sentiebat, non ipsa caro. Unde S. Augustinus, lib. *De Eide et operib.*, cap. X, legit : « Christo passo per carnem ; » tum rationalem, nimirum appetitum ejus inferiorem, qui spectat bonum et commodum naturæ, sive persona», sentitque et dolet de ejus incommodis, molestiis, doloribus. Unde de ea ait Apostolus : « Caro, » id est, carnalis anima et appetitus « concupiscit adversus spiritum, » *Galat.* v, 17 ; poliores enim Christi dolores fuerunt in anima sensitiva, potissimi in anima et appetitu rationali. In hac enim concipiebat ingentem dolorem de peccatis singulorum hominum, eo quod summe Deum offendant, ut hoc doloris et contritionis actu Deo pro iis satisfaceret; in hac quoque dolebat impense hominum malitiam et ingratitude, quod tam nulli suam passionem et gratiam essent aspernari, et ultro ruituri in tartara. Unde guar/o, per carnem synecdochice accipe partem humanitatem: hanc enim opponit divinitati; nam divini-

talem Christi esse passam, æque ac humanitatem, docuere nonnulli hæretici, ut Eulyches cum suis. Ita S. Fulgentius, lib. *Ille ad Thrasim.*, ix : « Propterea, inquit, Christum factus passum in carne, cujus divinitatem noverat prorsus impassibilem permanere. » Sic *Joannis* i, 11, dicitur : « Verbum caro factum est: » *caro*, id est, homo constans carne et anima. Inde ex hoc loco Patres docent *primo*, contra Notorium in Christo non fuisse duas personas, sed unam, puta Verbi; *secundo*, contra Eutychetem, in Christo fuisse duas naturas, divinam scilicet et humanam, easque plane inconfusas et impermixtas, distinctas et divisas, eo quod una fuerit impassibilis, altera passibilis. Ita Concilium Hispalense, cap. xvi ; Theodoretus, *Dialog.* cap. vi ; Irenæus, lib. III, cap. xx ; Gelasius, lib. *De Duabus naturis*, et alii.

Nota *secundo*, pro *eadem cogitatione armamini*, S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, legit, vel potius explicat, *eadem concenatione armamini*. Græce est ω « vt w » hoc est, *eamdem cogitationem armamini*, id est, velut arma induite, eaque vos armate. Eusebius, Pagninus et Tigurina subaudientes vertunt, *juxta eamdem cogitationem armamini*. Per *cogitationem* accipe *pi imo*, considerationem, aestimationem, ratiocinationem, g. d. Cum Christus tanta passus sit pro vobis, cogitate, (estimate et concludite quanta pro eo, imo pro vobis ipsis, puta pro fuga peccati et sequela virtutis, quam vobis sua passione conciliavit, gerere et pati debeatis. Hoc est quod monet Paulus : « Recogitate eum qui talem sustinuit a peccatoribus adversum semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis adversus peccatum repugnantes, » *Hebr.* xn, 2.

Secundo, « eadem cogitatione, » id est, simili resolutione, decreto animi, proposito annate vos : ita Vatablus (1). Sic S. Paulus hortans Philipenses, cap. ii, vers. 3, ad humilitatem et amorem mutuum, eodem utitur stimulo : « Hoc enim, ait, sentite in vobis quod et in Christo Jesu, » id est, hunc animi sensum, hoc propositum induite, quod cernitis in Christo, « qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens in similitudinem hominum, et habitu inventus ut homo. » Sensus est, q. d. Cum Christus tam resolute et generose pro vobis passus sit et crucifixus, ut peccata et vitia vestra crucifigeret, vos similiter et in vobis simili animi resolutione et efficaci proposito crucifigite, etiamsi id fiat cum passio et dolore. Rursum Christi exemplo omnia adversa et acerba, quæ in hac vita plurima occurrunt, fortiter et generose tolerate. Sic Paulus ait *Rom.* vi, 6 : « Vetus nosier homo simul (cum Christo crucifixo) crucifixus est, ut destruat corpus peccati, et ultra non serviamus peccato. »

(t) Et Allioli, sensusque est genialis.

Et (*Wat* ir, 10 . « Ego enim per legem logi mortuus tum , ut Doo vivam. diritto onfixiiw num cruri. Vivo nutem Jani non *ego*, vivit vero in ino ChrhtiiN. Quod nutem nunc vivo in camo, in fide vivo Filii Del qui dllnxit mo,ot tradidit srmetipsum pro mo. »

Docent ergo 8. Petrus ot Paulus non tantum Religiosos,ut! pulchro ostendit CnwilnnuB, lib. IV *Iniftt.*, cap, XXXIV ot XXXV; sed ot Christianos omnes cum Christo crucifixo deboro osso crucifixos mundo, «jusque pompis d villis, adeo ut Chris-
eu 70 · llenfemuislt imago cruels, ot lota veri Christiani xifii <»am pwfrrat ligitirnrn et spoclom, quam ha-
luit Christus cruci affixus, Primo enim, alcul (pii in cruce suspensus est, non potest pro libito manus el membra movere, sed ea affixa habet ligno : ita Christianus non potest ad libitum se snnqio membra movero, sed ea debet conformaro el
Sminila quasi affigere» legi hei et Christi. *facundo*, sicut < i nri nllixus assiduo sua crune cruciatur : sio lex < lirsti assiduo ionium et carnem cruciai, nipote ejus desiderii* nt concuplsaontlis repugnans, eas-
T illo <|ie mortificare *et* reseraro jubens, *Tertio*, sicut suspensus non curat homines transoiintoe, spec-
O'iifts. tacula, pompas, delicias : alo Christianus oadem curaro non debet , neo iis cor affigere. *Quarto*, Misponsus dn crastino non out sollicitus, nulifi-
Qiuu. que pecunia» , aut possessionum cuplditalc (ono- tur: idem faciat Clirblhiuus. *Quinto*, imponius licet In corporo spirans, cura tamen el cogitatione rubui omnibus est mortuus, ea vero tantum cogitat ad (pur paulo post migraturum ho sperat : sio et Christianus non solum villis el concupiscentiis, sed ot ipnls mundi elornontls rebusque omnibus affictu sit mortuus oportet, totumque cor convertat ad Deum et cadum, quo singulis momentis sperat mo perventurum : undo fiet ut mundi actibus et desideriis defunctus, Jam non vivat ipxo,sod vivat in eo Christus, qui crucdixus csl pro eo.

Nota tertio : Tè *annamini*, primo, generatilo potasi accipi pro *induite*, Instruito : sio enim nubiuo ventai et quasvis instrumenta vocantur arma. Niiimdo tamen proprie el nervosius, ^{TM} armamini aoolpo pro armate ooi, arml i vos instruito. Uree vox Innuit *prima*, vitam hominis, prnierlim Christiani, non essa aliud (piam militiam, nt ait *Job* XIV, t , In qua continuo contra d/umonem, carnem el mundum luctandum et decertandum est. *finando*, pimopllain, Id csl, plennni armaturam Christi fulero passionem el crucem : imo enim debellavit peccatum, mortem , infernum el diabolium. Undo symbolice Thomas AngUous notat Christum In eruca filino instar equitis armali t coronam enim spineam illi fufono pro galea, carmin pro lorica , clavos pro gladio, crucem prn
r,vT”i (ino. *Ttrfio* pnnopllnm pariter cujunipm Cluis-
H , * haul < > passionem et crucem Christi, sjusqua cogit itionein , mcmoi iam, considerationem , ot invocationem : Iisdem enhn armis uti id pugnerò

debi l Christianus, quibus usus est nt pugnavit Christus. Quocirca nullum afllenoiia fidum nulypous est ad resistendum tenlotioni da*moiii«, carnis et mundi, quam rogatio Christi rrucilbi, uti docui cap. n , vers, tìl , et cap. in, vers, IK. Vidi» et panopliiim Christiani a capite nd talos, (piam ox Apostolo descripsi EpAcs. vi, 13.

liijiiH roi symbolo in Confirmationis sarra- niento ab llplloopo in fronti» signamur, roqua quasi milites et pugilca Christi auctoramur rt roboramur, ad carlandum pro fida Christi utquo ad mortem et martyrium. Ha Constantinus Magnus in *Edirt.* sui ipsius Confirmationem referens: « Levatoqua, nit, mo do fonte, Induto vestibus candidis, septiformis grall/i» Splrihis Sanctus con- signationem adhibuit ficati Chrismatis uncllono, et vexillum crucis in moa fronte linivit ; n ot Pni- donliuR (n *Pfychomaih.i*

Poil ImrrlpU oloo frontil ilgnieula, per qu®
Hnguenlinii rogalo (litum cal, et cliriiaia pnrnonno,

Hiño ín Ordine Ilomano die Jovis sancto, forma cruels vocatur, « signum frontis et sacri titulus bellatoris , ut signati Chrismata sánelo, signiferi esso mercamur cœloslas. n Quocirca valeres unn tantum frontem, In qua residet pudor, In Confir- mlllono ungebant et signabant croco, nd intro* pide profitendam fidem et crucem, sed etiam alia membra. Id itiamnum servant Grind, qui, ut ait Jaromins, Patriarcha C.onstantinopolitanus, in *Pro- fe^iona fidei*, unguni frontoni, oculos el dorsum in formam crudi. /Elhiopes voro, ut habiti eorum llilualo, sive Ordo baptismi, nngunt unn tantum oculos, frontem et dorsum in formam crucis, seu et nares, labia, pactus, Momarhum, tibias, genua et pedes, ut significant cnico obsignanda orso omnia membra, omnes r ciimiih, omnes nctiones Gliris» li illi.

Illuc rursum mlllUtnChrlllionm tesseract vexillum est crux. Primus enim ConstantiiiiiB Magnus arpillas, (pias IlomanI in vexillis prmforobantj mutavit In Itrborum erucis, quod al aeditua ostanimin arat cum hoc lemmate : « In Imo signo vinctes ; n eocpio illustres vh torlas do Miixentlo nji@qio tyrannis obtinuit, uti narrat EiisebliiH In *Vita Con- Btantint*. Id oculi sunt Christiani in bello sarro: quotquot enim nomen dabant inilitim nd recuperandam Terram saiirtam, cruce signabantur. Vide Gratorum *De Crure*.

Quia qui passum fît in caiixii, umfît a peccatis. — Multi per panimi in ramo neeipiunl Christum ; do Christo enim paulo ante dixit : « Christo Igitur passo In carne, n cto., aloque explicant, <. d. Chrfolus passus In carne per passionem enervavit el abolevit peccata, dum nos par suam gratiam ab iis facit deilnora ol oossnro t nt sil ll(>brnlsmmi quo *Cal* ponitur prn *Htphil.*, jmla (*Mit* pro *dmfnrrs ferit*. Aut, ut nili, « desili a peccato, > ut habent Grmoa, id est, dosili essa linstla pm precato. « Unu cnlrn oblatione consummavit fu

Hornum nan< (lilento*, » //<',,. <ftp. *, ver . H.

Veruni Inno violenla out coDlorl i videntur. Oliare (ñoumonlli* nt allí pannili' p i ,-<». »/»/» *m ritmo*, pula cruci ilx nin, a<>lphml rln i tiamim ; lile cnim, ut jmn <llxl, in bnpiltfflo <otr rucllixii*, commortuu* cl com pillili* c*I Chinto, ut nil l'aulir *Horn*, vi, 4. lini >lllll lite panmi» < I In cm ne, quia cameni »unm rum cjm nonnnplsccnlii* nini gli, mortificai et <l imitigli. Ad Christianum l'iihn, non vero tul Chrlnlum pertinent oa qum eepinu tur ! « Ut jam non (Inwldorlh hominum, u <l voluntati Dei, quod roliqutum < I in carne vivai tempora, x Sonxiih ergo eri, 7, <l, Christiana» qui Indar(.liristi orimlfixlcrucflxu*e t,rarnetn main Olliclflgondo cum villi* cl OOlliciipisconlii*, Illo jam il<" iit, valedixit et i< nuntiavit peccali^, ut rb in-cep* in carne non vivat carni, *od Ileo, p> linde ac d angelus c*>ot in carne, oam spiritui hiibden», f pirltalem cfilrten*, et peno in spiritum tran»mii-Inn»; quocirca non vivat « desiderim, » id e.*l, »n-cundiim deriderla hominum Gontillum «t carnalium In bixurilN, vinolenliiB,comch-n(ionibm<, idi mox explicat; «od u voluntati,n id est, juxta voluntatem « Boi, » ut earn in omnibus I Ibi legulam vivendi alatimi, caque agatur et impollalm ad omne bonum Boo placitum, quod n:ilic> t ip*< jubet aut conitulit. UndoS. ilicronymii», lib. I Centra *Jovintnnnrn*, lugli : « In Bel voluntate loliquiini In carne tompus oxigal. » l'io et fiaplentor s u gustimi* In *Manuali* : « Perdit,all, quod vivit, qui te Beum non dlllgii ; qui curai vlvei a non propter In, Domino, nihil e t , et pro nihilo i t : qui libi vivero recusal, murtum, e l : qui libi non sopii, d 'sjpll, n Et nmX : « Anima qiini la non qmrril nec diligit, mundum diligit , peccali* servil, ll villis Hulijocla e*t, nunquam quieta , nunquam ficcnra esi. Enmiilotiir (ibi temper anima mea, MispIrrl libi semper peregrinatio men , nrdoat in amoro tuo cor meum, requiescat In to, Bou* matte, anima men; contempletur to m manti* exe, n, cantet landes tuns In jubilation", et hoc r|I In hoc exilio men consolitelo me.i.» Significat err.oSTe Ini* Christiano* dohern icdimcro lempu* pra te ritum malo impensum carni et veneri, ut a hip li»mo omnnm deineep-. vitam confineront Christo, triutoquo impennimi riudonnl vii tuli, (pianto In-solenliiiN olim sliidiicninl voluptati, nil cl iiiiiiml S. PauluH *Horn*, vi, 1Û. Si enim redeant ad priore* cupiditate*, Irritabunt Donni, grnviuquo ab eo punientur. Nam, ut nil S. l'olrus opfft. II, cap. 11, ver*. 21 : « Meliti* erat illi* non cognoscere viam Junllliin, quam po*I agnitionem retrorsum converti abeo quod illi* traditum o>l lincio mandalo. Contigit enim ei* Illud veri proverbii : Cani* roversu» ad *uum vomitum, cl sitatola in volutabro Iuli. *

3. Sufficit rxiM **m** miruM timevs (grajea midoni («tu, id mi víArjAU VOLUNTAD u Gl sillu consimmanham, — hooc*I, «volunUlcH, » Id C*I deriderla, Gentium « consummafiso, » ut legit

s. Augnatimi»,/mai. tO inter G0. Clara Patmlnu* 'I Tigurina! » Sot anim «! nubi*, quod anteacter vite* tempora voluntatem G< ntimn patraverimus, cum v< miri mur In lascivii», <om npi«zrnlnh*, vinolenti»». • Ex moderila, cl, ut lanior »ilIncrepatio, S. Petrus *c Gonlibu» annumerat, cum ip1» Gentili' non fuerit, mullo mino* gentiliter vixerit. I xphcnl t » *relicuum in orno*, (j, <l. Magnam et m<-hoicm alati* partem In gentilismo tran egisti, carni ot vitii* : parva viter par» vobi» aúpen *l, ejii* ergo reliquum, quod modicum i. t, d> di-llm» cl *cn< cen»,<lab' Deo et virtuti. Ergo «al venen ventnqne datum, nunc vivite Chrhlo. Sic Edo, An hlepiscopu» Mugdcburgenri», turpiter viven», rolitu» monitus < 4 hac voco ; « thlo, Udo, i o» u a lenio, luxum n di*, l'ilo. » Sed (jnia finem ludqndl non fecit, < aplte pb xii' est a S. Maudio Iu puhllao urbi» templo, ubi ctiamnum cruori* cjin. vedigli! in nnrmore amuntur, uti narrat Naucleru», vol. III, general. 13; fulgottu», lib. IX, cap, in, ot alii. Sic ail l.jichicl, xnv, G « Sutll-ciant void*, donm-Praei, otnnlu sedera v< Ira;» el cap. XI.V, vets. 9 ; « Sufficiat vobi , princepe-I r.nd, iniquitatem cl rapina* intermittite, et judicium et justitiam facite. » Hoc cd quod fidele* monel S. Paulus, flowi. sui, II : « Ilora cd jam no» do nomilo «urgere, etc.,, nox pnccc*»it, die* aulom appropinquavit, Abjiciamu- ergo opera tenebrarum,et Induamur arma luci». Sicut Indic honeste ambulemus : non in come inationibus et cbriet.dibu», non in cubilibus et Impudlcilii-,non in contentione cl aimulalionc i «ad induimini Do minum Je*uiui t.hri tum, cl carni» curam no fecerit!» » Xide ni S relío S. l'aului quasi chorda chordai concordat el succchiai,

III* Q' i AMOl t avi in m, — volutante l sc de vitlo in vilium : tres «mm -unt gradus peccatorum, primus aggredi pcecalutn, «ccundin In illo Ambulare et stare, torlln* in illo sedero cl compile -cero, illiquo sc totum de lere et afligere, quo* < xpre >lt Psalte» initio l' almorum, dicen; : «Beati);* vir, qui non abiit in condilo impiorum, et in via peccatorum non *telit, et In cathedra pc<-tilcnthv non •-edit. » Impii ergo ambulant de peccato in peccatum. Ex adverso do judl* dicitur *riulni*. ix x x iii, 8 i « Ibunt do virtute in vlrtuteni, videbitur Deu* deorum in Sion,» quod S. Funwu» apud Bcdam, lib, III /Drier., cap xix, audivit angelo» sibi occinentes.

IX i.u.x i itu*. — Grivcum significat In*i l viam, in-olentiiun, pilulanllain, procacitatem, proterviam, tum in impudici» verbi», ge*llbu<, taelibu»; tum in dieterii»,irrisionibus,mol<.sili*, quibus vexatur et molestatur proximus,

Di *im mi*, — ftttlujo»!;, id c l *lomiipitciiitin*, Impiorum onlm cor iis ustuit, d instar <ll haul ardenti* assiduo ejaculatur scintilli-, pute untenlia desideria nunc libidinis, nunc guíe, nunc avaritie, nunc irm, nunc vindictas ele, Nam, ul ait Sencea ; Immcii « sunt hominum

cupiditate semporquo hiant et poscunt, a Altera ex fine alterius nascitur : qualem dicimus esse seriem causarum, ex quibus nominatur fatura, talem dicimus esse cupiditatum, n Ita ipse *epist.* 19. Vere sapiens *Eccli.* xvnr, 30: «Si præstes animæ tu® concupiscentias ejus, faciet te in gaudium Inimicis tuis, p

Vinolentiis. — Perperam aliqui legunt *violentiis* : *grace* enim est *cwcçivpxi*; id est, *temulentiis*, vinolentiis, crapulis, quales sunt ebriosorum, qui meropleni non nisi vinum olent et erucant, adeoque in vino corpus, sensus, animam, mentem totosque se obruunt et sepeliunt, mortuis quam vivis similiores ; unde Syrus vertit, *in crapula et ebrietate et protervia et cantu*.

Comessionibus. — De his dixi in Comment. * in *Epist. S. Pauli, Rom.* xm, 13.

Potationibus. — Hæc vox distinguitur a vinolentiis, quasi causa ab effectu : potatio enim casual vinolentiam. Rursum quasi genus a specie : potatio enim fit non tantum vino, sed et mulso, cercvisia aliisque potibus.

Et illicitis idolorum cultibus. — « Illicitis, d Id est abominandis et exeerandis; est miosis. Unde S. Augustinus, *hom.* 20 inter 50, legit *nefandis idolorum servitutibus*. Gentiles enim non tantum colebant Cererem quasi deam dantem fruges, et Bacchum quasi deum dantem vinum; sed et aliis suis desideriis et cupidinibus quibusque praeciebant deos, quos invocabant ut res concupijas sibi concederent, sicut «Volupiam, quæ a voluptate appellata est, et Libentinam, cui nomen est a libidine, » ait S. Augustinus, lib. IV *De Civit.*, c ip. vin. Tacco deam Virgincnsem, Premam, Partundam, Venerem, Priapum et alios obsceniores, quos nominare pudor non sinit, adeo ut S. Augustinus eos referens, lib. VI, cap. ix, erubescat et perhorrescat.

Hinc palet hanc epistolam, licet primario scripta sit ad Judæos, secundario tamen scriptam quoque ad Gentiles ad Christum conversos : hi enim in gentilismo vacarunt idololatriæ, luxuriæ et gulæ : Judæi vero post reditum e Babylone amplius non coluerunt idola.

/i 1.4. 4. In quo admirantur. — EinÇcvrou, id est peregrinantur, hoc est, peregrini sibi videntur, et quasi esse in alio mundo, videntes rem tam inopinatam, vitam scilicet vestram tam sanctam et admirandam, quam quasi rem peregrinam, novam et insolitam admiranturet obstupescunt: nimirum ingens miraculum est videre Gentilem factum Christianum subito mores in contrarium mulare, ut fiat novus homo, ex ebrio sobrius, ex incesto castus, ex superbo humilis, ex animali spiritualis. Ea ergo est vis legis Evangelica^ et gratiis Christi, de qua Psaltes *Psalms.* xvm, 8 : «Lex Domini, ait, immaculata convertens animas. » Et Isaías, cap. vin, vers. IS . « Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in signum et in portentum, v Inde (JE* uinenius : « Ipsi, ait, Gentiles demiran-

tur vos, quod cuin ipsis in similem impietatis id est *refusionem*, hoc est confusionem, non concurratis. » Tum quia zniranhir vestram mutationem, lum quia mirantur se a vobis desertos, tum quia mirantur vos concupiscentias vincere, quibus ipsi indulgentes seque mancipientes pulant esse impossibile posse carere.

Nota : Pro *confusione* græce est *çvfjw*, quod *primo* significat « refusionem, n qua scilicet interrogationi (urpi vel actui, turpis responsio vel actus regeritur et refunditur; *secundo*, «redundantiam. n Libido enim instar maris redundat et exaestuat in omnes obscenitates» Unde Syrus vertit, *ccce nunc admirantur, rosque maledictis proscindunt, co quod libidine non prurit cum cis in illa priore ingluvie. Tertio*, « mollitiem et lasciviam ; » *quarto*, « confusionem , » ut vertit OEumenius, eamque duplicem, scilicet *primo*, pudorem et erubescantiam; *secundo*, commixtionem qua viri vel feminæ turpiter, infande el subinde contra naturam inter se commiscuntur : libido enim est portentosa et insatiabilis, unde novos semper turpitudinis modos excogitat.

Blasphemantes. — *q. d.* Ita vestram mutationem admirantur, ut simul eam non laudent, sed blasphemant, id est vituperant, rideant, execrentur, nipote suis moribus contrariam, ac tacitam eorundem reprehensionem : vestris enim virtutibus reipsa taxatis et damnatis eorum vilia. Sic hodie videmus viros Religiosos ab improbis blasphemari, quia eorum virtutis et religionis splendor improborum quasi noctuarum oculos perstringit et pungit, cum videant sua vitia ab iis reipsa traduci et damnari. Quare qui id facit, ostendit se improbum, sæpcque deprehensum est occultam aliquam libidinem aut vitium talibus dominari, etiamsi illud celare, et externa morum honestate velare conentur. Vero S. Prosper, *epigrammat.* 32 :

Impia, ait, pars mundi parti osi infesta piorum,
Nec tolerare potest dissimiles animos,
Hi-lens nolentes opibus praesentibus uti,
Sperantesque sibi credita posse dari.

5. QUI REDDENT RATIONEM EI QUI PARATUS EST JU- V«rt.I dicare vivos et mortuos. — « Qui paratus CSI, » *primo*, idem est, quod qui destinatus est iudex. *Secundo*, qui ex zelo justitiæ et vindicte inhiat iudicio, avideque diem iudicii exspectat. *Tertio*, qui brevi el proxime iudicaturus est, id est qui in promptu habet lum scientiam et testes, puta angelos, dæmones ipsamque hominis conscientiam, quibus reos convincat et damnet; tum virtutem et potentiam, qua damnatos a se etiam reges et principes trumat in abyssum gehenna», ut nemo ejus oculos, os et manus evadere possit.

Quocirca tunc sero agnoscent suum errorem dicentque attoniti : « Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æslimabamus

insaniam, cl finem illorum sine honore. Ecco quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter Sanctos sors illorum est. n De so vero ululantes plangent : «Ergo erravimus a via veritatis, et iustitiæ lumen non luxit nobis, et sol inlelligcñt.n non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis el perditionis, et ambulavimus vias difficiles; viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, el tanquam nuntius percurrentes, et tanquam navis quæ pertransit fluctuantem aquam, cujus, cum pertransierit, non est vestigium invenire, n ele. *Sip.* v, 3etscq.

Sapienter S. Augustinus, *Soliloq.* cap. xiv : «Cum hoc, ait, diligenter considero, Domine Deus meus terribilis el fortis, timore pariter et ingenti rubore confundor, quoniam nobis magna est indita necessitas juste recleque vivendi, qui cuncta facimus ante oculos Judicis cuncta cernentis.»

Yme. G. Propter hoc enim et mori is evangelizati-
EST : UT JUDICENTUR QUIDEM SECUNDUM HOMINI I IN
Ghriilni CARNE, VIVANT ALTEM SECUNDUM DELM IN SPIRIU.—
iiJÍ/r' lbr°kat Christum judicaturum vivos el mortuos,
inii.qno-cx eo quod descendens ad inferos judiearit mor-
tuos carne, sed vivos spiritu. Plane eni:n alludit
ad id quod de eisdem dixit cap.pneced., veis. 18 :
« Christus enim pro peccatis nostris mortuus est,
jusKis pro injustis, ut nos offerret Deo, modifi-
catus quidem carne, vivificatus autem spiritu : in
quo et his qui in carcere erant spiritibus, veniens
prædicavit; » solet enim S. Petrus idem repetere
et inculcare. Unde toties repetit et inculcat pas-
sionem Christi, patientiam, amorem fraternitatis
aliasque virtutes Christianas, lloc enim est ofli-
•iuin boni Pastoris, doctoris et prædicatoris : nec
enim auditores ea quæ dicuntur illico capiunt,
aut faciunt, sed identidem eadem illis repeti et
imprimi debent : qua de causa S. Chrysoslomos,
in hoiniliis ad populum, sæpcelpene ad nauseam
insectatur jurandi consuetudinem, quæ tunc An-
liochiæ vigeat, ac palam profitetur se non desti-
tutum ab hac iteratione et increpatione, donec
auditores eam correxerint. Jam varii varie hunc
locum explicant.

EiposL *Primo* Pererius, lib. IX in *Genes.*, disp. xxx,
num. 91, cl Salmeron hic per a mortuos» acci-
piunt morituros, *q. d.* Hominibus morituris dum
in hac vita vivunt, serio et vere prædicatur futu-
rum judicium post mortem : ergo mortui vere
judicandi sunt a Christo.

ffewjdi. *Secundo*, Arias a mortuos » accipit mystice, ni-
mirum mortuos peccalo, *g. d.* lis qui in Christo
mortui sunt mundo et peccatis, hoc Evangelium,
id est lætum nuntium allatum est, quod licet se-
cundum hominem et carnem, id est quoad exter-
nam speciem, reliquis hominibus similes esse
judicentur, vivant tamen secundum Deum in spi-
ritu, id est spiritu, mento et vita Christum Dei
Filiū ejusque gloriam referant et représentent.

Sic fere el Dionysius explicat, *q. d.* Mortui in Chri-
sto judicantur et damnantur ab hominibus hujus
sæculi, vivunt tamen coram Deo in spiritu, ulpote
Dei gratia et charitate proseliti. Huc accedit Alcazar
in Apoc. xxi, 20, annot. 18, qui mortuos intelligit
peccato et amoris proprio, *q. d.* Christus judica-
turus est vivos et mortuos mystice. Sic enim ab
Apostolis evangelizatum est mortuis, id est fide-
libus, qui peccato et mundo mortui sunt, idque
ad hoc ut patienter ferant se carne judicari, id
est damnari, cruciari et occidi propter Christum,
scientes in Dei tribunali sibi adjudicandam cau-
sam ; seque donandos præmio vitæ spiritualis,
gloriosa et æterna!, ul scilicet apud Deum vivant
spiritu immortali, bigissimo et beatissimo.

Tulio, alii, *q. d.* Mortui in Christo judicant, id Tertit.
est damnant scelera quæ fere in ipsa hominis
c irne resident, ideoque se Deo spiritu excolendos
el vivificandos subjiciunt. Verum hi omnes *6 mor-
tuus non proprie ad litteram, sed mystice et spi-
rilualiter accipiunt, cum proprie ul sonat videat-
ur accipiendum. Sic enim immediate ante accl-
ini S. Pelrus, cum dicit Christum judicaturum
vivos et mortuos, idque hic probare contendit.

Quarto ergo Œcumenius proprie « mortuos » Qciru.
accipiens sic explicat, *g. d.* Christus descendens
ad inferos judicavit, id est damnavit mortuos ibi
degentes, eos scilicet, qui dum in vivis agerent,
mure hominum carnalium turpiter in came vi-
xerant : vivificavit vero et salvavit cos, qui secun-
dum Deum in spiritu, id est pie et spiritualiter
vitam traduxerant. Verum hic duos ponit ordi-
nes, unum salvandorum, alium damnandorum,
ac consequenter alios facit judicatos a vivificatis,
cum S. Petrus videatur facere eosdem. Hoc enim
significant illæ particular *quidem* et *autem*, quæ
sibi invicem in eadem re et in eodem subjecto
opponi solent.

Quinto, alii explicant, *q. d.* Christus descendens WbU.
ad patres mortuos in limbo detentos, eis evange-
lizavit et nuntiavit quod judicentur, græco
in futuro, id est judicandi sint quidem in die ju-
dicii, a secundum homines, » id est quatenus ho-
mines jam redivivi rursum existent «in carne : »
in ea enim resurrecturi sunt et ituri ad judicium;
sed pariter eis nuntiavit quod adjudicandi cœlo
vivificandi sint « spiritu » gratiæ et gloriæ sem-
piternæ. Verum luec expositio non satis explicat
anlilhesim, quæ est in *judicari carne*, el viui/kari
spiritu; rursum, inler *secundum homines* et secun-
dani *Deum*; sed homines Deo, carnem spiritui,
et judicium vivificationi substernit et subor-
dinat.

Suto, alii : Probat, inquiunt, S. Pelrus Chris- SeiU
lum venturum ul judicet non tantum vivos, sed
et mortuos, ex eo quod, ul dixit cap. præced.,
vers. 19, Christus descenderit ad inferos, ut iis
qui olim mortui eo descenderant, evangelizare! et
prædicaret, ad hoc non ut mortuos in peccalo
converteret, sed ut quasi judex cos judicaret,

non toliim percellendi et condemnando firmo*
 nes et reprobos jam in gehennam damnatos, sed
 efam judicando justos olim incredulos Noe mi-
 nitanti diluvium, postea vero credentes et pœni-
 (cnfes : hos enim judicavit, hanequo in eos sen-
 tentiam protulit, *dicendo* : Ego vos ob increduli-
 tàlem et peccata damnavi «secundum hominem,»
 id est, exterius « carne, » ul scilicet exterior ves-
 ter homo, puta corpus et caro moreretur et mer-
 geretur diluvio; vel « secundum homines, » id
 est, ut more hominum, qui corpus possunt in-
 terficere, non animam, puniamini et moriamini
 in carne ; sed quia ante mortem pœniluistis, id-
 circo secundum Deum, id est, interius et secreto
 Warn Deo animam vestram adjudico vite, ut
 scilicet per eam mortem et redemptionem vivatis
 mccum spiritu, ideoque communico spiritui ves-
 tro visionem mcæ divinitatis, caque vos beo et
 glorifico, faciamque pariter ut tertio die mecum
 is resurgat in corpore ad vitam plenam, glorio-
 * un et «ternam. Ha Suarez, III *pari.*, tom. II,
 li*p. xriir, sect. 3, el Gregorius de Valentia, III
pari. II, *QtUtl.* IV, puncto 2.

Dices : Pro *judicentur* et *vivant* græce sunl fu-
 tura el Cwoi. Ergo hoc judicium adhuc fu-
 turum est, illud vero Christi jam dictum perac-
 tum csl cum ipse descendit ad inferos. Ergo de
 co non loquitur hic S. Petrus. Respondeo *pi imo* :
 Uco futura non referuntur ad tempus præsens
 nubis, sed Christo, pula ad tempus Christi de-
 scendentis ad inferos : tunc enim erat adhuc fu-
 turum, non factum, *q. d.* Christus descendit ad
 inferos evangelizatum mortuis, ad hoc ut cos
 judicaret carne, et vivificaret spiritu : necdum
 enim erant ab eo judicati et vivificati, sed adhuc
 judicandi et vivificandi.

Secundo, Christus tunc inchoavit judicium, con-
 qunmabit vero illud in fine mundi. Tunc ergo
 peraget plenum et Universale judicium, quod
 sane adhuc futurum csl : tunc enim judicium il-
 lud in limbo secreto pometum celebrabit coram
 toto mundo, sententiamque suam confirmabit
 el publicabit, ul duret per omnem æternitalem ,
q. d. t.hrislus descendit ad inferos ut mortuos
 patres judien carne,et vivificet spiritu, illudque
 in hoc descensu fecit inchoate, plene vero et per-
 irete idipsum faciet in die judicii.

Tertia, Christus judicavit mortuos in limbo
 carne, id csl, punivit eos in futurum, quia cis
 hanc poenitentiam exterius irrogavit, ut publicam
 apud homines subirent notam el ignominiam, ut
 scilicet homines non tantum prælerili, sed el fu-
 turi judicent, æstimntque eos quoad carnem di-
 luvio mersos et suffocatos justo ob eorum incre-
 dulitatem et peccata, imo judicent cos quoad
 animam damnatos, esto Mienlo coram Deo vivi-
 ficali sint spiritu. Sic enim ctimmm viri dodi,
 uti dixi cap. præccd., vers. 19 et 20, cen ent om-
 nes diluvio mersos fuisse damnatos. Christus ergo
 suo ludios hanc eis notum apud homines irro-

gavit, voluitquo ul hoc hominum judicium pate-
 rentur ob suam culpam, quia scilicet sua incre-
 dulitate el peccatis, ejusque justa punitione el
 morte qua mersi sunt diluvio, hominibus justam
 hoc suspicandi occasionem dederunt; verum quia
 S. Petrus ail : « Ut judicentur secundum horni- Mdi.
 nes, » non «hominem , » hinc videtur potius lo-laf
 qui de judicio hominum, quam de judicio Christi,
 alioquin dixisset ut judicet cos Christus, vel ut
 judicentur a Christo. Potius ergo videtur loqui
 de mortuis, qui in pietate et carnis mortifica-
 tione judicantur ab hominibus carnalibus egisse
 vitam miseram, superstitiosam et stultam, non
 aulem de mortuis in peccato, et mersis in dilu-
 vio. Unde ait his evangelizatum, id est, telum
 nuntium de mercede et præmio vite beate alla-
 tum fuisse.

Quare *septimo*, hic videtur genuinus totius hu- SePu.uu[†]
 jus loci esse contextus et sensus: ne quis miretur gefl
 id quod dixit S. Petrus Christum judicaturum
 mortuos, idipsum probat, dicens : « Propter hoc
 enim et mortuis evangelizatum est. n Loquitur
 enim contra Gentiles et Epicureos viventes in lu-
 xuriis, vinolentiis, comessalionibus, dicentes :

Ede, bibe, ludo : post mortem nulla voluptas,

quasi omnis felicitas in iis et in hac vita consis-
 tat; censebant enim animam interire cum corpore,
 ac proinde stultum esse voluptatibus hujus vite
 abstinere et carnem mortificare spe fuluræ vite,
 nipote quæ nulla sit, ac proinde nullum in ea de
 gestis pressentis vitæ sit expectandum judicium,
 nulla merces et retributio : mortuos enim nihil
 sentire, nihil scire, nihil pali, imo plane non
 esse. Evertit hoc S. Petrus docens Christum judi-
 caturum tam mortuos, quam vivos, cisque pro
 meritis præmia redditurum; mortuos ergo vi-
 vere quoad animam, ac proinde Christianos de-
 bere pristinis cupiditatibus renuntiaro, vitiis car-
 nis abstinere, ac Christo passo et crucifixo se
 conformare, crucifigendo carnis appetitus : a Ul
 jam, inquit vers. 2, non desideriis hominum, sed
 voluntati Dei, quod reliquum est in carne vivai
 temporis, » ut nimirum in altera vita cum Christo
 resurgatis ad gloriam. Probat hæo omnia ex eo
 quod Christus, ut ostenderet se judicaturum mor-
 tuos æque ac vivos, descenderit ad mortuos pa-
 tres in limbo degentes , qui in hae vita vixerunt
 pie, caste, sancte secundum spiritum, non se-
 cundum carnem, iisque ovangelizarit, id est, at-
 tulerit telum nuntium beatitudinis, nimirum ad-
 judicando eos cælo el vite beate, eamque quasi
 judex reipsa illis largiendo, ita ut licet illi judi-
 centur et æslimenlur « secundum homines, » id
 c4 ab hominibus mundanis, esse mortui (tg enim
mortui hic repetendum esse patet ex anlilhesi quæ
 sequitur: « Vivant autem,» etc.), id est plane in-
 ternæ « in caræ , » ideoque fuisse miseri et su-
 perstitiosi vel fatui, quod, dum viverent, carnif-
 voluplales spreverint, eamque cum vitiis et con-

cupi3ccnliis mortificarmi et crucifixerint, ut seso assiniilarenl Christo postea passo et crucifixo, iidcm tamen « vivant secundum Deum, » id est, Coram Deu, cl dono Dei in spiritu grati® el glori® cœlestis. To enim *ut licet judicentur secundum homines* respicit id quod dixit vers. 4 : « In quo admirantur non concurrentibus vobis in eamdein luxuries confusionem , blasphemantes. » Nam , ut ait S. Paulus, I Cor. xv, 19 : a Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. »

Tales mortui fuero Prophetæ, Machabœi el similes, quos recenset Apostolus, *Ilebr.* xi, qui austeram vitam egerunt in carnis mortificatione, et in spiritu puro sancloque serviverunt Deo, pro coque dura, adeoqtw mortem ipsam passi sunt. Tales quoque fuere inulti mersi diluvio, qui prius increduli Noe illud minitanti, uti dixit cap. precedent., vers. 20 (eo enim alludit), vacabant luxuriis, potationibus, comessationibus; postea tunen territi constantia minarum Noe el fabricationis arcæ pœnituerunl, seque dederunt abstinenti®, continenti® cl pœnitentiæ. líos enim homines carnales judicabant plane mortuos, et carne mersos in diluvio, cum tamen per Christum vivant spiritu. Horum enim exemplum Christianis proponit utcos imitentur, ac pristinas carnis illecebras abdicent, spiriluque grati® vivant, ul mox cum Christo resuscitari, felicitate donari, cl spiritu gloriæ æternæ vivere cl beari mercantur. Hic enim versus pendet a vers. 1 et seq.

Porro ex horum piorum gloria cl præmio colligendas relinquit S. Petrus impiorum pomas et supplicia quæ scilicet tormenta eos maneant, qui carnis voluptatibus indulgentes, totos se tradiderunt luxuriæ et crapul e, ul hos devitent fideles, et pios in mortificatione carnis viventes el mortuos sequantur. Inde el subdit : « Omnium autem finis appropinquavit. »

Nola *primo*, tð *secundum homines* idem csl quod ab hominibus, qui humana, id csl exteriora et sensibilia æslimant, qui tantum judicant, amant et sectantur ea quæ vident, sentiunt et sapiunt « in carne, » et carnalibus voluptatibus, ac proinde judicant cos qui in carne vixerunt et vivunt abstinentes et continentes, esse miseros, superstitiosos et fatuos.

Huic opponitur t g *secundum Deum*, id est, apud Deum, coram Deo , a Deo , dono et præmio Dei, qui est Dominus spirituum, piam mentem inspicit, eamque judicat secreto, interius et invisibiliter conferendo ei vitam spiritus, puta vitam spiritalem , coelestem, angelicam , beatam et divinam.

Nota *secundo*, alludit S. Petrus ad ChrMuin, quem cap. præeed., vers. 18, dixit passum pro nobis, aut nos offerret Deo, mortificali» quidem carne, vivificatus autem spiritu, » *q. d.* Sicut Christus pro nostris patrumque culpis hoc iudicium subiit, ut moreretur carne, sed tertio die resurgens vivificaretur spiritu : ita pariter idem

iudicium patribus qui secundum spiritum, non secundum carnem vixerunt, irrogavit, hanc >n cos sententiam pronuntians: Quia carnh concupiscentias morlificastis, dono vos vita spiritus; et licet ab hominibus carnalibus judicemini plano esse mortui, ideoque vixisse misere in carne, tamen apud Deum vivatis felices in spiritu, nimirum immortales, beati et gloriosi in anima, ac suo tempore cum Christo vobiscum passo cl crucifixo resurgatis in corpore immortalis, beato et glorioso. Hoc significat t q *propter hoc et mortuis evangelizatum est*, fuit enim hoc iudicium Christi evangelium , id est, lætissimum nuntium, quod patribus toties et tamdiu carne mortificatis allui. I de sua morte et redemptione jam peracta, idcoque eorum liberatione, felicitate et gloria.

Undo tropologice hoc iudicium Christi cl patrum necesse est ut subeat quilibet Christianus , l nimirum ut iudicetur et mortificetur carne tum ab aliis, tum a seipso, indeque vivificetur spiritu tum per gratiam, tum per gloriam. Huc referri potest expositio moralis potius quam litteralis S. Augustini, épûL 99, qui per mortuos accipiens non inferos, sed infideles et iniquos, sic explicat : a ITopterea, inquit, m hac vita et mortuis evangelizatum est, id csl, infidelibus et miquis, ul cum crediderint, judicentur quidem secundum homines in carne, hoc est in diversis tribulationibus, et in ipsa morte carnis : unde idem Apostolus alio in loco dicit, tempus esse ut iudicium incipiat a domo Domini; vivant autem secundum spiritum, quia cl m ipso fuerant mortificati, cum morie infidelitatis et impietatis delinerentur. » Et ita (Ecumenius : a Dicunt, ait, eos qui ila Christo mortui sunt, ut morti Christi conformentur, cl mundo, id csl, mundanis concupiscentiis mortui sunt, et soli Christo vivunt, ob anteaclam ignave ac negligenter vitam seipsos in carne condemnare, atque id nihil aliud esse quam spiritu, id est, ex Christi institutione, vitam traducere : quippe cum priorum vitæ actionum damnatio alacriores ac promptiores ad ea quæ pre inanibus habent exercenda, ipsos efficiat. » Sic et Hugo, Vatablus et alii (i).

7. Omnium autbm finis ait kopixquavit. — tð uu-vm.7* *tem* non respicit proxime præcedentia de iudicio mortuorum, sed id quod superius dixit de abstinendo a luxuriis, comensationibus et pristinis vitiis : hujus enim abstinenti® causam reddit, quod voluptatum æquo ac rerum omnium finis appropinquet; proprio vero respicit ¿ *paratus est judicare*, *g. d.* Instat nobis Christus iudex, quia instai finis omnium : ergo par est sobrie et caste

(1) Rosenmultero d vtxpd sunt, qui per injustos judæos propter religionis professionem e vita erant sublatis, ut totius commatis sensus sit : Quapropter etiam filis qui hodierno tempore mortem pertulerunt, Uta fuit annuntiatio facti, futuram ut, quamvis mortem perpassi luerint humanitus, reviviscant Uuien jxr omnipotentium divinam.

vivere, ac Christo passo conformari, ut coranico iudice securi et teli comparere, et vitæ sancte transacte rationem reddere possimus. Hoc est quod monet Christus, luce xxi, 34 : « Attendito ne graventur corda vestra in crapula, et ebrietate, et curis hujus vite, et superveniat in vos repentina dies illa. »

Porro, « finis n hic primo accipi potest vite, ç. d. Brevis est vita nostra, jamque multi 30, 40, 30 ejus annos vixerunt : parum ergo eis restat : imminet ergo vite finis, mors et iudicium particulare.

Secundo, cl potius, a finis » hic inteliigitur mundi et sæculi : hoc enim innuit tō *omnium*, q. d. Mundus jam stetit per quatuor annorum millia, vergitque ad senium et occasum : mundus sex vite suæ retales transegit, agit jam septimam et ultimam; ergo ejus finis appropinquat. *Prima* enim mundi ætas fuit ab Adam ad Noe et diluvium. *Secunda*, a Noo ad Abraham. *Tertia*, ab Abraham ad Moscn. *Quarta*, a Mose ad Davidem. *Quinta*, a Davide ad captivitatem Babylonicam. *Sexta*, a captivitate Babylonica ad Christum. *Septima* jam agitur a Christo usque ad finem mundi. Hinc S. Joannes *epist.* I, cap. r, vers. IS, ait : « Filioli, novissima hora est;© et S. Paulus, I *Corinth*, x, 11 : a Itec, inquit, scripta sunt aci correctionem nostram, in quos fines sreculorum devenerunt.» Hinc ait in preterito «appropinquavit, n quia major sæculorum pars et numerus jam pneteriit (1).

Mystice OEcumenius : « Finis, inquit, omnium, » scilicet Prophetarum, « est Christus, q. d. Quoniam omnium perfectio, qui est Christus, accessit, vos quoque debetis huic conformari, in omnibus absolutos ac perfectos vos reddere in temperantia, in sobrietate orationum.»

Estote itaque prudentes, et vigilate in orationibus. — To *itaque* significat hæc educi et concludi ex jam dictis, q. d. Quia finis omnium appropinquat, par est, ut ad eum vos comparetis, prudenter in omnibus agendo et vigilando in orationibus, juxta illud vulgo tritum :

Quidquid agas, prudenter agas, et respice finem.

Alludit, imo refricat illud Christi : « Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit; » et *Matth.* xxv, 13 : « Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam; » et cap. xxvi, vers. 41 : « Vigilate et orate, ut non iniretis intentionem.»

Pro *estote prudentes* græcc est quod (Ecumenius, Pagninus, Vatablus, Isidorus, Gagneius et alii vertunt, soteit *estote* : « quippe, ait (JLcumenius, cum sobriorum sit oratio et precum

(1) Alii interpreuntur finem reipublics Judæorum, « d exitum et eventum vaticiniorum prophetarum, Christi et Apostolorum de excidio gentis Judaica. », ul sit evente, nsm autem sint omnia prophetarum et Christi v*tuima.

effusio, id est, vigilantium, et non eorum qui mundanarum rerum ebrietate sopiti opprimuntur. » Hinc sobrietas dicitur Gwçpcaùvī), eo quod rr.v jcl est, servet prudentiam et mentis sanitatem. Syrus vertit, *estote casti* : sobrietas enim comes et filia est castitas. Noster generalius et planius vertit, *prudentes estote*. Prudentia Prata» enim omnium virtutum est dux et auriga, ut aie-lh V»1! bat S. Antonius, quæ singulas hominis actiones ordinat et moderatur, itaque hominem componit et disponit, ut secure finem omnium exspectet, et fidenter coram tribunali Christi rationem vite suæ redditurus se sistat.

Nota, quoad etymon « prudens dicitur quasi Prata» porro videns, ait Isidorus, lib. XX *Etymol.*, xv. T vi Perspicax enim est, cl incertorum casus videt, n i'''1

Prudentia ergo dicitur quasi porro videntia, vel providentia. Definitio ejus hæc traditur a S. Augustino, lib. I *De Lib. arbit.*, cap. xm : « Prudentia est rerum appetendarum et fugiendarum scientia. » Ab Aristotele, lib. VI *Ethic.*, v : « Prudentia csl recta ratio agendorum. » Ab aliis plane et plene sic definitur : « Prudentia csl virtus intellectus, qua in quovis negotio occurrente novimus quid honestum sil, quid turpe; quid faciendum, quid fugiendum. » Partes integrantes prudenti® a nonnullis traduntur sex. *Prima* est « providentia, » quæ est consideratio futurorum eventuum, qui possunt sequi ex opere. *Secunda* est « ratio, » puta promptitudo ratiocinandi et colligendi unum ex alio. *Tertia csl* « docilitas, » sive promptitudo ad discendum. *Quarta est* « solerte, » sive sagacitas, quæ csl medii inventio tempore brevissimo, ait Aristoteles. *Quinta est* « circumspectio, » puta consideratio circumstantiarum ne qua desit in opere. *Sexta est* « cautio, » puta cura ut vitentur pericula et incommoda operi conjuncta. Officia et actus prudenti® precipui sunt quatuor : « Concilium, » ex bona deliberatione; « iudicium, » ul molior reset medium aptius ad finem eligatur; « constantia, » in retinendo eo quod recle iudicatum csl; « diligentia, » in exequendo. Hisce totidem vilia et actus imprudentia; opponuntur, nimirum « precipitate, » quæ militat contra consilium; « inconsiderate, » contra iudicium; « inconstantia, » contra constantiam et iudicii firmitatem; « negligente, » contra diligentiam et vigilantiam rationis in exequendo. Prudentia ergo csl mensura et regula virtutum omnium quæ sunt in voluntate, a qua ratio honesti et virtutis in singulas derivatur et descendit. Illud enim est opus virtutis, quod conforme csl iudicio et dictamini prudenti®. Prudenti® enim officium est præscribere modum virtutibus, quidnam scilicet in singulis functionibus sit rationi commensum, non exorbitans per excessum vel defectum. Quocirca perfecta prudentia tantum est in viris probis, qui affectus habent domitos : in aliis enim affectus siepe mutant et pervertunt iudicium rationis et prudente?, ail D. Thomas, Il 11, *Quast.* XLIX. De-

nique prudentia circa particularia versatur, ut singula fiant convenienti loco, tempore et modo.

^{i v s} Moraliter disce hic primam et principem virtutum omnium esse prudentiam. Preclare Nazianzenus in Iambico *De Fide et Prudentia* : « Malim, inquit, prudenti^o guttam, quam integrum secundioris fortunæ pelagus, » S. Basilios in *Constit. Monast.*, cap. xv : « In omni, ait, quæ res suscipitur actione, antecedere prudentia debet. Nam prudentia remota, nihil cuiusvis generis meritis cedit, quod licei bonum videatur, non in vitium recedat, si aut alieno tempore, aut non adhibita moderatione fiat. » Idem orat. 21 *De Felicitate et Prudentia* : « Vera, inquit, prudentia nihil aliud est quam rerum faciendarum omniumque cognitio, (piam proprii sequitur, nullo tempore a virtutis operibus deflectet, nec unquam pravitatis spiculo configetur. » S. Augustinus, condone 1 in *Psalm.* xxxv : « Prudens, ait, dictus est porro videns : si prudens, porro videns, ergo tunc videt. » Idem, in epist. ad hom., propos. 49 : « Prudentia est spiritus, quando neque in bonis temporalibus spes nostra est, neque in malis timor. » Idem, lib. VI *Musice* : « Prudentia est allectio animæ vel motus qui nihil ligi retinere superiora esse, et inferiora esse temporalia, » ideoque illa præ his appetenda.

Idem sensere Gentiles, qui hæc prudenti^o pariter dant elogia, pariter præcepta. Socrates rogatus, « quid esset prudentia : Animus, inquit, concinnitas. » Ita Stobæus, serm. *De Prudentia*. Idem : « Ut navis vacua, inquit, instrumentis convenientibus, sic vita prudenti^o affectibus instruenda cedit et munienda. Nec equo sine freno, nec divitiis sine prudentia tuto cipi uti poterit. » Idem discipulos docebat tria : *primo*, « ut in animo haberent prudentiam; » *secundo*, « in lingua silentium; » *tertio*, « in vultu verecundiam. » Ita Maximus, *serm.* 41. Philo, lib. I *Alley*. : « Quod, inquit, inter metalla est aurum, hoc inter virtutes est prudentia. » Plutarchus : « Ut Cyclops exoculatus, ait, quoquoque versus manus periret, nullo certo innititur scopo : ita magnus Rex cui desit prudentia, quidquid aggreditur ingenii rerum tumultu, sed nullo iudicio. »

^{Tn id r n} Prudenti^o præcepta hæc assignat. *Primum* est Biantis apud Laertium : « Considera; et postea rem aggrederere. »

^{li em} : « Aggrederere tardus agenda, aggressus age constans. »

^{Fren b dum.} *Secundum* est Periandri apud Laertium : « Ea facito quorum te non poeniteat. » Idem rogatus quid in minimo esset maximum? respondit : « Prudentes cogitationes animæ in corpore humano. »

^{Tritino.} *Tertium* : « Prudentia perfecta nihil in rebus humanis admiratur. » Ita Democritus apud Stobæum *serm.* 3.

^{Qin r iorn} *Quartum* : « Prudentia virtutibus omnibus utitur, atque carum modum, ordinem et occasionem quasi oculus quidam mentis undequaque lucit.

xx.

dissimus ostendit, ideoque prudentia sui possesores efficit Deo similes. » Ita Jamblicus apud Stobæum, *serm.* *De Prudentia*.

Quintum : « Prudens vir ad vitam quasi ad viam quamdam, non pretiosius viaticum, sed quod magis necessarium cedit comparat. » Ita Criton, *ibid.*

Sextum : « Prudenti^o sunt tria munia: primo, præteritorum meminisse; secundo, agere præsentia; tertio, futura cavere. » Ita Isocrates apud Stobæum, *serm.* 1.

Septimum : « In prælio soli cordati milites sunt causa victori^o. » ita Agesilaus apud Plutarchum in *Lacon.*; unde de Scipione juniore dixit Cato illud Homeri de Tiresia, *Odyss.* II:

Ille sapii volitant alii velot uxor.

Ita Plutarchus in *Apophth.*

Celebre cedit illud Euripidis : « Unum consilium rectum magnam militum manum vincit, » In bello ergo reque ac creteris rebus plus valet prudentia quam arma et vires.

Octavarum : « Sicut exercitum ducit Imperator, gubernator navigia, mundum Deus, animam ipsa mens, sic ipsam felicitatem præsentis vite temperari regitque prudentia. » Ita Archilas apud Stobæum, *serm.* 11 *De Virtute*, quæ est in ordine prima.

Nonum : « Prudentia te docet ut in cunelis semper idem sis, tam in prosperis, quam in adversis, sicut manus eadem celsive in palmum extendatur, sive in pugnum contrahatur. » Ita S. Auctor *serm.* ad Fratres in cremona, *serm.* *De Prudentia*, tom. X S. Augustini.

Decimum : « Ut cicatrix admonet cavendum esse vulnus, ita memoria præteritorum malorum reddit cautiores. » Ita Plutarchus.

Undecimum : Fibri a Pontici genitalia sibi amputant in venatu, quod ob hæc se peti intelligant : ita prudentis est rem abjicere ob quam periclitatur. » Ita Plutarchus. Sic Christus jubet erui oculum, manum, pedem, si ea ipsi sunt scandalo et ruine, *Matth.* xvm, 8. Prudentia ergo docet postponere bona famæ, famam vite, conscientiam :

Ointili si perdes, famam servare memento.

Duodecimum : « Eum ausculta cui quatuor sunt aures, » hoc est, audi cum qui diuturno complurium rerum usu præ cæteris sapit, uti fere sunt senes, qui res privatas et publicas diu tractant.

Decimum tertium : « In bellicis difficultatibus providendum est ut potius in nocendo aliquid omittatur, quam cum aliquo detrimento militum noceatur. » Ita Cæsar. lib. VI *De Bello Gallico*.

Decimum quartum : a Loco sapienti^o est alienam stultitiam aperiri, et quiete intueri hostem in prudentia ruentem. » Ita Tacitus, lib. II *Histor.*

Decimum quintum : « Prudentium et Deum colentium est, pullulanti* belli causas, præserlim

IXvi*
mom
tefUum.

P .i-
mua

gouiae

cjhus.	cum amicis, protinus incidero; imprudentium vero et Deum sibi iratum quaerentium est, tumultus occasionem excitare, b Ha Procopius, lib. II <i>Belli Persici</i> .	pori, nec (e) Inaliquibiis mutes, sed potius aptes, n ait Seneca, <i>De Quatuor Virtut.</i>	tíu,uu*
b •	<i>Decimum sextum</i> : « Prudentium csl, amicis inimicilias condonare ; stultorum et barbarorum csl, amicos cum inimicis lollere. » Ha Dionysius Halicarnassius, lib. V. Idem, lib. XI : « Prudentes, ait, publica commoda privatis simultatibus potiora ducunt. »	<i>Vigesimum octavum</i> ' Aristoteles ad Alexandrum: «Annales, ait, patrum discute, inde poteris bona exempla extrahere, quia acta proferita dant certum documentum de futuris.	vir d.
a	<i>Decimum septimum</i> : « Ex malis minimum eligo, ex bonis maximum. Quæ divinitus accidunt, necessario; quæ ab hostibus, fortiter ferto. » Ita Thucydides, lib. II. u Ne temere cuilibet credas, nec propter rerum successum insolescas : sed cuncta exspecta quæ hominibus accidere possunt. » Ita Polybius, lib. VIII.	<i>Vigesimum nonum</i> : a In prudentia duo vilia vitanda sunt : unum, ne incognita pro cognitis habeamus, bisque temere assensiamus; alterum, ne nimis magnum studium, multamque operam in res obscuras atque difficiles, easdemque non necessarias conferamus, n Ita Cicero, lib. I <i>Offic.</i>	Victi- mm nuu
•;	<i>Decimum octavum</i> : a Nemo bonus vir imperii cupitate tenetur, sive gravium negotiorum curam exoptat; et in hujusmodi re expedit munus impositum considerato subire, ultro idipsura liceat exequi. » Ha Dionysius, lib. XXXVI. Ergo vita privala est vita beata.	<i>Trigesimum</i> : « Prudential est virtus intelligenti et rationis, perquam in consulendo delectus haberi potest bonorum et malorum, quæ perlinent ad felicitatem, » ait Aristoteles, lib. I <i>Niel.</i> , ix.	T/ireti*
maia'	<i>Decimum nonum</i> : a Præveniendæ sunt hostium consilia, antequam cum damno crescant. » ha Dionysius, lib. XXXVIII.	<i>Trigesimum prunum</i> : « Prudential est futuram injuriam præcavero : indolenti vero quod facium est non ulcisci, » ait Democritus.	wula- Trigi-4-
t*cJ-	<i>Vigesimum</i> : « Qui suæ incolumitatis curam gerit, duo observet : unum, ut negotio pfectus difficultatem ejus a se removeat; alterum, ut rei benegestæ nomen servet. » Ita idem, lib. XLIX.	Denique septem Græciæ Sapientoni hæc fuere gnomæ et præcepta sapienti. Bias inquit : «Veritas odium parit. » Chilon : « Nosce teipsum. » Cleobulus : «Ne quid nimis.» Thales : «Sponde, noxa prodest est.» Pittacus : « Occasione utere. » Periander : «Moderare iram.» Solon : «Nemo ante mortem beatus. »	Gnoms iOpV'm Sapiet/ Um.
c uXi	<i>Vigesimum primum</i> : «Priusquam incipias, consulla; et ubi consulueris mature, facto opus est.» Sallustius in <i>Catilina</i> .	Vigilate in orationibus. — Nizari significat primo, «sobrii estote; » secundo, « vigilate;» tam enim vigilia quam sobrietas requiritur ad orationem. Meminerat S. Petrus sui lapsus ex eo quod, Christo orante in horto, ac monente : «Vigilate et orate, ut non iniretis in tentationem,» ipse somno et mœrore victus dormilasset, necorasset: unde contigit cum in tentatione negare Christum ; suo ergo malo doctus monet alios, ut hunc scopulum in quem ipse impegerat, caveant, ac tam noctu quam diu in oratione sint assidui, aeresel vigilantes. Nimirum, «vita mortalium, praesertim fidelium, csl vigilia, » tum quia ipsi hostibus undique cinguntur, contra quos jugiter excubare oportet; tum quia diem Domini certo exspectant, cl nesciunt quando is venturus sit. Unde S. Hilarius in cap. XXIV S. <i>Matth.</i> : « Paratos, inquit, nos esse convenit, quia diei ignoratio intentam sollicitudinem suspensio exspectationis exagitat, n Et S. Ambrosius, lib. V <i>De Fide</i> , cap. vin, hanc vigiliam causam assignat : ait dum certa, inquit, futuri judicii momenta nescimus, semper tanquam in excubiis constituti, et in quadam virtutis specula colloca- ti, peccandi consuetudinem declinamus, ne nos inter vitia dies Domini deprehendat. » Plura de vigilia ejusque causis, vide apud S. Chrysostomum, hom. 62 <i>ad Popul.</i> , et S. Augustinum in illud <i>Psalm</i> , lxii : <i>Deus, Deus meus, ad (e) de luco vigilo.</i>	Trigi-4-
frd-	<i>Vigesimum secundum</i> : « Praesentibus bonis uti Prorsus, ut tuam fugientia qua rere. » Ita Procopius, lib. I <i>Belli Persici</i> . Sic securæ periculositas, certa dubiis, perpetua temporariis, multa paucis, facilia difficilibus, publica privatis, divina humanis, coelestia terrenis anteponenda sunt : hæc enim dictat prudentia.	<i>Vigesimum tertium</i> : a Plurimum juvat in rebus obeundis temporis uti opportunitate. » Ita l'rocopius, lib. I <i>Belli Vandal.</i>	Vita merla- li nm Vigili#
B00nm'	<i>Vigesimum quartum</i> : « Insignis csl prudentia quod non facere non possis, id facere ut libenter fecisse videaris. » Ita Pachynius, lib. IX.	<i>Vigesimum quintum</i> : «Super arduis rebus diu multumque et graviter deliberandum, ut quod honestissimum est et æquissimum amplectamur, sed imprimis interpellandus est Deus, ut quod optimum est nobis suggerat. » Ha Comimeus, lib. II.	
Viged-	<i>Vigesimum sertum</i> : « Satius est sua tueri, quam aena cum periculo appetere. »	<i>Vigesimum sextum</i> : Prudentis est sua non ostentare, consilia celare, rumoribus non terri, in alieno malo fugienda intueri, juxta illud :	
mwa-	<i>Vigesimum septimum</i> : « Attende te teni		
vn-i«			
' 3			
pnauin.			
Vi^rsi-			
mduo"			
Bffl'			
Vîfey			
r- L-ur-			
*a'			
Vi.-si-			
“,ua			
,urlj*			
i -			
c'a			
'			
rirwP			
a^ena			
Rursum			
celare			
rumoribus			
non terri			
in alieno			
malo			
fugienda			
intueri			
juxta illud			
Felix quem			
ûûuut			
aliena pericula			
cautum.			

coi cum assidue cogitando, amando, laudando, invocando exspectemus. Unde S. Rasilus, hom. in S. *Julittam*: a Accumbens mensas, ait, ora : edens panem, largitori gratias rependito. Tunicam indueris? gratias age benigno datori. Amiciris pallio? fac in te augescat interior erga Deum charitas, qui integumenta largitus est. » Et sane si cuilibet beneficium aliquod, licet exiguum, in nos conferenti illico gratias agimus, inulto magis Deo identidem et singulis horis nova dona tum corpori, tum animæ nostræ largienti, crebro et quasi continue gratias agere debemus, juxta illud S. Augustini, *Soliloq.* cap. xviu : « Sicut nulla est hora vel punctum in omni vita mea quo tuo beneficio non utar : sic nullum debet esse momentum quo te non habeam ante oculos, in mea memoria, et te non diligam ex omni fortitudine mea; » el paulo ante : « Tuum igitur sit totum id quod vivo, et totus totum me tibi offero. Totus spiritus, totum cor, totum corpus, tota vita mea vivat tibi ; vita mea dulcis, quoniam totum me liberasti, ut totum me possideres. » Idem, epist. 77 ad Aurelium : « Quid melius aliud, ait, et animo geramus, et oro promamus, et calamo exprimamus, quam Deo gratias? Hoc nec dici brevius, nec audiri lælius, nec intellegi gratius, nec agi fructuosius potest. »

Vtn.s, 8. Ante omnia, mutuam in voBiSMKnrsis (græce ii; laurei; id est, in tos, *inter vos* : ita Paginus, Vatablus et alii, puta a mutuam « in invicem, ut dixit; agit enim de charitate proximi, non Dei, ut patet ex seq.) cuaritatem continuam habentes.— Græco ixTivr., quod *primo* pignificat extensam, continuam, perseverantem; *secundo*, vehementem et celerem; ita Pagninus et Vatablus; *tertio*, liberalem, profusam; *quarto*, cordialcm et ex imo lotoque corde manantem : Ixrtvfw enim idem est quod *impense*, omnibus viribus, vehementer, prolixè, liberalità', toto animo. Talem enim charitatem habuit erga nos habetque Christus, atque ex ea sanguinem, spiritum, vitamque pro nobis effudit, imo nobis in cibum dedit. Unde S. Bernardus : a Consanguinei, inquit, sumus in sanguine Christi » Vide ergo quantopere invicem diligere debeamus, scilicet ut sanguinem et consanguineos tam nostros, quam Christi. Talem charitatem habuit S. Paulus, de quo S. Chrysostomus, hom. 13 in II ad Corinth.: « Cor Pauli, ait, dilatavit charitas: nihil latius corde Pauli, quod lotum orbem complexum est. » Vide dicta initio Act. in effigie Pauli, et I Cor. xni, et *Coloss. iu, it*, ubi Paulus S. Petro succinens : « Super omnia autem hæc, inquit, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis. » Hoc est quod dicitur *Cant, vin, 6* : « Foriis » eSt ut niors 'led*0 > dura sicut infernus œmulatio. Lampades qjus lampades ignis atque flammarum : aquæ multæ non potuerunt exstinguere charitatem, nec Quina obruent illam. »

Porro modum charitatis muluæ præscribit S. Basiliius Serm. *De Institut. Monadi.*, nimirum eum

debere imitari Deum et solem, a Sicut igitur, inquit, Deus (et sol) promiscue omnibus lucem impertitur, sic imitatores Dei, charitatis ipsorum radium æqualiter communicare omnibus debent, quia ubi deliquium patitur charitas, eo prorsus ejus loco odium succedit. » Idem in *Requit tremor.*, interrog. 162, interrogat : « Cujusmodi mutuam inter nos alii erga alios charitatem habere debeamus? » et respondet, qualem Dominus ostendit ei docuit cum dixit : « Diligite invicem sicut dilexi vos. Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis ; quod si ponenda est anima, qui non multo magis in iis quæ minoris sunt pretii, necessario adhibenda est animi promptitudo? non ca ro ut humanis officiis faciamus caris, sed eo consilio ut Deo placeamus, et utilitati cujusque consulamus. » Idem, orat. I *De amore in Deum et proa-* mum : « Eam, ait, Inter nos charitatem habet; convenit, qualem homo, natura ipsa duce, ergi unum membrorum suorum gerit, æqualem universo corpori sanitatem optando, eo quod etiam dolor uniuscujusque membri parem corpori molestiam exhibeat. » Et paulo antea : « Coinoneat te mutuus amor vesperilionum, qui longi quadam veluti catena constricti inter se cohærent, ne unquam separationem ac vitam solitariam societate atque communione præstantiorem esse existimes. »

Quia charitas operit id est, operiet, unum hoc est, operire potest et solet) multitudinem (id est, universitatem) peccatum. — Sic dicitur q**? Christus passus pro multis, id est pro omnibus, *Matth. XXVI, 30*; et quod multi, id est omnes, resurgent in die judicii, *Daniel, cap. in, 2*. Quæ primo, quænam hic intelligatur charitas? Respondeo primo, S. Bernardus, serm. 25 in *Cant.*, intel- ligil charitatem Dei, quæ prædestinatorum suorum ante mortem peccata operit. « Stat, inquit, propositum Dei, stat sententia pacis super timentes eum, ipsorum et dissimulans mala, et remunerans bona : ut miro modo eis non modo bona, sed et mala cooperentur in bonum. » Et mox : « Hos ergo adverti quasi nunquam peccasse, quoniam et si quæ deliquisse videntur in tempore, non apparent in læternitate, quia charitas Patris operit multitudinem peccatorum. »

Secundo, Clemens Alexandrinus, lib. II *Strom.*, s cap. vi, intelligit charitatem Christi : hæc enim electorum suorum operit peccata, dum eis applicans suam passionem impertit gratiam, quæ omnia eorum peccata abstergit. Verum uterque hic sensus accommodatius potius est quam genuinus. Agit enim S. Petrus de charitate mutua, qua scilicet quædam invicem se diligunt, non de charitate Dei, aut Christi. Unde

Tertio et genuine, intellige charitatem fidelium. Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, Clemens, Prosper, et alii mox citandi. Jam cum duplex sit eorum charitas, una qua diligunt Deum,

alia qua diligunt proximum, aliqui intelligunt hic charitatem qua diligunt Deum. Hæcenim operit, id est, tegite! abolet peccatum, tum per actum contritionis : contritio enim est dolor de peccatis manans ex amore Dei super omnia, ideoque abolet omnia peccata mortalia, juxta illud Christi de Magdalena : « Remissa sunt ei peccata multa, quia dilexit multum, » *Lucæ* vu, 48; tum per actum martyrii, de quo hunc locum accipit Tertullianus in *Scorpiaco*, cap. vi : a Sic, inquit, dilectio perit multitudinem delictorum, qua Deum select *diligens* ex totis viribus suis, quibus in martyrio decertat; ex tota anima sua, quam pro Deo ponit, hominem martyrem excudit, n Simili modo actus dilectionis Dei super omnia extrudit omne peccatum mortale, et peccatorem justificat, etiamsi de iis propter oblivionem actualepi dolorem et contritionem non eliciat, juxta illud Prov. vm, 17: « Ego diligentes me diligo, » uti passim docent Theologi; actus enim charitatis nequit consistere cum statu peccati : vide Franciscum Suarez, III *partitoni*. IV, disp. ix, *Quæst.* I, conci. 2. Verum alii magis proprie accipiunt hic charitatem non Dei, sed proximi, et fraternam, tum quia alludit, imo citat *Prov.* x, 12, ubi dicitur : « Odium suscitatur rixas, et universa delicta operit charitas, » pro quo Septuaginta vertunt, *omnes autem non contententes operiet amicitia*.

Quæres *secundo*, quæ et cujus delicia operit charitas, an propria, an aliena? Respondeo, utraque, imo universa, ut ait Salomon, et ex eo S. Petrus. *Primo* ergo charitas proximi operit peccata propria, hominemque Deo reconciliat, quia charitas proximi oritur ex charitale Dei, quæ omnia peccata abolet, hominemque sanctificat : amat enim proximum ex amore Dei, tanquam vivam ejus imaginem (et « participium, » ait Origenes Prologo in *Cantic.*) creatam ad ejus amicitiam, filiationem, hæreditatem et gloriam. « Charitas, inquit S. Augustinus in *Psalm.* xxxiii, duos habet pedes : noli esse claudus. Qui sunt duo pedes? duo præcepta dilectionis Dei et proximi : istis pedibus curre ad Deum, » Et sic intelligi potest illud *Prov.* X, 12, quod hic citat S. Petrus : « Odium suscitatur rixas, et universa delicta operit charitas, » g. d. Sicut odium iras hominum Deique suscitatur : ita charitas Dei hominumque amicitiam conciliat, omniaque peccata tegit et operit ; odium offendit Deum et homines, charitas nos Deo et hominibus exosos, vel offensos et infensos reconciliat : sic enim constat antithesis inter prius et posterius hemistichium. Ha charitatem propria peccata operire docent Tertullianus in *Scorpiaco*, cap. vi; D. Augustinus, tract. I et 5 in *epist. S. Joannis*; *Clemens*, II *Strom.*, cap. vi; Ambrosius, *De Fuga sacculi*, cap. ii; Ephrein, traci. *De Panit.*; Prosper, ad *Demetriad.*, et alii multi, qui charitatem hic tam Dei quam proximi accipiunt. Licet enim Salomon Prov. X, 12, videatur potius loqui de charitate proximi, tamen S. Petrus hanc charitatem gene-

ralem extendit ad charitatem Dei, quia hæc illi connexa est, imo ex hac illa oritur. Sic eandem extendit S. Jacobus, dicens cap. v, vers. 20 : « Qui converti fecerit peccatorem, etiam operiet multitudinem peccatorum. » Charitas ergo tegit et abolet peccata coram Deo tripliciter : *primo*, dispositive, quia actus contritionis est ultima dispositio ad gratiam et justitiam : contritio enim est actus charitatis; *secundo*, formaliter, quia habitus charitatis et gratia formaliter justificant hominem ; *tertio*, meritorie : justificati enim actibus contritionis et charitatis merentur remissionem peccatorum venialium.

Porro charitas operit peccata propria, non tantum quoad culpam, sed etiam quoad poenam, quia ejus remissionem a Deo impetrat. Atque inde videtur orta hæc phrasis, ut peccatum cum condonatur, dicatur tegi, quod scilicet antequam condonetur, continuo verberet oculos Dei et hominum, cosque irretat ad ulciscendum. Proprie vero videtur orta ex homicidio, quod, quia summum est scelus, hinc exemplum est et speculum cæterorum. Unde *sanguis*, id est, effusio sanguinis, in Scriptura significat omne peccatum. In homicidio enim sanguis effusus ferit oculos cognatorum, amicorum et judicum, præsertim Dei, ad ejus ultionem. unde cum illud condonatur, dicitur sanguis tegi; cum non condonatur, dicitur apparere et clamare vindictam. Hoc est quod ait Deus *Ezechiel.* xxiv, 6, 7, 8: « Væ civitati sanguinum, etc. Sanguis enim ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum : non effudit illum super terram, ut possit operiri putare : ut superinducerem indignationem meam, et vindicta ulciscerer, dedi sanguinem ejus super petram limpidissimam, ne operiretur. Propterea hæc dicit Dominus : Væ civitati sanguinum, cujus grandem faciam pyram, » ut grandi incendio comburatur Jerusalem a Chaldæis. Ex adverso *Joel*, cap. m, vers. 21, ait : « Mundabo sanguinem eorum, quem antea non mundaveram, » id est tegam et condonabo peccata per merita Christi. Sic Nehemias loquens de Sanaballal et hostibus Judæorum, orat Deum : a Ne operias iniquitatem eorum, et peccatum eorum coram facie tua non deleatur; » sed jugiter illud aspice, ut punias et vindices ; et *Psalm.* i. xxxiv, 3, ait David : « Remisisti iniquitatem plebis tue; operuisti omnia peccata eorum : » *operuisti*, id est, remisisti; prior enim versus de more explicat posteriorem.

Secundo, charitas operit peccata proximorum, scilicet injurias (has enim significat Hebr. *pscaim*, id est *prævaricationes*, *Proverb.* x, 12) et offensas, quibus alii alios offendunt, et ad iram provocant. Has enim operit charitas, tum in animo ejus qui offensus est, obliterando injurias, sicut apud Athenienses erat lex *ἡμιραία*, id est *oblivionis injuriarum*; tum in animo ejus qui offendit, operit animositatem, incitando cum ad redditionem vel culpam agnoscat, seque offenso

reconciliet : offensi enim charilas allicit chai itatene offendentis, et vico versa : magnes enim amoris esi amor. Sensus ergo genuinus hujus loci est, 7. d. Mutuam charitatem colite. Hæc enim ubi animum occupavit, operit mutuas offensas, quibus crebro alii alios dictis aut factis lacessimus et offendimus, itaque parit pacem et concordiam. Hunc esse sensum patet *primo*, ex antecedentibus et sequentibus, quæ omnia spectant charitatem mutuam; *secundo*, ex *Proverb*, cap. x, 12, quem locum hic citat S. Petrus. Ibi enim odium dicitur suscitare rixas, charitas autem peccata, id est, rixas jam suscitatas, vel suscitandas operire; ubi Scholiastes clare vertit, *omnes injuriam facientes*

Viril operit amor. Jam ex hoc sensu generali varii educuntur particulares : nam, ut ait Clemens Alexandrinus, 11 *Strom.* : « Mullis modis iniciligitur charilas, per mansuetudinem, per benignitatem, per tolerantiam, per invidi® et æmulalionis vacuitatem, per odii remotionem, per injuri® oblivionem. » *Primus* est, 7. d. Si suas proximo remiseris injurias, ille tuo hoc amore provocatus tuas pariter tibi remittet, sicque utrisque Deus suas quoque remittet, juxta illud Christi *Matth.* vi, 14: « Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater cœlestis delicta vestra, » Inde et nos orare jubet : « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, » Qui enim offensas proximis remittit, meretur de congruo, si peccator sit, ul peccata mortalia; et de condigno, si justus sit, ut venialia sibi a Deo condonentur.

Secto. *Secundus*, odium per rixam manifestat delicta; toi. charilas vero silentio vel prudentia sua eadem operit, id est celat vel excusat, nisi quantum fraterna correctio ea argui et corripere requirit. Ita Œcumenius et Lyranus hic, et S. Chrysostomus, hom. 4 in *Acta*: « Charitas, inquit, multitudinem peccatorum tegit : inimieiliæ autem etiam ea quæ non sunt, suspicantur. » Sic et S. Bernardus, *epist.* 17. Unde S. Augustinus explicans illud *Matth.* xviii, 15, Si *peccaveris in te frater tuus, vade et corripe cum inter te et ipsum solum* : « Ipsa charilas, inquit, postulat ul secreto corrigantur quæ peccantur secretius: ubi contingit malum, ibi moriatur : nam si solus nosti, et vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor. » Charitas ergo proximi peccatum non evulgat, ne illud exulceret, sed legit vel privalim corripit, ut sanet. Vero Abbas Pastor in *Vitis Patrum*, lib. V, libello 9, num. 6: « Quacumque, ait, hora tegimus peccatum fratris nostri, teget etiam Deus nostrum; et quacumque hora prodiderimus culpas fratrum, et Deus nostras similiter prode. » Qua enim mensura mensi fueritis, remetietur vobis : ita Constantinus Magnus in Concilio Niçæno oblato* sibi libellos famosos, quibus Episcopi se invicem de criminibus accusabant, noluit legere, sed in ignem conjecit, dicens se, si crimen aliquod Episcopi videret, illud pallio suo operit, ne in populi oculos incur-

reret; caque ratione omnes eorum lites et querelas discussit, uti refert Theodorctus, lib. 1 *Histor.*, cap. xi.

Tertius, odium, id est correptio profecta ex odio, Terital non corrigit mores, sed irritat, ut peccans se in peccato obfirmet, illudque impudenter propugnet et jactet : chantas vero, id est correptio facta ex charilale et amore, omnia peccata, omnesque contentiones et rixas lenit, et sopit, et sedat, juxta illud S. Augustini, in cap. 1 *ad Galat.* : « Quidquid lacerato animo ingeritur, punientis est impetus, non charitas diligentis : dilige, et dic quidquid voles. »

Quartus, si injurias proximi ex charitate silentio et patienter tuleris, eas velut ignem aqua operies et restingues, ac vinces in bono malum, et carbones ignis congeres super caput ejus, quibus eum ad redamandum accendes. Inde Septuaginta *Prov.* x, 12, vellunt, *Omnes autem non contententes operiet* 0ÛÏZ, id est *amicitia*.

Quintus, si proximorum inter se inimicitias, frivulites, injurias, scandala et delicia quælibet lollere cupis, charitatem erga eos ostende : charilale enim eos expugnabis, tibi que devincies, ac omnia conteges et abolebis.

Quæres *tertio*, quomodo charitas tegat peccata? frivode Respondeo *primo* : Charilas tegit; id est abolet peccata, sicut aqua legit ignem, dum eum obruit et exlinguit : sic Deus dicitur tegere peccata, cum ea non aspicit ut puniat, sed condonando a conspectu suo, et consequenter ex rerum natura (quod enim in ea est, a Deo necessario videtur) amovet, aufert et abolet, uti dixi Hom. iv, 7.

Secundo, charitas tegit, id est involvit, palliat, et leniendo ac palliando excusat injurias et peccata proximi. Sapiens enim *Prov.* x, 11 et 12, opponit hæc duo : « Os impiorum operit iniquitatem, » et : « Universa delicta operit charitas, » *q.d.* Impius et impietas palliat, et pallio sanctitatis tegit suam iniquitatem; charitas vero proximorum offensas pallio amoris velat et obtegit.

Ha Dionysius Carthusianus, in *Proverb.* cap. x, vers. 12. Charitas ergo est quasi cyclas aurea, quæ omnes nævos et defectus contegit ut non videantur. Sic matrem suam S. Monicam laudat S. Augustinus, IX *Confess.*, ix : « Quod inter dissidentes atque discordes quaslibet animas, ubi poterat, tam se praebebat pacificam, ut cum ab utraque mulla de invicem audiret amarissima, qualia solet eructare turgens atque tumens discordia, quando presentis amicitie de absente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum; nihil tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas vaierei. »

Modum tegendi et excusandi peccata docet S. Bernardus, serm. 40 in *Cant.* « Excusa, inquit, intentionem si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum. Quod si omnem omnino dissimulationem rei certitudo recusat, suade nihilominus ipse tibi, et dicito : Vehemens

fuit nimis tentatio : quid de me illa fecisset, si in me accepisset similiter potestatem. » El Seneca, lib. II De *ha*, cap. xxx : « Naturam, inquit, excutiemus voluntatemque facientium. Puer est in ætate donetur, nescit an peccet. Pater est? aut tantum profuit ut illius iam injuria jus sit, aut fortassis ipsam hoc meritum ejus est quo offendimur. Mulier est et errat. Jussus est? necessitati quis nisi iniquus succenset. Laesus est? non est injuria pati quod prior feceris. Judex est? plus illius credas sententiæ, quam tuæ. Rex es? si nocentem punit, ceda justitiæ : si innocentem, cedo fortune. Mutum animal est, aut simile mutis? imitaris illud si irasceris. Morbus est, aut calamitas? levius itansiliet sustinentem. Douscet? tam perdis cum illi irasceris, quam cum illum alteri precaris iratum. Bonus vir est qui injuriam fecit? noli credere. Malus? noli mirari. Dabit pamas alteri, quas debet tibi, et jam sibi dedit qui peccavit. »

Docet ergo Salomon, et ex eo S. Petrus, veram rationem conciliandi et conservandi charitatem inter homines esse, si ea quasi tegmine tegantur, pallienturet oblitterentur omnes sermones, gestus, actus displicentes, qui litigandi occasionem prebere possunt.

Tertio et aptius, charitas legit injurias et peccata, sicut emplastrum tegit plagas et vulnera cum medendo, casque curando. Tegere ergo peccata, est ea involvere, alligare, ungere, cataplasmare ad sanandum; qui ergo diligit, est quasi chirurgus alligans et sanans emplastro amoris et amantis correptionis omnes offensas, lites animæque plagas. Sicut Deum tegere peccata quasi emplastro ut ea sanet et curet, docet S. Augustinus, in *Psal.* XXXI, concione 2 : « Deus, inquit, tegat vulnera tua : medicus tegat et curet; emplastro enim tegit : sub tegmento medici sanatur vulnus. » Idem docet Nazianzenus, orat. *De Baptismo*.

Quarto, charitas non sanat tantum vulnus et plagam anime, v. g. lites et inimicitias, sed et eandem prorsus tegit, ita ut nullum post se hiatum, Uvorum vel cicatricem relinquat, puta nullum rancorem, nullum dolorem, nullam memoriam, juxta illud præceptum S. Clementis, imo Apostolorum, lib. II *Constit.*, cap. xlv : « Tu ut clemens medicus peccatores omnes cura, utens accommodatis ad salutem medicamentis, non modo urendo, secando, novaculam adhibendo, sed etiam alligando, exsiccando, injiciendo medicamenta lenia cicatricem obducentia, emolliendo sermonibus consolatoriis. »

Tropologice teguntur peccata primo, eum vitam emendamus : tunc enim opera mala priora posterioribus bonis obtegimus et velamus « assumendo honesta, vitæ tegmen, ut preteritorum criminum ante oculos Dei turpitudine celetur, » ait B. Petrus Damianus, serm. 3 De S. Geòrgie. Sic et S. Ambrosius, lib. II *De Patientia*, cap. v, et S. Gregorius, XXVII *Moral.*, cap. il. Secundo, cum eorum reliquias, puta inclinationes, cogitationes et habitus

pravos mortificamus et extirpamus. Ita S. Nazianzenus, orat. *De Baptismo*.

Anagogico leguntur peccata profferita justorum, quia licet in die judicii publice indicanda et toti mundo manifestanda sint, uti contra Magistrum, in IV, *Disi.* xxi, littera I), passim docent Theologi, tamen id cedit ad Sanctorum non confusionem, sed gloriam : gloria enim S. Magdaleno erit, quod e peccatis emerit, et ad tantam sanctitatem evaserit.

Moraliter discite hic quanta sit vis charitatis. Illa enim abolet omnes offensas, non tantum preteritas, uti jam dixi, sed et presentes ac futuras. Presentes, tum quia abolet presentes offensas, lites : rixas, inimicitias ; tum quia tegit et excusat imperfectiones, imprudentias, indiscretionem, etc., quæ in opere charitatis committuntur, juxta illud : « Zelus purgat facinus. » Sic zelus purgat homicidium Mosis, Phineas, Malchiam a scelere, quia id commiserunt ex ardenti charitate in Deum et suam gentem, ut illam ab idololatria cohiberent, ab eaque Dei iram et vindictam averterent.

Futuras quoque tegit, quia casus impedit ei ut illicque non committantur. Ita S. Ambrosius, in *Psal.* cxviii, serm. 16, ad illud, *Propter caritatem ad omnia mandata tua corripere* : « Merito, ait, corriperebatur, quoniam diligebat. Charitas enim operit multitudinem peccatorum. Vide quanta operiat, quanta corrigat. Charitas patiens est, benigna est, non invidiosa, non agit perperam, non inflatur, etc. Ergo si lex immaculatum facit, recte charitas operit multitudinem peccatorum, quia plenitudo legis est dilectio. » Sic charitas sapiens inimicitias et inimicos concilians, impedit eorum lites, rixas, pugnas et cædes, quæ alioqui ex iis certo emanare essent. Et hoc significat Salomon dicens in *Prov.* X, 12 : « Odium suscitatur rixas, et universa delicia operit charitas, » q. d. Ubi est odium inter homines, vel levissima de causa oriuntur lites et jurgia : ubi est amor, etiam magnæ offensæ leguntur, vel potius non cognoscuntur. Candor enim amici omnia candido interpretatur, imo celat amici commissas, et crimen pro crimine non habet. E contrario, odium in peiorem partem rapit omnia, et subinde crimen fingit ubi nullum est; aut ex parvo magnum efficit, ex musca faciens elephantum. Sicut enim per vitrum nigrum omnia apparent nigra, per album vero lucidum et aureum omnia videntur alba, lucida et aurea: sic per odium omnes actiones ejus quem odimus, videntur tetre et odiosas ; per charitatem vero, omnes actiones ejus quem amamus videntur lucide, gratæ et aureæ, quia earum malitiam a vitio tegit amor, et in iis non videt nisi id quod pulchrum est. Rursum charitas est mollior corans omne verborum et verberum fel : ipsa est victrix injuriarum, quia amans, imo amens est amor.

Quocirca vere Clemens Alexandrinus, lib. IV *Strom.* : « Hæc, ait, est charitas diligere Deum et

proximum, ea extollit altitudinem quæ non potest explicari : charitas operit multitudinem peccatorum, charitas nos Deo conglutinat, omnia facit in concordia : in charitate consummati sunt omnes electi Dei. Absque charitate nihil est gratum Deo ; ejus perfectionis non est explicatio, n Et S. Augustinus, in *Psal.* xxi, cono. 2 : «Tunica, inquit, Chrisli inconsutilis est charitas et unitas Ecclesiæ, desuper texta, id est do cœlo a Paired Spiritu Sancio. In ipsa sors mittitur, nemo illam dividit;» et lib. VI *Contra Julianum* : a Quisquis, ait, tenuerit veritatem et charitatem, neo errans, nec invidus erit. Nam et error veritate, et livor charitate pellendus est. » Idem alibi asserit quod compago membrorum Ecclesiæ et Chrisli sit charitas. Idem, serm. 7 *De S. Stephano* : a Charitas, inquit, in Stephano superavit sæviliam Judæorum. Charitas in Paulo cooperuit multitudinem peccatorum. Charitas csl igitur omnium fons et origo bonorum, munimen egregium et via quæ ducit ad cœlum. In charitate qui ambulat, neo errare poterit, nec timere. Ipsa dirigit et protegit, et ipsa perducit, v Charitas ergo est pallium peccatorum omnium æque ac virtutum omnium, « imo charitas est pallium Dei et divinæ majestatis,» uti scite quidam Sanctorum dixit, juxta illud *Isaiæ*, l ix, 17 : « Opertus est quasi pallio zeli. »

Yen. 9. 9. Hospitalis invicem sine murmuratione. — Græce *sine murmurationibus*. Charitati subnectit hospitalitatem quasi sociam, imo filiam, ab eaque excludit murmurationem. Solent enim hospites tenaces et arcti animi queri de advenarum multitudine, sumptu, diuturnitate, edacitate, loquacitate, libertate aliisque vitiis. Tales erant incoi Pontii ad quos scribit S. Petrus, nimirum duri et inhospitalis, ut patet ex verbis Tertulliani quæ citavi initio epistolæ. Undo Pontus ab accolarum feritate, dictus est id est *inhospitalis*; sed per fideles S. Petri discipulos factus est *euxinus*, inquam, el hospitalis. Ponius enim ob rigida frigora, aeremque caliginosum et nubilum, rigidos duosque progignit homines. «Ponius, inquit Plinius, antea ab inhospitali feritato Axenos appellatus est. » Ammianus, lib. II : a Achæi, ait, intendente sævitiam licentia diuturna, indidere mari nomen inhospitali; cta contrario per cavillationem Pontus Euxinus appellatur. » Ovidius de *Ponto* :

Quem tenet Euxini mendax cognomine Pontus.

Quare merito S. Petrus Ponticis jam conversis ad Christum commendat hospitalitatem candidam in « invicem,» puta erga Christianos, præsertim Apostolos virosque apostolices, qui Evangelii causa, vel ob persecutiones, tunc crebro mutabant hospitia et regiones, ideoque plurium hospitem hospitalitate indigebant. Apud Judæos aliosque plures advenis suæ gentis jus est hospitii ad tres dies; iis exactis expirai, dicuntquo illud:

Posi tres sA*po diei piscis vilesceat el hospes.

Quia ita fluent primorum Christianorum hospitalitas, patet ex Luciano in *Peregrino*, et ex Vita S. Pachomii, qui per eam conversus fuit ad Christianismum, ac ex Vita S. Præxedis et S. Pudencianre, quæ omnes Christianos hospitio excipiebant : unde domus earum vocabatur Thermæ Novati; ubi postmodum hospilatus est S. Justinus Martyr, aliquo Christiani, adeo ut hoc co ubi une el celeberrimo fuerit eorum hospitium.

Preclaro S. Augustinus, *De Verbis Domini secundum Lucam*, serm. 32 : a Agnoscite, ait, hospitalitatem, per quam perventum est ad Dominum. Suscipite hospitem, cujus et tu es comes in via, quia omnes perigrini sumus. Ipse est Christianus, qui et in domo sua, et in patria sua peregrinum se esse cognoscit. Patria nostra sursum est, ibi hospites non erimus. » Idem, serm. 68 *De Temp.* : « Offert, ait, Abraham peregrinis hospitium, qui non habebat tectum ; » hinc tres angelos representantes S. Trinitatem hospitio recipere meruit. a Ecce ad humanam mensam caelestis sublimitas recumbebat, cibus capitur, pransitur, et contubernali colloquio inter hominem et Deum familiaria verba miscentur. Et quia apud Deum infructuosa hospitalitas esse non potest, stalim pretium mercedis accepit. Datur filius (Isaac) seni, datur posteritas desperanti.» Et *sermone* 70: «Videte, fratres, quam ferventi animo hospites excipere debeatis. Ecco ipse Abraham currit, uxor festinat, puer accelerat, nullus est piger in domo sapientis ; » et mox : « Lot quia hoc quod potuit, benigno animo obtulit, de perditione Sodomorum liberari promeruit. Attendite, fratres, quia etiam Lot dum hospites non repellit, angelos excipere meruit. Ecce hospitalem domum angeli ingrediuntur, clausæ hospitibus domus (Sodomitarum) flammis sulphureis concremantur. »

Idem, lib. II *De Quæst. Evangel.*, Quæsl. LI : « Tene hospitalitatem, si vis agnoscere Salvai rem : quod tulerat discipulis infidelitas, reddiū hospitalitas. » Idem, *Da Visitat. infirmorum*, sermone 1 : « Hospitem Deum habes, hospitium acceptum fac hospiti tuo, et tunc securus dices hospiti tuo, ul in eundo deducat te, el in conduendo perducatur te, et in perducendo hospitetur te. Dico tibi, si gratum illi exhibueris hospitium tuum, gratum et gratius exhibebit tibi suum. O quam beatus crīs, si hospes Dei fueris, si in civitate illa caelesti, scilicet Jerusalem, mansionem acceperis, si Deus indo aliquas tibi gratias agens dixerit : Hospes fui, et coUegisti me, et quamdiu uni ex minimis meis fecisti, milii fecisti. Veni, benedicto Patris mei, percipe regnum. Non promittit libi Deus hospitium, promittit tibi regnum. Regnabis cura Christo, eris hæres Dei, cohaeres autem Christi. » Vide S. Gregorium, hom. 23 *in Evang.*, ubi ait : « Peregrini ad hospitium non solum invitandi, sed etiam trahendi sunt ; » idque citatis hisce S. Petri verbis confirmat exemplo viri valde hospitalis, cui quasi peregrinum se ob-

liulu
nvnta.

tulit Christus. S. Narianzenus, lamWco xv : « Quis, inquit, hospitalis? hospitem qui se putat, »
 r.ft 1« <0. Unusquisque sicut accepit gratiam, in alter
 r l t ü u m i l l a m a d m i n i s t r a n t e s . — Est hoc secundum
 charitatis officium : primum enim fuit hospitalitas. «Gratiam» hic non tam gratum facientem, quam gratis datam intellige : hanc enim significat Græcum x<>oua, id est *donum*. Jubet ergo ut dona et talenta nobis a Deo data, in proximorum utilitatem expendamus: ad hoc enim nobis ea dedit Deus; eorum enim nos fecit ministros, dispensatores et œconomos, ut habent Græca, non dominos, ac proinde hujus dispensationis exactam a quolibet exigit rationem, dicendo : « Redde rationem villicationis tuæ, » *Luca* xvi, 2. Preclare Philo, lib. De *Cherubim* : « Sat puto, inquit, liquere «ios alienis uti possessionibus, nec gloriam possidendo, nec divitias, nec honores, nec imperia, nec aliud quidquam vel corpori vel animai proprium, imo ne vitam quidem, usumfructum habemus solum, » Sic S. Urbanus Pontifex et Martyr, doctor S. Cæciliæ ejusque sponsi S. Valeriani, dixit bona Ecclesiæ esse vota fidelium, pretia peccatorum et patrimonia pauperum, ideoque in eos, non in cognatos, esse expendenda, seque et Pontifices eorum tantum esse dispensatores. Ita habet ejus Vita.

S. Petro succinit S. Paulus, I Cor. xn, 7 : « Unicuique, ait, datur manifestatio spiritus ad utilitatem. » Et Item, xn, 6, ubi multiformem, vel, ut Syrus vertit, divisam *et distinctam*, Christi gratiam explicat, dicens: «Habentes autem donationes secundum gratiam quæ data est nobis, differentes, sive prophetiam secundum rationem fidei, sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui preest in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate. » Vide ibi dicta.

Nota : *Ti sicut accepit* significat ea gratis, candide, humiliter, liberaliter ad commodum aliorum, non proprium (sic enim ea a Deo accepit), esse expendenda : ita S. Gregorius, XXVIII *Morat.*, cap. vi vel xi : «Tunc, ait, bene multiformis Dei gratia dispensatur, quando acceptum donum ejus qui non habet, creditur; quando propter eum qui impenditur, sibi datum putatur. Tunc nos charitas a jugo culpæ liberos reddit, cum vicissim nos nostro per amorem servitio subjicit : cum et aliena bona nostra credimus, et nostra aliis quasi sua offerentes exhibemus.» Idem, hom. 7 in *Ezcch.*: «Humiliter, ait, impendite bonum proximis, quia scitis vobis, non a vobis esse quæ habetis. »

îm. n. 11. Si quis loquitur (loquatur) quasi sermones Dri. — Explicat hic multiformem gratiam, camque generatim dividit in duas species généricas, quæ plures alias sub se continent, nimirum in locutionem, id est prædicationem et doctrinam; ac ministerium, quale est distribuere eleemosynas, servire legris, recipere hospites, etc. Vide

dicta *Roman.* xn, 6, ubi S. Paulus duas specie» i digital, prophetiam et diaconiam, quæ in re i lem sunt quod doctrina et ministerium. Jubet ergo ut doctor et prædicator loquatur sermones non suos, sed Dei, id est, doceat vera, sancta cl Deo digna, scilicet ea quæ Christus docuit in Evangelio, quæque Deus illi inspirai, non quæ spiritus humanus aut mundanus suggerit. In primitiva enim Ecclesia Spiritus Sanctus in cœlu fidelium inspirabat uni exhortationem, alteri hymnum, alteri prophetiam, ut quisque ea ad præsentium ædificationem depromeret et eloqueretur, uti docet S. Paulus, I Cor. xtv, 26. Huc facit illud Pindari in *Nemeis*, odo 8 : a Crescit virtus exaltata per sapientes, sicut arbor fecundata per rorem.»

Secundo, ut eos loquatur non superbe, sed humiliter : «Qui enim verba quæ proferunt, ex propriis non habent, cur quasi de propriis tument?» ait S. Gregorius, III part. *Past.*, cap. xxv. Rursum, ut eos loquatur non frigide, sed ardentem : tales enim sunt sermones Dei et Spiritus Sancti, qui proinde linguas ardentes primis doctoribus, puta Apostolis, dedit in Pentecoste, ut iisdem suos sermones ardentem eloquerentur, iisque accenderent Sermo Dd*.u.ç.r' promea* Ju<-
 corda audientium, juxta illud : « Ignitum eloquium tuum vehementer, » *Psal.* cxviii, vers. 140. Preclare Climacus, *gradu* 26 : «Sicut, inquit, is qui fert aromata, etiamsi nolit ex odore proditur: ita et qui spiritum Dei habet, ex verbis suis agnoscitur. » Quocirca S. Augustinus, lib. IV *L/c Doctrina Christiana*, instruit doctorem et concionatorem, ul ante lectionem et concionem Deum ardentem oret, ul is non tantum ea quæ dicenda sunt, sed et modum ac ardorem quo dicenda sunt ad feriendum hominum corda, suggerat, itaque non tam doctor quam Deus per os doctoris loqui videatur. « Ut intelligenter, inquit, ut libenter, ut obedienter audiat; pietate magis orationum, quam oralorum facultate agi non dubitet, ul orando pro se ac pro illis quos est allocuturus, sit orator antequam doctor. Ipsa hora jam ut dicat accidens, priusquam excreat proferentem linguam, ad Deum levet animam sitientem, ut eructet quod biberit, vel quod impleverit, fundat.» Ita S. Paulus primus Eremita visitatus a S. Antonio, cum eo non nisi sermones Dei loquebatur; Serm*
 sic enim de eo scribit S. Hieronymus: « Dum in com a
 mutuos miscentur amplexus, propriis se salutem Ailmik
 vere nominibus, gratiæ Domino in commune referuntur. Et post sanctum osculum Paulus cum Antonio ita exorsus est : En quem tanto labore quæsisti, putridis senectute membris operit inculta canities. En vides hominem pulverem mox futurum. Verum quia charitas omnia sustinet, narra mihi, quæso, quomodo se habet humanum genus: an in antiquis urbibus nova tecta consurgant; quo mundus regatur imperio; an supersint aliqui qui dæmonum errore rapiantur, » Mox corvo afferente panem : « Eia, inquit Paulus, Domini nobis prandium misit vere pius, vere mi-

scricors : fièxôginlà jam anni sunt quod accipio dimidii semper panis fragmentum ; verum ob adventum tuum militibus suis Christus duplicavit annonam, eie. belline paululum aquæ in fonte prono ore libaverunt : el immolantes Deo sacrificium laudis noctem transegero vigiliis.» Orto mane, S. Paulus ad Antonium sic loculus est : 4 Olim te, frater, in istis regionibus habitare sciebam : olim te conservum meum mihi promiserat Deus. Sed quia jam dormitionis mcæ tempus advenit, et quod semper cupiebam dissolvi el esse cum Christo, peracto cursu superest mihi corona justitiæ; tu missus es a Domino, qui humo corpusculum meum tegas, imo terree terram reddas. Ilis Antonius auditis flens et gemens ne se desereret, atque ut comitem talis itineris acciperet, precabatur; » et ille: « Non debes, inquit, quaerere quæ tua sunt, sed quro aliena. Expedit quidem tibi sarcina carnis abjecta Agnum sequi ; sed cl cætris expedit fratribus, ut tuo adhuc instituantur exemplo, n etc. Tales sint religiosorum sermones, talia servorum Dei colloquia, tales fidelium visitationes.

s. h<u.. Ila S. Dominicus jugiter aut cum Deo, aut de
«M- Deo loquebatur, idemque suis inculcabat : unde
s. TM- idipsum præsilit D. Thomas Aquinas, aliosque docuit, dicens : « Viro Religioso non nisi cum Deo, aut de Deo loquendum esse. » Ila David Anachoreta, privatus loquela, a Deo obtinuit ut de rebus divinis loqui posset, ul habet Joannes Moschus in *Prato Spirit.*, cap. cxi.iii. Tales fuere nostri primores S. Ignatius, S. Xaverius, P. Faber, P. Canisius, qui in hospitiiis, plateis ctaulis principimi non nisi religiosa loquebantur, ubique coelestia divinarum laudum rerumque mella manantes, ideoque innumeras Deo animas pepererunt. Hoc est quod ait Malachias, cap. n, vers. 7 : « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est. » Ibi notat S. Hieronymus non dici *proferent*, sed *custodient*, ut scilicet loquantur opportune, denique conservis cibum in tempore suo: ita ut os sacerdotis sil arca quredam salutaris doctrinæ, unde omnes necessaria depromant, quæ ibi Deus ad communem utilitatem el doctrinam recondidit. Auctor Imperfecti, *homil.* 38 : «Sicut stomachus, ait, accipiens cibum coquit, sic et sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per Scrip>turam ex Deo, et excoquunt eam in se, id est, tractantes cl meditantes apud se, universo populo subministrant.» El S. Ambrosius, serm. 13, sacerdotes comparat apibus. Sicut apes, inquit, de divinarum Scripturarum flosculis suavia mella conficiunt, et quidquid ad medicinam pertinet animarum, oris sui arte componunt. Porro non sufficit sacerdoti Dei sermones loqui voco, nisi eosdem loquatur et vita : vita enim dat voci efficaciam. Nam, ul ait S. Ambrosius, *epistola* 6, « separavit Deus sacerdotes a populo, praecepit Moysi ut montem cum sacerdotibus ascenderet, populus autem

deorsum staret. Vides divisiones? nihil in sacerdotibus plebcium requiri, nihil popolare, nihil commune eum studio, usu cl moribus incondite multitudinis; sobriam a turbis gravitatem, seriam vitam, singulare pondus dignitas sibi vindicat sacerdotalis. Quomodo enim potent observari a populo, qui nihil habet secretum a populo, et dispar a multitudine? Quid in te miretur, si in te sua recognoscat? si nihil in te aspicial quod ultra se inveniat? Supergrediamur igitur plebcias opiniones, et strata quædam gregalis conversationis » Hinc Deus Lei *U. x* : a Sanctificabor, ait, in iis qui appropinquant mihi. » Ibi aliqui vertunt : « Agnoscere sanctus ex munditia et sanctitate ministrorum, » puta sacerdotum. Theodorclus, *Quæst. IH Pr^Ri- in Liat.*, quærilquare victima pro sacerdote oblata tota cremaretur, ac respondei : ut integrilatem sacerdotis demonstraret; qui non aliquatenus, sed se lotum plane Deo dedicavit.

S. Basilios, in *Moral.*, Reg. LXXX, cap. x, quæril quales esse debeant prædicatores Evangelii? ac respondet *primo*, debere esse tanquam Apostolos; *secundo*, tanquam præcones cœli; *tertio*, tanquam regulam pietatis; *quarto*, tanquam oculum in corpore : quæ sigillatim probat ex Scriptura verbisque Christi.

a Tanquam Apostolos, ait, et ministros Christi, et dispensatores fideles mysteriorum Dei, sola ca quæ a Domino praecepta sunl, integerrime et re el verbo implentes. Ecce mitto vos sicut oves in medio luporum. Euntes docete omnes gentes; sic nos existimet homo tanquam ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Quod autem superest, quærilur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur.

» Tanquam præcones regni cœlorum, ad destructionem ejus qui habet imperium mortis in peccato. Euntes autem predicate, dicentes : Appropinquavit regnum cœlorum. Testificor ego coram Deo cl Domino Jesu Christo, qui judicaturus est vivos et mortuos, per adventum ipsius predica verbum Dei.

» Tanquam formam aut regulam pietatis, ut per eos ad rectitudinem omnem dirigantur illi qui Dominum sequuntur, et illorum perversitas delegatur, qui in quavis re illius imperium detrectant. Quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ca vero quæ sunl priora extendens meipsum, juxta destinatum persequor ad bravium supernæ vocationis hei in Christo Jesu. Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus : cl si quid aliter sapitis, cl hoc vobis Deus revelabit. Verumlamen ad quod pervenimus ul idem sapiamus, in eadem permanemus regula. Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate. Sollicite autem cura teipsum probatum exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rite tractantem verbum veritatis.

» Tanquam oculum in corpore, ut videlicet habere delectum et bonorum el malorum scient.

atque ut Christi inombra ad singula quibusque accommodata officia dirigant. Lucana corporis est oculus. Si ergo oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. »

S. Gregorius Nazianzenus, oratione I *Apolog.* : «Hæc summa est, inquit, ut virtute tales existant, ut (uno verbo dicam) coelestes sint : ac possint purgari primum, deinde purgare; sapientia instrui, atque ita alios sapientes reddere; lumen fieri, et alios collustrare; accedere ad Deum, et alios adducere; sanctificari, et aliis sanctitatem afferre. » Doctores ergo et sacerdotes eam præstent morum integritatem, quæ cætorum censura sit et disciplina : quod efficient, si loquantur ut oracula, vivant ut numina. « Idem faciant Religiosi : horum enim est loqui sermones Dei, ut eorum vox sit vox Dei, non mundi, ut suum Patriarcham imitentur Joannem Baptistam, qui ait : « Ego vox clamantis in deserto : Parate viam Domini. Poenitentiam agite : appropinquavit enim regnum coelorum, » *Matth.* m, 2 et 3.

Si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat (xwtî, id est *subministrat*, suggerit, suppeditat) Deus, —ita Syrus. Hoc est alterum genus charismatis, scilicet diaconia, sive ministerium, puta administratio sanctorum Sacramentorum, eleemosynarum et quarumlibet aliarum rerum. Dicit ergo, ut cui aliquod tale ministerium et munus in Ecclesia a Deo obtigit, is illud administret et exerceat, non sua, sed Dei virtute, quam scilicet illi Deus suggerit et suppeditat : quo innuit primo, eos suum debere munus agere, non alienum invadere; ac nihil sibi posse arrogare, sed totam suam virtutem, facultatem et efficaciam Deo, cujus est tribuere. Ita OEcumenius. *Secundo*, eos debere ministrare in virtute, id est, non tantum recte et fideliter, non accipiendo personas; sed et valenter, strenuo, generose vincendo omnes difficultates, nullius potentiam vel invidiam timendo, scientes se Dei esso ministros, ab eo agi, regi et protegi; hoc enim significat Græcum *urû*, id est *virtus*, robur, fortitudo. Sic Christus in virtute spiritus regressus est in Galilæam, *Luc.* cap. iv, 1 I. Idem imitentur Christiani, ut quidquid inchoant et agunt, inchoent et agant in virtute spiritus, ut videantur eo agi et impelli divina vi Spiritus Sancti, uti agebatur Samson ad opera sua fortia et heroica. *Tertio*, in dando et erogando esse liberales, memores se non dare sua, sed Dei, qui in dando est liberalissimus, ac vult ut ministri hanc suam liberalitatem imitentur, ideoque quo liberalius erogant, eo plura liberalius eis impertit. Nam, ut ait Auctor Imperfecti, homil. 43 in *Matth.* : « Ubi paterfamilias largus et dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid sacerdos ejus austerus? Vis apparere sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus. » *Quarto*, ut non quierant sua lucra, sed animarum ad Dei gloriam : « It in omnibus,

inquit, honorificetur (græce, id est *glorificetur*) Deus per Jesum Christum, » quia per merita Christi mediatoris hæc dona suis ministris elargitur Deus. Quocirca vere S. Augustinus, *Soliloq.* cap. XV : « Qui de bono tuo, o Domino, inquit, gloriam sibi quærit, et non tibi, hic fur est et latro, et similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. » Et S. Bernardus, serm. *Contra ingratis*. : a Eelix est, inquit, qui ad singula dona gratile redit ad eum in quo est plenitudo omnium gratiarum; » et serm. 13 in *Cant.* : a Ad locum, inquit, unde exeunt, revertuntur flumina gratiarum, ut iterum fluant; remittatur ad suum principium coeleste profluvium, quo uberius terne refundatur (1). d

Cui (tam Christo, quam Deo) est gloria et imperium.—Syrus, *gloria et honor*. Solent viri sancti et coelestes rerum et orationum omnium exordia et fines ad Deum referre, juxta illud : « A te principium, tibi desinet; » ideoque in ejus doxologiam erumpere instar beatarum mentium, quarum vitam ipsi prælibant et inchoant. Beati enim in cælis jugiter Deo accinunt : « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est, » *Apocal.* iv, 8. « Sedenti in throno et agno benedictio, et honor, et gloria, et potestas, in sæcula sæculorum, » *Apoc.*, m, 13, et vu, 12. Vide ibi dicta.

12. Cuiarissimi.—« Ex ipso nomine, ait OEcumenius, significat non quia odio habeantur, sed quia valde chari sint, nimirum Deo, vehementerque amentur, afflictiones ipsis contingere. »

Nolite peregrinari! —Transit a charitate ad patientiam, fidelibus tunc ob persecutiones maxime necessariam : græce est *pn ÇrÀÇtaOe*, id est, nolite admirari et (estimare rem peregrinam, quod multa adversa vobis quasi Dei servis obtinuant et ingruant. Nolite, ait OEcumenius, hoc ab amicis Dei extraneum ducere, cum hoc eis proprium et gloriosum sit, quod ut aurum igne tribulationis probentur, purgentur et illustrentur, quodque Christo patienti conformentur, ut eidem resurgenti configurentur. Undo Beda, Hugo et alii sic explicant, *q. d.* Nolite vos peregrinos casti-

Quare insulsi sunt hæretici, qui vel ignorantes, vel malitiose hæc torquent contra peregrinationes ad limina SS. Apostolorum, Compostellam ad S. Jacobum, Hierosolymam ad loca sancta, etc., quasi eo peregrinari velet hic S. Petrus. Nil enim tale significat *tè ÇnÎÇurti*, sed id quod dixi. Unde

(t) Quarto alii, « ex virtute, id est, debet munero suo fungi pro corporis viribus? nani juvenes ad 3t«xovixç eligi «olebant, qui huc illuc facile decursarent!.

Syrus, S. Cyprianus, *epist.* 50, et S. Hieronymus in cap. iv *Amos*, vertunt, *nolite mirari*; Tertullianus in *Scorp.*, cap. xu, *ne expavescatis ustionem*; S. Fulgentius *ad Thrasim.*, *nohte crpavcsrcre fervorem tanquam novi aliquid*. Et sic. mox explicat S. Petrus, dicens: a Quasi novi (græce id est peregrini) aliquid vobis contingat.» Quocirca incongruus pariter est sensus Aureoli in *Compil. S. Script.*, q. d. *fxe* leviter discurratis abrepti fervore quodam voluntatis, imaginantes vos alibi novi aliquid reperturos. Et ille ilugonis, q. d. Nolite in fervore devotionis vovere aut astringere vos ad impossibilia, vel nimis ardua, quæ postea præstare non valeatis, aut velitis; Ç*»İÇ«w enim opponitur t ú íOiiu/ : unde sicut MiÇ«v significat consuescere, et agere rem consuetam more consueto, sic cx adverso ÇwtÇ.w significat agere rem peregrinam, stupere rem novam et insolitam, rei insolentia et novitate terreri et percelli. Sic S. Basilus, *epist. ad Mclesium*: Scribam, inquit, (iróxt Tt.v tæMT.-i, id est, rem inauditam lib* 'aturam, noveram quod huiusmodi criminatio in stuporem te adduceret propter rei novitatem. Sic Constantinus Cæsar, lib. IX *Agricult.*, cap. v, docet plantam debere inseri in terra sibi congrua et connaturali, nc, inquit, id est, ob novitatem abalienetur, atque solum sibi peregrinum aversetur. Apte ergo hic veritas cum Salviano loco citato et aliis: Ne commoveamini, ne turbemini, nc percellamini in afflictionibus quasi re nova, insolenti et peregrina. Eadem significatione sumitur a Latinis vox *peregrinus* et *peregrinor*: peregrinus enim dicitur qui in sua civitate non est, sed in peregrina. Unde Cicero *pro Rabirio*: «Adconc,ait, ignarus cs disciplino consuetudinisque nostrae, ut peregrinari in aliena civitate, non in tua magistratum gerere videare?» Et lib. V *Tuscul.*: «Ille, ait, omnem infinitatem peregrinabatur, ut nulla in extremitate consisteret.» Sic dicuntur peregrinari aures et oculi, cum rem peregrinam et novam audiunt, vident et stupent. Sic Horatius, lib. I, *epist.* 12: «Animus, inquit, peregre csl.» Sic *Isaia* xxvin, 21, dicitur opus a Deo alienum et peregrinum esse punire et affligere, quia ejus proprium est misereri, parcere et benefacere. Et forte ad hunc Isuicæ locum alludit hic S. Petrus.

In fervore, — non amoris et dilectionis, sed afflictionis et tentationis; græce enim est *hiw?4-««*, id est in *ustione*, ul legit Tertullianus, *Scorp.* cap. xu; in *ardore*, ut S. Cyprianus, *epist.* 50j Pagninus, *ne miremini de vestra per ignem examinatione*; (Ecumenius et Tigurina, *dum per ignem probamini et exploramini*; enim est probatio et exploratio per ignem; minus recte aliqui vertunt uredinem, puta icterum sive rubiginem, quro segetes urendo arefacit Instar morbi regii, ideoque Hebr. *paü stbiddaphon* vocatur.

Alludit ad illud *Eccli.* xxvn, 6: «Vasa figuli probatfornax, et hoiuinesjustos tentatio tribula-

tionis; » et ad illud: «Tan«ivimns per ienem cl aquam, et eduxisti nos in refrigerium, » P». 1 x v, vers. 12. Afflictio enim est quasi fornax ardens, urens et cruci ns afflictum. Est ergo ipsa «Glacie, id csl *incendium*, ustio, concoctio, sed in qua, et ex qua fit id est *pyropus*, gemma instar ignis effulgens et effulgurans, juxta illud: «Tanquam aurum in fornace probavit cos, et quasi holocausti hostiam accepit illos,» *Sap.* m, 6. Ubi prudenter notat S. Ephrem, *serm. De Patientia*, quod sicut figulus, vel aurifaber, fornacem attemperat vasi fictili, vel auro quod coquit, ne illud nimis urat, vel nimis parum: ita et Deus tentationem accommodat viribus hominis, et grati» quam ei dat, nec patitur hominem supra vires lentari, ut ait S. Paulus, 1 Cor. x, 13. Rursum accommodat eam vitiis hominis, qu» per hunc tribulationis ignem decoquere et exurere cupit et destinat. Sensus ergo est: Nolite peregrinari in fervore, hoc est, nolite admirari ut rem peregrinam, fervorem, id est ardorem, tentationis et afflictionis, qui vobis obtingit. Est catachresis: peregrinari enim ponitur pro *ran peregrinam admirari*; est hebraismus, in *fervore*, id est *fervorem*: Hebræi enim verba contactus, sive realis, sive mentalis, quale est admirari, construunt cum *beth*, id est in. Mirabantur enim nonnulli primi Christiani (uti jam mirantur ii qui a peccatis ad Deum convertuntur) se mox a conversione ad Christum, undique persecutionibus, tentationibus et æumnis exagitari. Hisce respondet S. Petrus, id non esso mirandum, cum ex rei natura id sequatur. Fides enim et pietas odium infidelium et impiorum contra se excitat, quia eis bellum indixit. Cordato Salvianus, lib. IH *De Providentia*: «Quid, ait, mirum est si mala cuncta perferimus, qui ad toleranda universa militamus?» Hac do causa Christus crucifixus post resui-ectionein duobus discipulis euntibus in Emmaus apparuit quasi peregrinus in Israel, ut repraesentaret ipsosmcl esso peregrinos. Eorum enim affectum et habitum in se sumpsit, ut illos doceret: quia scilicet novis discipulis, novisque Christianis novum et peregrinum videbatur, quod Christus, qui promissus erat fore Rex Israel et Salvator orbis, moreretur et crucifigeretur. Yerum ipse hunc eo- Christurum errorem correxit, ostendens ei lege et Pro-00 t** photis oportuisse Christum (et consequenter Christianum quemque) pati, et ita intrare in gloriam uibuUo. suam, Luc. xxiv, 26. Quare sapienter S. Chrysos* (ornus, hom.8in 11 ud Tim.; a Nefas, ait, est pugilem Dei vacare deliciis, non licet epulari luctantem. Luctamen enim sunt presentii omnia, certamen, bellum, stadium: aliud est quietis tempus, hoc æumnis deputatum est alquo sudoribus. Nullus ubi ad certamen so exuit unclusquo est, requiem quærit.» Et S. Leo, *serm. 1 Di Quadrages.*: alnlelligamus, ait, quanto studiosiores pro nostra saluto fuerimus, tanto nos vehementius ab adversario impetendos. » Causam dat S. Hila-

rius in *Maith.* tv, dicens : a In sanctificatis nobis maxime diaboli tentamenta grassantur : victoria ei est magis exoptata de sanctis. » Et S. Hieronymus, epist. *ad Eustoch.*, *Dc Custod. virgin.* : « Non quærit diabolus homines infideles, de Ecclesia Christi rapere festinat : cscæ ejus secundum Habacuc electe sunt; Job subvortere cupit, et devorato Juda ad cribrandos Apostolos expetit potestatem. » Et S. Gregorius in illud *Job* x1, *Absorbebit fluvium* : « Illos, ait, magnopere rapere nititur, quos despectis terrenis studiis jungi jam coelestibus contemplatur, n El Orígenes, homil. 9 in l *Judie.* : a Venisti, ait, ad aquam baptismi : istud est certaminis et pugnæ spiritualis initium, hinc tibi adversus Zabulum nascitur pugnæ principium. » Quare sicut Christus mox a baptismo abiit in desertum, ibique tentatus est a diabolo : ita fidelis quisque regeneratus, et ad virtutis apicem cœlumque aspirans, habeat hoc premeditatum, sibi acriter cum hoste esse luctandum, imo se omnes (temones totumque infemum ad duellum et singulare certamen reipsa provocasse. « Fili, inquit Ecc/Lcap. n, 1, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia et timore, et prepara animam tuam ad tentationem. » Id expertus S. Antonius, teste S. Athanasio, alios docebat et monebat, dicens diabolum acerrime infestare et vexare Monachos el virgines quæ se Deo dicaverunt, tum quod ipsorum heroica virtus dedecori sit dæmoni, qui ad eam aspirare noluit, ideoque ipsa sudes sit in oculis ejus, assidue cum pungens el crucians; tum quod ægre ferat Deum, quem pro hoste et tortore habet, ita ab iis coli el honorari; tum quod eorum virtuti et gloriæ invidet.

QUI AD TENTATIONEM VOBIS FIT. — Alludit CTipOff-px, id est *tentalio*, ad id est *fervorem*; tantatio enim est quasi ignis, fervor et ardor, qui hominis animum, virtutem et constantiam tentat, id est explorat, purgat, perficit, juxta illud *Danie/.* xi, 35 : « El de eruditis ruent ut conflentur, el eligantur, et dealbentur, p Vide ibi dicta.

Quasi novi aliquid vobis contingat.—g. d. Non est novum et peregrinum fideles et pios tentaci et tribulari, ut vos, o novelli Christiani, putatis, sed vetus et proprium, imo ab initio mundi hucusque semper factitatum. Sic cnim pium Abel persecutus est impius Cain, filios Dei persecuti sunt filii hominum et Ncmrod; Abrahamum Chananæi, Loth Sodomite, Joscphum fralres, Jacobum Laban, Isaacum Philistini, Moscn Pharao, Hebreos Ægyptii, Davidem Saul, Isaiam Manasses, Jeremiam, Ezechielem, Amos cæterosque Prophetas Judæi, juxta illud *llcbr.* xi, 37 : « Lapidati sunt, secli sunt, lentati sunt, in occisione gladii mortui sunt. Circuierunt in melotis, in pelliis caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus : in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis, et in cavernis terræ. »

Quare id ipsum suos sæpe præmonuit Christus, ut ad id se compararent : « In mundo pressuram

habebitis, » *Joan*, xvi, 32. « Tradet fraler fratrem in mortem, et pater filium, et insurgent filii In parentes, et morte eos afflicient, et eritis odio omnibus hominibus. propter nomen meum, » *Maith.*, cap. x, vers. 21.

13. Sed communicantes Cubisti passionibus, gau- Ven. il d é t e. — Duas affert causas cur in afflictione non tristari, sed gaudere debeant : prior, quod in tribulatione communicent Christi passioni. Unde PaiuM S. Fulgentius, lib. Ili *ad Thrasim.*, legit, *sed ut communicantes*, quod summum est decus el gloria, æque ac commodum et meritum : nam patientes per passionem suam passioni Christi quasi inseruntur el inoculantur, uti ramus arbori, itaque ab eo omnem vigoris et gratiæ succum, vim* que tolerandi, merendi el perseverandi exsugunt. Posterior, quod cum Christo passo resurrecturi sint ad gloriam immensam. Greca habent iuà xxdò xttvtwn, id est, *sed in eo quod communicatis*; vel, ut Tertullianus, *Scorp.* xu, « etenim secundum quod communicatis; » quæ lectio significat tantum gaudendum esse, quantum patiendo communicamus passionibus Christi, ut quo magis crescit passio, eo magis crescat et gaudium: adeoque mensura gaudii sit mensura tribulationum, juxta illud II *Corinth*, i, 6 : « Quoniam sicut abundant passionibus Christi in nobis, ita el per Christum abundat consolatio nostra; » et illud *Psalm*, xeni, 19 : « Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ tetificaverunt animam meam. » Hinc S. Cyprianus, *epistola* 5G, legit : « Sed quotiescumque communicatis passionibus Christi, gaudete. » Hinc patientes dicuntur, *primo*, pali non tam suam crucem quam Christi, juxta illud : « Exeamus igitur ad eum extra castra improperium ejus portantes, » *Hebr.* xin, 13. Ita « Moses grandis factus negavit se esse filium filiae Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro /Egyptiorum improperium Christi, » *Hcbr.* xi, 24. Ita Paulus cum suis ait : « Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in corporibus nostris, » II *Corinth*, iv, 10. « Etsi compatimur, ut et conglorificemur, » *hom.* vm, 17. « Ego stigmata Jesu in corpore meo porto, » *Gala/.* vi, 17.

Secundo, Christus vicissim dicitur pali in fide- Chrtne libus quasi caput in suis membris. Hinc Christus ait Saulo : « Quid me persequeris? » *Actor*, ix, 4; iibu» non ait : « Quid meos fideles, » sed : « Quid me persequeris? » quia ipsi mea sunt membra, mechanicum unum corpus Ecclesiæ mysticum efficiunt : ipsos ergo persequendo, me persequeris, quia qui membra persequitur, caput ipsum petit et persequitur. Ila S. Paulinas, cpist. *ad Aprum* : a Ab initio sæculorum, ait, Christus in omnibus suis patitur. Ipsum csl eniin initium et finis, qui in lege velatur, in Evangelio revelatur, mirabilis

semper et patiens et triumphans in Sanctis suis Dominus. In Alici occisus a fratre, in Noe irrisus a filio, in Abraham peregrinatus, in Isaac oblat, in Jacob famulatus, in Joseph venditus, in Mo e expositus et fugatus, in Prophetis lapidatus et scelus, in Apostolis terra marique jactatus, et nullis ac variis beatorum Martyrum cruciatibus frequenter occisus. Ipse igitur etiam nunc infirmitates nostras et irgritudinem portans, quia ipse etiam homo semper pro nobis in plaga positus, et sciens ferre infirmitates, quas nos sine ipso nec possumus ferre, nec novimus. Ipse, inquam, nunc pro nobis et in nobis sustinens mundum, vel perferendo destruat, et virtutem in infirmitate perficiat. Ipse etiam in te patitur opprobria, et ipsum in te odit hic mundus; sed gratias ipsi, quia vincit cum judicatur, et triumphat in nobis, d

ritieni *Tertio*, patientes dicuntur Christo incorporari, adeoque unum citici et esse cum Christo. Sic enim Apostolus nos vocat commortuos, compantatos, concrucifixos Christo, Rom. vi, 5, et II *Timoth.* v, 11; unde idem ait: a Christo confixus sum cruci; vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus, » *Galat.* n, 20; et S. Ignatius, cpist. ad Romanos: « Amor meus crucifixus est. n Quocirca in afflictionum tolerantia et persequentium dilectione consistit vitii; Christiana; apex et summa. Unde S. Basilius formulam vitae perfectae viris Religiosis et Anachoretis praescribens admonitione ad juniores, id ipsum pene solum inculcat.

Gaudete. — S. Cyprianus legit; *per omnia gaudete*, juxta illud S. Jacobi i, 2: « Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis, » ubi multas hujus gaudii causas recensuit. a Finis passionum Christi resurrectio, » ait Origenes in cap. i ad *Horn.* Sic et finis passionis Christianorum est resurrectio et gloria aeterna: merito ergo in passione gaudeant.

UT ET IN REVELATIONE GLOBI T. EJUS GAUDEATIS EXSULTANTES. — **id** vsA, *ersilientes prae gaudio*. Unde S. Cyprianus, cpist. 56, legit, « gaudentes exsultatis. » Exsultare enim est super modum exsilire, ait Nonius. Tanta enim erit bealitudinis et gloriae coelestis magnitudo, ut cor humanum illam capere nequeat, sed extra et supra se quasi exsiliat, imo prae gaudio finderetur et rumpetur, ne heus illud omnipotenti sua manu contineret et stringeret. Ha Psaltes adhuc in hoc exilio positus ex spe futura gloria; : « Cor meum, ait, et caro mea exsultaverunt in Deum vivum, » *Psal.* lxxxiii, 3; et : « Jubilate beo, omnis terra, cantate, et exsultate, et psallite, » *Psal.* xevii, 4; et : « Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua; venientes autem venient cum exsultatione, portantes manipulos suos, » *Psal.* cxxv, 6; et *Malach.*, cap. iv, vers. 2: a Orietur vobis timentibus nomen meum sol justitia; et sanitas in pennis ejus, et egrediemini, et salictis sicut vituli de armento i »

ubi plura de hoc. saltu dixi; et *Aphonias*, cap. m, vers. 14: « Lauda, filia Sion; jubila, Israel; laetare et exsulta in omni corde, filia Jerusalem. » Vide *Baruch*, cap. v.

Ita in Vita S. Evergisli Archiepiscopi Colonien-sis legimus, quod, cum de more ingressus templum S. Gereonia, in quo corpora ipsius sociorumque Martyrum requiescunt, illud psalmi recitaret: « Exsultabunt Sancti in gloria, » responderint ipsi ex sepulcris: « Laetabuntur in cubilibus suis, » *Psal.* cxlix, vers. 8.

14. Si exprobramini. — Graece id est, ut Tertullianus, *Scorp.* xil, legit, *si dedecoramini*; S. Cyprianus, epist. 56, si *exprobratur vobis*: Gentilibus enim nomen Christi et Christiani erat probum et probrosum; unde illud quasi infame exprobrabant fidelibus.

IX nomine Christi, — id est, ob nomen Christi, scilicet quia estis Christiani, quia Christi nomen colitis et invocatis. Syrus, *pro nomine Christi*, vel quia pertineatis ad Christum, quasi existentes de domo, familia et Ecclesia Christi. Ita Nero, qui primus persecutus est Christianos, Christianos fecit probum, cum probrosum hoc in eos tulit edictum: a Quisquis Christianum se esse confitetur, is tanquam generis humani convictus hostis, sine ulteriori sui defensione capite plectitor. » Acute et argute Tertullianus, *Apolog.* III, perstringit Gentiles quod odissent nomen *Christi*, cum Christus graece idem sit quod uncus; aut, ut Gentiles pronuntiabant, *Chrestis*, cuinxorr.; idem sit quod suavis, commodus, utilis. « Oditur ergo, inquit, in hominibus innocuis etiam nomen innocuum, » imo nomen sanctum, amabile, angelicum, divinum: tale enim est « Jesus Christus. »

Beati eritis. — Graece [xxx.x]i, id est *beati*, supple *critis in caelo*, et estis in *terra*, ob decus nominis Christi, et ob spem certam gloriae, nunc ab eo patientibus pro se promissae.

Quoniam quod est honoris, gloria et virtutis Dei, ET QUI EST EJUS spiritus, super vos requiescit, — q. d. Gloria, virtus et spiritus Dei super vos requiescit, agilque ad omne arduum, puta ad heroicam patientiam. Syrus vertit, *Spiritus gloriosus Dei super vos requiescit*. Graeca jam habent: ón tò ri; tèn inrôua tç' ú*x;

id est, *quoniam spiritus gloriae et spiritus Dei* (id est spiritus gloriosus Dei, est hendiadis) *super vos requiescit*. S. Cyprianus, cpist. 56, pro «yGjxx legit fou»; vertit enim, *quia majestatis et virtutis Domini nomen in vobis requiescit*; Tertullianus, *Scorp.* cap. XII, *quoniam gloria et spiritus Dei requiescit in vobis*.

In eo ergo qui patitur pro Christo, requiescit Dei, primo, honor; secundo, gloria; tertio, virtus, graece Júvut;, id est, potentia et robur; quarto, spiritus, qui gloriae, honoris, virtutis omnis est auctor in patiente, quasi in templo et thalamo mku UÛJU cum voluntate requiescit; quia patiente

i < i

■

F b

i!

I

delecfalur, et in co deliciatur. Significent, inquit Dionysius, quod Deus reputet honorabile quid, gloriosum, virtuosum, sive triumphale invictam patientiam in adversis. Ita spiritus fortitudinis requievit in Christo, *Isaiae xi*, 2. Hisco verbis signiOcat quanta dignitas et decus sil pro Christo pati, scilicet quod in eo situs sit omnis honor, gloria, virtus et majestas Dei, adeo ut nihil dignius, honorificentius, divinius, Deoque gratius et gloriosius excogitari possit, imo ipsa S. Spiritus persona et majestas in eo qui patitur, requiescat. Ipse enim quasi dux eum qui pro Christo patitur, quasi suum militem auctorat, animat, roborat, protegit, perficit ut vincat, cumque ad triumphum el coronam æternam perducit. Summa enim et nobilissima fortitudo est, pati pro Christo, pro orthodoxa fide, pro vera religione, pro cultu Dei ipsoque Deo : pati, inquam, verba et verbera, calumnias, probra, tormenta, ipsamque mortem. Unde S. Augustinus, sermone *Do S. Victoria* : «Ibi, inquit, est corona gloriosior, ubi Chrislus infirmior : quia profecto virilis animus in feminis majus aliquid fecit, quando sub lanio pondere fragilitas feminea non defecit, etc. Ille in eis apparuit invictus, qui pro cis factus est infirmus. Illo eas ul vinceret fortitudine implevit, qui ut eas fortes efficeret, semetipsum exinanivit. Ille eas ad hos honores laudesque perduxit, qui pro eis opprobria et crimina audivit. Ille fecit feminas viriliter el fortiter mori, qui |<ois dignatus est de femina misericorditer nasci.» Rursum idem S. Augustinus, serm. 78 *De Temp.*, illud Gen. xxv, *Major serviet minori*, puta Esau Jacobo, mystice sic exponit : Impii servient piis, persecutores patientibus, tortores Martyribus; quia torquendo non aliud faciunt quam fabricare eis lauream martyrii. « Quomodo, ait, mali serviunt bonis? non obsequendo, sed persequendo : quomodo persecutores Martyribus, quomodo limæ vel mallei auro, quomodo moke serviunt tritico, quomodo panibus coquendis furnalia, ul illi coquantur, illa consumantur ; quomodo in fornace aurificis palea servit auro, ubi sine dubio palea consumitur, aurum probatur. »

Greci codices addunt: «Qui (Spiritus) quidem apud illos blasphematur, apud vos autem glorificatur,» quo significat hæc infidelium probra in Christianos in ipsum Spiritum Sanctum recidere, ac proinde fideles patientes in passiono socium habere Spiritum Sanctum, qui lum hæc probra excipiat el repellat, tum fideles in illis excipientis el refutandis animet, dirigat el roboret. Rursum Spiritum Sanctum tantum a patientibus honorari et glorificari, quantum a persequentibus inhonoratur, vilipendila? et blasphematur. Quocirca Tertullianus *ad Martyres*, cap. ui : a Bonum, ait, agonem subitura* estis, in quo agonothetes Deus vivus, est xystarches Spiritus Sanctus corona ætermtalis, bravium angelicas substanliæ, Politia in sæcula sæculorum. Itaque epistates ves-

ter Christus Jesus, qui vos spiritu unxit, el ad hoc scamma produxit, d

Porro causas cur pali pro Christo sit sumina Cur dignitas, varios hic insinuat S. Petrus. *Prima* est, quia hic est actus summus Christiana! patientin, pro etri-fortitudinis, eharilalis. *Secunda*, quia passiones sunt vestes regales, puta purpura, paludamentum, stemmata. insignia, et, ut Apostolus vocat, Sauads. *Galat.* vi, 17, stigmata Christi.

Quocirca Theodorus Studila ob defensionem sanutarum Chrisli imaginum jussus a Leone Armeno flagellari, sponte slatini zonam solvit, posilaque veste corpus nudum obtulit ad verbera : « Voluptati enim, inquit, mihi est corpusculi hujus flagellatio, atque ista demum ejus suprema depositio, quo citius nuda anima evolem ad eum quem desidero. » Ita Michael Studila, in ejus Vita. Unde Theodorus ipse scribens ad Naucraticum exsultans post verbera : «I Annon, ait, diadema gestantium gloria mirabilior, stigmata ferre Christi, vivificas ejus passiones ceu coronas? »

Tertia, quia Christus crucem et passiones in Tenii, corpore suo sublimavit, et quasi dcificavit; sicut enim humanitatem assumens ad Verbum, eam quasi dcificavit, uniendo eam Deo, adeoquo hominem faciendo Verbum, ut scilicet vere et proprie hic homo esset Deus : ita pariter crucem et passiones in corpore et anima suscipiens, eas cum corpore et anima Verbo univit, itaque quasi dcificavit. Unde sicut vere dicitur Deus incarnatus et factus homo , ita et vere dicitur Deus passus, crucifixus, mortuus : Christus ergo in se suaque humanitate dedicavit et sacravit passiones et patientiam, æque ac paupertatem, ut ait S. Bernardus, humilitatem, obedientiam, sui mundique contemptum.

Quarta, quod Christus, Spiritus Sanctus, Ioia-Q<urU. que SS. Trinitas patientibus quasi sacrificiis et holocaustis, non brutis, sed humanis et rationalibus summe honoretur, uti ait hic S. Petrus.

Quinta, quod iis a Deo promissa el parata sil Oainu. summa merces et corona in coalo, puta laurea martyrii, utque summe conformes sint Christo glorioso, qui conformes fuerunt eidem patienti el crucifixo.

Sexta, quod crux contactu corporis Christi —IU-sanclificata adoretur, nec tantum illa quæ tetigit corpus Chrisli, sedet quælibct alia, quæ illius est representado et imago, ut videmus publice in Ecclesia cam adorari in Parasceve, juxta illud Lactantii :

Flecte genu, lignumque crucis venerabile adora.

Undo dc ea canit lune Ecclesia:

Arbor decora et fulgida,
Ornata regis purpura,
Blech digno stipile
Tim unch membra ungere.
Beala cujus brachiis
Kxcli pendit pretium.

Statera tacta corporis,
Prwthinque tulit tartari.
O crux , uve, il-es unica :
Hoc pactionis tempore,
Auge piis justitiam,
Reisque dotu venum.

Passiones t rgo nos uniunt et assimilant Christo et Deo, imo faciunt socios Christi Deiquo crucifixi, in oumquo nos (piasi transformant. Quid nobilius quam similem et socium esse Christi ? « Martyrio vehit socio Christi cruore decoraris, » ait S. Cyprianus *De Laude Martyrii*.

Biptiua. *Septima*, quod passiones Martyrum mire illustrent Ecclesiam : nulla enim secta est quæ tot habeat Martyres, qui pro sua fide , aut potius perfidia velint non tantum opes, sed et vitam profundere, quot habet religio Christiana. Rursum martyr illustro dat virtutis exemplum reteris fidelibus, ut et ipsi pro Deo pati ac mori gestiant. Undo Tertullianus in *Apolog.*: «Sanguis Martyrum, inquit, est semen Christianorum. » El Prudentius *Veristephan* :

Martyrum semper numerus sub omni
Grandine crevit.

Quocirca S. Gregorius Nazianzenus, *orat.* 18, quæ est *de S. Cypriano*, Martyribus hæc dat cognomina et elogia, quod sint « holocausta ratione prædita, victim© perfect©, oblationes Deo gratæ cl accept©, veritatis præconia, mendacii proscissiones, legis quæ spirituali modointelligitur expletio, erroris oppressio, vitii insectatio, peccati diluvium, mundi lustratio, ¶ Quare tua, o S. Cypriane Martyr, « virtute majorem in modum afficior, memoria recreor, ac pr© gaudio quasi lymphatus feror, quodamque modo in eodem tuo martyrio versor, dimicationisque socius et particeps sum, ac totus ad te transeo. » Hucusque Nazianzcnus, qui et paulo ante asserit se contemptis omnibus terrenis ad ccelstia anhelare. a Hujus rei, inquit, inexplibili quadam aviditate teneor, nec ab ea unquam divelli possum. Martyrum honoribus oblector, pugilum cruoribus exulto, atque aliorum quidem certamina et victori© sunt, coron© autem me©, usque eo gloriam hanc præcipio, et eorum egregia facinora mea esse duco. » S. Chrysostoinus nobilis longi martyrii martyr Constantinopoli expulsus, ut itinerum molestiis el militum stevilia conficeretur, uti reipsa confectus fuit, ad Cyriacum pariter exulantem ita scribit : « Equidem cum urbe Conslanlinopolitana exigerer, nihil horum curavi, sed ita Shryio. ita niccuin ipse locutus sum: Si Imperatrix me tumi proscribere volet, proscribat : Domini est terra cl jdUeuu. plenitudocjus.Si serra discindere volet, discindat: Isaiam habeo exemplum. Si me in mare vidi projicere, Jon© reminiscar. Si in caminum vult conjicere, tres illos juvenes habeo, qui id pertulerunt. Si me bestiis vult objicerc, Danieli» meminero in lacum leonum conjecti. Si lapidare me vult, Slephanum habeo prolomartyrem. Si caput

mihi vult auferre , Joannem habeo Baptistam. Sin substantiam vult adimere, adimat sane: nudus egressu» sum de ventre matris mea*, nudus revertar illuc. Exhortatur me Apostolus : Personam hominis Deus non respicit. Si adhuc hominibus placerem, Chrisli servus non essem. Et me David ipse armat, dicens : Loquebar in conspectu regum, cl non confundebar. »

Tertullianus, lib. *ad Martyres*, cap. IV, cis inter alia fortitudinis Gentilium exemplati decora proponit flagellationem Laconum. «Nam quæ hodie, ail, apud Laccdæmonas solemnitas maxima est itsiuarqwTx;, id esl /tyjeMalio, non latet. In quo sacro ante aram nobiles quique adolescentes flagellis afficiuntur, astantibus parentibus et propinquis, et uti perseverent adhortantibus. Ornamentum enim et gloria deputabitur majore quidem titulo, si anima potius cesserit (excesserit c corpore et vita hac) quam corpus. Igitur ri tantum Ierren® glori® licet de corporis cl animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub premio laudis human®, possum dicere : Modie® sunt ist® passiones ad consecutionem gloriæ coelestis et divinæ mercedis. Tanti vitreum? quanti verum margaritum? Quis ergo non libentissime tantum pro vero habeat erogare, quantum alii pro falso? »

S. Cyprianus, *Dc Laude et Exhort, martyrii*, hosco vel titulos, vel stimulos dat martyrio : Primum, « impavidos animos dat dolori, n *Secundum*, « mens crescit in pugna, pulsata licet crebrius hæret immobilis virtus, ul rupes pulsata fluctibus.» *Tertium*, «morte vitam condemnat, ut vitam morte custodiat.» *Quartum*, « miles triumphaliHh do hoste spoliis onustus vulneribus suis gaudet. » *Quintum*, « nec timendum, quorum spes ©ternilalis cl vita coelestis est, ac salus de promissa mmorlalilate lælatur. » *Sextum*, a quorum animo despectus hic mundus, et alienala reculi ficies, cui semper hic mundus loco carccris : nec poteris amare martyrium, nisi ante oderis Kvculum. »

15. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, — sed ut Christianus, idcoque Martyr Christi. Quare quod S. Cyprianus, epist. 73, cl S. Hieronymus, *epist.* 58, dicunt Christum latroni (qui a dextris Chrisli crucifixus est) fecisse homicidii pœnam martyrium, inlelligc testimonium, puta protestationem fidei in Christum, *q. d.* Chrislus fecit ut latro pro sceleribus crucifixus, in ipsa cruce crederet in Christum, ejusque fidem publico protestaretur, itaque fieret martyr, id esl lesiis Christi, ac præmium glori© tali testimonio debitum consequeretur reaquo ratione ipsi pœnm homicidii convertit in triumphum hujusce martyrii.

Au i VUK, AUT MALEDICUS (græ CO id CSI *maturum patrator*: ita Syrus; Tertullianus, *Scorp.* cap. xii, *utmahficus*), aut alienorum Ammon. — « Martyrem » enim « non facit pœna, sed causa, » uil S. Augustinus, epist. 107 *ad Festum*; nec see-

**

num.

Ius facit martyrem, sed scelestum. Unde S. Cyprianus, lib. III *Testim.*, cap. xxxvir, citatis bisce S. Petri verbis: « Fidem, ait, non oportet, ob alia delicta, nisi ob nomen solum puniri. » Pulchre S. Augustinus, serm. *De decem plagis*: « Nemo, ait, habet injustum lucrum sine justo damno. Qui furatur acquirit vestem, sed perdit fidem: ubi lucrum, ibi damnum: lucrum in arca, damnum in conscientia. » Idem, *De Vita Christiana*, pagens ideam Christiani: « Ille vere, ait, Christianus est, qui omnibus misericordiam facit, qui nulla omnino movetur injuria, qui alienum dolorem tanquam proprium sentit, cujus mensam nullus pauper ignorat, qui coram hominibus inglorius habetur, ut coram Deo et angelis gloriatur; qui terrena contemnit, ut possit habere coelestia; qui opprimi pauperem se presente non patitur; qui miseris subvenit; qui ad fletum fletibus provocatur alienis. »

Pro *alienorum appetitor*, græce est ὁ ἀλλοτρίων ἐπισκοπεύων, id est, *alienarum rerum curiosus inspector*, et consequenter appetitor: species enim et visio rei appetibilis, ciet appetitum. Unde curiosus inspector rebus inspectis inhiat. Tertullianus, *alieni speculator*; S. Cyprianus, lib. III *ad Quirinum*, cap. xxxvn, *curas alienas agens*. Scitum est illud Plauti: « Curiosus nemo est, qui non sil malevolus. » Preclare S. Gregorius: a Grave, ait, curiosilatis est vilium, quæ dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exterius ducit, semper ei intima sua abscondit, ut aliena sciens, se nesciens sit, et curiosus animus quanto peritus fuerit alieni, tanto fiat ignarus sui. » S. Bernardus *De Modo Lcneviv.*, cap. Iiv: « Stulti homines, ait, dum alienos errore volunt reprehendere, demonstrant suos. Tamdiu homo ignorat peccata sua quæ debuerat flere, quamdiu aliena vilia exquirat curiose: sed cum homo ad semelipsum revertitur, et sese bene considerat, non exquirat quod in aliis reprehendat, quia in semelipso multa reperit quæ lugeat, » Unde B. Gregorius: « Nos tanto minus debemus aliena corda reprehendere, quanto scimus visu nostro non posse alienæ cogitationis tenebras illustrare; » et mox: « Curiositas damnosa peritia est, ad hæresim provocat, in fabulas sacrilegas precipitat mentem, in causis obscuris reddit audaces, in rebus ignavis facit homines precipites. »

Van II. 16. Si AUTEM UT CHRISTIANUS, NON ERUBESCAT (uti erubescunt homicidæ cum plectuntur pro crimine, quia christianismus non est crimen, sed religio et sanctitas), glorificet autem Deum in isto nomine, — quia gloriosum est nomen Christi, ac consequenter et Christiani; a Christo enim vocatur Christianus quasi Christi assecla, discipulus, cultor, filius et hæres. Vide dicta Actor, xi, 26. Porro patitur ul Christianus non tantum qui pro fide, sed et qui pro virtute aliqua Christiana, ut castitate, justitia, religione, etc., patitur: omnem enim virtutem dictat et docet fides Christi, Ouare

qui pro qualibet virtute Christiana occiditur et moritur, est martyr. Nam martyr est, qui pro qualibet ventato, quæ ad pietatem pertinet, moritur, imo qui moritur pro veritate qualibet ut evitet mendacium; talis enim moritur pro virtute voracitatis, quæ opponitur vitio mendacii, uti diserte docet I. Thomas, li II, *Quæstionc* CXXIV, art. B. Secus est de eo qui moritur pro tuenda aliqua veritate mathematica, physica, logica. Hic enim non est martyr, quia non moritur pro veritate ad pietatem pertinente, uti ibidem asserit D. Thomas.

Moraliter disce hic quantum sit pali ut Christianus, tantum scilicet quantum est martyrium: hoc autem summum est decus el gloria, a Quid enim gloriosius, aiunt generosi Martyres ad S. Cyprianum, lib. V, *epist.* 12, quidve felicius ulli hominum poterit ex divina dignatione contingere, quam inter ipsos carnifices interritum confiteri Dominum Deum? quam inter sævicentia sæcularis potestatis varia et exquisita tormenta, etiam extorto, et excruciato, et excarnificato corpore, Christum Dei Filium, etsi recedente, sed tamen libero spiritu confiteri? quam relicto mundo cœluin petiisse? quam desertis hominibus inter angelos slare? quam impedimentis omnibus sæcularibus ruptis in conspectu Dei jam se liberum sistere? quam ecclesie regnum sine ulla cunctatione relinere? quam collegam passionis cum Christo in Christi nomine factum fuisse? quam iudicis sui divina dignatione iudicem facium fuisse? quam immaculatam conscientiam de confessione nominis reportasse? quam humanis et sacrilegis legibus contra fidem non obediisse? quam veritatem voce publica contestatum fuisse? quam ipsam, quæ ab omnibus metuatur, moriendo mortem subegisse? quam per ipsam mortem immortalitatem consecutum fuisse? quam omnibus sævilicæ instrumentis excarnificatum et extortum, ipsis tormentis tormenta superasse? quam omnibus dilaniati corporis doloribus robore animi reluctatum fuisse? quam sanguinem suum profluentem non horruisse? quam supplicia sua post fidem amare coepisse? quam detrimentum vitæ suæ putare non exisse? » Deinde hæc omnia confirmant verbis Christi, quibus animos exacuunt. « Ad hoc enim prælium quasi quædam tuba Evangelii! sui nos excitat Dominus dicendo: Qui plus diligit patrem aut matrem, quam me non est me dignus; et: Qui plus diligit animam suam quam me, non est me dignus; et: Qui non tollit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus; et iterum: Beati qui persecutionem passi fuerint propter justitiam; ipsorum enim est regnum coelorum. Beati eritis cum vos persecuti fuerint et oderint; gaudete et exultate: sic enim et Prophetas persecuti sunt, qui ante vos fuerunt, patres eorum; et iterum: Quoniam ante reges et potestates stabilis, et tradet frater fratrem ad mortem, et paler filium; et qui persevera'rrit

usquo ad finem, hic salvus erit; et : Vincenti dabo sedeic super thronum meum , sicut et ego vici, et sedi super thronum patris mei. Sed et Apostolus : Quis nos separabit a charitalc Christi? pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? sicut scriptum est : Quia propter te interficimur tota die, uestimali sumus velut oves viclimro; sed in iis omnibus supervincimus, pro eo qui nos dilexit. Ureo et hujusmodi cum in Evangelio collata perlegimus, et quasi faces quosdam ad inflammandam fidem, Dominicis vocibus, suppositas nobis sentiamus, hostes veritatis jam non lanium non perhorrescimus, sed provocamus; cl inimicos Dei jam hoc ipso quod non cessimus, vicimus; cl nefarias conira veritatem leges subegimus; etsi nondum nostrum sanguinem fudimus, sed fudisse parati sumus. Nemo hanc dilationis nostræ moram , clementiam judicet, quæ nobis officit, quæ impedimentum gloriæ facit, quæcoelum differt, quægloriosum Dei conspectum inhihet: in hujusmodi enim certamine, cl in hujusmodi ubi decertat fides prelío, mora martyres non distulisse, vera clementia est.» Et lib. IV, epist. 6 *ad Ti aril*, de Exhort« martyrii : a Ad agonein sæcularem exercentur homines, et parantur, et magnam gloriam computant honoris sui, si illis, spectante populo el Imperatore presente, contigerit coronari. Ecco agon sublimis et magnus, et corone cœlestis premio gloriosus, ut spectet nos certantes Deus, et super eos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandens, certaminis nostri spectaculo perfrualur. j'eliantes nos el fidei congressione pugnantes spectat Deus, spectant angeli ejus, spectat et Christus. Quanta est gloria; dignitas, quanta felicitas preside Deo congregi, et Christo judice coronali! Armemur, fratres dilectissimi, viribus tolis, et liaremur ad agonein mente incorrupta, fide integra, virtute devola. Ad aciem qua; nobis indicitur, Dei castrii procedant. Armentur integri, ne perdat integer quOd nuper stetit. Armentur et lapsi, ul cl lapsus recipiat quod amisit. Integros honor, lapsos dolor ad prælium provocet. » Et inferius exclamans ait: a O dies ille qualis el quantus adveniet, fratres dilectissimi, cum cœpelit populum suum Dominus recensere, eldivinro cognitionis examine singulorum merita recognoscere , mittere in gehennam nocentes, cl persecutores nostros flammro poenalis perpetuo ardore damnare, nobis vero incredcem fidei el devotionis exsolvero! Quæ erit gloria, et (pianta Letilia admitti, ut Deum videas; honorari, ut cum Christo Domino Deo tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias! Abraham, et Isaac, et Jacob, et Patriarchas omnes, et Prophetas, cl Apostolos, et Martyres salutare; cum justis et Dei amicis in regno cœlorum dato immortalitatis voluptate gaudere; sumere illic quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit! »

xx.

S. Basilios, hom. 20 De 40 *Martyr.*, ait eos hisce EtSD<- vocibus Deum celebrasse, ac sese invicem ad martyrium in gelido stagno obeundum animasse : « Gratias agimus tibi, Domine, quod cum isto amictu simul et peccatum exuere licet, quoniam ob serpentem cum induimus, ob Christum vero exuimus. Quas Domino, qui pro nobis est spoliatus, dignas gratias reddemus! Quid magnum servo, si ea quæ passus est Dominus, subeat? Dura profecto frigus, sed dulcis paradisos. Affligens glacies, sed delectabilis requies. Brevi tempore durantes, sinus Abrahæ nos perpetuo fovebit. Unam noctem cum ævo sempiterno commuLibimus. Incendatur frigore pes, ul cum angelis continuo sallet. Torpescat frigore manus, ut facultatem habeat in Deum attollendi. Quot enim commilitones nostri ceciderunt fidem mortali regi servantes ! Nos pro fide in verum Deum servanda hanc vitam non projiciemus? Quando semel mon oportet, moriamur ul vivamus. Fiat sacrificium nostrum coram te, Domine, et velut hostire viventes tibi placentes, nosmel hoc srevu gelu immolantes abs te recipiamur. » Unde sub finem de iis exclamat : « O sanctum chorum ! o sacrum ordinem ! o cuneum inexpugnabilem ! o communes humani generis custodes, optimi curarum socii, precum ac votorum invicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum : vos non terra contexit, sed cœlum excepit. Aperto sunt vobis paradisi porte : dignum profecto exercitibus angelorum, Patriarchis, Prophetis et justis omnibus spectaculum, etc. In ipso vdrc flore temporariam hanc vitam contempserunt, ut in membris suis Deum reciperent; incestos erexerunt, dubios in fide confirmaverunt, piis desiderium auxere; unum omnino pro pietate omnes trophroum erigentes, una juslitæ corona ornati fuere. »

S. Augustinus, serm. 30 in *Psalm*, cxviii : «Purpurala e>t, ait, universa terra sanguine Martyrum, floret cœlum coronis Martyrum, ornato sunt Ecclesia*. memoriis Marlyrum, insignita sunt tempora i natalibus Martyrum, crebrescunt sanitates meritis Murivi urn. » Idem, serm. 11 De S. *Cypriano* : «Illi, inquit, laus, illi gloria, qui dignatus est illum Martyrem predestinare inter sanctos suos ante tempora, creare inter omnes opportuno tempore, vocare errantem, mundare sordidum, formale credentem, docere obedientem, regere docentem, adjuvare pugnantem, coronare vincentem. »

Porro Martyres hisce elogiis celebrat Ecclesia e, in hymno plurium Martyrum :

Sanctorum meritis inclyta gaudia
Pangamus, socii, ge>laque fortia;
Njui gliscit animus promere cantibus
  \ telorum genus optimum, etc.
Hi pro te furias, atque ferocia
Galarunt boimuum sævaque verbera;
Cessit his beeràns fortiter ungula,
  Nec carpai penetralia.
Ckduulur glubis more inJcttftiuw»

4

E' \$•
**

Non murmur resonat, non querimonia ;
 Sed corde tacito mens bene conscia
 Consonat patientiam.
 Quæ vox, quæ poterit lingua retexere
 Quæ tn Martyribus munera preparas?
 Rubri nam fluido sanguine laureis
 Ditantur bene fulgidis.

- r. 17. Quoniam tempus est (græce χαρὶς, id est, opportunitas, occasio, tempus commodum cl opportunum : tale enim est Ium præsens vita, tum christianismus, novaque ejus religio; tum moderna Judæorum et infidelium contra eum odia) ut judicium incipiat a domo Dei. — Par enim est ut judex prius suam domum examinet, quam alienam. «Judicium, n ait Œcumenius cl Didymus hic, non condemnationem, sed examinationem et explorationem significat ; adde, et punitionem aliquam, ac castigationem, puta tribulationem, quæ non temero, sed cum judicio et congrua mensura a Deo peccatori immittitur, ideoque vocatur *judicium*. Deus enim suam domum et familiam, puta Ecclesiam, et fideles domesticos suos per tribulationes justis iudicii libramine examinat, a peccatis levioribus expurgat, erudit et perficit. Nihil enim relinquit indiscussum, nihil impunitum. «Natura comparatum est, sil S. Basilius apud CKcumenium, ut contra eos qui familiarissimi nobissunl, cum in nos peccant, iudignemur : familiarissimi autem Deo non sunl alii quam fideles, qui domum Dei, id esi Ecclesiam, complent el construunt, n Ita Isaiás ait, cap. xlix, vers. 1 : « Vro Ariel ! n *Ariel*, id est væ llierosolymæ, templo et altari, quod est *Arid*, id est quasi leo Dei. Vide ibidem dicta, et *Jerem.* cap. XXXV, vers. 18 : « Castigasti me, et eruditus sum, quasi juvenculus indomitus, n Et Sapiens, Proverò, m, 11 : « Disciplinam Domini, fili mi, non abjicias, nec deficias cum ab eo corripieris : quem enim diligit Dominus, corripit, et quasi in filio complacet sibi; » et *Apocal.* m, 19 : « Ego quos amo, arguo et castigo. » Alludit S. Petrus ad illud KucA. ix, 6 : « A sanctuario meo incipite n percutere et interficere peccatores. Quare perperam Aureolus ù a *domo* exponit, q. d. Judicium Dei in homines prodit ex domo et throno Dei, puta ex cælo. S. Augustinus, in *Psalm.* xem, 20, legit : «Tempus est inchoationis iudicii ex domo Domini; n deque explicat : « Tempus est ul modo judicentur qui pertinent ad domum Domini, n S. Justinus, Quæst. LXXIX *ad Orthodoxos*, dat exemplum Josiæ, regis Jnda, qui, licet pius, cæsus est in prælio, ut lucret levia sua peccata. Probat S. Petrus Christianos debere pati ex eo, quod nevi, peccala et vitia quædam singulis adhaereant, quæ Deus per tribulationem vult punire et resecare. Non creio novum et peregrinum eis debere videri, quod præ infidelibus exerceantur et affligantur, eo quod Deus velit domum suam perpurgare, el efficere purissimam, ideoque iudicium suum ab ea inchoet; extensurus illud

deindo in reliquos homines, quos aerius examinabit et puniet, quia cos gehennæ adjudicabit.

Unde sapienter S. Chrysoslomos, hom. *Do Lattaro* : « Ubi, ait, videris improbam vitam agentem, neo quidquam acerbi hic patiñlem, ne putaveris illum beatum, sed defle potius ac deplora, velut illic (in gehenna) omnia tristia perpessurum, sicut dives fecit. Rursus, ubi quem videris virtutis studiosum innumeris affligi molestiis, beatum existima, ul qui et hic omnia sua peccata diluerit, et illic multam habet paratam mercedem, sicut Laxaro evenit. » Jugens ergo Dei beneficium est, quod suos puniat in hac vita, « ne, cum iudicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat, » Il *Machab.* cap. vi, vers. 1.3; et *Amos*, in, 2 : « Tantummodo vos, ait, cognovi ex omnibus cognitionibus terræ, idcirco visitabo super vos omnes iniquitates vestras; » el *Malach.* in, 2 : a Ipse enim quasi ignis conflans, et quasi herba fullo-num, et sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi, et colabit cos quasi aurum. »

SI AUTEM PHIMUM A NOBIS, QUIS FINIS EORUM QUI non CRi DUNT Dei Evangelio? — quasi dicat : Si Deus suos fideles cl sanctos ita iudicat, id est examinat, explorat, excreet et affligit, quid expectent ab eo infideles, qui vitiis cl deliciis diffluunt? quis finis eos manet? quæ pœnaî quæ gehenna? Hoc Dei in impios iudicium graphice depingit Sapiens, cap. v, vers. 18 : « Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum; * et quæ sequuntur. Preclare Salviamo, lib. IV *ad Ecclesiam Catholicam* : « Si quis vult, ait, ex peccatoribus scire, quam graviter censenda a Deo sint magna crimina, discat qualiter in semelipsis puniant sancti etiam levia peccata, conscii scilicet jam ex ipsius Dei dictis futuri examinis, ac per Domini sui verba, etiam iudicia rimantes, et ideo semper in Dei opere, semper in compunctione, semper in cruce positi : beati qui cum omnium misereantur, sibi nunquam penitus ignoscant, in nullo sibi parcentes, sed lotos se admodum Deo impendentes, et ideo in futuro iudicio digni præmio, quia hic apud se jugiter in reatu (1). »

18. Et si justus vix salyaditur, impius et peccator ubi parerint? — Citat *Proverb.* XI, 31 : « Si justus in terra recipit, (piano magis impius et peccator? » ubi Septuaginta ita vertunt, uti hic S. Petrus eos de more secutus, sed eodem redit utraque versio. Pro *salvabitur* græce est ο&rxι, id est *saltatur*, hoc est, ad salutem pertingit, nullas pœnas quasi pœnitentias patiendo, et ex variis tribulationum fluctibus ægre eluctando.

(1) Vers. 17. Instat enim tempus, quo Christiani gravissima mala patientur : si autem nos primi sustinebimus mala, quem exitum habebunt illi (Judai) qui non obsequuntur religioni (Ilviuæ. — OÍac; tgû ©«G Sæpe do populo Israelitico; hic et adjunguntur, et separatim (*a nobis*) nominantur Christiani.

Noster tamen vertit *salvabitur*, scilicet, inquit, in dio iudicii, non quasi ibi dubius sit futurus et incertus de salute justus, qui in Dei gratia deces- sit, sed quia ibi recognoscetur et recensebitur tota vita hominis, ejusque anfractus et pericula, ac ex iis demonstrabitur quomodo vix salvatus sit. Levicula est expositio et anagramma Hugonis : Justus, ait, vix salvatur, quia vi crucis quæ expri- mitur littera X, vel per quinque plagas, et per Jesum Christum, eo quod in dictione viz prima littera V est nota quinarum; secunda I; Jcsu, tertia X, Christi : sed alia csl littera z, ultima in viz, aliud x græciim, quod est prima littera in voce Xσιϑος. « Impius, d græce dtoiGr., id est alienus a cultu Dei, » esi infidelis; « peccator csl fidelis, puta Christianus, sed in legem Dei peccans, ait Œcumenius. Sensus est, inquit Beda, quasi dicat : « Si tanta csl fragilitas humanæ vitæ, ul nec justus quidem in cœlo coronandi sine tribulationibus, propter innumerabilem vitiate naturæ labem, transeant; quanto magis hi qui cœleslis gloriæ sunt extorres, certum damnationis suæ exitum exspectant ! » Rursum, pro *salvabitur*. hebr. est EDTP* *icsrullam*, id est *retribuetur ei*; Cajctanus, *emendabitur*; Rabbini, *pacem habebit* : obw *salam* enim duo significat : *primo* retribuiere; *secundo*, esse pacificum. Unde *Salomon*, id est pacificus, Chaldaice Jonjlo *mitehasen*, id csl *roborabitur*, vel potius, ut alii, *patiens est*, et vilia patitur; hoc enim consentit cum Hebreo, Greco et Latino in- terprete, ut mox patebit.

Quæres quomodo justus vix salvabitur ? si enim csl justus, moriturque justus, certo salvabitur. Interpretes *4 *salvabitur* tripliciter exponunt. Tri- plex est enim salus : *prima*, corporis; *secunda*, animæ, dum convertitur a peccato ad justitiam et gratiam Dei ; *tertia*, animæ cum æternam salu- Wai?]**cm adipiscitur. *Primo* ergo aliqui ex S. Ainbro- tripiici- sio, lib. II *Apolog. David*, cap. m, sic exponunt : ter* Justus vix tandem salvabitur, id est, ægre hujus vitæ miseriis et ærumnis cripitur, quibus Deus leviores ejus culpas punit : quas ergo impii pec- catorum gravissimorum pœnas in æternum da- bunt? Huic sensui favet textus Hebraicus et Latina versio, *Proverb*, xi, 11, et quod S. Petrus agat de pomis quibus Deus justos hic punit et expiat. Ita S. Augustinus, lib. XX *Contra Faustum*, cap. xiv : « Quid enim justius, ait, Cnico, cui tamen Deus non pepercit, et quid evidentius, quod nec justis parcat, emendans eos varietate tribulationum, cum de hac re aperte sit dictum : El si justus vix frendo, salvus erit. » *Secundo*, idem S. Augustinus, in *Psal.* vi, exponit de secunda salute, puta de conversione peccatoris, qui difficulter convertitur, eo quod difficile sit relinquere voluptates et pœnitere, q. d. Si justus multo laboro et angore vix salvatur, id est, resipiscit et convertitur, quot et quanti dolo- res, angores et supplicia manebunt peccatores ob culpam lethalem, quæ nunquam delebitur? *Ter- tertio*, alii passim accipiunt de tertia salute, g. J.

Juslus vix salvatur, id csl vix damnationi eripitur, et salutem æternam adipiscitur : quid ergo ex- spectandum peccatori? utique non incerta salii-, sed certa damnatio. Ita Didymas, Œcumenius, Beda et alii, ait S. Hieronymus, dialogali *Contra Pelagianos*.

Dices : Juslus certo salvabitur : quomodo ergo ait « vix salvabitur? » Respondeo, pro vir græce est id est cum labore et molestia, per mul- las tribulationes, afflictiones, persecutiones, poe- nitentias pro peccatis venialibus, ideoque *vix*, id csl ægre et difficulter salvatur justus. Adde et lentationes, licet de his proprie non loquatur S. Pe- trus, et Sapiens, *Proverb*, xi; ait enim : « Si justus in terra recipit, » scilicet pro delictis castigatio- nem et pœnas peccatorum, « quanto magis impius et peccator? » supple, recipiet merita supplicia, non in terra, sed in inferno.

Secundo, S. Hieronymus, lib. II *Contra Pelagianos* probat justos esse obnoxios peccatis venialibus. « Justus, ait, in die iudicii vix salvatur; salvaretur autem fa- cile, si nihil in se haberet maciæ : ergo juslus est in eo quod floret multis virtutibus, et vix sal- valur in eo quod in quibusdam Dei indiget mise- ricordia; » addilque, ideo Ecclesiam dici impleri spiritu timoris Domini. Et mox aliam, puta ter- tiam, dans causam et explicationem : « Nam licet, ait, nihil pravi sibi sit conscius, verumtamen sciens quoniam non in hoc justificatur, donec eum jus- tificet iudex, æsluat et decertat. »

Quarta causa est, quia perlapsus Adæ fragiles Quru. facti sumus, et proclives in vitia : et hæc fragi- litas manet in justis. Ita S. Ambrosius, lib. II *Apo- log. David*, cap. m : « Si David, ait, infirmus, lu fortis? si Solomon lapsus esi, tu immobilis? si Paulus, primus peccatorum, tu potes primus esse sanctorum? » Et in *Psal.* xliiii : a Quis est tam foriis ut nequaquam in lentalione moveatur nisi Dominus adjutor ei assistat? »

Quinta, quia virtus est in arduo, et cœlum in Q«inu. summo. Ita Simonides apud Clementem Alexan- drinum, lib. IV Strom.: « Fertur, ait, virtus habitare in rupibus aditu difficilibus; » et Beda : « Justitia, ait, laboriosa est nisi amantibus; » et Virgilios, VI *Æneid.* :

Facilis descensus Averni;

Sed revocare gwJum, supensque evadere ad auras,
Illo opus, hic labor est.

Sextum dat S. Gregorius, XXIV *Mor.*, xvi, nimi- Stila, rum inconstantiam humanarum cogitationum, in- deque desideriorum et appetituum, quæ jugiter pobl lapsum in peccatum ex corde, velut ex for- nace, instar scintillarum exhalant et alternant. « Quis, ait, considerare valeat quanta mala per momenta temporum ipsis inconstantibus cogita- tionum molibus perpetramus? » Et mox : « Hu- mana anima semel ætermtatis statum deserens, ad fluxum temporalium delapsa, hanc mutabili- tatem alternantium motionum, quam dum cade*

ret volens appetiit, dum conatur surgere, cogitur invita toleraro. Inde quippe punita est, unde delectata : quia inde conversa habet laborem certaminis, unde perversa appetiit gaudium voluptatis. » Subdit, cap. xvn, electos hac de causa trepidare eo magis, quo ad finem appropinquant, et hujus eorum pavoris speciem in se expressisse Christum in horto, quando vicinus morti factus in agonia sudavit aquam et sanguinem. Undo cap. XVIII, subdit : « Consideramus quippe quod viam vitæ præsentis nequaquam sine culpa transire potuimus, et quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro est, quod laudabiliter viximus, si remota pietate judicetur. Quid ergo facient tabula?, si tremunt columnæ? Aut quomodo virgulta immobilia stabunt, si hujus pavoris turbine etiam cedri quatiuntur? Solutioni ergo carnis appropinquans, nonnunquam terrore vindicte etiam justi anima turbatur. » El mox : « Sed quia justorum animæ a levibus quibusque contagiis ipso sæpe mortis pavore purgantur, et æternæ retributionis gaudia jam ab ipsa carnis solutione percipiunt, plerumque vero contemplatione quadam retributionis æternæ, etiam priusquam carne exspoliantur, hilarescunt, recte dicitur : Videbit faciem ejus in jubilo, »

Septimi. Aplimam dal S. Augustinus, IX Confess., xiii, nimirum profundum et abyssum inscrutabilem tum cordis humani, tum judiciorum Dei. Orans enim pro anima matris suæ S. Monicæ : « V®, ait, etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. Quia vero non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum invenire indulgenti®. » Notum est exemplum Doctoris Parisiensis, qui e feretro exclamavit : « Justo Dei judicio accusatus, judicatus, condemnatus sum; » et tamen videbatur juste et sancte vixisse : quo spectaculo S. Bruno commotus secessit in Carthusiam, ejusque ordinem instituit. Quin et S. Paulus : « Castigo, ait, corpus meum, etc., ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar, » I Cor. ix, 27.

Beptm Denique Thomas Anglicus cur justus vix salvetur, septem dat causas jam dictis non absimiles. 1, << *** Prima, quod non sint condign® passionibus hujus temporis ad futuram gloriam. Secunda, quod caro concupiscat adversus spiritum. Tertia, quod caro sua corruptione aggravet animam. Quarta, quod non nisi violenti rapiant cælum. Quinta, quod arcta sit via quæ ducit ad vitam, quodque virtutum ardua duraque sint opera. Sexta, quod incertum sit an simus justi. Septima, quod judicium Dei sit subtile et rigidum.

Impius et peccator ubi parebunt? — ubi apparebunt? quo ibunt? quis eos locus excipiet? quæ sors? g. d. Impii in judicio coram facio Chnsli apparere expavescent, dicentque montibus : « Cadite super nos ; et collibus : Operite nos, » Aper. m, 16. Inde ibunt in infernum, appropinquabunt inter damnatos, gehenna eos excipiet,

et æterna incendia. Undo Chaldæus, *Proverb*, xi, 13, vertit, *ûnpîi in fine perdentur*. Alludit ad *Jcrem.* xxv, 29 : « Ecce in civitate in qua invocatum est nomen meum, ego incipiam affligere, et vos quasi innocentes et immunes critis? non critis immunes; » et cap. XLIX, 12 : a Ecce quibus non erat judicium ul biberent calicem (furoris Domini), bibentes bibent : et tu quasi innocens relinqueris? Non eris innocens, sed bibens bibes, » g. d. Si Deus ita punit suos ob levia peccata, quomodo puniet alienos ob plurima et maxima crimina : S. Gregorius, XXVI *Moral.*, win, pillai alludi ad motum naturalem corporis in centrum, qui in fine velocior est quam in principio, g. d. Si Dei justitia et ira cum primum movetur et concitatur, tantas calamitates justo irrogat, qua tandem vi illi impetu in fine motus sui contra impios rapietur et de se eviel? « Peccata, ait, nequaquam divina severitas inulta remanere permittet, sed iram judicii a nostra (justorum scilicet) hic correptione incipit, ut in reproborum damnatione tanquam in fine motus conquiescat. Eant ergo jam reprobi, et voluptatum suarum desideria multa iniquitate consumant, atque contra temporalia flagella non sentiant, quo æterna eos supplicia expeant. » S. Augustinus in *Psalms*, xeni, 20, censet alludi ad servum, qui dum videt filium a patre acriter flagellari, trepidat, et longe gravius supplicium exspectat. « Si flagellantur, inquit, filii, quid debent sperare servi nequissimi? quomodo ergo erunt lecum iniqui, quando nec luis fidelibus parcis, ut exerceas et erudias eos? »

Ita QI et m qui patiuntur. — Est epilogus dictorum, g. d. Cum justus vix salvetur, et non nisi permultas tribulationes, par est ut qui patiuntur, commendent se Deo, tum ut vires patiendi suggerat, tum ut ultimum arctumque vil® agonem sine salutis periculo obeant, et securi ad palmam futur® vil® pertingant; ideoque preces cumulent benefactis, ul certam faciant suam electionem et salutem; *benefacta* intellige opera bona, tum patienti® et fortitudinis, tum elemosynæ, tum charitatis, præsertim erga persecutores et tollores, quos olim Martyres sua chântate convellere solebant, et ad Christum traducere.

Secundum voluntatem Dei, — quia voluntas Dei est ut patiamur pro Christo, fide et justitia, non ob peccata et scelera; utque huic Dei voluntati nos conformantes toleremus fortiter et alacriter quælibet adversa, quasi ab illo immissa, vel permissa ad nostrum bonum et decus. Hac ergo cogitatione solentur se afflicti, quod scilicet nihil eis mali obveniet, nisi a Deo sigillatim! previstum! et provisum, qui omnem mali speciem, modum, durationem præ finivit et attemperavit, ita ut non amplius, nec diutius, nec aliter quid pati possim, quam a Deo fuerit præordinatum, scilicet quam vires me® ferre queant, et quam me® purgationi, perfectioni et saluti expediat. Deus ergo utitur mala voluntate impiorum et hostium ad perveni-

dos et exercendos suo» fulelcs, sed earn fftenat, reprimit et regit, sicut sessor equum, ut non tantum mali inferat, quantum vellet, nec aliud aut aliter noceat, quam Deus permittit. Porro Deus vult ita nos pati, ul tamen velit nos prudentes c*r, nec patiendi occasiones dare, imo fugere el amoliri, uti Christus jussit Apostolis *Matth.* x, 23, ut in persecutione fugerent ex una civitate in aliam. Stolidum ergo fuit dogina Lulheri non esse resistendum Turca*, eo quod ille sit flagellum Dei, coque Deus uti velit ad nos castigandos.

Ita do Aureliano Imperatore, anno G imperii sui capto a Sapore, rege Per arum, anno Domini 278, scribit Eusebius, lib. VII *JHstor.*, xxv, quod, cum persecutionem contra Dei Ecclesias meditaretur, «dictatis jam litteris el scriptis, cum superesset sola subscriptio, divina dextera interveniens subscriptionem nefandæ dexteræ deturbaverit. Morte subita condemnatur, qui de piorum morte censebat : ut ostenderet Deus, quia non, cum voluerit tyrannus, cruciamur, sed cum probaverit ipse, corripimur. » Dicant ergo afflicti cum S. Job : «Dominus dedit, Dominus abstulit : sicut Domino placuit ita facium est : sit nomen Domini benedictum, » *Job* i, 21. Dicant cum Juda Machabæo : «Sicut fuerit voluntas in cœlo, sic fiat, » I *Machab.* m, 60. Dicant cum Christo in agonia : «Iat voluntas tua, » *Matth.* xxvi, quia, «hæc vox capitis, ait S. Leo, serm. 7 *De Passione*, salus est totius corporis ; hæc vox omnes fideles instruxit, omnes Confessores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis mundi odia, quis tontalionnm turbines, quis posset persecutorum superaro terrores, nisi Christus in omnibus patiens Patri diceret : Fiat voluntas tua?»

Fideli Creatori commendent, — vel Christo, ul vult S. Hilarius, XII *De Trinitate*, et S. Cyrillus, IX *Thesauri*, cap. i ; vel simplicius Deo, prout communis esi loti S. Trinitati; hic enim est creator. Datur hic duplex ratio cur afflicti se commendare debeant Deo. *Prima*, quia Deus est creator, qui creaturas suas, præserlim animas rationales, amat. *Sei unda*, quia est et fidelis, qui in se sperantes, seque ei commendantes acceptet, exaudiat, fideliter assistat, ita ul nunquam cos deserat, sed adsit, corroboret, liberet, tueatur et protegat, vel ul passionem evadant» vel ut in ea fortiter perdurent, vitamque ponant, uti fecere el faciunt Martyres : quare et morientes animas suas commendare solent (nude Syrus vertit, *commendant*, in i • cheativo), Deo dicentes cum Psalte et Christo moriente : «Pater, in manus luas commendo spiritum meum, » *Luca* xxiii, 56; et cum S. Stephano : «Domine Jesu, suscipe spiritum meum, » *Act.* vn, 58; et cum S. Paulo : «Scio cui credidi, el certus sum quia potens est depositum meum servare, » I *Timoth.* i, 18; et cum S. Agatha : «Domine, qui me custodisti ab infantia, qui abstulisti a me amorem sæculi, qui me carnificum tormentis superiorem præslilislj accipe animam meam; » d

cuni S. Agnato : «Omnipotens, adorando, colende, BtempU tremende Pater Domini nostri Jesu Chrisli, benedico te, quia per Filium tuum unigenitam evasi manus hominum impiorum, et spurcitia» diaboli impolluto calle transivi. Ecce jam quod credidi video, quod speravi jam teneo, quod concupivi complector. Te confiteor labiis et corde, te totis visceribus concupisco. Ecce ad te venio vivum et verum Deum, (pii cum Domino nostro Jesu Christo Filio luo, el cum Spiritu Sancto vivis et regnas in cuncta sæcula saeculorum. Amen. » HaS. Ambrosius, lib. IV *epist.* 34. Denique omnes Martyres in martyrio diffisi suis viribus se Deo commendaverunt, itaque vires patiendi et secure moriendi impetrarunt : qui vero sui» fisi viribus orare neglexerunt, humiliati ceciderunt fidemque negarunt, itaque superbire et injuriæ suæ pœnas dederunt, nobisque statuti sunt in exemplum.

Animas suas. — Unicam singuli habent animam spiritalem et immortalem, eam ergo quasi oviculam custodiant, ut in æternum felix et beata sil: Deo ergo beandam commendent el offerant. Nam, ut ait Deus EsedL xvni, 4 : a Omnes animæ meæ sunt ; » et Sapiens, cap. xi, vers. 27 : «Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt, Domine, qui amas animas; » græce significantius, id csl, *Domine ; Mamme el philanthrope*. Porro cum anima cadera omnia Deo commendanda sunt. Unde Tertullianus, lib. *De Patientia*, de injuriis propter Deum ferendis : «Si apud Deum, inquit, deposueris injuriam, ipse est ultor; si damnum, est restitutor; si dolorem, medicus est; si mortem, resuscitator.» Nominat «animas,» quia anima patientis el martyris, eodem instanti quo obit et abile solo et salo, cœlum adit; dumque denascitur luci caducæ, renascitur luci gloriæ æternæ. Mors ergo ipsi est occidens mortis, et oriens vitæ; marly riunè est ei occasus poenarum, el oriens palmarum. Unde Ecclesia diem mortis Martyrum vocat nativitatem, quia ille ipsis est natalis vite melioris et beatæ. Felix mors, quæ est introitus el janua vitæ. a Non est exitus ille, sed transitus, ait S. Cyprianus, *De Mortali*!. Regnum Dei cepit esse in proximo, premium vitæ, et gaudium salutis æternæ, et perpetua lælitia, et possessio paradisi, etc. jam lei renis cœlestia, el magna parvis, et caducis æterna succedunt. »

In binia ciis, — iv crpûcRo; Syrus, in *operibus bonis*; Pagninus et Tigurina, in *beneficentia*, ut scilicet beneficiamus etiam persecutoribus et tormentibus : hæc enim vicissim provocabit beneficentiam Dei in nos, ut animam sibi commendatam tueatur, excipiat et sterni» bonis beet. Ila S. Jacobus, frater S. Joannis, ductus ad mortem, suum traditorem complexus, osculoque salutans, Christianum el Marlyrem effecit, uti narrat Eusebius, lib. II *Hist.*, vin. Sic S. Polycarpum iis qui se ad capiendum venerant, «mensam apponi jussisse, deinde orasse ut cibum large et affatim sumerent; unamque horam qua libere orationi vacaret, pos-

tulasso,» scribit Eusebius, lib. IV, cap. xiv. S. Cyprianns, spiculatori qui sibi caput erat amputatum, jussit ilari 25 aureos, testo Pontio in ejus Vita. Hoc est quod jubet Christus : a Diligito inimicos vestros, benofacita his qui oderunt vos, et orato propersequentibus. *Matth.* v, 44. Addit quo causam : « Ut sitis filii Patris vestri qui in cœlis est. » Nam, ut ait S. Leo, *serm. De omnibus Sanctis* : « Misericordem te misericordia, justum vult te esse justitia, ut in creatura sua creator appareat, et in speculo cordis humani per lineas imitationis expressa Dei imago resplendeat. »

Rursum, pro *benefacta* accipe, cum Syro, quælibet bona opera et virtutum exercitia (1). Unde (I) Ecumenius accipit humilitatem, a Quo pacto, inquit, commendaro seipsum Deo quispiam debet? In benefaciendo videlicet, id est, in humilitate, ut non gloriatur et efferat se ob ea quæ patitur, sed quanto majora videtur pati, tanto inutiliorem se existimet, et semper illud jungat ac dicat : Justus es in omnibus quæ fecisti nobis. »

Docet ergo S. Petrus Christianum debere benefacere, non tantum in vita, sed et in morte, ut tota vita Christiani usque ad mortem inclusive sit continua actio et bonorum operum exercitium, ut tamdiu bene operetur, quamdiu sperat et spirat. Dicebat Vespasianus Imperator stando moriens : a Imperatorem decet stantem mori; » at Christianum decet patientem et laborantem mori, nimirum militibus Christi non ante vitam stipendia finiuntur : cum consummaverint, tunc incipient; sola mors missionem dat eis : unica sedes emeritorum est cœlum.

Rursum Christiano non sufficit in tribulatione patiet exercere patientiam, sed eam ornare et cumulare debet beneficentia, aliisque virtutibus, ut ex spinis tribulationum et rosis bonorum operum alternando coronam suam plectat, ac sibi cycladem cœlestem ex argento patientiæ et auro charitatis contexat, atque Christum imitetur, qui crucifixus et moriens vestes suas tradidit tortoribus, latronem paradiso, Joannem matri, animas patrum cœlo, omnes homines Deo. Tota ergo vita Christi fuit continua malorum passio et bonorum actio. Talis sit et Christiani. Dicebat ille : « Romanum est fortia agere ; » at « Christianum est fortia tam agere quam pati, »

Insuper sicut inter spinas vigent et efflorescunt ros, a spinis vero separat et collect emoriuntur : ita fidelis inter cruces viget et efflorescit bonis operibus, a crucibus vero separatus et liber marcescit, torpescit, emoritur. Ita S. Petrus post Christum Christiani agminis ductor, in carcere Mamertino, vicinus morti S. Processum et Marlinianum cum aliis quadraginta quinque ad Christum convertit et baptizavit.

Ila S. Stephanus non cessavit concionari et con-

fi) Ut vmsus sit, neque in bene agendo defatigetur.

vincere Judæos, donec lapidibus oppilatum est os ejus sacrum et angelicum.

Ita S. Paulus ductus ad martyrium suos milites et tortores convertit; et in carcere non cessavit fidem Christi predicando voce, et manu scribendo epistolas, propagare, donec illi caput abscissum est.

Ita S. Andreas affixus cruci, in caque biduum vivus pendens, Christi fidem prædicare nunquam intermisit, donec ad eum migravit, cujus mortis similitudinem concupierat, inquiunt presbyteri Achai, oculati testes in ejus Actis.

Ita S. Cyprianus jam a preside captus mortique vicinus, totus erat in suorum exhortatione, doctrina, corroboratione, adeoque singulis propria dabat vitæ documenta, idque usque ad ultimum spiritum. Videlicet, ait Pontius in ejus Vita, « tanta illi fuit cupido sermonis, ut optaret sic sibi passionis vota contingere, ut, dum de Deo loquitur, in ipso sermonis opere necaretur, et hi erant quotidiani actus destinati ad placentem Deo hostiam. » Et S. Augustinus, *serin. De S. Cypriano* : a Vicina, ait, corporis morte non moriebatur in animo pastoris vigilantia pastoralis, et cura luendi gregis usque ad extremum vitæ hujus diem mente sobria tenebatur. Nec excutiebat ab animo diligentiam fidelissimi dispensatoris manus jam proxima cruenti carnificis, lase Martirem cogitabat futurum, ut esse non oblivisceretur Episcopum. Amabat quippe eum qui Petro dixerat : Amas me? pasce oves meas. Et pascebat oves ejus, pro quibus sanguinem fundere illum imitans properabat. Custodiri puellas præcepit, sciens se non solum habere simplicem dominum, sed et versipellem adversarium. Itaque adversus leonem aperte frementem in confessione virile pectus armabat; adversus insidiantem lupum in gregem, sexum femineum muniebat, l linam idem mihi idem Deus largiatur ! »

Ita S. Ambrosius commentationi *Psalms.* xlii immortuus est. Audi Paulinum in ejus Vita, quam scripsit ad S. Augustinum : « Ante paucos dies quam lectulo detineretur, cum quadragesimum tertium psalmum dictaret, me et excipiente et vidente, subito in modum scuti brevis, ignis (index Spiritus Sancti) caput ejus cooperuit, atque paulatina peros ipsius lanquam in domum habitator ingressus est : et facta est facies ejus velut nix, postea vero reversus est ad speciem suam. Quod cum fieret, stupore percussus obrigui, nec potui scribere quod ab illo dicebantur, nisi postquam visio transivit. Nam scribendi vel dictandi illo die finem fecit, siquidem ipsum psalmum explere non potuit. »

Ita S. Hieronymus, quanquam varie morbis doloribusque lentaretur, tamen corporis incommoda piis laboribus et perpetua lectione ac scriptione superabat.

Ita Venerabilis Beda nec in morbo quidem a docendo et scribendo cessabat, quin vero ultima

infirmirate In Evangelio S. Joannis laboravit, cl pene animam ngens, ut absolveret accito scriba: « Accipe, ait, calamum, et scribe festinanter. » Et tandem : a Bene, inquit, consummatum est, et cycneum canens, Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, » spiritum beo commendatum emisit cl resignavit pro fidei labore, Dei visiono beandum, anno Domini 731.

Cruces ergo et labores fidelium non finiuntur nisi cum vita. Cogitant enim illud *Egeles*. ix, 10 : « Quodcumque facere potest manus tua, instanter operaro : quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos quo tu properas, » Hæc cogitans S. Thomas Aquinas leliali morbo decumbens, Cantica Canticorum explicavit Cisterciensibus Fossæ novæ, itaque cycni instar cycneum canens spiritum Deo reddidit, docendo moriens, et moriendo docens. Similiter novi viros religiosos, qui postularunt a Deo ut non in lecto, sed in labore morentur, ac impetrarunt ;

nam concionando mortui sunt : nimirum fideles cum Nazianzeno vivuntet thesaurizant aeternitati, coque magis quo magis ad eam accedunt, adeoquo cum agunt animam, ul benefactis animas suas fideli creatori commendent et resignent. Nulla enim major est commendatio animu apud Deum, quam quæ fit benefaciendo cl virtutum opera exercendo. Moribundis ergo hoc detur consilium, ut crebro actus efficaces et intensos fidei, spei, pœnitentiæ, charitatis, religionis eliciant, ut eleemosynas copiosas elargiantur, ut legata pia instituant, ut afflictis, rudibus, egentibus consulant, ul domesticos, præsertim filios, ad concordiam et ad Dei timorem et obsequium exhortentur, ut si quem læserunt, veniam postulent, si a quopiam læsi sunt condonent, omnemque injuriam remittant, ut Ecclesiæ ejusque ministris alimoniam pariem assignent, ac anniversarias vel menstruas et hebdomadarias pro se preces, sacra et psalmodiam sanciant, etc.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

A fidelibus transit ad pastores Ecclesias, eis que commendat ut gregem Christi pascant non turpis lucri gratia, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Secundo, vers. 5, adolescentibus commendat subjectionem, omnibus humilitatem, utque sollicitudinem omnem resignent in Dei providentiam. Item sobrietatem et vigilantiam, ut resistant diabolo, qui circuit quasi leo rugiens queerens quem devoret. Tertio, vers. 10, animando cos quod Deus modicum passos ipse perficiet, salutatione et gratiæ apprccatione claudit epistolam.

1. Seniores ergo qui in vobis sunt, obsecro, consenior et testis Christi passionum : qui et ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicator : 2. pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum : neque turpis lucri gratia, sed voluntarie. 3. Neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. 4. El cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. 5. Similiter, adolescentibus, subditi estote senioribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. 6. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ul vos exaltet in tempore visitationis: 7. omnem sollicitudinem vestram projicientes in cum, quoniam ipsi cura est de vobis. 8. Sobrii estote, et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret ; 9. cui resistite fortes in tide : scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestrae fraternitati fieri. 10. Deus autem omnis gratiæ, qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Christo Jesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit solidabilque. 11. Ipsi gloria, et imperium in sæcula sæculonim. Amen. 12. Per Silvanum fidelem fratrem vobis, ut arbitror, breviter scripsi, obsecrans et contestans, hanc esse veram gratiam Dei in qua statis. 13. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, el Marcus filius meus. 14. Salutate invicem in osculo sancto. Gralia vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu. Anien.

1. Semohis Eneo, — tum relate, tum dignitate et sacerdotio, sive id minus sit et vulgare, sive majus, pula episcopatus. Unde S. Hieronymus, *epist.* 83, vertit *presbyteros*. Compellat enim sa-

ccrdotes et Episcopos quasi Ecclesia» pastores, cisque jubet ut strenue pascant gregem fidelium a Deo sibi commissum, quibus proinde ideam vite pastoralis paucis, sed nervose prescribit. Inde apud Syros hæc epistola» pars legi solet in electione et ordinatione Episcoporum, uti notat hic Syrus. Hinc et mox pro *providentes*, græce est ζῳαὼνΚαὺννι: ila S. Hieronymus, CECumenius et alii passim.

Er go. — Syrus, *autem*. To ergo refer tum ad omnia præcedentia, quæ licet ad omnes fideles spectent, maxime tamen ad pastores, qui ea fidelibus inculcare debent; tum proprie ad vers. II et præced.: «Si quis loquitur, quasi sermones Dei; si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus. » Hæc enim maxime spectant ad presbyteros qui pascunt gregem tum predicando, tum ministrando sancta Sacramenta. Item ad illud cap. IV, vers. 17 : « Quoniam tempus est ut incipiat iudicium a domo Dei, » q. d. Quoniam Deus incipit iudicium a domo et familia sua, utique illud incipiet ab ejus prepositis, ab cisque exiget rationem tum suae animæ et officii, tum gregis eis commissi. Illum ergo debile et strenue pascant, ut Deo iudici reposcenti rationem reddere possint.

Obsecro. — ilafxxx).w tria significat, scilicet hortor, consolor, obsecro : hio tamen magis significat «obsecro;» modestiæ enim causa Petrus, licet summus Pontifex, non tam jubet quam precatur et obsecrat.

CONSENIOR, — id CSt, ut S. Hieronymus, *epist.* 83, *compresbyter*; Syrus, *ego presbyter suffius vester*. Rursum modestiæ causa vocat se non Pontificem, sed compresbyterum quem secuti Summi Pontifices in suis Epistolis et Bullis, Episcopos vocant «fratres et coepiscopos;» hi enim ipsis in episcopatu, puta in potestate Ordinis, sunt pares, licet jurisdictione impares. Quare S. Gregorius Romanus Pontifex noluit appellari universalis Episcopus, ne cæteris Episcopis videretur jus episcopatus derogare aut minuere, quasi ipse solus revera esset Episcopus, cæteri tantum nomine tenus ejusque dunlaxat Vicarii, aut Suffragane!. Id fecit ad retundendam insolentiam Joannis, Archiepiscopi Constantinopolitani, qui nomen universalis Patriarchæ sibi arrogabat, contra quem S. Gregorius, lib. VII, *epist.* 69 *ad Eusebiwn* : « Si unus, ait, universalis est, restat ut vos Episcopi non sitis. » Et lib. IV, *epist.* 36 *ad Euloguim* : « Si unus Patriarcha universaliter dicitur, Patriarcharum nomen cæteris derogatur. » Alioqui de jure hoc nomen Romano Pontifici convenit. Sic enim Concilium Chalcedonense S. Leonem vocat universalem Archiepiscopum, id est, Episcopum Episcoporum, Episcopum totius Ecclesiæ», cui cæteri Episcopi sint subjecti et subordinati. Quocirca notat CECumenius S. Petrum hic Episcopos docere modestiam, q. d. * Si ego qui talium miraculorum spectator fui, atque

eorum vobis præceptor sum, non dedignor compresbyterum et socium vestrum me ipsum vocare, neque vos supra illos efferri, qui vobis subsunt, debetis. Quippe cum etiam Christus hujus magister cum humilitatem doceret, dixerit : Si ego dominus et magister vester lavi vobis pedes, et vos alter alterius pedes lavare debetis, » *Joan.* cap. xii.

Testis Christi passionum. — Interfuerat enim S. Petrus Christi passioni, imo ejus pars non parva fuerat; unde et in horto cum Jacobo et Joanne Christo sudanti sanguinem affuit, ac Chrislum defendero volens strinxit gladium, Malchoque insolenti aurem amputavit; denique Christum secutus in atrium, terrore percitus Christum negavit, sed Christo respiciente pœnilens flevit amare.

Secundo, Petrus fuit « testis, » græce martyr, «Christi passionum,» quia ul iis vicem redderet, carceribus, flagellis, morti et martyrio pro Christo ultro se exposuit, ut patet *Act.* v, 41, et xn, 3, et deinceps.

Tertio, addunt aliqui : a Testis passionum Christi, » earum scilicet, quas Christus in suis Christianis patitur, quasque vicissim Christiani pro Christo patiuntur : has enim Petrus, quasi fidelium patientium paler et pastor, compatiendo adeo sentiebat, ac si ipsimet inflicke fuissent.

Meminit passionum Christi, tum quia eas in intimis animæ medullis gerebat, iisque excitabatur ad ardentem Christi amorem, ad labores et dolores quoslibet pro eo tolerandos; tum ut iisdem excitaret pastores Ecclesiæ ad eorum imitationem, ut Christi amore dura quælibet paterentur et agerent, ad oves ejus pascendas, pro cisque sanguinem, spiritus et vitam exhaurirent, ut exhausit Christus. Simili modo S. Joannes inchoans Apocalypsin, ut fideles animet ad instantium persecutionum tolerantiam et constantiam : a Ego Joannes, inquit, cap. i, vers. 9, frater vester et particeps in tribulatione, et regno, et patientia in Christo Jesu; fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter verbum Dei et testimonium Jesu. d

Hac de causa Episcopi gestant crucem in pectore, eamque adamantinam gestat Pontifex, ul meminerit jugiter crucis et passionum Christi, ac pro Christo cruces quaslibet fortiter adeat et subeat, adeoque in morte et martyrio consistat immobilis in fide et amore ejusdem quasi adamas.

Qui et ejus quæ in futuro revelanda est, glorijb COMMUNICATOR. — GræCC xavævoç, id CSt, ut S. Hieronymus, *epist.* 83, *particeps*; Syrus, *consors et participator*, scilicet fui, tum in monto Thabor, ubi Christum in gloria transfiguratum cum Joanne et Jacobo conspexi : ita Lyranus et Cajetanus ; tum in Christi resurrectione, ascensione et missione Spiritus Sancti : hæc enim oculis meis intuitus sum, indeque miram hausi spiritus dulcedinem æque ac gratiam, fla Glossa, Hugo, Dionysius et alii.

Secundo, ejusdem gloriæ communicator et particeps ero mox post hanc vitam meumque martyrium : hoc enim firma spes, ut Cajetanus censet, certa revelatione sciebat et exspectabat S. Petrus. Dixerat enim ei Christus : a Sequere me, • scilicet ad crucem et martyrium; unde addit S. Joannes, x x ii, 19 : «Significans qua morte claudicaturus esset Deum. » Habuit ergo, ait Cajetanus, S. Petrus revelationem, non tantum suæ prædestinationis, sed et laureæ martyrii, quin et temporis ejusdem, juxta illud quod ait, *epist.* II, cap. i, vers. 14 : a Certus sum quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod Dominus revelavit mihi. » Simili modo S. Pius, S. Polycarpus, S. Cyprianus aliique Pontifices habuerunt revelationem summi mortis et martyrii.

Tertio, Lyranus et Carlhusianus « communicator » exponunt active, *q. d.* Ego prædicando fidem et spem gloriæ in cælo revelandæ fidelibus tradere et communicare. Verum contra; a Græcis vocatur *communicator*, passivus, non activus.

Gloriæ coelestis meminit Petrus, tum quia mente versabatur in cælis, et ad gloriam coelestem anhelabat; tum ut Pastorum et fidelium animos ad cælestia raperet, eorumque spe animaret ad omnes labores et agones pro Christo fortiter subeundos; aut cum apparuerit Princeps pastorum, percipiant immarcescibilem gloriæ coronam, » *veis.* 4. Idcirco oportet eam in futuro revelandam, *q. d.* In presenti vita laborandum est, usque ad extremum halitum; ita in futuro nobis revelabitur et dabitur gloria et corona cælestis : præsens enim vita est laboris et meriti, futura erit quietis et mercedis, juxta illud Christi : « Merces vestra copiosa est in cælis, » *Matth.* v; et : a Tristitia vestra vertetur in gaudium, » *Joan.* xvi; et illud Pauli : « Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi; in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus iudex, » II *Timoth.* iv.

2. Pascite qui in vobis est gregis Dei. — Audierat Petrus a Christo : «Petre, amas me?» ac respondens : « Domine, lu scis quia amo te, » exceperat : « Pasce oves meas ; » id quo tertio a Christo repetitum. Idem jam aliis inculcat et resignat, *q. d.* Ego a Christo institutus summus Ecclesiæ pastor, ejus gregem pascere et pasco cum omni cura, amore et sollicitudine : vos ergo mediali pastores mihi subordinati et subditi, idem præstate. Hæc enim est lex et voluntas Christi, quam mihi indicavit, ut eandem vobis insinuem. Porro Christus alludit ad Davidem suum abavum : David enim fuit pastor ovium, et inde a Deo factus est rex, id est, pastor populorum, juxta illud *Psal.* lxxvii, 70 : « El elegit David servum suum, et sustulit eum de gregibus ovium : de postulantibus accepit eum. Pascere Jacob servum suum, et Israel hæredilatam suam. Et pavit eos in innocentia cordis sui, et in intellectibus manuum suarum deduxit eos. » David enim fuit typus,

æque ac pater Christi, qui est rex et Pastor Pastorum Ecclesiæ et totius orbis, juxta illud *Matth.* cap. n, vers. fi : « Ex te exiet dux qui regat, » græce najacmê, id est *pascet*, inslar Davidis pariter Bethlehemitæ, « populum meum Israel, » Sic Moses a pascendis gregibus a Deo vocatus est ad pascendum et regendum Hebreos : pascendo enim oves Jethro, quasi in gymnasio et preludio didicit quomodo pascere deberet homines et gregem Domini, uti dixi *Exodi* in. « Pascite » ergo idem est quod *regite*, ut legit S. Hieronymus, *epist.* 85; rex enim et praelatus ea prudentia, charitate, cura, diligentia, patientia debet regere populum, qua pastor regit oves ut eas pascat et impinguet. Sic enim Deus regit homines quasi oves suas, juxta illud *Psal.* x x ii, vers. 1 : « Dominus regit me; » Hæbr. et Septuaginta : « Dominus pascit me; » S. Hieronymus : « Dominus Pastor meus. » Unde subdit : « Et nihil mihi deerit, quia in loco pascuæ ibi me collocavit ; » Hæbr. « in loco virenti; » Aquila et Symmachus, 6 ***; id est, in *venustate herbae*; puta in Ecclesia Christi, quæ optima habet pascua S. Scripture et verbi Dei, ac gratiæ et gloriæ future.

Nota *primo* : S. Petrus, quasi Pastor totius Ecclesiæ, pascit hic Pastores, id est Episcopos instruit et dirigit ad bene obeundum suum munus Pastorale. Nam, ut ait S. Leo, *serm.* 3 *De suo Anniversario* : « De toto inundo unus Petrus eligitur, qui et universarum gentium vocationi et omnibus Apostolis, cunctisque Patribus præponatur; ul, quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, nullique Pastores. omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit et Christus. » Unde quod Christus dixit Petro : « Pasce oves meas, » idem per Petrum sibi dictum censuit S. Gregorius Nazianzenus, Episcopus Constantinopolitanus, *Apol. pro fuga sua*. Idcirco Basilio Episcopo dictum asserit S. Chrysostomus, lib. II *De Sacert.* Porro, ul ait Nazianzenus, *Apol.* i : « Ars artium est, et scientia scientiarum regere hominem, animal omnium maxime varium et multiplex. » El ex eo S. Gregorius, initio *Pastor.* : « Ars artium, ait, et scientia scientiarum est regimen animarum. » Hoc autem recte obimus, si, ul ait idem, lib. 11, *epistola* 39, a vivendo et loquendo proximorum animas lucratur; si infirmos in superno amore roboramus; si protervos et tumidos gehennæ supplicia terribiliter insonando flectimus; si nulli contra veritatem parcimus; si supernis amicitias dediti, humanas inimicitias non timemus. » Memorabilis est sententia S. Petri, qua, ut scribit Onuphrius *de Vitis Pontificum*, iu S. Petro, pontificatum in S. Clementem resignavit : « Anno, ait, Christi 68, sanctus Pontifex Petrus paulo ante obitum suum, cum martyrii tempus appropinquare, Domino revelante, cognovisset, beatum Clementem S. B. E. veterem Presbyterum Episcopum Romanum designatum, in successorem suum per manuum impositionem

consecravit, elque cathedram Episcopalem et Romanam Ecclesiam post se ab eo regendam commendans : a Ego, ait, eandem tibi potestatem ligandi atque solvendi trado, quam mihi Dominus meus Jesus Christus reliquit, in qua, spretis ac contemptis rebus omnibus, tum corporis, tum fortuna?, oratione et prædicatione salutem hominum, ut bonum Pastorem decet, consule, d S. Basilios in *Moral.*, Regula 80, cap. xv, quaerit quales debeant esse predicatori» Evangelii, ac respondet, *primo*, tanquam pastores; *secundo*, tanquam medicos; *tertio*, tanquam parentes et nutrices; *quarto*, tanquam Dei adiutores; *quinto*, tanquam plantatores palmitum Dei; *sexto*, tanquam aedificatores templi Dei : quæ omnia probat ex verbis Christi et Pauli. « Tanquam Pastores, ait, ovium Christi, qui, quodcumque tempus postulet, ne animam quidem ponere pro illis dubitent, ut Evangelium illis impertiant. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis. Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.

» Tanquam medicos : qui, magna adhibita animi lenitate, scienter secundum doctrinam Domini, animarum morbos curent in acquisitionem ejus, quod est in Christo, sanitatis et perseveranti. Non est opus valentibus medico, sed male habentibus. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum portare.

» Tanquam parentes et nutrices filiorum, qui ex magnitudine ejus quod est in Christo charitatis, parati sine libenti animo communicare illis non solum Evangelium Dei, sed suam etiam ipsorum vitam. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. Tanquam si nutrix foveat filios suos, ita desiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras, quia diarissimi nobis facti estis.

» Tanquam Dei adiutores, qui solis Deo dignis operibus totos se mancipient pro Ecclesia Dei. Dei enim sumus cooperarii : Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis.

» Tanquam plantatores palmitum Dei, qui in vile quod est Christus, nihil alienum aut infructuosum relinquunt ; et ea quod convenientia sunt atque fecunda, meliora efficere studeant, omni diligentia adhibila. Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum; et omnem qui fert fructum, purgabit cum, ut fructus plus afferat. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit.

» Tauquam aedificatores templi Dei, qui uniuscujusque vimam ita continent, ut fundamento Apostolorum et Prophetarum apte congruat. Secundum gratiam Dei quod data est mihi, vel sapiens architectus fundamentum posui, alius autem tuperedificat. Unusquisque autem videat quomodo superaedificet. Fundamentum enim aliud

nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Ergo jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superedificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Jesu Christo, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo et vos coedificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto.»

Notae *secundo* S. Bernardus, serm. 2 De Resurrectione Christi, ter a Christo repeti dicitur S. Petro : «Pasce oves meas,» vel significet eas pascendas esse tripliciter, scilicet mente, lingua, manu. a Pasce, ait, mente, pasco ore, pasco opere : pasce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. » Idem, *epistola* 201 : «Pasce, ait, verbo, pasco exemplo, pasce sanctarum fructu orationum.» Idem, epist. 42 ad Henricum, Episcopum Senonensem : « Nec preceps, inquit, cris in sententia, nec vehemens in vindicta : non in corrigendis remissior, non severior in parcendis, non pusillanimus in exspectandis; non superfluus in victu, nec notabilis in vestitu; non citus ad promittendum, non ad reddendum tardus, nec prodigus dator.» Idem, sermone 66 in Cantio.: « Pudeat, inquit, successores Apostolorum lucem non esse mundi, sed modii, mundi autem tenebras. Dicamus eis : Vos estis tenebre mundi, »

Nota *tertio* : Christus dixit Petro, et per eum aliis Episcopis et Pastoribus : a Pasce oves et agnos meos, » non tuos, ut magis suos fideles eis commendaret. Vox enim oves significat Christum earum esse Pastorem : vox vero agnos significat Christum earum esse patrem, imo matrem, nepote quas baptismo regeneravit, et in filios sibi adoptavit. Quocirca vere et apte S. Bernardus in *Sententiis*, sub initium : « Quantum, ait, distat inter Pastorem et gregem, tantum debet distare inter Episcopum et plebem. Stat ille sublimis et rectus, curvat iste caput solo depressus. » Unde Poeta :

Pronaque cum specient animalia cætera terram,
O» homini sublime dedit, cadumque tueri.

«Ille regit, isto regitur; ille pascit, iste pascitur; vel ex ipsa forma et habitu uterque discernatur : habet ille in manu virgam, qua feriat, vel potius ducat et reducat ovem. Quid est autem habere in manu virgam, nisi in opere disciplinam, ut subjectos suos exemplo magis instruat quam verbo? Erubescunt enim superbi esse discipuli, si eos in humilitate processerint magistri. Unde et de Domino scriptum est : Cœpit Jesus facere et docere. Habet etiam baculum, quo feriat lupum; virga, ovem; baculo, lupum, hoc est, mites et obedient s debet lenius corripere, duos vero cordo et improbos acius arguere. Tenet canem in fune, zelum scilicet in discretionem; habet etiam panem in pera, hoc est, Dei verbum in memoria. » Et post plura planius :

«Pastorum, nit, est vigilare super gregem, propter tria necessaria, videlicet ad disciplinam, ad custodiam, ad preces. Ad disciplinam, propter morum correctionem, ne grex commissus propria malitia deficiat. Ad custodiam, propter diabolicam suggestionem, ne hostili seducatur calliditate. Ad preces, propter tentationum instantiam, ne vincatur a pusillanimitate, in disciplina rigor justitiæ, in custodia spiritus consilii, in prece affectus compassionis.» Vide eundem S. Bernnrdum, libris quinque *De Considerat*, ad Eugenium Pontificem, qui vere aurei sunt, et exacte Pontificem quomodo fideles regere debeat, in omnibus instruunt. Vide et dicta *Ezech.* iit, 4, denique S. Gregorium in *Pastorali*.

Oli in vonis est. — Græce *b bau.* quod Fevardontius vertit, *q. d.* « Quod in voids est, v hoc est, quantum potestis, quantum valetis. Verum melius transtulit Noster, «qui in vobis est, n id est, qui vobis subditus et commissus est. Unde Syrus vertit, *qui traditus est vobis*. Sicut enim juridico regnum est in rego : sic Ecclesia, id est populus fidelis, est in suo Pastore et Episcopo, quasi suo rectore, capite et gubernatore. Rursum, *to qui in vobis est* significat distributas esse Dioeceses et Paroecias, ac cuique datum suum Pastorem et Episcopum, qui unam duntaxat sibi commissam regere debeat, nec possit invaderè alienam : cum S. Petrus ejusque successor Pontifex Romanus, sit Episcopus et Pastor omnium omnino fidelium per totum orbem dispersorum. Unde S. Cyprianus, lib. *De Unitate Ecclesie**, ait, « unum Episcopatum esse, cujus a singulis in solidum pars tonealur. » Excipio Apostolos : illi enim a Christo potestatem acceperunt in totum orbem ; ideoquo totius orbis fuere Episcopi et Pastores, sed ita ut subjecti essent S. Petro. Hoo voluisse videtur S. Clemens; *epist.* I, ubi S. Jacobum vocat Episcopum Episcoporum, et regentem omnes Ecclesias. Quare inepte Calvinus, lib. IV *instil.*, cap. vu, ex eo quod S. Petrus alios horietur ut pascant gregem suum, colligit ad Petrum non pertinuisse cum pascere : pari enim modo colligeret : hex jubet suo proregi, v. g. Sicilire, ut Siculos quos ei regendos commisit, juste regat : ergo Siculi a rege non repuntur, nec ad eum perlinent quasi subditi; cum potius contrarium colligendum sil, hoc modo : Rex regit Siculos per proregem : ergo Siculi regi sunt subditi.

Ghegem Dei, —non suum. Hinc S. Bernardus, *epist.* 237, hisco Petri verbis monet Eugenium Pontificem, ut Petri lueres Petrum audiat, neo vocet Ecclesiam Sarai, id est *domina mea, sed* «Sara,» id est, *domina* absoluto, quia domina et uxor est Chrisli, qui verus est Ecclesiæ Patriarcha et Abraham. Quocirca S. Augustinus, tract. 230 in *Joannem* : « Qui, ait, hoo animo pascunt oves Chrisli, ul suas esso velint, non Chrisli, se convincuntur amare, non Christum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cu-

pidilato ; non obediendi, et subveniendi. M Deo placendi charitate. »

Providentes, —iwxtwzrn, id est, tiipertpe» *culante!*, superintendentes, supervigilante* ; Syrus, Pagninus et Tigurina, *curam illius agentcs*. Inde nomen et officium Episcopi, id est *super-inspectoris*, uti interpretatur S. Ambrosius, lib. I *De Dignit. sarerd.*, cap. vi, et *superintendentis*, uti vertit S. Hieronymus, *epist.* 85 *ad Evaqrium*. Episcopi enim est superintendere gregi, teste S. Augustino, XIX *De Civit.*, XIX. Hinc in Ecclesia oliori solio considet, ul omnes circumlustraro, regere et corrigere possit, ac vicissim ab omnibus videri et audiri.

Explicat Ts *pascite*, ejusque varia dat munia et modos. Primus est, ut accurate gregem suum inspiciant et lustrent, eique quoad omnia provideant : quocirca apud cum residere, cumque crebro obire et visitare debent. Hinc residentia Episcopis et Pastoribus precepta est jure humano et divino, uti graviter docet et sancit Concilium Tridentinum, sess. XXIII, cap. i *De Reform*, Absente enim aut dormiente Pastora dormiunt oves, eo evigilante et sibilante evigilant. Bino Ægyptii Deum rectorem universi pingebant quasi oculum baculo insistentem, oculo providentiam, baculo potentiam et regimen representantes. Ha vigilabat et gregi intendebat Jacob (quem ut schema Pastoribus et Episcopis proponit sancta Scriptura, ait S. Gregorius), Genes, cap. xxxi, 39 : « Nec captum a bestia ostendi tibi, ego damnum omne reddebam : quidquid furto peribat a me exigebas : dic noctuquo restu urebar et gelu, fugiebalque somnus ab oculis meis. » Sic et Pastoribus gregi invigilantibus angelus apparuit, nuntians Christi Pastoris Pastorum nativitatem, de quo S. Ambrosius, lib. II in *Lura* cap. n : « Bene, ait, pastores vigilant, quos bonus paslor informat. » Ha nuper noster P. Canisius, uti referi noster Sacchinus, lib. III *Vüæ ejus*, ad Otlonem Cardinalem et Episcopum Augustanum, Romre ob negotia agentem scripsit, ursilque ul illico ad suas oves rediret. « Mallem te, ait, absque hoc Episcopatu vivere, quam solo Episcopatus titulo gaudere, et oves tam negligencr pascere, quarum lana victitas. Alii specient emolumenta et honores : ego futurum cito judicium, et reddendam acccplre villicationis rationem, et paratas pœnas malo dispensatori considero ac valde limeo* »

Nox coacte, sfd spontanee. — *Primo*, passive quoad ipsos Pastores, *q. d.* Vos, o Pastores, Pastoris officium subite et obite, non coacti penuria rerum temporalium, ut ex redditibus pasloratus vivatis; sed spontanee, ultro scilicet, ut animal juvetis et dirigatis ad Deum, ab eo speranti» irlernam in coelis mercedem. Ita Bada. Rursum et potius, 7. d. Non invite et regro, sed spontanee, liberaliter, alacriter et strenuo pascite, instar Pauli dicentis : « Si volens hoc ago, mercedem habeo ; si autem invitatus, dispensatio mihi concredita est.»

Hinc S. Gregorius, I part. *Past.*, cap. vn, cl S. Nazianzenus in *Apolog.*, Isaiam offerentem sc Deo : « Ecce ego, mille me , p praeferunt Moysi detractanti missionem Dei, Erorřícap. iv, 10. Additque S. Ambrosius in /W. exvm, octon. I I, idcirco Isaiam , « quasi voluntarium organum, uberiore Spiritus gratia esse impletum. » Id maxime locum habebat in ortu Ecclesiae, cum Episcopatus erat onus potius quam honos, cumque Episcopi passim raperentur ad equuleos et tormenta. Unde S. Gregorius, lib. IV, *epist.* 35, ait se neminem ad Episcopatum suscipiendum cogere velle. Vide dicta I *Timoth.* m, 1. Hic sensus videtur genuinus, praesertim quia pro *coacte* Grece est cbxqxx-w, id est, *ex necessitate*, q. d. Pascite non quasi coacti necessitate pascendi, cx officio Pastoris vobis ab Apostolis imposito , sed sponte ex amore Dei et zelo animarum; et hoc significat rò *secundum Deum*.

Secundo tamen potest accipi active quoad oves, q. d. Pascile gregem non tam vi eas cogendo, quam persuasione alliciendo ; non tam virga agentes, quam invitantes exemplo : ut grex non coacte, sed spontanee vos sequatur et pascatur in pascuis Christi. Ha explicat S. Gregorius Nazianzenus, *Apolog.* i, qui et causam addit : « Nam quod necessitate, ait, extorquetur, praeterquam quod tyrannicum est, ne firmum quidem et stabile est. Quidquid enim violenter cogitur, non secus ac planta per vim manibus inflexa et distracta, simul ac missa facta est, rursus ad se redire consuevit : quod autem a libera voluntate proficiscitur, æquissimum simul el certissimum esse solet, utpote benevolentia? vinculis astrictum el confirmatum, d E* S Ambrosius in *Psal.* cxvm, octon. II : « Dominus, ait, operationes servulorum suorum spontaneas probat potius quam coactas: ideo ex servis liberos facit, ut magis voluntatum nostrarum munera, quam necessitatum obsequia conferamus. » Probat id nullis exemplis Pauli, Jeremiae, Mosis, Jonae et isaiae, quæ apud eum vide. Indual ergo Pastor viscera charitatis, ul monet Paulus. Charitas enim, ul ail S. Bernardus, *epist.* 2, « bona mater est in Pastore : cum arguii, milis est; cum blanditur, simplex est; pie solet sævire , sine dolo mulcere, patienter irasci, humiliter indignari. »

Secufi- *Secunda* est hæc pascendi et Pastoris lex et conditio, ut scilicet non coacte , sed sponte pascat; ulque non vi cogat, sed amore agat ad officium, quod inlcilige quando oves tales sunt quæ amore ûguntur : aliquæ enim sunt ejus indolis, ut timore adigi, non amore agi velint, quales sunt pigri el refractarii, ut haeretici : quibus convenit illud Christi, *Lucæ* xiv, 23 : < Compelle cos intrare, » q. d. « Foris invenialur necessitas, nascetur intus voluntas, » ail S. Augustinus, serm. 33 *Dc Verbis Domini*.

Secvxdcm Deum. — Jam hæc desunt in Greco, sed ulim fuere : nam citantur a S. Ephrem, lo-

moli, *paretnesi* 47, S. Hieronymo, *epist.* 2, et aliis. Est hæc tertia pascendi et Pastoris conditio, Tertium. ut spontanee secundum Deum pascat gregem, ut scilicet alacriter munus pastorale obeat, secundum voluntatem Dei, qui illud ei imposuit; ideoquo pascendo non spectet homines, sed Deum, illi uni placere et satisfacere intendens, illius unius gloriam spectans, ad illum oves omnes dirigere, et ex illius mente, voluntate et praecepto ejus regere satagens, ut scilicet curet eas pariter non coacto, sed spontaneo servire Deo. In primitiva enim Ecclesia, eum null© essent opes et honores Ecclesiae, sed tantum labores, pericula et martyrium, multi refugiebant Episcopatus et Pastoratus, cosque sibi ab Apostolis impositos obibant quasi coacti eorum imperio, ideoque ægro el tarde, non spontanee, libenter et expedite. Hos corrigit hic S. Petrus , monetque ul spontaneo id obeant, cogitantes hoe onus sibi a Deo esse impositum; Deum ergo eis adforc, ac proinde Dei amore el reverentia sponte et alacriter illud capessant cl obeant. Itaque ^{TM} *secundum Deum* idem est cum illo in *Domino*, quod crebro usurpat Paulus, ac quadrupliciter exponi potest. *Primo*, q. d. Sciant Pastores se in pascendo Domini grege, Domino servire, se Domini negotium agere, non hominis. *Secundo*, non pretio, non metu, non cupidilate, non ut hominibus placeant, sed « in Domino, » id est, unius Dei amore et reverentia ejus gregem pascant. *Tertio*, ul servi in oculis domini, ita ipsi coram Domino seno gregem ejus pascant, juxta illud : « Oculus domini pascit et saginat equum. » Servi enim videntes oculum domini intentum in equum suum, eum sedulo curant et pascunt. *Quarto*, finem spectent, non suam, sed unius Domini gloriam. Vide *Can.* 25, quem praefixi Comment. in *epist. S. Pauli*. Addunt aliqui r'o *secundum Deum* significare Pastoris esse dare gregi pascua spiritalia el divina, corporalia vero dunlaxat in ordine ad spiritalia, ut pascendo corpus ovium facilius el melius pascant animas earumdem. Ha S. Gregorius, II part. *Past.*, cap. vu, ex hoc loco colligit Pastorem in curandis corporalibus debere esse moderatum, non nimium, ne ad externa diffluat, et no se mucrone ambitionis occidat. Kursum hinc collige zelum Pastoris debere esse secundum Deum, id est, verum et discretum, non fictum et indiscretum. Vere Pocla :

Swpe scelus cœlum zeli velamine lexil.
Cui zelus cœlum est, uon facit ille scelus.

Neque tubpis lucri gratia. — Esi hæc quarta pascendi et Pastorum conditio, ne lucro inhient, tum. quod in eis, nipote personis Deo et cœlo dicatis, est vile , lurpe el sordidum. Queritur S. Hieronymus, episl. *ad Nepotianum*, aitque : a Nonnulli sunt diliores monachi, quam fuerint BæcularOS, et Clerici qui possideant opes sub Chrislo paupere, quas sub locuplete ac fallace diabolo non habuc-

rant, ut suspiret cos Ecclesia divites, quos mundus tenuit ante mendicos. » Loquitur de avaris qui opes sibi suisque corrogabant : alioqui sancti Episcopi, ut S. Paulinas, S. Hilarius et alii, ait S. Prosper, lib. I *De Vita contempt.*, cap. ix et x, qui sua in pauperes erogarunt bona, fidelium oblata Ecclesiae recipiebant, « scientes nihil aliud esse res Ecclesiae, nisi vota fidelium, pretia peccatorum et patrimonia pauperum. Et ideo habentes dicebantur eas contemnere, quia non sibi, sed aliis possidebant; nec suscipiebant eas habendi cupiditate, sed subveniendi pietate, » Sapienter Simon de Cassia, lib. LX, cap. XVIII : « Audacter, ait, dixerim, neque in miraculis Apostoli reculo ita mirabiles apparuerunt, sicut in contemptu rerum; neque in efficacia verbi tam homines commoverunt ad novitatem vitre predicando, quam bona externa spernendo. »

Preclare S. Bernardus, epist. 42 *ad Henricum*, Senonensem Archiepiscopum : « Exemplo Apostoli, ait, honorificabitis ministerium vestrum, ministerium, inquam, non dominium. Ipsum itaque honorificabitis, non vos : nam qui quaerit quae sua sunt, se cupit honorari, non ministerium. Honorificabitis autem non cultu vestium, non equorum fastu, non emplis (editiciis; sed ornatis moribus, studiis spiritualibus, operibus bonis. Quam nulli aliter! Cernitur in nonnullis sacerdotibus vestium cultus plurimus, virtutum autem nullus, aut exiguus. » El inferius : « Docce Pastorem more pecorum sensibus incubaro corporeis, haerere infimis, inhiare terrenis : cl non potius erectum stare ul hominem, coelum mente suspicere, quae sursum sunt et quaerere et sapere, non quae super terram, etc.? Dicite, Pontifices, non quidem in sancio, sed freno quid facit aurum? Numquid aurum a freno repellit frigus sive esuriem? Nobis frigore el fame laborantibus, quid conferunt lot mutatoria vel extensa iuperticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. El nos etiam Dei plasmatio, cl nos sanguine Christi redempti sumus : nos ergo fratres vestri. Videte quale sil de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris, etc., quasi dixeritis: Hereditate possideamus sanctuarium Dei. » Et inferius: a In omnibus actis suis vel dictis ml suum quaeral Episcopus, sed lanium aut Dei honorem, aut salutem proximorum, aut ulrumque. Hoc enim agens implebit non solum officium Pontificis, sed et etymologiam nominis, pontem utique svipsum faciens inter Deum el proximum. Pei lingit pons iste usque ad Deum ex fiducia, qua non suam, sed illius gloriam quierit. Pertingit usque ad proximum illa pietate, qua et ipsi non sibi prodesse desiderat. Offert Deo bonus mediator, preces et vota populorum, reportans illis a Deo benedictionem et Aratiam » *demf

epist. S3 *ad Alternem*, Trecensem Episcopum: a Melior cs1, inquit, incomparabiliter justitia quam pecunia, quod illa ditet et repleat arcam, haec animam. Denique sacerdotes Dei induuntur justitia, cl multo utique decentius cl ditius quam auro vel serico, » Idem, epist. 24 *ad Gilbertum*, Londoniensem Episcopum : a Vera illa el indubitata sapientia est, quae turpia lucra contemnit, cl indignum sibi judicat eodem cum idolorum servitute contubernio frui. Non magnum fuit M. Gilbertum Episcopum fieri, sed Episcopum Londoniensem pauperem vivere, id plane magnificum. Nec enim lauto nomini quidquam augere gloriae potuit sublimitas dignitatis, auxit autem plurimum humilitas paupertatis; pauperiem rpquo animo ferre virtus palientiae est, sponte appetere sapienti**» laus est. « Huc facil dictum Alcamenis, qui rogatus g quo pacto quis optime regnum servare posset, » respondit: a Si lucrum non magni fecerit.» Ita Plutarchus in Izzeon.

Sed vole mame, — id est, ut Pagninus, *prompte*; Tigni ina, *propenso animo*; Syrus, *ex foto corde*, ut scilicet liber ab avaritia el turpi lucro, non suis, sed ovium commodis totum se impendit. Vox enim sed significat tō *voluntarie* oppopi *non turpis hirri gratia*, g. d. Pascite non avare, spe lucri : sed libéralité?, liberali animo vos totos impendentes obsequio Di et saluti animarum. Sapienter Cicero, lib. I *Officiorum* : a Omnino, ait, qui Donrr> Ileipublicae prefuturi sunt, duo Platonis precepto «Tl teneant ; unum, ut utilitatem civium sic tueantur, KxU,u' ut quidquid agunt ad eam referant, obliti commodorum suorum; alterum, ut totum corpus Keipublicae curent, ne, dum partem aliquam lueatur, reliquos deserant. » Vide gnomos Isocratis, ubi nullis idipsum confirmat.

3. Neque vt dumixamis ix cleris. — Grane xx- VrfK k Txxupuú&vTt; t ú* xAr.^r», id est, *dominantes in cleris*, vel *contra, cleris*, uli faciunt arrogantes el tyranni, qui impotenter aliis imperare et dominari satagunt. Est haec quinta Episcopi vt Pastoris condilio, ul scilicet non sil imperiosus nec imperiose vexet Ecclesiam, quae est clerus, id est, sors et bæreditos Domini. Sic olim Israel dicebatur *nachala*, id est, *sors et hæreditas Domini*, juxta illud *Deut.* cap. xxxii, vers. 9 : « Pars autem Domini populus ejus, Jacob funiculus hæreditatis ejus. »

Per «cleros» ergo primo, accipi potest populus Dominai fidelis, qui in varios cleris, id est, sortes, panecias, Ecclesias et congregationes, est distributus : q de illo enim subdit: « Sed ul furina facti gregis,» id est populi fidelis. Ita S. Cyrillus, lib. I in *Isaium*, orat. 3 : a Non domineatur, ait, clero, id est populo, qui sors Domini est;» sic et Syrus, OEcumenius el alii. Ita Paulus Sainosutenus olim culpatus est, quod in Episcopatu sæcularium honorum gradus allecicaret, in iisque dominari satageret, adeo ut populum expilaret, ac magno fastu el pompa incedens angelus dici velle* ; atque

psalmos de sc, non de Christo, cani præciperet, teste Eusebio, lib. VII, cap. xxvn

Preclare S. Augustinus in *Regula* : a Ipse, ait, qui vobis preest, æstimet se non dominante cupiditale, sed eharitate serviente felicem; * et Auctor Imperfecti explicans illud *Matth.* cap. xx, 23 : « Principes gentium dominantur eorum, etc., non ita erit inter vos; sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister,» sic ait : < Principes Ecclesiæ fiunt, ut serviant minoribus suis, ut ministrent eis sicut acceperunt a Christo, et suas utilitates negligant, et aliorum procurent, ut, si opus*fuerit, neque mori recusent pro salute inferiorum suorum, sicut Apostolus : Ego, ait, impendam et superimpendar ipse pro animabus vestris, » II Cor. xu, 15.

Secundo, per a clericos» accipi possunt Clerici, qui proprie sunt clerus, id est, sors Domini, et in varios particulares clericos, id est sortes, ordines et gradus sunt distributi. Alii enim sunt Lectores, alii Exorciste, alii Ostiarii, alii Diaconi, alii Subdiaconi, etc. Rursum alius clerus erat Antiochi®, alius Tyri, alius Ponti, alius Bithyni®; quot enim crani Ecclesia), tot erant et cleri. « Clericus, ait S. Hieronymus *ad Nepotianum*, interpretetur nomen suum, et nominis definitione prolata nitatur esse quod dicitur. Si enim græce, latine sors appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus est sors, id est pars, Clericorum. » hiem, (*pistola* 2 : « Illud dico, ait, quod Episcopi sacerdotes se esse noverint, non dominos: honorent Clericos quasi Clericos, ut et ipsis a Clericis honor quasi Episcopis deferatur. Scitum est illud oratoris Domitii : Cur ego tc, ait, habeam ut principem, cum tu me non habeas ut senatorem?» Et *epistola* 3 ; «Rex nolentibus preest, Episcopus volentibus : ille terrore subjicit, hic servituti donatur : ille corpora custodit ad mortem, hic*animas servat ad vitam. » Jubet ergo S. Petrus Episcopis cl Pastoribus, ne inferioribus Clericis imperiose dominari velint, itaque inter eos simultates, dissidia et rix® oriantur, qu® charilatcm fraternam lædant, et plebem scandalizent, sed ut eis modeste presidentes ab eis amentur, colantur et adjuventur. Quocirca S. Basilius, *Reyul.* 43 inter fusius disputatas : « Morum mansuetudo, ait, et humilitas cordis, hæc precipua Antistitis insignia sunt. Talis enim fuit Christus, qui dixit : Discite a me, quia mitis sum cl humilis corde. »

Hic secundus sensus, ut per *cleros* accipiamus Clericos, corumque varios gradus el ordines, est valde congruus. *Primo*, quia primum est ul Episcopi aliqui elalioris animi velint dominari in clerum : hic enim cis magis subditus est, quam sint laici, idque significat vox *clerus*; imo aliqui censent vocem *cleri* Clericis attributam ex electione S. Mattili®, qui per clerum, id est sortem, fuil electus ad apostolatum, uti dixi *Actor*, i, 26. Inde videas quaxu antiquum sil nomen cleri cl Clerici,

ejusque distinctio a laico, quod prrper it. negant hæretici. *Secundo*, quia in clero proprie sunt cl. ri, id est, varile Clericorum sortes et gradus, uti jam dixi. *Tertio*, quia Episcopi et Pontifices multas leges, canones, ritus et cæremonias prescripserunt Diaconis, Subdiaconis aliisque Clericis, uti patet ex Jure Canonico. Privatim etiam nonnulli plura ab cis exigunt, nunc hoc, nunc illud mandando, cisque quasi domini imperitant, juxta illud Cln isti de veteribus Pontificibus : « Alligant onera gravia et importabilia, et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere,» *Matth.* cap. xxiii, 4. *Quarto*, quia multi pro *in cleris* legunt *in clero*, et de Clericis exponunt. Ita VII Synodus generalis, *can.* 4, ubi ex hisce Petri verbis colligit Episcopum nihil debere exigere a Clericis sibi subjectis; S. Hieronymus, *epist.* 2; S. Ephrem, *opuse. De l'omit. ínjung.*; S. Bernardus, *epist.* 237, et alii. *Quinto*, quia S. Petrus alludit ad Levitas, qui in veteri Testamento erant Domini clerus, id est sors et hæreditas, quia primitias, decimas, vota Deo oblata ipsi quasi domestici et ministri Dei recipiebant, *Num.* xviii, 20; *Deut.* xviif, 2. Episcopus ergo modesti® hic admonet S. Petrus, ut modeste suis Clericis imperent, scilicet magis exemplo quam precepto, nimirum ut fiant forma gregis, puta tum Clericorum, tum consequenter et laicorum : clerum enim sequi solet populus.

S. Petrum secutus S. Dionysius, *epist.* 5 : « Hoc, Du Pri- ait, eximi® in se dilectionis divinus ac summus Pontifex Christus argumentum capit, si oves ejus modestissima gubernatione pascamus. » Sic Moses, Pontifex et princeps Synagogæ, erat mitissimus omnium hominum illius ®vi, *Num.* xif, 3. Sic et de Davide dicitur *Psalm*, cxxxi, vers. 1 : «Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus. » Sic Probus mittens S. Ambrosium Mediolanum ad sedandum populi tumultum : « Vade, inquit, age non ut judex, sed ut Episcopus. » Omen hoc fuit et quasi oraculum. Egit enim ut Episcopus, ideoque voce populi acclamatus el creatus est Episcopus, qui proinde lib. III, *epist.* 9, hujus de se ominis memor : « Magis, inquit, optamus et cupimus contumelias singulorum elementi patientia vincere, quam sacerdotali licentia vindicare ; et S. Leo, *epist.* 84, cap. i : « Licet nunquam, ait, accidant in sacerdotalibus reprehendenda personis, plus tamen in corrigendos agat benevolentia quam severitas, et hortatio quam commotio, charilas quam potestas. Sed at his qui quæ sua sunt quæmnl, non qu® Jcsu Christi, facile ab hac lege disceditur ; et dum dominari magis, quam consulere subditis quierunt, placel honor, inflat superbia, el quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxam. » Hinc Episcopi el Pastores vocantur Patres, ut sciant se ut paires liliis preesse, non ut reges vel tyrannos servis imperare. Hinc Papa est Pater patrum, imo Servus servorum Dei. Unde S. Isidorus : «Agnoscat, ait, Episcopus se servum esse, non dominum;

talem subditis so prinstot, ul non solum auctoritate, verum et humilitate clarescat. •

Sapienter S. Bernardus, lib. IV *Do Considerat, od Eugeninm*, docet eum el Pnolatos quo pacto gravitatem cum lenitate miscere debeant, nc vel ob illam, si nimia sit, sint fastidio et odio, vel ob hanc contemptui. «Esto, ait, gravis, sed non austri u% non dissolutus, neque severus, sed interea mediocritatem tene, ut neque de severitate sis oneri, ncque de familiaritate contemplili. Auste-ritas fugai infirmiores, gravitas reprimat leviores; in Palatio Papam, domi te patremfamilias exhibe; ament te domestici. Si non, fac ut te timeant. Utilis est semper custodia oris, quæ tamen familiaritatis gratiam non excludat : ille convenientior habitus, si actu severus, vultu serenus, verbo serius, n Imo S. Augustinus, S. Paulum *ad Galat.* cap. ni, vers. 19 (ubi ait: « Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis, ») secutus, se subditorum matrem facit : a Me, ait, putate matrem animarum vestrarum esse, et ita vos velle componere, ul in vobis nec macula, nec ruga possit ante tribunal (eterni Iudicis apparere. Animabas enim vestris non solum ornamenta, sed etiam medicamenta desiderans providere, studeo dissuta consuere, conscissa sarcire, vulnerata curare, abluere sordida, reparare perdita, et ea quæ sunt integra, spiritualibus margaritis ornare. »

teoma Idem lumine naluræ viderunt Gentiles, uti in-
l 8inuat Christus, dicens : « Reges gentium domi-
nata nantur eorum, et qui potestatem habent super
priedpb. eos, benefici vocantur, n Luc. xxii, 25. « Benefici, »
græce *crergctæ*, uti vocatus est Ptolemæus Ever-
getes, ob beneficia in subditos collata: ex ad-
verso, tyrannus est qui suo bono el honori, non
subditorum in regendo consulit. Veri ergo prin-
cipes magis ministri sunt reipublicæ quam do-
mini. Ita Antigonus, Macedonum rex, conspiciens
filium insolentius subditos regentem : «An igno-
ras, ait, o fili, regnum nostrum esse splendidam
servitutem? » ita Ælianus, lib. II *Far. Historiae*.
Primus Lacedæmonum rex dictus est *Agis* (et ab
eo multi deinceps dicti sunt *Agis*), id est dux,
ab «*ἄγω*», id est *duco*, quia clementer imperabat,
ducens potius quam dominans, uti aries priril du-
cilque gregem. Unde Plistarchus, bconidæ filius,
rogatus cur Lacedæmonum reges non a priscis
regibus cognomen sortirentur? «Quia, ait, illi
ducere quam regnare maluerunt, posteriores illis
nequaquam. » Allusit ad nomen *Agis*, id est
dux; *Plistarchus* autem idem est quod plu-
ribus imperans. Ita Plutarchus in *Lacon*.

Pastor ergo sil Actor, sit *Agis*, non Plistarchus,
non imperiosus, ducendoci agendo suos suaviter
regat, ac verborum suavitate magis quam verbe-
rum asperitate agat ad bonum.

Cicero, *Philipp.* I, damnat illud Rectorum inso-
lentium de subditi*. « Oderint, dum incluant,
quia, inquit, præstas diligere quam metui. »

Agesilaus, rex Sparlæ ro alus «quas res regem

habere oporteat? » dixit : «Adversus hostes au-
daciam, erga subditos benevolentiam, in oppor-
tunitate vero rationem et consilium.* Ita Stobæus,
serin. 52.

Cyrus, rex Persarum, bellicosissimus dicebat,
neminem **debere** suscipere principatum, nisi esset
melior his in quos susciperet imperium. Ita Plu-
tarchus, in *Apophth, regum*.

Antonius Pius Imperator, cum initio Imperii
quosdam reos absolvens reprehenderetur, re-
spondit, « Principatum non a suppliciis, sed a
mansuetudine auspicandum esse. » Ita Xiphilinus
in *ejus. Vita*.

M. Antonius Verus censuit Imperatorem non
tueri agmina satellitum, sed beneficentiam el
benevolentiam civium. Ha Herodianus, lib. 1.

Pastor itaque cogitet se non esse dominum sub-
ditorum, sed paedagogum, ut eos quasi magni
regis filios instruat bonis moribus, dirigatque et
deducat in vilain æternam, ul quidam Sancto-
rum dixit, ac proinde ila agat cum eis, ul ipsi
ei se fidere, conscientias, tentationes et neces-
sitates aperire, ad cum in omnibus quasi ad pa-
trem, imo matrem recurrere audeant el gaudeant.

Sed forma facti gregis ex ammo. — Est hæc
sexta Pastoris lex, dos et conditio, ut scilicet sit SeUua.
forma, id est exemplar vilæ gregi suo; formam
hanc opponit dominationi, q. d. Non dominantur
imperio, sed exemplo, ut formam vilæ sancte
sancte vivendo fidelibus præscribant. S. Pelro pnUiim
succinit S. Paulus hanc Timotheo, Ephesi Episco- «it fomu
po, dictans regulam *Epistola* izcap. iv, vers. 12 :
a Exemplum, ait, esto fidelium in verbo, in con-
versatione, in charitate, in fide et castitate; » et
Tito, Crete Episcopo, cap. h, vers. 7: «In omni-
bus probe teipsum exemplum bonorum operum,
in doctrina, in integritate, in gravitate : » ubi in
Groco pro a exemplum » eadem est vox raztc,
quam interpret hoc loco vertit *forma*, quia, ut
explicat S. Hieronymus ad *Titum* u, optat Paulus,
« ul Timotheus, aut quicumque Prolatus, sit
instar archetypi, sive primar te formæ, ex qua vi-
va virtutum simulacra lineamentis vite honeste
iu se translatis exprimuntur. » Et S. Chrysoslo-
mus ibid. : « Sit omnibus, ait, dodi ina exemplar-
que tuæ virtutis, speculum vilæ, quod omnibus
ad imitandum proponitur, voluti primaria quæ-
dam miago, omnia in se habens quæ bona el
honestas sunt. » Et Primasius ibidem : «Ne exem-
plo, inquit, destruas verbum. » Formam ergo,
id est, exemplar recte vivendi, da, o Pnelale,
luis subditis. Non salis sit tibi quod facie et loco
pHPcaspopulo, sedslude pariter prwirc viriate et
pietatis operibus, ul sic populus sponte te diam
non cogitantem æmuletur. «Vila jubeat, lingua
persuadeat, » ait S. Athanasius *ad Monachos*. Sic
in curru Cherubico, £ztc/i. i, 19, qui typus est
Ecclesiæ, motum Cheruborum sequuntur rote,
hoc esi, motum actumque Prælatorum (hi eniui
myslicv sunt Cherubini Dei) sequuntur fideles.

Sicut enim pueri dum discunt scribere et pingere, exemplar sibi a magistro effigiatum inspiciunt, et exprimere conantur : sic Prelati mores, ait Isidoros Pelusiota, lib. III, *epistola* 359, inspicii et imitatur populus : hic enim coram Prelatis est, agitque et agitur instar'pueri. Ita Paulus se prebuit fidelibus formam et normam vivendi. « Imitatores, ait, mei estote, fratres, et observate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram, » græce Τίτρυ, id est *typum* et exemplar nostram, *Philip*, ni, 17; et Thessalonicenses, epist. I, cap. in, laudat a virtute : « Ha ut facti sitis, ait, forma omnibus credentibus in Macedonia. »

Preclare S. Hieronymus *ad Nepotianum*, epist. 2 : « Non confundant, ait, opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat : Cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis ? Delicatus magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam et latro potest. Sacerdotis Christi os, mens manusque concordent. » Et in eadem sententiam S. Gregorius, in cap. XXVIII *Job*, sub finem : « Lex, ait, est prædicatoribus posita, ut impleant quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur; illa vox cor audientis penetrat, quæ hoc quod sonuerit, opere confirmat. » Eodem spectant quæ Theodorici regis nomine scribit Cassiodorus, lib. V *Vop. Epist.* 22 : « Est enim quoddam speculum morum agentis oratio, nec majus potest esse mentis testimonium, quam qualitas inspecta verborum. » Et *Epist.* 21 : « Age, ne tua tibi obiciatur oratio, quia pondus est pudoris gravissimi propria voce convinci. » Rursum lib. XI, *Epist.* 8 : « Non enim potest auctoritatem habere sermo, qui non juvatur exemplo, dum iniquum sit bona precipere, et talia non fecisse. » Monet itaque David, *Psal.* cxxxr, 9, sacerdotes, quos Ecclesiæ magistros esse oportet, « ut induant justitiam. » Quo loco sic scribit S. Gregorius : « Vestimenta sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere, Propheta attestante, qui ait : Sacerdotes tui induant justitiam. » Tum alludens ad pontificis Aaronici vestem, ex qua suspensa aurea tintinnabula pendebant, subdit : « Vestimentis itaque illius tintinnabula inherent, ut vitæ viam cum linguæ sonilo, ipsa quoque bona opera clament sacerdotis. »

Meminerint ergo Principes et Prelati se in alto versari culmine, ubi ab omnibus videantur, omnium in se coniectos esse oculos, omnia ipsorum facta diclaque a nullis subditorum oculis conspici, et notari : non enim potest abscondi civitas supra montem posita, ut ait Christus. Vere Seneca, lib. De *Clementia*, cap. viii, alloquens principem : « Tibi, ait, non magis quam soli latere contingit ; multa contra te lux est : omnium in istam conversi oculi sunt. » Et apud Cassiodorū, lib. III *ad Argol.*, Theodoricus : « Non patitur claritas illa (loquitur de præfeco urbis) com-

mittere, quod possit mobilis turba nescire, locatus in medio ad se cunctorum trahit aspectum, et totius vitæ iudicium promulgat fama populorum. » Et lib. XI, *Epist.* 6 : « Latere non potest, quod intra cancellos egeris : tenes quippe lucidas fores, claustra patentia ; et quamvis studiose claudas, necesse est ut te cunctis aperias : nam si foris steteris, meis emendaris obtutibus ; si intus ingrediaris, observantium non poles declinale conspectus. Vide quo te antiquitas voluerit collocari, undique conspiceris, qui in illa claritate versaris. »

Nec prætereunda sunt quæ scribit Plutarchus, in *Politio*. : « Vitam, ait, sibi quisque et mores excolere debet, quo prorsus omni nota vituperatio neque careat, quando præsertim eorum qui Heipublicæ præsumunt, non modo singula verba, et res tantum publicitus gestæ animadverti notarique solent, sed virtus quoque, joci simul et seria, quæque domus, ipsa familia, uxor, cubile curiosius inquiruntur. » Et eleganter Claudianus :

Hoc le prælcra crebro .« emione monebo,
Ut te totius medio telluris in orbe
Vivere cognoscis, cunctis tua gentibus esse
Facia palam, nec posse dari regalibus unquam
Secretum vitiis ; nam lux altissima f. ti
Occultum nihil esse sinit, lalebrasque per omnes
Intrat, etc.

Quocirca « nihil turpius est quam excellentem esse culmine, et despicabilem vilitate, » ait Salvianus, lib. II *ad Eccl.* Princeps enim est regula animalia et viva lex populi. Breviter, sed acute et nervose S. Bernardus, lib. II De *Consid. ad Eugenium*, cap. vii : « Monstruosa res, inquit, gradus summus, et animus infimus ; sedes prima, et vita ima ; lingua magniloqua, et manus otiosa ; sermo multus, et fructus nullus ; vultus gravis, et actus levis ; ingens auctoritas, et nutans stabilitas. » Quocirca S. Ambrosius, epist. 6 *ad Irenæum* : « Sit nostra, inquit, via angustior, virtus exuberantior, trames pressior, fides sublimior, callis arclior, vigor mentis exundans, semitæ rectæ, sil egressus ad superiora. » S. Chrysostomus, lib. II De *Sacerd.* : « Prodeant, inquit (ad functionem pastorem, ad Episcopatum), qui longe omnibus præstant, quique virtute animi tantum reliquos excellunt, quantum corporis magnitudine Saul Hebraeorum gentem excelluit : seu potius multo etiam magis. » Auctor Imperfecti, hom. 43 : « Audiant, inquit, te homines parva mandantem, et grandia videant facientem. » S. Gregorius, I pari. *Pastor.*, cap. iii : « Sit Pastor, ait, operatione præcipuus, ut vitæ viam subditis vivendo denuntiet : et grex qui Pastoris vocem moresque sequitur, per exempla melius (piam per verba gradiatur) Illa vox libentius auditorum corda penetrat, (piam dicentis vita commendat ; ejus optima ovium pascula sunt exempla Pastoris. » Talis fuit S. Malachias, Archiepiscopus Hiberniæ, qui, S. Bernardo teste, dicere solebat suis : « Non revu-u mori, ut

vos vitæ meæ teneatis exemplum. Erat enim ipse, inquit S. Bernardus, regula Fratrum : legebant in <ita ejus quomodo conversarentur. Sibi pauper, sed dives erat pauperibus : pater erat orphino-ruin, maritus viduarum, pius ad compatiendum, ad corrigendum liber. »

Idem Bernardus, lib. IV *De Consid.*, cap. i et n, Eugenium Pontificem monet, ut pre cæteris reformet aulam suam et Ecclesiam Romanam, camque toti Ecclesiæ in formam et exemplum statuatur. « Circa te sunt, ait, clerus et populus tuus, cui specialiter episcoparis, ac per hoc specialis cune teneris debitor. Ili quoque qui tibi quotidie assistunt seniores populi, orbis iudices, etc. Et primo quidem clerum illum ordinatissimum esse decet, ex quo precipue in omnem Ecclesiam cleri forma processit. Deinde omne quod perperam agitur te presente, libi turpius. Interest gloriæ sanctitatis tuæ, ut quos pre oculis habes, ita ordinati, ita sint informati, quatenus totius honestatis et ordinis ipsi speculum, ipsi sint forma. Inveniantur præ cæteris oportet expediti ad officia, idonei ad Sacramenta, ad plebes erudiendas solliciti ; circumspecti ad sese custodiendos in omni castitate, n Et cap. IV : «Sint compositi ad mores, probati ad sanctimoniam, parati ab obedientiam, mansueti ad patientiam, subjecti ad disciplinam, rigidi ad censuram, Catholici ad fidem, fideles ad dispensationem, concordantes ad pacem, conformes ad unitatem. Qui sint in iudicio recti, in consilio providi, in jubendo discreti, in disponendo industrii, in agendo strenui, in loquendo modesti, in adversitate securi, in prosperitate devoti, in zelo sobrii, in misericordia non remissi, in otio non otiosi, in hospitio non dissoluti, in convivio non effusi, in cura rei familiaris non anxii, alieni non cupidi, sui non prodigi, ubique et in omnibus circumspecti, etc., qui missi post aurum non eant, sed Christum sequantur; qui regibus Joannem exhibeant, /Egyptiis Mosen, fornicantibus Phinees, Eliam idololatris, Elisæurn avaris, Petrum mentientibus, Paulum blasphemantibus, negotiantibus Christum, etc. Qui non de dolo vidui et patrimonio crucifixi, sed vel suos ditare festinent, gratis dantes quod gratis acceperunt.»

Ex animo, — </ d. Non ex composito, non ad externam speciem, non affectate, non fecte et hypocritice, sed vere, realiter, sincere, ex animo et toto corde satagite esse fidelibus forma et norma vitæ sancte et Christianæ. Mulli enim induunt vultum devotum et religiosum, sed animum habent irreligiosum, vel certo vanum et vagum. Tales erant Scribæ et Pharisei, quos proinde Christus culpat, vocatque sepulcra dealbata, *Matth.* xxvii' 27. Hos struthioni comparat S. Gregorius, quia « sanctitatis vitam quasi volatus pennam per speciem relinent, sed opera non exercent, » ait ipse, lib. XXXV .Worm/, cap. v, alias vi ; struthio enim pennas habet, sed non volat.

4. Et cum appauletur principis Pastorum, —

Christus Dominus, qui ait : « Ego sum Pastor bonus : bonus Pastor animam dat pro ovibus suis, » etc. *Joan.* x, 11.

Percipietis immarcescibilem (de hoc epitheto vide dicta cap. 1, vers. 4). glorie coronam. — Scholastici preter coronam et gloriam essentialem communem omnibus beatis, dant Doctoribus quatuor sunt Episcopi et Pastores) quoque accidentalem, quam aureolam vocant ; tres enim constituunt aureolas : primam, Martyrum ; secundam, Virginum ; tertiam, Doctorum, quas repræsentant tres coronæ tabernaculi, scilicet corona altaris thymiamatis repræsentavit aureolam Martyrum, Brodi, xix, 3; corona arcus repræsentavit aureolam Virginum, Erodi, xxv, 21; corona mensarum propositionis repræsentavit aureolam Doctorum, *Erodi*, XXV, 25. Doctor enim dat animæ doctrinam quasi panem suum. Vide S. Thomam et Scholasticos, in IV, *disi.* 49.

Porro utraque corona Doctorum et Pastorum ingens erit et eximia. *Primo*, quia respondebit ingenti eorum charitati, qua non solum suam, sed et plurimorum aliorum animas salvare et perficere satagerunt.

Secundo, quia respondebit zelo quo regnum et gloriam Dei propagarunt : cujus ergo major fuerit zelus et labor, ejus pariter major erit gloria et laurea.

Tertio, quia gloria subditorum erit gloria Pastorum : tot ergo Pastores sancti habebunt coronas, quot erunt coronæ subditorum quos ad salutem perduxerunt, juxta illud S. Pauli, I Thess. ii, 19 : « Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ ? Nonne vos ante Dominum nostrum Josum Christum estis in adventu ejus? Vos enim estis gloria nostra et gaudium. » Sic in die iudicii S. Thomas trahet post se Indiam, Andreas Achaïam, Joannes Asiam, Paulus universum mundum, ait S. Gregorius, hom. 17 in *Evang.* : quæ sane ingens erit gloria et corona. Sic in Vita sanctorum Aldegundis legimus, eidem apparuisse S. Amandum stipatum magna multitudine Sanctorum a se conversorum, inter quos ipso quasi gigas eminebat et statura et gloria ; omnes vero in eum quasi magistrum et parentem respiciebant, eique suas coronas acceptas ferebant.

Quocirca vocatur hæc corona gloriæ : «corona, » quia datur quasi premium pascenti, bravimi! certanti, merces laboranti; «gloriæ, » primo, id est gloriosa. *Secundo*, «gloriæ, » quia non ex rosis, vel geminis, sed ex variis gloriæ cœlestis dotibus contextitur. *Tertio*, « gloriæ, » id est magnificenti, majestatis, splendoris divini, *q. d.* Corona hæc erit magnifica, majestate et splendore divino plena, quia faciet ea coronatos filios et hæredes regni cœlestis, ideoque reges et sacerdotes Dei, juxta illud *Apocal.* v, 10 : « Fecisti nos Deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabimus super terram; » et *Sapient.* vi, 17 : « Accipient regnum decoris et diadema speciei de manu Domini

Bxto-
rnni
inztn*.
Friso.

Serando,

Terti*

Coroni
Glori*
quidra-
pici.

Pnau.

Steuuu-

Ttrtu.

ni. » Undo per hypallagen « corona gloriæ » accipi potest pro *gloria corona*, id est, gloria regni, vel a gloria corona, » id est, undique coronans, ambiens, ornans el beans sanctum Pastorem. *Quarto*, « gloriæ, » quia est et corona « *gratiæ* » in hac vita, cui in futura ex æquo respondebit corona gloriæ, juxta illud *Psal.* xx, 4 : « Prevenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite ejus coronam de lapido pretioso, » in quæ verba S. Bernardus, *serin.* 39 inter parvos : « Triplex, inquit, nobis necessaria est benedictio, præveniens, adjuvans el consummans : prima misericordia, secunda gratiæ, tertia gloriæ. Prevent misericordia conversionem, adjuvat gratia conversationem, perficit gloria consummationem. » Et S. Dionysius, *Eccles. Hierarch.*, cap. n : « Dominus, ail, certantibus præmia proponit ut Deus; leges autem certaminis tulit ut sapiens, premiâ quo vincentibus decora constituit et pulcherrima ; ac, quod est profecto divinius, ipse ut est summe clemens el bonus, in suis bellatoribus vincit, dum in illis habitans pro illorum salute et victoria adversus mortis et corruptionis imperium pugnat. »

5. SIMILITER, ADOLKSCENTES, SIDDIT ESTOTE SENIORIBUS.—Per *adolescentes* græce vmrtpct, id est *juniores*, accipe per catachresin quoslibet inferiores ct subditos. Quia enim senes ob sapientiam præesso ct regere solent, juniores vero subdi cl regi, hinc senes vocantur superiores, juniores subditi. Unde a senibus senatus appellatus est. Precipue vero per *adolescentes* accipe Clericos inferiorum Ordinum, ut Diaconos, Lectores, Exorcistas : hos enim decet pro omnibus subdi senioribus, greco rpiũ&iTipGcç, id est *sacerdotibus*. Sicut enim paulo ante jussit Presbyteros non dominari in cleros, id est Clericos minores cl juniores : sio vicissim hos monet ne contra Presbyteros insolcant, sed iis se subdant. Ita Cajetanus, Salmeron, Arias et alii. Hoc cnim exigit debita subordinado, ordoque hierarchicus. Idem paulo post S. Petrum monuit S. Ignatius, cpist. 7 *ad Tarsenses*: « Presbyteri, ait, subjecti estote Episcopo, Diaconi Presbyteris, populus Presbyteris et Diaconis. Qui hoc ordinis decorum servaverint, pro earum animabusego libens meam commutavero. » El ad *Smyrnenses*, episl. 10 : u Omnia igitur vestra decenti ordine perficiantur : laici Diaconis subji-ciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus Christo, ut ipse Patri. »

Denique par est ut quilibet adolescentes reve-reantur seniores, ct ab eis dirigi se sinant. Canities cnim venerabilis est, tum ob experientiam ct sapientiam, tumob moderationem passionum, quæ in juvenibus ob copiam sanguinis et caloris ebulliunt ct vigent, juxta illud *Eccli.* vi, 35 : « In multitudine Presbyterorum prudentium sta, et « apientie illorum excorde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire. » Unde S. Ambrosius, lib. *De Viduis* : « Vicina csl lapsibus adolescentia. ait, variarum æstus cupiditatum fer*

vorem calentis inflammat adatis. » Quocirca idem, lib. I *Offlc.cSp.* xvfi : « Bonorum, ait, adolescentium est Dei timorem habere, deferre parentibus honorem, habere senioribus reverentiam, castitatem tueri, non aspernari humilitatem, diligere clemenliam ac verecundiam, quæ ornamenta sunt minoris ætatis. Ut enim in senibus gravitas, in juvenibus alacritas, ita in adolescentibus verecundia, valut quadam dole commendatur naluræ. » Idem viderunt el sanxerunt Philosophi. Diogenes adolescenti erubescenti ideoque turbato : uBono, ait, esto animo, o fili, istiusmodi est linctura vir-Iulis. » Ita Laertius in ejus Vita. Demetrius Phalereus admonebat adolescentes, « ut domi parentes, in via obvios, in solitudine revererentur seipsos. » Ita Laertius, lib. V, cap. v. Socrates hortabatur juvenes ut hæc tria haberent, « inanimoprudentiam, in lingua silentium, in vultu verecundiam, » ait Maximus, *serin.* 41.

Omnes autem invicem (Greca addimi puva, id est *subordinali*, eo scilicet ordine quo jam dixit : « Adolescentes subditi estote senioribus ») humilitatem insinuate. — Videtur legisse interpret id est *insinuate*; x&rc; enim est *sinus*. « Insinuate » ergo, id est, « in sinu habete, » puta in animo et corde promptam ac paratam, ut illico aliis eam offeratis et exhibeatis. Ita Glossa el Hugo. *Secundo* el potius, humilitatem invicem « insinuale, » id est, in-sinum alterius mutuo ingerite, ut alterius animi sinum subeat et penetret, cumque vobis el Christo conciliet, ac ad rependendam humilitatem el charilatein provocet. Sic enim oratores in exordio utuntur insinuatione, qua sese in auditorum animos insinuant, cosque sibi conciliant, ul avide ct cupido ea quæ dicturi sunt, audiant et excipiant. « Insinuatio, ait Cicero, lib. I *De Invent.*, est oratio quadam dissimulatione ct circuitione obscure subiens audiloris animum ; » el, ul Servius in XI *Æneid.*, « est callidus el subtilis aditus ad persuadendum. » Talis insinuatio Christianis csl humilitas, quæ omnes sibi demeretur cl devincit. Sic Lucretius, lib. VI, ait : « Solæslum insinuat per septa domorum. » Sic Propertius, lib. HI, *eleg.* 9, ail Cæsarem opes insinuare, id csl, in sinum immittere. Sic mare per sinum terræ sese insinuai. Sic assentator insinuat se in animum principis.

Verum Greca passim habent (pro quo Regia legunt tywnáaaaOe, eodem sensu), quod *primo* verli potest, *innodate ct arcte*, ceu nodis illigatam tenete. Hesychius enim in Léxico verlil « iód;, id est *innodatus*, illigatus : ita Valablus, Hesseliuset alii; unde Tigurina vcrlit, *humilitatem animi vobis 'infixam habete*; Pagninus, *illigatam habete*. « Non enim in veste aut colli depressione, aut vocis submissione, sed in animi constantia humilitas sila est, » ail Nazianzenus, *orat.* 13. *Secundo*, verti potest, *amplectimini, induite, involvite, urnale vos*. Nam ct Hesychius vertit, ç <a i « x g ũ *. Ha OEcuinenius : « Humilitatem, ait, omni exparte complectimini.

titea undique amiciri et involvi videamini.» Quod Noster acuto et apposito vertit, *insinuate*. a sinu non pectoris, sed vestium. Sic enim vocatur vestis sinuosa, quæ multas habet plicas et sinus, de quibus Ovidius, II *Metamorph.* :

..... Tremulas Binuaulur flamine vectes,

id est formantur, rugantur, vel in sinus colligantur. Et Statius, lib. X *Thcbaid.*, ait, «chlamydem insinuatam implere re aliqua.» Hinc et sinus vocatur velum navis, quod ventis flantibus curvatur et sinum facit. Unde Ovidius :

Plenaque curvato pandere vela sinu.

Et Virgilios, V *Æneid.* : aObliquatque sinus in ventum. »

Dicit ergo S. Petrus : « Humilitatem invicem » *γΥλ. c|xCóaaaOi*, id est, *involve et insinuate*, ut sicut in veste plica una et sinus unus insinuat sese alteri, et hic alteri et alteri continuo, itaque pulchre vestem sinuosam, et per sinus eleganter deductam et compositam efficit : ita pariter faciant ei Christiani, unus alteri per humilitatem quasi sinum, in sinum alterius se insinuet, et hic alteri et alteri continuo ; ita omnes unam quasi Ecclesiæ vestem sinuosam, connexam, ordinatam, compositam, elegantem efficient, quæ et fidelium animos recreabit, et infidelium animos alliciet, ut eidem sese inserere et Christiani fieri cupiant. Unde Syrus vertit : *Circumamicti estote mansuetudine animi, unus erga alium*. Dixerat enim S. Petrus Presbyteros non debere dominari in clericos, id est, Clericos *γε*quo ac laicos, hos vero quasi adolescentes et minores debere se subdere Presbyteris. Jam modum id præstandi utrisque præscribit, scilicet humilitatem, si illam tam Presbyteri junioribus ad eos se dimittendo, quam juniores Presbyteris se subdendo, exhibeant et insinuent. Sic enim utrique conflabunt unam quasi Ecclesiæ vestem, unumque syrma ex variis plicis et sinibus eleganter compositum. Sicut enim plica exstans sive exterior, plicæ depressiori vel interiori se apposite accommodat et insinuat, ac vice versa interior exteriori : sic pariter humilitas facit, ut superior inferiori se accommodet et insinuet, et vicissim inferior superiori ; itaque omnes conflent unam elegantem concordie, pacis et charitatis cycladem. S. Petro succinit S. Paulus, P/u-np. n,2 : «Implete, ait, gaudium meum, ut idem sapiatis, eamdem charitate habentes, unanimes idipsum sentientes, nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes.» Humilitas enim superiores coordinat inferioribus, et hos subordinat superioribus.

Humilitas ergo est parens ordinis, concordia!, pacis, charitatis, etc. «Humilitas, ait Cassianus, *Collai.* XV, cap. vu, est omnium magistra virtutum, ipsa est cœlesfis et difficil firmissimum fundamentum, ipsa est donum proprium atque ma-

gnificum Salvatoris;» et S. Basilius in *Canthi, monast.*, cap. XVII : « Humilitas, ait, est tutissimus virtutum omnium thesaurus.» Idem, sermone *De Abdic, rerum* : « Humilitas, ait, est sagena quæ omnes virtutes complectitur. » S. Hilarius in *PiaZ.* cxviii, littera *lies*, docet in humilitate mandatorum caput et summam omnium consistere. « Itaque humilitate, ait, docuit (Christus) omnia fidei nomina et præmia contineri, » Idem in *Psalm*, cxxv : «Tenendus, ait, humilitatis et altitudinis modus est, ut corde humiles, sensu vero et anima similes excelsi. » S. Leo, serm. 7 *be Epiphania*, nervose «Tota, ait, Christianis sapientiæ disciplina non in abundantia verbi, non in astutia disputane*. . neque in appetitu laudis et gloriæ, sed in vera et voluntaria humilitate consistit, quam Dominus Jesus Christus ab utero matris usque ad supplicium crucis pro omni fortitudine et elegit et docuit. » Et paulo ante : « Tota victoria Salvatoris quæ et diabolus superavit et mundum, humilitate est concepta, humilitate confecta. » S. Gregorius, lib. XXXIV *Moral.*, cap. xviii, veljuxta aliam editionem, cap. xxni : « Evidentissimum, ait, et proborum signum est superbia, electorum vero humilitas. » Et S. Athanasius, *De Virginitate*: «Humilitas, ait, in Christo, est superbia in diabolo, i Quocirea S. Gregorius, Bernardus, Cassianus et alii docent humilitatem esse fundamentum virtutum præsertim pacis et charitatis : cujus rei illustre narra exemplum Joannes Moschus in *Prato Spirit.*, cap. ccx. Duo, inquit, Episcopi, erant in simulate, unus eorum venit cum clero, prociditque ad pedes alterius, dicens : «Ignosce, domine, servi tui sumus. » Ille hac humilitate vicius : «Tu, ait, meus et dominus et pater es. » Ude infert : « Et vos cum habetis inimicum, ita facile, et vincetis. Majorem ergo gloriam habet humilis quam rex, quia ab omnibus laudatur. » Similia recenset cap. ccxvm et ccxix.

Quia Deus superbis resistit. — «Quoniam ex-celsus est Dominus, et humilia respicit, et alla a l^o longe cognoscit,» *Psalm*, cxxxvn, G. Vide dicta *Ulai Jacobi* iv, 6, ubi eamdem habet sententiam. Notat S. Chrysostomus, hom. 3 *De Verbis Isaie* : non dicit : Deus superbos dimittit, suam ab eis opem gratiamque subducens, sed *γvnwarrai*, id est *adversatur*, et positive resistit, non quod instructa acie aut pugna Deo sit opus, cum superbo nihil sit infirmius, sed quod solo nutu ei resistat, eum affici, perdat, annihilat, si velit. Unde S. Ambrosius in *Psalm*. cxvni, oclonar. 7 : « Quid igitur, ait, hoc peccato potest esse deterius, quod a Dei cœpil injuria? ideoque Scriptura dicit : Dominus superbis resistit ; tanquam suæ contumelia? propulsator, veluti quoddam suscepit adversus superbiam speciale certamen. »

G. Humiliamini igitur sub potenti manu *Dsi.* — v**. •. S. Jacobus habet, «in conspectu Dei;» est efficax ratio persuadens humilitatem. Quis enim homo, imo miser homuncio, non se humiliet sub ma-

jestateet potentia Dei, qui non tantum sibi, seti et superioribus ac proximis vult nos subdi et humiliari, ut si cis te humilies, Deo te humilies : si contra vel super cos te efferas et insolescas, contra et super Deum te efferas? «Humilitas enim, ul ait S. Bernardus, *Dc Grad. humil.*, est virtus qua quis ex verissima sni cognitione sibi ipsi vilescit,» ut coram Deo inspiciens suam abyssum nihili, peccatorum et miseriarum, dicat cum S. Francisco : «Quistu, Domine, quis ego? Tu abyssus omnis boni, ego abyssus omnis mali. » Idem, serm. 16 *in Cant, a* Verus humilis, ait, vilis vult reputari, non humilis predicati : gaudet sui contemptu, hoc solo sane superbus, quod laudes contemnat. » Quis sub potenti manu Dei usque ad infernum non sc humiliet, cogitans Deum tribus digitis appendere molem terne; cogitans sc in manu Dei esse instar pulicis aut culicis, quem talitro occidat; cogitans se manu Dei ambiri et contineri, ut eam non possit evadere, eam, inquam, qua alta dejicit, celsa siderat, superbos fulminat, sternitque in tartara, uti fulminavit Luciferum cum tot angelorum millibus, imo millionibus : eam rursum, quæ depressa attollit, humiles extollit ad sidera, imo supra sidera; unde subdit: «Ut vos exaltet,» etc. Quocirca noster Sebastianus Barradius, viret condonator apostolicus, cujus egregii exstant Commentarii in Evangelia, moriturus et sacro oleo inunctus, rogante P. Hectore, ut quando, teste S. Augustino, serm. G, lib. XVII homil. « pro magno haberi solent verba novissima parentis ituri ad sepulcrum,» ultimum suis monitum valedicens, daret, ait : « Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis. Nihil aliud superest consilii. Simus omnes impense humiles, Christum Dominum, Deumque nostrum imitati, qui tota vita unam a se disci voluit humilitatem;» el moriens, inclinato capite, emisit spiritum, ut sicut in vita, ila et in morte Christum imitaretur. Ha nostri Conimbricenses in ejus Vita, quam ultimo ejus operi, scilicet *Itinerario filiorum Israel*, præfixerunt.

D**c*ci Porro Cassianus, lib. IV *Instit.*, cap. xxxix, decem dat signa vene et germanæ humilitatis : «Humilitas, ait, his indiciis comprobatur : *pruno*, si mortificalas in se habeat omnes voluntates; secundo, si non solum actuum suorum, verum etiam cogitationum, nihil suum celaverit seniore ; *tertio*, si nihil sure discretioni, sed judicio ejus universa committat, ac monita ejus sitiens libenter auscultet; *quarto*, si in omnibus servet obedientiam, mansuetudinem et patientiæ constantiam; *quinto*, si non solum injuriam inferat nulli, sed ne ab alio quidem sibimet irrogatam doleat atque tristetur; *sexto*, si nihil agat, nihil præsumat quod non vel communis regula, vel majorum cohortentur exempla; *septimo*, si omni vilitate contentus sit, etad omnia se quæ sibi præbentur, vehit operarium malum, judicaril indignum; oc-

tavo, si semetipsum cunctis inferiorem , non superficie pronuntiet labiorum, sed intimo cordis credat affectu; *nono*, si linguam cohibeat, vel non sit clamosus in voce; *decimo*, si non sit facilis ac promptus in risu.»

Ut vos exaltet,—juxta illud *Proverb.* xxix,23: a Superbum sequitur humilitas , et humilem spiritu suscipiet gloria; » et illud *Psalm*, xvii, 28: a Populum humilem salvum facies, el oculos superborum humiliabis; »et *Job* cap. v, vers. 11 : « Qui ponit humiles in sublimi ; » et illud Christi: «Omnis qui se humiliat, exaltabitur,» *Luras* cap. XIV, vers. 1i. Unde Naziunzenus, *orat.* 48: « Christus, ait, suo exemplo docuit extimum ad sublimitatem iter esse humilitatem. » idem docuit beata Virgo, quæ se vocans ancillam, facta est niater Dei, *Lucæ* cap. i, 38. Hinc Saul audivit a Samuele: « Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? » in quæ verba S. Gregorius,lib. XVIII *Moral.* aliasxxn: « Magnus, ait, mihi fuisti, quia despectus libi : sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. » Humilitas ergo est scala Jacob, quæ homines e terra in coelum exaltat.

IX TEMPORE VISITATIONIS,—qUOSCilicet DCUS VOS visitabit, ut vestram humilitatem remuneretur, vosque exaltet sive in hac vita, sive in futura. Tò *visitationis* non est in Greco, sed intelligitur : kx: ^; enim significat occasionem, opportunitatem, tempus commodum, quod est tempus visitationis. Unde Syrus vertit, *in tempore congruo* ; Tigurina, *cum erit opportunum*; Pagninus, *in tempore opportuno*, juxta illud *Psalm*, ix, 10: a Adjutor (Deus) in opportunitatibus,in tribulatione;» et *Psalm*, xxx, 1G : « In manibus tuis sortes mcæ; » Hebraice, *tempora mea*; Chaldaice, *tempora redemptionis mcæ*. Vide de hac visitatione dicta cap. ii, vers. 12.

7. Omnem sollicitudinem vestram projicientes Ver>-r in eum, — id est projicite; Hebrœi enim utuntur participiis loco indicativi, quia co carent. Aut potius *projicientes* refer ad *humiliamini*, q. d. Humiliamini sub potenti manu Dei humiliter projiciendo in eum omnem sollicitudinem. Sic enim ostendetis vos humiliter de vobis sentire, et sublimiter de Deo, si vobis diffisi, fisique Deo, in ipsum omnes curas, angores et sollicitudines resignetis. Ha enim ipso facto testabimini vos tam esse infirmos, ut iis providere non possitis; Deum vero tam esse potentem, providum et benignum, ut iis omnibus quasi pater illico provisurus sil. Sic Christus vetat Christianos esse sollicitos <e victu, vestitu, etc. *Matth.* vi; ubi S. Hieronymus : s°W.dt* a A cura, ait, non penitus liberamur (quæ solet tlinn *anwii*, id est, honestum studium appellari), sed prohiU- præcipitur ne solliciti simus. » Non ergo velat u* ozcuir*, id est, moderatam curam,uli volunt Anabaptistas , qui desides a Deo solo sibi omnia in os ingerenda putant, sed |Upuuxv, id est, anxiam et nimiam sollicitudinem; enim dicitur

tgû pipita* TM *û*, quod mentem dividat, discrucielet quasi dissecat. Ita Psaltes, *Psalm*, xxxix, 18 : a Dominus, ait, sollicitus est mei, n ubi S. Augustinus legit, *Dominus curam habebit mei* : « Qui habuit, ait, tui curam antequam esses, quomodo non habebit curam, cum jam hoc es quod voluit ut esses? Jam enim fidèles, jam ambulas in viajuslitiæ, etc.; nusquam tibi dcesl, tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse; n ct Paulus *Philipp*. cap. iv, vers. 6 : « Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione, etc., petitiones vesiræ innotescant apud Deum. » Et Abraham Isaaco roganti ubi esset victima, respondit: « Deus providebit sibi victimam holocausti, fili mi, n *Genes*, xxn, 9. Unde mons in quo immolandus erat Isaac, vocatus est Moria, id est visionis, providenti® ct provisionis Dei; sicut ergo infantes non sunt solliciti, sed omnem sollicitudinem rejiciunt in sinum matris, in quo recumbunt et quiescunt : ita faciat et fidelis cum Deo, qui nobis pater est et mater. Nam quod Josué dictum est a Deo cap. i, vers, 5 : « Non te deseram, neque derelinquam, » cuius fideli et justo dictum est. Dicat ergo fidelis in quavis tribulatione, egestate, angustia, Deo: « De venire matris me® Deus meus es tu; in te projectus sum ex utero, » *Psalm*. xxn, vers. 10. El illud *Psalm*. cxxii, 2 : a Sicut oculi ancili® in manibus doininæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. » Nam, ut ail S. Ephrem, serin. *De fide*, tom. I : a Deus qui curat morbos animi, etiam corporis curabit. »

Alludit S. Petrus, imo citat *Psalm*. tiv, 23 : « Jacta cogitatum tuum in Domino; » ubi Septuaginta vertunt, Enippi^ay tei w Kvptc/ ri* piptpvxv atû, quæ verba hic in Græco usurpat S. Petrus : aitava enim est cura, sollicitudo, anxietas. Ilebr. est •prv *ichabcha*, quod Chaldæus vertit, *jacta in Domino spem tuam*; S. Hieronymus, *charitatem tuam*, quasi 3rv *iahab* positum sit pro 3HN *ahab*, id est *dilexit*, diarum habuit; Pagninus, *donum tuum, vel, quod dedit tibi*; Vatablus ex significatione Syra vel Arabica, *sarcinam tuam, vel pondus tuum*, omne scilicet quod le premil ct gravat, vel angit el cruciat. Alii a onus tuum, » scilicet negotia lua, sollicitudines, ærumnas, evenitis, pericula : de his enim proprie agit Psaltes. Radix an» *iahab* signi-

Projfo) lical affectum postulantis. Unde Pagninus in Lo-
in Deum xico vertit, *eia*, q. d. Projice in Deum omne tuum
luum *eia*, id esl, quidquid tibi sollicitudinem, aviditatem ct precem anxiam movet ct elicit. Quocirca Septuaginta cl S. Petrus vertunt ptpvuv, id est a curam » et sollicitudinem.

Quia ipsi est cura de vobis.—Psalles, *Psalm*, uv, 23, habet, « et ipse te enutriet; n Ilebr. *iekalkelecha*, id est *sustentabit*, perficiet, curabit te. Notai S. Bernardus, serm. GS in *Cant*. Non dicit, ait, S. Petrus : a Ut sil ipsi cura de vobis; » sed : « Quia ipsi est cura de vobis, aperte monstrans, Ecclesia Sanctorum non modo quoniam dilecta, sed quod prius dilecta fuerit, q. d. Intendite illi,

quia ipse intendit vobis. » Unce idem ait in *Psalm*, xc, serm. 9 : a Ut quid si hæc sapimus, ul quid cunctamur abjicere omnino spe* miseras, vanas, inutiles, seductorias, cl huic uni tam solidæ, tam perfecte, tam beate spei tota devotione animi, tolo fervore spiritus inhærere? »

Ratio est *prima*, quia Deus uti est creator, ita R4H esl ul conservator, ac provisor ct curator suarum rr4uxl* creaturarum, præsertim fidelium et justorum. Illius ergo est eorum res, onera, molestias ct curas regere, curare, moderari, iisque providere. Hoc enim exigit suavis el efficax ejus providentia. Unde S. Augustinus, III *Confess.*, xi : « O tu bone, ait, Omnipotens, qui sic curas unumquemque nostrum, tanquam solum cures, ct sic omnes tanquam singulos, n

Secunda, quia id meretur fides, spes et confi-Seuualx dentia, qua fidelis in Deo omnia sua reponit, in ejusque sinu recumbit ct requiescit, sicut pulli sub alis gallinæ. Hæc enim confidentia valde honorat Deum : magnam enim de ejus potentia, fidelitate et ope habet opinionem, quam Deus frustrari non patitur, tum ut suum honorem tueatur, tum ut in se speranti non desit, sed adsit, faciatqne eum spei et voti sui compotem, juxta illud *Psalm*. xxxiii, 16 : « Oculi Domini super justos, cl aures ejus in preces eorum; • et vers. 18 : adamaverunt justi, ct Dominus exaudivit eos; et ex omnibus tribulationibus eorum liberavit eos; » et vers. 20 : a Multe tribulationes justorum, el de omnibus his liberabit cos Dominus. Custodii Dominus omnia ossa eorum, unum ex his non « on-terclur. » Ha S. Chrysostomus, homil. 56 *ad Populum* el 69 in *Matth.* : « Ne cures, ait, tua, sed ea Deo permitte; nam si satagis, tanquam homo salages : si vero dimittas, Deus providebit, etc. Ut igitur eorum magnam gerat providentiam, ipsi soli omnia committe. Si vero el ipse, spiritualibus omissis, ea tractaveris, non mullam eorum ipso curam geret. Ut ergo et hæc tibi bene disponantur, et omni cura libereris, contemno sæcularia : sic enim cl cum cælis terram habebis, et futura consequeris bona, d Hinc ex adverso de sollicitis dicitur *Proverb*, xi, 7 : « Exspectatio sollicitorum peribit. »

Tertia, quia fidelis fideliter servit Deo; unde Tertix Deus (pii fidelitate et liberalitate se vinci non patitur, fideliter res ejus omnes curat et dirigit. Deus ergo a nobis tantum poscit sollicitudinem obsequii sui, ac pro mercede cæteras omnes sollicitudines in se suscipit, juxta illud *Mirhææ* cap. vi, vers. 8 : a indicabo (ibi, o homo, quid sil bonum, et quid Dominus requirat a le : utique facere judicium et diligere misericordiam, ct sollicitum ambulare cum Deo luo; » et illud *Deut*. xxxin, 3 : « Dilexit populos: omnes Sancti in manu ejus sunt; » et *Eccli*. xxxiv, 17, 18, 19, 20 : « Timentis Dominum beata est anima ejus. Ad quem respicit, et quis est fortitudo ejus? Oculi Domini super timentes eum, prolector potenthe*

firmamentum virtutis, tegimen ardoris, et umbra-
culum meridiani, deprecatio offensionis, et adju-
torium casus, exaltans animam, et illuminans
oculos, dans sanitatem, et vitam, et benedictio-
nem ; » et David, *Psalm.* xxvi, 1 : « Dominus illu-
minatio mea et salus mea : quem timebo? Domi-
nus protector vite meæ : a quo trepidabo? » Et
Psa/m. xc, 1 : « Qui habitat in adjutorio Altissimi,
in protectione Dei cœli commorabitur. » Ubi vide
S. Bernardini).

Porro id non tantum in temporalibus, sed
multo magis in spiritualibus, pula in victoria ten-
tationum, in virtutum profectu et perseverantia,
locum habet. Unde Apostolus : « Omnia, inquit,
possum in eo qui me confortat, » *Philip*, cap. iv,
vers. 13 ; et : « Qui cœpit in vobis opus bonum,
perficiet in diem Christi Jesu, » *Philip*, i, 6. Si
enim Deus capillorum singulorum curam gerit,
multo majorem geret morum, ait S. Augustinus,
serm. 6 *De Verbis Domini*, qui et addit : « Quid
times hominem, homo in sinu Dei positus? Tu de
illius sinu noli cadere: quidquid ibi passus fueris,
ad salutem valebit, non ad perniciem. » Et Orí-
genes, hom. 8 *m. Levit.* : « Discipulorum Domini,
ait, etiam capilli capitis numerati esse dicuntur,
hoc est, omnes actus, omnes sermones, omnes
cogitationes eorum servantur apud Dominum,
quia juste, quia sancte sunt. » Vide S. Bernar-
dum, serm. 68 *in Cande*.

Ita S. Clemens initio *Recogn.* scribit hoc fuisse
dogma S. Petri : a Nos Christiani de nulla re vel
evenly solliciti sumus, sed in Dei providentia
plano conquiescimus; scientes nos illi curæ esse,
ab eo per omnia dirigi, ut cuncta nobis cedant
in bonum, »

S. Athanasius, tract. *De Pass, et Cruce*, docet
Christum in agonia pavidum et anxium sudasse
aquam et sanguinem, ac spineam coronam ges-
tasse, ut omnes nostras sollicitudines, curas et
angores sanaret et tolleretur; Christiano ergo non
esso quod sollicitus sit, cum Christus eum omni
sollicitudine levaverit, eamque in se suscepit.
«Christus, ait, spineam coronam gestavit, ut
vita nostræ curas (quasi spinas in se suscipiens)
aboleret. »

Eoa*. S. Joannes Silentarius, Alainundaro invadente
tu monasterium, noluit exire et fugere, magnaquo
spe se Deo resignans : « Si Deus, inquit, mei cu-
ram non gerit, utquid vivo ? » Nec cum spes aut
Deus fefellit : misit enim Deus leonem horribilem,
qui Joannem custodiret et tutaretur. Ita Cyrillus
in ejus Vita. In arctis enim maxime suis quasi e
machina adest et succurrit Deus, et, ut ille ait :
niniM «Tum præcipuus votorum locus est, cum spei
tkvni. nullus est. » Ita S. Saba ingressus speluncam, ibi-

l que respiciens, repérions leonem cum catulis, fi-
denter ei dixit : « Si vis, mane mecum ; est enim
locus ultrique: sin autem, egredere. Te enim mihi
locum cedere decet, non me tibi. » Qubcirca
S. Catharina Senensis hoc dogma aoccpit a Chri-

sto : « Filia, cogita de me, et ego cogitabo de (e,w
illudque exacte servans sino cura cuncta peregit,
curatore ejus Christo curanto omnia. Similia do
S. Medititele et S. Gertrude refert Ludovicus Illo-
sius in *Monili spirit*, cap. xr, ubi refert Christum
Dominum dixisse S. Gertrudi : « Confidentia ista
secura, qua fidelis se et sua reponit in me, cre-
dendo quod possim, sciam et velim fideliter ipsi
opitulari in re qualibet, mihi cor transfigit tantam-
que vim infert pietati meæ, ut non possim non
tali favere, meque impendero, idque ad hoc ut
satisfaciam ei quod sum, et amoris quo cum pro-
sequor. »

8. Sobrii estote et vigilate. — Jungit hæc duo, Ven.L
quiasobrietas mater est vigiliæ et vigilantiæ, sicut
gula et crapula somni et dormitionis. Rursum, De*>
sicut sobrietas mater est sanitatis, sapientia» elbu uu*
sanctitatis, præsertim castitatis, inentemquo vigi-
lem et acrem facit ad orandum et speculandum,
ideoque Deo et Angelis est amica : ita ex adverso
crapula est mater infirmitatis, insipientia», libidi-
nis, cæterorumque vitiorum, inentemque sopit
et ineptam facit ad meditandum, ideoque diabolo
est amica. Ita S. Chrysostomus, homil. 58 *in*
Maith. : a Diabolo, ait, nemo magis amicus est,
quam qui deliciis et ebrietate maculatur : hic
enim fons, hæc mater est et origo vitiorum om-
nium. Suos ex hominibus facit : deliciis vacans
nullo discrimine a daemoniaco separatur; impu-
dens enim et furiosus pariter est : et dæmonia-
cum omnes miseramur, hunc vero omnes aver-
samur, quia sponte furorem sibi attrahit ; et os,
oculos, nares et cadera sensuum instrumenta,
amarissimas voluptatis conficit cloacas. » Quo-
circa diabolus solet sub vesperam excitare homi-
nes ad gulam, indeque ad dormitionem, ut noctu
semisomnes, torpidos et pene sopitos lentet per
libidinem aliosque pravos motus, cosque varios
et multiplices velut apum examen, ait S. Rasilus,
hom. 14. Hac de causa Ecclesia Completorium ab
hisce S. Petri verbis inchoat, iisque monet fide-
les, ut sobrii sint et vigiles ad orandum et resis-
tendum diabolo, ut sic oculi somnium capiant,
ut cor ad Deum semper vigilet, ideoque ituri cu-
bitum Angelo Custodi et Sanctis tutelaribus serio
se commendent, ac sanctis cogitationibus indor-
miant. Vide quæ de sobrietate dixi, *Daniel*, cap. i.
Hinc senex ille in *Vilis Patrum*, lib. V, libello xi,
num. 46, dicebat Ires esse prodromos diaboli,
oblivionem, negligentiam et concupiscentiam:
«Etenim, ait, si oblivio venerit, generat negli-
gentiam; de negligentia vero concupiscentia nas-
citur; de concupiscentia vero corrumpitur homo. Si
enim ita est sobria mens, ut oblivionem respuat,
ad negligentiam non venit; et si non neglexerit,
concupiscentiam non recipit; si vero concupis-
centiam non recipit, nunquam cadet, opitulante
gratia Christi, » Sic Paulus scribit *Timoth.*, epist.
H, cap. iv, vers. fi : « Tu vero, vigila ; » et Ghns- Dartgi
tus Episcopo Sardensi : « Esto vigilans, et con-

firma cætora,» -4poc. ni, 2. Hinc Ecclsia olim usurpavit nocturnas vigilias, ad orandum in pervigiliis Sanctorum, et easdem ehamnum usurpant Cœnobitæ in psalmodia nocturna, qui, ut ait S. Hieronymus in *Daniel*. cap. iv, 10, imitantur Angelorum semper vigilantium, Deumque laudantium ofllcla. Exstitit olim in Oriente monasterium Acœmetarnm, id est, non dormientium, quia totas pene noctes pervigilabant in oratione et psalmodia.

Vere S. Cyrillus, *Catechesi* 4 : «Opus est, ait, cum divina gratia, sobria mente et vigilantibus oculis, ul zizania vitemus pro tritico, pro ove lupum, diabolum pro Angelo bono, n Diabolus enim semper vigilat, et ubique intentus est, ut noceat et supplantet. Vigiles ergo cum vigili luctare debemus, et quasi Argi mille oculis eum observare ac cavere. Unde S. Hieronymus *ad Heliodorum*, epist. 1 : « Insidiatur, ait, leo hic in spelunca sua, insidiatur ut rapiat pauperem, et tu frondoso» arboris tectus umbraculo molles somnos, futurus præda, carpis? Inde me persequitur luxuria, inde avaritia conatur irrumpere, indo ventermeusvultmihi Deus esse pro Christo; compellit libido, ut habitantem in me Spiritum Sanctum fugem, ut templum.ejus violem; persequitur, inquam, me hostis cui nomina mille, mille nocendi aries, et ego infelix victorem me putabodum capior?» Post multa vero : « Nolite, ait, credere, nolite esse securi; licet in modum stagni fusum æquor arrideat, licet vix summa jacentis elementi spiritu terga crispentur, magnus hic campus montes habet; intus inclusum est periculum, intus est hostis. Expedito rudentes, vela suspendito, crux antennæ ligatur in frontibus, tranquillitas ista tempestas est. » Et S. Bernardus, serm. 11 in *Psalm*, xc : « Sicut, ait, ipse (Deus) sollicitus est nostri, et ipsi cura est de nobis: sic ille (diabolus) sollicitus est, ul nos mactet et perdat, et una ei cura, ne forte qui aversus est, revertatur. » Apte ergo S. Petrus cune Dei do nobis, per antilhesin subjicit odium et invidiam diaboli ad nos perdendos. Ad hæc vigilandum osi, quia, ut ait Christus *Matth.* cap. xxiv, 42, « nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. » Ubi S. Gregorius, homil. 13 in *Evang.* : « Horam ultimam, ait, Dominus noster idcirco voluit nobis esso incognitam, ut semper possit esso suspecta, ut dum illam prævidero non possumus, ad illam sine intermissione præparemur ; » et S. Hilarius, can. 24 in *S. Matth.* : a Paratos nos esso convenit, quia diei ignoratio intentam sollicitudinem suspensa) exspectationis exagitat. » Porro : « Vigilat, ad S. Gregorius, loco citato, qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet ; vigilat, qui a se torporis et negligenti^ tenebras pellit. » Mystice dormiunt amatores sæculi. a Somnia enim sunt magistratus, opes, potentia, fastus, voluptatum impostura, gloriæ cupiditas, vita delicata, ambitio, » etc., ait Nyssenus, homil. II in *Cant.*

Hisce somniis opponenda est vigilia virtutum. Unde S. Augustinus, *De Verbis Domini*, serm. 23, cap. x : a Corde, inquit, vigila, fide vigila, spe vigila, charitate vigila, operibus vigila. »

Quia adversarius. — Hebraice vocatur Solon, græce ἀντίτζ.; id est, in causa et lite adversarius, litigator, actor, accusator, qui scilicet omnes rationes et modos quærit quibus nobis litem intenet, ul in tribunali Dei nos accuset, et reos damnationis peragat. Magnus ergo hic est adversarius, magna ejus lis et causa; agit enim contra animam nostram, contra salutem, contra reternitalem ; agit ut nos socios habeat damnationis et ignis inferni : idque *primo*, ex odio Dei quo ardet, ne scilicet Deus a nobis honoretur; *secundo*, ex invidia, ne sedes ejus in codis occupemus; *tertio*, ex superbia, qua omnes sibi similes reddere, omnibusque dominari ambit. Hoc est quod ait Paulus, *Ephes*, vi, 12 : a Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates : adversus mundi reclores, tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia» in coelestibus;» ac deinceps contra eos fidei quasi militi dat panopliam.

Diabolus, — id est, *calumniator*, 5 Jix Cxà Ja*, id est *calumnior*; quare ridicule Thomas' Anglicus : Diabolus, ait, dicitur quasi duobus ijplis devorans hominem, scilicet animam et corpus. Id condonandum est sæculo illi linguarum rudi et aglosso. Vere S. Gregorius, II *Moral.*, cap. v, alias lx : « Antiquus adversarius, ait, cum quæ accuset mala non invenit, ipsa ad malum inflectere bona quærit; cumque de operibus vincitur, ad accusandum verba nostra perscrutatur; cum nec in verbis accusationem reperii, intentionem cordis fuscare contendit, tanquam bona facta bono animo non fiant, el idcirco perpendi a judico bono non debeant. » Causam invidia) dat S. Ambrosius, lib. VII in *Luc.*, cap. xn : « Serit, ait, illecebras delictorum, ul habeat in supplicio participes, quos habuit in errore consortes; atque ideo socios quærit ad culpam, ut obnoxios perdat ad pœnam. » Porro <diabolus> antonoinaslice vocatur Lucifer, dæmonum princeps, *Matth.* iv, 1. Lucifer ergo non tam per se (relegatus enim est in inferno, *Apoc.* xx, 2), quam per suos asseclas circuit : horum enim quisque vocatur, et est « diabolus. » Unde SS. Patres docent hunc aerem dromonibus esse plenum, qui ignem et pœnam suam secum portantes, tentant homines, tenlabuulque usque ad diem judicii : tunc enim omnes relegabuntur in infernum. « Diabolus, ait S. Augustinus *ad Julianum*, doctor mendacii, ipse est adversarius effectus generis nostri, inventor mortis, superbite institutor, radix malitiro, scelerum caput, princeps omnium viliorum, persuasor turpium voluptatum. Hinc ergo cum primum hominem a Deo factum, Adam, patrem omnium nostrum intueretur, pudicitia, temperantia, charitate, immortalitate vestitum, romu-

Ins afrijnc invidus tantam beatlludinem hominem terrenum accepsisse, quom ipse dum esset angelus, per supçrbiam agnoscitur amisisse; *invidit* statini insatiabilis homicida, Adam exspoliavit, et nos interemit, n

lavtfh lîœc est secunda causa ir» diaboli in homines,
diluii Ovidia (prima enim, ut dixi, est odium

Dei, illum damnantis et punientis in gehenna), de qua S. Basilius : «Pardalis, ait, animal est homini inimicissimum, adeo ut quandoque in stadiis hominis oculos præ ira invadat ; qui autem *fom furorem* deludere quaerunt, hominis imaginem ei ex charta ostendunt : illa statini furibunda eam concerpit et dilacerat, hoc argumento satis ostendens quanta sit ejus adversus hominem inimicitia. Sic item diabolus in imagine hominem apparentem insectatur, quando Deum ipsum attingere nequit ; hinc ipsi bellum tam acre contra nos. ① Ila S. Basilius, homil. *in aliquot Scriptura locos*.

Tertia causa, scilicet superbia, manifesta est : diabolus enim tumet superbia et ambitione. Addit Origenes, homil. 33 *in Lucam*; Nyssenus, *De Vita Mosis*, ante medium; Auctor serm. *ad Fratres in eremo*, serm. 68; Magister Sentent, in II, disi. 11, quemque hominum habere dæmonem antagonista™, ad tentalionem deputatum a Lucifero, sicut habet angelum bonum ad custodiam deputatum a Deo. Cassianus vero, *Collât.* lib. VII, cap. xvn, docet certos dæmoncs deputatos esse qui tentent ad iram, alios ad luxuriam, alios qui ad alia vilia ; singula enim habere suos presides cl dæmoncs. Unde in *Scriptura* vocatur spiritus ire, luxuries, blasphemix, etc. : hæc alibi discutienda sunt.

Tamquam l bo nuGitxs. — In *Scriptura* nunc diabolus, nunc Christus vocatur «leo de tribu Juda;» *Apoc.* cap. v, vers. 5, ob contrarias leonis proprietates. Nam, ut ait S. Augustinus, semi. 4G *De Divers.*, cap. n : «Christus vocatur leo propter fortitudinem, diabolus ob feritatem : ille leo ad vincendum, iste leo ad nocendum.①

Du UIqi Diabolus ergo vocatur «leo, ① *primo*, quia vi-
Jrimo : 1° Cn*rn nPerl*s oculis dormit, imo, ut
““* Ælianus et alii docent, dormiendo vigilat, caudamque movet. Unde aliqui putant leonem nunquam dormire, aiuntque eum solum inter animantia apertis oculis nasci : habet enim oculos ingentes, palpebras vero exiles, ut totos oculos tegere nequeant, ideoque dictus leo a id est rideo, quia oç4t^dç<r©c, id est, *acutissimi visus est*. Hinc Ico symbolum est vigilantia®, ideoque adigi solet ad ostia basilicarum, uti Romæ factum conspicimus. Similiter diabolus pervigil est ul homini noceat. Quocirca S. Basilius in illud, *Attende tibi* : < Ut strenuus pugil, inquit, habeto animæ oculum nusquam evariantem, sed attentum et pervigilem ; premuni, ac tuere passis manibus partes, quarum plaga lethalis sit : in advtrsanum immotum oculum intendito lixius. ①

Rursum leo, ait Epiphanie*, *baresî* 78, «est animal voracissimum, specie fulvum, robure solidissimum, et, ut ita dienm, regalissimum super alia animalia. ① Sic et diabolus caninam habet famem, imo rabiem devorandi animas; specie fulvus, puta cruentus; robore solidissimus, et rex super omnes filios superbia?, *Job* XU, 25.

Secundo, quia diabolus sævus est ut leo, qui nunquam cicuratur, filque domesticus; quin et diabolus plurimis animabus pastus non saturatur, sed sævit magis, «cum leones satiati innoxii sint, ① ul ait Plinius, lib. VIII, cap. xvi. Leo habet os ingens, dentes robustos, aduncos et validos ungues : ila diabolus rapacissimus est el voracissimus.

Tertio, quia diabolus instar leonis rugit, id est voce, sonitu et terrore percellit, juxta illud Amosm,8 : «Leo rugit, quis non timebit?» Hinc Eusebius, lib. IV *Prapar.*, cap. ni : Daemon, inquit, dicitura id est *timere*, quia (imorem incutit : licet verius Jáawv dicatur, quasi Jaxui*. id est *sciens*. Dæmonibus enim antiquitas humanarum artium inventionem tribuebat. Unde Plato universi moderatorem íáúwvx appellat. Daemon ergo tibi nocere nequit, nisi cum timeas, nisi timendo sponte illi cedas et consentias, quemadmodum qui ante conflictum non telo, sed tuba prosternitur, ait S. Bernardus, serm. 13 *in Psal.* xc, ubi docet leonem magis terere rugitu quam ferire morsu, adeoque animalia qu® morsui resistunt, imo leonem subinde superant, non sustinere ejus rugitum; a ut rugientis ejus sonitu velut quadam vi attonita atque icta*capiantur, ① ait S. Ambrosius VI *llexacm.*, cap. ni. Sic diabolus magis nocet suis minis cl terroribus, quam robore et verbere. Audi S. Bernardum : «Adversarius vester tanquam leo rugiens, ait Petrus. Gratias magno illi leoni dc tribu Juda : rugire iste potest, ferire non potest. Rugiat quantum vult, tantum non fugiat ovis Christi. Quanta minatur, quanta exaggerat, quanta intentat? Non simus besti® ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Sic enim perhibent qui talia curiosius investigaverunt, ad rugitum leonis nullam bestiam stare posse, ne eam quidem quæ adversus ictum ejus lota animositate repugnat; et plerumque superat ferientem, quæ non sustinet rugientem. Vere bestia, vere rationis expers, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat; qui sola futuri exaggeratione laboris vicius, ante conflictum non telo, sed tuba prosternitur. Nondum reslitistis usque ad sanguinem, ait strenuus illo dux, qui leonis hujus noverai vanum esse rugitum. Et alius quidam : Resistite (inquit) diabolo, et fugiet a vobis. ①

Hinc dæmon est myrmicoleon, id est formica-leo, quia timidus dominatur ut leo, audaces metuit ut formica, uti docet S. Gregorius, *Olympiad.*, et alii in *Job* iv, 11 : «Tigris (pro quo Septuaginta vertunt, *myrmi^leon*) periit. »

Quinto.

Quarto, leo ex ira et famis rabie prædam devorat, idcoquo priusquam captam prædam devoret, rugit, ait S. Cyrillus in Amos m. Sic el ex ira animas vorat diabolus. Rursum leo prædre suæ reliquias fastidit, ait Nazianzenus in carmino *de externi hominis Vilitate*, dum ita canit :

Ac lco cum preda ventrem exmtan vit, ut aiunt,
Cœnæ reliquias horret adire sue.

Ita diabolus fastidii et dedignatur cos quos pervertit el occidit, cosque tractat quasi mancipia, imo cadavera, ul palet in sagis et veneficis, quas (piasi bestias flagellat, verberat et torquet, tanquam lanio et carnifex. Rursum, aleonum ossa ndeo dura sunt, ul ex iis percussis ignis quasi ex silice eliciatur, n ait Aristoteles, lib. II *De Pari, animalium*, cap. ix. Ossa hæc repræsentant obstinationem et pertinaciam diaboli, tum in peccato, tum in studio hominibus nocendi : hinc et leonis, æque ac diaboli, collum est hirtum, rigidum et inflexibile, leste Aristotele, lib. IV, cap. x.

Quinto.

Quinto, tradunt Epiphanius in *Physiol.*, cap. i; /Elianus, lib. XI, cap. xxx; Plutarchus, *De Animalium Comparat.*; Isidoras, lib. I; Orígenes et alii, leonem propria vestigia cauda, ea verrendo obterere, obscurare el delere, ne scilicet venatores vestigiis ejus insistentes lustrum inveniant, cumque cum catulis comprehendant. Addunt /Elianus et Plutarchus Iconem contortis pedibus incedere, ut in iis quasi in vagina abscondat ungues suos, præserlim tempore nivis, no in ea vestigia ejus appareant, lia pariter diabolus malum specie honesti obtegit, ac celando finem et scopum suum, dolos suos abscondit, ne illi pateant, indeque ipse agnoscatur et repellatur. Insuper leo, ait Aristoteles in *Physiog.*, cap. vili, habet os vastum, frontem quadratam, supercilium ingens, humeros fortes, robustas costas el dorsum, crura nervosa, gressum juvenilem : sic et dæmon.

Sexto, leo, quia igneæ est natura», aniel libidine et ira : sic et diabolus. Audi Plinium, lib. VIII, cap. xvi; Aristotelem, lib. IX *llostor. Animalium*, cap. XLiv, tradit « leænain primo fartu parere quinque catulos, ac per annos singulos uno minus; ab uno sterilesce : informesquo minimasque carnes, magnitudine mustelarum, esse inilio : semestres vix ingredi posse, nec nisi bimestrem moveri. » Hinc Aristoteles, lib. VI *Hist. Animal.*, cap. XXIII, ait leones Syriæ quinquies in vita parere.

Septimo, fœlet leo ob voracitatem et ingluviem : sic el diabolus; unde hebraico vocatur TJTC* *sair*, id csl *hircus*, quia in specio hirci apparet el adoratur a sagis, fœtetque ut hircus; vel *sair*, id csl *pilosus*, hirsutus, horribilis, horripilans, (piia horribili specie apparens percellit, et pilorum erectionem horroremque inducit. Sic Plinius loco citato ait, leones habere a gravem odorem, nec minus halitum : raros in potu, vesci

alternis diebus : a saturitate interim triduo cibus carere. Quæ possint, in mandendo solida devorare; nec capiente alvo, conjectis in fauces unguibus extrahere, ut si fugiendum sil, non in satietatem abeant. Polybius in senecta hominem appeti ab iis refert, quoniam ad persequendas feras vires non superant. Tunc obsidere Africa urbes, caque de causa crucifixos vidisse se cum scipione, qiria cæteri metu pœnæ similis abstererentur eadem noxa. » Sic homines et animas petit sititque dæmon. a Devorat diabolus, et valuti sibi per mortalem culpam peccatorum incorporat, n ait Lyranus. E contra fidelis el sanctus est cibus Christi : unde aiebat S. Ignatius audiens leones rugientes : a Frumentum Christi sum, dentibus bestiarum molar, ul panis mundus inveniar. n

Octavo : « Leonum, ait Plinius, index animi cauda, sicut et equorum aures. Immota ergo, placitus, clemens, blandientique similis, quod rarum esi : crebrior enim iracundia ejus. In principio terra verberatur : incremento terga ceu quodam incitamento flagellantur. Vis summa in pectore. Ex omni vulnere sive ungue impresso, sive dente, ater profluit sanguis. » Ita diabolus non nisi in cauda, id est, in fine tentationis, malitiam el iram suam patefacit; tum sanguinem atrum ostentat, se scilicet non sitire nisi mortes et cædes hominum. Rursum in pectus et cor hominis irrepit et se insinuat; eo enim occupato, totam animam lotumque hominem occupat. Unde S. Cyprianus, tract. *De Zelo et Livore* : « Dominus, ait, prudentes nos esse jussit, et cauta sollicitudine vigilare præcepil, ne adversarius vigilans semper, et semper insidias, ubi in pectus obrepit. de scintillis conflit incendia, de parvis maxima exaggeret : et dum remissis et incautis leniore aura et flatu molliore blanditur, procellis ac turbinibus excitatis ruinas fidei et salutis, ac vitæ naufragia moliatur. Excubandum est itaque, fratres dilectissimi, atque omnibus viribus elaborandum, ut inimico saevienti, et jacula sua in omnes corporis partes, quibus percuti et vulnerari possumus, dirigenti, sollicita et plena vigilantia repugnemus, secundum quod Petrus Apostolus in epistola sua præmonet et docet, dicens : Sobrii estote et vigilale, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens, et aliquid devorare queerens, circuit. »

Nono, pergit Plinius : a Cum pro catulis farta dimicat, oculorum aciem Iraditur defigere in terrain, ne venabula expavescat : nec limis intuentur oculis, aspicique simili modo nolunt. Creditum est a moriente humum morderi, lacrymamque lelho dari. » Ita diabolus non cœlum, sed terram intuetur, suosque pariter intueri facit, no venabula peccatorum et gehenna» expavescant. Rursum dæmon sævilia est leo, astutia vulpes, (pua quos vi non potest, dolo superaro contendit Facit ergo illud Lysandri : « Ubi leonina pel-

Iw non Fufficit, addenda est vulpina, n Et illud Pindari in *Isthmiis*, odo I *Do Melisso* : a Ille animositate similis audaci® graviter frementium leonum ad venandum cum labore, soiertia autem est vulpes, quæ supina cohibet impetum aquilæ; oportet autem quidlibet faciendo labefactare adversarium. »

Dciuo. *Decimo* : « Hoc tale, ait Plinius, tam sævnm animal, rotarum orbes circumacti, currusque inanes, et gallinaceorum crisi®, cantiisquo etiam magis ferrent, sed maxime ignes. » Ita diabolus terretur et fugatur rebus in speciem exilibus, scilicet crista crucis, lætilia, psalmodia et cantu hymnorum, orbe et coetu monachorum et clericorum, sed maxime igne cl zelo amoris Christi. Unde S. Antonius apud S. Athanasium : « Credile, ait, mihi experto, pertimescit Satanæ recte viventium vigilias, orationes, jejunia, mansuetudinem, voluntariam paupertatem, van® glori® contemptum, humilitatem, misericordiam, ir® dominatum, et præcipue cor purum erga Christi amorem. Novit deterrimus coluber, ex præcepto Domini sub justorum se jacere vestigiis, qui ait : Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici. » Unde S. Chrysostomus, homil. 22 in *epist. ad Ephes.* : « Conculcavimus diaboli potentiam, ait, si peccata conculcaverimus, omnia dico temporalia, fastum, concupiscentiam, superbiam, omnes animi passiones. Ansam enim dant diabolo diviti®, pecunia et van® glori® studium, n

tfodfd. *Undecimo* : « Leo, ait Aristoteles in *Physiog.*, cap. vin, habet gressum juvenilem et totum corpus articulatum et nervosum : ambulans autem tarde, et magnifice incedens, et so in humeris cum ambulat qualiens, amans victori®. » Idem, lib. IX *jlisi. Animal.*, cap xliv : a In venatu dum cernitur, nunquam fugit, aut metuit; sed etiamsi venantium multitudine cedere cogitur, sensim pcdalimquc discedit, crebro subsistens atque respectans; naclusvero opaca, fuga, qua maxime potest veloci, se subtrahit, donec in aperta deveniat : tum rursus lente incedit. » Ita dæmon fortitudinem simulat, metum dissimulat, ut suam fortitudinem et superbiam ostentet, videaturque vincere, etiam dum vincitur.

Pn -ied- *Duodecimo*, leo grandia et fortia animalia aggre-
t*. dilur, parva et vilia aspernatur. Rursum non comedit nisi quod vivum ceperit. Ita /Elianus, lib. 11, cap. m. Sic et diaboli cibus est electus, ffaôac. i, 1G; meliores, sanctiores fortioresque aggreditur; timidos carnalesque quasi suos contmnit. Rursum leo læsus acius in lædentem insurgit : ita dæmon magis sævil cum læditur, puta cum homines vacant pietati, ut tempore Quadragesim®, uti docet Cassianus, *Cullai*, cap. XXI, vers. 28.

Cir c u it, — scilicet assidue et continuo. Unde S. Fulgentius *ad Thrusim.*, lib. I, cap. v, indefessum votui ejus circuitum. Graece mpiwiî, id est,

ul Tigurina, *obambulat*; Pagninus, *undique ambulat*; alii, *circumambulat*; S. Hieronymus 1v *Isaia*, *circumiens queerit*. Sic ait ipso diabolus : « Circuivi terram, et perambulavi eam, » *Job* i, 7. Et Christus de eo : « Cum immundus spiritus exiit de homine, ambulat per loca inaquosa, » etc., *Luc.* xr, 21. Hinc et patris sui exemplo, « in circuitu impii ambulant, » *Psal.* xr, 9, hoc est circumquaque oberrant vagi et instabiles, ut piis noceant. Ha ibidem Theodoretus, Athanasius, Chrysostomus. Unde Chaldæus vertit, *in circuitu impii ambulant tanquam sanguisuga, quæ sugit sanguinem filiorum hominum*. Sic Judæi, ac pariter hæretici, *Psal.* 1viii, vers. 1B, dicuntur circuire civitatem, id est Ecclesiam, quia vagi queerunt undique modos com oppugnandi, nec tamen eam ingredi volunt : undo ab uno errore et lueresi labunlur in aliam. Rursum Eusebius : Circulus, inquit, red® line® contrarius est, hinc impii in orbem, id est, oblique ad extrema, pii vero recta secundum rationem ad medium virtutis pergunt. Tropologice S. Augustinus : Impii ambulant in circuitu, id est, ait, in temporalium rerum cupiditate, qu® septem dierum repolito circuitu quasi rota volvitur, et ideo non perveniunt ad octavum, id est, ad diem æternum, pro quo iste psalmus intitulatur : hinc et multiplicantur, quia recedunt ab unitate Dei.

Circuitus ergo iste et perambulatio diaboli significat, *primo*, cum vagum esse et instabilem, quia deserendo Deum per peccatum, stabilitatem ^p. mentis (hæc enim est in solo Deo) perdidit, qua Trimo, de re plura dixi ad illud *Thren.* i, 8 : « Peccatum peccavit Jerusalem, propterea instabilis facta est. »

Secundo, ejus iram et nocendi cupiditatem; cir-3«u«xU cuit enim diabolus perinde ac duellator, qui in duello autagonistam circumcirca observat et circuit, ut cum dejiciat, idque assiduo et jugiter. Solus enim circularis motus potest esse perpetuus, eo quod circulus fine et principio carcat, cæteri non, ut docet Aristoteles, lib. Vili *Physiog.*, text. 75 ot76, ubi probat motum circularem esse primum, et mensuram eœterorum, esseque continuum ; quia semper fertur circa medium, non ad extremum, uti fertur motus rectus, ideoque cœlos moveri motu circulari. Circulationem ergo hanc didicit diabolus in cœlo, cum ibidem versatus est, quasi angelus; sed eum ex bono convertit in malum, cum lapsus est faclusquo diabolus.

Tertio, ejus versutiam, fraudes et dolos, qua ut serpens gyrat et regyrat, ul homines suis artibus, scrupulis, perplexitatibus, etc., intricet, circumveniat, implied, irretiat, decipiat, capiat, juxta illud *Job* cap. XL, vers. 12, de Behemot, id est elephante, qui typus est diaboli : a Nervi testiculorum ejus perplexi sunt. » Ubi vide S. Gregoriuin et S. Leonem, serin. 7 *De Nativit.* : « Novit (dæmon) inquit, cui adhibeat æstus cupiditatis, cui illecebras gul® ingerat, cui apponat incita-

monta luxnrlæ, cui infundat virus invidke; novit quem errore conturbet, quem gaudio fallat, quem metu opprimat, quem admiratione «educat. »

Qui:I . *Quarto*, perambulat quasi princeps mundi; perambulare enim in Scriptura significat dominium et imperium: sic enim herus perambulat in agro suo, rex in regno, dux in regionibus bello subactis, uti pluribus ostendi *Zachar.* r, 11; unde ail *Job* xu, 24: «Non est super terram potestas, qmn comparetur el qui factus est ut nulum timeret. »

Quinto» *Quinto*, circuit, sicut venator circuit cervos, piscator pisces, exercitus urbem, ut omnes concludat, capiat vel occidat, juxta illud *Job* m., 18: «Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur: et habet fiduciam, quod influat Iordanis in os ejus. » Unde Thomas Anglicus: Perversitas, inquit, diaboli significatur per nomen adversarii, robur per nomen leonis, crudelitas cum rugiens vocatur, sollicitudo cum circumire quærendo dicitur. Hinc a nobis exigitur contra primum, ut resistamus; contra secundum, ul simus fortes; contra tertium, ut fidei mansuetudinem habeamus; contra quartum, ut vigilemus.

iato. *Sexto*, circuitio hæc significat sagacitatem diaboli, qua cujusque desideria, vitia, infirmitates, occasiones, habitus explorat, ut ea parte quemque aggrediatur et tentet, qua debiliior est: sicut dux qui obsidet -urbem, circuit ut videat qua parte minus munita sit, ut per eam irrumpat. Qui ergo diabolo resistere cupit, omnia sua circumlustret, omnes sensus acri custodia muniat, omnia vitia mortificet, præsertim ea in quæ pronior est; ubi infirmior est, ibi magis se obfinnet, tolusque excubet, et sese obarmet per orationes, propositum cflicax, pœnitentias, consilia seniorum, etc. Audi S. Cyprianum, tract. *De Zelo*: «Circuit ille nos singulos, et tanquam hostis clausos obsidens, muros explorat, et tentat au sil pars aliqua membrorum minus stabilis et minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur. OItit oculis formas illices et faciles voluptates, ut visu destruat castitatem. Aures per canoram musicam tentât, ut soni dulcioris auditu solvat el molliat Christianum vigorem. Linguam convicio provocat, manum injuriis lacescentibus ad petulantiam caulis instigat, ut fraudatorem faciat; lucra opponit injusta, ut animam pecunia capiat; ingerit perniciose compendia, honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat; ostentat falsa, ul vera subripiat; el cum latenter non pōtest fallere, exerlc atque aperte minatur, terrorem turbidæ persecutionis intentans, ad debellandos Dei servos; inquietus semper et semper infestus; in pace subdolus, in persecutione violentus. Quamobrem, fratres dilectissimi, contra omnes diaboli vel fallaces insidias, vel apertas minas stare debet instructus animus et armatus, tam paratus semper ad repugnandum, quam est ad impugnan-

dum semper paratu* iniin'ru* Et quonfam frequenUora sunt tela ejus quæ latenter obrepent, magisque occulta et clandestina jaculatio, quominus perspicitur, hoc et gravius et crebrius in vulnera nostra grassatur; ad hæc quoque intelligenda el depellenda vigilemus, ex quibus est zeli et livoris malum. »

El S. Antonius apud S. Athanarinm, monet Christianos, ne per inertiam vires daemonibus prebeanl: «Nam quales, ait, nos et nostras repererint cogitationes, tales se nobis prestare consueverunt; et si quod in pectoribus malæ mentis et pavoris semen invenerint, quasi latrones qui deserta loca oblinent, emptos cumulant timores, et crudeliter imminentes infelicem puniunt animam; » et S. Leo, serm. 7 De /fattrit.: a Omnium, ait, discutit (dæmon) consuetudines, ventilat curas, scrutatur affectus, el ibi causas quærit nocendi, ubicumque viderit studiosius occupari, n

Sepffmo, circuit ut homines in circulum agat * (ceu turbo paleas), puta in mentis vertiginem, ut quasi dementati, ac cerebro et ratione delibili, raptentur in orbem suarum machinationum, pula concupiscentiarum, ruantque de uno peccalo in aliud et aliud, donec lotum circulum peccatorum omnium absolvant et compleant.

Quem devoret. — Leo devorat non ghiliendo, sed dentibus validis prædam comminuendo, juxta illud liate xxxvni, 13: • Quasi leo sic contrivit omnia ossa mea; » et illud S. Ignalii: «Dentibus bestiarum molar; » sic et dæmon odio et rabie, (pio furit in Deum et homines, eos plane conterere satagit. Unde S. Chrysostomus, hom. 22 ad Pop.: «Circuit, ait, quærens non quem mordeat, vel frangat, sed quem devoret. » Est catachresis: dæmon enim proprie non devorat homines, vel animas; sed eas lacerat, perdii et cruciat, caque ro mire quasi esca suavissima pascituret delectatur; et hoc significat (fet ore/.

9. Cui resistite (S. Hieronymus in cap. Iv *Isaitr* legit, *adversus quem resistite*; Syrus, tnsurgiTe) fortis ix nor. — Tria hic S. Petrus fidei dat arma ad vincendum diabolum: jjjiffium est ei resistere; residentia est enim victoria, quia diabolus non vi cogendo extorquet, sed suadendo et blandiendo postulat a nobis consensum; quod si illum negemus, vincimus; secundum, fortitudo; tertium, fides; resistantia enim cum vincit, fortitudo subjugat, fide* enervat. Fides enim futura premia et pœnas menti ad vivum representan* excitat hominem, ul pro iis generose decertet, utque Dei opem ad fortiter prelinndum imploret. Unde per fidem Christus inhabitat in cordibus nostris. Ep̃ics. m. 17: «Fides enim est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium, ■ Utbr. xi, 1 el sequent., ubi Paulus docet Sanctos omnes vicisse per fidem. Idem, *Ephes*, vi, 16, militem Christianum contra diabolum a capite ad talos obarmans, dat ei pro scuto fidem, pro ga-

lea spem, pro lorica justitiam. pro gladio verbum Dei, pro ocreis promptitudinem Evangelii, pro balteo veritatem. Undo Isidoras, lib. III *De summo Bono*, cap. v : «Ab incredulis, inquit, diabolus limetur ut Ico, a *fortibus in fide* ut vermis contemnitur. » El S. Joannes, *epistola* I, cap. v, vers. 4 : a Hæc est, ait, victoria quæ vincit mundum, fides nostra ; 0 clS. Antonius apud S. Alhanasium : «Signum, ait, crucis et fides ad Dominum inexpugnabilis nobis murus est; » et rursum : «Si alacres fuerimus in Domino, et futurorum bonorum cupido nos succenderit, si semper omnia manibus Dei committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere : magis enim cum munita in Christo corda conspexerint, confusi revertentur. Illa et Job firmatum in Domino diabolus refugit, et infelicissimum Judam exspoliatum fide vinculis captivitatis innexuit. Una est ergo ratio vincendi inimicum, lætitia spiritualis, et animæ Dominum semper cogitantis jugis recordatio, quæ dæmonum ludos quasi fumum expellens, persequetur adversarios potius quam timebit. » Idem monuit S. Jacobus, cap. iv, vers. 7 : «Resistite diabolo, el fugiet a vobis.» Vide ibi dicta.

Fortes in fide,—Grace çipcci, quodS. Hieronymus in cap. tv *Isaiæ* vertit, *confortati fide* ; Syrus, *cbfirmati*; Pagninus et Tigurina, *solidi*; alii, *rigidi, duri, firmi*. Ihec enim omnia significat ràçuid.

Nola : Non qualis qualis, puta exilis et languida fides, sed viva, firma, foriis et generosa vincit diabolum, quia jacula ejus sunt ignita, *Ephes*, vi, 16. Suscitatur enim tentationes et concupiscentias ardentes, juxta illud *Job* cap. xl, 12 : a Halitus ejus prunas ardere facit. » Hæc autem non nisi vehementi fido extinguere possunt. Quare sub fide quasi radice intelligitur spem, orationem, charitatem; fides enim spe roborata, oratione armata, charitable ignita, vincit diabolum. Illa enim succensi, in qualibet tentatione dicimus cum S. Paulo : «Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? etc. Sed in his omnibus superamus propter cum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque îorlitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a chântate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro, » *Bom.* vin, 35.

Quocirca diabolus hanc fidei firmitatem et fortitudinem nobis eripere conatur, ut fide destituti quasi cicci oberremus, et impingamus in ejus laqueos ; fides enim est oculus animæ. Hujus rei symbolo Naas, rex Ammon, incolis Jabes oculum dextrum expungere voluit, I *Hegum* xi, 2, idque Urn in opprobrium, tum ut rebellare non possent, faciendo eos bello inutiles et cæcos ; sinistrum enim oculum scuto legunt milites; exemplo ergo

dextro, fuissent prorsus in prælio cæci. Ita Josephus, VI *Antiq.*, v. Tropol. S. Gregorius ibidem: Dexter oculus, inquit, est intuitus æternæ claritatis, qui fit per fidem ; sinister est concupiscentia carnalis et intuitus terrenorum. Ergo *Naas*, id est hebraico *serpens*, puta diabolus, dextros oculos suorum eruit, quando cœlernorum intuitum adimit, facitque ut homines carnalia solum cogitent et cupiant, ac cœlestia, quæ solebant amare, non attendant. Sic et Angelomus ibidem. Hic verum est illud Senecio in *Hercule Furente* :

Quicumque fortem videris, miserum neges.
Nunquam Slygias fertur ad undas
Inclyta virtus : vivite fortes.

Et illud Plinii : a Ut palma imposito onere enititur, ita viri fortis animus, quo plus negotiis premitur, quoque magis sævit fortuna, hoc est erectior. »

Talis fuit Agamemnon, qui constanti fortitudine, Trojam invictam decennali obsidione premens debellavit et occupavit, indeque dictus est Agamemnon, quasi id est, admirabilis in perseverantia et mora, ait Plato in *Cratylô*. Agamemnon ergo idem est quod Parmeno. Nimirum «obsidio urbis quam capere cupis, constanter urgenda et premenda est, » ait Vegetius. Pari modo qui diabolo resistere, qui vitium aliquod debellare cupit, sit Agamemnon, sit Parmeno, decennali obsidione et pugna illud oppugnet et expugnet. Talem fugit dæmon dicitque suis: «Sinamus hunc ; nam Agamemnon est : a sua Troja non recedet, donec eam occupet. »

Scientes BAMEDEM PASSIONEM (t «auritúiraOr.udwv, id est, *easdem passiones*) Et QUÆ in mundo est, vestræ fraternitati fieri. — Consolatur et roborat afilîelos fideles Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, etc., ad quos scribit, exemplo fratrum, id est Christianorum, per totum mundum sparsorum, qui similia patiebantur, *q. d.* State fortes, o fideles Pontici, etc., in omni tentatione et passione, quam contra vos suscitatur diabolus, cogitando hanc passionem non esse vobis propriam, sed omnibus fidelibus communem; illos ergo omnes in passione, æque ac in fide, habetis fratres et socios. Hac itaque communione et societate vos solamini et corroborare, tum quia jucundum est in pœna habere socium, adeoque socius est pœnæ levamen; tum quia furor diaboli divisus et sparsus per omnes fideles, minor est in particulares et singulos, longe enim major esset, si singulis totus incumberet; tum quia hæc vis est societatis, ut in ea unus cœterorum conjunctione firmetur et roboretur, juxta illud *Ecclê*. iv, 12: «Funiculus triplex difficile rumpitur;» tum quia passioni vestræ compatiuntur castori fideles universi, nipote fratres vestri : fratris autem compassio levat passionis onus et pondus. Ita OEcumenius, Vatablus et alii.

Nota primo, rò *quoque in mundo est* aliqui referunt

ad *passionem* quæ præcessit, 7. d. Agite, durate, quia passio hæc quæ avestræ fraternitati,» id est vobis, o fratres, fit, tantum est hujus mundi : modico ergo tempore durabit, quia futurum sæculum, quod vos manet, non erit passionis, sed ooronæ et gloriæ. Ita Arias. Aut, 7. d. Ne miremini, o fideles, vos tanta pati; nam etiam infideles et mundani, adeoque omnes qui in mundo sunt, similia patiuntur; mundus enim hic est forum passionum el stadium ærumnarum.

Secundo et genuine, ^{TM} *quod in mundo* refer ad *fraternitati*, quod sequitur, g. d. Fraternitas vestra quæ est in mundo, id est, fratres vestri qui toto inundo sunt disporsi, similes tentationes, passionibus el persecutiones ab hostibus fidei, suscitante diabolo, patiuntur, atque vos patimini. Idque exigit vò *ci*, et Græca quæ habent *b*

, id est, fraternitati quæ est in mundo. Unde Syrus vertit, *Setiule etiam quod contra fratres vestros, qui in mundo sunt, ipsas ilice passiones obvenrunt.*

Nota *secundo* : Abstractum ponitur pro concreto : «fraternitatem» enim vocat fratres, id est fideles, non ad quos scribit, sed eorum in fide socios, qui in reliquo erant orbe, ut palet ex Græco jam citato. Cur fideles vocentur fratres, dixi cap. i, 22, et *Jacobi* 11, 15. Recte Clemens Alexandrinus, lib. V *Strom.*, Gentiles arguentes fideles quod vocarent se fratres, ita redarguit : «Fratres nos esse, utpote unius Dei et unius magistri, alicubi etiam Plato videtur dicere hoc modo : Qui in civitate estis, omnino fratres estis; » et Minutius Felix in *Octavio* : « Fratres vocamur, ul unius Dei parentis homines, ut consortes fidei, ul spei cohæredes. » Origo hujus appellationis prodiit a Judæis, qui se invicem vocabant fratres, non tantum fide et religione, sed et sanguine. Omnes enim prognati sunt ex duodecim Patriarchis, quasi capitibus duodecim tribuum, qui omnes fuere fratres, utpote filii Jacob, nepotes Abrahæ; a Judæis enim prognatus est Christus et Christiani : el Synagoga Judæorum fuit matrix Ecclesiæ Christianorum, quæ proinde quasi filia el hæres matri morienii et desinenti successit, cum Synagoga in Ecclesiam transiit. Hinc pariter fratrum nomenclatura ab illa in hanc transiit.

Nola *tertio* : Pro *fieri* græce est *tatrAifôta*, quod *primo* vertit Noster, *fieri*; Syrus, *obvenire*; *secundo*, Pagninus et Cajetanus, *perfici*; Tigurina, *consummari*; Gagneius, *apparari et exhiberi*; alii, *suppleri*, juxta illud Pauli : «Adimpleoea quæ desunt passionum Chrisli in carne mea, pro corpore ejus quod est Ecclesia, » *Coloss.* 1, 24. Perficitur enim cyclas passionum et patientiæ Ecclesiæ, ex passionibus et patientia singulorum fidelium, ejus filiorum et membrorum; ac proinde quisque fidelis ad passionem animare se debet, cogitando se non tantum suam, sed et totius Ecclesiæ coronam adimplere et perficere. Unde Cajetanus *-nperfici* sic explicat, *q. d.* Passiones non sunt fugienda),

sed ambiendæ; quia per cas in patientia perficimur, adeoque illi in virtute nos solidant, faciuntque perfectos, juxta illud quod de Christo ait Paulus : « Decebat, etc., auctorem salutis eorum per passionem consummare, »

10. Et cap. v, 8 : « Et quidem cum esset Filius Dei, didicit ex iis quæ passus est obedientiam, et consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. » Græcè *tevsûl* hæc omnia et plura significat, scilicet perficere, præstare, supplere, absolvere, consummare, solvere, obire, perfungi, exsequi.

10. Deus altem omnis gratia (scilicet auctor, conservator, promotor, perfectior, remunerator et coronator : unde subdit), qui vocavit nos in eternam suam gloriam in Christo Jesu (id est per Christum Jesum), modicum passus ipse perficiet, confirmabit solidam et aeternam. — Causam dat S. Dionysius, *Eccl. Hierarch.*, cap. 11 : « Dominus enim, ait, ut est summe clemens et bonus, in suis bellatoribus vincit, dum in illis habitans, pro illorum salute et victoria adversus mortis et corruptionis imperium pugnat. » Est hic ultimus ad certandum el patiendum stimulus, quod Deus certantes adjuvet, perficiat el coronet. Ipse enim est Deus « omnis gratiæ : » ergo el patientiæ, perseveranti, ac gloriæ æternæ. Hæc enim ultima et maxima est gratiarum. Vnde S. Augustinus, serm. 67 *De Temp.* : « Quod si semper, ait, beneficia Dei nostri, quæ nobis nullis præcedentibus meritis nostris collata sunt, assidue cogitamus, peccata nostra nobis non dominantur; aut si forte sumpserint, cito per poenitentiam corriguntur. Quis enim vel meule concipere, non dicam verbis possit exponere, quanta circa nos sint Dei nostri beneficia? Fecit enim nos cum non essemus, reparavit nos postea cum perissemus. Mortem suscepit, pretioso nos sanguine liberavit, ad inferna descendit, de faucibus nos æternæ mortis eripuit, cœlorum etiam regna promisit, » eie. Ecce ut Deus est Deus omnis gratiæ.

Nola *primo* : Tq *omnis gratia**, licei quamlibet virtutem el gratiam significet, maxime tamen patientiam et fortitudinem ad sustinendum passiones el tentationes, quas diabolus nobis per se vel per suos suscitatur, 7. d. « Omnis grati, » id est, omnis patientia* : « patientia enim opus perfectum habet, » *Jacob.* 1, 4. Perfectio autem includit omnes virtutes; ergo el patientiam. Quare quod de charitate dixit Apostolus, 1 *Cor.* cap. xiii, vers. I, idem dicas de patientia : « Patientia benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quirit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum; non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati; omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. » Unde Hugo, Catharinas el Salmeron omnem gratiam interpretantur totam integram et perfectam gratiam, ul sil enallage quantitatis, qua totum universale ponitur pro toto quanto, puta omne pro integro.

,t*

Tlacit j0
p>ueaü-

Nola *secundo* : Tū q̄ta vocavit nos in æternam suam gloriam, dat finem et causam tum p̄cedentium, tum sequentium, 7. d. Quia Deus nos vocavit in æternam suam gloriam, hinc idem est auctor « omnis gratiæ : » hæc enim respondet glorie quasi semen fructui, meritum mercedi, labor p̄mio; hinc rursum idem ipso « modicum passos perficiet, confirmabit solidabitque. » Vere Abbas Hyperichius in *Vitis Patrum*, lib. V, libello 11, num. 30 : « Cogitatio tua, ait, sit in regno cœlorum, et cito in hæreditatem accipies illud. » Unde di^o Christo Jesu, » id est per Christum Jesum, puta *primo*, per merita Christi ; citar, *secundo*, per prædicationem Christi; *tertio*, per vocationem et gratiam Christi : per hæc enim vocamur ad æternam gloriam. *Secundo*, «in Christo,» ut scilicet nos patientes simus in Christo passo, quasi membra, cum coque efficiamus unum corpus Ecclesiæ nunc militantis per gratiam, postea triumphantis per gloriam. Ita Thomas Anglicus et Glossa. *Tertio*, Lyranus cl Dionysius, « in Christo, » id est, propter Christum, vel pro Christo, modicum passos. *Quarto*, a ia Christo, » id est, instar Christi, qui nobis est speculum, æque ac p̄mium patienti^o. Ita S. Bernardus, serm. 71 in *Cantic.*, docet Christum tam pugnantis formam esse quam gloriam triumphantis. «Utrumque, ait, es mihi, Domine Jesu, et speculum patiendi, et p̄mium patientis : utrumque fortiter provocat, et vehementer accendit. Tu doces manus meas ad praelium exemplo virtutis line, tu caput meum post victoriam tuæ coronas præsentia maiestatis, sive quia pugnantes te specto, sive quia te exspecto non solum coronantes, sed et coronam. »

Porro S. Petrus uti epistolam cœpit a beneficio vocationis ad fidem et Christianismum, ita in eodem finit, ut ostendat quantum hoc sil quantique æstimandum, ideoque fideles jugiter illud p̄ oculis habere debere, pro coque gratias agere, ac perseverantiam postulare, denique vitam illo dignam agere.

Nota ferho: Tò *modicum passos* (Tigurina, *parum per allicos*) ipse perficiet magnam patientibus affert consolationem et stimulum ad alacriter et constanter patiendum, cogitando scilicet quod modica sit passio, quodque Deus modicum tentat el passos perficiet. Unde Tertullianus, *ad Martyr* cap. iu : « Epistates vester, ait, Christus Jesus, qui vos spiritu unxit, et ad hoc scamma produxit, etc., ut vires corroborarentur in vobis, quia virtus duritia extruatur, mollitia vero destruitur. » Ita S. Antonius luctans cum donnone : «Cum elevaret oculos, ait S. Athanasius, vidit desuper culmen aperiri, et deductis tenebris radium ad se lucis induere. Post cujus splendoris adventum nec dæmonum aliquis apparuit, el corporis dolor extemplo deletus est. Editicium quoque quod paulo ante dissolutum fuerat, instauratum est. Lūico præsentiam intellexit Domini An-

tonius, et ex Intimo pectore trahens longa suspiria, ad visionem quæ ei apparuerat loquebatur, dicens : Ubi eras, bone Jesu? ubi eras? Quare non a principio adfuisti, ul sanares vulnerameli? El vox ad eum facta est, dicens : Antoni, hic eram; sed exspectabam videre certamen tuum. Nuno autem quia dimicando viriliter non cessisti, semper auxiliabor tibi, et faciam te in omni orbo nominari. His auditis, exurgens in tantum roboratus orabat, ut intelligeret se plus recepisse tunc virium quam ante perdiderat. » Ita Theodosius Abbas apud Jonnnem Moschum in *Prato Spirit.* cap. Lxvi, cum vidisset diabolum instar Æthiopis et gigantis enormis, qui a terni porrigebatur usque in cœlum, et caput inter nubila condebat, audiretque : « Theodosi, cum hoc oportet te luctari ; » ac pavidus diceret : « Quis ego sum, ut homuncio cum tanto gigante lucter? » audivit : « Ingredere cum omni alacritate el fiducia; mox enim ut tu illum adorsus fueris, ego adiutor adero, tibiue victori^o coronam imponam. » Ita factum. Idem sæpe experimur in nobis, cum quid arduum aggredimur, ut ante aggressum horreamus, putemusque rem confectu impossibilem. At ubi eam aggredimur, el opus incipimus, illico minuuntur et cedunt difficultates, remque ipsam parvo labore conficimus, ut verum sit quod ait ille : « Res in se non esse difficiles, sed difficiles apprehendi ; ideoque non res, sed opiniones rerum nos turbare et percellere ; » et illud Nazianzeni in *Sentent.* : « Ut foliorum strepitus lepores exterrent, ita rerum umbr^o timidos cl ignavos. » Qu^o ergo dura videntur, magnis animis, et quasi clausis (ul facit leo) ad difficultatem, cæcisque oculis aggredienda sunt, itaque illico vincetur difficultatis horror, resque factu facilis videbitur. Legimus nonnullos Martyres, ac nominatila SS. Marcum et Marcellianum initio martyrii trepidasse, et ingentes habuisse dolores ac luctas; at ubi constanti animo se ad Dei gloriam in prædam tortoribus dederunt, Deique opem ardenter efflagitarunt, pavorem et horrorem omnem vicisse, lælosque et alacres omnia tormenta tolerasse, tum quia animus hic generosus superabat dolores, ul cos parvos vel nullos duceret ; tum quia Deus magnis animis adest et succurrit, vel doloris sensum minuendo, vel sua consolatione et gratia ita animum roborando, ut tormenta omnia levia ultimet. Sicut enim pondus leve per contrapondus majus attollitur, et quasi alleviatur : ita dolorem omnem mitigat magnus amor et animus. « Pondus enim meum est amor meus, » ait S. Augustinus.

Nola *quarto* : Tò ipse perficiet græe est xaropriscu, quod Tigurina veil'd, *instaret*, ut si quid per afflictiones in potentia et mente, vitio impatienti^o et pusillanimitatis sit luxatum, læsum, divisum, fractum, hiulcum, distortum, debilitatum, instaret, confirmet, uniat, t̄quet. Alii vertunt *compaginet*, vel integret, ut omnibus patienti^o cl vir-

tutum partibus quasi artubui compacti, silis into gri, exacti, absoluti el perfecti.

CONFIRMABIT SOLIDITQUB. — PagUiUUS, *fultiat et roboret*, limo omnia idem, vel quasi idem sunt, tanlumquo per auxesin significant hanc perfeotionem esse firmam et solidam, ac consistere in firmitate et soliditate palieDtiae et virtutis. Unde Græca addunt WtXiÓGn, id csl *fundabit*; Tigurina et Pagninus, *stabiliet*. Hinc Syrus vertit: l'L *cum sustinuerimus has oppressiones exiguas, roboremur, et confirmemur, ac perstemus in eo* (Jesu Christo) *in æternum*. Hinc rursum aliqui hæc legunt per nomina et ablativos: xatsprsr çt ^u, Oqu-Mtia, id est perficiet confirmatione, consolidatione, fundatione. Verum melius Noster et alii tria ultima accipiunt non ut nomina, sed ul verba futuri temporis, ideoque pariter pro primo riast, id est *perficiat*, in optativo, legunt in futuro xTxpTtaa, id csl *perficiet*. Jam Græca omnia legunt in optativo xavapriw, OquÀxó-Gxi, id est *perficiat confirmet, roboret, fundet*.

jvnj Alii tamen hæc distinguunt, sed varie. *Primo*, OQtir. Salmeron: « Perficiet, ait, per charilatem, confirmabit per spem vivam, solidabit per fidem uiat' ul ctilcaccm. » Rursum idem addit Chrislum perii- rie. cere fideles quos emit et redemit, Patrem confirmare eosdem quos condidit, Spiritum Sanctum solidare suro graliæ et fortitudinis spiritu. *Secundo*, Titclmannus: « Perficiet, inquit, per patientiam, confirmabit el solidabit per perseverantiam. » Unde el Prosper, lib. I *De Vocat. Gentium*, xxiv, ex hoc loco docet perseverantiam esse donum Dei. *Tertio*, Carlhusianus hæc adaptat tribus animæ potentiis: u Perficiet, inquit, intellectum purificare mentis intelligcntia, confirmabit voluntatem fervore charitatis, solidabit memoriam ut in Beo figatur fixaque consistat. » Vel, ut Thomas Anglicus: « Perficiet rationem cognitione veritatis, confirmabit appetitum concupiscibilem in amore bonitatis, solidabit irascibilem ul uullis terroribus vel difficultatibus cedat. » *Quarto*, Hugo hæc applicat et opponit tribus hominis hostibus: < Perficiet, inquit, contra mundum, confirmabit contra carnem, solidabit contra dromonem. » *Quinto*, alii, q. d. u Perficiet nos largiendo voluntatem perfecte et constanter valendi, confirmabit dando voluntatem rem volilam exequendi, solidabit dando robur ipsüinque actum exoqueudi.»

Porro hæc omnia inchoate fácil Bous in hac vita per gratiam el patientiam, perfecte vero eadem faciet in futura per gloriam. Hæc enim perficiet intellectum lumino gloria, ut Deum quasi summum bonum videat et contempletur; confirmabit voluntatem, ul ipsum tolis viribus emet; solidabit camdem, ni a tanto bono avelli nequeat, sed illi lota inhærral, noe ulla ro aut ratione ab eo separari possit. Ila fero Hugo, ITimalicius et alii, ac favet Syrus dum vertit: *Roboremur, et confirmemur, et perstemus in eo in attentum*. Hoc est quod ait Paulus: a Momentaneum, et levo

tribulationis noslræ, supra modum in sublimitate æternum glori® pondus operator in nobis, > Il *Cor.* IV, 17. « Hic scopus, hic finis, • hæc meta, hæc corona, hoc epinicium Christiani, a quo uti inchoavit Epistolam S. Petrus, ita et in eodem desinit.

Preclare Lactantius, lib. VH, cap. vi, Christianos et totam Christianismi rationem hac circumscriptione depingit: a Idcirco, ait, mundus est factus, ut nascamur: ideo nascimur, ut agnoscamus factorem mundi ac nostri Beum: ideo agnoscimus, ut colamus; ideo colimus, ut immortalitatem pro laborum mercede capiamus, quoniam maximis laboribus cultus Dei constat: ideo premio immortalitatis afficimur, ut similes angelis effecti, summo Patri ac Domino in perpetuum serviamus et simus æternum Deo regnum. Hæc summa rerum est, hoc arcanum Dei, hoc mysterium mundi. » Inde S. Gregorius Nazlanzenus, *De Christo patiente*, ait eum non sibi, sed nobis natum et passum:

Factos sum, *inquit*, Christi corporis, dJe mei.
Me gessit morleGS, rae riela moite murgeas.
Et secura ad Patrem me super astra tulli.

Et Prudentius, *De lèsuerec, carnis a*

Pellite corde roeUm, mu membn. et credite vosmel
Cum Cbnsto n dilura Dco: uam vos gerit ifte,
El secura revocat; morbos ridete minaces,
Indictos casus cun emnite, letra tepatera
Despicite, cl suriens Christas quo provocat, ite.

Et Tertullianus, lib. *De Resurrect.*, resurrectioni- rb«tU
symbolum dat phœniræm, avem Arabiæ revivk-
centem, eique comparat Christianos patient é?
morientes et resurgentes. De phœnice enim sic uau<?>.
canit Lactantius:

Ipsa sibi proles, sous est paler, el suos bares,
Nulrix ipsa sui, scraper alumni sui.
Ipsa quidem, sed oou c viem: quu el ip-i, nec IpM est,
.Eteru.im vitem mortis adepta bono.

Ravennæ exlat emblema ad picturam phœnic s:

Securus morilur qui scii se morte renasci;
Mors ca non did, sed nova rite poteau

Illustrissima Dona, Joannis Galeatii Mediolanensis ducis mater, mortuo marito, curavit in numismate cudi phœuicem hoc lemmate:

Soli facta solum Deum sequor.

Denique S. Cæcilia tumulo S. Maximi Martyris curavit insculpi phœnicem; et Rom® in cryptis Martyrum plurium sarcophagis phœnix incisus visitur.

Hæc cogitantes, sperantes et ambientes, Sancti ambiebant passionem, quærebanl cruces, sitiebant martyria. Eminuit inter eos S. Vincenlfus, quis. via.
tam avarus et avidus fuil suppliciorum, quam *ohl
Daoianus tyrannus corumdem in ipsum prodigus; u '
equuleum habebat in deliciis, ungulas pro epulis,
catastam pro molli culcitra, ac, quod mirum est,

its crescentibus, crescebat ejus animi corporisquo vigor, ul excarnificatus et pene enectus iis reviviscere, redintegrari et roborari videretur; adeoque in lecto et rosis animam afflavit, cui tormenta vitam dederant : nimirum rosa* et delicia; ei erant tormenta, tormenta vero cl pœnæ pro Christo ejus erant delici®. Ita Deus modicum passum perfecit, confirmavit solidavitque, ut homine celsior, instar angeli incorporei in pomis corporis luderet, cl illuderet tyranno, ul suis vulneribus magis vulnerarci et cruciaret tyrannum, quam

a. Ap- ipse eis vulneraretur. Similis fuit S. Agatha Quintiano insultans. Modicum enim passa adeo corroborata est, ut Aphrodisi® leu® se lentanti dixerit : u*'
« Operam perdis : ego enim ita firmata sum in fide, castilate et amore Dei, ut per ejus gratiam citius sol perditurus sil suum lumen, ignis calorem, nix albedinern, (piam ego mutem propositum. Præparet Quintianus leones, acuat gladios, ignes succendat, portas inferni aperiat, omnesque in me dæmones concitet, Dei ope vivam et moriar Christiana æque ac virgo; intentissime enim amo et desidero Chrislum, cui me totam devovi et despondi, »

Vrri.n. 11. Ipsi gloria et imperium. — Syrus, *ipsi gloria, potentia et honor*. S. Prosper, lib. I *De Vocat. Gentium*, cap. XXIV, a cui virtus cl honor. » G necum significat potentiam, robur, vim, imperium, principatum, victoriam, qu® omnia huic loco congruunt, q. d. Deus modicum passos perficiet, cisque per patientiam perfectam dabit victoriam : illi ergo omnis victori® laus tribuatur, non nobis, juxta illud Pauli, I *Cor.* xv, 57 : « Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Chrislum ; et II *Cor.* u, 14 : « Deo gratias, qui semper triumphat, » id est triumphare facit « nos in Christo Jesu. » S. Petrus uti capit per doxologiam Dei, dicendo : a Benedictus Deus, ita in camdem desinit, dicens : a Ipsi gloria, » ole., ut doceat Deum Deique laudem debere esse principium, medium cl finem nostrarum actionum, ideoque crebro corde et ore usurpandam, uti usurpat S. Paulus *hom.* xi, 36, cl cap. XYI, 27 ; *Eplics.* m, 21 ; *P/n/ip.* iv, 20 ; *liebr.* xm, 21 ; *Golut.* i, 5, et alibi : de quo plura Apec. IY, 11, et v, 12, et mi, 12.

Veri. (!. 12* P** SILVANUM. — Hic CSt Silas, qui hOSCO S. Petri hileras Boma deferens in Orientem, ibi incidit in S. Paulum, illique comes prædicationis adhæsit, II *Thessal.* i, 1. Ita S. Hieronymus, *epist.* 143; Syrus, Œcumenius et alii plerique.

Perperam ergo Dorotheus in *Synopsi*, et Menologium Græcorum, I august., Silvanum a Sila distinguunt. Censent aliqui Silvanum, vel Silam non lautum detulisse, sed et scripsisse hanc epistolam dictatam a S. Petro. Ait enim : « Per Silvanum, etc., breviter scripsi. » Nominat latorem, ul fideles certi sint epistolam ab eo delatam esse Petri germanam, non fictam, non suppositam.

Ix ARBHHUH. — Refer ad *fidelem tabis*, g. d

Scripsi per Silvanum, quia ipso vobis est fidelis, aut arbitror (i). » Alii referunt ad *breviter scripsi*, q. d. Arbitror me fuisse brevem in scribendo. Acquando enim scribens vel loqueos videtur sibi brevis, qui audientibus vel legentibus videtur prolixus : ita Syrus et Cajelanus.

Obsecrans, — ut fidem Christi et præcepta virtutum, qu® hac epistola perscripsi, constanter retineatis et opere expleatis : « contestor » enim in his sitam esse « veram gratiam Dei, in qua statis, » id esi, constanter perseveratis. In Græco est *tarici*, id est, *stetistis*; sed legendum mwxti, id est, *statis*, aut certe præclerilum accipitur pro præsentī. more Hebræo : per præsens enim passim omnes explicant. Nonnulli tamen legunt « t w, id est *stetis*, idque apte respondet Græco zapxxaîâr, id est, « obsecrans » vol a exhortaos » vos, ut stetis et perseveretis in fide Christi et gratia Christianismi. Perperam enim Syrus pro vertit, *persuasum habens*, ita Paulus ait *Philip*, cap. iv, i : « Sic state in Domino, (Ilarissimi ; » et *Galat.* v, I : « State et nolite iterum jugo servitutis contineri. » Nola fidem el legem novam vocari gratiam, quia suminum Dei est donum, immeritis et indignis gratis datum, ul eos sibi gratos cœloque dignos efficiat, juxta illud *Joan*, i : a Lex per Alosen data est, gratia et veritas per Jesum Chrislum facta est. » Vetus enim lex erat rigoris et justitiæ, nova est grati® et clementi®.

13. Salit at vos Ecclesia (vox *Ecclesia* non est Vcn. in Græco, sed intelligitur : unde Interpres recte eam expressit, æque ac Syrus) quæ est in Bauv-lone coelecta. — Hærelici, ut Buza, Viretus, Sadulius, Vclenus et alii, ut tueantur falsum suum dogma, scilicet S. Petrum Horn® non fuisse, ac proinde Homanum Pontificem non esse successorem S. Petri el caput Ecclesia, « Babylonem » proprie accipiunt, urbem scilicet vel Assyri®, vel /Egypli. Duplex enim fuit Babylon, una in Chaldæa, altera in Ægypto, qu® nunc Cayrus dicitur.

Verum errant, *primo*, quia Judæi, qualis erat *Datyn* S. Petrus, a Caio Cæsare expulsi crani Babylone et Assyria, uti docet Josephus, *Will Antiq.*, cap. ult. Babylon autem /Egyplia tunc erat locus obscurus et castellum, ait Strabo, lib. XVII. *Secundo*, *Secu-i*», quia S. Joannes, *Apocal.* xvn, 9, dicit Babylo ni insidere septem montibus, sive collibus; nulla autem alia urbs est septicollis quam Horna. Unde hærelici coacti confitentur in Apocalypsi per « Babylonem » intelligi Hornam (hinc Lutherus scripsit librum *De Babylonica Captivitate*, id est, de Homana, pula Papæ et Papalus, ui ipse explical). Si in *Apocal.*, cur non est hic? S. Joannes enim fuit synchronus S. Petro; unde eadem uirique fuerunt Horna et Babylon. *Tertio*, quia id unam- Tertk miter asserunt Patres et Doctores orthodoxi, nimirum Papias, discipulus S. Joannis, apud Euse-

(1) Tuncque uf *arbitror* non sunt verba dubitantis, fr i ejus, qui Brini ime de aliqua re est peraiasu».

biiii, lib. II *Hist.*, cap. xiv, alias xv. S. Illicronymus in *Isaiæ* cap. xxiv cl xlvii, cl lib. II *Contra Joviiuanum*, sub finem : « Ad le, ail, loquor, quæ scriptam in fronte blusplieiniam Chridi confessione delesti, n Tertullianus, lib. III *Contra Maruoncm*, cap. xm; Boda, (JËcumenius cl alii hie; Andreas Cæsariensis, Arctas, Hibera, Alcazar, Vicgas, Pererius el alii, Apée. xvii el xvnu

Cm» Quærcs qua ratione Homa voc* tur « Babylon?*

rdmi Respondeo : *Brimo*, quia Homa Babylon in imperio successit quasi lilia matri, vel potius neptis aviæ, ideoque Babylonicum imperium transiit el desiit in Romanum, sicut Synagoga transiit in Eclesiam, Jerusalem Judaica in Christianam: unde idcirco ipsa Ecclesia vocatur Synagoga Sion cl Jerusalem. Ila S. Augustinus, VIII *De Civit. n*, a Babylonem n vocat primam Romam, cl Hornam secundam Babylonem : ulmo.inquit, regna cernimus longe cuderis provenisse clariora, Assyriorum (sub quibus et Babylonios accipit) primum, deinde Romanorum, ul temporibus, ita locis inter se ordinala ahpie distincta. Nam quomodo illud prius, hoc posterius: co modo illud in Oriente, hoc m Occidente surrexil. Denique in illius fine hujus initium confestim fuit. » Et cap. xxi : a Alti-rama tunc condita est civitas Roma velut altera Babylon, el velut prioris lilia Babylonis, per quam D o ulacuil orbem debellare terrarum, cl in unam societatem reipublicæ legumque perdudum, longe lateque pacare.

frenndi. *Secundo*, quia Roma similis fuil Babylon in

Atulogta amplitudine el magnificentia imperii. l' i O'S u-

ni?, menius. Unde Babylon fuit Homæ typus cl præ-

Priai, ludium, idque nullis parallelis cl analogiis quas

n censet Orosius, lib. II, cap. n (t lH Nam |

inquii: a Nini el Babylonis regnum eo anno in

Jx-inla. *Secundo*, sicut a primoanno imperii Nini usquequo

Babylon a Semiramide instaurari cœpla est, inter-

veniant anni sexaginta quatuor, ita a primo

anno Proca*, cum regnare empîi, usque ad conditionem

Urbis factam a Romulo, intereunt anni

Trrth. sexaginta quatuor. *Tertio*, Babylon eo anno sub

Arbalo dehonoral a csl, quo Roma sub Proca

Qfliru. rege seminata est. *Quarto*, Babylon novissime eo

tempore a Cyro rege subversa, quo primum Roma a

Tarquiniorum regum dominatione liberata esi. Siquidem sub una

cademque convenientia temporum illa cecidit, ista surrexil : illa lune

primum alienigenarum perpessa dominatum, luce tunc primum

etiam suorum aspernata fastidium; illa tunc quasi inoriens

dimisit hæreditatem, luce vero pubescens tunc se agnovit

hæredem ; tunc Orientis occidit imperium, exortum csl Occiden-

Qilnta. Quinto, Babylon stetit annis 1164, usque ad

Arbatum, qui eam spoliavit imperio, ct Roma post totidem

annos, hoc est 1161 a Gothis ct Alarico rege eorum opibus

spoliata, non regno, ma-

xx,

net adhuc et regnai incoi mis. Serte, similis IH s-it

bylonkn ortus, el Home, similis potentiv: simili^

magnitudo, similia tempora, similia bona, similia

mala, tametsi non similis exitus similisve defectus.

Illa enim regnum amisit, hæc retinet; illa interfectione

regis orbati, hæc incolumi imperatore secura est. Et

quare hoc? Quoniam ibi in rege libidinum turpitudine

punita, hic Christiano» religionis conlincnlisrima æquitas

in rege servata est; ibi absque religionis reverentia aviditatem

voluptatis licentia furoris implevit, hic et Christiani

fuere qui parcerent ; cl Christiani propter quorum

memoriam, ct in quorum memoria parcerelur. » Hucusque

Orosius.

Denique tempore S. Petri Roma erat Babylon, id csl, confusio

idolorum, vitiorum ct spoliolum totius orbis. Unde Tertullianus,

lib. III *Contra Marnoneni*, cap. xm : « Sic cl Babylon, ait,

etiam apud Joannem nostrum Romance urbis figura est, proinde

magnæ, ct regno superbae, ct Sanctorum Dei debellatricis. »

Ubi nola: Babel sive Babylon Dahjtca hebraico idem est

quod græco ul vertunt ldr n Septuaginta Genes, xi, 9,

latine *confusio*, sive corn- æ mixtio: « Quoniam ibi confusum

csl labium universa terræ, » hoc est, quia ibi commixtae et

divide sunt hominum linguæ, cum prius omnes una cademque,

nuta Hebræa, loquerentur. Radix ergo B)bcl est *balai*,

ct per crasin *bal*, id est *confundere*, commiscere : inde enim

addila littera B, fil Babel. Porro additur liltcraB, diciturque

B<i-bcl pro *bai* aut *bel*, vel quia *bet* Hebraice significat

in, ut *Babd* idem sit quod tn *confusione*, ul vult Pagninus

in *bdeq^rrf*. noni, *llcbr.*; vel. B ponitur pro K3 *ba*,

id est renif, ul *Babel* idem sit quod *venit confusio*, ut vult

Aben Esca; vel potius per onomalopœi mi geminatur *bal*

vel *M*, ul *baM* sit idem quod *balbel*. Sic enim Hcbræi

geminant subinde suas radice^, (t ex trilitteris faciunt

quadrilleras, ulex *kalal* geminando faciunt *kiikd*;

cx *galal*, id csl *vohere*, faciunt *gibjcl* : unde *gal-yata*,

et *yulgoict*, sive *gulgota*, id est *cranium*, sive calvaria,

a convolutlone cl rotunditate. Jam sicut pro *gubjolta*,

euphonia* causa, elidendo L medium, dicunt *gulgota* ;

sic proôa/ôcf dicunt *baltei*, elidendo L medium. Ob

similem ergo viliorum confusionem, S. Petrus Romam

vocavit Babylonem. Noluit Romam nominare, ne Romanos

Christianos adduceret iu periculum. Si enim hæ htlcræ

incidissent in manus Gentilium, detulissent ad Imperatorem

Romæ magnam esse multitudinem, adeoque Ecclesiam

Christianorum, qui illico in cos persecutioni in movisset.

Addii Baronius S. Petrum Hierosolymis 0 carcere fuga

lapsum, voluisse latere, ne Herodes intelligens cum Roma!

agere, ad Cæsarem scriberet, cumque rursum comprehendi

faceret.

Tropologico : Impii et mundani sunt cives Babylonis,

quia in confusione negotiorum, desideriorum, tumultuum

turbationum et casuum hujus mundi assiduo versantur

ct jactantur; Sancti

vero sunl cives Jerusalem, id est visionis pacis, quia in pace conscientiae uni Reo serviunt et adhærent, dicuntque: «In pace in idipsum dormiam et requiescam. » S. Augustinus in *Sentent.*, Sent. 22! : « Duas, ait, in toto mundo civitates faciunt duo amores : Jerusalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi. Interroget ergo se quisque, et inveniet unde sit civis, » El S. Gregorius, XVIII *Moral.*, xxv : Cives, ait, Jerusalem sunt qui solam coelestem patriam diligunt; cives Babylo- ni® sunt qui terrenæ patriæ curis subjacent, a Cum igitur constet plerumque etiam bonos non terreno studio terrenis curis implicari (uli Daniel, ait, a rege propositus fuit Babylo- ni), patenter agnoscimus quia sic nonnunquam cives Jerusalem angarias solvunt Babyloniam, sicut ropo cives Babylo- ni® impendunt angarias Jerusalem, n De Baby- lone hac plura dicam Apoc. xvn et x y i i l

Alludit S. Petrus pròno, ad Abraham, parentem Synagogæ, fidei et fidelium ; sicut enim Deus Abrahamum elegit in Babylonia, cumque de Ur Chal- daeorum eduxit in terram promissam : ita S. Pe- trus Rozxub convertit S. Clementem, S. Pudentem, S. Unum, S. Clelum aliosque clarissimos viros, qui fuerunt primores et proceres Ecclesiæ. *Se- tundo*, alludit ad captivitatem Babylonicam : tunc enim Dei populus et Synagoga Judæorum in Ba- bylone degebat captiva, mullosque Babylonios ad Dei veri fidem convertebat; unde erat tunc in Babylone Ecclesia Dei electa. Simili modo Romæ S. Petrus e gentilismo plurimos convertit, adeo- que ibi arcem et caput Ecclesiæ Christian® consti- tuit. Erat ergo Bornie Ecclesia a Deo coelecta, id est, electa æque ac olim Synagoga Judæorum.

Cœircia Coelectia. — Perperam interpretes nonnulli le- gunl *collecta*. Groce enim est <nvi>4xnj, id est *coe- lecta*, id est, simul vobiscum electa, consors vestræ electionis ad fidem, gratiam et salutem. Electus Alit primitus a Deo, æque ac a Christo, Judæo- rum populus, cujus peculiariter pastor et curator erat S. Peirus, *Galat.* n, 8, cuique primario hanc scribit *Epist.*, cap. i, vers. I. Coelectus fuit popu- lus Gentium a Christo, qui Gentes cum Judæis in unam coagmentavit Ecclesiam ; idquo hac voce Judæis insinuat hic S. Petrus (Gentium enim ca- put erat Roma), ut Judæi more solito Gentes non aversentur, sed eas ul fratres in Christo ament, eisque se associant. Rursum, hac voce confirmat fideles Orientis in fide per fidem urbis et Eccle- siæ principis, puta Roman®, quod illa eis con- sentiat tum in fide, tum in spe vocationis, tum in chântate. Rursum Ecclesia electa est Ecclesia electorum ad fidem et gratiam, et si in ea perse- verent, ad gloriam.

Fior'w Prima enim, eaque singularis et eximia fuit elec-
u'«a fio fidelium Romanorum, et primitivæ Ecclesiæ
h Romanæ, nipote quæ primitias spiritus a Christo per SS. Petrum et Paulum hauriens, floruit he- roica fide, sublimi spe, ardenti charitate, ideoque tot centena millia Marlyrum per trecentos perse-

cutionis annos continuo progei minavit. Quocirca multi principes, reges et regum devotionis ergo Romam magnis itineribus et impendiis profecti sunt, ut loca sancta religiose viserent; quin et non pauci ibidem vivere et mori, ac inter Sanc- tos sepeliri elegerunt, quorum exempla recensui *isaie* cap. l x v i, 23. Imo Christus Dominus appa-rens S. Brigidæ (ut habet ejus Vita apud Suriurn, 23 julii) jussit ei peregrinali Romam, dicens: « Proficiscere Romam ; illic enim piale® sunt auro inslratæ, et Sanctorum sanguine rubreate : ibi propter condonationes sive indulgentias quas promeruerunt Sancti, compendio venit ad cu- lum. » Paruit ipsa, ac Romam profecta, ibi eam sanctitatem adeptæ est, ut ibidem moriens anno Domini 1373, catalogo Beatorum solerani ritu ad- scribi meruerit, adeoque domus ejus in templum conversa, religiose ab inquilinis et peregrinis in- visitur.

Merito ergo Tertullianus, lib. *De Prescript.*: « Felix, ait, Ecclesia (Romana) cui totam doctri- nam Apostoli cum sanguine suo profuderunt, p S. Augustinus, *epistola* 162, ait in Ecclesia Ro- mana semper Apostolic® cathedra viguisset prin- cipatum. S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovinia- num*: « Scito, ait, Romanam fidem Apostolica voce laudatam, istiusmodi praestigias non reci- pere, etiamsi angelus aliter annuntiet, quam se- mel prædicatum est, Pauli auctoritate munitam non posse mutari. » S. Irenæus, lib. III, cap. m, docet integram fidem in Romana Ecclesia ser- vari, ad eamque omnes confugere debere. Idem docet Optalus, lib. II *contra Parm.*; S. Cyprianus, lib. I, *epist.* 3; S. Ambrosius, orat. *De obitu Sa- ti/ri fratris*, et alii.

Et Marcus filius meus. — Illic « Marcus n non fuit Joannes cognomento Marcus, consobrinus Barnabæ, de quo *Actor*, xn, 12, sed S. Marcus Evangelista : hunc S. Petrus vocat filium suum, non secundum carnem, sed secundum fidem et spiritum; quia cum sua fide, doctrina et spiritu imbuerat, adeo ut scriberet Evangelium: unde eumdem habuit adiutorem et interpretem, ideo- que charissimum : eaque de causa mox eum misit Alexandriani, ubi erexit Ecclesiam tanta conti- nentia et sanctitate florentem, ut ejus discipuli Essæi, id est sancti et pii, sint cognominati, de quibus dixi *Actor*, v, 1. Hinc liquet S. Marcum non fuisse o 72 Christi discipulis, ut vult Epi- phanius, *hæresi* 51, sed post Christum conversum fuisse a S. Petro; ideo enim eum filium vocat, quod eum in Christo genuerit. Ha Papias apud Eusebium, lib. III, cap. ult.; S. Hieronymus, *De Script. Eccl.*, in Marco Beda, *Præf. in S. Matthæum*, et alii. Addunt aliqui vocari « filium, » quod hu- jus epistolæ fuerit interpres, quod est probabile. Hinc colligit Reda et alii, hanc epistolam S. Petri esse antiquissimam, primumque omnium episto- larum, scriptamque anno Christi 45. Eodem enim anno (qui fuit Claudii imperatoris tertius) S. Mor-

SaipU

Cpulull
anuo
Cbrüli
45.

cus, scripto Ilomæ Evangelio, a S. Petro discedens profectus est Alexandriani, ubi quasi Episcopus sedit per annos 19, scilicet usque ad annum Christi 64, Neronis 8, quo coronatus esi martyrio, testo Eusebio, lib. I *Hist.*, xiv, et lib. III, cap. ult., et aliis.

v». 14. 14. Salutate invicem in osculo sancto, — puta Christiano, pudico, candido; non infideli, impudico, ficto, quod est pars adulterii, criminis ostium, mortis initium, ait S. Basibus *De Virg.* Undo osculo sancto in protestationem charitatis osculabantur se invicem Christiani ante S. Synaxin, clamante Diacono: « Complectimini et osculamini vos invicem, n teste Cyrillo, *catechesi* 5. Osculum enim est signum *primo*, reconciliationis; secundo, pacis; *tertio*, charitatis; *quarto*, lætitiæ; *quinto*, Catholicæ communicationis, uti docet Auctor lib. *De Amplia*, apud S. Augustinum, tom. 1. Unde Græca et Cēcumenius, pro *osculo sancto* legunt *osculo charitatis*, non carnalitatis. Osculum enim significat tam animum animo, quam os ori puro amore conjungi. Tertullianus vero, lib. *De Oratione*, osculum vocat sigoaculum orationis. Nam, ut ait S. Augustinus, serm. 83 *De Diversis*: « Post orationem Dominicam dicitur Pax vobiscum, et osculantur sese invicem Christiani in osculo sancto, quod csl signaculum pacis, si quod ostendunt labia, fiat in conscientia, id est, quomodo labia tua el labia fratris tui accedunt, sic cor tuum a corde illius non recedat. » Vide dicta de osculo, sancto, II *Corinth*, cap. xui, vers. 12.

Pu pio Gratiā yodis omnibus. — Grasce clprm, id csl *pax*: gntii. itu Syrus. Pax llebræis significat gratiam, omneque bonum; forte etiam Noster pro ilpivn legit id est *gratia*. Nam S. Paulus, S. Petri socius et assecla, ubique in epistolis fidelibus gratiam apprecatur • adeoque apprccatio grati» et pacis

est verum Apostolic» epistolæ sigillum. Unde eam usurpant SS. Ignatius, Polycarpus et alii viri Apostolici illius ŷevi in suis epistolis.

Qm estis in Christo Jesu. — Qui Christo estis incorporati per fidem, spem, charilatem, mox incorporandi per æternam felicitatem et gloriam, uti dixit vers, 10. Præclare Eusebius Emissenu*. vel potius S. Euclenus Lugdunensis, homil. / e S. *Maximo*: « O, inquit, fragilitas humana! exiguum est quidquid agis propter spem ætemorum. » Nam, ut ait Cicero, *Tuscul.* IV: a Quid videatur ei magnum in rebus humanis, cui æternitas omnis, totiusque mundi nota sit magnitudo9» Sublimius cl divinius S. Augustinus, lib. XII *Confess.*, xi: a O beata (creatura), ait, inhaerendo beatitudini tute, beala simpilerno inhabitatore te, atque illustratore suo. Ncc invenio quid libentius appellandum existimem cœlum cadi Domino, quam domum luam contemplantem delectationem tuam sine ullo defectu egrediendi in aliud, mentem puram concordissime unam stabilimento pacis sanctorum spirituum, civium civitatis tuæ in coelestibus, super ista coelestia. Unde intellignl anima cujus peregrinatio longinqua facta est, ri jam sitit tibi, si jam factæ sunt ei lacryra® sum panis, dum dicitur ei per singulos dies: Ubi est Deus tuus? si jam petita te unam, el hanc requirit, ut inhabitet in domo tua per omnes dies vii» sua*. ♦ Et quæ vita ejus nisi tu? Et quæ dies tui nisi œternitas tua, sicut anni lui qui non deficiunt, quia idem ipse es? Hinc ergo intelligat anima mea, quæ potest, quam longe super omnia tempora sis æternus, quando tua domus quæ peregrinala non esi, quamvis non sil tibi costerna, tamen indesinenter libi cohæreudo; nullam pattuū vicissitudinem temporum.

COMMENTARIUS

IN SECUNDAM

SANCTI PETRI

EPISTOLAM.

ARGUMENTUM.

Nonnulli olim de auctore et auctoritate hujus Epistola; dubitarunt, teste Eusebio, lib. III *Hist.*, cap. XXV, et nostro sæculo Lutherus, Erasmus, Kemnitius in *Exam. Cone. Trident.*, sess. IV, ac Centuriatores, *cent.* 1, lib. II, cap. iv. Balio est, quia hæc Epistola stylo valde dissidet a prima. Accedit quod Syriace non extet : unde Syri videntur eam non habuisse pro canonica.

Verum jam de fide est hanc Epistolam esse S. Petri, esseque canonicam Scripturam. Ille enim est sensus totius Ecclesiæ, adeoque idipsum definiuit Concilium Carthaginense III, cap. xlvii, Concilium Florentinum et Tridentinum, sess. IV: unde Didymus in eam commentatus est; et S. Hieronymus, *epist.* 150, Quæst. XI, ac S. Gregorius, hom. 18 in *Ezech.*, testantur eam esse germanam S. Petri. Idem satis insinuat S. Judas, qui in sua epistola passim ad hanc alludit, imo multa ex ea deprompsit. Denique S. Athanasius in *Synopsi*, Nazianzenus in *Carm. de Script, sacr.*; Cyrillus, *Catech.* iv; Orígenes, Epiphanius, Justinus, Chrysostomus, Ambrosius, Augustinus cæterique Patres citant eam quasi canonicam.

Ad rationem hæreticorum respondet S. Hieronymus stylum esse dissimilem, eo quod S. Petrus hac usus sit interprete, qui sensa S. Petri sua phrasi et stylo conscripserit. Primee enim Epistolæ interpres fuisse videtur vel Silas, vel potius Marcus, ut patet cap. v, 11 et 13, hujus secundæ Glaucias : hunc enim S. Petri fuisse interpretem docet Clemens Alexandrinus, lib. VII *Strom.*, sub finem. Adde cumdem auctorem subinde mutare stylum, alioque et alio uti pro dispositione personarum, locorum et temporum. Quin et ælas ipsa mutat stylum : juvenes enim juvenilem et floridum habent stylum, viri virilem, senes senilem et gravem. Sic S. Paulus alio utitur stylo in Epistola ad Hebreos ; unde illa multum differt a cæteris ejus epistolis. Denique stylus hujus Epistola; non nullum dissidet a stylo pri-

mæ, si quis penitus ulrumquo inspiciat, idque fatentur Centuriatores.

Quoad Syros, constat ex Maronilis qui Homæ sunt, cos hanc Epistolam habere pro canonica. Unde et S. Ephrem et Damascenus, quorum uterque fuit Syrus, sæpe ex hac Epistola citant sententias quasi canonicas Scripturas. Denique Syriaco eam extare, et ex Syriaco in Latinum conversam esse a nostro Ballhazare Elzelio, testatur Possevinus in *Apparatu*.

Auctorem esse S. Petrum constat tum ex traditione et definitione Ecclesiæ jam dicta, tum ex libro ipso ejus in illo : « Simon Petrus, servus et Apostolus Jesu Christi, n. Unde et cl vers. 18, ait se interfuisse transfigurationi Christi cum S. Jacobo et Joanne : hinc et epistolas Pauli quasi socii sui enat, cap. iiii, vers. 15.

Porro S. Petrus contra hæreticos, puta Simonem Magum ejusque sequaces, vel jam natos, vel proxime nasciluros, quales fuere Menander, Carpocras, Basilides, Valentinus et Gnostici, scripsit hanc Epistolam, sub finem vite, quasi pastor valedicens Ecclesiæ et mundo, fidemque et doctrinam suam in ea contestatam relinquens, et futuris omnibus sæculis quasi pignus pastoralis amoris et cure resignans, puta sub annum Christi 69, quo et martyrio laureatus est; unde cap. i. vers. 14, ait : « Certus quod velox est depositio tabernaculi mei. » Scripsit ergo eam 24 annis circiter post primam, primam enim scripsit anno Christi 45. Quocirca S. Petrus quasi brevi mortis subiturnis cycneam hic edit vocem, totusque spirat in ardorem, zelum, martyrium, omniaque coelestia et divina. Hinc liquet scriptam esse illam in carcere, ut videtur, Mamertino : in eo enim fuit per novem menses ultimos vilæ, uti habent Acta SS. Processi et Marliniani, ibique habebat otium scribendi, suosque confirmandi per litteras, (nos voce confirmare non poterat. Unde et S. Paulus epistolas ad Philippenses, Ephesios, Colossenses,

Ar;n-
pæulmn
*JUI
triplex

ARGUMENTUM II EPISTOLE S. PETRI.

Hebreos, Philemonem, el secundam ad Timotheum scripsit in carcero Romano.

Argumentum Epistola est triplex juxta tria ejus capila.

Primo enim, cap. i, admirons Christi gratiam cl œconomiam , docet Deum per cum nobis maxima el pretiosa promissa donasse, ul per hoc efficiamur divinæ consortes nature, ideoque par esse ul non terrenam el carnalem, sed cœlestem et divinam vitam vivamus in constanti fide, virtute, scientia, abstinentia, palienlia, pietate ct fraternitatis amore: quæ omnia confirmat tum visione gloriæ Christi in monte Thabor, cum vocem Patiis de eo audivit : « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite;» tum firmiore prophetico sermone, puta sacre Scripture, scilicet Moris cl Prophetarum, qui hæc ipsa de Clurito prophetarunt et proipisvrunt.

Secundo, cap. n, monel ut caveant heréticos, quorum proinde luxuriam, avaritiam , mores ct fraudes graphice depingit, æque ac exilium quod subibunt cum daemonibus, sodomitis cæUmque diluvio mersis.

Ter/io, cap. tir, inculcat el depingit finem mundi diemque judicii (quem hæretici fabulosum nunquarnque futurum dicebant), ejusque certitudine, vicinitate et terrore incitat fideles ut fidem illibatam conservent, caque dignam vitam agant in omni sanctitate. *Primo* ergo capite constantiam in fide Christi Christianis commendat; *ttcundo*, heréticos eam impugnantes confutat; *tertio*, utrisque dat stimulum acrem, scilicet instans judicium. Denique scriptam esse ad eosdem ad quos prima scripta est, liquet ex illis ejus verbis cap iu , vers. 1, quibus ait : « Hanc ecce vobis, charrisimi, secundam scribo epritolam. »

CAPUT PRIMUM.

IIUJUS CAPITIS ARGUMENTUM JAM ASSIGNAVI.

1. Simon Petrus, Servus et Apostolus. Testi Christi, iis qui coæqualcm nobiscum sortiti sunt fidem injustitia Dei nostri, et Salvatoris Jesu Christi. 2. Gratia vobis et pax adimpleatur in cognitione Dei et Christi Jesu Domini nostri : 3. quomodo omnia nobis divins virtutis suæ, quæ ad vitam et pietatem donata sunt, per cognitionem ejus, qui vocavit nos propria gloria et virtute, 4. per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit : ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ, fugientes ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptionem. 5. Vos autem curam omnem subinferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, 6. inscientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, 7. in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. 8. Hæc enim si vobiscum adsint, et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione. 9. Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est, et manu tentans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. 10. Quapropter, fratres, magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis : hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. 11. Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi. 12. Propter quod incipiam vos semper commonere de his, et quidem scientes et confirmatos vos in præsentī veritate. 13. Justum autem arbitror, quamdiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione : 14. certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod et Dominus noster Jesus Christus significavit mihi. 15. Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis. 16. Non enim doctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Jesu Christi virtutem et præsentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. 17. Accipiens enim a Deo Patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum hujusmodi a magnifica gloria : Illic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite. 18. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancio. 19. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec dies elucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris : 20. hoc primum intelligentes quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. 21. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia; sed Spiritu Sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.

Vin i. 1. Simos Petrus, — qui in circumcissione a parentibus vocatus est Simon, hic in Apostolato a Christo vocatus est Petrus Simon, vel Simeon (idem enim est nomen), ut alibi dixi. Minus recte ergo OEcumenius : a Simon, ait, Simconis est diminuturam, sicut Metrodori Metras, Menodori Menas, Theodosii Theodas. » Hebr. enim si legas per *sceva* mobile, est Simeon; si per *sceva* quiescens, est Simon, quod idem est quod audiens et obediens, uti Petrus audivit et obedivit Christo, ideoque hic se vocat « Simonem, » ut

indicet se hæc scribere non ex se, sed jussu Christi, cui obedire oporteat (1). a Petrus, » hebr. *Cephas*, idem est quod petra, vel saxum ; quia super eum quasi petram Christus ædificavit Ecclesiam suam, *Matth.* XVI, 18.

Addit tō *Petras*, tum ad distinctionem : multi enim alii erant Simones, adeoque inter Apostolos erat alter Simon cognomento Chananmus ; tum

(1) Rectius : *Simeon* est Hebraicum nomen, *Simo* autem Hellenisticum.

ad auctoritatem, ut fidèle» liane epistolam qua? i a Petro, id est Sununo Pontifico ipsaque petra Ecclesiæ scriptam, avide et reverenter excipiant. Petro enim Christus totius orbis curam demandavit, ait S. ChrysoMtomus in cap. xxi S. Joannis; et S. Leo, serm. 3 De maaitumpL: a Do toto mundo, ait, unus Petrus eligitur, qui el universarum gentium vocationi, et omnibus Apostolis cunctisquo Ecclesia) Patribus praeponatur, ut quamvis in populo Doi nulli sacerdotes sint, mullique Pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, (nos principaliter regii et Christus. »

Servus bt Apostolus. — Vido de his titulis dicla Bom. i, 1, et Jacobi i, 1, nimirum a servire Deo regnare csl. » Tropologice S. Augustinus, XIX De Civit., XXI : « Serviens Deo animus, inquit, recte imperat corpori, in quo ipso animo ratio Deo subdita recte imperai libidini embrisque vitiis : quapropter ubi homo Deo non servit, quid in eo putandum est esso justitiæ? quandoquidem Deo non serviens nullo modo potest juste animus, aut humana ratio vitiis cætris imperare. »

His qui coæqualem nobiscum sortiti sunt fidem.

— Pro coæqualem græcc est iowfjxv, id est ejusdem pretii et præmii. æque æstimandam, æquivalentem, ejusdem ordinis, æqualem : tum quia eodem prelio, pula sanguine Christi, est comparata; tum quia fides ubique æque est pretiosa; tum quia ipsa est pretium quo emitur regnum cadorum : hoc enim est fidei, quasi pretii, merces et præmium. Unde Pagninus et Tigurina vertunt, a que pretiosam, hoc est camdein ; significantius tamen dicit, « neque pretiosam, » ut ejusdem tidehum fidei ingens pretium el dignitatem insinuet. Hac ergo voce indicat S. Petrus omnium fidelium, sive Ilomœ, sive in Bithynia, sive in Ponto, etc., sint, unam oamdumquo esse magni pretii fidem, legem, religionem, institutum el vitam, quin el charitatem animorumquo unionem : hæc enim omnia continet fides, sicut radix continet omnes ramos tolamque arborem. Ha Prosper, lib. I De r lb Vocat. Gent., cap. XXIII. Rursum, omnes sive Judæos, sive Gentiles, sive Bithynios, sive Ponticos, sive Romanos in fide et gratia Christi esse æquales : Deum enim non dedisse majorem fidem aut gratiam Judæis quam Gentibus, Romanis quam Ponticis. Esto enim Apostolis el viris Apostolici cæmiisquo Sanctis major data sit et detur gratia el fides intensive, vel extensive, ut plura sciant et credant quam cæleri fideles ; objective tamen el essentialiter non datur major, sed in omnibus est eadem et æqualis, quia omnes habent eadem specie fidem et gratiam, per quam idem eadem ratione credunt de Deo et Christo, idemquo ab eo fidei su/e præmium exspectant. Rursum discrimen intentionis vel extensionis fidei est in particularibus personis, non in lotis gentibus incc enim Judæi quia Judæi, intensiorem aul extensorem acceperunt fidem, aut gratiam, quam Gentes. No»u, dicit « coæqualem fidem, » nou

gradum el ordinem : Petrus enim orbine Episcopus, et gradu Pontifex, superior erat omnium fidelium, non æqualis, uti perperam ex hoc loco probaro contendunt hæretici.

Sortiti sunt, — id est, sorte acceperunt : fides enim el gratia respectu accipientium quibus non csl debita, datur sorte, id est casu et gratis; licet ex parte Dei non sit sors, sed destinata voluntas el benevolentia. Unde Paulus, Ephes, i, It, ait: « In quo etiam el nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. »

In justitia, — id est per justitiam. Ita Pagai- Inuitus, Tigurina, Clarius, Gagneius, Valablus, et alii hic, ac Prosper, lib. I De Vocat. Gent., xxm. Pr

« Justitiam » primo, accipe passionem et merita Christi : his enim Christus juste satisfecit pro nostris peccatis, nobisque meruit fidem, gratiam et salutem. Unde Christus a Paulo dicitur « factus nobis justitia, sanctificatio et redemptio, » I Corinth. i, 30; el Isaías, l ui, 13 : « Justificabit, ait, ipse justus servus meus multos. » Quare cavendus est hic commentarius Adami Sasbout, dum hunc sensum refellit, ex eo quod fides, inquit, nobis obtingat non ex merito Christi, sed ex gratia Dei : hoc enim falsum est ; Deus enim nullam homini dat gratiam nisi per merita Christi : Christus enim meruit nobis omnem gratiam ; ergo el fidem, juxta illud Ephes, i, 3 : « Benedicius Deus, etc., qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in coelestibus in Christo; » de quo vide Concilium Tridenlinum, sess. VI, cap. v civi; S. Augustinum, De Prædestin. Sanct., cap. xv, et Franciscum Suarez, III part., tom. I, disp. 41. Ha Cajetanus, Catharinus, Salmeron et alii.

Secundo, por justitiam accipe sanctitatem Christi, (i. d. Christi justitia et sanctitas est causa tum efficiens, tum exemplaris, tum finalis nostræ fidei, juslitiæ el sanctitatis: hujus enim initium et basis est fides. Hinc Daniel, cap. ix, vers. 24, Christum vocat Sanctum sanctorum el justitiam sempiternam; el S. Dionysius, cap. iv Ecclesiast. Hierarch., part. III, Christum vocat sanctitalis fontem, qui nos repleat sanctitate ; et S. Cyrillus, lib. IV Theauri, cap. i : « Filius, ait, non sic, sed ut sanctitatis fons ex propria potestate discipulos sanctificat. » Idem, lib. IV in Joan. cap. n, vers. 8 : « Tabernaculo, ait, præcedente, Hebræi sequebantur; stante, castra metabantur, ut nos discamus nullum alium datum nobis ducem ad salutem, quam Verbum Dei hominem factum. »

Tertio, per justitiam accipi potest misericordia, « jertU. juxta illud: « Dispersit, dedit pauperibus ; justitia, » id est misericordia et eleemosyna, a ejus manet in sæculum sæculi, » I Corinth, ix, 9, q. d. Per misericordiam Christi nobis a Prophetis promissam accepimus lidem. Undo S. Ambrosius, lib. III De Virgin., sub finem, ait Christum osso omnibus quærendum, Christum esse omnia omnibus, ac stillare rurem grati» in omnes.

Quarto, «justitia* accipi polesl pro justificationu, *q, d.* Perjustificationem Christi, quia scilicci ipse nos justificat, accepimus fidem : justificationis enim initium est fides. Cum ergo Christus dedit nobis fidem, tunçcœpit nos justificare, et orsus est nostram justificationem. Huc accedit Adamus, qui *in justifiā exponit cum justitia, q.d.* Christus non tantum dedit nobis fidem, sed et justitiam, quasi fidei terminum et complementum, Christus enim nobis factus est omnia, quia dedit omnia dona quibus ad salutem dirigimur. Unde en »«» Xyssenun, lib. *Dc Vita Mosis* : «Omnem, inquit, »* nl bonorum spem irr Christo firmiter esse credimus : qui bonum aliquod adeptus est, is in Christo est, qui omne bonum continet. » Orígenes, lib. V *in cpist. ad Roman.*, ait « Christum esse omnia bona, diabolum vero omnia mala, d Quare sapienter Nazianzenus, in *Sententiis* : « Ego, ait, Christum amplissimarum opum instar duco, quem utinam aliquando mihi pura mente intueri contingat, cadera autem mundus habeat. » Idem in *Cam.* 9 :

At «oli libi solus ego sum, Cbriste, relictus,
Imperio qui cuncta tenes : in te mihi robar
Omne situm est, in te fiducia toti salutis.

Et S. Paulinos, natali 2 S. Felicis, Christum alloquens, ait :

Ia te composita mihi fixa sit anchora vilæ.

Dei nostri et Salvatoris Jesu Christi, — hoc est, Jesu Christi qui est Deus et Salvator noster : ulrumque cnim ad Christum pertinere colligitur ex Græco, qui ulrumque uno articulo comprehendit Τῷ Θεῷ καὶ τῷ Σωτῆρι xxc aurfpe; 'Iw5 Xstordì. Unde patet Christum esse Deum. Hoc enim in primis Ecclesiæ et fidei initiis, fidelibus inculcare volebat et debebat S. Petrus et Apostoli, nimirum Christum non esse merum hominem, uti docebat Ebion sub idem tempus, sed verum Deum et verum hominem. Praeclare S. Hilarius, lib VII *De Trinit.* : «Deum, inquit, Dominum nostrum Jesum Christum his quinque modis novimus, nomine, nativitate, natura, potestate, professione; » quæ deinde sigillatila explicat et confirmat. Secundo tamen recte multi vi *Dei nostri* referunt ad Deum Patrem, to vero *Salvatoris* ad Christum. Nam vers, sequenti S. Petrus videtur Deum distinguere a Christo, ac consequenter per Deum intelligere Palum, per Salvatorem Filium Jesum Christum : unde eum vocat Dominum cum articulo, dicens fcipo». Nam, ut ait Christus *Joannis* xvii, 3 : « Hæc est vita (eterna ut cognoscant te solum velum Deum, et quem misisti Jesum Christum; » ulrumque cnim ad salutem requiritur, scilicet i-ognilio tam Dei veri, quam Filii ejus Jesu Christi pro nobis incarnati.

i. Gratia voris et pax adimpleatur, — «Xato*-id est *multiplicetur*, ut in multitudine (sub qua et magnitudinem, per enallagen quantitatis disrctkc pro continua, intellige) gratiæ et pacis

assiduo crescentes ad utriusque plenitudinem tandem pertingatis. Innuit Christianos assiduo in gratia et virtute debere proficere, quia, ut ait S. Augustinus in *Psal.* lxxviii : « Nemo fidelis dicit, Sufficit; ubi dixisti, Sufficit, ibi defecisti. » nl . Et S. Leo, serm. 2 *De Quaarag.* : « Hæc est perfectorum vera justitia, ut nunquam præsumant se esse perfectos, ne ab itineris nondum finiti intentione cessantes, ibi incidant deficiendi periculum, ubi proficiendi deposuerint appetitum. » Et Nazianzenus in *Sentent.* : «Cave, ait, ut unquam in via virtutis subsistas : tibi enim qui a vitiosa vita excessisti, perinde esse puto consistere, ac si in imum vitii gurgitem labereris. »

Pacem jungit gratiæ, quia, ut ait S. Leo, serm. G *Nativ.* : «Ubi fuerit veritas pacis, nihil potest deesse virtutis. Quid est autem, dilectissimi, habere pacem ad Deum, nisi velle quod jubet, et nolle quod prohibet? Si enim humauæ amicitiae pares animos et similes expetunt voluntates, nec unquam diversitas morum ad firmam potest pervenire concordiam : quomodo divinæ particeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo displicent, et iis appetit delectari, quibus illum novit offendi? o

Adimpleatur in cognitione Dei et Christi; — crescente cnim et impleta cognitione Dei et Christi, crescit pariter et impletur gratia et pax : quia quo magis bonitas Dei et Christi cognoscitur, non solum speculative, sed et practice, eo magis amatur et colitur.

Pro cognitione græco est quod S. Ambrosius, cpist. 33 *ad Demetrium*, in edit. Roman., S. Augustinus in *Kxpos. cpist. ad Rom.*, et Prosper *Contra Collut.*, vertunt *recognitione*, id est, memoris et grati animi cognitione; Pagninus, *agnitione*; alii *super cognitione*: *ir.* enim est *super*, -püatç *cognitio*. Videtur enim S. Petrus optare fidelibus augmentum fidei, cognitionis et illustrationis divinæ, ul prima Dei cognitio et fides quam acceperant, cum a gentilismo conversi sunt ad Christum, vocetur ym; ; profectus vero cognitionis et fidei vocetur i-ipwat;, (piasi superans. Minus recte aliqui pûaiv dant Gentilibus, Christianis, quod cognitio Dei (piam habent Christiani, superet cognitionem Dei quam habent Gentiles, tantum quantum fides superat rationem et lumen naturale.

Optat ergo, et optando hortatur S. Petrus, ut fideles orando, meditando, audiendo, legendo et studendo proficiant in cognitione, et consequenter in amore Dei, ut audeant se opponere hæreticis, qui sub idem tempus exorti vocali sunt Gnostici, quod cognitionem Dei perfectam sibi arrogarent.

3. Quomodo. — Pendet a praecedentibus. Expli- Veri. l. cat enim cognitionem Dei et Christi, *q. d.* Opto et precor vobis, ut « gratia et pax adimpleatur in cognitione Dei et Christi, » ul scilicet plenius et profundius cognoscatis, « quomodo omnia nobis divinæ virtutis suæ, quæ ad vitam et pietatem

perlinent, donata sunt per cognitionem ejus. » Aut simplicius, 7. d. « Gratia et pax vobis adimpleatur in cognitione Dei et Christi, » quomodo, id est *perinde*, vel *sicut* per hanc Dei et Christi cognitionem omnia divina dona, quæ ad vitam et pietatem perlinent, nobis donata sunt, ut *-n quomodo*, græco & » sit exegeticum, respondens llebræo Tû'ND *caascer*, explicctque præslantiam cognitionis Dei et Christi, nimirum quod per eam omnia gratiarum dona a Deo acceperimus, 7. d. Ideo opto vos crescere in cognitione Dei et Christi, quia por eam crescetis pariter in reliquis donis Dei : hæc enim omnia per eam uti primitus donata sunt, ita in dies magis donantur et augmentur a Deo. Ita Adamus, Gagncius et alii.

Secundo, Arias et Vatablus Grecuin *ἵνα*, id est, *quomodo*, accipiunt ut notam admirationis, 7. d. O quam abunde divina virtus largita est nobis omnia qua; ad vitam et pietatem perlinent ! quasi S. Petrus ordiatur epistolam ab exclamatione et admiratione divinæ in Christianos munificentis, per «piam adeo nos ditavit et exaltavit, ut fecerit nos divinæ consortes naturæ. Hæc expositio pathetica csl, cique aptari, potest vulgata versio, quæ habet *quomodo*; simili enim modo Jeremias admiraos cladem Hierosolymæ, orditur Threnos, dicens : « Quomodo sedet sola civitas? » Simili modo admirans Dei in suos beneficentiam, exclamat Psaltes, *Psalms*. lxxii, l : « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde! » et Psu/. xxx, 20 : a Quam magna multitudo dulcedinis tue, Domine, quam abscondisti timentibus le! » S. Petro consonat S. Joannes, qui pari modo ab admiratione beneficii Incarnationis Verbi epistolam orditur, dicens : « Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus et manus nostra; contrectaverunt de Verbo vilæ, » etc. Idem facit S. Paulus, *Ephes*. l, 3 et seq.: *Hom.* l, 2, 3, 4, *, et *Hcbr.* l, l et seq. Est enim hoc magnum pietatis sacramentum omni admiratione et acceptione dignum, ut ait idem l *Timoth.* l, 15, et m, 16. Prior tamen sensus uti simplicior, ita et germanior est. Alii aliter b «c explicant, sed varie et obscure (I).

OMNTA DIVINE MUTI TIS SI E, — Ju-iautt; , id Cst *volentia*, q. d. Deus per fidem Christi effudit in aos omne suum robur, omnem potentiam, æque ac misericordiam. Undo canit Deipara : « Fecit potentiam in brachio suo, » *Luca* l, 51, quia scilicet per Christum Christiquo fidem accepimus remissionem peccatorum, gratiam, justitiam, virtutes omnes, ac præsertim robur divinum ad superanda omnia adversa, ad martyrium, ad convertendum totum mundum; denique jus et pignus felicitatis et gloriæ cœlestis, regni quo (eterni et divini. Annon hæc potentia sunt Dei

opera et dona? Adde, per fidem donatur nobis ipso Christus, qui est Verbum, brachium, robur et potentia Patris æterni.

Que ad vitam et pietatem (supple *pertinent*; ita Tigurina et Pagninus) donata sunt. — Ita Romana et Greca nonnulla, quæ habent idque exigit sensus plenus, qui alioqui est hiulus et pendens, si scilicet legas cum Græcis aliquibus, id est *donata*, scilicet divinæ virtutis, hoc est, ut legit Cajclanus, « quæ, n scilicet divina virtus, « ad vitam et pietatem donata est. » Pendet enim to *quomodo omnia, divina virtutis sua*, nisi addas et expleas, a donata sunt. » Per *vitam* anlonoinaslice intellige supernaturalem, cœlestem, divinam et æternam, puta vilain gratiæ et gloriæ : hæc enim sola, vera et perfecta csl vita.

Ex hoc loco palet de fide esse, nihil ad pietatem et salutem perlinens posse effici ab homine puris nature viribus, uti volebat Pelagius; sed lanium dono gratiæ Dei. Ita Prosper *Contra Collatorem*. cap. XXIX, ac proinde a nihil magis fugiendum est, ait S. Ambrosius, epistola 33 *ad Demetriadem*, quam appetitus hujus concupiscentiæ, quæ virtutem negat divini operis amore propriæ dignitatis; et cum aliæ cupiditates tantum bona quibus adversantur imminuant, hæc dum omnia ad se trahit, simul universa corrumpit. »

Qui (Christus, ut patet ex vers, sequenti) vocavit NOS PROPRIA GLORIA ET VIRTUTI. — Legit Ittici pres vi x. id est *propria*; jam Græci legunt Six, id est *per* gloriam et virtutem, quod eodem redit. Perperam Beza vertit, *propter gloriam suam*, quasi ftx accipiatur pro ck : hoc enim novum est et insolens. Jam a gloria, » id est, gloriosa gratia : « gloria » enim metonymice capitur pro gratia, quia gratia est index et effectus gloriæ et gloriosa* misericordiæ Dei : Deus enim suam gloriam, id est gloriosam potentiam, sapientiam et misericordiam maxime ostendit per gratiam, dum per eam nos peccatores, viles, miseros et indignos vocavit ad suam amicitiam, hæreditatem, regnum et gloriam. Sic ait S. Paulus : a Omnes peccaverunt, et egent gloria, » id est glalia « Dei, » *hom.* m, 23. Et siepe alibi Christi gratiam, utpote magnificam et gloriosam, vocat « gloriam, » ut II *Corinth*, in, 8, 9, 10, 11, 18, et *Rom.* ix 23, eamdem vocat « divitias gloriæ. »

Eamdem misericordiam et gratiam vocat « virtutem, » græce «*xpiTriv*, quia maxime illustris apud homines Dei virtus est ejus clementia, beneficentia et gratia. Sensus ergo csl, q. d. Vocavit nos Deus non ob nostram, sed ob suam gloriosam gratiam et virtutem, id est misericordiam. Unda Prosper loco citato legit : « Vocavit nos propria gloriæ virtute, » ut sit hendiadys, « gloria et virtute, » id est, gloriosa virtute, puta gloriosa misericordia. *Secundo*, per « gloriam » accipe gloriosam humanitatem et opera Verbi incarnati, do

(1) Koschniillcnis : Vocula quum alias, tum participiis juncta sic ponitur, ut abundet. Alludi vertit, quum.

quibus S. Joannes, cap. i, vers. 14 : « Vidimus, ait, gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti a Patre. » Unde Cajctanus ait Christum nos vocasse « propria virtute » bene vivendo, ut et ipsi bene vivamus; et propria « gloria » patrando miracula et ostendendo subinde dotes gloriosi corporis. Hinc *tertio*, Thomas Anglicus per *gloriam accipit* gloriam corporis, quam Christus in transfiguratione ostendit SS. Petro, Jacobo et Joanni : per *virtutem* vero accipit miracula, quæ Christus coram iisdem plura fecit quam coram caderis Apostolis : hisce enim tam ipse quam socii ejus Apostoli vocati sunt a Christo. Hic sensus appositus est, ad eumque respexit S. Pelrus: sed inadæquatus videtur et arctior : adequate enim significat *gloriam*, id est, gratiam Christi qua vocavit omnes fideles (t). /

Ver». 4. 4. Per quem maxima et pretiosa nobis promissi donavit. — Est hic triplex lectio. *Prima*, id est per *quin*, scilicet omnia divinæ virtutis dona, quæ ad vitam et pietatem pertinent, uti præcessit. Ita OEcumenius et S. Ambrosius, epist. 33 *ad Demetriadem*, Hugo et Thomas Anglicus. *Secunda*, «per quam.» scilicet vocationem : ita S. Ambrosius, lib. X, *epist.* 81, et Beda; vel cognitionem: ita Adamus; vel gloriam et virtutem. *Tertia* et genuina, Ji* k, id est, *per quem*, scilicet Christum. Ita Romana, S. Athanasius, orat. II *Contra Arianos*; Glossa, Dionysius, Gagneus et alii.

Promissa. — Intelligit res promissas a Deo gratis et liberaliter (hæc enim sunt teaqftaaTx) metonymice, q. d. Pretiosa illa dona, quæ Deus per Moson et Prophetas promisit se daturum per Christum, jam per ipsum dedit et exhibuit, puta remissionem peccatorum, gratiam, sanctitatem, virtutes omnes tam Theologicas quam morales, jus et pignus gloriæ, etc., quin et Spiritum Sanctum ipsamque deitatem, ut mox patebit : quæ paulo ante vocavit : a Omnia divinæ virtutis quæ ad vitam et pietatem pertinent ; « his enim convenit id quod sequitur : « Ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ. » Adde Spiritum Sanctum, datum in Pentecoste cum dono linguarum, sapientiæ, prophetiæ, sanitarum, miraculorum, et cæteris ad convertendas gentes, ipsamque conversionem gentium toto orbe diffusarum.

Pretium et dignitatem harum rerum promissarum, quæ per Christum Deus fidelibus donavit et donat, symbollicis similitudinibus et figuris representat S. Agnes apud S. Ambrosium, lib. IV, *epist.* 34 : « Ornavit, inquit, inæstimabili dextro cherio dexteram meam, et collum meum cinxit lapidibus pretiosis. Tradidit auribus meis inæsti-

mobiles margaritas, et circumdedit me vernantibus atque coruscantibus gemmis ; posuit signum in facio mea, ut nullum præter ipsum amatorem admittam. Induit me cyclade auro texta, et immensis monilibus ornavit me. Ostendit mihi thesauros incomparabiles, quos mihi daturum, si ei perseveravero i repromisit, d etc.

Aperto Tertullianus, lib. *De Resurrectione*, cap. vm : « Caro abluitur, inquit, ut anima emaculetur; caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut anima muniatur; caro manus impositione adumbratur, ut et anima spiritu illuminetur; caro corpore et sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo saginetur. »

Ur per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ. — Ex hoc loco nulli accepero occasionem errandi. *Primo*, Osiander consuit nos ita uniri divinitati, ut realiter justificemur per ipsammet Dei justitiam et sanctitatem, quod alii hæretici videntes esse impossibile, dixerunt nos justificari per merita et justitiam Christi nobis imputatam. Vide Bellarminum, lib. II *De Justificatione*, cap. v.

Secundo, Michael Sorvetus, quem Calvinus quasi hæreticum Genovæ morte et incendio mulctari curavit, consuit deitatem reipsa in justos transfundi, sicut transfunditur anima in corpus dum illud animatur et vivificatur, de quo Boza hic : Ridiculi, ait, sunt, qui hinc essentiæ divinæ in nos transfusionem imaginantur, ut impius ille Sorvetus præfracto ad mortem usque defendit; et tamen sunt qui magnam bono viro scilicet injuriam factam putent. Ilæc ille.

Tertio, nonnulli nimis contemplativi tempore Gersonis, et etiam hoc nostro, imaginati sunt se per contemplationem ita uniri Deo, ut reipsa ipsorum natura in abyssali profundo divinitatis submergatur, puta humanitas annihiletur, et tota transeat in divinitatem : qui fuit error Almarici, cujus insimulatus fuit Ruisbrochius a Gersone, ut patet ex Epistola ejus ad Barholomæum Carthu-iensem, quam scripsit contra defensionem Ruisbrochii factam a Joanne de Schonhovia. Sic Eutychiani nonnulli dicebant Christi humanitatem a deitate fuisse consumptam, sicut consumitur argentum vivum ab auro cum liquatur, ita ut in Christo una luerit tantum natura, scilicet divina, non duæ. Unde Apollinaris consuit in Christo non fuisse mentem humanam, sed tantum divinam. Et Monothelitæ censuerunt in Christo unam fuisse dumtaxat voluntatem, scilicet divinam. Omissis hisce fanaticorum et Enthusiastarum somniis ac deliriis, S. Ambrosius, *epist.* 38, et OEcumenius, hic censent nos fieri divinæ consortes naturæ per Christum : in Christo enim nostra humana natura facia est consors divinæ, quia eidem juncta est arctissime in eadem hypostasi Verbi.

Verum hæc unio jam erat facta, et per eam omnes homines facti sunt consortes divinæ naturæ : S. Petrus autem solis fidelibus ait : « Ul-

(1) Sansas hujus versiculi est : Deus pro sua potentia omnia nobis donavit, quæ ad beatitudinem et pietatem pertinent, dum nobis dedit cognitionem divinitatis, qui (Christus, qua Deus) propria virtute vos vocavit ; per quem (Christum) Deus (Pater) maxima et æterna bona (bona) promittit. Mt deditque.

per hæc efficiamini divinæ consorte* natura,» utique non in Christo, sed in vobis ipsis.

Kivatii. Dico ergo, solus Deus essentialiter habet divinam naturam; deitas enim essentialiter solum in Deo Patre, l'ilio et Spiritu Sancto. Unde solus Filius (æque ac Spiritus Sanctus) est id est, *consubstantialis* Patri. Quocirca S. Ambrosius, lib. *De Incarn.*, cap. viii, docet unam tantum esse naturam divinam, ex eo quod S. Petrus ait « naturæ, » non naturarum, eamque osso in Filio, nipote qui eam nobis communicet, ac proinde Filium vere et proprio esse Deum. Rursum personaliter. puta per unionem hypostaticam, solus Christus homo est consors divinæ naturæ, quia cum ea subsistit in eadem persona divina Verbi.

Fideles ergo et justi sunt consortes divinæ naturæ, non essentialiter, nec personaliter, sed partim accidentaliter, partim substantialiter. Accidentaliter, per donum gratiæ sanctificantis, quod est accidens a Deo animæ infusum, per quod proxime et summe participamus divinam naturam. Gratia enim est res adeo nobilis et sublimis, ut omnium angelorum et hominum naturam superet, cisque sit supernaturalis, adeoque nulla creata substantia dari possit, cui gratia sit connaturalis, ut Theologi docent, eo quod ipsa quasi in summo participet divinitatem in eo apice, quo ipsa transcendit omnes res creatas omnemque naturam. Atque ex hoc fonte promanant septem nobilissimi effectus et dignitates, quos Kral'a confert animæ. *Primo* enim gratia expellit omne peccatum mortale.

Secundo, facit hominem gratum Deo, ejusque amicum, ut vera intercedat amicitia inter Deum et hominem justum, uti docet S. Thomas, II II, *Quæst.* XXIII, art. I, ubi Suarez, Valentia et alii ostendunt omnes amicitiae conditiones inveniri in charitate, qua homo fit amicus Dei.

Terito, gratia facit hominem rectum et sanctum, ut voluntas, mens omnesque potentini sancte subdantur Deo ac legi Dei, ideoque hominem justum facit similem Deo, qualis creatus est Adam in statu innocentia, juxta illud *Ephes.* cap. iv, vers. 24 : « Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis, »

Quarto, gratia facit justum Dei filium et hæredem, juxta illud *Colos.* i, 12 : « Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis Sanctorum in lumine : qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii dilectionis suæ. »

Quinto, secum adducit omnes virtutes Theologicas, et morales supernaturales, puta prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam, etc.; ac septem dona Spiritus Sancti, quæ primitus in Christo requievisse ait Isaías, cap. xi, 2, dicens : « Et requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientia) et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et reple-

bit eum spiritus timoris Domini. » Haec docet I. Thomas, I II, *Quæst.* LXIII, art. 3, et Quidam. LWIII, art. 1, ac passim Theologi.

Sexto, gratia est semen gloriæ : sicut ergo ex semine nascitur arbor et fructus, sic ex gratia nascitur felicitas et gloria æterna.

Septimo, gratia est principium et causa satisfaciendi pro præteritis culpis, tum merendi augmentum gratiæ et gloriæ. Ita Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. xvi, et S. Thomas, I II, *Quæst.* CXIV. Per gratiam ergo homo elevatur et fit ordinis non angelici, sed divini; adeoque consors, socius et particeps divinitatis : hujus enim major participatio esse nequit, quam per gratiam.

Considerent hæc peccatores, ut videant quantum gratiæ bonum ob vilem voluptatem amiserint, omnibusque viribus illud recuperare conentur; justis vero illud retinere, confirmare; augere et perficere satagent. Considerent id quod ait S. Joannes, epist. I, cap. m, vers. 1 : « Videte qualem charitalem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus; » et cap. m, vers. 2 : « Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus : scimus quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus. »

Dico secundo, justis fiunt consortes divinæ naturæ, non tantum accidentaliter per gratiam sanctificantem, sed et substantialiter per ipsam naturam divinam eis communicatam, qua adoptantur a Deo in filios, hæredes, et quasi deificantur. Iste quoque nota *primo* : Formalis justificatio et adoptio nostra totaliter consistit in charitate et gratia nobis indita et inhærente, quæ in se complectitur, secumquo affert Spiritum Sanctum, qui charitatis et gratiæ est auctor : nec enim gratia adoptans a Spiritu Sancto, nec Spiritus Sancti adoptio a gratia divelli potest, sicut radius a sole, et sol a radio divelli nequit, uti nec ejus lux a calore, aut calor a luce separari potest. « Ille sciens et charitas Dei diffusa in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, » ut ait Apostolus, Hom. v. Spiritus Sanctus enim per charitatem innet gratiam nos formaliter justificat, inhabitat, vivificat et adoptat. Justitia enim inhærens, sive gratia justificans, non est una simplex qualitas, sed multa complectitur, scilicet remissionem peccatorum, fidem, spem, charitatem, gratiam, aliaque dona, ac ipsum Spiritum Sanctum donorum auctorem. Ume enim omnia in justificatione infusa accipit homo, ut ait Concilium Tridentinum, sess. V, NT, cap. vii.

Iste quoque nota *secundo* : In justificatione et adoptione non tantum donatur homini charitas et gratia, vel ipso Spiritu Sancto quoad dona sua, duntaxat, ut nonnulli sensuerunt : sed etiam datur ipsissima persona Spiritus Sancti, ac consequenter datur ipsa Deitas totaque S. Trinitas, ita ut ipsa non tantum objective, sed etiam personaliter in anima justis cum donis, et per

dona sua novo modo fiat præsens, in eaque quasi in templo suo substantialiter inhabitet, camquesibi uniat et quasi deificet, ac consequenter adoptet : quod sane magnæ est dignationis divinæ, æque ac dignitatis et consolationis nostræ. Putuisset enim nos Deus et Spiritus Sanctus it l justificare, ul solum faceret justos, non tamen adoptaret in filios. Rursum potuisset nos adoptare in filios per solam graliam inhærenlem; sed his non contentus ulterius voluit suam personam quasi annectere suis donis, cumque cum iis nobis donare, ilaque per scipsum nos adoptare. Id-Frohtnr ipsum diserte docet S. Bonaventura in l *Sent.*, T> dish Air, art. 2, *Quæst.* I, qua tota ostendit Spiritum Sanctum, non tantum in effectu, sed etiam in propria persona quasi donum increatum justis dari, ut sit eorum perfecta possessio. Idem docet Magister Sentent., lib. I, disp. xiv et xv, ex S. Augustino cl aliis, et Scolus, Gabriel, Marsilius ibidem. Idem clare asseverat S. Thomas, l *part.*, *Quæst.* XLIII, art. 3 et G, et *Quæst.* XXXVIII, art. 8, ubi ostendit Spirilus Sancti nomen proprium Ei esse donum, quia ipse donatur omnibus justis. S. Thomam sequuntur ejus discipuli, ac nostri Pales Vasquez, Valentia et maxime Suarez, lib. XII *J)e Deo trino et uno*, cap. v, num. II et 12, qui inde infert, quod Spiritus Sanctus novo modo secundum substantiam suam incipiat præsens esse in anima justis, quo ante non erat, citatque pro hac sententia S. Leonem, S. Augustinum, S. Ambrosium, adcoque cum S. Thoma eam ita certam esse asserit, ut contrarium dicere censeat esse errorem. Probatque ex S. Scriptura, l *Corinth*, vi : m Membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, quem habetis a Deo. » *Hom.* v : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis. » l *Joan*, iv : a Qui manet in charilate, in Deo manet, et Deus in eo. » *Joan.* cap. XIV : a Quem mittet Pater in nomine meo, cl apud vos manebit, et in vobis erit. Et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus; » et *Joan*, xvi : « Si abiero, mittam eum ad vos. » Ha-n>UoM lionera dat Suarez, num. 12 : a Quia, inquit, dona grati® vi sua et quasi connaturali jure postulant realem ac personalem præsentiam Dei in anima p< r talia dona sanctificala; quia si per impossibile fingamus Spiritum Sanctum non esse alias realiter præsentem intra animam, co ipso quod anima talibus donis afficeretur, ipsemet Spiritus Sanctus veniret ad eam per præsentiam personalem, et maneret quamdiu gratia in illa duraret, n Simili modo, inquit, Verbum præsens est humanitati Christi, ut si per impossibile antea non fuisset illi præsens, jam per unionem hypostaticam illi fieret personaliter et intimo præsens. Munii. Addit deinde rationem moralem, quod scilicet per gratiam fiat perfectissima amicitia inter Deum et hominem, quæ postulat præsentiam amici, puta Spiritus Sancti, qui manet in anima amici sui, ut illi intime unia hir, in eaque tanquam in

templo suo resideat, colatur, ametur et adoretur.

Ex hac communicatione ipsiusmet person® Spiritus Sancti et divinitatis, sequitur anione summa cum eo elevatio et quasi deificatio, ac consequenter adoptio perfectissima et divinissima, scilicet non tantum per gratiam, sed et per substantiam divinam. Unde S. Basilius, homil. *De Spiritu Sancto*, ait Sanctos propter inhabitantem Spiritum Sanctum esse deos; dictum enim est illis a Deo : « Ego dixi, dii estis, et filii excelsi omnes, » Indcque probat Spiritum Sanctum esse Deum : u Necesse est enim, inquit, divinum esse spiritum, et ex Deo esse, qui diis divinitatis est causa. » Jam sicut prioris adoptionis, quæ fit per graliam, causa formalis est ipsa gratia : ita hujus sectindæ adoptionis, quæ fit per communicationem ipsius Spiritus Sancti, causa formalis est ipse Spiritus Sanctus animam justis inhabitans; medium vero, dispositio et vinculum est ipsa gratia : sicut unio hypostatica est medium et vinculum quo humanitas unitur Verbo; sed cum hac dissimilitudine, quod hoc vinculum in Christo non sit aliqua qualitas, sed modus duntaxat substantialis; hic vero in adoptione nostra sit qualitas et forma realis perfecte, puta charitas et gratia, quæ natura sua postulat hanc personalem Spiritus Sancti communicationem, camque secum affert condescendente ipso Spiritu Sancto, quod sane mire ejus in homines çXavdfwmv, familiaritatem et benevolentiam demonstrat, idcoque jugi laude, meditatione et gratiarum actione est celebrandum.

Quocirca gratia justificans est quasi causa formalis hujus communicationis Spiritus Sancti, qui eam postulat, illicque indivulse conjungitur : sicut calor in igne est quasi causa formalis splendoris, qui ex eo resultat, et lux in sole est causa quasi formalis virtutis calefactivæ, quam in se habet sol. Et sic gratia justificans est causa formalis uti justificationis nostræ, ita et adoptionis tam secundo; quam primæ, omniaque hæc complectitur et secum adducit. Nec aliud videtur velle Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. iv et vu, cum contra modernos hærelcos statuentes justitiam externam vel imputativam, docet in justificatione nos transferri in statum gratiæ et adoptionis filiorum Dei; et justificationis causam formalem esse justitiam Dei, « non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, justitiam in nobis recipientes, quam Spiritus Sanctus partitur singulis jironit vult, etc., dum sanctissimæ passionis Christi merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui justificantur, atquo ipsis inhæret : unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur per fidem, spem et charitatem : nam fides, nisi ad eam spes accedat et charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit, v Porro charitas secum adda-

rii ipsam personam Spiritus Sancti, ul paulo aule ostendi : justificatio ergo cl adoptio prima esl accidentalis . quia fit per graliam cl charitatem, quæ sunt accidentia; secunda ex prima profluens est substantialis, idcoque divinior, quia ill per communicationem ipsius Spiritus Sun li, ac naturio divinæ, idcoque quasi substantialiter nos facit filios Dei, ul ejusdem quasi natura et essentia cum Deo Paire nostro simus.

Hinc Orígenes, homil. 4 in *Levit.*, docet , quod societas nobis sit cum Paire, Fitto el Spiritu Sancto, juxta illudi Joan, i, 3 : «El societas nostra sil cum Paire, et cum Filio ejus Jesu Christo;» ac consequenter, inquit, cum Sanctis cl cum angelis. Hanc societatem dirumpit et abnegat, qui-eumque malis actibus suis, malisque sensibus ab eorum conjunctione separatur. Hæc Orígenes.

Sv aboli- Symbolice, fimus divina* consortes natura per
 <* rr Eucharistiam. Ila S. Cyrillus, *Catechesi* iv : «Sic, ìh fVI- bignil , efficimur Christiferi (ac concorporci cl
 ■Mcoa-consanguinei Christi, ul paulo ante dixerat),
 'o»l» JI0C CS(Christum in corporibus nostris ferentes,
 Ju"*. cuin corpus ejus et sanguinem in membra nostra recipimus; sic secundum B. Petrum divmte natura consortes reddimur, n

Chrijtii- Tropologice, Nysscns, initio operis Epislolæ *ad*
 quærit : Quid sil Christianismus? ac
 titio respondet : «Christianismus esl imitatio divinæHa-
 l'd. lune, » ul cogitationes el actiones nostræ actionibus Dei similes sint, ab omni malitia et vitio alíe-me, pune, sunche; ul cœlestia sapiamus, cœlestilibiis afficiamur. Christianismus esl conjunctio cum Christo, et professio vilæ Chrisli. I ien enim non potest quin Chrislus sit cl justitia, et puritas, el veritas, alque cujusvis mali vitatio; neque Christianus esse potest, qui non illorum nominum quoque communionem elsocietatem in sese ostendat; alioqui nomen et figuram Christiani habet, non veritatem et rem. Atteri exemplum simia*, quæ a circulate docta saltare et gestus humanos imilari, ac ad quæstum in theatrum producta, cum spectatores ei applauderent, censerentque simiam humana veste el gestu praditam hominem esse; quidam cx eis callidior socio dixit : Ostendam l hi simiam esse simiam, non hominem : quare in theatrum simi® objecit amygdala, quibus illa visis, oblita sui, omnisque dodrinæ cl decori, relicto circulate magistro el præeoptore suo, ad sua amygdala cucurrit, caque enucleavit el comedit; itaque sc simiam et bestiam, quæ non ratione, sed sensu et concupiscentia ageretur, oslendit. Ha Christiani multi habitum speciemque externam Christiani pr® sc ferunt, sed oblati suis cupediis quasi nucibus, Christianismi obliti m eas quasi pecora ruunt, itaque se non Christianos veros, sed furatos; non homines ratione et fide viventes, sed hominum simias esse ostendunt. Baptismus enim et Christianismus est « mors criminum, et vita virtutum, » ait S. Cyprianus, lib. H, epist, 2 *ad Donatum*, et Optatus

Milevitami*, lib. V *Conira Parmentonem*. Idem Ny - senus laudans fratrem suum S. Basilium : «Genus illi, inquit, familiaritas et necessitudo erat cam Deo; patria vero, virtus.»

Quocirca graviter S. Leo, serm. I *De Nativitate*: « Agnosce, ait, o Christiane, dignitatem tuam, et divina* consors factus natura, noli in veterem vilatatem degeneri conversatione redire. Memento cujus capitis et cujuscorporis sis membrum. Reminiscere quiaerutus de potestate tenebrarum, translatus es in Dei lumen et regnum. Per baptismatis sacramentum Spiritus Sancti factus es templum. Noli tantum habitatorem pravis de te actibus effugare, et diaboli to iterum subicere servituti; quia pretium tuum sanguis est Christi, qui in veritate te judicabit, qui misericordia te redemit, qui cum l'aire et Spiritu Sancto regnat in sæcula sæculorum, amen.» S. Macarius, *hom.* 43, docet Deum universa potiri creatura; at societatem contraxisse cum solo homine, in coque conquiescere : « Vides oil, cognationem Dei cum homine, et hominis cum Deo? Quapropter sagax cl prudens anima cunctas percurrens creaturas sibi quietem ipsa non reperii, nisi in Domino solo: nec Domino complacuit in ullo, præterquam in solo homine. Si explices oculos ad solem, circulum ejus roperies in cœlo ; lumen autem et radios in terram vergere, et ad terram tendere vim omnem lucis et splendorem. Sic etiam Dominus sedet a dextris Patris : oculum autem suum extensum habet in corda hominum in terra degentium, ut auxilium ejus excipientes illic, ubi ipse est, extollat : Quoniam, inquit, ubi ego sum, illic el minister mens erit, n

Porro licet gratia faciens nos divinæ consortes naturæ adducat et includat omnes virtutes, tamen S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, idipsum appropriai virginilali : «Grandia nobis, inquit, et pretiosa virginitatis promissa donavit, ut per hæc efficiamur divin® consortes naturæ. » Quo facit id quod sequitur : «Fugientes eam quæ m mundo est concupiscenti® corruptionem ; » et illud *Sapient.* vt, 20 : « Incorruptio facit proximum esse Deo. » Alii melius idipsum appropriant charilati, quæ, ut ail S. Bernardus, serm. *De divers affectionibus animæ*, cx affectu clamat : «Quid mihi est in cœlo, el a te quid volui super terram? Defecit caro mea eleor meum, Deus cordis mei el pars mea, Deus, in sternum. Neque enim suum aliquid, non felicitatem, non gloriam, non aliud quidquam tanquam privato sui ipsius amore desiderat anima quæ ejusmodi est; sed tola pergit in Deum, unicumque ei ac perfectum desiderium est, ul introducat eam Hex in cubiculum suum, ut ipsi adhæreal, ipso frualur. Unde et jugiter revelata facie, quoad potest, cœlestis sponsi gloriam speculando, in camdein imaginem transformatur de claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu. Ex hoc plane audire meretur : Tuta pulchra es, amica mea. Audet cl ipsa loqui :

Culitu
 ÜCII
 simile*
 Deo.

Mi^if
 chinili.

Dilectus incus milii, cl ego illi. Atquo in hujusmodi felicissima el jucundissima confabulatione delectatur gloriosa cum sponso. »

S. Ambrosius, lib. VI, *epist.* 38 : a Quid illuti at-
texam, inquit, quod hominem Deus divinre fecit
consortem nature, sicut in Epistola Petri legi-
mus? Inde non immerito quidam ait : Cujus et
genus sumus. Dedit enim nobis de cognatione
sua, rationabilis scilicet nature, ut quæramus il-
lud divinum, quod non longe est ab unoquoque
nostrum, in quo et vivimus, et sumus, et move-
mur. n

Aiufoji* Anagogice, quod tamen accipi potest ut sensus
litteralis, ac prioris jam dati pars ultima el com-
plementum (gloria enim est consummatio gratire),
erimus divina» consortes natum pleno et perfecte,
cum divinre gloriæ, felicitatis et regni Deus nos
faciet participes in cœlo. Nam, ut ail S. Joannes,
epist. I, cap. hi, 2 : a Cum apparuerit, similes ei
erimus, o et S. Augustinus, tract. 51 in Joannem :

Quem majorem honorem accipere poterit adop-
tatus, quam ulsit ubi est uniens, non æqualis fac-
tus divinitati, sed consociatus æternitati ? » Idip-
miiii innuit Petrus, dicens : « Et per hæcefficia-
mini divinre consortes nature, » puta divinre glo-
riæ participes. Dens enim per lumen fiorire os-
tendens se clare Beatis, cosque seipso implens el
beans, ita sein eos transfundit, ut cos sibi similes
efficiat, puta beatos, gloriosos, divinos et quasi
deos : nec enim alius assurgere potest homo, aut
magis Deo uniri, in cumque transiré. Unde S. Atha-
nasius, serm 4 *Contra Arianos* : « Ut enim Domi-
nus, ait, induto corpore factus est homo : ita et
nos homines ex Verbo Dei deificamur (ôic/zttctyj&x,
id est, *fimus Dei*), eo quod illud receptum sit in
corno, el jam inde vitam relernam adipiscamur.»
Et Nazianzenus, *orat.* 42, ait hominem divinitatem
consequi, ut Dei claritatem videat ; ubi Nicetas :
a Deificati©, ait, omnis actionis el contemplationis
est terminus. Deificati©, id est Dei visio et con-
templano : per hanc enim Beati Deum ita possi-
dent, ut cum eo quasi deificala el in Deum trans-
iré videantur, perinde ac ferrum plane ignitum
in ignem converti videtur. »

Hoc sensu particula ut, cum dicitur : a Ut effi-
ciamini divinre consortes nature,» proprie signi-
ficat causam efficientem et finalem : gratia enim
effcil gloriam, quæ nos facit consortes divinre
natura el beatitudini*, atque gloria est finis gra-
ti©. Nam in priori sensu litterali, *ut* significat
causam formalem : gratia enim formaliter nos
facit consortes divinre nature, id est, gratos Deo,
amicos, filios et hreredes Dei, homines divinos et
deiformes.

Ubpnii Denique ex hoc loco Henricus a Gandavo,
iþ lib. XIII, Qua:st. XII, consult bealitudinein et vi-
sionem Dei fieri per illapsum divinitatis, ita scili-
cet ul Beatus videat Deum, hucque visione beetur
non producendo, nec active eliciendo hanc visio-
nem, sed mere passive se habendo : Deum enim

solum suo illapsu illam officere et producere pri-
mum in anima, deinde m animre potenliis. *Primo*
ergo, inquit, ipsa anima; essentia illuminanto in-
creata luce, scilicet ipsa deitate per illapsum lu-
cet, et inflammata ardore charitatis ita ardet, ut
in ipsa appareat nihil nisi Deus : sicut in ferro
cândente nihil apparet nisi ignis; deinde deriva-
tor in potentias, nempe in intellectum, purgando
ipsum ut clarius videat; et voluntatem, ut arden-
tius amet, itaque tota anima sit igne divinitatis
accensa. Sio Ilonrici sententiam do formali beati-
tudine, qua; est ipsa visio et amor Dei visi, expli-
cant et refellunt I). Soto in IV, *dist.* 49, Qurest. I,
art. 3, et Seotus, *dist.* 49. Qurest. II. Noster tamen
Vasquez, I II, *disp.* 8, cap. i, melius censet llenri-
cum loqui de beatitudine et illapsu divinitatis ob-
jeclivo, non formali : deitas enim est nostra bea-
tudo non formalis, sed objectiva, quia scilicet
ipsa csl objectum quod sui visione nos beat.

Fugientes (iwrpwin aoristo, id est, *aim au-
fugeritis*; Pagninus et Tigurina, si *refugeritis*) ejus
QIK IN MUNDO EST CONCUFISCKNTIÆ CORRUPTIONEM,—
tt ; b xmuu iv ȝ-lOuatà id est, a corruptionem
quireest in concupiscentia in mundo;» Pagninus
et Tigurina, sí *refugeritis a corruptione quæ est in
mundo per concupiscentiam* : concupiscentia enim
cum sit carnalis et sordida, plano repugnat di-
vinre nature, (ime purissimus et sanctissimus est
spiritus. Rursum ipsa corrumpit tam corpus,
quam animam : unde Gæsarius Arclatensis, *hom.*
II : « Incomparabiliter, ait, graviolem putorem
reddunt cogitationes luxuriosre, quamcloacre.»
Si ergo divinre nature consortes effici cupimus,
nccessc csl ut concupiscentia; renuntiemus et bel-
lum indicamus.

Unde S. Leo, serm. 1 *De Nativit.* : a Deponamus Furie*
ergo, inquit, veterem hominem cum actibus suis, **,
et adepti participationem generationis Christi, car-
nis renuntiemus operibus.» Idem, serm. 2 *De*
Ascens. : a Sursum vocatos animos, ait, terrena dc-
sideria non deprimant, ad reterna prreeleclos pe-
ritura non occupent, viam veritatis ingressos fal-
laces illecebra» non retardent, et ita a fidelibus
hrec temporalia decurrantur, ut peregrinari se iu
hac valle mundi cognoscant, in qua etiamsi quæ-
dam commoda blandiantur, non amplectenda
nequiter, sed transeunda sunt fortiter. » Et mox :
a Cui autem nisi diabolo carnales militant vo-
luptates, (pii animas ad superna tendentes cor-
ruptibilium bonorum delectationibus obligare,
et ab illis sedibus de quibus ille excidii, gaudet
abducere? » S. Hilarius in *Psal.* cxviii, littera
heth : a Patens, inquit, Deo est fidelis pectoris et
ampla possessio, ut inhabitet el inambulet. Sed
qui inhabitat, (pii inambulat, quid tertium addi-
dit? Et ego ero illorum Deus. Ecco promissam
nobis ab eo portionem, ul simus Dei inhabitatio»
Et dum in nobis ambulai, lit nobis ipso possessio,
si sæculum relinquamus, si possessioni terrenre
labili renuntiemus, si hreredilatem caducorum

respuamus, si viventes de sæculo exeamus. » Qui enim semel se in divinitatem mersit animus, non nisi Deo et divinis pascitur; ratera ut exilia et vilia fastidit.

Ven. 5.

5. Vos AUTEM CURAM OMNEM SUBINFERENTES.—

Græca addunt xxi avrò tcmto, id est. *ct hoc ipsum*, scilicet facile, ut fugiatis concupiscentiam sicut jam dixi, ad id « omne studium conferentes, n Ha Clarius, Cnjetanus, Vatablus (I). Transit S. Petrus a Deo ejusque donis ad fidelem ejusque officium, ul scilicet donis Dei jam dictis digne utatur, obsequatur, coopcreliir, nec otiosa caessc sinat; sed ea operando adaugeat cl perficiat, ut quasi servus fidelis Deo reposcenti rationem talentorum dicero possit : « Domine, mna tua decem mnas acquisivi!, » *Luæ* xix, 16, idcoque ab eo audiat : « Euge servo bone, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates. »

Nota : Pro *subinferentes* græce est iroptciW-pcav-t i;, quod ex duabus propositionibus componitur, scilicet id est *in*, ct id eslsuó, præter, prope, obiter. Hæc ergo vox significat, *primo*, gratiam per se solam non sufficere ad salutem, sed requiri cooperationem liberi arbitrii, « ut subinferatur adnitendo etiam nostro voluntatis efficacia. Adjutor enim noster Deus dicitur, nec adjuvari potest, nisi qui etiam aliquid sponte conatur; quia non sicut in lapidibus insensatis, aut sicut in cis in quorum natura rationem voluntatemque non condidit, salutem nostram Deus operatur nobis, » ait S. Augustinus, lib. II *De Peccat, mer.*, cap. v. Idem, serm 43 *De Verbis Domini* : « Agis, inquit, si agaris : ct bene agis, si a bono agaris. »

Secundo, tð wapá, id est *sub*, significat in operibus gratile cl salutis præire gratiam (piasi dominam, obsequi vero voluntatem quasi pedissequamet ancillam. Unde ait : « Ministrare, » quasi ministri gratile; gratia enim excitat voluntatem, ut assurgat ad opus coeleste cl divinum, uti docet Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. v. Erravit ergo Pelagius, qui gratiam fecit pedissequam naturai el liberi arbitrii : « Deus est enim qui operatur in nobis cl velle et perficere, » ait S. Paulus *Philipp*, n, 13, utique per gratiam. Gratia ergo excitans cl operans provenit voluntatem ; voluntas deinde graliæ cooperatur, itaque gratia ex operante fit coopérons. Natura enim et voluntas ad opera salutis est infirma, impotens et per peccatum moi tua : per gratiam ergo quasi animata cl vivificata a somno ct morte excitatur, roboratur el fit potens ad pœnitondmn, sperandum, amandumque Deum, juxta illud : « Surge qui dormis, et exurge a mortuis, et illuminabit te Christus, » *Ephes*, v, 14.

Tertio, tð irxfcc, id est, *sub, præter, significat*

(I) Vertendum, *ob id ipsum*, ol conneclendntn cum vers. 3. Kxt sumitur pro consecutivo ul sanissime alias sacris litteris.

præter voluntatis cl naturo meritum et ordinem esso, quod illa ad hæc dona salutis et glorie, quæsupra sunt et superioris ordinis, ordinetur: nimirum quod debeat voluntas a gratia supra naturam elevari el quasi fleri supcnnaturalis, ul supernaturalia opera fidei, spei, charitatis, etc., operali possit, quibus perveniat ad salutem: m hbce enim operibus voluntas nil per se poteri, sed debet elevari a gratia : unde a gratia habet opus omnem dignitatem ct meritum ; agraphia enim habet quod sit opus charitatis, cedeste, supernaturalale, divinum, meritorium vitæ æternæ; a voluntate vero habet quod sil opus humanum, voluntarium, liberum. To ergo zxja significat voluntatem, quasi proter ordinem, per gratiam elevatam irreperere ct insinuare sese in hos actus supernaturalales, nec suis viribus quidquam posse operari in hisco actibus, sed omnes vires ad eos operandos accipere a gratia ; sicut ergo ferrum per se non potest calefacere, sed si igni uniatur Calque ignitum, ab igne accipit vim calefaciendi cl urendi : sic pariter ct voluntas a gratia accipit vim credendi, sperandi, amandi Deum, etc.

Quarto, tð tic, id est *in*, significat voluntatem lanium Dei donum debere studiose complecti, omnesque suas vins conferre cl inferre in opera hæc divina. Unde ait : « Omnem curam, » græce o w jIkí, id est studium, diligentiam, sollicitudinem, nisum, conatum, « subinferentes, ministrare, » iztxcprp.axTi, id est suggerite, suppeditate, prostare, subministrate, adjicite, adjungite exhibete.

In fide. — Aliqui legunt rf. k-ç ii, id est/Idei, 7. d. subministrate fidei vestra vigorem el virtutem, item scientiam, abstinentioniam, patientiam, pietatem, etc. Facile scilicet ul fides vesira non sit otiosa, sed harum virtutum operatrix et negotiosa.

Verum alii passim legunt *b rr.* in *fide*, id est, *cum* fide, vol *per* fidem : fides enim viva excitat virtutem, patientiam, pietatem, clc. Ubi nota: Vox *in* significat *primo*, connexionem virtutum, scilicet eas inter se esse connexas, 9. d. Fidei annectite virtutem, virtuti scientiam, etc. ; *secundo*, unam ab alia roborari et vigorem accipere, 7. d. Fidei inserite virtutem, virtuti scientiam, quasi medullam ossi, vigorem membrs, spiritum corpori : enervis enim ct infirma est fides, nisi virtute suffulciatur; ct virtus, nisi scientia dirigatur, cie.; *tertio*, earum medium et ordinem, 7. d. in fide, id est, per *fidem*, excitate in vobis virtutem, per virtutem scientiam, per scientiam abstinentioniam, etc.; *quarto*, earum coronam ct coronidem : sicut enim annulus aureus insertus alteri, el hic alteri et alteri, efficit catenam ct quasi coronam auream: ita fides inserta virtuti, virtus scientific, scientia patientiæ, patientia pietati, etc., cflleil orbem cl coronam virtutum, quæ instar monilis, aut cycladis aureæ, mire vellit, ornat el perficit animam»

Virtutem, — to uto, id est *virtutem* proprie dictam, non íuvaaw, id est *potentiam*, q. d. Fidei jungite virtutum opera, cognitioni addite praxim. Ita Œcumcnus. *Secundo* et aptius, per *virtutem* accipe virtutis vigorem, robur et fortitudinem: nam <it t. dicitur quod habeat aliquid Ape;, idost 9l Mar' MnrhXputaquodmartia)issit, bellicosa, mascula, l'> robusta, generosa, heroica. Si enim quamlibet virtutem acciperet, non subjungeret patientiam, pietatem, etc., nipote quæ sub generico virtutis nomine quasi species comprehenduntur. Sensus ergo est, ç. d. Commendo vobis, o fideles, uti fidei robur, ita vigorem virtutis, puta fortitudinem ad omnia ardua heroice superanda, quam aliis elogiis vobis non commendo, quia ipsa se sua specie et pulchritudine sat superque commendat : nimirum non eget honestamento virtus : ipsa suum decus est; sicut vitium et mollities animi non eget vituperio ; ipsa enim sibi dedecus est : *virtus enim* a viro dicta est; unde proprie significat fortitudinem, quod ea viro congruat. Ita Cicero *Tusrul.* II : a Appellata est, ait, ex viro virtus. Viri autem propria maxime est fortitudo, cuius munera duo maxima sunt, mortis dolorisque contemptio. Utendum est igitur his, si virtutis compotes, vel potius si viri volumus esso, quoniam a viris virtus nomen est mutuata. « Virtus ergo est perferendorum malorum fortis atque invicta patientia. Idem, *Philipp.* 4 : «Omnia alia, ait, falsa, incerta sunt, caduca , mobilia ; virtus esi una ollissimis defixa radicibus, quæ nunquam ulla vi labefactari potest, nunquam dimoveri loco. » Virtus ergo poscit robur Socraticum ; et Virgil. V JSm d. :

Tunc pudor incendii vires et conscia virtus.

Hinc rursum Cicero *ad Pfancum*, lib. X, docet virtutem omnia quantumvis ardua transcendere, omnia occupare : « Omnia summa, ait, consecutus es virtute duce, comite fortuna. » El pro *Planicio*: « Is gloria maxime excellit, qui virtute plurimum pvæslal. » Pindarus vero in *Isthmiis*, ode 6 : «Si quis hominum, ait, sumptu delectatus et labore, exercet a Deo structas virtutes, simul Deus illi amabilem gloriam sciit, jam ad ultimos lines felicitatis appellens anchoram jecit, divinitus honoratus existons. » Clemens Alexandrinus, lib. IX *Stromatum*, citat illud Simonidis : « Fertur virtus habitare in rupibus aditu difficilibus;» el Hesiodum, qui dicit sudorem ante virtutem esse positum :

.....Vfa longa est atque acclivis ad ipsam.
Ardua r.tvique pius, ted cum ad fastigia ventum.
Fit holis.

Eligit ergo S. Petrus, ut fideles in fide el vita Christiana sint non segnes el debiles, sed alacres et valentes, uti fuilS. Valentinus Martyr , qui suo fidei verbique vigore et valore pene Cl indium II Imperatorem ad Chii>lmn tunvrhl, ul habe t

ejus Aeta I » februarii. Tales fecit S. Pelrus :>nos cives et subditos, ut Romani essent, id est Valentini : Roma enim primitus dicta est Valentia, teste Solino Polyhis. cap. n, et Dionysio Halioornasso, lib. I *Antiq. Jloman*. Unde etiam græce dicitur id est, *robur*.

Hinc illa virtus Martyrum Romanorum, in continuis persecutionibus et tormentis a S. Petro usque ad Sylveslrum , puta a Nerone usque ad Constantinum per 300 annos : quibus proinde recto accinas illud *Psalm*, r.xvn, 36 : « Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel, ipso dabit (imo dedit) virtutem et fortitudinem plebi suæ; benedictus Deus,» qui facit Martyres fortes, quasi novos Israeles dominantes tyrannis ipsi que Deo.

IX VIRTUTE autim scientiam. — *Primo, per scientiam* Œcumcnus accipit perfectam mysteriorum Christi el Dei cognitionem, quæ, inquit, a non cuilibet advenit, sed ei tantum, qui ex operibus præstantioribus per habitum exercitatos sensus sibi comparavit. » *Se-undo*, S. Augustinus, XIV *De Trinit.*, cap. i : «Sapientia, ait, est rerum divinarum cognitio; scientia vero rerum humanarum.» *Tertio*, Arias per *scientiam* accipit intellectum S. Scriptum. *Quarto*, Gregorius de Valentia. I *part.*, disp, i, *Quasi*. I, puncto 3, § I, et alii Scholastici per *scientiam* accipiunt Theologiam, quæ ex principiis fidei conclusiones theologicas educit, quam ex hoc loco probantes esse scientiam. *Quinto et* genuine, per *scientiam* accipe practican!, puta prudentiam Christianam et divinam, quæ docet quid Christiano, quolibet loco, tempore cæterisque circumstantiis agere aut non agere conveniat : quam S. Antonius dicebat esso principem: S. IWnnrdus, serm. 49 *m Cantic.*, aurigam virtutum cæleraruiD. Vide Cassianum, *Collât.* lib. H, cap. n.

Unde S. Pelrus ail hanc scientiam parere abstinentiam, patientiam, pietatem, amorem fraternitatis, et charitatem. Rursum eam nasci ex virtute, id est fortitudine: fortis enim et masculus animus rectus est, rccteqe de agendis judicat; mollis vero et effeminatus, quia in suas cupiditates nimis propendet, hinc pravus est, et perverse de agendis judicat. Vide S. Bernardum, serm. 3 *m Vigil, iiativit.*, ubi damnat eam doctrinam, quæ operibus bonis destituitur, solamque veram esse scientiam docet eam, quæ vitam componit et mores emendat. Idem, serm.36*in Cantic.*: «Sunt, ait, qui scire volunt ut sciant, et turpis curiositas est; et sunt qui scire volunt ut sciantur et ipsi, el turpis vanitas est; et sunt qui scire volimi ul scientiam suam vendant, et turpis quæslus est. Sed sunt quoque qui scire volunt ut ædificent, el charitas est; el item scire volunt ut nidificentur, el prudentia est. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ : quippe qui ad hoc volunt inklligerc, ut bene faciant. »

hh m, lib.I De Con^u .tha, cap. II :«Multi, ait,scientiatn qiLvimd, pan I u , i., M Vua ciao Tui

Sci. Mtn
quint»
phi.

v-n

r ”,u'

scientia dirigit, reclamque et sanctam facit conscientiam. Unde S. Augustinus, *epist.* 119, cap. xxi : « Sic, inquit, adhibeatur scientia tanquam machina quædam, perquam structura charitatis assurgat. »

G. In scientia (id est, cum scientia, et per scientiam) autem ab continentiam. — Scientia enim sive ethica Christiana, primo docet ab continentiam, sive temperantiam in cibo et potu, coelestisque carnis voluptatibus, ne per eas magnitudinem donorum Dei afficiamus contumelia, ait Clarius : nisi enim hæ primo refræcentur, ad alias virtutes progressus fieri nequit, præsertim quia ex intemperantia et gula omnia vilia oriuntur, ut docet S. Gregorius, III parte *Pastorum*, admonit.

Meath 20. Adde scientiam et ab continentiam esse comites h abiti- et quasi sorores, ut una sino alia reperiri nequeat; unde Daniel cum sociis, cap. i, per ab continentiam adeptus est rerum omnium scientiam; iu t rores. et Salomon : « Cogitavi, ait, in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferre in sapientiam, devitareque stultitiam, » *Eccles.* n, 3. Rursum ab continentiam connexa est virtuti et fortitudini; nam, ut ait S. Bernardus, serm. 1 *De omnibus Sanctis* : a Quid mirabilius aut quod martyrium gravius est, quam inter epulas esurire, inter vestes multas et preliosas algere, paupertate premi inter divitias, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster iste appetitus? » Pro ab continentiam græce est ὑποψία*, id est temperantiam, vel continentiam, quæ generalis est virtus modum ponens superbiae, iræ, gulæ, libidini, avaritiæ, acediae, vitiisque omnibus, omnesque actiones hominis moderans et componens. Unde Æcumenius per continentiam accipit modestiam quæ scientiam moderetur, ne superbiat mentemque inflet. Alii accipiunt castitatem : hæc enim est comes et soror sapientiæ. Unde utraque specie matronæ in visione apparens S. Gregorio Nazianzeno dixit : « Nolae tibi sumus et familiares. Altera enim ex nobis sapientia, altera castitas dicitur; et missus sumus a Domino tecum habitare, quia jucundum nobis et mundum in tuo corde habitaculum præparasti. » Ita Ruffinus in *Prologo Apolog.*, et Aldhelmus, *De Laudib. Virg.*, cap. xiii.

In ab continentiam autem patientiam. — Quia, ut ait S. Gregorius, III part. *Pastor.*, ad inon. 20, a mentes ab continentium plerumque impatientia a sinu tranquillitatis excutit, hinc S. Petrus eis ut adesset admonuit; per quod intellige de rigida et nimia ab continentiam ac jejuniis: hæc enim corpus debilitat et exsiccatur, ideoque bilem acuit, indeque iram et impatientiam. Moderata enim ab continentiam et sobrietas uti corpus, ita et animum componit, facitque moderatum, patientem et hilarem; idque significat hic S. Petrus. « In ab continentiam » enim, id est, ab continentiam, ait, a ministrare patientiam : » patientia enim major altiorque est virtus quam sit ab continentiam. Unde Sapiens r-r \n, 32:

xx.

« Melior est, inquit, patiens viro forti, et qui dominatur animo suo, expugnatore urbium; » quia, ut explicat S. Gregorius, hom. *3, ab hoc urbes quæ extra sunt vincuntur, per patientiam vero ipse a se animus superatur, et semelipsum sibi-melipsi subjicit, quando eum patientia in humilitate tolerantiae sternit. » Pro patientiam græce est id est, tolerantiam, sustentiam, per quam aliqui accipiunt perseverantiam in ab continentiam, vel scilicet ab continentiam non sit unius diei aut mensis, sed continua per omnem vitam, utque omnibus voluptatibus et testationibus fortiter et constanter resistat (non raro enim fit ut quem tormenta non vincunt, vincat voluptas), uti de adolescente illo, qui a muliere lentatus præinordens linguam, illam in eam expuit, refert S. Hieronymus in *Vita S. Pauli Eremitæ*, Laque voluptatem vincentem vicit.

In patientia (per patientiam) autem pietatem. — EvotXuxv, id est, Dei cultam, vel homo patiens in Deum pius evadat : afflictiones enim cum deiciunt faciuntque humilem, ac cogunt ut invocet Deum pro ope. « Patientia, ait Æcumenius, subintrans rem omnem absolvit, et perfectiorem erga Deum obedientiam reddens, pietatem nobis conciliat. » Porro pictas, quia Deum respicit et colit, olliior est gradus majorque virtus quam sit patientia. Est ergo hic catena, simulque climax et gradatio virtutum. Unde Beda et Dionysius, octo hasce S. Petri virtutes assimilant octo gradibus, quibus ascendebatur ad templum Salomonis. Insuper jungit Petrus patientiam pietati, ut doceat fideles qui Lain multaci dura patiebantur, ea omnia referre per pietatem ad Dei cultum, vel illius amore et honore omnia generose sustineant, uti fecero martyres. Pictas ergo est condimentum et perfectio patientiæ, sicut patientia est occasio et illex pietatis.

Aliqui per pietatem accipiunt benignitatem, quasi requirat S. Petrus ut patiens erga eos qui se affligunt, sit pius, id est benignus, beneficus et misericors; unde S. Augustinus X *De Civit.*, i, ait tta&ro, id est pietatem, licet proprie congruat Deo, tamen siepe in operibus misericordiæ frequentari; quia lune mire placent Deo, iisque quasi sacrificiis ipse placatur. Verum hæc opera includuntur in amore fraternitatis, de quo subdii S. Petrus:

7. In pietate autem amorem fraternitatis, — quia Deo non placet pietas nisi amore fraterno conditur, si scilicet sit expers beneficii, juxta illud : « Misericordiam volo, et non sacrificium, » *Malth. ix*, 13, ubi significat Deus se magis coli et honorari amore fratrum, quam sacrificio. Vult ergo ipse pietatem fidelium non esse aridam et otiosam, sed ad fratrum amorem, id est, proximorum commoda et salutem dirigi. Contra hoc peccant nonnulli fideles ita suis devotionibus addicti, vel fratrum et pauperum obliviscantur, quin et avare sua recondant, nec quidquam in egentes conferre velint.

IM AMORE AUTEM FRATERNITATIS CHARITATEM. —

Charitas enim est summa et culmen virtutum, quæ earum orbem et circulum jam recensitum perficit et coronat ; estque quasi gemma in anulo (1).

Vult ergo S. Petrus amorem fraternum, non mere esse fraternum, id est, manare ex nudo amore proximi, sed condiri et animari veracharitate Dei, ul scilicet ex amore Dei amemus proximum, quasi imaginem et participium Dei, adeoque in proximo amemus Deum, illique subveniamus propter Deum, ideoque non distinguamus in proximo qualitates et conditiones, ut, v. g. amemus cives, non exteros; cognatos, non o cognitione remotos; amicos, non inimicos: Deus enim inter hos non distinguit, sed omnibus se Deum exhibet pluendo super bonos et malos, benefaciendo. justis et injustis, ideoque charitas Dei neminem excludit, sed omnes suis visceribus complectitur, a Amicos diligere omnium est, inimicos autem solum Christianorum, » ait Tertullianus *ad Scapulam*, cap. i.

ζῖUbj Tirta- ma' Hæc est ergo catena octo virtutum S. Petri perfede ornans Christianum, si nimirum fidei jungatur virtus, virtuti scientia, scienti® abstinencia, abstinentiis patientia, patientiæ pictas, pietati amor fraternus, amorii fraterno charitas. In his consistit summa et perfectio vitæ Christianas : hæc sanctum, absolutum et perfectum efficiunt Christianum : fides enim, pietas et charitas reddunt officium debitum Deo ; scientia, abstinencia et patientia reddunt debiti un sibi ; amor fraternus reddit debitum proximo.

8. Hæc enim si vobiscum adsint (Græca habent, rovTx-pp tyfr Mpxcm, quæ vel conditionate verti possunt, uti vertit Noster, vel absolute : a Hæc enim cum vobis adsint. » Ha Pagninus et Tigurina; aptius tamen conditionate: exhortatur enim S. Petrus fideles ad studium virtutum ex earum fructu, dicens : Hæc enim si vobiscum adsint) et superent (id est, abundant, exsuperent : hoc enim significat (2); pci peram ergo Buda, Glossa, Hugo et Thomas Anglicus, a si superent,» inquiunt, hoc est, si vincant vilia contraria), non vacuos (græce id usi otiosos), nec sine fructu (bonorum operum: unde pro ropero;, id est sine fructu, aliqui legunt ζ«parro;, id est sine opere) vos constituent in Domini hostri Jesu Christi cognitione, — q, d. Si adsint vobis virtutes, quas jam recensui, efficient ut vestra fides et cognitio Chrisli non sit inanis, otiosa, infrugífera et expers meriti, sed in opera virtutum jam dictarum sese exerat, itaque sit plena, negotiosa, frugifera et ingenti meritorum numero dives et locuples. Ita Adamus, Arias, Salmeron, Tilelmonnus et alii. Dicit hoc S. Petrus contra Si-

ti) Aliis chantas hic est dilectio erga homines omnes, etnm non Clirutianos.

<lj Melius, in *dies accrescant*.

monem il Gnósticos, qui docebant nos sola fido justificari, uti docent moderni Huguenoti, quos recte Hugnosticos voces. Unde contra eosdem S. Jacobus, cap. n, nullis probal fidem sine operibus esse vanam et mortuam. *Secundo*, Lyranus, Hugo, Dionysius per «cognitionem Christi» accipiunt, visionem beatificam, q. d. Hæ viriutes parient vobis cognitionem Chrisli perfectam, scilicet visionem beatificam. Addit Cajctanus, q. d. Hæ virtutes facient ul in hac vita crescatis in cognitione et amore Chrisli. Favent Græca, quæ habent n; vó tzipwav/, id est, in cognitionem, scilicet majorem et plenioram, juxta illud cap. in, vers. 18 : « Crescito in gratia et cognitione Dei nostri.»

Denique QEcumenius, Hugo, Glossa et Cathaiinus per a cognitionem Chrisli » accipiunt diem judicii, quo scilicet Christus cogniturus est, examinaturus et judicaturus de singulorum virtutibus et vitiis. Verum prima expositio uti planior, ita et germanior est, præsertim quia S. Petrus ζnípwau vocat cognitionem quam in hac vita habemus de Christo, ut palet vers. 2 et 3; diem autem judicii et beatificai visionis, vocat diem revelationis Christi, ut palet *epist.* I, cap. i, vers. 5, 7, 13.

Nola : Pro *constituent* græce est xoKpxnv, id est, ponent, statuent, collocabunt, q. d. Hæ virtutes vos deducunt ad veram et plenam cognitionum et scientiam, in caque quasi in luco clarissima et jucundissima fixe firmilerque collocabunt, adeoque a cognitione vi® deducunt ad cognitionem et visionem patriæ, in qua videbitis faciem ad faciem Deum Deorum in cadesti Sion. Significat S. Petrus veram et plenam cognitionem Dei et Christi esse summum bonum, et beatitudinem!)! tam hujus vitæ per fidem, quam futur® per speciem et visionem, juxta illud Chrisli : « Hæc est vita (eterna, ul cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jcsu Christum, » *Joannis* xvn. Opponit enim S. Petrus virtutibus præditos et virtutibus destitutos, quod iis prædili collocentur in plena cognitione Dei et Chrisli quasi in luco paradisi, iis vero destituti quasi cæci versentur in tenebris abyssi ; unde de iis subdit: «Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est et manu lentans; » virtutes enim sunt lumina practica quæ animam mire ornant et illuminant, ac in Dei cognitione quasi luce clara collocant et confirmant; sicut fructus arborem stabiliunt: faciunt enim ut illa profundiores in terra radices agat, quibus succum, quem fructibus suggerat, hauriant. Hinc Clemens Alexandrinus, I *Pædag.*, cap. G, et IV *Strom.*, il, ac Damascenus, *Paralipomen.* I, cap. I xv, id est, scientem, et cognitione prædillum, vocal virum perfectum, qui scientiam virtuti et praxi jungit, ac alios quoque docet et perficit.

9. Cui enim non præsto sunt hæc. (cui desunt octo ven. e. virtutes jam recensitæ), cæcus est, — practice scilicet, quia non babel prácticos practicæ fidei et cognitionis oculos : hi enim sun* virtutes jam

dicto» Hinc Christus do Pharisæis, qui habebant fidem praxi virtutum carentem : «Sinite illos, inquit, oeci sunt et duces erneorum, MaftA. xv, 14; et ante Christum prævidenscos Isaías, l ix, 10, depingit: a Palpavimus sicut cæci parietem, et quasi oculis attrectavimus, impegimus meridie quasi in tenebris, in caliginosis quasi mortui.» El Sophonias, i, 17 : a Ambulabunt ut cæci, quia Domino peccaverunt.» Et Job v, U : « Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte sic palpabunt in meridie. » Significat S. Petrus oos qui virtutibus carent, quasi cæcos in tenebris ignorantibus versari, quia carent prudentia et scientia practica, quæ est lux et dux virtutum. Anagogico OEumenius id refert ad adventum Chrisli ad iudicium, qui erit instar solis fulgidus et gloriosus : a Nam lune improbis cæcitas orietur, quia et jusli ad tantum lumen quamdam voluti sentient imbecillitatem.»

Et maxu tentai. — Puta viam prælenans : cæci enim quia oculis carent, manu viam prætentant et quasi palpant, nocubi labantur vol iinpungant. Græce, quod primo verti potest, *clausis oculis existons et incedens : pin** enim est *claudio*, vocant *oculos*. *Secundo*, id est, *muris habens oculos*, p5; enim est *mus* : murem accipe subterraneum, puta talpam, q. d. Qui virtutibus caret, cæcutil ut talpa, quæ manibus palpat el terram subruit.

Ubi nota eos qui non virtuti, sed carni et mundo student, recle comparari talpis. *Primo*, quia siculi talpæ habent oculos, quos reipsa curiose intuitus sum, sed pellicula obductos, ue a terra dum eam subruunt Iredantur, ideoque eorum usu, puta visu destituuntur : sic et isti mentem habent, sed cupiditatibus velatam et cæcalam ; ideoque ea non utuntur, quia sensibus aguntur velut talpæ terne incumbentes. Quare in aggerendis opibus rebusque terrenis discernendis sunt lynces, in coelestibus talpæ. Id de talpa docet Aristoteles, lib. I *De Hist. anim.*, cap. ix : « Habent, inquit, oculos animalia, quæ animai generant, omnia præter talpam, quem modo quodam habere dixerim, cum tamen omnino habere negem, quippe cum omnino quidem nec videat, nec perspicuos habeat oculos : verum si quis protentam membranam detrahit, locus oculorum apparet et pars nigra eorumdem. » Unde illud Virgilii : « Talpæ oculis capti ; » et Plinius, lib. III, cap. in, ait a talpas a natura damnatos cæcilate perpetua. » Idem, lib. XI, cap. XXXVII : « Talpis, ait, visus non est, oculorum efligies inest, si quis prætentam detrahit membranam. » *Secundo*, talpæ quia non vident, hinc acutius audiunt, natura pensante visum auditu, ibique vim alibi occlusam fortius exerente. Ita Plinius, lib. X, cap. l x ix, docet hominem superare cætera animalia tactu et gustu, at reliquis sensibus superari ab iisdem : nam « aquihæ, inquit, clarius cernunt, vultures sagacius odorantur, liquidius audiunt talpæ obruti terra, tam denso atque surdo naturæ elemento. Prælereavoce

omnium in sublime tendente, sermonem exaudiunt ; » sed fabulosum est quod addit : « Si de iis loquace, intelligere eVam dicuntur et profugere. » Ita mundani auditu pollent, totique sunt auriti, ul audiant nova, curiosa, secreta, præsertim quæ proximi famam kedunt, etiam absentr. et toto orbe semoti, atque apud anlipodes deganlis. *Tertio*, talpæ ita terræ inhiant, ut defossi vi Te deanlur sepullisque similes, ait Plinius, lib. XI, cap. xxxvii. lia carnales in carne, mundani in inundo se defodiunt et sepeliunt. *Quarto*, talpæ 0« sua antra habent sub terra, lucifugæ sunt, solemque fugiunt; in sua anlra germina et radices pio annona coacervant : ita avari non nisi coacervandis opibus, gulosi deliciis, superbi honoribus student. *Quinio*, talpæ insano laboro pedibus quasi Q manibus terram assidue suffodiunt, adeo ut integras subinde urbes subruant. Ita Plinius, lib. VIII, cap. XXIX : « M. Varro, ait, auctor est a cuniculis suffossum in Hispania oppidum, a talpis in Thesalia, a ranis civitatem in Gallia pulsam, ab locustis in Africa, ex Gyaro, Cycladum insula, incolas a muribus fugatos. » Ha mundani qui insano cupiditatis idicujus œslo agitantur, ut ea poliantur omnia concitant, omnia miscent et turbant, adeoque integras sæpe urbes et regna convellunt, bellis cœdibusque conficiunt.

Terito, verti potest, *connivâis* vel me- M *tans oculis* : unde ab Aristotele, sect. xxxt *Problem.*, myopes vocantur qui proxima vident, remota non vident. Et Hesychius in léxico : *puz&i*, ait Xtqcvrxi el ix qtnrfg t r xxt x t-pp; Gkinorn; t r Ji i; xtc-çxou; vx* ipwm; ; Gellius vero, lib. IV, cap. n ; myops, inquit, est lusciosus; et GEumenius hic : o Lusciosum esse, ait, id est pwwatuv, nihil alimi significat, quam cæcutire; » el clare Budæus : « Myopes, ait, dicuntur, qui inde ab initio ortus sui nisi admota ocu' contueri nequeunt ; » cujusmudi multos videiuits qui res intuendas oculis prope confingunt, et limi» etiam seiniclusisque oculis aspiciunt, quos lusciosos vocamus, Græ i vjxxXunx; nuncupant. Sic ergo S. Petrus myopi vocat eos, qui terrena sapiunt, nipote qui non cernant coelestia, longius, scilicet quasi extra mundum posita, sed terrestria tantum, quæ proxima sunt : quanquam hoo non satis congruit cum w *cæcus tsf*, nisi per cæcum accipias cæcutienlem. Vere S. Gregorius XXV *Moral.*, cap. ix : « Qui, inquit, errant in Dei cognitione, juste traduntur ul errent pariter in agendis ; imo S. Paulus, *Doman* cap. i, vers. 28, loqueos de philosophis, qui emu Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt : a Et sicut, inquit, non probaverunt Deum habere in notitia : tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, > etc. Sicut ergo fides mater est omnis virtutis, ita infidelitas omnis vitii.

Hinc tales sunt similes vespertiloni enim per o deduci potest ab id est *vespertilio*), qui conflatus est ex mure et ave, videtur*, ue talpa

alatlis, ideoque parum videt; unde solem fugit, et noctu volat, de quo plura dixi *Isaïæ* n, 20. Do his ait Christus : a Modicum lumen in vobis est; ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebra comprehendant; et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat, » *Joannis* xu, 35.

Oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum, — ç. d. Fidelis qui virtutes abdicat et in vitia retabitur, obliviscitur baptismi et Christianismi, quo accepit remissionem peccatorum in Gentilismo vel Iudaismo perpetratorum, quoque spondit se Christiane et sancte victurum. Rogatus enim : « Abrenuntias Satanæ et omnibus ejus pompis? » respondit : a Abrenuntio. » Ita OEcumenius. Vere S. Augustinus, lib. I *Contra duas epist. Pelagii*, cap. xui : a Dicimus, ait, baptismum dare indulgentiam omnium peccatorum et auferre crimina, non radere. » Vide Concilium Tridentinum, sess. V, in decreto *De peccato origin.*, et sess. VI, cap. xi.

F/n io. io. Quapropter, fratres, magis satagite. — Tò *magis* potest referri vel ad *quapropter*, uti referunt Græca; et tum idem est quod « potius, » con- (inuatque antithesis cum eo quod præcessit, q. d. Nolite oblivisci purgationis delictorum, sed potius sagitate ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Vel ad *satagite*, q. d. Magis magisque in dies satagite, etc. Pro *satagite* grace est owjSxaxTi, id est studete, date operam, satagite. Satagere enim est satis angere, vel satis, id est multum agere quasisollicitum. Unde Quintilianus, lib. VI, cap. lY : « Afer, ait, venuste Manlium Suram multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejicientem et imponentem, non agere dixit, sed satagere. » Melius S. Martha satagebat circa frequens Christi ministerium, *Lucæ*, x, 40.

Ut per bona opera. — Hæc verba desunt in Gracis plerisque codicibus; in nonnullis tamen reperiuntur. Certum est ea vel legenda, vel subaudienda esse : vocationem enim nostram certam facere non possumus, nisi per virtutes quas paulo ante nominavit S. Petrus, earumque bona opera : hæc enim sunt semina beato aeternitatis et glorioso) felicitata. « Quæ enim seminaverit homo » in terris, « hæc et metet » in cœlis, *Galat.* vi, 8; ubi et additur : « Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam; » et Psaltes *Psalms*, cxxv, 6 : « Euntes ibant et flebant, mittentes semina sua : venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. » Vide dicta *Jacobi* cap. n, vers. 26.

Perstringit Petrus Simonem Magum, qui oblitus sui baptismi et purgationis peccatorum, quasi cæcus docebat opera non requiri ad salutem, sed sufficere fidem : Si quis enim, inquit, in me credat, salvus erit. Vide dicta *Actor.* vm, 20 et seq.

Certam vestram vocationem et electionem paratis. — Duplex est electio, æque ac vocatio

(hæc enim est electionis executio) : una ad fidem et gratiam, altera ad felicitatem et gloriam. Rursum utraque est duplex : una enim est absoluta et efficax, qualis est justorum et beatorum ; altera inabsoluta et conditionata, qualis est omnium hominum : omnes enim a Deo vocantur ad gratiam, si velint in Christum credere ei quo obedire : omnes vero credentes et justii vocantur ad gloriam, eam certo assecuturi, si in fide et justitia usque ad mortem perseverent. Quare vocatio ad gratiam est implicitu vocatio ad gloriam, sed inchoata duntaxat et conditionata.

Jam aliqui accipiunt hic electionem ad gloriam camque absolutam et efficacem; unde ex hoc loco contendunt probare prædestinatos efficaciter a Deo ad gloriam esse electos ante prævisa opera, ex mero ejus beneplacito, ideoque S. Petrum monere, ut hanc Dei electionem ab æterno faciam per bona opera certam faciant.

Verum alii melius censent S. Petrum loqui de Aditr electione ad fidem et gratiam, consequenter men loqui de electione ad gloriam, non antecedi- 5,t ffl. denti et absoluta, sed consequenti et conditionata, q. d. Satagite, o Christiani, ut electionem vestram ad gratiam et Christianismum per bona operastabiliatis, ne ab ea excidatis, sed inca constanter perseveretis : sic enim pariter stabilietis et certam facietis electionem vestram ad gloriam : omnes enim ad gloriam electi et destinati estis hoc ipso, quo baptizati estis, factique fideles et justii, non absolute, sed sub conditione, si videlicet in gratia accepta usque ad finem vilæ persistatis.

Id ita esse probatur *primo*, quia parum probabile, imo incredibile videtur, omnes omnino fideles Ponti, Asiæ, Cappadociæ, Bithyniæ, ad quos scribit S. Petrus, fuisse efficaciter prædestinatos et electos ad gloriam. Rursum id S. Petro revelatum fuisse magis incredibile est, S. Petrum idipsum fidelibus omnibus revelare voluisse, omnesquo certos facere de sua salute.

Secundo, quia talis intelligitur hic electio, qualis vocatio; atqui vocatio intelligitur ad fidem et gratiam : ergo et electio. Minor patet, quia qui vocantur a Deo in hac vita, absolute tantum vocantur ad gratiam ; qui enim absolute vocantur ad gloriam, sunt mortui et defuncti ingratia.

Tertio, idipsuin patet ex præcedentibus S. Petrus : in præcedentibus enim suasit fidelibus virtutes Christianas, ul perillas non vacui, sed frugiferi appareant et constituentur iu cognitione Christi. Quare cum ait : « Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis, » idem dicit, et explicat id quod dixit vers. 8 : a Hæc enim si vobiscum adsint et superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Jesu Christi cognitione. »

Quarto, idipsum patet ex immediate sequentibus : « Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, » q. d.

Per bona opera eligemini ad gloriam, et introi-
bitis in æternum Dei regnum.

Odalo. Quinio, quia S. Paulus S. Petri assecla fideles
vocat prædestinatos, electos, vocatos non imme-
diate ad gloriam, sed ad graliam, uti ostendi
Ephcs. i, cl can. 13 in S. *Panium*.

ftito. *Sexto*, quia electio hæc Dei est incerta; unde
jubet S. Petrus ut eam certam faciamus : ergo non
loquitur de electione Dei absoluta et efficaci ad
gloriam : hæc enim est certissima et plano infal-
libilis; sed de electione absoluta ad graliam, et
conditionata ad gloriam.

ObjttUj Dices : Hæc electio Dei in se est certissima, sed
Friai. nobis et aliis est incerta : jubet ergo S. Petrus, ut
nobis et aliis eam per bona opera certam facia-
mus. Ita Beda, Glossa, Hugo et Dionysius.

Rcjpuxj. Respondeo id congruo dici non posse; pro cer-
tem enim grocc estfii&dav, id csl *firmam*, fixam,
stabilem, scilicet in se, non nobis, vel aliis cer-
tain et compertam, g. d. Vocatio el cleclio vestra
ad gratiam, et consequenter ad gloriam, non csl
in se firma et Stabilis, quia ab ea excidere potes-
tis : confirmate ergo eam el stabilite per bona
opera crebra et continua. HaOEcumcnus : «Stu-
dete, ait, ut stabilem el immutabilem vocatio-
nem vestram cl electionem reddatis. »

oijst»0 Dices *secundo* : Bona opera firmam faciunt elec-
&cuDdi. tionem Dei, quia ipsam ponunt in executi-
one; opera enim sunt media, quibus gloriam ad quam
electi a Deo sumus, assequimur : sic enim dicimus
in moralibus, intentionem efficacem finis confir-
mari ab electione efficaci mediorum.

n ielli- Respondeo : Nec hoc satisfacit, *primo*, quia in
tur. hominibus id verum est, non in Deo : homines
I'ijjX1. enim sunt mutabiles el inconstantes, ideoque pos-
sunt mutare intentionem ; unde eam confirmant
per electionem mediorum : Dens autem est plane
constans et immutabilis; unde intentionem quam
semel fecit, mulare nequit, ut quos efficaciter se-
mel elegit ad gloriam, postea rejiciat, aut ab ea
excidere sinat.

Secundo, quia Deus eis quos efficaciter elegit ad
gloriam, efficaces destinat gratias, quibus effica-
citer el certo bona opera, «piasi inedia quibus ad
destinatam a se gloriam perveniant, operentur.
Quare dicere potuissent fideles S. Petro : Ul quid
nobis dicis : « Satagite ut per bona opera certam
vestram electionem facialis? n Deo enim id curo
est. Deus enim qui nos elegit efficaciter ad glo-
riam, efficacia quoque nobis dabit media, puta
bona opera, quibus hano gloriam assequamur.
Sivero nos non prædestinavit, sed reprobavit,
slaluitqnc ponore in serie reprobatorum, multo mi-
nus satagendum nobis est ul bonis operibus re-
probationem hanc Dei evadamus : hoc enim nobis
tam impossibile est, quam impossibile est Dei de-
cretum refigere et evertere, aut eum cogere
pro gratia incongrua el inefficaci det nobis con-
gruam el efficacem, quæ sola electos a Deo per-
ducit ad salutem.

Tertio, quia cxcutio respondet intentioni, et T<rtu-
vicjssiin intentio adæquatur execution! : sicut
enim Dens rem facere intendit, ita et camdem
excquitur; qualis ergo est executif), talis est et
intentio : atqui in oxeutione Deus non dat glo-
riam nki post, per et propter opera bona pro-
vila, ul Scripture docent, et omnes fatentur. Ergo
idem facit in intentione et prædestinatione, ut
scilicet non intendat dare gloriam, nec ad eam
prodestinet, nisi illum, quem providerit bene
operantem, el bonis operibus immorientem; quia
non intendit dare gloriam, nisi tanquam mercc-
dem pro merito operum, *Matth.* xx, 8, ac tan-
quam bravium pro victoria certanti promissum,
Apocal. ni, n, xir, 21, et ll *Timoth.* iv, 8. Quocirca
cum dat talem graliam, cum qua providet eum
bene operaturum et meritum gloriam, dicitur
eum stricte prodestinatio, quia per merita desti-
nat cum ad gloriam, juxta illud S. Augustini,
lib. *De Bono perseveranti*^, cap. xiv : «Prædesti-
natio est præscientia et præparatio beneficiorum
Dei, quibus certissime liberantur, quicumque libe-
rantur. » Cum vero alicui dat gratiam, cum qua
prævidet eum male operaturum, ideoque dam-
nandum, non eum reprobatur, nec damnatur nisi
post et ob prævisa demerita : Deus enim ex se cu-
pit et optat ut salvetur, ideoque dat ei gratiam
sufficientem, imo copiosam, serio desiderans ut
ei cooperetur cl salvetur : non enim seligit Deus
illi gratiam incongruam hoc fine, quod intendat
eum reprobare el damnare, sed prævidet fore
incongruam ex eo, quod homo faciet eam incon-
grua™ nolendo ei cooperari. Quare physice squa-
lis, et subinde major datur gratia damnando,
quam detur salvando : moraliter tamen salvando
gratia majus est beneficium, quia prævidetur
fore efficax, ac persuasura homini consensum,
cumque certo perductura ad salutem, ideoque
est gratia prædestinationis proprie dici®. Potuis-
set enim Deus illi dare aliam graliam cum qua
providebat eum non cooperaturum, ideoque
damnandum ; sed noluit, quod sane ingens est
beneficium et donum, quia per hoc homo infalli-
biliter assequitur felicitatem æternam, et evadit
mortem æternam.

Ex hisce S. Petri verbis colligimus contra Cal-
vinum elhærelicos, primo, hominem esse liberi
arbitrii ; secundo, fideles et justos non esse certos
de sua perseverantia el salute, sed posse a fide,
gratia et salute excidere, uti multi exciderunt, et
in dies excidunt : ita definit Concilium Trident-
inum, sess. VI, can. 23.

Tertio, Gabrrel Vasquez, Valentia, Ludovicus
Molina clalii, l *disp.*, *Quæst.* XXIII, hinc inferunt
electionem ad gloriam a Deo fieri ex provisis cu-
jusque meritis ; ac proinde ex usu liberi arbitrii
electorum, vel potius eligendorum, in unam aut
alleram partem pro eorum libertate futuro pen-
dere, quod certa sit aut non sit eorum electio et
vocatio; atque adeo ut in Deo ab wterno exsli-

terit præscentia, quod per hunc arbitrii usum electionem suam certam facerent, et vitam æternam consequerentur, fucrinque ex æternitale predestinati, juxta illud S. Augustini : « Qui creavit te sine te, non justificabit, nec salvabit te sine te; » et Theophylactus in *Matth.* xxn : a Dei, ait, ad vocare, electos autem fieri aut non fieri, nostrum. » Et S. Ambrosius, lib. V *De Fide*, cap. v : « Non, inquit, ante prædestinavit quam præsoiret : sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit. » S. Cyrillus, lib. X *Thesauri*, cap. vi : « Non est meum, ait, dare supremum honorem vobis petentibus, qui reservatus est in præscentia Patris illis quos excessus certaminis commendaverit. » S. Chrysostomus, homil. 35 in *Matth.*, asserit « dignitatem præparatam esse ut coronam vincentibus, et pro ratione certaminis, »

Quarto, ex hisce S. Petri verbis colligunt Doctores, non tantum electionem ad gloriam, sed et ipsam prædestinationem ad gratiam pendere a cooperatione liberi arbitrii, etiamsi hæc illius (non sit causa. Ita Gregorius de Valentia, I *part.*, /rrd mī *Quæst.* XXIII, disp. i, puncto 4, sub finem, ubi et B1 ← apposite solvit hoc dilemma quod plebeios crucial : Vel sum prædestinatus, vel non sum : si sum, certissimo salvabor; si non sum, certissimo damnabor quidquid egero : indulgebo ergo voluptatibus, quia eis postea frui non licebit. Respondet enim : Si es prædestinatus, bene tibi operandum est; praevisus es enim bene operaturus : quod si nolis operari, signum est te non esse prædestinatum. Ut ergo certam luam prædestinationem facias, bene operare; et hoc vult S. Petrus cum ait : a Satis agere ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. » Si non es prædestinatus et ad gehennam destinatus, causa hujus erit, quia male operaberis. Ne igitur verum sit te non esse prædestinatum, omni tempore tibi pie vivendum est, ne finaliter obstrictus peccatis e vita decedas, id quod potest evenire omni hora : neque enim poteris male vitam finire et damnari, si semper pie vixeris. Perpetuo ergo quisque hunc discursum sibi proponere deberet, eoque se excitare ad studium bonorum operum, quo certam faceret suam electionem. Omnis ille prædestinatus est, qui divina* gratiæ cooperans, finaliter erit expers peccati mortalis; neque est aliquis non prædestinatus, nisi qui finaliter deprehenditur in peccato mortali. Cum igitur omni hora sim incertus, utrum futurus sit tunc finis vitæ meæ; et longe adhuc incertior, utrum, si tunc peccem, gratiam postea per veram poenitentiam ante mortem recuperaturus sim, abstinebo, sicut cum divina gratia possum, a peccato mortali omni hora, ut, si id fecero semper, possim probabilius existimare me esse potius ex prædestinatorum, quam ex non prædestinatorum numero; nunquam enim mors me inveniet in peccato mortali, si semper a peccato abstinero, « quod varo penitus mihi certum non sit, qualis

tandem in fine vitæ futurus sim, vercorquo non in peccato vitam sim finiturus, merito modo quoque vehementer incitare debet, ut quod incertum mihi est, et ex me tamen cum divina gratia pendet, id ego recte semper vivendo certum eventu ipso efficiam : certissimum enim est nunquam me vitam male liniturum, ac consequenter esse prædestinatum, si semper recto vixero. Et hoc vult S. Petrus, dicens : a Satis agere ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis, » Hæc Valentia. Hac ergo ratione incujusque fidelis potestate et arbitrio est, facere vel non. Si enim velit cooperari gratiæ a Deo sibi ad salutem sincere datæ usque ad mortem, uti potest et debet, est et erit prædestinatus; si nolit, non erit : quos enim Deus prævidit sic gratiæ cooperaturos, hos prædestinavit ; quos vero prævidit non cooperaturos, illos reprobavit. Pendet ergo tam reprobatio, quam prædestinatio ex praevisione cooperationis nostræ futuræ : cooperatio vero pendet ex arbitrio et libertate cujusque : nec enim Deus ex proposito seligit gratias, facitque ut prædestinatis sint congruæ et efficaces, reprobis incongruæ et inefficaces; sed tam his, quam illis dat gratiam, cum qua possint bene operari et salvari si velint ; imo vult, jubet et optat ex animo ut omnes cooperantur et salventur. Quisque ergo gratiæ sibi a Deo ad salutem datæ strenue et constanter cooperetur, atque hac ratione gratiam sibi datam faciei congruam et efficacem, quod Deus vult et optat; ac consequenter erit prædestinatus, non reprobus, quod sane est magnæ dignationis divinæ, æque ac dignitatis et consolationis humanæ.

Ita sanctus ille, sive vir, sive angelus, qui D. Taulcrum viam cæli et perfectionis edocuit, rogatus ab eo : a Quid faceres si te Deus damnare vellet? respondit : « Duobus brachiis, humilitate scilicet et amore, eum complecterer, cogeremque eum mecum descendere ad infernum, et sic infernus mihi esset paradisos, » uti recensui Rom. XII, 2. Cæsarius, lib. I *Histor.*, cap. xxvn, narrat Ludovicum Lanigravium, dum corripere-
tur a viris probis, respondisse : « Si prædestinatus sum, nulla peccata poterunt mihi regnum coelorum auferre ; si vero præscitus, nulla bona mihi illud valebunt conferre ; » atque ideo cuivis flagitio se immersit. Incidit in morbum, et vocavit medicum ut se curaret; cui medicus, ut animæ potius quam corporis morbum sanaret : « Domine, inquit, si venit dies mortis tuæ, non te poterit cura mea mori subtrahere; si vero moriturus non es, superflua erit medicina mea. » Et ille : a Quomodo sic respondes? ei mihi non fuerit adhibita cura, potero ante tempus mori. » Tum medicus : a Domine, inquit, si credis vitam tuam posse protelari virtute medicinæ, quare hoc credere renuis de poenitentia et operibus justitiæ? quæ sunt antidota animæ? Sine his anima mori-

Eu»

tur, sine his ad sanitatem quæ est in futura vita, nemo pervenit. » Cui Lantgravius convictus : « Re oætero, ait, medicus esto animæ mete, quia per linguam tuam medicinalem Deus me liberavit a maximo errore, »

Simile est quod refert Ludolphus lib. *De Vita Christi*, part. 11, cap. i., de quodam monacho, cujus socius cum sibi revelatum diceret ipsum esse do numero damnandorum, respondit : « Benedictus Deus, nec tamen sic desperabo, sed pœnitentiam quam per ingressum Religionis assumpsi, de cætero duplicabo et triplicabo, donec gratiam et misericordiam apud Deum altissimum, qui pius est, inveniam, » et post multos dies iterum socio ejus divinitus revelatum est, ipsum esse de numero salvandorum.

Huc facit illud nostri Thomæ Theodidacti, lib. I *De Imit. Christi*, cap. xxv : a Cum, inquit, quidam anxius inter melum et spem frequenter fluctuaret, et quadam vice moerore confectus, in ecclesia ante quoddam altare se in oratione prostravisset, hæc intra se evoluit, dicens : O si scirem quod adhuc perseveraturus essem ! Statimque audivit intus divinum responsum : Quid, si hoc scires, facere velles ? Fac nunc quod tunc facere velles, et bene securus eris ; moxque consolatus et confortatus, divinè se commisit voluntati, » etc.

Similia legimus in *Vitis Patrum*, S. Francisci, S. Egidii aliorumque Sanctorum.

Moraliter : Hinc disce quam studendum sit sanctitati et bonis operibus. Cerium enim signum (imo et causa) quod quis a Deo sit prædestinatus et electus ad gloriam, est, si assidue vacet operibus humilitatis, charitatis, pœnitentiæ, patientiæ, pietatis, obedientiæ, religionis, etc. ; hoc est quod succinens S. Pelro ait S. Paulus : « Firmum fundamentum Dei stat habens signaculum hoc : Cognovit Dominus qui sunt ejus, et discedat ab iniquitate omnis qui invocatur nomen Domini, » 11 *Timoth.* ii, 19. Nemo enim potest recedere a peccatis, nisi accedat ad virtutes, et earum opera exercent.

frh B]. Unde S. Bernardus, homil. 2 in *Octava Pas-*
mi pn - c)l(r, (r)ja (ja(signa prædestinationis, significata a

Uûûû. S. Joanne, *epist.* I, cap. v, vers. 8, cum ait : « Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua et sanguis, » nimirum bonam operationem, pœnitentiam et continentiam ; ac tandem suinmatim concludens : « Jam, inquit, ut breviter repetam, a sanguine, aqua et spiritu habere testimonium est, si contines a peccatis, si dignos agis pœnitentiæ fructus, si facis opera vitæ. » Quocirca veri Religiosi qui toti hisco vacant, certum habent signum suæ prædestinationis, juxta illud Christi : « Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit, *Matth.* cap. xix, 29. Vida lliuronymum

Piatum, *De Bono status relig.*, lib. v. ap. xxxn. Iluflinus in *Vitis Patrum*, lib. III, num. 108, narrat S. Antonium hæc tria salutis media dedisse* *Primum* : « Quocumque vadis, Deum semper præ oculis habe. » *Secundum* : « In lus quæ agis, adhibe testificationem S. Scriptoris. » *Tertium* : « In quocumque loco sederis, non cito movearis. Hæc tria custodi, et salvus eris. » Rursum in *Vitis Patrum* legimus Abbatem Joseph dixisse : « Ordinem Deo gratum esse, quando aliquis omnia opera sua facit munda coram Deo, nildl habens humanum. » Ibidem Abbas Joannes hoc salutis dat præceptum : • Per singulos dies surgens mane de omni virtute sume principium, et manda*im Dei custodi in magna patientia, longanimitate, humilitate, charitate : neque teipsum exalta, sed esto subditus et humilior omni creatura, »

Præclare S. Augustinus, serm. 112 De Temp. : « Beata, ait, vita est cognitio divinitatis ; cognitio divinitatis virtus boni operis est ; virtus boni operis fructus est æternæ beatitudinis. » Deinde docet huc conferre lectionem S. Scripture : « Qui vult, ait, cum Deo semper esse, frequenter debet orare et legere ; nam cum oramus, ipsi cum Deo loquimur : cum vero legimus, Deus nobiscum loquitur, etc. ; sed ille beatissimus est, qui divinas Scripturas vertit in opera. » Id significat parabola operariorum, quos Deus mittens in vineam, vespere dedit eis denarium vitæ æternæ, quasi operis mercedem, *Matth.* xx ; et *Matth.* cap. xxv, vers. 34, Christus judex bene operantibus assignat gloriam, male operantibus gehennam. « > nile, inquit, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Esurivi enim, et dedistis mihi manducare, » etc. Quocirca Abbas Athanasius cupiens videre fructum laborantium et certantium, in visione vidit locum plenum luminis et gloria, audivitque multitudinem innumerabilem laudantium Deum ; cumque pulsaret velletque ingredi, audivit : « Non huc ingreditur quispiam in negligentia degens ; sed si intrare vultis, abite, certate, nihil æstimanles vanitates sæculi, » Ita Joannes Moschus in *Prata Spir.*, cap. cxxx. S. Theresia hæc tria habebat in votis, caque assidue postulabat a Deo, dicens : « Domine, da mihi te amare, pro te operari et pati, aut mori. » Causa est quam dat S. Bernardus, *De Convert. ad Clcr.*, cap. xv : « Nec enim, inquit, opera nostra transeunt, ut videntur, sed temporalia quæque velut æternitatis semina jaciuntur. Stupebit insipiens cum ex hoc modico semine copiosam viderit exurgeto messem, seu bonam, seu malam, pro diversa qualitate seminis. » idem, serm. 1 *De Annuntiat.* : « De bonis, ait, operibus argumentum efficax mihi est resurrectio ejus (Christi), quia resurrexit propter justificationem nostram. Porro do spe premiorum testimonium ejus est ascensio, quia ascendit propter glorificationem nostram. »

Denique hæc orthodoxa veritas adeo consonat o-atv

iiom cum hominis liberiate rerumque natura, ut eam-
<ocm>* dem viderint, licet per umbram, Philosophi et
Poete, quorum illa est gnome : « Cum Minerva
quoque manum move ; d orta vel ab agasone,
cujus asinus cum luto infixus hœreret, dçberet-
que illi succurrere, otiosus Herculem implorabat.
Huic respondit Deus : « Admove manum asino
laboranti, ita demum numen tibi aderit. » Vel a
palestrita, qui in palestra luctaturus Minervam
consuluit num futurus esset victor, audiitque
fore. Verum cum ille ingressus in theatrum, in
certamine manibus staret otiosis, percussum ab
adversario victum fuisse. Huc facit illud Aristote-
lis, lib. V *Moral. Eudem.* : « Fortunam ut ars, ita
fortuna artem amat invicem ; n et illud Suidæ :
o Fac interim aliquid ipse, dein Deos voca. » Ce-
lebre est illud Gracorum : « Dii bona laboribus
vendunt. » Et illud Virgili! *Georg.* :

Labor omnia vincit
Improbis.

(l illud Horatii :

Perrupit Acheronta Herculeos labor.

El illud Antiphanis : a Domat atque subigit cun-
cta diligentia; » et illud Senere, lib. II *De Ira* :
« Nihil est tam difficile et arduum, quod non
humana mens vincat; d nimirum : « Exercitatio
potest omnia. » Id videre est in S. Antonio, Ma-
cario, Onuphrio, Simeone Stylita cælerisque As-
cetis, quos recenset Theodoretus in *Philotheo*,
Palladius in *Lausiaca*, Evagrius in *Vitis Patrum*,
qui assidua sua exercitatione non tantum sibi,
sed et cibo, potui, somno, aeri totique mundo,
ac Deo ipsi dominati sunt.

Hæc ENIM FACIENTES NON PECCABITIS ALIQUANDO.
— Hic est syllogismus S. Petri : Quicumque non
peccat, seque purum a peccato conservat, hic
certam facit suam vocationem et electionem, tum
ad gratiam, tum consequenter ad gloriam; at-
qui qui satagit studetque bonis operibus, hic non
peccat : ergo qui satagit studetque bonis operi-
bus, certam iacit suam vocationem et electio-
nem. Hoc autem tanti est, ut S. /Egidius, socius
S. Francisci, dixerit : a Si unus tantum homo
damnandus esset, cæterique omnes salvandi, ego
totis viribus anniterer ne essem ille solus. » Quam
ergo nunc annitendum est, ubi tot damnandi
*unt, et tam pauci salvandi!

Pro non peccabitis grace est , id est
non cadetis, scilicet in peccatum; Pagninus et Ti-
gurina, nequaquam labemini; S. Ambrosius, lib.
III *De Fid**, cap. vi, non errabitis, peccando scili-
cet. Peccatum enim est error practicus, puta er-
ror vite et morum, juxta illud *Proverb.* xiv. 21 :
« Errant qui operantur malum; » indicant enim
eligendam sibi esse cupiditatem, v. g. gulæ, libi-
dinis, ambitionis præ Deo et cælo, qui sane in-
gens est error ingensque imprudentia. Hinc An-
tiphanes apud S. Ir?nœmn, lib. H, cap. xix, ait

Cupidinem genitum esse de chao et nocte, puta
de confusione et ignorantia. Peccatum hic inlel-
lige perfectum, puta mortale, quod hominem a
Dei gratia et salute divellit. Certum enim est pre-
destinates et justos aliquando peccare veniali-
ter (1).

11. Sic enim abundanter ministrabitur (fanxcpX-Vwi.il
id est *suppeditabitur*, dabitur, prastabi-
tur) VOBIS INTROITUS IN ÆTERNUM REGNUM DOMINI
NOSTRI. — Explicat hic vocationem et electionem
fidelium, ejusque finem et premium, q. d. Per
bona opera et virtutes jam dictas dabitur vobis
ingens et amplius aditus in cœlum, ad felicitatem
et gloriam æternam : ergo per eadem certam fa-
cietis vocationem et electionem vestram ; hæc
enim non alio tendit, quam ad cœleslcm felicità-
lem et gloriam.

Nota : Voce *abundanter*, græce ricuoia; , id est
diviter, opulenter, perstringit *primo*, Simonem Ma-
gum, qui docebat non sufficere Christum, eo
quod ab angelis impediri possit ingressus in cœ-
lum : nam ex adverso « sanguis Christi est clavis
paradisi, » ait S. Hieronymus *ad Dardanum*, epist.
129, cl crux Christi sustulit flammeum et versa-
tilem gladium appositum paradiso, ut ait Cos-
mas Hierosolymitanus, *ode* 5. *Secundo*, insinuat
fideles debere abundare bonis operibus; sic enim
abundaturos pariter gratia in hac vita, et gloria
in cœlo : « introitus enim in regnum cœlorum »
metonymice significat ipsum regnum cœlorum,
puta ipsam felicitatem et gloriam cœleslcm : ad
eam enim fit introitus Beatorum. Hoc csl quod
ait Paulus, II *Corinth*, ix, 6 : a Qui seminat in be-
nedictionibus, de benedictionibus et metet. » Et
vers. 8 : a Potens est autem Deus omnem gratiam
abundare facere in vobis, ut in omnibus semper
omnem sufficientiam habentes abundetis in omne
opus bonum, sicut scriptum est : Dispersit, dedit
pauperibus, justitia ejus manet in sæculum spe-
culi, » etc. *Tertio*, S. Ambrosius, lib. III *De Fide*,
cap. vi, legit *abundantius*, quo significatur Deum
nostra opera abundantius et magis remunerari,
quam ipsa in se mereantur : Deus enim punit ci-
tra condignum, sed premiai ultra condignum,
ut aiunt Theologi.

Preclare S. Augustinus, serm. 18 *De Verb. Dom.*,
cap. xvn : « Regnum Dei, ail, crescentepossessorum
numero, non minuitur, quia non dividitur; uni-
cuique integrum est, quod concorditer habetur a
multis. » Auctor *Manualis* apud S. Augustinum,
pap. vin : « Regnum, ait, cœlorum regnum felicis-
simum, regnum carens morte et vacans fine, cui
nulla tempora succedunt per ævum, ubi conti-
nuus sine nocte dies nescit habere tempus, ubi
victor miles donis ineffabilibus coronatur. »

12. Propter quod incipiam. — Grece gùx ðù Xt/jw, Ven.

(t) Tò non peccabitis aliquando alii interpretantur, non
unquam tpe excidetis. nunquam spes vestra frustrabitur.
Gratat saini, scii, ðattiò'çç, spe excidere.

id est non *negligam*, non desinam, non cessabo ; alii legunt, «0 ptUr.?», id est, non *cunctabor*, non procrastinabo, non differam in futurum, sed nunc incipiam, ut vertit Noster. Unde |4»r.aa vocatur cunctati^ mora, dilatio, procrastinatio. Ubi nota fervorem S. Petri, qui jam senex et morti viemus, ait se incipere et inchoare munus pastorale. Sic Psaltes ait : Dixi, nunc coepi ; et S. Antonius apud S. Athanasium suos docebat ut quotidie cogitarent : a Hodie incipiam Deo servire, forte hodie et finiam ; » et S. Franciscus sub mortem : a Fratres, ait, incipiamus Deo servire : hucusque enim nihil fecimus, n Ita S. Honaventura in ejus Vita. Abbas Pambo moriturus post inultos magnosque virtutum labores et agones, adeo ut nunquam dixerit verbum cuius cum poenileret : «Ego, inquit, sic vado ad Dominum, quasi qui necdum initium fecerim serviendi Deo. » Ita Vit® SS. Patrum.

VOS SEMPER COMMONERE, — Gzcuiprwiv, id est Cst *commonefacere*, in memoriam revocare. Pastoris, praedicatoris et superioris est subditis saepe in mentem revocare leges Dei, ad vocationem suam obligationes et vota, ac stimulos ad ea servanda : frequenter enim oportet reminisci, quod mundus iste cogit oblivisci : partim enim infirmitas memori®, partira varietas occupationum, parim species et illiccebrae mundi faciunt hominem obHvisci sum salutis, obligationis et virtutis. Superior ergo haec illis crebro refricare et suggerere debet, tum ad memoriam, tum potius ad voluntatem torpentem excitandam et acuendam : ideoque fervida oratione et spiritu haec eis inculcet oportet, ut eos ad eorum praxin accendat et inflammet, juxta illud Isaiae I y iii, 1 : «Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, et annuntia populo meo scelera eorum, et domui Jacob peccata eorum; n et cap. Lxii, 6 : a Super muros tuos Jerusalem constitui custodes, tota die, et tota nocte in perpetuum uon Aperto, tacebunt. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, m el ne detis silentium ei, donec stabiliat, et donec t/”” ponat Jerusalem laudem in terra;» et S. Paulus re. ita praecepit Timotheo, *epist.* H, cap. iv, vers. 2 : «Praedica verbum, insta opportune, importune, argue, obsecra; increpa in omni patientia et doctrina. »

Præclarc S. Gregorius, lib. II *Registri*, epist. 39: cEpiscopi, ait, est de praedicationis ministerio semper cogitare, intentissimo timore considerans, quod recessurus ad percipiendum regnum Dominus, et talenta servis distribuens dicat : Negotia-mini dum venio. Quod profecto negotium tunc vere nos agimus, si vivendo et loquendo proximorum animas lucramur, si infirmos in superno amore roboramus, si protervos et tumidos gehennae supplicia terribiliter intonando flectimus, si nulli contra veritatem parcimus, si supernis amicitias dediti humanas inimicitias non timemus.» Idem rursum : «Lingua Episcopi fomentum sil bonis, aculeus malis ; tumidos retundat, iratos

mitiget, pigros ac desidiosos exacuat ac succendat; asperis blandiatur, desperatos consoletur. » Talis fuit Isaías, cujus proinde labia Seraphinus unus purgavit et accendit calculo ignito, ut alios deinde ignirent, fsaïæ vi ; et S. Bernardus XXXIII in *Cant.* : a Oportet plane, ait, hoc vino zeli æsluel, qui abis praesidet, quemadmodum doctor Gentium aestuabat, quando dicebat : Quis infirmatur, elego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Alioquin improbe satis praesesse affectas, quibus prodesse non curas, et quorum non zedas salutem, subjectionem nimis ambitiose vindicas tibi.»

De his, — ut scilicet virtutibus jam recensitis incumbatis, a utque per bona opera certam vestram vocationem et electionem facialis.»

Et quidem scientes et confirmatos. — Clare Pagninus et Tigurina, «tametsi sciatis et confirmati sitis in praesenti veritate. » Dormit enim in fide saepe fides, et scientia Dei et salutis ; sed vox Pastoris et concionatoris eam a somno excitat, acuit et quasi vivificat, facitque ut non sit otiosa et speculativa, sed practica, operosa et negotiosa.

13. Justum autem (enim) arbitror. — Rationem vu;,u. dat cur velit eos commonefacere, quia scilicet id justum, id est, æquum est, imo debitum : id enim exigit munus pascendi fideles omnes, sibi a Christo commissum et demandatum, *Joannis* xxi, 16. Ita Petrus Damianus, lib. III, epist. 8 ad *Archiepiscopum Bisuntinum*, citatis hisce S. Petri verbis : « In verbis plane suis, inquit, bonus pastor ostendit, quia non sibi, sed discipulis suis vivere volebat et mori : n usque ad mortem enim, imo moriendo oves suas pavit et docuit, æque ac Joannes, S. Cyprianus alique pastores Apostolici.

Quamdiu sum in hoc tabernaculo. — Corpus vocat tabernaculum, non quod anima illi duntaxat assistat, uti navarchus assistit navi, illudque inhabitet, ut voluit Plato : constat enim animam esse formam corporis, illudque informando unum compositum, puta hominem constituere; sed pndi-o. mo, quod brevis sit haec vita : sicut enim in tabernaculo solet esse brevis mora, sic et brevis est mori animae in hoc corpore.

Secundo, quia sicut in domo homo quiescit, in S eundo tabernaculo degens proficiscitur, sic et anima in corpore hoc non quiescit, sed assidue movetur, et tendit, imo currit ad mortem, et per mortem ad immortalitatem. « Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus, » *liebr.* xui, 14.

Tertio, vox tabernaculi refricat nobis, quod in T-ri& hoc corpore et vita non simus inquilini, sed peregrini : sumus enim cives cadit et sanctorum, ac domestici Dei, *Ephes.* n, 19. Sic de Christo et calis in corpus descendente, ait S. Joannes, cap. i, vers, 14 : «Verbum caro factum est, et habitavit id est, tabernaculum fixit, in nobis. » Quin et Seneca, *epist.* 71 : «Vis, ait, adversus hoc corpus liber esse? tanquam migraturus habitare : propono tibi quandoque hoc contubernio carendum; ior-

tior eris ad necessitatem exeundi. » Idem, *epist.* 72 : «Anio senectutem, a t, curavi ut bene viverem, in senectute ut bene moriar, bene nutem mori est libenter mori ; ut satis vixerimus, nec anni, nec dies faciunt, sed animus,» Idem alibi docet mortem non esse aliud quam malorum carentiam ; quid ergo dixisset, si beatam vitam Christianis promissam cognovisset ?

Quarto, sicut miles degit in tabernaculo, ita et fidelis in corpore : assidua cnime ei pugna est cum carne, mundo et diabolo.

Præclare Tertullianus *ad Martyres*, cap. in : « Vocati sumus, ait, ad militiam Dei vivi jam tunc, cum in sacramenti verba respondimus. Nemo miles ad bellum cum deliciis venit, nec do cubiculo ad aciem procedit, sed de papilionibus expeditis et substrictis, ubi omnis duritia, et imbonitas, et insuavitas constitit. Etiam in pace, labore et incommodis bellum pati jam ediscunt, in armis deambulando, campum decurrendo, fossam moliendo, testudinem desiccando. Sudore omnia constant, ne corpora atque animi expavescant : de umbra ad solem, de sole ad coelum, de tunica ad loricam, de silentio ad clamorem, de quiete ad tumultum. Proinde vos benedicta qiiodcumque hoc durum ad exercitationem, virtutem animi et corporis deputate. »

Quinto, sicut degens in tabernaculo multas patitur angustias, incommoda, necessitates, defectus lecti, sedis, foci, cibi, potus, etc. : sic et in hoc corpore plurimos patimur defectus, ærumnas et incommoda. Rursum sicut tabernaculum pluvia, ventis aliisque acris vel hostis injuriis frangitur, aut putrefit et corrumpitur, sic et corpus.

Sfilo, Serto, sicut degens in tabernaculo aspirat ad domum, ita fidelis in hoc corpore suspirat ad cadum, juxta illud S. Pauli, *Philipp*, i, U : «Mihi vivere Christus est, et mori lucrum; » et vers. 13: «Cupio dissolvi et esse cum Christo; » et II *Corinth.* v, 4 : «Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ledificationem ex beo habemus, domum non inanufactam æternam in ccelis : nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de cœlo est, superindui cupientes. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita.» Ita B. Aloysius Gonxaga moriturus, de morte loquebatur quasi de migratione ex uno cubiculo in aliud, sed melius et diuturnius. Idem cum S. Petro dicat fidelis quisque. Præclare S. Cyprianus, tract. *Be Mortal.* : « Patriam nostram, inquit, paradisum computamus : parentes Patriarchas jam habere coepimus; quid non properamus et currimus, ut patriam nostram videre, ut parentes salutare possimus? » Idem *epist.* S6 : «Si mortem, ait, possemus evadere, merito mortem timeremus : porro autem cum mortalem mori neccssc sit, amplectamur occndonem <Je divina promissione et dignatione ve-

nientem, et fungamur exitu mortis cum præmlo immortalitatis. »

Septimo, quia corpus instar tabernaculi pelle h**» compingitur, nervis quasi funibus tenditur, ossibus quasi palis solidatur, pedibus quasi clavis figitur. Anima vero corpore quasi tabernaculo vestitur, et tegitur, porque illud prospicit, audit, sentit, agit et operatur, donec illud reformetur, perficiatur et beetur in resurrectione.

Alludit ad tabernacula Hebraeorum, quibus ipsi usi sunt in deserto tendentes in terram promissam, in quorum memoriam posterius celebrarunt festum Tabernaculorum. Hæc enim significabant nos hic velut peregrinos agere in corpore quasi in tabernaculo, et tendere ad patriam, puta in coelum. In hac ergo vita et corpore agimus jugo festum Tabernaculorum, in cœlo acturi perenne Pascha. Vide dicta *Levit*, xxm, 34.

Suscitare (torpentes et quasi dormientes excitare et accendere) vos in commonitione — mea admonitione, græce Gsrcuvr.ou, id est *recordatione*, et in memoriam revocatione, uti paulo ante dixit.

14. Certus, — «t^eSr, *sciens certo*, scilicet per Dei Ven ifc revelationem, ut sequitur.

Quoi» VELOX FST DEPOSITIO TABERNACULI MEI — quod brevi moriar et crucifigar, ac e morte et cruce evolabo in coelum ad meum Jesum. Hæc ergo sunt ultima monita, et quasi cycncæ voces S. Petri, ideoque ardentes et efficaces. Sic Christus, Jacob, Moses, David, Tobias morituri ultima suis dederunt monita.

Secundum quod et Dominus noster Jesus Christus significavit mihi, — 'îr.Xuci, *manifestavit*. Hinc patet Christum S. Petro sub mortem et martyrium apparuisse, eique illud præsignificasse. Extat juxta Romam via Appia sacellum, in quo fertur Christus Petro e carcere rogatu fidelium fugienti apparuisse, ac roganti : « Domine, quo vadis ! » respondisse : « Vado Romam ut iterum crucifigar ? » Unde intellexisses. Petrum se a Christo vocari ad crucem, ideoque in carcerem rediisse, ac paulo post crucifixum esse. Idem narrant et testantur S. Ambrosius, *epist.* 33 ; S. Gregorius in *Psalms*, iv *Paniit.*, Acta S. Processi et Martini, Hegesippus, lib. III De *Excidio Jerusalem*, cap. n. Addit Mclaphrastes apud Surium, dic 29 junii, S. Petrum, cum diu egisset in Britannia, audisse ab angelo : « Petre, instat tempus tuæ resolutionis, et oportet te ire Romam ; in qua cum morlem per crucem sustinueris, recipies mercede in justitia*. » Sed hujus auctoris dubia est fides ; prajscrilm quia ibidem asserit S. Linum ante Petrum esse defunctum, quod constat esse falsum : Linus enim successit S. Petro in Pontificatu. Sive ergo illa apparitione, sive alia anteriori (illaenhn in via Appia sub mortem S. Petri, ideoque post scriptam hanc epistolam contigisse videtur) id factum sit, certum est Christum idipsum revelasse S. Petro. Videtur enim eL utpole vicario suo sæpius apparuisse, uti suj-

pius apponili S. Paulo, ul patet Actor. ix, > ; Actor. XVIII, 9 ; Actor, xxn, 17 ; Actor. xxm, 11.

Simili modo Christus 8. Pio I Pontifici, S. Polycarpo, S. Cypriano, nliisq̃ Pontificibus illo ①vo revelavit instantem mortem et martyrium, ut ad eam se compararent.

Drevii Moraliter S. Petrus dat exemplum Pontificibus ileum0* ① ^r'nc'P^US> cogitandi et desiderandi velocem mortem et transitum ad Deum ; nimirum : « Omnis potentatus brevis vita, » Eccli. x, 11. Id verissimum esse in Pontificibus experientia perpetua docuit ; nam nemo eorum a Christo hucusque a quavit annos S. Petri ; nemo, inquam, sedit in Pontificatu annos 21 completos, uti sedit S. Petrus. Proxime ad cos accessit Adrianas I, qui sedit annos 23, deinde Alexander III, qui 21, mox S. Sylvester cl S. Leo : nterque cnim sedit annos 20. Plurimi non sederunt nisi annos sex vel septem, imo permulti ad paucos tantum menses vel dies. A trecentis annis nullus Pontificum ante Paulum V sedit annos sedecim, nisi unus Eugenius IV. Denique cum a Christo usque ad annum hunc jubileum 1623, sederint Rom① Pontifices 239, si in cos partiaris annos a Christo elapsos 1025, cuique vix obtingent sex anni cum dimidio. Annon ergo velox fuit depositio tabernaculi Pontificum omnium ? imo multo magis quam ipsius S. Petri ? Ille nunc, mortales, ambite tiaras, quirite infulas, eas cum vita post paucos annos et forte dies posituri, de iisque exactam Deo rationem reddituri, a Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. »

Yer* is. 15. Dabo autem operam ei frequenter. — Græcum IxxçGn tripliciter verti potest. *Primo, frequenter; secundo, semper* et quotidie, *q. d.* íxáffmv fydyto, id est *per singulos dies*. Ita Vatablus. *Tertio, sigillatim*. Ita Pagninus, *g. d.* Singulorum vestrum quasi ovium mearum curam geram, non solum in vita, sed et post mortem.

Habere vos post obitum meum. — « Habere, » scilicet in mente et memoria mea, ut crebro vestri sim memor apud Deum, cumque pro vobis orem, ut horum monitorum meorum memoriam vobis rcfriccl. Ita OEcuincnius, Salmeron, Catharinas, Gagncius, et alii hic ; Petrus Damianus, lib. HI, *epist.* 8 ; Suarez, III *port.*, tom. H, disp. 23 ; Bellarminus, lib. I *De Sanctis, cap. 4^{vin}*. Undo S. Clirysostomus, orat, *in princ. Apóst.*, S. Petri opem invocans, citans hæc ejus verba ita legit : « Succlamas cnim, D. Petre, sic dicens : Studebo post meum obitum vestri memoriam facere. » Huc facit quod S. Clemens, *epist.* 1, ait S. Petrum sibi dixisse : « Certus esto quod accesso est te suscipere omne periculum, quia nec ego pro salute omnium obsecrando cessabo. » Sic Græci dicunt uvf,ur,c, id est *habeo in memoria*, hoc est reminiscor.

Secundo, Erasinus, Vatablus, Clarius, Adamas /tabrrê el Cajctaiius, Griecum fy™, id est *habere*, vertunt pro posse, ut hæc sit sententia : « Dabo operam frequenter posse vos post exitum meum horum men-

tionem facere, » sive or uvlo Deum pro vobis ; sive mandando base ipsa litteris, quas crebro relegatis ; sive commendando S. Iáno, Cleto et Clementi, succesoribus meis, ut horum memoriam crebro refricant. Sic Græci dicunt, SiaZu», id est *possum ostendere* ; <*#* *possum considerare*, vel considerandum mihi est. Et Plato, lib. II *De Ucpubl.*, ①Cx (xQ ***** gct&i, id est *non possum succurrere*. Sic Latini dicunt, *habeo dicere*, id est possum dicere, teste Gellio, lib. XVII, cap.xx ; habeo polliceri, id est, possum polliceri. Sic hic a habere vo*, ① id est posse vos horum memoriam facere, aut planius habere, scilicet *sibba*, id est *occasionem*, et *monumentum*, vel *monitores*, *q. d.* Dabo operam ut post obitum meum relinquam vobis monumentum, puta hanc epistolam similemve, ac monitores, puta S. Linum, Clementem aliosque, ac præsertim Deum ejusque sanctas inspirationes (quas precibus meis vobis accersam), qui horum memoriam vobis frequenter renovent. Hic sensus valde planus, facilis et obvius est. Hoc est quod ait Psaltes *Psalm*, xuv, vers. 17 : « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, » quod explicans S. Augustinus ibidem : « Pro Apostolis, ait, constituti sunt Episcopi. Non ergo te putes desertam, o Ecclesia, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata es : de prole tua tibi crevit paternitas. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram. »

Tertio, txu-» potest verti, *impellere*, agere, dirigere, incitare, *g. d.* Agam, dirigam et impellam vos ut horum reminiscamini. Sic Homerus *Iliad.* III, ait : íxu óxA ; bnrooc, id est *agitar it et impulit veloces equos*. Hic sensus huic loco congruus et appositus est (1). S. Petrus enim est auriga Ecclesiæ, fideles agens et agitans ad bonum, etiam cum in coelis Deo fruatur, ul illi potius quam Eli① diccro possis istud Elisei : « Pater ini, tu es currus Israel et auriga ejus, » IV *Bcgum*, u, 12. Idem significat Latinum *habere*, ul cum dicimus : habJ illum arcte et duriter, id est, tractat et regi illum arcte et duriter. Sic Plautus in *AfnacA.* : « Nimum, ait, habui te delicatum. » Terentius in *He-cyra* ; « Nunquam secus habui illam, ac si cx me esset nata. » Cato : « Villica villam conversam mundanique habeat, focus purum conversum quotidie prius quam cubitum eat, habeat, » id esi sollicite servet et curet. Hinc patet S. Petrum cl Sanctos vita functos curaro res mortalium, ideoque esso invocandos.

Nota hic amorem, curam et sollicitudinem S. Petri circa fideles totamquo Ecclesiam, utpote quam etiam post mortem semper conservaturum se promittit ; cl uti promisit, ita reipsa præslat : indo enim manat constantia Romaine Ecclesiæ in fide et pielate orthodoxa, ac prmserlim continua in eadem successio Romanorum Pontificum per

annos 1623; caque inter tot persecutores, hæreses cLhostes inviolata, firma et inconcussa. Hoc sane post Chrislum debet S. Petro, nipote primo suo Pastori et Pontifici : ut merito ab eo sperare et postulare possit deinceps continuationem hujus ejus patrocinii, cjusque clientela; se totam committere, certa quod tanto duce et protectore, nipote super ipsum quasi super petram solidissimam a Christo fundata, durabit in perpetuum, nec unquam portæ inferi illi prævalebunt, *Matth.* cap. ivi, vers. 18.

rm. 15. 16. Nox enim. — Tò enim dat causam, q. d. Si fabulas vobis tradidissem, mors mihi imminens moneret et cogeret me ad poenitendum, et eas retractandum; sed vera sunt, non fabulosa quæ tradidi : quare non cessabo, ne post mortem quidem, ea vobis inculcare.

Doctas fabulas secuti. — Beda, Lyranus, Cajetanus, Adamus et alii pro *doctas* legunt *indoctas*. Verum Biblia Romana legunt *doctas* : græce γωγι-«rxivw», id est, *sapienter instructas*, ingeniose coinfictas, ad persuadendum compositas, captiosas, sophisticas. Unde Pagninus vertit, *fallaces*; Tigurina, *arte compositas*; Vatablus, *argutas et ad fallendum confictas*.

Fibah Taxat Gentilium, Judæorum et hæreticorum Ootiam. fabulas. Gentilium, quia Philosophi et Poetæ multa finxerunt de Jove, Marte; Diana, eorumque generatione, apparitione, dictis et factis; itaque eorum cultum et idololatriam populo persuaserunt : maxime vero perstringit Jovis et deorum metamorphoses sive transformationes in taurum, aves et bestias, quibus eorum obscenitatem velabant, imo repræsentabant, itaque ad eandem populum alliciebant, quas fuse describit Ovidius in *Metamorph.*, et confutant Athenagoras, Justinus, Tertullianus, Lactantius, scribentes pro Christianis contra Gentiles.

h Judæorum, quia Judæi pleni sunt fabulis, ut r] P^{et}etexThalmudet Rabbiniis. Hæreticorum, quia tunc Simou Magus, quia Magus, se in varias formas transformabat, docebalque se in Judæa apparuisse ut Dei Filium, in Samaria ut Patrem, in reliquis Gentibus ul Spiritum Sanctum, teste Ireneo, lib I. Vide dicta *Actor*, vili, 20. Magis fabulosi fuere Valentiniani paulo post S. Petrum exorli, qui triginta Æonum somnia et portenta ediderunt : quos confutarunt Irenæus, Tertullianus, Epiphanius et alii. Similes fuere ii qui se Gnósticos, id est, scientes et doctos, appellabant, quibus similes sunt moderni hærelici, politici et athei, qui se sapientes quasi novos Gnósticos jactitant. Omnis enim error et hæresis cum sit superba, suam ignorantiam tegit jactantia et arrogantia sapienti®, cum non nisi fabulas venditet. Unde Theodoretus earum catalogum inscribit : «Compendium hæreticarum fabularum.» S. Athanasius, oral. I *Contra Arianos*, « hærelicos » vocat *bestias lucifugas*; Irenæus, lib. I, cap. xxxm, *fungos*; S. Augustinus, lib. *Dc Haeres.*, sub finem,

fabulones, quibus vero competit illud Apostoli, *Hom.* i, 22 : « Dicentes se esso sapientes, » et gnósticos, id est, scientes et doctos, « stulti facti sunt. » Quocirca Irenæus, lib. 1, cap. xxxv : a Victoria est, inquit, sententiæ vestræ manifestatio, o Et S. Hieronymus ad *Ctesiphontem* : a Sententias vestras prodidisse, superasse est. n Vere Psalles : « Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, » *Psal.* cxvm, 83.

Notam fecimus Domini nostri Jesu Christi virtutem, — ίόνxu^, id est *vim*, potentiam, efficaciam, tum expiandi peccata, tum mores corrigendi, tum miracula patrandi, tum salvandi et beandi, tum orbein convertendi. Hæc vis eo major apparet, quod orbem domuerit non ferro, sed ligno; non pugnando, sed patiendo. « Crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei, » ait Paulus, II *Corinth*, xm, 4, de quo pulchre disserit S. Leo, serm. 8 *Dc Quadrages.* Perstringit Simonem Magum qui se pro Christo venditabat, seque vocabat virtutem Dei, *Actor*, vm, 20, q. di Nos prædicamus Chrislum esse Dei virtutem et sapientiam, non Simonem Magum. Sic Paulus ait I *Corinth*, i, 23 : « Nos autem prædicamus Chrislum crucifixura, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocalis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem et Dei sapientiam. »

Et presentia n. — Ita Romana. Idque significat Gnecum Pagninus et Tigurina vertunt, *adventum*. Male ergo aliqui legunt *praescientiam*. Sensus est, q. d. Christus Dei Filius ad nos non tantum descendit per virtutem et operationem, sed per præsentiam ac substantiam : hanc enim nobis spectandam exhibuit, cum « Verbum caro facium est, et habitavit in nobis. » Adamus kx^u-cixv explicat id est *copiam*, opulentiam, præstantiam; sed hoc novum videtur et insolens. Alii intelligunt adventum Christi ad judicium : hic enim erit cum majestate, ejusque typus fuit Christi transfiguratio, de qua sequitur.

Sed speculatores, — ζmrxt, id est *inspectores*, indagatores exacti, oculati testes. Rursum feúmi vocantur mystæ et sacerdotes seniores et primarii, quibus sacra et mysteria inspicere et intueri licebat, quæ populo tantum velata quasi credenda proponebantur. Ha ex Suida Budæus in *Comment, linguae Græcæ*, pag. 338. Sic enim mystes et [KOTm], hoc est *inspector*, gloriæ Christi fuil S. Petrus in ejus transfiguratione. Sic S. Gregorius Nazianzenus, oral. 19 et 34, Isaiam, Ezcchilem et similes Prophetas vocat Seraphinorum, Cherubinorum et investigabilium Dei judiciorum ίζxttx; r.xi El Plato in *Sympos.* sacra amoris vocat l^KTücx, id est *sacratiora*, magis arcana, et paucis iisque eximiis perspecta. Unde Pagninus et Tigurina hoc loco vertunt : « Sed qui oculis nostris aspeximus illius majestatem, » juxta illud I Joan, i, 1 : « Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspe-

xiinus, quod manus nostr® contrectaverunt de Verbo vitæ; et vita manifestata csl, cl vidimus cl testamur, « etc. Sensus cst, 7. d. Mihi credite, quia non sum fabulo, sed id est, *ocularis inspector*; narro visa, non audita : pluris enim est oculatus testis unus quam auriti decem.

Il l i u s (Christi) m a g n i t u d i n i s, — jMqatamToc, id est, *magnitudinis, majestatis*, ut vertit Pagninus, magnificenti®, gloriæ ct claritatis ; quia « resplenduit facies ejus sicut sol, » *Matth.* xvn . 2.

i.Petrus Licet enim aliqui dicere videantur S. Petrum, i7iT Joannem cl Jacobum in transfiguratione Christi vidisse divinam essentiam, ut Tertullianus *Contra Praxcam*, cap. xv; S. Chrysostomus, *epist.* 5; io t u - S. Leo el Damascenus, orat. *De Transfiguratione*; bor' tamen communiter contrarium docent Patres et Doctores, idque satis insinuant Evangelista}. Quare Tertullianus, S. Leo, S. Chrysostomus cl Damascenus exponendi sunt, quod hi lres Apostoli viderint divinam essentiam non in se, sed in effectu, puta in gloria ct claritate corporis Christi; hæc enim manabat a gloria anim® Christi, ejusquo divinitatis erat effectus, idea et index. Hoc est quod ait Damascenus : a Terrenum Christi corpus erat divinum splendorem emittens, mortale corpus deilalis gloriam fontis instar fundens, etc. Ac solis instar facies ipsius lucet : etenim luci materia carenti personaliter unitur, eoque iustit® sol efficitur.» Et auctor *De Mirabilibus S. Scripturo*, lib. III, cap. x, qui extal toni. III S. Augustini: « Divinitas latens in corpore, inquit, luminis sui portiunculam conspiciendam foris videntibus, quantam poterant, concessil. » Et Eulhymius in *Matth.* xvn : «Christum transfiguratum, ait, splendore divino faciem ejus illustrante, specimquo illius ad majorem Dei similitudinem commutante. »

Ten. 17. 17. Accipiens enim.—*Accipit enim*. Est enallage Hebraica : Hebræi enim participiis utuntur pro verbis, uti sæpius ostendi. Ha (JEcumcnus el Vatablus.

Honorem et gloriam. — *Primo*, quia facies Christi resplenduit sicut sol, et vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix. *Secundo*, quia Moses ct Elias apparuerunt cum eo loquentes, cumque quasi Messiam qui in cruce redempturus esset mundum, ac de peccato, morte ct inferno triumphaturus, celebrantes. *Tertio*, quia Paler e nube super eum intonuit dixitque : a Hic est Filius meus dilectus, ipsum audito, » quo protestatus est Christum vere esso suum Filium, ideoque Deum, uc jussit omnes ei quasi nov® legis legislatori el principi obedire, ideoque ei transfigurationis claritatem cl gloriam dedit, quasi primitias ct specimen resurrectionis, felicitatis et gloriæ dami® iis qui ci crederent el obedirent. Gloria ergo Christi constitit proprie in splendore vultus cl vestium; honor in voce Patris ad ipsum delapsa : « Hic est Filius meus, » etc.

Vock delapsa a magnifica gloria, — puta e

nube lucida et corusca, quæ index erat glori® divin®, scilicet Dei Patris qui peream loquebatur. Ende S. Augustinus, tract. 35 in *Joannem* : « De magnifica, ait, potestate vocem formavit Trinitas tota, sed illa Patrem indicabat solum; » licet enim hæc vox formata sit angelorum ministerio, tamen erat Dei Patris, qui per angelos quasi suos ministros loquebatur : sicut rex loquitur per suum legatum, vel oratorem. Vox hæc fuit clara, augusta, intensa et sonora instar tonitruui, utpote qu® c cado ad Apostolos deferebatur, cosque sacro horrore percellibat.

Hic est Filius meus, — quem scilicet repromisi *Psd.* ii,7, dicens : «Filius meus es tu;» ct uti olim promisi, ita nunc exhibeo, sisto, ostendo ct clarifico, ait Tertullianus, lib. IV *Contra Marcionem*, cap. xxii, quasi qui decedenti Mosi el Eli®, id csl, Legi ct Prophetis, novus legislator succ::lal.

Dilectus, — oqzzw;, id est, *dignus amore*, di- CbrW-M lectus, charissimus; S. Hieronymus in epist, ad *Philipp.* vertit *diligibilis* : rqxzrçxiwç, id est *dilcc-* piuikr. *tus*, inquit, esse potest qui non sil id est *dignus qui diligatur*. S. Cyprianus, *epist.* 63, cap. vi, vel lit, *dilectissimus*, idque *primo*, quia filius meus est naturalis; *secundo*, quia mihi çuxúmc; et consubstantialis, non adoptivus per gratiam, uti sunt cæleri Sancti. Unde Hilarius, lib. III *De Trinit.* : « Est, inquit, filius origine, veritate, nativitate, non adoptione, nuncupatione, creatione.» *Tertio*, quia unicus clunigenitus. Ita S. Athanasius, orat. I *Centra Arianos*. Sic Græci vVsv vocant *fihum unicum*; unicus enim unice diligitur. El apud Hesiodum ôjprp, id Cst, *dilecta filia*, est usw[4YT4t id est *unigenita* ct unica.

Pnedare S. Leo, serm. *De Transfigur.*: «Hic cst, ait, Filius incus dilectus, quem a me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternilas. Illicesl Filius meus non adoptionis, sed proprius; non aliunde creatus, sed cx me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea essentia mihi natus œqualis. Hic cst Filius meus per quem facta sunt omnia, cl sine quo factum csl nihil; quia omnia quæ facio, similiter facit, el quidquid operor, inseparabiliter mecum atque indifferenter operatur.» El S. Cyprianus, vel quisquis est auctor, serm. *De Baptismo*: « Duo, ait, grata vocabula filius ct dilectus, ipso Deo dicante nostris sensibus imprimuntur, ul communio nominum nos associet collegio munerum, et tant® dulcedinis nomina nostrum emolliant animum, accendantquo devotionis affectum. » Et Damascenus, orat. *De Transfigur.* : « Hic, ait, qui nunc homo cernitur, Filius meus dilectus est : hic qui nuper homo factus est, qui humiliter et abjecte vobiscum versatur, cujusque nunc facies resplenduit, hic, inquam, Filius meus dilectus est; saeculis omnibus antiquior, solus ex solo, unigenitus sine tempore ct sempiternus ex me Patre progressus ; quique et ex me, et in me, et mecum

semper est, nec existent!® ratione me posterior, n Et inferius : « Ille est Filius meus, ille , inquam, gloriæ meæ splendor, ille substanti® meæ character, per quem angelos etiam feci, per quem cœlum fundatum est, ac stabilita terra, etc. Hic est non servus, aut legatus, aut angelus, sed Filius meus dilectus. »

Alludit ad *Psalm*, xxviii, 4 et 6 : « Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, etc., et dilectus quemadmodum filius unicornium. » Pro *dilectus* hebr. csl sarion, vel, ut jam puncta suffigunt, *sirion*. Pro quo Septuaginta per metathesin poeticam legerunt *piĩ jescurun*, id est rectus, directus, missus, dilectus. Alludit *jeseurun* ad *Israel*, imo Gcnebrardus censet *jescurun* esse diminutivum *Israel*, q. d. *Israelulus*, rectulus, dilectulus, blanditi® causa. Vide *Isaia* cap. XLiv, vers. 2. *Israel* ergo est *jescurun*, id est *rectus*, ideoque mihi dilectus. *Israel* autem fuit parens et typus Christi : Christus enim vere est *Israel*, id est, vir dominans Deo.

christm Jam Christus Patris dilectus comparatur filio
**' «°»- unicornium, id est unicorni. *Primo*, quia unius Dei
riiu». unicus est Filius, sive quia Filius est Dei, qui est
unicornis, id est, unicus in essentia, idemque est
cornu fortissimum in potentia : Christus enim ‹ st
s-ctiodo. Patri íucúsw; et consubstantialis. *Secundo*, quia
unicornis pr® aliis animalibus mire diligit suos
fœtus, mori maleas quam cos vivos amittere. Si-
mili modo Pater unice diligit Filium, ait Richar-
dus in *Psalm*, xxviii, quia unico et singulari modo
genuit eum absque matre, sicut in terra eumdem,
ut homo est, genuit sine patre, ait Euthymius ibi-
dem. Rursum Christus quasi unicornis fœtus suos,
puta fideles, ita dilexit, ut pro eis mori et cruei-
figi voluerit. *Tertio*, Christus fuit filius unicor-
nium, quia fuit filius crucis, et cornua fuerunt in
manibus ejus, ubi abscondit fortitudinem suam,
ait S. Ambrosius, serm. 2 De *Baptism. Christi*. Uni-
cornis enim habet cornu bifurcum instar cnicis,
ait S. Justinus. *Quarto*, quia sicut unicornis cornu
Lingens aquas venenatas, ab eis venenum excutit,
teste Plinio, lib. VIII, cap. xxi : ita Christus tactu
corporis sui aquas venenatas tribulationum et
mortis nobis sanas, potabiles et suaves effecit.
Qwio. *Quinto*, quia Christus est invictus et insuperabilis
per cornu deitatis, unionis hypostaticæ et grati®
singularis, quod dedit ei Pater, juxta illud :
« Erexit cornu salutis nobis in domo David pueri
sui, » *Luca* j ; el : ‹í Cornua rhinocerotis cornua
illius, in ipsis ventilabit gentes usque ad terminos
terræ, » *Dcutcr.* xxxin, 17. Vide ibi dicta. *Sexto*,
sicut monoceros, sive unicornis capi nequit nisi
sinu virginis : ita Christus non nisi sinu Beata! Vir-
ginis capi potuit; sed eo captus, factus est homo
Vide dicta *Humer.* xxm, 22. *Septimo*, quia, ut ca-
nit ibidem Psalter, Christus apparuit mundo post
disjectas cedros, id est, superbam impietatem, er-
rores Induismi et Gentilismi per vim tonitruui, id
Ocuvs. est praedicationis Evi "°lii. *Octavo*, cornu unicor-

nis non tantum est validum, sed et medicum, ait
S. Justinus : ita validum et medicum est robur ac
gratia Christi, ulpote quie omnes anim® et cor-
poris infirmitates sanet et corroboret, adeoque
Virgines et Martyres efficiat. *Nono*, unicornis Lictu *tkm*;
cornu purgat aquas a veneno serpentoni : sic Chris-
tus tactu Jordanis, dum in eo baptízalos est, aquas
ejus cætrasquo omnes fecit purgatrices et expia-
trices peccati in sacramento Baptismi. *Decimo*. Dtdiai
pulli sive hinnuli unicornium sunt pulchri, ele-
gantes, amabiles et gratiosi : talis est et Christus.
Tropologice vox Christi prindicantis comminuit
cedros, id est, idola et superbiam sæculi. Tunc
Apostoli et fideles invicti exsilierunt et dominati
sunt quasi filii unicornium, id est, sanctorum Pa-
triarcharum, qui suum cornu et robur colloca-
runt in unicorni, id est, in uno Deo, æque ac lo-
tum cor et amorem, ideoque pro eo fortiter san-
guinem et vitam posuerunt.

LX quo mihi complacui. — Græca significantius
ilf it i-jó tiJozwx, id est *in quem ego complacui*.
in quem omnem meam riícx-íav, id est benepla-
citum, propositum et voluntatem propensam,
effudi. Tigurina, « in quo mihi complacitum est. »
Vatablus, « in quo placatus sum et mundo recon-
ciliatus. » Alii valde apposite, a quem placabilem
et gratissimam hostiam mihi constitui, ut homines
mihi reconciliem. » Budæus in *Comment. Unguet*
Grucce, pag. 30 i, « in quo animo meo obsecutus
sum, in quo opus meum probavi, in quo mihi
placui, in quo acquievit animus meus, in quem,
cum intueor, omnem iram et offensionem pono. »
S. Chrysostomus et Euthymius in cap. xvii *Matth.*,
« in quo delector; » S. Augustinus, lib. II De *Con-*
sensu Evangel., cap. xiv, « placitum meum in te
constitui, per te decrevi implere quod mihi placet,
utdeincepsnon dicam : Pœnitct me fecisse homi-
nem; per te placui hominibus, n Idem, serm. 03
De *Verbis Domini*, et tract. 35 in *Joanncin*, « erga
quem bene affectos sum, cui bene volo, aut de
quo bene sentio. » Tertullianus, *Contra Pnuxam*,
cap. xxm; Cyprianus, lib. I *Contra Judie.*, cap. x,
et Irenæus, lib. III, cap. xi, « in quo bene sensi. »

Deus ergo in Christo sibi complacuit, *primo*, D*|» l' quia eum Verbo hypostatice unitum, ul filium suum infinito amore diligit, in coque lotus com- placet,
placendo conquiescit. Iriaw-

Secundo, quia per eum soluin placuit illi ho- Secundo, mines redimere, novamque legem et Ecclesiam instituire.

Tertio, quia in summa ejus obedicnlia, humi- T»n|#. litate, sanctitate mire sibi complacuit, per eum placatos fml toti humano generi, ac cum eo in gratiam rediit, et innumera scelera ei condona- vit : nam, ut ait Christus *Joannis* vili, 29 : « Qu® placita sunt ei, facio semper. » Ha S. Bernardus, semi. 1 De *Epiphan.*

Quarto, quia per cum omnes in eum credentes Quart» diligit, sanctificat, filios et hæredes suos destinat. Nemo enim placet Deo Patri nisi per Christum, et

omnes qui Christo placent, placent et ipsi. Deuiquo omnis virtus, sapientia, sanctitas, adeoq̄io quidquid Deo placet, per Christum placet.

Alludit hisce verbis, imo explet Deus illud *Isaia* xui, 1, de Christo : « Ecco servus meus, suscipiam cum; electus meus, complacuit sibi in coanima mea. » El ad hymnum angelorum Christo nato occinentium : a Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis, o erga quos sc̄Uiccl Deus per Christum suam i&taiv, id est *beneplacitum*, summumque amorem exhibere decrevit, donando eis suam gratiafli, amicitiam, gloriam, hæreditalcm cl felicitatem ©ternam. Ende Syrus, Nyssenus, Theophylactus et Euthymius pro id est *bonae voluntatis*, legunt t̄uSottx, id est, *bona voluntas*, hymnumque faciunt trimembrem, hoc niodo : « Gloria in ci-tissimis Deo, in terra pax, hominibus sit bona voluntas, » id est, benevolentia Dei, ut scilicet per Christum jam natum cos salvet et in filios sibi adoptet. Sic *Ephes.* i, 9, et alibi homines bonae voluntatis vocantur filii dilectionis, id est, filii volili, electi et dilecti a Deo.

OMo Nola : Historiam transfigurationis varie narrant SS' Matthæus, Marcus et Lucas; sed hæc fuit rei
8 di geslæ series et ordo, qui Evangelistas omnes in-
chini. ter se conciliat. *Primo*, Christus oravit; interim discipulis ex labore conscensi montis, et ex prolixitate orationis Christi somno gravalis ac dormientibus transfiguratus est Christus. *Secundo*, accesserunt Moses et Elias loquentes cum Christo de excessu (morte crucis) quem completurus erat in Jerusalem. *Tertio*, Apostoli e somno hoc fulgore et colloquio excitati viderunt gloriam Christi, cum coquo colloquentes Mosen cl Eliam. *Quarto*, finito hoc colloquio, cum signum darent abitus, S. Petrus hac voluptate quasi ebrius, dolens eos parare abitum, petiit fieri tria tabernacula, unum Christo, secundum Mosi, tertium Eliæ. *Quinto*, supervenit nubes subducens Mosen et Eliam, cum voce ad Christum : « Hic est Filius meus dilectus, » etc., quibus territi SS. Petrus, Jacobus et Joannes ceciderunt in terram; sed mox a Christo confortati et erecti, levantes oculos suos solum viderunt Jesum. Interim Moses ad limbum, Elias ad suum locum per angelum uti adductus, ita et reductus est.

Ipsu audit e, — ipsi et in ipsum credito, ipsi obedite : a Ipsum, » inquam, « cudite, » non Mosen, qui umbras legis docet; non Eliam, qui cœlum claudit, indequo ignem evocat quo perdit peccatores ; sed ipsum qui verus Evangelii! doctor, legis nova; legislator, dux cœli, idea sanctitatis, voluntatis meæ internuntius, adeoquo figura H character substanti© meæ. Qui ergo ipsum Audit, me audit; qui ipsum spernit, mo spernit. Ita Damascenus, orat. *De Transfigurat.* Pneclare S. Leo, serm. *De Transfigurat.* : « Hunc ergo, ait, in quo per omnia mihi bono complaceo, et cujus prædicatione manifestor; cujus humilitate clarili-

cor, incunctanter audite : quia ipso est veritas ei vita, ipse virtus mea atque sapientia. Ipsum audite, quern legis mysteria prænuntiavi runt, quem Prophetarum ora cecinerunt. Ipsum audite, qui sanguino suo mundum redimit, qui diabolum ligat et vasa ejus rapit, qui peccati chirographum et prævaricalionis pacta dirumpit. Ipsum auditv, qui viam aperit ad cœlurn, et per crucis supplicium gradus vobis ascen>ionis parat ad regnum.

Alludit ad illud Mosis de Christo oraculum : « Prophetam de gente tua et de fratribus luis, 4-cut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies, etc. Ponam verba mea in ore ejus, loqueturque omnia quæ præccpero illi : qui autem verba ejus quæ loquelur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam, » *Dtuter.* xvm, 16 et 18. Et illud *Isaia* lv, 4 : a Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus. » Et illud *Joann.* i, 17 : a Gratia el veritas per Jesum Christum facta est : Deum nemo vidit unquam ; Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit nobis. »

Nota *primo*, hæc vox Patris ad Christum facta est, non ante, ul volunt aliqui, sed post discessum Eliæ el Mosis, cum scilicet intrarunt in nubem, ul ait Lucas, cap. jx, vers. 31 el 35; undc vers. 36 ail : « Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus, » nimirum ut clarissimum esset hanc vocem ad solum Christum referri, non ad Mosen vel Eliam. Ila S. Chrysoslomus, Ambrosius et alii in *Matth.* XVII, vel *Luae* IX. *Secundo*, hic repraesentata fuit SS. Trinitas, sicutet in baptismo Christi: scilicet Pater in voce, Filius in divina gloria, Spiritus Sanctus in nube. *Tertio*, hac voce, ait Ter- Transi- tullíanos, lib. IV *Contra Marcionan*, cap. xxii, sîgnificatur abrogatio legis veleris et novæ institutio; uu. passio Christi in excessu, de quo cum Christo loquebantur Elias et Moses ; resurrectio in transfiguratione, infernus et limbus in Mose : eo enim reducta fuit, uti inde abducta fuerat anima Mosis.

18. Hanc vocem nos (ego, Jacobus el Joannes) Vcu-ls⁸ audivimus de coelo (de nube et aere celsiore) al-latam, —, id est *delatam*, delapsam, uti paulo ante vertit Interpres.

Cum essemus cum ipso in monte sancto. — Faber Slabulensis in cap. i.\ Marci opinatur hunc montem fuisse Libanum, tum quia de eo pnedixit Isaías XXV, 2 : « Gloria Libani data est ei, decor Carmeli et Saron : ipsi viderunt gloriam Domini *,,,tiii el decorem Dei nostri. » Sed alius est *Isaia* sensus, ut ibi dixi ; tum quia Christus tunc erat in finibus Cæsareæ Philippi, quæ adjacet Libano. Verum id falsum est; nam sex dies jam abierant n concione habita Cæsareæ, quibus Christus accessit ad Thabor; unde el mox a transfiguratione descendit Capharnaum, quæ urbs vicina est monti Thabor. *MdeMutth.* xvii, 1.

Communis ergo sententia ost montem hunc fuisse Thabor, quem Septuaginta cl *Josephus* vocant llsobyrium, de cujus situ, altitudine, amœ-

Thikr nitate, fertilitate dixi *Oscæ* v, 1. Thabor hebraico
 < dT idem est quod venit lumen, vel puritas, vel elec-
 tio, quod apte convenit transfigurationi Christi :
 nam in eo Christus refulsit lumine solari, primam
 Evangelii legem sanxit, quæ electos perducit ad
 coelum; quocirca Christiani postmodum in hoc
 monte tres ecclesias extraxerunt ac ingens mo-
 nasterium, teste Beda cap. xvn *De Locis sanctis*,
 soletque hic mons a peregrinis magna religione
 visitari. Merito ergo mons hic vocatur *sanctus*. Fa-
 bulantur Judæi ex *Isaiæ* cap. ir, 2, et *Michcæ* iv, I,
 (empore Messi® Thaborjungendum Carmelo, ac
 utrique imponendam Jerusalem, quæ tribus leu-
 cis in altum attollatur, uti ex Galatino et aliis re-
 censui *Isaiæ* n, 2. Verius Damascenus, orat. *De*
Transfigar., explicans illud *Psalm*. Lxxxmi, T/ia-
bor et Hermon in nomine tuo cxulabunt : « Thabor,
 ait, exultavit, cum in co transfiguratus est Chris-
 lus; Hermon, cum juxta cum baptizatus.

'ia/ia our' Causam cur in monte transfiguratus sit Christus
 Tertullianus, lib. IV *Contra Marcionem*, xxn,
 ut scilicet lex nova ab eo sanciretur in monte,
 êicut lex vetus sancita erat a Mose in monte Sina :
 «Oportebat, inquit, in eo suggestu consignari
 novum Testamentum, in quo conscriptum vetus
 fuerat. » Rursum in hoc eodem monte Thabor,
 Barac et Debora cœlestem consecuti sunt victo-
 riam contra Sisaram, Judie, iv, G; nam, ut cap. v,
 vers. 20, ipsi canunt : « De cœlo dimicatum est
 contra eos, steli® manentes in ordine et cursu
 suo adversus Sisaram pugnaverunt; » quia scilicet
 angeli c cœlo jaculati sunt fulgetra, ignem, gran-
 dinem, stellas cadentes in aciem Sisaræ, inquit
 Lyranus et Abulensis. Addit Josephus, lib. V,
 cap. vi, imbrem et ventos, idque apposite signi-
 ficat nomen ducis : *liarac* enim hebraico est *ful-*
gur; *Deboca* est *apis*, hæc fuit « uxor Lapi-
 doth: » Hebræi el Arias vertunt, *mulier ly>lina-*
ria, quæ scilicet concinnabat clychnia taberna-
 culi; vel, ul Arias, *mulier lampadarum*, id est,
 divinis illuminata et imbuta splendoribus : fuit
 enim prophetissa; nam hebraico *anab lappadim*
 vocantur *lampades*, indeque græcuin et latinum
 nomen *lampas*, derivatum est, ait Arias. Sicut
 ergo Barac et Debora cum suis fuerunt quasi
 legio (ulininalrix Dei (uti fuit postea legio Chris-
 tiana sub Antonio Imperatore, quæ suis precibus
 pluviam a Deo impetravit, æque ac fulmina in
 hostes), qui fulguribus hostes prostraverunt, Is-
 raelem vero suis oraculis et victoriis illustrarunt
 in monte Thabor : ita pariter Chrislus in eodem
 monte transfiguratus suo fulgore illuminavit Apo-
 stolos, et perculit diabolos. Ibi ergo ipse fuit De-
 bora, id est, apis fundens mcl Evangelii fide-
 libus, aculeum vero vindicta servavit infideli-
 bus. Unde S. Hieronymus ad Furiam *De Vidait*.
 docet Deboram esse apem, quia u Debora, ait,
 dicere poterat: Quam dulcia gutturi meo eloquia
 illa, super mei et favum ori meol Apis nomen
 accepit Scripturæ floribus pasta, Spiritus Sancti

odore perfusa, et dulces ambrosi© succos pro-
 phetali oro componens. »

Tropologico mons est locus semotus a turbis Trv>
 et strepila : idcoque appositus ad audiendam Dei
 vocem : hinc sua altitudine mons typus est cœli,
 monoïque in eo degentes mentem ad cœlum at-
 tollere, idcoque ad ardua virtutum opera el per-
 fectionis culmen connili et conscendere. Qua do
 causa Christus sermonem primum habuit in
 monte, quo docuit Evangelic© vitæ summam el
 perfectiojris Christian© culmen, *Mattii.*, cap. v,
 vi, vu. In monte quoque pernoctavit in oratione,
Lucæ vi, 12. Hem panes multiplicavit ad alendam
 turbam, *Matlh.* xv, 29. Eucharistiam instituit in
 monte Sion : crucifixus est in monte Calvari® :
 resurgens discipulis in monte apparuit, *Matth.*
 cap. XXVIII, vers. IG : ex monte Oliveti ascendit in
 cœlum : Spiritum Sanctum misit in cœnaculum
 montis Sion, *Actor*, i, vers. 12.

Christum imitati sunt viri eximii, ut Elias, Eli-
 seus, filii Prophetarum, S. Antonius, S. Benedic-
 tus, S. Franciscus, qui in montibus cum Deo
 versari, orare et cœlestem vitam agere elegerunt;
 unde ibidem coelestibus visionibus, gratiis, do-
 nis, stigmatibus a Deo illustrati ctornati fuerunt.

19. Et HABEMUS FIRMIOREM PROPHETICUM SERMO-Ven.It.
 nem. — Probavit S. Petrus Evangelii Christique
 fidem a sc prædicalam, esse veram et divinam, ex
 oculari visione gloriæ Christi in transfiguratio-
 ne el auditione vocis Dei Patris : « Hic est Filius
 meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum
 audite. » Nunc ne ca sola niti videatur, neve quis
 eam vclut privatam de illusioneveladulationesus-
 pectam reddat, eamdem confirmat publico cer-
 tissimoque Prophetarum testimonio : propheti-
 cum enim sermonem vocat oracula Prophetarum,
 sive ca quæ Propheta prophetarunt de Christo
 ejusque divinitate, incarnatione, morte, redemp-
 tione, etc., quale est illud *Psalm*. n, huic loco ma-
 xime consentiens : a Filius meus es tu, ego hodie
 genui te. »

Porro hic propheticus senno non verior, non
 melior, ait S. Augustinus, serm. 27 *De Verbis Apos-*
toli, cap. iv, sed firmior est oculari visione et au-
 ditione sancti Petri; quia, licet claritas illa et
 gloria Christi, æque ac vox ad cum de cœlo de-
 lapsa, esset revera divina et manans a Deo Patre,
 tamen poterant Judæi similesque calumniatores
 tam vocem, quam claritatem magicis tribuero
 præsligiis, aut certe fabulis, uti vocem similem
 Patris ad Christum tribuerunt tonitruo, *Joann.*
 cap. xii, vers. 29. Hoc autem de Prophetis et ser-
 mone prophetico, concesso quod esset propheti-
 cus, uti concedebant, dicere non poterant, pr®-
 scribm quia Propheta nullis sæculis Christum
 præcesserant. « Nondum, inquit Augustinus, erat
 homo Christus, quando misit Prophetas. Si ergo
 magicis artibus fecit ut coleretur et mortuus,
 numquid magus eral antequam natus? » Hac ergo
 dc causa Deus misit tot Prophetas per singula sin-

cula, ut omnes prophetarent ea quæ agenda el toleranda erant a Christo, hoc line, ut, cum ea ab ipso impleri cernerent tam Judæi quam Gentiles, certo scirent ipsum esse Christum ab omnibus Prophetis prædictum et promissum, «quod neque Apollonio, neque Apuleio, neque cuiquam magorum potuit aut potest aliquando contingere, n ait Lactantius, lib. V, cap. m. Hoc est quod canit Zacharias, *Luca*: i, 10 : « Sicut locutus esl per os Sanctorum, qui a sæculosunt Prophetarum ejus, d EtS. Petrus : « Huic omnes Prophclæ testimonium perhibent, » *Actor*, x, 43. Unde S. Justinus Martyr, dialog. *Contra Triphonem*, narrat se lectione Prophetarum ad Christum esse conversum. Ha S. Augustinus, Beda, Hugo, Lyranus, Dionysius, et alii passim.

Piopte- Adde, fides et lumen fidei, quod ostendit ora-
ti* flr' cula Prophetarum esse divina et a Deo profecta, fir-
@lor vl' mius el cei tins est omni scientia, demonstratione
ll üc' el visione sensitiva, ac quovis testimonio oculari et aurito. Et sic hic sermo propheticus non tantum aliis, sed et ipsi S. Petro firmior erat visione et auditione sua. Unde recte Gagneius et alii to *firmiorem* exponunt *firmissimum*. Sic Paulus ait, « major, » id est maxima, « horum est charitas, » l *Corinth*, xni, 13. Quare improbabilis est expositio Erasmi, qui per propheticum sermonem accipit ipsam vocem Dei Patris ad Christum in transfiguratione, quasi ipse Pater fuerit Christi Propheta el præco, prædicens sibi placitura esse quæ doceret et ageret Chrislus. Eque improbabilis et imperlinens est alia ejusdem expositio, quæ placuit Clario et Titelmanno, scilicet propheticum sermonem, id est, Prophetarum oracula facta esse firmiora per vocem hanc Patris ad Christum : « Hic est Filius meus, » etc.; nec enim S. Petrus agit hic de confirmatione oraculorum prophetorum, sed suæ visionis, quam confirmat per hæc oracula. Hinc sequitur falsam esse lectionem illam quam habent nonnulli Gànci codices, ul pro t ò v 7; ^çr Tix. 7// per o, legant t w A0-jw? per w, ex qua sic vertunt, *habemus* id est *firmiorem*, scilicet visionem et vocem Patris jam dictam, *propheticis sermonibus*. Alia enim, imo contraria, est mens et vox S. Peiri.

Dices : Vox Patris de Christo quam audivit S. Petrus, scilicet, « Hic esl Filius meus, » etc., tam certa el firma erat, quam vox ejusdem de eodem quam audiverunt Prophclæ, v. g. David *Psalms*. n, 7 : « Filius meus es tu. » Ergo sermo propheticus non fuil firmior visione el auditione S. Petri. Respondeo, nego consequentiam. Licet enim vox Patris objective, pula in se, esset verissima et certissima, æque ac oracula Prophetarum, tamen subjective, quatenus scilicet in auribus S. Petri sensibilibiter recipiebatur et resonabat, non erat tam certa et firma, quam visiones Prophetarum : auditus enim omnisque sensus falli potest; visio vero prophetica falli nequit, quia fit per lumen supernatural* et divinum, quo

Deus Propheke attestatur rem ipsi revelatam esse veram ccllamque, ac non alium quam Deum eam revelare : quocirca Prophetæ fide divina credere tenebantur ea quæ videbant et audiebant esse vera, esseque n Deo.

Instabis : Etiam S. Petrus fide divina tenebatur credere hanc visionem el vocem esse veram, essequo a Deo. Respondeo : id quoque verum est, at non quatenus cam oculis et auribus percipiebat, sed quatenus habebat certa signa credibilitatis, quibus convincebatur eam esse veram Adequo credendam. Signa hæc erant vita et miracula Chrisli, quibus certus erat ipsum esse Christum Dei Filium, ac proinde omnia quæ ageret et ostenderet esse vera et a Deo; rursum testimonium Etite et Mosis, splendor divinus Christi, nubes lucida, etc.: hæc enim omnia convincebant Petrum, ut crederet hanc visionem et vocem non esse fictam, sed veram el divinam : sicut iisdem el similibus convictus fuit S. Thomas, ul videns, audiens et palpans vulnera carnemque redivivam Christi, Deo mentem ejus illustrante, fide divina crederet eum vere resurrexisse ; unde exclamavit : « Dominus meus et Deus meus; » el Chrislus ad eum : « Quia vidisti me, Thoma, credidisti, n Jñi. xx, 29. Sicut enim limor est seta, ut aitS. Augustinus, perquam in animam inducitur filum mnoris divini, ita visio hæc fuit seta per quam inducta est fides. Simili modo Prophet@ credebant suas visiones el voces quas audiebant, esse veras et a Deo, eo quod Deus certa hujus rei cis signa daret, ut de ea dubitare non possent, sed idipsum fide divina credere tenerentur. l*ari modo fideles credere tenentur hanc visionem S. Peln fuisse cœlestem et divinam, tum quia idipsum in Scriptura sacra hoc loco a S. Petro expressum esl, tum quia consequenter Ecclesia idipsum fidelibus quasi fide credendum proponit, et ad id eos obligat ; nam, ut ait S. Augustinus, lib. *Contra epistolam Fundamenti*, cap. iv : « Ego Evangelio non crederem, nisi me Ecclesia* Catholic@ commoveret auctoritas. » Ecclesia enim est quro docet et assecurat quodnam sit verum Evangelium, quod falsum et suppositilium, uti fuit Evangelium Nicodemi, Thomæ, Nazaræoruin, etc. Idem censendum est de epistolis S. Petri et qualibet alia S. Scriptura.

Cui benefacitis attendentes. — id est *intendentes*, uti legit S. Augustinus, tract. 23 in *Joanm* <p. Sic Chrislus : a Scrutamini, ait, Scripturas, quia, etc., illæ testimonium perhibent do me, » *Joan*, v, 39.

Quasi lucerna lucenti in caliginoso loco. — ITophetiaomnisque Scriptura est quasi lucerna lucenti in nocte, el tenebris hujus sæculi el vita», eas illuminans, sed modice el obscure instar lucerna*, ut Christum quasi solem justitia! nobis ostendat, ad cumque deducal, a Omnis enim prophetia una magna ad Christum lucerna est, » ait S. Augustinus, tract. 23 in *Joan.*; et serm. 237 *De Temp.*:

« In dio, ait, ambulamus comparatione infidelium; comparatione vero illius diei quando resurgent mortui, adhuc nox sumus. » Hoc est quod ait Salomon, *Proverb.* cap. vi, vers. 23: « Mandatum lucerna est, et lex lux. » El David *Psalms*, civili, tot: a Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis incisionis. Et vers 130 : « Declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat parvulis, »

s. Seri(> Perperam ergo hæretici ex voce *lucerna* conlen-
tuntur. Io-Juni s. Scripturam esse facilem et claram, ut a
quovis plebeio intelligi et explicari possit.

Primo. Nom *primo* lucerna significat lumen nocturnum, ideoque obscurum.

Secundo. *Secundo*, S. Petrus proprie lucernam vocat prophetiam; hanc autem constat esse obscuram.

Tertio. *Terlio*, quia ait lucernam hanc lucere in caliginoso loco; ergo a loco repercussa et hebetata fit et ipsa caliginosa, ut non nisi propinqua illuminet, caque modice et subobscura.

Quarto. *Quarto*, quia S. Scriptura est lucerna, « sed super candelabrum publicum* ac infallibilis auctoritatis Ecclesia), non sub modio hominis privati, » ait S. Ambrosius, lib. VII in *Lucam*, cap. 1 ii, lucerna enim hæc non lucet, nisi ejus lux pandatur a Doctoribus Ecclesia), ac fidelibus ostendatur. Apostoli enim et Doctores sunt accensores Incerne, quatinus ponunt super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, ait S. Augustinus, tract. 23 in *Joan.* Causam dat S. Augustinus, lib. II *De Doctr. Christ.*, cap. vi : ulla, ait, obscure quædam dicta sunt, ut densissimam caliginem obducant, quod totum divinitus provisum esse non dubito, ad edomandam labore superbiam et intellectum a fastidio revocandum, cui facile investigata plerumque vilescunt. » El S. Gregorius in Præfat. in *Job*, cap. iv : « Divinus sermo, ait, sicut mysteriis prudentes exercet, sic plerumque superficie simplices refovet; habet in publico, unde parvulos nutriet; servat in secreto, unde mentes sublimium in admiratione suspendat. Quasi quidam quippe est fluvius planus et altus, in quo et agnus ambulet et elephas natet, » Unde Orígenes, initio Levitici, divinitatem in Scriptura latere ait, non aliter atque olim divina ejus persona in humana natura occultabatur. Rursum S. Augustinus, in *Psalms*: cxL : a Sunt, ait, in Scripturis sanctis profunda mysteria, quæ ad hoc absconduntur, ut vilescant; ad hoc quaeruntur, ut exerceant; ad hoc aperiuntur, ut pascant. »

Quinto. Denique sicut lucerna* crebro suggeri debet oleum ut luceat, ita S. Scriptura crebro a Doctoribus inseri debet explicatio docta et pia, ut auditoribus lucem doctrinae et calorem devotionis aspiat. Romæ et in Italia utimur lucernis grandioribus et turritis quæ mullum olei continent, idque arte physica, ad impediendum scilicet vacuum, quædam in alta turricula suspensum, quod sensim in os et elychnium lucerna declabens, illius lucem urdoremque continuo diu uocet iovel;

lucernas has fertur addivenisse Hieronymus Cardanus physicus et medicus, ac a forma campanarias nuncupavit, quod campana turrite speciem gerant. Talis lucerna campanaria est S. Scriptura, nipote plena copioso sapientiae oleo, sublimis instar turris, sonora instar campana*.

In CALIGINOSO LOCO, — b t g k w, id est, in loco *squalido*, obsito, obscuro, tenebroso, sordido, horrido; talis enim est hic mundus et hæc vita. Hujus rei symbolo Deus jussit Mosi fabricare tabernaculum undique clausum, et carens fenestra, ideoque obscurum et tenebrosum; sed ad illud illuminandum fieri candelabrum septiceps, habens scilicet septem lucernas, quæ illud illuminarent : tabernaculum enim obscurum representat sæculum hoc plenum ignorantia; candelabrum representat Scripturam et fidem, quæ illud illuminat : vide dicta *Exodi* xxvi, 1 et seq. Sic veteres prefer lucernas simplices uno elychnio lucentes, quas cubicularias vocabant, in locis amplis habebant dimyxos ad duo elychnia ferenda, aut trimyxos ad tria, aut heptimyxos ad septem, aut polymyxos ad plura; de quibus Martialis lib. XIV :

Illinfrem aun tota meis convivia ii jnmis,
Volque ger?in myxos, una lucerna vocor.

Vide quæ de lucernis et candelabro, Ecclesiam ejusque fidem et doctrinam representante, dixi *Zachar.* cap. v (1).

Donec dies elucescat, et lucifer oriatur in CORDIBUS VESTRIS. — Ideiili CSt dieni luCCSCCEC quod luciferum oriri : eo enim orto fit aurora et elucescit, sive emicat dies. Quieres quis hic dies, quis lucifer : *Primo*, OEcumenius respondet esse plenam cognitionem fidei et Evangelii! : « Cairn, pria*», inquit, dies adveniet, id est, rerum Ipsarum præe-sentia, habebitis orientem luciferum in cordibus vestris, hoc est Christi cognitionem et adventum ejus a Prophetis pramuntiatum, qui tanquam lux vera corda vestra illustrabit ; » ut prophetia sil nox, Evangelium sit aurorad lucifer, visio beatifica sit clara dies et meridies. Unde S. Cyrillus, lib. 1 *De Tn/rit.*, sub initium, docet, quod Christus sit jubar, dies et lucifer, qui mentibus fidelium per spiritum irradiat, casque illuminat clarius quam Prophetæ omnes; sicut lucifer clarius rutilat quam catene stella. Et quia, sicut lux luciferi gignitur a sole, sic Christus gignitur a Patre quasi lumen de lumine, Deus de Deo. Unde Christus ipse de se ait : a Ego sum stella splendida

(1) Vaticinia Veteris Testamenti et Prophetarum comparantur cum lucerna, quia monstrabant quidem viam salutis, sed obscuro tantum, donec ad clariorem rerum divinarum cognitionem homines pervenerint. Adventante sole, cujus pronuntia est stella matutina, dies illucescens dispellit omnem caliginem, et obscurat ipsam lucernam. Sic etiam doctrina Christi omnes dispellit ignorantia tenebras, et longe superat ratione claritatis doctriaam Propheta*

ct matutina, » puta lucifer, *Apoc.* xxii, 16. Sensus ergo est, 7. *d.* Intendite lectioni et studio Prophetarum, ut ex ci* confirmemini in fide Christi, donec ex hoo studio et illustratione Dei dies et lucifer, id est certior et clarior planeque explicita Evangelii fideique cognitio, nocti, id est obscuriori Judæorum et Prophetarum cognitioni succedens, vobis illucescat, ut plane in ea confirmali per eam deducamini ad clarum meridiem æternitatis et visionis Dei. Sicut enim se habet lucifer sive lux auror® ad lucem meridiei, sic so habet hæc fidei doctrina ad visionem beatificam. Rursum, sicut lucifer se habet ad noctem, quasi medium quid inter noctem et diem, el diei lucisque initium : sio se habet hæc Christi doctrina clara ad doctrinam obscuram Prophetarum : hæc ergo fuit quasi lucerna, Christi vero fuit lumen, *Joan.* cap. i, vers. ix. Hinc idem Joannes, *epist.* J, cap. n, vers. 27, ait : « Non necesse habetis ut aliquis doceat vos; sed sicut unctio ejus dôcet vos de omnibus. » El *Jerem.* cap. xxxi, vers. 31 : « Non docebit ultra vir proximum suum, etc., omnes enim cognoscent me; » el, ul ait Isaías I iv, 13 : « Erunt omnes docibiles Dei. » Ila Adamus, Arias, Gagneius et olii.

Scindo, *Secundo*, apposite dies hic el lucifer accipi potest Tn,* lest beatiludo, puta gloria cœlestis el visio beatifica : vita enim in miseriis et tenebris hujus speculi est quasi nox; futura ergo in gloria erit quasi dies el lucifer. Lucifer enim, sive stella Veneris, quia adducit auroram, sive initium diei, hinc idem est quod dies, juxta illud Martialis :

Phosphore (*id est lucifer*), redde diem.

Lytifer Ei iiiud Boetii, lib. III *De Consol.* : « Lucifer ut tenebros pepulerit, pulchra dies roseos agit equos. »

•b naio- Porro lucifer est symbolum visionis beatific®. *Primo*, quia ea fit per lumen glori®, juxta illud *panini.* XXXV, 10 : « In lumine tuo videbimus lumen. » Apte ergo vocatur lucifer. *Secundo*, quia lucifer sive aurora est initium diei : significat ergo initium boaliludinis, cum scilicet anima sola slatini a morte Dei visione beatur, cujus complementum el quasi meridies erit in resurrectione, quando corpus totusque homo beabitur et gloria collustrabitur per omnem ælemilalem. *Tertio*, quia lucifer, nipote vehens diem el lucem, symbolum est prosperitatis et felicitatis, uti dixi *Isaia* cap. XIV, vers. 21. *Quarto*, quia Beati fulgebunt in cerio quasi steli® et luciferi, juxta illud *Apoc.* cap. n, vers. 28 : « Qui vicerii, etc., dabo illi stellam matutinam. » Et *Daniel.* cap. xn, vers. 3 : « Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, el qui ad justitiam erudiunt multos, quasi steli® in perpetuas æternitales. » Vide ulrobiquo dicta. *Quinto*, sicut lux luciferi el aurone manat a sole, uti mox dicam, sic gloria Sanctorum manat a gloria Christi; et sicut lucifer et steli® comitantur, slipant et cingunt solem : sic el Sancti Christum. *Sexto*, quia id est *lucifer*, so-

lem quoque significat, ait Suidas, quia est *illudere* et diem inferre, sic et Cicero, lib. II *De Natura Deorum*, lunam vocat luciferam; unde Syrus hic pro *lucifer* vertit *sol*.

Ad hunc diem suspirabat Sponsa *Cant.* n, 6, pascens in liliis « donec aspiret dies » beat® æternitatis, a et inclinentur umbre» miser® mortalitatis, ait S. Gregorius; et S. Joannes, *Apodal.* cap. xxi, vers. 23, ait quod Jerusalem coelestis a non egei sole neque luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus; » et cap. xxn, vers. 5 : « Et nox ultra non erit, el non egebunt lumine lucera®, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos. » Ita S. Augustinus in *Psal.* u : « Quamdiu, ait, ad lucernam ambulamus, necesse est ut cum timore vivamus; cum autem venerit dies noster, id est manifestatio Christi, de qua Apotolus : Cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. » Idem, in *Psal.* Lxxxix : « Ergo, ait, in his velut nocturnis doloribus et laboribus prophetia nobis accensa est sicut lucerna in caliginoso el obscuro loco, donec lucescat dies, et Lucifer oriatur in cordibus nostris. Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. » Huic expositioni favet « *donec*; egemus enim prophetia et Scriptura per totam hanc vitam, donec perveniamus ad visionem in patria cadesti. Favel etiam quod luciferi cursus soli at coævus, firmus el perpetuus, ideoque post longam noctem ejus aspectus sit jucundissimus, quasi lucis, solis et diei origo : unde Sophar ad *Job* xi, 17 : « Quasi meridianus fulgor, ait, consurget tibi ad vesperam, » hoc est, cum to consumptum putaveris, orieris ut Lucifer. Et Virgilius, II *Æneid.* :

----- Ducit diem Lucifer.

Statius, *Thcbaid.* III :

Purpureo vehit ore diem.

el Ovidius, VI *Pastor.* :

Et vigil Eois Luafer exit aqins.

Idem *Metamvrph.* lib. Vili :

Relegens diern uoclisque fugins tempora Lucifer.

et lib. XI :

Undecimus Lucifer stellarum coegerat agmen.

et lib. XV :

-----Cumque albo Lucifer exit
Clarus equo.

El Statius, *Thcbaid.* XII :

Tertius auroram pulsabat Lucifer.

Hinc Poet® Luciferum, puta auroram, vocabant Titanis, id est solis filiam, eo quod ex sole oriento procedat illa claritus cadi cp*r** auroram dicimus.

;(a Varro, lib. VI : a Aurora, ail, dicitur ante so-
lis ortum ab co, quod ab igne solis tum aureo
acr aurescit; » et Virgilios, IV *Æneid.*, de aurora
ita canit :

Postea Pbœbea lustrabat lampade terras;

et lib. VII :

Aurora io roseis fulgebat lulea bigis.

*

et Tibullus, lib. III :

Aororam Phactootis (*id ert Solii*) equi jam loce vcbebint,

Hinc *aurora* dicitur quasi *aurea hora*, vel potius
quasi *aura rorans*.

Prior sensus planior et simplicior est, ideoque
magis litteralis ct genuinus : posterior plenior
est magisque anagogicus. Sicut enim Lucifer est
diei solisque praecursor ct praenuntius, sic fides
Christi præcurrit et praenuntiat visionem beatifi-
cam. Hic ergo lucifer fidei oritur in cordibus
nostris; in cœlo vero meridies claritatis divinte in
mentibus nostris resplendebit.

Botala Tropologice Hugo : Dies, ait, csl dilectionis fer-
fuicet ut vor, quem præiro debel lucifer, id est cognitio

v>r^I;s > crescat ad meridiem perfectio-
nis, juxta illud *Proverb*, iv, 18 : a Justorum semita
quasi lux splendens procedit cl crescit usque ad
perfectam diem. » Unde Thomas Anglicus pro
elucescat legens *illucescat*, id est, inquit, *intus lu-
ceat*, ct usque ad intimum animæ. Porro, sicut
omnis claritas luciferi et auroræ oritur a sole
oriente et subséquente : sic omnis gratia ct gloria
Sanctorum oritur a Christo, qui est sol justitiæ ,
graliæ et gloriæ. Hoc est quod de Ecclesia ct
anima fideli dicitur *Cantic*. vi, 9 : a Quæ est ista
quæ progreditur quasi aurora consurgens, pul-
chra ul luna, electa ut sol?» Quod explicans
S. Gregorius, lib. XVI *Moral.*, cap. xxv : « Aurora,
ait, mens justī est, quæ peccati sui tenebras de-
serens ad lucem jam erumpit æternitatis. » Ea-
dem est pulchra ut luna , quia, ut ait Philo
Carpathius in *Cantic*. cap. vi, accipit gratiam
a Christo, sicut luna accipit lumen a sole; et
quia aliquando in prosperis lucet, aliquando in
tenebris adversitatum relinquitur; cl quia crescit
in virtute , uti nova luna crescit usque ad pleni-
lunium. Eadem est electa ut sol, quia Christum
imitatur solem justitiæ , a quo el lucem sumit cl
odorem. S. Bernardus vero, *serm*. 60 ex parvis,
per auroram accipit humilitatem , a qua incipit
virtus ct vita sancta : « Bene, inquit, dicitur au-
rora consurgens, ut virtutum structura surgens,
ab humilitate tanquam fundamento proprio eri-
gatur. » Per lunam vero, quæ splendorem sumit a
sole, designatur castitas : a Quæque enim fidelis
«mima, si veri solis obtutibus offeratur intuenda,
ex visiouc illius protinus admittit in se decus
pulchritudinis et venustatem castitatis : unde fit
ut ex ejus lumine crescens et proficiens, etiam
ad perfectionem provehatur. ul recte dicatur de

illa : Electa ut sol. n Per solem vero designatur
charitas, ideoque sponsa dicitur electa ut sol,
quia induta est veste nuptiali churilafis : qua vir-
tute qui indutus splendeat, erit procul dubio
terribilis hostibus suis ut castrorum acies ordi-
nata. Hæc S. Bernardus; Ambrosius vero et S. Au-
gustinus, *q)is*(. 80 : Ecclesia , aiunt, justorum csl
aurora consurgens, quia a tenebris peccatorum
ad sanctitatis lucem proficit; deinde de virtute
in virtutem crescit instar lume; denique in dic
judicii, relictā caligine ct putredine peccatorum ac
mortalilate carnis, immortalitatis lumine et (eterna
charitate vestita solem ipsum repraesentabit. De-
nique S. Gregorius in *Cant*, vi, ait Ecclesiam in
incipientibus progredi ut auroram, quippe qui e
tenebris peccatorum luce saliche operationissplen-
dere incipiunt ; in proficientibus esse pulchram
ut lunam, quippe qui dum peccantibus bona
exempla præbent, quasi luna lucent in node; de-
nique in perfectis esse electam ut solem , dum
non tantum peccantibus , sed etiam bonis ac
sanctis per eos exempla imitationis præbet. « Pro-
fecto enim jam luna, inquit, sol efficitur; quia
quæ in nocte errantibus nunc lucebat, modo in
die ambulātibz lumen veritatis manifestat. »
Hinc refert Venerabilis Beda, lib. III *llistor. Angl.*,
cap. xix, S. Furseum raptum in exstasin audi-
visse angelos justis concinentes : a Ibunt de vir-
tute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.»
Talis ergo fulget, progreditur et cæteris eminet
quasi Lucifer, de quo canit Ovidius, *Mclamorph*.
lib. II :

Eccc vigil nitido patefecit ab ortu
Purpureas aurora fores, el plena rosarum
Alna; diffugiunt steli#, quarum agmina cogit
Lucifer, el culi statione novissimus exilL

Rursum, sicut stella Veneris semper comitatur
solem, et mane quidem eum orientem anteit, vo-
calurque Lucifer ; vespere vero eum occidentem
sequitur, vocalurque Hesperus, de quo Poeta :

Hespero, qui cœlo luces jucundior ignis,

id est jucundissima stella : veteres enim cense-
bant stellas esse igneas. Sic qui assidue in virtute
proficit, comitatur Christum, qui est sol justitiæ;
et, ut ait S. Joannes, *Apocal*. xiv, 4 : «Sequitur
Agnum quocumque ierit. » Quocirca Abbas ille in pb'
Vitis Patrum, lib. VII, cap. xi.iv, num. 6, hac ra-
tione se jugiter excitabat ad progressum in virtu-
tibus : «Ego, inquit, per singulos dies statui verba
mea audiri a Domino, putans mihi dici : lobo-
rate propter me, ct ego quiescere faciam vos.
Adhuc modicum decertate, cl videbitis salutare
meum ct gloriam meam. Si diligitis me, si filii
mei estis, ad Patrem rogantes revertimini. Si fra-
tres mei estis, erubescite pro me. quemadmodum
propter vos mulla perpeusus sum. Si oves meæ
estis, Dominicam passionem sequimini.» El alius,
num. 9 ; «Ego, ait, quotidie Ecclesiam infelice-

tualium virtutum exspecto, Dominum gloriæ in medio earum video super omnes splendentem. Quando autem abscedam ab eo, ascendo in cælum, exspectans admirandas pulchritudines angelorum, et quos emittunt hymnos incessabiliter Deo, etc. Et omnia quæ super terram sunt, sicut cinerem et stercora opinor. » De S. Josaphat rego scribit Damascenus in *Ilistor.*, cap. xxxvni, quod, relicto regno, in eremum ad S. Barlaam secesserit, ut lotum se daret mortificationi vitiorum, abstinentiæ, vigiliis, orationibus, a Quod quidem, inquit, generosus ille et expeditus coelestis itineris cursor egregie præstitit, atque animi sui ardorem ab initio ad extremum usque perpetuo conservavit, ascensiones in corde semper disponens, ac de virtute ad virtutem sublimiorem transiliens, desideriumque desiderio ac studium studio indesinenter adjungens, quoad tandem ad speratam et expolitam beatitudinem pervenit. » In monasterio S. Antonii et cælorum olim ardens inter omnes de virtute et profectu erat certamen : dictabant enim virtutes esse gradus et scalas inter se coherentes, atque alias ab aliis suffultas, quæ animum in cælim subvehunt, ait Damascenus in *Ilistor.*, cap. xi, qui proinde merito eosdem angelos terrestres appellat.

Teri. 10. 20. HOC PRIMUM INTELLIGENTES QUOD OMNIS PROPHETIA Scripturæ (sacne) propria interpretatione non fit. — a Prophetia Scripturo » csl prophetia scr'P*ura^8 sive Pcr hypallagen prophetica Scriptura. Probat propheticum sermonem esse firmiter, eique studiose nos debere intendere ex eo qlloj prophetia non sit sermo Prophetæ, sed Dei, qui csl prima et infallibilis veritas, hoc csl quod ait : « Prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit, » id est, non fit propria inventione, qua Propheta res arcanas et futuras per se suoque ingenio et acumine eruat in lucem, interpretetur et explicet : nam, ut ait Philo, lib. De *Promus et panis*, « Propheta est interpretes Dei dictantis oracula. » Hunc esse sensum patet ex ratione quam explicando subdii S. Petrus : « Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. » Ubi nota omnem sacram Scripturam hio vocari « prophetiam, » turn per synecdochen, quia major Scripturæ, quæ lune exiabat pars, erant Propheta? : totum enim veins Testamentum est prophetia et figura novi Testamenti ; tum proprio, quia omnis revelatio divina, sive quidquid a Deo revelatur, etiamsi futurum non sit, sed præsens aut præteritum, recte vocatur prophetia, quia csl revolutio rei arcani » sive in se, sive quatenus a Deo revelatur : multo enim res naturaliter cclaræ et clarus uti præcepta Decalogi, revelato sunt a Deo, quæ tamen dicuntur prophetia, ob revelationem arcanam, quia scilicet revelata a Deo, sunt oracula Dei revelantis, uti ex S. Gregorio, hom. 1 in *Ezechiel*, et S. Thoma, H II, *Quæst.* CLXXI, ari. 3, ostendi Proæmio in *Prophetas*.

Secundo, « Prophetia Scripturæ » potest accipi spande ipsa interpretatio Scripturæ. Sic enim prophetare subindo idem est quod docere et interpretari, ut cum Aaron dicitur Propheta, id est, interpretes Moysis, Erodi cap. vn, 1. Et Antiochi® dicuntur fuisse plures Prophetæ et Doctores, *Actor*, mi, 1; ac sæpe alibi doctores vocantur Propheta. Pluribus idipsum ostendi in *Corinth*, xiv, initio capitis. Tunc sensus erit, *q. d.* Prophetia, id est interpretatio et explicatio S. Scripturæ, non fit, id est, fieri non debet, nec potest, propria interpretatione, id est, proprio acumine et ingenio, proprio sensu, propria explicatione et doctrina. Idque probat S. Petrus ex eo quod ipsa prophetia et Scriptura non sit opus et doctrina hominis, sed Dei, *q. d.* Ipsa Scriptura non csl inventum humani ingenii, non est opus mentis humane, sed divinæ; ergo ejus explicatio et interpretatio pariter non ab homine, sed a Deo requirenda est. Et hoc proprie significat Græcum itáXwc, id est, *dissolutio*, explicatio, interpretatio.

Videtur S. Petrus perstringere Simonianos et Gnósticos, qui ad libitum S. Scripturam exponebant, et ad suas phantasias ac errores detorquebant.

Ex quo refutatur error nostrorum Gnosticorum et Illuminatorum, qui dicunt spiritu proprio et privato cuilibet interpretandam esse Scripturam; quemque, etiam cerdonem et sutorem, habere spiritum Dei internum, qui ei pandat Scripturas. Inde enim orto sunt omnes hæreses, eæquo lot tamque vari®, imo inter se ex diametro pugnant et contrari®; quia scilicet quilibet S. Scripturam ex sua phantasia interpretatur, uti vidimus et indies videmus. Ad hoc ergo posuit Deus in Ecclesia Doctores, ut scilicet Scripturam interpretentur; et inleyiretatio sermonum est unum e charismatibus Spiritus Sancti, uti docet Paulus, in *Corinth*, xii, 10, et cap. xiv, vers. 2t. S. Scripturæ enim non est privatum, sed publicum dogma tofe Ecclesia* a Deo traditum; non ergo privatocujusque, sed communi et publico Ecclesia et Spiritus Sancti illi assistentis spiritu explicanda est. Hinc spiritum a Deo et Ecclesia acceperunt sancti Patres, qui S. Scripturam toti Ecclesia interpretati sunt : « Ecclesia ergo est judicare de vero sensu et interpretatione. Scripturæ, » ul ait Concilium Tridentinum UjSess. IV. Per Ecclesiam intellige Præsides Ecclesiæ, puta Episcopos, ac prosortim summum Pontificem.

21. Non enim voluntate humana allata est ali- Ven. v quando prophetia, — *q. d.* N⁴ uicnlibus hominibus, non ad voluntatem « iDilum hominum, sed Dei, allata est proph u. « Prophetia® proprie est actus et cognitio i.itt lleclus; hic tamen non intellectum, sed voluntatem humanam nominat S. Petrus, quia clarum est intellectum hominis non extendere se ad futura contingentia suople acumine prævidenda et pronuntianda; sed eo se extendere potest voluntas et praesumptio hominis

superbi, puh pcendoprophet®, ut velit predi-
cene id quod nescit d ignorat : nt vera prophetia
verique Prophète tifi non suo intellectu, ita noe
sua voluntate, sed Dei. futuraprœVideruntet enun-
tiarunt : ita Cajctanus. Iloti est quod ait Isaías,
cap. xu, vers. 23 : «Quæ ventura sunt annuntiatio
nobis, et sciemus quia Dii estis vos. » Nam, ut ait
Tertullianus, *Apologet*, xx : «Testimonium divi-
nitatis est veritas divinationis; n solus enim Deus
per suam omniscientiam præscil futura contin-
gentia.

Secundo, «voluntas » sumi potest pro opere, g. d.
« Non enim voluntate, » id est, opere humano al-
lata est prophetia : voluntas enim est causa ope-
ris, movetque intellectum ad intelligendiim, c®-
teraque potentias et membra ad operandum, ac
proinde ea sub so complectitur, caque significat
Est metonymia. Sic Jo«a/ns i, 13, dicitur : « Qui
non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis,
neque ex voluntate viri (id est opere et genera-
tione carnali et virili), sed ex Deo nati sunt. »
Hinc vulgo dicitur: « Voluntas pro opere et farto
computatur. »

Sed Srinirc Sancto inspiiat i, — Id est,
acti; Pagninus et Tigurina, *impulsi*; Votabitis,
rapti et agitati. Sic Plato in *Memnone* Prophetas
vocat a fatidicos, divina re inspiratos et a Deo pos-
sessos. » «Mens enim Prophet® vi crrleslis numinis
agitur, » ait S. Gregorius, II *Dialog.*, cap. m; sed
ita ut sui sit compos, non miteni velut lymph t-
ticaabcrret etinsaniat, uti fecere Bacch® Gentiles,
quæ quasi cbriæct furore agitatae, ne nrrepliti®
ignorabant quid dicerent, vel agerent : tales quo-
que fuere Priscillianistarum et Monlanistarnm
Prophetas et Prophetides.

Locuti sunt sancti Dei homines, — puta Pro-
phète cæterique Scriptores S. Scriptura;. Licet
enim nonnulla ex iis qu® scribunt, scirent natu-
raliter, puta quia ea viderant vel audierant, ut
cum scribunt historias sui temporis, uti facit Auc-
tor *Machab.*, lib. II, cap. n, vers. 21 et 27, tamen
in illis ipsis incitabantur a Spiritu Sancto ad ea
scribendum, idque eo modo et ratione quo vole-
bat Spiritus Sanctus, qui proinde illis assistebat
ut ne vel in puncto errarent; nam, ut nit S. Au-
gustinus, epist. 8 ad S. *Hieronymum* : «Titubabit
tides, si divinarum Scripturarum vacillet auctori-
tas.» Unde Psaltes, *Psalms*. xi.iv, 2 : «Lingua mea,
ait, calamus scrib® (Spiritus Sancti) velociter scri-
bentis. » Hinc et Prophet® suis oraculis hoc elo-
gium proderunt : «Verbum Domini quod vidit vel
audivit Isaías, Amos, etc. Os Domini locutum est, »
etc. «Spiritus Sanctus ergo erat scribo, Prophet®
erant ejus calami quibus Spiritus Sanctus seri-
benda dictabat,» aitS. Cyprianus, serm. Do *Elee-
mosyn.*, et S. Augustinus, Will D« *Civit.*, xxxvni, et
S. Gregorius, *Præfat. Moral*, i. Quocirca « S. Scrip-
turam esse Epistolam Dei e coelo ad homines mis-
sam, » aiebat S. Antonius, teste S. Athan.isio et
S. Augustino, cone. 2 in *Psal.* xc, et S. Chrysosto-

mus, homil. 3 in II *ad Thcssal.*, no proinde nihil
in ea est otiosum, sod omnia etiam minima plena
sunt sensu, mysterio et spiritu, teste S. Basilio,
hom. 6 Hcxaem., et S. Hieronymo, in cap. v *Mattii*.
Vide Bellarminum, lib. III *De Verbo Dei*.

Sancti Dei homines. — Licet enim prophetia sit
gratia gratisdata, non gratum faciens, ideoque
subinde detur improbis, testo Christo, *Matth.* vn,
22. uti datafuit Balaam, *Num.* xxiv, 17, et Caiph®,
Joann. xi, 31, tamen Prophet® et Scriptores hagio-^jj'
graphi plerique omnes fuero, sancti, excepto Sa- gloin.
lomone, de quo multi dubitant. Fuero enim ipsi rbl
familiares, interpretes, legati, nuntii, angeli Dei, ""
ut patet Aggeri i, 13, et I *Rey.* n, 27, III *Reg.* xu,
22, et alibi ; unde Philo, lib. *De Gigant.*, ante
finem : « Dei homines, inquit, sacerdotes et Pro-
phet® sunt, quorum majores! dignitas, quam ul
se misceant human® roipublic® et mundi cives
sint ; sed sublimiores omnibus robus sensibili-
bus migrarunt in mundum inlelligibilem, ibi
sorliti domicilium, ascripti rcipublic® idearum
incorporearum et incorruptibilium ; n et S. Au-
gustinus, tract. I th *Joan.*, explicans illud *Psalms*.
i.xxi, *Suscipiant montes parem populi, et colles jus-
Htiam*: « Montes, nit, sunt magni sancti, colles
plobcii,justifia est fides. Nam non acciperent mi-
nores animre fidem, nisi majores animm qu®
montes diet® sunt, ab ipsa sapientia illustraren-
tur, ut possent parvulis trajicere quod possent
parvuli capere. »

Moralller : Itine discant Doctores et Interpretes
ac studiosi S. Scriplur®, *primo*; nt cam non inter-
pretentur siiopte ingenio et sensu, sod ox mente
Ecclesim et Patrum, ut sancit Concilium Triden-
tinum, sew. IV. Quare fugiant Rabbiorum com-
menta, qua«i humana, indocta, fabulosa, Christo
adversa, nipote qu® pleraque de Christo oracula OfjU#
ad Davidcm vel Salomonem detorquent. *Secundo*, piodl(
ul cum studio jungant vil® puritatem, sanctita- 8. Scrip,
lem et preces, quibus a Deo lumen impetrent ad ,nno'
eas intellisondas cl explicandas. Ita fecere S. Au-
gustinus, IlletonymuB, Chrysostomus, Rasilius,
Nazianzenus, S. Thomas Aquinas, qui in locis dif-
ficilioribus orationi addere solebat jejunium, pa-
lamquo dictitabat suam scientiam magis illustra-
tione Dei, quam labore. et studio esse compara-
tam. Quin et regius Psaltes : «Revela, ait,oculos
meos, et considerabo mirabilia do loge tua,»
Psalms. r.xvin, 18. Præclare S. Athanasius, lib. *De
Incarnat. Verbi*, prope finem : a Ad Scriplur® in-
daginem, ait, verumque intellectum opus est vita
proba, animo puro et virtute qu® sccondnmChri-
stum est, ut inen« por ejus tramitem decurrens,
ea qu® expetit adipisd possit, quatenus fas est
humanam naturam divina intelligero : nam sine
pura monte et Sanctorum imitatione nomo com-
prehendit Sanctorum verha.» Et S. Bernardus *ad
Praires de Monte Dei* : «Quo spiritu, ait, Scrip-
tur® facte' sunt, eo spiritu legi desiderant, ipso
etiam intelligend® sunt. » Et Procopius Gazæus,

Prfrfaf. in Genti, : «Si qui*, nit, locus so offert obscurior, quam ut ingenii tui vires assequi valeant, aut Patres libi consulendi sunt, aut scientiarum Deus precibus fatigandus est. » Abbas Theodorus apud Cassianum, *Collai*. V, cap. xxxiv, docet intelligontiam Scripturarum qumrendam non

tam volvendo Commentario* Interpretum, quam mundando cor per emundationem vitiorum carnalium : « Quibus expulsis, inquit, confestim cordis oculi sublato velamine passionum, sacramenta Scripturarum vehit naturaliter incipiunt contemplaci.» Vide cumdcem, *Collai*, XIV, cap. x et xi.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Capite procedenti S. Petrus hortatus est fideles ad fidem Christi constanter retinendam et augendam per bona opera et per lectionem Prophetarum, nunc hoc capite eosdem monet, ut caveant pseudoprophetas Prophetis contrarios, puta horeticos, quorum primo, malignitatem, mox punitionem describit; quod scilicet puniendi sint instar Luciferi, et damonum; ac instar mundanorum, qui mersi sunt diluvio; atque Sodomce et Gomorrhoe, qua colesti igne conflagrarunt. Deinde, vers. 10, eorum pravos mores, praesertim luxuriam, superbiam, rebellionem, audaciam, philautiam, blasphemiam, adulationem, avaritiam describit. Tertio, vers. 16, cos comparat cum Balaam, cujus malitiam redarguit asina, eo quod illius instar pelliciant homines in errores, docendo luxuriam et libertatem camis; (juæ mera et foda est servitus. Quare facta sunt cis, inquit, posteriora deteriora prioribus, juxta proverbium : Canis reversus ad suum vomitum, et, Sus lota in volutabro luti.

1. Fuerunt vero et pseudopropheta? in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, et eum, qui emit cos, Dominum negant; superducentes sibi celerem perditionem. 2. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. 3. Et in avaritia lictis verbis de vobis negotiabuntur : quibus judicium jam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat. 4. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in fartarum tradidit cruciandos, in judicium reservari. 5. Et originali mundo non pepercit, sed octavum Noe juslitiae præconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens. 6. Et civitates Sodomorum et Gomorrhæorum in cinerem redigens, eversione damnavit : exemplum eorum, qui impie acturi sunt, ponens; 7. el justum Lot oppressum a nefandorum injuria, ac luxuriosa conversatione eripuit : 8. aspectu enim et auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant. 9. Novit Dominus pios de tenlatione eripere, iniquos vero in diem judicii reservare cruciandos; 10. magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia immunditia; ambulant, dominalionemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes : 11. ubi angeli fortitudine el virtute cum sint majores, non portant adversum se esecrabile judicium. 12. Ili vero velut irrationalia pecora, naturaliter in captionem, et in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes, in corruptione sua peribunt. 13. Percipientes mercedem injustitia», voluptatem existimantes diei delicias : coinquinationes et macula?, deliciis allinentes, in conviviiis suis luxuriantes vobiscum; 14. oculos habentes plenos adulterii, el incessabilis delicti ; pellicientes animas instabiles; cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii : 15. derelinquentes rectam viam erraverunt, secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedum iniquitatis amavit. 16. Correptionem vero habuit suæ vesanio) : subjugale mulum animal, hominis voce loqueas, prohibuit propheta' insipientiam. 17. Ili sunt fontes sine aqua, et nebulæ turbini-bus exagitata;, quibus caligo tenebrarum reservatur. 18. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuria* eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur : 19. libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sunt corruptionis : a quo enim

qui superatus est, hujus et servus est. 20. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi, his rursus implicati superantur : facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. 21. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiae, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. 22. Contigit enim eis illud proverbii : Canis reversus ad suum vomitum, et, Sus lota in volutabro luti.

i I. Fuerixt vero et pseudoprophetas, — puta falsi vates et doctores, qui populum a Deo ad idola et vitia avocabant, promittentes eis pacem et abundantiam bonorum temporalium, et oracula ac minas verorum Prophetarum irridentes. Hos enim omni ævo suscitavit dæmon, qui est simia Dei, ut sicut Deus suos habebat Prophetas, ita et ipse suos haberet, sed falsos, qui Deum et veros oppugnarent, inquinando veram fidem et religionem falsis opinionibus et superstitionibus, uti notavit Tertullianus, lib. *De Prescript. contra haret.*; Justinus *Contra Tryphonem*; S. Irenæus, Cyprianus, Augustinus et alii. Tales fuere Prophète Baal qui se opposuerunt Eliæ, ut pro Deo substituerent Baal, III *Reg.* xvnr, 19; Sedecias, Ananias et alii, quos perstringit Jeremías, cap. xxnn; Isaías, cap. ix, vers. 15; Moses, *Deuter.* XIII, 1, et alii.

Im populo — Hebraeorum, qui erat populus et Ecclesia Dei veri.

Sicut et ix vobis eruxit. — Est anastrophe : hæc enim verba præponenda sunt hoc modo, sicut olim fuerant pseudopropheta inter Judaeos, sic et in vobis, o Christiani, erant magistri mendaces. Deinceps enim de Christianis coramque pseudoprophetis agit; sed meminit veterum, tum ne novum et insolens id putent Christiani, tum ut novorum mores ex veterum moribus repræsentet. Tales tempore S. Petri erant Simon Magus, primus hæresiarcha, cui successit Menander discipulus, deinde Saturninus, Basilides, Ebion, Cerinthus, Nicolaita; mox vero futuri erant Gnostici, Valentiniani, Montañista, Marcionita, etc., quos Tertullianus, lib. *De Prascript.*, cap. iv, vocat pseudoprophetas, id est, falsos prædicalores et pseudonpostolos, id est, adulteros evangelizatores, ut ipse interpretatur.

Eosdem in Ecclesia mox futuros proedixit S. Paulus, *Actor.* xx, 30, et S. Joannes, *epist.* I cap. ii, vers. 2. Sic Mauichæos sui ævi pingit S. Augustinus, lib. III *Confess.*, cap. vi, ab eisque se captum commemorat : « Incidi, inquit, in homines superbe delirantes, et carnales nimis et loquaces, in quorum ore laquei diaboli, et viscus confectum commixtione syllabarum nominis tui, et Domini Jesu Christi, et Paracleti consolatoris nostri, Spiritus Sancti. Ilæc enim omnia non recedebant de ore eorum, sed sono tenus et strepitu linguæ : cæterum cor inane veri. Et dicebant : veritas et veritas, et multi cum dicebant mihi, et nusquam erat in eia, sed falsa loqueban-

tur, non de te tantum, qui vere veritas es, sed etiam de istis elementis hujus mundi creaturis tuis, de quibus etiam vera dicentes philosophos transgredi debui præ amore tuo, mi Pater summe bone, pulchritudo pulchrorum omnium. »

Qui introducext, — wxpwjÇwiny, id est furtim, clam et subdole introducunt, speciem et larvam pietatis ac reformationis suæ hæresi propendentes; uti faciunt nostri Calvinista, qui se vocant Ecclesiam Reformatam, cum sit plane deformis et deformata, imo omnia sacra elsancta deformans; nimirum hi sunt lupi rapaces, qui se ovium vel lere abscondunt et fucant, uti ait Christus, *Matth.* vu, 15. fidem sunt vulpes, quæ demoluntur vineam Domini, *Cant.* n, vers. 15, quos S. Cyprianus, *epistola* 73, recto nuncupat simias homines imitantes; S. Ignatius *ad Trallianos*, cicutam mulso temperantes, caupones vino venenum miscentes.

Hinc S. Cyprianus, *epist.* 52; S. Augustinus, *epist.* 163; Irenæus, lib. III, cap. it, et alii jugulant hreresin et hæreticos, eam arguendo et convincendo injuslitiae et rapinae, quod scilicet invadant sancta Scripluræ et Ecclesiæ limites, cosque quasi injusti possessores occupent, legitimis Episcopis et magistris expulsis.

Preclare Tertullianus, *De Prascript.*, cap. xxt, hanc fidei normam sancit : « Id tenendum, ait, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo suscepit : rpliquam vero omnem doctrinam docet de mendacio praejudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum et Apostolorum, et Christi, et Dei; n et cap. xxxi, idipsuin ostendit ex parabola seminis et zizaniorum, *Matth.* XIII, « quæ bonum semen frumenti, inquit, a Domino seminatum priino constituit, avenarum autem sterilis fami adulterium ab inimico diabolo postea superducit. Ita ex ipso ordine manifestatur, id esse Dominicum et verum, quod sit prius traditum : id autem extraneum et falsum, quod sit posterius immissum; et cap. xxxv, quod fides nostra orthodoxa sit : Prior, inquit, hoc erit testimonium veritatis ubicumque occupantis principatum. Quod ab Apostolis non damnatur, sed defenditur, hoc erit indicium proprietatis; » et cap. xxxvit, urgens præscriptionem : Itareticis, inquit, dicendum est : a Qui estis? quando et unde venistis? Quid in meo agilis non mei? quod denique, Marcion, jure silvam meam cædis? qua licentia, Valentine, fontes meos transvertis? qua potestate, Apelles, limites meos commoves? Mea

COMMENTARĪA IN 11 EPISTOLAM S. PETRI, CAP. 11.

est possessio : quid hic cæteri ad voluntatem vestram seminatis et pascitis? Mea csl possessio : olim possideo, prior possideo, habeo origines tirinas ab ipsis auctoribus, quorum fuit res. Ego sum hares Apostolorum. Sicul caverunt testamento suo, sicul fidei commiserunt, sicul adjuvaverunt, ita teneo : vos certe exhæredaveruntl semper, et abdicaverunt ut extraneos, ut inimicos. » Vide Vincentium Lirinensem in aureo libello contra profanas hærcsum novitates.

Sectas perditionis. — Græce ἀπίαυζήματα; id est, *hærcscs perditionis*, hoc est, perditas et perniciosas, quæ ducunt in exitium tum præsens, tum æternum. Hæresis enim non tantum perdit animas in gehenna, sed sæpe et corpora, opes et imperia in presenti vita, uti hoc et precedenti reculo vidimus Hungarian! aliasque provincias per hærcsim et hæreticos occupatas a Tureis; prelia et aedes maximas commissas ab Huguenotis in Gallia, a Purilanis in Anglia et Scolia, a Lulheranis in Germania. Hinc eorum dux, chora-gus et incentor est angelus abyssi, puta diabolus, «cui nomen hebraico Abaddon, græce Αποί* lyon, latine Exterminans,» *Apocal.* ix, 11. Porro Tertullianus, *De Prascript.*, cap. vi : « Hæresis, ait, dicta Greca voce ex interpretatione electionis, qua quis sive ad instituendas, sive ad susci-piendas e'is utitur. Ideo et sibi damnatum dixit hæreticum, quia et in quo damnatur, sibi elegit ; nobis vero nihil ex nostro arbitrio inducere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio quod inducerent elegerunt, sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationibus assignaverunt. Itaque etiamsi angelus de cœlis aliter evangelizare!, anathema diceretur nobis. » Haereticus ergo est qui eligit quod credat, ideoque non credit quod credendum docent Doctores et Ecclesia. Hæresis enim græce idem est, quod electio ; secta vero a secando dicta est, eo quod sit factio ab aliis rese-cata et separata, juxta illud *Judæ*, vers. 19 : «Hi sunt qui segregant semetipsos. »

Et eum qui emit eos, negant. — Grece ἀπρίω, id est *negantes*, tum in presenti, tum in futuro, id est, negant et negabunt, quia hic est eorum genius et spiritus, scilicet negaro Christum, *q. d.* Hæretici negant Christum qui eos suo sanguino redemit : quod summæ est ingratitude æquo ac dementile; negant enim suum Salvatorem et salutem. Porro id faciunt, tum quia plerequo hæreses negarunt Christi vel divinitatem, vel humanitatem, vel animam, vel voluntatem, vel redemptionem, vel graliam; aut Christo indigna et blasphema ascribunt, ul ignorantiam, blasphemiam, desperationem, damnationem, uti facit Calvinus: qui enim hæc asserit, negat Christum esse redemptorem, non verbo, sed reipsa; tum quia Christi Sacramenta, fidem, doctrinam et Ecclesiam impugnant : hoc csl quod ait S. Petri as

seda, S. Judas, vers. 4 : « Solum Dominatorem et Dominum nostrum Jesum Christum negantes; » turn quia Simon Magus negabat Christum, dicebatque se esse Dei virtutem et Christum; uti hoc reculo fecit David Georgius, Joannes I'eydanus, et similes fanatici. Denique omnis hæresis tandem desinit in alheisinum, ac primo negat Christum, deinde numen et providentiam, tandem Deum ; uti jam videmus hrerelicos docere, quemlibet, etiam Tuream et Paganum, in sua fide posse salvari, ac proinde non esse necessarium Christum et Christianismum: quæ secla jam valde invalescit, cui obniti lotis viribus debent Praelati et Prior cipes.

Superducentes sibi celerem perditionem, — quia post mortem, quæ in hac vita adeo brevi eis accelerat et instat, accersunt sibi ignem æternum. Plerique etiam hæresiarchæ infelici, celeri et infami morte sublati sunt. Simon Magus arte magica volans, per preces S. Petri dejectus e Capitolio, in præceps ruens crura fregit, ac paulo post ex (dolore expiravit, teste Arnobio, lib. II *Contra Gentes*; S. Maximo, hom. 5 *DeNalivit. SS. Petri et Pauli*, et Hegesippo, lib. III *De Excid. jae-rosol.*, cap. n. Manes, qui se Manichæum quasi effusorem mannæ nuncupavit, a rege Persarum excoriatus est, eo quod ejus filium quem curaturum se promiserat, occidisset, teste Epiphanio, *hæresi* G6. Montanus cum suis Prophetissis laqueo se præfocavit, ait Eusebius, lib. V, cap. xvi. Donatista} Eucharistiam canibus projicientes, ab eis discerpti sunt, ait Optatus, lib. II *Contra Parmen-tonem*. Arius vadens ad ecclesiam, eam occupaturus, dolore alvi correptus, in latrinis intestina cum anima effudit, leste Ruffino, lib. X *Histor.*, cap. sin. Julianus Apostata pugnans contra Persas cœlesli telo ictus interiit, ait S. Gregorius Nazianzenus, orat. I *in Julianum*. Priscillianusa Maximo tyranno capite plexus est. Leo Armenus Iconoclasta in ipsa ecclesia necatus est. Ileraclius Imperator factus Monothelita subitam fœdamque mortem obiit, cum non nisi in vultum proprium mingere posset, ait Zonaras in *Annal.* Theodorici, regis Gothorum Ariani, horribilem necem et damnationem narrat S. Gregorius, IV *Dialog.*, cap. xxx. Valens Arianus a Gothis vicius fugiens in casam, in ea ab iisdem concrematus est, ait S. Hieronymus in *Chron.* Neslorii linguam blasphemam exederunt vermes, ait Evagrius, lib. I *Hist.*, cap. vu. Huncricus Arianus, persecutor fidelium, a vermibus consumptus est, ait Victor, lib. IH *Wandal.* Anastasios Imperator Eutychianus fulmine ictus occubuit, ait Zonaras, et Paulus Diaconus iu ejus Vita. Luiherus post lautam ccenam nocte suffocatus interiit, teste Cochlæo in Vita Lutheri. Zuinglius in bello Helvetico promittens se omnia Catholicorum tela excepturum, ab iisdem interemptus est. Andreas Carolstadius a (temone abreptus non comparait. Calvinus instar Herodis a vermibus consumptus, blasphemans et pe-

DpiiCTint
in itU
mtna.

in'.'.»'
mtKiA
m> itoL

Hirrtid
nr ani
Chris-
tutu
writ#

jerans infelicem animam exhalavit, teste Bolsero in ejus Vita.

Vwt. t 2. Et moltiseQi-EXTon 10BOM luxurias.—Gneee á^ft>)4íox; id est, *perditiones* et exitia. Sed Regia, Complut, et alia legunt áaú^cíat; id est *petulantias*, luxurias, intemperantias.

Hoc est quod ait Judas, vers. 4, hærellicos gratiam Dei nostri transtulisse in luxuriam. El Paulus eos vocat voluptatum amatores magis, quam Dei, II *Timoth. in*, 4. S. Hieronymus in cap. ni *Jerem.* diserte ait, « quod nulla hærcsis nisi propter gulam ventremque construitur, ut seducat mulierculas oneratas peccatis; n et in cap. ix *Oscæ* : n Difficile, ait, est invenire haereticum qui diligat castitatem, n Nota sunt sacrilegia et libidines portentosa? Calvinii, Lutberi, Bez® et cæterorum. Quocirca Thomas Morus argute cuidam objicienti, plurimos ad Lutheri sectam se conferre, ideoque eam videri veram, respondit : a Non plus miraculi est homines ad Luthcrum currere, quam saxa ex alto ruere deorsum; » plerique enim currunt cl ruunt ad gulam, venerem et libertatem carnis, quasi porci ad volutabrum, quam permittit, imo docet Lutherus. <

Per quos via Dei blasphemabitur, — Hcbr. qiq *derech*, id est *via*, significat institutum, vivendi normam et rationem. « Via n ergo a Dei® est vera religio et Christianismus sancitus a Deo; hic blasphematur ab hæreticis, tum facto et vita, quia impuris moribus eum contaminant, ac Tureis et Paganis eum ridendum et blasphemandum exponunt; tum lingua et calamo, quia multos blasphematos errores docent, multaque convicia et blasphemias jactant in Christum, Beatam Virginem, Sanctos, Religiosos, Monachos, vota, jejunia, cælibalum, Sacramenta, præsertim Eucharistiam.

Veix 3- 3. Et ix avaritia fictis verris. — Alludit ad mercatores qui verbis fictis et arte compositis, supra veritatem laudant et extollunt suas merces, ut facilius eas extrudant, et carius vendant. Sio enim hærcfici, ut suam hæresim divendant et spargant, eam blandis et elegantibus verbis adornant, et quasi meretricem sermonis lenocinio fucant, ut videatur pulchra et elegans instar Helena?. Unde pro *fidis* græce est frXoçôc, id est, ut Pagninus et Tigurina, *factitifs*, aut potius *fütitiis*, quia more piastis ac figuli multa confingunt, ut hærcsis suæ idoluin velent, vestiant et ornent. Hoc est (piod ait Paulus *Rom. xvi*, 18 : a Per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentum ; ® et S. Gregorius, V *Moral.*, cap. xi, alias xn : « Plene semper blanda sunt, inquit, quæ proponunt, sed aspera quæ prosequendo subinferunt : ® et S. Hieronymus, *epist. ad Oceanum et Pammadi.* : « Sic, ait, verba temperant, sio ordinem vertunt, et ambigua quoque concinnant, ut et nostram et adversariorum confessionem teneant, ne aliter haereticus, aliter Catholicus audiat; » aient Ariani, , id est *consubstan-*

tialcm, tollerent, dixerunt Christum esso mtcóirw, id est, in *substantia similem* Patri, ut viderentur idem dicere quod orthodoxi ; sed unicum iota adjicientes luwawv sive ¿fucúmcv evertabant, testo S. Cyrillo, *Dial. de Trinit.*, lib. I.

Preclaro S. Augustinus, lib. *De Convenientia Deralogi cum decem plagis Ægypti* : Qui, inquit, Christian® veritati contradicunt, a et in sua vanitale decepti decipiunt, ran® sunt, tædium quidem afferentes auribus, nullos autem præbentes cibos mentibus, n Sed ranæ hæ ad lucem Ecclesiæ et veritatis obmutescunt, juxta illud Poche :

Lumino perculsa? cessant maledicere ran®,
Et vicius veri luce sophista tacet.

Idem, serm. 87 *Do Temp.*, comparat eos cynipibus, quos volantes non vides, sed sentis stimulant. Hæreticus enim « minutis et subtilibus verborum stimulis animas terebrat, et tanta calliditate circumvenit, ut deceptus quisque nec videat, nec intelligat unde decipitur. » Idem, lib. V *Confessionum*, cap. m *De Fausto Manichæo* : « Faustus, ait, magnus laqueus diaboli, et nulli implicabantur in eo per illecebram suaviloquentia? ; ® et cap. vi : « Expertus sum hominem gratum et jucundum verbis, et ea ipsa, quæ illi (Manichæi) dicere solent, multo suavius garrientem ; n sed subdit suam sapienti® vere sitim ab eo non potuisse expleri, præsertim ubi « apparuit imperitus earum artium, inquit, quibus eum excellere putaveram, n etc. Libri quippe eorum pleni sunt longissimis fabulis de cælo, et sideribus, et sole, et luna. ® Unde S. Augustinus fatetur, eo relicto, se alio transtulisse ad vestigandam sapientiam.

De vobis negotiabuntur, — ¿|A?reptúaoivTou, id est *mercabuntur*; Valablus, uos *cauponabuntur*, de vobis *ad quantum dbutentur*; tum quia emungent crumenas vestras, tum quin vos vendent diabolo. Hærelicom ergo proprium vitium est avaritia, Apostolorum vero et Doctorum orthodoxorum opum contemptus. Unde Paulus gratis evangelizavit, I *Corinth*, ix, 13, et I *Thcssal.* n, 5. Hoc est quod ait Paulus *ad Titum i*, 10 : « Qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet turpis lucris gratia ; ® et Judas, vers. 16 : « Mirantes personas quæstus causa. ® Unde graphice eos pingens S. Ignatius, *epist.* 3 : « Quorum Deus, inquit, venter est, qui terrena sapiunt, amatores voluptatum et non Dei; speciem quidem pietatis pre se ferentes, virtutem autem ejus abnegantes; , id est, Christum mercantes, verbum Dei in labernis predicantes, et Dominum nostrum Jesum Christum vendentes, mulierum correptores, aliena concupiscentes, et pecuniarum amatores. n

Quinus JUDICIUM JAM OLIM NON CESSAT, — Ç. d. a Judicium, d id est pœna et damnatio justo Dei judicio ab olim, puta ab /eterno, eis decreta non tardat, sed instat et imminet, licci ipsi hic triumphent quasi securi, beati et fulces, Græce οὐ»

4p-fu, id oct, ndn *otiat*ur, hoc est, tit OEcumē-
nius, non ri it otiosa neò irritò, non deridet, non
torpescit, sed strenue progreditur et accelerat*
Unde explicans subdit : a Et perditio eorum non
dormitat, a Hoc est quod peccatoribus intonat
Isaías, XXX , 33 : « Preparata est ab heri Tophet,
a rege preparata, profunda el dilatata. Nutri-
menta ejus ignis el ligna multa : flatus Domini
sicut torrens sulphuris succendens eam : n vide
ibi dicta.

Vm. 4. 4. Si enim Deis angelis peccantibus non peper-
cit. — Subaudi, mullo magis hominibus vilibus,
puta bæreticis, non parceret, uti explicat Petrus,
vers. 9 et i I. Ila Cassianus, lib. XII *Instit.*, cap. iv,
et Damascenus, I *Paralip.* vi. «Peccantibus,® in-
tellige et in peccato suo usque ad finem persisten-
tibus : « Nam quod in homine est mors, hoc in
angelis est casus seu lapsus, » puta viæ, pœniten-
liro et meritorum terminus, ail Nyssenus vel po-
tius Nemesias, lib. I *De Homine*, cap. ni, et ex eo
Damascenus, lib. II, cap. iv. Sicut ergo homo est
viator usque ad mortem, potestque pœnitere et
salvari: sic elangeli habuerunt aliquod spatium,
licet breve, quo fuerunt viatores usque ad lap-
sum c cœlo, in quo pœnitere potuissent, ait Nys-
senus, si voluissent; sed noluerunt, ideoque om-
nes ceciderunt et damnati sunt, uti passim docent
Patres el Doctores. Nec aliud voluisse videtur
S. Thomas, I part, *Quæst.* LXIII et LXIV, cum ait
angeli naturam secundum voluntatem esse inflexi-
bilem, ul in eo quod semel deliberato elegit, con-
stanter persistat, uti de facto in sua electione per-
stiterunt omnes tam boni quam mali : inflexibi-
lem enim intellexit, quiaægrè flectitur, eo quod
prius omnia exacte consideret et perspiclat ante-
quam eligat, quod homo s®pe non facit, ideoque
facilius flectitur mutatquo propositum. Alloqui
enim angelus cum sit liberrimus, absolute flexi-
bilis est, potestque mutaro electionem, uti evincit
Scotus in II dis. 6, Qwr.q. II, et Gabriel îbfdei i
Quæst. 1, art. î. Credibile t unen est Deum cis non
dedisse gratiam excitantem ad pernitemdum ne-
cessariam, eo quod liberrimo peccnrint.rl in pec-
cato so obflrmarint, uli docet S. Gregorius, II *Mo-
ral.*, cap. m, vel. iv; Cassianus, collât. IV, cap. xui
et xiv; Prosper, lib. I *l)6 Vita contemploti*i\Ui, cap.
m; Fulgentius, *De Fide*, cap. in; Isidoras, lib. I
De Summo bono, cap. xii, sentent. 11; S. Anselmas,
lib. I *Cur Deus homo*, cap. xvi.

Deni Don
partit
angelo
yrconti,
iH Lh

El hac de causa nonnulli Doctores consent dé-
monos mox ul lapsi sunt in peccatum, fuisse in
viæ suæ termino, ideoque non potuisse resurgere
per pœnilentiam ctsalvari;sententia tamen dam-
nationis in omnes prolata non fuit a Deo , nisi
consummata eorum in peccalo perseverantia et
obstinatione : qua prolata, illico o cœlo in tartara
precipitali sunt. Vido Gabrielom Vasques, I part,
Quæst. LXIV, art. 2, disp. 230, cap. vu, ubi et ex
Patribus quinqué causas recensât, cur Deus pe-
percerit homini peccanti, non angelo. *Prima* est,

quii homo fragili* per imbecillitatem carnis pec-
cavit, ideoque misericordiam est consecutus : an-
gelas voro punis vcgefcisque est spiritus, inquit
S. Gregorius, IV *Morah*, cap. ix, alias x, et Damas-
cenus, líb. II *De Fide*, cap. m. *Secunda*, quia an- Sea-odi.
gelus nidio suadente peccavit, homo autem sua-
dente diabolo : ila S, Gregorius loco citato. Ter- Tirila
tia, quia in angelis non est lapsa tota natura, sed
pars illius; in homine vero tota natura lapsa est:
posterio ergo Ad®, co peccante, digni fuere venia,
quia cjiis peccati non fuere conscii : ita S. Augus-
tinus, *Enchir.*, cap. xxix. *Quarta*, quia angelus ob Qaaru
summam mentis perspicacitatem plena voluntate
peccavit : ita Cassianus, collât. IV, cap. in. *Quinta*, Qnieu.
quia angelus creatus fuit in summo honoris ordine,
quern in via habere poterat, et tantum per con-
templationem sui Creatoris confirmandus erat ;
ideo inde lapsus, non fuit revocatus per pœni-
tentinm : homo vero in terra positus, destinatus
generationi, ut inde ad meliorem vitam sine morte
transiret, in statu magis remoto a beatitudine
constitutus e«t ; et ideo magis spatium constitutum
est homini quam angelo, et pœnileotia homini
concessa, non angelo : ita Auctor *De Mirabili*
S. Script. apud S. Augustinum, lib. 1, cap. n.

Porro peccatum Luciferi et angelorum fuit su-
perbia, quia instigante Lucifero rebellarunt Deo ;
sed in quo ea sita fuerit, variant Doctores. *Pnmo*,
Gabriel Biel et Scotus in II, disi. S, censent in eo
sitam fuisse, quod sibi in sua pulchritudine el
excellencia nimis complacuerint. *Secundo*, alii in
co quod noluerint pendere a Deo, sed sibi vivere
et sufficere. *Tertio*, alii in co quod voluerint bea-
titudinem sibi arrogare, suisque assequi viribus,
non Dei : ita Alexander. Albertus, S. Thomas,
S. Bonaventura in II, disi. 5 et 6. *Quarto*, alii
in eo, quod voluerint caderis pr.rferri cl nulli
subesse : ita S. Augustinus, lib. XIV *De Civitate*,
cap. xi, et S. Gregorius, XXXIV *Moral.*, cap. xvii.
aliasxiv: « Jus, inquit, liberi dis appetiit, ut præ-
exset ræti ris, et nulli subesseL » *Quinto*, proba- Lndfer
bililiter FranciscusSu,irez, lib. VII *De An<jeli*\$,
cap. win. num. 13, censet cos ambivisse unio-
nein hypœtaticam Verbi, ut scilicet illa uni ex
angelorum ordina, puta Lucifero suo principi, *irhL
conferretur, non homini alicui, puta Christo,
Ilano enim unionem videtur appetiisse Lucifer,
camque invidisse Christo, ideoque alios ad sibi
consentiendum sollicitasse. Idipsum innuit \po-
stolus, *Hehr.* cap. i, vers. 6, dicens: « Et cum
iterum introducit Primogenitum in orbem terr®,
dicit : Et adorent eum omnes angeli Dei.» Eam-
dem sententiam tenet Cathnrinus hic, camque
innuit Tertullianus, lib. *De Patientia*;S. Basilius,
homll. *De bivi l'n*; S. Cyprianus, tract. *De Zelo cl
livore*; S. Bernardus, serrn.1 *De Adventu*; Ruper-
itis in cap. vin, vers. 3 *Juannis*, et alii.

Skd lunhNTiins (perperam aliqui apud Bedain
legunt, *rupc'di'ais*) inferni i» fractus in tarta-
hvm tradidit cruciandos. — « RudùnÜhûs, » id est

catenis infernalibus, scilicet igni et inferno cos alligando, ut nulla potestate aut vi ea excutere, aut ab iis se liberare valeant. Græce est ἀτὰρ; ὡς, id est *catenis caliginis*, vel noctis. Per « rudentes inferni » S. Petrus significat potestatem, jus et vim quam habuit et exercuit infernus, quasi minister et lictor Dei, in angelos in cœlo mox ut peccarunt, et a Deo damnati sunt, ul scilicet illos deturbante Michacle cum sociis angelis bonis, sua quasi vi supernatural!, quatenus scilicet erat instrumentum divin® vindicis®, e cœlis ad se attraheret, sibique ul tortori et tormento indivulse et inseparabiliter alligaret; sicut idem ille ignis inferni dæmones quocumque terrarum vagantes ita detinet, ut activitatem ejus nusquam effugere possint. Sicut ergo ignis vehemens suum querit pabulum, adcoque si paleas aut stipulas vel minus odoretur, illico eas invadit, corripit el incendit : sic et ignis inferni suum pabulum odoratus in cœlo, puta dæmones, illico eos ad se rapuit, detraxit et flammavit, fecitque folles Grinin et *fomenta* gehennæ. Ubi nola paradoxon : nam í *unc ,n^crnus habuit jus in cœlum, id est, in angelos/ gelosio cœlo, ideoque cœlum fuit quasi infer- quido î nus, imo inferno subditum. Nec id mirum : quia magis mirum est peccatum angelorum fuisse in cœlo, quam pœnam peccati. Ubi vide et collige ex pœna hac, quanta sit gravitas peccati et superbi®, quæ cœlum quasi in infernum, angelos in dæmones commutarit.

Possunt tamen facilius in Græco rudentes inferni referri non ad vocem *detractus*, sed ad vocem *tradidit*, q. d. Tradidit Deus angelos peccantes ac mancipavit carceri et igni infernali, ilique eos in perpetuum devinxit, et quasi quibusdam rudentibus, vel, ut Græca habent, catenis caliginis alligavit el firmissime astrinxit, ut cum nunquam excutere aut evadere possint. Ille ergo cutenæ et rudentes non sunt aliud, quam claustra inferni. Unde S. Augustinus, lib. XI *De Civit.*, cap. XXXIII, et S. Gregorius, lib. VIII *Moral.*, cap. xi, sic legunt : « Sed carceribus caliginis inferni retrudens, tradidit in iudicio puniendos, vel cruciandos reservari. »

Hos rudentes graphice depingit S. Cyprianus, *De Laudibus martyrii*: « Sævicens, inquit, locus cui gehenna nomen est, magno plangentium murmure et gemitu, et cruciantibus flammis per horrendam spissæ caliginis noctem, sæva semper incendia camini fumantis expirât, globus ignium arctatus obstruitur, et in varios pœnæ exitus relaxatur. Tunc saeviendi plurima genera, tum in se ipse convolvit, quidquid ardoris emissi edax flamma cruciarit. Hos quibus recusata vox Domini, el imperia fuere contempta, disparibus coercet exiliis, proque merito salutis exacte vires suas suggerit, dum pars sceleris discrimen imponit. » Atque hæc quidem universim omnino vere.

Mox vero singula poenarum genera distinguens :

« Et alios quidem, ait, moles intolerabilis curvat; alios per abruptum clivosi tramitis collem vis sæva précipitât, et catenarum stridentium nexum grave pondus inclinât. Sunt et quos agens slericlim rota et indefessa vertigo, et quo3 tenaci inter se densitate constrictos adhærens corpori corpus includat; ut el absumat incendium, el gravet ferrum, el excruciet turba multorum. » Quæ sano, nisi metaphorice et improprie accipias, fabulosa el Poetarum figmentis similia videntur : licet enim certum sit in inferno damnatos variis pœnis el modis torqueri, tamen in dæmonibus, qui corpus non habent, hæc locum habere nequeunt, nisi quis dicat dæmones in inferno assumerè corpora horribilia, ut homines damnatos magis crucient, magisque crucientur et ipsi, quod insinuat Isaías, xxxiv, II, ut ibi dixi.

Porro ex eo quod habet Græcus, *catenis caliginis*, multi per caliginem accipiunt non infernum, sed aerem hunc crassum ; indeque docent aerem hunc plenum esse dæmonibus : partem enim dæmonum detrusam esse in infernum, partem vero hic vagari ad lentandum omnes, quæ in die iudicii relegabitur in tartara: ita S. Hieronymus, in cap. vi *ad Ephes.*, vers. 12; S. Chrysostomus, homil. 11 *in epist. I ad Thessalon.*; Tertullianus, *Apolog.* cap. x x ii; Theodoretus. lib. IV *De Græcor. Affect.*; S. Antonius apud S. Athanasium; S. Augustinus, *De Natura boni*, cap. xxxiii, et Vili *De Civit.*, x x ii, et tract. 93 *in Joann.*, et alibi; qui et addit acrem hunc imum posse vocari infernum. Hæc sententia vera est, sed non congruit nostræ versioni, quæ habet a rudentibus inferni:» hi enim non sunt in aere ; nec etiam congruit Græco raprapácac, id est, *in tartarum præripitans*. Quare caligo hæc accipi debet in inferno, uti explicat Judas, vers. G, dicens: a Vinculis æternis sub caligine reservavit; » in inferno enim sunt vincula dæmonum æterna, non in acre.

Nota : Tô *non pepercit* continet miosin : parum enim dicit, sed longe plus significat, q. d. a Non pepercit, » sed irrevocabilem in eos protulit damnationis sententiam, juxta illud I *Regum* cap. xv, vers. 29 : « Triumphator in Israel non parcat, et pœniludine non flectetur; neque enim homo est, ut agat poenitentiam. » Quare error Origenis jam Olim damnatus est, dæmones aliquando a Deo revocandos et salvandos fore. Quo accedit Ambrosiaslerin cap. in *ad Ephes.*, asserens aliquos ex dæmonibus per Paulum liberatos ab errore, peccato et Luciferi tyrannide. Huc aliqui referunt illud Severi Sulpitii, quod ipse ascribit S. Martino in Vita ejus, cap. xxiv, ubi narrat S. Marlinum diabolo energumenum possidenti dixisse : a Si pœnitere et converti vis, Deus tui miserebitur. » Verum si id dixit S. Martinus, non absolute dixit Deum miserturum diaboli, sed conditionate, scilicet si pœnitere vellet; atqui conditio hæc est impossibilis : dæmon enim obstinatus est in malo

prorsusque impernitene poenitere nec vult, nec potest : ergo pariter Impossibile est secundum legem ordinariam ut Deus ejus misereatur. Quare vetissime S. Augustinus, lib. XXI *De Civit.*, xxi : f Teneatur, ait, fixum el immobile, nullum regressum ad justitiam vitamque sanctorum diabolum el angelos ejus habituros; quia Scriptura quæ neminem fallit, dicit eis, Deum non pepercisse, et sic ab illo esse inter impios praedamnatos, ut carceribus caliginis inferni retrusi traderentur servandi, atque ultimo judicio puniendi, quando eos æternus ignis excipiet, ubi cruciabuntur in sæcula sæculorum. »

Detbactos in tabtabum. — Græee significantius est Taprafóflxc, q. d. *Tartarizans*, siderans, filimi-Tnt'iai nans, adigensque in tartara. Porro *tarlarus*, et ' U»0'' *n P^ura^ *tartara* dicuntur i>w Tzpxaotw, id est *turbare*; aut potius i'no tcs id est *a tartareo tremore frigoris*; tartarus ergo significat locum frigoris maximi: ita ex Hesiodo Plutarehus, opuse. *De primo Frigido*. Sicut ergo infernus dicitur gehenna ab igne et ardore, ita idem dicitur *tartarus* a frigore el gelu, juxta illud Jo6 cap. xxsv, vers. 19 : « Ad nimium calorem trans-eat ab aquisnivium, » quod de inferno explicat Philippus Presbyter, Beda, Lyranus, S. Thomas, Studila el alii. Idem significat stridor dentium, de quo Christus *Matth.* xxv, 30 el 41. Stridor enim hic oritur ex frigore. Unde Beda, lib. V iUstor. *Angi.*, refert S. Dicit helmum vidisse animas in Purgatorio salire ab ignibus ad nives. Tartarus ergo csl locus inferorum profundus et imus, ait Servius et Suidas. Unde Virgilius, VI *Aeneid* :

Tum Urbrus ipse
Bis palet in praecepi tantum, tenditque sub umbras,
Quantus ad ælhercutn coeli suspectus Olympum.

Idem ibidem :

Hinc via tariirei quæ fert Acherontis ad undas;
Turbidus hic orno vaslaque voragine gurgēs
/Estuai, atque omnem Cocyto erudit arenam.
Quæ rapidus flaminis ambit torrentibus amnis,
Tartareus Phlegethon, torquelque sonantia saia.

Et Lucretius, lib. III :

Tariirus horrificos eructans faucibus aestus.

Quæres ex quo loco detracti sunt dæmones, el consequenter ubi fuere creati? Resp. *primo*, S. Augustinus, lib. III *De Genesi ad litter.*, cap. x, el Rupertos in *Genes*, libro I, cap. xi, eos cóndilos fuisse in acre superiore, qui cœlo vicinus est, indeque detractos. Idem consuit Eugubinus, lib. VII *Pcren. Phil.*, cap. xxxviii, sed falso nixus fundamento, scilicet quod angeli sint corporei, el quoad corpus ex aere creati. *Secundo*, S. Hieronymus (quem sequitur noster Lorinus el Ascanius Marlinengus in *Genes*, cap. i, el Franciscos Suarez, traci. *De Angelis*, lib. I, cap. iv), lib. VI in *Isaie* cap. XIV, vers. 13, explicans illud Luciferi : « In

cœlum conscendam, super aslra cœli exaltabo solium meum, » censet Luciferum et dæmones creatos esse in firmamento, sive sphæra octava, in quo sunt stellæ et a^tra, indeque voluisse conscendere in cœlum empyreum. *Tertio*, S. Augustinus, XI *De Genes, ad litter.*, cap. xvii et xix, censet dæmones creatos in mundo isto inferiori, angelos vero bonos in cœlo. *Quarto*, S. Thomas, I *part.*, *Quast.* LXI, quæstiunc. 4, ad 2, insinuat angelos inferiores, qui praesunt creaturis, ut cœlis, elementis, in illis ipsis esse creatos, cæteros vero in cado empyreo.

Quinto, alii passim censent omnes angelos tam bonos quam malos creatos esse in codo empyreo, indeque malos a Michaele et sociis precipitalos in tartara: ita Glossa, Beda, hom. 2 *Ihxaem.*, quod opus alii Junilio ascribunt; Magister sententiarum in II, dist. 2; S. Thomas et Scholastici, I *part.*, *Quast.* LXI, art. t. Ratio est, *primo*, quia angeli sunt nobilissimae creatura et purissimi spiritus : ergo pr.ab>* cis debebatur nobilissimus et purissimus locus; talis autem est cœlum empyreum. *Secundo*, quia angeli creati sunt primo die mundi, scilicet cum ipso mundo. Pruno autem die tantum creatum est cœlum empyreum, terra et abyssus aquarum: cadevi enim cœli creati sunt qiiarto die mundi, uti ostendi *Genes.* cap. i, vers. 1 et seq. Ergo necessum fuit angelos omnes creari in cœlo non alio, quam empyreo. *Tertio*, cœlum empyreum TertJ<k est immobile; cæteri enim cœli moventur et raptantur motu primi mobilis, angeli autem sunt quieti el stabiles; nec decet eos raptari instar cœlorum, aut locum domumque eorum raptari ipsis immotis, ut sua eis sedes el locus eripiatur: ergo creati sunt in cœlo immobili, puta empyreo. *Quarto*, quia in empyreo est sedes et thronus gloriæ Dei; illius autem stipatores sunt angeli : ergo, etc.

Porro Isaie locus non concludit Luciferum creatum esse in firmamento; alius enim est sensus Isaie, ul ibidem dixi : alioqui ex eodem loco concludendum esse Luciferum creatum esset in infima aeris regione; ait enim : « Ascendam super altitudinem nubium; imo, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ® hoc csl, in monte el templo Sion. Loquitur ergo Isaías de homine terreno, puta de rege Babylonis, ut ipse ail vers. 4, non de diabolo.

Dices : Adam creatus est extra Paradisum, et transíalos est a Deo iu Paradisum : ergo pariter decuit angelos non creari in loco gloriæ, qui est cœlum empyreum, sed ad illum per merita transferri. Respondeo, nego consequentiam; elad antecedens dico Adamum conditum fuisse exira Paradisum, quia ipse erat terrenus el terra totius dominus, ac posterius ejus spargendi erant per omnes terne regiones. Adde, idem pene esse creari in Paradiso, et mox a creatione gratuito collocari in Paradiso, uti contigit Adamo; unde el Eva condita est in Paradiso : angelis vero ob naturam excellentiam nullus alius erat conveniens locusj

quom cœlum cmpyreum. Porro, si Adam Paradisum contaminavit peccando, quid mirum, si Lucifer cœlum quoque cmpyreum contaminant peccando? Nec enim locus, sed persona peccans proprie peccato contaminatur.

Nota: S. Petrus comparat et adæquat hic luercsiarchas Lucifero, hæreticos dromonibus, brcro-
 «fautes
 d«uiOüt.
 Primn. *Primo*, quia Lucifer peccavit intoleranda super-
 Secnodo. bia, ita et hæresiarcha *Secundo*, quia Lucifer et
 Hruo. dæmones rebellarunt fleo et Ecclesia) cadesti :
 sic et hæretici rebellant Di o et Ecclesiæ terrestri.
Tertio, Lucifer cum dæmonibus commisit crimen
 læsæ majestatis divina; ; ejus enim thronum vo-
 luit invadere cum dixit : a In cœlum conscendam,
 super astra Dei exaltabo solium meum, similis
 ero Altissimo,» fahœxiv, 13. Sic el hæretici com-
 mittunt crimen læsæ majestatis divinæ, quia ejus
 veritatem, fidem, religionem, cultum, Ecclesiam,
 Sacramenta impugnant ; ac proinde novum quasi
 Deum, novam fidem, religionem, Ecclesiam in-
 ducere satagunt, in qua hæresiarcha præsideat
 quasi terrestris Lucifer, assistant ei hæretici qui
 ei credunt quasi angeli et dæmones. *Quarto*, Luci-
 fer satagii omnes tam angelos quam homines se-
 enni trahere in ruinam : sic hrocsiarcha plurimos
 seducit, secumque trahit in perniciem el gehen-
 nam. *Quinto*, quia Lucifer auctor est omnis hære-
 sis, adeoque multi hæresiarchæ habuerunt dæ-
 mones paredros et familiares, uti ostendi l *Ti-*
moth, iv, 1. Unde Cassianus, Cotait. VII, cap. xxxii,
 affirmat se dromonem audisse confilenlem, se per
 Arium et Eunomium impietatem sacrilegi dog-
 matis edidlsso. Sane Lulherus, lib. *De Missa an-*
gulari, cl *ad Electorem Saxonicæ*, fatetur se cum
 diabolo plmquam modium salis comedis-
 se, ab coque argumenta accepisse quibus Missam im-
 pugnaret. Calvinus Bucero objicienti sibi studium
 conviciandi cl maledicendi, respondet epistola ad
 eumdt m a hunc esse» morbum sui non tam in-
 genii, quam genii,» utique mali; se cniinagenio
 quodam impelli, ul sive scribat, sive concionetur,
 assidue maledicat et convicietur. Zuinglius, lib.
 De *Supplem. Eucharist.*, profitetur se noctu edoc-
 tum modum detorquendi verba consecrationis :
 «Hoc est corpus meum,» nimirum explicando
 corpus per figuram corporis; additque nescire se
 an genius hic albus, au ater fuerit. Carolstadium
 a dromone abreptum public^ est fama. ilosius, lib.
 De *Jerresibus*, scribit nonnullos decies per diem
 diabolum adorasse, indeque vocatos D.emoma-
 cos. Huc facit quod Tertullianus, lib. *De Prescript.*,
 cap. x u îi et seq., scribit hierelicos commercia
 habere cum Magis; imo primum hæresiarcham
 Simonem, ejusque discipulum Menandrum fuisse
 magos. Hoc sæculo est secla Diabolhlaruin, qui
 gloriantur se sortiarios esse, et diaboli caractere
 insignitos, quem ubi vino incaluere, nudata carne
 ostendere non verentur. Auditum est ex ipsorum
 confezione. ouod numerus eorum usque ad sexu-

giota millia in Galliis excreverit. Dicunt se «ili-
 quid credere, ubi id expedit : nihil vicissim cre-
 dere, ubi sic expedit : ita ex libro Parisiens! Ros-
 cius in *Centuria sertarum*. Caveat sibi quisque
 ab cis quasi a diabolo, præsertim principes; nam
 in eorum aulas et unimos, ul eorum sint consi-
 liarii. seso insinuaro satagunt, simulatione sa-
 pienliæ. Vido nostrum Deirio prprofat. in *Disquisii,*
magic., ubi quinque causas recenset, cur hæresi;n
 comitetur magia : undo *Apocal.* cap. ix, vers. 3,
 locustas repnesentantas hæreticos, exeunt de jju-
 ico abyssi. Hinc et Antichristus, qui crii caput
 cl princeps hæreticorum , ita possidebitur a dia-
 bolo, ul videatur esse dæmon incarnatus. Unde
 dû eo Apostolus ait il *Thcssal.* n, 9 : « Cujus est
 adventus secundum operationem Salame in omni
 virtute, et signis, et prodigiis mendacibus, et in
 omni seductione iniquitatis.»

Sexto, sicut Lucifer est imus in inferno, sic et Seito.
 hrocsiarcha) sunt profundissimi in inferno, quasi
 assessores Luciferi. Quocirca S. Chrysoslomus
Contra Arianos ita concludit : a Avianus est, ergo
 diabolus est. » S. Athanasius vero, serm 2 *Contra*
Arian., Arium vocat alheum. S. Augustinus, XXI
Dc Civit., XXV, docet hæreticum esse pejorem Pa-
 gano. Rationem dat : «Cum pejor utique sit de-
 sertor fidei, et ex desertore oppugnator ejus ef-
 fectus, quam ille qui non deseruit quod nunquam
 tenuit. » Et Tertullianus, lib. *De Patientia* : « Eth-
 nici, ait, non credendo credunt » mulla de Deo
 naturali hmiine cognita; «al hæretici credendo
 non credunt, » quia dicunt se credere verbo Dei,
 cum revera non credant.

TkADIDIT CRUCIANDOS IN' JUDICIUM HIESI KVAIU. —
 Loquitur S. Petrus de dæinonibus, quasi de reis
 jam damnatis ad extremum supplicium : hi enim
 post damnationis sententiam traduntur commen-
 tariensi, ut cos in carcere asservet el vinciat, do-
 nec educantur ad supplicium. Simili enim modo
 Deus dæmones mancipavit inferno usquo ad diem
 judicii et supplicii. Licet enim tð *crurianos* non
 sit in Græco, tamen inlcelligilur. Suspiciatur Ga-
 gneius nostrum interpretem pro tk?«jaivcu;, id est,
eos qui servantur, aut TiTxpr^ivw;, id est *servatos*,
 hoc est *servandos*, legisse wjcjmV.u;, id esl *afflic-*
tos, vexatos, ac pro eo vertisse *eructados* : quin et
 codices nonnulli habent , id est, eos
 qui puniuntur et cruciantur.

Aliqui ex hoc loco et similibus, ut *Matthdi* Dtam*
 cap. vin, vers. 29, ubi dæmones rogant Christum
 no eos mittat in abyssum, putarunt dæmones nec- 4;d; (r>
 dum cruciari igne gelicunæ, sed eo cruciandos clantur
 po4 diem judicii : ita videtur loqui S. Justinus,
Contra Tryphonem; Irenams, lib. V, cap. xxxiii;
 S. Hilarius, can. 8 m *Matth.*; Eusebius, IV *jUstor.*,
 xvn vel win ; Lactantius, lib. Vil, cap. xxvi. Sed
 certum est da niones omnes, etiam qui in hoc acre
 vagantur,-cruciari igne gehennæ, sive quod ignis
 ille agat in distans, sive quod ignem illum invi-
 sibiliter scema ferant, Ulique sint alligati : ideo

laJüdb
fm Cfo-
ci [nj]
a.
Prüua.

cnim Dous detraxit eos in larturum, ut ibi jugiter crucientur et ardeant. Quoto Patres jam citati explicandi sunt de pœna accidentali : hæc cnim (la nionibus accrescet in dic iudicii. *Primo*, quia in iudicio universali, coram omnibus angelis et hominibus, publicam accipient damnationis sententiam a Christo iudice, cujus facies et ira adeo erit horribilis, ut dæmones cl damnati mallent manere in inferno ibique cruciari, quam inde exire in vallem Josaphat ad iudicium, juxta illud *Apoca!*. vi. 16 : «Dicunt montibusct petris : Cadite super nos et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni, quoniam venit dies magnus ine ipsorum, et quis poterit stare ? »

Secundo, quia in iudicio auferetur eis omnis libertas vagandi per terram, et tentandi perdendique homines, ac in infernum quasi in carcerem perpetuum nunquam inde exituri recludentur; quod valde cos cruciabit : unde dæmones rogant Christum, ne eos mitteret in abyssum, *Matth.* cap. vni.

Tertio. *Tertio*, quia in iudicio omnes Angeli et Beati cum Christo cos condemnabunt et increpabunt, I *Corinth*, vi, 3; *Sapient.* v, 1. Bursuin dæmones in iudicio videbunt Angelornm et Sanctorum gloriam, cosque in thronos et sedes sibi olim destinatas succedere el evehi, se vero in gehennam deprimi, quod cos valdo cruciabit.

Quarto, quia tunc simul omnes damnati et dæmones trudentur in gehennam, ubi quisque cæterorum omnium tormenta videns, iisdem cruciabitur, præsertim quia unus alteri ibidem maledicit cumque exeeratur, affligit el torquet, præsertim cos qui ipsum lentarunt ad peccatum, ideoque damnationis ejus fuerunt causa, uti fuero dæmones. Hoc est quod ail S. Joannes, *Apoca!*. XX, 9 : « Diabolus qui seducebat cos, missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudopropheta cruciabuntur dic ac nocte in sæcula sæculorum. » In inferno ergo omnes sc invicem cruciant, ringunl cl laniant quasi canes rabidi. Hoc est quodS. Clemens, VII *Const*, xxxiii, ait, Christum venturum ad iudicandum diabolum mundi deceptorem. Et Lactantius, lib. VII, 26: In dio iudicii, ait, a Dominus illorum (impiorum, puta Satanas) cum ministris suis comprehendetur, ad pœnamque damnabitur; cum quo pariter omnis turba impiorum pro suis facinoribus in conspectu angelorum atque justorum perpetuo igni cremabitur in ælrrmiih. » Denique S. Bonaventura, in jV, *disi.* XLVII, art. 1, Qnæst. IV, insinuat essentialis etiam pœme dæinonum partem in diem iudicii differri; verum hoc aliis passim non probatur.

5. Et OMIUINALI MUNDO NON VEPERCH. — (fm'cc
«ffjxcu, quod Pagninus et Vatablus vertunt, *prisco mundo*; Clarius, *antiquo*; Gagneius, *rud* et *imperito*, scilicet iu cognitione Dei et rerum salutis. «Originalem » ergo mundum vocat priscum et primævurv, qui fuit onto diluvium : tuuc enim

fuit origo mundi cl hominum in Adamo, a quo decimus fuit Noe, sub quo Deus totum istum mundum punivit diluvio, co quod ingratus, el recentis originis ac creationis el creatoris sui immemor, ad carnem el scelera deflexisset; præsertim cum posteri Seth connnbia junxerunt cum posteris Cain, uti narratur Genes, vi. Post exemplum punitionis (temonum proponit S. Potras exemplum diluvii, quo Deus omnes peccatores mersit totumq io mundum perdidit, ul quisquo impius, præsertim hærelicus, segura cogitet : Si Deus toti mundo non pepercit, ergo nec mihi qui unus el solus sum, parcet.

Nota, sicut paulo ante hæreticos et haeresiarchas comparavit S. Petrus Lucifero et diabolis, ita hic eosdem comparat giganlibus; hi enim fuerunt causa diluvii. *Primo* ergo, sicut gigantes nati sunl ex luxuria filiorum Dei, puta posterorum SeUx, cum filiabus hominum, puta Caini, Genes. vi, 4: ita luxuria mullos monachos et apostatas adigit ad hæresim, ut fiant hærelicorum ministri.

Secundo, quia gigantes fuerunt superbi el fccpx- X« : sic et hæretici sunt Titanes superbissimi, qui contra Christum et Deum pugnant, tandemque fiunt athei el atheismum inducunt.

Tertio, sicut gigantes fuerunt tyranni et oppressores hominum, sic et hæretici.

Quarto, sicut Nemrod et gigantes ædiflearunt turrim Babel quasi contra cœlum et Deum pugnatu- ri : sic et hæretici ædificant Ecclesiam schismatis et confusionis, quam significat Babel, ul Ecclesiam tam cœleslcm, quam terrestrem oppugnent.

Quinto, sicut Deus gigantes mersit diluvio cl præcipitavit in tartara, sic et hæreticos; præcipit- at : vide dicta de giganlibus, *Genes*, vi.

Sed octaylm Nok jvst itlb phalcoxkm custodivit. — Titebnannus censet Noe fuisse octavum ab Adamo ; sed fallitur : fuit enim ab eo decimus. Dicitur ergo octavus, scilicet eorum qui per arcam salvati sunt : alludit enim S. Petrus ad id quod dixit *epist.* I, iu, 20 : «Octo animæ,> id asi homines, «salvie facte sunt per aquam;» eorum ergo octavus fuit Noe. Alii ex Josupho, lib. I *Antiq.*, cap. ivet v, censent Noe fuisse octavum præconem jusliliae, quia secutus est septem generationes, quibus posteri Selli coluerunt justitiam et sanctitatem. Alii «octavum» dici censent, quia natus est anno ocliiygoutosimo, non a creatione mundi : ab ea enim natus est anno 1036; sed ab inchoata impietate el corruptione mundi, quæ ante Noe duraverat per sepliugontus annos. Alii septem alios præcones juslilte dio ævo comminiscuntur, quos Scriptura non exprimat, quorum octavus fuerit Noo. Sed primus seusus est genuinus. Porro Philo» hb. *dc Cunjressu quesrendes ditionis gratia*, notai Noe, qui primus in Scriptura nominatur justus, fuisse decimum ab Aduno : «L'l, inquit, aperte doceat, quod sicut denarius numerorum, qui deinceps unitatem sequitur, est

H re* Ha
timils

P**»*

Sccaado.

Qabjfc

perfectissimus : ita justitia in anima revera finis est vita*actionum.»

Nota : Noe vocatur «juslitiae præco. » *Primo*, quia prænunliavil justam scelerum vindictam mundo imminentem per instans diluvium. Secundo, quia ipse fuit cultorjuslitiae et sanctitatis, camque verbo cl exemplo deprædicavit. Ter/io, quia fuit Propheta cl pnenuntiavit adventum justi, puta Christi, quod scilicet ipse carnem assumeret ; ac proinde indignum esse carnem maculare gula et venere, quam Filius Dei ad divinitatem esset evecturus. Hinc Josephus, lib. I *Antiq.*, cap. iv : «Noe, inquit, facta eorum (hominum sui ævi) moleste et indigne ferens suadebat, ut in melius mentem ac opera sua transmutarent. Verum cum videret illos sibi non parere, lotosque vitiorum dulcedini succumbere, veritus ne et se et familiam suam interimerent, secedens cum suis in aliam regionem migravit. Et Deus viri justitia delectatus, non aliorum solum malitiam damnavit, sed cum decrevisset universum humanum genus extinguere, aliudque novum et a vitiis purum instaurare, primum vitam eorum breviori spatio circumscripsit, et abrogata longævitato intra centum et vigili annos coercuit; dein continentem terram in pelagi faciem transmutavit, atque ita genus illud abolevit universum. »

Quocirca S. Paulus ita celebrat Noe ejusque fidem cl justitiam, cap. xi *ad Hebr.* 7 : « Fide Noe responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suce, per quam damnavit mundum, et juslitiae quæ per fidem est, hæres est institutus. » Et S. Ambrosius, lib. I *De Noe*, cap. i : «Noe, ait, Dominus Deus ad renovandum semen hominum reservavit, ul esset juslitiae seminarium, etc., ut dum Noe sanctum majore intentione consideramus, reficiamur et nos, sicut omne genus in illo requievit ab operibus suis atque tristitia. Unde et Noe dicitur latine justus, vel requies. » Et mox subdit : « Justitiam solam esse quæ aliis potius nata, quam sibi, non quod utile sibi est, quæral, sed quod omnibus. Hæc nos requiescere facit ab operibus iniquitatis, hæc revocat a tristitia ; quia dum ea quæ justa sunt gerimus, nihil timemus punitionis conscientiae securitate. » Et cap. xx, docet ob justitiam Noe faciam esse humani generis instaurationem, «ne totum corpus generis humani vel abolitum videretur in terris, vel a Dei abscissum gratia relinqueretur, etc. Et ideo justus quem non videbat Dominum, requirebat, corrupeleæ exsors, cupidus aeternitatis. » Idem S. Ambrosius in *Psal.* civili, octon. 7, asserit «quod Enoch propter devotionem raptus ad cadum, terrenes malitiæ virus evaserit ; quod Noe propter justitiam diluvii victor, generis factus humani superstes sit; quod Abraham propter fidem, seminarium posteritatis >uæ toto orbe diffuderit ; quod Israel propter laborum tolerantiam, populum credentium proprii uounnib signaculo consecraverit ; quod David

propter mansuetudinem regali honore donatiti, senioribus fratribus antelatus sit ; quod Elias propter zelum Dei curru elatus in acrem cœlestis sedis hospitium novi generis acquisierit incolatu ; » vide S. Augustinum, serm. 46 *De Temp.*, ubi Noe charitatem sanctilatetquo demonstrat et celebrat.

Custodivit — tum injustitia, tum in vita, ne periret diluvio, sed esset conservator et restaurator generis humani, ac pater et patriarcha novi post diluvium sæculi.

Diluvium mundo impiorum inducens. — « Mundum impiorum » vocat non solos impios, sed totum mundum impiis plenum : lotus enim mundus propter impios, cum ipsis diluvio mersus est. De Noe et diluvio, vide dicta *Genes*, vi.

G. Et civitates Sodomorum et Gomorrhœorum in *Ven.* CINEREM REDIGENS. — Impiis, puta hæreticis, proposuit S. Petrus *primo*, punitionem dæmonum; secundo, vindictiam diluvii. Ille *tertio*, proponit conflagrationem Sodomæ et Gomorrhœe ob infanda scelera et preposterarum libidines. Quocirca merito Justinianus imperator, Conslit. *Novellali*, vetans eas, nuncupat illicitas, impias et diabolicas luxurias, ob quas Deus orbi graves clades immittat. Atque Valentinianus, Theodosius et Arcadius Imperatores eas flammis puniendas, ac pæderaslas exurendos sanxerunt, sicut Deus exussit Sodomitas, imo totam Penlapolim, licet amoenissimam et fertilissimam, in cineres redegit, ne vel reliqui tanti lamque enormis et infamis sceleris in terra extarent. Sic et hæresiarchæ ignibus traduntur quasi piacula et calharmata lerræ, ne eam inquinent, sed expient ; ipsi enim non raro corporales, sed semper mystici sunt Sodomitæ, quia fidem adulterant, et præposteram inducunt : qua de causa cos hic Sodomitis comparat S. Petrus.

Exemplum eorum qui impie acturi sunt, ponens, — scilicet hoc exemplo ostendens omnes impios similiter ac Sodomitas puniendos esse, et perenniter arsuros in gehenna : cujus rei id est *exemplum*, imago, specimen, paradigma, exemplar, similitudo et typus fuit incendium Sodomæ : quod tantum fuit, ut etiamnum terra illa tota sit caliginosa et fumigans, plena bituminis, nil vivum alens ; quin et frondes, flores et fructus mox ulcarnuntur, in cineres favillas vertuntur, quasi ignis pristinus ibidem adhuc latens perduret, itaque ignem perennem inferni repræsentet. Unde Josephus, lib. V *Belli*, cap. v : « Huic (Arabie) inquit, vicina est Sodomilea terra olim quidem tam fructibus quam divitiis civitatum fortunata, nunc autem omnis exusta, ut quæ habitatorum impietatis fulminibus conflagrasse memoratur; denique adhuc in ea divini ignis reliquias, et opidorum quinque videre licei imagines, et renascentes in fructibus cineres : qui colore quidem sunt edulibus similes, carpentium vero manibus in fumum dissolvuntur et cinerem. » Et Philo, lib. *De Abraham* : « Fulmineus ignis (Sodomæ), ait, nunquam exlinguilur; aut serpit aut vapo-

pat, quod oculis ipsis comitur; extant etiam argumento cladis veteris fumus exhalans perpetuo, et sulphur quod ibi foditur, n Adde plane videri omnes Sodomitas et Pentapolilas post incendium terrestre, damnatos fuisse ad incendium infernale, uti docet S. Cyprianus, serm. *De Passiōne*. Hoc est quod S. Petro consonans clare asserit S. Judas, veis. 7 : «Sicut Sodoma et Gomorrha, et finitima» civitates simili modo cxfornicatæ, et abeuntes post carnem alleram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes, n

7. Et justum Lot oppressum a nefandorum (Sodomitarum) injuria AC LUXURIOSA CONVERSATIONE eripuit, — per angelos æque ac Noe eripuit ab impiis el diluvio : vide historiam Lol *Genes*, xix.

8. Aspectu enim et auditu justus erat, — g. d. Lot ereptus fuit ab incendio Sodomæ, quia sanctis et casiis erat oculis et auribus, cum utrisque incesti et obsceni essent Sodomilæ : unde ipse tantis eorum obscenitatibus, quas invitus ægerimo videbat et audiebat, discruciabatur (1).

Cruciabant. — Legit Interpres id est *excruciabant*, in plurali : jam legunt in singulari

id est *cruciabat*, scilicet seipsum et animam suam Lot ; sed eodem redit sensus : tam enim Sodomilæ suis infandis sceleribus excruciabant Lot, quam Lot iisdem se discruciabat el discruciabatur, dicens illud S. Polycarpi, *Dettareticis* : « Deus bone, in quæ tempora me reservasti, ut hæc audiam? » teste Eusebio, lib. V *Hietor.*, cap. XX. Nam, ut ait S. Gregorius, I *Moral.*, vu : « Iniquorum vita non delectando justis aures atque oculos, sed feriendo tangebatur; v illam enim detestabatur el exeerabatur. Nota hic, Sanctorum est cruciari sceleribus el offensis contra Deum et proximum admissis in sua congregatione, urbe, provincia et regno; ita David, *Psalm*, civili, 139 : a Tabescere, ait, me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici moi. n Et vers. 158 : « Vidi prevaricantes, et tabescebam. » Quia enim summe amant Deum, cjusquò honorem zelant, æque ac proximorum salutem, hinc summe dolent et cruciantur de Dei contemptu ac proximorum perditione.

9. Novit Dominis pios (Noe, Lot coranique assecclas) DR TENTATIONS ERIPERE. — Novii UOU taU-tum speculative, sed et practice; « novit » ergo, id csl scit, potest, vult el solet (est mclalepsis) pios eripere (2), juxta illud quod promisit per Isaiam, cap. xi.iii, vers. 2 : « Cum transieris per aquas, lecum ero, el ilumina non operient te ; et cum ambulaveris in igne, non combureris, el flamma non ardebit in te. » Noe enim ab aquis, Lot ab igne liberatus est. Sic Deus liberavit Abraham de Ur, id est igne Chaklæorum, *Genes*. xi, 31 ; Jacob de manu Esau, Joseph de manu fratrum

et carcere, Mosen el Hcbræos de manu Pharaonis, David de manu Saul, Susannam de manu ««num, Daniele de lacu leonum, Ires pueros de fornace, Mardochæum de manu Aman, Judith de manu Holofemis, Tobiam de manu Asmodæi, Machabæos de manu Antiochi, Eliam de manu Jezabelis. Vere Psalter : « Multa », ait, sunt tribulationes justorum, et de omnibus his liberabit eos Dominus, » *Psalm*. XXXIII, 20. Et *Psalm*, XLix, 15 : « Invoca me in die tribulationis : eruam te, et honorificabis me. » Et *Psalm*, xc, 15 : a Cum ipso sum in tribulatione, eripiam cum et glorificabo cum. »

Dicant ergo Sancti in tribulatione cum Paulo : a In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aporiamur, sed non destituimur; persecutionem patimur, sed non derelinquimur; humiliamur, sed non confundimur; dejicimur, sed non perimus, n II *Corinth*, iv, 8. Et : « Propter te mortificamur lota die, estimati sumus sicut oves occisionis ; sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos, » *Roman*, vni, 73. Quo CrF**QU ergo major est tribulatio et angustia, eo magis sperandum, spesque fortius et securius figenda crescit est in Deo, quia magis tribulatis magis vicinus p® 11 est Deus. Acute Plinius, lib. VIH, cap. xvi : a Tum, ait, precipuas votorum locus est, cum spei nullus est. n Hoc csl, quod ail Nahum, id est Consolator cap. i, vers. 7 : « Bonus Dominus, et confortans in die tribulationis. » Tunc enim mira Dei benignitas elucet, cum justos videt ita oppressos, ut humanitus periculis eripi el salvari non possint. Ende Tigurina vertit : « Præsidium temporibus difficillimis; » alii, « robur in die angustile, » hebr. est TJO *maoz*, pro « pio Septuaginta vertere solent *hyperaspisies*; Vulgatus, *protector*, juxta illud *Sapient*. v, 17 : « Dexterâ sua teget eos, et brachio sancto suo defendet illos; » gnrcc 6<^®-TTut, hoc csl, tanquam satellites et stipato clypeo suo proteget eos. Sic Deus dixit Abrahæ, *Genes*. xv, 1 : « Noli timere, Abraham, ego prolector tuus sum ; n hebr. e<jo *scutum tibi*; Septuaginta, O-u-

hoc est, *cijo protejo te*, objecto hostibus et opposito validissimo clypeo. Hinc a Davide *Psalm*. lix, 9, Deus vocatur « fortitudo capitis mei, » hebr. *maos*; Septuaginta, juxt x ngi; id est *firmitas*, securitas, munimentum. Et *Psalm*, ix, 10 : « Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione. » *Pivv*. x. 29 : « Fortitudo simplicis, via Domini ; » hebr. *maos*; Septuaginta, id ost *munitio*, arx, propugnaculum. *Cant*, i, S : a Equitatu meo in curribus l'haraonis assimilavi te, » hoc est, sicut populo meo, cum a fronte mai e Rubrum objectum fugam retardaret, a tergo furens Pharaon cum copiis validissimis insequeretur, a lateribus rupes transitum negarent, in tantas angustias redacto, et omni humana ope destituto, opportune subveni ; sic et subveniam tibi, o sponsa mea, in quantavis angustia.

Iniquos vero in dirm judicii beservaii cruciandos. — Est hic anlapoduton, sive redditio et ex-

(1) Roseoinullorus el Ailloli ita Græcum recto conblnont, ut *aspectu* et *auditu* referantur ad *cruciabant*.

(2) Ex une exempté nubili sunlcntia infertur generalis.

pletio similitudinis inchoato; vers. 4. Illa enim sententia : « Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, » inabsoluta pendet, et pendula suspensum dicit lectorem hucusque : hic enim expletur. Imo Hyginus Papa, *epistola* 2, citatis præcedentibus S. Petri de angelis, Noe et Sodoma verbis, statim subdit : « Quid putatis iniquis et impiis perseverantibus in nequitia eorum erit? » sive hæc ipse olim in epistolis S. Petri legerit, sive non lecta, sed intellecta suppleverit. Sensus ergo est, *q. d.* « Si Deus angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari, » etc.; ergo idem ipse novit, id est scit, potest et vult homines iniquos, ut Sodomitæ et mersos diluvio, ceterosque « in diem iudicii reservare cruciandos. » Hinc aliqui censuerunt damnatos non cruciari igne gehennæ ante diem iudicii. Quam sententiam Græcis tribuit Guido Carmelita; sed hic est error damnatus in Concilio Florentino, imo a Christo *Luce* xvi, 19, ubi narrat animam divitis Epulonis cruciari igne gehennæ. Sicut ergo animæ Sanctorum post Christi mortem, si plene sint expiati, illico evolvunt in cadum, ibique visione Dei beantur : sic animæ reproborum illico rapiuntur in tartara, ut igne exurantur, ait S. Gregorius, IV *Dial.*, xx. Quod ergo hic dicitur eos reservari in diem iudicii cruciandos, intellige quia tunc non tantum in anima uti nunc, sed et in corpore quo resurgent, cruciabuntur, aliasque peccata accidentales subibunt, « neque ac dæmones, uti dixi vers. 4.

Ven. io. Magis (Græcè *magis*, id est *maxime*; S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, *præcipue*) autem eos (supple el icpcte id quod præcessit, scilicet : a Novit Dominus iniquos in diem iudicii reservare cruciandos; » huic enim apto cohæret « magis autem eos ») qui post carnem in concupiscentia IMMUNDITIA. AMBULANT. — *q. d.* DeUS in die iudicii puniet omnes impios, sed maximo hereticos luxuriosos, qui dominationem contemnunt, etc.; horum enim uti majus est scelus, ita pariter majus erit iudicium et supplicium. Lyranus ex *to magis*, vel, ut grace est, *maxime*, colligit peccatum hæresis, præsertim in hæresiarcha, esse gravius peccato Sodomitarum et eorum qui mersi sunt diluvio, quin et diemonum, ideoque gravius puniendum in gehenna. Quod intellige non de omnibus, sed de multis : peccatum enim Luciferi excitantis cæteros ad rebellandum Deo, fuit gravius. Adde, hieresim inducere cætera omnia peccata, ac præsertim libidinem etiam præposteram ; uti ptederaslas fuisse Calvinum et lieram docet eorum vita et carmina. Hoc est quod ait Judas, vera. 7, eos sicut Sodomam exfornicatos abire post carnem alleram.

Qui post carnem (id est sequentes carnem, ejusque appetitus carnales) in concupiscentia immunditia., (græcè *pUMfuû*, id est *contaminatio* el pollutionis) ambulant. — Unde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovianum*, sic legit ; Qui post car-

nun ambulant in dcsidenis pollutionis, id est pollutis, quibus corpus, æque ac animam, contaminant et polluunt. Taxat S. Petrus hæreticorum sui ævi, puta Simonianorum. Nicolaitarum, Gnosticorum, libidines et spurcicias, ait (Iæumenius, Idem fuit genius aliorum hæreticorum, præsertim hujus ævi, uti norunt viri prudentes et experti. Hinc do eisdem Paulus, *Ephes.* \, 12 : « Quæ ah cis, ait, occulto fiunt, turpe est dicere. »

Dominationemque contemnunt. — *Primo, q. d.* Contemnunt Magistratus, Episcopos, l'ræpositos tam sæculares, quam ecclesiasticos, qui in Ecclesia vel República dominantur. Ita Vatablus; inde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, lupi in iudiciali, et dominationes despiciunt. Eodem modo legunt Biblia Regia et Complut. Quam hoc sit verum omnes historiæ loquuntur, imo oculis nostris vidimus in bellis, quæ hæretici rebelles in Francia, Germania, Anglia, Belgio suscitaverunt. Sane Lutherus, lib. *De Potestate seculari* : « Scire, inquit, debetis, quod ab initio mundi rara admodum avis est princeps prudens, adhuc multo rarior princeps probus : sunt communiter maximo fatui, ac pessimi nebulones super terram, et ipsi sunt lictores et carnifices Dei. » Et in *Præfat.* contra duo Cæsaris mandata : « Turea, ait, decies et prudentior et probior est principibus nostris. » Et in *Hastieos* libello, eos vocat tyrannos, et Evangelii persecutores. « Scriptura, ait, vocat eos bestias, id est, animalia fera, ut sunt lupi, apri, ursi, leones. Neque igitur ego ex iis homines faciam ; ferendi tamen sunt, si Deus per eos plagis nos vult afflicere. Ulrumque sano timui, si prævalerent rustici, diabolus foret Abbas; si vero prævalerent ejusmodi tyranni, mater ejus foret Abbatisa. » Idem in Bulla contra Ordinem Ecclesiasticum, Episcopos vocat larvas diaboli, additque : « Quicumque opem ferunt, corpus, bona et famam in hoc impendunt, ut Episcopatus devastentur, et Episcoporum regimen exlingualur, hi sunt dilecti filii Dei et veri Christiani, observantes præcepta Dei, et repugnantes ordinationibus diaboli : aut si hoc non possunt, illud saltem contemnant. Contra vero qui manu tenent Episcoporum regimen, cisque obediunt, hi sunt diaboli ministri. » Et rursum : « Evangelium quocumque venii, oportet ut tumultuetur; nisi id faciat, non est verum. »

Auno 1536 habitum est Geneva; consilium de Ei CIE rege Francorum, regina uxore, regina inatre, natum ejus liberis, proceribus et Catholicis magistratibus ad certum diem trucidandis, Boza principe, Calvino auctore, Ottomano subsignature, Spifamio suasore, omnibus Gallie prædonibus et latrocinis consciis. Hujus consilii et conspirationis inventa est et impressa epistola Calvini ad Viretum Lausannæ, uti narrat Bolséeus in Vita Calvini, cap. XXI. Calvinus in eap. iv *Danieli* ! « Hodie, ait, ut reges fere omnes fatui sunt et bruti, ita etiam sunt quasi equi et asini brutorum ani-

molium.n Zuinglius, Mariis cl Bellona sacardos lib, IV *Epistolarum*, fol. 186 : a Romanum, iuquit, imperium, imo quodeumque imperium, ubi siuccrain religionem opprimere cœperit, si nos illud negligonter patimur, non minus contempte religionis rei erimus, quam ipsi oppressores, n Edonis, in II *Evang. Inquisii, parte*, inter Flaccianorum dogmata et axiomata hæc recenset : u Papa eat verus Anlichristus, draco venenatus, diaboli administrator, homo peccati, filius perditionis. Cæsar et reges quando sunt a Papa vel ejus Episcopis consecrati, tunc accipiunt Antichrist! signum : omnes in Papato proprie sunt regnum diaboli, populus dirmonis, horrenda cl immitis bestino et archinebuloncs. n Plora vide apud Stanislaum Roscium, lib. I *De Atheismis Evangtlicorum*, cap, v ii. Quin cl Aurifaber, Lulheri discipulus, in *Symposiacis*, tit. *de Sectariis*: a Certum est, inquit, quod quilibet hîcreticus aul sectarius est seditiosus : nam posteaquam mendacia docuit et sparsit, ea deinde homicidiis obsignat. » Et iterum folio 367 : a Seditiones et homicidia hæreticorum, imo diaboli velut sigillum quoddam sunt. » Inde tot scelera Lulheri sectatorum , adeo ut Lutherus ipse ad tot tantaque obstupescens dixerit homines deteriores esse in lutheranismo quam in Papato. Aurifaber enim in Convivalibus Lulheri sermonibus scribit, sæpe dixisse Lutherum cum suspiriis: « Post revelatum Evangelium [per Lutherum) virius est occisa, justitia oppressa, temperantia ligata, veritas a canibus lacerata, fides clauda, nequitia quotidiana, devotio pulsa, hæresis relicta. » Celebre cst illud de Titelmanno Heshusio Lutherano lleidelberga, aliisquo quinque urbibus ejecto :

Quxrilur, Heihuslos cur sexti pulsus ab nroo est!
In promptu cauta est, seditiosus erat.

Senado el pressius, *q. d.* Dominium Dei contemnunt , negant Deum esse rerum suarum el humanarum gubernatorem ac dominum, negant Dei providentiam. Ita explicat S. Judas, vers. 4, dicens : a Dominatorem et Dominum nostrum Jesum Christum negantes. » Nicolaite enim et Gnostici, ail Irenæus, lib. 1, cap. i : « Salvatorem dicunt : nec enim Dominum eum nominaro volunt; » juxta id quod dixit Petrus, vers. I : « Et eum qui emit eos, Dominum negant,» *q. d.* Spoliant Christum redemptorem suum summo dominio , id est divinitate , uti postea fecerunt Ariani : Dei enim proprium nomen est, Dominus, ob plenum ejus dominium in omnia. Undo S. Tilomas profilons Christi divinitatem : u Dominus meus, ait, et Deus meus,» *Joan*, xx, 28. Causam dal (JEoumenhis : « Deinde, inquit, per hæc a mundi opificio et providentia dominationibus expulsis, in omnem carnalem immunditiam profusi sunt. » Sic enim hærelici et athei negant numen et Dei providentiam, ut sine remoeju judicis et vindicis suis cupidinibus fræna

laxent, ibique toti valui equi et sues indulgeant.

Per ergo S. Petrus significat divinitatem , qua dominantem omnibus, puta summum ejus imperium, dominium, jus, potestatem, arbitrium, auctoritatem, gubernationem el providentiam in res omnes, quam Christo adimebat, sibique arrogabat Simon Magus cum suis. < l ominationem» ergo, id est Dominum, ul explicat S. Judas, ejusque dominium et providentiam, pro qua paulo post Valentinus triginta Æonum suorum nomina et portenti, quasi numina, substituit, ut palet ex Tertulliano , Irenæo, S. Augustino, Epiphanie in ejus *iutresi*. Unde contra eos hoc dominium Christi asserit S. Joannes, *Apocal.* XIX : « Habet, ail, in vestimento et in femore suo scriptum : Rex regum et Dominus dominantium » Et Paulus, Ephes. cap. i, vcrs. 21 : < Constituens ait, Christum ad dexteram suam in oætestibns super omnem principatum, et potestatem, el vir* tutem, et dominationem, el omne nomon quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, p

Vere Tertullianus, lib. *De Prescript.*, cap. xun : a De genero conversationis, ait, qualitas fidei aestimari potest, doctrina index disciplina esL Negant Deum timendum. Itaque Ubera sunt illi* omnia et soluta : ubi autem Deus non timetur, nisi ubi non est? ubi Deus non cst, nec veritu ulla ebt; ubi veritas nulla est, merito et talis discipliina esi. At ubi Deus, ibi metus in Deum, qui est initium sapienti®. Ibi metus in Deum, ibi gravitas honesta , et diligentia attonita, et cura sollicita , et adlectio explorata, et communicatio deliberata , et promotio emerita, et subjectio religiosa, et apparitio devola, ot processio molesta, et Ecclesia unita, et Dei omnia.» Ita Lutherus, lib. *Contra cerîtstes Prophetas*, scribit de Andrea Carolstadio discipulo suo, quod adeo fuerit impius, ut non crediderit vol in terris, vel in cœlis ullum Deum existera. Calvinus, lib. II *Inst.*, scribit Servetum, qui se summum orbis Prophetam nominabai , impie blaephemasso Deum illum, qui dicitur Jrhova, in ligno lignum, in lapido lapidem, in arbore arborem esse ; eo quod formam et substantiam ligni, lapidis et arboris vere habeat. Hüshumus, lib. *Contra Illyricum*, scribit ex doctrina Illyrici elici, quod animam hominis non Deus, sed diabolus croarit. Ilemardinus Ochinus in penultimo Dialogo suo, se religionis expertem professus, docet Deum primum esse motorem, non tamen esso adorandum ; nec ab eo quidquam pnesidii exspectandum, llera negat Deum omnia posse. Lutherus, Melanchthon et Calvinus faciunt cum auctorem operum tam malorum, quam bonorum, puta peccatorum. Jure ergo Cardinalis Rosius alheismum vocat Lutheran® cl Zuinghanæ perfidia perfectionem, alibi centrum, alibi scabe summitatem. Quarum ludimagtstri, Epicuri do grege porci (inter quos Joannes Vetus Bezain nominat), jHuit teste Vireto, suis oeci- umm.

nere solebant, beatum esse, qui, ut ait Poeta :

-----Melos omnes et inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ürepitumque Acherontis avari.

Denique Molinmus, apud Genebrardum in *Chro~noi.*, Calvinum facit Atheorum principem.

Audaces. — Quid enim non audeant qui Dei hominumque dominium contemnunt? Ita OEcu-
menius. Luthenis Sedi Apostolica; hoc xenium
pro novo anno misit : « Marlinus LutherusS. Sedi
Romanæ meam gratiam et salutem. Sanctissima
sedes, crepa.» Idem, lib. *Contra Regem Angliæ* :
« Quis est iste Henricus? novus Thomista, disci-
pulus duntaxat tam ignavi monstri; » et mox :
• Ille sto, hic maneo, hic glorior, hic insulto Pa-
pislis, Henricistis, Sophistis, omnibus portis in-
feri : divina Majestas mccum facit ut nihil curem, si
mille Augustini, mille Cypriani, mille Henricianæ
Ecclesiæ contra me starent ; dogmata mea sta-
bunt, et Papa cum Henricistis cadet, invitis om-
nibus potestatibus inferis, et potestatibus aeris,
terne et maris, d Audisti Thrasonem, audisti Lu-
ciferum.

Sibi placentes, — attain;, id est *procaces*. Ita
S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*; Cathari-
nas, *protervi*; Gagncius, *pertinaces*; Clarius, *im-
pudentes*; Tigurina, *prafracti*; Valablus, *sui sensus
et capitis*; Pagninus, *contumaces*. Sic et OEcu-
menius : « Contumaces, ait, hoc est, qui quod sibi
placet sequi omnino ac tueri volunt; » alii, *in-
tractabiles*, insolentes, arrogantes, contemptores
aliorum : hæresis enim consistit in pertinacia
sui sensus et erroris. Nam attóhi* idem est quod
morositas, amor sui, contumacia, temeritas, du-
ritia, pertinacia, procacitas, superbia, fastidium,
arrogantia. Noster ad verbum vertit, *sibi placen-
tes*, quia ζiw est *placeo*, ut ottóJx; sit quasi óíwv
IxvTw, id est *placens sibi*; vel, ut Hesychius, quasi
ζuto; b tTJTó, id est *idem in scipso*; vel, ut alii,
quasi auro; id est *idem ex scipso*. Ha
Erasmus a Lulhero appellatus diabolus incarna-
tus, in *Apolog. contra cum*, Lutherum vocat Oreste
insaniorum, odio lymphatum, philaulia temu-
lentum, ideoque praebibendum ei esse veratrum,
ut saniora scribat. Quin et Witlembergenses Lu-
therum, licet magistrum suum, vocarunt philau-
ton, philonicum et erislicum, id est rixosum,
hyperbolicum, qui ex culice faciat camelum, po-
lypragmonicum, qui se petulanter et procaciter
negotiis omnibus immisceat, ingenii ostentato-
rem, stoicum, durum, capitosum, somniato-
rem, quod nocturnas visiones in ebrio capite
natas pro puro puto Dei verbo venditaret, uti
referi Joannes Spangenbergius in libro cui titu-
lus : *Verax narratio beneficiorum per D. Murtinum
Lutherum*, etc.

Sectas nox metlunt introducere. — To *introdu-
cere* non est in Græco, sic enim habet :

Tfjjwn quod primo verti potest,
glorias non verentur blasphemare et convidan, ul

per icw intelligantur in gloria celebres et ma-
jestate predili. Ita Gagncius, Pagninus, Tigu-
rina, Catharinus, Clarius, Salmeron et alii. Quo-
circa S. Judas, vers. 8, huc alludens ait : « Do-
minationem autem spernunt, majestatem (græce a^
S^x;) autem blasphemant. » Unde el hic Biblia^
Gothica legunt, *Majestatem*, vel *majestates non me-
tuunt*. Quare per Joça; aliqui intelligunt ange-
los Dei administros, Ecclesiæ orbisque presi-
des et gubernatores. Ita Turrianus, lib. H *De Hie-
rarch. Ord.*, cap. ix, qui vertit *glorias*, vel
splendores. Alii intelligunt Magistratus, Reges,
Principes, Episcopos. Ita OEcu-
menius : « Nam
qui ex contemptu, inquit, dominationem ullam
non liment, quid mirum si omnem gloriam el
excellentiam etiam spernant? » <7&x enim Græcis
idem est quod majestas, splendor, gloria, digni-
tas, existimatio, item sententia, opinio.

Verum Noster melius subaudiens frvpw vertit,
«sectas non metuunt introducere,» hoc enim
est proprium hivreticorum ; et Græcuin Ss;x opi-
niones et sectas significat; ut idem hic dicat
S. Petrus, quod dixit vers. 1 : « Qui introducent
sectas perditionis, n Porro non mirum Interpre-
tem hic vertere *sectas*, in epistola vero S. Ju-
da; vertere *majestatem*, quia alia est sententia
S. Judæ, alia S. Petri ; S. Judas enim ait : «Domi-
nationem autem spernunt, majestatem au-
tem blasphemant; » ubi Joço; verti nequit *sectas*:
nec enim hærellici secias blasphemant, sed am-
biunt. S. Petrus vero alia interserit, ailque : « Do-
minutionemque contemnunt, audaces, sibi pla-
centes, sectas (JcÇs^)^ non metuunt introducere
blasphemantes. » Ubi tð *sectas* explicat to *audaces*,
sibi placentes, q. d. Quam sint audaces et sibi
placentes, liquet ex eo quod contra communem
Ecclesiæ Patrumque doctrinam et consensum,
audeant novas opiniones ex suo cerebro confic-
tas inducere, itaque sectas facere. Adde, Nostrum
interpretem æque ac Syrum in S. Juda legisse
Joçav in singulari, quod *majestatem* significat, non
secias; in S. Petro vero legisse 5cÇ«ç, in plurali,
quod *sectas* significat, non *majestatem*.

Nota : To *sectas* significat *primo*, errores et hæ- Seen
reses; *secundo*, schismata et dissidia quibus Ec- InTt«>
clesiæ unionem scindunt, seque ab ea resecant, rtWw
ul propriam Ecclesiam scholamque constituent,
cujus ipsi habeantur auctores, ac sequaces ex se
denominant; sicut a Simone vocantur Simoniani,
ab Ario Ariani, a Nesiorio Nestoriani, etc. *Tertio*,
to *sectas* significat non tantum haereticos inter se
esse dissectos, sed unam eandemque h.Tresim il-
lico secari in varias sectas et schismata : lueretici
enim cum agantur superbia et fastu, nec Deo,
aut homini, sed sub cerebro credant, nolunt
aliorum esso discipuli, sed doctores. Unde pion-
que novas opiniones et errores comminiscuntur,
ut eorum habeantur auctores, et discipulos post
se trahant, cisque suum nomen indant. S. Augus-
tinus, lib. *De Ilæres.*, enumerat nonaginta hare-

«es a Christo usque ad sua tempora; a S. Augustino usque ad Lutherum totidem numerantur : ita ul per 11»00 annos non plures quam 180 h erases collegerit Sanderus. At vero a Luthero, puta ab anno Christi 1517 usque ad annum Christi 1595, ducentas et septuaginta hrereses enumerant Staphylus, Hosius, Lindanus. Prateolus, Ederus, et ex iis Stanislaus Rescius, lib. I De *Atheismis*, cap. ix. Ita « fœcundus est error, ait ille, errans, nec scit quid velit, nec scit quid nolit. » Nec mirum Lulheri discipulos a Luthero magistro descivisse, et tot sectas invexisse : nam et ipse Lutherus a seipso descivit, et sæpe dogmata hæresesque mutavit, uti ostendit Cochlæus in libro cui titulus: *Lutherus septiccps*. Veritas enim constans est cadenique semper ; falsilas vero inconstans semper evariat.

Sapienter Trismegistus, tract. De *Veritate*, docet falsitatem nosci ex mutatione, veritatem ex immutabilitate. « Nihil enim, inquit, quod non manet in scipso, verum est : omne quippe quod alteratur falsilas est, non manens in quo est. » Idem, tract. De *Pietate et Phil.* : a Quod semper fit, inquit, semper etiam corrumpitur : quod semel factum est, nunquam corrumpitur ; » hic est ergo fons, origo et mater hæresis, nimirum superbia et ambitio. Hinc omnium sæculorum experientia docuit hæresiarchas pene omnes ab Ecclesia descivisse, suosque liærescs adinvenisse, eo quod in Ecclesia ambientes primas Cathedras, Episcopatus et Doctloratus, ab iis repulsi, eas extra Ecclesiam statuerint, ut ibi obtinerent principatum, quem in Ecclesia obtinere nequiverant. Vere S. Augustinus, lib. *De Pastoribus*, cap. vii : « Diversis, ait, locis sunt diversi (hærescs), sed una mater superbia omnes genuit, sicut una mater nostra Catholica omnes Christianos fideles toto orbe diffusos, » lia Eusebius, lib. v *lIlistor.*, cap. xxii : « Theobules, inquit, quia repulsam meruit Episcopatus, cœpil initio perturbare omnia et corrumpere. » Et Tertullianus, libro *Contra Valentinianos*, post initium : « Speraverat, inquit. Episcopatum Valentinus, quia et ingenio poterat et eloquio; sed alium ex martyrii prerogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authentic® regula» abruptit, ut solent animi pro prioratu exciti præsuinplione ultionis accendi. » De Marcione idem testatur Epiphanius, *hares.* 42, sub initium : « /Emulatione, ait, elatus Marcion, ubi non accipit præsidendam, excogitat sibi ipse concilium;» et infra : « /Emulatione igitur commotus, et ad magnam indignationem et superbiam elatus, fissuram efficit, sibi ipsi hæresim erigens, ac dicens : Ego findam Ecclesiam vestram, et mittam, fissuram in ipsam in ælcrnum. Et revera fissuram immisit non parvam, sed non Ecclesiam fidit, verum seipsum et cos qui ipsi obediunt. » De Montano testatur Theodorus, lib. III *liaret. Fabuh* : « Is, inquit, ambitione et primum locum obtinendi cupiditate motus, seipsum Paracletum

vocavit, n Novalianus, quia in pontificatu prolatus et fuit S. Cornelius, schisma fecit et hæresim induxit, imo se Papam, puta Anlipapam, constituit, teste Ensebio, lib. II *lIlistor.*, xxxm, et S. Cypriano, *cpist.* 49, 52, 64, 68. Arius ambiens Arii. Episcopatum Alexandri®, cum ab eo per Alexandrum sibi antepositum exclusum se videret, in cum et Ecclesiam linguam armavit, et Arianismum induxit, teste Theodoretus, lib. IV *liaret. Pabular.* Idem de Actio, cum in Episcopatu ei prolatus esset Eustathius, scribit Epiphanius, *httresi* 75. Joannem Wiclef, quod Episcopatu excidisset, hæresiarcham esse factum, asserit Thomas Waldensis, lib. II *Doctrina fidei*, cap. 60.

Lutherus omnium hujus ævi hæresum chorigens et antesignanus, hæresim orsus est concionando contra Indulgentias, eo quod earum promulgatio a se, suoque Ordine Augustiniano, ad Fratres Praedicatores translata esset, uti narrat Cochlæus in actis Lutheri, anno 1517. Porro Lutheri tantus fuit fastus, ut libro *contra liegetn Anglia* asserat, Reges, Principes, Pontifices non esse dignos qui solvant suorum calceamentorum corrigiam, et se pro sancto haberi velle invitis omnibus, ac se parvi facere mille Cyprianos et mille Augustinos; ejus enim gnome erat :

Sic volo, sic jubeo, sit obsequium ratione voluntas.

Et:

Pestis eram vivens, monens tua mors ero, Papa.

Sed falsus est et fefellit pseudopropheta : mortuus est enim Lutherus, sed vivit vigetque Papa et Papalus. Idem reges vocat lendes capitis sui, Parisiensem academiam Sodomam, Lovanienseni Gomorrhæam, Episcopos et sacerdotes capita rasa ac oleata, S. Thomam unum de septem phialis iræ Dei.

Bi ASPHBMANTES, — quia convicia jacent non lanium in Deum, sancta et Sanctos, sed et in se mutuo, caque atrocissima, sed sæpe vera. Ita hoc sæculo Bucerus contra Calvinum, eum vocat idolum, impie audacem, rapidum, fratricidam. Calvinus Anlentinum Gentilem vocat Trilheitam, hæreticum, canem, proditorem, phreneticum, Satanam impudentia superantem, Luciferum convicia evomentem, etc. Vicissim Gentilis Calvinum vocat Quadriiheitam, infensum veritati, crudelem, mordacem, execrabili errore fascinatam, uti refert Arctius, lib. *De Supplicio Gentilis*. Smidelinus fatetur se a Saxonibus vocari chamæleontem, polypum, mendacem, falsarium, præstigialorem, socium furum, sophistam, hypocritam, effrontem, conscientie expertem, neque oculis, neque corde proditum, mentis impotem. Prodiit libellus anonymus Lutherani cujusdam anno Domini 1586, lenæ impressus, cujus hic est titulus : *Quod Calvinistæ non sunt Christiani, sed tantum Judri et Mahoinctani baptizati*. Theomorus Calvinista in libro suo recenset novem turpissimas maculas,

a sus seclæ hominibus Calvino inustas : *prima*, quod esset hæreticus quovis hæretico pejor; *secunda*, quod ambitiosus et tyrannidis cupidissimus; *tertia*, quod usurarius insignis; *quarta*, quod nummularius insignis, sive trapezita; *quinta*, quod avarissimus; *sexta*, quod aleator; *septima*, quod scortator libidinosissimus, isque manifestus; *octava*, quod immoderate biliosus et iracundus; *nona*, quod vindicte appetentissimus, Aevus ctsanguinarius. Sturmius in *Palinodia*, ad Lucam Osiandrum, cum vocat Caligulam, Ulyssis nepotem, omnium horarum aulicum. Postellus scribit Calvinistas nihil hominis præter formam hominis habere, Catholicis fidei nuntium remisisse, belluarum in ritu vivere. Zuingliani scriptum ediderunt, anno Domini 1527, in quo Lutherum vocant Cervisiarium, Papam, Anlichristi nepotem, lunaticum, sophistam, crassum, rusticum, seductorem, pseudoprophetam, Antichrist! proximum consanguineum, carnificem Christi, violatorem sacrarum Litterarum. Zuinglius ipse in *llespons.* ad Lutheri librum *De Sacramento*, Lutherum vocat pseudoprophetam, imprudenter asserentem quidquid in buccam venit, cinædum, scurram, incorrigibilom, hæroticum, impostorem, Chrisli negatorem, veritatis oppressorem, Antichristum. Plura vide apud Stanislaum Rescium in *Ministromachia*, ubi citat Lutheranos, qui Calvinistas vocant blasphemos, capitales hostes Filii Dei, imperitos, insanos Doctores a Satana missos, SuernuTO», canes molossos, sues, larvas diaboli, seductores, scurras, progeniem viperarum, Turcis deteriores, latrones corporis et animæ, fanaticos, moriones, troncones, diabolorum capita, auimicidas, calumniatores, infernales lupos, fetorem Satana*, doctrinam eorum ex secretissima infernalis aulæ abysso prodiisse, etc.

Vere Plato, lib. *De Amicitia* : « Solus bonus, ait, Boli bono est amicus; malus autem neo bono, nec malo unquam revera est amicus. » Verius S. Augustinus, lib. *Contra Litteras Petiliam* : « Dissensio vos et divisio facit hereticos; pax vero et unitas facit Catholicos; » et Tertullianus, lib. *Contra Hermogenem*, cap. i : « Tales (hæretici), inquit, loquacitatem facundiam existimant, impudentiam constantiam deputant, et maledicere singulis officium conscientis iudicant, »

■iT'b» *>0Tr0 blasphemis proprie dici in Deum et reuev- Nanctos, apud hæreticos sunt plurima). Lutherus rom. *Contra Jac. Latomum* ausus est scribere : « Anima mea, odit hoc verbum, τόcc. » Idem e Litaniis sustulit illam precandi formulam, qua semper usa est Ecclesia : < Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis. »

Eandem precationem Calvinus vocavit barbariem, uti testantur Ministri Genevenses, epist. *De Blasphemies Valentini Gentilis*. Sic enim ait Calvinus in *epist. ad proceres Polonia*, folio G3 : « Precatio vulgo trita, S. Trinitas unus Deus, miserere nostri, nobis non placet, oc omnino barbariem

sapii. » Idem Deum Patrem qqmparab d Grammatica), Filium Dialectica), Spiritum Sanctum Rhetoricis. Ita refert Manlius in *Locis communibus*, tit. *de Deo*. Valentinus Gentilis uti tres personas, ita et voluit tres esso naturas in deitalo, puta tres deos.

Novi Ariani negant Filium osse Deum, et Symbolum Athanasii vocant Symbolum Satanisii. Testatur Lindanus in *Christomachia*, quod Calvinista* in plurimis Galli locis versiculum illum : « Gloria Patri, el Filio, et Spiritui Sancto, » ex hymnodiis suis expunxerunt.

Reza, lib. *Contra Drentium*, duas docet esso in Christo hypostaticas uniones, unam carnis cum anima, alteram Dei cum homine.

Transylvani Ministri, ut Georgius Blandrata, justo Dei iudicio postmodum a nepote suo suffocatus, Paulus Alciatus, Lælius Zosimus, Franciscas David in *Collât. Transylvan.* (horreo dum scribo), Sanctam Trinitatem vocant Cerberum tripitem, tricorporeum Gcrionem, novum idolum, turrim Babel, Deum fictilium ac sophisticum, idolum Sabincense. Rident igitur hæc nomina in divinis : Essentia, Persona, Relatio, Proprietas; nec ullam agnoscunt in Deo personarum distinctionem, lib. II *Disp. Albana:*, cap. iv. Alii docuerunt Christum fuisse merum hominem, Josephi filium, qui se a pœnis liberaro non potuerit, ac proinde non esse invocandum, mullo minus esso redemptorem mundi, etc.

Narrat Slaphylus fuisse in Moravia Lucam Sterbergium, « qui primus omnium in illis partibus docuit omnes eos qui SS. Trinitatis nomen confitentur et colunt, tres deos falso comminisci, cum sit Trinitas nomen supervacaneum et inane, nec nisi unus Deus sit in cœlo; voluit itaque ut loco illius, o veneranda Trinitas, caneretur, o veneranda Dei bonitas. Optat etiam impius ille (horret animus scribere) ul dæmones omnes Trinitatem abducant et asportent : nescire se inquires utrum femina vel masculus sit; sed potius habere se persuasum Trinitatem illam quamdam feminam fuisse, quæ tres maritos habuisset, Docuit præterea Christum non fuisse verum Deum, sed hominem duntaxat instar aliorum mortalium, Mari et Josephi fabri lignarii filium, non propria virtute divina, sed virtute Omnipotentis surrexisse a mortuis, tum demum adoptatum fuisse in filium, cum Joanne baptizante vox o coelo audita esset : Ille est Filius meus dilectus. Ridet Spiritum Sanctum, dicens, nihil aliud esso quain columbam. Dei genitricem negat perpetuam virginem extilisse; sabbatum sanctificandum docet, non Dominicam; baptismum vocat Satan institutionem. » De blasphemis Calvini vide Fevardentinum in *Theomachia Calvinistica*, et Guillelmum Reginaldum in *Calvinoturcismo*.

Conrados Vorslius Calvinista, lib. *De Deo et Attributis divinis*, hos habet atheismos, primo, Deus non est infinitus; secundo, Deus secundum

substantiam miam, «on est ubique pm cñn in hoc mundo, «ul tantum in cœlo; /crífn, in D?o Fimi vora accidentia realiter di'tinaia a t>ub»tanlia Doi ; *quarto*, decreta Dei, quale esl decnlum priedeslinutioms aut reprobationis, non Funi ab retorno; *quinto*, œlurnltus Dei non est indivisibilis, et tota simul, sed successiva. Vido nostrum M ulinum Decanum in *Titulis Calvinist.*, til. 4. Denique, vers. IH, ostendam Calvinum ejusque asseclas non colere Deum verum, sed diabolum.

Vers. 11. **U - VOI ANOBLI FORIHVhINE ET VIRTUTE (gHOC i fbrtiun, id est *potentia et robore*) cum sint majore NON POHTANT ADVERSU» se ESECRABILE JUDICIUM.** — Mulli censent hio osse sermonem do angelis malis, id esl dæinonibus, quasi eis comparet hæreticos, qui, ul paulo ante dixit, a dominationem contemnunt,» cosque drinonibus pejores esse, idcoque gravius puniendos significet, *q. d.* Uti ingens esl audacia el impudentia hæreticorum, « qui dominationem contemnunt, et sectas non metuunt introducere blasphemantes : ita ingens eorum erit cl pœna. Si enim angeli mali, id est dæmones, qui fortitudine et robore sunt majores, non portant adversum se a esecrabile judicium, n græce *blasphemum judicium*, id est, exeerabilem condemnationem et maledictionem rclernam, quomodo hi eamdem ferent, cum sint homines corporo et anima infirmi et imbecilles? Sane ipsi « in miseriis n gehennæ non subsistent, *Psalm*, cxxxix, vers. 11 et 12. Illa Gencbrardus, ibidem. Aut brevius et planius, *q. d.* Quomodo hæretici audaces non metuunt sectas introducere cl blasphemare, cum sciant dæmones qui longe sunt polentiores, ob schisma et rebellionem ita esse punitos, ul non ferant execrabile judicium, idcsl, horrendam condemnationem a Deo contra se latam, et gohennæ supplicium?

Hæc exposilio valde congruit versioni Lalinæ, et Græco poixça, id est *maxime*, vers. 10, *q. d.* Deus maxime, puta immanibus et intolerandis suppliciis, cruciabit hæreticos luxuriosos et refractarios, ut palet ex dæinonibus, qui cum eis in scelere sini pares, in natura superiores et fortiores, non ferunt lamen execrabilc judicium, id esl condemnationem el supplicium gehenna). Ita Glossa, Lyranus, Thomas Anglicus, Hugo, Dionysius, Calharinua, Titelmannus et alii.

Secundo, alii, *q. d.* Dæmones non audent exerrari et blasphemare Praepositos Ecclosiæ, licet sibi adversos, imo in exorcismis eis se subdunt, licet coacti : quomodo ergo luvrelici audent cos blasphemare et conviciis incessere? Ha Gagnoius.

Terio, Clarius, *q. d.* Dæmones, licet fortiores sint ad perferenda* inferni pœnas, lamen non audent Donna carum auctorem blasphemare, ne gravius ab eo puniantur : quomodo ergo eum blasphemare audent hæretici? Huc accedit Arias, *q. d.* Dæmones licet Dei hostes, lamen non audent primas Dei veritates practicas, puta prima virtutis ac pietatis principia cl præcepta negare

aut convellero : quomodo ergo ea negant el convellunt luurelici?

Quarto, abi, *q. d.* Dæmones sibi invicem no* maledicunt, neo se mutuo blasphemant ; quomodo ergo homines, puta hæretici, audent sibi invicem maledicere et blasphemare?

Verum ahi passim angelos hic proprie accipiunt, idcoque bonos. Ili ergo» non portant adversum se cxenrabile judicium, » græce

www, id est, «non ferunt, non infoiami contra so a Domino blasphemum judicium, » hoc est, non intorquent hostibus suis exemiidam sententiam, ut scilicet diabolo a Deo imprecantur mala, merilaque supplicia, quæ sunt hornmda et execranda (i). Idem enim videtur hic dicere S. Petrus cum eo quod ait S. Judas, vers. 9, scilicet Michaelcin altercantem cum diabolo de corporo Mosis, non esse ausum « judicium inferre blasphemii®, » id est blasphemare, maledicere el conviciari diabolum, eique justam blasphemii® pœnam irrogare, dicendo : Tace, maledicte diabole; vado, blaspheme, in gehennam: in cacru- ciet te Deus, uti mereris tu et tua blasphemia; sed dixisse : « Imperet tibi Dominus ; » sequentia enim S. Judæ verba pene sunt eadem cum sequentibus S. Petri, ut patet conferenti utrimque textum Græcum.

12. (Idem liquet ex eo quod adaptans subdit Vm.i S. Pcirus :) Ih vero velut irrationabilia pecora, etc., IN IUS QUA IGNORANT BLASPHEMANTES. — *q. d.* Angeli non audent blasphemare, id est, maledicere daimoni et impiis : hæretici vero blasphemant Deum et Sanctos. Ubi nota judicium blasphemum vocari maledictum, maledicentiam, exorationem, puta imprecationem magni et execrandi mali, justo Dei judicio impiis et blasphemis irrogandi : quod S. Judas, vers. 9, vocat a judicium blasphemix. » Est catachresis; undo Erasinus exponit id est *infaustum*, infelix, abominandum, pessimi nominis et ominis. Respicit *blasphemum phenvvdcs*, vers. 10, *q. d.* Quomodo hæretici audent blasphemare el maledicere, id esl, conviciari Deum, sanctos et homines, præsertiin Pnelatos et principes, cum angeli id non audeant facere diabolo, licet blasphemio et execralione dignissimo? Bz.xc7r.uix enim non tantum blasphemiam proprie diciunt, id oslconvioium in Deum vel Sanctos significat, sed et quamlibetexeerationem, maledicentiam, imprecationem, contumeliam, probrum, obtrectationem, vituperationem, ut sil idem quod fVjcor.uix, cui opponitur t^rjiix, id est *laus*, gloria, commendatio, bonum omen, fausti precatio, benedictio. Unde el S. Augustinus, lib. *De Mend. Munich.*, cap. 11, blasphemiam deQuit, a cum aliqua mala dicuntur de bonis. »

(1) fU Ailloli. Alit : *adortum*, ®*u contra eox, sdL magistratus impios et ethnicos, quibus uuJodicehAIH Judaiuntts»

Rarsum to xxt' àuriw potest verti, *primo*, *adversus ipsos*, scilicet id est *glorias*, hoc est potentes, uti sunt dromones; *secundo*, « adversum se, » ut vertit Noster, *q. d.* Angeli cum sint purissimi et sanctissimi, non audent vel nominare aliquid quod *aliquo* modo sonet blasphemiam, id est maledicentiam, ne vel par umbram videantur angelicum suum os contaminare, et quia maxime execrantur blasphemiam et blasphemos.

Denique tō a Domino, quod est in Græco, significat «a Domino,» qui est scelerum vindex, mala optari. Ita GEcumenius : «S. Petrus ait, inquit, hos miseros nulla habita ratione glorias maledicere, cum tamen neque qui potentia et viribus majores sunt istis flagitiosis hominibus, non ferant, id est, non inferant contra ipsas videlicet glorias maledicum iudicium apud Dominum. » Deinde citato exemplo Michaelis, quod refert S. Judas vers. 9, subjicit : a Et est a majori argumentatio in hunc modum : Si diabolus qui dignior est ut maledicatur, quia tamen gloriæ cuiusdam particeps est, a Michaele Archangelo coram Domino id non est consecutus; illi sane non sapiunt qui ita temere gloriam omnem maledictis prosequuntur, cum tqmen multo post angelorum dignitatem sint constituti.»

Ecumenium sequuntur Adamus, Gagneius, Clarius, Salmeron et alii. Huc accedit Fevardentius, qui sic explicat, *q. d.* Quomodo hæretici audent dominationibus, id est, magistralibus et principibus orthodoxis, licet sibi adversantibus, obloqui, maledicere et resistere, cum angeli boni magistratus et principes Ethnicos, licet fidei et populo Dei infestos, non excrentur, sed honorent et revereantur, uti liquet in angelis Persarum et Græcorum pro Persis et Graecis contra angelum Hebrroorum populumque Dei decertantibus, *Daniel*, cap. x, vers. 5 et scq. a Ili vero (magistri mendaces, puta hœrcsiarchæ, de quibus vers. 1) velut irrationabilia pecora; » Pagninus, « velut bruta animantia naturaliter, » scilicet tendunt et ruunt, o in captionem et perniciem; v græCO u; aXumv xxi id est, « natura genita in captionem et perniciem, » ait Pagninus. «Naturale est, ait Ven. Beda, irrationabilibus animalibus causa pabuli sæpius in captionem et perniciem ignoranter incidere : » ita hæretici ob suam gulam suosque effrenes appetitus explendos, incidunt in laqueos diaboli et perniciem æternam. Ex adverso Arias hæc explicat active, *g. d.* Hæretici sunt velut feræ, puta ursi, leones et lupi, qui naturaliter feruntur in captionem et perniciem, puta in prædam et crodein aliorum animalium. Utrumque verum : hæretici enim et passive ruunt in exitium, et alios suis laqueis irretitos scum in idem active trahunt. Est hyperbole : nec enim natura hæreticorum est prava, nataque in captionem et perniciem ; sed sensus est ; *q. d.* Hæretici toti sunt

pravi, loti corrupti, ut videantur nati et facti ad malum, quia corruptionem et concupiscentiam natura suorum sequuntur. Rursum hroresis ita naturam eorum affliccit et inficit, ut eam totam devertat et trahat ad malum. Sic dicimur natura filii irro, *Ephes*, n, 3 ; pessimorum hominum vocatur naturalis malitia, *Sapient*, xn, 10, quia aeconomia impetu commoventur, quo eos libidinis ardor, vel honorum opumque cupido, vel iræ et ambitionis furor rapit.

Comparavit S. Petrus hroresiarchas sui rovi, puta Simonianos et Gnósticos, ob superbiam, avaritiam et libidinem, *primo*, dromonibus; *teundo*, hominibus impiis mersis diluvio, ac Sodomitis; nunc, *tertio*, eos comparat feris et bestiis, quæ non ratione, sed natura ferinos ardore vel furore aguntur, ideoque incidunt, imo ruunt, aliosque secum trahunt in laqueos venatorum, ut capiantur et occidantur. Idem iisdem pene verbis dicit S. Judas, vers. 10 : « Hi autem quæcumque quidem ignorant, blasphemant; quocumque autem naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. » Et S. Ignatius utriusque coævus, epistola *ad Antiochen.* : «Videte, ait, canes rabidos, et serpentes super pectus repentis, dracones squamosos, et aspidem, basiliscos, scorpiones : hi sunt thoes (genus est luporum), vulpes et simiro humana imitantes. » Nam, ut ait Clemens Alexandrinus, *Adhort. ad Gentes*, « homines vocantur serpentes, qui sunt deceptores; leones, qui sunt animosi et ad iram concitati; sues, qui sunt voluptati dediti ; lupi, qui sunt rapaces (I). »

IX 1118 QUÆ IGNORANT BLASPHEMANTES, — id est, ut S. Judas ait : « Quocumque ignorant, blasphemant!; » Tigurina, a in his quorum non intelligunt maledicentes. » Est hebraïsmos : Hebræi enim verba contactus sive realis, sive mentalis, sive verbalis, qualis est blasphemare, constituunt cum ablativo mediante praepositione *in*, ut percutere in facie dicant pro percutere faciem, credo in Deo, pro credo Deo. Sic hic : « In his (juro ignorant, » id est, hæc quorum ignorant, « blasphemant. » Taxat eos qui se Gnósticos, id est scientes, appellabant, cum essent ignorantes, ideoque orthodoxa, quorum ignorabant aut scire et credere volebant, superbe et proterve respuebant ac blasphemabant; de quibus jure ait S. Paulus, *Homan*, cap. i, vers. 22 : « Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt, » Huc facit horeticorum (Manichæorum) « privilegium diabolicum, » uti vocal S. Augustinus, lib. XXII *Contra Faustum*, cap. XV, ut a quidquid est in Evangelio quo adjuvari hroresim suam putent, id a Christo dictum teneant; quidquid autem ex eisdem codicibus adversus eos sonuerit, immissum a falsatoribus

(1) « Naturaliter in captionem et in perniciem, » id est, quæ per naturam in id destinata sunt vel ab lionnibus capiantur et interficiantur.

ore impudenti ne sacrilego non dubitent dicere.» Idem, lib. XIII, cap. xn, comparai cos perdici : « Perdix enim, ait, nimis contentiosum animal notum est, quanta aviditate ipsius contentionis currat in laqueum. »

In connüPTioxB sua pf.r ibvnt. — Graece est elegans paronomasia : $\acute{\epsilon}^* \text{rf.}$ $\text{xxtx} \wedge \text{x}^{\wedge} \text{tcottxi}$, id est, *corruptione sua corrumpentur*; hic est enim fœdæ voluptatis finis el merces. Nam, ut ait S. Paulus : a Qui seminat in carne sua, de carne el metet corruptionem, » *Galat.* cap. vi, vers. 8; et *Philip*, cap. n, vers. 19, hosce hæreticos notans: u Quorum Deus, ait, venter est, et gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. » Sane Lutherum; cum vespere lauto oenasset, noctu desperatione et furiis dæmonis actum, sibi injecto laqueo necem intulisse asseruit ejus famulus, postea ad orthodoxam fidem conversus, uti refert Thomas Bozius *De Signis Ecclesia*, tom. H, lib. XXIII, cap. in. Ubi et addit Carolstadium, Bucerum, OEcoTampadium a Satana suffocatos interiisse, Calvinum pediculari aliisque novem dirissimis morbis per quatuor annos excruciatum, turpissime obiisse, testatur Bolsecus ejus discipulus in *Calvini Vita*. Sic Dionysius tyrannus, sui et tyrannorum infelicitatem professus, aiebat : a Illis certe similes animalibus tyranni sumus, qum saginantur, quibus comedendi bibendique non ad aliud,quam ad perniciem suam copia solet offerri, » uti refert Eusebius, lib. VII *Prapar.*, cap. v.

Vere S. Chrysostómus, homil. i? in *Matthaeum*, agens de hæreticis : « Super ventrem repunt. inquit, quia quidquid faciunt, propter venirem faciunt, cl propter vanam gloriam pectoris sui. Terram manducant, quia neminem lucrantur nisi illos qui in terra sunt, id est, homines carnales. » Et S. Leo, serm. 1 *De Ascensione* : « Cui, ait, diabolo carnales militant voluptates, qui animas ad superna tendentes corruptibilium bonorum delectationibus obligare, cl ab illis sedibus, de quibus ipse excidit, gaudet abducere?» Idem, sermone 5 *Dc Epiphani.* : «Fugiantur, ait, noxiæ voluptates, inimica gaudia, et desideria jam jamque peritura : quis fructus est, quæve utilitas ea indesinenter cupore, qual etiamsi non deserant, deserenda sunt?» Et S. Basilios, homil. *Dc legend, libris Gentil.* : « Corpus, ait, castigandum est, ac instar fono cohibendum, et ab ipso adversus animam tumultus orientes ratione velut flagello compescendi ; ne frenum voluptati omnino laxando, mons vehit auriga ob equis contumacibus, ac minimo obtemperantibus feratur ac rapiatur. » Citat Platonem, qui Athenis Academiam loco pestilenti elegit, ut emporis luxuriam amputaret; et Pythagoram, qui cuidam se saginanti dixit : « Ileus miser! non desinis duriores libi carcerem pre parare! » El S. Salvianus, lib. 1 *ad Ecclesiam Cathol.* : « In barathro, ait, libidinum commorantes, in ipsis se sepeliunt ruinis suis. »

13. Percipientes mercedem injushti®, — non Ven. ♦> tantum in futura, sed et in præsentī vita,ut scilicet dedant se fœdis et præposteris voluptatibus Veneris et ventris, quibus tam corpus quam animam corrumpant, polluant et perdant; hæc est enim corruptio dc qua paulo ante, quam scilicet sponte sibi compararunt, ait GEcumenius. Unde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, legit* « Recipicnlque mercedem iniquitatis luxuriam;» uti recepere Philosophi qui, cum Deum cognitum non coluissent, traditi sunt in reprobum sensum et libidines sodomiticas, de quibus Paulus, *Horn.* cap. i, ver*.24. Hinc el mercedem hanc explicans S. Petrus subdit :

Voluptatem existimantes diei delicias. — Græce rfe» b t jú x

Tigurina, pro *voluptate ducentes*, *di in (liem deliciis*, vel ul Vatablus, *diurnis deliciis frumitur*; Pagninus, *voluptates putantes eas quæ sunt in diem delicias*. Diei ergo delicias vocat diurnas, quæ ad diem, id est, modicum tempus durant, cum ver» delici® sint solidæ, constantes et æternæ. Ita Arias, Titelmannus, Adamus, Gagneius el Salmeron; vel, ut (Ecumenius, « diei, » id est, per dies singulos, quotidianas : «Voluptatem, ait CEcumenius, quotidianum luxum existimantes, hoc est, veram et amabilem lælitiam et voluptatem in quotidiana gulæ fruitione constituentes. »

Praclare S. Hieronymus, lib. H confra *Jovinian- ^bruil'* *num*, sub finem : « Quod multi, ait, acquiescunt sententi® lu® (Jovinianum alloquitur), indicium voluptatis est; et pro magna sapientia deputas, si plures porci post te currant, quos gehenns succidi® nutrias?» Et post nonnulla : • Basflides magister luxuriæ et turpissimorum complexuum, post (ot annos in Jovinianum, quasi in Euphorbum, transformatus est, ul Lilina quoque lingua haberet hæresim suam.» Rursum, post pauca : a Vexillum crucis et prædicationis auctoritas idolorum templa destruxerat; e regione luxuria ventris et gutturis subvertere nititur fortitudinem crucis. Denique semper pseudoprophetæ dulcia pollicentur, et ad modicum placent: amara est veritas, et qui eam prædicant, replentur amaritudine; in azymis enim veritatis et sinceritatis Domini Pascha celebratur, et cum amaritudinibus comeditur. » Et S. Ambrosius, epist. *ad Ecclesiam Vercellensem*: «Audio, inquit, homines qui dicunt nullum esse abstinentiis meritum, deliraro eos qui castigant carnem suam, ul menti subditam faciant : quod nunquam scripsisset, neque fecisset Paulus, si deliramentum putasset. Gloriatur autem dicens : Castigo corpus meum, et in servitutem redigo, ne, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus inveniar : ergo qui non castigant corpus suum,et volunt prædicare aliis, ipsi reprobi habentur. n Mox vero perstringens eos qui in hac parte Gnósticos imitarentur: « Quæ istos, inquit, Epicuros nova schola misit, qui voluptatem prædicent, delicias suadeant? Dominus Jesus volens nos adver*

fus diaboli tentamenta fortiores reddere, certaturus jejunavil, nt sciremus quia aliter illecebris mali non possemus vincere. Qua causa Christus jejunant hi astruant, nisi ut nobis exemplo esset ejus jejunium? » Et S. Racilius in *lieguhs fusius di\$ p.*, Reg. 17: « Uti, inquit, optimus corporis habitus et coloris bonitas pugilem a cæteris distinguit : sic Christianum a arteris discernit macilentia corporis, pallorquo deflorescens, qui continenlii? velut adjunctus est comes : indicio est enim Christi mandatorum vero pugilem esse, qui in firmitate corporis adversarium suum in lucta prosternit ; et quam potens sit in pietatis cerbiminibus, declarat convenienter verbis illis : Cum infirmor, tonn potens sum. n

COINQVINATIONBS ET 3ACITLJS.— IcD.ct xxi gòtici. Pagninus, *sordes et mondes jNoXiùAuà*) *inguinenta et maeuhr*. XiñXci enim, teste Gellio, sunt inaculoe c vino vel unguine vestibus inhærentes, qua? cas discolorant, sic dicte a *wiv* (IXp, id est, a *trahendo camo*. Ita vocat hæresinrchas, q. d. Inquinatissimi sunt et maculatissimi. Simili tropo hominem scelestum vocamus scelus. Porro tales sunt, tum quia voluptatibus suis sunt corruptissimi; turn quia iisdem alios corumpuntj tum quia labem fœdam inurunt Ecclesia) et nomini Christiano, ul Gentiles ab illo avertantur illudque blasphemant, a Quippe, ul explicat Œcumenius, qui nihil in se habeant puritatis, sed quasi sordes in indumento mundo, id est, in pura et sincera vita inherentes, et omnia maculantes, ubi averterint aliquos a sanctitate, et flagitiosos reddere secum versantes vel viros vel mulieres potuerint, id delicias sibi esse existiment, n Ilino sunt fwjKt, id est *probra* et dedecora, vituperami, ignominia et infamia Christi el Christianismi, idque ex dolo Batanas : nam, ut sapienter advertit S. Epiphanius, *hteresi* 27 : « Sunt a Satana subornati ac producti in opprobrium et scandalum Ecclesia) Doi. Indiderunt enim sibiipsis cognomen Christianorum ad hoc, ut Gentes per ipsos offendantur, et sanot/n Ecclesia» Dei utilitatem, et veram predicationem propter illorum nefaria facta et incomparabilem improbitatem aversentur. Et ut Gentes, ipsorum nefaria opera considerantes, putent sanctas Del Ecclesias talos esse, el avertant aures a Dei el veritatis doctrina. » Porro S. Judas maculas has ait fuisse in conviviis eorum, qu® plena erant ebrietate, crapula, vomitu, lascivia et luxuria : ait enim, veis. 12 : a Hi sunt in epulis suis macula», convivantes sino timore.» De iis etiam accipit S. Petrus; undo subdit :

Delicus affluentes in conviviis scis. — Sapienter Gorgias Sophista, cum annum ageret centesimum octavum, dixit se ad tam longævam ætatem pervenisse, eo quod nunquam ad aliena convivia itassel, uti refert Lucianus in Macrobo. Ex adverso S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, abstinenti® el continenti® hostem, cum ita pingit : « Cum o monachum esse jactitet, et post sordidam tuni-

cam, et nudos pedes, et cibarium panem, et aquro potum ad candidam vestem, et nitidam cutem, ad mulsum et elaboratas carnes, ad balneas et popinas se conferat, manifestum est quod terram cœlo, vitia virtutibus, ventrem præferat Christo, et purpuram coloris qjus putet rognæloruni. Iste formosus monachus, crassus, nitidus, dealbatus, et quasi sponsus semper incedens. » Videtur S. Hieronymus præsentis hæreticorum Ministros pingere.

Nota : Pro *in conviviis suis*, legit Interpres in Græco, b á-pra; : olim enim convivia, sive incubo communes Christianorum post S. Synaxin vocabantur Agapæ, quia erunt symbolum amoris communis et charitatis fraterna) fidelium. Jam legunt tv xzrxí,-, id est *convivantes in erroribus*, vel fraudibus et deceptionibus suis. Ita Œcumenius, Pagninus, Vatablus et alii, </ d. liæresiarcha» ex suo errore et hffresi non aliud quierunt, quam epulari et deliciar!. Unde S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, legit : « Nihil aliud nisi de voluptatibus cogitantes. »

Audi jam maculas el obscenitatem conviviorum apud Gnósticos, describentem Minutimi! felicem • !,ir* in *Octavio* : « Ad epulas solenini die coeunt cum omnibus liberis, sororibus, matribus, sexus omnis homines et omnis ætatis. Illis post multas epulas ubi convivium caluit, et incesto) libidinis fervor exarsit, canis qui candelabro nexus csl, jactu ofTulæ ultra spatium linea», qua vinctus csl, ad impetum et saltum provocatur. Sic everso atipie exlincto conscio lumino, impudentibus tenebris nexus nefanda) cupiditatis involvunt, n

Idem de Carpocralianis scribit Clemens Alexandrinus, lib. III *Strom.*, ubi el addit illos ad hanc promiscuam et infandam libidinem sacrilego abusos illo dicto Christi : « Omni autem petenti te tribuo, » *Lucæ* vi, 30. Idem de iisdem testatur Philastrius et Theodoretus, libro *De farcs.*, et Tertullianus, *Apotog.* cap. vn. Hisco similes sunl hodie nonnulli Anabaptiste) el Adamilm, quorum parens et choragus fuit Lutherus, qui totos dies in conviviis, computationibus et cubilibus exigebal, ibiquo cudebat suas hæreses ; idque ad hoc, ut remorsum conscientia) oblatrantia sibi quejgiter apostasiam objectantis, in vino sepeliret: (piod et suis ut facerent, suadebat. Quare merite in eum hoc scripsit noster Erusius :

Biblia quæ tua sunt, sunl pocula Bacchica, Luther;
Est apotheca tua bibliotheca tua.

Delicias, asotias et veneres Calvinus qui scire cupit, legat Bolscum In ejus Vita. Iteshusius in *Antidoto contra jHyrieum*, rigidum Lulheranum, scribil, cum ipsissimum epicureismum secum trahere, et universam religionem a fundamentis evertere. Smidelinus de suis Lulhoranis ila queritur, condono 4, in cap. xxi S. *Lucæ* : a Ut totus mundus agnoscat eos non osse Papistas, nec bonis operibus quidquam lidere, illorum operum

nullum excreent penitas. Jejunii luco comessatioiibus et perpotationibus nodo diequo vacant ; ubi pauperibus benigne facere oportebat, eos deglubunt et excoriant : precationes vertunt in juramenta.» bla.phcmias et divini nominis exeerationes, idque tam perditae, ut ne ab ipsis quidem Tureis hodie tantopere blasphemetur. Demum pro humilitate regnat passim superbia, fastus, elatio; atque hoc universum vil® genus ab illis Evangelicum vocatur institutum.» Erasmus, epistola *ad Vulturimy*, anno Domini 1529: a Circumspice, ait. populum istum Evangelicum, et observa num minus illio indulgatur luxui, libidini et pecunitp, quam faciant ii quos detestamini. Profar mihi quem istud Evangelium ex comessatore 3?brium, ex feróci mansuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos ostendam, qui Meli sunl seipsis deteriores. » Quin et Luthcrus ipse (uti refert Aurifabor ejus discipulus in Convwaf. *Luther, serm.*, pag. 214) asseruit « scholre sum discipulos magna ex parle Epicureos esse, metiri conciones ex suo cerebro, et hoc solum qumrero, ut bonos dies habeant : in papaia talia nebulonum portenta non inveniri : vocari Evangélicos reformatos, cum reipsa potius incarnati dæmoncs esso videantur, ut si cui libeat costura aliquem nebulonum, dissolutorum, rebellium et fraudulentorum hominum intueri, civitatem aliquam Evangelicum ingredi debeat ; vix inter Paganos, Judæos, Tureas reperiiti adeo contumaces, apud quos omnis honestas et quidquid est virtutum penitus interierit, neque ullius peccati ratio habeatur. » Quis non credat Luthero hic, nipote magistro do suis discipulis testificant ?

Lux iiii a m f s voniscUM. — Greco

fydv, id est *coepulantes vobiscum*, uti legit (Ecumenins et S. Augustinus, lib. *De Fide et Oper.*, xxv, et S. Judas, vers. 12 : « Convivantes sine timore,» **græce** Sic et Clemons Alexandrinus II *Pirdag.*, i, <Uxíx, ait, id est plenum, publicum et perenno convivium agitur in cœlfe; itaque dicitur a bona sessione : Smew vero, id csl prandium, in torris, quia post hoc Jiì id est *oportet laborare*. El eodem sensu accipi posset nostrum « luxuriantes; » luxuria enim subindo significat luxum ciborum et convivorum, ut *Kphes.* v, 18 : a Nolite inobrliri vino, in quo est luxuria, » græce ζ(ot íoc, id est *luxus** trivía, ebrietas, crapula. Verum quia venter k lt o ædiians despumat in libidines, ut ait S. Hieronymus, et quia Gnostici epulas suas et convivia dirigebant ad explendas suas libidines, Noster interpret hæc omnia complecti volens, solerler vertit *luxuriantes*. Vidit enim id pertinere ad id quod sequitur : « Oculos habentes plenos adulterii. » Optimo id explicat GEcumenius : « Quin etiam, inquit, dum vobiscum coepulantur, non ob charitatem id faciunt, sed ut occasionem ad decipiendas mulieres nan-

ciscantur. Hi enim cum oculos habeant, non aliud quam adulteras inspiciunt, atque in hoc Mne ullo tino peccantes, tanquam execration!* filii animas instabiles ineicant. n Significat ergo S. Petrus Gnósticos se in agapas, id est convivia fidelium post Eucharistiam, insinuasse, ibique petulantibus aspectibus et tactibus fideles ad suas libidines pellexisse. Ita S- Augustinas, *De Fide et Open*, cap. xxv : « Mixti sunt enim bonis, inquit, in epulis Sacramentorum cl dilectionibus plebium. » Forte et Interpret pro , legit |wei, id est *luxuriantes* : ζx«ú» enim significat Jury, riun, concumbere, venerea agere, a Luxuriantem ergo vobiscum, » id est inter vos et de vobis, q. d. Insidiantur vestre castitati, et secum de vobis mente, oculis et tactu exercent suas libidines, ut ad easdem pleno opere complendas vos alliciant. Cavete ergo illos quasi leones, imo prudo* castitatis. Quare mirum est Erasmum, Vatablum, Pagninum vertere, *insultare*. « In erroribus suis, inquiunt, id est per deceptiones suas, quibus scilicet paraverunt sibi divitias, insultant vobis, ac male precantur; » nil enim talo vox Greca significat.

14. Oculos iiafbstes plexos adulterii.— v <|*

, id est *plenos adulteret*, hoc est plenos « libidinosis et adulterinis aspectibus adulterarum, » g. d. Mulieres quas ambiunt et satagunt facere adulteras, jugiter aspiciunt, eas in oculis, animo, vultu gestant, nil nisi illas aspiciunt et cogitant, ut ad adulterium pellicani. Ita Ecumenius. Unde S. Cyprianus, lib. *De Stngul. Cleric.*, legit *plenos incechationibus*, nimirum,

Oculi suol in amore duces,

ut nil Propertius in libro secundo *Elegiarum*, 13; el alius :

ñ vidi, ut perii, ut me malus atelulH error.

Unde Jeremías, *Thrcn.* in, 51 : « Oculus meus de- Oculi ie pmdalus est animam meam; » et, ut ait ibidem S. Iliononymus, » per oculum corporis pertulit prædain cordis. » Num, ut ait Chri-tus : « Qui vident mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchalus est cam in cordo suo, » *Matth.* v. 28. Quare merito oculis summa adbibenda est custodia, quia a mors intrat per fenestras, » *Jerem.* ix, 21. ita Job, cap. xxxr. vers. l : a Pepigi, ail, fœdus cum oculis mois, ut no cogitaren quidem do virgine.» « Ne. ut ait S. Hieronymus fa *Threu.* ni, bl, prius incaute aspiceret, quod postinodum invitus amaret ; namque somol specie* form® cordi por oculos alligata, vix magni luctamb nis manu solvitur : ut enim munda men*» in cogitatione servetur, a lascivia voluptatis «V® *deprimendi* sunt oculi, quasi quidam raptore ad culpam.» Et David *Psal.* civili, 37 : «Averte, ait, oculos meos ne videant vanitatem. »

Sio senes illi insidiantes Su<anna», habebant oculos plenos adulterii, Ideoque «everterunt sen-

sum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent coelum, neque recordarentur iudiciorum justorum, » *Daniel*, xlii, 9.

hs^strs Recte S. Ambrosius, lib. *De Joseph*, cap. in :

Uum. «Prima,ait, adultera oculorum tela sunt, secunda verborum; sed qui non capitur oculis, potest verbis resistere;» oculi enim sunt fenestra mentium nostrarum, ait Salvianus, lib. II! *De Provid.*, qui et addit, «omnes improbas cupiditates in cor per oculos, quasi per naturales cuniculos introire, o Quocirca jure Zelcucus Locrensiū legislator lege sanxit, ut adulteris oculi eruerentur, quasi primi in homine adulteri, uti refert Ælianus, lib. XIII *Varias Histor.*, cap. xxiv. Vide S. Gregorium, XXI *Moral.*, cap. n, et S. Rasilium, lib. *De Virginit.*, et Augustinum in *Peg. Monadi.*, et *epist.* 109, ubi inter alia ait : « Nec dicatis vos habere animos pudicos, si oculos habetis impudicos; quia impudicus oculus impudici cordis C3t nuntius, et cum se invicem sibimet etiam tacente lingua conspectu mutuo corda nuntiant impudica, et secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione coqioribus fugit castitas de moribus. »

Erincessabilis delicti, — id est perpetui delicti, q. d. Gnostici perpetuo libidinis oculis procaciter aspiciunt mulieres, ul eas faciant adulteras; hinc perpetuo cum iis peccant et delinquant, ut ne ad momentum a peccato cessent, quia jugiter eas animo versant et concupiscunt : nunquam cessant a delicto, quia nunquam cessant a turpi aspectu, cogitatione et concupiscentia adulterii. Legit Interpres dbwîaiwwçcu, id est *incessabilis*; jam legunt àxxTÇzaûçcu; auzpTÎzç, id est *incessabiles*, scilicet oculos, qui scilicet nunquam cessant a *delicio*. Ita Pagninus, Vatablus et alii. S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, legit, *insatiabili libidine*.

^7? Cyprianum, *De Singular. Cleric.*, præclare hunc locum pertractantem : « Insaniunt prorsus, inquit, ardent desiderio feminarum, et obscenitatibus hinnientes malunt mori, quam contenti sint a lateribus mulierum aliqua disjunctione divelli, ul ad explendam suorum aviditatis ingluviem puncto temporis non sint sine feminæ voluptate; et hunc habent in mulieribus fructum, ut in illis semper defixa intentione, desideria satient oculorum. Sic inter cos integritas emoritur, ubi omnis hominemoralio, sive convivendo, sive commanendo, corruptis affectionibus inquinatur. Quos S. Petrus Apostolus designavit, dicens : In conviviis suis luxuriantes, oculos habentes plenos moechationibus et incessabilibus delictis, capientes animas infirmas. » Ilahocsæculo Lutherus, cum esset sacerdos et monachus castitatem volo solemni! professus, scribit, tom. V *serm. Whtemberg.* fol. 119: « Quam non est in meis viribus situm ut vir sim, tam non est mei juris ut absque muliere sim ; et feminæ sociari tam est necessarium, quam edere et bibere. » Zuinglius in bite-

ris ad omnes Helveticæ reipublicæ civitates, de seipso loquens testatur, « se oeslu libidinis et carnis cupiditatibus sic fuisse accensum, ut carnis libidinoso) studia animo suo versaretur, in his solis omnes cogitationes suas insumpserit, hoc meditatus sit totusquo in eo fuerit, ut carnis furori satisfaceret. » Wigandus, *De Donis et Malis German.*, apud Surium in *Histor.*, pag. 664 etseqq., asserit « scortationes et ebrietates multo magis quam unquam in Germania invalescere : quia, inquit, majorem quam alias unquam crescendi habent libertatem, et luxuria jam omnes verecundiæ fines perrupit atque excessit ; » et, ul ait Lutherus in I *Corinth.* .xv : «Sicut credunt, ita vivunt ; sunt et manent sues, credunt sicut sues, et sicut sues moriuntur. » Ita modernos hæreticorum Ministros comptulos quasi sponsos Penelopes, in ipso etiam verbi Dei pulpito oculos circumferre plenos adulterii, testatur Archibaldus Hamilton in *Calvin, confus, demons!r.* lib. II, cap. xxix; ubi asserit in Scotia « Ministrorum fere neminem esse, qui ab aliorum vel uxoribus, vel ancillis sibi teinperet.» Idem fuso de aliarum Gentium Ministris ostendit Stanislaus Hescius in corum Atheismis de sacramento Ordinis, ubi inter alia describit cenotaphium Bezæ ex Gabriele Fabricio in responsione *ad Dezam* : « Exstat, inquit, Genevæ in mausoleo suo statua Bezæ quatuor columnis suffulta. In prima artificiose opere cælato exsculpta Candida-cum suo pharetrato Cupidine, multis incestis amoribus non polluta, sed constuprala. In secunda Harpya multis non rapinis, sed sacrilegiis, tanquam opimis Galliæ spoliis onusta. In tertia Bellona parricidiis cincta, mullo- rumque civium sanguine tincta. In quarta Chimmæra multiplici impostura fucata. Et hæ sunt quatuor Bezæ virtutes cardinales, Venus, Harpya, Bellona, Chimmra. »

Moraliter nola iic luxuriæ epithetum esse «incessabile delictum, » quia cujus animum semel occupavit amor venereus, ita eo velut igne succenditur, ut cum restinguere, aut ab eo cessare nequeat, nimirum nunquam dicit luxuria : «Sufficit, » *Prov.* XXX, 16. Ita Theolimus oculos perdere maluit, uti medicus ei praxiderat, quam ab uxore abstinere; unde exclamavit : «Vale, amicum lumen, » uti refert S. Ambrosius, lib. IV in *Lucam*, cap. iv. Idem videre est in bestiis, ut equis, tauris, vaccis, quæ dum amore aguntur, furere videntur, nec ab ullo compesci possunt. Illustre exemplum fuit in Henrico VI, Angliæ rege, qui ul insanæ libidini suæ cum Anna Bolena satisfaceret, et opes, et fidem, et conscientiam, et famam, et regnum prodegit. Unde Poeta in exequiis reginæ Scotiæ, Parisiis anno 1587, ita de eo cecinit :

Juno Jovis soror atque uxor, verum Anna Bolena
Et spuria Henrici lilia et uxor erat.

Pellicum es ammas instabiles, —

4 i'zr.pùcrwç, ici est, *inescantes animas imbecilli* s. non bone in fide el castitate firmatas ct solidatas. S. Cyprianus, *be Singul. Cleric.*, « capientes animas infirmas, n S. Hieronymus, lib. I *Contra favianianum*, « decipientes animas nondum Christi charilale robustas. » Quocirca sapienter monel *Eccli.* cap. v, vers. 12 : « Esto firmus in via Domini, cl in verilato sensus lui. » Sicut ergo aucupes capiunt aves objiciendo cis escam : sic hærclici sunt aucupes animarum debilium ct inconstantium, quales sunt mulierculæ : eas enim inescant objiciendo cis escam voluptatis el libidinis, per procaces oculos et intuitus. Hinc negant Dei iudicium, vindictam, infernum, anirnæ immortalitatem, resurrectionem, etc. Sane Calvinus infernum censet non esse ignem, sed apprehensionem qua sc cruciant damnati, dum cogitant quod offenderint Deum, cumque habeant sibi iratum et offensum. Joannes Siurmius in *Antiproamio* scribit Pappum et Osiandrum ad hunc colophonem pervenisse, ul omnem fidem ludibrium putent. Ait enim : « Cælum cœli somnium illis est, infernus phantasma ; cælum ct Dei ct diaboli habitaculum est. » Rursum docent Calvinista? neminem debere resistere cupiditati aut libidini, quia nimirum est a Deo, qui est auctor omnium motuum ct actionum tam malarum quam bonarum, cui semper el in omnibus est obsequendum, idque sine pudore vel scrupulo, quia motionum divinarum neminem pudere debet : de quo vers. 18.

Con exercitatum (perperam aliqui legunt, *excacatum*) avaritia habentes, — Pagninus el Tigurina : « Cor habentes exercitatum rapinis, n Consonat S. Paulus, I *Timoth.* vi, 10 : « Radix, ait, omnium malorum est cupiditas, » græce pia, a quam quidam appetentes erraverunt a fide, n Ita hoc sæculo Luiherani et Calviniste diripuerunt plurima templa ct monasteria in Germania, Gallia, adeoque dc sola Anglia vere apud Sandcrum De *Schism. Anglic.* cecinit Poeta :

Millia dena unus templorum sustulit annus :
Quain limeo in pœnos vix satis unus crij.

Rursum hærclici sunt usurarii, docentque usuras esse licitas, uti docuit Molinæus, tract. *De Usuris*.

Pnuclaro S. Prosper, lib. H *De Vila contempi.*, cap. mu : « Eis, ait, qui militant Dco, fugiendæ sunl diviliæ; quas qui habere volimi, sine labore non quærunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. »

Maledictionis filii. — rfox. Tigurina, « exeerationis filii, » id csl, *primo*, exccrabilcs et esecrandi; *secundo*, digni exccratione et maledictione (eterna, ut scilicet audiant a Christo in die iudicii : « Ite, maledicti, in ignem æternum, qui paratus csl diabolo ct angelis ejus, » *Matth.* cap. XXV, 41. Nomon enim *filius* apud llebræos,

«piando jungitur genitivo pœnæ vel præmii, idem est quod dignus, ut filius mortis et Rchennæ, id est, reus mortis, dignus gehenna; filii regni, id est, digni regno cœlorum. Thomas Anglicus per *maledictionem* accipit diabolum; hic enim primo maledictus est a Dco, *Genes.* cap. m, vers. I, q. d. Iteratici sunl filii diaboli. < Hærclicus si non frater diaboli, certe adjutor et filius est, » ail S. Augustinus, lib. *De Pastoribus*, cap. xu. Sed hoc symbolicum est, non litterale. Sane Guilielmus Rosscus, lib. *Quod Cahinismus sit Paganismo et Turcismo longe detestabilior*, conferendo utriusque dogmata ct mores, clare idrpsum cx corum libris evincit. Ende ct addit Calvinistas in Polonia parum abfuisse a Christo publice rejiciendo, cl profitendo Alcorano Mahomctis; causam esse, quod Calviniste a Satana possideantur, ita ut per eos quasi tubos cl canales loquatur agatque Sathanas, suumque in Christi Ecclesiam virus evomat, ideoque cos entusiasmo ct quasi furore agi : quare Vigilantium hærcsiarcham Calvinio, ejusque deliria Calvinistarum furoribus tanto esse inferiora, quanto nanus minor est Hercule, veruca monte, festuca trabe, ct culex elephanto.

15. DERELINQUENTES VIAM RECTAM (Veritatis, fi-Vert. <k dei cl sancii! dis) erraverunt, seccti viam (id est, normam, institutura, mores, actiones) Balaam ex Bosor, — id est, oriundi ex Bosra, urbe Moab. Ita Beda, Glossa, Dionysius, Thomas Anglicus. Verum Balaam non fuit oriundus ex Moab, sed ex Mesopotamia, ut patet *Deutcr.* xxii, 4. In ea ergo fuit urbs Bosor, quam Hebreæ, Chaldaica ct Septuaginta, quos solet sequi S. Petrus, vocant *Petor*, vel *Peiora*, *Num.* xxii, 5. Alii, g. d. Nati cx patre Bosor, ul *Bosor* sit idem quod *Beor* : hic enim fuit pater Balaam, *Num.* xxii, 5. Inde S. Augustinus, Quæsl. XLVIH in *Num.*, legit, *filiu Beor*. Ita Pagninus, Tigurina, Gagneius, Cajetanus, Adamus, Salmerón el alii, idque innuit Græcum : articulus enim tçû solet notare filium, non locum.

Qn mercedum imqlitatis amavit, — nimirum munera Balac, regis Moab, quæ adamans Balaam voluit maledicere Hebræis, puta populo Dei, uti dixi *Num.* xxii et xxii. Docet S. Petrus haeresiarchas studere avaritiæ, sicut studuit Balaam, ideoque fingere errores gratos populo.

Rursum sicut Balaam dedit consilium Balac regi, ut speciosas puellas submitteret in castra Hebræorum, quæ cos ad libidinem, indeque ad idololatriam cultumque Beelphegor pellicerent, Aurzi. XXV, i : ita hærclici prædicant libertatem carnis, ut hac esca homines pelliciant in suam hærcsim.

16. Correptionem vero habuit suæ vesanus. — Græce DI-JVV Si *ir/u* iJia; xrpavqdx; id est, redargutionem habuit propriæ iniquitatis, sive pnevaricationis. Noster pro xrpavcuix; videtur legisse TTxpQf.YÍx; id est *vesaniæ*, insipientia*, dementia?; illud enim mox subdit S. Petrus, dicens: a Prò-

hfbnit prophetro insipientiam. » Porro corn ꝑtio hæc facta est per asinam, de qua subdit :

Spbjcgale mutem animal (puta asina jugum et sessorem ferre assucta, muta et bruta) iio mims voce loqlfxs — per angelum, qui formabai voces articulatas in ore asina, dicendo : « Quid foci libi ꝑ Cur percutis me ecce jam tertio? Nonne animai tuum sum, cui semper insidere consuevisti? dic quid simile unquam fecerim tibi? » iYum. xxn, 23. Censent Orígenes et Glossa Angelum hunc fuisse cum qui præsidet speciei asinorum oinni-busque asinis : singulas enim rerum species suum habere angelum presidem. Verius Theodoretus, Procopiusel Abulensis censent fuisscS. Michaellem, olim president Synagogæ et Hebraeorum, nunc presidem Ecclesia et Christianorum. Porro ve-sanus et vecors fuit Balaam, quod cum asina con-tenderet, velletque eam trucidare, nec cogitaret angelum per os ejus loqui, sed nimirum ira et furor cum agebant et excæcabant : forte etiam ipse, nipote magus cum dæmone loqui assuetus, censebat dæmonem peros asina loqui, velleque sibi *imponere ac* iter impedire, hicrumque suum quod exspectabat a Balac, intervertere. Unde Dionysius Carthusionus, *Num.* xxn, censet eum cum asina contendisse hoc line, ul damion per enni loqueos intelligeret suam contra cum indignationem, itaque cum eo indirecte contendent t indignando contra illam, et in illius dedecus asinam verberando, camquo volendo jugulare. Quare angelus se ci ostendens cum fulgenti gladio, minansque necem, hunc ei errorem, stuporem et arrogantiam exemit; Balaam tamen mox avaritia excæcalus perrexit ad Balac, cumque llebræis, ut volebat, maledicere non posset, dedit Balao pessimum consilium de puellis, quod paulo ante recensui, ideoque ab llebræis in bello contra Ila-dianitas trucidatus est, *Num.* xxxi, 7 et 8. Cujus rei presagitila fuisse gladium fulgentem quem ei intentavit angelus, docet Anastasios Nicienus, Quæst. XXXII in *Script.*

Mystice Boda : Sicut, inquit, asina redarguit Balaam, sic tópe Pagani redarguunt et confutant hæreticos, laici Clericos, subditi Prelalos, indocti doctos, mulieres viros, plebei sapientes. De Balaam et asina vide dicta *Num.* xxu et xxur, et Apoc. n, i i.

17. III SUNT FONTES SINE AQÜA, — quia vitalis aqua, id est doctrina sana, expertes, q. d. Gnostici jactant et promittunt magnam sapientiam, sed eam reipsa non exhibent. Ita S. Hieronymus, bb. II *Contra Jovinianum*; et (Ecumenius : « Vitre aquam, inquit, Id est, puram prædicationis et dulcem aquam amiserunt; » cum ex adverso suis promittat et prostet Christus : « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ viva, » *Joan.* vit, 38. Bordici ergo philologi sunt, non philosophi ; folia dant, non fructus; verba, non scientiam ; sophismata, non solida argumenta; jactant, crepanlque S. Scriptu-

ram, sedeam non mtelligunl, iur» pervertunt. *Stundo*, S. Augustinus, lib. Dtf *Enicet Oper.*, cap. XXV : a Ideo S. Petrus, inquit, etiam fontes siccos appellat : fontes videlicet, quod accq oriol agnitionem Domini Christi; siccos autem, quia non congruenter vivunt (destituuntur enim aqua grafit et bonorum operum). Quod enim Petrus ait, Laites siccos; hoc Judas; nubes sino aqua; hoc Jacobus, fides mortua. » ilursum Glossa : « Ubi, inquit, fons sine aqua, ibi lutum est erroris et peccati, nec lavat, sed coinquinat. »

Alludit S. Petrus ad illud *Jerem.* xv, 18 : « Facta est mihi manus tua quasi mendacium aquarum infidelium ; » aquæ enim infideles sunt fontes, qui promittunt aquam, eamque non praistant, sed siccantur in aflate, cum homines ea maximo ad potum, refrigerium et irrigationem frugum indigent. Sic S. Judas, vers. 12, hæreticos comparat nubibus sine aqua, id est, sterilibus et infecundis, ideoque mendacibus el fallacibus : ulli, ait, sunt nubes sine aqua, quæ a ventis circumferuntur. »

Et nebulb. — « Nebula » est nubes sterilis el infecunda, puta residuum nubis et vaporum : hinc nebula quasi nubes videtur promittere pluviam et humorem; sed vel nullum præstat, vel frugibus noxium ; sic hærelicorum doctrina est fucata, fallax, sophistica, pestifera.

Ti HDIMBUS exagitata. — Comparat hæresiar-chasnebulis, quæ a turbinibus, id est, ventis in gyrum rotantibus, aut ventis contrariis inter se confligentibus quaqnaversum agitantur el raptantur, itaque dispelluntur el evanescunt. Sio enim hæreliciadæmonospiritu vertiginis, et quasi turbine errorum aguntur, ut inter se contraria doceant et acerrime confligant, juxta illud *Isai*(9 cap. lix, vers. 2 : « Concurre faciam /Egyplios adversus /Egyplios; n imo unus idemque crebro errores mutet, et nunc hunc, nunc alium, et sæpe contrarium doceat, ideoque ejus doctrina sui faisilatem ostendat, interent et evanescat. Hunc hæreticorum sui ævi genium notarunt S. Irenæus, lib. I, cap. v; S. Justitms, Qmest. IV *ad Orthod.*; Tertullianus, *De Præscript.*, cap. xi.ii, et Novatianus, lib. Vil *lie Trinit.*, ubi ail : « Fidem nostram, dum sibi adversantur, afllrmanl, et illa inconstantia ostendunt omnia incerta et vana esse apud se, el bellum illorum pax est Ecclesiæ. w hPYbn* Causam dat S. Augustinus, lib. XVIII *De Civit.*, mm h* cap. lu : « Cupivit, ail, per hæreticos diabolus Lkl,on* efficere, ut in Ecclesia essent liberte dissensiones, quomodo erant in Acadeiniis Philosophorum, ut, sicut illæ por nullas divisiones tandem intereunt, el ab invicem consumuntur, ita iierck in Ecclesia. » Sed falsus est et fallitur. Ecclesia enim velul super firmam Petri petram a Christo fundata m (ide, semper sibi constat, adeoque sects quas diabolus inducit ad ejus obscuracionem» eam magis indicant et illustrant, hiem in hæreticis notavit S. Paulus, *Ephes.* iv, II, dicens:

« Ut Jam non slums parvuli fluctuante , cl circumferamur omni yunto doclrinœ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. n Vido ibi dicta.

QtiH-S CALIGO TENEBRARUM RESERVATI R.— Græca addunt <í; w x, id est *in aeternum caligo tenebrarum*, id est, densissima* tenebræ et caliginosi ignes inferni. S. Judas, vers. 13 : «Quibus procella tenebrarum servata est in æternum. »

Symbolice Hugo, Glossa et Thomas Anglicus : Caligo servatur hærelcis, quia in ea quotidie crescunt, ut qui cæci sunt, fiant cæciore* et plures seducant, juxta illud *Apocal.* xxii, 11 : «Qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus est sordescat adliuc. »

Ven. ia. IH. Superba enim vanitatis loquentes. — Dat causam cur hæresiarchas vocarit « fontes sine aqua el nebulas turbinibus agitatae, » scilicet quia instar fontium el nebularum vane attolluntur et superbiunt. «Superba enim vanitatis, » id est, superbam vanitatem, sive inanem superbiam, tumorem el fastum quo turgent, puta fastuosa, vana et superba loquuntur el eructant; hinc vocant se Gnósticos, id est scientes, cum omnium sint inscii. Vere Tertullianus, *De Pre-script.*, cap. xLi : a Omnes, ail, tument, omnes scientiam pollicentur; ante sunt perfecti catechumeni quam edocli. Ipsæ mulieres hærelcæ quam procaces? quæ audeant docere, contendere, exorcismis agere, curationes repromittere, forsitan et tingere. »

Nota : Pro *superba* (male aliqui legunt, superbia) græce est Gzfp-cpx, id est *pretumida*, excelsa, ingentia, superba, turgida, immodica, immensa, intolerabilia; Tigurina, *vehementer fastuosa*, de qualibus ait Horatius, *De Arte Poetic.*:

Projicit ampullas cl sesquipedalia verba.

S. Hieronymus, lib. 1 *Contra Jovin.*, vertit, *loquuntur verba tumentia*. « Descripsit, inquit, sermo Apostolici^ Joviuiantum loquenteiu buccis tumentibus, et infiala verba tintinantem. n S. Judas, vers. 16 : « Os eorum loquitur superba. » Alludit ad nebulas, quibus paulo auto hæresiarchas comparavit : sicut enim nebulæ instar nubium densescunt, (ument cl turgent, sod intus vanuj sunt, inanes et vacuæ,carentes humore, roreel imbre: sic cl hæretici lumenl fastu, jaclunlque suam sapientiam ore, sed in corde ca vacui sunt et inanes; unde sunl sic æs sonans et cymbalum tinniens. El hoc significat tō /jipara, quod Noster vertit, *loquentes*; enim idem esi quod *resono*, clamo, vociferor, uti faciunt Invidici, qui cum ratione vincantur, contentione cl clamore orthodoxos vincere satagunt.

Pelliciunt. —AiAio&wij id csl *inescant*, objecta esca capiunt, uli aucupes cupiunt aves, piscatores pisces.

In desideriiis (per desideria quasi per escam) CARNIS LUXURII, — id CSI COTillis luXUTÎOSæ> Vel

< indis luxurio*, legit Interpres ioù-pbi; id est *luiurix* iu genitivo singulari, uti et legit S. Augustinus, lib. *De Fide et Oper.*, cap. xxiv : « Illi ciunt, inquit, in concupiscentiis carnis impudicitia*, n id est impudico:, vel impudicis. Jam legunt &—sùyitxi; in dativo plurali. Inde VuUblus verbi, *inescant homines per concupiscentias cunni voluptatibus*. Porro &ofX-pui, generalis est, sigmficatque luxum, petulantiam, libidinem, lasciviam, qualis est in impudicis tactibus el aspectibus, de quibus vers. U. Hoc est quod ait S. Judas, vers. 4 : «Dei nostrigraliam transferentes in luxuriam, o

Porro esca ad luxuriam, el consequenter ad **tei*** hreresim, ab hærelcis multiplex datur. *Primo*, Lutherus hanc dedit, quod castitas sit imposibilis; luxuria vero homini Um necessaria sit, quam edere cl bibere. Verum dixit impostor, sed de se et suis duntaxat; eis enim impossibilis est castitas, tum quia iti sibi ipsi persuadent : impossibile enim est ut maneat castus, qui id sibi putat esse impossibile; affectus enim sequitur lumen et iudicium rationis; tum quia fidem et gratiam Dei respuunt, sine qua impossibilis est castitas, Sap. vni, 21; tum quia negant liberum arbitrium, censentquo hominem necessario agi rapique a suo appetitu et phantasia instar bastilo; tum quia valut porci sponte se lotos addixerunt carni, Veneri et ventri.

Secunda est communis hæreticorum, scilicet curanda esse præsentia bona certa, non futura incerta. Unde vel palam, vel tacite negant animæ immortalitatem, resurrectionem et gehennam. Audi Urentium in S. *Luæ* cap. xx, hom. 35 : « Etsi, ait, nulla apud nos sit publica professio, quod anima simul cum corpore intereat, et quod non sil mortuorum resurrectio, tamen impurissima el profanissima illa vita, quam maxima pars hominum sectatur, perspicue indicat quod non sentiant esse vitam post hanc. Nonnullis etiam tales voces tam ebriis inter pocula, quam sobriis in familiaribus colloquiis excidunt, n Hoc est quod de suis dixit Lutherus : « Credunt ulsues, vivunt ulsues, moriuntur utsues. »

Tertia est Calvinii, quod Deus sil auctor omnium motuum et actionum, tam malarum, quam bonarum. Ex hoc enim ejus principio ejus discipuli, Libertini, duas eliciunt regulas, quas ipse Calvinus recenset, *Instruet, contra Libertin.*, xiu. *Prima* est : « Cum omnia sint opera Dei, licei hominibus vehit laxis habenis quidquid in mentem venerit agere, non solum quia sumus extra periculum peccandi, sed etiam (pria desiderium aliquod cohibere est impedire Deum. Ita scortationes et rapirne Deo probabuntur, cujus sunl opera : ita non est curandum ut rapta restituantur, quia non est couvenius ut Deus corrigatur. » Altera : « Ne quis ullius rei conscientia moveatur. Nec hoc solum ex superius positis consequitur, sed idipsum dii confitentur; atque adeo id

precipuo sibi proponunt, ut sopiant conscientias, quo omni sollicitudine vacui homines perpetrent quidquid seso offerat, quidquid appetierint. »

Posito enim hoc principio, Deum esse auctorem omnium concupiscentiarum, libidinum, voluptatum, rapinarum, cædium, etc., dicet quilibet : Ego Deo repugnare nec possum, nec debeo; illi ergo obsequar, illi cooperabor; indulgebo concupiscentiis, libidini, voluptati sine scrupulo, imo cum laude, eo quod Deum sequar.

Hinc epicureismus ita invaluit, et in dies magis *invalescit*, ut Calvinus ipse adiniretur in sola Gallia tot esse examina Doctorum, qui illi seminando sedulam navant operam, ac discipulorum infinitam multitudinem.

Quocirca Sebastianas Castalio, *De novo Deo Calv.*, «t assersit Calvinum Deum transformare in diabolum: cñjm Cst auC|0V oinnjg malj; ac proinde Cal-

vinum cum suis pro Deo colere et adorare diabolum. « Duo, inquit, sunt dii, alter verus Christianorum, alter falsus Calvinistarum : falsus Deus est tardui id misericordiam, propensus ad iram, quia maxim un mundi partem creavit ad perniciem, cosque noi solum ad damnationem, sed etiam ad causam damnationis prædestinavit. Itaque decrevit ab ætino, et vult cfUcique ut peccent necessario, ita ut nec furta, nec homicidia, nec adulteria committantur nisi ejus voluntate atque impulsu; suggerit enim hominibus pravos affectus atque inhonestos, non solum permissive, sed efficaciter, cosque indurat ita, ut dum impie agunt, potius opus Dei quam suum faciant. Satanam ergo eum facit esse mendacem, ita ut non jam Satan, sed Deus Calvini sit pater mendacii; quippe qui sæpe aliud in ore, aliud in pectore gerat. At Deus illo quem sacre Liltræ docent, est huic plane contrarius. Vult is omnes salvos fieri, etc. Et hic Deus venit ut destrueret illius Calviniani Dei opera. » Porro isti duo dii contrarii, suos cultores contrariis moribus imbuunt et informant. Nam, ut subdit Castalio : a Verus Deus venit ut destrueret illius Calviniani Dei opera; et hi duo dii, ut sunt natura inter se contrarii, sic gignunt filios etiam inter se contrarios : videlicet Calvinianus Deus immisericordes, superbos, immites, invidios, sanguinarios, calumniatores, fictos, aliud in corde, aliud in ore gerentes, impatientes, malitiosos, seditiosos, contentiosos, ambitiosos, avaros, voluptatis magis quam Dei amantes, omnibus pravis et inhonestis affectibus plenos, quos eis ipsorum paler suggerit. At alter Deus misericordes gignit, humiles, mansuetulos, n etc.

Atque ut videas hunc non unius Castalionis, sed communem aliorum esse sensum, Smidelinus *Contra (jrynæum*: a Spiritus Calvinislicus, inquit, mendax est, homicida, ater, pessimus, fugitivus, lubricus, diabolicus, falsus, furiosus, verbosus, crassus, cæcus. Calvinismos, Arianismus, et Mahometismos fratres sunt et sorores : lres caliga* ejusdem panni. Camarina, in quum mulle

hæreses confluerunt; ultima Salame ira. » Lutherus apud Gretscrum, lib. I *Contra Goldastum*, cap. XII : a Calvinista, ait, sunt 'anatici, progenies viperina, animicidæ, impii, bhisphemi, deceptores, sanguinarii, infernales molossi, Germanici Turcæ a Satana missi et obsessi, Mahometan baptizati, perdiabolati, transdiabolali, superdiadolali. » Godefridus a Valle Parisiis, anno 1572, publice concrematus librum scripsit, *De Arte nihil credendi*, in quo docet « oportere prius Calvinistam fieri qui atheus esso » volet. Gui« lieImus Reginaldus in *Calvinoturcismo* demons* trat calvinismum parum distare a turcismo vel atticismo, et qui vere Calvinista est, vix abesse quin Turea vel atheus sil. Denique Serenissimus rex Anglite Jacobus in *Basilicodoro*, asserit suos in Anglia Puritanos, id est puros Calvinistas, esso « spiritus fanaticos, perjuros, perfidos, nihil nisi seditionem et calumniam spirare, sine ratione maledicta ingerere, sc plus fidei reperisse in efferris latronibus, quam in Puritains; se non solum a nativitate continuo vexatum fuisse a Puritani*; sed etiam in utero materno propemodum ab iisdem extinctum. »

Eos (refer ad *pelliciunt*, q. d. Ilæretici in suas hrrescs per escam luxuriæ pelliciunt *cos*) qui PAULULUM EFFUGIUNT, (IIIos) QUI IX errore coxversantur. — Puta eos qui paululum effugiunt Gentiles et Judæos, <pii in errore genlilismi et judaismi conversantur, q. d. Ilæretici pelliciunt ad se novitios, vel claudicantes et debiles in fide, scilicet recenter, voi languide a judaismo vel gentilismo ad Christum conversos : hi enim cum in fide sint teneri, infirmi et rudes, facile seduci so sinunt. Pro *paululum* legit Interpres Alii legunt cOrw., id est *sic*, hoc csl, utcumque paululum; alii ûtw., id est *revera*. Rursum Interpres legit in praesenti iwu-tyvTa., id est *qui effugiunt*; jam in aoristo legunt id est *qui effugerant*. Sic enim tota hæc sententia græco legitur : **TCu;Teb;h** àvapjçcutvçu., quam plane et clare sic reddas, *pelliciunt cos qui paululum effugerant, cos qui in errore conversantur*, puta Judæos, Gentiles, vel potius Gnósticos hæreticos, q. d. Gnostici eos qui nuper a sua hteresi conversi fuerant ad orthodoxam fidem, rursum ad suam hrresim pelliciunt, refricando et obtrudendo illis escam priscarum voluptatum et libidinum, ([ilibus in lucrosi indulserant; quare ex earum memoria, habitu et consuetudine facile in hærcsim retabuntur, cum ab ea sint recenter conversi, ideoque teneri et imbecilles in fido orthodoxa. Huic sensui valde favent sequentia, et S. Augustinus, lib. *De Vide et Operib.*, cap. xxiv, cum sic legit : « Illiciunt in concupiscentiis cainis impudicitia; cos, qui paululum effugerunt in errore conversari; » et S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovinianum*, dum sic vertit, « pelliciunt in desideriis carnis luxuria; eos, qui paululum effugerunt cl ad errorem reversi sunt. » Gne-

rum enim
fie.d.

et reverti et conversari signi-

Summa, significáis. Petrus heréticos seducere, non cos (pii in fide sunt fortes et veterani, sed qui in ea sunt novitii, debiles, ideoque facile nutant et seducuntur objecta esca voluptatis, cui antea assueverant lotosque se addixerant. Unde S. Augustinus, tract. De *Utilitate credendi*, tom. IX : * Frumentum , ait, de arca aut non recedit, aut redit : aliquid palarum aufert (hostis) vento tentationis, unde nobis faciat non viam perditionis , sed opus exercitationis. » Ibidem docet diabolum pro idololatria induxisse hærescs. Sicut enim pisces et aves et reti clapsæ, si juxta illud volent vel natent, cscæ retis inhiantes, facile in illud recidunt et irretiuntur : sic et qui ab errore conversi sunt, si ejus doctores audiant et ad voluptates eorum auscultent, facile in eundem relabuntur; ulergo tuli sint, debent prorsus ex toto corde errori renuntiare, et longissime ab eo ejusque doctores recedere, planeque aures claudere, ne quid de eo vel minus audiant.

Un. 19» 19. Libertatem illis piumitiextes (tum a peccato, tum a lege, tum a subjectione dominorum et principum, ut libere agant quidquid libet; luxuriam enim dicunt non esse peccatum, sed opus Dei et natura'), cum ipsi servi sine coivuitiois, —

Creator putat libibinis et voluptatis, quæ animum et corpus corrumpit. Sicut enim castitas est integritas mentis et corporis, sic luxuria ulriusque est corruptio : ejus ergo servos se faciunt : « Omnis enim qui facit peccatum, servus est peccati, » Joan. cap. vin, vers. 31. Scripsit Cicero Paradoxon : « Quod solus sapiens sit liber; » et Philo : « Quod solus probus sit liber; improbum enim, licet neget, servum esso tot dominorum, quot vitiorum. »

Diogenes aiebat inter servos et dominos malos nil interesse præter nomen, nisi quod servi servirent dominis, domini cupiditatibus, iisque brutis et exilibus. Seneca, lib. De *Vita beata*, cap. v : « In regno nati, inquit, Deo parere libertas est. » Merito miratur S. Ephrem, *Adhort. ad pietatem*, tom. 1, vel unum posse reperiri, qui malit servire creaturo quam Creatori. Animus enim liber est, qui serviens uni Deo, vitiis et creaturis omnibus lotique inundo dominatur, ideoque felix est et beatus. Audi S. Salvianuin, De *Proud.*, lib. 1 : « Nemo, ait, aliorum sensu miser est, sed suo, et ideo non possunt esse falso judicio miscii, qui sunt vere sua conscientia beati, etc. Nulli, ut opinor, beatiore sunt, quam qui ex

scientia sua atque voto agunt. Humiles sunt Religiosi, hoc volunt; pauperes sunt, pauperie delectantur; sine ambitione sunt, ambitum relolunt. spuunt; inhonorati sunt, honorem rejiciunt; lugent, lugere gestiunt; infirmi sunt, iufirinilale lætuuntur. Cum infirmor, inquit Apostolus, tunc potens sum. Itaque quidquid acciderit iisqueumque vere Religiosi sunt, beati esse dicendi sunt, quia inter quovuludibet aspera nulli labores

fiunt, quam qui hoc sunt quod volunt. » Vide dicU *Epist. I*, cap. », vert. 16.

Porro hoc sæculo viget secla Libertinorum, Libarti* nerum
ila (licia a liberiate Evangelica, quam primus proclamavit Lutherus. Hanc ila describit Stanislaus Roscius in *Sertarum Centuriis* : « Fanaticum hominum genus, in quo jure credas revixisse Gnósticos et Valentinilaa, quibus nihil æque displicet ac simplex, proprius ac germanus Scriptura* sensus. Illis Christus et Satan, vitium virtus, et virtus vilium. Nihil enim ex eorum sententia peccatum est, nisi eorum opinione qui sese peccare putant. Verus Dei timor, et eo imbuta conscientia pro inferno illis habetur : pro paradiso autem conscientia divini judicii contemptrix, secunda, stupida et consopita. Docent homini omnia esse licita sine ulla exceptione, omneque genus vivendi probant : lenonem suo volunt fungi munere, fures audacter furari jubent, matrimonia dissolvi volunt, cum uxor mariti sui tedium ceperit : unde promiscuos laudant concubitus, idque vocant spirituale matrimonium ; communionem Sanctorum vocant communionem bonorum temporalium, ideoque quantum quisque potest, ut rapiat, suadent. Resurrectionem jam faciam esse dicunt, neque aliud exspectandum iudicium. Jam Christianos omnes surrexisse affirmant, quando animam humanam sciant jam factam esse illum Dei spiritum immortalem, imo in Dei essentiam rediisse, unde, inquiunt, exiit, eique ita jungi, ut unus spiritus maneat. •

Denique hærelici nostri in Gallia, Belgio, Anglia, etc., initio hiéreseos arma sumpserunt contra orthodoxos principes, titulumque belli protulerunt libertatem conscientie. At ubi rerum potili sunt, eandem, pro qua tot annis pugnarunt tantumque sanguinis effuderunt, everterunt, quin et seipsos eadem privarunt. Nec enim permittunt sibi, vel aliis libertatem religionis et fidei, sed omnes cogunt esse Protestantes vel Calvinistas, mapilque orthodoxos persequuntur ad necem usque, ad tormenta inaudita, quam Tureas et Saracenos, imo quam Turea Christianos. Macchie est libertas lot cadibus quæsitæ et promissa, imo jurata? Eleganter has humani generis pestes, Ecclesiæ furias, regnorum faces, vel potius ardentis inferorum tudas depingit noster Perpinianus, testis oculatus, *orat.* 8.

A QUO EMM QUIS SUPERATUS EST, HUIUS ET SERVUS EST. — Gnece MuXurxi, id est *servitio* vel in servitutem *addictus est*. Hinc mancipium dictum est quasi manu captum in bello, et servus quasi servatus ab hoste, ait S. Augustinus, lib. XIX De *Civit.*, XV. Juro enim gentium sic inducta est servitus, dum victores hostibus bello captis quos occidere poterant, vitam condonarunt, nec ex quo in servitutem commutarunt, ut docet Justinianus, in *Instit. de jure person.*, lib. IV, § 1. Undo idem Augustinus hunc locum sic legit : « A quo enim quis devictus est, huic et servus addictus

erf;» et S. Hieronymus, lib. I *Con/ra Joi inianum*:

* Unusquisque enim ei subjacet passioni, a qua vincitur. »

< Quanta iniquitas, exclamáis. Auguslinus, lib. *De Honest, mulierum.*, cap. xxx, ut animam quam Christus suo sanguine redorait, luxuriosus pro unius horæ delectatione diabolo vendat ac tradat? » Atque hujus venditionis syngrapham propria subscriptione munitam, tradit diabolo peccator. Sic explicat Origines, hom. 23 *in Gcn.*, illud ad *Coloss.* cap. h, vers. H, *Deiens quod adversus nos crai chirographum* : «Istud chirographum, ait, peccatorum nostrorum cautio fuit : unusquisque etenim nostrum in iis quæ delinquit, efficitur debitor, et peccati sui litteras scribit. » Idem viderunt suo more Gentiles. « Diogenes vocabat se imperatorem, Alexandrum Magnum vero servum servorum suorum, quod ille serviret suis cupiditatibus, quibus ipse imperabat.» ita Manutius in *Apophth. Diogenis*, lib. Hl, cenlur. i, num. 47. Eidem Alexandro scripsit Brachmanes, « Nihil prodesse orbis dominum fieri, iníimæ autem vilique rei servire; subvertere inimicos externos, ut foveat ac sustentet internos. »

Yen. 20. 20. Si Bffim REFUGIENTIS COINQUINATIONES MUNDI

(hoc est, errores et peccata, puta gentilismi superstitiones et idololatrias, indequo consequentem voluptatum et libidinum licentiam. Sensus est, q. d. Talibus qui scilicet fugientes inquinamenta, voluptates et libidines mundi, contulerunt se ad cognitionem, id est, ad fidem et cultum Christi, si ab eo apostatantes ad gcutilisinum, vel potius hæresin Gnosticorum, rursus iis inquinamentis) implicati superantur (quæ ante superaverunt, uti legit S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*), FACTA SUNT EIS POSTERIORA DETERIORA PRIORIBUS, — tum quia pravius est malum recidivi ; tum quia magis et profundius so vitiis pristinis immergunt, habitumque validiorem induunt ; tum quia ingrati gratino Dei ab ea deseruntur. Alludit, imo citat illud Christi: « Fiunt novissima hominis illius pejora prioribus, » *Matth.* cap. xn, vers. 45; et *Jcrem.* cap. n, vers. 3G : « Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas! » S. Bisilius, *Dcgula* 289 ex brevior., acute notat, cum quis retabitur in peccatum, signum esse, primitus cum a peccato non plane recessisse, nec ejus radicem exstirpasse, sed adhuc occulte in animo ejus residere peccati appetitum et concupiscentiam. Unde infert Guilielmus Parisiensis, lib. *De Sacrament. Punit.*, cap. v, talem non habuisse validam et efficacem contritionem. Comparat S. Petrus Gnósticos cum idololatria ; ut qui ex idololatriis facti sint Christiani, si c Christianis haut Gnostici, videantur relabi in idololatriam, quia Gnostici iu multis nefarium cultum infidelium imitabantur, et quia par utrorumque erat impietas, eadem libido, idem parens. Inde Tertullianus, lib. *De Præ-Iripf.*, cap. XL, docet «neque ab idololatria distare tvwff*. cum et auctoris et operis ejusdem sint.

cujus et idololatria : Deum autem fingunt alium adversus Creatorem; aut si unicum creatorem confitentur, aliter eum disserunt quam in vero est. Itaque omne mendacium quod de Deo dicunt, quodammodo genus est idololatriæ. » Nam, ut ait S. Augustinus, *Qwrst.* XXIX *in Josué* : « Quisquis talem Deum cogitat qualis non est Deus, alterum Deum utique et falsum in cogitatione portat. »

Moraliter nola hic, quod sicut ægri convalescentis relapsus in morbum gravior et periculosior est priore morbo, illa et est relapsus justificati in peccatum. Audi S. Paulum, *Uebr.* cap. vi, vers. 4 : « Impossibile, inquit, est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt diam donum cœlesle, et participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, et prolapsi sunt rursus, renovari ad pœnilentiam. » Et alibi : « Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam exspectatio judicii et ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. » EIS. Chrysostomus, homil. *De Lapsu primi hominis* : « Noli, ait, peccare post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam: cogita, o homo, graviorem esse culpam post veniam, renovatum vulnus pejus dolere post curam, molestius hominem sordidari post gratiam. Quare indulgentia* ingratus est, qui post veniam peccat; sanitale indignus est, qui semetipsum postquam curatus est vulnerat; nec mundari meretur, qui semetipsum post gratiam sordidat, » El paucis interjectis : « Grave est hominem instructum delinquere, gravius absolutum peccare: servo pejor est, qui patronum post datam libertatem offendit : beneficiis ingratus est, qui datorem tumoris arrogantia despicit. » Vide nostrum Joannem Busæum in *Arca Medica*, verb. *Decidivum*, ubi quinque adversus recidivam peccati remedia suggerit, caque testimoniis S. Scriptura*et Patrum confirmat.

21. Melius, — non positive, quasi majus sit bonum, cum nec sit bonum; sed negative, quia minus malum, hoc est, minor est infidelis ignorantis, quam fidelis cognoscentis culpa, ideoque minor erit et pœna. « Ille enim nondura accessit, iste retro respexit, » ait S. Augustinus in fs. LXXxiu. Idem S. Augustinus, concione 2 *in Psalm*, xxx : « Cum dicit, inquit, Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, nonne judicavit meliores esse inimicos foris positos, quam intus male viventes, quibus premitur et gravatur Ecclesia? » Et Salvianus, lib. IV *De Provident.*: a Nunc, ait, quia jam Christum agnovisti, qui susceptus es quasi intra os Dei per fidei agnitionem, projicieris per teporem; quod etiam beatus Petrus exposuit, dicens de vitiosis et tepidis : Melius crai illis, » etc.

Non cognoscerb, —

id est non cognovisse.

Aiam jusunx, — ;J est institutum et religio-

nem christianam, sive Christianismum : hio enim est via nos ducens ad veram virtutem et iustitiam coram Deo, in qua proinde nemini sistere licet, sed quemque semper in ea progredi et proficere oportet, donec ad metam, puta coelestem patriam et gloriam perveniat. Aliqui pro *iustitia** legunt ἡ ἀλήθεια, id est *veritatis*, id est, veræ doctrinæ et Cdei, puta Evangelii.

RETROSUM CONVERTI A SANCTO MANDATO. — S. Augustinus, *De Fide et Opere*, cap. xxiv, legit, «reflecti a tridito;» S. Hieronymus, lib. I *Contra Iovinianum*, «retrosum converti, et relinquere sanctum mandatum, quod eis traditum est. »

I/» «ora Sanctum mandatum » vocat legem Evangelicam* (Iu*a eJus auctor est Christus et Spiritus Sanctus.

fectmdo. *Secundo*, quia lex Evangelica docet jubetque omnem puritatem et sanctimoniam, ac vetat omnem coinquinationem et impuritatem.

Terno. *Tertio*, quia omnes sibi obedientes sanctificat per doctrinam, gratiam et sacramenta quæ suggerit.

Q:urto. *Quarto*, quia sancte servari debet : ejus enim modus, æque ac finis, est sanctitas, juxta illud : a Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris, » *Luca*, i, 78.

C doto. *Quinto*, quia multa in ea sine gratia sanctificante observari nequeunt, inter quæ prima c4 lex charitatis, susceptio Eucharistiae, administratio S. Sacramentorum, etc.

S'ito. *Sexto*, quia pro objecto habet Deum, qui est ipsa sanctitas : hunc enim colit fide, spe, charitate, religione cæterisque virtutibus Christianis.

ḡrptittw *Septimo*, mandatum Evangelii sanctum est, quia a Deo sancitum et firmatum, ut duret per omnia sæcula, porque totam æternitatem, utque a Sanctis in cælo plene et perfecte adimpleatur. Prædare enim Salvianus, lib. IV *ad Eccles. Cathol.*, in fine : « Cuncti, inquit, qui oderunt mandatum sacrum, causam odii in seipsis habent. Omne fastidium non in preceptis legis, sed in moribus suis. Lex quippe bona est, sed mores mali, ac per hoc mutant homines propositum et affectum suum. Si enim mores suos probabiles osse fecerint, nihil eis ex eo quod lex bona præcipit, displicebit : quando enim bonus quis esso cœperit, non potest non diligere legem Dei, quia hoc intra se habet lex Dei sancta, quod sancti homines in moribus. » Loquitur S. Petrus de apostasia et apostatantibus a sancta Christi fide et lege ad impuram Gnosticorum sociam. Ejus tamen sententiam redo adaptes Sacerdotibus et Religiosis, qui a sacerdotio et religione apostatarli, redeuntque ad sæculum, aut ducunt uxores, vel potius concubinas : quod quantum sit nefas, vide apud S. Basilium *Beg. fusior.*, Reg. 14; Celsarium, hom. 3 *ad Monachos*; Auctorem serm. *od Fratres in eremo* apud S. Augustinum, tom. X, serm. 8 et 34, ac nostrum Hieronymum Piatum, III *De Bono status religiosi*, xxxvn.

Maxime vero laxat Agapotarum sectam, quæ orta paulo ante tempora S. Hieronymi valde sese dilatavit, ideoque plerique Patres, ut SS. Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Nazianzenus, Basilios, lib. *be Virgin.*, In eam acriter invehuntur. Vocabantur græce id est *dilette* (item sorores adoptivæ, ut ait S. Chrysostomus), eo quod prætextu dilectionis viris spiritualibus cohabitarent, quasi ab iis instruendæ et formandæ in pietate et virtute, sed sub hoc prætextu turpiter vivebant, ut etiam nonnullis in locis fit. Quocirca Patres jam citati docent virgines et mulieres devotas plane debere a viris, etiam spiritualibus, separari. Audi S. Hieronymum ad Eustochium, lib. *De Custodia virgin.* : « Pudet, ait, dicere (proh nefas!) triste, sed verum est. Unde in Ecclesias Agapetarum pestis introiit? Unde sine nuptiis aliud nomen uxorum? imo unde novum concubinarum genus? Plus inferam : Unde meretrices univiræ? Eadem domo, uno cubiculo, Siepe uno tenentur et lectulo, et suspiciosos nos vocant, si hinc aliquid existimamus. Frater sororem virginem deserit; cœlibem spernit virgo germanum, fratrem quærit extraneum. Et cum in eodem proposito esse se simulant, quærunt alienorum spirituale solatium, ut domi habeant carnale commercium. Hujusmodi homines Salomon in Proverbiis spernit, dicens : Alligabit quis in sinu ignem, et vestimenta ejus non comburentur? Aut ambulabit super carbones ignis, et pedes illius non ardebunt? » Rursum idem Hieronymus paulo supra ibidem : « Hæc sunt, inquit, quæ solent dicere : Omnia munda mundis. Sufficit mihi conscientia inca. Cor mundum Deus solum desiderat. Cur me abstinence a cibis quos Deus creavit ad utendum? El si quando volunt festive et lepide vivere, ubi se mero ingurgitaverint, ebrietati sacrilegium copulantes aiunt : Absit, ut ego me a Christi sanguine abstinence. El quam viderint pallentem alque tristem, miseram atque Manichæam vocant. Et consequenter tali proposito jejunium hæresis est. Hæ sunt quæ per publicum notabiliter incedunt, et furtivis oculorum nutibus adolescentium greges post se trahunt, quæ semper audiunt per Prophetam : Facies meretricis facta est tibi, impudorata es tu. Purpura tantum in vesto tenuis, et laxius, vel crines decidant, ligatum caput : soccus vilior, et per humeros hyacinthina læna niavorte volitans; succinctæ manie » brachiis adhærentes, et solutis genibus fractus incessus. Hæc apud illas tota virginitas. »

52. Canis reversus ad vomitum. — Comparat Vcn. si Gentiles a Christianismo relapsos in hæresin Gnosticorum, canibus. *Trimo*, quia tales sicut canes Erubui, revertuntur ad vomitum, id est ad errores, gula et libidines, quas In Christianismo evomuerant et abjecerant. Porro vomitum resorbere est fœdum et abominabile. Unde S. Augustinus, conc. *tn Fsaim.* xxx : « Vide, ait, quam horribili rei cos

Ulti-
zc'

Primo,

comparaverit. Horribilis profecto res est proprium resorbere vomitum, nec in summa quidem farno a quoquam usurpatum.» *Secundo*, quia impudici et impudentes sunt ut canes, qui in publico commiscuntur. Unde impurus Diogenes ob caninam obscenitatem et inverecundiam vocatus est Cynicus, id est, caninus cl canis, teste Laertio. Rursum ^{to} *canis* notat Gnosticorum vagas et promiscuas libidines, ac adulteria : talia enim sunt canum; unde proverbium : « Canis masculi infinita cubilia. » *Tertio*, quia hæretici veritati veræque fidei oblatrant, ac orthodoxos verbo et scripto insectantur quasi canes latrantes : ita S. Chrysostomus, hom. *De Cruce Domin.* : a Canes, ait, sunt omnes hæretici, qui contra Creatorem suum blasphemiarum extendunt eloquia, u *Quarto*, quia canis vile fœdumque est animal cl legaliter immundum, ut patet *Dcuter.* xxin, 18; tales quoque sunt hæretici. Unde *Eccli.* xin, 22 : « Quæ communicatio, ait, sancio homini ad canem? » Et Isaías, cap. ult., 3 : « Qui mactat pecus, quasi qui excerebral canem; » et Christus, *Matth.* yn, 6 : « Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margarinas vestras ante porcos. » Huc alludens S. Petrus ulramque Christi similitudinem, puta canum et porcorum, usurpat. *Quinto*, quia, ut ait S. Hieronymus *ad Rusticum* : « Pomparum ferculis procedunt in publicum ul caninam exerceant facundiam, » scilicet compositam duntaxat ad maledicendum et rixandum, quæ canina dicta est, a rixa et oblatratu canum. Porro hæc maledicentia arguit hæreticorum timiditatem, falsilam et difflidentiam. Sicut enim canes timidissimi maxime latrant, quia mordere non audent, vel nequeunt; canes vero muti mordent, nec latrant: sic hæretici quia timent et diffidunt causæ suæ, utpote falsæ et erroneæ, hinc clamoribus et maledictis eam tegere, iisque victoriam obtinere satagunt, quam sciunt se argumentis et rationibus oblinere non posse. *Sexto*, canes sunt mendici : mendicant enim astando mensæ heri, in cumque intenti, offam et ossa exspectant. Unde proverbium : « Canis mendico auxiliaos. » Canes enim infesti sunt mendicis quasi qui scilicet eamdem scum artem exerceant, panemque præripiant : unde mendici objiciendo cauibusfruslum cos sibi conciliare solent. Ha mendicant hæretici, mensisque el bursis divitum inhiant, et quasi canes circa macellum et intestina oberrant. Est enim « odora canum vis, » et ubicumque odoratur escam, eo se insinuat. *Septimo*, canis pronus csl in vindictam, sed stolide lapidem in se jactum remordet; jacentem vero dimittit, quasi eum non audeat attingere, ait Plato, lib. V *De Republ.* Ita hærelici proclives sunt in vindictam, cumque veritatem et eruditos se impetentes impetere et ulcisci nequeant, plebem indoctam invadunt. *Octavo*, canes vivunt otiose et secure ex alieno, juxta illud : « Canis vivens c magdalia, » id est, e future, adipe cœlerisque manuum purgamentis;

el : « Canis tanquam Delum navigans, » jaci solitum in supinum, otiosum, securum, ac voluptuariam vitam agentem : nam Athenis facilis ac tuta in Delum erat navigatio. Eamdem vitam vivunt hæretici. Unde Paulus : « Videte, ait, canes, videte malos operarios, videto concisionem, » *Philip.* in, 2. *Nono*, canes acriter in venatione persequuntur feram, camque cingunt donec comprehendant et lanient; « est enim genus acre luporum atque canum, » ait Virgilius, III *Georg.*

Et canibus leporem, canibus venabere damas,

ibidem. El Ovidius in *Ibin* :

Scindent avidi perfida corda canes*

Ha hæretici venantur animas quasi lepores, nec desistunt donec eas capiant et occidant.

Decimo, canes horribiliter ululant, quod a baubare » vocat Lucretius. Hinc apud inferos dicunt Poche esse tricipitem canem, puta Cerberun, instar horrendi monstri, qui damnatos mordeat et cruciet. Similis est ululatus, morsus, horror et cruciatus hæreticorum, præsertim in gehenna. Hinc Cerberus dictus est quasi id est, a carnem vorans, » de quo Virgilius, VI *Æneid.* :

Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci

Personat, adverso rccubans immanis in antro :

cl mox :

Ille fame rabida tria guttura pandens

Corripit objectam, atque immania terga resolvit.

Moraliter S. Gregorius, III part. *Pastor.*, admon. XXXI, hanc S. Petri sententiam applicat quibusvis ad peccata dimissa redeuntibus. Alludit enim S. Petrus ad illud *Proverb.* xxvi, 11 : « Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam. Admonendi sunt enim, inquit S. Gregorius, qui admissa plangunt, nec tamen deserunt; atque aliter qui deserunt, nec tamen plangunt. Admonendi sunt enim qui admissa plangunt, nec tamen deserunt, ut considerare sollicitè sciant, quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis lavant, ut mundi ad sordes redeant. Hinc enim scriptum est : Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti. Canis quippe cum vomit, profecto cibum qui pectus deprimebat, projicit ; sed cum ad vomitum revertitur; unde levigatus fuerat, rursum oneratur. Et qui admissa plangunt, profecto nequitiam de qua male satiati fuerant, cl quæ mentis intima deprimebat, confitendo projiciunt, quam post confessionem dum repetunt, resumunt. Sus vero in volutabro luti cmn lavatur, sordidior redditur. Et qui admissum plangit, nec tamen deserit, poenæ gravioris cuipro se subjicit, quia et ipsam quam flendo potuit impetrare, veniam contemnit, el quasi in lutosa aqua semetipsum volvit, quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas io-

fas ollam iacrymas facit; n et paulo inferius : « Hinc per quemdam sapientem (*Eccli.* xxxiv) dicitur : Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid prolicii lavatio ejus? Baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato : sed post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit, »

Guilielinus Parisiensis, lib. *De Pœnit.* cap. xii, apte piequo docet in confessione evomi peccata, ideoque detestabiles ossequi postmodum ad peccata redeunt, ac opera virulenta quæ semel evomuerunt, resorbent. Vide S. Augustinum in *Psalm.* Lxxxni, post initium, ubi urget exemplum uxoris Lot, quæ retro respiciens versus Sodomam, versu est in statuam salis, cilansquehunc locum S. Petri : « Canis, inquit, reversus ad suum vomitum. Premebat enim pectus conscientia peccatorum, accepta indulgentia quasi vomuisset, relevatum est pectus tuum. Facta est bona conscientia ex mala conscientia. Quid rursus converteris ad vomitum tuum? Si canis hoc faciens horret oculis tuis, tu quid eris oculis Dei? »

Sus lota (rediens, rursumque se volutans) ix volutabko luti. — Undo Græca clarius habent : « Sus lota ad volutabrum luti, n scilicet rever-a. Volutabrum est locus caenosus ubi sues volutantur, de quo Virgilius, lib. Ili *Geòrgie.* :

Sæpe volutabris pulsos silvestribus apros
Latratu turbabis agens.

Et Horatius, lib. 1, *epist.* 2 :

Et amica luto sus.

Goottici
limiles
perni.

Notat Gnósticos, tum quia porcus, ai Horus, cl ex eo Pierius, *Hicrolog.* ix, symbolum est hominum veritatem spernentium, profanorum, perniciosorum et eorum qui a Deo penitus sunt aversi, quales erant Gnostici; tum quia Gnostici dicti sunt Borborita*, id est cœnosi, vel lutosi, a fhffrzo, id est *luto*, sive *camo*. « Ili enim, ut ait Philastrius, *De Ihircsib.*, in cœnum euntes, et inde obliti de camo facies et membra sua deformantes gerebant; » et S. Augustinus, *lurresi* (þ : « Nonnulli, ait, cos (Gnósticos) Borboritas vocant quasi cœnosos, propter nimiam turpitudinem quam in suis mysteriis exercere dicuntur. » Similes novi Gnostici carnosii, nuper ex Anabaptistas orti sunt in Hollandia, quorum secta vocatur *currus stercoreum*; quia sentinam putidissimorum errorum et blasphemiarum vehit, omnemque religionis curam abjicit, ait ex Ulembergio Roscius in *Sectarum centuriis*; ubi et ex Hosto aliam sectam recenset eorum qui vocantur *Suistæ*, eo quod sui capitis somnia sequantur. « Rusticus, inquiunt, fuit Lutherus, monachus Bucerus, stigmalicus Calvinus, carnifex Sùdrovilis, sui spiritus ergo cuique sequenda sunt consilia : suo spiritu ex irispitatiànè Spiritus Sancti quisque interpretetur S. Scripturam, sibi que sapiat et consulat, v Vero Suisticum, imo suium est hoc eorum dictum.

Moraliler Orígenes, hom. 1 in *Psnlm.* xxxvn, recte peccatores comparat suibus. *Primo*, quia uti sues res sordidas et putidas adamant, habentque pro deliciis, decore et odore suavissimo, ita el peccatores: « Porcis, inquit, similes dicuntur il qui peccatorum fœtoribus delectantur sicut porci, qui fœtorem omnem tanquam odorem suavissimum expetunt. Considera ergo peccatorem qui peccatis suis delectatur, ctlætusest in malis suis, quoniam et ipse in stercore fartido volutatur, et nullum fartoris ejus qui ex peccati stercore oritur, percipit sensum, ac velut in cummis voluptatibus et gratissimis deliciis delectatur. » Quin et Cicero, *De Arusp, resp.* : « Velut sus qu edam luto, inquit, ita stupris delectatur ; » et Horatius :

Epicuri de grege porcai.

Secundo, quia peccator in se spurcus et fœdus est uti porcus, præsertim sus, quæ est animal calidum, obscenum et fœdum. Unde nonnulli censent dictum esse *fctdus*, eo quod in illo feriendo mactabatur animal *fadum*, id est porca, juxta illud Virgilii, VIII *Æneid.* :

SUtunl, et «sa j •igebaol federa porta.

Inde manarunt phrases « ferire, icere, percutere fœdus, » quia scilicet feriebatur porca ad sanciendum fœdus. Hinc diabolus adamat porcos, et sæpe in specie porci apparet, ac porci vel corpus, vel formam induit, ul patet ex Vita S. Antonii ; quin et a Christo petiit facultatem ingrediendi in porco*, *Matth.* vin, 3 : præsertim quia porci omnes in Italia locisque vicinis sunt nigri (unde Alba urbs vicina Roinæ, ejusque parens et æmula, ita dicta est a prodigio albæ suis, quæ ibi præter morem enixa est triginta nefrendes); diabolus autem aterrimus est, non coloribus, sed moribus et gehenna* ardoribus.

Tertio, quia sus pascitur rebus sordidis, ita et gulosus; unde proverbium : « Sus comessalur. » Rursum sus saginatur ut mactetur : ita peccator saginat se ul mactetur, epulumque præbeat diabolo in gehenna.

Quarto, porcus in ventrem pronus non nisi terram aspicit, terra* incubat, nec aliud est quam moles carnea, terrestris cl ponderosa : sic el peccator terrenis inhiat, ventri et cami incubat. Hinc Lutherus suos Lutheranos in ventrem projectos vocabat sues, ut superius dixi. Audi Lactantium, lib. IV, cap. XVII, qui dans causam cur Judæis esus suillæ interdictus fuerit, sic ait : « Est enim lutulentum hoc animal, el immundum, nec unquam cœlum aspicit, sed in terram loto et corpore et ore projectum veniri semper el pabulo servit, nec ullum alium, dum vivit, præslaro usum potest, sicut cæteræ animantes, quæ vel sedendi vehiculum præbent, vel in cultibus agrorum juvant, vel plaustra collo trahunt, vel onera tergo gestant, vel indumentum exuviis suis exhibent, vel copia laciis exuberant, vel custodiendis domi-

bus invigilant. Interdixit ergo no porcina carne uterentur, id est, ne vitam porcorum imitarentur, qui ad solam mortem nutriuntur; ne ventri ad voluptatibus servientes, ad faciendam justitiam inutiles essent, ac morte allicerentur. Item ne se foedis libidinibus immergerent, sicut sus quæ se ingurgitat caeno, vel ne terrenis serviant simulacris, ac se luto inquinent; luto enim se oblinunt, qui Deos, id est, qui lutum terramque venerantur. »

Quinio, quia sus invereconda est, neque dominum cum vorat, agnoscit; quin et subindo efferrata dum foetus lactat, pueros invadit, necat, devorat. Audi Aristotelem, lib. VI *Histor. anim.*, cap. svili: a Sues cum libidine excitantur, quod subare dicitur, vel homines aggrediuntur. » Ita peccator inverecondus, ingratus et infamis est, quia Deum creatorem suum non agnoscit, non curat, non metuit. Vide dicta desue et porco, Lui/. xi, 7.

Sexto, esus continuus suillæ lepram aliosque graves morbos creat: ita voluptates peccatori creant morbos corporis et tormenta animie. Denique desuo Plinius, lib. VIII, cap. li: «Animal, ait, hoc maxime brutum, animamque ei pro salo datam non illepide existimatur. » Sic peccator brutus est, et ex homine nil hominis habet præter animam, quæ instar salis corpus a putredine et corruptione conservat.

Septimo, aprorum et suum silvestrium ingens est feritas, adeo ut plantas arboresque suffodiant, quin et conficiant et discerpant: ita libido omneque peccatum hominem efferat, facit quo sævum et crudelem. Audi Aristotelem, lib. I De *Histor. anim.*, cap. i: «Animantes aliæ, inquit, animoso), pervicaces, bruta) omnino, ut sues silvestres. » Denique hebetudo et stoliditas suis patet ex hirta seta, suillo vultu, oculis, rostro, grunnitu, etc. Hinc proverbium apud Suidam: «Asinus lyram, sus audiit stolidus tubam,» dictum in cosqui res egregias audiunt, sed eas neque intelligunt, neque mirantur, et illud: «Sus Minervam,» cum quis stupidus docere vult sapientem; et illud: «Sus fustem,» cum quis se stolidè in præsens periculum et perniciem precipitai; et illud: «Sus per rosas,» dictum in agrestes et intractabiles: nec enim sus per rosas duci potest quin eas foedet; et illud:

Aciau» tus improba pendes,

id est. pusillum commodi magno lues malo. Hæc omnia facile est peccatori adaptare, qui stolidissimo se in omne malum praecipitat ob micam vel guttam voluptatis.

Ihec est ergo idea hæretici, quam tofo hoo capito graphice hisce moribus, quasi coloribus ad vivum pinxit S. Petrus. *Primo*, vers. I: Hæretici, inquit, sunt pseudopropheta) et magistri mendaces. *Secundo*, introducunt sectas perditionis. *Tertio*, cum qui emit cos, Dominum negant. *Quarto*, vers. 2, nulli sequuntur eorum luxurias. *Quinto*, per cos via veritatis blasphematur. *Sexto*, vers. 3, inavaritiade fidelium corporo et anima cum demone negotiantur. *Septimo*, sunt hypocrita) et adulatores: utuntur enim verbis fictis et blandiloquiis, et ad seducendum compositis. *Octavo*, perditio eorum accelerat. *Nono*, vers. 8, similes sunt Lucifero et daemonibus. *Decimo*, vers. 5, similes sunt carnalibus mersis diluvio, ac Sodomitis. *Undecimo*, vers. 11), post carnem in concupiscentiæ immunditia ambulant. *Duodecimo*, dominationem contemnunt. *Decimo tertio*, sunt audaces. *Decimo quarto*, sibi placentes. *Decimo quinto*, blasphemii. *Decimo sexto*, vers. 12, sunt velut irrationabilia pecora nata in captionem et perditionem. *Decimoséptimo*, quæ non intelligunt, blasphemant. *Decimo octavo*, vers. 13, sunt voluptuarii, coinquinationes et macula), deliciis afiluentes. *Decimo nono*, in conviviis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterii et incessabilis delicti. *Vigesimo*, vers. 14, pelliciunt animas instabiles. *Vigesimo primo*, cor habent avaritia exercitatum. *Vigesimo sc'undo*, sunt maledictionis filii. *Vigesimo tertio*, vers. 15, derelinquentes viam rectam errant. *Vigesimo quarto*, sequuntur viam Balaam, qui mercedem iniquitatis amavit, ideoque periit. *Vigesimo quinto*, vers. 17, sunt fontes sine aqua. *Vigesimo sexto*, sunt nebulie turbinibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reservatur. *Vigesimo septimo*, vers. 18, superba vanitatis loquuntur. *Vigesimo orlavo*, pelliciuntur per escam voluptatum et luxuriis noviter ab ea conversos. *Vigesimo nono*, vers. 19, promittunt libertatem, cum ipsi sint servi corruptionis. *Trigesimo*, vers. 20, fiunt eis posteriora deteriora prioribus. *Trigesimo primo*, vers. 22, sunt velut canes reversi ad vomitum, et velut sues lota; roversæ ad volutabrum luti,

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Infer alia qua docebant Gnostici aliique hvrctici, erat hoc, nullum fore iudicium, ut homines tunc metu iudicis et vindicis Christi suis concupiscentiis et hæresibus libere indulgerent. Refellit hoc S. Petrus, v. horrorem iudicii improvisi, et ignis horrendi quo conflagrabit mundus, atque novos calos novamque terram graphice depingit; indequo concludit : Propter quod, charissimi, hæc exspectantes, satagita immaculati et inviolati ei inveniri in pace. Secundo, ne mirentur iudicium differri, ait ejus moram fore brevem, eamque « Deo hominibus concedi ad hoc, ut pœniteant et sua saluti consulant, uti monuit S. Paulus in suis Epistolis, quas asserit esse difficiles intellectu, et ab hæreticis depravari. Denique, vers, 17, monet ut in fide et gratia Christi firmi persistent et crescant.

1. Hancce vobis, carissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem : 2. ut memores sitis eorum, quæ prædixi verborum a sanctis Prophetis, et Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini et Salvatoris. 3. Hoc primum scientes, quod venient in novissimis diebus in deceptione illusores, juxta proprias concupiscentias ambulantes. 4. Dicentes : Ubi est promissio, aut adventus ejus? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creatura». 5. Latet enim eos hoc volentes, quod cadi erant prius, otterrà, de aqua et per aquam consistens Dei verbo : 6. per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus periit. 7. Cadi autem, qui nunc sunt, et terra eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem iudicii, et perditionis impiorum hominum. 8. Unum vero hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. 9. Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant; sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti. 10. Adveniet autem dies Domini ut fur : in quo coeli magno impetu transierint, elementa vero calore solventur, terra autem et quæ in ipsa sunt opera, exurentur. 11. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus et pietatibus, 12. exspectantes, et properantes in adventum diei Domini, per quem coeli ardentis solventur, et elementa ignis ardore tabescent? 13. Novos vero cœlos, et novam terram secundum promissa ipsius exspectamus, in quibus iustitia habitabit. 14. Propter quod, charissimi, hæc exspectantes, satagite immaculati et inviolati ei inveniri in pace. 15. Et Domini nostri longanimitatem, salutem arbitramini : sicut et carissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis. 16. Sicut et in omnibus epistolis, loquens iuxta eis de his, in quibus sunt quædam difficultates intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et ceteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem. 17. Vos, igitur, fratres, præscientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. 18. Crescite vero in gratia, et in cognitione Domini nostri, et Salvatoris Jesu Christi. Ipsi gloria et nunc, et in diem æternitatis. Amen.

1. Hanc beCé vobis, — o Christiani dispersi per Asiam, Bithyniam, Cappadociam, etc., ut dixit epist. I, cap. i, vers, i ; significat enim hic se iterum scribere hanc secundam, quibus olim scripserat primam epistolam.

In quibus, — scilicet epistolis duabus, puta prima et secunda jam dictis.

Vestra» jacito in commonitione sinceram men-

tem. — a Excito,» scilicet quasi a somno torporis, teporis et oblivionis : hoc enim innuit Gnegum \$iq«ipw. Pagninus, exstimulo per commonitionem vestram sinceram mentem, p Græce (perperam Erasinus legit, ò íwrp«u, id est, in cognitione), hoc est, in commonitione, in recordatione, in revocatione ad memoriam, juxta id quod dixit epist. I, cap. i, vers, II : « Propter quod in-

cipiam vos semper commonere de his. » Discat hic Pastor eandem sæpe refricare et inculcare suis subditis, donec ea plane perdiscant et in mores transferant. Ita Chrysostomus, hom. 19 in *Acta*, suisquerentibus eadem ab ipso dici et repeti, respondet : « Hoc vos maxime perdit. Id vero convincit, quia nec saliantur eadem sæpius in theatro spectantes. » Addilque « eorum reprehensionem esse, quod non corrigantur toties audientes. »

Nola : « Mentem » fidelium « sinceram » vocat, *primo*, integram ; *secundo*, incorruptam ; *tertio*, puram et simplicem. *Sincerum* enim tria significat : *Primo*, « sincerum, » id est integrum. Sic Ovidius, lib. XII *Metamorph.*, vocat « corpus sincerum, » id est integrum : unde explicans addit a sine vulnere ; » et Lucretius, lib. III, membra « sincera, » id est integra. *Sincerum* enim confinium videtur ex ω , unde *syncerum* per *y* scribunt nonnulli, id est *simul*, et *cera*, *q. d.* Simul cum cera, ita dictum ab iis qui fructum alvearium cum socio dividunt ; hi enim mei simul cum cera dividunt : quod si mei solum sine cera dent, socium fraudant, nec agunt sincere, id est integre.

Secundo, sincerum idem est quod incorruptum, immaculatum ; sic Horatius, lib. I, cap. n :

Siocerum est nisi vas, quodeumque infundis acescit.

Sincerum, id est incorruptum ; et Cicero pro Quinctio : « Nihil est tam sanctum atque sincerum in civitate. » Unde nonnulli *sincerum* derivant a carie, *g. d.* Sine carie, id est corruptione.

Tertio et optime : Sincerus, inquit Donatus, est purus, sine fucō simplex, ut mei sincerum, id est sine cera. Sic vinum sincerum vocatur merum, non mixtum ; frumentum sincerum vocatur purum, carens leguminibus et paleis ; oleum sincerum et purum, carens aqua et fæcibus. Et hoc significat græcurn $\iota\theta\ \wedge\ \iota\gamma\ \iota\varsigma$, id est sincerus, verus, non fictus, perspicuus, purus, manifestus, quasi ad id est, ad solis splendorem examinatus, et iudicatus.

Talis esse debet Christianorum mens, et talis fuil primorum ævo S. Petri, ita scilicet pura et sincera, ut auderet comparece et examinari a Deo sole justitiæ. Nihil enim fictum, nihil fucatum, nihil simulatum, nihil vitiosum corde occultabat, sed aperta omnia, candida, fidelia, casta, virtuosa exhibebat : quod sapiebat corde, hoc ore proferebat. Sincerus et « simplex, ait S. Gregorius, X *Moral.*, cap. xvn, vel juxta aliam editionem, XXIX, mentem semper ad patientiam præparat, et erectus pro justitia de perceptis contumeliis exultat, afflictis ex corde compatitur, de bonorum prosperitatibus quasi de propriis lætatur, sacri verbi pabula in mente sollicitus ruminat, et inquisitus quilibet eloqui dupliciter, ignorat. » Idem sinceritatis exemplum dat Isaac patriarcha : « Morum, ait hom. 15 in *Ezech.*, simplicitas placet ? Isaac ad mentem venit, quem in omnipo-

tentis Dei oculis vitæ suæ tranquillitas ornavit ? » Et S. Ambrosius, lib. *De Joseph*, cap. i, docet nos discere « in Abraham impigram fidei devotionem ; in Isaac, sincera) mentis puritatem ; in Jacoby singularem animi laborumque patientiam : Joseph vero propositum esse tanquam speculum castitatis. » Idem S. Ambrosius, lib. X, in cap. xxm *Lucte*, docet sinceritatem perditam ab Adamo, restitutam esse per Christum, ideoque Christum in cruce bibisse acetum, ut vitium corruptæ nature de corpore aboleretur humano. « Nos ergo, inquit, vitia nostra per incuriam mentis corporisque concreta transfundamus in Christum per poenitentiam, ut ab illo nobis vini sanguinisque coelestis incorrupta sinceritas refundatur. »

S. Bernardus, serm. 3 *De Circumcis.* : « Primo omnium, ait, Christus appareat puer cum virgine matre, ut simplicitatem et verecundiam ante omnia quærendam nobis doceat esse. Nam et pueris simplicitas naturalis, et cognata virginibus verecundia est. Omnibus ergo nobis in conversionis nostræ initio nulla magis virtus necessaria est, quam simplicitas humilis et gravitas verecunda. » Idem ad sororem, *De Modo bene vivendi*, cap. ix : « Sit in ingressu tuo simplicitas, in incessu honestas. Nihil dedecoris, nihil lascivia, nihil petulantia, nihil insolentia, nihil levitatis in incessu tuo appareat. Animus enim in gestu corporis apparet, gestus signum est mentis. » Idem, epist. 34 *ad Dolandum Cardinal.* : « Pro te faciat columbina simplicitas, et adversus maligni et antiqui serpentis aslutas militet prudentia serpentina. »

Ita Paulus gloriatur in sinceritate, eamque vocat gloriam conscientia, II *Corinth.*, i, 12 : « Gloria nostra, inquit, hæc est testimonium conscientia nostræ, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversali sumus in hoc mundo. » Et ad eandem exhortaos Corinthios omnesque fideles *epist.* I, cap. v, vers. 7 : a Pascha nostrum, inquit, immolatus est Christus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento inalili et nequitia, sed in azymis sinceritatis et veritatis. » Panis enim azymus est purus et sincerus ; fermentatus vero est impurus et mixtus.

2. Ut memores sitis eorum quæ præoixi verborum a sanctis Prophetis, — *q. d.* Ut memores silis verborum, quæ prædixi in oraculis Prophetarum. Unde græca clare habent : $\rho\omega\phi\rho\acute{\nu}\chi\tau\ \tau\omega^*$

$\iota\tau\epsilon\omicron\upsilon\ \iota\tau\epsilon\tau\iota\gamma\rho.\alpha\iota\upsilon\omicron\nu\ \omicron\tau\tau\omicron\ \tau\omega\upsilon\ \acute{\alpha}\gamma\iota\omega\upsilon$

id est, 111

memores silis verborum predictorum a sanctis Prophetis, lia OEcumenius, Pagninus, Valabius et alii. Noster Interpres $\tau\omicron$, id est *prædictorum*, sagaciter retulit, iam ad S. Petrum, quam ad Prophetas, quia vidit S. Petrum refricare hic fidelibus oracula Prophetarum, non omnia (illa enim plurima et nullis incognita sunt, nec huc pertinent), sed ea duntaxat quæ spectant Christum et Christianam fidem, ac legem quam a Prophetis prænuñtiam fuisse dixit cap. i, vers. 19 ;

fidem enim Christi ex oraculis Prophetarum confirmare intendit. Unde Dionysius Carthusianus et alii legunt : « Ut memores sitis verborum Prophetarum et Apostolorum sanctorum, 7. d. Verba Apostolorum succinunt et concinunt verbis Prophetarum. Quod enim Apostoli prædicarunt factum per Chrislum, hoc Prophelæ futurum per eundem prædixerunt, Hoc est quod ait Paulus, nos superædificatos e<sc> super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, *Ephes*, u, 20.

Et Apostolorum vestrorum, prjbeptorum Domini et Salvatoris, — quia præcepta Apostolorum sunt præcepta Christi Salvatoris, q. d. Ut memores sitis præceptorum Christi Domini et Salvatoris, quai ejus jussu vobis promulgarunt Apostoli vestri ; illi enim non sua, sed Christi præcepta vobis tradiderunt. Sic ait S. Paulus : « Scitis quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jesum, » « I *These*. iv, 2. Unde infert vers. 8 : « Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum ; » et I Cor. xiv, 37 : « Si quis, ait, videtur Propheta esse aut spiritualis, cognoscat quod scribo vobis, quia Domini sunt mandata. »

Alii per hyperbaton -n Domini Salvatoris referunt non ad *praxeptorum*, sed ad *Apostolorum*, q. d. Memores estote præceptorum Apostolorum, quia illi sunt Apostoli Domini Salvatoris. Ita S. Judas, vers. 17 : « Memores, ait, estote verborum quæ premda sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi. » His nonnihl favent nonnulla Græca, quæ pro vuûv, id est *vestrorum*, uti legunt Complut., Regii et Latinus Vulgatus, legunt xuûv, id est *nostrorum*, q. d. Apostolorum qui sumus nos. Unde Vatablus totum hunc locum sic vertit, « Ut memores silis verborum quæ prædicta sunt a sanctis Prophetis, et mandali nostri qui sumus Apostoli Domini et Salvatoris. »

3. Illoc primum scientes, — q. d. Ante omnia hoc velut maximi momenti scitote et advertite, quasi ab eo pendent æterna salus, vel damnatio vestra : quo significat fideles, si salvi esse velint, summe cavere debere seductores et hæreticos : hi enim suos asseclas secum abducunt in gehennam.

Venient in novissimis diebus, — sub finem mundi, tempore Antichristi, inquit S. Augustinus, lib. XX *De Civit.*, xvm, et alii. Hoc verum, sed arcitius ; S. Petrus enim monet fideles tum viventes et deinceps victuros, ut caveant hosce seductores. Unde nota f«xaTa» id est *novissima tempora*, in Scripturis vocari id est *posteriora* ; utraque enim significat hebr. nnnx *acharit* : quo modo Prophelæ solent vocare Messim tempus novissimum, id est *posteriora*, ac sequens legem tum natum, tum Mosis. Ita illud vocat Isaias, cap. n, vers. 1 ; Michæas, iv, 1 ; Joel, n, 28, et S. Joannes, *epist.* I, cap. n, 18. Significat ergo S. Petrus omnibus futuris temporibus, et maxime sub finem mundi, venturos varios seductores, omnesque studiose esse cavendos. Idem monuit S. Paulus, I *Timoth.* y, 1, et *Actor*, xx, 29. Vide ibi dicta.

Notat precipue Gnostico*, qui illo ævo docebant libere vacandum cupidinibus et libidinibus, et fideles minantes diem judicii irridebant, quasi qui inani umbra et terriculamento rei fais®, sibi adimerent usum et fructum jucundæ et voluptuariæ vitæ.

In deceptionibus illusores. — S. Augustinus, lib. XX *De Civit.*, xvm, legit, *illusionibus illudentes* ; S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.*, *illusores seducentes*. Tales erant Gnostici, qui irridebant omnia divina et humana, ac praesertim melum numinis, judicii et vindictæ divinæ : hunc enim adimentes hominibus persuadebant eis impune vacare Veneri (Zventri. Atque hæc erat, et eliamnum est hæreticorum doctrina, seductio et deceptio. Idem faciunt moderni Gnostici, qui, cum sint sine Deo (ulpote athei), solos se sapere putant, atque sapientes indignant.

Juxta proprias concupiscentias ambulantes, — indulgentes gulæ, libidini cæterisque concupiscentiis, idque assidue et continue : to enim *ambulantes* significat continuationem, consuetudinem, propositum et statum vitæ voluptuariæ.

4. Dicentes (irrisorie, ut illi eorum prodromi apud Jeremiam dicentem, cap. xvn, vers. 15 : « Ecce ipsi dicunt ad me : Ubi est verbum Domini? veniat. ■) : Ubi est promissio et adventus ejus. — Greece jam legitur « r.5 fçv » i çxypXíc rz ; aw?, id est, ubi est *promissio praesentiae* (vel adventus) ipsius, ut legit S. Augustinus, lib. XX *De Civit.*, xvm. Ipsius intellige Christi, qui, ut omnibus fidelibus constat, promisit se rursum venturum in terram, ul sua presentia visitet et judicet mundum, bonos glorificando in cælis, malos damnando ad tartara. Hebrei enim suppositum sæpe subticent, et illud quasi vulgatum et notum cuique subaudiendum relinquunt. Sensus est, q. d. Venient seductores, qui, ut concupiscentias suas sine remorsu et metu numinis vindicis impudenter instar brutorum expleant, negabunt Chrislum rediturum ad judicium, pœnasque exacturum de iis qui concupiscentiis indulserint.

Tales fuere primo, Sadducei negantes carnis resurrectionem omnemque spiritum, ac consequenter animæ immortalitatem, gehennam et vitam æternam, *Actor*, cap. xxm, 8. Secundo, idem docuerunt Dositheani, orti a Dosilheo Judæo, tempore Neronis et S. Petri sub annum Domini 52, teste Hegesippo et S. Hieronymo *Contra Lucifer*. Tertio, Hymenæus et Philetus dicentes resurrectionem jam esse factam, quos S. Paulus tradidit Satanæ, II *Timoth.* 11. Quarto, Gnostici negantes judicium, teste Philaslrio. Horum parens fuit vel Basilides, ut vult S. Hieronymus, *De Vins illustr.* ; vel Nicolaus ; unus e septem primis Diaconis, ut vult S. Augustinus, lib. *De Hceresibus* ; vel potius Carpocrates, ut vult S. Irenæus, lib. I, cap. xxiv, qui illo ævo vixit, et auctorem pene videre potuit. Quinto, Floriani, dicentes resurrectionem non esso

HrvtiJ
nulli rw
k'iruut
futura
jndi*
dam,
qxdt

a'inm, quam filiorum procreationem; in haocnim pater quasi resurgit et perdurari in filio : quorum auctor fuit Florinus sub Commodio Imperatore et Sotere Pontifice, sub annum Christi 182, testo Eusebio, lib. V *Ilstor.*, cap. xv. *Sexto*, futurum iudicium et carnis resurrectionem negabant Symmachiani sub annum Domini 273. *Septimo*, Proclianitæ, qui et Proclianilfn et HermioliUo a Philastrio nominantur, ortiquo sunt tempore Valentis Imperatoris et Damasi Pontificis sub annum Domini 382. *Octavo*, Albanenses anno Domini 796. *Nono*, sub annum Domini 1001, cum multi diem finis mundi prodixissent, eorumquo predictio deprehensa esset falsa, nata est hæresis dicentium mundum esse incorruptibilem, quæ se hoc S. Petri loco tueri conabatur, uti ex Abbono, abbate Floriacensi, refert Baromus anno jam dicto, decimo, nostro ævo, iudicium futurum negarunt Davidgeorgiani anno Christi 1525. Rursum Libertini, ut quasi equi effrenes concupiscentiis adhiniant et indulgeant, negant iudicium, resurrectionem omneque numen. Idem faciunt multi alii, pluresque facient in fine mundi, ac in primis ipse Anlichristus, qui erit atheus et luxuriosissimus, atque atheismum et epicurismum publice docebit; volet enim ipse solus coli ut Deus, uti docet Daniel, cap. xi, vers. 37, et Paulus, II *Thessalon.* ii, 4.

Ex Qt'o Emm patres (scilicet primi el prisci, a quibus genus hominum proseminatum est) dormierunt (mortui sunt), omnia sic perseverant ab initio creatura. — Græco xrioiMj, id est *creationis*. Unde Tigurina vertit, *omnia sic permanent sicut ab initio rrealionis erant, q. d.* Omnia sic permanent, sicut ab initio condita et creata sunt.

Ex mundi diuturnitate et return omnium constantia colligunt ejus æternitatem, quod scilicet talis semper perdurabit, ut de ejus occasu et secundo Christi adventu nemo debeat esse sollicitus. Sic Aristoteles, lib. I *De Calo*, coelum esso incorruptibile colligit ex eo, quod nulla unquam in eo visa sit mutatio. Sed paralogizan! et errant, tum quia crebre, imo perpetua!, sunt in mundo rerum vicissitudines, motus, generationes, corruptiones, alterationes, etc., uti subdit S. Pelrus; tum quia numen, id est Deus gubernator, iudex et vindex, maxime demonstratur ex mundi hujus inconstanti constantia, et constanti inconstantia.

Cotuüu Quis enim res tun inconstantes, imo inter se pn-
bKni* Knan,e8 et contrarias, uti sunt ignis et aqua, calor
tumia rt frigus, Auctor et Aquilo, humor et siccitas,
grando et pluvia, sterilitas et fœcunditas, fruges
Monín. fructus tam varii et contrarii, etc., facit eos adeo
esse constantes, ut tam constanter statis temporibus per tot annorum millia nascantur et proveniant, nisi unum idemque constans Numen? Vide Theodoretum decem libris *De Providentia*, et nostrum Iassium *De Numine*. Tum denique, quia creature sicut a Deo creatum initium acceperunt, iw et ait eodem finem prestitutum accipient. Qui

enim ea facit oriri, idem faciet ea occidere : in ejus enim manu et arbitrio uti est rerum ortus, ita est et occasus, uti clamant oinnes Propheto totaquo Scriptura. Id adeo verum est et evidens, ut Cicero, lib. II *De Natura deorum*, ex Aristotele id ostendat esso luce clarius; sio enim ait : « Preclaro Aristoteles : Si essent, inquit, qui sub terra semper habitavissent bonis et illustribus domiciliis, quæ essent ornata signis atque picturis, instructaquo rebus iis omnibus quibus abundant ii qui beati putantur, nec tamen exissent unquam supra terram, accepissent autem fama et auditione esse quoddam numen, et vim Deorum; deinde aliquo tempore patefactis terre faucibus, ex illis abditis sedibus evadere in hæc loca quæ nos incolimus, atque exire potuissent : cum repente terram et maria cœlumquo vidissent, nubium magnitudinem, vonloruinquo vim cognovissent; aspexissentque solem ejusquo tum magnitudinem pulchritudinemquo, tum etiam efficientiam cognovissent, quod is diem efficeret toto coelo luce diffusa; cum autem terras nox occupasset, tum cœlum totum cernerent astris distinctum et ornatum, Innacquo luminum varietatem, tum crescentis, tum senescentis, eorumquo omnium ortus et occasus, atque in omni æternitate ratos iminufabilesque cursus : hæc cum viderent, profecto et esso Deos, et hæc tanta opera Deorum esso arbitrarentur. » Et inferius : a Quis enim hunc hominem dixerit, qui, cum tam certos coeli motus, tam ratos astrorum ordines, tamque omnia inter se connexa et apta viderit, neget in his ullam inesse rationem, caque casu fieri dicat, quæ quanto consilio gerantur, nullo consilio assequi possumus? An cum machinatione quadam moveri aliquid videmus, ut sphæram, ut horas, ut alia permulta, non dubitamus quin illa opera sint rationis; cum autem impetum coeli admirabili cum celeritate moveri verliquo videamus, constanttissime conficientem vicissitudines anniversarias, cum summa saluto et conservatione rerum omnium, dubitamus quin ea non solum ratione fiant, sed etiam excellenti quadam divinaque ratione?» Deinde discurrendo per singula elementa, astra, solem, lunam, herbas, flores, bestias, ac membra hominis, ostendit omnia et singula non nisi a divina mento tam affabro esse composita; ac ab eadem conservari, regi et dirigi, ut omnia tacita voce clament esso Numen, esso Deum iudicem et vindicem malorum æque ac bonorum.

8. Latet enim eos hoc volentes. — q. d. Volentes et ultro hoc nesciunt, quia sciro nolunt. Hæc est ignorantia affectata propria illusorum, seductorum et hærolicoriim. Probat omnia non sic perseverare uti fuerunt ab initio creature, uti dicebant illusores et Gnostici, ex eo quod Deus tempore Noo totum mundum ob scelera perdidit diluvio, ac simili modo cum perditurus sil per ignem, eoque illi finem cum merita pœna cuique allaturus. Ita GEcumenius : « Sicut, ait, cudo el

terra ex aqua constitutis diluvium inopinato supervenit, ita et nunc stitutum est ut per ignem fiat universi corruptio, cum quo impii peribunt. »

Quod coeli brant prius, et tirua, de aqua et peu aquam consistens verbo Dei. — FM syllepsis: 10 enim *consistens* non tantum terram, sed et érelos respicit, et in se quasi concipit: proxime tamen refertur ad terram, ideoque dicitur consistens in singulari; sed tamen ad cœlos quoque per syllepsin hebraicam (hebræi enim adjectivum concordant cum substantivo proximiori, licet ad remotius quoque referatur: vide Bellarminum in *Synlaxi hebraica*) extenditur, ut *consistens* idem sil quod *consistentes*, ut legit Clarius, Catharinus, Salmeron et Cajetanus. Imo S. Augustinus, XX De *Civit.*, cap. Avili, sic legit: «Cœli iranî olim et terra de aqua et per aquam constituta; » ac Boda et OEcumenius hic, et Rupertus, lib. 1 in *Gen.*, cap. L, sic legunt: « Coeli erant olim de aqua et per aquam constituti. » Ex qua lectione liquet cœlos formatos esse ex aqua, ideoque hebraico vocari *scamaim*, id est, *ibi aqua*, ut ostendi Genes. i, 2 et 6, et asserit GEcumenius hic, unde *aqua* ita dicta est, quasi *a qua omnia*. Hinc Thales Milesius dixit aquam esse rerum omnium principium. Sensus est, *q. d.* Latet cos quod culi et terra consistent Dei verbo, ac proinde quod eodem Dei verbo occidere et aboleri possint. Sicut enim Deus dicendo: « Fiat lux » cœli, sol, etc., creavit fecilque ut essent et consisterent: ita pariter dicendo: Non sint amplius, vel desinant esse, illico illa non erunt et esse desinent; imo si Deus dnntaxal suum verbum manumque subducatur, ita ut amplius non dicat: « Fiat lux » cœli, sol, etc., hoc ipso omnia esse desinent. Res enim omnes ita a Deo ab initio creatæ sunt, ut continuo ab eo conservari, suumquo esse accipere, ac velut continuo creari debeant: pendent enim a Deo, uti radii pendent a sole. Quare conservatio rerum in Deo non est aliud, quam continuatio creationis, sive continua rerum creatio. Porro cœlos et terram proprie accipe, non autem materiam primam, uti videtur velle S. Augustinus, iib. 1 De *Gen. contra Manich.*, cap. vu; nec enim materia prima creata est informis, sed cum forma cœlorum et terre. Rursum cœli non solum aerem, ut vult Boda et alii, sed et veros cœlos significant.

Tm> «i Terra de aqua et per aquam consistens. — Quæ-
iqui et rC9 quomodo hoc sit verum? Respondet *primo*,
i. uem OEcumenius; « Duo, inquit, sunt elementa (per
eoiuutit, quum Deus perdidit et perdet impios cum mundo)
1“* ”* quum universi machinam maxime continent, et
lioaeT cohærentem conservant!, aqua et ignis, ex quibus
IU»p. reliqua duo etiam existant. Nani aer ex aquarum
Primo exhalatione, terra ex carum concrectione consistit. » Verum terra initio mundi perso creata est, non ex aqua, ut patet *Genes. i, 1*.

Quare *secundo*, melius idem GEcumenius: terra.

ait, dicitur ex aqua et per aquam conri«tere, « quia aqua continet terram velut gluten quoddam quod ipsi adest, quod nisi Ipsi contingeret, ncesMs esset illam dissolvi et ferri in aerem. » Aqua ergo terram quasi gluten compingit et conglutinat, ut una ejus pars alter! velut compacta cohæreat. Ita Philo, lib. *De Mundi rspificio*, qui ait aquam misceri terræ, tum ut eam conglutinet, tum ut eam fertilem et animantium usui aptam reddat. Unde nonnulli hæc referunt ad fontes et flumina, quibus quasi venis terra irrigatur, ne redigatur in pulverem. *Tertia*, alii aiunt terram Tutu, esse de aqua, quia ab aqua ita dirempta est, ut separatum ab ea globum efficiat. Verum hoc doctiores Mathematici ex eclipsibus aliisque experimentis confutant, probantque ex aqua et terra unum globum conflari, ut unum sil lotius mundi centrum. Vide nostrum Clavium in *Sphrra. Quarto* et genuine, terna *de aqua*, græce i; id est *ex aqua*, consistit, quia scilicet primo die mundi terra tota operiebatur aquis, ita ut non apparet et nusquam esse videretur: tertio vero die mundi Deus aquas a terra separavit, et in unum locum congregavit, *Genes. i, 2 et 9*; tunc ergo terra ex aqua quasi enatans et emergens apparuit, seque esse et existere propalam demonstravit. Neque aliud vult Scriptura, *Piai. xxiu, 2*, cum ait, quod Deus « super maria fundavit cam, » scilicet terram. Sensus enim est, *g. d.* Deus fecit terram eminere et apparere ex aquis et mari. Rursum *de aqua*, quia Deus fecit ut terra quoad littore aliquatenus altior esset extremitatibus maris vicini, ut ex iis, quasi celsior, exstare et caput attollere videatur.

Dices: Quomodo S. Pelrus ait terram non tantum ex aqua, sed et « per aquam » consistete? Respondeo, « per aquam, » id est, in aqua media, aut inter aquas medias jam segregatas, et varias partes lerr® undt quaque ambientes, terra ipsa consistit!, quod Galli dicunt, *en Veau, parmi reati*; et ergo per *aquam* explical illud de aqua, et cum eo pene unum idemque est. Nam et *de aqua* significat terram ex aqua exstare et eminere: et *per aquam*, significat eam non ita eminere ut sit ab aqua separata, sed potius aquam ei esse immixtam, inspersam et insertam, sicut homini pituita et sanguis per venas immixtus et insertus est. *Secundo*, aper aquam, » quia terra per se arida et diffluens, per aquam quasi viscum et gluten conglutinatur et compaginatur, ut in unum globum cum ea coalescat, uti paulo ante dixi. Licei enim terra elementorum et corporum sil infima, tamen Deus ita digessit aquas, ut terra iis circumposita et imposita videatur. Oceano enim circumscpta, et tol fluminibus passim scaturientibus irrigua, per aquas quasi constringi, humectan, coalescere, fœcundari et vivificari videtur. Meminit aquarum S. Pelrus, propter diluvium ex aquis natum, do quo sermonem subdit. Denique noster Lessius, *De Attnb. divin*

Aquí
rrum
princi-
pi am.

Qmru

lib. XIII, cap. XX, tē *de aqua* refert ad cœlos, vero per *aquam* ad terram, explicat quo dō divi- sione aquarum superarum ab inferis, *Genes*, i, 6, *q. d.* a Cœli constituti sunt ex aquis, » quia Deus initio mundi constituit fecitque firmamentum (puta cœlum), quod medium consisteret, divi- deretque aquas superas ab inferis, itaque ex utrisque exstaret, et ab ulisque separatim con- sisteret. *a* Terra vero constituta fuit per aquam, » quando aquas quæ erant sub firmamento, con- gregavit in unum locum, et per medium aqua- rum apparuit arida. Similis trajectio hebraico est *Psal.* ia vu, 9, et *Psal.* exu, vers. 5 et 6, et alibi. Eadem esl huic loco apposita, ac significat cœlos ex aquis non tantum exstare, sed et esse factos, uti explicat S. Clemens, lib. I *Recogn.*, q. ù asserii id se accepisse ex ore S. Petri. Quare hæc expo- sitio videtur plane esse ex mente S. Petri, ac ge- nuina, ut tō *de aqua* referendo ad cœlos, rō vero per *aquam* referendo ad terram, sic exponas, *q. d.* Cœli primitus ex aqua a Deo creati verbo Dei consistunt, terra vero per aquam ei immix- tam eodem Dei verbo firma consistit. Sic *Cant*, i, 5, cum dicit sponsa : «Nigra sum, sed formosa, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis; » ita hæc per trajectionem respective combinanda et explicanda sunt, *q. d.* «Nigra sum sicut taber- nacula Cedar, sed formosa sicut pelles Salo- monis. »

Consistens Dei verbo — dicente : «Fiat lux, fiant luminaria, » etc., *Gen.* i, 3. Hoc est quod ait Psaltes : « Verbo Domini cœli firmali sunt, et spi- ritu oris ejus omnis virtus eorum, » *Psal.* xxxn, G.

6. Per que — cœlos et terram, dantes aquas diluvii, qua» antiquas suas sedes repeterent (oc- cupando scilicet et operiendo rursum totam ter- ram), quibus Domini imperio cesserant, *Gen.* i, 9: repeterent eas, inquam, novo miraculo, ad ulciscendum impiorum terrigenarum scelera (1). Respondet enim illusorum objectioni, dicentium, vers. 4, omnia perseverare sic sicut inilio creata sunt, ac proinde nullum esse, vel fore scelerum judicem et vindicem. Hoc confutat, dicens fuisse Deum impiorum vindicem, cum omnes aquis diluvii mersit et perdidit : sed hoc, inquit, latet cos, quia id nesciunt, vel scire nolunt.

Aqua inundatis periit. — Pro *inundatus* Tho- mas Anglicus per paragramma legit *mundatus* : hoc verum, sed mendosum.

7. Coeli autem qui nunc sunt, et terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati. — Est anti- thesis explens vim argumenti : opponit enim terne et cœlis qui erant prius, græce farcoXat, id est, priscis, olitanis, antiquis, terram et cœlos qui nunc sunt, puta modernos ; quod sicut illi, pe- rcolile mundo, perierunt communi diluvio aqua-

li) Alii Gracum 3V&vertunt, non per quæ (nam sequitur *nqua*), ttd *proinde*, quasi itē. Sensus tamen idem est «d AC i.*» veritas per quot, scii, cœlos, e quibus diluvu &<luæ m terram ŷtf&æ sunt.

rum. ita hi peribunt diluvio ignis in conflagratione mundi, ulciscente Deo hominum scelera per ig- nem, sicut olim ea ullus fuit per aquam ; ac pro* inde expectandum esse singulis, ac metuendum hoc ejus judicium et vindicte supplicium. Porro cœli qui prius erant, perierunt diluvio, non toti, sed quoad partem imam cl citimam terræ, puta quoad acrem tam infimos quam mediæ regionis. Aqua enim diluvii excessit omnes montes (ac proinde et mediam aeris regionem) quindecim cubitis, *Genes*, vn, 20.

Eugubinus tamen et Oleaster, quos citavi 60 *nes.* vn, 11, atque alii, cœlos hic totos et univdb sim tam pro cœlis proprie dictis, quam pro aerē accipiunt : sic enim accipiuntur in sequentibus. Hi enim auctores censent, tempore Noe aquas quæ supra cœlos et supra firmamentum sunt, depluisse, ul terræ inducerent diluvium : ad hoc enim tam amplum, nipote montes omnes trans- cendens ad quindecim cubitos, nec aer, nec cen- tum maria suffecissent. Ergo aquis, quas supra cœlos vastissimas Deus in hunc finem reposuerat, fuit opus. El hoc videtur hic exigere plena et per- fecta antithesis S. Petri, *q. d.* Cœli priores, puta qui erant anle diluvium, co fissi et obruti quasi perierunt; quia aquæ quæ supracœlos sunt, de- pluentes ad diluvium, cos fiderunt, obruerunt et immutarunt : simili modo cœli post diluvium a Deo restaurati qui nunc exstant, in fine mundi igne conflagrationis ardebunt, solventur cl peri- bunt ; ac novi cœli cl nova terra a Deo formabun- tur, quæ cum Beatis gloriosa perennent in æter- num. Nam diserte, vers. 12, cœlos ab clementis distinguit, dicens : «Cœli ardentes solventur, cl elementa ignis ardore tabescent. » Si cœli poste- riores igne tabescent, ergo pariter priores, quia qui erant ante diluvium, aquis ejusdem quasi contabuerunt. Ita ipsi : de quo dixi *Genes*, vu, 11.

Eodem verbo (scilicet eodem Dei imperio et jussu quo olim aquis diluvii obruti sunt) repo- sit i SUNT, — TiOr.axupauGG: dat, id est, quasi in the- saurum divinæ providentiæ, justitiæ et vindicte reconditi sunt, scilicet « igni reservati, » ut sequi- tur. Male ergo Hugo et Dionysius ro *repositi sunt* interpretantur « iterum positi sunt, et in pristinum statum restituti. » Sicut ergo peccator thesaurizat sibi culpam, ita Deus thesaurizat ei pœnam. Habet enim in thesauris suce omnipotentiae et providen- tiæ infinita suppliciorum genera, quibus culpas hominum pro meritis plectat et puniat. Unde S. Paulus ait quod peccator « thesaurizat sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, » *Rom.* n, 4 et seq. Et Jacobus, cap. y, vers. 3 : «The- saurizastis, ait, vobis iram in novissimis die- bus. »

Igni reservati. — De quo Psaltes, *Psalm*, xevi, vers. 9 : «Ignis ante ipsum præcedet. » Et Pau- lus, II *Thes.* i, 8 : a In revelatione Domini Jesu de cado, cum angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam iis qui non noverunt eum. » Quin

fgnb ct Sibylla , lib. II *Orarvi.*, dc hoc igne conflagia-
gntionis tionis ita canit :
mundi. Tunc ardens fluvius calo manabit ab alto
Jgnons, atque locos ennsaroet funditus omnes,
Tcrrflmq, Oceanum ingentem, et «rula ponti
Stagni, liciis, fluvios, fontes, Ditcmq, severum;
Gì lcUemque polum, cali quoque lumina in unum
Fluxa fluent, forma deleta prorsus eorum :
Astra radent etenim dc calo cuncta repulsa.

Et in eamdem sententiam Ovidius hæc scribit :

Esse quoque in fatis reminiscitur aflore tempus,
Quo marc, quo tellus, quo redagnc rrpil cali
Anleat, et mundi moles operosi labore.

Hine disce quanta sit gravitas scelerum, quan-
taque eorum erit pœna et vindicta : oh illa enim
totus hic mundus conflagrabit, sicut olim ob ea-
dem conflagravit Sodoma totaque Pentapolis.

An judi- In diem iudicii et perditionis impiorum hominim.
cinm — Quieres *primo*, an ignis hic præcedet iudicium,
proibii, an vero sequetur? S. Augustinus, XX *Dc Citii.* xx i
tur? et\xxvin,censetsecuturum. Accedunt Prosper, \n-
sclmus et alii, quos citat et sequitur Suarez. Ill *part.*
tom. II, disp, tvn, sect. 1, qui consent conflagratio-
nem mundi futuram postiudicium ad hoc, ut por
illam plane expietur mundus ab omnibus omnino
sceleribus, etiam maledictis et blasphemiiis a re-
probis in iudicio committendis. Verum commu-
nior sententia Doctorum est, hunc ignem præccs-
surum Christum iudicem ejusque iudicium. R itio-
nes sunt: *Primo*, quia id clare dici videtur, *Psal.*
xc, 3 : « Ignis ante ipsum præcedet, et inflamma-
bit in circuitu inimicos ejus. Montes sicut cera
fluxerunt a facie Domini, a facie Domini omnis
terra. Annuntiaverunt cœli justitiam ejus, et vi-
dei unt omnes populi gloriam ejus. » Quibus ver-
bis plane significatur, quod ignis hic præcedet,
omniaque exuret, deinde sequetur Christus iudex
ac peraget iudicium. *Secundo*, quia homines qui
in tine mundi vivi repcrienlur, hoc igne exami-
nabuntur, et a levibus culpis purgabuntur, juxta
illud I *Corinth*, cap. m, 43 : « Uniuscujusque opus
qualo sil, ignis probabit; et : Salvus erit, sic ta-
men quasi per ignem; » ibi enim loqui Aposto-
lum dc dic iudicii (hunc enim vocat diem Domini)
ct igne conflagrationis mundi, ibidem ostendi.
Homines autem purgabuntur non post resurre-
ctionem ct iudicium (licet id do nonnullis consue-
rit C csarius Arelatensis, hom. I in illud I *Corinth.*
m : « Salvus erit, sic tamen per ignem»), sed
ante, ut plane purgati possint cum aliis rapi ob-
viam Christo in aera, statimque a Christo beari,
glorificari, ct cum illo in cœlum conscendere,
rmió. *Tirilo*, quia docet Christum gloriosum non de-
scende! c in orbem, nisi jam per ignem purgatum
(Ruto. expiatum ; *quarto*, quia hic ignis quasi lictor
assistet Christo iudici, ut reprobos percellat ct
puniat, utquo prolata a Christo in cos damnatio-
nis sententia, illico cos abripiat, secumque con-
volvat in tartara. Hoc enim significat hic S. Pe-

Irus, cum ait hunc ignem rn^rvarf In diem ju-
dicii et perditionis impiorum, ct Ecclesia dum
canit in Officio defunctorum : «Libera me, Do-
mine, de morte adorna in dic illa tremenda, quan-
do cœli movendi sunt cl terra, dum veneris judi-
care sæculum per ignem.» Et Tertullianus, vel
potius Novatianus , hb. *De Tfini.*, cap. vin : « Ad
igneum, inquit, iudicii diem mundus iste festinat,»
quibus verbis ad hæc S. Petri alludit. Et S. Au-
gustinus, lib. L *Ilomil.*, hom. 16, ubi ex S. Paulo
docet uniuscujysque opus igne probandum.

Hic ergo videtur futurus ordo et series conflagra-
homis et consummationis mundi. *Primo*, Deus FnljOnil
per angelos excitabit ignem, quo conflagrabit mno'tim
mundus : eodem occidentur omnes homines, sed jn4jo<*<
cruciabuntur ct purgabuntur ii duntaxat, qui cul-
pas habent et purgatione indigent, quisque magis
vel minus pro meritis cujusque ; *secundo*, Archangelo tnba insonante : «Surgite, mortui, venite ad
iudicium, n omnes c morte et cinere resurgent,
cl ab angelis rapientur in vallem Josaphat, ut ibi
a Christo iudicentur; *tertio*, iudicium omnium et
singulorum peraget Christus, moxque ignis sic
reprobos ab eo iudicatos ct damnatos secum ra-
piet in tartara. Quocirca videtur ignis hic forc si-
milis el ejusdem naluræ cum igne gehennæ : illi
cnim associabitur, in eamque desinet. Atque hac
ratione tunc ignis hic expiabit mundum a male-
dictis el blasphemiiis reproborum commissis in
die iudicii, quia ipsos abripiet in tartara, ut non
sil opus alia expiatione aut combustione mundi.
Hinc de co cami oibyllaErythraea:

Deci Jet c calo igntsqie et sulphuris amnis ;

ut sit similis igni inferni, qui est sulphureus, ut
patet *Isaia* xxx, 33; *Apoe.* xx, 9, ct alibi.

Quæies *secundo*, quos effectus operabitur liic
ignis? Respondeo *primo*, serviet Christo ul ejus
majestatem tum divinam, tum regalem el judi- Primm,
ciariam in ejus humanitate repraesentet ct conde-
coret. Ignis enim csl index divinitatis : unde pas-
sim in Scriptura Deus apparuit et repræsentalus
fuit per ignem, uti ostendi Erodi m, 2, ct xix, 18.
Rursum regibus præferebatur ignis, quasi sym-
bolum polenliœ cl vindicta?, uti dixi *Jcrem.* i, 13.
Ignis ergo hic pnevius ostendet, el quasi mula
voce clamabit Christum esse Deum, el qua homi-
nem esse Regem ct iudicem universorum.

Secundo, ignis hio dissolvct omnia corpora mixta
m elementa : cum enim illa ad usum temporalis
vilæ hominum condita sint, cessante illa vita
nulli erunt usui, ac proinde resolvenda sunt in
sua principia, cx quibus sunt compacti, cl suis
elementis restituenda. Ita noster Lessius, lib. XIII
De Divin, attrib., cap. xx, qui idipsum de omni-
bus omnino mixtis affirmat : licet nonnulli id
negent censcantque quædam reservanda, ac Do-
minatili! paradisum terrestrem in usum parvulo-
rum qui defuncti sunt sine baptismo in peccato
originali; hos enim censent victuros in hoc mun-

doper totam ælcuuitatem : do quo plura vers. 10 et 13. Veruni omnia exurenda esse disertis verbis asserit S. Pefnis in fine vers. 10.

itu. *Tertio*, ignis hic purgabit justos *lune* viventes qui aliquid culpæ, vel pœoæ luendum et expiandum habebunt, uti docet S. Paulus I *Cur. n/*, 13; justos vero plene purgatos vel non attinget, vel potius attinget quidem, sed non affliget, nisi quantum mors naturalis naturaliter moriente in alligere solet : igne enim hoc morientur omnes etiam justī, nisi dicas Deum justos non igne, sed alia faciliore morte affecturum. Certe igne omnes morituros docet S. Bonaventura in IV, *disi. 41* Quæst. ulL, et insinuat S. Augustinus, *homil. 16*, inter 50 : « Hi, ait, qui temporalibus pœnis digna gesserunt (de quibus Apostolus dicit, Si cujus opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem), per fluvium igneum, de quo Propheticus sermo memorat {et fluvius igneus currebat ante cum} : per fluvium, inquam, igneum, *et vada* ferventibus globis horrenda transibunt : quanta fuerit peccati materia, tanta erit et transeundi mora; quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vindicabit quædam flamme rationalis disciplina; et quantum stulta iniquitas suggesserit, tantum sapiens pœna desæviet. » Ubi notandum, ait Lessius loco jam citato, hunc ignem quasi ratione prædillum, singulos cruciaturum plus vel minus, pro culpæ vel reatus quantitate; quia aget ut instrumentum divinæ justitiæ, manu potestatis illius applicitum, ut etiam docet S. Thomas in IV, *distinet. 47*, versus finem, ubi dicit omnes quidem tam bonos, quam malos hoc igne perimendos, et in cinerem vertendos, sed bonos in quibus nihil purgandum, nullum dolorem sensuros; malos graviter cruciandos; bonos vero in quibus aliquid purgandum, sensuros cruciatum ex illo igne plus, vel minus pro meritum diversitate. Idem modus servatur in igne Purgatorii: sævit enim ignis ille in eos qui purgantur, pro delictorum gravitate et reatus magnitudine.

Quarius effectus erit mundi expiatio; est enim hic mundus velati templum divinitatis, quod Deus ad suum cultum et honorem condidit et sanctificavit. Hoc templum per infinita hominum et daemonum peccata, per spurcitas carnales et spirituales multis sæculis fuit inquinatum : unde priusquam renovetur ad statum gloriæ, expiandum erit, quæ expiatio sicut olim facta est per aquam, ita nunc fiet per ignem, qui aptissimus est ad hunc effectum.

Mystice, ignis hic repræsentabit igneum, id est, sincerum, clarum, exactum, acre et efficax fore hoc Christi iudicium, juxta illud *Daniel. vn*, 10 : « Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie ejus; » et *Apocal. i*, 14 : Oculi ejus tanquam flamma ignis, et pedes ejus similes aurichalco, » etc.; et : « De ore ejus gladius utraque parte acutus exibat; » et : « Facies ejus sicut sol lucet iu virtute sua. »

Ex hoc igne, ejusque fide *et* doctrina, Gentiles Christianis factionis et seditionis crimen objiciant, quod scilicet toti orbi minarentur incendium, eique ruinam molirentur, Inquit Minutius in *Octavio*; quin et Martinus Polonus in *Chron.* narrat Neronem Christianos omnes jussisse cremari, Paulum vero eorum magistrum capite plecti, eo quod prædicaret mundum igne periturum : licet alii alias persecutionis Neronianæ causas, casque probabiliore afferant.

8. IXXCM VERO HOC NON LATEAT VOS, CHARISSIMI, QUIA UNUS DIES APUD DONINUM SICUT MILLE ANNI, ET MILLE ANNI SICUT DIES UNUS. — Est OCCUPATIO OC- Nilbo currit enim objectioni : Si Christus venturus est ad iudicium, cur tamdiu tardat, cur tamdiu scelera tolerat, cur tamdiu suos ab impiis affligi sin- nit ? Respondet *primo*, omne hoc tempus, licet nobis longum videatur, tamen esse breve coram Deo, imo esso quasi diem unum, si cum Dei æternitate conferatur. a/Eternitas enim Dei est interminabilis vitæ tota simul et perfecta possessio, » ait Boetius, lib. Ili *De Consola.*; et S. Cæsarius, frater S. Gregorii Nazianzeni, *Dial. m* : « Apud Deum, ait, vespere carens et unicus dies est tota æternitas. » Quare æternitas est quasi unum, indivisibile nunc, durans semper et constans, idcoque in ea mille anni nostrates sunt quasi dies unus, et dies unus in ea est sicut mille anni nostrates : quia in ea nulla est successio; nil præterit, nil advenit : sed ipsa est quasi una dies perpetua et constans, coexistens omnibus sæculis, circa quam stantem et immotam volvuntur, labuntur et prætereunt omnia tempora. Ita Cæcumenius : « Apud Deum, inquit, qui infinitus est, et essentiae pelagus incircumscriptum, nihil protenditur; sed mille anni perinde atque unus dies sunt apud ipsum; aut potius, juxta David, nec diei multiplicatio est, ait enim : Mille anni in oculis tuis, Domine, tanquam dies hesternæ quæ præterit, » *q. d.* Mille anni apud te sunt quasi una dies : imo unum nunc æternitatis.

Secundo et melius Gagneius, *q. d.* Apud Deum ficcavi » mille anni sunt quasi dies una, et vicissim dies una quasi mille anni; quia apud Deum nulla, vel exigua est distantia inter diem unum et mille annos : mille enim anni apud eum, nipote immensum cælcrnum adeo sunt exigui, ut videantur esse quasi dies una; nam mille anni distant ab æternitate Dei quasi tantum, quantum distat dies una, puta in infinitum : æque ergo quasi ab ea distant, ac proinde inter se æqua et æqualia videntur : perinde ac qui in alto monte consistens, si eminus videat puerum cum viro, non discernit puerum a viro, sed videt eos quasi quid unum et æqualu. Sic qui in cælo consistunt, non distinguunt in terra homines ab arboribus; sed vident utrosque modicos, exiles et quasi æquales, uti nos videmus stellas parvas et magnas quasi æquales, nec inter eas distinguimus, ut magnitudinis differentiam, quæ maxima est, disceremus. Unde

irenæiK, sul) flnom lib. V, ait quosdam palasse idcirco intentatum fuiste Achuno : In quocumque dio comederis ex co, morte morieris,» *Gena.* u, 17, quia sio revera accidit. Post esumenim pomi volili, Adam vivendo non explevit diem unum, quinaad millesimum annum (qui coram Deo est quasi dies unus) non pervenit.

Tertio genuinc. T» rtio, magis apposito, q. d. Deo objective præsens cs(tam unus, quam mille anni ; Dei oculi et obtutus conspiciunt tam diem unum, quam mille annos. Deus enim omnia etiam minima cernit, pervidet, providet, disponit, ut unus dies alteri, unus annus alteri succedat, et existat tempore a se definito. Quare no dubitetis quin el diem iudicii præsentem habeat, intueatur, et tempore a se definito exhibebit, facitque apparere et existere. /Eque enim omnia tempora, tam longa quam brevia, Deo et ejus æternitali sunt præsentia, ut tequo interstitio omnia et singula disponat; quare non tardat Dominus promissionem suam de die iudicii, de præmiis bonorum et pœnis malorum, quia eam congruo tempore n se disposito est exhibiturus. Citat S. Petrus, *Psalm*, lxxxix, 4, ubi Psaltes graphice depingit brevitatem vilæ nostræ, aitque : a Quoifam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ præteriit, cl (tanquam) custodia in nocte ; et tanquam ea quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt. Mane sicut herba transeat, mane floreat el transeat, vespere decidat, induret et arescat, » q. d. Mille anni vilæ nostræ, quanti pene fuere Mathusalem (vixit enim ipse 969 annis), sunt apud Deum quasi dies hesterna, imo sunt quasi una vigilia noctis quæ tribus tantum horis constat, imo anni hominum sunt quasi ca qua* pro nihilo habentur.

Quare vita hominum est quasi herba quæ mane viret el floret, vespere arescit et decidit. Audi S. Hieronymum in *Psalm*, lxxxix : « Videto quid dicat. O brevis a ternitas! Adam ille propagator noster, qui vixit nongentis et triginta annis, etiam ille Mathusalem, qui vixit nongentis et sexaginta quinque annis. Fac quod vixerit mille : ad comparisonem æternitatis tua», quod grande fuerit, breve est. Quid enim prodest grande esse quod finem habet? Mille anni nostri, antequam offenderemus, una dies apud te erat. Quid dico una dies? una vigilia noctis, n Et inferius : « Quoniam omnes dies nostri defecerunt. Cucurrit mias, et dum ignoramus, graviter perimus. El hoc ipsum quod loquimur, de morte est, et non intelligimus. Anni nostri sicut aranea meditabuntur. Videto quid dicat. Quomodo aranea quæ mittit fda,ol huc illucque discurrit, et textit tota dic, et labor quidem grandis est, sed effectus nullus est : sic el vita hominum huc illucque discurrit. Possessiones quærimus, divitias apparamus, procreamus filios, laboramus, in regna sustollimur et omnia facimus, et non intelligimus quia aranera telam teximus. Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni. Ubi sunt mille turni? In

septuaginta annis contracti sumus. Si autem multum, octoginta. Si autem plus vixerimus, jam non est vita, sed mors. Si autem in potentiaLbus, octoginta anni. Quem enim invenies octogenarium esse et sanum? Dicit et Graea sententia : Senectus ipsa morbus est.-Et amplius eorum labor et dolor. Quidquid plus fuerit, non est vita, sed dolor. »

Huc faciunt S. Basilius ac Theodoretus in *Psal.* lxxxix, qui sic explicant, q. d. a Exigua et calamitosa est Læçpostra vita; apud te vero qui «ternus et sempiternus es, etiam mille annorum numerus uni diei similis est. n Et Lissiodorus ibidem : « Non, inquit, vel ipsi uni diei presenti, sed preterito comparatur tam longissimus ordo s/eculorum. » Et Eugubinus ibidem : « Est sermo, ail, Dei ad homines, q. d. Quid struis, qua fretus 6po vivis? Quid si vel mille annos, id est, plus quam primus genitor, qui nongentos et triginta annos trajecit, ipse viveres, omnis hæc ætas, quia moriendum tandem est, erit tibi vclut una dies hesterna elapsa. Quod si humana rita est particula temporis, tempus brevissima pars æternitatis, quid erit, quidquid unusquisque hominum vivit, ante oculos Dei? Nam, ul aiunt Plato el Aristoteles, nec dies est, nec annus, nec mensis apud Deum, qui est supra solem temporis genitorem, nec tempore potest intercipi. »

Egregie Plinius, lib. XXI, cap. i : «Flores natura in diem gignit, magna hominum admonitione, quæ spectatissimo floreat,, celerrime marcescere. » Lege poema Virgili) De Rosa :

Qtram longi uni dies, alis tam V»nga rosaran».

Sapientissime itaque Nazianxenus, orat, in *Laudem Casarii* : « Insomnium sumus instabile, spectrum quod vestigium non habet, pulvis, vapor, id s matutinus, flos pro tempore nascens atque marcescens. »

Neque sunt meliore conditione, vel Imperatores, vel Reges; quippe et ipsi homines nati, *Eccles.* X, 12 : «Sioet rex hodie esl, cl cras morietur. » Cui docinit Señera chorus in *Thyeste*, post actum m :

Ima permutai brovis bon «mrnnK
Ille qui donat dndcmi fronti.
Quem penti nils: trvmwcro frenlcs,
Qacm dies vi at veniros superiMNDi
linnc dies vidit fugicas jaomiem.

Perpende quam momentauca sit regalis felicitas. Inde merito celebratur versus ille Euripidis, quem recitat Plularehus in libello consolatorio ad Apollonium : « Non est stabilis felicitas, sed in diem durans. » Quo in loco Demetrius Phalereus Poetam alioqui laudatum reprehendisse legitur, qui non unum diem, sed temporis punctum dicere debuerit. Causam acute reddit Seneca, lib. VII *iatxiral. Quæst.*, cap. xxxii : « Fluit tempus, et avidissimos sui deserit. Nec quid futurum

est, meum est, nec quod fuit : in puncto fugientis temporis pendeo. »

Qmrv Denique Alcazar in Apoca/, cap. i, vers. 3, aliter explicat urgetque ro *apud nomen*, quasi sermo sit de Beatis : hi enim, cum fruuntur beata aeternitate, mille annos aestimant quasi unum diem. Itaque « mille anni apud Dominum sicut dies unus, » scilicet, quia unicuique appropinquat mors : post mortem autem fideles et sancti fruuntur Dei beatitudine, quæ mensuratur ævo, vel aeternitate, non tempore; lūinque parum aut nihil curant, quod dies iudicii mille annos differatur, quia « mille anni apud Dominum (puta in vita beata) sicut dies unus. » Agit ergo Petrus de iis qui sunt apud Dominum : alioquin enim si ageret de iis qui vivunt in hoc tempore, illudque compararet cum aeternitate, 7. d. Exspecta paulisper tu quicumque tribularis, quia cito visitaberis, scilicet post mille annos (hi enim apud Deum sunt dies una), videretur potius esso irrisio, quam consolatio hūmame infhinitatis. Ita ipse satis apposite et connexe.

Symboli- Symbolice multi sic explicant, 7. d. Mundus

Per scx ^{TM}llia annorum, quia sex diebus creatus est; dies autem unus pro mille annis apud Deum computatur : sex dies ergo nostri faciunt apud Deum sex millia annorum. Audi S. Hieronymum, *Epist. ad Cyprianum* : « Ego arbitror ex hoc loco mille annos pro una die solitos appellari, ut scilicet quia mundus in sex diebus fabricatus est, scx millibus tantum annorum credalur subsistere, et postea venire ad septenarium numerum et octonarium, in quo verus excreetur sabbatismus, et circumcisionis puritas redditur : unde et octo beatitudinibus bonorum operum præmia promittuntur. »

Hæc opinio alia solidiora habet fundamenta, ideoque multorum est Patrum et Doctorum : unde probabilis est, nec temeritatis argui potest, uli ostendam *Apocal.* xx, 5, ac plane diversa est a Chiliastarum sententia, quam Beda, *De Ratione temp.*, cap. lxxvi, hærelicam appellat.

s-fondo. Rursum Joannes Ferdinandus, in *Thesaurο Sci ipt.*, verbo *Dies*, num. 40, citat S. Augustinum sic explicantem : Dies una apud Dominum est sicut mille anni, id est, dies una pœnæ in purgatorio adeo acerba est, ul æquiparelur pœnæ mille annorum hujus vite. Testis est ille miles, qui cum horam tantum unicam fuisset in Purgatorio, putavit se ibi fuisse annos plurimos, de quo S. Antoninus, *IV part.*, tit. 14, cap. x, § 4. Tempus enim breve in gravissimis doloribus videtur esse longissimum.

Denique nonnulli olim sic explicuerunt S. Petrum, 7. d. Dies iudicii, ut exactum de singulis fiat examen, durabit per mille annos; (piare Sancti qui habebunt aliquas culpas leves, per mille annos igne purgabuntur, ut eas expient. Verum hos recte refellit Beda : < Sed hi, ait, non vident sit impudentia credere, quod Unius per-

fectorum et iustorum cœtus receptis in ictu oculi corporibus beatis et immortalibus, per mille annorum spatia debeat in acre, vel in terra finem exspectare iudicii, et tunc demum præparatis od integrum sociis, diu exspectatam audire sententiam : Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum. » Simile fuit de annorum iudicii centuriis delirium Mahomcti, quod refert et confutat Dionysius Carthusianus, lib. III *Confu. Alcorani*, cap. xv et scq.

Tropologice : Hinc concipe, (estima et pondera quanta sit brevitatem temporis humani, et quam longa Dei et Sanctorum æternitas; nam, ul ait S. Ephrem, tom. I serm. *Adhort. ad pictat.* : « Mille anni hujus sæculi in reterno et incorruptibili illo mundo tantam habent comparisonem, quantam minima arena maris cum tota arena ejusdem, y *Speculum exemplorum*, disi. IX, cap. rxv, narrat monachum quemdam in choro canentem verum jam dictum : « Mille anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præterit, » mirantem quomodo id verum esset, meditandum egressum in nemus, ibi audisse aviculam suavissime canentem, quæ eum demulsit et detinuit per trecentos annos sine cibo, potu, somno: avolavit illa deinde, ac ipse rediens ad se, reversus ad monasterium et chorum quasi Tertiam ejusdem diei cantaturus (putabat enim adhuc eundem diem, quo c choro exierat, perduraro), vidit alios monachos, alium chorum omniaque aha. Abbas sciscitatus nomen monachi, reperit in chronicis monasterii cum ante trecentos annos vixisse, et choro exiisse, nec amplius comparasse; sumpsit deinde monachus S. Synaxim, et illico expiravit, et ad gloriam coelestem, cujus melodiam et gaudia prælibarat, evolavit. R. P. I ranciscus Costerus historiam hanc diligenter investigavit, comperitque revera accidisse in monasterio Atlliginiensi Ordinis S. Benedicti, quod in Belgio situm est inter Bruxellas et Alostum, uti ipse mihi olim in Belgio affirmavit. Sicut ergo S. Benedictus elevatus in Deum Deique immensitatem, vidit sub ea totum mundum instar globi collectum : ita qui elevatur in reternitatem Dei, sub ea videt omnia tempora collecta esse instar unius diei, imo instar puncti. Causam dat S. Gregorius, lib. II *Dialog.*, cap. xxxv : « Quia videnti Deum, inquit, angusta est omnis creatura. Quamlibet enim parum de luce Creatoris aspexerit, breve ei fit omne quod creatum est. Lux enim interior quæ videntis animum ad superiora rapuit, ei quam angusta essent omnia inferiora monstravit. »

Hæc ruminemus, hæc profunde meditemur, ut a vanitate ad veritatem, a brevitate ad reternitatem, non miseram, sed beatam transire mereamur. Ha ca ruminabit Thomas Morus, Angli.e Cancellarius et Martyr, qui ab Henrico VIH, rege Angliæ, omnibus machinis oppugnatus, ac tandem per uxorem suam sortem miseram lamen-

tantem, et promittentem aliam lautissimam, si regis votis se accommodaret, respondit : a Et quanto tempore illa sorte lauta, o uxor, fruemur? » cumque illa diceret : « Adhuc facile ad viginti annos, » respondit : a Certe stulta es mercatrix. Quid enim sunt viginli anni ad æternitatem? vis ul viginti anrds deliciarum prodigam æternitatem gaudiorum cœleslium, mihique accersam æternitatem dolorum infernalium? » Ita referi Tilo- mas Stapletonius in ejus Vita. Nihil ergo magnum, nisi æternum; nullum verum bonum, nisi æternum; nullum vere malum, nisi æternum, ut quidam sanctorum dixit. Nam, ut ait S. Augustinus, lib. XII *Dc Civitate*, xn : « Considerent nihil esse diuturnum, in quo aliquid est extremum; et omnia spatia sreculorum definita, si æternitati interininc comparentur, non exigua existimanda esse, sed nulla. »

Quocirca nervoso Esdras, vel quisquis est auctor, lib. IV *Esdrae*, cap. n, vers. 34 : « Expectato, ait, pastorem vestrum, requiem æternitatis dabit vobis; quoniam in proximo csl ille, qui in fine sæculi adveniet. Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per æternitatem temporis. Fugite umbram sæculi hujus, accipite jucunditatem gloriæ veslræ, » etc. Fluvius enim est lota hæc vita, isque currens, rapidus, præccps, rapiens omnia secum. Nam, ulait Poeta :

Omnia prætreunt more fluentis aquæ.

Et Heraclitus: a Vita hominum, ait, non aliud est quam flumen, *uno* homo bulla. » Et Pythagoras rogatus quid esset humana vita? ingressus cubiculum, subito egressus csl, innuens vitam introitum esse et simul exitum, adventum et discessum. Deus véro esi ipsa immortalitas et æternitas, ideoque nostra; mortalitatis refugium, ait S. Augustinus. Unde vocatur « Jehova, » sive, « qui est, » sive, « ego sum qui sum, » Erodi m, i I. Deus enim csl ipsum esse constans, ipsa unitas, omniumque rerum simplicissima el incorruptibilis perfectio. Quod si mille annis, o homo, vixisses in omnibus divitiis, deliciis, honoribus et pompis mundi, quid inde jam haberes? omnia pneteriissent instar fluminis : idem erit de reliqua tua vita, quæ modica tibi restat : qua exacta morieris et citaberis ad Dei tribunal, omniumque dictorum et factorum exacta tibi reddenda erit ratio, ul vel cœlo, vel gehennæ addicaris. Idem est de mille annis in poenitentia, labore et martyrio transactis : transit enim dolor, manet pra inium. Vita ergo tua est quasi momentum unde pendet æternitas. Vive ergo, si sapis, æternitati. Audi S. Augustinum in *Psahn*. lxxxix : a Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesterna quæ prælcrit : ideo debemus ad refugium tuum, ubi sine ulla mutabilitate tu es, ab his prætereuntibus labentibusque converti; quoniam quanlumlibet huic vitæ longum tempus

xx.

optetur, mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternus est qui præteriit; non saltem tanquam dies crastinus qui venturus est : ita omnia quæ temporis fine clauduntur, pro transactis habenda sunt, » etc.

Vita ergo nostra quantumvis longæva, ælemi- tati comparata est tantum una dies hesterna, ait S. Petrus, et unum hodie, ait S. Paulus, *Jlebr*. m. 13; ita ut cphemeris, vel hemerobii vocari possimus, similes animalculis una tantum die viventibus, de quibus Aristoteles, lib. I *Histor. animalium*, cap. v, el Cicero, I *Tusculan*. : «Confer, ait, nostram longissimam ætatem cum æternitate, in eadem propemodum brevitate qua illæ bestiolæ repenemur. » Spernamus ergo nugas nugarum et vanitates vanitatum, ait S. Augustinus, lib. Vili *Confess.*, cap. xi; cœlo et æternis inhiemus, cruces omnes diurnas velut momentaneas fortiter tolere- mus, utpote per quas ad æterna bona transimus; nil nisi æternam pœnam et ignem, æque ac cul- pam serio formidemus : caetera sive tela, sive tris- lia flocci æstimemus, ac per utraque tendamus alacriter et constanter ad beatam æternitatem. Hoc est enim onfnis homo.

9. Nox tardat Domines promissionem. — Græce, c rr.; id est *Dominus promissionis*, scilicet auctor, sive qui promisit, *non tardat*, in- quam, præstare promissionem, hoc est, id quod promisit, puta diem judicii, ad præmiandum bo- nos et puniendum malos; sed tempore a se sta- tuto, quod ipsi breve est, licet nobis longum vi- deatur, cum exhibebit.

Sed PATIENTER AGIT (gHCCC jixxpcaujui, id CSI foll- ganimiter agit), propter vos. — Legit Interpre- tai; id est vos; alii legunt id est *nos*, g. d. Ideo differt Deus diem judicii a se promissum, non quia tardus est, sed ul det vobis vestrisque amicis et sociis spatium pœnitendi, « nolens ali- quos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti. » Causa ergo cur Deus prolonget diem judicii, esi Dei longanimitas et amor erga homines peccato- res, quia nimirum eos cx>pectat, ul resipiscant et salventur. Unde Tigurina clare vertit : « Haud tardat Dominus, qui promisit, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant : verum longáni- mos est erga nos, dum non vult ullos perire, sed omnes ad poenitentiam recipere, aut complecti, vel venire. » Hæc enim omnia significai Græcuin

Alludit ad illud *Isaia* xxx, 18 : « Expectat Do- minus, ut misereatur vestri, et ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus judicii Dominus. » Ubi S. Hieronymus : «Grandis, ait, misericordia Dei, ul expectet nostram pœnitentiam, » et ideo ma- jor hominis ingralitucio et impœnitenlia, si *Deo* tanta patientia et desiderio expectanti per j>œni* tenliam non occurrat : idcirco a quo magis lento ad vindictam gradu divina procedit ira, tanto tarditatem suppfioii majore gravitate compensa- bit, » ait Valerius Maximus, hb. I, cap. i. Rursum

3i

S. Hieronymus, in cap. n *ad Roman*, (vel quisquis est auctor : nam non videtur esse S. Hieronymus, ut ibidem ostendi) : a Ideo, inquit, hominibus videtur Heus diu exspectare peccantes, quia nos cum parvi temporis simus, annos centum celeritatem putamus. Ille autem apud quem mille anni pro uno sunt dic, centum annos unius hora sum spatio non coæquat. Quapropter hoc parum est apud eum : cum etiam homines soleant nullo tempore correptionem sperare peccantium. »

Hinc patet Deum velle omnium salutem, et nolle aliojus damnationem, ac consequenter neminem reprobare ante pravis ejus demeritaci mortem in peccato, quæ voluntas in Deo non tantum est signi, ut quidam consuerunt, sed etiam beneplaciti, uti solide ostendit Gabriel Vasquez, l *part.*, *Quast.* XIX, disp. 83, cap. n. Prophetæ enim passim clamant Deum nolle, imo dolere et irasci peccatoribus, quod se perditum eant. Hoc est quod clamat Paulus : a Deus vult omnes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, l *Timoth.* n, 4. Et Christus : a Non est voluntas, ait, ante Patrem nostrum, ul pereat unus ex pusillis istis, » *Matth.* xvni, 11. Et S. Augustinus : « Nefas, ail, est Deo adscribiré causas peccatorum et ruinarum omnium. » Vide eum, Lib. *De Artio.* sibi falso imposito, cap. x et xui, cl Prosperum ad *Object. Gallorum.* Pluribus idipsum confirmavi *Osea*, cap. xi, 8.

Facessat ergo impia Calvinii vox in cap. ix *ad Homan.*, vers. 17 et 28 : « Deus impios destinavit creare ut damnaret, d Audiat ipse, ut alios taceam, S. Clementem, lib. II *Constitui.*, cap. lv : « Audivimus, ait, ex ore Domini nostri Jesu Christi, et optime edocti dicimus, quænam sit voluntas Dei bona, beneplacens et perfecta, quæ nobis per Jesum Christum declarata est, scilicet ne ullus pereat, sed potius omnes homines, cum ei uno consensu crediderint, laudibus eundem uno animo et ore celebrantes, iidem in sempiternum vivant. » Nam, ul recto notat S. Ambrosius in l *Timoth.* n : « Vult Deus omnes salvos fieri, sed si accedant ad eum : non enim sic vult, ut nolentes salventur ; sed vult illos salvari, si ipsi velint, n Hinc pariter liquet error eorum, qui censebant Christum non pro omnibus esse passum, sed tantum pro pradeslinatis. Ita senserunt olim Prædestinatiani, Arnobius in *Psalm.* cxlvii. Faustus, lib. II *De Lib. arbitr.*, cap. XIV et xvi ; Remigius Lugdunensis, lib. I *Contra tres epistolas trium Episcoporum*, et moderni nonnulli. Verum contrarium docent S. Petrus hic, S. Paulus, et passim S. Scripluræ et Putres omnes.

10. A0VE5IET Atrm DIES DoHIM VT FCR. — « In nocte » addunt Graea nonnulla, et S. Paulus, l *TKessal.* v, 2. Nota : Proprie non ipse Christus (hoc enim incongruum et inconcinnum videtur), sed dies Domini, id est dies judicii, ira et vindicta, comparatur furi. Ita Thcophylactus, in xxiv,

mationem nominat, et uniuscujusque mortem. Porro insinuat Dominus noctu adventum stiui futurum. Sicut igitur fur clam venit, ita el metis adventus, ut negligentes non silis. » Quare quod Dominus dicit *Apocal.* m, 3 : « Veniam ad te tanquam fur, et nescies qua hora veniam ad te ; » et cap. xvi, vers. 15 : « Ecce venio sicut fur, » metonymicc accipe, ut judex ponatur pro judicio dieque vindicta, q. d. Adventus meus, sive judicium et dies vindicta, erit improvisus tibi quo inexpectatus, opprimet te in pꝛ:cali., stertentem, sicut fur opprimit dormientem. Aut proprie, non quod ipse Christus sit quasi fur, sed quod peccatoribus tam erit improvisus et noxius, quam est adventus furis : unde ipsi cura lestimabunt et comparabunt furi ; justii vero, eum exspectantes et desiderantes, eum lestimabunt et comparabunt amico et hospiti amantissimo. Loquitur ergo ex sensu impiorum, qui Christi adventum horrebunt quasi adventum furis ; nam, ul ait Christus *Matth.* xxiv, 37 : « Sicut in diebus Noe, ita erit el adventus Filii hominis ; sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes et bibentes, nubentes et nuptui tradentes usque ad cum diem quo intravit Noe in arcam ; et non cognoverunt, donec venit diluvium et tulit omnes : ita erit et adventus Filii hominis. »

Secundo, multi censent diem Domini comparari furi nocte domum invadenti, eo quod noctu hic dies futurus el inchoandus sit. Unde *Matth.* xxv, 0 : « Media, ait, nocte clamor factus est : Ecco sponsus venit, exite obviam ei. » Ita S. Chrysostomus, Thcophylactus, Euthymius ibidem ; imo S. Hieronymus ait hanc esso Apostolicam traditionem, ut ideo in pasciuto populum dimittere non liceat ante mediam noctem, quod eo tempore venturus sit Christus, quo typice percussit primogenita Ægyptiorum, Exodi cap. xti, vers. 29. Judæi quoque suum Messiam media nocte venturum exspectant.

Alii tamen censent judicium Cliristi extremum fore mano : decet enim ut Christus non in tenebris, sed in clara luco clarissimo judicet. Ita S. Thomas, III *part.*, in Supplem., *Quast.* LXVII, art. 3 ; Abulonsis in *Matth.* xxv ; Suarez, III *part.*, tom. H, disp. 57, et alii.

Utrumque verum esse potest, et forte verum erit, scilicet ut ipsum judicium a Christo proprie peragatur mane, juxta illud hymni Ecclesiæ : « El mane illud ultimum, quod præstulamur cernui. » Consummatio tamen mundi incipiet noctu ad majorem impiorum terrorem, nimirum noctu velociore impetu magnoquo stridore agitabuntur coeli, excitabuntque ignem quo conflagrabit mundus : quo igne splendente noctu tanta erit claritas, ul videatur esse mune et dies. Itursum cadi tanta velocitate agitabuntur, ut illico mane adducant, noclemque in diem vertant, præsertim accedente claritate Christi el Sanctorum : « Fulgebunt enim justii sicut sol, » *Malth.* xm, 43. Hoc est quod

diserto ait Sibylla, et ex ca Lactantius, lib. VII, cap. XIX :

-----Cum venerit ilk,
Ignis erit inediaquo horrenda in nocte tenebra,

a Tunc aperietur cœlum medium intempesta et tenebrosa nodo, ut in toto orbe lumen descendens Dei tanquam fulgur appareat. Hæc est nox quæ nobis propter adventum regis ac Dei nostri pervigilio celebratur, n

Moralité?, Cassiodorus in Psal. cxviii, 62, ad illud : « Media nocte surgebam ad confitendum tibi, n docet fidelibus cum Ecclesia noctu esse orandum et psallendum, quod noctu venturus sil Christus ad iudicium. «Scit, inquit, ea tempestate Petri, Pauli et Site in carcere positorum vincula resoluta, scit quoque sponsum media nocte esso venturum : ideoque eodem tempore surgit ad laudes, ne inter fatuas virgines janua clausa remaneat. » Et S. Augustinus, *epist.* 120, cap. xxxiv, el *serm.* 22 *De Verbis Domini secundum Malth.* : « Media nodo, ait, veniet, cum valde obscurum, id est occultum est an veniat, et (piando non speratur » Unde infert : «Ergo vigila nocte, ne furem patiaris.»

In quo coeli magno impetu (græce pMw, id e l *impetuose*, stridente?, d cum sibilo, qualis ab igne flagranti edi solet, inquit OEcumenius, vel a procella ac ventis validis : unde Tigurina vertit, *cœli in morem procella* stridentis) transient. — Græce frxputwnvrat, id *eslprateribunt*, dissolventur; S. Augustinus, XX *De Civit.* xxiv, legit, *transcurrent*.

Quieres *primo*, quinam hi cœli? Multi accipiunt cœlos preciso d proprie dictos, puta sidereos : distinguuntur enim hic ab elementis, ac consequenter ab aere, ut aereos intelligere non liceat; hos enim cados censent factos esse ex aquis, ideoque non esso solidos, sed fluidos instar aeris, ac proprio esse ætherem, qui mutationis et corruptionis sit capax; quia «omne alterabile est corruptibile,» ait Aristoteles, lib. I *De Generat.* Sic enim Mathematici in sole, luna d stellis per dioptram deprehenderunt, mihiquo ostenderunt maculas, non tantum stabiles, sedet mobiles, euntes et redeuntes. Quin el iidem ultimum cometem, qui ingens apparuit anno Domini 1618, instar trabis, splendoris tenuissimi, gladii figuram referens, cujus mucro die 18 novembri* sub Cratere apparebat, ima vero pars oblique ad Centauri humeros pertingebat : mox vero die 30 novembris mucro per 12 et 13 ad Hydre cor dirigebatur; pars vero inferior sub 22 ejusdem Hydro conspiciebatur. Hunc, inquam, cometem judicarunt Mathematici insignes non fuisse in acre, sed longe super aerem in ipsis cœlis sidereis, imo super omnes cirios inferiores, idque demonstrarunt ex ingenti ejus parallaxi, quæ non nisi in cœlis sublimibus et vastissimis fieri potuisse videtur : errasse ergo Aristotelem, qui consuit mundos esse (eternos et incorruptibiles.

Probant id ex hoc loco S. Petri et *Ptaltm. ct.* 27 : « Ipsi (cœli) peribunt; » *haia* xxxiv, 4 : < Complicabuntur sicut liber cœli; » et cap. xxx, 26 : < Erit lux lunæ sicut lux solis; » *Apocal.* vi, 14: a Cadum recessit sicut liber involutus; » *Matth.* xxiv, 29 : « Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum : et stolte cadent de cœlo, et virtutes cœlorum commovebuntur. » Rursum cœlum empyrcum, inquiunt, constat ælhero : nec enim Beati in eo, quasi in muro solido et duro compingentur, sed in eo naturaliter moveri, ambulare et loqui poterunt, uti nos in aere hoc. Si ia cœlo empyreo est æther, sed incorruptibilis : ergo (ether divisibili* quoque est in cadis inferioribus et sidereis. Mars enim, Venus, Mercurius (qui duo ultimi modo supra solem, modo infra apparent) retorique plancte motus habentiam miros et varios, tot gyros, flexus et reflexus, ut moveri videantur in adhere divisibili, sicut pisces in aqua, uti censuit S. Basilius, S. Ambrosius, et alii : unde Mathematici ul hos eorum motus representarent, tot epicyclos, excéntricos, concentricos, etc., commenti sunt. Ita diserte sentit, el S. Petrum explicat ejus discipulus el successor S. Clemens, lib. II *Recognita* ubi narrat S. Petrum disputantem cum Simone Mago distinxisse duplex cœlum : unum nobis invisibile in quo habitant B ili, quod ait esse æternum el immutabile ; alterum visibile et stellis distinctum, illudque esse corruptibile el corrumpendum, cum scihcel homines in terra esse desierint, quorum causa creatum est. Idem, lib. III, ex ore S. Petri ait, quod sicut pullus ex ovo prodit effracta testa alter et diversus ab ovo, ila dissoluta hac cœli et mundi machina oriatur et pandetur Beatis novus cœlorum status. Verba ejus sunt : « Sicut testa uvorum quamvis pulchre facta, necesse est tamen eam frangi et resolveri, ut inde pullus procedat, et illud pro quo totius ovi forma expressa videtur, appareat : ita ergo et hujus mundi Decesse est tramare statum, ul status ille sublimior regni cœlestis effulgeat. » Et S. Basilius, lib. III *Ilcxaem.*, asserit interitum mundi futurum ab igne, qui cum corio el aquis impersus sil plurimus, ac nunc quidem aquarum superne atque inferne circumstantium incredibili copia temperetur, in flue tamen sæculi aquis absumptis cuncta sit communi incendio devoraturus. Videtur ergo S. Basilius cœlum ex iunte facere igneum et igneæ nature cum Stoicis : ita enim Zeno, Cleanthes, Chrysippus, teste Eusebio *De Prapar. Evangel.*, tradiderunt ælhereo igne omnia tandem interitura. Idem de cœlis sidereis interituris igneque comburendis senserunt S. Justinus, S. Hieronymus, Theodorus, S. Ambrosius, Nyssenus, Hilarius, OEcumenius, et ex modernis Catharinus, Salmeron, el Serarius nervose id probans hic, Hieronymus Magius, Franciscus Valesius, Ludovicus Molina et alii, quos citavi *huia*: xxxiv, 4, ubi plura hac de re dixi.

Idem cecinere Sibylke, ac ex cis Virgilius poeta,

Æncid. VI et X; Lucretius et Manilius, lib. I; Plinius, lib. II, cap. 18 ; Plolomæus in *Quadrip.*, et alii, qui censucrunt sidera ali vaporibus, quibus in fine mundi sublatis et exustis, illa interitura. Hinc et Lucanus, lib. I *Pharsal.*, de fine mundi ita canit :

Sidera sideribos concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere littore nolet,
Excutitque fretum, fratri contraria Phœbe
Ibit, et obliquum bigas agitare per orbem
Indignata diem poscet tibi, totaque discors
Machina dimisi turbabit fœdere mundi.

Si objicias illud *Job xxxvn*, 18 : a Tu forsitan fabricatus es cados, qui solidissimi quasi ære fusi sunt, » respondent, « solidissimi, » id est *Trmissimi*, perinde ac si ære fusi essent, Hæbræa enim sic ad verbum habent : « Numquid extendisti cum illo cœlos fortes, qui sunt velut aspectus rei fusæ. » Ita Vatablus; vel, ut Pagninus, « qui sunt fortes sicut speculum fustum. » Unde Cajetanus, Pineda, Tigurina et alii ibi per coelos intelligent acrem, vel ætherem, quem Deus supra nos extendit et extenuavit, sed simul ita confirmavit et consolidavit, ut sit res stabilis, constans, fortis, valida: est enim aeris agitati et impulsivi vis incredibilis, ut patet in ventis validis, qui arbores, domos, turres, arces dejiciunt et sternunt.

Verum alii passim veteres et moderni coelos hic accipiunt aereos, non sidereos. Cœlum enim Scriptura significat omne quod super nos expansum est, sive aer sit, sive proprie cœlum : unde vocantur volucres coeli, id est acris : et sic paulo ante dixit S. Petrus, cœlos, id est, partem imam cœlorum, puta acrem, dedisse aquas diluvii. Per elementa vero accipiunt aquam, et aerem infimæ regionis terræque vicinum : ex his enim quasi clementis facta sunt, et conflata omnia corpora mixta. Ita diserte S. Augustinus lib. XX *De Civit.*, cap. XIV, XVI, XVIII et xxiv; S. Epiphanius, *liceres*. 64; Damascenus, lib. II *De Fide*, cap. vi; S. Gregorius, lib. XVII *Moral.*, cap. v.

Halio est *prima*, quia cœli sunt incorruptibiles, non tantum ex Aristotelis et Philosophorum, sed etiam, ut videtur, ex Scripturarum sententia, ut *Job* cap. xxxvn, vers. 18, juxta versionem Latinam jam citatam; et Psallis, qui loquens de celestibus corporibus : « Statuit, ait, ea in æternum et in sæculum sæculi, » *Psal.* CXLVIII, 5.

Secunda, quia ignis non potest agere in cœlos ; unde nec ad eos pertinet, sicut ad eos non perligit aqua diluvii ; sed quousque hæc pertigit, eodem pertinet et ignis, scilicet vel quindecim cubitis excedat omnes montes, ait Augustinus, XX *De Civil.*, xxiv, et ex eo Scholastici in IV, distinct. 47 et 48.

Tertia, quia in cœlo nulli sunt sordes, vel peccata hoc igne purganda et expianda. limes idem censent cados hos aereos corrumpendos, non quod substantiam, sed quoad qualitates, vel vi-

delicet manente eadem forma et materia, a vaporibus aliisque facibus et sordibus expurgentur, ac mutantur in melius, nimirum majorem subtilitatem et lucem accipiant. Ita S. Augustinus, Gregorius, Epiphanius, locis citatis; S. Hieronymus in *isaia* cap. 18 v; Scholastici in IV, dist. 48, et lpar/. Q. LXVII et LXVIII. Sicut enim homo idem resurget, sic et eadem elementa quæ homini servierunt, cum eo resurgent, illudque quasi erit præmium laboris et passionis eorum, ut insinuat S. Paulus *Roman*, cap. vin, vers. 20. Audi S. Cyrillum, lib. IV in *isaia* cap. 11 : « Isaias, ait, mortem elementorum proprie nominat, et apte mutationem in melius, ut etiam Paulus inquit: Creatura liberabitur a servitute corruptionis; quo autem modo liberaliter ostendit Christi discipulus, dicens: Veniet dies Domini ut fur, in qua cœli procellæ in morem transibunt, elementa ardentia dissolventur. Igitur creaturæ renovationem, velut ex mortuis resurrectionem, sicut in humanis corporibus, fore ait. « Et S. Hieronymus in *isaia* cap. xxx: » Erit, ait, lumen lumen sicut lumen solis, quando dederit Dominus cœlum novum et terram novam, et transierit habitus mundi hujus, ut luna et sol laboris et cursus sui præmia consequantur. Etenim expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei præstolatur. »

Mihi media sententia placet, scilicet per cœlos hic intelligi tam sidereos quam aereos: utrique enim magno impetu transibunt; alibi enim S. Scriptura docet cœlos proprie dictos esse immutandos, adeoque solem et lunam majori lumine esse decoranda. Hinc Christus *Matth.* xxiv, 29: « Virtutes, inquit, cœlorum commovebuntur. » Et Ecclesia in Officio defunctorum: « Quando cœli movendi sunt et terra, » Ita Cajetanus hic, Viegas in cap. xxi *Apoc.*, Suarez III *part.*, tom. II, disp. LViii, sect. 3, ubi ait probabile esse in die judicii cœlos sidereos velocius esse agitandos, vel secum cœlos aereos rapiant, vel ad ignis accensionem mundique conflagrationem, tum suo illo velociore motu, tumefiam influenza et actione

concurrent.SESjggeKE^^^H^^M^^^^^H

Transibunt ergo cœli *primo*, quia velocius raptabuniur; *secundo*, quia mox eorum motus cessabit, ut docet S. Ambrosius, lib. V, *epist.* 21, et Primo, possim Doctores, Sol ergo in uno hemispluvio, luna in opposito in æternum consistet, vel quisque suum illuminet; non enim est necesse vel omnes cœli suum cursum absolvant : sic enim cœlum stellarum vel suum cursum ob ortu in occasum absolveret, deberet moveri per 36 millia annorum, uti censet Plolomæus; mundus autem tamdiu non stabit. Satis ergo est ut moveantur quamdiu homines quibus serviunt, in terra degunt. Hominibus abolitis, incidetur cœlorum cursus, ac consequenter sublunarium omnium : « Cessante enim motu cœli cessat motus inferiorum, » ait Aristoteles, lib. II *De Calo*.

Icilio, transibunt, id est, dissolventur, quoad

Inferiorem sul partem, scilicet quoad cœlos aereos; unde explicans do iis subdit, vers. 1 : « Cœli ar- dentes solventur; n quoad superiorem vero sui partem, scilicet quoad sidereos immutabuntur, et in alium statum, majoremque lucem et gloriam transibunt. Sic Christus ait, *Matth.* xxiv, vers. 35 : « Cœlum et terra transibunt, » scilicet a statu presento corruptibili in futurum incorruptibilem. Et *Psalms*, ci, vers. 27 : « Omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium mutabis cos, n puta quasi vestem inversam. Sicut enim vestis exterius detrita invertitur, ut interior pars integra fiat exterior, itaque nova videatur esse vestis : sic vetus cœlorum forma et status mutabitur in novum magis lucidum et gloriosum, itaque videbuntur esse cœli alii et novi.

flauti*. *Quarto*, transibunt, quia tonilruis, fulgetris, nubibus, cometis, stellis cadentibus, aliisque meteoris, procellis et tempestatibus, ita aer perturbabitur, ut cœli transire et e mundi cardinibus convelli, subruī et evanescere videantur, juxta illud *Job* cap. IX, vers. 6 : « Qui commovet terram de loco suo, et columnæ ejus concutuntur. » Et cap. XXVI, vers. 11 : « Columnæ cœli contremiscunt et pavent ad nutum ejus. » Ubi Didymus in *Catena Gracor.* ait, ilio terre motu qui in passione Christi contigit, ipsam terram totam fuisse conquassatam et e suo centro convulsam. Quod si verum est, utique idem fiet in die judicii, quando summus erit terror, omniumque rerum commotio, finis et terminus, juxta illud Ecclesiæ paulo ante citatum : « Quando cadi movendi sunt cœli, et terra, » Vide dicta *Apoca!*. vi, in fine.

Non Denique nonnulli viri eruditi, ut priores duas liquo- sententias concilient et S. Scripture locis omni- BbdHi- l)us satisfaciant, ingeniose novam opinionem ad- quiu ue- invenerunt, dicendo cados qui jam sunt solidi, wiorom jn pin0 nninci; redigendos et redituros in materiam fluidam, c qua quasi chaos et abyssus primum formati sunt, Genes, i.

Verum hæc sententia suas quoque patitur difficultates : nam *primo*, remanet quæstio, quomodo ignis conflagrationis aget in cados solidos et incorruptibiles, ut cos redigat in materiam fluidam.

Secundo, cœli post diem judicii videntur fore solidiores quam modo sint, quia duraturi in æternum.

Tertio, cœli cum Reatis quibus servierunt in hac vita, in die judicii quasi resurgent in perfectiorem statum et formam : ergo erunt perfectiores, ac perfectiores cœli solidiores habebunt formas et dotes quam habeant modo. Nam Apostolus Roman. viti, 20, docet omnem creaturam vanitati, id est mutationi cœli corruptioni, jam esse subiectam, exspectare vero resurrectionem ul per eam in libertatem gloriæ filiorum Dei asseratur. Et Isaías, ac ex eo S. Petrus hic, cœlos novos creandos promittit. Rursum Isaías, cap. xxx, vers. 26, ait lucem lunæ fore instar solis; solis

vero septuplo fore majorem : quæ omnia arguunt cœlos in fine mundi non redituros in suum chaos suamque primævam materiam ; sed longe degantiores, formosiores et præstantiores fore quam sint modo.

Quocirca alii insignes Philosophi et Theologi, ut plane verbis S. Scriptore ac præsertim S. Petri hoc loco satisfaciant, utque cum iis concilient Philosophiam et Aristotelem, qui potius S. Scripturam sequi quam præire debet, dicunt *primo*, cœlos esse incorruptibiles hoc modo, quod naturaliter nec a se, nec a corporibus sibi subiectis, puta ab elementis, corrumpi possint : eosdem tamen corrumpi posse a virtute superiori et potentiori, ideoque a Deo corrumpendos esse sub diem judicii per ignem conflagrationis mundi, qui a Deo de novo excitabitur ad hoc, critique nostro igni elementari superior, efficacior et ardentior. Sunt enim rerum incorruptibilium varii gradus et ordines, alii aliis perfectiores. Angeli enim magis sunt incorruptibiles quam cœli : carent enim materia, suntque substantiæ plane simplices, incorporeæ et spiritales, ideoque plane incorruptibiles. Quare cœli respectu angelorum sunt corruptibiles, incorruptibiles vero respectu corporum inferiorum et elementorum.

Secundo, asserunt cados per ignem conflagrationis arsueros et liquandos, utpote ex aqua compactos, constrictos et quasi conglutinatos, ut ab omni sorde et fecce purgentur, fiantque puriores et subtiliores. Id enim diserte ait hic S. Petrus, et Isaías cap. xxxiv, vers. 4, et cap. li, vers. 6, ac inter recentiores fuse noster Adamas Tannerus *Dissertatione de ralis*, Quæst. XI. Audi Isaías, cap. xxxiv : « Et tabescet (id est, liquescet instar cene) omnis militia cœlorum, et complicabuntur sicut liber cœli, et omnis militia eorum defluet, sicut defluit folium de vinea et de ficu, » hoc est, ut explicat Christus *Matth.* cap. wiv, 29 : « Stellæ cadent de cœlo; » militia enim, id est, milites cœlorum non sunt alii, quam stelli et sidera. Cœli ergo et stelli liquabuntur et solventur, ita tamen ut iidem quoad substantiam maneant, eademque numero materiam et formam substantialem retineant ; sed ea ratione, ut utraque perficiatur, novamque unionem dotesque et qualitates illustriores recipiat, adeo ul videantur effici novi cœli, nova terra, novus mundus, ut ait Isaías, et *Apocal.* xxi, 5 : « Ecce nova facio omnia; » nam cum lux ex substantia solis et cœlorum naturaliter quasi profluat, cum tunc perfectior futura sit lux, videtur perfectior quoque futura substantia solis et cœlorum. In resurrectione enim universali erit resurrectio, renovatio et glorificatio non solius hominis, sed cœlorum, terre et totius mundi, qui hominibus electis servivit et compassus est. Quare in premium hujus passionis et servitutis, cum homine resurgente resurget ad gloriam. Sicut ergo homo moriens post mortem resurget idem mi-

mero quoad substantiam, sed jam perfectam et gloria donatam, ideoque immortalem et incorruptibilem : sic pariter cali per conflagrationem liquati et purgati, manente eadem numero forma et substantia, quasi resurgent ad suam gloriam cum majori luce, subtilitate, unione, indequo incomiptione et roternitato donabuntur. Quare sicut homo idem resurget, non alius, ne unus patiatur et mercatur, et alter qui nec passus, nec meritus est, resurgat: sic iidem prorsus cadi qui homini patiando servierunt, resurgent, non alii, non illi qui homini servierunt intereant, et alii pro eis premientur. Exemplum est in metallis, ut ferro, ære, auro, argento, Sicul enim aurum igne liquatur, ut ex eo fiat pulcher scyphus aureus, ita ut manente eadem forma et substantia auri, illa ipsa tamen per ignem arte et figura perficiatur et illustretur : sic quoque cadi et elementa igne conflagrationis solventur et liquabuntur instar glaciei et cere, sed ita, ut eadem manente forma et substantia, ad novam perfectionem et gloriam reformatur et resurgant. Eosdem enim numero quoad substantiam mansuros cados et elementa, colligitur ex illo *Eccles.* i, 4 : « Generatio preterii, et generatio advenit; terra autem in æternum stat. » Et cap. in, vers, **lira** Didici quod omnia opera quæ fecit Deus, perseverant in perpetuum. » Et *Psalm.* CXLVIII, G : « Statuit cum æternum et in sæculum sæculi : preceptum posuit, et non præteribil. » Hoc etiam quod ait Apostolus *Rom.* vii, 20 : « Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter cum qui subiecit eam in spe; quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis. » Eadem ergo creatura quæ nunc vanitati, id est passioni et corruptioni, subjecta servit homini, speralque ab ea liberari, cum homine resurgente liberabitur, et resurget ad gloriam, non alia : alioqui enim non esset resurrectio, sed alterius creature creatio. Et Isaïas, cap. xxx, vers. 2G : « Erit, ait, lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septemplex sicut lux septem (herum. » Manebit ergo eadem luna, idem sol, sed septuplo clarior; erit enim tunc novum gloria, felicitatis et eternitatis sæculum, cuius auctor erit Christus, qui proinde vocatur « pater futuri sæculi, » *Isaia* ix, 6.

Quare tunc cadi, sol, luna et stellæ non redibunt ad primævam abyssum fluidam, quæ creata est initio mundi, *Oenes.* i, 1. Sic enim redirent ad suum rude et informe chaos, et miseriora essent quam modo sint; sed longe speciosiora, quam ex abyso formata sunt, resurgent, ut conformentur hominibus sanctis resurgentibus ad gloriam, eosque sua specie oblectent et beent. Hac ratione nihil detrahitur, sed potius additur Aristoteli. Ille enim evolunt naturam spectavit, juxta quam dixit cælos esse incorruptibiles; quod verum est. Sed S. Scriptura propter naturam tradit Dei decretum, ac gratiam et gloriam, qua Deus supernalu fudit homines, et propter homines cæ-

los, totumque orbem reformabit et benedictus : reformari autem nequit, nisi quod prius periit, id est, dissolutum aut liquidum est. Fides ergo hic corrigit, imo elevat naturam, ac S. Scriptura Philosophiam, ac Paulus Aristotelem informat et perficit. Denique liquari non est corrumpi : aurum enim liquando non corrumpitur, sed perficitur : sic cæli, licet incorruptibiles, liquabuntur, ut magis solidentur. Confirmantur hæc omnia per maculas et faculas, quas recentiores Mathematici per tubum opticum conspexerunt in solo et planctis, ipseque ego conspexi. Item per Mercurium, Venerem et Martem, qui circa solem assidue gyrare per eundem tubum sunt deprehensi. Rursum, per novas duas stellas quæ circa Saturnum, et quatuor alias quæ circa Jovem per eundem sunt visæ. Ad hæc per cometas qui supra lunam apparuerunt, qualis fuit nuperus anno Domini 1618, quem supra lunam exstitisse Mathematici ex ingenii ejus parallaxi, sive ex nulla aspectus mutatione in qualibet intuentium distantia asseverarunt. Insuper per novas stellas quæ in calo sidereo subinde apparuerunt et rursus disparuerunt, qualis apparuit in Cassiopœia, anno Domini 1572. Omitto Josué, cap. x et xu, stetit solem, cumque retroactum sub Ezechia, IV *Rei.* XX, II, ac eclipsim inusitatam passum patiente Christo, *Matth.* xxvii, 45. Quod omnia significant cælos non omnino esso immutabiles et incorruptibiles, sed Deum ut suam in eis ostendat potentiam, ac herile jus et dominium, pro libito illos alterare et immutare, ac disponere et preparare ad ultimam plenamque immutationem, qua eos plane incorruptibiles ac immutabiles, imo gloriosos efficiet in omnem eternitatem; quare tunc perfectiores et solidiores quam modo, sint oportet. Hec omnia videntur exigere verba Scripture toties et tam clare de cælis immutandis, imo perituris, novisque faciendis iterata ab Isaia, S. Petro, S. Paulo, S. Joanne, Davide et aliis: illaque ad illorum explicationem et expletionem videntur sufficere, ut patet etiam inter se conferenti. Vide S. Augustinum, lib. XXI *De Civit. Dei*, vii, ubi narrat Dei nutu stellam Veneris miro portento mutasse colorem, magnitudinem, figuram, cursum ad stuporem Astrologorum. Idem, *De Urbis excidio*, refert prodigium, quo ardente calo terraque tremante, Constantinopolitanæ urbi excidium Deus comminari videbatur, anno Domini 396. Denique si ignis agit Dei virtute in spiritus, puta in dromones et animas damnatas, cur idem non agat eadem virtute in cælos corporeos?

Ex dictis colligunt nonnulli (licet alii id negent) in fine mundi a Deo cælos innovandos esse non tantum accidentaliter, sed et substantialiter. Hoc enim significat illud *Isai.* cap. lxxv, vers. 17 : « Ego creo cælos novos et terram novam. » Et *Alleai.* XXI, 1 : « Vidi cælum novum et terram novam. Primum enim cælum et prima terra

abiit. » Sicut enim in resurrectione, licet idem numero homo resurrecturus sit, tamen nunc is, ut videtur, substantialiter perlaetior erit quam fuerit prius; accipiet enim novam substantialem perfectionem et unionem, qua anima intimius, arctius, perfectius, nobiliter unietur corpori, quam ante fuerit unita, ita ut homo novus resurgat quasi homo coelestis, gloriosus, impassibilis, immortalis; tam enim arcta erit unio anima cum corpore, ut amplius solvi non possit, ita ut ex causa homo fiat immutabilis et incorruptibilis, qui antea erat mutabilis, mortalis, miseret corruptibilis; quare tunc perfectius esso accipiet, quod semper subsistere et durare possit, imo corrumpi aut alterari nequeat: idem proportionaliter licet in coelis. Ita inter alios docet I. Thomas, et ex eo D. Soto in IV, disi. XLIX, *Qwest.* IV, art. 5, ubi impossibilitatis et immortalitatis corporum beatorum causam intrinsicam dat, eorumdem perfectam cum anima unionem. Dicit, inquit, impossibilitatis non est qualitas, sed ipsa animae informatio perfecta et indissolubilis, quae dat corpori esse perpetuum. Anima enim beata potens est corpus resurgens indissolubiliter informare, ad eum modum quo forma caeli suam informat materiam. Ita enim arcto alligat sibi potentiam materiae, ut non sit amplius ulli alterationi aut passioni pervia, quae a sua natura corpus distrahat. Adde quod anima tunc informans corpus, id ad quemdam spiritualitatis gradum elevabit, ut sibi ad nutum subdatur et serviat, juxta illud I *Corinth.* XV, 44: «Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale, » uti explicat S. Augustinus, lib. XIII De Civit. cap. XX. Haec D. Soto. Idem docet noster Salmeron in hunc S. Petri locum, Deirio in cap. I Genes., et multi alii in illo citati, quorum dicta Lectori expendenda et dijudicanda relinquo.

Elementa veho calore (græce id est *insoluantia*, hoc est, per aestum et ardorem, ut ait vers. 12) solventur. — Per *elementa* accipe aerem inferiorem et aquam: nam de terra mox subdit eam esse exurendam. Ignis vero vel purgatione non eget, vel si in crassiore et fumosa sit materia, eam urendo et consumendo seipsum purgat et clarificat. «Elementa» ergo hic accipe media inter coelum et terram, puta mare et aerem nobis vicinum, ex quibus omnia mixta conflantur et constant.

Porro *res solventur* sic aliqui explicant, *quod dicitur*. Corruptentur, peribunt et evanescent. Ita Boda hic censet in die iudicii peritura plane duo elementa, scilicet ignem et aquam, duo vero renovanda, in up» scilicet aerem et terram. De qua idem docent h igni» Andreas Cæsariensis, Arctas, Anselmus, Illymo et Rupertus in *Apocal.* XXI, 1, ubi dicitur: «Et mare jam non est.» Verum alius illius loci est sensus. Quare longe verius est, elementa alteranda tantum esse ut mutantur in melius, non vero corrumpenda; pertinent enim omnia ad integritatem universi. «Solventur» ergo, id est, vi

viui» extenuabuntur, et quasi liquabuntur, ut ab iis separentur vapores, feces, exhalationes olivæquo res crassas et impure eis permixte; sicut in conflatorio solvitur aurum, dum vi ignis liquatur ut ab eo separentur scoria, res omnesque aliæ impuritas ei commixta, ut purum putum restet et effulgeat aurum. Ita S. Thomas, Titelmounus, Cajetanus hic, et Doctores Scholastici in IV, disi. XLVIII.

Terra autem, et quæ: ix ipsa «unt opera (tum a natura, tum orte ab hominibus facta, puta mixta omnia), exurentur. — Hinc patet mixta omnia esse exurenda, ac in cinerem terramque convertenda, ut in primigenium sui elementum remeant et redeant. «Cum enim, ut docte ait noster Lessius loco jam citato, omnia illa ad usum temporalis vite hominum condita sint, cessante illa vita nulli crunt usui, ac proinde resolvenda sunt in sua principia ex quibus compacta, et suis clementis restituenda. Itaque exuretur terra profundissime, et omnia opera quæ in ea sunt; exurentur montes et montium fundamenta; dissolventur omnia saxa et metalla, et rupes instar cera liquescent; exuretur mare, ita ut consumatur quidquid in eo est terrenum vel concretum; denique exuretur quidquid in aere est materiæ inflammabilis. * Et paulo inferius: «De mari exurendo non habemus locum expressum: colligitur tamen ex verbis S. Petri, cum dicit: Elementa ignis calore solvenda. Est enim quid valde mixtum et impurum; unde debet dissolvi et purgari: facile erit Deo per ignem accendere et dissolvere quidquid in mari est inflammabile. Hinc, *Apoc.* XXI. facta renovatione mundi dicitur Joannes: Et mare jam non est; non quod elementum aquæ sit abolendum (cum ad constitutionem mundi pertineat tanquam una ex principalibus ejus partibus), sed quia hoc mixtum quod proprie mare dicitur, non amplius erit; nec aqua, quæ est portio istius mixti, alveo eodem continebitur, ita ut speciem maris praebeat; sed erit limpida instar crystalli, terramque undique operiet, sicut tempore diluvii, ut multi voluit; vel si non totam operiat, alia ejus erit dispositio et forma quam modo sit, cum navigationi, et aliis usibus nostre mortalitatis inservit. Hippolytus, oratione *De Consummatione seculi*: Fluvius igneus, inquit, egrediens cum furore instar maris sævi, exuret montes et colles, et mare delebit, et æthera inflammatione dissolvit. Delebit mare; intelligo non consumendo aquarum naturam, sed purgando, sicut dictum est; ager enim hic ignis non solum vi nature, sed ut instrumentum divina» potentia»: sicut ventus quo siccate eunt aquæ diluvii, *Genes.* VIII. Itaque non mirum si possit brevi tempore terram profundissime exurere, montes, saxa et metalla dissolvere, et in ipsis aquis quidquid admixtum est absumere. Fient hæc omnia incredibili fragore et strepitu, saxi ignitis et cinere in aerem altissimo ejectione, flamma

fumo pemnxta in cœlum exeunte, torrentibus sulphuris, et liquatorum vi ardoris saxorum, passim decurrentibus. Si enim hæc omnia interdum in uno monte ardente fiunt, idque cum tanta elementorum perturbatione, ut mundus periturus videatur : quid fiet cum tot montes et tota terra ab imo ardebit? »

An jura- Ex dictis patet improbabile esse quod censet
'L, Moses Barcepha, lib. *De Parari.*, cap. xvm, nimirum paradisum terrestrem ab igne conflagrationis mundi fore immunem, quamvis vacuum et nulli usui futurum; nam paradisus aquis diluvii obrutus interiit. Minus male dicunt alii paradisum servandum esse parvulis, ut post judicium in eo degant per omnem æternitatem. Sed et hi errant; tota enim terra et omnia quæ in ea sunt ixurentur, uti significat hic S. Petrus.

i i. 14 Porro lignum crucis Christi ab hoc igne fore
' immune, illudque quasi triumphale Christi tro-
phæum cœlis esse inferendum canit Sibylla, lib. VI *Cam.*, dicens :

O lignum felix, in quo Deus ipse pependit!
Nec te terra capit, sed cali signa videbis
Cam renovata Dei facies ignita micabit.

Idem innuit Christus *Matth.* xxiv, 13 : «Tunc parebit signum Filii hominis, » quod licet Abulensis et Jansenius, ac Anselmus in *Elucid.*, accipiant do signo crucis in aere picto, tamen de ipsissima Christi cruce exponit S. Chrysostomus, hom. *De Cruce et latrone*; Waldensis , tom. III *De Sacram.*, tit. 20, cap. clviii. Idque innuunt S. Cyrillus; *Catechesi* 13, et S. Ephrem, serm. *De Vera pœnit.*, cap. iv. Ac probabile esse censent Gretserus, lib. I *De Cruce*, cap. xcir, et Suarez, III *part.*, torn. II, disp. LYii, sect. 2.

Moraliter, hinc disce nulli rei terrenæ cor tuum
l t/r í * a^?erc » Q11*3l omnis illa exurenda est in die
. ,ii ... judicii: igneenim conflagrationis exurentur omnes
dam. flores, omnes gemmæ, omne aurum, omnia metalla, omnes equi, omnia jumenta, omnia animalia, omnes plantæ, omnes arbores, omnes horti, omnia palatia, omnes picturæ, omnes agri, omnes libri, etiam S. Augustini, S. Ambrosii, S. Basillii, quin et S. Scripturas omnes Bibliothecæ. Et si ita ardebunt res inanimtn et insensibiles quæ culpa carent, quomodo ardebunt cupiditas et voluntas hominis tot culpis inquinata et scatens? Ite nunc, mortales, ædificate palatia, hortos adornate, aurum sine fine congerite, deliciis affluite. Hæc omnia vobiscum brevi exuret ignis ille divinus : « Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. »

▼ rM.II. H. CVM IGITUR U.EC OMNIA DISSOLVENDA SINT,
QUALES OPORTET VOS ESSE IX SANCTIS CONVERSATIONIBUS et pietatibus. — Est conclusio, qua acrem adhibet fidelibus stimulum ad Christianam vitam ac pietatem, omnemque virtutem et studium bonorum operum.

vu», il 12. Expectantes et properantes in adventum

diei Domini. — S. Augustinus, *De Fide et Operib.*, Prapn cap. xn-, legit, «ad praesentiam diei Domini,» quasi hunc unum spectantes, hoc unum agentes, clhm" « Qui enim unum quid mature transigit, is properat; qui multa simul incipit neque perficit, is festinat,» ait Agellius. Hoc est enim unum illud, quod necessarium asserit Christus Marthoe, *Luca* cap. X, vers. 42. Nam hoc uno adepto, omnia adipiscimur; uno hoc perduto, omnia perdimus. Ita ad diem Domini properabat S. Joannes, utpoto sibi bene conscius et avidissimus ut suo Jesu frueretur : «Veni, inquit, Domine Jesu,» Apoc. cap. ultimo. Hoc est quod quotidie ex proscripto Christi oramus : « Adveniat regnum tuum. » Causain dat S. Augustinus in *Psalm*, lxvi : « Gaudere judicandum, qui timuerit judicaturum. » Idem exemplum dat seipsum ante conversionem, lib. VI *Confess.*, cap. ult. : « Nec me revocabat, inquit, a profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis et futuri judicii, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen recessit de pectore meo. Et disputabam cum amicis meis Alipio et Nebridio de finibus bonorum et malorum : Epicurum accepturum fuisse palmam in animo meo, nisi ego credidissem post mortem restare animæ vitam et fructus meritorum, quod Epicurus credere noluit. » Nam, ut ait Paulus, II *Tim.* cap. iv, vers. 8 : « Justiliæ corona reposita est iis, qui diligunt adventum ejus. » Quo loco Anselmus : «Adventum judicis, inquit, non diligunt, nisi qui in causa sua habere se justiliæ meritum sciunt. » Et Theodoretus : « Amai Domini adventum, qui illius leges sequitur, et ex illis vitam instituit, n

Quirit autem S. Chrysostomus quonam modo quis diligit adventum Christi ?el respondet : «Si de ejus pnesenlia gaudet; qui vero in ejus gaudet præsentia, digna gaudio facit; opes omnes, si opus sit, atque ipsam animam ponet ut bonis fruatur ætemis, ut secundum ipsius adventum congruo habitu mereatur aspicere cum fiducia, cum gloria, cum claritate : hoc est diligere adventum ejus. Qui illius adventum diligit, omnia faciei ut ante universalem illum , singularis fiat ad cum quidam Salvatoris adventus. Quis vero iste est? audi dicentem ipsum Dominum nostrum : Qui diligit me, mandata mea servabit, el veniemus ego et Pater, et mansionem apud eum faciemus. »

Quin et Seneca ad *Martiam*, cap. xxui: « Sapientis, ait, animus totus in mortem prominet: hoc vult, hoc meditatur, hac semper cupidine fertur in exteriora tendens. » Et Plato in *Gorgia*, quem citat Theodoretus , lib. XI *De Curanti*, Græcorum *affect.* : « Rhadamanthus (quem Gen- dlUuo. tiles credebant esse judicem mortuorum), inquit, nihil sane aliud hominis novit, neque quis sit ille, neque ex quibus parentibus ortus, sed solum curat malus-ne ille sit : quod ubi comperit, ad Tartarum eum demittit; animam vero conspica-

tus qu® sancte vitam peregerit, idiolreque aut ulterius qui veritatem coluerit, Philosophi præsertim animam nactus, qui soli sibi vacaverit, neque mullarum prælere rerum in vita sollicitus fuerit, amanter illam excipit, atque ad beatorum insulas mittit. » Unde refert Plato : « Mihi quidem, o Callicles, his rationibus persuasum plane jam est, idque unum maxime aspicio, ut quam sanissimum animam iudici Rhadamantho ostendam. Missas igitur faciens quas multi appetunt dignitates, veritatisque incumbens curabo, ut quantum in me sit, quam optimus homo vivam ; cumque mihi moriendum sit, mori homo quam optimus. » Et mox quemlibet ad idem studium adhortaos : « Neque enim, ait, tibi ipsi ullas afferre poteris suppetias, cum tibi causa ibi fuerit, statuturque iudicium; sed cum veneris in conspectum iudicis, hiabis attonitus, tenebrasquo et vertiginem patieris, » etc. Si hæc Plato, quid faciet Christianus?

Piridis. Hæc profunde méditons regius Propheta *Psalm.* lxxvi, 6 : « Cogitavi, inquit, dies antiquos, et annos retemos in mente habui. El meditatus sum nocte cum corde meo, et exercitabar, cl scopebam spiritum meum. » Alii legunt *scopabam*, id est, variis cogitationibus et meditationibus quasi verrebam, versabam, excutiebam : vel a scopo, 7. d. Ad scopum suum dirigebam : ita Gencbrardus Hebreæ; unde Symmachus vertit, *rimabar*; S. Augustinus et Theodoretus, *scrutabar*; Romanum Psalterium, *ventilabam*; S. Hieronymus ad Suniam, *sarriebam*, uti sarculo ex agro eruuntur herb® inutiles et noxire; idem S. Hieronymus in *Psalterio* vertit, *fodiebam tanquam agrum ut ibi mitterem semen doctrinarum Domini*; Aquila, *scalpebam*; Chaldæus, *pervestigabam*; alii, *vexabam spiritum meum*. Uree omnia significant exactum, profundum et frequentem retractatum, discussionem et examen cogitationum et operum quod faciebat regius Propheta, et quilibet justus parans se ad mortem et diem Domini quotidie facere debet.

s. Bui- Quocirca S. Basilios in *Psalm.* xxxiii : a Si quando, ait, senseris te ad peccatum incilari, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Christi iudicium, in quo quidem iudex præsidet in alto throno, astabit autem omnis creatura pertrepida et intremiscens ; eo singuli quoque sistuntur, de his examinandi qu® quisque gessit in vivis. Deinde cosqui mala perpetrarunt, horrendi quidem et tristes circumstabunt ignem spirantes, vultum præ se ferentes nocti assimilem præ mœrore et hominum odio. Subinconspicui barathrum in imum patens, tenebras impermiscibiles, ignemque obscurum, urendi quidem vim habentem, luce autem destitutum. »

Per quem coeli audentes solventur. — « Coelos n intellige inferiores, puta aereos. Superior enim aeris pars pingui vapore et halitu infiammabili plena est, ait S. Augustinus XX *De Civit.*, xviii. Addunt alii coelos etiam superiores, puta sidereos (hi enim proprie vocantur coeli, præsertim cum

ab clementis distinguuntur, uti hic fit), quos rellucos et retherem esse, ideoque inflammari posse et debere arbitrantur, ut superius dixi. Ita Serrarius hic nervose contendit igne exurendos esse, *primo*, coelos sidereos; *secundo*, aereos; *tertio*, aquam; *quarto*, terram, ita ut hæc quatuor quoad substantiam, puta formam, intereant, solaque supersit eorum materia cum igne devorante et cœlo cœmpyrco. Vide dicta vers. 10.

Et ELEMENTA IGNIS ARDORE (xvJCCÓaivl, id est CSt CES-tuantia) tabescent, — Traforai, id est, liquescent instar metalli in fornace liquati, ut dixi vers. 10. S. Augustinus loco citato legit : « Ardore ignis decoquentur. » Sicut enim aurum in conflatorio tabescit, id est liquatur et extenuatur, ut ab eo omnis frex et materia extranea abradatur, illudque purius et splendidius evadat: ita et tabescet, id est extenuabitur aer et æther, ut omnes exhalationes et freces abradantur, illeque purior et splendidior enitescat. Nam sicut per resurrectionem corpora hominum non mutabuntur in aliam substantiam aut corpus, sed quasi per fornacem colabuntur et ab omni corruptione purgabuntur, itaque quasi coquentur vel sint reterna: ita plane fiet toti mundo per ignem conflagrationis. Scriptura enim mundum dicit fore reternum, *Psalm.* xcvi, vers. 2, et *Psalm.* cxviii, 89; atque ita explicat et conciliat hæc loca Psaltes *Psalm.* a, 27 et 28; unde et hic, vers. 13, S. Petrus ait coelos innovandos, id est, non substantia, sed qualitate tantum et perfectione fore immutandos. Idem docet S. Paulus, *Itoni.* mu, 21. Atque eodem modo paulo ante, vers. 6, dixit S. Petrus mundum diluvio petiisse, cum tamen substantia mundi diluvio non perierit, sed tantum ejus species et decor. Ita S. Augustinus, XX *De Civit.*, vii et xviii; S. Hieronymus in cap. xviii *Isaie*, et alii. Per *elementa* accipe terram, aquam et aereos eis vicinum; superior enim aeris regio cœlis vicina cœlorum nomine comprehenditur, uti dixi vers. 7.

13. Novos vero coelos, — tum sidereos, tum Ven 11. aereos; « novos, » vel Sanctorum novitatem et gloriam repræsentent, ait OEcumenius: « novos, » inquam, vel quoad substantiam, vel multi volunt citati veteris. 10; vel potius secundum qualitatem : « Quia lux lumen erit sicut lux solis, et lux solis septemplex sicut lux septem dierum, » ait *Isaías*, XXX, 26. Idem proportionaliter accidet creteris stellis ipsisque cœlis. Haec S. Gregorius, lib. XVII *Moral.*, cap. m : a Utraque hæc (cœlum et terra), inquit, per eam quam nunc habent imaginem transeunt, sed lumen per essentiam sine fine subsistunt. » Figura enim mundi, id est imago, transibit, non substantia, ait S. Augustinus, vel potius Gennadius *De Eccles.* dogmat., cap. lxx. Dicit ergo S. Petrus ad consolandos animandosque fideles, tot rerumnis et mortibus exagitatos, ut cogitantes revirescentes veteris mundi in novis cœlis exuvias, meminerint Sanctis pariter damna fugientis vitæ in immortalitatis lucra converti, ac

cum novis cœlis novum exspectent corpus beatum et gloriosum.

Ad 0®- Quocirca hos cœlos novos continuo suspexerunt» e^a(^ cos aspirarunt omnes Sancti. Celebris Simeon Stylites, qui stetit in columna usque ad extremum senium, eiquo pedem ferrea catena astrinxit. Causam dat Theodorctus oculatus testis in ejus Vita, puta in *Philothco*, cap. xx : a In ea, ait, degit cœlum assidue visione apprehendens, et ut ea qu® sunt super cœlos contemplaretur, sibi vim afferens; mentis enim volatura non impediēbat ferri vinculum, 0 Et inferius : ut se magis ab hominum consortio et contactu abduceret, «primum, inquit, jussit œdificari columnam sex cubitorum, deinde duodecim, postea autem vīginti, nunc autem sex et triginta ; cupit enim in cœlum evolare et ab hac terrena conversatione liberari. 0 Et sub finem : « Accepit etiam doctrin® donum, et bis quotidie facit admonitiones, jubens in cœlum suspicere et evolare, et a terra discedere, et regnum quod exspectatur visione apprehendere, et gehenn® minas timere, et terrena contemnere, et futura exspectare. 0

8. Medi* Minim est quod do S. Mechlildo scribit Ludovicus Bloisius in append. *De Quatuor sanctis feminis* : u «S. virgo Mcchtildis, inquit, cum feria quarta post diem Pasch® in Missa inchoaretur : Venite, benedicti Patris mei, ipsa ingenti et insolita lætitia repleta dixit ad Dominum : O si una essem exiliis benedictis, qui hanc dulcissimam tuam vocem audituri sunt ! Et Dominus ad eam : Certo scias, te unam ex illis esse, et ut nihil dubites, ecco ego do tibi cor meum in pignus amoris, et in domum refugii, ut semper maximeque in hora mortis tu® consolationem et requiem in eo invenias. Ab eo tempore cœpit mira devotione erga cor Jesu affici. Unde et frequenter dicebat : Si scribi deberent omnia bona qu® a benignissimo corde Domini mei accepi, nullo quamlibet grandi volumine scribi possent. Instante autem hora mortis Dominus Jesuseara lumine divinitatis su® totam illustrans, blanda voco invitavit his verbis : Veni, benedicta Patris mei, posside paratum tibi regnum a constitutione mundi. Igitur beata illa anima expirans in cœlum ad suavissimum Jesu cor evolavit. 0

Quocirca viri timorati et sancti quotidie crescunt et proficiunt in abdicatione rerum temporalium et studio œlestium, ul hac quasi scala Jacob (Genes, xxvni, 12) in cœlum conscendant, juxta illud Davidis *Psalms*, txxxiii, b : « Beati qui habitant in domo tua, Domino : in sæcula sæculorum laudabunt te. Beatus vir cujus est auxilium abs te : ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator; ibunt de virtute in virtutem; videbitur Deus deorum in Sion. » Id fecit magnus ille Polychronus, de quo Theodore-
*• tus in *PhiMtheo*, cap. xxiv : « Est, inquit, divino incensus desiderio, et est terrenis omnibus supe-

rior, et corpori alligatus mentem habet alatum, et qu® fertur in sublimo, acremque trajicit et ætherem, et cœlis fit sublimior, et perpetuo divinam visione apprehendit contemplationem ; nec potest illinc unquam mentem detrahere ; quin etiam cum iis qui adveniunt colloquens, superna mente peragrat. »

Et novam terram, — novo decore, puritate et fulgore splendentem, ut cum Sanctis, quibus servit, quasi glorificetur, eorumque oculos mentesque oblectet. Paludanus in IV, dist. xlvhi, Qu®s I. I, censet quod hic fulgor terram pervadet et pertinget usque ad limbum puerorum, eorumque oculos et corpora postquam resurrexerint, illuminabit et recreabit; alioqui enim ipsi velut cæci in perpetuis degerent tenebris. Alii, ut Catharinus et Salmeron, hic censent pueros hosco futuros in terra quasi in quodam paradiso terrestri, ideoque perficiendos in cognitione naturali, ul Philosophos omnes superent, contemplaturos Deum in suis creaturis, eumque amatuos et laudatuos, vati quin et visitatione ac revelationibus angelorum gavisuros. Sed falluntur, dum eos censent fore beatos beatitudine naturali ; cum enim damnandi sint pœna damni (licet non sensus), puta carentia visionis beatific®, ad quam creati erant, uti contra Pelagianos docet S. Augustinus, *haeres.* 88, *epist.* 10G, lib. I *De Peccat, merit.*, cap. xxm, et alibi : damnati dicendi sunt potius quam beati. Cœtroqui probabile est eos in terra vitam commodam acturos. Nam limbus puerorum eorum corpora, qu® resument in dio judicii, non capiet : erunt enim facile mille millions parvulorum, qui toto orbe per tot sæcula sine baptismo mortui erunt in peccato originali. Adde tot corpora ibi naturaliter esse non posse sine mœrore et pœna sensus (quam tamen parvulis communiter adiunt Theologi); hanc enim causare! loci obscuritas, conclusio, depressio, squalor, angusti®, etc. Recto enim ait Tobias, v, 12 : « Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, et lumen codi non video? » Vide Lessium *De Attribut, divin.*, lib. XIII, cap. xxm, ubi ex S. Thoma, Scoto, Marsilio, D. Soto aliisque Scholasticis, docet parvulos hosco compotituros in iudicio universali, excepturos pœnam damni, sed perficiendos in intellectu, voluntate, aliisque natur® facultatibus (erit enim tunc communis totius natur® renovatio et instauratio), ut contenti et heli in omnem æternitatem concorditer et amice vivant, ac Deum amentet laudent, quod se a peccato actuali et gehenna præservarit, tantisque natur® donis ornaril, ul res creatas, ac præsertim anima» su® excellentiam, ®que ac angelorum contemplari valeant, indeque Creatorem admirari et glorificare; alioqui enim essent otiosi per omnem æternitatem. Nec enim credendum est Deum tot millions animarum velle esse semper in otio, et quasi frustra in orbe. Si enim, ut passim docent Doctores in II, dist. XXXIII, quos citat et sequitur Gabriel Vasquez.

I II, disp. 134, cap. in, parvuli, Deo ite providente, non sentient mœrorcm ob amissionem regni cœlestis» eo quod illud sua culpa non amiserint: cur non credamus cos in communi totius orbis instauratione pariter perficiendos in ordine bonorum naturalium, ul Deum cognoscere, amare et laudare valeant, itaque vitam quietam et jucundam agant? Hæc Lessius, caque nullis rationibus confirmat. Quæ si vera sunt, quis locus parvulis hisce aptior erit quam terra? utpote in qua solem, cœlos, astra, mare cætcræque creata in lucris et contemplari poterunt, ex iisque Deum amare et laudare.

Dices, *Job* XXVI, 10, dicitur: «Terminum circumdæ 'it aquis, usque dum finiantur lux et tenebrai, » id est, vicissitudo diei et noctis; ergo cessante, uti cessabit in die iudicii, aquæ excedent suos terminos, rursumque operient terram, uti operuerunt in mundi primordio; itaque futurum censent probabiliter S. Bonaventura, D. Soto in IV, disi. m. h., Quæst. II, art. 4, et alii. Sed responderi potest, primo, *ro usque dum finiantur lux et tenebrai*, esse proverbium, significans idem quod semper et perpetuo. Sic enim explicat *Jeremias*, cap. v, vers. 22, dicens: « Qui posuit arenam terminum mari, præceptum sempiternum quod non præteribit; » alioqui enim terra aquis operte esset invisibilis, et ad primum chaos rediret, ex quo a Deo fuit educta die tertia mundi, cum discoperta fuit et ab aquis separata, *Genes*, i, 9, tuncque suam formam et decorem accepit. Secundo, dici potest quod mare in fine mundi multas terras operiet, at non omnes; saltem parvulis locum vacuum relinquet. Ut ut est, Deo facile erit parvulis resurgentibus locum congruum sive in terra, sive sub terra, sive ubi ei libuerit, instruere et aptare.

Porro Guilielmus Parisienas apud Dionysium Carthusianum in IV, disi. xlvii, asserit viros sapientissimos censere, quod post diem iudicii et conflagrationem mundi terra rursum floribus, gemmis, arboribus, fontibus aliisque similibus ornamentis sit vestienda, tum ad ejus mundique decorem, tum ad Sanctorum oblectationem, tum ad parvulorum sine baptismo defunctorum, qui in ca degent, recreationem. Idem censent Catharinus hic, Picus Mirandullus in *Iteptapto*, Abulensis in cap. xxv S. *Matth.*, Quæst. DLII et DXLVIII, ac Serarius in *Judith*, cap. xvi, Quæst. il. Audi Anselmum in *Elucidario*: «Terra, inquit, quæ in gremio suo corpus Domini confovit, tota oritur ut paradisos, et quia Sanctorum sanguine est irrigata, odoriferis floribus, rosis, violis immarcescibiliter erit perpetuo decorata. » Alii tamen, ut Cæcumenius, id ipsum negant.

SXCUXDUM promissa fides exspectamus. — Novos enim cœlos novamque terram promisit Deus, *Isai.* Exui, 17, et cap. lxxvi, vers. 22, et cap. hlv, vers. 4: «Oculus, inquit, non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti exspectantibus tibi; » quo

alludit S. Petrus, ideoque ait: «Exspectemus. » Rursum Christus sæpo suis promittit regnum cælorum; hoc autem erit in cœlis novis. Denique S. Joannes, *Apocal.* xxi, 1, promittit cœlos novos et terram novam, sed post S. Petrum; post hanc enim epistolam scripta est a S. Joanne *Apocalypsis*. «Grandis audaci® puræque conscientie» est regnum Dei postulare, et iudicium Dei non timere, » ait S. Hieronymus in cap. vi *Matth.*

IX quibus *justitia HABITAT*. — Quidnam justitia? omisso errore Origenis, I *Periarchon*, cap. vu, qui Platonem secutus cœlis animam et mentem, ac consequenter peccatum, justitiam et sanctitatem tribuit: primo, Philippus Solitarius, lib. III *Dioptrae*, cap. vi, per *justitiam* accipit Deum; hic enim quasi sol justitiæ in cœlis novis habitabit.

Secundo et melius, *q. d.* In cœlis hisce nostris habitat misericordia tolerans peccatores; in cœlis vero novis habitabit justitia, quæ non admittet quidquam coinquinatum in illas ingredi, *Apocal.* XXI, 27. Rursum justitia divina cuique vel in cœlis novis, vel in terra nova assignabit pro meritis locum ad præmium, vel pœnam, eumque constantem et perpetuum absque ulla mutationis spe vel metu: nam Sanctis assignabit cœlum, impiis infernum, pueris in peccato originali decedentibus terram. Hoc est quod Cyrillus, lib. III in *Genes.*, ait Christum omni maledictione terram liberaturum, cum dabit cœlos novos et terram novam; et, ut ait S. Ambrosius, lib. V, *cap. 21*, tunc omnia create quæ prius fuerunt instrumenta flagitiorum, iis extinctis, quantum in ipsis est, pietatem et justitiam colent, quæ idcirco dicitur in iis habitare. Hinc aliqui per catachresin per *justitiam* accipiunt mundi innovationem, splendorem et decorem. Hic enim congruit justitiæ ac mundo jam a peccatis et peccatoribus expiato, ideoque quasi justo et sancto. Ita S. Ambrosius loco citato.

Tertio, simpliciter et plane, «justitia, » id est sanctitas, puta justorum et sanctorum, *q. d.* Mundus hic vetus instaurationem exspectans omnium scelerum est officina et sentina: at mundus per Christum iudicem innovatus, exclusis et in tartara relegatis sceleribus et sceleratis, erit dilaxat locus et sedes justitiæ ac justorum et sanctorum; hi enim erunt incolæ domini novi cœli et novæ terræ: tunc enim Deus creavit omnia in omnibus, I *Corinth.* xv, 28.

Mystice, cœli novi et terra nova, sed animata, sunt sancti; in his enim habitat justitia, omni que virtus et sanctitas, juxta illud: «Cœli enarrant gloriam Dei. In omnem terram exivit sonus eorum, » *Psalm.* xvm, vers. 1 et 5; quod de Apostolis mystice explicat S. Paulus, *Hom.* x, 18.

14. PROPTER QUOD, CUARISSIMI, ILIC LXPECTAVTES, SATAGITE («*uicíoari*, id est, Omni studio, omni cura, omnibus viribus et nervis contendite) IUMACULATI («*ioTTiÀci*, id est, *sme manda*, scilicet graviori et mortali: nam omnes veniales in hac

vita cavere est impossibile) et inviolati (ἀνόμωτος, i. e. est *irreprehensibilis*) inveniri ei. — Nam, ut ait S. Paulus, *Ephes*, i, 4 : « Elegit nos in ipso (Christo) ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate. » Et *Coloss. i*, 22 : « Reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem exhibere nos sanctos, et immaculatos, et irreprehensibiles coram ipso, » Præclare S. Bernadus, *De Triplici Jud.* : « Debet, ait, quisque quantum potest se irreprehensibilem exhibere, primum quidem coram Deo, sed deinde etiam coram hominibus. » Tum allatis S. Petri verbis subjicit : « Tribus siquidem modis providemus bona coram hominibus, id est habitu, actione, sermone. Habitu non sit notabilis, actione non sit reprehensibilis, sermone non sit contemptibilis. Tribus etiam modis coram Deo, cogitatione, affectione et intentione; nam et cogitatio debet esse sancta. Unde scriptum est : Cogitatio sancta servabit te; et affectio pura et intentio recta. Sunt autem tria ista, id est, cogitatio, affectio, intentio in anima; sed in ea quoque propriis singula locis distincta videntur. Nam cogitatio in memoria est, affectio in voluntate, intentio in ratione, »

Nota tō *ei*, cum ait, « inveniri ei, » 7. d. *Primo*, « ei, » id est, ab ipso quem nihil latet. *Secundo*, « ei, » id est, in iudicio ipsius, quod falli nequit, quodque nemo potest evadere. *Tertio*, « ei, » id est, in conspectu ejus qui omnia præsens intuetur. *Quarto*, *aci*, » id est, ad honorem et gloriam illius, ut illi placeatis, non hominibus; ut illius honorem promoveatis, non vestrum; ut ab illo præmium et gloriam recipiatis, non a mundi principibus. Ita Deus Abrahæ perfectionis ideam præscribens : « Ambula, ait, coram me, et esto perfectus; » Septuaginta : « Place in conspectu meo, et esto inculpabilis seu irreprehensibilis. » S. Augustinus, lib. XVI *De Civit.*, cap. xxvi, legit absolute : a Place, et esto sine querela. » Cum simile Thaletis Milesii monitum recitasse! Tullius, lib. III *De Ixqibus*, nimirum assidue volutandum animo esse, non solum facta alque dicta, verum etiam cogitata divinis oculis patere, præclare adjecit : < Omnem virtutis Philosophiam M n1.d » hoc uno verbo Thales complexus est. » Addit Dr* pr*-explicatius Valerius Maximus, lib. VII, cap. 11, § 7 : « Ut non solum manus, sed etiam mentes puras habere vellemus, cum secretis cogitationibus nostris cadeste numen adesse credidissimus. » Ita Jacob patriarcha moriturus benedicens filiis Joseph, ait : « Deus in cujus conspectu ambulaverunt patres mei; » Septuaginta : « Deus, cui placuerunt patres mei in conspectu ejus. » Ita David, *Psal.* cxiv, 9 : a Placebo, ait, Domino in regione vivorum; » hebraico, *ambulabo coram Domino in terra viventium*. Ita Abel a in omnibus quæcumque gerebat, Deum putabat esse præsentem. » ait Josephus, I *Antiq.* iv. Ita Henoc « ambulavit cum Deo; » Septuaginta, *beneplacuit Deo*, Gen. y, 24. Quidni placeat Deo, qui ita vivit, ut

cogitet semper Deum sibi esso præsentem? Ita « Noe vir justus atque perfectus cum Deo ambulavit; » Septuaginta, *placuit Deo*, Genes, vi, 9. Ita Abraham : « Dominus, ait, in cujus conspectu ambulo; » Septuaginta, *Dominus Deus, cui placuit ante ipsum*. Seneca Gentili Lucilo hoc vitæ honeste dat consilium, *epist.* 25 : a Sic vive, tanquam sub alicujus boni viri, ac semper præsentis oculis. » Pientius S. Augustinus, *Soliloq.*, cap. xiv, Christianis hunc sancte vite dat stimulum : « Magna nobis est indita necessitas juste recte quo vivendi, qui cuncta facimus ante oculos Judicis cuncta cernentis. »

Addit S. Petrus tō *in pace*, ut scilicet existentes immaculati et inviolati, *primo*, pacem habeatis cum Deo, cum proximo et cum propria conscientia : magnum enim bonum est pax conscientia, qua anima, domitis passionibus, tranquilla est, suique regina et domina. Unde hæc pax exsuperat omnem sensum, et custodit corda et intelligentias nostras, ait S. Paulus, *Philipp.* iv, 7. Vide ibi dicta. *Secundo*, ut adventum Domini, mortem scilicet et iudicium, vobis bene conscii expectetis animo pacato, sereno, hilari et fidenti; hæc ergo pax est effectus et præmium immaculate et inviolate mentis.

Antistropa huic S. Petri sententiæ est ille S. Pauli monentis Titum, cap. 11, vers. 12 : a Ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem et adventum gloriæ magni Dei. » Et illa, II *Corinth.* vii, 1 : a Has ergo habentes promissiones, diarissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei, » etc. Uterque vero eam accepit et didicit a Christo dicente et docente, *Lucæ* cap. xii, vers. 35 : a Sint lumina vestri præcincti, et lucernæ ardentes in manibus vestris, et vos similes hominibus expectantibus dominum suum. » Ubi vide S. Gregorianas. Augustinum et S. Ambrosium. Anterior idem monuerat, *Ecclesiasti.* cap. xvm, 19, dicens : u Ante iudicium interroga te ipsum, et in conspectu Dei invenies propitiationem. » Et ; « Ne verearis usque ad mortem justificari, quoniam merces Dei manet in æternum. » Quin et Salomon : a In omnibus viis tuis, ait, cogita illum, et ipso diriget gressus tuos, » *Proverb.* cap. ni, G. Et Tobias ad filium, cap. iv, G : « Omnibus, ait, diebus vite tuæ in mente habeto Deum. » Et David, Psal. XVII, 13 : a Quoniam omnia iudicia ejus in conspectu meo, et justitias ejus non repuli a me; et ero immaculatus cum eo, et observabo me ab iniquitate mea. » Et Michæas, cap. vi, vers. 8 : « Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te, utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo. » S. Ignatius (in quoque *ad Meronem* : « Memento, ait, Dei, et non peccabis. » Et Clemens Alexandrinus, I *Pædag.*, cap. v : « Hac so-

Ium ratione fit ut quis nunquam labatur, si Deum semper sibi adesso existimet, d

IS. Et Domini nostri longanimitatem salutem arbitramini. — g. d. Hortatus sum vos, ul sancto vivendo exspectetis et desideretis adventum Domini; interim tamen nolo vos queri de ejus tarditate, ac dicere : « Tardat Dominus promissionem suam, » vers. 9. Sed potius arbitrari, sentire el existimare quod hæc ejus longanimitas protendatur, nobisque exhibeatur ad salutem, tum nostram, tum malorum aliorum, ul scilicet omnes a peccatis resipiscant, aut certe virtutes el merita bonorum operum accumulent, quorum coronas el præinia adema a Christo iudice accipient : sicut de facio hæc Dei longanimitas nullis est saluti, qui alioqui pcriissenl, adeoque per eam completur omnis Sauciorum et electorum numerus.

Sicut et ciarissimus frater noster Pallis secundum DATAM SIRI SAPIENTIAM SCRIPSIT VORIS, — commendans lum Dei longanimitatem peccatores exspectantem ad poenitentiam, lum puritatem vitee, fidem, spem, etc., quæ hac epistola vobis commendavi. Id facit Paulus, tum epist. *ad Doni.*, cap. n, vers. 4 : a An ignoras, ait, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit' » ita Œcumenius; tum epist. I *ad Corinth.*, cap. in et xii, sed præsertim epist. *ad Hebr.*, in, vi et x, vers. 36, ubi Dei longanimitatem nobis debere esso saluti hisce verbis significat: a Patientia, ait, vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis repromissionem. Adhuc enim modicum aliquantulum qui venturus est veniet, et non tardabit; justus autem meus ex fide vivit. » Cum enim ait Petrus : « Scripsit vobis, « videtur denotare Itebræos; ad Hebræos enim precipue scripta est hæc S. Petri epistola, nipote quorum ipse quasi Christi successor el vicarius, propriam sibi curam assumpserat. Ha Catharinus, Salmeron et alii hic, ac Baronins, anno Christi 60, vt Bellurminus, lib. I *De Verbo Dei*, cap. xvii. Nota hic charitatem et unionem S. Petri cum S. Paulo, cui lain luculentum sapientiæ divinæ dat elogium el testimonium; ex quo sane S. Paulo quæque epistolis magna accessit auctoritas. S. Petri enim el summorum Pontificum ejus successorum csl, Canonicas Scripturas a non Canonicis secernere, probare et definire. S. Petri iudicium secutus S. Dionynius Areopagita, cap. u et mi *te Divin. Nmnin.*, S. Paulum vocat solem, perfectorem, ducem et sapientiæ abyssum, ab coquo sc suam Coelestem et Ecclesiasticam llierarchiam accepisse testatur. Et S. Hieronymus, epist. 61 *ad Pamnidiium*, S. Paulum ejusque vocem vocat « vas electionis, tubam Evangelii!, rugitum leonis nostri, Humen eloquentia* Christiana*. » S. Augustinus in *Psal. cal mi* : « Nihil, ait, nobis isto viro notius, nihil suavius, nihil in Scriptura familiaris est. » Nazi.mzenus, ora? 33, Paulum vocat discipulum piscatorum (Apostolorum) simul el magistrum.

Vide dicta Procemio in S. Panium, ubi sapientiam (diasque dotas S. Pauli nullis demonstravi.

Moralitar : Mirare hic el imitare candorem, humilitatem, integritatem et charitatem S. Petri, qui divini honoris studiosas, sui negligent, adeo dilaudat, imo canonizat Epistolas S. Pauli, cum tarnen sciret in fis se taxari, suumque errorem el lapsum loti orbi propalari; nam, Ga/af, n, 11, de eo sic scribit S. Paulus : « Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat, » etc. Notent hoc doctores et Scriptores, qui aliorum dicta et scripta suis contraria vituperant, impugnant, lacerant. Notent et discipuli qui suos antagonistas supplantare satagunt, qua in re magis se quam suos æmulos infamant; produnt enim suam superbiam, invidiam, odium, immodestiam, insipientiam. Quanto satius acerbis contra se dicta dissimularent, et silentio premerent? sic enim se sapientes, magnanimos, Christianos, religiosos ostenderent, horum enim decus in unica virtute consistit.

16. IN QUIOLSSLXT qi edam difficilia intellecti. — Græcum *b* est masculinum; unde non potest referre Epistolas, nipote generis feminini, sed ipsa dicta et scripta, sive ea quæ scripsit Paulus, in quibus sunt nulla difficilia. Unde liquet contra Calvinum et Lutherum, Scripturas non esse faciles, el cuique etiam idiota* perspicuas. Respondet ('alvinus, ejusque hyperaspistes Beza, w wcf; refeni ad *teutuy*, quod præcessit, puta ad res de quibus scripsit Paulus : hæ enim cum sint de Deo trino el uno, Christo crucifixo similibusque fidei arcanis, sunt intellectu difficiles. « Ne quis ergo, ait Beza, hinc putet errorem stabiliri; impius enim et blosphemus est qui nuper scripsit, verbum Dei ita esse obscurum, ut quocumque modo illud aßeipias, controversiis religionis decidendis non sufficiat. » Hæc ille, sibi Lucifer, aliis tenebrio, imo erro et impostor. Subdit S. IVrus : a Quæ indocti et instabiles depravant, sicut et caderas Scripturas. » Ubi nota ri *cuter*as; hæc enim vox denotat ipsas S. Pauli Epistolas; hæ enim numerantur inter caderas Scripturas Canonicas, *d*. Depravant Epistolas S. Pauli, sicut et caleras Prophetarum et Apostolorum Scripturas, quas, quia difficiles sunt intellectu, in alienos sensus detorquent. Adde difficultatem Epistolarum S. Pauli sat convinci ex tot et tantorum Patrum el Doctorum in eas Commentariis, qui tamen sensa men* temquo Pauli non adaquant, multoque minus exhaustiunt. Item ex perpetuo hæreticorum doctarum intellectu lum inter se, lum cum Catholicis litigio et dissidio. Denique ex ipso carum intuitu et lectione. Legat quilibet Epistolam ad Hebræos, et mille in ea inveniet difficultates.

Depravant. — Græcc ççifitôm, id est *detorquent* S. Scripturas, quæ sunt « originalia instrumenta Christi, » ail Tertullianus, cap. 11 *De Carne Christi*. Idem *De Præscript.*, cap. xvn : « Tantum, ait, veritatis obstrepat adulter sensus, quantum corrupto!

stylus. * Nam, ut ait S. Augustinus, tract. 18 *in Joan.*, non aliunde «nat® sunt hæreses, nisi dum scripturæ bona» intelliguntur non bene, el quod in eis non bene intelligitur, etiam temere el audacter asseritur. » Vide Vincentium Lirinensem, *Contra hæreses*. Sicctianum hodie nostri hzerclii depravant Epistolas S. Pauli, cisque suas hæreses tuentur, adeo ut Calvinus clamet pro se, puta pro suo prædeslinationis et reprobationis fato, pro tide sola justificante, pro servo arbitrio, etc., stare Paulum et Augustinum. Lutherus vero inter alia ausus fuit depravare verba illa Pauli *Homan.* m, 2.1 : « Arbitramur justificari hominem per fidem, » addendo *solam*.

Moraliter : Notent hic concionatores, qui nimis licenter S. Scripturam ad suos conceptus, volentes nolentes trahunt et torquent, se id faciendo illam depravare. Qui enim in alienos sensus eam detorquent, hi eam depravant : vis enim et mens S. Scripturæ non in verbis, sed in sensu consistit; qua de re plura dixi in Prooemio *in Min. Prophet.* Quin imo S. Gregorius, lib. VI, *epist.* 7, reprehendit eos, qui in Cyriaci Episcopi ordinatione præ gaudio clamaverant : a Hæc est dies quam fecit Dominus, « eo quod hæc verba proprie dicta sint du Christo, *Psal.* cxvii : « In creatura autem laudem, inquit, vox illa dari non debuit, quæ soli convenit Creatori, n

Ad slam ipsorum perditionem. — Quia ipsa Dei verba, oracula et diplomati violant et depravant. Si enim qui litteras repb falsificai, reus est læsæ majestatis humanæ, utique qui litteras Dei falsificai, reus est Les® majestatis divinæ, ideoque perditioni et gehennæ obnoxius.

17. Vos Igitur, fratres, præscientes (puta præmoniti a me de periculo) custodite (id est, ut vertunt Tigurina, Pagninus et S. Augustinus, *De Fide et Opr.* cap. xiv, «cavete») ne insipientium (grace àMqun, id est *impiorum*, nefariorum, exlegum, puta hæreticorum qui depravant Epistolas S. Pauli aliasque Scripturas) eruobb traducti (Tigurina, *abducti*; grace id est *simul cum aliis abducti*) excidatis a propria firmitate, — fidei, pietatis, grati® et virtutis Christian®. Unde ait Paulus : « Optimum est gratia stabilire cor, » *Hebr.* xm, 9. Pro errore grace esticXóvp: unde slellæ erratic® vocantur planetæ, quo innuit hærticos esse planctas et erroneas, qui nusquam fixi consistent, sed pervarias hæreses oberrent, et ab una in aliam et aliam, ac tandem in atheismum dilabantur.

18. Crescite vero in gratia et in cognitione Domini nostri et Salvatoris Jesu Christi. — Idem precatur et hortatur Paulus : « Non cessamus, inquit, pro vobis orantes, ut impleamini agnitione voluntatis Del, in omni bono opere fructificantes, et crescentes in omni scientia Dei, in omni virtute confortati, » *Coloss.* i, 10. Nam, ut ait S. Leo, serm. 8 *De Passione* : « Omnes dc die m diem proficiendo per pietatis augmenta reno-

ventur : quantumlibul enim qui quo justificatus sit, habet tamen dum in hac vita csl, quo probatior esso possit el melior : qui autem non proficit, deficit ; et qui nihil acquirit, non nihil perdii. » Gratiam praponit cognitioni, quia crescere in gratia utilius est et magis necessarium, quam crescere in cognitione; nulli enim plebei etrudes crescunt in gratia, et non in cognitione, hiquo superabunt multos doctos et litteratos in gloria coelesti. Crescere autem in cognitione Jesu Christi Salvatoris, est crescere in cognitione divinitatis, humanitatis, redemptionis, resurrectionis, grati®, glori®, omnibusquo mysteriis el beneficiis Jesu Christi; unde sequitur incrementum charitalis et amoris ejusdem. Sane quisque Christianus quotidie deberet crescere in cognitione, meditatione et amore Jesu Christi Salvatoris sui; ita cresceret pariter in ineritis, et in coronane gloria coelesti. Dicit hoc Petrus contra hæreticos qui se *Gnósticos*, id est scientes el in cognitione perfectos, vocabant et jactitabant, eum essent ignorantes el errantes. Veri enim Gnostici sunt fideles qui suam ignorantiam fatentur, ac student crescere in cognitione rerum salutis, idcoquo assidue orant cum Psalte : «Revelaoculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua. »

Irsi gloria et nunc, et in diem æternitatis. Amen. — Puta in omnem æternitatem, quamdiu durat dies æternitatis. Æternitas enim est quasi una dies, unumque hodie constans semper el perennans, ut dixi vers. 8. Vel « in diem, » id est in tempus æternitatis, puta æternum quod imaginamur æternitati Dei coexistere, ut illam animo concipere et aliquo modo apprehendere possimus; *dies* enim sæpe pro tempore capitur : imaginamur enim millia et inilliones annorum semper sibi succedentium, idque sine fine, ut æternitatem mente concipiamus. Sic David ait *Psal.* Lxxvi, 6 : « Annos tetemos in mente habui. » Significat hic S. Petrus fideles debere perpetuo vita et voce glorificare Deum, ipsique optaro gloriam non prasenlein cl hodiernam duntaxat, sed perennem et icternam, ac jugiter cum Ecclesia canere : a Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto; sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula sæculorum. » Hoc enim faciunt canuntque perpetim Beati in ccelo, quorum vitam, laudem et felicitatem nos in hac vita inchoare decet, ideoque mentem abstrahere a rebus terrenis, caducis et momentaneis, camque figere in cœlestibus, stabilibus et æternis. Præclare S. Leo, serm. 2 *De Passione*, in tine : « Magni nominis militiam, inquit, magnæ professionis suscipimus disciplinam. Sectatores Christi discedere a regia non licet via, sed dignuin est temporalibus non occupari ad æterna tendentes. » Idem, serm. 1 *De Resurrect.* : «Ex qualitate, ait, temporalium actionum, differenti® retributionum pendent æternam. » Et inferius : « Pro transactis habeantur qu® ex maxima parte jam uot> -.ini : ! i mens intenta

mansuris ibi desiderium suum figat, ubi quod offertur, æternum est. » Quocirca Ecclesia nos docet Deum oraro, a ut co rectore et duce sic transeamus per bona temporalia, ut non amittamus «eterna; » transeundum enim est per temporalia et transitoria, hærendum in fixis et æternis. Et S. Basilius in *Psalm.* xlviih, agens de divitiarum contemptu : «Ne esto, inquit, circa presentia hæc pusillo aut dejectiori animo, quin potius vitam illam exspectato beatam prorsus, nec ullo fine claudendam, d Pathetice vero B. Petrus Chrysologus, *serm.* 124 : « Quid stupemus? ubi sumus? Quis est iste qui nos eludit somnus? Quæ est ista quæ nos tenet oblivio lethalis? Quare non cælo mutamus terram? Quare non caducis emimus «eterna? Quare non perituris manentia comparamus? » Ne ille alte stertit qui ad hæc vehementia tonitrua fulminaue verborum non expergiscitur. Nec minus ardentem in sæculi assecclas intonat Nazianzenus, *orat.* 16 : «Quis prætereuntia præteribit? Instabilibus et æternis mentem adjunget? Quis de præsentibus rebus tanquam de abeuntibus cogitabit? Quis picturam a veritate, quis umbram a vita sempiterna discernet?» Congruenter et Seneca, *epist.* 10 : « Quid miraris? Quid stupes? Pompa est. Ostenduntur istæ

res, non possidente ; cl dum placent, transeunt : ad veras potius te converte divitias, » Denique S. Bernardus in *Meditai*, cap. n, clare et nervose : « Dic mihi, ait, ubi sunt amatore* mundi, qui ante pauca tempora nobiscum erant? Nihil ex eis remansit, nisi cineres et vermes. Attende diligenter quid sunt, vel quid fuerunt. Homines fuerunt sicut tu : comederunt, et biberunt, riserunt, duxerunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descenderunt » Unde concludit idem in *Sententiis* : « Infelix proinde qui in hujus viLe lubrico fidens, perituram insumit operam ; nec advertit quoniam vapor est, et ad modicum parens, et vanitas vanitatum. » Si sapis ergo optasque esse felix,

Vive veritati,
Vive immortalitati,
Vive xtermati.

< Hæc sollicitissima meditatio debet esse sapientis, ut quoniam brevis dies istius vitæ, et incerta sunt spatia, nunquam sit mors morituro improvisa, nec inordinatum incidat finem, qui se novit esse mortalem, » S. Leo, *serm.* 5 *De Jej**
nio 1 mtnw<

COMMENTARIUS

IH PRIMAM

SANCTI JOANNIS EPISTOLAM.

PROOEMIUM.

Tria hic ex moro prænritto : *primum*, do Epistole auctoritate ; *secundum*, de auctore ; *tertium*, de argumento.

Quoad *primum*. Do fide est hanc Epistolam esse Scripturo Canonicam. Hic est sensus communis totius E> esi», expressus tura alibi, tum in Concilio Tridentino, *sess.* IV.

Ubi nota duplices esse libros Canonicos S. Scripture : Primi vocantur l'rotocanonici, quasi primi canonis, eo quod omni ævo apud omnes habiti sint Canonici, ita ut de eorum auctoritate nullus hnquam orthodoxus dubitari!.

Secundi vocantur Deulcrocanonici, quasi secundi canonis, eo quod aliquando Ecclesia aut Patres de eorum auctoritate dubitarint, posteriori tamen ævo ab omnibus in canonem sunt recepti. Tales sunt liber Esther, Baruch, Danielis pars, Tobias, Judith, Sapientia, Ecclesiasticus, duo Machabæorum, partes quædam Evangeliorum S. Marci, Lucæ et Joannis, Epistola ad Ilcbræos, Epistola Jacobi, secunda Petri, secunda et tertia Joannis, Epistola Judæ, Apocalypsis. Cœleri omnes sunt Prolocanonici : ergo inter cos est et Epistola hæc S. Joannis, excepta una ejus particula, de qua suo loco. Vide Bellarminum, lib. I De *Verbo Dei*, cap. iv. Hoc est quod de ca ait Eusebius, lib. III *Hist.*, XXIV : « Inter ca quæ Joannes scripsit post Evangelium, etiam prior illius Epistola cum a recutionibus, lum a veteribus absque ulla hicsitatione recipitur,» quinct abhæreticis priscis æque ac modernis. El S. Augustinus, traci. 7 *in epist.* I Joannis : « Canonica, ait, est ista Epistola, per omnes gentes recitatur, orbis terræ auctoritate retinetur, orbem terrarum ipsa (edificavi!). » Et Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, lib. VII *instar.*, xx : « Evangelium, ail, et prima Joannis Epistola non solum vilio carent, sed etiam summa cum verborum elegantia maximo sententiarum pondere el concinna elocutionis dispositione per-scripta sunt : tanlum abest ut vox aliqua barbara,

aut soloecismus, aut imperifus, aut rudis sermo in iis reperialur. »

Quoad *secundum*, consentiunt pariter Orthodoxi auctorem Epistola} esse S. Joannem Apostolum, uti habet ejus inscriptio. Idipsum satis indicat Stylus Epistola} per omnia consentiens Evangelio S. Joannis, utpole candidus et charitate melleus, plane indicans suum fontem, puta pectus S. Joannis candidum et charitate melleum. Ad hæc, eadem in hac Epistola quæ in Evangelio inculcat, ul solerter advertit Eusebius, lib. VII *Ifist.*, xxv : «Qui aliente legit, inquit, inveniet utrimque frequenter vitam, lucem, dehortationem a tenebris, creberrime veritatem, gratiam, gaudium, carnem ac sanguinem Domini, judicium, peccatorum remissionem, dilectionem Dei erga nos, preceptum nos invicem diligendi, servanda esse cuncta præcepta, redargutionem mundi, diaboli et Antiehristi, promissionem Spiritus Sancti, adoptionem Dei, (idem ubique a nobis expetitam, ubique Patrem et Filium; cl si per omnia character utriusque notetur, prorsus unns et idem Evangeli! et Epistolæ color reperietur. »

Quis, qualis el quantus fuerit S. Joannes, colligitur, primo, ex ejus stirpe et cognatione. Ipse enim præ Apostolis cæterisque viris omnibus, sanguine proxime attigit Christum, ejusque fuit consanguineus in secundo vel tertio gradu. Fuit enim S. Joannes filius Zebedæi et Salomes, quam multi putant fuisse filiam S. Annæ, æque ac fuit B. Virgo. UndeS.Chrysostomus, *Actor*, i, 5, Joannem vocat fratrem Domini. El S. Brigida, lib. I *Revel.*, x,S. Joannem vocat sororium Chrisli,quod natus sit ex matris Christi sorore, ac consequenter B. Virginis fuerit nepos et Christi consobrinus. Idem sentiunt Bcda, *Præfat. in S. Joannem*; S. Bernardus, De *Lament. Virg.* ; Hugo de S. Nidore, et Glossa in cap. i *ad Galat.*; Albertus Magnus in cap. XIX *Joan.* ; Abulensis in cap. xx *Matth.*, 4, Quæst.LIV,§3;S. \ toni.ras, Gerson et alii inulti:

adeo ul Joannes Eukius, serin. 2 *De S. Anna*, as-surât eos qui negant S. Joannem fuisse Christi consobrinum, repugnaro SS. Patribus el Ecclesia», ipsique Scriptura». Verum hoc aliis minus placet, qiiiicensenlS. Annam non nisi unam habuisse prolem. scilicet B. Virginem, id enim magis videtur ilecuis.se et gravitatem S. Annie, cl dignitatem B. Virgins ac Christi, ul docent Eulhymius, Thoo-phylaelus, S. Thomas, Jansenius, Canidius, Baro-nins, Canus, quos citat el sequitur Franciscos Suarez, III par/., Iorn. II, disp, n, sect. 4. lidem tamen sentiunt S. Joannem fuisse consanguineum Chribti.

Porro L. Dexter ejusque continuator Bolecas, Episcopus Cæsaraugustanus, in *Chronico*, quod nuper in Hispania prodiit, tradunt Zebedeum fuisse fratrem S. Bornabœ, ac habuisse duos filios, Jacobum et Joannem Apostolos, ac duas filias, quarum una nupta fuerit S. Petro, altera S. Andreas. Additque Bolecas : « Zebedæus quiet Aris-lobulus, paler Joannis et Jacobi Apostolorum, fuit e septuaginta duobus discipulis. Hic cum S. Petro Romam venit : inde missus in Angliam Episcopus, martyr occubuit anno secundo Nero-nis. Salome, uxor Zebedæi, mater SS. Joannis et Jacobi, anno jclatis 90, Christi 42, die 24 maii sanc-tissime decessit Verulis in Italia, quæ prius cum Jacubo filio peragravit Germaniam, Angliam «el Italiam predicando. » Verum horum fides sit pe-nes Dextrum el Helccam. Nam, ut alia taceam, Verulis quiescit Maria Jacobi, ut habet Marlyro-logium Rom. 25 maii. Hæc autem passim cense-tur fuisse mater Jacobi minoris, non majoris, qui fuit frater S. Joannis ; nam *Marci* xv, 10, expresso Maria hæc vocalur mater a Jacobi minoris et Jo-seph, » ac distinguitur a Sidoine : unde el Marite Salome, quæ fuil mater SS. Joannis et Jacobi ma-joris, transitus in Martiologio Rom. consignatur alio die, puta 22 octobr.,ubi el Hierosolymis diem oluisse dicitur. Quare viri eruditi suspicantur hæc et similia non esse genuina L. Dextri (cui S. Hieronymus dedicavit lib. *De Script. Eccles.*), sed sinistri alicujus tenebrionis, qui Dextri sibi nomen arrogarli, ut coso suique cerebri sensa legeret el honestaret.

Ex quo colligilurS. Joannis sapientia et sancti-tas. Sicul enim sol radiis suis ea magis illustrat, quæ magis ipsi sunt vicina, ita ul quo aliquid soli est vicinius, eo magis ab ipso illustretur : sic pa-riter Christus quasi sol juslitie oriens ex alto per incarnationem, radios suæ gratiæ magis diffudit in eos quos carne conjunctos habuit, et ex quo-rum carne carnem assumpsit. Ila B. Virginem summis gratiæ donis præ omnibus hominibus et angelis dotavit, quia illam in matrem elegit : pari modo S. Josephum præ cæteris illius ævi viris sancliiieavit, quia eum in nutricium et quasi in patrem elegit. Idem fecit S. Annæ quasi aviæ suæ, S. Joachimo quasi avo, S. Jacobo majori el mi-nori, S. Iudæ, S. Simuui Thadæo, quos sibi cog-

natos creavit Apostolos ; ac JoanniBaptlstæ,quem sibi cognatum, ul patet *Luçæ* i, 36, suum fecit paranympum, ideoque inter natos mulierum eo non surrexit major, *Matth.* xi, 11.

Secundo, quantus fuerit S. Joannes colligitur ex eo quod inter Apostolos fuerit præcipuus, et post Petrum quasi primus, imo Petri socius, ut palct *Actor*, i, 13, et cap. m, 1, et cap. vm, 14. 8'Prtl Unde Paulus *Galat.* n, 9 : « Jacobus, ait, Cephas et Joannes, qui videbantur columnas esse, dexte-ras dederunt mihi et Barnabœ societatis.»

Tertio, ex eo quod inter quatuor Cherubinos representantes quatuor Evangelistas, *Ezcch.* i, 10, *Apocal.* iv, 1, S. Joannes comparetur aquilœ, co quod mentis ocie et volatu omnes transcendens, ad ipsum Dei sinum penetrarti, indeque intonant mysterium generationis Verbi, dicens : « In prin-cipio erat Verbum, » etc. Aquila enim dicta est ab acute videndo, quasi acuta ab acumine, licet nonnulli ab aquilo colore vocem ducant : est enim aquilus color fuscus et subniger ab aqua denominatus, ait Pierius, *Hierog.* XXIX, cap. xxi. Unde S. Hieronymus, *De Script. Eccles.*, in *Joanne et Papia* : o Clangat, ait, tuba Evangelica filius tonitruui, quem Jesus amavit plurimum, qui e pec-tore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit.» Orí-genes, hom. 2 in *Diversos*, loquens de S. Joanne : « Vox, ait, spiritualis aquilœ auditum pulsat Eo clesioe, vox a tivoli volatilis non aerem corpo-reum, vel æthera, vel totius mundi sensibilis am-bitum supervolitantis, sed omnem theoriam ultra omnia quæ sunt et quæ non sunt, citivolis intima» Theologiie pennis, clarissimæsupernæque contem-plantationis obtutibus transcendentis. Supervolat ita-que B. Joannes Theologus non solum quæ intel-ligi ac dici possunt, verum etiam quæ superant omnem intellectum et significationem superve-hitur, exlraque omnia ineffabili mentis volatu in arcana unius omnium principii exaltatur.» Et mox : aO beate Joannes, non immerito vocaris Joannes, id est, cui donatum est. Cui enim Theo-logorum donatum est, quod libi donatum est, abdita videlicet penetrare mysteria?» Deindecum dixisset Petrum typum gerere actionis, Joannem vero contemplationis, subdit : « Spiritale igitur petaurum, cilivolum, deivolum, Joannem dico Theologum, omnem visibilem et invisibilem crea-turam superat, omnem intellectum penetrat, et deificalus in Deum intrat se deificantem, etc.; non enim aliter potuit ascendere in Deum, nisi prius fieret Deus. » Additque Paulum raptum m tertium cœlum et Paradisum, Joannem vero plusquam hominem raptum supra omnes cœlos in paradiso paradisorum, hoc est, in causa omnium audisse unum verbum, per quod facta sunt omniq; ideo-que in Deum quasi transmutatum fuisse. Hinc S. Dionysius Areopagita, epistola *ad S. Joannem*, eum vocat a solem Evangclii. »

Rursum, quod S. Joannes a Christo nuncupatus sit Boanerges, id est, filius tonitruui, *Marci* m, 17,

hoc csl, fulmen. Fuit ergo ipse Ceraunius, id csl, fulmineus, tonans et fulminans; a ejus enim oratio erat tonitru, quia vita ejus erat fulmen;» quod de S. Basilio ait Nazianzenus, in ejus *Elogio*. Unde S. Epiphanius, *hamsi* 73 : « Joannes, ait, revera tonitruui filius per propriam suam grandiloquentiam, velut ex quibusdam nubibus a sapienti® ænigmatibus, piam nobis de Filio inelligentiam persuasit. »

v*;* *Quarto*, quod unus ipse omnes Sanctorum gradus et laureas meruit, cosque heroicos et primos. Joannes enim *primo*, ob excellentem animi puritatem fuit terrestris angelus, angelos superans, non natura, sed virtute illibata virginitatis ; se-riirhr- *eundo*, idem fuit Patriarcha, quia solus ipse cæteris Apostolis diutissime superstes fuit, communis omnium fidelium paler, basis et columnen. Unde S. Hieronymus, *De Script. Eccles.*, in *Joanne* : a Totas, ait, Asta fundavit rexilque Ecclesias ; n *tertio*, Âpsto idem fuit Apostolus, Episcopus, Hierarcha, Doc-
E^in'e- Evangelista, Propheta in Apocalypsi, Martyr, jhu' tum quia Christo in cruce assistens, omnes ejus
pr piic- dolores et mortis agones per compassionem et amorem intimum sustinuit; tum quia Romo Domitiano in dolium ferventis olei fuit immissus, esto per miraculum iltasus exiverit. Unde Polycrates apud Euscbium, lib. V *Hist.*, xxm, scribens ad Victorem Romanum Pontificem : aliis accedit, ait, Joannes, qui super pectus Domini recubuit, qui sacerdos fuit, qui laminam auream gestavit, qui Martyr et Doctor extitit, qui tandem Ephesi morte consopitus occubuit. » De lamina aurea, quam in fronte gestavit S. Joannes, quasi coronam, Episcopatus insigne, astipulatur S. Hieronymus, *De Script. Eccles.*, in *Polycrate*, et Nicephorus, lib. II, cap. xlv. Idem de S. Jacobo dixi in Epistolæ ejus Proœmio. Quocirca apte vocatus /Mones, est *Joannes*, Hcbr. *Jehochanum*, et erasi *Jochanan*,
t' id, est *gratia Dei*, vel potius *misertus est Deus*, iUI aut *gratiosus Deo*; perinde ac Baptista ille cotevus eadem de causa ab angelo vocatus est Joannes, *Luca i*, 13. Joannis cnim Baptiste gratias adoles habuit Joannes Evangelista, et insuper alias majores, quas jam recensui et recensebo, adeo ul Christus inter duos hos Joannes fuerit quasi sol inter Jovem et bucinam; Baptista enim fuit precursor, Evangelista pedissequus Christi. Fuit ergo Joannes, quasi filius Charilum, filius gratiarum, in quo scilicet ornandoci decorando omnes Chantes, omnes gratile conspirasse videantur, adeoque tres Christianorum Charites sunt Christus et ulcrque Joannes.

Oditi *Quinto*, quia Joannes Christo præ cæleris Apostolis fuil familiaris, et quasi a secretis : unde ipse passim se vocat discipulum quem diligebat Jesus. Urne et IranMiguratioqi ejus ac orationi in horto, secrelisque ejus miraculis interfuit ; unus ipse in ultima cœna super pectus Christi recubuit, quod summum mutui et reciproci amoris fuit indicium, •auc oc fomentum et augmentum : e Christi enim

pectore arcana divina» sapienti,e, et gratiarum altiora pra! cæleris fluenta potavit, ut ait S. Augustinus, tractatu 18 *in S. Joannem*; atque supra templum Verbi recumbens, aulam divinæ plenitudinis scrutatus est, ait S. Ambrodus in *Psal.* cxvii, Octon. 2, et S. Hieronymus in cap. n *Ezcchielis* : « Joannes, ait, recubuit in pectore ejus, ul hauriret fluenta sapientiæ, ul posset dicere : In principio erat Verbum; quia enim in pectore Christi sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, merito super pectus ejus recumbit, quem majore cæleris sapientiæ et scientiæ singularis munere donat, » ait Boda, homil. *De S. Joanne*; et Laurentius Justinianus, libro *De Agone Christi*, cap. v : a Sapientiæ, ait, arcana contemplando rimaris, curris per angelos, discurre per archangelos cæterasque spirituum legiones considerationis penna percurrando rimaris : tibi nunc panduntur indicibile* sapientiæ thesauri, libi reserantur revelationum sacra mysteria, divini! dis altitudo, æterna Verbi generatio, et coelestis gloriæ triumphale regnum. » Quin et Plutarchus, lib. I *Conviv.*, Quæst. III : a Locus, inquit, infra dominum uxoris et liberorum est, qui in sinu esso dicebantur. » Fuit ergo Joannes films Christi, ideoque in sinu ejus, quasi Benjamin recubuit.

Porro, quanta ex eo charitatiszelique incendia Zeliioi hauserit, patet ex gestis ejus, non tantum in fundandis Ecclesiis quaquaversum, sed etiam in curanda singulorum, etiam perditorum, salute. Ex uno exemplo disce cætera. Narrat Eusebius ex Clemente Alexandrino, lib. III *Hist.*, xxur, S. Joannem Episcopo cuidam commendasse adolescentem quemdam, qui seductus a sociis tandem factus sil princeps latronum. Reversus S. Joannes ad Episcopum : « Age, inquit, o Episcope, depositum representa, quod libi ego plane et Christus commendavimus, Ecclesia leste quam regis. Juvenem illum repelo a te et animam fratris. » Cumque ille suspirans diceret cum mortuum esse, Deo scilicet, factumque principem latronum. «His auditis, Apostolus vestem continuo qua erat indutus, scidit, et cum ingenii gemitu feriens caput suum : Bonum te, inquit, custodem fratris animæ dereliqui. Sed jam nunc mihi equus paretur, et dux itineris. Et confestim ab ipsa ecclesia ascendens concitus properabat. Cumque pervenisset ad locum, attinetur ab his latronibus qui custodias observabant. At ille neque effugere, neque prorsus declinare usquam nitens, ingenti tantum voce proclamabai : Quia ad hoc ipsum veni, adducite mihi principem vestrum. Qui cum veniret armatus, eminus agnito Joanne Apostolo, pudore actus in fugam vertitur. Ille equo post eum admissio, confestim insecuitur fugitantem, etiam ælalis oblitus, simul et clamans : Quid fugis, o fili, patrem tuum? Quid fugis inermem senem? Miser, ha*re, noli timere, habes adhuc spem vilæ. Ego Christo rationem reddam pro te :

corto et mortem libenter pro te excipium, sicut et Dominus excepit pro nobis, et pro tua anima dabo animam meam. Sola tantum, et crede mihi, quia Christus me misit. Al ille audiens, restitit, ac vultum demisit in terram; posuit hoc arma projecit, tum deinde tremefactus lebal amarissime, et accedentis ad se senis genibus provolvitur, gemitibus et ululatibus quibus poterat satisfaciens; et uberrimis lacrymarum suarum fontibus iterum baptizabatur, occultans solam dexteram suam. Apostolus vero jurisjurandi sacramento se eia Salvatore impetraturum veniam pollicens, simulque genibus ejus provolutus, atque ipsam dexteram, ex cujus cædis conscientia torquebatur, tanquam jam per poenitentiam purgatam deosculans, ad ecclesiam revocat, et indesinenter pro eo orationes profundens, et cura ipso pariter ducens crebra jejunia, indulgentiam a Deo, quam ei pollicitus fuerat, expetebat. Sed et variis sermonum consolationibus, valuit quibusdam præcantationibus efferos et exterritos ejus animos mitigabat. Nec prius abstitit, quam cum in omnibus emendatum etiam ecclesiæ præiiceret. »

Ex quo Joannis exemplo discant Episcopi, Pastores, Præfati, Magistri, quantum cujusque fidelis, etiam juvenis et perditus, solæ curæ crediti, curam gerere debeant; ac rursum si perditus sit, modum eum revocandi esse eum quem hic usurpavit S. Joannes, nimirum summam commiserationem, humilitatem, dilectionem. Unde S. Chrysostomus Theodoro lapsus hoc S. Joannis factum proponens, hortansque ad poenitentiam, commendat a S. Joannis condensum et mansuetudinem, et suavitatem illicem, quoniam prior cruentam dexteram exosculatus est, hærens in amplexu adolescenti, et ea via reduxit ad amissam virtutem.»

In »inn Pono hoc summi amoris et honoris privilegium
rKubna recumbendi in sinu Christi, Joanni soli
curi* Præ omnibus Apostolis concessum fuit quatuor
de causis.

Prim* Prima, ut ipse ejus incarnationis et secretorum
«mi. esset testis omni exceptione major, utpote qui
proximus illi et familiarissimus existeret, adeoque
in sinu ejus recubisset. Unde Rupertus explicans
illud *Joan.* xiii, 23: «Erat ergo recumbens unus
ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat
Jesus, » ait hoc dicere Joannem, ut suo Evangelio
idem astruat; « Hic enim, incipit, precipuo dignus
tunc testis est, qui adeo vernatus (non narrat, præ-
sens cognitor interfuit, ut recumberet in sinu ejus
familiaris ac dilectus, et illi Verbo præ cunctis
mortalibus prope admissus, quod eructatum de
corde Patris, et caro lactum, alius personare
decreverat per linguam et calamus ejus, » Unde
S. Joannes eodem quasi sigillo obsignans Evangelii
sui finem cap. ult., cum vers. 20 dixisset de se:
« Qui et recubuit in cæna super pectus ejus, » subi-
jungit it vers. 24: « Hic est discipulus dilectus
qui lesu morum perhibet do-

his et scripsit hæc, et scimus quia Verum est testi-
monium ejus; » et initio *Epistola*: « Quod fuit
ab initio, ait, quod audivimus, quod vidimus
oculis nostris, quod perspeximus, quod manu
nostrâ contrectaverunt, de Verbo vitæ, etc., tes-
tamur et annuntiamus vobis. »

Secunda, ad commendandum decus virginitatis
illius: ob hanc enim meruit a Christo præ cæteris
diligere et in sinu ejus recumbere. Haec ibidem Re-
pertus ait in S. Joanne completum illud Sapientis
dictum Prov. xxi, 11: « Qui diligit cordis mun-
diciem, propter gratiam labiorum suorum habebit
amicum regem; quia videlicet propter excel-
lentem castitatis decorem dignus fuit de ipso si-
ne Domini pectoris fonte divinitatem ejusdem
Verbi, et atomi potare secreta principii. »

Unde S. Cyrillus, lib. IX in *Joann.*, cap. xv, ait
S. Joannem non hortari ad bene vivendum, si vo-
lumus divinarum rerum cognitionem adipisci.
Exemplo enim seipsum nobis proponit, qui sic
diligebatur a Christo, ut in sinu ejus sederet. Illi
enim summopere Deo propinquant, qui mundo
corde sunt, quibus præcipuum a Salvatore mu-
nus attribuitur. Beati enim sunt, Inquit, homi-
nes mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant.
Nempe isla beatificatio vera extitit in Joanne. Vi-
dit enim gloriam Christi, ut ipse testatur, gloriam
quasi Unigeniti a Patre. Nullus enim Patrem vidit,
nisi qui a Deo est, id est, Filius Dei: qui vero
procul se a turpitudine removent, et manibus hu-
jus vitæ curis mente non agitantur, illis supra
quam animus per se hominis ferre potest, glo-
riam suam Christus revelare solet. » Hinc et ipsa
Joannes Apoc. xiv, i, vidit virgines proximas Agno,
ipsum per omnia sequi, ac coniare condemnatum
novum, quod nemo alius cantare potest.

Tertia, recubuit Joannes in sinu Christi, ut inde
secretiora et sublimiora Evangelii et Apocalyp-
scos mysteria hauriret quæ mundo panderet.
Unde Ecclesia in officio S. Joannis, Respons. le-
viticus, canit: « Iste est Joannes, qui super pec-
tus Domini in cæna recubuit. Beatus Apostolus
cui revelata sunt secreta cælestia: fluentia Evan-
gelii de ipso Domini pectoris fonte potavit. » Ideo-
que, ut ait Beda, Evangelium S. Joannis cætera
omnia sublimitate transcendit; et S. Augustinus,
tract. 18 in *Joannem*: « Joannes Evangelista, ait,
inter consortes et coinparticipes suos alios Evan-
gelistas, hoc præcipuum et proprium donum ac-
cepit a Domino, super cujus pectus in convivio
discumbebat, ut per hoc significaret, quia secreta
alliorum de intimo pectore ejus potabat, ut ea di-
ceret de Filio Dei, quæ parvulorum mentes for-
lassis intentas excitare possint, implere autem
nondum capaces non possint. » S. Chrysostomus,
Piafazione in S. *Joannem*, ait angulos nulla didi-
cisse a S. Joanne, ac proinde ipsos etiam Cheru-
binos et Seraphinos avide eum suum Evangelium
et Apocalypsim intonantem audisse.

Quarta, ut ex pectore Christi sugeret delicias Quædam

amoris ejusdem, juxta illud *Cantic.* ii, 5 : « Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. » Causam subdit : a Leva ejus sub capite meo, et dextra illius amplexabitur me; » et S. Joannes, *Evang.* cap. i. dans causam cur per Christum solum gratia et veritas facta sit, subdit : « Deum nemo vidit unquam; Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse enarravit nobis, » 7. *d.* Christus in sinu Patris hausit omnem Patris gratiam, amorem et sapientiam, eaque nobis communicavit, sic et Joannes eadem hausit e sinu Christi, ac nobis communicavit. Ferunt aquilam (quod est stemma et insigne S. Joannis) illum pullum praestasteris adamare, cui corde suo incubavit : ita Chrislus plus adamavit Joannem, cui pectore et corde incubuit. Unde S. Bernardus, serm. 23 in *Cmlc.*⁹ cum dixisset Magdalcnam devotionis sum frudum invenisse apud pedes Chrisli, subdit : « Porro Thomas in latere, Joannes in pectore, Petrus in sinu Patris, Paulus in tertio cœlo secreti hujus gralam sunt assecuti, etc. Prior mulier (Magdalena) stravit sibi in luto humilitatis et spei, Thomas in solido fidei, Joannes in lato charilalis, Paulus in intimo sapientiae, Petrus in luce veritatis. » Idem, vel quisquis est auctor, serm. 3 *J)e cama Domini*: a Jésus, ait, valde eum diligebat, quem tanto honore sublimabat. O quam bene quiescebat, qui super pectus Chrisli quiescebat ! O beate Apostole Dei, discipule Jesu Chrisli, Joannes beate, ulinam mererer illius dulcissimos pedes osculando lacrymis rigare, in cujus pectore tu meruisti dormire ! Utinam faciem illius a longe sallem possem contemplari, in cujus pectore tam dulciter dormire meruisti. Per sinum sive pectus significabatur illud secretum, de quo bibit divinitatis sacramentum. Hinc diligebat Joannem non plus omnibus, sed familiaris, ut per pacem exiret de vita, non perpeccionem. »

Quinta, Christus collocans Joannem in sinu et pectore, cum quasi in filium adoptavit. Solent enim parentes filios quasi pignora diarissima ad pectus et ubera admove, iisque complecti. Hinc Christus inoriens in cruce cum matri quasi filium pro se substituit dicens : « Mulier, ecce filius tuus; » et Joanni : « Ecce mater tua. » Soleut enim nepotes, moriente filio, avis et aviis in us proximum filiationis et hæredilatis succedere. O commutationem ! exclamat S. Bernardus, serene in illud *Apoc.*, *Signum magnum apparuit* (alo : Joannes tibi pro Jesu traditur, servus pro domino, discipulus pro magistro, filius Zebedei pro Filio Dei, homo purus pro Deo vero. » lint ergo S. Joannes Benjamin B. Virginis, imo Benjamin Chrisli; et quasi Benjaminus, id est, minimus natu Apostolorum, et pra omnibus graliosus ac tenere dilectus, in sinu Christi requievit. Officium ergo S. Gabrielis Archangeli sortitus est, ul esset praeco Chrisli et cu/los B. Virginis, idcoque nonnulli censent S. Joannem, cum Morare angelum, ab eo prohibitum cum

diceret : « Vide ne feceris : conservus tuus sum, » *Apoe.* lix, 10.

Sexta, S. Joannes Christo in cruce toto tempore passionis usque ad mortem astitit, ubi sane Christum se immolantem, et immolatum pro salute generis humani jugiter aspiciens, miros ab eo rerum divinarum sensus, ac virtutum omnium ardores accepit. Idem primus post Christi resurrectionem cum Petro ad monumentum cucurrit, imo Petro praecurrit. Idem Christo apparente piscantibus primus eum agnovit, dicens : « Dominus est; » quod S. Hieronymus, lib. 1 *Contra Jovinianum*, virginitatis merito adscribit : a Solus, inquit, virgo virginem agnoscit; » et alibi : « Prior virginitas virginale corpus agnoscit; » et Cyrillus : « Joannes, inquit, propter mentis puritatem et cordis oculorum acumen ad intelligendum erat aptissimus; unde solus signum statini intellexit, et Christum adesse cognovit, et aliis nihil dubitans significavit. » Chrysostomus vero Joannem cum Petro comparat : a Proprios, inquit, mores referunt Petrus et Joannes; ille ferventior, hic allior erat; ille vehementior, hic perspicacior : ideo Joannes prior novit Jesum, Petrus prior ad eum properavit; » et Origenes : « Petrus, inquit, in forma actionis ac fidei ponitur, Joannes autem contemplationis et sdentile typum imitatur : unus siquidem recumbebat super pectus Dominicum, quod est contemplationis sacramentum; aller saepe titubabat, quasi trepidae actionis symbolum. »

Hinc patet S. Joannem pra cæteris Apostolis a Christo fuisse dilectum, uti expresse ait S. Augustinus, tract. 16 et 424 in *Joannem*, et S. Chrysostomus, homil. 71 in *Joannem*, Theophylactus et Euthymius in *Joannis* cap. xxi, ac consequenter S. Joannem vicissim praecæleris maxime dilexisse Christum. Ille enim magis diligitur a Christo, qui magis eum diligit, majoremque habet charitatem, *Joan.* xiv, 21 ; et *Proverb.* vin, 17, ait Sapientia . a Ego diligentes me diligo. » Porro S. Hieronymus, lib. 1 *Contra Jovinian.*, Joannem a Christo plus dilectum censet, eo quod esset virgo et minimus natu Apostolorum. Sic et Euthymius in cap. xxm *Joannis*, asserit Joannem utantam a puero curam habuisse puritatis, ut ne turpem quidem cogitationem unquam in cor suum ascendere permiserit. » S. Chrysostomus addit alteram amoris causam, excellentem animi humilitatem ac mansuetudinem, quas adeptus erat postquam de praeminentia correptus fuerat. *Tertiam* indicat Theophylactus : a Joannes, ait, innocentissimus, simplicissimus, mansuetissimus omnium erat, et ideo diligebatur. » D. Thomas enumerat inter amoris causas sapientiam singularem et amoris Dei vehementiam. Alibi juventutem ait majora sibi benevolenti ac familiaritatis indicia vindicasse.

Septima, quod Chrislus in cruce mortals Joannein quasi fratrem sibi substituit, assignans eum

Crnd
ChriiU
uUUL

Filius S.
Virginu.

pro se quasi filium B. Virgini : « Mulier, inquit, ecco filius tuus; » ac vicissim Joanni com assignans quasi matrem : « Ecce, inquit, mater tua. » Unde et Joannes quasi filius Virginis curam tota vita egit, ejusque fuit custos, tutor et provisor, ac cum ea Ephesi habitavit, ex cujus continua familiaritale et colloquiis quanta coelestium arcanorum lumina, quantos charitatis ignes, quanta virtutum omnium documenta et incitamenta hausserit, cuilibet facile est conjicere. Hoc est quod citatis Christi verbis subdit Joannes, *Evang.* xix, 27 : a Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua » (alii legunt *in suam*, scilicet *matrem*), græce <ι; ιΙtx, id est *ni propria*, scilicet *bona*, inquit S. Ambrosius, *Enchir. ad Virgin.*, non temporalia, quæ jam Christi amore reliquerat, sed spiritualia : « Accipite, inquit, Spiritum Sanctum; neque enim mater Domini nisi ad possessionem graine demigraret, ubi Christus habebat habitaculum; » et S. Augustinus, traci. 119 *in Joan.* : « Suscepit, ait, eam discipulus in sua, non praedia, quæ nulla propria possidebat, sed officia, quæ propria dispensatione exequenda curabat; » et S. Cyrillus, in cap. xix S. *Joan.* : a Commendavit, ait, Christus Matrem discipulo, ut officium filii in eam servarci. Malrem similiter admonuit, ut parentis in discipulum auctoritatem haberet: amore videlicet atque charitate non minus illos conjungi voluit, quam si naturæ maxima propinquitate conjuncti essent; » et S. Cyprianus, tractatu *De Passione* : « Passus est, ait, æquanimiter Joseph sibi Joannein in hoc servitio præponi, quem digniorem se judicabat, et ideo maxime, quia Magistri electio sic negotium ordinabat. »

In revelationibus S. Brigidæ quas defendit Cardinalis Turrecremata, probantque non solum eruditi Theologi, ut Michael Medina, Alphonsus Mendoza, Petrus Canisius, Martinus Delrio, etc., sed et Bonifacius IX et Martinus V Pontifices, in Canonizatione ejusdem, hæc de S. Joanne habentur : S. Joannes apparens S. Brigide monensque eam contemnere omnia mundi bona, eaque respectu ætemorum non pluris facere quam siliquas porcorum, ac sequi viam crucifixi Dei, quæ in principio est arcia, sed in fine gaudiosa : « Ego, inquit, sum ille qui scripturam auream plenius agnovi, et agnoscendo augmentavi. Ego fui nudatus ignominiose, sed quia patienter sustinui, Deus vestivit animam meam veste immortalis. Ego etiam fui intinctus oleo; ideo nunc gaudeo oleo lætitiæ sempiternæ. Ego insuper post Matrem Dei levissima morte de mundo transivi, quia custos Matris Dei factus fui, et corpus meum est in loco quietissimo et securissimo. » Ita refert S. Brigida, lib. IV *Revelat.*, cap. i; et cap. xxm, narra se audisse B. Virginem dicentem S. Joanni : « Tu inter Apostolos vicinior mihi appropinquasti, majoraque signa dilectionis expertus es præ aliis, et amarior tibi passio Filii mei facta est, quam præ cæteris clarius aspexisti;

et quia præ cæteris fratribus tuis longius vixisti, et quasi in ipsorum omnium martyr fuisti. » Mifplv nius legit Codex Farnesianus : *et inter ens quasi martyr fuisti*), ideo placuit Deo te vocare de mundo morte levissima post me, quia Virgo virginis fuit commendata, ideo fiet quod petisti, et non prolongabitur. »

Denique S. Joannem adhuc vivere cum Elia et Henoch in Paradiso terrestri, ac cum eis venturum in fine mundi, ut contra Antichristum decertet, censuit Hippolytus, tractat. *De Consummatione sæculi*, et alii plures, teste Theophylacto et Euthymio in cap. xxi *Joan.* Verum certum est S. Joannem esse mortuum : nam Ecclesia ejus quasi post mortem jam beati, et cum Christo in cælo regnantis, festum celebrat die 27 decembris. Audi S. Hieronymum, *De Scripturis E' desia*, in *Joannis* : « Confectus senio, ait, sexagesimo octavo post passionem Domini anno (qui fuit annus Christi 101), mortuus juxta eandem urbem sepellus est. » Idem docent Tertullianus, S. Augustinus, Chrysostomus, Euthymius et alii, quos citat et sequitur Cardinalis Baronius, initio tom. II *Annul.* Plura de S. Joanne dicam *Præfatione in Apocalypsin*.

Quoad *teritium*, argumentum Epistolæ est, *Ad-* docere veram fidem, spem et charitatem. Fidem, tum de S. Trinitate, tum de Verbo incarnato : quod sane nullus uberius præstitit S. Joanne in Evangelio, æque ac in hac Epistola; eaque de causa a S. Dionysio, epist. *ad S. Joannem*, Athanasio in Synopsi, Cyrillo, *Catechesi*, 12 Chrysostomo, Epiphania et aliis, passim Joannes, cognominatur *Theologus*. Iude spem excitat commemorans præstantiam status Evangelici, ac charitatem Patris, qui secrevit nos a filiis diaboli, et deditque nobis ut filii Dei nominemur et simus, ideoque Filium suum misit in carnem, ut passione et morte sua peccata tolleret et dissolveret opera diaboli. Denique præ cæteris inculcat charitatem, ut non diligamus mundum, sed Deum qui prior dilexit nos, et Christum, qui nostri amore mortuus est, ac proximum, quem Deus et Christus jubent diligere. Pene ergo tota Epistola charitatis ardorem et vehementiam spirat. Unde S. Augustinus in *Præfat. hujus Epistolæ* : « Maxime, ait, commendatur charitas; locuturus est enim multa et prope omnia de charitate. Qui habet in se unde audiat, Decesse est gaudeat ad quod audit. Sic enim erit illi lectio ista tanquam oleum in flamma. » Refert S. Hieronymus, in cap. ult. *ad Galat.*, S. Joannem senio gravem in collectis non aliud prædicasse, quam : « Filioli, diligite invicem. » Cumque audientes tedio afficerentur quod semper idem audirent, causamque rogarent, dixisse : a Quia præceptum Domini est, et si solum fiat, sufficit. »

Secundo, hæresim duplicem turn subnascentem confutat. *Prior* est Cerinthi, Ebionis et asseclarum, qui negabant Christi divinitatem. *Secunda* Basilidis cum suis, qui negabat veram Christi

carnem et humanitatem, dicebatq̄iie eam tantum apparentem et phantasticam fuisse, ut et omnia Christi gesta, ideoque Christi causa non esse subeundum martyrium.

Utramque evertit S. Joannes tum in Evangelio, tum in hac Epistola, docetque Christum fuisse verum hominem et verum Dei Filium, et qui id negant esso Antiehrastos. Unde hortatur ul concupiscentia» et peccati, quasi operum diaboli turpitudinem fugientes, Christum mediatorem quasi lucem et ducem salutis sequamur per veram fidem, spem, sive fiduciam, et charitatem. Ita S. Ignatius, epist. *ad Pkiladelph* Tertullianus, lib. *De Proscriptione*; Epiphanius, *haresi* 27, 28 et 30; S. Hieronymus, *De Viris illusi.*, in *Joanne*; Eusebius, lib. III *Jlistor.*, cap. xxvn, et S. Augustinus, tract. 122 *in Joan.*, qui et addit, lib. *De Fide et Open*, cap. xiv, S. Petrum, Joannem, Jacobum et Judam maxime confutasse errorem Simonis Magi et asseclarum, docentium solam fidem sufficere ad salutem, et ad hoc abutentium Epistola S. Pauli *ad Domano**, ideoque eos diserte contrarium docere, scilicet præter fidem requiri bona opera ad salutem. Quocirca S. Joannes cuique retati, puta pueris, adolescentibus, senibus operum vilreque Christiano) praecepta praescribit (1).

Porro, Epistola hæc est Catholica, id est circularis et universalis, scripta ad omnes fideles ubivis degentes, uti et Epistola) S. Petri, Jacobi et Judre. Veteres tamen nonnulli hanc Joannis scriptam aiunt nominatila ad Parthos. Ita Ilyginus Pontifex, *epist.* 1; Joannes II Pontifex, epist. 1 *ad Valerium*; S. Augustinus, lib. II *Quasi. Evangel.*, cap. XXXIX, Idacius, lib. *De Trinii.*, et alii. Suspiciatur noster Serarius hic pro *Parthos* legendum *Patmios*; in Patmos enim insulam a Domitiano relegatus S. Joannes, incolas ad Christum convertit. Junius Calvinista scribens contra Beliarminum, lib. I *De Verbo Dei*, cap. xv, num. 22, per Parthos intelligit non incolas Parlhire, sed pios exules dispersos extra nat.de solum. Nam sermone Scythico, olim exules dicebantur *Pai thi*, testo Justino, lib. XLI, ab Hebraeo "HD *pur*, id est dividere. Idem ergo est *ad Parthos*, quod « tribubus quæ sunt iu dispersione, n ut ait Jacobus

(i) Resenmullems aliud, saltem ex parte, hujus Epistolæ argumentum assignat. Locum nempe, cap. iv, 2, *Jcmm Chrütum in came venisse*, ita interpretatur, ut cam hic significet vitæ conditionem tenuem et miseram, adeoquo omnem Christi tiziGwüu. Porro, inulti ex Judæis *humilitate* Jesu offendeabantur, eamque ob causam negal>ant eum esso Dei Filium, Messiam. Judæorum votis illa quidem State Messiam livido expetitur novimus, at non *in came* venientem, id e<t burnitesei, obscurum, ignominiosi» morti obnoxium, sed potentem, »d splendore externo conspicuum, bætium debellatorem, publica libertatis vindicem. Ad bos carnalium Judæorum errores confutandos, inquit Ro&enmullenu, per universam epistulam sermo recurrit do Jr-u Messia, de ejus humilitate in terra et morte cruenta, u r qimm impunitatem ei salutem consequamur,

initio Epistola), et quod « electis advenis » dispersionis, ut ait S. Petrus initio Epistolre. Verum a Scythis exules tam impii (piam pii vocali sunt Partili, uon a Grecis vel Hebraeis, qualis fuit S. Joannes : alioqni enim S. Petrus et Jacobus qui ad dispersos scribunt, pariter et ad Parthos scripsissent : vide Serarium. Proprie ergo hic Parthos accipio, quorum tunc imperium reque ao nomen erat amplum, ul Orientis nationes plores comploclerelur, etiam Persas, teste Tertulliano, lib. *De Pallio*, cap. n; Justino, lib. XLI et XLII; Solino et Plinio, lib. VI, cap. xxv. In Parthia autem multos fuisse Judæos æque ac Christianos, partim e luderis, partim e Gentilibus ad quos omnes scribit hic S. Joannes, colligitur *Ad.* n, 9; et ex Tertulliano, lib. *Contra Judæos*; ac Josopbo, lib. XIV *Antig.*, cap. xu, et lib. XVI, cap. x, et lib. XVIII, cap. xu.

Scripsit ergo ad Parthos S. Joannes, sive quod cos antea adierat, et fide Christi imbuerat, uti censet Baronins aliique plures; sive quod Ephesii et Asiani quibus prædicavit S. Joannes, permulti ab eo ad Christum conversi ex Asia migrarunt in vicinam Parthiam et Persidem; sive quod fideles a Simone Chananreo, Bartholomreo et Thoma (hos enim prædicasse Parthis et Persis tradii Sophronius, *De Viris illustribus*, et alii) in Persideet Parthia conversi, iis morte et martyrio functis, petierint a S. Joanne grandrevo monumentum aliquod Ecclesiæ, quo in fido et vita Christiana confirmarentur, aut ultro id eis ingereret S. Joannes, nipote conversionis Gentium et propagandi Evangelii silienlissimus. Apostoli enim cum ubique praesentes adesse et Evangelizare non possent, id absentes præstabant per Epistolas; ἡ ἐπιστολή; ergo, id est apostolatus, vice fungebatur Iziç'Ar., ipsaque Epistola erat quasi apostola. Sane. Antonius Quadrius, Provincialis Societatis Jesu in India Orientali, et Michael Barulus in Epistolis Goa datis anno Christi 1555, scribunt cliamnum nonnullos o Persis fidem Christianam profiteri, camquo S. Joanni acceptam ferre (2).

Graece scriptam esse Epistolam, reque ac creteras SS. Petri, Jacobi et Judre consentiunt Interpretes : Graecus enim sermo a tempore Alexandri Magni plurimos gentes pervasit.

Porro quod Joannes initio Epistolre nomen suum subticuerit, quid mirum? Idem fecit S. Paulus, epistola *ad Hebræos*. Idem facimus hodie plerique omnes, qui Epistolis nomen non praefigimus, sed subscribimus, prresertim cum

(2) A quorundam Patrum opinione, hanc Epistolam ad Parthos fuisse scriptam, ho<liernorumquo, plorique recedunt. Juxta D Glaire, enciclica fuit, nec ad certam ac ringularani l'cclesiim missa. Probabilius Ailloli censet, Joannein scripsisse ad Ecclesias Asiæ minoris, easdem scii, ad quas scripserant Jacobus, Petrus et Judas; nam (ola Epistola eo spectat, ut confirmetur Christianonim constantia, quam omni ope labefactare nitebantur illi impostores, et falsi doctores, quos Jacobus etiam, Petrus et Judas notant iu suis Epistolia.

Epistola* hujus auctor fuerit Spiritus Sanctus potius quam S. Joannes. Auctor ergo « valde super-vacue » quateritur, ait S. Gregorius, præfat. in *Job*, cap. i, a cum auctor libri Spiritus Sanctus fideliter credatur. Ipso igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictavit. Si magni cujusdam viri susceptis Epistolis legeremus verba, caque quo calamo fuissent scripta quæcremus, ridiculum profecto esset,» etc. (1).

Videtur S. Joannes jam senex et omnium quasi terrenorum oblitus, ac anhelans ad Christum, hic æque ac in Evangelio, magnitudine mysterii et charitalis Christi absorptus, omisso nomine æque ac salutatione, ab ipso mysterio tam sublimi ordiri, ut eo secum rapiat lectorem, itaque insinuet se Epistolæ hujus, æque ac Evangelii esse aucto-

(1) Hanc causam esse putat Grotius, cur hæc Epistola neque in fronte nomen tituluinquo Apostoli, neque in fine salutationes Apostolici inoris contineat, quia nimirum in terras (Parthorum), hostiles Romanis, hæc Epistola per mercatores Ephesios milleivallur, multumque nocere poterat Christianis, si deprehensum fuisset hoc, quanquam innocens, litterarum commercium.

rem. Ita Thomas Anglicus. Idipsum satisTihffcant primæ Epistolæ verba, quibus cum Christo incarnato mire deliciatur et dissuaviatur.

Deanue S. Joannem in senio has Epistolas scrip?: .*c, patet ex ipsis ejus verbis, quibus se seniore vocat, fideles vero filiolos, ac quasi senex non aliud pene quam charitatem inculcat. Quo anno præcise scripserit, incertum est. Videtur sub idem tempus quo scripsit Evangelium . eas scripsisse; magna enim carum cum Evangelio est consonantia. Unde Baronius tam illud quam has consignat anno Christi V9, qui fuit Clementis Pontificis septimus, Nervæ imperatoris primus.

Claudat argumentum aurea S. Gregorli sententia, hom. 15 in *Ezech.* : « Succendi, ait, cor nostrum igne charitalis quærimus? Joannis verba pensemus, cujus omne quod loquitur, charitatis igne vaporatur. » Non enim aliud spirat, repetit et inculcat quam amorem Dei, Christi et proximi : perinde ac senes et amantes non aliud cogitant et loquuntur, quam illud quod amant et tota vita amaverunt.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Prædicat Verbum incarnatum a se visum, auditum et manibus contrectatum, ut cum illo et per illud societatem habeamus cum Deo Patre. Inde, vers. 5, docet Deum esse lucem expertem plane tenebrarum, ac proinde Christianos in luce vite Christi debere ambulare. Tertio, vers. 8, docet neminem a peccato esse immunem, ac proinde quemlibet debere confiteri se esse peccatorem : quod si faciat, sanguis Christi emundabit eum ab omni peccato.

L Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ : 2. et vita manifestata est, et vidimus, et testamur, et annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, et apparuit nobis : 3. quod vidimus et audivimus, annuntiamus vobis, ut et vos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo. 4. Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, et gaudium vestrum sit plenum. 5. Et hæc est annuntiatio, quam audivimus ab eo, et annuntiamus vobis : Quoniam Deus lux est, et tenebre in eo non sunt ullæ. 6. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et veritatem non facimus. 7. Si autem in luce ambulamus, sicut et ipse est in luce, societatem habemus ad invicem, et sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato. 8. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est. 9. omnes confiteamur peccata nostra, fidelis est, et justus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate. 10. Si dixerimus quoniam non peccavimus, mendacem facimus eum, et verbum ejus non est in nobis.

Vr. i. 1. Quod fuit ab initio. — Junge cum eo quod sequitur, « de Verbo vitæ, » hoc est, ipsum Verbum vitæ, quod fuit ab initio, annuntiamus vobis; dicit tamen *de Verbo*, non *Verbum*, quia *de Verbo* proxime pendet ab eo quod immediate præcedit : a Manus nostræ contrectaverunt, » de quo mox. Ita Lyranus, Hugo, Catharinus, Gagneius. Unde Syrus vertit, *evangelizamus vobis illud quod erat ab initio*. Initium Epistolæ antistrophon est Evangelii S. Joannis : « In principio erat Verbum. » Et rursum : « Quod vidimus oculis nostris, et manus nostræ contrectaverunt, » antistrophon est Evangelii cap. i, vers. 14 : « Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis; et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, » Primo ergo S. Joannes hic, uti et in Evangelio, astruit eternitatem et divinitatem Christi, deinde ejus incarnationem; quæ sunt duo præcipua mysteria, et quasi duo cardines, duoque poli in quibus vertitur tota summa gyrosque fidei Christiani.

Nota : Pro *fuit* græce est *fo*, id est *erat*; unde initio Evangelii ita vertit Interpres : « In prin-

cipio erat (græce &) Verbum;» vox enim *erat* « ducit nos ad æternitatem, » ait S. Basilius ibidem; « ut intelligeremus omnia tempora provenisse coæternum Patri Verbum, » ait Beda; quodcumque enim tempus assignes, vel imagineris anticipando, semper verum est dicere : Jam tunc erat Verbum. Nam in principio mundi erat Verbum, mille annis ante mundum erat Verbum, mille millionibus annorum ante mundum erat Verbum, ac quocumque annos antevertendo anticipes, semper vere dicam : Jam tunc erat Verbum, quia omnes annos imaginabiles Verbum provenit, fuitque ab æterno.

Porro *erat* non significat Verbum antecessisse *veri**» illud principium de quo dicitur : « In principio erat Verbum, » ita ut per *principium* accipi debeat principium temporis et mundi, ante quod fuit Verbum, sed quod in principio durationis, vel æternitatis (ita enim nos primordia æternitatis mente imaginamur, cum a parte rei nulla ejus fuerint primordia, nullum ejus principium) quo prius et antea non fuit Verbum, nisi ratione tantum, hoc est, quod jam olim ab omni æterni-

lato erat Verbum. Ubi nola potius dici *crat verbum*, quam *fuit Verbum*, quia *fuit* significat rem proteriisse, *erat* ctiamnum esse, sive esse perennem. Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Thcophylactus, et alii in cap. i *Evangel. S. Joannis*. Posuit ¹⁰ *erat* S. Joannes contra Arianos futuros, quorum hæc fuit vox : « Erat quando non erat, » hoc est, erat tempus quando non erat Verbum, quia antequam nasceretur non erat : negabant enim Verbum esse æternum. Unde hanc eorum vocem damnat Concilium Nicœnum, o;que ac S. Joannes initio Evangelii, ubi proinde quater repetit *H erat, erat, erat, erat, q. d.* Quodcumque cogites tempus, jam in eo erat Verbum ; quodeumque ævum, jam crat Verbum ; quidquid anticipes, jam crat Verbum : ita S. Basilus, lib. II *Contra Eunom* a Quantumcunque, ait, volueris mentis inquisitione reirocurrere, pertransire tamen quod erat, et ultra illud ferri cogitationibus non poteris. »

sañudo, *Secundo, erat* significat generationem æternam Verbi. Nam a in principio crat Verbum » idem est quod ab æterno genitum est Verbum : hæc enim generatio in ratione Verbi divini includitur, uti mox dicam.

Tertio, *Tertio*, Elias Cretensis in Nazianzeni orat. 4 *TAcology**, notai verbum substantivum *sum, est, erat*, proprium esse Dei. Deus enim substantis, sive essendi est plenitudo et immensitas, puta pelagus essentiæ immensum, et oceanus entis : indigne hebr. vocatur *Jehova*, id est *qui est*, græce ó ζv, *Exodi* cap. m, vers. 14, et cap. vi, vers. 3 ; onde Didymus hic, et Cyrillus, lib. I *in Joannem*, cap. i, et Ambrosius, lib. I *De Fide*, cap. v, solerter observant de singulis creaturis dici tantum quod sint aliquid ; de solo Deo autem dici absoluto *quod est*.

Outo. *Quarto*, ¹⁰ *crat* significat ita fuisse Verbum, ut tamen ctiamnum maneat et perseveret ; hæc enim perseverantia significatur verbo imperfecto, ut docet S. Thomas in cap. i *S. Joannis*, quin et Plinius, Profat. *Natur, histor.* *Erat* ergo idem est quod *fuit, est* et *erit, q. d.* Verbum semper fuit, semper est, semper erit, estque prorsus æternum. Audi S. Basilium, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. vi : « Cum dixit Joannes : In principio erat Verbum, duabus vocibus cogitationem intra proscriptos terminos recludit. Hæc enim vox, *erat*, nullum cogitationi probet exitum ; quemadmodum luce, *principium*, non dat transitum húmame mentis cogitationi ; quantumvis enim cogitatione curras ad anteriora, non excedis *crat* ; et quantumvis institeris videre quæ sint ultra Filium, non poteris tamen superaro *principium*. » Quanquam si proprie de Deo loquamur, nullo tempore ejus uternitas circumscribi potest ; nam, ul ait S. Gregorius Nazianzenus : « Deus el semper erat, et est, el erit ; vel, ut rectius loquar, semper est : nam erat el erit hujus nostri temporis, fluxæque et caducæ natane segmenta sunt ; ille autem sem-

per est, atque hoc modo se ipsum nominat, cum Mosi oraculum dedit. » Quod approbans S. Augustinus : « Mentis quippe, ait, aspectu omnem mutabilitatem ab æternitate sejungo, et in ipsa æternitate nulla spatia temporis cerno, quia spatia temporis proteritis et futuris motibus constant ; nihil autem præterit in æterno, et nihil futurum est, quia el quod proterit, esse desinit, et quod futurum est, nondum esso coepit ; æternitas autem tantummodo est, nec fuit quasi non sit, nec erit quasi adhuc non sil. » Atque ita Plato : « Erat, inquit, et erit, quæ nati temporis species sunl, non recte æternæ substantiæ assignamus ; dicimus enim de illa : Est, erat et erit ; sed illi revera solum esse competit : fuisse vero et fore deinceps ad generationem tempore procedentem referre debemus. Motus enim quidam duo illa sunt ; æterna autem substantia cum eadem semper et immobilis perseveret, neque senior seipsa fit unquam, neque junior, neque fuit hactenus, nec erit in posterum, neque recipit eorum quidquam quibus res corporeæ mobilesque ex ipsa generationis conditione subjiciuntur. »

Dices : Cur ergo interpretes Latinus rii», id est, *erat*, hoc loco vertit, *fuit* ? Respondeo, quia præteritum *fuit* poscunt cælera præterita quæ subdit Joannes, scilicet « quod vidimus, quod audivimus, quod perspeximus, » ut sit apia verborum ejusdem temporis connexio. *Secundo*, quia *r. fuit* clarius significat Verbum nunquam incapisse, ut volebat Ebion, sed fuisse ab æterno. *Tertio, fuit* sæpe capitur pro *erat*, et *erat* pro *fuit*, unde S. Ambrosius, lib. I *De Fide*, cap. v, hic æque ac in *Evangel.* vertit, *quod erat in principio*. Denique Scriptura Deo et Verbo nunc tribuit verbum *est*, nunc *erat*, nunc *fuit*, nunc *erit*, quia Dei æternitas omnia tempora ambit et complectitur. Audi S. Augustinum, tractat. 99 in *Joan.* : « Quanquam natura Dei immutabilis et ineffabilis non recipiat *fuit* et *ent*, sed tantum *est* : ipsa enim veraciter est, quia mutari non potest : tamen propter mutabilitatem temporum in quibus versatur nostra mortalitas el mutabilitas, non mendaciter dicimus, et fuit, el erit, et est ; » fuit, quia nunquam defuit ; ent, quia nunquam deerit ; est, quia semper est.

Ad in it io. — A? : In Evangelio Joannes ait id est *in principio*. Alludit ad *Gen.* cap. i, vers. I. Sicut enim Moses genesim et primordia mundi enarraturus ita orditur : « In principio creavit Deus cælum el terram ; » sic Joannes enarraturus genesim el quasi primordia Verbi, ita orditur : « In principio erat Verbum, » ubi vides discrimen inter *creavit* el *erat* : mundum enim Deus creavit in principio tempons, Filium autem genuit in principio æternitalis ; idque significai *crat*. Recte Tertullianus, *Contra Hermogenem*, assent Evangelium esse supplementum veteris Testamenti. Sic enim Joannes supplet exor-

ph a *
f: III

dium Mosh, rium prævenit ejus principium creationis mundi per principium Verbi, quo post nulla sæcula creatus est mundus.

ejp. Quær-s quid significet hio initium sive principium? Respondeo, primo, S. Cyrillus et Orígenes in *Evang. S. Joannis*, cap. i, per principium accipiunt Deum Patrem, 7. d. In principio, id est, in Patro, ejusquo sinu mtemo, erat Verbum.

scando. *Secundo*, simplicius, S. Augustinus et Reda ibidem, et Hilarius, lib. II *De Trinit.*, accipiunt principium mundi vol temporis omnis, etiam ejus quod onto mundum imaginamur coextitisse æternitati Dei : ante omne enim hoc, Verbum non est factum, sed jam erat ab (eterno, quia nunquam est factum , juxta illud *Psalms*, cix : « Ante luciferum genui te. » Et *Prov.* vm, 23 : a Ante colles ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat et flumina, » oto. Audi S. Hilarium : a Quid est istud, In principio erat? transeunt tempora, transcendunt Mpcula, tolluntur ætatoa, pone aliquid quod voles, tua opinione principium; non tenes tempore : erat enim. * Ac nonnullis interjectis : « Meus piscator (S, Joannes) vicit omne principium : erat enim quod est, neque tempore aliquo concluditur, ut coeperit quod erat potius in principio, quam flebat.

tVrtio. *Tertio* et simplicissime, S. Augustinus, Chrysostomus, Theophylactus in cap. I *Evang. S. Joannis*, et alii: « In principio, » inquiunt, id est ante omnia, vel ab inilio omnis duralionis et ætemitatis, ab omni ælernilato, longo ante omnes angelos, homines omnesque res creatas erat Verbum. Principium enim verum, non imaginarium, intelligit Joannes, æque ac Moses *Gen.* 1, 4. Unde Patres passim ex rw *in principio*, probant æternitatem Verbi contra Ariano». Alludit enim Joannes ad *Prov.* cap. vm, vers. 22 : a Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio. » Unde et Nonnus Pentapolitanus, qui heroico carmine Græco reddidit Evangelium S. Joannis, ri in *principio* exponit, *primo*, intemporaneum; *secundo*, Patri coævum; *tertio*, Patri natura æquale; *quarto*, incomprehensibile; (*pùnto*, ineffabile : hæc enim quatuor vicissim et gradatim ex primo consequuntur. Verba Nonni sunt :

iv, àx /rjo;, iv ζζpnry Xcqoc
*la&yzζ;, -piriyçç ζjit/ixgç, üüç ζpunw?,

hoc est :

Sine tempore erat, incompreheoiîbûe, in ineffabili
Verbum principio,
Æ-pnlis natitfæ, Patri coævum, Filius sine matre.

Tò ergo *in principio* idem est quod ab æterno, et ut Michæas ait, cap. v, vers. 2 : * Egressus ejus ab initio a diebus ætemitatis. » Ælernitas enim est principium sine principio, et principium omnis principii. Ita S. Athanasius, orat. *Contra Arian.*, Clemens, Ihuzo Glossa, Dionysius, Catha-

rinus, hic, et S. Ambrosius, lib. I De VW, cap. r : n Joannes, ait, in epistola dicit: Quod erat in principio, indefinite tenditur *erat*; quidquid excogitaveris, erat Filius ; quod erat in principio, non includitur tempore , non principio prævenitur. n S. Augustinus, serm. 6 *De Temp.* I a Qui in principio erat, inquit, intra se concludit omne principium, n Et Nazianzcnus, oratione *De Fide*: « Quodcumque principium assignare volueris, præjudicatiim habebis, quia in principio erat. » Expressius vero S. Cyrillus lib. I tn *Joan.*, cap. 1; « In principio, inquit, si quidem definitionem principii relinet, nihil antiquius est; nunquam enim principii principium poleritexcogitari; nam si aliud quiddam ante principium intelligitur, excidet profecto, nec erit vere principium. Præle- rca si ante vere principium aliud inveniri poterit, in infinitum nobis erit procedendum, aliud semper ante aliud quærentibus, nec in uno simpliciter principio consistentibus.n

Posset *quarto, ri quod fuit ab initio* sic exponi, Qairt* *quod fuit initium*. Verbum enim fuit initium sive principium tum spirationis Spiritus Sancti, tum creationis rerum omnium. Alludit enim ad Proverò. vm, 22 : « Dominus possedit me in initio viarum suarum, n ubi Septuaginta vertunt,a Dominus creavit, n id est, fecit me «principium viarum suarum in opera sua. d Verbum enim fuit idea per quam et ad quam Deus opera omnia produxit.

Porro S. Joannes per ri *in principio* astruit æternitatem Filii Dei contra Cerinthum et Ebionem, qui eodem tempore docebant Christum fuisse merum hominem, ac proinde principium accepisse , oum ex Beata Virgino natus est more cæterorum hominum. Undo contra Ebionem scriptum esso a S. Joanne Evangelium, ad adstruendum Christi divinitatem, testatur S. Hieronymus, lib. *De Scriptur. Eccles.*, in *Joanne*. Hunc Ebionis errorem secutus est Paulus Samosalenus sub annum Christi 196, et Pholinus sub annum Christi 350, testeCassiodoro, lib. HI *Tripart.*, cap. y . Idem ex parte senserunt Ariani : licet enim concederent Verbum fuisse antequam nasceretur in carne, tamen negabant illud ab æterno genitum, sed in tempore ercatumprimamquo Dei creaturam esse asserebant.

Nota : Hæc sententia unimembris : « Quod fuit ab initio, w implicite complectitur illam trimembrem in Evangelio S. Joannis, cap. 1, vers. 1, nimirum : « In principio erat Verbum, cl Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum; » unde eo tacite lectorem hic remittitS. Joannes. Quod enim fuit a principio, pula ab ajterno, necesso est ut fuerit npud Deum, silquo ipso Deus : nihil enim est æternum nisi Deus.

Denique *primum* sontontiro membrum, scilicet, « in principio erat Verbum,» proprie et explicite significat Verbi *quando*, puta æternitatem. *Secundum*, scilicet «Verbum erat apud Deum,» significat Verbi uZd, et a Patro distinctionem.

COMMENTATA III i ISTOLAM S. JOANNIS, r.xr. 1.

Tcrtmm, uciicet « cl Deus erat Verbum, » clare significat Verbi essentiam, el essenti® cum Patro identitatem» Hæc tria nobis contulit Verbum in sua incarnatione, In qua humanitatem quasi sponsam Verbo despondit (eterno, ut totum per genus humanum eidem Jungeret et desponderet, ut hac ratione nos temporales fieremus ælcrni, terrestres fleremus cadeste*, homines fieremus dii; ut scilicet nostrum quando, nostrum ubi, nostra essentia defixa esset in Verbo divino el æterno.

Præclare S. Gregorius Nazianzenus, oral. 38 De *Christi Nativi!*. : † Ipse Dei Filius, inquit, ille s®culis antiquior, ille invisibilis, ille incomprehensibilis, ille incorporeus, illud ex principio principium, illud ex lumine lumen, ille fons vite et immortalitatis, illa archetypi expressio, illud immotum sigillum, illa per omnia similis imago, ille Patris terminus et ratio, illo, inquam, ad imaginem suam se confert, et carnem ob carnem gerit, et cum intellectuali anima propter animam meam jungitur, ut simile per simile repurget. » Et mox : « Progressus autem Deus cum humanitate, unum ex duobus inter se contrariis, carne nimirum et spiritu, quorum alterum deificavi!, alterum deificatimi est. O novam mixtionem! o admirandam temperationem! Qui est, fit : qui creatus non est, creatur: qui nullo loco contineri potest, per interventum anirnæ intellectualis inter divinitatem cl carnis crassiliern continetur. Qui locupletes alios ditat, paupertate afficitur: carni* enim men? paupertatem subit, ut ego divinitatis ipsius opus consequar. Qui plenus est, exinanitur : sua enim gloria ad breve tempus exinanitur, ut ego plenitudinis ipsius particeps efficiar. Qui nam h® bonitatis diviti®? quodnam me circumstat mysterium? Divinam imaginem accepi, nec custodivi : ille carnis me® particeps fit, ut el imagini salutem, et carni immortalitatem afferat.»

Quod audivimus, quod vidimus. — Lyranus hoc referi ad prædicationem et iudicium Christi facium a Joanne Baptista. Didynus, Hugo et alii referunt ad oracula Prophetarum, quibus prodixerunt Christum in carne apparituum et docturum homines viam salutis, ut Baruch, cap. ni, vers. 36, et ad apparitiones Dei quibus apparuit Ad®, Abrah®, Jacob, Mosi et Prophetis in veteri Testamento. In his enim licet apparuerit tota Trinitas, lamen spedalini apparuit, hoc est, repræsentatum fuit in iis Verbum sive Filius Dei, ut significaret et quasi proluderet se suo tempore vere carnem assumpturum, et in ea apparituum, uti docent Clemens Homanns, lib, V *Constit.*, cap. xxi; Justinus *Contra Tryphonem*; Orígenes, hom. t in cap. vi *Isaur*; Eusebius, I *Hist.*, cap. n; Hippolytus, *De Consummat*, sondi; Tertullianus, lib. *Contra Judæos*; S. Leo, epist. 13 *ad Pulchrriam*; S. Augustinus, lib. *Contra Adiman.*, cap. ix; Prudentius in *Apothco. contra Patripassian.*; S. Hieronymus in *Isaïæ* vi. Licet enim in omnibus apparitionibus veleris Testamenti, ac pr.eserlim in nobilissima

illi, qua a Peo d ita fuit lex Mod et Hebmnis in Sina, *Erodi* cap, xix, proprie apparuerit pertona non Dei, Fed angeli, uti docet S. Panins ad *Galat.* cap. in, ver». 19 , ct S. Dionysius, *Ccelest. Bier.*, cap. ir; S. Hieronymus, *ad Galat.* m; S. Augustinum, lib. III *De Trinit.* xi ; S. Gregorius, XXIV *Mora/.* n, tamen angelus hic reproductabat Deum, ac speditimi Verbum, sive Filium Dei Patris. Ad has ergo Dei et Verbi apparitiones referunt auctores paulo ante citati hæc verba S. Joannis, sed minus congrue : nam sie audiverunt et viderunt Verbum Patriarch® ot Prophète, sed typice et «enigmatice, non autem Joannes et Apostoli, qui clare et personaliter, idipsum viderunt el audierunt, quod hic significare intendit S. Joannes, Sensus ergo est, *q. d.* Nos Apostoli et discipuli Christi vidimus Verbum came humana indutum, illudque ore humano loquen* et docens audivimus, juxta id quod consonanter ait Paulus *iJebr.* cap. i, vers, t : a Multifariam nullisque modis olim loquens Deus Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.» Ha Beda, Clemens, Hugo, Dionysius. Alludit ad illud Dei Patris de Verbo : < Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite, » *Matth.* x y ii, 5.

Porro S. Joannes præmittit auditum visui, dicen* primo : «Quod audivimus, <deinde,» Quod vidimus, » tum quia auditus, ait Aristoteles, est sensus discipline et fidei : < fides » enim est « ex auditu, » Hom. x, 17 ; tum quia gradatim crescit ejus oratio, ac a minoribus et minus certis ascendit ad majora el certiora : certior est enim visus quam auditus. « Pluris enim est testis de visu, quam auriti multi, » ait Plautus in *Truculento*: sed utroque certior est tactus; unde de eo subdit: « Et manus nostrae contrectaverunt, » *q. d.* Nos Verbum incarnatum non tantum audivimus auribus, et oculis vidimus, sed et ipsis manibus palpavimus et controclavimus : illud ergo vere incarnatum firmissime credite, amate et adorate. Preclare S. Augustinus, serm. tñi *De Divertis* : « Homo, ait, sequendus non erat, qui videri poterat : Deus sequendus erat, qui videri non poterat. Ut ergo exhiberetur homini et qui ab homine videretur, et quem homo sequeretur, Deus factus esi homo. » Idem in *Psal.* xxxin: <Ne dedignaretur homo imitari hominem humilem, Deus factus est humilis, ut vel sic superbia generis humani non dedignaretur sequi vestigia Dei. » Et S. Gregorius, XXIX *Moral.*, cap. i : « In nativitate divina Chi istus ab humano genere cognosci non poterat : proinde in humanitate venit, ul videretur ; videri voluit, ut imitaretur.» Idcirco in carne et sanguine nostro voluit nobis fieri consanguineus cl frater. Nam, ul ail S. Augustinus in *Psal.* XLviif : « Qui (iicil Deo, Pater nosler, Christo di-oil, Frater. » Denique Hugo Vietorinus in lib. *Se«tenharum* paucis incarnationis causas complectens : « Deus, ait, homo factus est, *primo*, ut idem esset redemptor qui creator ; *secundo*, ul do suo

liberaretur homo ; *tertio*, ut familiarius ab homine diligeretur Deus in similitudine hominis apparens; *quarto*, ut uterque sensus in ipso beatificaretur, et reficeretur oculus cordis in ejus divinitate, et oculus corporis in ejus humanitate, ut sive ingrederetur, sive egrederetur, in ipso pas-
cua inveniret natura ab ipso condita. » Hoc est quod admirans, et cum Christo dissuavians ait Paulus ad *Tit. ut* : « Apparuit benignitas, » greco id est, singularis ille erga homines amor, « Salvatoris nostri Dei. »

Quod perspeximus. — Grece Μυρόπτε, id est, « quod oculis intuiti, quod admirati sumus : Gix-
« ixt enim est cum admiratione et stupore inspicere, » ait OEcumenius; item curiose, exacte, sagaciter inspicere et perspicere ; denique publice quasi in theatro mirum novumque spectaculum, sed omnibus conspicuum inspicere : unde Vatablus vertit, *quod spectavimus velut in hoc expositum*. Sic Paulus ait : a Spectaculum, » græce Οτῤῥῡῤ, id est *theatrum*, « facti sumus mundo, et angelis, et hominibus, » I *Corinth*, iv, 9. Unde *ri perspeximus* ad oculos non tantum corporis, sed et phantasie et mentis pertinet : hac enim sola Chrisli divinitatem perspexerunt Apostoli, eam colligentes ex Christi doctrina, sanctitate, miraculis, etc. Ita Didymus. Nota : Verbum cum sit subtilissimus spiritus, in se videri oculis, aut cerni oculis nequit : unde carnem assumpsit, ut per eam videri et audiri posset. Per carnem ergo visum et auditum est, perinde ac Hex videtur per purpuram, et sol transparuit per nubem, ignis per ferrum ignitum, candela ardens per laternam, anima per carnem, substantia per sua accidentia, angelus per corpus
unionei assumptum : Verbum enim humanitate tectum et
vesUtum fuit quasi purpura, nube, ferro, laterna,
Verbi carne, etc.; omnibus enim unionibus hisce similis
•um c*-r-fuit unio Verbi cum humanitate, sed iis longe
w* perfectior : omnes enim jam dicte uniones, excepta animæ cum carne et corpore, sunt accidentales aut locales, qualis est unio ignis cum ferro: manet enim substantia ferri, sed in ejus poros se insinuat ignis, ut in eodem loco sit cum ferro, ac per illud traluceat : Verbi vero unio cum humanitate est substantialis, qualis est animæ cum corpore. Unde «%. Athanasius in *Symbolo* : a Sicut, inquit, anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus ; » sed hoc discrimine, quod anima carni uniatur essentialiter, ita ut cum ea faciat unum compositum essentialia, unamque essentiam hominis : at vero Verbum cum carne non unitur essentialiter ; non enim informat carnem ut facit anima, nec cum ea unam constituit essentiam, utpote cum iu Christo manent essentia divina plane discreta et distincta ab essentia humana; sed unitur ei hypostatice sive personaliter : nam in eadem persona Verbi subsistit humanitas æque ac divinitas. Simili modo in Eucharistia videtur Christus, eoque deitas et humanitas abscondita per spe-

cies panis et vini : hæ enim sunt species, non panis, utpote qui jam desiit, sed corporis Chrisli. Uude de ea vere dixit S. Chrysostomus, hom. 60 *ad Populum* : « Ecco enim (Christum) vides, ipsum tangis, ipsum manducas. »

Et MANUS NOSTRÆ CONTRECTAVERUNT.—

id est *palparunt*, uti faciunt ciuci manu rem at-
trectantes, scrutantes et indagantes. S. Thomas enim post resurrectionem palpavit corpus Christi ejusque cicatrices, indeque ex incredulo factus est fidelis, *Joan*, xx, 27. Rursum cæteri Apostoli die Dominica Resurrectionis videntur palpasse Christum, ut do ejus resurrectione dubii, de eadem per tactum plagarum certi fierent, utque eas devote venerarentur, juxta ejus jussum : u Palpate, inquit, et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, » *Luc*, xxiv, 39. Ha S. Leo, *epist*, 97; et S. Augustinus, serm. 147 et 160 *De Temp.*; S. Athanasius, orat. *Contra Arianos*; Beda hic; Suarez, III *part.*, tom. II, disput. 49, sect. 4; Maldonatus lu <uiD. xxiv S. *Lucce*, vers. 39; Canisius, lib. IV *De B. ftrg.*, cap. n : licet Euthymius censeat solum Thomam tetigisse plagas Christi. Denique in mensa et conversatione quotidiana, ac præsertim aliunde venientes, vel abeuntes Apostoli Christum amplexat* sunt, et contrectaverunt ex amore, devotione et reverentia, præsertim ubi eum esso Deum agnoverunt. « Unus enim, ait OEcumenius, erat indistinctus, idem spectabilis et inspectabilis, perceptibilis et imperceptibilis, tangibilis et iutangibilis, humane loquens et tanquam Deus miracula operans. »

Denique credibile est S. Joannem peculiariter Christo devotum, familiarem et amicum, peculiari modo et allectu, tum, ut ait Beda, in cæna, cuu: supra Christi pectus recubuit, tum alias eum contrectasse. Unde Clemens Alexandrinus hic : « Fertur, ait, in traditionibus, quoniam Joannes ipsum corpus quod erat extrinsecus tangens, manum suam in profunda miserit, et duritiem carnis nullo modo reluctatam esse, sed locum manui prebuisse discipuli. » Quod cum grano salis accipe ; videtur enim dicere Clemens plagas Chrisli fuisse obductas carne et nervis, ideoque duras, sed per miraculum cessisse discipulis, ut viderentur sibi eas aperias tangere. Certum enim est ipsas plagas apertas, puta foramina pedum, manuum et lateris mansisse et manere in corpore Christi, uti docent SS. Augustinus, Ambrosius, Cyrillus, Cyprianus et alii, quos citat et sequitur Suarez, III *part.*, tom. II, disp. xuvn, sect. 2.

Nota : Joannes tot verbis inculcat et exaggerat Verbi incarnationem et apparitionem in carne, tribus de causis. *Prima*, ut contra Basilidem illo ævo docentem Christum assumpsisse carnem apparentem et phantasticam, non veram, ac proinde non vere esse crucifixum, sed in imagine dunlaxat, doceret Christum veram et realem carnem assumpsisse, in eaque realiter passum, realiter

nos redemisse et sanctificasse. ita Epiphanius, *hæresi* 24.

Secunda, ut fideles in fide incarnationis plene confirmet, infidelibus vero ejus fidem persuadeat, petilo argumento a Iribus sensibus, qui fidelissimi cl perspicacissimi habentur : laïcs enim sunt visus, auditus el tactus. Asseverat ergo sc cum Aposte lis Verbum incarnatum vidisse, audisse, áltente perspexisse et contrectasse. Sic Petrus Christum resurrexisse probat testimonio oculari suo cl Apostolorum, dicens : «Hunc Deus suscitavit tertia die, el dedit eum manifestum fieri non omni populo , sed testibus praeordinatis a Deo, nobis qui manducavimus ct bibimus cum illo, » *Actor.* x, 40. Nam, ut ait Tertullianus, lib. *De Aniin.*, cap. xvn, « falsa utique testatio, si oculorum et aurium et manuum sensus natura mentitur. »

T<rtia, ul ostendat Verbi dignationem ct Apostolorum dignitatem. Verbum enim dignatum est condo in terram descendere, ac se limo, carni, inquam, nostr® cx limo format®, ac Deum homini arctissimo ejusdem hypóstaseos et persoti® vinculo sociare el nectere, ita ut omnia attributa Dei sint attributa hominis, cl vice versa, ac proinde per attributa hominis deitatem ejusque attributa Apostolis ostendit.

Hac de causa Verbum caro factum csl, ul intac-tile fieret tactile, ait Nazianzenus, *orat.* 38, inde-que cognoscibile. Dei enim, utpote spiritus, effi-giem iu mente nobis efformare non possumus : ul ergo cum concipere, invocare, imo cernere, alloqui ct tangere possemus, factus est homo. Unde S. Paulinus, epist. *ad Florentinum* : « Hic, ait, Dominus el Deus noster qui in terris visus est, et inter homines conversatus est pro nobis, ovis cl pastor in nobis est, quia nos invisibili baculo el salutare virga intus reget, ul etiamsi ambule-mus in umbra mortis, non timeamus mala, quia nobiscum Deus est, Emmanuel ille Dominus ma-jestatis ct filius ancili®, quorum alterum natura, alterum factus est. Idem creator hominis el re-demptor, Deus cx Deo, homo pro homine; Filius Dei ante sæcula, filius hominis pro saeculo; for-ma servi pro libertate servorum, ct pauper fac-tus, ul pauperes sua egestate locupletet; quia ipse est dives in omnes omnis boni, qui omnia m omnibus adimplet, plenitudo divinitatis, spes omnium finium terne, et in mari longe, Deus sa-lutaris noster, mediator hominum et Dei, homo Christus Jesus, qui est in gloria Dei Patris super omnes Deus benedictus in sæcula. »

CiHitni Eie erB° Qui olim in deilate tantum erat
Uma «o pater, per humanitatem assumptam factus csl
' * Ml hominibus quasi mater, ideoque , id
L/cur? est putri-mater, non tantum ob quatuor modos ct
K causas (pias recensui *Actor.* xvn, 24 el 29, sed
i nmo. diam quja Deus quasi sponsus humanitatem ma-
trem nostram, quasi sponsam, sibi perenni con-
jugio arctissime copulavit, assumpsit ct induit,

idque repræsentatum est per matrimonium Ad® cum Eva, dc quo dictum est *Genes.* u, 24 : « Et erunt duo in carne una. » Per humanitatem igitur nos noslramque naturam sibi despondit, ut esset nobis mater, qui prius fuerat paler, itaque ad cum fidenter accederemus. Solent filii timentes patris severitatem adirc matrem, et per eam impetrare id quod volunt a patre : tenerior cnim csl amor matris in filium, quam patris. Ita fide-les cl Ecclesiæ per humanitatem Christi invocant Deum, omniaque ab eo impetrant : unde Eccle-sia omnes collectas cl orationes concludit, dicen-do : « Per Christum Dominum nostrum. » Ad hæc humanitas Christi est quasi mater, quia sicut ma-ter suum infantem magno ct continuo dolore in utero gestat, format, parturit, laciât, fasciat,ba-julat, educat ct in virum efformat : ita et Christus quasi mater per *M* annos magnis et continuis la-boribus et doloribus, præsertim in cruce et morte nos concepit, parturivit, aluit, pavit, efformavit. *Tertio*, quia incarnatio Filii Dei fuit opus tum Tirilo, suminae mentis et sapienti®, turn summæ boni-tatis, quæ attribuitur Spiritui Sancto, sicut illa attribuitur Verbo ; sapientia autem, sive idea ac bonitas sese habent quasi mater respectu omni-potent^, quæ est quasi paler; Deus enim Pater Verbo suo quasi idea, mente et matrice concepit, formavit ct produxit omnia. Idem sua bonitate quasi matre viscera misericordi® in nos effundit, præsertim per incarnationem, de qua Zacharias, *Luce* i, 78 : « Per viscera misericordi® Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens cx allo. » Hinc Deus quasi mater per Isaiam, cap. xlix, vers. 15, homi-nes quasi filios blande ad se advocat, illicitque, dicens : « Numquid oblivisci potest mulier infan-tem suum , ul non misereatur filio uteri sui? cl si illa oblila fuerit, ego tamen non obliviscar lui.» Hinc ct Christus veniens in carnem, ex maire sota nasci voluit sine patre, ut instar MclchisedecL esset i-árwp, sicut in cœlis est iuT.rup, quasi ex matre malernitatem assumpturus, materque no-bis futurus. Unde Psaltes de eo ait : « Gustate cl videte, quoniam suavis est Dominus; » et : « Mi-serationes ejus super omnia opera ejus. » Quare apposite Gentiles, ait Clemens, lib. V *Strom.*, Deum
quasi patrem matrem, vel, ut expo-
nil S. Augustinus, lib. VII *De Civit.*, cap. ix, pro-
genitorem genitricemque simul vocaverunt.

Porro ut immensitatem beneficii incarnationis Verbi aliqua ratione concipiamus et ponderemus, S. Joannes quatuor ejus circumstantias expen-dendas suggerit el proponit, nimirum quis, quid, cui, cur.

Primo, quis est ille qui carnem nostram induit, imo assumpsit? Est Verbum, quod fuit ab initio; est Verbum æternum, est Deus omnipotens, creator
cadi et terne, Dominus Universorum, Rex regum, qiu
el Dominus dominantium. Verbum ecce æternum
per quod facia sunt omnia, fit caro, fit homo.
« El vocabitur' nomen ejus, ait Isaías, Emmanuel,»

K
Z

iw f
«uiioc*

qiul

id est *nobiscum Deus*, «admirabilis, consiliarius, Deus, foriis, princeps pacis, pater futuri sæculi, magni consilii angelus; » quæ singula expendi, *haut* ix, 6. Hoc est quod canit Ecclesia in Præfat» Nativit. Christi : « Per Incarnati Verbi mysterium nova mentis nostræ oculis lux tuæ claritatis infulsit, ut dum visibiliter Deum cognoscimus, per huno in invisibilium amorem rapiamur. » Porro natura divina per incarnationem non est mutata, nec passa, sed sui similis inviolata et impassibilis permansit.

liæclare S. Leo, serm. 10 *De Nativit.*: a Idem, ait, est in forma Dei, qui formam suscepit servi. Idem est incorporeus manens, et corpus assumens. Idem est in sua virtute inviolabilis, et in nostra infirmitate passibilis. Idem est e paterno non divisus throno, et ab impiis crucifixus in ligno. » Quocirca S. Cyrillus, in cap. i *Evang*, S. Joannis, Verbum humanatum comparat carboni, vel ferro ignito. Sicut enim ignis non consumit ferrum ignitum, sed utriusque substantia illæsa et integra permanet : sio nec dicitur» mutavit humanitatem, nec humanitas deitatem, sed utraque integra *cl illiv*«a permanet. Id significatum est per ignem in rubo, (piem vidit Moses, *Exodi* m, 2; ignis enim in rubo est Verbum in carne ; sed sicut ignis rubum non adussit, sic Verbum humanitatem non leesit. Vide Theodoretum in tribus Dialogis, primo, *Immutabdis* ; secundo, *Inconfusus*; tertio, *Impassibilis*, ubi contra Euthychelern ex Patribus pulchre explicat, quomodo Verbum manens Immutabile, inconfusum et impassibile, factum sit caro. Quocirca Damascenus, oratione 1 *De Nativit.*: a Tantis, ait, Domine, tuus in me fuit amor, ut non per angelos, aut per ullam aliam creaturam salutis mete negotium obieris, verum ut primam fictionem, sic etiam ipsam instaurationem ipsemet efficiendam duxeris.» Et S. Augustinus, Serm. 80 *De Verbis Domini* : ■ Ad sanandum, ait, grandem ægrotum, descendit omnipotens medicus, humiliavit se usque ad mortalem carnem, tanquam usque ad lectum ægrolantis. »

s* nodo. Secundo, quid fit Deus in incarnatione? fit caro, <ul? id esi homo. «Caro, ait S. Augustinus, tract. 2 *m Joannem*, te caecaverat; caro te sanat. Carnalis enim anima facta erat consentiendo affectibus carnalibus, inde fuerat cordis oculus cæcatus : Verbum caro factum est. Medicus tibi fecit collyrium, ut de carne vitia carnis extinguere. » Nam caro hominis est prie cæteris animalibus misera, infirma, putida, milio ærumnis et morbis subjecta, et per concupiscentiam corruptissima; hanc assumpsit Verbum, co se inclinavit illa majestas, ut berapliinos, Cherubino* et caleros angelorum ordines prétoriens descenderei in imam hanc miseriarum vallem et carnem, eamque sibi arctissimo hypo^taticæ unionis vinculo copularet. Cogita si ovis duceretur ad lanienam, •l homo quispiam eam amans et miserans (uti

S. Fraicitcus eas pecunia redimebat ob amorem Christi, qui repræsentatur Agno bei) vellet pro ea mori, imo mulari in ovem, ut ovem illam redimeret, an non diceretur hic ejus in ovem osso insanus etcxstalicus amor? Longe major fuit amor Christi in nos, dum ex Doo factus est homo; infinities enim amplius Deus excedit hominem, quam homo excedat ovem. Hoc ergo est « magnum pietatis (et divinai dignationis et philanthropio;) Sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum in spiritu, apparuit angelis, predicatimi esi Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria, » 1 *Anoth.* cap. m, vers 16. Hoc cum Seraphims admirari et obstupescere debemus, ac <um videmus parvulum in præ-epio, cum stupore dicere : Ita-ne iste parvulus est Deus meus, Kexcœlorum, creator Universi? Deus, ait D. Thomas, *opusculo* 60, communicat se, *primo*, omnibus creaturis per præsentiam ; *secundo* et magis, justis per gratiam; *tertio* cl maxime, carni nosliut per substantiam, *primo*, naturaliter ; *secundo*, supernaluraliter; *tertio*, personaliter, ait Cajelanus. Porro Verbum per humanitatem suam omnes homines, et per cos totum universum (hujus enim nexus et vinculum est homo, ideo microcosmes appellatus) ad se elevavit, sibique univil, ut sit Deus omnia in omnibus, ait Damascenus, orat. *De Transfigur.*; et Cajelanus in III *part.*, *Quæst.* 1, art. 1 : « Incarnatio, inquit, est elevatio lotius Universi in divinam personam; » imo S. Dionysius, lib. *De Divin. Nomin.*, cap. iv : «Quæmajor, ait, Dei communicatio cum creatura, quam ea qua Verbum caro facium est, cogitari potest? » Kursum junxit se Verbum homini, id e&t primum ultimo : in creatione enim homo fuit ultimo a Deo creatus; atque sic Deus quasi in circulo ad punctum unde cœperat, Verbo creando omnia, per incarnationem rediit, hominem jungendo Verbo. Ha Chctovæus in Damasceni lib. HI *De Eide*, cup. i.

Tertio, cui Verbum facium est caro? homini Tertio, peccatori et vilissimo instar vermiculi. « Parva-cl? lus enim natus est nobis, et Filius datus est nobis. » Christus ergo non assumpsit hominem propter se, quasi egeret aut delectaretur illa humanitate quam assumpsit, sed propter nos. tjlli-inalus ergo tei minus incarnationis sumus nos. Ideo enim natus est in carne corporaliter, ul in anima nostra nasceretur spirilualiter. Hinc canil Ecclesia in Symbolo Concilii Nicæni : a Qui propter nos homines, el propter nostram salutem descendit de cœlis. » S. Anselmas, lib. II *Cur Deus homo*, cap. XX : « Quid, ait, misericordius intelligi valet, quam quod peccaturi œlernis tormentis deputato, et unde se redimi ret non habenti, Deus Paler dicit: Accipe Unigenitum meum, el da pro te; ipse Filius: Tolle me, el redime te? » Celebratur Atheniensium dux Codrus, qui urto cuiu “nartanis bello, cum respondisset oraculum illos •sse vincere, quorum dux ucriiss^t, diporta

ducali (rabea, vilem militis variem induit, itaque hostium castra adiens, illio jurgio eo» in suam cædem instigavit, ac morions sua morto victoriam, vitam et libertatem suis peperii. Sed quid Codrus ad Christum? quid homo ad Deum, qui carnem induens nos sua morte ab ætēnia morio et gehenna liberavit, ao regni cœleslia et æternæ gloriæ hæredcs effecit?

Quarto, cur Verbum factum est homo? ul ho-
niuein inferno, morte, peccalo omnique miseria corporis et an.raæ liberaret. Verbum enim nihil Bibi acquisivit nisi exinanitionem, opprobria, paupertatem, dolores, mortem el crucem, ut per ea nobis benefaceret, a Natus est Christus in carne, ul nos nasceremur in spiritu, ail S. Gregorius Nazianzenus: «Natus est in tempore, ut tu nascereris in æternitate. Natus est in stabulo, ut tu nascereris in cœlo.» Audi S. Augustinum, serm. 9 *De Nativit.*: a Dominus nosier Jesus Christus, qui in ælernum cunctorum est creator, hodie nascendo de matre, factus est nobis Salvator. Natus est nobis hodie in temporis volubilitate, ul nos perducatur ad Patris æternitatem. Factus est Deus homo, ul homo fieret Deus: ut panem angelorum manducaret homo, Dominus angelorum hodie factus est homo.» Et Nazianzenus in *Distichis*: a Patria Verbum est homo noster, ut hujusmodi mixtione Deum hominibus misceat. Unus utrimque Deus est, hacenus homo effectus, ut Ine ex mortali Deum elficiat. »

Quocirca Clemens Alexandrinus, *Adhortat. ad Gentes*, ait Christum sua incarnatione terram in coelum mutasse, ac ex hominibus angelos, imo deos fecisse; ideoque ipsum pulchrum esse auri-
gam qui currum sive bigQin fidelium, puta Ju-
(lœoruin el Gentium, agat in cœlum, dirigatque ad beatam immortalitatem. Hoc est quod S. Joannes, *Evangel.* i, 12, ait: a Dedit eis potestatem filios Dei fleri, his qui credunt in nomine ejus, etc. El Verbum caro facium est, » *q. d.* Ideo Verbum caro factum est, ul homines faceret filios Dei. Audi Origenmn, hom. 2 in *Diversos*, hæc verba tractantem: «Si Filius Dei factus est homo, quid mirum si homo erodens in Filium Dei, Filius Dei futurus sil? Ad hoc siquidem Vorbum in carnem descendit, ut in ipsum caro, id est homo, credens in Verbum ascendat, ul per naturalem Filium un.genitum, nulli filii officiantur adoptivi; non propter seipsum Verbum caro facium csl, sed propter nos, qui non nisi per Verbi carnem potuissemus in Del filios transmutari. Solus descendit, ul cum nullis ascenderet. Do hominibus facit deos, qui de Deo fecit hominem. El habitavit in nobis, id est naturam nostram possedit, ul suæ naturæ particeps» faceret nos. n S. Leo, serm. 6 *De Nativit.*: u Ideo, ait, Christus Filius hominis factus est, ul nos filii Dei esso possimus.» Vide S. Anselmum, lib. *Cur Deus homo*.

Vide ergo immensitatem hujus beneficii: Deus hic non pluit c colo manna, sed totum cœlum

quasi disrumpens, omnes deitatis suæ thesauro*
et visceri inferir >aliæ suæ, imo totum se, quau-
tus quantus est, cum omnibus suis donis et gra-
tiis in terram effudit. Hoc est quod optabat Isaías,
cap. xLV, vers. 8: «Rorate, c<eli, desuper, el nubes
pluant justum; aperiatur terra, et germinet Salva-
torem.» Audi S. Augustinum, 6crm. 27, vel alio
computa 23 *De Trap.*: «Laudem Domini, inquit,
loquetur os meum. Ejus Domini per quem faci i
sunt omnia, et qui factus est inter omnia. Qui
est patris revelator, matris creator. Filius Dei de
jlatro sino matre, filius hominis de matre sino
patro. Magnus dies angelorum, parvus in die ho-
minum; Verbum Dei ante omnia tempora, Ver-
bum caro opportuno tempore. Conditor solis,
conditus sub sole. Cuncta sæcula ordinans de sinu
Patris, hodiernum diem consecran* de utero ma-
tris. Ibi manens, hinc procedens. Effector cadi et
terne, sub cœlo exortus in terra. Inclfabililer sa-
piens, sapienter infans. Mundum implens, in pre-
sepio jacens; sidera regens, ubera lambens. Ita
magnus in forma Dei, brevis in forma servi, ut
nec ista brevilate magnitudo illa minueretur, nec
illa magnitudine ista brevisitas premeretur. Neque
enim quando membra humana suscepit, opera
divina deseruit; nec attingere a fine usque ad fi-
nem fortiter, el disponere omnia suaviter destitit,
quando infirmitate carnis indutus virginali ulero
receptus est, non inclusus; ul nec angelis sub-
traheretur sapientiæ cibus, el nos gustaremus
quam suavis est Dominus.»

Audi et S. Gregoriani Nazionzenum jubilantem
orat. 38: a Christus gignitur: glorificate; Chri-
stus c cœlis: obviam prodite. Christus in terra: sub-
vehimini; cantate Domino, omnis terra. Atque ut
hæc duo in unum contraham, lætentur cœli elcxul-
tet terra, propter vœlcriem, ac postea terrestrem.
Christus in carne; tremore et gaudio exaltate:
tremore propter peccatum, gaudio propter spem.
Christus ex Virgine: mulieres, virginitatem colito,
ut Christi matres silis. Quis eum qui a principio
est, non adorat? Quis eum qui postremus est, non
laudat ac celebrat? Elmox: a Omnes gentes,
plaudite manibus, quoniam parvulus natus est
nobis filius, et datus csl nobis, cqjus principatus
super humerum ejus (cum cruce etenim extolli-
tur), ac vocatur nomen ejus magni consilii, hoc
est paterni, angelus. Clamet Joannes: Parate viam
Domini; ego quoque diei hujus vim ac poten-
tiam clamabo. Carnis expers incarnatur; Verbum
cmasetcil; invisibilis cernitur; intactilis tangi-
tur; tempore vacans initium sumit; Dei Filius,
hominis filius ellitilur, Jesus Christus heri el ho-
die. idem clin secula, n Et S. Bernardus, serm. 1
De Epiphun. i «Quid tantopere declaret ejus miseri-
cordiam, quam quod ipsam suscepit miseriam?
Quid ita pielatc plenum, quam quod Dei Verbum,
propter nos factum est fœnum? Quanto enim mi-
norem se fecit in humanitate, tanto majorem so
exhibait in bonitate; el quanto pro me vilior.

tanto mihi charter. » Idem serm. 46 in *Cant.* : « O suavitatem, o gratiam, o amoris vim ! summus omnium, imus factus est omnium. Quis boofecit? Amor dignitatis nescius, dignatione dives, affectu potens, suasu efficax. Quid violentius? Triumphat de Deo amor, ut scias amoris fuisse ; quod plenitudo effusa est, quod altitudo (equate est, quod singularitas associata est.

Quare ut hoc manna immensum cœlo depluens excipiamus, pandamus totum cor, ampliemus ejus sinum per immensum ejus desiderium, ut totam ejus copiam, gratiam et suavitatem capiamus et sapiamus. Imitemur Patres in limbo, qui per tria et quatuor annorum millia sedentes in tenebris et umbra mortis, illud avidissime et sitientissimis animis desiderabant, clamantes : «ütinam disrumperes cœlos, et descenderes! » *Isaïæ* 1 xiv, 1. Imitemur B. Virginem, quæ concepto Verbo anhelabat ad ejus partum, tota avulsa a mundo, et lota Christo unita, in cumque transformata, ut deitas in utero latens per corpus Virginis, in omnibus ejus partibus et molibus resplenderet; atque idcirco Christus jussit hanc suam nativitatem quotannis solemniter recoli et celebrari, ul nobis id pnestet, quod olim præstitit Pastoribus, Magis, Ann®, Simeoni, Joseph, dum realiter natus est ; quia enim tunc præscientes esse non potuimus, hinc nobis quotannis per commemorationem fit præsens, ut easdem gratias impertiat. Quisque ergo suas necessitates Christo nato proponat, carnis infirmitates, ac presertim vitium et tentationem, quæ maxime eum premit, dicatque confidenter cum S. Catharina Senensi: a Domine, habeo te præsentem, meus es, non dimittam te donec hanc tentationem sustuleris, hanc virtutem vel gratiam dederis, donec totum cor meum possederis, et tuo amore imbueris, » Ideo enim Verbum caro factum est, ut carnis ærumnas et infirmitates curaret Verbi, uti curavit omnes in ea carne quam assumpsit. Rogandus est ul idem faciat in carne nostra, ul in ea habitans eam sanet, sanctificet et quasi in spiritum transmutet ; cum nova nativitate det novam vitam, ul vivamus angelice, cum Angelo cœlesti. Iia S. Hieronymus cum S. Paula migravit in Bethlehem, ut ibi jugiter mentis oculis intuerentur Christum nascentem. Ita S. Franciscus sub montem Græcii solemniter celebravit Christi natalem cum bove et asino, ac prædicans non aliud dicebat quam : a Amemus parvulum nostrum, parvulum de Bethlehem. Sic et S. Bernardus in hoc mysterio se superat, totusque melleus est et divinus. Christus se totum tibi, tu te totum da Christo ; Christus tibi natus est, Verbum tibi incarnatum est, Deus tibi humanatus est : tu vietatili nascere Christo, Verbo te insere, Deo te desponde, imo trade et redde.

Denique exclamat S. Bernardus, vel quisquis est sector, serm. tn *Cana Domini*, qui habetur sub finem operum ejus, pag. 391 : « O stupenda Dei mi-

seratio ! Verbum carnem, Deus cinerem, figulus lutum, vita morticinum induit, ul jumenta manducarent panem angelorum. Homines jumenta erant. » Et inferius : « Eapropter cibus coelestis mutavit se in pabulum pecoris, hominem mulo in pecus ; panis enim angelorum factus est fœnum ; unicus Patris, filius hominis : omnis enim caro fœnum, *Isaïæ* xl. Comedunt igitur angeli Verbum de Deo natum ; comedunt homines Verbum fœnum factum. Pane suo vivunt angeli in cœlis, et beati sunt ; fœno suo vivunt homines in terris, et sancti sunt. Fœnum quippe istud de prato virginalis uteri collectum, factum est refectio jumentorum ; Verbum ut fœnum fieret, latuit in Virgine, sol in sidere, artifex in opere. »

Et MANOS NOSTRE CONTRECTAVERUNT 1)K VERBO.—

Hoc est, Verbum ipsum quod contrectavimus, æque ac vidimus et audivimus. Est hebraïsinus ; dicit tamen « de Verbo, non Verbum, quia Apostoli non ipsummet Verbum in se, nipote divinum et spiritale, sed ejus vestem, puta humanitatem, contrectaverunt. Ergo non Verbum, sed aliquid « de Verbo, » puta adjacentem Verbo carnem quasi vestem contrectaverunt. Rursum, « quod contrectavimus, » id est, quod contrectando invenimus et deprehendimus, « de Verbo » (est melalipsis), scilicet Verbum vere carnem humanam, non autem phantasma vel spectrum inane carnis assumpsisse. Quam felices Apostoli qui Verbum incarnatum videre, audire, tangere meruerunt ! a Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis quod nulli Prophet® et reges voluerunt videre quod vos videtis, et non viderunt ; et audire quæ auditis, et non audierunt, » ait Christus, *Luçæ* x, 23.

Porro Didymus hæc omnia referi ad mysterium resurrectionis Christi, q. d. Vidimus, audivimus, contrectavimus Christum, postquam resurrexit. Credite ergo cum resurrexisse, hoc enim resurrectionis mysterium orbi eral novum et paradoxum ; ideoque illud ipsum S. Petrus et Paulus in *Actis. Apost.* et *Epistolis* suis assidue confirmant et inculcant. Glossa restringit ad transfigurationem Christi : tunc enim vidit Joannes gloriam Christi, et audivit vocem Patris: a Hic est Filius meus. » Verum melius alii referunt ad totam Verbi incarnali oeconomiam.

De Verbo yit.e. — Syrus, *Verbum vitæ*. Sic Joci ait : « Effundam de spiritu meo, » id est, spiritum meum, *Actor.* n, 17. « Dabitur ei de auro (id est *aurum*) Arabi®, et adorabunt de ipso (id est *ipsum*,) » *Usai.* LXXi, 15, græce τεῦ Χάϊω, id est *de illo Verbo*, scilicet eximio, increato, (eterno et divino, puta de Filio Dei, ut fatebantur, ipsi etiam Ariani convicti ex eo, quod Verbum hoc in Evangelio, cap. i, paulo post vers. I i, vocet Unigenitum Dei, ac passim alibi Scriptura illud appellat Filium Dei ; licet enim S. Basilios putet etiam Spiritum Sanctum dici posse Verbum, tamen id improprie dicitur, ait D. l'hornas. Verbum, m*

telligo non oris, sed monds. Ita S. Augustinus, Chryso. domus et alii in cap. i *Euangelii S. Joannis*.

Quies *primo*, cur S. Joannes Filium Dei non vocat Filium, sed Verbum? Respondeo *primo*, quia in suo Evangelio*! et Epistola; principio alludit ad principium Mosis, quo Deus verbo creavit cœlum, terram omniaquo quæ iis continentur. *Genes*, i, 2.

Secundo, (piia, ut docet S. Chrysostomus in *Evang. S. Joann*, i, Verbum hoc quod est in sinu Patris, omnem habet sapientiam, ac carne vestitum eamdem nobis enarravit : illam autem sapientiam tam Evangelio quam Epistola hac enarrare statuit S. Joannes, Unde etiam S. Joanne magis verbis et doctrina; Christi enarrande insistit, cum alii tres Evangelista magis rebir et gestis Christi insidant. Christum ergo vocat Verbum, quia Verbi hujus verba nobis recensete intrudit.

Tertio, ne, si Filium dixisset, rum corporeum cl passibilem quis imaginaretur; talos enim sunt filii quos novimus in terra. Ita S. Cyrillus in cap. i *Evang. S. Joannis*. Vox ergo *Verbum* significat generationem Filii nor- esse humanam, sed spiritualementem, mentalem et divinam, ideoque puram, integram et incorruptibilem, scilicet eum generati a mente divina ut verbum mentis.

Quarto, quia Verbum in divinis significat filium. Verbum enim significat conceptionem mentalem Dei Patris, quoro est ipsa generatio Filii, qui quasi Verbum repræsentat et manifestat sapientiam el voluntatem Patris. Et hec est causa cur Filius sit incarnatus, non Pater, aut Spiritus Sanctus, quia scilicet incarnatio idcirco facta est. ul per eam Deus se manifestaret hominibus: Verbi autem est rem manifestam facere. Rursus sicut Verbum a Patre genitum est spiritu, ita decuit idem gigni a matre in carne. S. Joannes ergo nos quasi manu ducit ad Verbum, ac per illud ad Deum, ul cum eo seenni jugitor commorari, colloqui el dissuaviari nos doceat. In Joanne enim et similibus verum est illud Séneca;,, x m f Quemadmodum solis radii contingunt quidem terram, sed ibi sunt unde mittuntur: sic animus magnus et acer, et in hoc demissus ut propius divina nossemus, conversatur quidem nobiscum, sed hæret origini suæ. Illinc pendet, illud spectatae nititur; » et, ul ait S. Ambrosius, « Verbo innubit (eterno;» nam, ut inquit S. Augustinus, serm. 38 *Be Verbis Eiang. stundum Joannem* : « Romo lit beatus contingendo illud quod semper beatum manet, et est illud ipsa bcaliludo perpetua; et unde fit homo vivus, vita perpetua; unde fit liomo sapiens, sapientia perfecta; unde homo fit illuminatus, lumen sempiternum est. »

Quieres *secundo*, cur Filius dicatur Xrpç, sive *Verbum*? Rcspondco *primo*, verti potest *ratio*, quia sicut ratio nobis intima est, ila cl Patii intimus est Filius. Ha Nazianzenus, orat. 4 *De Theolog. Secundo*, sicut ratio vel notitia pro^dit a

mente, ita Verbum sive Filius procedit a Patre. Ita Orígenes, S. Chrysostomus, Theophylactus, Enlhymius, in cap. i *Evangel. S. Joannis*; Nazianzenus, orat. 4 *De Theolog.*; S. Rasilius m illud : « In principio erat Verbum. » *Tertio*, quod a nobis auferat omne quod rationi repugnat, itaque nos faciat rationi obsequentes, ait Orígenes, lib. I in Joan. i; et ibidem Rupertus : « Verbum, inquit, Dei perpetua ratio est, sapientia sempiterna, etc. Cur non ipsa ratio sempiterna Verbum dicatur, unde nobis inest rationalitas? » el Eusebius, *VDe-monstr.*, v : « Verbum, ait, earum omnium rerum quæ ficl.e sunt, rationes in se fert, quare et Sapientia d Verbum Dei appellatur, p Verum ratio non ita exprimit processionem a Patre, sicut exprimit verbum, uti notat S. Augustinus, Quaest. IAIÍÍ, inter 83. Adde rationis nomen esse essenziale, non notionale et personale, ideoque commune S. Trinitati. Audi S. Dionysium, *De Divin. Nomin.*, cap. vu : « Deus, inquit, dicitur ratio in S. Litteris, non modo quia rationis sensus et sapienti » indultor est, sed quia el omnium causas in se uniformiter ante complexus est, cl quia per omnia pergit penetrans usque ad omnium finem, » *Sapient.* vin; et super hæc etiam, quia super simplicitatem omnem divina expanditur ratio, estque ab omnibus, super omnia suprema; substanti » ratione absoluta. » Denique ratio esse potest in eo qui actu non intelligit, ut indormiente; verbum autem est ejus qui in actu intelligit, qualis est Deus.

Secundo, Xsp; verti potest *opus*; est cniu Ver- stmMo, bum Patris opus ci commensum, coævum L* ada quatum, juxta illud *Sapient*, vu. 25 : « Vapor l, l // est virtutis Dei, el emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera. »

Tertio, verti potest *virtus*; Verbum enim t m'ic. est virtus, potentia . bracilium et dextera Patris, qua creavit cl fecit omnia : nam Verbum, qua Deus, est virtus creandi; qua homo, csl virtus redimendi et salvandi omnes, juxta illud Pauli, I Cor. i, 23 : « Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus aulem stultitiam; ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Chrislum D i virtutem et D i sapientiam; » cl : « Verbo Domini cœ!i 'irm i'i *u;il, et >pirilu oris ejus omnis virtus eorum, m x u, vers. G; et : a Portans omnia verbo virtutis suæ, » *Ihbr.* i, 3.

Quarto, Xrp; verti potest *forma*; Verbum enim est Patris forma, pulchritudo, « candor lucis æternæ, el speculum sino macula Dei majestatis, el imago bonitatis illius, *Sapient*, vu, 26 » splendor (gra ce árwiú-puqMt, id est *refulgentia*, resplendentia) gloriæ, el figura substanti » ejus, » *Hebr.* i, 3. Ilis adde a magno Dionysio Areopagita duas divinas personas, Filium et Spiritum Sanctum, productas dici voluti infinita quædain germina, valuti fnigrantissimos quosdam flores, voluti lumina quædam splendidissima; etenim

lib. Di *Divinis Nom.*, cap. n. in fine prima? partit hrc scribit : « Quod primordialis el fontana sit deitas Pater, Filius vero et Spiritus Sanctus fecundand deitatis (si fas est dicere) germina plantata divinitus et voluti flores, ac supersubstantialia lumina, a Scripturis sanctis accepimus. Quonam vero modo ista sint, neque eloqui, neque intelligere possumus. » Hinc et S. Augustinus, lib. VI *De Trin.*, cap. x : a Quidam (isest .S. Hilarius, lib. *De Synodi**, non longe a principio), ait, cum vellet clarissimo singularum in Trinitate personarum insinuaro propria : Æternitas est, inquit, in Patre, species in imagine (in Filio), usus in munere, » puta in Spiritu Sancio, qui est donum et munus Patris et Filii. Idem S. Augustinus, serm. 38 *De Verbis Evang. secundum Joannem* : a Non enim verbum, inquit, proficit, aut crescit accedente cognitore, sed integrum manet, si permaneris; integrum, si recesseris; integrum, cum redieris, manens in se et innovans omnia: ergo est forma omnium rerum, forma infabricata, sine tempore et sine spatiis locorum. »

Quinto, verti potest *definitio*, quia quasi rerum omnium definitio Patris naturam omnesque res definite et plene exprimit. Unde S. Gregorius Nazianzenus, orat. i *De Theolog.* : a Eodem modo, ait, Filius se habet ad Patrem, quo definitio cum definito; nam hoc quoque dicitur. Qui enim Filium videt, videt et Patrem, p *Joann.* cap. XIV; ac brevis facilisque paternæ naturæ declaratio est Filius; p sic et Eulhymius in cap. i *Evang. S. Joann.* Rursum verti potest *computus*, *calculus*, *supputatio*. Verbum enim est calculus et computus omnium angelorum, Sanctorum, imo creaturarum lotius universi.

Sexto, Xg-je; verti potest *causa*, quia Verbum est causa per quam singula facta sunt et subsistunt. Ita S. Hieronymus, epist. *ad Paulinum*. Philostratus in *Heroicis* : « Trojanis, inquit, Hector manus, Æneas mens fuit; n at Verbum creaturis tam manus, quam mens fuit; tam causa efficiens, quam idea concipiens.

Septimo, aliqui).vp; vertunt *sermo promissus*, sive quem voces et sermones Prophetarum promiserunt venturum orbis Salvatorem : ita Beza, quem recte refutat noster Salmeron, tom. II, tract. 4. Nam ante Prophetas coranique oracula, ab æterno Verbum erat Verbum, eratque apud Deum, ut ait S. Joannes. Rcipsa ergo Beza negat æque ac Alogiani, leste Epiphanio, *ha, resi* 51, et Centuriatores Magdeburgenses, *centur.* I, lib. I, cap. iv, qui negant hqv» dici respectu Patris, quasi ab eo genitus sit per cognitionem. Hi ergo sunt hostes Verbi et Filii Dei, ideoque semi-athei.

Oetaeo et optime, xj-pc, cum Notio et Patribus pene omnibus, veritas, *verbum*, utique non oris et vocis, sed cordis et mentis. Sicut enim nos dum cogitamus vel intelligimus quippiam, formamus nobis conceptum rei cogitatæ vel intellect®, qui

dicitur verbum mentis: ita Pater æternus intelligendo et comprehendendo suam essentiam, et omniaquæ in ea sunt, formavit et produxit hoc Verbum æternum sibi adæquatum et simillimum, quo fit ut Verbum hoc sit Deus, Deiquo Filius a Patre genitus. Dixi, « omnia quæ in ea sunt, » quia in essentia Patris est virtus spirandi Spiritum Sanctum, et omnipotentia producendi omnes creaturas possibles; quare ex cognitione Spiritus Sancti et creaturarum possibilium pariter ac essentiae divinæ producitur ei procedit Verbum, uti docet Franciscus Suarez, iib. IX *De Deo trino et uno*, cap. iv, v et vi, et alii.

Ubi nola : Verbum Dei est duplex : unum essentialiale, quod est ipsa intellectio Patris, quam cum essentia, intellectu et voluntate communicat 51.

Filio et Spiritui Sancto. Et hoc videntur intellexisse Trismegistus, Plato et Philosophi (de quibus mox). Similiter Ariani Verbum internum essentialiale, id est intellectionem Patris et Filii et Spiritus Sancti ponebant in uno Deo ipsi coæternam; sed addebant Deum empisse esse Patrem in tempore, cum Verbum notionalo a se distinctum produxit, quasi primam creaturam, et per eam cuderat. Alterum Verbum est notionale, sive personale, quod est Verbum a Patre productum et genitum, ideoque ipsum est persona subsistens, puta Filius Dei Patris. De notionali agit S. Joannes tam hic. quam in Evangelio. Vere S. Cyrilhis, lib. Vil *Thesauri*, cap. i : « Nomen Verbi, inquit, elegit (S. Joannes), quia est maxime proprium et significativum divinitatis, et processionis propriæ secundæ personæ. » Unde, *Apocal.* xix, dicitur : « El nomen ejus erat Verbum Dei. » S. Augustinus vero, lib*. XV *De Trinit.*, cap. xiv, Verbum essentialiale a notionali distinguens, sic ait : a Novit omnia Pater in seipso, novit in Filio, sed in seipso tanquam seipsum, » puta essentialiter; « in Filio tanquam Verbum suum, » puta notionaliter.

Adverte, Xsq; idem est quod *verbum*, *sermo*, *oralio*. Unde Tertullianus, S. Cyprianus, S. Ambrosius, Hieronymus et alii veteres sæpe Filium vocant sermonem. Renovavit idipsum hoc verbo Erasmus; unde pro, *in principio erat Verbum*, vertit, *In principio erat Sermo*, ob quam novationem a Theologis vapulavit. Erasmus secutus est et defendit Calvinus in cap. i *Evangel. S. Joannis*. w Miror, ait, quid Latinos moverit ut w transferrent Verbum. Sic enim vertendum potius fuisset vo Veruni vel demus aliquid probabile secutos esse, negari tamen non potest, quin Sermo melius conveniat; unde apparet quam barbaram tyrannidem exercuerint Theologastri, qui Erasmus turbulente adeo vexarunt, ob mutatam in melius unam vocem, n Erras, Novator, cum errantem et novantem sequeris.

Quod enim hoc loco melius conveniat verbum quam sermo, liquet *primo*, ex eo, quod Verbum simplicius sit sermone; sermo enim est compo-

Et o tio
na, €

bum situm quid px verbis : simplicissimus autem e 4
 quim)P; Filius. *Secundo*, quia verbum generalius e\$
 Primo, sermone; omnis enim sermo est verbum, at non
 franalo, omne verbum est sermo. *Tertio*, quia conceptus
 mentis semper verbum mentis, nunquam sermo
 dicitur. Filius autem csl conceptus mentis divina*
 Quarte, et patorn®. *Quarto*, sicut mens gignit verbum
 mentis, hocque iit vocale dum in os ct linguam
 carneam deducitur, et quasi ex ore nascitur : ita
 Pater genuit Verbum mentale, quod factum est
 vocale per incarnationem, dum induens carnem,
 os et vocem hominis, per eam locutum annun-
 tiavit nobis voluntatem Patris. Et huc subinde
 alludit Scriptura dum Christum , qua homo est,
 vocal Verbum, eo quod qua homo fuerit legatus,
 nuntius cl interpretis voluntatis Dei apud homines,
 ul patet l *Joannis* v, 7; *Apocal.* xix, 13. IlaS. Cbry-
 soslomos ct Thcophylactus in capite i *Evanyclii*
S. Joann., cl S. Epiplianius, *hæres.* 71 : « Filius,
 ait, Verbum nominatur, quia interpretis csl volun-
 tatum Dei; » et S. Augustinus, lib. *De Fide ct Sym-*
bol., cajr. m : « Verbum, ait, Patris dictum est,
 quia per ipsum innotescit Pater. Sicut ergo verbis
 nostris id agimus, ut noster animus innotescat au-
 dienti, sic illa Sapientia quam genuit Pater, quo-
 niam per ipsam innotescit animus secretissimus
 Patris, Verbum ejus convenientissime nuncupa-
 tur. » Verum S. Joannes lam hic, quam in Evan-
 gelio, Christum vocat Verbum ratione divinitatis,
 non humanitatis. *Quinto*, licci aliqui apud S. Au-
 gustinum , lib. *De Princip. Dialect.*, cap. vi, ver-
 bum derivent a verberando, quod verberato lin>
 gua intra palatum aere, omne verbum profera-
 tur, melius tamen ipse S. Augustinus, lib. XV *De*
Triait., cap. m, cx Varrone, Servio et aliis, ver-
 bum deducit a vero cl veritate, quod verum verbo
 Verbnm concipiamus ct loquamur. Verbum ergo, uti ct
 Termo, verum menti csl intimum; sermo vero innuit po-
 tius aliquid foras jactatum, dieilurque a sero:
 seritur enim sermo inter plures cl sæpe falsus.
 Nam, ut ait Servius : a Sermo csl consortia ora-
 tionis, et confabulatio duorum vel plurium, »
 Melius ergo Filius Dei vocatur Verbum quam
 sermo.

Denique Verbi hujus dignitatem cl attributa
 describens S. Basilios, lib. II *Contra Eunonnum*,
 processionis hujus admirando» alia similia iis v< r-
 bis proponit : a Oportet (inquit) dignam de Deo
 generationem intelligerc impassibilem, impcHi-
 bilem, indivisibilem, sine tempore, instar re-
 splendentis a luce radii; intelligerc autem imagi-
 nem invisibilis Dei, nec secundum artificiosas has
 imagines ad exemplar postea elaborat un ; sed
 existlentem ct consubsistentem cum protolypo,
 qui ipsi substantiam dedit, ilemquo cum arche-
 typo existentem; nec imitatione figuratimi, sed
 Linquam sigillo aliquo tola Patris natura Filio
 impressa. Aut si vis, qualis artium sil constitutio
 tota ex docentibus in discipulos immissa; cum
 nihil desit docentibus, ct perfectio adsii iis qui

didicerunt, vel id quidem non ita congruum ad
 similitudinem, propter temporis spatium; illud
 commodius, qualis est intellectionis natura, mo-
 tibus mentis sine tempore constituta.» Hæc Basi-
 bus.

Tertullianus his etiam utitur collationibus in li-
 bro *adv-'rsus Praxeam* > cap. vin : « Protulit Deus
 sermonem, id est, verbum, sicut radix fruticem,
 ct fons fluvium, et sol raditim; nec frutex a ra-
 dice . nec fluvius a fonte , nec radius a sole dis-
 cernitur, sicut nec a Deo sermo, » etc.

Divinius S. Gregorius Thaumaturgus, Verbum
 hoc reque ac Patrem cl Spiritum S metum depin-
 git in Symbolo, quod ei cmlilus traditum est !
 nostro S. Joanne, jussu B. Virginis, uti scribit
 Gregorius Nv>senus in V itaThaumiturgi. Symbo-
 lum hoc tolo Oriente celeberrimum ita sc habet :
 a Unus est Deus, Pater Verbi viventis, sapientiæ
 subsistentis, et potentia» et figure æternæ, per-
 fectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti. Unus
 Dominus, solus ex solo, Deus cx Deo, figura ct
 imago deitatis, verbum ctficax , sapientia consti-
 tutionis rerum universarum comprehensiva . et
 potentia totius creature effectrix. Filius verus ver
 Patris, visum effugiens visum effugientis, et cor-
 ruptioni non obnoxius non obnoxii corruptioni,
 et morti non obnoxius morti non obnoxii, et aeter-
 nus n terni. Unus Spiritus Sanctus cx Deo ortum
 ct existentiam habens, quique per lilium appa-
 ruit, videlicet hominibus, imago Filii perfecti, per-
 fecta vita viventium, causa, fons, sanctus, sanc-
 titas sanctificationis suppeditaix, per quem ma-
 nifestatur Deus A'atcr, qui est super omnia el in
 omnibus; et Deus Filius, qui per omnia perma-
 nat; Trinitas perfecta, quæ gloria atque æterni-
 tale ct regno non dividitur, neque abalienatur. »

Porro idem per umbram viderunt Gentiles, id-
 quo didicerunt vel ex libris Mosis et Hcbræorum.
 Unde Plato vocatur Moses Atticus ab Eusebio,
 lib. XIII *De Prcrpar.*, c ip. v ii; et aTheodorelo, fib.
 Il *Dc Cur. Græc. affect.* : u Oceanus Theologi®, a
 quo fluvii omnes ct mari i derivantur; illinc enim
 Anaxagoras, Pythagoras et Plato parva quædam
 veritatis lumina desumpserunt.» Vel cx Sibyllis,
 vel lumine natur®, vel instinctu divino. Audi Lac-
 tantium, lib. IV *Dc Sap entia*, cap. ix : « Hune,
 ait, Sermonem,» id csl Verbum divinum, «ne
 Philosophi quidem ignoraverunt. Siquidem Ze-
 non natur® dispositorem atque opificem univer-
 sitatis Xo-p predicaï, » quem cl fatum, cl neces-
 sitatem rerum, ct Deum, cl animum Jovis nun-
 cupat. Nam Trismegistus, qui veritatem pene uni-
 versam , nescio quomodo investigavit, virtutem
 inajestatemque Verbi sæpe descripsit. Id cnim de
 Mercurio Trismegisto testatur S. Augustinus, lib.
Dc Quinqe hærcsib., cap. m. Idem Mercurius in
Pimandro: a Mens (inqui) Deus, utriusque sexus
 fecunditate plenissimus, vita cl lux, cum verbo
 suo mentem alteram opificem peperit, qui qui-
 dem Deus, ignis atque spiritus numen. » Accc-

Gfotile»
 eo,-nore-
 mut
 Verbum.

simiiii
 ^erbo*

dit his vulgata illa ejusdem sententia : « Monas genuit monadem, el in se suum reflexit ardorem ; » hoc est, unus Deus genuit unicum Filium, el in se amorem reflectens, produxit Spiritum Sanctum. Illud quoque in *Pimandro* : « Mens Deus tuus, mentis vero germen lucens Dei Filius. » Similiter Theodorus, lib. II *De Principiis* : a Plotinus (inquit) ac Numenius explicantes Platonis mentem. tria aiunt posita esse a Platone «Tierna, ipsum videlicet bonum, mentemque et hujus universi animam ; vocat enim bonum, quem nos Patrem dicimus; mentem vero seu intellectum, quem nos Filium Verbumque appellamus; potentiam vero quæ animet omnia el vivificet. Animam vocat eam quam sacra Littera Spiritum Sanctum appellant. Atque hæc ipsa, ut sæpe jam dixi, ex Ibraorum sapientia el Theologia subducta sunt. » Verum recte notat Cardinalis Bessario, lib. II *Apolog. Platonis*, cap. iv, Platonem non Christiane, sed ariane de Filio el S. Trinitate esse loculum; nam statuit gradus in divinitate. Primum enim entium statuit primum Deum, post hunc quasi inferiori gradu ponit mentem ab eo productam; ne denique tertio loco et gradu ponit mundi animam, quæ universum hoc quasi animal animet et vegetet. Docuit ergo Plato, Deum ingentum *primo* genuisse mentem; *secundo*, animam mundi. Quare arianizat; ponit enim mentem et animam mundi, quasi res distinctas a Deo ingento, coque minores. Huc facit illud Serapidis oraculum datum cuidam regi Ægyptio :

Principio Deus est, tum sermo, et Spiritus istis
Additur : æquæva hæc sunt, et tendentia in unum.

Sic et Orpheus alique Greci. Chaldæi et Ægyptii Deum Patrem vocarunt **𐤎**, id est *mentem*, Filium vero **𐤋𐤖**, quasi mentis prolem, ait Theodorus, lib. II *De Curand. Grate. uffect.*, et S. Augustinus, lib. VII *Confess., cap.* ix. Alii Patrem vocarunt animam, vel spiritum; Filium vero **𐤍𐤃𐤕**, id est *mentem* et notitiam Patris. Quanquam nulli valde probabiliter censeant Orpheum, Trismegistum, Platonem et Platonicos per **𐤎** et **𐤋𐤖** non Verbum notionale, hoc est Filium, sed essentielle, hoc est, ideam mentis divina?, per quam omnia produxit, intellexisse. Hinc et illud Trismegisti : « Monas genuit monadem, et in se suum reflexit ardorem, » quod inulti sic explicant, q. d. Pater genuit Filium, ipsumque reflexo amore amans spiravit Spiritum Sanctum. S. Thomas, in cap. i *Evang.* S. *Joan.*, sic explicat, q. d. Unus Deus unum creavit mundum, propter sui ipsius amorem. Plura vide apud Theodoretum, Eusebium, Augustinum, locis citatis, et Augustinum Sleuchum, *De Perenni Philosophy* ac nostrum Barrediuin, tom. I, lib. IV, cap. iu.

Quæres *tertio* an Verbum hoc divinum simile sit nostro verbo mentis, an vero dissimile? Respondendo, partim esse simile, partim dissimile. Si-

mile est *primo*, quia sicut nostrum est immensum et spirituale, ita el divinum. *Secundo*, si homo mente parit conceptum sive verbum mundum, Pater intellectu et intellectione sua comprehendens suam essentiam omniaque ejus attribui ei, gignit Verbum. Verbum ergo est notitia et notio Patris. Unde S. Augustinus, serm. 38 *De Verbis Evang. secundum Joannem*: « Verbum Dei. ait, incorporaliter, inviolabiliter, incommutabiliter, sine temporali nativitate, natum temen intelligentiis a Deo. » *Tertio* sicut per nostrum verbum concipimus res omnes, ita Dei per suum. *Quarto*, sicut nostrum est menti internum, ita et Dei : enim apud Patrem el in sinu Patris, *Juan.* 1, 18, sicut nostrum menti inhæret, dicitur ei intimum. *Quinto*, sicut nostrum est idea, juxta quam omnia fabricamus et facimus, ita Dei, juxta illud : « Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, » *Joan.* i. Hinc Timotheus Platonius Deum Deique Verbum vocat **𐤎𐤃𐤕** *mentem* *exemplarem*; quia Verbum est mundus immensus et exemplar mundi creati. Est ergo Verbum maximus mundus sapienti, sanctitatis, intelligentiæ, vitæ, rationum, formarum; nam, ut ait Plato : « Omnia quotquot sunt animalia intelligibilia, ille in se complexus servat et continet; non secus ac mundus nos et omnia creata, quantunque cernuntur, suo ambitu cingit, » *Sexto*, sicut nostrum verbum sensibile fit vocale, dum loquimur : ita Verbum divinum factum est vocale, dum in carne assumpta locutum est. *Septimo*, sicut verbum nostrum est opinabile, imago rei quæ intelligitur, ita Verbum divinum est imago Dei Patris. *Octavo*, sicut verbum, pulchrum et utile, tamdiu durat, quamdiu durat intellectio, sic et divinum Verbum. In æternum autem permanet Patris intellectio : quare in æternum quoque gignitur, manetque ejus Verbum, quod per illam producitur; quia enim intellectio Patris semper est in actu, hinc et Verbi generatio semper est in actu. Quapropter vera est hæc propositio : Verbum semper gignitur, et semper est genitum ; quia in divinis idem est fieri et facium esse. Hoc est quod ait Michæas, cap. v, vers. 2 : « Egressus, » Hebr. *egressiones*, « ejus ab initio a diebus æternitatis. » Unde Patres concilii Ephesini : « Coexistens, inquit, semper, et coæternus esse Patri Filium splendor libi denuntiet, impossibilitatem nativitatis illius ostendat Verbum, consubstantialitatem nomen libi pandat. » Et S. Basilius*, hom. 1. in *Joannem*. : « Cur Verbum? ut ostendat quod ex mente processit. Cur Verbum? quia citra passionem natus est. Cur Verbum? quia imago et genitoris, totum in se ipso genitorem ostendens. *Nano*, sicut conceptus mentis præcedit opus, ita et Verbum præcedit opus Dei. Nam, ut ad S. Augustinus, XV *De Trin.*, x; : « Hominis opera nulla sunt, quæ non prius dicantur in corde. » Unde scriptum est: « Initium omnis operis verbum. » Nec ita multipost: « Est (inquit) et hæc in ista similitudine

verbi nostri similitudo Verbi dei, quia potest esse
verbum nostrum quod non sequatur opus; opus
autem esse non potest nisi praecedat verbum: sic
et Verbum Dei potuit esse nulla existente crea-
tura; creatura vero nulla esse potest nisi per ip-
sum per quod facta sunt omnia, n

lutate Dissimile est primo, quia verbum nostrum,
iK mu æque ac angelorum, est accidens, puta actus vi-
fh x u. |0jjs nienti quasi subjecto inhærens: Verbum
Dei vero est substantia et persona subsistens. Ita
S. Athanasius, serm. I *Contra Arian.*, et S. Chry-
sostomus, homil. I *in Joann.*: «Hoc Verbum di-
vinum, ait, substantia quædam est in personi,
ex ipso Patre sine passione proveniens, n Hinc
sequitur aliud discrimen. scilicet quod verbum
creatum est forma creata constituens in actu se-
cundo intelligentem, a quo producitur. Per ver-
bum enim quod concipit et producit, actu intel-
ligit. Verbum vero divinum non est forma Patris
intelligentis a quo producitur, quia est res per se
subsistens, quæ nequit esse forma rei alterius
distincte». Ita Suarez, lib. IX *De Deo trino, cap. 11*.

Secundo, verbum nostrum est temporale ac
mente posterius: Verbum Dei est æternum Deo-
que coævum. Rursum verbum nostrum produci-
tur ex indigentia intelligentis, quia sine eo nequit
rem actu concipere et intelligere; et Verbum Dei
non ex indigentia aut potencialitate, sed ex infi-
nita perfectione et fecunditate intellectus paterni
producitur, ideoque supponit diu non solum
constitutum in actu primo, sed etiam in actu se-
cundo intelligendi.

Texito. *Tertio*, verbum nostrum est impellendum et mu-
tabile, ideoque varium est multiplex: Verbum Dei
est perfectum, ideoque constans, immutabile,
unum est simplex, « cum in uno sint omnia, » ait
S. Augustinus in *Psalm. xuv*, et S. Athanasius,
serm. 3 *Contra Arian.*

Qnirto. *Quarto*, verbum nostrum est a mente distinc-
tum est alterius naturæ: Verbum
Dei est consubstantiale Dei Patris. Ita
S. Anselmus in *Monol.*, cap. xvi.

Quinto. *Quinto*, verbum nostrum est in nostra hypo-
stasi: Verbum Dei est hypostasis est persona di-
stinclaii Patre, perquam Pater dixit et Iccii omnia,

kilo. *Sexto*, verbum nostrum non est filius noster:
Verbum Dei est filius Dei. Rursum Pater produ-
cens Verbum, ipsissimam suam intellectionem
communicat Verbo, quod non facit mens nos-
tra verbo suo, imo potius vice versa ipsa per ver-
bum constituitur in actu secundo intelligendi. Ha
Suarez loco citato. Hinc Filius vocatur Sapientia
genita. Unde S. Augustinus, Quæst. XXIII inter
LXXXI, dicit Patrem esse sapientem sapientia ge-
nita, hoc sensu quod eam genuerit. Verum hanc
phrasim retractans, lib. I *lietract.*, cap. xxvi,
lib. VI *De Trinit.*, i: « Ergo Pater, inquit, ipsa sa-
pientia est, qua sapiens est. Filius vero dicitur sa-
pientia Patris et filius Patris, non quia Pater per
cum filius sapiens, vel potens, sed quia Filius sa-

plentia et virtus est de Patre sapientia et virtute.
Ex his ergo patet quod Pater non est sapiens sa-
pientia genita, sed scilicet sapientia ingente.*

Septimo, verbum nostrum est impotens et inef-
ficax: Verbum Dei est efficax et omnipotens; dixit
enim, et protinus facta sunt omnia, Gu. i.

Oratio verbum nostrum tam oris quam men-
tis, mox ut efficitur et nascitur, ditabitur et dif-
fluit: Verbum Dei est æternum, quia «terna est
intellectio, puta dictio est generatio Patris. « Cc&
sat, ait S. Hilarius, lib. II *De Trinitate*, sonus vocis
est cogitationis eloquium: Verbum hoc res est,
non sonus; natura, non sermo; Deus, non inani-
tas est. » Plura de Verbo vide apud D. Thomam
et Suarez loco citato.

Itaque licet aliquo modo ascendamus ex verbi
mentis nostro? ad Verbum Dei, tamen hic ascen-
sus per lumen naturæ tantum fit ad Verbum es-
sentiale. Per hoc enim Deus omnia concipit, in-
tellegit et producit; sed quod intellectio Dei sit
dictio, id est productio, quæ dixerit, produxerit
et genuerit Verbum nolinale quasi Filium, hoc
incomprehensibile est, et non nisi per revelatio-
nem Dei sola fide cognoscitur et creditur: supe-
rat enim omnem intellectum angelicum et huma-
num, quod in SS. Trinitate est in personis proprie-
tas, est in essentia unitas, est in maiestate adorelur
aqualitis, * uti canit Ecclesia in festo SS. Trini-
tatis. Ipsa ergo casto mutoque potius admiranda
est adoranda est silentio, quam curioso et exili
scrutanda et declaranda ingenio, ut cum Seraphi-
nis stupentibus stupentes ei acclamemus: « Sanc-
tus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth;
plena est omnis terra gloria ejus. » *Isai. vi*. « Hoc
(Dei Verbum) doctus Plato nescivit, hoc Demosthe-
nes eloquens ignoravit. Perdam, inquit, sapien-
tiam sapientium, et prudentiam prudentium re-
probabo, » ait S. Hieronymus *ad Paulinam*. « Eruc-
tavit cor meum verbum bonum; dico ego opera
mea regi, » ait Psalter *Psalm. xlv*, 1. « Vides hoc
Verbum Filium Dei esse, quem non aliunde quam
de paterno pectore, et ut ita dicam, de utero cor-
dis Dei, credimus exstitisse, » ait Nizienus *De
Fide*, juxta illud: « Ex utero ante luciferum genui
Io, » *Psalm. cix*; ubi S. Hieronymus: « De utero
generavit, inquit, id est de sua natura, de suis
visceribus. de sua substantia: ex utero, id est,
de medullis divinitatis sue, totum quidquid Pa-
ter est in divinitate, dedit Filio. »

Tropologice: quomodo Verbum loquatur cordi
hominum explicant S. Augustinus XI *Confess.*, ix,
et S. Bernardus, serm. 45 *in Cant.*: « Pulchri-
tudo, inquit, illius dilectio ejus, et ideo major,
quia præveniens. Medullis proinde cordis et inti-
marum vocibus affectionum, tanto amplius atque
ardentius clamat sibi diligendum, quanto id
prius sensit diligens quam dilectum. Itaque locu-
tio verbi, infusio doni, responsio animæ, cum gra-
tiarum actione admiratio. Et idcirco plus diligit,
quod sentit se iu diligendo victam; et ideo plus

miratur. quod prsventam agnoscit.» Et §* Ambrosius, III De *Virgin.* : a Vulnerat, ail, Bei Verbum, sed non ulcerat. Est vulnus boni amorfe, sunl vulnera charilatis. Ideoque dixit (sponsa *Cant*, il), Vulnerate charitalfe ego sum. Quæ perfecta estt vulnerate charilatis est. Bona sunt igitur Verbi vulnera, bona sunt amantis vulnera. »

Vaino viT.fi. — « Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedii et Filio vitam habere in semelipso, » *Joan*, v, 26 : bine Patri attribuitur esse, Verbo vivere, Spiritui Sancto diligere.

Nota : Triplex est vita : divina, angelica, humana. Divina est perfectissima, immensa, æterna, increata, origo el fons vite angelica) et humana). Angelica est creata, sed spiritalis. Humana patkñ est spiritalis, parlim corporea. Estque duplex, naturalis cl supernaturalis* Naturalis rursum est triplex : vegetativa, sensitiva el rationalis. Siipernaluralis est duplex : inchoata per gratiam, qua homo justus per fidem, spem el cliarilalcñ servit Beo, vivitquo vitam supernaluralern in Deum supernaluraliter credendo, sperando, cumque super omnia amando; altera vita siipernaluralis est consummata per gloriam, qua Beati Deo fruunlur, deliciantur et beantur in ælcrnum. Porro divina vita est duplex : formalis et causalis. Formalis est qua Deus in se ipso vivit vitam divinam, increatam, summe immortalem, sanctam, jucundam, perfectam, beatam et æternam. Causalis est duplex : naturalis et supernatural Nalurâlis, quæ causal vitam naturalem omnium plantarum, animalium, hominum el Angelorum ; siipernaluralis, quæ causal vilain supernaluralem, lum grati® lum gloriæ, lain hominum qilarn Angelorum. Vide S. Dionysium, lib. VI *De Du inis Nominibus*, ubi docet Deum esse originalem vitam, *primo*, vitæ angelico?; *secundo*, human®; *tertio*, animalium; *quarto*, plantarum; *quinto*, justorum; sexto, Beatorum, Dicitur ergo Verbum vite, id esi, vitale el vivificum, quia babel in se vilain, imo ipsum in se est vita divina, tum formalis, tum causalis jam dicta. Alludit, imo citat Joannes illud sui Evangelii! cap. i, vers. 4 : « In ipso vilu eral, d quod interpretes tripliciter dc triplici vita exponunt. *Primo*, de vita formali, r/. *d.* Ipsa Verbi substantia vita, ipsum Verbum est vita subsisten*, ail OEcumeninSk Ipsum Verbum per essentiam et essentialiter est vita : ipsa enim ejus esséntlâ est vivere el vita: m Deo ehim cl Verbo omnia sunl dc essentia Dei ct Verbi; nullum enim ibi esi accidens. Unde Deus el Verbum per essentiam csl sapientia, vita, bonitas, potentia, virtus, etc.; licet enim hæc in nobis sint accidentia, in Deo tamen sunt essentialia, adeoque realiter idem sunt cum essentia Dei. Ha S. Dionysius, loco citato, et S. Thomas, l *pari.*, *QufTst.* XXVIII. Alludit ad Illud PstiL xxxv : • Apud te est fons vite, el in lumine tuo videbimus lumen,• hoc est, ait Theodorclus t « Apud te e<t Verbum æternum, fons vite, el in lumine

Spiritus Sancti lumen Unigeniti lui cernemus. »

Secundo, accipi potest do vita non causali, sed naturali, *q. d.* In Verbo est vita, hoc est in Verbo quasi in idea vivunt sempiterna? rerum omnium rationes, ut ail S. Augustinus. Verbum enim est omnium creatura™m idea : idea alitem est ipsa essentia et vita Dei. Itu S. Augustinus, tract, l *in Joan.* : « Sapientia Dei (inquit), secundum artem continet omnia : (erratu vides, cœlum, solem, lunam; sunl ista in arte : sed foris corpora sunt, in arte vita sunt. » Alio vero loco : « Propterea (ait Joannes) quod factum est, in ipso vita erat; omnia quæ facta sunt el vitam non hibern, in ipso Verbo Dei vita sunl, in seipsis vita non sunt.» Quod ipsum sensisse videtur auctor homiliarum ex diversis, quæ tribuuntur Origeni. « Cœlum, ait, ct terra, abyssus et quæcumque in eis in Verbo vivunt, cl vita sunl, cl æternalifer subsistunt, et quæ nobis omni motu vitali carere videntur, in Verbo vivunt. » Rursus : « Omnia qu® per Verbum facta sunt, in ipso vitaliter ct uniformiter et causaliter subsistunt. » Denique : « In ipso vivimus, movemur ct sumus, » *Actor*, cap. xvn, vers. 28.

Preclare Philo, lib. *De Mundi opificio* : a Ubi decrevit, inquit, ingentem hanc urbem condere, pius formas ejus concepit, ex quibus postquam intelligibilem mundum constituit, ad illius exemplar sensibilem hunc mundum condidit. » Et post multa : « Si cui (inquit) libeat apertioribus uti vocabulis, nihil aliud dixerit esse mundum intelligibilem, quam Verbum Dei jam mundum condentis. » Rursum aliquanto post : « Liqueat autem quod archetypum sigillum, quem dicimus esse mundum intelligibilem, ipse sit archetypum illud exemplar, idea idearum, Verbum Dei.»

Rursum in Verbo quasi in causa efficiente est vita, id est omnium rerum vigor, duratio et conservano, quia hæc per Verbum fiunt : Verbum enim omnibus rebus dat vigere, vivere, duraro el permanere. Ita S. Chrysoslomos, S. Cyrillus, Tlieophylactus, Eulhymius in cap. i *Evangelii S. Joan.*, vers. 4* Unde Jansenius ibidem sio exponit, *q. d.* Vita naturalis viventium pendet a Verbo, quasi sensim Joannes a vita viventium discenda! ad hominem ejusquo vitam acceptam a Verbo, ct Clemens Alexandrinus, lib. *Exhort, ad Gentes t* « Verbum, ait, quod erat apud Deum, doctor apparuit, Verbum per quod omnia sunt fabricata, et quod cum eo qui finxit vitam simul prrebuil, ut opifex; bene vivere docuit, cum apparuisset ut magister, ut postea semper vivere suppeditaret ut Deus. »

Tertio et magis genuine, tam hic quam in Evangelio, per *vitam* accipias vitam causalem supernaluralem. *q. d.* In Verbo quasi in fonte et causa erat vera nostra vita, tum gratiæ, turn gloriæ. Unde ul hanc vitam ct lucem hominibus communicaret, ad cos in carnem descendit, factus homo, ul, sicut per Verbum magnus hic mun-

mus illud, testamur et annuntiamus vobis vitam eternam, quæ erat apud Patrem, et nunc in fine sæculorum per carnem assumptam apparuit nobis. Hoc est quod præcinitur Isaias, cap. xl, vers. 5 : a Revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est,» nimirum, ul explicat S. Lucas, cap. m, vers. 5 : « Et videbit omnis caro salutare Dei,» id est, videbit omnis homo Christum Dei, ait ibidem S. Ambrosius. Idem S. Ambrosius in *Psalm*, xxxv, 19 : « Non confundentur in tempore malo. Ipse (Christus), inquit, nostra in omnibus vita est, ipsius divinitas vita est, ipsius æternitas vita est, ipsius caro vita est, ipsius passio vita est. Unde et Jeremias ait : In umbra ejus vivemus; umbra alarum, umbra crucis, umbra est passionis. Ipsius mors vita est, ipsius vulnus vita est, ipsius sanguis vita est, ipsius sepultura vita est, ipsius resurrectio vita est universorum. Vis scire quoniam mors ipsius vita est? In morte, inquit; ipsius baptizati sumus, ut cum ipso in novitate vitæ ambulemus. Et ipse ait : Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram moriatur, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Ipse granum pro nobis corpore solutus et mortuus est, ut fructum multum afferret in nobis; mors itaque ejus fructus est vitæ. »

Idem per umbram viderunt Gentiles, qui proinde Jovem græco vocarunt Ζεύς, id est vitam. Audi Aristotelem, lib. *De Mundo* : καὶ ὁ θεὸς ἡμεῖς τὴν ψυχὴν αὐτῶν; xiv « Ξί-ψυτὴν ἵνα ᾖ ὁ θεὸς ὡς ἡμεῖς τὴν ψυχὴν, id est « Deum quidem turn Zephyr*, tum Aia vocant, inter se compositis atque e regione collatis nominibus, tanquam duabus iis vocibus significare velint per quem vivimus. » Ha posteriores Greci : priores enim alia de causa Jovem vocarunt Ζεύς, quam assignat Laetantius, lib. I, cap. xi : « Ipse autem, inquit, furto servatus, furcibusque nutritus Christus; sive Christus appellatus est : non, ul isti putant, a fervore cœlestis ignis (quasi ἀπὸ τοῦ φωτός Tou Cuius), vel quod vitæ sit dator, vel quod animantibus inspiret animas, quæ virtus solius Dei est : quam enim possit inspirare animam qui ipso accipit aliunde? Sed quod primus ex Saturni maribus vixit. »

Ver*, i.

2. Et vita manifestata est (I). — q. d. Verbum quod est vita immortalis et beata, lum formalis, tum causalis, uti jam dixi, sed abscondita apud Deum in sinu Patris, jam per incarnationem sese manifestavit, ac hominibus aspectabilem et tractabilem se præbuit; ilaquo nos Apostoli, quividi-

(1) Et pro nam, ul sæ;» alibi, et i irathes» includendus hic versus.

mus illud, testamur et annuntiamus vobis vitam eternam, quæ erat apud Patrem, et nunc in fine sæculorum per carnem assumptam apparuit nobis. Hoc est quod præcinitur Isaias, cap. xl, vers. 5 : a Revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter quod os Domini locutum est,» nimirum, ul explicat S. Lucas, cap. m, vers. 5 : « Et videbit omnis caro salutare Dei,» id est, videbit omnis homo Christum Dei, ait ibidem S. Ambrosius. Idem S. Ambrosius in *Psalm*, xxxv, 19 : « Non confundentur in tempore malo. Ipse (Christus), inquit, nostra in omnibus vita est, ipsius divinitas vita est, ipsius æternitas vita est, ipsius caro vita est, ipsius passio vita est. Unde et Jeremias ait : In umbra ejus vivemus; umbra alarum, umbra crucis, umbra est passionis. Ipsius mors vita est, ipsius vulnus vita est, ipsius sanguis vita est, ipsius sepultura vita est, ipsius resurrectio vita est universorum. Vis scire quoniam mors ipsius vita est? In morte, inquit; ipsius baptizati sumus, ut cum ipso in novitate vitæ ambulemus. Et ipse ait : Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram moriatur, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Ipse granum pro nobis corpore solutus et mortuus est, ut fructum multum afferret in nobis; mors itaque ejus fructus est vitæ. »

Et testamur, — quasi martyres, id est testes Dei, lum voce, tum vita, lum passione, morte et martyrio, uti S. Joannes ob hoc testimonium de Christo a Domitiano Romæ missus est in dolum olei bullientis, sed illæsus exiens ab eodem relegatus est in Palmos, ubi scribens Apocalypsin, ita de se orditur vers. 2 : « Qui testimonium perhibuit Verbo Dei, et testimonium Jesu Christi, quæcumque vidit; » et vers. 9 : a Ego Joannes frater vester, et particeps in tribulatione et regno, et patientia in Christo Jesu, fui in insula quæ appellatur Patmos, propter Verbum Dei et testimonium Jesu. » Rursum a testamur,» id est protestamur et obtestamur minando incredulis terribile Dei iudicium. Ita Cassianus, lib. V *De Incarnatione*, cap. vi : u Deinde, ait, addit Verbum vitæ, et vilain manifestatam : hoc se vidisse, hoc annuntiare, hoc protestari, simul scilicet, et exequens officium fidai, et ingerens terrorem incredulitati : ul cum ille utique protestatur se prædicare, sibi imputaret periculum suum, qui eum nolisset audire. » Sic de Heliodoro ab angelis flagellata dicitur, II *Machab.* m, 36 : a Testabatur (id est protestabatur, celebrabat, glorificabat) autem omnibus ea quæ sub oculis suis viderat opera magni Dei. »

Et ANNUNTIAMUS VOBIS VITAM ÆTERNAM (pul* Christum, qui, qua Verbum Dei, est vita eterna, increata et per essentiam), quibus erat apud Patrem, et apparuit nobis, — ut ex invisibili fieret visibilis nobis per incarnationem, prædicationem, miracula, ac pnesertim per transfigurationem.

ait Cajdanus, resurrectionem et ascensionem in (ζριυνὶ : ibi enim ostendet Christus se non tantum qua Verbum, sed et qua homo crai, vivere vitam gloriosam et æternam.

Nola : *Vi quod crat apud Patrem* alludit ad id quod ait in *Etang*, cap. f, vers. l : a Et Verbum erat apud Deum, » quod pulchre Nonnus vertit :

llarpò; *iry* suivra;, xripucvt cMpcvc; iffpx,

A Patre erat indivisum, ζlerna una sedens in sede.

Occurrit S. Joannes objectioni. Dicet enim quis : Si ab æterno erat Verbum, ubi erat, cum nihil, vel nullus locus esset in rerum natura? Respondet Joannes Verbum loco non eguisse, sed fuisse apud Deum Patrem, utpote a quo originem duceret, hoc est fuisse in sinu Patris, uti explicat vers. 18, vel etiam in domo paterna, quæ est Deus ipse, fuisse absconditum nobis. Preposilio ergo *apud* notat tria: *primo*, Verbum esse personam distinctam a Patre, contra Sabellium : ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus, Leontius in Joannis *EvangcE* cap. i, vers. l ; *secundo*, « apud n significat amicam et summam Filii cum Patre conjunctionem ; *tertio*, « apud » significat roqualilatē l ilii cum Patre. Nam esse apud Deum est esse juxta Deum, sive sedere ad dexteram Dei : eo enim post ascensionem rediisse dicitur *Marciavi*, 19, cl alibi. Hinc ruit hæresis Eunomii dicentis Filium non esse Verbum. Duplex enim ponebat ip^c Verbum : unum internum ζuoWov Deo, alterum externum, quod a Verbo interno reciperet ea quæ annuntiaret nobis, et hoc esse creatum, esseque Christum. Hoc refutat S. Joannes dicens illud idem Verbum, quod crat apud Patrem, apparuisse nobis per carnem. Porro ne Ariani et Eunomius inferrent: Verbum crat apud Deum, ergo ipsum non erat Deus ; prrovenit id Joannes, dum subdit in Evangelio : a Et Deus crat Verbum. » Sic enim personro divinos inter se sunt distincte, et una apud aliam, ul tamen omnes habeant unam camdcmq̃ numero essentiam, puta divinitatem. Quare ineptus fuit Arianus ille, de quo S. Fulgentius, lib. III *Contra Monimum*, cap, ii et m, qui arripiens pileum c capite Catholici : Hic pileus, inquit, est apud tc an apud me? cumque responderet Catholicus : Est apud tc; intulit : Ergo Verbum quod crat apud Deum, illi externum crat, non et consubstantiale. He< te enim respondet S. Fulgentius, Verbum non esse apud Palrcin sicut pileus est apud me : pileus jiim est res distincta a me : Filius autem cum Patre c(*! eadem res etessentia, ideoque dicitur esse in sinu Pattis. Filius ergo est apud Patrem eo modo quo calor csl apud splendorem in eodem igne, aut potius eo modo quo memoria est apud intellectum in eadem mente et anima, præsertim si cum nonnullis Philosophis dicamus potentias; puta intellectum, memoriam, voluntatem, ab anima non distingui, sed cum ea realiter esse Xnum et idem.

Er apparuit nodis. — Vox *apparuit* significat in Christi incarnatione ζ?xvi; factum esso

ait S. Dionysius, epist. 3 *ad Caium*, cilicet « repente invisibilem apparuisse visibilem, et ex obscuro deitatis arcano eum qui omni assentire prreslat, hominem cfectuin, in nostrum conspectum produsse. Occultus autem est Deus etiam post ipsam declarationem, aut, divinius dicam, in ipsa declaratione. Hæc enim Jesu divinitas abscondita est, neque ullo sermone vel cognitione, quod circa ipsum peractum est, mysterium depromitur, seu ex tenebris educitur: sed et cum dicitur, iu-explicabile manet; et cum intelligitur, occultum.» Idem epist. 4 *ad eumdem*, Icq̃uens de Christo : «Cumad essentiam assumendam venisset, inquit, essentiam accepit, qui omni essentia superior est; et quæ hominis sunt, supra hominem gerebat: quod declarat et virgo, quro supra naturam paril. » Unde subdit incarnationis, perinde ac deitatis, mysterium magis per negationem quam pi r affirmationem, cognosci. « Nam, inquit, ne homo quidem erat, non quod non esset homo, sed quod ex hominibus natus, homines longe superaret, et supra hominem vere homo factus sit : et divina, non quatenus Deus esi, perfecit; neque humana, quatenus homo, sed postquam Deus factus est homo (grroco significantius *tàpAbv** erô, id est Deo virum induto, Deo humanato, Deo hominem vestito), novam quamdam (tacuro, id est Dei-virileni, sive ex divina et humana compositam, operationem apud nos instituit, d

3. L'r ET VOS SOCIETATEM HABEATIS NODISCWI (I). Vvri. t

— «Societatem,» græce xavcmow, id est communionem, commercium, societatem, scilicet in eadem fide, religioneel Ecclesia Christi, ubi eadem Sacramenta omnes participant : hæc est communio Sanctorum de qua in Symbolo dicimus : a Credo sanciam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem. » Porro bona et fructus hujus societatis el communionis subdimus dicentes : a Remissionem peccatorum, » quro fit per gratiam Christi, « carnis resurrectionem el vitam æternam : » vide nostrum Camuurn, Ludovicum Granalensem et alios in symbolum. Porro « habeatis,» id csl, habere pergatis el in ea proficiatis et confirmemini; significatur enim actus continuatus et crescens, non inchoatus. Loquitur enim fidelibus, qui jam habebant hanc societatem. OEcumenius tamen refert quoque ad infideles, quasi illos velit Joannes allicere ad fidcin et Ecclesiam Christi. Hoc est quod ait Paulus, *Hebr.* xu, 22 : «Accessistis ad Sion montem (id est, ad Ecclesiam quro emp̃ii in Sion), et civitatem Dei viventis, Jerusalem caelestem, cl mullorum

(1) « Quad vidimus, *inquam*, et audivimus, annuntiamus, n etc. Presens *annuntiamus* non solum, recte monente Allioli, perlinet ad hanc epistolam, sed aut ia universum ad prædicandi munus, quo perpetuo fungobaiur Apóstolas, aul in specie ad doctrinam quam in *Evangelio* proposuerat.

millium angelorum frequentiam, et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in coelis, eljudicem omnium Deum, et spiritus justorum perfectorum, et testamenti novi mediatorem Jesum, et sanguinis aspersionem melius loquentem quam Abel. » Cum his omnibus in Ecclesia csl nobis societas y pula cum angelis, cum Apostolis, cum primis Christianis, cum viris justis et perfectis, cum Beatis, cum Christo et Deo. Unde subdit Joannes :

Et societas nostra sit cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo, — non cum Deo Simonis Magi el mediatoribus angelis, quos ipse cum Platone piasi semideos inducit. Societas ergo Ecclesiæ est 'Ocietas cum Deo el Christo, a nec habere societatem cum Deo quisquam valet, qui non prius unitur Ecclesiæ societati, n ait Beda. Nam, ul ait S. Cyprianus, lib. De *Untiate Ecclesia*: : a Quisquis ab Ecclesia segregatus adultere jungitur, a promissis Ecclesiæ separatur, nec perveniet ad Christi premia; qui reliquerit Ecclesiam Christi, alienus esi, profanus est, hostis est; habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Si potuit evadere quisquam qui extra arcam Noe fuit, et qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadit. Monet Dominus, el dicit : Qui non est mecum, adversus me est, et qui non mecum colligit, spargit; qui pacem Christi el concordiam rumpit, adversus Christum facit; qui alibi preter Ecclesiam colligit, Christi Ecclesiam spargit. » Et aliquanto post : « Cum Deo manere non possunt, quia esse in Ecclesia Dei unanimes noluerunt. Ardant licet flammis, et ignibus traditi vel obiecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidia*; nec religiosa; lirtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitua : occidi talis potest, coronari non potest. » Hinc excommunicati separali ab Ecclesia pariter separati sunl a Deo et Christo. Greca significantius el efficacius habent : *i* wwwvix *i* xutripa

rei llardo; xxt uit x tou Ykû 2-jTcû IwJ Xptçcû; quæ sic veritas, *nostra vero societas est cum Patre et cum Filio ejus Jcsu Christo*, Ita Vatablus el alii. Explicat enim nobilitatem societatis Ecclesiæ, quod scilicet sil societas cum ipso Christo el Deo : illius enim sponsa est Ecclesia. Hmc in ea fimus «divina* consortes natone, » Il *j'etri* i, 4. Nam « qui adirerei Domino, unus spiritus est, » I *Corinth.* cap. vi, vers. 7. Hoc est quoi! admiraos celebrat et gratulatur Paulus, I *Corinth*, i, 9 : «Fidelis Defis, per quem vocali estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri. » Omnes ergo fideles sunl socii Christi el Dei per fidem, spem et charitalem; sed eo majorem cum eo habent societatem, quo magis in ejus fide, spe et charitate proficiunt, magisque ejus vitam et mores imitantur, præsertim ejus fidem et gloriam celebrando, et magis magisque propagando, uti fecerunt Apostoli, qui proinde in hac societate fuere primi et sumini, quia pro Christo mulla ege-

nini et multa passi sunt, adeoque totos se ejus gloriæ el animarum saluti impenderunt.

Societas ergo hæc est amicitia cum Deo : hanc Ver» enim vere intercedere inter animam sanctam et ,n,c,lu Deum docet hic Joannes, ac consequenter ipsa*'^*1

continet omnes conditiones vere amicitiae, quas Be-roeense! Aristoldes, Cicero et alii Ethici, tractat.

De Amicitia, pula reciprocum amorem, mutua colloquia, officia, gaudia, communicationem bonorum, etc. : quæ sane mira et divina est animæ dignilas, æque ac utilitas. Unde S. Augustinus, tract. 76 in *Joan.* : « Facit, inquit, Spiritus Sanctus cum Patre et Filio in Sanctis mansionem, intus utique, tanquam in templo suo. Deus Trinitas, */ater, Filius el Spiritus Sanctus, veniunt ad nos. dum venimus ad eos; veniunt subveniundo, venimus obediendo; veniunt illuminando, venimus intuendo; veniunt implendo, venimus capiendo : ut sit nobis eorum non extranea visio, sed interna, et in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna. » Vide dicta in illud quod de Abraham dicitur, *Jacob*, u, 23 : a Et amicus Dei appellatus est. « Vide et Dionysium Carthusianum hic, post medium cap. i, ubi pulchre et pie explicat quomodo fideles quasi socii et amici cum Deo agere et conversari debeant.

Porro recte Joannes llesselius, Doctor Lovanien- Est «it sis, et ex eo noster Lorinus: Societas, inquit, sive uplex“

communio hæc nostra cum Christo tam homine quam Deo, est tanquam domini et servi, patris el filii adoptivi, illuminantis et illuminati, justificantis et justificati, regentis et subditi, dantis et accipientis, invocantis et exaudientis, donantis munera et gratias agentis, beatificantis el beati, denique ut adhærens Deo unus cum illo sit spiritus, et in luce ambulans, sicut ipse est in luce, societatem habeat cum ipso. Secundum humanam naturam cum Christo est, ut magistri ad discipulos, sacerdotis ad eos pro quibus sacrificat et interpellat; solventis pro alio pœnam debitam, et promerentis seu consequentis gratiam indebitam; gratias agentis cum iis, pro quibus gratias agit; regis rursum et subditorum. Explicant Scripture societatem hujusmodi parabola Pastoris et ovium, capitis et membrorum, cibi el edentium, vitis et palmitum, et aliis ejusdem generis; tandem qui socii passionum, socii et consolationum. Vocavit nos quoque Christus amicos suos, fratres, sorores, matres; dixit eundem Deum suum et Deum nostrum, Patrem suum et Patrem nostrum. Hoo est quod ait Paulus, *Ephes.* cap. n, vers. 19 : « Estis cives Sanctorum, <4 domestici Dei; » el *Joan*, ni, 1 : « Videte qualem charitalem dedit nobis Pater, ul Filii Dei nominemur et simus. » Rursum Paulus, II *Cor.* xi, 2 : a Despondi, ait, vos uni viro virginem castam exhibere Christo; » et Ostcu cap. n, vers. 19 : «Sponsabo te mihi in sempiternum, et sponsabo te mihi in justitia et judicio, et in misericordia, et inis, rationibus; et sponsabo te mihi in fido. »

4. Ei nfd scftftiMUS vobis ut gaudeatis (in societate Sedeste Christi cl Dei, ejusque bonis gratte quæ percipitis, et gloriæ quæ percipietis in CCPIo), FT GAUDIUM VESTRUM SIT PLENUM, — indfos scilicet fiat majus et plenius, donec in cœlo fiat plenissimum, per hoc quod in societate hac indies crescatis et proficiatis, juxta illud S. Pauli, *PMlippens.* cap. n, vers. 2 : a Implete gaudium meum ut idem sapiatis, eamdē charilatem habentes unanimes, idipsum sapientes; » el illud Christi, *Joan*, xvii, 13 : « Itec locus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur, n Hoc gaudiutn nititur el nascitur ex testimonio bonæ el sancte conscienti®, quæ confidens se esse in Del gratia, sperat ab eo omne bonum el gloriam beatam, juxta illud Pauli, II *Cor.* i, 12: «Gloria nostra hæc csl, testimonium conectenti® nostro*. » Yere S. Bernardus *ad Eugenium* ; « Qlild ditius, quid in terra quietius est et securius bona conscientia? Damna rerum non mdtiil, non Verborum contumelias, non corporis *crudtilus*, quæ el ipsa morte magis erigitur, quam deprimitur. » (*Juin et II Tuscul.* M. Tullius : «Nul-lum theatrum virtuti, ait, conscientia majus. » Rursus In *Calone Majore* : « Conscientia bene actæ vite multorumque» benefactorum jucundissima Csl. n Itetnqite illud *pro ClUchtfo* præclare : « Si oplteortim (ait) consiliorum atque factorum testis in omni vita nobis éonscicnlla fuerit, sine ullo metu summa cum honestate vivemus. Denique conscientia red® volunlalis maxima consolatio est rerum incommodarum. » Et Horatius, lib. I, *epist.* 1 :

----- Hic munis alieneus esto,
Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

Idem, *ode* 22, lib. 1 :

Integer vil® scelerisque purus,
Non egei Mauri jaculis, nec arcu,
Nec venenatis gravida sagillis,
1'usce, pharetra.

Sive per Syrles iter jestuosas,
Sive facturus per Inhospitalem
Caucasum, vel que loca fabulosus
Lambii Hydaspes.

Merito itaque Apostolus integr® puræque conscientia® spem cl fiduciam pollicetur. Vere namque scripsit Augustinus : a Ipsa chartes bene operantis dat ei spem boti® conscientia®; spem enim gerit bona conscientia : quomodo mala conscientia tola in desperatione est, sic bona conscientia tola in spe. »

Rursum, a plenum,» id est, reale et solidum, csl fidelium « gaudium : » hoc enim mentem satiat el implet, quale est gaudiutn in Domino; cum gaudium in deliciis, opibus et honoribus Gi-db« sæculi mentem titillet, non impleat. Audi S. Gregonuni, homil. U m *Etang.* : «Quia præsentia gaudi i sequuntur perpetua lamenta, hic. fratres diarissimi, vanum telitiam fugite, si illic Here

formidatis; nemo enim pôtæa ei nic gaudere cum sæculo, et illic regnare eum Christo. Temporalis itaque teliti® fluxa restringite, carnis voluptates edomate, quidquid in animo ex presenti sæculo arridet, ex consideratione æterni ignis amarescat; quidquid in mento pueriliter hilarescit, hoc disciplino? juvenilis censura coerceat, ul dum sponte temporalia fugitis, æterna gaudia sine laboro capiatis, tf El S. Chrysoslomus, hom. 18 *adPopul.*: « In Domino gaudens, cx accidente nullo hac voluptate excidere potest ; alia nempe cuncta in quibus gaudemus, mutabilia sunt, nec tantam nobis afferunt voluptatem, ul ex aliis nascentem tristitiam expellant et obumbrent. Dei vero timor hæc habet iitraqtfft; stabilis enim est, et immotus, atque tantam emittit ln>titiam, ut nlillils nos aliorum malorum densus capiat. Deum enim sicut oportet liniens, et in ipso confidens, voluplatis radicem lucratus est, el omnem habet lætitiæ fontem. El sicut in immensum mare decidens scintilla, brevi facile exlinguitur : sic quantacumque Deum timenti Illidantur, velut in vastum tetitiû pelagus incidentia exlinguuntur atque perduntur. El revera, hoc csl maxime mirabile, quod cum adsint qu® contristare solant/ permanet ipse gaudens.» Et S. Augustinus, lib. X *Confess.*, cap. xxii, verum gaudium a falso discernens : « Absit, ait, Domine, absit n corde servi tui, qui confitetur tibi, absit ulquocumque gaudio gaudeam, beatum me putem; est cnirn gaudium quod non datur impiis, sed iis qui te gratis colunt, quorum gaudium tu ipse es/ et ipsa est beata vita gaudere ad te, de te et propter tc, ipsa est, et non usi altera ; qui autem aliam putant esse, aliud seciantur gaudium, neque ipsum verum; » el post nonnulla : « Beala quippe vita est gaudium dc veritate; hoc est enim gaudium de to, qui veritas es, Ileus/ illuminatio mea, salus faciei me®. »

5. Er IÆC HST AXUXTIATICJ. — OræCO comjiosi- Verti, tum , id est *promissio*, ponitur pro simplici iTfOfa, id est *annuntiatio*. Ita Œcumenius (I). Jani a annuntiatio» ponitur pro ro annuntiata, per metonymiain, qua actus ponitur pro objecto. Sic Deus vocatur spes, limor, amor noster, id est objectum spei, timoris el amoris nostri, sive in quem speramus, quem limemus et amamus. Ostendit S. Joannes societatem fidelium cum Deo consistere in eo, ut ambulent in luco cognitionis, obediendi® cl amoris Dei, eo quod Deus sil ipsa lux; in qua si permaneamus, invicti peccato effimur, ail Œcumenius.

QtoMAM Deus lux est, et tboxf.biiæ in eo non su.Sr ull e.— Alludit ad *Evang.* i, 4, ubi S. Joannes explicans illud : « In ipso vita erat, » illino subdit : «El vita erat lux homintlm,» ut significaret, ail Tolêtus, ad vitam assequendam necessarium

(1) Mulli codices legunt á-pjO/x, hancáue lectionem in textum receperunt tine^bdchius, Mdllhæius, Knap-piu*, etc.

esse lumen, quo Verbum hoc lucent in cordibus nostris; non tñlni vivere facit, nisi quod fide sun illuminat Cliristlis; ideo *Joan.* vili dicebat : « Qui sequitur me, non ambulat In tenebris, sed habebit lumen vitæ;» quod planius, *Joan.* xvn, exposuit : « Ille est vita (eterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum; n ac si diceret : Vita non sum, nisi iis quibus lux sum. Unde recte Gregorius Nazianzenus, orat, i *Thcolog.*, hinc verba Joannls sic interpretatus est : a Quia lux erat, vita erat. » Verbum ergo est lux hominum, quo scilicet homines illuminantur spiritualité? per fidem, spem, charitatem : de spirituali enim, non denaturali rationis luce hic agi, patet ex sequenti. Sensus ergo est, g. d. Vita nostra, quam dixi esse in Verbo, lino esse ipsum Verbum, est hæc Verbi illuminatio, qua homines cognitione hei et salutis sum illuminat. Et htec est causa cur Verbum sit caro factum, in caque se manifestarii hominibus, ut scilicet daret eis vitam æternam (I).

Verbum J*] ,nX IX' Quomodo Deus et Verbum sil lux, non accidentalitatis et creata, uti est nostra, sed substantialis et increata, caque triplex, primo, formalis; *secundo*, idealis; *tertio*, causalis omnis lucis corporem et spiritalis hominum et angelorum, justorum et beatorum, grati® et gloriæ, vide apud S. Dionysium, *De Divin. Nom.* cap. n, vers. I et 7 : « Lucii nomine, inquit, ipsum bonum celebratur, quasi in imagine primum exemplar expressum, n Hinc Deus dicitur « amictus lumine sicut vestimento, » *Psal.* cm; hinc et vocatur « Paler luminum » a Jacobo, cap. i, 17, cl a Paulo dicitur « habitare lucem inaccessibilem, » l *Timot.* vi, 16. Vide ulrobique dieia. Lux cnim nobilissima csl qualilas, qua» maxime Dei ejusque illuminationis cl grati® decus et doles repræsentat. Inter Deum ergo, Deique gratiam cl lucem, maxim® el pulcherrimæ sunl analogi® : lux cnim cœleslls el nobilissima inter naturales est qualilas, celerrima, efficacissima, impassibilis, purissima, qii® nullis sordibus licei iis im nixla fœdari potest, afferens calorem, splendorem, lælitiam, faciens res omnes videri, vitam el vigorem omnibus viventibus afferens. Talis csl el Deus Deique gratia : contrarium est in peccatis, quorum proinde symbolum sunt tenebra?. Adde quod gratia ad æternam lucem cl gloriam, peccata ad imas cl summas tenebras ducant.

Añilo Audi S. Dionysium, can. xv *Calcst. Hierarch.*, triginta et unam ignis et lucis proprietates, Deo

ngl* tri-
fiata et

(1) *Lut*,fes purfahnft cl gratissima, cul inagna beneficia cl commoda debemus, ol imago rrcLr *cognítianis*, moralis per/rc/oiitì, *felicitata*. Perso igitur hæc verba significare possunt : Deus c>t *scientissimus*, vel *dator felicitati*. Hoc loco autem vertí debout, ait AUiol, /)«ur est *sanctissimus*, nam lotus locus agli do hominum similitudine cum Deo, ea parte, ut cl homines fagiani vilia et sini sancii. Non excluditur lamen veri el boni cognitio. Contrarium est muriat *moralit imperfectioi* Natu *tenebres* ingrat® sunt, symbolum ignorantí® el viliorum.

et grati® miro congruirtitH, recensentem : *primo*, uni lu-
ci Ignis (et lux), inquit, in omnibus et per omnia sine admixtione funditur; *secunda*, secernitur u uto.
rebus omnibus; *tertio*, lucet totus pirnnl; *quarto*, ab-trushs est, incognilusque manet ipse per se, nisi adhibeatur materia, In qua vim actionemque suam declaret; *quinto*, cohiberi vineique non potest; *sexto*, omnia ipse per se oblinet; *septimo*, ea in quibds fuerit, ad vim suam actionemque commutat; *octavo* sui ipsius particeps facit quidquid ipsi propius quoquo modo adhibetur; *nono*, renovat omnia vitali calore; *decimo*, illustrat aperio lumine; *undecimo*, teneri non potest; *duodecimo*, nec misceri; *decimo tertio*, dissipandi vim habet; *decimo quarto*, commutari non potest; *decimo quinto*, sursum fertur; *decimo sexto*, celeritate magna csl pñeditus; *decimo septimo*, sublimis est nec humilitatem ullam ferre potest; *decimo octavo*, immobilis est; *decimo nono*, per se movetur; *vigesimo*, aliis motum affert; *vigesimo primo*, comprehendendi vim habet; *vigesimo secundo*, ipso comprehendendi non potest; *vigesimo tertio*, non egei allero; *vigesimo quarto*, clam se amplificai; *vigesimo quinto*, in materiis qu® ipsius capaces sunt, magnitudinem suam declarat; *vigesimo sexto*, vim efficiendi habet; *vigesimo septimo*, potens est; *vigesimo octavo*, omnibus inest, nec videtur; *vigesimo nono*, si ncglilur non esse videtur; *trigesimo*, attritu quasi inquisitione quadam repetite apparet, rurtimque ut comprehendendi et detineri nequeat avolat; *trigesimo primo*, in omnibus sui communionibus minui non polest. d

Denique apposite Damascenus, lib. II *De Fide*, cap. xi, S. Trinitatem comparat luci, sive soli reflexo in nube, puta in parhelio in quo lres videntur soles, cum revera unicus tanhim sit sol. « Indivisibilis cnim, inquit, in divinis est divinità, ac velut in tribus solibus inseparabili nexu Inter se coh rrenlibus una oademque est lucis temperatio nique conjunctio. » Sie et S. Dionysius, cap. il *De Divin. Nom.*, S. Trinitatem repræsentat pei* Irla lumina camdem domum illuminantia, una Im o, el indlslincta quadam distinctione. Atque hac do causa lux illa Deitatis et Trinitatis licet in se sil clarissima, tamen nobis est obscura caligo oo quod acies nostra solem illum tam fulgidum, tam sublimem, tam supernaluralem, reclis el iirelorlis mentis oculis intueri et aspicere non Videat. Unde ul eam contemplemur, cum Mose caliginem subire oportet. Audi S. Dionysium : « Caligo, inquit, lux est tum invisibilis, propter eximiam el substanti® supereminentem claritatem; lum inaccessibilis, pro immensa super.-ubslantialis luminis ex se manantis copia. Ad hano perlingll cl obsorbetur quisquis Deum nosse ac videre meruerit, coquo ipso quod ncc videt, ncc cognoscit (hoc est, non comprehendit), Deo visionem omnemque JOgnilionem transcendentem familiarius jungitur, hoc ipsum noscens quod posici super omnia eU, quæ in sensum cadunt; et cum

Propheta exclamat : Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, et non potero ad eam; et Apostolus eam agnoscens, vias ejus investigabilis, judicia inscrutabilia, donum ejus inenarrabile, pacem omnem sensum superantem testatus est n Deus ergo Pater lumen est luminosum et pri num, v. g. lux solaris lumen produciens. Filius est lumen rectum, primo productum, suæque luci commensum et adæquatum. Spiritus Sanctus est quasi lumen reflexum, puta splendor; produciitur enim ex mutuo, idcoque reflexo amore Patris et Filii. Idem per umbram viderunt Gentiles. Parmenides Deum definivit « esse coronam continentem ardorem, lucis orbem qui cingit cœlum. » Democritus Deum aiebat « esse mentem in igne orbiculari. » /Egyptiis hieroglyphicum Dei erat stella : « Depicta Ægyptiis stella Deum significat, » inquit Horus Apollo, *Hicrogl.* lib. II, wp. i.

Nota : Christus qua Deus et Verbum est lux formalis increata, qua homo est lux creata, quia plenus sapientia, gratia et gloria; est etiam lux causalis, quia causa est omnis sapienti[^], gratiæ et gloriæ nostræ. Unde S. Joannes in *Evangel.* cap. i, Christum qua homo est, vocat lucem, quia « illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; non tantum dans eis lumen naturale rationis, uti explicant Orígenes et Cyrillus, sed etiam et potius dans eis lumen supernaturale fidei et sapientis. Unde a Malachia, cap. iv, vers. 2, vocatur « sol justiliæ. » Vide ibi dicta. Deliravit autem Manichici», cum solem istum materialem censuil esse Christum, teste S. Augustino, tract. 34 *m Joann.* Luxit ergo Christus maxime post incarnationem ; fuit tamen etiam lux ante eam a mundi exordio; nam sicut sol antequam horizontem ascendat, aliquos auroræ radios præmittit, quibus mundum illuminat, sic et Chrislus. Ita S. Augustinus, tract. 1 *in Joann.* Hoc est quod ait Pater ad Christum : « Dedi te in lucem Gentium , ut sis salus mea usque ad extremum terræ , » *Isaiæ* XLix , G ; et Christus : « Ego sum lux mundi,^d *Joann*, vin ; ac de co Simeon : « Lumen ad revelationem Gentium, et gloriam plebis lucæ Israel, ^d *Luca* n, 32. Pulchre S. Augustinus, *hom.* 43, inter 50 : a Ideo, ait, venit Chrislus illuminator, quia diabolus fuerat cxcæcator. Fecit summus medicus infiniti collyrium pretii, ut cxcæcatos sanaret oculos. Vide quale, quamque salutiferum fecerit collyrium, ex Verbo et carne. Verbum, inquit, caro factum est, etc. Refecti autem hominis oculi ita sunt, itaque illuminati, ut angelorum exæquare possint oculos, Deique ipsius cœlestem gloriam tueri, ^d

Hanc lucem Christus suis fidelibus, præsertim viris Aposololicis communicat, adeo ut et ipsi sint lux mundi, juxta illud *Job* xxxvm : a Auferetur ab impiis lux tua ; » et : a Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, n *Psalm*, lxxxviii. El Christus Apostolis : « Vos estis lux mundi. Sic luceat lur

vestra coram hominibus, ut videant opera vestri bona, et glorificent Patrem vestrum qui in e *' > est, n *Matth.* v. Idem de Joanne Baptista : « Ille erat lucerna ardens et lucens, » *Joann*, v. El Paulus *Ephes*, v, 8 : « Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate et justitia et veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo. »

Er TENEBŪÆ IN EO NON SUNT CLUB. — Sicili lux est symbolum Dei, sapientiæ et gratiæ : ita tenebræ symbolum sunt diaboli, ignorantie et peccati, quæ proinde longe sunt a Deo. Ita Didymus et OEcumenius, qui citans illud *Evang. S. Joannis*, cap. i, vers. 5, *Lux in tenebris lucet, et tenebra eam non comprehenderunt* : « Tenebras (inquit) peccatricem nostram substantiam vocans, in qua Chrislus natus, id est, qua assumpta, Chrislus ejus iniquationum particeps non fuit ; peccatum enim non feeit. » Sic David : a Rectus Dominus Deus noster, et non est iniquitas in eo. « El Moses: « Deus, inquit, fidelis absque ulla iniquitate. » Et rursus David : « Non Deus volens iniquitatem tu es. » El alibi : u Sanctus in omnibus operibus suis. » Denique Habacuc : a Mundi sunt oculi lui ne videant malum. » Hoc est quod ait S. Jacobus, cap. i, vers. 17 : « Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. » Vere S. Thomas, in I *Timoth.* vi : « Res, ait, quæ actus quidem sunt, sed non purus, lucent tantum, non etiam lux sunl; divina autem essentia cum actus purus sit, lux est. Unde de hominum sanctissimo dicitur : Non erat ille lux ; de Dei autem Verbo: Erat lux vera omnem hominem illuminans. » Et S. Gregorius Nazianzenus, *oratione* 40 : « D us, ait, summum et inaccessibile lumen est, quod nec mente percipi, nec verbis explicari potest, naturam omnem ratione præditam illuminans; hoc in intelligibilibus, quod sol in sensibilibus; hoc se magis contemplandum nobis præbens, quo accuratius animos purgaverimus ; eo rursus magis amandum, quo magis contemplati fuerimus; eo denique magis cognoscendum, quo magis amaverimus; scipsc speculans et comprehendens, ac per exigua ad externa diffundens. Lumen porro hoc dico quod in Patre, et Filio, et Spiratu Sancto consideratur, quorum opulencia naturæ identitas est, atque una cademque splendoris prosullatio. » Quæ sane omnia aperte indicant vere dictum esso a Joanne Deum esse lucem tenebrarum prorsus expertem, et lucem, ut ait OEcumenius, intelligibilem, quæ oculos animæ nostræ ad perceptionem ejus illustrat, et ab his materialibus omnibus avocans, ad ipsam solam appetitum nostrum amatorio affectu incitat.

Antislopha est hæc sententia illius cap. i *Evangelii*, 4 : « El lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt, » de qua S. Gregorius Nyssenus, orat. *Deiitativit. Christi* : « Puritas, ait, in nostris sordibus versatur ; sordes vero puritatem non attingunt, sicut ait Evangelium, quod lux

in tenebris et lenebræ eam complexib non sint, ① El S. Augustinus, epist. 120 *ad Honoratum* : a Filius, ait, hei non eſt **absens** etiam mentibus impiorum, quamvis eum non videant; sicut nec illa lux videtur oculis presentata cæcorum. » Idem, lib. I *De Pec. fner.*, cap. xxv : a Sicut sol a cæcis quamvis cos suis radiis quodammodo vestiât, sic a slutiliæ tenebris lumen hei non comprehenditur. » Lucet autem lux Verbi in tenebris impiorum hominum per lumen rationis, per creaturarum voces, quæ omnes Creatorem esse, esseque venerandum et amandum clamant, per legem naturai menti inscriptam, per **legem** novam, per Scripturam, doctores, **concionatore***, sancias inspirationes, etc.

Unde idem Augustinus, tract. 2 in *Joann.* : a Noli cadere, ait, in peccatum, el non tibi occidet hic sol. Si tu feceris casum, tibi faciet occasum, d Si videre lucem cupis, cslo et lu lux; si enim tenebras el tenebrosas **cupiditates anus**, obtenebrabunt, imo excæcabunl te.

Viderunt id per umbram Gentiles quos citat Clemens Alexandrinus, lib. IV *Slrom.* Antiphancs, inquit, dixit : a Plutus (id est divitiæ) cum aliquos plus aliis videntes acceperit, cæcos facit : hinc a Poclis prædicatur ab ortu caecus; n sic Venus, Bacchus, omnisque cupido videntes excæcat. Citat deinde Aristophanem, dicentem : a Agite, oliscane vitæ homines, generationi foliorum similes, imbecilles, cene figmenta, folia instar umbra! reddentia, evanidi, involucres, unius tantum diei vitam viventes. »

Porro ridiculi et stolidi, æque ac blasphemi sunt Thalmudistæ, qui dicunt heum instar lune pali eclipsin et tenebras, ac nominatili! eas passum, cum lumen injuste a luna ademptu n soli attribuit, idcoque ad culpam hanc suam expi indam instituisse festum Neomenial, sive noviluni!, in qua per statuta a se sacrificia initio cujusq e mensis hoc peccatum purgaret, uti refert Sixtus Senensis, lib. II.

Veri ô. G. SI DIXERIMUS QUONIAM (quod) SOCIETATEM II-K in vis cum eo, et in tenerius (ignoranti© Dei et Christi, errorum cl peccatorum) .viml amis. min-timi n. — a Quid enim societ is luci a l tenebra*!© Il Cor. vi, I i. u Ambulare in tenebris,« est vivere iu peccatis, in iisque progredi in pejus ac peccata peccatis cumulare. Perstringit Gncslicos illo ævo docentes (uti nostro docent Lutheran! cl Calvinista?) fideles omnes osse predestinalo*, cosque sola fule salvari, ac proinde etiamsi peccent cl turpiter vivant, manere tamen in hei predestinatione et gratia, certoque salvandos. Item Ebionit is, qui ambulantes in tenebris se Deo placere jactabant, ac ul reteri Judaizantes censebant sc A, In. per frequentes lotiones et baptismata peccata u Ino-cluere. Nota : Peccala passim a S. Joanne in h num Evangelio et hic vocantur tenebra?, ob multas *col" utrimque analogias, *Prima* est, sicut tenebra! sunt Fjua. piivalio lucis, ila peccala sunt privatio gratiæ.

S&unda, sicut in tenebris ambulans nihil videt, el crebro impingit : ila peccantes in via salutis recutiunt, et crebro impingunt. Tertia, tenebriones uti Tatù, noctu® oderunt lucem : ita et peccatores oderunt lucem hei et hominum, juxta illud Christi : « Qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut arguantur opera ejus. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta,» *Joann*, m, 20. *Quarta*, quia Qniru. **peccata sunt opera principis tenebrarum**, puta diaboli; hic enim uti primus peccati est **auctor**, ita omnes ad peccatum instigat. Qm>ifa, quia ple- Qmou raque peccala in tenebris fiunt, juxta illud Ovidii :

Nox cl ainor, viou i que nihil moderabile suadeat :
ilid pudore vacat, Liber amurque mete.

Sexta, quia peccata oriuntur ex tenebris, puta ex ĩmu. errore pratico, quo peccator judicat sibi hic et nunc indulgendum esse cupidilati exili cum jactura Dei, cœli et bonorum æternorum, qii e sane sumina esl recitas et stoliditas. eOcitas mentis, ait S. Augustinus, lib. V *Contra Julianum*, quam solus removet illuminator Deus, el peccatum es!, quo in Deum non creditur; et pœna peccati est, qua cor superbum digna animadversione punitur; et causa peccali est, cum mali aliquid reci cordis errore committitur. • *Septima*, quia men- Septime, tem magis obtenebrant et excrecanL Ortaru, quia Ocqvî. ducunt ad tenebras œlernas geheiniæ : « Terram, inquam, miseriæ et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, » Joô X, 22. Sicut ergo lux est salutifera el vitalis viventibus rebusque omnibus, lenebræ vero noxiæ el mortifere : ita fides et gratia Christi est salutifera, vitamquo affert æternam ; peccata vero sunt pestifera, mortemque creant æternam. Unde Horus Apollo, lib. I *Hiero ĩL*, cap. I xvii : « Ægyplii, inquit, tenebras significantes crocodili caudam pingunt. Neque enim aliter ad exilium el intercessionem perducit crocodilus quodeumque apprehenderit animal, nisi cauda prius cahuín, invalidum reddiderit; namque iu hae corporis parle precipua esl crocodili vis ac robur. » Sicut ergo crocodilus exitialis est, ila et tenebre.

liine tenebrie vocantur « umbra mortis, » juxta illud Zichariæ : « Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent. » *Lw r i*, 79 ; et illud *Isaia* i\ 2 : « Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam ; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. ①

Meni nu R, et veritatem non facimis. — « Mem tinnir » verbo, et « veritatem, » quam loquimur el profite mur, « non facimus ① ipso facto : veritas enim hic non tam speculativa montis el oris, quam practica operis et moris intelligitur. Verum ergo esl bonum honestum, sive officium cujusque quod prestare debet; si id non preste!, veritatem, id esl, quod justum est et æquum, non facit, esto id simulet, idcoque personatus est hypocrita, et simia hominem vestila, ut ait Nyssenius epist. *ad*

Tlann. Sic de diabolo dicitur *Joannis* cap. vii, ver. iĭ : « lile in veniate non stetit, » quia in interniate, perfectiope cl officio angelico, in quo creatus crat, non perseveravit; hinc factus est « mendax et pater mendpcii, »

7. Si aitem in luce (rationis, fidei, Evangelii, virtutis, gratiæ) Anui lames (proficiendo et cundo de virtute in virtutem), sicut et ii'sh (Deus) est ix luce (id est, csl lucidus, imo ipsa lux substantialis et divina, ideoque omnia sua facit in luce .sapientiæ, prudentia' et sanctitatis divinæ), societa-tem HABEMUS AD INVICEM. — Vatablus, *mutuam*, scilicet tum cum invicem, tum consequenter cum Deo, uti dixit vers. 3. Ita Dionysius. Vere S. Augustinus, lib. IV *Confess.*, cap. ix : « Beatus, inquit, qui amat te, et amicum in tc, el inimicum propter te. Solus enim nullum charurn amittit, cui omnes in illo diari sunt qui non amittitur. » Hoc est quod ait Sapiens, Proverò, i, 18 : « Justorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. » Et Paulus *Philipp.* ii, 23 : a Lucetis sicut luminaria in mundo in medio nationis pravæ et pervers®, n Audi S. Augustinum, serm. I; > *De Verbis Apostoli* : « Videtis, ait, quia viatores sumus. Quid est ambulare? breviter dico, proficere, ne forte non intelligatis et pigrius ambuletis; semper tibi displiceas quod es, si vis pervenire ad id quod nondum es. Nam ubi tibi placuisti, ibi remansisti. Si autem dixeris : Sufficit, et peristi : semper adde, semper ambula, semper profice ; noli in via remanere, noli retro redire, noli deviare. Remanet, qui non proficit; retrocedit, qui ad ea revolvitur, unde jam abscesserat ; deviat, qui apostatai. Melius it claudus in via, quam cursor preter viam, d

Et sanguis Jesu Cubisti, Eil ii ejus, emundat nos ab omni peccato. — Non quasi faciat nos impeccabiles, uti somniant hæretiçi: contrarium enim docet S. Joannes verbis proxime sequentibus; sed « emundat, n id est, emundavit a peccatis per bapti-mum, et emundat in presentì a peccatis venialibus, sine quibus non ducitur hæc vita mortalis, el emundabit in futuro ab iisdem, el a peri ulis peccatorum mortalium. Denique in cielo emundabit nos, non tantum ab omni culpa et pœna, sed et ab omni concupiscentia. Ideo enim S. Joannes utitur presenti *emundat*, ul sub eo quasi medio preteritimi el futurum complectatur. Ita S. Augustinus el ex eo Beila hic, ac S. Hieronymus, lib. II *Contra Pelagianos* : a Quod, inquit, scriptum est, Et sanguis Jesu Filii ejus emundat nos ab omni peccato, tam in confessione baptismatis, quam in clementia pœnitudipis accipiendum est. » *Emun iat* ergo, id est, emundandi vim habet, emundareque potest cl '■olet instar lixivii.

Nota *primo* : Deus non radit peccata, ut volunt b i retici, sed promiss emundat, id esi, expurgat el abolet sicut macula alacie, lutem e veste, sordes e domo evertuntur el emundantur. Ita Conci-

lium Tridenlinum, *sess.* VI, cap. vir, ubi asserit neminem posse esse justum, « nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur; » idque fieri in justificatione impii, « dum ejusdem sam tissimie passionis merito per Spintimi Sanctum charllas Dei diffunditur in cordi-Injs eorum qui justificantur, atque ipsis inhæret. » Porro Clemens VI, Extravag. *JInigenilus*, de pœna et remissione, asserit unam sanguinis Christi guttulam universum mundum redimere potuisse, quia erat sanguis Verbi per unionem hypostaticam.

Quocirca S. Gregorius Nazianzenus : « Nullum, ait, cum salutis meæ miraculo conferendum est, in quo exiguæ cruoris gutta; orbem universum instaurarunt, atque idem quod Licti coagulum hominibus præstiterunt, in unum nos conjungentes el constringentes. » Et S. Augustinus in *Psal.* Lxv : « Quieritis quid emerit? Videte quid dederit, et invenietis quid emerit. Sanguis Christi pretium est, tanti quid valet? Quid nisi totus orbis, quid nisi omnes gentes ? » Alibi vero, serm. 128 *De Temp.* : « Pretium vita nostre sanguis est Domini, et totius mundi incolumitas sempiterna, pecunia illa totius mundi copiosa possessio est. » Et S. Ambrosius, lib. Ili *De Virgin.* : « Omnia igitur habemus in Christo, omnis anima accedat ad cum, sive corporalibus ægra pece dis, sive clavis quibusdam sæcularis cupiditatis infixa, sive impei feeta adhuc quidem, sed intenta tamen meditatione proficiens, sive nullis aliqua sit jam perfecta virtutibus, omnis in Domini potestate est, et omnia Christus est nob's. Si vulnus curare desideras, medicus est; si febribus c stuns, fons est; si gravaris iniquitate, justitia c t ; si auxilio indiges, virtus est; si mortem times, vita est; si cœluni desiileras, via est ; i tenebras fugis, lux est ; si cibum quaeris, alimentum est. »

Nota st' *undo* : Emundat nos sanguis, id csl, sanguinis effusio, puta passio et mors Christi : hæc enim est lylrum cl pretium pro peccatis totius mundi; est metonymia. Hinc sequitur sanguinem Christi emundare peccata non physice, sed meritorie. Christus cnim sanguinis effusione, passione ac morte satisfecit pro peccatis nostris, eorunque veniam nobis promeruit. Addit D. Thomas, III *part.*, *Quest.* XLVIII, art. 6, et *Quast.* L, art. O, sanguini et carni Christi inesse quoque vim physicam sanctificandi, co quod ipsa sint instrumentum physicum divinitatis ad sanctificandum homines, de quo disputant ibidem Theologi. Sed audi D. Thomam, *Quasi.* XLVIII, ari. 6 : « Ad tertium dicendum, quod passio Christi secundum quod comparatur ad divinitatem ejus, agit per modum efficientiæ ; in quantum vero comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modum meriti ; secundum vero quod consideratur in ipsa carne Christi, agit per modum satisfactionis, in quantum per eam liberamur a reatu pœnæ; per modum vero redemptionis, in quantum per cam

liberamur a servitute culpæ; por modum autem sacrificii, in **quantum** per eam reconciliamur Deo, ut infra dicitur. »

Vtn. a 8. Si ihxeiumls, quoniam peccatum non habemus, IPSI nos SEDUCIMUS. — Quod et quale peccatum? *Primo*, Cajetanus accipit peccatum originale; hoc enim omnes contrahimus ex Adamo, excepta B. Virgine, uti habet pius fidelium sensus, et aperte colligitur ex S. Augustino, lib. V *Confra Julianum*, cap. xv, ubi asserii cum qui caret peccato actuali, Garnisse etiam originali; atqui B. Virgo caruit peccato actuali, uti docet Ecclesia: ergo et caruit originali. aSan< tiicavil ergo tabernaculum suum Al-tísimos,») *Psalm*, xlv, ft, quia ain ipso inhabitavit plenitudo divinitatis corporaliter, » ut ait Paulus *Colote*. n, 9. Imo purissimam ex ejus carne utique pariter purissima, carnem assumpsit. Superat ergo ipsa puritate omnes angelos, et Cherubinos et Seraphinos, ailS. Chrysostomus in *Liturgia*, Nazianzenus in *Tragedia*, sub finem; Ephrem, in *Laudibus Dciparæ*, cl S. Ambrosius, lib. II *De Virgin.*: « Quid nobilius, ait, Dei matre? Quid splendidius Dei matre? Quid splendidius ea quam splendor elegit? » S. Anselmos, *De Concept. Virg.*, cap. XVIII: « Decebat, ait, ut ea puritate qua major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus Pater unicum Filium suum, quem de corde suo æqualem sibi genitum tanquam seipsum diligebat, ita dare disponebat. » Denique de ea dicitur *Cantio*. iv: « Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te. »

Secundo, Lyranus accipit peccatum mortale; licet enim justi coquareant, tamen quia nemo scit certo se esse in gratia Dei, esseque justum: hinc pariter nemo presumere debet, certoque asseverare se inimmunem esso a peccato mortali.

Tertio, Hugo, Dionysius et alii passim accipiunt peccatum veniale: licet enim infans et adultus recens baptizatos, aut plene contritus ab omnibus peccatis absolutus carent omni peccato, etiam veniali; tamen totavita, imo longo tempore co carere nequit, quin brevi in aliquod labatur: ita definit Concilium lüidrnlinum, srss. VI, can. 23, ubi tamen excipit B. Virginem: a Si quis, inquit, hominem semel justificatum dixerit, eie., posso in tota vita peccata omina, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia, anathema sil. » Ubi nota, quod ait Joannes « habemus » in prima persona, significare se quoque, (eque ac cæteros Apostolos, habere peccatum; licci enim confirmati essent in gratia, ul non peccarent mortaliter, poterant tamen peccare, et peccabant aliquando venialiter: quanto magis ergo nos nati et enutriti in peccatis, peccata multa et gravia committimus? Unde jugiter nos humiliare caque plangore debemus, uti egregie ostendit Bellarminus, lib. *De Gemitu columbre*, sub initium lib. II.

Quarto, alii per « peccati m » accipiunt, non solum culpam, seu in reatum sive obligationem ad

pœnam temporalem, qui remista culpa et pœna (pierna communiter remanere solei. Ita D. iliomas in IV, dist. 21, *Quast.* II, ari. 1, ad 4.

Quinto, ahi per « peccatum » accipiunt concupiscentiam, quæ subinde in Scriptura, ut *Rom.* vn, 13 et 17, et aS. Augustino vocatur peccatum, non quod proprie et formaliter peccatum sit, uti volunt herelici, sed melonymicc, quia est effectus, pœna et causa peccati. Concupiscentia enim, remissa culpa, manet in omnibus renatis et justificatis, uti docet Concilium Tridcentinum ipsaque experientia. Huc accedit Gennadiu.% lib. *De Ecles. dogami.*, txxxvi (qui liber falso ascribitur S. Augurino), ubi docet omnes veraciter asserere se peccatores, a quia in veritate habent quod plangent, si non reprehensione conscientiae, certe mobilitate et mutabilitate praevaricatricis naturæ. »

Fateor omnes hosco sensus simul nos posee complecti, ut generalem S. Joannis propositionem generaliter accipiamus de quovis peccato, ejusque effectum, puta reatu et concupiscentia, et lune verbum *habemus* ample accipitur, et ampliandum est ad præteritum et futurum, q. d. Habuimus peccatum originale, et habemus vel habebimus peccatum aliquod actuale, si diu vivamus. Lude mox vers. 10, mutai preseas in præteritum, dicens: « Si dixerimus quoniam non peccavimus * ; vull enim docere omnes obnoxios esse peccato, et egere redemptore Christo: ejus enim sanguis emundat nos ab omni peccato, tam quoad culpam, quam quoad pœnam, et concupiscentiam, uti paulo ante dixit. Quare sicut sanguis Christi emundat nos ab omni peccato originali, mortali, veniali, etc.; ita pariter illud omne hic accipi polesl: proprie tamen et directe accipiendum esi hic peccatum actuale, sive mortale id sit, sive veniale. Illud enim solum confitendum est, uli de peccato hoc subdii Joannes: « Si confiteamur peccata nostra, » de.; et de eo solo verum est quod subjicit vers. iO: « Si dixerimus quoniam non peccavimus, » id osi, commisimus actuale peccatum.

Sensus ergo esi: « Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, » id est, quod peccatum non facimus, non committimus aliquando, sed vivimus sine peccato, sumusque id est *expertes peccati*, vel impeccabiles, « ipsi nos seducimus. » Peccatum ergo non habere, idem est quod non peccare; sicut habere spem, idem est quod sperare, *Proverb.* xxm, 18; habere fidem, est credere; habere quietem, est quiescere, *Apoca!*. ir, 8; finem haluue, esi finire, *Muni m*, 26. Per * ppcralum» ergo accipe actuale, precipue veniale, quia in illud crebro cadunt homines, etiam justi, ita ut parvo, d vix ullo tempore omni veniali careant; sicque de eo potest diei in *præsentia*, quod apeccatum habemus, » id est, peccamus sæpe venialiter: ita explicat et definii Concilium Milevitanum, can. 6; rridenlinum.stss. VI, can. 23; S. AuguUuaus. *De Perfectione justitea*,

cap. xxi; S. Hieronymus, dial. 3 *Contra Ptlag.*; S. Basilius *hom. De Parnit.*; S. Cyprianus, lib. III *ad Quiriti.*, cap. Liv; S. Gregorius, XVili *Mor.*, iv; S. Ambrosius *Dr Fug. sere.*, cap. i, cl alii. Succenturiatur S. Jacobus, dicens cap. in, 2 : « In inultis offendimus omnes. » Vide ibi dicta. Perstringit enim Joannes, æque ac Jacobus. Simoni mos Gnósticos aliosqno illius ævi hierclieos docentes solam infidelitatem esse peccatum; fideli enim omnia esse munda, etiamsi turpiter vivat. Idem hoc sæculo docuit Lutherus et Libertini. Beguardi vero et Begninæ consuerunt se silique similes ad hntam posse perfectionem ascendere, ul liant impeccabiles, quantacumqae tantalio exurgat. Pelagius quoque docuit pírcala omnia, etiam venialia, sine gratia Chrisli, solis naturas viribus posse vitari, quæ omnia damnat hic S. Joannes. Ab his non longe abit Durandus in II, dist. 28, Quæst. Ili, qm putat omnia venialia deliberata posse vitari, non autem omnia venialia indeliberata, quæ fiunt ex subreptione. Hoc est quod ait Sapiens *Fecit*, vn, 21 : a Non est homo justus in terra, qui faciat bonum, el non peccet. » Et *Proverb.* xxiv, 46 : « Septies in die cadit justus, et resurgit, n

Hæc est ergo humiliatio nostra in medio nostri, ul jugiter agnoscere debeamus nos esse peccatores, ideoque quotidie juxta Christi doctrinam orare : a Dimitte nobis debita nostra, clc., cl ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. » Audi S. Augustinum, *De Natura et Gratia*, cap. xxxvi : « Excepta, inquit, S. Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, haberi, volo quæslionem; inde enim scimus quod ri plus gratini collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere ac parere meruit cum, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo Virgine excepta, si omnes illos sanctos et sanctas, cum hic viverent, congregare possemus, et interrogare utrum essent siue peccato, quid fuisse responsuros putamus? Utrum hoc quod fele dicit, an quod Joannes Apostolus? Rogo vos quanlalibel fuerit in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, nonne una voce clamassent : Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est? » Et S. Gregorius, hom. 39 *in Evutig.* : Sine culpa, ait, in mundo esse non potuit, qui in mundum cum culpa venit, n

Qui ergo ob scientiam inflaris, qui ob ingenium. opes, vires, formam, dignitatem, cervicem attollis, cristas pone, pedes cum pavone inspice. Nosti quis sis? peccator es. Scis quid sit peccatum? est summa hominis vilitas, summa miseria, summum orbis malum; stimine enim summo bono adversatur. Peccatum enim est summus Dei contemptus, summa ingratitude, summum odium, summa offensa, adeoque est Chriblicidium, imo cuasi Deicidium. Si enim Deus oc-

cidi posset, utique non alio telo quam peccalo perimeretur.

Porro Cassianus, lib. XXIII *Collât*, cap. xa, exemplum dat orationis, in qua vix quisquilia est qui non mente evagetur, et veniahlrr ia linquat. Cauto tamen legendus csl ipse, cap. v d seqq., ubi videtur asserere malum esse, quidquid nos etiam invitos a jugi Dei contemplatione abtrahit, ul comedero, bibero, dormire, laborare manibus, uli fecit S. Paulus ad comparandum victum; sed xplicandus est de malo pœnæ, ex quo tamen facile oriatur malum culpæ. Explicat enim illud Apostolus, *Pom.* mi, 19 : a Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago; » et per « bonum » accipit jugem Dei memoriam et præsenciam, per a malum distractionem mentis ab hac Dei praesentia, 7. d. Apostolus : \cileni jugiter contemplari Deum piresentem, sed ob corrupta » natura? necessitates id præsl ire nequeo, ideoque culpæ periculum incurro.

Ipsi xos seducimus, — ipsi nos decipimus et decipimur, quia falsum nobis ipsis persuademus in perniciem animæ nostræ. Ita OEcumenius. Qui enim putat se plane a peccalo purum. negligil quæcere remedium peccati sui, ob quod puniendus est. Rursus, dicens se carere omni peccato, superbe et præsumptuosc errat; contradicit enim Scriptura? asserenti nos omnes esse peccatores, cl evacuat gratiam et passionem Christi, dicens se non egere emundatione sanguinis ipsius, ideoque blasphemnis est el ingratus : quare nisi resipiscat, condemnabitur. j

Er viditas IX nodis non est. — 7. d. a Mentimur, n uli legit Cyrillus, *catech.* 5. Hinc S. Augustinus iu *Sortent Us*, sent. 365 : a Divinitus, ait, dictum csl, *Eccli.* cap. Yii, 17 : Noli esse justus mullum, quoniam non est justitia sapientis, sed superbia præsuienlis. Qui ergo sic iit nimis justus, ipso nimio fit injustus. Quis est autem qui se facit justum, nisi qui dicit se non habere peccatum? »

9. Si coxFiTEAiun. — Suggestit S. Joannes peccati, cujus omnes reos esse dixit, remedium, scilicet veram ejus agnitionem et humilem confessionem ac pœnitentiam; per hanc enim applicatur nobis sanguis Chrisli, qui nos ab eo emundat, uti dixit vers. 7. Sed quam confessionem exigit S. Joannes, generalemnc quæ fit Deo, an specialem quæ iit sacerdoti in sacramento Pœnitentiæ? Hæretici solam generalem quæ lit Deo admittunt, Catholici etiam specialem requirunt. Respondeo S. Joannem ulramque exigere, generalem pro peccatis levibus, specialem pro gravibus : mortalia enim peccata non sufficit confiteri Deo, sed eadem sacerdotibus confitenda sunl, ul abéis absolvamur; eis enim solis tradidit Christus pote>tdl«m absolvendi, dicens, *Joannis* xx, 23 : « Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum retinueritis, retenta sunl. n Quare iam

totius ninnai, est nlcionymia. Hinc sequitur sanguinem Christi emundare peccata non physice, sed meritorie. Christus enim sanguinis effusione, passione ac morte satisfecit pro peccatis nostris, eorumque veniam nobis promeruit. Addit I). Thom. 3. p. q. -18. a. 6. cl q. 50. a. 6. sanguini et carni Christi inesse quoque vim physicam sanctificandi, eo quod ipsa sint inslrumen. tum physicum divinitatis ad sanctificandum homines de quo disputant ibidem Theologi. Sed audi D. Thom. q. 68. a. 6 : *Ad tertium dicendum, quod passio Christi secundum quod comparatur ad divinitatem ejus, agit per modum efficientia:; in quantum viro comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit per modum meriti; secundum vero quod consideratur in ipsa carne Christi, agit per modum satisfactionis, in quantum per eam liberamur à reatu pance ; p r modum vero redemptionis, in quantum per eum liberamur à servitute culpa' ; per modum autem sacrificii, in quantum per eam reconciliamur Deo, ut infra dicitur.*

8. Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos st dicimus.] Quod el quale peccatum? Primo. Cajet, accipit peccatum originale; hoc (nnn omnes contrahimus ex Adamo, excepta Il. Virgine, mi habet pius fidelium sensus, et aperte colligitur ex S. Aug. I. 5. contra Julian, cap. 15, ubi asserit eum qui caret peccato actuali, caruisse etiam originali; atqui R. Virgo canili peccato actuali, uti docet Ecclesia; rigo el caruil originali. *Sanclificavit ergo tabernaculum suum Altissimus*, psal. 45. 5, *quia in ipso inhabitavit plenitudo divinitatis corporaliter*, ul ait Paulus ColoM. 2. 9. Imo purissimam ex ejus carne utique pariter putissima, eat nem assumpsit. Superat ergo ipsa puniate omnes angelos, et Cheriibitos et Seraphinos, ait S. Chrysost. in Liturgia Nazianz. in Tragoedia sub finem, Ephrem in laudibus Deipara*, et S. Anti), lib. 2. de Virgin. *Quid nobilius, ait, Dei matre? Quid splendidius Dei matre? Quid splendidius ea quum splendor elegii?* S. Anselm, de Concepi. Virg. c. 18: *Dicebat, ait, ul ea puritate qua major sub Deo nequit intelligi, Virgo illa niteret, cui Deus paler unicum l'ilium suum, quem decorile sito aquarem sibi genitum lanquam seipsum diligebat, itu dare disponebat.* Denique deca dicitur Cantic. 4 : *Tota pulchra es, amica mea, cl macula non est in lc.*

Secundo, Lyran. accipit peccatum mortale; licet enim justi eo careniti, tamen quia nemo scit certo se esse in gralia Dei, esseque justum: bine pariter nemo presumere debet, ceitoque asseverale se immunem esse à peccato mortali.

Tertio, Hugo, Dionys. et alii passim accipiunt peccatum veniale; licet enim infans et adultus recens baptizalos, aut plene contritus ab omnibus peccatis absolutus carrai omni peccato, etiam veniali; tamen tota vita, imo longo tempore eo carere nequit, quin brevi in aliquod labatur; ita definii Concil. Trid. sess. 6. can. 23. ubi tamen excipii B. Virginem : *Si quis*, inquit, *hominem semel justificatum dixerit, etc. posse in lota vita peccala omnia, etiam venialia vitare, niii ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de D. l'irgtne tenet Ecclesia, anathema sil.* I bi nota, quod ait Joann, *habemus* in prima persona, significare se quoque, seque ac caleros Apostolos, Rabere peccatum; licet enim confirmati essent in gialla, ul non peccarent mortaliter, poterant

tamen peccare, et peccabant aliquando venialiter; quanto magis ergo nos nati et enutriti in peccatis, peccata nulla cl gravia committimus. Unde jugiter nos humiliare caque piangere debemus, uti egregie ostendit Bellarm. lib. de Gemitu collimine sub initium I. 2. Quarto, alii per *peccatum* accipiunt, non solum culpam, sed et reatum sive obligationem ad pœnam temporalem, qui remissa culpa cl pœna aeterna communiter remanere solet. Ha D. Thom. in 4. disi. 21. q. 2. ari. f. ad 4. Quinto, alii per *peccatum* accipimii concupiscentiam, quæ subinde in Script, ut Ilum. 7. v. 13. el 17. et à S. Aug. vocatur peccatum, non quod proprie et foi maliler peccatum sit, uti volunt hærclici, sed metonymice, quia est alfrctus, pœna et causa peccali. Concupisci lilia enim, remissa culpa, manet in omnibus renatis el justificatis, uti docet Cone. Trid. ipsaqtie experientia-Huc accedii Gennadius. l. de Eccles, dogmat. 8ti. (qui liber falso ascribitur S. Aug.) ubi docet omnes veraciter asserere se peccatores *tquia in verilate habent quod plangent, si non reprehensione conscientia:; certe mobilitate et mutabilitate prirvaricalricis natura:.*

Fateor omnes Rosee sensus simul nos posse complecti, ul generalem S. Joannis propositionem generaliter accipiamus de quovis peccato, ejusque elfeclu, puta reatu et concupiscentia, el tunc, verbum *habemus* ample accipitur, el ampliandum est ad praeteritum et futurum, q. d. Habuimus peccatum originale, et habemus vel habebimus peccatum aliquod actuale, si diu vivamus. Unde mox v. 10. mutat præsens in pr;uterilum, dicens : *Si dixeiimus quoniam non peccavimus*, etc.; vult enim docere omnes obnoxios esse peccato, el egere redemptore Christo: ejus enim sanguis emendai nos ab omni peccato, tam quoad culpam, quam quoad pœnam, cl concupiscentiam, uti paulo ante dixit. Quare sicut sanguis Christi emundat nos ab omni peccato originali, mortali, veniali, etc.; ita pariter illud omne liic accipi potest: proprie tamen el directe accipiendum est hic peccatum actuale, sive mortale id sil, sive veniale. Illud enim solum confitendum est, uti de peccato hoc subdit Joannes : *Si confiteamur peccata nostra*, etc. el de co solo verum est quod subjiçl v. 10; *Si dixerimus quoniam non peccavimus*, id est, commisi-mus actuale peccatum.

Sensus ergo esi : *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus*, id est, quod peccatum non facimus, non committimus aliquando; sed vivimus sine peccato, sumusque «la/wynjwi, id est, *expertes peccati*, vel impeccabiles, *ipsi nos seducimus*. Peccatum ergo non habere, idem csl quod noti peccare; sicut habere spem, idem esi quod sperare, Proverb. 23. 18; habere fidem, est credere; habere quietem, est quiescere, Apocal. 4. 8; finem habere, esi linire, Marci 3. v. 2G. Per *peccatum* ergo accipe actuali*, præcipue veniale, quia in illud crebro cadunt homines, etiam justi, ita ut parvo, cl vix ullo tempore omni veniali careanl; sicqne d; eo potesl dici in piæsenli, quod *peccutum habemus*, id est, peccamus sæpe venialiler; ila esplicai el definii Cone. Milevil. can. G. Trident. sess. G. can. 23. S. Aug. de perfectione jusliliae, cap. 21. S. Hier. dial. 3. contra Pelag. S. Basil, boni, de Pccnit. Cyprian, lib. 3. ad Quirin. c. 54. Greg. 18. Mor. 4. Ambr. de Fug. sæc. c. 1. cl alii. Succenturiatur S. Jacobits, ibçens c, 3, 2 : *In inultis offendimus omnes*»

\Ide ibi dicta. Perstringit enim Joannes, seque ac Jacobus, Shnonianos, Gnósticos» aliosque Illius ævi hærellicos docentes solam infidelitatem esse peccatum ; fidei enim omnia esse inunda , etiamsi turpiter vivai. Idem hoc sáculo docuit Iulianus cl Libertini. Beguardl vero et Beguinæ cconsuiirunt se sutque similes ad tantam posse perfectionem ascendere, m fiant impeccabiles, quanlactimque tentatio exurgat. Pelagius quoque docuit peccata omnia, etiam venialia , sine gratia Christi 3 solis nattiræ viribus posse vitari, quæ omnia damnat hic S. Joannes. Ab bis non longe abit Durandus in 2. de 28. q. 3. qu! putat omnia Indeliberata posse vitari, non autem omnia venialia deliberata , quæ fiunt ex subreptione. Hoc est quod ait Sapiens Eccl. 7. 21 :/Non est homo justus in ierra, qui faciat bonum, et non peccet. El Proverb. 24. 16: Septies in die cadit justus , el resurgit.

Ilæc est ergo humiliatio nostra in medio nostri, ut jugiter agnoscere debeamus nos essi» peccatores, Ideoque quotidie juxta Christi docti inam orare : *Dimitte nobis debita nostra*, etc. *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo*. Audi S. Aug. de Natura el gralia» c. 36: *Excepta, inquit, S. l'irgine Maria, de qua propter hunonm Domini nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo qutrslionem ; inde enim scimus quod ei plus grafite collutum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum , qum concipere ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum. Hac ergo Eirgine excepta, si omnes illos sanctos et sanctas, cum hxc viverent, congregare possemus, et interrogare utrum essent sine peccato , quid fuisse responsuros putamus : Utrum hoc quod iste dicit, an quod Joannes Apostolus ! Bogo vos qucintalikel fuerit in hoc corpore excellentia sanctitatis, si hoc interrogari potuissent, nonne una voce clamassent : Si dixerimus quia peccatum non habemus , ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est*. Et S. Gregor. hom. 39. in Evangel. *Sine culpa*, ait, *in mundo esse non potuit qui in mundam cum culpa venit**

Qui ergo ob scientiam inflaris, qui ob ingenium, opes, vires, formam, dignitatem, cervicem attollis; cristas pone , pedes cum pavono inspicere. Nosti quis sis ? peccator es. Scis quid sit peccatum ? est summa hominis vilitas , summa miseria , summum orbis malum; summe enim summo bono adversatur. Peccatum enim csl summus Dei contemptus, summa ingratitude, summum odium, summa offensa, adeoque est Chrislicidium, imo quasi Deicidimn. Si enim Deus occidi posset , utique non alio telo quam peccato perimeretur.

Porro Cassianus, collai. 23. cap. 49, exemplum dat orationis, in qua vix quisquam est qui non mente cvagelur, el venialiter delinquat, (ante tamen legendus est ipso c. 5. et seq. ubi 5 ideine asserere malum esse, quidquid nos etiam imitos fit jugi Dei contemplatione abstrahit , ul comedere, bibere, dormire, laborart* manibus, uti fecit S. Paulus ad comparandum victum ; sed explicandus est de malo pœnœ, ex qua tamen facile oriatur malum culpa». Explicat enim illud Apostolus Rom. 7. 19 *iSuninim quod volo bonum hoc facio, std quod nolo malum hoc ago* ; et per tonum accipit jugem Dei memoriam cl præsentionem, per malum distractionem mentis ab hac Dei præsentione. q. d. Apostolus : Vellem jugiter contemplari Deum præsentem, sed ob corrupti*

natone necessitate* id præstare nequeo, ideoque culpæ periculum incurro.

Ipsi nos seducimi^] ipsi nos decipimus el decipimur, quia falsum nobis ipsis persuademus in perniciem animæ noslræ; ila OEcumcn. Qui enim putat se plane a peccato purum, negligit quærere remedium peccati sui, ob quod pumendos est. Rursus dicens se carere omni peccato, superbe el præsumpUiosc errai ; contradicit enim Scripturæ asserenti nos omnes esse peccatores, et evacuat gratiam cl passionem Lhrisli, dicens se non egere emundatione sanguinis ipsius, ideoque blasphemus csl et ingratus; quare nisi resipiscat condemnabitur.

Et veritas ix kodis non est.] q. d. *Mentimur, nti legilCjrrill. calceli, o. Hinc S. August. in benlentiis seni. 365 : Divinitus, ait, dictum est, Eccli. 7. 17 : boli esse justus mullum; quoniam non est justitia sapientis , sed superbia prasumenlts. Qui ergo sic fit minis justus, ipso nimio fit injustus. Quis est autem qui se facit justum, nisi qui dicit se non habere peccatum?*

9. Si coxFiTEAMrn.J Suggest S. Joannes peccali , cujus omnes reos ose dixit, remedium f scilicet veram ejus agnitionem el humilem confessionem ac pœnitienciam ; per liane enim applicatur nobis sanguis Christi, qui iuh ab <0 emundat, uli dixit v. 7. Sed (nam confessionem exigit S. Joannes generalrmne quæ fit Deo , an specialem quæ fit sacerdoti in sacramento Pœmrlrnlæ ? Iterclici solam generalem quæ lil Duo admittunt, Catholici etiam specialem r< quiruui. Resp. S. Joannem utramque exigere, generalem pro peccatis levibus, specislem pro gravibus : mortalia enim peccata non suflicitconliluri Deo, sed eadem sacerdoti confitenda sunt, ul ab eis absolvamur; eis enim suits tradidit Christus potestatem absolvendi, dicens Joannis20 23 *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; quorum retinueritis, retmta sunt*. Quare cum Joannes hoc loco nec sibi in Evangelio, nec Christo sil contrarius, dicendum est eum sic esse xplicandum, q. d. Si confiteamur peccata nostra, eo scilicet modo , quo Christus voluit el instituit nimirum mortifera confitendo sacerdoti, venialia ipsi Deo, vel etiam sacerdoti, si velimus, fitlelis csl Deus ul nobis confitunlibus ea remittat. Ha Thomas Anglicus, Dionys. ac Serarius hic, cl Bellarm. l. 1. de Pnmil. c. 13. el l. 3. c. 4. qui duo pluribus idipsum confirmant.

Audi S. Cyprianum, serm. de lapsis : *Hoc ipsum (peccatum) ait, apud sacerdotes Dei doUntes ac simplicilr confitentes exomologcsin consticniiiv faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarim medelam parvis licet ac modicis vulneribus (iquirunt*. El Terlull. libr. de Pœnit. cap. 8 : *Tantum , ait, relevat confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat; confessio enim satisfactionis consilium est , dissimulatio contumacice*. Deinde netuspœnitrtntis veræ confessionis indices el comites stib,ungil : *Itaque exomologesis prosternendi cl humilificandi hominis disciplina est, conversationem injungens misericordia» illicem. De ipso quoque habitll atque vichi mandat, sacco et cineri incubare , coipus sordibus obscurare, animum moeroribus dejicere, illa qnce peccavit tristi tractatione mutare, pastum el potum pura nossce, non ventris scilicet, sed animat causa. Plerumque vero jejunis preces alere, ingemiscere, lachrymari. cl mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuam*.

presbyteris advolvi; et earls Del adgcmcularl, omnibus fair bus legationes deprecationis suat injungere. EreviterS. Cbrysüit. hom. <le Pœnit. Pœnitfntia, of contrilio in corde, confessio in ore, in opere tota humilitas.

Moral. Vide Ine (pinti) utilis sil confessio, quæ Illico Dei iram placat, ejtUqiie gratiam accorsi!, juxta illud Isakv 43. v. 26. secundum Sepluag. Dic tu prias peccata tua ut Justificeris. Ita David : Quoniam tniqttilidem, inquit, incanè ego cognosco, et peccaiuni imum contra me est semper. ps. 50. 4. ri p-alm. 31. 5. Dui, Confitebor udversum me injnslitium meum Domino, et tu remisisti impielatern peccati mei. Vide S. Chrysosl. in psalm. 50. dS. August, homiI. 12. ínter 50. Audi Origen, bouiil. 2. in psalm. 37. Sicut ii qui habent intus inclusum escam indigestam, aut humores, vel phlegmata stomacho graviterei moleste imminetia, si vomuerint revelantur; ita etiam ii qui peccaverunt, siquidem occultant d relinent intra se peccatum, inii insectis urgentur cl propemodum suffocantur à phlegmate, vel humore peccati; si autem ipse sui accusator fiat dum accusat, semetipsum cl confitetur, simul evomit d debitum, atque omnem morbi digerit causam. linde S. Diadochus hbr. de Perire I. spit it. cap. nil. huncsancli Joannis locum explicans do confessione quam facit ndigiubUs suo directori cl"uni spirituali, Icnlahonvs cl lapsus suos ri manifestando, docci cam esse singulare, tentatioinnn el peccatorum omnium remedium. El sanctus Franciscos el S. Augustinus iuScnlenliis :Si (e excusas, inquit, Deus te accusat; d si te excusas, DcUJ te excusat.

Porro docci S. Joannes nos co quod crebro peccamus, crebro debere confiteri; esto < nim levia sint peccala, lamen si negligaiitur, evadunt mulla el gravia. Leviam multa facilini unum grande, multa: guitta implent /lumen, multa grana faciunt massam, ail S. August, iic. Idem epist. 108. Quid enim interest, ad naufragium utrum uno grandi filiciit navis operiatur, an patilatinia aqua subrepens sentinam, ct per negligitiham derelicta atque contempla impleat navim, atque submergat? Hoc esi quod ait Eccles. r. 19. 1. Qui spernit modica, paulalim decedit. Et, ul ait Gregorius :Si curare parva negligimus, insensibiliter seducti audenter etiam majora perpetramus. Et alibi : Qui enim peccata minima /lere, ac devitare negligil, à statu justitia' non quidem re* pente, icdpai hbus lotus cudit. Admonendi sunt qui nummis frequento- excedunt, ut sollicite considerent, quia nonnumquam in parva deterius quam in majore culpa peccatur. Major enim, quo citius quia sil culpa agnoscitur, co diam celerius emendatur; minor vero dum quasi nulla creditur, to pcjiuquoet securius in usu retinetur. Unde fit plerumque ut mens assueta malis levibus, nec graciola perhorrescat, atque ad quamdam auctoritatem nequitia per culpas nutrita perveniat, m tanto in majoribus contemnat pertimescere, quanto in minimis didicit non timendo peccare.

Fidelis est.] Quia qui orare nos pro debitis d peccatis monuit, paternam misericordiam promi-ri, d veniam secatili am, ailS. Cyprianus de orat. Douiin.

Et JtsTvs.] Quomodo justus? Non enim tenetur Deus ex Justitia remittere peccatum peccatori, diam pœnitenti; naQ) illud remittere et condonare c*t meræ ejus misericordia et cle-

menti.T : Besp. justus, id est æquus. Æqimm enim est ei congruum Deoqiie dignum ut panitemi prccaluin remitt.it; tum quia id ipse promisit pœnitentibns, non ul operis merced» m, sed ul pœuitentiæ donum et præmitim, Joan* nem 20. 23. Czech. IS. 32. et alibi. Promissum autem est (libitum, quod proinde solvere est justum; inni quia Deo eldivinæ bonitati, ac clementiæ conveniens ei dignum est, titpœnitentes in gratiam recipiat, sibique reconciliet. Justum est, ail S. Anselm. Prosol. c. 9. el 10. ò Deus, ut parcas malis, sed d justum est ut malos punias. Unde aliqui exponunt : Justas, id Cst, benignus et misericors; misericordia epim maxime congruit Deo; tum dimique qtlia pœnitcblia quasi ex natura rei, est proxima ad reconciliationem el gratiam dispositio. Sicut ergo naturaliter justum est ut in lignuin calidum ul octo, quasi habens uliimam dispositionem, inducat tir forma ignis; sic Mipcrnaturaliter æquiitn est, ul posita pernitentia (piasi ultima dispositione inducatur forma graliæ, qua peccator reconcilietur Deo. Ila Lyram et Dion.

Secundo, justus, quia Christus suo Sanguine et morie promeruit nohiy banc veniam. rupie Deus illam promisil. Jusla ergo rsl, el ex justitia debita luce peccatorum remissio, sed Christo, non nobis, ita Cajetam Porro Christus sua mitrila pœnitenti communicat, ajiplicat cl (piasi appropriai, ut ea pœnilens quasi peccatorum suorum lytrum proprium Deo oiTeral. Quare justus csl Deus, qui lytrum hoc accipiens peccata remittit; sed quia hæc nim-ita sunt propria Christi, ab eo vero nobis duntaxat appropriala, id est applicala, hincraiojusliüæ in remissione peccatorum proprie est respectu Christi, non nostri; turn quia ejus sui murila; turn quia ei remissionem promisit, el ex pació prteslal Dens, non nobis; ahoqui enim non solus Christus, sed el nos ipsi essemus redemptores noslri, quod est impium el injurium Christo.

Tertio, subtilius noster Suarez 3. pag. torn. 3. disp. 11. suci. L conci. 3. Fidelis, inquit, esi Deus cum condonai pœnitentibus peccata mortalia; justus, cum justis condonat venialia; (ñia scilicet justiper opera pœnitentia, charitatis, etc., merentur de condigno hanc condonationem, uti docet S. August, de Correp. cl Gral. cap. 13.

Quarto, quadam diam ratione justus esi Deus, cum condonat pœnitenti ut confitenti peccata mortalia, uo quod confessio, ejtis(luu pumilunlike aclus, paulo ante ex Terlull. recensii i, sini quasi satisfactio qntedam, qua satisfacimus Duo pro oHensa contra ipsum admissa. Sicut enim oHendens qui proximum vilipendit, juste, satisfacit ei, dum se humiliat, ul ab eo veniam petit; unde offensus ex justitia tenetur acceptare hanc satisfactionem; sic et pœnitens satisfacit aliqua ratione Deo cum offensam humiliter confitetur, veniamqne pulii cum gemitu, lacrymis, ac pro>serlim si id faciat ex vera ul perfecta animi contritione. Contritio enim cum ex amore Dei super omnia procedat, est quasi compensatio quædam injuria*, qua peccator Deum vilipendit et postposuit creatura, (piam peccando adamavit; amor enim Dei amans eum super omnes creaturas compensat quasi odium Dei, ac honoret pretium Dei compensat ejusdem vilipendium et contemptum, licet non ex æquo.

Quare aliqua i alione justum est ut Deus pœ* nitenti ob Rosee actus offensam condonet; atque line «le causa pernitentia ponitur a Theologis virtu* allinis el connexa justitiæ, rjtisq; pars potenliahs. (Jude D. Thom. 3. p. q. 85. a.3. docet pamilentiam esse partem cl speciem justitia vindicativa , ac consequenter commutativa* large sumpta*, sicut est pietas; observantia, religio, quæ deficiunt a ratione justitiæ striclæ, quia respiciunt majus debitum quam sil justitiæ , el quia respiciunt Deum, inter quem cl hominem non esiæqualilas quam requirit justitia, imo Durand, in 6. disi. Vi. q. 2. censet poenitentiam esseipsammet justitiam commutativani, quatenus ei imperant virtutes theologicae, ul reddat Deo debitam satisfactionem (qualem scilicet potest) pro offensa. Verum alii passim 'verius censent poenitentiam esse specialem virtutem à justitia strictu, et moralibus cæteris distinctam. Addit Richard, in h. disL 15. a. 1. q. 2. in corp, cl ad 1. positis meritis Christi posse pernitentem pro peccatis satisfacere ex justitia, et disi. 17. a. 2. q. 7. asserit contritionem, si praecedat remissionem peccatorum; ex condigno cum mereri. Sic et nonnulli alii docent contritionem æquivalcre peccato mortali, et ex æquo pro eo satisfacere, idque deducunt exprincipiis S. Thoma*. S. Thomas enim 1. 2. q. 113. a. 8. docet in justificatione peccatoris prius esse infusionem graliæ sanctificantis, quam siteon tritio el remissio peccati ; ex gratia enim sanctificante manare contritionem, ex contritione remissionem peccati. Idem docent discipuli S. Thomæ, Ul Cajetan. et Medina ibidem, Lei rariensis l. 3. contra Gentes c. 153. D. Soto l. 2. de Natura cl gratia c. 18. Quo posito sequitur, contritionem quasi ex æquo mereri remissionem peccati. Si enim conti ilio manat ex gratia sanctificante, cl pnvcedil remissionem peccatorum; ergo eamdem meretur, perinde ac meretur gloriam alternam, ex sententia S. Thomæ; gratia enim sanctificans naturaliter el quasi jure suo expellit peccatum imo per se el formaliter id facit, au proinde sine intermedio contritionis.

Veium contrarium sentiunt passim alii Dots." res, scilieutcontrilionem non manare ex gratia sanctificantia*, sed ex auxilio speciali, siveex gralia prævniento el excitante. Ratioest, quia nulla dispositio potest manarc ex forma ad quam disponit, ut patet inductione aliarum dispositionum el formarum. Ia go cum contritio sil dispositio ad gratiam sanctificantem, non potest ex ea manare; sed necessario eam præilet praecedit, uti diserto docet Conci). Trident, sess. 6. cap. 6. 7. el 8. ubi consequenter docet nos gratis justificari, ideoque non merci i justitiam (iute includit remissionem peccatorum. Ita pariter docent Scottis in h. dist. l'i. q. 2. Gabr. ibid. q. 1. Durand, in Zi. dist. 17. q. 2. Andreas Vega in Coucil. Trident. l. G. c. 28. et 29. Bonav. in h. d. 15. a. 1. (]. 1. Ahnain. Massil. et alii ibid. Idem docent Patres, uti S. Aug. Aiubr. Tentili.Chrysosl. tractal. de Pœnilentia.

Emundet nos au omni iniquitate.] Plus significat *iniquitas*, quam peccatum, ail S. Gregorius 11. Moral, cap. 21. aol 22. quia facilius fert quisque vocavi peccatorem, quam iniquum Negat id S. Ambros. de Apolog. David , imo tero, inquit, turpius est esse cl vocari peccatorem quam iniquum. Verum quidquid sil de hac re,

sæpe hæc duo pro eodem sumuntur; unde b d quasi synonyma ponuntor.

10. Si dixei^m quoniam non peccavimus.*^A Primo, peccato originali, quo peccavimus jau olim in A((amo, quodque in nobis ipsis contraximus, dum primum concepti el animali fuimus* ita nonnulli. Verum quorsum S. Joannes incili caret hic peccatimi originale omissis actualibus? Secundo, *peccavimus*, idcsl peccare potuimus peccato actuali mortifero ob innatam concupiscentiam. Sed quis hoc nescii? Quare verius est S. Joannem loqui de peccatis venialibus ; more enim suo repetit, idemque dicit cl inculcat hic cum eo quod dixit v. 8. Si *dixerimus quoniam peccatum non habemus*. Unde Syrus vertit, *si dixerimus nos non esse peccatores*, vel *nos non peccare*, tlebraizal S. Joannes; llebrxi enim preterito utuntur pro praesenti quo carent, cl pro futuro. Præleriluini enim apud cos est ipsum thema et radicale verbum à quo cælera tempora, modos el personas derivant.

Illustrat idipsum variis exemplis S. Ambros. l. 1. de Abraham cap. 8. ut Joannis 15. S. *In hoc clarificalas est* (id est, clarificalurci clarificabitur) *Pater meus, ul fructum plurimam afferatis, ct efficiamini mei discipuli*. Lucæ 1. 47. canit IJ. Virgo : *Magnificat anima mea Dominum; et exaltavit*, id est exaltat, *spiritus meas in Deo salutare meo*. Matth. 23. 2. *Super cathedram Mosi sederunt*, id est sedent. *Scribae*. Sensus ergo est: Si *dixerimus quoniam non peccavimus*, id csl, quod non peccamus, quod sine peccato tam veniali, (pam mortali vivimus, quod nec peccavimus, nec peccare solemus. Dicit tamen *peccavimus* in praeterito, quia scribit ad Parthos (uli dixi in prooemio) qui recenter á gentilismo ad Christum conversi, mulla in gentilismo eaquo gravia peccata commiserant. Rursum inter conversos oim multi erant qui baptismum diu differebant, etiam usque ad mortem, adeoque ægri in lecto baptizabantur, ul per baptismum expiati ab omni culpa et pœna illico evolarent io cœlum, indeque Clinici, id est Lecluaity, voca\<anlur, in quos graviter invehuntur Patres ut S. Ambr. serm. de Sanctis, S. Basii. Naz. el Nysenus oratione de baptismo. Hi sane ante baptismum, nipote in peccato originali existentes, et gratia D< i destituti, mulla peccata commitebant. Qui'vero pueri baplizati erant, jam adulti multa peccala. saltem venialia admiserunt. Loquitur enim Christianis adultis. Quare vere asserit omnes peccavisse in pi aderito , quia vult monere eos, ul deinceps in futuro, utpotejain renali in Christo, a peccatis studiose caveant; unde mox in ilio c. 2. subdit : *Filiolimi i, hitcscrioo vobis, ul non peccetis amplius*.

Mkndacem facimus tisi, quia Deus in Script, asserit omnes homines esse peccatores, nec vivere sine peccato, ul Eccles. 7. vers. 21. Proverb. 2/|. v. IG. Psalm. Hil. v. 2. Jacobi 3. v. 2. et alibi. El docci nos orare quotidie : *Dimitte nobis debita nostra*. Quocirca vtuuM ejus NON maxi r in nobis,] q. (l. Non intelligimus , non amplectimur, nun retinemus veram ejus doctrinam, aut certe ejus obliviscimur ; non credimus Script, el verbo Dei, quod asserii omnes obnoxios esse peccato, sed illud, ipsuinqu Deum facimus mendacem. Ita Clemens, Didyiuis, Cajetam Dionys. cl Catharin. Aliter Glossa : F<r-*bumDei*, inquit, id csl, Christus per quem fit **remissio peccatorum , non manet in nobis, ut-**

tote Incredulis cl superbis , quia evertimus re-
icmptionis Chrisli mysterium, dicimtisquenos,
sipote justos ipso redemptore non eguisse, nec
igeic. Auli *erbitm* quod locus esi Deus, Eccles.

3. 20 : *Quanto major ei, humilia te (n omnibus*
non manet in nobis, quia ejus contrarium faci-
mus ; cum enim simus parvi et peccatores, vo-
lumus esse magni et impeccabiles.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Docuit, cap. 1 , fideles per Christum in novam lucem et vitam rf.natos societatem
INIISSE CUM Deo; nunc docet ut in EA STUDIOSE PERSISTANT, ideoque caveant a pecca-
tis, Deique pr.ecepta observent, præsertim charitatis tam Dei quam proximi, quod
VOCAT MANDATUM VETUS ET NOVUM. INDE, V. 1 3, SINGULAS HOMINUM ÆTATES, PUTA PATRES,
ADOLESCENTES, ENFANTES, JUVENES COMPELLAT , SINGULOSQUE AD DeI CULTUM ET AMOREM
ACCENDIT, IDEOQUE HORTATUR UT CAVEANT A MUNDO TRANSEUNTE, UTPOTE IN QUO NON EST
ALIUD QUAM CONCUPISCENTIA CARNIS , CONCUPISCENTIA OCULORUM , ET SUPERBIA YIT.E.
Tertio, v. 18 , perstringit heréticos , monetque ut eos quasi Antichristos exi:-
CREATOR, FIDEM VEHO IN DeUM PATREM ET FILIUM ET SPIRITUM, EJUSQUE UNCTIONEM CON-
STANTER RETINEANT, UT IN EO .MANEANT, NEC CONFUNDANTUR IN ADVENTU EJUS, SED AB EO
ACCIPIANT VITAM ÆTERNAM.

iLiOLi mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed et si quis peccaverit ,
advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum : 2. et ipse est
propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed elia in
pro lotius mundi. 3. Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si man-
dala ejus observemus. 4. Qui dicit senosse cum, et mandata ejus non cus-
todit, mendax est, et in hoc veritas non est. 5. Qui autem servat verbum
ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta csl : et in hoc scimus quoniam in ipso
sumus. 6. Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. 7. Charis-
simi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio : Man-
datum vetus est verbum, quod audistis. 8. Iterum mandatum novum scribo vobis, quod veni
est <l in ipso, et in vobis; quia tenebrie transierunt, et verum lumen jam lucet. 9. Qui dicit st
in luce esse, et fratrem suum odit, in tenebris csl usque adhuc. 10. Qui diligit fratrem suum, in
lumine manet, et scandalum in eo non est. 11. Qui autem audit fratrem suum , in tenebris est
et in tenebris ambulat, et nescit quod eal; quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus. 12. Scribo vo-
lis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus. 13. Scribo vobis, patres, quo-
nia in cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis, adolescentes, quoniam vicistis malignum
14. Scribo vobis, infantes , quoniam cognovistis Patrem. Scribo vobis, juvenes, quoniam forici
estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum. 15. Nolite diligere mundum, neque ea
quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. 16. Quoniam omnia
quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, qua
non est ex Patre, sed ex mundo est. 17. Et mundus transit et concupiscentia ejus. Qui autem faci
voluntatem Dei, manet in ælernum. 18. Filioli, novissima hora est: et sic audistis, quia Auli
ebristus venit : et nunc Antichrisli multi facti sunt; unde scimus, quia novissima hora csl. 19. E-
nobis prodierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum
sed et manifesti sunt quoniam non sunt omnes ex nobis. 20. Sed vos unctionem habetis à Sancio
et nostis omnia. 21. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam : e
quoniam omne mendacium ex veritate non csl. 22. Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesu.
csl Christus ? Hic csl Antichristus, qui negat Patrem et Filium. 23. Omnis qui negat Filium, ne
Patrem habet; qui confitetur Filium, et Patrem habet. 24. Vos quod audistis ab initio, in vobi
permanent; si in nobis permanserit quod audistis ab initio, et vos in Filio et Patre manebitis. 25. E
hæcest repromissio, quam ipse pollicitus csl nobis, vitæ ælernam. 26. Ilæscripsi vobis de hi
qui seducunt vos. 27. Et vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necess

liabelis ul aliquis doceat vos ; sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo. 28. Et nunc filiolis, manete in eo : ut, cum apparuerit, habeamus fiduciam , et non confundamur ab eo in adventu ejus. 29. Si scitis quoniam justus Cbt, scitote quoniam et omnis qui facit iustitiam , ex ipso natus est.

1. Filii mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis, l q. d. In fine cap. præcedentis, dixi omnes adultos peccavisse, vel in gentilismo mortaliter, vel in christianismo venialiter; jam hortor singulos ut à pristinis in gentilismo commissis sceleribus plane caveant, a venialibus vero abstineant quantum possunt, licet enim omnia collectim vitare sit impossibile; singula tamen distributive vitare est possibile; præsertim ea quæ non ex subreptione, sed prævia animadversione, ideoque deliberale committuntur.

Sed et si quis peccaverit, advocatum habemus.] Est occupatio. Objiciet enim (piis : Si omnino peccata fidelibus fugienda sunt, quid faciet is, qui ex humana fragilitate in peccatum aliquod lapsus est, præsertim enorme, verendum est et pudendum? Respondet : Si quis lapsus sit, non idcirco desperet, nec animum abjiciat; quia apud Deum, qui est paler noster amantissimus, advocatum habemus Christum Dominum, qui suum sanguinem, crucem et mortem pro nobis obilam Patri rupræsunsans, facile nobis, si vere nos pœnileat, veniam impetrabit; Deus enim est clementissimus, et Christi merita sunt maxima. Sic ergo peritiam et gloriam medici commendat magnitudo vulneris et morbi quem curat et sanat; sic magnitudinem gratiæ, clementiæ et redemptionis Christi commendat magnitudo peccatorum nostrorum, quorum ipse est medicus et propitiator. Hujus rei specimen dedit in S. Magdalena et S. Paulo, qui proinde hanc in se Christi gratiam celebrans 1. Timoth. 1. 15. *Fidelis, ait, sermo et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum; sed ideo misericordiam consecutus sum. ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Vide ibi dicta.

Nola primo, *advocatus* idem est latine quod græce

Unde tam Christus quam Spiritus sanctus et paracletos, id est, advocatus noster; ita enim vocatur hic à S. Joanne in textu Græco, æque ac in Evang. c. Mi. IG. Vaiai).

vertit, *patronus, mediator, intercessor.*

Laurent. Valla lib. h. patronum ab advocato distinguit, quod patronus sit orator, qui reum dicendo defendit ; advocatus, qui reo ad defensionem astat, etiamsi nihil dicat. Et Ascon. Pedianus : *Qui defendit, ait, aliquem in judicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut advocatus, si ius suggerit, aut pnsentiam suam commodat amico.* Verum hic et alibi *advocatus* idem est quod patronus; sic enim causidicos, qui causas forenses agunt, vocamus advocatos. Ha Ulpian *Advócalos, ait, accipere debemus omnes omnino, qui causas agendis quoquo studio operantur.* Et Quintil. l. 12. c. 1. *Non, inquit, forenses quamdam instituimus operam nec mercenarium vocem, nec (ut asperioribus verbis parcamus) non inutilem sane liliū advocatum, quem denique causidicum vulgo vocant.*

Nola secundo. Christus est advocatus noster. Primo, oratione in lcrprclaiiva, scilicet exhibendo

se et suas plagas, vulnerumque cicatrices, ac consequenter sua mitrila allegando divino conspectui, mi omnes Doctores consentiunt. Idcirco enim resurgens has cicatrices retinuit, et in cœlum intulit, ut eas jugiter Deo Patri quasi Pontifex et mediator noster repræsentet, ac per eas veniam et gratiam nobis obtineat.

Secundo, nulli valde probabiliter censent Christum etiam esse advocatum nostrum, oratione proprie dicta ; qua pio nobis in cœlis Patrem oret et interpellet, oratione, inquam, non qua denuo mercatur vel impetret (qualis ruit dum viveret in turris, eratque viator), sed qua jam compruhensor petit, rogatque Patrum exigendo jus in vita hac promeritum, sibique promissum, ideoque debitum, scilicet gratiam ut salutem nostram. Hoc enim significat Paulus in epistola ad Hebræos, ubi docui Christum esso Pontificem nostrum æternum in cœlis, qui *MT proprium sanguinem introivit semel in sancta, (Cierna redemptione inventa, cap. 9. v. 12. etc. 7. 25. Semper vivens, inquit, ad interpellandum pro nobis.* Et Christus Joannis cap. lù. IG. Ego, ait, *rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis.* Et Paulus Rom. 8. 34. *Christus Jésus. etc. qui est ad dextram Patris, qui etiam interpellat pro nobis.* Vide ibi dicta. Christus ergo qua homo jam beatus in cœlo, ut mente, et corpore ac voce debitum Duo cultum religionis exhibui, cum adorando, laudando, gratias agendo, cur non et postulando? hoc enim est officium advocati, qualis est Christus.

Tertio, hærelici hinc conlendant Sanctos non esse nostros advocatos, nec orare pro nobis, ac consequenter non esse invocandos, eo quod hoc sit officium Christi, qui solus usi advocatus noster; tunc proinde nos facere injuriam Christo, si Sanctos (pasi advocatos iniocamus. Audi Buzam hic : *Joannes eum numinat Christum, arteros excludit. Quid ergo illis fiet qui Ik Firgini hunc faciunt injuriam, ut Christi spoliis velint eam exornari; imo etiam contentissima voce (Christum illi tanquam matri infantulum subjiciunt? Falleris et fallis, impostor, dum asseris nos Christum subicere B. Virgini, eamque Christi spoliis exornari.* Scimus et profiteamur Chi istum esse Deum, Deique Filium ; B. Virginem non esse deam, sed Dei incarnati matrem, ac proinde infinitis partibus Christo esse inferiorum. Unde Christus solus vocatur à S. Joanne advocatus, scilicet talis, (pii, ut ipse illico subdit, sit *propitiatio pro peccatis mundi*, quique sua passione ut morte placavil Patrem, imo et justo sanguinis sui prelio satisfecit. Al B. Virgo ut Sancti sunt advocati nostri, ut deprecatores et intercessores p̄ emerita Christi. Unde B. Irenæus lib. 5. c. 19. *Sicut, ait, Eva seducta est ut effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, ut virginis Evie virgo Maria fu ret advocata.* Et S. Bernardus serm. in illud Apoca!. 12. *Signum magnum : O mnest, inquit, mediatore ad mediatorem istum, ncc alter nobis utilior quam Maria.* Videdicta I. Tim. 2. 5. ad illud : *Unes mediator Dei et hominum homo Christus Josas.* Et Bellarm. tract. de Invocat. Sancti.

Jesum Ctristem jectv.] *Justum*, id est, innocentem et sanctum, qui Mia sanctitate gratissimus Patri meritiir ali reo exaudiri» Secundo et potius, *justum*, idest, qui juste *pro peccatis* nostris satisfecit, jüstumque prO fis dedit pretium it h irum, scilicet sanguinato sunniti vitam. Cndc explicans subdit : *Et ipse est propitiatio*. Alio ergo sensu vulgo vocatur advocatus justus, qui justam causam defendendam suscipit, non injustam, uti faciunt nonnulli lucri causa : unde Ca-siod. lib. II. epist. Zi. *Si in advocacy*, ait, *studiojastitier claritate fulsistis*. Hic scilicet bonus esi advocatus apud homines, non apud Deum, nipote ı quo non justitiam, sed misericordiam el gratiam postulamus. Apud Deum ergo l abemos tribunal gratiæ duntaxal, non justitiæ.

2. **tr** (hi est, *quia*, q. a. Cnnslus est ucrocatns noster, quia) ipse est propitiatio, id est propitiator, PRO PECCATIS NOSTRIS,] (filia scilicet bc offerens in cnice victimam pro peccatis, pro eis Deo Patri satisfecit, cumque nobis reconciliavit Alludit ad propilialorium imminens arem foederis; hoc cnim repræsenlabal Christum propitiatorem, uti dixi Hom. 3. 25. ct Exodi 25. 27. S. August, lib. de Fide et opere, legit: *Et ipse est exoratio pro peccatis nostris*. Orat enim Christus pro nobis etiam in cœlis, uti paulo ante dixi, el propitiare est exorare. S. Cyprian, lib. Zi. epist 2. vel 52. pro *exoratio* legit *deprecatio*. Significat S. Joannes Christum talem nobis esse advocatum, ut certo causam nostram obstinent, ımocopatrono causa cadere non possimus, eo quod ipse sit ex officio redemptor et propitiator noster, qui ex justitia pro peccatis nostris satisfecit.

Hoc est quoa ait S. Joann. Apoc. 1. a. *Dilexit nos et lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Nam ul ait S. Leo serm. 12. de Passione : *Effusio pro injustis sanguinis justı tam potens fuit ad privilegium, tam dives ad pretium, ut si universitas captivorum in redemptorem suum crederet, nullum tyrannica vincula retinerent*. Et paulo post : *Quamvis cnim in conspectu Domini multorum Sanctorum pretiosa mors fuerit, nullius tamen insonitis occisio propitiatio fuit mundi*. Acceperunt justı, non dederunt, coronas; cl de fidelium fortitudine exempla nata sunt patientiæ, non dona justitia. Singulares quippe in • 'ngtdis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo funere solvit, cum inter filios hominum solus Dominus noster Jesus extiterit, in quo omncscrucifixi, omnes mortui, omnes sepolti, omnes etiam sint suscitati.

Hac de causa S. Augustinus, S. Bernardus, S. Franciscus, S. Ehcarius.cætrique Sancti qui aliquando peccarunt, confugerunt ad vulnera Christi, quasi ad asylum, in coqué habitarunt. Eorum glioma* recensui. Zacbar. 13. 6. Ven? & Ainbr. l'r efat in psalm. 35. *Bonum*, ait, *auru n est sanguis Christi, dives ad pretium, profluus ad lavandum amne peccatum*.

NO> PRO NOSTRIS AUTEM TANTIM, SED ETIAM PRO Ait ici mundi.] q. d. Non pro peccatis Jndæorum tantum, sed ct gentiüm omnium, ait OEcumen. ctCyril. Melios Clemens Alrxiiuulr» el alii, q. d. Non pro peccatis nostris qui sumus fideles tantmn, sed pro peccatis infidelium totius mundi. Pro Usrntm quoque passus ot Christus, cisque nv ruit gratiam cl gloriam, sl in cum credere, ejusque meriu amplecti velint. Unde el jussit predican Evangelium hoc omnibus gentibus,

casque baptizari in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, Marci 16. v. 15. Rursum Christus ut hostia propitiatoriii offertur in sacrificio Missæ pro omnibus hominibus, etiam infidelibus, ac delimetis in Purgalorioexisirntibus, uti fuse docet hic noster Justinianus; Ecclesia enim tantum excipii excommunicatos, pro his enim velat sacrificari.

3. Et in hoc scimus, non certo ct demonstra* live, sed probabiliter el conjectui aliti r cx signis ct effectis, QtOMAM, id est quod, cognovi» mus eum. cognitione non tantum speculativa, sed el practica, (pue cum amore ct affectu conjuncta est, ac in opus derivatur : *Cognovimus* ergo, id est, novimus el diligimus cum, st mandata ejus observemus.] Hefcrenda sunt hæc ad id quod præcessil: *Advocatum* /tabemus *Jesum Christum*, praescribit enim modum quo hunc advocatum nobis conciliabimus, nimirum si eum cognoscamus per fidem, spem **clamorem**; eum vero cognituros si mandata ejus observemus, id quod pluribus deinde sentiis prosequitur ct inculcat. VereS. August, lib. de Fide eloper, cap. 12. *Nequaquam*, ait, *mens fallatur ut se existimet Deum cognovisse, si cum fide mortua, hoc est, sine bonis operibus confiteatur*. Sic David ait psal. 102. 18. *Memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea*, el moriturus ad filium : *Tu*, ait, *Salomon fili mi, scito Deum patris lui; scito*, scilicet practice, id est crede, reverere, ama. obedi ei. (Judo explicans subdit: *Et servi ei corde perfecto, ct animo voluntario*; el Osee c. 6. v. 6. *Volui*, ait, *scientiam Dei plusquam holocausta*. Chald. vertit, *voluntas mea*, vel beneplacitum meum, complacentia mea. *in operantibus legem Domini magis quam in offerentibus holocausta*. Qui enim non observat legem Dei utique eum non novit, quia non aestimat practice, non pendebat uti debet Dei immensam majestatem, bonitatem, potentiam. sapientiam, justitiam. Si cnim eam justo rationis libramine ponderai et, utique toto corde enm amaret, coleret, obediret. *frani quisquis Deum non amat*, ail Beda, *profecto ostendit quia quam sit amabilis non novit; et quam sit suavis Dominus ct dulcis gustare ac videre non didicit, qui ejus conspectibus placere continua dilectione non satagit*. Hinc 5<a/ S. Dionys. de Divinis nominibus, deducit ab, eo quod accendat affeculum eorum, qui ipsum rite cognoscunt. Hoc est quod ail S. Joann, cap. 3. 7. *Omnis qui diligit ex D'0 natus est. ct cognoscit Deum. Qui non diligit non novit Deum, quoniam Dtus charilas est*.

Quare ex scimus non recti? colligit Catharinus, justos certo scire posse 3e esse justos et in gratia Dei;esto enim hnbeant in anima gratiam et charitatem Dei, tamen eam non vident. Iliirsuni licet mandata Dei exterius observent, tamen nesciunt au ea observent ex amore Dei ct eo modo quo Dens Jussit. Denique esto sentiant scarnare Deum tamen nesciunt an hic amor sit talis qualis essedebel, puta supernatural)* pure propter Deum.ulque eum ament super omnia; ita dtdinil TridenL sess. 6. c.9. vide Bellarm. 1.3. de Justifie, c. J. el seq.

Zi. Qri dicit se nosse eum, vera el salutifera notitia, puta, practica, quæ nocentem conducit ad vitam æternatn. Aone ergo, id est ita nosso ul amet Deum, eique per omnia obedial, et MANDATA FJI S NON CISTODIT, MENDAX EST.] Naiil de Philosophis cognoscentibus Deum, sed speculative et aride, ideoque cum non columibus

alt Apostolus : *Qui cum cognovissent Deum, non perierunt Deum glorificaverunt*, Rom. I. 21.

5. **Q**uoniam AITEM SERVAT VIUM M IJUS (JUSSE CI mandata Dei) in hoc ciuitas Dei perfecta est.] Per afillihesin contrai iā sententiae priorem sententiam continuai. q. d. Qui mandata Dei non servai, Deum non novit, id est, non diligit; quia à contrario qui Dei mandata servat, hic Deum diligit, adroque habet charitatem per r-feciam. Unde dicit *verbum ejus* in singulari, quia praecipue respicit legem charitatis; hæc enim caderas omnes in se comprehendit, uti radix comprehendit frondes et fructus, lolamque arborem.

Perfectam charitatem vocat quæ implet illud verbum, sive legem charitatis, *Diliges Dominum Deum tuum ex (olo corde tuo, et in tota anima tua et in tota mente tua.* Matth. 22. v. 37. Qui enim mandata Dei observat, diligit Deum ex toto corde; esto aliquando peccet venialiter; hoc enim in corruptione hujus vitæ est malum necessarium. Porro in hac perfectione charitatis civitatis Christiana? varii sunt gradus. Primus est ita diligere Deum ex toto corde, ut nunquam offendas eum moi taliter. Secundus, ut nolis deliberare cum offendere venialiter, etiamsi totum mundum posses lucrari. Tertius, si amore Dei omni amori creatura; renuncies, totumque le mancipis Dei cultui et obsequio, uti faciunt Religiosi. Quartus, si non aliud cogites, velis vel ames, quam Deum aut propter Deum, uti faciunt Beati in cælo. Tertium expressit S. Paulus cum ait Rom. 8. 35. *Quis me separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas?* etc. *Certus sum quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus,* etc.

Præclare Origen. Præfat. in Evrangel. S. Joannis : *Quisquis, autem, perfectus est, non amplius vivit ipse. sed in ipso vivit Christus, cumque in ipso vivat Christus, de quo dicitur Maria? : Ecce filius tuus Christus.* Et S. August. in serm. 39. de Temp. *Sicut radix, autem, omnium malorum est cupiditas, ita et radix omnium bonorum est caritas. Totam magnitudinem et latitudinem divinorum eloquiorum possidi et charitas, qua Deum proximumque diligimus.* Et aliquanto post : *Quapropter, fratres, seciamini charitatem, dulce et salubre vinculum mentis, sine qua dives pauper est, et cum quæ pauper dives est. licet in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis, in bonis operibus hilaris, in conversatione tutissima, in hospitalitate lautissima, inter veros fratres latissima, inter falsos patientissima; in Abel per sacrificium grata, in Noe per diluvium secunda, in Abraham peregrinationibus fidelissima, in Moyse inter injurias lenissima, in David tribulationibus mansuetissima; in tribus pueris blandos ignes innocenter expectat; in Machabais servos ignes fortiter tolerat. Casta in Susanna erga virum, in Anna post virum, in Marta prater virum.*

Egregie quoque S. Bernardus ad Fratres de monte Dei : *Ab omnibus Vobis, inquit, perfectio exigitur, sed non uniformis; sed si incipis, incipe perfecte; si jam in profectu es. et hoc ipsum jam perfecte age. Si autem perfectionis aliquid attigisti, teipsum in temetipso metire, et dic cum Apostolo: Unum autem, quæ retro sunt obliviscens, et ad ea quæ sunt priora extendens in ipsum* ad destinatum persequor bravium supernæ vocationis in Christo Jesu; in quo manifeste Apostolo do-*

caite declaratur, quia perfecta eorum quæ retro sunt oblivio, et perfecta in anteriora extensio, ipsa est hominis justus in hac vita perfetto; et perfectio perfectionis hujus ibi erit, ubi erit brachii supernæ vocationis perfecta apprehensio. Hoc autem modo sicut stella à stella distat in claritate. sic cella à cella in conversatione, scilicet incipientium, proficientium et perfectorum. Incipientium status dici potest animalis, proficientium rationalis, perfectorum spiritualis. Et inferius : Primus status circa corpus se habet, secundus circa animam se fixum, tertius non nisi in Deo requiem habet. Quorum singuli sicut habent certam proficiendi rationem, sic in genere suo certam habent perfectionis suæ mensuram Initium boni in conversatione animali, perfecta obedientia est. Profectus subicere corpus suum, et in servitutem redigere. Perfectio, usu boni consuetudinem vertisse in delectationem. Initium vero rationalis est, intelligere Verbum in doctrina fidei apponuntur ei. Profectus, laeta preparare, qualia apponuntur. Perfectio, cum in affectum mentis transit iudicium rationis. Perfectio vero hominis rationalis, initium est hominis spiritualis. Profectus ejus, revelata facie speculari gloriam Dei. Perfectio vero, transformari in eandem imaginem à claritate in claritatem^ sicut à Domini spiritu.

Et S. Maximus de charitate centuria 3. n. 97. *Anima, autem, perfecta est, cujus vis affectibus obnoxia, prorsus ad Deum decimavit. Idem centuria filii numeri 17. Nondum, autem, perfectam charitatem consecutus est, neque diu providentia secundum profunditatem cognitionum, qui in tempore tentationis in doloribus et molestiis sibi acciditibus longanimitate non perdurat, sed seipsum à spiritualium fratrum charitate abscindit. Et S. Franciscus in opusculo Decem perfectionum: Perfectio perfecti Christiani est, inquit, quod cor suum ab omni mundana et humana creatura eradicet, nec querat cur inveniat fundamentum aut radicem, nisi in illo qui fecit sibi cor; sed consuecat cor suum projicere in ipsum Deum, et de fieriibus terrenis frequenter elevare, ita quod sine pama quodcumque voluerit revertatur ad Christum, cogitando et afficiendo se ad cordis Creatorem; et intentas sit in omni loco et tempore altissimo benefactori. fursus tantam habeat patientiam, quod illum qui se in malum aliquod fecerit veldixerit, canetur plus diligere et amare ex (otocorde, et ex bona voluntate ei iuventur servire sine omni amaritudine cordis. Quia sicut Deus ex vera liberalitate omnia bona sibi tribuebat, ita omnia mala credat eum occulte promittere, ad hoc ut peccatori ostendat sua peccata, sique leve rea puniat in presenti, ut non flagellet durius in sempiternum, nisi an igitur qui malum sibi fecit aut dixit, multum diligat, quia mediante illo tanquam nuncio, Deus magnum bonum illi confert; et tanquam retinaculum quo mediante Deus eum detinet, ne in profundum abyssi projiciatur, et tanquam lersorium quo Deus eum (ergit, et tanquam dolabram quo Deus eum dolat et perficit.*

Ex hoc semine nunc MAM (quod) in ipso sentes.) S. August. addit : Si in illo perfecti fuerimus, atque explicat, q. 1. Si perfecte ei adhaeremus, cumque « illigamus, ita ut ejus amore etiam inimicos amemus. Sic quoque legit Dionysius et alii nonnulli. Verum Romana et Græca passim illa delent. Sensus ergo est, q. d. In hoc scimus, quod in eo suinus, si videlicet verbum ejus servemus, uti paulo ante dixi. Effectus enim et slg-

num dilectionis, qua adbærcmus cl copulali sumus Di o, est observatio *legis* ipsius. Porro per chanlatcm sumus el manemus iu Deo, cl Deus in nobis ea *ratione qua* anulum est in aplanie⁹ el amans in re amata, magis *enim esi* anima ubi amai, quam ubi animal; vicissini Deus sc amantes, *siblquc adhærenles redamat*, inhabitat, curat, dirigit, *protegit*. Unde Hugo sic explicat, *q. d. Qui amamus Chrislum*, sumus in Christo, sicut mimbra sunt in capite, cl sicut id quod *regitur esi in regente*, nempe regimine peculiari ei sancio. Aniistropba est hæc sententia Joannis illi in Evang. Joann. 16. v. 23. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit; et Pater meus diliget eam, ct ad eum veniemus, et mansionem apud cum faciemus*. Diligentis ergo Deum anima cst quasi templum, in quo realilcr inhabitat Pater, lilius el Spiritus sanctus. I bi nola S. Joannem dilectui i turbo *manendi*, illudque crebro usurpare, ac per illud significare primo, intimam conjunctionem; secundo, moram permanentem cl perseverantiam, juxta illud Christi Joannis 15. 6. *Manete in me, ct ego in vobis*. Tertio, continuam praesentiam, amicam conversationem, mutuam familiaritatem, omniaque veræ amicitis obsequia et officia.

6. QI I DICIT SE IX IPSO UAXERE, DEBET SICUT ILLE ambulavit, et ipse ambulare,] procedendo semper in virtute, præserlim charitatis, ac in dies majora ejus opera exercendo, uti Christus crescebat *triale et gratia apud Deum cl homines*, Lucæ 2. 51. Sancti enim eunt de virtute in virtutem. S. Luo serm. 2. dc Quadrag. /far, ait, *est perfectorum vera justitia, ul nunquam priesumanC se esse perfectos, nc ab itineris nondum finiti actione cessantes, ibi incidant deficiendi periculum, ubi proficiendi deposuerint appetitum*. Hoc est quod ait Paulus Eplies. 5. 1. *Estote imitatores Dei sicut filii diarissimi, cl ambulale in dilectione, sicut el Christus dilexit nos*.

Pulchre S. Prosper lib. 2. dc Vila contempi, cap. 21. *Quid, ait, csl ambulare sicut ille ambulavit; nisi contemnere omnia prospera quee contempsit, non timere adversa quæ pertulit, docere quee docuit, sperare quod promisit, etc. præstare beneficia etiam ingratia? non retribuere secundum merita malevolis? orare pro inimicis, misereri perversis, invitare adversos, irquanimiler pali subdolos atque superbos; ac denique juxta verbum /fpostoli, mortui simus carni, ul dunlaxat Christo vivamus, sicut enim carne mortuus nulli jam detrahit, nullum aversatur aut despicit, nui ius pudicitiam callida circumventionem corrumpit, non invidet, non adulatur, non ambit; sic qui carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis, nulla horum possunt agere aut pali*.

Inde Nyssenus epist. ad Ilarmenium, *Christianismum definii esse imitationem divina» natura»*. Idem ad Olympium: *Quid igitur .ait, oportet eum facere, qui magno Christi cognomine dignus effectui esi, nili ul omnia sua tum cogitata, tum dicta, tum farta diligenUr exploret, et utrum eorum singula ad Chrislum tendant, an ab illo sint aliena, dijudicet*.

Preclaro S. Aug. de vera religione cap. 15. docci quod verbum factum sii caro, hoc fine ut viam virtutis doceret, non >i cogendo, sed exemplo præeundo. Dum enim omnia mundi bona contempsit, contemnenda docuit; dum nninh vitæ mala sustinuit, sustinenda monstrant: *Doctrina enim Deus apparebat, anatribus*

homo. Satellites voluptatum divitias pernicioie populi appetebant: pauper esse voluit. Honoribus et imperiis inhiabant; rex fieri noluit. Carnales suos filios magnum bonum putabant; tale conjugium prolemque contempsit. Contumelias superbissime horrebant; omne genus contumeliarum sustinuit. Injurias intolerabiles esse arbitrabantur; qua» major injuria, quam justum innocentemque damnari? Dolore* corporis ccccrabanlur; flagellatus atque cruciatus esl, mori metuebant, morte mulctatus est. Ignominiosissimum mortis genus crucem putabant; crucifixus cst, omnia qute habere cupientes non recte, non recte vivebamus, carendo vilia fecit; omnia quee citare cupientes à studio deviabamus veritatis, perpetiundo dejecit; non enim ullum peccatum committi potest, nisi dum appetuntur ca qua: ille contempsit, aut fugiuntur quæ ille sustinuit. Tota itaque vita ejus in terris, per hominem quem suscipere dignatus csl, disciplina morum fuit.

Huc facit stimulus S. Cyprian, tractat. dc Zelo cl livore: *Si hominibus, inquit, lectum est ct gloriosum filios habere consimiles, cl tunc magis generasse delectat, si ad patrem lineamentis patribus sobotes subsiciva respondeat, quarto major in Deo Patre lælilia est, cum quis sic spirilualiter nascitur, ut in actibus ejus ct laudibus divina gei^rositas prccdicelur?* Et paulo antcrius: *Qualis caelestis, tales cl codastes. Quomodo portavimus imaginem ejus qui de limo cst, portemus ct imaginem ejus qui de cælo est; imaginem autem ccllestem portare non possumus, nisi in eo quod esse nunc coepimus Christi similitudinem prccbeamus; hoc cst cium mutasse quod fueras; et coepisse esse quod non cras, ut in te divina nativitas luceat, ut ad Patrem Deum deifica disciplina respondeat, ut honore ct laude vivendi Deus in homine clarescat, ul ipso exhortante et eis qui se clarificant vicem mutuam pollicente. Eos, inquit, qui clarificant me, clarificabo*, Joann. 12.

7. CUABISSDH, NON MANDATO! NOVUM SCRIBO vobis, sed maxdatum vetus.] Loquitur dc mandato dilectionis Dei el proximi; in hac enim includitur observatio mandatorum omnium, de qua sermo præcessit. De lectione enim se explicans illico sermonem inferi S. Joann, v. 9. 10. 11. Vocathocvelasmandalum, non, novum, quia datum fuit Judæis in Veteri testamento. Lev. 19. 18. imo datum fuit Adæ cl omnibus hominibus in lege natura', æque ac angelis ab initio creationis suæ. Esi enim hoc mandatum juris naluræ dictatum à ratione et lege æterna, quæ fuit in mente Dei ab jeterno. Sierovcfi/se explicat Joannes cum subdit: *Mandatum vetus est verbum quod audistis*. Ha S. AugUSt. el Didymus: *Objiciebatur, ait, /postolo novam ab illo doctrinam tradi, ac prorsus inauditam: tacite ergo illi occurrens negat se novum aliquod præccplum proponere, sed prisca cl vetera inculcare*.

Rursum mandatum hoc cst *vetus*, quia jam ab oVim, puta ab initio christianismi, mox à baptismo illud audistis el accepistis. Ha explicat S. Joannes *vetus*, dum subdit, *Quod habuistis ab initio*.

8. Iterum mandatum novum scribo vobis.] q. d. Iterum inculco vobis jam quidem antiquum, ohm vero novum mandatum, dilectionis el observationis mandatorum Dei, quod destiejudine et naluræ corrupt® vitio anliqualiurt Christus renovavit cl auxit, nobisqtie identidem in memoriam revocare cl innovare præccpit.

Alludit» Imo chat illud Christi Joannis 13. 33. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*, *Novum* dicitur, quia novi Testamenti præcipuum, ctpæcipucà Christo verbis et exemplis commendatum est præceptum non timoris, uli olim apud Judæos sed dilectionis, illudque explicatius (ut palet Mali. 5. 38. et seq. Joatm. 16. 15. et 16.) arctius et firmitus quam antea fuerat, ac proinde novum novis tradidit Christus.

Novum ergo dicitur per omnia genera causarum. Primo, ratione novæ causæ efficientis, puta novi legislatoris, scilicet Christi; quia arctius et quasi novum illud nobis tradidit. Rursum ratione novæ originis, charitatis et graliæ, scilicet Spiritus sancti, qui primo visibiliter et copiose effusus fuit in Pentecoste; unde consequenter ad charitatis hujus officia nove, novaque obligatione obsringimur, caque magis obligamur mine quam ante Christum; Judæi enim obscuraverant hoc dilectionis præceptum pravis interpretationibus, dicentes proximos esse amicos: solos ergo amicos esse diligendos, inimicos autem odiendos: per amicos autem intelligebant homines suæ gentis, puta Judæos, unde censebant sc. Christianis, omnibusque gentibus posse fœnerari, eorumque opes per usuras exhaurire. Quocirca Christus illa corrigens et innovans Math. 5. A3. *Audistis*, inquit, *quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis; Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos*, etc.

Secundo, mandatum dilectionis est *novum* ratione novæ causæ materialis, puta novorum diligentium Christianorum, qui antea fuerant in tenebris infidelitatis et odii, ut subdit hic S. Joannes; jam vero charitate et spiritu Christi innovati, nove et ardentius Deum et se invicem diligere debent quam ante.

Tertio, et maxime *novum* dicitur ratione novæ causæ formalis, puta novi objecti (objectum enim est inslar forinæ) et novæ rationis formalis diligendi, puta novæ incarnationis Verbi, novæque in eo fidelium unionis; Christo enim, qui caput est Ecclesiæ et fidelium, incarnalo, facia est in eo singularis unio et communicatio membrorum Ecclesiæ, lum inter sc. tum cum Christo capile suo jam homogéneo, id est, ejusdem rationis et naturæ; unio, inquam, per naturam, per gratiam et per Sacramenta, præsertim Eucharistiæ, quæ unio fundamentum est majoris et singularis obligationis ad arctiorem amorem Dei, Christi et Christianorum, ut scilicet jam Christianos diligere debeamus, non tantum ut proximos propter Deum, sed et fratres et membra ejusdem capitis et patris Christi incarnati, qui parens est et legislator legis amoris, uti Moses tulit legem timoris. Indicat hanc rationem Christus dum subdit: *Sicut dilexi vos*. Sicut ergo dilectio Christi in nos fuit summa, nova et inaudita, ita et præceptum ejus, quo jubet nos hanc suam dilectionem imitari, summum est, novum et inauditum. Ita S. Cyrillus. Antiqua enim dilectionis lex à Mose lata sic habet: *Diliges amicum tuum sicut teipsum*, Levit. 19. 18. Novavero à Christo lata sic habet: *Diligite invicem sicut dilexi vos*, Joann. 13. 33. quæ major est Perfectior, tanto scilicet, quanto Christianus cujus dilectio quasi exemplar nobis imitandum proponitur et præcipitur) cæteris hominibus major et

perfectior est. Porro per incarnationem non soli Christo, sed et toti SS. Trinitati, puta Patri, Filio et Spiritui sancto, majorem quam antea, et novum amorem debemus, lum ratione majoris unionis; jam enim unito nobis per carnem assumptam Verbo consequenter quoque nobis magis unita est tota SS. Trinitas; hæc enim est ubi Verbum est; lum ob nova et maxima beneficia per incarnationem nobis præslita. Per incarnationem ergo Verbi novam relationem et unionem habemus ad Patrem, Filium et Spiritum sanctum, et inter nos invicem, quam non habuimus ante, ac consequenter novam diligendi causam et rationem formalem. Per incarnationem enim Verbum facium est noster consanguineus et frater, ac consequenter Pater factus est novo modo Pater, uli Chrisii incarnali, ita et Christianorum fratrum ejus; Spiritus sanctus vero loium sc. in cos effudit. Christianis enim proprie hoc novum dilectionis mandatum à Christo datur (non omnibus hominibus, nisi indigne consequenter, quatenus scilicet Deus vult omnes fieri Christianos) ul. sc. invicem non tantum quasi proximos, sed quasi fratres et unius corporis Christi membra ament propter Christum, uli recte advertit Toletus et francise. Lucas in c. 13. S. Joann.

Quarto, *novum* dicitur ratione novæ causæ exemplaris, puta Chrisii Domini: Christus enim suam vitam, sanguinem et loium seipsum pro salute suorum, ex puro amore impendit et exhausit. Idem fecit B. Virgo, Apostoli et primi fideles, ul. darent nobis perfectam dilectionis exemplar, quod imitaremur, juxta illud: *Inspice, et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est*, Exodi 25, V. ult. Et idipsum significat et *sicut dilexi vos*, quæ verba meditantium mullam confusionis, dicenti mullam exaggerationis materiam suppeditant. Cogita enim quanta dilectionis argumenta nobis ostenderit Christus singulis momentis nascendo, laborando, predicando, patiendo, moriendo, etc. Et videbis quam parva sit hominum omnium dilectio. Cogitabat illa S. Joannes Eleemosinarius Archiep. Alexandr. cui cum quispiam effusam ejus in pauperes liberalitatem laudaret et suspiceret, dicere solebat: *Frater, nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandavit mihi Dominus*.

Quocirca per Christum didicimus proximos non tantum diligendos esse, sicut nos ipsos, uli habebat vetus lex, sed plusquam nos ipsos. Christus enim mortuus est, ut nos licet inimicos vivificaret; coque nobis dedit exemplum et exemplar dilectionis, ut nos idem faciamus pro proximis, qui sane diligendi modus apud Judæos et in orbe erat novus et inauditus. Ita S. Cyrillus in Joan, cap. 13. Unde Cbrys. Theoph. Euthym. et Rupert, *novum* dici censent ratione novi modi. Modum hunc explicat Arias, ul. sit, inquit, dilectio ad exemplum dilectionis Chrisii ferventissima et officiosissima, erga omnes, etiam inimicos, ad omne officium prompta, ad exponendum sanguinem et vitam pro salute fratrum, uli fecit Christus, sicci Cajetanus, Gagneius, Joannes Major et alii.

Quinto, *novum* ratione novi finis, quia per hoc dilectionis mandatum voluit Christus nos facere novos homines, coelestes, non terrestres. Rursum voluit nos illud crebro renovare, ul. per crebras synaxes, conciones, meditationes, etc. illud, sæpe excitamus, uoraque

recctrti volúntate, conatu et fortore, perinde ac si nunc primum daretur, illud capessamus, flue respexit hoc loco S. Joannes dicens se mandatum vetui KrfbertfSed novum, id i'*/. crebro renovandum, t ude ipse jam senex per singulas Collectas illud refricabat, nec aliud inculcabat quain : *Filioli. diligite alitnitrum; quia præcepium Damini est, ct si solum fiat, sufficit.* ul dixi in proœtnio, elbae Epistola crebroidipsum repetii cl inculca/.

Audi S. Bernard, semi. 5. in Cœna Domini : *flanilatum novum do vobis. Unde novum ? nuper inventum, non quia in veteri Testamento non sil scriptum : Diliges Dominum Deum tuum. Quid ergo est novum? Novum, quia vetera ad novità* tem peraucil, ct veteres homines transformat in juvenes. Novum, quia exuit veterem hominem, cl induit novum, qui secundum Deum creatus est In sanctitate ctjustitia veritatis. Novum, quia olim genus humanum à paradisi gaudiis expulsum, nunc et quotidie transmittit in cœlum;* et S. Aug. lile: Xn iaeo est mandatum novum, quia exuto vetere homine induit nos hominem novum? Inno-vat quippe audientem, vel potius obedientem non omnis, sed isla dilectio, quam Dominus mandat, et. ut à carnali dilectione distingueret, addidit. *Sicut diteli vos.* El mox : *Dilectio ista nos inno* val, ul simus homines novi, hærcdes Testamenti novi, cantatores cantici novi facit, el colligit po-liam novum.* Hoc spectans S. Grcg. hom. 32, in Evangel. *Quia, inquit, Dominus ac redemptor noster novus homo venit in mundum, nova præ-ccepta dedit mundo ; viter enim nostræ veteri in vi-tiis enulritæ conlrarietalem opposuit novitatis vitæ, puta concnpiscentiæ charitatem, amoris sui amorem Dei cl proximi.*

Sexto, Maldon. *novum* exponit excellens *ct* præstanlissimum, quia cæteris omnibus mandatis hoc dilectionis pneceptum est sublimius, excellentius, utilius, magisque necessarium, Sic dicitur psal. 95, 1, ct 93. 1. *Cantate Domino canticum novum, id esi præstans, eximium, egregium : egregium enim dicitur quasi c grege selectum : hinc virtimæ vocabantur rgreglæ, quasi è grege seleclæ, juxta illud Æneid. 6»*

[zrtv dr more h 'lrn! :

exiinium, quod quasi singulare eximatur b grege ceterorum, Ideoque rarum el novum.

Huc perlinet Illud aliorum, *novum*, inquit, illesi postremum ;qnia hoc mandatum ultimum suis dedit Christus jam Iturus ad mortem : non quod novum signilicct postremum, sed quia postremum respectu priorum jamvisorum auditorum cl pr.Tteritoruin, ideoque veterum, videatur novum. A novo enim in superlativo lit novissimus, id est ultimus, postremus; eo quod quæ recenter fiunt, ultimum locum habeant. Sic hotn'nes nnvi vocantur, quorum nulli majore, cirri fuere, se l ipsi per selpsos clari esso mrifioot, qua ratione Cicero Roíate vocatus est .tomo noctis. Sensus csl, q. d. Mandatum nunc lobis do, quod hucusque nondum dedi, sed in ■june extremum disccMum reset vavi, nunc .rimo hoc mandatum vobis trado, ideoqueno-vr.ra appello : hucusque enim hoc mandatum talilm- rbi» expressum discipuli h Christonon »udi<r vit. ha Sebast. Barradius, qui et addit : Præh rra dicitur novum, quia volebat Christus tunc illos noviter incipere Illud (.Inervare: -i-cut <l pater BUls mandatum traderet, quod

vellet novltcr filios deinceps exequi, rerte dica-retur mandatum novum. Et Franc. Lucas. Do, inquit, mandatum novum quod Imcu.«|ie non dedi, sed in habitum reservavi,quo tenacius inhaereret memoria* omnium vestrum, quod pro meo, hoc est mil/i proprio mandato habeo, ut quod præ omnibus aliis vobis commenda-tum, inculcatum et observatam velim, quale nullus, unquam suis discipulis dedit, lem*, adeoque suave mandatum. Est ergo novum, tum quia nove in ultima cœna ii Christo datum, tum quia Christi proprium, ut ait S. Basii, dc Baptismo c. ull. lum quia singulari est studio ab ipso commendatum.

Septimo, *novum* ratione ciTectus, quia novos edit effectus, pula nova opera heroica, et «i se-colo inaudita, qualia fuerunt S. Pauli et cœlero-nnn Apostolorum, qui nova cœleslique 'ita, nova doctrina, novis miraculis, novis et inau-ditis laboribus et persecutionibus; nova alacri-tate, ardore el spiritu orbem subegerunt Chris-to. An non nova charitas fuit S. Pauli, qui optabat esse anathema pro fratribus? S. Pan-imi, qui se in servum tradidit AVandalis, pro filio viduæ redimendo? S. Dominici, S. Fran-cise!, S. Ignatii, qui sect suos saluti animarum consecrarunt? S. Frane. Xaverii, qui ad extre-mos Japones, Sinas cl Indos tantis sudoribus, æque ac ardoribus perrexit, ut eos ad Cbristuq converteret ? B. Jacoponl, qui optabat ct orabat omnia omnium damnatorum tormenta subire, ut ros 'Iliseximeret,onmesque salvaret, si Deo id placuisset.

Octavo, *novum* ailS. Thomas, quia charitas ad novum Testamentum perlinet, et Lyranus,*novum* dicitur, inquit, quia novum Testamentum dis-tinguit à veteri; vetus enim fuit timoris et ser-vorum, novum est amoris el filiorum. Unde subdit Christus : *In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis; si dilectionem habueritis ad invicem, ubi S, Cyrill. Facies, inquit, ct imago Christi nobis insculpta, qua sui esse cognoscimur, charilatis gloria est.* Hinc illud Cant. 2. Zi. *Ordi-navit in me charitatem.* Alii ex HebræO vertunt, *vexillum ejus super me amor.* Et Cant. 8, 6. *Pone meut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum : quia fortis est ut mors dilec-tio, dura sicut infernus annulalio; lampades ejus, lampades ignis atque flammaram. Aqtue mullee non potuerunt extinguere charitatem, ncc flumina ob-ruent illam. Si dederit homo omnem substantiam do-mus sua' pro dilectione , quasi nihil despiciet eam.*

Talis fuit dilectio primorum Christianorum: *Multitudinis enim credentium erat cor unum cl anima una, eranique illis omnia communia.* Ac-tor. 6. 32. vide ibi dicta. Unde Terlull. in Apo-log. ait Ethnicos de Christianis dicere solitos : *Fidele ul invicem se diligant, ct ut pro alterutro mori sint parati.* Additque Christianos se inv icem vocasse fratres, nipote qui unum Deum Patrem agnoverunt, qui unam spiritum biberunt sanctita-tis ,qui d'- uno utero ignorantia' ejusdem adeam-dem lucem expaverint veritatis, etc. Idem cx sub-stantia familiari fratres sumus, quas penes vos dirimit fraternitatem. Itaque quia animo anima-que miscemur, nihil de rei communicatione du-bitamus : omnia indiscreta sunt apud nos prater uxores.

(Jl OD VEnim EST, ET IN IPSO ET IX VOIHS.j Pro-nomen id csl, *quod*, cum sit nentruni, non po-test referi e *mandatum*, eo quod græce sit r>ro)ri

femininum. Quam technice vel substantivo sumitur. q. d. *Quod*, id est, quæ res vera est *in ipso*, id est, in seipsa, quia mandatum hoc dilectionis cum sit juris naturæ, in seipso certissimum et verissimum est, æque ac antiquissimum, licet quoad praxin et executionem sit novum. Idem verum est *in vobis*, quia vos illud ipsum cum nova vita in Christo complexi estis, lia S. Augustin. Junilius et OEcumeu. Hoc sensu *in ipso* refertur ad mandatum. Melius alii referunt ad Christum : licet enim eum non nomet hic tamen eum nominavit v. 1, 2, 3, h et seq. Cor enim S. Joannis plenum erat Christo, ut, cum *ipsum* nominat, non alium intelligat quam Christum, nupote amorem suum. quo plenum erat os ejus æque ac cor, unde simili modo ait Magdalena Christo, quem putabat hortulanum: *Domine, si tu sustulisti eum*. Joan. 20, v. 15. Quem ? utique Christum : præter eum enim aliud non cogitabat, aliud non quærerat, aliud non amabat Magdalena. Tota enim absorpta in Christo, putabat omnes ibi habere cor, ulli ipsa habebat suum. Hæ sunt phrases amantium, quas proinde usurpat sponsa in Canticis, ita S. Micron, qui proinde lib. 2. contra Jovin. legit: *Mandatum novum scripsi vobis, quod est verissimum et in Christo est in nobis*. Nonnulli enim codices legunt *et ipse*, id est, *nobis*: Noster tamen cum aliis plerisque legitur: id est, *vobis*, sed eodem redit sensus. Jam aliqui exponunt, q. d. Hoc mandatum charitatis est res quæ facit vos tam vere esse in Christo, quam estis in vobis ipsis.

Secundo cl planius, q. d. *Quod*, id est, quæ res, puta novum hoc dilectionis mandatum locum habet tam in Christo, quam in vobis, tum quia mandatum est. tum quia practicum et executioni datum : quia, sicut Christus vel caput Ecclesiæ summe amat Christianos, quasi membra sua, ita ipsi se invicem summe ut membra amare debent (ac reipsa amanti) atque Christum in hoc amore imitari, vel sicut ipse mandato Patris nostro se totum impendii amoris, ita et nos vicissim totos amoris Dei, Christi et Christianorum impendamus. Balionem subdit.

Quia tenebrarum (ignorantiæ, concupiscentiæ, peccatorum, æque ac umbrarum, timoris et carcerum veteris Testamenti) Tenebrarum sunt : et Verum lumen in Verbo lucet.]Syrus, *incipit apparere* : puta lumen Evangelii, fidei, gratiæ, amoris, omnisque sanctitatis. Simili modo ait Paulus : *Nox præcessit, dies autem appropinquavit*. Roman. 13, 12. Et: *Eramus aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*, Ephes 5, 6, vide ibi dicta. Hoc vocatur lumen verum, id est perfectum, plenum, divinum. Sic Joannes de Christo ait : *Erat lux vera*, id est perfecta, et essentialis, Joan. 1. 9. *Ego sum* vilis vera, id est, perfecta, dans vinum divinum, Joan. 15, 1. Sic Eucharistia vocatur *panis verus*, id est perfectus, plene cibans et satians, Joan. 6. 55.

Hujus rei symbolo, luminis huiusmodi sol et lucifer Christus Domibus, incarnatus est in æquinoctio Verno, puta die 25 Martii, ut significaretur eum abacta caligine judaismi et gentilismi inventurum veram lucem Et angelus et christianismi, uti advertit S. Chrysostomus. hom. de S. Joan. Bapt. Eadem de causa natus est Christus in solstitio hiberno; cum incipiunt crescere lux et dies, uti annotavit S. Augustinus, serm. 22 de Temp.

9. Qui dicit se in luce esse (Evangelii, fidei,

gratiæ et charitatis Christi) et fratrem suum odit, mentitur se esse in luce, unde S. Cyprian. 1. 3. contra Judæos c. 3. legit vel potius interprelando supplet, *mendax est, quia in tenebris est*] ignorantibus saltem practicæ. iræ, odii, concupiscentia; et peccatorum ; quibus excæcatus non videt quantum malum sit odium, quam Deo, qui est lux charitatis, exosum, quantas strages afferat, quanta sibi vitæ conciliet, quanta gehenna? tormenta accertat. *Ipsa scelere circumdatus est, vadit nesciens in gehennam ignis, et præceptum fertur in pœnum*, ait S. Chrys. homil. de Erudit, disciplina. Vere dixit Sapiens: *Error et tenebræ peccatoribus concreatæ sunt*, Eccles. 11. v. 16.

Preclare S. Cyprianus de Zelo et livore : *Si homo lucis, ait, esse coepisti, quia: sunt Christi gere : quia lux et dies Christus est. Quid in Zeli tenebras ruis? Quid te nubilo livoris involvis? Quid invidia excellat omne pacis et charitatis lumen extinguas? Quid ad diabolum cui renuntiaveras redis? Quid Cain similis existis?* Burstin : *Qui odit fratrem in tenebris est*, scilicet gehennæ et inferni, tum quia eo tendit, tum quia dæmon eum possidet. Audi S. Basii, homil. de Ira : *Sicut, ait, qui charitatem habet, Deum in se habet ; ita qui odium et iram habet, dæmonem in se continet* Et iterum: *Habetis, inquit, iram dæmonem pessimum oestris animabus innatum, et S. Chrysostomus iram voluntarium dæmonem appellat. In irato ergo quasi in orco contemplari licet Cerberum tricipitem, Megæram, Alucio et alias Furias. Seneca lib. 2 de Ira. Qualia, ait. Poeta: inferna monstra finxerunt succincta serpentibus, et igneo flata quales ad bella excandida, pacemque lacerandum telorum inferi exeunt furie, qualem Cerberum tricipitem flammas vomentem, talem nobis iram figuremus.*

Usque adhuc.] Usque ad hoc tempus quo baptizatus est, et Christianus, q. d. Baptismus licet sit illuminatio, tamen has odii tenebras dupliciter nequit, si adhuc voluntariæ sint, aut baptismum sequantur, ita S. Augustinus, Beda et Hugo.

10. Qui diligit fratrem suum in lumine manet, fidei et amoris Christiani. Est enim verum et præced.

Et scandalum.] Scandali etymon dicit S. Hieronimus in c. 15. Matth. *Quia crabro teritur, inquit, in Ecclesiasticis Scripturis scandalum, breviter dicamus quid significet et offensusculum, vel ruinam et impactionem pedis possumus dicare : derivant à scissura sive contextura. id est testis claudico, quod cogat claudicare pedibus objectum offendiculum : aut, ut aliis placet, lignum. cuius curvum quo sustinetur de ripula vel tendicula ; et in quod animat, dum impingit, in sui ipsius ruinam evertit decipulam, aut postremo impedimentum insidiosè positum in via, ut transiens offendant.*

Et scandalum in se non est.] Q. d. Qui diligit, nusquam offendit, nusquam impingit. Scandalum ergo, id est, offensio vel offendiculum in eo non est, sive activum, ut ait S. Augustinus, sive passivum, iit ait Glossa : diligens enim nulla re. nulla injuria, nullis moribus offendit vel offenditur; quia *charitas patiens est. benigna est, etc. non irritatur, non cogitat malum, etc. omnia suffert, omnia credit, omnia sustinet*, 1. Corinth. 13, v. A. Hoc est quod ait Sapiens Proverb. 15, 19. *Elie justorum absque offendiculo.*

El Psaltes psal. i IS, Í63 : *Pax multa diligentibus irgem tuam, ct nun est illis scandalum.* Dicunt enim sibi : Oflcndlt me frater, ira milii suggerit rum meum esse inimicum, qui id fecerit ex mei odio cl contemptu. At falso id suggerit, non credo irae, quia odio cicca est, suspicax et mendax : *sed esto vera esset, verumque* (licerci , *num idcirco deseram charllatem* , deseram lot bonos, *deseram Deum et Christum* ? Absit : vin- cam in bono malum, sequar Christum, osten- dam quam diligam fraternitatem, quàm amem Deum : pugnabo non contra fratrem, qui me Jæsit. sed contra fratris morbum : iram ejus cl malevolentiam charilalis fluminibus obruam cl extinguam.

Audi S. Augustinum; *Qui sunt, inquit, qui patiuntur scandalum, aut faciunt ì qui scandalizantur in Christo et in Ecclesia : qui in Christo scandalizantur, tanquam à sole uruntur; qui in Ecclesia, tanquam à luna. Dicit autem psalmus : Per diem sol non uret te, neque luna per noctem , id est, si tenueris charitatem. nec in Christo scan- dalum patieris, nec in Ecclesia; nec Christum re- linques . nec Ecclesiam.* Idem serin. 59 de Temp. *Plus diligendi sunt inimici, quam amici: qui enim inimici sunt corpori adversantur, et animer pré- parant a terna pramia ; quia qui carnalia nostra cl terrena rapiunt, caleslia nobis et spiritualia congregant. Nonne magis diligendus est quam odiendus qui nobis dat alternas opes? Amici vero Carnis nostré nobis suavia suadere contendunt, qufP anima nostra préparant aternam mortem.*

Et in eamdein sententiam Basil, in Ilcg. bre- vior. reg. 176 : *Quid, inquit, est quod ab amico magnum adro beneficium possi(proficisci, quantum estillad quod ab inimicis nobis datur, quorum opera fit ut bcutitudmcm illam assequamur, dequa Dominus dicit : Beati estis cum vos oderint homi- nes. ctpersecuti vos fuerint, ct dixerint omne ma- lum adversum vos mclicnles propter me.* Bursum S. Aug. serm. Gl. de Temp. *Tot. ail, viri, tot mu- litres clerici, pueri; tantee ct tam delicata: puel- la. fiammus et ignes et bestias crquaniniiter per- tulerunt. ct nos hominum convicia dicimus tole- rare non posse. Unde nescio qua fronte , vel qua conscientia cum omnibus Sanctis pariem in (eter- na beatitudine habere desideramus, quorum exem- pla sequi in rebus minimis non acquiescimus.*

11. Qui auiem odit fratrem suum , in tenebris 1ST.] *Non potest in lumine Christi esse, clad Chris- tum pertinere* , ail OEcumcn. *qui eum pro quo Christus mortuus est odit.* S. Joannes more suo idem repetit el inculcat»

Et nescit quo eat.] *Il enim, ailS. Cyprian, de Zelo et livore, nescius in gehennam, ignarus et cacas prcecepitalur in panam. recedens scilicet à Christi lumine monentis ct dicentis : Ego sum lux mundi ; qui me secutus fuerit non ambulabit in te- nebrh. std habebit lumen vita.* Vere ancior Im- perfect. hunnl. 15 : *Odium* . ait, *spiritus est tene- brarum, ct ubicumque insederit, sordidat pulchri- tudinem sanctitatis.* Addilque : *Cum mundus iste scandalis plenus sil. ii amicos tantum voluerimus diligere. non poterimus invenire quod diligamus.* Hoc est quod ait Sapiens Proverb. 4. 19: *Kia im- piorum tenebrosa, nesciunt abi corruant.* El So- phon. 1, 17: *Ambulabunt ut ateï, quia Domino peccaverunt.* El Isaïæ cap. 59 , 10, eorum perso- nam ut ii usa exprimens : *Palpavimus , inquit, ucut caci parietem, et quasi absque oculis attrec-*

tavimus : imegimus meriaie quasi in tenebris, In caliginosis quasi mortui.

Sane nullum vilium ita rationem excœcnt, atque ira, invidia, odium ; hæc enim faciunt bo- minem non sapere, sed furere, ut videatur esse non homo, sed furia faces inferni vomens, juxta illud Virgil. Iu .Lurid.

Ili* agitur furiis ; rotoquo ardentis ab ora,
Scintilla* absistunt , oculis niicat acribus ignis.

Idem 3. Georg.

In furias igneniquon ruunt , amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita læna
Sævior erravit campis , ncc funera vulgo
Tam mulla informes ursi stragemque dedere.

Unde Seneca, lib. 1. de Ira. c. 1, *Iram definii esse brevem insaniam.* El Cicero Tuscul./t, *nihil, ait, esse similius insania; , quam iram, quam bene En- nius dixit initium insania;* ac S. Chrys. hom. A7, in Joan. *Inter iram et insaniam, inquit, nihil differt.* juxta illnd : *Ira furor brevis est.*

- Porro adeo cæca est ira et odium, ut basco suas furias furore escala non videat, imo non furias, sed justas vindicias æslimct, ut nonodio, sed ratione se agi censeat ; ut culpam omnem non sibi lædenti, sed à se læso ascribat. Bepræ- sental idipsuin lepide, Seneca Episl. 51, in Ilar- paste iixoi is suæ ancilla, seti cæca el fatua, quæ cum in caecitatem incidisset, negabat sec.ecam, culpamque non videndi conferebat in domum, dicens eam esse Icuebrosam : unde ex illa educi, cl in aliam deduci postulabat, //oc,inquit, *quod in illa videmus, nobis accidere liqueat* (ibi : *nemo sc avarum esse jnielligli, nemo cupidum; caci ta- men ducem quériint; not sine duce erramus . ct dicimus : Non ego ambitiosus sum, sed nemo aliter Humee potest vivere: non ego sumptuosus, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. Non est meum vi- tium quod iracundus sum, quod nondum constitui certum genus vilie, adolescentia ha:c facit. Quid nos decipimus? non est extrinsecus matum nos- trum, intra nos est, in visceribus ipsis sedet. El ideo difficulter ad sanitatem pervenimus, quia nos agrolare nescimus.* Democritus Philoso- phus excæcavil se splendore solis, ut non vide- ret malorum felicitatem : ila invidi et odio livi- di, livore excæcant scipsos, ne videant ivmnlo- rtim prosperitatem» Audi Laertium apud Geli, lib. lu. cap. i? :

Democritus effodere ut posset splendore »reo, radiis
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne videret civibus : sic ego
Fulgenti splendore in pecuniam volo
I.ucrific.irc exitium æl.iti mea*
Ne in re bona videam esse nequam filium,

12. Sciuro vobis, filio l i) DescenditS. Joan. A thesi ad hypothesin, b genere ad speciem. Quæ enim de Dei cognitione el dilectione com- mendavit omnibus Christianis in genere , hic eadem singulis eorum gradibus cl statibus com- mendai. Distinguit autem eos in lres gratius el classes, juxta lres eomm œlales , scilicet in pueros, juvenes et senes. Pueros vocat *filiolos* cl *infantes* . juvenes vocal *adolescentes*: senes vorat *patres*. Hisce sigillatili! gratulatur donum chris- tianismi, quod scilicet per illud Deum agnos- cant , colant ut diligant, ac gratulando tacite hortatur, ut iti eodem perseverent et proficiant. Triplici autem hocætatis gradu, triplicem Clu is-

tiniiWHiifi hi viThife gradum. et quasi ætatem repræsentat; pueri enim repræsentant incipientes et neophytos, juvenes repræsentant proficientes, senes perfectos. Quo facile innuit S. Joan. Christianos virtute, æque ac ætate debere crescere et proficere, ut Christum imitentur, de quo scribit S. Lucas c. 2. 52. *Jesus proficiebat sapientia et ætate, et gratia apud Deum et homines*, ita Clemens, Oëctim. Dionys. Gagnrius, Cajet, elCathar, licet S. Aug. aliter sentiat, nimirum hæc tria ad eosdem pertinere, puta singulos Christianos vocari filiolos, quia baptismo renali sunt, et patres, quia Christum patrem et antiquum dierum agnoscunt, et adolescentes sive juvenes, quia fortes sunt et validi : *In filiis, inquit, significatur nativitas, in patribus antiquitas, in juvenibus fortitudo*. Sed prius quod dixi, uti simplicius, ita germanius videtur. Primis ergo puta pueris, dicit Joannes : *Filioli* recenter in mundo nati, æque ac baptismo renati, gaudeto, gratulamini vobis, et Deo gratias agite, illumque diligite et colite : *quoniam remittuntur*, id est, baptismo remissa sunt, et si quæ deinceps committatis, remittentur per poenitentiam, *vobis peccata vestra*, in quæ puerilis ictas, nipote debilis et fragilis, parvæque mentis, iudicii et animi, prona et proclivis *vst propter nomen ejus*, puta Christi, uti dixi v. S. Nomen Christi metonymice vocat vel ipsum Christum quem crebro, nominare et invocare debemus, vel ipsam invocationem nominis Christi, q. d. Propter nomen Christi professum et invocatum : vel auctoritatem et potestatem Christi; hanc enim significat nomen, et hac remittuntur peccata per gratiam et merita Christi.

Moral, docet hic S. Joannes, magnam educationis et institutionis puerorum habendam esse curam, uti ipse se habere ostendit exemplo pueri, (piem Episcopo commendavit, quod recensui in Procomio : à pueritia enim pendet tota hominis vilæque deinceps conformatio. Quod enim pueri discimus, hoc retinemus viri :

Quo semel est imbuta recens servabit odorem
Testa diu.

ail Moral. Hac de causa S. Ignatius fundator Societatis nostro», in ea scholas instituit, in quibus pueri cum litteris pietatem probosque mores imbiberent : è quibus quanta in Ecclesiam universam commoda redundent, experientia docet, vide fiibadeneiram fuse de puerorum institutione et scholarum commodis disserentem I. 3. Vilæ S. Ignalii c. 2/i, ubi non solum ex Scriptura, Patribus et Conciliis, sed et ex Platone, Aristot. Xenophon. Cicerone, Plulnrcho, Quintii, aliisque Philosophis idipsum confirmat.

Mystice. Audi S. August. Mysticas septem viri justi i viales describentem lib. de Vera relig. c. 26. *Iste, ait, dicitur novus homo, et interior et easiestis, habens et ipse proportionem non annis, sed prosectibus distinctas quasdam spirituales fetales suas. Primam in uberibus utilis historia?, quæ nutrit exemplis. Secundam jam obliviscentem humana, et ad divina tendentem, in qua non auctoritatis humana? sinu continetur, sed ad summam incommutabilem legem passibus rationis innititur. Tertiam jam fidentiore et carnalem appetitum rationis robore maritantes, gaudcntrmqae intrinsecus in quadam dulcedine conjugali cum anima menti copulatur, et velamento pudoris obnubitur, ut jam recte vivere non cogatur, sed etiamsi*

omnes concedant, peccare non iiteal, Quartam jam idipsum multo firmitus ordinatiusque facientem, et emicantem in virum perfectum, atque aptam et idoneam omnibus etiam persecutionibus et mundi hujus tempestatibus, ac fluctibus sustinendis atque frangendis. Quintum pacatam atque ex omni parte tranquillam, viventem in opibus et abundantia incommutabilis regni, summa? atque ineffabilis sapientia. Sextam omnimoda mutationis in æternam vitam, et usque ad totam oblivionem vitæ temporalis transeuntem in perfectam formam, qua facta est ad imaginem et similitudinem Dei. Septima enim jam quies æterna est, et nullis ætalibus distiguenda beatitudo perpetua. Ut enim finis veteris hominis mors est, sic finis novi hominis vita æterna. Ille namque homo peccati est, iste justitia.

13. Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis eum qui ab initio est.] A filiis transit ad patres, id est, grandævos et senes : hi gloriari solent se multa vidisse et expertos esse, juxta illud Job 12. 12. *In antiquis est sapientia, et in mullo tempore prudentia*. His proinde antiquis accommode ad suum genium gratulatur S. Joannes, quod cognoverint antiquum dierum, puta Deum, qui *ab initio*, hoc est ab ælcerno est. Nam ut ait S. Aug. *Novus est Christus in carne, sed antiquus in divinitate*, qui et addit : *Mementote vos patres esse : Si obliviscamini eum qui à principio est, perdidistis paternitatem*.

Scrivo vobis, adolescentes, quoniam vicistis malignum.] Ah utraque alate extrema, scilicet puerili et senili, transiit ad mediam, puta adolescentiam. Hæc gloriatur in viribus, gaudetque lucis et pugnis, in quibus suum robur exerat et ostendit : hæc etiam ob sanguinis fervorem abundat concupiscentiis. quas dæmon accendit cum quibus et assidue luctandum est. Adolescentibus ergo gratulatur quod vicerint malignum, puta dæmonem cum suis quas suscitatur concupiscentiis. Loquitur enim adolescentibus Christianis Christiane viventibus, qui per Christi gratiam tentationes fortiter illo ævo superabant : quales fuere virgines (sub adolescentibus enim utrumque sexum, puta adolescentulas quoque intelligit) quæ protraete ad lupanar fortiter pro virginitate decertarunt, idcoque illæsæ et inlactæ pene omnes à Deo per miraculum conservata; sunt, uti fuit S. Agnes, S. Lucia, S. Agatha, et aliæ innumeræ. Talis quoque fuit adolescens, qui, ut scribit S. Hier, in Vita S. Pauli primi Eremitæ, à persecutore ligatus inter rosas et lilia, à speciosa meretrice impudicis tactibus sollicitatus est ad scelus. *Quid faceret, ait, miles Christi, et quo se verteret nesciebat, quem tormenta non vicerunt, superabat voluptas, tandem cæcilus inspiratus praci-sam morsu linguam in osculantis se faciem expuit, ac sic libidinis sensum succedens doloris magnitudo superavit*. Hæc fortitudo et victoria suggeritur à Christo, unde ait Paulus : *Qui dat nobis victoriam per Christum*, I. Corint. 15. 57. Et S. August, hic. *malignus. ail, à juvenibus vincitur, pugnat nobiscum : pugnat, sed non expugnat; quare? quia nos sumus fortes, an quia ille est fortis in nobis, qui infer manus persequendum infirmus inventus est? Ille nos fortes fecit, qui persequentibus non restitit : crucifixus est enim ex infirmitate, sed vii't i X virtute Dei*.

16. Scribo vobis, infantes.] More suo S. Joannes reddit in orbem, singulisque ætalibus repetit

quart dixit, sed aliis verbis, ut id eis inculcet. Quos mini vers. 12. vocavit id est filios, hic vocat watur, ikl est pueros, pueros, quo> Kuster vocat *infantes*. Sic Job 21. 11. dicitur : *Infantes eorum exultant lusibus ; infantes*, græce -rx<ÿta, id est, *pueri* : nam infantes propue di< tt. uti fari, ila saltare nequeunt. Sic Pluiius lib. 9. cap. S. ail delphinos gestare fœti* in infantia , id est, in puerilia , ideoque infirmo*. El lib. 22. cap. 22. *Nec tunica**, ail, *gratia minor in cibo infuniis* , id est parvi, el nondum adulti, *boleti*. Sic Cicero de Claris oral, ait S< ipioiirtn non fuisse infantem, id est infacmi- (i l> I)».

Quorum cognovistis Pat iuvi.] bum didicistis Symbolum, dicentes : *Credo in Deum patrem omnipotentem*.

Moral. Pulchro Calharin. *Incipientium vita*, ait (st esse quodammodo sub Patre, qui blandiliis ft paternis foveat complexibus , prohibens tantisper duriores tentationes ; postea ut crescant ac plenius erudiantur tradit Filio, demum hic Spiritui sancto confirmandos et perficiendos.

Post: *Scribo vobis, infantes*, subjiciunt antiqui codices : *Scribo vobis, patres, quia cognovistis cum qui ab initio est*. Suffragantur codices Greci clSyri : adsUpulantur August. Beda, Thomas et Cficuiuen. Audi Franc. Lucam in Notat, hic : *I'deiur hic versiculus omissus fuisse, tum quia proxime precedenti verbis ac re simillimus est, tum quia paulo ante idem prorsus lectus est. Cum enim Apos(olus omni animum addidisset alati, ul servatoris aucta beneficiis in Domino gauderet, gloriareturque cupiens majori id pondere mentes penetrare, fixumque inhorre, iterum idipsum egit. Et infantes quidem sive pueri atque adolescentes , quos plcrique libri juvenes hic vocant {(jne- cis eadem est vox quæ prius vcawzoc) ah omnibus concorditer repetuntur patres, sive senes, cur preteriti sint? an quod sufficeret senes, quippe per sc sapientes, semel monuisse? ana est Compiutetisis editio Grata (Regia namque eadem est) qua*, vulgaribus Latinorum codicibus similiter, omittat.*

Scribo vobis, jvvenes (græce , quos ver*. 13. Noster vertit, *adolescentes*) gaudete, gratias agito Deo, cumque colite cl diligite, QVOVLIM FORTES ESTIS (græCC <wpo<, id CSt, 'iribus validi), ideoque vicistis malignum.] Grece ter id est, *illam malignum antonomastice, pula principem et capul nialig-Oitatis, scilicet diabolum, q. d. ail August. Scribo vobis, juvenes, etiam atque diam considerate, quia juvenes estis : pugnate, ut vincatis; vincite, ut coronemini; humiles estote, ne cadatis in pugna, etc. El Rursum : Magna gralias commrndatio, fratres mei, corda instruit humilium , ora obstruit superborum.*

l T VV.UIm Dm minet in voris. lq. d. Custodilis l>i verbaet præcepta « quæ vobis ego el socii nv i pr '-dicavimus, el in hac custodia manetis < i perleveratis. Alii Verbum increatiim el incarta '»im accipiunt, puta Christum, q. d. In Christi

< l amore persistitis per ipsius gratiam , vb oque Mah* fortes et constante! contra omnes ho<nifi> iii*ultus, ac vincitis malignum. Andi (Vruujen. *Adotescentibus et juvenibus, qui ro- 'mi cum sint, ad (udam d certamina insfrumdi vtnt victoria gloriam attestatus . eos ne militaribus colloculionihns indigere ai' i Ut. lix* Prosper. cpisL ad Dcmetriad. quæ Iu 'm mr lib. 1 epiM. S Ambrosii num. 33. Ope-

rante, inquit, *spiritu D'djuvatur arbitrium, non aufertur; hoc agit gratia, ut voluntas peccato corrupta, vanitatibus ebria, seductionibus circumscripta, dijjicultatibus impedita non remaneat in languoribus suis , sed per opem miserantis medici curata revalescat*. El mox nonnullis interjectis : *Vigilant tentaloris insidite, ut ubi proficit devotio, subrepat elatio, et ut homo de bono opere in sc potius , quam in Domino gloriatur. Sed Apostolus nos contra hoc periculum monet, dicens ; Cum timore et tremore salutem vestram operamini; Deus est enimq ut operatur in vobis et velle cl operari pro bona voluntate. Quanto ergo excellentius mandatis Dei quique proficiunt, tanto majores habent causas formidinis et tremoris ; ne de ipsis probitatis augmentis mens sibi bene conscia, el laudis avida, insuperbiæ rapiatur excessus, et fiat immunda vanitate, dum sibi videtur clara virtute.*

15. Nolite dirigere mundum.] Suasit amorem Dei, nunesuadet odium mundi quia amor mundi parit odium Dei. Audi S. Augustin. *Duo sunl amores, mundi et Dei ; si mundi amor habitet, non est qua intret amor Dei. Recedat amor mundi, et habitet Dei : melior accipiat locum. Amabas mundum, noli amare mundum; cum exhausseris cor taum amore tetreno, hauries amorem divinum , et incipiet habitare jam chapitas, de qua nihil mali potest procedere. Audite ergo verba purgati- tis, modo quasi agrum invenit corda hominum, sed quomodo invenit? Si silvam invenit , extirpât : si agrum purgatum invenit, plantat : plantare ibi vult arborem caritatem. Et quam silvam vult extirpare? amorem mundi. Audi extirpationem silvie : Nolite diligere mundum.*

Lsaïas Abbas Orat 21. de Pœnitentia, cum ex eo quidam quaereret : *Quid esset mundus?* respondit : *Mundus est animi ad peccata destructio. Mundus est, cum ea quæ natura* contraria sunt sequimur. Mundus est, cum carnis voluptates implemus. Mundus est, cum arbitramur diu nos in hoc secuto permansuros. Mundus csl, cum majorem corporis quam anima* curam gerimus. Mundus est, cum iis qua* caduca sunt gloriamur. Non ex me ipso ista confingo, sed Joannes Apostolus ita loquitur : Nolite diligere mundum, etc. , quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum , et superbia vita*. Quocirca S. August, hic. *diarissimi, ait, in hac valle miseriæ , nihil tam pulchrttm , tam delectabile possideatis, quo animus vester omnino occupetur. Fuge mundum, si vis esse mundus : si tu cs mundus, jam non delectat te mundus. Fuge creaturas, si vii habere Creatorem. Omnis creatura vilesca, ut Creator in corde dulcescat.**

Vide S. August, lib. de Contemptu mundi, cl de Fuga seculi, S. Ambros. de Fuga sectili, S. Cypr. de Mortal. S. Eucherium epist. ad Valerianum . qui eleganter et pie docet quam vana sint et contemnenda omnia mundi bona.

SÍ QUIS DILIGIT MUNDUM, NON EST CIIABITAS PATRIS r< eo.] Consonat S. Jacob, cap. 11. 11. *Adulteri, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse secuti hujus, inimicus Dei constituitur*. Vide ibi dicta. Deus enim vult diligere ex toto corde, c.r tota anima , ex tota virtute. Quare non patitur partiri cor et amorem noslrnm , ut partem ejus demus Deo, partem mundo; sed lotum sibi reddi vult, qui totum creavit et dedit. *Duo namque, ait S. Leo. serm. 5. de jejunio 7. mensis , amorré*

sunt, ex quibus prodeunt omnes voluntates*, ita diverse qualitatibus, sicut dividuntur auctoribus, llationabilis enim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi. In dilectione Dei nulla nimia, in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia. Et ideo Cblemis bonis inseparabiliter inhtvrendum, temporalibus vero transeunter utendum est, ut pcregrinantibus nobis, et ad patriam redire properantibus, quidquid de prosperitatibus mundi hujus occurrerit, viaticum sit itineris, non illecebra: mansionis.

16. Quoniam omne quod est in mundo concupiscentia CARNIS EST, ET CONCUPISCENTIA OCULORUM, ET SUPERBIA VITÆ.] DICCS, in lill>li<10 proprie non est concupiscentia; hæc enim est in animalius et hominibus concupiscentibus. Reap, mundus tripliciter accipitur*

Primo, pro hominibus mundanis, mundique bona et illecebras sedantibus: in his proprie est concupiscentia; sic dicitur: *Mundus eum non cognovit: mundus*, id est mundani, mundi amatores, Joan. 1. 10. Et: *Mundus vos odit*, Joan. 16. 18. Sic S. August, in Psal. 5A. *Nc forte, inquit, cum dixisset mundi, intelligeres dezmonos esse rectores cæli et terrarum; mundi dixit, tenebrarum harum; mundi dixit, amatorum mundi; mundi dixit, impiorum et iniquorum mundi*, et pro his passim in Evang. S. Joan, accipit nomen *mundus*.

Secundo, *mundus* proprie et physice significat mundum hunc creatum. puta orbem hunc sublimarem. terram hanc in qua vivimus et versamur: in hoc mundo, nipote inanimi, proprie et formaliter non est concupiscentia, nipote animata et viva; sed in eo est concupiscentia materialis, id est, objectum concupiscibile, quod hominum concupiscentiam irritat, et ad se invitat, ut opes, deliciae, honores. Est metonymia. Simili tropo Deus dicitur amor et timor noster, id est, objectum amoris et timoris nostri, puta quem amamus, timemus et reveremur. Porro quidquid est in mundo hoc, subaudi visibile et sensibile, hoc pariter est concupiscibile; omne enim sensibile sensum allicit. allicit et illicit in sui amorem et concupiscentiam: alioquin in mundo quoque sunt angeli, Sancti, virtutes, etc. Verum hæcabilia et sensibilia, sensusque irritantia ideoque concupiscibilia non sunt, sed amabilia et venerabilia

Tertio, *mundus* sumi potest pro ipsa mundana vita, vel mundana concupiscentia in gente; in hac enim generica concupiscentia continentur tres specificæ, sive tres ejus species, puta concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. Hoc est lotum quasi corpus concupiscentiæ et precati, ex tribus hisce partibus quasimrmhri^compaclumelintegratum, nicest (piasi mundus viliorum, quatuor suis elementis constans: terra enim concupiscentia carnis, aer et aqua est concupiscentia oculorum; ignis est superbia vitæ. quæ anici desiderio dominandi omnibus. Vel, ut aiebat S. Antonius de Padua: *Terra est avaritia, aqua est luxuria, aer est inconstantia, ignis est superbia*. Sicut ergo partes sunt in toto, species in genere, membra in corpore, (dementa in mundo; sic huiusmodi tres concupiscentiæ particulares sunt in ipsa concupiscentia generali, quasi in generali complexu. Ende de ea subdit vers. 16. *Quæ non carnis ex Patre, sed ex mundo*, id est, mundano vitio et concupiscentia.

Omnibus hisco modis *mundus* hic accipi potest, et S. Joannes nunc ad unum, nunc ad alterum respicit; ludit enim in voce *mundus*.

Secunda tamen expositio uti simplicior, ita germanior est. De mundo enim hoc paulo ante dixit: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt*. Non diligimus autem nec concupiscimus ipsam concupiscentiam, sed bona concupiscibilia, quæ in mundo sunt, puta opes, voluptates, honores. Ab his enim animum fidelium avocare vult S. Joannes, quia illa omnium peccatorum radices et fontes sunt. jubelque ut eum transferant in Deum, ut cum ameni et bona cælesia. Rursum, quia mundum à concupiscentia distinguit, dicens vers. 17. *Et mundus transit et concupiscentia ejus*. Ergo mundum hunc physicum accipit»

Sensus ergo est, q. d. Nolite diligere mundum hunc, bonaque mundo contenta; quia quidquid spectabili hoc mundo continetur, aut carnis cupidinibus et illecebris animum emollit et inquinat, aut opum cupiditate accendit, aut superbia et fastu extollit: quæ omnia sunt à Deo Patre, ejusque amore aliena atque ad hæc caduca mundi bona, vel potius bonorum umbras et simulacra pertinent.

Nota primo: Sicut concupiscentia oculorum est avaritia et curiositas, ita concupiscibile oculorum est aurum, argentum, gemmæ, prædia, opes, res curiosæ. et pretiosæ, etc., quas concupiscit avarus et avaritia, lia S. August, lib. 3. de Symbolo cap. 1. *Ad concupiscentiam carnis, ait, pertinent illecebra voluptatum, ad concupiscentiam oculorum nugacitas spectaculorum, ad ambitionem sæculi insania superbia*. Dicitur oculorum: tum quia oculos irritat, et per oculos phantasiam et mentem. *Oculi*, ait S. August, in psal. Al. *membra carnis sunt, fenestræ sunt mentis; interior est qui pereas videt*, tum quia oculos tantum pascit: tum quia fere solis oculis tenetur et possidetur. Avarus enim recondit opes, nec audet eas expendere, iisque frui, sed eas habet in arca; unde non alium earum usum et fructum habet, quam quod subinde eas oculis lustrare et intueri cum voluptate possit. quæ sane ingens est miseria et fatuitas. Pari enim modo intueri posset aurum, argentum et gemmas in templis, illisque se pascere; opibus vero propriis magis se pasceret, iisque (rueretur si eas in proprium, amicorum et pauperum commodum, usumque et gustum expenderet.

Secundo, sicut concupiscentia carnis est gula et luxuria, ita concupiscibile carnis est vinum, cibus delicatus, mulieret res venereæ, quas concupiscit gulosus et luxuriosus. Dicitur *carnis*. quia carnem titillat et irritat, et quia carne tenetur et possidetur. Unde patet quam vilis, exigua, brevis ei sordida sit: vilis, quia similis bestiis; hæc enim non nisi carnis oblectamenta querunt; exigua, quia spiritum et mentem non pascit, sed solam carnem, quæ per se inanimis et insensibilis est; brevis. quia illico ut cibus transit per palatum, transit gulæ voluptas. Idem est de luxuria sordida, quia desinit in sputa, stercora, vomitus, vomicas, putredines, febres, dysenterias, aliosque graves et foetidos morbos. Unde S. August, de Vera relig. cap. 55. *Non diligamus, ait, per carnis voluptatem corrumpere aut corrumpi, ne ad miserabiliorem corruptionem dolorum (ormentorundumque veniamus*. Sic Apostolus desideria et opera carnis opponit desideriis et

« Adulteri » noscitis quia amicitia hujus mundi inimica est hei Quicumqne ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus hei constituitur. » Vide ibi dicta, heus enim vult diligere « ex toto corde, ex tota anima, ex tota virtute. » Quare non patitur partiri cor et amorem nostrum, ut partem ejus demus Deo, partem mundo; sed totum sibi reddi vult, qui totum creavit et dedit, u Duo namque, ait S. Leo, serui. 5 *De Jejunio 7 mensis*, amores sunt, ex quibus prodeunt omnes voluntates, ita diverso qualitatibus, sicut dividuntur auctoribus Rationabilis enim animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi. In dilectione Dei nulla nimia, in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia. Et ideo æternis bonis inseparabiliter inhærendum, temporalibus vero transeunter utendum est, i t peregrinantibus nobis, et ad patriam redire properantibus, quidquid de prosperitatibus mundi hujus occurrerit, viaticum sit itineris, non illecebra* mansionis. »

Vrr>. <6. **IIJ.** Quoniam omne quod est in mixto, concupiscentia cahms EST, ET CONUPISCENTIA OCUEOUUM, et superbia vital — Dices, in mundo proprie non est concupiscentia; hæc enim est in animabus et hominibus concupiscentibus. Respondeo, mundus tripliciter accipitur.

Mnndm Pròno, pro hominibus mundanis, mundique iiiplei. bona et illecebras sectantibus : in his proprie est Frimuf. concupiscentia; sic dicitur : « Mundus cum non cognovit : » mundus, id est mundani, mundi amatores, *Joan*, i, 10. Et : « Mundus vos odit, » *Joan*. Avi, 18. Sic S. Augustinus in ?></. Liv : « Ne forte, inquit, cum dixisset mundi, intelligeres d.cmones esse rectores coeli et terræ; mundi dixit, tenebrarum harum; mundi dixit, amatorum mundi; mundi dixit, impiorum et iniquorum mundi, » et pro his passim in Evangelio S. Joannis accipit nomen *mundus*.

B^cum- *Secundo*, a mundus » proprio et physico signifi- Jti. ficai mundum hunc creatum, puta orbem lume sublunarem, terram hanc in qua vivimus cl versamur : in hoc mundo, ulpoto inanimi, proprie cl formaliter non est concupiscentia, nipote animata et viva ; sed in eo c>t concupiscentia materialis, id est, objectum concupiscibile, quod hominum concupiscentium irritat et ad se invitat, ut opes, delicio?, honores. Est mctouymia. Simili tropo Deus dicitur amor et limor noster, id esi, objectum amoris et timoris nostri, puta quem amamus, timemus et reveremur. Porro quidquid est in mundo hoc, subaudi visibile cl sensibile, hoc pariter est concupiscibile ; omne enim sensibile sensum afficit, allicit et illicit in sui amorem cl concupiscentiam : alloquia in mundo quoque sunt angeli, Sancti, virtutes, etc. Verum luce visibilia et sensibilia, sensusque irritantia idcoquo concupiscibilia non sunt, sed amabilia et venerabilia.

Ttniu*. *Tertio*, «mundus» sumi potest promissa mun-

xx*

dona vita, vel mundana concupiscentia in genere; in hac enim generica concupiscentia continentur tres spécifique, sive tres ejus species, puta concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum et superbia vil®. Hoc est totum quasi corpus concupiscenti® et peccati, ex tribus hisco partibus quasi membris compactum cl integratum, nicest qia<i mundus vitiorum, quatuor suis clementis constans : terra enim est concupiscentia carnis, aer et aqua est concupiscentia oculorum, ignis est superbia vit®, quæ ordcl desiderio dominandi omnibus. Vel, ut aiebat S. Antonius de Padua : « Terra est avaritia, aqua est luxuria, aer est inconstantia, ignis est superbia. » Sicut ergo partes sunt in toto, species in genere, membra in corone, elementa in mundo : sic liæ tres concupiscenti® particulares sunt in ipsa concupiscentia generali, quasi in generali complexu. Unde de ea subdit, vers. 16 : « Quæ non est ex l'aire, sed ex mundo, » id est, mundano vitio cl concupiscentia.

Omnibus hisce modis a mundus • hic accipi potest, et S. Joannes nunc ad unum, nunc ad alterum respicit; ludit enim in voce *mundus*.

Secunda tamen expositio uti simplicior, ita germanior esi. De mundo enim hoc paulo ante dixit: A Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. » Non diligimus autem nec concupiscimus ipsam concupiscentiam, sed bona concupiscibilia, quæ in mundo sunt, puta opes, voluptates, honores. Ab his enim animum fidelium avocare vult S. Joannes, quia illa omnium peccatorum rau-ces et fontes sunt, jubetque ut eum transferant iu Deum, ut cum ament cl bona cn*-lestia. Rursum, quia mundum a concupiscentia distinguit, dicens vers. 17 : « El mundus transit, et concupiscentia ejus. » Ergo mundum hunc physicum accipit.

Sensus ergo est, 7. d. Nolite diligere mundum hunc, bonaque mundo contenta, quia quidquid spectabili hoc mundo continetur, aut carnis cupidinibus et illecebris animum emollit cl iqqninat, aut opum cupiditate accendit, aul superbia el fastu extollit : quæ omnia sunt a Deo Patre ejusque amore aliena, atque ad hæc caduca mundi bona, vel potius bonorum umbras cl simulacra pertinent.

Nola *primo* : Sicut concupiscentia oculorum »* l avaritia et curiositas, ita concupiscibile oculorum esi aurum, nrgenlum, gemma?, prædia, opes, res curiosæ el pretiosæ, etc., quas concupiscit avarus el avaritia. Ita S. Augustinus, lib. III *De Symbolo*, cap. i : « Ad concupiscentiam carnis, ait, perlinent illecebræ voluptatum, ad concupiscentiam oculorum nugacitas spectaculorum, ad ambitionem sæculi insania superbi®. » Dicitur ■ oculorum, » tum quia oculos irritat, cl per ornios phantasiæ et montem. < Oculi, ail S. Augi Hin H' in *i'salm*. XLI, membra carnis sunt, fencsiræ mentis; interior <«! qui pereas videi; » bnnqmr oculos tantum past it; tum quia kn? Milis o<' n\$

tenetur et possidetur. Avarus enim recondit opes, nec audet eas expendere, iisque fnii, sed cas habet in arca ; unde non alium earum usum et fructum habet, quam quod subinde eas oculis lustrare et intueri cum voluptate possit, quæ sane ingens est miseria et fatuitas. Pari enim modo intueri posset aurum, argentum et gemmas in templis, iisque se pascere ; opibus vero propriis magis se pasceret, iisque frueretur, si cas in proprium amicorum et pauperum commodum, usumque et gustum expenderet.

Secundo, sicut concupiscentia carnis est gula et luxuria, ita concupiscibile carnis est vinum, cibus delicatus, mulier et res venerem, quas concupiscit gulosus et luxuriosus. Dicitur « carnis, n quia carnem titillat et irritat, et quia came tenetur et possidetur. Unde patet quam vilis, exigua, brevis et sordida sit : vilis, quia similis bestiis : hæ enim non nisi carnis oblectamenta quæerunt ; exigua, quia spiritum et mentem non pascit, sed solum carnem, quæ per se inanimis et insensibilis est ; brevis, quia illico vel cibus transit per palatum, transit gula? voluptas. Idem est de luxuria sordida, quia desinit in sputa, stercora, vomitus, vomicas, putredines, febres, dysenterias aliosque graves et foetidos morbos. Unde S. Augustinus, lib. *Do Vera Rclig.*, cap. 1 v : a Non diligamus, ait, per carnis voluptatem corrumpere aut corrumpi, ne ad miserabiliorem corruptionem dolorum lorumenlorumque veniamus, n Sic Apostolus desideria et opera carnis opponit desideriis et operibus spiritus, *ad Galat.* v, 17 ; de quo vide Cassianum, *Collât.* IV, cap. x.

Tertio, sicut superbia vitæ est ambitio, fastus, appetitus excellenti® et gloriæ, ita concupiscibile hujus superbite sunt superb® vestes, palatia, famuli, rhedæ, dignitates, magistratus, prelature, etc. Superbum graphice depingit Seneca in *Thyeste*, Actu v :

Æqualis, ingui/, wins gndior, et eundos super
Alium superbos vertice attingens polum.

Græce est (iíw, quod Tigurina vertit, *fastus vitæ*; Vatablus, *arrogantia*, insolentia et ostentatio facultatum ad vitæ sustentationem pertinentium; Syrus, *fastus mundi*; SS. Augustinus et Cyprianus, *ambitio seccali*; alii, *honoris, laudis et imperii cupiditas*; alii, *jactantia*, gloriatio, sui-que venditatio et prædicatio. Omnia hæc appositae sunt : inde enim dicitur raw; dWÇw, id est paro *superbus*, dum alas suas explicans pompaticè incedit, qui est vera superbiet superbi® imago, juxta illud Ovidii, XIII *Mttarnorph.* ;

Laudalo pavone superbior.

Preclare S. Bernardus in Psalm. Qui *habitat*, serm. 6 : a Ambitio, ait, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli opifex, mater hypocritis, livoris parens, vitiorum origo, criminum formes, virtutum ærugo, linea sanctitatis, excæca-

trix cordium, ex remediis morbo eroina, generans ex medicina languorem. » I u lo ambitio vocatur a cos pravitatis, n quia omnia vitia excitat et exacuit, a S. Basilio, serm. *Ne affixi simus temporal.* Vide S. Gregorium, XIV *Moral.*, lib. XXXI, cap. xvn.

II® ergo tres passiones et concupiscenti® sunt tres fontes omnium tentationum et peccatorum; de quibus vide S. Augustinum, lib. X *Confess.*, cap. x\ x et seq., et S. Thomam, I II, *Quæst.* LXXV, art. 5. Vere Poeta :

Ambitiosus honos, et opes, et fæda voluptas,
ilxc tria pro trino numina mundus habet.

Quocirca hisce tribus primitus serpens lentavit Adam et Evam protoplastos nostros : concupiscentia carnis, cum persuasit eis comedere de ligno vetito; oculorum, cum eis falso promisit : a Aperientur oculi vestri ; « superbia vitæ, cum eis falso itidem pollicitus est : « Eritis sicut dii, » *Gen.* m. Ita S. Prosper, lib. II *De Vita contempt.*, cap. xix. Iisdem diabolus lentavit Chi istum, *Matth.* iv : concupiscentia carnis, cum ei dixit : « Dicit lapides isti panes flant ; » at Christus cum repulit, dicens : « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. » Superbia vil®, puta cum cum ad inanem gloriam aucupandam ursit, ut de fastigio templi precipitari se, quod angelis Deus mandasse! de co ; sed abegit eum Christus, dicens : « Non lentabis Dominum Deum tuum. » Concupiscentia oculorum, cum ostendens ei omnia regna mundi et gloriam eorum, dixit : « Illic omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. n Sod profligavit eum Christus dicens : « Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies, » *Matth.* iy. Ita S. Augustinus, lib. *De Vera Relig.* cap. xxxvii.

Porro triplex hæc concupiscentia opponitur SS. Trinitati : concupiscentia oculorum, id est avaritia, Deo Patri : ipse enim est liberalissimus; nam suam essentiam omniaque sua communicat Filio et Spiritui Sancto essentialiter, creaturis vero participative. Concupiscentia carnis opponitur Filio, cujus generatio non est carnalis, sed spiritalis; gignitur enim a mento Patris, quasi Verbum, ideoque purissimus est Spiritus, ac omnis impuritatis carnalis osor et hostis. Superbia vitæ opponitur Spiritui Sancto, quia ipse est spiritus humilitatis et lenitatis. Rursum eadem opponitur tribus primariis virtutibus: nimirum concupiscentia carnis continenti®, puta sobrietati et castitati; concupiscentia oculorum, charitati et beneficentia; superbia vitæ, humilitati. Plura vide apud S. Bernardum, serm. in *Octava Paschæ*, et serm. *De Diligendo Deo*.

Quæ f. non est ex Painr, sed ex mundo est. — Tò quæ refer non tantum ad superbiam vitæ, sed ad concupiscentiam triplicem jam dictam. Unde Syrus in plurali vertit, *quæ non sunt ex Patre, sed ex ipso mundo*. Porro concupiscentia est ex mundo, id est, ex mundi et mundanorum corruptione et

vitio, qui reluis mundi nimio amore adhærenl. Undo S. Cyprianus, tract. *De Mortal.* et alibi, legit : « Sed ex concupiscentia mundi aut sæculi. » Ludit cnim eleganter S. Joannes in voce *mundus* hic, æque ac in *Euangelii* cap. i, vers. 10, dicens : « In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus cum non cognovit. » Prius cnim mundum vocat orbem, posterius mundum vocat amatores mundi. Et cap. xvn, vers. 9 : « Non pro mundo, » id est mundo deditis, « rogo, sed pro his quos dedisti mihi, etc. El jam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, » puta in orbe hoc. Simili modo ludit Paulus in voce peccatum, dicens : « Eui qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum, » id est, hostiam pro peccato, « fecit, » II *Corinth.* v, 21. Et a Christus de peccato damnavit peccatum, » *Rom.* vni, 3. Sicut ergo caro in Scriptura sæpe significat carnis corruptionem, concupiscentiam et vitia : sic pariter mundus significat mundi, id est hominum mundanorum corruptos mores et amores.

Dat rationem cur mundus mundique concupiscentia non sit diligenda, quia scilicet non est ex Deo, sed ex inundo, id est ex mundana vita. Sub concupiscentia accipe bonum concupiscibile : hoc enim natum est ex concupiscentia. Ilæc cnim fecit ut res bona fieret concupiscibilis, perinde ac lestimatio et apprehensio hominum pomi pretium auro, argento cunctis rebus. Unde ante Adami peccatum nullum erat in orbe bonum concupiscibile, sed Adam peccans et concupiscens fecit illud concupiscibile.

Concupiscentia ergo et bona concupiscibilia nata sunt ex Adamo concupiscente et peccante ; nam ab eo trahimus cum peccato originali concupiscentiam, indeque consequenter fit ut mundus hic fiat nobis objectum concupiscibile, ut scilicet opes, honores, deliciae, etc., a Deo in bonum hominis creata, vertantur nobis in illecebras et irritamenta concupiscentia), dum eas nimio et immoderato umore appetimus et concupiscimus, juxta illud : a Creatura Dei facta sunt in laqueum, et in lentalionem animabus hominum, et in concupulam pedibus insipientium, » *Sapient.* xiv, II. Et cap. iv, vers. 12 : « fascinatio, autem, nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscenlite transvertit sensum in malitia, g. d. Fascinum vanitatis vel concupiscentiae obscurat ea quæ honesta sunt. Species enim voluptatis, quæ est in concupiscentia et vanitate peccati, fascinat mentem, vel peccati turpitudinem et pumas non viduat, nec virtutis pulchritudinem et pruina consideret : vide dicla *Jacobi* I, I i.

Porro, quia concupiscentia vi peccati Adæ factum est instigatio diriuone, bine OEcumenius *ri ex inundo*, exponit *ex donnone*. « Si vero, Inqui, pravus opponitur bono Patri, qui concupiscentiis mundi servit, non est ex Patre, sed ex mundo. Eum qui ex Patre non csl, sed ex mundo, ex diabolo esso perspicuum est. Quemadmodum

in Evancrelis quoque ad Judæos ait : Vos ex patre diabolo estis, hoc est, mundanis studiis, anorum diabolus est et sator et cultor. »

Ita dæmon sæpe a S. Joanne vocatur « princeps mundi » in *Evangel.*, ut cap. xi, vers. 31 ; cap. xiv, vers* 30 ; cap. xvi, vers. II.

17. Et MNDVS TRANSIT IT CONCUPISCENTIA EJCS. — *Et*, id est *quia* : ita enim sæpe sumitur Ilcbr. *vau*, id est *et* ; et cnim hic secunda ratio, cur mundus non sit diligendus, quia scilicet transit recte ne otnnh concupiscentia ejus, id est, omne quod in eo est delectabile et concupiscibile, ut opes, deliciae, voluptates, honores. Hoc est quod ait Christus : « Colum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt, » *Matth.* xxiv, 35. Et Paulus : « Præterit enim figura hujus mundi, » I *Corinth.* vn, 31. Et S. Petrus, *epistola* II, cap. in, vers. H : « Cum igitur hæc omnia divolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus et pietatibus expectantes, et properantes in adventum diei Domini, » Plura vide *Sajnad.* v, fl et seqq., et S. Bernardum, *epist.* 107, et Nazianzenum, *De Vita itiner.*, ac PluLirchum in *Oral, consolat.*, et Senecam, lib. *De Brevit.* vdr.

Porro mundus transit, quia tempus transit : mundus enim alligatus est tempori quasi suæ mensura), mensuratur enim tempore. Sicut ergo transii hora, dies, annus, et sol transit ab Oriente ad Occidentem : sic transit et mundus. « Truditur dias die, » ait Horatius, mensis mense, annus anno ; et Ovidius, lib. Ili *De Arie* :

Ventura memores jam none estote vnecta,
Sic nullum vobis tempus abibit iners.
Dum licet, et veros etiam nunc editis annos,
Ludite : eunt « uni more fluentis aquar
Nec quæ prælucrum rursum rnocabitur unda,
Nec qui prwUriil non redire potest.
Utendum est itale, cito pede labitur «tos :
Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.

Et Virgilius, III *Georg.* :

Fluxere interea pede testpora lapsa fugad.

Praeclaro S. Hieronymus, *rpist.* 3 : « Debemus, ait, nos animo præmeditari, quod aliquando futuri sumus, et quod, velimus nolimus, abesse longius non potent. Nam si nongentos vitia excederemus annos, ut ante diluvium humanum vivebat genus, et Jerusalem nobis tempora donarentur, tamen nihil esset præterita longitudo, quæ ose desiisset : etenim Inter eum qui dccc m vixit annos, et cum qui millo, postquam idem vita finis advenerit, et irrecusabilis mortis necessitas, transactum omni tantumdom est, nisi quod senex magis omni peccatorum fasce proficiscitur. » S. Cyprianus, lib. *ad Demetrium*, fusu ostendit mundum senescere. « Delicii, ait, in agris agricola, in mari nauta, miles in castra, innocentia in foro, justitia in judicio, in amicitiiis concordia in artibus peritia, in moribus disciplina. » Et mox : « Hæc seiftnlia mundo data est, ut om-

nia orta occidant, et aucta senescant, et infirmantur fortia, et magna minuantur, et cum infirmata et diminuta fuerint, finiantur. » El S. Anselmas in cap. xil *ad Hom.* : a Nolite, ait, constanter mundum diligere, quando ipse quem diligitis non potest constare : incassum cor quasi manentor figitis, dum fugit ipse quem amatis, d Hæc ratio est a posteriori : tempus enim saltem natura posterius est mundo, perinde ac duralio posterior est re quæ durat. Prius ergo est mundum transire, quam tempus; sed a posteriori recte colligas : Transit tempus, ergo et mundus. Ratio a priori cur mundus transeat, est, quia creatus est ex non ente, sive nihilo ; unde a Deo accepit esse participatum, ideoque tenue et mutabile, quod proinde natura sua tendit ad non esse, ut eo redeat unde venit.

Ex adverso aeternitas est propria Deo, quia Deus habet ease per se increalum, ideoque stabile, constans, immutabile et ælernum. Rursum mundus non est simplex, sed compositus, partim ex variis corporibus, partim ex materia et forma, partim ex actu et potentia, partim ex substantia et accidente, partim ex aliis corporibus, uli mixta constant clementis; omne autem compositum in suas partes quibus constat, quasi in sua principia et elementa resolvitur. Causa finalis est, ut a creaturis transeuntibus et mutabilibus mentem transferamus ad immutabilem, semperque stantem Creatorem. Hoc enim mutabilitate sua quasi mula voce inclamant omnes creaturæ, imo cor nostrum, juxta illud S. Augustini, lib. I *Confess.*, cap. i : a Fecisti nos, Domine, ad te, et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te. » Hanc causam subdit Joannes dicens :

Qui ALTEM FACIT VOLUNTATEM DEI, MANET IN ÆTER-
MM, — tum quia anima semper manet, quæ migrans ex corpore, si fecit voluntatem Dei, beabitur in ælernum ; tum quia corpus post mortem mox resurget immortale et gloriosum : sic enim Deus statuit et suis promisit. Hoc est quod ait Psalles *Psalm.* cxviii, vers. 9G : a Omnis consummationis vidi finem, latum mandatum tuum nimis. » Et Christus : « Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in ælernum, » *Joann.* v, 52. Ratio a priori est, quia amor instar chamæleoutis amantem conformat rei amata : amor enim est animæ impulsus et quasi exitus in rem amatam : intellectio vero et cognitio ex contrario est introitus et ingressus rei cognita : in intellectum cognoscentem. Ha S. Augustinus : « Talis, ait, est quisque, qualis ejus dilectio est. Terram diligis, terra eris. Deum diligis, quid dicam, Deus eris? non audeo dicere ex me : Scripturas audiamus. Ego dixi : Dii estis, et filii Altissimi omnes. Si ergo vullis esse dii et filii Altissimi, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. » Res enim amala hic est Deus, Deique voluntas, quæ est stabilis et æterna; ergo et amans eam evadit æternus. I in bl insinuat Ocas cap. ix, vers. 10, dicens :

I icti uni abominabiles sicut ea quæ dilexe-

runt. » Hebraeus, *sicut amores eorum*. El Jeremías, *Thrcn.* i, 8 : « Peccatum peccavit Jerusalem, ideo instabilis facta est. » Vide ibi dicta. Vis ergo esse æternus? ama bonum ælernum. Vis perpetuo frui et amata? ama rem æternam. Si enim amas rem caducam et labilem, cades, transibis et laberis cum labili; sin mentem et amorem figas in re stabili, cadesti, divina, (eterna, evades stabilis, coelestis, divinus, æternus. Hæc est sapientia vera et sapientia Sanctorum. Fatui ergo sunt mundi amatores, qui pro stabilibus amant transitoria, pro æternis caduca, pro coelestibus terrena, pro divinis humana, pro increatis creata; ideoque cum eis transeunt, imo pereunt et cruciantur in ælernum. « Filii hominum, ut quid diligitis vanitatem, et quæritis mendacium? » Ut quid non res, sed inanes et fugaces rerum opumque umbras sectamini? Tenere umbram non potestis, nec opes et honores umbraticos tenere poteritis » Da, Domine, nobis hanc sapientiam, « ut inter mundanas varietates, ibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. »

Præclare S. Augustinus hic : « Quare, ait, non amem quod fecit Deus? Quid vis? utrum amaro temporalia, et transire cum tempore; an mundum non amare, et in æternum vivere cum Deo? » Deinde amatores mundi plusquam Dei, cum mundus a Deo creatus et datus sit ad hoc vel per cum homines recordarentur Dei creatoris, comparat cum sponsa quæ annulum aureum datum a sponso plus amat quam sponsum, qui sane adulterinus est amor, cum ipsa ad hoc eum dederit, a ut in arrha sua ipse ametur. Ergo dedit libi Deus omnia ista, ama illum qui fecit ista. Plus est quod tibi vult dare, id est seipsum qui ista fecit: si autem amaveris hæc, quamvis illa Deus fecerit, et neglexeris Creatorem, et amaveris mundum, nonne tuus amor adulterinus deputabitur? » Et Didymus : a Quicumque, ait, omnia contemnit, et supra mundum erit diligens Deum, et faciens voluntatem ejus qui permanet in ælernum. » Et mox : a Justitia immortalis est, sic enim scriptum est: Justitia ejus permanet in sæculum sæculi. » El : « Quasi tempestas transiens non erit impius, justus quasi fundamentum sempiternum, » *Proverb.* x, 25.

Idem per umbram viderunt Philosophi. Audi Senecam, *cpist.* 59 : « Quæcumque videmus et tangimus, Plato in illis non numerat quæ esse proprie putat : fluunt enim, et in assidua diminutione atque adjectione sunt. » Idemque : « Omnia ista quæ sensibus serviunt, quæ nos accendunt et irritant, negat ex his esse quæ vere sint. » Itaque subdit Seneca : « Igitur ista imaginaria sunt, et ad tempus aliquam faciem ferunt : nihil horum stabile ac solidum est. » Et mox : « Mittamus animum ad illa quæ æterna sunt, miremur in sublime volitantes rerum formas, Deumque inter illas versantem, »

18. Filioli, novissima hora est tibi — Probat

id quod dixit vers, præced.: «Mundus transit, et concupiscentia ejus, n ex co quod jam novissima sit mundi hora, id est, novissimum tempus. Est synecdoche : per *horam* cnim, utpote usitatissimam temporis mensuram, significat ipsum tempus. Sensus est, *q. d.* Scitote, o fideles, novissimum jam mundi tempus instare, vel propemodum jam adesse, quo tempore Antichristum esse venturum sæpius audistis. Jam cnim plures Antichrist! in lucem prodierunt, quod signum est hanc ultimam esse mundi jam senescentis, imo pene agonizantis ætatem, et instare diem judicii; ac proinde cogitate vitam vestram in hoc mundo senescente non posse esse longam. Quare si sapitis, avellite vestram mentem et amorem a mundo, ejusque concupiscentiis vanis et caducis; camque lotam in res cœlesles et æternas, ac in Deum ipsum defigite, juxta illud Pauli : « Hora csl jam nos de somno surgere, » *Roman*, xin, 11. Rursum cum in mundi vilæque brevi hac hora tot instent ab hæreticis et impostoribus pericula, omni cura, attentione et sollicitudine cævele, ne ab eis in hæresim, impietatem et gehennam abducamini. Ita GEcumenius et Didymus : a Merito, inquit, ad proprium finem considerandum unumquemque inducit, ut quasi extrema vilæ hora unicuique instet, sobrietas subsequatur, atque ita vita immaculata et actionum puritas inter Christianos semper versetur, » juxta illud S. Petri, *cpist.* II, cap. m, vers. 14 : « Propter quod, diarissimi, hæc expectantes, satagite immaculati et inviolati ei inveniri in pace; » nam, ul idem ait vers. 8 : « Apud Dominum mille anni sicut dies unus. » Vide ibi dicta.

Hou uo. j^0(a. ((noram novissimam» vocat tempus novissimum. Ita Syrus, aut potius et magis præcise, hora non significat tempus, sed temporis unam pariem. Tempus enim partimur in horas; novissima ergo hora est novissima temporis pars, sive ultima sæculi mundiquo ætas, de quo mox plura. Ila S. Augustinus, *cpist.* 80 *ad Ilcsyrium*. Dicitur novissima respectu originis et durationis mundi, ac præcedentium ejus partium, statuum et ætatum, si videlicet tempus omne ab origine mundi dividat in primum, medium et novissimum, ait ex S. Chrysostomo OEcumenius, puta in tempus legis natura*, legis Mosaicæ et legis gratiæ. Vocat novissimam, ut significet hanc ultimam esse legem, religionem et statum Ecclesiæ, nec aliam expectandam, uli expectant Judici suum Messiam, ejusque regnum et Ecclesiam.

Addit ex S. Chrysostomo OEcumenius: a vel novissima, inquit, id est pessima. » Sicut enim dicimus de ægro jam desperato : Iste æger ad extremum mali et morbi pervenit, sic de mundo dicit S. Joannes, cum ad novissimum, id est summum malorum pervenisse. « Extremam horam, inquit, appellavit, quasi pessimam dicas, ut quæ ultimo loco quasi fœx et sentina desederit. » Huc accedit Hibera in *epfet. ad Utiir.* in cap. ix, num.

113 cl seqq. : « tempus novissimum. » inquit, csl tempus seductionis et impostorum, puta h. creticorum et Antichristianorum : horum enim caput erit Antichristus, qui novissima mundi ælate venturus csl. Ille expositio valde huic loco congrua et propria csl : probat enim S. Joannes hanc esse ultimam mundi horam, id est ætatem, ex eo quod jam Antichristus, imo Antichrist! nulli exorti sint; Antichristus autem venturus sit ultima mundi ælate. Accedit Glossa, Cajetanus, Dionysius et alii, qui horam novissimam interpretantur similem novissimo, quia scilicet hæreses et persecutiones suscitabit, quales suscitabit finis mundi, puta Antichristus.

Porro, hæc novissima mundi hora, id est ælas, magnam habet latitudinem. Sicut enim primi mundi hora, id est ælas, in lege naturæ duravit bis mille annos, ac totidem secunda in lege Moysi; sic pariter nonnulli conjectant quod totidem durabit ælas tertia in lege Christi, de quo pluri. *Apocal.* XX, 5 cl 7. Quare falsi sunt primævi fideles, qui putabant instare diem judicii, ac Neronem censebant esse Antichristum, quos redarguit S. Paulus, *H. Thessal.* u. Sic S. Cyprianus suo ævo consuevit instare finem mundi, lib. IV *cpist.* 6, et S. Hieronymus, *De Monogam.*, cl S. Gregorius, lib. IV, *cpüt.* 38, cl Lactantius, lib. VII, cap. xxv. Causam erroris indicabo *Apocal.* xx.

Sic « hora » sumitur pro ælate et sæculo, *Matth.* cap. XX, ubi Deus vocat operarios in vineam, id est, Ecclesiam suam, hora pruna, sexta, nona et undecima dici, id est prima, secunda, tertia et quarta, sive ultima mundi ælate. Huc alludit S. Joannes, et horam undecimam vocat novissimam. Ratio phrasidis csl hebraïsmos : Hebræi enim horam vocant *FTP ct*, id est *tempus*, quasi notissimam temporis partem, licet Chaldæi horæ proprium dent nomen *n>Tv scaa* a verbo *n>w seaa*, id est *respexit, intu tus est*; quod homines in actionibus suis respiciunt ad horas, cisque actus suos dirigant et mensurent. Sic Christus ait *Joan.* cap. v, vers. 25 : a Venit hora, et nunc est, quando moi tui audient vocem Filii Dei, » *hora*, id est tempus. Et cap. iv, vers 21, *horam* vocat tempus Christi et legis novæ : « Venit hora, » id est tempus, « judicii ejus. » Familiaris est ergo S. Joanni hæc phrasis, ut omne hoc tempus ob brevitatem vocet *horam*. Sic et Latinis ac Græcis *hora*, teste Calepino, tempus significat, hoc est, quamcumque durationis partem, sive annum, sive diurnum, sive nocturnum spatium complectens.

Hinc quatuor anni tempora, hoc est hiems, ver, æstas, autumnus, *horæ* dicuntur, juxta illud Horatii, lib. I *Carm.*, ode 12 :

Vanisque mundum temperat horis.

Item partes ipsæ in quas distinctus est dies, similiter *horæ* vocantur. Hæ apud Hebræos erant quatuor, puta *prima*, quæ incipiebat cum ortu

diei; ferha, qu.u post tres nostrates horas ab ortu solis; strM, quæin meridie; *nona*, quæ incipiebat post tres nostrates horas a meridie, et finiebatur in solis occasu. Undo et Romani noctem dividebant in quatuor vigiliis, quasi horas. Postea tamen diem in duodecim horas partiti sunt, cujus partitionis hæc origo fuisse memoratur. Quodam tempore Hermes Trismegistus cum esset in xEgyp- to sacerdos, intuitus quoddam animal Serapi dicatum, eo quod illud m toto die duodecies urinam fecisset, pai i semper interposito tempore, per duodecim horas diem dividi debere conjecit: ita ex Cicerone Pierius, *Iheroi.* VI, cap. iv. Sic et Cynocephalus, qui per diem duodecies, puta horis singulis argulio- re ululatu vociferatur, duodecim diei horas indicat, ait Pierius ibidem. Sic Plinius « horam anni » vocat pariem anni, lib. IX, cap. xxxv; et Terentius in *Eurauh.* : « Hora abiit, n id est, tempus elapsum est. Hinc el Ovidius, II *Jfetamorph.*, horas fingit esse denset ministras solis. El Cicero, act. 3 in *Verrem* : a Ut cum horis nostris, inquit, nos essemus usi, tu binis ludi » interpositis quadragesimo post die responderes, o iloras suas, ait Asconius, vocat dies vigilili, qui accusatori dabantur ad accusandum legitimi, toli- demquedefensori. Hinc! Pierius, *Ilhierogl.* XXIX, cap. xvin, ait /Egyptios significare horas peV equum fluviatilem, qui stato tempore stata men- sura agri partem depascitur; hora enim pro tem- pore cujuscumque maturitatis accipitur. Undo Græci omnes fructus æstivos horæos dicunt, et tempus maturitatis, per excellentiam vocant ho- ram; wpx enim sive fcpifar.; est decor, pulchritu- do, maturitas, tempestivitas, tempus florens et opportunum. Idem, lib. XXXIII *Hieroglyph*; cap. XLix, horas dictas censet ab iloro, rege /Egypti, qui n nomino suo quatuor anni tempora, qui- bus res quæquo maturantur, horas vocitavit; quod deinde ad 24 diei horas translatum csl, quas Homerus solis filias dixit : de quibus ex- stat fabula, scilicet iloromazenus 24 deos in ovum inclusisse : id cum Arimani perforassent, bona malis immixta produsse, atque ita quantacum- que (ruamur jucunditate, serus quid vesper ve- hat nescire. Plura de hora dixi limo cap. xxxviii, vers. 8.

Moraliler : Disce hic brevitatem vitæ. Si enim lo- tum hoc mundi sæculum est una hora, caque no- vísima, sano vile cujusque hominis, qua » hujus sæculi minima est porlio, nequit esso amplius 'Atium hora, imo hor® istius minima porlio. Vis jrgo nosse quanta sit ætas tua, qui tibi Nestoris ¿Unos promittis, imo ita vivis ac stœternus fores? Hora eM, horaria est vita tua : horarii sumus omne- ; senes sunt in ultima vitæ hora, imo horæ unius parte ; juvenes horam integram longam- que sperant et sibi pollicentur, sed sæpe in horæ exordio abripiuntur et moriuntur, juxta illud S Hieronymi : « Juvenis potest cito mori, senex diu vivere non potest. » Hinc Gentiles buram ju-

ventulis et pulchritudinis deam vocabant. Audi Ennium :

Tcquc, Quirine Pater, veneror, liorarnquo Quirini.

Hora ergo monet nos diligenti®, ut diligentis- simom temporis nobis concessi, utpotc brevis- simi instar horæ, rationem habeamus. Sic Cicero, act. 3 in *Verrem* : a Ille tu fortasse, ait, eris dili- gens, ne quam ego horam de meis legitimis horis remittam. » « Horis, Inquit Asconius, miro dixit, cum sint dies, ut ostenderet nimiam diligentiam. » Cogita si medicus vel ju lex tibi diceret : l'ara te ad mortem, post horam enim certo morieris : quanto studio et sollicitudine conscientiam ex- piare, quantos actus contritionis et charitatis diceres, quam omnia tua in bona opera expen- deres. Idem facito nunc; vita enim tua non est nisi hora. Rursum, affligeris, ægrotas, fumes, res- inas, calumniam sustines, etc. : tolera, modicum sustine; horaria erit afflictio, post horam trans- ibis ad beatam ælernitalem. « Tempus breve csl, ait S. Paulus, I *Corinth*, vu, 29; reliquum est, ut qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. » Quocirca hac Joannis sententia Melania Romano- rum nobilissima et ditissima, suis persuasit om- nia vendere, Roma excedere, ac proficisci in Ter- ram Sanctam : « Filii, inquit, plusquam quadrin- gentis abhinc annis scriptum est : Ultima hora est. Quid ergo lubonles ac volentes immoramini in vanilato vil e? no forte veniant dies Anlichristi, et non possitis frui vestris opibus et rebus ma- jorum vestrorum. » Dictitabat enim (ul existima- bat) cuni urbe orbem pariter esso ruiturum, ut recte advertit Baronins. Profecta ergo est cum suis Hierosolymam, ibique quadragesimo die de- functa est, ac mox Barbari Romam vastarunt, adeo ut Roma fieret *fan*, id csl *vicus*, uti prædi- xerat Sibylla. Tunc ei credentes asscel® « lauda- veruni Deum, qui rerum mutatione persuasisset incredulis, quod aliis omnibus redactis in servi- tutem, cæ solæ salvia fuerint familiæ, quæ Do- mino fuerunt holocausta studio beat® Melaniæ, » ait Palladius in *Lausiaca*, cap. civili. Porro luce vastitas Roniiii illata est ab Alarico, rege Gotho- rum, anno Chrisli 410. Simili modo *Apocal.* x, G, angelus apparens S. Joanni jurat per viventem in sæcula sæculorum, « quia tempus non erit am- plius : » de quo ibidem plura.

Denique præclare S. Basilus in *Moral.*, regula LXXX, cap. ni, in fino : a Quid proprium, ait, Christiani? Quotidie ac singulis horis vigilare, et assiduo paratum esse ad eam perfectionem, per quam placeat Deo, illud scientem, venturum esse Dominum illa hora, qua non sperat. »

AirriciiBisius vixit. — De Antichrislo, quisf qualis, et quando futurus sil, fuso et pleno dixi II *Thwil.* n : non habeo quod illis addam.

Et NCNC \TICHHISFI MULTI FACTISUNT. — < Antì- ebristi, » id est, contrarii Christo, et veri Anli- christi prodromi, quia (eque ut illo Christi fi-

dem, religionem; Ecclesiam, Sacramenta, etc., imo ipsam Christi personam et naturam impugnant. Notat enim lueroticos sui invi, quorum alii negabant Christum caso Deum, alii esse verum hominem. Tales fiicro Ebion, Cerinthus, Saturninus, Basilides, Menander, Simon hæreticorum primipilus, eorumquo asseclæ : de quibus ait Paulus : a Mysterium jam operatur iniquitatis, » II *Thess.* n, 7. Vide ibi dicta. Vero S. Augustinus (vel potius Rabanus) tract. *De Anlichr.* : « Anlichristus, ait, inultos habet suæ malignitatis ministros, ex quibus inulti in mundo præcesserunt, qualis fuit Antiochus, Nero, Domitianus. Nos quoque nostro tempore Antichristos mullos novimus esse. Quicumque enim sive laicus, sive canonicus, sive monachus contra justitiam vivit, el Ordinis sui gloriam impugnat, et quod bonum esi blasphemat, Anlichristus est, minister Salanæ. » Iteratici ergo sunt Antichristi. Ita S. Hilarius scribens ad Constantium Imperatorem Arianum, eum vocat Antichrislum. Verba ejus citavi I *Petri* ni, 14.

Undb scimus quia novissima hora est, — *q. d.* Novissimo tempore veniet Antichristus ; jam autem videmus precursores hæreticos : unde signum est appropinquare tempus novissimum, sicut cum videntur precursores regis cl exercitus, signum est cum appropinquare ; et cum in aurora videntur radii solis, signum csl eum oriri. Ita OEcumenius : « Si Antichrislum, ait, exspectamus, nunc autem Antichristi nulli versantur in hac vita, manifestum est quod tempus consummationis immineat, dum multi Antichristi unum præcedunt ; Jerque illi parant. »

<> 19. Ex Nonis prodierunt. — S. Augustinus cl S. Cyprianus legunt *exierunt* ; omnes enim hierclici fuerunt Catholici, vel veri, vel ficti : hæreticus enim est qui a fido Christi semel suscepta apostatai el abit in h.eresim. Audi S. Cyprianum, lib. I, epist. 8, et *Dc Unit. Eccles.*, sive *De Simplic. Pralat.* : a Cohferero non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumino, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, cum fecunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Nemo existimet bonos de Ecclesia posse discedere : trilicum non rapii venins, nec arborum solida radice fundatam procella subvertit ; inanes palea? tempestalo jactantur, invalido? arbores turbinis incursione evertuntur. Hos exccrat cl percutit Joannes Apostolus, dicens : Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis ; hinc hæreses facto? sunt frequenter, et fiunt, dum perversa mons non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatom. » Et S. Hieronymus : a Foras (inquit) prodeunt ut publice colant, quod intus prius vonerabanlur. » Et S. Augustinus : « Ipso (inquit) exponento (Joanne Apostolo) iiii-telligvliis non posse exire foras nisi Antichristos ; cos autem qui non sunt Christo contrarii, foros exire nullo modo posso. Qui enim non est Christo contrarius, in corpore ipsius hinrel, cl membrum

computatur. » Paulo autem post explicans quomodo quidam sint nobiscum, nec tamen sint ex nobis : « Sic sunt (inquit) in corpore Chrisli, quomodo humores mali quando evomuntur : tunc relevatur corpus ; sic et mali quando exeunt, tunc Eccl sia relevatur ; cl dicit quando humores os evomit atque projicit corpus : Ex me exierunt isti, sed non crani ex me. Quid est, non erant ex me ? non de carne mea precisi sunt, sed pectus mihi premebant cuminessenl. Ex nobis exierunt ; sed nolite tristes esse, non erant ex nobis. »

Non erant ex nodis (quia, ut explicans subdit, *A petala nobiscum non erant permansuri, nisi ad tempus*) ;

NAM 61 FUISSENT EX NODIS, PERMANSISSENT UTIQUE NO- q n* discum, — constanter et semper, *q. d.* Non erant veri, genuini cl solidi Christiani, quia non habebant virtutem el constantiam Christianam ; unde veram et genuinam indolem fidei, graliæ et spiritus Christiani radicitus, id est constanter et stabiliter non imbiberant, ut eo se plane imbuerent ad forlilcr resistendum omnibus laniationibus : hinc orta tcnlatione et persecutione illi cesserunt, fidem deseruerunt, faclique sunlapostate : sicut herba quæ ex suo solo in aliud transplantatur, solis ardore percussa, illico arescit, quia non imbibilindolem el succum alterius soli. Sic I ffa-chab. v, 6Î, de Josepho cl Azaria, æmulis Judæ Machaban dicitur : « Ipsi autem non erant ex semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel, » *q. d.* Ipsi non erant Machabœi, non habebant indolem, prudentiam, fortitudinem et opem Dei, quam habebat Judos cum fratribus ; unde Israelem non salvarunt, sed perdiderunt. Sic do civium suorum proditore dicebant Romani : Iste non est noster, non est Romanus, sed Pœnus, quia non habet Romanorum fidem, sed Poenorum perfidiam. Sic Aman qui fuit Macedo, ut patet *Esther*, cap. xvi, vers. 10, ob barbaram tyrannidem vocatur a Rugiens » xn, 6, id est, Agagœus : inde enim per aphœresin fit Gogœus, inde Bogœus et Bugœus ; nam litteram B interdum poni pro G testatur S. Hieronymus in Locù *Ilebr.*, ubi Byblum apud Ezechielem ail poni pro Gobel, vel Hyblo. Sensus ergo est, *q. d.* Aman tyrannus el proditor non tam videtur esse Macedo, quam Agagœus, id csl, oriundus ex stirpe Agag, ul habent Hebræa. Sic filius qui a patrum indole, affectu el virtute degenerat, dicitur non esse legitimus, sed spurius. Ha Saul Jonathan!, utpote amicum Davidis sui hostis, vocat filium meretricis et spurium, I Bey. XX, 30. Sic Virgilius ait :

O vere Phrygi», neque enim Phryges ;

secutus Homerum dicentem

q. d. « Estis Achiv®, non Acuivi ; » estis feininoæ, non viri, quia a virili Achivorum robore degenerabis, effeminati estis et transformati in feminas. Sio apostata? a Religione dicuntur non fuisse vero Religiosi, quia veram indolem, spiritum et constantiam Religionis non imbiberunt ; si emm im-

bibissent, non deficerent. Ita S. Augustinus hic : « Tentatio, ait, probat quia non sunt ex nobis : quando illis tentatio venerit, velut occasione venti volant foras, quia grana non erant, n Talis fuit 'udas, ait idem, tract. 50 in Joannein : « Judas, inquit, iste non tunc perversus factus est, quando a Judæis corruptus Dominum tradidit. Non tunc periit, jam fur erat, et Dominum perditus sequebatur, qui non corde, sed corpore Dominum sequebatur, d Unde idem Augustinus hoc loco : « De voluntate sua, ait, unusquisque aut Anlichrislus est, aut in Christo est : aut in membris sumus, aut in humoribus malis. Qui se in melius commutat, in corpore membrum est; qui autem in malitia permanet, humor malus est, et quando exierit, relevabuntur qui premebantur. »

Secundo, multi exponunt sic : a non erant ex nobis, o scilicet per Dei prescientiam et praedestinationem, hoc est, non erant a Deo predestinati et electi, quia praesciti erant quod caderent et apostatargli. Hic sensus sequitur ex primo ; quia enim sua sponte suaque inconstantia casuri erant, hinc a Deo tales fore praesciti sunt. Quidquid enim futurum est, idpraescitur a Deo : ita Clemens Alexandrinus, Œcumenius, Lyranus, Glossa, Hugo. Intellige hæc de praescientia et praedestinatione ad fidem, gratiam et Ecclesiam, non autem ad gloriam beatitudini^ æternæ. Hoc enim secretum tangere noluit S. Joannes, praesertim quia nonnulli qui exciderunt a fide et Ecclesia, resipiscunt, ad eam redeunt et salvantur, uti contigit Berengario, ac hodie multis ab hæresi resipiscentibus; ex adverso nulli sunt manentque in Ecclesia reprobi, qui non sunt praedeslinati ad gloriam, sed ad gehennam. S. Augustinus Iamen, lib. *De Bono persever.*, cap. vm, hæc accipit de praedestinalis ad gloriam et praescitis ad gehennam, quia qui usque ad finem vitæ manet in fide, Ecclesia et gralia, hic est praedestinatus ad gloriam ; qui vero aule vitæ finem egreditur, nec regreditur, hic esi prescitas ad gehennam. Et plerique omnes hæresiarchæ, excepto uno Berengario, semel egressi ab Ecclesia nunquam deinceps ad eam redeunt, unde sunt praesciti et reprobi. Porro cavendus est error aliquorum, qui hinc inferebant Dei reprobationem esse causam exitus ab Ecclesia, lapsus el damnationis reprobatorum, quem Scimpelagiaui falso impegnerunt S. Augustino. Unde ipse se purgans, art. 12 in articulis sibi falso impositis : « Voluntate, ait, exierunt, voluntate ceciderunt ; et quia praesciti sunt casuri, non sunt praedeslinati ; essent autem predestinati, si essent reversuri, et in sanctitate ac veritate manuri : ac per hoc praedestinatio Dei nullis est causa standi, nemini causa labendi. d

Tertio, aliqui sic exponunt : « Non erant ex nobis, » quia antequam per apertum schisma vel hæresim exirent publice ex Ecclesia et fidelium cœlu, jam ante in animo occulte exierant. Exit> rum ergo « ut publice colerent, quod intus prius

venerabantur, » ait S. Hieronymus, lib. I in *Jrem.*, sub finem. Hæresis enim «*st apex impietatis ; nemo autem repente fit impiissimus, sed gradatili! ad apicem evadit, uti docet egregie S. Cyprianus, lib. I, epist. 8, et *De Unitate Ecclesia*, ac S. Cyrillus, *catechesi* G. Hunc sensum suadet id quod sequitur : « Sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. »

Calharinus et Melchior Canus, lib. IV *De Locis*, cap. ult., ad 7, hoc accipiunt de solis Apostolis, q. d. Non erant ex nobis, id est, non erant ex numero Apostolorum. Verum hic sensus æquo est arctior ; nam S. Joannes generatili! loquitur de cœlu fidelium.

Premunii hic S. Joannes Christianos, ne turbentur si videant fideles, imo Episcopos, apostatare et fieri hæresiarchas. Idem suos præinonuit Paulus *Actor*, xx, 30. Certe noster Salmeron ex Climaco censet ex 120 qui receperunt Spiritum Sanctum in Pentecoste, *Actor*, n, quatuordecim factos esse hæresiarchas. Vide Vincentium Lirinensem, *Contra profanas lueres. novitates*, et Tertullianum, *De Prescript.*, cap. i et seq. : « Ex personis, ait, probamus fidem, an ex fide personas? Avolent igitur quantum volunt paleie levis fidei : eo purior massa frumenti in horreum Domini reponetur. » Simul tacite S. Joannes monet fideles, ut cum metu et tremore salutem suam operentur, ut sint humiles, itaque constantiam a Deo emercantur, ne ctde ipsis quandoque dicatur : « Proderunt ex nobis, sed non erant ex nobis. » Hoc est quod ait Paulus *Rom.* xr, 20 : « Tu fide stas, noli altum sapere, sed lime, etc., alioquin et tu excideris. »

Sed ut manifesti sint, quoniam non sunt omnes ex nobis. — Clare Syrus, *sed egressi sunt c nobis, ut innotescat cos ex nobis non fuisse*, q. d. Deus permisit eos apostatare ut proderetur eorum interna levitas, inconstantia, superbia, perfidia, quodque fidem, indolem et constantiam Christianam plane pleneque non imbiberant, ut eos jam publice suam hæresim et perfidiam prodentes, quasi pestes fugerent et caverent fideles. Hoc est quod ait Paulus : « Oportet hæreses esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis, » I *Corinth*, xi, 19.

Hinc ergo nil habet Beza quo inferat, fideles a fide non posse deficere, sed tantum defectionem a fide signum esse eam non fuisse plene radicam et roboratam, ut constans staret in omni tentatione et persecutione.

S. Augustinus locis citatis hæc refert ad predestinales el electos, q. d. Ex apostasia eorum manifestum evasit, cos non esse de numero pr:t> destinatorum et electorum.

20. Sed vos unctionem habetis a Sancto, et notis omnia. — q. d. Docui vos in hac hora novissima cavendos esse Anlichristos, Antichrillum ven- ; sed non est necesse pluribus luce docere, el Anlichristos describere, ut cos dignoscatis, quia vos unctionem, id est

gratiam et sapientiam habetis a Sancto, puta a Christo (ita Beda et Salmeron), et consequenter a Spiritu Sancto (itu Œcumcnius, Lyranus, Catharinus), qui vos abundo de omnibus instruat, et Anlichristos hos, qui Christo et unctioni ejus adversantur, demonstret. Voce enim unctionis notat Anlichristos, ait Beda, icque ac Christum, ut mox dicam. Hoc est quod ait Christus, *Joan*, xvi, 13 : « Spiritus docebit vos omnem veritatem; et : Ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia quæcumquo dixero vobis. »

Unctio Quæres quænam hæc « unctio? » Primo, Œcumcnius S. Hieronymus, lib. II in cap. m *Habacuc*, et Cyrillus Alexandrinus, orat, *ad Presbyt., Diaconos et Monachos*, accipiunt baptismum, in quo ungimur in vertice capitis.

Samnio. *Secundo*, Cyrillus, *Catech.* 3 *mystag.*, et alii mox citandi, accipiunt sacramentum Confirmationis, in quo ungimur in fronte.

Tertio. *Tertio*, Emmanuel Sa accipit christianismum : sicut enim Christianus idem est quod unctus, sic christianismus idem est quod unctio.

Quarto. *Quarto*, alii accipiunt fidem Christianam.

Quinto. *Quinto*, alii gratiam.

Seito. *Sexto*, alii donum sapientiæ et intellectus.

Optimo. *Septimo*, alii inspirationem Spiritus Sancti.

Hæc omnia licet inter se diversa, eodem tamen redeunt ; omnia enim hæc complectitur christianismus, *q. d.* Unctio, id est, Christiana fides, Christiana doctrina, Christiana religio, Christi gralia et sapientia vobis aspirata per Baptismum et Confirmationem, docebit vos omnia dogmata et officia veri Christiani, ac dignoscere et fugere hæreticos quasi Antichristianos.

Ut hoc plenius inlelligalur, notandum est, pro *unctionem* græce esse *ἡγιασμός*, id est *unctio* et *unguentum*. Unctio ergo pro unguento sive oleo sumitur. Unde S. Hieronymus, lib. II in cap. m *Ilabacuc*, legit *unguentum* ; hoc enim cum sit permanens, habetur, non ipsa unctio quæ transit. Alludit ad nomen Christi, *q. d.* Habetis chrisma a Christo, unctionem ab ungente, indeque estis et vocamini Christiani, ac facti estis mystice reges et sacerdotes per unctionem, qua uncti Deoque consecrati estis, tam in sacramento Baptismi, quam Confirmationis, quod olim baptizatis, nipote adultis, dabatur mox a baptismo, tanquam *ἡγιασμός*, ut ait S. Dionysius, id est *complementum*, consummatio et perfectio baptismi ac christianismi ; per unctionem ergo corporalem accepistis spiritualem, puta per chrisma accepistis charisma et donum Spiritus Sancti. Unde S. Cyrillus, *Catechesi* 3 *mystag.*; Turrianus, lib. II *Pro epist. Pontif.*, cap. xvni, et Bellanninus, lib. II *De Sacram. Confirm.*, cap. v et vm, hunc locum accipiunt de chrismate et sacramento Confirmationis, quia in eo perfectam unctionem, id est, gratiam et illuminationem Spiritus Sancti accipimus. Per unctionem enim hic non tam gralia sanctificans, quam donum prudentiæ et intellectus acci-

pitnr, et, ul S. Gregorius ait, V *Moral.*, xix, aliar; XX, allocutio inteminspirationis, quæ humanam inentem contingendo sublevat. Unde et S. Irenæus, lib. IV, cap. xliiii, vocat chrisma veritatis hoc est, doctrinam : hoc enim donum olim dabatur baptizatis in baptismo, et magis in Confirmatione : unde baptizati illico prophetabant, id est, sublimia de Deo et Christo mysteria eructabant, ul patet *Actor*. n, 6, cap. x, vers. 46, cap. xix, vers. G, et I *Corinth*, xiv. Idem etiamnum datur in baptismo; conjunctum enim est cum gratia sanctificante, uti elixi *Isaia*: xi, I, licet non in tanta abundantia nunc detur.

Ad hæc omnia jam dicta alludit « unctio, » præsertim ad regale sacerdotium, quod Christianis tribuit S. Petrus *epist.* I, cap. n. vers. 9. Ohm enim uti etiamnum, reges, prophetæ et sacerdotes consecrabantur per unctionem : reges, ut a Deo illuminati et directi bene et prudenter regerent ; sacerdotes, ut a Deo sanctificati et illustrati bene et prudenter sacra administrarent et docerent ; prophetæ, ut a Deo inspirati futura præviderent et prædicerent. Sic et Christiani in Baptismo et Confirmatione inuncti gratiam accipiunt, quod se suosque regant, quasi reges; futura bona et mala prævideant, quasi prophetæ, ideoque hostias bonorum operum Deo offerant, quasi sacerdotes. Unde Prudentius in *Psychom.* :

Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ
Unguentum regale datur et chusma perenne.

Sensus ergo est, *q. d.* Sicut unctio, id est, gralia et sapientia, quam iu unctione recipiebant, docebat reges regere, prophetas præphetare, sacerdotes sacra tractare et docere : ita unctio, id est, gratia et sapientia Spiritus Sancti, quem in unctione corporalis Baptismi et Confirmationis accepistis, docebit vos, o Christiani, omnia quæ ad Christianam fidem et vitam pertinent. Hisce de causis S. Joannes gaudet nomine unctionis, quia illud repræsentat Christum amorem suum; de quo proinde dicitur *Cantic.* i, 2 : * Oleum effusum nomen tuum ; » atque ob ejus assiduam prædicationem S. Joannes sub idem hoc tempus, Romæ a Domitiano missus est in dolium olei ferventis, sed unctione Christi munitus illæsus exivit. Hinc et de Christo præcinuit Psaltes, *Psalms*, xuv, 8 : « Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ pre consortibus tuis; » et Isaïas, cap. lxi, l : « Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me; » et Petrus, *Actor*, cap. x, 38: « Unxit eum Dominus Spiritu Sancto et virtute. »

S. Athanasius, *epist. ad Serapionem*, ait unguentum hoc esse Spiritum Sanctum, puta cum suis donis et gratiis. In justificatione enim infunditur non solum gratia et charitas, sed et ipse Spiritus Sanctus, ul docet Paulus *Hom.* v, 5, et Concilium Fridentinum, se». VI, cap. vu, et S. Augustinus lue : « Unctio spiritualis, ait ipse Spiri-

tus Sanctus est, cujus sacramentum est in unctione visibili ; » et in hymno *Veni Creator Spiritus*, ele., vocatur « spiritalis unctio, b Spiritus Sanctus ergo animam inhabitans, illuminans, <ll-rigens, opportuno tempore monet et suggerit quacinnque ejus saluti opportuna sunt ; hæc est ejus unctio, id est illuminatio. Unde Clemens, lib. III *Constit. Apostl.*, cap. xvn, cœremonias Baptismi et Confirmationis explicans : a Baptismus, ait, datur in mortem Eiii Dei, aqua adhibetur pro sepultura, oleum pro Spiritu Saneto, sigillum crucis pro cruce; chrisma, confirmatio confessioniscst.» Imo S. Paulus II *Corinth*, i, 21 : « Qui, inquit, confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. »

Unctio Porro licet oleum varias habet dotes et virtutes, scilicet refrigerandi, exhilarandi, roborandi nth-oleum' leta*, nutriendi, medendi regris, ignem fovendi, »t dt- impinguandi, quas mystice præstat unctio Spiritus Sancti, juxta illud : « Impinguasti in oleo caput meum, » *Psal.* xxu, S; et illud Ambrosii, lib. I *l)c Sarram.*, cap. n : « Occurrit presbyter, unctus es quari athletn Christi; quasi luctamen hujus sæculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina; qui ludatur, habet quod speret : ubi certamen, ibi corona. » Tamen propria ejus virtus est illuminare, lumenque fovero. Quocirca per chrisma et oleum proprie significari donum illuminationis, puta sapientia? cl intellectus, quod in sacramento Confirmationis confertur, docent Patres. Amalarius, lib. I *DeEccles. Offic.*, cap. xxvn, cur chrisma conficiatur ex oleo et balsamo, hanc dat causam ; Ut per oleum, ait, intelligamus rectam conversationum, quæ moderatur in mente per maturitatem sapienliæ; cl per balsamum, doctrinam, quæ bonum odorem præstat foris. » S. Ambrosius, lib, *De iis qui initiantur mysteriis*, cap. vu : a Repete, ait, quia accepisti signaculum spiritale, spiritum scientiæ, spiritum sapienliæ et intellectus, spiritum consilii atque virtutis. Signavit te Pater, confirmavit te Christus Dominus, et dedit pignus Spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica ledione didicistis. Ordo Romanus, qui vel S. Gregorii jussu, vel paulo post ejus tempora est editus, hanc orationem ad benedicendum chrisma præscribens : a Dominator Domine Deus, inquit, in tuo nomino fiat hæc creatura jam chrisma et habeatur ut chrisma, forma crucis, signum frontis, sacri titulus bellatoris; in hoc chrismate mulceatur auditus, purificetur visus ; ut talibus stipendiis Christi milites decorad, atque ambrosio rore madidi, imperanti serviant, non suadenti, et signati chrismato sancto, signiferi esse mereantur cœlcste». »

Rabanus Maurus, lib. I *De Instil. Cleric.*, xxx : « Signatur, ait, baptizalas cum chrismate per sacerdotem in capitis summitate, per Pontificem vero in fronte, ut priori unctione significetur Spiritus Sancti descensio ad habitationem Deo con-

secrandam; in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, et scientiæ et virtutis venire in hominem declaretur.» Tertullianus, *De Desuirect. cam.*, cap. vu, agens do cærumonils Confirmationis : « Caro, all, ungitur, ut anima consecratur ; caro signatur, ut et anima munialur; caro manus impositione obumbratur, ut et anima spiritu illuminetur. » Hugo Victorious, lib. *Il De Sacram.*, part. VII, cap. vii, « unctionem » chrismatis In fronte servandam esse docet septem diebus, a Quia soplein , inquit, sunt dona Spiritus Sancii : alium diem habet sapientia, alium Intellectus, alium consilium, alium fortitudo, alium scientia, alium pietas, alium limor.» Origenes, hom. 7 *inEzcch.* : « Oleum, ait, quo ungitur vir sanctus, oleum Christi, oleum sancire doclrinæ. »

Denique hoc loco abutuntur Novantes et Enthusiastre, qui Jactant se habere spiritum internum, quo illuminante intelligent S. Scripturam, et dirigantur per omnia, ut interprete et doctore, aut Ecclesiæ judicio non sit opus. Verum graviter errant; hæc enim unctio illuminat fideles in iis quæ didicerunt, ut scilicet sciant retinenda esse fidei dogmata, quæ initio christianismi audierunt, nec audiendos esse Anlichristos, qui ea oppugnant. Si enim in fido dubium, vel in Scriptura difficultas aliqua oriatur, eadem Spiritus Sancti unctio docet non esse cujusque plebei ea resolvero, sed considendos esso Doctores et Prrelatos Ecclesiæ. Hos enim eo fine posuit Deus in Ecclesia, uti docet S. Paulus, *Ephes*, iv, 11 : Idipsum enim poscit ordo hierarchicus et recta ratio. Unde idipsum faciunt omnes respublica? etiam Gentilium et Saracenorum.

-Moraliter hic docemur, in omnibus dubiis, Montiperplexitatibus, difficultatibus, invocandam esso Ij^.?a unctionem Spiritus Sancti, ac dicendum oum Jo- intOMn. saphal rego : «Cum ignoremus quid agere de-i*»«Uo beamus, hoc sohun habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te,» Il *Parat*, xx, 12. Porro quam Spiritus Sanctus suorum mentes illuminet, quamque in eo omnia perspiciuntur, egregie docet S. Cyrillus , *catechesi* 16 : «Cui, ait, Spiritus Sanctus donatus est, anima illius illustratur, et plus quam homo cernit. In terra erit corpus, et anima coelos contemplantur. Videt ut Isaias cernebat Dominum super throno excelso et elevato; videt ut Ezechlel eum qui sedebat super Cherubim ; videt ut Daniel myriades myriadum, et millia millium. Exiguus homo cernit principium et finem mundi, et medium temporum, et regum successiones. Scit quæ non didicerit; adest enim verus ductor lucis. Intus consistens homo, et virtus scientiæ procul a Deo illi immittitur, ita ut ea qua* fiunt, ab aliis Ipse cognoscat. Non adfuerat Petrus Annuire et Saphirre cum sua bona vendebant, sed per Spiritum aderat. Quare, inquit, lentavit Satanas cor tuum, ut mentiaris Spiritui Sancto? nullus erat accusator, nullus testis. Undo igitur

hoc evenit nt noMel? Nonne, inquit, manens manebat til>i, et id quod vendidisti in potestate erat tua? Quare statuisti in corde tuo hanc rem? Qui erat absque litteris, per gratiam Spiritus illi didicit, quæ ne Græcorum quidem tapiente» noverrant. Habes similo huic do Ellsæo, » qui absoni vidit Giesi accipientem dona a Nariman, ideoque ei revertenti ait : « Nonne cor meum ibat tecum ? Hic ogo corporo fueram conclusus, sed spiritus a Deo mihi datus, ea quæ procul aberant, cernebat. Cernis quomodo illuminat animas Spiritus Sanctus: tollit ignorantiam, ctscientiam reponit.»

Mystice, do triplici unctione, scilicet compunctiones, qua» sita est in peccatorum delectatione; devotionis, quæ sita est in beneficiorum Dei recordatione; pietatis, quæ sita est in proximorum commiseratione, vide S. Bernardum, serm. 10 et 22 in Cant. Idem, serin. 2 De Pentecost.: « Spiritus Sanctus suis tribuit, inquit, pignus salutis, robur vitæ, scientiæ lumen. Pignus quidem salutis, ut ipse Spiritus reddat testimonium spiritui tuo, quod Filius Dei sis, qui certissima signa predestinationis tua» cordi tuo imprimai et ostendat, qui donet lætitiā in corde tuo, el de rora cœli, si non continue, tamen sæpissime mentem tuam impinguet. Robur vitæ, ut quod per naturam tibi est impossibile, per gratiam ejus non solum possibile, sed etiam facile fiat. Scientiæ lumen, ut cum omnia benefeceris, te servum inutilem putes, el quidquid boni in te inveneris, illi tribuas, a quo omne bonum est, sine quo non parum aliquid, sed nihil omnino poles incipere, ne perficere dicam. »

Er nostis omnia, — quæ scilicet jam dixi do retinenda fide, de cavendis Antichristis, de Antichrislo venturo; omnia ergo intellige accommode, quæ fideles docentur, quæque cos sciro convenit. Clarum enim esi nec fideles, nec Doctores, nec ipsum Joanncin et Apostolos scivisse omnia omnino. Unde Syrus vertit, *discernitis unumquemque hominem*, puta, ut Reda, *discernitis inter probos et improbos*, inter Christianos et Antichristiaûos. Simili modestia el phrasi ait Paulus, I *Thcssal.* V, 1 : « De temporibus et mohienBs non indigetis ut scribamus vobis; Ipsi enim diligenter scitis.» Et S. Petrus, *epist.* 11, cap. i, vers. 12 : « Incipiam vos semper commonere de his, el quidem scientes confîrmales vos in præsentî veritate. »

Yen. II. 21. Non SCRIPSI VOBIS QŪASI IGNORAN rîMK VERITATITM, SEI QUAS! SCIENTIBUS EAM. — Solent magistri laudaro ingenium el scientiam discipulorum, ut eos sibi concilient el ad acrius studendum exstimulent. Ita hio facit S. Joannes, simulque insigne dal specimen modestia», q. d. Non hæc eo scripsi ut vos doceam, sed ul doctos confirmem et commonefaciam, « tanquam in memoriam vos reducens, » uti in simili ait Paulus, *Homan.* XV, 15.

El QtokIAM (quod'OMNE MENDACI! M EX VERITATE

non est. — Repeto to *ecientdAU, q. d.* Scripsi hæc vobis scientibus veritatem, ideoque pariter ^cientibus quod mendacium ex veritate non est; mendacium vocat non Ethicum, quod est contra mentem loqui; sed Theologicum, quod est error, falsila*, hæresis. Indicat fontem hæresls et hæreücoruin, quos Antichristos nominavit, q. d. Hærelicorum dogmata sunt errores el mendacia, ideoque non manant a Deo el Christo, qui est prima veritas, sed a diabolo qui est mendax et paler mendacii, hoc esi, omnis hæresis el erroris, *Joan.* vni, 44. « Qui mentitur non esi ex Christo, » ait Beda; unde colliirii S. Augustinus : « Ecco, inquit, admoniti sumus quomodo cognoscamus Antichrifctum. Quid est Christus? Veritas ipse dixit: Ego Mini veritas, *Joan.* cap. xiv, vers 6. Omne autem mendacium non est ex veritate; omnes igitur qui meniuniur non sunt ex Christo. » Vide S. Augustinum, lib. *Contra Mendae.*, cap. xvm. Nota hebraismum, omne non, id esi, nullum mendacium esi ex veritate. Aliter id accipiunt Logici in suis æquipollenliis; nam « non omne, » vel < omne non, » cis idem valet quod « aliquid non, » ul omnis homo non est doctus, vel, non omnis homo est doctus, idem est quod aliquis homo non est doctus. Sed secus se res habet apud Hebreos. Sic ait *Eccli.* vu, U : a Noli velle mentiri omne mendacium, » id est, nullum mendacium velis mentiri : « Non erit impossibile apud Deum omne verbum, » *Luc.* t, 37, id est nulla res erit Deo impossibilis.

22. Quis est mendax (per antonomasiam, puta M mendacissimus), nisi is qui negat, qioniam .quod) Jesis rsT CmiiSTis? — Ita Romani, sed alii Latini, Cneci et Syri codices addunt *non*, leguntque, *quoniam Jesus non est Christus*: nam duplex negatio apud Hebreos magis negat, licet apud Latinos affirmet Perperam aliqui apud Ugoncin legunt, guonfaln *Jesus non <st homo*. Explicat quodnam mendacium ;nielligli, nimirum gravissimum in fide et religione, adeoque in fidei sumina et capile, puta h vresiin Antichristianorum, qUi negabant hunc hominem, scilicet Jesum, esse Messiam et Christum, ac consequenter esse Filium Dei, uti negabant Simon, Ebion, Cerinthus, aliique Judaizantes prisci, æque ac moderni, contra quos S. Joannes tam Evangelium, quam Epistolam conscripsit. « In hujus enim comparatione mendacii, ait Beda, cadera ani parva videntur, aut nulla. » Quid enim mendacius aut perniciosius dici fingiquo potest, quam quod Jesus non sit Christus, id est redemptor et salvator mundi? hoc enim est precipere omnem fidem et spem salutis. Talis ergo est mendax per excellentiam, quia falsarius, hæreticus, sacrilegus, atheus, Antiehristus. Iloc significat hic «mendax; » alioqui mendax Latinis proprio dicitur qui contra mentem loquitur, aliud sciens vel cogitans, aliud proloquens; sed et hi contra mentem loquebantur, quia Jesum esse Christum sciebam, ral scire debebant.

Audi Tertullianum, *Tie Prescript.*, cap. xxxiii :
 n Joannes, inquit, in epistola eos maxime Anti-
 cbrislos vocat, qui Christum negarent in carne ve-
 nisse, et qui non putarent Jesum esse Filium Dei.
 illud Marcion, hoc Ebion vindicavit. » Et GEcu-
 menium : « Simon, ait, alium Jesum, alium Chri-
 stum asserebat; Jesum videlicet, qui ex S. Maria
 ortus fuerat, Christum qui in Jordanem de co?lo
 descenderat. » Et Cyrillus, *catech.* G : « Ex nobis,
 ait, prodierunt, sed non erant ex nobis. Horum
 dux el omnis lúcreseos inventor et auctor est Si-
 mon Magus. Hic autem cum esset Romæ, poslea-
 quam ab Apostolis rejectus est, et Græcam Soli-
 nen quamdam meretricem circumducens, ore ne-
 fando primus ausus est dicere seipsum esse Deum,
 qui in monte Sina tanquam Pater apparuit; ac
 deinde apud Judæos non in carne, sed in ima-
 gine tanquam Christus Jesus visus est; atque pos-
 tea tanquam Spiritum Sanctum a Christo mitten-
 dum se esse promissum. Et ita seduxerat civita-
 tem Romanam, ut Claudius illi statuum erexerit,
 cum ca inscriptione in lingua Romana : Simoni
 Deo sancto. »

Anahp* Porro, quam fanaticos, insulsos et insanos An-
 wiSi" ^c*ir'slos h°c sæculo produxerit hærcsis, liquet
 ex *Ihstoria Anabaptistarum* Arnoldi Meshovii, in
 qua inter alia, lib. I, cap. xvii, narrat Carolsta-
 dium eorum parentem ex Thcologiæ Doctore se
 fecisse agricolam et aratorem, eo quod diceret,
 cuique ex labore manuum esse vivendum, juxta
 legem Dei, *Genes.* iu : a In sudore vultus tui ves-
 ceris pane tuo;» ac tandem tradit eum a diabolo
 abreptum, nusquam deinceps comparuisse. Cap.
 vero xts, narrat Jacobum quemdam jactitasse
 se esse Christum, et duodecim apostolos insti-
 tuisse, qui miris fraudibus et imposturis populo
 imponebant, ac tandem hosco sycophantas in Si-
 lesia a matrona nobili mappam ad sacrificandum
 postulasse, u At mulier, inquit, fasciculum telæ
 illis obtulit; tunc illi : Ilancnobiscum accipiemus,
 et Christus tibi benedicet, ul libi linum abundan-
 tius crescat, ostende aliam si habes. Quam cum
 similiter accipere vellent, mulier recusavit, ma-
 ritum timens. Illi autem frustulum fomitis cum
 igne in telam clam involventes, mulieri reddide-
 runt, Itaque cista a tela, a cista vero domus ec-
 cema conflagravit. Viro domum reverso, uxor
 ob Chrislum cum apostolis male tractatum, hoc
 sibi juste contigisse dixit; at vir ira excandes-
 cens : Latro hic, inquit, nequissimus, et non
 Christus fuit. Itaque cum vicinis eos insequitur,
 et in quadam villa assequitur. Tum pseudochri-
 stus ad illum, qui vocatur Petrus, dixit : Jam
 mea passio, Petre, calixque quem bibiturus sum
 appropinquat. Cui Petrus : Et mihi, ut video,
 Domine, imminet. Ille vero dixit : Petre, ego ali-
 ter non possum nisi per fenestram banc evadere;
 tum Petrus : Et ego te quoad vivam non derelin-
 quam, sed quocumque fugeris sequar. Ergo per
 fenestram aufugit; cæteri quoque apostoli qui

potuerunt evaserunt. Rustici eos secuti baculis
 fustibusque cecidere, dicentes : Prophetiza nobis,
 Christe, cum tuis apostolis, qua in silva baculi
 isti creverint. Ergo plagis emendati, vitam suam
 emendarunt, dicentes : Difficile est nobis Christi
 passionem aposlolorumque tormenta subire. »

Deinde, lib. II, cap. xv, narrat exlilisse mulie-
 rem Abacellam nomine, quæ cura cæteros Ana-
 baptistas Spiritum Sanctum jactitare, quodque
 ab eo interpretationem sacræ Scripture discerent,
 audiret, ipsa quoque novi Testamenti, surrepto in
 manus codice sacrarum Litterarum, sensum cœpit
 populum docere; atque cum ad eum locum per-
 venisset, apud Deum nihil esse impossibile, Chri-
 stum se verumque mundi Messiam, id possibile
 rata, constituit, conjunctis sibi ex fratrum grege
 viris duodecim, quibus ad propagandum Evan-
 gelium velut apostolis uteretur. Ili foris nonnun-
 quam egrediebantur, ac ruri agricolis Messim
 suæ doctrinam prædicabant. Lib. V, cap. xi, nar-
 rat Joannem Malthis, arte pistorem, patria liarlo?
 mensem, finxisse se esse Hcnoc, missumque a
 Deo, ut qua>i verissimus Dei testis, fidelem in
 Hollandia populum ad novam Hierosplymam
 convocaret. Inter alia enim paradoxa docebat,
 Christi regnum ante diem judicii civile in terra
 futurum, in quo soli Sancti, regibus ferro et vi
 sublatis, dominarentur; id autem regnum esse
 jam emptum Anabaptistarum. Lib. VII toto, nar-
 rat Joannem Bocoldum, sartorem Lcidensem, oc-
 cupasse urbem Monastcriensein in Westphalia,
 ibique se regem creasse, ac Christum nominasse,
 duodecim apostolos elegisse, ut vicinos ad no-
 vum Messiam adorandum advocarent; sed post
 horrenda dogmata et flagilia, expugnata ab urbis
 Episcopo urbe, cudentibus laminis toto corpore
 laceratum, meritis sacrilegiorum suorum pomas
 dedisse.

Hic est Antichristus qui negat Patrem et Fi-
 lium, — quia negando Christum esse Filium Dei,
 negant Deum ejus Patrem, ut sequitur. Pater
 cniin et Filius sunt correlativa, quorum lex est,
 ut mutuo seponant et tollant. Filius enim est Pa-
 tris Filius, et Pater est Filii Pater; posito ergo
 uno, ponitur et alterum; sublato uno, necessario
 tollitur et alterum. CEcumenius opinatur hic per-
 stringi Valentinum, « qui alium esse Patrem in-
 nominabilem asserebat, præter cum qui pater
 Christi diceretur. lidem vero hærelici, inquit,
 Filiuin quoque denegant, dum hominem solum
 esse ipsum, et non natura Deum affirmant. » Sic
 et Basilides alium quemdam Patrem confinxit, a
 quo, id est *mens*, inde id est *verbum*,
 productum sit. De quo Irenæus, lib. I, cap. xxm;
 Tertullianus, De *Prescript.*; Epiphanius, *lueresi*
 21, et alii.

23. Omnis qui negat Filium, nec patrem habet ven u
 (tanquam in quo maneat, nec tanquam manen-
 tem in se, ait Cajetanus, quia generationem ejus
 æternam non credit, uff Dionysius); qui conpíte-

tur Filium, et Patrem habet,—ita Romani et Latini omnes, ac Syri et Græci nulli; nonnulli tamen delent *toçmi tonfitelur Filium, ct Patremhabet*.

Habet — scilicet in mento et fide, ac consequenter in ore et confessione, id est, ut Syrus vertit, *credit*, vel confitetur Patrem. Alludit ad illud *Evang.* cap. v, vers. 38 : a Verbum ejus (Patris) non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huic vos non creditis, » ubi pariter *ro habetis* exponit per *creditis*. Simili phrasi dixit cap. i, vers. ull. : a Verbum ejus non est in nobis, » Et hoc cap. vers. 5: « In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, » eie.; et vers 24 : a Vos quod audistis ab indio, in vobis permaneat. » Per fidem enim, spem et charitatem Deus Pater, Filius et Spiritus manent in nobis*; ac consequenter eos habemus in nobis, sicut templum in se habet et continet Eucharistiam : anima enim Sancta realiter est templum Dei inhabitantis.

Perstringit hæreticos judaizantes; Judæi enim negant mysterium SS. Trinitatis. Dicunt enim unum tantum esse Deum, in una duntaxat persona, recte ac in una dunlaxal natura existentem, ac consequenter negant Christum esse Deum, Deique Filium. Unde Christus in Evangelios. Joannis passim contra eos disputat, probatque se esse Filium unigenitum Dei Patris. Vide cap. in, vers. 35; cap. v, vers. 18 et seq., et vers. 36 usque ad finem capituli; cap. vi, vers. 58, etc. « Si enim, ait Cæcumenius, Patrem novissent, cum quoque Filii unigeniti Patrem esse procul dubio percepissent. » Præsertim quia qui ignorat Trinitatem, ignorat et Deitatis naturam, cum scilicet esse tam plenam et fecundam, ut personarum pluralitatem exposcat, et tribus se communicare et ligaret, adeo ut si unam personam sustuleris, totam divinitatem sustuleris, et hoc significat hic S. Joannes. Simili modo ait Christus Philippo : « Philippe, qui videt me, videt et Patrem, etc. Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? » *Joann.* xiv, 10. Qua sententia significatur et pluralitas personarum, et identitas essentialis divinæ, ac intima et perfecta inhabitatio unius personæ in alia, et e converso, quam Damascenus, lib. I *De Fide*, cap. xlvj vocal ac ex Damasceno Doctores Scholastici *circumincensionem*. De quo sublimi mystorio sublimiter disputatis. Augustinus, lib. VI *De Trinit.*, cap. ult. ; S. Hilarius, lib. IV *De Trinit.*; Ambrosiasler, in epist. II *ad Cor.*, cap. xiii. « Singula, inquit S. Augustinus, sunt in singulis (personis), et omnia in singulis, et singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum omnia. »

Denique S. Cyprianus, *De Exhort. mart.*, cap. v, et Hilarius, lib. VI *De Trinit.*, ultima verba sic legunt : « Qui habet Filium, et Filium et Patrem habet, » scilicet benevolum et faventem. Sic quoque legit S. Augustinus, sed explicat de cultu et veneratione, *q. d.* Qui colit Filium, colit et Patrem ; nequii enim colere Patrem, qui non colit

Christum ejus Filium, juxta illud : « Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum, » *Joann.* v, 23.

24. VOS QUOD AUDISTIS AB INITIO, ET IN VOBIS PERMANEAT. — Est Hebraica verborum trajectio, quam latine sic ordines : Quod vos audistis ab initio, id in vobis permaneat, *q. d.* Constanter perseverate in fide, doctrina et vita Christiana, quam primitus accepistis ; sic enim vera fides manebit in vobis, et vicissim vos manebitis in vera fide, religione et cultu Dei. Quare, a si quis evangelizaverit, præterquam quod accepistis, anathema sit, » ait Paulus *Galat.* cap. i, vers. 9. Ideoque « doctrinis variis et peregrinis nolite abduci, » *Ilebr.* xxi, 9. Præclare S. Cyprianus, *epistola* 40 : a Admoneo, inquit, pariter et consulo ne perniciosis vocibus temere credatis, ne fallacibus verbis consensum facile commodetis, ne pro luce tenebras, pro die nodem, pro cibo famem, pro potu sitim, venenum pro remedio, mortem pro salute sumatis. »

SI IX VOBIS PERMANERIT QUOD AUDISTIS AB INITIO (eo modo quo jam explicui), et vos in Filio et Patre manebitis. — *q. d.* Adhaerebitis Filio et Patri per veram fidem, spem et charitatem, quod vers. præced. dixit : « Qui confitetur Filium, et Patrem habet, » adde et Spiritum Sanctum, quia hic in Patre et Filio includitur. Pater enim et Filius sunt spiratores Spiritus Sancti ; unde in plena sui ratione et essentia includunt vim spiritalivam, imo actualem spirationem Spiritus Sancti. S. Joannes tamen non nominat Spiritum Sanctum, sed Filium et Patrem, quia de Spiritu Sancto tunc nulla erat quaestio, sed dunlaxal de Filio, puta Christo, et consequenter de Patre. Simoniani enim et Cerinthiani negabant Jesum esse Deum, Deique Filium. Hinc et Filium praeponit Patri, præsertim quia « nemo venit ad Patrem nisi per Filium, » *Joann.* xiv, 6. « Nullus enim divinæ gloriæ celsitudinem videbit, nisi qui per sacramenta humanitatis, quam Filius suscepit, renatus est, » ait Beda et Thomas Anglieus.

Porro ex eo quod « vos in Filio et Patre manebitis, » vicissim Filius et Pater manebunt in vobis. Nam, ut explicat Oecumenius : « In Filio, inquit, et Patre manebitis, hoc est, conjunctionem et communicationem cum eo habebitis, » juxta promissum Christi, *Joann.* xiv, 23 : « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. » Quo loco S. Augustinus : a Ecce, inquit, facit in Sanctis cum Patre et Filio Sanctus etiam Spiritus mansionem, intus utique tanquam Deus in templo suo. Deus Trinitas, Pater et Filius et Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos; veniunt subveniundo, venimus obediendo; veniunt illuminando, venimus intuendo ; veniunt implendo, venimus capiendo, ut sit nobis eorum non extranea visio, sed interna; et in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna. »

zlcx/6-

i JII

▼ en.ts. 25. Er n.tc est re promissio (Id est, res promissa), quam (Vatablus legit *qua*, sed græce est id psi *Quani*) IPSE POLLICITUS EST NODIS (cs| in ipso maneamus), vitam æternam. — S. Augustinus legit, *vita æterna*, idque clarius est et latinus. Est anliptosís Hebraica. Similis est vers. 27 : « Unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis; » *unctionem*, id est unctio, et in *F.vang.* cap. xiv, 24 : a Sermonem, » id est sermo, « qa *in audistis; » et *Psal.* cxvn, 22 : « Lapidem, » id csl lapis, « quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. » Similis csl apud Latinos, ut apud Terentium prolog. *Andr.* : « Populo ut placerent quas fecisset fabulas; n et Virgilius : « Urbem, » id est urbs, « quam statuo, vestra est. »

Aliter Gagneius : Manere, inquit, in Filio et Patre promissio csl, quam nobis pollicitus est in Evangelio orans pro nobis Patrem Dominus, *Joann.* xvn, 20 : a Non pro eis rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum, ut omnes unum sint, et sicut tu Pater in me, et ego in tc, ut et ipsi in nobis unum sint, n Bene ergo ait de hoc Joannes : Hæc est promissio quam pollicitus est nobis, quæ quidem est vita æterna : vita enim æterna est manere in Deo, eoque frui hic per gratiam, in futuro per gloriam. Hæc accedit ŪEcumenius, qui tð *et* accipit ut causale pro r/mu, *q. d.* Manebitis in Filio et Patre, quia hoc ille pollicitus est, cum vitam æternam pollicitus est. Verum prior sensus simplicior et germanior est.

Acer hic est stimulus, quem fidelibus ad constantiam in fide contra hæreticos, et omnem virtutem clal S. Joannes, nimirum promissio et merces vita: æternæ : « Memoria promissæ mercedis perseverantem te faciat in opere, » ait Bcda. « Viduamus, inquit S. Augustinus, quid promissit. An argentum? An possessiones? An amœna prædia? Non est hæc merces ad quam nos hortatur, ut in labore duremus. Quid igitur merces ista? vita æterna. » Subjicit deinde Deum promissis jungere minas, ac ni pareamus minari mortem æternam, imo ignem æternum. « Minatur, ait, mihi potens homo, ut aliquid mali faciam : quid minatili? Carccres, caleñas, ignes, tormenta, bestias : numquid ignem æternum? Exhorresce quod minatur omnipotens, ama quod pollicetur omnipotens, et vilescit omnis mundus, sive promittens, sive terrens. »

fer», n. 27. EI VOS UNCTIONEM QUAM ACCEPISTIS AB EO, maneat in vobis. — Est hyperbaton, sive verborum trajectio, quæ sic clare ordinanda est : « El quam vos accepistis unctionem ab eo, maneat in vobis. » Ita enim non solum Ilcbrœi, sed et Latini loquuntur, ut ostendi vers. 25; unde nonnulli codices clare pro « unctionem » legunt, *unctio*. Sic et Syrus : *Sed et vos, inquit, si permanserit vobiscum illa unctio, quam accepistis aL w, necesse non habetis ut quis vos doceat.*

« Unctionem » vocat gratiam Spiritili Sancti, puta donum sapienti® et intellectus fidelibus inditum in Baptismo, et auctum iu Confirmatione hæc enim gratia et sapientia ungit imbuilque animam quasi unguentum spiritale fragrantissimo odore et sapore rerum divinarum, æque ac unguentum corporale, puta chrisma ungit imbuilque corpus fragrantia corporali. Vide dicta vers. 20.

Et non necesse iarrtis ut aliquis doceat vos, SED SICUT UNCTIO EJUS DOCET VOS DE OMNIBUS. — Subaudi, *manete in eo*, uti post brevem parenthesis subdit S. Joannes. Aliqui codices supplent, *ita faciatis*. Agit contra pseudonpostolos, puta hæreticos, quos, vers. 18, vocavit antlclbrislos. Idipsum S. Joannes clare vers, præced. significavit, dicens : « li ne scripsi de his qui seducunt vos. » Sensus ergo est, *q. d.* Non est necease ut pseudoapostoli et hæretici vos doceant veram fidem et doctrinam; jam enim eam didicistis ab ipsis Christi Apostolis, cooperante unctione Spiritus Sancti, quum in Baptismo ut magis in Confirmatione accepistis; necesse est enim ul quod Apostoli foris per vocem docent, idipsum Spiritus Sanctus interius per gratiam et illuminationem vos doceat, juxta illud *isaie* l it, 13 : « Ponam universos filios tuos doctos a Dominó; » quod S. Joannes, *Evangel.* cap. vi, vers. 45, vertit, *d erunt omnes docibiles Dei*. Deus enim est « qui docet hominem scientiam, » *Psal.* xeni, 10. In hac ergo doctrina quam Apostoli exterius, Spiritus Sanctus interius vos docuit, manete et perseverate. Vide Bellarminuni, lib. III *De Verbo Dei*, cap. m et seq., ubi et addit : a Simile, inquit, esset, si Catholicus Catholicis quos perturbarent hæretici, scriberet : Non necesse habetis ul Lutheranus aut Calvinista doctrinam vos doceat Christianam; quia quæ vos oportet scire, plene didicistis et tenetis ex prædicatione Ecclesiæ, adjuvante unctione Spirilus Sancti, n

Simili modo S. Petrus hortatur fideles ad constantiam in fide dicens, *epist.* I, cap. v; vers. 12 : « Breviter scripsi vobis, obsecrans et contestatis hanc esse veram gratiam Dei, in qua et statis; » et Paulus, *Coloss.* i, 6 : « Cognovistis gratiam Dei in veritate, sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo meo. » Ita Interpretes ac S. Augustinus unctionem hanc explicant : « Quantum ad me perlinet, inquit, omnibus locus sum; sed quibus unctio illa intus non loquitur, quos Spirilus Sanctus intus non docet, indocti redeant. Magisteria forinsecus adjutoria quædam sunt, et admonitiones; cathedram in cocio habet, qui corda docet : de Domino dico. Propterea ait et ipse in Evangelio : Nolite vobis dicere magistrum in terra, unus est magister vester Christus; ipse vobis intus loquatur, quando nemo hominum illic est; quia etsi aliquis est a latere luo, nullus est in corde luo; et non sit ullus in corde luo, Christus sit in corde, unctio ipsius sit in corde; ne sit

in solitudine cor sitiens, et non habens fontes, quibus irrigetur interior; ergo magister csl qui docet, Christus docet, inspiratio ipsius docet: ubi illius inspiratio, et illius unctio non est, foris rinceccus inaniter perstrepunt verba. » El S. Gregorius, homil. 30 *in Evang.*, cilans hæc verba

Joann's iliaque Evangelii! ejusdem explicans, ipse ros *docebit omnia* : a Quia nisi idem Spiritus (Us) ait, cordi adsit audientis, otiosus est sermo doctoris. » *Mox* autem recte subdit : « Non ergo docenti homini tribual, quod ex ore docentis intelligil, quia nisi intus sil qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Ecce unam loquentia vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter sensum audit» vocis percipitis. Cum ergo vox dispar non sit, cur in cordibus vestris dispar sit vocis intelligencia, nisi quia per hoc quod vox loquens communiter admonet, est magis interior qui de vocis intelligencia quosdam specialiter docet? »

Quod ergo ait : « Unctio ejus docet vos de omnibus, n commode accipe a de omnibus, p scilicet jam diclis, quæ audistis el scitis, puta de omnibus articulis fidei contra hærclicos relinendis, cæterisque quæ quemlibet fidelem scire oportet; quæ proinde quisque docetur el discit in prima sua catechesi et instructione, quod olim exacto faciebant fideles in primitiva Ecclesia : loquitur enim « scientibus, d ul ipse ail vers. 21. Alioqui enim non eguissent Doctoribus et Pastoribus, et frustra eos hac epistola doceret S. Joannes, uti recte arguit hic ipsemet Beta, ne quis hoc S. Joannis loco abutatur, el contendat spiritum privatum singulorum esse interpretem S. Scripturæ el judicem controversiarum fidei. Talibus enim intonans comminatur Deus: <V@ Prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, et nihil vident! n *Ezcch.* xm, 3.

Addunt aliqui hæc scribi a S. Joanne toti Ecclesiæ, in (jna nulli erant sapientes et illuminati a Deo, qui proinde dodi erant de omnibus, ut d ipsi alios rudiores docerent, q, d. O fideles, non est quod vos doceant hærelici; Ecclesia enim vestra, vestrique doctores plene a Spiritu Sancto docti sunt de omnibus : ipsos ergo adite, ipsi vos docebunt de omnibus ad fidem d salutem necessariis.

Denique pro *unctio ejus*, scilicet Christi et Spiritus Sancti, Græca pleraque legunt *owxo xpwji*, id est *ipsa unctio*; undo Syrus vertit, *sed sicut illa Unctio a Deo est, ipsa vos docebit de omnibus*. Rursum per chrisma, id est *unctionem*, aliqui accipiunt Chrislum, id est unctum et ungentem, q, d. Christus per se el suos vos ungens, id est imbuens et insti nens, docebit de omnibus, non Antichrisli. Sic *Daniel.* ix, 26 : a Occidetur Christus; » Septuaginta pro *Christus* vertunt, *chrisma*, scilicet per abstractum *chrisma* significantes concretum *Christus*. Undo quod sequitur : «El verum csl, » Tigurina vertit, *et verax*, scilicet Christus; sic el

S. Augustinus legit, a d verax est, d non mendax. »

Et verum est, et non mendacium. — Græcint interpret : quia enim Græhe est neutrum, hinc pariter cpithclum Latinum nenlmm ei dedit, scilicet *verum, q, d.* Hoc chrisma verum est, puta hæc unctio vera est, et non mendax. *Eerunda* et simplicius, hæc accipias technice, 7. d. «Et,» id est *quia*, verum est, quidquid docet hæc unctio, et nullum csl mendacium in iis, hinc secure ci auscultate in omnibus, in iisque manete et persistite usque ad mortem. Solent Hæbræi asseverationem firmare per negationem contrarii, ut, « confessus est, el non negavit, » id est plane pleneque confessus csl Joannes «e non esso Messiam, *Joan.* !, 20. Sic hic, « verum est ei non mendacium,» id est, verissimum est, et alienissimum ab omni mendacio el falsitate.

Et sicut docuit vos (el ponitur pro *igitur*, ait Vatablus. Hæbræis enim tau pene sola est conjunctio, quæ æquivalet cæteris Latinorum et Græcorum, g. d. Cum omnia quæ docet unctio, sint vera, carentia omni mendacio et falsitate; igitur) SICUT ILLA DOCUIT VOS, MANETB IN EO, — id est csl, in illius doctrinad fide perseverate. Gaudet Joannes verbo manendi. Pro *manete* græce est unii^{TM}, id est *manebitis*, hoc est, manete. Græci enim, @que oc Latini et Hæbræi sæpe futurum usurpant pro imperativo. Adde, quidam codices legunt in imperativo, id est *manete*.

28. Et (id est igitur, idcirco) nunc, filio li. — Vm.tt Vox familiaris S. Joanni, nipote seni, patri et patriarch@ suorum amantissimo, ipsisquo quasi filiis charissimis hac paterna voce blandienti.

Manete in eo, — quod scilicet vos docuit unctio Christi et Spiritus Sancti, puta in orthodoxa fide, doctrina et vita Christiana constanter perseverate, nec hæreticorum blandiloquentia vos ab ea in hæresiin, vel errorem abduci sinatis. Sollicito inculcat fidelibus inter tot exorientes in dies hæreses el hærclicos, in christianismo constantiam et perseverantiam, ob periculum apostasi@, quia inter omnes virtutes sola perseverantia coronatur.

Ut cum APPAnuEiuT (Christus in gloria judicaturus orbem in fine mundi), habeamus fiduciam, — id est *libertatem*, securitatem, fiduciam, loquendi audaciam : cum esteri sibi malo conscii trepidabunt et obmutescent, juxta illud *Sapient*, v, 1 : «Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt. » Nam, ut ait Paulus *Coloss.* m, 4 : «Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc el vos apparebitis cum ipso in gloria. » Quare quod ait S. Bosilius, hom. 11 *in xaem.* : « Abraham quoque timebit in judicio, el agoniam patietur, » per exaggerationem dictum csl, tntumque significat summum judicii el examinis in eo futuri rigorem, ludeqiie pavorem, si videlicet illud in se spectes, juxta illud S. Petri, *epist.* I, cap. iv, vers. 18 : « Si justa* vix salvabitur, impius et peccator ubi parebutii? » Nam

alioqui si spectes Dei gratiam et clementiam, illa Sanctos omnes assecurabit de sua salute et gloria : nam ipsa ante examen discerneret illos a reprobis, conque constituet a dextris, quasi amicos dilectos et electos suos.

Et nox confundamur ad eo in adventu ejus. — 7. d. Ne pudeamus utrique, scilicet tamen vos, si a doctrina Christi aberretis, quam nos Apostoli et Pastores, quod vos in ea non conservaverimus : sicut enim eruditio et probitas discipuli laus est et decus magistri, sic imperitia et improbitas discipuli probum et dedecus magistri. S. Basilios ad illud *Psalm*, xxxvi : « Timorem Domini docebo vos, » docet acerbissimam damnatis poenam fore pudorem et confusionem æternam, quam subibunt coram Christo et angelis sanctis, demonibus cœlerisque damnatis in die iudicii, adeo ut damnati mallent manere et ardere in gehenna, quam inde egredi in vallem Josaphat ad iudicium hoc sibi tam probrosum et infame subeundum. Unde dicent « montibus et petris : Cade super nos, et abscondite nos a facie sedentis super thronum, et ab ira Agni ; quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, et quis poterit stare? » *Apocal.* vi, 17. Pudoris causa? erunt, quod Christus peccata omnia etiam pudenda, infamia et horrenda, licet secretissima et sola mente commissa, coram toto mundo publicabit; quod Sanctos in hac vita a se contemptos, vexatos et occisos videbunt super se elevatos in gloria, suosque esse iudices, ac se pariter condemnare; quod tam fuerint stulti, ut exili voluptate emerint æternum hoc probum ; quod peccata et gehennam modica poenitentia, et confessione confessionis expiare neglexerint, etc. Hoc est quod ait Isaias ultimis verbis suæ prophetia? : « Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur, et erunt usque ad satietatem vidonis omni carni; » et Daniel, xii, 2 : « Qui dormiunt in terra pulvere evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium, ut videant semper. »

Notat S. Cyrillus, *Catechesi 3 mystay.*, fideles in Confirmatione ungi in fronte, quæ sedes est pudoris, ne pudeat eos confiteri nomen Christi, neve aliquid pudendum committant, ob quod confundantur in die iudicii. Præclare S. Augustinus hic : « Fidelis, inquit, est qui promisit, non te fallit, tantum tu noli deficere, sed exspecta promissorem ; non enim novit fallere veritas, tu noli esse mendax, ut aliud profitearis, aliud agas. Tu serva fidem, et servabit ille pollicitationem ; si autem non tu servaveris fidem, tu fraudasti, non ille qui promisit. » Et OEcumenius : « Quid illustrius atque admirabilius esse unquam poterit, quam cum apud quem labores nostros relaturi sumus, apud eum cum fiducia id faciemus, nulloque pudore in adventu ejus perfundemur? »

IX adventu ejus, — r* **tacita**, id est in apparitione, in manifestatione, in illustratione illius, rum scilicet gloriosus apparebit, eritque iudex

omnium hominum. « Videmus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, » I *Corinth*, xin, 12.

29. Si scitis (id est, quia scitis, vel cum sciatis, Veia », quandoquidem sciatis : ita Dionysius) quoniam justus est (Christus iudex, de cujus adventu jam egi), scitote quoniam et omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est. — Dat modum et medium quo in die iudicii non confundamur coram Christo iudice, sed habeamus fiduciam, si nimirum faciamus justitiam, id est opera iusta et sancta, quæ Christo iusto iudici offeramus. Ne quis enim putaret solam fidem orthodoxam sufficere, uti docebat Simon Magus, et moderni hæretici, addit hic requiri quoque iustitiæ opera, 7. d. Cum Christus futurus iudex non tantum qua Deus, sed et qua homo, sit justus anonomaslice, id est iustissimus et sanctissimus, tum in se, tum in ferenda sententia; utique amat eos qui sunt iusti, faciuntque opera iustitiæ, pro hisque feret sententiam iustam et salutiferam. Iudicis enim iusti est iudicare de operibus cujusque, et bonis addicere præmium, malis poenam. Qui ergo facit justitiam, in die iudicii coram ipso non confundetur, sed habebit omnimodam fiduciam ; quia iudici suo iusto similis, imo ex ipso natus est, hoc est, ipsius filius et hæres est. Quare non confundetur in ejus adventu, sed fidenter cum exspectabit, certus se per cum fore hæreditatis æternæ participem. Nam « si filii, et heredes, hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi, » *Horn.* y iii, 17. Omnis enim iustitia nostra manat a iustitia, sanctitate et gratia Christi. « Justitiam » hic non specialem, sed generalem accipe, quæ est complexio omnium virtutum, a qua iusti, sancti, Deo grati, amici et filii denominamur. Alludit ad illud *Evangelii* cap. i, vers. 12 : « Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. » Porro nullum certius est argumentum, quod quis natus sit ex Deo, quam si factis et moribus Deum exprimat velut lineamentis. Notat primo Didymus dici, « qui facit » in præsentem, non qui *fecit*, aut *faciet*, quia bona radix bonos dat fructus in præsentem; quia ergo per justitiam et gratiam ex Deo renascimur, et funus divite Consortes natura?, ut ait S. Petrus, II *epist.* cap. 1, vers. 1, (realiter enim participamus Dei substantiam per gratiam supernaturalem et divinam, quæ summa et participatio divinitatis) : hinc pariter nativitatem hanc et vitam divinam per opera vitalia divina, puta per opera iustitiæ, in præsentem semper ostendere debemus. Sicut enim non est homo vivens, qui in præsentem opera vitæ humana? non edit, puta qui non comedit, non ambulat, non respirat, non loquitur, non ratiocinatur : ita pariter non est iustus, nec renatus aut vivens ex Deo, *huius opera iusta et divina non edit, præsertim -uia filii et imitari patrem. Cum ergo Deus iustus

jqplHicnn ubique faciat, et nos ejus filii eamdem ubique facere debemus.

Notat *secundo*, noster Salmeron, generationem hanc divinam similem esse generationi carnali et humante. Sicut enim hæc fit ex viro el femina, sic et illa quodammodo : Christus enim, qua homo, patiens parturiit nos cum summo dolore; idem qua Deus agitet producit in nobis gratiam el justitiam, per quam renascimur in filios Dei.

Notat *tertio* OEcumenius, justos a Deo gigni, ut et ipso progignant et procreent alios sibi similes; a quippe cum justus, inquit, etiam justos procreet ac gignat, » uti homo generat hominem, bos bovem; et Didymus: «Operantem, ait, justitiam commendat virtus, cum sit scilicet actualis : nullus itaque antequam faciat quæ virtutis sunt, justus est, sed neque dum cessaverit operali;» inlellige in actu exercito, non signato.

Denique S. Augustinus justitiam perfectam esse docet in angelis, inchoatam in hominibus : « In angelis sanctis, inquit, nullo lapsu aversis, nulla superbia cadentibus, sed manentibus semper in contemplatione Verbi, cl nihil aliud dulce habentibus, nisi a quo creati sunt, in ipsis perfecta justitia est; in nobis autem ex fide cœpit esse secundum spiritum. » El mox : a Initium juslitiae noslræ confessio peccatorum. Coepisti non defendere peccatum tuum? jam inchoasti justitiam; perficietur autem in te, quando nihil aliud fact re

delectabit, quando absorbebitur mors in victoriam, quando nulla concupiscentia titillabit, quando non erit luctamen cum carne et sanguine, quando erit corona victoriæ, et triumphus de inimico. Tunc erit perfecta justitia : modo adhuc pugnamus, si pugnamus, in stadio sumus, ferimus el ferimur; sed qui vincat, exspectatur. Ille autem vincit, qui el quod ferit, de viribus suis non præsumit, sed de hortatore Deo. »

Jasti ergo æmnlanlur angelorum justitiam, ut mentem ab omnibus terne fecibus, ac amorem ab omnibus creaturis avellentes, eum universum conferant in Creatorem, cum in omnibus tam prosperis, quam adversis amando, colendo, laudando, gratias agendo : ut eorum vox et vita, æque ac crux el passio, non sit aliud quam continua et assidua Dei laus. Talis enim est vox et vita angelorum, de quibus ait Job, cap. xxxviii, vers. 7 : a Ubi eras, cum me laudarent simul astra matutina, el jubilarent omnes filii Dei?»

Insuper Christiani ex Christo renati aemulentur Christum, ac proinde «loquantur ut oracula, vivant ut numina; » quia Christus ex Deo natus, et ex Virgine renatus, a locus est ut os et oraculum Patris, ac vixit ut numen.» Ita hominum, etiam peccatorum, corda ferient, convertent, gignntqueChrislo, instar S. Basilii, de quo scribit S. Gregorius Nazianzenus, orat, *in ejus funere* : « Sermo Basilii erat tonitru, quia vita ejus erat fulgur. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Ostendit quam prastans sil nova cx Deo nativitas et filiatio ex fine et mercede, qua est gloria alema, in qua similes ei erimus. Ad illam retinendam et hanc consequendam modum prascritbit : Primum, studium sanctitatis et fugam peccati, quia qui natus est ex Deo, peccatum non facit; qui vero facit peccatum, ex diabolo est. Secundum, vers. II, amorem fraternum, ut diligamus invicem non verbo, neque lingua, sed opere et veritate. Denique, vers. 20, docet horum omnium fructum, scilicet cum qui puro est corde, amatque fratres, ac Dei mandata custodit, omnia qua postulat a Deo, impetrare.

I. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus. Propter hoc mundus non novit nos, quia non novit eum. 2. diarissimi, nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum siculi est. 3. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. 4. Omnis qui facit peccatum, ej. iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. 5. Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret, et peccatum in eo non est. G. Omnis qui in eo manet, non peccat; et omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. 7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est, sicut et ille justus est. 8. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Iu hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. 9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit; quoniam semen ipsius in eo manet, et nun potest peccare, quoniam

ex Deo natus est. 10. In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, et qui non diligit fratrem suum. I I. Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, ut diligatis alterutrum. 12. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, et occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant: fratris autem ejus justa. 13. Nolite mirari, fratres, si odit vos mundus. 14. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte. 15. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semelipso manentem. 16. In hoc ergo cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit; et nos debemus pro fratribus animas ponere. 17. Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clausit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? 18. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere et veritate. 19. In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, et in conspectu ejus suadebimus corda nostra. 20. Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro, et novit omnia. 21. Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum. 22. Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus custodimus, et ea, quæ sunt placita coram eo, facimus. 23. Et hoc est mandatum ejus, ut credamus in nomine Filii ejus Jesu Christi, et diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis. 24. Et qui servat mandata ejus, in illo manet, et ipse in eo: et in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

1. Videte qualem (græce id est *quantam*) CHARITATEM DEDIT NOBIS (indignis, illimicis et peccatoribus) Pater, ut filii Dei nominemur et simus. — Charitatem tum activam, puta actum amoris Dei quo nos mire amat, tum passivam nobisque a Deo communicatam et infusam accipe, q. d. Videte quantam charitatem, benevolentiam et amorem nobis dedit, id est, præstitit et exhibuit Deus. Vatablus, *quantum dilatorii nos*, cum gratiam et charitatem creatam nobis dedit et infudit, qua filii Dei nominamur et sumus. Ex charitate enim Dei increata manat charitas nostra creata, quasi radius a sole, rivulus a fonte, scintilla ab igne. Quos enim Deus amat charitate increata, eos facit sibi in amore respondere, seque redamare per charitatem creatam quam eis infundit. Charitas enim est amicitia, sive amor mutuus inter Deum et justum. Quocirca sicut Deo, quasi Deo et creatori, nos quasi creatane debemus omnem honorem, religionem et latriam; eidem quasi Domino nos quasi servi debemus timorem, reverentiam et obedientiam: sic eidem quasi Patri summo sumum debemus amorem, adeoque totum cor, totam voluntatem, totum affectum.

In fine capituli præcedentis dixerat S. Joannes eum qui facit justitiam ex Deo esse natum, ideoque esse Dei filium; hic illius nativitatis et filiationis divinæ excellentiam, fructum et premium docet et demonstrat, ut ex eo incilet fideles ad opera justitiæ paulo ante nominata, quibus Deo se gratos diligentesque filios exhibeant, atque hanc ejus filiationem consequantur, augeant, et ad bra-

vium gloriæ æternæ perducant. Pro *videte* S. Augustinus legit «*ecco*, quasi admirando divinam charitatem extollat.» Singula S. Joannis verba, si penitus perpendantur, discutiantur et ponderentur, magnam habent emphasim, novosque amoris stimulos et ignes suggerunt.

Per «Patrem» accipe totam S. Trinitatem, vel potius proprie personam Patris; licet enim tota S. Trinitas nobis det gratiam et charitatem, qua nos sibi in filios adoptat, id ipsum lumen appropriati Patri, tum quia Patris est generare filios similes Christo Filio suo unigenito, juxta illud Evangelii S. Joannis, cap. in, vers. 6: «Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret;» tum quia Patri appropriabile vocatio, electio, predestinatio, cujus effectus est justificatio et filiationis. Porro vere S. Augustinus, *De Natura et Gratia*, cap. ultim.: «Inchoata, ait, charitas inchoata justitia est; profecta charitas, profecta justitia est.* EIS. Dionysius, *Eccles., Hierar.*, pari. I, cap. ii: «Prima, ait, mentis ad divina motio et contentio Dei est charitas; sanctæ autem charitatis ad divina perficienda præcepta prima omnino progressio est illa ineffabilis operatio, quia divino habemus. Si enim divinus status divino ortu, et, ut ita dicam, generatione elicitur, profecto qui statum divinum non accepit, is nihil unquam eorum quæ a Deo tradita sunt, sciet, nec operabitur. n Unde S. Cyrillus in cap. xlii *Isaia* et lib. XII *Thesauri*, cap. in, charitatem vocat clivactorem substantiam Dei, sanctificationem, reformationem, pulchritudinem et speciem animæ.

Ut filii Dei fcomisi.muh (per adoptjonem, sicut Christus est Filius Dei per generationem et nativitatem naturalem) li sums, — quia multi nominantur id quod non sunt; nos autem ita nominamur, ut revera simus pariter filii Dei. Audi S. Augustinum : a Nam qui vocantur et non sunt, quid illis prodest nomen, ubi res non est? Quam inulti vocantur medici, qui curare non norunt? Quam multi vocantur vigiles, qui lota nocte dormiunt? Sic multi vocantur Christiani, et in rebus non inveniuntur; quia hoc quod vocantur non sunt, id est, in vita, in moribus, in fide, in spe, in charitate. Hic autem quid audistis, fratres? Ecco qualem dilectionem dedil nobis Pater, ut filii Dei vocemur et simus. » Hoc est quod ait Paulus : a Misil Deus spiritum Filii sui in corda nostra clamantem : Abba Pater, d Galat. iv, 0.

Nolent hiec Novantes, qui censent nos revera el intrinsece justos non esse ob inhærentem semper concupiscentiam, sed lanium ita nominari propter justitiam Christi nobis imputatam, contra quos ait Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. vii. To *simus* in nullis Græcis codicibus deest, tunequo includitur in *nominemur*; quæ enim a Deo nominantur, revera talia sunt, imo efficiuntur a Deo, qualia nominantur. Si enim rex vocando aliquem nobilem, Magnatem, Principem, Ducem, hoc ipso facit eum nobilem, Magnateli!, etc.: nullo magis idem facit Deus, qui dona realia gratiæ iis quos filios nominat, infundit, quibus hoc nomino digni efficiantur : quod nequit facere rex. Unde Syrus vertit, *qui vocat nus, filios efficit*. Sicut enim Deus Pater generando l ilium, ei communicat ipsissimam suam naturam et divinitatem, sic nos ex carne natos per spiritum regenerando, divinitatis suæ parlicipat l (nem summam nobis communicat per gratiam, Í ilquo divinæ consortes naturai, ut ail S. Petrus cl Psalles : u Ego dixi, dii estis, et filii Excelsi omnes,» *Psalm. lxxxix*, G. Quare hoc ipso nos facit quasi deos, cl similes Filio suo. a Hujus gratia Deus csl quisque Sanctorum, » ait S. Basilios, *Spiritu Sancio*. Sicut ergo Deus esi sanctem. hn- tus per essentiam, sic justus a Deo genitus parli- muubi- cipat hanc ejus sanctitatem, cætraque omnia tu. etc. j)vj attributu. Fit enim quasi omnipotens, ut cum Paulo omnia possit in Deo qui eum confortai, *Philipp*, iv, 13. Fit immutabilis, ut Deo inh erens nullis promissis, vel minis a redo dimoveri so sinat. Fit cœlestis, ul cœleslia concupiscens punctum hoc terræ despicial. Fit quasi impeccabilis, quia quamdiu in gratia persistit, peccare nequit, de quo vers. 9. Fil optimus, quia charitatis viscera et beneficentia radios, quasi sol quidam salutaris ad omnes extendit. Fil quasi omniscius, quia Ihcodidaclus : unctio enim Dei cum docet de omnibus, ul ait Joannes, cap. li, vers. 27. Fit imperturbabilis, quia super omnes mundi sæculiquo vicissitudines mentem in Deo defixit. Fit liberalis, ul nulli invidet, sed ul omnium

cornrnoda quasi sua promoveat. Ardet charitate, ut æmulis reddat bona pro malis, itaque ex inimicis amicos efficiat. Fit rectus, patiens, constans, æquanimis, prudens, fortis, sincerus, quia talis csl Deus Pater ejus. Vide S. Thomam, *Opuse*. LXII, si tamen ipse ejus est auctor : nam stylus alium indicat. Hoc csl quod ait S. Jacobus, cap. i, vers. 18 : < Voluntarie genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus. » Et Osce, cap. i, vers. 10 : « Et erit in loco ubi dicetur cis : Non populus meus vos; dicetur eis : I illi Dei viventis. » Vide utrobique dicta.

Ex dictis sequitur nos per justificationem fieri **Mr** filios Dei tripliciter, scilicet in pneteritum, præsens cl futurum. In praeteritum, per generatio- tVr. nem «pirituolem, qua, ut ait Jacobus, < genuit m®». nos verbo veritatis;» et S. Petrus, epút. II, cap. i, vers. 4 : « Ut simus divinæ consortes naluræ;» et S. Joannes in *Ecang.*, cap. i, vers. 12 : * Dedit eis potestatem filios Dei fieri;» et lue *epist.* cap. iv, vers. 4 : « Vos ex Deo estis, filioli; » et vers. G : a Nos ex l'eo sumus; » et cap. v, vers. 18 : « Omnis qui naius esi ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum. » Porro hæc generatio fit non tantum per gratiam > sed eüam per ipsam deitatem, quæ realiter nobis quasi filiis a Deo Patre communicatur, uti dixi ll Pe/n i, 4.

Secundo, fimus filii in præsens, per paternam sanada, curam, qua Deus quasi pater nos ut filios amat, regit cl formal, perficit, dirigit, tuetur, juxta illud *Psal.* Liv : «Jacta cogitatum tuum (Hebraice *sarcinam tuam, pondus tuum*) in Domino, cl ipse te enutriet,» hebraice *sustentabit te*; elhacqnst. cap. v, vers. 15 : • Scimus quia audit nos quidquid petierimus : scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. *Lura* cap. xn, 7 : « Capilli capilis vestri omnes numerati sunt. » Quæ mater ila amai filium, ut capiUos ejus omnes numeret, conservet, restituat? Id tamen fácil Deus : ergo plus quam mater nos curat. «Quid » ergo a limes, o homo, in sinu Dei,» ait S. Augustinus, qui tibi pater est cl mater? Vere B. Theodorus in Fifis *Patr.* : « Etiamsi, inquit, cœlum ruat in terram, Theodorus non limet, * scilicet : « Etiamsi fractus illabatur orbis, impavidum ferient ruinæ. »

Tertio, in futurum per hæredilatcm cœlestem, T*nx quam nobis quasi filiis dabit» ut simus hæredes Dei, et cohæredes Chrisli, juxta illud : «Dominus para hæredilatis mem et calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi,» *Psalm.* XV, 5.

Sic Gentiles jactabant se a Jove vel diis genitos, sed fabo : de qua re S. Augustinus, lib. IU *De Civitate*, cap. iv : «Varro, inquit, utile esse civitatibus dicil, ut so viri fortes etiamsi falsum sit, ex diis genitos esso credant : ut eo modo animus humanus velut divinæ stirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas præsumat audacius, agat vehementius, el ub hoc impleat ipsa securitate

felicius. » Sic Scipio nunquam elevari illam hominum existimationem voluit, quod divino semino ortus esset ; et apud Lucianum *Dialog. Diogenis*, Alexander utile sibi ad res gerendas dicit fuisse, quod filius Jovis Ammonis sit habitus. Timebatur enim, nec aliquis repugnare ei audebat, nempe quem crederent Deum. Sic Romulum ex Marte genitum, Julium Caesarem ex Venere finxerunt. Verum Christiani gloriantur se esse filios Dei, et vere sunt filii Dei, ideoque quo verior, eo acrior hic eis debet esse stimulus ad omnem virtutem, et ad heroica, imo divina opera. Audi S. Cyprianum, lib. *De Spectae.*: « Nunquam humana opera mirabitur, quisquis se cognoverit filium Dei; dejicit se de culmine generositatis, qui admirari aliquid post Deum potest, n Cum ergo sollicitat te caro, responde : « Filius Dei sum. Ad majora natus sum, quam ut me ventris mancipium efficiam.. » Cum te tentât mundus, cum aurum et opes ostentat, responde : « Dei sum filius, coelestibus opibus destinatus; indignum ergo est ut terræ albae aut rubrae punctum consociar. n Cum te daemon invadit, cum honores et pompas promittit, responde : a Vade, Satan, in gehennam : absit ut filium me efficiam diaboli, qui filius et hoeres sura Dei. Regno æterno natus, omnem terræ honorem pompamque valut fumum calco et pedibus premo. » Dei filius es : ergo magna, ardua et divina opera, modico tempore vilæ quod tibi restat, et forte modicis horis, mente destina, qualia Christus, qualia Sancti peregerunt. Vocaris a Deo ad statum perfectionis, vocaris ad vitam pro salute animarum impendendam, vocaris ad Japones et Indos, vocaris ad crucem, ad martyrium? vocationi generose te offer, uti decet filium tanti Patris. Ita noster P. Balthasar Alvarez, uti refert Ludovicus de Ponte, in ejus Vita, huno sibi suisque monitorem stimulum jugiter adhibebat : « Noli degenerare a praeclensis cogitationibus filiorum Dei. »

Pilori tn hoc mundus non Novii nos (Cajelanus, Valabius et Isidoros legunt vos; sed Græca, Syrus, S. Augustinus et Latini legunt nos), quia non novit eum. — 7. d. Ideo homines mundani et Gentiles non œslimant, imo parvi pendunt et despicunt hanc Christianorum ex Deo regenerationem et filiationem, quia Deum non noverunt saltem praeclice, quia Deum non colunt, non amant; nulli etiam Deum non norunt speculative, ut athei, idololatne, Pagani, etc. a Nesciunt, ait S. Chrysostomus, hom. 78 in *Joan.*, qui nos contumelia afficiunt, quales simus, utpote qui cœli cives, et supernœ patria* ascripti, et Cherubim socii sumus. Scient autem in die judicii, cum stupentes et gementes dicent : Illi sunt quos habuimus aliquando in derisum et m similitudinem improprietatis. Nos insensati, vitam illorum aestimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est, » *Sapient*, v, 4.

2. CHARISSIMI, NUNC FILII DEI SUMUS, ET NONDUM

apparuit quid ERIMUS (erimus autem Deo similes ; unde subdit): scimus autem quoniam cum apparuerit (Syrus, *cum ipse revelatus fuerit*), similes ei erimus. — « Similes ei, » scilicet Deo, non natura, sed qualitate, felicitate, gloria æterna, 7. d. Mundus non novit nos, quia non videt internum nostrum decorem ; sed videbit cum in die judicii, tuneque noscet nos, sed sero, quia tunc non erimus amplius obscuri, viles, despecti, sed splendidi; quia similes erimus Deo et Christo, puta erimus perfecte sancti, justi, puri, amantes Deum, quia erimus beati, gloriosi, divini : et sicut Deus se videt, caque visione fruiitur et beatur : ita et mens nostra videbit cum seculi est, et omnia quæ in eo formaliter sunt, hacque visione fruclur et beabitur in æternum, caque perficietur nostra filiatio et adoptio, quia ut filii Dei gloriam, hærcdilatem et felicitatem Dei adipiscemur.

Nota : Similitudo Dei in nobis est triplex. *Prima* per naturam ; sumus enim naturæ rationalis et intelligentis, sicut Deus est rationalis et intelligens. *Secunda* per gratiam, quæ, ul ait S. Bernardus *ad Fratres de monte Dei*, « in virtutibus consistit, m qua animus virtutis magnitudine ceter, summi boni quasi imitari geslil magnitudinem, et perseveranti in bono constantia æternitatis ejus incominutabilitatem. »

Tertia similitudo Dei summa et perfectissima in nobis erit in cœlo per gloriam beatificam, in qua, ait S. Bernardus, a fit homo cum Deo unus spiritus, non lanium unitate volendi idem, sed expressiore quadam unitate virtutis aliud velle non valendi. »

Hæc ergo tertia similitudo de qua loquitur S. Joannes, consistit in gloriaci felicitate cedesti, quæ, ut docent communiter Theologi, consistit in visione Dei unius in essentia, et Irini in personis, per lumen gloriæ. Unde rò *similes* explicans S. Joannes subdit : « Quoniam videbimus eum seculi est. » Quocirca OEcumenius hanc Dei similitudinem ponit in adoptionis charitate et gloria, juxta illud *Psalms*, xv, 11 : « Satiabor cum apparuerit gloria tua. » Et *Psalms*, xlvii, 9 : a Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. » Et *Psalms*, xxvi, 4 : « Unam petii, hanc requiram, ul inhabilem in domo Domini omnibus diebus vilæ meæ, ul videam voluptatem Domini. » Et *Psal.* xxxv, vers. 10 : « Domine, apud le est fons vilæ, et in lumine tuo videbimus lumen. » Et Paulus, I *Corinth*, xin, 12 : u Videmus nunc per speculum in ænigmate, lunc autem facie ad faciem. » Hinc Scholastici, I *part.*, *Quast.* XII, docent Beatos videre ipsam Dei essentiam in se, ejusque tres personas et attributa omnia : Beati enim per visionem Deum possident, cumque quasi intra se trahunt, indequo sugunt omne bonum. Unde S. Augustinus, lib. *De Cognit. verævitæ*, in fine : « Talis, ait, visio, et talis gloria regnum coelorum dicilur, quia soli cœli ; id est

Jaitu»

Joati hac visione fruunliir, quorum primum summum bonum est, in quo habent plenum gaudium de plenitudine omnium bonorum. »

Rursum dum vident Deum, ejus speciem in mente sibi efformant, puta verbum mentis quod plane Deo est simile, Deumque eis refert et repräsentât. Unde S. Augustinus in *Enchirid.* cap. m : « Cum autem, ait, initio fidei quæ per dilectionem operatur, imbuta mens fuerit, tendit bene vivendo etiam ad speciem pervenire, ubi est sanctis et perfectis cordibus nota et ineffabilis pulchritudo, cujus plena visio est summa felicitas, » Hinc rursum Beati similes Deo erunt, quia participabunt beatam ejus æternitatem, eruntque feliciter æterni, sicut illo feliciter æternus est, uti explicat S. Gregorius, homil. 2 in *Ezeddei.*, et Evaristos Papa, *epistola* 1, et noster Vasques I *part.*, *Quasi*. Xil.

Ei ride- Ex hac similitudine gloriæ et visionis Dei quæ
^v'LUHerit in intellectu, sequetur altera in voluntate,
VH pie- nimirum perfectus amor Dei visi et possessi. Unde
nm iQ s. Fulgentius ad Ferrandum Diacon., *Quasi*. HI :
Ujhi' « Similes ei erimus, inquit, imitatione justifice. »

Nam hic Dei amor non tantum excludet omne peccatum etiam levissimum, sed et totum hominem rapiet in Deum, ut diligat eum ex toto corde, lota mente, tota anima et omni fortitudine ac viribus suis, ita ut nil diligat alit diligere velit vel possit, nisi Deum propter se, et cætera omnia propter Deum. Sicut enim Deus ita diligit seipsum, ut alio montem et amorem flectere nequeat : sic et Beati Deum, utpote pulcherrimum, optimum, jucundissimum, et omnibus bonis cumulatissimum, ita diligunt, ut mentem alio avocare nequeant : inde fiunt non tantum impeccabiles, sed et immobiles a Deo, Deique contemplatione et amore. Unde S. Augustinus in *Confess.* : « Cum, ait, inhæsero tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor aut labor : viva erit vita mea tota plena te ; nunc autem quoniam plenus lui non sum, oneri mihi sum. »

Porro hic amor idem semper durabit in omnem (eternitalem, ideoque Beatos jugiter accendet ad Dei laudes. Unde S. Augustinus, serm. 118 *De Divers.*, cap. v : « Jam similes illi quando deficiemus, quo avertemur ? Securi ergo sumus, fratres, non nos satiabit laus Dei : si deficies ab amore, deficies a laude : si autem amor sempiternus erit, quam satiabilis illa pulchritudo erit, noli timere ne non possis semper laudare, quem
Et dotn semper poteris amare. » *Tertio*, ex hac gloria et
animr et visione sequentur omnes dotes animæ et corpo-

similes dotibus animæ et corporis Christi gloriosi : in anima enim erit summa pax, summa concordia, summa harmonia potentiarum, virium et actionum omnium.

In corpore crieri impossibilitas, claritas, subtilitas, agilitas, teste S. Paulo I *Corinth.* xv, 42. Untie Tertullianus, *De Resurrect.* cap. xx, ait : Similes ei erimus, scilicet quoad resurrectionem et im-

mortalitatem corporis ; crimes efao similes ei, hoc est, erimus quasi Dii. Sicut enim sol in nube tralucens efficit parhelion, ut videatur esse novus, secundus et tertius sol : ita Deitas in Beatorum anima et corpore tralucens, efficiet tot quasi Deos, quot erunt Beati. Quanta felicitas, quanta gloria erit videre tot quasi angelos, imo tot quasi Deos aut erunt Sancti in cado ? S. Joanni consonat S. Paulus *Coloss.* m, 3 : « Mortui, inquit, estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria ; » et I *Corinth.* xv, 45 : « Primus homo (Adam) de terra terrenus, secundus homo (Christus) de cœlo coelestis. Qualis terrenus, tales et terreni : et qualis cœlestis, tales et cœlestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem coelestis. » Et *Philip.* in, 21 : « Salvatorem exspectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit coipus humilitatis nostre configuratum corpori claritatis suæ ; » et II *Corinth.* m, 18 : « Nos vero omnes revolata facie gloriam Domini spèculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tanquam a Domini spiritu ; » et Rom. vi, 5 : « Si enim complantati sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus ; » et *Rom.* vii, 29 : « Quos prescivit et predestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus, » etc.

Quoniam videbimus eum, — scilicet Deum, qui processit, et Christum : Christum enim quasi dilectum suum lota corde et ore gerebat S. Joannes : videbimus ergo Dei essentiam « siculi est » in se, uti docent Scholastici I *part.*, *Quast.* XII

Rursum videbimus Christum hominem et carne indutum, « siculi est, » id est sicut circumamicus est glorioso corporis decore et specie. Ita Bellarminus, lib. I *De beatitud.* *Sanet.*, cap. in ; Gregorius de Valentia, I 11, dispul. I *De Beatitud.*, quæst. IV, puncto 2, et alii.

Rursum, « videbimus eum siculi est, » id est non per spèculum elænigma, sed facie ad faciem : in hac enim vita non videmus Deum siculi est, sed sicut propter nostram dispensationem factus est, scilicet videmus carne vestitum, passum et crucifixum, ait S. Augustinus et Orígenes, homil. 6 in *Genes.*, et S. Gregorius, hom. 2 in *Ezech.*

3. ER OMNIS QUI HUIET HANC SPEM IK EO, SANCTI- Ver*, k
FiCATse, sicur i r il le SANCrus est. — Dixit S. Joannes nos in futura vita similes fore Christo et Deo, quia videbimus eum siculi est ; nunc modum id Deo d.
assequendi suggerit, scilicet primo/ spem locare ~
in Deo ; Dei enim esi dare gratiam, quæ nos ad rem tam arduam, qualis est similitudo Dei, perducatur. « Fiduciasperantium misericordia Dei est, » ait S. Prosper in *l'alm.* cxxx. *Secundo*, studere sanctitati. Neque enim sufficit spem locare in Deo, nisi et ipse manum admoveas operi, Deoquo col-labores : nemo enim in cœlo erit Christo similis, qui in terra ei moribus fuit dissimilis. Ut ergo ei

rimile* simus in gloria, conniti debemus ut similes ci simus in sanctitate, virtute et gratia, puta in amore, labore, cruce et dolore, juxta illud : * Si tamen compatimur, ut et conglorificemur, n Roman, cap. vili, 17; et : «Sine sanctimonia nemo videbit Reum, n Hebr. xn, 14; scriptum est enim : « Beati mundo cordo, quoniam ipsi Deum videbunt, » *Matth.* v, 8. Pulchro S. Augustinus, *De Cognit. verer vita*, in fino : «Ad hoc summum bonum, ait, justi quadam catena trahuntur, quæ de virtutibus hoc modo connectitur. In primis fides animam quasi quidam circulus complectitur, fides spe nutritur, spes dilectione tenetur, dilectio operatione expletur, operatio ad summum bonum intentione trahitur, intentio boni perseverantia clauditur, pcrseveranlite Deus fons omnium bonorum dabitur. »

Sanctificat se, — *in-vi*, id est *castificai sripsum*, uti legit S. Augustinus, Didymus, Clemens, OEcumcnus et alii; Tigurina, *purificat seipsum*; alii, *lustrat, ca-piat scipsum*. Putant nonnulli quod noster Interpres legerit «rp«T«», id est *sanctificat* : verum non est necesse eo confugere. Docte enim interpres érpiCti, id est *purificat*, vertit *sanctificat*, quia « sanctitas, ut ait S. Dionysius, *De Divin. Nom.*, cap. xn, est omni iniquatione libera, incontaminatissima et perfectissima puritas, n Unde castitas, et praesertim virginitas, vocatur sanctitas, juxta illud Apostoli, I *Corinth.* cap. vii, vers. 34 : a Mulier innupta et virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta et corporo et spiritu. » Talibus enim a Christo datur certa spes visionis Dei, juxta illud : «Beati muudo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. »

Vera ergo hominum sanctitas consistit in emundatione peccatorum, et eradicatione viliorum, juxta illud S. Pauli : « Qui emundaverit se ab istis, erit vas in honorem saiiificatuin, et utile Domino, et ad omne opus bonum paratum, » II *Tirnoth.* ii, 21.

Porro, hæc emundatio vitiorum lit per insitionem et exercitium contrarium virtutum, puta superbiæ, per humiliationem et humilitatem; libidinis, per carnis mortificationem et castitatem; impatientiæ, per patientiam; intemperantia*, per temperantiam; odii, per charitatem, etc. Quarc sanctitas non csl aliud quam humilitas, castitas, patientia, temperantia, charitas cœteræque virtutes, quibus anima sanctificatur, Dcoqut quasi dicatur et consecratur. Sanctum enim dicitur, quasi sanguine sancitum, id est dicatum et oblatum Deo. Unde aliqui sic exponunt, « sanctificat se, » id est offert, dicat, consecrat se Deo, uti faciunt sacerdotes et Religiosi. Simili enim modo, licet imperfectiori, fideles omnes in baptismo unguntur et consecmnlur Deo, Quntque regale sacerdotium, id est, reges et sacerdote- mystici, uti dixi I *Petri* n, 9. Sic Christus ait : « Pro eis ego sanctifico meipsum, n id est, in sanctam victimam me offero, « ul sint et ipsi sanctificati in

veritate, » justificati scilicet, Deoque deputati et dicati, *Joan*, xvn, 19.

Denique S. Gregorius Nazianzenus, *Iambico* xv : EttM «Quid, ait, est sanctitas? Cum Deo consuescere » *,nor- Et S. Bernardus, lib. V *De Consider.*, cap. xiv ; « Sanctum, inquit, facit affectio sancta, cl ipsa gemina, timor Domini et sanctus amor. His perfecte affecta anima, velut quibusdam duobus brachiis suis comprehendit, amplectitur, stringit, tenet et ait : Tenui eum. nec dimittam. » Idem, *serm.* 23 inter parvos : « Tria, ait. sunt quie sane- Tri» b. tum faciunt hominem, victus sobrius, actus justus, sensus pius. Victus sobnus erit, si continenter, si socialiter, si obediente*, id est caste, charitalive, humiliter vixerimus. Per continentiam enim castitas, per socialitatem charitas, perobedientiam humilitas acquiritur. Et hæc est virtus quæ animam perfecte Deo subditam, sub umbra alarum ipsius secure facit vivere. Actus justus erit, si fuerit rectus, discretus, fructuosus. Rectus per bonam intentionem, discretus per mensuram possibilitatis, fructuosus per utilitatem proximorum. Sensus pius erit, si fides nostra Deum sentit summe potentem, summo sapientem, summe bonum : ut per ejus potentiam, nosiram credamus adjuvari infirmitatem ; per ejus sapientiam, nostram credamus corrigi ignorantiam; per ejus bonitatem, nostram credamus dilui iniquitatem. Tria sunt quæ mortem sanctorum faciunt pretiosam : quies a labore, gaudium de novitate, securitas de cœternitate. »

Sicut et ille sanctus est. — Alludit Joannes, imo citat illud *Levit.* cap. xxvi : « Eritis mihi sancti, quia sanctus sum ego Dominus. » Vide dicta ibidem, et *Levit*, cap. xxvn, xxviii, Magnam a fidelibus sanctitatem requirit S. Joannes, nimirum quæ similis sit sanctitati Dei et Christi, ac proinde ut in dies studeant magis sanctificari, magnosquo in sanctitate facere progressus, ut hac ratione quotidie similiores Christo, ejusquo sanctitati efficiantur. Idem sanxit Christus, dicens : « Estote vos perfecti, sicut et Pater vester cœlestis perfectus est, » *Matth.* v, 48.

Quisquis ergo satagis esse sanctus, ob oculo» pone exemplar tu® sanctitatis, ac meditare jugiter vitam et passionem Christi Domini, eamque imitare, ac factis et moribus exprime. Audi rita ia S. Ambrosium, lib. *De Isaac*, cap. vin : a Exuat tnf0,u† unusquisque animam suam involucris sordidioribus, et «piasi aurum igne approbet deter sam luto : sic enim purgatur anima velut aurum optimum; pulchritudo autem animæ sincera virtus et decor, verior cognitio supernorum, ut videat illud bonum, ex quo pendent omnia, ipsum autem ex nullo. » S. Gregorius autem Nazianzenus ad hoc ipsum nos excitans, ait : « Imaginis decus imagini reddamus, dignitatem nosiram agnoscamus, exemplar nostrum honore prosequamur, ; mysterii vim intelligamus, et pro quo Christus morte functus est : simus ut Christus, quoniam

Christus quoque sicut nos. Efficiamur Dii propter ipsum, quoniam ipse quoquo propter nos homo.» Idem Nazianzonus, *orat.* 6, de Deo loquens : « Neque enim purus, ait, tanto in pretio quidquam habet, quam puritatem aut purgationem. »

Vers. 4. 4. OMNIS QUI FACIT PECCATUM, ET (id est csl *diam*) INIQUITATEM FACIT; ET (id est csl *quia*) PECCATUM ISTI INIQUITAS.— a Quia quicumque peccat, contrarius æquitati divinæ legis peccando exislit, n ait Boda. Probat fideles se deberesanctificare, ut assimilentur Christo, qui est Sanctus sanctorum, a contrario, quia scilicet peccatum quod est contrarium, non est aliud quam iniquitas, græco dwqda, id est legis divinæ prævaricatio; ac proinde nos plano Deo dissimiles, difformes et exosos reddit; loquitur proprie de peccato perfecto, puta mortifero. Unde S. Augustinus, XXII *Contra Faustum*, xxvn, peccatum ita definit : « Est dictum, factum vel concupitum contra legem æternam. » Et S. Ambrosius, lib. *De Paradiso*, cap. vin : « Quid aliud, inquit, csl peccatum nisi divinæ legis transgressio, ac coelestium inobedientia mandatorum? Idem significat vox *iniquitas*, id est, recessus ab æquitate, quam lex præscribit. Simili modo peccatum dicitur injustitia, quia contrarium justitie, id est justo, æquo et recto. Hoc ergo est ávcuxv, id est *illegitimum*, exlex, irregulare, devians a lege et regula. Hinc palei apud S. Joannem peccatum idem esse quod iniquitatem, licet in vulgari usu loquendi plus et pejus quid significet iniquitas, quam peccatum, uti docet S. Gregorius, XI *Moral.*, xxi vel xxm. Esto S. Ambrosius, *Apolog. David*, cap. xm, secus existimet, pulsetque plus sonare peccatum quam iniquitatem; quia a peccatum, inquit, est opus iniquitatis; iniquitas autem operatrix culpæ aut delicti.»

Porro omne peccatum, etiam contra legem humanam dunlaxat, puta civilem vel Ecclesiasticam commissum, est contra Deum, quia est contra legem Dei æternam : ab hac enim omnis lex positiva et humana, quasi rivulus a fonte derivatur et descendit; lex enim æterna, ait S. Thomas, I II, *Quæst.* XCI, art. I, est summa ratio in mente divina existens, secundum quam dirigit omnes creaturarum actiones et motus in suos fines. Sicut enim in Deo est ratio rerum creandarum, quæ dicitur idea: ita etiam csl ratio rerum gubernandarum, quæ dicitur lex æterna. Et sicut ratio rerum creandarum non est aliud quam conceptus divinæ mentis, quo concipit rem, et judicat quomodo illa sit facienda : ita hæc ratio quæ est lex æterna, non csl aliud quam conceptus ille, quo concipiet judicat quomodo quælibet creatura debeat suas functiones obire, adjuncta simul voluntate eam obligandi, vel imprimendi inclinationem ad eam regulam sequendam.

Vers. 5. 5. Et SCITIS QUIA ILLE APPARUIT UT PECCATA NOSTRA TOLLERET.— « Ille, n scilicet SUIUIDUS rCPUIII opifex, summe venerandus, colendus et aman-

dus, puta Christus Dei Filius, quem toto corde et ore gero, cæterique omnes gerere debent, quasi suum Creatorem et redemptorem. Sic Moses Deum vocat « illum qui est, » *Exod.* m, 14. Et Pythagoras apud suos lanlæ erat venerationis et auctoritatis, ut cum de questione quapiam contenderent ejus discipuli, dum citaretur sententia Pythagorie, quasi magistri irrefragabilis, omnes dicerent aer.; *ipse*, scilicet Pythagoras, *dixit*; ergo ei acquiescendum est, ac proinde cessent omnes disputationes et rationes. Porro Christus tollit peccata, quia, ut ait Beda : « Tollit dimittendo qua? facia sunt, et adjuvando ne fiant, et perducendo ad vilam ubi omnino fieri non possunt. »

Pro *tolleret* græce est syriac *nasa*, quorum utrumque tam *portare*, quam *auferre* significat : et utrumque huic loco convenit. Christus enim illa peccata nostra abstulit, ut ea in se luenda suscepit, itaque poenam eis debitam portant. Alludit, imo citat *Isai.* lvi, 4 : « Vere linguores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit, » ubi hebraico est idem XÜ3 *nasa*; et vers. 6 : « Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum; » et vers. 11 : a Justificabit ipse justus servus meus mullos, et iniquitates eorum ipse portabit. » Ad Isaiam alludens S. Joannes Baptista videns Christum de eo dixit : « Ecco Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, » *Joan.* i, 9. Huc quoque respicit hic illi homonymus noster S. Joannes. Antistropha S. Joannis est illa S. Petri sententia, epût. 1, cap. n, vers. 24 : • Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum; » et illa S. Pauli : « Quem proposuit Deus propitiationem (propitiatorem) per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitias sue propter remissionem præcedentium delictorum. »

Moraliter, disce hic quam grave malum sit peccatum, utpote ad quod tollendum Christus e coelo in terram et carnem descenderit, imo passus et crucifixus sit, ut nos idem facere doceret, ut scilicet pro abolendis peccatis et convertendis peccatoribus omnes labores, peregrinationes, dolores, pœnas et cruces libenter subeamus, a Non sane, ait Cæcumenius, peccandi vobis locus ullus relinquitur; cum enim Christus ad peccatum destruendum advenerit, quippe qui peccati omnis prorsus fuerit immunis, vobis qui in ipso estis nati et fide in ipsum confirmati, peccare amplius non licet. » Oportet ergo quemlibet fidelem satagere ut aboleat in aliis æque ac in seipso omne peccatum, ut destruat opus diaboli, eo studio (imo longe majori) quo venatores destruunt semina serpentum, ova accipitrum, catulos luporum.

Et peccatum in eo non EST.—« Et, » id est quia, q. d. Ideo Christus potens et idoneus fuit tollere peccatum, quia carebat omni peccato, imo potestate peccandi. Erat enim ipse naturaliter impeccabilis ob unionem hypostaticam; per hanc enim divina Verbi persona Christi humanitati ita ossis-

tebat, ut iffiiñ por omnes actiones dirigeret, no vel in minima offenderet : alloqui enim offensa et peccatum recidisset in ipsam personam Verbi (quod est Impossibile), tum quia actiones sunt personæ sive suppositi, tum quia persona tenetur naturam quam sustentat, regeroct gubernare, ne peccet. Denique « Christi voluntas cum tota deificata sil, Deo procul dubio non adversatur, n ait S. Gregorius Nnbianzenus, *orat.* 36. Et S. Cyrillus, *De Reda fide ad Theodosium*, docet Verbum animam Christi sua sanctitate et immutabilitate plano imbuisse, sicut vellus imbuitur colore quo tingitur. « Sicut ergo, inquit, caro postquam Verbi omnia vivificantis caro effecta est, quod peccatum non novit, e vestigio statum firmum ac omnibus modis stabilem, peccatoque quod olim tyrannidem in nos exercebat, multis partibus potentiozem nacta csl. » Citat S. Joannes *Isaiam* cap. lvi, vers. 9 : « Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore ejus. » Nam, ut ait S. Paulus, *Ilebr.* vir, 26 : « Talis decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior coelis factus. » Quia, ut ait S. Augustinus hic, « in quo non est peccatum, ipse venit auferre peccatum ; » nam si esset et in illo peccatum, auferendum esset illi, non auferret.

G. Omnis qui in eo manet, non peccat, — in sensu composito, quamdiu scilicet in Christo et Christi gratia manet, quamdiu ductum gratiæ sequitur, quia gratia et peccatum sunt contraria, quæ magis inter se pugnant, quam calor et frigus, albedo et nigredo; et quia Christi gratia roborat hominem ad vincendum omne peccatum. Porro in Christo manet, ait Æcumenius, « qui nulla intermissione facta virtutes exercet, et nunquam ab operatione ipsarum desistit. »

Et omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum. — « Non vidit, n scilicet Christum, quoad humanitatem; « non cognovit n eumdem, per fidem quoad deitatem, ait Glossa. Verum hoc subtilius est. Idem ergo est « non vidit, » quod « nec cognovit; » qui enim peccat, non cognoscit Christum, scilicet practice, quia practice non considerat immensum Christi amorem, redemptionem, beneficia ac præmia gloriæ æternæ justis promissa, et pœnas peccantibus ab eo præparatas in gehenna : si enim hæc attente consideraret, utique non peccaret: unde S. Basilius in *Moral.*, Regula 80, in fine : a Quid proprium, ait, Christiani? Providere Dominum in conspectu suo semper. »

Rursum qui peccat non novit Christum, notitia scilicet sapida et affectuosa, quæ conjuncta est cum amore et charitate. « Non novit » ergo, id est, non amat Christum, non illi esse gratus satagit, non illi placere contendit. Si enim Christum vere amaret, ingruente quavis tentatione cum Paulo diceret : « Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia? etc. Certus sum quia neque mors, neque vita, » etc. *Rom.* vin; et

cum Sponsa, *Cant.* vin : « Aquæ inulta non poluerunt extinguere charitatem, nec (lumina obruent illam. » Ita passim S. Joannes hac epist. accipit ri *cognoscere* practice, pro amare, /estimare, affici.

Audi Bedani : « Omnis ergo, inquit, qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum ; si enim gustasse! et vidisset quain suavis est Dominus, nequaquam se peccando a videnda ejus gloria segregaret : et in quantum justis memoriam abundantis suavitatis ejus eructant, et justitiam ejus exaltant, in tantum se a peccatis abstinendo, justitiæ ejus incommutabili et incomparabili concordare satagunt. » Optime vero hoc loco Didymus : « Omnis, ait, qui peccat, factus extraneus Christi, non habet participium, nec scientiam ejus. Nam cum dicit : Non videt eum, significat quod participium non habet ejus ; cui rei consequens est, ut neque scientiam internam ejus habere videatur. »

7. Filioli, nemo vos seducat, — q. d. Non vos Veri seducat Simon, non Gnostici, qui docent sola fide hominem justificari, nec requiri ad justitiam bona opera ; quare posse quemlibet esse justum, et simul indulgere suis cupiditatibus, et impure vivere : hæc enim non officere justitiæ, dummodo fidem retineat : quocirca Christianos libertate a Christo donatos, libere posse vivere et facere quidquid lubet. Contra hanc enim hæresim Epistolæ suas scripserunt S. Petrus, Joannes et Jacobus: unde contra eam docent justificari nos non ex sola fide, sed et ex operibus. Hinc subdit S. Joannes :

Qui facit (non qui credit) justitiam, justus est. — Nola, non ait : Qui facit opera justa, sed, « qui facit justitiam; » peccatores enim et pœnitentes faciunt aliqua opera justa, et tamen non sunt justis (nisi dispositive et inchoative, quia scilicet disponunt se ad justitiam, ad eamque tendunt), quia non faciunt justitiam, scilicet plenam et integram, quia non faciunt omnia a lege Dei præscripta : legem enim Dei plene implere nemo potest, nisi per gratiam et charitatem, quain solus habet justus. Nam, ut ait S. Jacobus, cap. li, vers. 10 : « Quicumque totam legem servaverit, offendant autem in uno, factus est omnium reus: » vide ibi dicta.

Secundo, opponit hic S. Joannes natos ex Deo, Uti dixit cap. ii, vers. 29, natis ex diabolo, puta filios Dei filiis diaboli, sive justos injustis, in eo quod justus faciat opera Dei, puta opera justitiæ et sanctitatis: per justitiam enim hic generalem accipit, quæ est complexio omnium virtutum, sive omnis virtus, ut ait Nyssenus, lib. *De Beatitud.*; injustus vero faciat opera diaboli, puta opera injustitiæ et iniquitatis, sive peccata.

Tertio, « qui facit justitiam, justus est, » tum quia opera justitiæ quæ facit, indicant cum esso justum : manant enim ex habitu justitiæ et charitalis, quo ille a Deo donatus est, cum ex eo renatus est; tum quia opera justitiæ ejus augmentum promerentur, faciuntque magis justum; tum

quia justus est continuo exercere se in operibus justitiæ, si justitiam acceptam retinere et augere velit. Agitur enim hic non de infusione, sed de exercitatione justitiæ, ait Thomas Anglicus.

Moraliter ergo docet S. Joannes, justum debere se assidue exercere et crescere in operibus justitiæ et virtutis, ejusque angrndæ perpetuum debere habere studium et conatum instar sponsæ, de qua dicitur *Cantic.* iv : « Quæ est isla quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol? » et Proverò, iv : « Justorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem. » Vere S. Augustinus in hanc epistolam, *tract.* 4 : « Tota vita Christiani boni, inquit, sanctum est desiderium. » Ita faciebat S. Paulus, dum ait : « Quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad braviumsuperno? vocationis,» *Philipp.* m, 14. Et de sanctis animalibus ait Ezech. i, 12 : a Unumquodque eorum coram facie sua ambulabat : ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur;» ubi vide S. Gregoriani, *homil.* 3, et S. Bernardum, *epist.* 234 *ad Guarinum*, et S. Basilium, *hom.* 11 *Hexaem.*, et S. Hieronymum *ad Cclantiam*.

Sicut et ille justus est, — quia semper cl ubique fáciljustitiam, eamque plenam cl perfectam, imo divinam, juxta illud : « Univers© via» Domini misericordia et veritas,» *Psalm.* xxiv, 10; et : « Opera manuum ejus veritas cl iudicium,» *Psalm.* cx, 7; et : « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. »

Nota : Tò *sicut* non squalitatem significat, sed similitudinem : nulla enim creatura æquare potest justitiam et sanctitatem Creatoris, sed ejus umbram dunlaxal imitatur et assequitur, perinde ut speculum umbram scu imaginem hominis exhibet, non ipsum hominem, ail Beda. Audi S. Augustinum : « Casliical nos sicut et ipse castus est, sed ille castus æternitate, nos casti fide : justus sumus sicut cl ipse juslus est, sed ipse in ipsa incommutabili perpetuitate, nos justus credendo ci, quem non videmus, ul aliquando videamus. El cum perfecta fuerit justitia nostra. cum facti æqualcs angelis fuerimus, nec tunc illi æquabimur : quanto ergo modo ab illo longe est, quando nec tunc par erit? »

8. Qui FACIT PECCATUM, EX DIABOLO EST. — Est antithesis versus præcedentis, *q. d.* Sicut qui fácil justitiam, justus est, et ex Deo natus : ita ex adverso qui facit peccatum, injustus est, et natus ex diabolo, quia ejus actiones et suggestiones sequitur, ex iisque quasi ex malo semino concipit cl gignit peccatum. Esse ex diabolo, est imitari diabolum, ail S. Augustinus : « Nam neminem fecit diabolus, neminem genuit; sed quicumquo fuerit imitatus diabolum, quasi do illo natus fit filius diaboli imitando, non proprie nascendo.» Itaque a qui fácil peccatum, ex diabolo est, » id Obt ex diaboli regno, familia cl prosapia csl, eum-

que sequitur et imitatur, ceu filias patrem : non autem quasi ex traduce diaboli genitus sit, ut somniarunt Manichæi. Simili phrasi ait Ezechiel, cap. xvi, vers. 3, Judæis impiis : « Mater vestra Chetata, et paler vester Amorrhæus : et soror tua major Samaria, etc., soror autem tua minor Sodomia. »

Quomian AB INITIO diabolus PECCAT. — « Ab initio, » scilicet creationis suæ : nam licet non primo instanti (quia creatus csl in gratia), paulopost illud tainen peccavit, superbiens et rebellans contra Deum. *Secundo, u* ab initio » peccati et peccatorum, quia ipse primo peccavit; unde Adæ cæterisque peccandi dedit initium et exemplum. Ha Cyrillus, *catech.* 2 : « Princeps, ait, peccati diabolus est, et paler malorum. » Et S. Augustinus hic : « Ab initio, ait, diabolus peccat, non ab initio ex quo creatus est, sed ab initio peccati, quod ab ipsius superbia coeperit e*se peccatum.» Addit *tertio*, Didymus : a Ab initio diabolus peccat, quia primas, inquit, immittit suggestiones peccatorum, » *q. d.* Initium peccatorum omnium sibi vindicat plerumque diabolus, quia plerumque ea homini suggerit, ad eaque impellit. Denique io *ab initio peccat* significai diabolum jugiter in suo peccato et rebellione perseverare, nipote damnatum cl obstinatum in malo, juxta illud *Psalm.* Lxxm : « Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. » Peccat ergo, id est, in affectu peccati primi superbire el aliorum semper persistit.

Alludit S. Joannes ad illud sui Evangelii!, cap. vin, vers. H : a In veritate non stetit, quia slalim ut factus est, cecidit; fuit quidem in veritate conditus, sed non stando confeslim a veritate est lapsus, » ail Isidorus, lib. I *De Summo bono*, cap. in. Addit Beda : « Quoniam, inquit, ab initio diabolus peccat: quia, ait, ex quo ab initio cœpil diabolus peccare, nunquam desiit, nec præsentium scilicet pomorum enormitate, nec futurarum metu coercitus. Unde ex illo jure esse dicitur, qui a peccando se revocare negligi!. » Cujusmodi autem fuerit primum diaboli peccatum, his verbis explicat Beda: alile qui primus est conditus, mox ut altitudinem suæ claritatis aspexit, contra conditorem cum suis sequacibus superbus intumuit, porque camdem superbiam ab initio peccans de Archangelo in diabolum est versus. »

Ix (ad) hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli. — Confirmat id quod dixit, *q. d.* Adeo qui peccat est ex diabolo, non ex Deo, ut ad peccatum quasi hostem suum abolendum, Christum carnem assumere, in eaque apparere voluerit. Repetii more suo id quod dixit vers. 5: « Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleret. » Nota ri *ut dissolvat*. Peccata enim sunt quasi funes quos plectit diabolus, instar aranei captantis muscas, ul iis implico!, intricet et irretiat peccatorem, ne iis se extricare possit : quos proinde Christus venit dissolvere, ut iis peccatorem extricet et eripiat. Hoc est quod oil Sapiens

Proverb. v, 22 : « Iniquitates suæ capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringitur; » et *Isaías*, v, 18 : « Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum! » Vide ibi dicta. Hinc Christus dedit Petro et Apostolis potestatem solvendi, *Matth.* i, 19, et *Joann.* xx, 23.

Ex hoc loco et similibus liquet Christum illo fuisse incarnandum, si Adam non peccasset : negant id nonnulli Doctores Scholastici ; sed constanter asserit Scriptura et Patres, qui nullam aliam Christi incarnationis causam assignant, quam nostram a peccato expiationem et redemptionem. Audi Symbolum Nicenum : a Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cœlis. » Hinc ex S. Gregorio canit Ecclesia in benedictione cerei Paschalis : « O vere necessarium Adre peccatum, quod Christi morte deletum est! O felix culpa, quare talem et tantum meruit habere redemptorem! » S. Ambrosius, lib. *De Sacrament. Incarnat.*, cap. txi : « Quare, inquit, erat causa incarnationis, nisi ut caro quare peccaverat, per se redimeretur? » S. Augustinus, serm. 9 *De Verb. Apost.* : « Nulla, ait, causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, et nulla erit causa medicinas. » S. Leo, serm. 3 *De Pentecost.* : « Si homo non devlasset, inquit, Creator creatura non fieret, neque aut sempiternus temporalitatem subiret, aut requalis Deo Patri Eilius formam servi, et similitudinem carnis peccati assumeret. » Idem dicunt creteri.

Quoniam semen ipsius in eo manet. — Quodnam est hoc « semen? » *Primo*, Oecumenius accipit Christum; Christus enim est semen Patris et semen benedictum Abrahæ, *Galat.* m, 29. *Secundo*, S. Augustinus, Clemens Alexandrinus, Beda, Glossa et Hugo accipiunt verbum Dei, de quo extat parabola seminis et seminantis, *Lucæ* vm, 11; *Jacobi* i, 18; *I Petri* i, 23. *Tertio* et aptissimo, Lyranus, Cajelanus, Hugo et Thomas Anglicus : Semen, inquiunt, est gratia Dei, Idque *primo*, quia ex gratia et charitate quasi ex semine pullulant crescere virtute, item bona opera et merita. *Secundo*, quia gratia est semen gloriæ, uti pulchre docet S. Thomas, I parf., Quæst. LXII, art. 3. *Tertio*, quia, sicut semen mori debet ut pullulet et fructificet: ita gratia parit studium mortificationis et martyrii, ex quo omne bonum privatum et publicum profluxit et profluit, juxta *Iudæi* Christi *Joannis* xu, 24 : « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Qui amat animam suam, perdet eam; et qui odii animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. »

9 Et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. — Hinc Jovinianus olim, teste S. Hieronymo, lib. II *Contra eum*, et nuper Lutherus et Calvinus docuerunt fidelem non posse excidero

a fide, gratia et justitia, esseque rerum de sua perseverantia et salute. Sed hic est error damnatus a Scriptura et a S. Joanne, cap. n, vers. 1, ubi ait : « Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis; » non poterant ergo peccare : atque illi erant fideles: ac repugnat experientia quotidiana, qua videmus in dies multos fideles fieri hæreticos et peccare. Denique contrarium definitum est a Concilio Tridentino, sess. VI, can. 23.

Alius ergo est sensus S. Joannis, nimirum qui natus est ex Deo, non potest peccare, scilicet graviter et mortaliter. *Primo*, in sensu non diviso, sed composito, quatenus scilicet ex Deo natus est, et quamdiu nativitatem hanc et semen gratiale Dei, qua renatus est, conservat, ejusque ductum sequitur: ita Oecumenius, Thomas Anglicus, Cajetanus et S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovinianum*. Sic dicunt Theologi cum qui habet gratiam efficacem, non posse non facere id ad quod eum gratia impellit, ac consequenter non posse peccare, nimirum in sensu composito, quia gratia efficax in suo conceptu includit effectum. Efficax enim dicitur, quare prævisa est habitura effectura, quod scilicet libero arbitrio persuadebit consensum in bonum opus. Absolute tamen qui habet gratiam efficacem, potest ei resistere et peccare, uti liquet ex Concilio Tridentino, sess. VI, can. 4.

Secundo, qui natus est ex Deo, « non potest peccare » in sensu formali, quantum scilicet est ex parte nativitatis divine, si videlicet vim nativitatis et gratie divine spectes; hæc enim si sinatur agere et operari, nec ei resistat liberum arbitrium, potens est et efficax, ut excludat omne peccatum, ne cum eo possit consistere. Ita S. Augustinus, *De Gratia Christi*, cap. xxi. Sic Adam in statu innocentie dicitur fuisse immortalis, quia quamdiu in eo perdurabat, non poterat mori; sed sicut illum deserere poterat, sic et mori. Sic dicemus : hæc medicina, v. g. thiacica, tam potens est, itaque pesti resistit, ut qui eam sumit non possit peste mori, uti Mithridates sumens quotidie mithridalicum a se inventum et denominatum, ita induruit contra venenum, ut in angustias extremas a Romanis redactus, sumensque venenum, ut eo se enecaret (ne vivus in Romanorum potestatem veniret), diu id facere nequiverit, natura ita mithridatico roborata, ut omnem venum vim elideret. Sed sicut quis potest thiacica, quum habet, non uti, imo sumptam ejicere et vomere, itaque peste tangi et mori : ita pariter qui habet gratiam Dei, potest ea non uti, cumque abjicere et peccare. Porro S. Joannes hic distinguit habitus supernaturales divine gratie ab habitibus virtutum moralium naturalibus, quod illi omne peccatum excludant, hi vero non. Nam habitus, v. g. temperantiæ, non perditur per unum actum intemperantie, sicut nec per unum actum temperantie acquiritur. Rursum distinguit gratiam Christi a gratia Adami, quod hæc Adamo dabat posso, non velle, illa Christianis licet infirmioribus det

posse et velle: vide S. Augustinum, De *Correpi, et Gratia*, cap. xu : a Provisum est, inquit, infirmitati voluntatis humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter et inseparabiliter ageretur, et ideo quamvis infirma non deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur, etc., ut ipso donante invidissime quod bonum est vellet, nec hoc deserere invietissime nollet. » Hoc modo explicáis. Joannes, cap. v, vers. 18, dicens : « Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservai eum. »

Tertio, a non potest peccare, n id est, ægrè, difficulter potest peccare : quia in novum hominem renatus, totus gratia Dei est indutus et imbutus, ut tanti Dei beneficii immemore! ingratus esse vix queat.

Huc accedit OEcumenius : « Non potest, » ait, id est, non vult peccare. Alii per metathesin, « non potest peccare, » id est, inquiunt, potest non peccare ; quia hoc proprie est posse et potentia, cum ex adverso posse peccare et peccare sit infirmitas et impotentia, q. d. : Semen, id est, gratia Dei, dat nobis potentiam et robur qua possimus non peccare, et vincere omne peccatum, si velimus ei cooperari.

Quarto, S. Augustinus, De *Natura et gratia*, cap. XIV : « Non potest peccare, » scilicet de jure, non de facto, q. d. Jure non potest peccare, non decet, non congruit eum peccare ; si peccet, facit contra omne debitum, jus et fas ; quia ingratus est tanta gratine, nativitati et filiationi a Deo acceptæ.

Quinto. *Quinto*, Gagneius : « Non potest peccare, » scilicet peccato infidelitatis affectata, vel impugnationis veritatis agnita, quod S. Joannes vocat peccatum ad mortem, cap. v, vers. 16.

Sexto, alii hæc accipiunt de predestinatis et absolute electis ad vitam æternam ; hi enim licet possint aliquo tempore esse in peccato mortali, tamen in extremo vilæ articulo nequeunt esse in eo, cum coque mori. Simili modo ait Christus, *Matth.* XXIV, non posse electos in errorem induci, et Joannes, x, neminem posse electos de manu sua rapere. Hinc S. Fulgentius De *Fide ad Petrum*, cap.

>v : « Firmissime lene, inquit, nullum eorum qui predestinati sunt, posse perire ; » intelligo hoc de impossibilitate non antecedenti, sed consequenti, quam logici consequentiæ vocant, quæ recte cum libertate arbitrii nostri consistit, quia illam includit et presupponi!.

Prima expositio et *secunda* maxime genuino videntur.

Anagogice S. Augustinus, lib. II De *Peccato, merito*, cap. vu : Justus, ait, non potest peccare, non in re, sed in spe ; quia sperat, imo jus habet ad vitam æternam, in qua erit impeccabilis.

Simili modo S. Augustinus, lib. I De *Nuptiis et Concup.*, cap. xxm et xxix, et De *Spiritu et Littera*, cap. ult., ait præceptum : « Non concupisces, » et, « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, et ex

omnibus viribus, » perfecte In hac vita non posse adimpleri, sed illo nos moneri ut eo contendamus, ubi illud perfecte adimplebimus, quod erit in copio. Intelligehæc in sensu anagogico. Nam eo jubetur cum dicitur : « Non concupisces, » ut nullum concupiscentiæ motum sentiamus, quod in hac vita facere non possumus, sed faciemus in celo ; in sensu enim litterali precepto, Non concupisces, » tantum precipitur ut, esto concupiscentias sentiamus, iis tamen non consentiamus, quod possumus prestare in hac vita. Idem dicendum est de illo : « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, et ex omnibus viribus, » uti dixi *Doman.* vu, 7.

Moraliter S. Joannes docet hic fideles modum facilem et certum fugiendi quodlibet peccatum, ac faciendi ut moraliter fiant quasi impeccabiles, nititur si intendat jugiter semini Dei, hoc est, sanctis inspirationibus et doctrinibus fidei, ac prudentia Christians, quas Deus per fidem et prudentiam menti suggerit et inspirat ; dum enim illis intendimus, mentemque affigimus, excludimus omne semen diaboli, id est, omnes suggestiones concupiscentiæ et peccati, itaque peccare non possumus. Qui enim peccat, necesse est ut attendat et intendat alicui concupiscentiæ a Deo vetita ; si ei non attendat, peccare nequit, quia appetitus et voluntas nil potest appetere et velle, nisi quod phantasia et mens ei proponit et suggerit quasi bonum appetibile et concupiscibile. Hinc Beati peccare nequeunt, quia Deum vident tanquam summum et immensum bonum ; unde ab eo oculos avertere nequeunt, sed in eo quasi omni boni abyssus merguntur et absorbentur.

Quocirca utilissimum est mentem semper occupare bonis cogitationibus, uti faciebat S. Xaverius, v. g. ruminare aliquam piam sententiam S. Scripturarum vel SS. Patrum, aut actum, vel virtutem aliquam cujuspiam Sancti : hac enim cogitatione occupata mens excludit et elidit omnem aliam cogitationem illecebrosam, quæ appetitum movere posset ad peccatum : hoc de intellectu. Idem est de voluntate. Qui enim intendit semini Dei, hoc consilii, piis allecationibus, desideriis, impulsibus, terroribus, promissis, etc., quas Deus inspirat et indit voluntati, nequit intendere concupiscentiam, ac consequenter nequit peccare. Dicit ergo cum S. Josepho sollicitato ab adultera : « Ecce Dominus meus omnia mihi tradidit præter te ; quomodo ergo possum hoc malum facere, et peccare in Deum meum ? » Gen. xxxix, 3. Vide ibi dicta. Audi S. Leonem, serm. 8 De *Epiphania* : « Qui, inquit, experiri cupit an in ipso Deus habitet, do quo dicitur : Mirabilis Deus in Sanctis suis, sincero examine cordis sui interiora discutiat, et sagaciter quærat qua humilitate resistat superbia, qua benevolentia obcludetur invidia, quam non capiatur adulantium linguis, quamque bonis delectetur alienis. An pro malo non cupiat malum reddere, malique inultas oblivisci

injurias, quam imaginem et similitudinem sui conditoris amittere, qui omnes ad cognitionem sui generalibus incitans donis, pluit super justos et injustos, et solem suum oriri facit super bonos et malos. Ac ne in multis laboreat sollicitae discretionis inspectio, ipsam matrem virtutum omnium charitatem in secretis suae mentis inquirat, et si in ea dilectionem Dei et proximi toto corde intenti reperii, ita ut etiam inimicis suis eadem velit tribui, quae sibi optat impendi, quisquis hujusmodi est, Deum et rectorem et habitatorem sui esse non dubitet, n

10. In noe manifesti sunt filii Dei, et filii diaboli (*q. d.* Hisce duobus indiciis manifeste secernas filios Dei a filiis diaboli, puta justos ab injustis; nimirum *primo*, quod) omnis qui non est justus (Græca et Syrus, *omnis qui non facit justitiam*, opera justa et sancta), non est ex Deo; (*secundo*), qui non diligit fratrem suum,—puta proximum, praesertim Christianum repele : hic pariter, a non est ex Deo, id est, non est filius Dei, sed diaboli. Unde a contrario colligendum relinquitur filium Dei *esse primo*, qui facit justitiam; *Um Del secundo*, qui diligit fratrem, flæ sunt ergo duæ eidiibdi fessene, et quasi duo symbola filiorum et militum Juanii* Inni [^]icet justitia et charitas; diaboli vero, injustitiactodium. Nota : Qui diligit fratrem, facit justitiam. Justitia enim generalis hic accipitur, quæ dilectionem omnemque virtutem complectitur, uti genus complectitur suas species ; hic tamen ea secernit S. Joannes, ut ostendat inter omnes justitiæ species nullam magis ostendere, imo efficere nos filios Dei, quam charitatem et dilectionem proximi; nec ex adverso ullam injustitiæ speciem magis nos ostendere et efficere filios diaboli, quam odium et invidiam. Hinc S. Joannes, dilectus Jesu, non nisi dilectionem spirat. Proprie ergo charitas secernit inter filios Dei et diaboli. Audi S. Augustinum hic, *tract.* 5 : « Dilectio sola discernit inter filios Dei et filios diaboli. Signent se omnes signo crucis Christi ; respondeant omnes : Amen; cantent omnes : Alleluia; baptizentur omnes; intrent omnes Ecclesias, faciant parietes basilicarum: non discernuntur filii Dei a filiis diaboli, nisi in charilale. Qui habent charitatem, nati sunt ex Deo; qui non, non sunt nati ex Deo. Quidquid vis, habe; hoc solum non habeas, nihil tibi prodest. Alia si non habeas, hoc habe, implesti legem. » Charilale autem diligitur Deus propter se, et proximus propter Deum; unde «plenitudo legis est dilectio,» Itoni. Xiu, 10. Idem Augustinus, *De Natura et Gratia*, cap. xlii : « Charitas, ait, est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia.» Tertullianus autem, lib. *De Patient.*, eamdem vocat « summum fidei Sacramentum, Christiani nominis thesaurum, quam Apostolus totis viribus Spiritus Sancti commendat, n Clemens vero Alexandrinus, in *Param. ad Gent.*, « præcipuum » nominal « hominis Christiani munus ; » Cyprianus *De Bono Patient.*, « fundamen-

tum pacis, tenacitatem ac firmitatem unitatis, quæ et opera et martyria præcedit; » Basilius, *orat.* 3, «radicem mandatorum; n S. Gregorius Nazianzenus, *epist.* 20, « doctrina? noslrtn caput; » Hieronymus, *epist. ad Theophylactu*n, «cunctarum virtutum matrem; » Ephrem, *Doct. de humil.*, « omnium virtutum columnam ; » Augustinus, *serm.* 53 *De Temp.*, «omnium virtutum arcem; » Prosperus, lib. III *De Vita contempt.*, cap. xiu, a affectionum omnium polentissimam, in omnibus semper invictam, actionum bonarum summam, salutem morum, finem coelestium praeceptorum, morintn criminum, vitam virtutum ; » Cyrillus in cap. xiu S. Joannis, «omni virtute constantem;» Gregorius, lib. VI, *epist.* G0, « matrem et custodem omnium bonorum; » Bernardus, *epist.* 2, «hominum matrem et angelorum, non solum quæ in terris, sed etiam quæ in cælo sunt pacificantem. »

Denique S. Basilius, *De Inst. Monadi.* : « Ubi deliquitum, ait, patitur charitas, eo prorsus ejus loco odium succedit. Quod si, ut Joannes ait, Deus charitas est, sine dubio nccessc est diabolus odium esse. Ut igitur qui charitatem habet, J Deum habet : sic qui odium habet, diabolus in se nutrit. » Hæc ante me congegit noster Benedicius Justinus.

II. Quoniam hæc est annuntiatio, — hoc est, res annuntiata, et semper annuntianda ac prædicanda, *q. d.* Hoc est nuntium e cælo a Christo allatum, quod nos Apostoli, nuntii Christi, vobis jugiter annuntiamus. Syrus, *hoc est præceptum* ; pneceptum enim subditis promulgandum et annuntiandum est. Græcum ^{771X1} alludit ad Evangelium, *q. d.* Summa Evangelii! est diligere invicem. Hursum Evangelium, id est lælum nuntium, quod Christus nobis attulit e cælo, fuit ut diligamus invicem, sicut Christus dilexit nos. Potuisset Deus a nobis, nipote peccatoribus, exigere nulla opera pomosa et ardua jejuniorum, ciliciorum, laborum, tormentorum, martyriorum, sed noluit : contentus est si amemus invicem. Hoc est Evangelium. Quid enim lætius, quid jucundius, quid facilius quam amare, clamare «alterutrum,» id est invicem, reciproce? Sicut enim Deus præcepit nobis ut diligamus fraires, sic vicissim præcepit fratribus ut reciprocum amorem nobis rependant. Hunc enim elicit et exigit noster amor; philtrum enim efflcacissimum, lynx , magnes et illex amoris est amor, juxta illud Martialis :

Ut præstem Pyladem, aliquis mihi præstet Orestem;
Hoc non fit verbis : Marce, ut ameris, ama.

Hursum hæc est ^{771X1}, puta angelorum annuntiatio, doctrina et vita; angeli enim se invicem ardentissime diligunt. Hanc jubet nos imitari Christus, ul angelorum mores et felicitatem æmulemur, et per mutuam amorem inchoemus.

Alludit, imo citat illud Christi : « Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi

Vert. Ih

vos, » *Joann.* xv, 12, ubi notat S. Augustinus, tñact. 83 in *Joannrjn*, H *sicut dñteci* vos distinguere charitatem a dilectione humana et carnali, <l. d. Diligito invicem, non sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt, sed sicut se diligunt, quoniam dii sunt, et filii Altissimi, a LI quid enim, inquit, diligit nos Christus, nisi ut regnare possimus cum Christo? Pauci se proplerea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus. »

12. Ut diligatis (græce id est *diligamus*) alterutrum; non sicut Cain, — subaudi faciamus, vel diligamus. Cain enim scipsum tantum dilexit, fratrem vero suum Abclem odit, et occidit ex invidia; quod scilicet videret sacrificia fratris, utpote meliora, esse Deo grata, ideoque ab eo cadesti igne inflammari; sua vero, utpote pejora, esse Deo ingrata, ab coque respui. Hoc csl quod Caino ait Deus juxta Septuaginta: a Nonne, si recte offeras, recte autem non dividas, peccasti?» Nam Cain a hoc ipso male dividebat, dans Deo aliquid suum, sibi autem scipsum,» ait S. Augustinus, XV *De Civit.*, mi: a Quod omnes, inquit, faciunt, qui non Dei, sed suam sectantes voluntatem, id est, non recto, sed perverso corde viventes, offerunt Deo munus, quo putant cum redimi, ut eorum non opituletur sanandis pravis cupiditatibus, sed explendis.» Quocirca notat Eusebius, lib. XI *De Præpar. Evangel.*, cap. iv, apposite et quasi omine divino vocatum esse Cain; licet enim mater Eva cum vocarit Caïn, id est, possessionem et peculium suum, dicens: a Possedi hominem per Deum,» Gcn. iv, i, a radice H3p kana per n, id est *possedit*, tamen æque commode Cain derives a top kana per N, id est æmulus C5l > invidit; et sic Cain idem csl quod vidui, *cernulus*, vel *invidus*, qualis ipse fuit. Vide Prosperum, lib. I *De Promis. et Prædest.*, cap. vi De dilectione proximi; vide S. Gregoriani, X *Moral.*, vi; Chrysosomum, hom. 18 in *Matlh.*, ubi novem dilectionis gradus assignat. Et S. Augustinus, lib. I *De Docir. Christ.*, xxn: « Hæc, inquit, regula dilectionis divinitus constituta est: Diliges proximum tuum sicut teipsum, Deum vero ex toto corde, et ex toto anima, et ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, et omnem vitam, et omnem intellectum in illum conferas, a quo habes ea ipsa quæ confers. Cum autem ait, toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit quæ vacare debeat, et quasi locum dare, quasi alia re velit fruī. Sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totius dilectionis impetus currit. Quisquis ergo recte proximum diligit, hoc cum eo debet agere vel etiam ipso toto corde, tota anima, tota mento diligat Deum. Sic enim cum diligens tanquam scipsum, totam dilectionem sui et illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum a se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur. »

Qu BX MALIGNO ERAT. — Puta CX diabolo, q. d.

Cain erat filius non Dei, sed diaboli, non generatione, sed imitatione et suggestionem. Diabolus enim ex odio Dei, cum ipsi nocere non possit, cupit nocere ejus imagini, puta homini, ipsumque perdere; sicut pardalis cum hominem ledere nequit, hominis imaginem discerpit, ait S. basibus, hom. *De Invidia*. Malignitas ergo Cain æque ac diaboli consistit in odio et invidia, quæ sunt vitia tyrannorum, raptorum et homicidarum, et qui piscium vitam degunt; nam ii in quemcumque alium inciderint, devorant, robustior infirmiore propellens, » ait Athenagoras, orat. *Pro Christianis*. Unde piscis apud Ægyptios erat hieroglyphicum odii, ait Clemens Alexandrinus, lib. V *Stromat.*

Et PROPTER QUID OCCIDIT EUM? QUONIAM OPERA ejus maligna (^tvrp, id csl *mala et prava*) erant. — Quia scilicet Deum parvi, imo minores scipso æstimans, peiores victimas ipsi offerebat, meliores et pinguiore sibi reservans, atque invidabat Abeli, quod meliora offerens Deo, ipsi gratior existeret, et ab eo cadesti victimarum incendio honoraretur: peccatum ergo Cain fuit invidia, quod scilicet Abeli fratri invideret Dei benevolentiam et gratiam, qua ejus victimas coelitus inflammando acceptabat, non Caini. Ex invidia natum csl odium, ex odio homicidium, imo parricidium. Hæ sunt proles et fruges invidis.

Audi S. Cyprianum, tract. *De Zelo et Livore*: « Ambitionem zelus excitat, dum cernit » {uis alium in honoribus auctiorem: zelo excæcante sensus nostros atque in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, judicii dies non providetur; inflatur superbia, exacerbatur sævitio, peridia prævaricalur, impatientia concutit; furit discordia, ira fervescit; nec se jam potest cohibere, vel regere, qui factus est potestatis alienæ. Hinc Dominio® pacis vinculum rumpitur, hinc chantas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas scinditur, ad hæreses atque ad schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, dum Episcopis invidetur, dum quis aut queritur non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpositum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo superbus, de æmulatione perversus, animositate et livore non hominis, sed honoris inimicus. Qualis vero est animæ tineæ, quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo, zelare in allero vel virtutem ejus, vel felicitatem, id est, odisse in eo vel menta propria, vel beneficia divina; in malum proprium bona aliena convertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorum gloriam facere suam poenam, velut quosdam pectori suo admoveere carnifices, cogitationibus et sensibus suis adlubere tortores, qui se intestinis cruciatibus laceant, qui cordis secreta malevolenti® ungulis pulsent: non cibus talibus lætus, non potus potest esse jucundus: suspiratur semper, et ingemiscitur, et doletur; » neque ab invidis neque in livore

fondi»
hy?clT

Cim
V 'i «

exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum
sme intermissione laniatur. »

Fratri autem ejus justa, — puta innocentia,
pia et sancta ; quia Deum pluris se aestimans,
meliores victimas ipsi offerebat, ideoque ex in-
vidia a fratre Cain occisus est. Tria maxime praecon-
ia justitiae in Abel fuero, scilicet virginitas, sa-
cerdotium et martyrium, ait S. Augustinus, vel
quisquis est auctor lib. Divers. *Quaest. ad Olio-*
sium; unde et S. Cyprianus, lib. De *Bono Patient.*
ante medium, ait Abelem initiasset martyrium,
eumque Martyribus ad imitandum in exemplum
statuit. Sic et Ruperlus in Zsaia, cap. Iix, Abe-
lem vocal Protomartyrem. Hinc et Abel fuit typus
Chrisli, qui fuit Martyrum capul et princeps, uti
docet Ireneus, lib. IV, cap. xui; S. Augustinus,
lib. XII *Contra Faustum*, cap. ix et x; Prosper
loco citato, el alti. Vide dicta de Cain et Abel, *Gen.*
iv; el epist. *Judae*, vers. 11. Hac de causa S. Au-
gustinus civitatem Dei inchoat ab Abel, civitatem
diaboli a Cain, lib. XV De *Civit.*, cap. vin.

Veno. 13. Nolite mirari, fratres, si odit vos mun-
dos. Hanc sententiam quasi consequens dedu-
cit S. Joannes ex antecedenti anlythesi filiorum
Dei el filiorum diaboli, v. g. Caini cl Abdis, *q. d.*
Sicul Cain odii Abelem, quia Caini maligna, Abe-
lis vero justa erant opera : ita pariter mundus,
id est, Gentiles et mundani homines oderunt Chri-
stianos verosque fideles, quia ipsorum prava,
fidelium vero sancta sunt opera. Alludit ad illud
Chrisli in suo Evangelio, cap. xv, vers. 18 : « Si
mundus vos odii, scitote quia me priorem vobis
odio habuit. » Quid mirum si filii diaboli oderint
filios Dei, cum pater eorum diabolus extreme
oderit Deum Deique filios? Sicut non mirum est
filios serpentina odisse filios hominum : contra-
rium enim odit sibi contrarium, uti nigredo odit,
id est aversatur, albedinem, frigus calorem,
amaritudo dulcedinem, malitia bonitatem, vi-
tium virtutem, etc.

Mütxiuj Porro causae cur mundus oderit el fideles et
oda sanctos, sunt quinque. *Pruna* est, dissimilitudo
Inoruin. nmndani enim mundanos habent mo-
m d c v «
fUUMTBS
de us- rt*s, sancti vero coelesles. Illi tument ambitione,
•*- avaritia, gula, libidine; hi se deprimunt hunii-
Ini * litate, paupertate, sobrietate, castitate. Nam si-
cul similitudo est causa amoris, sie dissimilitudo
est causa odii, ait Aristoteles; hinc illud Horatii,
lib. I, t :

Oberant bilutn tristes triitemque jocos,
Sedatum oleres, agilem gnavumque remissi.

Hanc causam dant impii, SujnenL n, 15 : u Gra-
vis, inquiunt, est nobis etiam ad videndum, quo-
niam dissimilis esi aliis vita illius, et immutata*
sunt viae ejus. » Et S. Leo, serm. D *Be Quadrages.* :
« In bono ergo, inquit, proponito constitutu ini-
micitiae dissimilium diabolo instigante non de-
sunt, el facile m odia prorumpunt, quorum im-
probi mores detestabiliores sunt comparatione

rektorum. Iniquitas cum justitia non habet pa-
cem, temperantiam odit ebrietas, falsiteli nulla
est cum veritate concordia. Non amat superbia
mansuetudinem, petulantia verecundiam, avari-
tia largitatem, et tam pertinaces habet diversitas
ista conflictus, ut etiamsi exterius conquiescat,
ipsa tamen piorum cordium penetralia inquietare
non desinat; ut verum sil, quod qui voluerint in
Christo pie vivere, persecutionem patientur; ut
verum sit, quod omnis haec vita lentalio est. »
Mox vero aliam hujusce rei causam affert ab in-
vidia malevolentiaque daemonum desumptam.
« Per istum, inquit, agonem, dilectissimi, ad prae-
mia aeterna tendentibus, in eo maxima diaboli
insidiatur astutia, ut (piorum pervertere non po-
test probitatem, subruat fidem. » Simili de causa
inter bestias dissimiles intercedit antipathia et
odium, v. g. inter hyenam el pantheram, de
quo Plinius, lib. XXVIII, cap. vin : « Hyenae, in-
quit, pantheris terrori esse traduntur, ut ne do-
nentur quidem resistere, et aliquid de corio ea-
rum habentem non appeti; mirumque dictu, si
pelles ulriusque contrario) suspendantur, deci-
dere pilos panthera*» Simile odium est inter lu-
pum et ovem, inter canem el leporem, inter
murem et felem, inter elephantem et rhinoce-
rotem.

Secunda odii causa est invidia; quia enim mun- StcuoU.
dani suis concupiscentiis irretiti non possunt as-
surgere ad puritatem, virtutes et sanctitatem Sanc-
torum, dolent, eamque illis invident; praesertim
quia vident illos magnis certisque passibus ten-
dere ad bealitudinem et gloriam coeleslem, se
vero suis sceleribus tendere ad damnationem et
gehennam. Sicut ergo damnati et daemones ode-
runt Sanctos, sic el mundani.

Tertia est, quod mundani videant Sanctos se T^rtu
separasse ab eorum consortio, illudquo assiduo
fugere; unde eos quasi sui coetus apostatas ode-
runt. Hanc causam assignat Christus, *Matth.* xv,
18: a Si de mundo, inquit, fuissetis, mundus
quod suum erat diligeret; quia vero de mundo
non estis, sed ego elegi vos de inundo, propte-
rea odit vos mundus. » El impii, *Sapient*, cap. n,
vers. 16 : a Tanquam nugaces «stimali sumus ab
illo, et abstinet a viis nostris tanquam ab immu-
ditiis. »

Quarta, quia Sancti carpunt et redarguunt pra- Qturti*
vos mores mundi, imo sola Sanctorum vita est
tacita mundanorum reprehensio. Hanc causam
dant impii, *Sapient*, n, 12 : « Circumveniamus,
aiunt, justum, quoniam inutilis csl nobis, el con-
trarius est nobis, el impropere nobis peccata
legis, cl diffamat in nos peccata disciplines nos-
tra*. u Et Christus, *Joa/m.* xv, 8 : u Cum venerit
ille (Paraclilus), arguet mundum de peccato, et
de justitia, el de judicio, n

Quinta, quia mundani pleni sunt amore sui, Quinti,
cui contrarii sunt Sancti, utpote pleni amore Dei;
hiuc laudem dignitatem et gloriam acquirunt,

quam eis mundani invident. Tritum est illud vulgi :

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

Unde fremit et ringit, quia metuit ne socius canis, os vel pariem ossis sibi eripiat. Et hæc est causa cur ctiamnum mundus et mundani oderint viros religiosos, quia scilicet cos ob sapientiam et virtutem sibi vident præferri in concionibus, pulpitis, cathedris, etc., casque sibi eripi; quod sano nascitur ex amore sui et mundi, non Dei: vide Philonem, lib. *Quod deterius potiori insidiatur*.

Succinit S. Joanni S. Jacobus, cap. xliiv : «Adulteri, inquit, nescitis quia amicitia hujus mundi inimica est Dei : » vide ibi dicta; et S. Paulus dicens : « Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem, n *Galat.* i, 10. Nota : Pro nolite mirari S. Fulgentius, lib. III *ad Trasimundum*, et Tertullianus in *Scorpiaco*, cap. xn, legunt, nolite expavescere. Nonnulli enim Christiani verecundiores et timidiore mirabantur, quasi quid novum et insolens, se ob susceptam Christi fidem, sanctamque vitam a suis amicis Gentilibus despici, et odio haberi, imo vexari, et bonis spoliari, cum potius ob sanctitatem coli et amari juvarique debuissent, ideoque hæc odia expavescebant. Koboratur ergo eos S. Joannes, docetque id non esse mirandum nec expavescendum, sed potius in eo lentandum et gloriandum; quia quos odit mundus, hos amat Deus, a Magis mirabile esset, si pravi homines diligerent cos qui secundum Christum pie vivunt, » ait Didymus. Quare ob hæc odia ne vel hilum remittendum est de sanctitate vel amore, sed potius in iis obfirmandus, intendendus et majoribus incrementis perficiendus est animus; sicut calor objecto frigore per antiperistasin sese intendit, corroborat et adauget; adeo ul etiam mundanos nos odientes charitate superare, et ex inimicis amicos facere satagamus.

Hoc csl quod ait S. Petrus, *epistot.* I, cap. iv, vers. 12: «diarissimi, nolileperegrinari infervoro, qui ad laniationem vobis fil, quasi novi aliquid vobis contingat; sed communicantes Christi passionibus gaudete, utel in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. » Vere Seneca, lib. *De Proximitate*, cap. i cl seq. : « Deus, ait, virum bonum in deliciis non habet, experitur, indurat, sim illum præparat, etc. Omnia adversa (vir bonus) exercitationes putat, etc.: marcet sine adversario virtus; tunc apparet quanta sit, quantum valeat polloatque, cum quid possit, patientia ostendit; » et S. Basilius, *Admonit. ad filium spirit.* : « Fili, ait, patientiam arripe, quia maxima est virtus anima?, ul velociter ad sublimitatem perfectionis possis ascendere. » (ausam dat S. Augustinus, serm. 11 cl 119 *De Tempore*, ut scilicet ex mundi odio Deus nos trahat ad amorem sui et cœii. « O infelicitas, inquit, generis humani ! amarus est mundus cl diligitur, puta si dulcis esset,

qualiter diligeretur? flores ejus quomodo colligeres, qui a spinis non removes manum? »

14. Nos scimus, — non fide divina credendo nos Vm h. esse justos cl prædestinatos, ul volunt hæretici, sed certitudine morali cl conjecturali, concepta Ca testimonio bonæ conscientiae, innocentis vitæ et consolationis Spiritus Sancti. Dicit hoc S. Joannes ad consolationem fidelium, ne timeant mundi odia, 7. d. In hisce mundi odiis el persecutionibus soletur vos, o fideles, vobisque animos addat el exacuat, quod per fidem et Christianismum translati estis de morte peccati ad vitam cœlestem et divinam, scilicet in hac vita per gratiam, in futura per gloriam, quæ omnibus odiis superior csl; hujus autem vitæ certum est judicium, imo effectus, «quoniam (quod) diligimus fratres, » id est proximos. Dilectio enim hæc signum est, et effectus indubitatus graliæ sanctificantis, et Spiritus Sancti, a quo quasi fonte increato manat omnis amor et dilectio. Vere S. Basilius in *Regulis brev.*, Regni. 11, et in *fusius disputat.*, Regul. 296 : « Quomodo, inquit, certo persuasus esse aliquis potest Deum sibi peccata remisisse? Nempe si affectionem animi in se animadverterit similem illius qui dixit : Iniquitatem odio habui, et abominatus sum, » etc.

Ubi tria dat signa inhabitantis gratiæ et justitiæ : *Primum*, odium peccati ; *secundum*, mortificationem carnis et omnium malarum cupiditatum ; *tertium*, zelum salutis proximi ex amore Dei proveniente, qualem habuit Paulus, dicens : « Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? » Il *Corinth*, cap. xi; et S. Gregorius, lib. I *Dialog.*, cap. 1 : « Mens, inquit, quæ divino Spiritu impletur, habet evidentissima signa sua, virtutes scilicet et humilitatem ; quæ si utraque perfecte in una mente conveniunt, liquet quod de presentia Sancti Spiritus testimonium ferunt. » S. Leo, serm. 8 *De Epiphania*, lune tria gratiæ et sanctitatis assignat indicia : *Primum*, humilitatem; *secundum*, injuriarum condonationem ; *tertium*, ea tribuero quæ sibi cupit impendi : « Quisquis, ait, hujusmodi est, Deum rectorem et habitatorem sui esse non dubitet, » videlicet ita ut non pendeat animus, sed probabiliter id credat.

Qui non diligit (cum scilicet debet diligere, aut qui non diligit, id est qui odit, ut sit liptole aut miosis), manet in moutk, — puta manet in macula peccati habitualis, remanente post actum peccati transeuntem, indeque manet in reatu et obligatione ad mortem æternam, ex quo exire per se nequit, sed tantum per gratiam Chrisli, ait Thomas Anglicus. Quomodo anima, immortalis cum sit, peccato tamen mori possit, eleganter explicuit S. Augustinus, lib. III *De Civi. Dei*, cap. i : « Mors animæ til, cum eam deserit Deus; Momnl» sicut corporis, cum id deserit anima. Ergo ullius-,n* quo rei, id est totius hominis mors est, cum anima a Doo decerta deserit corpus; ita emm ne-

que ex Deo vivit ipsa, neque corpus ex ipsa. » Consentaneæ Cyrillus Alexandrinus, orat. *De exitu anima*: « Mors proprie est, non quæ animam dirimit a corpore, sed quæ animam a Deo separat : Deus vita est, a quo qui disjungitur, perit. »

Quin potius hæc animæ mors absolute in arcano sermone appellatur mors; nam mors illa corporis quam tantopere horremus, umbra duntaxat est et imago hujus vene mortis, cum illa nec conferenda quidem. Unde S. Gregorius, lib. IV *Moral.*, cap. xvii : « In Scriptura, ait, mors carnis dicitur umbra mortis ; quia sicut vera mors est, qua anima separatur a Deo, ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. » Denique peccatum generat formidabilem illam æternæ damnationis mortem, de qua S. Augustinus, lib. VI *De Civitate Dei*, cap. ulli. : « Si anima in pœnis vivit æternis, mors illa potius æterna dicenda est quam vita; nulla quippe major et peior est mors, quam ubi non moritur mors. » Quocirca S. Basilius, homil. 5 *in Julittam Martyrem* : « Peccatum, ait, animæ est ægritudo, peccatum mors est animæ, alioqui immortalis. Peccatum luctu est et implacabilibus lamentis dignum. Ob peccatum profluant eiTusissimæ lacrymæ, nec desinat ab imo pectoris recessu jugiter posilire suspiriosus gemitus, » Ob hanc utique causam S. Hieronymus peccatorem vocat diaboli cadaver : « Cadaver, inquit, diaboli putridum, ob magnitudinem peccatorum dubitare non poterit, qui legerit peccatum esse fœlidissimum, ipso peccatore dicente : Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ a facie insipienti » meæ: » ita ipse lib. VI in *Isaiæ* cap. xir.

15. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. — Probat id quod dixit : « Qui non diligit, manet in morte, » hoc syllogismo : Omnis homicida manet in morte ; atqui omnis qui non diligit, sed odit fratrem suum, est homicida : ergo omnis qui non diligit fratrem suum, manet in morte. Porro S. Joannes pro eodem habet non diligere fratrem et odisse fratrem, tum per miosin, quia minus dicitur, sed plus intelligitur, puta per negationem intelligitur affirmatio contrarii; tum quia non diligere fratrem cum debeas cum diligere, censetur interpretativum odium, et sæpe id oritur ex expresso et formali odio.

Porro, qui odit fratrem suum homicida est, non actu et opere, sed affectu et voluntate; quia, ut ait S. Hieronymus, epist. 36 *ad Castorinum* : « Cum homicidium ex odio sæpe nascatur, quinque odit, etiamsi necdum gladio percusserit, animo tamen homicida est. » Sic Christus ait, eum qui concupiscit uxorem proximi esse adulterum, quia eam moechatus est in corde suo, *Matth.* cap. v, 28. *Secundo*, homicida est dispositive, quia odium disponit, et via est ad homicidium, sicut concupiscentia ad adulterium: ita Dionysius Carthusianus. Denique odium plenum est desiderium homicidii : difficillimum enim est

ut quem oderis, superasse velis: vide Antiochum Monachum, *homil.* 28.

Mystice, qui odit fratrem homicida est sui ipsius, quia per odium occidit animam suam. Ita S. Ambrosius, *Præcat. ad Missam* : « Qui, inquit, invidet, qui odit, non alium priusquam seipsum occidit; qui exultat in adversis proximi, et affligitur in prosperis ejus, alieno proximum, se suo petit gladio; » et S. Gregorius, lib. X *Moral.*, cap. xi, num. 18: « Vitam, ait, animæ culpa polluit, servatus vero contra proximum dolor occidit; menti namque ut gladius figitur, et mucrone illius ipsa viscerum occulta perforantur, qui scilicet a transfixo corde si prius non educitur, nihil in precibus divinæ opis obtinetur : quia et vulneratis membris imponi salutis medicamenta nequeunt, nisi ferrum a vulnere ante subtrahatur. » Pari modo qui odit fratrem, animam ejus sæpe occidit; quia provocat eum ad odium, vindictam et rixas, quibus animam suam perimit.

Porro Alexander Papa, *epist.* 3, sic legit : « Omnis qui detrahit fratri suo, homicida est, et omnis homicida non habet partem in regno Dei. » Nam, ut ait hic Dionysius, triplex est homicidium : *primum* corporale, quod tollit essenaturæ; *secundum*, detractionis, quod tollit esse fainæ, occiditque civiliter ; *tertium*, odii.

NOX HABET VITAM ÆTERNAM IX SEMETIPSO MANENTEM, — *q. d.* Non habet gratiam in se manentem, non manet in eo gratia, nec ipse in gratia, qua obtinetur vita æterna, ut sit metonymia: ita Cajetanus et alii. Aut proprie, « non habet, » id est non habebit, vel habere non potest gloriam vitæ æternæ, ut vertit Syrus, ut sit enallage temporum, qua præsens ponitur pro futuro, *q. d.* Qui odit, non habet spem vitæ æternæ, nec eam sperare potest, sed manet in morte peccati, inde transiturus ad mortem æternam gehennæ (est miosis, ut dixi), juxta illud S. Augustini, *Præfat. in Psalm.* xxxi : « Quomodo mala conscientia lota in desperatione est, sic bona conscientia lota in spe; » unde Cain : a facie, inquit, tua abscondar, et ero vagus et profugus in terra; omnis igitur qui invenerit me, occidet me, » *q. d.* ait S. Hieronymus, epist. 121 *ad Damasum*, quæst. 1 : « Quisque ex tremore corporis et furiata! mentis agitato, eum me esse intelligit, qui mereatur interfici. » Sic Poetæ fingunt Orestem ob cædein matris continuis furiis agitatum: vide S. Augustinum hanc S. Joannis sententiam expendentem, *hom.* 40, inter 50, cap. ii ; et *hom.* 42, cap. vu.

16. In hoc cognovimus charitatem in eo, quoniam ille animam suam pro nobis posuit, et nos debemus pro fratribus animas ponere. — Redit S. Joannes ad vim, indolem et legem perfectæ charitatis, ejusque ideam et vivum exemplar proponit Christum, *q. d.* Christus eminentiam charitatis ostendit, ejusque legem fixit, non tam verbo quam facto, quando ipse animam, id est vitam suam posuit pro nostra : mortuus enim est, ut nos a

morte praesentis et aeterna liberaret, ac ad vilain gratiae et gloriae boato traduceret; quo facio quasi in imagine nobis legem charitatis depinxit, scilicet nos pari modo pro fratribus debere animam, id est vitam, ponere. Dicit ergo : « In hoc cognovimus charitatem Dei, » 7. d. In hoc elucet illare immensa Dei charitas superans omnem « Aiarilatem et amorem parentum, cognatorum, amicorum, quod scilicet Deus infinitase! immensus, pro suis creaturis, puta hominibus peccatoribus, indignis et ingratis, ultro et liberaliter sine ullo suo commodo, aut fructu, imo cum magno incommodo et probro, vitam suam posuerit; coque simul nobis tacite praecepit ut se imitemur, et similiter pro fratribus animam ponamus.

Nota : Non licet animam, id est reternam animae salutem, prodigere pro aeterna salute animae proximi, quia charitatis ordo poscit ut magis diligam meam salutem, gratiam et gloriam, quam proximi; quocirca bona spiritalia, puta gratiam et gloriam, eorumque augmentum magis mihi velle et procurare teneor, quam proximo; hoc enim dictat charitas ejusque ordo; licet tamen animam, id est temporalem animae salutem et vitam prodigere pro aeterna salute proximi, quia illa longe pluris facienda est quam temporalis propria. Unde cum ad illam comparandam necessarium esset hanc prodigere, vel periculo exponere, id omnino faciendum est : hoc enim dictat et jubet ordo charitatis. Haec S. Paulus et Paulinos pro fratribus animas posuerunt. Ita S. Sebastianus vitam suam exposuit morti et martyrio, ut S. Marcum et Marcellianum ex tentatione parentum nutantes in fide confirmaret. Haec S. Vitalis in isinum medicum in martyrio nutantem corroborans, mortem et martyrii lauream adeptus est. Similia legimus in Actis aliorum Martyrum et Sanctorum.

An et Sed quaerens an liceat, et an quis teneatur animam, id est vitam temporalem, exponere pro proximo vita temporali proximi? quia cum charitate teneor pro viro meo magis diligere, quam proximum, videtur pro proximo pariter quod magis debeam diligere vitam temporalem propriam, quam proximi.

ProUter Respondere : Ordinarie id verum est; extraordinarie tamen ob alias causas concurrentes, saepe aliter faciendum est. Primo ergo tenetur vitam pro aliis exponere, qui ad id se pacto promisso aut jurejurando obligavit. Haec milites in praelio debent ex justitia pugnare, et vitam exponere, quamdiu est spes victorias, quia ad id ex pacto et juramento se obligarunt.

Secundo, ex justitia legali tenetur civis pro patria et civitate vitam exponere : recta enim ratio dictat pariem esse exponendam periculo pro salute totius, v. g. Reipublicae. Sic Samson collidendo postes domus, ejus ruina se cum Philistinis oppressit, ut eorum servitute populum Dei liberaret, *Judic.* cap. xvi. Sic Decii pro Romano exercitu, Codrus pro Atheniensi, Leonidas pro Spartano, morti se devoverunt, ut re-

fert Livius, Plutarchus, Valerius Maximus et alii.

Tertio, amicus non tenetur pro vita amici suam exponere : hoc enim est diligere proximum, « non sicut seipsum, sed plus quam seipsum, » quod doctrinae regulam excedit, ait S. Augustinus, lib. *De Mendacio*, cap. vi. Si tamen exponat, laudari Uter faciet: exponet enim illam pro honestate et bono videlicet amicitiae; licet enim pro ea, a qua ac pro alia virtute, v. g. castitate, vitam exponere. Majus enim est bonum virtutis, quam vitae: illud enim est honestum et spiritale, hoc naturale duntaxat et corporale. Tunc ergo vita propria exponitur, non ex amore vitae alicuius, sed ex amore virtutis et ad aliorum exemplum, ut eis ostendat dignitatem veri luti amicitiae, utque in ea excellat: ita docet S. Augustinus, lib. *De Amicitia*, cap. x; S. Hieronymus in cap. vii *M*: « Interrogatus, ait, quidam quid esset amica? respondit : Aller ego. Unde Pythagorei duo vades sese invicem tyranno dederunt; » S. Ambrosius, lib. III *Offic.*, cap. xi; Franciscus Victoria, *litici. de homicidio*, num. 24; Dominus S. to, lib. V *De Justitia*, quaest. I, art. G; imo S. Thomas, II, Quaes. XXVI, art. 4, ad 2, et ibid. Valentia, qui et addit alium casum, nimirum si quis ex ira me invadat, itaque me stringat ut vel debeam occidi, vel invasorem occidere, licet posse me permittere occidi, ne alium occidam, quia non teneor cum tanta difficultate et incommodo cedere alicui, vitam propriam conservare; praesertim quia si cum occidam, non tantum corpus, sed et animam ejus perdo, utpote existentem in flagranti delicto invasionis et conatus homicidii. Simili modo possum exponere vitam pro luenda alterius castitate. Unde S. Ambrosius, lib. II *De Virginit.*, celebrat militem illum qui S. Theodoram damnatam ad lupanar, commutando cum ea vestes, periculo violationis exemit : pro ea enim jam habitu virili et militari egressa damnatus ad mortem, cum deinde sponte ad locum supplicii procurrentem, martyrii sociam habuit, ne eos tyranni gladius separaret, quos junxerat amor Christi. Simili modo S. Paulinas se pro filio viduo exposuit servituti, quae civilis est mors, ob amorem charitatis; ut scilicet heroicum actum, imo excessum charitatis posteris in exemplum relinqueret: quem proinde mire celebrat S. Augustinus, Ambrosius, Hieronymus, et alii passim. Denique clara est sententia Christi : « Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quae pro amicis suis, » *Joan.* xv, 13.

Idem viderunt Gentiles, qui laudant Pyladem et Orestem, Nisum et Eurialum, Damonem et Pythiam amicos, (piorum unus pro altero morti se ultro obtulit. Vide Valerium Maximum, lib. IV, cap. vii, et Aristotelem, lib. VII *Mor. Ende mior.*, cap. vii ; « Itaque, inquit, et simul esse et convivere, congaudere, condolere, absque su mutuo ne vivere quidem posse (una enim anima

6unf\sed commori, unius illius venrque ainicitiae est. » Seneca, *epist.* 9 : « In quid, ad, amicum paro ? ut habeam pro quo mori possim, ut habeam quem in exilium sequar. »

17. Qui habuerit substantiam (Syrus, *possessionem*) HUIUS MUNDI, ET VIDERIT FRATREM Sibi 'I NECESSITATE» habere (S. Cyprianus, lib. *De Opere et Eleemosyna, lapit, desiderantem*; vel, ut vetus Editio habet, *esurientem*), et clausurit viscera sua ab EO, QUOMODO CHARITAS OLI MANET (S. ALLgUstinUS legit, *manere poterit*) in eo ?—Educit hanc sententiam quasi consequentiam ex versu antecedenti; *estque* argumentum a minus verosimili ad majus, ç. d. Si chantas Dei et Christus nos obligai ut ponamus animam pro fratribus, quod est difficillimum; ergo multo magis nos obligat titilli egenti demus eleemosynam, quod e4 fa illinium. Rursum, quia casus ille quo obligamur dare animam pro fratribus, raro occurrit, crebro vero occurrit obligatio levandi ejus indigentiam per eleemosynam, hinc ab illo ad hunc transit, *q. d.* Si durum vobis est dare vitam, date saltem eleemosynam proximo, quod vobis est facile: ita CÆcumenius et S. Augustinus. Ita Joannes Eleemosynarius, cum quis celebrabat profusam ejus in pauperes liberalitatem, respondebat : « Frater, nondum pro te sanguinem fudi, sicut mandavit mihi Dominus Deus Christus, » uti refert Leontius in ejus Vita.

hoc loco nulli Doctores docent eleemosynæ pnceplum obligare, non tantum in extrema t» ;nn proximi necessitate, sed etiam in gravi, adeo ut Me^wta* j|ves tencatur tunc erogare non lanium superflua, sed etiam necessaria statui suo, si minori suo incommodo possit avertere grave incommodum proximi. Ait enim S. Joannes : « Qui habuerit substantiam, grtece 0wv, id est *vietum*, non superflua : victus enim cl substantia, tam superflua quam necessaria complectitur. Rursum ait : « Et viderit fratrem suum necessitatem habere, » non extreme indigere ; necessitas enim gravis vera est necessitas, esto non sil extrema. Vide Gregorium de Valentia, tom. III, disp. in, Quæst. IX, puncto 4, et Bi ll liminum, lib. III *De Bonis Oper. in partie.*, cap. vu. Bine ail Ecclesiastic, cap. iv, vers. 1 : « Fili, eleemosynam pauperis non defraudes, » *q. d.* Injuriam el fraudem illi facis, si eleemosynam ipsi debitam neges. Et S. Ambrosius, lib. 1 0//IC., cap. XXXI : u Grandis culpa, ait, si sciente te fidelis egeat, si scias eum sine sump-tu esse, fame laborare, aerumnam perpeti, qui præscrtun egere erubescat. Vido S. Gregorium Nazianzenum, orat. Dc Cura *Pauperum*, el S. Chrysostomum, passim De *Eleemosyna*.

Et clausurit viscera sua ab eo. — a Viscera» enim sunt sedes commiserationis et symbolum misericordis, juxta illud *Thren.* n, 11 : « Conturbala sunt viscera mea, effusum est in terra jecur meum, super contrilione filire populi mei. » Vide ibi dicta, tlkuiuicnius expendit to *viscera*,

q. d. Qui in viscera sua non admittit miserorum commiserationem, ex iis excludit et evacuat charitatom. Inde jubet Paulus, *Coloss.* ni, 12 : « Induite viscera misericordia*. » Viscera sunt symbolum paterni, imo materni amoris; patres enim et maires filios suos vocant « viscera sua, » uti Paulus vocat Onesimum filium suum spiritalem, epist. ad *Philemon*, vers. 7, ubi S. Hieronymus: « Omnes filii, inquit, parentum sunt viscera. » Significat ergo ri *viscera* nos omnes ex eadem carne constare, esseque filios unius Adre, et magis Dei, ac proinde invicem misereri et subvenire debere tanquam fratres fratribus, juxta illud *Isai.* i.vin, 7 : « Carnem tuam ne despexeris. » Rursum, to *viscera* significat eleemosynam dandam ex magno commiserationis affectu, et ut hunc semper ostendamus proximo, si effectum pr-i-st.ut iv quimus. Vide S. Gregorium, XX *Maral.*, cap. xx\i : « \udianl, ait, duri et immisericordes tonitru Sapiientis, *Proverb*, xxi, 13 : Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, et ipso clamabit, et non exaudietur. »

Ad hrec viscera miserationis induenda fideles incilat Salvianus, lib. IV *ad Ecclesiam Catholic.*, dum docet Christum in pauperibus esse mendicum, onmibusque indigere; quare in Christum crudeles esse qui bona sua erogant in cognatos qui non indigent, et Christum in pauperibus egere sinunt. « Sunt, ait, quibus etsi desint mul-li, non desint omnia. Christus tantummodo solus est, cui nihil est. quod in omni humano genere non desit. Nullus servorum suorum exulat, nullus frigore ac nuditate torquetur, cum quo ille non algeat. Solus cum esurientibus esurit, solus cum sitientibus sitit. El ideo quantum ad pietatem illius perlinet, plusquam ceteri eget; omnis enim egesluosus pro se tantum, et in se eget: solus tantummodo Christus est, qui in omnium pauperum universitate mendicet. Et eum hau: ita sint, quid ais, o homo, qui Christianum te esse dicis, cum Christum egere videas, ut facultates tuas quibuscumque non indigentibus derelin-quas? Christus pauper est, et tu opes divitum cumulas? Christus esurit, el tu delicias affluentibus paras? Christus etiam aquam sibi deesse queritur, et a te apothecae ebriosorum vino replentur? Christus rerum omnium egestate conficitur, et a te luxuriosis copia: congregantur? Christus libi pro muneribus a te d dis pnemia sempiterna promittit, el tu nil praelituris cuncta largiris? Christus libi el pro bonis bona immortalia, et pro malis mala reterna proponit; et tu nec bonis coelestibus flecteris, nec malis perennibus com-moveris; el credere te Domino Deo luo dicis, cujus nec remunerationem desideras, nec iracundiam contremiscis. » Deinde demonstrat tales non habere fidem, nec credere Christo promittenti eleemosynariis amplam remunerationem : « Si ea qure aliis relinquis, ideo relinquis, quia profutura ei cui reliqueris, certus es : sic pro-

Christo
desunt
omnia.

fedo si quaecumque religiosis muneribus prorogasse», profutura esse tibi crederes, libi ab que dubio peculiariter deputares; quia quanto te plus amas quam eos quibus relinquis, tanto magis tibi relinqueres, si profutura ea tibiind, vel tenui opiniuncula judicares. Non enim te odi li, ut prodesse tibi nolis; sed quæ pauperibu dei lique- ris, profutura tibi esse non credi : und (l quo l aliis magis quam tibi consulis? quia profuturum tibi opus religiosum esse non credis; sicut credis itaque, sic recipies. Tu Salvatorem perpauca pen- dis, et te Salvator nihili. Tu Christum postponis aliis, ette omnibus Christus. Tibi in comparatione etiam hominum perditorum vilis est Dominus, et tu eris inter periturorum ultimos deputandus. » Deinde ostendit eos graviter peccare, tum quod pauperes non juvent, tum quod sua magno la- bore et dolore parta, conferant iis qui illis ad pompam, gulam et luxuriam abutuntur; unde exclamat : « O quanto melius quaecumque illa es, quanto melius et salubrius pauper fueras et eges- tuosa, quam dives! paupertas enim te Deo insi- nuare potuisset, divitiarum ream esse fecerunt. Rec- tius ergo per indigentiam salva fieres, quam p v opes tuas et te et alios prægravasses : te - di l , dum male aliis relinquis; alios, dum a te. r l i i et ipsi usu inhumanissimo male possid' nL d post se male aliis derelinquunt. Si vis ergo qua- unique illa es, si vis tibi esse consultum. si vis .tt - i i». n habere vitam et cupis videre dies bouos, relinque substantiam tuam indigentibus sanctis, relinque claudis, relinque cæcis, relinque languentibus; sint facultates tuæ alimenta miserorum, sit opulentia tua pauperum vita, ut illorum refrigeria pr.emia tua sint, ut illorum refectio te reficiat.» Hæc enim omnia recipies a Christo, quia Christum in pau- peribus fecisti haeredem ; et inferius acrius in eos invecus : a Das, inquit, res tuas divitibus, et egenis negas. Das luxuriosis, et negas sanctis. Das cuicumque fortasse perditio, et negas Christo: prout ergo judicasti sic judicaberis, sicut elegeris sic recipies. Non habebis cum Christo partem quam despexisti, cum his habebis quos prae- tulisti. »

Notent hæc divites Christiani, præsertim Eccle- siastici, qui bona quæ ab Ecclesia acceperunt, Ecclesiæ et pauperibus reddere tenentur, pec- cantque graviter si iis ditent cognatos; « quia res Ecclesiæ nihil aliud sunt nisi vola fidelium, pretia peccatorum et patrimonia pauperum. » ait S. Prosper, lib. II *De Vita contempi.*, cap. ix et x; quem vide, æque ac S. Bernardin, epist. 24, ubi ait : « Væ tibi, Episcopo, qui peccata populi co- medis, ac si propria tibi minus suffleere videren- tur, etc.; non licet tibi de facultatibus Ecclesiæ luxuriari, et in superfluitatibus consumere, sed solum vivere : non licet dilari, non licet consan- guineos extollere , non licet palatia ædificare; denique quidquid præter necessarium vicium ac simplicem vestitum de ollario relines, tuum non

est, rapina est, sacrilegium est. » Et S. Basibus , orat, in illud, *Destruam horrea mea* : « At tu , ait, Nonne spoliatores, qui quædispensandaaccepidi, propria reputas? Est panis famelici, quem tu te- nes; nudi tunica, quam tu in conclavi conservas; discalceati calceus, qui apud te marcescit; indi- gentis argentum, quod possides inhumane. Quo- circa tot pauperibus injuriam facis, quot dare valeres.» Quare ethnica, inhumana, ferina et bar- bara est Stoicorum et Senecæ, lib. II *De Clemen!* a, cap. V, vox cl sententia, misericordiam non esse virtutem, sed vilium mollis, flexilis et effeminati animi; æque ac illa Plauti, teste Lactantio, lib. VI, cap. xi :

Male meretur qui mendico dat quod edat,
Nam et illud quod dat perit,
Et illi producit vitam ad miseriam.

Humanius, sapientius et pientius Valerius Maxi- mus , lib. IV, cap. tui : « Erat, inquit, opibus excellens Gillias, sed multo etiam animo, quam divitiis locupletior, semperque in eroganda po- tius quam in contrahenda pecunia occupatus, adeo ut domus ejus quasi quædim munificentiae officina crederetur. Alimenta inopia laborantibus, dotes virginibus paupertate pressis . subsidia de- trimentorum incursu quassatis erogabantur. Hos- pites quoque benignissime excepti, variis mu- neribus ornati dimittebantur. Quodam tempore quingentos simul Gelensium equites, vi* tem- pestatis in possessiones suas compulsos, aluit ac vestivit. Quid multa? non mortem aliquem, sed propitiæ fortune benignum diceres esse sinum; quod Gillias pos'idebat, omnium quasi com- mune patrimonium erat.» Quid hic dicent Chri- stiani , qui a Christo Domino amplissimam pro- missionem audierunt : « Date, et dabitur vobis. »

18. Filii mei, xox diligamini verbo, aequè lin- gua, sed opere et veritate. —Sanxit S. Joannes præceptum dilectionis, hic declarat qualis illa esse debeat, seilicet non verbalis, sed realis; non otiosa, sed operosa ; non linguax, sed verax, id est, non adulatoria, fida et hypocritica, sed sin- cera, cordialis et vera, quia Iulius fuit Christi; lin- guam enim opponit veritati, quasi hypocrisin et simulationem sinceritati et cordiali amoris, ut a Christiana chântale et fideli amore omnem frau- dem, dolum et fictionem excludat. Nam multi sunt amici linguaces, quos Theognis vocat ini Y<jTrñ; x.xl pi'xft irfwnqcpía;, qui verbis sunt libera- les, re parci ; qui montes aureos promittunt, sed obolum non dant; qui saccos blanditiarum ef- fundunt , sed unciam auri, imo panis non præ- slant. Ili fucati sunt et hypocritæ, quia verba non satiant famem et sitim esurientis et sitientis, sed cibus et potus; nec promissa vestiunt nudum, aut carcere liberant, sed vestes et nummi. Unde de talibus ait S. Jacobus, cap. ii, vers. 15 : « Si autem frater et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis ;

Ik in pace, calefaclmini et saturamini; non dederitis autem cis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sicci fides quæ non habet opera, mortua csl in semelipsa ; » pari modo dilectio, quæ non habet opera, mortua est: vide S. Gregoriani, XX! *Moral.*, xiv, ubi post nulla concludit : « Dilectio nostra semper exhibenda csl veneratione sermonis et ministerio largitatis. » Et S. Bernardus, sermone 50 in *Cantic.*, explicans illud : « Ordinavit in me charitatem, » cilansquo hæc S. Joannis verba : « Ncc lingua? menlientis, inquit, in hac dilectione recipit fictum, nec rursum afficientis exigit sapientiæ gustum. Opere diligamus et veritale, quod videlicet moveamur ad bene operandum magis quodam vivid© charitatis impulsu, quam sapid© illius charitatis affectu; » et inferius : « Da mihi hominem qui ex toto corde diligit Deum, se vero et proximum, etc., atque in hunc modum ad cætera quicquid Dei ordinato intendat amore, despiciens terram, suspiciens cmlum, utens hoc mundo tanquam non utens, et inter utenda et fruenda intimo quodam mentis sapore discernens, ut transitoria transitorie, et ad id duntaxat, quod opus et prout opus est curat, ©terna desiderio amplectatur ©terno : talem, inquam, da mihi, et ego audacter illum sapientem pronuntio, cui nimirum quæque res reveia sapiunt prout sunt, et cui in veritate atque securitate competit gloriari, et dicere : Quia ordinavit in metharilalem. Sed ubi ille, aut quando ista? »

Nola : Si quis non potest opere et effectu succurrere, quia v. g. esi pauper, huic sufficit lingua et affectu succurrere consolando, orando, consulendo, etc. Rursum (¶ni succurrit effectu, debet quoque succurrere affectu, ut non tristis, morosus, objurgans, sed hilaris et blandiens det eleemosynam, juxta illud Pauli : « Qui miseretur in hilaritate, » *Hom.* xii, 8; et *Eccli.* xvm, 15: « Fili, in bonis non des querelam, et in omni dato non des tristitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros ? sic et verbum melius quam datum. Nonne ecce verbum super datum bonum, sed ulraque cum homine justificato, » grœce $\eta\upsilon\chi\sigma\iota\tau\omega\pi\omega$, id est gratioso, *q. d.* Vir justus ulrumque præslabit, scilicet tam datum quam verbum bonum.

Denique præclare S. Gregorius, homi!. 3 in *Evang.* : « Nec lamen, inquit, sibi aliquis credat, quidquid sibi animus sine operis attestatione respondet; de dilectione Conditoris lingua, mens et vila requiruntur; nunquam est Dei amor otiosus : operalure enim magna, si est; si vero operari renuit, amor non csl. » Et S. Chrysostomus, hom. 53 et G8 ad *Præp.* : « Quo plura, inquit, dederis Deo, eo plus te diligit; quibus majora debet, plu^ tribuit et gratia?; eum aliquem videt cui nihil debet, cum fugit et adversatur; ceni vero intuetur cum, em aliquid debet, continuo ad eum accurrit. Omnia ergo tibi facienda sunt, ut Deum babeas debitorem. » Qua vero id raliunc

fieri possit sio plano explicat : a Nunc bujusce rei tempus ? sl : nunc enim esurit, nunc sitit, nunc nudus est in pauperibus; cum voro hæc vita elapsa fuerit, tui non indigebit; et nunc indigere vult propior te. Cibari a te vult, ut te cibet; indui, ut te indunt. Pecuniam ergo contemne, ne contemnaris; ut dives sis, tua largiter da; ut colligas, disperge, imitare seminantem. Semina in benedictionibus, ut de benedictionibus et metas. »

Et S. Leo, serm. 6 *De Jejuniis 10 mensis* : « Constans, inquit, eslo, Christiano largitor: da quod accipias, sero quod metas, sparge quod colligas. Noli metuere dispendium, noli de dubio suspirare proventu. Substantia tua cum bene erogatur, augetur; et concupiscere justum misericordie lucrum, ©terni quæslus est sedari commercium. Munerator tuus vult le esso munificum, et qui dat ut habeas, mandat ut tribuas, dicens : Date, et dabitur vobis: amplectenda est tibi promissionis istius gratulanda conditio. » Paucis autem interjectis : « Qui ergo, ait, pecunias amat, et multiplicare opes suas immodicis oplat augmentis, hoc potius sanctum fœnus exerceat, et hac usurarum arte ditescat, ut non hominum laborantium captet necessitates, ne per dolosa officia laqueos incidat insolubilium debitorum, sed illius sit creditor, illius fœnerator qui dicit : Date, et dabitur vobis, et qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis. » Et concludit : « Si benignus esset animæ suæ, illi bona sua crederet, qui et idoneus fidejussor est pauperum, et largissimus redditor usurarum. » Quocirca merito dixit Chrysostomus, « eleemosynam artem esse omnium quæsluosissimam. »

19. lx noe (scilicet si diligamus non verbo et Ver*.u lingua, sed opere et veritate) cognoscimus quoniam (quod) EX VERITATE SUMUS, — id esi, SIUBUS veraces, veraciter ambulamus, veram habemus dilectionem, sumus quasi filii veritatis, id est, ver© et sincera? charitatis.

Secundo, « ex veritate, » id est, ex Deo et Christo « sumus : » ita OEumenius. Deus enim est prima et summa veritas, ac vera chanlæs, juxta illud : « Ego sum via, veritas et vita, » *Joan/i.* xiv, 6; et cap. xli in, vers. 37 : « Égo in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam. » Qnociica recte concludit S. Augustinus, *De Moribus Ecclesiæ*, cap. xxxiH : « Charitati victus, charitalis sermo, charitati habitus, charitati vultus aptatur; coitur in unam conspiralurque charitatem; hanc violare lampnari Deum nefas dicitur; huic si quis resistit, expugnatur, alijue excitur; lume si quis ollendit, uno die durare (in monasterio) non sinitur : sciunt ita commendatam esse a Christo et Apostolis, ut si hæc una absit, mania; si hæc adsit, plena sint omnia. »

EI IN CONSPECTU EJUS SLADEBIUS COUDA NU>1UA. — *Eruno.* Ungo, Lyranus et Dionysius exponunt,

q. d. Siinde Limus corda no; tra, ut ludcant proficere in indius, cl meliora excogitent, omnemque Mirini rogitationem, Indium et intentionem dirigant in Deum, satagendo illi in dies magis magisquo piacere.

Secundo, Joannes Fems explicat, 7. d. « In conspectu ejus suadebimus corda nostra, » id est, fiduciam nanciscemur impetrandi quidlibet a Deo.

Tertio et magis genuine, «suadebimus corda nostra,¹⁾ id est, suadebimus cordibus nostris, ut vertunt S. Augustinus, Pagninus el Tigurina; Vatablus vertit, *placabimus corda nostra*; Syrus, *persuasum reddituri sumus cor nostrum*; alii, *secura reddemus corda nostra*, *q. d.* Conscientiam habebimus pacatam et securam in conspectu Dei; vere enim persuadebimus cordi nostro nos esse ex veritate, hoc est, vere eh tritati studere, dum diligimus non verbo el lingua, sed opere et veritate. Græcum enim id est *suadeo*, conslruitur cum accusativo, qui Latina synlaxi vertendus est per dativum: ila S. Augustinus, Beda et alii. Græcizat ergo interpres hic, æquo ac *Judith* xn, 10: «Suade Hebræam illam,» pro suade *Ilebrææ illi*. Verum quia hic sensus includitur in eo quod proxime precessi! : « In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, » ul ab eo distinguamus id quod sequitur : « Et in conspectu ejus suadebimus corda nostra, » hinc,

Qn>rto, *Quarto* el planissime, sensus est, *q. d.* Si diligam²⁾ US non lingua, sed opere et veritate, in conspectu ejus, » id csl, Deo et Christo omnia conspicienti «suadebimus,» id est probabimus el persuadebimus « corda nostra, » scilicet esse ex veritate, uli paulo ante dixit; dat enim fructum dilectionis operosa³⁾ et vere, ul ad eam fideles invitela/. d. Qui diligunt dunlaxat verbo el lingua possunt mentiri hominibus, ac lingere se ex corde diligere, at non Deo; hic enim cor influens videt dilectionem illam esse labialem, non cordialem. Qui vero diligunt proximum opere et veritate, non reformidant oculum el iudicium Dei; sed audent comparerò in ejus conspectu, audent libera fronte so ejus tribunali sistere, audent ei corda sua pandere ac probare, el ostendere ea in veritale, veraque charitate esso fundata: scilicet vere Deum et proximum propter Deum diligere, sc Dei legi et voluntati satisfacere, illi quo soli placore contendere: ila QEcumenius. Simili modo Paulus ait, *Galat.* i, 10 : « Modo hominibus suadeo, an Deo?» *q. d.* Ego causam meam probare et persuadere satago Deo, non hominibus: ilaS. Chrysostomus. Unde S. Augustinus legit : « Ego Deo, non hominibus, probatum me reddere cupio. » Vide ibi dicta, et S. Augustinum, lib. I *Contra Secundinum*, cap. 1 : « Senii do Augustino quidquid libel, sola me in oculis Dei conscientia non accuset. »

Moraliter docet hic nos S. Joannes omnia opera nostra examinare ad regulam el limam intuitus

et iudicii divini; soípe enim nos concupiscentia, mundus aut dfl?mon deripit, ut putemus nos agere puro ob amorem Dei, quod agimus impure ob concupiscentiam, vel amorem nostri. Quare antequam actionem aliquam aggrediate, ad hanc normam eam conformato : « Ita sincere age hanc actionem, tanquam qui conspicias a Deo, qui omnia videt el notat, quique omnium exactam a te exiget rationem; ita perfecto hoc age, quasi ultimum sil hoc opus tuum, quasi illico post illud moriturus. » Cum dubitas quid agendum, dubium resolve ex hoc principio : « In dubio hoc elige, quod in hora mortis voles te elegisse. In hoc negotio hoc age, sicut cupis rationem reddere Christo in die iudicii. »

Ita faciebat Psalter : « Providebam, inquit, Dominum in conspectu meo semper, » *Psal.* xv, 8. Eliscus loram regi : « Vivit, ait, Dominus, in cuius conspectu sto, » IV Reg. cap. in, vers. 14. Ha Paulus : a Gloria nostra, ait, hæc est, testimonium conscientiae nostre, quod in simplicitate cordis el sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati simus in hoc mundo, » II *Corinth.* 1, 12.

Ita Xaverius : « Ubicumque fuero, inquit, meminero me in orbis theatro, el in oculis Dei versari. » Ita noster Campianus agonem martyrii obiturus : « Spectaculum, ait, facti sumus mundo, el angelis, et hominibus, » I *Cor.* iv, 9. Hos imilemur, ita « in conspectu ejus suadebimus conia nostra. »

20. QVOXIAM SI RH'REUEXIDE!UT, id est arguat, condemnet, ut vertit tlkumenius) xos cor nostrum (quod lingua diligamus, non opere et veritate, esto idipsum dissimulemus, et exterius jactemus contrarium, frustra id facimus, quia) major est Decs corde mostro, >t vovit omma. — *q. d.* Si tuam hypocrisin non potes celare cor tuum, multo minus celabis cam Deum, qui corde tuo major el profundior csl, ac intimius illud videt, magisque illi presens est quam tu ipse. Si conscientia tua te reprehendit et condemnat, quanto magis reprehendet et condemnabit te Deus, qui est pr.vscs et iudex conscientiae? Unde Syrus vertit, *quod* sj cor nostrum reprehendat nos, quanto major est Deus corde nostro? « Si cor nostrum. ait (jEcumenius, quod exiguum est, latere nequimus, quo pacto Deum qui nusquam non adest, latere valeamus; » el S. Augustinus : « Corluum, ail, abscondis ab homine, a Deo absconde si potes; » et mox : « Perhibeat tibi testimonium conscientia tua, quia ex Deo est. Si ex Deo est, noli illam velle ante homines jaclarc, quia neo laudes hominum te levant in coelum, nec vituperationes inde te deprimunt: ille videat, qui coronat; ille sil testis, quo iudice coronaris. » Vere Diadochus, *De Perfect, spirit.*, cap. c : « Longe majus, ail, est iudicium Dei conscientia nostra. » Unde Paulus : « Milii, ait, pro minimo est ut a vobis iudicer, aut ab humano die. Qui autem judi-

cat me, Dominus est :» ita ipse, I *Corinth*, iv, 1 ; et Psaltes, *Psal.* i.xm, 7 : « Accedet homo ad cor altum grasce fci»*, id est *profundum*), et exaltabitur Deus . » </. *d.* Romo profundo et abdito corde et consihx multa mala, dolos et simulationes excogitabit; sed Deus eo allior et profundior erit; profundius enim illud subit, ut intueatur et iudicet ejus consilia dissipando et vindicando. Unde Symmachus, Aquila et Theodotion **proju-**
rum, id est *exaltabitur*, legentes **mī' jurem**, id est *sagittabit*, vertunt, *mentem et (or profundum*
\omims Devs configet, vel *sagittabit*.

Quan' accommodatilia, non genuina, est expositio Thomæ Anglici, *q. d.* Si magna est cordis offensa, suique reprehensio, major est Dei misericordia ad eam condonandam. Impia enim est Caini vox, *Gen.* iv, 13: « Major est iniquitas mea quam ut veniam merear. » Et illa aliorum : « Major, » id est, liberalior, ditior, plenior, perfectior, a est Deus corde nostro; n quia solus ipse coniis nostri desideria satiat et explet, imo exuberat in immensum, nec iis capi potest, sicut mare capi nequii cochleari.

21. Si con nostrum non reprehenderit nos. — KiTjqtwTz.^, quod S. Augustinus vertit, « si cor nostrum non male senserit; » OEcumenius, « si non condemnet, ut indemnati apud nos ipsos simus, fiduciam habemus ad Deum, » quod omnia qua* petimus, quibusque indigemus, ah en impetrabimus, ut sequitur. Hoc est quod canit Psaltes *Psal.* cxvni, 6 : « Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. » Ex adverso de impio male sibi conscio, ait Sapiens, *Proverb.* XXVIII, 9 : « Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. » Nam, ut ait S. Gregorius, X *Mor.*, cap. xv vel xvn : « Diffidit accipere se posse quod appetit, qui profecto reminiscitur nolle se adhuc facere, quod divinitus audivit; et cor nos in petitione reprehendit, cum resistere se præcceptis ejus quem postulat meminit. » Auctor Imperfecti, hom. 1ⁱ in *Matth.* : « Sicut oleum, ait, accendit lumen lucerna), ita bona opera dant animæ confidentiam; nam justus quasi leo confidit, » *Prov.* xxvm, 1.

22. Et quidquid petierimus (quod petendum est, puta revera bonum ad Dei gloriam, nostri inique et aliorum salutem pertinens, vel conducens. Ita se explicat Joannes, cap. v, vers. 1 i, dicens : • Quæcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audiet nos»), accipiemus ab eo, — aut « rte aliquid melius eo quod petimus. Explicat hic fiduciam quam parit bona conscientia apud Deum, ex effectu, qui est quod impetret omnia qua* postulat a Deo. Causam dat : « Quoniam un mandata ejus custodimus, et ea quæ sunt plura ita coram Deo facimus. » Congruum enim est, et congrua merces obedientiæ et amicitiae, ut si homo faciat voluntatem Dei, Deus vicissim faciat voluntatem hominis, juxta illud : « Voluntas mea linientium se faciet, » *Psal.* cxliv, 19. « Man-

data » dilectionis intelligit, ut diligamus alterutrum, uti præcessit. Ita S. Augustinus.

Alludit ad illud promissum Christi : « Si manseritis in me, et verba mea in vobis manserint, quodeumque volueritis, petetis, et fiet vobis, » *Joan.* xv, 7. Oratione enim operatio, et vicissim operatione fulciri debet oratio, juxta illud S. Gregorii, lib. IX, *epist.* 15 : « Inanis fit oratio, ubi prava est actio; actio enim preces orationum superat. » Hoc est quod ait Jeremías, *Thren.* m, 41 : « Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in coelos. » Nam, ut explicat S. Hieronymus, vel potius Rabanus : « Cor cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat et manus non levat : quisquis vero operatur, et non orat, manus levat, et cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit, et bonorum operum oratio orationi concinit. » Quin et Lactantius, teste Plutarcho in *Lacon.*, erat proverbium : « Admota manu fortunam esse implorandam, » quo significabant, « frustra Deum invocari, nisi quis addens industriam manum rotæ admove-ret. »

Docet ergo hic S. Joannes orationem habere vim ex fiducia, fiduciam vero oriri ex observatione mandatorum; nam impiis qui ea violant, minatur Dominus, *Isaia* iè !. » : « Cum extendit manus vestras, avertam oculos meos a vobis; cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plenae sunt. » Alibi : « Aggravata est auris ejus et non exaudiat, sed iniquitates vestrae diviserunt inter vos et Deum vestrum; » et *Malach.* n, 2 : « Maledicam benedictionibus vestris. » Et in eadem sententiam Salomon, *Proverb.* xxvm, 9 : « Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis. » Denique David : « Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? » *Psal.* xtix, 16. Idipsum expertus regius Propheta psallit : « Me autem propter innocentiam suscepisti, et confirma-li me in conspectu tuo in æternum, » *Psalm.* xi, 13; et : « Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum, » *Psalm.* xxxin, 16; et : « Anima nostra sustinet Dominum, quoniam adjutor et protector noster est : in eo lætabiliter cor nostrum, et in nomine sancio ejus speravimus, » *Psalm.* XXXII, 20. Unde idem alios docens : « Delectare, inquit, in Domino, et dabit tibi petitiones cordis tui, » *Psalm.* xxxvi, 4. Imo petitiones ipsas prævenit, juxta illud : « Desiderium pauperum exaudivit Dominus, » *Psalm.* ix, 17. Igitur non ipsas modo preces, sed etiam tacitas cogitationes ac desideria, antequam orando expromantur, prævenit et adimplet Dominus in iis qui vere pauperes sunt spiritu. Haec S. Dominicus dictitabat se nihil a Deo postulasse, quod non necipisset. Idem professus est S. Thomas Aquinas,

S. Scholastica, soror S. Benedicti; S. Catharina Senensis et alii.

Er ea, que sunt placita coram eo, facimus.— «Placita,» quia ab eo jussa. Placita ergo sunt præcepta Dei, sicut placitum Regis est præceptum Regis. Placita tamen quoque sunt consilia Dei, puta consilia Evangelica. Qui enim perfecte Deo placere satagit, hic ejus non tantum jussa et præcepta, sed et nutus ac consilia amplexatur: quod uti arduum, ita Deo gratissimum est; unde S. Bernardus, serm. 1 *De Dedir. Ecclesia*; religiosum vel monachum vocat perpetuum miraculum. In hoc ergo omnis nostra sanctitas consistit, juxta in studio et conatu placendi Deo semper, ubique et in omnibus. Hic enim est actus purissimos et perpetuo) charitalis.

Amor duplex. Concupiscentia. Ubi nota: Duplex est amor, concupiscentiae scilicet, et amicitiae. Amor concupiscentiae est, quo studemus placere Deo, ut ab eo gloria (eterna) quasi mercede donemur; qui est actus bonus, sed magis spei, quam charitalis, juxta illud: «Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter retributionem,» *Psal.*

Et amicitia. cxviii, 112. Amor amicitiae est, quo pure satagimus placere Deo, eique placita adimplere non ob spem mercedis, sed ex puro amore; quia scilicet eum amamus, cupimusque ei rem placentem et gratam facere, in qua ipse sibi placeat seque oblectet, ut ejus oculos, animum et mentem pascamus. Hic est actus purus et perfectus charitalis (1).

Hunc habuit Christus a primo instanti conceptionis suae, cumque tota vita continuavit, donec ultimum in cruce spiritum in manus Patris resignavit «Ego, inquit, quæ ei placita sunt, facio semper,» *Joan.* viii, 29; et: «In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem luam. Deus meus volui, et legem luam in medio cordis mei,» *Psal.* XXXIX, 9. Haec Paulus monet *Colossianis*, xii, 2, ut studiosè perquirant, «quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens et perfecta;» et *Colos.* cap. i, vers. 9, «postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni sapientia et intellectu spirituali, ut ambuletis digne Deo per omnia placentes.»

Frui legendi et loqui. Unde viri sapientes docent optimam esse praxim augendi Dei gratiam et merita, si qualibet hora cogites: Quid hac hora a me requirit Deus? quid hoc momento vult me facere? quid hoc instanti magis beneplacitum est? Huiusmodi agnitionem statim exsequar et opere compleas. Sic famuli regis qualibet hora cogitant quid placeat regi, quid ipse vehi, omnesque regis nutus observant, et illico quod innuit perficiunt, ut non tam ire quam

(1) Tertius a S. Thoma distinguitur amor, scilicet *videtur*, seu simplex actus voluntatis, quo volumus alicui bonum, sine redamatiene ex parte ejus: ut cum videmus duos ignotos cumbres in conamine, quorum unum volumus vincere. Iu Doctor Angelicus, II, 11, Quæst. XXVII, art. i.

volare videantur: quanto magis nos Domini Dei nostri nutus observare debemus, illique in omnibus obsequi? Dei, inquam, qui est augusta illa et summa majestas, summa equitas, summa sanctitas, summa sapientia, summa bonitas, summa potentia; Dei, qui est summus noster et omnium dominus, legislator, iudex et vindex; Dei, qui nos creavit, conservat, redemit, sanctificat, singulisque momentis innumeris beneficiis cumulat. Hoc est quod ait S. Gregorius, lib. VI *Moral.*, cap. xii vel xiv: «In cunctis quæ agimus, vim superate voluntatis inquiramus.» Ammon Abbas apud S. Ephrem, tom. II, in cap. *parenti*, et seq.: «Voluntatem Dei, ait, tanquam vere regnum coelorum, ac coronam vite perfectæ, desiderare quovis tempore perficere, credens toto corde illud omnem humanam prudentiam utilitate superare, et in quacumque re primum pro se oportet, an Dei sit voluntas iusta.» Joannes Abbas monens gaudebat, aliosque idem docebat dicens: «Numquam meam feci voluntatem,» uti refert Cassianus, lib. V *De Institut. renane.*, xxviii. Noster B. Aloisius Gouaga dictitabat se tale mori, nec ullius rei, ac præsertim nimis austeritatis, habere scrupulum, quod nihil fecisset nisi ex voluntate Dei, cujus interpretes erant superiores. Hoc est quod Deus laudat et celebrat, dicens: «Vocaberis vocatus Inulas mea in carne,» *Isaia*: lxi, 4. Vide S. Bernardum, serm. 38 in *Cant.*, et tract. *De Diligendo Deo*.

23. Et hoc est mandatum ejus (dixerat S. Joannes nos accepturos quidquid petierimus ab eo, «quoniam mandata ejus custodimus:» hic explicat quænam sint illa mandata, aitque esse duo. *Primum*}, ut credamus in nomine (id est in nomen, est hebraismus: Grece ὁ ὄνομα, id est *nomini*) Filii Iesum Christi (hoc est, ut credamus in Jesum Christum Dei Filium: *nomen* enim ponitur pro nomine nominata melonymice, juxta illud: «In nomine Jesu omne genua flectuntur, celestium, terrestrium et infernorum,» quod explicans subdit: «Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris,» *Plinius*, n. 9. *Secundum*), et diligamus alterutrum. — In his enim duobus quasi fundamentis et radicibus cœlica continentur: credere enim in Jesum Christum, et simul in cum sperare, cum amare, colere, adorare et per omnia obedire. Haec Oecumenius. Rursum credere in Jesum Christum Filium Dei, est pariter credere in Deum Patrem et in Spiritum Sanctum» Pater enim et Filius Pater; ac Pater et Filius includunt vim, imo actum spirandi Spiritum Sanctum, ut alibi dixi. Denique præceptum dilectionis proximi includit et presupponi! præceptum dilectionis Dei: propter Deum enim diligendus est proximus, a In his autem «duobus mandatis universa lex pendet et Propheta, *Matth.* xxiii, 10. «Minus enim, ait S. Augustinus, lib. X *Conf.*, cap. XXIX, tunc, Domino, amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. O amor, qui semper ardes, et nunquam exstingueris, chu-

ritas Deus mens, accende me. Continentiam jubes; da quod jubes, et jube quod vis. »

Sitirr dedit mandatum nobis. — Vox *mandatum* toties repetita significat Christum unice et crebro mandasse et commendasse dilectionis mutuum praeceptum, tum Apostolis, ut idipsum ubique praedicarent et saepe inculcarent; tum fidelibus, ut illi plane et plene obedirent.

24. Er QII SERVAT MANDATA IJVS, IN ILLO MANET, et ipse in eo. — Vox *manet* significat moram et habitationem, item intimam conjunctionem et societatem. Manet ergo Deus in obediente.

Primo, per « mandatum et legislationem : lex enim, et consequenter legislator, manet in subdito, qui ei obedit ; sicut doctrina doctoris manci in discipulo, qui eam auditet haurit, juxta illud : « Verbum Dei manet in nobis, » cap. n, vers. i; ac vicissim subditus manet in lege et legislatore per disciplinam et obedientiam, qua ei inhæret et obedit.

Secundo, per amorem : qui enim mandata Dei custodit; Deum diligit, ac ab eo diligitur. Unde manci in Deo, sicut amans per effectum et amorem manet in amato. Anima enim magis est ubi amat quam ubi animal; vicissim manci in Deo, sicut amatum objective manci in amante. Eodem modo Deus manet in eo, scilicet et tanquam amans et tanquam res amata : a Qui enim adhæret Domino, unus spiritus est, » I Cor. vi, 17. Vide S. Bernardum, serm. 71 in Cant.

Tertio, diligens et obediens manet in Deo per clientelam; vicissim Deus manet in diligente per patrocinium, directionem et regimen quasi ejus tutor et custos, juxta illud *Psalm.* xc, i : « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cadi commorabitur. » Unde Syrus vertit : Qui *servat præceptum ejus, per ipsum servatur*. Hoc est quod ait Zacharias, cap. ii, vers. 8 : « Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. » l'arum fuit dicere, me tangit; sed eam partem nominavit quæ est in homine diarissima, cadernque ad sensum mollissima. Et Deus ad Abraham : « Noli, ait, timere; ego prolector tuus, et merces tua magna nimis. » Hinc orat Psalter : « Esto mihi in protectorem et in domum refugii. » *Psalm.* xxx, 3. Unde eleganter Betta : « Sit, inquit, tibi domus Deus, et esto domus Dei : mane in Deo, et maneat in te Deus. Manci in te Dens, ut te contineat ; manes in Deo, ne cadas. Serva mandata ejus, lene charitatem, noli te divellere a fide illius, ut glorieris in præsencia ipsius, et securus manebis in eo, modo per fidem, lene per speciem. Manebit et ipse perennis in te, juxta quod ei Psalmista decantat : In æternum exaltabunt, et habitabis in eis. » *Psalm.* v, 12. Et S. Chrysostomus in cap. vin *ad Bom.* explicans illud, vers. ii, *Quoniamque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei* : « Ad comparandam, ait, filiorum hæredilem non salis est divino semel imbui spiritu, nisi ejus ducatu perpetuo regamur, cum nauclerus sil animæ nostræ,

auriga et ductor, agens nos in prælium contra spirituales nequitias in coelestibus. »

Quarto, manet Deus in amante, quasi locatum in loco : Anima enim sancta est thronus, templum et cælum Dei, uti docet Paulus I *Corinth.* m, 17, et Isaías cap. i.xvi, vers. i et 2.

Denique Deus manet in justo substantialiter, quia suam essentiam et substantiam justo communicat ; facit enim cum consortem divinæ naturæ*, D *Petri* i, 4. Vide ibi dicta.

Et in hoc (per hoc) scimus (7. d. Hoc indicio cognoscimus) quoniam (quod) manet in nobis, (nimirum) dk Svuto (Græca et Syrus, *ex spiritu*) Qiem dedit nobis. — Probat servantes mandata, ideoque diligentes D. um manere in Deo, ac Deum in ipsis, 7. d. Ex Spiritu Sancto ejusque charitate quæ facit nos alterutrum diligere, cæterisque ejus virtutibus et donis quasi ex effectibus, cognoscimus quod ipse Spiritus Sanctus, ac consequenter Pater et Filius maneant et habitent in nobis, juxta illud : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis, » *Homan.* v, 5. Unde sequitur nos vicissim manere in Deo. « Deus enim charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo, » cap. iv, vers. IG. Ila S. Augustinus, Beda, OEcumenius et alii, a Ista connexio, ait S. Augustinus, satis nperlcque declarat fraternam dilectionem non solum ex Deo, sed etiam Deum esse, quam videmus tanta auctoritate prædicari. Cum ergo <lo dilectione diligimus fratrem, de Deo diligimus fratrem (1). »

Nota, -'scimus, non fido divina, quam hæretici specialem vocant, quasi fideles certo credere debeant se habere fidem et gratiam Dei; non etiam certitudine physica et absoluta, ut vult Catharinus, sed certitudine morali et conjecturali, qualis ex signis et conjecturis, pûla ex fuga peccatorum, studio virtutum, præsortiis humilitatis, mortificationis, charitatis, contemptus mundi, etc., haberi solet : et quo majora (piis in se hæc signa experitur, eo majorem habet certitudinem, quod sit in gratia Dei. Unde quo magis crescit in virtutibus, eo certior sil de sua gratia et salute; adeoque Andreas Vega, lib. IX in *Comitum Tridentinum*, cap. ultimo et penultimo, docet Sanctos posse habere tantam certitudinem quæ excludat omne dubium et metum contrarii, ut moraliter non dubitent de sua gratia : quomodo certo credimus Constantinopolim esse ex communi omnium assertionem, esto eam non viderimus; aut potius sicut sacerdos rite ordinatus certo scit se esse sacerdotem, et baptizalas scii se esse baptizatum, vel quia id a viris fide dignis audivit, vel quia adultus se baptizari vidit, qua ratione dicebat S. Antonius : « Ego Deum meum amo, non

(1) Alii : Est autem cœrlisimu in argumentum, nobis Deum inhabitare, quod nobis dedit de Spiritu suo, scii, dona Spiritus Sancti, quibus certe nihil majus in hac vita nobis dari poterat.

tímco. > Hoc paucorum est et eximie Sanctorum, qui diu et ferventer Deo servierunt; qui tamen si spectent suam infirmitatem, formidare possunt ne forte fallantur in hac sua credulitate, esto actu non formident. Cæteri et formidare possunt, et actu formidant. Ha S. Hieronymus in cap. vi *Mifuræ*: «Nulla hora, ait, dormire, nullo tempore securi esse debemus, sed semper expectare diem iudicii, n S. Gregorius, lib. VI, epist. 22 *ad Gregoriam*, August® cubiculariam: «Secura, ait, de tuis peccatis fieri non debes, et quousque veniat ultima vitæ lura dies, semper suspecta, semper

trepida metuere culpas debes.* S. Bernardus, sermone 3 *De Adventu*: «Cum et meam et proximi conscientiam debeam servare, neutra mihi satis nola est: utraque abyssus est imperscrutabilis, utraque mihi nox est.» Vide Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. xvi. Communiter ergo Sanctorum certitudo et fiducia mixta est cum metu et formidine de opposito, juxta illud Pauli: «Cum metu et tremore vestram salutem operamini, • *Philipp.* n, 12. Voluit id Deus, ut hic metus noliis esset frenum ad humilitatem et stimulus ad acrimoniam virtutis.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit inculcare veram Christi fidem, et charitatem tam Dei quam proximi. Primo, a vers. 1 usque ad vers. 7, docet discernendos esse spiritus, an sint veritatis, an erroris, hoc signo, quod spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo sit; qui vero solvit Christum, sit ex munda et dtaledo. Secundo, a vers. 7 ad 15, nullis commendat charitatem, eo quod Deus sit charitas, et ex charitate Filium suum per incarnationem nobis dederit, etc. Tertio, a vers. 15 usque ad finem, tres praripuos charitatis fructus et effectus recenset: primus est, quod habens charitatem in Deo maneat, et Deus in eo; secundus, quod charitas data sit fiduciam in die iudicii; tertius, quod charitas foras mittat timorem.

1. dialissimi, nolito omni spiritui credere, se I probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi pseudopropheta exierunt in mundum. 2. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; 3. et omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est Antii hristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc jam in mundo est. Í. Vos ex Deo estis, filioli, et vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo. 5. Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit. 6. Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos; qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris. 7. diarissimi, diligamus nos invicem, quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. 8. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est. 9. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. 10. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. 11. diarissimi, si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. 12. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est. 13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. 14. Et nos vidimus, et testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi. 15. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. IG. Et nos cognovimus, et credidimus charitali, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. 17. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii; quia sicut ille est, et nos sumus in hoc inundo. 18. Timor non est in charitate; sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœuam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate. 19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus

prior dilexit nos. 20. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? 21. Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.

1. CHIARISSIMI, NOLITE OMNI SPIRITUI CREDERE. — « Spiritum » vocat Suggestionem, inspirationem, impulsum, doctrinam, suasionem; aut potius ipsum suggerentem, inspirantem, impellentem, docentem, suadentem, puta ipsum doctorem, aut magistrum, *q. d.* Nolite credere omni illi quod a quolibet doctore, vel suasore vobis suggeritur aut suadetur. Doctores enim varii, imo contrarii, vario et contrario spiritu aguntur. Boni, sapientes et orthodoxi aguntur spiritu bono Dei; mali et errantes, uti hæretici, aguntur spiritu malo diaboli. Illi ergo aguntur spiritu veritatis, hi vanitatis, erroris et mendacii, adeoque spiritus bonus vel malus per doctorum ora loquitur, ait Dionysius. Sic Abbas Serenos apud Cassianum, *Collât.* VII, cap. XXXII, testatur se audisse dromonem confidentem, quod per vriumetEunomium impias hereses condidisset. Sic diabolus per os serpentis loqueos lentavit et seduxit Evam, *Genes.* in, 1. Despicit ad nautas qui non credunt omni spiritui, id est, vento, nec ei obsecundant; quia, si id facerent, aberrarent a destinato portu, et se per agerentur in syrtes, scopulos certumque exilium. Porro doctores vocat « spiritus, » tum quia scientia et doctrina est spiritus et spiritalis; tum quia doctorum occultis rationibus et impulsibus, quasi spiritibus, aguntur hi ad bonum et verum, illi ad malum et falsum. Unde jubet examinari et indagari quo spiritu agantur, antequam eis fidem adhibeamus. Hoc est quod promouit Paulus, I *Timoth.* iv, 1: « Spiritus, inquit, manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis dromoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, » etc.; et *Ephes.* iv, 1: « Ut jam non simus parvuli, et circumferamur omni vento doctrinæ. »

Alludit ad illud sui Evangelii cap. in, vers. 8: « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. » Cujus loci sensus est, *q. d.* Sicut spiritus, id est ventus, quocumque eum trahit voluntas, id est, appetitus naturalis, ibi spirat, et tamen eum ejusque determinatum locum non cognoscis nec pervides, sed tantum ejus effectum et stridorem percipis: ita nullo magis regenerationem hanc spiritalem ex aqua et spiritu, o Nicodeme, ejusque finem et terminum, nec sensu nec ratione naturali percipere vales, sed tantum ex revelatione et afflatu Spiritus Sancti, etiamsi symbola externa aquæ et ablutionis in Baptismo videas. Haec S. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus, Euthymius, Jansenius ibidem. Ludit enim Christus analogice in voce *spiritus*, et prius per spiritum intelligit ventum, posterius

Spiritum Sanctum, cujus typus et symbolum est ventus.

Sed probate (sicut aurum probatur Lydio lapide; Syrus, *discernite*) spiritus si ex Deo sunt. — Quia, ut ait Ambrosiaster in cap. v epist. I *ad Thessalon.*, solent spiritus immundi fallaciter quasi per imitationem dicere bona, et inter hæc superinducere prava, ut per hæc quæ bona sunt, accepta ferantur et mala, ut quia unius spiritus dicta putantur, non discernantur ab invicem, sed per id quod licitum est, commendetur illicitum auctoritate nominis, non ratione virtutis. »

Porro Lydius lapis, quo probandi sunt spiritus et doctrina, est non spiritus privatus cujusque, ut voluit Sucnefeldius: hic enim a diabolo esse agique potest, etsi ostendatur agitur, ut cum unus alteri est contrarius (inde enim prognatæ sunt tot sectæ inter se dissectæ, quot capita Cerbero l'oetæ affinxerunt); sed doctrina Apostolorum et Ecclesiarum: hæc enim est certa et communis fidelium omnium. Talis enim illa est, quam quasi suo rovo maxime accommodam et necessariam suggerit S. Joannes, dicens: « Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, » etc. Perperam ergo hæretici ex hoc loco contendunt hereses suas esse examinandas et probandas. Jam enim illi ab Ecclesia examinati et damnati sunt, ut privato cuilibet eas probare non sit opus, imo nec liceat. Ita S. Hieronymus *ad Pammachium*: « Cur post quadringentos annos, ait, docere niteris, quod ante nescivimus? usque ad hanc enim diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. » Et S. Augustinus, lib. II *Contra Crescentium*, cap. xxxv: « Ecclesiam, ait, perisse dicite, et vos unde nati fueritis ostendite. » Et Vincentius Iirinensis, *Contra livres*: « Si vitanda est novitas, retinenda est antiquitas: si profana est novitas, sacrata est vetustas. » Acute autem Primasius in *Apocal.* cap. ii: « Jam, inquit, probati sunt spiritus ab Ecclesia, quid vis tu probare quodjam improbatum est? »

Moraliter docet hic S. Joannes, quemlibet fidelem non debere credere omnibus internis suis motibus, impulsibus, inspirationibus, desideriis, rationibus in speciem bonis, sed solerter examinandam esse ejus originem et auctorem, ut si is bonus et amicus sit, acceptetur; si malus et hostis, refutetur omnique vi ei resistatur. Si melancholicus sentit motus et impulsus tristici, accipere, pusillanimitatis, suspicionum, ne eis credat; quia si originem examinet, inveniet ea oriri a spiritu malo melancholia, qui falsus est et fallax, juxta illud S. Eucherii *ad Valerianum*: « Si vis esse verax, suspicax non eris: non enim sus-

i

Moraliter
examinandum
est spiritum
sanctum

picamur nisi quod nescimus. » Cholericus agitur aestibus ira?, vindicta?, indignationis, putatque se agi zelo iustilire; sed sedata mente et ratione originem perquirat, ac inveniet ea oriri a spiritu malo bilis et cholera?. Ita cum Samaritani non recipiunt Christum, ideoque Jacobus et Joannes dicerent : « Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo et consumat illos ? » Respondit : « Nescitis cujus spiritus estis ; » putatis enim vos spiritu Dei agi, et agimini spiritu humano impatientiae, *q. d.* Vultis imitari zelum Eliae, ut habent Greca et Syrus, puta spiritum vindicta?, quo Elias quinquagenarios igne coelesti consumpsit : at nescitis hunc spiritum non esse Evangelicum, et praesertim non esse meae personae ; meus enim spiritus est mansuetudinis, tolerantia?, beneficentia?. « Nam Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare, » Itzcoëix, 50. Sic multi putant se agi spiritu Dei, puta spiritu veritatis, sobrietatis, castitatis, charitatis, etc., qui si penitus, sincere et sine dissimulatione coram Deo fundum cordis examinent, invenient se agi contrario spiritu diaboli, puta vanitatis, gulæ, libidinis, concupiscentiæ, etc. Quocirca in illis animi æsibus, passionibus et tumultibus suspendendum est iudicium, donec iis sedatis mens conquiescens possit discernere, videre et judicare quid a quo spiritu sit, quid bonum sit, quid malum : et ad hoc maxime invocandus est Spiritus Sanctus, ut det nobis donum discretionis spirituum, cujus re illas practicas tradit Richardus Vielorinus, port. 11, cap. XXXIII in *Cant.*; Gersonius, lib. *De Trob. spiri.*; Turrecremata, præfat. in *revelationes S. Brigitta*; noster S. Ignatius in lib. *Exercit. spirit.*; Adrianus ab Adriano, lib. *De inspirat.*; Bernardinus Rossignolus, lib. III *De Dissipi. Christ, perfect.*, cap. x et seq. Vide et S. Bernardini), serm. 57 et 71 in *Cant.*, et serm. *De Septeni spiritibus*, ubi sex spiritus distinguit, scilicet divinum, angelicum, diaboli, humanum, carnis et mundi. Porro, quantum et quanti momenti sit hoc discretionis donum, multis sentiis, rationibus et exemplis docet Abbas Moses apud Cassianum, *Collât.* 11. ubi inter alia ait cap. iv : « Tam beati Antonii, quam universorum sententia definitum est discretionem esse, qua? fixo gradu intrepidum monachum perducatur ad Deum, prædictasque virtutes jugiter conservet illas, cum qua ad consummationis excelsa fastigia minori possit fatigue consendi, et sine qua multi etiam propensius laborantes perfectionis nequiverint culmen attingere : omnium namque virtutum generatrix, custos, moderatrixque discretio est. »

2. In hoc cognoscitur (legit Interpres -pwwt>); jam legunt, •pwGz.irt, id est cognoscite; alii, •pti-axqiw, id est *cognoscimus*; Syrus, *cognitum est*) spiritus Dei. — *q. d.* lime est tessera vene fidei, doctrina? et veritatis, quam docet et suggerii spiritus Dei, nimirum : a Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. » Ilo?o

ergo fivo S. Joannis erat quasi tesseract symbolum verae et Christiane fidei, nimirum credere et profiteri Christi Filii Dei incarnationem cæteramque in carne ceconomiam ; quia huic articulo quasi novo et paradoxo tunc adversabantur omnes hæretici et hærescs. Alii enim negabant Christi divinitatem, docebantque eum merum esse hominem, ut Cerinthus, Ebion, Menander, Carpocrates, et postea Cerdon, Marcion, Valentinus, Paulus Samosatensis, Theodotus, Montanus, Arius, uti videre est apud Irenæum, Epiphanium et S. Augustinum, lib. *De Hæres.* Alii negabant Christi humanitatem, eamque non veram, sed phantasticam fuisse asserebant, ut Simon Magus, Manichæus, Eutyches, Dioscorus, Apollinaris, Petrus Gnaphæus cum Theopaschitis, sive Patropassianis, qui divinitatem in Christo passam et crucis fixam asserebant (1).

Addit S. Augustinus omnes hæreses repugnare Christo incarnato, quia Christi doctrinæ, Ecclesiae, Sacramentis, Pontifici et ordini hierarchico a Christo instituto repugnant. Sic Pelagius negans gratiam Christi, licet ore confiteretur Christi incarnationem, reipsa tamen eam evertibat ; quia incarnatio Christi non ad aliud facta est, quam ad conferendam nobis gratiam. Idem dicas de Lutero, Calvino et cæteris sectariis : qua de causa S. Joannes omnes hæresiarchas vocat Antichristos, quia omnes Christi doctrinae et Ecclesiae adversantur, ac proinde spiritum non Christi, sed Anlichristi et diaboli habent. Hoc sensu sub uno articulo incarnationis Christi cæteros omnes fidei articulos totamque Catholicam doctrinam complectitur S. Joannes, *q. d.* Omnis qui rectam Christi idem complectitur, ex Deo est.

Tertio, alii sic exponunt, *q. d.* Omnis qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est, scilicet quatenus id ipsum quod verum est, confitetur : omnis enim veritas ex Deo est; idem tamen quatenus huic veritati falsos errores et hæreses admiscet, ex diabolo est.

Mystice OEcumenius : « Confessionem, ait, hanc adventus Christi in carne, non lingua, sed operibus fieri intelligit. » Multi enim non solum hæretici, sed et mali Catholici Christum verbis confitentur, sed factis negant, *q. d.* Qui Christum confitentur tam recte vivendo, quam recte de eo sentiendo. hic ex Deo est: ita Didymus et Beda. a Quid juvat, ait S. Cyprianus, verbis virtutem astruere, si factis veritatem destruimus ? » et S. Augustinus : « Christum, inquit, confiteamini in carne venisse et verbis vera dicendo, et factis bene vivendo. Nam si confiteamini verbis, et factis negetis, fidei talium malorum prope est fides daemoniorum. » Ex dictis liquet Transylvanos Acianos nuper in disputat. Albana, perperam et directe contra mentem S. Joannis hæc sic explicasse ; Christus dicitur

(1) Alii rê in carne venisse significare aiunt, in conditione humili et abjecta. Cf.

venisse non in cameni, id est, assumpsisse carnem, sed « in carne, » id est, esse caro, hoc est, esse homo. Perperam, inquam : nam Hebræis idem csl venire in carne et in carnem. Nec venire in carne est, esse carnem : aliud enim est esse, aliud venire. Nec enim venit aliquo, nisi diversus ab illo, quique prius extitit vel tempore, vel natura : quomodo anima dicitur venire in carnein, quando embryo animatur : prius enim natura est esse animam, quam eam carni se unire, cum eaque facere compositum, puta hominem : esto eodem instanti temporis hæc fiant; anima enim creando infunditur carni, et infundendo creatur. Verum Christus non est anima, sed persona Verbi integraci subsistens: hæc enim venit in carnein, cum eam assumpsit factus homo. « Sic se exinavit formam servi accipiens, non formam Dei amittens. Forma servi accessit, non forma Dei discessit, hoc est confiteri Christum in carne venisse, » ait S. Augustinus, sermone 31 *De "Vertis Apost.", cap. iv.* Idipsum patet ex antithesi, quam subdit S. Joannes, dicens :

3. Et omnis Spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, — *q. d.* Jesus est quid colligatum et compositum ex deitate et humanitate, per vinculum et ligamen unionis hypostaticæ; qui ergo hoc compositum solvit, negans Christum esso Deum, ut Ariani; vel esso hominem, ut Ebionitie: hic non est ex Deo, sed ex diabolo. Hic enim negat Christum Filium Dei c cælo in carnem venisse, aitque eum vel esse Deum, vel hominem duntaxat. Hoc est quod Athanasius in *Symbolo* proponit de Christo credendum, dicens : « Qui licet Deus sil el homo, non duo tamen, sed unus csl Christus ; unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Unus omnino non confusione substanti®, sed unitate person®. Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. » Ubi nota, is *sicut* significare unionem et unitatem, non eandem. sed similem : nam anima rationalis et caro faciunt unum compositum essenziale, puta unum hominem; deitas vero el humanitas juncta in Christo faciunt unum compositum, non essenziale, sed substantiale, sive hypostaticum. Nec enim deitas informat humanitatem, sicut anima informat corpus, sed integra et immista consistens, humanitatem sibi copulat in eadem hypostasi Verbi. Quare proprie Christum solvit Nestorius, docens in Christo duas esse personas, sicut sunt duæ naturæ, ac proinde in Christo hominem esse diversum et distinctum a Deo. Christus ergo Deus in humanitate est quasi margarita in concha, ex materia virginea et rore Spiritus Sancti conceptus et concretus, candidissimus per vitre innocentiam, lucidissimus per sapientiæ lumen, rotundus per omnis perfectionis possessionem : habens pondus constantias, levorem militatis, pnum beatitudinis. Ha noster Salmeron, tom. VH, *tract. It.*

Nola : Syrus et Graeca legunt : « Omnis spiritus qui non confitetur Christum in carne venisse, ex Deo non est. » Sic quoque legit S. Cyprianus, lib. II *Contra Judæos*, cap. vir, vel vm; Tertullianus, lib. *De Carne Christi*, cap. xxiv, qui tomen pro *non confitetur*, legunt, *qui nc/at*. Verum passim Latini cæteri legunt : « Omnis qui solvit Christum, ex Deo non est. » Ita legit S. Leo, *cpist. X*, cap. v; Prosperus, lib. I *De Vocat. Gent.*, cap. xxm; Casianus, lib. V *De Incarnat.*, cap. x; quin et Tertullianus, lib. *Contra Psychicos*, cap. i; Irenæus, lib. III, cap. XYUr, et S. Augustinus hic, qui tauten priorem quoque lectionem affert et exponit. Porro in Græcis pro iaoXcqd, id est *confitetur*, olim lectum fuisse »aMa, id est *solvit*, liquet ex Didymo hic, et S. Cyrillo, *De Fufe ad Reginas*, atque ex eo quod scribit Socrates, lib. VII, cap. xxxii, agens de Nestorio, qui negabat Christum esse Deum, et Beatam Virginem esse Deiparam : « Ignorabat, inquit, in vetustis exemplaribus Catholicæ Joannis esse scriptum, omnem spiritum qui Jesum solvit, a Deo non esse. Hanc enim sententiam ex vetustis exemplaribus abstulerunt illi, qui divinitatem a dispensatione hominis separare voluerunt. »

Utraque lectio eodem recidit, unaque explicat aliam, scilicet quod solvere Christum idem sit quod negare Christum venisse in carne.

Allegorico solvit Christum qui corpus Christi, puta Ecclesiam, scindit per schisma. « Solvere, ait S. Augustinus, factis intelligitur : « Ille venit Colligere, tu venis solvere. Quomodo non negas Christum venisse in carne, qui disrumpis Ecclesiam, quam ille congregavit? »

Tropologice solvit Jesum, qui ejus unionem, puta gratiam, ab anima fidei per peccatum vel scandalum tollit. Ita OEcumenius. Debemus enim, ut Beatus Paulus inquit, « ubique mortificationem Jesu circumferre, ut et vita Jesu in corpore nostro manifestetur. Qui igitur operantem habet Jesum, et mundo mortuus est, neque amplius mundo, sed Christo vivit, Chrisltimque non in Christi tantum carne, sed in sua quoque circumfert, is est ex Deo. » Hæc OEcumenius. Hoc csl, quod ait Sponsu *Cant*, i, 13 : « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. »

Et hic est Antichristus, — tum appellative, quia contrarius Christo; tum potius proprie, quia precursor Antiehristi. Unde Grtnca habent : « Et Ilio est Anlichristi; » Syrus : « Hic est ab ipso pseudochristo; » S. Cyprianus, lib. II *Contra Judæos*, cap. vu vel vm : « Qui autem negat in carne venisse, de Deo non est, sed de Anlichristi spiriti! » Sic Joannes Baptista vocatur Elias *Matth.* xvii, 12, non in persona, sed in officio et spiritu : quia, sicut Joann* s Baptista præcurril primum Christi adventum, ita Elias præcurrct secundum. Vide dieta cap. n, vers. 18 et 21 : « Quis, ait, est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? »

Hic est Antichristus, qui negat Patrem et Filium.»

Quoniam venit, — id csl *venit*, in praesenti, non in preterito, hoc est, certo veniet. Syrus, yvan *audistis veidurum*.

Ei Ni'R\ jam in mundo est, — non in persona, sed in spirito, publi in suis praecursoribus. Hoc est quod ait Paulus : « Mysterium jam operatur iniquitatis, » iI *Tlassal.* ii,7. Ita Lutherus viam strav Mahometi, et consequenter Anlichristo, cum praeler alia docuit Turee non esse resistendum, idque probabat hoc sophismate : Flagello Dei non est resistendum, quia hoc idem est quod Deo flagellanti resistere; atqui Turca est flagellum Dei : ergo, etc. Eodem argumento probasse! latronibus, furibus et praedonibus non esse resistendum, quia hi omnes sunt flagellum Dei ; sed hoc flagellum a iudicibus est flagellandum, quia alleo est non positive, sed permissive. Et quid hoc aliud erat, quam Christianos omnes subicere Turee, et efficere Tureas? Quocirca Solx mannus, Turearum Imperator, cum aliquando quaerivisset a legato Caesaris, quem annum ageret Lutherus? Legato respondente quod Í8 ageret, dolere se dixit, quod ob imminensem senectutem non in posterum tantum, quantum antra, semper conatus suos posset adjuvare. De quo Solyinanni de se iudicio gloriatur Lutherus, lib. *Syniposiac.*, ac Turcicum Caesaren! omnem sibi benevolentiam detulisse jactitat. Sic S. Hilarius Constantinum Auanum Imperatorem vocavit Antichristum, cujus ignea verba recensui I Pe/ri m, I L

4. Vos ex Deo estis, ruo li, et (id csl idcirco) vicistis eum, — q. d. Quia vos, o Christiani, estis a Deo, qui est prima et aeterna veritas, idcirco vicistis eum, scilicet spiritum Antichrist!, puta spiritum erroris et haeresis. Hinc (raca et Syrus legunt XÛTCÛ, id csl *cos*, scilicet pseudop-Opíelas et spiritus erroris, 7. ç. Gratulor vobis, o Christiani, eo quod vicistis haereticos jam subnascentes, puta Ebionem, Simonem, Menandrum, qui solvunt Christum, eorumque tentationes conflantur repudiastis; quin et doctiores ex vobis disputando, caeteri christianici vivendo, eosdem confutarunt. S. Cyprianus, lib. De S/apL *Tradat.*, legit vuàn, id csl *vincite illos*, vel sit vox adhorlanlis ad pugnam et victoriam : jam legunt > wux:i, id est *vicistis illos*, vel sit vox grahilnnlis et ob victoriam quasi triumphantis. Hoc csl quod ait cap. v, vers. 4 : a Omne quod natum est lex Deo, vincit mundum; et haec est victoria qua vincit mundum, tides nostra. »

Quoniam major est Qui in vobis est, quam qui in mundo. — De caudam victoriae, scilicet Christum, ejusque spiritum veritatis, qui regit fideles, quique major est diabolo, ejusque spiritu erroris, qui dominatur in mundo, puta in hominibus mundanis, haereticis et çapiis, qui non nisi caduca bona amant, sperant et praedicant, uli sequitur. Dicit hoc, I un ut commendet fidelibus humilitatem, Da suis viribus, sed gratiae Dei vic-

toriam humiliter acceptam ferant. « Esto humilis, ait S. Augustinus, porta Dominum tuum, esto jumentum sessoris tui. » Vide dicta *Apocal.* t i,2. Tum vel eos animet ad fiduciam et constantiam in tentationibus, cogitando se magnum habere ducem et protectorem.

Alludit ad illud Evangelii! sui cap. xvr, vers. 33 : « In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. » Loquitur proprie de tentatione contra fidem, quam afferunt haeretici.

Idem tamen a pari vel simili extendas ad quamvis aliam tentationem. Unde primo, S. Cyprianus, Kr/iori. *ad martyr.*, extendit ad Martyres, hortando eos ad spem et constantiam, a Ncc plus, inquit, ad deiciendum potest terrena potentia, quam ad erigendum tutela divina; » et lib. I, *cpist.* 9, ait, atimendas non esse injurias et poenas persecutionum, quia major est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum. » Probat, dicens : a Major est qui in vobis est, quam qui in mundo. » Quin et ipse Joannes, Apocatyp» cap. xii, vers. II : « Ipsi, inquit, vicerunt cum propter sanguinem Agni et propter verbum testimonii sui, et non dilexerunt animas suas usque ad mortem. » Et Ecclesia in hymno Maityrum : « Tu vincis in Martyribus. »

Scnmdo, OEcumenius extendit ad fidelium et sanctorum contemptum, quod scilicet contemnantur a mundanis et impiis : his enim solatium est, quod major sit Christus, qui eos magnificat, quam mundus, qui eos contemnit»

Tertio, S. Ambrosius, hom. I *De Elisao*, in fine tom. 1, extendit ad hostes et exercitus hostiles : « Sæpe, inquit, modo dixisse memini, quod hostium tumultus bellicosos timere minime debeamus, nec quamlibet copiosam hostium multitudinem formidare, quoniam sicut ait Apostolus : Major est qui in nobis est, quam qui in mundo, hoc est, potentior csl ad protegendos famulos suos Christus, quam diabolus ad instigandos inimicos. Quamvis enim idem diabolus colligat sibi turbas, et crudeli eas armet insania, tamen facile destruuntur, quia melioribus populum suum Salvalor circumdat auxiliis. Ait enim Propheta : Immittet angelum Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos. Quod si angelus Domini timentes eum de periculis eripit, non potest timere barbarum qui timuerit Salvatorem, nec potest metuere hostis impetum, qui Christi praecepta servaverit. » Causam subdit, arma Christi. « Praecepta enim Christi, arma sunt Christianis, et divinus timor leiTorem a nobis expellit hostilem. Arma autem haec nostra sunt, quibus nos Salvator instruxerit, oratio, misericordia atque jejunium. Jejunium enim melius (piam murus tuetur, misericordia facilius liberat quam rapina, oratio longius vulnerat quam sagitta. Sagitta enim non niri proxime conspectum perculit adversarium; oratio autem etiam longius positum vulnerat inimicum. » Deinde id confirmat exemplo Elisaei^

qui cinctus a Syris vidit castra Angelorum. Undo Giezi famulo suo paventi dixit : « Noli limerò ; plures cnim nobiscum sunt, quam cum illis. O fides sancti Prophetæ ! non timet adversarios quos prospicit, quoniam scit Angelos secum esso quos credit. Non metuit terrenas insidias, quia coelestia adesse sibi novit auxilia. »

Quarto, S. Prosperus, lib. I De *Vocat. Gentium.*, cap. XXIV, extendit ad quotidianas fidelium tentationes, ut contra Palagiutn ostendat ad eas vincendas opus esse gratia Dei : « Victoria ergo sanctorum, inquit, est opus Dei habitantis in sanctis. »

Quinto, S. Gregorius, lib. IV, *epistola* .39, extendit ad insolentias Pradatorum el Principimi. Scribens enim Sabbiano Diacono, jubet ut resistat Joanni, Patriarchio Constanlinopolitano, qui se nuncupabat Episcopum œcumenicuin sive universalem, fretus potentia Imperatoris Constantini. « Sed nos, inquit, rectam viam tenebimus, nihil in hac causa aliud nisi omnipotentem Dominum metuentes. Unde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia quæ in hoc siedilo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat ; in omnipotentis Dei gratia atque B. Petri Apostoli adjutorio confidat. Vocem veritatis recolat, dicentis : Major est qui in cœlis est, quam qui in mundo, et in hac causa quidquid agentium est, cum summa auctoritate agat. Majus est regnum (et reges impios) fastidire, quam accipere, » ait Tacitus. « Majus est regibus imperare, quam regnare, » aiebat Carolus Marlellus respuens regnum Franciaj sibi oblatum.

Sexto, alii extendunt ad quodvis opus arduum, ut quisque fidelis se ad illud excitet et exacuat sibi, dicendo : « Major est qui in me est, quam qui in mundo ; » et cum S. Paulo : « Omnia possum in eo qui me confortat, » *Philip*, iv, 13 ; et cum S. Cypriano, lib. II, *epist.* 2 : « Nihil appetere de sæculo potest, qui seculo major est, » additque eum « majorem et fortiolem viribus fieri, ut in omnem adversarii grassanlis exercitum imperioso jure dominetur, etc. Quidquid sub cœlo est, tanquam leve, fallax, inane el amore nostro indignum despiciamus. » Idem tract. De *Orat. Domin.* : « Qui renunciavit sæculo, ait, major est honoribus ejus et regno, elideo qui se Deo et Christo dedicat, non terrena, sed coelestia regna desiderat ; » et cum S. Hilario in *Psalm.* cxxx : « Humiles corde, sed animo excelsi simus ; » portamus enim in capito robur, viresci omnipotentiam Christi. Vidi in Belgio Chiliarchum qui minantibus ei hærelis respondit : « Neminem vestrum limeo, quia coronam Hispanicam porto in capite. » Idem dicat fidelis : In capite coronam porto, non Hispanicam, sed divinam : idcirco nullum hominum, vel dæmonum, imo lotas inferni vires non metuo, sed ambio, omnesque ad duellum provoco, uti omnes Ananos, totumque orbem provocavit et prostravit S. Athanasius. Nam « si Deus pro nobis, quis contra nos ! » *Rom.* vin. Per Deum quan-

ta fecit S. Paulus, S. Antonius, Simeon Stylites, S. Franciscos, S. Vincentius, omnesque virgines» heroes el martyres? Eadem per enmdcin nos possumus, « qui triumphat, » id csl, triumphare facit « nos in Christo, » Il *Corinth*, n, II id promisit ipso per Isaiaín, cap. I v iii, I i, dicens : « Sustollam te super altitudines terne, » ul in cœlo quasi aquila habitans, despicias quidquid csl in mundo, *Job* xxxix, 27. Vidit hoc per umbram el secutus est Seneca, sed non assecutus. Sic enim scribit *epist.* 54 : « Quærendum est quid sit quod non liai deterius in dies. Quid hoc esi? animus; sed hic rectus, bonus et magnus. Quid aliud voces hoc, quam Deum in humano corpore hospitem? » Ferunt Olympum montem adeo esse excelsum, ut supra nubes, nullis agitetur ventis, nullis turbinibus. Talis est animus celsus, supra terrena omnia erectus, in cœlo habitans, qui nullis mortalium laudibus, nullis minis et terroribus a recto dimoveri se sinit.

5. Irsi in: mundo sunt, ideo m: mundo loquuntur, ET MUNDUS EOS ALUIT, — q. d. IlæTctici IlOtt SUnt ex Deo, sed ex inundo, quia amant opes, honores, voluptates mundi, de iisque loquuntur et pr@diceant. Unde mundani, qui non nisi mundana sapiunt, libenter cos audiunt. Similes enim habent labra lactucas, ut vulgatum habet proverbium. Ita Æcumenius. « Il i-reticusest, ait S. Augustinus, lib. De *Ulilit. credendi*, cap. i, qui alicujus temporalis commodi, el maxime gloriæ, principatusque sui causa, falsas ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur. » Tertullianus, lib. De *Præscript.* : « Omnes hærelis, inquit, tument, omnes scientiam pollicentur. » Et S. Hieronymus in *Abdiam* : « Quis hæreticorum in superbiam non extollitur? » Rursum S. Augustinus, lib. De *Pastoribus* : « i na, ait, mater superbia omnes hæreses genuit, sicut una mater nostra Catholica omnes Christianos fideles toto orbe divisos. » Idem, lib. IV in *Julianum*, cap. ix, hærelis confert cimicibus, « qui dum vivunt mordent, mortui autem foetent. » Tropologice hanc sententiam recte adaptes hominibus mundanis, qui non nisi mundana, id est detractoria, spurca, Insulsa, ridicula, fatua el vana loquuntur, ideoque a suis similibus mundanis libenter audiuntur.

6. Nos Ex Deo sumus : qui novit Deum, ahii rnos ; Qi i non est ex Deo, non audit nos, — juxta illud Christi : « Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit, » *Luctu* x, IG. « Nos, » scilicet fideles omnes baptismo regenerali et charitate præditi : ita S. Augustinus, Æcumenius et Lyranus. *Secundo* : « Nos, » scilicet prædestinati, ait Dionysius. *Tertio* el genuine : « Nos, » scilicet Apostoli, ilæresiarchis enim, quos jam dixit esse ex mundo et de inundo loqui, id eat, mundanas et carnales cupiditates docere, ait Æcumenius, opponit Apostolos, qui ex Deo nati et coelesti doctrina imbuti, ab eoque missi, docent ambire spiritualia, coelestia el çvina. Unda « qui novit » practice « Deum, »

Id est, Deum amari, « hic audit nos, non putat nos Jonnnem, necque similes Apostolos et virum Apostolicos ; « qui non vero non amat Deum, ideoque «non est ex Deo, » sed ex mundo, hic non audit nos. Unde subdit : « In hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris, in hoc scilicet, quod qui audit nos, habet spiritum veritatis ; qui non audit nos, spiritum habet erroris, » ait S. Augustinus. Rursum in hoc, quod heretici qui aguntur spiritu erroris, doceant mundana; Apostoli vero et Apostolici Doctores ex Deo nati doceant divina, 7. d. Dixi : Probate spiritus utrum ex Deo sint ; jam do modum probandi, scilicet hoc signo dignoscetis veros Apostolos a falsis et hereticis, quod veri ament et doceant vera et divina, falsi ament et doceant falsa et carnalia, a Nos ergo ex Deo sumus, » quia, ut ait Eumenius, «a mundanis concupiscentiis abhorremus, et de futura vita solliciti contemnimus omnia caduca et mortalia bona.» Alludit ad illud Christi in Evangelio, cap. x, vers. 16 : « Oves, etc., vocem meam audiunt; » et cap. vi, vers. 46 : « Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me ; » et cap. vin, vers. 47 : « Qui ex Deo est, verba Dei audit : propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. » Vere S. Hieronymus *ad licitodorum* : « Absque notitia mentis sui homo peccus est. »

7. CHARISSIME, DILIGAMUS NOS INVICEM. — Hæc recte coherent præcedentibus. Dedit enim tesseram et signum quo dignoscatur spiritus veritatis a spiritu erroris, puta quo discernantur Apostoli ab hereticis, scilicet quod Apostoli doceant amare divina, heretici mundana et carnalia. Nunc particulatim et quasi in individuo id ipsum confirmat, 7. d. Spiritus erroris est spiritus cupiditatis, sed spiritus veritatis est spiritus charitatis ; puta erronei et heretici docent diligere honores, opes, Venerem et venire proprium : at Apostoli docent diligere Deum et proximum. Quare, diarisimi, ut sequamur spiritum veritatis, non erroris, spiritum Apostolorum, non hereticorum, « diligamus nos invicem. » Rationem subdit :

Quia charitas est deus. — 7. d. Spiritus veritatis est spiritus charitatis, ut diligamus invicem ; quia sicut veritas, ita et charitas est ex Deo, imo Deus uti est ipsa prima et eterna veritas, ita magis et potius est ipsa summa et increata charitas. Unde consequenter sequitur, quod « omnis qui diligit (amore non naturali, sed supernaturali, puta charitate), ex Deo natus est, » quia renatus ex fide et charitate, quæ ex Deo est, factus est filius Dei ; charitas enim est habitus supernaturalis tribuens animæ facilitatem diligendi Deum et proximum. Porro ex Deo natus est, una generatione, vel potius regeneratione, que potestatis est, non nature. Adhuc enim potestatis est, generatio proprietatis, » ait S. Ambrosius, lib. IV *De Fide*, cap. n. « Ut cognoscat Deum, » non solum speculative, sed et practice, quia Deum quem cog-

noscit esse summum bonum, ornat. Rursum amor facit ut homo plenius cognoscat et quasi gustu spirituali sentiat et sapiat Deum : qui sensus et sapor in tantum crescit, in quantum crescit amor, præsertim quia Deus amanti seipsum manifestat, et clarius revelat per internas illustrationes, inspirationes, consolationes et gustus, juxta illud promissum Christi : « Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum, » *Joan.* cap. xiv, vers. 21 ; et *Apocal.* cap. ii, vers. 17 : a Vincenti dabo manna absconditum, » etc.

Nota : « Charitas ex Deo est, » primo, quia charitas essentialis increata promanans naturaliter ex ipsa essentia divina, sicut calor ab igne : imo charitas est ipsa essentia divina. *Secundo*, quia charitas notionalis est Spiritus Sanctus ; hic enim quasi amor notionalis procedit ex Patre et Filio per actum amoris, quo se invicem infinito amore diligunt. Illa hunc locum intelligit Hugo et Magister sententiarum, in I, dist. 31. Quare minus recte Origenes, homil. I in *Canticis* Hugo per charitalem accipiunt Filium, qui est ex Deo, quia a Deo genitus. Filius enim a Patre procedit, non ut amor et charitas (hoc enim est proprium Spiritus Sancti), sed ut verbum mentis ac notionalis veritas.

Tertio, charitas creata est ex Deo, quia est donum summum et nobilissimum Dei, juxta illud *Roman.* v, 5 : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, » etc., non quasi charitas qua diligimus Deum sit ipse Deus, sive Spiritus Sanctus, uti voluit Magister in I, dist. 37 : hic enim est exploratus error ; sed quod Deus, qui est charitas increata, charitatem creatam qua eum diligamus, inspiret et in nobis accendat, sicut lumen illuminans producit lumen illuminatum, ait S. Augustinus, XII *Confess.* xv. Et hoc proprie hic intendit S. Joannes, quo tacite simul significat hoc donum non esse nostrarum virium, sed assidua prece postulandum a Deo, ait S. Augustinus, *De Gratia et lib. arbit.*, cap. xviii, ubi et addit : « Quid aliud est charitas, quam bona voluntas ! » Rursum significat charitatem, quæ idem est quod gratia, aut individua gratia comes, esse virtutem maxime divinam, quæ nos faciat consortes divinæ naturæ, H. Petri i, 3 ; ideoque quasi deos, quia Deus charitas est, ait Philo Carpathius in cap. iv *Cantica*

Quarto, charitas est ex Deo, quia Deus prior nos diligit, I *Joann.* iv, 19, et amando nos ad redamandum accendit, præsertim cum sua viscera, puta Filium suum unigenitum ex immenso amore nobis per incarnationem fratrem dedit, juxta illud : a Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, I *Joan.* iii, 16. Hanc rationem dat hic vers. 9.

Quinto, charitas ex Deo est, quia Dei lege sancita est, et crebro uniceque commendata. Totus enim Decalogus non est aliud, quam lex charitatis Dei et proximi, juxta illud : « Omne mandatum in hoc verbo instauratur : Diliges proximum

tuum sicut teipsum ; plenitudo ergo legis est dilectio, » Rom. mu , 9.

Rine sequitur quod Dens in se sit charitas formalis, in nobis autem causalis, idque omni genere cansa:, puta materialis, quia ipse est objectum charitatis nostræ; formalis, quia ipso ejusdem est exemplar; efficientis, quia ipse eam in nobis producit; finalis, quia ipse finis est noster el amoris nostri.

Denique amor naturalis est a natura, carnalis a carne, mundanus a mundo, supernaturalis vero, puta charitas, non nisi a Deo. Vide S. Chrysostomum, hom. i *in epist. ad Coloss.*, et Cassianum, *Collât.* XVI, cap. n.

S. Qui non diligit, non novit Deum. — Versu præccd. dixit S. Joannes : « Omnis qui diligit, ex Deo natus est, el cognoscit Deum;» nunc idipsum probat a contrario, quod « qui non diligit, non novit Deum ; » cujus rationem subdit : « Quoniam Deus charitas est, » *q. d.* « Qui non diligit » Deum et proximum, esto speculative noscat Deum, pratico tamen, id est, experimentaliter et sapide <non novit Deum ; » sicut mellis saporem et dulcedinem nemo novit per experientiam et saporem, nisi qui illud gustat et sapit : sicut enim sapor sapiendo, ita amor amando practice cognoscitur, gustatur et sapitur. Unde Syrus hęc invertit hoc modo : « Quoniam Deus charitas est, et quisquis non diligit Deum, non cognoscit Deuin. » Quocirca licet, ut advertit Didymus et Cajetanus, potuisset S. Joannes pari modo dicere : Qui non scit, non novit Deum, quia Deus scientiaesl : qui non sapit, non novit Deum, quia Deus sapientia est : qui non potest, non novit Deum, quia Deus potentia est : qui non est patiens, non novit Deum, quia Deus patientia est : qui non esl humilis, non novit Christum, quia Christus humilitas est, etc. Maluit tamen dicere : « Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas esl, » tum quia agit de charitate, non de scientia, sapientia, potentia, etc.; tum quia plenus charitate Dei el Christi non nisi eam spirat, in caque deliciatur : nam, ut ait S. Bernardus, serm. 83 *in Cantie.*, inter sponsum el sponsam, puta inter amantes, nulla alia connexio quærenda pretor amare et amari, quia sponus iste non modo amans, sed et amor est. Hoc est quod ait Jeremías, cap. XXXI, vera. 3 : « Charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans lui. » Quocirca S. Joannes charilatem hic opponit cupiditati, omnique amori mundi, el cuivis illecebr® mundan® ; tum denique quia charitas uti omnium dolum et virtutum, ita el omnium Dei attributorum est princeps el regina.

Quomam Deis charitas est, — tum formalis et increata, caque vel essentialis vel notionalh, lum causalis el creata, idque per omnia genera causarum, uti paulo ante dixi. In Deo enim Deique c-scnlia ob summam perfectionem et simplicitatem nulla sunl accidentia; sed quæ m nobis sunl

accidentia, in Deo sunt idem cum essentia, uti sapientia, bonitas, amor, potentia sunt ipsa essentia divina, sicut contra Gilbertnm definivit Concilium Remense. Vide S. Bernardum, serm. 80 *in Cant.* Porro Deus est charitas tum in abstracto, tum in concreto; quia esl lum summa dilectio, tum summe diligens, ideoque vicissim a nobis summe diligendus el redamandus,*q. d.* Densest charitas, quia summe nos dilexit : nam hujus su® charitatis evidentissimum dedit indicium, cum pro nobis salvandis dedit misilque Filium suum unigenitum. Hoc proprie intendit S. Joannes : ita enim se explicavit vers. seq. Hinc *primo*, S. Augustinus el Beda docent cum qui proximum non diligit, contra Deum peccare, quia Deuscharitas est. Ex adverso S. Augustinus, lib. Vili *De Trinit.*,cap. vu : « Qui proximum, ait, diligit, consequens est ul ipsam precipue dilectionem diligat; Deus autem dilectio est : consequens est ergo ut precipue Deum diligas. »

Rursum S. Chrysostomus, serm. De *fide, sped chaitate*, docet nil cum charitate posse comparari, cum ipsa sit Deus, qui est incomparabilis. *Secundo*, Orígenes, Prolog, *in Cantio.*, infert charitatem in nobis perseverare debere, ferrique in res spiritales, co quod Deus sit spiritus jugiter perseverans el immortalis. *Tertio*, Gagneius infert nos certos esse qnod Deus supra modum nos diligat, eo qnod sit ipsissima charitas. *Quarto*, hinc Patres inferunt charitalem cæteras omnes -virtutes imperare et complecti : illas enim imperat et complectitur Deus. Unde S. Gyrillus in cap. xiii *S. Joannis* ait, « Charitalem omni virtute constare. » Quin etS. Paulus I *Corinth*, xiii, I : « Charitas, ait, patiens, Iqcnigna est, » eie. Vide ibi dicta, et S. Gregorium, lib. X *Moral.*, cap. mi et vin, alias iv

9. In hoc apparuit cuahitas. — Illic declarat cur Ver», ».

dixerit : « Deus charitas est, » quia scilicet Deus immensam suam in nos charitalem declaravit, mittendo Christum in carnem pro salute nostra, ut hac ratione nos ad se redamandum invitaret, simulque legem et modum redamandi, quasi in viva ideaci exemplari proscriberet, uti in sequentibus explicat S. Joannes. Nam « qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? » ait Paulus *Horn.* vin

Alludit ad illud Evangelii, cap. in, vers. 19: « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. » « Ecce, ait S. Augustinus, « ul diligamus Deum hortationem habemus : quomodo possemus illum diligere, nisi prior ille diligeret? Sipigri eramus ad amandum, non simus pigri ad redamandum. Prior amavit, sed iniquitatem solvit; iniquos amavit, sed non ad iniquitatem congregavit; aegrotos amavit, sed sanandos visitavit. Deus ergo dilectio est, in hoc manifestata est dilectio Dei in nobis. » Pathetice docteque S. Paulinus agens de

S. Magdalena, epist. 4 *ad SciJerum* : « Ergo, inquit, illum amemus, quem amare debitum est. Illum osculemur, quem osculari castitas esl. Illi copulemur, cui nupsisse virginitas est. Illi subjiciamur, sub quo jacere super mundum stare est. Propter illum dejiciamur, cui cadere resurrectio est. Illi commoriamur, in quo vita est : in quo el mortui vivimus : qui vicissim nobis hoc esse dignetur, quidquid illi fuerimus servuli sui, » etc.

Ver», io. 10- Lvhoc (scilicet Christo, ait Didymus. Planius alii, « in hoc,» id est in hac re, puta in Dei dilectione, qua, ul sequitur, prior dilexit nos, ideoque Filium suum misit in carnem) est (el clarissime cernitur, ejus erga nos) charitas, — id est charitatis magnitudo elimmensitas. S. Joannes, dilectus Christi, charitatis Dei preconio non satiatur, sed jugiter illam, ceu vinum quo plenus crat, eructat. Hic ergo camdcin ponderat et exaggerat ex eo, quod Deus nulla dilectione, nullo officio vel obsequio nostro provocatus, imo nullis injuriis et sceleribus nostris offensus, « prior dilexit nos, » dum nos peccatores suos inimicos et hostes, ipsum fugientes et aversantes insecutus charitate prævertit, ul ad se reductos salvaret. Nam « ad hoc nos dilexit, ut diligamus cum, ait S. Augustinus, ideoque misit Filium suum propitiationem, » qui scilicet esset propitiator et victima propitians el placans De: iram « conceptam pro peccatis nostris ; » unde S. Augustinus legit *litatorcm*, idque exponit *sacrificatorem*. Prior, ait S. Bernardus, sermone 9 in psalm. *Qui habitat*, Deus dilexit nos, quia ab æterno, juxta illud: « Sicul elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate, » *Æphes. i*, 4. Denique S. Augustinus hic, tracl. 9 : « Diluxit, inquit, impios, ut faceret pios; dilexit injustos, ul faceret justos ; dilexit icgrotos, ul faceret sanos. » i

Vide hic quam elevat® sint vi® Dei a viis hominum. Homines enim; si quis eos contemnat, vexet, spoliет, imo rideat el levi injuria afficiat, illico se contrahunt, aversantur, fugiunt, imo odio prosequuntur afficientem, ac par pari, imo majorem vindiciam, ci irrogare cogitant. At Deus ab hominibus contemptus, irrisus, honore spoliatus, ot mille injuriis affectus, dilatat erga eos viscera charitatis, charitate cum eorum odio certat, odio excitatur ad amorem ; odium Deo est flabellum charitatis, imo odium amore infinito superat, absoibcl, obruit el extinguit, perinde ut roqus ingens guttulam aqu® absorbet. Dei ergo propria esl beneficentia et charitas in inimicos et hostes, ut scilicet eos amore et gratia preveniat, ac ex inimicis amicos, filios et hærcdes efficiat, imo ex maximis peccatoribus maximos efficiat sanctos : uti ex Saulo fecit Paulum, ex latrone præconem suum in cruce, ex peccatrice Magdalenatn, hoc est speculum pæmentia: el sanctita-

tis. Idipsum celebrat el admiratur Paulus : « Fidelis, inquit, sermo et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum; sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternam, » I *Timoth. i*, 15.

Hanc Dei el Christi in se charitalem imitatus Paulus, Judæos, licci juratos suos hostes, omni modo Christo lucrifacere sategit, et crescentibus eorum odiis, crevit el magis accensus est in cos amor illius, adeoque pro iis optavit fieri anathema, Roman. ix, 2. Simili modo S. Magdalena ut amorem amoris rependeret, sua omnia, seque ipsam devovit Christo. Idem fecere cæteri Sancti. Hanc Dei charitalem nobis quoque imitandam hic proponit S. Joannes. Unde subdit :

ii. Charissimi, si sic Deis dilexit nos, et nos Ve», **, debemus alterutrum diligere. — « Si » non est dubitantis, nec conditionale, sed asseverantis et causalis, idem valens quod *quia*, *q. d.* Q da sic Deus dilexit nos. Simili modo ait Christus : « Si, id est *quia*, ego lavi pedes vestros Dominus et magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes, » *Joan*, xiii, 14.

Dicit tamen Joannes potius *si*, quam *quia*, ad majus pondus et pathos, quasi admiratis el obstupescens ad amorem Dei infinitum, cujus proinde nulla cum nostra possit esse æqualitas vel proportio. Unde solcrlr exilio antecedenti, u si sic Deus dilexit nos,» non infert : « Ego et sic nos debemus Deum diligere; n hoc enim est impossibile, ul scilicet sic Deum amemus, sicut ipso amavit nos : nec enim amorem Dei æquarc, vel ex minima parte possumus; sed infeit : « El nos debemus alterutrum diligere, » *q. d.* Cum non possimus amori divino par pari reddere, saltem diligamus invicem pro modulo nostro. Quod enim proximo facimus, Deussibi facium icstimal, *Matth.* XXV, 40 ; idque, tum quia proximus est imago Dei, lum quia Deus nullius nostrum indigens sibi substituit proximum, ul in illum ogenlein amorem nostrum erga Deum expromamus, amando el succurrendo illi propter Deum. Jussit itaque et sanxit hunc proximi amorem enixe Deus. quia homo homini est similior el vicinior, quam Deus. Si ergo Deus adeo dissimilis et supereminens hominem sic dilexit, quanto magis homo hominem sibi congenerem, et per omnia similem diligere debet? ita Œoumenius : « Si Deus, inquit, ita nos amavit, qui nullam cum natura ejus communicationem habemus, multo magis etiam nos amare eos qui cognati nobis sunt, debemus ; et cum cognoscamus bonum quod ex charitate proficiscitur, id mutuo nobis prestare. »

Adde, n nes complecti etiam proximos, *q. d.* Si Deus omnes natur® nostre consortes, ipse licet ejus exsors, suo amore dignatus, imo tanta *r'* alitale complexus est, quanto magis dteet nos

cadern complecti invicem, qui omnes ejusdem Dature sumus participes, in eaqne pares. Vere S, Augustinus hic *tractat. 1* : « Dilige, ait, et quod vis fac : sive taceas, dilectione taceas : sive clames. dilectione clames:sive emendes, dilectione emendes : sive parca*, dilectione pareas. Radix sit intus dilectionis ; non potest de Ma radice nisi bonum exister*. • Porro, si Christus sic dii xil nos, ut pro nobis animam poneret, mullo magis nos debemus pro proximorum salute animam ponere. Praxim unam hujusce rei quotidie obviam arguat Abbas Pastor in *Vitis Patrum*, lib. V, cap. xv», num. 10 : « Non est, inquit, aliquid majus dilectione, etiam ut ponat (piis animam suam pro proximo suo. Nam si quis audiens sermonem tristem certet et sustineat, ac non recon- Iristct, vel etiam si hesus in re aliqua patienter tulerit, non retribuens contristanti atque Ledenti se, eo modo hujusmodi homo animam suam ponit pro proximo suo. »

V<n. II. 12. Ih.IM IEH0 HUIT UKQVAM. —Quorsum 110C hic ingerit S. Joanno? *Primo*, S. Augustinus ingeniosius, quam germanius sic adaptat, 7. d. Deus est invisibilis, ac proinde non oculo, sed corde quærendus est ; avocandum ergo est cor a smsibus, ac dandum dilectioni : hac enim tenetur Deus, qui non est aliud quam dilectio, a Ibi est, inquit, iste oculus? Audi Evangelium : Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, etc. Si vis videre Deum, Deus dilectio est. n Pergit S. Augustinus : « Qualem faciem h ib(l dite ' . I qualum formam habet? qualem staturam habet? quales pedes habet? quales manu habet? Nemo potest dicere; habet tamen pedes, nam ip i ducunt ad ecclesiam; h ibd manus, nam ipsi* pauperi porrigunt; habet oculos, nam inde mlvlligitur die qui eget. Beatus qui nielligi super egenum et pauperem. Habet aures de quibus dicit Dominus : Qui habet aures audiendi, audiat. Non sunt enim membra distincta per loca, sed intellectu lotum simul videt. Qui habes charitatem, habita, et inhabitaberis : mane, et manebitur in le.» Et inferius : «Sedet si sævis aliquando propter correctionem dilectionis, proplerea de columba demonstrata est charilas, quæ venit super Dominum. Species illa columbal, in qua venit Spiritus Sanctus, in quo nobis charilas infundetur. Quare huc? Fel columba non habet, tamen ru tro et pennis pro nido pugnat, sine amaritudine revit. Iloc facit et pater (piando lilium castigat, sed ad di ciplinam castigat, sicut dixi. Amor ergo revit, charilas revit, quo modo? sine felle, more columbino, non corvino. »

Sanuulo et genuine, luce verba parlim dant causam cur ex antecedenti : « Si sic Deus dilexit no>,» intuknt : «i Et nos debemus alterutrum di. ere,» non l' iim, ntl inferendum videbatur, quin scilicet Deum videre, et benefaciendo dilig' i ' non posSumus : hinc vice Dei benefaciendo proximo quem videmus, testamur amorem nos-

Irum erga IMmi, quem videre, cuique benefacere non valemus. Parlim invitant ad amorem proximi, cohærenlquo cum sequentibus, q. d. Studiose diligite proximum : hanc enim dilectionem sibi faciam reputat Deus, licet enim eum non videnntis, lamen si proximum diligamus, ipse invisibilis erit nobis pr.esentissimus, adcoque sedem et thronum suum in anima nostra manens constituet, imo charitas ejus in anima nostra plene exprim< tur et perficietur. Ita Œcumenius. Itatio est. quia charilas invisibilis et divina Deo invisibili nos conjungit et confoederat. Adde, quod Deus in se invisibilis videatur in proximo visibili : hic enim Dei est imago.

Nola : «Deum nemo vidit unquam,» scilicet per essentiam , sive facie ad faciem in hac vita. Unde probabiliter docent Doctores, nec Moscn, nec Paulum, nec alium purum hominem (Christus enim vidit Deum , sed ipse erat Deus homo) in hac vita vidisse divinam essentiam, juxta illud *Erod. xxxiii* : «Non videbit me homo, et vivet, » licet contrarium opinentur S. Augustinus, et ex eo S. Thomas. Vide dicta II *Corinth*, xu, 4.

Rursum, «Deum nemo vidit unquam,» sed nec videre potest, per vires nature, uti voluerunt Anonimi et Eunomiani, quos refutat S. Chrysostomus et Basilius, lib. I *Contra Eunomimn*; ao postea Begardi et Bcguinæ. Beati enim in corlo vident Deum, sed per vires gratile : unde ibi nions eorum elevatur, et alium quasi accipit oculum ordinis divini, puta lumen gloriæ , quo videat Deum. H te phrasi ergo significat S. Joannes Dei mijedalum adeo esse sublimem, adcoque transe milcro non tantum res omnes creatas, sed et intellectus omnium tum angulorum, quam hominum, ni lice! ipse sil lux splendidissima, tamen ob sui puritatem, subtilitatem et sublimitatem a nulla mente vel oculo creato videri possit. Citat eamdem sententiam S. Joannes, *Evamjehi* 1, 18; sed ibi Applicat Dei cognitioni, hic vero dilectioni ejusdem. Ibi enim ait : « Deum nemo vidit unquam; unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit, n q. d. Ilæc quæ dixi do divinitate Verbi et Dei Patris, adeo sublimia sunt, ul, cum nemo morlaliu pnetet l ilium, Deum videril, nemo etiam prefer Filium, ne Moses quidem, hæc perfecte hominibus enarrare potuerit : quocirca « unigenitus Filius qui est in sinu Patris, » id est, qui Patri est iniimus, conjunctissimus, homousios, nipote ab eo genitus, ac consequenter sapientiæ et consiliorum ejus omnium esi particeps, a ipse» veniens in carnem ea nobis « enarravit. » Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Augustinus, Thcophylactus, Euthymius ibidem. Sio Nabuchodonosor Danielelem ob interpretationem somnii divini ita compellat, cap. iv, vers. vi : « Daniel, cui nomen Baltassar, secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semelipso.» Ilie vero eamdem applicat dilectioni, 7. d. Deus est invisibilis, ac poinde ob homine nui-

Ium dilectionis officium percipere potest, quin transcendit omnes hominum opes, æque ac oculos et actiones, juxta illud *Daniel*, cap. n, 11 : « Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio, n Idem tamen tanti facit dilectionem, et eos qui diligunt proximos, ut ex summo ca> lorum vertice ad eos se inclinet, et quasi descendat hobitetqueet maneat in cordibus eorum. Illoc est quod ait Paulus : a Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum videt, nec videro potest, » I *Tim.* cap. vi, vers. IG. Vide ibi dicta.

Denique S. Cyrillus Hierosolymitanus, initio *Car tchesis* 9, censet Deum non posse videri oculis corporeis, quia ipse est incorporeus, ac proinde ipsum cœlum quasi velum præcendisse oculis nostris, ne fulgore divinitatis nos excœcaret, imo occideret. Hoc falsum est nisi commode exponatur, scilicet hoc modo, quod Deus licet in se incorporeus, habitans tamen in cœlo empyreo, quod corporeum est, et corporibus Beatorum se suamque gloriam ostendens, tantam lucem sensibilem ibidem spargat, quæ sui majestatem quodam modo repræsentet, ut illa oculos Beatorum excœcaret, imo eos occideret, nisi divina virtute fulcirentur et conservarentur. Qua de causa angelus repræsentans Dei gloriam, Mosis apparens in corpore assumpto, dorsum ei duntaxat ostendit, utpote in quo erat lux temperatio : facies enim ejus ita radiabat, ut Mosis oculos excœcasset, juxta illud : a Posteriora (id est dorsum) mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. » Vide dicta Erod. x x x i i i, Î 3, et x x x i v, G. Hinc apud veteres pervagata eral opinio, eum qui vidisset Deum, puta angelum Deum repræsentantem in corpore assumpto, moriturum, juxta illud Manne, patris Samsonis, viso angelo : a Morte moriemur, quia vidimus Dominum, » *Judie*, x i u, 22.

Hinc S. Epiphanius, in VII Synodo, Act. vi, docet Deum secundum se non posse ulla imagine exprimi, quin et Moses vetans Judæis Dei imaginem, causam dat : « Vocem verborum ejus audistis, et formam penitus non vidistis, etc. Non vidistis aliquam similitudinem, no forte decepti facialis vobis sculptam similitudinem, » *Deuteron.* cap. iv, iers. 12 et IS.

CHAHITAS EJUS IN NOBIS PEKFKCTA EST. — a Perfectum » est, quod omnibus suis partibus quasi numeris integratur et completur. Charitatis autem partes et officia sunt duo : *primum*, diligere Deum; *secundum*, diligere proximum. Quare si solum prius habeat charilas ut scilicet diligat Deum, imperfecta est ; perficitui vero el completur, si accedat secundum, scilicet si se extendat ad proximum. Rursum charitas qu \ diligimus Deum, perficitur per charitatem pi limi, quia proximum non ob aliud quam propter Deum diligimus; amor ergo proximi propter Deum perficit amorem Dei, quia id quod est ratio cur ametur alia, et ipsum mullo magis amatur. CuU*

ergo propter Deum amamus proximum, multo magis amamus ipsum Deum.

Secundo, hæc accipi possunt de charilale, non nostra, sed Dei : hoc enim significat *ejus, q. d.* Deus licet sil invisibilis, per charitatem tamen manet in nobis, quin et chântate perfecta se nos diligere ostendit, dum in nobis manens efficit, conservat et auget in nobis charitatem, qua non tinlum ipsum, sed et proximum propter ipsum diligamus. Hunc sensum innuit versus sequens, et S. Augustinus: « Ama, inquit, eum qui in te cœpit habitare, ul perfectius inhabitando faciat te perfectum. »

Porro, charitas maxime perficitur dilectione inimicorum, si scilicet ultra amicos se extendat ad æmulos, hostes el persecutores. « Ignis charitatis, ait S. Augustinus hic, *tra t. 7*, prius occupat proxima, et sic se in longinquiora distendit, antea in fratrem, deinde in ignotum, po tea in adversarium. » El inferius docet nos debere diligere inimicos, sicut medicus diligit agrolas el phreneticos : « Sæviti, inquit, in te homo : ille saevit, tu deprecare; ille odit, tu miserere, febris anirnæ ipsius te odit, sanus erit el gratias (ibi aget. Quomodo medici diligunt wgrolo?» volunt ul semper ægrotent ? Ad hoc diligunt ægrolas ne ægroti permaneant, sed ut ex ægrolis sani fiant; el quanta plerumque patiuntur a phreneticis? quales contumelias verborum? plerumque el percutiuntur : persequitur dic febrim, Ignoscit homini. Et quid dicam, fratres? Amai inimicum suum, imo odit inimicum suum : morbum ipsum enim odit, et amat hominem a quo percutitur, odit febrem. A quo enim percutitur? a morbo, ab aegrotatione, a febre. Illud tollit quod adversatur ut remaneat illud unde gratulelur. » El inferius : « Unum ægrotum flebam qui te oderat, jam duos plango si et tu odisti. Sed persequitur rem luam ; ideo illum odisti, quia angustias libi facit in terra : noli pati angustias, migra in cœlum sursum, cor ibi habebis ubi latitudo est, ut nullas angustias patiaris in Fpo vitæ æternæ. Quodammodo ferramentum Dei est, quo saneris, ipse inimicus tuus. Dc illo te curat, opta ut ille sanetur. »

13. In hoc cognoscimus, quoniam in EO MANEMUS, v.n. IB ET IPSE IN NODIS, QUONIAM DB SFIUITU SUO DEDIT NOBIS. — « Dc spiritu. » id csl, participium Spiritus, puta gratiam el clurilatcm, quæ suul dona Spiritus Sancti. Vel, a de spiritu, » id est, spiritum suum dedit nobis, puta spiritum charitatis : sic enim Hcbræi verba contactus, quale csl *dedit*, consti unni cum praepositione *ex*, vel *dc*, cum ablativo.

Versu præcedenti dixit Deum per charitatem manere in nobis, et consequenter nos in Deo; sic enim manet amans in amanto et in amato : tam enim Deus est amans nostri, quam nos Dei. Hic idipsum inculcat, exaggerat el quasi ratione confirmat. Ratio est talis : qui habet spiritum Dei, hic manet in Deo> et Deus in eo ; atqui qui

hahet cTiarllatcm, DaDel spiritimi Dei : ergo qui habet charitatem, in Deo manet, et Deus in eo. Major patet, quia ubi est spiritus Dei, ibi est ipso Deus; ubi autem est Deus, ibi ipsum subjectum, sive locum in quo est, sibi unit, et quasi immensitate suae essentiae incorporal et absorbet, ut magis subjectum sive locus sit in Deo, quam Deus in subjecto vel loco. Qui ergo in se spiritum Dei experitur, puta charitatem, hic sentit Dei praesentiam et munificentiam, Deum scilicet esse in se, et se in Deo, nupte qui donum sibi conferat et imaginem perfectissimam in se exprimat, juxta illud : « Qui adhæret Domino, unus » piritas est, n I Cor. xii.

Ver». ! ♦ i *• ET KOS VIDIMUS ET TESTIFICAMUR, QUONIAM Pater misit Filium salvatorem mundi. — Pertinent hæc ad vers. 9, ubi ait Deum charitatem suam in nos ostendisse mittendo Filium; hic idipsum probat et confirmat testimonio suo et Apostolorum : hi enim fuerunt testes oculati et auriti, qui viderunt, audierunt et conversati sunt cum Christo incarnato, uti dixit initio Epistola*. Christi incarnationem repetit et inculcat S. Joannes, tum quia illo revo erat nova et paradoxa, ideoque hæretici plures eam negabant; tum quia ipsa est basis et fundamentum charitatis, ut dixit vers. 9. Ad charitatem enim omnia hæc pertinent, adeoque S. Joannes non aliud quam eam spirat. Quem enim non accendat ad Deum redamandum amor Dei, quo Filium suum dedit nobis? Quomodo amor non ametur? Quis non diligat Jesum? Jesus enim est omne bonum nostrum. Jesus enim hebr. idem est quod græce σωτήρ, latino *salvator*, juxta illud *Oscul.* xui, 4 : « Ego Dominus Deus tuus, et salvator non est præter me; » et *Psalm.* lxxvii, vers. 2 : a Deus noster Deus salvos faciendi. »

Alludit ad illud *Evangelii*, cap. iii, vers. 17 : « Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. » Unde S. Bernardus, *De Amore Dei*, yni : a Ipse (Christus), ait, csl amor noster, quo ad te pertingimus, quo te amplectimur : alioquin o incomprehensibilis majestas, comprehensibilis esse videris animæ te amanti. Licet enim nullus sensus cujuslibet animæ vel spiritus te comprehendat, tamen totum te quantus es comprehendit amor amantis, qui totum te amat quantus es, si tamen est totitas, ubi non csl particularitas : si quantitas, ubi non est tantitas : si est comprehensibilis, ubi hæc omnia non sunt. »

V n. is. io. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. — Commendat divinitatem Christi, quia eam tunc impugnabant Ebion. Cerinthus et alii plures. Hæc est (piasi conclusio elicitata ex vers, præced., q. d. Christus est salvatur mundi; quisquis ergo in eum crediderit, c) usque fidem constanter professus fuerit, Deus in eo manet, et ipse in Deo. Manet, iuqu un, per veram vivamque fidem et confessionem in omni charitatem includit, quæque per di-

lectionem operatur. Sic Paulus ait : « Christum per fidem habitare in cordibus nostris, » *Ephes.* cap. xui. vers. 17; solet enim Scriptura fidei tribuere salutem, gratiam, amicitiam, etc., non soli, sed tanquam radici, quæ totam charitatis et virtutum arborem producit, sustentat et complectitur, uti alias sæpe ostendi. Unde S. Augustinus : « Qui confessus fuerit, inquit, non verbo, sed facto, non lingua, sed vita; nam multi confitentur verbis, sed factis negant. » Fidelis enim fidem suam probare et ostendere debet factis et bonis operibus, quæ dicta et præcipit fides; alioqui fides inanis est, oiosa et mortua, ut ait S. Jacobus, cap. ii, vers. 18. Unde S. Hieronymus in illud fratre xxvi, i : « Murus et antemurale ponetur in ea. Murus, inquit, bonorum operum, et antemurale fidei; non enim sufficit antemurale habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur. »

JG. Et nos cognovimus et credidimus charitatem, quam habet Deus in nobis. — Hisce verbis S. Joannes confirmat et inculcat quod dixit duobus versibus præcedentibus : totus enim est in eo ut asserat et inculcet charitatem Dei, quam exhibuit nobis mittendo et dando Christum, ob causas quas dixi vers. 14 : a Nos vidimus et testificamur, quoniam Pater misit Filium suum salvatorem mundi; » hoc idem hic aliis verbis repetit, dicendo : « El nos cognovimus et credidimus charitatem quam habet Deus in nobis, » q. d. Nos vidimus et testificamur Christum incarnatum, qui est charitas Dei; quia cum per experientiam et conversationem vere talem cognovimus, ac per fidem in eum credidimus. « Credidimus ergo charitati quam habet Deus in nobis, » id est, in nos, erga nos; quia credidimus Deum ex immensa erga nos charitate dedisse nobis Christum Salvatorem. Unde Syrus clare vertit, *et nos credidimus, et scimus quam charitatem habeat Deus erga nos : Deus enim est charitas.* Et S. Augustinus, *Et nos cognovimus et credidimus, quia dilectionem habet Deus nobiscum.*

Alii sic exponunt, q. d. Sicul vera et certa sunt quæ dixi et docui de Christo, vers. 14; sic pariter vera et certa sunt, quæ docco de charitate; videtur Christum a Deo datum, credo pariter quod ex mera charitate cum dederit.

Nota : S. Joannes ita redditque in orbem; a Deo enim salit ad Christum, a Christo ad charitatem, a charitate ad dilectionem proximorum, a charitate et dilectione reddit ad Deum, inde ad Christum, etc.; omnia enim hæc eo referi, « ut diligamus alterutrum, » ut dixi vers. 11. Hic enim est ejus discursus; Deus immensa charitate nos, id est, omnes homines dilexit, dando pro eorum salute Christum Filium suum. Ergo par est ut ejus charitatem imitemur, eique in amore respondeamus, ut scilicet ejus amore amemus proximos, cisque beneficiamus, cum Deo ipsi benefacere non possimus.

Nola : Significantius dicit « credidimus di-

tuti, » quam a credidimus charitatem, » ut habent Græca, ut significet nos non tantum fide, sed et spe ac charitate cohærero el tritati Dei, 7. d. Nos non tantum cognovimus et fide credidimus incarnationis mysterium, in quo eximia Dei in nos charitas elucet, imo nimia, ut ait Paulus, *Ephes*, n, 4; sed etiam lotos nos credidimus et commisimus charitati divin®; omnem nostram fidem, spem et amorem in eam defiximus; omnem nostrum affectum in eam transfudimus, per omnia secure in ea conquiescimus, certi quod illa neminem suorum fallat; toti ab ea pendemus, ut ab ea quaquaversum moveamur et dirigamur ad omne bonum, et ad vitam ætemam, dicentes cum Psalte : « Quid enim mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram, Deus cordis mei et pars mea, Deus, in æternum? » *Psalm*, l x x iii, vers. 26.

Dims charitas est. —Syrus, *Deus enim charitas est*; dat enim causam cur dixerit : « Et nos credidimus charitati, n et cur Deus charitatem habeat » in nobis, » id est, erga nos. Causa enim est, quod Deus sil ipsissima per essentiam charitas, ac proinde credentem, sperantem et amantem se fallere non possit; sed cum sil purus merusque amor, sua omnia totumque se ei communicet et in eum effundat.

Nola : Deus est charitas formalis in se, causalis in nobis, quia scilicet eam causal el producit in nobis; in se autem csl formalis charitas duplex : *prima*, essentialis, quæ communis est loti S. Trinitati; *secunda*, nolionalis, quæ propria csl Spiritui Sancto, ut dixi vers. 7 et 8. Audi S. Bernardum, *epist.* 11 : « Dicitur, ait, recte : Charitas est Deus, et Dei donum. Itaque charitas dat charitatem, substantiam accidentalem. » Hinc infert Basilius, *serm. De Institut. Monadi.* : a Quod si, inquit, ut Joannes ait, Deus charitas csl, sine dubio nccessoest diabolus odium esse; ut igitur qui charitatem habet, is Deum habet : sic qui odium habet, is diabolus in se ipso nutrit; » et oral. l *De Amore* : a Si Deus est charitas, ipsa invidia dæmon sil oportet; ut igitur qui charitatem habet, Deum in se manentem habet: sic qui invidiam fovet, dæmonem haud dubie in se ipso nutrit atque alit. » Sic el Nazianzenus in *Tetrastichis* :

Vinum, *inquit*, libido, livor, et demon pares :
Bos mente privant, quos tenent. His tu prece
Medere fuis lacrymis, jejunio;
Medela morbis hæc enim certa est meis.

Quæres cur potius dicatur : « Deus est charitas, » quam Deus est sapientia, Densest polentia, Deus est justitia? Respondeo : Hæc omnia vere dici possunt; melius tamen dicitur: « Deus est charitas, » tum quia S. Joannes proprie agit de charitate; tum quia charitas est nobilissima dos et virtus quæ cæteras omnes transcendit, ac proinde in Deo pariter velut in sui origino est

quid nobilissimum et præstantlssimum : nostra enim charitas creata a charitate Dei increata, velut radius a sole effluit et dimanat. Charitas ergo csl ordinis divini; est enim participatio Dei in summo gradu, scilicet non naturali, in quo cum participant omnes res naturales; sed supernaturali, qui omnem participationem creaturarum longe superat et transcendit.

Porro, ratio cur Deus per essentiam sil charitas, est quod ipse per essentiam sil purum, me- dçll7* rum et summum bonum, cujus natura est esse sui plane pleneque communicativum et diffusivum, ait S. Dionysius, quod proprium est charitatis : Deus enim est mare mellis, puta océanos bonitatis et charitatis. Deus est quasi ignis semper ardens, omnia accendens et in se transmutans. a Etenim Deus noster ignis consumens est, » *Hebr.* cap. xn, 29. Audi S. Bernardum, *serm.* 83 in *Cant.* : Legi, inquit, quia Deus est chantas, et non quia honor esi, vel dignitas, legi; non quia honorem non vult Deus, qui ait : Si ego pater, ubi est honor meus? Verum id paler; sed si sponsum exhibeat, puto quia mutabit vocem, et dicet : Si ego sponsus, ubi csl amor meus? Nam et ante ita locus est : Si ego Dominus, ubi est timor meus? Exigit ergo Deus timeri ut Dominus, honorari vel pater, vel sponsus amari. Quid in his præstat, quid eminet? nempe amor. Absque hoc et limor pœnam habet, et honor non habet gratiam, servilis csl timor, quamdiu ab amore non manumittitur. El qui de amore non venit honor, non honor, sed adulatio esi. Et quidem soli Deo honor et gloria, sed horum neutrum acceptabit Deus, si mele amoris condili non fuerint. »

Ergo Deus est charitas, quia charitas est quasi vu divt-flamma spiritualis omnes inflammans, et quasi m lumen ubique resplendens et omnia illuminans, qumur Hinc S. Dionysius, *De Divin. Nom.*, cap. xiv, p. I, ail « amorem divinum esse vim molricem et sursum trahentem in Deum, qui solus csl ipsum per se pulchrum et bonum. » Item « esse manifestationem Dei per seipsum, et benignum processum eximi® illius unionis, et amatoriam motionem, simplicem, per se mobilem, per se innatam, pnexistentem ia bono, et ex bono in ea quæ sunt exuberantem, et rursum in bonum revertentem. » Hisce verbis, ail noster Lessius, lib. IX *De Divin. Attrib.*, cap. n et m, significat l). Dionysius, *primo*, charitatem et amorem ex pulchro et bono tanquam fonte prodire. « Hoc enim ipso quo Deus suam pulchritudinem et excellentiam infinitam intuetur, exoritur in ipso infinitum amoris incendium, quo tantum illam amat, quantum amari digna est, id est, infinities infinite. Pulchrum enim et bonum cognitum sLatim amorem accendit : unde infinitum pulchrum et bonum infinite cognitum, infinitum amorem ciebit; infinitum, inquam, tum ardore, tum aestimatione, seu, ut Scholastici loquuntur, infinitum intensivo et appetiatiue. *Secundo*, quod propter pulchrum

rt bonum extendat sc cl descendat ad creaturas; nimirum ut illud creaturis communicet, vel totum . vel aliquos ejus radios et adumbrationes pro cujusque captu et meritis. Quod cnim summo amamus, ejus pnestantiam et pulchritudinem cupimus omnibus innotescere, et ejus dulcedinem ab omnibus percipi, ut ab omnibus laudetur. Idem facit amor in Deo. *Tertio*, quod creaturas sursum rapiat, et ad pulchrum bonumquo convertat. Hoc maxime locum habet in angelis et hominibus, nam codera divinam bonitatem et pulchritudinem non capiunt, sed in homine trahuntur quodam modo in Deum caetera tum quia omnes naluræ gradus sunt in ipso, tum quia ca lera omnia propter ipsum. *Quarto*, quod divinus amor sit exslaticiis, quia amantem extra se trahit in amatum : Deum cniin suæ celsitudinis quodam modo facit oblivisci, et inclinatur ad humilitatem nostram, totumque in salutis nostræ negotio occupat. Cujus signum incarnatio, prædicatio, miracula, passio, mors, Sacramenta, missio Spiritus Sancti, assidua et admirabilis Ecclesiae gubernatio, cura cl directio singulorum. Hominem similiter extra se ponit, efficiens ut de se suisque commodis non cogitet, sed solum de Deo cl bonis Dei. Undo magnus Dei amator seipsum abnegat, suis cupiditatibus renuntiat, suas utilitati s negligit, sui oblivisoilur, et totus in iis est quæ ad Deum perlinent. Est cnim cogitatione et affectu totus extra se, cl translatus in dilectum. Talis erat S. Ignatius Martyr, qui dicebat : *ipw'*; *ığaùpwvai*, Amor meus crucifixus est. Talis erat S. Paulus Apostolus : Mihi, inquit, vivo Christus est, cl mori lucrum. Hujus illustre exemplum est in sole. Sol enim in rebus corporeis est summum, pulchrum et bonum. Undo recte quodam loco D. Gregorius Nazianzenus : *ii toi*; *aiaOr-ci*; *rzts*;; *w t u* ; *ii t m*; *vsr.-rri*; *ó ©ri*;; *8l-* cut in rebus sensibilibus est sol, ita in intelligibilibus Deus. Ex sole descendit calor ad res inferiores , descendit autem per lucem , et prius res illustrantur, quam calorem concipiant; calore Concepto fiunt spirituales, leves, et sursum in cadum vehuntur. Sol est symbolum Dei, lux sapientia.* , calor amoris, res terreme animarum et spirituum. A Deo descendit amor per sapientiam; prius enim meus illustratur cognitione pulchritudinis cl bonitatis divinæ, deinde per cognitionem concipit amorem ; amor conceptus efficit animam spiritualem, ccelcslem, camque mox sursum trahit et Deo conjungit, illique soli interno similem voluti quemdam parhelium (qui solis est expressa imago) efficit. »

Idem viderunt Gentiles, sed tenuem per umbram, qui summum deorum fecerunt Cupidinem, De in amoris, eique supplicem finxere Jovem cielcrosque deos. Unde Poeta :

Amor Deum gubernat.
Amoris otuuc regnum est.

Hinc emblemata Cupidinis est •

Sol calet igne meo, Neptunus flagrat in undii.
Quamvis liber erit, feci servire Tonantem ;
Quamvis liber erat, Mirtcin sino Marte subegi.

Hieroglypliicon amoris exlat hoc lemmate : « Amor cau«a omnium , et ad ipsum omnia; » quod nimirum ex amore vero omnes res originem durant, ipseque primum rerum sit principium. Vide Giraldum in *Syntag. Cupidinis*.

Et qvi manet in ciuuutatf, in Deo manet (*et*, id est igitur, idcirco; infertur enim lvk quasi conclusio ex antecedenti, quod præcessit, *q. d.* Deus charitas est ; ergo qui manet in charitato, manet in Deo, cum sint unum idemque Deus et charitas), et Dbus in eo ,—quasi in templo charitatis. Deus enim quasi charitas increata manet in amante quasi in charitate sacra, sed creata; manet, inquam, non tantum per charitatem, sed et per suam essentiam ac substantiam novo quodam modo , ut dixi II *Petri* i, 1. Amans ergo a in Deo manet, » tanquam objectum cognitum et dilectum a Deo , ut vitam æternam ei conferat; et « Deus » manet « in eo, » tanquam objectum cognitum et dilectum, quod amans diligit dilectione supernaturali : amor enim est occupatio amantis circa amatum ipsius amati causa. Man< t ergo sicut annulus in annulo reciproce : charitas enim est vis unitiva et reciproca, quæ amantem transformat in amatum, et amatmn in amantem. Audi S. Dionysium, cap. iv De *Divin. Noni*. : « Hoc amoris verbum vim habet faciendi unum, et colligandi, præstantique modo res inter se miscendi ; » et mox : « Dimovet etiam de statu divinus amor; » et rursus : « Itaque Paulus ille magnus jam divino amore captus, præditusque ejus vi, quæ hominem statu suo dimovit, divino ore : Vivo autem, inquit, jam non ego, vivit vero in me Christus : ut verus amator, cl a mentis, sicut ipse ait, statu dimotus, Deo degit, non suam vitam, sed amantis tanquam valde diligendam. » Mox addit Dei erga nos amorem simili modo extra se fieri rerum omnium procreatione, suorumque donorum communicatione et effusione : ita tamen ut interim a scipso, puta a Deo, non discedat.

Denique S. Bernardus, lib. V *De Considerat.*, cap. xi, Deum ita definit : « Quid est Deus? voluntas omnipotens, benevolentissima virtus, lumen æternum. incommutabilis ratio, æterna dulcedo, creans mentes ad se participandum, vivificans ad sentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, justificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad aquitatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapientiam, roborans ad virtutem . visitans ad consolationem , illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitatem, implens ad felicitatem, circumdans ad securitatem. » Idem S. Bernardus, De *Cana Domini*: « Al-

taris Sacramentum, inquit, csl amor amorum. »

Aui 'f fi- Hinc amor facit exstasin cl excessum amantis
ai **ff** a scipso ut illum in amatum transferat, cl illi
illi io. ardisime uniat, unumque cum illo efficiat. Sic
amor univit Deurn homini, non solum affectu et
cura, sed etiam effectu et substantia, unione ni-
mirum hypostatica. Hominem vero unit Deo, ita
ut prorsus a seipso deficiens in Deum transcal et
voluti colliquescat, nihil amplius cogitans, in-
i' lligens aut sentiens præter Deum, nihil aliud
appetens aut desiderans, nulla alia re gaudens
quam bonis Dei. Qui sic adhæret Deo, unus cum
eo efficitur spiritus, quia seipsum exuit cl Deum
induit; quare perinde ac si in divinam naturam
transformatus esset, lotus cogitatione et affectu
est in Deo. Sic omnes Sancti in cœlo unum erunt
cum Deo (quod Dominus illis precatur, *Joann.*
xv h) , quia omnes agnoscent suum nihilum quod
ex se sunt, seque nihili æstimabunt, nisi quate-
nus sunt Dei, et propter Deum; et hoc modo pe-
nitentia a seipsis deficient : cur enim hæcant in ni-
hilo? Deinde intellectu et voluntate potentissime
rapiuntur in illum, et toti in ipso erunt, et in ip-
sum veluli liquescent et transform .buntur, nihil
aliud ibi sentientes et gustantes quam Deum, ni-
hil aliud æslimanles quam bonum ipsius, perinde
ac si ipsi in Deum essent transmutati. Itaque
amor est vis unitiva, tum quia ipsum amantem
transfert in amalum ut in eo vivat, sentiat, gau-
deat; et ipsum illi quodam modo incorporat, ul
sit unum cum illo : amans cnirn quantum in so
est, optat a se deficere, et in amalum veluli «col-
liquescere, ut unum cum illo efficiatur; lum quia
amante jam in dilectum translato, omne bonum
dilecto vult et procurat quantum potest, tanquam
sibi ipsi, quia jam unum csl cum illo.» Audi
S. Augustinum hic, *tract.* 8 : «Qui manet in di-
lectione, in Deo manet, cl Deus in eo; vicissim so
habitans in Deo, sed ut continearis ; habitai in to
Deus, sed ut te contineat ne cadas , ne forte sic te
putes domum Dei fieri quomodo domus tua por-
tat carnem tuam. Si subtrahat se domus in qua es,
cadis; si autem tu te subtrahas, non cadet. Deus
integer est, cum cum deseris; integer, cum ad
illum redieris. Tu sanaris, non illi aliquid præ-
stabis; lu mundaris, tu reficeris, tu corrigeris.
Ille medicamentum est non sano, regula est pra-
vo, lux est tenebrato, habitatio est deserto : om-
nia ergo tibi conferuntur; » et *tract.* 9 : «Sit tibi
domus Deus, inquit, esto domus Dei. Mne in
Deo, cl mancai in te Deus. .Manet in te Dens, ut
te contineat; manes in Deo, ne cadas; quia sic
de charit.ile dicit Apostolus : Caritas nunquam
cadit; quomodo cadit quem conliuirl Deus? »

Et iclii-
rktta
fnnifi
lūiori».

Il ic de causa, scilicet in symbolum ch ini ilis,
Christus instituit, el testamento nobis reliquit se-
ipsum in Eucharistia, ul scilicet non per imagi-
nem , ut volunt hæretici, sed realiter, substantia-
liter et personaliter maneat in nobis et nos in

ipso, juxta illud Christi : « Qui manducait cieam
carnem, et bibit meum sanauinem, in me mwt,
et ego in eo, » *Jwnn.* cap. vi, 'H. E t ergo Eucha-
ristia fomes et follis charitatb, quum tota Ept tola
commendat S. Joannes ; per eam enim fit, ut ait
S. Chryso*-tomus, hom. 45 tn *J&ann.*, «ut non*olam
per dilectionem , seri reipsa in illam carnem con-
vertamur ; per cibum id efficitur, quem nobis lar-
gitus est. Cum enim suum in nos amorem indi-
care vellet, per corpus suum se nobiscum com-
miscuit, el in unum nobiscnm redegit, ul corpus
cum capite uniretur; hoc enim amantium maxime
e\$st.»Hocip<nim indicat Leo Pontifex: « Non aliud,
inquit, agit participatio corporis et «anguinis Chri-
sti, quam ul in id quod sumimus, transeamus. »
Denique Cyrillus Hierosolymitanus : « Sic Christo-
phori, inquit, erimus, hoc c<t, Chrislum f ren-
tes, cum ejus corpus et. sanguinem in membra
nostra receperimus, atque ita, ut B. Petrus dicit,
divinæ natone consortes effle ernur. » Quocirca
S. Irenæus, lib, V, cap. 6, explic ins illud I *TfrvuL*
v, 25 : a Ut integer spiritus vester et anima et cor-
pus conservetur, » asserit p r'echun hominem in-
tegrari ex corpore, anima et Spiritu San to inha-
bitante per charitatem.

Porro cum ait S. Joannes : « Qui manet in cha-
ritate , » tum incrfatam accipe : de illa cnim paulo
ante dixit : « Deus est charitas; » tum creatam :
qui enim m mei ín chántate creata, manet quoque
in charitate increata, puta in Deo ; quia ubi est
charitas creala, ibi est et increata , puti Deus, qui
cr at e cst auctori l conservator. Atnan< ergo ma-
net in charitate creata, hinc mane! pariter in cha-
ritate increata, quæ est ipse Deus.

Pulchre S. Bernardus, serm. 71 *fn Catfic.* : « At-
qui Deum, inquit. el hominem, quia propriis ex-
stant cl distant voluntatibus et substantiis, longe
aliter in se alterutrum manere sentimus, id est,
non substantiis confusos, sed voluntatibus consen-
taneos. Et hæc unio ipsis, communio voluntatum
et consensus in charitate. Felix unio si experiaris,
nulla si comparaveris. Vox experti : Mihi autem
adhærere Deo bonum csl ; bonum plane, si omni
ex parle adhæseris. Quis est qui perfecte a !h reel
Deo, nisi qui in Deo manens, tanquam dilectus a
Deo, Deum nihilominus in se trixit, vicissim dili-
gendo?» Mox vero de hac Dei hominisque unione
subjicit : a Ergo cum undique inh erent sibi homo
et Deus, inhærent autem undique intima mutua-
que dilectione inviscerati alterutrum sibi, per hoo
Deum m homine . cl hominem in Deo esse haud
dubie dixerim. Sed homo quidem , ab ademo in
Deo. tanquam ab adorno dilectus, Deus vero in
homine ex quo dilectus est. » Idem S. Bernardus
citatus hic a Thoma Anglico : « Deuscharitas est,
inquit, quid ergo chántate melius? Et qui manet
in charitate, iu Deo manet : quid ergo eli jritate se-
curius? et Deus m eo, quid ergo chántate jucun-
dius? » Charitas enim se possidentes deificai, fa-
cilone quasi deos incarnatos, uti dixi vers. 8. Ve-

nini enim est illud Catonis : « Qui amant, quodam Jnodo in corpore proprio mortui sunt, vivunt vero in alieno, n Voluit ergo Deus per amorem nos reducere ad nostrum principium, unire scilicet suæ bonitati et pulchritudini, transformaro in seipsum. Hoc fieri non poterat per naturam : invenit igitur modum quo id perficeret per amorem, ut ejus ardore in eo colliquescamus et ab-
Chiriu» sorbeamur. « Quo totum divinum est, ait S. Bernat Vrl nar'lus *Dc Diligendo Deo*, quod sentitur ; >ic affici, mip-m deificari est. Quomodo stilla aquæ modica multo q- au io infusa vino deficere a se tota videtur, dum et saporem vini induit el colorem ; et quomodo ferrum Initum et candens igni simillimum fit, pristina fropriaque forma exutum ; et quomodo solis luce >rfusus aer in eandem transformatur luminis claritatem, adeo ut non tam illuminatus, quam psnm lumen esse videatur : sic omnem tunc in Sanctis humanam affectionem quodam ineffabili modo necease erit a semetipsa liquescere, atque in Dei penitus transfundi voluntatem ; » nimirum hoc perfecte fiet in cado per gloriam, sed inchoate in terra fit per charitatem et gratiam. Idem, serm. 83 ia *Cani.* : « Ipse, inquit, meritum, ipse premium sibi est amor; præter se non requirit causam, non fructum. Eructus ejus, usus ejus. Amo, quia amo; amo, ul amer. Magn i res amor, si tamen ad suum recurrat principium, si suæ origini redditus, si refusus suo fonti, semper ex eo sumat unde jugiter fluat. Solus est amor ex omnibus animæ motibus, sensibus atque affectibus, in quo potest creatura, etsi non ex æquo, respondere auctori, vel de simili mutuam rependere vicem. » idem, *De Vita Solitaria* : «Formatio hominis, ait, institutio est moralis; vita ejus, amor Dei. Hunc fides concipit, spes parturit, chantas format el vivificat; « et mox : «Amorem ergo Dei in homine ex gratia genitum lactat lectio, meditatio pascit, oratio confortat el illuminat; v el inferius : « In ipso vivimus, movemur et sumus. Et non sicut in acre isto, sic in Domino Deo nostro, sed in ipso vivimus per fidem, movemur per spem, agimur per amorem. Ab ipso enim el per ipsum conditus est rationalis animus, ut ad ipsum sit conversio ejus, ut sit ipse bonum ejus, u

BfnUi Porro, Deus per charitatem manens in anima
fniuii fideli, hos in ea producit effectus. *Primo*, eam a terrenis cupiditatibus purificat, ut non nisi caelestia cupiat et sapiat. Ita Josaphat rex conversus a Barlaam tanto amoris igne æstuabat, ul relicto regno, opibus, deliciis, honoribus, in solitudinem secedens exclamaret : a Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Adhæsit anima mea post te, o Christe ; suscipiat me dextera tua. » Damas-
cenus, *Ristar.* cap. xxxvii.

s,cna- *Secundo*, omnes potentias, sensus, affectus,
<ul' amores, operationes, cogitationes, intentiones trahit in Deum, ut non nisi Deum cogitet, intendat, suspiret, juxta illud S. Basilii : « Jugem tibi

imprime memoriam Dei, quasi indelebile signum. » Quid enim extra quærat, qui Deum intra se habet? Deo enim, id est, abyssu omnis boni se immergit. Et illud S. Pauli : « Sive manducatis, sive bibilis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, I Cor. x, 31. Itaque amans perfecte Deum non comedit ut satisfaciat gulæ, sed ut placeat Deo, ut scilicet sano vegetoque corpore cl animo, melius possit servire Deo. hiem dicas de somno, studio cæterisque omnibus. Amor enim est vinculum quod acerrime amantem vincit amato. « Neque enim præsentior spiritus noster est ubi amat, quam ubi animal, » ait S. Bernardus *De Præcept. et Disp.* Imo cum in amoris fornace unus amantium animus conflatus e duobus videatur, alterum alterius dimidium esse Decesse est, juxta illud : «O anim e dimidium me®.» Nam, ut docet Aristoteles, IX *Ethic.*, cap. iv : « Amicus est aller ego. * Sic primorum fidelium amantium erat «cor unum et anima una,» *Actor.* cap.iv. Sic anima Jacobi pendebat cx anima Benjamin filii unice dilecti, *Genes.* xi.iv/20. «Et anima Jonathoe conglutinata est animæ David, et dilexit cum Jonathan quasi animam suam, » I *Regum* xviii, 1. Animæ ergo fibula est amor.

Tertio, facit ut anima optet pro Deo dilecto suo TerUu. magna et heroica agere, multaque pati, et Christo crucifixo assimilar!. Ita Sponsa in *Canticis* dicens : « Dilectus meus mihi et ego illi, » dixit pariter : « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur,» *Cant.* cap. i, 13. Quæ verba explicans S. Bernardus *serin.* 43 : « Myrrha, ait. amara res, dura et aspera tribulationem significat. Ea sibi dilecti causa imminere prospiciens gratulabunda id loquitur, confidens se omnia viriliter subituram. Ibant, inquit, gaudentes discipuli a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunl pro nomine Jesu contumeliam pati. Propterea denique non fascem, sed fasciculum dilectum dicit, quod leve præ amore ipsius ducat, quidquid laboris immineatIdoloris. Bene fasciculus, quia parvulus natus est nobis. Bene fasciculus, quia non sunt condignæ passionis hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Idcnim, inquit, quod in præsentia est momentaneum et leve tribulationis nostra*, supra modum in sublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis. Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo est fasciculus myrrhæ. An non fasciculus, cujus jugum suave est, el onus leve? Non quia leve in se : ncc enim levis passionis asperitas, mortis amaritudo, sed levis tamen amanti. Et ideo non ait Ianium : Fasciculus myrrhæ dilectus meus; sed mihi, inquit, quæ diligo, fasciculus est. Unde et dilectum nominat, monstrans dilectionis vim omnium amaritudinum superare molestiam, et quiaforlis est ul mors dilectio ejus,» nimirum,

Est amor æternus, nullisque domabilis undis.

Quarto, facit ul anima In dies crescat in amore; Quiru*

Deus enim csl quasi flamma*jugiter accendens et inflammans animam, donec eam totam amore incendat. Tradunt, vel fabulantur potius, salaman-dram igne pasci, ideoque esse symbolum aman-tis, qui amoris igne pascitur. Ila co pascebatur S. Franciscos dicens :

Urit amor, me torquet amor, sum factus amoris
Alter amor; nostri csl victor amoris amor.

Minctu- Audi S. Bonavenluram charitatem S. Francisci
FrXif- enarrantem, lib. 1 *Vitæ ejus*, cap. ix : «Totus, in-
ri. quit, quasi quidam carito ignitus divini amoris
flamma videbatur absorptus. Subito enim ad au-
ditum amoris Domini excitabatur, afficiebatur,
inflammabatur, quasi plectro vocis extrinsecæ
chorda cordis interior tangeretur; » et mox :
« Contuebatur in pulchris pulcherrimum, et per
impressa rebus vestigia prosequabatur ubique di-
lectum, de omnibus sibi scalam faciens, per quam
conscenderet ad apprehendendum cum qui csl
desiderabilis totus. Inaudihe namque devotionis
affectu fontalem illam bonitatem in creaturis sin-
gulis, tanquam in rivulis degustabat. » Et infe-
rius : « Flagrabat erga Sacramentum Dominici
corporis fervore omnium medullarum, stupore
admirationis permaximo illam charissimam digna-
tionem et dignatissimam charitatem; siepe com-
municabat, et quasi spiritu ebrius, in mentis ut
plurimum rapiebatur excessum. » Et cap. xm,
agens de sacris ejus stigmatibus : « Excreverat, ait,
in eo insuper amoris incendium boni Jesu in lam-
pades ignis atque flammarum. Cum igitur Sera-
phieis desideriorum ardoribus ageretur in Deum,
et compassiva dulcedine in eum transformaretur,
qui ex charitate nimia voluit crucifigi, vidit Se-
raph unum sex alas habentem tam ignitas, quam
splendidas; apparuit inter alas effigies hominis
crucifixi : intellexit ex hoc se non per martirium
carnis, sed per incendium mentis totum in Christi
crucifixi similitudinem transformandum; dispa-
rens igitur visio mirabilem in corde ipsius reli-
quit ardorem, sed et in carne non minus mira-
bilem signorum impressit effigiem. »

Quiottis. *Quinto*, facit ut anima amore Dei accensa, eo-
dem alios, totumque mundum accendere satagat,
instar S. Pauli, dicentis : « Caritas Christi urget
nos, etc. Pro Christo ergo legatione fungimur,
tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus
pro Christo, reconciliamini Deo, » II *Cor.* v, 1 et
20. Ila B. Jacoponus charitate ardens, audiens
peccatum aliquod quo Deus offendebatur, mire
cruciabatur, ideoque jugiter flebat. Rogatus cur?
Respondit : « Quia amor non amatur, p Idem di-
cebat beatitudinem hujus vitæ in eo consistere,
ut quis cum Deo vel de Deo assiduo tractet. Ita
habet ejus Vita. In amantibus enim Deus quasi sol
animam vultumque occupat, ac radios sapientiæ
villulis et ardoris per eos in alios spargit, idque
velociter et ardentem. Amor enim csl ardens et ala-
tus; nullæ in amore mone. » Nihil enim aliud

est amor, quam vehemens in bono voluntas, ait
S. Bernardus De JVa/ura diuinum umori», cap. n : qui
ergo non zelat, non amat. »

Sexto, facit ut anima amans Deum per amorem Sexto»
et confidentiam ipsi quasi dominetur, et ab eo
impetret omnia quæ petit, itaque fiat quasi om-
nipotens, uti Jacob luctans cum angelo Dei vica-
rio, illi prævaluit, indeque vocatus est Israel, id
est, dominans Deo, *tiens.* xxxii, 28. Hinc illud
pnradoxum : « Fidei lotus mundus divitiarum
est. » Et : « Fidelis mundi est dominus. » Unde
S. Franciscus : a Fuge, inquit, creaturas, si vis ha-
bere creaturas; n fugiendo enim ad Creatorem per
amorem dominaberis illi, et per illum omni crea-
tura', quibus dominatur Creator. Sic S. Franciscos
fugiendo mundum, et sequendo Deum, totum
post se traxit mundum.

Sextimo, Deus animam amantem sibi amicat et
assimilari in moribus et virtutibus divinis, adeo-
que secretorum suorum consciam facit : unde
subinde ei revelat arcana cordium, res absentes
et futuras, uti fecit Prophetis et Apostolis, juxta
illud : « Jam non dicam vos servos, quia servus
nescii quid faciat dominus ejus ; vos autem dixi
amicos, quia omnia quæcumque audivi a Patre
meo, nola feci vobis, » *Joann.* xv, 14.

Octavo, eam tranquillat, serenat, illustrat, ut
imperturbabilis, læta, hilaris tam in adversis
(piam prosperis jugiter exullet Deo, cique gratias
agat, laudet et benedicat, canens cum Psalle : « In
pace in idipsum dormiam et requiescam, » *Psal.*
iv, 9. a Benedicam Dominum in omni tempore,
semper, laus ejus in ore meo, » *Psal.* xxxiu, 1;
et cum S. Job cap. i, vers. 21 : a Dominus dedit,
Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita fac-
tum est : sit nomen Domini benedictum. » Atque
hac ratione videtur sanctus esse homo cœlestis,
et angelus terrestris, ac inchoare beatitudinem
paradisi; vivit enim continuo in amore, jubilo et
laude Dei, dicilque : « Quoties suspiro et respiro,
ad te suspiro, o Deus meus ! »

Denique amor hic in Sanctis eximiis ita crescit,
ut languorem, et subinde mortem inducat, juxta
illud Sponsæ *Cantic.* n, 5 : a Fulcite me floribus,
stipate me malis, quia amore langueo. Læva ejus
sub capite meo, et dextera illius amplexabitur
me; » et cap. v, vers. 8 : « Adjuro vos, lilire Jeru-
salem, si inveneritis dilectum meum, ut nuntietis
ei quia amore langueo. » Ila B. Virgo non ex
morbo, sed ex amore et desiderio fruendi Christo
filio suo, languens et anhelans ad eum, animam
in manus ejus expiravit, uti docent Franciscus
Suarez, Canisius et alii. Vide S. Bernardum, *De*
Diligendo Deo, et *De Amore Dei*, et *De Natura ac*
dignitate divini a/nons, ubi sic orditur : « Ars est
artium ars amoris. » Et lib. *De Conscientia*, ubi
post initium sic loquitur : « Qui evagationes men-
tis in unum colligit, et omnes cordis motus in
uno aeternitatis desiderio figit; profecto jam ad
cor suum rediit, jam ibi libenter immoratur ac

mirabiliter delectatur; et cum ipsum præ gaudio capere non possit, supra seipsum ducitur, et per excessum mentis in summa elevatur; atque ita per semotipsum per cogitationem sui ascendit ad cogitationem Dei, ut discat emensolum indeficienter cogitare, et in eo delectabiliter requiescere, cum amor Christi totum absorbit effectum hominis, ut negligas et immemor sui, nisi solum Iesum Christum, et ea quæ sunt Iesu Christi, sentiat: tunc demum, ut arbitror, perfecta est in eo charitas, Hic itaque sic perfectus est: non est onerosa ei paupertas, iste non sentit injurias, ridet opprobria, contemnit damna, mortem lucrum deputat, imo neo mori se putat, cum magis de morte ad vitam se transire sciatur. » Et inferius: « Qui sic in amore Dei jugiter delectatur, frequenter mentis excessos patitur, frequenter ab omnibus prætentibus et terrenis raptus coram Deo præsentatur; et cum pulchritudinem considerat, et magnitudinem pulchritudinis, attonitus in ejus admiratione suspenditur, miratur regis gloriam, regni magnificentiam, superna civitatis nobilitatem. Et cum felicitatem contemplatur, gloriæ decorem, Dei bonitatem, internam suavitatis dulcedinem, et adema quietis tranquillitatem, meditatur Patris potentiam, Filii sapientiam, Spiritus Sancti benignitatem, et angelicam creaturam beatitudinem; delectatur de Deo in Deum, dum ejus pietatem miratur et decorem contemplatur. O quam jucundum, si non esset tam modicum! Raptim rapitur, sola coelestia contemplatur, contemplando jucundatur, etc. »

17. In hoc perfecta est charitas Dei nostrum, ut fiduciam (nifj/.mv, id est *fiduciam*, securitatem, libertatem, audaciam loquendi) habeamus in die judicii. — *Primo*, a in hoc, » id est, hoc fino et fructu, 7. d. Perfecta charitas parit hunc finem et fructum, scilicet fiduciam in die judicii, tum particularis, tum universalis. Hinc justii desiderant adventum Domini, cupiuntque cum Paulo dissolvi, et esse cum Christo, et ut ait hic S. Augustinus: « Cum patientia vivunt, et delectabiliter moriuntur. » Descendit Joannes a charitate ad ejus fructus, cosque tres recenset: primus est fiducia, puta fidenter vivere et mori; secundus est, quod amantem faciat timoris expertem; tertius, quod omnia quæ postulat a Deo, impetret.

Stundo et nervosius, 7. d. « In hoc, » id est, ad hoc Deus nos ita amavit amare, et nos vicissim « ius charitate et gratia illecti, eum plene et perfecte redamamus, itaque manemus in eo, sicut ille manet in nobis: ad hoc, inquam, ut examinandi a Christo iudice in die judicii de charitate fidenter respondeamus, nos loto corde amasse ipsum, non mundum, ideoque cado et felicitati ab eo adjudicemur. Nam, ut ait S. Augustinus, Præfat. in *Psalm*, xxxi: « Quomodo mala conscientia tota in desperatione est, sic bona conscientia tota in spe. »

Teretio, alii, 7. d. « In hoc, » id est, in hoc signo

cognoscimus perfectam nos habere charitatem, si nimirum, abjecta formidine, extremi judicii diem magna spe et confidentiæ præsequebamur. Ila S. Augustinus: « Quisquis, ait, fiduciam habet in die judicii, perfecta est in illo charitas. » Unde concludit: « Ergo, fratres, date operam, intus agite vobiscum ut desideretis diem judicii, aliter non probatur perfecta charitas, nisi cum cœperit illo die desiderari. Ille autem eum desiderat, qui fiduciam habet in illo; ille autem fiduciam habet in illo, cujus conscientia non trepidat in charitate perfecta atque sincera (i). »

Quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. — Quis ille? *Primo*, « ille, » scilicet Deus, quem paulo ante nominavit, 7. d. Ideo fiduciam habebimus in die judicii, quia in charitate sumus, et vivimus in hoc mundo in ea perfecti, adeo ut etiam diligamus inimicos, sicut Deus in eadem perfectus est, dum solem suum beneficium oriri facit super bonos et malos, et pluit super injustos æque ac justos. Ita S. Augustinus, Beda, Hugo, Lyranus et Dionysius.

Secundo et profundius, a ille, » scilicet Christus, quem quasi amorem meum mente et ore inseper gero. Hac de causa enim S. Joannes cum dicit, « ille est, » intelligit Christum, ut dixi eap. ni, vers. 3 et 5. Porro Christus « est, » id est, « fuit in mundo » hoc, ut vertit Syrus; et etiamnum « est » per merita, providentiam, charitatem et familiaritatem, qua habitat in mentibus Sanctorum charitate pnedilorum. Sensus ergo est, 7. d. Sicut ille, scilicet Christus, in mundo immaculato sanctorumque vixit, et charitate Dei nostri plenus ac mundo mortuus fuit et est, ite inque manet in nobis: ita et nos illum imitantes in hoc mundo immaculato vivere satagimus, imo quasi mortui in mundo Chrisliquo mortificationem jugiter cum Paulo in corpore nostro circumferentes, sancti, et charitate etiam erga inimicos pleni sumus, et manemus in ipso; ideoque fiduciam habemus nos in die judicii non confundendos fore, sed glorificandos, quia illum diem semper habemus præ oculis, ad cumque per opera charitatis et omnimodam sanctitatis nos quotidie disponimus, imo ad eum anhelamus, scientes nos hic peregrinos esse, et unius diei hospites, juxta illud vers. 3: « Omnis (pii habet hanc spem, in eo sanctificat se, sicut et ille sanctus est. » Ha (J)Eumenius et Gagneus.

18. Timor non est in (id est *cflm*) charitate, venit sed perfecta (S. Augustinus legit, *consummata*) charitas foras mittit timorem. — A fiducia quam parit charitas, transit ad fugam timoris, quam parit fiducia, et consequenter charitas. S. Augustinus, hb. LXXXIII, Quæst. XXXVI: « Charitatis

(I) Vers. 17: Ex hoc intelligimus amorem nostrum perfectum, seu sincerum esse, adeo ut etiam cum bona fiduciam illo die judicii apparere possimus, si sicut Ute (Deus) animatus est (erga nos homines), ita et nos in hoc mundo finis animali (erga alios), ita Ailloli.

venenum, inquit, est spes adipiscendorum aut relinendorum temporalium; nutrimentum ejus est, imminutio cupiditatis; perfectio, nulla cupiditas; signum profectus ejus, imminutio timoris; signum perfectionis ejus, nullus timor, n

Quæres : Quis hic linior, quem pellit perfecta charitas ? Responsio est **multiplex** ; est enim generalis et **illimitata** S. Joannis sententia, unde ad quoslibet timores extendi potest, 7. d. Charitas **nihil omnino timet**, est expers timoris, libera, huta, animosa et liberalis. Itaque *primo*, Vatablus : Timor, ait, hic pro desperatione et consternata conscientia sumitur; illo enim peccatores timent se damnatum iri, et do sua salute desperant!. Opponit enim S. Joannes timorem quasi diffidentiam (fiducia) in die judicii : hanc enim fiduciam parit charitas, sicut peccatum parit diffidentiam et desperationem.

Secundo, timor hic est quo anguntur recens conversi, quoque cos memoria præteritorum peccatorum vexat et crucial, ne forte non sint eis plene condonata, juxta illud : « De propitiato peccato noli esse sine metu, » *Eccli.* v, 5.

Tertio, timor hic est servilis, quo servi et imperfecti metu pœnæ, non amore juslitiae, faciunt mandata Domini ; hunc enim pellit pura, sincera el liberalis charitas, cum amore Dei facit ejus jussa. Ille timor, ait hic S. Augustinus, inducit charitatem, sicut seta inducit filum sutoris. Unde de eo ait *Eccli.* 1,28 : « Qui sine timore est, non poterit justificari. » Nam limor castus el filialis manet cum charitate, et quantum hæc crescit, tantum el ille; quo enim quis perfectior el sanctior est, eo magis filiali amore el timore timet et reveretur Deum, cavetque no vel in minimo eum offendat. Hic enim timor est actus amoris, imo ipse timor est amor ; quia enim amat, hinc limet displicere amato. Hoc timore jubentur omnes Sancti timere Deum, *PsaLxxxi*, 10; nam hic timor permanet in sæculum seeculi, *Psal.* xvi, 10.

Quarto, limor hic accipi potest mundanus, quo quis timet parentes, cognatos, ele., ideoque ne eos offendat, violat præcepta Dei; hunc pellit chiirilas. Hi sunt timidi, quorum pars est in stagno ardenti, igne et sulphure, *Apoc.* xxi, 8; de hoc mundano timore hunc locum accipit Tertullianus in *Scorpiaco*, cap. xii.

Quinto, timor hic accipi potest pro anxietate et metu, quo scrupulosi et anxii formidoloso metuunt ne in suis scrupulis offendant Deum. Scrupulos enim pellit perfecta charitas ; hæc enim non est scrupulosa, sed libera, audax et magnanima, juxta illud Horn, *vin*, 15 : « Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accipistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba, Pater. »

Sexto, timor hic accipi potest pœnæ et damnationis; hunc enim fugat charitas. a Sancti enim solliciti sunt do præmio, non adeo formidantes de supplicio, » ait Prosper, epist. *ad Deme-*

triadem. Ita noster Lessius narranti quemdam virum gravem optare Purgatorium subire usque ad diem judicii, ul eo sibi assecuraret æternam salutem, respondit, « spem Christianam majorem esse debere, quam ut certitudinem cadesti* gloriæ t. un longis Purgatorii pœnis redimat. » Semper tamen Sancti in hac vifa habent apem mixtam timore, si non actuali, certe potential), quia non sunt certi de sua salute, ut dixi vers. 13. Ita in morte timuerunt S. Hilarión, Arsenius et alii. Rursum Sancti timent, cum se et suam imbecillitatem considerant ; confidunt vero, cum Dei in se amorem et fidelitatem intuentur.

Septimo, timor hic accipi potest persecutorum, Sejiin». damnorum, infamia), difficultatum, quæ occurrunt in heroicis charitatis operibus ; hunc pepulit Magdalena ardens amore Christi, cum eum sepultura inter milites intrepida requisivi!; unde de ea canit Ecclesia : « Pellit timorem charitas, » juxta illud Christi : « Nolite timere cos qui occidunt corpus, » *Matth.* x, 28; el illud S. Petri, epist. I, caj). ni, vers. 14 : a Timorem eorum ne timueritis. » Sic Martyres non timebant tyrannos et tormenta, sed his exullabant, illis insultabant, ul Laurentius Valeriano, Vincentius baciano, Sebastianos Diocletiano. Mulli non audent dare eleemosynas, quia liment pauperi dem, senium, casus sinistros; hunc timorem pellit perfecta charitas : nam, ut ait Tobias, cap. iv, vers. 12: « Fiducia magna erit coram Deo eleemosyna omnibus facientibus eam. » Hinc S. Maximus in *serm.* 100, fideles infimos ponit *timentes*, medios *proficientes*, summos perfectos.

Octavo, timor hic accipi potest initialis, quo quis ita limet culpam, ul etiam timeat pœnam ; hunc pellit charitas, sed dunlaxat ex parte posteriori, quia charitas perfecta limet el horret culpam, non pœnam.

Hos omnes timores vincit perfecta charitas, sed præsertim servilem et initialem, quo Umide, pusillanimiler el diffidenter timemus pomas, Dei quo judicium et vindictam ; hic enim oritur ex amore sui. quem vincit et pellit amor Dei. El de servili loqui S. Joannem censet S. Augustinus, Buda, OEcumenius et alii; et Diadocbus, cap. xvi De *Perfe* (. *spirit.*, ait timorem purgantem, qui est timor pœnarum, consistere cum mediocri charitate, sed pelli a perfecta. Hæc enim considerat Deum non ut judicem el vindicem, sed ul patrem el sponsum. Sicut ergo Sara sponsa Abrahæ ejecit servam Agar, ila charitas pellit timorem servilem : de quo vide Origenem, homil. 7 in *Genes.*, el Cassianum, *Collât.* XI, cap. xiii, S. Augustinum hic el D. Thomam H II, *Ouæst.* XIX, art. G el 10. Opponit itaque S. Joannes timorem fiduciæ felicitatis el gloria) sterna), quam parit charitas : per timorem ergo accipit diffidentium, anxietatem el melum pœnæ : hisce enim opponitur fiducia quasi contrarium contrario. Contraria enim sunt limor et amor, euque ac fiducia el diffidentia; linior ernia

nninim stringit et cruciat, amor dilatat cl exhi-
larat Hinc amor pñrit fiduciam, securitatem, au-
daciam; timor vero parit diflidentiain, trepidatio-
nem, pavorem.

Nota : Communiter initium justificationis in
peccatore incipit a timore poenarum et gehennœ,
quo percussus a Deo incipit cogitare de sua sa-
lute, et disponere se ad poenitentiam, uti docet
Concilium Tridenlinum, sess. VI, cap. vi. Justifi-
catus deinde sensim minuit hunc timorem. Unde
S. Augustinus hic : a Quantum, inquit, illa (cha-
rilas) crescit, tantum ille (timor) decrescit, et quan-
tum illa fit interior, tantum timor pellitur foras ;
major charilas, minor timor; minor charilas, ma-
jor limor; si autem nullus timor, non est qua in-
tret charilas. » Id vero mox apto exemplo confir-
mat : a Sicut videmus (ait) per setam introduci
linum, quando aliquid suitur ; seta prius intrat,
sed nisi exeat non succedit linum : sic limor pri-
mo occupat mentem, non autem ibi remanet ti-
mor, quia ideo intravit ut introduceret charila-
tem; » el rursum : « Timor stimulat, sed charilas
sanat quod vulnerat timor, etc. Opus est ergo ul
intret timor primo, per quem veniet charilas : ti-
mor, medicamentum; charilas, sanitas.» Idem,
serm. 3 *De Verbis Apostoli* : « Timor, ait, servus
est charitatis; n et serm. 18 *De Verbis Apost.* : « Ti-
mor est custos cl paedagogus legis, donec veni it
charilas. » Et S. Rasilius, hom. 8 in *Psalm*, xxxii :
«Necessario, ait, velul introductorios ad pietatem'
timor assumitur, dilectio vero deinceps succe-
dens a timore scientifico adoptatos perficit.» Audi
S. Bernardini!, serm. 51 in *Cantica* : « Caderum, si
paulatiin per incrementum graliœ cœperit defi-
cere timor, et proficere spes, cum demum ad hoc
ventum fuerit, ul totis viribus exurgens charilas
in adjutorium spei foras mittat timorem, nonne
ejusmodi auima singulariter in spe constituta vi-
debitur, ae proinde etiam in pace in idipsum dormi-
re jam cl requiescere? Si dormiatis (inquit)
inter medios cleros, penine columbio deargenlatæ.
Quod propteroa dictum puto, quoniam est locus
inter timorem et securitatem tanquam inter lievain
et dexteram, media videlicet spes in qua mens et
con«cientia, molli nimirum supposito charitatis
strato, suavissime requiescit. »

Denique S. Augustinus, lib. XIV *De Civit.*,cap.
n, et serm. 211 *De Temp.*, hæc accipit de gloria
cœlesli;ibi enim securitas charitatis excludet om-
nem timorem : « Per bonam vitam, inquit, bona
conscientia comparatur, ut per bonam conscien-
tiam nulla pœna timeatur. Quapropter discat ti-
mere, qui non vult timere. Discalad tempus esse
sollicitus,qui semper vult esse securus; » et infe-
rius : « Tanto minor fit timor, quanto patria quo
tendimus propior. Major enim timor debet esse
peregrinontium, minor propinquantium , nullus
pervenientium. Sic et timor perducit ad charita-
tem, et perfecta charilas foras mittit timorem. »
Verum hic sensus est anagogicus; ad litteram

enim S. Joannes asserit perfectos In charitate pel-
lere timorem in hac vita. Ila S. Antonius eum
pellebat. dum dicebat : « Ego Deum jam non li-
meo, sed amo; quia perfecta charilas foras mittit
timorem, » uti refertur in *Vitis Patrum*, lib. V, li-
bello 17, tractat. *De Charitate*, num. I. EIS. Igna-
tius, fundator Societatis nostra*, dictitabat, si sibi
a Deo proponeretur optio vel moriendi, et certo
eundi in coelum, vel vivendi et augendi Dei glo-
riam, sed cum incertiludine et dubio salutis, se
hoc posterius electurum: Quia, inquit, si ego
Deum ita amo, ut amoro ejus periculo salutis m«
exponam , utique ipse qui amorem meum longd
superat, nec eo se vinci patitur, periculum hc<
omne in se suscipiet, illiidque mihi assecurabit
Idem dicant el faciant qui a Deo vocantur ad vi-
tam activam et apostolalmn , in qua varia occur-
rimi salutis pericula; sequantur, inquam, han(
Dei vocationem, quasi stellam coelestem, sciantqnc
eam sibi fore rectam viam in cœlum, imo secu-
riorem vita abstracta et contemplativa. Ita S. Sal-
vius jam defunctus, et cœlum ingressurus audivit
vocem : « Revertatur ad corpus, adhuc Ecclcsite
mete est necessarius; » cumque ille ingemiscens
responderet : a Domine, si revertar, exponar pe-
riculo, et fofte nunquam huc redibo; » audivit :
«Vrtde, egq,cro custos tuus, teque secure huc re-
ducam, » uti narrat Gregorius Turonensis, lib. VII
Hisor., cap. i.

Quoniam timor poenam iiaijet. — Vulgo enim
dicitur : « Pejor est bello timor ipse belli; » ti-
mor enim magis affligit, quam res quæ timetur,
I'ro *panam* græce est xiXawqS. Augustinus vertit,
tortumentum; Tigurina et Pagninus, *cruciatum*; Ter-
tullianus, lib. De *Fuga*, ix , *supplicamentum*, id
est supplicium ; Syrus, *timor in perturbatione est*.
Sensus est, *q. d.* Timor parit cruciatum animi,
quo se ille'cruciat, dum cogitat et timet sibi im-
pendens malum el pamam. Atqui charitas non
habet poenam et cruciatum , sed lætitiā et vo-
luptatem. Ubi enim est amor, ibi non est labor,
sed sapor, ail S. Bernardus. Ergo charilas ex-
cludit timorem ; limor enim arctat et affligit, cha-
ritas vero dilatat et hetificat cor. Unde conclusio-
nem hanc elicit, subditque Joannes dicens; «Qui
autem (ergo) limet, non est perfectus in charitalo.»
Gruecum enim *Si*, id est *autem*, non tantum co-
pulative, sed et «jXZc-ftçiz.û, id est ratiocinative et
circumscriptive sumitur, ait Gaza, lib. II.

19. Nos HUGO DILIGAMUS DEUM , QUONIAM DEUS Vert. II*
prior dilexit nos. — Est conclusio , qua repetit
et inculcat studium charitatis , ex eo quod Deus
prior nos dilexcrit, et diligendo dilectionem no-
bis inspirant, silique dilectores effecerit, ail S. Au-
gustinus, lib. *De Gratia Christi*, cap. xxvi. Vide
eumdem in *Soliloq.*, cap. xix, pie cum Deo prius
amante dlssuaviantem.

20. SI QUIS DIXERIT, QUONIAM DILIGO DEUM , ET Vert. W
FRATREM SUUM ODERIT, MENDAX EST , — **quia** chari-
tas Dei se extendit ad charitalem proximi, qui est

Imago Dei, camque continet et complectitur. Id
probat duobus argumentis. Prius est :

QUI ENIM NON DILIGIT FRATREM SUUM QUEM VIDET
(Iw;«x» in prælerito, id csl *vidit*, et assidue videt),
Deum quem non videt , quomodo potest diligere? —
Quia natura comparatum est, ut amor cl affectus
rapiatur in sensibilia qure videmus; oculi enim
sunt in amore duces. Nam , ut ail S. Gregorius,
horn. II in *Evang.* : « Ex his quæ animus novit,
surgit ad incognita quæ non novit, ut per hoc quod
scit notum diligere, discat et incognita amare. »

Ven. II. 21 • Et IOC MANDATUM RADEMUS A DEO, UT QUI DILI-

git Deum, diligat et fratrem suum. —Nam, ut ait
S. Augustinus : « Si frater est, et eum non diligis,
quomodo Deum diligis, cujus mandatum contem-
nis?» VideS. Gregorium, lib. X *Moral.*, vi. ubi actus
dilectionis quos proximo impendere debemus,
fuse enarrat. Et S. Augustinus, De *Disripl. Christ.*,
cap. it el tn : « O pie Domine , ait, quid libi ego
som, ut amari jubeas le a me? et minaris mihi in-
gentes miserias; irasceris, si non faciam ; multa
promittis, si faciam. Et quid, amor meus, quid
delectaris in co? Quis Rex dicit servo : Simus
amici, et dabo tibi unam provinciam?»

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit commendare fidem et amorem erga Deum et Christum incarnatum, ejusque sex effectus et fructus assignat. Primus est, nativitas divina, vers. 1. Secundus, victoria mundi, vers. 4. Tertius est, testi- monium Dei, vers. 7 et 10. Quarius est, vita aderna, vers. 11. Quintus est, fiducia impetrandi quid- libet a Deo, dummodo non oret pro venia peccati ad mortem, vers. 14. Sextus est impcccabilitas, hoc est, præservatio a peccato et a diabolo, vers. 18. Est ergo hoc caput quasi conclusio Epistola in qua repetit, inculcat et confirmat jam dicta, uti Ilhetores facere solent in Epilogo. Pleraque ergo sententia hujus capititis in præcdentibus jam explicata sunt. Quare ne dicta iterem, eo remittam.

1. Omnis qui credit, quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est. El omnis qui diligit
eum qui genuit, diligit el eum qui natus esi ex eo. 2. In hoc cognoscimus quoniam dili-
gimus natos Dei, cum Deum diligamusel mandala ejus faciamus. 3. Hæc est enim charilas
Dei, ul mandala ejus custodiamus, el mandala ejus gravia non sunl. 4. Quoniam omne
quod natum esi ex Deo , vincit mundum ; et hæc est victoria, quæ vincit mundum , lides
nostra. 5. Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Jesus est Eilius Dei? 6.
Hic est, qui venit per aquam et sanguinem , Jesus Christus ; non in aqua solum, sed
in aqua et sanguine. El spiritus est, qui testificatur quoniam Christus est veritas. 7. Quo-
niam Iressunl qui testimonium dant in cœlo : Pater, Verbum et Spiritus Sanctus; el hi
lres unum sunt. 8. El lres sunt, qui testimonium dant in terra : Spiritus, et aqua, el
sanguis; el hi lres unum sunl. 9. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei
majus est ; quoniam hoc csl teslimonum Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de
Filio suo. IO. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit
Filio, mendacem facit eum, quia non credit in testimonium quod testificatus est Deus
de Filio suo. 11. Et hoc est testimonium, quoniam vitam ælcrnam dedit nobis Deus. Et
hæc vita in Filio ejus est. 12. Qui habet Filium, habet vitam : qui non habet Filium,
vitam non habet. 13. Ikec. scribo vobis, ut sciatis quoniam vitam habetis ælcrnam , qui
creditis in nomine Filii Dei. II. El hæc est fiducia, quam habemus ad eum, quia
qiiodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos. 15. El scimus quia audit
nos quidquid petierimus : scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.
1G. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, el dabitur ei vila
peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem : non pro illo dico ul roget quis.
17. Omnis iniquitas, peccatum est; et est peccatum ad mortem. 18. Scimus quia omnis
qui natus est ex Deo , non peccat, sed generatio Dei conservat eum, el malignus non tangit

eum. 19. Scimus quoniam ex Deo sumus, et mundus tolus in maligno positus est. 20. Et scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, et vita aeterna. 21. Filioli, custodite vos a simulacris. Amen.

1. Omnis qui credit (fide viva quae ad charitatem se extendit, et per dilectionem operatur, uti dixi cap. iv, 16), quoniam *Jesús* est *Christus* (id est *Messias*, redemptor et salvator mundi), ex Deo natus est — nativitate spiritali et divina, quae fit per fidem, charitatem et gratiam, quae fit non tantum amicus, sed et filius heredesque Dei, ac consors diviore naturae, II Petri i, S.

Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit et filium qui natus est ex eo. — « Natus, non *primo*, proprie natus ex Deo Patre est *Christus* Dei Filius. Deinde natus ex Deo est quilibet fidelis, per Christi gratiam adoptatus a Deo. *Natus* enim analogice dicitur de Christo et nobis, sed de nobis per respectum ad Christum. Est ergo haec ratio-cinatio S. Joannis, qua probat diligendos esse proximos, quod in fine cap. praeced. erepuit probare, ethic proseguitur, g. d. Quicumque diligit Deum Patrem, qui genuit, diligit pariter Deum Filium a Patre genitum; atqui qui diligit Deum Filium, diligit et ceteros Dei filios, quasi illius fratres et membra: ergo qui diligit Deum Patrem, diligit quoque omnes Dei filios ex eo natus. Hi sunt fideles proximi nostri; ergo hi diligendi sunt eadem charitate, qua Deum tam Patrem quam Filium diligimus. Ita S. Augustinus, Beda, Glossa, Hilgundo et alii hic, ac S. Hilarius, lib. VI De *Trinitate*. Huic expositioni, ait S. Augustinus, favet, quod dicat *natus* in singulari, quasi intelligens unigenitum Dei per generationem Patris; mox vero vers. 2 dicat *natos* in plurali, quasi intelligens justos per adoptionem et regenerationem natos ex Deo.

Ilursum, quod sententia praecedenti commendari fidem in Christum, unde congrue mox hic subjungat et commendet amorem in Christum: non enim sufficit fide credere in Christum, nisi et amore diligamus curadera.

Secundo, « natus » accipi potest non Christum, sed duilaxat quilibet Christianus et *justus*, de quo paulo ante dixit: « Omnis qui credit, etc., ex Deo natus est, » ut haec sit sententia disparata a precedenti, tantumque significet fideles sicut credunt in Christum, ita debere sese invicem diligere tanquam fratres, ab eodem Deo Patre genitos et natos. Si enim diligunt Deum qui genuit fideles, debent pariter eos qui ab eo geniti sunt diligere, tum quia Pater eos diligit, tum quia nobiscum conjunctissimi sunt, ulpote fratres et filii ejusdem Patris. Ita Didymus, Cajetanus et Catharinus. Prior sensus uti magis connexus, ita et germanior ac nervosior est. Ubique enim Joannes ► per Christum tanquam centrum, vinculum et glutinum charitatis inter nos et Deum. Christus

enim conciliavit nos Patri, undo mediator est, et causa cur Deum diligamus, et cur vicissim Deus diligat nos. Omnes enim fideles sunt corpus Christi et membra de membro, ait Paulus I *Corinth.* xii, 26: « Cum ergo membra, ait S. Augustinus, Christi diligis, Christum diligis; cum Christum diligis, Filium Dei diligis; cum Filium Dei diligis, et Patrem diligis: non potest ergo separari dilectio. Elige tibi quid diligas, sequuntur cetera; dicas, Deum solum diligo, Deum Patrem; mentiris, si diligis: non solum Deum Patrem diligis; sed si diligis Patrem, diligis et Filium. »

2. *IX* HOC COGNOSCIMUS QUONIAM DILIGIMUS NATOS Ver. L (rôse) Dei, cum id est *quia*, quandoquidem) Deum diligamus, et mandata ejus faciamus. — « Cognoscimus, » id est concludimus, cognitum facimus, ostendimus, convincimus, demonstramus. Sic cap. iv, vers. 13, ait: « In hoc cognoscimus, » id est, corlo signo et argumento concludimus: « Quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis, » g. d. Ex spiritu Dei concludimus et convincimus Deum manere in nobis, et nos in Deo. Similiter sumit S. Joannes id *cognoscimus*, cap. ni, vers. Itici 19; cap. iv, vers. 2 et 6. « Cognoscimus » ergo, id est convincimus quod diligamus Christianos, quasi natos Dei, g. d. Dixi: « Omnis qui diligit Deum qui genuit, diligit et cum qui natus est ex eo, » puta omnes fideles et Christianos. Idipsum enim « cognoscimus, » id est, concludimus et convincimus hoc argumento, quod « Deum diligamus, » Hic enim est S. Joannis syllogismus et haec demonstratio. Omnes filii Dei sunt fideles et Christiani; quicumque diligit Deum, diligit et filios Dei: ergo qui diligit Deum, diligit fideles et Christianos tanquam Christi fratres et membra, genitos ab eodem Deo Patre. Sicut enim ex amore proximorum inferimus et concludimus amorem Dei, sic vicissim et reciproce ex amore Dei inferimus et concludimus amorem proximorum, Ilursum: Quicumque servat mandata Dei, servat et dilectionem proximorum: haec est enim unum e mandatis; atqui qui servat mandatum dilectionis, hic diligit proximos: ergo quicumque servat mandata Dei, hic diligit proximos.

Porro S. Joannes hic non nominat omnes proximos, sed tantum natos ex Deo, puta fideles et Christianos, quia eorum interse dilectionem accendere satagit, ut in fide et vita Christiana se invicem contra Gentiles tueantur, animent., juvent, promoveant. Euiudem fidelibus commendavit, et quasi testamento Christus ad Patrem abiturus reliquit Joan. cap. xv, 12, et S. Paulus ere-

bro, ut Kpfirs. iv, 2 et seq.; *Galat.* vi, 2; *Philip.* u, I et flcq.

3. HEC EST F.NIM CHABITAS DEI, LT MANDATA EJUS CUSTODIAMUS, — *q. d.* Charilas consistit in observatione mandatorum Dei. Charilas enim csl amor et amicitia Dei; htec autem impellit amantes ut faciant voluntatem, puta mandata Dei a se summe amati, juxta illud Sapient. vi, 19: «Dilectio, custodia legum illusesi.» SiC ait *Eccle.* xn, 13: «Deum time, et mandata ejus observa; hoc est enim omnis homo, n *q. d.* Omne hominis bonum, omne officium, omnis felicitas, finis et perfectio consistit in timore Dei. Aut, hoc est quo spectare debet omnis homo, quantus quantus est, in dictis factisque suis omnibus, et tota vita, ut scilicet sibi ubique timorem Dei ob oculos ponat, et ejus servet præcepta; unde Chaldæus vertit, *talem decet esse viam hominis*; S. Hieronymus, *ad hoc creatus est homo*; et Solonius: Quia, ait, qui aliter vivit, non csl homo, sed bestia, quia non rationaliter, quæ est natura hominis, sed bestialiter vivit, si gulose, ut porcus; si dolose, ut vulpes; si superbe, ut leo, etc. Idem per omnia applices charitati.

Et MANDATA EJUS GRAVIA NON SUNT. — Multo ibi minus impossibilia, ut blasphemant hæretici. Alludit ad i^d Christi: «Jugum enim meum suave est, et onus meum leve,» *Matth.* xi, 30.

Mxnbu Datio est: *Prima*, quia Christus Christiano l> ^crav'l onere gravi et multiplici tot mandatorum cœrcemonialium et judicialium veteris legis, i. cnri laniumque moralia, sive Decalogum, puta decem roma præcepfa legis nnluræ, eis imposuit, paucis additis de fide, baptismo et cæteris Sacramentis. Præcepta enim affirmativa veteris legis 218, negativa 363, numerat K. Moyses, lib. Ili *Mure Hannebuchim*, cap. i. vi et l vii: hisce omnibus liberavit nos Christus.

Secunda, quia charilati, et amanti Deum nihil est grave: «Quomodo enim csl grave, cum sit dilectionis mandatum? Aut enim quisque non diligit, et grave est; aut diligit, et grave esse non potest,» ait S. Augustinus *De Natura et gratia*, cap. l x ix; et Sapiens, *Proverb.* iv, 11: a Viam sapienti® monstrabo tibi, et ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum.»

Tertia, quia Christus dat gratiam quasi alas, quibus præcepta impicamus, imo super ipsa quasi volumus, juxta illud: a Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum, » *Psal.* cxviii; unde S. Augustinus, lib. *De Perfectione justitia*., ante medium, ait, «non esse grave quod diligendo (it, non timendo. Nam perfecta charilas foras mittit timorem, et facit præopti sarcinam levem, non solum prementem onere ponderum, verum etiam sublevantem vice pennarum. Anima ergo quæ illa gravia sentit, oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facilitatis.» Unde S. Bonaventura ait mandata gravia esse naturo Ittseb et

corrupte, facilia vero natur® san® et Intrer®. Gratia autem naturam sanat et integral, sicut peccatum eamdem vulnerat et quasi mutilat, ideoque facit ut mandatum sit illi quasi «talentum plumbi,» *Zarhar.* v, 7, et sicut «onus grave uravafum,» *Psal.* xxxvii, 3. Ita Didymus et Ecumenius.

Quarta, quia, etsi quidam in se gravia sunt, ut mortificare omnes cupiditates, obire martirium. pati omnia adversa, tamen hæc levia fiunt, si considerentur exempla Christi et Sanctorum, ejusque promissio de cadesti gloria, juxta illud Pauli: «Non sunt condign® passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, r *Boman*, vnr. Et: «Quod in præsentibus est momentaneum et leve tribulationis nostra», supra modum in sublimitate sternum glori® pondus operatur in nobis. non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non vitientur,» Il *Corinth.* cap. iv, vere. 17. Hinc ait Sponsa *Cant.* cap. i, vers. 13: «Fasciculus,» non fascis, «myrrhæ dilectus meus mihi.» ubi vide S. Bernardum, cujus verba superius recitavi.

Audi S. Augustinum, serm. 18 *De Sanctis*: «Si quotidie, ait, oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam parvo tempore tolerare, ut Christum videre digni essemus in gloria venientem, et Sanctorum ejus numero sociari, nonne erat dignum pati omne quod triste est, ut tanti boni tanteque gloriæ participes haberemur?»

4. Quoniam omne, quod natum est ex Deo, vincit mundum. — Probat quod dixit: «Mandata ejus gravimnon sunt,» huc ratione, quod fideles fide et charitate renati, armati a Deo vincant mundum, id est, mundi cupiditates æque ac terrores, quæ sol® resistunt charitati, faciuntque observationem mandatorum difficilem; iis ergo sublatis*, mandata remanent facilia, non gravia: charitati enim sola contrariatur cupiditas: hanc tolle, remanet facilis et expedita charilas. «Testimonium cœlestis generationis est victoria tentationis,» ait S. Bernardus, serm. I *in Octava Paschoe*.

Nota: «Omne quod natum est,» id est, omnis qui renatus est ex Deo, «vincit mundum;» dicit tamen *omne*, non *omnis*, *primo*, ut significet hanc victoriam provenire fidei non a se, sed a fide, charitate et gratia Dei; unde explicans subdit: «Et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.» Sensus ergo est, *q. d.* Fides, charitas et gratia, quæ nata sunt et manant a Deo, vincunt mundum, ideoque pariter fideles per ea nati renati vincunt mundum; unde (Ecumenius per a omne quod natum est ex Deo, » intelligit charitatem fraternam: hanc enim vincere mundum.

Secundo, tⁱ *omne* habet emphasin, et significat universalitatem omnium gentium. Alludit enim ad animalia omnis generis munda et immunda, quæ erant in arca Noe, quæque per visionem vidit Petrus in linteo Ecclesiæ, *Actor*, x, 12. Quibus significabatur omne genus hominum ex qualibet gente,

statu, conditione, admittendum ad Ecclesiam per novam in baptismo nativitatem. Eadem causa et emphasi ait Christus : a Omne quod (pro *omnem quem*) dat mihi Pater, ad me venit; d unde explicans subdit : « El eum qui venit ad me, non ejiciam foras, n *Joann*, cap. vi, vers. 37; et cap. xvn, vers. 2 : « Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ul omne, id csl *omnis*, quod dedisti ei, det ei vitam æternam. »

Tertio, Thomas Anglicus : *Omne*, inquit, dicitur, non *omnis*, ut significet in generatione spiritali non esse distinctionem sexus. In Christo enim « non est masculus, neque femina, » *Galat.* cap. m, vers. 28.

BincS. Cyprianus, S. Leo et alii dicunt fidelem majorem esse mundo, el in coelo versantem, hoc mundi punctum despicere. Citavi eorum verba cap. iv, vers. 4, ad illud : « Vicistis cum, quoniam major est qui in vobis est. n Præclarc S. Augustinus, lib. II *Dc Symbolo ad Catechum., cnp.* n : « Admirabile, ait, spectaculum nostrum, plane admirabile, in quo Deus adjuvat, fides vires impetrat, innocentia pugnat, sanctitas vincit, præmium consequitur tale, quod dille qui vicerit accipiat, d qui donaverit nihil amittat. »

Et HÆC EST VICTORIA QUÆ VINCIT MUNDUM, FIDES nostra. — a Victoria, » id est, vincens el victor : proprie enim victoria non vincit, sed pugna videntis quæ parit victoriam. « Victoria » ergo, id est, causa victoriæ, armo' quibus comparatur vie* loria, est fides. Ilæc igitur est victrix fides, non nuda d otiosa, sed chavilate et bonis operibus vestita, puta operosa, certans d fortiter dimicans, juxta illud : a Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones, » etc. *Hebr.* xi, d l *Petr.* v : a Adversarius, ait, vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide. » Vide ulrobique dicta; fide enim credimus vitam æternam esse summum bonum, pro quo omnia mala fortiter toleranda sint, et dimicandum contra omnes mundi lenlaciones usque ad mortem cl martyrium. Unde per fidem hanc et spem tum divina; opis et graliæ Christi, tum mercedis d prtemii gloriæ ælernæ, Martyres omnia tormentorum genera alacres d læti vicerunt, juxta illud: a Et ipsi viccruni eum propter sanguinem Agni, et propter verbum testimonii sui, » *Apocal.* cap. xii, vers. Ii. El illud Pauli, *Ephes*, vi, IG : « In omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extinguerc. » Audi Tertullianum *ad Scapulam* : « Arius Antonius cum persequeretur instanter in Asia fideles omnes illius civitatis, Christiani ante tribunalia se manu facta obtulerunt; » cl Nicephorus : « Diocletiani tempore (ait), cum natalis dies Christi festus adesset, vigilili millia Christianorum iu templo a tyranno conclusa igni conflagrare maluerunt, quam tantillum a Christianae fi<ci stabilitate deflectere. » Quare vere S. Bernardus, serm, G in

Vigilia Nativit. : a Fides, ait, est vehit quoddam æternitatis exemplar, proferita simul et præsentia ac futura sinu quodam vastissimo comprehendit, ul nihil ci prælereat, nihil pereat, præeat nihil, n

Pro *vincit* græce est vtxwwa, id est *vicit*, in aoristo, sub quo omne tempus intelligit, g. d. Vicit, vincit et vincet. Hac de causa Rupertos scripsit opus *De Victoria Verbi Dei*. S. Augustinus, lib. De *Ut Hit. credendi*, cap. xvn, docet fidem Christi totum mundum sibi subegisse sanctitate, castitale, patientia, constantia, etc., Apostolorum, Virginum d Martyrum, quibus conversæ sunt ad Christum gentes totius mundi. OEcumcnus : « Omnem, ait, fides perfidiam vicit atque ejecit, ita ut neque Judæus, neque hærciçus quampiam vim adversus eam habeat. » Quocirca S. Augustinus, serm. l *De Verbis Apost.* : « Nrllæ, ait, sunt majores diviliæ, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi hujus major substantia, quam est fides Catholica, quæ peccatores homines salvat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles justificat, pœnitenles reparat, justos augmentât, martyres coronat. » Denique S. Bernardus, serm. 7G in *Cant.* : « Fides, ait, attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, reprehendit novissima, ipsam denique ælernilatcm suo illo vastissimo sinu quodam modo circumcludit. Fidenter dixerim, æternam bcatamque Trinitatem, quam non inllego, credo et fide teneo, quod sana non capio mente. »

Porro fides viva omnia impetrat a Deo, vincit- Ccrl que omnipotentem, ideoque fit omnipotens, adeo ut miracula quælibet operetur, juxta illud : « Omnia possibilia sunt credenti, *Marci* ix, 23. Ilæc csl fides miraculorum. Fides ergo vincit mundum, quia vincit Deum mundi dominum.

5. Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit VwM. quoniam Jesus est Filius Dfi ? — Credendo enim sperat, sperando invocat, invocando amat Christum; itaque gratia Christi roboratus odit spernilque mundum, ac spernendo vincit, juxta illud Pauli : « Omniapossun in co qui me confortat, » *Philip*, iv, vers. 13. Sub fide ergo complectitur charitatem, obedienciam, fortitudinem cæterasque virtutes a Christo sancitas et donatas, quibus vincitur mundus. Qui enim credit in Christum, debet Christi præcepta sequi, cique obedire, non mundo, imo contemnere mundum; hoc enim suis asseclis præcepit sanxitque Christus, *Joan.* xv, 18 et TJ.

AudiS. Bernardum, semi. l *De Iribus testimon. in calo et in terra* : « Quid ergo ait : Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit quia Jesus est Filius Dei, cum el ipse jam mundus id credat? An non ipsi quoque dæmones et credunt et contremiscunt? sed dico : Pulirne l ilium Dei reputat Jesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terrelur comminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat, nec consiliis acquiescit? Nonne is, etiamsi falealur se nossa

Deum, factis tamen negat? Porro fides sine operibus mortua est in semetipsa, nec sano mirum videri potest, si nequaquam vincit, quæ nec vivit quidem.

Probat S. Joannes thesin ex hypolhesi, genus ex specie, imo speciem ex individuo : probat, inquam, fidem esse victoriam fidelium, ex eo quod fides Christi sit victoria mundi ; simulque perstringit Cerinthum, Ebionem et alios illius ævi hærellicos, qui negabant Christi divinitatem. Hinc Petrus eam confiions, diccnsque : « Tu es Christus Filius Dei vivi, » ab eo audire meruit : « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prevalcunt adversus eam, » *Matth.* xvm; et Paulus : « Quis nos separabit a charitale Christi? Certus sum quia neque mors, neque vita, » etc. Bom. cap. vin. « Ende certus erat, nisi ex fidei firmitate? » ait S. Hieronymus in cap. n *ad Galat.*

6. **Ille EST QUI VEXIT PER AQUAM ET SANGUINEM,** Jesus Christus. — *q. d.* Hic est Messias Dei Filius, Salvator et Redemptor mundi, quem Prophete venturum prædixerunt, ut suo sanguine orbem redimeret, et aqua baptismi expiaret, ut patet *Ezech.* XXXVI, 47, et *Isaiah.* xli, 13 ; idemque præsignarunt omnia sacrificia legis veteris, in quibus fundebatur victimarum sanguis, ut representaren! Christi sanguine in cruce fundendo expianda fore peccata. Cum ergo Christus hæc Prophetarum oracula adimplens reipsa venerit, suoque sanguine nos redemerit, et aquæ baptismum dum in Jordane a Joanne baptizatus est, sanxerit, ci-que vim sanctificandi tribuerit : inde certo colligite ipsum esse verum Messiam et Christum mediatorem a Prophetis prædictum, ac proinde ejus fide nos vincere mundum. Probat Joannes quod Jesus Christus sit Filius Dei, puta quod Jesus sil verus homo et verus Deus, primo ex eo quod ipse sil ille qui venit, » græce ὁ ἔρχομαι, id est *Hic*, scilicet Messias, *veniens* autonomastice, quem scilicet Prophete venturum promiserunt, quem Scriptura, *Isaiah* ix, 6 et alibi, significat fore Deum et Dei Filium. Unde « veniens, » vel « venturus, » est nomen Messie, Sic enim eum vocabant Judæi ex vaticiniis Prophetarum, ut patet *Apocal.* i, 4; *Joan.* i, 15; *Matth.* xi, 3; *Vsatin.* exui, 20; Aggeri n, 8; *Malach.* m, 1 et 2, et alibi.

Rursum idipsum probat ex aqua et sanguine, quibus constitit Christi corpus, quodque pro nobis effudit. Hæc enim, *primo*, significabant Christum verum esse hominem, non phantasticum, uti volebant Simon et Manes : corpus enim humanum conflatur et constat aqua et sanguine, puta quatuor humoribus; sub aqua enim sive phlegmate accipe melancholiam, sive atram bilem : aqua enim sive phlegma, si crassescat, fit lutum, sive melancholia; sub sanguine accipe choleram, sive flavam bilem : sanguis enim, si incalescat, fit bilis. Hi quatuor humores continent quatuor elementa, quibus coagmentatur ho-

minis corpus : phlegma enim continet aquam, melancholia terram, sanguis acrem, cholera ignem. Per aquam ergo et sanguinem significat S. Joannes corpus Christi constitisse quatuor humoribus et quatuor clementis, ac proinde vere et proprie fuisse corpus humanum.

Secundo, aqua et sanguis probabant Christum esse Deum, tum quia sanguis Christi fuit justum pretium redemptionis nostre, ex æquo satisfaciens Deo pro offensa peccatorum nostrorum : ergo necesse est ut fuerit sanguis hominis Dei, sive hominis hypostatice uniti Deo : sanguis enim puri hominis non poterat esse justum et adæquatum pretium offensarum Dei; tum quia virtute sanguinis sui Christus instituens baptismum, illi indidit vim divinam expiandi omnia omnium hominum peccata. Ergo necesse est ut fuerit Deus : faciebat enim hoc Christus per se et auctoritative, non quasi minister pendens ab alio. Perse autem instituere Sacramentum remittens et expians peccata, est opus virtutis divinæ.

Alludit *primo*, ad aquam et sanguinem quæ miraculose fluxerunt ex latere Christi in cruce mortui : corpus enim mortuum pro sanguine et aqua viventis, naturaliter dat saniem; unde idipsum solus ex Evangelista narrat S. Joannes, cap. .vix, 34. Hac enim Christi aqua et sanguine representabatur, virtute sanguinis et mortis Christi fideles ab omnibus peccatis abluendos per aquam baptismi. Et hoc significat Sponsa, id est Ecclesia, *Cant.* v, 10 : « Dilectus meus, inquit, candidus et rubicundus ; » aqua enim est candida, sanguis est rubicundus, lia Cynilus Hierosolymitanus, *Catechesi* 13; S. Augustinus, lib. II *De Catcch. jud.*, cap. vi; S. Leo, *epist.* 43; Hieronymus, *epist.* 83; Damascenus, lib. IV *De Fide*, cap. x; Suarez, *HI part.*, *Quæst.* LUI, disp. xli, sect. I, et alii. Hinc nosier Salmeron hic opinatur Christum ubique sanguini aquam miscuisse, scilicet lacrymarum in circumcisione, in sudore sanguineo agonia*, in flagellatione, in cruce ante mortem; ideoque jussisse aquam vino misceri in calice Eucharistia convertendam in sanguinem. Et Hugo ait Christum venisse per sanguinem, quando circumcisis est, ut legem observando significaret se Judæos velle redimere, per aquam vero Gentes, quia in aqua instituit baptismum precipue pro Gentibus»

Porro distinguit S. Joannes baptismum Christi a baptismo Juæanis Daplistæ, quod hic fuerit so-

lum in aqua, ideoque inefficax ad expianda peccata : Christi vero fuerit in aqua et sanguine, ideoque ad eadem abluenda efficax. Rursum perstringit Ebionitas qui aqua mera censebant placari Deum, ideoque quotidie aqua se abluere, et in calice Eucharistie non vinum, sed meram aquam offerebant, quia negabant sanguine Christi nos esse redemptos, (esto Irenæo, lib. V, cap. i.

Denique Tertullianus, lib. *De Baptismo*, cap. xvi, ait Christum venisse per aquam, cum baptizatus est a Joanne; per sanguinem, cum passus esset, ut « aqua, inquit, tingeretur, sanguine glorificaretur » per passionem et mortis victoriam. « Proinde, ut nos faceret aqua vocatos, sanguine electos, hos duos baptismos de vulnere pertossi lateris emisit; quia qui in sanguinem ejus crederent, aqua lavarentur; et qui aqua lavissent in baptismo, etiam sanguinem potarent in Eucharistia. »

Symbolice — Symbolice, per *aquam et sanguinem* accipiunt duplicem baptismum, scilicet fluminis et sanguinis, S. Hieronymus, *epistola* 88; S. Augustinus, lib. II *De Symbol.*, cap. vi; Cyrillus, *Catech.* 13, et alii. Alii censent repræsentari duplicem modum quo damnatus esset Christus a Judæis vociferantibus : « Sanguis ejus super nos, » etc., et a Pilato manus aqua lavante, *Matth.* xxvii, 24 et 23.

Anagogice Cyrillus, *Catech.* 1.1, per *agnam* accipit baptismum, per *sanguinem* iudicium; eo enim reprobi damnabuntur ad sanguinem, id est gehennam et mortem æternam.

Allegorico S. Bernardus, serm. I in *Octava Vassche* : « Moses, inquit, venit per aquam, quia ex aqua ereptus, ideoque vocatus Moses, id est extractus, populum Israelitarum per aquas maris Rubri illæsum deduxit in terram promissam : Jesus vero, legislator legis novæ, venit per aquam et sanguinem, quia per sanguinem introducet nos in sancta, puta in cælum. *Hebr.* cap. ix, 12 : « Sic ergo hodie, inquit, quoque ad nos per aquam et sanguinem veni, ut sicut aqua et sanguis testimonium ejus fidei vobis. »

Tropologice S. Bernardus, *ibid.*, per *aquam et sanguinem* accipit duplicem baptismum duplexque martyrium, prius in lacrymis compunctionis, posterius in studio mortificationis : « Jam vero, inquit, quia baptismum aqua, martyrium diximus sanguine designari, memento et unicum et quotidianum esse baptismum, similiter et martyrium. Est enim et martyrii genus, et quædam effusio sanguinis in quotidiana corporis afflictione. Est et baptismus aliquis in compunctione cordis, et lacrymarum assiduitate. Sic quippe infirmis et pusillis corde Decesse est, ut quem semel pro Christo ponere non sufficiunt, saltem mitiori quodam, sed diuturniori martyrio sanguinem fundant. Sic et baptismi Sacramentum quoniam iterari non licet, his qui sæpius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione suppleri. Unde et Pro-

pheta : Lavabo, inquit, per singulas noctes lectum meum, et lacrymis meis stratum meum rigabo, *n. Psalm.* vi, 7 (1).

Hic est qui vexit per aquam et sanguinem (Græci codices nonnulli addunt, *x. t.* id est, *et spiritum*). Nox in aqua solum, sed in aqua et sanguine, — *hinc addunt, sed et in spiritu.*

Et spiritus est qui testificatur quoniam Christus est veritas. — Græci habent *in* τοῦ ἰσχυροῦ ἵνα ἵδωμεν, id est, *quoniam spiritus est veritas*. Sic quoque legit Syrus, Vatablus, Clarius, Cajetanus, *q. d.* Spiritus est qui recenter in Pentecoste testificatus est Christum esse Dei Filium. Illi ergo credendum est, quia hic Spiritus est veritatis, ipsa quoque veritas. Verum genuina lectio est, « quoniam Christus est veritas; » de Christo enim hoc agitur; non de Spiritu, et Christi proprium nomen est veritas, non Spiritus Sancti.

Testimonio obscuro et quasi mortuo aquæ et sanguinis, adjungit S. Joannes clarum et vivum Spiritus Sancti : hic enim tum in vita Christi, nunc post mortem et resurrectionem ab eo in Pentecoste missus in Apostolos, per eorum ora testatus est et prædicavit ubique, quod Christus esset veritas, id est verus Deus. Christus enim quia Deus, est Verbum, ideoque veritas et sapientia Patris; quia homo, fuit verus Dei legatus et interpres, qui umbras legis veteris aperuit, clarissime de Deo doctrinam et veritatem propalavit, juxta illud : « Ego sum via, veritas et vita, » *Joann.* xiv, 6; et illud cap. viii, 37 : « Ego ad hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. » Hinc Pontifex Aaronicus gerens typum Christi, veri et veracis Pontificis, in Rationali pectoralis insigne intextum gestabat *Urim et Thummim*, id est, Doctrina et Veritas, *Exodi* cap. XXVIII, vers. 30.

Alii per *spiritum* accipiunt internam illuminationem Spiritus Sancti, qua nos impellit ad fidem et amorem Christi, juxta illud cap. i, vers. 27 : « Unctio ejus docet vos de omnibus, et verum Certe. »

(1) Ilosenmullerus : *Hic (Jesus) est ille, qui non tantum per baptismum, sed et per profusionem sanguinis se declaravit esse Messiam. Zachariæ : Hic (Jesus) non modo tum, quum baptizatus esset, fuit Filius Dei (Messias); sed et tum, quum passus est, fuit idem, scilicet. ut corrigatur Corinthi error, qui statuebat in Jesu post baptismum descendisse monachum Christum, figura columbe; in timore (vitæ) autem revolasse iterum Christum in illo Jesu, et Jesum passum esse et resurrexisse : Christum autem impassibilem perseverasse, existens item spiritualem, ut docet Irenæus, lib. I, cap. xxv. Denique Hanelærg : Christus non ut aquosus vapor apparuit, quasi totus Deus inerte tantum in aëre adoptasset; sed sese univit sanguini per quem anima cum materia in commercium venit, ideoque animæ humana, verum corpus animans; præterea in eo erat Spiritus. Tribus his terminis inest subsistentia, ita tamen ut nullus ab aliis separari possit. Tres simul verum Christum efficiunt. Corpori elementum per aquam designatur, propter quasdam, ut videtur, Ducum opiniones vel locutiones.*

Tui.i. 7. Quoniam tres sunt .—Testimonium aquæ, sanguinis et Spiritus de Christo jam allatum plenius hic S. Joannes explicat et confirmat ; undo ¶ *quoniam* parlim probat id quod dixit vers. scilicet Jesum esse Filium Dei; parlim probat id quod dixit vers. 6, scilicet Spiritum tediQari quod Christus est verus Deus. Id enim hic confirmat ex eo quod Spiritus Sanctus sit unus ex tribus testibus, qui in cado testimonium perhibent Christo.

Tues sunt qui testimonium dant in coelo (de cado) : Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et m tres unum sunt. — Notat S. Hieronymus, *Præfal. in Epistolas Canonicas*, hæcab infidelibus, scilicet Ariatiis (unde et moderni Ariani in Transylvania propter hæc verba totam S. Joannis Epistolam rejiciunt), fuisse abrasa e nonnullis Græcis codicibus. Quocirca non legit hæc Syrus, Clemens Alexandrinus, Beda, OEcumenius, et abi nonnulli, quos citat Franciscus Lucas in *Annot. hujus loci*, Annot. 612. Jam tamen constanter hæc legunt Biblia Latina, et correctiora Grteca, multique veterum, ut S. Athanasius, Augustinus, Hieronymus, Cyprianus, Concilium Lateranense cui interfuerunt Græci, et alii quos citat Bcllurininus, lib. 1 *De Christo*, cap. vi, llessclius et alii hic. Cerium ergo est hæc esse legenda esseque Canonicam Scripturam, ac proinde ex iis recle confirmari mysterium Sanctissimæ Trinitatis, ac divinitatis Christi et Spiritus Sancti contra Arianos et Macedonianos (1).

Sensus ergo est, *q. d.* Omnes tres personæ SS. Trinitatis in cado et de coelo tum angelis, tum maxime hominibus (hoc enim præcipue intendit hic S. Joannes) testimonium perhibent de Christo, quod scilicet ipse sit verus Messias, Deique Filius : nimirum Pater, dum m baptismo et transfiguratione Christi, *Matth.* m, 17, et cap. xvii, vers. S, publico proclamavit : « Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. » Rursum, cum super Christum rogantem ut so clarificaret, e coelo intonuit : a Et clarificavi, et iterum clarificabo, » *Joan.* xu, 18. Similiter et Spiritus Sanctus, dum descendit in Christum in specio columbio, et effudit seso in Apostolos cæterosque Christianos in die Pentecostes, idque ex Christi prædictione, promissione et missione : unde idem Spiritus Sanctus per ora Apostolorum nau aliud fere quam Christum præconizavit. Filius etiam sæpissime dixit, docuitquo ac miraculis probavit, et convicit sc esse Messiam, Deique Filium, ut patet ex toto Evangelio S. Joannis. Sic pariter Ires Christi testes sunt in terra, scilicet Spiritus, aqua et sanguis, ut sequitur. Igitur mutuo inter se consentiunt cæli et terræ testes, ac consequenter iis omnimoda fides est adhibenda, quasi testibus divinis omni excep-

tione majoribus; el quia cœlurn et terra, totus, inquam, mundus, in hoc Christi testimonium conspirare videntur. Alludit S. J.annes ad illud sui Evangelii, cap. vin, vers. 18 : <Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso, et testimonium perhibet de me qui misit me Pater; » et cap. xvi, vers. 11, de Spiritu Sancio: « Ille me clarificabit, quia de in eo accipiet, et annuntiabit vobis. » Denique Ires testes producit, quia scriptum est: a In ore duorum aul trium lestium stabit omne verbum, » *Deutr.* xxix, 13.

Et m tres VMM suxr, — uti natura et essentia divina, ita pariter intellectu, voce, locutione et testimonio de Christo; hæc enim omnia in SS. Trinitate essentialiter unum idemque sunt. Complutensia el Begia habent, xax ζ u; S fr, id csl, *el hi tres in unum sunt.* Sed Latini el alii Greci legunt, « el hi Ires unum sunt; • significatur enim S. Trinitatis, quod scilicet Ires personæ habeant unam eamdemque individuum deitatem. Nec aliud significat lectio diversa Complut. Nam in «unum sunt, hoc est. in unum, puta in unam essentiam conveniunt el coeunt. Sic *Gen.* n, 24, de Adam et Eva conjugibus dicitur: « Erunt duo in carne una, » id est, erunt duo « una caro, » uti explicat Christus, *Matth.* xxix, 6, hoc est, vir el mulier erunt quasi una persona civilis et politica. Sic *Jcrem.* xxx, 33 : « Eritis mihi in populum, © id csl, eritis mihi populus, et *Psal.* xxx, 3 : « Esto mihi in Deum protectorem, » id est, esto mihi Deus prolector, et s@pe alibi.

Euthymius, *Panoplies* part. 1, tit. vu, pag. 113, pro *tres* legit *tria*, indeque ostendit tres personas in divinis revera esse tria personaliter, sed unum essentialiter.

Idem nullis ante S. Joannem s eculis dixit Serapis, qui Ægypti regi nomine Thuli postulanti : « Quis co fortunatior esset? » respondit :

Principio Deus, lutu sermo, el spiritus illis
Additur : «queva hxc sunt, et tendentia in unum.

de quo superius dixi.

8. ET THES SINT QUI TESTIMONIIU DANT IN TERRA : Yeri. 3.
Spiritus, et aqua, et sanguis. — Dicendum erat *tria*; nam græce Γίγν et xLi, id est spiritus, aqua et sanguis, sunl generis neutri : dicil tamen a Ires, © tum ut ostendat hos tres terne testes conspirare, imo representare Ires cadi testes jam dictos. ait S. Augustinus : de quo mox plura; tum quia per prosopopoeiam hisce Iribus attribuit personam testium : testis enim in lerra apud homines animatus sil oportet, adeoque homo; ideoque masculini generis, non neutri. Qui enim testatur, debet loqui, orequesuum efferre testimonium, quod non nisi hominis est. Opponit S. Joannes terrenum et humanum testimonium cadesti et divino. Jam aliqui censent testes in cælo esso testes divinitatis Christi; Ires vero testes in terra esso testes humanitatis ejusdem, ait ocentius III, cap. *in quadam*, de ce-

Thm
trstei
terra.

ti) De authentic hujus commatis confer D. Glaire, *Introduction*, etc., tom. VI, jug. 317 seqq.; Wiseman, *Two letters on some parts of the controversy concerning John*, v,

I.br. Missar., et D. Thomas. Sed verías est utrosque adduci ad probandam divinitatem ChrMi : hoc cnim probandum sumpsit S. Joannes, vers. 5, quia hoc negabat Ebion, Cerinthus cl alii. Undo ct subdit mox : « Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se, » etc.

Mystice S. Bernardus, serm. 2 in Octava Pas-
rAtr, per t o p i terra accipit homines in terra vi-
vantes, ul per hęc tria, Spiritum scilicet, aquam
et sanguinem, distinguantur justi ab injustis , si-
cut per Patrem et Filium cl Spiritum Sanctum in
cado distinguuntur Beati a damnatis. Nam Beatis,
inquit, visio Trinitatis testimonium perhibet : elec-
tis fructuosus est sanguis Christi ac merita, aqua
bapli mi ct Spiritus Sancti gratia : de quo mox
plura; jam singula expendamus.

Tres sunt. — Ponit S. Joannes duplicem trini-
tatem testium Christi, qui scilicet testantur ejus
divinitatem, cumque esse Dei Filium, atque
unam alteri opponit, imo componit in officio
testificandi. Prior increata est, scilicet Paler, Fi-
lius, Spiritus Sanctus : posterior creata, scilicet
aqua, sanguis ct spiritus, quæ manat ab increata,
eique ex æquo respondet, adeoque eam repræ-

Arar*-sentat. Aqua enim referi Patrem, sanguis Filium,
spiritus Spiritum Sanctum. Pater enim est rerum
FiUe/i. omnium principium, sicut est et aqua. Ex aqua
wnsiü cnjm formali sunl cadi, aer, aves, pisces,
»(<ntuî ull ostendi initio Genesis; rursum aqua nutrit
Fj ium herbas, arbores, plantas, omniaque animantia
6 'JW el viventia. Unde aqua Latinis dicitur quasi a

qni i îtua Hata sint omnia; vel, ut Festus, a qua ju-
a'psom. t imur. Unde Thales aquam posuit principium

n rum omnium; licet alii aquam dictam velint
quasi aquam, quod æqua sil et æqualis, nisi
ventis agitetur. Ita Deus Pater omnibus est æ-
VM cl:lus c* idem. Orphici et symbolic! contenîpla-
*1'""tores summum bonum, sive omnium bonorum
Oceanum consuerunt esse aquam, ideoque rc-
præsenlare Deum. Hinc Virgilius secutus Home-
rum , lib. IV Georg., Oceanum patrem rerum in-
digitat; ct Plinius, lib. 1, cap. xxxi : « Hoc ele-
mentum , ail, cœctris omnibus imperat, terras
devorant aquæ, flammæ necant, scandunt in
sublime, etcœlum quoque sibi vindicant : quid
esso mirabilius potest aquis in cœlo stantibus? »

Unde cl coeli hebraico vocantur scamaim, id est,
i*« aqua. Rursum aqua significat affluentiam
bonorum et gratiarum quæ est in Deo Patre,
juxta illud Isaïæ xu : a Haurietis aquas in gaudio
de fontibus Salvatoris. » Scitum est .Egyplios Ni-
lum pro Deo coluisse, quod a Nilo exundante
omnis cis seges obveniret. Hinc illud Parmeno-
nis : « Jupiter Ægypti Nile. » Insuper aqua appo-
site Dei Patris misericordiam et pietatem repræ-
sentat. Quocirca Allemanos deorum loco aquam
fluminum adorasse, testatur Agathius, lib. I et H
Peri.j. hist. Ibidem de Persis docet Arnobius, lib.
M Contra Gentes. Sic cl hodie nonnulli Indi ado-
rant aquam, ut refert Vasquez, lib. IU Autig.,

fol. 3G2. Orachmanes longissime vivere, co quod
non nisi aquam bibant, tradit Suidas ve: bo fbu»7<-
manes. Lucianas quoque in suis Mat roláis scribit
per aquam vitam produci, ideoque Syros ad tre-
centos annos vixisse. Apollonius Tyancœus dicti-
tabat bibentes aquam nunquam laborare capitis
vertigine, uti refert Philostrates in Vita Apollonii.
Plura de aquæ præstancia vide apud Tiraquel-
luni, tract. De Nobil., cap. xxxi; Plutarehum,
quæst. An aqua sit dignior igne? Vide quoque Hy-
dragiologiam .M. Antonii Marsilii Columna'.

Porro, sub testimonio SS. Trinitatis increaLe
inlellige testimonium sanctorum angelorum : per
hos cnim quasi administratorios spiritus et lega-
tos SS. Trinitas locuta est, cl testimonium perhi-
buit Christo, tum in ejus nativitate, cum cecine-
runt : « Gloria in excelsis Deo ; » tum in baptismo,
Matth. m, 17; tum in transfiguratione, Matth.
xxvii, 5; tum in resurrectione, Matth. xxvin, 2;
tum in ascensione, Actor, i, 10.

Qui testimonium dam — Jcsu Christo, quod sit
Filius Dei, ac consequenter quod ejus fide et ope
vincamus mundum, quodque fides Christi sit
victoria nostra.

Ix terra , — de terra ; sicut tres primi in cœlo,
id est, de cœlo testantur hominibus in terra agen-
tibus.

Spiritus, et aqua, et sanguis, — q. d. Spiritus
quem Christus in cruce moriens emisit in manus
Patris, item aqua et sanguis quæ de latere Christi
profluxerunt, testificantur Christum verum fuisse
non tantum hominem, sed el Deum; quia hisce
quasi prelio adiequato el justo satisfacit Christus
oflensæ Dei, juxta oracula Prophetarum, quod
facere non potuisset nisi fuisset Deus, uli dixi
vers, pneccd. Rursum spiritus, quia a Christo
cum clamore emissus, arguebat eum esse Deum.
Unde « videns Centurio quia sic clamans expiras-
set, ait: Vere hic homo Filius Dei erat,» Marci
xv, 39. Vox enim moribundos deficit; ergo cla-
mor hic Christi miraculosus erat, non naturalis,
significans Christum super hominem esse Deum,
ideoque voluntate, non infirmitate mori, ait ibi-
dem S. Hieronymus, Chrysoslomus, Eulhymius
cl Theophylactus; quin et Christus ipse : « Nemo,
ait, tollit eam (animam) a me, sed ego pono
eam a meipso, et potestatem habeo ponendi eam,
et potestatem habeo iterum sumendi eam, » Juan.
cap. x, vers. 18.

Seaindo, S. Augustinus, lib. III Contra Mairi-
mum, cap. xxn; Lyranus et Glossa per spiritum
accipiunt Spiritum Sanctum a Christo in Pente-
coste effusum; hic enim testificatus est Christum
esse Deum, tum quia Christus mittebat hunc Spi-
ritum , tum quia ipse Spiritus per ora Apostolo-
rum protestabatur se mitti a Christo, cumque
verum esse Dei Filium.

Tertio, (il'cumcnus per spiritum accipit Spiri-
tum Sanctum qui datur in baptismo. « In baplis*
mate, inquit, per aquam Jcous Patris testimonio

singoli

Filii Dei est declaratus; at per sanguinem, quando, cum prope erat ut crucifigeretur, dixit: Glorifica me tu Pater, et vox delata est quin dicebat: Et glorificavi, et iterum glorificabo. Per spiritum vero est manifestatus, quando e mortuis tanquam Deus resurrexit. »

Huc perlinet expositio Didymi, nisi quod ipse testimonium hoc referat non ad Christum, sed ad nativitatem nostram spiritualem, quæ fit in baptismo. Hic enim, Inquit, spiritus, id est, Trinitas invocatur, ac sanguis, id est, humanitatis Christi merita per aquam baptismi operantur et sanctificant. Ac illa S. Ambrosii, lib. X, in cap. XXII *Lucæ*: « Aquam, inquit, ad lavacrum, sanguinem ad pretium, spiritum tradidit ad resurrectionem. » Unde:

Anagogice, sed valde apposite ad litteram et pene litteraliter, aqua, et sanguis, et spiritus in cruce a Christo emissa, sed resumpta ab eodem in resurrectione, significabant ipsum vere esse Messiam promissum, victorem mortis et inferni, idcirco Dei Filium: Christus enim vi propria resurrexit, et hæc tria resumpsit: vi propria, inquam, tam humanitatis, quam divinitatis. Anima enim et spiritus Christi jam glorificatus vi propria accepta a divinitate, cui hypostatice erat unita, linivit se corpori in sepulcro, illudque animavit, vivificavit et glorificavit!; ac pari modo nostra corpora animabit, vivificabit et glorificabit in resurrectione, uti dixi in *Petri* m, 21 et 22.

Mystice. Mystico per *spiritum, aquam et sanguinem* significantur tria quæ ad justificationem nostram concurrunt; itaque testimonium perhibent Christo, utpote, cujus meritis et virtute peragitur nostra justificatio. Sanguis enim significat sanguinis et mortis Christi meritum, nobis in justificatione applicatum; aqua significat ablutionem et purificationem peccatorum; spiritus significat aspirationem et infusionem spiritus, id est, vitæ spiritualis, gratiæ, charitalis ceterarumque virtutum quibus justi efficiuntur. Unde S. Ambrosius, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. xi, ait, a spiritu mentem renovari, aqua nos lavari, sanguinem esse pretium. v Sic et Cyrillicus, *De Fide ad Illeginas*, et S. Leo, *epist.* 10, cap. v: « Hi tres, inquit, sunt spiritus sanctificationis, sanguis redemptionis, aqua baptismatis. »

Allegorico per hæc tria significantur tria præ-Mt bi * c'Pl, a Sacramenta, quæ testimonium perhibent tibus. Christo, utpote ab eo instituta, et ejus meritis «ngni» ac virtute sanctificantia. « Aqua » significat baptis-mi in Usmiti, « sanguis » calicem Eucharistia), a spi-«pirito/ ritus» pœnitentiam. Unde et insufflando spiritum *t p»nt- Apostolis, Christus dedit eis potestatem remittendi peccata, *Joannis* xx, 22. Hæc omnia probant Christum esse Deum, tum quia remissio peccatorum est opus Dei et divine potestatis, tum quia transsubstantiatio panis et vini in corpus et sanguinem Christi, non nisi divina vi et potestate perfici potest. Porro spiritus significat sacramen-

tum Pœnitentiæ, tum quia per illud Spiritus Sanctus remittit peccata: hoc enim maximum est Dei donum: omnia autem Dei dona, præsertim gratus, in S. Scriptura appropriantur Spiritui Sancto, eo quod ipse sit primum Patris et Filii notionale donum: ab iis enim procedit per modum amoris et doni; tum quia ipse per pœnitentiam nobis per peccata mortuis spiritum vitæ, puta gratiæ, inspirat. Quocirca ex hoc loco, et ex fluxu aquæ et sanguinis ex latere Christi Innocentius III docet et probat aquam in calice Eucharistiæ miscendam esse vino, ut convertatur in sanguinem Christi, ita ipse, cap. in *quadam*, de celebr. Missarum.

Symbolice, primo, S. Bernardus, serm. 1 in *Octava Paschæ*: « In aqua, inquit, baptismum intellige, in sanguine martyrium, in spiritu charitatem diffusam in cordibus nostris. » Rursum Cætharinus per *aquam* accipit tribulationes, ad quæ experiendas venit Christus, coque vocat Christianos. Alii per *aquam* accipiunt sapientiam, juxta illud *Eccli.* xv, 3: « Cibavit illum pane vitæ et intellectus, et aqua sapientia) salutaris potavit illum. » Alii per *aquam* accipiunt gentium multitudinem in Christum credentem, juxta illud: « Aquæ multæ populi multi, » *Apoc.* xi.

Secundo, Balduinus Cautuaricnsis (quem Lovnii manu scriptum evolvi), lib. 1 *De Eucharistia*, cap. xlii: a Spiritus justorum, inquit, aqua pœnitendum, sanguis Martyrum testantur Christum redemptorem. » Nam, ut ait Tertullianus, « sanguis Martyrum est semen Christianorum; » et S. Leo: « Non minuitur Ecclesia persecutionibus, sed augetur; et semper Dominicus ager segete ditior vestitur, dum singula grana quæ cadunt, multiplicata resurgunt. »

Tertio, Clemens Alexandrinus hic « spiritum » accipit pro vita, a aquam» pro fide et regeneratione, a sanguinem » pro cognitione: quæ sunt salutiferæ virtutes Salvatoris. Rursum S. Ambrosius, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. m, sanguini mortem, aquæ sepulturam, spiritui vitam assignat in baptismo.

Quarto, S. Augustinus hic censet his tribus notari tres personas sancte Trinitatis, scilicet « spiritu » Patrem, a sanguine » Filium, a aqua » Spiritum Sanctum. De Patre enim dicitur: * Spiritus est Deus, » *Joan.* i, 21. Filius assumpsit sanguinem et carnem humanam naturam. De Spiritu Sancto dicitur: « Flumina de ventre ejus fluent aquæ viva, » *Joan.* vii, 18. Atque hac de causa dici « tres sunt, » non *tria*, ut dicendum erat, « qui testimonium perhibent. » Et rursum: « Et hi tres unum sunt, » *q. d.* Tres personæ sunt una essentia divina. Inde et Hyginus Papa, *epist.* I, et Joannes II, *epist.* 1, testimonium eorum, qui in cœlo testantur, ponunt testibus in terra, quasi illi hos explicent. Quod vero hæc tria exierunt de corpore Christi, repræsentabat Ecclesiam, quæ est corpus Christi, prædicaturam Trinitatis unam eandemque essen-

tam, ait S. Augustinus. Congruentius a aquam » adaptes Patri, « sanguinem » Filio, « spiritum » Spiritui Sancto : uterque enim est spiritus : aqua antem est principium rerum omnium, sicut et Pater; ex aqua enim creati sunt cœli et cætera omnia, uti ostendi initio Genesis: eo enim alludit Joannes. Sicut enim initio mundi Deus creavit aquam, et spiritus Domini ferebatur super aquas, ut ex iis caetera eflbrmarct : ita pariter in recreatione mundi, Deus per aquam baptismi dando Spiritum Sanctum, Christianos quasi novos homines, spirituales et divinos eflbrmavit, idque merito sanguinis Christi.

Tropologice S. Bernardus, serm. 2 in *Octava Pascha* : a Sanguine, inquit, et aqua, et spiritu habere testimonium » justitias, quod renatus sis per Christum, « est si contines a peccatis, si dignos facis pœnitentiæ fructus, si facis opera vilæ. » Sanguis ergo significat continentiam, aqua lacrymas, spiritus opera spiritualia, quæ testantur nos esse regeneratos et sanctos. El *serm.* 1, ostendit hæc tria opponi tribus quæ sunt in mundo, caque vincere : concupiscentiam enim carnis vinci sanguine mortificationis; concupiscentiam oculorum, lacrymis compunctionis; superbiam vitas sive spiritum vanitatis, spiritu charitatis. «Certum quippe, ait, triumphali mundi testimonium est, si corpus castiges et subicias spiritui, ne perniciose libertate serviat voluptati ; si fictui præbeas oculos magis quam petulantia vel curiositati ; si denique spiritali dilectione flagrans, nulli animum dederis vanitati. Mento sane unus est qui in terra pariter et in cœlo testimonium perhibet spiritus, quia sive corporis afflictio cessabit, sive lacrymarum fons exsiccabitur, sed charitas nunquam excidit.» Hisce tribus suffragabitur testimonium SS. Trinitatis : « Magnum profecto habituri sunt testimonium, quos in cœlo Pater susceperit tanquam filios et hærcdes, Filius adseiverit tanquam fratres et cōlli i redes, Spiritus Sanctus adhærentes Deo unum spiritum faciet esse cum eo.» Rursum per hæc tria possunt tropologice accipi tres fidelium gradus, scilicet incipientium, per aquam; proficientium, per spiritum; perfectorum, per sanguinem: hic enim est symbolum martyrii. Addit S. Bernardus, *term.* 76, ex parvis, tres pariter in inferno esso testes, scilicet vermem quo roditur conscientia, ignem quo crematur corpus et anima, ac desperationem : «Quia vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur, » *Isaia*, l x v i, 24. « Ri- qui in cœlo sunt, ait S. Bernardus, datur fi- limonium beatitudini*; his qui in terra, justifi- tionis; his qui in inferno sunt, damnationis. Primum testimonium est gloriæ, secundum gratiæ, tertium ine. »

Denique Baronius, tom. 11, anno Christi 100, censet S. Joannem hic perstringere Elxai hære- areham, ejusque fratrem Jcxeo, qui, ut ait S. Epiphanius, *haeres* 19, « a Judæis oriundus, et cum Judæis --entiens, etc., introducens salem et

aquam, et terram et panem, et cœlum, et rethera et ventum, iusjurandum ipsis in divinum cultum prafinivit ac tradidit. Aliquando vero rursus alios septem testes præscripsit, cœlum, inquam, et aquam, et spiritus et sanctos angelos orationis, et oleum, et sal, et terram; » et cap. xxx : « Cum, inquit, quis ex ipsis aut in morbum ipeiderit, aut a reptili morsus fuerit, descendit in aquas, et invocat cognomina in Elxai relata, cœliac (erra, salis et aquæ, ventorum et angelorum justitiæ, et panis et olei, et incipit dicere : Opem ferte mihi et amoveto a me dolorem, » Hisce ergo fictitiis et superstitiosis septem testibus Jexco hieretici, S. Joannes opponit sex veros testes, tres cœlestes, et tres terrestres. Fuit enim hic Jexeo cum Elxai, synchrones et coævus S. Joanni ; floruit enim anno Christi 100, S. Joannes vero vixit ad annum Christi 101.

Spiutus, et aqua, et sanguis. — Hyginus Pontifex, *cpist.* 1, et Joannes H, *cpist.* 1, ac Idacius, lib. *De Trinit.*, legunt, «aqua, sanguis et caro.» Sed perperam : Gracienim, Syri et Latini codices habent « Spiritus, » non, caro; hæc enim includitur in sanguine.

Et tres unum sunt. — Quidam Latini codices et Græci, ut Complutenses et Regii, carent hisce verbis; vide Franciscum Lucam, Annoi.213. Unde S. Thomas, *Opuse*, xxiv, in 2 decretalem, ait hæc ab Arienis esse apposita, ut inde a pari colligerent tres personas dici unum non essentialiter, sed testificative ; plerique tamen Latini ea legunt et correctiores Græci; sed sic, « et hi tres in unum sunt; » et Syrus, « hi tres in uno sunt, » *r/. d.* Hi tres, puta aqua, sanguis et spiritus Christi non suet unum, sicut unum sunt Pater, Filius et Spiritus Sanctus; sed « in unum, id est ad unum, scilicet Christum, Christique humanitatem, aut mystice ad unam justificationem et perfectionem nostram referuntur. Unde Idacius, lib. *De Trinitate*, legit, « et tres in nobis sunt; » sed contra fidem cæterorum codicum. *Secundo*, « in unum, » scilicet testimonium de Christo Deo et homine mediatore, redemptore et justificatore conspirant. Audi S. Augustinum lib. III *Contra Maximinum*, cap. XXII : a Unum sunt, inquit, aqua, sanguis, spiritus, concordia quadam testandi; Pater, Verbum, Spiritus, unitate prælerea natura.» Nam, ut ait Innocentius III, in Concilio Lateranensi, « inter Creatorem et creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda. »

O Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est, — *q. d.* Si testimonio hominum fidem adhibemus, multo magis fidem adhibere debemus testimonio Dei de Christo, quia majus est, tum dignitate et auctoritate, tum veritate et certitudine ; est enim testimonium Dei, qui omnes homines et angelos in immensum superat maiestate et veracitate, adcoque est ipsa prima et summa veritas, quæ mentiri, falli aut fallere ne-

quit. Quocirca asseverat Paulus, *Rom. in, 4* : « Est autem Deus verax, omnis nutem homo mendax. » Porro testimonium Ecclesiæ, Apostolorum et Prophetarum est testimonium Dei ; Ecclesia enim regitur a Spiritu Sancto, qui est Spiritus veritatis ; ac a Spiritu Sancio inspirati locuti sunt sancti Dei homines, « ait S. Petrus I *cpist. i*, vers. 21. Sic Joannes Baptista a Deo missus fuit, ut esset testis et præco Christi, *Joann, i*, 7. Sic elementa omnia, saxa fissa in morte Christi, terra contremiscens, sol et luna cum sideribus obscurata, mortui resurgentes, vim Christi divinam sentientia, ei testimonium perhibuerunt. Unde D. Thomas, serm. I *fie Pentecoste*, numerat duodecim testes Christi : Christum enim testimonium habuisse, *primo*, a Deo Patre ; *secundo*, a Filio ; *tertio*, a Spiritu Sancto ; *quarto*, ab angelis ; *quinto*, a Sanctis ; *sexto*, a miraculis ; *septimo*, a cælo ; *octavo*, ab aere ; *nono*, ab aqua ; *decimo*, a terra ; *undecimo*, ab igne ; *duodecimo*, ab inferno. Testimonia ergo Dei de Christo credibilia facta sunt nimis, adeo ul fideles, si fallantur, dicere possint ; a Si fallimur, a Deo decepti sumus, » ait Richardus Victorius, lib. I *De Trinit.*, cap. n.

QUONIAM HOC EST TESTIMONIUM DEI, QUOD MAJUS est. — Vox *quoniam* non tam est causalis, quam esegetica el explicativa, idcinque valet quod porro, vel *autem*, *q. d.* Hoc autem « est testimonium Dei, etc., quoniam, » id est *quod* (Græce enim est pronomen relativum i*) « testificatus est de Filio suo, » dum scilicet in baptismo Christi aliasque sæpe testatus est, et dixit de Christo : « Hic csl Filius meus, ipsum audite, » ut dixi vers. 7. Porro * testimonium » hic idem est quod veritas a Deo testata. Est metonymia, de qua mox (1).

10. Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei ix se. — *Primo*, quia habet in se rem testatam a Deo, puta hanc veritatem quod Christus sit Filius Dei.

Secundo, quia habet in se ipsum Dei testimonium, ipsumquo Deum alteslanlem. Ideo cnim credit Christum esse Filium Dei, quia credit Deum hoc revelasse, Deumque hoc esse testatum per Prophetas, Apostolos, miracula, etc. : objectum cnim formale fidei est Dei revelatio : ideo cnim credimus articulis fidei, quia credimus cos a Deo, qui est prima el infallibilis veritas, esse revelatos et testatos.

Tertio, testimonium hoc est ipsa fides, qua credimus testimonio Dei, ul sit metonymia, qua objectum ponitur pro habitu vel actu tendente in objectum, *q. d.* Qui credit, habet singulare Dei donum, puta fidem, quæ includit testimonium Dei, Deumque alteslanlem, quod cum miro ornat el roborat ad Christi confessionem, et cultum relinendum et propagandum.

(1) Rusenmulleras : Nam istud (testimonium, de quo vers. 6 dixerat) pro ipsius Dei testimonio habendum est, quod testatur de Filio suo. Allioli : Ipse autem Deus boc majus testimonium de Filio suo reddidit.

Quarto, hoc testimonium accipi potest de ip*a credentis regeneratione, adoptione, gratia et gloria, *q. d.* Qui credit in Filium Dei, hic habet in se testimonium Dei, quo scilicet Deus attestatur ejus animili et conscientia ipsum per hanc fidem qua in Christum credit, cique obedit, esse fidelem, justum, filium el hæredem Dei, cohæredem autem Christi. Unde idipsum explicans S. Joannes mox subdit, vers. 11 : a Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, et hæc vita in Filio ejus est. » Ita Beda el OEcumcnus (2).

Qui non credit Filio, mendacem facit eum. — *q. d.* Sicut qui credit Filio, Deique de eo testimonium recipit, hic veracem facit Deum cumque honorat et colit; credendo enim Deo, testatur Deum esse primam et infallibilem veritatem : ita ex adverso, qui non credit Filio, Deique de eo testimonium respuit, hic mendacem facit Deum, cique gravem ignominiam el injuriam irrogat Reipsa enim dicit Deum, qui dicit Christum esse Filium suum, mentiri, quod est blasphemia execranda.

Nota : Pro *credit* græce esi id esi *credidit*, in preterito ; sed Joannes praeteritum more Hebreo usurpat pro quovis tempore. « Credit » ergo, id esi, credit, credidit, credei. Sic pro *facit* græce est *nr. w*, id est *fecit*, hoc est, fácil, fcil, faciet.

11. Et hoc est testimonium (7. d. Hæc est pars, æque ac fructus testimonii Dei jam dicti, nimirum) quoniam (quod) vitam jbtarnam dedit nobis Deus, et hæc vita in Filio (per Filium, puta per fidem in Filium) ejus est. — Hoc ipsum enim est *primo*, pars testimonii Dei de Christo; Deus enim non tantum testatus est Christum esso filium suum, sed el cum esse nostrum salvatorem et redemptorem, ita ul qui credit in ipsum, justificetur, et acquirat vitam spiritualem gratia et gloria'. Ha Glossa et Thomas Anglicus.

Secundo, hoc ipsum csl finis et fructus testimonii, hoc est fidei, qua credimus testimonio Dei lesantis Christum esse Filium suum, nimirum quod per hanc fidem obtineamus vitam gratia et gloriae. Alludit et quasi cilal Joannes illud sui Evangelii cap. Wil, 3 : « Hæc est vita æterna, ut cognoscant le solum Deum verum, el quem misisti Jesum Christum. » Vide quæ de hac Christi vita dixi cap. i, vers. 2. Ita Lyranus et Glossa. Simili phrasi dixit S. Joannes, cap. iv, 9 : « In hoc (id est, ad hoc, hoc fine et fructu) apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum; » et vers. 13 : « In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis; » et vers. 17 : « In hoc (id est hoc fructu) perfecta est chantas Dei nobiscum, ul fiduciam habeamus in die judicii. »

« Porro Deus dedit nobis vitam æteroam, inquit

(i) a Habet, » id est *recipit, admittit*.

Beda, sed adhuc in terra peregrinantibus in spe, quam datum est in cœlis ad se pervenientibus in re. » Voce ergo *dedit* significat S. Joannes firmitatem et certitudinem promissionis divino*, æque ac spei nostra?; quod scilicet ita certi simus de vita æterna, si in fide et obedientia Christi perseveremus, perinde ac si actu ea de nobis data esset, cum quo re ipsa possideremus. Hinc ait Paulus; « Spe salvi facti sumus, • *Rom.* cap. vii, 23; et *Hcbr.* vi, 17 : « Abundantius volens Deus ostendero pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iuramentum, ut per duas res immobiles, quibus impossibile esset mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem : quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis, ubi precursor pro nobis introivit Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum. »

urbani tunc vitæ æternæ fidem et spem repræsentant. Prisci Christiani per phœnicem, qui moriens fertur renasci et resurgere in vitam vegetam et juvenilem, teste Lactantio in Cn. *De Phœnicc*; quocirca cum in sepulcris fidelium depingebant. Haec S. Cæcilia, ut habent ejus Acta, jussit ut in sarcophago S. Maximi Martyris sculperetur phœnix, ad indicium fidei ejus, qui resurrectionem se inventuram phœnicis ad instar credidit. Sic et Homani in cryptis subterraneis, mullorum fidelium tumulis insculptus visitur phœnix, quasi resurrectionis et vitæ æternæ symbolum. Christus enim resurgens in vitam æternam, noster est phœnix, qui Christianos resuscitans in eandem vitam, eosdem pariter faciet phœnices.

12. Qui habet Filium (per fidem, amorem et obedientiam, credendo, amando et obediendo illi, itaque manens in Deo, et Deus in eo, ut dixit cap. iv, vers. 19), habet vitam, — gratiæ in re, gloriæ in spe. Alludit ad illud sui Evangelii. cap. vi, vers. 35: « Qui credit in Filium, habet vitam æternam; qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. » Haec Paulus, *Galat.* ii, 20 : « Christo, inquit, confixus sum cruci : vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus, » 7. d., ait S. Gregorius, hom. 32 in *Etang.* : « Exinclusus est sævus ille persecutor, et vivere cepit pius prædicator. Ego quidam a memipso exinclusus sum, quia carnaliter non vivo; sed tamen essentialiter mortuus non sum, quia in Christo spiritaliter vivo. » Nam, ut ait S. Dionysius, cap. iv *De Divin. Nom.* : « Exstasim facit divinus amor, amatores suo statu dimovet, et sui juris esse non sinit, sed in ea qua; amant penitus transfert : idcirco et Paulus ille magnus cum divino amore flagraret, excessivæ illius viis participans factus : Vivo (inquit) jam non ego, vivit vero in me Christus, tanquam verus amator mentis excessum patiens. » Et Gregorius Nyssenus, homil. 5 in *Cant.* : « Mihi, inquit, vita Christus est :

hisce verbis tantum non clamat Apostolus, nullam in se affectionem humanam vivere, non fastum, non timiditatem, non voluptatem, non dolorem, non iram, non melum, non audaciam, non injuriarum memoriam, non invidiam, non vindictam, avaritia*, honoris aut gloriæ cupidinem; sed his omnibus abrenuntiatis, solus (inquit) ille mihi superest, qui nihil est horum, qui est ipsa sanctificatio, et puritas, et immortalitas, et lumen, et veritas, qui pascitur inter lilia in splendoribus Sanctorum, »

13. HÆC SCRIBO VOBIS, UT SCIATIS QUONIAM VITAM

habetis (inchoate per fidem, puta in spe, unde Thomas Anglicus legit *habebitis*) et beatam, qui creditis (fide viva, quæ per dilectionem operatur) in nomine Filii Dei, — hoc est, nomini Filii Dei, puta ipsi Filio Dei. « Nomen » enim ponitur pro re nominati et per nonum significata, metonymice. Alludit ad illud sui Evangelii, cap. xx, vers. 31 : « Hæc autem scripta sunt ut credatis, quoniam Iesus est Filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine ejus. » Græca hic addunt, « ut credatis in nomine Filii Dei. » Ende Kemnitius carpit Latinam Vulgatam quasi mutilam. Sed respondeo illa verba redundare in Græco, etiam teste Erasmo; nam cum dictum sit: « Hæc scribo vobis, qui creditis in nomine Filii Dei, » quorsum additur et iteratur : « Ut credatis in nomine Filii Dei? » Hoc enim est battologia, et inanis ac verbosa ejusdem rei repetitio.

Illicens hic S. Joannes tres fructus vivere fidei in Christum. *Primus* est vita æterna, hoc versu. *Secundus*, fiducia impetrandi quidlibet a Deo, vers. 14. *Tertius* est plena peccati fuga, et moralis quasi impeccabilitas, vers. 18.

14. Et scire est fiducia (hic est secundus fidei fructus; fides enim parit fiduciam) quia quodcumque (id est, ut Græci habent et Vatablus, *quod si quid*) petierimus secundum voluntatem ejus (quod scilicet ejus voluntati et legi conforme est, puta perlinens ad Dei gloriam et nostram salutem), audit nos, — id est, exaudit nos, et petita largitur. Hugo et alii nonnulli legunt « audiet nos : » vide dicta cap. iii, vers. 21. Vere S. Augustinus, tract. 73 in *Joan.* : « Quodcumque petimus, inquit, adversus utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris; » et alibi : « Manendo quippe in Christo, quid velle possunt, nisi quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in Salvatore, nisi quod non est alienum a salute? »

15. Et scimus, etc. — Græca addunt *ixv*, id est scire, luncque oratio totius versus magis est connexa. Unde Tigurina ex Græco sic vertit, *Et si scimus quod audit nos, quidquid petierimus, scimus quod habemus petitiones* (id est, res petitas, puta ea quæ petimus) *quas postulavimus ab eo*; et Syrus, *Quod si persuasum habemus quod audit nos, quidquid petierimus ab eo, confidimus nos jam recepisse. petitiones nostras, quas postulavimus ab eo.* Juxta Græca ergo liquet non esse inanem licet

eiusdem rei iterationem, nec etiam juxta Latinam nostram editionem : ea enim precandi studium excitat et inflamat, ait Beda. Addit Didymus S. Joannem loqui de se suisque similibus : idipsum enim expertum esse crebro se quidquid a Deo postularet, protinus impetrare. Idipsum experiuntur qui magna confidentia, instantia et perseverantia Deum precantur (1).

Audi S. Gregorium, in *Psal.* vi *Pœnitent.* : « De profundis clamavi ad te. Non ait : Clamo, sed Clamavi; Jialws in hoc perseveranti® documentum, ut, si primo non exaudiris, ab oratione non deficias, imo precibus et clamori insi las. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci; ideo tibi dicit : Regnum Dei vim patitur, et violenti rapiunt illud. Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, cave ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem SOgas, esto raptor, ut regnum calorum accipias; esto violentus, ut vim etiam ipsis inferas cœlis : quid hac rapina locupletius? quid hac gloriosius violentia? Bona violentia quæ i Deum non offenditur, sed placatur; proximus non lueditur, sed juvatur; peccatum minuitur, non multiplicatur. » Vide in eumdem *Psalm.* S. Chrysostomus. Idem Chrysostomus, lib. I *De Orando Deo*, orationem vocat animæ vitam, ac proinde animam orationis expertem ait esse mortuam. Et mox orationem vocat nervos animæ : « Sicut enim, inquit, corpus nervis cohæret, currit, vivit, stat et compactum est, adeo ut, si nervos incideris, universam corporis harmoniam dissolveris : itidem animæ per sancias preces sibi constant et compinguntur. Quid si te ipsum destitueris deprecatione, perinde feceris ac si piscem ex aquis extraxeris : ut enim pisci vita est aqua, ita tibi deprecatio; per hanc datur vehit ex aquis subvolare, cœluti-que transcendere. » Ilursum alibi : a Magna arma sunt preces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, refugii locus : oratio enim colloquium est cum Deo; quod ut scias, audi Prophetam dicentem : Jucundum sit Deo eloquium meum, hoc csl, sermo meus appareat Deo. » Et S. Gregorius Nyssenus, lib. *De Oratione* : « Oratio, inquit, corporum robur est, abundantia domus, recta legum ac juris in civitate constitutio, regni vires, belli trophæum, pacis securitas, dissidentium conciliatio, conjunctorum conservatio; oratio virginitatis sigillum est, matrimonii fides, viatoribus scutum, dormientium custos, vigilantium fiducia, agricolarum fertilitas, navigantium salus, ejusdem cum angelis honoris conditio, præsentium fructus, futurorum repræsentatio. » line accedit S. Ephretn Syrus : « Desidera, inquit, orationem, familiare cum Deo colloquium; omnis enim oratio sancta et pura cum Deo familia-

rilor agit. Oratio autem perfecte Deum desiderantium magna cum lætitia, fiduciaque multa, ipsum etiam cœlum jugiter penetrat. In ipsa Angeli atque Archangeli exultant, et coram throno sancti et excelsi universorum Domini illam statuunt. »

16. QII SCIT FRATREM SUUM PECCARE PECCATUM NON AD MORTEM, PETAT, ET DABITUR EI VITA PECCANTI non ad mortem (S. Ambrosius, lib. I *De Pernitent.*; cap. ix, et Tertullianus, lib. *De Pudic.*, cap. u, legunt, *quia non peccat ad mortem*). Est peccatum AD MORTEM, NON PRO ILLO DICO (S. AUGUSTINUS JOCO mox citando legit, non *praecipio*) ut roget quis, — q. d. Dixi eum qui credit in Christum fiducialiter orando quidvis impetrare a Deo; unde infero addoque : Si quis sciat fratrem peccare quodlibet peccatum, obsecret pro eo, et dabit ei Deus pœnitentiam, veniam et vitam, tum gratiæ, tum gloriæ. Excipio tamen peccatum ad mortem, q. d. Si frater peccat peccato non ad mortem, ora pro eo, et certo spera te exauditum iri. Sin autem peccat peccato ad mortem, non ausim spondere, nec certo sperare quod ei veniam impetrabis; non tamen omnino orationem veto; ora, si velis, sed sub dubio impetrandi. Unde S. Ambrosius : Non quivis, ait, de populo, sed vir eximi® sanctitatis pro tali orare debet.

Quæ res quodnam sit « peccatum ad mortem? » BesponJo primo : Tertullianus, lib. *De Pudicit.*, cap. n et six, et Arinacanus, lib. IX *Quæst. Armen.*, cap. xxvn, ex hoc loco censent quædam Mfr peccata gravissima, qualia fuere dæmonum, dum adhuc essent in via, vere esse irremissibilia etiam in hac vita, et tale censet esse Tertullianus mœchiam post baptismum commissam. Verum hic est error damnatus in Scriplura et Concilio Lateranensi sub Innocentio III.

Secundo, Orígenes, homil. 12 in *Exod.*, censet esse peccatum quod ducit in interitum, et in gehennam protrahit.

Tertio, Turrianus, lib. IV *Pro Epist. Pont.*, cap. in, censet esso peccatum cui annexa est excommunicatio : excommunicatus enim est in pœnitens, et pro excommunicato publica Ecclesiæ oratione orare non licet. Verum S. Joannes negat pro tali orandum oratione qualibet, etiam privata.

Quarto, S. Augustinus, lib. I *De Serm. Domini in monte*, cap. xxii, et serm. 59 *De Temp.*, cumque secutus Beda hic, censent esso peccatum invidentiæ, quo quis invidet fratri gratiam, virtutem et salutem : « Cum post agnitionem Dei, inquit, oppugnant fraternitatem, et adversus ipsam gratiam (pia reconciliati sunt Deo, invidi® facibus agitantur. » Verum idipsum moderatur et restringit S. Augustinus, lib. I *Retract.*, cap. xix. Unde

Quinto, idem S. Augustinus, *ibid.*, et lib. *De Corrupt. et Gratia*, cap. xn, et S. Gregorius, lib. VI *Morat.*, cap. xxxi; Gelasius, lib. *De Anathem.*; Pacianus, *epist.* 3; Beda, Lyrans hic, Magister in II *Sent.*, disi, uni, et S. Thomas, III *part.*, *Quæst.*

(1) Vulgatum Interpretem sic exponit Ailloli : Scimus eum nos exaudire, scimus, inquam, quia res pcliis ab eo jam habemus et possidemus.

LXXXVÍ, art. 1, ad 2, ibidem Valentia, Suarez et alii, putant esse peccatum in quo quis ad mortem usque perseverat. Noster Lorinus censet esse peccatum odii el homicidii, quo quis sibi vel aliis mortem consciscit; do eo enim dixit Joannes, cap. nr, vers. 13: « Qui odit fratrem suum, homicida est. » Alii censent esse peccata reproborum et damnandorum. Sed incertum est quinam et quænam illa sint; Joannes autem ait : « Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, »

Sexto, Glossa censet esse quodvis peccatum mortale. Pro hoc enim orare quasi ex officio solius est sacerdotis, ad cujus examen castigari debet peccator; cum pro venialibus orare possit quivis laicus. Sic et Cassianus, *Collât.* XI, cap. x, et Orígenes, hom. 12 *in Exodum*. Favet et Syrus qui vertit, *peccatum quod non condemnat ad mortem*. Verum contrarium significat Joannes, dum subdit : « El dabitur ei vita; » hoc enim innuit cum loqui de peccalo mortali, non veniali, cum jubet orari pro peccato, quod non est ad mortem.

Septimo, S. Hieronymus in cap. xiv *Jeremía* censet esse peccatum gravius, quod Deus punire decrevit. « Qui enim semel, inquit, gladio, fand el pesli fuerit destinatus, nullis precibus erui potest. Unde et Prophète dicitur : Ne frustra rogel, quod impetrare non potest. » Sic el S. Bernardus, *De Grad, hum.*, cap. nil.; Bonaventura in II, disi. x l ih, dub. 1; ibidem I). Thomas, el Suarez, III *part.*, tom IV, disp, vm, seel. 1.

auro. *Octavo*, Dionysius censet esse peccatum finalis impœuilenliæ. Unde Roffensis, art. 17 *Contra Lutherum*, hinc probat Purgatorium, quia scilicet S. Joannes orandum dicit pro iis qui non sunt finaliter impacientes, hoc est, qui decedunt justi vel pernitentes, utique non ob aliud nisi ul pœnis Purgatorii liberentur; pro impenitentibus autem non esse orandum, nisi aliud suadeat peculiaris Dei revelatio, ex qua S. Agnes amasium ab angelo occisum orando resuscitavi!. Sic ferunt S. Gregoriani orasse pro anima Trajani Imperatoris eique salutem impetrasse. Verum hæc est fabula, ut recte ostendunt Baronius, Bellarminus et alii.

o. *Nono*, Anastasius Nicænus, Quæsl. LVIII *in Script.*, censet esse peccatum in Deum, v. g. blasphemiam, de quo dicitur I Jleg. n, 25 : « Si peccaverit quis in Deum, quis orabit pro eo? » De quo S. Hieronymus, lib. II *Contra Jovinianum* : « In Dcuin, ait, peccare, id est, ab ejus cultu recedere, impietatis peccatum est difficiliorque remissio. » Aut esse peccatum quod quis sciens committit : pro hoc enim non esse orandum, quia peccans seipsum potest corrigere et convertere cum gralia Dei.

Uciaxu *Deamo*, Gagneius censet esse peccatum apostasia* et infidelitatis, qua quis fide ad hæresin vel idololatriam desciscit.

Undecimo, S. Hilarius in *Psalms*, ext, censet esse peccatum quod destinato et ex malitia committitur.

Duodecimo, S. Ambrosius, lib. I *De Pænitenfia*, Dn«fed. cap. vm et ix. censet esso quodvis peccatum gravissimum, quod vix remittitur. Œcumcnus censet esse propositum perseverandi in quolibet peccato, v. g. in retinenda el vindicanda injuria.

Pleræque h® sententi® ver® sunt, el ex parte rem attingunt, imo eodem vergunt, sed punctum difficultatis pauci acu tangunt, uti hiox liquebit.

Mea sententia est, « peccatum ad mortem » esse quodvis gravissimum, quod ob sui enormitatem, vel consuetudinem, obstinationem et malitiam, juxta legem communem per gratiam quam Deus ordinarie dare solet, est quasi immedicabile, incorrigibile et insanabile. Sic peccatum Jud® quo prodidit Christum, fuit peccatum ad mortem, quia adegit eum ad desper. Jioncm el laqueum, mortemque præsenlem ctæternam. Sic peccatum Sodomorum fuit peccatum ad mortem, quia enorme, et ob consuetudinem obstinatum incorrigibile, ideoque caelesti igne punitum. Sic peccatum Judæorum blasphemantium et occidentium Christum fuit peccatum ad mortem, quia immane et pertinax, ideoque communi gentis excidio per Titum vindicatur, uti eis prædixerat et comminatus erat Christus : et ante Christum Isaias intonans cap. i, vers. 4 : « V® genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis scleratis! dereliquerunt Dominum, bla<phemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas; vulnus et livor el plaga tumens. »

Et Jeremías, cap. vi, vers. 29 : « Frustra conflavit conflator : inalili® enim eorum non sunt consumpta?. Argentum reprobum vocale cos, quia Dominus projecit illos. » Et cap. xxx, 22 : « Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua, non est qui judicet judicium tuum ad alligandum, curationum utilitas non est libi. » Illec est sartago ferrea Ilicosolymæ, quam vidit Ezechiel, cap. iv, vers. 3. Itaque peccatum ad mortem est peccatum palmare et immedicabile, cujus desperata est venia et salus, quodque adeo iram Dei provocat, ul communes Sanctorum preces illam placare nequeant, ideoque ipsum pene certo el infallibiliter peccantem ad mortem tum corporis tum anirnæ, puta in gehennam, comitatur et deducit, nisi insignis aliipiis sanctus, et quasi novus Moses, ei extraordinariam gratiam et veniam a Deo impetret. Sicut enim peccatum mortale dicitur, quod animam privat gralia quasi vita, itaque ci mortem spiritualem, sed primam affert : ita peccatum ad mortem, sive mortiferum hic dicitur, quod ei mortem secundam, puta damnationem, conciliat. Rursum, sicut vulnus vel infirmitas ad mortem dicitur, quæ œgrotanli mortem corporalem infert : sic peccatum ad mortem vocatur, quod ei mortem spiritualem irrogat, puta quod ad mortem durat, indequo peccantem transmittit ad mor*

tem æternam in gehenna. Sicut ergo modicus acutus ad ægrotum, eurnquo explorans dicit : Nequeo eum curare, mgrotat ad mortem, partes vit des tes® sunt, desperatum est de ejus salute, morbus e* t Icthifer : sic fidelis, alt S. Joannes, viso apostata et hærellico dicat : Non ausim pro eo orare; peccai enim peccato ad mortem, partes vitales tes® sunt, abjicit fidem qu® est principium vit® spiritualis, desperatum est de ejus salute, « peccatum est invisceratum, » ait S. Gregorius, lib. VI *inlicg.*, ideoque mortiferum, dæmoniacyum et gehennale. Hæc est mens et sententia S. Augustini, Hieronymi, Origenis, Œcumcnii, Bernardi, Bonaventura», S. Thom®, S. Hilarii et Gagnei locis jam citatis, cIS. Cypriani *De Erhort. Martyr.*, cap. iv. Alludit S. Joannes ad illud S. Job cap. xxiv, 19: « Usque ad inferos peccatum illius, » scilicet deducet peccantem; et ad illud Christi ad Pharismos sibi incredulos, *Joann.* vm, 21 el 24 : « Ego vado, et quærctis me, et in peccato vestro moriemini. » Ex quo loco colligimus, licet peccatum ad mortem sit varium el mulliplex, uti impenitentia, obstinatio, propositum perseverandi in peccato quolibet usque ad mortem, etc., proprie tamen S. Joannem per peccatum ad mortem respicere et intelligere peccatum quo quis fidelis a Christi fide et Ecclesia discessit, illamque malitiose impugnat, aliosque ab illa ad suam h eresim, vel idololatriam traducere el pervertere sagtagit, quod illo Joannis ®vo nonnulli faciebant, magno ejus dolore, metu et moerore. Quare ut ab eo fideles deterreat, vocat illos peccatores ad mortem.

id ita esse colligimus *primo*, ex Evangelio S. Joannis, cap. vm, 24, jam citalo, ubi sio Pharisæis obstinate sibi resistentibus, ait Christus : « Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis quia ego sum (Messies Salvator), moriemini in peccato vestro. » Ergo peccatum ad mortem fratris, id est fidelis, est illud quo tpiis apostatane a fide amplius non credit in Christum, et in hac perfidia obstinate vult permanere usque ad mortem. Unde dicitur hoc peccatum « ad mortem, » *primo*, quia solet duper lotam vitam, usque ad mortem. *Secundo*, quia ad mortem gehenn® quasi certo deducit. *Tertio*, quia aufert fidem, qu® est fundamentum el principium vite spiritalis; reliqua enim peccata, quia peccatori relinquunt fidem, hinc relinquunt ei aliquid vite» spiritalis, et spem resurgendi : hoc vero peccatum, quia fidem aufert, hinc peccatori tollit omnem vitam, omnemque spem pœnitendi et resurgendi. *Quarto*, quia a Deo ordinarie non remittitur, sed destinatur ac addicitur morti præsentí et æternæ. Alludit ad illud de Nabuchodonosor dictum, *Jeremuc* x l iiii, II : « Percutiet terram Ægypti : quos in mortem, in mortem; et quos in captivitatem, in captivitatem; et quos in gladium, in gladium. » El cap. XVli, vers. 1 : « Peccatum Jud® scriptum est stylo fer-

reo, in ungue adamantino, exaratum «uper latitudinem cordis eorum. » Quo loco S. Gregorius : « In ungue, inquit, finis est corporis; ita vero lapis durus est adamas, ut ferro non valeat secari. Per stylum vero ferreum fortis sententia, per unguem vero adamantinum finis signatur a ternus. Peccatum itaque Jud® stylo ferreo, in ungue adamantino scriptum dicitur, quia culpa Jucteorum per iorlem Dei sententiam in fine servatur infinito. »

Seaindo, idipsum colligitur ex eo, quod 3. Joannes tota hac Epistola non aliud inculcat, quam fidem et amorem Christi, ac amorem fraternum; quare videtur peccatum ad mortem utrique opponere, ac consequenter per illud intelligere apostasiam a Christo el Ecclesia, qu® non est aliud quam cœtus fratrum, puta fidelium in fide, cultu et amore Christi conspirantium.

Tertio, quia hoc apostatarum peccatum taxant Tntu. S. Petrus, *epist.* II, loto cap. n; S. Judas lota *Epistola*; S. Joannes, cap. m, vers. 1 et seq.; S. Paulus, *Hebr.* iv.

Quarto, quia hoc peccatum est enorme et incorrigibile, tum quia est peccatum ex certa scientia et malitia; tum quia directe contra Christum et Ecclesiam committitur; tum quia apostata post tot a Christo recepta beneficia ingratis et imprudenter illum, illiu^que dona aspernatur, conculcat, profanai, impugnat; itaque fontes divini grati® el clementi® sibi claudit, omnemque medicinam el medium ad remissionem excludit. Opponit enim se directe Christo, a quo solo speranda est salus; cumque a se abigit, imo blasphemai, a quo solo curari potest et debet : sicut morbus dicitur incurabilis, qui medicinam el cibum non admittit. Unde Paulus ad *Hebr.*, cap. vi, vers. 4 : « Impossibile, ait, est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cadeste, et participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, el prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes Filium Dei, el ostentui habentes, » El cap. x, vers. 24 : « Non deserentes collectionem (Ecclesiam, coetum fidelium) nostram, sicut consuetudinis csl quibusdam, etc. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia; terribilis autem quædam expectatio judicii, et ignis æmulatio, qu® consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui grati® contumeliam fecerit. »

Quinio, quia S. Joannes passim Christum vocat vitam nostram, eo quod per fidem et gratiam ejus ducimur et tendimus ad vitam æternam; peccatum ergo ad mortem, est infidelitas in Chiis-

tum, qui est viLa nostra. Sicut enim fides Christi est vita anim.T, ita infidelitas in eundem est mors animæ. Audi S. Joannem in Evang. cap. v, vers. 24 : « Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei qui misit me, habet vitam sternam, et in iudicium non venit, sed transiit a morte in vitam, » etc. Et cap. xr, vers. 25, dicit Christus Marthæ : « Ego sum resurrectio et vita; qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum, » etc.

nuspb- Ex dictis patet peccatum ad mortem distingui
Spüitnm a blasphemia in Spiritum Sanctum, do qua *Matth.*
SiDetnm, XII, 31, licet hæc illi sil cognata et affinis. Nam
Christus, *Matth.* xn, vocat peccatum in Spiritum
Sanctum blasphemiam Scribarum, qui calumnia-
bantur miracula Christi, ejusque opera divina et
sancta, ut ejectionem dæmonum, quæ faciebat
vi et virtute Spiritus Sancti, caque ascribebant
spiritui immundo, pula Beelzebub et dæmoni,
idque scienter et ex malitia. Facile enim scire po-
terant et debebant illa fieri a Spiritu Sancio, non
a dæmone. Christus enim opponit blasphemiam
hanc in Deum et Spiritum Sanctum blasphemie
in Filium hominis, qua nonnulli offensi humana
conversatione et familiaritate Christi, facta ejus
humana calumniabantur; vocantes cum vini po-
torem, amicum publicanorum, etc., quod proinde
minus et excusabilius erat peccatum, idcoque mi-
nus venia indignum, et facilius remissibile : ita
Hieronymus, Chrysostomus, Ambrosius et alii
passim in *Matth.* xn, vel *Luca:* xn. Sicut ergo illa
erat blasphemia in Spiritum Sanctum, ita hic
peccatum ad mortem est blasphemia et perfidia
in Christum; et sicut illa difficile remittitur, ita et
hæc.

Anagogice peccata ad mortem sunt peccata
blasphemie, iræ, desperationis, maledicentie
damnatorum et dæmonum in inferno : hæc enim
est mors secunda, *Apocal.* xx, 14. Hi enim sunt
sicut oves in inferno, ubi mors depascet eos in
æternuin.

Trepóla- Tropologice peccatum ad mortem est, *primo*,
pice apostasia ab Ordine, vel Religione, cum scilicet
sacer(l)s, vt'l Religiosus a suo statu et gradu
primo, apostatai, frique laicus, vel sæcularis; hoc enim
peccatum durare solet usque ad mortem, et apo-
statante™ ducere in gehennam. Quin et Deus tales
u* in hac vita solet punire subitanea vel misera et
infami morte, ut hos gladio, illos laqueo, alios
igne, etc., pleclat. Vide Hieronymum Piatum, lib.
Ili *De Bono status relig.*, cap. xxxvk, et Dionysium
Carthusianum in *Scala cali*.

Secundo, peccatum ad mortem est obstinatio,
propositum perseverandi in peccato, v. g. odio,
rixa, concubinato, habitus et consuetudo pec-
candi. Unde discas quam perniciosum sit induere
pravum habitum et consuetudinem : hæc enim
per omnem vitam durat usque ad mortem præ-
sentem et æternam; consuetudo enim est altera

natura; et qualis homo vivit, talis et moritur, ait
S. Augustinus. Hoc est quod ait *Jerem.* xni, 23 :
« Si potest Æthiops mutare pellem suam, et par-
dus varietates suas : ita et vos poteritis benefa-
cere cum didiceritis malum. » Vide ibi dicta. Con-
suetudo enim inducit dedolentium, ut peccator
nullum peccati habeat sensum, nullum scrupu-
lum, nullum remorsum, ac tandem peccatum pu-
tet non esse peccatum, juxta illud *Jerem.* v, 3 :
« Percussisti eos, et non doluerunt; attrivisti eos,
et renuerunt accipere disciplinam; induraverunt
facies suas supra petram, et noluerunt reverti. »
Et Isaías, cap. v, vers. 20 : a Vre qui dicitis ma-
lum bonum, et bonum malum; ponentes tene-
bras lucem, et lucem tenebras; ponentes ama-
rum in dulce, et dulce in amarum! » Tales sunt
in peccato ad mortem, quia anima eorum exiguo
tantum muro corporis distat a morte gehennæ.

Hoc peccatum non est cujusvis curare, sed so-
lius Christi. Sic enim peccans similis est Lazaro,
de quo ait Martha ad Christum, *Joann.* xi, 39 :
« Domine, jam fœtet, quatríduana est enim. »
Unde Jesus magno molimine lacrymans, suspi-
ciens in cœlum, magnaue voce clamans : « La-
zare, veni foras, » eum suscitaret oportet.

Tertio, peccatum ad mortem est odium et in-
vidia; hoc enim fratri sæpe mortem temporalem,
et peccanti semper mortem spiritualem, ac sæpe
eternam aderi; quod peccatum quasi Cain et
diaboli, insectatus est S. Joannes, cap. in, 12 (1).

Nox pro illo meo ut roget quis. — Ita Græca
et Latina, licet S. Gregorius, lib. VI in *lib. Beg.*,
cap. n, legat : a Pro eo ne oret quis, n Sensus
est, q. d. Non prohibeo quidem pro tali orare,
sed non audeo polliceri quod impetrabit; ideo
a non dico ut roget quis, n nimirum cum illa
certa fiducia impetrandi, de qua vers, præce-

Terrib,

(1) Rosenmullerus, relictis aliis interpretationibus,
suam ita exponit : « Itaque suspicor tria hæc cummata,
16-18, noncohære cum procedentibus, et pro iis, qui
peccatum ad mortem commiserunt, prohiberi depreca-
tionem non apud Deum, sed apud magistratus, penes
quos est jus pro delictis gravioribus infligendi mortis
pœnam. Mihi igitur á»xxpríx Gxvw/ videtur esse
crimen capitale quodvis. 'A\$í>.*r'4 non est homo ullus
aliquis, sed *Christianus*. Pro eo Christiano, qui tale
crimen commiserit, non vult Apostolus intercessionem
fieri apud magistratus, quibus jus vitæ et necis compe-
tebat, ne Pagani in suspicionem adducerentur talia cri-
mina apud Christianos parvi fieri. 'Ayapría iati r.-Ac
6x7ztgv videtur esse levior culpa, transgressionem legis ali-
cujus civilis contracta, quam a Christiano admissam
facile ita exaggerare poterant magistratus pagani, ut
supplicii reum pronuntiarent cum, qui mitiori pœ-
na affectus dimitti potuisset. Pro ejusmodi peccatore de-
precari poterat frater Christianus, ut vita ei donaretur.»
Vers. 17 : « Quodvis peccatum est pama dignum (vel,
aberratio a norma proscripita); sed datur tamen pecca-
tum quod non (Groce) est crimen capitale. » Vers. 18 :
« Vcrumtamen Christiani sciunt, se non posse et filios
Dei cssc, et inierim illa peccata, quæ sunt ad mortem,
committere. Sollicite sibi cavent a talibus peccatis, ita
ut malus ille (Satanas) Ledere eos non possit. »

denti dixi cætēra osse petenda et impetranda* Nam sæpe Deus orantes pro peccato ad mortem, nō pote gravissimo et incorrigibili, non exaudit, juxta illud Jerem. vn, 16 : «Noli orare pro populo hoc, quia non exaudiam te. nō Ita Bellanninus, lib. II *De Pœnitētiā*, cap. xvi, in fine, clTolclūs in *Luca*: xn, Annoi. 21.

Aliqui sic exponunt : «Non pro illo, » scilicet peccato ad mortem, « dico ut oret quis, » ut S. Joannes pro peccato, non autem pro peccatore, orandum neget, quasi indicet ejus peccati pœnam luendam esse a peccatore, atque idcirco illam non esse deprecandam. Verum hoc subtilius quam solidius dicitur; tam enim pro peccatore, quam pro peccato ad mortem, tamquepro culpa, quam pro pœnæ debita* remissione non esse orandum indicat Joannes, cum de peccante ad mortem ait : « Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, cl dabitur ei vita, 9 scilicet graliæ, quæ opponitur culpæ, non pœnæ.

Porro S. Bernardus, *Dc Gradibus humilit.*, cap. ullim. : «Pro tali, inquit Joannes Apostolus, non dico ut quis oret.» Sed numquid dicis, Apostole, ut quis desperet? a Imo gemat qui illum amat, non præsuiuat orare, ncc desistat plorare, n uti Martha et Magdalena plorabant mortem Lazari, cl plorando impetrarunt ejus resurrectionem ; quia humilitas, lacrymæ, verecundia, a fides, aliquando recipit quod oratio non præsument. »

17. Omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum ad mortem. — Græca et Syrus addunt negationem, Icguntque : « Et csl peccatum non ad mortem, » q. d. Omnis iniquitas csl peccatum, sed non csl peccatum ad mortem, quia per pœnitentiam, Dcique gratiam medicabilis et sanabilis est. Unde Cajclanus audet asserere textum Latinum, qui caret negatione, esse corruptum. Verum constanter Latina expungunt negationem, tum quia sensus magis commodus et connexus est. Ponit enim el opponit duas species peccati, unam quæ est ad mortem, alteram quæ non est ad mortem, sed est communis et venialis iniquitas. Sensus ergo est, q. d. Omnis quidem iniquitas csl peccatum, sed non omnis est ad mortem; quia peculiare peccatum est quod, uti dicitur, ita est (i)noque peccatum ad mortem. Pro iniquitate cuilibet cum cinta impetrando) venite fiducia orandum csl; pro peccato ad mortem non item, uti paulo ante dixi. Vide dicta cap. ni, vers. i.

Pro *iniquitas* græce est *ἡ ἀδικία*, id est *injustitia*, quæ proprie justitia? opponitur. Aristoteles in *Praedicam. Qualitatis* : *ἡ ἀδικία*, inquit, ἀφύου ταυ id est justitia, injustitiæ contrarium est. Sed sicut in Scriptura, quin et apud Aristotelem el Etīlicos, justitia sæpe generatila sumitur pro qualibet virtute, sic et injustitia sive iniquitas capitur pro quolibet peccato, improbitate, scelere et maleficio. Ita hic accipitur.

t. n. 18. Scimus quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat; sld generatio Dei conservat eum. — Le-

git Interpres, ftaat; *U* 6rô «Gro, jam legunt tx ro Oic5 Tr.pl tauro, id est, genitus ex Deo servat seipsum, scilicet virtute accepta a generatione divina : sic et Syrus.

Et malignus non tangit eum, — Hic est tertius fructus fidei vivæ, sive regenerationis, qua quis per fidem et gratiam renatus est in Christo, scilicet præservalio a peccato saltem graviore et mortali, et consequenter a vi et potestate maligni, puta diaboli. Hæc explicui cap. in, vers. 6 et9, ubi idem, imo amplius dixit S. Joannes, scilicet quod talis non possit peccare, nimirum quantum est ex parte gratiæ per generationem divinam accepta?, si ejus inclinationem et ductum sequatur, sicut qui in tenebris sequitur lucernam el lumen prævium, errare et impingere nequit. Audi fJEcumeniutn : indicare voluit S. Joannes, « eum qui adoptatus a Deo in filium est, neque ad mortem, neque non ad mortem unquam esse peccatum; quippe cum semel inhabitanti in se per adoptionem Christo sese dediderit, intactus atque impollutus a peccato permansurus sit. » Et mox : «Hac nos gratia dignatur, ut, si nos donum ejus nobis diligenter custodiamus ac conservemus, possimus etiam non peccare,» dum scilicet possumus ac volumus in gratia Dei constanter perseverare. Vide S. Augustinum, *Dc Corrept. et Gratia*, cap. xn ; S. Bernardum, serm. 23 in *Cantic.*, et serm. i *DeSeptuag.*, ubi hæc adaptat prædestinatis et electis ad gloriam. Hos enim generatio Dei conservat a peccato, et licet aliquando peccent, uti S. Petrus negando Christum, et David adulterando, tamen mox resurgunt, ut charilas non tam deperdi quam obstupescere et soporari in iis videatur. Ila S. Bernardus.

Verum S. Joannes generalius loquitur de quolibet fidei et justo, q. d. Fidelis adeo non peccat peccato ad mortem, de quo jam egi, ut omnino non peccet peccato mortali ; sed « generatio, » id csl nativitas nova ex Deo, puta gratia a Dei,» per quam regeneratus est, faclusque Dei filius, conservat cum. Est melonymia; generatio enim ponitur pro gratia regenerante. S. Gregorius, lib. V in *lib. I Regum*, et S. Bernardus loco citato, pro *generatio Dei* legunt *generatio cœckstis*. Per «generationem » S. Gregorius accipit cognitionem divinæ voluntatis, cum ejusdem dilectione; S. Bernardus, prædestinationem divinam; Didymus, voluntariam regenerationem, quæ lit per spontaneam conversionem cl poenitentiam. Melius alii accipiunt gratiam et charitalem ; per hanc eniin fit regeneratio cl renovatio novi hominis, puta animæ fidelis cl sunche, ejusque in sanctitate constantia.

Audi S. Augustinum in *Psalms*, xn, tractantem illud *Cantic.* Am, 6, *Portis est ut mors dilectio* : a Magnificentius exprimi non potuit fortitudo charitatis; quis enim resistit morti? Resistitur ignibus, undis, ferro; resistitur potestatibus, resistitur regibus: venit una mois, quis ei resistili

Nihil est illa fortius, propterea viribus eius charitas comparata est; quia enim ipsa charitas occidit quod fuimus, ut simus quod non cramus, facit in nobis quamdam mortem dilectio, (ista morte mortuus erat qui dicebat : Mundus mihi crucifixus est, et ego mundo. Ista morte mei tui erant quibus dicebat: Mortui enim estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. » Eandem mortis comparisonem explicans S. Gregorius, hom. 11 in *Evang.* : a Recte, inquit, per Salomonem dicitur : Fortis est ut mors dilectio; quia videlicet sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum temporalium æternæ vitæ charitas velut insensibilem reddit. » Et mox allato B. Agnetis exemplo : a Nec enim, inquit, sancta hæc cujus hodie natalitia celebramus, mori pro Domino potuisset incorpore, si prius a terrenis desideriis mortua non fuisset in mente. Erectus namque in virtutis culmine animus tormenta despexit, premia calcavit, ante armatos reges et praesides invicta stetit, feriente robustior, judicante sublimior. »

Et malignus non tangit eum.—Per «malignum» Didymus et Thomas Anglicus accipiunt mundum, qui lotus in maligno positus est, ut dicitur vers. 19, puta homines mundanos et impios. Melius alii possim accipiunt diabolum : hic per antonomasiam vocatur *ὁ πονηρὸς*, id est « ille malignus et nequam; » hic «non tangit,» id est non kedit «cum,» scilicet natus ex Deo; Syrus, *non appropinquat ei, q. d.* Deus non permittit diabolum appropinquare justo ; aut, si id permittit, non permittit ut eum lædatur, trahendo eum ad consensum in peccatum ; imo non permittit ut lædat eum in corpore, nisi ad ejus bonum, virtutem et gloriam, uli permisit Jobum tangi et affligi a diabolo : vis enim illa quam ex coelesti illo ortu Sancti perceperunt, in iis perseverat, cosque ita confirmat ac munit, ut nullis dæmonis insidiis decipi, nullis lenociniis illiciti, nullis minis et terroribus vinci queant. Hoc etiam quod ait Zacharias, cap. n, vers. 8 : a Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. » Et Psaltes *Psalm.* civ, 15 : «Nolite tangere christos meos. » Et Paulus : a Fidelis Deus est, qui non patietur vos lentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, » 1 Cor. X, 13. Vide Cassianum, *Collat.* VII, cap. xxii, ubi ostendit Christum exarmasse et enervasse diabolum, ut vel vires non habeat ad lentandum fideles, vel modicas et imbecilles, ita ut facile a fidelibus Christi gratia armatis vinci ac superari queat.

/m. I>. SCWUS QUONIAM EX DEO SUMUS, ET MUNDUS
M -la* TOILS IN MALIGNO POSITUS LSI. — GræcCC xûreu, id
u-t jacet, silus est. Per «malignum» *pruno*, valde
w apposite et genuine diabolum accipit Hugo, Glossa, Dionysius et alii; de diabolo enim vers, precedenti dixit : « Et malignus non tangit cum ; » et hunc opponit Deo. Est epilogus Epistola, q. d. Dictorum meorum hæc sit conclusio et summa :

impense nobis gaudendum esse, quod ex Deo renati in eo maneamus, vivamus et simus, in coque agamus vitam puram, sanctam, coelestem et divinam; cum ex adverso mundus, id est mundani in maligno positi sint, id est sub misera et tyrannica diaboli potestate ac dominatu oppressi jaceant, in coque agant vitam impuram, scelertatam, terribilem et diabolicam. Per peccatum enim ex diabolo quasi renati, ipsi se manciparunt; unde ejus impulsu et arbitrio quasi mancipio aguntur in omne nefas, omnemque miseriam, adeo ut ab eis quasi Deus in idolis coli et adorari velit. Porro errant Manichæi, qui mundum in maligno positum esse censent, eo quod a diabolo sit conditus, quasi ille cum condendo ipsi suam malitiam et malignitatem afflant; unde docent omnes creaturas corporeas, utpote ab angelo malo creatas, esse malas.

Huc spectat illa nonnullorum congrua explicatio, «mundus totus in maligno, » id est in idololatria et dæmonum cultu, «positus est; » talis enim erat ævo S. Joannis. Unde explicans subdit vers, ult.: « Filioli, custodite vos a simulacris; » ex idololatria enim sequuntur omnia vicia et peccata, ut ait Sapiens, cap. xiv, vers. 27 : « Infandum, inquit, idolorum cultura omnis mali causa est, et initium, et finis. »

Secundo, «malignum» accipi potest pro malo—secundo, lilia, pravitate et improbitate. Unde Salvianus, lib. IV *De Providentia*, legit : « Sæculum lotum in malo positum est. » Alludit ad *Genes.* i, 5 : «Videns Deus quod nulla malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum; » græce, *super maligna*; Hebr., *omne liqumentum*, vel *imaginatio cogitationum cordis malum*. Totus ergo mundus positus est in maligno, id est in malitia et concupiscentia, quæ sollicitat ad omne scelus. Quia enim mundus, id est omnes homines mundi in Adamo peccante contraxerunt peccatum originale et concupiscentiam, hinc per eam aguntur ad omne malum. Ita Cæcumenius, Beda, Lyranus et alii. Unde S. Ambrosius in *Apolog. David*, cap. n : «Mundus, ait, in maligno positus est, quia omnes homines sub peccato nascuntur, quorum ipse ortus est in vitio. » Mundus ergo est oceanus scelerum et diluvium vitiorum, juxta illud *Osca* iv, 2 : « Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inundaverunt, et sanguis sanguinem tetigit. »

Leviusculum est quod addit Lyranus et Thomas Anglicus : « Malignus, » inquiunt, dicitur quasi *malus ignis* concupiscentiæ, gula, luxuries, superbite; aut mundus est «in maligno,» id est *in malo anno*, per quod proverbialiter significatur omne infortunium, omnis miseria, omne malum.

Experientia nos docet quam mundus insular Sodomie plenus sit cupiditate, superbia, fraude, luxuria, gula et avaritia omni in malo. Audi S. Prosperum ad *Object. Vincent*, in VI : « Totus

quidem mundus, inquit, in maligno positus oM, et nullorum hominum talis est malitia, qualis est dæmonum, etc. Sed hoc inter malos homines distat cl d.Tinones, quod hominibus etiam valdo malis supereat, si heus misereatur, reconciliatio; dæmonibus autem nulla est in æternum servata conversio. » Tum subdit : a Sicut ergo praevaricatoribus angelis non Deus indidii illam, quæ in veritate non stetit, voluntatem ; ita nec hominibus hunc affectum, quo diabolus imitarentur, inseruit, » etc. Salvianus, De *Providentia* : « Merito, inquit, loium sæculum esse in malo dicitur, ubi boni locum habere non possunt ; siquidem illa totum iniquitatibus plenum est, ut aut mali sint, qui sunt in illo, aut qui boni sunt, nullorum persecutione crucientur. »

Videtur S. Joannes alludere ad tria mundi mala quæ recensuit cap. n, vers. 16, scilicet concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, et superbiam vitæ; in his enim lota totius mundi malignitas consistit. Quocirca qui sapii, fugiat e inundo et mundanorum conversatione, in sanctorum aliquem cælum se recipiat, sicut Lot c Sodomie incendio fugiens salvavi! se in monte. Audi S. Cyprianum, lib. I, *epist.* 11 : « Ne diabolo, inquit, insidiunli cl srevire cupienti ad nocendum detur occasio, quando et Apostolus dicit : Nolite locum dare diabolo. Liberanda est igitur vigilanter de periculosis locis navis, ne inter scopulos et saxa frangatur; eximenda c^l velociter de incendio sarcina, priusquam flammis supervenientibus concremetur. Nemo diu tutus est periculo proximus. » Atque idem *De Singular. Cleric.* : « Adversa est confidentia, quæ periculis vitam suam pro certo commendat; et lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati salvari se posse sperat. Incerta est victoria, inter hostilia arma pugnare; et impossibilis liberatio est, flammis circumdari, et non ardere. Verendum est dormienti in ripa ne cadat. In hac parte expedit plus bene timere, quam male fidere ; et utilius est, ut infirmum se homo cognoscat, quam fortis videri velit, et infirmus emergat. De qua re pnesumplores objurgat Apostolus dicens : Si quis se putat aliquid esso cum nihil sit, seipsu n implanat. Pro certo implanator proprius animam suam decipit, qui non cavendo contraria noxiis rebus semetipso immiscuit. Ille autem tutius sibi consulit, qui circa malos semper infidus, species quasouinque noxias semper extimescit. » Ilæc Cyprianus.

hlipsum co lesti visione repnesentaluni est S. Anselmo, ut habet ejus Vila : « Raptus cnim in exsta*in vidit fluvium immanem atque pr.m ipilem, in quem sord» s o nne^, quæ ubique terrarum essent, confluerent, itu ul nihil aquis illis turpius ac fœdius fieri posset, quæ etiam quidquid attingerent, raperent ac devolverent, viros, feminas, divites, inopes. Quod ille spectaculum iniralus ac miseratus, cum qu rsissol quibus ii rebus alerentur, et quomodo viverent, responsum est ei, in-

felices illos eodem ip*o cœno, quo trahebantur, pol iri cl delectari. Quin etiam adjecta est mysterii hujus interpretatio, torrentem illum ewe ipsum mundum, in quo cæci mortales suis divitiis, honoribus et reliquis cupiditatibus involvuntur, cumque adeo miseri sint, ut ne consistere quidem possint, ipsos tamen se beatos cl fortunatos putare. Ductus est deinde in septum quoddam ampli cl spatiosi claustrum, cujus omnes parietes argento obducti purissimo mirum in modum nitebant, in medio pratum erat, cl in eo herbulœ, non ut vulgares istæ, sed omnes argenteo», eædcmque tamen viventes, et molles, ita ut facile cederent insidenti, coque Eurgente per se rursum subrigerentur; aer autem placidus et amœnus, denique omnia adeo jucunda et suavia, ut nihil amplius ad felicitatem optari posse videretur. Atque hoc indicatum est ei esse religiosum statum, ul sine dubio ejusmodi imagine docere voluerit Deus, in mundo omnia esse fœda, incerta, mortifera, semper in præceps ruentia ; contra vero in religione omnia pulchra, omnia jucunda, denique omnia ut argentum et candidaci pretiosa.» VideS. Ambrosium, lib. *De Fuga scendi*, et S. Rasilium in *Rcgulis fusius explicatis*, cap. vi, et S. Bernardum, serm. 3 *De Circumcisione*.

Tertio, noster Martinus de Roa, lib. II *Singular.*, Tertio, cap. n, sic explicat ; « Mundus in maligno positus est, » hoc est, in obscuro, lubrico, præcipitique ;lt * m loco, angusto et arduo, ul conveniat cum illo Sa- cbscnn». pienti ' : aCuncl.v res difficiles ; pnelenl eniiu figura hujus mundi. » Quidni ergo in mundo sæpius lab .mur, et in lapides incurramus? Ita Ps d. XXXVI : « Noli,ait,æmulari in malignantibus,neque zelaveris facientes iniquitatem, etc. Spera in Domino, et fac bonitatem, et pascaris in divitiis ejusj»

Rursus mundus in maligno et malignitate pos- Quarti», silus est, hoc est, mundani habent cor malignum, id est, *primo*, sterile velut solum exile cl iufu-^tj ju gif< rum, quod ne cultu quidem maximo et curatione adhibita fœcuuditalom accipit. Se. *undo*, ha- 'K*fœcun- beni cor malignum, id est angustum, diflicilo, morosum, parcum, avarum, quod sese Deo minime dat, nec ad recipiendam ejus magnitudinem explicat, juxta illud *Baruch* i : « Abivimus unusquisque in sensum cordis nostri maligni, operari diis alienis, facientes mala ante oculos Dei nostri. » Ikvc enim omnia significat -6 *malignus*. Ha Servius iu illud Virgilii 11 *Georg.* :

Difficiles primum tenæ collesque maligni.

Maligni, inquit, id csl *infecundi*. Et Nonius: « Malignus, inquit, ager agricolis, illiberalis et minus ferax, is est, cujus angustior est provenías.» Virgilio*, *Jjicid.* VI : « Lucem malignam dixit pro tenui, parva et obscura. Nam malignum.inquitServus, proprie est angustum, » ut Virgilios, Al *Æneid.* i

Tenuis quo semita durii,
Auguilrque feruut fauces adilusqiH maligni.

In

id est angusti, obscuri et ardui. Martialis, lib. X
ad Avitum :

Tepet igne maligno
Hic focus, ingenii lumine lucet ibi.

Et Juvenalis, *Satyr.* 10, maligna appellavit Numina, id est avara, et quæ ab eis peterentur minime concessura. Sic cnitn ait :

M-igoaque numinibus vola exaudita malignis,

hoc est parcis, nec concessuris quæ petebantur. Livius : « Malignitas conferendi ex privato, v hoc csl parcitas, etc. Quintilianus, lib. XI, cap. xi : « In laudandis discipulorum dictionibus nec malignus, nec cItusus. » Sed Donatus optime *in llecyr.*, actu 1, scena 2 : «Malignus, inquit, est, qui difficultatem sui ostendit, n Sic *Esdra* lib. IV, cap. in, dicitur : « Non abstulisti ab eis cor malignum (id est sterile, saxosum, durum), ut faceret in eis lex tua fructum.» Hæc Roa. Juxta quem hic erit sensus, *q. d.* Fidelis ex Deo natus habet cor sanctum, amplum, liberale, sincerum, candidum, divinum ; at mundus, id est mundani, habent cor malignum, id est pravum, arctum, avarum, terreste, fidum, tortum, diabolicum.

Vrr*. 10, 20' Et SCIMts QUONIAM FILIUS DEI VENIT (S. Ambrosius, lib. I *De Fide*, cap. vu, legit *apparuit*), ET DEDIT NODIS SENSUM, UT COGNOSCAMUS VEIUM Deum, et simus in vedo Fiuto ejus, Hic est veiuis Deus et vita æteina. — Explicat id quod dixit, nos esse ex Deo, ideoque vincere mundum et malignum, ejusque modum assignat, nimirum id factum esse et fieri per Christum, *q. d.* Deus idcirco misit Filium suum in mundum et carnem, ul per ejus doctrinam divinam daret nobis sensum el cognitionem rerum coelestium, ut scilicet, relictis idolis quasi falsis diis, liberati a peccato, diabolo et inundo, cognoscamus verum Deum, ejusque Filio, puta Christo et Ecclesiæ, per fidem, spem et charitatem incorporemur, itaque ab eo vita gratiæ et gloriæ æternæ donemur. Ipse enim est verus Deus, ipsaque vera vita increata elreterna.

Porro, S. Hilarius lib. VI De *Trinitate*, hunc locum paraphrastic, quædom explicationis gratia interserendo, sic legit : « Quia scimus quod Filius Dei venit, et incarnatus est propter nos, et passus est, el resurrexit a mortuis : assumpsit nos el dedit nobis intellectum optimum, ut intelligamus verum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic est verus Deus, et vita æterna, et resurrectio (alias redemptio) nostra. »

Pro imum græce est Jwwcw, quod Syrus vertit, *inlelHgmtinm*, mentis illustrationem, cognitionem divinam; Valablus, mentem; S. Hilarius, *intellectum optimum*, per quem ipse accipit Spiritum Sanctum; hic enim est spiritus inlelligentiae, Sapient. vil, 22, quem S. Paulus I *Corinth*, u, vers. 16, vocat « spiritum a Deo, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis ; » Clemens Alexandrinus accipit fidem; Didymus mentem Christi, ul al-

ludat ad illud I *Cor.* n, 16: « Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus. » Sensus ergo est, *q. d.* Exultate, o Christiani, Deoque immensas agile gratias : quia in gentilismo serviebatis idolis saxeis et reneis, cratisque quasi saxa inanima; at per Christum accepistis veram vitam, sensum el motum: in gentilismo serviebatis concupiscentia*, et vivebatis quasi animalia mula et bruta; at per Christum accepistis Jcsiwww, id est *mentem* et rationem, ut vivatis vitam humanam et homine dignam : in gentilismo serviebatis diabolo, agebatisque vitam diabolicam in tenebris ignorantiae et infidelitatis; at per Christum donati vita supernaturali, accepistis id est *cognitionem*, sensum et gustum rerum cœlesium et divinarum. Hoc est quod tot sreculis ante de Christo praecinuit *Baruch* m, 36 : « Ille est Deus noster; hic adinvenit omnem viam disciplina*, el tradidit illam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo. Post hæc in terris visus est, el cum hominibus conversatus est. »

Ut cognoscamus vbrum Deum—Patrem. S. Hilarius loco citato, S. Hieronymus in cap. lxxv *Isaiae*, cl S. Leo, serm. I *De Jejunio* 10 mensis, legunt : «Ul cognoscamus verum,» scilicet Deum Patrem. Verus enim estepithetum Dei, qui csl ipsa per essentiam veritas.

Et simus in vedo Fieio ejus. —Græca, Syrus et S. Athanasius, orat, in id, *Deus de Deo*, legunt, « et simus in ipso vero, nempe in Filio ejus Jesu Christo, » quo significatur Filium esse ἱψὺν Patri, co quod ipse sit verus et veritas per essentiam, puta vera deitas, æque ac csl Deus Pater. Ita Didymas, S. Hieronymus loco citato, S. Athanasius, Cyrillus, Nazianzenus ctalii omnes scribentes contra Atianos.

Porro sumus in Filio per fidem el gratiam, quam ab eo sugimus, sicut ramus est in arbore, a qua succum el vitam sugit, juxta illud Christi : « Ego sum vitis, vos palmites ; sicut palmes non potest ferre fructum asemetipso, nisi manserit in vile, sic nec vos nisi in me manseritis, » *Joann.* cap. XV, vers. I et -Í.

Paucis hisce verbis S. Joannes compendium quasi totius Epistola?, symboli el fidei Chri-liana? complectitur, duoque prrecipuaejus mysteria assignat, scilicet Filium ἱψὺν Patri, ejusque incarnationem. Unde Bcda : « Quid, ait, apertius his verbis? quid dulcius? quid adversus omnes hie-reses fortius potuit diei? » Et S. Athanasius, disput. *Contra Arium*, ait hanc esse demonstrationem scriptam (quam ab eo postulabat Arius) pro divinitate Filii; et S. Cyrillus, lib. XII *Thesauri*, cap. xm : « Nam si Deus verus est, inquit, substantialiter, non participative hoc ipsum est, sicut creatura*. Qui enim Deus verus est, natura Deus est. » Et S. Ambrosius, lib. I *De Fide*, cap. ult.: «Si verus Deus, inquit, utique non creatus, nihil fallax habens atque fucatum, nihil confusum atqra dissimile. » El cap. vin, insinuat hinc pe-

tilurn illud Symboli Nicreni : « Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, ex Patre natus, non factus, unius substantia; cum Patre » Et S. Hieronymus loco citato : « Alioqui, inquit, si non est verus, erit idolo similis; » et, ut ait Victor Uticensis, lib. II *De Wandalor. Perçut.* : « Si alterius a Patre substantial est, aut verus Lilius non est, aut quod nefas est dicere, degeneratus est. » Et S. Bernardus : « Si Filius Dei, ergo Deus; quia filii regum reges sunt. »

Porro cognilio Dei et Filii ejus non solum speculativa, sed et practica, puta conjuncta cum ejus amore et obsequio, est perfectissimum bonum, ait Clemens Alexandrinus, VI *Strom.*, et bealiludo hujus vilo?, juxta illud Christi *Joann.* cap. xvii, 2: « Uree est vita (eterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. n. Qua; verba explanans Cyrillus Alexandrinus : a Cognilio, inquit, est vita spiritalem nobis benedictionem adducens, per quam spiritus in cordibus nostris habitat in adoptionem filiorum Dei, et veram pietatem per Evangelicam vitam et incorruptibilitatem reformans. Cum igitur origo et quasi pronuba dictorum omnium cogmiliu Dei veri esse inveniatur, recte a Domino nostro Jesu Christo vita æterna est appellata, quasi mater et radix virtute naluraque sua vitam æternam partons. Sed considera diligenter quomodo solius Dei veri cognitio efficiatur : non enim absque cognitione Filii, quare nec absque cognitione Spiritus Sancti. Ille enim Dei unitas in Trinitate intelligitur, atque eraditur secundum Scripturas. » Nihil autem potuit magnificentius dici, quam quod de Dei cognitione scribit Gregorius Nazianzenus, orat. *De Statu Episcop.* : a Regnum, inquit, cœlorum nihil aliud esse existimo, quam ejus, quod purissimum et perfectissimum est, adeptionem: perfectissima autem rerum omnium est Dei cognilio. 0 Et S. Augustinus, serm. 112 *De Temp.*: a Cognitione Dei, ait, nihil melius est, quia nihil beatius est, et ipsa vera bealiludo est. Unde et Salvator ad Patrem ait : Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te unum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum. » Et in eadem sententiam Hieronymus in cap. XXXI *Jeremia!* : « Notitia unius Dei, inquit, omnium virtutum possessio est. n. El rursus : « Memoria Dei excludit omnia ilagilia. »

Preclare vero Lactantius, lib. I *Divin. Institut.*, cap. viii : « Dei vim, ait, majestatemque tantam esse dicit in *Tanæo* Plato, ut eam necque mente concipere, necque verbis enarrare quisquam possit, ob nimiam et inestimabilem potestatem. » Denique S. Bernardus, serm. 57 *in Canile.*: * Quid si, inquit, ignoras Deum, poterit spes necesse salutis cum Dei ignorantia? ne hoc quidem. Nec enim poles aut amare quod nescias, aut habere quem non amaveris. Noveris proinde te, ut Deum timeas; noveris ipsum, ut reque ipsum diligas: in altero initiaris ad sapientiam, in altero et consummaris; quia initium sapientiæ timor Domini

est, (et plenitudo legis est charitas. Tam ergo utraque ignorantia cavenda est tibi, quam sine timore et amore Dei salus esse non potest. »

Hic 1st vedis Deis. — Erasmus more suo arianizans, ac pleraque loca Scripture de divinitate Filii detorquens et pervertens, hunc pariter ita detorquet et pervertit. Hic, inquit, scilicet Deus verus, puta Pater, non Filius, est verus Deus; sed sic esset hic battologia. Quis enim nescit quod Deus verus sit Deus verus? Ergo pronomen *hic* non referri Deum *venis*, quod præcessit, sed refert verum Dei Filium. Hic enim uti verus est Dei Filius, ita consequenter necessario est verus Deus. Unde OEcumenius to core, id est *hic*, quod est demonstrativum, asserit positum pro relativo ó, id est (pit, ac referre Filium, qui proxime præcessit. Adde, S. Joannis revo (uti et posterioribus ereculis) nemo dubitavit de divinitate Patris, sed nulli dubitarunt, imo negarunt divinitatem Filii. Hanc ergo, non illam, ubique astruere satagit S. Joannes, caque de causa scripsit Evangelium. Ita S. Athanasius, S. Hieronymus in fante uvî, S. Augustinus, lib. II et III *Contra Maximinum*, et passim alii, ex hoc loco quasi claro et certo probant deitatem Filii. Audi S. Alhanasium in illud, *Omnia mihi tradita sunt a Patre* : a Lux est Pater, jubar radiusque Filius; et lux vera verusque Deus Pater, venis Deus Filius. Ita enim a Joanne scriptum est : Sumus in varo Jesu Christo. Hic est verus Deus et vita æterna. » Sic et S. Cyrillus, lib. III *Dialog, de Trinitate*, et S. Ambrosius, lib. *De Fide ad Gratianum*, cap. vii.

Er vit a JETERXA — tum formalis sua, tum causalis nostra, uti dixi vers. 2. Nota : In Deo ob summam simplicitatem et perfectionem nulla est concretio nec compositio, ideoque nullum accidens; quare in Deo concreta omnia sunt abstracta. Deus ergo est ens et ipsum esse, Deus est vivens et vita, verus et veritas, bonus et bonitas, sapiens et sapientia, justus et justitia, potens et potentia. Ita S. Bernardus contra Gilbertum Porretanum, serm. 80 *in Cant.*, et S. Thomas, I, *Quæst.* III, art. 3.

21. Filii, custodite vos a simulacris, Amia, Ye^ n — hoc est *fiat*, ita omnino facite, et vos custodite. Illud hoc monet S. Joannes, quia illo revo hoc erat maxime periculosum, ideoque monitu maxime necessarium. Tunc enim totus mundus positus erat in maligno, puta in idololatria, adeoque Christiani ab ea recens conversi, inter parentes et amicos Gentiles et idololatrias assidue versari debebant, aecum eis prandere et convivari, ubi idolothyta, id est idolis immolata, quasi sacra comedenda proponebant, de quibus dixi I *Corinth.* viii. Ne ergo eorum exemplo et hortatu ad idolatram, quæ recens reliquerant, relaberentur, studiose hoc ultimo monet S. Joannes, ut « tenacius eorum menti et memoria; id infigat, scilicet ut studiose ab omni idolorum commercio, et ab idolothytorum esu abstineant. Ita Didymus, OEcumenius, Lyranus Cajetanus. Perperam Beza et

hænelid vertunt, «custodite vos ab imaginibus. » Pungo enim est similitudo rei vera?; simulacrum vero sive idoliin rei faire, pula falsi Numinis; ita enim Scriptura cl SS. Patres hæc omnia distinguunt. Esto Cicero, lib. I *De Finibus*, imagines vocet idola, « imagines, inquit. quæ idola nominantur. » Undo tiwXçy est diminutivum al) die; id est *forma, q. d.* Formula, forma imperfecta, diminuta, deficiens a catione veræ formæ. Ita Tertullianus, *Dc IdoMatr.*, cap. iti, et Isidorus, Nili *Etymoloq.*, cap. ult. Unde Plato in *Theatelo*, idola vocat mendacia, et S. Hieronymus, in cap. mi *Oscæ*, ait sic opponi simu.aerum Deo, sicut veritas mendacio. Sic et S. Augustinus in *Psalm.* cxxxv; Clemens Alexandrinus, VISírom.; Orígenes, hom. 8 in *Exod.*; Theodorclus, Qua-t. XXXVIII in *Exodum*: quocirca Synodus VIH OEcumenica, act. 5 et 7, anathema intentat iis, qui asserunt imagines Christi cl Sanctorum esse idola.

Mystice, simulacra phantasiæ hominum sunt prava dogmata, hæreses, phantasmala vana, avaritia, cupiditates honoris, pecunia*, volupt ilis; ab his fideles custodiant sese opurjd: ita Beda, Hugo, Dionysius, Cajetanus et alii.

Porro ait S. Joannes : « Custodite vos,> non autem, destruite simulacra, quia hoc fuisset concitare furorem Gentilium in omnes Christianos : unde monet S. Augustinus idola prius destruenda in cordibus hominum, deinde in delubris et aris templorum : ita ipse *epist.* 15i, el *epist.* 150, et serm. G *De Verbis Domini*, ubi el addit non esso censendos Martyres qui occiduntur eo quod destruxerint idola (idem sanxit Concilium Eliberlinum, *canon.* G0) : intellige temere et imprudenter cum scandalo. Nam qui prudenter ex magnitudine animi, vel ex instinctu divino ad Gentilium confusionem, el fidelium confirmationem, id fecerunt, Martyres habentur, uti S.Theodorus,

î> Barbara, S. Christina et alii plures. Gentiles
c b*ur enim qui doctiores et sapientiores erani, idola venerantes, hac in speciem apparente ratione se excusabant, quod dicerent se in idolis non saxa aut metalla, sed deos colere : hos enim in idolis quasi in delubris aut corporibus suis habitare, sicut anima habitat in corpore. Unde S. Augustinus, conc. 2 in *Psalm.* cxi, de idolis ait : « Siue vivo aliquo habitatore esse non putant. » Et Olympius Sophista apud Sozomenum, lib. VII *Ilistor.*, cap. XV : « Simulacra, ait, erant ex materia corruptioni obnoxia, ideo comminui potuerunt; quæ vero in cis erant coelestes polestates, in cælum evolarunt. » Sed errabant *prima*, quod idola censebant esse aliquid Dei, aliquid Numinis habere, Deumque iis esse alligatum, atque iis ad vivum representan. *Secundo*, quod in iis plures varisque deos colerent. *Tertio*, quod dii eorum erant (faunones : hi enim dabant responsa per idola. « Custodito ergo vos a simulacris, » ut ea non s nlpatis, pingatis, poliatis : non eis caput apex XL 'as, genulicetatis, aut honorem ullum exhibea-

tis; non per ea juretis, non eis immolata comedatis, nullum eis officium vel obsequium prestat; non eis hostias, thus, vinuin aut munera deferatis; non silis eorum çediles, curatores, tutores; non eorum laudes canatis, necea versu aut prosa celebretis. Magna ergo ubique custodia el circumspectione ab iis so custodire sibique cavere debebant fideles, ne inter tot idololatrarum ritus et ceremonias, aliquo modo eis consentire et cooperari, itaque inquinari viderentur. Denique S. Joannes hisce verbis perstringit et redarguit hæresin Elxai, qui sub finem vite S. Joannis exortus, uti ostendi vers. 7 et 8, inter alia docebat, a non esse peccatum, etiamsi simulacra ipsos adorare contingat persecutionis tempore instante, si solum in conscientia non adorent, et si quid etiam confiteantur ore, non autem in corde. Atque hujus rei testem adducere fraudulentus ille impostor non erubescit. Phinces sacerdotem quemdam dc genere Levi et Aaron, cl prisci Phineos, qui in Babylone tempore captivitatis adorari Dianam, et in Susis effugerit perniciem morticoram Dario rege. Quare omnia ipsius falsa sum et vana, ail Epiphanius, » *hæresi.* 19. Addilque id hebraica significari nomine *Elxai* : *Elxai* enim notat hypocrisin et hypocritam. « Imaginantur, inquit, hunc (*Elxai*) vocari virtutem obvclalam, j>roplerca quod *El* appelletur virtus, *Xai* vero obvelatum et occultum.» quod sua dogmata perfide obvelaret et occultaret, juxta illud Priscilliani ejus sequacis : u Jura, perjura, secretum prodere noli, » leste S. Augustino, *hæresi* 70.

Claudat ultima S. Joannis verba el vola similis cyncæavox, vitad mors illustrissimi cl pienüsimi Alexandri Cardinalis Ursini, qui hisce diebus, quibus hæc cuduntur, mundo maligno erutus, diem vitæ presentis clausit extremum, ut primum inchoet ævilernæ, Christoque suo frualur in vita beala et adorna : quem premature sibi ereptum lugent Domani, cl ego imprimis, ille enim hujus scriptionis mea* (æque ac omnium bonorum operum) eral incentor et promotor, adcoque sæpius ad Collegium ventilans sevocabat me, ac do ea rebusque piis cl litterariis per horas mecuin cl cum nostris pie, æque ac erudite colloquebatur; ul jure paucis hic eidem ultima justa exsolvere, cl lugenti calamo parentare debeam, simulque tam illustre virtutis exemplum transalpinis gentibus cl futuris sæculis celebrandum imitandumque transmittere: ul discant mortales, licet principes, ex hoc humanæ mortalitatis proscenio, mortem opes omnes et purpuras funestare, nihilque in rebus humanis esse solidum et stabile, nisi mores honestos et sanctos, qui in omne ævurn perennant. Familia erat nobilissimus. Ursina enim est e familiis Komæ primis cl principibus, quæ in alias etiam regiones propagata, in illis principatum tenuit : Regum præcipuis affinitate juncta, tribus Summis Pontificibus, Purpuratorum plurimis, et strenuissimis bellorum duci' illus-

Irata. At longe nobilior fuit sapientia et virtute, adeoque non tam familia ipsum, quam ipso familiam decoravit et illustravit. S. Joannem candido, hilari et pudico vultu, gestibus, actibus, moribus referebat. Innocentiae, castitatis, modestiae, humilitatis, pudicitias, charitatis, patientiae, mortificationis, poenitentiae, contemptus sui et mundi, integritatis, magnanimitatis, beneficentiae, zeli, Cardinalibus, Prælatibus, Principibus aequae ac Christianis omnibus, vivum erat exemplar et speculum. Christo Jesu, ejusque passionici cruci, aequae ac Deiparae; Virgini imprimis addictus ac devotus, quasi utriusque Benjaminus. Florenti erat aetate, sanguineus, succulentus, torosus, elegans, affabilis, eloquens, eruditus, ac simul candidissimi moris et pectoris, sine ullo oris cordisque dissidio, maturus, gravis, integer, constans : Joannem, hoc est filium Charitum et gratiarum, dixisses. Magnis Ecclesiae gubernaculis magnanime perfunctus, ad majora natus, nisi Deus eum ad maxima transtulisset. Consummatus in brevi explevit tempora multa : placita enim Deo erat anima illius. Junior cōfiliagitarat ingressum in Societate Jesu, idque ardentem et instanter. Verum repulsam passus, quod dictarent eum ob certas dotes in saeculo plus Ecclesiae profuturum, acquievit, sed ita, ut inter Aulicos et Principes vitam ageret religiosam, adeoque mores ejus intuens religiosum consuisset simul et principem. In jejuniis, disciplinis, ciliciis, etiam Cardinalis creatus, erat assiduus, imo nimius. Congregationi Sodalium in Collegio romano erecto ascribi voluit, adeoque ad eam frequens, etiam tempore disciplina; ventitabat, ac publice in turba plebeiorum cum illis acriter se diverberabat, idque non raro ad sanguinem ; quod perperam faciebat in pervigiliis B. Virginis, ut ei se suamque vitam suo sanguine offerret et consecraret. Hospitalia visebat, aegris serviebat, cisque cum eleemosyna manu sua cibum porrigebat, quin et pedes abluebat. Quocirca tam illustri tantarum virtutum exemplo nonnullos hærellicorum compunctos hæresin ejurasse, sesequo S. Ecclesiae Romanæ reconciliasse constat. Atque interim gravitatem Principe et Cardinale dignam præferbat. Inter potentes magnificus, inter egentes munificus, in consiliis cautus et providus, in factis acer et efficax. Zelo non tantum Prælatos, sed et Religiosos superabat. Bracchiani, quod oppidum est Romae vicinum, sedesque Ducum Ursinorum, Sodalitatem et civibus sibi subditis aulicisque erexerat, instar ejus quæ visitur in Collegio Romano, in qua ipse præfectum, concionatorem, disciplinæ choragum cæterorumque pietatis officiorum antesignanum agebat. Ad pectus nudum Christi et cruce pendentis effigiem gestabat umeris, claviculis inca exstantibus carnemque pungentibus, qui proinde non raro illi sanguinem eliciebant, ac indusium cruentabant, solebatque per vices, manu admota pectori (ut saepius vidi), crucem arctius illi apprimere, ut Chris-

tum crucifixum penitus illi majori amore aequae ac dolore imprimeret. Edidit Officium Passionis et Crucis, indicium tam elegantis ingenii, quam ardentis in eam pietatis et devotionis. Opus justum (de quo subinde mecum egit) De Regno, omni eruditione refertum Juris divini et humani adornaverat, cujus vestigium per singulas partes et capita distributum reliquit, ex sacra primorum quatuor Regum historia singulis capitibus disserendi argumentum præfigens. Bracchiani in colle quodam quasi in eremo secessum, Passionis Christi mysteriis insignitum (similem illi, quem B. Carolus Borromæus non longe a Mediolano crebro adibat), adornabat, ut per vices eo se reciperet, totusque Christo et sibi vacaret. Ille et majora meditantem mors immatura, at non improvisa corripuit. Festo Assumptionis B. Virginis quo hoc anno in sabbatum incidit) ægrotare empii, in Octava ejus finivit, et vivere desiit. In pervigilio festi præter ordinaria devotionis exercitia obita, exhortationem in Congregatione ad suos habuerat solito ardentior, ac deinde de moro cum suis, imo præ suis acriter se diverberabat. Solebat enim, uti dixi, eo die sanguinem elicere, quem B. Virgini daret et dedicaret. Quare licet causa morbi diu fuerit collecta, quia substantiam membrorum bilis occupaverat, cum tamen candido vultu et pacatissimis moribus tunc, non appareret : ex hiis tamen laboribus et ardoribus, aliqua occasio morbi et materiae vehementius accendenda præberi potuit, ut citius quam paraverat, febris adduceret; quæ leniri ad tempus medicamentis potuit, vinci non potuit, quin septima die ipsum mortalibus subduceret. Solebat quotidie conscientiam confessione sacramentali expiare, ac deinde sacrificium Missæ religiose celebrare, eaque de causa semper confessatimi ad manum habebat. Sed ut morbum sensit, illico confessorium (quem Romæ et Societate nostra animæ suæ directorem delegerat) et Collegio Romano ad se evocavit, ac una Præfectum Congregationis; quibus advolantibus : Ille, inquit, me deducet in Purgatorium, hic o Purgatorio ad Paradisum per suorum utique ferventium Sodalium preces, vota ac voluntarias poenas. Confessione peracta, sacram Synaxin suscepit prostratus in terram, illis reverentiae et pietatis indicibus, quæ omnes intimo devotionis affectu perstringerent ac compungerent. Ingravescente morbo pie cum confessorio de morte collocutus, Deo vitam totumque se resignavit, dicens cum Apostolo : «Sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur : sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus.» Addidit tamen, si sibi daretur optio mortis et vite, se mortem præeleclurum. Causam rogatus, dedit, ut citius, inquit, fruatur Deo : « Mihi enim vivere Christus est et mori lucrum.» Veni ergo, Domine Jesu, veni, dilecte mi. Mox jussit sibi recitari psalmum : « Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum tuarum concupiscit et deficit anima mea in

olria Domini.» Denmans in mortem fratrem primogenitum, Ducem Bracchiani sevocavit, ac remotis omnibus : Accipe, inquit, mi frater, ultima verba fratris tui migrantis et peregrinantis ad alteram vitam. Cætera a remotis audiri non potuere; verum ea non inflantia, sed inflammantia fuisse, Ducis deinde acta gestaue monstrarunt. Præ ingenti febris æstu in phrenesim incidit, et tamen ad verba pia apposite magnoque animi sensu respondebat : quinci sibi modico tempore redditus, ad ultimum agonem se obarmans, Extremæ-Uctionis sacramentum, pie ad singulas orationes respondendo, suscepit. In hoc oberrantis mentis delirio, nullum ei verbum indecens vel inconcinnum excidit ; sed ex pristino pietatis habitu, omnia spirantia zelum propaganda? fidei, pacis et charitatis. Summus Pontifex pro suo in cum affectu et munificentia, suam ei benedictionem per internuntium impertivit, pluraque alia ultro et liberaliter induisit. Agonem luclamque morions nullam ostendit, sed perinde ac si senectute confectus foret, resolutis viribus placide picque animam Creatori et Kedcemptori suo resignavit, collacrymanlibus pne devuiione omnibus qui aderant. Vita functus est, annos natus circiter 33, quæ fuit ætasChristi Domini. Post mortem apertum a medicis corpus, rite compositum apparuit, sed cor omni humore (utpotc quem fervidis pietatis actibus exhauserat, vel exsudaral) vacuum, ac flava bilis per totum corpus dispersa ; quod malum incurabile mortem ei attulit. Cor Hornam delatum, conditum est in sepulcro Cardinalis Uellannini, utpotc quem ille in vita ut patrem et ducem vitæ Christian® et sanctæ, coluit pariter et dilexit : nam cum eo et per cum exercitiis spiritualibus S. Ignalii, fundatoris Societatis Jesu, fuerat excultus, atque in cum quasi rarum sapientiæ, pietatis et virtutis exemplar, jugiter oculos mentemque intendebat. Hæc pauca e multis non tam tuo, quam posterorum commodo scripsi, Cardinalis illustrissime. Tu enim humana despicias elogia, honoratus divinis. Defunctus mundo, vivis cælo ; sæculo mortuus, frueris Christo, quem a puero per omnem vitam lota mente dilexisli. Donum certamen certasti, cursum contumulasti. fidem servasti; nunc ajusto Iudice co-

ronamjuslitiæ tibi repositam ꝑercipi. Opera cnim tua sequuntur te. Vixisti, non tempori, sed æternilali. Idcirco per montes ælernitatis sequeris Agnum. Nunc saturaris, quia jejunans esurivisti, et lætus decantas : « Sicut audivimus, ita cl vidimus in civitate Domini virtutum. » O beata rerum commutatio! luxisti et flevisti, ut semper rideres ; caducas et umbratiles hujus vitæ pompas, opes, dignitates sprevisi, iisque licet circumfluens, cor tamen nunquam addixisti, ut potireris cæloslibus, veris el perpetuis. Carnem afflixisti, ut intaminatam Christo sisteres. Vestitus es cilicio, ut albis vestimentis ornareris, et jubilares : «Conscidisti saccum meum, et circumdedisti me lætilia. » Delicias sprevisi, ut in ælernum pane angelorum vesceretur, cl diceretur : « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus. » Primos sane-tosque Ecclesiæ Roman® Cardinales, pro Christo sanguine suo purpuratos, S. Laurentium, Cyriacum, Largum, Smaragdum, etc., æmulatus es, corumque pietatem, fervorem, patientiam, constantiam, zelum moribus expressisti ; ac in sanguine Agni lavisti cl rubricasti, imo dealbasti stolam carnis tu®: idcirco nunc coronaris cl accipis palmam, stolaue gloriæ amiciris, et in cedesti illorum senatu purpuratus considet. Vivet tui nominis decus, vivet tu® virtutis gloria, quamdiu sæculorum omnium vivet æ t e k m t a s. Ex alto aspice nos in valle hac lacrymarum, imo in mari hoc turbinibus procelloso, cum tot inlernecinis piratis, æque ac fluctibus colindantes, ut Christo duce per stellam maris quasi Cynosuram, B. Virginem inquam Deiparam, salvis animæ mercibus incolumes enavigemus, el secundis grati® aspirantis ventis ad portum salutis appellamus. Impetra nobis ut scribendo, laborando, patiando, semper mortificationem Jesu in corpore nostro tecum circumferamus ; ut et vita Jesu manifestetur in corporibus nostris, ut in codis Doctorum et Martyrum laurea donemur, et laureali Deo et Agno perenne melos canamus : Benedictio, et claritas, el sapientia, et gratiarum actio, honor, virtus et fortitudo Deo nostro in sæcula sæculorum; quia redemisti nos in sanguine luo, et fecisti nos Deo nostrum regnum et sacerdotes, el regnabimus super terram. Amen.»

COMMENTARIUS

IH SECUNDAM

SANCTI JOANNIS EPISTOLAM.

PROOEMIUM.

Dubitarunt oliin nonnulli de auctoritate harum
duarum sequentium Epistolarum, ceusueruntque
eas esse Joannis non Apostoli, sed Presbyteri, eo
quod initio vocet se seniore, grace
ita refert Eusebius, lib. III *Histor.*, cap. tilt., et
S. Hieronymus, De Script. *Eccles.*, in *Joanne*, atque
Ca- ita censet Erasmus ct dubitat Cajetanus. Verum
unicam nunc je fkie est utramque esse Canonicam Scrip-
nmsX turam, scriptam a S. Joanne Apostolo. Id patet
ancia, *primo*, ex definitione Concilii Tridentini, sess. IV,
ríjmotUr et Carthaginensis III, cap. xLvii, cl Laodicensi,
cap. l ix, cl canon. 81 *Apostolorum*, S. Athanasio,
epist. 39, recensente novas Scriptura libros, N -
zianzeno in carmine *De Libris S. Script.*
s*cnr.<io. *Secundo*, ex Patribus, scilicet Irenæo, lib. III,
cap. xin; S. Augustino, lib. II *De Doctr. Christ.*,
cap. vin; Damasceno, lib. IV *De Orthod. fide*, cap.
XVIII, Didymo, Clemente Alexandrino, OEcumenio,
Beda cl aliis hic. Idem censet Beza et hæretici
moderni. Audi S. Hieronymum, *epist. ad Pauli-
num* : « Jacobus, Petrus, Joannes et Judas Apo-
stoli septem Epistolas ediderunt tam mysticas,
quam succinctas ct breves, pariter longas : breves
in verbis, longas in sententiis, ut rarus sit, qui
non carum lectione cœculiat. » Alibi vero in *epist.*
ad Ewrag., quæ est 85 : « Clangit, inquit, tuba
filius tonitru, quem Jesus amavit plurimum, qui
de pectore Salvatoris doctrinarum tinenta pola-
vil : Presbyter Eleclæ domina) et filiis ejus, quos
diligo in veritate. » Hinc duarum harum Episto-
larum sententias quasi sanctæ Scriptura citant
Tertullianus, *De Pnvscript.*, cap. xxxiii; S. Chry-
sostomus, hom. 19 in *Matth.*; S. Cyrillus, lib. Vili
De Adoratione in spiritu ct veritat.; S. Ambrosius
in *Psalm*, xxxvi; S. Gregorius, XXXI *Moral.*, vu;
S. Ephreim in *Interrogationibus ct Desponsionibus*;
Rutinus, Idacius, Cassiodorus el alii, quos citat
Jodoccus, Cocilis in *Thesauro Catholico*, lib. VI,
ari. 20. Syriacam versionem harum duarum Epi-
stolarum ac S. Judæ, quæ desideratur in Bibliis

Complut., edidit noster Serrariás in Commenta-
rio carumdem.

Tertio, styli et rerum similitudo arguit has duas
Epistolas ejusdem esse auctoris cujus est prima,
puta S. Joannis Apostoli. Audi Baronium, anno
Christi 99, cap. ix : « Certe, inquit, si quando ex
facierum similitudine filios eodem parente geni-
tos licuit judicare, lres illas Epistolas verbis, sen-
tentiis, stylo, caractere, unam eandemque pra-
se ferentes imaginem, ab uno eodemque auctore
esse conscriptas quivis facile poterit inelligere.
In primis enim quod ad verba atque sententias
spectat, in nullis id contigit demonstrari; ut cum
ait in prima : Non mandatum novum scribo vo-
bis, sed mandatum vetus; in secunda item : Non
tanquam mandatum novum scribens vobis, sed
quod habuimus ab initio. Ilursum in prima : Om-
nis qui negat Filium, nec Patrem habet; qui con-
fitetur Filium, et Patrem habet. Et in secunda cam-
dem plane his verbis sententiam reddit : Qui re-
cedit et non permanet in doctrina Christi, Deum
non habet; qui permanet in doctrina Christi, hic
et Patrem el Filium habet. Quod item in prima :
Omnis qui ex Deo natus esi, peccatum non facit,
in tertia habet eandem his verbis : Qui bene fa-
cit, cx Deo est; et qui ex Deo naius est, peccatum
non facit. Et quod in prima habet : It diligamus
opere ct veritate, idem in secunda et tertia de di-
ligendo in veritate frequenter inculcat. Dum item
in prima hæc habet : Nulli pseudopropheta* exie-
runt in mundum : In hoc cognoscitur Spiritus
Dei : Omnis spiritus qui confitetur Christum in
carne venisse, ex Deo est; cl omnis qui solvit Je-
sum, ex Deo non est, et hic Antichristus est; in
secunda iisdem pene verbis eandem reddens sen-
tentiam, ait : Multi seductores exierunt in mun-
dum : Qui non confitetur Jesum venisse in carne,
hic est seductor et Antichristus. Rursum in prima:
Hæc est charilas ut mandata ejus custodiamus;
ct in secunda : Hæc est charilas ut ambulemus

secundum mandata ejns. At quæ frequens in tribus illis Epistolis facta est charitalis, dilectionis, veritatis inculcatio, plane declarat in duabus illis Epistolis eandem quæ in prima genuinam elucere atque perspicue conspici Joannis imaginem. *

Ad objectionem respondeo, S. Joannem inscribere se « Presbyterum, » id est seniore, tum auia illo æro Presbyter et Episcopus pro eodem

usurpabantur, uti ostendi I *Timoth.* iv, 14, idemque docet S. Hieronymus, epist. 8? » ad *Evagrittm*; tum quia S. Joannes jam decrepatus et apostolatus dignitate et ætatis plenitudine, omnium Christianorum erat senior. Ultimus enim Apostolorum vixit usque ad imperium Trajani, mortuus circiter anno ab incarnatione Christi lût, qui fuit a passione Christi 68 : ita S. Hieronymus loco citato, et Baronius.

SYNOPSIS.

Argumentum Epistola est : Laudat Electam ejusque familiam a fide et charitate; hortatur ut in ea perr.aneat, ideoque caveat hareses et h(oreticos tum subnascentes, (piasi Anfichristos, adeo ut ncc Ave eis dicat.

Serarius censet Epistolam hanc a Joanne scriptam esse Ephesi, indeque missam Ephesi enim, utpote metropoli Asiæ, S. Joannes ab exilio rediens, jam senio pene confectus, residere solebat.

I. Senior Electæ dominæ et natis ejus, quos ego diligo in veritate , et non ego solus, sed et omnes qui cognoverunt veritatem, 2. propter veritatem, quæ permanet m nobis, el nobiscum erit in æternum. 3. Sit vobiscum gratia, misericordia, pax a Deo Patre, et a Christo Jesu Filio Patris, in veritate el charitate. 4. Gavisus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in verilate , sicut mandatum accepimus a Patre. 5. Et nunc rogo te, domina , non tanquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus alterutrum. 6. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim mandatum , ut, quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis. 7. Quoniam multi seductores exierunt in mundum , qui non confitentur Jesum Christum venisse in carnem, hic est seductor et Antichristus. 8. Videte vosmetipsos, ne perdati, quæ operati estis; sed ut mercedem plenam accipiatis. 9. Omnis qui recedit, et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet : qui permanet in doctrina, hic et Patrem et Filium habet. 10. Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. 11. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis. 12. Plura habens vobis scribere, nolui per chartam et atramentum : spero enim me futurum apud vos, et os ad os loqui, ut gaudium vestrum plenum sit. 13. Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

Veit. t. 1. Senior, — id est *Presbyter* et *senex*, hoc est omnium senior; ponitur enim positivus pro comparativo et superlativo, quia S. Joannes omnibus Apostolis solus superstes, omnes Episcopos superabat aitate, æque ac dignitate. « Senior ergo, cui scilicet cycnea suppeteret quædam gratia senectutis, » ait S. Ambrosius in *Psalm.* XXXVI, 25. Hinc *senior* idem est quod dominus, Senior
1,? puta Praelatus, Episcopus, Apostolus. A *Senior* enim deducitur Italum, *Signore*; Hispanum, *Señor*; Gallum, *Seigneur*; nam quod ea a Græco Μύπτεí derivet Joachimus Perionius, tract *De Linguai Gallicæ cum Græca cognatione*, longius peti- tum el contortum videtur. Unde OEcumcnus : « Joannes, inquit, Episcopum se esse nomine Presbyteri declarat. »

Eir«i* Electæ. — Noster Serarius secutus OEcmnenium octo conjecturis probare contendit per Electam non significari certam personam et matronam, sed Ecclesiam aliquam Asiæ. Ecclesia enim electa est Hei sponsa, juxta illud *Canlie.* VI, 9 : « Pulchra ut luna, electa ut sol; n et S. Petrus, *epist.* I, cap. v, vers. 13, Ecclesiam in Babylone vocat

coelectam. Censet autem Serarius hanc Ecclesiam fuisse unam ex septem Asiæ, quas S. Joannes instituerat, quasque inonct et docet *Apocal.* cap. i et n, aut certe fuisse Ecclesiam Corinthiacam, eo quod in ea degeret Caius ho-pes S. Pauli, ut co- ligitur Horn. XVI, 23; I *Corinth*, i, 14. Videtur enim hæc secunda Epistola missa cum tertia, ac ad illam Ecclesiam in qua erat Caius, cui inscribit ter- tiam. Porro hæc Ecclesia vocatur xj?í« , id est *domina*, vel ob loci nobilitatem, vel ob virtutis pre- stantiam; vel dicitur »>?*, id est *lectissima*, legiti- ma. legitimo modo congregata, quæ Actor, cap. xiv, vers. 39, vocatur ívr.uoc ; hoc enim significat quoquo wpix, teste Laertio in *Zenone*.

Verum, ut alia omittam, huic sententiæ obsistit quod scribit S. Joannes, epist. Ili *ad Cetum*, 9 ; « Scripsissem forsitan Ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in cis Diotrephes, non recipit nos; » quo significat se ad Ecclesiam in qua erat Caius, nullam scripsisse Epistolam. Hursuin inso- lens est litteras ad Ecclesiam aliquam inscribere *Electa domina*, praesertim cum multæ, imo om- nes Ecclesiæ sint electæ; li Itene enim certis perso-

Eat»-
ali-

nis, vel Ecclesiis inscribenda® sunt, no fnincertum vagentur, vel ad alienos ad quos non pertinent, perferantur : quare inscriptio distincta ciclara sil oportet. Quocirca alii passim censent hæc scribi particulari matrona? : hoc cnim significat rò *Electee domina**. Sed cur vocat eam «Eledam?» Mulli censent tò *Eletta** esse nomon appellativum, non proprium, idque vario sensu; primo, aliqui : *Elcctæ*, inquit, id est, fidei et Christian®; Christiani n.s. cnim a Deo ex gentilismo vocali et selecti ad fidem, gratiam et gloriam, vocabantur Electi, juxta illud Christi : « Ego elegi vos de mundo, n Joann, xv, 19, 'el illud Pauli : a Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancii et immaculati in conspectu ejus in charilate, n Ephcs. i, 4, etc. « Scientes, fratres dilecti a Deo, electionem vestram, » I Thessalom. i, 4. Sic S. Petrus I cpist. i, vers. II, scribit « electis advenis dispersionis PontS Galalite, » etc.; et cap. n, vers. 4 : « Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. » Sic Christus vocatur « Dei electus, » Lurte xxm, 33; *Faite xui*, I (I).

Secundo, alii censent hoc esse epithetum virtutis, q. d. *Electa*, id est, eximite, insigni sapientia et virtute predite. Sic *Eccles.* i, IG, de sapientia dicitur : « Cum electis feminis graditur. »

Tertio, alii censent S. Joannem habuisse revelationem de hac matrona, quod a Deo posita esset in numero prædeslinatorum cl electorum, hocque significare nomine *Elcctæ*. Sed quis credat S. Joannem, si revelationem hanc habuit, illam non solum ei, sed el toli mundo patefacere voluisse.

Verum alii melius censent *Elcctæ* esse nomen proprium, vel certe appropriatum. Epistole enim solent inscribi personis certis, nominando eas proprio nomine, ne vaga» sint, vel ad alienos perferantur. Hinc et tò id est *Electa**, nullum habet articulum, quasi nomen proprium. Si enim esset appellativum, dicendum fuisset cum articulo rjj Fx)ut t, ul dicit vers. ult.

Hinc rursum tò *E'lectæ* passim majuscula littera scribitur, quasi proprium; sicut enim mulli fideles nomina appellativa sibi imponendo fecerunt propria, ut vocentur Justus, Justa, Fortunatus, Felix, Christianus, Christiana, Christina, Pretiosus, Exuperius, Exuperantia, etc.: j tact hæc vocata fuit *Electa*, esto *electus* esset cognomen commune omnibus Christianis. Dixi esse hoc nomen vel proprium, vel appropriatola, quia fieri potuit ut fideles hoc nomen ob eximiam virtutem et probitatem ei appropriarmi, præsertim quia filias instruebat in cultu virginitatis, el familiam habebat religiosam, uti mox ostendam, sicut Manichini viros eminentes in sua secla vocabant Electos, teste S. Augustino De *liærcsibus*, lueresi 4G. Sic ergo « *Electæ* » idem est quod *eximia*, et nobilitate et virtute prestanti, ut respondeat Hebreo

berhira, id est *electa*, *eximia*. Sic Paulus vocat se segregatum et selectum ad Apostolaliim, *Rnm.* i, f; *Galat.* i, IS, et *Rom.* XVI, 13. Rursum vocat, « electum in Domino. »

Rursum fieri potuit, ul hæc matrona ob nobilitatem, potentiam, charitalem et virtutem electa fuerit in president el pr.vfectam cælarum mulierum Christianarum, præsertinupauperum, ut eas in fide et Christianismo instrueret, utque earum necessitati eleemosynas procurando subveniret. Addit Lyranus eam ministros Ecclesiæ sustentasse. Erat ergo quasi mater el refugium fidelium, uti Roma» fuerunt S. Práxedes el soror ejus S. Potentiana, in persecutione Antonini Imperatoris. Sicut cnim Apostoli ad hoc munus elegerunt Slephanum et cæteros sex diaconos, *Actor.* vi, i: ita pro feminis postmodum Episcopi ad hoc elegerunt Diaconissas; et sicut Diaconi profecti eleemosynis vocabantur *Electi*: ita Diaconissa? vocabantur *Electæ*, scilicet ad gradum cl munus diaconia»; sic cnim Episcopi suffragiis creali vocantur Electi, antequam consecrentur. Favet *primo*, quia si *Electæ* esset nomen mere proprium, potius dicendum fuisset : « Senior domino? Elcctæ, » quam « Senior Electe domina? »

Favet *secundo*, quod Interpres eam non vocet *Ecle/ctam*, uti vocatur græce, sed Latine « Electam; » interpretatur cnim nomen Græcum quasi appellativum, sed appropriatum ratione dignitatis et officii. Rursum favet Lucius Dexter in *Chronico*, qui hanc matronam proprio nomine vocatam ait Drusiam. Sic cnim ait : « Anno Christi 100, Flavia Domilla patitur; S. Dionysius scribit librum De *Divinis Nominibus*, Anno Christi 103, S. Joannes scripserat ad Drusiam feminam Efectam secundam Epistolam, quæ velut Ecclesia? illius civitatis parens, mira largitione et charilate tunc florebat. » Sicci Espencæus ait hanc Electam vocatam fuisse Drusianam, camque fuisse hospitam S. Joannis. Denique Clemens Alexandrinus hic, cl ex eo Glossa et Thomas Anglicus : aSo cui^la Joannis Epistola, ait, quæ ad virgines simplicissime scripta csl, scripta vero est ad quamdam Babylonidam Electam dominam, » sicut prima scripta est ad Parthos : Parthi cnim comprehendunt Babylonios. Sic Josué vocatur Electus *Num.* xi, 28; cl Moses *Psalms.* cv, 23; et Saul I *Re.q.* ix, 2; el David III Reg. vm, 16. Magis congrue femina aliqua singularis virtutis vocatur Electa, æque ac vocatur Margarita.

Domine. — Hinc patet hanc Electam fuisse nobilem, primariam et potentem matronam, ad quam proinde, licet feminam, pr.eler morem scribit S. Joannes, ut eam et per eam cæteros in fide confirmet, ne ab Ebionc, Cerintho et Gnoslicis seducatur. Videntur cnim hi heretici se in dominio hujus domum et animum insinuassee, ut eam et per earn cæteros sua hæresi inficerent: sicut reliquos hæreticos suas hæreses per feminas

propagasse, docet S. Hieronymus, cpist. *ad Ctcsiphontem*. Hoc insinuat S. Joannes, vers. 10, ubi severe jubet, ne Ave cis dicat, nec in domum recipiat (I).

Alludit ad Hebræam paranomasiā perpulchram, quæ sic habet NTJD **mwb Hbcchira gc~bira**, id est *Elcctæ dominæ*. Simili modo S. Hieronymus nobiles matronas Romanas et verbis et C^riptis erudiendo, non illas solum, sed per illas magnam partem nobilitatis Romaine ad perfectionem Christianam instruxit, adacquo in suam Bethlehem ad monasteria S. Paul® et Enstochii pertraxit. Id ipse respondet pium hoc suum cum feminis commercium calumniantibus, cpist. *H0 ad Principiant* : « Si viri, inquit, de Scripturis quærerent, mulieribus non loquerer. Si Barach ire ad prælium voluisset, Debora devictis hostibus non triumphasset. Jeremías carcere clauditur, cl quia periturus Israel virum non receperat prophetantem, Oída cis mulier suscitatur. Sacerdotes cl Pharisœi crucifigunt l'ilium Dei, et Maria Magdalena plorat ad crucem, unguenta parat, quærilin tumulo, hortulanum interrogat, Dominum recognoscit, pergit ad Apostolos, repertum nuntiat; illi dubitant, isla confidit. Vere vere turris candoris et Libani quæ prospicit ad faciem Damasci, sanguinem videlicet Salvatoris ad facti poenitentiam provocantem. Defecerant Sane muliebria, cl ideo Abraham ei subjicitur, et dicitur ad eum : Omnia quæ tibi dicit Sara, audi vocem ejus, » Verum idipsum non cuilibet est imitandum, ac plane junioribus fugiendum, ne pro charitate supponat se carnalilas, aut certe ejus suspicio cl periculum, ut ex fumo flamma sequatur. Vide S. Cyprianum, *De Singular. Cleric.*

Eteri» Et natis ejus. — Rosee Elcctæ filios vel filias
ili» vir- virgines fuisse testatur Clemens Alexandrinus, qui
in[†] ait hanc Epistolam scriptam ad virgines, unde et
a Joanne virgine dilectæ otliciose hic salutantur. Videtur ergo Electa filias educasse cl promovisse ad virginitatem et sanctimoniam, ut domus ejus videretur esse parthenon, sive monasterium virginum, uti fuit domus el aula S. Pulcheriæ, fili® Theodosii et Imperatricis, de qua vide *Aulam sanctam* nostri Raderi. Sic ævo S. Joannis Philippus Diaconus quatuor filias virgines Deo obtulit Actor. XXI, 9; S. Malthæus Iphigeniam, S. Clemens Flaviam Domilillam cl socias. Hinc illa virginitatis et virginum primævarum encomia apud Philonem *De Vita contempi.*, ubi narrat mira de Esæorum continentia sub S. Marco; ac apud S. Dionysium, *De Eccles. Hierarch., cap. vi, part. II*; apud

S. Ignatium, epift. *ad Antiochenos clad Tarsenses*; imo apud S. Paulum I *Corinth*, m, 37, et Christum *Matth.* XIX, 12.

QUOS EGO DILIGO IN VERITATE, — VCrO Scilicet, sincero, casto, christiano, efficaci et operoso amore. « In veritate n ergo est idem quod in Christiana charilate; unde Dionysius Carthusianus ex hoc loco colligit S. Joannem Dei instinctu cognovisse se esse in Dei gratia et cbaritalc perfecta: quod utique verum esse credo, sed id ex hoc loco evinci nequit. Denique « inventate, » id est, in Evangelica lege et doctrina, quæ sola est lex veritatis vcræque charitatis. Porro Hugo, « in veritale, » ait, hoc est, a in Domino, m qui est veritas; unde et subdit :

Et non ego solus, sed et omnes qui cognoverunt veritatem. — a Communis hic amor suspicionem amovet amoris privati, et majorem facit auctoritatem, » ait Glossa interlinearis. Sensus est, q. d. Omnes Christiani qui cognoverunt veritatem, puta verum Deum, verum Christum, veram fidem et legem, veram virtutem, veram puritatem et sanctimoniam, hi cos amant, quia vident cos excellere in veritate, id est, vera puraque fide, castitate et virtute Christi.

2. Propter veritates quæ permanet in nodis, Ve«i et nobiscum erit in .ETernum. — Refert hæc ad *diliga in cerilate*, non ad *cognoverunt*, q. d. Diligo cos in veritate, quia ipsi constanter adhærent veritati, id est, ver® fidei, castitati el charitati Evangelic®, quæ permanet in nobis per omnem hanc vitam, et permanebit per omnem vitam futuram et æternam in gloria coelesti. Per *veritatem* ergo accipe veram fidem, vennn Evangelium, veram doctrinam, qu® permanet cl permanebit inviolala, firma et stabilis per omnem æternitatem. *Secundo*, OEcumenius per *veritatem* accipit veram, id est, firmam, stabilem, semperquesui similem charilatein, ne scilicet facile refrigeretur, exlinguatur aut mutetur. Sic et Dionysius Carthusianus per *veritatem* accipit veram charitatem, qua Electa cum natis subveniebat necessitatibus fidelium, ideoque eam a Joanne tantopere fuisse dilectam asseverat. Videtur enim alludere S. Joannes ad illud episf. 1, cap. m, vers. 18 : a Filioli, non diligamus verbo neque lingua, sed opere et veritate, d Veritas ergo est eflicax cstqud vera chantas, quam sequitur chara sleraitas cl æterna felicitas. Sensus est, quasi dicat : Diligo eos propter veritatem, quia scilicet vivunt secundum veritatem Evangelii, illi quasi norm® vivendi mores omnes conformant, illam actibus suis exprimunt. *Tertio*, nonnulli per *veritatem* accipiunt Christum; ipse enim est via, veritas et vita. Rursum ipse est parens, præco ctoobjectum Evangelii, sive veritatis Evangelic® : qui enim Evangelium dicit, Christum dicit, 9. d. Diligo vos propter Christum, qui in nobis per fidem et amorem manet, el manebit per fruitionem in aderiium.

(1) Mullis, haud improbabiler, xujix csl nomen femin.e proprium. In finitori *Inscriptionibus*, ncc raro in *Martyrologiis* occurrit nomen Gnccum Ku[^]ix; in fiori *Inscriptionibus*, nomen Lilinum *Cyria*; in libris aliis inultis, *Cyrilla*. Ncc inepta est Carpiovii conjectura, quum nomen syrianr i FJTYO *Martha* sit idem quod Ku[^]ia, iorcillgi p -i Loan ci Muriæ sororem, amicam Jesu el Joannis.

3. Srr VOBISCŪM GRATIA, MISERICORDIA, PAX. —

De hac salutatione dixi initio epistolæ S. Pauli *ad Titum, ad Romanos, ad Corinth.*, etc. Addit «misericordiam, d vel, ul Syrus, *miserationes grati*®, ut per eam misericordiam quam a Deo per Christum perceperunt, et in dies percipiebant, instiget Electam et natos ad similem misericordiam exhibendam proximis, puta Christianis pauperibus, eorum egestati succurrendo; omnes enim, quantumvis sancti, miseri sunt et infirmi, ac sæpius vel labuntur, vel in periculo sunt labendi: egent enim misericordia Dei assiduo, ut lapsi resurgant, lapsuri sustententur et confirmentur.

A Deo Patre et a Christo Jesu Filio Patris. — Sub his duabus personis intellige tertiam, scilicet Spiritum Sanctum; hujus enim necessarium principium spirativum sunt Pater et Filius: ita Lyranus.

IX VERITATE ET CHARITATE.—Subaudi, ut pCFSeveretis, vel, ut crescatis, 7. d. Sit vobis gratia, etc., ut crescatis et proficiatis assidue in charitate et veritate, hoc est, vera Dei bonorumque divinarum et coelestium cognitione, sapore et gustu. Aliter Hugo et Cajetanus. Referunt enim hæc ad *rt Filio, q. d.* Filius et dilectus Patris, sive diligitur a Patre in charitate et ventato. Aut, 7. d. Filius pro ea veritate et charitate quam attulit in mundum, quaque vos et fideles suos prosequitur, det vobis gratiam et pacem.

Aliter quoque Catharinus, 7. d. Gratia, misericordia et pax, quam vobis apprecor, consistit in veritate, hoc est, in vera doctrina de fide ac charitate, quia invicem sincere propter Deum diligatis. In his enim duobus consistit perfectio Christiani et Christianismi. Hic sensus valde appositus est, æque ac facilis et obviu: nihil enim subaudit, nihil supplet. Porro veritas mentem illuminat, charitas voluntatem inflamat; quocirca non aliud pene, quam hæc duo, hisce Epistolis inculcat S. Joannes.

Symbolice Lyranus: «in charitate,» inquit, id est, in Spiritu Sancto; huic enim appropriatur amor et charitas.

Porro artificiose S. Joannes hac salutatione quasi prologo insinuat, et summation complectitur totius Epistolæ argumentum. Deinceps enim commendat charitatem, ut diligamus invicem usque ad vers. 7; inde usque ad finem inculcat veritatem Evangelii, ut in ea persistent, nec hæreticis aures vel linguam commodent, imo nec Ave dicant

4. Gavisis sum valde, quoniam invexi de filiis tuis, — hoc est; filios tuos (1). Est hebraismus. Simili* est Psalm. lxxi, vers. 16: «Dabitur ei de auro (id est, aurum) Arabiae, et adorabunt de Ipso,» id est, ipsum; et *Isaïæ* 11,3: a Docebit vos de viis suis,» id est, vias suas.

(i) Rectius *nonnullos liberos tuos*, qui, ut credibile est, un venerant negotiorum causa.

Videtur Electa plurcs habuisse filios, vel ex iis nepotes. Ili enim filiorum nomine censentur; nonnulli *filios* intelligunt non carnis, sed spiritus, quos scilicet Electa in pietate et virtute alebat et promovebat; sed prius quod dixi, et sl genuinum.

Ambulantes in veritate, — vitam instituentes ad nonnam Evangelii. Nola: Non dicit stantes, nec sedentes, sed ambulantes, ut significet eos in dies profecisse in moribus Christianis et ivisse de virtute in virtutem, cosque in hoc nobis imitandos proponat, a Quantum enim quis in virtute operatur, ait *Æcumenius*, tantum ulterius progreditur, habilumque honesti perfectiorem sibi comparat, quippe cum infinita et nunquam deficiens virtutis via sit. » Stimulum ad ambulandum dat S. Ambrosius: «Tempus, inquit, tuum ambulat, et tu dormis?» 7. d. Grandis tibi a terra in cælum enipyreum restat via, inultorum millionum miliarium est iter, tempus ambulandi tibi breve est et velox; ambulat enim, imo volat: quare ergo cum ambulante, imo volante tempore non ambulas et volas in cælum? Vidit hoc per umbram Seneca, *epist.* 73, ubi ait, «omnia alia negligencia esse, ut huic assideamus, cui nullum temporis spatium salis magnum est, etiamsi a pueritia usque ad longissimos humani ævi terminos vita protendatur.» Quocirca idem, *De Vita beata*, cap. xvn, monet «quotidie aliquid ex vitiis demendum, erroresque suos objurgandos. n

Sicut mandatum accepimus a Patre. — Patrem potius nominat quam Filium, quia patris est mandare filiis, juxta illud *Malach.* 1, 6: «Filius honorat patrem, et servus dominum suum. Si ergo Pater ego sum, ubi est honor meus? et si Dominus ego sum, ubi est timor meus?» Porro Pater mandavit per Filium, quem ideo misit in mundum, juxta illud Christi, *Joan.* xv, vers. 17: «Omnia quæcunque audivi a Patre meo, nota feci vobis.» Alii per *Patrem* accipiunt Christum; qui est «Pater futuri sæculi, n *Isaïæ* vin, il: pro quo Galatinus, lib. III *De Arcan, cath.*, cap. xix, legit: «Pater sempiternus;» quique ait: «Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus,» *Isaïæ* vin, 18. Ita Lyranus, Hugo et Thomas Anglicus. Sed prior sensus simplicior est; nam paulo ante S. Joannes Christum a Patre distinxit.

5. Et nunc rogo te, domina. — Refert hæc ad finem versus: a Ut diligamus alterutrum;» ibi enim sententia pendens expletur, 7. d. Rogo te, domina, ut te et tuos exerceas in dilectione mutua; hoc enim dilectionis mandatum non et sl recens et novum, sed ab initio Evangelii et Christianismi a Christo, me, cæterisque Apostolis promulgatum et assidue commendatum. Nota modestiam S. Joannis Praelatis imitandam, quia dicit: «Rogo te, domina,» cum potuisset dicere: «Mando tibi, o filia;» de qua vide S. Gregoriani, lib. XIII *Moral.*, cap. in; S. Bernardiui,

serm. 23 fn *Cani.*, et S. Bonaventura De *Scx alis Seraphim*, cap. iv, v, vn. De mandato dilectionis novo et veteri dixi *epist. I*, cap. n, vers. 7.

6. Er tute est charitas ut ambulemus secundum mandata ejus. — Graeca et Syrus, *mandatum cjus*. puta dilectionis, jam dictum, *q. d.* In hoc cernitur, in hoc consistit charitas, nimirum iu observatione mandatorum Dei. Hæc enim mandata non sunt aliud, quam mandata charilalis et dilectionis, tum Dei, uti sunl tria prima Decalogi, tum proximi, quod jam inculcavi et inculco, uti sunt septem ultima Decalogi.

Hoc EST EXIM MANDATUM (scilicet charitatis et dilectionis jam dictum, et sæpius, imo semper a me inculcatum), ut quemadmodum audistis a initio, in eo ambuletis, — nimirum in veritate et charitate Evangelica assidue progrediamini, crescendo et proficiendo in fide et dilectione Dei et proximi, quæ in illo prædicationis meæ vobis inculcavi, nec ab iis a quoquam ullo modo vos abduci patiamini.

7. Quoniam multi seductores exierunt in mundum. — Transit ad alterum Epistolæ caput, scilicet a charitate ad veritatem Evangelicam; hæc enim virtutes sunt individuæ comites et sorores: veritas enim Evangelii docet et parit charitatem. Porro *quoniam* dat causam dictorum vers, præced., *q. d.* Dixi ut in mandato veritatis et charitalis Evangelii, quod ab initio vobis tradidi, constanter ambuletis, id est, maneatis et proficiatis; quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui hanc veritatem, et consequenter charitatem Christianam evertere et vobis eripere conantur; a quibus proinde quasi lupis, imo Antichristis, cavere debetis: ipsi enim a Christo et Christianorum unione, ad sua satanica conventicula vos seducere satagunt: ita *Æcumenius*.

Venisse. — Græce *i-fipaivt*, hoc est *venientem*, id est, ut Tigurina, *venturum*, scilicet ab olim, a tempore Prophetarum, qui eum venturum prædixerunt. Melius Noster vertit, *venisse*: jam enim venerat Christus, nisi quis cum Cajetano referat ad futurum in iudicio Christi adventum: hunc enim negabant luerctici illius ævi, uti dixi II *Petri m*, 4.

Hic est seductor et Antichristus. — *q. d.* Quisquis ita sentit, quisquis ita docet, scilicet Christum non venisse in carnem, nec esse incarnatum, hic est impostor, imo Antichristus. Repetit et inculcat dicta *epist. I*, cap. iv, vers. 3.

8. Videte vosmetipsos. — Valablius, intuemini, scrutamini, examinato « vos ipsos; n Tigurina, « caveto vobis ipsis, » Syrus apud Serarium, « custodite vos in anima vestra. » Praeclare Philo Carpathius in cap. ult. *Cantic.*: «Nihil, ait, est utilius, nihil laudabilius, nihil sanctius, quam in se descendere, seque et vitam propriam et proximi, cum possis, ad honestatem collimare. »

Ne perdati quæ operati estis. — Græca hæc legunt in prima persona, *ivxfxTi áircXíowfxw á l?7**“

axaiSz, id est, *ne perdamus quod operati sumus, q. d.* No incassum vobis prædicarim, quod sane fieret, si sineretis vos ab ineticis a veritate et charitate Christiana ad heresim traduci: tam enim ego quam vos omnes* pristinum laborem perdere-mus. Porro, ut vetus dictum habet: «Nulla major infelicitas est, quam meminisse se aliquando fuisse felicem. »

Sed ut mercedem plenam accipiat. — Hanc enim vobis afferet in fide et charitate Christi constantia ac perseverantia; hæc enim tam præteritorum, quam præsentium et futurorum bonorum operum integram, adæquatam plenamque mercedem promerebitur et reipsa afferet. Rursum « plenam, n id est, copiosam et abundantem, ut alibi ostendi. Qui enim apostatai, esto postea pœniteat, semiplenam et dimidiatam duntaxat mercedem recipiet, quia omne tempus et omnia opera quæ in apostasia gessit, perdidit. Græca rursum habent in præsentí á-uXájuuv, hoc est, *ut plenum mercedem accipiamus*; plena enim Apostoli et doctoris est merces, cum operum suorum fructum videt in discipulis; cumque non tantum in se, sed et in discipulis suis remunerationem accipiens, honoratur et coronatur. l'nde S. Paulus ait, *Philippens.* iv, 1: « Itaque, fratres mei diarissimi et desideratissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in Domino, diarissimi; » et *Thessalensibus*, epistola I, cap. n, vers. 19: « Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Jesum Christum estis in adventu ejus? vos enim estis gloria nostra et gaudium. »

9. Omnis qui recedit. — Perperam Lyranus et Hugo legunt *præcedit, q. d.* Qui prius bene incedit, sed postea male ambulat et recedit, perperam, inquam: Græce enim est *xx?x6xi* «uv, id est, *qui transgreditur*, violat, recedit; Syrus, *qui transit et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet amicum*, patrem, tutorem, provisorem per fidem, spem et charitatem.

Qui permanet in doctrina, etc et Patrem et Filium habet, — ac consequenter Spiritum Sanctum, qui est amor et nexus Patris et Filii. Tolis ergo est templum SS. Trinitatis, uti docet Christus, *Joan*, xiv, 23, et Paulus, I *Corinth*, vi, 19. Repetit et inculcat S. Joannes ea quæ scripsit *epist. I*, cap. n, vers. 24. Vide ibi dicta.

10. SI QUIS VENIT AD VOS, ET HANC DOCTRINAM NOU AFFERT, NOLITE RECIPERE EUM IN DOMUM, NEC AVE ET DIXERIT IS.—Non tantum consulit S. Joannes, uti aliqui opinantur, sed et præcipit, ut Electa et quivis fidelis hæreticum, qui « hanc doctrinam non affert, » id est, qui aliam, et Christo fideique orthodoxæ contrariam doctrinam affert (est miosis), hospitio non accipiat, nec Ave ei dicat; loquitur enim proprie de hereticis dogmatisti*, qui in domos matronarum nobilium et potentini! irrepebant, ut hereses suas occulte docerent et spargerent. Unde causam præcepti subdit, dicens:

«Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis; » quia scilicet salutando hæreticum dogmastislen, videtur dogmati cl h eresi ejus favere et applaudere, iiludque fovero cl promovere sua auctoritate, favore, hospitio , facultatibus. Sicul enim qui furem artem furandi exercentem domo excipit, censetur ejus furiis cooperari, ac poinde juxta leges quasi furum receptator punitur, quia furi dat receptaculum et latebras. Et qui meretrici ut meretricatur elocat domum, censetur cooperari ejus meretricio , ait Navarro in *Manuali*, cap. xvii, num. 195. Sic qui hæreticum venientem in urbem ul in ea dogmatizet, hæresimque spargat, hospitio excipii, censetur ejus doclrinæ et hæresis propagationi cooperari. Vetat hic S. Joannes omne colloquium, omne consortium, omne commercium cum h.r-reticis : hoc enim est plus quam a Ave.»

Nota : non tantum jure humano et canonico, quod post S. Joanoem ediderunt Pontifices et Concilia, sed et jure divino ac naturas fugiendi sunl hæretici Iribus casibus. *Primus* est, cum est periculum ne tu vel tui abéis pervertantur, quod ordinarie subesse solet, a Nam sermo eorum ut cancer serpit, » ait S. Paulus, II *Timoth.* n, 17.

Secundus, cum suscipiendo eum, videris ejus hæresi favero, eamque tacite profiteri aut adjuvare, v. g. si Ministrum Calvinianum cognitum domo et mensa excipias, qui ea de causa venit, ut hæresim suam propaget; si ejus concioni et cœnæ Eucharistica* intersis; si ei in sacris ut Sacramentis communices.

Tertius, cunvscandahim aliis creas, ul ipsi putent te hæresis et hæreligorun hospitem et patronum, utque ipsi ad idem faciendum tuo exemplo incitentur.

Hisce casibus exceptis, jure divino et naturæ non vetatur communicatio cum hærelicis, præseilim si necessitas, pictas aut gravis utilitas eam suadeat.

Porro S. Joannes, quod hic docuit verbo, monstravit exemplo. Ingresáis enim balneum, mox ut in eo Cerinthum conspexit, ex eo se proripuit, dicens sub : a Fugiamus ocius, ne balneum in quo est Cerinthus, veritatis adversarius, extemplo corruat, » uti refert Irenæus, lib. III, cap. in, cl Eusebius, lib. III, cap. xm; additque S. Hieronymus, dialog. *Contra Lw iferum*, post S. Joannis abitum illico Cerinthum cum sociis balneo ruente fuisse oppressum. S. Joannes ergo uti ingenti amoreprdsequabatur Christum Chrislique fidem, ita immani odio aversabatur hæreticos, juratos Christi et fidei hostes.

S. Joannem magistrum secutus S. Polycarpus discipulus, ad hæc S. Joannis verba alludens, epist. *ad Philippeus*. : « Abstinentes , ait, a scandali » et a fabis fratribus, qui in vanum portant nomen Domini, qui oberrare faciunt inanes homines : omnis enim qui non confitetur Jesum Cluihtum in carne venisse, hic Antichristus est ; et

qui non confitet :r mysterium crucis, ex diabolo est; cl qui detorserit eloquia Domini ad propria desideria, cl dixerit neque resurrectionem, neque judicium esse, hic primogenitus Salame est. Propter quod relinquentes vanitates multorum et falsas doctrinas, ad illud quod traditum esl nobis a principio verbum revertamur. » Ita scripsit S. Polycarpus, ita et fecit; occurrens enim Marcioni hæretico, ab eo rogatus num se agnosceret ? « Agnosco, ait, te primogenitum diaboli, » uti ex Ireneo Eusebius, lib. IV *Ilistor.*, cap. xin.

Sic et S. Ignatius, æque S. Joannis discipulus, epistola *ad Trallianos* : « Fugite, ait, impias, et Deum abnegantes hæreses; diaboli enim sunt adinventiones, serpentis malorum auctoris, qui per mulierem seduxit Adam, n Similia habet S. Clemens Romanus, lib. VI *Const. Apóstol.*, cap. win ; S. Martialis, epist. *ad Tolosanos*; S. Irenæus, lib. HI, cap. m; S. Hilarius, lib. *Contra Auxentium*; S. Cyprianus, *De Lapsis*; S. Hieronymus, epist. *ad Demetrium*; S. Chrysostomus, homil. *De fide, spe et charitate*; S. Bernardus, serm. G6 in *Cantio*.

Sic S. Hermenegildus jussu patris Lcovicildi, regis Gothorum, occisus est, quod noluisset in Paschale ab Episcopo Ariano Eucharistiam suscipere, uti refert S. Gregorius, lib. HI *Dialog.*, cap. xxxi: caque de causa eum ut martyrem colit Ecclesia.

Joannes Moschus in *Prato Spirit.*, cap. xl, narrat Cosmum Abbatem sanctum, sepultura in eodem sepulcro in quo humatus erat hæreticus Episcopus, singulis noctibus auditum has voces dare : a Noli me tangere, hærelice, cl ne appropinques mihi, inimice sanctæ Dei Calholicæ Ecclesia}. n Et cap. CLXXvii, narrat Monachum habitantem in cella Evagrii hæretici, in eadem seipsum injecto fune strangulasse. Id ei prædixerat Abbas, dicens: « Fili, demon acerrimus illic habitat, qui non permittit aliquem ibi commorari.»

Eusebius Vercellensis captus ab Arianis malebat fame mori, quam ab Arianis cibum sumere, uti habet ejus Vita.

Liberius Pontifex rejecit munera, quæ Eusebius, Constantii Imperatoris Ariani legatus, offerebat S. Petro, leste S. Alhanasio, epist. *ad Solitarios*.

Quam cives Samosatæni exccrati sint Eunomium hærelicum , adeo ut pueri ludentes pila, cum illa casu mulam Eunomii tetigisset, in lusu pergere noluerint, nisi illam quasi hoc tactu contaminatam, prius trajiciendo per flammam expiasent, narrat Theodorus, lib. IV *Ilistor.*, cap. xu, et Baronius, anno Christi 370. Similia de Alexandrinis suis Arianos aversantibus habet S. Athanasius, epist. *ad Solitarios*.

S. Paphnutius Maximum Hierosolyinæ Episcopum ex simplicitate inter hæreticos versanti manu educens : « Non patiar, inquit, Episcopum adeo venerandum in cathedra pestilenliæ sedere, et cum impuris hærelicis ne verbo quidem communicare. » Testis Sozomenes, lib. II, cap. xxv.

S. Antonius jam moriturus, testo S. Athanasio in ejus Vita, suis discipulis severo edixit: « Hæreticorum el schismaticorum venena vitate, mcumque circa eos odium sectamini; scitis ipsi quod nullus milii pacificus sermo cum cis unquam fuerit, n

S. Martinas communicans cum Episcopis Ithacianæ sectæ spe salutis eorum, monitus fuit ab angelo, pœnilensque licet, deinceps tamen sensit detrimentum virtutis, ut tot miracula non patraret, quot ante solebat, teste Sulpitio, lib. III *Dial.*

Multo magis cavendi sunt hæreticorum libri; illi enim pestilentes occulte hæresim suam, quasi pestem, specie elegantiae el sapientiae animis legentium instillant. Hoc sæculo hæresis Lutheri et Calvini, per tot regna sparsa est per libros eorum; si eam vis tollere, tolle eorum libros et Ministros; illico eam sustuleris, si pios el doctos sacerdotes el prædicalores eis substituas. Quocirca Constantinus Magnus sub poma mortis jussit libros Arianorum exuri: ita *Tripert.*, lib. I, cap. xv. Idem sub eadem pœna de libris Eunomianorum sanxit Theodosius, *Cod. Theodos.*, lib. XVI, leg. 1G. Sic Manichæorum libros cremari jussit S. Leo, teste S. Prospero in *Chronico*. A libris Wiclefii Bohemian invectam esso hæresim Ilussiticam, quæ usque ad hæc tempora duravit, testis est Eneas Sylvius, *De Origen. Dohem.*, cap. xxxvn. Joannes Moschus, in *Prato Spirit.*, cap. xlvii, narrat Cyriacuin Abbatem graviter per visum a B. Virgine reprehensum, quod in cubiculo haberet libros Nestorii, cum diceret: « Habes intra cellam luam inimicum meum, el vis ut ingrediar? »

Nec Ave ei dixeritis. — Syrus, *Ate et Vale non dicetis ci*; græce *χαίρω*, id est *ave, salve, vale*. Ave el salve dicebant prisci Romani in ingressu, vale in digressu. Rursum uve dicebant mane, vafe vespere, leste Suetonio, in Galba, cap. iv, el Martiali, lib. IV, *epigram.* 79:

Discurris toU vagus urbe, nec tilla cathedra est,
Cui non mane Lr. s irrequietus ave.

« Ave » ergo, id est gaude: ila Syrus. Audi Feslum: « Avere nihil aliud est, quam capere; argumento est avidum el aviditas, ex quibus principila cupiditas intelligitur, cum significet el gaudere. Sic *γ.χίπtv* idem est quod *gaude, lutare, exulta*; lælilia enim salus est et bealiludo hujus vilæ, quam salutando aliis apprecamur, juxta illud *Eccles.* m, 12: « Cognovi quod non esset melius nisi helari el facere bene in vita sua. » Iherético ergo non Ave, sed væ intentandum, uti intentavit Elimæ impostori S. Paulus, *Act.* xiii, 10, dicens: « O plene omni dolo el omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justiliæ, non desinis subverlere vias Domini rectas. El nunc ecce manus Domini super te, et eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. »

11. Qui exim dicit illi Avb (Syrus, *gaude*), COMENÇAT OPERIBUS IJIS MALIGNIS. — *baluldldo*

enim hærelicorn dogmatisten, hæresin ejus probare videtur, uti paulo ante ostendi, cum potius instar Pauli eam redarguere el abominari debeat. Pro *malignis*, Irenæus, lib. I, cap. xm, Icerit *ncquissimis*; omnes enim dolos, fraudes, libidines, scelera omnia machinantur hæresiarchæ, et hæresis propagatores. Nonnulli codices Latini addunt: « Ecce prædixi vobis, ut in die Domini non confundamini. » Ita legunt Lyranus, Hugo, Dionysius et Thomas Anglicus.

12. Plura habexs vobis scribere, molui per chartam ET ATRAMEXTLM,— UOH quasi ob defectum charlæ et atramenti plura scribere nequeam, sed quod censeam ea non committenda esso charlæ el atramento (ita Syrus), hoc est, non esso scribenda, sed ore tenus communicanda, ut sequitur: sive quia secreta sunt, sive quia litleræ perire, vel in infidelium, qui perperam omnia nostra interpretantur, manus incidere possunt; sive quia viva vox est efficacior et gratior quam scripta; sive quia lillcræ el colloquia, præsertim cum feminis, debent esse succincta, uti aiebat S. Franciscus uterque, scilicet Assisias ctnoster Xaverius. Preclare quoque idem S. Franciscas Assisias in opusculo *Decem Perfectionum veri Religiosi*, hanc ullimam assignat: « Super omnia caveat, inquit, ul in omnibus verbis ejus reluceat verilas, bonitas et humilitas, quia verbum hominis debet incipere a veniale, proficere in bonitate, terminare in humilitate, et mensurari brevitate, quia Verbum abbreviatum fecit Dominus super terram. »

Spero exim me futurum apud vos. — Hinc videtur hæc Epistola scripta et missa non Babylonem ad Babyloniam feminam, ul ait Clemens Alexandrinus, sed ad aliquam Asiæ vel Græciæ urbem Epheso vicinam. Inde enim ad vicinas Asiæ urbes in fide erudiendas et confirmandas excurrere poterat et solebat S. Joannes jam grandævus, et pene dtcrepitus, non vero in Babylonem adeo remotam.

Et os ad os loqui. — Est Græcismus, pro eo quod Lalini dicunt: « Ore ad os loqui, » hoc est, præsens præsenli loqui; Græce enim est *οσ* -p; *εσ* *χ* *α* *χ* *α* *α* *ι*; sed more Græco subauditur præpositio *εσ* *χ* *α* *χ* *α* *α* *ι*, 7. d. Secundum os, id est, ore ad os loqui. Esi ergo anliplosis Græca, vel potius Hebraica: Hebræi enim, quia carent nominum declinatione el casibus, dicunt, HD Sx HD *pe el pc*, id est, os ad os, hoc est ore ad os loqui.

Ut gaudium vestrum plexum sit. — « Plenum,* id est, abundans el exuberans; viva enim vox Docloris et Apostoli, præsertim S. Joannis, longe plus gaudii, doctrina, consolationis, pietatis, devotionis eral allatura, quam lilteræ mortuæ. Nam, ut ait S. Hieronymus *ad Paulinum* de S. Scripturis: a Habet nescio quid latentis energiae vivæ vocis actus, el in aures discipulorum de auctoris ore transfusa fortius sonat. » Pro *vestrum* Græca legunt id est *nostrum*. Tom enim S. Joannes

gaudebat videre, docere et consolari suos discipulos, quam discipuli gaudebant ejus aspectu, doctrina et consolatione. Sic S. Paulus optat videre Romanos, cap. i, vers. 12 : « Et simul consolari, inquit ipse, in vobis per cam quæ invicem est fidem, vestram atque meam. »

13. *Salutant te filii sororis tuæ Electæ.* — Hinc (JECumenius et noster Serarius contendunt *Electa*, cui inscribitur hæc Epistola, esse nomen appellativum et epithelium Ecclesie cujusvis particularis. Sensus enim esse, *q. d.* Te, o electa Ecclesia Corinthiorum, salutant filii sororis tuæ, puta fideles electe Ecclesie Ephesiorum. Alii censent Electas has fuisse personas particulares, sed vocari sorores non carne, sed fide et spiritu, eo quod ambre ejusdem magistri, puta S. Joannis essent discipule.

Verum respondeo *primo*, *Electa* referri ad «tuæ,» non ad «sororis. » Clarius id apparet in Græco : «salutant, inquit, te filii » *Τῶν ἀδελφῶν σου*; *οὐκ ἔστι* id est «sororis tui ; tui, » inquam, quæ es « Electa, » sive quæ uti nominaris, ita revera es. Unde Biblia Gothica, teste Mariana, legunt : « Salutant te filii sororis tuæ, Electæ, » id est, o Electæ, in vocativo casu.

Secundo, planius » *Electa* referas ad «sororis/ soror ergo Electæ, ad quam scribit S. Joanne», vers. 1, vocabatur pariter « Electæ : » siepe enim in eadem familia, præsertim si sit amula et pia-

libus abundans, plures filii et filii? habent idem nomen, ut in eadem sint duo Joannes, duo Petri, duæ Maris, duæ Margarite. Adde quod in illo Epistole indicavi, » *Electa* non tam esse nomen proprium, quam appropriatum, quia scilicet et nomen dignitatis et officii, quod pluribus perennis idem officium obeuntibus tribuitur congrui. Electæ ergo videtur fuisse nomen matronæ primæ, quæ Ecclesie ministros, orphanos, viduas et pauperes sustentabat, quasi mater, quæ calerant feminarum instructioni et gubernationi in Ecclesia præerant instar Diaconissas. Sensus ergo est, *q. d.* O Electæ, mater fidelium in Ecclesia, v. g. Corinthi, salutant te filii sororis tuæ, quæ pariter est Electæ, mater fidelium in Ecclesia Ephesi, unde hæc scribo. Id arguit Græcus articulus *Τῆς*; *τῆς* nomini enim proprio non solent Græci præfigere articulum, sed nomini dignitatis et officii, quod scribere personæ appropriatur.

Ure verba ostendunt comitatem, affabilitatem et humanitatem S. Joannis, quæ non solum Electæ suo, sed et nepotum nomine salutatur. Similis fuit in S. Paulo, uti videre est *Horn.* cap. ult., et in fine crederarum ejus Epistolarum.

Nonnulli Græci et Latini codices addunt : «Gratia tecum. Amen ; » et Syrus, «Gratia vobiscum, Amen ; » quæ salutatio et S. Joanne digna est, et Paulo frequens.

COMMENTARIUS

IN TERTIAM

SANI TI JOANNIS EPISTOLAM.

SYNOPSIS.

Scribit S. Joannes ad Caium sibi familiarem, eumque laudat ab hospitalitate, quod fideles peregrinos hosti excipiat, foveat, benigne lauteque habeat. Inde, vers. 9, ex aduerso accusat Diotrephis in' sapientialem et arrogantiam, quod fideles non suscipiat, et suscipientes ex Ecclesia ejiciat. Denique, Vers. 12, Demetrium publico omnium suoque testimonio commendat, ac brevi se pratentem fore significans salutari jubet amicos.

i. Senior Caio diarissimo, quem ego diligo in veritate. 2. Charissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, et valere, sicut prospere agit anima tua. 3. Gavisus sum valde venientibus fratribus, et testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas. 4. Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare. 3. Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, et hoc in peregrinos. 6. Qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ : quos benefaciens deduces digne Deo. 7. Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil emulantes a Gentibus. S. Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ul cooperatores simus ven. Mis. 9. Scripsissem forsitan Ecclesiæ; sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephis non recipit nos. 10. Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit : verbis malignis garriens in nos; el quasi non ei ista sufficiant, neque ipse suscipit fratres, et eos, qui suscipiunt, prohibet, et de Ecclesia ejicit. 11. Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est; qui malefacit, non vidit Deum. 12. Demetrio testimonium redditur ab omnibus, el ab ipsa veritate, sed et nos testimonium perhibemus; et nosti quoniam testimonium nostrum verum est. 13. Multa habui tibi scribere; sed nolui per atramentum et calamum scribere tibi. 14. Spero autem protinus te videre, el os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatila.

1. StNion, — id est maximo senex, antiquissimus, summus tum letate, tum dignitate Episcopatus, Aposlolatus et Patriarchalus. Vido dicta *epist.* II, vers. 1.

Cilni Caio. — Quis est Cains? *Primo*, Lucius Dexter in *Chronico* censet fuisse liliu Caii Oppii Cenitioris; sic enim habet: «Anno Christi 70, in Arabia Felice, martyrium trium Magorum, qui Christum in Bethlehem adorarunt. Per hæc tempora delatus jam in Asiam S. Joannes cognomento Theologus, docebat Ephesi, unde scripsit ad Caium Hispanum, C.Centurionis Malacilani liliu,

fratrem Demetrii hospitalis viri, cujus pater post fuit Episcopus Mediolanensis; Diotrephes vero impediabat hospites ad Hispanias peregrinationis causa devenientes. At hic malus Episcopus propter ejus scelera et superbiam depositus est. » Pergit Dexter : « Peregrinatio ad loca sancta Hispania-, ex multis znis locis facta ab ipsis Apostolici.» temporibus, ' .n C. Oppius Centurio peregrinos sustentabat. Qui Caius domo Corinthius, genere vero Hispanus, etiam D. Paulum inde redeuntem domo tectisque liberaliter excepit, invisilque Joannem ab exilio post redeuntem in Hispanias. Co

initatur Joannem et Romam usque ad Hyginium ; inde venit Mediolanum, et Pontifex ibi factus in Domino moritur, » Sic et Onnphriis in *Chronico* Caium tertium facit Mediolani Episcopum, sed ait cum fuisse Romanum, non Hispanum. Sic eniin habet anno Christi 92 : «Caius Romanus, tertius Mediolani Episcopus, sedit annis 22, n puta usque ad annum Christi 114, quousque vixisse videtur C. Oppius, nisi dicas cum fuisse decrepitum, uti fuit S. Dionysius Areopagita et alii illo ævo; nam Meleras, Episcopus Cæsaraugustanus, qui ad sua usque tempora prosecutus est Chronicon L. Dexter, asserit C. Oppium Cornelium fuisse Centurionem illum, cujus famulum Christus suscitavit, ac postea sociatum Apostolis, neci Stephani interfuisse, Petrum et Paulum comitatum in Hispanius ibi prædicasse, ac prædicantem Sceptinien-sibus juxta Idam mortuum esse. Ac L. Dexter, C. Oppium, patrem hujus Caii ad quem scribit S. Joannes, censet fuisse Centurionem illum qui astitit et custodivit Christum in cruce, qui, viso terne motu aliisque prodigiis, exclamavit: «Vere Filius Dei erat iste, » *Matth.* cap. xxvii, 54; sic enim scribit : a Anno Christi 34, Christus Salvator mundi reus ad Pilatum agitur. Claudia Procula, uxor Pilati, admonita per somnium in Christum credit, et salutem consequitur. Christus Dominus noster in crucem actus, vm Calend. aprilis, solis defectus et tenebrae terram cooperiunt, Caius Oppius, Centurio Hispanus, credit Christo morienli in cruce, n Addit deinde hunc C. Oppium per Hispanius prædicasse Christum cl miracula a Christo in cruce coram se edita, ideoque Hispanos primos suscepisse Chrisli (idem, ac postulasse aliquem ex Apostolis ad se mitti, missumque esse S. Jacobum. Hæc Dexter; dc cujus fide et auctoritate dixi *Præfat. in Acta*, in tine Chronotaxis.

Secundo, Beda, Glossa, Hugo, Lyranus, Dionysius hic, Ambrosiaster in cap. xxi *ad Rom.*, et alii passim (excepto Cajelano cl Catharine qui dubii mt), censent Caiurn hunc fuisse Corinthium illum, de quo S. Paulus Corintho *ad Romanos* scribens cap. xvi, vers. 23, ait: «Salutat vos Caius hospes meus, et universa Ecclesia; » vel, ut Græcacl Beda habent, «et univers® Ecclesiæ,» eo quod (juoslibet de Ecclesia domo exciperet; pan enim modo S. Joannes hic Caiurn suum ab hospitalitate impense commendat. Dc eodem ait Paulus, I *Corindi.* i, 14 : «Neminem vestrum baptizavi nisi Crispum et Caiurn. » Porro hunc Caiurn S. Joanni fuisse familiarem testatur S. Athanasius in *Synopsi*, ubi ait cumdcu, dictante S. Joanne, scripsisse ejus Evangelium; Metaphrastes vero in *Vita S. Joannis* aderii S. Joannem Evangelium a mī in exilio Palhmos conscriptum, cum ex eo Ephesum rediisset, illud Caio legendum el recognoscendum tradidisse.

Addit Mariana et Serarius hunc eumdem esse Caiurn cum illo ad quem extant prim® quatuor epistol® S. Dionysii Arcopagit®, quas insci ibit

Caio Therapenlæ, id est Esseno, Ascetæ, Monacho. Favet id quod huic Caio scribit S. Joannes vers. 11:« Oui bene facit, cx Deo est : qui male facit, non vidit Deum.n Therapeulæ enim assidue vacantes pietati et contemplationi, percam videbant Deum ; unde et *videntes* vocabantur, uti olim et Prophet®. Idem censent Maximus et Georgius Pachymeres, S. Dionysii Paraphrastes, ac Dionysius Carthnsianus ibidem. Ex illis enim S. Dionysii epistolis liquet Caiurn hunc fuisse virum sublimem , et Apostolis familiarem , nec obstat monachismus hospitalitati, quam in Caio hic commendat S. Joannes ; tam enim olim quam modo religiosus et monachis cordi fuit et est hospitalitas; præsertim si credimus Dorolhco in *Synopsi*, et Sedulio, in cap. xvi *ad Roman.*, qui tradunt Caiurn, dequo Paulus *Roman*, xvi, creatum esse Episcopum, sive, ut Dorotheus vult, Ephesium, sive, ut Sedulius, primum Thessalonicensem; solebant enim ex Therapeutis et Ascclis, quasi viris perfectis, creari Episcopi, imo Episcopi erant Therapeulæ, ut patet in S. Dionysio, S. Basilio, S. Nazianzeno, S. Chrysostomo, S. Gregorio, S. Augustino, qui vitam contemplativam jungebant actioni. Episcoporum enim propria dos et laus csl hospitalitas, quam proinde eis commendat S. Paulus I *Timoth.* m, 2, et *Tit.* i, 8.

2. 1)E OMNIBUS ORATIONEM FACIO PROSPERE TE INGRESSE, ET VALERE, SICUT PROSPERE AGIT ANIMA TUA.

— Pagninus cl Tigurina omittentes rò ai, id est *tc*, sic vertunt, *dc omnibus* (fidelibus tuis) *opto ut prospere ayant, et recte valeant, sicut prospere agit anima tua, q. d.* Opio omnes recte valere et prosperari, sicut tu recte vales cl prosperaris. Verum omnes Græci, Syri cl Latini legunt to *at*, id est *te*. Itaque pro genuino sensu, nola : Pro *de omnibus* græce est τῶν πάντων, ijuod verti potest, *pro**, *omnibus*, *supra omnia*, vel *omnes*. Noster simplicius vertit, *de omnibus*, id est in omnibus, per omnia; Syrus, *in omni re oro ego pro tc, ut prospere pergas, et sis sanus, sicut prospere agit anima tua*; Vatablus, *sicut animo bene habes, ita opto te per omnia bene habere*. Aut, opio te in omnibus semper valere et prosperari, sicut reipsa nunc anima tua, id est tu ipse in omnibus recte vales et prosperaris. Deus enim tua omnia fortunat et prosperat; facit enim ul tam corpore quam animo recte valeas, idemque benedicit et locupletat luam familiam, famulos, amicos, negotia, opes, proventus resque tuas omnes, quia eas in Dei obsequium, ac Ecclesiæ ministrorum, et hospitum pauperumque alimoniam impendis, ut in te impleatur illa benedictio Psallis, imo Dei : « Benedices coron® anni benignitatis tuæ, et campi tui replebuntur ubertate, » *Psalm*, lxiiv, II; cl : « Scuto bonæ voluntatis ture coronasti cum, » *Psalm.* X, 13; et : «Qui coronal te in misericordia et miserationibus,» *Psalm*, en, i. Sic Deus benedixit bonisque omnibus vallavit beneficos amicos suos: Noe Genes, ix, 1 ; Abraham Genes, xxu, 17;

Isaac Cernes. xxv, 11; Jacob Genes. xxxn, 20; Ruth III, 10; Obcdeduin 11 *Begum*, vi, 11; Judith xill, 23; Job i, 10, et x eii, 12. Idem fácil simihbiB, qui ad miserendum et benefaciendum proclives sunt, juxta illud promissum Sapientis, *Pruv.* c ip. xxvm, vers. 27: « Qui dat pauperi, non indigebit; qui despicit deprccantem, sustinebit penuriam; » et illud Pauli II *Corinth*, ix, 6: « Qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. »

Orationem facio — hi est *oro*, vel *opto*, ut vertit Vatablus; quæ enim optamus, hæc et oramus. Addit Nyssenens, orat. 2 *De Oral. Domin.*, orationem græce dici id est *optionem* et *votum*, eo quod illi fidenter orent Deum pro bonis, qui ei boni aliquid voverunt. Rursum ilfcpxi, id est *vota facio*, voveo; nec enim verbales et frigidi© erant S. Joannis preces, sed contentas, votiva; efficares et fervidi©.

Prosperere te ingredi, — *q. d.* Oro ut tu in omnibus tuis negotiis et actibus prospere agas. Glossa liiterlinearis, *ut quod bene agis bene pcficws*. Græce est ôciçûâûai, id est, *bene ingredi*, prospera via progredi, feliciter dirigi, prospero itinere deduci: significat enim prosperum rei successum et exitum, quem suis dat Deus. Sic *Sapient.* xi, 1, dicitur id est, feliciter direxit opera eorum (Ilebræorum) in manu Prophet© sancti, puta per Mosen, quem eis dedit per desertum vi© ducem. Et *Psal.* i, 3, de justo dicitur: « Omnia quæcumque faciei, prosperabuntur, » id est felicem sortientur exitum, græce Quare mysticum est quod ait Uectuneniens et Beda: Prosperere agere, inquiunt, idem csl, quod ex Evangelii! norma et pnceptis vitam instituere.

Et valere, — (rpawttv, sanum esse, bona esse valetudine. Sanitas enim requiritur ad bona opera, præsertim hospitalitatis et beneficii©.

Sicut prospere agit anima tua, — sicut animo recte vales, ita valeas et corpore, rebusque omnibus; vel, « anima tua, » id est tu ipse, ut jam dixi. Laudat Caiurn, et laudando cum ad hospitalitatis et virtutis incrementa cxlimulat. Nam, ut ait S. Augustinus, *hom.* 25, inter 50: « Laudata virtus crescit, et laudare est acerrimus stimulus movendi. » Porro Plinius, lib. III *epist.*: « Eget, inquit, si qua virtus alia, laudis hoc stimulo liberalilas. » Quin et Seneca, lib. II *De Ira*, cap. xxi, ait, « assurgere ingenium si laudatur, clin spem sui bonam adduci. »

3. Gavisus sum valde venientibus fratribus, et TESTIMONIUM PERHIBENT illius VERITATI TUI. — aVcH-tas» luce *primo*, csl fidei, *q. d.* Testantur te infide Christiana et doctrina Christi constanter inter omnes persecutiones persistere. *Secundo*, « veritas » hæc est morum, *q. d.* Testantur te vivere juxta fidem et veritatem Evangelii, testantur mores tuos esse conformes fidei et Evangelio quod profiteris. inde *tertio*, veritas hic accipi potest vera charitas et beneficentia: hanc enim maxime do-

cel et saucii veritas Evangelii, haneque io Caio dilaudat Joannes vers. 5 et G. *Quarto*, veritas accipi potest sinceritas et candor, qui opponitur hypocrisi et simulationi, *q. d.* Testantur te in omnibus esse sincerum et candidum. *Quinto*, « veritas » accipi potest in tribuendo simplicitas, et vera simplexque liberalitas, de qua Paulus Rom. xn, 8; et II *Corinth*, vm, 2.

L Majorem horum (id csl *his*; est græcismus) NON HABEO GRAHAM, — *q. d.* Nihil mihi gratius accidere potest, nullam majorem mihi gratiam facere possunt, quam si faciant, ul audiam eos in veritale jam dicta ambulare. Legit Interpres /asv/, id est *graham*, et ita legunt Græci; nonnulli tamen legunt id est *gaudium*: unde Complutensia et Regia legunt, *majus horum non habeo gaudium; et Syrus, major ilia latida nulla mihi est, quam ut audiam filios meos ambulare in ventate*. Eodem redit utraque lectio. Celebrat S. Hieronymus in cap. v *ad Ephesios* illud Chrisli axioma: « Nunquam læti sitis, nisi cum irairem videritis in charitate. »

Porro quantum gaudii soleat magis tris afferre discipulorum profectus, pulchre docet Seneca, *epistola* 34: « Cresco, ait, et exuito, discussa senectute recalesco, quoniam ex his quæ agis et scribis, intelligo quantum te ipse (nam turbam olim reliqueras) supergrederis. Si agricolam arbor ad fructum producta delectat, si pastor ex fœlu gregis sui capit voluptatem, si alumnum suum nemo aliter intuetur, quam ut adolesceritiam illius suam judicet: quid evenire credis his, qui ingenia educaverunt, et quæ tenera formaverunt, adulta subito vident? Assero te mihi, meum opus es. Ego, cum vidissem indolem tuam, injeci manum; exhortatus sum, addidi stimulos, nec lente ire passus sum, sed subinde incitavi, et nunc idem facio. Sed jam currentem hortor et invicem hortantem. »

5. Charissime, fideuter facis QUIDQUID OPERARIS IN FRATRES, ET HOC IN PEREGRINOS. — « *Fideliter*, » id est, christianane facis. Græce -tu!; id est, quod fidelem decet, facis; Vatablus, *facts rem tua fide dignam*, facis quod Christianum facere oportet, facis quod mire Chrisli fidem illustrat, hospitando, alendo, fovendo fratres, puta fideles, præsertim peregrinos. Hospitalitas enim olim Christianis erat commendatissima, adeoquo signum et nota certa Chrblianæ fidei: testis csl Lucianas licet Gentilis in *Peregrino*.

Sxundu, te *fideliter* hic non solum fidem, sed et fidelitatem Laii, significat, *q. d.* Fidelis es Christo; fidelitatem quam Christo in baptismo spondidisti, reip̃a præstas. Spondidisti enim te vitam institutum juxta præcepta Chrisli, inter quæ primum est charitatis et beneficii© erga Christianos, quasi fratres, ac ejusdem lidci et religionis socios. Audi Tertullianum inter notas fidelium recensentem contesser dionc-u hospitalitati*; sic enim ail lib. *De Prasenpt.*, cap. xx: « Itaque

COMMENTARIA IN III EPISTOLAM S. JOANNIS.

toi ac tant e EcclrMæ, una est illa ah Apostolis prima, ex qua omnes; sic omnes prima», et omnes Apostolica*, dum unam omnes probant unitatem. Communicatio pacis, et appellatio fraternitatis, et contes-cralio hospitalitatis : quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem Sacramenti una traditio. » *Contesserationem* vocat tesseram sive signum, quod Christiani Christianis exhibebant, ut se obtenderent esse Christianos, itaque quasi fratres hospitio exciperentur. Sic enim et Gentiles habebant tesseram hospitii et amicitiae. Sed cum tesseram hanc Christianorum cognovissent, et dolose usurparent Gentiles, uti Peregrinum fecisse docet Lucianos, Concilium Nicænum pro tessera instituit litteras, quas *Formatas* appellabant, de quibus vide Baronium.

Et noe in peregrinos, — *† de Çtvcv, id est *rt in hospites, vel peregrinos*, ubi to xxí, id est *et*, idem valet quod *præsertim*; ideoque Noster vertit *et hnc*. Sic Christus ait : a Dicite discipulis, et, » id est preserlim, « Petro, n *Marci* xvi, 7. Similia sunt *Sophonur* i, 16 ; *Matth.* xm, II , et alibi.

Porro per *peregrinos* hic accipe tum viros Apostolices, qui peregrinando disseminabant Evangelium, uti vult Beda; tum eos qui a Gentilibus proscripti exules peregrinabantur, ut vult lingo el Glossa interlinearis ; tum fiddes quolibet alio titulo vel causa peregrinantes, ul vult Dionysius. Horum enim curam Deus suo exemplo fidelibus commendavit, dicens *Deufer.* x, 18 : « Deus amat peregrinum, et dal ei vicium atque vestitum ; et vos ergo amate peregrinos, quia et ipsi fuistis advenæ in terra /Egypti. n

6. Qui testimonio » reddiderunt guaritatit uæ in conspectu Ecclesie. — Solebant enim olim Episcopi et presbyteri venientes ad se hospites invitare ad concionem vel exhortationem in ecclesia faciendam, quam dum hi facerent, simul celebrabant hospitalitatem et charitatem Caii, quam alibi experti erant. Hunc ritum invitandi hospites tradit S. Clemens lib. II *Constit.*, cap. l x ii, cl sancit Concilium Carthag. IV, cap. m, eumque usurparunt Mediolani S. Ambrosius, ut patet *homil.* 48, et S. Cyrillus Alexandrin*, ut patet *hom.* 7 et 8.

Quos benefaciens deduces digne Deo. — Hugo legit, *deducis*. Sensus est, 7. d. Quibus si benefacere pergas, excipiendo illos hospitio, alendo, juvando, dirigendo, dando viaticum, « deduces illos digne Deo, n 7. d. Facies ut commode iter suum prosequi, el alio quo tendunt commigrare possint, quod est opus pium Deoque dignum. Græce est, efic zciT.auç id CSt, *quos benefacies*, id est beneficio afficies, *deducens digne Deo*, et ita legunt Complutensia et Regia. Rine et Tigurina ac Pagninus vertunt, *Quos benefacies, r deduxeris digne Deo*; S. Hieronymus in cap. l *ad Titum* vertit, *Quos optime facies, si praemiseris* (hoc enim est eparina;) *digne Deo*. Hæc omnia eod^m redeunt; t4 ergo *deduces*, ut ex voce Græca liquet, non tam ducatum aut comitatum corpora-

lem significat. quasi velit S. Joannes Calum ho> pifes suos abeuntes personaliter comitari, et per iter deducere ; quam viaticum et reliqua ad iter opportuna, v. g. duces itineris, comites contra latrones, litteras commendatiliis ad amicos, otó., complectitur. † Deduces n ergo, id est transmittes eos commode, secure, liberalilcr. Sic Romani iis quibus publicum hospitium dabant, etiam lautia, id est hospitalia dona tribuebant. Hoc est quod Romanis scribit Paulus cap. xvi, vers, *Ī*, do Phæbo : a Ut suscipiatis eam, inquit, in Domino digne sanctis , et assistatis ei in quocumque negotio vestri indiguerit. »

Digne Deo. — *Primo, q. d.* Uti dignum est Dei Dfen* cultores a Dei cultore tractari, honorando illos quasi Dei ministros, et Deum in illis; tam charitative et reverenter cos tractando, quam tractari decet Christi servos et membra, ait Dionysius.

Secundo, q. d. Facies quod Deo dignum est, S-cnodo. gratum et honorificum.

Tertio, q. d. Rependes quasi vicem Deo, quia Tertio, sicut ille in te liberalis est, itaci tu liberalitei* tua in Dei ministros effundis.

Quarto, q. d. Magnam apud Deum inibis gratiam el mercedem ; mdreberis enim ut Deus liberalitatem tuam in suos ministros majori erga te liberalitate bonorum, tum corporalium, tum spiritualium compenset. Actio enim Deo digna censetur, quæ apud Deum premium et compensationem meretur. Qui enim agit digna Deo, dignus e<t cui Deus paria, imo majora rependat, juxta illud promissum Christi, *Matth.* x, 40 : 0 Qui recipit vos, me recipit; et qui recipit me, recipit cum qui me misit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet ; et qui recipit justum in nomine justī, mercedem justī accipiet, n

Quinto, a digne Deo, d hoc est, tali modo qui dignus censeatur Deo , 7. d. Divine , regie, largiter. Ita noster Lorinus : unde Syrus vertit, sicut decenter Deo.

*Sexto, idem, « digne Deo, » inquit, hoc est, Seito. eo modo et dignitate, ac si Deus ipse id ageret, servata proportionē; sic loqui linguis angelorum l *Cor.* xm, est ca elegantia loqui, qua uteretur angelus si loqueretur.*

Moraliter, examinet se quisque fidelis et videat Motil- an opera ejus sint plena, perfecta, et tam præstantia ut sint digna Deo , an charitas ejus sit si- U|U nt milis charitati Dei et Christi; an agat et vivat «im ‹H digne Christo. Donum quod regi offers non quale gnAlMo' quale, sed eximium et regium esse decet, ut sit rege dignum ; quale ergo sit oportet quod Deo , stimma», inquam, illi sanctitati et majestati, quæ est Rex regum, et Dominus dominantium, offertur? De quo ait Job, cap. xxxvii,23 : «Digne cum invenire non possumus : magnus fortitudine, et judicio, et justitia, et enarrari non potest. n Ut vivas digne Deo, Deo et Spiritu Sancto plenus sis necesse «At ; solus enim Deus operatur opera divina

digna se. Invoca ergo jugiter Spiritum Sanctum, et ex imo corde inclama : « Veni, Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium, et tui amoris in cis ignem accende. » Hic ergo tibi in omni opere, ut illud excellenter facias, sit stimulus : « Fac hoc digne Deo; » et, ut ait Sapiens, *Ecdi.* xxxiii, 23 : « In omnibus operibus tuis præcellens esto. » Hoc est quod *Ephesios* monet cap. iv, 1 : « Obsecro vos ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate, » etc.; et *Philipp.* i, 27 : « Tantum digne Evangelio Christi conversamini; » et *Colos.* i, 10 : « Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes et crescentes in scientia Dei, » etc.; et *Thessal.* epist. I, cap. n, vers. 12 : « Testificati sumus ut ambuletis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum et gloriam. » Pro modulo ergo nostro digne Deo ambulemus, nam adacquate et physice solus Christus id facere potuit et fecit : ipse enim solus est *homo* id, est *aqualis Deo*, quia Deus homo; unde et actiones ejus solius fuerunt *divinae*, id est, Dei viriles, ut ait S. Dionysius, qui epistola 4 *ad Caium* : « Divina, ait, non quatenus Deus est, perfecit, neque humana quatenus homo; sed postquam Deus factus est homo, novam quamdam *compositam*, id est ex divina et humana compositam, operationem apud nos instituit, »

7. PRO NOMINE ENIM EJUS PROPECTI SUNT, — Ut scilicet nomen Dei et Christi evangelizarent, ait Beatus, aut quia pro nomine ejus exilio mulctati sunt, aut quavis alia pietatis et Dei causa, hoc iter susceperunt; ergo par est eos a vobis a digne Deo suscipi » et deduci. Primam causam, scilicet quod propecti sint ad propagandum Evangelium, magis verba ipsa significant, et ea quæ sequuntur.

Nihil accipientes a Gentibus, — quia gratis Gentibus predicant Evangelium, ne videantur quantum aucupari ex Evangelio. Aut quia a Gentibus ob fidem Christi bonis spoliati sunt. Aut quia cum sint Christiani noluerunt ullum cum Gentibus, utpote idololatriis, commercium habere, nec quidquam ab eis etiam oblatum accipere : decet ergo eos a vobis, o Christiani, sustentari digne Christo. Unde subdit :

8. NOS ERGO DEBEMUS SU-CIPERB HUIUSMODI. — Græce *καταλαμβάνω*, id est *occupare*,prehendere, detinere, ut non exspectemus donec ipsi ad nos veniant, sed eos prevenire, domum nostram invitare, imo cogere, ait Oecumenius, uti coegerunt discipuli Christum in Emmaus, *Lucæ* xxiv, 29; et Abraham suos hospites, *Genes.* xvm, 12; et Lot, *Genes.* xix, 1. Porro «suscipere» id est susceptio » in Scriptura significat omne officium, omne obsequium, omnem protectionem, omnem opem et curam.

Ut cooperatores simus veritatis, — ministrando necessaria illis qui veritatem predicant, et illis qui pro veritate fidei tribulationes et exilia sustinent, ait Lyranus.

Porro S. Joannes hortans Caium ut pergat in hospitium, utitur prima persona, non tertia, seque illi associat, dicens : « Nos ergo debemus, » non : Tu ergo debes; ut suavior et efficacior sit exhortatio. Sane non dubium S. Joannem valde fuisse in peregrinos hospitalem : erat enim Episcopus Ephesinus, ac proinde bona Ecclesia Ephesina in pauperes et peregrinos dispensabat. Addit Beatus S. Joannem instar Pauli, *Ador.* xx, vers. 34, ex labore manuum vixisse, indeque aliis succurrisse, ut impleveret illud Christi : « Beatius est magis dare, quam accipere, » *Ador.* cap. xx, vers. 35.

Nota : S. Joannes multis argumentis et stimulis pungit incitatque Caium ad prosequendam suam in peregrinos liberalitatem. *Primum* est, laudando ejus liberam, quæ et hospites eam laudant coram tota Ecclesia, vers. 3. *Secundum*, quod hoc sit opus fidei Christiano proprium, vers. 5. *Tertium*, quod hoc sit opus dignum Deo, vers. 6. *Quartum*, quod conferatur in eos, qui nomen Dei predicant aut propagant, vers. 7. *Quintum*, quod conferatur in eos, qui a reteris Gentibus deserti vel expulsi sunt, vers. 7. *Sextum*, quod per hoc cooperemur veritati et Evangelio, illudque per predicatorum vel confessorum, quos excipimus et alimus, prodicemus et profiteamur. Vide quæ de excellentia hospitalitatis dixi I *Petri* iv, 9, et *Hebr.* xm, 2.

9. SCRIPSISSE FORSITAN ECCLESIA. — Græce *ἔγραψεν*, id est *scripsit*. Ila Erasmus, Vatablus, clarior, Cajetanus, qui censent nostram Vulgatam hic esse corruptam. Verum Gagneius, Serarius et alii censent Interpretem hanc scripsisse, aut certe id subintelligisse, uti subinde alii subintelligunt, ideoque rectius vertisse *scripsissem forsitan*; idque probatur *primo*, quia hic sensus est congruentior, *quod dicitur*. Scripsissem utique, sed ideo non scripsi, quia nos nostrasque litteras non recipit superbus ille Diotrophes. *Secundo*, quia nullæ extant S. Joannis litteræ scriptæ ad Ecclesiam, et frustra eas scripsisset, cum sciret eas non recipiendas, imo qui eas recepissent vexandos a Diotrophe, ut patet vers. 10. *Tertio*, id plane confirmat Syrus qui vertit, *bohe havith*, id est, quærens, petens, cupiens fui ad scribendum Ecclesia', sed ille qui amat esse primus apud vos, Diotrophes, non suscipit eos.

Sed is qui amat primatum gerere in eis. — in ea, puta Ecclesia; sed dicit eis, quia intelligit fideles qui sunt in Ecclesia, canique componunt et conflant. Ecclesia enim est nomen collectivum significans multitudinem, collectionem et cælum fidelium; congrue ergo ei datur cognomen vel pronomen plurale. Græce est *πρῶτος* id est, *ambiciens primatum*, primas tenere volens. Quare videtur fuisse Diotrophes, vel Episcopus, ut aliqui censent, quia Episcopus jure suo primas tenet in Ecclesia; vel certe vir potens, insolens et arrogans, qui in Ecclesia dominari, fidelibus pre-

^EATABIA ÍN IU EPISTOLAM S JO VANIS.

esso, serque Jus Episcopale arrogare sal» H' L Audit Iv u« cum (ms*: h.eresianiiani : *cd nil tale insinuai Tile S. Joannes, i no potius contrarium ; nam si fuisset haeresiarcha, acrius cum co egisset S. Joannes, cumque cxconnnunicassct, ct ex Ecclesia ejecisset, uti Paulus excoinmunicavit Ilv-rnenum cl Alexandrum, I *Timoth. i*, 20. Oderat ergo Diolrephcs S. Joannrm, non quia h i-retiens, « sed quia ambitiosus; » videbat cnim Joannrm suoprimatuquem ambiebat, resistere. Porro Diot-rephes adeo fuit superbus et arrogans, ut ipsi S. Joanni sese opponere, ejusque fideles excom-municare, et ex Ecclesia ejicere auderet. S. Joannes cnim, licet jure Episcopali præsideret soli Ecclesiæ Ephesinæ, jure tamen Apostolico , sive q ia Apostolus, pr.ecrat omnibus Asiæ, imo lo-tius orbis Ecclesiis (I).

Dioinit ues. — Vatablus censet esse nomen ap-pellativum, 7. d. Jactabundus, arrogans; olim cnim qui generis nubili! ile inflati erani, id est, *a Jove nutriti*, solebant vocari, et huc fa-cit quod eum primatus Ecclesiastici affectatorem dixiL

Melius L. Dexlcr in *Chronico*, ct alii passim cen-sent esso nomen proprium, aut potius appropria-lum ; ipse enim jactans suum genus et opes apud Gentiles, gentilitio nomine vocabat se Diotrc-phcin, id est, a Jove nutritum, Jovis filium. Sic Homerus reges vocat **idioti**; *al fi&qitfiç, id est *Jovis alumnos*, et *a Jove genitos*. Sic Castor cl Pol-lux vocantur *tvfawjpi*, id est *Jovis /ilii*, *Actor. xxxiu*, II. Addit L. Dexter hunc Diotrephem fuisse Episcopum, sed ob superbiam el inhospitalita-l : l ab episcopatu depositum: verba Dextri reci-tavi initio capitis.

Perperam ergo Beda : «Diolrephcs, inquit, idem est quod speciosus, insulsus, sive decor in-súfleos, ita ut perfidiam cordis etiam in nomine dignaverit. n

Moraliter, hunc Diotrephem imitantur, qui be-neficia et proflaturas ambiunt, caque sibi ob no-bilitatem ct opes deberi autumant, eum Christus ignobiles ct pauperes vocarit, imo elegerit in Apostolos : vide I *Cor. 1*, 26; vide elTiraquellum *Dc Nobilitate*, cap. xx, num. 10 ct seq. Hui sum Diotrephem imitantur similes principes cl no-Ir.b s, qui jus pralronatus in conferendis benefi-ci- non habentes, illud usurpant et invadunt, aut eo abutuntur volentes dominari in Cleris.

Denique disce hic quam Apostoli et viri magni iv. s habeant æmulos ct hostes : ita S. Petrus a mulum habuit Simonem Magum, S. Paulus Ely-inam, S. Joannes Diotrephem et Apollonium Tya-næum Ephesi magiam docentem.

Aux recepit xus, — nostrum apostolatam, nos-tiam auctoritatem, nostros frailes, nostras lille-

(U Vholi : Diolrephcs, Joanne presente, vel ad suæ Va i e Ūdeles su liante, suarn minui auctoritatem exis-Luubal*

ras, nostra præcepta. Solebat fcplscopin epîsto* las ad Ecclesiam suain miscas recipere, el fide-li-bus in ceiosia legere, quasi Ecclesia' caput, pri-mus et primas; Epicopo absente, id prædabat ejus Vicarius, vel qui jus episcopales bi arroga-bat : quod si Episcopus epistolas non probaret, suppresserat, nec legebat. Dicit creó S. Joinnes se non scribere Ecclesiæ, eo quod illi preesideat ambitiosus Diolrephcs, qui primas sibi arrogans, nulli, ne S. Joanni quidem, se submittebat, ideo-que ejus scripta in ecclesia non legisset, nec legi permisisset.

10. Commonebo BJts opera .—Minus recte ali-qui legunt «commoveam,» id est, commovebo. Grece cnim est *teewfat*, id est *commonebo*, in memoriam revocabo, in lucem proferam, cunc-tis nola faciam . ante oculos ponam; Vatablus ct Pagninus, *indicabo*. I bi nota lenitatem S. Joannis in corripiendo el castigando. Budæus in *Coni-mentar. Linguae Grææ* vertit, *judicabo*: est enim verbum forense; CECumenius, *minabor*, *puniam*, ac *malum pro malo retribuam*: Syrus, *meminero operum ejus*, recordabor eorum quæ facit. Endo L. Dexter ait hunc Diotrephem oilicio et épis o-palu fuisse privatum ac depositum, uti j.un dixi.

Vi inns malignis garriens IX xus. — Syrus, *gai verba mala facit in nos*, calumnias in me conji-ciens, mihi detrahens, me infamans, quod pro-prium est hæreticorum; græce est çXuxpwv, quod significat *nugari*, ineptire, garrire, blaterare. Ap-posite c dumnias Diolrephis despiciens vocat gar-ritum; nam, ut ait Seneca, *epist. 92* : «Eleganter Demetrius dicere solebat, eodem loco sibi esse voces imperitorum, quo venire redditos crepitus? Quid enim, inquit, mea refert, sursum isti an deorsum sonent ? Quanta dementia est, vereri ne infameris **ab** infamibus!» Idem vero Seneca, lib. *De Remcd. fori.* : « Male , inquit, fle te opinantur homines, **sed** mali; moverer si male de me M. Cato, si Ixebus sapiens, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur : nunc malis displi-cere, laudari est. Aon potest ullam auctoritatem habere **sententia**, ubi qui damnandus est dam-nat. Male de te loquuntur; moverer, si judicio hoc facerent, nunc morbo faciunt; non de me lo-quuntur, sed de le. M de de le loquuntur, bene nesciunt loqui; faciunt non quod mercor, sed quod solent; quibusdam enim canibus sic innat-um est, ul non pro feritate, sed pro consuetu-dine latrent.» Ita Demosthenes apud Stobæmn, *serm. 40*, «calumniam aliquantisper quidem au-dientium opinionem confirmare, progressu vero t. nihil ipsa iinbe< illi ' ' dic bal ; et S ici des « admiranti cuidam cur nihil in eum p balur : Mihi, inquit, non maledicit, quandoquidem ea quæ di-cit, mihi non adsunt nec in me ha?rent. »

Ai.Qtt ipse suscipit fratres, — Christianos, or-thodoxos : quia suscipit dunlaxal suæ seclæ pseu-do-clr diano* otcacodoxos: hoc erat scelus avari-

lire, invidenlke et odU; quod vero sequitur, sævitiae et arroganti®.

Et eos qui suscipiunt.— Legit Et *io habent aliqui codices; plürcs tamen habent rev; ffcufWvw; id est *cosqui volunt*, scilicet suscipere.

Dr. Ecclesia ejicit, — tuin do loco et cctu Ecclesire, pnosertim in agape et convivio post Eucharistiam: it i Hugo; tum de ipsa fidelium congregatione, excommunicando cos: ila Dionysius; cum potius ipse excommunicandus esset. Sicenim habet Concilium Gangrenso cap. xf. et habetur cap. *Si quis despicit*, dist. xlu: « Si quis, ait, despicit cos qui fideliter agapas, id est. comas pauperibus exhibent, et propler honorem lici convocant fratres, et noluerit communicare hujusmodi vocationibus, parvipendens quod geritur, anathema sit. »

II. Noli imitari malum. —Syrus, *ne similis fias in malo, sed in bono, q. d.* Noli imitari superbum, impium, avarum et inhospitalem Diotrephem, esto primas in ecclesia occupet, qualem creleri sequaces vulgo solent imitali; sed potius imitare humilem, pium, liberalem et hospitalem Demetrium, dc cpio vers. 12. Magna est vis exempli ad provocandum intuentem?, ut illud imitentur, et major est vis pravi, quam boni, ob corruptionem natura?. « Proclivius est. ait Hieronymus, *epist.* 7, malorum imitatio, et quorum virtutes assequi nequeas, cito imitaris vilia. » Quocirca monet hic S. Joannes, ut quisque bonorum exemplum sibi imitandum proponat, non malorum. Sicet S. Paulus I *Corinth*, xi, 1: « Imitatores, ait, mei estote, sicut el ego Christi, d El *Ilcbr.* xin, 7: « Memento Prepositorum vestrorum, quorum inhiantes exitum conversationis, imitamini fidem. » Hac de causa celebrat Ecclesia Sanctorum festa, ul eos quasi exempla vitre ad imitandum proponat; hinc cl utilissimum csl legere et meditari vitas Sanctorum. Ila ex lectione Vita* S. Antonii conversi sunt duo illi aulici, quos referi S. Augustinus, lib. VIII *Confess.*, cap. si; quin l l ipse S. Augustinus ibidem cap. vu. Ex lectione Vila S. Marire <Egyptiacre conversus est S. Joannes Columbinus, fundator Ordinis Jesualorum; legendo Vitas Sanctorum, conversus csl noster S. Ignatius.

Qui bexefac.it, ex Deo est; qui malefacit, non vidit Deum. — Syrus: *Ille qui facit bonum, a Deo est; et ille qui facit malum, non vidit Deum.* Duplíciter hrec sententia accipi potest. *Primo*, generatilo do quolibet bono et malo oujuslibel virtutis et vitii, *q. d.* Qui fácil bona opera, ex Deo est; qui facit mala, non vidit Deum. Secundo el magis apposite sperialim hrec accipias de bono benefici et beneficentia*, et malo malefici el maleficientia?. Et hoc magis significant voces Greere: cqd kraufr enim est *benefacere* alieni, beneficium piantare alteri; et áptfcKcw; est *beneficus*, munificus, liberalis; cx adverso xaxoncuiv, est *maleftacere*, male mereri de aliquo. Agil enim Joannes de beneficentia et hospitalitate, camque in Caio laudat;

maleficientiam vero in Diotroplie culpat et damnat. Alludit S. Joannes ad id qilod dixit *epist.* I, cap. 3, vers. G, cl cap. iv, 7: < Omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deuin. Qui non diligit, non novit Deum; quoniam Deus charilas est. » Vide ibi dicta. Sensus est ergo. *q. d.* Qui benefacit egentibus, v. g. hospites et peregrinos suscipiendo el fovendo, uti facis tu, ô Caie, hic ex Deo csl, cumque cognoscit, amai, imitatur et colit; qui vero malefacit proximo, uti facit Diolrephcs, non csl ex Deo, nec Deum vidit aut videt, id est, l) euni practice non cognoscit, quia eum non amat, non imitatur et colit, nec ei beneficentiam manduvi obedit. Licet ergo omnis virtus sit ex Deo, tunen (Incitali el beneficianti® id attribuitur et appropriatili, quod sit ex Deo, co quod ipsa sit virlus divini, ac nos similes facial Doo. Dei enim proprium est se suaque bona communicare, et benefacere.

Cujus ratio est, quod Dei proprium sil abundare adeo omni bono, ut supereffluat, illudque in alios benefaciendo transfundat. Qui ergo benefacit, Dei benefici filius similis et imit dor est. Unde ad hrec S. Joannis verba alludens S. Dionysius, *facies. Hierarch.*, cap. m: « Est omnium divinius, ait, ul eloquia sacra aiunt, Dei cooperatorem fieri, et ostendere divinam in se ipso actionem relucentem. » Hinc illud adagium de beneficio: allomo homini Deus. » Deus est, ait Plinius, lib. II, cap. vii, a merlali juvare mortalem, et hrec ad reternam gloriam via. » Nazianzenus, De Cura *Pauperum*: a Esto, ait, calamitoso Deus. » Viderunt id ipsum Gentiles. Ovidius, lib. De *Ponto*, elegia 9, ad Cotyn:

Hoc tecum commune diis, quod utrique rogali
Supplicibus vestris ferre soletis opere.
Nini qui i erit quire s ihlo dignemur honore
Numina, si deruas velle juvare deosî

In verbo *juvare* alludit ad etymon Jovis, qui erat deorum maximus; dictus est enim *Jupiter* a *juvando*, quasi *juvans pater*; unde Cicero ait, eum propler beneficia vocatum esse optimum, sicut propler vim maximum. Concludit Ovidius •

Utilitas igitur magnos bomine^que deosque
Efficit, auxiliis quoque favente suis.

Hinc Virgilius, *tcloqa* 1, Augustum Ciesarem, qui sibi agros servaral, suum vocat deum:

Namque erit ille mihi semper deus.

Cicero, *epist. ad P. Lentulum*, eum vocat parentem ac deum sure vitre, forlunre, memorire, nominis. Martialis, lib. VIH, *epigram.* 24:

Qui fingit sacros auro vel marmore vultus,
Non facit ille deos; qui rogat, ille facit.

Huc facit illud Aristotelis, I *Ethic.*, cap. n. a Quo communius, eo divinius bonum. » Vide dicta Actor. xx, 34.

Qui malefacit, nox vidit Deum.—Alludit ad illud I *epist.* cap. in, fi : « Omnis qui peccat non vidit Deum. » Antithesis exigebat ut diceret : « Non est ex Deo ; » sed per auxesim dicit amplius, q. d. Qui male facit, adeo non est ex Deo, ut ne quidem Deum videat, id est, practice cognoscat, cum tamen Deus sit lux immensa, quia malefaciens in tenebris agit, dum opera tenebrarum, puta peccata, exercet. Rursum hic non cognoscit Deum, quia ita vivit ac si Deum non novisset, ac si Deus sua scelera non videret, ac si non esset Numen, scelerum iudex et vindex: quæ omnia alienissima sunt a Deo. « Nam in omni loco oculi Domini contemplantur bonos et malos, » *Prov.* xv, 3. Rursum qui maleficus est, et malefacit proximo, hic proprie non videt, id est, cognoscit Deum practice, quia non agnoscit immensa et perpetua Dei in se beneficia, ul iis gratus existât, aliis amore Dei benefaciendo, cum Deo, qui bonis nostris non eget, benefacere, et vicem rependere nequeat. Quare Deus vicissim tales non cognoscit, id est, non probat dicteque in die iudicii : « Nunquam novi vos; discedite a me, qui operamini iniquitatem, » *Matth.* vu, 23.

Ad hæc S. Joannis verba allusit S. Dionysius scribens ad eundem *Caiuin Therap<ulani*, videntem et contemplativum (qua de causa ait hic S. Joannes : u Vidit Deum »), *episl.* I, ubi explicat quomodo boni et perfecti, pr. tscili in Ther. ipeutæ, qualis erat Caius, videant Deum : « !i quis est, ait, qui viso Deo id quod aspexit intellexit, non eum vidit, sed aliquid ipsi .s, quod est et cognoscitur; ipse vero supra mentem atque supra omnem substantiam, sublimiter collocatus, etc., mentis captum longé superat. » Deus enim in se invisibilis omnia transcendit, lucemque habitat inaccessibilem, quæ nobis caligo est imp. rvia, ut idem docet ibidem. Idem epút. 2, cum quiesisset ab eo Caius : « Qui fit ut Deus super principium emineat deitatis et bonitatis, » respondet, ul interpretatur Pachymeres : « Quia deitas ejusmodi donum est, quod a Deo in nos derivatur, quo divinæ efficimur consortes natura*. Per deitatem inleRigc munificam Dei gratiam, nos bonos et deos constituentem. Hoc enim donum et origo est et causa, quo dii et elieimur, pariter et boni ; porro bonum hoc quod est principium nostre deificæ ronte, Dens ipse transcendit. Adilque inimitabilem Dei imitationem, nostram esse deificationem : quia enim non efficimur dii nisi numen divinum imitando, ideo imitatio dicitur; quia vero ad primum illud divinitatis exemplar, ne ulla quidem ex parte pertingimus, hinc jure inimitabilis hominibus et angelis dicitur ejus deitas est bonitas. » Idem *epist.* 3, ad eundem : « Occultus, ait, est Deus etiam post ipsam declarationem, cui. » aut divinius dicam, in ipsa declaratione. » Idem, « !i : » Divina caligo, inquit, est lux ad quam aditus non patet, in qua Deus habitare dicitur, qua quidem nec cerni potest, pftj

excellenti claritate, nec adiri eadem propter singularis divini luminis effusionem. In hac versatur omnis, qui dignus habitus est, Deum nosse et videre; hoc ipso quod non cernit neque cognoscit, vere in eo aspectum et cognitionem superat; atque hoc ipsum noscens, quod est super omnia, et quæ sensu percipiuntur, et quæ ratione intelliguntur; dicitque illud Prophetæ : « Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est, et non potero ad earn. » Idem deinde probat exemplo S. Pauli, qui licet raptus esset in Deum, tamen asserit Deum omnem intelligentiam et cognitionem superare. Hinc et noster Joannes, *Etang.* cap. i, 18, ait : « Deum nemo vidit unquam, » scilicet per visionem claram; vidit tamen per obscuram cognitionem, seu fidem, juxta illud S. Pauli : « Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facio ad faciem, » I *Corinth.* xiii, 12.

12. DEMETRIO TESTIMONIUM REDDITUR AB OMNIBUS,— de hospitalitate, probitate et ceteris virtutibus Christianis. Hunc ergo Caio imitandum et adjuvandum proponit, sicut Diotrephem inhospitalem vitandum. Suspiciatur noster Serarius Demetrium hunc esse illum qui olim præfectus artificum Diali. r, contra S. Paulum Ephesi seditionem concitavit, *A't.* vix, 21; qui postea pœnitens peccatum suum fervore pensans persecutionem in propagationem fidei commutavit: licet nil tale prodant v ; i i u d ' I Insinuant Cutharinus et Salmeron hunc i>.u trium fuisse Episcopum. L. Dexter in *rin-huño*. pit hunc Demetrium fuisse fratrem Laii, d quem epistolam hanc scribit S. Joannes. Verba Dextri recitavi initio capituli.

Ei aut ipsa veritati:,— q. d. Palli potest testimonium populi et Vulgi, at falli nequit testimonium ventatis. « Vulgus, ait Cicero *Pro Roscio conulo*, ex veritate pauca, ex opinione nulla wMmiat. »

Veritas autem testimonium perhibet Demetrio, q. d. Vere Demetrius ehristiane vivit et Christiana opiora facit. Ejus ergo vita verum ei virtutis dat testimonium. Veritas, id est, res ipsa clamat eum tam re ipsa, quam nomine, verum probuinqe esse Christianum. Beatus qui testimonium habet a ventate; hic enim testimonium habet a Deo, qui est prima et summa veritas. Mundani testimonium habent, sed ab adulatione et falsitate; nam, ut vulgo dicitur : « Multi Laudenses, pauci Veri? nenses; » nimirum multi laudatores, puta adulatores, pauci veridici.

Sed et nos testimonium perhibemus, — quod Utique gravius et certius est, nipote Episcopale, Apostolicum et canonicum, utpote scriptoris hagiographi. Vere Cicero *pro Plancio* : u. Gravior et validior est decem virorum bonorum sententia, quam totius multitudinis imperitæ. »

13. Multa habui tibi sciuberr, sed nolui per atramentum et calamum scribere tibi, — q. d. Multa habui tibi communicanda, sed nolui ea viMlmÚllere charts, quia brevi ore ad os loqué-

COMMENTARIA IN III ΕΙΣΙΓΓΙΑΜ S. JOANNIS.

mur. Vido uicta *episl. II, 12. Syrus : Multa fuerunt tuitu ad scribendum tibi, ted aún vaio ut in manu aliamenti el calami teribam tibi.*

Pax Tini. — Syrus, *pax sit tecum.*

14. Salutant te amici. Saluta amicos nomima-TIM. — Syrus : *Precantur pacem tibi amici. Precare pacem amicit, cwlibct in nomine* «uo. Hebræorum

enim communis - dulatio eratDohûYTO uJw' *ri lachem, id est, Pax vobit*, qu im rtnre geniis U' .s esi Christus ct Apostoli. Kursum hic nota con.i-tatern et affabilitatem S. Joanms, qui amicos v ... salutari nominalim, eos tamen non nominat, q - plurimi erant, et ne quem ex oblivione pr eundo, aut alteri preponendo, ott.ndat.

COMMENTARIUS

IN EPISTOLAM

SANCTI JÜDÆ APOSTOLI.

— — — — —

PROCEMIUM.

Tria hic de more præmiltenda : *primum*, de auctore hujus Epistole; *secundum*, de ejus auctoritate; *terhūm*, de ejus argumento.

Ann r Quoad *primum*, auctor cst Judas non Iscariotes, friter s *.! Jacobi,scili.et frali r:J cobi.inquam,.Minoris, j. oli qui frater Domini cognominatus est, scripsitquo tñDcrii. Epistolam Canonicam. Matrem habuit Mariam Alphæi, sive Cleophæ,scilicet uxorem;quæct Jacobi, scilicet mater, vocatur, JMm xv, 40. Eadem vocatur soror B. Virginis, cum caque astitit ciuci Christi, *Joann*, xix, 23, non quod proprie fuerit soror ejus ac filia S. Joachimi et Annæ, uti consuit S. Hieronymus *Contra /Zdvt(Ditm;Thcod(>rt*his, fiuta vi; Bedaet Anselmas, Galat. i*, sed soror phrasi Hebrea, id est cognata vel consobrina, llee ergo Maria Alphæi quatuor habuit filios, e quibus lres a Christo electi sunt ad Apostolalum, scilicet Jacobus, Judas et Simon; quartus Joseph fuit competitor Matthiæ, cum sors apodolalus cecidit super Mallhiam, *Actor. i*. Hine quatuor hi vocantur fratres Christi, *Matth.* xin , 55, non quod fuerint filii Joseph, sponsi B. Virginis, cx alia uxore, ac consequenter privigni B. Virginis et proprie fratres Christi, uli opinatus est Nysscñus, orat. 2 *De Resurrect.*; Orígenes, Theophylactus et Euthymius *in Matth.* xin; Clemens Alexandrinus hic; Epiphanius, *hasresi M* ; Chrysostomus, orat. *De Annuite.*; Hilarius, can. 1 *in Matth.*; Ambrosiaslcr *ad Galat.* cap. n ; CEcumenius et Cajetanus, *Galaf.* i. tilde cl Arabica versio sic habet inilio Epistola} : aludas, filius Josephi fabri.» Joseph enim fuisse cælibem et virginem tradit S. Hieronymus *Contra Helvidium*, Beda *in Joann*, cap. n, IluperiUS *in Matth.* cap. i, Magister in IV, *disi.* 30, cap. *De II. Maria*, t). Thomas, Hl *part.*, *Quæst.* XWIII , art. 3, ad 5, et alii. Vide Canisiuin, lib. II *De Deipara*, cap. xin ; Suarez, III *part.*, tom. II, disp. 5, sect. 4; Toletea *in Joan.*, cap. it, annoi. 18, et Salmeron, tom. HI, tract. 23. Vocantur ergo fratres Chi idi, id est consanguinei, vel affines, sicut

mater eorum vocatur soror, id est cognata B. Vir-

Quoad etymon, Judas hebraico idem est quod *confessio* et *Ians*, vel *confessor* et *laudator*, scilicet Dei et Christi. Nomen hoc accepisse videtur a Juda fortissimo et celeberrimo filiorum Jacob, *Genes.* cap. xi.iv , vers. 8. Idem, a*que ac frater ejus Simon, cognominatus est Chananæus, quasi oriundus ex Cana Galilææ, hoc est, Zelotes, teste S. Hieronymo in cap. IV *ad Galat.*, eo quod zelavit pro Domino, ait S. Fulgentius, serm. 9. Undehæc ejus amoris et zeli plena vox ad Christum recensetur a S. Joanne, xiv, 22 : «Domine, quid facium est, quia manifestaturus es nobis fcipsum? » Hæc enim ejus vox excita fuit verbis illis Christi euntis ad mortem, amore plenissimis : a Qui diligit me, diligetur a Patre meo , et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum. » Hinc idem Judas Ubtau, cognominatus est Thaûdæus cl Lebbæus, id est, l,icore^il

leoninus, a *Inbi*, id csl *Ico*, vel *cordatus*. Leo lum. enim hebraico dicitur *labi* a nS *leb*, id est *cor*, quasi cordatus, seu animosus, quia a generositate cl presentia animi imperterritus. Cor enim sedes est el symbolum fortitudinis; unde Aristomenus qui totam Græciam stupefecerat audaci® miraculo , post mortem dissectus, inventus est habere cor totum pilis hirsutum , teste Plinio lib. XI, cap. XXXVII. Hursus Lebbæus, id est corculum : verisimile cnim esi *IMæu'i* pene idem esse quod Thaddicus: nam Gixeca *Matth.* x, 3, et Syra sic habent : « Lebbæus, qui cognominatus est Thaddæus.n Lebbæus ergo idem est quod corculum, a ah *leb*, id est *cor*, ail S. Hieronymus *in Matth.* cap. x, q. d. Mire cordialis, benevolus, amabilis; aut mire sapiens et prudens ; qui enim valde cauti erant et prudentes, vocabantur corculi, ait Plinius, lib. VII, cap. x x m ; cl Festus : Corculum, inquit, a corde dicebant antiqui solcricm el acutum. Unde Scipio Nasica, ob prudentiam bis consul, appellatus est *Corculum*, ait Cicero *Tuscul. I.*

Thid-Thaddæus vero non lam ab llebneo *toda*, id est
 M *IQUS* deducitur : sic enim dicendum fuisset *Thud-*
 u ?üj. *dans*; quam a Syro *m thad* (Hcbræi dicunt
nad; unde Deus dicitur *saddai*, id est, mamma
 bonorum omnium); sed Syri et Chaldæi sæpe s
 llcbræum vertunt in *z*, ac pro sad dicunt *thad*,
 pro *Saddams Thaldtcus*, id est mamma, uber, 7. d.
 Mammcus, uboralis, dulcis, misericors, benignus,
 beneficus. Ita Angelus Caninius in *Nomin. Hcbr.*
novi Testamenti, cap. xin. Porro S. Hieronymus
 (vel quisquis csl auctor; non enim est S. Hiero-
 nymus) in *Marci* cap. vi, et ex eo Pagninus in
Nomin. Hcbr. interpret., Lebbæum volunt dici a
 corde, quasi *cordis cultorem*, qui scilicet cordis pu-
 litati, sanctitati et perfectioni unice incubuerit.
 s. Brr-(Q)na j c causa Judas hic præ cæteris Apostolis
 soniar S. Bernardo fuit in veneratione ac deliciis; auc-
 6 Totus. tor enim *Vitæ S. Bernardi*, lib. V, cap. n, narrat
 ipsum reliquias S. Judæ Hierosolymis ad se mis-
 sas mira devotione excepisse, adcoque moritu-
 rum jussisse eas scum sepeliri et pectoii suo su-
 perponi, * eo utique fidei et devotionis intuitu,
 ait auctor *Vitæ*, ut eidem Apostolo in die com-
 munis resurrectionis adhæreret. » Nota : *Judas* He-
 braice includit oinnes litteras nominis tetragram-
 mali Jehova, indeque ad nominis Johova, nipote
 sacrosancti et apud Judæos ineffabilis, reveren-
 tiam, censent aliqui pro Juda, vocatum esse af-
 fini nomine, Thaddæum. Sed hæc est fabella;
 constat enim nomen Judæ apud Judæos fuisse
 usitatissimum, adcoque a Deo laudatum, *Genes.*
 cap. xux; vers. 8. Insuper Eusebius, lib. I *ilistor.*,
 cap. xm; Nicephorus, lib. II *IDstor.*, xL, et Græci
 in *Menologio* duos ponunt Thaddæos, scilicet unum
 Apostolum, puta Judam hunc nostrum; alterum
 qui fuerit e LXX discipulis Chrisii missus ad Aba-
 garum. Verum alii non nisi unum agnoscunt
 Thaddæum, scilicet Judam Apostolum. Ita S. Hie-
 ronymus in *Matth.* x, Beda in cap. I *Actor.*, Ful-
 gentius, *serm.* 9. El Ecclesia Latina non nisi unum
 Thaddæum in *Marlyrologio*, et officio divino com-
 memorat.

Mi.-ih i Juxta quos dicendum est. quod Me Judas sit
 rtru a. l Thaddæus, (pii Abagarum regem Edess® et
 Edessenos ad fidem convertit, uti fuse narrat Eu-
 sebius loco jam citato, qui el addit hæc 43 Christi
 anno contigisse, atque Abagaro aurum tum cæl-
 alum, tum rude offerenti, respuisse illud Judam,
 ac dixisse: a Si nostra prorsus dereliquimus,
 quomodo accipiemus aliena? » quæ sane verba
 cor ejus purum, magnanimum et cadeste signifi-
 cant. Plura vide apud Eusebium. In *Apocalypsis*
 cap. x m, 20, Judas repræsentatur per chrysopra-
 sum : causas ibidem recensui.

Nicephorus, lib. II, cap. iv, Breviarium Roma-
 num 28 octobris el alii tradunt S. Judam prædi-
 casse in Mesopotamia, Persia, Arabia, Idumæa.
 tfjrtjr. Demum S. Judas nobilem apostolalum glorioso
 martyrio coronavit, ac sacrum ejus corpus, æque
 ac fratris Simonis, Hornam delatum conditum est

in basilica S. Petri, ut quem in vita unice colue-
 rat, adcoque sensa epistolæ ejus in sua expresse-
 rat, juxta eundem el mortuus conderetur.

Quoad *secundum*, aliqui ohm de auctoritate EpUtoti
 hujus Epistola dubitarunt; imo nuper Cajetanus hQC01^
 censuil hanc Epistolam esse minoris auctoritatis q.
 iis quæ sunt certe Scripturæ sacrae. Iteretici, ut
 Lutherus, Centuriatores, Brentius, Kemnitius, apo-
 crypham esse censent. Rationes eorum sunt, quod
 auctor ejus citet librum Henoch apocryphum, et
 altercationem Michaelis cum diabolo de corpore
 Mosis, quæ nusquam in Scriptura extat; sed ad
 hæc suis locis respondebo. Dico ergo : de fide est
 hanc Epistolam esse canonicam Scripturam. Ita
 definit Concilium Tridentinum, sess. IV, el Floren-
 tinum in Eugenii Pontificis epist. *ad Armenos*;
 Concilium Romanum sub Parnaso, Concilium Lao-
 dicense, cap. Lvm, et Carthaginense, cap. xlvii.
 Audi S. Hieronymum, lib. *De Scriptor.* Eccles., in
Juda : « Judas, inquit, frater Jacobi, parvam qui-
 dem quæ de septem Catholicis est, epistolam re-
 liquit. Et quia de libro Henoch, qui apocryphus
 est, in ea assumit testimonium, a plerisque reji-
 citur; tamen auctoritatem vetustate jam et usu me-
 ruit; et inter S. Scripturas computari, et sacro-
 sanctam auctoritatem habere.

Unde eandem ut Canonicam citant S. Diony-
 sius *De Divinis Nominibus*, cap. jv; Epiphanius,
haertsi Gnostic.; Nazianzeus, in *Carm. de Scriptor.*;
 Didymus et Gecumenius hic, S. Athanasius in *Synopst.*
 Ephrem, Origenes et c. Lnlis S. Cornelius,
 S. Cyprianus, Innocentius I, Tertullianus, S. Hie-
 ronymus, S. Ambrosius, S. Augustinus, Rufinus,
 Phdasirius, Cassianus, Prosper, Gelasius, Ful-
 gentius, Aleiinus, Primasius, S. Gregorius, Beda,
 Rabanus, Remigius, Ado, Ansbertus, Angelomus
 et alii, quos fuse citat Jodoccus Coccius in *Thesaurò*
Cathol. toiw. I, lib. VI, pag. 370, et Bellarminus,
 hb. I *De Verbo Dei*, cap. xviii.

Græee scripta est Epistola; licet enim S. Judas GrfC*
 in Perside prardicarit, hanc tamen Epistolam, KnpU<

quasi encyclicam et universalem, scripsit fide-
 libus omnibus tam Judæis, quam Gentilibus toto
 orbe dispersis, ideoque non persico, sed greeee,
 quia Græca lingua tunc maxime erat communis
 et latissime patebat. Porro Origenes in cap. xm
Matth., asserit hanc Epistolam paucorum quidem
 esse verborum, sed plenam efflaciæ cœleslis
 graliæ verborum. Ipsa ergo sui brevitate fecunda
 est, clquasi margarita, quæ sub exigua mole mul-
 torum summam includit sestertiorum, quod de
 S. scripturi dixit S. Hilarius, canon. 6 in *Matth.*
 Brevis enim hæc Epistola nulla dogmatice astruit,
 nimirum mysterium SS. Trinitatis, incarnationis
 el redemptionis Chrisii, angelorum bonorum a
 malis discretionem, et studium pro saluta homi-
 num, denique fidem el metum futuri judicii.
 Ethice docet fugam luxuriæ, blasphemæ, inobe-
 dientiæ, superbia, avaritiæ, odii, doli, adulatio-
 nis, personarum acceptionis; ac constantiam in

vocatione, fide, oratione, charitate, conversione errantium, insectatione hæreticorum, doxologia et laude Dei. Quod ergo S. Bartholomsus, testo S. Dionysio, cap. i *De Mystica Theologia*, dixit : « Magnam esse Theologiam, et minimam; ac Evangelium amplum et magnum, rursumque compendiarium, » idipsum vere dicas de hac Epistola, nimirum obrevem esse et longam: brevem in verbis, longam in sentiis, ut rarus sit qui non in ejus cæcutiat lectione, n. ut ait S. Hieronymus *ad Paulinum*.

Exstat hæc Epistola syriace, non in Bibliis regiis, sed separation, quam in Latinum vertit noster Etzclius; extal et arabico, quam in Latinum vertit quidam in fide heterodoxos.

Ar.Ti- Quoad *tertium*, argumentum Epistolæ est con-
arotnio. fulare hæreses jam tum natas Simonis Magi, Nicolaitarum et Cerinthi, ac mox ex iisdem nascituras, Gnoslicorum, Ebionis, Monandri, Basilidis, Saturnini, Valentini, Mareionis et similium. Ita S. Epiphanius in *haresi Gnoslicorum*, post recensitas eorum libidines, ait Spiritum Sanctum de iis per Judam pnedixisse : « Quacumque naturaliter tanquam muta animalia norunt, in his corumpuntur. » Hæreticorum ergo improbos mores graphice depingit, cosque quasi seductores et pestes cavendos esse docet, ac in fide suscepta constanter esse persistendum, ne eis contingat quod contigit Illebræis, Sodomitis et angelis a Deo aposlantibus, qui omnes misere perierunt. Ita S. Athanasius in *Synopsi*, OEcumenius et alii. Docuit enim Judas in Asia minore, ubi fiorebai schola Simonis Magi, contra quam scripsit pariter S. Paulus epistolas ad Ephesios et Colossenses, ad quas hic respicit Judas. Maxime autem insectatur dogma Simonis docentis sol. un. fidem suam (quæ hæresis erat et perfidia) sufficere ad salutem sine bonis operibus, et Gnoslicorum docentium, nullum esso peccatum nisi infidelitatis, sed omnia esse adia-phora, scilicet bona bene utentibus, mala male utentibus, ac proinde impune licere vacare con-ssationibus et libidinibus: unde Simonianorum et Gnoslicorum immanes et infames libidines acriter perstringit, eisque acre Dei judicium ab Henoch pnedielum intentat. Quocirca S. Ephrem, tom. I, serm. *De »is qui animas ad impudicitiam pelliciunt, cum nihil mali sit*, recitat totam hanc S. Jmlæ Epistolam, eamque contra illos intorquet. Est ergo hæc Epistola perpetua quasi invectiva in hæreticos, eosque blasphemios et luxuriosos. Pruno enim, pramissa salute, hortatur fideles, ut contra cos

pro vocatione et fide sua viriliter certent, eo quod ipsi sint apostata, similes Sodomitis et angeli» Deo rebellibus, cum eisque perdendi et perituri. Deinde, vers. 8, eorum libidines, rebelliones, blasphemies et maledicta incusat, cum Michael, licet justam habens causam, non fuerit ausus maledicere Satana?. *Tertio*, vers. 11, comparat eos Caino, Balaamo, Core seditioso, cosque vocat nubes sine aqua, arbores autumnales, fluctus feri maris, sidera errantia, de quibus prophetavit Henoch minans eis acre Dei judicium, cum sint murmuratores, pleni concupiscentiis, superbi, avari. *Quarto*, vers. 17, hortatur ut Apostolorum fidei et doctrinæ constanter insistentes, hæreticis resistent. Denique vers. 20, hortatur fideles ad orationem, charitatem, misericordiam et zelum animarum, ut seductos ab hæreticis ad fidem reducant; ad castitatem, ut immaculatos se sistant tribunali judicis Christi. Atque tandem doxologia claudit Epistolam, dicens : « Soli Deo Salvatori nostro per Jesum Christum Dominum nostrum gloria et magnificentia, imperium et potestas ante omne sæculum, et nunc, et in omnia sæcula sæculorum. Amen. »

Scripserunt e veteribus in hanc Epistolam Didymus et Clemens Alexandrinus; sed breviter extant in *Biblioth. SS. Patrum*; recentiores plurimi, recentissime noster Justinianus et Lorinus. Ego pariter brevis ero more meo, præsertim quia ple-raque hic dicenda dixi || *Petri*, n.

Ubi nota hanc Epistolam valde similem esse Epistolæ secundæ S. Petri, cap. n, adeoque multas cum eo easdem, vel pene easdem habere sententias. Quare vel S. Pelrus illas sumpsit ex S. Judæ, ut ejus dicta confirmaret, uti vult Salmeron; vel certo Judas illas accepit ex S. Petro, ut volunt Baronius, anno Christi 68, Adamus Sasbout, Lorinus, Hugo, Thomas Anglicus et Primaliccius hic, qui tres ultimi censent idcirco hanc Epistolam in ordine Biblico esse ultimam, eo quod ultimo sit edita (excipe Epistolam S. Joannis), ac proinde post mortem S. Petri, qui paulo ante mortem secundam suam Epistolam scripsit anno Chrisli 68. Quæ si vera sunt, oportet dicere S. Judam cum fratre Simone Chanameo oppetiisse mortem non anno Chrisli 64, ut vult Onuphrius in *Chronico*, sed posi S. Petrum postque annum Christi 68 (1). Porro ut videas S. Petri et S. Judæ harmoniam et consonantiam, accipe easdem ultriusque sententias per parallela digestas.

(1) Juxta Scpp, Judas scripsit anti. 63,

PARALLELA
EARUMDEM SENTENTIARUM

S. PETRI EPIST. II

- I. Cap. n., vers. 1.** In vobis brunt magistri **MEN-**
DACIS, QUI INTRODUCENT SECTAS PERDITIONIS. Et
vers. 3. Quibus iudicium jam olim non cessat.
II. Et eum, qui emit eos, Dominum negant.
- III. Vers. 2.** Et multi sequentur eorum luxurias,
PER QUOS VIA VERITATIS BLASPHEMABITUR.
- IV. Vers. 4.** Si enim Deus angelis peccantibus nom
PEPERCIT, SE» RUDENTIBUS INFERNI DETRACTOS IX
TARTARUM TRADIDIT CRUCIANDOS, IN JUDICIUM RE-
SERVARI.
- V. Vers. 6.** Et civitates Sodomorum et Gomor-
RILEORUM INCINEREM REDIGENS, EVERSIONE DAMNA-
VIT, EXEMPLUM EORUM, QUI IMPIE ACTURI SUNT,
PONENS.
- VI. Vers. 10.** Magis autem eos qui post carnem
in concupiscentia immunditia ambulant, domi-
NATIONKMQUB CONTEMNUNT.
- VII.** Sectas (**JcU;**) non metuunt introducere,
BLASPHEMANTES.
- VIII. Vers. 11.** Angeli fortitudine et virtute
CUM SINT MAJORES, NON PORTANT ADVERSUM SK
EXECRABILE JUDICIUM.
- IX. Vers. 12.** Hi vero, etc., in his qui: ignorant
BLASPHEMANTES, IN CORRUPTIONE SUA PERIBUNT.
- X. Vers. 13.** Coinquinationis et macula deliciis
AFFLIENTES, IN CONVIVIIS SUIS LU XI RIANTES.
- XI. Vers. 1 I. Coll EXERCITATUM AVARIIIA HABENTES;**
cl vers. 3. In avaritia fictis verdis df. voids
NEGOTIABUNTUR.
- XII. Vers. 15.** Secuii viam Balaam ex Bosor ,qui
MKIICEDEM INIQUITATIS AMAVIT.
- XIII. Vers. 17.** Iii sint fontes sine aqua, et ne-
ri LE TURBINIBUS EXAGITAT E, QUIDES CALIGO TENE-
BRARUM RESERVATUR.
- XIV. Vers. 18.** St pi uba exim vanitatis loquentes,
PELLICIUNT IN DESIDERIIS CARNIS LUXURIE.
- XV. Cap. m., vers. 1 i t 2.** Charissimi, etc., memores
SITIS I ORUM QU E PR I DIXI VERBORI M, LIC., ET APO-
STOLIIU M , PR.ECEPTORI M DOMINI EI SALVATORIS.
- XVI. Vers. 3.** Hoc phimum scientes, quod venient
in novissimis diebus in deceptione illusores,
JUXTA PROPRIAS CONCUPISCENTIAS AMBULANTES.
- XVII. Vers. 11.** Quales oportet vos esse in sanc-
tis conversationibus **ET PIETATIBIS, EXSPECTAN-**
TES ET PROPERANTES IN ADVENTUM DIEI DOMINI.
- XVIII. Ver-. 18.** Ipsi gloria et nunc, et in diem
A.IEHNHATIS. AMEN.

ET S. JDD.E.

- I. Vers. 4.** SUBINTROIERUNT QUIDAM HOMINES, (QU!
OLIM PRÆSCRIPTI SUNT IN DOC JUDICIUM) IMPII.
- II.** Solum Dominatorem et Dominum Jesum Chris-
tum **NEGANTES.**
- HI.** Dei **NOSTRI GRATIAM TRANSFERENTES IN LUXURIAM.**
- IV. Vers. 6.** Angelos vero, qui non servaverunt
SUUM PRINCIPATUM, SED DERELIQUERUNT SUUM DO-
MICILIUM, IN JUDICIUM MAGNI DIEI, VINCULIS ÆTIR-
NIS SUB CALIGINE REsERVa VIT.
- V. Vers. 7.** Sicut Sodoma et Gomorrha, et fini-
tima civitates **SIMILI MODO EXFORNICATA, ET AB-**
EUNTES POST CARNEM ALTERAM, FACTA SUNT EXEM-
PLUM, IGNIS ATERNI POENAM SUSTINENTES.
- VI. Vers. 8.** Similiter et hi carnem quidem macu-
lant, **DOMINATIONEM AUTEM SPERNUNT.**
- VII.** Majestatum (**S£x>**) blasphemant.
- VIII. Vers. 9.** Cum Michael Archangelus cum dia-
bolo **DISPUTANS ALTERCARETUR DE MOTSI CORPO-**
RE, NON EST AI SUS JUDICII M INFERRE BLASPHEMEE,
sed dixit : Impuret tibi Dominus.
- IX. Vers. 10.** Hi autem quacumque quidem igno-
rant, blasphemant; quacumque autem natura-
liter **TANQUAM MUTA ANIMALIA NORUNT, IN HIS**
CORRUMPUNTUR.
- X. Vers. 12.** **HI SINT IN EPULIS SUIS MACULE , CON-**
VIVANTES SINE TIMORE, sEMETIPSOS PASCENTES.
- XL Vers. IG.** Mirantes personas qui:stus causa.
- XII. Vers. ii.** Errore Balaam mercede effusi
sunt.
- XIII. Vers. 12 et 13.** Nubes sine aqua. que a vin-
TIS CIRCUMFERUNTUR , ETC., QUIBUS rilut ti LA TE-
NEBRARUM SERVATA EST IN ÆTERNUM.
- XIV. Vers. il».** Secundum desideria suaambu an-
tes, **ET os eorum loquitur superba.**
- XV. Vers. 17.** Vos autem, charissimi, mi moues es-
tote verborum **QU.E PII EDICIA SUNT AB APOSTOLIS**
Domini nostri Jesu Christi.
- XVI. Vers. 18.** Qui dicebant vobis, quoniam in
NOVISSIMO TEMPORE VENIENT ILLUSORES, SECUN-
DUM DESIDERIA SUA AMBULANTES IN IMPIEIAIBUS.
- XVII. Vers. 21.** Vosmetipsos in dilectione Dei
SERVATE , EXSPECTANTES MISERICORDIAM DOMINI
nostri Jesu Christi in vitam æternam.
- XVIII. Vers. 25.** Soli Dio Salvatori nostro, per
Jesum Christum Dominum nostrum, gloria et ma-
gnificentia , **IMPERIUM ET POTESTAS ANTE OMNE**
SÆCULUM, ET NUNC, ET IN ORMA SÆCULA SÆCULO-
auM. amen.

i. Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, st Christo Jesu conservatis et vocatis. 2. Misericordia vobis et pax, et charitas adimpleatur. 3. diarissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis : deprecaos supercertari semel tradita) sanctis fidei. 4. Subintroierunt enim quidam homines (qui oliai praescripti sunt in hoc iudicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum Dominatorem et Dominum nostrum Jesum Christum negantes. 5. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Jesus populum de terra Ægypti salvans, secundo eos, qui non crediderunt, perdidit; 6. angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit. 7. Sicut Sodoma et Gomorrha, et finitiinæ civitates simili modo exfornicata;, et abeuntes post carnem alleram facta; sunt exemplum ignis ælerni pœnam sustinentes. 8. Similiter et hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant. 9. Cum .Michael Archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae; sed dixit : Imperet libi Dominus. 10. Hi autem quæcumque quidem ignorant, blasphemant; quæcumque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur. 11. Væ illis, quia in via Cain abierunt, et errore Balaam mercede effusi sunt, et in contradictione Core perierunt! 12. Ili sunt in epulis suis macula;, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, qua; a ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicata, 13. fluctus fen maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia, quibus procella tenebrarum servata est in æternum. 14. Prophetavit autem de his septimus ab Adam Enoch, dicens : Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis, 15. facere iudicium contra omnes, et arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, et de omnibus duris, quæ loculi sunt contra Deum peccatores impii. 16. Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes, et os eorum loquitur superba, mirantes personas quaestus causa. 17. Vos autem, diarissimi, memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi. 18. Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illusores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus. 19. Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. 20. Vos autem, charissimi, superaedificantes vosmelipsos sanctissima; vestra* fidei, in Spiritu Sancto orantes, 21. vosmelipsos in dilectione Dei servate, exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam. 22. Et hos quidem arguite iudicatos : 23. illos vero salvate, de igne rapientes. Aliis autem miseremini in timore : odientes et eam, qua; carnalis est, maculatam tunicam. 24. Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, et constituere ante conspectum glori® sua* immaculatos in exaltatione in adventu Domini nostri Jesu Christi; 25. soli Deo Salvatori nostro, per Jesum Christum Dominum nostrum, gloria et magnificentia, imperium el potestas ante omne sæculum, et nunc, el in omnia sæcula sæculorum. Amen.

T«ra-I. 1. JvuAS Jesu Christiservus, frater altem Ja-
COBI — Minoris, qui fuit Apostolus et primus

Episcopusllierosolymrr,parique modo sic episto-
'am suam inscribit : a Jacobus Dei el Domini nos-

tri Jesu Christi servus : vide ibi dicta. Hoc ipso Judas significat se esso Apostolum : constat enim Judam fratrem Jacobi fuisse Apostolum. Arabicus vertit, *Judas, filius Joseph fabri*; |et Clemens Alexandrinus: «Judas, inquit, qui Catholicam scripsit epistolam, frater filiorum Joseph, extans valde religiosus, cum sciret propinquitatem Domini, non tamen dixit fratrem ejus esse; sed quid dixit? Judas servus Jesu Christi.» Verum in Proœmio ostendi Judam non fuisse filium Josephi. Vocat se a servum Christi,» 7. d. Ego Simonis angelos, œones Valentini, Guoslicorum genios ignoro; solius Christi me servum esse profiteor et glorior, æque ac David, dicens *Psalm*, cxv, G : a O Domine, quia ego servus tuus, et filius ancili e luæ; dirupisti vincula mea,» quibus obstrictus eram peccato, morti elgehennæ, cl glorioso? ture servituti, imo npostolatui me mancipasti : a idcirco sacrilicabo tibi hostiam laudis.» Optabilius est, inquit philo *De Monarchia*, «Deo servire quam regnare, d

Sêvire
onriito
|

M°ses» dux Ilcbræorum, vocatur servus Domini, *Peut.* xxxiv, 5: vide ibi dicta. Vere S. Augustinus, tract. 41 in illud *Joan*, vin, Si ros *filius liberaverit, vere liberi eritis* : « lire, ait, spes nostra est, fratres, ut a libero liberemur, el liberando servos nos faciat; servi enim eramus cupiditatis, liberati servi efficimur charilatis. »

Porro Judos vocat se fratrem Jacobi, tum ut a Judo Iscariote se distinguai, tum ul sibi benevolentiam et auctoritatem conciliet a fratre san to el celebri : « Jacobi enim celebris ob virtutem apud omnes fama effectura erat, ul hujus Apostoli doctrina majorem auctoritatem haberet, libentiusque admitteretur, » ail (JECumenius.

Docent oratores, in exordio orationis vel epistolio, conciliandam esse auditorum vel lectorum *primo*, benevolentiam ; *secundo*, attentionem ; *tertio*, docilitatem, ita S. Judas hic lectores facit *primo*, benevolos, vocando eos dilectos, charissimos, cl ostendendo omnem erga eos amorem et sollicitudinem; *secundo*, attentos, dum ait se scribere de communi omnium salute, utique æterna; *tertio*, dociles, dum ait se non aliud quam semel traditam eis fidem inculcare et propugnare, hocque esse totius epistola* argumentum.

X Ilis qui sunt in Deo Pai III dilectis.— Legit Interpretes in Græco id est *dilectis*. Jam multi legunt T. 71 aiu. irt1; id est *sanctificatis*. Ita Cajetanus, Clarius, Vatablus, Pagninus et alii. Utrumque verum, et huic loco congruum. Christiani enim «in Deo,» id est a Deo, vel proprie «in Deo,» id est, in Dei fide, gratia cl charitate sunt uniti : ideoque a Juda et ab invicem diligibiles el dilecti. Ita Lyranus, Dionysius cl alii. Item « in Deo,» id est, per Deum cl a Deo sunlsanclifieali; subaudi, « salutem dicit, » 7. d. Judas ChrMianis iu Deo Patre dilectis salutem dicit, scribitque hanc epistolam.

Et in Jfsu Ciimsio, —id est, per Jesum Christum ejiisque gratiam. Rursum, a in k>u,» id

est, in Jesu fide, cultu, religione, dilectione, puta in Christiana fide, charitateet vita « confervatis, » 7. d. Judas salutem dicit et precatur Christianis, qui a Deo sunt dilecti, et in hac ejus dilectione per Jesu Christi gratiam conservantur et perseverant. Magnum enim Dei et Christi donum c<t perseverantia, uti docet Concilium Trideniinum, *sets.* VI, cap. XIII, et S. Augustinus, lib. De Botta *perseverantie*. Hoc est quod ait Christus, *Joan*, xvii, vers. 12 : « Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo : quos dedisti mihi, custodivi, et nemo ex cis periit, nisi filius perditionis; > et cap. XVIII, vers. 9 : « Quos dedisti mihi, non perdidi ex cis quemquam, » et cap. x. vers. 28 : « Non peribunt in æternum, et non rapiet eos quisquam de manu mea; » cl Abigail et David | Rcjum, cap. XXV, vers. 29 : « Erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium apud Dominum Deum tuum. »

Conservatis et vocatis. — Quæres : Quomodo Judas vocatos postponit conservatis, cum prius sil vocari ad fidem et dilectionem, posterius in ea conservari ? *Primo*, Glossa interlinearis censet esse Canpcv : vocatos enim precedere conservatos. *Secundo*, alii respondent per « conservatos » intelligi conservatos in gratia ; per « vocatos, » vocatos ad gloriam : gloria autem posterior est gratia. Verum obstat, quod licet gloria posterior sil gratia, tamen vocatio ad gratiam includit vocationem ad gloriam, quasi suiconsummationem et terminum. Inde Hugo respondet id verum esse in intentione, non in executione ; in executione enim prius est conservari in gratia, posterius vocari ad gloriam, 7. d. Judas scribit fidelibus qui in fide et gratia Christi conservantur cl perseverant, ac per hanc perseverantiam proxime vocantur el diriguntur ad gloriam, quam certo assequuntur, si uti cœperunt, ita usque ad finem vibe in fide el gratia Christi perseverent. Verum hæc subtiliora sunt quam solidiora.

Dico ergo TÒ *vocatis*, gr. vcexXr^t; (non txixTtrmi;) osse nomen, TM vero *conservatis*, græce TtTT.pr.atv.i; esse participium. Sie enim habent Gr. rea?Tci; t it t - pr.ufccic xXr.rct; id est *cofisemdis vccafu*; et Arabicus, *ad servatos vocatos in nomine Jesu Christi* : « vocati » enim vocantur Christiani, eslque hæc quasi propria eorum nomenclatura, ut nuncupentur « vocali, » græce id est *vocatihi*, quasi a Deo evocati ad suam familiam, amicitiam, filiationem, li.eredilalem. Tò ergo *vocali* est titulus sumimæ dignitatis, ad quam Christiani a Deo evecti sunt. Unde Hesychius: xXwt, inquit, vocantur nobiles ; vocavit enim nos Deus de tenebris « in admirabile lumen suum, » l *Pctr.* 11, 9, ac de miserrima servitute peccati « transtulit nos iu regnum filii dilectionis su», » *Coloss.* 1, 13. scilicet a morte ad vitam, ab ignominia ad gloriam, ex gehenna ad cu'lum, ut ex hominibus angelos etliceret. Vide dicta *Horn.* 1, I, ad illud : Paulus vocatus Apostolus; » et I *Cor.* ad illud ; l Vocalis

anctis, » ubi Syrus vertit, *voratis et sanctis*, æque ac Noster hic « conservatis et vocatis ; » quia tō *vsratis* peculiarem dignitatem et titulum, æque se donum addit Christianis, nimirum quod fide, gratia et dilectione Dei donati sint, in eaque conserventur, non ex se suaque electione et virtute, sed ex vocatione et gratia Dei, qui siculi eos primitus vocavit ad fidem et gratiam, ita pariter eosdem ad ejus conservationem et augmentum indies vocat et promovet.

Itaque tō *vocatis* lue est quasi suppositum, cuius epitheta sunt ^{TM} *dilectis et conservatis*. Suppositum autem suis epithetis nunc *præponitur*, nunc postponitur. Sensus ergo est, 7. d. Judas scribit hanc epistolam « vocalis, » id est Christianis, qui sunt vocalili Dei, ab eo coquo evocati, ejusque obsequio, cultui, fidei, gratiæ et regno mancipati, idcoque ab eo dilecti et conservati. Vocavit enim, vocatque eos Deus non solum ad suam dilectionem, sed etiam ad dilectionis conservationem, incrementum et perfectionem, ul scilicet per eam illos ad hæreditatem et gloriam regni coelestis perducatur. Unde hæc explicans Judas subdit : « Misericordia vobis, et pax, et charitas adimpleatur. »

Nola : Pro *conservatis* græce non est verbum *foXam*, sed significantius *ἵπ* est, urbem vel arcem undique propugnaculis, præsidiis et vigiliis vallatam munitamque teneo, ut nullus hostium insidiis vel irruptionibus sit aditus. Sic enim fideles suos contra omnes diaboli, monili et carnis impetus obvallat, lutatur et conservat Deus, juxta illud *Prov.* xvii, 10 : « Turris fortissima nomen Domini, »

2. *Misericordia vobis et pax, et charitas adimpleatur.* — Judas more suo imitatur S. Petrum, qui per salutem secundam ephraim orditur, « licet : « Gratia vobis, et pax adimpleatur. » Misericordiam intellige virtutem, non fidelium, nec fidelibus inhærentem, sed Dei qua sua dona, prostrimi pacem et charitatem, misericordiei fidelibus impertit. 7. d. Adimpleatur in vobis et erga vos Dei misericordia, et in vobis pacem et charitatem, cœteraque dona in vos et Trinitatem, vel potius jam in baptismo et deinceps contra omnia a magnis incrementis augeat et cumulet. « Pacem enim intelligo cum Deo, lum cum proximis, tum cum conscientia propria; hæc autem pax charitatis est comes et filia. Unde Syrus vertit, *d pax in dilectione*, juxta illud : « Pax nulla diligentibus legem » *Psalm.* cxviii, 1. « Non est illis scandalum, » *Psalm.* cxviii, 1. « Hoc est quod canit Zacharias : « Per viscera misericordie Dei nostri, in quibus visitavit nos oris ex alto, » *Lucie* 1, 78. Pro *adimpleatur*

« *0 cœli et terræ, id est multiplicetur.* Unde aliqui putant nostrum loquere legisse *zichar*, id est *adimpleatur*. Verum non vident Interpretum docte verbum non verbo, sed sensu uberiori expressisse. Adimpleri enim misericordiam, charitatem, etc., non est aliud, quam illa multiplicari tum numero, tum gradu et perfectione.

Unde II *Petri* 1, 2, æque ut hinc, vertit *multiplicetur*. Preclare S. Augustinus, traiecit. 2 in *epist.* S. Joannis : « Talis, ait, est quisque, qualis ejus dilectio est. Terram diligis? terra eris. Deum diligis? quid dicam? Deus eris, »

Symbolice noster Salmeron et alii « misericordiam » attribuunt Deo Patri : ipso enim est « pater misericordiarum, » II *Cor.* i, 3; « pacem » Filio : « ipse enim est pax nostra, » *Ephes.* ii, 14; « charitatem » Spiritui Sancto : « charitas enim Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis, » *Rom.* v, 5. Per « misericordiam » abolentur peccatorum miseria, scilicet culpæ et pœnæ; per « pacem, » conscientie remorsus et perturbationes sedantur et componuntur : nam, ut ait Tertullianus, lib. V *Contra Marcionem*, cap. v : « Nec gratia fit nisi offensio, nec pax nisi belli, etc.: quæ gratia a non offendo, quæ pax a non debellato? » Idem *ad Martyr.* : « Pax nostra bellum est diabolo. » Per « charitatem » viset robur confertur ad omnia opera bona et heroica perficienda, ad legem Christi adimplendam, et fortiter resistendum mundo, carni et dæmoni, ad vincendum omnes tribulationes, persecutiones, tormenta et martyria.

S. Augustinus vero in *epist.* ad Romanos censet S. Jud unum hic repræsentare mysterium S. Trinitatis : nominare enim Patrem et Filium, Spiritum Sanctum vero repræsentare per hæc tria, scilicet misericordiam, pacem et charitatem ; hæc enim appropriantur Spiritui Sancto : ipse enim ex vi processioneis sure procedit ul amor Patris et Filii : ergo habet quod sit increatus amor et charitas. a quo procedit creata misericordia, charitas et pax, omneque bonum et donum.

Moraliter S. Augustinus in illud *Psalm.* lxxviii. *Prospectus misericordia mea* : « O nomen, inquit, sub quo nemini desperandum est! Deus meus, inquit, misericordia mea. Quid es! misericordia mea? Si dici-, salus mea, intelligo quia dat salutem. Si dicas, refugium meum, intelligo quia confugis ad eum. Si dicas foris ludus meus, intelligo quia dat tibi fortitudinem. Misericordia mea quid est? Totum quidquid sum, tu misericordia tua est ; si in mihi dedisti ut sim, et alius mihi dedit ul bonus sim, melior est ille qui dedit mihi ut bonus sim, quam ille qui mihi dedit ul sim. »

3. *Omnia solliciti dimittite faciemus scribere vobis.* — 7. d. Cum valde sollicitus essem et vehementer cuperam ad vos scribere, causa « jure ad communem vestram salutem spectant, Decesse duxi scribere vobis ea quæ subjungo, de fide constanter relinenda, et de hæresibus subpullulantibus omni contentione fugiendis, imo profligandis. Hæc enim lucræ tam sunt periculosæ, ut non tantum sollicitudinem, sed et necessitatem scribendi mihi imponant. Unde Arabicus vertite *necessitate compulsus sum*; et Thomas Anglicus : Urgente, inquit, mea sollicitudine interius, et

periculo veslro <xt r.us, necease habui scribere vobis. Bi·viter et clare vertit Pagninus et Tigurina : *Tantum milii studium fuit scribendi ad vos de communi salute, ut non potuerim non scribere vobis.*

Moralité?, discant Prelati a S. Juda quantam ovium sibi creditarum debeant habere curam, nimirum sollicitam, adeoque, ul ipse ait, « omnem sollicitudinem, n Sic et S. Paulus II *Corinth.* xi, 28 : « Instantia mea quotidiana, inquit, sollicitudo omnium Ecclesiarum, r Et *Roman.* xu, 8 : ¶ Qui preest in sollicitudine, n Et *Ilcbr.* xm, 17 : a Ipsi cnim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. » Ubi S. Chrysostomus : « Omnium, ait, quos regis, tu rationem redditurus es; tanto igni tuum subjicis caput. Miror si potest salvari aliquis Rectorum, n Et hom 2 in epist. II *ad Tunoth.* : « Quantumvis illi honoris impendas, quanlumlibel obsequii deferas, nihil his periculis referre par poteris. Nam etsi animam ponas, ipse amplius pro te facit : nam animam periculo æternæ mortis exponit, n

Deprecaxs (ttx?cüwü&v, id est *exhortons*, vel *deprecans*) SUPERCERTARI SEMEL TRADITE. SANCTIS FIDEI — Syrus, *rogans ut certamen faciatis*; Arabicus, *rogo vos ut contendatis mecum vice una* (id est continue el constanter) *in fide quam tradiderunt ad nos Sancti*, ul scilicet decertetis pro fide semel, id est firmiter prorsus cl irrevocabiliter, ul dicam vers. 5, tradita sanclis, puta Christianis, ulque eam pro viribus tueamini el propugnetis, tum verbo, tum honesta» et Christian^ vite exemplo; ita ul nullam aliam admittatis, sed omnem ab hac diversam explodatis.

Nola tð *supercertari*, id est supercertare, ut aliqui codices hic legunt. Noster enim Interpres verbum *certor* accipit subinde non ut passivum, sed ut deponens, ideinque quod *certo*, ul liquet *E eli.* cap. xi, 9, ct XXXVIII,29; el *Sap.* xv, 9. Quin et Pacuvius apud Nonmuin, cap. vin, *certatur* usurpat pro *certat*.

Rursum tð *super* idem est quod *pro*; hoc cnim est græce tel. Quare « supercertari fidei « idem est quod certare pro tide. Ita Gagncius. *Secundo*, tð *super* notat ingens, acre ct continuum certandi et resistendi hostibus fidei studium, ac quasi «iwiw tt0.iuev, id est irreconciliabile bellum : tð enim *super* significat strenuum, et quasi super vires certamen, ul certando seipsos quasi superent instar athletarum, qui in agone suas vires et seipsos quasi transcendunt, dum de summa rei, puta victoriæ et vitæ, agitur. *Tertio*, tð *super* notat alterum el quasi secundum certamen, g. d. Ego vobfccum primo certavi contra idololatriam ct idololatra*, vos mecum jam secundo certato contra hæresim et haereticos : hoc enim est oOxt; sic Nazianzenus, oratione *Ile Machabais*, ait: K^rqft>xixT& TTXTTp, tKCpnrôvrai Tlx'Jt;., id est, *primo certavit pater, postea certabant filii*. Hoc est quod monet Paulus Timotheum, *epist.* I, cap. vi, vers. 12 : a Certa bonum certamen fidei (Vatablus, *os-*

tend? te acerrimum fidei defensorem}, apprehende vitam œlernam, » g. d. Si bene certaveris, apprehendes vitam wtrrnarn. Terribilis est sententia Innocenti! III, dist. 83, cap. error ; « Error, inquit, cui non resistitur, approbatur ; et veritas cum minime defenditur, opprimitur : negligere quippe, cum possis deturbare perversos, nihil aliud est quam fovere. » Loquitur Pralatis precipue, sed ctcæteris suo ordine. Quare mystica, non litteralis est expositio Hugonis : « Supercertari fidei, » inquit, e*t super fundamentum fidei ct bonorum operum erigere et addere certamen passionum ; vel certare pro supernis, ut pro anima et justitia agonizemus usque ad mortem, ut monet Sapiens *Eccli.* iv. Similis est illa Thomm Anglici : « Supercertari fidei, » inquit, est certamini interiori, quo captivatur intellectus, addere certamen exterius, quo confundatur h vn ticus. « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, ð *Rom.* x, 10.

Moraliter, disce hic quantum <t quam acre Christianis pro fide et pietate d< beat esse certamen. Audi Christum ad angelum, id est Episcopum, Smyrn® scribentem *Apf . n*, 10 : « Esto fidelis (editando) usque ad mortem, et dabo tibi coronam vitæ. » Preclare S. Cyprianus, lib. II, epist. 6 *ad Martyres* : « Si vos, ait, acies vocaverit, si certaminis vestri dies venerit, militate fortiter. dimicate constanter, scientes vos sub oculis presentis Domini dimicare, confessione nominis ejus ad ipsius gloriam pervenire; qui non sic est ul servos suos tantum spectet, sed ct ipse lurialur in nobis, ipse concreditur, ipse in certamine agonis nostri et coronat pariter et coronatur. » Et mox : « O beatam Ecclesiam nostram, etc. Floribus eju* ncc lilia, nec rosæ desunt. Certent nunc singuli ad utriusque honoris amplissimam dignitatem; accipiant coronas vel de opere candidas, vel de passione purpureas. In coelestibus castris et pax el acies habent flores suos, quibus miles Christi ob gloriam coronetur. » Idem, lib. *De Mortalitate*, ait nihil aliud in mundo quam pugnam adversus diabolum quotidie geri, cumque vitiis ct illecebris collutationem esse molestam, eainque assiduam. Et Clemens Alexandrinus, lib. VH *Stromcit.* : « Verus, ait, athleta est, qui in magno hoc mundi stadio coronatur, veram assecutus victoriam adversus omnes animi perturbationes, quoniam agonotheta est omnipotens Deus. » Et Tertullianus *ad Martyres*, cap. m : « Bonum, ait, ngonem subiture estis, in quo Agonothes Deus vivus est. Xystarches Spiritus Sanctus, corona .eternit dis bravium, angelicæ substantiæ politia, in cœlis gloria in sæcula sæculorum. »

Ex dictis liquet tð *supercertari* referri ad *fidei* : quare minus reclc aliqui referunt ad *sanctis*, q. d. Deprecor vos supercertari sanctis, id est certare pro sanctis, ait Catharinus, vel cum sanotis, ait Erasmus : sanctis, inquam, fidei, id est fidelibus, puta Christianis ; primitus enim omnes

fideles vocabantur et revera erant sancti, *q. d.* Deprecor vos certare cum sanctis, (emulando sanctos, addendo certamen vestrum ad certamen illorum, et quasi adimplendo ea quæ desunt passionibus Christi et Sanctorum, uti ait Paulus Co-Zoss. i,24.

Denique perperam hinc colligunt hæretici, laicis rudibus et indoctis licere disputare de fide : aliud enim est disputare, quod non nisi peritorum est et doctorum, aliud certare; certant enim etiam simplices et rudes, non disputando, sed constanter veritatem fidemque asserendo et luyendo; unde hæreticus Beza *tò* , id est *supercertare*, explicat per *id est tueri, defendere* (1).

4. SIBINTROIERUNT ENIM QUIDAM. — HOC CST, *furlim* subierunt; Regia, *subrepserunt* : nam *-o sub*, et Græcum *caja*, significat cos clam ex insidiis, furlim, dolose, subreptive quasi vulpes introiisse et se insinuasse fidelibus. Sic enim pseudopropheta et hæretici quasi veri prophetae et doctores astute novam, raram et eximiam scientiam et doctrinam praetexentes et jactitantes se fidelibus insinuant. Vide dicta II *Petri n*, I. Dat hic causam, cur oporteat cos supercertare pro fide, quia videlicet cam acriter et dolose impugnant hæretici. Syrus vertit : *Acquisierunt ingressum*, scilicet arte, astutia, fraude; Arabicus : *Commixti sunt in nobis*.

Qui olim prescripti sunt in noe iudicium. — Syrus : *(Jui a principio pervenerunt, ut scriberentur in condemnationem justam*; Arabicus : *Qui scripti sunt in hoc istud iudicium*,

Nola pronomen *hoc* : significat enim hæreticorum iudicium esse certum, notum et publicum, g. d. In hoc iudicium de quo ego, et omnes orthodoxi mecum, eos hæresis condemnamus, ac gehennæ reos pronuntiamus.

Jam a prescript!,» ait Redact Clemens Alexandrinus, id est prævisi et predestinati : quia enim a Deo ab æterno prævisi sunt fore impii, hinc ab eodem reprobati et predestinati sunt ad iudicium, ad condemnationem et gehennam. *Secundo*, Didymus, a præscripli, » ait. id est a seuicliipsis dijudicati, traditi sunt in reprobum sensum, scilicet ob sua demerita. Impie ergo impius Beza censet cos traditos in reprobum sensum a Deo sine ordine ad demerita, u Nam Dei decreto, inquit, nil vel tempore, vel ordine prius inveniri posse dico, (juin Deus divinitate spoliatur. » An non Satanica hec vox i quæ ex Deo facit Satanain, puta ex auctore boni facit auctorem mali et reprobi sensus. *Tertio*, Gagneius, «prescript!,» inquit, id est prefigurati sunt in veteribus pseudoprophetis.

Quarto et genuine, (Jecumenius, Dionysius et alii, « pr escript!, » græce *id CST antea scripti*, prius descripti, g. d. De talibus, do-

que eorum impietate et iudicio, Id est condemnatione, ante me (Judam) scripsit Petrus et Paulus, imo Christus ipse eos depinxit, præmonuilque ut eos quasi lupos caveretis, *Matth.* xxiv, 24 ; II *Timoth.* m, i ; II *Petr.* II (2). Quin et Prophète prisci ante Christum ad vivum in suis æmulis pseudoprophetis, mores et certamen hæreticorum cum orthodoxis depinxerunt, ut Jeremías, *Thrcn.* n, 14 : n Prophetæ tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem luam, ut te ad poenitentiam provocarent. » Simile est *Jcremiæ*, xiv, 14 ; et *lacharla* cap. xiu, 4 : a Et erit : In die illa confundentur Prophetæ, unusquisque ex visione sua, cum prophetaverit, » etc. Clarissime vero Jeremías, toto cap. xxviii, suum cum Ilanania pseudopropheta certamen describit, tandemque ei Dei iudicium et vindictam intentans vers. 15 : « Audi, ait, Ilanania, non misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Idcirco hæc dicit Dominus : Ecco ego mittam te a facie terra. »; hoc anno morieris : adversum enim Dominum locus es. El mortuus es Hananias propheta anno illo.» Simile fuit certamen Michææ cum Sedecia pseudopropheta regis Achab, simileque iudicium, III *Regum* xxii, 24 et seq. Dicit hoc S. Judas propter *tò subintroierunt*, id est furlim subierunt ; ne enim fideles dicerent : Quomodo cos cognoscemus et cavebimus, si furlim et ex improvise nobis se inMuenl? preoccupai S. Judas, dicitque hac de causa cos preinonitos jam esse de iis, eorumque artes et mores jam esse descriptos ab Apostolis et Prophetis, ut ex iis latentes lupos agnoscere et cavere debeant (3).

Impii (pietas est cultus Dei : impii ergo sunt hæretici, qui Dei veram fidem, cultum, religionem abolere aut violare satagunt. Unde explicans, dansque causam cur eos vocarit impios, subdit Judas, dicens) Dei nostri gratiam (Sera* rius legit, « gloriam ») transférantes in luxuriam. — Syrus, *pervertentes in immunditiam*; Arabicus, *avertentes, vel convertentes in impudicitiam*. «Gratiam » vocat legem Evangelicam, sive Christianismum : hic enim ingens est gralia, imo cumulus gratiarum, g. d. Christianismo abutuntur ad luxuriam, Christianismum convertunt in Priapismum, legem gratiæ, puritatis et virtutis vertunt in licentiam dedecorum, turpitudinum omniunque scelerum, docentes Christianismum esse legem libertatis, acproinde Christianis licere libero indulgere concupiscentiæ, gulæ et Veneri. Hoc est quod ait S. Petrus, *epist.* II, cap. xix : « Libertatem illis promittentes, cum ipsi sint servi corruptionis. » Addentes facilem in lege nova esse peccati expiationem, per baptismum, absolutionem aliaque Sacramenta. Notat Nicolailas, Si-

ts) Ita Allieti.

(3) Rosenmullerus, *dudum damnati ad pamam*. Voce *z?'Z[p?tgÛac*, ait, alluditur ad morem iudicum, qui per tabellam iu qua sententias tuas scribebant, reos pœna a Idicrbant.

it) « Semel, » Grece *ζα*, scii, tradita fides, quia de ea uihd ir. inni unum. Nui *izx*; positum sil pru *olim*, jam ante, «6 *indio*.

tnonianos, Hnoslicos, qui cum essent impûris-
tîmi, simulabant se puri Evangelii! esse doctores,
coque præcxtu mulierculas onustas peccatis, ut
nil. abducebant, instituentes nocturna sacra, in
quibus omnem obscenitatem promiscue perpe-
trabant. Ita Œcumcnius. Adeo vero obsceni erant
Gnostici, uti dicti sint Borborite, id est coenosi,
quia ipsas etiam sacras Historias et Scripturas ad
suas libîdines explicando traducebant, uti fuse
narrat S. Epiphanius, *hæresi* 26, S. Iraniens, lib. I,
cap. XX, Clemens, lib. VII *Stromat.* Simili modo
Lulherus, Calvinus cæterique moderni hæretici,
gratiam et decus Christianismi transferunt in car-
nis licentiam et luxuriam. Quocirca S. Gregorius,
XVI *Moral.*, xxu, hæreticos comparat onagris, id
csl asinis feris et silvestribus, tum ob feritatem,
tum ob libidinem (csl enim onager salacissimus),
tmn quia omne jugum excutiunt. « Recte, inquit,
onagris comparantur hæretici, quia insuis volup-
tatibus dimissi sunt a vinculis simul (idei cl ra-
tionis, » juxta id quod ait Job cap. ri, 43 ; a Alii
quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum,
vigilantes ad prædam. » Sane de Simone Mago
primo hæresiarchia ita scribit Tertullianus, lib. De
Anima, cap. xxxiv : « Illeenem quamdam Tyriam
de loco libidinis public® eadem pecunia redemit
(qua scilicet voluerat a S. Petro emero donum
Spiritus Sancti), dignam sibi mercedem pro Spi-
ritu Sancio. »

Secundo, aliqui per />:•*, id est *gratiam*, intel-
ligunt Eucharistiam ; hæc enim est gratiarum
gralia. Unde a Cyrillo Hierosolymitano vocatur
cûpavic; /.<p; , id est *cadestis gratia*; ab aliis, Oúxxxl
tew; id csl, *divina et deifica gratia*; ab
aliis passim, jivçutà -çxa; , id csl *mystica gratia*,
sive arcanum graliæ. Imo illud S. Pauli, *Hebr.*
cap. xu, vers. 28 : a Habemus gratiam per quam
serviamus, placentes beo cum metu et reveren-
tia ; » S. Clemens, lib. II *Consta.*, xxvii, sic explicat :
« It omnes, inquit, accedant ad mysticum cul-
tum cum metu et reverentia, tanquam ad regis
corpus accedentes, w Hanc gratiam, puta Eucha-
ristiam, ha retici convertebant in luxuriam. Tra-
dit enim S. Augustinus, *hæresi* 46, Manichæos
a Eucharistiam conspersam cum semino humano
sumere, o quod merito ipse ait non esse Sacra-
mentum, sed execramcnlum. Idipsum turpius
faciebant Gnostici, dicentes : « Hoc est corpus
Christi, el hoc csl pascha, v ait S. Epiphanius,
hæresi 26.

Er solum Dominatorem (Græca habent
Huv, id est *Dominum Deum*, vel *herum Deum*:
JiaroTT.; enim vocatur herus, qui in servos habet
jus herile, « Dominator » ergo e>! idem quod
Dominus Deus, vel herus omnium Deus) r.r Do-
NIXLM MOSIKLM JesLM CUIUSTCM M GAMES.—SIU1O-
niam enim negabant Christum esse Deum; nega-
bant enim Deum esse natum, passum, suscita-
tum. Addit Œcumcnius : « Quo pacto, ait* Chris*
lum non negant, qui impura et immunda vita.

quasi clamoso preconio, lotius temperanti ^ ma-
gistrum abdicant et ai enant? Nullas quidem te-
nebris cum luce societas csl. » S. Petrus, epist.II,
cap. n, vers. l, ait : « Et cum qui emit cos, Do-
minum negant. » Vide ibi dieta. Porro cum ait
Christum esse « solum Dominatorem et Domi-
num, » non excludit Patrem et Spiritum Sanctum,
sed alium quemlibet qui sit alterius essenti®. « So-
lum » ergo, scilicet cum Patre et Spiritu Sancio,
utpote quibus Christus csl et consubstan-
tialis, ac proinde idem cum eis habet dominium
et dominationem. Quocirca, ut recte ait Beda :
a Quamcumque in eadem sancta et individua
Trinitate personam nomines, solus Deus est; et
cum totam simul Trinitatem nominas, solum
verum Deum nominas. » Dictio ergo exclusiva,
addita uni person® divin® respectu predicati
essentialis, non excludit alias personas, ait Lyr-
anus, sed excludit eas in prædicatis nolionalibus,
ul si dicam : Solus Pater general, solus Filius
generatur, solus Spiritus Sanctus spiratur.

Porro Œcumcnius rc D.; *ductorem* refert ad
Patrem, -6 *Dominum nostrum* ad Filium Jesum
Christum; sed longe verius est utrumque ad Chri-
stum referri, uti refert Didymus, Beda, Lyranus,
Hugo, Dionysius, Gagneius, Salmeron, Serarius
et alii passim. Idque probatur priuo, quia Græca
utrumque uno articulo w denotant et præuo-
lanl, licet nonnulli codices Greci hunc articulum
duplicent, sed ii pauci sunt et minoris note. *Se-
cundo*, quia S. Judas idem dicit cum S. Petro, quia
ait : a El eum qui emit cos (Christum) Dominum
negant. » *Tertio*, quia Simoniaui et Ebionile con-
tra quos hic scribit Judas, non negabant unum
esse Dominatorem, hoc est summum Dominum
et Deum Universi, sed negabant hunc esse Jesum
Christum : Jesum enim dicebant purum esse ho-
minem, non Deum. Genuinus ergo S. Judæ sca-
sus et mens est, contra Simonionos, tbiouilas et
Arianos postea futuros, docere Jesum Christum
esse verum Deum. Similiter Nicolaite, contra
quos scribit S. Judas, negabant Christum eççu
Deum : aiebant enim Deum iu Christo tantum
habuisse, uti referi S. Ignatius, epist. 9, et Ire-
næus, lib. III, cap. xi. Denique id ipsum suadet
versio Arabica, quæ sic habet : « El in eo qui est
solus Dominus Deus, Dominum nostrum Jesu i
Christum negantes. » Porro Christus est noster
« Dominator, » græce Asosorr.; id est *Dominus*
et *herus Deus*, quia nos e servitute diaboli st o
sanguine redennl ul emit. Unde idem c^l c 9
id est *Dominus* iiostr, uti titulo creationis, ita
redemptionis. » Quocirca Augustus Cæ>ar « d<-
minum se appellari passus non est, imo non a :-
sus, quo tempore ictus Dominus lotius genens
humani inter homines uatus esi, » ait Orosius
lib. VI, cap. xu.

Quæres quomodo dilîeiant *Dominator* et *Domini-
nus*? Respondeo *pruno*, n *Dominator* signiñcaie
kimiîium in res omnes, -n vero *Dominum* nos

«si dif- *trum* duntaxat in fideles et Christianos, qui cum irjia? ut Dominum agnoscunt et venerantur. Ita Glossa.

Inde Syrus vertit, *in eo qui solus est Dominus Deus, Dominum nostrum Jesum Christum negantes*; et Arabicus, *abnegantes* || *gein unicum Dominum nostrum Jesum Christum*. Secundo, Fevardentius ait Deum Patrem dici « Dominatorem » ratione creationis » Christum vero dici « Dominum nostrum » ratione redemptionis, qua nos quasi servos sibi coemit. Tertio, Thomas Anglicus censet voce « Dominatoris » significari potestatem dominandi, vel dominationem naturalem; « Domini » vero, actum dominandi, vel dominium gratuitum. Prima responsio, cui cohæret secunda, videtur genuina : to enim *Dominatorem* ponitur absolute et indeterminate ut omnia respiciet, ro vero *Dominum* determinatur per « nostrum », scilicet fidelium et Christianorum. Adde : Deus vocatur « Dominator Dominus, » ad exaggerationem ejus dominii, 7. d. Amplissime et plenissime, ubique et per omnia dominans; sive, ut S. Paulin ait : « Ilex regum, et Dominus dominantium, » I *Timoth.* vr, 15. Unde Ecclesia in introitu Missæ in festo Epiphania, ita orditur : « Ecce advenit Dominator Dominus, et regnum in manu ejus, et potestas et imperium; » et in hymno Angelico : « Tu solus Sanctus, tu solus Dominus, tu solus Altissimus, Jesu Christe, cum Sancto Spiritu in gloria Dei Patris. » Alludit ad *Jsaice* cap. m, vers. 1, et cap. x, vers. 16, ubi Deus vocatur « Dominator Dominus. » Addit Adamus, Deum dici AtoKfap, id est *Dominatorem*, quasi JiauÓTT., id est *vincientem*, qui scilicet vincere et vincula nobis injicere possit quasi Judex reis; KG?w vero, id est *Dominum*, a Wfóexi, id est *decernere*, quod leges nobis ferat, iisque nos obliget. Verum hæc allusive dicuntur potius, quam genuine. Prior ergo ratio est genuina, idque liquet ex eo quod primitus hoc nomen « Dominator Dominus » sibi indiderit Deus, *Exod.* xxxiv, 0, eoque se invocari jussit a Mose, ubi in Hebreo est idem nomen repetitum, scilicet « Jehova Jehova; » et *Isai.* x, 16, rursum vocatur « Dominator Dominus, » pro quo in Hebreo repetitur nomen *Adon Adonai*. Ibidem vero vers. 33, et cap. ni, vers. 1, vocatur *Ilaadon Jehova Sabaoth*, pro quo Noster vertit, *Dominator Dominas*. Iime Sapiens, cap. xii, 18 : « Tu autem, ait, Dominator virtutis, cum tranquillitate judicas; » et Amos, cap. v, vers. 16 : « Hæc dicit Dominus Deus exercituum Dominator; » et Zacharias, iv, 14 : « Isti sunt duo filii olei, qui assistunt Dominatori universi terre. » Vera ergo ratio, veraque origo cur Deus vocetur « Dominator Dominus, » est, quod crebro in veteri Testamento Deo dentur duo nomina, vel idem geminatum ad repræsentandam ejus majestatem et gloriam. Vocatur enim *Jehova Adunai*, quod noster vertit, *Dominator Dominus*; atque eo alludit hic S. Judas. *Jehova* proprie significat ipsum esse Dei quaquaversum immensum et infinitum, puta pelagus essentiae, a quo

omne ens et esso sicut radius a soto procedit, *Adonai* significat Dominum, uti ostendi *Exodi* cap. vr, vers. 3.

Verum, quia ipsum esse Dei, quod significat *Jehova*, uti est in se, homines concipere nequeunt, hinc Noster vertit *Dominator*; nil enim divinitatem summamque Dei majestatem nobis ita repræsentat, atque nomen *Dominator*, scilicet summus totius Universi, quod scilicet in omnes Universi creaturas plenum habeat dominium, regnum et imperium, juxta illud Ciceronis, lib. II *De Natura Deorum* : a Dominator rerum Deus. » Et : « Sit igitur hoc jam a principio persuasum civibus, dominos esse omnium rerum ac moderatores deos; » et illud Seneca, *Hippol.* : « Freti sævus dominator Neptunus; » et Virgilius, lib. II *Æneid.*, Priamum vocat :

Tei quondam populis terrisque superbum
Ileguatorem Asiæ.

Sic liebræi Deum vocant « Dominum Sabaoth, » id est exercituum, juxta illud : a Dominus exercituum nomen illi, » *Jerem.* xxxi, 35. « Deitas enim quia incomparabilis est, varie nuncupatur, scilicet sapientiæ gloria, deitatis gloria aut summis, aut dominatio, aut dignitas, aut charitas, aut majestas, aut imperium, aut potestas, aut sempiternitas, » ait S. Athanasius, lib. I *De Unitate S. Trinit.*

Porro Christus est « Dominator Dominus, » tum qua Deus, tum qua homo : qua homo enim per unionem hypostaticam habet summum in res omnes creatas, etiam Angelos, Cherubinos et Seraphinos, jus et dominium, juxta illud Christi, *Matth.* xxviii, 29 : « Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra; » et *Apocal.* cap. xix, 16 : a Habet in vestimento et in femore suo scriptum : Hex regum, et Dominus dominantium; » et *Ilebr.* cap. i, vers. 2 : « Quem constituit hæredem universorum. » Quam ergo Christum hominem colere, revereri, cique omnibus viribus obsequi et servire debemus, cui omnes angeli ad pedes ejus provoluti humillime se substernunt, obsequuntur et serviunt?

5. COMMONERE ALTEM VOS VOLO. — Gh BCO taca/ gxi, id est. in memoriam vobis reducere cupio; Arabicus, *diligo* (cupio) *ut revocem in memoriam vobis*. Hinc tacpxaxrz vocantur memorialia.

SCIENTES SEMEL OMNIA, — 7. d. Noil Volo VOS docere, quia jam illa didicistis et scitis; sed tantum ea suggerere, et in memoriam quasi coimmonitor revocare. Dicit hęc modestiæ causa, ne videatur eos insciliæ arguere, sed potius laudare a scientia. Sic S. Joannes ait, *epistola* I, cap. n, vers. 21 : « Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed (piasi scientibus eam, » 7. d. Persuadeo mihi vos hæc quæ scribo scire, unde ea non doceo, sed refrico et confirmo, ut quæ credere bene coepistis, melius perseverando perficiatis. Esto enim nonnulli ea ignorarent, nulli tu-

men ea sciebant, t. nde colligas primos Christianos in fido valde bene fuisse instructos et eruditos. Vigebat enim tunc neophytorum catechesis, adcoque ipsi Apostoli erant perpetui catechista; Hos imitentur jam Pastores, quia magna inter fideles est ignorantia rerum fidei et salutis, mulque ea de causa pereunt et damnantur, quorum animas a Pastoribus reposcet Deus.

Vox *semel* vel refert primam eorum in fide et Scriptura instructionem, q. 41. Jam pridem in prima vestra instructione et catechesi, simul et semel audistis et didicistis historiam Josué et Hebræorum. Verum in prima catechesi traduntur articuli fidei, non autem historias S. Scriptura; nisi dicas S. Judam loqui maxime Judæis ad Christum conversis: hi enim in judaismo multa audierant de Mose et Josué. *Secundo*, magis congrue *semel* per trajectionem Hebraicam referas ad « *salvans*; opponitur enim tunc *secundo*, quod sequitur, ut sententia ita sit ordinanda: scientes quod a Jesus semel populum de terra Ægypti salvans, secundo eos qui non crediderunt, perdidit; » et ita legunt nonnulli codices Græci: tunc enim sensus planus est, connexus et nervosus. Accedit Syrus, qui vertit, *quod Deus secundum unum tempus populum ex Ægypto liberavit*; et Arabicus, *quod Jesus in vice prima, vel primo, populum suum ex Ægypto liberavit. Tertio* et planissime, scientes a semel, » id est omnino et prorsus « omnia, » universim « omnia, » in totum « omnia, » simul a omnia, » ita ut me iterum ea docere, et vos iterum ea audire et discere non sil ncesse. Sic Cicero pro *Deiotaro*: « Cum facile, ait, exorari, Cæsar, tum semel exorari soles; » *semel*, id est omnino et prorsus, ut amplius te exorare non sit ncesse. Rursum, « semel, » id est ad summam, vel in summa, q. d. « Scientes semel, » id est summatim, a omnia. » Sic Quintilianus, lib. XI, cap. i: « Et ut semel, ait, omnia complectar; » et lib. X, cap. m: a Denique ut semel quod est potentissimum, dicam: secretum in dictando perit, » id est, ul summa dicam. Hujus phrasis ratio est ipsum illud a semel, » quod significat una vice pro omnibus, ita ut postea non oporteat quid addi. Denique, « semel, » id est irrevocabiliter, q. d. « Scientes » omnia a semel, » id est plene, firmiter et irrevocabiliter, ut eorum oblivisci non possitis. Sic Ovidius, epist. ii, *de virginitate* ait:

----- Deperit illa semel,

id est irrevocabiliter, quia semel amissa nunquam recuperari potest. Et Lucanus, lib. IX:

Dixitque semel nascentibus auctor,
Quidquid scire licet.

Semel, inquit, ut nullum postea verbum addat. Plinius, lib. VH, cap. xxxiv: « Vir optimus, ait, semel a condito ævo judicatus est Scipio Nasica a jurato senatu; » et cap. xxxv: « Pudicis-

sima femina scimi matronarum sententia judicata est Sulpitia. » Ubi *semel* affirmantis *venus* » talem habet, ut quod verissimum esse asseverare volumus, id semel tantum dixisse sufficiat. Quo sensu ait *Job* xxxin, 17: « Semel loquitur Deus, et secundo idipsum non repetit; » et Psaltes, Psal. Lxxxvin, vers. 36: a Semel juravi in sancto meo; » et *Psal.* lxi, vers. 12: « Semel locutus est Deus; » et Paulus, *Hcbr.* ix, 12: « Christus semel introivit in sancta; » et Judas hic vers. 3: « Some! tradita; sanctis fidei. » Similia sunt *Exodi* cap. xxxin, vers. fi; *Num.* xxx, 7; *Levit.* xxvn, 28, et *1 Ileg.* xxvi, 8, et alibi (t).

Porro *omnia* intellige commode. Notat OEcumenius S. Judam citare historiam veteris Testamenti, « tum ut declaret cumdein esse Deum et veteris et novi Testamenti institutorem, et non, sicuti isti scelesti aiunt, alterum esse Deum veteris Testamenti ultorem et crudelem, alterum novi mansuetum et benignum asserentes; et simul ait, quod neque hi qui nunc peccant, inulti permanere poterunt, sicut neque illi qui ex Ægypto educti fuerunt. » Hoc ipsum indicat Didymus, qui hoc exemplo confirmari existimat quod modo dixerat Judas, Christum Deum ac Dominum esse rerum omnium creatarum. « Dictum namque est, inquit, ante hæc de eo quod sit verus Deus, isto solus Dominator et Dominus Jesus Christus, qui eduxit populum ex Ægypto per Moysem: quibus ita dictis, consequens est ut non sil alter Deus Moyseos: neque enim est alius præter Trinitatem. »

Quoniam (quod) Jesus. — S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovinianum*, accipit Josué: hic enim a Septuaginta vocatur « Jesus: » Josué enim populum induxit in terram promissam. Verum obstat quod Josne non eduxerit populum ex Ægypto; nam id fecit Moses, cujus minister et successor fuit Josué. Rursum, pro *Jesús* multi Græci codices habent Kv?i:c, id est *Dominus*, et nonnulli addunt ó eis; id est Deus. Unde Syrus et Clemens Alexandrinus legunt *Dominus Deus*, quod Jesu Christo soli competit, non Josué, a Jesus » ergo, non qua homo (utpote necdum natus in terra), sed qua Deus populum suum, puta Hebræos, ex Ægypto ejusque servitute eduxit et liberavit. Nam, ut ait Paulus: « Jesus Christus heri et hodie, ipse et in sæcula, » *Hcbr.* xin, 8. Omnibus hisco ostendit S. Judas contra Simonem, Ebionem et Ariuos Christi divinitatem.

Salvans, — cúozj, id est cum *salvasse!*

Secundo eos qui non crediderunt (Deo et Mose promittenti, quod eis traderet terram promissam, ideoque redire voluerunt in Ægyptum), perdidit. — Quomodo « secundo? » *Pruno*. Buda et ex eo Glossa iuterlinearis: « Secundo, » inquit, id est, bis

(I) Ailloli: Revoco autem vobis in memoriam, quod jam aliquando audivisti. Roseumullerus: Semel adhuc (dum scii, adhuc sum in vivis) vobis iam memoriam invocare volo, ubi jam sciatis.

punivit et perdidit eos, scilicet primo in hac vita p« r mortem, secundo in ait ra p r gehennam. « Quia solos, inquit, pœna a supplicio liberat, quos immutat; et quos præsētia mala non corrigunt, ad sequētia produciunt. » Verum alii passim « secundo exponunt, *postea, deinceps*, uti legit Clemens Alexandrinus; unde Arabicus legit, in *vice secunda*.

Sensus ergo est, 7. d. Deus semel salvavit populum, cum eum sc sequentem eduxit ex /Egypto; at « secundo, » id est, alia vice eum perdidit, cum scilicet incredulus ab eo recessit et apostavit!, idque non semel, sed sæpius» Nam idololatrantes cum vitulo aureo occidit in Sina, *Exodi* cap. XXXII, 27; postea occidit murmurantes et carnes desiderantes in Sepulcris concupiscentiæ, *Humer.* xi, 33. Denique omnes præter Josué et Caleb damnavit morte in deserto, ob murmur exploratorum, *Numer.* xiv, 29.

Quare non est necease cum nonnullis tð *secundo referri* ad Hebneos respectu Ægyptiorum, qui primo perdit et mersi .sunt in mari Rubro, 7. d. Deus *pruno* perdidit Ægyptios in mari Rubro, co quod insequerentur llebræos populum Dei; at cum Debrai Deo obluctati, imitati sunt Ægyptios, imo in Ægyptim reverti voluerunt, Deus iram suam in eos reflexit; atque sicut primo perdiderat Ægyptios, sic *secundo*, perdidit llebræos : non, inquam, est necesse sic explicare, imo nec convenit, quia nulla hic perditionis Ægyptiorum facta est mentio. Porro S. Judas hoc exemplum fidelibus applicandum relinquit, 7. d. Simili modo Deus fideles quos primo salvavit in baptismo, dum Christum secuti sunt, secundo perdet si a Christo apostatent et ad Simonem, Ebionem aliosque Christi hostes declinent. « Quare melius erat istis non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo quod illis traditum est sancto mandato, » ait S. Petrus, (//st. II, cap. n, vers. 21. Vide ibi dicta.

6. Axgllos vino QUI NON servaverunt sumi principatum, etc.—Arabicus sic vertit : « Projecit angelos qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum ordinem et officium, in tenebras extremas, alligatos in vinculis æternis, reservando in eis ad hunc diem magnum, diem iudicii. » Est hoc secundum exemplum et argumentum, scilicet angelorum, sicut primum fuit Rebræorum, 7. d. Si Deus angelos nobilissimos apostatantes sibi quoque rebellantes c cœlo dejecit, et in diem magni iudicii damnandos reservavit, quanto magis puniet vos, o fideles, ac in die iudicii coram toto mundo condemnabit, si ab ejus fide apostatantes ad hæreticorum impietatem et perfidiam desciscatis? Eodem utitur S. Petrus, *epist.* II, cap. n, vers. I, dicens : « Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tortarum tradidit cruciandos in iudicium reservari, » etc. Vide ibi dicta. Hunc Luc. feri et Angelorum horribilem casum graphice

depingit Isaías, cap. xiv, vers. 12, et Ezechiel, cap. xxv, vers. 12.

Pro *principatum* grace csl «g/A, quod tam originem et principium, quam potestatem et principatum significat, unde Cajetanus et Tigurina vertunt, *suam originem*; Gagneius. *suam dignitatem*; Adainus, *suum magistratum*, id est, a angelicas dignitatis honorem et præeminentiam non retinuerunt, » 7. d. Angeli non servaverunt suam originem, id est originalem suam excellentiam, statum, gratiam, justitiam, præminētiā et dominium in res omnes corporeas, ut quasi principes dominarentur in cœlo et in terra, in qua originaliter a Deo creati conditi sunt. Hinc patet angelos omnes, etiam dæmones, primitus creatos esse in gratia. Ex originali enim gratia et justitia inabat originalis eorum excellentia et dominium in res omnes.

Quare minus probabiliter dæmones creatos esse in gratia, negant Magister sentent., Henricus, Bonaventura, Scotus, Alensis et Hugo, quos citat, et ex hoc loco aliisque confutat noster Vazquez, I *part.*, disp. 217, cap. III et IV, ubi ostendit per « principatum » maxime accipi gratiam sanctificantem: per hanc enim constituimur filii Dei, hæredes et principes regni cœlestis, adeoque ipsi angeli per eam erant amici et familiares Dei, ac principes in domo Dei aulaque cœlesti. Mullo magis hinc patet error hæreticorum dicentium diabolum naturam suam esse malum : ita senserunt Priscillianistæ, quos condemnat S. Leo, *epist.* 97. cap. m, et Concilium Lateranense, cap. *firmiter, de* summa Trinitate; et Epiphanius *lucres.* 18, confutat hæreticos, qui dicebant diabolum esse filium Sabaoth, id est, scptimæ potestatis, quem Deum Judæorum esse asserebant, suamque naturam malum et Patri repugnantem, commixtum vero cum Eva. ex ea genuisse Cainum et Abelem.

Tropologice, Beda : Simili modo instar dæinorum, inquit, fideles superbientes, qui gratiam adoptionis filiorum Dei non servant, et derelinquunt domicilium suum, scilicet Ecclesiæ unitatem, in qua Deo renati sunt, vel certe sedes regni cœlestis quas accepturi erant, si fidem servarent, ante iudicium graviter, et gravius in iudicio universaliter damnabuntur, idem applies Clericis ab Ordine, Religiosis a suo statu apostatantibus. Utrique enim relinquunt suum principatum, et quasi c cœlo in infernum corruunt, imo ultro se præcipitant. Vide Hieronymum Piatum, lib. II *De Bono status Religiosi*, cap. ult. et penult.

Denique (X hoc aliisque Scripturæ locis, quibus dæmones vocantur á?7.á, id est *principatus* et potestates, solerter colligit Cassianus, *Collai.* Vili, cap. vii, inter angelos qui ceciderunt, plerosque e summis eorum principibus extitisse. Hisce enim eo major superbiendi et ruendi fuit occasio, quo majoribus nalune et gratiæ dotibus sc cæteris antecellere cernebant. Hic verum est illud : « Feri unique summos fulmina montes; » ita per su-

pnrbiam ceciderunt summi in Ecclesia, ul Saul, Orígenes, Tertullianus, etc.

Sed i>Ein i iQiJEni nt sui m domicilium, — ifrir/ d- « TT.puv, id est propriam *habitationem*, scilicet cœ- l stem, puta cœlurn empyreum, ait Lyranus; udereliquerunt » autem non directe et sponte, sed indirecte et coacte : quia cniin sponte dereliquerunt cadeste vilæ institutum, quo Deo adhœrebant et serviebant, hinc a Deo coacti sunt relinquere cœlurn, cum ex eo precipitali sunt. Ita OEcumenius. Unde Arabicus vertit, *dereliquerunt ordinem*, seu constitutum officium suum. Vere S. Augustinus, serm. 28 *Dc Verbis Domini secundum Lucam* : « Sanctificalum, ait, est cœlurn, dejectus csl cbabolus; » et paulo aule : « Cœlurn est, ubi culpx cessavit; cœlurn est, ubi flagilia non sunt ; cœlurn est, ubi nullum mortis vulnus est. » Hinc liquet angelos creatos esse in cœlo empyrco, licet id nonnulli negent.

Moraliler, disce quam omnis creatura, etiam angelica, sit instabiUs, nisi a Deo confirmetur et stabiliatur : « Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, et in angelis suis reperii pravitatem, » ait Job, cap. iv, vers. 18; et cap. xv, vers. 15: «Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis, cl cadí non sunt mundi in conspectu ejus. » Rursum hinc liquet angelos primitus non fuisse beatos, nec vidisse Deum; sic enim fuissent confirmati in gratia, nec potuissent cadere de cœlo. Unde S. Augustinus, lib. XI *De Genes, ad litter.*, cap. xiii, ait : a Dæmonem nunquam gustasse dulcedinem beat.e vite, quam (inquit) non utique acceptam fastidivii, sed nolendo accipere deseruit et amisit. »

Ix judicium (id est in condemnationem, per metonymiam : ita OEcumenius) magni diei,— puta diei judicii : hic enim erit dies magnus, quia magna in eo fient, scilicet judicium universale, consummatio mundi, descensus Christi gloriosus cum omnibus Angelis et Sanctis, divisio bonorum a malis, glorificatio bonorum, et damnatio malorum in æternum. Ille ergo dies erit horizon temporis et rctcrnitalis, disternans in omne ævum angelos a (hemonibus, beatos a damnatis, Paradisum a gehenna. Hinc patet dæmones coinpai ituros in iudicio universali, et a Christo judicandos acceplurosque æternæ damnationis sententiam, juxta illud I *Corinth*, vi, 3 : «Nescitis quoniam angelos judicabimus? » uti ibidem docent et explicant S. Chrysostomus, Theodoretus, Ambrosius, Anselmus et alii passim.

Vinculis æteiiims. — Græce oxīictç, id est œfernis, vel *non propriis, sed* alienis et coactis; vel, ut Syrus, *incognitis*, invisibilibus, quæ scilicet videri nequeunt. Orígenes, hom. 9 in *Matth.*, legit, *wiculis gravibus* ; S. Petrus, *epist.* II, cap. n, vers. 4, vocat at.p; , id est *rudentes*, sive *catenas caliginis*. Unde addit Judas, «sub caligine. » *Vincula* hæc sunt spiritalia, puta vis divina eos detinens, atque obligatio et alligatio eorum per illam ad carcerem, gehennam cl pœnam æternam.

Huic enim Deus eos ita alligavit et astrinxit, ut eam nusquam et nunquam excutere vel evadere queant, ideoque vocantur (eterna; quia licet dæmones usque ad diem judicii permittantur in hoc acre versari et tentare homines, tamen ipq quocumque vadant, hanc obligationem et alligationem, adeoque ipsam suam pœnam et incendium, tanquam mancipia catenam suam circumferunt. Sicut ergo homo, puta judex, corpora reorum, ita Deus spiritus et animas damnatorum alligat gehennæ cl igni. Potest secundo sic exponi, *q.d.* Deus dæmones sub caligine acris hujus reservavit vinculis æternis, id est ad vincula æterna, quii» is eos in die judicii coram toto mundo alligabit et compinget in gehenna, ut ex ea nunquam amplius egredi possint, uti nunc possunt, sed in eam quasi in ergastulum perenne retrudantur. Unde Cyrillus Alexandrinus in *Ilabacuci*, num. 49, legit : « Quibus caligo tenebrarum in omnia sæcula reservata est. 0 Utrumque verum : dæmones enim et vinculis æternis jam ligati sunt, el iterum iisdem ligandi in die judicii, uli jam dixi. De vinculis dæmonum, qualia ea sint, el quomodo iis ligentur, dicam *Apocalyp.* cap. ix, vers. 14.

Denique Clemens Alexandrinus «vincula® dæmonum interpretatur amissionem honoris in quo constiterant. et cupiditatem infirmarum rerum ; cupiditate enim propria devinctos, converti nequaquam posse. Sed hæc symbolica el mystica sunl vincula, non litteralia.

Sub caligine. —lum aeris hujus caliginosi, lum potius inferni et tartari, uti ait S. Petrus, *epist.* II, cap. XXIV; Ç4çç; enim, id est *caligo, nox*, significat quoque infernum, quia in eo csl densissima caligo, perpetua et æterna nox : aliqui enim dæmones versantur in inferno, alii in hoc aere ; sed utrique suam catenam et pœnam circumferunt. Unde Patres docent aerem hunc esse plenum dæmonibus. Ita S. Augustinus, lib. XI *DeCiviî.*,xxxni; S. Fulgentius, lib. *DcTnnit.*, et alii passim.In Vita S. Emmerammi, lib. II, narratur tantam esse dæmonum in aere multitudinem, ut cuidam viro sancto revelatum sit, *eos*, si haberent corpora nostris œqualia. splendorem solis mortalibus intercepturos.

Præposilio *sub* not it caliginem hanc esse loco, non superiori, sed inferiori et subdito, eamque esse instar carceris. Career enim solet esse in loco imo cl subterraneo, in quo, et sub quo rei concluduntur, deprimuntur et arctantur. Unde S. Augustinus, *Dc Natur, boni contra Munich.*, xxxm, asserii quod dæmones « pœnaliler hunc infernum^ hoc est, inferiorem caliginosum aerem tanquam carcerem acceperint. »

ItEsEin w it, —« cruciandos,© ait S. Petrus: vide ibi dicta. S. Judas potius tð *reservavit* refert ad « vinculis æternis, » 7. *d.* Reservavit eos ad vincula nderna, quibus in die judicii eos vinciet et compinget iu carcerem et ignem æternum. Hinc

moraliter nota, quanta sit miseria et infirmitas dæmonum, quod nimirum quasi rei catenati sint, ac proinde quasi canes ligati nos invadere et mordere nequeant, nisi ultro in eorum rictum et ungues nos injiciamus, uti docet S. Augustinus, *serm.* 197 *De Temper.*, et Tertullianus, *De Habitu muliebr.* cap. n : a Hi sunt, ait, angeli quos judicaturi sumus. Hi sunt angeli, quibus in lavacro renuntiamus. Hæc sunt utique, per quæ ab homine judicari meruerunt. Quid ergo faciunt apud judices suos rei eorum? Quod est commercium damnaturis cum damnandis? Qua constantia tribunal ascendimus decreturi adversus eos, quorum munera appetimus? »

7. Sicut Sodoma pt Gomorroa. — Est hoc tertium exemplum, quo Simonianorum et Gnosticorum infames libidines, quibus æternum ignem intentat, perstringit; sicut primo exemplo Ilebræorum rebellium, perstrinxit eorundem perfidiam et rebellionem ; ac secundo exemplo dæmonum apostatantium, perstrinxit eorundem superbiam et invidiam. Quo tacite notat eos, instar Sodomitarum, preposteram et infanda libidine se contaminasse.

Exfornicata , — id est extreme fornicate, extremam et pessimam libidinem exercentes, ut omnem ejus modum et mensuram excessisse, utque omnes corporis vires, omne semen, omnem sanguinis et vitæ succum in fornicando exhausisse videantur. Hoc est quod de Marci Gnostici amasiis scribit Irenæus, lib. I : « *Ite, inquit, sæpe conversos ad Ecclesiam Dei confessa sunt, et secundum corpus exterminatas se ab eo velut cupidine, el inflammatas, valde se illum dilexisse.* » Secundo, Thomas Anglicus, Hugo et Glossa : « *exfornicate,* » inquiunt, id est extra debitum natione vas fornicate sunt, quia scilicet relicto naturali usu feminæ in mares exarserunt, *Dom.* i, 27. Alii, « *exfornicate,* » id est, extra fornices non cum meretricibus quæ in iis prostabant, sed cum pueris domi fornicate sunt. Verum boo subtilius est quam solidius.

Abeunt post carnem alteram. — Syrus, *ambularunt post carnes alias.* Mas enim et femina in conjugio fiunt una caro ad generandam prolem, juxta illud *Matth.* xix, 5 : « *Erunt duo in carne una.* Itaque jam non sunt duo, sed una caro. » At mas et mas non possunt fieri una caro ad generandum; ergo sunt duo, el si misceantur, abeunt post carnem alteram. Igitur a caro altera, » vel, ut Pagninus vertit, aliena, est femina concubina et meretrix : hæc enim altera est ab uxore legitima. Vel potius est masculus ; hujus enim caro et præpostera cum ea libido, est aliena ab instituto et usu naturæ, quia incongrua et inepta, imo adversa generationi el procreationi liberorum. Ha UEcumenius : « *Carnem, inquit, alteram, vocat masculum sexum, quippe quæ diversa sit, et a coitu generationis aliena. Caro siquidem ad coitum accommodata fornirne caro est, juxta id*

quod a progenitore nostro dictum est : Os ex osibus meis, et caro ex carne mea. At marium caro altera est, id est, diversa a coitu. » Abeunt ergo post carnem alteram, cum mares maribus, aut feminæ feminis, aut viri feminis extra naturale vas præpostere commiscentur ; multo magis cum bestia, vel diabolo in corpore assumpto, sive incubo, sive succubo commiscentur. Simili phrasi ait Constans imperator, lib. *Cum vir*, ad legem Juliam *De adult.*: « *Quod in isto scelero sexus perdit locum, venus mutata est in alteram formam.* » Et Sapiens cap. xiv, 20, ait ex idololatria (æque ac hæresi) ortam esso nativitatis immutationem, nuptiarum inconstantiam, inordinationem rnæchiæ et impudiciæ.

Fa CT-E SUNT EXEMPLUM. — GræCC njwiwrat id est projecte sunt in exemplum, proposita* in ostensionem. Hoc est quod S. Petrus Judrn succinens ait *epist.* II, cap. n, vers. 6 : « *Exemplum eorum qui impio acturi sunt, ponens.* » Unde Gellius lib. VI, cap. xiv, inter tres causas ob quas publico scelerati puniendi sunt, hanc præcipuam assignat: « *Tertia, inquit, ratio vindicte est, quæ paradigma a Græcis nuncupatur, cum punitio propter exemplum est necessaria, ut cæteri a similibus peccatis metu cognite pænæ deterreantur. Idcirco veteres quoquo nostri exempla pro maximis gravissimisque poenis dicebant.* » Hinc *Num.* v, 21, de adultera dicitur : « *Det to Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo;* » ol cap. xxv, 4 : « *Tolle cunctos principes populi, et suspende eos contra solem.* » Septuaginta irapiitqixxTiow, id est *statue in exemplum.*

Ignis æteiini poenam sustinentes. — *Primo, quia Sodoma el Pentapolis cadesti igne conflagravit, ita ut concremationis hujus vestigia jugiter extent, et in perpetuum exitura sint, usque ad finem mundi, nimirum desolatio perpetua, ac mare Mortuum, perpetim fumans et exhalans bitumen et sulphur, quo conflagravit, nec pisces, aut vivum ullum admittens, quin protinus eos cnccet; poma et fructus non alios producens quam vapidos et cinereos, adeo ut Sodoma præteriti incendii habeat specimen, et futuri in gehenna vivum sit exemplar. Ita Gajetanus. Citat enim Judas historiam incendii Sodomæ narratam a Mose Genes, xix, ubi temporale tantum ejus incendium, non æternum in gehenna, enarratur. Audi Strabonem, lib. XVII : « *Quod illa regio ignita est, per multa signa allerunt; nam et petras exustas ostendunt, el terram cinerulentam, el picis guttas ex petris distillantes, et flumina foetida odore efferventia.* » Similia in Sodomitas etiam nostri ævi divinæ vindicte exempla, quibus a Deo lonilruis et fulminibus siderali, et in cineres redacti sunt, videre est de Peruvians et Mexicanis apud FerdinandtirnCorlesiuin in Themistitan civitate, pag. 307, et Pelrmn Martyrem, torn. IH *Navig. mundi novi*, loi. 28 el 29; quin et Europæa funesta non*

desunt exempla. Celebris est illa S. Hieronymi in *I-pistol.* sententia : a O ignis infernalis luxuria !
cujus malcría gula, cujus flamma superbia, cujus
scintilla prava colloquia, cujus fumus infamia,
cujus cinis immunditia, cujus finis gehenna. »

Secundo, u ignis æterni, d quia Sodomilæ omnes ab igne temporali transmissi videntur ad ignem æternum gehennæ. Unde Syrus vertit, posito *sub igne æternitatis, rei judicii*; et Arabicus, *cum projicerentur in ignem aternum per judicium justitias*. Ita Isidoras Pelusiota, lib. III, *epist.* 203. Vide dicta Genes, xix.

Cogitent ergo luxuriosi, cogitent hæretici, cogitent peccatores, dum cos libido aut concupiscentia quælibet ad peccatum sollicitat, ignem Sodomie, imo ignem gehennæ, ejusque metu cupiditali resistent. Ignis enim modie® concupiscenti® luendus est igne perenni gehennæ. Audiant intonantem Isaiam, cap. xxxiii, 11 : « Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis? » Et S. Chrysostomus, hom. 41 in *Matth.* : n In ignis, inquit, fluvium atque pelagus intrudentur, et pelagus impcrlransibile, atque magnitudine acerbissimum, in quo ignei linctus montium instar eriguntur; » et homil. 13 in *epist. ad Roman.* : « Expendito vit® alterius mala quæ sint futura, regni cœlorum privationem, a gehenna inustum dolorem, vincula perpetua, exteriores tenebras, vermem venenatum, dentium fremitum, pressuram loci angustam., igneos fluvios, fornaces nunquam restinguendas. » El S. Gregorius, lib. XIV *Moral.*, cap. x, agens de Sodoma : « In ipsa, ait, qualitate ultionis notavit maculam criminis : sulphur quippe fOBLOrem habet, ignis ardorem; qui itaque ad perversa desideria ex carnis fetore arserant, dignum fuit ut simul igne ac sulphure perirent. »

Porro certum est dæmoncs el damnatos in gehennæ vero igne torqueri ; ignem enim ubique nominat Scriptura ubi de eorum pœna agit, et ita docent S. Basilios in *Psalms*, xxvni; S. Augustinus, XXI *De Civit.*, IX ; S. Gregorius, IV *Dialog.*, XXIX ; Isidoros, lib. I *De Summo bono*, cap. xxxi; S. Chrysostomus paulo ante citatus; S. Cyprianus, *De Laudib. martyrii*; Nazianzenus, orat, in *S. Lavaci.*; S. Justinus, *Adhorth. ad Gentes*; Clemens, lib. V *Strom.*; Magister et Scholastici unanimi cónsensu, in IV, disi. 3, cap. xliiv. Quod ergo Damascenus, lib. IV *De Fido*, cap. ullim.; Nysseus, lib. *De Resurrect. et anima*; S. Hieronymus, in cap. ult. üato; Ambrosius, lib. VII in *Lucam*, cap. xiv; Chrysostomus, hom. I in *epist. ad Hebr.*; S. Augustinus, lib. XXI *De Civit.*, x ; S. Gregorius, XV *Moral.*, xiv, alias xvii, insinuant dæmones et animas damnatorum torqueri igne non materiali et corporali, sed spiritali cl mystico, intelligo non *corporali*, id est, non crasso, terrestri et oblusio, qualis est noster ignis; ignis enim gehennæ alterius rationis est a nostro, coque longe acrior, ardonlior cl penelrantior, adeo ut etiam

in animas et spiritus agat, casque comburat, quo respectu vocatur spiritalis, tum quiaobjeclmn in quod agit est spiritale, tum quia modus agendi, æque ac effectus est spiritalis, imo miraculosus et divinus.

8. Similiter et ni carnem quidem maculant, etc. — Greca addunt, *tozvo#****, id est *hi sommantes*, vel *somniis delusi*; quod suspicari quis posset a quodam explicationis causa adjeolum in margine, deinde in textum irrepsisse, quia illud omittit Latinus. Verum veteres, ut S. Epiphanius, *hæresi* 26, el ex eo CEcura^nus, ac Clemens, lib. HI *Strom.*, cap. i, idipsum legunt, sirque exponunt, *g. d.* Simon et Gnostici non docent veritatem, sed sua somnia et commenta de libidine, carnis licentia, contemptu superiorum, etc., populis obtrudunt. « Loquuntur, all Epiphanius, velul per somnia verba sua, et non per sobrietatem vigilantis rationis. Nam cl docloribus in Jerusalem dicit Isaías, cap. lvt, vers. 10 : Omnes canes muli non potentes latrare, somniantes concubitus, etc. Et sane hic in Epistola Jud® ostendit, dicens : Somniantes concubitus, quæ non sciunt dicentes ; el ostendit quod non de insomniis in somno dicit, sed de fabulosa ipsorum tragoedia ac nugacitate, quæ velul per somnium profertur, et non a sana mente. » Hic sensus hule loco valde congruit : rò enim *somniantes* non solum ad « carnem maculant, » sed cl ad sequentia, « dominationem spernunt, majestatem blasphemant, » etc., refertur, ut patet ex Greco. Unde el Arabicus vertit : *Assimilantur illis etiam hi qui videntes sunt somnia*. El sic pseudoprophet® sæpe a Prophetis vocantur somniantes, co quod non Dei oracula, sed su e phanlasiæ figmenta et somnia prædicarent. Ita vocat eos Moses *Deuteron.* xm, 3; Jeremías, cap. XXVII, vers. 9; Zacharias, cap. x. vers. 2. Clare vero Deus per Jeremiam, cap. xxm. 25 : « Audivi, ait, quod dixerunt Prophet® prophetantes in nomine meo mendacium, atipie dicentes : Somniavi, somniavi. Usquequo est istud in corde Prophetarum vaticinantium mendacium, et prophetantium seductiones cordis sui? Qui volunt facere ul obliviscatur populus meus nominis mei propter somnia sua, eie. Ecce ego ad Prophetas somniantes mendacium, etc., cum ego non misissem eos. » Similia habet cap. xxix, 8. Hinoct Irenæus, lib. I, cap. XX, Gnósticos vocat Oniropompos, eo quod sua somnia quasi oracula Dei venditarent. Sed audi somnium Gnosticorum de Elia ex Epiphanio, *hæresi* 26 : « Philippi Apostoli confictum Evangelium proferebant, el ex eo mera somnia et deliramenta, ad sua impura dogmata stabilienda. Quin etiam de sancto Elia blasphemias dicere audent: quando assumptus est, inquit, rursus dejectus est in mundum. Venit enim, inquit, una ex dæmonibus, et tenuit, et dixit ipsi : Quo vadis? habeo enim Uberosa lo, et non poteris ascendere, et hic <liiuiuerM liberos tuos

Et dixit Elias : Unde habes liberos a me, cum ego in castitate vixerim? Et dixit illa : Certe quando insomnia somnians, s@pe in defluxu corporum evacuatus es, 020 eram quæassumpsi a te semina, et genui tibi filios. »

Secundo, alii apposite tð *somniantes* sic expouunt, *q.* (L Adeo libidinibus sunt dediti, ul non nisi de iis cogitent, loquantur, imaginentur, imo somnient. Ita Clemens Alexandrinus, lib. III S'row/.cap. r; unde Syrus vertit, in *somno pelliciuntur ad carnem a contaminatoribus*; S. Hieronymus, *Contra Jovinianvm* : a Nihil aliud nisi de voluptatibus cogitantes; n Vatablus et Pagninus vertunt, *delusi insomniis*, id est, non solum inlerdiu libidine se contaminant, sed etiam noctu per insomnia, ait Vatablus, puta per illusiones, imaginationes et pollutiones noctuinas; hæ enim causantur ex diurna obscenorum imaginatione. Ha GagneIus, Salmeron et alii. Hoc est quod ait Theodoretus, lib. I *Marete, Fatui*. : « Qui sed@ Simonis erant, se audacter omni libidini el intemperanti@ dedebant, et omni incantationum cl præsiigiaram (qu@ quasi somnia oculos perstringunt el fascinant) genere utebantur, amatoria quædam pelli- < lentia (philtrà) machinantes, n

Quocirca sapienter de somno moderando ita s ribit et prescribit S. Bernardus ad fratres de Afonie Dei : a Cave, serve Dei, ne totus aliquando dormias, ne sil somnus tuus non requies lassii, sed sepultura corporis suffocati; non reparatio, sed extinctio spiritus tui. Suspecta res est somnus, et ex magna parte ebrietati similis. Exceptis enim vitiis quibus in dormiente, cum corpore dormitante ratione non est qui contradicat, quantum ad debitum continui profectus, nihil temporis tam deperit de vita nostra, quam quod somno deputatur. » Unde dat salubre consilium : « Iturus ergo ad somnum semper aliquid defer tecum in memoria, vel cogitatione, in quo placide obdormias, quod nonnunquam etiam somniare juvet, quod etiam evigilantem te excipiens in statum hestem@ intentionis restituat. Sic tibi nox sicut dies illuminabitur, et nox illuminatio tua eil in deliciis tuis. Placide obdormies, in pace quiesces, facile evigilabis, et surgens facilis et agilis eris ad redeundum in id, unde non totus discessisti. Sobrium enim cibum sobriinquo sensum sequitur sobrius somnus. Carnalis vero somnus et brutus, el sicul dicitur, letheus, abominandus est servo Dei. »

Tertio, alii -ò vertunt *sopiti*, quasi veterno, g. d. Hæresi et libidini ita immersi sunt, ut ejus quari veterno et stupore consopiti videantur, adeo ut obscœna quæ vigilantes agunt, eadem in somnio dormientes peragant, ex continuo et ardenti libidinum usu cl habitu. Ita Serarius Rursus, turpibus suis insomniis exsperrecli delectantur, caque vigilantes opere exequuntur et perpetrant In somnis enim, utpote sopita ratione, tota se effundit phantasia, concupiscentia

et libido. Unde proverbium : « Somniantium libido,« pro effusa et summa. Audi S. Amnidimim, lib. X *Confess.*, x\x. humiliter de se confilenlern et cernentem : « Adhuc vivunt, ait, in memoria mea talium rerum imagines, quas ibi consuetudo mea fixit; el occursant mihi vigilanti quidem carentes viribus, in somnis autem non solum usque nd delectationem, sed etiam usque ad consensionem factumque simillimum. Et tantum valet imaginis illusio in anima mea, el in carne mea, ut dormienti falsa visa persuadeant, quod vigilanti vera non possunt. » Vicissim libido ipsa tam ardens et bruta est, ul mentem et rationem sopiat instar somni. Unde Erasmus hic : « Somniantes, inquit, quia omnis libido voluti per somnium peragitur sopita ratione.» Hinc Hippocrates libidinem dicebat esse breyem quamdam epilepsiam, teste Gellio, lib. XIX, cap. n.

Moraliter, «somniantes,» quia libido omnisque voluptas transit instar somnii. Unde sapienter et pathetice exclamat Petrus Chrysologus, *serm.* 12l : « Quid stupemus? quis est isle qui nos eludit somnus? quæ est ista quæ nos tenet oblivio lelhalis? Quare non cœlo mutamus terram? Quare non caducis emimus æterna? Quare non perituris manentia comparamus?» Quin et Plato, et ex eo Philo, lib. *De Joseph*, censuil « omnes res et gaudia mortalium non esse aliud, quam somnia vigilantium. »

Carnem quidem maculant, — per pollutiones et infandas libidines. Nam, ut ait Paulus, l *Corinth.* vi, 18 : « Omne peccatum quodeumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, n ubi Ainbrosiasler : « Cætera peccata, ait, etsi per corpus generantur, non tamen animam ita carnali concupiscentia faciunt obstrictam et obnoxiam, quemadmodum commisceri facit animam cum ipso corpore usus libidinis agens in opere carnalis fornicationis: quia in tantum agglutinatur anima corpori, ut in ipso momento nihil aliud cogitare homini liceat aut intendere, quia ipsam mentem captivam subdit ipsa submersio cl absorbitio libidinis cl concupiscenti@ carnalis.» Unde Alexander Magnus dicebat coitum esse speciem epilepsiæ, sive morbi comitalis, teste Plutarcho in ejus Vita.

Quare perperam Arias contra omnes Interpretes sic exponit: «Carnem maculant,» id est, carnem maculatam esse predicant, quasi S. Petrus laxet Encralilas, qui prohibebant nubere et abstinere a cibis, quos Deus creavit ad sumendum cum gratiarum actione, l *Timoth.* iv, cap. 3. « Nubere, ait Irenæus, lib. 1, cap. xxii, et generare a Satana dicunt esse; n <l Theodoretus in *Epitome divin, decret.* : « Bellum, ait, adversus Creatorem hujus universitatis gerebant, ideo ne per matrimonium opificium ejus augetur, formidabant. » Verum Apostolus hic non Encratilas, sed cis contrarios incestos Gnósticos insectatur.

Dominationem autem spernunt. — Syrus, *caium-*

hiantur. Primo, Clemens Alexandrinus hic de angelis hæc exponit, 7. d. Il eretici spernunt angelos, præsertim ordinem eorum, qui vocantur « Dominationes n Secundo, Epiphanius, *hæresi* 26 : « Gnosliciti, inquit, spernunt dominationem,* id c4, divinitatem, ejusque majestatem, dominium et imperium, quod habet in omnia a se creata. Unde Arabicus : *Provocant*, ait, *potentiam Dei*; et Œcumenius : « Contra divinam, ait, naturam insuper insaniunt, dominationem ejus et universi imperium abnegantes, cum alios quosdam mundi architectos confingant, » puta angelos aut dæmones, quibus Valentiniani mundi prælationem et dominium consignabant, uti docet Tertullianus, lib. *Centra Valentinum*, cap. xxii. *Tertio*, alii, 9. d. a Dominationem, » id est, Dominatorem et Dominum nostrum Jesum negant, ut ait S. Petrus, *epist.* II, cap. n, vers. 1. Ita Clemens Alexandrinus, Adamus, Cajctanus et alii. Accedit Œcumenius, qui sic rursum explicat, 7. d. « Dominationem, » id est, « Chrisli mysterii caeremonias abrogare volunt, dum loco angelicorum mysteriorum sua Angitia perpetrant. » *Quarto* et genuine, « dominationem, » id est, magistratum tum civilem, tum potius Ecclesiasticum spernunt, dicentes se per Chrisli legem factos esse liberos, ul nulli principi aut magistratui sint subiecti. Ita Thomas Anglicus, Gagncius, Catharinus, Salmeron, et Vatablus, qui, pro *dominationem*, vertit, *dominos*. Vide dicta II *Petr.* n, 10. I nde Irenæus, lib. 1, cap. I et xx : a Ili, ait, sunt qui exurgunt contra veritatem, et adversus Ecclesiam Dei ; » et S. Cyprianus supra citatus : « Non aliunde, ait, hærcses oborta » sunt, vel nata schismata, quam inde quod Sacerdoti Dei non obtemperatur. » Causam dat S. Petrus, *epist.* II, cap. j1, vers. 10 : « Quia, inquit, sunt audaces sibi placentes. * Vide ibi dicta. Ex Gnoslicis derivata est calumnia Gentilium in Christianos, per Evangelium politias humanas everti, principum obedientiam prætextu libertatis contemni : quod proinde studioso refutant Justinus, Tertullianus et alii in *Apolog.* »

Majestatem altem elasiuemaaf. — Videtur Interpres legisse in Græco Jew : sic quoquo legit Syrus; vertit enim, *majestatem*. æque ac Noster. Jam legunt J4«> quod *primo*, Œcumenius vertit, *glorias, dignitates*, id est in dignitate constitutos, majestate illustres, puta principes, præsertim Ecclesiæ, puta Apostolos et Episcopos, blasphemant, id est, probris, conviciis et maledictis insectantur. Ita Gagncius, Pagninus, Catharinus, Vatablus, Salmeron, Serarius et alii.

Secundo, Clemens Alexandrinus vertit et explicat, 7. d. Angelos blasphemant. Accedit Eslius qui hæc refert ad indigna figmenta, quæ Gnostici affingebant angelis, et Epiphanius, *hæresi* Q : « Quicumquo, ait, post nomen illud adhibiti sunt ad regimen mundi, hoc est, angelos Dei ministros, et provinciarum rectores blasphemant. »

Tertio, Adamas per < majestatem • ncefpH Mossem et Prophetas, in quibus proprie resplendebat majestas Dei, quos Simon et Gnostici mire insectabantur. Favet quod subdit Judas de Michiole altercante cum Satana de corpore Mosis. Unde Thomas Anglicus per « majestatem » accipit tum Angelos, tum Sanctos, tum Deum.

Quarto, (Œcumenius per Jew, id est *glorias*, accipit gloriosa mysteria conscripta in utroque Testamento, puta novo et veteri, quod spernebant, vel violabant et perperam interpretabatur hæretici, teste Epiphanio, *hæresi* 26. Sic enim Paulus novum Testamentum vocat a gloriam, » II *Cor.* h i, 7 et 11.

Quinto, proprie Simon et Gnostici blasphemabant majestatem Dei, dum ejus opera calumniabantur, mysteria in Scripturis latentia depravabant, potentiam enervabant : ita Redact Hugo; ac præsertim gloriosam Dei sapientiam, bonitatem, justitiam, misericordiam, etc., exhibitam nobis per Christum blasphemabant, dum Christum vere natum, passum, mortuum negabant. Ita Cajotanus et Arias per « majestatem » accipiunt Christum, ejusque utramque naturam divinam et humanam, æque ac miracula, doctrinam coelestem, resurrectionem, ascensionem, missionem Spiritus Sancti, quæ negabant Simoniani: hæc enim erant Jew, id est *gloriæ*, Dei et Christi. Nam, ut ait Poeta, proprie « majestas convenit ipsa Deo. » Majestas enim absolutum dominium et nulli obnoxium (quale solus habet Deus), indeque summum decus, amplitudinem et dignitatem significat : Deus ergo et csl sacra majestas. Unde Ovidius, V *Pastor.* :

Hinc sata majestas, quæ mundum temperat omnem.

Et mox :

-----Onsedit medio sublimis Olympo,
Aurea purpureo conspicienda sinu.

Hoc sensu recte distinguimus *majestatem* a *dominatione*, quæ præcessit, ut dominatio sit magistratus, majestas sit Dei, cujus attributa et dotes gloriosas, augustas et divinas significat Græcum J.;%, Hæretici enim negabant et blasphemabant Dei providentiam, præsentiam, justitiam, vindictam, etc. Has ergo vocat Jew. Estque dimax sive gradatio. Hæretici enim primo principum, deinde sensim magis insolescentes angelorum, ac tandem Dei jugum numenque excutiunt, juxta illud *Psalm.* XXXV, I : « Dixit injustus, ut delinquat in semetipso; non est limor Dei ante oculos ejus; » et *Psalm*, xui, I : « Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus. » Porro Gnósticos blasphemasse Deum diserto asserit Epiphanius, *hæc.* 26. Idipsum significat magis et *blasphemant*. Blasphemia enim proprie est convicium in Deum. Unde Syrus vertit, *a majestate non moventur dum blasphemant, q. d.* Cogitatio inijestatis diviniæ quam invadunt et violant, deberet eos abstertere a bias-

phemia, at non absterret, quia eam contemnunt, Denique nonnulli per accipiunt dogmata Aposollica : <hV> enim inter alia significant dogmala certa, sententias illustres, axiomata. Porro noster Interpres, II Petri n, 10, interpreta- tur sectas; ideo enim hrerctici spernebant Apo- stolorum ScX*i, id est *sententias*, ut suas Ac;a; ct sectas inducerent. Vide ibi dicta.

9. Ceu Michael, etc. — Est argumentum ab exemplo, 7. d., ait OEcilmenius : Michael conten- dens cum Satana non ausus cst cum, licet impu- dentem ct merentem, blasphemare, id est, con- vicari; quomodo ergo hærelici audent blasphe- mare majestatem, non tantum angelorum ct Sanctorum, sed ct ipsiusmet Dei? Opponit ergo Michaelcm modestum Gnosticis impudentibus et bhsphcinis, idque significat Grecum S», cum ait : i Ji Miy.-jrk, id est, at vero Michael. Ita Pagninus cl Valablus.

Nota : Michael Ileiraicé dicitur quasi bxD ' wi *cael*, id cst *quis ut Deus?* hoc enim ipse humi- liter respondit, ct opposuit superbo Lucifero, di- centi: «In cœlum conscendam, similis ero Altis- simo, n *Isaia* xix, 13. Addit Isidorus, VII *Etymol.*, cap. v, nomine *Michael*, id est *quis ut Deus*, si- gnificari quod nemo propitiationem vel expiatio- nem possit afferre, nisi Deus. Minus recte ergo Pantaleon, chartophylax Concensis, in Encomio S. Michaelis, quod extat apud Surium, 29 sep- tembris, nomen *Michael* interpretatur, «Dux exer- citus Dei;» licet enim id verum sit, tamen hoc non csl genuinum Michaelis etymon.

A Miehacl didicit Moses illud demerso Pha- raone epinicion, *Erad.* xv, It : « Quis similis tui in fortibus, Domine? » a quorum verborum ini- tialibus m Hebræo litteris, nonnulli censent Ma- chabæos nomen suum accepisse, ut ibidem dixi.

Ar c i i a n g e l i s. — Arabicus, *princeps angelorum*: c4 enim Michael omnium angelorum summus et princeps, ideoque lutor Ecclcsiæ, uti olim fuit Synagoga-, uti ostendi *Daniel*, xii, 1. Est hic du- pl-x in personis comparatio. *Prima, q. d.* Si Mi- chael Archangelus non csl ausus, quis hominum jure audeat? *Serunda*, si ne diabolus quidem ma- ledicendus est, quo jure magistratus ac principes maledicentur?

Cum diabolo. — Diabolus græco idem est quod criminator : Jix&OAin» enim cst *criminari*. Intelli- git Luciferum : hic enim cst princeps daemonum, uti Michael angelorum, ideoque ejus antagonista. Hoc est quod Ecclesia canit in officio S. Michaelis : «Collaudamus venerantes omnes coeli milites, sed precipue primatem coelestis exercitus Michac- lem, in virtute conterentem zabulum.» *Zabu- lns* l nim Æolice idem cst quod diabolus. Æoles enim pro Jii dicunt Ç». Quare minus genuine S. Cyprianu", *Adhort. ad Martyr.*, nomen *Zabulus* deducit a *Dehcub*, id est Dominus musca-, puta Deus cohibens plagam muscarum : tolle enim no- ni-, n JJ-J, manet *sebug*, unde *Zabulus*; nam sic di-

ccmlum fuisset *Zabubus*, non *Zabulus*. Minus ctlain aptum videtur quod S. Hieronymus censet, *Za- bulas* esso nomen Hebrmum, ac significaro «deor- suni fluentem,» ut ipse ait *ad Titum* n: vel «fine- turn noctis.» ut ipse ait *De Nomin. Hebr.*; vel «habitaculum noctis,» uti ipso ail in *Tradition. Hebr. in Genes.*, quasi sit idem vel fere idem cum nomine *Zabulon*, id cst *habitaculum*, qm ita dic- tus est a matre Lia, co quod per ejus ct fratrum generationem habitaturus esset sccum deinceps maritus suus Jacob patriarcha, *Genes*, xxx, 20. Porro diabolus Hebraice vocatur *Satan*, id cst, adversarius; ct *Belial*, id est, absque jugo, quia jugum Dei excutere voluit.

Disputans altercaretur. — Syrus, *litigaret*; alii, *contenderet judicio*; Arabicus, *postquam in- crepavit Satanam et removit cum*. Hæc disputatio ct altercatio Michaelis cum Satana de Mosis cor- pore, nusquam extat in Scriptura : Judas ergo eam accepit vel traditione majorum, vel ex libro qui tum exlabat, quem Orígenes, lib. HI *Periarch.*, cap. n, citat, nomenque ei dat *Ascensio Mosis*. Eumdem citat Clemens Alexandrinus , VI *Strom.*, ubi ex co refert Mosen visum a Josuc et Caleb in gloria, cum assumeretur inter angelos : « Merito ergo, inquit, Mosen qui assumebatur, duplicem vidit Jesus, filius Nave, et unum quidem cum an- gelis, alterum autem super montes, qui dignus erat cui in convallibus justa fierent. » Vide Six- luin Senensem verbo *Mosis Ascensio*, ubi docet hunc librum a Gelasio Pontifice relatum inter apocryphos; in apocryphis tamen nulla possunt esse vera. Sic Paulus citat versus Arati, Menan- dri, Callimachi, Gentilium Poetarum, *ad Titum* cap. i, non quod omnia eorum dicta probet, sed illa duntaxat quæ citat. Alii volunt Judam hæc accepisse ex libro llenoch. Ita S. Hieronymus in epist. *ad Titum*, ct Orígenes, lib. IV *Periarchon*. Ut ut est, ex Juda certum est hanc historiam esse certam ct canonicam. Sic S. Paulus ait nomina magorum qui restitere Mosi, fuisse Janncs el Ham- bres, II *Tim.* m, 8, quæ tamen nusquam Moses expressit.

De Moysi corpore. — Putat OEcumonius alter- cationem hanc Michaelis cum Satana fuisse, eo quod Michael vellet Mosen pro meritis honorifice sepeliri, ul eo magis lex ab eo lata commenda- retur; Satan nollet, objiciens ei crimen homici- dii, quod scilicet Ægyptium interfecisset, *Exodi* n, 12. Addit Glycas, part. H *Annal.*, ct Pantaleon chartophylax, orat. *De S. Michaele*, diabolum vo- luisse sibi vindicare Mosen tanquam homicidam. *Svundo*, alii censent hanc altercationem fuisso de raptu corporis Mosis in Paradisum , ut verse- tur cum Elia et Henoch, sive eo vivus sit transla- tus, ut videtur dicere Philo, libro *De Vita Mosis*, in fine, ct S. Hieronymus in cap. ix Amos; sive post mortem resuscitabis co sil raptus, uti cen- set R. Samuel Maroch, *Dc Adventu Messim*, cap. xm. Sed hic raptus Mosis in Paradisum est fiati.

Tertio.

tins; constai enim animam Mosis ivisse ad lim- bum Patrum, corpus in terra esse scpullttm. *Ter- tio*, alii passim verius censent voluisse Satannm Mosen sepeliri loco cognito et publico, ut Hebræi in idololatriam proni, eum quasi Deum cl num- en colerent ; Michaelcm vero ei obstitisse , ct curasse ut secreto sepeliretur. Ita S. Cbrysosto- inusJhomil. *Gin Matth.*, et S. Ambrosius,II *Ofilc.*, cap. vii, Thomas Anglicus, Hugo, Dionysius, Cajctanus, Gagncius, Arias, Salmeron , Adamus el alii; unde *Douter.* xxxiv, G, dicitur : • Et non cognovit homo sepulcrum ejus usque in presen- te-m diem. » Vide dicta loto co capite.

Dine Epiphanius, *hccresi* 9 et GI, testatur tradi- tionem esse quod Moses scpullus fucrit ab ange- lis, ct OEcumenius hic asserii Michaelcm præ- fuisse sepulture Mosis. Addit Philo, lib. IH *De Vita Mosis*, Mosis morientis vultum factum esso gloriosum, cumque præccssisse fulgura, lampa- des et sagittas, mortemque ejus luxisse angelos. Sed hæc poetice ab eo dicta videntur, vel perexag- erationem. Hæc est sententia communis omnium pene interpretum ct Patrum, a qua proinde vix licet recedere. Accedit, quod vix alia ratio fingi possit, cur jusserit Deus Mosen ab angelis secreto sepeliri, nisi, ne si publice sepeliretur, adoraretur a Judæis. Quod enim aliqui dicunt honoris causa id factum , ut scilicet Hebræi Mosen quasi abs- conditum vel raptum magis revererentur, mi- nus aptum videtur. Nam longe major, imo con- tinuus et perpetuus fuisset honor Mosis apud He- breos, si ejus sepulcrum visere et colere potuis- sent, sicut sepulcrum S. Catharinæ sepulta- ab angelis in monte Sina, ab iisdem revelatura, magna fidelium e toto orbe adventantium pere- grinatione ct devotione colitur.

Dices *primo* : Hebræi non coluerunt sepulcra Abrahamæ, Isaac, Jacob, ac præsertim Joseph, cujus ossa secum deferebant per desertum ; ergo nec coluissent sepulcrum Mosis, etiamsi illud co- gnovissent. Respondeo negando consequentiam. Ratio disparilatis est, prima, quod tot sæculo- ruin antiquitas qua- Abraham, Isaac, Jacob el Joseph habuerat ut homines, non ut deos, abro- gerai eis divinitatem, imo ejus opinionem et umbram detriverat. *Secunda*, quod pariter anti- quata erant eorum in suos, cosque paucos bene- ficia. *Tertia*, quod illi tot prodigiis, gestis cl gu- bernatione populi non fuerint illustres, uti fuit Moses. *Quarta*, quod Hebræi ex Scriptura et Pa- tribus suis illud Dei sibi altissime impresserant : «Ego sum Deus Abraham, Isaac et Jacob.» Undo «ciebant non Abraham, sed Deum Abraham esso adorandum; Mosis vero, utpolc paulo ante de- functi, recens erat memoria, æquo ac beneficio- rum ejus, portentorum, plagarum ac guberna- tionis, qua totam Hebreorum gentem numero- sissimam, per decem plagas loti Ægypto immis- sas, gloriose eduxerat per mare Rubrum sicco pede, mersis Ægyptiis, in desertum ; ibique le-

gem a Deo acceptam cis dederat, manna colesti paverai per 38 annos, columnam ignis cl nubis itineris ducem assignarat, etc.; insuper audierant illud Dei ad Mosen : «Constitui te deum Pharao- nis, et Aaron frater tuus erit Propheta tuus,» *Erodi* vu, 1. Ad hæc peregrinantes per desertum, jarnquo transituri in terram promissam egebant duce Numine. Undo cum Moses in Sina legem accepturus diutius moraretur, fecerunt sibi vitu- lum aureum, puta Apin, quasi itineris ducem. Hoc est enim quod ipsi dixerunt Aaroni : «Surge, fac nobis deos qui nos precedan!; Mosi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit, » ct facto vitulo, ei acclamarunt : « Hi sunt dii lui, Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti,» *Exodi* XXXII, t et í. Mose ergo mortuo, pronum fuisset eis, si corpus illius habuissent, eum ut itineris reliqui ducem colere et invocare. Fuerat enim ipse totius populi summus legisla- tor, Pontifex, Propheta, princeps el rex.

Dices *secundo* : Hebræi non erant tam stolidi ut corpus mortuum Mosis adorarent : hoc cniin mor- talitatis spectaculum omnem divinitatis opinio- nem illis excussisset, cumque hominem fuisse demonstrasset. Respondeo : Idololatria omnis est stolida : idololalras enim stolide homines insi- gnes vita functos, puta parentes, reges ; benefac- tores eximios in deos retulisse, et divinis coluisse honoribus, docet non tantum Plinius, lib. II, cap. vu; Cicero, *De Natur.* Deorum; Justinus, Ter- tullianus , Lactantius, Arnobius ct alii scribes *Contra Gentes*, sed et S. Scriptura hanc idolola- triæ originem diserte assignat *Sapient*, xiv, 15; et constat apud omnes, Jovem, Mercurium, Æscu- lapium, Venerem, etc., fuisse homines, qui ob beneficia post mortem a Gentibus in deos sunt relati. Ita Cretenses colebant Jovem suum regem, ejus tamen sepulcrum ct ossa in Creta apud se extare jactabant. Unde merito cos irridens Lac- tantius, lib. I Divinarum *Instit.*, cap. xt : «Quo- modo igitur, inquit, potest Deus alibi esse vivus, alibi mortuus? alibi habere templum, alibi se- pulcrum? » Sic Imperatores Romani defuncti per apotheosim, qua publice corpora eorum cum pompa comburebantur, aquilaque c rogo quasi animam Imperatoris deferens in cœlum evolabat, dii habebantur, uti fuse narrat Herodionus initio lib. IV; quin ct animas suorum, corpore com- busto et incinerato, colebant nomino Mantara. Unde illud tritum, quod etiamnum passim eo- rum sepulcris Homæ impressum legimus : « Diis Manibus. » Credebant enim animas defunctorum sepulcris et cineribus suis adesse, vel assidere.

Idem dc Moso facere el credere potuissent He* brei, uti fecerunt postea Asm regi defuncto, II *Paralip.* xvi, I L Vis exemplum? lu Ægypto, æquo ac in deserto, Hebra-i coluerunt vitulum,puta Apin, vel Serapin, quem fuisse hieroglyphicum Joseph; qui per vitulos sive boves macros et pingues pro- dixerat sterilitatem et fertilitatem Ægypti et to-

tius orbis, *Genes*, xu, l et 29, censet Ruffiana, lib. XI *ilistor.*, cap. xxix, Suidas verbo *terapis*. Auctor De *Mirabit. S. Scrip.* apud Augustinum, lib. I, cap. XV, et Auctor *Quast, novi et vct. Testam.* apud eundem, cap. xv, et alii, quos citavi *Genes*. xli, in fine capitis. Denique Hebraei coluerunt serpentem æneuni, adeoque simulacra inanima, puta idola ænea et aurea Ægyptiorum, Chaldæorum, Assyriorum : quid mirum si Mosca post mortem, quasi redivivum et divinitate ob tot merita donatum coluissent? Sane Epiphanius, *lurreri SS*, narra in Arabia Mosen ob prodigia reputatum esse Deum, adoratumque ejus imaginem. Ambrosiaster vero in cap. in *ad Galat.*, ait contendisse diabolum, ut corpus Mosis revelaretur, aut suscitaretur a Magis, ul hac ratione Hebreos induceret ad eum adorandum; sed restitisse ei S. Michaelcm.

Plures alias sententias de causa altercationis hujus recenset noster Serarius hic, sed vel falsas, vel improbables, inter quas illustrior est illa Ilugonis Ellieriani, De *Regressu animarum*, cap. ix, scilicet voluisse diabolum impedire no anima Mosis pergeret ad locum quietis et beatitudinis, puta ad limbum, et consortium SS. Patrum, indeque per Christum eos liberantem in cœlum. Idem sentiunt Cyrillus Alexandrinus et Martyrius in *Syntag. de statu moriendum*, quem librum c Græco in Latinum convertit nosler Radcrus. Verum hæc altercatio fuit de corpore Mosis, non de anima. Similis est illa expositio cujusdam auctoris in fide non sani, sed helerodoxi, altercationem hanc fuisse de corpore Mosis, id est, de Moisaicæ legis et judaismi restitutione. Nam hoc corpus mysticum est, non litterale.

Probabilior est illa ipsius Serarii, contendisso scilicet diabolum ut corpus Mosis inferretur in terram promissionis, nec extra cara in Moab, nipo te regione sibi in idolorum cultu addicta, sepeliretur, ne ab eo aliquod damnum acciperet, uti accepisse se a S. Babylæ sepulcro in Daphne questus est, sicut habet Vita S. Babylæ, et ex ea Baronins, tom. IV. Qua de causa ipse ubique per hereticos Sanctorum reliquias comburere, vel abolere satagit. Porro perperam hæretici hanc absconsionem corporis Mosis torquent contra ostensionem et cultum sanctarum reliquiarum. Nec enim Christiani adorant cultu latrile reliquias, uti Hebræi adorassent corpus Mosis; nec ex reliquiis idololatriæ apud Christianos est periculum, uti erat ex corpore Mosis apud Hebreos. Vide Belarminum, lib. II *De Reliquiis Sanet.*, cap. iv; imo vero cultus reliquiarum ex hoc loco evincitur. Si enim S. Michael tantam habuit curam corporis Mosis, ejusque sepulture, majorem utique nos habere debemus.

Rursum hinc collige : Si diabolum ita certat pro corpore Sanctorum in morte, quanto magis certat pro eorum anima? Et vicissim, si Michael et angeli ita defendunt corpora Sanctorum monen-

tium, mullo magis defendent cornmdern animan. Sic certarunt dæmones pro anima Theodori et Chrysiorii clamantis : « Inducias usque mane, » ne monachi Iconicnsis, uti narrat S. Gregorius, IV *Dialog.*, xxxviir. Plura vide apud Radcrum in *Syntagm.* jam citato. Hinc diabolum nullis in morte apparet, ut cos percellat et in desperationem, aliudvc peccatum adigat. Undo S. Martinus morions eo viso : « Quid hic, ait, astas cruenta bestia? nihil in me funestum invenies, » testo Sulpilio in ejus Vita. Hinc rursum de Michaele canit Ecclesia : a Constitui te principem super omnes animas suscipiendas, » S. Michael enim sive perse, sive per angelos sibi subordinales in morte suscipit animas justorum, casque deferit in cœlum, vel immediate, si nil purgandum habeant; vel mediate per Purgatorium, si quid eo expiandum habeant. Vide Serarium et Lorinum hic. Hinc illa Ecclesiæ pro mortuis precatio : « Occurrite, angeli Domini, susipientes animam ejus, et offerentes eam in conspectu Altissimi. » Vide dicta *Daniel*, xir.

Symbolice Beda : Mosis corpus politicum sive mysticum, inquit, est Synagoga sive populus Judæorum, quem diabolum delinere volebat in captivitate Babylonica; sed obstitit ei Michael, id est, Jésus sacerdos, qui precibus suis apud Deum ejus liberationem impetravit. Quod enim aliqui id litterale esse volunt, quasi S. Judas citet visionem Zacharie, cap. ni, ubi Salan contra Jesum filium Josdec pontificem disceptat, parum est probabile : in multis enim illa visio dissentit a verbis S. Judæ, uti ibidem ostendi, et patet intuitu.

Non est ausus judicium inferite blaspiemle. — « Judicium blasphemiam vocat blasphemiam, id est maledictum justum et meritum, justoque judicio irrogandum, q. d. Michael non est ausus diabolum, licet omnis malithe auctorem, sibique iniquissime resistentem, judicare et blasphemare, id est, justum et meritum ei convicium et maledictum ingerere, dicendo : Vade, maledicte Satan; abi, iniquissime, in maledictionem et gehennam. Unde Tigurina vertit, *non est ausus illi notam impingere maledicti*; vel, ul Valablus, *convicium illi furore*; Arabicus, *non est ausus ingredi in contradictonem ad eum blasphemiam*. Aut « judicium » vocat condemnationem et punctionem a blasphemiam, » qua Satan blasphemabat Mosen, cum Michael vellet ejus corpus loco recondito sepelire. Denique nonnulli « judicium blasphemiam » censent esse illud, quod S. Pelrus, *epist.* II, cap. n, vers. 21, vocat *execrabilc* (greco πῶς ἀγρ.acf) *judicium*, de quo ibi plura. Prima expositio uti facillima, ita planissima est, eamque exigit sequens antithesis : « Ih autem quæcumque quidem ignorant, blasphemant. » Nota vò *non est ausus*, non quod Michael timeret diabolum, sed quod timeret proferre blisphcmiam, id est, convicium et maledictum, uli rem se indecentem.

a Merebatur diabolus maledictum, sed per Archangeli os blasphemia exiro non debuit, » ait S. Hieronymus *nd Titum* ni.

Respexit Michael, ait Didymus, ad bonam diaboli naturam, atquo idcirco maledictis abstinuit, suoquo exemplo docuit quid nos facere oporteat, qui sæpe odio vel ira inflammati, non tam vitia, quam homines ipsos insectamur et maledicimus. Hinc infert Hugo, exemplo S. Michaelis magistratui el judici abstinendum esse ab injuriosis verbis, curandumque ne cum austeritate, vel impetiose doininelur, sitque ut leo in domo evertens domesticos et subditos, *Ecdi.* iv, 35, sed cum mansuetudine eos regat et corripiat, ut vitam corrigant. Idem diserte docet S. Hieronymus, lib. II *Contra Rufinum*, servandum esse cuilibet Christiano certanti cum suis æmulis et obrectatoribus, qualis S. Hieronymo erat Ruffinus. Imo *Ecdi.* cap. xxi, vers. 30 : « Dum maledicit, inquit, impius diabolus, maledicit ipse animam suam, » quia hæc in impietate similis est diabolo; illius ergo impietatem condemnans, suam ipsius condemnat.

Sed dixit (modeste et graviter) : Imperet ubi Dominus, — gnece i-irip-íw cw KOpic, quod Pagninus vertit, *incrcpct (e Dominus*. Sic et S. Hieronymus in cap. m *ad Titum* legit : « lucrepet tibi Dominus, » secutus syntaxim Græcam iwqwx t cǵi, <]. *d.* Deus tuam insolentiam, malignitatem, nequitiam comprimat, ô Satan, teque cogat ul permittas occulte sepeliri Mosen, ne, si publice sepeliatur, Hebrieis detur occasio idololatria*, ut velint eum adorare. Deus ergo increpando tibi imperet cum potestate el objurgatione, id est, potenter et cum imperio reprimat el compescat te inique el indigne mihi resistentem.

Alludit ad illud Domini ad Satan : a Incrcpet Dominus in te Satan, » 7. *uchar.* cap. m, 2. Vide ibi dicta. Sic fctnpār in Evangeliiis nunc vertitur *increpare*, nunc *imperare*, quia increpando imperatur; ut quod Interpres vertit *Matth.* cap. vili, 26 : « Imperavit veniis, » apud *Lucam*, cap. vili, 24, vertit, *increpavit t* apud *Marcum*, cap. IV, 39, *comminatus est*. Hebr. enim njft <jaar, id est increpare, per catathresin et mei depsiñ significat increpando imperare, comprimere, compescere, sedare, ut palet *Nahum* i, 4; *Psul.* ix, 6; *Psal.* cxix, 21; *Psal.* evi, 9; *Psal.* ClY, 7; *Isaia* L, 2, et cap. xxx, 17.

Nola : Poterat S. Michael perse suaque vi compescere insolentiam diaboli, quia eo potēnrior est el superior, sed maluit ex modestia et reverentia hoc opus et hanc virtutem transferre m Deum, quem uti nomine præferl, ita mullo magis corde et opere refert, ab coque postulare ul diabolus comprimerei. Idem fecit S. Machurius Alexandrinus, ul habet ejus Vila. Porro S. Ambrosius in *Luca* vin, censet idem fecisse Christum, cum veniis m mari conflictantibus quietem imperavit, diccus : u l'ace el obmutesce ; m hoc enim

dixisse diabolo, qui hos ventos et tempestatem ia mari concitabat. Idem usurpat Ecclesia dum baptizandos vel energumēnos exorcizat, de quo ritu vide nostrum Delrio in *Magic.* lib. VI, cap. n, sect. 3, quæst. 13, el Josephum Vicecornitem *De Bilibus Baptismi*, lib. I, cap. xxix et sequent.

10. HI AUTEM QUXCUMQUE QUIDEM IGNORANT, BLASPHEMANT. — Est apodosis, sive redditio et applicatio exempli, q. d. Michael cum pro imperio juste posset Satanam, nipote sciens ejus impietatem, qua indignissime contra se de Mosis corpora centendebat, blasphemare, id est maledicere, convicio punire, probro castigare, imo verberare et flagellare, præ modestia tamen noluit ; Simoniani vero el Gnostici in toleranda audacia et impudentia blasphemant, el maledicunt ea quæ ignorant, quæque eorum, nipote carnalium, captum superant, scilicet Deum, Deique attributa, mysteria Christi, res cœlotes, sublimes el divinas. Ha Epiphanius, *haresi* 26 : « Blasphemant (Gnostici), ait, non solum Abraham, Mosen, Eliam ctomnem Prophetarum chorum, sed etiam Deum qui ipsos elegit, » eie. Ita Ariani, Macedoniam, Sabelliani cum non caperent mysterium S. Trinitatis, illud negarunt el blasphemarunt. Ha hodie Calviniani et Zuingliani, qui non capiunt Dei omnipotentiam in mysterio Eucharistiæ, illud negant et blasphemant. Herelicis enim ratio credendi est sensus el ratio naturali*, non fides, non Dei verbum omnipotens. Quod vident el intelligunt, credunt ; quod non intelhgunt, credere nolunt Quocirca irenæus, lib. I, cap. xxxv, ait contra hæreticos victoriam esse sententi® eorum manifestationem, et S. Hieronymus *ad Ctesiphontem* : « Sententias, inquit, illorum prodidisse, superasse est. n Porro ignorant® hæreticorum causæ sunl lres : prima, est superbia; secunda, levitas; tertia, voluptas et concupiscentia. Nam, ut ait Archilas : « Impedit consilium voluptas rationi inimica, ac mentis perstringit oculos, nec habet ullum cum virtute commercium, n Quocirca hisce tribus conflatur sphinx, quæ csl enigma ignorant® apud Mylologos. Sphingem enim pingebant (piasi monstrum facie virginis, penis avium, pedibus leoninis, quod obscura aenigmata proponens ea solvere nescientem occidebat. Audi Alcialum, *emblem.* 187 :

Quod monstrum id? Sphinx csl. Cur candida virginis ora,
El volucnim pennas, crura leonis babel?
Hanc faciem assumpsit rerum ignorantia, Ianii
Scilicet Còl triplex causa el origo nuli :
Sunl quos ingenian leve, sunl quos blanda voluplas,
Sunl el quos (aduni corda superba rudes.

Remedium deinde assignat, scilicet : « Nosce tripsina. »

QUÆCUMQUE AVIEM NATURALITER TANQUAM UH (Græco id est *irrationalia*, ideoquo brûla el muta, id est, vocis articulat® et human® expertia; sic C' "vo nun semel ammalia bruta vouai

r. ,’i) X5IMALU xorlxt (puti ventrem et veneri n),ix nis connimpu xti h,—vitiando et fondando sua corpora et mentes turpi pula el obscenis libidinibus, instar porcorum et canuin, imo turpius «piam sues et canes, uti de Gnosticis ostendit Epiphantias, *haresi* 26. Unde Arabicus: *Operantur*, ait, *naturalia sua* (puta carnalia) *sicut bruta*.

Porro ea « norunt o per sensum, concupiscentiam, experientiam et consuetudinem, hoc est, ea sapiunt, tangunt, appetunt, concupiscunt, exercent; unde Gagneius pro iziçx«su, id est *norunt*, suspicatur legendum içiçawai, id est *appetunt*, sed obstat fides omnium codicum Gnccorum et Latinorum. Melius rò *norunt* includit rò *appetunt*, uti jam dixi. Clare OEcumenius: a Quæcumque, ait, natuiali impetu vel appetitione tanquam irrationabilia, vel muta seu bruta animalia norunt, baie sectantur velut insanientes, feminarumque appetentes equi, vel porci. » Ideoque corrumpunt corporis animique vires, rationem, sanitatem, integritatem, puritatem, castimoniam, denique vitam et naturam ipsam per crapulam et libidines contra naturam. Vere Seneca, *De Vita beata*, cap. xiv, ait voluptates esse quasi feras, quæ heros suos laniant. Et Architas nullam pestem in mundo capitaliorem esse dicebat, quam corporis voluptatem, te>te Cicerone in *Catone Majore*. Socrates vero voluptates cavendas esse aiebat, quasi sirenas, quæhominem incantant, infatuant, enecant, teste Laertio, lib. II. Quocirca Aristoteles monebat intueri voluptate non a fronte, sed a tergo, id est, non venientes, sed abeuntes. Venientes enim fucata specie blandiuntur, abeuntes vero aculeum, id est, pœnitentiam et dolorem relinquunt. Ita Laertius, lib. V, cap. i.

11. Vi illis QVi. — Legit tí, id est *qui*; jam legunt ón, id est *quia*. Exardescit Judas in sua contra Gnósticos invectiva, acriter eos increpando, cosque comparando *primo*, Caino; *secundo*, Balamo; *tertio*, Core: quia scilicet imitantur invidiam et fratricidium Caini; avaritiam, magiam, impietatem et obscenitatem Balaam!; seditionem, rebellionem et schisma Core; ideoque instar illorum acriter puniuntur, non tantum in futura, sed etiam in præscnli vita, a Via » enim in Scriptura significat vitæ institutum, modum vivendi, actus et mores, æque ac eventus et exitus. Via ergo Caini, est Dei contemptus, invidia, homicidium, imo parricidium, atheismus, vita vaga, desperatio. Nominat hos tres præ aliis, quia hi tres fuere Dei, fidei et sanctitatis hostes, ac fideles seducere et Ecclesiam perdere voluerunt; unde fuerunt Simonis, Guoslicorum et hæreticorum typi et prodromi. Cain euim Abclem primam fidei et Ecclesiæ propaginem occidit; Balaam voluit perdere populum Ilebræorum, qui erat veri Dei cultor, ejusque Ecclesia; Core ambiendo sacerdotium rebellavit Mosi, suoque schismate Synagogam secuit et perdidit.

Itaque primo, sicut Cain avarus viliores oves offerebat Deo, meliores sibi reservabat, caque ratione so suaque commoda Deo præponcbat: ita pariter Simoniani, Gnostici cæterique hæreici se suaqiolucra Deo anteponunt, imo Dei ecclesias, calices et dona profanant et diripiunt. Huic avaritiæ apto respondet nomen Cain: *Cain* enim llebr. idem est quod *acquisitio et possessio*. Eva enim primum filium suum vocavit Cain, dicens: «Possedi hominem per Deum,n Gen.cap. iv,vers. 1; HJp *Itana* enim significat *possidere*; inde pp *Cain* est *possessio*. Porro apte S. Augustinus, lib. IV *De Baptismo* contra Donatistas, cap. iv, avaritiam, quæ a S. Paulo vocatur idolorum servitus, comparat hæresi. Quare perperam Kyrstenus hæreticus hic in versione Arabica scribit, *Cain* significare vomitum et crapulam, a radice nxp Ana, id est *vomit*.

Secundo, sicut Cain invidit fratri suo Aboli quod gratior esset Deo, utpotc offerens Deo meliores oves, quodque Deus igne cœlilus misso inflammando ejus victimas, idipsum testaretur: sic Simoniani et hæretici invidebant et invident Orthodoxis, cosque calumniis, maledictis, injuriis, rapinis inseciuntur. Ita Beda: « Via Cain, inquit, abeunt, qui propter invidiam meliorum, nomen sibi doctorum, quo honorificentur, assumunt. »

Tertio, sicut Cain ex odio et invidia fratrem Abclem occidit: ita hæretici ex odio et invidia Orthodoxorum, fidelium animas ad hæresiin suam pellicientes occidunt, non raro etiam corpora sibi obsistentium mactant. Ilæresis enim crudelis est, quia agitur a crudeli Satana. Ita crudeles fuere Ariani, ut patet ex scriptis S. Athanasii, Luciferi Calarilani, et S. Ililarii *ad Consiantium Imperatorem*, et ex Victore Uticensi iu *Persecutione Wandatorum*. Unde S. Athanasius, *Apologia De Fuga sua*: «Quis, inquit, Atianorum s< elera non videi, ut sitibondi sint, aviilique sanguinis Immani, versuliisque suis velut sagenis comprehendant quos neci destinant. Plane hoc ipsorum opera declarant, ostendunlque eorum animos feris efferatioris, et Babylois crudeliores esse. » De Donali.-tarum crudelitate vide S. Augustinum et Optatum Milcvilanum. De Hussitarum in Bohemia sævilia, videÆncamSylviuin *De Debus Bohem*.

Quam nostri Calvinistas cæterique hujus ævi hæretici sævicrintin Orthodoxorum templa, opes, urbes, corpora, per Germaniam, Galliam, Hungarian!, Augliam, Belgium, Daniam, Succiali;, Norvcgiarn, etc., omnes novimus, imo ocul. spectavimus. Vide *Theatrum luzreticæ crudelitati*’, et Stani-laum Rcscium *De Euangelicorum Piat: rismis*. Didicerunt id a suo parente Luthero, qui in Præludio *Captivitatis Babylonica*!, anno Domini 1520, rusticos ad bellandum principibus concitavit. Sed cum seditio in caput rusticorum recidisset, occisis eorum centum millibus, Lutherus pallium vertit, et palinodiam ccciuil, principum

contra rusticos causam tuendo, dixitquo : « Ego Mai tinus Lutherus in bello rusticano omnes rusticos occidi : jussi enim eos trucidari; omnis colum sanguis in meis humeris est; verum ego onus illud in Deum rejicio. » Ita Amifaber iu *Colloquio*

[†] *Ii*, litui. *De Bello*.

Quarto, Cain, si credimus Chaldæo, fuit primus hæresiarcha, adeoque atheus, voluitque Abclem fratrem trahere ad hæresim et alhcismum, ideoque cum, quod sibi reluctaretur, occidit. Asserit enim Targuin Hierosolymitanum, qui est Chaldæus Paraphrastes, Gen.iv, Cain in agro em-pisse queri do Dei providentia et œquilate, disputasse contra iudicium extremum, conira mercedum bonorum, et vindictam malorum. «Cum, inquit, egressi essent ambo in agrum, dixit Cain : Non est iudicium, non est iudex, nec merces bona pro justis, nec pœna pro impiis; nec Dei misericordia creatus est mundus. » E contrario Abclem hæc asseruisse, Deum defendisse, fratrem reprehendisse, ideoque ab eo cœsum esse. Unde S. Cyprianus, lib. IV, *epist.* 6, Abclem vocat Martyrem : «Imitemur, ait, Abel justum, qui initiavit martyria, dum propter justitiam primus occiditur. » Hinc etiam Cain Deo roganti, ubi esset Abel? proterve, impudenter et mendaciter respondit : «Nescio, num custos fratris mei sum ego?» ooque satis significavit se putare suum scelus latere Deum. Non credidii ergo Deum omnia scire, omnia videre, quia non credidit eum vidisse suum cum Abele jurgium et parricidium. Ha hæretici tandem fiunt athei, et omnis hæresis est quasi regia via ad alhcismum, uti dixi Il *Petri* n. Hac de causa S. Joannes Cain vocat filium diaboli, utique primum et primogenitum, *epist.* 1, cap. ni, vers. 12 : « Non sicut Cain qui ex maligno erat, » grœce *U t w ncvr.piü*, id est *c. r ilio fnalo*, qui scilicet antonomastice est, dicilurque malus, pula diabolo. Quod ergo S. Polycarpus Marcioni hæresiarchæ roganti : « Agnoscis me? » respondit : « Agnosco primogenitum diaboli, » hoc verius respondisset Caino.

Quinio, Cain increpitus a Deo non resipuit, sed obduruit ; unde notatus ab eo tremore corporis quasi stipulations, et probrum orbis, fugiens a facie Dei factus est vagus ac profugus, imo pejor et impienior, si credimus Josephum, l *A/iD*/. , cap. ni, ubi sic ail de Caino : a Tantum abfuit ut hac castigatione vitam in melius mutaverit, ul pejor etiam sit factus, omnibus voluptatibus vel cum aliorum injuriaindulgens, < l facultates domesticas per vim et rupinas accumulans, accilis undecumque latrociniorum et nequiliæ sociis, magister illis ad facinorosam vitam est effectus. Ad hæc simplicem hactenus vivendi rationem excogitatis mensurisct ponderibus immulavit, pristinamque sinceritatem et generositatem ignaram talium artium in versutiam depravavit. » Ha Simon Magus increpitus a S. Petro, factus est pejor. Sic et h®-relivi convicti, imo mulctali a Deo fiunt peiores,

ruunlque in omnes voluptates et scelera ; hmresis enim est mater omnium criminum et sederum. Hinc quasi erronei et vagi provincias oberrant, ul fideles decipiant, depravent et perdant.

Sexto, Cain desperavit de Dei misericordia, dicens : « Major est iniquitas mea, quam ul veniam mercar, » *Genes.* iv, 13. Sic hæretici ex conscientia loi tuntorumque scelerum ruunl in barathrum desperationis.

Er EiuiOHE Balaam mercede effusi sunt. — Hoc est, in errorem Balaam, qui fuit merces, sive cupido mercedis et lucri, effusi sunt, quasi dicat : Toti effusi sunt in opes et lucra; aut, 7. d. Errore et deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effundunt se in maledicta, impia consilia aliaque scelera. Error enim Balaam fuit spes mercedis et cupido lucri, quod scilicet spe mercedis oblalæ a Balac, rege Moab, voluerit maledicere et perdere populum Dei, puta Hebreos, *burner.* xxn et seq. Unde Syrus vertit : « Post incedem Balaam in mercede participes facti sunt, vel exarserunt, » Pagninus, « deceptione mercedis, qua deceptus est Balaam, effusi sunt; » Vatablus, « effusi sunt deceptione mercedis Balaam, atque mercede dolosa qua deceptus est ille, a Dei præceptis egressi sunt, ac in omne scelus abducti. » Ubi nota : Pro *mercede* grace Cat genitivus atató, quem Pagninus, Valables et alii referunt ad «Xorp, id est errore, et deceptione, quasi dicat : Deceptione mercedis instar Balaam effusi sunt. Noster vero vertit in ablativo, *mercede*, vel quia pro pteou legit vel quia subintellexit *î»t*x*, vel *q. d.* u;r.x utxEj, id est *causa mercedis*, hoc est mercede ; vel potius quin præpositio <5, quæ est in id est *effusi sunt*, poscit genitivum, *q. d.* tç aiiri'.j id est ex mercede, per mercedem, mercede effusi sunt. Sed eodem redeunt omnia.

Rursum, *effusi sunt* significat magnam hæreticorum peccandi licentiam, ardorem et impetum, quo tollos se effundunt in mercedes et ojes, ac per eas, et propter eas in omnes cupiditates et omnia scelera. Arabicus vertit, *et in mercede ejus exaruerunt*, quia post effusionem sequitur ariditas : unde effuso humore per sudorem vel sanguinem, exarescimus et sitimus. T« *exaruerunt* notat mercedes et lucra per scelus parta non locupletare, sed exarescere et evanescere, juxta illud : « Male parta, male dilabantur. De malo quæsilis non gaudet tertius hæres. »

Porro, hæreluci imitantur Balaam : *Primo*, quia Uxrtiir instar Balaam pro « amore terrestrium commodorum, veritatem quam ipsi norunt, impugnant, » ait Beda; et OEcumenius : « Gnostici, inquit, lucri cupiditate omnia agunt, »

Se undo, quia pro Spiritu Sancio quem jactant, SecnuU. spiritu erroris et patro mendacii, puta diabolo, agitantur. Ha Didymus.

Tertio, quia hieresiarchæ crebro sunt mugi, vel TapUo. familiarem habent dæmonem, uti habuit Balaam.

Quarto, sicut Balaam voluit maledicere populo Dei el Synagogae, sed Deus ejus maledictionem vertit in benedictionem : ita hæretici sunt maledicentissimi, el conviciis ac probris continuo non tantum Orthodoxos, sed et se invicem impetunt et proscindunt. Sed Deus hæc eorum probra in ipsorum ignominiam, et Ecclesiæ gloriam convertit, ostendendo loti mundo eorum impatentiam, maledicentiam, calumnias.

Quinto, Balaam impium dedit consilium Balac jegi, ut scilicet puellas speciosas submitteret in castra Hebræorum, quæ eos ad libidinem, indeque ad idololatriam pellicerent, ut sic deserente cos Deo, a Balac vinci el occidi possent, ut patet JVw. XXXI, 15, ibique docet Thcodorelus, *Quast.* XLV, et Josephus, lib. IV *Ant.*, vi. Ita hæretici impia dant consilia, suadentque Religiosis et Clericis apostasiam, violationem votorum, perfidiam, hæresim; laids rebellionem, libidinem, gulam, omnemque carnis licentiam. Ita Didymus. Imo Christus ad Angelum, id est Episcopum Pergami, *Apocal.* n, 19 : a Habeo, ait, adversus te pauca, quia habes illic teuenles doctrinam Balaam, qui dicebat Balac mittere scandalum coram tiliis Israel, edere et fornicari : ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolailarum ; » de quo ibidem plura. Unde Philastrius, lib. *De Hccres.*, Balaamilas recenset inter hæreticos; hæresis enim eorum erat, licere fornicari el vesci idolothytis. Quocirca Balaam appositum ad rem, opus et facinus suum sortitus est nomen : *Balaam* enim hebraico idem est quod lingens vel vorans populos, aut absorbens populum. Balaam enim invitans Hebræos per puellas ad esum idolothytorum, voluit cos absorbere et perdere.

Denique sicut Balaam in bello Madianitico ab licbræis gladio cæsus est, ita hæreluci gladiis principuin perimuntur, quia impii sunt in Deum, el quia rempublicam turbant, concitando rebelliones, seditiones el schismata, uli Balaam per mulieres voluit evertere castra Hebræorum. Nihil enim animos viriles et militares ita effeminat ac libido. Quocirca veteres Gentiles feminas, licet uxores, castris arcebunt, teste Tertulliano, lib. *De Castitate*, cap. xn. Unde *castra* dicta sunt « quasi casia, quod in iis castraretur libido, » ait Isidoros, lib. IX *Etymol.*, cap. in. Hanc causam affert Tacitus, lib. III *Hister.*, « inessc scilicet mulierum comitatu quæ pacem luxu, bellum formidine morentur. » Et Valerius Maximus, lib. II, cap. vn : « Exhausta, ait, erubescenda sentina scortorum e castris Scipionis, Romanus exercitus, qui paulo ante metu mortis turpi se fœderis macula asperserat, erecta virtute acrem illam et animosam Numantiam incendiis exustam solo æquavil. » Vide Lipsium, lib. V *De Militia Rom.*, Dialog. 18, ubi narrat Germanos olim mulieres in castris deprehensas naso truncasse et expulisse.

Er ix contradictione (græce rf. ἀντίρροπα, id est contradictione) Core pehiehcxt, — quia hærc^i

licet nondum extarent tempore Core, tamen in eo el cum eo perierunt typice el figurate : perditio enim Core, qua ipso vivus absorptus est a terra, descenditque in infernum, typus erat et figura quod simili modoj percierentur! hæreluci ejus as-séché, ac descenderent in tartara. Unde de Anti-christo ejusque pseudopropheta dicitur *Apocal.* XIX, 20 : « Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. » Simili phrasi ait Apostolus fideles baptízalos esse in Mose et mari, et eandem escam cum eo manducasse, typice scilicet et figurate, quia nimirum transitus Mosis per mare Rubrum erat typus baptismi, et manna ejus typus erat noslræ Euchari liæ, I *Corinth.* x, 2; et Boia, vi, 3, ail nos consepultos cum Christo per baptismum in mortem, quia scilicet baptismus typus est sepulluræ el mortis Chrisii, cumque repræsentat; unde explicans subdii : « Ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ila et nos in novitate vitæ ambulemus. »

Secundo et planius, a in contradictione,)) id est inslar contradictionis, q. d. Instar sediliosi Coro, qui in sua contradictione et seditione periit, perierunt et pereunt hæreluci. Sic sæpe Hebraice, id est *in*, sumitur pro *D*, id est *sicut*, *instar*. Ha Vatablus.

Tertio, « perierunt » mystice, quia suas suorumque quos seducunt animas, per hæresin perdunt el occidunt, ac reas gehennæ efficiunt.

Porro, reple S. Judas comparat hæreticos cum natici Core : *Primo*, quia sicut Core superbiens rubellavit Mosi, prælexôns calvas el futes causas : unde et *Core* Hebr. significat *calvum*; sic ipsi rebellant Pontifici et Ecclesiæ.

Secundo, sicut Core ambivit sacerdotium, sic Sroota illi ambiunt Episcopatus et opima beneficia.

Tertio, sicut Core fecit schisma, sic et ipsi. *Tertio*.

Quarto, Core leviter correptus a Mose arroganter respondit, et monentem sprexit : ita et ipsi obstrepunt monitionibus Pastorum el Episcoporum.

Quinto, sicut Core vivus ad inferna descendit, Qniuto. sic et ipse. Ha Buda, OEcuinenius et alii : vide dicta *Numcr.* xvi.

Denique S. Judas hæreticos comparat cum Core Sexto et Cain, quia in spiritu praevidebat fore hæreticos Caíanos, qui utruinque defenderent el colerent. Audi S. Augustinum, *hccresi* 18 : « Caiani, inquit, propterea sic appellati, quoniam Cain honorant, dicentes eum fortissima » esse virtutis ; simul et Judam traditorem divinum aliquid putant esse, et scelus ejus beneficium deputant, asserentes cum præscisse quantum generi esset humano Christi passio profutura, et occidendum propterea Judæis tradidisse: illos etiam qui schisma facientes in primo populo Dei, terra dehiscente perierunt, Core, Dalhan et Abiron, et Sodomitas colere perhibentur. Blasphemant legem, el Deum legis auctorem, carnisque resurrectionem negant. »

Moraliter, nota hic quam severe puuiat Deus

murmuret rebellionem in Superiores Deique ministros ; ob eam enim Core, Dathan et Abiron vivi absorpti sunt a terra et gehenna ; et, ut ait S. Ambrosius, Ul). III, epistola 2^a, ad Eccles. Ver-cellensem : « Immugiens terra in medio plebis scinditur, aperitur in profundum sinus, abripiuntur noxii, et ita ab omnibus mundi hujus ablegantur elementis, ut nec aerem haustu, nec cœlum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulcro. » Sic Maria, soror Mosis, contra Mosem murmurans, percussa est lepra, Atiwcr. xii. Sic magi Pharaonis Mosi resistentes ulceribus puniti sunt, Exod. ix, 9. Sic Absalon persequens Davide in regem, ex arbore pendulus inter cœlum et terram, quasi alterutrum tangere indignus, Iribus lanceis confossus est, Il Ilcg. xvm, 1 L Sic Paulus Elymam sibi resistentem cæcitate mulcavit, Actorum xin, H.

Symbolice Cain, Balaam et Core repræsentant triplicem concupiscentiam, a qua omne malum : scilicet Cain avarus concupiscentiam oculorum, Balaam gulosus et luxuriosus concupiscentiam carnis, Core ambitiosus superbiam vitæ : de quibus S. Joannes epist. 1, cap. u, vers. 16 : a Omne, ait, quod est in inundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ. »

Cain ergo repræsentat avaros, Balaam gulosos et luxuriosos, Core superbos. Hisce Iribus S. Judas væ, id est æternam maledictionem et gehennam intentat ; æque ac Amos, cap. vi, vers. 1 : « Væ, inquit, qui opulenti (ecce avari) estis in Sion, etc., ingredientes pompaticæ (ecco superbi) domum Israel, etc. ; qui separati estis in diem malum, qui dormitis in lectis eburneis, et lascivitis in stratis vestris ; qui comeditis agnum de grege, et vitulos de medio armenii ; qui canitis ad vocem psalterii, bibentes vinum in phialis, et optimo unguento delibuti (ecce gulosi et luxuriosi), et nihil patiebantur super contrilione Joseph. »

12. Hi sunt ix i:rilis suis macula. — Græce b cfwrxte, id est, « in charitalibus, in dilectionibus vestris maculati, » ut legit S. Augustinus, Delude el Opcr. cap. xxv, hoc est in conviviis. Primitus enim Christiani in symbolum charitatis post Eucharistiam celebrabant convivium communia, tam pauperibus quam divitibus, sed frugaliter et pia, ideoque ea vocabant Agapes, id est charitates, ut ostendi 1 Corinth, xi, 20. Sic Gentiles sua habebant convivia, quæ vocabant çtXivxel çtXÎTæa, quasi amoris et amicitiae symbola. Jam sensus est quem dat Syrus, isti sunt qui in deliciis suis commaculant, luv corpus crapula, tum mentem ebrietate, gula, libidine ; tum convivas prava doctrina et hæresi, æque ac detractio, maledictio, atque impudicis verbis et aspectibus ; habent enim « oculos plenos adulterii et incessabilis delicti, » ut ait S. Petrus epist. II, cap. n, vers. 14. Vide ibi dicta. Arabicus vertit, isti sunt provocantes super

vos reatus, quia scilicet vos hæresi, gula et libidine commaculant, ideoque iræ et vindicta divina reos et obnoxios faciunt. In hisce creo veram esse illud Tertulliani, De Jrjun. restra Psychicos, cap. xvi : « Apud te Agape in carabis fervet, fides in culinis calci, spes in ferculis jacet. Sed major his est agape, quia per hanc adolescentes tui cum sororibus dormiunt : appendices scilicet gulæ lascivia atque luxuria sunt. » Gnostici enim saturi uxores suas aliis concedendo, dicebant : « Surge, et fac agapen cum fratre, » ait Epiphanius, hæresi 26. Minus recte Cajctanus ita dispungit, trajicit et exponit : Hi convivantes in dilectionibus vestris, id est in beneficiis a vobis susceptis, convivia agitantur sunt maculæ, quia maculati alios suis vitiis commaculant.

Pro maculet græce est ozûâii, quod Hesychius in Léxico, Plinius, lib. IH in Drormio, Cæcumenius et alii vertunt scopuli, sive confragosa in mari saxa, ad quæ allisæ naves dissiliunt et vectores mergunt. Similes scopuli sunt hærelici et impii convivas, qui alios secum epulantes in perniciem et ruinam trahunt (1). Aptius tamen Noster vertit maculet ; h enim epulis congruunt magis quam saxa, illasque significat Græcum , apud S. Petrum epist. II, cap. n, vers. 13, itaque hic pariter vertunt Tigurina, Clarius, Erasmus, Arias et Bagninos.

Eleganter Thomas Anglicus : Dicuntur, ait, « maculo, » quoad impudicitiam ; « convivantes, » quoad crapulam ; « sine timore, » quoad ineptam lætitiā ; « pascentes semetipsos, » non pauperes, quoad mensam.

Convivantes sine timore, — quia sine Dei hominumque reverentia, intrepido et impudenter se carne infarciunt et vino ingurgitant, gestibus lasciviunt, ac verbis virus pectoris sui evomunt ; quare gurgites sunt, helluones, nati veneri et ventri. Notat S. Dionysius accumbentem mensam præ cæleris opus habere timore Dei, eumque in se excitare debere, eo quod in mensa multa gulæ, detractio, superbi, impudichi, etc., ingerantur occasiones, quæ sine timore Dei superari nequeunt. Quare S. Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus alique Sancti convivia, licet invitati, adire noluerunt, domi vero suæ convivium et convivas sacra lectione condiebant. Qui ergo convivia adeunt, timore Dei se præmuniant, cogitantes illud Sapientis, Proverb. xxi, 1 : « Quando sederis ut comedas cum principe, diligenter attende quæ apposita sunt ante faciem tuam ; et statue cultrum in gutture tuo, si tamen habes in potestate animam tuam, ne desideres de cibis ejus, in quo est panis mendacii. » Vide S. Chrysostomum, homil. 32 in Matth. : Clementem Alexandrinum, lib. H Pædag., cap. i, et ii ;

(1) Sirnili modo Florus, lib. IV, n, i : « Quum scopulus, et nodus, et mora publico securitatis supererei Antonius. »

S. Paulinum, epuri 31 : S. Ambrosium apud S. Augustinum, lib. VI *Confiss.*, cap. n; S. Hieronymum, *cpist.* 1-; S. Gregorium, lib. I, *cpist.* 71, qui omnes egre; io docent qualia et quam sobria debeant essa Christianorum convivia.

Unum Tertullianum preterire nequeo, qui totum Christiani convivii ritum ita describit : «Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit ; vocatur enim agape, id quod dilectio penes Græcos est. Quantisciimque sumptibus constet lucrum est, pietatis nomine facere sumptum ; si quidem inopes quoquo refrigerio isto juvamus. Nihil vilitatis, nihil immodestae admittit: non prius discumbitur, quam oratio ad Deum pnegustetur ; editur quantum esurientes capiunt; bibitur quantum pudicis est utile; ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse; ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire ; æque oratio convivium dirimit. » Et paulo post : « Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellaverunt, cui pner cognatos el afflues nemo interponebatur; ut fi qua inter necessarios querela esset orta, apud sacra mensa», el inter hilaritatem animorum fautoribus concordile adbibitis tolleretur. »

Porro, to *sine timore* nonnulli referunt ad id quod sequitur, «semetipsos pascentes (1). n Verum Romana aptius referunt ad « *convivantes*, quod præccssil; sed eodem res redit. Pro (omí- tanles græce est quod aliqui ad libidinem et turpem concubitum referunt, uti dixi ll *Petri* n, vers. 13. Unde Arabicus vertit : *Qui currunt per dolum et impudicitiam in desideriis suis*.

Semetipsos pascentes ,— 7. d. pastorumcsl pascere oves, non seipsos. At hi pseudopastores pascunt se, non oves, imo oves deglubunt, ul iis eorumque bonis se pascant. Boni Pastoris est pascere etiam corporaliter pauperes. At hi elemosynas quas a fidelibus corrogant pro pauperibus, sibi arrogant. Alludit *ad Ezech.* xxxiv, 2. Vide ibi dicta.

Secundo, OEcumenius Gracum id esi *pascentes*, exponit *regentes* : oliin enim reges vocabantur el erant Pastores populorum. Unde Agamemnon ab Homero vocatur itcipfo Qua cnim diligentia, cura el humanitate Pastor pascit regique oves, eadem Rex pascere ct regere debet populum. Unde Arabicus vertit, *gubernant seipsos sine virtute*; Pagninus cl Vatablus, *suapte ductu arbilrioque ementes*; alii, semetipsos *creant Pastores et Episcopos*, non vocali a Deo, ncc electi ab Ecclesia.

NiBts.—Ita vocat hærellicos ob tumorem et fastum, quod instar nubium se extollant, suamque doctrinam e nubibus el cielo venire jactitent. Hinc cx adverso de Apostolis ait Isaias, cap. lx, 8 : a Qui sunt isti qui ut nubes volant? »

(!) Duo poiito, *convivantes* idem est ac in *vestris*

Nrnrs sinb aqua, — puta nubes sternes, !nfa> ji»H;d cund:e, qu e videntur aquam al hominum retri- «nnt ni- geriani < t terræ facunditatem promittere, sed eam 'ln* non præstant. Ita Gnostici nomen inane scientiæ pí>iuó.

et doctrinte proferebant, sed eam non praslabant, ait Didymus, juxta illud Prou. xxm, 14: « Nubes el ventus, et pluviie non sequentes, vir gloriosus et promissa non complens. » Hujus loco S. Petrus *epistola* 1, cap. 11, 17, eos vocat fontes sine aqua, ct nebulas turbinibus exagitatas. Tropologice nubes sine aqua sunt concionatores pomposi et verbosi, qui aures scalpunt, sed cor non feriunt.

Secundo, OEcumenius : Sicut nubes, inquit, sino aqua, agitata veniis, ea loca quibus incumbit non refrigerat aqua, sed caligine obducit el olFuseat: ila hæretici animas salutare sermone non irrigant, recreant et fecundant, sed detestabilibus documentis obtenebrant.

Tertio, Beda : Sicut nubes steriles, ait, a ventis circumferuntur, ita hreretici veniis, id est, flatibus et suggestionibus daemonum in diversos viliorum raptantur errores. Rursum, sicut nubes a vento instar fumi dispellitur et evanescit, ita ct hæretici suo vanitatis spiritu dissipantur el evanescunt. Ita S. Athanasius de .Juliano Apostata jam regnante et in fideles grassari incipiente : a Secidamus, ait, paululum, o amici; est enim nubecula quæ cito proterit et evanescit, » teste Socrate, lib. II, cap. xil. Verus fuit vates; sequenti cnim anno occisus fuit Julianus. Vere Joh cap. vu, vers. 1) : « Sicut, ait, consumitur nubci et pertransit, sic qui descenderit ad inferos, noQ ascendet, n Alludit ad Simonem Magum, qui insta! nubis vento agitatie volavit per aerem raptatus4 daemone, sed precibus S. Petri prostratus crura confregit.

Nota tí *circumferuntur* ; hreretici enim ab una hreresi in aliam ct aliam dilabantur, atque in dies nova cudunt dogmata, juxta illud : « Impii ambulant in circuitu » dogmatum et errorum. UndeS. Hilarius ad Constantium Imperatorem, ait Arianos plurimas habere fides, ne ulla esset, imo annuas et menstruas, adcoque tot habere lides, quot voluntates. Vere noster Erusius :

Cur nunc tot Qdious luditur una fides?

Protei ergo et chamælcontes sunt hærectici, qtl instar Euripi fluctuant semper, et nusquam sii>biles consistunt. Vide Irenæum, lib. 1, cap. v, Tertullianum, lib. *De Prescript.*, cap. xi.ii, et Vincentium Lirincensem, *Contra profanas haresum novitates*.

AnUOHES AI TUUNAIES, — *SitSfa.* çOive-Süfwx, quod primo verti potest, *arbores autumnno marcescentes*, scilicet perdentes fructus, seque in radicem ct terram contrahentes. Simili enim modo hærectici sunt homini s marcidi, nullum doctrinas vera, operumque bonorum frudum ferentes ; sed terrenis affixi cœlestia non capiunt, ncc cupiunt*

imo desperant. Ita Adamus, Vatablus et alii. Porro Columella, lib. III, cap. x, ostendit analogice recte hominem comparari arbori et planto!, ac utriusque partes et membra inter se confert. Est enim homo quasi arbor inversa, habens radicem, puta caput, sursum; ramos, puta pedes, deorsum : cujus contrarium facit arbor.

Secundo, *verti potest, arbores finientis ultimique autumnii, ac hiemali squalori* proXimiB; ita dicte *τὶ θῖν'*; *xt rry* id est, a finiente autumnno. Tunc enim arbores comam suam, puta omnia folia, deperdunt, arescunt et canescunt. Ita hæretici nulla veræ sapientiae vel eloquenti® folia et speciem præferunt, sed uti fructu steriles, sic foliis et specie sunt aridi et squalidi. Ita Salmeron et Gagncius.

Tertio, *ḡhwopà vocanlur arbores frugiperdæ, nap τὶ ḡbia4a.τ ri; auri-» ḡrápe*, id est, *CO* quod SUOS fructus corrumpant, et nil nisi corruptum et marcidum producant. Unde Arabicus vertit, *arbores corruptorum fructuum*. Nonnullos enim arbores, præsertim novelte recensque piantate, solent extremo autumnno præter temporis rationem florere, idque agricolis indicat eas quasi egesto omni humore et vigore, mox per hiemem emorituras. Alii® poma in autumnno proferre incipiunt; verum ob supervenientem hiemem ea ad maturitatem non perducunt, sed acerba relinquunt. Tales sunt hæretici, qui non tantum sunt mortui, sed et mortiferi, quia non tantum sua, sed et aliorum bona opera et pietatis fructus extirpant, imo pestifero hæresis veneno inficiunt et intoxicant. Ita Ueda, Salmeron, Catharinus et alii.

Tropologice Hugo : Arbores autumnnales, ait, sunt acidi et pigri, qui sero, tarde et pigre Deo servire incipiunt, ideoque nil ad maturitatem perducunt; sed superveniente hieme, id est tentatione et adversitate, eorum studium et opus emoritur. Ex adverso justus fervens et strenuus est « tanquam lignum plantatum secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non defluet, et omnia quæcunque faciei prosperabuntur, » *Psal.* 1, 3. Rursum : « Justus sicut palmti florebit, et sicut cedrus Libani multiplicabitur, » *Psal.* xci, vers. 13; et : « Ego sicut oliva fructifera in domo Dei, » *Psal.* lxi, 10. Vide *Eccli.* cap. xxiv, vers. 17 et seq. ubi sapientia Dei et Sanctorum, practica scilicet, comparat se semper virenti cupresso, palline, oliva, cinnamomo, balsamo, myrrine; ac denique vers. 23 : a Ego, ait, quasi vitis fructificavi suavitatem odoris; et flores mei fructus honoris et honestatis. » Sic Joseph vocatur filius accrescens et frugifer, *tlcn.* XLix, 22.

Infructuosa, — quia fructum vel perdiderunt, vel perdunt, uti jam dixi. Apte S. Epiphanius, *hærcsi* 31, et Irenæus, lib. I, cap. xxxii, Gnosticos et hæreticos comparant fungis, qui ex arboribus prodeunt, quasi eorum excrementa, unaque nocte oriuntur, et mox emoriuntur. Sic enim

hæretici ex nobis prodierunt, r. *fr'nnlur*, occiduntque citissime, ait S. Augustinus in *Psal.* lvi.

Bis mortua. — *Primo*, quia non tantum fructus, sed et folia amiserunt, uti jam dixi. Simili enim modo hæretici non tantum fructu et sapore, sed et specie ac decore pietatis et bonorum operum destituuntur. Ita OEcumenius.

Secundo, «bis,» id est omnino et penitus, «morirne. » Sic dicimus, *bis* (*erjue*, id est omnino, *beati*).

Sic Apostolus ait Presbyteros qui bene praesunt, duplici, id est multiplici, honore esse digno, I *Timoth.* v, vers. 17, ubi plura hujus phrasidis exempla citavi.

Tertio, nonnulli per *fcis mortuas* accipiunt bis plantatas, et bis eradicatas, per casque significari relapsos in hæresim. Alii aiunt *primo* mortuos fuisse, cum ante baptismum in gentilismo viverent, *secundo* vero mortuos, cum post baptismum in hæresim lapsi sunt. Alii bis mortuos censent, quia tam corpore, quod omni libidine contaminant, quam animo mortui sunt. Ita Clementinus.

Anagogice, *primo*, moritur anima per peccatum, quo gratia quæ est vita animæ, deperit; *secundo*, moritur cum truditur in gehennam : hæc enim est mors secunda, *Apocal.* xx, 14.

Quarto et genuine, arbores « bis mortuæ, » id est, eradicatæ, uti explicando subdit S. Judas, sicut paulo ante autumnales explicuit per infructuosas. Arbor enim primo in se moritur, dum arescit, sed vivit adhuc in radice, ex qua in verum pullulat et reviviscit; secundo vero moritur in radice, dum illa eradicatur, et tunc planeque moritur, ut nulla ei vite spes supersit. Ita Arias. Simili modo moritur anima hæretici, primo per peccatum mortale : per hoc enim amittit charitatem et gratiam, quæ est vita animæ. Deinde secundo moritur per hæresin : per hanc enim amittit fidem quasi radicem, quæ est initium vite spiritualis : hæresis enim nunquam est primum hominis peccatum, sed ad eam præviis aliis peccatis quasi gradibus sensim descenditur.

Eradicata. — OEcumenius et alii jam dicti censent plus hoc esse quam *τὸ bis mortuæ*; mortua enim reviviscere et repullulare possunt, si radix in terra sana consistat; at eradicata nullam vite spem habent, sed verius est *τὶ eradicatæ* explicare *τὸ bis mortuæ*, uti jam dixi. Porro hæretici per schisma et hæresin eradicati sunt a Ecclesia, Deo et Christo, quasi excommunicati. *To* ergo eradicata Gnosticorum desperatam salutem significat. Nam, ut ait UEcumenius, « a Paradiso, id est Domini Ecclesia, eradicantur, et foras projecti ad ignem eternum colliguntur. Qualem enim statum habere aul radicem potest, qui ob voluptatis colluviem ab omnibus projicitur? »

13. *Fluctus fkiu maius*. — « *Feri*, » id est *csl* « *fc-*

roces, i nt legits..Martinas I, Papa *epist.* I; Syrus, *fluctus vehementes maris*; Arabicus, *Iteras maris commoti*. Sic Ovidius vocat *truces fluctus*; et Virgilius, lib. VII *Aneid.*, vocal *latrantes undas*, quia sonant et fremunt instar canum latrantium; unde et pars maris Zelandici a tali latratu vocatur, SNu \$onb, id est *canis*. Physico notat S. Chrysoslo-mus in *Matth.* cap. xiv, Deum creasse mare, non tranquillum, sed fluctuans et æstuans, ut in eo compescendo et moderando suam potentiam et providentiam ostenderet. Talis est et vita nostra, quam tentationibus et tribulationibus ita librat Deus, ut nec nimiis obruamur, nec iis omnino carentes torpescamus. Comparavit S. Judas Gnós-ticos, *primo*, nubibus sine aqua; *secundo*, arboribus autumnalibus; *tertio* hic, fluctibus marinis feris et sævis. Idque *primo*, quia instar fluctuum inquieti, tenebrosi, amari et tumidi sunt, ac per superbiam attolluntur, utcælum sua maledicen-tia cl blasphcmia attingant. Ita Beda, juxta illud *Isaïe* l v h, vers. 20: « Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest. »

Shrnrndo. *Secundo*, quia, uti fluctus feri navim, ita ipsi turbulenti, seditiosict tumultuosi Ecclesiam concutiunt et exagitant.

Twiiio. *Tertio*, quia sicut fluctus, licet tumentes cl altissimi, littus el saxa verberantes, ab iis repulsi dissiliunt, abeuntque in spumas et evanescunt: sic el impetus, fastus ac furores hærclicorum verberantes Ecclesiam, in scipsos dissiliunt et evanescunt. Ita Beda, juxta illud : a Homo bulla, » quæ non est aliud quam spuma inflata.

(h)»Ho. *Quarto*, sicut fluctus in fluctum, ita hæresis una in aliam arietat, itaque seso invicem confi-ciunt et jugulant.

Despumantes. — Alii legunt « disponíanles; » proprie enim despumare est spumam auferre; dispumare vero est spumam quasi fecem ejicere cl expumare; sed sæpe despumantes sumitur pro dispumantes, ull apud Persium , *satyra* 3 :

Sertimus indomitum quod despumare Falernum Sufficiat, quinta dum linea tangitur hora.

Unde Martinas I Papa legit, *spumantes proprias confusiones*; Syrus, *qui in manu spumationis suce indicant ignominiam suam*; Arabicus, *sicut /luctus feri maris commoti ebulliunt in confusionibus, vel delictis suis*. Jam per «confusiones,» sive, ut Vatablus, *dedecora*, intellige, *primo*, verba pu-denda, lurretica, blasphema, superba, contume-liosia, impudica. *Secundo*, pudenda opera, puta sacrilegia, expilationes templorum, seditiones, bella, cædes, rapinas. *Tertio*, et aptissime, rò *con-fusiones* notat pudendas Gnoslicorutn crapulas et libidines portentosas, adeo ut et suum semen Deo offerrent, cl Eucharistiae miscerent ac comederent, u*> ait Epiphanius, *lucres.* 26: hæ enim sunt effectus et pænæ superbite, *Rom.* i, 2-i, <7. d. Superbiunt et attolluntur instar fluctuum; sed hæc » >, ‘rbia detumescitA obitque in spumam pu-

dendæ libidinis. Ita Didymus et Thomas Angli-cus. Venus enim a Græcis vocatur Açp«Jtrr,ç, a spuma, quod e maris spuma orta credatur, ait Plato in *Cratylo*; vel, ut Aristoteles, II *Dc Gener, anim.*, cap. 11, quod seminis natura sit àcjdîr.î, id est *spumosa* ; vel. ut Euripides in *Hecuba*, quod sil iff".^{TM*}; (*ni*, id est, *stultitias dea*. Sic S. Hiero-nymus *ad Oceanum* : « Venter, ait, mero æstuans cito despumat in libidines.»

Sidera errantia , — puta planelæ ; sic cnim ha-bent Græca, àçZfij «Àawrat, id est *stella: erratice*. Planche cnim ut Mars, Venus, Luna, Mercurius in cælo cursu vario vagoque oberrant. Sic cl hærclici a vera fide in errores alios et alios aberrant, alios-que in errorem ducunt. Tò ergo *errantia* notat eo-rum non tantum errores, sed et errorum incon-stantiam et mutabilitatem. Ita OEcumcnus, Beda et alii. Oberrant ergo sicut planelæ , qui semper tramitem mutant, ut nunquam eodem loco orian-tur cl occidant, sed alio semper et alio, atque nunc tardius, nunc celerius rotentur; modo enim ad intima zonæ brumalis descendunt, modo ad alta zonæ solstitialis ascendunt, modo mediam zonæ æquinocialis lineam repetunt, ait Beda. Sed hoc discrimine, quod planelæ in errore mo-tuque suo sint regulares cl constantes. Unde Pli-nius, lib. II, cap. vi : « Septem sidera, ait, ab in-cesssu vocamus errantia, cum errent nulla mi-nus illis. » At hærclici ia errando sunt irregula-res prorsus et vagi : novos cnim quotannis erro-res confingunt; quare in novandi constantia sunt inconstanlissimi.

Secundo, «sidera errantia» Cajefanusnon male interpretatur, non planctas coelestes (hi cnim constantes habent motus), sed meteora et exha-lationes igneas, quas Aristoteles , I *Metcorol.*, vo-cat stellas discurrentes *in aere*. Græcum cnim zXrr.n;; idem est quod wlvrr,, id est, vagus, er-ro, stella erratica sive in coelo, sive in acre. Unde Plato, lib. II *De Republ.*, mercatores vocat

ini t «í noXtíí, id est *planetas urbium*, quia urbes mercium causa pervagantur et oberrant. Et in militia hac illae temere abeuntes milites nUvÍTxí vocantur, quos lleracliús Imperator mulc-tabat poena , qua scilicet puniebantur ii qui locum in acie deseruissent. Denique hospi-tes, quia multas regiones pererrant, vocantur wXxvüt m. Tales prorsus sunt hærclici. Vide Bcllar-minum in *orat*, tomo ultimo præfixa, ubi appo-site Lutheruin comparat stellæ cadenti c cælo in terram, imo in tartara, *Apoc.* vili, 10. Lapsus est cnim c statu Religioso, qui est imitatio cl inchoa-tio vitæ cœlestis, in terrestres cupiditates cl sor-des, ac infernales errores el blasphemias. Quo-circa Syrus vertit, *stellæ seductrices*; Arabicus, *stella: caliginosa*; vel maleflcæ, quales sunt exha-lationes , quæ accensæ instar stellarum c cælo cadere videntur. Item ignes fatui vel errantes, qui viatores in avia flumina vel præcipilia dedu-cunt. Simillimi sunt hærclici. Longam dc his er-

rantibui stellis disputationem habet Isidoras Pelusiota, lib. IV, epist. S8. Perstringit rursum S. Iudas Simonem Magum, qui volando per aera quasi sidus errans in cœlo oberravit.

Videtur quoque prœvidisse pseudopropheta, qui paulo post sub Adriano Imperatore, Judeos seduxit, et ad rebellandum Romanis concitavit, ideoque se *Harchochebas*, id est lilium stellæ (*cocab* enim Hebraice c-t *stella*), nuncupavit, de quo Eusebius, lib. IV *Hist.*, cap. vi : «Erat, ait, tunc temporis Judeorum dux Barchochebas nomine, quod stellam significat, vir alias ad credes et latrocinia paratus. Propter nominis autem significationem portentose mentiebatur, quod Judæis tanquam servitute pressis velut ex cœlo lux quredam descendisset, et afflictis illuxisset.» Et cap. vu, ait Basilidem haeresiarcham Prophetas sibi finxisse Barcabum et Barcoph, ad stupefaciendum auditores. Rursum perstringit triginta /Eones, quos Valentinus confinxit, quasi triginta sidera in cœlo oberrantia; unde eosdem per ternos cœlos instar siderum distribuebat, uti videre est in eorum schemate, quod exhibet Pameius *tu Tertullianum*, initio libri *Contra Valentinum*.

Quibus procella tenebrarum servata est in sternum. — Pro *procella* græce *cs*l *îw* *î*, quod Interpres, II *Petri* ii, 17, vertit *caligo*, et ita legit Murtinus I Papa, *epist.* 1, et Arabicus vertit, *perfectio tenebrarum*; caligo enim apposite quasi poena adaptatur stellis errantibus; recte tamen quoque iis adaptatur procella : nubes enim quæ quasi caligo velant stellas, sunt procellæ. Jam in inferno proprie est caligo et procella tenebrarum. Significat ergo S. Judas utramque paratam esse hæreticis, idque congrue, ut per quæ peccaverunt, per ea puniantur, *Sapient.* xi, 17 : scilicet per tenebras, quia tenebras errorum in Ecclesia induxerunt; per procellam, quia Ecclesiam schismate et seditione exagitarunt. « Recte, ait Beda, in tenebras tormentorum mittentur reternas, qui in Ecclesia Dei sub nomine lucis tenebras inducebant errorum. Merito procella percil lentur suppliciorum, qui in similitudinem tempestati marinarum pacem Ecclesiæ turbabant. » *Tenebra*: repræsentant poenam damni, putacarentiam visionis Dei, *procella* poenam sensus, id in aeternum pœnæ utriusque relernitatem.

Tropologice, hæc omnia quæ S. Judas intorquet in hæreticos, intorqueas in quoslibet seditiosos, superbos, avaros, gulosos, luxuriosos, etc., tum quia tales revera erant, et etiamnum sunt hæretici; tum quia superbus, avarus, luxuriosus, etc., suam habet hæresim, id est, pravam electionem Deo repugnantem, ac practice est hærelicus. Nam v. g. luxuriosus practice dicit : Bonum est mihi fornicari : mihi est fornicandum. Quod si idipsum speculativo diceret, revera proprie haberet errorem in fide, essetque proprie hærelicus: hærelicus enim est, qui dicit fornicationem esse licitam, esse bonam et amplectendam. Superbus

ergo, avarus, luxuriosus et quilibet peccator, *primo*, est quasi nubes sine aqua, quia externam habet sapientiæ et honestatis speciem, quasi nubem, sed interius virtute vacuum, inanem et sterilem.

Secundo, idem est arbor autumnalis, id est, infrugifera, mortua et mox eradicanda ac mittenda in gehenam, juxta illud Christi : « Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur, » *Matth.* vit, 19.

Tertio, idem similis est fluctui maris, quia mille cupiditatum restibus agitur, quibus in suas confusiones et pudenda verba et scelera desumat, juxta illud *Isaia*: l vii, 20 : « Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundant fluctus ejus in conculcationem et lutum. »

Quarto, idem est stella errans; quia a cœlo, Deo, recto. virtute, felicitate aberrat, tenditque in tartara. Ex adverso de justo ait Sapiens, *Eccli.* XXVII, 12 : « Sanctus in sapientia sua manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur. » Quocirca eidem procella tenebrarum servata est in reternum.

11. Prophetavit autem et de his septimus ab Adam Henoch. — Probat quod impiis hæreticis procella tenebrarum servata sit in reternum, ex testimonio Henoch, qui septimus fuit ab Adam. Adam enim genuit Seth, hic Enos, hic Cainan, hic Maialaci, hic Zared, hic Henoch. Prophetia hæc antiquissima est, utpote edita ante diluvium : Henoch enim fuit abavus Noe : genuit enim Mathusalem, hic Lamech, hic Noe, Genes, v. Vide ibi dicta.

Porro Henoch fuit Propheta, et ea quæ citat hic Propia Judas, prophetavit viva voce, quæ vel traditione majorum accepit Judas, vel ex libro sive ab Henoch, sive a Noe, sive a quo alio qui prophetias Henoch collegit, conscripto. Unde Tertullianus, *De Habitu mulier.*, cap. m, censet librum hunc a diluvio servatum in arca, aut Noe afflatu Spiritus Sancti memoriter redintegratum. Consentiant S. Hieronymus, lib. *De Script. Eccles.*, in *Henoch*, Didymus et Beila hic, S. Athanasius in *Synopsi*, et Clemens, lib. VI *Stromat.* Quare verisimile est librum hunc olim exstitisse purum et sincerum, sed postea vel deperiisse, uti perit liber Addo Vi lentis, mulique alii qui citantur in libris Regum; vel ab hæreticis esse corruptum et depravatum, uti et passim alie veterum prophetis. Nam liber Henoch qui citatur a Tertulliano, Ireneo et aliis jam citatis, scatet erroribus, ut quod asserit filios Dei, Genes, vi, fuisse angelos, qui ex filiabus hominum per calidas lacrymas ex oculis angelorum profluentes, gigantes genuerint : quam S. Augustinus, XVIII *De Civit.*, xxxvitt, merito fabulam appellat. Tale est et quod ex libro Henoch citat Tertullianus, lib. *De Cultu feminar.*, cap. X, scilicet damnatos esse angelos, qui docuerunt feminas se ornare et fucare, aureas et argenteas

▼ estes texere, vellera tñtr^, etc. Idem, cap. iv *Dc Idolatría*, ait Henoch prædixisso quod dæmons omnia elementa, et cuneta quæ in terra manque sunt, in idololatriam converterent. Liber II inch citatur crebro in testamento duodecim Patriarcharum, quod citant et laudant Orígenes et Procopius : citatur, inquam, in testamento Simeon. IxJvi, Jssachar et Dan, ubi recensentur oracula Henoch, de his quæ eventura erant filiis et nepotibus duodecim Patriarcharum, de Hebreorum flagitiis et suppliciis, de mundi Redemptore a Judæis occidendo, de Hebreorum clade, servitute et reprobatione perenni. Irenæus, lib. IV', cap. xxx, ait Henoch legatione Dei functum ad angelos, intellige ad filios Dei, quorum libidinem cum filiabus Cain castigavit, *Genes. vi*, uti recte interpretatur Irenæum Fcwardentius. Porro S. Hieronymus *Dc Script. Eccl.*, in *Juda*, et S. Augustinus, loco jam citato, et lib. XV *Dc Civit.*, xxiu, aiunt non habere certam fidem quæ in libro Henoch scribuntur, eo quod nimia antiquitas illa suspecta fecerit, ne suppositiva vel depravata sint.

Lì ut est, certum est ea quæ citat Judas ab Henoch esse prædicta. Perperam ergo Cajetanus et alii suspectam habent hanc Epistolam, eo quod citet librum apocryphum Ilnoch : non enim citat librum, sed prophetiam Ilnoch, quæ potuit esse vocalis et verbalis; ac si eadem scripta olitn fuerit ab Henoch vel Noe, authentice scripta fuit, esto posterioribus sæculis additis fabulis fuerit vitata; Judas ergo si librum Ilnoch citat jam vitatum, ideoque apocryphum, non idcirco omnia qua eo continentur probat, sed tantum illum citat probatque ea parto, qua is authenticus et germanus erat Henoch vel Noe, puta prophetiam Ilnoch de ultimo judicio. Vide dictu in simili vers. 9. Jam vero S. Judas citat ejus prophetiam, qua parte agit et intentat impiis Dei judicium, quia illud negabant Gnostici impuri et impii. Illud enim maximum est frenum ad cohibendos homines a peccatis et libidinibus, qua; tempore Ilnoch abundabant. Unde mox proplerea Deus orbi generale induxit diluvium, a Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei judicium ponat?» ait S. Petrus apud S. (Linentem, *epist.* 1. Hinc judicium Dei jugiter sibi aliisque ob oculos posuere Sancti, ut S. Hieronymus, S. Ephrem, S. Hasilius, S. Augustinus, S. Chrysostomus, S. Gregorius uterque, et alii. Vide exempla et gnomas quas recitavi *Douter.* xxxn, 29. Hinc et ipse Ilnoch cum Elia venturus est quasi precursor judicis Christi, tum ul resistat Antichjismo, tum ul instans judicium praelicet, aligatque homines ad poenitentiam, ul ad illud se comparent: de quo plura *Apocal.* xi, 3. Simili modo S. Athanasius, lib. *Dc Incarnatione Verbi* : * < olun, ait, te latere alterum ejus adventum illi rem et divinum, non humilitate contemptibilem, «ed gloria magnificum, in exspectatione esse,

atque imminere, cum non ut patiatur rediturus sit, sed ut fructus suæ crucis omnibus retribuatur; immortalitatem videlicet, et resurrectionem, et incorruptibilitatem, neque ut judicetur, sed ut judicet. »

Dicens : Ecce venit Dominus. — Græce , id est *venit*, in preterito. Undo Arabicus vertit, *jam ecce Dominus jam venit*. « Venit, » id est, ita certo brevique veniet, ne si jam venisset. Prophetæ enim de futuris loquuntur quasi de preteritis, ob rerum certitudinem, quia in Dei prescienza et predestinatione sunt jam preterita. Deus enim ea præscivit et prædestinavit ab æterno, ut fierent tempore congruo a se decreto. Rursum æternitas Dei, qui hæc per Henoch prædixit, ambit, includit et transcendit omnia tempora, juxta illud quod dixit S. Petrus, *epist.* II, cap. n, vers. 8 : « Unus dies apud Dominum, sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat Dominus promissionem suam. » Hunc secundum Christi adventum passim Prophetæ et Apostoli hominibus tubali voco insonant, ul ad eum se comparent. Ita Isaias, cap. ni, vers. 17 : « Slat, ait, ad judicandum Dominus, et stat ad judicandos populos. Dominus ad judicium veniet cura senibus populi sui, et principibus ejus; » et cap. i.xvi : « Et Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadri- n ejus, reddere in indignatione furorem suum. » Joel cap. ii, vers. 1 : a Venit dies Domini, qui i trope est dies tenebrarum et caliginis, di- n nubis et turbinis, » etc. *Apocal.* cap. i, vers. 7 : a Ecco venit cum nubibus, et videbit cum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. »

Ix (id est cimi) sanctis millibus scis, — stipatus scilicet innumeris legionibus angelorum et Sanctoium. Unde S. Cyprianus ad Novatianum legit : « Ecco venit cum inultis millibus nuntiorum suorum, » juxta Illud *Dan.* vu, 10 : « Mille millium milii*-Irabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei. » Christum enim o cælo descendentem ad judicium honoris causa comitabuntur omnes omnino angeli, quasi ejus ministri, ut tam solrinnem et universalem Christi in undique actum condecorent. juxta illud Christi : « Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, » *Mat h.* xxv, 31. Ad Ilnoch alludit Moses morions ei benedicens populo, *Dcutr.* xxxiii, 2, dicens : t Dominus de Sinai venit, ole., et cura eo sancto» um millia. In dextera-ejus ignea lex. Dilexit p-pulos, omnes sancti in manu illius sunt; n et Zacharias xiv, 6 : « Veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti cura eo. » In judicio ergo « infiniti angelorum legiones Christum regem undique circumstabunt, » ait Nyssenus in illud : « Quod uni ex minimis meis fecistis. » Hem plurimas legiones hominum sanctorum, qui cum Christo judicabunt impios. Quod expavescens S. Augustinus in *Medii*, cap. iv : « Tot, ait, iudicibus inops astabo, quot me precesserunt in

opere nono; tot arguentibus confundar, qnol mihi prae buerunt bene vivendi exempla; tot convincar **testibus**, quot me monuerunt proficuis sermonibus, seque imitandos dederunt justis actionibus. »

IS. Facere judicium contra outres. — S. Cyprianus ad Novatianum legit, *facere judicium de omnibus*; Arabicus, *ut judicetur omnis caro*. Vcre S. Augustinus, *serm. 04 De Verbis Domini*: « Sedebit judex, ait, qui stetit sub judice; damnabit veros reos, qui factus est falsus reus, » Et S. Paulus II *Corinth*, v, 10: « Omnes, ait, nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum, » Tunc enim, ut idem ait cap. iv, vers, fi: « Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium, » et S. Joannes, *Apoca*., xx, 12: « Vidi, ait, mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt, etc., et judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera eorum. »

Et arguere omnes impios. — Græca addunt id est *corum*. Unde Pagninus, *ut redarguat omnes ex cis qui sunt impii*. Explicat enim quod dixit, « facere judicium contra omnes, » per id quod subdit, « et arguere oinnes impios ex cis. » Christus enim instituet judicium contra omnes homines, puta contra totum cœtum hominum (quia longe major ejus pars est impia), ut perdat ex eis quoscumque revera invenerit impios. S. Cyprianus ad Novatianum legit: a E! perdere omnes impios, et arguere omnem carnem de omnibus factis impiorum, quæ fecerunt impie; » Syrus: « Ut redarguat evectos illos impios, propter omnia opera illa quæ impie fecerunt. » Ume patet omnes omnino impios, etiam infideles et hæreticos, esse judicandos in die judicii. Quod ergo S. Augustinus, *serm. 38*, negat cos fore judicandos, et Christus, *Joann*, m, ait: « Qui non credit, jam judicatus est; » intellige eos non fore judicandos judicio discussionis et inquisitionis, sed judicio sive sententia condemnationis: causa enim eorum cum sit clara, discussione non eget, sed sentential pronuntiatione, et pœnæ irrogatione.

Et de omnibus duris (S. Cyprianus loco citato legit *impiis*) QUI LOCUTI SUM CONTRA DEUM PECCATORES nini. — Arabicus, *et super sermonibus duris contradicentibus, quibus locuti sunt in cum impia peccata*, puta de omnibus blasphemiiis, erroribus et murmuribus contra Deum jactatis, item de omnibus verbis maledicis, detractoriis, impudicis contra proximum didis: hæc enim cum nini contra Dei legem, sunt pariter contra Deum ipsum legislatorem, ideoque ab eo in die judicii, judicanda, arguenda et vindicanda. Alludit S. Judas ad id quod dixit vera. 8: « Majestatem blasphemant. » Sic Cipharnaitœ, audito Christi sermone de carne sua manducanda, dicebant: « Du-

rus est hic sermo, et quis potest eum audire? » Joan, vi, Ct.

16. III SUNT MURMURATORES QUERULOSI. — Sjtus, *hi sunt qui turbant et conquerentur in omni re*; Arabicus, *hi sunt provocantes super tos reatus*. Nimirum murmurabant Gnostici de Evangelica lege, quod nimis esset arcta et carni difficilis; quod ob eam exponerentur fideles Gentilium odiis, rapinis et neci; quod Episcopi novas leges, nova onera jejuniorum, festorum, rituum, observantiarum, etc., gravia et dura populo impone-

rent. Pro *murmuratores* græce est πυρις*, id est *surrones*, Est autem susurro, ait Œcumenius, qui tacite ac mussitando, non aperte, quod « Ibi displicet, reprehendit et carpit, ac prout erlim qui discordias sminat inter fideles et amicos turbatque unionem et pacem, uti turbant hæretici secreto detrahendo Episcopis et Pastoribus.

Pro *querulosi* græce est [αὐτὸς Μῦς, id est *queruli*, Œcumenius et alii vertunt, *reprehensores*, ait Œcumenius, « est qui portionem et soitem aliorum reprehendit, quique omnia ac semper studet vituperare. »

Secundum desideria (iwi-cxiic, id est *concupiscentios*) sua ambulantes. — Arabicus, *currentes*, uti equi effrenes et æstro perciti.

Et OS EORUM LOQUITUR SUPERBA, — telf.-pca, id est *tumida*, excelsa, fastuosa, omnem modum fidei quæ excedentia; Syrus, *stupenda*; Arabicus, *tn' j'beant in maximis ora sua*. Perstringit fastum Marci et Gnosticorum, de quibus Irenæus, lib. I, cap. ix: « Perfectos, ait, seipsos vocant, quasi nemo possit ex æquii magnitudini agnitionis ipsorum, nec si Paulum aut Petrum dicas, vel alterum quemdam Apostolorum, sed plus omnibus se cognovisse, et magnitudinem agnitionis illius, quæ est inenarrabilis virtutis, solos ebibisse: esse autem se in altitudine super omnem virtutem. Quapropter et libere omnia agere, nullum in ullo timorem habentes: propter enim redemptionem et incomprehensibiles et invisibiles fieri judicii. » Subdit eos ipsum judicem ad summum Dei tribunal citare. « Omnes tument, omnes scientiam pollicentur, » ait Tertullianus *De Prescript.*, cap. xu. Narrat S. Gregorius, XVIII *Moral.*, xxvn, alias xxxvni, hæreticum quemdam dixisse, se non invidere Christo Deo Licto, quoniam si vellet, et ipso posset fieri. Ahi vocabant se Catharos, id est puros; alii Manicheos, quasi Manna fundentes; alii Notos, quasi intelligentes. De superbia Lutheri et Calvinii dixi It Petri li.

Mirantis personas. — Syrus, *laudant personas* puta homines illustres, primarios, opulentos suspiciunt et prædicant, q. d. Adulantur potentibus et divitibus, eos mirifice laudant et extollunt, fingentes se admirari eorum excellentiam, ingenium, sapientiam, opes, virtutes. Ita Æeuuienus. Sic Simon adulatus Neroni, cumque quasi admiraos, ejus gratiam sibi conciliavit. Sic Marcus

ha-relicus, ait Irenæus, lib. I, cap. ix, purpuratas et ditissimas mulieres coluit, itaque carum opes emunxit. S. Hieronymus in *Amos*, cap. vn, testatur ha-retiros aucupari et jactitare gratiam principum, quodque imperatores cis communicarent; ac si quis cis adversaretur, illico criminari solitos: Ergo tu contra Imperatorem facis? Augusti mandata contemnis? Ila Ariani adulantes Constantino Magno, cum inimicum reddiderunt S. Alhanasio; ac assentante* Constantio ejus lilio, eum arianum et acrem orthodoxorum persecutorem effecerunt. Sic nostro ævo adulati sunt hærelici Elisabeth®, regina? Angli®, ut caput Ecclesia? anglican® dici ei haberi vellet, ac coli ut Papissa, utique vera, non fabulosa, uti illa Johanna pariter Anglica. Porro id faciunt

Questus causa. — Græce, *utilitatis gratia*; Syrus, *propter lucra*; Arabicus, *inhiantes lucro*. Testatur S. Hieronymus in cap. n *Isaïæ* ei *Jeremïa* vi, Syros, quales sunt Judæi, ualura cupidos et avaros esse. Primi autem hærcsiarchæ et hærelici fuere Judæochristiani. Unde S. Ignatius, *epist.* 3, cos vocat alienorum appetitores, pecuniarum rapaces et quasi vortices. Porro phrasim hanc, a mirantes personas, » sumpsit S. Judas ex Septuaginta, qui *mirari* sumunt pro suspicere, revereri, colere. Unde *Gen.* cap. xix, 21: « Suscepi preces tuas; n Hebnei habent: «Elevavi faciem tuam;» R. Mardochai: « Reveritus sum faciem luam; » Septuaginta: « Admiratus sum faciem tuam: » qua enim elevamus, quasi in altum sublati suspicimus, admiramur ei reveremur. Hinc acceptiorem, vel, ul Hebraice csl Nv'2 *neso*, id est, elevationem personarum, Septuaginta vocant admirationem personarum, ut *Deuteron*, x, 17: « Qui personam non accipit; » Ilcbr. *non elevat*; Septuaginta, *non miratur*. *Proverb*, xviii, ii: « Accipere; » Hebraice, *elevare*; Septuaginta, *mirari* «personam impii non est bonum, n *Isaïæ* ix, 15: « Qui beatifica'*, populum seducentes;» Septuaginta, *qui facies atinurantur*. Hinc Naaman Syrus vir magnus apud regem Syri®, IV *Regum*, v, 1, a Septuaginta vocatur TtSiajAaaujvs; id est, admirabilis facie, sive cujus personam omnes admirabantur. Id primus solerler advertit et annotavit hic noster Augustinus de Quiros.

Simili phrasi Latina dicitur superbus mirari se, pro sibi placere et de se magnifice sentire ac loqui, et Virgilius, NI *Æncid.*:

-----Fatui ingens, *inquit*, ingentior annis,
Vir Trojane, quibus cœlo te laudibus aqueui?
Jttslitiœ prius mirer, belline labores?

Rursum mirari per mctalepsin est imitari. Sic Virgilius, Vili *Æncid.*:

-----Primis et te miretur ib annis,

miretur, id est, imitetur, ait Servius E'. Lucanus, lib. IX:

—— miratorique Catonis

Optima enim ingenia necesse est ut ea quæ mirantur, imitentur. Sic Gnostici adulando mirabantur, id est, imitabantur mores et gestus potentum ei divitum, ut eorum gratiam aucuparentur. Tales miratores videro cœt in aulis principum, qui id quod facit princeps, illico imitantur, ul principem voce, gestu, habitu, incessu, plane referre videantur; atque hac arte ejus favorem venantur.

17. Vos autem, guarissi»!.—Est conclusio, qua declaratis hæreticorum fraudibus et vitiis adhortatur fideles, ul Apostolorum doctrina? et monilis constanter insistentes, cos velut pestes devitent.

MLHORIS ESTOTE VERBORUM QUÆ PRJEDICTA (id est, prius dicta, antehac dicta: ita Syrus, Arabicus, Pagninus et alii) sunt ab Apostolis,— ut a S. Petro, *epist.* H, cap. m, vers. 2; a S. Paulo, I *Tim.* cap. i, vers. I, et *epist.* II, cap. in, vers. 2, ubi præmonent fideles, ut caveant hæreticos mox nascituros, et ex parte jam natos. Vide ibi dicta.

18. Illusores. — Hebr. O'ib *lelsim*, id est illusores, derisores, vocantur homines pessimi, qui omnia divina et humana irrident, uti faciunt hærelici. Ilugo: « qui fidelibus illudunt, n sicut illudebant Judæi Christo, ut jure Antichrisli vocari possint; Dionysius: «qui simplices decipiunt» per dulces sermones, per hypocrisin et simulationem pietatis. Maxime vero Gnostici illudebant Ilei providentiam et judicium, ut sine ejus metu libere suis indulgermi libidinibus. Unde irridendo dicebant: Ubi est promissio aut adventus ejus? II *Petri* m, 4.

SECUNDUM DESIDERIA SUA AMBULANTES IN IMPIETATIBUS. — Græce ζ<lotiúv, id est *impietatum*, q. d. Desideria eorum sunt desideria impietatum, id est, rerum impiarum et impiissima. Syrus, *qui secundum concupiscentias suas ambulant post impietatem*; Arabicus, *currunt in suis desideriis impudicitia*.

19. Hi sunt qui segregant semetipsos, — ab Ecclesia et cœtu fidelium, ac consequenter a Deo, Christo el coelo, faciendo schisma, Ecclesiam et sectam propriam; tð *semetipsos* deest in Græcis. Unde OEeumenius Græcum ascJicp-Xsun;, id est distinguentes, dividentes, discriminantes, segregantes, vertens *exterminantes*, vel potius *determinantes*, sic explicat: «Qui determinant, id est, qui extra Ecclesia? terminos, hoc est, extra fidem et sacrum Ecclesiæ tabernaculum homines abducunt et separant. Cum enim sua diversoria et collegia speluncas latronum fecerint, ab Ecclesia rapiunt, atque ad se adigunt. » Apostoli ergo primitus, ad unitatem Ecclesiæ et ad consociationem fidelium, ulque melius omnes cognoscere, curare et promovere possent, valde urgebant Christianos ut Ecclesias et coetus communes frequentarent. Hinc illud *Actor*, cap. ii, vers. 46: « Quotidie perdurantes unanimiter in templo; » et cap. XX, vers. 7: « Cum convenissemus ad frangendum panem; » et I *Corinth.*, cap. xi, vere. 20: • Convenientibus ergo vobis in unum; n *ad jiq-*

brffos x, 23 : « Non deserentes collectionem nostram. » Clemens Romanus, lib. II *Consti! Apost.*, cap. l ix : « Convenito, ait, in Ecclesiam singulis diebus mane et vespere ad canendos psalmos. » S. Ignatius, epist. G *ad Maynes.* : « Omne-¹ ad orandum in idem loci convenite, sit una communis precatio; » et epist. II *ad Polycarpum* : « Crebrius celebrentur conventus Synodique, nominatila omnes inquire. » Porro causam cur se segregent assignat, dum subdit :

Animales, — non ab anima, sed ab animalitate, ait Ungo. Sed hanc quoque significat anima, cum ab animo, id csl parte superiore, distinguitur. Unde Accius in *Epigon.*, citatus a Nonio : a Sapi-
mus animo, inquit, fruimur anima; sine animo anima est debilis. » Hærelici ergo vocantur « animales » ab anima sensitiva et vegetativa, cui toti serviunt; quia scilicet ul animalia non rationem, sed sensum sequuntur, vivuntque in concupiscentiis carnis, « spiritum non habentes; » Syrus et Arabicus, *quibus spiritus non inest, q. d.* Toti quanti quanti sunl, sunt mera animalia, mera caro ; hinc nihil habent spiritus : nam « animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei, » I Cor. n, 14. Rursum : « Omnis qui recedit, et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet, » ait S. Joannes, *epist.* 11, 9. Causa ergo cur se segregent ab Ecclesia est quia sunt animales. Sicut enim animalia sequuntur suam phantasiam, ita ipsi sequuntur suum cerebrum el judicium, nolentes credere et subdere se judicio Ecclesia* ejusque Rectorum. Unde Arabicus vertit, *sive viventes. Secundo*, quia instar animalium loquuntur suos appetitus, non rationis et spiritus, sed sensus, puta gulæ, avarili®, iræ, superbi®, libidinis, etc. Unde Œcumenius vertit, *juxta mundi constitutiōnem viventes*. Rursum : « Spiritum, inquit, non habent, divinum scilicet in so loquentem, quia diabolica utuntur sapientia. » Audi S. Bernardum *ad Fratres de Monte Dei* : « Anima, ait, est res incorporea, rationis capax, vivificando corpori accommodata. Hæc animales constituit homines, quæ carnis sunl sapientes, sensibus corporis inhaerentes. Quæ ubi perfect® rationis incipit esse non tantum capax, sed et particeps, continuo abdicat a se nomen generis feminini, et efficitur animus particeps rationis, regendo corpori accommodatus, vel seipsum habens spiritus. Quamdiu enim anima est, cito in id quod carnale est cileminatur. Animus vero vel spiritus non nisi quod virilo est et spiritale meditatur, etc. Animus, inquam, in quantum bene animans, et perficiens animal suum supplemento liberai rationis; bonus autem in quantum jam amans bonum suum, quo bonus fit, et sine quo nec bonus, nec animus esse potuit. Fit autem bonus animus cl rationalis diligens Dominum Deum suum in loto corde suo, Deum timens et mandati ejus observans. Hoc est enim omnis homo. »

Nola : Potest quis esse schismaticus. cl non hæ-

relicus, si videlicet separet se ab Ecclesia, non ideo quod credat eam non esse veram Ecclesiam, ne habere errores in fide, sed quia non vult ei obedire. Talis enim potest credere omnia fidei dogmata quæ credit Ecclesia, et tamen quia non vult ei parere, ab ea facit schisma. Schisma enim directe non fidei, sed charitali cl unioni adversatur. Verum communiter schéma desinit in hæresim. Ut enim schismatici ostendant se cum ratione fecisse schisma, illico negant illam Ecclesiam a qua fecerunt schisma, esse veram et orthodoxam, negant pariter auctoritatem Episcoporum et Summi Pontificis, scilicet ipsum esse caput lotius Ecclesiæ, ac præserlim suæ schismatic® : quæ duo, cum sint articuli fidei, quisquis ea negat, line ipso fil hærelicus. Ita schisma Græcomm, Donalislaram et nuper Anglorum illico transiit in hæresim. Quocirca S. Augustinus, lib. II *Contra Crescentium*, cap. vu, sic schisma definit cl ab hæresi secernit : « Schisma est rccens congregationis aliqua sententiarum diversitale dissensio ; hæresis autem schisma inveteratum. » S. Hieronymus vero in cap. ni *epist. ad Titum* : « Nullum schisma, ait, nisi sibi aliquam confingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. »

Porro schisma est grave el immane peccatum, Sd.:nu
primo, quia injurium est Deo : unam enim et unanimem ejus Religionem et cultum abolet, scinditque in duas. Quocirca Deus Core, Dathan el Abiron, schismaticos, morte horrenda mulclavit, ut dehiscente terra vivi descenderent in infernum, Num. cap. xvi. Maxime vero injurium est Spiritui Sancto, qui est amator et auctor pacis et concordii®. Unde Beda Spiritum Sanctum quo congregatur Ecclesia, vocat coagulum charitatis.

Secundo, quia injurium est Christo : ejus enim inconsutilem tunicam, puta Ecclesiam, lacerat et scindit, quod facere non sunt ausi Judæi et Gentiles crucifigentes Christum. Qua do causa S. Cyprianus, tract. *De Unitate Ecclcsiæ*, cl S. Hieronymus, epist. *ad Damasum*, asserunt schismaticos esse peiores crucifixoribus Christi. Ita Christus S. Petro, Episcopo Alexandri® et martyri, apparuit veste conscissa, causamque rei sciscitanti dixit : « Arius vestem meam, quæ est Ecclesia, dilaceravit, » simul præcipiens ne unquam Arium in communionem reciperet, quem Deo mortuum esso sciret. Ita habet Vila S. Petri, die 26 novemb. Sic et S. Augustinus, *epist.* 171, Donatistas vocat divisores vestimentorum Domini. S. Irenæus, lib. IV, cap. Lxii : a Suam, ait, utilitatem potius considerantes, quam unitatem Ecclesia», propter modicas et quaslibet causas magnum et gloriosum corpus Christi conscindunt et dividunt, cl quantum in ipsis est, interficiunt. »

Tertio, quia injurium est Ecclesi® : nam eam lacerant et discindunt schismatici ; perinde ac gravem homini ejusque corpori faceretinjuriam, qui illud mutilaret et dissecaret. Quocirca Irenæus, lib. IV, cap. XXVI, ait nullam posse esse

tantam perniciem, quanta est schismatis. Praeclare Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, lib. VI *Distor.*, cap. xlv, ita scribit nd Novatum : « Si invitus impulsus es (fieri Episcopus et facere schisma a vero Episcopo), sicut dicis, declarabis hoc, si voluntarius redieris. Oportebat quidem nihil non ferre, ue Ecclesiam Dei scinderes. Nec est marlj-rium hoc Ecclesiæ non scindenda? gratia toleratum, minoris glorio?, quam quod fertur propter idololatriæ recusationem. Imo meo iudicio, majoris etiam gloria? est : nam illic pro una quidem anima martyrium toleratur, hic vero pro universa Ecclesia. Jam vero si persuaseris fratribus, vel coegeris etiam ut ad concordiam redeant, majus erit factum hoc tam egregium, quam delictum quod præcessil. Si vero immorigeris persuadere nequiveris, servando serva luam ipsius animam. »

¶ Quarto, injurium est Prælati Ecclesiæ, a quorum jurisdictione el obedientia debita se separat. Quocirca sapienter S. Hieronymus, epist. 57 *ad Damasum*, in schismate Vitalis, Melcii et Paulini : « Ego, ait, Beatitudini Tuæ, id est, Cathedra? Petri communione consocior : super illam ædificatam Ecclesiam scio. Quicunque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Non novi Vitalem, Mclelium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit, id est, qui Christi non est, Antichrisli est. n Nam, ul ait Optatus Milevilanus, lib. 1 *Contra Parmentonem* : « Deseria matre Catholica, impii filii dum foras excurrunt, et se separant a radice matris Ecclesiæ, invidiæ falcibus amputati, errando rebelles abscedunt. »

Quinto, est injurium cæteris fidelibus, a quorum societate, concordia et charitate fraterna impie se separat. Idem proportionaliter locum habet in schismate, quo quis non ab Ecclesia, sed a suo Ordine et congregatione se separat. Undo S. Bernardus, serm 1 *De S. Michacle*, dicit SS. Angelis nihil ita placere ac concordiam, nihil ita displicere ac discordiam et schisma : « Sunt, ait, plurima quæ eis placent, ut sobrietas, castitas, paupertas, creber in cœlurn gemitus; attamen super omnia hæc unitatem el pacem a nobis exigunt angeli pacis. Quidni maxime delectentur in his, quæ formam quamdam suæ civitatis repræsentant in nobis, ut mirentur Jerusalem novam in terra? Dico autem ut, quomodo civitatis illius participatio est in idipsum, sic et nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus. E contra nihil æque offendit et ad indignationem provocat cos, quomodo dissensiones et scandala, si forte inveniantur in nobis. » Et mox citans verba S. Judo? : « Ili sunt, ait, qui separant scipsos, animales, spiritum non habentes. Videre est animam hominis, quemadmodum universa corporis membra vivificet cohærentia sibi. Separa ergo quidvis n junctura ca liTorum, et vide an de cætero illud vivi-

fleet. Sic est omnis qui dicit anathema Jesu : quod nemo dicit loquens in spiritu Dei, quia anathema separatio est. Sic et, inquam, omrti» qui ab unitate dividitur, non dubites quin ab eo recesserit spiritus vilæ. » Deinde subdit angelos dicere schismaticis : « Quid nobis et generationi huic spiritum non habenti? Nam si adesset spiritus, pi/eum utique charitas diffunderetur, el unitas non scinderetur. Non permaneamus in hominibus istis in æternum, quia caro sunt. Quæ enim conventio lucis ad tenebras? Nos do regno unitatis et pacis sumus, et homines istos in camdem unitatem et pacem sperabamus esso venturos : nunc autem qua ratione nobis cohæreant, qui dissident aseipsis?

Sexto, est injurium personæ cui inhæret : facit enim ut schismaticus sit separatus ab Ecclesia, a Christo, a Deo, incapax gratin? et salutis, adeo ut qui in schismate pro fide Christi mortem oppetunt, non sint martyres, nec in cœlurn, sed in infernum descendant, uti docet S. Augustinus, lib. *De Patientia, sub finem*, imo Apostolus, 1 *Cor.* cap. xiii, vers. 3. Qui ergo se segregant, proprio iudicio se condemnant et quasi excommunicant.

Denique injurium est suis asseclis, quos Ecclesiæ predator, el in suum schisma ac æternam perniciem abducit. Vide S. Cyprianum, lib. I, epist. 6 *ad Magnum*, et epist. 8 *ad Plebem*. Ubi schismaticos vocat adulteros, impios, sacrilegos. Et S. Chrysostomus, hom. 11 in epist. *ad Ephes.* : « Vir sanctus (S. Cyprianus), ait, dixit peccatum istud ne martyrii quidem sanguine deleri. Dio enim, quæso, quamob causam martyrium subis? An non propter Christi gloriam? Quo itaque pacto qui animam pro Cliristo exponis, Ecclesiam oppugnas, pro qua animam suam tradidit Christus?» S. Cyprianus, lib. *De Unitate Ecclesia* : « Avelle, ait, radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit; a fonte precide rivum, præcisus arescet. »

20 et 21. Vos autem, diarissimi, surra edificantes YOSIETIPSOS SANCTISSIM.F. VESTII V FIDEI, IN Spiritu Sancto orantes, vosmit ipsos in dilectione Dei servate. — Tò *supercedificantes pendet a servate.*

Nota : In Scripturis crebra est metaphora a fabricis, qua homines et filii vocantur « domus ; » fideles vero el sancti vocantur « templum Dei, » cujus fundamentum est fides, innixa solidissimo lapidi angulari Christo Jesu, « in quo omnis constructa ædificatio crescit in templum sanctum in Domino,» *Ephes*, n, 21. Itaque cum seipsos superædificant S. fidei, augustum Deo habitaculum exluunt. Unde subdit ibidem S. Paulus : « In quo et vos coædificamini in habitaculum Dei; » et S. Petrus, *epist.* I, cap. n, vers. 1 : « Ad quem accedentes lapidem vivum, etc., et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spirituales. » Christus ergo et fideles Christo inhaerentes, cri-

gunt cl efficiunt Insigne Dei templum mysticum, puta Ecclesiam, cujus fundamentum csl Christus, parietes sunt Ecclesiæ particulares el provinciales, lapides sunt singuli fideles, qui Christo fundamento per fidem cl gratiam inaedificantur ct superædificantur. Imo quisque fidelis seipsum quasi particulare templum, sive sacellum nidificai Deo, juxta illud : « Vos estis templum Dei vivi, » I *Corinth.* vi, 16. Hujus templi fundamentum est fides, parietes sunt spes aliæque virtutes, tectum est charitas. Unde S. Augustinus, serm. 22 *De Verbis Apostoli* : « Domus Dei, ait, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur; » el Origenes in cap. iv *ad Rom.* : « Prima salutis initia ct ipsa fundamenta, fides est; profectus vero el augmenta ædificii, spes est; perfectio vero et culmen totius operis, charitas. »

Super- Quieres, qua ratione, sive per quid vult S. Judas fideles superædificare seipsos S. fidei? Despondeo *primo*, per augmentum ct robur fidei, *Primo*, *q. d.* Fidei veslrie novum indies addite augmentum cl robur; quotidie crescito, proficite et confirmate vos in fide, ut in ea contra omnes Gnosticorum, infidelium et diaboli tentationes constantes et firmi persistatis : sicut enim in fabrica corporali lapis lapidi, sic in mystica fides fidei superædificatur. Unde Syrus vertit, *in fide vestra nidificamini a principio*, id est, rursus ct quasi de novo, *q. d.* Innovate, recolite et instaurate fidei vestra* principia, primosque fervores, in iisque vos confirmato, ct crescite; et Arabicus, *state, vel erigite vos*, aut *consistite super fidem vestram tam tam*. Sic S. Paulus ait : « Spem habentes crescentis fidei vestrie, » II *Cor.* x, 15. Hinc Oticum--nius sic legit, connectit ct explicat : « Seipsos instaurantes sanctæ fidei in Spiritu Sancto, id est, secundum doctrinam Spiritus Sancti, » suasque congregationes in orationibus (quod significatur per vs *orantes*) facientes. Unde nonnulli hunc dant sensum : superædificato, id est magis magisque nidificato ct confirmate invicem in fido, in qua primitus fundati estis, per mutuas exhortationes, orationes, exempla, clc.

squato. *Secundo* el potius, jubet fideles superiedificare so sanetæ fidei per opera virtutum; fides enim est fundamentum fabricæ spiritalis, cui spes, charitas aliæque virtutes quasi parietes cl lectum superædificantur, uti jam dixi. Sensus ergo est, *q. d.* Jecistis, o fideles, in baptismo fabricas mysticæ fundamentum, puta fidem, nunc reliquam substructionem erigite, sancta videlicet fidei et virtutum opera. « Nam fides sine operibus mortua est, » *Jacobi* n, 26. Jubet ergo *primo*, fidei superædilieari actus orationis, dum subdit : « In Spiritu Sancto orantes. » S-- *undo*, actuscharitatis, ut illam illaisam servemus et adaugeamus. Undo subdit : « Vosmetipsos in dilectione Dei servato. » *Tertio*, fiduciam misericordia! Dei ct spem vilæ æternie. Undo concludit : « Exspectantes misericordiam Domini nostri Jc*u Christi in vitam æternam. »

Opponit S. Judas H *superædificantes*, illi quod dixit vers, præcedenti : « Hi sunt qui segregant semetipsos, » *g. d.* Gnostici per hæresin separant se uti a fide, ita a fabrica Christi : vos autem, o fideles, fidei jam receptu constanter insistite, inhihrete, ct omnes simul vos superædificate, ut omnes simul unam Ecclesiam omnibus numeris ubsoletam constituatis.

ibidem vocat, non sancLam, sed « Sanctissimam, » ut miram el summam ejus sanctitatem significet : inultis enim titulis, nominibus et causis est sanctissima, ut ostendi II *Petri* n, 20. Opponit sanctissimam, id est purissimam, Christi fidem iinpiâsimie et impurissimæ Gnosticorum sectæ et perfidile.

IX Spibitu Sancto (puta per Spiritum Sanctum) orantes. — OEcumenius : « In Spiritu Sancto, » refert ad *superædificantes*, quod præcessit. Melius Domani codices et alii referunt ad orantes. « Ipse enim Spiritus postulat, » id est, postulare nos facit « gemitibus inenarrabilibus, » Rom. viii, 27. iArabicus vertit, *state super fidem vestram sanctam, quando oratis in Spiritu Sancto*.

Orationem accipe tum privatam, tum potius publicam in cœtu et Ecclesia. Ita OEcumenius. Notat enim Gnósticos animales, quorum coetus ct oratio crai impura, ideoque non fiebat in Spiritu Sancto, sed venereo et diabolico; turpissimas enim libidines in invicem exercebant. Notat quoque Simonis Magi asseclas, qui docebant se natura esse spirituales, ac proinde per se salvari posse, nec egere oratione ct ope Spiritus Sancti, teste Irenæo, lib. I, cap. i, m et xx.

Ts ergo in *Spiritu Sancto* quatuor significat. Oratio ia *Primo*, orationem veram esse donum Spiritus Sancti, ct sino eo neminem posse orare sicut 'a'ol oportet ad oblinendam gratiam et salutem, uti -putuor. definit Concilium Arausicanum ct Tridentinum, rriman' sess. VI, can. 3; imo Paulus, Rom. viii, 26. Unde S. Augustinus, lib. IX *Confess.*, cap. vii, agens de suis orationibus : « Nos, ait, adhuc frigidi a calore Spiritus tui excitabamur. »

Secundo, in oratione postulanda esse ea quæ s«un- suggerit Spiritus Sanctus, non caro, vel mundus, Janl-qua*que Spiritui Sancto grata sunl, non carni.

Tertio, orationem efficere hominem spiritua-lem, non animale; oratio enim est opus Spiritus Sancti, quæ orantem illi similem facit, ideoque spiritua-lem. Unde sicut veteres nonnulli definiunt angelum : « Angelus est animal cadeste, immortale, hymnisonum Dei laudes decantans. » Sic virum spiritua-lem definias : a Est orator ct laudator Dei; est angelus in terra hymuisonus. »

Quarto, Spiritum Sanctum dirigere orationem nostram, ne noxia, sed salutaria petamus el impetremus. Ipso enim orandi inspirat affectum pariter el effectum, ut ait S. Augustinus, juxta illud *Zachar.* xii, 10 : « Effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem spiritum gratin* ct precum, » hebr. O'JljiD *tachaminim*, id est *mi-*

serationum; quia oratio suggesta et directa a Spiritu Sancto est ingens Dei misericordia, et divinæ miserationis fontes aperit, ex quibus non nisi liona et salutaria profluunt. Secus fecerunt Israelita*, qui acti spiritu gul® murmurantes contra manna petierunt a Deo carnes, quas et impetrarunt, sed illico plaga Dei in eos desajviit, .Numer. xi. 33. Vere S. Isidorus, lib. III *Dc Summo bono*, cap. vii : « Multos, ait, Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad salutem; » et S. Augustinus, tract. 73 *in Joan.* : « Male, ait, usurus eo quod vult accipere, Deo potius miserante non accipit : proinde si hoc ab illo petitur unde homo lædalur exauditus, magis metuendum est ne, quod posset non dare propitius, det iratus. »

Ver. 11. 21. VOSJJETIPSOS IX DILECTIONE DEI SERVATE. — Syrus, *animam nostram vero in dilectione custodiamus*. Jungit dilectionem sive charitalem orationi, tum quia oratio per Spiritum Sanctum impetrat charitatem, juxta illud : « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis, » *Hom.* v, 5; tum quia ut Deus nos diligat et orantibus bona concedat, vicissim vult a nobis diligere; tum quia fabric® virtutum, puta fidei, spei et orationis, finis, fructus, culmen et perfectio est charitas, juxta illud : « Plenitudo legis est dilectio, » *Hom.* xii, 10; et : « Finis præcepti est charitas de corde puro, » I *Tim.* i, 5 : est enim charitas regina, imo anima, virtutum omnium. Porro dilectio hæc Dei includit dilectionem proximi. Propter Deum enim diligendus est proximus; sic enim jubet Deus, Deique charitas. Schismati enim Gnosticorum opponit charitatem fidelium, ut ea uniti in unam Ecclesi® fabricam conspirent et coalescant, juxta illud S. Pauli : « Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, » *Ephes.* iv, 3. Nam, ut ait S. Augustinus, tract. 2 *in Joan.* : « Livor separat, charitas jungit. » Idem epist. 50 *ad Bonifacium* : « Ecclesia Catholica sola est corpus Christi, cujus ille caput est, Salvator corporis sui. Extra hoc corpus neminem vivificat Spiritus Sanctus, quia non est particeps divin® charitatis, qui hostis est unitatis. » Eam ergo habeat, « ul coalescat arbori vit®. »

Expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi (qu® vos perducatur) in vitam æternam, — vel, ut vitam æternam assequamini. Arabicus, *in vita æterna*. In ea enim sentiemus immensam Dei misericordiam, caque in Dei visione et possessione fruemur. Exhortatur fideles ad constanter retinendam Christi fidem et charitatem, excitando eos ad spem vil® ætern®, quam certo assecuturi sunt a misericordi Deo, si in fide et charitate persistent. Ilac ergo spe quasi clypeo omnes persecutiones, difficultates, tentationes sunt retundend® et elidend®. Unde Syrus vertit : *Animam nostram in dilectione Dei custodiamus, dum speramus misericordiam Domini nostri Jesu Christi*. Spes enim magis nititur misericordia Dei, quam propriis meritis, tum quia merita non nisi ex

misericordia et gratia Dei habemus; tum quia meritis nostris Deus non debet gloriam ex justitia, sed gloriam eis promisit ex misericordia. Haec S. Augustinus, *epist.* 105. Unde Paulus : « Gratia Dei, inquit, vita æterna, » *1 Cor.* vi, 23. Deus ergo fidelibus tribulatis et afflictis, quasi fortissimum solatium et fulcrum dat spem (imo seipsum in spe) « quam sicut anchoram habemus anim® tutam ac firmam, et incedentem usque ad interiora velaminis, » *1 Petr.* vt, 19. Hinc et Ovidius de spe cecinit, lib. I *De Ponto*, elegia 7 :

Ille dea cum fugerent sceleratas numina terras,
In diis invisa sola remansit humo.

Porro vitam æternam graphice depingit S. Augustinus in suo de ea cum matre colloquio, lib. IX *Confess.*, cap. x, ubi inter alia ait : « Venimus in mentes nostras, et transcendimus eas ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israel in sternum veritatis pabulo, et ubi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, et quæ fuerunt, et quæ futura sunt, et ipsa non fit, sed sic est ut fuit, et sic erit semper; quin potius fuisse et futurum esse non est in ea, sed esse solum, quoniam æterna est : nam fuisse et futurum esse non est reternum. Et dum loquimur et inhiamus illi, attigimus eam modice toto ictu cordis, et suspiravimus et reliquimus ibi religatas primitias spiritus. »

22. Et nos quidem arguite judicatos, — puta vertentes per se damnatos, re ipsa et facti evidentia, scilicet publica hæresi et schismate convictos, ac atrocitate criminis condemnatos, etsi nemo in illos sententiam damnationis pronuntiet, juxta illud Pauli *ad Titum* m, 10, de hæretico : « Subversus est cum sit proprio judicio condemnatus. » Nonnulli codices Græci legunt : xxi d; jti v Jiaxpr's'(iivci, quod Pagninus et Vatablus vertunt, *et hos quidem commiseremini dum dijudicamini*, scilicet ab eis, vel *dum dijudicantes estis eritisve*, scilicet eos, quod Noster passive, sed eodem sensu vertit, *judicatos*. At xptvójtivci enim est verbum medium, unde tam active, quam passive verti potest. Rursum Oecumenius, verlit, *qui se separant et segregant*. Verum melius alii codices, quos sequitur Arabicus, Oecumenius et noster Interpres, legunt ἡ'γ'.it i Jaxpi'c; 'r.u., id est *arguite judicatos*. Sic enim constat antithesis cum altero partitionis membro, quod subdit dicens : « Illos vero salvate. » Est partitio : pronomen enim *hos* refert luereticos; *illos* vero, eorum discipulos, ab hisque seductos, de quibus egit toto capite, et paulo ante vers. 19 : « Hi sunt, inquit, qui segregant semelipsos, animales, Spiritum non habentes. » Jam sensus est, *q. d.* Volo vos dilectionem conservare et exercere non tantum in fideles, sed etiam in infideles, apostatas et luereticos, eorumque assecclas. « Hos » ergo, puta heresiarchas, hæresisque doctores, disputando de hæresi, id est *dijudicate*, redar-

guile, convincilo (ut errore eorum patefacio ab omnibus vitentur et explodantur) *judicatos*, dum scilicet dijudicaveritis, verisque rationibus ostenderitis eorum errorem et schisma, ul jam si non sibi ipsis, certe aliis convicii, judicati et damnati videantur. « Judicatos » ergo inlellige obstinatos in hæresi. « Illos vero, » puta discipulos hæreticorum, vel fideles qui eis incipiunt auscultare et nutare in fide, «salvate, n id est *servate*, ab imminente ruina in Gnoslicorum hæresim, libidines et perditionem, quasi celerrime et violenter a de igne rapientes : » perinde ut pannus igne correptus et ambustus, illico violenter et injecta manu ex co abripitur. Tò *de igne* notat Gnosticorum tum libidines, lura gehennæ meritum incendium. Unde Græca addunt iv çiCw, id est *in timore*, vel terrore, *q. d.* Per minas et terrorem supplicii ac gehennæ salvate et eripite cos de igne inferni.

23. Aliis altem miseremini. — Hæc jara desuni in Græco, in quo proinde bimembris est sententia, cum in Latino sit trimembris. Sensus ejus ergo est, *7. d.* Ipsos hæresis doctores acriter arguite, quasi tam suo, quam Dei et hominum judicio judicatos et condemnatos, ul cæteri timeant; eorum vero discipulos partira timore, partira miseratione et clementia pro cujusque indole ad fidem reducite. Addit quædam Arabicus quæ nec sunt in Græco, nec in Latino, sic enim vertit : *Quibusdam misericordiam facite, quando sunt in judicio vel contradictione, aut quando jure vel juridice corripiuntur.*

Secundo, alii trimembrem hanc sententiam ita explicant, *q. d.* Manifestos hærellicos palam arguito : cos vero qui adhuc integri sunt et sani in fide, incolumes servate, et quasi ab incendio evipile : alios denique jam nutantes et in interitum propensos, non sine casto timore, commiseratione complectimini.

Tertio, alii lres hic peccatorum gradus distinguunt : *Primum*, in hæresi et peccato obstinatarum; hoc acriter argui dureque increpari jubet Judas, æque ac Paulus *ad Titum* 1, 15. *Secundum*, qui decepti in hæresim et peccatum inciderunt ex ignorantia, vel infirmitate, hos jubet de igne rapi. *Tertium*, qui pœnitenles culpam agnoscunt veniamque postulant, horum misereri, cosque misericorditer, in gratiam et grætiarum Ecclesia; recipi jubet. Omnia hæc probabilia sunt.

Moraliter, docet hic S. Judas quam animarum, etiam infidelium et hærellicorum, saluti incumbere debeamus, idque exemplo Christi et Apostolorum, quise et omnia sua proanlmabus salvandis impenderunt, a Empti estis pretio magno, » ait S. Paulus, 1 *Corinth*, vi, 26. Vido et obstupesce quam pretiosa sit anima quœlibet; eam enim emit Christus pretio sanguinis sui. Pretium itaque animæ est sanguis Christi; ergo ipsa anima valet Christum, Christique sanguinem. « Magna res anima quæ Christi sanguine redempta est, » ait S. Bernardus, *epist.* 54; et S. Clnysosomus,

homil. 3 in epistol. I *ad Corinthios* : a Nihil est, ait, quod animæ posât œquiparari, ne universus quidem mundus. Itaque etsi immensas pecunias pauperibus eroges, plus tamen effeceris si converteris animam, n Quocirca S. Dionysius, Cotes? » *Hierarch*, cap. ni : « Divinarum omnium perfectionum, ait, divinissima est perfectio, Dei cooperatorum esse, nimirum in reductione animarum ad suum creatorem, » uti interpretatur ibidem Dionysius Carthusianus.

Secundo, docet S. Judas hunc animarum zelum debere esse celerem et efficacem, cum ait : « De igne rapientes, d Sicut enim si quem puerum, vel amentem in ignem ruere videremus, illico omnibus viribus cum etiam nolentem et resistentem inde raperemus : ita pariter animas per peccatum sponte ruentes in ignem gehennæ, omni conatu et celeritate, etiam per vim inde rapere debemus, juxta illud *Amos* iv, 11 : « Facti estis quasi torris raptus ab incendio. »

Porro omne peccatum, omnis cupiditas est ignis, sed maxime libido : unde de ea a Gnosticis frequentata, ait S. Judas : « De igne rapientes, n *Primo* enim sicut ignis urit corpus, ita libido urit mentem, juxta illud Virgilii de Didone:

Untar infelix et cæco carpitur igne.

et Ovidius, lib. 1 *De Arte* :

Venus in vinis, ignis in igne calet.

Quin et S. Paulus, 1 *Cor.* vu, 9 : «Melius est nubere quam uri. » *Secundo*, sicut ignis in domo Secundo. serpit, camque lotam pervadit et comburit: ita et libido lotam heminis mentem, phantasiam, sensus membraque omnia pervadit et depascitur, juxta illud *Job* xxxi, 12 : a Ignis est usque ad perditionem devorans et omnia eradicans genimina.» *Tertio*, sicut ignis a domo in domum proserpit, ab Tertio. arbore in arborem, totamque plateam, urbem et silvam brevi tempore populantibus flammis occupat et inflammat, sic et libido unius vel paucorum in totam viciniam, urbem et rempublicam proserpit, camque instar .Etnæ vel Vesuvii inficit et incendit. Quare initiis occurrendum est, ignisque hic in suo fomite et scintilla est suffocandus et exlinguendus, juxta illud : « Beatus qui tenebit et allidet parvulos tuos ad petram, » *Psal.* cxxxvi, 9. *Quarto*, libido est ignis, quia igni gehennæ vicina : nil enim inter libidinosum et ignem gehennæ interjacet, nisi paries fragilis corporis, quo disjecto, illico ultricibus gehennæ flammis corripitur. Hinc Sodoma ardens igne libidinis, igne cadesti, imo gehennali conflagravit. Unde Glossa inlerlinealis ait, jubere S. Judam, « ut quadam vi studeant alios liberare do igne vitiorum, et sic de igne tormentorum. »

Quocirca ul hunc ignem libidinis ebullientem in so estinguerei S. Franciscus, nives gelidas contrectavit. Alius sollicitatus a meretrice digitos 11 igne lucernæ cremavit, itaque igne ignem supe-

ravit, duosque rapuit do duplici igne : nam et se servavit, et meretricem compunxit ac convertit. Ita Vitæ Pair. lib. V *De Fornicat.*, minier. 37. Alius matrem vetulam per flumen translaturus, pallio manus involvit ne eam tangeret; rogatus a matre causam, dixit : « Quia corpus mulieris ignis est, et ex matre mihi idea aliarum suggeritur feminarum. » Ibidem libello IV, ;miner. 08. Denique Ursinus presbyter moriens presbyterum suam manum ori admoventem repulit, dicens : « Kecdc a me, mulier, adhuc igniculus vivit, » ail S. Gregorius, IV *Dialog.* 10.

Tertio, docet S. Judas hunc animarum zelum debere esse junctum cum visceribus misericordiæ, cum ait : a Aliis autem miseremini. » Non enim peccatoribus indignari debet, qui eos salvare satagit, sed peccato; peccatorum vero misereri : sicut modicus phrenetico non indignatur, nec eum impugnat, sed ejus phrenesin. Unde S. Augustinus, serm. 15 *De Verbis Apostoli*: a Si per charitalem, inquit, imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium, quam medicus ferens ferramentum ? Plorat **secandus**, et secatur : plorat urendus, et uritur. Non est ista crudelitas : sævit in vulnus, ut homo sanetur, quia si vulnus palpetur, homo perditur; » et S. Chrysostomus, hom. in illud *Psal.* *Patientia pauperum non peribit in finem* : « Charitas, ait, servetur, et protervus homo increpetur, lingua clamet, et cor amet; quia clamor iste, etsi clamat, intus amat. » Et S. Basilus in *Degul. brev.*, inter. 2'JG, indicium boni animarum curatoris assignat, « si adversus peccantes admirabilem illam el horjore plenam sanctorum virorum misericordiam imitatus sit. » Hac misericordia excellait S. Martinus, qui, ul narrat Sulpilius in ejus Vita, cap. XXIV, diabolo dixiX : « Si lu ipse, o mi (labili-, ab hominum insectatione desisteres, et te factorum tuorum vel hoc tempore, cum dies judicii proxima est, pæniteret, ego tibi vero confisu » in Domino Christi misericordiam pollicerer. » Subdit Sulpilius : a O quam sancta de Domini piel d ? prresumptio, in qua chi auctoritatem præstare non potuit, ostendit affectum ! » Diabolu- enim quia damnatus el iu malo obstinatus, uti poenitere nequit, ita misericordiæ et venia: est incapax. Huc facit quod monet Philo, lib. *De Sacrificio Cain et Abel*, conandum osse, ul etiam certo perdendos a suis vitiis quantum possumus, servemus, tum ut nostro officio perfungamur, tum ut minus peccent minusque damnentur, atque ita imitemur bonos medicos, qui etsi videant ægriim sanari non posse, omnem tamen ei curam adbibent, ne officio suo defuisse videantur. A medico enim et pastore requiritur cura, non curatio, ut polc cum morbus non raro sit incurabilis.

Miseremini ix nnoiiE, — proponendo eis pœnas inferni, æque ac temporales, quæ eis timorem incutiant ut se convertant; vel potius « in timore, » quasi dicat ; Timendo ne, si immisericordes et

duri sitis in prolapsos, aut hnpruacnrer cum cis agatis, vos quoque in idem simfleve peccatum deserente Deo prolabamini, itaque vicissim Deum immisericordem et durum in vos experiamini, juxta parabolam servi rigide a conservo exigentis omne debitum, *Matth.* cap. xvm, vers. 33. Illocst quod monet Paulus *Galat.* vi, 1 : « Fratres, etsi praioccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans leipsuin, ne et tu tenterò. » Ita S. Ambrosius, Dominicus, Eligius, audientes confessiones flebant ex compassione peccatorum : quia, ut ail S. Augustinus in *Soliloq.* cap. xv : « Nullum peccatum est quod unquam fecerit homo, quod non possit facere alter homo, si desit creator a quo factus est homo. » Rursum, « in timore, » id est cum quadam volui reverentia, tum versus Deum, tum versus imaginem illius, quam frater peccato suo turpavit : ita noster Lorinus. Minus recte aliqui t j in timore referunt ad « odientes, » quod sequitur.

Odientes et (*et*, id est *etiam*, vel *interim*) eam QC.E CARNALIS EST, SIACILATA51 (gTæCC àirè r?.; aapzòj icffiXujMvw, id est *a carne maculatam*) tunicam. — Pendent hæc ex eo quod præcessit : « Aliis autem miseremini in timore, » q. <l. Volo vos misereri seductorum a Gnostieis, sed cum timore et odio, non h creticorum, sed hæresis, ne scilicet eorum familiaritate illecti ipsi suam scabiem vobis affricant, ac suam libidinem et hæresim anhelando affi ut. Quare moneo ut animas eorum amando convertere satagatis, sed inierim odiatis eorum maculatam vestem et tunicam. At quænam hæc?

Primo, aliqui accipiunt concupiscentiam, quam Paule vocat veterem hominem, cumque exui jubet cum actibus suis, *Coloss.* m, 9.

E. u l lo, alii j i r « tunicam n accipiunt carnem : bn:c enim est quasi vestis animæ, hanequo Gnostii, i ; i .ni.dumi suis libidinibus, juxta illud vers. 8 : « El carnem quidem maculant. »

T r o, alii accipiunt hypocrisin et speciem pietati-, quam exterius suis sordibus iidem pnclendebant ; erant enim interius spurci, omnique libidine polluti.

Quarto et optime, per « maculatam tunicam » accipe turpes el carnales mores et affectus (hi enim sunt quasi vestis animæ, pulchra si pulchri, turpis si tnrpcs), turpem vivendi modum, sordidatam libidinibus et vitiis conversationem : sordida enim opera sunt quasi sordida indumenta animi : ila Valabius, et Clemens Alexandrinus : « Maculata tunica, inquit, est cum spiritus concupiscentiis pollutus est carnalibus. »

Alludit *primo*, ad ritum legis veteris *Levit.* xv, quo vestes lepra, sanguine vel semine pollutorum, pollute censebantur, ita ut quicumque eas tangeret, Icgililer pollueretur, et arceretur tam a templo, quam a convictu hominum. *Secundo*, ad profusas crapulas et libidines Gnosticorum, quæ investes ipsas defluebant, casque inficiebant el

maculabant, juxta illud vers. 12: «Hi sunt ia epulis suis maculi!, n *Tertio*, ad vestem candidam qua fideles induuntur in baptismo, ut moneantur candorem internum tueri et conservare, ideoque audiunt a sacerdote baptizante : « Accipe vestem candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam, et vivas in sedila siectilornm, amen. » Vide S. Augustinum, serm. 139 *De Temp.*, et S. Ambrosium, lib. *De Initiandis*. Sensus ergo est, q. d. Videte, o fideles, ne agendo cum Gnosticis vestem candidam innocentiae, quam in baptismo accepistis, eorum impuritate et libidine contaminetis, sed illam plane odite et excramini. Ita de Valentiniano Imperatore legimus apud Sozomenem, lib. VI, cap. vi, quod cum adhuc militaret sub Juliano Apostata, dum cum eo ingressus templum idolorum, sacerdos roscidis frondibus Julianum aspergeret, gutta una in vestem Valentiniani inciderit; quare ipse illico, audiente Juliano, pollutum se dicens, non expiatum sacerdotem increpuit, pugnoque percussit, quin et vestis partem gutta aspersam praecidit et abiecit.

Moraliter, docet hic Judas charitatem fidelium debere esse prudentem et circumspectam, ne dum alios volunt salvare, scipsos perdant. Quare qui conversantur cum peccatoribus, praevertuntur in confessorii, qui foedissima scelera audiunt, praemuniant se oratione, atque odio et ieiunio: ne maculata? tunicas, puta omnis vitii et sordis. Thomas Cautipratensis refert se per S. Lulgardem impetrasse a Deo, ut in excipiendis confessionibus nulla turpi narratione commoveretur, cum tamen alias frequenter et graviter turpibus phantasmatibus torqueretur: ita habet Vita S. Lutgardis, lib. II, apud Surium, die 16 junii. Prius ergo se solident sacerdotes in castitate et virtute, ac deinde cum incestis et sceleratis agant, cosque convertant, ne si in ea debiles sint et infirmi, a validiore obedientia et scelerato vincantur; perinde ac debiles, qui manum natantibus jam submergendis porrigunt, vel cos extrahant, ab iis nipote validioribus in undas pertrahuntur et merguntur.

24. ET AUTEM QUI POTENS EST VOS CONSERVARE sine peccato. — Syrus et Arabicus addunt, *et sine macula*, ut caveatis maculata Gnosticorum tunica, de qua proxime sermo praecessit. Doxologia magnifica obsignat S. Judas epistolam, ait OEcumenius, toto cordis allectu celebrando Dei attributa et magnificentiam ostensam in Christo. Doxologia haec tacitum continet votum et precem, vel scilicet Deus fideles sine peccato conservet, et immaculatos sistat Christo gloriose advenienti ad iudicium, ut ab eo gloria donati exultent, cumque laudent in omnia saecula. Simili modo S. Paulus claudit epistolam *ad Romanos*, xv, 23: «Ei autem qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, etc., soli sapienti Deo per Jesum Christum, em unum et gloria in saecula saeculorum, amen.»

Sic et S. Petrus claudit primam epistolam, cap. v, vers.

II: «Ipsi gloria, inquit, et imperium in saecula saeculorum, amen.» Itidem secundam cap. m, vers. 18: «Ipsi gloria et nunc, et in diem aeternitatis, amen.»

Porro doxologiam hanc opponit blasphemis et haeresibus Simonis et Gnosticorum. Simon enim dicebat se esse Deum et redemptorem, non Christum: sua gratia, non Christi nos salvari. Gnostici negabant peccatorum turpitudinem, punitiorem et iudicium universale. Haec ergo in doxologia hac profitetur S. Judas, Deumque celebrat ut solum salvatorem, solum glorificatorem, solum potentem, solum mirabilem patratorem, solum dominantem, solum magnificum, solum gloriosum, solum aeternum.

Nota: To *d qui potens est* non tantum significat Deum posse, sed et velle nos conservare sine peccato, adeoque conservaturum, nisi nos ei ejusque operi et gratiae de-imus. Simili phrasi ait Paulus, II *Corinth*, ix, 8: «Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis.» Potens est, id est potest, scit, vult et facit abundare omnem gratiam in suis fidelibus.

Hinc discimus neminem sine Dei gratia posse vitare omnia peccata, et vivere sine peccato, etiam gravi et mortifero: per ejus autem operem ordinariam posse nos omnia mortalia vitare, non tamen omnia venialia ad longum tempus, nisi ex speciali ejus privilegio, quale concessum fuisse B. Virginii credit Ecclesia, ait Concilium Tridentinum, sess. VI, can. 23, et cap. i: «Justorum; ait, illa vox est et humilis et verax: Dimitte nobis debita nostra.» Unde S. Augustinus, *De Natura et Gratia*, cap. x: «Hoc, inquit, confiteatur, quod impietate sceleratissima negatur, sino gratia Dei hominem sine peccato esse non posse.» Et S. Cyprianus, *De Oper. et Eleemos.*: «Si, inquit, nemo esso sine peccato potest, quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est;» et S. Gregorius, lib. XXI *Jfor.*, cap. ix: «Multi, ait, in hac vita sine crimine, nullus vero esse sine peccatis valet.» Quocirca Arabicus vertit, *etenim silus nostra potens est ut custodiat vos sine peccato, et sine macula, sine vitio*. Per «salutem» intelligit Deum salvatorem, ejusque gratiam salutiferam per Christum datam. Deus enim solus per se natura suae impeccabilis, tum quia est ipsa per essentiam bonitas et sanctitas, tum quia ipsius ratio et voluntas sibi, et angelis ne hominibus est omnis recti bonique norma et regula, uti docet S. Thomas, I *part.*, *Quest.* LXIII, art. 1. Creature vero omnes per se impeccabiles sunt, sed a Deo participant ut non peccent, et subindo ut peccare non possint, uti Beati. Quo ergo magis accedunt ad Deum, eo magis recedunt a peccato, finique tandem quasi impeccabiles, uti docet S. Augustinus, lib. XXII *De Civit.*, *cap.* xxx; unde S. Hieronymus, lib. II *Contra Pelagianos*: «Absquo vitio, ait, quod dicitur id est *malitia*, hominem esse possi) aio: i^o x f-

TT.TST, id est *sine peccato*, esse nego; id enim soli Deo competit, omnisque) creatura peccato subiacet, et indiget misericordia Dei.» Et Tertullianus, lib. *De Pras ripl. haret.*: «Soli Deo Filio, ait, servabatur, sine delictis permanere. »

Et CONSUTIERE ANTE CONSPECTI! GLORIE SUBIMMACULATOS. — Græce ζουúueu; id est *irreprehensibilis*. «Conspectum gloriæ» vocat primo, presentiam Dei gloriosi, in qua omnes in hac vita consistimus, juxta illud Eli® : « Vivit Dominus exercituum ante cujus vultum sto, » III *Jleg.* cap. xviii, vers. 15, quasi dicat : Ul in oculis Dei sitis et ambuletis immaculati. Ha Dionysius; unde Clemens Alexandrinus exponit, « coram angelis, » q. d. Ut omnia faciatis quasi vidente Deo et SS. angelis; sic Paulus ait *Ephes.* i, 4 : « Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ul essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate. », Et Zacharias : « Serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris, » *Luca* cap. i, vers. 74.

Secundo et planius, « conspectum gloriæ » vocat gloriam Dei, qua gloriosus apparet, conspicit et conspicitur a Beatis in visione beatifica : huic enim nemo sistetur nisi plane purus et immaculatus, *Apoc.* xii, 24 ; unde Syrus vertit, *sine nino* : nullus enim vel minimus nævus admittitur ad Lslam gloriam. Unde sequitur : « In adventu Domini: » ita Beda, Lyranus, Thoipas Anglicus et alii. Ad hanc ergo gloriam coelestem jugiter oculos cordis et corporis elevemus, juxta illud monitum Ecclesiæ : « Sursum corda. » Et S. Augustinus in *Psal.* xxxi : « Erige cor sursum, ne putrescat in terra. »

Et exultations, — tum qua exultât sancta conscientia in hac vita, eo quod nullius mali sibi conscia, juxta illud *Psal.* xxxi, 11 : « Lælamini in Domino et exultate justi, et gloriamini omnes recti corde. Nam «secura mens quasi juge convivium, » *Prov.* xv, 15. Tum potius qua exultant Beati in coelo, juxta illud : « Exultabunt sancti in gloria, » *Psal.* cxlix, 5; « Gaudium et exultationem obtinebunt, » *Isaia* xxxv, 10. Exaltatio enim Beatorum de Deo viso et possessio, est ipsa Dei fruitio, ideoque vel est ipsa formalis beatitudo, ut vult Medina, l. 11, *Quast.* III, art. 4, et alii; vel potius est beatitudinis in visione Dei consistentis fructus, tios et complementum, uti docent passim cæteri Theologi. Porro exultatio est gaudii excessus cum quadam cordis corporisque subsultatione. Unde græce ιqxWairfat, id est *exultare*, dicitur quasi ίqr» ζUtrfzi, id est, *valde saltare et exdire*, quod Hebræi vocant **pi** ranan, id est *jubilare*, et *alais*, id est *exultare*. Unde Grecum àXaXâÇin.

Preclare S. Augustinus in illud *Psal.* cxlviii, *Laudate Dominum de calis*: «Etsi corpus nostrum, ait, adhuc in Babylonia tenetur, cor nostrum ad Jerusalem præmittatur. Laudet ergo tota creatura Uvmurn, quia hoc ibi facturi sumus, quod hic

præmeditamur. Cœlestia tranquilla sunt, ibi semper gaudium, nulla mors, nulla molestia, semper laudant Deum Beati. Nos adhuc in imo sumus, sed cum cogitamus, quomodo illic laudetur Deus, cor ibi habeamus, et non sine causa audiamus : Sursum corda. Levemus cor sursum, ne putrescat in terra : quoniam placet nobis quod ibi agunt angeli. Laudate ergo cum in excelsis. »

In adventu Domini nostri Jesu Christi. — Desunt hæc nunc in Græco, Syro et Arabico, et in nonnullis Latinis antiquis. Adventum secundum Christi intelligit, puta gloriosum ad judicium, quo omnes Sanctos beabit et glorificabit, juxta illud II *Thessal.* i, 10 : « Cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. » Hinc S. Franciscus in *Explicatione orationis Dominica*, illud, « Adveniat regnum tuum, » sic explicat : « Adveniat regnum tuum ut regnes in nobis per gratiam luam, et facias nos venire ad regnum tuum, ubi est tui visio manifesta, tui dilectio perfecta, tui societas beata, tui fruitio sempiterna. »

25. Soli Deo Salvatori nostro. — Salvatoris nomen nunc Jesu Christo: Jésus enim idem est quod Salvator; nunc Deo Patri, vel potius toti SS. Trinitati tribuitur : hæc enim nos salvat per Christum. Ita hic Deus, puta tota SS. Trinitas, vocatur Salvator noster, juxta illud *Psal.* xxxi, 8 : « Homines et jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus. » Et I *Timoth.* iv, 10 : « Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime autem fidelium. » Græca addunt *ovfû*, id est *sapientia*: solus enim Deus per se et per essentiam est sapiens, bonus, potens : angeli enim, homines et creature a Deo participant et emendicant particulam bonitatis, sapientiæ, potentie®, etc. Porro apte *ñsapiienti* jungitur « Salvatori, » quia scientia sanctorum est scientia salutis, *Sapient.* x, 10; *Luca* i, 77. S. Judæ concinit S. Paulus I *Timoth.* i, 17, dicens : « Regi autem sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo honoret gloria in sæcula sæculorum. Amen. »

Per Jesum Christum. — « A natura propria, ait S. Bernardus, serm. 2 *De Circumcis.*, habet noster Jesus ut sibi Salvator; innatum est ei nomen hoc, non inditum ab humana vel angelica natura. » Per Christi enim nativitatem, prædicationem, miracula, passionem, mortem, resurrectionem, etc., innotuit, imo toto orbe celebrata est Dei gloria, magnificentia, imperium et potestas, juxta illud Christi : « Pater, clarifica nomen tuum ; » et facta est vox de cælo : « Et clarificavi, et iterum clarificabo, » *Joann.* xii, 28; et cap. xvii, vers. 1 : a Pater, clarifica Filium tuum, ul Filius tuus clarificet te; » et vers. 0 : « Manifestavi nomen tuum hominibus. »

Gloria. — «Gloria, » grace id est *claritas*, «est clara cum laude notitia, » inquit ex Aristotele et Cicerone S. Augustinus, lib. LX.XXII *Quæstivn.*,

Qnæst. XXXIII; vcl, ut S. Basilius, lib. De Spinu Sancto, cap. xxiii, gloria est commemoratio mirabilium quæ alicui insunt, præsertim Beo. Vcl, ut alii, « gloria est notitia clarior alicujus excellenti; n vide S. Hieronymum in cap. v ad Galat., et Dominicum Soto in IV, disi, xlix, Quæst. HI, art. 4. Gloriam hanc sibi uni reservat Deus, Jsmœ xi.u, 8, dicens : a Gloriam meam alteri non dabo, n quia gloria propria est, proprieque debita soli Deo ob infinitam ejus majestatem, celsitudinem, magnitudinem, magnificentiam. Ita Angeli et Beati omnes accinunt Deo gloriam, Aparai. cap. iv, l i, cap. v, 12, cap. xix, 7. Idem imitantur Sancti in hac vita. Unde S. Ignatius, fundator Societatis nostre, hoc habuit, nobisque impressit elogium : « Ad majorem Dei gloriam, d Optat ergo S. Judas Deo gloriam, ut scilicet omnes angeli, omnes homines, omnesque creaturæ cum ut summam majestatem celebrent, prodicent, laudent et glorificent.

Et magnificentia. — Syrus, *potentia*; græce jji^Uwúvr4, id est majestas, magnitudo, magnificentia, decus, amplitudo, dignitas. Magnificientia autem est magnorum operum patratio, item magnum personæ decus, splendor, ornatus, majestas : utroque modo Deus est magnificentissimus. Unde millia millium ministrant ei. Hinc dicta est magnificentia virtus, quam ita definit Cicero, lib. II *De Invent.* : a Est rerum magnarum et excelsarum cum animi ampla quadam et splendida propositione agitatio atque administratio. »

Et imperium. — Græce xjàrcç, id est *robur*: ila Syrus et Arabicus. Drus enim in omnes cl omnia plenissimum, robustissimum et efficacissimum habet jus et imperium, estqpo summus Universi imperator et dominator. Jam S. Judas et Sancti ex summo Dei amore et reverentia, optant Deo magnificentiam et imperium, quasi congratulando ei, gaudendo cl desiderando, ut in eo semper illa perseverent; rursum, ut ab angelis et hominibus illa agnoscantur, colantur et celebrentur.

Vide dicta *Habacuc* II, ad illud vers, 20 : « Dominus autem in templo sancio suo, sileat a facie ejus omnis terra. »

Et potestas, — Syrus, *dominatio*; Arabicus, *potentia*, cui scilicet nemo resistere valet. Potestas est quasi exculio imperii : exequitur enim efficaciter quidquid voluntas Dei imperat. Porro Hugo considerat glTriam Dei in se, magnificentiam in operatione, imperium in regimine omnium, ut omnis voluntas ejus fiat; potestatem, ut nihil ei resistat. Lyranus gloriam explicat, in quantum Deus apparet dignus omni laude; magnificentiam, de diffusionem bonitatis ejus super omnia; imperium, de obedientia lotius creatura? ad ipsum; potestatem, de punitione malorum et præmiatione bonorum.

Ante omne sæculum, — scilicet fuit elconstitit, « et nunc w consistit; vel potins opto precorque ut consistat. Aut, g. d. Quæ illi ante omnia sæcula debentur, eadem ei « cl nunc, » puta in præsentī vita a fidelibus, a et in omnia sæcula » a Beatis in cælo reddantur.

Et IN OMNIA SÆCULA SÆCULORUM. — GræCC, xxx ei; TTxvTx; Ttù; zìùix;; Syrus, *et m omnes ipsas æternitates* : licet enim una sit Dei æternitas, tamen hæc infinitas ævorum angelicorum et temporum humanorum æternitates, etiam quas mens effingere potest, ambit, complectitur et transcendit.

Amen, — id est, fiat, fiat, ut vertunt Septuaginta. Vide dicta I *Corinth*, xiv, 16, et II *Corinth*. i, 20. Justi enim a nunc, » id est in hac vita, glorificant Deum; Beati vero in cælo glorificabunt Deum per omnem æternitalem, juxta illud *is ti*. Lxxxiii, 5 : « Beati qui habitant in domo tua. Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » Ubi preciares. Augustinus : « Noli, ait, limere ne non possis semper laudare, quem poteris semper amare : si cessabis a laude, cessabis ab amore; ab amore cessare non poteris. » Denique Boetius, lib. III *De Consol.*, metro 9. ita Deo, quasi principio et fini omnium, concinit et jubilat :

TU REQUIES TRANQUILLA PUS, TE CERNERE FINIS :

Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. O summa veritas, vera charitas, chara æternitas, Deus meus et omnia : fac nos te sapere, vivere libi mori, te frui per æterna sæcula sæculorum. Amen.

INDEX

LOCORUM SÀCRÆ SCRIPTURÆ

QŪÆ HISCE IN EPISTOLAS CANONICAS COMMENTARIIS EXPLICANTUR.

Prior numerus paginam, alter columnam denotat.

EX GENESI.

Cap. ii, vers. 24. Erunt duo in carne una. *Pag. 611, coi. 2.*
IV, 1. Possedi hominem per Deum ,173, 2; 573, 1; 670,2.
xi, 9. Quoniam ibi confusum est labium universas ter*
ræ, 401, 2.
XIII, 9. Ecce universa terra curam te est, 341, 1.
XV, 1. Ego protector tuus sum, 449, 2
— 6. Credidii Abraham Deo, cl reputatum est ei ad justi-
tiam , 128, 2.
Iix, 21. Suscepi preces tuas, 680,1.
Iux, 24. Pastor lapis Israel, 237, 1.

EX EXODO.

Cap. XX, vers. 7. Non assumes nomen Domini tui in va-
num, 21î, 2.
XXXIII, 23. Posteriora mea videbis, faciem autem imam
videre uon poteris, 231, 1.

EX DEUTERONOMIO.

Cap. X, uerj. 17. Qui personam non accipit, 6S0, 1.

EX LIBRIS REGUM.

Lib. It cap. XXVII, vers. Ii. Virum et mulierem non vivi-
ficabat David, 834,2.
Lib. II, cap. i,23. Sauï tI Jonathan amabiles, 245, 1, 2.
Lib. III, cap. vin, 2. Mensus est funiculus duos, unum ad
occidendum, et unum nd vivificandum, 33ft, 2.
IV, 29. Dedil ei latitudinem cordis, 110, 2.
XX, 11. Ne glorietur accinctus æque ut discinctus, 258, 1.
Lib. IV, cap. u, 12. Pater mi, currus Isiaci et auriga
ejus, - 1.

EX LIBRO II PARAL1POMENON.

Cap. xyli, vers. 3 el 4. Non speravit in Baalim, sed in
Deo patris sui, 316,2«

EX LIBRO IV ESDRÆ.

Cap. in, vers. 20. Non abstulisti ab cis cor malignum,
624, 1.

EX LIBRO ROBLE.

Cap. X, vers. 4. Lumen uculorum nostrorum, 65, 1.

EX LIBRO ESTHER.

Cap. XU vers. 6. Aman (Ilins Amadalhi Bugæus, 551, !.

EX LIBRO JOB.

Cap. XXI, vera. 11. Infantes corum exultant lusibus, 543, 2.
Iivi, 10. Terminum circumdedit aquis, usque dum Unian-
tur lux et tenebre, 491, 1.
XXXI, 38. Si adver»um me terra climat, et cum ipsa sulci
ejus delicui.

xxxvu, 18. Tu forsitan fabricatus es cœlos, qui solidissimi
quasi ære fusi sunt, 484, 1.
XL, 14. Ipse est principium viarum Dei, 71, i.

EX PSALMIS.

Psal. ir, vers. 6. Sacrificate sacnîkiuin justitia, et sperate
in Domino, 316,2.
X, 5. Palpebra ejus interrogant filios hominum, 341, L
— 6. Dominus interrogat justum éI impium, <4«d.
xi, 9. In circuitu impii ambulant, 391, 1,2.
XXII, 1. Dominus regit mc, et nihil mihi deerit, 309, L
xxm, 2. Super maria fuudatil eum 473, 2.
— 9. Attollite portas principes vcalras, 338, I.
xxvni, 6. Ddectus quemadmodum filius uuicornmm ,
430, 1.
iivi, 3. Esto mihi in Deum protectorem, 6H, 2.
— 16. In raanibuv lu^ sortes mcæ, 194, 2; 388, X
xxxiii, 8. Immittet Angelus Donimi lu circuitu Umenliu a
cum, 247,
—9. Gustate et viduae quoniam suavi* est Dominus, 278, 2.
Ibid. Beatus vir, qui spere in eo, 316,±
XXXV, 10. In lumine luo videbimus lumen, 65, 1.
xuv, 17. Pro painbus nati Mint (ibi filli, 427, 2.
L, 9. Asperges me, Domine, hissupo, et mundabor, 240, 2*
j.IV, 23. Jacta cogitatum tuum in Domino, 389, i; 563, 2.
Ibid. Et ipse te enutriet, 389, 1.
Lix, 9. Fortitudo capitis mei, 449, 2.
Lxxi, 15. Dabitur ei de auro Arabiæ, et adorabunt de
ipso, 512,2; 631,1.
Lxxvf, 7. Exercitabar et scopebam spiritum meum, 489, L
Lxxiiv, 3. Operuisti omnia peccata cotum, 356, 2.
— 8. Ostende nobis. Domine, misericordiam luam, 126, 1.
Lxxxv, 11. Lœlelur cur meum ut umeat nomen tuum,
44. 1.
Lxxxviu, 13. Thabur et ilenuon tu numine tuo exulta-
bunt, 432, 1.
1xXXIX, 4. Quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam
dies hesterna, qua? pnvlerîil, et tanquam custodiîin
nude, 479, I.
—19. Anni nostri sicut aranea meditabuntur, 191, i.
xcv, I. Cantate Domino canticum notum, ñ?p. 1.
a, 27. Omnes sicut vestimentum veterascent, et sicîi
opertorium mutabis eos, 485, t
Cix, 3. Tecum principium in die virtutis tuæ, 71, 1
Cixxviii, 14. Mirabilia opera tua, 245, I, À
— 23. Interroga me, el cognosce semitas meas, 341, 1.

EX LIBRO PROVERBIORUM.

Cap. i, vers. 7. Timor Domini, principium sapientia?, 71,2.
ni, 34. Illusores ipse deludet, et mansuetis dabit gratiam,
179, 2,
vm. 22. Possedit me in inlfio viarum swirun>t71,2;506, 2.
X, It. Os impiorum operit iniquità— m, 857, 2.

x. 12. Odium suscitāt rixas, et uniret» t delicia operit
di ir.tu, 356, 1 ; 357. 1, 2
— 29. Fortitudo simplicis, vii Domini, 419, 2.
in, 17 Qui quod nrvit loquitur, index iaslitie est, 126, 2.
ivit, 27. Prelio»! spiritus vir eruditus. 74, 2.
xmI. 5. Accipere persanam impii non est bonum, 6S0, t.
xi, 2. Qui provocat enm. peccai in animam suam, 150, 2.
— 3 Stulti miscentur contentionibus, 161,1.
— 26. El incurvat super eos fornicem, 148, 1.
XXI, 16. Vir, qui errarent a via doctrina», in cœlu pian-
tium commorabitur, 226, 1.
xxiif, II. Propinquus pupillorum fortis est, 93. I.
xin, 11. Totum spiritum suum profert stultus, sapiens
reservat in posterum, 76, 1.
XXX, 15. Sanguisugæduæ filiæ, dicentc\$: Aitcr, aller, 173,1.

EX ECCLESIASTE.

Cap. I,ver/. 2. Vanitas vanitatum, el omnia vanitas, 190, 2.
x, 19. Pecunia» obedilint omnia, 99, 2.
xir, 6. Antequam conteratur hydria super fontem, cl con-
fringatur rota super cisternam, 117, 1.
— 13. Deum lime, el mandata ejus observa : hoc esi cnim
omnis homo, 14, 1.

EX LIBRO CANTICORUM.

Cap. r, vers. 4. Nigra sum, sed formosa, sicut taberna-
cula Cedar, sicut pelles Salomonis, 476. 1.
— 8. Equitatu meo in curribus Pharaonis assimilavi te,
4 49, 2.
iv, 3. tabla tua sicut vitta coccinea , 89,1.
— 9. Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa, 81, 1.
vi, 9. Quxcst isla, quæ progreditur quasi aurora consur-
gens, pulchra ut luna, electa ut sol, 200, 2.

EX LIBRO SAPIENTIE.

Cap. iv,ver/. 12. Fascinatio nugacitatis obscurat bona, etc.,
547. 1.
V, 17. Dextra sua leget eos, et brachio sancio suo defen-
d'd il 4 49,2.
xi, 1. Feliciter direxit opera eorum in manibus propheta
sancti. 6.1,1.
xil, II. Postulaverunt escas epulationis, 202, 2.

EX ECCLESIASTICO.

Cap. I, vers. 28. Qui sine timore est, non poterit justificari,
77. 1.
ir, 1. Fdi, eleemosynam pauperis ne defraudes, 578, 1.
vu. 14. Noli velle mentiri omne mendacium, 191, 1.
xi. 3. Initium dulcoris habet fructus illius, 71, 2.
xin, 23. Venatio Iconis, onager in eremo, sic cl pascua
diviluin sunt pauperes, 108, 2.
xv, 12. Non dicas: Ille me implanavit, 39, 1.
xvm, 18. Datus indisciplinati tabescere facit oculus, 38, 2.
lix, 12. Sagitta infixā femori carnis, sic verbum in corde
Stulti, 137,2.
ix, 14 et 15. Datus insipientis non erit utilis libi : oculi c nim
illius septemplices sunt:exigua dabit, et multa impro-
pcrabit : et apertio oris illius inflammatio est, 38. 2.
xxvm, 16. Lingua tertia multos commovit, et utilis potius
infernus quam illa, 148, 1.
— 29. Aurum tuum el argentum tuum conila, et verbis
tuis tacito stateram, 110, 2.
nix, 23 Initium vitas hominis, aqua et panis, 71, 2,
xin, 8. Beatu» dives, qui inventus est sine macula, 251, 1.
xxxin, 4. Qui interrogationem manifestat, parabit ver-
bum, 341, i.
xxxiv. 26. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit
proximum suum, 204, 2.

EX ISAIA.

Cap, n, vers, 3. Docebit nos de viis suis, 63 », 1.

vm, 12 et 13. Timorem ejus ne timeatis, neque paveatis.
Dominum cxorcitum Ipsum lanctifiCate, 829. 2.
IX, 16. Qui beilificanl populum, seducentes, 680. 1.
XIV, 13. In cudum Còliscndum, super astra cœli evdtnhn
solum meum, 445, I. 2.
xxvm. IO. M ind i remanda, exspecta reexspecta, 339 1. 2.
— 21. Alienum opus ejus ab eo, 363, 1,
mix, 1. Væ Ariel, Ariel, 370, 1.
ul, 15. Isle asperget gentes multas, 240, 2.

EX JEREMIA.

Cap. ii.i'crj. 34. In alis tuis inventus esi sanguis anima-
rum pauperum, 204. 2.
iv, 2. Et jurabis in veritate, et in iudicio, cl in justitia,
J1 !. 2.
xil, 3. Sanctifica eos ad diem occisionis, 204, i.
xv, 18. Farta est mihi manus tua quasi mendacium aqua-
rum infidelium, 462, 2.
XXXI, 33. Erilis mihi in populum, Gli, 2.

EX BARUCH.

Cap» i, vers. 22. Abivimus unusquisque in sensum cordis
nostri maligni, 623, 2.

EX EZECHIELE.

Cap. xin, vers. 2. El tu, fili hominis, nonne Judica» civi-
tatem sanguinum? 311, 1.
hiv, 9. Væ civitati sanguinum, cujus ego grandem taciain
pyram, 356, 2.

EX DANIELE.

Cap. xw, vers. 2. Mulli ex iis qui dormierunt, resurgent,
350, 2.

EX PROPHETIS MINORIBUS.

Joel, ni, vers. 21. Mundo sanguinem eorum quem antea
non mundaveram, 356,2.
Nahum. i, 7. Dominus confortans in dic tribulationis,
395, 2.
Sophon. n, 1. Gens non amabilis, 245. I.
Malach. i,6. Si paler ego sum, ubi est honor meus? 30, 2.

EX LIBRIS MACHABÆORUM.

Lib. I, cap. v, vers. 62. Ipsi autem non crani ex semino
virorum illorum, per quos salus facta est in Israel. 531,2.
Lib. II, cap. hi, 36. Testabatur autem omnibus ca qu i* sub
oculis suis viderat opera magni Dei, 519, 2.

EX S. MATTHÆO.

Cap. v, vers. 3. Beali pauperes spiritu, quoniam ipsorum
est regnum coelorum, 45,1.
— 34. Ego autem dico vobis, non juraro omnino, 211, 2.
— 36. Neque per caput tuum juraveris. quia non potes
unum capillum album facere aut aigium, 212, 1.
vi, 23. Et ne nos induras in tcntalionem, 20, I.
— 34. Sufficit diei malitia sua, 78, i.
vii, 1. Nolite judicare, ul non Judicemini, 168, 2.
xil, 40. Sic erit Filius hominis in corde terræ Iribus die-
bus, et tribus noctibus, 338, 1.
ivi, 18. Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam,
231, 2.
XVII, 12. Quia Elias jam venit, 588, 2.
Iix, 24. F&cilius e*t camelum per foramen acus transire,
quam divitem intrare in n gnum cœlorum, 31, 2.
xxm, 2. Super cathedram Mosis sedei uni, 531, 1.
— 8. Vos autem nolite vocari Babbi : unus csl cnim ma-
gister vester, 135, 1.
XXIV, 30. Tunc parebit signum Filii hominis, 487, 2.
— 35. Cœlum et terra tr.iiBibunt, 485, 1.
XXV, 23. Inira in gaudium Domini Iui, 253, 1.
XXVI, 28. Qui pru niuhi- clfundelur, 355, 1.

EX S. MARCO.

Cap. ivi, vers. 7. Dicite di-cipulis, cl Petro, 642, 1.

EX S. LUCA.

Cap. i, vers. 37. Non erit impossibile apud Deum omne verbum, 555,2.

— 47. El cxullavit spiritus m «s in Deo salutari meo, 53!. 1.

Vi, 24. Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram, 196. 1.

ix. 55. Nescitis cujus spiritus estis, 587, 1.

xi, 41. Date eleemosynam, et ucce omnia munda sunt vobis, 112, 1.101, 1.

xii, 35. Sint lumbi vestri præcincti, 258, 1.

XXII. 42. Pater, si sis, transfer calicem istum a me : vc-rumtamen non mea voluntas, sed tua fiat, 56, 1.

uni, 43. Hodie mccuin ctis in paradiw, 338, 1.

XXIV. 18. Tu peregrinus es in Jerusalem, et hæc ignoras, 363, 1.

EX S. JOANNE

Cap. i, vers. 1. In principio erat Verbum, 498,1,2; 505, 2; 506, 2 cl seq.

Ibid. El Verbum erat npud Deum, cl Deus erat Verbum, 520, 1.

— 4. In ipso vita erat, 518

Ibid. El vita erat lux hominum, 522

— 9. Erat lux vera, 510 a

— 14. Verbum caro factum est, 345

— 18. Deum nemo vidit unquam : unigenitus Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit, 546, 1, 2.

—20. Confessus est, el non negavit, 559, 2.

iit, 8. Spiritus ubi vult spirat, ct vocem ejus nudis, >cd nescis unde veniat, aut quo vadat, 586, 1.

v, 25. Venit hora, et nunc est, quando, etc., 540, 9

vi, 51. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi, 540, 2.

vm, 44. Ille in verilate non stetit, 526, 1.

xin, 14. Si ego lavi pedes vestros, 593, 2.

xv, 1. Ego sum vitis vera, 540, 0

— 8. In hoc clarilicalus est Pater meus, ut fructum plurimum afleratis, 531,1.

— 12. Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, 572, 2.

ivit, 9. Non pro inundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, 547, 1.

XIX, 27. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua, >1, i.

— 30. Consummatum csl, 62.

XX, 15. Domine, si tu sustulisti eum, 540.

EX ACTIS APOSTOLORUM.

Cap. n, ver/. 17. Effundam de Spiritu meo, 512 1

vm, 9. Dicens se esse aliquem, 72

EX EPISTOLA AD ROMANOS.

Cap. v, ver/. 3 ct 4. Scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, 24, !.

vn, 19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago, 528, 2.

— 20. Si quod nolo, illud facio; jam non ego operor il-lud, sed quod habitat m me peccatum, 57, 1.

▼Ul, 29. Quos praescivit cl prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, 28, 2.

xii, R. Qui tribuit, tribuat in simplicitate, 35. 2.

xiv, 23. Omne quod non est cx fide, peccatum est, 28, 1

x», 10. Sanctificans Evingelitim Det, 04, i

ivi. 23. Salutat vos Ciius hospes meus, cl universa Eccle-sia, 640, 1

EX I AD CORINTHIOS.

Cap. xni, vers. 12. Videmus nunc per «poculum In mig-mate; tunc autem facie ad faciem, 85, i

— 13. Major horum csl cbarilas, 433, 1.

xv, 7. Deinde visus est Jacobo, 10, 2.

— 15. Factus esi primus homo in anim.irn visentem, no-vissimus Adam in spiritum vivificantem, 335, 1.

EX II AD CORINTHIOS.

Cap. m, vers. 1.Quod siministratiomortis fuit in glo-ria,etc., 255,1.

v, 21. Eum qui non noverat peccalum, pro nobis pec-catum fecit, 547, 1.

ix. 9. Justitia ejusmanet in sæculumsæculi, 408, I.

vm, 2. Alti'Simo paupertas eorum abundavit in divili.u simplicitatis eorum, 35. 2.

ix, 11. Ul in omnibus locupletati abundetis io omnem simplicitatem,

EX EPISTOLA AD GALATAS.

Cap. n, vers. 11. Quoniam reprehensibilis erat, 317, i.

EX EPISTOLA AD EPHESIOS.

Cap. n, vers. 6. Conrrsuscitavit, el consedere nos fecit in cœlestibus,

v, 18. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, 459, I.

— 26. Per lavacrum aquæ in verbo vil®, î71, î.

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap. Ii, vers. 5. Hoc sentile in vobis, quod etifl Jesu, qui cum in forma Dei easel, etc., 315, 2.

EX EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Cap. i, vers. 15. Qui est primogenitus omnis creatur®,

EX PRIMA AD TIMOTHEUM.

Cap. v. ver/. 17. Qui bone praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, 587, i.

EX EPISTOLA AD HEBREOS.

Cap. x, vers. 22. Aspersi corda a conscientia mala, 210, i.

xi. 31. Fide Rihab meretrix non periit cum incredulis, exdpiens exploratores cum pace, 131, 1.

xii, 8. Ergo adulteri, el nun filii estis, 175, 2.

EX EPÍSTOLA I PETRI.

Cap. iv, ver/. 17. Quoniam tempus est ul incipiat judi-cium a domo Dei, 376, 1.

EX APOCALYPSI S. JOANNIS.

Cap. m, vers. 3. Veniam ad te tanquam fur, et nescies qira hora veniam ad te, 482. I.

— 14. Qui est principium creatur® Dei, 71, 2.

xii. 8. Neque locus inventus est corum amplius in cœlo, 251, 1.

xv», 15. Ecce venio sicut fur, 482, i.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
MEMORABILIUM

QUÆ HOC COMMENTARIO CONTINENTUR

OGO

. A.

AH••riir mnlieri* fanatica superbia et hsresls, 556, 2.

Abriis innocentia, virginitas, sacerdotium et martyrium, 571, 1. fuit typus Christi, 2. quire a fraire sit occisus, 1.

Abjectus sua abjectione contentu* vivat, 45, 1.

Abnihæ tides bonis operibus cumulata fuit, 127, 2. ejus obedientia et religio insignis in offerendo l<aac,128,1 ex operibus vere justificatus est, 128. 2. cur dictus amicus Dei, 129, 2. ejus elogium, 130. 1.

Absconditus bomo quis dicatur, 313. 1.

Abstinentia e*t soror sdentine, 417, 1.

A »)v<ini in templo semper stant, 102, 2. recens bapli atisdant lac et mei, 277,2.

'A/.arxçrrc; et ĵzxaçxotx inconstantem cl incomi uiliain omnimodam significat, 41, 1, 2; 20, 2.

Acceptio personarum quale sil vilium, 97, 1. ipa juUithm evertit, 95,1,2.

Accidentia nulli sunt in Deo ob summam perfcilioncm, 592. 2.

Areo seipsam in speculo intuens, secum quasi cum alia muliere loquebatur, 83,2.

Aredi comparantur arbori nunquam ad maturitatem fructus suos producenti, 675, 1.

Actiones Chrisii fuere dignæ D<'o, 643 , 1. ad actiones identidem nobis reflectendum est, 012, 2. earum regula est compectu* Dei, 581, 1,2.

Actude peccatum solum confitendum est, 527, 2.

Actus por melonymlnm siepe significat objectum, cl, 2.

Alam peccando vulneratus eri natura, 55, 2. cri extra paradisum creatus 445, 2. ei obediebinl feræ iu statu iu-nocentit, 151, 2.

AdoleKcntum multorum victoria» do diabolo el carne, 543, 2. eorum officium erga superiore*, 386, 1.

A Itimi H Pontificis in egeno* liberalius, 38, t.

Adulatores palam laudant, oculte vituperant, 150, 2. duplici sunt animo, 4i, 2 el seqq.

Adulteri spirituales quinam sint, 175, 1.

Advent qui sint, quibus S. Petrus scribit, 237, 2 el *eq.

Adversi* exploratur virtus, 20, 2.

Advocatu» quomodo a pilrono differat, 533, 1.

Ægroti commendent *e identidem Domino, 210, 1. fortiter ferant ir;ritudinrm , 2. et seqq.

Æmulos semper habent viri magni, 641, 1.

Ænigma monti* ct rationis, 8«, 2.

H' B \ t i QUI ÍU1 nnl, 677, 1.

Aeris quinf a in inferiora sil vis. 484, 1. plcnu* c-l duerno-n bu-, 391, 2; 444, 2. est in montibus purior, in saltibus impurior, 191,2.

Ærugovitium est tini eri* quam auri, 199, 1,

Ætit s sex mundi, 352, 1. «los Juvenilis fiori comparatur, 46, t.

Ætemitas temporum est durans, 478, 2. æternitatem quomodo imaginemur, 494, 2. est principium sine principio, 506, 1. asternıtas Verbi Dei adslruitur, 505, 1, 2; 506, 2, retemitas Dei el Sanctorum quam sil longa, 480, 2; 689, 2.

Affabilitas decet Christianos, 322, 2.

Affectiones omnes carnis sani naturales, nec in iis est peccatum, nisi ex negligenti! procedant, 57, 2.

Affectnum in homine diversitas, 43, 2. tres eorum pro objecta habent bonum, nlii 1res qui habent malum, 14, t, 2. affectu pauperibus succurrat, qui effectu nequii, 580,1.

Afflictio est probatio et fornax expurgans, 563, 2 cl scq. us 141, 2; 184, 1.

Afli-li Deo se commendare debent, 873, 1.

Africana Ecclesia S. Petro initium debot, 179, 2.

'AfoX)?-*acùzi ôéyxv aX)4c0at, 248, 1,2.

Agimcrnson unde dictu*, 396, 2.

AgajkO que essent olim convivia, 458, 2; 673, 1.

Agapelarum secta quæ esset,* 291, 1 ; 467, 2.

S. Agatba Christianam humilitatem prælulit regum opibus, 87, 2. ejus robur ct generositas, 400, 1. ei epitaphium posuere angeli, 95, 2.

Agerilii regis in cruciatu constantia, 18, 2.

A**u; unde dicatur, 94, 2.

Agis fuit multorum Lacedaemonis regum nomen, 383, j.

S. Agnes juvenem opulentum repudiat, et post mortem parentibus apparet, 178, 1.

Agni nomine cur dicatur Christus, 261, 2. agnus paschalis debebat esse sine macula, repræsentabat is Christum, 266, 2.

Albanenses hærelici negarunt futurum judicium, 474, 1.

Albus color lætus, lucens el festivus, 100, 1, 2.

Alexandri Ursini Cardinalis elogium, vita, mors, studia, 626, Î elseqq.

Alexandrina Ecclesia per S. Petrum in S. Marco ibi præsidentem facta palriarchali*, 13, 1. qui fuerint ejus doctores, 135, 1.

Alfonsi Aragonum regis in periculo securitas, 29, t.

*A»à interdum est particula confirmantis vel exaggerantis tuum dictum, 125, 2.

Alinarici error circa absorptionem contemplantium in divinitatis abyssum, 410,2.

D. Aloysius Gonzaga nullum in morte scrupulum senliebat, 583, 2. hinc de morte loquebatur, quasi de migratione ex uno luco in alium, sed meliorem, 426, 1. iinllarn in oratinne mentis evagationem sentiebat, 259, 1. ejus castitas. ibid,

Alpheus, flumen Achais, an in Sicilia denuo prorumpat, 157,1,2.

Altercatio S. Michaelis cum diabolo ubinam scripta sit, 666, 2. et quænam illa sil, 068, 1.

I S. Am indus apparuit S. Aldegundi curn iis quo* nd fidem I converterat, 228, I; 385, t.

Amans Deum fit Dcu«, 36, 1. ei duke rd pili, 17, 1.
in co Deus mind, 59.3. i el seqq. ct lpso manet in co
598, 2; 597, 2; 600, 1, 2. ejui lelus, 178,1. pruximum
ninons vere. Drum in proximo considerat, 271, 1.
Amarantini* líos on non marcescat, 245, 2.
Ambitio cos pravitatis csl, 546, 1.
Ambitiomagisterii aS. Jacobo cur reprehendatur, 134, 1.
S. Ambrosius habebat aliam formam in tuo Ecclesia in
Extrema unctione conferenda, 215, 2; 218, 1, suasit
Theodosio differri reorum supplicium, 76, 2. caditoido
edoctus ct illustratus est, 34, 2. commentationi psalmi
lui immortalus est, 374, 2. quo omine ad Episcopatum
assumptus, 382, 2.
Ambulari capitur pro continuatione alicujus rei, 473, 2.
ambulare in circuitu est hærticorum et cacodæmonis,
394, 2.
Ainlnn'us lapis in igne evadit nitidior, est symbolum di-
vinitatis, 245, 1.
Amicitia sit nnn verbosa, sed oper«»*a, 570, 2. csl vera
amicitia inter Deum el Justum, 130. 2, 521, 2. caque
multiplex, 521, 2. amicitia Dei Ala ct segura est, 130,
2. amicitia mundi qn«e dicatur, 175, 2.
Amiens est quivis proximus qui nobis natura conjini» tus
est. 111. 2. amici multi pro amlrn vitam exposuere.577,
2. amicus Dei cur dicatur Abraham, 130, 1. cur el
Apostoli et just, 2.
Amor duplex est, concupiscenti@ el amkili@, 583. 1.
qimmodo utcumque erga Deum exercere possum*,
ibid, amoris vis ct c-fficacia, 60, 2; 231, 2 ip«. * polen-
lior est quam limor. 298, 1. hominem transformai in
rem amatam, 5'48,1,2. amurcad Deum aece limus, 182, t.
eo emitur regnum cadeste, 50, 2; 107.2. amor amorem
provocat, 572. 2. amor procedit ex pulchro el bono. 597,
2. amor facit extasió , 598. 1. transformat hominrm
quasi in Deum, 2. amoris effectus, 600, 1 , ct |<|.
amor Dei erga homine*, 5ft8, 1. ejiB qui sint eli cius
el judicia, 36, 1. amor Beatorum e ga Drum. 565. t.
Anmr proximi e*I lex regalis, 109, 2 is débet conditi xei l
clinnlaie Dei, 417, 2. amore fraterno se invicem ament
Christiani, 269, 2. amor spiritiriHs * vpe <legcnrr.il in
earn dem, 61, 1. amor mundi aduReriutn c*I, 175, 1.
amor coronis aureis clnctusobm pingebatur, 110, 1. el
eral siimniiH deorum, 598. 2.
Amphioni* eloquentia. 142, 2.
An.ih.iptidiriiin impostum ct arrogantia, 50G 2. baptizant
adultos, non pueros, 341, 2. ncguit magistratus ct
judicia , 296, 2.
'Avijumç variam patitur signiftcatlonem, 348, 2.
Ananns Pontifex cur S. Jacobum n«m tulerit, 8, 1.
S. Andreas in cruce cxullab.it, 18, 1. hinc ei affixus
Christum pnrdicavit, 374, 2.
An idus in priscis visionibus appartili loco Filii Dei, 507, 1,
2. angelus loquebatur per os asín v Biham, 462.2 seqq.
Angeli sunt creati in gratia, 6G0, 2. mulla a S. Juinue
didicerunt, 499, 2. mire delectantur vidone humanitatis
Christi. 255. 2. item visione toleranti» Martyrum, ibid.
an sunn gloriam el gratiam meritis Christi attribuit!,
256. 1.iin dc«iderenl unionem hypostaticam Chrisii cum
natura angelica, ibid, in Spiritum Slittimi! prospicere
desiderant, ibid, el seqq. Christum item 111 Eucharistia,
256, 2. loti sunt inh lligntes ct lucidi. 66, 1. testimo-
nium perhibuere Christo, 612.2. molta audiunt, cl p ine i
loquuntur. 73. 1. qnomndo loquantur ad invicem, 74.
quam Deo sint obedientes, 260. 2. omnes creati sunt m
cælo empyreo, 445,2. nequeunt quid pali, 19, 2. rd-
stunt sacrificio Mi«æ, 257. 1. an ex meriti* Christi gra-
tiam et gloriam consecuti sint. 343. 1. eorum voluntas
qimmodo sil inflexibilis, 443, 1. angeli boni abstinent
maledicentia, 455, 2: 456, 1. angelí prevaricantes non
pœniluerunt, 443, 1. hi fuere ex principibus, 660, 2.
primitus non erant beali. 661, 1.

Angli a quo primiim ad Christum conversi, 234, 1. eorum
erga S. Petrum devotio, (bid.
Anima per peccatum moritur, «2,1;575,1.2; 675,2. magis
propendet in sensum qmm in rthonem, 56, 1. non
est particula divin* >ub*tanti@ , 68, 2 anime vinci@
septem ríales, 543. 1. singuli Deo «nam commendent,
373, 2. animas lucrandi qua? sil ralin.226, 2. canon
quanta habenda sit ratio. ibid. eas convertere quam dt
gloriosum, 227 1.2. cis converteris operit peccata, 228. 2.
per peccatum moriuntur, per gratiam vivunt, 226, t.
earum pretium, 227. 1; 265, 2; 685, 1. earum apud
Deum commendatio optima est, que fit opera virtutum
exercendo, 375, 2. carum immortalitatem negant ha?-
rehei, 463, X
Animales qui dicantur, 162, 2; «SI, 1.
Animalia sipimliorn, pirum vocalia sunt.74. 1.animalia
qu@ nos adversarios habeant, 152, 2.
Animus cehu* el erectus nihil metuit, 590, 1. 2.
S. Anna unam tantum habuit prolem, scilicet B. Virgi-
nem , 497. 1.
S. Annn Episc. Colnnirnst* quare ad glorum codedcm
statim admissus non sil, 327, 1.
Annidimi aureum gotanl divites, et signum id splendo'
n*, 100, 1. eorum vanitas, ibid.
Annuí dicitur qua*t annulus, 1S9, 2. ejus symbolum e t
serpens actu.* m gyrum, 147,1.
S. \n-idmi visio «le mundi malitia, 621, f.
Anlirliridns venturus ultimi mundi telate, 549, 2. quo-
mod»» timen venibo jim d.c.itur, 589. 1. Anlt« hri*ti
quomodo sint mullí, SSO, 2.
Antigoni regi* erga petentem aliquid cavillus, 38, 2.
Anin»»lt»*n l Ecclesia undenam facta Pilnarchati*, 13, 1.
Antonini Imperatoris de Christianis sententia. 295, 2,
S. \nlInniu* l l)<<» peint cl imp'trivit sapientiam, 34, L
suis lxbliun spiritus «indclwl. 20. 1,2. eum rrrtailcin
spectavit Chridii*, 21, 2. ejus cum dxmne congre**u«,
2?. t,2.qu i»n lii'reli»'«»< <lele*tarelur, 63', 2, quo sikh
stimulo a l perfectionem inimircl, 249,2. quibus verbi*
in rede-ia auliti* dl cim*er*u<, 86, 2. rum Paul»» Ere-
mita quale* sermtinesmiscuerit, 3G0, 2.
S Antonii de Padua lingua integra csl post mortem dm
reperta, 154, t.
*A?ni:aTtctactive et passive capitur, 52 1.
'A-3z.^tt. cur et unde dicatur Venus, 676 2.
Ap»n Anxerunt Ægxptii ut bifi«ghphicum Joseph », 6G7 t,
Ap-HTjphi tihri possunt inulta mtilinere vera , G0^, 2.
S. Apolhmli Marly i * in con t«»iín lis injuriis facilit i*, j ».
Apostasia a Ade cur sil prece tum ai mortem, 619. l l
seqq. it« tn ab Online et Religione, G20, 1.
Apostat@ ctimpaninlur angelis ap»Hlalh, 660, 2. hi qu »-
modo dicantur nnn esso cx nobis, 551, 2; 552. 1, 2. <»b
eo* non est quod A lek* turbentur, ibid, eorum quan-
tum sil scelus, 346.1.
Apostoli an mitras gestariul, 9, 2. smil a Christo ipso im-
mediate ordinili Episcopi, 12. 2- in tribui itione gau-
debant. 15, 1. sunt principes filiorum Dei, 72, i.
equo representantur, 140, 1. erant ppreones castita-
tis. 311, 1. p.ilest item a Christo in loturn orbem acce-
pere, 379. 1. iis m»J»»r «lat i fides et gratia extensius
quvn aliis, 407. 1. un palparmi die Dominica murree-
lionis Christum et ejus corpus, 508, 2. peixabanl ali-
quandi) veuialiler, 527, t. Apostoli anloioiitastice di-
cuntur Prini* cl Paulus, 13, 1.
Apparitio Christi Jacobo facta quando contigerit, 10, 2.
ippiritiό Filii Dei in carne quomodo peracta , 520, 1 et
<c»iq. in Apparitionibus veleris Testamenti representa-
lu* fuit Filili* Dei, 507, 1.
Appetitu* inferior quomodo politice moveri dicatur, 5\ 1.
is iii*>iliikandus mundum cor hibrre volenti, 95, i.
ejui naturalis inclinatio «d bona sensibilia, contraria
legi Dei ct rationi, est Concupiscentia, 55, 1.

Applicatio ssngninis Christi quomodo in nobis flat, 241, t.
Apprecalio pacis et grati» est sigillum Apostolic.v epi-
403, 2.
Appropinquandi Deo modi. 182, 2 et srqq. appropinquat
Den* diversimode pœnitentibus et justis fcrvcentilins,
1*2 2.
Apud Patrem quomodo dicatur Filius fútese, 520, 1.
Aqua dicitur rerum omnium principium, 475, i. por
eam terra constetit, 2. aqua unde dicatur, 612, 1.
refert Deum Patrem, *ibid.* ejus dogin, *ibid*, quid
symbolice designet, 613. a nullis habito ul Deus, <»12.
quid spiritual;1er denotet, 613, 2 et srqq. aqua viva et
moriva quæ dicatur, 281. 2, aquæ quæ super cados
sunt, deplucrunt in diluvio, 476,2. aquari sanguis probi-
bint Christum verum e**c hominem el Deum , 609,1,2.
Aquila vox unde deducatur, 497, 2.
trbor symbolum hominis, 675, !.arbore* autumnales quæ
dicantur, 67\$. et <cq. qua* sini bis inortuœ, 675, 1. ar-
bore* el hcitvr in flore sibi invicem succedunt, 47. 2.
Arra Noe rum Ecclesia confertur, 3W', 1.
*Awi el originem cl potestatem significat, 660, 2.
*A:rrr, quim vana signified, 289, 2.
Arethusa fons cl flumen diversis in locis diversum habet
saporem, 157, 1.
Arimi Imperatorem Constantium in pirte* suas traxe-
runt, 680, L semper fidem suarn mutabant, 41, 1 ; 674,
2. Ariani Trin*ylvani epistolam primam S. Joannis
cur rejiciant, 611, 1. eorum paralogismus, 588, 1. eo-
rum bla<phrmii in SS, Trinitatem, 451, 2.
Aristomenns audax habuit cor pili* hirsutum, 648, 2.
Aristoteles Euripi vicissitudinem intelligerc non potuit,
42, 2. rju* paradoxa absurda, 167, 2.
Anu* Ecclesiam Dei lacerai it, 681. 2. quare ob ea de-
sciverit, 453, 2. animam in latrinis elfudil, 141, 1.
Armi* tribu* diabolus vincitur, 395, 2 *pqq.
4t>enii Abbatis silentium. 138, 1. ejus continentia, 294, 2.
rlictilus græcc non pneflgitur nom nibus | t<»;»r»i-, «e t ap-
pillativi*, 6.^8 2.
*As*bptx generaliter omnem luxum el petulantiam deno-
tai. 347. 2. 366. 2.
Assidua oratio quæ dicatur, 222, 1.
Aisiduus vox quid proprio sonet, *ibid.*
Astronomi multis imponunt, ampla promittentes, 189, 2.
S. Alhananu* 4finnifis Arianorum porter iitiftncs Itili 1.48.2.
Athri-mi hrreticoruin modernorum, 451,2. maxime Gat-
tini, 461, 1, 2.
Athenodorus quod Augusto monitum dederit, 76, 2.
Aititela perfectu* qui dicitur, 27, 2.
*Atimc saporem statum, fumum, halitum, auram tenuem
significat, 190, 2.
Albulo* capitur subinde pro intentus, 271, 1.
Av/j.v capitur etiam pro parte clavi in navi, 142. 1.
Auctorem omnium m< tuum cl actionum tam malarum
quam bonarum Deum censet Calvinus, 51, 1; 461, 1.
Audaces dæmon timet, 392, 2.
Audiendo (in) velocitas includit etiam velocitatem obe-
diendi, 72,2. audire el silere facilini sapientem, 73. 1.
Auditio parit scientiam, *ibid.*
Auditor verbi sis cl factor, 82, 1. auditores verbi Dei
<unt triplices, 8ft, 2 et seqq.
Augendi gratiam bona praris, 583, 1.
S. Augustinus in epist. S. Jacobi est commentatus, 5, 2.
etiam ante conversionem judicii recordabatur, 115, 2.
in ofllirtionc gaudebat, 18, 2. quare libros *lWracta-*
t onum scripserit, 138, 1. passionem Domini identidem
TrC4*tebit, 30'i, 2.
AniuUinus Mirloratus hxrclicus ob seditiones in Gallia
excitatas suspensus csl, 301, 1.
Aa « eannrœ stato el modico canunt tempore, garrula»
l rpetuo g rrinnt, 74, t. aves omnes cicurantur, et
<L< uni humanum sermonem,

Aurelianus Imper. conceptam in Christianos persecutio-
nem subsignare cœlitus impeditus fuit per mortem,
373.1.
Aurea fibula an dicatur nnnnlus, 100. L
Aureolæ m cirio sunt tres particulares, 385, 2.
Aurium silus, forma cl numerus docet nos debere nulla
audire, 74, 2.
Aurum vere contrahit œnigincm, 199, 1. unde contrahat
sordes, ejus etymon, 2. ejus septeni dote*, 250, 1,2. ea
adaptantur justo, *ibid*, auro moderate utantur mulie-
res, 312, 2.
Au6aflux quid significet, 452, 1.
Auxilium cadeste majus csl, quam vires adversariorum
tentaiitiuni, 589, 2 cl scqq>
Avari malunt condita corrumpi, quam aliis dare, 197. 2;
199.2. puniuntur sæpe n Deo rerum amissione, 198,
1, 2. eorum Insatiabilitas, 200, L defuncti torquen-
tur auro. 2. triplici ardent igne, *ibid*, per aurum sæpe
occisi, *ibid*, semper thesaurum adaugent, 201,1. em uni
miseria, 515,2etseqq. nihil pensi habent el sordidi sunt,
77. 1. non audent uti habilis et cupitis, 173, 1.
Avaritia sanguisuga» similis est, 173, 1. ejus ignis juste
punitur igne gehennæ, 200, 1. avaritia hærelicorum,
442, 2; 461, 1 ; 670, 2.
Ave salutationis formula, 637, t. quid significet, *ibid.*
Axiomata nulla Christi, philosophis paradoxa, 290, 2.

B.

B sæpe ponitur pro C, 551, 2.
Babel quid hebraico sonet, 401, 1.
Bab}las mimus el magus quo audito verbo sit conversu*,
86. 2.
Bobyln capitur pro Roma a S. Petro, 400, 2. Babylon
fuit duplex, una in Chiuhlæa, altera in Ægypto, 400, 1.
Illam non adiit S. Joannes jam senex, 637, 2.
Balaam vates in quo deliquerit, 671, 2. est schema litnrc-
ticorum. 671, 2 el spqq. quomodo dicatur ex B«»M»r,
461, 2. ejus avaritia, *ibid*, ejus cæcitas, 462, 1. quare cuín
n<ína conlemlelrel, *ibid*, ejus mors. *ibid.*
B dena ducitur a pisciculo milenio, 152, 1.
Baptismus ciir vocetur illuminatio, 66, 1. per arcam Noe
repræ«riilalur, 340, 2. confertur cum diluvio, *ibid*, quo-
modo dici possit verbum Dei vivi, 271 , 2. cum dim
cumuliti diflerrent, 531. 1. per eum Infanlibm indun-
tur virtutes, 276, 2. est pactum inter Deum et bipli-
zalum, 341, 2. quæ ad eum requiratur dispositio, *ibid.*
ejus vis, dignità* et nomina, 342, 1.
Baptizandus interrogatur an velit baptizari, 34 1, 1, 2.
olim oculos elananii* in cadum elevabant, 3 i2,1 baplizali
oliin induebant calceos albos, 300, 1. item corona-
bantur, 281», 2 cl seqq. dabatur quoque ii< lac et mid,
277, 2. cur veste candida induerentur, 276, 2; 300, i;
587, 2.
Barrbocht bas pseudopropheta quis et quando fuerit, 677, 1.
Basiltea S. Petri in Vaticano quam magnifica ct celebris sil,
235.1.2.
Ba ilblcs bærelicus negabal veram Chrisli humanitatem
ct carnem, 501, 2.
S. Bastili silentium trcdcccnne, 75, 2. ct in periculis
constantia animi, 48, 2.
Bentiludo consistit in visione Dei et Spiritus Sancti, 255,
2; 564, 2. ea erit omnibus communis, 106, 1. ea quam
magna sit, 365, 1. erit spiritalis, angelica et divina,
215,2. item immarcessibilis, tum substantia, lum sapore
ct gtiflu, *ibid.* 246,1. bentiludo in hac vita consistit in
adiimplenda tege Dei, 88, 1.
l Beati vident Dei essentiam in se, 564, 2. cjus speciem in
mente sibi cltormnnl, 505. erunt quoquo alterni, *ibid.*
eorum amor erga Deum, 565, 1. erunt quasi dii, *ibid.*
eurum quantum sil gaudium, 253, 1. vident Deum

non per vires natur®, sod grati®, 594 . 2. per gloriam sunt quasi dii, 414, 1. beantur illapsu divinitati* in ip*os, *(bid.*
 Venor. Boda ne in morbo quidem a docendo ct scribendo cessabat. el scribendo mortuu* est, 375, 2.
 Beganli censebant se reddi po*ce impeccabiles, 528, 1.
 Belisarii ducis dejectio de summo statu, 160. I.
 Bellum unde dictum, 171. 1,2. bellum vix caret peccatis, 171, 2. oritur ex cupidilate. 171, 1, 2. bellum spirituale quam utile, 20, 2. bellum haereticorum pax csl Ecclesiae, 462, 2.
 Bilus Assyriorum primus rex bello vicinos impelili, 171,2.
 Benedicere Deum angelicum ct Sanctorum est, 241, 2. benedixit Deu* olim bonis temporalibus amicos suos, GUI. 2.
 Benedictio Dei, el maledictio proximi cx eodem ore prodire non debet, 155, 1,2; 156, 2; 158. 1.
 S. Benedictus vidit lotum mundum in globo collectum, 450. 2.
 Benefaciendum inimicis ct prnecutoi ibu*. 373,2 et seqq.
 Beneficentia est virtus divina, cur, 615, 2. beneficentia nostra morte tantum finiatur. 374, 1. etiam in tribulante* ostendatur, *ibid.*
 Beneficia non sunt exprobranda. 38, 2. ad beneficia sacra indignus promovens ob temporalem aliquem respectum, peccat moraliter. 97, 1.
 Beneficiorum Gentilium exempla, 37, 2. benefici homines n Gentibus in deos relati, 168, 2; 667,2. sunt vehit Dem ei cui benefaciunt, 35, 2; 37. 2.
 Benignitas Dei erga homines, 593, 1.
 Bernardini Ochiui ulliei*mus, 455, 1.2.
 S. Bernardus fuit S. JuddD devotus. 619, 1. ex vulneribus Christi omnem gratiam hauriebat, 306, 1. ejus modestia, 323,1.
 Bez® in Christum blasphemiae, 454, 2. ejus cenotaphium, 460. 2.
 Bilingues duplici sunt corde, 41, 1 et seqq.
 S. Bluidinx in tormentis constantia, 295. 2.
 Blasptemia est convicium in Deum, 6 9,1. clinm quunhbel execrationoin el imprecationem significat, 455, I. blasphenia in Spiritum Sanctum qu® sit, 620. I. blasplientæ liærelicoriiin modernorum in Deum el Sanctos, 454, t et seqq. blasphemiae nominis Dei causa sunt sæpe divites, 109, t.
 S. Bonaventura quam esset moribus amabilis, 158, 1. ejus modestia. 324, 1. ejus lingua diu post mortem integra reperta, 154 » 1.
 S. Buuificins Germanis apostolus quanti S. Petri pisbd. i< ficeret, 230, X
 Bonitas etiam capitur pro ben'ficentia cl benignitate, 274, 2. item pro virtute quilibet cl honestate, *ibid.* bonitas in Deo triplex est, naturalis, moralis, beneficenti®, 52. 1. bonitas ejus in res omnes exuberat, 53, 2.
 Bonum omne est a Deo, 63, 2. debet totaliter bonum c«sc, non partialiter, 112.2. csl communicativum sui, 30, 2. bonum virtutis majus c*I quam vil®, 577, 2. boni liOnesti intuitu bene agendum est, 328, 2. bona Ertesi® sunt pauperum, 379,1»
 Bonus vir se non ulciscitur, 32, t. videt Deum, quomodo, 616.1.
 Borboril® sunt hæretici Gnostici, i69, i. — *Vide* Gnostici.
 Brevitas vii® quanta sil, 550, 1. monel hæc nos diligentia®, 2.
 S. Brigida Rom® mori voluit, 402, 2. ejus revelationes cujus sint auctoritatis, 501. L
 S. Bruno qua occasione sit conversus, 372. 1.
 Burihi principis patientia. 29. 1.
 S. Cecilia quantam gereret curam castitatis9 1. quid

responderit rogantibus cur ætatem et vitam pro Christo prodigeret, sai, X
 Caiani quinam fuerint hæreticl, 45.2.
 Cain an derivari possit a kana, id est 2'Iari, 173. 2; 670. 2. ex odio el invidia fratrem oeddii, 578, 1,2; interpretatio et etymon nominis ejus, 573. 1. est typus haereticorum. 670.2. fuit lizresiarcha primus, 671. 1. ejus in pernis obturatio, *ibid.*
 Cains quis cui scribit S. Joannes tertiam epbtotam. 629. t. an fuerit Hispanus ct Mediolanensium Episcopus, *ibid.* 2.
 Caius ho<pes S. Pauli Corinthius videtur fuisse is ad quem S. Joannes tertiam suam epistolam scripsit, 6(0, 1. an idem fuerit cum illo Caio cui S. Dionysius epistolas quatuor inscribit, *ibid.*
 Cajetani error circa motus concupiscenti® primos, 57. 2.
 Calamitas rst vectigal concupiscentis, 63, 1«
 Calceos albos induebant olim baptitati, cur, 300. I.
 Caliplia* Babylonis rex maluit ab hoste occupari, quam pecuniam insumere. 200. 2.
 Callimachus pictor dictus r*t artis su® improbator, 79. 1.
 Calumnias retundit sancta vita, 332. I, 2. calumniar» male-dicentium parvi faciente, 644. 2.
 Calvinislarum sanguinaria immanitas. 670, 1. sunt Paganis el Tureis deteriores, 461, 1,2. eos dæmon agit cl impellit ut sua organa, ióirf.
 Calvinus docet Deum esse peccati auctorem. 51, 1; 461, 1. quomodo opera ad silutem requiri doceat, 129, t. mortuum fictum excitare volens eum rere mortuum efledt, 120, 2. nomen S. Trinitatis exosum habet, 263, 2. arinnizat, *ibid.* ejus in Christum blasphemia, 304, 2. eum quomodo traducant ahi hærtici, 453. 2 et seqq. negat Christum personaliter ad infero* descendisse. 335, 2. ejus funestus interitus, 44|, 1 ; 457, 1. habuit dæmoncm familiarem. 4;6. 2. quas turbas el rebelliones in Gallia excitant, 450, 2. ejus atheismus, 453. 1. negat nifi rnalcm ignem, 461, 1. Deum trinum blasphemat. 263. L ejus Deus est Satanas, 461. 1 el seqq. docet Deum impios creasse ul damnaret. 482, 1.
 Ciinœnæ diet® quasi cast® mentis, 165, X
 Cimiida vestis bonnrntnrum erat, 100. 2. est color candidus lictus, *ibid.* candida veste cur vestiantur baptiuli, 276, 2 ; 300, L
 Canis vomitum resumens typus rclabentium, 467, 2 cl seqq. eorum natura describitur, *ibid.*
 Canonica) unde dicantur epistili®, 2, 1.
 Capillorum ornatui studere sedent mulieres, 312, 2. capilli crispi dedecent virus, 312,2.
 Caput an m Extrema Unctione ungatur. 218, 1.
 Carnales homines similes sunt I ilpr. 419. 1,2. carnalia vitia immunda sunt, 78,2. obscurant cl hebetant verbum Dei, 85, 2.
 Caro cl natura humana quam misera ct infirma sil, 510, 1. posi carnem alleram abire quid sil, 063, I. carnis concupiscentia est gula cl luxuria, ct concupiscibile cibus delicatus et mulier. 346, 2.
 And. Carolstadii paralogismos contra gradus Scholasticos, 135, 1. <Jus summa impietas, 451, I. cur factus sil agricola, 556, 1.
 S. Carulus Borromæus actionum suarum inspectores habere voluit, 821, 2.
 Carpocralianorum fæda dogmata, 161,2.
 S. Ciumiri Poloni® regis illius sanitatis recuperand e ergo noluit uxorem ducere , 245, 2.
 Cassianus caule legendus circa operum distraciones ab oratione, 518, 2.
 Casii sunt dii quidam terrestres, 314, I, 2.
 Castificatio animarum quæ sil. 268,2.
 Castigantur improbi ad exemplum aliorum, 662, 2.
 Castitas est soror sapientia), I(m, 2 et seqq. juvat ad scientiam comparandam, 165, 2. percingulum repræsenUlur, 258, 1. est incorruptio spiritus, 314, I. similes nos Deo

- f*rit< U 3, î. cnm hroretiri impossibilem rendent, 463,
? pro M vitam licet exponere, 577, 2. e«l prima dos uxorum, 312, 1 et «eqq.
Castra dicta ut casta, hinc tis arcenda mulieres, 672, !.
Catharine* regina Angite in advenis pitientia, 301, 2.
8. C.ith irina Schenris elegit coronam «pineam præ gemmei, 19, 2. quanta cimi fiducia oraret, 40, l. dim perfectionis prrcept i a Chrhlo accepit, 63, 1,2. nude t intani Mpicientiarn acceperit, 163, t.
Cathedram S. Jacobi Christiani Hierosolymis extulere ante obsidionem, 9,2.
Catholicum idem est quod universale, 1,1. unde dicatur, 2. Catholici plures an salventur, an damnentur, 116, 2 el seqq.
Cato cur dictus iplaçç;, 52, l.
Cerberus unde dictus, £68, 2.
Cerintbu< fuit auctor Chilinsfnrum, 24/i, 3.
Certantes adjuvantur a Deo, 397, 2. certare quam acriter pro fide Christiani debeant, 655, 2.
Certitudinem qualem habere gratte possimus, 581, 2.
ChMcra cur dicatur hebraico livor, 307. L
Xaipu/ tria significat, vox silutantis e<t, 13, 2.
Charitas summa rt increata est Dem, 50!, 1 ; 592, 1. cx eo quomodo me dicatur, 591, 2 Deus est charitas formalis in se, causalis in nobis, 597, t. et cur dicatur cbaritas, 2. charitas perfecta Dei que dicatur, 535 , 2; 5*6. 1. tali* rhantalic qui sint gradus, 535, 2. oju< vires, (bid. charitas quæ operiat priora peccata, 228, l ; 355, 2. et que peccata, 35i , 1 cl seqq. reliquas virtutes complectitur, 592, 2. e«t expers timoris, 604, l. est plena castitas aniuero, 269, l. operibus debet foveri, 1-5,1, 2. clypeus esi veril iti<, 162,1. e*t teloni filiafi0nis Dei, 572,1. ejus elogia, ibid. est virtutum formaci ▼ita, non physica, sed moralis, 124, 2. adfer* serum ipsam personam Spiritus Smeli, 112, 2; 414 7. fácil nos Dm similes, 413, 2. ejus fortitudo, 621.'Sel <eq. clin ritalem activam cl passivam dedil iiohi* f*.cu«, 562,1 cl seq. est character Dei, 2. charitas rulla sine patientia, 2\ 1. est lex regali', 109, 2 et *7qq. ejus peri? tío consistit in animarum conversions, 227, 2. ea tamen debet e^e circumspecta, 687. 1. ea <M orationi jungenda, 684, 1. charitas multorum sanctorum, 539. 2. el primorum fidelium, 510. l. incipit a so ipsa, 577, 1. chantas perfecti quomodo sit, 595, 1. perficitur dilectione Inimicorum, 2. varium pelili timorem, 602. 2 el seqq. ejus præceptum quomodo sit vetus, 537, 2. quomodo vero novum, ibtd. d seqq.; 538, 2. mutuas offensas remittit, 356, 2; 357, 1. delicia excusat el celat, 320,2 clseq. ofirnsns presente* el futuras etiam abolet, 358, 2. ejus r imior, ibid, vst compago membrorum Ecclesiæ d Christi, 359. 1. charitalcni qualem erga invicem habere debeant ChriMiani, 355.1. modus ejus quis sit, ibid.
Cherubini sunt hieroglyphicum sapienliæ, 31, 2.
X-tçsc quam varia significet, 280, 1.
Cliri*tiilirriius cur a nullis vilipendalur, 45,1.2. est profetilo vitæ perfectæ, 64, L item charilatis, 269, 1 ; 270, 1. equal divites pauperibus 99, 2. docet Otnncm puritatem d castimoniam. 16ft. tetseq. nihil docetnhsunli aut turpis, 167, 1. fini Prophetis revelatu*, cumque prodixerunt, d avidissime expectarunt, 254, 1. e*I imago rruci«, 346. L cl imitatio Dei, 413, L
Christiani soni luetalores, el ad certamen uncti, 12, l. omne* invicem fratres sunt, 45, l. quim debeant e«c perfecti, 64, 2. non sunt sub lege servili, «cd filiali. 87, 1. ii« quire nnnulu» permittatur, 100,2. sint animo regio, et qtiomndo, 64, 1 rl seqq. iis licitum est jnr intantum, 211, L sua submittunt Dei providentte, 193, 1. toti vivant Deo, 272, l. pueros simplicitate imitentur, 276. i. In orte sunt quasi anima in corpore, 285, 1. <* - ani quot die in virtute et via Dei, 408,2. vivant digne vocatione *ua, 287, 2. in hoc mundo peregrini sunt, 291, 1, 2 el seqq. sunt voluti resurgentes, quomodo, 343, 1. mumfo crucifixi e«se debent, 346, 1 , 2 et seq. sunt peculium et cimeliuii Dei, 288, 2. item discipuli, oves, palmites, membra, sponsæ, templa, victimo?, filii Christi, 289, 1 et seqq. in crucibus fioroni, nb eis liberi marcescunt, 303,2; 374, 1. eorum e*I austere vivere, 457, 2. quaro in baptismo ungantur, 553, 2. cur vocentur electi, 632, 1.
Christiani primi erant velul rtligiosi, 88, 2. eorum pauperia*, 44, 2; 102, l. cur despicerentur : eorum modestia el abjectio, 45,1,2 ; 575,1. eorum quis esset vestitus, 101, 1. in concione el lecitone sedebant, in oratione flectebant, 103, 1. nulla gesserunt bolin, 170, 1 ; 171 , 2. eorum mira erga Christum dilectio fuit, 252 , 1. quam essent /KpoMolis obedientes, 260, 2. eorum summa sanctitas, 94,2; 261,2 el seq.; 295,2. iis quæ crimina ab Ethnicis impingerentur, 295.1,2. fuerunt insimulati ôbedlentte erga reges, 206, 2; 357, 1. mire unanimos interse fuere, 321,2. sua sanctitate olim plurimos Gentiles convertebant, 332, 2. mira eorum hospitalitas, 359. 2. nule S. SynaxIn se invicem osculabantur, 403,1. cornili sinceritas, 472, l. putabant inviare diem iudicii. 549, 2. plerique inter IdoloAtras agebant, 625,2. nulli eorum Jerusalem veniebant ut J.indmm Apostolum viderent, el in eo Christum, 7, 2. eorum convivia qualia essent, 674, 1.
Christiani Judæel c Judæa fugientes per virias regiones dispersi erant, 238, t. Christiani ditiores olim pauperes opprimentes, trahebant eos ad tribunalia etiam infidelium iudicum, 109, 2etscq. Christiani in India regibus suis parvuliores sunt quam Ethnici, 297, 2.
S. Chrysnthns legendo sacros liDrus conversus est el martyr factus, 86, 2,
M. T. Ciceronis eloquentia et vis permovendi, 142. 2.
Cingulum quarum rerum sil symbolum , 258, 1.
Cindlones qui dicerentur, 312, 2.
Circuire cur dicatur diabolus, 394, 2.
Circulares epistole quæ sint, 1, l.
Circumspectio in verbis nclusest magnæprudentte, 137. 2.
Cirota Annuus Eplscoptis mortuum fidum excitare dum vult, vere orcidii, 126, 2.
Clam ire in cœlum peccata quomodo dicantur, 201, 2.
S. Clara quoniulo passionem Christi recoleret, 307, 2.
S. Clementis epistute nn sint genuinæ, 186, 1, 2.
Cleophas an fuerit S. Jacobi pater, nnnvus, 6, 1.
Clerici sunt sors Domini, 382, L clerici minores pbc-dianl senioribus, 386, 1.
Clero* (in) dominari quid sil, 381, 2. clerus capitur pro l . 11 ?! i*, 882, 1 et seq.
Clinias quantopere Juramentum fugerit, 212, 2.
Clinici qui dicerentur, 531, 1.
Coelectus quomodo sit populus Gentium a Christo posi Jud ros, 399, 2.
Cadesti* gloria* el vitro hypotypòris, 50, 1 ; 684, 2. pura esl ah omni et culpa el sorde, 215, 1. non poteri ulla labe infici, ibid, cur vocetur benedictio, 326, 2. esl inenarrabilis, 253, 1. cœlclslis corona cur dicatur vitæ, 49. 1,2 «l »« j |.
Cadi ex aquis conditi, 476, L cœll siderei nn igno sint comburendi, 483, 1 et seqq, mi in fine mundi li(jliiundi et (lindi futuri sint, 484. 2; 485. 2. erunt deinde perfectiore*, et perfectiorem habebunt formam et materiam, 185, 1.2; 489, 2. quomodo incorruptibiles sint, et tamen aliquamIn corrumpendi, 484, 1 ; 485,2. non «uni iinmiitabilrv, ibid, mut ibuntur in fine mundi etiam sutelantialiter, 486, 2. cl qui cudi, 483, 1 ; <89, 2. el quomodo. 484. 2. cœli in Si ripi, raro aperti leguntur, 74, 1. r<i»li priores quomodo perierint diluvio, 476, 2. ante Christum nemo in calos ascendit, 336t 1.
Calilum vilain nos hic imitari oportet, 494, 2.
Cœlum empyreum constat ælhere, 483, 2. calorum unum

- Invisibile et æternum, aliud vivibile et corruptibile, *ibid.*
 cælum an sit igneum et igne natura», *ibid.*, cælum capi-
 tur pro acre, 484, 1. empyreum est loca in
 quo creati omnes angeli, 445, 2. cælum in Script, est
 omne quod supra nos expansum est, 484, 2. cælum
 quando fuerit inferno subditum, 444, 1. in cento nulli
 sunt sorde* vel peccata, 484, 1; 688, 1.
 Cælu (in) primorum fidelium doctiores docebant et ex-
 hortabantur, 72, 2.
 Cogitationibus bonis mens semper occupanda, 56J, 2
 Cognitio perfecta Christi et veritatis vocari potest datum
 optimum, 04, 2, cognitio Dei et ultimi finis est vera
 sapientia, 80, 2. cognitio vera et plena Dei est lum-
 inini bonum, 418, 1; 625, 1.
 Colaphi propria pœna servorum, 302, 1, 2. fuere udem
 etiam olim Martyribus impacti, *ibid.*
 S. Coleta frequens erat in recolenda passione, 307, 2.
 Colores precipui (lorum sunt tres, 47, 2.
 Cometes ultimus in quo calo apparuerit, 483, 1.
 Communio sanctorum quæ dicatur, 520, 2. ea cur in
 Ecclesia, 126, 1.
 Compassio fidelium quanta esse debeat, 922, 1.
 Compositum quoddam est Christus, constans Deitate et
 humanitate, 508, 1.
 Compunctionem (per) Deo appropinquamus, 187, 2.
 Conceptio concupiscentis quæ et quando fiat, 56, 2.
 Concordia animorum in primitiva Ecclesia vigeat, 680,
 2. ea conjugibus necessaria, 320, 1. de concordia gno-
 mæ, 2 et seqq. ejus vis, *ibid.*
 Concupiscens quomodo non habeat quod concupiscit,
 172, 1, 2. possidetur ipse a re concupita, non eam pos-
 sidet, *ibid.*
 Concupiscentia materialis, non formalis est in mundo,
 545, 1. concupiscentia fugienda, quia repugnat divini
 societati, 414, 2. ea minuitur per afflictiones* et tri-
 bulationes, 1G, 2. quare dicatur peccatum, 515, 1. len-
 tat nos a peccando, et una succedit alteri, 53, 2.
 diversimode est relui Eva, febris, vulpes, lena, prurigo,
ibid., esi causa intrinseca tontationis et peccati, ex-
 trinsecæ cauro sunt variæ, 51, 1. Ipsa est semen et origo
 peccati, 2. non est pravi aliqua subdientia a diabolo
 producti quæ pravos motus suscitet, *ibid.* nec est pec-
 catum originale, *ibid.*, nec est prava qualitas progenita
 a peccato originali, 55, 1. concupiscentia quid proprie
 sit, *ibid.*, 56, 1. vocatur quoque morbidus affectus, et
 affectionalis qualitas, *ibid.*, 2. non osi quid superad-
 ditum potentiis anima», *ibid.*, non est ex Deo, sed a
 peccatoci diabolo, 55, 2. ceterum in intellectu et volun-
 tate, *ibid.*, dum consensum aliquem elicit, parit pecca-
 tum, 56, 1, 2. motus ejus rationem provomentes, ne
 proinde involuntarii, nulla sunt peccata, 57, 1. blando
 irrepit et enecat, 58, 1. optimum contra eam remedium
 est oratio, 2. semper nobis in peccati agone
 adhuc, Tret, 59, 1. quam ipse fera et atrox vil, 59, 2.
 cupidini confertur, et ejus conditiones et mors, et
 et seqq. cedendo augetur, et sistendo minuitur, 61, 1. et
 insatiabili*, 172, 1. item instabilis, 2. ob eam non po-
 tent homo semper ab omni veniali peccato abstinere,
 136, 1.
 Concupiscentia triplex in mundo, M5, 1. It 516, 1.
 hac (trinitas protoplasto-) et (Iustitia trinitas), ex op-
 ponitur SS. Trinitas, 545, 1; 546, 1 non sit ex Deo, m. ex
 mundo, 547, 1. est ex Adamo nata, *ibid.*, cito ea trans-
 it, *ibid.*, hujus triplices typi qui fuerint, 673, 1. con-
 cupiscentias qui sequitur, mancipium est, 465, 1. in
 membris potissimum resident* 171, 2. militent adversus
 spiritum, *ibid.*, quomodo nobis dominantur, et non
 dominantur, *ibid.*, suscitant bella in nobis, 172, 1. sunt
 mysticæ fornicationes, 175, 1. idem sunt quod ipse
 mundus, *ibid.* iis beatus est inferendum, 2; 58, 1;
 169, 1.
 Concupiscentia oculorum quæ sit, 545, 2. quæ carnis,
 540, 1.
 Confessari quomodo se munire debent, ac cum pacato-
 ribus agendum, 687, 1.
 Confessio sacramentalis* quam sit utilis, 529, 1. ipse est
 a Christo instituta, sed eam denuntiavit S. Jacobus,
 221, 1. esi ad salutem necesaria, *ibid.* ejus vis, *ibid.*
 confessio specialis melior est generali, 52*, 2. facta
 telis non est sacramentalis, nec praecepta, 220, 1. hinc
 quando commendatur, 2. confessione* in morte, eo-
 rum qui male visere, vii boni esse queunt, HS» 3.
 Confidendum nobis est in Deum, 389, 2.
 Confidentia nostra in Deum excitet eum ad nobis provi-
 dendum, 389, 390, 1. confidentia in oratione requi-
 ritur, 39, 2 unde ea inorante oriatur, 40, 1, — Fitte Fi-
 ducia.
 Confirmationis Sacramentum olim dabatur statim post
 baptismum, 558, 1. In co datur donum sapientiæ, 554,
 1. in co quasi milites auctoramur ad certantem pro fide
 Christi usque ad mortem, 346, 2. in eo varia aliquam lo-
 membra inunguntur, *ibid.*
 Confitendum sacerdoti, non angeli*, 219, 2. nec telis,
 cur, *ibid.* confitenda sacerdotibus mortalia, Deo ventu-
 ra, 528, 2.
 Conflagrationis mundi ac iudicii oratio, 577, 2.
 Confusiones haereticorum quæ sint, 676, 1.
 Canon Abbas tentetioem metuens caruit mercede vitto-
 rie, 21, 1.
 Conrardi Vorstli nihilismi varii, 451, 1.
 Conscientia bona teiera est veri Christiani, 343, 1» 8. rju*
 quantum sit gaudium, 522, 1 et seqq.; 688, 1. dat fidu-
 ciam in oratione, 582, 1. hæc nihil timet, 332, 1. hac
 maxime colitur Deus, 94, 2. conscientia Dei quæ di-
 catur, 301, 2 et se
 Consensio animorum in fidelibus requiritur, 320, 2.
 Conventum in tentationibus petimus ut Deus a nobis avertat,
 dum petimus in eas non induci, 20, 1. hic adfert ani-
 mæ mortem, 62, 1.
 Conservati prius et deinde vocati, an bene dicantur Chri-
 stiani, 653, 2.
 Consideratio vanitatis et brevitatis vitæ, bonorumque
 omnium temporalium reddit cor mundum, 95, 1.
 Consolationes dat Deus in passione, 18, 1. eam potest de vo-
 lationem spiritus succedunt, 22, 1.
 Conspectus Dei regula actionum est, 381, 1.
 Constantia in oratione adferenda, 44, 1. ea quo pacto ju-
 retur, 69, 1.
 Constantinus Magnus in Ecclesia sedere noluit, 102, 1.
 aquilas in labatum crucis mutavit, 346, 2. Episcopo-
 rum criminationes audire noluit, 357, 1.
 Consuetudo peccandi quam noxia, 620, 2.
 Convulsi peccati quadrupliciter fit, O\ 1.
 Contentio hominum unde nascatur, 61, 1, 9. ejus
 damna, 161, 2. ejus remedium, 163, 1.
 Continentia est virtus generalis vitiis omnibus noxiam
 proscribens, 417, 1.
 Continentium variorum exempla, 294, 1 et seqq.
 Contraerant Apostoli quomodo verbum Dei, 512, 2.
 Contritio manat ex proveniente et excitante gratia, 530, 2.
 Conversio animarum quam sit gloriosa, 227, 1, 2. ri «eq.
 et Deo placens, 219, 1.
 Convertens animam, legit peccata, 228, 1, 2.
 Convivia adeuntes timore Dei se prævenerant, 674, 1.
 convivia solennia «te communi ænario sugillantur a
 S. Jacobo, SOI, 1. qualia essent primorum Christianorum
 t 674, 1. conviviorum dies quinam Genlium* essent. 20 i, 2.
 Cor sordere qui dicatur, 580, 2 et seqq. cor mundum
 est hostia Deo, cur, 49, 1, 2.
 Corculi dicebantur qui valde erant prudentes, 648, 1.
 Core perditio præludium fuit perditionis haereticorum f
 672, 1, 2. ipse fuit eorum schema, *ibid.*

Coriarius quidam ob humilitatem præpositus a Deo est | S. Antonio, 46, 1.
CornuUibii undo dicta filia Job, 210, 1.
Coronabantur olirn baptisait, 28*\ 2 clscq. ct hæc co-
rona ab Episcopo b<*n?dicebatur, *ibid.*
Corons 1res tabernaculi rcpræ<cntanl (res aureolas cœ-
lestes, 385, 2.
Corpus humanum constat ex aqua et sanguine, 609, t.
cur xocetur tabernaculum, 425, 2 ct seqq. ejus fabrica
docet hominem multa audire et pauca loqui, 74, 1, 2.
id facile frænabil, qui linguam potest, 139, 1.
Corpora resurgent in resurrectione in statum perfectio-
rem, >87, t ; 489, 2. corpora beata sunt lucida et
splendida, 66, 2. corpora cœlestia sino strepitu motum
suum peragunt, 74, 1. corpora mixta resolventur ab
igne extremo conflagrationis mundi, in elementa,
477, 2
Correptio sit modesta cl suisvis, 156, 2; 323, 2. corri-
piens alium id faciat ex misericordia potius, quam per
judicium dure increpando, 122, 1. is consideret an
idem aliquando vilium non habuerit, 137, 1.
Cosmos Abbas etiam mortuus aversatus est bærticos,
636, 2.
Creare cl *creatura* capitur subinde pro *ordinare* ct *or-
dinatione*, 297, 1.
Creators omnes sunt instabiles, 66!, 1. militant Deo ad
vindictam impiorum, 202, 1. unde nobis vertantur in
irritamenta concupiscenti», 547, 1. suini a Deo bonita-
tem hauriunt, 52, 2. iis adhærens fit instabilis , 69, 1.
Credimus jam quæ postea ad oculum videbimus, 260, 1.
credens m Christum habet in se Dei testimonium, 615,
1. credere Deo quam sil difficile, 129, 2.
Crescere in spiritu el Dei cognitione nos semper oport-
tet. 279, 2 cl seqq.; 493, 2.
Crocodilus symbolum est tenebrarum, 525, 2.
Crux sanctitatis magistra est Sanctis, 307, 1. est panoplia
hominis Christiani, 346, 1, 2. est tessera militi» Chris-
tinos, jbid. quam sil dulcis cl suavis, 16, 1; 18, 1. crux
ob Christi contactum adoratur, et alia quælibet, 366, 2.
ejus virtus , 268, 1. ejus lignum erit ab igne conflagrationis mundi immune, 488, 1. fuit currus trium-
phalis Christi, 306, 2. est via ejus in cœlum, 304, 1.
crucis signum Christiani præfigcbani litteris suis cl mo-
numentis, 12. 1.
Crucifixus Christus csl velut surculus arbori insertus,
80, 2.
Crudelitas hærelicorum, 670, 2.
Culpa (pro) puniri est actus Justitiæ, 332, 2 et seqq.
Cultus modestia docci mulieres, 312, 2.
Cupiditatum quibus quis vivens servivit, memoria etiam in
morte recurrit, 117, 2.
Cupido summus deorum erat **Gentilibus**, 2. cx concu-
piscencia natus, qummodo is pingatur, 60, 1. ejus de-
scriptio, *ibid*, elscqq. ejus \aria nomina, 2« — *Vide* Con-
cupiscencia,
Curam nostri habet Deus, 389, 1.
Curiositas damna varia adfert, 368, 1.
Currus stercorum dicti sunt quidam Anabaptista in Ilol-
li" l a, 469, 1.
Custodia Dei erga suos mira, 247, 1.
S. Cypri ini modestia in vultu v325t 2. tortori suo dedit
25 aureos, 374, 1. etiam morti proximus suos est exhor-
taiu j, 2.
Cyriacus Abbas a B. Virgine reprehensus quod in cubiculo
librus Nestori! haberet, 0J7, 1.
Cyrus imperium a Deo iniit, et cum eo finivit, 216, 1.

D.

non fibulam, sed annutum significat, 100, 1.
Dsmou vox unde deducatur, 163, 1 ; 392, 2. dæmonc' l

an fidem tabeant, 127, 1. sunt mystici gigantes, 141,
1. quomodo per omnia nos tentent, 391, 2. on in in-
ferno horribilia assumant corpora ut damnatos magis
crucient, 444, 1, 2. premiere nolunt peccati, 44 i, 1. ante
diem judicii cruciantur igne, sed in Judicio crescet eorum
pœna, 44f», 1; 603, 1. non potuerunt resurgere per pre-
nitentiam, 413, 1. eorum peccatum fuit superbia, sed in
quo ea sita fuerit, 2. nunquam salvabuntur, 334, 1 ;
444, 2. ubi creati sint, i sunt creati in gratia,
660, 2. non sunt natura mali, *ibid*, quibus vinculis æter-
nis ligati sint, 661, 1, 2. eorum plurimi sunt in aere,
ibid, nocere nobis nequeunt nisi volentibus, *ibid*. — *Vide*
Diabolus.
Damnandorum confusio ct pudor in judicio quantus, 560, 1.
Damnati non amplius habent fidem, 127, 1. slatini a
morte rapiuntur in tartara, 450, 1. damnati aliqui se-
mei, an a Christo ad inferos descendente liberati et
salvati, 330, 2.
Damnantur plures quam salventur, 110, 2; 118, 1.
Dare Deo proprium est, 35, 1.
Datum est idem quod donum, 63, 2.
David fuit typus æque ac pater Christi, 377, 2. quomodo
se ad Judicium Domini præparet, 489, 1.
At capitur etiam pro *ergo*. 604, 2. etiam pro *enim*. 52. 2.
Debora elBarach quid mystice denotent, 432, 1.
Decalogus semper obligat, qui i est lex natur» , 87, 1. cum
quomodo uno peccato quis transgrediatur, 112, 2 el seq.
AttzvGv unde dicatur, 459, 1.
Deliciarum damna, 202, 2 el seqq.
Delphinorum in homines amor, 152, 1.
Demerita (ante) prævisa el mortem in peccato, Deus nc**
minem reprobat, 482. 1,
Demetrius, quem ab hospitalitate S. Joannes commen-
dat , quis fuerit, 610, 2.
Demosthenis vis in dicendo , 143, 1.
Dentibus hominum quod lain inest virus, 85, 2«
Desideria carnalia quæ dicantur, 294, 1.
Despumare et dispumare quomodo differant, 676, 1.
Desunt omnia Christo in pauperibus, 578, 2.
Detractionis vilium quam commune sil. 186. 2. fit quinque
modis *ibid*, ipsum quam grave sit, *ibid*, cl cur sit abo-
minabile Deo, *ibid*, ejus malitia, *ibid*. 147, 2. quam
illa sil fugienda, 188, 1. in ca triplex velut commit-
titur homicidium, 576, 2. ejus varia sunt genera,
276, 1, 2.
Detractor quomodo legem judicare dicatur, 187, 1, 2. item
Deum, *ibid* *
Deus vox unde dicatur, 35, 1. Dei definitio, 36, 2 ; 597,
1. proco pati quam sil gloriosum, 19, 1. est omnium
rerum Dominus, 12, t. est (eterna, immensa el essen-
tialis sapientia, 33. 2. quomodo sua (Inni det, 35, 1. ejus
propensio ad se communicandum Edioct Spiritui Sancto,
tum angelisct hominibus, 2el soq. in justificatione seip-
sum anirnæ communicat, 36, l. cjus munificentia quin-
tuplex csl, 36, 2. diversimode et multipliciter se homini
communicat, *ibid*, el soq. dat plura quam rogetur, et an-
tequam rogetur, 37, 1. in dic judicii exprobrabit impiis
quod data gralia sint abusi, 39, 1. cur sæpe fideles non
exaudiat temporalia petentes, 42, 1. ct tunc negando pe-
tita misericors est; tribuendo, iratus. 174, 2. sæpe fideict
fiduciæ defectum in orantibus supplet, 43, 1. non est
auctor mati ct peccati, 51, 1. quadrupliciter intentator
malnrumcst, 2. totus est bonitas, 52, 1. ejus bonitas na-
turalis quæ sil, 2. est per essentiam bonus, ct ipsum bt-
num, i6id. est superperfeetus, *ibid*, vincitur ab amore,
61. 1. nil dat nisi honutn. 63, 2 ct scq. Ipse 1 per loin*-n optunc
tpræaentalur, 61, qubi modis dicatur patr hiiuimiin,
65, 2 est ad intra lux Increata cl origlnabs, *idid*.
est auctor omnium luminum. CG, 1. apud cum non csl
transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, 67, 1. eat
immutabilis diversimode, 2. est semper in benefa-

ciendo sui simili», 62, 1. nos genuit voluntarie, quo- i
rno h», 69, 2. «jus silentium, 73, 2. iudicat tranquilla
sino ira, 77, 1. puritnta delectatur, 04, 2. ejus 'inclitas,
ibid, puris delectatur, 94, 2. nnn r*I acceptor persona-
rum. 9H. 1. paupere» eligit, 105, 1. et diligit, 108,1,2.
misericordia ungis utitur quam justitia, 116, 1, 2. ei
mundus adversatur, 176, 1. quomodo sit telóles, 177,
2. modi ei appropinquandi, 182, 1. omnibus nobis
proximus adest, *ibid*, quotuphciler ad hominem perni-
tentem accedat, 183, 1. detractor eum iudicat, 187, 2.
multa non statuit nisi prœvisa libera hominum actione,
191, 1. misericordia ejus magna est diversimode, 242,
1. est hæredilas nostra, 214, 2. mios mire custodit, 247,
1. solus ipse animam implet, 253, 2. cum eo conver-
sari, reddit sanctum, 263, 1. semper accedentes ad se
excipii, 280, 2» ubique præsens est, 328, 1. ejus palien»
longanimitas erga peccatores, 339, 1. suos maxime pu-
nit cl probat, 370, 1. disponit omnia mila quibus sul
affligantur, 372, 2. gerit curam nostri, 389, 1,2. delecta-
tur nostra dose confidentia, *ibid*, liberalilate non vinci-
tur, *ibid*, maxime suis adest in rebus desperatis, 21, 2,
390, 1. suos confirmat, perficit, solidat, diversimode,
399, 1. nullam dat homini gratiam, nisi per merita
Christi, 407, 2. ipse solus cMChti.iliter habet naturam
divinam, 4If. 2. in Christo sibi complacet, 430, 2 ct
seqq. cur homini peccanti pepercerit, non ingoio, 413,
X res creata» possunt co jubente in nihilum resolvi,
475, 1. omnia tempora in momento pervidet, 479, 1.
neminem vult damnari, sed omnes salvari, 482, 1.
potest cados mulare, 681, 2. ip»e ubique pr.r oculis
habendus, 492.1,2. ejus sternitis omnia tempora ambit
el complectitur, 505, 2. est vivus el origin ilis vita om-
nium aliarum vilnrum, 281, i; 51«, 1. ubi esset Deus
cum nihil vel nullus locu< esset in rerum natura, 520,
1. ejus el lucis analogue, 523, 1. in eo non sunt tene-
bra», et quæ, 524, 2. est justus cum peccata condonat,
529, 2 el seqq. quos ipse amat, eos facit sibi in amore
respondere, 562, 1. est summe justus, 569, 1. est major
judex (juam sil conscientia, 581, 2. voluntatem timen-
tium se facit, 582, 1, 2. manet in obediente quintuplici-
1er, 584, 1 in se est charitas formalis, in nobis cau-
salis, 592. 1; 597, 1, 2. ejus in nns charitas, 592, 2;
593, 1, 2. ejus essentiam nemo vivens vidit, 591, 2. quo-
modo eam videant beati, *tbid*. non potent imagine ulla
exprimi, 595. 1. habitat iti amante el justo, 598, 2.
quos tunc ibi producat cfectu», 600, 1. ejus cognitio
summum est bonum hujus vite, 625. 1. ot sibi lux,
nobis caligo, 616, 1. vocatur dominator dominus. 658,
1. natura sua ot impeccabilis, 687, 2.
Dii quasi erimus in cœlo, 565, 1. 2. deorum filios se e*\$e
nulli Gentiles jactabant, 563. 2 ct seqq. cl hos om-
nibus cupidinibus suis pnrficiebaiit, 348,1
Deutrocanonici libri sacri qui dicantur, 496, 1
Diabolica sapientia quæ dicatur, 163. 1
Dialxdista» quales sint in Galli i hærclici. 416, 2
Diabolus vox unde deducatur, 391, 2. est idem quod cri-
minator, 666,1. est adversarius noster juratus, 391,2.
ejus invidia erga nos, 39*. ejus.superbia, 392, 1. vocatur
leo, *ibid*, el seqq. quini scientiam docuerit, 163, t. psal-
modiam maxime exosam habet, 215, 2. magister hæ-
reticorum est, 149, 2. est auctor concupiscente, 517,
i. quumodo cum S. Michael e sit altercatus de Moysi
corpore, filii. cur amet porcos, 469, 2. fugatus et
victus redit iterum ilei unique, 181, 2. est myrmico-
leon, *ibidem* timidis insultat, *ibidem* victus 'confu-
git ad insidias, 181, 2. sanctiores magis in'estai, 182,
hebraica vocatur ratr, id c*t hircus, 393, ejus naturi,
mores, fiando, srviliu describuntur, 393 1 cl seqq;
393, ct M*q. cur circumeat, 393, 2. ejus (uudes, *bidern*;
181,1. ejus «agacha», 395, 1. quibu» armis vincatur, Jet
•cq. iu idolis colitur, cur, 626, 1. ejus odium erg i Deum

573 2. nihil pntest in vere justum,622,1.ejus vires »unt
a Christo occisæ, *ibid*, hominem in morte quomodo
tonici et oppugnet, 668, 2. an diabolus particularem
antagomsUirn homo quilibet habeat, 392, ta vincitur
maxime gaudio spirituali, 20,1. is quomodo ab odio pec-
cant, 569,1. 2 quale ejus precatum fuerit. iAicf. ex dia-
bolo est qui fecit peccatum, *ibid*. — *Vide* Dcmonai.

Diaconissarum quod esset officium t 632,1
Diaconus in necessitate an «acramentaliter possit absolvere
220, 2. potest absolvere ab excommunicatione. *ibid*,
Aiaicia quam variam significationem habeat, 624, 1,2.
Didymus Alexand. in Epist. Canonicas est commentatu»,

Dies boni dicuntur felices, tum hujus, tum futuræ vitæ,
327, 2 dies visitationis quæ dicatur, 296, 1. dies reve-
lationis est dies judicii. 252, 1. — *Vide* Judicium. Diei
apud Hebræos partes et horæ eraiil quatuor, 549, 2. dies
unde in duodecim horas divisus, 550. 1. dici a«siinita-
tur fides et Evangelium, 434,2. item beatiludo reles-
tis, 435, ta

Difficultates rei saepe minuuntur in ejusdem susceptione,
277, t.

Diffidentia in oratione displicet Deo, 40, 2 et seqq.
Digitus auricularis quis, el cur in eo annulus gestatur^
100, 1.

Digne Deo quomodo aliquid fiat, 642» 2.
Dilectio est Deus, 594, 1. cam quanti ipse faciat, 594, 2.
dilectio nostra quomodo se debeat extendere, 270, 2.
cam Christus suis maxime coirjuendat, 110,1. actus di-
lectionis Dei super omnia peccatorem justificat, 356, 1.
sil rcabs ct operosa, non verbalis, 579, 2. huic, non
soli fidei, promissum est regnum Dei, 593, 2. dilectio
mira fuit primorum Christianorum erga Christum, 252,
1. — *Vide* Amor, Charilas.

Diligit (qui non), non novit Deum, 592, 1. Deum diligens,
diliget et proximum, et diligens proximum, Deum dili-
get, 606, 1. 2.

Diluvio mersi non omnes sunt damnati, 337, 2; 338, X
ipmin fuit Dei patientia, cur, 330,1, 2. est figura baptis-
mi. Jí0.

S. Dionysia Martyr quam generose Arianis respondent,
49, ta

Diotrephes an fuerit Episcopus, an vir aliquis potens ct
arrogans, 644, 1. fuit Episcopatu dejectus, 2. ejus in-
solentia, *ibid*.

A-yj/c; quatuor diversa significil, 43, 2.

Discinctus capitur pro ignavo ct dissoluto, 258, 1.

Disciplina religiosa in aliquo monasterio vigere unde ia-
telligatur, 91, 1

Discipulorum c»t audire, docentis loqui, 73, 1

Discretio spirituum est magnum Dei donum 587 i

Dispersis Judæis quibus S. Jacobus scribit, 13. 9

Disputare de tide non csl laicoruin rudium, 656, 1

Dives apud Deum quis sil, 315, 2. dives quomodo possit
in humilitate sua gloriari, 46. 2 el seqq. divitas sugil-
lantur qui in pauperes duri, 579. 1. hi ægre cœlum in-
grediuntur, 107,1. quam difficuPcr Deum amare queant,
ibid, hos non oportet præfcrrc pauperi, 97, 1. id faciens
posset peccare aliquando mortaliter, 103, 1. divites hic
ct in futuro cruciabuntur, 196, 1. quare plorare cl
ululare debeant, 2 cl seqq. eorum spkndor in quo si-
tus, 47. X quæ corum itinera, *ibid*.

Divinitatem (in) injurii sunt hæretici, 451, 1 el seqq. ejus
symbolum est amianlus lapis, 255, ta deitas Christi ad-
Slruitur, 50», 1, 2 cl seqq.; 506, 2; 60S, 2 el seqq;
611,1 ; 624, 2 et seqq. illa non esi passa, 345, f. arboris
trunco assimilarne cui humanitas inserta csl, 80, t.
Divinum csl animarum conversioni studere, 227, 2.
Divitiæ quare sini contemnenda, 101, 1 et seqq. sunt fo-
mites omnium viliorum, 107, 2. inll.inl divitem, 108, 2.
sunt tantum llo» fœni, 46, 2 pariuiit superbiam, 45, ta

per se non sunl honorando, 103, 1. iis umilia conceduntur, 99, 2. quii in animis hominum cogitationes producant, 104, 1. diviti@ ser@ sunl virtutes, 101, 1 ; <05, 1. Docilitas est pan prudenti@, <4, 1. Aouuucv et icjcqxr. quomodo difieran!, 34, 1« Doctor docet frustra, nisi intus docet Spiritus Sanctu», 505, 1. doctores vocari ponunt spiritus, 536, 1. eorum in cœlo ingens est gloria, 385, 2. doctores perveni loquuntur lingua dæmonum, 149, 3. doctores multi dum sunt, quæ mala sequantur, 134, 1. Doctoralus est gradus in Ecclesia, 135, 1. Doctrina Evangelica lacti similis est, 277, 2. D dotem habet refrenatio lingo@, 140. 2. dolores vit@ liu—ju< quid modicum sunl, 2 ‘, 2. dolores Christi fuere in carne, sed maximi io spiritu, 345, 1. Dolus quid rii, nude dicatur, 274, 2« ejus definitio apud Grecos, 327, 2. Dominationem quam spernerent Gnostici, 665, 1. Dominator et Dominus quomodo difierant, 637, 2. S. Dominicus jugiter aut cum Deo, aut de Deo loquebatur, 361, 1. quidquid a Deo pelili impetravit, 40, 1. Dominium Dei in res omnes negant hærclici, 451, 1. Dominus proprium epitheluin Dei est, 12, 1. Domitiani Imperat, arrogantia, ibid. Fl. Dormidla martyrium pro virginitate obiit, 311, 1. Domus Spiritualis qu@ dicatur. 282, 2. Dona Dei optima el perfecta sunt, 64, t. donum perfectum quid sit el inlelligatur, ibid. quam varia significet, 452, 2 et seqq.; 666, 1. Druoana an fuerit illa Electa ad quam S. Joannes secundam eptstohm scribit, 632, 2. Dubitans in oratione videtur duas habere animis, ‘, 2. Dulcedo christianismi et sancte vite, c A 1. Duplici corde qui sint, 183, 2. Duplicitas in oratiouo qu@ sit, 43. 2 el seqq. quæ ejus origo cl radix, ibid. Duri dure increpandi, 174, 2. Aûtv.Xc; quid significet, 301, 1.

E.

Ebion negabat Christi divinitatem, 501, 2; 506, 2, Ebionite aquam meram in calice offerebant, 610. 2 el se |. Ebrietatis incommoda, 259,1. Ecclesia est visibilis, 2b3» 2. e*t sacerdotium «anctum, 283, 1. il« m regale,287, 2. ejus et are@ Noe analogi r. 340, 1. ejus præcipua nota csl quod sit Catholica, 1,2. fulget ul sol et luna , 436» 1. est regnum el n gate MCgrdoliuius, 287, 1. est Clirisli, non Pontificie, 379 1. ejus societas esi cum Deo el Christo, 521,1; 498, 2. quam ei noceant | scldsinated, 681, 1. Ecrit *ia Komana quam semper fuerit florens, 402, 2. caput est omnium Eccriesiarum, 232. 2. qui ab ei dissidet, a Cliristo disjunctus est, ibid. Ecclesia* omnes aS. Peti o per orbem funda@ sunt, 214, 2. Ecclesiastici in pauperes esse liberales cur debeant,579, 1. varimi b ibet significet ionem, 355, 1. E hiiundui Campmius gaudebat audita mortis sententia, 17,2. Etf'Uninatns vir turpemonstrum, 311,2. E(T «mo sanguinis Christi est prelium pro peccati* lotius loutidi, 526, 2. Egregiumídem e*tquod vriectnm, 539, 1. Eüi/.¿rrr; 'ox unde de lutatur, el quid significet, 472, 1. Electa, cui S. Joannes «rribit, an sil Ecclesia aliqua particularis, 632, 1. verius «I fai«se matronam aliquam, 3. an propnum ejus nomen fuerit Electi, 632, i. vel appropriatolo , i' i7. fortasse luit præ*es Eccitai@, 0 12, 2. an habuerit -ororein sibi cognominem, 6*8, 2. ejus fitte fuere virgines,

Electi cur dicantur diaconi, ct Episcopi, uJ2, 1, 2. dedis quibus S. Petrus scribat, 237, 2. Electio duplex C.4 : uni ad fidem el gratiam, oliera ad gloriam ; rursus alia absoluta ct elflcax, alia inabsoluta et conditionata, «20. 1, 2. cleclio ad gloriam a Deo sil ex provisio cujusquo mentis, 421, 2. Eleemosyna quomodo hominem mundet, 113, 1. sola non servat, si reliqui tñ eiept.i uolctiliir, 112, j. ipsa ditat, avaritia depauperai, 198, 1. vicnficiu est, 93, 1. est semen magnai messis, 2. pite ludo similis est, ibid, ejus lex obligat in gravi necessitate, 578. ea danda e magno affectu commiserationis, ibid., 2. Elementa in fine mundi quæ cl quomodo solvenda sint calore, 487, 1. non sunl dissolvenda, sed tantum extenuanda cl liquanda, ibid.; 489, 2. elementa quatuor quadruplicem representant concupiscentiam, 545, 2. Elias fuit vita angelicus, 224, 1. miminis ejus etymon, ibid, ejus xelus ct ardor, ibid.. 2. an sil Phineas nepos Aaronis, ibid 1, j min orando fiducia , ibid, ejus elogium, 224, 2. an sil ob numum zelum raptus in cœlurn, ibid, orationis ejus vis, ibid.; 225» 1. Elias Episcopus Hierosolymitanus precibus famem Pakes-tin@ induxit, 225, 2. S. Eli>ibctha Hungarit regis filia ex aspectu crucis mire compuncta fuit, 307, 1. Elogii Edesseni Orthodoxi generosum responsum Imp. Valenti, 4«?. 1. Elxai hæresis quæ essai, 614, 2; 626, 2. ejus nomen quid significet, 6 2. S. Elzearius Comes e passione Domini suum mansuetudinem b u»«it, 305, 2. Emendatio vilæ legit peccata, 358, 1. 'Ev sæpe ponitur pro 210, 1. Ty/. /.Giaxaû; diversimode accipitur, 386, 2. Encralite prohibent nuptias el abstinentiam a cibis, 664, 2. Eneylliæ epistolæ quæ olim dicerentur, 1,1. Enim quam varia significet, et repo orationem incho.il, 43, 2. Eotbusta'ta docebant contemplatione submergi homini? humanitatem in deitatis abyssum, 410, 2. S. Ephrem in mentis tranquillitate rogabat sibi cerlamma r« ■litui Imitationum, 22, 2. lotus est in luctu ct compunctione,184, 2. assiduejudicii recordabatur, il.'i. 1. 1'picuii'iniH invaluit suggerente Calvino, 464, 1. Epropihr olim non honores cl opes, sed onus in« ludebal, ideo cum nulli refugiebant, 380, 2. Episcopi dicebantur a Romanis animnæ provisores, 92. 1. Episcopi hileros ad Ecclesiam suam missas olim rcci pere solebant cl legere, item ad alius scribebant epialulas encyriiras, 1,1; 63, 1. rurum qnod sit olili ium cx \i noinitin, 379. 1,2. iivigilcnlsaluli animarum, 309, 1, 2 cur crucem auream in pecturegcslent, 376, 1, 2. cnr'innulum, 100, 1. solebant olim hospites ad se veni- ues invit ile ad concionem in Ecclesiam faciendam, 649, 1. <dmi r monachis et contemplativis eligebantur, 6io, 2. iis sub mi regrs,297, 1,2. Episcopi plures una in civitate non sint, 133, 2. Episcopi avari suggillantur, 880, 1. Epistola est velul apostola, 502, 2. euUlolis Christiani Dei, S. Trinitatis, nul Chi isti nomen * eflgebanl, 12,1. epistote Catholic@ quæ sint el dicat** ; 1, 1* eædem di inibir Canonic@, 2, 1. sunlScriptura canonica, ibid. earum inter se consensus, 2. quis earum sit ordo, 4, 1. scripture sunl greco, 493,2. Epistolarum Paulinarum difficultas, 493,2. Epistolii S. Jacobi ab hærelcis rejicitur, el cur, 4, t. ostenditur esse Qmonicam, ibid, et seq. cur aliis epistolis in serie prepnntlur, ibid, ejus argumentum, 2 cl seq. esi canon fidei el vilæ Christian@, 5, 1, quando scripta nb eo, ibid, scripta esi grece, 2. uter Jacobus eam scripserit, 6, i. an in ea erasum nomen Apostoli, B. 2.

Epistola ?. Polri prima, Canonica et et scripta Ilonur, et quando, 230, 1. cl qua lingua, *ibid*, scripta primario ad fideles dispersos Judæos, 9, ejus argumentum, 231, 1. Epistola secunda S. Petri stylo diuldct a prima, 404, 1. est Scriptura canonica, *ibid*, exstat etiam syriace, *ibid*. ejus auclor S. Petrus, 2. quando ab eo scripta, et ubi, *ibid*. ejus quod sit argumentum, »05. ad quos sit scripta, 405,2. Epistola prima S. Joannis Canonica est, 496, 1, ejus auclor. *ibid*, cñns argumentum qnod sil, 501, 2. scripta est ad Parthos, 502, 1. item græce, 2. epistola» date posteriores S. Joannis sunl Cumnicæ, 629, 1. Epistola S. Judæ est Canonica, 6i9, 2. cur de ea aliqui dubitent, *ibid*. e>l græce scripta, *ibid*, ejus laus cl elogium, *ibid*, ejus argumentum, *ibid*. 650, 1. ejus qui incrini interpretes, 2. valde similis csl epistolas secunda) S. Petri cap. n ct ut, *ibid*, cur ultimo loco in ordine biblico posita, *ibid*. Epistola de malia doctoribiis sub nomine Siili IH edita, est suppositi!!*, et Pelagian! cqjusdam, 6, t. T—ltcXi w quam varii significet, 397, 1. 'ErriTiuáco nunc incrcpo, nunc præcipio icrlilur, 669, 1. | *EróffTT.ç quis proprie sil, 428, 2. Epuls quam diversa significant, 202, 2. conjuncta sunl cum immisericordia, *ibid*. epularum damna, (*bid*. 1. S. Eqillius cœlitus donum prædiralionis accepit, 34, 2. Erasinus arianizal pene ubique, 025, 1,2. l'ílilum Dei perperam vocat sermonem, 514, 2. ejus expositio dc propheta Deo Patre exploditur, 433, 1. ejus error circa baptismum parvulorum, 316. 2. *Erat* cum de Filio Dei dicitur, notai rjus ælernilatcm, generationem, divinitatem, 504, 2 cl seqq. cl permanentiam, 505, t. *Eppaia citam calumniam fraudulent un significat, 209,2. Error duplex est, fidei cl morum, 226, 1. Essiciumlcdicti, quæ eorum sanctitas, 262, t. eorum preces, opera cl prandia, 2. eurum continentia cl modestia, *ibid*. Essentiam Dei nomo potosí videro vivens. 594, 1. eam vident Beali, 561, 2; 565, 2. essentiam divinam Christi Apostoli in transfiguratione non viderunt, 428, 2ct*cq. *Et sæpe* capitur pro sic, 265, 2. Evngrii Abbatis de silentio gnome, 138, 1. Evangelium S. Jacobi suppositiitium esi, 9, 1. Evangelium vehit speculum est, S3, 1. id uon fácil Christianos liberos ab observatione mandatorum, 87, 1. Eucharistia (in) Christus nobis inseritur, 80.2. in ea is non videtur, sed creditur, 252, 2 et seq. m ea Angeli Christum adorant, 256, 2 el seqq. ipsa i«l gratia gratiarum, 260, 1;657, t. olmi recens b iplizatis dabdur, 2781. lacti confertur, *ibid*, csl viaticum Christianorum, 293, 1 quomodo voceturantilypa, 310, 2. peream fimus divina? natura? consortes, 413, 1. csl forma amoris, 597. 1, 2. *Eyyca«t ct vovere cl orare significai, Gil, 1. Euclýdis Megarensis pallentia, 99. t. Eunomius docebat Filium non esse Verbum, 520, 2. Eucicùarat quid proprio sit, 641, 1. Euripus quii sil locus, Ipse symbolum inconstantia est, 42, 2. Eus» imis anachoreta quomodo parvam in audienda sacra lectione negligentiam in se punierit, 85, 1; 29», 2. EtKcbti Samosalctil generositas contra Consiinlium Imp. Ariamiin. i8 t. Eusebiis Vercellensis maluit fame mori, quam ab Ariano cibum sumere, 6 16, 2. Eutychiani docebant humanitatem Christi a deitate fillio consumptam, 410,2. Examinandi sunt spiritus afidelibus, 586, 2. Exempli vi* major quam verbi, 295, 1. ca quantum positi in ntramque partem, 208, 1| 615, 1. exempla fortium doceui fortitudinem, 207, t.

E<f<»ridcatrquomododlcanturSodonaetGomorrba,062,1. Exploratores m Hierirhuntem missi qui fuerint, 1 1, 1. Exprobratio est beneficii tineas, 88, 1.2. Exlremæ Uctionis Sicramcnturn negarunt multi heretici, 214, 1. ostenditur Sacramentum esse, et de co S. Jacobum agere in epistola, *ibtd*. et seq. negat id Calvinus, *tbid*. adhibendum id periculose laborantibus, 214, 2. non sanis, non mortuis, 215, 1. sed compotibus mentii, *ibid* ipsum etiam præcipilur, (*bid*. adhibendum non perceptis aliis Sacramentis, ittd. conferendum a Sacerdote, non laico, *ibid*, a pluribus valide confertur, 2. in eo oratur manibus impositis pro ægro, *ibid*, ejus materia est oleum olivarum ,21 , t. ejus formæ quæ sit vis, 217, 1. in id recipiente requiritur fides, 2. quomodo egrum salvet In corpore cl anima, *ibid*, non esi differendum u*que ab extremum halitum, 2|S. ejus effectus m anima, *ibid*, sex rjuvlcm fructus, *ibid*, tollit reliqui i* peccati, 2. cur n m sit negligendum, *ibid*, quis proprius ejus sit effectus, 219, i. repetitur licite aliquoties per annum, qumdo quis tu periculum mortii* incidit, *tbid*. ejus effectus, flirf. Extremis (in) consistit vilium, 79, 2. Eiulrs au sevhice Parlili dicantur, 502, 2. ExulUre capitur etiam pro sxvire, 142, 1.

Fabul@ Gentium, et Judæorum, et hærelicorum quæ, 428, 1. Facies in speculo videiur, non ejus imago, 83, 2. Felicitas humana quam incooiUiis, 42,2. Feminarum colloquia vitanda, 672, 2. — Fida Mulieres* For.c vbediebant Adamo in statu innocentia?, 15f, i. mulle m homines benigna fuere, 151, 1. multae non cicurantur, sed domantur, 151, 1. Fidei elvmon quod sil, <24, 1. fides el spes quomodo invicem differant, 40, 1. fides subinde capitur pro credulitate humana et probabili, 2. fides ominum quomodo sil aqualis, 407. 1. respectu accipientium datur sorte, id e*t grati*, 2. est religionis fundamentum, 890. cur vocetur unctio, 553, i. est lucifer, 445, 2. radici comparatur, 129, t. sex habere debet dotes, 132. 1. est fiddium custodia, 247, 2. excitat eos ad quidvis audendum, <ôtd. hæc tribulationibus exploratur, 250, 1. fides operosa et dimicans vincit tnuadmu. 60S, 1. vincil quoque lkoin ciniipottncin, 1 csl • x gratia Del, non cx nobis. 105, 1; 2t»7, 2; 400, L vera potest esse sine operibus, 123, 1. sed paulatim tunc perit , 124, 2; 125, 2. et hæc diabolica est, 127, 2. cl moitua, 124, 1, 2. ct tunc non est fides. *tbu*L soli non Justificat, ut censent Lutberani, 4, 1; 122, 1 et seqq.; 127,2; 312, L tides vera initium ot justificationis, 70,2. rjus lumen estadmirabile,290, 1, 2. superat omne lumen philosophorum , *ibid*, habet promioiuncnt vitæ æternæ. 615. 2 cl seqq. ea optime dnbohi* vincitur, 396, 1. fides Catholica quæ dicatur, 1,2. hire doct Justitiam curainque pauperum, ei proinde repugnat acceptio personarum, 98, 1. fides non manet iu damnatis cl dæmuinbus, 127, 1. pro fide piti quam sil gloriosum, 19, t. fides triplex orationi necessaria,89, L Fidelis majnrçst loto mundo, 590, 1. ejus el lapidis v »na? analogue, 282, 1. est templum Dei, 683, 1. in alTlictioic sit indar incudis, 16, 1, Fideles sunt socii Christi et Dei per fidem, spem ctclmitatcin, 521. 1. elquomodo, 2. possunt excidere a gratis justitia, fide, 509, 1; 552, 2. sunt cives urii, hospite* torra?, 238, 1.per baptismum regenvniti >uul nova Christi creatura, 71,2. eos Deus maxime vexat, ct cur, 366, 1, 2. imitentur vitam cœliluín, 494 , 2. singuli sunt mystice sacerdotes. ÎSfi, 2. ct reges, 285, 2. assidue Dei verbum ruminent, 85, 2. chántate armati vin-

■tata familia se subducat, 95, î. ei in somnis apparuit sapientia cl castitas, 165, 1.
S. Gregorio* Thaumaturgie quantam animarum ubi creditarum curam geloni, 309, 2.
Gula quam sit noxia , 202, 2 cl seqq.
Gultute uni sanguinis Chetati universum mundum redimere potuisset, 526, 2.

II.

II «xpe est quod an, 176, 2.
Habere pro facere rapitur interdum, 527, 2. item pro porre, 427, i, 2. item pro tractare, ibid.
Hcbræi (n sæpccapiunt pro cum, 97,1. el proper, propter, cx, 210,1. in cum accusat., hebraico significat augmentum, ibid, item regimen genitivi, 214, 2.
Itareditas nostra est Deu» et cœlum, 244, 2. el quidem incorruptibilis, ibid, ct incontaminata, 2V>, t. ca nobis reservata manet, 2IG, 2.
ĵtarées quas jugulet S. Joannes in epistola sua primi, 501. 2 el seqq. cur pluies hatrcscĵ in Christianismo sint, quam fuerint in Judaismo, 159, 2. hærescs non sunl universales, 1, 2. hæreses quoi posi luthcrum enata, 452, 2. hæroses non sunt explurandæ cl probando*, 586, 2.
Ilxreriarclix «tamones habuerunt magistros, 149, 2. pene omnes misere mortui, 441, 2. nunquam ad Eccte*ir«m redeunt, 552, t. cur vocentur Antichrisli, 587, 2.
Itarests mm semper includit schisma , 681,2. est gravius peccatum peccato Sodomitarum, 450, t, quæ adferat damna, 441,1. desinit tandem in allieisinirn, 2 ; 451,2. ejus fons esi superbia, 453, 1. Ipsa ejusque defensio pertinax est peccatum ad mortem, 619, 1 cl seqq. sapĭl terrena, non cœleslia, 162,2. est semper inconstans, 163, 2.
Hærelīci in sua fide semper vacillant et variant, 41, 1 ; 163, 2; 674, 1. non patrant miracula in hæreris *uæ confirmationem, 126, 2 cl seqq. o magistro unu Christo desciscunt, 1*26, 2. sunl turbulenti cl seditiosi, 163, 2. quæ mala orbi intulerint, ibid. sunl hypocrite, 169, 1, eorum quæ sint fabuta, 428, 1. sunl pseudopropheta, 440, 1. sunl lupi rapaces el vulpes, 2. negant Christum varie, 441 1. eorum sacrilegia, 442, 1. blasphemant religionem, ibid, sunt in sermone blandi cl eleg.intes, ibid. eorum avaritia, 461, i; 442, 2; 670, 1 ; multi habuerunt dæmoncs familiares, 416, I. sunl magia infames, ibid, sunt pejnrcs Ethnicis, 2. sunl similes priscis gigantibus, 447, 2. et velut Sodomita, 448. 2. eorum libidines ct sordes, 164, 2; 442, 1 ; 418, 1; 450, 2; 664 , 1. omnes magistratus cl propositas tam sæcnlircs quam Ecclesiasticos contemnunt, 450, 2 ct seqq. negant Dei providentiam, 451,1. item ejus imperium in res omnes, ibid. eorum superbia, 452, 2 ; 679, 2. semper novas opiniones comminiscuntur, 452,2. sc iiniccm blasphemant cl conviciantur, 453 , 2. quomodo Deum et Sanctos blasphemant, 454, t, 2. quomodo a Deo puniendi sint, 455, t ct seqq. sunl peiores dæmonibiis, íbú/., 2; 446,1, sunt velut bruta pecora, 456, 1,2. eorum in vita corruptiones, 457, 2 cl seq. ct vil i delicati, 2 eorum in epulis obscenitates, 460, 2 sunt aucupes animarum, 461, 1. sunt filii diaboli, 2. dant verba, non scientiam, 462, I. acerrime Inter se configunt «rW/A. 2 eorum excitas, 2. jactant doctrinam el scientiam, sed non habent, 463,1. quam escAm ad decipiendum suggerant, 2. in fido parum stabiles seducunt, it>i, 2. libertatem conscientias crepantes, eaindenī sui sequacibus eripiunt, 465, 2. canibus assiinilantur, 467, 2 ct seqq. item onagris, 657, 1. eorum vera idea, 470, 1 ct seqq. veteres omnes oppugn.ironť Christi incarnationem, ac proinde ejus vel divinitatem vel humanitatem, 5'iO, t elseqq. sunl Antichrist!, 550, 2 cl seqq. fuere olia* Catholici vel veri vel licti, 551. superbi cl if 'pan* Miid>

590, 2. eos acriter Insertatur S. Judas. 650,1, 2. fugiendi jure natura» ct divino, 636, 1. ne Mlulandi qnid.m, 637, 1. cos salutans videtur eis consentire, 633, 2 el srq. eorum mores etiam a Prophetis producti, 6.6,2. abutuntur Christianismo ad luxuriam, ib*d. multi eorum sunt a dxmone soffocali, 437, 1. nulli quoque negarunt futurum judicium, 473, 2. nihil pensi habent, 544,2. eorum bhspbemia, 669,2. sunl simile» Camo,cur. 670, 2 cl seqq. item Balaarno, 671.2- et seqq. et Core, 672, 2 cl <cqq. eorum peccandi ardor et licenIM, 671. 2 eorum impia consilia, 672. sunl nubes sine aqua, cur, 671, 1, 2. item arbores autumnales, similes *unt fungis, 675, 1. sunl arbores bis morluæ, 2. «uni eradicati a fide, Deo, Ecclesia, ĵlid. sunl (luctus feri mans, 676, 1. item sidera errantia, 2 et seqq. cos minet caligo el procella, 677, ĵ.aucupantur gratiam potentium , 680, t. vocantur animales, 681,1.
Ftaretiri nostri temporis docent fidem ad salutem sufficere, 113. 2. ct Deum esse peccat» auctorem, 51, 1. cnrum fide» specialis, qua se credunl justos, refellitur, 39, 2. eorum abominanda dogmata, 164, 2. eorum turbulentia. 166, 1. epislnlii S. Pauli suam bærc-m propugnant, 494, 2. Scripturam depravant, ibid suul velut plancta oberrantes, 494, t.
Itasihns in oratione divertis cngilatinnnn) fluctibus jactatur, 42, 2. idque vel ex uundidiUte, vel ex diffidentia, 41, 2. habitationis effecta, tbid. hæsilatio io fide triplex ab oratione ĵmovenda, 30.1.
Hebetudo mentis provomi a crapula, 202,2.
Hcbræi cum quid asserere volunt, idipsam interrogando enuntiant, 341, I. prætento utuntur pro præsentī ct futuro, 531, 1. suppmittum verbi sæpe subaudiendum relinquunt, 473 , 2. concordant adjectivum cum *ubstinlivo proximiori, licci ad remotius referatur, 475, I. utuntur participio pro indicativo quo carent. 3)8, 2. per enallagen numéros el genera commutant, 310, 2. carent casibus, 637. 2 verba contactus construunt cum (n, 363, 2; 456, 2. item curn ex, vel dc, 595, 2. asseverationem confirmant per negationem contrarii, 559. 2. sxpe participia passive usurpant pro verl^libus in tilû, 245, 1. svpe futuro ulunlur tam pro Imperativo el optativo, quam pro indicativo, 24, 2. subindo gpmnant suarum vocum radices, 401, 2.
Hebræorum pronilis nd idololatriam, 667, 2.
rH)acc non csl vox Hebrea detlucta ab e/i, 65, I.
Henoch fuil septimus ab Adam, el Propheta, 677,2. cur in flue mundi cum Elia venturus sit, 67S, I.
Hcnrici Vili Angebx regtelibidines, 460, 2.
Henricum Susonein sibi despondit sapientia, 165 I.
Hrciniæ silvæ vastites, 145. 1. 2.
S. Hcrmenigildus Arianis communicare nolens, martyrio affectus est, 636, X
S. Hieronvmus nssldnis in morbis impigre laborabat, 37«, 2. nobiles imtnmas nd perfectionem instruxit, 633, I.
Hierosolymitani Ecclesia Pahiirchab m dignitatem unde el quando acceperit, 13,1.
S Hilarión predimi pluviam impetravit, 225, I. qwvn essel contra «tamones invidus, 22. I.
S. HilariusConstentino Imperat, generose in faciem restitit, 330, t ct seqq.
Homicidium clamat vindictam m cœlum. 2P2, I
Hominum vilitas respectu Dei, 36, 2. Dei sunl opu* cl imago, 155, 2 ct seqq. sunl miraculum mundi, erunt post resurrectionem perfectiores quam modo siul, 486, 2 cl seqq.
Homo pronus ad loquendum variis modis, 137, 2. homo quasi conflitur ex angelo ct bestia, 56, i. ei quantum contulerit Christus carnem assumendo, 510, 2. limno homini confiteri debet, non angelo, 219, 2. quam egre salvetur, 117, t. arbori ossunilatur. 675, I. Deo *o subjicere debet, 377, 2. gustu el Uctu extera ammalia

antecedit, 419, t, 2. homo interior suo modo exteriori proporle.natur,	257,2.	Immisericordia ct crapula conjuncta plccumque unni, 2 J.	
Honor multa includit, 301, 1. honor es! bonum commu- ne, debetur creatur» rationali ob excellentiam, 103, 1. honoruvm a marito impertiendus quam nulla includat, 318, 2.		Immunditia tim avaritiam, quam luxuriam significat, 78, 1.	
Hin novlsrima quie «liratur, 519, 1. hora rapitur pro alale et «rulo, 519. item pro quavis temporis pu le, ibid. item pro anni temporibus, 2. hor.e diei duodecim unde invenir, 550. hoc qntvl sit etymon, 550, J		Impossibilitatis corporum beatorum quæ sil causa, 487, 1.	
Hv-pitahtis rnl olim nota christianitati*, 64?, 2 ct seqq. ad cam sex stimuli, 613, 2. etiam monachi* olim imi- tata erat, 610, 2. est propria laus Episcoporum, ibid. ea exercenda Christianis, 359, 1. ejus merita, 2.		Impatiens possid» tur ab ira sua et satana, 26,9, Impatientiam docet diabolus, 207,1.	
Hospites abeuntes quomodo dimittendi, 612, 1, 2. etiam intrare coinp» llrn.li sunt, 643. i.		Impeccabiles quomodo fieri possimus, 571,2.	
Hosti» spirituales quæ dicantur, 28%, 1.		Imperatorum Roman. apotheosis, 067,2.	
Humana erratura dici possunt principes et m ightratus ab hominibus creati, 96, 2 ct seqq.		Impetrandi polita certum prrsagium est certa fiducia, 40. 2.	
Humanitas in Chrído quasi ramus Inserta cd divinitati quasi trunco, 80, 2. peccare ea neu pider.it, 30«, 2.		Impii æslii cupiditatum assidue jactantur, 42, 1«	
Humiliat hominem quod sit peccato «>bnoMii«, 53!, 2.		Imprutbniæ netus el vitia, 352,2,	
Humilis vere quis sil, IS6, 1. cur semper a Deo exalte- tur, 45, 2; 179, 2 et seqq.; 388, 2. qmmmdo gloriari possit in sua exaltatione, 45, 2. humilis etiam pinne- rem signific.it, 45, 1.		Incarcerati* quibu- prædicnrit anima Christi, 336, 1.	
Humilitas remedium est invidi», ICO, 2. ejus noi», 325, L ejus elogium, ibid. 46, 1 :387, 1, 2. decem eju* signa, 388. i. est mater paci*, 166. 2. ejus effigies et clTrclus, 180, 2. eam nos docent lenl itiones, 2!, 1. p« r eam appropinquamus Deo, 16, 2. humilitas cl paupertas so- ci» et sorores sunt, 44, 2.		Incarnatio Filii Dei similis e>l nrbnris iiritioni, 80, 1. eam qtinmndo pr.e<lesiiaiant Deus, 267, 1. cur tarn sen»fuerit incarnatus, 2. ipsa est basis cbarilalis, 596, 1. cur tam Impense S. Joannes eam inculcet. 509, 1. quatuor circumstanti» in ea n«*bis considerami» sunt, 2 et seqq. ejus liem licii magnitudo, 511, 1,2. cur ea nold* pre accu is habenda, 512, 1. eam omnes peno hæretici oppugnarunt, 587, 2.	
Humiliter proferenda sunt sancta, 360, 2.		Incarnnlus quare sit Christus, 507. 2 cl spq.; 509,1; 511, 1.	
Humores corporis quatuor continent in se quatuor ele- menta, 609, 1.		Inculsi lidia quanta sit in llumine cogitationum ct appe- tilunm, 371, 2.	
Hydrargyrum quam venenosum sit, 15i, 9.		Incomgibile* etiam a<l meliora trahendi, 686, 1.	
Hypocrisis morum fugiendi, 385, 1.adversatur «incer- Uti, 275, 1.		Incredulis quibus Christus prædicaril apud inferos, 338, 2.	
Hypocritas (in) cur ita sæviat Deus, 276, 2. sunt «lupin i animo et corde, 4«, 1.		Inertia hnimnis vires addii diabolo, 395, 2.	
		Infans quis proprie et abusive dicatur, 543, 2.	
		Infernus e*l *ub terra, 661, 2. cur dictu* gehenna et (ophet, 150, 1. career est, 336, 1. ex eo nulla redem- ptio, ibid, eju* 1res testes, qui, 614, 1.	
		Inimicorum dilectio facit animum excelsum ct regium , 111, 1. inimici sunt Deus et mundus, 176, 1.	
		Iniquitas an plus significet «piam peccatum, 530, 1; 567. 1. sæpe pro quolibet peccatu ct scelere capitur, 621. 1.	
		Injustitia sæpe pra quolibet percato sumitur, ibid. hi d» diruti.i signum Csl infi lelitalis cl hæresis, 297, 2,	
		In-er iiii'ir qiiioino k» fideles Llirishi, 80, 1.	
		lii'iii«liir (m) arborum que servanda sint; eadem in verbi divini inanimam in>llillatimie locum hab< nt.80.1 ;81, 1.	
		Insinuare quam variam habeat significationem, 386,2. ct seqq. insinuatio oratoribus quæ sil figura, ibid.	
		Insilimi verbum quod a nobis suscipi velit S. Jacobus. 80,1.	
		Inspiratio divina provenit n Spiritu Sancto, 82, 1.	
		Int.llcclus dunum olim in baptismo Christiani accipie- bant. 553, 2; 558, 2.	
		Intent dor malorum quomodo dicatur Deus, 51, 2 el seqq.	
		Interpres vulgatus fidelis ct Latinus csl, 271, 1.	
		Interrogare in Scriptura sæpe significat probare ct expio- raie, 840. 2.	
		Interrogatio per metakpsin capitur pro responsione, 311.	
		Inveniri capitur sæpe pro esse, 251, 1.	
		Invidi» hypotyposi*, 573, 2. e4 proprium diaboli pec- catum. 275. 1,2. »jn* vpilln l i, ibid, nmi cadit in Deum, sed hnmiuein, 177. 1,2. rapitur tamen siihiinlrin bonam partem, ibid, est peccatum ad in<>rtem , 620, 2. est amarulenta, 159. 2. eju* conditiones, ibid, cl seqq.	
		eju* reined'ain , IG0. 276, 2. rjtis d.imn.i. 163, 2; 275, 1. invidia bærticorum, 670, 2. ct diaboli in homines, 392. 1.	
		Invidus livet, 100, 1. seipsum consumit,¿ffftejus el paci- fici antithèse*, 275, 2.	
		Ira quomodo non opcrctiir justitiam Dei, 77, t. an in Christo fuerit. 2. ea fræiianda est, ibid, dissipanda est per nmrain, 76, 1,2 et seqq. est insania , 512, 1. eju* inal.i, 76, 1. 2. est iniinn a justitia*, 77, 1. eam ad quid Deus hmnini dederit, 32, 1,2. vincitur amplexu inimici, non ejus fuga , 76, 2.	
		Irascendum in sola vitia est, ibifl.	
		Iraluscal qtuul dxmuii incarnatus, 540, 2.	

Iris est speculum soils, 85,1.
Isaac visus ub Abimelccb jocuri cum Rebecca, uxor alle-
gorico exponitur, 33,1.

J.

Jacob cur dictus supplantator, ct ubi fratrem supplantari-
ril, li, 1. ejus duodecim filii duodecim fecere tribus,
13, 1.

Jacobi cujusdam Anabaptista impostura in Silesia, 556, i.
S. Jacobus Alphæi, sive Minor, quando sil mortuu*, 4, 1.
cur Simoni Mago imprimis se uppusucrit, 2 etseqq. qua
lingua epistolam suam scripserit, 5, 2. Evangelium
S. Mattbœi grace transtulit, *ibid*, vere ipse est epistuta
auctor, non Zebedafi filius, 6, i. ejus genus, fratres, pa-
rentes, *ibid*, cur dictus frater Domini, 2. cur dictus sit
Justus, (*bid*. an in utero mains sanctitificatus, *ibid*, fuit
Episcopus lierosolymæ, *ibid*. quando creatus, 7, 1. cur
dictus Obbas, *ibid*. fuit Nazaræus, an fuerit virgo
perpetuus, et nudipes incesserit, *ibid*, fuit fidei co-
lumna, et a Christo specialiter illuminatus, 2. ejus
sanctitas, 7, 1, 1. an ei a Judæis concessum Sancta
sanctorum ingredi : carus erat Judæis, eliamnum Chri-
stianis, 7, 2. populi de Jacobo opinio, 8, l, 1. primus
Miss@ sacrificium solemniter celebravit, *ibid*. gestavit
laminam auream, 9, 1. martyrium subiit, et ejus his-
toria, 2. quot annos vixerit, *tbid*. causa martyrii ejus,
8, i; 10, 1. ejus sepultura, 10, 2. ejus juramentum do
non comedendo, ubi videret Dominum resuscitatali, an
verum, *ibid*, quomodo se Dei servum profiteatur, 12, 1;
13, 1. cur se Aposlulum vocet, 13, i. fuit proprie pas-
tor Judaeorum, *ibid*.; 7, 2; 13, 2. quibus epistolam
suam scripserit, 13, 2. cl quando, 5, 1; 111, 1, 2. ejus
conliueulia, 294, 1. cur viduarum et pupillorum cu-
ram potissimum commendet, 92, 1, 2. ipse et Paulus
quomodo siut conciliandi quoad justificationem cx fide
sola, an vero etiam ex operibus, 132, 2. Jacobus fralir
Domini tn idem cum primo Hierosolymorum Episcopo,
180,1,2.

Jacobus Zebedæi, sive Major, an auctor epistola» Cano-
nicæ, 6. 2. sua beneficentia tortorem suum Cbrislu lu-
crificet, 373, 2. Jacobi lanium fuere duo,non 1res, 6, 1;
12, 2.

B. Jacoponus quam ardentem Deum diligeret, 601, i.
Jchova significat esse Dei immensum, 658, 2.

Jasus Chnstus docuit vita sua in persecutioue el passione
silam esse felicitatem, U, 2. quomodo calicem a se
transferri petierit, 56, 1. semper seipsum cum donis
suis duuat, ideo donum perfectum csl, 64, 1. quam caro
ei stemus, 70, 2. ejus silentium, 73, 1. an in eo fuerit
ira, 77, 2. fecit prius, deinde docuit, 82, 1. qualem
attulerit libertatem, 87, 1, 2. ejus paupertas, 108, 2.
ejus vis in persuadendo, 143,1. ejus zelus erga nos, 178,
2. est justus antunotnaslice 9 201, 2; 534, 2. patieultor
fuit Jobo, cur, 210, 2. quanti animarum salutem fece-
rit, 227, 2. quos in vita sua baptizant, 232, 1. ipse re-
surgens nos suscitavit, 244, 1. quare sil amabilis, 252,
2. ejus gloria post passionem, 254, 2. ipse qua liumo
est delicia» angelorum, 255, 2. est agnus immaculatus,
264, 2. quantopere nos ei simus obligati, 265, 1. fud im-
maculatus el incontaminatus, 266, 2. cur tam sero sil
incarnatus, 267. lacti comparatur, 277, 2. est petra ob
varias analogias, 281, i et seqq. est lapis vivus el ani-
matus, *ibid*, servi formam assumpsit, 302, 1. tribus de
causis m mundum venit, 303, 1. fuit expers peccati cl
impeccabilis, 304, 2;266, 2. tacuit ad calumnias, 304,2.
quomodo tradiderit judicanti se injuste el juste, 305,
1. quas virtutes in pacione ostenderit, 2. est pastor
animarum , 309, 1. oculis ejus quædam inerat majestas,
315, 1. ejus modestia in minimis actionibus, 324, 2.
passus est innocens pro uoceutibus, 833, 2. vivificatus

spiritu quomodo dicatur, 334, 2. est hominum auriga
in cœlum, 335, 1, 2. rcaliter ad inferos descendit, ibirf.
incarcerali* quibus ibi predicarli, 3:6, 2 cl seqq. est
velulsol omnia benefici@ sue radiis illustrans, 338,i.
est Rex omnium angelorum et hominum, 343,2. ejos do-
lores fuere in anima sensitiva et rationali, 345, 1. lixbuit
unam personam, non duas, sed duas naturas, el quidem
intermixtas, 2. patitur in suis fidelibus, 364, 2. crucem
quomodo in corpore suo honoravit, 366, 2. est nobir
omnia, 408, 1. ejus deitas astruitur, ibMessentiam eju
divinam m monte Thabor non viderunt Apostoli, 429,
1. quomodo sil dilectus Dei, 2. est unicornis, quomodo,
430, 1 et seqq. in eo Deus Pater sibi complacet, 2 el
seqq. ipse audiendus, ct quare, 431, 1. ejus dominatio
et imperium etiam qui homo, 658, 2. id abnegant bærc-
tici, 451, 1. est p&isus pro omnibus, 482, 1. gratiam
uberiorem effudit jn sibi carne conjuncto*, 497, 1. erat
ante omne templii», 501, 1, 2. quare carnem humanam
induerit, 507,2 el seqq. incani dus est nobis palmnater,
509, 1 cl seqq. quomodo ut vita, 518, 1 et seqq. qua
homo ct qua Deus, lux est, 524, 1, 2. peccantes facile
in gratum admittit, 533, 1. est advocatus noster, 2 et
seqq. ejus prupdiatio quim sd valida, 534, 1. ejus
amor erga nos, 61,1; 111, 1; 538, 2; 577, 1; 593, 1.
cur dicatur unctio, 559, 1. si Adam non peccassct,
non fuisset incarnandus, 570, 1; 267, 1. in paupe-
ribus est velul mendicus, 578, 2. dilexit Deum ex
puro corde, 5S3, 1. ejus vis major quam omnium
lentantium, 589, 1,2 et seqq. probatur verus es»e Mes-
si.is, 609, 1. cur venit per aquam et sanguinem, *ibid*.
el seqq. ejus ad judicium vementis majestas, 678, 2.
Jexeo hæretici quæ esset hiresis, 614, 2.

Joannes Apostolus fuit virgo, hinc tam fuit illuminatus,
165, 1. fuit Christi consanguineus, 496, 2. est socius
S. Petri, 497, 1. 2. comparatur aqudæ, et cur, *ibtd*. fuit
filius tonitruui, 2. Omnes Saiatorum gradus el laureas
unus ipsa meruit, >98. an geslarit limiuam auream,
ibid, fuit plenus gratia, *ibid*, fuit Christo pra cadens
Apost. familiaris, 498, 1. ejus zelus, *ibid*, in Christi sinu
recubuit, cur, j99,1,2. fuit Benjamin Christi et B. Vir-
ginis, 500, 1. cruci Christi adstitit, *ib>d*. ate ejus pre-
rogativa», *ibtd*. cur a Christo ungis diligeretur præ
cæleris Apostolis, 2 et seqq. fuit B. Virginis films,
501, 1. qu intum ab ea didicerit» *ibid*, apparuit S. Brt-
giitaj *ibid*, au vivat adhuc, an vero sil mortuus, 2. cur
dicatur Theologus, *tbid*. quantam charitalem suis incul-
caret, *ibid*.; 539, 1. cur ad Parthos, et qua occasione
prinum epistolam scripserit, 502,2. et quando, 503,1, 2.
rapius Christi corpus contrectavit, 508, 2. erat plenus
umore Christi, 540, 1; 592. i; 593, i; 002, 2. cur se
in epistola II vocet Presbyterum el seniore, 630, t, 2;
631, l.ejus modestia, 6J1, 1. detestatus est babélicos,
636, 1, fuit hospitalis, 643, 2.

Joannes Bocolus Anabaptista nominavit se Christum»
556, 2.

S. Joannis Chrposlomi invicta patientia, 367» 1.
S. Joannis Damasceni obedientia, 301, 2.
S. Joannis Eleemosyn irii quanta esset beneficentia, 38, 1,
ei apparens misericordia cum ad eleemosynam exci-
Mvil, 119,2.

Joannis Eremita continentia, 294, 1.
Joannis Mattili@ Anabaptista vesania ct impostura, 556, 3,
Joannis Silentiarri de Deo fiducia, 390, 1.
Joannes Wiclef ex ambitione factus bæresiarclu, 453, 2.
gradus scholasticos carpsit, 135, i.

Job speculum fuit pallenti@ : ejus encomia, 208, 2 etseqq.
fuit typus Christi, cl m quibus,209.1 varii ejus morbi,
209 nominis ejus etymon, 209, 2. ejus tres fili@ quid
significant, 210, 1. ejus restitutio in facultates, *ibid*.
S. Josephus fud cxlebs cl virgo, 648, 1.
JuJieie au liqjtiuui ohm fuerit Jurare, 211, 1» sæpe per

atiu terras se di(Tundebant, vel «ponte, vel abducti , 13. 1 erant natura avari el cupidi, 680, 1. Judcnrtini ChriUiannmm curam proprie habuit S. Jacobus 6. 2 et seqq. hi fuere quoque cuncS. Petro pecu- liiri(er, 230,2. Judxis Hispanis sn scripserit S. Jacobus, 13,2. Ju læorum occidentium ChrMum peccatum fuit peccatum ad mortem, 618, 2. eorum fabuli dc Thnbor Carmelo jungendo, 432, 1. semper suis propositis addunt, *si Deus voluerit*, 193,2. Judaizantes negant mysterium SS. Trinitatis, 555, 2; 557, 1. S. Judas fuit frater S. Jacobi Minoris : quæ ejus mater et fratres, 6»8, 1. quid ejus nomen sonet, *ibid.* ejus zelus cl amor. 2. unde dictus Thadæus ct Lebbxus. G49. l luit S. Demanio carus, 649, 1. unus tantum fuit Judas fhadæu<, *ibid*, missus e<t ad Ahagnriim, *ibid*, repræ- scnlitur perclin >opra«um gemmam, *ibid*, fuit martyr: ejus corpus Romas quiescit, *ibid*, quandi martyrium obierit. 650. 2. fuil vere Apostolus, 653, 1. cur se S. Jacobi fratrem vocel, *ibid.* quomodo librum Henoch et qualiter cilel, 678, 1. ludas Machabæus de Deo diffidens capsus csl, 41, 1. Judex jussuum cuique (ribu.it, 103, 2. judex cordis nos- tri major est Dens, quam conscientia, 581, 2. Judicare improbos Deus incipit in hac vita, 115, 2. quos mortuus judicarit Christus, 349. 1 ct seqq. *judicare* in Scriptura sæpe capitur pro *condemnare*. 206, 2. Judcia Dei sunt abyssus multa, 372, 1. Ju licii memoria semper præ oculis habenda, 115, 2. an de nocte, an mane fiet, 482, 2. ejus rigor, 559, 2. id impiis semper ob oculos ponendum, 678, 1. ejus timor quam sil utilis, 263, 2. id erit sincerum, 478, 1. 2. ejus dies rur differatur a Deo, 4SI, 2. is quomodo prope sil, 207, 1, 2. cur vocetur magnus, 661, 1. veniet quasi fur, quomodo, 432, 1. in eo angeli et «neti omnes ade- runt Christo judici, 673, 2. omnes ibi homines judica- buntur, 679, 1. is cur futurus dies revelationis, 252, 1. qumidiu is durabit» 480, 1. in eo chantas fiduciam sug- geriti 559, 2;560. Julianus vetuit Christianos litteras discere, 135, 1. Julilta Martyr omnes aditantes ad martyrium hortabatur, 278, 2. S. lionh misericordia in pauperes, 92, 2. Jupiter dicitur Çû:, id est vita, cur, 519, 1. dictus quasi juvans pater, 645, 2. Juramentum csl ocius religionis cl latrí®, 211, 2. quæ juramenta velel Christus, *ibid*, sunl homine libero indi- gna, 212.1 religio juramenti quanta esse debeat, 212, 2. Jurare per creaturam, csl jurare per creatorem , 212, 1. Jurare licet Christiano, el quando, 211, 1. qui hærelici jurare nefas c-sc docuerint, *ibid*. Jurare quam Dominus vetuerit, 2 cl seqq. id in se malum cit, 212, 1. Ju-li lucent adimlar Christi »71, 2. per mullas velitationes exercentur, 129, 1. eurum oratio quam sit potens et efficax, 223, 1. ipsi sunl bases et fulcra urbium et reg- norum, *ibid*, sunl divina consortes natur® ncciden- talikr et substantialiter, 411, 1, 2. cos qui in mundi tine vivent expiabit ignis conflagrationis mundi, 478, 1. certo scire nequeunt esse se in Dei gratia , 535» 1. quomodo a Deo gignantur, 560, 2. et ad quid, 561, 1, Justificatio generationi assimilatur, el quomodo ea per- agatur, 70, 2. ejus duo sunl genera, 122, 2. in ca cujus- que animæ Deus communicat se. tum per gratiam, tum per seipsum, 36, i. justificatio formalis cornisti! in chántale et gratia nobis indita, quæ secum adfert Spiritum Sanctum, 411, 2. in ca quoque nobis datur ipsissima personi Spirilus Smeli, totaque deitas, *ibid.* et seqq. in peccatore incipit a timore poenarum, 603, 1. ad eam tria concurrunt) cl3i

Justinus Philosophus in sola sapientia Christiana quielem invenit, 35. 1. Justitia imputativa Lulheri refutatur, 71, t. justitia ho- minum inchoata cst, angelorum perfecta, 561, 1, 2. ejus in homine habitantis tria indicia, 575, 2. jirtiliam quilcm cœli habeant, 491, 2. justitia Dei cl Ciurli quadruplex statuitur, 407, 2. propterjustitiam pali quid sil, 329. 1. Justitia ostendit aliquem esso Dei (ilium , 572, 1. Justitio csl remittere peccatum, 529, 2 justitiam facere el opera justa facere quomodo differant, 568, 2. justitiæ nomine se velai ira, 77, 1. Justus quomodo peccare non possit, 570, 2 cl seqq. ad tempus omnia venialia peccata sine speciali privilegio evitare potest, sed non diu , 136,1 ; 087, 2. ei adaptan- tur auri proprietates, 250» 2. Justus quomodo vix sal- vetur, 371, 1. cl cur, *ibid.* 2 cl seqq.; justus sil quasi Deus omnipotens, immutabilis, etc., 563, 1. sil Dei filius tripliciter, *ibid*, el ei similis, 5G4, 2. exerceat se assidue in operibus justitiæ cl virtutis, 569, 1.

K.

Kxtkt/w quid significet, 120, 1. cl quid r.x7xxu¿átxat, *ibid.* Kxx-Xu esi *improbo* cl *accuso*, 271, 1, 2. Kemnitius immerito carpii Vulgatam, 616, 2. Kipho collis Hierosolymæ vicinus erat, 237, 2. Kí.nrcí, id est vocalilii, vocantur nobiles, 653, 2. KXúVuv quam variam patiatur significationem, 42, 1. Kprc; varia significat, 400, 1.

L.

Liborem nullum sentit charitas, 1U , 1. labores fidelium non finiuntur ni>i cum vita, 375, 1. hi spe quietis rie- letti* subeundi sunl, 377. 2. l'ac rationabile quod dicatur, 277, 1. lie et mei olim da- batur recens baptizatis, 2 lictis proprietates, *ibid*, et seqq. id quam varia significet. 278, 2. Lacedæinone erant omnia inter omnes æqualia, 97, 2. Lacones brevium cl paucorum erant verborum, 75. 1. Laconuin puerorum sufferentia, 48, 2. Lacrymarum in oratione quanta sit vis, 222, 2 et sçqq. *Lactare* pro *fallere* subinde capitur, 277, L Lælitia spiritualis commoda, 20, 1. hæc est quidam pra.'- gustus cœli, 253, 1. Laici omnes non sunt sacerdotes proprie dicti, 286, 2. sed mystici, 1. audientes confessionem el absolventes an fiant Irregulares, 220, 2. iis olim in Africa in eccle- sia sedere non licebat, 102, 2. eorum non est de fide sua cum hæreticis disputare, 331, 2. iis in reconciliatione, et ad humilitatem, etiam confitendum, 219, 2. nnu vero sacramenUilicr, 220, 1. *Lais* hebræa vox unde derivetur, 150, 2. Lrniech paler Nue an sit salvatus, 337, 2. Laminam auream quare S. Jacobus gestarit, 9, 1. Lapis vivus quis dicatur, 281, 1. lapidis el fidelis analo- giae, 282, 1. lapidum varia miracula, *ibid.* Lascivia sequitur ex epulis, 203, t. Latro cum Christo crucifixus quomodo dicatur Martyr, 367, 2. Laudare Deum perpetuo debel homo, maxime Religiosi, 155, 1. S. Laurentius Justinianus vidit per visum div:nam sa- pientiam specie virginis, 165, 1. Laus Christi quam dabit in die judicii, est ambienda, 248, 2. et quanta ea sit, *ibid*, dabit cuique pro meritis non tantum premium, sed ct laudem . 249, 1. faciet Bentos apud Immines gloriosos, 2'»l. a Dei laude omnia nostra inclinanda, 241, 2. laudes virtutem adaugent, 641,1. laus subinde capitur pro virtute, 2'H),

- Lautia oliin dabantur hospitibus, Gli, 2.
 Lcbbæus csl corculum, Gi8, 2 el <eqq.
 Legalia opera a«l salutem non MifHciunl, imo sine Clirhli
 tide iuctlii-aci.i Mini, 133.
 Aííkcuxi quam varia significet, 30, 1.
 Leo csl symbolum linguæ, 150, 2. leo ab hominibus do-
 matur, 151, 1. ejus proprietates diabolo accommodan-
 tur, 302, i ct eqq.
 Leprosus est typus peccatoris, 210, 2. mundatio utrimque
 fit sanguine, *ibid.*
 Levitas mater cst inconstantis?, 44, 1. paril hesilalionem
 in oraione, *ibid.*
 Lex æterna Dei quæ sil, 567, 1. lex tota serranda, non
 una ejus pars, II 1,2et seqq. cam observons,est Religio-
 sus, 90, 2. possumus eam cum Dei gratia perficere, HI,
 2. eam quomodo detractor judicet, 187, 1. est a Deo,
 etJusta præcipit, 109,2. lei natiiræ in conscieulla scripta
 est, 111,2. lcx regalis quæ cl cur dicatur, 109, 2 legem
 unam violnn<, quomodo fiaí omnium reu«, 1 II,2cl seq.;
 154.2. legis Christians ætas quamliu durabit, 519, 2.
 ea sancta e*I, et quire, 467, 1. csl perfccla, cur, 87,
 1. o*«l Rem lcx libertatis, *ibid.*
 Uber Henoch olim exlitit purus, sed postea corruptus esi,
 677, 2. quos errores contineat, *ibid.*, libri S. Scripturæ
 canonici, sunt duplices, 496, 1. libri hæreticorum
 quam noxii et fugiendi ul pesies, *37, 1.
 Liberales nos esse erga Deum liberalem oportet, 37, 1.
 Liberius Pontifex admittere noluit liTrelicorum munera,
 630. 2.
 Ubertas omnis est in et a voluntate, 57, 2, libertatem
 qualem suis det lex Evangelica, 87, 1.
 Liberiini monachi patientia, 301, i.
 Libertinorum quæ et quatis sit secta, 465, 1,2. negant ju-
 dicium et omne numen, 474, 1.
 Uberum arbitrium eligendorum in causa est, ut ceria sit
 nui non sit eorum electio el vocatio, 421, 2; 422, 2.
 id negant Calvinista}, 284, 2.
 Libido quam hominem sopiat ct detineat, 4C0, 1, 2.
 elinentem eripiat, *ibid.*, est volui ignis, 6S5, 2. hunc
 quomodo Sancti quidam conati sunt exstinguere, *ibid.*
 csl pestis ingeniorum et sapientia?, 165, 2. libido inces-
 sabilis hæreticorum, 460, 1.
 Ligatur nb orante Deus, 225. 2.
 Limbo (in) patribus Christus prædicavit, ct quomodo, 337.
 2. quamdiu ibi fuerit, 2 et seqq. cur eo descenderit, *ibid.*
 Lingua etymon, 141, 2. dicitur hebraico *lascan*, id csl
 leunculus, 150, 2. data ad Deum laudandum, 151, 2.
 vicina est phantasie, hinc loquax. 137, 2. ejus in oro
 situs docet hominem silentium, 74, 2 cl seqq. quatuor
 de causis in ore hominis posila est. 145, 2. in homine
 optimum est. el pessimum, 155, 2. linguæ præcipitalio
 nascitur ex mentis præcipilatione quam paril ira, 7fi,
 2. ejus offensa facillima est. 137, 1.2. ejus vis el poten-
 tia, 141, 2 et seqq.; 144,2. est similis igni, 143, 2.
 ejus vitia totam vitam occupant 147, 2. totum hominem
 ct corpus maculat, 115, 2 et seqq. ejus saevities. 150,2.
 totum universum implet iniquitate, 145, L est alphabe-
 tum scelerum, *ibid.*, linguæ magna bona conciliantis
 exempla, 142, 2. item mala, 143, I, 2, ejus frænalio
 quanti momenti sil, 139,1. ipsa fræno comparatur, *ibid.*,
 ea rcfraenala rcfraenanlur omnes spirilus molivi, *ibid.*
 cam rcfraenenl Religiosi, 88, 2. cam domat Deus, non
 homo, 152, 2. et quomodo, 153. cstalioqui indomabilis,
 153.2. est quasi hydrus, 131. cl inquieta, 154, 1. lingua
 maledica sepulcrum est, *ibid.*, item hydrargyrum, 2.
 ejus sunl octo species, 158, 1. varia ejus attributa, et
 damna, *ibid.*; 73. 2; 89, 1; 90, 2; 111, 2; 155, 2. hæc
 inflammatur a gehenna, 149, I cl seqq.; 149, 2 el seqq.
 Lingua in Babel primum fuero confusa?, 401, 2.
 Liquatio ociorum in fine mundi, 485, 1; 486, 1.
 Litanie leguntur pro infirmis inunctis, 221, 2.
 Lites sunt vclut bella, <70, 1.
 Liturgia S. Jicobi quam vctu«, et quinte auctoritatis, 8, 2.
 Loco non eget Deus, 520, L
 Locutio obesi scienti@ comparand», 73, 1.
 A^p; quam diversa significet, el ea omnia attribuuntur
 Filio Dei, 513, 1 el *cqg#;»ta, i, set seqq.
 Longævitalcm sibi prominentium vanitas, 189, i.
 Loquacitatis damna, 90, 2. ea innata homini ex corrupta
 natura, 137. 2. csl signum fitiililis, 74, 2; 151, 2,
 loquax ostendit so non <ysc Christianum, 89, 2. e*t
 irreligiosus, 90,2.
 Loquendum (nd) pruritus quantus in homine sil, 153, 1.
 Luca? Sternbergii heretic! blasphemie. 4SI, 2.
 Lucerna? campanarie frequentes sunl in Italia, 434, 1.
 lucerne dim) xi veterum, 2.
 S. Lucie generosum prefecto Paschasio responsum, 92. 2.
 S. Lucianus Martyr quam esset moribus compositus t: ^,
 2; 321,1.
 Lucifer stella est typus fidei, 43!, 2. item beatitudini*
 cœlestil, 435, 1. ejus exortus quam gratus, 2.
 Lucifer appetiit unionem hypostaticam Verbi, 443, 2. ri
 hærelici comparantur, 446, 1.
 S. Lucii Martyris in tormentis el morte gaudium, 48. 2.
 Lucro non inhient Pastores animarum, 380. 2.
 Lucta spiritus ct carnis quæ sit, 2:1. 1.
 Ludus decet Christianos in hac vita, 184, 1. ludus sanc-
 tus quis sit, *ibid.*, ejus effectus, 2.
 Lu lovicus Lantgravius quomodo curatus a mala opinione
 quoad suam prædeslinalioncm, 422, 2.
 Lugentium tres gradus, 184, 1,2.
 Lumbos mentis succingere quid sil, 257, 2 ct seqq. et quare
 ii sint succingendi, *ibid.*
 Lumen est causa cmnis boni el symbolum ,65, I. optime
 Deum repræsentat, *ibid.*, lumina supernaturalia omnia
 Deu< in nobis producit. 66. 1.
 Lunæcur Ecclesia assiiniletur, 436, i el seqq.
 S. Lutgardis impetravit Thomæ Cinlipratano, ul sine
 noxa cum peccatoribus ageret, 687, i.
 Lulheranorum opera ostendunt fidem ipsorum non esse
 bonam, 127, 1. eormn obscenitas in conviviis. 458. 2.
 Lutherus episL S. Jicobi rejicit, et cur, 4. i. dormi
 Christianos per Evangelium liberos esse ab observatio-
 ne mandatorum, 87, L rebellionem excitavit suo dog-
 mate, 297, 2; 450, 2. habuit dæmonem familiarem,
 4ifi, 2. ipsius de secta sui ju liciuin, 45!. 1. ejus auda-
 cia, 452, i. ejus varia epitheta. *ibid.*, sæpe suum dog-
 ma mutavit. 453, 1. ejus blasphemie, 454,1. ex am-
 bitione contra Ecclesiam surrexil, 453.2 ejus fastus,
ibid.; 168, 1. ei epitheta quæ dent Calviniste, 15i, I.
 sibi laqueo necem intulit, 411, 2; 457, 1. ejus libido,
 400. t. viam stravit Antichristo, 589, 1. est velut stella
 c cœlo in terram cadens, 676, X
 Lux est symbolum Dei. el qualitas eum maxime repre-
 sentan*. 523, !. — Tide Lumen.
 Luxuria noxia ingeniis el sapienti@, 165, 2. ejus ignis
 «terno igne luendus. 663, 1. sæpe capitur pro lascivia,
 459, 1. csl incessabilis, 460, I.— *Vide* Libido.
 Lycurgus d.ibal inpunilalem adulteriis, 167, I.
 S. Lydwine patientia diuturna. 307, 2. est a Christo
 Domino inuncta, 218, 2. quam esset patiendi cupida,
 25, 1.

M.

- S. Macarius miraculis probavit orthodoxam fidem contra
 Eunomianos, 12fi, L
 Maculatam quam tunicam hæreticorum suos odis<c velit
 S. Judas, 086, 2.
 Magia h creticis cst familiaris, 446, 2.
 Magister dicitur quilibet profectus, 133. L magister plus
 doceat vita quam voce, 158, 2. quaiuibrem gravius pu-

- nletr quam discipuli, 135, t. cum recreat discipulorum profectus» 611, 2.
- Magisterium nnn c* l j l pluribus ambiendum, 134, 1.
- Magistratus a Deo sancitus est, 298, 1.
- Magnes est lapis visus, 281, 1.
- Magnificencia virtus, proprio quid sit, 689, 1.
- Magnitudo animi decet Christianos, i 10, 2 ct scqq.
- M ihonietanorum carnalitā*, 161, 2.
- Majestatem Dei quam blasphemarent Gnostici, 665, 1.
- mijestas Dei quam sil sublimis, 594. 2 et scqq.
- Major est qui in nobis est, quam qui in mundo, 589, 1 cl scqq.
- S. Malachiti quam probus fuerit pastor, 384, 2. mortuam sui ciflpa non inunctam a morte excitavit, 215, 1.
- Maledicentes benedictione compensandi, 326, 1.
- M drdiclis (pro) benedictu rependentium exempla, 326, 2.
- Malignus quam varia significet, 623, 2.
- Militin sextuples datur, 78, 2 et scqq. ct quintuplex, 274, L
- 7'alornm causa non est Deus, 53. I. mili nihil nobis evenit, quin a Dt»o sigiliatiin pnevisum «it, 372, 2.
- 'inditum charitatis quam sit vetus, 537. 2. quomodo tamen dicatur novum, *ibid*, cl scqq.; 5'8, 2. mandala Christi non sunt Impossibilia, 607, t. eurum observatio signum est charitati* Dei, *ibid*.
- Manere quid* S. Joanrii significet, 537, 1. is *manendi* verbo crebro utitur, 559, 2. manere in lege quid sit, S7. 2.
- Minctis lieredarcli® mors, 111, 2. is undo se Manicueum vocarit, 74, I.
- Manichici docebant mundum a d.rnone conditum esso, 662, 2. cl solem materialem esse Christum, 521, I. ct duas in homine esse animas, unam bonam, el jilleram malam Y 51, 2.
- Mansueta sint mulieres, 814, 2.
- Mansuetudo virilus quaesii, et ejus ettieclns, 79, 2. ipsa flos est ver® sapienti®, 159, 1, 2. ipsa el humilitas sunt velul sorores, 322, 2.
- M nns symbolum sunt operationum externarum, 133, I.
- Mardon bæresiarcha quire dicatur min Ponticus, 218. 2.
- e superbia hæreticus foetus est, 453, 1. duos pon bat Deos, 235, 1.
- Marcor quis sil morbus cl unde Hiscatur, 17, 2.
- S. Mircus Evangelista fuit S. Petri spirihniis filius, adjutor ct interpres, 402, 2 et scqq. an fuerit e Chri-ti discipulis, et interpres prim® S. Pelri epistole, *ibid*, quo anno Evangelio scripto, Alexandriani concesserit, *ibid*.
- Marcus ct Marcellianus post Dei opem petitam tormenta omnia superarunt, 398, 2.
- Maro semper actual, 670, 1.
- Maria Clcophæ fuit sancta mulier, 6, 2. csl eadem Cum Alphæi 11 J.icobi ; non fuit soror B. Virginis, sed consobrina, 648, L quos filios habuerit Apostolos, *ibid*, in Italia Verulis qniocil, 497, 1.
- S. Maria Oigniacensis cx Exirem t Unctione quos fi netus perceperit, 218, 1.
- B. Maria Virgo non habitavit in Sancio sanctorum, sed in atrio, ad ostium tabernaculi, 8, 2. ejus humilitas, 45, 2. ipvi invocanda in lenlationibux, 59. 1. poucilo-quafuit, 74, 1. csl angelorum el hominum pandora, 226. t. ejus modedia. 314, t cl scqq. S. Joannes post mortem I ilii, ejus ruram gessit, 501, 1. earnd peccato originali, 527, 1. an inuncta fuerit dum moreretur. 219, t. nunquam p.rniletilia» Sacramentum usurpavit, 219, 1.
- S. Mari® Magdalen® n ;t patientem Dominum alt*.cius , r. t. 2.
- MariDM in familia regenda sil prudens cl sciens, 318, 2. honoret uxorem, *ibid*, cl cur, 8'1. I.
- S. Mirtinas quantum damni senserit ex commnn'.cnttano cam lirrelicu, 7, 1. ejus spes viva et infracta, 2*3, 2 sacerdotem praetulit regi, 97, 2. pia ejus praesumptio de Dei benignitate, ^86, 1.
- Martinos Ponlif. libere Constantem Imp, coarguii, 287, i.
- Martyr e-cl qui pro fide cl virtute nliqna Christiana moritur, 329. 2; 367, 2. Christo sanguinem pro sanguino, vitam pro vila rependit, 19, 1.
- Martyres in tormentis gaudebant, 18, 1; 19, 2. quid responderint Infidelibus potentibus quare morti se offerrent, 331, 2. stalim a morio ad Dei conspectum admittuntur, 208, 2. non resistunt persecutoribus, 204, 2. eorum passiones miro Ecclesiam illustrant, 367, I. eorum elogia, *ibid*, eorum quanta c<sel pallentia, 27, 2. eorum fortis generositas, 28, t : 410, 2. in tormentis suis dittisi viribus Deo se commendantes vires patiendi cl moriendi impetrarunt, 373, 2. Martyres nulli lingua excisa sunt locuti, 155, I.
- Martyrium est regalo sacerdotium, 288, 1. omnia peccata expiat, 19, I. cst nobilissimus fidei actus, et dat nobilissimam coronam, *ibid*. 28, 1. sex stimuli ad ipsum, 367, 2. ejus quanta sil gloria, 368, 2 el scqq.
- S. Mirtyrius in leproso suscepit Christum, 96, 2.
- Mas dignior femina tripliciter, 311, 1. masculi sunt bases familiarum , 280, 2.
- Materia prima cœlorum non csl creata informis, 475, t.
- Mathusaiem salvalus videtur, 337, 2.
- S. Mechlitdls quantopere ad cœlum suspiraret, 490. L ejus silentium, 324, 1.
- Meditatio rerum divinarum frœnnrn linguæ est, 140, 2.
- Melania omnibus relictis nud1 in Patastinain profecta , t, 550, 2.
- Melius csl nescisse, quam scientem damnari, 466, 2.
- M:» .q in Script, sæpe idem est quod incipio , 113, 2.
- MrjUfduoipg; quis dicatur, 679, 2.
- Mendici similes sunt canibus, 468, i.
- Mens Propheta vi divini spiritus acta, sui tamen est compos, 438, 1. mens quis habeat lumbos, 257, 2.
- Men 0 ucfumbens cur præ cæleris limare Dei opus ha-ll il, 673, 2.
- Mîtccs piem Christianorum quæ sit, 635, 2. merces operarimmu defraudala rlimat in cœlum, 201, 2.
- Mereri quotidie inulta possumus , 20, 1.
- vox umle deducatur, 389, 1.
- Merda augendi bona pravi*. 583, 1. 2, meritum glori® per bona opera , conira Calvinum nstmiliir, 50, 2.
- Messi® tempus nulli Propheta» in veteri Testamento præ-else indicarunt, 254, L id dicitur novissimum, 473» 2.
- Metus Sanctorum, esto sint in gratia, 585, 2. is lidcli necessarius quoad salutem suam, 552, 2.
- Michael vox unde derivetur, 606, 1. est princeps angelorum, *ibid*, ejus altercatio, 2. quomodo non csl ausus diabolum blnsphcmi® insimulare, 068, 2. an per os asín® Balaam sit allocutus, 462, 1.
- Michael Servclus censuil deil item reipsa in justos transhindi, 41U, 2. ejus jilhea blasphemia, 451, 2.
- Milites pro fide pugnantes et occumbentes Martyres sunt, 205, 1.
- Mille anni quomodo Deo tini dies unus, 478, 2 el scqq.
- Mdlrnarii docebant Sânelos in hac vita mille tantum annos regnatuos, 244, 2.
- Mina argenti quand esset pretii Græcls, 98, 1.
- Ministri hæreticorum sunt sponsi Penelopes, 460, 2. minis-Iri Ecclesiæ exerceant ministerium suum ex virtule Dei, 362, 1.
- Miracula sunt fidei ver®, non flet», 126, 2. eorum fidet a Deo oranti datur, 40, i.
- Mirari* capitur subinde pro colere, 680, 1. item pro *imitari*, *ibid*.
- Miseria hominis in hac vita orhiplex est, 183, 2. miseriis liu|jB vit® etiam justı subja-cent, 371, 1.
- Misericordia quid proprie sit, 322, 2. virtus est, 579, 2. defendit apud Deum sui Cultores, 119, 2; 120, 2. ejus vis, 121, 1. Deo amica cl proximi ed, 37, 2. cani docet lex Christiana, 168, 1, 2. quomodo Judicium stipcrox litare dicatur, 110, 1, 2; 119, 2; 120, 1. misericordi 1 cl piotai

sunt plerumque conjuncto, 91, 2, misericordia Dei maxima cl immensa est, 241, 2 el scqq.
 Misericordes clienti velul Deui sunt, 168, 2. In iudicio benigne n Deo Iudice habebuntur, 122, 1. impetrant per misericordiam suam remissionem, vel mitigationem pamm peccatis suis <l>bii®, 119, L
 Missa S. Jacobi quam antiqua ait quantæque auctoritatis, 8, 2.
 Militas parit incorruptionem, 314, 1.
 Milne Episcopali* ongo, 9, i»
 Milin omnia in fine mundi exurentur, et in cinerem con* vertentur, 487, 2.
 Modesto cl reverenter de divinis loquendum est, 332, 1.
 Modestia virtus unde dicta, 314, 2. ejus prestantia, 3i • cingulo represenlatur, 258, 2. esl sapiens, 32*, I. quæ et qualis sil virtus, qmc ejus officia, 323. est purpura ct cyclos Christiani, *ibid.* ejus «lotes, *ibid.* cl seq. OSt etiam compositionis intern® nclus cl eiTectus, *ibid.* quatuor ejus species, 2, actus «pintnor, *ibid.* varia ad eam requirendam mediã, 324, 1 el seqq. est dos Prelati, 382, 2. doctori cum primis necessaria est, 166, 2. ejus elogium, *ibid.*
 Modestus habitus decet mulieres, 312, 2.
 Monachi cujiisdam, qui vivens nemini detraxerat, in morte securitas, 188, 2. monachus Aflbgcrmcn*is per trecen- tos annus fuit in cistasi mentis, 480, 2. monachii* qui- dam sua vita sancta revelationem de sin damnatione revocari ferit, 423, 1.
 AlunniIh»s qmrc dæmon acerrimo infestet, 36», 1. cur cucullis utantur, 270, 2. erani olim lio'pitiles, 6f0 2. solitarii defenduntur contra hæreticorum calumnias, 92, 1.
 S. Monica quam scite inter diffidentes pacem conciliar. t. 357, 2. dirta meribibula per convicium, vicit in se vini cupidinem, 32, 2; 301, S.
 Mons quid typice cl tropologice denotet, 433, 2. in monte cur Christus sit transfiguratus, 1.
 Montami* hæresiarcha laqueo so præfocavil, 441, 2. est cx ambitione fartus hæresi.ircba, 453, 1.
 Mora pensanda sunt verba, 76, I*
 Mores depravati suculi pravi, 118, 2. morum odores ct colores, 312, I.
 Morientes animam commendant Deo, 373, 1. morientur omnes in fine mundi igne, 478, 1.
 Mors anim® in quo consistat, 6?, 2; 575, 2. ea vera ap- pellanda mors, 576, 1. mors malorum carenila est, 426. 1. aufert invidiam, 101, t. mors repentina per multorum exempli proh dur, 193, I. mor* nullis Sine- tis revelata fuit, 426, 2. mors martyrum quam beata sit, 373, 2.
 Mm liic.itio appetituum el sensuum dat cordis munditu-m, 95, 1. ejus symbolum csl cingulum, 958, 2.
 Mortuis quomodo Christus predicant, 849, 1 el seqq. mortui vivunt quoad animam post mortem, 350,2. mortui carni vivunt Deo, *ibid.*
 Mosit asemsio liber «lictus, est apocryphus, 6f<» I. Moses vere mortuus est, et ejus animi ivit ad limbum patrum, 2. cur secreto ab angetis sepulto* sil. *ibid.* cl 667, I. cum nlioquin ut numen c<dui«cnt II. br.ri, *ibid.* ob liæsilationem morte a Deo in deserto v*t mulclaliis, 41,2.
 Motus cadorum cessabit in fine mundi, 484, 2. motu* concupiscentiae in appetitu sensitivo, per <e, el sine vo- luntati* consensu, non sunt peccata venialia, 57. 2. iis stallili resistendum, 58. t. hi non sunt in hominis potes- tate, 57, t. non sunt liberi, >e«l solum jmagin ilion. \ et npp< litus >en*ita i, *ibid.*
 Mulieres cur in libidinem proti® Fini, 312, 1. domili intel viri* monstrum sunt, 311,2. honorent tiro*, 316, 2; 317, 1, ct ieq. paremia iis imperant, *ibid.* muliere* omnes separentur a viris etiam spirituilibus, 467, 2.

carum illecebre quam noilr, 672, 1. arcend® «unt castris, *ibid.*
 Mullus piscis «peculii nilorein restituit, gq, i.
 Multi Mpe capitur pro omnibut, jss, 2
 Mundana diligenda non sunt, 547, 1. ea cito «vane unt et pretereunt, 47. 1.
 Mundani sunt cives Babylonis, 402, 1. eorum vita pleni est triplici cnncupi*centia, 545, 2. habent enr stenle, milignum, difficile, morosum, 623, t. rorum duplicitas describitur, 44. 1. 2. pleni sunt comupisrentiæ, 545, t.
 Bflindi cordis habendi varii medis, 91, 2 et seqq.
 Mundities anim® facit appropinquare ad Deum, 18', 2 et scqq.
 Mundus tripliciter arripitur, 545, 1 ct scqq.; 547, 1. ac- quando metonymice pro munditiis, et ramali vita, 94, 4. aliquando pro orniti!, 145, I.mun li finis instil, 352. 1; 547.2. quomodo con iitnm .bilur, 477, 2. stabit sex mille annis, 480, 1. ejus coirummaho fiet noctu. 482, 2. nnn est æternu* cl immortalis, 474, 2.
 Mundus sanctos inquinat, 238, 2. ejus amor paril odium Dei, 544, 2 et scqq ejus «t.-scriplio, *ibid.* cito per- transit, 547, 2. ct quare 518,1. olit sanctos quinque obesum, 574, I cl scqq. ex co luto qnb fugit, 175, 2, 623, 1. Intus *ub diabolo est, 622, 1. est phmus pravi- tate ct iniquitate, *ibid.*t 2. ejus lubricius et pericula, 623, 2. ejus amor c-l adulterium, 175, 1. eju< amici- tia qu®, 17», 2. est hostis Dei, 17, 1. 2.
 Murmur contra Superiores quintopere Deo displiceat, 073, 1.
 Mutari nequit Deus, 67, 1.
 Mutatio omnis mortis e<t imitatio, 67, 2.
 MjanwiÇuv quid proprie tonet, et quis myops, 419, t, 2.

Naas rex Ammon typus fuit diaboli, 596. i.
 N«talís Martyrum quis dicitur, 373. 2. natalem Christi quun «levóle celebrare nns oporteat, 512, 2,
 Naturam divinam c\$«enlialiter habet solus D«?u*. peioi- ualiler solus Cliri*lu.<, accidentahier justí, 410, 2 ct *c j.
 Navis equo comparatur, HI. 1.
 Nrbridu Humani elogium, 315. I, 2.
 Nebula e*I nubes siut aqua, 462, 2.
 Necessaria vit® quæremh sunt, non superflua. 124, I.
 NeccMe e*I justum aliquando peccare, moraliter, non physice, 136, 2.
 Neglectum verbi sui quomodo Dens tilriscentnr, 8G, 2.
 Nrgligentiaín omnem homo esitare nequii, Iac, t.
 Nero quam in Christimo* accr cl dirus fuerit, 863, d.
 NcMoril bhspliemi lingua a sermibu* cornisa c>t, 155, 1.
 S. Niiolaus Toleutmus qua <»<c.im*)iic mundum <h*eru«'- Mt, 176,5.
 Nobilitatem generis olim j.vlantes, vocabant se film* Jo- sis, 6'4. I.
 No te media an iudicium flet, 482, 2. uoclu quare fideles orare debeant, 48a, 1.
 Noe quomodo octavus preco fuisse dicatur, 447, 2. quo- modo fuent præco justitia*, IW, t ejus fides cl justitia, 448, 1.
 Nomen suum cur non ponat S. Joannes inilio epistola, 501. 1. nomen Clin-tl quam eswt Gcnlibii* ew*um9 365, 2. nomen rapitur ahqu indo pro re cominati, lift», 2. et aliquando pm Jussu ct auctoritate, 2'8. 1.
 NovatiiniK quare schisma ab Ecclesia fecerit, 453, X
 No\r-iinu* el notus idem est quod postremos, 5J9, 2. idem qun«l pessimus, 549, 2. noiiMimum dicitur loin- pus Messi®, 873,1.
 Notii ts nota e*I hxreteM, ^40, 9.
 Ninum quomodo dicatur mandatum rharitotls, 537, 2. et seqq. novi cæh quomodo futuri pu>t resurrectionem, 48J. X

Nobel sine aqua .«nnl bardici, 674, I et seqq.
Nugit non oportet aures intendere, 72. 2.
Numen esse colligitur ex constanti inconstantia mundi.
474, 1.
Simcrus damnandorum et salvandorum an sit par, 118,2.

O.

Obediente (in) mmet Detu quintupliciter, 584, 1.
Obediontia ct subjectio est tessera verae fidei, 297, 2. obe-
dienti® filii qm dicantur, 260,2. obediontia debet esso
patiens, 301, 1. castitati servandae conducit, 269, 1.
obediontia cbaritatis quro dicatur, 268.
Observatione mandatorum amorem nostrum in Deum
testamur. 535, I; 536, 2.
Obstinatio est peccatum ad mortem, 620, 2. obstinatio
hrreticorum, 671, 1.
Obumbrare quomodo dicatur Deus in Scriptura, 68, 2.
Occadones patiendi fugere licet, 373, 2.
VI/ri» quid proprie significet, 459. 2.
Octonarius symbolum est felicitatis ælcrnæ et resurrec-
tionis, 340, 1.
Oculus birulo insistens symbolum Dei providentia,
379, 2. oculorum concupiscentia est avaritia, concupis-
cibile opes, 515, 2. in amore duces sunt, 459, 2. sunt
fenesInc mentium, 100. i in oculis Dei versantes modesti
simus oportet, 324, 1.
Odiens alium quomodo sit homicida, 576, 1, 2. occidit
quoque animam suam, 576.
Odium mundanorum erga Muelos et religiosos, 574. L
Offensa* mutuas condonat chantas, tarn in ofienso quam
in offendente, 356, 2clseqq.
Olei efferta et vires, 216, 1. oleo sancio a sc benedicto
curarunt morbos multi sancti, *ibid.* oleo «anclo ab Epi-
scopis benedicto nullus l.iicus ungit, sed solus sacerdos,
215, 2. oleum olivarum est materia Sacramenti Extrernæ
Unctionis, 216, 1.
Omne capitur pro fofo, 14,1,2. *omne non* Hebræis est *nul-
lum*, 575, 2.
Opera prater fidem ad salutem ol electionem ad gluri.im
requiruntur, 4, 1; 82, I, 2; 122, 1; 123, 1; 128, 2;
421, 1; 560, 2 et seqq; 568, 2, en tribuunt fidei per-
fectionem et consummationem, 129, 2. sunt ejus vita et
lingua, 125, 1. jungenda sunt orationi, 582,1.2. opera
bona merenturcœlrstein gloriam, 50. 2. ita «uni ea fa-
cienda t ut sint digna Deo, 64 ', 2. et quomodo id liat,
ibid, luce hominem in judien» securum reddunt, 560,2.
es signum sunt pradesInationis, 423, 1. opera fidei et
gr itiaē non sunt tribuenda voluntati. ge I fidei et grati®,
80. 1, opera et passiones nostras actionibus et passio-
nibus Christi unire debemus, 241, 1.
OpernntibuHsnIKpnnnnttilur gloria ca.de<tis, 423. 2 et seq.
Operariorum merces defraudata clamat in cœlum, 201, 2.
Opes conciliant invidiam, 107, 1. sunt dandæ pauperibus,
197,2. flori fœni comparantur, 46,2.
Opiniones novos introducunt hæretici, 452,2.
C. Oppius Centurio nn fuerit is qui astitit Christo in
cruce mnrienli, 640, 1. an converterit Hispanos, *ibid.*
Optimus maximus epillielurn est Del, 53, 1.
Ophitarum hæreticorum abominationes, 91, 1.
Orans cum Deo colluctatur, Isque se ab co vinci gaudet
fiducia, 40, 2. credat recta de Deo ejusque attributis,
39. 1. 2.
Orationis elogia, 617, i. in ea cur spem ct fiduciam
Deus exigat, 40, 1. ulraque ejus mensum est, 41, 1.
et Ipsa ut proprius actus spei et fiducie, 40, 1. pandit
Scripturam sacram, 438, 2. vim facit Deo, 40,2; 617,1.
ejus que sint vilia et impedimenta, 42, i. habet vinu.
et fiduciam ex bonis operibus, 582, 2. est mater casti-
tati» et conlinentiV, 258, 2. ejus vis in animi tristitia,
213, 2. quas habere c/^klilioncs debeat, ut quod petit

impetret, 4t, 2. optimum contra tcnlationes remedium
est, 58, 2. oratio assidua quæ sit, 222, 1. habere de-
bet opera socia, *ibid*, tacrymis roborata potens est, 2.
quomodo flat efficax, 223, 1. PCX ejusdem fructus, *ibid.*
ejus effectus qui, *ibid*, est clavis nidi, 225, 2. oratio
concordium est alata, 320, 1. orationem sanctorum
Dens provenit, 582. 2. oratio in Spiritu Sancto notat
quatuor, 683, 2. oratio fidei inflniiuiii salvatura que
dicatur, 217, 1. oratio in peccatum oranti tendens qu®
sit, 174, 1.
Oratores Christiani quinam fuerint, 143,1.
Oretur pro aegro in Extrema Unctione, 215, 2. orandum
pro principibus, cl quare, 300, 2. orandum pro invi-
cem, 221, 2. orare pro aliis est utilius quam pro se,
ibid, semper Christianus oret, 351, 2. orantes pro
peccatoribus ad niorlem peccantibus sæpe Deus non
exaudit, 620. 2.
Orígenes vita fuit talis qualis doctrina, 158,2. ejus error
circa rermn revolutionem in pristinum statum, 244, 2.
docebat animas Beatorum rursus ad carnem redituras,
245, 1. «tal cœlis aniinain et mentem, 491, 2. docuit
dæmonesaliquando salvandos, 331,1; 44 2. cur dictus
Adamantins, 331, 2 et seqq.
Originale peccatum habent omnes,
Originalis mundus qui dicatur, 447, 1.
Ornamenta vera mulieris quæ sint, 313, 1.
Ornatus nimius pejor est adulterio, 313. 2.
Os ad os loqui quid sil, 637, a
Osculum sanctum quod sit, 603, 1.
O.Mandri error circa unionem nostri cum Deo, 610, 2.
Ostendere in Script, significat rem reipsa exhibere, «lare,
donare, largiri, 126,1.
Ostensio fidei per opera cur in Ecclesia requiratur, *ibid.*
Otio marcet virios, 20, 2
Ovis cl hominis varice analogi®, 303, 1

P.

Pacifici et invidi antitheses, 275, Q.
Palma lyniboluin est natientium, 49. 2.
Parntamh Abballi silentium, 138, 1.
Pandora cur dieta sii terra : unde habeat nomen, et quæ
sit, 226, 1.
S. Pnphnutius quam Maximum Hicrosolymæ Patriarcham
liæreticum detestarciur, 636, 2.
ITxpi *trans, obiter, cursim* significat, aliquando non, 87,1.
Paradisus terrestris full obrutus diluvio, 339, 1. an re-
servabitur ab igne conflagrationis mundi iu usum par-
vulorum sine baptismo defunctorum, 477, 2; 488, 1.
Paradoxa christianismi varia, 66, 2.
Ilxpxx).tw significat horior, concolor, obsecro, 619, 1.
nx:0xAT.TG; quid significet, 533, 1.
na^xxÛTtSiv est inclinato corpore cl collo curvato in ob-
liquum aspicere, 86, 2; 256, 2.
HxpxD.aÇt; quid proprie, 67, 1, 2.
Parallela sententiarum carumdem ex epist. secunda S. Petri
el s. Judo, 651.
Parc® symbolum sunt fati, 194, ir. carum officia el no-
mina, fbid., 2«
Ilxpitwi-pcxmc quid proprie significet, 415, 1.
Ilx^rrciSr,aci qui sint, S37,2.
Parœd ei parochus qui dicantur, 264, 1.
Parthos (ad) an scripta prima S. Joannis epistola, 502,1. cl
cur. 2.
Parvuli beptizatI salvantur sine operibus, 125, 2. hi in
peccato originali mortui ubi et qualiter vivent, 490, 2.
non patientur pumain sensus, sed tantum damni, *ibid*,
ct seqq.
Pascere i«lcm est quod regere, 377, 2.
Passio Christi omnium dolorum est remedium, 305, 2.
eam recolere Christo est gratissimum, 307, 2. eam nos

•equi decet et Imitari, 303, 2. ejus memoria in Missa I fit, 241, 1. ejus memoria excitandi inni fideles, 376.2. ea Insigni gloria fuit compensata, *ibid.*
 Passio nostra quoniam modica sibi, 18, 1; 398, 1. cum Deus dulcorat, 18, 1. non est in cado, sed in tern, lune por eam homo (il angelis major, 19, 2.
 Passiones mortificanda ei qui ceteriui esse vult modestus, 824, 1. I
 Pastor animas tripliciter pascit, 378, 2. et cogitet se pascere oves Christi, non suas, *ibid.*, accurate oves suas Inspiciat, et lustret, 379, 2. libenter subeat onus non emolumentum causa, *ibid.*, placide suos regat, 380, 1. non vi cogat, sed amore agat, *ibid.*, idque ex Dei praecepto, *ibid.* 381,1. ne lucro inhiat, 380, 2. non Imperiose Ecclesiam vexet, 381, 2. clericis modeste imperet, 382, 1, 2. sil modestus, *ibid.* praeceptum ut pater, *ibid.*, gravitatem lenitale misceat, 383, 1, 2. sil forma vile subditis suis, *ibid.*, postnris in figura serpe pingitur Christus, 308, 1. pastores mali deglubunt oves, 674, 1. pastores quantum animarum eujusque curam gerere debeant, 498, t. eorum praeternum in relo magnum est, 285, 2.
 Pater luminum dicitur Deus et S. Trinitas, 05. 2. Deus Pater cur dicatur proprie gratiam dare, 562, 2. eum qui negat, et Filium, 556,2.
 Paternianorum haeresis de factura corporis humani, 54, 2.
 Pati pro Christo quam sil gloriosum, 365. 2 et seqq. et cur, 366. 2 et seqq. pati gaudent pro Deo Sancti, 17, 2. patiens temptatione in et dolorem beatus est. 48, 1. patiens injuste non conqueratur, ne meritum patientiae amittat, 332,2.
 Patiens est sapiens, 31, 1. patiens perdurans incudi assimilatur, 48, 1. is suorum affectuum est dominus, 26, 2. cum Christus coronat, 49, 2. ejus temporaneus et serotinus fructus quis, 206, 1. ei Deus adest suis consolationibus, 329. 2. inseritur cruci Christi, 364, 2. in illo patitur Christus, *ibid.*, fit unum cum Christo. 365,1 in eo ponitur Spiritus Sanctus, 366, 1. in patiente certat et vincit Deus, 397, 2. ei nullus nocere potest, 328, 2. patientium gnomae et exempla, 29, 1.
 Patientia concipitur pro perseverantia, 26,1. patientia Christiana quam eminens sit, 14, 1. est perfectio obedientiae, 301, 1. est Christianorum studium, 304, 1. quam sil imperfecta, 25, 1. quae perfecta, *ibid.*, quomodo opus perfectum habeat, 2. efficit virtutum omnium consummationem, *ibid.*, nulla sino causa est virtus, *ibid.*, et seqq. perficit stadium virtutum humilium, 26, 1. est virtutum calx, 27, 1. quae patienti bona adferat, 26, 2. ejus effectus, *ibid.*, medium est ad acquirendam perfectionem, 27, 1. 'lippiet virtutum et rerum omnium defectu', 27, 1. sex opera perfecta producit, 2. suffert patienter omnia onera et adversa, *ibid.*. Deum habet debitorem, 28, 1. citharae nssimilatur, 28, 1. creat Martyres, *ibid.*, hominem boatum cum tranquillum facit, *ibid.*, semper et ubique utilis est, *ibid.*, Clirhlo nos similes facit, 2 sine causa nihil in homine perfectum, *ibid.*, fatum quasi expugnat, *ibid.*, quomodo hominem perficiat, 29. 2. quando succumbat aut deficiat. 30.1. ipse vera sapientia, *ibid.*, ejus praecepta et dictamina varia, 32, 2. a solo Deo est petenda. 33, 1. palma? comparatur, 49, t. alia ejus elogia, *ibid.*, eam docet lenitatio, 23, t. ejus tres sunt gradus, 14, 1, adhortatio ad Illam, 205. 1, 2, patientia Dei erga peccatore*, 339, 2.
 Patronatus Jus non usurpent laici id non habentes, 644, 1.
 Patronus in quo differat nobis advocato, 533, 1.
 Pauciloquii (de) gnomae, 75, 1 et seqq.
 S. Paulinus Nolanus Episcopus cur se depingi nolle, 82, 2. dedit se in lyrum pro viduae filio redimendo, 38,1 ; 577, 2.
 S. Paulus unde dictus Saulus, 12, 1. ejus elogia, 493, i, in tribulatione gaudebat, 2. suos tortores ad Christum convertit, 374, 2, consensit in scribendo cum aliis

Apostolis, 2. 2. ejas cervix redii tac pro unguine dedit, 278, 2. omne* pene epholas suis orditur a gratiarum actione vel benedictione Dei, 241, 2. quomodo depressi* operibus legis fidem in Christum tantopere extollat, 122, 2. requirit opera fidei, 132, 2. hinc non adversatur aliis Apostolis etiam opera requiri auerentibus, 122, 2. is et S. Jacobus quomodo sint concubandi, quoad fidem et opera in justificatione, 132, 2. ejus charitas et unio cum S. Petro, 403, L
 Paulus Samosalenus Episcopus populum suum expilavit, 381, 2.
 Pavo symbolum est superbia, 546, 1.
 Pauperes cur Christus elegerit ad fidem et regnum potius quam divites, 106, 2 et seqq. illi his preferendi sunt, 104, 1,2. eorum contemptus quando sit peccato mortale, 103,1. eos divitibus aequarunt Gentiles, 97, t. quomodo dare eleemosynam queant, 121, 2. iis ex pio affectu succurrendum. 578, 2; 580. 1. aliquando ex Impatientia ingemiscunt adversus Deum et proximum, 206, 2 et seqq. pauperes Evangelici sunt veri et soli divites, 106, 2.
 Paupertas oritur ex nimia abundantia, 203, 1. paupertas primorum Christianorum, 44,2. eam reddidit Cbristius honorabilem, 45, L
 Pax significat Hebraeis gratiam et omne bonum, 400, t. charitatis comes et filia est, 654,1. soror est sapientis, 166, 1. ejus quinque bona, 169, 2. reddit opera nostra Deo grata, 1. est grati* effectus et comes, 241,2. proprie est piorum, 43, 1. pax conscientis quantum sit bonum, 492, 2. ea tantopere optanda, 327, 1. illa est quaedam incorruptio spiritus, 314, 2. quam pater Christus Apostolis optaret cum relinqueret, 241, 2.
 Peccamus quotquot sumus, 531, 1, 2. peccandi necessitas humiliat hominem, 137,2.
 Peccans non cognoscit Christum, 569, 1. peccantium tres sunt gradus, 317,2.
 Peccata quomodo Christus abstulerit, 567, 2. ea quomodo is pertulerit, ita i, peccata tam propria quam aliena operit caritas, et proximi et Dei, 356,1. coram Deo tripliciter, 2. causa Christi sanguis pronus expurgat et obolet, non radit, 550, 2 et seqq. iis valedicere debent Christiani, maxime qui vanitati ahi vacarunt, 317, 1 et seqq. ipsa in se non sunt paria et «qualia, 113, 1. mortalia omnia nemo vitare potest sine Dei gratia. 687, 2. peccata legere quomodo dicatur Deo», 357, 2. quomodo ea homo tegere possit, *ibid.*, 228, 1. ad peccata dimissa redeunt similes sunt canibus ad vomitum redeuntibus, 467, 2. peccata quatuor in coelo clamant vindictam* 201, i.
 Peccati tres sunt generis, 61, 2; 79, 1. idem est quod opus malum, 51, 2. est error vilis et inorum, 424,1, 2. quidniplidter coumihnatur, 62,1,2. est mors anima?, 62, 1. ejus an Deus sit auctor, 51, 1. varias habet causas nobis intrinsecas, 54, 1,2. debet esse voluntarium, 57, 1. ejus generatio et prosapia, proles, nepos, pronepos, 62, 2. ejus et tenebrarum analogi*, 525, t. non* reddit Deo dissimiles, 56, 2 et seqq. an majus quid quam iniquitas, *ibid.*, est contri Deum, *ibid.*, tollitur per tribulationem. 16, 2. quam grave malum sit, 567, 2. cum omnes obnoxii, 133, 2; 527, 1. 2; 528, 2; 687, 2. propter id Christus incarnatus est. 570, i. peccatum omne quomodo fugero possumus, 571, 2. unum trahit ad plura, 113, 1; 115, 1. incitatio ad peccatum est lenitatio, 16, 1. peccatum ad mortem quid sil, 617, 2 et seqq.; 618. 2. et cur dicatur ad mortem, 619. 1. peccatum originale non est morbida qualitas in anima existens, et perpetuo prava desideria excitans, 55, 1. peccatum omne veniale an ei gerere vitari possit, 136, 2; 687, 2. id non tollit gratiam, 136, 2. per id recedimus a Deo, 183, 1. id sensualitati, mortali voluntati tribuitur 57,1,

- Peccator est servus concupiscentiae, 465, 1. est nubes sino i
  aqui, arbor autumnali*, fluctui maria rimili*, et stella
  errane, 677, 1, 2. item quasi sus, 469, 1, ScIseqq. fidu-
  ciam si concipiat se veniam commissorum consecutu-
  rum, eam consequitur, 41, 1,2.
Pelagian! docent fidem esse ex nobis, non e gratia Dei,
  105, 1.
Perambularo significai dominium el imperium, 395, 1.
Perdii symbolum est adulantium et hypocritarum, 44, 1.
Peregrinamur in boc sæculo, 95, 2. peregrinari in fervore
  quid sit, 362, 2.
Peregrinationes ad sepulcra Sanctorum carpunt hæretici,
  sed insulse, 86**, 1.
Peregrinus quid proprie, quid metaphorice sigmtint,
  363, 1. peregrini sumus omnes in hoc mundo, cl quare,
  29!, 2 et seqq.; 293, 2. peregrini benigne excipiendi,
  642, 1.
Perfecti, integri et in nullo deficientes quomodo «listín-
  gutnlur, 29, 2. l
Perfectionem canentor patientia, 27, 1, ea sita in mortifi-
  catione concupiscenti®, 172, 1. **din** moderatione lin-
  guæ, 137, 1. per studium perfectionis ad Deum appro-
  pinquamus, 182, A
Periclis Atheniensis patientia, 29, 1.
Hipixutotai et ztswir.cu non lignificai adoptionem, 288,2.
Dipt**W**x significai redundantiam, 78, 2; 79, 2.
Persi* cum sororibus inibant conjugia, 167, 1. an a
  S. Joanne ad fidem conversi, 502, 2.
Persecutio est species tenlationis, 15, 2. in ea cur sil gau-
  dendum 9 18,2.
Persecutores sunt fabri coronarum, 328, 2 el seqq.
Perseverantia in piliendo accipit coronam, el habet opus
  perfectum, 26, 1. eam causal probatio, 21, 2. de sua
  perseverantia et salute nemo fidelis certus est, 421,
  1,2.
Perbonarum acceptionis vitium in quo consistat, 98, 1.
Penuario obtinendi quod petitur, oranti necessaria, 40, 2.
Petenti simplum, demus duplum, 37, 2. petenda neces-
  saria ad vitam, cl hæc a Deo dantur, 171, 1. ncc ra-
  dura, *ibid.*
Petronilla an S. Petri filia sit, 235, 1.
S. Petrus Apostolus quando cl ubi epistolam suam scrip-
  serit, 230, 1; 238, 1. fuit peculiaris Judsnruin cura-
  tor, 230, 2; 238, 1. varia ejus scripta apocrypha, 231,1.
  ejus elogium, 231, 2; 231, 2. privilegia ejus varia,
  231,2 et seqq. est a Christo fartus petra Ecclesiæ, est
  caput omnium Apo-bdorum,232.l fuit hlerarcha, *ibid.*
  ei firmitas in fide promissa est, *ibid.* repræsentat aucto-
  ritatem ct personam Christi, 232, 2. præest cum suis
  successoribus Ecclesiæ quasi moiiarchii, (*bid.* pjus jus
  sublimius quam quorumvis regum el Imp., 233.1. eJus
  nomon cur fideles litteris formati ascriberent, *ibid.* ejus
  jus etiam ad superos et inferos perlinet, 2. cœlum
  claudit cl aperit, *ibid.* ejits potestas Inconcuſsa manet,
  el durabit usque ad Unem mundi, *ibid.* per veteres
  pontifices designatus fuit, quali illis major,t'A,<lscq.Ec-
  eleriu per totuin orbem fundavit. 23 an in Angliam
  profectus sil, *ibid.* ejus effigies, *ibid.* ejus martyrium ct
  causa ejus, 235, 1. ejus sepulcrum, (*bid.* varia ejus
  nomma, 2'7. L quid sil nomen Petrus el Cephas, *ibid.*
  e«t Apostolus per excellentiam, 2. etiam in Ponto pr.e-
  dicavit, 238, 2. gaudet metaphora pelræ el lapidis,
  280, 2. ejus modestia, 291. t; esi testis pas-
  sionum Christi, 376. 1, 2. habuit revelationem su®
  mortis rt temporis, 377, !; 420, 2. morti proximus in
  carcerevinrtosChrKto lucrificet. 374, 2. pastor fuil pas-
  torum, 377, 2. quomodo S. Clementem suum successo-
  rem fecerit. *dnd.* certo fuit Rom®, 400, 2. quos ibi
  converterit, 402,1. quando secundam epistolam suam, el
  ubi scripserit, 404, 2. dictus est a parentibus Simon,
  406, 1 ejus fervor, 235, 1. ejus cura circa fideles ct
  totam Ecclesiam, 427, 1. ejus charités et unio cum
  S. Paulo, 403, 1. ejus candor et sinceritas, *ibid.*
P. Petrus Canirius in omnibus ndverris Deum benedicebat,
  49, 1. ejus cadesti* illustratio quoad sui cognitionem,
  63, 2.
<bxtv^Mvx quæ dicantur n Philosophis, 192, 2.
Phantasi® hominum quæ sint simulacra, 626, 1.
Pharisæi censebant lotam legem min esse servandam, sed
  pariem ejus majorem, 111, 2. eorum error duplex circa
  juramentum. 211, 2.
Philadelphia Christianorum quanta esso debeat, 322, i.
Philippus Macedo conviciatoribus gratias agebat, 29. 1.
Philosophi nonnulli in tribulatione sunt gavisi, 14. 2.
Phinees Eleazari filius an fuerit inter exploratores ad Ri-
  hab missos, 132,1.
Phœnix symbolum est Christi et Christiani, 016, 1. sym-
  bolum esi resurrectionis, 399, 2. hinc est insculptus
  sarcophagis plurimorum Martyrum, *ibid.*; 616, 1.
«bpvjptw est urbem præridiis el propugnaculis munitam te-
  neo, 654, 1.
Pietas csl condimentum patientiæ, 417, 2. debet hæc
  condi amore fraterno, *ibid.*
Pii semper alliguiHur et tribulantur, 364, 1; 449, 1.
Piscis hieroglyph!» uni est odii, 573, 2.
Piristrnti vis in dicendo quanta fuerit, 143, 1.
Piacere lleo in omnibus studeamus, 583, 1.
Planet® sunt typus haereticorum, 676, 2 et seqq. hoc no-
  men planet® ilem aliis Imminibus adaptatur, 677. pla-
  net® varios el miros habent motus, 483, 2.
Plato quomodo se ad iudicium preparerei, 488, 2. ejus
  paradoxa et antilogia, 167, 1.
Plinius omnem divinitatem ponit in beneficentia, 168, 2.
Pœnilentls actu*, 529, 1. est affinis elpars jusiitiæ.d/U, 1,
  per eam nci Deum accedimus, 181, 2; 182, 2.
Politicorum principia quæ obsint serio emendationis pro-
  posito concipiendo, 117, 1. pejerant sine conscientia,
  213, 1. duplex habent cor, et quam sint noxii, 44, 1.
Polium herba sæpe in die cotbrem mutai, 47, 2.
S. Polyrarpus comprehensoribus suis mensam apponi jus-
  sit, 373,2. detestatus est iiaerelicos, 636, 1.
S. Polychronius quam mente in cu lo versaretur, 490, 1.
Pontifex Judaicus rationali intextum gerebat *urim el tum-
  mim*, 010,2.
Pontifex Rom. imperai et præest regibus et Imper., 286, 2;
  27», 2. ejus triplex corona quid significet. 286. 2. ejus
  in Ecclesiam auctoritas, 232, 2. vocatur Episc. univer-
  salis, 376, 2. vocal Episcopos fralres, 1. Pontificum
  omnium brevis esi vita, 427, 1.
Ponius esi regio Asi® Minoris, vicina Ponto Euxino, 238, 2.
  ejus incoi® mire barbari erant, *ibid.*; 359, 1. apud cos
  erant antrum Cerberi cl alia barbaries, 238, 2. duros
  progignit homines, 359, !•
Porcus symbolum est hominum profanorum, 469, 1. item
  omnium peccantium, *ibid.* 2.
Potestas Principum cl Prælatorum n Deo descendit, 61, 1.
Præcepta legis veleris fuere mulla el gravia, 307, 1. præ-
  ceptum dilectionis proximi includit præceptum dilec-
  tionis Dei, 583,2.
Prædestinalus quis vere, cl quis non dicendus, 422, 1,
  prædestinali vere nequeunt in peccato mortali inori ,
  571, 1. non sunt elecU ante prævisa opera, ex mero Dei
  beneplacito, 420. 2 el seqq.
Praedestinatio ad gratiam pendei a cooperatione liberi
  arbitrii, ellam si hæc illius non sit causa, 421,1. præ les-
  linalionis dileinm i plrtieioruin confutatur, *ibid.* tria
  vera signa prædesUhatiohis, 423, 1. prædestimlio ad
  gratum non pendet ab ea quæ csl ad gloriam, 552, 1.
Prædicationis cl insitionis vari® analogi®, si i.
l Prdcicator rii concha, non canalis, 76, 1. sæpe eadem In-
  euled, 349,1; **U**i, 1,2; 668, 2. ejus senno sit sedalus
  non velox , 72, 2. populo uunc minari, nunc blandiri

debet, 157, 1. qualis esse drbeat, 301, 2; 378, 1. lo-
quitur vera et sancta, 360, 2. orci ante condonem,
ibid. »it sinceras, 85, 3. qui pomposas el vorbo*u«, c*t
nubes sine aqua, 674,2.
Prelati vitæ probitate subditis pareant, 333, 2 et seqq.
coram vita nb omnibus videtur, 381, 1,2. amore plus
apud subditos prolicient quam terrore, 150, 2. eorum
duo munia, 381, 2. quæ dotes, 382, 2. iis laici subjici
debent, 29b, 2. quantam ovium sibi credit irum cunm
habere debeant, C54 2 el seqq.
Prælaturæ ambiendæ non sunt, 134,2.
Premia tcntalionem vincentium , 21, 2.
Præparatio nd adventum Christi quæ faciendâ, 488, 2.
Præscientia Dei alia conditional., alia perfeda c*t, 2J9,1;
240, 1. latius patet quam predettinatio, 239, 1. ea in
Deo quoad electionem hominum sex dotes includit *ibid*
Presentia Dei ubique habenda, 602, *.
Primili@ Deo qunmodo iimus, 71, 1.
Primogeniti familiarum olim erant sacerdotes, 286, 2.
Princeps sil modeatus cl modernius, 383, 1. ejus vita ab
omnibus videtur, 384, 1. principibus civilibus otadire
debent Christiani, 297, 1. idque propter Deum, 298, 1.
sciant se potestatem a Deo accepisse, 6'«, 1. eorum
vita est quasi picta tabul i quam subditi Inspiciam, 303,1.
Principium Verbi Dei quod dicatur, 505, 2 et seqq.
Privilegia duodecim S. Petri Apostoli, 231, 2.
Probatio fideiquomodo operetur cl causcl patientiam,
23, 1, 2 el seqq.
Procella quin tenebrarum bærelicos mancai, 677, 1.
P nclivilas ad malum eliam in justis manet, 371, 2.
Profectus discipulorum recreat magistrum ,611,2. profec-
tus in via spirituali in quo silus, 53G, 1. comparatur
lucifero crescenti in diem perfectum , 436, 2.
Professio fidei, legis el cultus Dei, vocari potest religio,
90, 1.
Proficere semper in melius Christiani debent, 270, 1 et
seqq.; 542, 2.
Promittit Deus vitam «ternam in fide constantibus, 558, 1.
in veteri lege quoe promiserit Deus Christianis se datu-
rum , 410, 1.
Prophets loquuntur de futuris quasi dé proteritis, 678, 1.
iis quanta sil fides adhibenda, 432, 2. omnes a Deò sua
oracula acceperunt. 66. 2. Apostolorum et Christianorum
ppr suam prophclia in fuere ministri, 255, 1.
Prophetare capitur pro *interpretari* 437, 1.
Prophetia Henoch qualis fuerit, 677, 2. prophetia vera
venit a voluntate Dei, 438,2» subindo datur improbis,
firmior in visione, 433, 1. e4 vellit lucerna, 433, 2.
prophetia Scriptura quæ dicatur, 437, 1.
Propositum nulli quod serium emendandi vitam non ha-
beant, hinc damnantur, 117, 1, 2 ct seqq. propositum
firmum omnibus sæculi illecebris resistendi reddit
cor hominis mundum a sæculo, 95, 1.
Piolocnnonici libri sacri qui dicantur, 496, 1.
Providenti@ Dei sua Christiani committunt, 193,1.
Proximo benefaciendum Intuitu Dei, 37,2. proximus nobis
diligendus quis sit, III, 1,2. ct quantopere, 593, 2.
Prudential definitio, 352, 2. unde vox formetur, *ibid.*
ejus partes, *iMd.* ejus actus cl officia, *ibid*, ejus elogium,
333, 1 varia ejus præcepta, *ibid.*; 416,2.
Psalmodi@ quatuor fructus, 213, 2.
Pseudopropheta» nunquam defuere, 440, 1.
Pa chici qui dicantur, 163, 1.
Pudicitia legis Christians, 161, 1, 2.
Pudor damnandorum in iudicio quantus futurus, 560, 1.
et quæ ejus ratio, *ibid.*
Puerorum institutionis magna cura habenda, 512, 2. pueri
olim sub specio vini Eucharistiam sumebant, 278, 1.
Punitio improborum salus csl proborum, 299, 1.
Pupilli et viduæ Deum tutorem habent, 93, 1.
Pura est el cabla lex Christiana, 164, 1, 2.

Purgatorii pœna quam acerba sil, 480, 1. anima» inde
Christus ad inferos descendens liberavit, 337,1.
Puritas doctrina», castitatis et vil@, est una e n^lis vera
fidei cl Ecclesiæ, 164, 2. puritas csl quædam unctitas,
566, 1. quanta purilas Dei ; bine pura tum decent,
94, 2.
Pythagora apud suos auctoritas, 567, 2.
Pythagoreorum quinquennale silentium, 73, i.

R.

Ridulpbus tacens silentio ignem compescuit, 144, 2.
Ribab meretrix an caupnna, 130, 2. an salvata, *ibid.*
quæ bona fidei opera fecerit, 131, 1. non poterai explo-
radores prodere, *ibid*, ejus fortitudo, tbid. ejus quinta
fuerit fides, *ibid*, fuit Ju«tificnta, et avia Dividis el
Christi, 2. quando sitjustificata, m ante admissos explo-
rator*- . an post, *ibid.*
Rebellio signum est hæresis et infidelitatis, 297, 2. rebel-
lio contra Superiores qumlopere Deo displiceat, 673. 1.
Recidili quantum sit miluin, 466. 1, 2.
Redemerit nos quam plene Christus Dominus, 265, 1.
Regendæ quomodo sini animæ, 377, 2.
Regeneratio Christianorum duplex est, 242, 1. rogcneri-
tionis divinæ dignitas, 272. 1.
S. Reginaldus a D. Virgine esi in magna egritudine in-
unctus, 218. 1.
Regio animo sint Christiani, 110, 5.
Regnum Dei quomodo in nos adveniat, 688, 2. id est ip*e
Deu< cum omni sui felicitate, 106, 1.
Regula septem rectæ vit@, 280, 1.
Relatantes in peccatum similes sunt canibus, 467, 2 et

Relapsus in peccatum quam grave sit malum, 466, 1, 2.
Religiones bonæ bene servant silentium, 138, 1.
Religioni quod sit etymon* 88, 2; 90, 1,2. decem ejus
species, 93, 2. religio virtus quæ sit, 89, 1, 2. vio-
latur per loquacitatem, 90, 2. ejus effectus, 01. 2. re-
ligio cipitur item pro pietate, *ibid*, religio vera ab
liærcticis blasphemiuilur, 442, 1. religio inunda Chris-
tianorum est, non hærelicorum, 91, 1, 2.
Religiosa villi donum perfectum est, 64, 2. ip<a continua
quædam probatio est, 24, 2. est regale sacerdotium,
283, 2.
Religiosi <unt holocauMa, 288, 1. cur a sæculo avellant,
95, 2. sunt beati, quia sunt quod esse volunt, 465, t.
eos cur inni.dani oderunt. 574, 1 cl seqq. quare de-
beant esse modesti, 323, 2. qmnluin mundo pn»sint.
92, 1. eorum quales debent esso sermones, 362, 1.
quomodo a Superioribus exerceantur, 24, 2. el iis peri-
culum a lingua, 153,1.
Religiosa quædam Tabcnncsiota a reliquis despecta, Ju*tu
angeli declarata cslomnium sororum sanctissima, 45,2.
Religiosus quis proprie dicatur, 88.2; 90, 1.
Reliqui@ peccati qu@ dicantur, 218, 2. reliquias Sanctu-
rum odit diabolus, ucc fert, 668, 1. earum cultu/
adstruitur, *ibid*^
Remissio peccati est actus Justitio?, 529, 2 cl seqq.
Renovatio elementorum cl coelorum in mundi fine futura
est, 485. 2,
Reprobatio non est causa exilus ab Ecclesia, lapsus'el
damnationis improborum, 552, 1
Reprobatur nemo posi acceptam gratiam prævi«us ea
male usus, nisi post et ob prævisn demerita, 421. 2.
Reprobi non sunt ante pravisionem peccatorum posili a
Deo ad inobedientiam cl rebellionem, 284, 2.
Residentia Episcopis prapipitnr, 579, 2.
Rrsislendutn nobis est concupiscenti@ , 58, 1. ct tenla-
lionibus, 61, 1.
Resolutio constans ad resistendum omnibus <@culi invita*
•neniis , reddit hominem ab co Immaculatum, 95, 1•

Resurgent omnes cum iis quos Domino acquisivenint,
i. resurrexit Christus virtute animæ suæ, 334, 1.
Resurrectio rerum omnium, uti ct hominum, erit in
mumfi fine, 485, 2 ct seqq. resurrectio cur dicatur
regeneratio, 242, 2. ejus symbolum est phœnix, 399,
2. resurrectio Christi est velut sigillimi omnium ejus
operum, 313, I. hæc ct ejus concomitantia denotant
eum esse Messiam, 613. 1. illa ipsa nos suscitavit,
244, 1.
Revelationis dies dicitur dies judicii, 252, 1.
Rex est viva Dei in terris imago, 298, t. est regni sui
primarius, 299, i. sil subditorum velut pastor, 309, 1.
regibus debetur honos, 109, 2, pastores æmulcitur,
674, 1. precellant reteris charitate, 110. 1. eorum feli-
cius quam sit momentanea, 479, 2. omnes sunt a Deo
vel per sc, vel per suos instituti, 298, 1. meminerint
se ei subditos esse, 2. iis olim præferebilur ignis, \$77,
2. rege* pii semper Ecclesiam cl Pontificem Roma-
num coluerunt, 298. 2.
Robcrtus Cardinal. Bellarminus sc depingi vivum noluit,
82. 2. ejus patientia, 305, 1.
Roma S. Petro debet fidei sinceritatem, 235, 2. cur ab
eo vocetur Babylon, 400, 2 el seqq. utriusque urbis
im.ibgiæ, 40!, 1. a quo primum vastata, 550, 2.
Romana Ecclesia quam semper fuerit florens, 402, 1, 2.
quare facta Patriarchalis, 13, 1. ejus in fide cl pietate
constantia S. Petro ascribenda est, 428. 1.
Romani aliqui in proposito constantes recensentur, 95, 1.
*PozT(csl lancis in libra momentum, 67, 2.
Rosu brevis decor, 47, 1.
Rota nativitatis quænam a lingua inflammetur, 146. I.rota
sumitur etiam pro tormento, el quale id sit, 148. 1,2.
Rudentes inferni sunt ejus viset jus in peccatores , 444,1.
vel ejus claustra , 687, 2.
Rupcrlus Tuitieibis Abbas cœlibis est edoctus, 34, 2.
'Pwapix tam ad externa, quam ad animam refertur, 78, 2.

S.

S bebræum sæpe Syri et Chaldæi mutant in T, 649, 1.
Sacerdotes habuit omnis respublica el gens. 283, 2. sa-
cerdotes in Ecclesia Dei sunt velut principes, 72, 1.
pauci salvabuntur, 135, 2. eos etiam confiteri oportet,
219, 2. eorum est pro omnibus orare, 221, 2. sunt
regales. 285, 2. quam honeste et decenter vivere tenean-
tur, 287, 2. quare debeant esse modesti, 323, 2 et seqq.
semper salutaria el sancta loquantur, 361. I ; 362, 1.
Sacramentum quid sit propria signifi.alione, 340, 2.
Sacramenta Irin perhibent testimonium Christo. 613, 1,2.
Sacrificii mystici decem species, 93, 2. Sacrificium Missu
pro omnibus hominibus offertur, exceptis excommuni-
catis, 534, 2.
Sadducei negabant resurrectionem, 473, 2.
Saculum unde deducatur, 95, 1.
Sil est symbolum sapientis, 444, 2.
Salam significat retribuere, ctpacificum esse, 371, 1.
Sahatidorum paucitas, 116, 2; 118, 1; 340, 1.
Sahalor dicitur tam Jesus , quam Deus pater, 408, 1.
Salvatur homo difficillime, etiam Catholicus, 117, 2 et
seqq.
S. Salvius vit» redditus ul Ecclesiæ prodesset, 604. 2.
Salus in salutatione apprecata, quid significet, 14,1. *salus*
Punica lingua *tria* significat, *ibid.* salus triplex est,
371, 1. salus animæ revelatur statim a morte el in ju-
dicio universali, 247, t. ejus assequendæ quæ sint signa,
423, 1. 2. pro ea quidlibet faciendum, 119, 1.
Silutatio Apostolorum el Sanctorum cst efficax el realis,
13,2. «*ilutatio* Hebræorum erat *pax vobis* t 647, 2.
Samosateni quam Eunomium haeresiarcham aversarentur,
636, 2.
Saluta (in)<inelorum quando aliquis extra ordinem in-

gredi posset, i/hW. in cis B. Virgo non habitavit, *ibid.*
Sancti diaconi in tormentis constantia, 295, 2.
Sancti non aperiunt os nisi ad Inudes Dei, 74, i. semper
se vocarunt peccatores, 137, 1. in vita fuerunt infirmi,
cur, 22\$, 2. in cœlo perpetuo Inudent Deum, 15» 2«
eorum os est quasi .litaro thymiamatis, 241, 2. nihil
liment, 330, |. iis prima peccata ad gloriam cedunt,
358, L omniumopeium initia ad Deum referunt. 862,
2. semper incipiunt, 425, I. post mortem curant res
mortalium, 427, 2. dilexerunl montes, *ibid.*; 432. 1.
cruciantur offensis contra Deum el proximos admissis,
449, 1. sunt velut cœli novi et lerra nova, 491. 2. sunt
lux mundi, 524, 1. sunt nostri advocati post Christum,
533, 2. iis r.on est scandalum, cur, 541. 1. in judicio
non trepidabunt, 559, 2; 5G0, 2. sunt mundanis exosi,
574, 1 et seqq. eorum vola prævenit Deus, 5S2. 2. Deo
nixi quid non faciant, 590, 1, 2. amarunt hostes suos,
593, 2. quomodo utantur ira sua, 77, 2. peccantes
semper ad vulnera Christi confugerunt, 534, 2. habent
spem mixtam timore, 603, 2 eorum festa quare cele-
brentur, 615, !•
Sancti eminentes dominium in feras acceperere, 151, 1.
qui sancii in Canone Mis>® recolantur, 208, 1. Smeli
veteris Testamenti quomodo dicantur fuisse Christiani,
254, 1. quo quisque Sanctorum sive ante, sive post
Chrhtum illi fuit vicinior, eo magis ob illo fuit et graliæ
radiis illustratus, *ibid.* Sancti nulli mire erga Chris-
tum incarnatum affecti fuere, 512, 1. nulli vitam pro
aliorum animæ salute exposuere, 577, 1. qualem non-
nulli certitudinem graliæ habuerint, 584, 2. tamen
horum pleriquo metuunt, 585, 2.
Sanctificatio est proprium opus Spiritus Sancti, 239, 2.
Sanctitas proprie quid sil, 94, 2. vera in quo consistat,
566, 1 et seqq. scilicet in vitæ puritate, 261, I. plena
et universalis sanctitas quæ sit, 2 et seqq. ea quanti
a nobis facienda sit, 240, I. facit hominem interritum
ad omnia. 331, 1. sanctitas propria optimum animarum
convertendarum adminiculum, 228, 1. sanctitas Christi
cst causa sanctitatis noslræ, 507, 2.
Sanctorum sunt et fuere varii spiritus, 41, 2.
Sanctus quis proprie sit, 261, 1. sanctum tria faciunt,
566, 2.
Sanguini effuso ubique aquam Christus miscuit, 609, 2.
sanguis cl aqua probibant Chrislum verum esse homi-
nem et Deum, 609, 1, 2. *sanguis* in Script, significat
omne peccatum , 550, 2. sanguis Chrisii reserat cœlum,
240, 2. est balneum animæ ægræ, *ibid*, quomodo co
anima aspergatur, 241. quomodo nos n peccatis emun-
det, 526, 1, 2. is effusus unitus mansit deilati, 265, 1.
ejus vis infinita, 265, 2.
Sapientes soli sunt tolerantes, 33, i.
Sapientia vox unde dicatur. 30, 2. sapientia sancta el vera
quæ sit, *ibid*, et seqq.; G3, 1 ; 16\$, 1. cur hæc dicatur
cœlestis, 16\$, 1. ejus et falsæ antitheses novem, *ibid.*
ejus effectus, *ibid*, vera pudica est, *ibid*, ct 2. ejus comes
est Castitas, 165, I, est Dri filin, est cœlcsti*, 165, 2.
requirit cor purum, *ibid*, est pacifica ob varias causas,
1GG, 1. item modesta, 2. est suadibilis, *ibid*, est bonis
consentiens, 168, 1. est plena misericordias, 2. ipsa csl
complementum omnium virtutum, 169,1. csl lumen
animæ, 64, 2. hæc præ reliquis donis a Deo postulanda
est, 33, 2. et ab eo solo, 3\$, I eam acquirendi praxis,
31, 2. sita est in patientia, *ibid*, sapientiam omnes
angeli el homines a Deo participant, 688, 2. sapientia
terrena quæ dicatur, 1G2, 2. quæ animalis, *ibid*, item
diabolica, 163, i.
Sara coluit Abraham maritum : ejus nomina, 317, I.
Satagere quis dicatur, 4jQf
Satanas est Calvini Deus,
Saul humilis cum esset, ad regnum evectus est, 45. 2.
Scandalisantes alium dissolvunt Chrislum, 588, i.

- Scandalum proprie quid sit, 541, 1. Sancti scandalum non habent, *ibid.*
- Schisma consistit sine hæresi, 68, 1. quam ipsum sil gravo scelus, *ibid.* 2»
- Schismatici solvunt Chrislum, 588, 2.
- Scientia quintuplici significatione accipitur, 416, 2. vera scientia quæ sil, *ibid.* ejus soror est abstinentia, 417, 1 — *Vide* Sapientia,
- Sclopcta quando inventa, 147, 1.
- Scriptores hagiograplii a Spiritu Sancto incitati sunt cl directi, 438, 1. plerique fuere sancti, *ibid.* cur inter se consentiant, 2, 2.
- Scriptura speculum cst, 83, 1. csl explicanda ex mente Ecclesiæ et Patrum, 438, 2. cam pandil oratio, *ibid.* et vitæ puritas, *ibid.* hinc eam quisque suo sensu exponere cl interpretari non potest, 437, 2. non est ad conceptus privatos trahendi, 491, 1. eam hærelici depravant, *ibid.* non est facilis intellectu, 493, 2. est quasi lucerna lucens in tenebri* siculi, 433, 2 et seqq. interdum habet onliptosin, 558, t. cur dicatur prophetia, 437, 1. ejus intelligenlia a Deo pelcnda, 2. venii a Spiritu Sancto) 6033«
- Scrupulus tollit charitas, 592, 1.
- Scrupulosi quomodo se in timore suo gerere debeant, 59, 1.
- P. Sebastiani Barradii ultimum ad suos monitum, 388, 1.
- S. Sebaslianus quomodo SS. Murcum et Marcellianum in tonnentis nutantes continuarti, 251, 1.
- Secta tripliciter capitur, 452, 2.
- Sedebant Judæi cl iUmani in consessibus, 102, t.
- Seges suum habcl mane el vesperam, 206, 1.
- Semel* capitur pro *omnino el irrevocabiliter*, 659, 1. quomodo Christus semel pro peccatis nostris dicatur mortem subiissc, 333, 2 et seqq.
- Semen parentis non inficit corpus filii, ul excitet concupiscentiam, 55, 1. semen Dei est multiplex, 570, 1.
- Senectus venerabilis est, 386, 1.
- Senior idem est quod dominus, 631, 1.
- Sententiæ eadem subinde reponuntur scriptoribus hagiographis, el cur, 231, 1.
- Sepulcrum Mosis ignoratur, 667, 1. sepulcro fetido lingua maledica assimilaiur, 154, 1, 2.
- Sermo condonatorum sil sedatus ct solidus, 72, 2. sermo Dei ardentcr depromendus, 360, 2.
- Serpentes ab hominibus domantur, 152, 1.
- Servi Dei nihil ejus servitio subtrahant, sed lotos se ei dedicent, 72, 1. servum essa Christi quam honorificum fit, 13, 1. servi olim ob christianitatem male ab heris excipiebantur, el patientes erani, 302, 1. servi cur in omni timore dominis subditi esso debeant, 300, 2. servis manumissis dabatur olim vestis alba et calceus, 300, 1.
- Servire Deo regnare est, 653, 1. quam Christo servire teneamur, 265, 1.
- Servitus quare, et qua occasione inducta, 465, 1.
- Si capitur subinde pro *Quia*, 593, 2.
- Sibrihc fuere virgines, 165, 2.
- Sigismundus Imper. quomodo punierit ducem avarum, 200, 1.
- Silentii elogia et laus, 75, 2. id sedat mala linguæ, 144, 1. item ignem, *ibid.* id docet loqui, 138, 1. silentium Chrbliuum commendatur, 89, 2; 9., 1. item Keligiosorum, 91, 1.
- Shvanus el Sitas idem est : fuit bajulus epist. S. Petri in Orientem, 400, 1.
- Similes Deo sunt justii tripliciter, 564, 2. modi quibus similes Deo reddamur, 565, 2.
- Simeon Slylites identidem ad cœlum suspirabat, 490, 1. quam patuntor varias cœli injurias tulerit, 48, 1.
- S. Simon nude dictus Zelotes, 668, 2.
- Simon Magus docuit opera ad salutem non requiri, item libertatem carnis asseruit, 4, 2; 122, 1; 568, 2. ejus misorabibis intentus, 441, 2. quam fuerit fabulosus, 428, 1. docuit Deum esse auctorem peccati, 51, 1; ein»
- libi lo♦ 656, 2, e* seq.
- Simoniani negabant Chrislum esse Deum. 657, 1, 2. quomodo majestatem Dei blasphemarent, 665, 1. ici «eqq.
- Simonis quod sil etymon, 406, 1.
- Simplicitas cordis, et cor simplex quod dicatur, 270, 1 el seqq. simplicitas in Script, cum dedando agitur, significat dandi afflucntiam, 35, 1.
- Sinceritas decet Christianos, 472, 1, 2. ea la'te denotatur, 277, 1.
- Sincerum* tria diversa denotat, 472, 1.
- Sinu (in) Christi cur Joannes recubuerit, 499, 1, 2.
- Sinuare el sinus metaphorica significatione quid significant, 387, 1.
- Sisinnius Novatianus Episcopus reprehensas fail a fidelibus quod ossei homo mollis, 101, 1.
- Sisois Abbatis oranlis fiducia de impetratione petilorum, 41, 1.
- Sobrietas mater vigili® el caslitalis, 390. X qaalis Christianos deceat, 259, 1, 2,
- Societas huminis cum Deo unde fiat, 52^ 1, 2 societas bonnrurn inter fideles quæ sit, 526, 1. societas in pœnit ad quid pro<il, 396, 2.
- Societatis Jesu Collegia quantum Belgio profuerint, 297, 2.
- Socii aiTricant sociis bonitatem vel malitiam, 324, 1.
- Socratis patientia, 29, 1.
- Sodomæ incendium quam horrendum fuerit, 448, 2. ejus incoi® omnes nd inferos damnati, 449 J,
- So loinia quam infame el probrosum scelus, 2.
- Sodomiti quomodo cœlitus puniti, 662, 2. an omnes transmissi ad ignem æternum, *ibid.*, 663, 1.
- Sol (>alcr luminis Deum optime repræsenlal. 64, 1. dupliliter tenebras et umbram causal. 67, 1. habet quoque suam parallaxin, *ibid.* ejus vicissitudo quintuplex c-l, 68, t. typus est Ecclciæ, 436, 1 el seqq.
- Sollicitudo nimia temporalium rerum an malitia quidam est, 78, 2. ea cst Christianis prohibita, 388, 2
- Suhere Christum qui dicantur, 588, t el seqq.
- Solyinaimi Turearum Imp.de Lulhero testimonium, 589, 1.
- Somnia vendunt hærelici, 663, 2.
- Somno moderate indulgendum, 664, 1.
- Sortitio rerum nostrarum iu manu est Dei, 191, X
- Sphadanifonicaquaii diversorum sint saporum, 157, 1.
- Spartanorum consensus el unanimitas. 321, 2.
- Species aliena visa magis menti iuhærct quam propria visa in speculo, 84, 1.
- Speculi descriptio, 83, 1. id an vim habeat inducendi oblivionem sui potius quam alterius objecti in eo visi, 84. t. id mulierum est, non virorum, 82, 2; 84, 2. in eo ridetur ipsa facies, non ejus imago, S3, 2. ejus cl verbi Dei analogie vari®, 85, 1 et seqq.
- Spes per synecdochen omnem Dei cultum complectitur, 316, 2. spes vitæ futur® excitatur per patientiam, 26, 1. hæc animal ad patientiam, 205, 2; 684, 1. hæc in Christiinis quam certa el efficax sit, 242, 2. posset proinde vocari regeneratio, *ibnL* cur dicatur spes viva, cl quæ sil hæc, 243A ct seqq. est fidei anima, 2. spes nostra csl Christus, 241, 1. spes in Drum crescat tribulatione crescente, 449, 2. ca in oratione excitanda, 225, 1. earn in orante quare Deus poscat, 40, 1. ipsa pro objecto babel Deum, item alia ad Lkuiaë ducentia, 260, 1. quo ipsa major in affectu, eu majorem gignit credulitatem obtinendi, in intellectu, 40, 2. spes alia quam vana sil, 189, 1. spes el fides quomodo inter se habeant, 40, 1.
- Sphinx imago est ignoranti®, 609, 2.
- cl maculas el scopulos significat, 673, 2. est proprie micula in vusté c vino aut Inguine, 266, 2, 458, 1.
- Spiritualibus (in) nostri curam gerit Deus, 390, 1.
- Spiritus Saucius quomodo ad invidiam concupiscat, 177v

1. ejus relui in nos, 2. quinta nobis del, 179, 1. <ju* divinitati probatur, 256, 1, 2. ei attribuitur redemptio et Miicificatio in humani generis, *ibid.* requiritur in patiente, 366, 1. et is eum adjuvat, *ibid.* substantialiter datar in justificatione homini, 411, 2 et seqq.; 553, 2. item io CunfiriOAliune, 551, 1. nMidil scriptoribitis sacras, 38, 1. esi invocandus in dubiis, 554, 2; 558, 2. Spiritus quis non invidiam concupiscat, 177, 1. spiritus internus EnlhmiaMARum jugulatur, 551, 2. spiritu privato non sunt probandi spiritus et doctrinae, 5SG, 2. Spiritus, aqua, et sanguis quid ad litteram anagogico, mystice, allegorico, symbolice et tropologice significant, in eo quod testimonium dent, 612, 2 et seqq. epiritus quis testimonium det <le Christo, *ibid.* et seq. spiritus omnes examinandi sunt, 5SG, 2. spiritus spei pne»tat spiritui timoris, 42, L spiritus vocatur suggestio et inspiratio, 586, 1. sic vocari quoque possunt doctores, *ibid.* quibus spiritibus Christus apud inferos praeficiarii, et quid, 195, 2. Splendor faciei est signum favoris et operis, 65, 1. Stabilitas mentis quomodo paretur, 69, 1. Stelli* in fine mundi ardebut et liquabuntur, 485, 2 et seq. sed erunt deinde speciosiores, 156, 2. an alantur vapores, 484, 1. S. Stephanus quando servierit S. Jacobo 31 inori sacrificanti, 0, 1. Tipo;quam rana significet, 396, 1. Sion i docebant misericordiam non esse virtutem, 579, 2. Styli varietas in uno eodemque auctore unde proveniat, 404, 1. Suadere cor, quid sil, 550, 2 et seqq. Subillernalio et humilitas in Clericis quam sil necessaria, 3X7, L Substantia nulla mala est, nec producit a diaboli, 51, 2. Succingit se homo quare, 257, 2. Suggestio pruna ad peccatum, non est peccatum, 56, 1. SiliisUb horetici, unde et qui dicantur, 469, 1. Superbia mera esi insania, 180, 1. ea a Deo recte in liur, 2. mater bellorum esi, 171, L Deo exosa est, 357, 2. ed fons hie se oft, 451, L. superbii vitio est ambino et fastus; ejus concupiscibile est umms mundana pomp i, 516.1. Supercertare quid sit, 6*5, 1. Superiorum in Religione est suos mortificare et probare, 21, 2. idque sensim et per minora ad majora arrendendo, 129, L. coram esi semper commonere, 425, t. ab injuriis abstinere, Gufi, 2 et seqq. Sm* lupor et hebetudo, 470, L. uicpere in Scriptura significat omne obsequium et i', Gi3, 1. sip tplanla vox unde derivetur, 299, 2. Svila irpicbcii'U» fuit dhsululloris animi, 2, 2. Sympathia quid sil, 322, 1. SynaxK lb bal in Ecclesia et conventu, 99, 2. Ecclesia quem ohm ordinem in Synixibus servaret, 107, 1. S}nacc non exstat cpi>L. secunda S. Pelii, 404, 1.
- T.**
- Tabernaculum figura erat saeculi praesentis, 13i, 2. laberandum est symbolum corporis, 425, 2 et seqq. Tabernacabwui in frsolum quid representarci, 426, 1, 2. Taut imprudenter qui loqui aliis debet, 110, 2. licere et aulire de et sapientiam, 73, 1 et seqq.; 74, 1. Talj e an oculis suis videant, 4U, s. a ule audiunt, *ibid.* eorum ubi terra Vila, 2. Tantalus ditius quasi 196, 2. Tarditas loquendi conducit ad sapientiam, 73, 1. Tartarus vix unde deducatur, 444, 2. Teg*re peccata quomodo dicatur charilas, 357, 2 et seq. T&Wf quinluplicem palilur significationem, 29, 1. TtXcUw;est perfectio et purificatio, 30, 1. Templum Dei est fidelis, superaedificatum sancta fidei, 682, 2 et seq. templum spirituale quod (liratur, 282, 2. Tempus cur vacetur hora, 519, 2. ejus nobis habenda ratio, 631, 2. lempo humum quini brevis sil, 480, 2. Tenacitatem (ob) exempla castigantium, et seq. Tenebra* sunt symbolum (bibuli, iguorunliceet peccati, 524, 2 et seqq. Tentant diversimode nos Deus et demon, 53, 1. neminem lentil Deus non male agendum, *ibid.* Tentatili triplicem pahur significationem, 13, L. in tentatione quomodo gimiare ficcai, 20, 1. in teitacionem non induci quomodo rogemus, *ibid.* quomodo illa appetibilis sit, 2, cam vincentes ahi eadem vincendi dant exempli, 21, 2, ipsa mire mentem illuminari in via virtuti*, 22, L. cam mm curant generosi, *ibid.* est per se mala, sed justis per accidens fit boni, 51, 1. in tentatione non peccatum cogitandum de iudicio, 207, 2. ejus sunt tres gradus, 56, 1; 61, 2. per eam anima sensim purgatur, ut perveniat ad perfectionem summam, 22, 2. piub. et explorat fidem, 21, 2. eam vincendi praxis, 15, 2. tentatiti una cuneus est ad vincendum aliam graviolem, 21, 1. Tentaciones vii litem exacuunt, 20, 2. sunt stimulus spei et orationis, 21, 1, 2. sunt breves et modicae, 2, et seqq. sunt experimenta virtutis, 250, 1. igni comparantur, *ibid.* cium commoda, 20, 2 et seqq.; 22, 2 et seqq. S. Teresia pali pro Deo gaudebat, 18, 1. Terra posi diem iudicii decoranda, et cur, 491, 1. item ab nimii imedidiclic liberami, 2. ex aqua et per aquam consistit, quomodo, 475, 2 et seqq. aquas immixta est, *ibid.* cani Christus sua incarnacione in celum t. mmit ivii, 3)3, 1. terra cur dicatur Ceres et Itali. 22, 1. Terreo* illico pertranseunt, 272, 2. ab iis nostrum cur avellere debemus, 488, 1.* Terrores Scriptura optime animam docent, 86, 1. Tertullianus factus Montanista, orthodoxos cur per scornam vocal psychicos, 103, L. Titi'ii hupiiablali' fidelium quae esset, 611, 2. Toles Christi tres in ciclo sunt, Gli, 1. item tres in t 11 *ibid.* 2. T> > i: i > na de Christo quam varia fu rinl et authenticat Gli, 2 et seqq. T fi r Mibm lc significat pro Mor, 519, 2. Tcab irquis sil mon*, et i ur dicalur sanclum, 431, 2 et seq. Th 11 danis id est mammetis 6<9, 1. unde vix formatur, *ibid.* Thaddvi an sint duo, *ibid.* Tdmiul «pam sil fibulosum, 625, t. OiaaOzi est Mgacilr impiccre et perspicere, etc., 508, 1. Thc. itro (in) Bornee quisque pro dignalcsua sed» bat, 102, 2. Thcbæa legio resistere cum posset, maluit martyrium 10, 1. S. Tliccla iu lormcnlis uravil Deum pro patientia, 19, i. Themistocles juvenis dolrbal sibi non invideri, 160, 1. gestivit in sculo Cupidinem fulmen tenentem, cur, 60, 1. Theodora virgo Antiochena a indile periculo viofiiiunis crept>, 2. Theodora Augusta, cur dicta daembnodora, ejusque mors, 163, 1. Theodorus Archimandrita qua occasione mundum desenui il, 176, 2. S. Theodorus Studila quam esset ad flagella paratus pro Clirikti nomine, 366, 2. Therapeutæ crani prisci monachi, 640, 2. Thesaurus quid proprie sit, et unde vox deducatur, 201, 2. Thomas Anglicus interpretatus est epistolam S. Mcobi, et quis fuerit, 5, 2. S. Thomas Apostolus an solus Christum resuscitatum legerit, 508, 2.

S. Timinas Aquinas cur dictui bos mulus, 73, 1, Interce -
•ione B. Virginis omnia impetrabat, 40, 1. magi» ora-
tione profecit quam studio, 34, 2. ejus sapientia et
cutidas, 165, 1. docendo mortuus c«t, 375, l.n.n sit
in epistolas Canonica* commentatus, 5, 2; 49, 2 et seq.
Thomas Mm u* prætulit icterna transitoris, 480, 2.
Tiberius Imper. Constant, in paupere» mire effusus eral,
201, 1.
Tigris raptis catulis in speculo selpsam intuenti» fatuitas,
83, 2.
Tilnnnnus Ilp-siisius seditionum fax crat, 451, 1.
Timiditas intelligrur nliquinndo per malitiam, 78, ft.
Timor Dei, cju*que viodirtæ conservai hominem a sgrido
immaculatum, 94, ft. timor diversus a charitate pelli-
tur, 602. 2 cl seqq. timor filialis Deo debetur, 300, 2.
innor Samiorum conjunctus est cum spe, 41, 2.
Tim'æ unde gignantur in vestibus, 198, 1. eæ quomodo
arceantur, *ibid.*
Tolerantia (in) injuriarum consistit vera perfectio, 326, L
Torpor excutiendus est per vigiliam, 390. 2.
Tortores nulli visa Christianorum ^nictitate ad Christum
conversi fuere, 296, 1.
Traditio Judæorum quomodo inutilis ct mortifera esset,
264, 2.
Tranquillitas animi quibus in rebus sita sit, 110, 2.
Transfigurationis Christi ordo, 431, 1. ejus symbola, 2.
Transituri sint cœli quomodo, 484, 2.
Tres in Trinitate quomodo unum sint, 614, 2.
quid sil, ct unde vox derivetur, VI, 2.
Tributitio est lorus Dei. 2!, 2. est lenlallo, 15. 2. rd
Christiano propria, 363, 2 et seqq. cd tritura Dei,
17, 1. alia ejus elogia, *ibid.*; 18, 2. quomodo operetur
patientiam, 23, 1. quantum boni includat. 14,1,2: IG, !
et seqq. ea crescente crescat spes in Deum, 419, 2.
in ca gaudere debent Christi mi, 248, l. quia brevis ed,
249, 1 el seqq. tribnhiliunibiis peccatorum njevi rvpur
fantur in judi>, 370, 1. sunl donum perfectum, 61, 2.
iis domatur lingua, 153, 1.
Tribus tot.c Judæorum inter Gentes dispersa» non fu re,
13, 2. tribus decem e captivitate non redierunt, 13, 2.
S. Trinitas quomodo describatur, 515, ft. cam non inlelli-
gimus, 517.2. ejus una est deitas, 611,1, 2. dat testimo-
nium de Christo,tW.I oen» negant Judaizantes hæretici,
557,1 cjsnri minio c*» o (*bid.cn* luci comparatur. 523,
2. eam intelligerc el coniprebenderc non possumus, *ibid.*
csl paler Christi et Chridianoruin, 241, 1. quot modis
dicatur pater luminum, 65, 2. id probatur a simili, *ibtd.*
c*I ens immobile, immensum ct constans, 63, 2 ct
seqq. ipsa ex epidot i S. Joannis cernitur, 611, 1,
Tristitia dissolvit vires hominis, 302, l,ed hamus drino-
nis, 213, i, sola propter peccatum utilis est, 207. 2.
S. Trudo cœlilus sacras litteras didicit, 35, 1.
Tnbalcain primus militarmi arimi exereuil» 171, 1.
Turca» crescunt per dissidia Christianorum 270, 1. loti
a Dei voluntate, quasi a fato pendent, 194, 1.

U.

Udo Arcbirpiscop. Magdeburg, vini» a Deo punitus est,
317, 2.
Ulchcilur n<m sc vir bonus, 31, 1.
Ululare canum ct luporum famelicorum csl, 196, 2.
Umbras dupliciter »<d causât, 67, 1.
Unanimità* est invicta, 320, ft. gnomr de ca, *ibid.*, ct *.*q.
Unctio docens omnia, quæ sil, 553,l et seqq. unctio capitar
pro illuminatione, 554, 1; 558, 1. unctio spiritualis
triplex, 554, 1.
Ungebantur olim sacerdotes, propheta, reges, ct cur,
553, 2. unguntpr fidclc» in Baptismo el Confirmatione,
214. 2; 286, i.
Unicornis est symbolum Christi Domini, 430. 1.

Unio hypovtatica dettali^ et humanitatis in Christo ficta.
588, 1. eam appetivit Lucifer, 443, 2. uniones doutai
unioni Verbi cum carne, 508, L
Unitas in primitiva Ecrlrsia vigeat. 6*0, î,
Università» iniquitati» quænam inelligatnr, H4, 2.
Yicqxivz significai patientiam qu e conjunctam habet per-
sereranliam rum spe, 48,1
Vior par ducenda, 318,1. in quibus cnnjngi soheese debeat,
31 !, i. uxore» nonnulla! cur in primitiva Ecclesia a con-
jugibu* divortium facerent, 310, 1. 2. cur a viri» infide-
libus divertere ipsæ Christiane non debeant, 311,2.

Hebrri» plus significai quam cf, 43,1.
Vale dicitur in digre»»u et vespere, 637, t.
Valentinianus Imperai» a sacrificulo Gentili aqua respersu»
putavit se pollutum, 687, 1
Valentinus Martyr p< ne Claudium Imp. li convertit, 416. 2
Valentinus e superbia fictu* est hxreticus, 453, L
Valerii eloquentia in plebe rrbelli permovenda, 142, 1
Vanitas omnium temporalium , 95, 1.
Vapor quomodo ct quando fiat, 190, i.
Vau llebrxi» pene sola est conjunctio aquivalen» omnibus,
559, ft.
Vens sunt ct auri el lapidum, 2S1, 2.
Venenata habent venenum <ub linguaio revira. 154, 2.
Venialibus peccatis etiam justi obnoxii «tint, 371, 2. iis
diu quis carere non potest, 527, 1, 2; 687, ft. venialia
deliberata vitari possunt, secus de indeliberati*, 528,
! ; 687, ft.
Fruire *in carnem* el tn carne idem est, 588, 1.
Veneris quod sit etymon, 166, ft.
Verba sdva apud Hebraw significant none actum in*
choalum, nunc consummatum, 334 , 2.
Verbum dicitur quasi verum . non a verberando. 515, 1.
serborum modvraliodecet Christianum, 89, ft.
Verbum dicitur Filin» Dei. cur, 513, l et seqq.; 514, 1.
verbum Dei est duplex, esentiate cl notion ile. ft. rec-
tiu* vocatur verbum quam “ermo, *ibid.* quibus rebus
humanis assimiltur quoad generationem a Patre, 515,
1. Gentiles id cognovere, Set seqq. in quo sit simile
nostro verbo mentis, 5t6, l el <cqq. in quo sit disi-
mile , 517, 1,2 quomodo id loquatur cordi nostro, 517,
2. in co est omnium rcrum vita, vigor, duratio, con-
servatio, 518,2.
Verbum vitæ quid sit, et quomodo dicatur, 518, 1. ip-
sum est vita naturalis, *ibid.* in eo est vita nostra vera,
tum gratile, tum gloriæ, 2 et seqq. quomodo ea vili di
hominibus manifestata, 519. 1, ft. verbum csl lux sub*
slaniialis Pl increata, pique tripli x , 523,1.
Verbum Dei audire et legere utile csl, 81, 2. quomodo id
sahel animarn, 2. similo est speculo, 82. 2. ejus predi-
caiio optime indtioni surculi in arborem assillili dur,
Sl. 1, id non obiter, sed studiose audiendum est, 84, ft.
ejus ct speculi analogia» varia», 85, 1 et seqq. id homi-
nem inflammat. 2. est incorruptibile, 27!, 2. verbo
veritatis quomodogeuili dicamur a Dm, 70, l, 2.
Verecundia est purpura juniorum » 386. ft. est verus or-
natus mulieris, 313, ft.
Veritus diversimode potest accipi, 633, 2. veritas est tri-
plex, mentis, ori*, operis, 26, l. veritas primi ct
sumina Densest, 580, 2. veritatem tueri decus est,
161, ft. ejus polen ln, 162 l ejus sortir est charilas. *ibid.*
tres ejus gradus, 162, i. est cingulum mentis, 258, 2.
pio ea ul mendacium evitet monens, martyr csl, 363,
ft. venialem quam in Caio laudet S. Joannes 611, 1.
Versutia etiam denotatur per malitiam, 274, 2; 78, ft
rerum capitur subiude pro *perfecta*, 540, 2. verus e<l
epithelum Dei, 62 i, 2.
Vespertilio videtur talpa alatus. 210, L

Vate ex splendidi nemo æstimandus, 102, 1. ejus vanitas, 102, 1. candida est honoratorum el principum, 100, 2 el seqq. eral ci index læliti@, 101, 2. restes superflu@ in mulieribus sugillantur, 313, 1.

Fin tn Script, significat vitæ iostilutum, aclus ct mores, 070, h

Fidere in Script, pro quolibet sensu capitur, 327,2. item pro cognoscere, 210, 2.

Viduæ Deum tutorem habent, 93, 1.

Viduatis el viduarum plurima sunt incommoda, *ibid.*

Vigilandum ad resistendum diabolo, 390, 1 et seqq. vigilandam etiam in oratione, 351, 2.

Vigilantia ad pastores spectat, 379, 2. cohærel sobrietati, 259, 2.

Vigili@ in Sanctorum pervigiliis unde ortum habuerint, 390, 2 et seqq.

Vigilii Pontificis libertas advenus Justinianum Imperatorem, 287, 1.

S. Vincenti! robur in tormentis, 390, 2.

Vinculis quibus xlernis ligati sint dtemones, 662, 2.

Vinum adauget luxuriam, 259, 1.

Violans legem unam quomodo fiatomnium reus, 111, 1. et seqq.; 114, 2.

Vir vox denvalur a virtute, 48, 2.

Virginitas dici potest donum perfectum et optimum, 64, 2. est margarita incomparabilis, 314, 2.

Virgines fugiant virorum con<ortium. 61, 2. quam Deo sint proximæ, 499, 2. mult@ initio Ecclesiæ, eo quod connubio respuerent, sunt martyrio affeci@, 311, 1 ct seqq.; 633, 1.

Virtutis etymon : debel esse ma<cula, 416, 1. omnia exsuperat, *ibid.*, ejus prosapia, generatio, proles, nepos, pronepos, trinepos, 62,2. virtutis habitud@ signum est gaudium in ejus exercitio, 23, 2. virtus labore paratur, 371, 2. per tentationes exploratur el roboratur, 20, 2. item per eas acuitur, *ibid.*, est sila in medio, 79, 2. cl non in verbis, sed in opere, 579, 1. una adhærcl alteri, 415, 2. una perfecta adducit esteras, 113, 2 et seq. etiam hostes in sui admirationem npil, 296, 1

Virtutes causatur tribulatio, 17, 1. infirmila? per vitiorum contrariorum expulsionem, 60^, 2. sunt ver@ diviti@, 101, 1 ; 105, 2. earum perfectio vocari potest donum perfectum, 64, 2. virtutes novem perfecti Christiani, 320, 2. virtutes Christi quæ dicantur, 289, 2.

Viscera symbolum cl sedes sunt misericordi@, 578, 1.

Visio in speculo superficialis csl ct levis, 84, 2. visio prophetica quam esset certa, 433, 1,2. visio Dei beatifica quam reficiat el satiei, 246,1,2. ejus ducatio explicatur, *ibid.*, ea vocatur dies cl lucifer, 435, 1. in ca sila csl beatitudo, 564, 1; 688, 1. cx ea sequitur amor Dei plenus in Beatis, 565, 1. item doles animæ ct corporis gloriosi. *ibid.*

Visitare ptyillos cl viduas quomodo ad religionis virtutem referatur, 9?, 1.

Visitatio pupillorum nulla includit, 1)2, i.

Vita hominum brevis el fragilis csl, 100, 2 <4 seqq. 479, 1 ; 550, 1. est velut comœdia, 192, 2. qunt laboribus plena sit, 148, 2. momentum tantum est, 481, 1 el seqq. vapor est, ct quare, ICO, 2. similis est nundinis, •47, 2. flori brevi emorituro comparatur, 47, 1, riili-^4 at, 346, 1, item vigilia, 354, 2. ejus cursus cur

dicatur rota, ID, 1 ct seqq. vita propria corporis ev. ponenda pro salute anirnæ proximi, 577, 1. quandoque etiam pro vita ejus corporali, *ibid.*

Vita triplex est, divina, angelica, humana, 518, 1. humana parlim spiritalis, parlim corporea, (*bid.* divina partial causalis, parlim formalis; ct quomodo singul@ rursus dividantur, ct quid sint, *ibid.*, vita Christi fidelibus imitanda, 261, 1 ; 536, 2 et seqq. illa est velut sanctitatis exemplar, 566, 2. vitæ corona cur dicatur gloria coelestis, 49, 1. cur vita çterna, *ibid.*, vitæ omnis auctor est Deus, 66, 1. vita tota Christiani sit beneficentia, 374, 1. vita in cœlo parvi facit annos gaudii sui, 480, 1. ea describitur. 68i, 2. vita in inferno potius mors csl, 62, 1. vita Sanctorum est quasi lex viva, 208, i. vitam Sanctorum legere utile csl, 83,2; 669, 2.

Vitium suum quisque norit ct persequatur, 59, 1. vitiis indulgere, servile csl, 87, 2.

Vivificatus spiritu quomodo Christus dicatur, 381, 2.

Vocati proprium nomen Christianorum, 653, 2 el seqq.

Vocatio duplex est, una ad fidem et gratiam, altera ad gloriam : rursus alia absoluta, alia conditional.?, 420, i;

Volubilitas verborum in concionatore reprehenditur, 72, 2.

Voluntarie geniti a Deo quomodo simus, 69, 2.

Voluntas humana nihil habet proprii in prophetia divina, 437, 2 et seqq. in ea etiam recidet concupiscentia, 55,2. voluntatem timentium se f. icil Dominus,382.1, 2. a voluntate mala ortum habet peccatum, 51, 2. voluntas Dei cernitur in ejus verbo, 85, 1.

Voluptates cito pcrtranscunt instar somnii, 664, 2. homini mentem eripiunt, 670, 1. iis indulgens non liber, «cd servus est, 87,1.

Volutabrum quid pro suibus, 469, 1.

Vox in monte Thabor audita an fuerit Dei, an angelorum , 429, 1, 2.

Vulnera Christi quinque post resurrectionem aperti manent, ncque carne obducta sunt, 508, 2.

Vultus divini tenor in dic judicii, 328, 1. vultus floris quis dicatur, 47, 2.

W.

S. Wilfridus a siccitate Anglo-Snxoncs liberavit, 225, 2.

Willigisus cx carpentario factus est Archiepiscopus Moguutinus, 147,1.

Z.

Zabulon unde dictus, 666, 1«

Zabulon æolice idem csl quod diabolus, 6(16. varia ejus etyma, *ibid.*

Zebedæus an fuerit frater S. Barnabs, 497. 1.

Zelus Dei erga nos quantus sit, 177, 2 cl seqq. cmn m»s imitari oportet, *ibid.*, zelus Deo quantopere pl.vcc.il, 228. 2. zelus animarum quantus habendus, 685, 1. is debet esse ccler el cllicax, *ibid.*, cl junctus cum visceribus misericordi@, 686, 1. zelus purgat facinus 358, 2. zelus amarus csl invidia, 159, 2.

Zona hebraico cauponam cl hospitam significai, 130, 2.

Zwinglii feralis mors, 441, 2. disputavit cum dæmone. 446, 1. magnus fuil turbarum cpocitalçr, 451, 2. dus ardens libido t 460^ i*

INDEX

MATERIÀ1WM MORALIUM

QUÆ HIS IN EPISTOLIS CANONICIS COMMENTAMB CONTINENTUR,

TFRDIS F.VANGF.LIOIUM DOMINICARUM , FESTORUM ET FERIARUM KONNVLLARUM TER ANKUM ACCOMMODA!A11 2 »
IN USUM ET GRATIAM CONCIONAXTIUM.

DOMINICA PRIMA ADVENTOS.

Coelum et terra transibunt. Qui cœli transibunt, 183, ↑
el seqq. el qunmodo id fiel, 484,1. an liquefient. j85,1
an lune aqua etiam el lerra evanescent, 487,1, 2. terra
post iudicium novum decorem habebit, 491, 1. Crucis
lignum ab igne conflagrationis mundi erit inlactum ,
488,1.— *Vide plura Dominica uti. posi Pentecosten, et
in lutiice rerum, verbo* Iudicium.

DOMINICA II ADVENTOS.

Joannes in vinctulis. Libertos Christiana in quo sita
iit, 87, 1.
Pauperssevangblizantur. Pauperes cursinihumiles, 45,1
Pauperes præ divitibus cura Christo electi sint, 106, 2.
non stmt deterioris conditionis quam dit ites, 97, 2 el seqq.
— *Vide pluta notata m jesto omnium Sanctorum, et in
Indice lterum v. Paupertas.*
Ver@ divili@ sunt virtuves, 105, 2. Divitibus cur v@ in-
tentetur, 196, t. cur /iere debeant, *ibid.*
Dominen mollibcs msntum. Vestium mollium cl splen-
didarum quanta <l ucnStai, If 1, 1 el seqq. Mulieres ne
sini in vestibus superflu@, 312, 2 cl seqq.; 313, 2.— Tide
Indicem iterum v. Vestes.

FERIA IV QUATUOR TEMPORUM.

Quia hodie incarnationis Dominic@ cl annuntiationis
angelica) memoria celebratur. — *Vide notata in festo Annun*
liationis D. Marier Virginis.*

DOMINICA IV ADVENTUS.

Pn.rniCANs. Predicatore^ quales esse debeant, 361, 2;
378, 1. eorum qu@ sit corona, 385, 2.

IN FESTO NATIVITATIS.

Christus nascens cur sit velut unicornis, 430, 1. ejus
jlerna generatio, SOI, 2 el scq. principium Verbi quod sit,
05, 2. incarnatus cl nilus Christus terram mutavit in
ILLum, 335, i.
Non erat ei locus. Christo desuni omnia, quomodo,
578, 2.
Dedit eos filios Dei fieri. Generatio nostra e Deo vo-
luntaria esi, 69, 2.

IN FESTO S. STEPHANE

Qi.e appellatur libertinorum. Libertinorum moder-
no!inn quæ siticela, 465, 2.
Quoties iolui tu congregare? Deus diu peccatores
ud pœiitcnliam exspectat, 339, 2.

IN FESTO S. JOANNIS.

Discipulum quem diligebat Jesus. S. Joannis doles cl
xx.

prærog.iliv@, 496. 2 el seqq. cur in sinu Chrhli in r<rt.
ullum recubuerit, '99 I.?astitit Christo sub cruce, 500, X
fuit filius B. Virginis, 501,1. an adhuc vivit,*tbid*<- PnU
Indicem Perum v. Joannes.

Hic actem quid. Curiosa S. Petri petitio occasionem
dat agendi dc curiositelo, ejus damna, 368, i.

DOMINICA INFRA OCTAVAM EP1PHANIÆ.

Sedentem in medio Doctorum. Ordo consessus olim ia
Ecclesia, î02, 2. Doctóralas quam sil onerosus sun doc-
lori, 135,1.
Audientes illos. Audire ct silere faciunt wpientem,
73. t; 89, X
Et erat subditus illis. Diversimode in obediente manet
Deus, 58 Í, 1 •
Jfsus proficiebat sapientia. Sapientia quomodo acqui-
ratur, 31, 2. ea cita Deo petenda, 33. 2 cl seqq. sapien-
tia terrena ct animalis qu@ sil, 162, X qu@ vera, 163, 2.
ulriusquc antitheses, <65. 1. vera pudica est, *ibid*, pad,
fica, 166, i. modesta, 16\$, t. ct suadibilis, *ibid*, cognitio
Dei vera sapientia est, • 30, 2; G3, 1.
Gratia. Christi quanta sit amabilitas, 252, 1.
Proficiebat. Proficere semper in melius debet Christia-
nus, 279, 1,2; 542,2. Saucii «emper proficiendo incipiunt,
425, 1. Proficientes in virtute diei crescenti assimilantur,
436, 2. Profectus hic in quo situs sit, 536, 2. gratiam
acceptam angendi qu@ sil praxis, 583, 1.

IN OCTAVA EPIPHANIÆ.

Veni ego in aqua baptizans. Christus venit prr aquam
ct sanguinem cur, 609, 1, x.

DOMINICA II POST EPIPHANIAM.

Nupti@ fact.b sunt. Occasione nuptiarum agi poterii
de matrimonio, ejusquo debito. Honorem qualem uxori-
bus viri deferre debeant, 318, 2 et seqq. et qualem h s
ill@, 317, X mas in omnibus dignior femina, 311, ?, X
uxorum prima dos eil caslilis, 312, 1. sint modesLr m
vestibus, 312,2; 313, 1,2. sint modest@ in omnibus, *ibid.*
modesti@ præUinlia, 315,1; 323, 1. — *Vide feriam IV post
Doni. II in Quadrag.*

Aquam vinum factam. Aqua unde dicatur : repraesentat
Deum Patrem, 612, t. — *Vide Indicem Rerum v. Aqua.*

DOMINICA III POST EPIPHANIAM.

Centurio hic an fuerit Hispanus, 610, !.
Dicens, Puer meus jacet. Centurio hic orat pro sono :
sic pro aliis orare utilius est quam pro se, 22!, 2.
Dico huic : Vade, et vadit. DiverMinode manet D«»us in
obediente , 584, 1. — *Vide Indicem Rerum v. Obodienlh.*
Servo meo : Fac hoc, et facit. Servi patienlei duroA
dumiuus patiantur, 301, 2 cl seqq

Non invKni tantam fidem. Centurioni;* hujus fides docet/orationem fidentem vim Deo f.icere, 617, 2. fiducia in oratione necessaria, 39, 2; 40, 2. eam in oranto requirit Deus, 40, X oratio assidua quæ dicatur, 222, 1. orationis larrymis mixtæ quanta sil vis, 2. oratio boni viri omnia impetrat, 223, 1. ipsa quomodo fiat efficax, 2. est d ivis cœli, 225, 2,— *Plura vide in indice Rerum v. Oratio.*

Ibi ibit stridor dentium. In inferno erit vere frigus, et vere ignis, 663, 1. eo punientur maxime carnales, *ibid.*

DOMINICA IV POST EPIPHANIAM.

Crin timidi estis modice fidei? Fiduciam habeat is qui)co aliquid petit, 39, 2: 40, I, 2. in tribulatione magis V confidere oportet, 449,2.— *Plura vide in indice Rerum Fiducia.*

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

Primo mame. Ergo somnolentiam excussit.—Rdc de vi* *lia notala in communi Virginum.*

Conducere operarios. Opera præler fidem ad salutem requiruntur, 122, 1 ; 123, 1; 114, t; 128, 2. quomodo circa conim necessitatem et depressionem conciliandi S. Paulus et S. Jacobus, 132, 2. opera requiruntur ad gloriam obtinendam, 423, X — *Vide indicem Rerum v. Opera.*

Voca operarios, et redde illis mercedem. Merces operariis non est deneganda, 201, 2.

Murmirabant adversos Patrem familias. Murmur contra Superiores Deus acerrime vindicat. 673, 1.

Am ocüldb tuus sequam? Invidia» hjpolyposis, 573, 2. ejus varia» conditiones, 159, 2 et seqq. ejus remedium, 160, 2. ejus damna, 275, 2. ejus epitheta, *ibid*, invidi et pacifici antitheses,

Quia eco bonus sum. Bonitas Dei triplex est, 52,1. ipse bonus est per essentiam, imo ipsum bonum, 52, 2. neminem ad damnationem creavit, 482, 1.

Pavo vero electi. Christiani-nc plures damnantur an salventur, IIG, 1, X justus quomodo vix salvetur et cur, 371, 1 ct seqq.

Electio ad gratiam quomodo certa fieri possit, 420, I; 421, t. Prædcslinatiô ad gloriam pendet a libero arbitrio, 422, 1. tria signa prædestinationis, 423, 1. prescienti^ Dei an idem quod predestinado, 239, 1. — *Vide Indicem Rerum v. Predestinati.*

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Seme* est verbum Dei. Predicatio verbi Dei insitioni arborum confertur, 81, !. verbum Del est speculum, 82 , 2 et seqq.; 84, 1. ipsum ardentem est promendum, 360, 2. irem opportune ct salubriter, 361,1,— *Plura vide in indice Iterum voce Verbum , Predicator.*

Deinde venit diabolus. Propositum serium sc emendandi multis deesl, ct ideo damnantur. 117, 1 et seqq.

Tempore tentationis recedunt. Apostata quomodo non essent ex nobis, 551, 2.

Et a divitiis et voleptatirus vitas murtu suffocantur. Concupiscentia quomodo et ad quid nos lentet, 53, 2 et V» 'I** <iuîd 8tt, 55, 2 et seq. non est a Deo, 55, 2. ubi regnet cl habitet, *ibid*, ejus conceptio, 56, 2. ipsa non esi peccatum, 57,1. fortiter ei resistendum est, 58, 1. ejus feritas, 59, 2. item conditiones et more«,M\ 1. quantopere sit fugienda, 414, 2.— *Vide Indicem Rerum v. Concupiscentia.* —Carnales sunt vehit talpæ, 420, 2 et seqq.

Audientes verbum retinent, et fructum afferunt. Auditor verbi sil factor, 82, 1

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Tradetub gentibus, conspuetur, etc. Job patiens in quo fuerit typus Christi patientis, 209, 1. Christus tamen eo lar, 210, 2.

Occident eum. Sanguis Christi effusus unitus matuil-divi-

nitati , 265, 1. servilem Christus In cruce fbrmam assumpsit, 30?, 1,2. ejus patientia in tormentis, 184, 2. — lude *notala Dornin, de Passione, et indicem Rerum v. Passio.*

Multo magis clamabat. Sanctorum os iu benedictionibus Dei est ceu altare thymiamatis, 241, 2.

Domine, lt videam. Oculi sunt in amore duces et fenestra», 459, X

Magnificans Deum. Lingua data homini ad Deum laudandum, 154,2.

Quia jam Bacchanalia vicina sunt, et nulli veniri et veneri (pro dolori) indulgent, commodus de iisdem hic erit agendi locus. Ebrietatis damna et fœditns, 259, i. carni dediti sunt velut talpæ, 419, 1. et vespertiliones, *ibid*, peccator el ebrius est vehit sus, 469, 1, 2. sobrietas quantopere nobis necessaria sit, 390, 2.

FERIA QUARTA CINERUM.

Cum jejunatis. Sobrietas qunm nobis sit necessaria, 390, 2. abstinentia et scientia sunt duæ sorores, 417, I.

Nolite tuesadrizare vobis. Divitibus cur intentetur vae, 196, 1. cur flero debeant, *ibid*, divitum quanta sil avaritia Ct durities in pauperes, 197, 1, 2. avari defuncti torquentur auro,20r, 1.— *Vide Indicem Rerum v. Divites.*

Memento homo quia pulvis es, etc. Vila humana vapor est variis de causis, W(, 1. ejus brevitats, 191, 1 cl seqq. 550, 1. levi causa amittitur, 193, 1. temporis nostri brevitats, 480, 2. vita hominis instar herbæ marcescit, 479, 1. instar rota» cito pertransit cl volvitur, I iff, 2. item instar fluvii rapidi, 481, 2. hominis miseria est octuplex, 301, 2.

FERIA V POST CINERES.

Fide *notata Domin. Hi post Epiphan. est enim idem Evang.* Non inveni tantam fidem. Christus hic Centurionem hunc laudat : ejus porro laus præ aliis ambienda esi, 248, 2.

Recumbent cum Abraham in regno coelorum. Ilæredilav nostra Deus est et cœlum, calque incorruptibilis, 244, 1. ct incontaminata, 215, 1. et immarcescibilis, 24'», 1, 2 el seqq — I *ide notala in festo omwum Sanctorum, et in Indice Rerum v. Cœlum, Gloriat anneti.*

FERIA VI POST CISEHES.

Ego autem dico vobis. Christi dogmata adversantur axiomatis ct doctrina philosophica.», 290, 2. Lex Christi nova sancta est, ct quomodo, 467, 1.

Diligite inimicos vestros. Est hoc novum charilatis mandatum, cl cur dicatur novum, 537, 2 ct seqq.

Benefacite his qui oderunt vos. Maledici cl malefici sunt occasio patientiæ, 205,2; 328, 2. benefacere oportet inimicis, 373,2. Sancti moriuntur benefaciendo, 374, 2. inimicorum dilectione perficitur chantas, 595, 2. beneficentia est virtus divina, 615, 2.

Patris \estri qui pluit super jcostos et injustos. Misericordia Dei magna est scxlupliciter, 242, 2. Deus est charitas formalis in se, causalis in nobis, 597, 1. cur ipse sit charitas, 2. charitatis divino» vis , *ibid.*

Et injustos. Dens injuria affectus semper benevolus est in afficientem, 593, L—Fide *notata nom. S II post Penice.*

Estotb perfecti sicut et Pater vester coelestis perfectus est. Virtutis quæ sil prosapia, 62, 2. virtus una perfecta adducit enteras, 114,1. primorum Christianorum perfectio ct sanctitas, 261, 2; 295, 2. perfecti viri quæ sint virtutes, 320, 2. Christiani Christum moribus suis imitentur, 413, 1. perfectio et sanctitas in quo consistat, 326,1 ; 56fi. 1. plena esse debet Sanctorum sanctitas, 261,X

Te autem faciente eleemosynam. Eleemosyna est sacrificium, 93, 1. est semen magna» messis, 2. ipsa ditat, cum avaritia depaupere!, 198, 1 et seqq.; 200, 1 et seqq. eleemosyna» danda lex obligat in gravi proximi necessitate, 578, t; 580, 1, 2. ecclesiastici potissimum ad eleemosynam tenentur, 579, 1. affectu pauperibus succurrat,

<|M efloclu nequit, 580,1. optimus thesaurus sunt virtuti s, 105. 2.

Patir tuus qui videt in abscondito. Pratentia Del ubique habenda, 328, 1; 192, 1, 2. hæc præsentia Deique intuitus. est reguli actionum humanarum. 581, 1. ip*e major est iudex corde ct conscientia, 2. Reddet tibi» Opera ita facienda sunt, ut sint digni l Deo, G42, 2.

SABBATO POST CINERES-

CIUCA QUARTAM VIGILIAM NOCTIS. DÍCÍ pCF hOMS divisio, cl lions etymon, 550, 1, 2.

DOMINICA I IN QUADRAGESIMA.

Ductus est Jesus a spiritu. Spiritus omnes examinandi sunt, qui hominem rapiunt, 580,2. Ur Tentaretir. In tenlationo quatenus liceat gaudere, 2ü, 1 ct seqq. lenUtionnui commoda ,2. justí sensim a Deo per varias teataliones exercentur, 129, 1. Damon lentavit Dominum hic triplici concupiscentia, 546, 2.—Fide *plura in Indice lier*, v. Tentatio, Concupiscentia. Cum jejunasslt. Sobrietas quam Christiano sit necessaria, 890, 2. Sedin omni verbo.— *Vide notata in Dom. in Sexagesima.* Assumpsit eum diabolus. Diaboli artes ct calliditas, 181, 1. ejus quanta sil invidia, 302,1. leoni assimilatur variis de causis, *ibid*, ct seqq. cur semper circumeat, 394, 2. Daemones ubi creati sint, 445, t el seqq. unie diem iudicii cruciantur igne, 446, 2. eorum pama crescet in iudicio, el cur, i 17, 1. Ostendit ei omnia regna. Opes, regna el gloria omni», velut flos fœni, cito pertranscunl, 46,2. Concupiscentia el concupiscibile oculorum quid sit» 515, 2. Mundi. Mundi et sæculi descriptio, 544, 2. mundus triplex estv 545,1 mundus quam cilo transcal, 517, 2. — *Vide Indicem Rerum* v. Mundus. Vade, Satana. Vilium suum quisque a quo per spiritum nequam impellitur, persequatur el fugare studeat, 59, 1. Diabolus timido est leo, generoso formica, 181, det scq.; 392. 2. ad eum vincendum Inu arma expediuntur, 395, 2. — *Ude Indicem Rerum* v. Diabolus, Donnone*.

FERIA II.

Hospes fui, et collegistis me. Stimuli variiad hospitalitatem, 643, 2. ea est Christiano exercenda, 359, 1. ejusdem menta, 2. Infirmus, ei visitastis me. Visitatio pauperum ct pupil- lorum est advocata visitantium apud Deum, 92, 1, 2. Venite, benedicti. Quomodo in die iudicii quis benedici possit, cl non erubescere, 558, 1. In supplicium sternum. Quam longa sit Dei æternitas, 489, 2.

FERIA III.

Et fiunt novissima uomini* illius pejora prioribus. Re- cidiva in peccatum pejor est priore lapsu, 466, 1. relapsi limites sunt canibus ad vomitum redeuntibus, 467, i el seqq. peccatum unum via osi ad alterum, 113, 1. QUICVMQUE FECERIT VOLUNTATEM PAIfil5 MEI. III obediente manet Deus diversimode, 584, 1.

DOMINICA jI IN QUADRAGESIMA.

In muntevi Thaimjr. Thabor cur vocetur mons sanclus, 431, i. Cur Christus sil in monte transfiguratus, 432, 1. Transfiguratus est ante eos. S. Petrus non vidit hic Dei egentiam, 429, 1. tunc splenduit Christi facies sicut soljtW.Deus Puter tunc honorifice de Christo loquebatur, et vocabat cum dilectum suum, *ibid*, ordo totius transii- gurationis, 431, 1. ejus symbola, 2. an viderint Apostoli hic Christi divinitatem,cum Deum nemovid**I unquam, 59i. 1.

Mutses et Elias cum r.o lgqcentes, Elias an fuerit *n- gelus, 224, 1. an fuerit Phinee*. *ibid*, ejus tatù», 2. Ipsum audite. ila*c verba exponuntur, 431, 1. In quo miui bene complacui, in Chrbto Deui mire sH-i complacet, 4 Nemini dixeritis visionem. Silentium docet loqui. 1. H, -t

FERIA II.

Qui misit me, verax est. Veritas triplex. oris,mentis, operis, 226, 1. Veritas e»t mentis cingulum, 258, i.

FERIA IIL

Secundum opiila eorum, solite tacere.— *Vide notala Dorum. XII post Pentecost. et feria II Paschalis.* Qui major ut vestri w. est minister vester» Modi die in Redore praestantia. 315, 1; 323, 1; 382, 2. ejus duks, 323, 1 cl seqq. quatuor ejus species. 2. inedia ad eum, 324, i Superiorerrbro míos moni al, 425, 1.

FERIA IV.

Dic ut sedeant iu duo. Praelaturae non sunt ambieudx, 134. 1. Nescitis quid petatis. Mate pelens cur petita noti im- petret. 173, 2. caduca et peritura non tunl petenda a Deu. 174, 1. Potestis bibere calicm. Tribulatio hominem prubal. 15, 1. Non est mele dare vobis. Concupiscens quomodo re concupìU non (ruatur, {72, 1, 2* Indignati sunt de duobus fratribus. Bella oriuntur e ninn i cupiditate. 171,1. Principes gentium dominantur eorum. Principes erga suos sint modesti, 383,1. Christiani sini animo regio, 110, 2. — *I ide Indicem j1er.* v. Rex, Princeps, Prahtus. Qcicvmque vollerit major esse sit vester minister. — *Vide ñútala feria precedenti.*

FERIA V.

Homo qoidam ebat dives. *Vide notata* de divitiis, /ma IV *Ciuerum*, et de vestibus *Dornin. II Adcentus.* Dives apud Deum quis sit, 31^ 2. Epulabatur quotidie splendide. Sumptuosarum epula- rum daniua. 2Q2.2 et seqq. ;

FERIA VI.

Et qui ceciderit super lapidem istum. Petra est Chris- tus vanos ob analogias, 281. 1. hdclem inter et lapiuem varis relationes, 282, 2 el seqq.

SABBATO.

Fide *notata Domm. III post Pentecosten.* Daik annullm in manum. Annuti quare gestentur, 100,1. eorum quis sit usus, i.

DOMINICA iIII IN QUADRAGESIMA.

Ut vidit cogitationes eorum. *Vide notata Doinin. XXII poit Pai(ecost.* Omne regnum divisum desolabitur. Animi iu duas paries divisio Deo displicet, 43, 2. cvntentiouis mutua dami i, 161, 2. schisma quam grave sit scelus, f181, 1» Beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud. Au- ditor verbi sil factor, 82,1. Verbum Dei ct Scriptura v>l velut speculum, 82, 2el Beqq.; 85, 1. — l'td< *notata Duiuv in Sexagesima, et fena II post Pascha.*

FERIA 111.

Corripe euminter te et ipsum solum. Correptio sil initia, 156, 2. Mansuetudo est Hos sapienti@, 159, i. dure ta- men increpandi duri. 174, 2. Si duo ex vobis consensuint. Pacis el concordì@ quin- que bona, 169, 2. unanimitatis rubur, 320»

FERIA IV.

ſſOXOHA PATREM ET MATREM. ScüCS qui Sſnl Q jUVſllſbIK | honorandi. 386, 1.

Qlod procedit de ore noe coinquinat. Detractionis mila, 147, 2 et .«eqq.; 187, 1. fit quintupliciter, 186, 2 detractor judicat legem, 187, 1. ipsa detractio fugienda, 188, 1. linguæ bon# cl mal# exempla, 142, 2. cur sil similis igni, 143, 1. ejus mala. 144, 1 ; 147, 2; 158, 2. cur sit posita in ore hominis, 145, 2. lingua mala inflammatur a gehenna, 149, 1. cur dicatur leo, 150, 2. ejus pruritus t<l loquendum, 133, 2. ipsa quasi hydrus est, 154, 2. lin gua maledica est velut sepulcrum, 154, 2.

De corde exeunt cogitationes malæ. Cor mundum csl hostia Deo, cur, 94, 2. media ad cor mundum habendum, I L

Falsa testimonia , blasphemie. Jurare quatenus liceat Christiano, et quæ juramenta velet Christus, 211, 1, 2. juran* per creaturam Jurat per creatorem, 212, L jura- menti quanta sit religio, 2. blasphemia in Spiritum Sanc- tum quæ dicatur, 620, L

SABBATO.

Deprehensam in adulterio. Amor mundi vclul adulte- rium est. 175. 1.

Qri SINE PECCATO est vestrum. Peccata omnia sine Dei gratia evitare non powimus, ct non vivere sine peciato, 687, 2,— Vide *Indicem Herum v.* Peccatum, Peccator, et notala Domiti, dc Passione.

DOMINICA IV IN QUADRAGESIMA.

Distribuit discumbentibus. Liberalilatcm Dei imitari quomodo possimus, 37, 1, 2.

FERIA VI.

Lazarus amicus noster. Justus vere cst amicus Dei, 621, 2. Amicus Dei quare fuerit Abraham, 129, 2 cl scq. Anikilia Dei quæ bona includat, 130, 2. Amicitia mundi quæ dicatur, 175, 2.

Amor csl duplex , concupiscenti# cl amicitiaë, ct qui ambo, 583, I.

SABBATO.

Ego sum lux mundi. Lucis el Dei vari# analogia», 523, I. Deui sol ed cl lumen , 65,1. item paler luminum , 2. S riplura esl lucerna, 43í, 1,— Fide *plura in Indice forum* e. Lux, Sol.

DOMINICA PASSIONIS.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Peccali quis sit •uttur, 51,1. ejusdem prosapia, 62, 1. peccatum unum trahit ad plura, 113, 1. justus aliquando non polcsl non pece ire : uude ? quia nemo sine peccalo esl, 136, 1 ; 527, 2; 531, 1 ; 687,2. impeccabilis quomodo quis fieri possit, 571,2. Juslus quo tensu non possit peccare, 570, 2. con- scientia bona summum est bonum, 343, 1,2. — Vide *plura in Indice forum v.* Peccator, Peccatum.

Eco u.i MONiIM non habeo. M insuete hic Dominus respon- den*, odendil mansuetudinem esse florem sapienti#, 159,1.

Abraham em ltavit ut videret diem meum. Propilei# omnes ad Christi tempus ardenter anhelarunt, 254, 2.

Vidit, et gavisus est. Conscientie bona* gaudium, 522, I. erit hic commodus agendi locus de Passione Domini. Passio Christi c>l omnium dolorum remedium, 303, 2. Muclilalis magistra, 307,1,2. sanguis Christi est animæ ægræ balneum, 2*0, 1. is quomodo nobis appllice- tur, cl ubi, 241, 1. Chri*li patientis exemplum docet tida- les pali, 333, 2. quos dolores Christas in spiritu el carne tutent, 345, 1. peccala nostra luenda in se suscepit, 567, 2; 570, I. quam mulla pro nobis sil passu*, 70, 2.— Fide *Indicem forum v.* Jesus» Passio.

Pater, in manus tuas commendo. Morientes animam suam Deo commendent, 373, 1.

FERIA V IN C0ENA DOMINI.

Linteo quo erat pn.ECINCTUS. Lumbos mentis succingere quid sil, 257,2. cingidum quarum rerum sil symbolum, 25S, 1.

Exemplum emu dedi vobis. Exempli quanta sil vis, 645, 1; 207, 2 ct seqq.; 295, 1. — Fide *Indicem forum v.* Exemplum, Prælalus.

IN FESTO PASCHIIATIS.

Subrexit, non est uic. Christus resurgens vivificatus est spiritu, 334, 2el seqq. ad inferos descendens in quo carcero prædicarit, 336, 1. ct quibus, 2 et seqq. fuil triduo in in- ferno, 838, 2. cui' eo descenderit, 238, 1, 2. quomodo pa- tres in limbo dicantur fuisse increduli, *ibid*, quibus mor- tuis Christus ibi prædicarit, 349, 2. ip>e resurgens nos rcsuscituvil, 244, 1.

Resurrectio esl velul regeneratio, 242, 2. — Vide *Indicem forum v.* Rcsurreclio.—Hærelici nulli resurrec- tionem negarunt, 473,

FERIA II PASCHATIS.

Nos spirabamus. Spes præstat timori, 42, 1. spes in* cludil omnem Dei cultum, 316, 2.estseptuplieiter viva, 243, 1.

Tu solus peregrinus es. Peregrini sumus omnes in hoc mundo, 95,2. maxima Christiani, 291, 2.

Qui fuit potens in opere et sermone. Concionator plus vita doceat quam verbo, 158, 2.— Vide *Indicem forum* p. Pncdicator.

In omnibus que locuti sunt Paophetæ. Prophetia fir- mior est visione, 43.% 1.

Nunnk oportuit Christum pati ? Christi pallentis exem- plum ducei fideles pali, 313, 2. patiendoinserimur cruci Christi, 364, 1. m patientibus patitur Christus, 2. in pa- tiente requiescit Dei majólas, 365, i r i scq. — Vide *notata Dornin. III poit Pascha cl infra octavam Ascensionis, el in festo omnium Sanctorum.*

inFERPIIETABATUR ILLIS IN OMNIBUS SCBIPTUBIS. Scriptura est lucerna, 43 4, 1. Interpretatio Script, cur vocetur pro- phetia, 437, 1. ejus inlelligcnlia per orationem impetra- tur, 438, 2.

FERIA III PASCHIIATIS.

Nolite timere. Sancti nihil timent, 330, 1. timere non debent ardua ct heroica aggredientes, 398, 2.

DOMINICA IN ALBIS.

Intravit januis clausis. Dotes anima) corporis glo- riosi, 565, 1.

Udi erant discipuli congregati. Unanimitas invicta est» 320, 2. concordii# vis unde nascatur,521.- Fide *Indicem fo* rum v.* Concordia, Pax, Unanimitas, Societas.

Quorum remiseritis peccata. Remissio peccati csl actus Justitiæ, 529, 2.—Vide *notata Dum. XIII post Pentecost., et in Indice forum v.* Peccator, Sacerdos, Confessio.

DOMINICA II POST PASCHA.

Ego sum pastor bonus. Pastor pascat tripliciter, 378, 2. pastoris varia officia, 379, 2 cl seqq.; 381, 2 ; 383, 2. sit formagregis, 383,2. —Vide *Indicem forum v.* Pastor,Pr»- latus. Rex.

Bonus pastor animam suam ponit pro ovibus. An ct quando vita pro proximo exponenda sil, 577, 1, 2.

DOMINICA III POST PASCHA.

Plorabitis et flebitis vos. Lugendi causai varias habet homo, 184,1. lugent.um variorum exempla, *ibid*, c iucr* i fidelium non moriuntur, nisi cum vita, 375, 1. — Vide

INDEX MATERIARUM MORALIUM.

notala In fedo omnium SS. ct in Indice Rerum v. Luctus, i Crux, Passio.

Mundus aut fu gaudebit. Mundi amor Adulterium est, 175. 1. mundi ct acculi descriptio, 544, 2. est triplex, 5>5 mundus et omne ejus gaudium quam cito pertran- i t, r»!7, 2.

Sed tristitia vestra vertetur in gaudii m. Quam dulce rit pati pro Deo, 17, 2. in passione cur sit gaudendum, 19, 1 ct seqq. pro gloria eterna pali facile csl, 48. 2. tri- bulationes quam sint breves, 219, 1. per cis probitor jirtiK, ul aurum per ignem, 248, 1. major est qui in nobis quam qui in mundo, 589, 1, 2 ct seqq.

Et gaudebit cor vestrum. Lælilia spiritualis esl qui- dam prægudus cœli, 253, 1, 2.— Vide Indicem Rerum v. Gaudium, Lælilia.

Gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Consolationum divinarum dulcedo, 280, 1.

DOMINICA IV POST PASCHA.

Sed ego veritatem dico vobis. Veritas oinnia evincit, 161, 2. charitas esl clypeus, 162, 1.

Arguet mundum. Mundus enim lotus est sub diabolo cl in malignitate, 622, 1, X

Dk peccato. Quilibet peccator esl nubes sine aqua, 677, i °

— Vide notata Dominica de Passione.

De justitia. Punitio improborum salus csl proborum, 299, 1. puniri pro culpa est actus justitiæ, 333, 2.

Docebit vos omnem veritatem. Scientia vera quæ sil, 416, 2. Spirilus Sancti unctio in rebus dubiis invocanda e»t. 53; 1, 2.

DOMINICA V POST PASCUA.

Petite, et accipietis. Petens ct orans habeat fidem, el qualem, 39, 1 et seqq. oratio fidei quæ dicatur, 217, 1. qui sont beatæ conscientia, impetrant a Deo quæcumqae petunt, 223, i ;582,1.

Ipsè enim Pater amat vos. Zelus Dei cl Spirilus Sancti in nos, 177, 2 cl seqq. item Christi cl angelorum, 178, 2. — Vide Indicem Rerum v. Amor, Charitas.

IN LITANIIS MAJORIBUS.

Propter improbitatem ejus surgkt. Oratio assidua quæ dicatur, 222, i.

Petite, et dabitur vobis. Orare pro aliis utilius est quam pro se, 221, X orationis lacrymis mista quanta sit vis. 222, 2. oratio boni viri omnia impetrat, 223, 1. ipsa quomodo reddatur efflcax, 2. esl clavis cœli, 225, 2. — Fide notata Dornin, præcedenti, et Indicem Rerum. v. Oratio.

Quanto magis Pater vester de coelo dabit, etc. Deus dicitura dando, 35, 1. propendet infinito ad se commu- nicantium, 2. ejus munificentia, 36, 2 cl seqq. — Vide Indicem Rerum v. Deus, Beneficentia.

IN VIGILIA ASCENSIONIS.

Ut cognoscant te. Scientia vera quæ sit, 416, X cogni- tio Dei est vera sapientia, 30, 1; 63, 1. et hæc cst sum- mum bonum vitæ hujus, 625, i.

Verba qu« dedisti mihi, dedi eis. Gratix cœlilus accepta sunt in proximum eifundcndæ, 360, 1.

Ego pro eis rogo. Christus noster est advocatus, 533, 2.

IN DIE ASCENSIONIS.

Predicate, Praedicatores Evangelii! quales essa debeant, 361,1. — Vide notata Domin. in Sexagesima, ct Indicem Rerum v. Prædicator.

Signa autem bos qui crediderint, etc. Fidei sex doles quæ, 132, 1. credens habet in se Dei testimonium, 615, 1. — Vide Indicem Rerum v. Miraculum.

Et sedet a dextris Dei. Ibi sedens Patrem pro nobis Interpellat, 533, 2.

Domino cooperante et sermonem confirmante. Qtu.'n Christus habuerit curandi omnia virtutem, 290, 1, 2.

DOMINICA INFRA OCTAVAM ASCENS.

Ille testimonium perhibebit de me. Testes 1res Christi sunt in colo, 611, L et 1res in terra, Ibid.

Absque Synagogis facient vos. Tribulata at summum bonum, 14, 1, 2. Christiani dira patiantur, ul Chnslum duceni suum sequantur, 3(n, 2. crux via est in caium, 304, 1. mundus cur oderit viros sanctos, 574, 1 et seqq.

Quia non novlsunt Patrem, neque me. Cognitio Dei est vera sapientia, 30, 2; 03, 1. — Vide notata (n Vigilia Ascensionis, et Indicem Herum u. Ognilio.

IN VIGILIA PENTECOSTES.

Qui habet mandata mea et servat ea. Legem unam violans quomodo fiat omnium reus. 111, X Mandata Chri- sti leviasunt. 607, X

Non relinquam vos orphanacs. Confortai nos Deus diversimode, 399, 1. pius Deus semper eripit e pericu- lis, 440. X

Mundus me jam nox vidit. Deum nemo unquam vidit vivens.

IN DOMINICA PENTECOSTES.

Si quis diligit me, sermonem, etc. Amoris divini vis, 597, 2. amor facit exstadn, 599, L lransfurm.Tt hominem in Deum, 2 et seq. ejus effectus, <300. el seqq. pellit timo- rem, 492, 2; 60.3,1, X xelu< animæ amantis Deum, 178, 1. — Ude notata Domin. XII post Pentecosten*

Pater meus diligit eum. Amicitia Dei quæ bona inclu- det, 130, 2: 5*21,2-

Mansionem apud eum faciemus. Deo an hac m vita rea- liter uniri possimus, 410, 2. gratiæ septem sunl effectus, 411, t. justî substantialiter fiunt divius consortes na- tura', 41 L l ; 30,1. quia in justificatione Spiritus Sanctus, totaquo deitas substantialiter m hominem venit, 411, 2 ct seqq. tuneque is fit quasi Deus, 563. 1. item Dei filius, ibid. 2. item Deo similis, 564, 2; 565, 2. hæc filiatio est stimulus ad opera heroica, 564, L Certitudinem gratta, qualem Sancii nonnulli habuerint, 584, X

Non turbetur cor vestrum. Abjiciendus esl timor ge- nerosa aggre dientibus, 398, 2. — Ude Indicem Rerum v. Metus, Timor.

Ille vos docebit omnia. Spiritus Saucii unctio invocanda in rebus dubiis, 554. 2. Spirilus Sanctus quomodo ad in- vidiam roncupiscal 177.1 Spiritus Sancti difinitas astruitur, 25G, 1. blasphemia in Soiritum Sanctum quæ sit, 620, 1. — Vide Indican Rerum v. Spiritus Sanctus, SS. Tri- nitas.

QuiaSpirilus Sanctus in linguis igneis venit, agi poterit ile linguæ custodia. — Vide notata fer. IV post III Dom. in Quadrag.

Confirmatio csl signaculum Spiritus Sancti. Cur confir- mandi in fronte ungantur, 3j6, 1,2. — Vide notata de Extrema Unctione Dom. II pust Pentecost.

Hodie lex Evangelica confirmata esl, hinc de ejus præ- staulia cl sanctimonia agi potest, 467, 1•

FERIA II POST PENTECOSTEN.

QUI CREDIT IN IPSUM, NON PEREAT. Fideles CX advCHO sunt reges, 285, 2. eorum dignitas, 287, 2. sunl peculium Dei, 288, 2. varia eorum epitheta, ¿K9, 1,2. sunt majorca inundo, 590, 1. fidei sex sunt dûtes, 132, 1. — Vide Indicem Rerum v. Fides.

Quia venit lux in mundum. Cur dicatur fidei lumen admirabile, 290, 1, 2. Christus est lux tam creata, quini increala, 523, 2.—Fide notata Sabbato post Domin. IV in Quadrag. et Indicem Rerum v. Lux.

DiLEIERUNT HOMINES MAGIS TENEBRAS. PcCCtli Cl teiW- brarum similia, 525, 1, 2.

FERIA III POST PENTECOST.

Cm intrat rm osticm pastor est. Ministri Ecclesi@ quomodo suum munus exercere debeant, 362, 5. — *Vide Indicem Herum v. Pallor*, Episcopus.

PnorniAS oves vocat nominati*, Ovis cl hominis simi- Illudo, 308, 1.

Ego veni ut vitam habeant. Christus nobis est vita et omnia, 408,1. in ipso est vita, 518, 1. vita triplex est, divina, angelica cl humana, *ibid.*

FERIA V POST PENTECOSTEN.

Curantes trique. Beneficentia est virtus divina, 645, 2.

IN FESTO SS. TRINITATIS.

Verbum *Salus* punice est symbolum SS. Trinitatis, lfi, 1, 2. SS. Trinitatis mysterium asseritur, 557, 1. — *Ude Indicem Herum v. Deus*, Trinitas.

Deus ipse est immutabilis, 67,1,2. Dei descriptio, 69,1. Deum esse probatur contra atheos, i74, 1. *Dominator* vox optime SS. Trinitati quadrat, 658, 2.

Baptizantes eos. Baptiziti olim induebant calceos albos, 301, 1. baptizandi oculos el manus cur erigant in ctr- him, 342, 1.

Baptismi et diluvii analogia}, 310, 1. dat bonae con- scientiv interrogationem activam el passivam, 3il, 1. parvulisine baptismo mortui ubi et qualiter vivant, 490,2. Baptismus quomodo sit vivificans, 271, 2, in eo fimus filii Dei, 2. Cl morimur culpa'. 272, 2.

Et filii. Filius Dei potius Verbum dicitur quam sermo, 514, 2. quæ sint similia huic Verbo, 515, 1,2 id Verbum omnes Gentiles cognoverunt, 2. Verbum Dei quomodo sit nostro simile, 516. 2. ct dissimile, 317, 1. 2. id fuit semper apud Deum, 520, 1. Christus csl Dominus el Do- minator, 657, 2; 658, 2. — *Vide Indicem Herum v. Jesus*.

DOMINICA I POST PENTECOSTEN.

Estote misericordes. — *Fide notala Dom. XIIpost Pen- tecost etin festu S. Mattimi, et Indicem Herum v. Mise- ricordja*.

Perfectus autem erit. Quis vere sanctus el perfectus sit, 261, 1. Christianus sil continens animo ct oculis, 294, 1. Perfecti viri virtutes quas sint. 320, 2. perfectionis Cbristianæ varii gradus, 535, 2. — *Vide notata feria VIpost Cineres*.

IN SOLEMNITATE CORP. CHRISTI.

Caro mea vere est cibus. Eucharistia cur vocetur lac rationabile, 278, 1. ipsa est fomes amoris, 597, 1, 2. — *t ide indicem Herum v. Eucharistia*.

Sanguis meos vere est putus. Sanguis Christi est animæ balneum, 240,2. quomodo is nobis applicetur, cl ubi, 241, 1. Sanguis Christi effusus mansit unitus divinitati, 205,1.

DOMINICA II POST PENTECOST.

Jcga boum emi. Atarus cur vocetur sordidus, 78,1. non audet uti habitis, 173,1.

Uxorem duxi. Ignis est propria prona libidinosorum, 661, 1. quin el ipsu libido est ignis, 685, 2. — *Vide notata Domin. IIpostEpiphaniam et Indicem Herum v. Libido*, Caro, Uxor.

DOMINICA HI POST PENTECOST.

Erant appropinquantes ad Jesum. Modi Deo appropin- quandi, 182, 1 et seqq.; 183, t.

Publicani et peccatore*, Habib meretrix quæ bona opera fecerit, I'U, i, 2. quando cl quomodo sil justificata, İM. — *Vide Indicem Herum v. R.ihib*, Peccator.

Inveni ovem QUA perierat. Ovi» et homini!» analogi», 308,1.

Emit gavoicm in coklo super uno peccatore poeniten-

I TIAM agente. Deusdiu peccatores nd pœnitentlam exsnoc- / tat, 339, 2. \tilt oninesiflh<>s fieri, 48!. 2 el -» jil. angelo

peccanti Deus non pepercit, sed homini, cur, 443, 2. neminem creavit ad damnationem, 482, t.

DOMINICA IV POSI PENIECOST.

In navim quæ erat Simonis. Hæc est symbolum Recl» site, cujus vera nola est quod sit Catholica, 1,2; 407, 1. Ecclesiæ cl Fidei Catholica* nota item est quod sil pura, 164, 2. Ecclesia est regale sacerdotium, 285, 2. est jten* sancta, 288, 1. ejus et are@ Noe analogi», 310, 1. ipsa fulget nt luna ct sol, quomodo, 480,1. — *Vide notala in festo S. Petri, et Indicem Iter. v. Ecclesia*, Petrus, Roma.

Romana Ecclesia, cui Petrus pnesedil, quam semper fuerit florens, 402, 1.

Ex noe eris homines capifns. Animas lucrandi ratio, 226, 2. ea? qui convertunt, sunt earum post Christum salvatores, 227, 1. eas convertens operit peccata, 228,1,2.

Concluserunt piscium multitudinem copiosam. Fructus spes omnem laborem solatur, 205, 1.

DOMINICA V POST PENTECOST.

Audistis quia dictum est antiquis. Christi dogmata ad- versantur axiomatis Philosophorum, 290, 2. — *Vide notata in fer. VI post Cineres, el Indicem Herum v. Lex*.

Qui irascitur fratri suo. Ir@ damna, 76. 2. e4 ini- mica justiti@, 77. est insania, 542, 1. iratus est quasi daemon incarnatus, 540, 2. — *Vide Indicem Herum v. Ira*, Amor.

DOMINICA VII POST PENTECOST.

Attendite a falsis Prophetis : intrinsecus sunt lupi rapacis. Hæretici sunt hypocrlI@ ct lupi, 440, 2. colorant tuas hærcses verbi? blandis, 442, 1. principes et magis- tratus contemnunt, 450, 2. sunt pejores dromonibus, 455, 1. sunt fera» be*liæ, 456, 2. novillos et nutantes in fide nd se pelliciunt, 46», 2. eorum descriptio, 470, 1. eorum vesana doctrina et insania, 556, 1 el seqq. sunl jure divino et natur@ fugiendi, el cur, 636, 1. item eorum libri, 637 1. sunl nubesmdc aqua, 671, 1. sunt arbores autumnales, 2. bis morirne, 675, 2. Iluclus feri maris, <7>. ct sidera errantia. 676, 2.

Non potest ardor mala bonos fructus facere, liæreti* eorum carnales spurcitas, libido et fœda sacra, 91, 1, 2; 164,2; 457, 1,2etseq.; 458, 2; 460, 1. negant Christum varie, 441, 1-sunt similes dæmoul, 446, 1. item gigan- tibus, 447, 2. Caino, 670, 2. item Balanino, 071, 2. item Core, 072, 2. eorum blasphemiæ, 451, 2; 454, 1, 2. sc invicem blasphemant, 453, 2. eorum bellum pax est fidelium, if»2, 2. qua esca suos decipiant, 470, 2. abu- tuntur christianismo nd luxuriem ct vibe licentiam, 656, 2.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Hæresi? cur semper sit inconstans, 163, 2. semper hærescs redolent nuviln- tes, 440, 2. qua damna in orbem invexerint, 4 j l. tendunt omnes ad ntheismuin, 451, 2. carum defensio ct propaga- tio est peccatum ad mortem, 618, 2 ct seqq. — *Plura suggeret Inder Herum* u. Hæresis, Ilærclicus. — Hære- siarcliQB omnes misere mortui sunl, 441,2. Calvini Deui est Satanas, 464, 1et seqq.

DOMINICA Vili POST PENTECOST.

PRUDENTIORES SUNT FILII S.ECULI HUJUS. Prudentia quid sil, et quis vere prudens, 352, 1, 2. prudenti@laus 535. eju? præcepta varia, *ibid*, ct seqq. — *Vide Indicem Heruny v. Prudentia*.

De mammona iniquitatis. Divitum paralogismi de divi- tiis, 104, t. ct contra sapientum gnomæ dc divitibus, *ill/i<E*

DOMINICA IX POST PENTECOST.

Quia si cognovissesettu. — Fifрте *notata in vigilia Aseen- I siunis, et Dominica infra octavam Ascenstonis*.

TemfUS VISITATIONIVTUJt. Tempori» quanta sil nobi* habenda ratio, 031, 2. — Vide *Indiretti Rerum* v. Tempus.

DOMINICA X POST PENTECOST.

Ut ORArent.—Fide *notata Dom. III post Epiphan., et in Litaniiis Majoribus*. — Oratio in Spiritu Sancio quæ sit, G83, 2 ct seqq.

Non sum sicut c.lteri uomini m. Superbus eat velul insanus, 180, 1. superbia vii© in qua re sila sit, 540, L

Omnis qui se humiliat exaltabitur. Humiles a Deo exaltantur, 45,2; 388, 2; 179, 2. humilitatis elogia, i«, 1 pjiB Inus, 387, I, 2. ejus signa, 8M, 2. vere humilis sil, 18Ü, 1. — Vfc/e *Indicem forum* v. Humilis, Humilitas, Superbia.

DOMINICA XI POST PENTECOST.

Adducent ei surdum et mutum. Tribulationibus domat Deus linguam , 152, 2.

Et loquebatur recti. Silentium docet loqui, 138, 1. et luiguæ mala sedat, 144, I. Garrulitas est puerile vilium, el quantopere fugiendum, 74,2. loquax Csl irreligiosus, 90,2. linguæ nffenia facillima est, 137, 2. ipsa proinde refrananda, 139,2elseq. loquacitas stultitia signum est, 151, 2.— Fide *notata feria IV post Dom. IV in Quadrag., el Indicem for.* v. Lingua, Silentium, Loquacitas,

DOMINICA XII POST PENTECOST.

In lege quid scriptum est? Legem unam violans, quomodo totam violet, 111, 2. Scriptura est lucerna, 434, 1.

Ex toto corde. Amor amantem rei ainatæ conformat, 518, 1. — Vide *Indicem forum* v. Amor, Charitas.

Diliges Dominum Dlum tuum. Charitatis elogium, 572, t. charitatis obodienlia quæ dicatur, 268, 1. charitas est castratio omnium carnalium appetituum ,209,1 charilas quæ narn operiat peccata, 355, 2. et quæ peccata : propria, non aliena, 350,1,2 et seqq. quomodo id faciat, 357, 2. ejus vis, 358, 535, 2. facit similes Deo, 413, 2. quæ sit charitas perfecta, 536, 1. ipsa est ex Deo, cur, 591, 2. cur charitatis mandatum dicatur novum, 537, 2 et seqq.

Et proximum sicut teipsum. Amor proximi est lex regalis, 109, 2. perfecta charilas diligit Deum ct proximum, 593, 1. charitas proximi sit prudens ct circumspecta, 687. 1.

Incidit in latrones. Miseria hominis csl ocluplei, 183,2.

Semivivo relicto. Eodem modo anima per peccatum sauciatur et moritur, 575, 2. Peccatum ad mortem quod dicatur, 617, 2.

Alligavit ea. Cingulum quarum rerum sit symbolum, 258, 1.

Infundens oleum. Extrema Unctio est ► aeramentum, 214, 1. ejus quis minister, 215, 1. quæ materia, 216, 1. ejus oratio quomodo salvet, 217, 2. ejus fructus, 218, I. Unctio docens omnia qun sil, 553, 1. unctio est illuminatio, el oleum doctrina , 554, t.

Qui fecit misericordiam in ILLUM. Misericordia quomodo superet judicium, 119, 1. ejus vis qun sit, 120, 2 ct seqq. compassio fidelibus exercenda, 322, 1. — Fide *Indicem forum* v. Compassio. Misericordia.

Tu fac similiter. Exempli quanta sil vis, 645, L virtus non in verbis, sed in opere sita est, 379 1. qui ro succurrero nequit, affectu id faciat, 580, 1,

DOMINICA XIII POST PENTECOST.

Ostendite vos Sacerdotibus. Sacerdoti confitendum, non laici*. 220, 1, 2. ConfeMiOnlt vi<, 281, 1. eiqunm sil utilis, 529, 1,— Vide *Indicem forum* v. Confessio, Sacerdos.

Pídeles omnes quomodo sint sacerdotes, 283,1, 2; 286, 2.

Dum irent, mundati sunt. Quomodo nos Christus a peccatis nostris emundet, 526, 1, 2.

Magna voce magnificans Deum. Psalmodia? spiritualis

fructus qui ainl, 213, 2. — Fids *Indicem Iterum* v. Laus.

DOMINICA XIV POST PENTECOST.

Nfmo potest duobus dominis servire. Servitus Christi quante sil dignitatis, f>f t.

Quam teneamur servire Christo, 265, i. peccator est servus concupiscentia, 465, t.

Nolite solliciti EME. Solliciti non debent eve Christiani, 388, 2| 390, 1. sed sua Deo commendent, 193. t et seqq.; 380, 1, 2.

Nonne corpus est plus quam vestis. Tabernaculum animai est corpus, 425, 2.

Considerate lilia agri. Cura et custodia Dei erga sao», 247,1.—Vide *Indicem Iterum* v. Providentia, Sollicitudo.

DOMINICA XV POST PENTECOST.

Defunctus efferebatur. Morientes animam suam Deo commendent, 373, 1.—Vide *notata feria IV Cinerum, et Indicem Rerum* v. Muri.

DOMINICA XVI POST PENTECOST.

Omnis qui se humiliat exaltaiitcb. —Fide *notata Dom. X post Pentecost*.

DOMINICA XVII POST PENTECOST.

Diliges Dominum Deum tcum. —Fide *notata Dom. Xii, post Pentecost.; et Indicem Rer.* v. Amor, Deus, Chantas.

DOMINICA XVIII POST PENTECOSJ.

Filia mea defuncta est.—Vide *notata de rifo Imitale in fer IV Ciner. et de Extrema Unet. Dom. XII poet Pentecosten*.

Confide, hlu. De fiducia in oralioue adhibembu9*Ptde *notata Domin. III post Epiphan*.

DOMINICA XIX POST PENTECOST.

Erat quidam regulus. Christiani sint animo regio, lte, 2.—ITde *Indicem Rerum* v. Princeps, Rex.

DOMINICA XX POST PENTECOST.

Patientiam habe. Patientia opus perfectum quomodo habeat, 25, 2 el seqq. ejus effectus et elogia, 26, 2 el seq. ejus dictamina, 82, 2. obedicnlæ perfectio est, 301, 1. — *Plura dabit Index Rerum* v. Patientia.

Serve nequam. Servi patienter dyscolos dominos patiantur, 301, 2 et seqq. duri duro sunl increpandi, 174, *2.

DOMINICA XXH POST PENTECOST.

Non est tibi cura de aliquo. Personarum acceptio quale sit vitium, 97, 2 ; 99,2.—Vide *Indicem Rerum* v. Acceptio.

Viam Dei in veritate doces. Veritas triplex est, oris, mentis, operis, 226, I. veritas est mentis cingulum, 259, 2.— Tide *nutata Dom. IF post Pascha, et Indicem Rerum* u. Verilas.

Ut vidit cogitationes eorum. Præscientia Dei an idem quod prædeitinalio, 2 »», 2.

Quid me tentatis, uypocaitm? Duplicitas animi displice! Iho, 43, 2.

Cujus est iixc imago? Homo magis est Dei imago quam sit angelus, 156, 1.—Vide *Indicem Rerum* v. Homo, Angelus.

Date Cesari quib sunt Cjksamis. Principibus cur Christiani obedire*debeant, 297, 1. idque propter Deum, î98. 1.—Vide *Indicem Rerum* v. Homo, Rex, Princeps.

DOMINICA XXIII POST PENTECOST.

Filia mea modo defuncta est. Vitain sibi longam homo non spondeat, 189, 2.—Vide *notata feria IV Ciner*.

Confide, filia. Fiducia in oratione necessaria, 39, 1 ; 40, 2. eam in orante requirit Deus, 40, 1, 2.—Fide *Indi* cem Rerum* v. Fide*, Oratio.

INDEX MATERIARUM MORALIUM.

DOMINICA ÜLTIM. POST PENTECOST.

Cm videritis abominationem. Ignis conflagrationis mundi præibil extremum iudicium, 477, 1. r-jus ordo et ignis bujus offera, 2. novissima hora quæ dicatur, 549, 1. Iudicii extremi memoria qinm sil utilis, 115, 2. ejus limor quam sit utilis, 263, 2. iudicium verisimiliter liet mane, 482, 2. Scitote *quia* **raori** est in januis. Christus iudex quomodo ante januam assistere dicatur, 207, 1, 2. Veniet ad iudicium sicut fur do nocte, 482, 1. quomodo ad ejus adventum nos preparare debeamus, 488. 1, 2. quomodo quiN in eo die possit non erubescere, 560, 1.— Fide *bul. Rerum v.* Iudicium.— *Vide notata Dom. I Adventus.*

IN DEDICATIONE ECCLESIE.

Ecce tabernaculum Dei cum hominibus. Fidelis est templum Dei superaedificatum sanctæ fidei, 083, 1.— *Vide Indicem Rerum v.* Ecclesia, Tabernaculum, Templum.

IN FESTO CONVERSIONIS S. PAULI.

Elogium S. Pauli Apostoli, 493, 1.

IN FESTO CATIIEDRÆ S. PETRI.

Tn bs Pedius, et super hanc pftram ædihcabo Ec-n.BsiAM. Pontificis Romani corona triplex quid denotet, 286, 2. Pontificum multorum libertas iu corripiendis Im-peratoribus ct regibus, 287, 1. Pontificum omnium brevis est vita, 427, 1.—*Vide notata Domin. IV post Pentecost, et in festo S. Petri.*

Roma cur vocetur Babylon, 400, 2 et seq. Romana Ec-clesia quam semper fuerit florens, et iide suscepta con-fiaos, 402, 1.

IN FESTO S. MATTALE.

Sors cecidit super Matthiam. Sors nostra pendet a Dei manu, 19 i, o.

IN FESTO ANNUNTIATIONIS B. MARLE VIRGINIS.

Fiat mihi secundum verbum tuum. Hoc prolato verb , incarnatus esi Dei Filius in utero Virginis. Ejus incarna-tio insitioni arborum assimilatur, SO. 1,2. uniones variai si-miles unioni Verbi cum carne, 508, 1. in incarnatione Dens incarnatur, 509, 2. el quid assumat, 510, 1. cui el cur,2. quid in ea praestiterit, 511. et seq. hanc incarnationem praedixerunt Prophetæ, 507, 1. ca iu primitiva Ecclesia ante omnia credenda erat, 587, 2. eum nulli bæretici impugnarunt, 588. 1. Christus an incarnandus fuisset, si Adam non peccasset, 267, J, curtam sero sit incarnatus, *ibid*, incarnatus cum fuit, mutavit terram in cœlum, 335, 1. est nobis patri-mater, 509, 1 et seq. cur vocetur Verbum, 513, 2. cur dicatur Xfyc l,er omnes tápu significationes, 2 el seq. — *Vide notala feria IV quatuor temporum Adventus.*

IN FESTO S. MARCI.

S. Marcus an fuerit S. Petri socius, 40?, 2.

IN FESTO S. PHILIPPI APOSTOLI.

Non turbetur coh vestrum.— *Vide notata fer. III. Pasch.* Quia Pater in me, et ego in Patr. — Fide *notata Pminica Trinitatis.* Dabit vobis.—*Fide notata in Litaniis Majoribus.*

IN FESTO S. JACOBI MINOIUS.

Hic J icobus quis fuerit : ejus elogium, parentes, privi-legia, sanctitas, G, 1 et seq. an cl Sancta sanctorum in-gredi licuerit, 7, 2. ejus martyrium cl causa. 9

IN FESTO INVENTIONIS S. CRUCIS,

Crucis Christi virtus, 268, î.crux via est in cœlum,

304, 1. Sanctis est sanctitatis magistra, 30*, 1. Christia-nismus est imago cnicis, 346, 1. crucis lignum ah igne conflagrationis mundi erit intactum. 488, 1.

IN FESTO S. PETRI APOSTOLI.

Tu es Petrus. S. Pelri privilegia varia, 231, 2 el seq. ejus martyrium, 235, 1. ejus nomen csl idem quod Petra EcdeMæ, 237, 1. *Vide notata Domin. IV post Pentecosten»*

IN FESTO S. MARLE MAGDALEN.E.

Rahab meretrix iu veteri Testamento quæ bona opera fecerit, 131, 1. quando sit justificata, 2.

IN FESTO S. JACOBI MAJORI.

Nescitis quid petatis. Male petens cur non iinpelrel ea quæ petit, 173, 2. Caduca et peritura a Deo petenda non sunt, 174, 1. —Fide *notala in feria IVpost Doni. II in Quadra^, et in Litaniis Majoribus.*

IN FESTO ASSUMPTIONIS B. VIRGINIS.

B. Maria Virgo morions-an sit inuncta, 219, 1. ejus elogia.—*Vide Indicem Rerum v.* B. Maria Virgo.

IN FESTO S. MATTHÆI.

MtSERICOIIDIAM VOLO, ET NON SACRIFICIUM. Qliæ sit vm misericordia, 120, 2. — *Vide notata Domin. XII post Pentecosten.*

IN FESTO DEDICAT. S. MICHAELIS.

Nisi efficiamini sicut parvuli. Uli parvulis datur lac ipiod simplicitatis est symbolum, agi poterit de simplici-tate. Simplex cor quod sit, 270, i. lac rationabile quod di-catur, 277, 1. sinceritas et candor puerilis decet Christia-nos, 472, L Si quis scandalizaverit. Sancti non habent scandalum, 541, 1. S. Michael quare cum diabolo do Mosis corpore sit al-tercatus. 666, 2. Angeli delectantur Christi humanitate, 255, 2. non desiderant unionem hypostaticam Christi, 256, 1. assis-tunt Missæ, 257, 1.— *Vide Indicem Rerum v.* Angelus Michael. Luciferi, quem Michael cœlo deturbavit, peccatum in quo situm fuerit, 113, 2. ipse ejusque assecke a Michaclo sunt in infernum detrusi, 444, 1.

IN FESTO SS. SIMONIS ET JUDÆ.

S. Judx Apostuli parentes, sanctitas, vita, elogium, 648, i el seqq.

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

Beati visione Dei quomodo satientur, ct non satientur, 246, 1 ; 253, 1. an videant Dei essentiam, 565, 1. ex hac visione sequitur amor Dei plenus, *ibid.* —*Vide Indicem Rerum v.* Sancti, Cœlum, Gloria.— Eorum corona gloriæ, 385, 2. Gloria cœlestis, ad quam Sancti evecti sunl, cur dicatur corona vitæ, 49, î. regni cœleslis descriptio, 50, 1. ejus pretium est amor, 50, 2; 107, 2. quanta ea gloria sil, 251, 2; 365, 1. cur benedictio vocetur, 326, 2 el seqq. mille anni in gloria sunl sicut dies unus, 357, 2; 480, 1. Hereditas nostra Deus est et cœlum, estque incorrupti-bilis, 2H, 1. cl incontaminata, 215, î. et immarccssibilis, 2*6, 1, 2. visio beatificala cur dicatur Lucifer, 435, t. Sancti semper ad eam aspirarunt. 490, 1, ipsi pro no-bis ad Deum intercedunt ul advocati, 533, 2 et seqq. cor-poris cl animæ gloriose dotes, 565, 1,2, Beati paupehes spiritu. Humiles cur sint pauperes, 45, 1. pauperes cur Christus elegerit, 106, 2,— *Vide reti* liqua notata Dornin. II Adventus*

Beati qui lugent. Variat lugendi caumh habet homo, 184,1,2. lugentium variorum exempla t *ibid.*
Beati mites. Qui alium corripit, sil milis in verbis, 15«, 2.
Beiti misericordes. — *Vide notata Domin. Xíí post Pentecost.* — Vita Jcbcmus esse cœlestes, ct vilam rali-luti) irnilari, 494, 2.
Beati mundo Corde. *Vide notata in Communi Virgi-num, ct indicem Herum v. Virgo, Castitas.*
Beati qui persecutionem patiuntur. Christiani dora patiantur, ut ducem suum Christum imitentur, 303, 2. pro gloria adorna pati facile est, 48, 2. pati pro Christo magna est dignitas, 366, 1. patiando inserimur cruci Christi, 864, 1. m patientibus patitur Christus, 2. in iis re- quiescit Dei majestis, 365,2. pro co p ili quam dulce, 17,2.
Propter justitiam. Pati propter justitiam beatum est, 329, l. virtus versatur circa fortia, 616, 1. pro fide et pietate certare el pati nos par est, 655, 2. in persecutione gaudendum, 19,1.

IN C.OMMEMOR. FIDELIUM ANIMARUM.
Vide notata Dominica jII post Epiphan. ct in fæsto Paschalis de descensu Christi ad limbum.

IN FESTO S. ANDRE/E APOSTOLI.
Ex hoc eris homines capiens.— *Vide notata Domin. jV post Pentecosten.*

IN FESTO CONCEPTIONIS B. VIRGINIS.
Beata Virgo pura fuit omni peccato, originali cl ac- tuili, 527, 1.

IN COMMUNI APOSTOLORUM.
Apostoli fuere præcones castitatis, 311, 1. Apostolici viri quales esse debeant, 378, 1.— Fide *Indicem Herum v. Apostoli.*

IN COMMUNI EVANGELISTARUM.
Vide notata circa verba Evangclii, in communi Con- fessurum, ct Indicem Herum v. Paupertas, Apostoli.

IN COMMUNI CONFESSORUM.
Religiosus cl religio proprie quid sint, 88, 1; 89, f. que sit virtus religionis, 91, 2; 93, 1. ubcdicnluv per-

fectio est patientia, 301, 1. veri Christiani armatura, 396, 1. eJut stadium c*I patientia, 304, 1.
Fideles omnes quomodo sacerdotes, 283, i, 2; 2h6, C. fidelis major est mundo, 590,1. Sacerdotes el Ecclesiastici sua pauperibus cnr dare teneantur, 579, 1.
Episcopi aspicient identidem in Chri<tum ducem Pas- torum, 309, 1. Doctorum cl Episcoporum quæ sit coronæ, 385, 2.—Fide *Indicem Herum v. Pastor, Episcopus, Prs latus.*
Facilius est camelum per foramen. Divitibus cur in- tentatur vœ, 196, 1. — *Vide plura notata in feria F poi/ Domin. II in Quadrag.*

IN COMMUNI MARTYRUM.
Martyres stalim a pœnis ad cœlum evohnt, 208, 2. eo- rum spes invicta, 2 2. patiando illustre dant virtutis exemplum, 367, 1. eorum robur venit a Deo, 399, 2. eo- rum fortitudo, 416, l.
Patientia Martyrum quomodo opus perfectum habral, 25, 2 et seq. ejus effectus el elogia, 26, 2 etseq. ejusdem dictamina, 32, 2. pro fide et pietate quomodo certari ct inuri nos oporteat, 655, 2.
Martyrii quanta sit gloria, 367, 1. Stimulus ad ipsum, *ibid.* — *Vide notata feria II post Pascha, et m festo omnium Sanctorum, el Indicem Herum v. Martyr, Crux, Tribulatio.*

IN COMMUNI ABBATIS.
Præhturæ non sunt ambienda?, 134, 1. — *Vide notata feria III post Domin. in Quadrag., et Indicem Herum c. Praelatus.*

IN COMMUNI VIRGINUM.
Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Quam- diu vivimus sigilare nos oportet, 354. 2; 390, 2. somno non nimis indulgenduin, 664, 1.—Fide *Indicem Herum v. Castitas, Virgo, Vigilia.*
Incorruptus spiritus csl castitas, 314,1. castitas sapien- ti@ el comes cl socia, **II**, **i** et seqq. ejus prxconcs fuere Apostoli, 311, 1. ip«a est vera castitas, 268, 1. cin- gulum csl cantitatis symbolum, 258, 1.
Christianos decet continentia in animo cl oculi», 294, 1.
Vitam cœlcstium quomodo imitari debeamus, 49», 2. el lumbos mentis succingere. 357, 5-

ion

INDEX MATERIARUM MORALIUM#

Mide Anni ín giuria sunt #i*mt dies tinus, 800. 1. 2. Sût. 2
lheredilas nostra Densest ct cadum, calque incorruptibilis, 603. 2. el incontaminata, 604» 1. et immarcescibilis, 605.
I. Virio jtestifica cur dicatur Lucifer , 765. 2
Sancti semper ad eam aspirarunt, S!0. 1. Ipii pro nobis
>d Deum intercedunt ut advocati, 845.2. Corporis et anima.*
g.'uno'ædotes, 872. 2
Bcati rscriREs sfhutt. Humiles cur sint pauperes, 457. 2.
pauperes cur Christus elegerit, 489. 2. *Pille relima notata lk>m. 2. Adientus.*
Beati ou lccemt. Varias lugendi causas Label homo, 555.
7. Lugentium variorum exempla, 551. 1
Diatl wins. Qui alium corripit, til mitis in verbis , 55J. 1
Beati misericordes. *Vide notata Doni, 12. post Pentecost.*
Vita debemus esse coelestes, et vitam caelitum imitari, 814. 1
Beati mcxdo corde. *Vide notata in Communi Virginum et Indicem rerum, v. Virgo, Castitas.*
Beati qvi pemecctiomem faticxtvx. Christiani dura patian-
tur, ut ducem suum Christum imitentur, 655. 2. Pro gloria
xterna pati facile est, 440. 2. Pati pro Christo magna est dig*
nilas, 706. 2. Patiendo inserimur cruci Christi, 705. 1. In
patientibus patitur Christus , *ibid.* In iis requiescit Dei majes-
tas, 706. I. Pro eo pali quam dulce, 414. 2
pROFTtnjcsTiTiAM. Pali propter justitiam beatum est, 675.
2. Virtus versatur circa fortia , 747. 1. 2. Pro fide et piotalo
certare el pati nos paresi, 947. 2. In persecutione gauden-
dum, 415. 2
IN COMMEMOR. FIDEL. DEFUNCT.
Vide notata Dominica 5. post Epiphan. cl in festo Paschalis de descensu Christi ad limbum.
IN FESTO S. ANDREÆ APOSTOLE
Ev noe erisuoMi.vEs catiems. *Vide notata Dom. 4. post Pen-
tecosten.*
IN FESTO CONCEPT. B. VIRGINIS.
Beata Virgo pura fuit ab omni peccato, originali cl actuali, 840. t
IN COMMUNI APOSTOLORUM.
Apostoli fuere præcoues castitatis , 659. 2. 660, I. Apos-
toli i viri quales esse debeant, 716. 1. 2. *Vide Indicem re-
rum. v. Apostoli.*
IN COMMUNI EVANGELISTARUM.
fide notata circa verba Ei angehi, in Communi Confesso*
rum, et Indicem rerum, v. Paupertas, Ajwtoli.

TN COMMUNI CONFESSORUM.

Religiosus cl religio proprio quid sint, 474. 1.475. L
Quæ sit virtus religionis, 477. 1.478. 1. Obedientiæ perTec*
lio est patientia, 651.2. Veri Christiani armatura ,751. t.
Ejus stadium esi patientia, 653. 2. 654. t
Fideles omnes quomodo sint sacerdotes, 656. 2. 659. t.
Fidelis major est inundo, 895. 1. Sacerdotes et Ecclesiastici
sua pauperibus cur dare teneantur, 884. l
Episcopi aspicianl identidem in Christum ducem Pastorum,
658. 1. Doctorum ct Episcoporum quæ sil corona , 722. 2.
Vide Indicem rermn, v. Pastor, Episcopus, Prælatus.
Facilius est camelum per forâmes. Divitibus cur intentetur
væ, 563. 2. *Vide plura notata inferia 5. post Dom. 2. in Qua-
drages.*

JN COMMUNI MARTYRUM,

Martyres slatini h pœnis ad colum evolant, 574. 1. Eorum
spes invida, 616. 2. Patiendo illustre dant virtutis exemplum,
707. 1. Eorum robur venit a Deo 731. 2. Eorum fortitudo,
747. 2
Patientia Martyrum quomodo opus perfectum habeat, 421.
1• cl seq. Ejus effectus ct elogia, 422. 1.2. Ejusdem dictami-
na , 427. 1.2. Pro tide et pietate quomodo certari ct inoV
nos oporteat, 947. 1
Martyrii quanta sit gloria, 707. 1. 2. Simul ad ipsum,
ibid. 2. *Vide notata feria 2. post Pascha, et in festo omnium
Sanctorum, ct Indicem rerum, v. Martyr, Ciux, Tribulatio.*

IN COMMUNI ABBATIS.

Prælatnræ non sunt ambiendae » 512. 1. *Vide notata ferie
5. post Dom. in Quadrag. et Indicem rerum, v. Prælatus.*

IN COMMUNI VIRGINUM.

Vigilate itaque, quia kesotisdie[m] neque horam. Quamdiu
vivimos vigilare nos oportet, 697. 1. 726. 2. Somno non
nimis indulgeiidum, 954. 2. *Vide Indicem rerum, v. Castitas,
Virgo, Vigilia.*
Incorruptus spiritus est castitas, 662. 2. Castitas sapientias
est comes et socia , 557. 2. Ejus praecones fuere Apostoli ,
659. 2. 660. 1. Ipsa est vera charitas, 624. I. Cingulum est
castitatis sy mbolum , 615, 1
Christianos decet continentia in animo ct oculis, 615. 2
Vitam coelestium quomodo imitari debeamus, 814. I. et
lumbj* mentii riiccingcro, 615, 1

CORNELIUS A LAPIDE

COMMENTARII

IN

APOCALYPSIN

S. JOANNIS.

IN APOCALYPSIN SANCTI JOANNIS

APOSTOLL

PROLOGUS.

propheta et Evangelista velis Testamenti, ab Isaia, inquam, et Prophetis priscis, transeo ad Prophetam et Evangelistam novi Testamenti: ad S. Joannem dico, qui unus extat in lege nova Propheta, non umbræ veteris, sed lucis et veritatis Evangelicæ, cuiusque Propheta usque ad finem mundi. Ultima enim, finesque mundi ipse ex alta prophetiæ specula eminens prævidere prænuñciavit. Quin imo, S. Joannem in fine mundi rediturum et prophetaturum, Doctores graves olim, et nonnulli bocce etiam sculo, opinati sunt. S. Hippolytus enim Episcopus et Martyr, qui ex Arabia devotionis ergo, ut limina Apostolorum viseret, Nomam veniens sub Severo Imper. ob singularem doctrinam et sanctitatem à Callisto Papa detentus, et creatus Episcopus Portuensis, nulla praeclare scripsit; ac inter alia Canonem temporis, qui etiamnum extat excisus in statua ejus marmorea, insigniet ingenti, quæ scriptorum ejus merito illi erecta visitur in bibliotheca Vaticana, ac tandem ab Ulpiano Jureconsulto, acri Christianorum hosto, capitis damnatus, gloriosum obiit martyrium anno Domini 229. Hippolytus, inquam, lib. de Consummatione sæculi, scribit S. Joannem cum Henoch et Elia venturum, ac contra Antichristum depugnaturum. S. Hippolytum secuti sunt nuper Ambrosius Calharinus tract. de Gloria Christi consummata, noster Alfonsus Salmeron, et propendei Sebast. Barradlos in illud Joann. cap. 21. v. 23. *Sic eum volo manere donec veniam.* Hi enim censent S. Joannem instar Henoch et Eliæ necdum esse mortuum, ideoque habere corpus mortale, prædicaturum contra Antichristum, et ab eo martyrio alliciendum: inierim tamen per Dei dispensationem jam videre Deum, coquo frui. Probant id primo, ex ipsomet S. Joanne Apocal. 10. 11. ubi audit ipse a Deo: *Oportet (e iterum prophetare Gentibus.* Si iterum, inquiunt, (piando, nisi sub iterum Christi adventum? Secundo, ex ejus Evangelii cap. 21. 23. ubi ad Petrum Christus de Joanne dicit et statuit: *Sic eum volo manere donec veniam.* Ergo, inquiunt, manebit Joannes in vita hac, donec veniat Christus ad judicium. Tertio, quia corona martyrii Joannem ac cæteris Apostolis deferbetur, vero promissa «Ita enim Christo Mallin 20, v. 23.

Calicem, ait, meum bibetis. At hactenus ipse Martyr non fuit. Elei ergo ab Anticristo. Denique decet ut, sicut Joannes Baptista praeivit primam Christi adventum, ita Joannes Evangelista præeal secundum.

Verum S. Joannem esse mortuum asseverant S. Hieron. Euseb. et veteres pene omnes, imo tota Ecclesia, quæ S. Joannis quasi mortui, et in cado jam cum Christo, instar aliorum Beatorum, gloriose regnantis festum celebrat, cumque publice in Litaniis, æque ac alios Sanctos, colit et invocat. Accedit, quod in Concilio Ephesino jubentur coli reliquiæ SS. Martyrum, maxime vero Joannis Theologi (qui sunt Apostolus et Episcopus Ephesi) ac earumdem reliquiarum meminit Cæleslinus Pontifex in epist. ad Concil. Ephesinum. Si reliquias ejus exstant, ergo mortuus est.

Quod ergo c. 10. Apocal. ei dicitur: *Oportet te iterum prophetare Gentibus* inlellige, non quod in fine mundi, sed quod sequentibus c. 12. 13. l'i. aliisque usque ad finem Apocalypseos, Gentibus eum prophetare jubeat, uti de facto iisdem ibi prophetat.

Illud vero Evangelii ejus c. 21. *Sic eum volo manere*, idem est, ac si diceret: *Sic eum volo manere*, uti alii codices legunt. Loquitur enim Christus non assertive, sed conditionate, idque ad reprimendam curiosam S. Petri interrogationem: *Domine, hic autem quid?*

Porro, quando et quomodo S. Joannes calicem passionis et martyrii biberit mox dicam.

Propheta ergo duntaxat S. Joannes in Apocalypsi. quam jam quarto docendo et commentando ordiri, et Deo dante totam explicare destino.

Quanta sit sublimitas et excellentia Apocalypseos præ aliis Scripturis canonicis, ex Iribus maxime capitibus æstimari potest.

Primum est materia. Sicut enim S. Joannes in Evangelio cæteris Iribus Evangelis ante-cellit, eo quod ipse pene solus ex professo agat de Christi divinitate, de Verbi origine, de processione et spiratione Spiritus sancti, de Sanctissima Trinitate, de ejusdem unitate, relationibus. attributis, et similibus: unde ex eo Patres omnia pene argumenta contra Arianos, Sabellianos, Seryrtianos, Macdonianos, etc. æque ac Scholastici totam materiam de Trinitate, deque Deo irino et uno hauserunt» Ha hic in

cœlesli throno residentis, Agni ab origine mundi occisi. Spiritus sanctus multociili et multivaril majestatem, Angelorum cl Beatorum venerationem, praedestinatorum signationem, Martyrum el Virginum gloriam; rursum futuras Ecclesiae persecutiones, successus et triumphos ad Antichrislum et hñem usque mundi, Babylonis excidium, Hctioch cl Eliæ prædicationem fí martyrium, Gog, Magog et Antichristi interitum, æterna gehennæ supplicia, Jerusalem cœlestem gemmis el auro radiantem, vivis coloribus depingit acquasi corporata et præsencia oculis spectanda subjicit, ul cœlum palmo metiri, ul ait S. Cyrill. præfatione in Evangelium S. Joannis, ac humana humilitate in altissima provehi viduatur. Quocirca S. Micron, lib. 9. in Isaiam sub imeni, asserit Apocalypsin *medullata Ecclesia Sacramenta contexere*. Ac S. Dionys. Eccl. Ilerarch. c. 3. p.3. *arcanam illam, inquit, ac mysticam omnino visionem dilecti discipuli, divinamque Domini Jesu et ollissimam Theologiam, eis qui Dii fieri merentur exponit, cosque per sacra mysteria sustollit atque confirmat*. Apocalypsis ergo claudit in se cl 'Theologiae medullam', Christian® l'philosophiæ ac doctrina Evangeliche quasi nucleum cl animam. In Apocalypsi igitur jugiter et continuo cum sedente in throno, cum Agno, cum Angelis, cum 24 senioribus, cum sanctis quatuor animalibus, cum duodecim millibus signatorum ex qualibet tribu braci, el turba magna Gentium cum palmatis Martyribus, cum Virginibus canticum novum cantantibus, cum muliere amicta stellis duodecim, et lunam pedibus prementi*, cum Henoch ut Elia, tum Sanctis stantibus supra mare vitreum qui vicerunt bestiam, habentibus citharas Hei, et cantantibus canticum Mosi, el canticum Agni, supra fulgura cl tonitrua in cœlo novocli terra nova, in Jerusalem nova descendente tie cœlo versabimur, ibique gustabimus lignum vitæ, Agnusque deducet nos ad vitæfontes aquarum ul beatarum mentium beatam vitam blc præcipiamus cl prælibemus, eamque audiendo cl meditando contemplemur, et similemur, quam brevi Deo duce reipsa inibimus, ut hisce omnibus fruamur in omnem æternitatem. Hoc est quod de Apocalypsi S. Joannes ex ore Chi isti scripsit c. 1.3: *Beatus qui legit et audit verba prophetice hujus et servat ea quæ in ea scripta sunt; tempus enim prope est*.

Secundum est ordo temporis. Scimus Ecclesiam instar aurora el solis, successu temporis crevisse ad perfectum diem cognitionis mysteriorum fidei. Haec causa scriptores hagiographi noi Testamenti, longe clarius, luculentius, distinctius el sublimius de iis sciibunt quam Moses et Prophet® veleris Testamenti. Citimus est S. Joannes, ultimus pariter Bibliorum liber est Apocalypsis; ultimam ergo manum el coronidem Evangelii cl S. Script, hac Apocalypsi S. Joannes imposuit. Richard. deS. Victore, l. 7. c. 12, asserit *Librum hunc non solum esse Evangelium, sed in Evangelica doctrina sicut ultimum ita el summum locum oblinere, ac in ipso S. Scripturam ad modum arboris cacumen extulisse*. Quocirca auree S. Chrysosi. præfatione in Evang. S. Joannis: Joannes, ait, *sanctissimus admirationis plenus, arcana redundans sapientia, qui tot tanta jure confert bona, ul qui diligenter el accurate cum excipiunt cl observant, non jam homines el tenæ incolit habendi sint, sed super omnia licet*

jus mundi bona collocentur in angelorum consensu, neque aliter terram quam catum habitent. Tonitruum enim filius est, Christo dilectissimus, columna omnium qua in orbe sunt Ecclesiarum (unde IIOC de causa longaevissimus inter Apostolos, usque ad tempora Trajani Ecclesias rexit), *qui cadi claves habet, qui Christi calicem bibit, et baptismatis aqua ablatus est, qui supra pectus Domini multa cum fiducia recubuit, non fabulas effingit, non personatus incedit, non orchestram supplodit, non aureo ornatur vestimento, sed stola purissima, veritatis decore intexta el distincta, amictus progreditur: cui proscenium est universum catum, theatrum orbis terne, spectatores auditoresque omnes angeli, et quicumque homines angeli sunt, aut fieri desiderant. Hi dunlaxat ejus harmoniam audire possunt. Ipsi enim angeli, Cherubim et Seraphim nobiscum per Joannis vocem didicerunt quæ cognovimus. Hoc enim ait Paulus: Ul innotescat Principatibus el Potestatibus in cadestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei. Huic enim Apostolo superme adfuere virtutes, ejus anima pulchritudinem, sapientiam et speciem virtutis admirantes, per quam ipsum simul hausit Christum. Etenim quasi lyram quamdam pretiosis lapidibus auroque distinctam, aurcopectro adhibito: sic suam sibi animam exornando effecit ut per eam magnum cl altam spiritus personaret*. Hæc et plura S. Chrysostom, sparsim eo loco.

Tertium est auctor. S. Joannes enim unus omnium Sanctorum coronas meruit, lauream Doctorum, liliatam Virginum, roseam el purpuream Martyrum. Kimiruni ipse Theologus, imo Theologorum vertex, ipse Patriarcha, ipsu Propheta, ipse Apostolus, ipse Evangelista, ipse Sacerdos, ipse Pontifex, ipse Ilierarcha, ipse Virgo, ipse Martyr, ipse Angelus, non natura, sed puritate et virtute. Hinc cap. 19. lo. videns angelum fulgidum volensque cum adorare, audivit ab eo: *Eide ne feceris; conservus tuus sum*. Virgo, inquam, per omnem vitam, qua virtute et Isaïæ et S. Petro, qui conjugali fuere, præcelluit. S. Joannes enim ncc in nuptiis Cana Galilææ, de quibus Joannis 2. (uti aliqui putarunt), nec alibi unquam uxorem duxit, sed virgo ad Christum accessit, virgo permansit, uti S. Ilieronym. August, et passim veteres docent. Illibatam ergo adolescendæ florem ad Apostolalum vocatus Christo obtulit, oblalumque conservavit; quocirca tum aliarum virtutum, tum hujus præsertim angelices puritatis merito Joannes vocatur et fuit *discipulus ille quem diligebat Jesus*, qui transfigurationi, el secretioribus omnibus ejus arcanis el miraculis interfuit, qui in ultima cœna super pectus Chrisli recumbens, ex eo omnem sapientiam suxit, nimirum virgo virginem diluxit, virgini virgo sua secreta credidit, atque arcana el abscondita à consiululio mundi revelavit: quin et moriens virginem matrem, quasi depositum charissimum, virgini commendavit. *Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt*, tam in hac vita per fidem, quam in altura per speculum.

Martyrem dixi: quia esto cervicem Joannis, æque ac Pauli, carnifex non amputarli, longum tamen ipse pro Christo martyrium subiit, tum in omni vita; tum cum à Domitiano Imp. in insulam Palhmos relegatus, insulanos omnes ad Christi fidem convertit; tum denique vere et

proprie Martyr exstittt; cum hie Rom» ante portam Latinam, ejusdem Domitiani jussu in dolium ferventis olei immissus, mortis agonem obiit, sed miraculo ex eo illæsus, pulchrior et vegetior egressus, quasi à morte redivivus surrexit, scilicet quia virgo erat, instar trium puerorum in fornace Babylonia, ab igne uri aut lætli non potuit.

Exlat hic Romæ martyrii ejus locus sacello insignitus, in cujus paricteipsoin dolio olei bullientis depingitur, cum hac inscriptione '*Joannes Chrisli Apostolus, Evangelista, Propulu ct Martyr, édolio ferventis olei vegetiorexivit.* In averso vero pariete hæc inscripta visunlur carmina :

Martyrii calicem bibit hic athleta Joannes,
Principii Verbum cernere qui meruit.
Verberat hunc fuste Proconsul, forfice tondet,
Quem fervent oleum ledere non viluit.
Conditur hic oleum, dolium, eruor, atque capilli,
Quæconsecrantur, inclyta Roma, tibi.

Unde palet S. Joannem tunc pariter fustigati fuisse, atque ignominia causa attonsum relegatum fuisse in exilium Palhmos. Tam ergo Horna martyrio S. Joannis, quam S. Petri et Pauli gloriari potest, et vero debet. *Felix stata Ecclesia* (Romana) aitTerIulL lib. de Prescript. c.36. *cui totani doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt ; ubi Petrus Passioni Dominica: adequatur, ubi Paulus Joannis Baptista exitu coronatur, ubi Apostolus Joannes postquam in oleum igneum demissus, nihil passus est, in insulam relegatur.* Atque hic est calix quem Christus ei propinai it dicens : *Calicem quidem meum bibetis.* Quocirca Tertullianus cl alii veteres Joannem appellant Martyrem. Quin et ipse Joannes Apocal. 1. 9. *Ego, ail, Joannes frater vester, ct particeps in tribulatione, et regno, et patientia in Christo Jesu; fui in insula, qua appellatur Palhmos, propter verbum Dei, et testimonium* (græce Pcol) *Jesu.* Taceo Martyrem fuisse, quando cruci Chrisli astitit cum Virgine matre tum Chrisli, tum sua, el doloris gladius ejus non corpus, sed animam penetravit, ul Chrisli dilecti, imo jam fratris sui, mortem intime ipsi compatiendo cl commoriendo sentiret : videbat enim vitam suam mori in cruce; ibi ergo cum suo Christo mortuus est. Unde S. Bernardus in Lament. B. Mariæ, loquens de ea et de S. Joanne, cum cruci Chrisli astarent, et illa huic quasi mater filio A Christo commendaretur : *Dum hac, ait. pauca diceret* (Christus) *illi duo dilecti lacrymas fundere non cessabant. Tacebant ambo illi matres, et pra nimio dolore loqui non poterant, jsii duo virgines audiebant Christum vocerauca ct semiviva loquentem, ipsum videbant pauladm morientem.* El mox : *Amabant flere, ct flebant amaré. Amaré flebant, quia amaré dotebant.* Nam *gladius mortis Christi, animas utrorumque transibat. Transibat sirvas, savus perimebat utrumque.*

Porro Inter quatuor illa sancta animalia Cherubim nuncupata, currumque Dei stipantia, quem vidit Ezechiel. cap. 1. et S. Joannes Apocal. h. S. Mallhteus homini, Marcus Iconi, Lucas bovi, S. Joannes vero aquiæ comparatur. Quia sicut Isafas alios Prophetas, ilaS. Joannes omnes Evangelistas sublimitate superat, cl (jnasi aquila altissime in cælum so librai. Moses rerum creationem ct Pentateuchum à principio mundi et temporis orditur, dicens : *In principio creavit Deus caiurn ct terram.* Similiter, sed alius, ni-

mirum A principio, non temporis, sed ætc'Dita-tis, Evangelium orditur Joannes : *In principio erat verbum.* Atque, quod notatu dignum, æque ac mirum est, vidit S. Joannes adhuc vivens quatuor animalia, ct seipsum in aquila repræsentatum in cœlo empyrco, throno Dei astan* lem, ac inter beatas mentes Deum assi lue colaudantem : *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens.* Quocirca jure S. Joínni hoc elogium tribuitur (quod nonnulli dant quoque S. Thonue Aquinati) *Doctorum sanctissimus, ct Sanctorum doctissimus.* Nam, ut ait S. Hicronym. pefaL in Matlhæum : *Joannes Apostolus ct Evangelista, quem Jesus amavit plurimum, qui supra pectus Domini recumbens purissima doctrinarum fluentia potavit, ct qui solus dc cruce meruit audire : Ecce mater tua.* Amplius dicit S. Aug. tract. 36. in Joann. S. *Joannes Apostolus non immerito aquila comparatus altius multoque sublimius aliis tribus* (Evangelicis) *erexit prædicationem suam, ct in ejus erectione etiam corda nostra erigi voluit.* Nam *caleri tres Evangelista tanquam cum homine Domino in terra ambulati* tes, de divinitate ejus pauca dixerunt : istum af tem quasi piguerit interra ambulare, sicut ips± exordio suis sermonis intonuit, erexit se non solum supra terram, el super omnem ambitum aeris ct cadi, sed super omnem etiam exercitum angelorum, omnemque constitutionem invisibilium potestatum, ct pervenit ad eum per quem facta sunt omnia, dicendo : In principio erat Ferbum, ct Fcrbum erat apud Deum, et Deus erat Ferbum. Huic tanter sublimitati principii etiam cætera congrua predicavit, et de Domini divinitate quomodo nullus alius est locutus : hoc eructabat quod biberat. Non enim sine causa de illo in isto ipso Evangelio narratur, quia et in convivio supra pectus Domini discumbebat. Dc illo pectore in secreto biberat ; sed quod in secreto bibit, in manifesto eructavit, ul perveniat ad omnes gentes, non solum incarnatio Filii Dei, passio ct resurrectio, sed etiam quod erat ante incarnationem unicus Patri, Ferbum Patris, coteternus generanti, aquatis ei à quo missus est. Merito ergo S. Dionys. Areopagita scribens adS. Joannem, cum solem Evangelii indigital.*

Denique S. Joannes cum fratre Jacobo à Christo nomen excelsum, scilicet Boanerges, id est filii tonitruui, accepit. *Clangit,* ait S. Hier. epist. 85. ad Evagrium, *tuba filius tonitruui, quem Jesus amavit plurimum, cl dc pectore Salvatoris doctrinarum fluentia potavit.*

Quocirca, ul idem ail, præfatione in Matlhæum, Joannes previo jejunio; addit ex Mrlanhrasie Baronins, previis tonitrus el fulguri* luis, (piasi alter Moses, novum legis novæ exordium intonuit: *In principio erat Ferbum Joannes.* ail S. Epiphanius hæc. 73. *vere tonitruui filius, per propriam suam grandiloquentiam, vetut ex quibusdam nubibus à sapientia (migmatibus, piam nobis de Filio intclligentiam persuasit.*

Joannes ergo fuit *filius tonitruui*, id csl tonitru, sicut filius hominis est homo.

Rursum, fuit filius tonitruui, id csl fulmen ; sicut enim ex matris utero ingenti parluritionis nixu el dolore, excluditur cl nascitur filius ; sic ex vehementi nubium collisione cl tonitruo excluditur el parturiendo quasi procedit fulmen. Sunt ergo duo fulmina belli sacri, non Scipiadæ, sed Zcbediadæ, loto orbe el quovis sæculo, lo- uantes et fulminantes.

Hoc est quod dr quatuor *hisce* animalibus nit Ezech. cap. 1. 15. *Animalia ibant ct revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis*. Certe iri ejus Apocalypsi crebra ejus tonitrua cl fulmina audiemus : fulminei hujus zeli exemplum, licet immaturum adhuc, dedit Luca* 9. 53. *quando* Christo, utpote Judæo, 5 Samaritanis rejecto, indignans ac Eliæ zelum induens cum fratrñ Jacobo dixit : *Domine, vis dicimus ut ignis descendat de calo, et consumat illos?* Maturius dedit quando Theodosio pio Imper, contra Eugeniuni tyrannum dimicaturu oranti, superûmque opem imploranti apparuit S. Joannes cum S. Philippo, vestitus candidis, cl equo candido insidens, cique pugnam cum Eugenio edixit, ac suam opem victoriamque promisit; quam el praestitit insigni miraculo, tela hostium in ipsosmet retorquens, uti referi Theodori, lib. 5. c. 2ft. elNicéphorus I. 12. c. 39.

DeS. Basilio scribit S. Nazianzen. *Oratio ejus erat tonitruum, quia vita erat fulmen*. Talem nimirum decet esse Prælatum, talem Doctorem, talem prædicatorem, ut vita fulguret, verbo tonet; phis feriat et penetret exemplo quam præcepto: vita ejus sit fulmen, et oratio ejus erit tonitru. Talis prae omnibus fuit S. Joannes Boanerges; oratio ejus erat tonitru; quia vita erat fulmen. Quocirca ipse quasi tonitru el fulmen totum orbem percellendo, cum Verbi divinitate cl incarnatione illuminavit, ejusdemque charitate inflammavit. Testis esi sermo ille lōngissimiset ultimus Christi à cuma, spirilo et ardore plenissimus, quem è sinu Christi excepit, ac in omnium aures el mentes effundit Evangeliiic. 13. 1/. 15. 16. 17. Testes ejus epistolæ : *Deus, inquit, charitas est, ct qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in co*. Testis tota vita, qua son aliud voce cl opere spiravit, quam charitatem Dei el proximi; adeo ul jam plane decrepatus, cum in plura non posset vocem verba contexere, per singulas Ecclesiæ collectas non aliud dicere, quàm: *Filioli, diligite invicem*. Ac rogatus à discipulis cur idem hoc jugiter ingeminaret, respondit : *Quia præceptum Domini est, ct, si solum fiat, sufficit, uti refert S. Hieron. in cap. 6. ad Galatas*. Fuit ergo S. Joannes Chernb Dei, Benjamin Christi, Deipara» adoptivus, Evan* gclistarum aquila, Apostolorum Mathusalem, sapientiæ abyssus, charitatis incendium, integritatis smaragdus, virgo sine labe, martyr sine morie; amianlus in igne, sol Ecclesiæ, deliciae fidelium, Theologorum vertex, Prophetarum apex, cœli fulmen, orbis tonitru, a et « S. Scripturae, secretarios Verbi 'eterni, thesaurarius omniqm ejus opum ct charismatum.

Narrat S. Brigida I. 6. Revelat, c. 89. se, petente M. Mattliia Sueco, commentante in Apocalypsin, petisse à Christo, quis esset auctor Apocalypsis? ac Joannem jussu Christi respondisse : *Ego sum Joannes, cui in cruce assignasti matrem tuam. Tu, Domine, inspirasti mihi mysteria ejus, ct ego scripsi ad consolationem futurorum, ne fideles lui propter futuros casus everterentur*.

Quocirca in lania ejus sublimilate el spiritu, in tanta profunditate Apocalypseos, ul Boanerges hunc nostrum audiamus et hauriamus, faciamus quod fecit S/Gregor. Episcopus Nrocæs. ob multitudinem miraculorum cognomento Thaumaturgus, uti de eo refert Gregor. Nyssenus m ejus Vita, qui cum Origenis errabundi fnissi**

discipulus, factusquo Episcopus fluctuaret do doctrina adeo tunc controversa, deque doctrino) modo ac methodo; per somnium à B. Virgine ad S. Joannem hunc nostrum deductus fuit, qui ab illa ei datus praeceptor. Symbolum ei tradidit, cujus exordium est : *Unus est Deus*; quod celebrat quinta Synodus ^Ecumenica, et tuta Orientalis Ecclesia : quo Symbolo pleraque divinisima Evangelii el fidei mysteria lymptide explicat ei complectitur. Quocirca hoc Symbolo omnem Gregorio nebulam abstersit, ômnrin fluctuationem sustulit. Idem et nos ab eo identidem efflagitemus; nam et ipse lacrymis ac precibus libri signati, puta Apocalypseos, resignationem et declarationem Ì Deo impetravit. Hoc est enim quod ipse ail cap. 5. v. 3. *Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, etc. aperire librum, elego fiebam multum, etc. ct unus dc senioribus dixit mihi: ÌNe/leveris; ecee vicit leo dc tribu Juda, radix David, aperire librum, ctsolvere septem signacula ejus*.

Ita oranti Chrysostomo (uti habet ejus vita) apparuit S. Joannes cum S. Petro, vestitus albis, et respectu augustiore quam humano, eumque manu apprehendens dixit : *Sumus à Christo missi ad te, accipe librum, donum tibi missum à Deo. Ego sum Joannes Apostolus ct Evangelista, qui caput in pectus Domini reclinavi, jloe libro facile inelliges S. Scripturam, ae u me adjutus nullam in ea experire difficultatem*, datoque ei osculo pacis in cœlum remeavit. Hæc Joannes ad Joannem, quem quasi discipulum illuminavit, fecitque Chrysoslomum.

Aspice nos ex alto, A aquila cœleslis, illumina tenebras nostras, aciem mentis acue, ut irretortis oculis jubar coelestium sacramentorum in Apocalypsi tua reconditum perspicere cl contemplari, aliisque contemplandum proponere valeamus. Da, ut sacramenta hæc elllcacia, æque ac sublimia legentes et ruminantes, excitemur ad illustre obsequium et amorem Dei nostri, ut tecum ex loto corde, ex tota anima, ex tota mente et spiritu diligamus Jesum nostrum; ac vicissim ab eo singulariter diligi mereamur; ut pariter audiamus quod audisti cl audis : *Jlic est discipulus ille quem diligebat, diligit, clin ælernum diliget, Jesus*. Impetra nobis,. UtamOreJesu amoris vanocreaturarum omnium, utpote vanarum, exilium, instabilium et caducarum moriamur; quia ipse pro amore ieri amoris nostri, rebus omnibus, vitæquesuæamori dignatus est. Impetra, ul forti hoc et 'eterno amore omnia prospera et adversa, omnes infirmitates corporis et animæ, omnem inopiam, omnes ærumnas, humiliationes, despectus, persecutiones, labores adversitates, mortifleationes, angustias, quin et mortem ac martyrium generose su(Tt'ramus, imo alacres et ludibundi superemus et transcendamus, quia *fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio*. Quod ul facilius obtingat, impetra nobis patrocinium Virginis matris Jesu, imo luæ, ulei dicat Paler : *Mulier, ecce filius tuus*; cl vicissim nobis : *Eccematn- tua*. Ipsa est enim mater amoris nostri; ipsa Jesum in corde nostro pariet. Ipsa est charitatis incendium; ipsa noscharilate arduentes effleirt, dilectos, fratres, imo filios sui ct nostri Jesu, qui est vita nostra, gaudium nostrum, cor nostrum, jubilus noster, bealiludo jnostra, æternitas nostra, Deus noster, amor noster el omnia.

QUÆSTIONES

PROOEMIALES IN APOCALYPSIN.

QuæiHur primo, de auctoritate cl auclorc Apocalypseos, an nimirum sit liber canonicus; à quo, el quando scriptus? Dubitarunt olim nonnulli de auctoritate hujus libri. Marcionitæ el Alogiani olim, teste Epiphanio lib. 2. hæ. 51. el nostro sæculo Erasmus, Lutherus et Calvinus Apocalypsin à canone sacræ Scripturæ rejecerunt. A suis ergo Patriarchis degenerant Augustinus Marloratuset Beza, quos sequuntur moderni Calvinista!, qui eandem recipiunt, ul ex ea probent Bomanam Ecclesiam esse Babylonem, cl consequenter Pontificem Bomanum esse Antichristum, sed perperam, ul suis locis ostendam. Cæterum ipsi cornicum oculos configunt, atque invidia cæci, ut Pontifici eruant oculum unum, sibi alterum, imo ulrumque, eruunt. Eorum cnim servum arbitrium, ac fidem solam justificantem plane destruit, ac libertatem arbilrii, æque ac charitatis, aliarumque virtutum opera et merita, nlane astruit Apocalypsis. Dubitarunt et nonnulli Catholici. Nam *Græcorum Ecclesiæ* (aliquæ scilicet; nam de pluribus contrarium ostendunt Cardinales Baronius el Bellarminus) *Apocalypsin non suscipiani*, ait S. Hieronymus cpist. 129. ad Dardanum. Unde el Amphilochius coævus S. Basilio in calai, lib. canon. *Apocalypsin*, ait, *Joannis aliqui iis inserunt; sed longe plurimi adulterinam respuunt*. Quin el Caius vetus anclor apbdEusebium 1.3. cap. 28. Apocalypsin attribuit Cherinto hærelico Chiliasta*. Chiliasta? cnim, sive millenarii suum de mille annis, quibusSanclos post primam resurrectionem cum Christo in terra regnatos putant, errorem hauserunt cx c. 20. Apôcal. vers. 6. Verum Baron, anno Christi 97. ostendit hæreses Cherinti in Apocalypsi confutai.

Dico primo: Apocalypsis est Scriptura canonica. Est de fido, ut patet ex decreto Concilii fiumani sub Damaso, ac Florent, el Trid. Item ex Ancyrano, Carthaginens. ID. el Toletano IV. Burstim ex Innocent. 1. episl. 3. ad Exuperium, Gelasio, S. Augustino, de Doctrina Christiana, Cassiodoro, Isidoro, cl aliis qui canonem librorum canonicorum pertexunt. Ili cnim omnes in eo nominant el collocant Apocalypsin. Quocirca veteres Apocalypsincitant, ul librum canonicum. Ita faciunt S. Dionysius, Justinus, Irenæus, Hippolytus, Clemens Alexandrinus, Athanasius, Clirysostomus, Epiphanius, Cyprianus, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, et alii quos citat Pererlms. Vide inter alios Cardinalem Baronium anno Christi nonagesimo septimo, cl Bellarmiin 1. 1. de Verbo Del <. 19.

Dico secundo. Licet aliqui, inter quos est Dionysius Alexand. apud Eusebium lib. 7. 20. Apocalypsin tribuantJoannl, non Apostolo, sed alteri presbytero el Christi discipulo, qui inde Theologus* vocetur, tamen cerino) est Apocalypsis auctorem esse Joannem Apostolum; huic Vnim eam attribuunt Poirés jam citait Nec obi*

tat qubd hic liber stylo differat ab Evangelio cl epistolis S. Joannis; quia prorsus alia hic est materia, scilicet prophetia, qua- alio stylo scribenda est, quam historia vel Ethica. Secundo, non obstat quod in Græco hic liber inscribatur: *Apocalypsis Joannis Theologi*; quia cognomen Theologi appropriatimi fuit S. Joannl ob sublimitatem ejus doctlnnœ, qua de Verbi divinitate altissimisque mysteriis profundissime disseruit. Lude Theophyl. præfat. in Evang, ait: *Zt* *ò* Id patet cx epístola B. Evodii, quæ inscribitur *ò*; cl ex epistola decima Dionysii Areopag. quæ inscribitur: *Joanni Theologo, Apostolo et Evangelista exulanti in Pathmo*, in qua inter alia ail.: *Nulla adversitas nos privabit Joannis clarissimo radio, id quidem consecuturos memoria ac renovatione tuce verissima Theologia**. Unde non immerito opinatur Alcazar, primum nomenclaturæ hujus auctorem, scilicet, qui nomen Theologi tribuerit S. Joanni fuisse S. Dionysium. Idem Theologi cognomen S. Joanni attribuunt S. Cyrillus, S. Chrysostomus, Athanasius, Orígenes, Damascenus, qui orat, de Trai, ^figuratione, vocat Joannem *purissimum Theo^igit? organum*, et alii quos cil.il Baronius annodiceli 97. pag. 808. Errat ergo Beza, dum teme*e ex styli diversilate conjectat, lume librum este Joannis, non Apostoli, sed ejus qui cognominatus est Marcus, Aclor. 12. v. 25.

Porro S. Joannes non hæbraice, nec latine, sed græce scripsit Apocalypsin; quia scribit eam septem Episcopis et Ecclesiis Asiæ, ut patete. 1. v. Zi. unde græce dicit v. 8. *Ego sum a et c** non *ego sum Aleph et Thau*, quomodo dixisset, si hebraico scripsisset.

Dico tertio. Certum esi Apocalypsin non esso conscriptam ante excidium Jerusalem per Titum, uti volunt Joannes Annius, P. Salmeron et llenlenius; sed diu post eam. Probatur id primo, quia conscripta est post relegationem S. Joannis in Palbmos, ul ipse ait c. 1.9. hac autem relegatio facta est ii Domitiano, qui regnavit post Titum eversorem Hicrosolymæ. Secundo, qulac. 2. v. 13. facit mentionem Anlipæ Martyris. Antipas autem passus est sub Domitiano, ut habet Bomanum Martyrologium 11. Aprilis. Quocirca pariter certum est S. Joannem ncrlpshse Apocalypsin in Pathmo.dum ibi exularel sub finem linperii Domitiani, nimirum sub annum Christi 97, qui imperii Domitiani fuit 16. et penultimus. Ila Iren. lib. 5. sub finem, S. Hieronym. el Euseb. in chronico, item Primasius, Andreas, Arctas, Alcazar, el alii scribes in Apocal. L v. 9. ac Baronius anno Christi 97.

Hinc patet primo Apocalypsin scriptam esse viglnti quinque annis post 'excisam Jerusalem. Exrisa enim est anno Christi 72; Apocalypsis au* imi sci ipt.i est anno Christi 97.

Palet secundo Joannem scripsisse Apocalypsiln nntcqtom scriberet Bvsngcliuii Hoc enim

scripsit roicrsus ab exilio Paibmos, ul doccili S. Hieronym. in Calai. Script. Eccles. Lustb. l. 5. hislor. 26. S. August. et Beila proœmio in Evangelium S. Joannis : nimirum scripsit Evangelium sub annum Christi 99 (biennio post Apocalypsin), qui fuit annus Nervæ, post Domitianum imperantis, primus, quo etiam anno interiit magnus ille, sive Philosophus. sive magus, certe magnus orbis impostor, Apollonius Tyanaeus, cum quo Joannes in Asia, æque ac fiomæ Petrus et Paulus cum Simone Mago, congressus, cum prostravit, ac Evangelio suo quasi fulmine afflavit.

Denique biennio post mortuus est S. Joannes scilicet anno à nativitate Chrisii 101, ab ejus passione 68, qui fuit Trajani Imperatoris 2, cum ageret annum vitæ 106, ut vult S. HippoL I. de Consummatione sæculi; vel ut alii 99, vel potius, ut Baron. 93. Cygnæam ergo hic quasi vocem edits. Joannes. Quocirca concludens Apocalypsin pene cum vita, ad amorem suum suspirans, suave illud dulciter canit : *Peni, Domine Jesu.*

Quærilur secundo quod sil argumentum, quæ materia Apocalypseos ? Mire hic variari Interpreti

Primo, aliqui Apocalypsin generatili) accipiunt, pulantque in ea generaliter tantum describi dissidia el bella inter probos el improbos, uc utrorumque finem et exitum. Ita Ticon. et ex eo Primasius et Beda, quos fere sequuntur Ansberlus, Anselm. Rupert. Haymo, Richardus, Hugo, Thomas et Dionys. Hue accedii Arias Montanus, qui censet in Apocalypsi describi pugnam carnis et spiritus in quolibet homine. Verum prius nimis generale, posterius hoc mysticum est et tropologicum.

Secundo alii, et longe verius, putant parlatim in Apocalypsi describi futuros Ecclesiæ per varias ætates eventus, non omnes, sed illustriores tantum aliquos. In primis ergo Lyranus, Antoninus, et Aureolus censent Apocalypsin, post monita angelorum, id est. Episcoporum Asiæ à cap. 6. ad finem, propheticè futura predicare, idque per sex visiones hac serie : A cap. ft. usque ad 8. primam visionem septem sigillorum ad Juliani Imper, tempora extendunt; secundam septem tubarum cap. 8. et sequent, ad Mauricium; tertiam draconis et duplicis besliæ cap. 12. et 13. ad Carolini Magnum ; quartam phialarum c. 16. usque ad Iconrictum Imperat. ; quintam Babylonis usque ad Anlichristum; sextani denique qua finem libri claudit, ad extremum judicium. salvandorum gloriam, et damnatorum supplicia referunt. Verum hos recte refutat Pareritis disputat. 8. eo quod hæc expositio non tantum commentitia sit, sed hiulcam contineat vacuitatem. Nam tempus quod posi Aureoli ælalem futurum erat, describi putarunt per quintam et sextam, hoc est ultimam, visionem, quæ spectat ad Antiëbristum hisce trecentis annis, qui finxerunt ah Aureolo hucusque, necdum venerit, nec tam cito venturus videatur ; et tamen illustria multa hoc tempore, æque ac trecentis illis annis contigerunt, et contingunt.

Tertio, Abbas Joachim, Ueberlinus et Seraphinus putant describi in Apocalypsi septem Ecclesiæ status, scilicet primum, foundationis ejus in Apostolis; secundum, persecutionis sub Gentilibus Imperatoribus ; tertium, prosperitatis sub

Constantino ; quartum, divisionis sub lucu tirisi quintum, tranquillitatis elincrementi sub Carolo Magno, et deinceps; sextum, ultimæ persecutionis sub Anlichristo; septimum, extremi judicii. Verum et hæc explicatio partim violenta est, partim incerta; atque lota ab ingenio humano conficta, et textui adaptata videtur, æque ac precedeos.

Quarto, alii censent in Apocalypsi describi prima Ecclesiæ tempora, et sigillatili) bellum Ecclesiæ cum Synagoga, eleum Gentilitate, ac do utraque triumphum. Nam à c. 6. ad 12. agi de Synagogæ et judaismi abrogatione : inde usque ad c. 20. de excidiogenilismiet Ecclesiæ regno* Ha noster Salmeron preludio 7. in Apocalypsin, tom. 16.

Huic scribit noster Ludovicus Alcazar, qui fuse et operose contendit Apocalypsin esse unum et continuum ænigma, quo eleganter describatur Ecclesiæ Romanæ, præsertim primitiva}, triumphus et gloria. Sic enim ipse a illo operis in epist. dedicat. *Persuasio mea est mentem Spiritûs sancti in Apocalypsi fuisse, egregium quoddam amigina proferre, quod excellentiam Ecclesiæ Christiana: primitiva, duasque praeclaras ipsius victorias adumbraret : alleram videlicet, quam de Hierosolyma rebelli reportaverat, alleram quam de antiqua Roma Ethnica deinceps consecutum iri, cedesti oraculo promittebatur. Maximum autem fore inter duas prædictas victorias discrimen; quia exitus prinuc, fuerat Hierosolyma: ac Judæi populi reprobatio : altcidus autem finis et fructus futurus erat, Urbis et orbis, id est, Romæ et Gentilitatis, ad idem Christi conversio ; per quem erat futurum, ul mundani imperii domicilium ad se Christo transferente, talius preesideret Roma religione divina, quam olim dominatione terrena.* Itaque putat ipse in Apocalypsi non aliud describi, quam ruinam Synagogæ, sive judaismi, æque ac gentilismii, per erectionem Ecclesiæ, et regnum christianismi.

Verum in hac explicatione multa difficultatem habent. Primum, quod sit nova, et à communi explicatione dissentiens, licet eam cum communi conciliare conelur Alcazar notat. 21. quodque ab Alcazar asseratur quidem, sed non salis efficaciter probetur et demonstratur.

Secundum, quod mystica videatur, non littorili; hæc autem interpretandi ratio taxata fuit in Origene, de quibus Micron, in J rem. 27. ait: *Allegoricus semper interpret, et historia: fugiens ritale.*

Tertium, quod ex prophetia faciat historiam. Censet enim Joannem hic per ænigma describere Hierosolymæ excidium ante 25 annos præactum et præteritum. At vero Apocalypsin hanc esse prophetiam de futuro docet ipsum ejus initium, sive libri titulus et inscriptio, quæ sic habet: *Apocalypsis Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito*, id est, quæ cito futura sunt : Et v. 3. *Reatus qui audit verba prophetia libri hujus.* Unde S. Hier, lib. 1. contra Jovin. c. h. *Joannes*, ait, *sicut appellatur Evangelista, quia librum Evangelii condidit ; ita etiam appellatur Propheta, quia scripsit Apocalypsin infinita futurorum mysteria continentem.* Et Terull. libi*. 3. contra Marcion. cap. 26. Apocalypsin appellat *novæ prophetia: sermonem, qui apud fidem nostram est.* Sic et S. Augustinus I. 20. Civit. 8. *Apocalypsis*, ait, *complectitur*

totum tempus it primo adventu Christi usque od sceundum. Sic el alii. Jam quis credat S. Joannem rem præleritam, claram, tolo orbe publicatam et celebrem, pitta Judæorum et Hierosolymæ excidium, lam obscuro et perpetuo æniginate describere, invôlverc et abscondere voluisse? Rursum, quis credat cum de Romana Ecclesia tam obscure passim loqui, cum et verba plane aliud significant, et de Romana urbe sub nomine urbis septem monies complectentis, clare et diserte agat cap. 17. vers. 9.

Quarto, quia pleraque loca Apocalypseos ila dare, ex communi Ecclesiæ Doctorum explicatione, de temporibus novissimis loquuntur ut ad Ecclesiam Romanam, Judæorum ul Gen, lilium victricem, detorqueri non posse videantur. Talia sunt, primo, sexti sigilli comminationes, quæ de extremi judicii signis præviis plane intelligendæ videntur. Secundo, plagie tubarum ac phialarum, quæ plane videntur esse illæ, quas in fine mundi Deus in sceleratos immittet. Tertio* duo testes cûp. 11. scilicet* Henoch et Elias, qui venient certaturi cum Anlichrislo, ab eo occidendo, el resurrecturi publice. Quarto, quod ibidem significat, Antichrislum Hierosolymis regnaturum, atque eodem tempore, quo ab eo occidentur et resurgent Henoch el Elias, decimam Hierosolymæ pariem terre motu ruituram. Quinto, maris belluam, de qua c. 13. fore Antichrislum; belluam vero terræ, fore ejus precursorem et administrum. Sexto, Romam vastandam esse sub finem mundi per decem reges; et ex iis tres ab Anlichrislo occidendos, reliquos septem sponte se ei subdituros.

Respondet Alcazar noi. 2U. et 21. duos bicesse sensus litterales, unumque alteri subordinatimi; priorem per modum comparationis, alterum ut precipue intentum. Prior et communis quem jam recensui; posterior, ait ipse, est meus de Ecclesia Romana.

Sic ergo ad singula ordine respondet, et singula juxta utrumque sensum exponit, et applicat. Ad primum: Sexti, ait, sigilli explicatio est huc: ante vastitatem Hierosolymæ à Tilo illatam, et ante Synagogæ repulsam, horribiles cœli mime et tonitrua præcesserunt, quæ similes fuerunt iis quæ sunt ultimi judicii diem antecessura, atque eodem modo Christus ulramque rem conjungit Matth. 26.

Ad secundum: Similiter, ait, dicendum est in septem tubarum plagis, Deum scilicet Apostolorum tempore, septem adversus Judæos plagas immisisse, ad earum similitudinem quas contra sceleratos in fine mundi est immissurus.

Ad tertium, eodem modo: Sicut enim Antichrist! tempore Deus est llenoeum el Eliam ad Judæos convertendos missurus: sic Apostolicæ prædicationis tempore llenoeum ut Eliam mystice et spiritualité*, hoc et Apostolos et viros Apostólicos, ad eosdem misit.

Ad quartum, similiter: Sicut decima Hierosolymæ pars Anlichrisli tempore ruci; sic olim Apostolorum tubis pars Hierosolymæ decima mystice corrui, cum relicto judaismo, Christo el Apostolis credens se subjecit.

Ad quintum, pariter: In bestia de mari prodeunto c. 13. designatur Imperium Romanum persequens Ecclesiam, instar Anlichrisli camtem in fine mundi persecuturi.

Ad sextum: Decem reges in fine mundi Ro-

mam eversuros, similes esse iis qui mystice llomæ gentilismum everterunt.

Verum hæc, licet ingeniosa sint, tamen solida* expositioni non satisfaciunt; nam primo, dura videntur, contorta et violenta. In Scriptura enim preterita assumuntur, ul typi et symbola futurorum: non vero econtra futura assumuntur ut sint typi preteritorum, eo quod futura preteriti* sint obscuriora. Joc autem fieri hic censet Alcazar, dum Henoch el Eliam censet assumi (inasi typum Apostolorum, Anlichrislum assumi quasi typum Decii et Diocletiani, cum econtra hi fuerint typi et preamboli Antichrist! : plagas judicio prævias assumi quasi typum plagarum, quibus jam excisa et eversa erat Jerusalem. Quis enim unquam de re preterita, per futurorum symbola tam remota et obscura locutus est, eamque ita descripsit? Præclare P. Salmeron in Proleg. 10. quinquag. 2. can.65. *Sicut, inquit, abusus magnus esset, et violentia quadam, historica ut prophetica interpretari: ita sane ingens esset error, et durities textus, quæ prophetice dicta sunt ad historiam referre, etiamsi illa maxime enarrentur in preterito propter immobilem prophetie certitudinem. Et in hoc lupercus explicans Apocalypsin defecisse videtur, qui res maxime propheticas et futuras ad historias retulit veteris Testamenti*

Secundo, quia illæ plagæ, et res ad litteram, ul sonant, in fine mundi evenient: Alcazar autem illa, non ut sonant, sed mystice exponit in re preterita. Nam verbi gratia, septem plagas c. 7. ait fuisse Judæorum ignorantiam, concupiscentiam, iram et persecutionem in Christianos; plagam vero grandinis fuisse eorum obstinationem, etc. Sic cap. 16. plagæ novissima}, ait, sunt illæ, quibus Deus idololatriam debellavit: scilicet, primo, pudor et dolor Gentilium, dum de peccatis arguuntur; secundo, persecutionis crudelitas in Evangelii! prædicatores; tertio, in Gentiles etiam ad Chrisii fidem conversos mira sævilia; quarto, ex Christianorum sapientia gravissima offensio; quinio, summa in persecutione excæcatio; sexto, post invasionem llomæ major persecutio; septimo, manifesta urbis Romanæ divisio Evangelio prevalente, et idolorum cultura ruente. Quis exacta crisi litteram ab allegoria discriminans, non videt plagas hasce esse mysticas et spirituales, non litterales? Quis ergo credat per plagas æslus, pestis, cædis, aliasque litterales, hasce mysticas, non mystice, sed primo ul lilleraliter significari? Si hic non esi sensus mysticus. anis urii? Talia sunt et cætera.

Urget Alcazar assidue acolulhiam, sive consequentiam et connexionem Apocalypseos. quam ipse cohærente in, et continuo filo quædam exhibere se putat, cæteros exhibere non posse. Verum hæc in Prophetis ubique urgenda non est, uli ibidem ostendi, ul inferius ostendam. Nam in Apocalypsi quandoque esse hyslerologiafn, sive perturbatum temporum ordinem Alcazar negare nequit. Res enim ipsa loquitur; ul cap. 14. S. dicitur: *Cecidit, cecidit Babylon;* cum tamen postene. 18. demum Babylonis casus et excidium describatur. Sic c. 14. v. 14. 16. 19. dicitur factum et peractum esse judicium, demessam terram, reprobos missos in lacum ire Dei magnum; cum tamen mox cap. 16. subdat septem plagas orbis judicio prævias; et cap. 17. et 18. excidium Babylonis; et c. 19. sira-

pein Anticorum, uogcl Magog; et c. 20. solutionem Satana?, etc. quæ omnia præibuni diem Iudicii, et consummationem sæculi, mi constat. Ad hꝫre, acoîmhij hæc in sensu communi, quem Alcazar admittit, et quasi grammaticum suo præsnpponit, servari nequit, mi ipse contendit; *cur ergo* servetur in sensu æenigmatico, sive parabolico, qui grammatico inniti, et ex «equo respondere debet? Tertio, quæ acoluthia est principium jungere fini, media transilire, atque ab ultimis mundi temporibus comparisonem petere, ad explicanda illa quæ primis Ecclesia» sæculis peracta sunt? Quarto, in Apocalypsi non est tanta ordinis perturbatio, atipie Ribera et aliqui alii censent. Nam excidium Babylonis, quod describitur c. 17. el 18. suo loco el ordino positum est, uti ostendam c. 17. 16. Denique paucas blc esse bysterologias ostendam in ebronotaxi, quam dabo in line commem.

Porro in hanc sententiam Alcazarem impulit, non adulatio, sed amor el reverentia Romanæ Ecclesia? et Sedis Apostolica?, studi ufljque eam celebrandi, mi ipse ingenue profitetur. Mentem cl finem laudo, rem et media multi non laudant. Amor enim veritati, affectus rationi obsequi debet, non ratio affectui. *Honor enim regis iudicium diligit.* Habet Ecclesia Romana suas priscas verasque laudes, nostris novilcr adinventis, vel commentis non indiget. Non defuerunt lami n Alcazari ad ita sentiendum conjecture subtiles el in specit m probabiles. Verum est vetus dictum: *Eruditas u j interrai errore erudito.* Quamquam blc proprie error non est, si hæc ejus explicatio, non ut litteralis el primo intenta, sed ut symbolica et mystica vel arcommodalilia, el ingeniose per omnia argumento tam digno et nobili adaptata, accipiatur. Nam et S. August. Gregor. Ambros. aliique Patres sæpc sequuntur symbolicam S. Scriptur. interpretandi rationem, eamque varii variam, de qua vide Sixlum Senens. in Bibliolh. Porro bæc, licet symbolica, à nonnullis tamen vocatur litteralis, sed secundaria, itaque vocari potest, quando nimirum Spiritus S. ad eam significandam direcle, licet secundario, ferebatur, ad eamque primam litteralem uno quasi intuitu et complexu dirigebat. In symbolis enim variæ sunt significationes el al-Itisiones, etiam litterales. Mens enim Spirilùs S. altissima est et amplissima, ideoque ultima primis, prima mediis, inedia ùtrisque facile conneclit, caque inter se prout vult dirigit el componit, uti eum hic fecisse in hac sua expositione opinatur Alcazar. Hæc ad excusationem Patris pii, æque ac eruditi, mihique arcto ejusdem Societatis vinculo astricti, et peramici dicta sint.

Dico ergo argumentum Apocalypseos esse duplex. Primo enim, usque ad c. *h.* exhortatur S. Joannes fideles suos, ac corripit corrigiique tuores septem Episcoporum el Ecclesiarum Asiæ. Ac proinde verum est quod ait Ruperlus : *z/pocalypsin coni;nere qualis fuisset, qualis tunc esset, et qualis futuras esset Ecclesia* status.* Hucusque ergo historica et ethica est Apocalypsis, deinceps vero prophetica. Secundo, ergo, cl longe putiori parte, scilicet à c. û. usque ad finem libri, prophetat hic S. Joannes de rebus in Ecclesia futuris, maxime sub finem mundi tempore Anchristi. Sicut enim ipse primi advenitis Christi Iuli annunciator et Evangelista, ita secundi voilli IU uvOliumUt) **diu** Prophet* et pruh

nuntius; præsortim quia maxima, gravissima, et ðlarlim acerbissima, pattini lælissima erunt, qua* in line mundi contingent.

Scopus et finis quem spectat, est, ut per hæc omnia, et maxime per gloriam Martyrum, virginum, omniumque Beatorum, atque per impiorum et reproborum damnationem, quæ hic sæpius describit cl inculcat, ac fuse cap. 20. cl deinceps enarrat: fideles, tum sui temporis, tum deinceps futuros, excitet ad constantiam in fide et pietate, ac ad martyrium sub Douiitiano, aliisque persecutoribus fortiter obeundum. Jam enim instabant fidelibus persecutiones Antonini, Aureliani, Decii, Valeriani, Diocletiani, Maximiani, et aliorum; qîKC numero decem fuerunt, cl durarunt per trecentos annos, scilicet usque ad tempora Constantini. Ad hosce ergo omnes corroborandos S. Joannes scripsit Apocalypsin, æque ac ad alios fideles quovis ævo ab infidelibus hærticis aliisque impiis persecutionem passuros, ac præsertimadeos, qui in line mundi ab Antichristo gravissime oppugnabuntur: ut illi ex signis, quæ hic consignat, cognoscant Antichrislum, eiquo usque ad mortemi ductu Henoch et Eliæ, soso generose opponant, ac de eo triumphent, palmas et coronas æternas mox accepturi.

Rursum Joanne exiliante in Pathmos, in Ecclesiis Asiæ succrescebant nonntilke hærescs et vilia: utraque hic resecat Joannes. Cherintus enim, Ehion, aliique hærelici docebant Christum non esse Deum, nec fuisse ante B. Mariam; sed esse purum hominem, qui nascens ex beata Maria cœperit esse; contra quos Joannes ex professo scripsit Evangelium, ideoque illud orditur dicens: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, ct Deus crut Verbum.* Contra hos blc cap. 1. et cap. 22. inducit Christum dicentem: *Ego sum x ct, principium ct [Inis, primus ct novissimus.* Alii dicebant Ecclesiam pondere tribulationum ante finem mundi opprimendam et desituram, atque pro laboribus suis cl tribulationibus post hanc vitam præmium non accepturam; contra hos docet hic Joannes Ecclesiam per tribulationes non desinere, sed proficere, atque pro his bravium gloria? coelestis adepturam; quod proinde fuse el graphice depingit, præserlim cap. 21. el 22.

Hæc est argumenti series, licet in ipso Joanne more prophetico subinde inversa. Primo, iribus primis capitibus correctiones, instructiones cl monita ad septem Asiæ Episcopos continentur.

Deinde proponitur liber, puta Apocalypsis, septem sigillis signatus, atque ipsa sigilla reserantur continue usque ad caput undecimuin. Porro hæc sigilla continent ea (ltiæ usque ad finem mundi futura sunt in Ecclesia, ac præserlim plagas el signa, quæ præibuni, erunlque preambola tam extremo judicio, quam Antichristi imlo.

Tertio, à cap. 11. usque ad lineili libri, apertis jam sigillis, ipsum librum, id est scripta in libro, enarrat, scilicet visiones et prædieliones, quæ spectant Antichrist! Umipora, contra fideles et sanctos, atque elqçtorum constantiam; Henoch cl Eliæ prædicalionem, martyrium et resurrectionem; item septem plagas novissimas, stragem Gog et Magog, uti et Antichrisli cum suis asseclis interitum; ac demum cap. 20 univrsale iudicium i et duobus ultimis capitibus glu*

Ham Beatorum ad vivum depingit. Vide clironolaxin in fine commentarii.

Porro Beda, et ex C0 Pererius et Vicgas lo* tam Apocalypsis materiam in septem partes sex visiones dividunt. Prima est Christi vestiti podere, qui septem Episcopis et Ecclesiis Asiae scribit « parlim ut in Bile constantes sint, partili! ut vilia sua emendent. Secunda est ca, qua à C. ft. ad 8. videt Agnum inter quatuor animalia el 2ft seniores, apri ire librum septem sigillis signatum. Tertia, quae. 8. et 9. videt in septimo sigillo septem Angelos septem tubis canentes, in line mundi magnas clades orbi inducere. Quarta, c. 12. sub figura mulieris amicte sole parturientis, el draconis eam insequentis, Ecclesie persecutiones et victorias, quas de Antichristo referet, describit. Quinta, c. 15. et 16. videt septem Angelos septem phialas cl plagas novissimas in orbem effundere. Sexta, c. 17. et 18. damnationem el incendium meretricis machine, puta Babylonis, id est Romae, idolis servientis, complectitur, uti et exitium diaboli et Antichristi), omniumque ejus assecularum c. 19. ac judicium extremum c. 20. Septima, c. 21. et 22. coelestis Jerusalem miram speciem, decorem cl gloriam exhibet.

Quæritur tertio quæ et quanta sit difficultas et obscuritas Apocalypseos, quaque via «c methodo ea superanda sit?

Consentiunt omnes Interpretes Apocalypsin esse librum omnium librorum S. Scriptura* obscurissimum cl difficillimum, tum ob ejus sublimitatem, de qua dixi quæst. 1. tum quia plena est symbolis el ζigmatibus; tum quia prophetia? ejus necdum impleta» sunt, uti implete sunt Prophctiæ Isaiaë, Jeremi® cl aliorum Prophetarum, sed adhuc implendæ restant. Omnis enim prophetia, quamdiuejus exeeutio pendet, nec reipsa exhibetur cl cernitur, obscura est. aitS. Epiphanius.

Hinc Pannonius in præfatione ait, *Apocafypsin esse opus immense? difficultatis*. Salmeron priordio ft. asserii, *Apocalypsis expositionem esse velati quadraturam circuli, de qua dici solet: Scibilis est, sed nondum scita*. Pererius disp. 1. ait, *mullos opinari, absque singulari Dei revelatione Apocalypsin esse prorsus incomprehensibilem*. Ribera, in proœmio, Apocalypsin dicit *esse mare magnum plenum procellis et tempestatibus, in quo omnis sapientia humana devoratur*. Idem asserunt Dionysius Alex. Richard. Victor. Joachimus Abbas, Cajelanus, Vicgas, el alii, quorum verba citat Alcazar notat. 5.

Denique S. Rieron, epist. 103. ad Paulinum C. 7. *Apocalypsis*, ait, *Joannis tot habet secreta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior est: in verbis singulis multiplices latent intelligenti*^ . AcS. Ephrcm I. de Pernitentia: *Cuncta*, ait, *per parabolam et (enigma locutus est S. Joannes in Apocalypsi*. Quocirca htc nobis dicendum est, quod Arislol. 1. 3. Rhetor, rrfert Socratem lecto Heracliti, qui w t m»h, ïil est tenebrosus el obscurus vocatus est, libro dixisse: *Laudoqua intclligo, laudoetiam qua non Init uigo*.

Porro in hac obscuritate facem nobis præbent Canones aliquot, qui quasi clavos librum hunc signatum aperient, ejusque arcana revelabunt.

I. Primus canon sil, quem dal S. August. 1. 3. de doctr. Christiana c. 10. el 15. Apocalypsis

omnisque S. Scriptura ad interam, uti sonat accipienda est, quantum fieri potest, nisi videlicet quid ab ea dicatur, quod plane et simpliciter acceptum absurdum sii, ac san® fidei, bonisque moribus repugnet. Verbi gratia, cum Christus ait: *St oculus tuus, vel pes tuus scandalizat te, abscinde cum*, si ut sonat accipias (uti fecit Orígenes, qui tenlalus stimulo carnis se castravit, ut castitatem conservaret, zelose quidem, sed imprudenter cl illicite) absurdum quid significat, scilicet ut quis se ipsum mutilet. Ergo hæc figurato et metaphorice accipienda sunt hoc sensu, q. d. Si amici, fraircs, parentes, etc. lead hæresin, vil aliud scelus sollicitant, eorum familiaritatem reseca, el subduc te ab illis, licet charis, et necessariis instar oculi vel pedis.

II. Secundus. Prophète non servant ordinem temporis ac rei gcslæ vel gerendæ, idque ut scriptura eorum prophetia esse videatur, et non historia; el quia diversis temporibus el occasionibus, prophetias sive revelationes à Deo acceperunt, uti ostendi can. 3. in Prophetas, et in Chronotaxi Jeremiæ. In Apocalypsi ergo, visiones propheVcæ S. Joanni diversis temporibus, uti videtur, revelate, non describuntur ordine temporis, sed saepe interrumpitor tam earum, quam temporis series et ordo; ita ut prius gesta, aut potius gerendo postponantur, et posterius gerenda præponantur. Haque in hoc libro subinde sunt anticipationes, recapitulationes, transgressiones, ilein el regressiones, atque repetitiones carumdem rerum: quin et repentinas transitiones. Nam ex uno in aliud, vel simile .vel dissimile, ac ex figura ad rem figuratam repente transit aliquando Propheta, atque illis non perfecte declaratis, ad priora redii el K-silil.

III. Tertius. Eadem res apud Prophetas per plures et diversas visiones el figuras præfiguralur, idque fit, primo, ad prophetiæ, et rei futur®, quam prædicunl, confirmationem et certitudinem. Sic Genes, fti. eadem sterilitas in Ægypto futura præsigniOcatacst Pharaon! per visionem duplicem, spicarum scilicet aridarum, et vaccarum macilentarum. Secundo, quia una imago et similitudo non potest adæquare totam rei veritatem: quædam ergo res conditiones el circumslansliæ per unam imaginem el visionem, tpiædam per aliam significantur.

IV. Quarlus. Tota Apocalypsis plena est allusionibus ad veteris Instrumenti locos, historias el figuras, ac præsertim sæpe alludit ad templum Salomonicum, candelabra, arcam, vestes sacerdotales, altare holocaustorum et thymiamatis, victimas, aliaque Mosaica sacra. Ita Alcazar inc. 1. v. 12. Maxime vero alludit Ide Joannes ad visiones Ezechielis et Daniells; hisce enim ejus hic persimiles sunt<

Interpretes, qui in Apocalypsin scripserunt, fuerunt plurimi: plures ccnlum recenset Alcazar notat. 26. iique exlilerunt quovis sæculo, ut notat Pererius. Nam primo sæculo, post cdilam Apocalypsin, in eam scripserunt S. Justinus el Iren m s, teste s. Hieroñim O,

Secundo sæculo, scripserunt S. Hippolytus, Episcopus Portuensis; Methodius, Melilo, Victorinos, et Dionysius Alexandr. leste eodem sancto Hieronymo?

Tertio/S. Basilios el Nazianzenus, ut patet ex comment. Andrea* Cæsarlensis et Arcte. Scripsit item Ticonius Donatista, cujus homi*

liæ IS. in Apoca!, extant *inter opera* S. Augustini tom. 9. Iſas enim *Ticonii esse, non* S. Augustini, patet tum ex *prologo Primasii* in Apoca!, tum ex cap. 20. Apoca!, quod S. August. in I. 20. de Civit Dei c. 7. et seq. aliter explicat, quam Ticonius lile

Quarto sæculo, scripserunt in Apocalypsin Primasius anno Christi 440, Cyrillus Alexandrinus, et Gennadius anno Christi 690.

Quinio, Cassiodonis, qui floruit anno Christi 577, Andreas Archiepiscopus Caesariensis, quem mire laudat noster Peltanus, et commentator qui nomine S. Ambrosii circumfertur, Hunc enim commentarium non esse S. Ambrosii Mediolanensis Archiepiscopi patet, tum ex styli diversitate, tum quia in caput 17. scribens meminit regni Longobardorum, quod diu post S. Ambrosium cœpit, puta posi annum Domini 550. Addi*: Ambrosiasler hic nullas sententias transcribit ex S. Gregorio; fuit ergo S. Ambrosio ducentis annis posterior.

Sexto sæculo, scripserunt Beda sub annum Domini 730, et Albinus sive Altiinus anno Domini 770, teste Trithemio.

Septimo, Babanus Maurus anno Domini 855, Arctas et Haymo anno Domini 830.

Octavo, Ansbertus anno Domini 890. Qui scribens in illa verba c. 17. *Ego ostendam tibi*, ait folio 330, sæpe se instructum fuisse à Christo per internam inspirationem, ul obscura Apocalypseos intelligeret, et ab eo didicisse quodnam futurum sii signum Anlichrisli, quo suos assecras ipse consignabit.

Nono, Anselmus Cantuariensis anno Domini 1080.

Decimo, Anselmus Laudunensis, auctor glossæ interlinearis anno 1110.

Undecimo, Rupertus anno 1120, et Richardtis de S. Vidor anno 1140.

Duodecimo, Hugo Cardin, anno 1260. Albertus Magnus anno 1260, et Joachim Abbas anno 1200, qui jussu Lucii III, Urbani III et Clementis III, Pontificum Roman, scripsit in Apocalypsin, atque à multis suo tempore habitus est Prophetæ, leste Sixto Senensi I. 2. Biblioth. verbo *Joachim*, sed negat id Trithemius; quia, inquit, Joachim prædixit Fredericum Imp. hostem fore Ecclesiæ, cujus contrarium experientia nos docuit. Et Alcazar notat. 22. num. 3. Erravit, ait, Joachim in mysterio SS. Trinitatis, et pro uno Deo tres inducere voluit: quocirca error ejus damnatus est lit. *de summa Trinitate et fide Catholica*, cap. *Damnatus*, Et cetero suum errorem ipse agnovit et revocari, tamen qua facilitate suo iudicio nimis fidens semel illus et deceptus est, eadem potuit et secundo decipi. Nam prophetiæ ejus, potius somnia ac deliria videntur. Quale est illud, quod asseriteles duodecim Apostolis in fine mundi mittendis, qui non erunt, inquit, Apostolis Christi inferiores. Atque hoc ille somnium persuadet. sibi in litterali Apocalypseos sensu contineri, in num. 24. seniorum. Quocirca D. Thomas in 4. (list. *Ide* art. 3. q. 2. ad 3. *Abbas Joachim*, inquit, *per conjecturas de futuris aliqua vera prædixit, et in aliquibus deceptus fuit*. Vide quæ de Joachimo annotavi præfatione mea in 1st 'et in, in fine.

Decimo tertio, Petrus Aureolus anno 1317, Ueberlinus de Cassalis anno 1300. Sub idem tempus scripsit F. Matthias Succus, praeceptor S. Bernardini Senensis et Confessarius S. Brigidæ, lau-

dat ipsa ejus commentarium lib. 6. Revelat, cap. 89. Totus mysticus est et moralis. Nactus sum eum manuscriptum Romæ. Nicolaus de Lyra anno 1820.

Decimo quarto, Thomas Doctor, non Anglicus, sed Anglicus, Paulus Burgensis anno 1434; S. Antonius, qui sequitur Lyranum et Aureolum anno 1460, Dionysius Carthusianus anno 1470. et Joannes Annius.

Decimo quinto sæculo, Claudius 5 Monte Martyrum, Cœlitis Pannonius (qui proprio nomine vocatur F. Gregorius Ilungarus, Prior S. Sclaphani in Cœlio monte Romæ, uti habet meus codex) Seraphinus de Fermo urbe Halite, Petrus Galatinus (qui edidit l. de Arcanis fidei mysticis contra Judæos). Ille scripsit in Apocalypsin decem libros cosque dedicavit Carolo V. Imp. Extant manuscripti in Biblioth. Vaticana, ubi cos legi. Prophetat instar Abbatis Joachim de futuris Ecclesiæ temporibus, persecutionibus, successibus, ac præscribit de Pastore (Pontifice) angelico, qui admirandæ sapientiæ et sanctitatis futurus sit, tantæque humilitatis et modestiæ, ul neminem ad osculum pedum admissurus sit: ac instar Christi habiturus duodecim Apostolos, per quos reformabit et divino amore succendet totam Ecclesiam, ut illa ad primordia sanctitatis suæ sub Apostolis redire videatur. Post illum vero secuturum Anlichrislum, qui omnia pessumdabit: ac deinde fure finem mundi, iudicium et resurrectionem. Rursum, septem spiritus, de quibus Apoca!. 1. 4. censet esse septem Angelos principes, Deo assistentes, qui proxime à Deo illuminentur, eorumque nomina esse hæc Michael, Gabriel, Raphael, Uriel, Sclafir!, Jchudiel, Barachiel: quæ omnia B. Amadæo à (jabrilre revelata esse asseverat, de quibus plura dicam, cap. 1. v. 4.

Denique hoc sæculo in Apocalypsin commentali sunt et nostris Franciscus Ribera, qui præ cæteris singulas prophetiæ hujus partes et sententias particulatim, et apposite ad litteram explicat et applicat: Blasius Virgas succulento et moraliter: Benedictus Percrius in ocio prima capita docte et floride: ac Ludovicus Alcazar prolixè, ingeniose, erudite et elaboratè, ullum seque genuino et solide ad litteram!

Ergo pro sensu litterali præ cæteris legendi hic sunt Ambrosiasler, Andréas Cæsariensis, quem sequitur Arelas, Ribera et Virgas: pro mystico Rupertus: pro morali Virgas, qui lamen subinde liberius suo conceptui indulgit, et evagatur, nec salis insistit sensui litterali, qui omnis sensus moralis et mystici appositum æque ac solidum debet esse fundamentum. Qua in re peccant nulli Interpretes et Concionatores, qui, dum subfiles et aërios venantur conceptus, solidos, divinos ac genuinos Spiritus sancti amittunt.

Ex hæreticis scripserunt Beza, Bullingerus, Meyerus, Lamberlus Viretus, Pignolius et alii, et (piis suam catenam consarcinavit Marioratus. Scripserunt et nuper nonnulli Anglo-calvinistæ, qui dum in Pontificem Romanum sua omnia contorquent, livore cæci, mania et cerebro laborare videntur, ac elleboro potius indigere (quam calamo. Putant se mathematicè demonstrare Pontificem esse Anlichrislum, cum omnis illorum demonstratio, vel nuda eorum assertione, vel mendaciis, vel calumniis, vel lexi-

depravatione aut contorsione nitatur : sal eis est, si rudibus sive per fas, sive per nefas insanum huc suum phantasma, et mentis hæretic® idolum persuadeant. Sua hæc somnia vocant Apocalypses Apocalypscos, cum revera sint Epicalypses et Calyptræ, quibus Apocalypsin magis involvunt, intricant et obscurant, dum spiritu vertiginis acti, in orbem à calce ad caput eunt et redeunt, quibus vere competii illud Psallis: *Impii In circuitu ambulant.*

Hosce Interpretes, præsertim recentiores orthodoxos omnes, ac nominatim lotum Alcazarium, à capite ad calcem perlegi, discussi, et in compendium redegisti, quod huic commentario sparsim inserui; ut qui eum legerit, totum Alcazarium, cæterosque omnes Interpretes legerit, magno tum librorum, tum temporis, æque ac laboris compendio. Quocirca singulorum sententias ordine methodico recensebo: ac deinde illam quæ magis genuina videtur subtexam.

eamque exactius et fusius paulo confirmabo et illustrabo; præsertim ubi illa mea unius erit, et vix alium habebit auctorem, qui eam rite et plene explicet, ut difficultates omnes exhauriat, ac mentem votumque legentium expleat. Ubi simul ostendam quæ ratione pleraque quæ ab iis minus vere et congrue pro sensu litterali afferuntur, ac præsertim ab Alcazario, congrue vereque pro sensu vel morali, vel accommodatio usurpari possint: atque ita et Alcazario aliisque auctoribus, æque ac ipsis lectoribus consulam, faciamque ut opus ejus eruditum et sigimi annis elaboratum, magis commodum utileque reddatur. Concludo: Syriaca versio novi Testamenti, quæ extat in Bibliis Regiis, in sola Apocalypsi desideratur. Illa Romæ extat in biblioth. Vaticana, æque ac versio Arabica: ultramque subinde citabo, ubi quid novi affert vel illustre, uti feci in commentario Prophetarum.

CAPUT PRIMUM

SYNOPSIS CAPITIS

Proponitur libri titulus, et elogium usque ad v. 1. Deinde subditur epistola seu DEDICATIO LIBRI A V. 4. USQUE AD 8. QUA SEPTEM ASIÆ ECCLESIIIS, QUIBUS PRAEDICAVERAT, suam Apocalypsin dicit, eisque gratiam et pacem apprecatur. Tertio, est PROLOGUS, CONTINENS NARRATIONEM PRIMÆ VISIONIS A V. 8. AD FINEM. DESCRIBIT ENIM SPECIEM GLORIOSAM CHRISTI, QUAM VIDIT IN MEDIO SEPTEM CANDELABRORUM, ID EST. SEPTEM ECCLESiarum Asiæ.

Vocat Alcazar, in singulis hisce tribus partibus, argumentum totius libri indicari, IN TITULO BREVITER, PAULO LATIUS IN EPISTOLA, IN PROLOGO SEU PRIMA ACTIONIS PERSONA distinctius. Christus enim forma sua et specie quasi representat omnia quæ CONTINENTUR IN APOCALYPSI, SICUT PROLOGUS IN COMOEDIA TOTAM COMOEDIAM SUMMATIM EXHIBET.

POCALYPSIS Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito; et significavit, mittens per Angelum suum servo suo V Joanni. 2. Qui testimonium perhibuit verbo Dei, et testimonium Jesu Christi, quæcumque vidit. 3. Beatus, qui legit et audit verba prophetiæ hujus, et servat ea quæ in ea scripta sunt: tempus enim prope est. 4. Joannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia vobis et pax ab eo, qui est, et (Jhu) crastinus, Cuius venturus est; et à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt. 5. Et à Jesu Christo, qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, et princeps regum terre: qui dilexit nos, et lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo. 6. Et fecit nos regnum et sacerdotes Deo et Patri suo; ipsi gloria, et imperium in sæcula sæculorum: Amen. 7. Ecce venit cum nubibus, et videbit cum omnis oculus, et qui eum pupugerunt. Et plangent super cum omnes Tribus terra, Etiam: Amen. 8. Ego sum Alpha et Omega, principium et finis dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui venturus est, omnipotens. 9. Ego Joannes frater vester, et particeps in tribulatione, et regno, et patientia in Christo Jesu; fui in insula, quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, et testimonium Jesu: 10. Fui in spiritu in Dominica die, et audivi post me vocem magnam tanquam tubæ, Ipsi dicentis: Quod vides, scribe in libro; et mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrna*, et Pergamo, et Thyatiræ, et Sardis, et Philadelphia, et Laodiciæ. 12. Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mihi; et conversus vidi septem candelabra aurea, 13. et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, et præcinctum ad mammillas zona aurea: 14. caput autem ejus et capilli erant candidi tanquam lana alba, et tanquam nix, et oculi ejus

tanquam flamma ignis: 15. et pedes ejus similes auricalcho, sicut in camino ardenti, et vox illius tammam vox aquarum multarum; 16. et habebat in dextera sua stellas septem, et de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat; et facies ejus sicut sol lucet in virtute sua. 17. Et cum vidissem cum, cecidi ad pedes ejus tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me dicens: Koli timere; ego sum primus, et novissimus. 18. Et vivus, et fui mortuus; et ceco sum vivens in sxcula sæculonun, et babeo claves mortis, cl inferni. 19. Scribe ergo quæ vidisti, et quæ sunt, et quæ oportet fieri post hæc. 20. Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea: septem steli®, Angeli sunt septem Ecclesiarum; et candelabra septem, septem Ecclesiae sunt.

1. Apocalypsis, id est revelatio. Nam «wx ^ittu græce idem est quod revelo, velata et arcana delego; enim idem est quod lego, occulto: undexaJw*, id est velum; et tqXwrtp*, id esi flammeum spons®, sive velamen capitis mulierum. Jesu Christi, quasi dicat: Hæc est, vel hic incipit prophetia Jesu Christo à Deo Patre, non ^enigmatico, sed palam et aperte revelata. Pater enim clare loquitur Christo filio suo. Quam dedit illi, puta Christo, in sua conceptione et incarnatione (ah ea enim Christus plenus fuit omni scientia, sapientia, gratia et virtute) Deus palam facere, id est, ut eam palam faceret cl revelaret non aperte, sed per ænigmata et symbola, servis suis, Christianis. Apocalypsis, inquam, sive rēvelatio eorum qilf. OPORTET PIERI CITO,] hOC CSt, qilæ CItO incipient fieri, licet non cito finientur. Nam persecutiones Christianorum, quæ hic revelantur, cœperunt «nib Trajano, qui post Nervam successit Dominano, cl terminabuntur in fine mundi. Perpcyam ergo ex hoc loco suspicati sunt nonnulli, ®ito fore finem mundi, et diem judicii, quam jsuspicionem abstergit Christus Mattii. 24. v. 36. et S. Paulus 2. Thessal. 2. 1. uti ibi annotavit S. Thom. et S. AugustL 18. Civit. 53. Minus etiam recte alii: Cito, Inquiunt, quia mille anni apud Deum sunt sicut dies una. Hæc enim explicatio non est sufficiens consolatio humane infirmitati, quæ tot annorum moras non patitur. Secus est in Prophetis virisque divinis, uli diram v. 7.

Hinc ergo patet Apocalypsin primo revelatam esse anima? Christi in ejus incarnatione, idque clare et perfecte: eique soli, non Prophetis, non etiam Angelis. Fuerunt enim hæc secreta abscondita à sæculis in Deo, ut ail S. Paulus Ephes. 3. v. 9. Ad Christi enim solius officium pertinebat præscire ei prævidere ca, quæ ejus fidelibus tolique Ecclesiae erant posici per suam mortem eventura, præsertim in fine mundi: ibi enim incipiet gloriosum Christi regnum. Porro Christus per angelum hanc suam Apocalypsin revelavit S. Joanni, qui eam hic describit, oninhusque spectandam proponit; uti in cqmœdia vel tragoedia, res et colloquia Imperatoris alicujus olim facta, per eum qui ejus personam gerit, quasi propria, et quasi jam fierent, et ah eo gererentur, recensentur et exhibentur. Ha Alcazar in proæmio notat. 3. quiet addit notat. A. Joannem Idc tacite recusare ne libri appellatio præferat ipsius scriptoris nomen: ait enim, Apocalyps|\$,nqn Joannis, sed Jesu Christi; sicut no-iræ Societatis auctor eam Jesu Societatem, nonlgnatli. modesllæ Causa voluti appellari. desia tamen merito Joanni eum honorem defert qui ui ille rejecerat, vocalquc Apocalypsin sancti Joannis.

Ihc ergo Christus suam Apocalypsin, id est revelationem quam à Patre accepit, non totam, sed pariem Ecclesia? inagls |>rofuluram fcvclal S. Joanni, et precum fidelibus; teclē tamen et arcane, scilicet per ænigmata, quorum respectu potius c>t Epicalypsis, (piām Appcalyps|s. In re ergo est Apocalypsis, sed in modo et phrasi est Epicalypsis, id est occultatio rivelameli: ipsi tamen Christo, cm primo clare revelata est, fuit, et quoad rem, et quoad modum, Apocalypsis, non Epicalypsis. Hoc responsum silLuthero, qui sanciam Scripturam vult omnibus esse claram, ideoque Apocalypsin rejicit, quod obscura sil, et falso dicatur Apocalypsis, id est revelatio. Adde, licet prophetiae in ea sint obscuræ t multa tamen in ea sunt præcrpla vilæ clarissima, el præsertim exhortationes ad perseverantiam et patientiam tempore persecutionum, uti recte Luthero respondet Bellarm. I. 1. de verbo Dei cap. 19. Alio sensu S. Paulus. 1. Corinth. 1. v. 7. et S. Peints rpist. 1. c. 1. v. 7. et 13. Apocalypsin, sive revelationem Jesu Christi, vocant eam quæ ab ipso Christo facienda est in die judicii. Tunc enim se, suamque gloriam, et pototatem judiciariam, æque aç omnium hominum facta, tam bona, quam mala, loti mundo pandet et ievelabiu

Mittens (scilicet hanc Apocalypsin, sive prophetiam) PER ANGELUM SUUM SERVO SI O JOAN'Xt.] Deus enim, et Christus solet per angelos docere et illuminare homines. Hoc coin) congruus divina? provideniiae ordo poscit, ut imi per mpdios dirigantur; hocque (*sl ofliciuiu angelorum, id est legatorum Dei. Sunt enim ipsi administratorii spiritus in ministerium missi, Hebr. 1. Pari modo Deus jsaiam, Jeremiam, alipsque Prophetas ordinarie, non per se immediate, sed per angelos docuit, <?isi|u<? suas Prophetias revelavit, uli dixi proæmio in Prophetas quæst. 1. revelavit ergo hanc Apocalypsin tota Trinitas Christo secundum humanitatem, Christus angelo, angelus Joanni, Joannes Ecclesiae, prout illam Idc rident Sci ibi et inscribit»

Nota. Tripliciter loqui solpl Deus hominibus ctProphelis. Primo, per internam locutionem et inspirationem. sive in phantasia factam per angelum (uiicommuniter accidit) sive in mente factam à solo Deo. Solus enim I)(?us menti nostra? illabi potest, solu\$ immediate intellectum illuminat, et voluntatem commovet et accendit. Secundo, per externam apparitionem rl loctdionem angeli. Tertio, si ipsemet Deus vel Christus appareat et loquatur, uti apparuit S. Paulo eum Convertens Aclor. 9. /i. et alias aliisipie sæpius. Tertius modus nobilior est secundo, et secundus nobiliorrsi primo. QuocircaS. Ilieron. Mallii. 2. Josephi dignitalinn præ Magis colligit, ex eo quod Deus ad Josephum legaverit ange-

hui). **Magos vero docuerit per se in somnis.** Verba ejus sunt : *Qui munera obtulerant Domino, consequenter responsum accipiunt, non per angelum. sed per ipsum Dominum; ut mtrilurum Joseph privilegium demonstrantur.* Hex mini majore honore allicit subditum, cum ad mm legat principem aliquem è sua aula, unftin cum ad ruin nudas mittit epistolas; Inspirationes enim Dei sunt quasi eju> epistola'. Ha Vlazar.

2. Qui tesiimoxidm rriuiinur veiuio Dtt, et TESTHtOMUVt Jesu Cunisii,) id est, de Jesu ('bi isto, qui est Verbum Dei jam dictum: est enim hendiadys et appositio. Hiem enim est *Ftrbo Dei*, quod *Jtsu Christi*. Ha !M!>t i.

Secundo, et magis genuine, verbum Dei vocat doctrinam à Deo revelatam, qmilift est Evangelium, omnisque S. Scriptura: hæc enim passim vocatur verbum Dei. Porro hoc verbttm. et hæc doctrina Dei hoc loco non est aliud, quam *testimonium Jesu Christi*, id est Evangelium, sive Doctrina evangelica, quam predicamos, qua testimonium perhibemur Jesu Christo, quod scilicet ipse sil missus a Deo mediator, redemptor d salvator mundi. Hic ergo Joannes suam Apocalypsin et prophetiam vocat evangrlum, id ('st optimum nuntium de instante ob Christi fidem persecutione, et per eam martyrio. ac felicitate et corona æterna, quam suis Idc Christus promittit et ostricai. Est enim Evangelium et fidis, substantia rerum sperandarum, llebr. 11. 1. Apocalypsis ergo continet Evangelico; Doctrina; medullam et Substantiam.

Hunc esse sensum patet primo, ex Græco: ος CjUJrfrupjvtTÔ» loyôv tou0ccj, xa<t t,7/>7ct uc<si> liçeâuX^tÇW, id est, qui testificatus est verbum Del et testimonium Jesu Christi. Idem est ergo verbum Dei, quod testimonium Jesu Christi; sic ut eadem doctrina Dei, et doctrina Christi. Utrumque enim græcc ponitur in accusativo, licet Noster unum in dativo, alterum in accusativo verterit claritatis causa. Latine enim clarius dicitur testificari verbo Dei, qufim testificari verbum Del, ex adverso clarius dicitur testificari testimonium Christi, qu. Am testificari testimonio Christi. Testificari enim est perhibere testimonium, ut vertit Noster.

Secundo, id patet ex v. 9. ubi ait: *Fui in insula quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, et testimonium Jesu;* q. d. Fui relegatus in Pathmos, quia predicaban) vefrbum Dei, coque testimonium perhibebam Jesu Christo, quod ipse esset Messias: undo liquet idem esse verbum Dei, ac testimonium Jesu, puta Evangelium, sive doctrinam evangelicam, quam Joannes predicaba!.

yu.Kci vfQOK vidit.] Hæc verba non sunt referenda ad opera et miracula Christi (sive conscripta in Evangelio ut vult Ambrosiaster, Beda et nuperi. sive à Joanne predicala, ut volunt Hibera et Vicgas), sed ad ipsius Aporah pseos visiones; in quarum singulis semper ait Joannes: *Et vidi, ft vidi*, quod non ait in Evangelio. Alque ila in presenti re de iosa visione, quam hlc in Apocalypsi accepit, loquitur: alias enim non esset sermo ad rem. Agitur enim de testimonio, quod Joannes perhibuit Christo, non in Evangelio, s<?d hie in Apocahpsi, scribens. de co quodcumque vidit, et audivit à Deo. Ita Alcazar. Idem confirmant sequentia: *Beatus qui legit et audit verba proplu tiw hujus et servat ea.*

3. Servat ea, quæ in f.a script v stnrr,]timea exequendo, qualia sunt monita, quæ dantur cap. 2. et 3. Episcopis cl Ecclesiis A>iæ. turn devote ea in memoria conservando, ut illis ad Dei obsequium, et sanctam vitam, ac patientiam. quin et ad martyrium pro Christo obeundum excitetur: quales sunt visiones quæ c. ft. et deinceps recensentur. Sic de matre Christi dicitur Lure 2. 19. *Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.*

Tempi sexim prove est.) Pro *tempus* græcc non est sed, id est opportunitas, q. d. Beatus est qui hanc prophetiam legit et servat, quia prope est tempus et opportunitas uberri-mn ex ca fructum capiendi. Instat eniin occasio promerendi beatitudinrm, et coronas æternas in cmlis per persecutiones, quas jam fidelibus et athh'lls Christi immincro previdi, et hlc predico, nimirum per brevem in lis constantiam, cl tolerantiam mortis et martyrii, ex quo inox in cælum beandi evolabutit. Ita Arelas.

Hucusque tlulus Apocalypseos^sequitur epistola dedicatoria.

ft. Jos.xxEs SEPTem Eccleshs,] quas recenset cap. 2. et 3. Quod his septem scribit, omnibus aliis scribit; sicut Paulus, quod ad Romanos. Corinthios, et alios scripsit, hoc ad omnes fidelium Gentes scripsit. Hinc mystice sanctus Chrvsostom. hom. 22. ex variis in Mallhæum: *Septem, ait, Ecclesiasunt omnes, propter septem spiritits. Omnes ergo in quibus abundantior est spiritus sapienticr, est una Ecclesia; et omnes in quibus abundantior est spiritus consilii, est altera Ecclesia.* Sic et S. August. 17. Civil, ft. Gregor. 23. Moral. 1. Isidoros l. 8. Etvmol. c. l. dicunt, *ideo septem Scribi Ecclesias, ut una catholica septiformi gi'atiae spiritu plena designetur.*

Grvtia voni< i.Trvx.] Haw est Apostolica salutatio a Christo accepta, qua Did favorum, et omne bonum (hoc enim Hubræis significat *pax*) suis imprecantur.

Notat Terlull. l. 5. contra Marcion. c. 5. ctcx eo Baron. 8nno Christi ft5. Judæo\$»,rtex eorum more Christum, paris nomine salutare consuesse discipulos; quos, ut rodi in modo cum in alienas domos introirent, in ca degentes salutarerent, admonuit Lucæ 10. 5. Post Christi vero ascensionem Apostolos in Salutatione paci gratiam addidisse, imo premisissr: quod videlicet tam sublimis gratin? restituía» per Christum generationi humana» essent annuntiatores, et, ut Terlull. ait: *Evangrlizatores bonorum.* Hinc Paulus in suis epist. et S. Petrus suos salutant, dicendo: *Gratia vobis et pax.* Eadem salutatione in suis epistolis usus est S. Ignatius, cælerique Antiocheni Episcopi. Lude S. Gregor. episL 37. ad Anastas. Antiochenum Episcopum in fine sio ait: *Arnen, gratia; quæ videlicet verba de scriptis vestris accepta, idcirco in meis epistolis pono, at de S. Ignatio bcatitudo vestra cognoscat, quia non solum vester est, sed et noster.* In epistola enim S. Ignalii ad Ephes, eadem verba subscripta leguntur, ex reteris vero excidisse putantur. Utique didicit hoc S? Ignatius à S. Joanne magistro suo.

An LO QUI EST, ET QUI ERAT, ET QUI VEXTURUS UST»] id est a Jehova, puta à Deo. Alludit enim S. Jonnnes ad illud E.xodi 3. Ift. *Sum qui sum*, et: *Qui eSt, misit me ad vos.* Ideoque in Græco non ost hir solœrismus, ut vult Gagneius; neque sensus est nullus, ut vult Erasmus. sed

est mimesis , siro *imitatio nominis Hcbræi*, quod quasi indeclinabile et invariabile sibi indidit Deus, *dicens Exodi 3.*

HMN *dc schclachani*, hoc est , *erit* (id est, qui est , fuit cl erit : llebr.ri enim *per futurum* significantrei constantiam.ctconliniiam ducationem) *misitme*.

Pari cnim modo hic, cum ait S. Joannes : Azo, supple rev Jr/o/foou, id est, qui vocatur , vel cui nomen CSt,o«», *O^O* id est, *qui est, qui crut, et qui veniet*, sive venturus est. Verbum enim *sum*, sive *est, el erat*, vel, ut hebr. est, *erit*, significat stabilem æternitatem, quæ omnes temporum, presentís, preteriti, et futuri differentias complectitur. Unde tradunt Hcbræi, Hebr. *cie* tria tempora complecti, præsens, præteritum, et futurum, id hic explicat Joannes, dicens : *Ab eo, qui est, et qui erat, et qui venturus est*. Hæc ergo tria explicans tð *eie*, ac consequenter sunl quasi nomen Dei proprium , puta Jchova, ideoque Joannes in Greco apposuit articulum, ac retinuit nominativum, vel verbum ipsum. Ait enim : Azoo (non evroç) /ac 0 /at c q« d. Gratia vobis et pax ab eo, cujus nomen est ens , cl erat, ct est venturus. Unde palet articulum 0 TM, cl 0 , non tanquam participiis , neque tanquam nominibus T<x*</v,- sive materialiter acceptis , sed tanquam propriis nominibus esse adjunctum : hac etiam de causa ipsa indexa relicta sunt. Sic sanctus Augustinus ail se litteras scribere ad *Deo gratias*, alii ad *Deus dedit*;quia hæc nomina virorum sunt propria, el indeclinabilia. Vide dicta Exodi 3. el 6. ubi ostendi nomen *Jehova* esse idem cum eo quod dicitur, *qui est*, vel *sum qui sum*. Docte S. Aug. in Sententiis mimer. 367. *Quamvis , ait, natura incommutabilis non accipiat: ruit ctErit, sed tantum Est (ipse cnim veracità' est , quia aliter qui est, esse non potest) ; &mcn propter mutabilitatem temporum in quibus &rsalar nostra mortalitas , non mendaciter dicimus : Fuit, Est, ct Erit ; fuit in prittcrilo ;est, in proventi; erit, in futuro. Fuit quippe, quia nunquam desinit; erit, quia nunquam deerit; est , quia semper est. Neque enim velut quia jam non sil, cum praUcritis occidit, aut cum futuris (unquam non fuerit orietur. Proinde cum secundum temporum volumina locutio humana variatur , qui per nulla dresse potuit, aut potest, aut poterit tempora, vere dicuntur dc illo cujuslibet temporb verba.*

Porro per hæc tria putant aliqui notari lres personas SS. Trinitatis. Alcazar hæc de solo Deo Patre accipit , non de l'ilio ; de eo enim mox subdit : *Et à Jcsu Christo*, nec de Spiritu sancio; dc eo enim pariter subdit: *El à septem spiritibus*. Melius Ribera accipit hæc dc Deo indistincte , prout scilicet Deus communis est tribus personis. Tam ergo de Filio , el de Spiritu sancto , quam de Patre hæc omnia cl singula accipias. Quod cnim sequitur, *à Jcsu Christo*, de Christo , non ul Deus» sed ul homo csl, accipiendum est. Sequitur cnim : *Qui ddexit nos,ct lavit nos in sanguine suo*.

Alcazar hic notat. 1. decem rationibus contenda nomen Jchova idem prorsus esse cum eo, *qui est , qui erat , ct qui venturus est*. Nomen cnim Jehova compositum esse ex qualuor hisce vocibus , fñ l rvn HW *Hide hole vehaia*, id est, quierit, qui est, cl qui fuit. Singulas enim litteras nominis Jehova unam cx hisce dictionibus per compendiumcl crasin significare, idco-

que dici hoc nomen ineffabile ct lelragrammaton. Siculi *Machaban* nomen conflatum est ex initialibus litteris vers. II. Exodi 15. *Mi camocha baelim Jchova*, id est, *quis similis (ul in fortibus, Domine?* Sic Latini Spurius dixere ex eo quod iis litteris S. P. id est, *sine patre* notarentur, uti testatur Plutarchiis in Quæst. Romanis. Sic in titulis crucis Christi sæpe scriptum videmus J. N. R. I. id est, Jesus Nazarenus Rex Judæorum. Sic veteres Romani scribebant S. P. Q. R. id est, Senatus popuhisqiic Romanus.

Verum hoc symbolicum est et cabalislicuin, non litterale. Litterale cnim nominis *Jchova* significatum est, *qui csl*, vel *qui erit*. Deducitur enim a radice mn *hala* , id est fuit, uli omnes consentiunt, estque idem cum HW *iihic*, id csl *erit*, uti ostendi Exodi 3. l/i. Præserlim quia filiere *Jchova*, dictionibus alterius nominis non cx æquo respondent. Nam in *Jehova* sunt quatuor filiere , cum *iihic, hole, vehaia* , tantum sint lres dictiones, non qualuor. *Vehaia*enim una csl dictio , non duæ. Sic quoque hæc tria non respondent cx ordine iribus epithetis S. Joannis. Nam primum est, *qui est*; ultimum, *qui venturus est*. In tilde vero *hoie vehaia* primum est, *qui erit*; ultimum , *qui fuit*: licet ad hoc respondeat Alcazar notat. 3. id studio esse factum à S. Joanne, ut significaret DennT, qui Mosi el Prophetis erat futurus, id est venturus, redemptor, jam in lege nova adesse, esseque presenten). Unde Moses in Jchova incipit ab *coqui erit*. Joannes vero ab eo *qui est*. Verum quæcumquo fuerit mulaiionis causa , hinc saltem liquet hoc nomen non plane idem esse cum nomine Jehova. Itaque Jehova, id est, qui est, idem est cum eo, *qui est, ct qui erat, et qui venturus est*, non litteris et etymo, sed significatione cl sensu. Nam *qui est*, significat cum (pii semper est, cl qui habet constans, immutabile et æternum esse, hoc est, cum *qui est, qui erat, ct qui futurus csl*. Favet Arabicus, qui sic verlil, *ab illo qui est, cl qui exstitit, ct qui futurus*.

Rursum, Alcazar notat. 2. docet nomine Jehova representari mysterium SS. Trinitatis. Tres enim substantia; per triplicem verbi substantivi repetitionem denotantur; unitas vero esscnliæ per conjunctionem copulativam. Itaque *zo erit*, referi ad Patrem , cui attribuitur potentia cl gubernatio, quæ futurum spectat: *Fuit*, referi ad Spiritium sanctum, cui attribuitur bonitas , quæ prima omnium fuit ratio , quæ Deum induxit ut se creaturis communicaret. *Est*, refert ad Filium , cui attribuitur Dei sapientia, quæ futuris et præteritis presens adest, cl omnia in sua æternitate intuetur presentia. Insuper , sicut, in hisce tribus non variatur essentialis significatio; hæc cnim tria, *erit, est, fuit*, sicut sunl derivata verbi substantivi *sum* ; ita ejusdem essentialem significationem relinent, sed eam tantum per tempora inllectunl ct modificant. Ita eadem essentia deitatis est in tribus personis.

Hæc pariter vera sunl, sed symbolica æque ac priora, non litteralia.

Tertio, idem notat. 3. notat nomen Jehova, licet significet Dei essentiam cl substantiam , posse tamen quoque ad providentiæejusopéra referri. Nam *fuit*, significat quod Deus suis operibtis initium dederit:*est*, quod iisdem det progressUert :*crit*, quod iisdem daturus sil perfectionem.

Per hæc ergo tria significatur, Deum fuisse

principium Ecclesiae, et ab eodem esso ejusdem progressum, ac similiter fore consummationem. Hoc csl, quod subdit v. 8. *Ego sum* « el u *principium et finis, dicit Dominus omnipotens, qui est, et qui erat, et qui venturus est.* Hinc Moraliter, hoc nomine fidei cuilibet excitanda est spes. Nam, ul ail S. August, semi. 3. de Ascensione: *Fidelis quisque cum jam tanta perceperit, per ca qua cognoscit praestita, discat sperare promissa; ac Dei sui potentiam, prersentemque bonitatem, quasi futurorum teneat cautionem.*

Et qui tenturus est.] Dicit *venturus*, potius quam *futurus*, ul significet venturum Deum ad iudicium, idque brevi (unde Syrus %erlit, *er qui venit*) quo Domitianum, et alios fidelium persecutores puniri et damnabit; fideles vero ipsos et Martyres liberabit, glorificabit et coronabit, ul hac ratione animet eos ad constantiam. Ad illam enim S. Joannes prudenter arbitratus csl, hanc memoriam Christi iudicaturi utiliore, quam illam Christi regnaturi sine dubio futuram: cum ex illa saepe vana praesumptio, ex hac non nisi justa formido oriatur. Unde 1). Ambr. I. 1. OfTic. C. 26. *Nihil est, inquit, quod magis proficiat ad vitam honestam, quam ut credamus eum iudicem futurum; quem et occulta non fallant, et indecora offendant, et honesta delectent.*

Nola. To *venturus est* proprie competit Filio: Filius enim proprie venturus est, et iudicaturus orbem (unde Patres ex hoc loco contra Arianos probant Filium vere et proprie esse Deum), hic tamen attribuitur Deo in communi, ac consequenter tam Patri et Spiritui sancio, quam Filio; quia tota Trinitas veniet, ul iudicium peragat, iudicetque mundum non perse, sed per hominum Christum.

Denique Deo proprie competit *-best*. Ejus enim aeternitas semperest praesens, sibi que constans: dicitur tamen etiam fuisse, et fore; quia omni tempore praeterito et futuro commensuratur, illudque ambit et complectitur. Ha S. Augustinus lib. de Vera et falsa religione cap. ft9. et Nazianz. oral. ft2. Quin et Plato in Tiinaeo: *Qui erat, inquit, et erit, quia nati temporis species sunt, non recte aeternae substantia assignamus. Dicimus enim de illa: Est, Eroici Erit; sed revera solum esse competit.*

Et a septem spiriibus, qui in conspectu throni ejus sunt.] Quæres qui sint hi septem spiritus? llesp. primo, Arelas, Primas, Ilaymo, Beda, Rupertus, Ansbertus, et Thom. Angi, intelligunt septem dona Spiritalis sancti, id est ipsum Spiritum sanctum, qui usi auctor septem donorum. Non enim à septem donis, sed à Spiritu sancio suis hic pacem et gratiam precatur Joannes. Sic et Enochius in Quæst. novi Test. quæst. ultima: *ili septem spiritus, inquit, sunt, quos et Propheta Isaias cap. H. vers. 2. enumerat 9 spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et pietatis, spiritus scientiae et virtutis, spiritus timoris Dei.* Hic sensus placuit Marloralo ut hæreticis. Verum sic potius dixisset Joannes: *Et A Spiritu sancio.* Adde hunc sensum esse mysticum, ul tecele annotavit Petrus Galalinus hic: ut talis ergo admitti potest. Nam ad litteram hosce septem spiritus esse, septem angelos, patet tum ex his quæ mox tilTcram, tum ex eo quod dicantur *tiare ante conspectum Agni, ve) throni.* Hoc autem csl angelorum, qui sunt administratorii spiritus Dei, ul patet c. 5. G. c. 15. v. 1. ul 6. c. 16. 1. c. 17. 1. c. 21. 9. c. 3. 1. c. 8. 2. Unde per

spiritus hos intelligiml angelos, Clemens Alexandrinus 1.6. Strom, in fine, Arelas, Lyran. Percr. Ribera, Emmanuel Sii, Serarius et alii mox citandi. et ex hæreticis Buza, Tremollitis et Junius hic, Francisais David in defensione suarum thesium apud Faustum Socinum pag. ftS. elipse Socinus nag. ftG. Unde

Secundo, alii passim per hos septem spiritus accipiunt angelos, sed varie. Nam aliqui, ut Lyran. Hugo et Dionys. per septem spiritus intelligunt omnes angelos; septenarius enim est symbolum universitatis. Alii proprie accipiunt; septem angelos praesides septem Ecclesiarum 9 ad quas scribit hic Joannes. Verum

Dico hosce septem spiritus esse septem primarios angelos, qui assistunt Deo, quasi stipatores ac primores regni ipsius, parati ad omne imperium Dei, vel per se, vel per alios inferiores angelos excquendum, praeserlim in cura et adminisiratione hominum. Hi enim vocantur et sunt spiritus administratorii. Ad Hebraeos cap. 1. v. 1ft.

Id ita esse palet, primo, ex cap. 5. vers. 6. ubi iidem septem spiritus vocantur septem Agni cornua, et septem oculi, id est, vigiles æque ac robusti administri Dei: *Qui, ait, sunt septem spiritus Dei missi in omnem terram.* Ergo sunt angeli: horum enim est mitti, imo angelus idem est quod missus, puta nuntius et legatus. Unde Zachar. ft. 10. hi septem spiritus vocantur *septem oculi Domini, qui discurrunt in universam terram.*

Secundo, ex c. 8. 2. ubi expresse vocantur angeli. Aii enim: *Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei.* Et c. 6. v. 15. *Exierunt septem angeli habentes septem plagas.*

Tertio, quia Tobiae 12. vers. 15. ait Raphael: *Ego sum unus ex septem, qui astamus ante Dominum, scilicet proxime, quasi primi à rege et summo orbis gubernatore.* Nam alioqui millia millium assistunt Deo, ul ail Daniel c. 7. 10.

Quarto, quia similiter septem angelos praepositos esse septem planetis docent Rabbini Hebraeorum, et muli Christianorum Philosophi et Theologi. Audi Trilhemium inilio libri, quum scripsit de septem intelligentiis orbem moventibus et regentibus, ad Maximilianum 1. Imperat. *I'ctcrum, ait, sententia est. mundum hunc inferiore ordinatione primi intellectus, qui est Deus, per secundas intelligentias gubeimari: quorum opinioni Conciliator medicorum assentiens, dicit septem planctis septem spiritus à principio cali et terrae esse pnrfeetos, quorum unusquisque mundum gubernat annis 35ft. Huic positioni complures viri doctissimi praebuere consensum.* Verum merito subdit Trilhemius: *Confiteor quod in his omnibus nihil credo, nihilque admitto, nisi quod credit Ecclesia catholica; cætera ut vana, conficta et superstitiosa refuto.* Muli enim multa addunt, caque vana et superstitiosa, imo hæretica, quales sunt nugæ Saturnini, apud Epiphan. hæresi 23. qui somniavit mundum et quæ eo continentur, à septem angelis esse producta. Insuper, an septem planetarum angeli cum hisce septem spiritibus iidem sint, valde dubium est. Nam hi missi sunt in omnem terram. illi planetis suis assident, eostpic rotant. Sed siculi illi sunt septem, ita ut in terra quæ planetis hisce subjacet, congruit esse septem angulos praesides.

Confirmatur pruno , *quia Christus* stipatus hisci* septem angelis clarissimis, subinde corporaliter apparuit Sanctis, uti S. Sebastiano, <lmn eum *animavit ad* instans martyrium , ideoque miro splendore cum circumfudit , et pallio candidissimo per septem hosce cum amicit, nil habent acta S. Sebastiani, fideliter *graviterque* i Notariis Homan, conscripta, quæ *citant* probantque Ado', Usuardus , Baronius et alii.

Confirmatur secundo, quia pariter diabolus hOètl's Dei, hisce septem angelis ex adverso opposuit septem dæmones, quos cum septem capitalibus vitiis preferisse tradit S. Antonius apud Athanasium et Serenus apud Cassianum collai. 7. cap. 17. et ex liis Serarius Tobiaë 3. vers. 8. q. 6. Licet id atii negent, putentque quosvis dæmones ad quælibet vitia homines tentare.

Quinto, quia reges Persarum totidem habebant principes : nam Assuerus , ut dicitur Esther. 1. v. 1.i. habebat *septem duces Persarum atque Medorum , qui videbant faciem regis , et primi post cum residere soliti erant*. Hi autem reges jn hoc imitati sunt Deum , Deique providentiam. Nam , ut ait Aristot. (vel quisquis est auctor) libro de Mundo ad Alexandrum, post medium, et ex eo Apuleius, majestas et gubernatio regunt Persarum fuit imago divinæ majestatis cl provhlenliæ. Idem docet libellus de regio Persarum principatu, ex adversariis Barnabæ Brissonii fol. Gl. et 65.

Atque hæc est causa , cur in S. Script, horum septem angelorum non flat mentio, nisi postquam llebrei in captivitate fuerunt, ibique in aula regum Persarum et Medorum, hosco septem primos regni principes cónspexérimt. Tunc enim eis revel dum fuit, instar illorum esse totidem Dei principes in nula cadesti. Excipe Tobiaín, qui diu fuit ante Cyrum et reges Persarum, acá Haphaele c. 12. didicit hosceseplem esse in rielo. Tobias enim â Salmanasar fuit abductus in Assyrios. Non constat autem an Assyrii principes septem viros habuerint in sua regia , uti habuerunt Pcr-j .

Ab his ergo septem angelis, quasi ab administris Dei, non autem quasi ab auctoribus gratiam suis postulat S. Joannes : qui enim in aula regis habet gratiam et favorem principimi intimorum regi, habet rt gratiam ipsius regis. Hinc dicimus : *Maria mater gratar, mater misericordia;* et : *Nos culpis solutos, mites facit castos* , non donando, sed impetrando mansuetudinem et castitatem, æque ac culparum solutionem. Pari modo cum Joannes ait: *Gratia vobis à sept/ m spiritibus*, hoc ipso rogat hosce septem angelos, ut gratiam illisa Deo impetrent. Ergo eos invocat. Saucii ergo hic invocationem Sanctorum contra hærrticos. Quocirca non tantum significat Ide hosce septem spiritus assistere Deo , ut vull Beza ; sed etiam nobis precesseci succurrere, ac, nt magis ope sua succurrant, eam à nubi* esse implorandam. Insuper, eos esse primario* iulæ cœlestis : Deo enim assistunt, uti principes suo regi.

Sexto , quia horum septem Archangelorum •:i lcbri> exi memoria in Sicilia, Neapoli, \encliis, Homæ , jUisque Itali® urbibus , ubi et imagines eorum affabre, quin et opere mosaico express® cernuntur. N apuli de iisdem editus est libellus anno Domini 1594. Panormi., quæ urbs est pri-

maria Sicili®, exlat templum septem principi** bus angelorum dicatum in quoanno Domini 1516. vetust® eorumdem effigies reperate sunt. Hujus templi rector, Antonius Duca, Sacerdos piæ et innocentis vitæ, Dei instinctu crebrius admonitus Hornam venit anno 1527, ul eorumdem cultum ibidem promoveret, iisdemque Ecclesiam vel inveniret , vel appararet. Quocirca post nullas orationes et jejunia, co lesti lumine illustratus cognovit Thermas, Diocletiani locum esse septem spirituum ante Deum astantium ; nipote in quibus fabricandis laborasseni tot corporei angeli , puta quadraginta Christianorum , et dena Martyrum millia , ad id damnata : in quibus excelluerunt septem Martyres illustres, nimirum S. Cyriacus , Largus, Smaragdus, Sisinnius, Saturninus, ilem S. Marcellus Papa,elS. Thrason, qui Christianos iulis laborantes animabant, suisque opibus alebant. Hujus revelationis, quam biennio post Vemdiis primum, postea Homæ anno 1555. typis evulgavit Antonius, mentio fit in ejus sepulcro, quod in hisce Thermis ante summum altare exlat. Purgatis ergo Thermis, locus anno 1551 , a Philippo Archinto Vicario Generali Julii III. Ponili, dedicatus est B. Virgini angelorum , sive septem angelis slipatæ et circumdake. Cumque per bella rursum locus hic neglectus el profanatus esset, iterum anno 1555 , alia visione signilicalum est divino decreto , Thermas hasce ad honorem septem angelorum , in templum consecrandas esse. Quare Pius IV, Ponlif. auditis ejus rationibus el revelationibus, negotium dedit Michaeli Angelo Bonûrotæ, nobili architecto, ul formam templi in Thermis hisce delinearet et appararet. Quo facio pontifex ipse indicto Cardinalium cœlu , die 5 August, anno 1561, coram Cardinalibus, lota curia el populo Homano, pontificalibus indutus , Thermas in honorem S» Mariæ angelorum solemnî prece el ritu dedicavit, il-lamque Ecclesiam titulo Cardinalilio ornavit, eoque ex Ecclesia S. Crucis in Jerusalem trans-tulit monasterium Patrum Carthusianorum. Eamdem postea novis privilegiis el ornamentis illustrarunt Pius V rt Greg. XIII. Ita habent Chronica illius Ecclesiæ , quæ à Patribus Carllm-sianis accepi el perlegi, lia pariter rem totam narrat nosier P. Antonius Spinellus tract, .do Festis el templis Deiparæ pag. 690. el Octavius Pancirolus in Thesauris Homæ abscondilisc.de S. Maria angelorum , et 1). Andreas Victorellus l. de Ministeriis angel, c. 21. ubi fuse, æque ac docte rt ple horum septem angelorum ollicia persequitur. In iisdem Chronicis legi mullos energumenos per invocationem horum septem angelorum ibidem 5 dæmonibus fuisse liberatos. Eorumdem rlligies tum alii alibi . tum Antverpiæ Hieronymus AVierix nobilis sculpjor incidit et excudit, adeoque una imagine totum hunc Apocalypsis locum rcpræsenlaviL Lude el imagini subscriptum est: *Gratia vobis et pax ab eo qui est, et qui erat, et qui venturus est*. Quocirca plane congruit, ul Pastores Ecclesiarum et fideles quicpie , horum , imo S. Joannis, qui à septem hisce spiritibus gratiam el pacem septem Ecclesiis Asiæ eOlogitat, exemplum imitantes, hosce septem Archangelos velut principes aule coilrslis Ecclesiarum omnium præsides. Dei administratos , hominum mediatores cl |>iæposilos, peculiari cullo crebro venerentur, culanlcl invocent.

Denique ita rē septem hisce spiritibus, scilicet eos esse septem principes angelorum, censent S. Cyprianus de Exhort. Mart, et contra Judæos, Petrus Galaiinus in Apocal. qui maiiuscriptiis exstat Homæ in Bihlioth. Vaticana, Salmeron tom. 3. cap. 3. Jacobus Snares 1. 3. in Apocal. v. 8. Joannes Fontana Episcopus Ferraricensis, discipulus cl Vicarius S. Caroli Borrotnæi, pari. 3. auctor. 6ft. Insuper diserte Clemens Alpxandr. I. G. Strom. *Septem, ail* » *sunt quorum maxima est potentia, primogeniti angelorum principes*. Irenæus, et cx eo Arelas, Stephaniis Weherus de Ollie. angel, cap. 3. num. 8. Fidelis Danielius 1. 1. do Divina provid. cap. 20. pag. 195. Laiirenl. Massellila de B. Virgine I. 3. c. 5. Pineda 1. 5. Saloni, pnevii cap. 13. num. 17. Hibera, Vicgas, Pererius, Maldon. lile, Gabriel Vasquez 1. p. disp. 180. num. 3. Franc. Mayronis Doctor. Illuminatus serm. de creai, animæ B. Virgin. *Mater Domini*, ait, *dicitur habere septem angelos notabiles, qui assistunt ejus throno, df quorum numero dicitur B. Baphacl*; cl Serarius in Tobia c. 12. ulii el officia hqrum septem angelorum recense!.

Dices : Si septem spiritus sunt septeni angeli, *nr præponunlur Christo? De co enim seqqjlur: *Et à Jesu Christo*. Hoc enim rusticum et indignum videtur. Hesp. Præponiteos Joannes Christo, quia de Christo homine deinceps continuandus erat sermo. Sic Matlhæus Davidem præponit Abrahæ, dicens : *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham*; quia Abraham mox repetendus erat, dicendo : *Abraham genuit Isaac*, etc. Porro angeli, cum sint purissimi el nobilissimi spiritus, Christo homine, sive humanitate Christi præslanl, eamque natura* dignitate antecedimi.

Nota typum et symbolum horum septem Angelorum fuisse sepliceps candelabrum Mosi* Exodi 25. (septem enim habebat calamos), quod symbolice, aitS. Hier, significabat mundum cum septem planetis. Rursum et potius significabat Ecclesiam, tum militantem, tum triumphantem, cui præsent sontem hi spiritus angelici. Deus enim pleraque in mundo distribuit per numerum septenarium : sic in mundo septem sunt planetæ, in hebdomada septem dies; sic et septem dona Spiritus sancti distribuit, et septem virtutes, puta Ires T&eólogicas, <*t quatuor Cardinales, quibus præsent septem hi spiritus, ul per eas homines dirigant ad vitam æternam*. Ha Nicolaus Serarius in Tobia 12. vers. 15. ubi addit aliquos horum septem nomina ila recensere, scilicet *Michael, Gabriel, Baphacl, Uriel* (qui nominatur lib. 3. et ft. Esdra*), *Scattici* (quem colligunt ex Gen. IG.), *Jehudicl* (quem colligunt ex Exodi 23.) *Barachiel* (quem colligunt ex Genes. 18.) Sed ultima quatuor nomina incerta sunt : sola enim tria prim.i agnoscit el colit Ecclesia, uti asserit Concilium Romanum, cui præfuit Zacharias Pont, qqod citatur in vita S. Bonifacii apud Surium mense Junio fol. 598. el 5 Baronio anno Christi 7ft5. fol. 179. Hoc inlellige, quod Ecclesia plura angelorum nomina non agnoscat, scilicet quæ ex Scriptura canonica, aut Ecclesiastica traditione certa sint. Nam alioqui Urielis nomen admittit S. Ambros. lib. 3. do Fide ad Gratian. 2. Isidoros lib. 7. cap. 5. illudque habetur in Missa I!o5arahum, quæ extal tom. ft. Bibhoth. SS. Patrum, Andreas Cæsar. In cap. 22. Apoc. Albertus Mag-

nus, Bonavculura, Prado, Sixtus Senensis t et alii quos citat Alcazar notat, 'i. hic in fine. Zacharias ergo tantum damnat magica et conficta Angelorum nomina, quæ ab Adelberto hærellico, cl, ut videtur, mago in concilio illo producebamur. Ende S. Bonifacios in co exclamavit, illa dæmqnum, non angelorum esse nomina.

Porro nomina septem angelorum jam recensita divinitus fuisse revelata B. Ainadæo viro sanctitate, miraculis et prophetiis illustri, legi in chronicis Ecclesiæ S. Mariæ Angelorum paulo ante, citatis, idque contigisse >ub annum Domini IftGO. Idem testatur Petrus Galaiinus lib. 2. in Apocalyps. cap. 8. Fuit hic Amadæus illusiris familiæ Lusitanæ, qui Dei amore incensus, spretis omnibus opibus ct statibus • monitu S. Francisci ejus ordinem amplexus est, ilFuisque reformationem quæ Amadæorum vocatur, instituit. Ende a Lusitanis B. Ainalor, ab Italis B. Amadæus vocatus est. Hinc à Sixto IV. Pont, in Cunfessarium electus el ascitus, ab eo obtinuit montem aureum, vulgo dictum Monlorium, ubi crucifixus dicilur S. Petrus; ilnque monasterium sui Ordinis exstruxit, de cujus sanctitate el revelationibus nulla hqbeil Chronica Ordinis S. Francisci pari. 3. lib. 6. cap. 50. Ubi tamen addunt monenlque eas non extare puras, sed iis varia à vqriis esse addita. Ego cas Homæ diligenter quæsivi, inveni, perlegi, ilaque esse comperi. Reperi nomina septem angelorum eadcqî, quæ paulo ante recitavi, sed Cl ibidem legi nonnulla paradoxa et de fallitale plane suspecta, ut angelos cum cælo empyren diu ante cælum el terrain creatos essq : terram initio mundi creatam fuisse materiam nrimam; lucem initio mundi creatam fuisse solem, ac proinde solem non quarto; ut ail Script. Genes. 1. sed primo mundi die creatum esse; initio creatum esse primum mobile cl cælos planetarum, ac proinde ingens fuisse vacuum intermedium, quod secundo die quo creatum est cælum crystallinum, impletum sit: corpus Adæ formatum esse à Iribus angelis, etc. Adde opiniones Scoti (qui fuit Minorila, uti et Amadæus) in iis passim inseri quasi oracula, ut non sine causa vir gravis dixerit : *Angelus B. Amadcei fuit Scotista*.

Verum de nominibus hisce parva est difficultas et quæslío, cum de re el personis constet. Angeli enim inter se non habent nomina, cum se invicem videant facie ad faciem, ilaque colloquamur; sed ea assumunt pro ratione ministerii quod apud homines obeuuL Sic dicilur *Michael*, id est, *quis ut Deus?* (Juia pro hominibus pugnat contra superbum Luciferum, Apocal. 12. 1. *Gabriel*. id est, *fortitudo Dei*; quia fortia Dei gesta cl bfla amiunliavit Danieli, B. \irgini, etc. *Baphacl*, id est, *medicina Dei*; quia Tobia cæcilitatem curavit, pari modo dicilur *Uriel*, id est *lux* vel *ignis Dei*, is qui homines Dei cognitione illuminai, cl amore inllainmat : *Scattici*, id est *oratio Dei*. qui pro hominibus orat, illosquead orandum excitat : *Jehudicl*, id est *confessio*, vel *laus Dei*, qui homines ad confessionem ct laudem Dei exhortatur : *Barachiel*, id *osi benedictio Dei*, (Itii beneficia Ilei nobis procurat, nosque ad Dei lienedictionem el gratiarum aeliomnn impellit. Scripsit septem hisci* angelorum Principibus, eortinique muniis el beneficiis librum noster P. Aulon. Spincllus Provincialis Ncapolit. Verum morte præventiis eum absolvere ctedeu

non pollili : servatur h manuicrlptus Neapoli. Porro Salmeron tom. J. cap. 3. hæc eadem septem angelorum nomina recenset et probat, uti cl I aiirent/ui MaueHhjs 1.3. de B. Virg. c. 5. Spinelliis, \ælorrlltis. et plures alii Jam citati. Eadem eorum imaginibus adscripla Inventa sunt in tempio eorum Panormi anno Domini IMG cum proprio riijusqiir epitheto, hoc modo : *Michael victoriosus*, *Gabriel nuntius*, *Raphael malleus*, *Urici fortis socius*, *Jehudlcl remunerator*, *liara* cluet adjutor*. *Stalliti orator*. Quin el emblemata cuique propria appicta visebantur. VûAur/emmm pedibus calcans Luciferum, læv.i virentem palmam gestabat, dextera lanceam, in cuius summo vexillum candidum, rubra cruce intertexta, se hastæ convolvebat. *Gabriel* faculam laterna inclusam dextera gerebat, sinistra speculum ex viridi Jaspido, rubris maculis immixtis. *Raphael* sublata sinistra pyxidem sustinebat, puerum Tobia in dextera manu ducens, piscem ex ore prehensum gestantem, *llarachicl* in sinu pallii albentes ferebat rosas. *Jchudtel* dextera coronam ex auro præferebat : sinistra ILigelhim tribus nigris funiculis distinctum. *Urici* dextra eductum gladium stringebat auto pectus transversum, à Beva propo pedes flamma collucebat. *Stalliti* vultu oculisque demissis, et palmis ad pectus noxis, precanti.- speciem exhibebat. Eadem septem horum angelorum symbola, hinc ut videtur expressa, exhibet imago Antvorplio ab Hier. Wlerfx india. Quocirca hisco tam prisci- septem angelorum phsqite -chemalibu- excitatus Hector Pignalellus, Comes Montillconi-, Sicilia* nomine Caroli V. Imp. Prorex, lem* plum hoc instauran- ornausquo, lu co è Senatu Panormitano, ac plerlsquo è prima nobilitate civibus, Sodalitium, quod Imperatorium dictum est, septem hisce angelorum Principibus instituit, cuius Ipso patrociniū pro Carolo V. volens lubensque suscepit, ut eorum ope ac patrociniū fultus Imperator, tum pace, tum bello, Panormitanam urbem, adeoque Siciliam universam bene fcllciterque moderaretur. Hac exacte ex Acti- publicis perscrutati nostri Patres Panormitani, fuso ad me perscripserunt.

Jam vero, an hi septem sint ex summo ordine Seraphim, an ex ordine Principatuum, an alio, non constat. Nam Seraphim raro mittuntur : hi autem septeni angeli, sive spirilus, dicuntur mi-si lu omnem terram. Seraphim assistendo jugiter laudant Deum : hl septem assistunt Deo, ul excipiant Jussa Dei circa Ecclesiam, caque per so, vel alios inferiores exequantiir. Addo llaphaelem, qui unus fuit ò septem ; s. i bomas m sentant, distinct. 10. et allí censent non es-ee summis angelis: quia rollic affuit per omnia quasi angelus custos ; quam-uam de magnis Sanctis nonnullis Icgatnils, quod habuerint Seraphiimm aliquem Instar anguli custodis à Deo sibi deputatum. Quocirca nosce -« plein angelo- esse Sernphinos, alii allirmani, alii negant. Allirmaul lum citati (.alati-mi-, Fontana, Salmeron, Viegas. Perorili-, et Ch'incus Alexand. dum eos vocat primogenitos n::< lorum piIm lp< Michael et Gobilei. qui in hisce -optem primi numerantur, Sera-pldni r—c sidentur. Negant Gobrlcl Vasquez, Serarius et alii, quorum aliqui volunt eos e—o Archangelos, alii principatus, alii Cherubino-, pr.i M Him quia quatuor illi primores aula* el throni Dei; Lochici. 1. Cherubini vocantur,

non Seraphini. Vide ibi dicta, et Daniel. 7. 10. ubi docui eosdem OSSO angelos Deo assistente!» et ministrante-, omnesque mitti, etiam Seraphiuos.

Porro ab hisce septem angelis Deo astantibus, Deique quasi Diaconis, Ecclesia militans, qitio imitari solet triumphantem, sentem Diaconos iu-tituit Actor. 6. 5. Deinde totidem Diaconos Cardinales posterioribus annis auctoravit. Totidem enim Pontilici olim assistere solitos, patet ex libi*, do lloman. Pont, in vita S. Evatisti, <pil qiiattu- a S. Petro sanxit, ut septem Diaconi PontiOci, imo el Episcopo, prtl'dicanll ac co-Irbrantt assisteront. Siqierior horum, cl (piasi Pnrpositu-, vocabatur Archidiaconus, qualis S. Sixto fuit S. Laurentius. Ilie numerus duravit USQlie ad S. Gregorimn Magnum, quando crescenti Ecclesia alii s(*ptem prioribus additi sunl, ac tandem Gregor. lll. quatuor alios adjunxit, ita ul universim Cardinales Diaconi essent oc-lodt*eim.

Symbolice, Ruperitis, et ex co Alcazar (licet ipse velit hunc sensum esse littcualem, nec septem angelos cum dictis admittat) per hosce septem spirilus accipit septem Dei virtutes, sive attributa, in quibus consistit Integra nrovidentiæ perfectio (spirilus enim significal id quod oo« cultum et intimum est in movendi et gubernandi ratione) nimirum sapi(*ntia, fortitudo, beneficentia, Justitia, patientia, comminatio ct severitas, Hæc enim septem ad exactum ct perfectum regimen requiruntur et suiUciunt. Nam ad illud requiruntur quoque mime et severitas; hæc enim dum unum terret, coercet A malo, vel ipsum, vel alium. Hisco ergo septem dotibus homines regit et stabilit Deus. Porro Ine dolco sunt In Deo, suntque re ipsa ipse Deus : unde ab iis pacem et gratiam suis precatur Joannec, Hæ ergo virtutes in Deo sunt immenste, nec ullum habent finem aut limitem : ideoquo vocantur spiritus ; cum angelos Joannes in Apocal. passim angelos vocet, non spiritus.

Atque de his septem divina) providentia) virtutibus, censet Alcazar agi per ordinem in septem sigillis ii cap. 5. usque ad II. ideoque illas hic initio, in dedicatoria quasi ('pistola universim notai i <(tangi.

Primas quatuor ex hisco virtutibus signllicanl quatuor animalia, quro stipant currum regis Del Ezech. 1. Aquila enim esl symbolum sapientia) divina), leo fortitudinis, bos beneficentia*, homo Jusillæ. Sic ol Plorhis In Hieroglyph. 1.32. anli(lulssimam affert providentia) Dei picturam, cui in quatuor angulis quatuor hæc nomina inscriplacrant: *Kirtus*, *auctoritas*, *scientia*, *felicitas*. Uhi enim e-t virtus, ibi est fortitudo : auctoritas }erlinet ad Justitiam, scientia csl sapientia, felicitas indicat beneficentiam. Nam *beatius est inanis dare, quam accipere*, Actor. 20. 35,

Dr hisce septem fuse agit Alcazar notat. 5. ubi ostendit eas esse non tantum in Deo, sed el in Christo homine, quibus Ecclesiam regit, ul patet Vers. 8. atipie omm*- emicuisse in cruce Chrhti. Illi enim apparuit summa Christi sapientia, fortitudo, beneficentia, patientia, etc. Addit Alcazar eos vocari septem lampade-; (pila illustres sunt, orbeimpie æquo ac Di*um Ilius* Irani : ideoque oas apte comparari septem planetis. Per solem enim significari Del virtutem el <fortitudinem, per Jovem æquitalein, per Venerem beneficentiam, per Mercurium sapioutiem. per Saturnum patientiam, per Lunam

comminationem, per Martem severitatem. Iltir-
miui, hlico septem divino? provIdenihT virtutibus
diubolumoppostiisse septem villa capitalia* scili-
cet Dei sapientia* oppomiimn? Miperbiain, for-
tildidiini accdiani, benrllerniiu* Invidiam t{vani-
tati avufiliarn, nnlicntlae iram, comminatloot
gulain, severitati luxuriam, quæ ingeniosa ejus
est speculatio.

Porro linSCfi septem providentia* uiæ dolca
Doua communicat et exorect per ungidos, do
quibus Inni dixi. Itaque hæc expositio pumi
subservit, ennuplo complet* Septem cnlin an-
geli, septem provIdcnliæ dotes habent, exhi-
bent el n pi.esentimi: ri vicissim Deus arpioni
hascc stia» virtutes non immediato perse, sed
pçr angelos exercet et ostendit.

5. Er a Ji SU Ciinisio, QUI Bâi Il si is i idi i r. |
Alludit ad illud psalm. 88. 38. *l'estis in cado fi-
delis*; (pila Christus ventai testimonium apud
homines reddidit de l'atro, ejiisqiæ consilio ri
voluntate circa hominum salutini per fldem in
Chrislum* Græco enim est o ;ruf o, id
est testis ille fidelis. puta ille egregius el exi-
mâis, nimirum Martyrum dux el princeps, qui
pro veritnio, (piani constanter prædicabat,
scilicet quod ipso esset Messins lt Deo missu»
orbis redemptor, atroolsslmam in cruci» mer-
tem fortissime oppetiit?, Unde» Syrus ter articu-
lum demonstrativum repelen», emphatiee ita
vrillt: *Et A Jesu Christo, illo trstr, illo /iddi,
dio primogenito mortuorum.* Joannes Alba Elec-
torum cap. 100. Testis fidelis, imiml, idem esl
quod princeps ælrrnus. Unde explicans subdit;
Primogenitus mortuorum, id est, rex mortalium
(primogeniti enim olim erant familia* el gentis
principes rcgesqno) *d princeps regum terrtr.*
Quod enim tenth per catachresin vocetur iudex
et princeps, ostendi IsaltU 55. vers. /i. Verum
testem hic proprie sumi palet ex testimonio
quod perhibuit verbo Dei vers. 2* Hinc Christus
û S. Gregor. Nazian/. orat. 18. quæ est de S. Cy-
priano, vocatur *primus Martyr*, et à S. August.
SCrni. 2. de S. Stephano, *caput Martyrum.*

l'iuviogi \nrs MoivrvonvM, lid osi primo re-
surgens ft mortuis ad vitam beatam el immor-
talem* quique fuit causaci exemplar bcatae re-
surreclionis omnium aliorum. Talis enim csl
solus Christus: nam qui anti* Christum ab l lia
Elisæo et aliis à morti» suscitalli Mini, resui-
rexerunt ad vitam mortalem, sive iterum ino-
i Hui i. Il. Ililb r.i i GogncluS.

Addit Christo hunc titulum Joannes, ut Chris-
tianos suos animet per hanc resurrectionis rum
Christo spem ad persecutiones et tribulationes
omnes fortiter cum eo perferendas. Christus
enim patiens et resurgens cst dux et exemplar
Ecclesia), et fidelis cujusque patientis, el r
passioni* gloriose emergentis ac resurgentis,
linde ul talem selpsiim suis fidelibus proponit
vers. 18. dicens: *Eui mortuus, et rece sum vivens
in sírcala sacculorum*, quasi dicat: Sic el vobis,
o fideles* sub Domitiano, Trajano, etc., ino-
i ieiidiim est (sed sperate et durale; nani \ivetis
mecum in Slvenia. Sic etiam Christi exemplo
suos roborat Paulus nomati. 8. vers. 19. dicens:
*Nam quos prcrscMt et prædestinavit conformes
peri imaginis filii sul, ut sit ipse primogenitus in
mullis [rati lbt. V1Ü0 ibi dicta.*

Er i»niNCH»s nii.VM irnn.it.] q. d. Nolite timere
Domitianum, ollosquo reges terre: Christus
enim omnium horum est rex el dominus. Ipso

omnes compescere* arctare, Imo annihilaro
potest; nc consequenter faciet vos ih omnibus
per patientiam et fortitudinem superiores* ut
regum sitis teges, hic per gratiam el robur In-
victum, in indicio extremo vero per gloitam*
judicantes duodecim Tribus Israel omnesquo
mundi principe».

Qi i ihm xh nos.) En delicia» amoris Joannis
in Jesum, qui ejus erat cor el amor. Græcus
textus hic, uti et alibi, videtur corruptus. Ha-
bet enim in dativo: *tu r/Kn^9^Tt*, id
est *diligi ntl nos*; dativus ergo videtur irrepsisse
pio nominativo. Ita Bibi ra.

Conatur tamen cum excusare Erasmus, dicens
hunc, dativum referri ad t\$ *fidelis*, *supple ei*,
Patii scilicrl, (pii dilexit nosci la\il per san-
guinem id est ejus, puta Christi. Verum
Noster nplius el planius vertit, *in sangmne suo*,
quOd ad Patrem referri nequii, sed ad l ilium
spectat. Sanguis cium Chi isti est sapo etllcocissl-
mtis, qui eluit omnia omnium hominum peccata.

Alcazar voro excusat, dicen» hæc verba re-
ferenda esse ad ra quæ sequuntur: *Ipsi gloria*,
q. d. tJnisto diligenti no» sii gloria»

6. Et fecir nos iugnim], in quo scilicet Ipse
regnet per gratiam, el m futuro per gloriam.
Secundo, consequenter fecü *nos regnum*, id est
reges, qui hic vitiis per virtutes; in futuro
morti el miseriis domiucmus per beatam im-
mortalitatem. liide pro *regnum* nulli Greci co-
dices legunt, id est icges* el ita le-
git Terlull. Quocirca Joannes c. 5. 10. repetens
hanc sententiam, ait i *Fecit nos Deo nostro reg-
nam et sacerdotes, d regnabimus super terram.*
Alludit .id 1. pdn l (M gt niL\ c Edum, t egole
sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.

Quare inepte Lutherus ex hoc loco contendit
probare omnes Christianos esse proprie diclos
sacerdotes, noti mysticos. Sic enim pariter de-
berent omnes esso reges proprie dicti. Omnes
ergo Dei cultores vocantur hic *sacerdote*», sed
mv slicL

Piirrlare S. Gregor. 2<>. Moral. 21. explicans
illud Jobi 36. 7. *Aon aufert A justo oculos suos,
d reges in solio collocat in perpetuum: Brnr, in-
quit. viri sancti divitur Scriptura- testimonio reges
vocantur; quia pridati cunctis motibus carnis,
modo luxurit appetitum frumant f modo irstum
avaritur temperant, modo gloriam elationis in-
clinant. modo suggestioni m livoris obruunt, modo
ignem furoris extinguunt. lleges ergo sunt, quiri
tentationum suarum motibur non consentiendosac^
cumbere, sed regendo precesse noverunt.*

Et Meninovi » Di o.) Offerente» scilicet Deo
spiritalcs hostia», ul all S. Petrus epist. 1. r. 2.
ver». 5. puta orationes, eleemosynas* jejunia,
alioquo pia opera. Secundo: Christus, allCn-
jclanu», fecit no» sacerdotes; quia In Christiano
populo instituit ordinem sacerdotalem. et sa-
cerdotes; per (pios quisque lidrlis offert Deo
sacrum hostiam, el sacrificium l ucharisllæ.

Dio it fatiu suo.] Loquitur de Christo ho-
mine. ul dixi. Christus enim, ul homo, Deum
agnoscit ut Deum et creatorem suum (huma-
nitas enim ejus creatu est a Deo.) Eumdcn ag-
noscit ut Patrem suum; quia ratione unionis
humanitatis suæ cum Verbo, non lanium qua
Deus, sedet qua homo, est Illius Dei Patris
naturalis, uti docent S. Thomas et, Theologi.

Irsi GtoniA it imi*mt m. JSupple *sit*. «est enim
Optantis hæc vox. Alcazar tamen nielligli est;

ir.3

censet enim hanc vocem esse affirmanlis, quasi dicat: Ex Apocalypseos revelatione constat, gloriam et imperium tradita esse Christo; quia gloria et imperium æternum Ecclesia Christiana, quod in ea ipse describi putat, ad Christi gloriam et imperium spectat; atque ex Christi gloria et imperio derivatur. quod Ecclesia Christi de suis hostibus triumphat, et in cado sit in æternum triumphatura.

7. Ecce venit cum nubibus.] q. d. Cito veniet Christus ad iudicium; et jam spiritali prophetico eminens video illum venientem: quia mihi in spiritu ad Deum elevato omne hoc tempus, quod sub eo fluit usque ad diem iudicii, breve videtur, breveque est respectu æternitatis beata et misera, quam in iudicio pro meritis cuique affert et infligit. Vide 2. Petri 3. vers. 8. cur Christus venturus sit in nubibus, et quod nubes sint symbolum æque ac velum gloriæ Dei; explicui L/rh. 1. vers. 6.

Et videbit eum omnis oculus, ET qui eum pungunt,] in crucifixione, pater qui cum crucifixerunt, uti et illi qui mystice jam eum crucifigunt in suis membris, Christianos ejus discipulos occidendo et crucifigendis *Pro pupugerunt* Zachar. 12. 10. hebr. est *fjpt dakeru*, quod non lanium pungere, compungere. sed et perfodere ac transfigere significat, uti Noster ibidem videtur.

Hinc videtur quod in Christo iudice veniente ad extremum iudicium videbuntur crucifixionis insignia, et vulnera, id est aperturæ manuum, pedum, lateris; sed gloriosa et splendentia, uti notant S. Ignatius epist. ad Smyrnen. Cyprian. serm. de Ascension. Chrysost. hom. de cruce et latrone. S. Dieron, ad Ileriodor. et Suarez 3. p. q. 59. art. G. disp. 57. sect. 9.

Et plangent se super eum omnes Tribus terre.] Quia scilicet Christo non obedierunt, idcirco damnabuntur plurimi ex qualibet Tribu, hinc plangent. Non enim de planctu pœnilentiæ, quo sua peccata planxerunt Judæi et gentes conversæ ad Christum, hic agitur. vel suit Alcazar, sed potius de planctu reprobos et damnatorum pater, tum quia agit de die iudicii, tum quia alludit ad illud Malli. 26. 30. *Tunc plangent omnes Tribus terras, et videbunt liliū hominis venientem in nubibus caeli*, ubi clarum est agi de planctu qui erit in die iudicii: ille autem erit impiorum, non electorum; timi quia alludit ad illud Zachar. 12. vers. 10. *Aspicient ad me quem confixerunt; et plangent cum planctu, quasi super unigenitum*. Quem locum licet de planctu pœnilentium explicet Alcazar, tamen S. Aug. 20. Civit. 30. Theodor. S. Dieron. Rupert. Ribera et alii explicant de planctu impiorum in die iudicii.

Etiam Amen.] q. d. Omnino ita erit, vel Amen, Amen. Græce enim est, >< «w; w autem, quod Noster vertit *etiam*, Græcis idem csl, quod Hebræis amen.

Quæres: Cur Joannes hic idem exprimit per Græcum et per Hebræum, cum scribat Græcis græce? Respond, vel significet turn Græcos, turn Judæos huic iudicio fore obnoxios, ac in die iudicii confirmaturos id quod ipse hic dicit, cum repleta videbunt ita fieri uti hic prædicitur, scilicet quod omnes videbunt Christum iudicem, et plangent. Per Indæos enim et Græcos, omnes gentes intelligi. Judæi enim, nipo Deum colentes, reliquas gentes idololatra* Mjcabaul Græcos: olim enim Græci orant rvmn

domini, uti postea Romani. Hinc Paulus ait Rom. 1. *Judæo primum et Græco*, q. d. Fides Christi à nobis annuntianda est *primūtn Juthvi*, deinde Gentibus. Vide ibi dicta.

8. Ego sum Alpha et Omega] Quæres primo quis hic loquatur. Alcazar censet loqui Christum; quia S. Nazianz. oral. 35. S. Alban, tract, in illud Maith. 11. 27. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo*, Ruffinus in exposit. Symbol. Idacius Clarus lib. 3. contra Varimuudum, Phmbadius, sive Sebadus Agennensis iu Gallia Episcopiis 1. 3. contra Arianos, hæc de Christo accipiunt.

Secundo, quia verbum *dicit*, designat cum qui Joanni Apocalypsin misit: hic autem fuit Christus, vel pater v. 1.

Verum dico loqui Deum, prout comminus est tribus personis, scilicet Patri, Filio et Spiritui sancto. Pater hoc conferenti hunc versum cum vers. 6. ubi de Deo in communi est sermo: hic enim idem Dei epithetum repetit, addilque eundem esse a et w.

Ad Patres Resp. eos hunc locum tribuere Filio, non soli, sed quia Filius csl Deus æque, ac Pater et Spiritus sanctus. Adde Patres respicere ad Apoc. 22. 2. ubi de Christo idem expresse dicitur. Ait enim: *Ecce venio cito, ego sum Alpha et Omega principium et finis*; ac mox subjungit: *Ego Jesus, ego radix David*, Rursus ad cap. 2. 8. ubi Christus ait: *Ego sum primus et novissimus*. Quocirca Christiani olim vigenie Arianismo, ut se Orthodoxos, non Arianos profiterentur, in suis sepulcris incidi curabant aet quasi dicerent, ego credo de Christo, quod ipse de se per Joannem dicit, scilicet ipsum esse «et w, id est esse vere Deum, uti est Pater. Id notarunt vetustatis scrutatores, vel Anibros. Morales lib. 11. Hislor. cap. Zii.

Nola. Christus si hebraico. vel syriace (vel nonnulli volunt) locus est S. Joanni, nipo Hebræus flebræo, dixit: *Ego sum Ieph et Tam Aleph* enim est prima, *Tau* ultima littera Hebricormn. Unde Syrus vertit: *Ego smn Olaph etiam Tau*, S. Joannes tamen, quia Græcis græce scribebat. pro Hebræis subslituit <>ræcas litteras «etw, caque de causa forti* Christus puriter Joanni græce locus est csl, dixitque: *Ego sum Alpha et Omega*, quod ilalice melius dicitur: *Io sono lo Alpha, et lo Omega*.

Quæres secundo: Quis csl sensus: *Ego sum et u?* primo, S. Dieron, lib. 1. contra Jovinian. putrit idem hic dici cum eo, quod ait Aposloliis Ephes. 1. 10. *Instaurare omnia in Christo*. Accedii Tei tuli. lib. de Monogam. qui pulalile sanciri: *Ut Joannis disputatio designat in Christum, et per Christum omnia ad initium revocentur, et homo revertatur ad paradysum, ubi prius erat*.

Secundo, Petrus Damianus putat per «et w, significari summam sapientiam Christi, qua pruna et novissima cognoscit»

Tertio, Arias Montanus in cap. 1. Zachariæ exponit, q. d. Christus in Ecclesia est «et w. id est consummatio, decus et perfectio rerum omnium.

Quarto, Prado iu Ezech. in Isagog. sed. 2. sum «et w. ita est principium et finis sermonum et oraculorum Dei. q. d. Ego sum quem spectant omnes Prophete, omnes Apostoli, omnis Scriptura sacra, ego sum scopus ei summa legis et Prophetarum, æque ac Evangelii et Apostolorum; in me adimplenhi. ei consummantur omnes Patriarcharum histo»

riæ, omnes llebræorum ritus, sacrificia, Institi aliones, miracula et oracula ; omnes Virginum, Martyrum , Anachoretarum virtutes, certamina et triumphus.

Quinio , magis genuino Arelas et ahi sic exponunt , ego *sum* a el , id est csl, ul sequiliir> ego *sum principium et finis*. Nam cap. I!2. 13. hæc tria , quasi idem sint, junguntur": Ego *sum a d w, primus et novissimus , principium et finis*. Sic Martialis lib. 2. Codrum vocat *alpha pcnidatorum* , id est inter plebeios ci pauperes primum , et quasi principem. Jam sensus esi ; Ego *sum principium et finis*. Primo, q. d. Ego sum sine principio el line , id est sum æternus, inquit Arelas : significatur enim hac phrasi Dei æternitas. Itaque sum a el « , hoc est, ego sum is , aule quem nihil csl, imo per quem factum est quicquid factum est, quique , ul omnia intereant, superstes illis omnibus maneo , sicut ergo alpha seso vocat , quod omnium rerum principio sit antiquior : sic omega , quod sit omni fine posterior , ut utrimque ille vere sua constet æternitas. Sic à Græcis Jupiter vocabatur Tintevis id est terminalis, to z2>t q-! *«< *9^« , co quod ipse omnium rerum esset principium el terminus. Sicut ergo Apost. 1. Tirnolh. 6. 1G. de Deo ait : *Qui solus habet immortalitatem* ; illa ejusdem divinitatem. celcrnilaícm el imperium. S. Joannes describit hac periphrasi : *Ego sum a el j, principium et finis*, q. d. Ego sum qui omnes numeros sæculorum comprehendo ; ego sum qui omnia tempora ælcrnitate mea ambio, amplector el prælcrgredior. Nimirum regnum illius , est *regnum omnium sæculorum , et dominatio illius in generatione et generationem*, psalm. IM. 13.

Rursum el potius active , sum et el « , id est principium et finis, hoc est, sum causa ciliciens el finalis universorum : universa enim à Deo ad Dei gloriam creata sunt. Sic Plato : *Deus, ait, est qui principium , medium , et finem rerum omnium complectitur*, el Virgil, *slb Jove principium , el : If te principium , tibi desinet*.

Recte notat Alcazar abstracta lile poni pro concretis, idrmque dicere Joannem , quod dicit Paulus ad Hebr. 12. 2. ubi Christum vocat auctorem el consummatorem; *cr^* enim, id est principium , apud Joannem idem est quod «px'ryoc, id est auctor , apud Paulum : et «in, id est finis , apud Joannem idem est quod TihiMmc, id est finitor et consummator, apud Paulum, q. d. Deus est auctor el consummator omnium, Deus est qtil incepit el qui perficiet. Alludit ad Zachar. 6. 9. *Manus Zarobabel fundaverunt domum istam , et manus ejus perficient eam*. Denique hoc sensu el fine psalm. fi. 5. 6. mullosque alios inscribi, *in finem*, id est Deo el Christo , qui æque finis est ac principium Ecclesiæ , nTiimque omnium , fuse docet Airazar notat. 8. Ex dictis patri minus recto Theologos aliquos ex hoc loco probari Filium cum Paire esse principium spirans Spiritum saucium. Agitur enim hic de principio creaturarum , non Spiritus saucii.

Qmvrts tertio : Quorsum hæc dicit Joannes ? Resp. primo, ut doceat Deum quasi principium el finem, orbi, Ecclesiæ, omnibusquo qû® in ea geruntur, principium el finem dare. Rursum, Deum, sicut Ecclesiam Clirisli oriri fecit, eiquo dedit principium , illa pariter eam provectorum et promoturum , ac finem , id est perfectionem

ultimam . ei daturum. Ac proinde fideh s unii debere timere Domitianos el Decios; quia Deus el ipsis, el ipsorum persecutioni tam principium, quam finem definit et describet ; eamque ita moderabitur, ut non patiatur suos lentari supra vires, sed dabit cum lentatione pro\ . ntiim. Hoc est enim quod dicitur v' r>. 17. *Noli timere , ego sum primus et novissimas*. Et cap. 2. 8. *Hæc dicit primus et novissimus , nihil horum timeas*.

Mystice Percrus : Per « , inquit , quod csl principium alphabeti, significatur Christi divinitas, per w Christi Immanità-. Primo, quia « est o magnum : e enim rotundum, mundum significai , et homo est parvus mundus ; Chrislus vero est m, id est magnus mundus , propter unionem humanitatis el deitatis. Atque etiam hoc forte spectarunt Christiani : cum suis sepulcris inscriberent a el scilicet ul finish incarnationem el humanitatem , æque ac deità, lalem conira hærcses tunc grassantes profiteremur. Huc spectat illud S. Ambros. lib. de Institui. Virgil. cap. 11. *Eide*, inquit, *cleijuntiam Christi : ipse est primus et novissimus. Qui primus erat j propter nos se novissimum fecit. Primus, quia per ipsum omnia : novissimas , quia per ipsum resurrectio. Descendit enim et projecit se ut caderet , infra omnes se faciens , ut omnes jacentes levaret*. Idem , Christus , inquit, esi a et « , *primus et ultimus : primus ælcrnilate , ultimus humilitate*.

Secundo, a significat unum , * octingenta ; quia Christus homo factus octingentos , id est innumerabiles. sanctos el electos sibi adoptavit in fine sæculorum , cosque octo bealitudinibus. per diversas mansiones in cælo dispertiendo, remuneratus est, el remunerando dispertitus, inquit RuperlOf.

Exlalmemorabilepcntalpha, id est quintuplex alpha , ex quinque angulis pentagoni prosiliens apud I. Luciauum, et Pierium hierogl. A7» p. 699. cujus hæc est figura. Feruni enim Antiochum cognomento Solerem , à quo reliqui Syriæ / . \ reges Antiochi sunldicti, cum / \ adversus Galalas dimicaturus \ y / ~ y essei, noctu per visionem vi- \ y / > dere visum aslare sibi Alcxandrum , qui mandaret ut militibus tesseram daret uywwco, cujus dicli hieroglyphicum olim jam adinvenlum erat, triplex triangulus inter se complicitus ex quinqut paribus lineis sese invicem in puncto contingentibus ; ita m quiuque illorum anguli fugiant quinque alpha , quo non cunctanter se facto, pentagrammoque hujusmodi tum in vexillis imposito , tum el singulis militibus in militaribus indumentis superaddito assuloque , admirabilem mox à Galatis coqscctilus cjl victoriam. Exslal Antiochi nummus arg<uleus , cui hoc pentalpha in pentagono , litleris wy«7 , id est sanitas vel salus inscriptum. In militia vero Imperatorum , qui pr.Tcipuc Byzantii claruerunt. ordo eorum qui sub illulri viro magistro peditum miTebant , et Propugnatores vocabantur , carulcam parmam præferebant, cujus margo purpureus erat ; viridis autem umbilicus, intra pentalpha hujusmodi contentus. Merito autem Propugnatorum nomen eis datum , quorum opera wyccat id est salus, exercitui comparabatur. Hoc prnlulpba Deus , qui c>l x et w,

cl Chlisias Salvator ; *unde hoc* pentalpha ceric quinque Christi vulneribus , in ipsis eorum locis el *membris rite* adaptat Pierius hier. li7. pag. 599. in effigie hominis Christum repraesentantis , quam ibidem exhibet.

9. Eco Joannes frater vester , et particeps IN TRIBULATIONE ET REGNO.] q. d. EgO JoaUIICS spero uti tribulationis , ita et regni coelestis *vobiscum* particeps fieri ; et , repete , *particeps in* , patientia in Christo Jesu.] q. d. El particeps pfttientiæ Christi Jesu, vel patientiæ Christiana?, quæ omnia sudori, affligentibus non indignatur, nec in Deum obmurmurat, sed quidquid ab eo immittitur per quemcumque æquo animo sustinet. Secundo, *in Christo*, id est propter Christum , Chrislique fidem quam prædico. Ita Hibera. Aliqui sic exponunt : *In tribulatione et regno* , quia tribulatio et crux est regnum Christi cl Christianorum. Nam regnavit à ligno Deus : itidem regnat in tribulatione patiens, illoc mysticum csl, sed verum cl appositum , æquo ac pium. Ita Sophronius , vel potius Joannes Moschus , in Prato spirit, cap. 112. refert, quod Abbas Leo dixerit cl prædixerit : *Habeo regnare*. Ridebant eum sui. Contigit postmodern monachos quosdam à prædonibus et barbaris capi, ut cos redimeret Leo, semelipsum pro eis captivum tradidit. Pergens ergo cum cis , tandem cum viribus deficeret, ncc ulterius progredi posset , ab eis occisus est. Cognoverunt tunc sui hoc ejus regnum , de quo dixerat : *Habeo regnare* , fuisse martyrium. Dicit hoc Joannes , quia, ul ait Arctas, solemus fidem facilius illis adhibere , qui nobiscum in iisdem laboribus eadem de causa susceptis communicant, cum aliqua ad eorumdem laborum perpersionem , cl speratam mercedum spectantia commemorant.

FUI IN INSULA, QUE APPELLATUR PaTIIMOS ,] quæ sita est in mari Asiatico el Icario , cstque una ex Sporadibus non longé distans à Candía, sive Creta. Ibi, inquit Ansbertus, Joannes à Domitiano relegatus , et damnatus ad metalla ; quasi vinctus in terra , libere pepetravil coelos et coeleslia. Tradit ex Metaphraste Baron, omnes insulanosin Palhmos à S. Joanne conversos fuisse ad Christum. Ita nunquam oliosa fuit Apostolorum charilas cl zelus.

Noia hic providentiam et consilium Dei, qui suaviter el efficaciter ita cuncta disposuit, ut Joannes ab urbe Homa (in qua longe aberat à suis in Asia Ecclesiis) in Palhmon relegaretur , quæ Asia? contermina , atque ipsis septem urbibus ad quas hic scribit, vicina erat , quo facilius inde per litteras cum suis Ecclesiis agere, casque instruere el dirigere posset. Ita diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Rursum disce hic, quam Deus suis in exilio, et ili tribulatione adsit, deque lucem et consolationem : ecce Joannes non alibi, qtiuin in Pathmo accipit a Deo suam Apocalypsin. Ita Jacob , cum eum persequeretur Esau , vidit Deum in Bethel. Genes. 28. et 32. Moses fugiens Pharaonem, conspexit Deum in rubo ardente, Exodi 3. Ezechiel captus in Babylone vidit eumdem in curru Cherubico cap. 1. Stephaniis in lapidatione vidit Jesum stantem à dextris virtutis Dei quasi suum hyperaspisen, Actor. 7.

10. Fui in spir it u ,] fui raptus mente , fui in spiritali visione , vel in éxtasi, significat sanctum illum enthusiasmum , quo Vrophetæ cor-

repti extra mundum quasi rapiebantur , et peregrinabantur cum Domino.

In Dominica die.] Ergo à tempore Joannis et Apostolorum cultus sabbati fuit transálos in Dominicam, oh honorem resurrectionis Chris* li, quæ in Dominica contigit.

ER AUDIVI POST ME VOCEM MAGNAM.] QllæreS ? Cur a tergo hæc vox exhibita est Joanni ? fiesp. Primo : Alcazar , ut Joannes inielligeret se vocari ad bellum , quod jam prælerierat , considerandum. Putat enim ipse priori Apocalypsis parte describi bellum, victoriam , et excidium Judæorum *per* Titum , quod jam 25 annis præterierat. Quæ enim preterita sunt, retro cl post tergum sunl. Unde ait Apostol. Philip. 3. 13. *Qua retro sunt obliviscens , ad ea vero qua: sunt priora extendens mcipsum*. Sed hoc fundamentum ejus superius subverti ex eo quod Apocalypsis sit prophetia futurorum, non historia præteritorum.

Secundo, ergo et melius respondet Ambrosius, Thomas Anglicus et Hibera , Joannem hic à tergo audisse vocem , quia auditurus erat ea quæ erant ignota Ecclesiæ. Quod enim post nos est, quia videri nequit, nobis ignotum censetur.

Tertio, Anselmus, Richardus el Rupert, censent hoc situ vocis Joannem , qui contemplationi rerum divinarum vacabat, ad humana , puta ad aliorum correctionem el instructionem ievocarL

Quarto , Glossa et Albertus putant hac voce a tergo significari symbolice, quod hæc mysteria, quæ Joanni hic revelantur , in lege et Prophetis contineantur quasi in typo et figura.

Quinio el optime, vox hæc à tergo audita est, ulsignificarelur primo, revelationem hanc esse Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus non videtur ab hominibus , ideoque dum se iis doderem el monitorem exhibet , videtur facere , *ut aures audiant verba post tergum monentis* , ut ait Isaiás cap. 30. 21. Secundo, quod Deus hic loquens Joanni , clare per faciem in hac vita videre nequit. Unde Moysi tjixil Exodi 33. *Posteriores mea videbis, faciem autem meam videre non poteris*. Tertio , quod persecutiones hic a Joanne auditæ cl prophelalfu , proxime S. Joannemseculuræ erant sub Trajano, Adriano, Antonio, ele. Porro vox hæc à Deo per angelos , de more eformala videtur»

Mystice, significatur hic singulare præsidium Dei, Joannem el fideles suos inter tot persecutiones el pericula prolegentis cl dirigentis. Recte enim Christi providentia post nos esse describitur; quia cum ipsam non cernamus, ipsa tamen nos cernit, semperquo ante oculos habet, luetur'cl protegit. Ita Orígenes el S. Hier, in r./< (h. 3. 12.

Tropel, monentur hic fideles, ut à terrenis avertantur, et convertantur ad Deum et coelestia. Servi enim fugitivi sumus, atque ul non revocet, à tergo clamat Christus. Ita Ambrosius et Lyranus.

Tanquam tudæ.] Ergo hæc vox fuit non tantum ingens cl contenta, sed el lubalis, sive sonitum lubæ referens el exprimens : vox enim *tanquam*, non tam comparisonem hic notat, quam rei veritatem. Onde videtur hæc vox Dei fuisse diversa à voce Christi hominis, de qua dicit v. 15. *Et vox illius tanquam vox aquarum mullarum*. Voce enim divina et tubali excitus Joannes respexit, vidilque Christum inter septem candelabra , voce grandi instar aquamm

multarum resonantem, ac dicentem : *ἡ οὖν ἡ-
incrc, ego sum primus et novissimus.*

Aliter Alcazar : censet enim ntramque vo-
cem scilicet tuba», et aquarum mullarum, fuisse
Christi, qui prius vocem Inhalem edidit, deinde
vocem aquarum inultarum : utramque belli-
cam, ut priore significaret bellum illatum Ec-
clesiæ à Judæis; posteriore, bellum eidem illa-
tum ab omnibus Gentibus, sed in utroque pa-
tientia el virtute sua de utrisque triumphavit
Clirislus ; scilicet Judæorum tubæ belline op-
posuit, non arma, sed septem tubas, uti olim
contra Jericho, de quibus c. 6. Judæorumenim
plagie per has tubas significantur. Aquis vero
mullis, id est tumultui Gentium contra Eccle-
siam conspirantium, opposuit septem phialas
cap. 15. v. 7. quasi ad gentium impetum re-
tundendum satis sil, ut cadum septem phialas
aquæ effundat; quasi aquæ tantum guttis contra
maris furorem pugnetur, *Nam qui habitai in
catis irridebit cos*, psal. 2. A. Hac ergo tuba et
voce bellica significari, quod, sicut olim belli-
cis tubis jubile! sive redemptionis annus pro-
mulgabatur ; ita ex tubis Judæorum et Gentium
contra Ecclesiam insurgentibus fideles jubi-
letnn consequerentur, id est, egregium re-
demptionis fructum, atque eam libertatem, quæ
in pacis mundanæ, divitiarum ac vitæ despi-
cientia consistit. Hæc ingeniose et pie dicun-
tur; at non salis germane et genuine, uti supe-
rius ostendi, et inferius ostendam.

11. Philadelphia :.] Urbs est sila in Mysia juxta
Lydiam, ita dicta ab Attalo Philadelpho condi-
tore. Alia est Philadelphia Syriæ, quæ in Scrip-
tura vocatur Babbat filiorum Ammon. De cale-
ris urbibus dicam suis quibusque locis.

12. Et conversus sum, ut virerem vocem,]
pula auctorem vocis, sive ipsum vocantem et
loquentem : vel *viderem*, id est, cognoscerem
et perspicerem. Sic Exodi 20. 18. dicitur : *Cun-
tus populus videbat*, id est, audiebat, *voces* : vi-
sus enim, quia certissimus. pro quolibet sensu,
sensatione et cognitione sumitur : præsertim,
quia intellectualis erat hæc vox ideoque erat
ipsa visio. Unde Prophelæ suas prophetias jam
verbum, jam *visionem* vocant ; quia in mente et
spiritu idem sunt videre, et audire. Ita Arelas
et Haymo. Vide Can. 1. in Prophetas.

Et CONVERSUS VIDI SEPTEM CANDILABRA APRE V.]
Candelabra hæc erant similia illi, quod fecit
Moses in tabernaculo; et illis decem, quæ fecit
Salomon in templo. Ad hæc enim alludit : undo
et vidit Christum vestitum podere, quasi sa-
cerdotem : sacerdotum enim legis veleris ves-
tis erat poderis. Sic et Zacharias c. 3. A. vidit
sacerdotem Jesum mutatoriis vestitum, id est
podere, ut vertunt Sepluag. et mox c. A. 2. vidit
*candelabrum aureum, et septem lucernas super
illud*. Erant ergo hæc candelabra instar illorum
veterum heptalychna, id est, septem lucernas
habentia ; quodque enim candelabrum erat
scpliceps, scilicet habens septem scapos sive
calamos, qui singuli in culmine habebant lu-
cernam, uti dixi Exodi 25. s. 31.

Porro per candelabrum iam Joannes, quam
Moses significat et repræsentavit Ecclesiam :
ila enim ait Joannes v. 20. *Candelabra septem,
septem Ecclesiæ sunt*. Idque apposite. Nam primo,
Ecclesia est visibilis et conspicua instar cande-
labri. Secundo, quia lucem mundi, puta Chris-
tum, Christique doctrinam mundo præfert.

Tertio, quia erecta est ad res divinas et cades-
tes. Quarto, est aurea propter charitatem, et
quia quasi aurum igne et malleis persecutio-
num probatur, extenditur, formatur. *Est*,
ergo, *Ecclesia quasi candelabrum* (inquit Pe-
ter.) *per doctrinam Scripturarum lucida, per
fulgorem virtutum splendida, per gravitatem mo-
rum ponderosa, per obedientiam ductilis, per
prædicationem sonora, per perseverantiam ex-
tensa, per spem erecta, per fidem in Deo fundata,
per charitatem Deo astricta*, imo in cum quasi
transformata. Plura de candelabro, hoc ejusque
figura et significatione dixi Exodi 25. 31.

13. ET IX MEDIO SEPTEM CANDELABRORUM AUREO-
RUM similem filio HOMIXIS,] hoc est hominum,
Christum scilicet. Homo enim homini est si-
milis et Christus in similitudinem hominum fac-
tas est, dum habui inventus est ut homo.
Phrasi enim Hebraica similitudo veritatem rei
significat, ita Gagnecitis, et palet ex sequentibus.
Hibera tamen putat non fuisse ipsum Christum,
sed angelum qui personam Christi gerebat.
Adde dici simih m, quia per omnia non erat
hominis similitudo: habebat enim pedes ex au-
richalco.

Quæres an Joannes revera viderit hic Chris-
tum Dominum in seipso? Bsp. Probabile est
vidisse, sed in alio habita, quàm sil in cælo.
Corpus enim gloriosum potest apparere tali
forma et habui, quali vult beatus. Probabilius
est tamen contrarium scilicet Joannem revera
non vidisse Christum ipsum. Primo, quia erat
in spirilu ; unde hæc omnia coram eo symbolice
gerebantur, ut patet ex sequent. Deinde, quia
similiter c. 5. ait se vidisse sedentem in throno :
certum est autem ibi eum non vidisse Deum,
sed symbolum aliquod, aut speciemquæ Deum
repræsentaret. Pari ergo modo et hic eidem
contigit, scilicet species Christi phantasie ejus
impressoci objecta fuit, non ipse Christus, id-
que ex amore Dei factum est per angelum, at-
que hoc sensu vera est sententia Biberæ.

Porro quod ait : *In medio septem candelabro-
rum*, intellige non consistentem, sed ambu-
lantem; sic enim ait c. 2. 1. *Qui ambulat in me-
dio candelabrorum*. Ambulat autem in medio
illorum, ut ea foveat oleo, accendat et emungat.
Alludit enim ad officium candelabra curandi,
quo sacerdos hebdomadarius in templo Salo-
monis fungebatur. Hac de causa persona quam
vidit Joannes, vestita erat poden*, id est tunica
linea, quam induebant sacerdotes sacras has
functiones obituri. Ha Alcazar.

Moral. Notat S. Thom. ??in medio significare
Christum singulis Ecclesiis exhibere se com-
mimein, à nemine recedere longius, ad nemi-
nem accedere propius: sed omnibus aequaliter
adesse ac prodesse, ut doceat Episcopos in Ec-
clesia, rectores in collegio, patres in familia,
se exhibere omnibus indifferentes » æquos et
æquabiles, ad arcendam invidiam, et promo-
vendam omnium unionem et charitatem. Vulgo
quæritur cur ad Pontificatum electus sit. non
Joannes Christocharissimus, sed Petrus? Hanc
quæstionem S. Hieron. I. 1. adversus Jovin. du-
plici responsione decidit. Una : *Ne adhuc ado-
lescens*, inquit, *ac pene puer, progressas celatis
hominibus proferretur*; altera : *magister*,
inquit, *bonus, qui occasionem jurgii debuerat au-
ferre discipulis, in adolescente, quem dilexerat.
causam pnebere videretur invidite*.

Hue alludit *et hoc* repräsentai Pontifex Humanus ; dum *ipw solus* solemniter celebrans circum se in *altari* habet septem candelabra (quod *nulli Episcoporum concessum* est :) ipso enim est vicarius Christi, qui hic visus est Joanni inter septem candelabra quasi summus Pontifex, cl moderator septem, id est omnium. Episcoporum, et Ecclesiarum tam Græciæ, quam totius orbis. Christus ergo est qui Ecclesiæ stium communicat splendorem, vim ac virtutem, juxta illud Matth. 18. 20. *Ibi sani in medio coram.* Quocirca Isaïas cap. 12. 6. Ecclesiam ad gratias agendas, cl ad jubilum excitat dicens : *Quia magnus in medio tui sanctus Israel.*

Hac de causa Christus alia forma et specie apparuit quam habeat in cœlo, nimirum vestitus podere, canus, cinctus zona aurea, habens pedes ardentes; ul per hæc repræsenterentur res admirandæ (de quibus mox dicam) quas Christus in Ecclesia, el suis figelibus (quorum speciem el quasi personam hic induit) operatur, juxta illud psal. 67. 36. *Mirabilis Deas in sanctis suis*, hoc est, quod ait Paulus Galal. 2. 20. *rivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus*: vide ibi dicta. Sic Cant. 5. A v. 10. ad finem cap. describitur Chrisli species et figura, non solum prout ipse in se est, sed etiam prout in suis præclara et illustria operatur, uti docpnt ibidem Gregor. Nyssenus, Paulinos Ambros. Gregor. Philo Carpatius el Honorius.

Ves iit l' l' vodf.hf..] Quæres cur hoc habitu vestitus apparuerit Joanni Christus ? Primo, Irenæus l. h. c. 37. censet hanc figuram ad sacerdotalem dignitatem, et gloriosum Christi adventum perlinere. Sic et Stunica in Zachariæ cap. /i. putat hic describi Chrisli habitum, quatenus judex csl, et ul judex judicabit orbem in flne mundi.

Secundo, Luisius Legionensis lib. de Nominibus Chrisli opinatur totum hoc ænigma ad Chrisli ardentem charitatem referri debere.

Tertio, Palmonius asserit hanc imaginem cui libet justo convenire, quia Christus el Ecclesia sunt unum; Chrisiusque lile suorum habitu se vestit, ul indicet sein illis vivere, operari et loqui, Uti paulo Apte dixi.

Quarto, alii putant hic depingi Christum, quæ ratione est perfectissimus legislator. Unde Ribera consci hoc ænigma ad justorum consolationem el errorem impiorum spectare.

Quinio, Percr. censet in hoc Chrisli schemate depingi providentiam, qua Christus regit, curai et gubernal suam Ecclesiam; et in hoc ipso proponi ideam gubernationis Ecclesiastica*, quam Episcopi et Pastores imitari debeant. Sic et inulti alii putant hic singulariter exprimi Christi providentiam erga septem Asiæ Ecclesias, quibus præeral, quibusque hæc scribebat Joannes.

Sexto, Alcazar certari hanc primam Apocalypseos personam prologum agere, ei summam lotius spectaculi (puta totius Apocalypseos) perstringere. Unde et vestitus poderis respondet vestibis albis, quibus seniores sunt amicti c. ft. cl byssino, quo se induit Agni sponsa c. 19. Sic et poderis byssina et zona aurea respiciunt angelorum vestitum qui phialas effundunt c. 16. canities respicit canitiem seniorum c. 16. oculorum fiaminæ eadem sunt cum illis, de quibus dicitur c. 19. *Oculi ejus sunt flamma ignis.* Pedes ex auridi ileo ardenti, iidem sunt cum illis qui dantur angelo c. 10. L *Pedes ejus tanquam co-*

lumna ignis. Ignis ipsi* idem est cum eo qui poitea Babylonem comburil : septum strike respondent stellis quibus amicta est mulier c. 12. De morte, inferno, el clavibus siepe inferius agetur. Ita ipse. Quæ omnia apposite et vere dicuntur.

Proprie tamen luce spectant septem candelabra; Christus enim hic eam speciem assumit, quæ repræscptol nobis ejus ollicium pontificale circa hasce Ecclesias, et alias quasvis, quas corripit, docet, monet perficit, ut putebit c. 2. el 3. Hæc enim omnia usque ad c. ft. pertinent ad primam Apocalypseos partem, quæ est de correptione el instructione septem Ecclesiarum et Epiaçqporum Asiæ. (inde c. b. ubi incipit altera scilicet prophetica, Apocalypseos pars, alia visio, el alia species Chrisli, scilicet, quasi Agni occisi, proponitur.

Secundario tamen hæc quoque; ad caputqmp-liini, lotamqie Apocalypsihi pertinent. Christus enim hic eam speciem gerit qpa repräsentai suam in fideles curam, protectionem cl glorificationem : in impios vero, præsertim in Anlichriismn, ejusque asseclas, terrorem el vindictam, quod est argumentum el scopus lotius Apocalypseos.

Porro quod Alcazar pag. 9/. hæc omnia trahit ad suam de argumento Apocalypseos opinionem, scilicet hoc schemate Christi repræsenterari victoriam et triumphum tam de Judæis el judaismo quam de Gentibus et gentilismo, superius minus probabile esse ostendi.

Jam quod ad verba texlhis attinet, nota *vestitum podere*^ hoc est veste sive tunica talari. Dicta est poderis «no toj mios ran afc<v, quod ad pedes usque adaptetur el descendat; vel, ul Erasmus,

id est pes, xacijpc, quod in compositione remum significat. Deducitur enim ab «jwçcü, id csl remigo; inde dicitur trieris, (lieris ; (piasi poderis sit vestis quæ pedibus remigatur et ventilatur.

Nota: Pontifex duplicem habebat tunicam, unam lineam, quæ beh. FiliriD *keionct.* græco xiru/ vocabatur, qua temper in sacris turbatur omnes sacerdotes: secundam hyacinthinam, quæ heb. *meit* dicebatur, cralque propria pontifici. ab eaque dependebant mala punica et tintinnabula de qua dicitur Sap. 18. 2fj, *In veste poderis totus erat orbis terrarum*, ul scilicet significaretur pontificem podere indutmn, esse mediatorem cœli et terræ, Dei el hominum, ac pro toto mundo supplicare.

Quæres utram tunicam hic intelligal Joannes per poderem ? Alcazar, Ribora el Pererius inlelligunt lineam. Hanc enim Joseph, lib. 3. Antiq. 8. et S. Hieron. epist. 128. vocant poderem. Quin et Septuag. Ezech. 9. 2. ubi nos legimus : *rir vestitus lineis*, vertunt *vestitus podere*. Accedit quod persona hæc apparuit inter candelabra, el quasi Ue illis curam gerens, quod non erat summi pontificis munus; atipie ita non salis apte cohæret, ut sacerdos hyacinthina vestitus inter candelabra apparuerit. Porro per hanc lineam tunicam censent significari, primo, < liristi sacerdotium; secundo, mundissimam et pulcherrimam ejus carnem; tertio, inæsliabilemejus innocentiam o(purilatatem; quarto, patientiam; linum enim varie carminatur, tunditur, maceratur, etc. cl *semper injuria /it me* lias*, ait Pliniu>.

Verum verius videtur poderem 0880 tunicam hyacinthinam; primo, quia ila vertunt

Explicant Scpluag. Exod. 28. 31. ubi distincte de utraqm? pontificis Umica agitur, et quæque suo nomine ab alia discriminatur. Secundo, quia sola hyacinthina propria pontifici, significat pontificatum proprium Christo. Christos enint hic non (piasi sacerdos minor, sed quasi pontifex inducitur, qui septem angelos, id est Episcopos, septem Ecclesiarum docet et corrigi. Lude et cingitur zona aurea; hac enim pontificem designat, non sacerdotem. Sacerdos enim zona byssina tantum cingebatur; pontifex vero pneter byssinam habebat zonam polymitam, quia hyacinthinam, quin et Eplibd cum Rationali succingebat, cui respondet hic zona aurea, (nam Joannes dal Christo. Tertio, quia tunica linea *tantum usque ad crura descendebat*, ait S. Hieron. epist. 128. ad Eabiolam de vestibus sacerdotum; hyacinthina vero usque ad talos. Hæc ergo proprie est poderis, id est talaris, non illa, licet à S. Hieronymo et Joscpbo illa quoque subinde vocetur poderis, quod ad pedes, id est ad tibias et crura, descenderet. Quarto, quia per poderem intelligit tunicam hyacinthinam Sapiens c. 18. 2ft. verbis jam citatis, et Eccles. c. ft5. 10. ubi enim nos legimus *circumpedes*; græce est *poderis*, et manifeste loquitur de hyacinthina.

Podere ergo, sive tunica hyacinthina significatui* summus Chrisli pontificatus, quo Christus prieest septem, id est omnibus Ecclesiis c1Episcopis; ac consequenter Chrisli in nos amor commendatur, ut eurti redamemus, nec in persecutionibus etiam morte proposita ab ejus amore recedamus. Sic enim Christus Pontifex noster seipsnm pro nobis in victimam mortemque crucis obtulit. Hinc hyacinthina hæc Umica symbolum est, primo, vera? religionis, sanctitatis, et cultus divini, in quibus excelluit Christus. Secundo, conversationis cœlestis: hyacinthus enim esi coloris violacei, id est aerei et cœleslis. Hinc ab hac tunica pontificis dependebant aüred tintinnabula, et mala punica; illa significabant ardentemprædicationemciD, luvcmiracla Chrisli. Vide dicta Exodi 28. 35. et Exodi 25. ft.

Et ril.F.CINCTVM AD mammulas zona AVIU \.] Alludit primo ad cingulum veterum sacerdotum et pontificum: line enim adeo alte succingebant se, ut Joseph. lit). 3. Aniiq. cap. 10. asserat lineam vestem accingi solitam circa pectus paulo axillis inferius. Et S. Hier, epist. 128. Reifico, ait, *cingebatur tunica tinca inter umbilicum et pectas*. Ende Turnebus l. 15. Adversar, c. till, et Sigonius l. 8. de Judiciis c. 19. notant mor< m alte se cingendi proprium fuisse sacerdotum, ut per hoc si aulirai Htir COS pr.r CWIeris promptos et paratos esse ad omne Dei obsequium. Rursum, zona antea erat pontificum veterum; nam sacerdotes minores cingebant se zona ex bysso polymita, id est cocco, purpura et hyacintho intertexta, absque auro; pontificis vero zona erat ex bysso polymita auro intertexta.

Quæres quidnam significet zoi a hæc aurea Christi? Resp. primo aliqtil, significare ejus dementiam, qua cohibet iram. Ita Andreas et Arelas. Secundo, ejus dignitatem regiam. Ha Rupert, cl Pererius. Terlio, ejus sapientiam. Ha Albertus. Addunt aliqui justitiam » juxta illud Isaïæ 11. 5. *Justitia ring: lum lumborum ejus*. Quarto, ejus pietatem et revei entiam. Ita Abbas

Joachim, cl Dlonys. Quinto, ejus castitatem. Ha S. ChrysosL Gregor. Ilayino» Anselm. n multi alii. Sexto, ejus charitatem. Ita Hibera, cl Thomas Anglicus. Septimo, ejus præparalionem et promplitudinem ad Dei obsequium, ad quod cum excitat Dei amor; hunc enim significat aurum; unde alte accingitur, ut præ aliis promptior et paratior significetur. Ita Alcazar. Octavo, proprie zona constringens vestes et corpus, illudque firmans et roborans, significat disciplinam sanciam, quæ Christi et Christianorum mentem, phantasiam, corpus, mbttisque omnes componit, à villis restringit, Deo Deique legi astringit. Est aurea, quia id facit non per timorem, sed per amorem Dei. Hinc charitas ab Apostolo Coloss. 3. v. ift. vocatur *Vinculum perfectionis*. Rursum 2. Cor. 5. v. Ift. *Charilas*, ail, *Christi urget nos*. Christus enttn ad auream charitatis legrm, she zonam suas omnes leges revocavit. Plura moralia de zona bac Christi et fidelium dixi Ephes. 6. ft. Jerem. 13. 1. Exodi 28. 39.

Pono multi hæc adaptant Ecclesiæ cl fidelibus: horum enim personam et speciem sustinere hic Christum, ideoque visum a Joanne inter candelabra, quæ Ecclesias significant: hanc ergo zonam Christi esse eam qua Sancti præcincti sunt. Ita Alcazar ri alii. Imo inulti volunt hanc zonam Christi esse ipsam Ecclesiam. Ha Victorinos, Ticonius, Primasius, Beda; vel aliquam Ecclesiæ partem, verbi gratia, chorum Pati iarcharum, ut vull Ambrosius. Censent enim per hanc zonam auream innui ingens incrementum charitatis, quod Ecclesia accepit in persecutionibus, nempe in sigillo secundo, r, G. cl in thuribulo, c. 8.

Quæres: cur ad mammillas cingitur Christus? Respondet primo S. Chrysost. per zonam in lumbis significari legem veterem, per zonam ad mammillas Evangelium. Nam, ul ail S. Gregor. loco mox citando, aurea zona ad mammillas refrænatur non tantum operis, sed «t cordis luxuria - hanc enim Christus damnat Matth. 5. 28.

Secundo, quin Christus, æque ac Christiani alacriores, paratiores et ardenliores sunt, aut esse debent, ad Dei obsequium, quam Moses et Judæi.

Terlio, quia cor Chrisli. quod est imer mammillas plenum est charitate.

Quarto, symbolice Viegas per duas mammillas duo universalialia Dei attributa, puta misericordiam in pios, ei justitiam in impios accipit. Ex dextra sugitur lac indulgentiæ, ex sinistra lac correptionis. Hoc durius, ilhid suavius, ulrumque infamibus salutare. ITide et Rupertis per zonam auream accipit auctoritatem (liristi regiam, ab omni miseria et mortalitate blxram.

Melius Pererius: Duæ maminiH.T, ait, sunt mense! voluntas; hæc cincta est auro sapienti»» illa charitatis: utraque lac præbvnt tum doctinæ per prædicationem, tum graliæ per Sacramentorum adminislralionem. Unde S. Greg. lib. 34. Moral, cap. S. *Zonam*, inquit, *auream circa mammillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus, per solius umoris vincula restringere*. Addit ibidem S. Gregorius aurum quinque res in Scriptura signilicâre: primo, charitatem divinitatis; secundo, splendorem cœleslis civitatis; terlio, charitatem, ull hic;

quarto, nitorem *gloria*sæcularis*; quinto, pulchritudinem sanctitatis.

Denique Alcazar hic notat. 12. pag. 226. notat auro *significari charitatis perfectionem*. Nam, ut lib. 33. c. L et sequent, docet Plinius in auro novem *sunī* consideranda, mira : *generatio, splendor, pondus, facilitas materia*, constantia, munditia, medicina, miracula, pretium*, quæ *singula* ipse ordine fuse el docte prosequitur, et claritati adaptat.

14. Caput autem (divinitas quæ est caput Christi) rjus et capilli; et significata/est, q. d. *Caput*, id est *capilli* capitis (Alcazar tamen per capillos capitis, accipit pilos, tam barb® quam capitis; sed pili barbæ proprie non vocantur capilli (ERANT CANDIDI, TANQUAM LANA ALBA ET TANQUAM NIX,] quæ non tantum candorem habet, sed el pulchritudinem el splendorem. *Candidi*, nimirum canitie : qua significatur Christi æternitas, el, ul August, ait, *antiquitas veritatis*. Sic de Patre æterno dicitur Daniel 7. *Antiquus dierum sedit, vestimentum ejus candidum quasi nix, et capilli capitis ejus quasi lana munda*, id est cani, splendidi, juxta illud :

Et facial multo splendeat alba pilo.

Nota. Arctas per capillos candidos accipit candidam el puram humanitatem Christi : et Vicgas, puritatem vilæ Christi. Secundo, Rupert, accipit SS. Prophetas; hi enim quasi nulli capilli unius capitis Christi sunt. Pari modo S. Augustin. lib. de Essentia divinitatis initio, accipit quoslibet Sanctos. Tertio, S. August, tract. 57. in Joannem, accipit Christi Sacramenta, quæ nulla et varia unius Christi sunt. Quarto, Joachim Abbas judicia Christi mundissima, ctjustissima. Quinto et optime, uti dixi, capilli sive candidi, sive cani significant Christi æternitatem, ac consequenter omniscientiam, omniprovidentiam, omniprovidentiam : cani enim, sive senes, quia calor in iis subsidii, hinc non habent fervores el impetus turbidos, qui rationem perturbant, sed plane sedati liberum et sincerum habent judicium, maximeque in cis viget prudentia el sapientia.

Unde notat Alcazar per poderem significari sanctitatem et religionem Christi, ejusque fidelium, per zonam auream charilatein, per canos sapientiam, quæ mire increvit in persecutionibus iis, de quibus agitur hoc libro; per illas enim Christi docuit suam Ecclesiam Christiana? philosophi® fastigium.

Porro inter hæc tria congruus servatur ordo; quia prius est mundari à peccato, et sanctificari; mox virtutum perfectionem in fervore charitatis amplecti; el demum alios docere et instruere per sapientiam. Unde in Ecclesia Christiana sapientia fuit malura el cana, quæ in Sinagoga Judæorum erat germinans et infans. Hinc comparatur nivi, non tantum nitenti, sed et splendenti. Nix ergo significat splendorem el gloriam sapientiæ Christi, et Christianorum.

Addunt aliqui canos significare antiquitatem religionis Christianae, tum quia fuit prior judaismo in mente et intentione Dei (unde voluit Deus illam per ritus et sacrificia Judaica significari et repræsentari); tum quia prisci Patriarch® et Prophetæ, quoad fidem, spiritum, mores et vitam Christiani potius erant, quam Judæi et Mosaici, uti docet S. August, lib. 3. contra duas

episl. Pclag. c. h. et D. Thomas 1. 2. quæst. 107* arlic. I.

Et oculi ejus tanquam eladīa ignis.) Ilis oculis significatur omniscia mens Christi, justis lucens, reprobos incendens, ait Gagncius.

Secundo, et melius Ribera: Uculi, inquit, Christi flammantes significant Christi iram el vindiciam in persecutores Christianorum, aliosque impios. Id ita esse palet ex c. 19. 12. el c. 2. 18. et cap. 11. 19. ubi horribiles besliæ depinguntur : *Ira plena*, vaporem igneum spirantes, horrendas ab oculis scintillas emittentes*. Cur in ira flammescant oculi, causam dalArislōl. problem. 3. sect. 31. quod calor à natura in eam pariem, tanquam violatam transmittatur, quæ et sensu et motu facilius est. Oculi enim violati censeantur hoc ipso, quod quis coram ipsis indignum el injurium quid patrarit, nec faciem*, oculos ejus sit reveritus. Adde phantasiam, quæ in capite est supra oculos, ira concitatam, advocare ad se spiritus vitales, cosque accendere, ulfumos naribus, ignem oculis ciliare videatur. Sic de Achille iraloail Homerus Iliade 19. *Dentes ejus stridebant, oculi vero splendebant ut flamma ignis*. Et Virgil, libro 7. de Aleto: *Flammea torquens lumina*. Et Cicero in Verrem : *Ardebant oculi, toto ex ore crudelitas emicabat*.

Addit Alcazar flammas ocinorum Christi significare, ab ejus ira neminem se posse abscondere. Quæ enim tenebræ impediunt perspicientiam ei, cui oculi jaculantur claram lucem? juxta illud Jeremiæ 32. v. 19. *Oculi ejus aperti sant, ut reddat filiis Adam secundum fructum adventionum coram*.

15. Et pedes ejus similes aurichalco sicut in camino ardenti.) Hinc patet Joannem non ridisse verum hominem, sed hominis imaginem, sive spectrum : habebat enim pedes ex aurichalco. Licet enim dicat : *Similes aurichalco*, tamen *similes* potius spectat hominem, sive spectrum hominis, (nam aurichalcum, q. d. Hoc hominis spectrum pedes videbatur habere similes statuæ factæ ex aurichalco, quoad eastern vero simile erat homini. Alludit ad Ezech. I. 27. ubi Ezechiel ait se vidisse speciem Dei sedentis in curru Cherubim : *Quasi speciem clcc-tri, vellit aspectum ignis, intrinsecus ejus per circuitum; a lumbis ejus el desuper, et à lumbis ejus usque deorsum, quasi speciem ignis splendentis in circuitu*. Vide ibi dicta. Pro 'aurichalcum, græce est quod Suidas putat esse genus electri auro pretiosius. Antonius Nebrissensis in Quinquagena cap. 4. vertit thus æneum, id est forte, masculum, Ptila polcnlissimum et fragrantissimum; (n:wl> tebonaenini hebraico, unde idem sumpserunt Græci, significat thus, eo quod sit album : pb *laban* enim significat album) el ita sumitur hoc nomen apud Orpheum, cum ait : *Chalcolibanus in Apollinem, in Latonam*, id est masculum thus, vel masculini thuris sacrificium in Apollinem, in Latonam. Pedes ergo Christi similes sunt thuri masculo; quia quasi thus incensum et fragrantissimum, jucundissimum odorem spargunt.

Verum noster Interpres el alii passim, j)3xy0> vertunt *aurichalcum*. Unde el Plinius lib. 34. 2. nil Chatcolibanum esse genus teris, olim habitum in pretio. Porro vocatur aurichalcum æs, quod colorem habui aureum, In-

quit Sextus Pompeius. Idem dicitur aurichalcum, ab *opoç*, id est mons, et *gxJwcJd* est æs, quod è montibus eruatur ; unde *cl* dicitur *hCft/oy*, quasi æs Libani, eo quod c Libano irualur, ait Arelasrt Thesaurus linguæ Græcæ. Inde Syrus vertit : *Pedes ejus similes erri Libanico, quod Inflammatum est tanquam in fornace; çrabiens-: Pules ejus sicut as conflatum in igne.* Pono fulgidum fuisse aurichalcum docet Hesiodus, dum illud *facw»* vocat in Herculis scuto» Aurichalcum ergo, sive chalcolibanum erat a › laidalivsum.

Sensus ergo est : Pedes Christi similes erant aurichalco, non frigidus, non etiam liquefactus, sed calenti, candenti et coruscanti *in camino ardenti* (legit noster Interpres in Græco ~ *fu/uu*, id est *ardenti*; jam legunt , id est ardentes, scilicet pedes,) hoc est, pedes Christi erant splendidissimi, puta humanitas Christi (quæ per pedes significatur, uti deitas per caput) per caminum passionis et crucis facta est splendidissima et fortissima ad conculcandum Domitianum, suosque hostes, et ad eos comburendum. Ha Nazianzenus apud Andream, ei Damascenus apud Riheram, Rupertos, Pannonius, aliique., qui omnes per pedes jnielligoni humanam naturam in Christo. Paulo aliter Dionys. Carthtisianus per pedes accipit extremos annos vilæ Christi, quibus passus est et crucifixus. Pedes Christi, ait Rupertos, dicuntur similes aurichalco : *Quia sicut aurichalcum multis ignium impendiis cxare perducitur ad colorem auri, ita et illa humanitas per multas tribulationes passionis et mortis perducta est ad gloriam majestatis.* Quocirca pie S. Bernardus serm. 17. in psalm. *Qui habitat : Bonum, zii, mihi, Domine, tribulari, dummodo ipse sis mccum, quam regnare sine te, epulari sine te, sine tc gloriari : Itonum in tribulatione magis amplecti (c, in camino habitare tc mccum, quam esse sine tc, vel in calo. Quid enim mihi est in calo, et à te quid vol li super terram? /turum probat fornax, et viros justos tentado tribulationis. Ibi, ibicum eis es. Domine . ibi in tuo nomine congregatis adstas medius, sicut olim cum tribus pueris es dignatus, etiam Ethnico apparere, ut diceret : Quia species quarti, est similis filio Dei. Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sarit ignis, sed Dominus nobiscum est in tribulatione : si Deus nobiscum, quis contra nos ?*

Mystice, Haymo, Beda, Ambrosius, Anselmos: Pedes, inquiunt, Christi sunt fideles, qui vivent in fine mundi tempore Antichrisli, durabuniquè in igne persecutionis, quasi in camino, fortes et constantes.

Secundo, Victorinos Ticonius, Andreas, Arelas, Pererius et Alcazar: Pedes, inquiunt, Christi sunt Apostoli, (pii nomen Christi quasi per lotum orbem deportarunt. Hi similes sunt aurichalco, quia sua sapientia splenduerunt ut aurum, suaque constantia expresserunt firmitudinem teris. Dunde de his dicitur Isaite 52. 7. et Boman. 10. 15. *Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona !* El can. 7. 1. *Quam pulchri sunt g-essus tui in calceamentis, filia principis !* Visi sutu -nlenles, quia orbem accenderunt igne illo, de quo ait Christus Lure 12. Zi9. *Ignem veni mittere in i^am, et quid volo nisi ut accendatur?* Denique in cbalcolihano, sive ære Libani alluditur ad altare holocaustorum, quod ex hoc tere factum erat,

CODNEU A LAPIDE, TO'L X,

Respicit enim Joannes ad Ignem holocaustorum, quo significat pedes illos, qui adeo Deo placent intendere et contendere, ut veræ religionis ignem, Deique cultum toto orbe accendant, quod el fecerunt. liiccnim est ignis iste, quo exusta est Babylon, ait Alcazar. Unde et Irænæus lib. h. cap. 57. chuicolibanum refert ad fortitudinem fidei, et ad perseverantiam in tot advrsi», ærumnis et persecutionibus, quas præcones Dei, amore Dei tolerarunt usque ad mortem *cl* martyrium, itaque orbem Dei fide et amore succenderunt. De hoc igne vide dieta Levit. 9. in fine.

Tertio Ribera : Pedes Christi, ait, sunt hostes Christi à Christo calcandi, et igne gehennæ cruciandi, aul, ul Alcazar, Christo subigendi et ad cum convertendi, juxta illud Josué i. 3. *Omnem locum, quem calcaverit vestigium pedis vestri, vobis tradam;* et Psalm. 59. 10. *In Idamæam extendam calceamentum meum.*

Et vox ILICIS TAXQUIV VOX AQCAHCM MCLTANRU.] Primo, aliqui hæc exponunt de aquis baptismi. Ita Victorinas

Secundo, alii de concordia Scripturarum, quæ sunt quasi aquæ et fluvii nulli. Ita Rupertos et PcreriiH.

Tertio, alii de cœlestis virtutis cursu, quavariis modis in omnes influit. Ila Arias Montanus.

Quarto, Alcazar putat hanc vocem significare persecutionem Romani imperii, quasi aquæ inult.e sint nullæ gentes frementes et furentes in Christianos : sed hæc vox est Christi, non gentium fr<mentium.

Nota. Alludit Joannes ad Ezcch. 43. Initio › sicut enim ibi dicitur : *Ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem ; et vox erat ci quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat à majestate ejus;* sic hic ait Joannes : *I ox illius tanquam vox aquarum mullarum ; facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.* Sensus ergo est, q. d. Vox Christi erat valde fortis, sonora» penetrans et ellicax, qua'is esse solet aquai mu mullarum cum impetu defluentium ; ad hoc enim significandum hac aquarum similitudine sæpe utitur Scriptura. Hæc vox, aitS. Gregorius, Ticonius, Haymo, Seraphinus et Pererius, est prædicalio Evangelii, ita sonora et potens ut in omnem terram exiverit sonus ejus. Quis maris fremitus caulibus illisi, quæ fluminum rapidissimorum confluges, quæ Nili Catadupa tam longe personarunl ? Fuil ergo hæc vox *quasi aquarum multarum.* Primo, quia instar aquæ restinxit sitim rerum temporalium, et refrigeravit æstui concupiscenliæ. Secundo, quia abluit maculas peccatorum. Tertio, quia fecundavit terram cordium humanorum, ut fractus virtutum proferant. Quarto, quia mullas, imo omnes gentes ad Christum convertii, fecitque ut quique sua voce communiter invocem et laudent Deum : hæc enim est musica non octo, sed centum millium vocom, in auribus Dei uti sonora, ita gratissima. Hinc cap. 17. 15. dicitur : *Jquir multa populi sunt, et gentes et lingux.* ItaPrimasius Ambrosius, Beda. Anselm., Richard., Rupert., Dionys. et Pannonius. Potest quoque per hanc vocem, cum Ribera intelligi condemnatio impiorum, puta vox Christi condemnantis impios in die judicii. Sed quia hæc significatur per gladium, qui sequiHir, hinc melius per hanc vocem accipitur ipsa predica*

UI

lio Evangelii!. Undo ei scqihliir narratio de septem Ecclesiis hac voca conversis.

16. EriiAurnATiN dexteha sua stellas septem.] Primo, multi putant Idem esse septem stellas, quod septem candelabra, puta septem angelos, v. 20. per quos putant septem Ecclesias ipsis commissas significari. Ita Victorious, Ticonius. Ambrosius, Hayrno, Beda.

Secundo per septem stellas non septem Episcopos. sed proprie septem angelos. >ive spiritus coelestes accipiunt Origenes homil. 20, in Numeros. Hilar, in Psalm. 126. Nazianz. orat. 32. Hirron. in Malth. 18. Andreas et alii, quin et Maldonat. in Matth. 18.

Tertio, per septem stellas et angelos, accipiunt septem dona Spiritus sancii • sive Spiritum sanctum septiformem, Victorious, Scraphinus et Arias Montanus, qui ait luis sQpteth stellas esse septem spiritus in divina essentia constantes.

Quarto, Andreas per septem stellas accipit septem rerum gradus, sive res omnes quae in mundo sunt, totamq; mundi gubernationem, quae in manu et dextera Christi est.

Quinto, Abbas Joachim per septem stellas accipit, non fixas, sed srpترم planetas, el Ingulis accommodat virum aliquem virtute praestanteu), qui quolibet saeculo orbi praeluxil, v. g. ut prima stella, sit Adam; secunda, Noe; tertia, Abraham; quarta, Moses; quinta, David; sexta. Joannes Baptista; septima, Elias in fine mundi, ita ipse hie ad v. 20. sed haec omnia vel parerga, vel accommodatilia **Sinite**

Haec dico: Certum est has septem stellas esse septem angelos, uti ait S. Joannes v. ult. Porro angeli hi sunt Episcopi, ul ibidem patebit. Ulii nola: Angeli, id est Episcopi, in Ecclesia debent esse quasi stellae. Primo, ut (piasi stellae, non errantes et planeta* sed fixae, perpetuum et ordinatum habeant molitiin, morumque omnium debitam compositionem. Secundo, ut sua claritate alios illuminent. hoc est quod ait Paulus Philipp. 2. 15. *In medio nationis pravus et pervertit lucetis sicut luminaria in mundo.* Tertio, ut suo calore alios foveant (t vivificent. Quarto, ul suis iullueniis conservent et vegetent mundum» Quinio, stellae ftxaeparvae Udenturel humiles, sed tamen majores sunt iota terra: talis sil Episcopus et Pastor. Sexto, stellae lucent noctu in medio tenebrarum, sic luceat el Episcopus, praesertim noctu, id est tempore persecutionum et haeresum. uti lucebant hi septeni constanter tempore persecutionis Domitiani. Hoc est. quod ait S. August. l. 1. de Sermonil Domini in moule cap. G. *Calcari non juteat nisi inferior; sed inferior non est qui quamvis corpore multa in terra sustineat, corde tamen fixus in cado est.* Vide dicta Gen. 15. 15. el Daniel 12. v. 3. el 6. Hac ratione illud bravimi! à Daniele 12. v. 3. sanctis ductoribus promissum accipient: *Qui docti fuerint fulgebunt ut splendor firmamenti, et qui ad justitiam erudiunt inultos, quasi stelice in perpetuas eternitates.* Denique stella vigilantiae et providentiae, uuae prima episcoporum est dos. typum gerit. Hinc in veteri numismate Pertinacis hnper. simulacrum cernitur, manibus versus ingentem stellam in < <rlum sublati hoc lemmate: *Providentia Deorum.*

Porro Aleum haice septem tiellaA concipit

ul septem gemmas instar stellarum annuita totidem infixas, vel insculptas. Hoc enim congruentius el elegantius videtur; gemmai enim Stellarum splendorem relerunt et insuper magnas habent virtutes et energias. Sic ail Virgil. *Æneid*» 6.

Stellatus jaspide fulvo Enni erat.

Et Bhodiginus l. 6. c. 12. *Scribit, ait, Damis, sapientoni Indorum principem Jarcham tam scite, tamque docte annutos septem compegisse, qui et stellarum septem nominibus essent prafsignes, ut Apollonium Tyantrum dono acceptos, singulis diebus singulosjuxta dierum nomina eis distinguentem, gestasse proditum sil.* Idem refert Philuslrat. l. 2. r. 13.

Pari modo. ait, haec septem slellae (rant septem annulli cum totidem gemmis sive stellis: singulto autem gemmae habebant stemma aliquod sive insigno insculptum, verbi gratia, crucem (quae signum est Dei vivi, ul dicitur cap. 7. 2.) ; aut quatuor animalia, quae sunt divinae providentiae sigillum. Veteres enim annutorum gemmis pro sigillis utebantur: neque ulla erat gemma, quae figura aliqua, sihi caractere non esset insignita. Christus enim Episcopos hic maximo honore allicit, dum eos vocat dexteram suam anuidos, vel anniilorum gemmas. Hinc de Joachim Urge ail Jeremias c. 22. 26. *Si fuerit Jechonias annulus in dextera mea.* El Eccli. 63. vers. 13. *Zorobabel quasi signum in dextera manu: sic et Jesus filias Josedec.* El Aggaei 2. 26. *Ponam te quasi signaculum.* Sunt in dextera Christi, quia sunt Christi inslriineilla in regimino animarum, aequae ac ornamenta, praesertim si suo munere egregie perfungantur.

Addit Alcazar Christum habere in manu stellas fixas; sed tamen alludi hic ad septem plane* tas. m per eas significetur discrimen, quod erat inter ipsos Episcopos Asiae. Smyrnensis enim se habebat ut Sol, qui omnia sua virtute superat; Philadelphensis ut Jupiter, ob prosperam fortunam; Sardensis ut Mars, propirr audaciam; Laodicensis ul Saturnus, ob ignaviam el pigritiam; Ephcsiims ut Mercurius: quia. licei prudens esset, erat tamen remissi ardoris; Pergamenus ut Luna, propter morum iiiiæ(|ualilatein; Tyatirensis ul Venus, propler imprudcnlem fervorem. Licet Christi intentio sit, ut omnes instar solis effulgeant,

Haec sunt commenta ejus ingeniosa, et erudita magis, quam solida et genuina. Transformant enim stellas in gemmas, imo in annulos, quorum hic nulla est mentio. In his ergo, et magis in aliis ingenium ejus laudo, sed solidius et planius subinde do littera sacrae Scriptura* judicium multi requirunt. Itaque simplicius et significantius septem stellas hic proprie accipiemus. Stellarum enim lux fulgentior est, (piam gemmarum; etique apte respondet septem lucernis candelabri, quibus praesunt haec septem slellae. Rursum, cfollas proprie, id est fixas, non planetas accipio, uti et alii Interpretes passim.

Moraliler, non soli Episcopi, ait llaymo. sed quivis insignes Evangelii praecones sunt stellae, uli foil S. Dominicus, cui proinde in fronte visa est siella, lliiic Apocal. 12. 1. mulier, id est Ecclesia; dicitur in capite habere coronam stellarum duodecim, puta duodecim Aposiolorum,

qui Evangelium tolo orbo pnedicariinL Ili ergo fuerunt quasi stellæ piimæ magnitudini», de quibus my.Uirc dicitur psal. 18. 1. *Cali mar-rant glorldum Dei, t i* illud Poclæ : *SolemqiU no-vain nova lidera portant.*

Et m. ontt uus olaihiis utaaquf. paute acutus exibat.] Pumo, Ambrosio» per gladium accipit fldoles validos et electos, qui in line mundi contra Antichi infilili pugnabunt. Secundo, 'li-coniti», Pi iiiiiasiiis, Arctas, Ihiymo, Anselm. Richard. Victor, et Alcazar per gladium accipiunt verbum Del, quod Christus per suos pre-dicatore* loquitur coque (erit et sauciat corda audientium, dr quo Apostolus ait, Ephes. 6.17. *disumile gladiom spirit(Is quod est verbum Dei.* El Hebr. 6. 12. *Vivus est sermo Del ct cfilcaj , et penetrabilior omni gladio ancipiti, ct putingens usque ad divisionem animai ac spiritus. campagum quoque cl medullarum.* El Psal. 169. 6. *Gladii ancipite* in manibus eorum ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis, etc. gloria turc est omnibus sanctis ejus.* Concinnatores ergo sunt gladii Christi, per quos Chrislu* lingual el trucidat vilia. Agunt enim ipsi virtute rt efficacia non sua, sed Christi, qui vim dat verbis eorum, ul animas convertant.

Verum, quia Joannes hoc verbum Dei intellexit per vocem aquarum mullarum jam dictam, lune aptius per gladium bime Christi accipiemus sententiam condemnationis, ipsamque condemnationem el punishmentem ælrrnam, qua Christus impios in dic iudicii efficacissime rt dirissime feriet, adigetque in gehennam, sive in mortem secundam. Ha Ai)dra*as, Arelas, Iluperlus, Beda, I.yranus, Srraphinus et Hibera : ac probatur ex cap. 2. v. 12. *Utre dicit qui habet rhomphaam atraque parte acutam.* Et v. 16. *Pugnaho cum jHis (Nicolaitis) in gladio oris mei.* Minatur enim impuris hærclici» pœnam cl gehennam. Et cap. 19. 15. *Et de ore ejus procedit gladius /r atraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes ; et ipse reget eas in virga ferrea.* Agit enim de strage gentium infidelium et hostilium, quam Christus faciet in fine mundi; unde ad earum carnes devorandas invitat aves, dicens v. 17. *Venite ad ca nam magnam Dei ut manducetis carnes regum, tribunorum et fortium, etc*

Sic Joannes Bohemos de Gemili ritu in Asia scribit principem, cum primum accepto diademate rex inauguratur, dicere solitum : *Oris mei sermo, de artero gladius meus erit.* Sic etiamnum rex Ilungariiv, cum inauguratur, insidens equo gladium fulgentem vibrat, ac circumducit per quatuor mundi plagas, (piasi protestan» sr en contra quoslibet regni hostes quaquer-snm depugnaturum. Gladius enim /i elatio dicitur, (piasi cladius, quod cladem inferat hostibus, ait Varro. Hinc gladius symbolum esi principis, iudicis (*non enim sine causa gladium portai; Dei enim minister est, vindex in iram ei qui mulum agit.* .iit S. Paulus, Hom. 13. v, 16.) el vindici*.

Hinc consequenter priscis gladius erat symbolum el omen mortis. Ita Helvidio Pertinaci accidit, qui ante triduum quAp) occideretur, visus est sibi videro hominem A quo gladio infestaba» tur. Eodem significato formidabili» imiiiiabundusque Galba, cognita Neronis nece, susceptaque Cæsaris appellatione, iier ingressus est paludatus, pugioni' ante prelusi*cerv iribus dependente, usu togæ non prius recuperato, quam omnes qui res novas moliebantur oppressisset. Testis

csl Suetonius in Galba, c. 11. Quid vero belli duo, qui reperti *mil in accreti» C. Caligula post ejus Decem, in quibus naiitæ nominaque continebantur moni destinatorum? Præscripli enim erant diverso titulo, altri iqu gladius, alteri pugio nomen erat, per hunc eo», qui clam opprimendi ('rant, inlelllgebal ; prr gladium, quo* palam cæd« i• <k*t n 1; molit b i(hi) » mm pHnci p\$ r-nibcin/e drdiius rlcttissimum quemque ulrius-que ordinis Interimere, mox Antium, in le Alexandriani commigrare. Ha Suetonius in Caligula, c. 69. Hinc el priscis maximum omnium fuit jm amentum, *ventum et acinacem attestari* (acinaces enim Medorum gladii sunt) per hunc quidem interitum aut salutrinn (in eo enim salutis suæ præsidia statuebant) perventum autem animam, hoc esi vitam, interpretantes, quod scilicet landiu vivamus, qnandiu halitum ct auram vitalem haurimus. Ha Lucianos in To.xari, cl ex ('O Pierius, hicrogi. 62

Et FACIES MBS SICCT SOL LL'CET IX VIRTCTE SÛA, I cum scilicet omnem suam 'irlub-m, id r*t vim ct (Ihr.H i.Hii (li.im-rnim >i-nihc d Hebr. / t

Græcum scilicet virtutem, non murali m, sed naturalem, id » *t vim, robo ret energiam) excrit. q. d. Cum sol maxime viget et lucet. Alludit ad I z< h. 63. 2. *Et terra splendebat a majes*tate ejus.* Jam primo, Primasius et Ticonius censent Christum hic a**imilari soli; quia natus est el passus ct rourrrrxii, sicut solonlur, occidit, et rursum oritur.

Secundo, Andreas, Arelas et Lyramis:Christus. aiunt, est sol, id r>t spiritalis lux mundi.

Tertio, Anselmos et Thoma* Anglicus censent Christum hic sustinere person im fidelium; hos enim comparari soli, ob claritatem gratiæ, qua a Deo dotali *unl

Quarto, Jo.ichim qnasi Propheta næc exponit de magna claritate Ecclesia*, qua ail (ruituram Ælciriam in sexta telale. Hinc controdii ipse, etiam faciem Mosh, quæ cornuta apparuit, similem fuiss<* lunæ; Christi yero faciem similem esse soli.

Quinto, Seraphinus censet hoc fulgore Christi representari mirum splendorem 6pocalypseos, quto humane menti videtur esse obscura quasi nox et caligo. Huc occedit Antoninus, qui hunc fulgorem accipit dc fulgore Evangelii! ct my steriorum fidet

Sexto, Alcazar censet hunc fulgonmt vullus ^liristi non aliud significare. qu&m gloriam nomarne Ecclesia', scilicet religinñis ejo> dren*, imperii m.ijeUatem, Doctorum sapientia* claritatem, Bvghlonutn regulariuú) iu*tituonem. et quidquid denique ad Ecclesia* Human e magnitudinem nique pnesiantiam attinet; qualia sunt tot Martyrum, lol Virginum, tot Apostolorum el Sauciorum triumphi ac troplitea, qu. » Bom.v visuntur, idque ul hac gloria recompense! Deu* rorum tormenta et probi a, quæ ftom» a Gentilibus Imperatoribus subierunt.

Septimo, genuine, significatur hic gloria corporis Christi gloriosi, qua instar *olis splendet mine Christus in cœlo. et qua redimitus apparebit in die iudicii: unde in transfiguratione resplenduit lacies ejus sicut sol. lia Hibera. Rursum, significatur hic gloria Sanctorum Christianorum, qua in resurreclione/asG'fulgebunt ut sol. in regno Putris, Malth. 13. v. 63. ChristlScoioi hic in prologo quasi pnvfert schema el argumentum libi i. Nam m ' rfK ah psicup. 7. vi c^p. 11. cl

cap. 22. et alibi sæpe, describitur gloria Beatorum > eam enim certantibus quasi brnrium ostentat hic Deus. Ita Ticonius, Ambrosius, Ilaymo, Ihipertiis, Pererius et alii. Quocirca Joannes, Apocal. IS. I. deChrisii angelo, parta jam de Irbpns victoria plena, per eorum stragem in fine mundi, ait: *idi angelum descendentem de cerio, habentem potestatem magnam; et terra illuminata est et gloria ejus, et exclamavit in fortitudine dicens : Cecidit, cecidit Babylon magna.* Lbi angelus hanc camdcm gloriam* habitu suo præfert.

Denique notat Ambrosius perineo octo Christi symbola significari octo status justorum : primo, per poderem significari sanctos cl electos ab Adamo usque ad diluvium: secundo, per zonam significari sanctos post diluvium; tertio, per canitiem sanctos veleris Testamenti ; quarto, oculos esse Prophetas ; quinio, pedes esse Apostolos ; sexto : Vox aquarum , inquit, csl multitudo Gentium conversarum ad Chrislum; septimo, gladius erunt electi in fine mundi ; octavo, sol erunt Sancti cl Beati in cælo. Verum hoc non litterale cst, sed mysticum, aut potius symbolienn.

Symbolice, sol est hieroglyphienm Dei et Chrisii gloriosi. Primo, quia nullum csl eorum (littæ aspectu sentiunt præclarius, admirabilius el illustrius divinæ virtutis, gloriæ clmagnificentiae speculum, quam sol.

Secundo, Deus est immensus, uti sol est maximus ; terræ enim marisque globum in sua magnitudine continet centies cl sexagies : longe ergo cl stellas omnes quantitate superat. Hæc autem magnitudo ei congruit propter ingentem lucem, quam loti terræ, aquæ, aeri, cœlisqtie omnibus communicat. Ejus enim est ubique tenebras fugare, omniaquesuis radiis collustrare; quocirca omnia sidera simul juncta tantam lucem non elliciunt, quantam unus sol ; quin et omnia luce solis perstringuntur et occultantur. Talis est natura Dei, ac gratia Christi, scilicet maxima et immensa, idcoqueobsctiram omnem gratiam omnium angelorum el hominum.

Tertio, quia sol cum luce simul et calorem producit quo omnia calefacit, fecundat, vivificat. Quocirca ab Eccles, cap. 63. 2. sol vocatur *vas admirabile Excelsi* ; causam subdit : *In meridiano exurit terram, et in conspectu ardoris ejus quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris ; tripliciter sol exuriens montes ,* <|. d. Est qui insufflat fornacem el accendii, ad urenda opera cl vasa conflatoria : al sol triplo magis montes calefacit el adurit, *radios igneo exsufflans*, emittens, ejaculans, *et refulgens ra[^]ibis suis obeaxat oculos. Magnus Dominus qui fecit illum.*

Quarto, sol dicitur , quod unus et solus sit in mundo, vel quod solus cum csl exortus, obscuratis omnibus aliis astris, appareat, ait Cicero , lib. 2. de Natura deorum. Ita unus cst Deus in inundo, unus Christus in Ecclesia.

Quinio, sicut sol lunam aliasque stellas illuminai; ita el Christus Ecclesiam omnesque fideles, præscrtim Episcopos : unde hic dicitur in dextera habere septem stellas, id est septem Episcopos, quos docet et regit.

Sexto, sol est pulcherrimus, sive jubar , sive rotunditatem, sive molem, sive motum, sive alia spectes, ac videtur esse oculus mundi, qui tunc eo esset plane cæcus el tenebrosus. Sic et

Deus, ait Poeta, est xauna/v' /ouci, osi *sol qui omnia vide**, j/ *omnia audit.*

Septimo, sol velocissime, puta 26 horis, lotum cœli circulum conficit el circumcurrit ; et qualibel hora tantum spatii obit, ac si avis septies lotam terram circumvolaret. Hinc quotidla omnes mundi plagas lustrat, illustrat, calefac.il et vegetai. Unde à Poetis vocatur almus, aureus, auricomus, candidus, flammeus : itaci velocissimus est Deus et Christus, qui celerrime per Apostolos lotum orbem lustravit el convertit. Quocirca de co canit Psaltes, psalm. 18. *In sole posuit tabernaculum suum* (unde Manichæi solem adorarunt putantes eum esse tabernaculum imo corpus Christi (*et ipse tanquam sponsus*); sol enim mane exoriens, roseus procedit el pulcher, quasi sponsus) *procedens de thalamo suo, exaltavit ut gigas ad currendam viam, à summo cælo egressio ejus; et occursus ejus usque ad summum ejus : ncc est qui se abscondat à calore ejus.* Christus enim quasi sol oriens ex alio, mundum celerrime illuminavit, cl Dei amore calefecit, unde (piasi gigas de cælo descendit et cucurrit; quia natus est, crevit, docuit : mox passus est, resurrexit, ascendit, ail S. August. Ibidem misit Spiritum sanctum, convertit orbem. Thalamus ejus fuit uterus B. Virginis, aitS. Chrysosl. tabernaculum est Ecclesia.

Octavo, sol in medio est piandarum, et mundi; unde *medius operum sol* vocatur à Statio, lib. 5. Thebaid.

Sol modius operam summo librabat olympto
Lucentes, ceu staret, equos.

Ha cl Christus ait se esse in medio fidelium et Ecclesiæ,

Nono, sol facit diem, menses et annos, cosque suo motu describit. Unde Virgilios, 3. Æneidos :

Magnum sol circumvolvitur annum.
Hinc sol decedens crescentes duplicai umbras,

ait idem Eglog. 2.

Hinc rursum, sol læliliæ el felicitatis cst symbolum et causa , unde ait Poeta :

Dulces el candidi solea fulsere milii,

id cst fortunatus fui, ideoque lælus. Et Martial, lib. 10.

Felices , quibus una dedit spectare coruscum
Solibus Arctois sideribusque ducem.

Ita Christus sua gratia parit menti diem, lælitiam, felicitatem et healiiudinem ælernam.

Decimo, sol, solisque radii purissimi sunt, de (luibus Martial, libr. 8.

llybcrnis objecta Notis specularia puros
Admittunt soles t el sino fece diem.

Ita Dens cst ipsa per essentiam puritas, et Christus qua homo purissimus est, nipote natus ex virgine , el conceptus de Spiritu sancio.

Undecimo, apud Veteres celebris fuit solis mensa. Erat is locus in /Ethiopia, apparatis epulis semper refertus ; et quia ul libet (inquit Pomponius) vesci volentibus licei, solis mensam appellant : cl quæ passim apposita sunt, afflrmani nasci subinde divinitus. Ad quem locum Severus imperator cum venisset Alexandriam, rei fama permotus, profectus cst. Verum hæc mensa vel fabulosa est, vel symbolica. Quocirca

Rhodiginus, lib. 29. cap. 6 « ait solis mensam adagio dici divitum hominum domos, omni rerum copia affluente?, quæ inopum necessitatibus et alimentis patent, et exponuntur. Talem mensam vere proponit nobis Christus in Eucharistia, ac Deus in tot beneficiis, quibus singulis momentis nos affleat, pascit, vegetat, tutatur, omniaque sua dona elargitur. Quocirca s. Dionysius Areopagita, lib. de Divin, nom. cap. 2. solem facit evidentem et expressam divinæ bonitatis imaginem, tum quia sol non cogitatione aut electione, sed eo ipso quod est, illuminat omnia, quæ pro modo suo participationem lucis admittunt: ita divinum bonum ipsa sua substantia, omnibus quæ sunt, pro captu cujusque, suæ bonitatis injicit radios. Et cap. 5. tradit causam: Quia sicut sol unus cum sit, sensibilibus tamen rerum substantias et qualitates, uniformem infundendo lucem, renovat, nutrit, servat, perficit, discriminat, conjungit, refovet, fecundat, cum aliis plurimis admirabilibus operationibus, quas ibi commemorat: sic Deus operatur omnia in omnibus. Porro solis magnitudinem ac perfectionem admirantes homines, divino honore ac cultu cum adoraverunt, quales fuerunt Ægyptii ac Phænices, qui lapidem nigrum concavum habebant, superius angustum, inferius vero amplum, ut dicit Herodotus, quem è cælo se accepisse jactabant, ac veram solis imaginem esse affirm. «haut. Megarenses autem, ut de eis scripsit Alexander Neapolitanus, quamdam rotundam petram, sed planam in alto baculo figebant, quam tanquam solis imaginem adorabant. Apud Persas etiam sol pro magno Deo habebatur, cujus statua caput leonis habebat, ut significaret majorem vim habere in signo Iconis, quam in aliis totius Zodiaci. Talibus enim cæci. et à veritate alieni homines honoribus creaturam illam admirabilem alliciebant. Quod dum populo suo præcavendum desiderat ipse Deus, ne in errorem similem incidant, advertendum per Moyseu curavit: *Ne forte, inquit, elevatis oculis ad cælum, videas solem, lunam, et omnia astra cæli, et errore deceptus adores ea et colas, quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub cælo sunt.*

17. Cecidi ad pedes fjustanquam mortuus,] non tam ex reverentia, ut volunt Ambros. Joachim et Pannon. quætm ex ingenii pavore, quasi examinatus, ob tam augustam et terribilem visionem Christi gladium ore vibrantis, et voce horribili detonantis. Idem contigit Danieli, c. 10. 9. et Apostolis in transfiguratione Chrisii, Matth. 17. 6. Onde occurrens et erigens eum Christus, ait: *Noli timere*, ille Andreas, Arelas, Ruperlus et alii.

Mystice, significabatur hoc Joannis casu acerbitas persecutionum, quas in Apocalypsi Christus Joanni revelavit, quæ tantum fuerunt, ut fideles viribus et animo in iis defecissent, nisi Christus eos corroborasse!

Et posuit dexteram suam super me.] q. d. Erexit me præ timore et stupore collabentem, roboravit et confirmavit. Sic Daniel, cap. 8. IS. *Collapsus sum*, inquit, *et tetigit me, et statuit me in grada mro.*

Dicens: Noli timere, ego sum primus et novissimus.] q. d. Ego sum Deus et homo; quia homo enim, fuit Christus novissimus virorum, niam halas, c. 53. Ita Arctas, Ruperlus et Pannon. So-

cundo, Richardus, Thomas et Ribera, quod noetjstmus exponunt, q. d. Ego sum iudex futurus in novissimo mundi die.

Verum dico hæc duo esse epithela Dei. q. d. Ego sum « et sum principium et finis, hoc ita esse patet, lum ex dictis, v. 8. lum ex haia c. M. v. G. et c. 68. 12. Unde hæc verba sumpsil Joannes. Dens enim apud Isaiam probat et asseverat suam deitatem, eamque idolis adimit dicendo: *Ego primus, et ego novissimus, et absque me non est Deus.*

Quocirca recte ex hoc loco Christi divinitatem probat S. Athanasius et alii scribentes contra Arianos. Unde Ambrosius exponit, propterea dicitur primus, quia est auctor omnium, et propterea novissimus, quod omnia concludat. Rursum, Christus dum ait: *Ego sum primus et novissimus*, significat scilicet opus Ecclesiæ à se inchoatum, per quascumque tribulationes et persecutiones. quales jam erant Domitiani, promoturum et perfecturum; ut fideles in iis non animo cadere, sed magnanimi et constantes esse debeant, utpote securi quod Christus, qui est primus et novissimus, eis tam finem, quam initium definit et dabit; Ecclesiæ vero, quasi templo suo, sicuti dedit initium, ita et datums sil culmen et consummationem. Ad hunc enim sensum verba hæc usurpat Isaías, cap. 68. dicens: *Ecce ego excoxi te, sed non quasi argentum; elegi te in camino paupertatis, propter me faciam ut non blasphemem, et gloriam meam alteri non dabo.* ego ipse primus, et ego novissimus. Unde Ambrosius exponit: *Primus, quia per ipsum omnia; novissimus, quia per ipsum resurrectio.* Hinc subdit:

IS. Fui mortuus, et ecce sum vivens.] q. d. Sicut ego ex morte gloriosus surrexi, ita faciam et Ecclesia ex tribulationibus, quibus videtur obrui, elsepeliri, gloriosa resurgat, triumphet, cruciat, et longelaleque dominetur. Hoc enim mea morte merui, ideoque hujus rei typum et specimen in mea morte et resurrectione orbi exhibui. Hujus rei pulchram figuram exhibuit Deus Moysi, dum ei apparuit in rubo, qui ardebat, sed non comburebatur. Sic enim persecutionibus ardet Ecclesia, sed non comburitur; quia Deus in ea latens, eam servare! protegit. Vido ibi dicta.

Et habeo claves mortis et inferni.] Primo, aliqui sic exponunt, q. d. Habeo potestatem dimittendi peccata, sicque hominem liberandi à morte et inferno, caque obstruendi, atque hanc potestatem communicavi Ecclesiæ. Ita Ticonius, Primarius, Beda et Ruperlus.

Secundo, alii, q. d. Habeo potestatem hostes meos et Ecclesiæ, mone et gehenna puniendi, cosque, æque ac diabolum in morte et inferno concludendi, ut eos concludam in fine mundi. Ille Andreas et Richard!» Vidor.

Tertio, alii, q. d. Habeo potestatem à morte excitandi. ulex inferno liberandi. Ita Lyranus et Ribera. Rursum, habeo potestatem vilitatis et mortis, vivificandi et occidendi. Ita Arelas et Ruperlus.

Quarto, alii. q. d. Habeo potestatem diabolum, qui est auctor et præses mortis et inferni, iudicandi et condemnandi. Ita Priinasius.

Quinto, alii, q. d. Possum vitam gloriæ conferre, mortem peccatis inferendo. Nice versa, possum homines sempiternæ morti et inferno addicere. Ha Viegas.

Sexto, alii, q. d. Possum morti, id est dæmoni

nd lentandum homines habenas laxare, vel contrahere; po»sum cohibere eum ofusque ministros, ut tentano non sit major, quam ut fideles possint sustinere; imo possum facere, et rcipsa faciam ut ipsa vestra tentatlo ct tribulatio sit medium ad maiorem Ecclesia et cujusque vesirùmgloriam cl sublimitatem. Ita Hayino, Anselmus *Cl Al<'J/ar*.

Septimo, et aptissime, ChrisioTnon ut Deus, sedei homo cst> dantur claves mortis cl inferni. Hæcenim dtioquasi valla Christianis objiciebant Judæi et Gentiles, ut eorum fidem in Christum expugnarent, nimirum minabantur quòd traderent eos morti, et per mortem mitterent eos in infernum, nisi fidem Christi abnegarent. Hisce ergo occurrit et succurrit Chrislus, dicens se non tantum posse illa dejicere, indeque liberare, sed utrimque esse herum el dominum; se enim habere plenum imperium cl dominatum in mortem cl infernum, iliaque Christo (piasi domino suo per omnia obsequi, nec qtiemquam invadere, nisi ex Christi ntituel imperio: ac vicissim reddere eos, quos raptos tenent, ac vilæ restituere mox ul Christus jusserit. Hoc est enim quod dicitur, c. 20. v. 13. *Mors cl infernus dederunt mortuos suos*. Ubinola secundo mortem cl infernum in Apocalypsi pcrprosopopœiam, quasi cluas personas in comœdiam induci, quæ Ecclesia et Christianis necem ctexcidium minabantur. Mors enim inducitur (piasi prævia, et occidens; infernus vero subsequens, et devorans cos quos mors occidit: unde mors inducitur quasi sagitta* tibian*, infernus quasi fauces hiantes pandens, et occisos degluliens. Nam eorum corpora in sepulcris; animas vero in imis trrræ visceJibus constrictas detinet. Hinc ait Sapiens, Proverb. 1. 12. *Deglutíamos eum, sicut infernus*. Et Isaias. cap. 5. II. *Dilatavit infemus animam suam*, quasi cerberus tricepslres fauces, el tria guttura pandens. Hic est enim Gentilium Pluto, mortuorum devorator. Sensus ergo est, quasi dicat: Domitianus, et Gentiles tyranni, æque ac Judeij minantur vobis, ô Christiani, ob fidem In me, necem, quodque per eam è vita vos exturbabunt, et ad inferos mittent; minantur, quin et rcipsn faciunt; at nec ipsos nec ipsa metuite: ego enim habeo claves mortis et inferni, ego sum plenus eorum Dominus; ac proinde sicut ego à morte el inferno triumphans resurrexi: ita quoque possum, cui volo, vitam dareei reddere, vel eripere; ac praesertim mortuos et occisos pro me meaue fide possum resuscitare, cl de facio resuscitabo ad gloriam et vitam beatam. Quinimo faciam ut mors et infernus, quæ obiter ad horam vos perstringunt, quasi ministri mei convertantur et grassentur in vestros pcrs(*Cutores, risque veram elælernam mortem ac gehennam inferant. Christianorum enim, priek i lim Maiiyiini, mors, potius esi transitus ad % itam: impiorum vero mors est transitus ad morii ni ælornam, (jusque exordium et inchoatio. Ha Pannonius, Alcazar et alii.

19. SCRIBE ERGO QUA VIDISTI (II OCC. 1.) ET QUA suxt: quæ scilicet nunc fiunt in Ecclesia, puta 20. Sacra viEXTtiu, id est arcanam significationem (est meionymia) septem stei. I KBM.) Ha Ambrosius, Rupertis, Anselmos, Hibera et Pererius. q. d. Scribe visionem hujus (, pib*, et ejus explicationem, in iiacenim quasi in prologo "ummalim continetur cl repræsentat I r tola Apocalypsis, (mia çi/a' sunt, id est

praesens status Ecclesia*, et quæ oportet fieri posilute, tum statini sub Trajano, aliisque Imperatoribus persecuturis Ecclesiam, tum maximo sub finem mundi.

Nota. Alia ratione visiones ænigmaticæ cl symbolycæ; alia Sacramenta iio v ú legis vocantur Mysteria, sive Sacramenta. Illa cftim vocantur Mysteria et Sacramenta, quia res sacras supernaturalales et mysticas arcane significant; sunt enim ipsa (piasi imagines, (piarum lotum esse est significare et representare res ipsas; sicut imago Caesaris non est aliud, quam pictura vel similitudo repræsentans Cæsarem. Hæc vero ita vocantur, quia res sacras el significant, et simul exhibent; non enim sunt inania, liti vclera, sed efficacia, nipote Christi. Cum enim in baptismo dicit sacerdos: *Ego te baptizo*, non tantum dicit, quod baptizando corpus significet se baptizare, id est abluere, animam; sed quod, sicut hoc significat, ita et rcipsa efficiat. Sic in Eucharistia cum in persona Christi ait: *Hoc est corpus meum*, significat sub speciebus panis et vini non tantum representari!, sed et vere adesse ac latere corpus Christi, sicut per fumum significatur latens ignis sub fumo.

21. Septem steel.«, Angeli suxt septem Ecclesiarum.] *Angeli*, id est Episcopi, ut patet c. seq. v. 1.8. 12. 18. Ibi enim scribit angelo, id est Episcopo, Ephesi, Smyrnæ, Pergami, Thyaliræ, etc., cosque muneris Episcdpalis neglecti arguit, monet et instruit.

Perperam ergo Orígenes, hom. 20. in Numeros, el hom. 35. in Lucam, ac ex eo S. Hieronymus inc. 6. Michææ sub initium, proprie hic angelos accipiunt. Angeli enim, inquiunt, versantur in periculo, et nisi nos bene custodiant, non videbunt faciem Patris. Sed hæc est hæruis Origènis, cujus verba transcribere solet sanctus Hieronymus, etiamsi ipse ea improbet, uti ipse so purgat Apoìog. 1. contra Hullinum. Pr.r-mitiilcrgo Joannes Apocalypsi snæ, septem epistolas ad septem Episcopos et Ecclesias Asiæ suæ*, ut ex iis discant (piem fructum ex Apocalypsi capere, quid in moribus suis corrigere, quid perficere debeant, ac vicissim epistolis subjungit suam Apocalypsin, ulex ea ipsos incitet ad mores suos corrigendum el perficiendum. Ila Alcazar.

Nota: ex Apocalypsi Ecclesia Illomana accepit multos ritus et eæremonias. Ita ex hoc loco .icrpsisse videtur olim septem Cardinales Episcopos in basilica Lateranensi, cuius Episcopus proprius et germano* est Pontifex Romanus. Docet id dicerie B. Petrus Damiani, cujus verba recitavi Zachar. 3. v. 9. Quisque horum septeni Episcoporum suo die per septimanam, jngilrr Missam celebrabat in altari majori basilicæ Lateranensis, nli habent Annales Romani.

Porro Episcopi dicuntur Angeli, primo, quia sunt internuntii Dei ad populum. Unde Malachiy 2. 7. dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, ct legem requirent er ore ejus; quia angelus Domini exercituum est*.

Secundo, quia ut angeli debent homines purgare, illuminare* t perficere: hoc enim est eorum officium. S. DiOhys. cap. A. Cœlest. hierarch, docet cœlestes illos spiritus appellari angelos, eo quod eis primo insit divina illustratio, ac per cos ad nos veniat. Quod mirifice quadrat in sacerdotes et Episcopos; nam, ul ait S. Hieron. in illud Malach. 2. *Angelus Domini exercituum est; Angelus, id est nuntius» sacerdos D i en 4-*

itine dicitur, quia Dei et hominum sequester est, et usque ad populum nuntiat voluntatem. Talis erat Illo angelus, qui dicebat 2. Corinth. 5.19. *Posuit in nobis verbum reconciliationis: pro Christo ergo legatione unguimur, (unquam Deo exhortante per nos. Sunt ergo sacerdotes quasi annuli Dei signatorii quiquam in se figuram surs moribus expressam continent, eandem quasi in mollissima cera, populo imprimunt, juxta illud Jerem. 22. 24. /innuitis in manu dextera mea. Quocirca castissimi et purissimi debent esse instar angelorum, ut eandem puritatem in fideles transfundant. Idem consuerunt Gentiles. Quærii Plutarch, in Problem. Rom. cap. 111. Cuiusmodi sacerdotes non modo caprea abstinere, sed ne eam quidem contingere juberentur; causamque affert, ut horrorem in libidinem, cujus symbolum est caprea, indicarent. Magis mirum est quod scribit Gellius lib. 10. c. 15. nefas fuisse sacerdoti tangere, inio nominare hederam, quia scilicet hedera arcto illo complexu, nescio quid laschiæ præseferat. Vide Tiraquell. leg. 15. connubiali n. 118. Dine exodi 28. 17. smaragdo qui crai in Rationali Pontificis, fuisse inscriptum nomen et tribuni Levi, quæ sacerdotalis erat, ad repræsentandum ejus pudicitiam, cujus symbolum est smaragdus, censet ibidem Abul. licet verius sit smaragdo inscriptum fuisse nomen Judæ, ut ibidem dixi.*

Tertio, quia caste, sancte et angelice vivere, et quasi angeli inter homines, imo inter bruta versari debent, uti ait S. Chrysost. Vide S. Dionys. Eccles. hierarch, c. 12. et Alcazar Apocal. 4. viii per Seraphim, quos vidit Isaias cap. 6. ad litteram intelligit Apostolos et Episcopos; licet verius sil eos tropologice tantum intelligi, uti ostendi Isaiæ G.

Talis angelus fuit S. Willibaldus, primus Episcopus Eyslellensis, qui *neglector exstitit sua quietis, refuga propria voluntatis, appetitor laboris; pallescens abjectionis, impatiens honoris; pauper in pecunia, dives in conscientia; humilis ad merita, superbus ad vitia.* Ita habet ejus Vita scripta à Philippo Episcopo Eystellensi, quam edidit noster Grelserus cap. 36. ubi eide eodem subdii: *Rulla sibi ex omnibus propensior cura, quam ut Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur: qui maceratum corpus continuis jejuniis habens, studebat de persecutore generis humani inimico longo triumphare martyrio; ut de eo dici possit illud S. Ambrosii: Plus currit id certamine Confessor iste sustinens, quam Martir ictum sufferens, mucrone fundens sanguinem.* Sancte mortuus est anno Domini 781, cuius 36 annis quasi Episcopus rexisset Ecclesiam Eystellensem, quam ipse fundavit.

Nola. Illi angeli sunt in dextera Christi. Primo, quia in digniore gradu in Christi Ecclesia ab eo sunt constituti. Ita Anselm, et Andas. Secundo, quia à Deo præ cæteris proteguntur, conservantur et foventur. Vide dicta v. 16. Ideoque habent angelum allions ordinis, à Deo sibi ad Ecclesiam regimen destinatum. Vere prudenter nuper Episcopus Alrebatensis in Belgio, cuidam petenti quamdam dispensationem, allegantique se consuluisse Doctores, illosque asserere Episcopum posse in hoc casu cum eo dispensare, respondit; *Doctores habent angelum Doctorale™, ego habeo angelum Episcopalem. Hic mihi dictat, alio possim dispensare, non tamen debere» nec diffrahi Ergo non dispensatovi Nimirum divinati**

in ore regis (Episcopi), in iudicio non errabit os ejus.

Moraliter disce hic quanta sit dignitas et sublimitas status Episcopalis. Episcopi enim hic vocantur *Stellas*, et *angeli dextera Christi*. Rursum, vocantur *Principes Dei*, et *Principes sanctuarii*. Ita enim vocantur 24 pontifices, sacerdotibus Aamnicis præpositi, qui erant typi et forma Episcoporum, 1. Paral. 24. v. 5. et 15. Tertio, Episcopis proprie dicitur illud 1. Petri 2. 9. *Eos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.* Et illud psalm. 8. 6. *Ego dixi: Dii estis, et (ilii Excelsi omnes.* Quarto, Conci I. Trident. ait Episcopatum esse *munus angelicis humeris formidabile*. Rursum sicut S. Pelro succedit Summus Pontifex, ita aliis Apostolis succedunt Episcopi. Ipsi ergo nunc in Ecclesia sunt Apostoli Christi; Apostolicam ergo Apostolorum vitam, doctrinam et zelum imitentur. Quinio, S. Ignatius ad Philadelph. hac gradatione Hierarchiam in Ecclesia docet: *Principes obediunt Cæsaribus, milites Principibus, Diaconi Presbyteris sacrorum præfati: Presbyteri, Diaconi, et reliquus Clerus una cum populo universo, militibus, Principibus et Cæsaribus, ipsi Episcopo pareant; Episcopus Christo; et Christus Patri.* Idem ad Smyrnenses: *Omnes Episcopum sequimini, ut Christus Putrem.* Et inferius; *Laici Diaconis subiciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo. Episcopus Christo, ut ipse Patri.* Et rursum: *Quomodo ultionem evadere poterit, qui præter Episcopum (contra Episcopi voluntatem et jussa, invilo Episcopo) aliquid egerit? Sacerdotium enim est summa omnium bonorum, qui in humilibus consistunt, quod si quis inhonoraverit, Deum inhonorat, et Dominum Jesum Christum primogenitum totius creaturæ, et solum natane principem, ac sacerdotem Dei.*

Hinc secundo, discant Episcopi quanta sit eorum obligatio, tum ad sanctitatem Ecclesiæ præluceant, tum ut sua vigilantia et prudentia mores improborum corrigant, et probos in virtute promoveant. Audiant S. Chrysost. hom. 38. in Matth. *AT stoma»has sanas est. totum corpus validum est; ita si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret: si autem corruptum fuerit, tota Ecclesia marcescit.* Cum ergo videris populum indisciplinatum et irreligiosum, sine dubio cognosce, quia sacerdotium ejus non est sanum. Hinc Chromatins In cap. 6. Maith. *Episcopus, ait, est quasi oculus Ecclesiæ corpus illuminans: si ergo lumen, quod in te est, ô Ecclesia, tenebræ sint, tenebræ: corporis quanta erunt? Et S. Hieron. contra Lucifer: Ut sal. inquid, omnem elbum condit, ita mundi et Ecclesiæ: totius condimentum est Episcopus: qui si infirmatus fuerit perhirresim, libidinem, etc. d quo alio poterit condiri, cum ipse fuerit omnium condimentum? Idem epist. A3. Tanta, ait, debet esse conversatio et ruditi Pontificis, ut omnes motus, gressus, et universa ejus Opera notabilia sint, veritatem mente concipiat, et eam toto habitu resonet et ornatu, ut quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina sit populorum.* hiem ad Heliodorum Episcopum, monens ne nimis lugeat mortem Nepotiani nepotis sui: *hi te, ait, omnium oculi diriguntur; domus tua. et conversatio quasi in specula constituta, magistra est publicæ disciplinæ; quidquid feceris, id sibi omnes faciendum putant. Cave ne commitas, quod aut vii reprehendere volunt, digne lacerasse videuntur| nul qui imitari tunc antur delinquere» Idem ad*

euindeo) : *Non est facile stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium ; ne forte Denial angelus, qui scindat velum templi tui, qui candelabrum tuum de loco moveat.*

S. Gregor. in Pastoralis : */ib imperitis, inquit pastorale magisterium quanta temeritate suscipitur, cum sit ars artium regimen animarum ! cl tantum debet populi actionem actio transcendere Prosalisf quantum distat à grege vita pasto-*

ris. Rursum : *Lux gregis est flamma pastoris,* Legant Episcopi cl Pastores vitatu S. Martini, Nicolai, Ambrosii• Augustini, Basili!, Chrysostomi, Borromæi, et aliorum Ecclesiae Præsulum. Nihil enim ita spiritum illuminat, delectat, movet, elexcit ad vitam sanctam, et in suo gradu perfectam, atque similium Sanctorum vitæ et exempla , uli reipsa mulla , et mullorum experientia didici, cl in dies disco»

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS,

Joannes jussu Christi scribit: Primo , angelo Ephesi , ut primam charitatem collapsam repareret; ni faciat, minatur quod amovebit candelabrum ejus; si faciat, PROMITTIT EI LIGNUM VITÆ. SECUNDO , V. 8. ANGELO SjiYRNæ , UT SIT CONSTANS IN FIDE ET VIRTUTE USQUE AD MORTEM , PROMITTENS EI CORONAM VITÆ. TERTIO, V. 12. ANGELO Pergami, ut fortiter se opponat Nicolaitis, minans eis gladium, et promittens EI MANNA ABSCONDITUM , ET CALCULUM CANDIDUM. QUARTO , V. 18. ANGELO THYATIRÆ , UT RESISTAT JeZABELI DOCENTI FORNICARI, ET VESCI IDOLOTHYTIS, PROMITTENS £1 POTESTATEM SUPER GENTES, ET STELLAM MATUTINAM.

l * ‘ NGEL0 Ephesi Ecclesiae scribe : Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua ’ (lu’ ambulai ðn medio septem candelabrorum aureorum. 2. Scio opera V lia ’ toborem, et patientiam luam , et quia non poles sustinere malos ; ct X. (cn(asfj C0Sj qUj sc jicmit apostolos esse, et non sunt, et invenisti eos mendaces. 3. Et patientiam habes , et sustinuisti propter nomen meum, et ^¿¿non defecisti. 4. Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primum reliquisti. 5. Memor esto itaque unde excideris; et age poenitentiam , et prima opera fac: sin autem, venio tibi, cl movebo candelabrum tuum de loco suo , nisi poenitentiam egeris. 6. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolailarum, quæ et ego odi. 7. Qui habet aurem , audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei. 8. Et Angelo Smyrnae Ecclesiae scribe. Hæc dicit primus, ct novissimus, qui fuit mortuus, et vivit : 9. Scio tribulationem luam , et paupertatem tuam ; sed dives es : ct blasphemaris ab his, qui sc dicunt Judæos esse , ct non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. 10. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem ut tentennini ; ct habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem , et dabo tibi coronam vitæ. l 1. Qui habet aurem , audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis : Qui vicerit non lædetur à morte secunda. 12. Et Angelo Pergami Ecclesiae scribe : Hæc dicit, qui habet rhomphæain utraque parte aculam : 13. Scio ubi habitas, ubi est sedes satanæ ; et lenes nomen meum , et non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi Satanæ habitat. 14. Sed habeo adversus te pauca ; quia habes illic tenentes doctrinam Balaam , qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israel, edere, ct fornicari. 15. Ita habes et tu tenentes doctrinam Nicolaitarum. IG. Similiter poenitentiam age, si quo minus veniam libi cilo, ct pugnabo cum illis in gladio oris mei. 17. Qui habet aurem , audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis : Vincenti dabo manna absconditum , ct dabo illi calculum candidum ; cl in calculo nomen novum scriptum , quod nemo scit, nisi qui accipit. 18. Et Angelo Thyatiræ Ecclesiae scribe : Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis , cl pedes ejus similes aurichalco. 19. Novi opera tua , et fidem , ct charitatem tuam , et ministerium , et patientiam tuam , et opera tua novissima plura prioribus. 20. Sed habeo adversus te pauca ; quia permittis mulierem Jezabel, quæ se dicit propheteu , docere, et seducere servos meos, fornicari, et manducare de idolothytis. 21. Et dedi illi tempus ut pœnilentiam ageret; et non vult poenitere à fornicatione sua. 22. Ecce mittam eam in lectum ; et qui moechantur cum ca, in tribulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ah operibus suis egerint. 23. Et filios ejus interficiam in morte, cl scient omnes E'ielesiae, quia

c o sum scrutons renes et corda; cl dabo unicuique vcslrùtn secundum opera sua. \ obis autem dico, 24. et cæleris qui Thyaliræ estis: Quicumque non habent doctrinam liane, et qui non cognoverunt altitudines Satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus ; 25. tamen id, quod habetis, tenete donec veniam. 26. Et qui vicerit, et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes, 27. cl reget eas in virga ferrea , et tanquam vas figuli confringentur, 28. sicut cl ego accepi à Patre meo ; et dabo illi stellam matutinam. 29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

1. Angelo Ephesi Ecclesia sciunt;.] *Angelo*, id est Episcopo, uti dixi cap. 1. v. 20.

Ephesus nobile emporium, el metropolis Asi® minoris , Amazonum fuit opus. Ab iis enim conditam esse tradit Justin, lib. 2. et Plinius lib. 5. 29. licet Pherecydes, cl ex eo Strabo, ab Antiocho Codri Atheniensium regis lilio extrudam tradant. In hac celeberrimum fuit Dianæ templum, à tota Asia ducentis annis ædiücalum. Ephesi prædicavil Paulus ibique Timotheum Episcopum constituit. Unde et ejus ad Ephesios exstat epistola, scripta 38 annis ante hanc Apocalypseos.

Nola. Hæc est prima Christi epistola, quam Episcopo Ephesi, et per Episcopum scribit toti Ecclesiæ, ut palet c. 1. v. 7. 11. 17. 24. ubi dicitur : *Qui habet aures audiendi, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis*. Hinc moraliter Alcazar censet in hisce septem Episcopis notari septem conscientiarum genera inter Episcopos, aliosque fideles quoslibet. Primum genus, est improborum , qui audacter in scelera ruunt. Secundum, tepidorum. Tertium, eorum qui probat® sunt virtutis. Quartum, eorum qui in virtute imbecilles sunt, sed à Deo proteguntur, ac à laniationibus liberantur. Quintum, lassorum, eorum? scilicet, qui ob lassitudinem in via Dei nonnihil retrocedunt. Sextum, timidorum. Septimum, imprudentium. Unde hos septem Episcopos comparat septem planetis. Sardensis enim erat ut Mars, audax et praeceps ad malum. Laodiceus ut Saturnus , piger ac segnis. Smyrnensis vehit Sol, virtutis eximiæ, et omnia nubila superantis. Philadelphius imbecillior, sed prosperioris fortune, ut Jupiter. Ephesinus erat velut Mercurius bonus et prudens, sed lassus, indeque remissi ardoris. Pergamenus ut Luna, timidior: nam luna timorem creditur indere iis quibus dominatur. Thyalirensis sicut Venus, imprudenter fervidus.

Itaque has septem Epistolas esse velut septem Christi Pontificis summi decretales, quibus lotum cœlesle Jus Canonicum, docti i. scilicet ad mores spectantis, summa comprehenditur, per quam hominum conscienci® informantur, et in vera sanctitate proluciant. Hos ergo septem Episcopos Deum, quasi septem specula fidelibus constituisse, ut in iis quisque suam conscientiam et vitæ rationem possit contemplari, eamquo vel corrigere, dirigere et perficere. Symbolice cl propheticæ. Petrus Galatinus hic censet hisce septem Christi epistolis significari septem Malus et vicissitudines Ecclesiæ sibi invicem ex ordine successuras, quas ipse enarrat.

Quæres quis fuerit ille angelus, id est Episcopus, Ephesi? Respondet Lyranus communem esse sententiam, fuisse S. Timotheum, ad quem S. Paulus scripsit duas (pistolæ. Negat tamen id Ribera, niel ipso Lyram Quia, inquiunt, Timotheus fuit vir sanctissimus: hic autem Episcopus Ephesi valde à Christo redarguitur. Verum id ipsum asserunt Aureolus, Viegas, Alcazar. Percruius hic, Magalianus proæmio in epist. ad Timotheum, cl Baronius. Idque salis ex Chronologia evinci potest; nam hoc tempore non alius fuit Episcopus Ephesi quàm S. i. imotheus : nam S. Paulus scripsit epistolam ad Timotheum. (pasi ad Episcopum Ephesi, anno Christi 57; hæc autem scripsit Joannes anno Christi 97. Timotheus vero obiit Episcopus Ephesi, anno Christi 109, qui fuit decimus Trajani. Tunc enim successit ei in episcopatu Ephesino Onesimus, quem Philemoni scribens commendat S. Paulus. Unde eodem anno Christi 109, scribens ad Ephesios S. Ignatius, post Timotheum meminit Onesimi, tanquam jam recentis eorum Episcopi. Errant ergo, qui ex Melapbrasle contendunt Timotheum ante hæc lempora sub Ddmitiano occisum esse. Nam post hæc lempora S. Dionys. Areopagita plerosque suos libros scripsit, cl inscripsit hinc Timotheo. Ad argumentum Ribera» respondebo v. h.

Hæc dicit qui tenet septem stellis.] De quibus dixie. I. v. uli. Hinc incipilepistolola Christi ad Episcopum Ephesinum. cl sub ejus persona ad quemvis Pastorem cl Prælalum, imo ad quemcumque fidelem, qui in pristino charitalis ardore refrixit. Unde ut cum excilelet inflammet, initio ei in memoriam revocat vocationem et celsitudinem gradus sui. q. d. Memento te vocatum esse à Christo, ut sis stella el lux mundi; cura ergo ut splendore et fersore luo mundo præluceas. mementote esse in dextera Christi, t. hristum in te jugiter oculum intendere, velle te uli. quasi instrumento et face ad illuminandam Ecclesiam, ac convertendum tientes. Vide ergo ne opus Christi impediatis, vide ne Ecclesia fulgorem obscures, vide ne sis causa, cur mulæ animæ per te salvandæ, tua lepidilale et segnitie pereant ; has enim a le reposcel Christus. Quocirca ille age. ille vive, ille ferve, ut per te omnes glorificent Patrem qui in cœlis est, ut infideles et impios ad Christum traducas, tepidos accendas, strenuos el fenidos magis inflames. Imitare Paulum dicentem : *Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?* 2. Corinth. 11. 29.

2. Scio OPERA TUA ET LADORFV.] Vide laudes hujus Episcopi apud Perer. disp. 3. cl 6. Moraliter suo exemplo docet nos Chi islus , ut reprehensionem vitii laude virtutis temperemus» ne nimis acerba accidat; sicut mediti pilulas circumliniunt saccharo. Audi Rupert, hic : *potanda*. inquit, *dispositio sermonis qudm artificiosa sit. Et priusquam emitteret auctoritatem reprehensionis* quiv laudanda erant, collaudavit ; et post ubi corripuit atque minas intentavit, rursus quod laudandum erat, laudavit. Ita reprehensionis amaritudinem, ne nimis offenderet atque exterrit, collaudationis dulcedine circumlinivit. Eum-

(loin moderationem tenuit Christus Dominus in femina illa Samaritana arguenda. Nani imprimis ejus in loquendo veritatem commendavit : *Rene dixisti*, inquit, *quia non habeo virum*. Juan. U. v. 18. Deinde ejus in vivendo intemperantiam reprehendit: *Quinqueviros*, inquit, *habuisti, et nunc quem habes, non est tuus vir*. Tandem quasi non salis fuerit ejus veritatem semel commendasse, iterum commendat : *Hoc vere dixisti*. Subdit Rupei tus : *Magnum hoc*, inquit, *et digne imitandum est magisterium spirilds Dei ; corripere quidem ea, quæ emendatione indigent; sed inter corripiendum, cl prius, cl posterius collaudare, si qua bene dicta sunt, vel acta ab eo qui in aliis corripitur : quatenus quoad fieri potest, teneatur benevolus ; el non refugiat confusus, aut exterrius, audire non sustinens peccatoris animus*.

ET TENTASTI EOS, QUI SE DICUNT APOSTOLOS ESSE, et non sunt,] examinasti, explorasti, el redarguisti vos qui mentiuntur se esse Apostolos, cum sum pseudoapostoli.

3. Et sustinusti propter nomen meum persecutiones et varias tribulationes ; et non defecisti.] Græce. οὐκ «orlai»; ; /ontaty cnim significat et laborare simpliciter, el in actu perfecto ita laborare, ut in labore deficias el succumbas. Priori modo accipitur versu præccedenti : *Scio opera tua el laborem*, græce $\chi\omicron\kappa\omicron\chi$: posteriori modo capitur hoc loco. Quamquam Petrus Faber. l. 2. Agonist, c. 8. probabiliter suspicetur in Græco hic esse mendum . et pro $\epsilon\chi\alpha\iota\alpha\alpha\alpha$, legendum Non cnim videtur Apostolus aliter hoc versu, aliter versu præccedenti accipere. Unde cl Aldinus codex novi Testamenti editus Venetiis anno 1518, et Roberti Stephani editus Parisiis anno 1516, et Basileensis anno 1565, et Lugdunensis anno 1571, sic legunt : « $\epsilon\chi\alpha\iota\alpha\alpha\alpha$ $\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\iota\alpha\tau\epsilon$ xai οἱ $\chi\tau\iota\lambda\iota\chi\alpha\gamma$, id est, Cl propter nomen meum laborasti, vel lassatus es el fatigatus, sed non defecisti.

Zi. Sed habeo adversum te pauca.] *t *pauca* delent Romana el Graeca, ac Syrus, qui vertit : *Sed habeo contra te propter tuum illud primum quod reliquisti*; vel, ut Arabicus : *Dimisisti abs te*.

Quod ciia iutatem tuam primam reliquisti.] Ambrosius el Haymo censent hunc Episcopum charitatem amisisse, ei fuisse in statu peccati mortalis.

Verum quis credat hoc de S. Timotheo? Præscribitur enim hic ejus patientia, zelus el illustria opera non tantum pnetentia, sed et præsentia commendentur? Melius ergo Ribera, Pcrerius, Alcazar el alii exponunt, q. d. *Primum charitatem*, id est, primum illum charitalis fervorem reliquisti. Ea cnim est humana infirmitas, ul qui magno spiritu cœperunt servire Deo, sensim de ejus contentione remittant, languescant, latescant, topi St nl.

Videtur ergo S. Timotheus, qui per 40 annos jani fuerat Episcopus Ephesi (fuit enim Episcopus anno Christi 57, et jam agebatur annus Christi 97, ul dixi v. 1. ergo jam ab episcopatus exordio effluerant 40 anni) nonnihil intepuisse in predicando verbo Dei, in labore convertendi Ephesios : eo quod videret Judæos el Gentiles Diana? Epheslæ cultores sibi pertinaciter obsistere; unde parlim ex pusillanimitate et tepore, partim ex prudentia humana, suggerente quod pacis causa oporteret remissius agere, ne nimio irro magU rem Christianam turbaret, cl infideli intra we suosque concitant (uti Ephesi

olim S. Paulo contigisse , turba contra ciim conclamante : *Magna Diana Ephesiorum* , Actor. 19. 3A-meminerat) depristino evaiigehzandi ardore nonnihil remisit, fuilque hoc ejus peccatum veniale, non lethale. Sæpe cnim Prælali magis peccant per remissionem, quæ specie prudenti obrepit, quam per imprudentiam, <piæ sub specie zeli. Ulrumque tamen vilium est, utrumque hic reprehenditur a Christo, prius in Episcopo Ephesirio, poslerius in Thyalircnsi, inquil Alcazar.

Monitus ergo hic à Christo per S. Joanneni Timotheus, remissionem suam correxit, et primum fervorem prædicationis resumpsit, fervidequo reprehendit cultores Dianæ, idboque ab iis martyrio est affectus anno Christi 109, dic 2/Januarii, quo dic ejus memoria tabulis sacris adscripla in Ecclesia quotannis recolitur.

Adde hæc non dici soli Episcopo, sed et ejus Ecclesiæ Ephesinæ, uldixi initio capitis. Fideles ergo Ephesii hic leporis arguuntur in suo, cl per suum Episcopum, utpole in quem quasi in capulet pastorem omnis subditorum culpa, nota cl reprehensio redundat. Vulgo dicimus : *Aon est peccatum in collegio, quod non faciat Rector*. Sic non est peccatum in parochia et diœccsi, quod non faciat Paslor el Episcopus ; ila Pererius , qui tamen non recte censet nullam hic fuisse Timothei culpam; sed omnem, quæ hic arguitur, fuisse Ecclesiæ et fidelium. Proprie cnim el primo, culpatur hic Episcopus , atque lepor et culpa fidelium fere sine tepore et culpa Episcopi esse nequi > uti docet S. Chrysostomus hom. 38. in Mattii.

Morah Ter nota. Facile homo, etiam sanctus el perfectus, à primo fervore tepescit. Primo, quia animi est mobilis, mollis et inconstantis. Secundo, quia difficilis est et violentum tot dillucullalibus el lenlationibus, quot indies occurrunt, resistere. Tertio, quia gratia in nobis est quasi in loco alieno, non naturali ; unde natura nostra, nisi vis continua adhibeatur, ad se et naturalia sua desideria redit. Quarto, quia habemus innatam concupiscentiam, quæ gratiæ et bono semper reluctatur, contra (pam pugnare, et quasi adverso flumine, imo fluctu remigare debemus.

Memorable est dictum S. Bernardi epist. 56. ad Richardum Fontanensem Abbatem : *Multo [licitius , ait, reperias multos sccculares converti ad bonum, quàm unum quempiam de Religiosis transire ad melius. Rara avis in terris est, qui de gradu quem in Religione forte semel attigerit, vel parum ascendat*. Et S. Bonavenluræ : *Eidi multos, qui à sæculo transeuntes ad Religionem profecerint, vitamque mutarunt : vix vidi, qui in religione post novitiulum ferventiores cl perfectiores evaserint*. Quocirca ipse in vita S. Francisci de eo quasi quid larum Cl mirum scribit C. 11. Vitæ ipsius, quod appropinquans ad finem vitæ, Christo per sacra stigmata *confixas cruci tam carne quàm spiritu, non solum Seraphico amore ardebat in Deum, verum etiam sitiiebat cum Christo crucifixo multitudinem salvandorum, ideoque se suumque corpus emortuum per civitates et castra faciebat circumvehi, ut ad crucem ferendam arteros animaret*. Fratribus quoque dicebat : *Incipiamus, fratres, servire Deo nostro, quia usque nunc parum profecimus. Flagrabat etiam desiderio ad humilitatis redire primordia, ul leprosis, sicut à principio ministraret, corp tsque jam prie labore collapsum*

evocarfi ad pristinam servitutem. Proponibat, Christo duce, se facturum ingentia, cl fatiscentibus membris spiritu forti? cl fervidus novo sperabat certamine et hoste triumphum. Aequè enim languor, vel desidia locum habet, ubi amoris stimulus semper ad majora perurget. Tanta autem erat in eo carnis ad spiritum concordia, tanta obedientur promptitudo, quod cum ille ad omnem niteretur sanctitatem pertingere, ipsa non solum non repugnaret, sed praecurrere niteretur.

Itaque contra leporem hunc, bosque ejus fontes crebro el assidue, ac præsèrlim initio septimana:; mensis el anni, æque ac in majoribus festis homo spiritum suum languescentem suscitare, ac pristina stia vota et proposita renovare debet. *Cogita*, inquit S. Bernard, epist. 91. *in scala Jacob angelos omnes vel ascendere, vel descendere, neminem stare. Et luergosi non proficis, deficis, et ubi incipis nolle fieri melior, desinis esse bonus.* Unde psalm. 83. dicitur: *Ibunt de virtute in virtutem.* Et Proverbi b. *Justorum semita quasi tax splendens procidit, et crescit asquead perfectam diem.* Et Cani. G. *Qua? est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Quocirca Abbas Agallio in Vitis Pat. I. b. cap. de discretione, cuidam Religiosam vitam ambienti hoc praeceptum dedil: *Sicut in prima die quando ingredieris ad fratres, ita custodi peregrinationem tuam omnibus diebus viter luet, nec assumas fiduciam*, q. d. Fervorem, reverentiam et verecundiam novitialis, tolo tempore Religionis conserva, ac cave ne successu temporis lias liber el audax in loquendo, carpendo, murmurando, otiando, etc. Vide dicta Philip. 3. 13. el Ephes. 6. 22. el Rom. 12.2.

Speciatim vero Episcopum non debere tepescere in concionando, si pauci aut nulli convertantur, docet S. Chrysosl. hom. 1. de Lazaro: primo, exemplo fontium, qui semper scaturiunt, licet nemo inde hauriat; secundo, exemplo Jeremiæ c. 20. 7. qui irrisus a Judæis, jubetur tamen à Deo. iis concinnari; tertio, exemplo Christi, qui Judain. licet obstinatum, admonuit; (piarlo, quia qui boni sunl saltem fiunt meliores, et qui jam non convertuntur, forte postea converterentur. Unde (idem Timotheo S. Paulus epist. 2. c. fi. præcipit dicens: *Eradica verbum, insta opportune, importune; argue, obseca, increpa in omni patientia.*

5. Sin autem, vemo Tint, et movebo (Syrus, moveo, scilicet illico el subito) candelabrum de loco suo.] q. d. *Candelabrum*, id est Ecclesiam, a te auferam, ne sis ejus caput et Episcopo, eamque in alterius manu collocabo. Nam c. 1. v. ult. candelabra exposuit Ecclesias, itæ autrui dicuntur moveri de loco, id est de statu suo, cum ab uno capite, puta Episcopo, ad alium transferuntur, et in ejus manu gubernanda? collocantur. Sic regna dicuntur moveri, mulari, el de gente in gentem transferri. cum rex el imperator mutatur, <4 ex alia gente suscitatur, tam enim corpus est in capite, quàm capul in corpore; tam regnum est in rege, quam rex in regno; tam Ecclesia est in Episcopo, (piani Episcopus in Ecclesia. Molo ergo ri mulato capito, movélur cl mutabile corpus; multilo rege, mutatur respublica; mutalo Episcopo, mutatur Ecclesia.

Sic monarchia Chaldæorum dicitur mutala et translata ad Persas, cum monarcha factus est Cyrus; Persarum ad Gracos, cum monarcha factus rii Alexandert Græcurum ad Romano? i

cum monarcha facili* est Augustus. Ila RupeiL Hugo, Richardiisel Victorious.

Unde posset rursum hæc phrasis per hypallagen explican hoc modo, q. d. Movebo candelabrum tuum de loco suo, hoc est. movebo le do loco candelabri tui, id est, amovebo le ab Episcopatu Ecclesiæ, nuferauì libi dignitatem æque ac gratiam, ridona Episcopalia, quibus presides et præfulges Ecclesiæ luæ. Simili hypallage de dæmonibus dicitur Apec. 12. v. 8. *Neque locus inventus est amplius earum* <n calo, q. d. Ipsi non sunl amplius inverili in loco suo in cœlo. Aut polios *candelabrum* per melonymiam ponitur pro ipsa *lucerna*, seu candida quæ in candelabro est sila. Ilæccnim similis csl regi iu solio, et Episcopo in cathedra sedenti. Unde io Scriptum lucerna signiRcal regnum, el consequenter sacerdotium; hoc enim est regnum sacerdotale, et sacerdotium regale. Hinc psalm. 131. 17. dicitur: *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo.* 3. Reg. 11. 3G. *Filio autem ejus dabo Tribuum unam, ut remaneat lucerna David.* Movebo ergo candelabrum, id csl lucernam, hoc csl episcopatum luum, *de loco suo*; puta à te, in quojam consistit: ila Deirio adagio 112.

Secundo. Hayino, Thomas Anglicus. Dionys. et Ribera censent aliter hic accipi candelabrum, quante. 1. scilicet pro ipsa dignitate el gratia Episcopali, q. d. Auferam a te candelabrum .id est episcopatum tuum, quo præfulges Ecclesiae. Sic Elias el Henoch c. 11. ft. vocantur *duo candelabra* in conspectu Dei.

Hanc expositionem, licei in re cum prima coincidât. recte impugnat Alcazar, quod in his srp-lem Episcopis semper ad visionem c. 1. habeatur respectus; ergo coactum est hir aliter accipere candelabrum. quàm c. 1. præsertim cùm in hac ipsa epistola expressa liat sepium candelaborum c. 1. mentio v. 1.

Tertio, Andreas Cæsar exponit, q. d. Candelabrum, id est sedem Pontificiam Epheso auferam et transferam eam in civitatem regiam, v. g. Byzantium, sive Constantinopolim.

Quarto, Ambrosius el Beda exponunt, q. d. Privabo te mercede, quæ Episcopo el Bectori Ecclesiæ pro sua cura el labore promissa csl a Deo.

Quinto, Victorious Martyr: *Movebo*, inquit. *candelabrum.* id esi, *dispergam plebem tuam*; ctLvran. *Obcdimticr*, ait, *tutr subtraham subditos tuos*; el Andreas Cæsar. *Audabo plebi m luam gratia et protectione mea, eamque in fluctus et tempestates conjiciam.* Sic el Alcazar censui hic Deum minari Episcopo pacis publico? perturbationem.

Propria enim et congrua, inquit, remissionis puma est, ut qua ratione existim; b.it aliquis su quiete el tranquillitate iruiiurum. remitiendo scilicet aliquid de fervore el zelo, eadem res devolvatur in majorem civium seditionem, ei fidelium peritirbalionem; tum quia Deus justo quemque punit in eo in quo peccat; tum quia inter homines solet ex remissione ducis oriri perturbatio militum: sicut ex adverso disciplina et severitate inulto melius conservatur et augetur pax et obedientia. Ita lil ul Prælalus, dtiui paral quietem, inquietem pariat, ei disper« galur plebs, el subditi a Prælali obediunlia se subtrahant. Vulgodieilur: *Ubi rigor, ibi vigori nfd t^crltd^ ibi au;t^ Itoti* Illudo lqMo

q.d. Ex humana prudentia putabas leper remissionem difficultates et perturbationes effugiturum, et adepturum pacem et quietem; at ego te puniam, inducendo te in ipsam tentationem, quam per viam non bonam fugiebas; plectam enim tuam negligentiam seditione et commotione civium tuorum, quam certissime effugisses, si non prudentiam humanam, sed mea consilia secutus, zelum exercuisses et spiritalem fervorem. Ille sensus valde moralis, prudens, et in praxi perutilis est. Sed primus sensus, uti simplicissimus et planissimus, ita maxime genuinus videtur. Non enim Ecclesiæ, sed ipsi Episcopo peccanti punitionem itane intentat. Hoc est enim quod ait : *Sin autem, venio tibi, et movebo candelabrum tuum.*

6. *Odisti facta Nicolaitarum.*] Quorum hæresis erat licere fornicari, et promiscue uti feminis, etiam conjugatis. Vide S. Aug. hæresi 5. et Clement. Alexandr. lib. 3. Strom, qui excusant Nicolaum, unum esse septem primis Diaconis (à quo hærrsis nomen cloriginem accepit), sed accusant eos, qui ejus dicta sinistre intellexerunt. Aste, ait S. Augustinus, *cum de zelo pulcherrima: conjugis culparetur, velut purgandi se causa permisisset fertur, ut eam, qui vellet, haberet. Quod ejus factum in sectam turpissimam versum est, qua probatur usus indifferens feminarum.* Ex hisce orti sunt Gnostici, hæretici spurcissimi. Nicolaum tamen accusallurpitudinis Epiphan. lib. 1. hæresi 25. et Philaslr. hæres. Nicolailarum, S. Dieron, epist. ad Heliodorum, quod scilicet cum ordinatus Diaconus, ab uxore quam pulchram habebat sese continuisset, postea tamen superatus concupiscentia, ad eam reversus sit; cumque ea de causa carperetur ab Apostolis, turpem bæresim excogitant, scilicet necessarium esse ad salutem libidini operam dare. Nicolaum quoque accusant Irenæus, Tortui. Hilarius, et alii, quos citat Baronius torn. 5 anno Christi 68. Recruduit Nicolailarum hæresis et spurcilies sub Ludovico Pio Imp. filio Caroli Magni; cui quia Ludovicus non tam strenue quam par erat, restitit, hinc post mortem penas dedit in Purgatorio per triginta annos, quibus exactis apparuit filio pariter Ludovico Imp. opem et preces ab eo efflagitans, uti ex Annal. Franc. narrat Cardin. Baron, tom. 10. anno Christi 874. inchoante.

7. *Quid Spiritus dicat Ecclesiis.*] Quod enim dicit Episcopo Ephesino, hoc dicit ejus Ecclesiæ, et per eam cæteris omnibus : *Quod vobis dico, omnibus dico,* ait suis Apostolis Christus.

VINCENTI DARÒ EDERE DE LIGNO VITÆ,] *vincenti*, scilicet Nicolailas hærelicos; item Paganos et tyrannos. Rursum *vincenti* mundum, carnem, dæmonem, quomodo vicerunt et vincunt Martyres, Doctores, Virgines et Religiosi. Est enim generalis hæc sententia, inquit Pcrerius.

Ita lise Christi verba pulchre adaptat B. Petrus Damianus S. Victori Confessori, prima Septembris : *ipse enim, ait, nomen ex opere sortitus, ante vicit, quàm vincere nosset, nec quemlibet hostem, sed illum, de quo rara, et nunquam secuta tetona,* etc.

Ita vitam alterius b. victoris, Confessoris, 26. Februarii describens S. Bernard. *Pugnavit, ait, fortiter, viriliter superavit, et sic demum gloria it honore coronatur. Quomodo nempe inglorius remansisset bellator foriis, humilis Pictor? Miror et stupeo infantem adhuc in utero, pavori fuisse*

pavendis dæmoniis; quippe ab ipsis præcognitum, et jam tunc ex nomine designatum, nec vacuum nomen, ubi hostium fuga, et extorta confessio, victoriam concessit infantulo. Et inferius: */Emutemur in viro sobrium viciū, devotum affectum; cernulemur mansuetudinem spiritus, castitatem corporis, oris custodiam, animi puritatem, ponere frenum iræ et modum linguæ, dormire parcius, orare frequentius, commonere nosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus, diebus jungere noctes, et divinis laudibus occupare.* Dñ enim fuerunt victoriæ S. Victoris, quæ nos pariter victores efficient et coronabunt.

Tales Vincentes et Victores apud Græcos fuerunt S. Nicelæ, Nicandri, Nicanores, Nicerii, Nicones, qui victoriam, nomine quasi omine prælulerunt; enim Græcis est victoriali- /«v, vxr.rzf, etc. est victor. Talis fuit S. Nicæas Martyr Antiochiæ, 29. Augusti. Talis S. Nicanor Martyr Melilinæ, sub Diocletiano, 7. Novembris. Talis Nicanor Martyr in Ægypto sub Maximo, 5. Aprilis. Talis S. Nicephorus Martyr in Ægypto sub Numeriano Imper. 25. Februarii. Talis S. Niceta Martyr in Lycia, 2fi. Julii. Talis S. Nicolas Golhus Martyr sub Albannrico. 15. Septembris. Talis S. Nicclins, episcopus Viennensis, 5. Maii. Talis S. Nicosralus tribunus cum suis militibus, Martyr Cæsareæ, 21. Maii. Talis S. Nicomedi s Martyr Romæ, 15. Septembr. Talis S. Nicon Martyr Antiochiæ, 28. Septembr. Tales nulli alii hisce cognomines, et in palma consimiles, quos videre est in Marlyrol. indice apud Baron. Ac imprimis S. Victor et Corona, Martyres illustres, 22. Maii, de quibus elegantur ita canit Poeta Christianus :

Quàm bene cum vncto quadrat Victore Corona !

Quam «ua Victori jure Corona daturi

Talis denique fuit S. Ursula, quæ non unam, sed undecim millia coronarum meruit; quia totidem virgines ad virginitatis et martyrii geminitas coronas provexit; de quibus præclare idem Poeta :

Ursula nectendis, pro toque tuisque corollis,
Crediderim angelicas obriguisset minus.

His addendæ S. Digna et Emerita, Virgines et Martyres 24. Septembr. de quibus idem Poeta:

QuAm bone conveniunt rebus sua nomina ! palmam
Ferre bæc Emerita esi; altera Digna fuit.

Secundo, proprie ad rem propositam : *vincenti* scilicet suam remissionem et lorporem per veram pœnitenliam, ac seriam deliberationem resumendi pristina opera, et pristinum charitatis fervorem; In hoc enim culpaverat hunc Episcopum Christus et ad hoc cum excitat proposito præmio apposito, scilicet ligno vitæ, q. d. Si lassitudinem et lorporem excutias, dabo tibi lignum vitæ, quoet primas vires recuperes, casque ita corrobore et confirmes, ut deinceps libi in iis lassitudo, vetustas et torpor non obrepant. Hoc enim fecisset lignum vitæ in Paradiso, ille Rupertos et Alcazar.

Quæres quodnam sit hoc lignum vitæ, quod hic promittit Christus? Respondent aliqui esso Christum, qui in Ecclesiæ Paradiso omnibus fruendus proponitur; ita Victorious et Beda; idque in Eucharistia, ait Rupertus et Anastas. Sinaita I. 1. Hexameron tom. 1. Bibliolb. SS. Parium, Paschasius l. 1. de Corpore Christi c. 7. et 8. et Alcazar, qui addit Christum promittere

Me stinm ûpeni et præsidium per Eucharistiam iis, qui fortiter apud se statuerint pristina sua vola ac desideria instaurare, et antiquum studium et contentionem repetere, nec in virtutum exercitatione languescere; hosco enim Eucharistia, quæ est panis vitæ, mi docci Christus Joan. G. instar ligni vilæ corroborari, cisque animi vires confirmari, nec pristinum vigorem hebescere patitur, facilquo hominem spiritum inaliter quasi immortalalem, alacrem semper vegetum. Ad hoc enim in hac nature corruptione, infirmitate et languore Eucharistiam nobis dedit et reliquit Christus: quinimo virtute Eucharistia* resurgemus ad vitam immortalalem. Resurrectio enim et immortalitas est effectus Eucharistias, uti fuisset effectus ligni vilæ in Paradiso. Illoc enim quod ait Christus Joan. G. v. 58. *Qui manducaui hunc panem, vivet in æternum.*

Porro licet omnibus digne communicantibus id ipsum presici Eucharistia, proprie tamen, et longe amplius id prestat iis, qui cum hoc serio fervoris renovandi proposito ad eam accedunt. Cujus ratio est, quod sicut manna saporis suum Juxta cujusque desiderium convellerebat. Sap. 16. 21. *ut qui in manna gustare vellet panem, panem sapere, non carnem; qui carnem vellet, carnem sapere, non pisces; qui pisces vellet, pisces superet, non ova: ita pariter in Eucharistia qui humilitatem petit, humilitatem accipit; qui charitatem, charitatem; qui serium fervoris renovandi propositum, id ipsum quod petit consequitur: illa Alcazar.*

Hoc est, (pud ait Psalms Psalm. 22. v. 5. *Parasii in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me.* Quern locum de Eucharistia accipiunt Theodor* et alii passim, ac præsertim S. Chrysostomus ibidem dicens: *Qui sunt qui vos tribulant? Suggestiones inimici, cupiditates, delectationes saxuli, honores; sed cum venimus ad mensam polentis, tribulationes cōsueiuntur consolationes, et ex mensa preparata proficimus adversus eos qui tribulant nos.* Hac de causa ad frequentem Eucharistia* sumptionem Christianos hortatur S. Ignatius, scribens ad Ephesios: *Date operam ut crebrius congregemini ad Eucharistiam, etc. frangentes panem unum, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitamque in Deo concilians per Jesum Christum; medicamentum purgans vicia, et omnia pellens mala.* Quocirca olim usque ad tempora S. Hieronymi, Romæ et in Hispania fideles quotidie communicabant, uti ipse testatur scribens ad Lucinium epist. 28. et epist. 50. Hac etiam de causa tempore persecutionis in carcere apud Martyres Missas celebrabant; quin et fideles Eucharistias particulas domum deferrebant, ut durante persecutione, ne sensim ex diuturnitate temporis, molestiarum et tormentorum, in fide tepescerent, frequenti ejus sumptione vires repararent, constantiam solidarent, ac majori ardore ad novos agones et tormenta, ipsumque martyrium se compararent. Atque hinc, scilicet ex crebra ei quotidiana communione manavit illa S. Laurentii, Agneli, Vincentii, Sebastiani, et aliorum, ecclesie, ignes et tyrannos irridendum fortitudo æque ac pro Christo moriendi zelus et desiderium* illa, ut alios laccam, S. Catharina Senensis quotidiana pene communione vires tam corporis quam animi reparabat, et ex ea fere sola vivebat, vix cibos corporales comediens, Tantus vero ejus in Eucharistiam erat ar-

dor, tanta fames, ut, si quo die non communicasset, videretur animam exhalatura; mox vero* ut communicaret, et spiritali, et corpore evadebat ita valida, ut ingentes subiret labores et poenitentias, ac cibos omnes humanos fastidirei, imo ad mensam quasi ad eculeum, ad alimenta (pasi ad tormenta accederet*).

Secundo, magis genuine et plane, lignum hoc vitæ est fructus Dei et beatitudo, indeque consequens immortalitas. Hæc enim est immarcescibilis vitæ et gloriæ corona, quam suis fidelibus Christus promittit q. d. *Vincenti dabo edere*; per contemplationem et fruitionem, *de ligno vitæ*, id est de divinitate beante, et dante gloriam immortalalem, uti inchoate faciebat lignum, id est arbor vilæ in paradiso, quæ erat hujus figura et typus. Hunc esse sensum clare patebit c. 22. 2. ubi per lignum vilæ accipit beatitudinem et gloriam immortalalem. De ligno vitæ dixi Gen. 2. 9.

8. Et ANCEI. oSvtvitN.F.Ecclesiæ scribe*] Est hæc secunda Christi epistola ad Episcopum Smyrnensem, et sub ejus persona ad quosvis Episcopos et Christianos probatæ et perfectæ virtutis; ita Alcazar.

Porro Smyrna urbs est Joniæ in Asia, de qua Strabo lib. 14. *Cum Lydi, ait, evertissent Smyrnam, circiter annos quadringentos in vici modum mansit habitata; postmodum Antigonius eam suscitavit, deinde Lysimachus, et nunc omnium pulcherrima est: ejus pars in monte sila est, pars maxima in campo. Habet etiam bibliothecam et Homerium, porticum scilicet quadratam cum Homeri templo et statua. Nam et hi maxime hunc Poetam sibi vindicant: unde et nummus quidam æneus apud eos Homerus vocatur. Urbis mirna Meliis amnis præterfluit: ad certam structuram, etiam portum clausum habet.* Hucusque Strabo. Smyrna etiam à Græcis myrrha dicitur. Smyrna ergo idem est, quod myrrha, scilicet passionis et tribulationis, ob cujus patientiam hic ejus Angelus laudatur.

Quæres: (pasi fuit hic Angelus, id est Episcopus. Smyrnæ? Resp. Valde verisimile est fuisse S. Polycarpum. Hic enim hoc tempore xixii seculi virtutis, atque à S. Joanne ordinatus fuit Episcopus Smyrnæ, uti referi S. Micron. Ita sentiunt Aureolus, Ribera, Pererius, Alcazar et Lyranus, qui ait hanc esse communem sententiam. Favet Chronologia et temporis ratio. S. Polycarpus enim occisus est Maviyrque occubuit anno Christi 169; cum jam Christo servisset, ut ipse moriens presidi assensum, annos 86. Ad Christum ergo conversus fuit anno Christi 83. Quare hoc anno Christi 97, quo hæc scripsit Joannes jam quatuordecim annos filerai Christianus: poterat ergo jam esse Episcopus; imo fuisset suadet quod à S. Joanne sit consecratus; S. Joannes autem post scriptam Apocalypsin, rediens ab exilio, utpote plane senex, ad vicinam Ephesum se contulit, ibique scripserit Evangelium, ac paulo post ibidem sit mortuus. Cude non ridetur Smyrnæ post hæc tempora fuisse, ut ibi crearet Episcopum. Adde quod hæc persecutiones et odia Judæorum, quæ hic recenset S. Joannes, valde congruant S. Polycarpo, ejusque temporis, quo multi Martyres effecti sunt, ut narrat Eusebius l. h. hislor. c. 15. Porro quiun solidæ et perfectæ sanctitatis fuerit S. Polycarpus, ut merito lue Christi laudes ei competant, patet tum ex epistola Smyrnuisium, quam ipsi de eo ejus-

que martyrio drenterem scripserunt, quoro exlat apud Eliseli, *incornato: inni ex ipsa* S. Polycarpi <pistola PMHppense^, quæexlat lom.8 Biblioth. SS. Patrum, in qua mulieres, viduas, juvenes. *Diaconos*, croterosque pro suo gradu et statu candide et sancir ad perfectionem vitro Christianro instituit, ac laudem inter catterà ait : *Imitatores efficiamur tolerantia ejus* (Christi) *et si passi fuerimus pro nomine ejus, glorificemur cum : hoc enim iudicium posuit de seipso, el nos hoc credimus. Rogo vos omnes insistere verbojus* titia et patientia*9, *quam oculata fide vidistis; non solum in beatissimis illis, Ignatio scilicet. Zozymo et Rufo; sed in aliis, qui ex vobis sunt; et in Paulo et in caleris Apostoli* confidentes, quia in omnes non in vacuum cucurrerunt, sed in fide, et justitia, el ad debitum sibi locum, cum Domino, cui et compassi sunt, abierunt; quia hoc non suculum dilexcrunt, sed eum, qui pro ipsis et pro nobis mortuus est, à Domino resuscitatus*. Cum potestis benefacere, nolite deficere. Et infra : Deus autem et Pater Domini nostri Jesu Christi, ipse sempiternus pontifex, D'd Filius, Christus Jésus adifleet vos in fide et veritate, et omni mansuetudine, et sine iracundia, In pallentia, et longanimitate, et tolerantia, et castitate, et det vobis sortem et partem inter Sanctos suos, et nobis vobisrum, et cum omnibus qui sunt sub calo, qui credituri sunt in Dominum Jesum Christum. En cadeste pectus. crolrstia exhalans virtutum aromata.*

Hæc dicit phimus, et novissimus; ori >m mortuus, et vivit.] Vide de his ea quæ dixi c. 1.18. Refricat hæc S. Poivrai po, q. d. Scio te tribulari, agi ad mortem et martyrium; sed constans, esto, intueri me quasi speculum : en occisus mihi, et resurrexi, ita et tu occideris. me cunidu ingenti gloria resurges.

Scio tribulationem tuam i quam pateris a persecutoribus infidelibus), et paupertatem tuam.] Aliqui intelligunt paupertatem spiritus; de qua dicitur Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum calorum.* Secundo, alii intelligunt inopiam et penuriam rerum temporalium, humano umque præsidentium. Olim enim Episcopi erant pauperes : necdum enim episcopatus erant dotati. Tertio, et optime per paupertatem accipe eam, ad quam redigebatur exspoliatio et amissione suarum facultatum. Hanc enim fideles tunc passos esse patet ex S. Paulo Ilcbr. 10. vers. 34. *Rapinam bonorum universorum cum gaudio suscepistis.* Hæc enim paupertas jungitur tribulationi, id est persecutioni; ergo ad eam spectat; ita Richardus, Prinasius, Andas, Rupert. Ticonius, Beda et alii.

Sed Dives es,] in Deo, Bri confidentia, presidio et providentia. Rursum, *dives es*, gratia et bonis spiritualibus. Sic S. Jacnhus c. 2. 5. ait : *Divites in /hlr; EcclesInst. 44*6. Homines divites in viralute;* v\ I. Timoth. G. 18. *Divites in bonis operibus.*

Adde : *Dives est cui nihil deest*, qui est aurale et sua paupertate contentus, imo lætus.

Vere Seneca epist. 2. *Honesta*, inquit, *res est Urta paupertas. Hia vero non est paupertas, si liria est : cui enim cum paupertate bene convenit, dives est; non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est.* Et Epist. 17. *Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis.* Et Ep. 16. laudat illud Epicuri dictum : *Si ad naturam vit*5, nunquam eris pauperfsi ad opiniones, nunquam eris dives, exiguum natura desiderat, opi**

i » /huiirunoni Et Fplat, 18, Nmio est Deo dlgnn »

qudmqui opes contempsit, quarum possessione tibi non interdico, sed efficere volo ut illas intrepide possideas. Vide dicta 1. Timoth. 6.6.

Deniqæ pauper es iu terra, sed dives in croio; ibi enim nullas habes repositas opes. Pulchre S. Augustinus, et rx eo Beda iu illud 2. Coriuth.8. *Christus propter nos egentis factus est : Omnes ergo, inquit, boni fideles divites sunt; nemo se contemnat, pauper in cella, dives in conscientia securior dormit in terra, quàm auro dives in purpura.* Et S. Hieronymus ad Heliodorum : */tifi-tivi dives est, qui cum Christo pauper est.* Et ad Pamrnachiiim : *Plus debet prestare Christi discipulus, quàm mundi Philosophus, gloria animal, et popularis auree, atque rumorum venale mancipium; ut Crates et alii, qui Opes in mare abjecerunt, ut liberius philosopharentur.* Christiano philosopho, id est Religioso, *Christus sit omnia, ut qui omnia propter Christum dimiserit, anum inveniat pro omnibus, et libera possit voce proclamare; Pars mea Dominus.* Sic S. Hilarión, ait idem Hieronymus : */lccnsus fiducia pauperis conscientie hetabatur in eo, quod nihil haberet seccali, et quod ab accolis mendicus putaretur.*

Vere et pathetice S. Hieronymus historiam S. Pauli primi Cremila* pauperis et seminudi, in nuda eremo viventis et morientis, ita concludit: *Libet in fine opusculi cos interrogare, qui sua patrimonialia ignorant, qui domos marmoribus vestiunt, qui uno filo villarum insuant pradia : huic seni nudo, quid unquam defuit? Pos gemma bibitis, ille natane concavis manibus satisfacit. Vos in tunicis aurum textitis, ille ne vilissimum quidem indumentum habuit mancipii vestri. Sed è contrario illi quidem pauperculo paradus palet, vos avaros gehenna suscipiet. Ille vestem Christi, nudus licet, tamen servavit; vos vestiti sericis, indumentum Christi perdidistis. Paulus vilissimo pulvere coopertus jacet resurrecturus in gloriam : vos operosa saxi sepulcra premunt, cum vestris opibus arduos. Parcite, giurso, vobis : parcite saltem divitiis, quas amasiis. Cur et mortuos vestros auratis obvolvitis vestibus? Cur ambitio inter luctus lacrymasque non cessat? /In cadavera divitum nisi in serico putrescere nesciunt? Obsecro, quicumque hæc legis, ut Hieronymi peccatoris memineras; cui si Dominus optionem daret, mullo magis eligeret tunicam Pauli cum meritis ejus, quàm regum purpuram cum pænis suis.* Idem sensit et suasit S. August. I. J. de Civil, cap. 10. *Da, ait, temporalia, accipe (eterna; da terram, accipe corium.*

Blasphemaris ar his, qui se dicunt Judæos ESSE, ET NOX SUNT.] idem est (Iliod cucita, id est, infamia, viuperium, probrum; sed usu Ecclesiastico sumitur pro convicio jactato in Deum vel Sanctos : subinde tamen in Scriptura generatim capitur in propria significatione, ul blasphemare sit idem quod infamare, conviciari, calumniari. Sic Paulus ait ad Titum 3. 2. */Idmone illos, ele. neminem blasphemare.* Et I. Cor. h» v. 13. *Blasphemamur, et obseramus.* Sic Goliath dicitur blâsphemasse Israel, 1. Paralip. 20.7. Sic Deus ait se audisse opprobrium Moab, et blasphemias filiorum /Immon, qui exprobraverunt populo. Ezecli. 5. v. 15. Et Isairo 51. 7. *Rotite, ait, timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne metuatis.* Communitè tamen accipitur pro convicio in Deum vel Sanctos. Sic Justinianus Imp. in Authenticis const. 77i nil : *Fames, (erræ motus ac pestibntim*

aô irato propier blasphemias Deo Immitti, hasque ultimo supplicio extirpandas. Unde S. Ludovicos, rex Galliæ, sanxit ut blasphemantis lingua ferro candente adureretur. Utroque modo hic capitur. Sensus ergo est, q. d. *¡Masphcmaris*, id est injuria lacereris, et non fidelis el pius, sed quasi legis cl Judaism! hostis, nipote Christi assecla, impius et execrandos existimaris ac diceris a Judæis, qui se veros esse religionis Deique cultores mentiuntur. Hi enim non sunt veri Judæi, id est Deum confitenles et colentes, uti fuerunt Judas, à quo dicti sunt Judæi, aliique patres eorum, quia hi Christum persequuntur, Nam, ut ait Apostolus Boni. 2. 28. *Aon qui in manifesto, Judauis est; sed qui in abscondito, Judams est*» liic scilicet verus Judæus, Deique cultor et confessor est, *cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.* Prima enim Christianorum persecutio a Judæis, et per Judæos, qui Gentiles contra Christianos accendebant, et suscitata. Unde toties in Actis Apostolorum Judæi Paulum persecuti leguntur.

Præclare S. Augustinus in Sententiis n. 32. *Omnes, ait, qui in Christo pie volunt vivere, ncesse esi ut ab impiis et dissimilibus patiantur opprobria, et despiciantur tanquam stulti et insani; quia prasentia bona perdunt, et invisibilia sibi profutura promittunt. Sed lute despectio et irrisio in impios retorquebitur; cum et abundantia eorum in egestatem, et superbia transierit in confusionem.*

10. Missurus est diabolus aliquos ex vobis IN carcerem.] Ex bis fuit German frus Marlyr, qui feris el bestiis objectus, imo ultro objecit seipsum; Pionius, qui clavis confixus est, Polycarpus, qui igni traditus; et alii plures, de quibus Ecclesia Smyrnensis circularem scripsit epistolam lectu dignissimam, quæ extal apud Euseb. l. h. histor. c. 15. in qua describentes constantiam Martyrum in perferendis doloribus, inter alia dicunt: *Stupebant circumstantes flagrts eos ad intimas usque venas et arterias dilaceratos, ita ut secretiora illa corporum penetralia, viscera et membra patefacta viserentur; deinde et conchas marinas et acutos quosdam obeliscos Martyribus substratos, et omne genus suppliciorum et tormentorum illatum, ac tandem eos bestiis ad devorandum traditos cernentes.*

t r TENTEMIM.] id est, variis ærurnis et cruciatibus probemini. Vere S. Gregor, hum. 9. in Ezrch. *dbet, ait, fiet i non valet, quem Cain malitia non exercet.* El S. August, in psal. 56. *Aon putetis, ait, gratis matos esse in hoc mundo, et nihil boni de illis agere Deum; omnis malus, aut ideo vivit, ul corrigatur; aut ideo vivit, ut per illum bonus exerceatur.*

ET HABEBITIS TRIBULATIONEM DIFICS DECEN.] *Dccnn.* id est, omnibus diebus vitæ: *neque enim gaudii locus est, ubi vita hominis tota est tantalio;* ita Primas. Beda et Rupert. Denarius enim in Decalogo et alibi significat universitatem, capilurque pro omnibus.

Secundo, Andreas Cæsariens. Aretas el Alcazar, *decem* id est paucis, *diebus.* Simili enim modo decem pro paucis capitur Num. II. 19. licet aliis ob circumstantiam, decem sumatur pro nullis.

Tertio. Beda, Ilaymo, I. yranus et Joachim putant hic significari decent persecutiones Christianorum per Romanos Imperatores excitatas, qm̃v numerantur b Nerone usque ad Diocletianum.

Quarto, Lyran. q. d. *Decem diebus*, id est. perfectam habebitis tribulationem: denarius enim est symbolum perfectioni»

Quinio, idem Lvrans. *decem diebus*, id est, inquit, decem annis

Sexto, sanctus Ambrosius, *decem diebus.* Quia, inquit, licet uta tribulatio pluribus diebus el mensibus duret, decem tamen diebus erit atrocissima.

Septimo, et optime, Perenna et Ribera. *ccm* id est multis, *diebus.* Sic Job ait c. 19. 3. *En decies, id est sæpe, confunditis me.* Numer. 1Û. 22. *Tentaverunt me jam per decem*, id est per nullas, *vices.* 1. Reg. 1. 8. *Numquid non ego melior libi sum, quam decem*, id est nulli, *filiis?* et papiro abbi.

ESTO FIDELIS VSQIE AD MORTEM, ET DARÒ TIBI coronam viTÆ.] Æterna felicitas dicilur corona. Primo, quia datur certantibus el vincentibus. Alludit enim ad pugiles, athletas, aliosqtie luctantes in stadio vel agone, v. g. Olimpico, ul dixi 1. Cor. 9. 25. ita August. I. de Agone Christiano. In cujus rei typum voluit Deus Ilebræos armatos per acies el turmas in terram promissam procidere. Unde Cani. 7. hæc Ecclesia < t lidclium corona el gloria assimilatur palma'. *Statura, inquit, tua assimitifia est palnur;* idque ob lres' causas, ait ibidem Beda. Primo, quia palma quo magis premitur, eo magis asurgit: ita el athleta Christi. Secundo, quia palma inferius aspera est, superbi* pulchra, cl fructibus suavis; ita el pugil Christi. Tertio » quia palma manus victricis ornamentum CtU

Secundo, quia corona rotunda significat perfectionem, et complexum bonorum omnium cl gaudiorum, principio el line careutem instar circuli et coron®.

Tertio, quia pretiosissima est instar coronæ gemmis exornatas juxta illud psalm. 20. *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso.* Hujus coronæ duodecim gemmas e sacris Litteris recenset Viegas comment, secundo. Pulchra de hac corona dixi Isaïæ Gl. 10. etc. 62. 3.

Porro vocatur corona uh®, ul significetur Sanctos, qui pro Christo litam posuerunt, el occisi sunt, non amisisse vitam, sed eam in meliorem commutasse; aptissime enim respondet morti pro Chrislo toleralæ. ver® vitæ premium; ita Richardus Victor et Abbas Joachim, cujus bæc sunl verba: *Corona vitar promittitur, quia ii qui donant vitam Deo, cum triumpho pretiosæ mortis perveniunt ad veram vitam; quoniam ut cam servare possent in regno, eam in exilio perdiderunt, juxta illud Joannes 12. Qui amat animam suam 9 perdet eam; et qui odit animam suam in hoc mundo, m vitam atemam custodit eam.*

Secundo, *vltir.* quia gloria eorum et gaudium semper vivet, ipsique semper vigeunt, cl florebunt in ælernum, nunquam senescent, nunquam deficient. nunquam fatigabuntur. Unde hæc vita el gloria à S. Pclro episl. L c. 6. vocatur *immarcescibilis;* el ù S. Paulo I. Corinth. 9. 25. *incorrupta.*

'ferlio. quia vita includit delicias, gloriam, sapientiam et omne bonum: hoc enim ex hac vita promanat. Hanc ergo coronam vitalem immensam et ælernam suorum oculis objicit Chrislus, ul jugiter in eam inluentes generose el constanter supen itl quavis acerbacl adversu

atque in ejus amore fideles maneant usque ad mortem cl crucem. *Inter alios hac* in re illustris fuit S. Agatha virgo et Martyr, quæ miris modis tentata, coronæ avida, fidelis mansit Christo sponso suo usque ad mortem. Erat ipsa nobilissima, ditissima, honestissima et pulcherrima, ita ut Præses Quintianus ejus amore captus non tam judicem ageret, quam amasium; sed frustra. Quocirca tradidit eam Aphrodisiæ, ul eam suis lenociniis flecteret: cumque illa Suasi Siren nocte et dic Agalbæ voluptates et elicias occineret, Sancta quasi surda mentem totam in Christo defigebat. At cum illa finem sollicitandi non faceret, respondit tandem Agatha: *Tuas voces tnamque linguam, non ut tuam, sed ut cacodctmonis, qui hæc tibi suggerit, organum et linguam accipio. Sed scito te tempus tū operam perdere, ac surdo cancre. Ego enim ita defixa et firmata sum in amore Domini mei Jesu Christi, tamque constans in voto virginitatis quod ei nuncupavi, ut per ipsius gratiam plane confidam, quod prius sol perdet suos radios, ignis calorem, nix candorem, quam ego mutem meam voluntatem et propositum. Præparet Quintianus Icones. succendat rogum, distenct cculeos, aperiat portas inferorum, si potest, omnemque daemonum vim et tormenta contra me concitet, libens et lata omnia excipiam, at moriar Christiana et virgo. Nullam Quintiani violentiam timeo. quia scio me Deo, cui corpus et animam consecravi, cordi esse et cura.* Quocirca Aphrodisia renuntians dicta geslaque Præsidl: *Facilius, ait, est lapides mollire, aut ferrum in plumbum convertere, quàm Agatha: mentem f. Christi amore et castitate dimovere. Ego enim et filia meæ ipsos triginta dies, noctu (linque assidue ejus animum pulsavimus, nunc blandiendo, nunc minando, nunc terrendo, nunc promittendo; sed illa immobilis manet ut adamas. Omnia enim quæ sub calo sunt, propter Christum, non pluris facit quam pulverem terra quem pedibus calcas. imo perdia et pernox non aliud cogitat, non aliud somniat, quàm ut moriatur pro Christo.* Quintianus ergo Agatham accersens, omnes adhibuit artes, omnes machinas, ul eam flecteret. Cui Sancta: *Ego extra Christum nec vitam, nec salutem, nec quid aliud opto aut desidero. Non est quod speres, 6 Quintiane, me tua servitici percellere. Scito, enim non esse cervam, quantumvis anhelam et silibundam, qua ita desiderat aquam limpidam, uti ego desidero et silio tua tormenta, ut per ca Christo uniar cumque amplectar. Ergo stringere si label in me ferrum, ecce collum meum; si flagella, cccc humeros; si ignem, cū totum meum corpus, excrucia uti mavis. Ure, seca, liga, stringe, diffringe, lacera, transfige. macta: quanto in me crudelius servies, tanto majus in me beneficium conferes, tanto gratior et gloriosior ero dulci meo sponso. Quid tardas? quid moraris? Expedi flagra, gladios, cruces, catastas, ignes, leones. Sitienti animo omnis hora nimis longa est mora.* Dixit et præstitit. Nam mammillæ torturam et præcisionem, testas, ignes, ardentes laminas, aliaque dira tormenta generose quasi ludibunda sustinuit, moriensque Marlyr in cælum evolavit. Tanti dux femina facti.

Simili modo Christus hanc coronam vitæ proposuit S. Vitali Martyri, de quo S. Ambros. qui ejus et S. Agricolæ reliquias Bononite invenit, ita scribit epist. 55. 5. *Fitalis (ila dictus, quasi ver istius vita contemptum, aliam vitam quæ*

eterna est, sibi compararet) cum f. persecutoribus ut Christum negaret impeteretur, et ille constanter confiteretur. adeo omni tormentorum genere cruciatus est, ut nullus in corpore ejus sine vulnere esset locus. Quare hanc ad Dominum orationem effudit, dicens: Domine Jesu Christe, salvator meus et Deus meus, jube suscipi spiritum meum; quia jam desidero accipere coronam, quam sanctus angelus tuus mihi ostendit. Et, completa oratione, emisit spiritum.

11. QI-I VICERIT, NON LÆUETUR A MORTE SECONDA,] i. desi, à peccato, quod animam separat à sua vita, id est, à gratia Dei; ita Rupertos et Albertus Magnus. Secundo et genuine, mors prima est, qua corpus in hac vita moritur, de qua paulo ante dixi: *Esto fidelis usque ad mortem.* Mors secunda est, qua anima et corpus semper moriuntur in inferno, ubi sunt dolores majores, quàm in morte corporali; et tamen nunquam sunt mortua. Id ita esse patet ex c. 20. et 21. ubi dicitur: *Pars illorum erit in stagno ardenti, igne et sulphure, quod csl mors secunda;* ita Victorin. Andreas, Bcda, Lyranus et Ilaymo, qui tamen mortem primam putat vocari non mortem corporis, sed animæ per peccatum. Idem ergo hic dicit Christus, quod Mallh. 10. vers. 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.* Mors ergo prima csl corporis, mors secunda est gehennæ. Hinc mortis stimulus est cflcax ad certamen et victoriam; unde eo usus csl Xenophon, dum Græcos, ul contra Persas foriiter dimicarent, incilaret: *Qui suos, inquit, videre cupit, strenuum se prccvcat; qui vivendi cupiditate tenetur, is vincere contendat: victori enim hostium cædcs et spolia; vicio mors est proposita.* Ita refert ipse l. 3. de Expedit.

Et angelo Pergami scribe.] Pergamus vel Pergamum clarissima fuit urbs Asiæ vel Troadis, quam Silenus fluvius inlfen nieal, à qua Claudius (jalentis Medicorum princeps ortum duxit. Hæc eadem urbs Troja vocatur. Onde Virgil. 2. Æbeid. *Trojam incensam, et prolapsa videntem Pergama.* Mortuus csl Pergami P. Scipio, vir nobilissimus, teste Cicer, orat, pro Flacco. Inde Lavinia Pergama in Italia, de quibus Silius l. 13.

Jam Phryx condebat Lavinia Pergama victor,
Arinaque Laurenti figebat Troica luco.

Sic vocat Lavinium oppidum in Latio ab Ænca conditum.

Pergami rex fuit Attalus, qui à populo romano donatus eo regno, cum liberos non haberet, populum Romanum hærcdem fecit. Membramo quoque reperite sunt Pergami, ait Varro, quæ inde dicite sunt Pergamcnæ, quibus olim pro papyro et charta utebantur.

Est hæc terna Christi epistola ad Episcopum Pergamenum, et sub ejus persona ad fideles alloqui laudabiles, sed in eo reprehensibiles, quod spirituales pugnam reformident, ail Alcazar.

Quæres: Quis fuit angelus, id est Episcopus, Pergami? Respondent Aureolus et Lyranus fuisse S. Carpum. Hunc enim constat fuisse Episcopum, et Pergami martyrio coronatum sub Antonio Imp. ut patet ex Eusebio l. h. hislor. c. 15. Verum Eusebius ibi tantum asserit Carpum occisum Pergami, non autem ibidem fuisse Episcopum. Rursum Marlyrol. Rom. 13. Aprilis,

S. Carpum Martyrem vocat Episcopum Thyalira? , non Pergami. Ergo quis fuerit hic Episcopus non liquet ; ita Pcrerius , Alcazar et alii.

H.rc dicit qui ihr Vt biiompia eam , l id est gladium , de quo dixi cap. I. IG. Hoc symbolo significat, primo, timendum esso , non Cæsarem persecutorem , sed Christum , qui animam cl corpus sua rhomphæa dissecare cl perdere potest. Secundo, Episcopum imitare debere Christum , ul animose cl audacter rhomphæam verbi Dei conira Nicolaitas v. 15. aliosque hærellicos vibret, illisque bellum acre inferat; ita Joachim» Alcazar et mil.

Notat Panonius in hoc gladio Christi respici et alludi ad angelum, qui evaginato gladio contra Balaam stetit, cumqnc voluit occidero Num. 22. 23. unde subdii : *Habes tenentes doctrinam Balaam.*

13. Scio ubi baritas , ubi sedes (græce est Satan#.] Ubi scilicet Satan as partim per gentes, partim per Nicolaitas dominatur. *Pergamas*, inquit Arctas, *idololatria! dedita erat supra eatteram Aslam.* Unde in ea magna fuit persecutio Christianorum , ut patet ex martyrio Antipæ, de quo sequitur, cl ex Eusebio loco citato. Atque hæc fuit causa timoris et pusillanimitatis Episcopi Pergamensis, ut Nicolaitis se opponere non auderet, dc qua reprehenditur à Christo v. 15.

Et ix diebus illis (fuit cl claruit) Antipas testis meis fidelis, qui occisus est apud vos.] Laudat Episcopi Pergamensis in Tide constantiam, q. d. Tu, ô Episcope, ne hoc quidem crudeli spectaculo cl martyrio Antipæ in fide et constantia nutasti ; sed politis fortior cl solidior evasisti.

Antipas , sævientc in Christianos Domitiano , Episcopus Pergameni, publice Christum prædicabal, dæmonesque faleri coegit , quod à se per Christi nomen invocatum fugarentur. Hinc à Præfecto urbis captus, trachusque ad Dianæ templum , et in bovem ænæum mullo igne candentem conjectus , laudans et gratias agens Deo quod se hoc agone et laurea martyrii dignatus esset, in cælum Martyr evolavit sub annum Christi 93, Domitiani decimum: quandoctsanctus Joannes captus in Asia , Bomamque ductus, in fervens oleum demissus, cum salvus el illæsus evasisset, in exilium relegatus est ; ita Arellas , Mclaphrast. Baron, et Purer. Vide Martyrium Antipæ apud Surium dic 11 Aprilis. Porro bos tenetis In quo crematus fuit Antipas. Pergamo translatus est Conslantinopolim, et collocatus in templo Apostolorum, ait ex Cedreno Baron, anno Christi 330.

16. Habes illic texentes doctrinam Balaam.] Nota. Balaam arioltis vocatus à Balac rcge Moab, ul malediceret llebræis ex Ægypto tendentibus in Chanaan per finem Moabilidis , cum Deo prohibente id facere non posset, quin potius eis benedicere cogeretur, suggessit Balac regi, ut ad castra llebræorum submitteret speciosas puellas Moabitides, quæ cos ad fornicandum invitarent eo pretio el conditione , ut Hebræi prius ederenti idolothyta, id est carnes idolis immolatas , atque Camos aliaque eorum idola venerarentur. Id fecit Balaam eo consilio, ul llebræos à Deo ad libidinem, el ad idola averteret ; itaque Hebræi vicissim à Deo suo offenso el irato derelicti à se maledici, et à Balac vinci possent.

CQBNKL. A LAPIDE. TON. N.

Indequo fuit illa clades Hebraeorum colentium Bcciphegor Num. 25. 3. Vide ibi dicta. Porro Balaam hoc consilium dedisse , clare liquet ex Num. 31.16. Ergo Nicolaitas comparat Balaamo; quia instar illius docebant licere indulgere ventri et veneri, edere laute quidvis , etiamsi esset idolothytum, velitum lege Apostolica Actor. 15. ul gula hæc esset fomentum luxuriæ : convivia ergo ad hæc ad luxuriam comparata erant quasi idolothyta rorum *quorum Deus venter erat* ; ita Alcazar. Nam alioqui in historiis non legimus , quod NicolaiUc diserte docuerint licere idolothyiis vesci.

Symbolice et tropologice, B. Petrus Dami anus hæresin Nicolailarum ait esse concubinatum sacerdotum , conira quem suo sæculo, id est anno Domini 980, grassantem ipse accerrime decertavit. Audi cum epist G. ad Nicolaum IT. Rom. Pontif. *Non expavescis, ó infelix Episcopo* (concubinarium , alloquitur per apostrophen , non Nicolaum Pontificem castum), *quia dum in luxuria*, voraginem corruis, Nicolailarum haresin incurristi? Nicolaus quippe, unus ex his quos Petrus Apostolus Diaconos consecraverat, dogmatizabat, clericos cujuslibet ordinis nuptialibus faderandos esse conjugiiis. Quod ergo ille docebat verbis , ad hoc tu in cathedra pestilentia sedens, multo delerius invitas cxnnplis. De quo videlicet scelere, angelo Ephesinæ Ecclesiæ divina vox ait: Odisti facta Nicolailarum, quæ et ego odi.* Hinc eo sæculo hic sacerdotum concubinatus , vuealus est hæresis Nicolailarum.

IG. Similiter , ac Ephesino Episcopo edixi et præscripsi pœnitentiam v. 5. Ita Ambros. cl Primas. Quare perperam quidam putant hic esse mendum, ac in Græco pro ea<r>, id est, *quod odi*, irrepsisse euíwí, id est *similiter*, pœnitentiam age,] timorem depelle, animos sume, et audacter contra Nicolaitas decerta, cosque pro viribus extirpa.

Si quo minus (id est, sin minus , alioqui) t veniam tibi cito,] te castigando et illos. Rursum cito, quia omnis potentatus cl prælatura est vita brevis. Id videmus Romæ in Cardinalibus el Summis Pontificibus. B. Petrus Damianus rogatus ab Alexandro II. Pontif. cur nemo Pontificum attigerit annos S. Petri, imo plerique vix quatuor aut quinque annis Ecclesiæ præsideant? Respondet ep. 17. ad eundem : *Idcirco hoc calestis iudicii ordo disponit, ut humano generi metum mortis incutiat; et quàm despicienda sit temporalis viter gloria, in ipso gloriæ principatu evidenter ostendat; quatenus dum pnteipuus hominum tam angusti temporis compendio moritur, tremefactus quisque ad prcrstolandi sui obitus custodiam provocetur : et arbor humani generis , dum cacumen et verticem suum tam facile corruisse considerat, statu concussa formidinis, in suis undique ramusculis contremiscat.* Nam Papa est quasi sol mundi, cujus eclipsim omnes dum vident percelluntur.

Et pugnabo cum illis in gladio onts mei,] jussu scilicet , sententia el decreto efficacis ultionis, q. d. Feram in illos sententiam mortis , eamque re ipsa per angelos aliosque administratos meos eis inferam , cosque trucidabo et occidam morte tam præsentis , quam æternæ.

Aliter Alcazar : ipse enim per hunc gladium accipit verbum Dei, quod per infirmam plebem Deus prædicans Nicolaitis, eos erat conversurus.

Accusaverat, inquit Ipso, Christus Episcopum de ignavia, quod armatus gladio verbi Dei, cum Nicolaitis tamen configere non auderet: ad quod nulla valuit opportunior addi comminatio et Mipplcium, quam futurum esse ul ex Infirma plebe Deus aliquos suscicaret, qui cum Mcolaiis configerent, cos vincerent, ac veritati subjugarent, quasi expeditionem hanc et coronam Deus ad alios transferat, cl Episcopum pudore iufTusum et confusum derelinquat. Ille enim pudor ei ingens futura erat poena. Et hoc est quod cap. 8. v. 11. dicitur Episcopo Philadelphensi: *Tem quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Verum hæc explicatiopartim aliona, partim mjilica videtur.

17. Vincenti,] tum facta Nicolailarum, fœdasque carnis voluptates, tum potius suam pusillanimitatem, quam ego Christus in te, ô Episcopo Pergami, coargui. Nam in hisce Christi epistolis vincens vocatur Episcopus, qui, id quod Christus in iis ei jubet opere præslal, ac in ea ic tam seipsum, quàm dflctiltates in re ipsa occurrentes generose superatet transcendit: ita Alcazar.

Hujus pii pro castitate certaminis et Victoria? nobile dedit exemplum nomino et re Victoria virgo et Martyr, cujus fortem agonum et gloriosum triumphum ita paucis complectitur Ado Episcopus Trevirensis in Martyr. 23. Decemb. *lloinœnatalssancite Victoria? virginis el Martyris, in persecutione Decii Cæsaris. Htec desponsata Eugenio viro pagano, rogatile Tito Aurelio, qui sponsam Analoliam virginem habebat, ad suadendani cam, ut cl nuberet, perrexit; cui cl dixit: Audi me, domina soror Anatolia; cl ego Christiana sum, ct novi quia Deum nuptias non condemnat. Prophetat et Patriarchi conjuges habuerunt, ct posteritas coram à Deo benedicta est. Nunc ergo audi me, ct accipe virum, qui te non prodat, quod sis Christiana; sed per maritalem copulam Rat, ul ipse Christianis consentiat. Hic dicenti Victoria? virgo Anatolia respondit: O Victoria, vince diabolum, cl esto vera Victoria. Tunc quando tota terra vacua erat, dixit Deus hominibus: Crescite et multiplicamini, ct replete terram. Nunc plena terra, postquam Pitias Del de cælodescendit, quotidie clamai: Crescite in fide, multiplicamini in charilate, et replete cælos; quia appropinquavit regnum certorum. Iterum inter alia et post alia, S. Anatolia intulit: Ego, die qua explicui pretium ornamentorum meorum in pauperes Christi, vidi per visum juvenem aureo diademate, splendidum, in vestibus purpureis atque gemmatis, qui grata facie et lato vultu me inspiciens, ait: O virginitas, quæ non in operibus tenebrarum, sed semper in lumine versaris! Hæc ego audiens, evigilavi et capi flere; et projiciens me in pavimento, rogavi Dominum, ut is, qui mihi loquebatur dulcissimos sermones, iterum prosequeretur. Sic mihi oranti cl prostrata: idem qui ante loquebatur, talia mihi subsequitur: Virginitas purpura regalis est, quam qui Induit, reliquis fit rminentior. Virginitas gemma est pretiosa. Virginitas thesaurus est regis immensus. Huic fures insidias tendunt. Hanc tu evigilans sollicite custodi, quantumque te plus habere cognoscis instantius custodi, ne perdas. His el similibus verbis el factis incitata Victoria, omne pretium ornamentorum suorum et ipsa distraxit pauperibus. Addit inde Martyr. Sicque factum est ut, agentibus sponsis i turum Aurelio et Eugenio quia nubere illis vir-*

gines Christi noluerunt, à Decio Imperatore urbe Horna pulsa?, ad prædia sponzorū ducerentur. Ubi fame ct inedia ita dfflctæ sunt, ut vix ad vespærum medius panis cibarius cis daretur: nulloque pacto efficere sponsi potuerunt, ut vel ad nubendum, vel ad sacrificandum animi ;(tarum inclinarentur. Peata igitur Victoria in virginitatis proposito invincibiliter persistens, post multa facta miracula, inter quæ plurimas virgines Domino aggregaverat, percussa est gladio in corde à carnifice Tallarcho, quem rogatu Eugenil sponsi sui Julianus, pontifex Capitolii el comes templorum, ad huc opus direxerat. Passa est autem decimo Calendas Januarii. Corpus ejus cum omni reventia curatum. Tallarehus vero percussor ejus, leprosus factus, intra sex dies consumptus à vermibm, spiravit.

Quocirca S. Victoriam merito ita celebrat poeta Christianus:

De geminis geminas retulit Victoria palmi)

Hostibus, hunc pudor, hunc vicit aperti lides.

Maluit enim mori quhm nubere vel sacrificare. Idem Victoriæ certamen carmine descripsit sanctus Allhelmus Episcopus lib. 2. de Virginitate.

Dabo manna absconditum.] Hoc manna notat ingentem suavitatem, et delicias; sed quam cl quas?

Primo, manna hoc est Eucharistia, ailTiconius, Beda, Buperlus, Arelas: manna enim ob saporem, aliasque causas quas recensui Exodi c. 16. el hic recenset Viegas sect. h. typus fuit Eucharisii®, in qtia Christus est absconditus. Notant Beda cl Rupert, illud *vincenti*, scilicet gulam el libidines, referendum esse ad castitatem, et puritatem mentis cl corporis cui adversabantur Nicolailæ: hanc enim necessariam esse dispoⁱtlonem ad s. comturationem»

Secundo, Richard, de S. Victore censet manna hoc esse arcana divinitatis, cl æternam felicitatem: Hæc enim, inquit Pcrer. notatur per tria optatissima bona; manna enim denotat inenarrabilem felicitatis dulcedinem: calculus, ejusdem opes, et pretium: nomen, fainæ cl gloriæ elarilatmn.

Tertio, Primasius el Ambrosius accipiunt Christum, qui fuit absconditus, primo in lege, secundo in carne, tertio in Eucharistia. Hinc dicitur Isaïæ Ū5. 15. *Vere tu cs absconditus.*

Quarto, S. Bernard, i. de Convers. ad Cleric, c. 21. Manna hoc, ait, est dulcedo, quæ in rerum coelestium, contemplatione percipitur. *Suavitas*, inquit, *Domini est, nisi gustaveris non videbis: gustate cl videte quoniam suavis est Dominus.* ¿Manna absconditum est, nomen novum est, quod nemo sit nisi qui accipit; non illud eruditio, sed unctio docet; ncc scientia, sed conscientia comprehendit.

Quinio, et optime, manna hoc sunt consolationes spirituales quæ quasi congrua merces à Deo datur vincenti tum delicias, lentalliones, el concupiscentias carnales, tum suum melum el pusillanimitatem, qualis erat hæc Episcopi Pergameni. Hinc enim apposite excitat, proponendo ei in bello, quod contra Nicolailas ex Christi jussu ei suscipiendum erat, non fore illum horrorem, el eas difficultates tam amaras, quas ipse apprehendebat et reformidabat; eo quod Deus illi non tantum adesset, sed et tantam nnlml te*

renilatē, tantam consolationem cl gaudiorum spiritualium coptam infunderet, ul in mediis etiam hostibus cl periculis exullaret: quales jam experiuntur v iri Apostolici; qui inter Indos, Ilotiqndos et Anglos versantur, præscriim dum celebrant, el S. Eucharistiam sumunt. Hoc cnim veroni proprio est manna absconditum, quod exterius non videtur, sed interius in anima fidelis, Deoqtiq devoti sriilitiir et gustatur. Cude saucius Paulus ail Colus*. 3. 3. *Pila vestra est abscondita cum Christo in Deo*. Porro hæ consolationes vocantur manna, quia mine sunt et ingentes, ut (juicas recipiunt, inirenliir cl stupeant, dicantque *man ha?* quid esi hoc? *quim magna multitudo dulcedinis tua*. Domine, quam abscondisti timentibus tc! Psalrn. 30. 20. Est cnim hæ consolatio præguslus quidam ætcmæ bealitudinis, in qua perfectissimum crii hoc manna.

Nola. Qui cupiunt hoc manna, debent suas concupiscentias, æque ac metus et passiones vincere; vincenti enim promittitur. Unde solet secuturæ consolationis tentatio procedens esso signum. Nam tentatione probatis cadesti* promittitur, et promissa datur consolatio. Experientia constat neminem vincere heroice aliquam tentationem, inlirmilatē, pusillanimitatē, contemptum; (juin mox sentiat miram animi voluptatē et gaudium, quod longe tristitiam adversam, æque ac delicias concupiscentia) superat. Experiatur quisque in se, et sentiet ita esse. Ita S. Bernard procemio in psal. *Qui habitat*, recensens Ilcligiosorum suorum moiri Acallónos, jejunia, vigiliās, labores, sudores, tentationes, subdit: *Quodigitui remedium? ut retineatur labor, el tamen hic labor dulcescat divina dulcedine. Quoniam si abundat tribulatio vestra pro eo, abundabit consolatio vestra per eum, ut in eo delectetur anima, quæ in his renuit consolari. /ipud ipsum namque ipsa quoque tribulatio magna quædam consolatio poterit inveniri. Nonne cnim certum est, supra vires humanas, ultra naturam, contra consuetudinem esse quæ sustinetis? /Ilius igitur portat ista: ille sine dubio, qui secundum Apostolum portat omnia verbo virtutis suæ. Et ad Clericos c. «30. Non sunt, uil, condigna: passionēs hujus temporis ad præcritam culpam, quæ remittitur: non ad preesentem consolationem, quæ immittitur: non ad futuram gloriam, quæ promittitur. Denique nulla tanta est amaritudo, quam non prophetica farina dulcoret, quum non sapidam reddat sapientia lignum vitæ. Hoc manna sapiebat regius Psaltes, cum regni opes et delicias transcendens, Deoque inhærens. Vincenti psalmos suos inscribens, caneret psalm. Sfi. *Anima mea exaltabit in Dominoci delectabitur super salutari sua; omnia ossa mea dicent: Domine, anis similis libi?* El psalm. 35. *inebriabuntur ab ubertate domtīs luas, et torrente voluptatis tuæ potabis cos*. El psalm. 83. *Cor meum, et caro mea exultaverunt in Deum vivum*. El sanctus Paulus dicens: *Gloriamur in tribulationibus; si Deus pro nobis, quis contra nos? quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio*, etc. *Certus sum quia neque mors, neque vita, ole*. Hom. 8. Et sanctus Jacobus cap. 1. 2. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis*.*

Vis Confessores? Abbas Joannes apud Cassianum collât. 19. ii. *mundana omnia vincens, el in cælum mente conscendens*» tanta perfundi

solebat interiori dulcedine, ul ne id quidem recordaretur, an pridie comedisset.

S. Ephrem delectationes omnes terrenas fastidiens tanta gestiebat lælitiā, ulejus precordi* rumpi viderentur. Quocirca exclamabat: *ilecede à me, Domine, parumper; quoniam vasis hujus infirmaas ferre non potest*,

S. Bei nardus, gulæ et illecebrarum omnium victor, ita cudestibus gaudiis absorbebatur, ut tolo die lacui obequitans, nunquam rum viderit; cttpto anno ima in cella degens. adhuc ignoraret an illa cella testudinē haberet.

Noster S. Paler Ignatius ita dulcium lacrymarum affluebat copla, ul pene oculos perderci et sane perdidisset, nisi medicorum monitu, cl suorum impulsu à Deo impelrasset potestatem eas pro arbitrio vel lavandi, vel restrin-gendi.

S. Xaverhis in cælum defixus, iu consolationibus divinis perfundebatur, ul exclamaret: *Satis est, Domine, satis est*. In Japone pedes iter faciens, ita in Deum absorbebatur, ul sæpe de via deileclens, in vepres, dumela el saxa impingeret, ncc adverteret: quocirca semper ci pianta: et libiæ sanguine fluebant, cum tamen ille no sentiret quidem.

S. Catharina Senensis, sensibilium omnium victrix: *Tantum, ait, gaudium obtinet mentem meam, ut valde admirer posse durare animam in corpore*; addebatque: *Tantum ardorem sentio in anima mea, ut ignis materialis mihi frigere videatur, potiusquam urere. Ex hoc autan ardore existit in anima mea quædam renovatio puritatis et humilitatis, ita ut videar mihi rediisse ad ætatem quatuor vel quinque annorum: tantus quoque inde in mc accenditur amor fraternus, ut non solum libenter, sed et hilariter pro quocumque proximo velim mortem oppetere*. Inde à Deo donum accedit apalhiæ et constanliæ, ut quidquid illi acciderci, illa prorsus immola permaneret.

Vis Martyres? S. Adelphardus ah imperatore Ludovico, i o quod e.um liberius de peccatis arguisset, in exilium relegatus, ita gaudebat, sibi quo gratulabatur, ul exilium reputaret paradisum, dicrelquc se ibidem pristinam in Christo libertatem recipere. Ita h.ibel ejus Vita, quam scripsit Paschasius Batbcrtiis Abbas Corbeien-ⁱ ».

S. Tiburlips Martyr super pronas candentes nudis pedibus incedens: *Mihia*il, hæ prunas rosæ videntur; mun erratura Creatoris famulatur imperio.

S. Clemens Ancjranns, Episcopus et Martyr» arduum et longum, continuumque prr vigipli annos obiit martvrirn, eci conflantia el krtitia, ul à Præside et tyranno beneficium ingens accipere sodicerei, æque ac honorem, eo quod perejus sævitiā consors fieret passionis Christi, æque ac coronæ SS. Martyrum.

Theodorus Martyr sub Maximiano durissime rxcarnilicatus, cp' quod idolorum templum iuccndlssej; dum cōsta: nudareulur, ita exullabal, ul canen t: *Benedicam Dominum in omni tempore, semp r laustju*,[^] oí ore meo, uti legimus in ollicio Ecclesiæ. 9. «QWipbris.

S. Andreas «id crucem ductus, eam eminus videns, ex interno mentis jubilo ita eam salutavit: *O bona crux, quæ decorem cx membris Domini suscepisti, diu dtsiderata, sollicite amata, sine intermissione quæsita, et aliquando cupienti animo præparala, accipe me ab hominibus, cl*

redde me magistro meo ut per teine recipiat, qui per te me redemit. S. Sisionius Diaconus, ft Maximiano damnatus ad lapides et arenam comportanda in fabrica thermarum Diocletiani, in longo hoc duroque martyrio ita animo gestiebat, utnon tantumsmim pondusctsensum, sed et Saturnini senis imbecillis in suos humeros continue susciperet, atque inierim assidue hymnos et laudes caneret Deo. Quare fremens Maximianus, eum cum Saturnino in eculco distentum flagris dirissime laniari, atque faculis aduri præcepit; sed in his tormentis utriusque non alia erat vox, quam : *Gloria tibi, Christe, qui nos tua* passionis participes facere dignaris.* Ita babel Vita S. Saturnini, 29 Novembris.

Et dabo illi calculum candidum (Arabicus, *clarum*, verum, absolutum, in quo non csl falsilas vel obscuritas) : et in calculo nomen novum SCRIPTUM, QUOD NEMO SCIT, NISI QUI ACCIPIT.] Primo, Victorious, Calculus candidus, ait, csl gemma alba, puta adoptio hominis in filium Dei, in quo scriptum Cst nomen novum, id est nomen CbristianL

Secundo, Beda : Calculus candidus, ait , est corpus in baptismo candidatum, postea vero resurrectionis gloria refulgens. Nomen novum est nomen filii Del.

Tertio , Arelas, calculus candidus est claritas nominis.

Quarto, Haymo, et S. Dieron, epist. l/i3. ad Damasum, quæ incipit *Septuaginta* : Calculus candidus, inquiunt, vocatur carbunculus, eo cudd in tenebris quasi carbo ignitus fulgeat, hic est Verbum caro factum, sive ipse Christus. Verum, carbunculus proprie græce dicitur «»- hic autem esl eís;.

Quinio, Ambrosius : Calculus, ait, qui lapis est parvus, et ft calcando dictus* est Evangelium Christi, in quo scriptum csl nomen ejus, scilicet illud à quo orsus est Joannes , dicens : *In principio erat Verbum.* Calculus ergo candidus est Christi doctrina pura et candida.

Sexto , Buperlus et Hugo : Calculus candidus, inquiunt, erit gloria corporum in cælo. Per duritiem calculi, ait Card. Hugo, significatur, dos impossibilitatis , per candorem claritas , per nomen novum plena obedientia, cl subjectio corporis ad animam, quæ modo non est, ex qua nascetur agilitas el subtilitas. Rnrsnm, nomen novum, ait lingo, erit *Jrsuani* sive *Jesilità*:> id est salvati, qui omnes in cælo vocabuntur.

Septimo, Ansberlus : Calculus hic est charitas, quæ candorem habet, quia vestis est ;el ignem, qui amor est.

Octavo, Hugo rursum: Calculus candidus est Cluislus in Eucharistia, dc quo mulla Viegas hic, sect. 6.

Nono, Pererius : *Calculus*, ait, *canaulas incomparabilem divitiarum, id est rerum pretiosarum copium denotat,*

Decimo, Alcazar per caiciuum candidum accipit gradum perfectissimum, ac sumini apud Deum pretii, ad quem perventurus sit Episcopus Pergami, si pro Evangelio acriter cum hostibus dimicaverit. Gradus hic est altissima Chrisli imitatio, et maxima apud eum gralia, qua facile possit quamlibet superare difficultatem, dicens cum S. Paulo : *Omnia possum in co qui me confortat.* Christus enim pro Dei gloria totum se devovit, ac pro ea usque ad mortem conira omnes ejus hostes decertavit; qui in eo Christum

imitatur, ille in alto virtutum heroicarum el Christianarum, culmine consistit, ac donatur à Christo pretioso imitationis suæ calculo, id est carbunculo, quo summe dives ac lælus, omnique metu depulso animosus cl gloriosus, quasi Scraphinus remanebit. Putat enim Alcazar alludi hic ad visionimi Séraphin Isaïæ 6. atque calculum tam hic Episcopo Pergami promissum, quam illum Isaïæ labris admotum fuisse carbunculum, qui utrumque inflammaret amore Dei, et quasi Seraphinum ediceret. Jam, quia hæc gemma, inquit, datur Christi imitatori, ul Christi virtute potens et fortis reddatur ad omnia per Chrisli imitationem; hinc consequenter nomen novum in ea scriptum est nomen Jesu, quo appellandus csl is cui hæc gemma tribuitur; quo significat, cum Christi Jesu virtute ac nomine posse egregia quæque facinora aggredi, et perliccre , ut ea præset regis annulo ac sigillo, qui regi sil valde chartis, et mullum apud cum gralia valeat, cl cui rex jubeat regia auctoritate ad ea quæ velit uli ; unde addit : *Quod nemo scit, nisi qui accipit.* Mulli enim de Chrisli imitatione speculative mulla et magna loquuntur; sed nemo ejus vim sentit cl experitur, nisi qui gemmam hanc accipit, quæ omnes inflammat, locupletat et omnipotentes reddit. Ita Alcazar pie et erudite, nisi quod calculum hunc in carbunculum, imo in adamantem transformet. Censet enim ipse, notat. 6. quosdam carbunculos esse candidos et adamantinos, scilicet in quibus liquidissimus quidam ignis apparet, ignis, inquam, non in rubro colore, sed in candido el liquido. Certe hi non sunl^po;, id est calculus; calculus enim proprie dicitur lapis brevis, lerræ admistus : sic dictus, quodd sine molestia sui brevitate calcetur, ait Servius in illud Virgilii, Georg. 2.

Tenuis uli argilla, cl dumosis calculus arvis.

Hinc de ludo scachorum. sive latrunculorum Ovid. lib. ad Pisonem ;

Callidiore modo tabula variatur aperta
Calculus , cl vitreo peraguntur milite boli i,
Ul niveus nigros nunc, el niger alliget albos.

Idem alibi :

Sive latrocinii sub imagine calculus ibit,
Fac percal vilrco miles ab hoste tuus.

Undecimo et optime, calculus candidus est sententia felicitatis, quam Christus proferet in vincentes, ipsaque æterna felicitas, qua Deus vincentes donabit. Calculus enim candidus veteribus symbolum orat, primo, rei festæ et felicitatis. Unde dicitur dies felix , *niveo signando lapillo.* Secundo, absolutionis in judicio; sicuti calculo atro notabatur condemnatio. Unde Ovid. lib. 15. Metamorph, sub initium :

Mors erat antiquis niveis atrisque lapillis
líos damnare reos, illos absolvere culpa.

Et :

Calculus immitem demittitur alor in urnam/

El Plinius in Panegy. ad Trajanum : *Quotannis*, ali, *diis ipsis tanquam judicibus calculum de te permittis, an dignus sis incolumitate.* Terlio, victoris, inquit Sixtus Senens, lib. 2. in voco *calculus*. Nam athlelæ in agone certanti, et vincenti dabatur calculus candidus, ait Arelas. Calculus enim subinde capitur pro difficullali-

bus» quas Vincero oportet. Endo Plinius, lib. 2. 19. *Omnes, ait, quos ego novi in utraque parte oculos pone : calculos*, id est, difficultates et rationes. Unde calculos hos vincenti apte datur calculus candidus. Quarto, In comitiis, et ferendis suffragiis pro erratione magistratum, cui suffragabantur, ejus nomine signatus calculus candidus dabatur. Hæc omnia conveniunt electis et Beatis; loquitur enim Joannes recens conversis ex gentilismo. Unde alludit ad eorum calculos inferendis suffragiis, et hos proprie significat Græcum *fnoc*. Addunt aliqui, calculis supputari debita et soluta, ideoque iis hic significari præmia meritis vincenium ex æquo respondentia. Unde Syrus et Arabicus pro *calculum*, verum, *computum*, vel *supputationem*. Verum, *Tò candidum* innuit hic agi de calculo judiciali, non supputatorio*

Porro, *nomen novum* est, ut sit indicatur filius et hieres Dei. Hunc calculum adhuc vivens recepit S. Franciscus, cum in extasi suæ prædestinationis revelationem accepit; unde sibi reditus exclamavit: *Laudetur Dominus Deus incus, ipsi gloria et honor sine fine*. Quin et proximos octo dies sic transegit, ut nec de alia re loqui, nec Horas canonicas recitare posset, sed hoc solum in ore haberet, idque semper repetere: *Laudetur Dominus*.

Denique S. Bernardus in Declamat, sub finem, per *nomen novum* metonymice accipit rem novam, donum novum et inauditum. Quocirca hoc esse centuplum à Christo promissum renuntiantibus mundo, et se sequentibus, Matth. 19.29. *pula esse gaudium in Spiritu sancio et cœlestium bonorum et consolationum affluentiam*, de qua Psalm. 30. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuas, Domine, quæ abscondisti timen- tibus te! Hoc ergo centuplum*, ait S. Bernardus, *adoptio filiorum est, libertas et primitiæ spiritus, delicia charitatis, gloria conscientie, regnum Dei quod intra nos est, non utique esca vel potus, sed justitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto; gaudium sane, non modo in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus. Hic est ignis quem voluit Christus vehementer accendi. Hæc virtus ex alto, quæ zindream fecit amplecti crucem, Laurentium ridere carnificem, Stephanum pro lapidantibus flectere genua ad orationem. Hæc illa pax quam suis reliquit Christus, quando dedit et suam. Siquidem donum et pax est electis Dei, pax utique presentis, et donum futura. Illa superat omnem sensum, sed et huic quidquid sub sole placet, quidquid in mundo concupiscitur, non poterit comparari. Hæc gratia devotionis, et unctio docens de omnibus, quam expertus novit, inexpertus ignorat : quo- niam nemo scit, nisi qui accipit*.

18. Et angelo Thyatiræ Ecclesiæ sentar.] Thyatira urbs et ultima Mysorum, colonia Macedonum, ad Austrum Pergami, cujus item erat jurisdictionis. Olim dicta fuit Thyatira, eo quod Mosis urbem condituris respondit Deus *ibi condendam, ubi cervus ictus et currens appa- reret*, cix ro Sut* xatt row cJspov, Ita aliqui. Verum Strabo, lib. 13. Plinius, lib. 5. c. 9. et alii passim, tradunt eam primitus muncipatam à Seleuco filio Nicatoris ob lælum nuntium natæ sibi filiæ, inde nomen Thyaliræ. Hujus civis fuit Lydia purpuraria, quam sanctus Paulus ad Christum convertit Actor. 16. v. Ifi. Thyatira ergo græce significat filiam; quod apte competit Jezabeli illici, quæ hic arguitur. Alii

Thyatiram exponunt, quasi significat odorem vel sacrificium laboris vel contritionis. Sed ex dictis patet hoc non esse ejus originale etymon.

Est hæc quarta Chrisli Epistola ad Angelum, id est Episcopum, Thyaliræ, et sub ejus nomine ad fideles in Dei obsequio fervidos, sed per imprudentiam deceptos, ait Alcazar. Episcopus enim hic zelosus erat et diligens, sed per imprudentiam decipiebatur, putans se, si cum Jezabele connivere, hac via cum ad frugem tracturum, non advertens cum quanto fidelium periculo id fieret, et quam exigua, vel nulla ejus converlendæ esset spes.

Quæres : Quis fuit hic Episcopus? Aureolus putat fuisse S. Irenæum, qui Polycarpi discipulus, et egregius doctor et Marlyr, primo fuit Episcopus Thyatirensis, postea Lugdunensis. Dices : Irenæus fuit posterior S. Joanne. Resp. Aureolus Joannem scribere ad Episcopum non præsentem, sed futurum. Unde et Epiphan. hærcs. 51. putat, cum hæc scriberet Joannes, nullam fuisse Ecclesiam Thyatiræ, sed Joannem prævidisse cum nullis post annis futuram. Verum Joannes, ut patet ex ejus verbis, præsentem Episcopum Thyatiræ, uti et cæteros Episcopos aliarum Ecclesiarum alloquitur. Adde : nullus veterum tradidit B. Irenæum fuisse Thyaliræ Episcopum, sed Ianum Lugduni. Denique, Irenæus poscentum annos vixit; Joannes enim scribit hæc anno Chrisli 97. Irenæus autem Martyr obiit anno Chrisli 208. Verisimilius quis asserat hunc angelum fuisse B. Carpum; hunc enim prædicasse Thyaliræ, ibique sub hæc tempora fuisse Episcopum, patet ex dictis v. 12. Idemque asserit Marlyrol. Rom. 13. Aprilis, quadic illustro S. Carpi martyrum videre est apud Lipomanum et Surium. Unde etiam patet tunc fuisse Ecclesiam Thyaliræ.

Ille dicit Filius Dei qui habet oculos tanquam flammam ignis et pedes ejus similes aurichalco.] Primo, Christus habet oculos igneos; quia acutissime, inquit Richard. Victor. videt scelera et libidines Jezabelis: sciant fornicantes cum eo, se in occulto à Christo videri, et in camino gehennæ quasi aurichalcum excoquendos. Secundo, ut Episcopus imitetur Christum, ac prævideat hæc scelera, in cisque corrigendis habeat fortitudinem et zelum, instar aurichalci. Terlio, Rupertus : Christus, ait, in cœlum ascendit, et inde quasi flammeis oculis in terram aspexit, misitque Spiritum sanctum, quo Apostolos flammeos et forles quasi aurichalcum effecit. Quarto, Joachim: Episcopus, inquit, debet habere vitam contemplativam in oculis, activam in pedibus. Rursum, Episcopus debet habere oculos, ut videat quæ geruntur; et pedes, id est sollicitam et seriam executionem eorum, quæ corrigenda vel agenda præviderit.

Per oculos arguitur tacite imprudentia Episcopi Thyalircni, quod Jezabelis hypocritissimè et scelera, in quæ multos illiciebat, non prævidere, nec redargueret. Addit Alcazar Jezabelem esse Judæos, et Judaizantes. Ergo, inquit, innotetur hic Episcopus, ut reliclis Judæis obstinatis, in quibus perdidit operam, ad Gentium conversionem se transferat, utque ob eminens sibi et fidelibus à Jtidiis discrimen, Thyatira discedant, riper vicina oppida dispersi, Christi fidem Gentibus prædicent. Verum quæ fuerit hæc Jezabel, jam discutiam.

29. Permittis mulierem Jezael.] Jezabel fuit

filin reghTyrl, uxtuAhab. qqæcxTyro Baal «t llaalila# irxfiixH In Judæain, et persecuta oī Lli.nu. allosgtiū nel cultores.

Quiere» .Quænain fuit hæc Josabel? AHqui pulan! filler uxorem Episcopi Thyallrensis. Undo (ii.rea Urgía, vi Arela» legnili :*permittis mulle-fruī*, w! *a.iortm luam*. sed r_l *tuam* alii passini non Iciuni, esigue hæc sententia nova et iūpi oh.ibili'.

Secundo, Enlphan. hæres. 51. li.ee refert ad mulles MŌtilanl, scilicet Prlscllnm, Maxitnil-Min <l Quiiiiillaiū, <|u;e docebant Montanum esse Paracletum, Sedino castitatem simulabant, fdeotnio damnabant secundas nuptias. Il.ve autem Jezabel docebat fornicari.

Tertio, Arelas : Jezabel, inquit, dicuntur Nicolalta'. propter suas libidines el impietates. I nde Ticonhis, Priinasiiisei Huperlus : Jezabel. Inquiunt, sunt hærelici effeminati, et libidini sei\ H-lites.

Quarto, Alcazar per Jezabel accipit Synagogam, id est, Judæos qui inexpiabili odio prosequerantur Apostolos et Christianos (sicut Jezabel prosequeretur Ellam el Del cullare#) cosque vel in mortem, vel in suam hæresim adigebant, contententes, ut saltotn Christiani legem Mosis observarent ; itaque judaismnm cum Christianismo miscerent , unde multos seducebant. Ideoquo arguitur hic Episcopus, quod cum iis commercii, falso rl frustra spelati* eorum conversionem. Huic enim expositioni apte Convenit illud vers. Aon *mittam super ros aliad pondus*. Ildom enim vet Ids utuntur Apostoli abrogantes usum legalium, dicentes, Actor. 15. v. 28. *I'sum at Spiritai sancto et nobis, nihil altra imponere vobis oneris*. linquo censet ipse per Je/abelein significari hic Synagogam, sicut per Babylonem, c. 17. significatur Horna gentilis. Ulrftque, ait, oppugnavit Christi Ecclesiali), sed nlraque ab ea victa colla el subdidit. Ita inso omnia ad suum scomim quem pij'concrpit, roplt. Jezabel <rgo juxta eum erant Judaizantes, ipios S. Paulus sæpe inseciatur, vocalipie pseudoapostolos. Verum juxta hanc expositionem , et Jezabrlrm. <| ejus fornicationem. et ejus idolothyta, etc. oportet mystico explicare : undo ipse peV Idolothytorum esum , accipit familiaritatem nimiam Christianorum cum Judæis; per fornicationem» illicitam legalium observationem, ll.ee enim erat spiritualis quædam fornicatio; nam erat illicita consociatio cum meretrice, pula cum Synagoga Judaizante, quæ omnia mystica sunt.

Quinto et optime, nil litteram hæc Jezabol fuil nohlills et potens aliqua mulier hæretica , qmy prophetissam se mentiendo propagavit sectam Mcolailnrum. docens licere fornicail et ('(hue idolothyta (hæc enim fuit hærrsi* Mcolalt.iriim. uti audivimus v. 15.) sicut Jezabel propagavit cultum Banl. Ita Beila, Huperltlj, Primaslus, Perciūs. Sic S. Hier, epist. ad Clcsiphontem, notat omnes luvrescs propagatas esse per mu-Heres. (Atavi vju> verba 2. ad Timotheum 3. v. 6.

Jam Ambrosius, VorcrliB et Virgas , fornicationem hic non corporalem, sed spirhlhinlem, puta hæresim yrl Idololatriam, Intelligiint. Velum simplicius llibei a et alii proprio fornicationem arripiunt. Nola ** *fornirarl r(manducare de Idolothyti\ t rci('remlum v m ad tō doerre*.

Merito inonct hunc Episcopum dc Impruden-

tia, qubd tolerarit Joiabelrin : quid eniin potemtins ad propagandam hivroslm curnolv m • tltiam mulier, etique nobilis el potens? Serpens per Evam jivrdidii Adamiim. omnvsqtm posteros. Est ergo mulier organum diaboli, tax lilium, incentivum hbidints. Ilæc vero lynx, qijla Illex, quin nobilis, quia pr<q>hr|is, triplex eral Yeneris æquo ac luvresis incentivum. Aristippus mu< Herum parvam, sed pulchram conspicatus ; *rarvttm t/aidem /mtrhram9 innuil t itd madman malam*.

Democritus rogatus cur, cum magnus esset, parvam duxisset uxorem : Eg<>, iiKptll, *in malo eligendo, quod minimam erat , elegi*. Idem dixit B. Thomas Morus.

Socrates tribus suis malis recensitis, scilicet grammatica, paupertate, el uxore, aiebat *duo prima epagisse, perniciosam viro uxorem inintme. Ut nerno sentii qua parte stringat calceus , ntsi qui eo Indutae est ; ita nemo novit ingenium mulieris, nisi qui duxit uxorem* , ait Plutarchus in Moral.

l> îHinu nil pestilentius, ait Homerus.

Mulieri pe credas, no mortur quidem, nil Monnii-(h'r. Qui non litigat, cadebs est, ail S. Iliûron. <|. d. Bixosa osi mulier, ideoque rixosum esl conjugium. Vulgo dicitur : *Ignis, mare, mulier, tria mala*. Disputarunt lres llehræi juvenes In aula regis Persarum, qtiidnm esset fortissimum : primus dixit esso *vinum*, secundus, esso *regem*. tertius , scilicet Zorobalxd, dixit *fortiores esse mulieres* , scii *fortissimam omnium esse verifu/<mi,bic(ju(' braviumi'i præmiuni à Dario rego tulit, l. 3. Esdræ c. 6.*

lingo Victor, lib. de Vitiis carnalibus > itandis. *In favo mellis, nL, duo sunt, mei et cera ; in fade meretricis sunt similiter duo, scilicet decor, el gratia, hl i'st, pulclirl(ttdo oris, et sermonis. Cera succendit ignem, mcl privhrt dulcedinem : sic pulchritudo meretricis igne libidinis inflammat carnem , blandimento lenocinantis sermonis subvertit mentem. Stillat mcl exi cera, dum meretrix verba IUQ mollit ,c(facit dat a.*

M iMHHMiu: m: motorin i t%) Nota. Idolothytis per s(* yesci licet; sed non licehnl, primo, oh scandalum ; secundo, ob pnnotqillini Apostolorum. Actor. 15. Tortio, ob quod maxime blc in illa invehitur Joannes, erat periculum idololatriæ; facile enim (jentos purea ad sua idola relapsi fuissent. Vhlc dicta l. Corinth. H. initio.

Ecci. MtrrtM ham i\ t rcitiM,] id pst in Infernum, nit imperimi, Beila, Hichardus Victor, ihi culm Jezabel, id est hæretlpl non quiescent, seti ('niciabiinltr. De quo Isaías, c. li. ait ; *Subter (e sternetur tineæ, ct operimentum (mon erunt Vfrmt s.*

Secundo, Aiishert. et Primasins ; Lectus, Inquiunt, est securitas et impunitas peccandi, impia peccator tpiavl in mollissimo lecto, (pius cem, ex uno scrh»re in aliud, cl tandem in damnationem, ruit, ti.i'c ergo impunitas signum est H'probationh : sicut < contrario signum est clectlonh, si cujus peccata hic h Deo castigentur, uti (locet S. Grog. l. 7. Moral, c. 7. Nam ul dicitur Apocal. »3. *Ego quos amo, arguo el castigo*.

Ti'llio, Alcazar ; ll.vc, ait, lecti comminatio denotai gravissimas irgriudinrs, Id est bellorum trm|»eslales, et excidii procellas, contra Judæos à Humanis excitandas, eo <|uhd Christum (jusque Evangelium repulerint.

Quarto , ci optime , Arctas cl Pannon. *Mittam*

rmn in *tertum*, Id est, inquit » percutiam efnī
ntOrbo rt (egritudine. ut quæ modo in vohipta-
min et precatorum suorum lecto quiescit, de-
cumbat in ledo (egritudini*, indrque transeat
ad lectum grhennie, In quo cubant damnati.

IMi.nvK.iAM in Moan ,) Id r|t moite. IM ho-
braismiiM : Hebræi enim *bel*, id csl in, utuntur,
cum instrumentum, modum et rationem signi-
ficant ; sic alunt : *Percussit cos m orc gladii*, hoc
Oli ori , puta acie, *gladii*.

Er scum omni s Euct.i m v .qvia i <l0 svm seno-
ia n » nixis i.r.couda ,] id cat abditissima cordis
Jr/abclls arcana, rliisque cogitationes sccrclls-
slmas ; horum enim sjmbolum sunt renes.
Meretrices enim et hypocrlle simulantes so
prophetissas, ac hæreclitu , qualis erat luce
Jezabel, mira nītrii vatiIlle tegunt sua consi-
lia, ul spode pietatis d honesti incautos fide-
lium animos illiciam et decipiant. Hinc patet
(liristi divinitas ; solus enim Deus rēi cardio»-
giiosles, id csl scrutans rimes et corda.

23. Volita avu m dico, i r erri nis.] *Et signifi-
cai. Id est.* Dmīr Græca non liabrnt tò *ct* ; con-
vertii enim Joannes hio sermonem ft Jezabrle
cum suis ad alios vori Del cultores, oui crani
Thxaliræ.

Aliter Alcazar : Christus, ait, lile admonitio-
nem miam ad eideros omnes Christianos exten-
dit. Thyatira enim idem est quod Illuminata ,
teste S. Hieronymo ; omnes autem qui In Eccle-
sia Christi sunl, sunt in mystica Thyatira. id
est in civitate à Deo illuminata. Verum Utrō
expositio mystica est, non Illici alis.

2ft. QüicūMQUK non UADiNr, non accipiunt,
non imeni, uochunam iiam:] Jezabelisel Nico-
liarum, quod licitum sil fornicari d idolotlix-
llâ V(M l.

Qvi non r.oGNOvr.nuNr, id est, non approba-
runt, Inquit lleda, Bupert. Primas. Hlchard.
Ai.Ti tUDiNKS Sai a n.v.] Ilæc altitudo est superbia,
ait Buperlus, (fila Satan dixit olim, Isaiao l'i. .h-
ct ndam super altitudbumnubium, similis tro db
tissimo.ol etiam nunc didi, quando videlicet
sibi in idolis vult sacrificia offerri a Thyathensi-
bus, qui in honorem Idolorum Idolothyta man-
ducant. Ha Huperlus, Hayino, Beda, Primasitis.
Verum, pro *altitudines*, grace cst Cno<, id ('st
profunditatem. Sic sirpe, alium vocamus pro-
fundum, ut cum dicimus : Puteus alius csl,
id est profundus.

lindo secundo, alll sic exponunt 'Qin *non cog-
noverunt profunditates Satanti* » Id est, (pii non
pepigerunt hvdus cum inferno, puta cum Satana
rtoti tutti confindet ati.

Tertio, (higiirhis : Altitudo Satanæ » ail, est
immensum pelagus scelerum: (pila Impius cum
In profundum peccatorum venerit, conlemnīt,
et sompor pronHldhH ruit.

Quarto, profunditates Snlan.esunt protundæ
fraudes, Inquit Andreas (avsar, doli cl asluliæ
Salame, quos Justi non cognoscunt, id est non
approbant, dc quibus S. Gregorius hom. l'2. in
i tech.

Quinto, Ambrosius : Altitudo Snlanæ est tex
Mosi carnallrr accepta , et obsi'rvala simul
cum Evangelio; hæc enim prohmdi' demergit
i't Involvll observantes sul in Judaismnm. Untlo
sequitur : *Son mittam super vim aliud pondus*.
q. d. Noh onerabo vos obst'evanlla legis Mosul-
cie. pra'ler pauca qmc Vobis pr.vccperunt Apos-
toli, ul (ibtlliWiiUftii loriticallune, et ft bullueatu.

cl ft sanguino, ct ab idolothyti!. Huc accedili
Alcazar Inquiro* : i nni dicit : Qwf hom *habet doc-
trinam hanc* Jczabelh , notat cautos el pruden-
tes; cum mitrili dicit : *Qui non cognoverunt al-
titudines Satanti, quemadmodum dicunt*, notai
imprudentes ft Jczabclo, id est ft Judaizantibus,
deceplos ; Id enim cum errores arguricntur,
excusabant se dicentes se non cognovisse alti*
tttdinci, Id est alias fraudo el calliditates Sa-
liu.r. quibus io tt anifisutont m angelum lucii,
p< r Jczab'lc m, Id est Judæos. cos deceperat,
ul legalia miscerent cum Evangelio.

Sexto, cl melius. Lyrarnis: Non cognoverunt
ailitudinem Satanée, id eIl, non approbarunt
hærcslm Ebloms et Chcrlnl, qui superbe res-
titerunt Christo, negantes ejus divlnitalcm cl
U< l'llltatem.

Sepiimo. cl optimo, hæc verba : *dlllludines
Satamr aumadmodum dicunt*, refenmda sunl
:ml hærelici h lly.it ii h im — \i< ol.ol.u um et Jett-
briis secialores : hærelici enim suam doctrinam
vocnro solent altis^imam, profundissimam > et
nulli alii,quam sibi auistiuo discipulis c.ompre-
hrmdbllcm, ull docent Vincent. Llrin. in aureo
suoconlra hæreses libello. S. Greg. lib. 5. Moral,
c. 18. Unde subdit : *Qu< madmodum dicunt*, id est,
siculi loqui et Jactaro solent hærelici, scilicet
sua dogmata esse ailitudinem Del, quæ revera
est Satana», ml interpretatur Ide Joannes. Ita
Hibera. Adde tamen cum Lyrano, hic perstringi
hærcsin l.blonis el Chcrlnl, qui circuincbio-
ncincl legalia volebant miscere cum Evangelio.
Hanc ergo luureslm Inter alias plures docuisse
videtur Jezabel, ct Nicolaltic. Hoc enim jmi-
nuam sequentia ; subdit enim : Aon *mittam su^
per vos aliud pondus*. Ha Valentinus (quem forte
in spiritu mox hært ^iarcham futurum prati-
ciens S. Joannes lile perstringit) triginta ζones
et deos confinxit, quin revera nominum cl cri-
minum erant portenta potius, <iuam numinum :
inter quos piimū statuit f (nuod idem esl
cum <o, quod S. Joannes Ide allp<*<t id esi
profunditates) Id esl profundum. Ex Bvlho enim
el Sige (ul csl sibuilio) orlos esse (id cst men*
lem) el veritatem (Illi sermonem cl vilain pro-
< rearlul î ex hh deliidt' prognatum esse homi-
nem, el Ecclesiam, lia refcri Teriull. lib. conil a
Valent, c. 7.

Non mittam sveni \os mm pondvs.] *Pondus*,
id csl onus grave Gentibus fornicationi et liber-
tati carnis assuctis m gentilismo, crai posi
conversionem ad Christum abstinere ab ca,
suaimpio conrupsccnllam refriumre. Htirsum ,
pondus graie lis erat alistincre ab idolothyti»,
eum int('r idololatras assidue versarentur, quo-
rum cilii sæpe non Oram alii, quam idolothyta.
Hoc sciens Jezabel, urgebat Thjathcuses, m
pondus hoc tam durmn, unaque Jugum cl legem
Christi ('xculrrcnt. Hinc occurrit Joannes hisco
verbis, q. d. Fateor quidem vobis hoc esse pon-
dus aliquod, sed plura vobbollm imposuerunt
idola, she dii vestri, corumque sacerdoti ' :
plures Ollam suis Imponunt Judæi, el Judaizan-
tes. Ergo Apostoli, Actor. lft. vetantes fornica-
tionem et Idolothyta, pondus quidem aliquod,
sed longe minus (piam sit Gentilium et Jtidæo-
ruin. vobh Imposuerunt. Quocirca hoc minus
servate, no majore gravemini. Ego enim vobis
promitto <t edleo : *Son miiUium super* vos aliud
pondus, tamen* (tantum) (*d quod habetis* (puta
dcccrlmn huc Apostolorum) *tenete donec* ve*
ve*

niam, ad iudicium, *quando vos* pro patientia et obediencia remunerans, omni prorsus pondere liberabo et exonerabo.

Alludit enim plane S. Joannes ad Actor. 15. 28. Ubi Apostoli contra Cherintuin definiunt, dicentes : *Pisum cst Spiritui sancto, ct nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, ct sanguine, ct suffocato, ct fornicatione.* Ubi pro *oneris*, græee est idem nomen quod Noster hic *pondus* vertit. Tacite ergo perstringit hic hæresin Chetimi tunc grassanlem, q. d. Nolo vobis imponere pondus importabile legis veleris, uli vult Chcrintus; sed tantum irla praecepta vobis impono, quæ sanxerunt Apostoli, Acior. 15. Jia Victor. Ambros. Primas. Ruperlus, Beda, Ilaymo, Joachim, Lyranus, Ansbert. Hugo el Pannonius.

Aliter exponit Ticonius. q. d. Non *mittam super vos aliud pondus*, id est alias tribulationes, eo quod Jezabelis errores el sordes spreveritis. Sic enim Isaias, Nahum, aliique Prophetæ vocant onus Babylonis. Edom, Ninive, ele. pondus pœnarum cl afflictionum cx Dei decreto imminens et quasi incumbens Babyloniis, Idu-mæis, Ninivitis, aliisque gentibus.

2G. QUI VICERIT, ET CUSTODIERIT USQUE IN FINEM OPERA MEA, DABO ILLI POTESTATEM SUPER GENTES, ET REGET EAS IN VIRGA FERREA.] P'IIUO, Beda, Primas, el Ansbert. censet hic promitti Ecclesiæ, ejusque Prælalis conversionem cl subjectionem Gentium, quæ à Deo Patre promissa est Christo, Psal. 2. *Dabo*, inquit, *tibi Gentes lurreditutem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.* Unde Alcazar sic exponit, q. d. *Qui vicerit, ct custodierit*, græee ο r<i«y, id est, qui observaverit opera mea (scilicet Chrisii) *in finem*, ul scilicet oculos ac mentem jugiter intendat in opera à Christo patrata, cl in ipsius perseverantiam, ul eum utraque in re imitetur; *dabo illi potestatem super Gentes*, id est magnam vim el efilcaciā in Gentium conversione el sanctificatione. Undeeamdē mox vocat virgam ferream dicens: *El reget eas in virga ferrea.* Illud enim : *Usque in finem, palesi* accipi non solum de fine vilæ; sed etiam de fine et perfectione singulorum operum, uli est difficilem quemque rem semel susceptam ad finem urgere et perducere. Pergit Alcazar, aitque Evangelica!» perfectionem sub durissimi imperii, cl virgæ ferreae specie adumbrari; quia jubet frænare cupiditates, mortificare carnem jejuniiselciliciis, pro Christo mori, etc. itaque hanc virgam ferream potissimum cerni in vita Religiosa. Denique virgam ferream symbolum esse optimi regiminis, quo utitur Dei providentia, ac notare septem ejus attributa, scilicet fortitudinem, beneficentiam, æquilalem, sapientiam, patientiam, comminationem, cl punitionem, quæ fuse prosequitur Alcazar, notat. 7. cl 8. Ubi ostendit virgam ferream si magneti applicetur, ab eo accipere duplicem vim, scilicet primo, judicandi populum mundi, omrsque orbis plagas: secundo, attrahendi aliud ferrum. Itaque virgam hanc ferream, sive acum nauticam esse sapienti» et gubernationis symbolum, præscrtim quia magnes undique ferro rite munitus, centuplo majus pondus attrahit: v. g. si magnes nudus, cl sine ferro attrahat unciam ferri, ferro munitus cl quasi armatus attrahet centum uncias, uli ipse se expertum profitetur: sic enim Rector debet ha-

bere vim attrahendi ad se omnes subditos, ut recte eos gubernet.

Tria enim Rectoris et Episcopi munia sunt: ftrimum, infideles et infirmos ad Chrislum aicere; secundum, probos dirigere; tertium, improbos castigare. Hoc représentât pedum Episcopale, sive virga eorum Pastoralis, quæ sursum curva est, quasi uncus attrahens in medio recia, in imo instar cuspidis acuminata, quæ tria carmine expressit Poeta:

Curva trahit, quos recta regii, pars infima pungit.

Rector ergo duro set difficiles pungat, sed elungat.

Secundo, Richard. Anselm, el S. Thomas per virgam ferream accipiunt severitatem legum cl disciplinæ in legum observatione ab omnibus exigenda, ac puniendis iis qui conira eas delinquimi. Ex quo fit, ut alii castigati coerceantur cl convertantur, alii recalcitrantes, ultimo supplicio damnentur. Hinc noster Viegas censet hic promitti iis qui vicerint, id est, qui strenue Jezabeli, aliisque hærclicis el impiis restiterint, alliorem dignitatis gradum, ut in eo constituti regant alios in virga ferrea, id est inflexibili el (equissima; rebelles vero confringant. Unde colligunt hi Doctores, gubernandi curam non nisi ei qui vicerit, id est viro probo, jequo, foni, magnanimo, invicto, qui nullis cedat molestiis, murmurationibus, minis, periculis, committi ndam esse.

Rursum hinc colligunt, quod qui vincit in seipso vitia, hic facile eadem vinceit cl extirpabil in alio; ul, si vincas in le superbiam, facile camdem vinces in alio: quo fit, ul reipsa laies vincentes sæpe (.entes sua mortificatione et sanctitate convertant ad Chrislum, et sui imitationem. Unde S. Hilarius, S. August. Theodor. Beda, et Euthym. in psal. 2. illud psal. 2. *Tanquam vas figuli confringes cos*; sic exponunt, q. d. Conteres idololatriam, libidinem, aliaque vilia ex animis Gentium, cl reformabis eos, ul fiant alii novique homines, sancti, casti, verique Christiani. Sicut Jeremias, c. 18. ex molli luto facium ficlumque vas confregit, aliudque inde reformavit. Verum hæc mystica sunt.

Tcrlio, ergo, cl genuine loquitur hic S. Joannes de die iudicii, in quo sancti victores, el Dei mandala custodientes usque in finem vilæ, creabuntur à Dco iudices orbis; et cum Christo Gentes impias condemnabunt, ul confringantur, id est irreparabiliter in æternam mortem el gehennam præcipitenlur. Hoc enim significat *custodierit usque in finem opera mea* (à me præcepta, meoque exemplo firmata). Et: *Hegel eas in virga ferrea, ct tanquam vas figuli confringentur.*

Alludit enim ad psal. 2. v. 9. ul palet ulrinque verba conferenti, ubi pro reges *cos*, hçbr. non est *Win tirem*, id est pasces cos; sed DJH in *terruem*, id est conteres, cl. ul S. Hieronymus vertit, *frángeseos*, scilicet incredulos cl rebelles tibi. Franges, inquam, cos, lum in hac vita, ul fregisti Diocletianum, Maximianum, Maxentium, Licinium el alios, per Constantinum, Theodosium cl alios; tum omnes franges in die iudicii, cum cos tua sententia, quasi fulmine adiges in tartara. Ita Victor. Andr. Arctas, Lyran. Rib. et alii.

Hoc est quod suis promisi Christus Matth. 19. 28. cl Lucæ 22. 30. *In regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis ct vos super sedes duodecim judicantes duodecim Tribus Israel*, cl Sapient, 3. 8. *Judicabunt Sancti*

nnf/onrt, *ct dominabuntur populis*, cl Malach.fi. 3. *Calcabitis impios*, ct Psalm. 119. G. *Gladii ancipiles in manibus coram*, *ad faciendam vindictam in nationibus*.

Nota regna et potentiam mundi similem esse vasis ligulinis ; (quia terrea est , et cito rei durioris objectu dissilit et diffringitur , juxta illud : *Fortuna vitrea est ; cum splendet, frangitur*. Regnum vero Christi ct Dei æternum est , omniaque hostilia confringit cl subigit. Unde notat S. Athanas. quod virga ferrea sil potestas Christi, aut crucis Chrisii , cujus materia lignea csl, st d vis ct \ii tus ferrea*

28. Dado illi stellam matutinam.]Hæc stella matutina esi Venus , sive Lucifer. Jam Lucifer hic esi diabolus, inquit Andr. Cæsar de quo dicitur Isaïæ lù. *Quomodo cecidisti dc calo Lucifer, qui inane oriebaris ?* hunc cnim Deus Sanctis dal calcandum , uli dicitur Roman, ull. *Deus pacis conterat Satanam sub pedibus vestris*.

Secundo , stella hæc , sive Lucifer, est ille , qui , ul ail S. Pclrus cap. 1. ephi. 1. orilur in cordibus nostris , puta est lux cœleslis à Deo immissa animæ. Ita idem Andréas Cæsar.

Tertio , Lucifer hic est Joannes Baptista ct Elias , quorum ille primum , hic secundum Christi adventum quasi Lucifer antecedit, q. d. Faciam cum socium el consortem gloriæ Eliæ ct Joannis Baptistæ, faciam eum quasi alterum Joannem , alterum Eliam. Ita idem Andreas Cæsar.

Quarto, Joachim : Stella matutina , ail , est fides et scientiæ donum , qua præcognoscimus ea quæ in cœlo visuri sumus , cl, ut Gagncius , est clara rerum divinarum inlelligenlia , præsertim S. Scriptura : bine stella duxit Magos ad Christum.

Quinio, stella hæc est gratia justificans, ait Richard. Victor, cl Maldonat. in Notis inanuscriptis : aqua, ail. fffwuov , id est stellam matutinam vocat præcipuum quemdam angelum, qualis est Lucifer inter reliquas stellas , qui cum custodiat: aut q. d. Dabo ei in cœlo illustrissimum locum. Sic legimus in Vitis Sanctorum , illustribus Sanctis, qualis fuit S. Francisca Romana , in virtutibus heroicis strenue progredientibus, illustriores pro custodia datos fuisse angelos. Hoc verius est in Prælalis et principibus ; qui sæpe pro custodia lum sui , lum suæ Ecclesiæ aut reipubl. habent non angelum , sed archangelum , aut alium c superiori ordine. Unde ille dicebat se habere angelum non Doctorem, sed Episcopalem.

Sexto , stella hæc est angelus custos , ait Dionysius Carthusianus.

Septimo, Ribera per stellam accipit invisibilem , ct aliquando visibilem Chrisii apparitionem , qua Sanctos suos animam agentes consolatur.

Octavo, Alcazar : Christus . ait. dicitur stella matutina , id est Lucifer , quia in ipsis ardentissimis persecutionibus suos consolatur certissima spe solis orituri, id est prosperitatis brevi subsecuturæ. Alludit cnim ad Ecclesiastici 50. vers. G. ubi de Simone justo et illustri pontifice (qui fuit typus Christi) dicitur : *Quasi stella matutina in medio nebula* ; quasi dicat. Sic ut Simon populum nube calamitatis obductum cl afflictum. quasi stella recreavit, cl quasi Lucifer certam cis dedit spem solis, id est prosperitatis , mox orilur ; ita faciet et suis in afflictione

CORNEL. A LAPIRE. JÛJJ. X.

cl persecutione constitutis Christus eritque cis quasi Lucifer instantis felicitatis prænuntius.

Nono , Lv ran. Stella hæc, ail, csl coi pus gloriosum , claritatis dole quasi stella refulgens.

Decimo, ct optime : Stella matutina est Christus , qui ail cap. 22. v. 16. *Ego sum stella splendida ct matutina* : dc quo dicitur Num. 28. *One* tur stella cx Jacob*. Christus enim vincentibus promittit seipsum , suæque claritatis visionem. Dicitur Christus stilla matutina, hoc est Lucifer ; primo , quia in hac vita dispulit tenebras infidelitatis , et in futura dispellet tenebras mortalitatis; secundo, quia uli Lucifer noctis finem, diei initium præbet : ila Chrisuis peccatoci ignorantiæ finem, fidei et salutis initium attulit; tertio, e>t matutina, *quia dum in seipso resurrectionis exemplum nobis preebuit, quee lux sequatur indicavit*, ail S. Gregor. 29. Moral. 30. in illa verba Job 38. *Numquid produces Luciferum in tempore suo ?* Et Beda : *Christus , inquit, est stella matutina , quia transacta nocte sæculi , lumen vita! Sanctis promittit et pandit ederner*. El Rupert. *Pro labore quo Episcopus in hac vita quasi nocte laborat , pervigil in animarum sibi commissarum custodia manifestabo ei meipsum , qui sum stella splendida ct matutina*. El Ilaymo: *Christus, inquit, est stella matutina, id est Lucifer, qui in resurrectione pulsus mortalitatis tenebris quasi Lucifer apparebit, ct perfectum ertemitatis diem demonstrabit*. Ila quoque Percr. Vicgas, Ct Ribera.

Rursum , plenius ac clarius : Stella matutina esi lumen gloriæ , cl clara visio Dei , quam anima viciatrix per Chrisii gratiam adipiscitur post mortem; hæc dicitur stella , propter claritatem contemplationis : *Domine* , inquit Psalles , *in lumine tuo videbimus lumen*. Dicitur matutina r primo , quia post noctem hujus vilæ el sæculi illucescet ; secundo , propter inchoationem beatitudinis , quæ complebitur in resurrectione corporum , quando stella hæc matutina mulae bilur quasi in solem meridianum , cum scilicet anima gloriam suam diffundit in corpus. Llrumque hunc sensum, scilicet de Christo , cl de gloria anima* beatæ , habet Richard. Vittorio. Primasius cl Arctas.

Alludit ad illud Daniel. 12. 3. *Qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti , et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi steller in perpetuas æternitates* ; vide ibi dicla. Vult enim Christus hunc Episcopum docere veram fidem , cl expugnare Jezabelem et hæreticos , eiquo ut doctori promittit hanc stellam. Philippus Rex Maced. cum puer esset, solebat de nocte desilientes stellas sagittis impetere . ex quo Diognelus vates conjecit eum dominaturum nullis , uli refert Ptolem. Hephæst. et ex eo Nicol. Causili, lib. fi. Parab. hislor. cap. 56. Ha venantur stellas magnanimi , qui supra terram et terrena menlein attollentes , ad beatarum mentium domicilium aspirant, ideoque coelestem cl heroicam ineunt vitam :

Pauci quo* æquus amavit

Juppiter , aul arden> evexit ad xlhctv virtutem*.

Ptolemæus auctor Almagesli tempore Antonini Imp. nobilis Astrologus hoc sepulcrielogium ipse sibi posuit :

Mortale me quamvis norim me forte creatum ,
Vult nomen astrorum scrutor in orbe via*.

Sum pcjibut tellure procul, juxt.iquo Tonantem
Ai-iJeo dirue , pAKor et ambrosia.

Quid jam «lirant sancti Episcopi et Doctores ,
quorum «lu»' 'iterent conversatio init incœlis ,
qui jam in cœlnin translati , domestici Dei ,
<ive* Sanctorum, stellas non eminus, ut l'tole-
msus, sed cominus intuentur , pedibus pre-
munt et possident ? Denique decem analogias
steliæ et viri sancti, recensui Genes. 1. in lino
operis quarta* diei, in tertia editione.
Nota , *coronam vita*;, quam Christus promittit
angelo Smyrna.* vers. 10. camdem vers. 7. pro-
mittit angelo Ephesi , et vocat *lignum vita* :
eamdem promittit angelo Pergami , et vocat
calculus candidum vers. 17. camdem rursum
promittit hic angelo Thyatira.*, et vocat *stellam
matutinam* , camdem cap. 3. promittit angelo
Sardensi, et vocat *librum viles* vers. 5. et angelo
Philadelphi® vers. 12. vocans eam *columnam
in templo Dei* : et angelo Laudici® vers. 21. vo-
cans eam *sessiortem in throno Christi*, tibi ath crie.
iæ gloria mutat sua nomina, ut insinuet doles
et excellentias varias quas includit, «masque
ipsa nomina significant , has enim dabit cui-
que apposito et proportionale ad suam luctam

et victoriam. Ephesio enim , quia senio fractus
ii primo fervore discesserai, si enim resumat,
promittitur hæc gloria sub nomine ligni vita*,
quod vires senio fatiscentes reparabat, et pris-
tino vigori restituebat. Smyrnensi vero, quia
probat® et perfect® erat virtutis , hæc gloria
datur et vocatur corona , quæ est circulus ple-
nus , ac gemmis, rosis, liliis, etc., undiquu
circumseptus <*t clausus. Pergameno luctandum
erat contra timiditatem , hinc , si vincat pro-
mittitur illi eadem gloria sub nomine calculi
candidi. Calculus enim, quia solidus; et candor,
quia tenebras dissipat, recte opponuntur limi-
«lilali, quæ vacillat, et tenebras animo offun-
dit. Thyatirensi luctandum erat contra impru-
dentiam ; hinc , si eam vincat , promittitur
eadem gloria sub nomine sicllæ ciar® , et
omnia collustrantis. Sardensis mortuus erat spi-
rilualiter; unde , si ad vitam grati® resurgat,
promittitur ei liber vitæ. Philadelphensis Im-
becillis erat, et modica* virtutis ; hinc , si hac
evincat, promittitur ei columna in c«l*lo. Lao-
dicenus segnis eral cl deses ; liliic, si exurgat,
et strenue laboret , promittitur ei sessio in
throno Christi. Ita Alcazar more suo fuse , qua*
ego presse cl breviter.

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Scribit Episcopo Sandensi quod dicatur vivere, sed mortuus sit: ni poenitbat,
MINATUR QUOD VENIET EI SICUT FUR IN NOCTE ; SIN RESIITSCAT , ET VINCAT , PROMITTIT EI
VESTES ALBAS , QUODQUE SCRIBET EUM IN LIBRO VIT/E. SECUNDO , V. 7. EPISCOPO PIILA-
DELPHIENSI MODIC.F. VIRTUTIS SUADET Î Tene QUOD HABES, UT NEMO ACCIPIAT CORONAM
tuam. Quod si fecerit, promittit quod faciet eum columnam in templo Dei, et
SCRIBIT IN 1.0 NOMEN Di I ET NOVÆ JERUSALEM. TeRTIO , V. 14. EXPROBRAT EPISCOPO
Laodicensi , quod neque calidus sjt , neque frigidus , sed tepidus , quem proinde
Deus ore suo sit evomiturus. Suadet ei ergo ut emat aurum ignitum , vestesqui:
ALBAS INDUAT , ET COLLYRIO UNGAT OCULOS ; QUOD SI FECERIT , VINCENTI PROMITTIT
SESSIONEM IN THRONO SUO.

t Angelo Ecclesiae Sardis scribe : Hæc dicit qui Italici seplcm Spiritus Dei,
et septem stellas : Scio opera tua , quia nomen habes, «pioti vivas, cl mor-
tuus es. 2. Eslo vigilans,et confirma cætra ,qu® moritura erant. Non enim
invenio opera tua plena coram Deo meo. 3. In mente ergo habe qualiter
'JV^faccepcris, et audieris, et serva, et poenitentiam age. Si ergo non vigila-
^veris, veniam ad te tanquam fur, et nescies qua bora veniam ad te. 4. Sed
habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinaverunt vestimenta sua ; et
ambulabunt rnccum in albis, quia digni sunt. 5. Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et
n-ii delebo nomen ejus de libro vitæ, et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram
angelis ejus. G. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. 7. Et Angelo Philadel-
phi® Ecclesiae scribe : Haec dicit Sanctus et Verus, qui habet elavem David: «pii aperit, cl nemo
claudit : claudit, cl nemo aperit. 8. Scio opera tua. Ecco dedi coram te ostium apertum , «piod
nemo potest claudere; quia modicam habes virtutem et servasti verbum meum , et non negasti
nomen meum. 9. Ecce «labo de synagoga Sat in®, «pii dicunt se Judæoscscsc, et non sunt, sed
mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, •l adorent ante pedes tuos ; et scient quia ego «lilcxi
te. 10. Quoniam servasti verbum patientiæ ine®, et ego servabo te ab hora Icnlationis, quæ
ventura est in orbem universum lentare habitantes in terra. l l. Eccc venio cito: lene «pimi habes,

til nemo accipiat coronant tuam. 12. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei rnei, et foras non egredietur amplius; et scribam super eum nomen Dei mei, et nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ (jescendit de cado à Deo meo, et nomen meum novum. 13. Qui habet amem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. 14. Et Angelo Laodiciæ Ecclesiæ scribe : Hæc dicit Arnen , testis fidelis, et verus, qui est principium creatura,- Dei. 15. Scio opera tua , quia neque frigidus es , neque calidus ; ulinam frigidus esses , aut calidus ! 16. Sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. 17. Quia dicis: Quod dives sum, et locupletatus, et nullius egeo; et nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus. 18. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum , ut locuples fias, et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuæ, et collyrio inunge oculos tuos , ut videas. 19. Ego quos amo , arguo , et castigo. /Emulare ergo , et punitentiam age. 20. Ecce sto ad ostium , et pulso : si quis audierit vocem meam , et operuerit mihi januam , intrabo ad illum , et coenabo cum illo, et ipse mecum. 21. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo : sicut et ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus. 22. Qui habet aurem , audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis

1. Et aaceio Ecclesia: Saudis scribe.] Hæc est quinto Christi epistola ad Episcopum Sardonensem : in quo corripit fideles omnes in peccatum mortale prolapsos , eosque ut inde per pœnitentiam resurgant tam minis quam promissis excitat et urget. Porro *Sardis* fuit urbs Lydiæ magna , ad latus Tmolii montis , maxime celebris , fuitque regia Creasii Lydorum regis. Unde Horatius lib. 1. epist. 11.

Quid conditila Sardonis, quid Crasi regia Sardis » 1

Quæres ! Quis fuit me, angelus , id est Episcopus , Sardensis Bisp. Aureolus, et Antiochus Bronchus Sardus , qui in tria prima capita Apocalypseos commentarium edidit, fuisse S. Melitonem. Hunc enim paulo post hæc tempora fuisse Episcopum Sardonensem, et anno Christi 172 apologiam scripsisse ad Antonium Imper, pro Christianis , docet ex Euseb. in Cliron. Baronius. Euseb. lib. 11. 36. laudat à doctrina, castitate et sanctitate ; atque cum Sardis requiescere. Addit Aureolus cum fuisse Martyrem , sed hoc non habet Eusebius. Verum B. Melitoni non convenit, quod ait hic Joannes ? *Samem habes quod vivas , et mortuus es.* Itursum Joannes scribit hic Episcopis presentibus , non futuris. Melilo autem septuaginta anni vixit post S. Joannem ; scilicet anno Christi 172 ita laudat. Purer. et Alcazar. Incertum ergo est quis fuerit hic Episcopus.

Nonnulli cum Erasino hæc adaptant Lucifero Sardo , Calaritano Episcopo (Erasmus enim in Notis ad dialogum S. Hieron. contra Iulianum nos censet Luciferum non Calaris, sed Smyrni Episcopum , fuisse auctorem Luciferianorum ; sed errat) qui cum SS. Alhanasio et Hilario generosissime restitit Constantio Imper, et Ariani ; sed tandem schisma fecit ab Ecclesia , eo quod illa Episcopos Acianos pœnitentes recipere , quot ipse nimis rigidus censebat non recipiendos. Quocirca ei convenit , quod hic dicitur. Nomen *habes quod vivas , et mortuus es.* Imo in morte hac et schismate eum obiisse tradit Itullinus . et ex eo Baronius. Verum Luciferum resipuisse, et ad Ecclesiam rediisse, et in sancta ejus pace obiisse nullis rationibus salis nervosis probare contendit Antiochus Bronchus, Sardus et ipse . ac Calaritanus , scribens in e p, Si Apocalyp. 11. quæsti 9i dicitur pœnitentiam

ex eo quod S. Hier. Nazionz. Hilarius et alii Patres cum beato nomen , magnisque laudibus Celebrant. Itursum quod Sardi et Vercellenses publice cum in Sanctum colant et invocent, ac in ejus honorem basilicam juxta Calarim erexerint , quæ eliamnum extat. Adaptant dico : nam certum est ad litteram Joannem hic non loqui de Lucifero ; fuit enim Lucifer Sardus , id est in Sardinia Calaris urbis Episcopus : Joannes autem loquitur Episcopo urbis Sardis quæ erat in Asia, nursium Lucifer ducentis annis vixit post S. Joannem.

Hæc dicit qui habet septem spiritus et septem stellas.] *Spiritus*, id est angelos, Ecclesiæ rectores , uti dixi cap. 1. vers. 11. *Stellas* , id est Episcopos, q. d. Versaris, O Episcopo Sardensis , inter sanctos Angelos et Episcopos ; pudeat ergo te unum non sancte vivere , pudeat te otlicium Episcopale , in quo ahi aut fervent , aut seri sunt , negligere ; pudeat te degere in morte animæ , qui alios vivificare debueras.

Aliter Alcazar: ipse enim per septem spiritus accipit septem virtutes ad regimen necessarias quas habet Christus , quasque suis Episcopis imitandas proponit , scilicet beneficentiam , œquillatem , sapientiam , patientiam , forlitudinem , comminationem et severitatem. In singulis horum deficiebat Episcopus Sardensis , in regimine suorum fidelium. Ergo monetur hic, ut Christum Christique hosco spiritus inleatur, seque in ipsis consideret. quam longe ab iis absit : ac proinde se corrigat , et spiritus, id est virtutes basco , resumat. Ido dicta cap. 1. vers. 11.

Scio opera tua , quia novex bades quod vivas, et mortuus es.] Ergo fuit hic Episcopus in statu peccati mortalis, q. d. Scio, et non curo , non aestimo opera tua bona quæ facis ; quia , esto nomen habeas quod vivas , revera tamen coram Deo mortuus es : ita Alcazar. Secundo , et simplicius, q. d. Scio opera tua tam bona , quam mala , scio mores , scio statum tuum quod scilicet videaris vivere , et nulla bona operari, cum revera sis mortuus ; doperà ina sint mortua , non viva. Vide lile , quàm Judicia Dei disculpent a judiciis hominum.

Nota *mortuus es*, id est vitæ gratiæ excludis peccatum. Nam , ut ait S. August, et ex eo ki* dor. lih. 11. Umilino huno l i>fpvrli iihk

ma, vita anima Deus , et sicut corpus mortuum est sine anima , ila anima mortua est sino Deo.

Quærcs : Quodnam fuit hujus Episcopi peccatum ? Piinio , nuperius censet hoc peccatum fuisse carnale, occulue libidinis , ideoque laceri hic à S. Joanne. Hæc mera csl suspicio non habens sufficiens in textu fundamentum.

Secundo, Lyranus censet fuisse hypocrisin , qua sanctitatis specie, occulta peccata tegebat.

Tertio , ct optime, Primas. Beda el Alcazar docent hoc peccatum fuisse negligentiam in pastoralis ct Episcopali munere ; puta eum negligentem fuisse in docendo, monendo el corrigendo populo, in debilibus confirmandis, in scandalis avertendis , in hæresibus reprimendis , etc. Mulli enim sunt, qui sibi boni sunt, non aliis, multi boni sunt fideles , sed non boni Episcopi; multi sunt bonæ oves , sed non boni Pastores. Mulli rursum exterius videntur benigni , gratiosi, insignes , co quòd externum Ecclesiæ cultum, altarium ornatum , fabricæ splendorem , largas eleemosynas, etc., egregie curent, sed interna , puta suorum vilia , ignorantiam, pericula salutis negligimi, cum hoc sit potissimum Episcopi officium. Hi proinde hominibus externa spectantibus, videntur esse vivi, laudabiles ct sancti, cum coram Deo*sint mortui. Talis erat hic Sardensis. Id ita esse patet ex verbis textus : corrigens enim hunc ejus defectum Christus ait : *Esto vigilans* , deficiebat ergo in vigilantia curæ pastoralis . *ct confirma ctterra, quæ moritura erant* : deficiebat ergo in suorum cura, quod per ejus negligentiam multi spiritualiter essent monui. *ergo non vigilaveris, veniam adte*. Ecce hæc omnia arguunt Episcopi defectum fuisse desidiam cl incuriam in pascendo gregi sibi commissio.

O quanta in Episcopo vigilantia requiritur , qui quasi Argus non unam, sed tot millenas animas custodire, curare, pascere et salvare debet , æque ac suam ! O quàm mulli Prælati pereunt, non quod scelerate vixerint, sed quod aliorum sibi creditorum scelera non correxerint!

Plinius ad Vespasianum : *rita*, ait, *mortalium vigilia* , imo *vita Vastorum vigilia* , *vita Episcoporum vigilia*. Apollonius Tyanæus cum Vespasianum nondum Imperatorem diluculo ad tractanda negotia surgere comperisset , dixisse fertur, , hic vir imperabit. Ita Philostratus. in Apollon. Hinc illud Vespasiani emblema : *Imperatorem decet stantem mori*. Id sensit Annibai, de quo Silius lib. 2.

Panni ut ad somnos vix totam curubtw acta
Indubii pul i noctem , vigil illo , nec ulhrn
Ad requiem facilis CTcdnique olncedere vit» ,
Quod sopor eripiat tempus.

Hujus vigilantie symbolum est delphinus , qui teste Æliano lib. 11. cap. 22. perpetuo movetur, etiam cum dormit : tunc enim et summa aqua in profundum descendit, donec lerræ fundum attingat , cujus pulsu ex somno excitatur : ita nunquam h motu quiescit. Ejusdem symbolum csl leo , qui apertis oculis dormii : unde ante fores templorum ct palatiorum sculperet solent Icones , quasi custodes pervigiles. Ejusdem symbolum csl sol sculptus in sepulcro Josué ; cum enim Josué dux vigilantissimus cl fortissimus persecuturus victoriam contra Chananeos, solem imperio suo stitisset, Hebræi in unti viri et miraculi memoriam, statuam solis

in ejus tumulo collocarunt. Vide P. Serarium in cap. 24. Josué. Vulgatum est islud ;

Vigili stant bella magistro.

Memorable csl dictum Joannis d'Avila quem à sanctitate el concunandi efficacia celebrat Hispania : Tot , ail , tantæque sunt Pastorum obligationes , ul qui vel tertiam earum partem reipsa impletet , sanctus ab hominibus æstimaretur, cum tamen eo solo contentus , gehennam nonesset evasurus. QuinciS. Chrysost. scribens in Acta Apostolorum , magno cum animi sensu asserit paucos ex Episcopi salvari, eo quòd difficillimum sit tot animarum cis creditarum bonam rationem reddere. Similia dicunt alii Paires quos citavi 1. Timoth. 3. v. 1.

Quocirca Pius V. Pont, dicere solebat Papalini! non esse rem desiderabilem , seque in eo tot molestias el labores experiri , ut cum iis paupertas , disciplina el labores omnes quos in viia Religiosa subierat, nullo modo essent comparandi. Quare quoties Religionis recordabatur, suspirabat, asserebatque se nunquam el nusquam nisi in illa invenisse quietem. Imo addebat se æstimare Papalini! esse impedimentum salutis æternæ. Unde mox ut creatus fuit Pontifex, expallescens . et quasi horrore perfusus : *Ego, inquit, quamdiu fui Religiosus, bene speravide mea salute , factus Cardinalis cccpi timere, jam creatus Pontifex pene de ea despero*. Hæc vere Pius, qui, si ullus hoc sæculo, eo gradu foil dignus, cumque prudentia, fortitudine, sanctitate cl miraculis illustravit , ut merito fideles preces et vola ad ejus sepulcrum nuncupent , atque de eo canonizando hic Romæ tractetur.

Hoc domesticum exemplum secutus Cardinalis Alexandrinus, Pii V nepos , jam moriturus. *Ouám , inquit, in hac hora optarem (olam vitam in ileligione (fuerat enim Dominicanos, æque ac Pius V) transegisse ! Sane Jam mallet me tota vita servisse coco monasterii mei quam Cardinalem egisse*.

Nicolausquartus, ex Franciscano creatus Pontifex , aiebat se malle esse Fratrum cocum quaiu Cardinalem.

PaulusIII. Pont, animam agens : *Mallet, ait, me subjecisse coco familia: Capucinatorum , \quiim hanc Deo proximam , sex et decem annorum cur» riculo dignitatem sustinuisse*. Ita referi P. Jovius in ejus Vita.

Similia piores in illo articulo dixerunt. Nimirum ille aperit homini oculos, dum transacta omnia vana æque ac onerosa fuisse ostendit, ac pandit instans iter ad judicium. Verum , dum vivimus et valemus , honor el voluptas mentem ad se rapiunt ul futura etiam brevi non cogitemus.

Macrobius in Saturnal, auctor est, quòd tempore Trajani Imper, fuerit quidam Romæ nullis debitis obligatus , qui nihilominus in utramque aurem placide dormiebat. Cum igitur mortuus esset, et ejus bona sub hasta venderentur Jussit Imperator, ul sibi culcitra in qua ille dormire solebat emeretur. Rogatus, cur? Respondit, fieri non posse , quin ea culcitra ad somnum capessendum magnam vim haberet. Nimirum , hoc dicto sugillavit el irrisit incuriam defuncti. Quam mulli hodie Pastores tot lamisque obligationibus Deo et Ecclesiæ obstricti, nihilominus adeo secure dormiunt , ac si cum Pasloralu

nullam suscepissent curam , nullam obligationem ! Ex adverso sancti et sapientes Episcopi hoc onus ita pensarunt et ponderarunt , ut idures ex iis illud horrescentes Episcopatu se abdicarim.

Ita nimirum fecit S. Gregor. Nazianz. qui relicto Constanlinopol. Patriarchatu!, rus concessit, ibique monachi vitam egit, ut habet ejus Vita. Idem fecit S. Adelberlus Pragncsis Episcopus , inde monachus et Martyr. Idem prorsus præslitere Lucidus Ficoclenensis, Bonitus Arvernensis , Gaudentius Apsarensis , Marlyrius Antiochenus , Justus Lugdunensis , Peirus Ravennas , Sergius Damascenus , Farnulphus Cisterdensis , Hildulphus Trevirensis , Deodatus item Trevirensis , Gondebertus Senonensis , Lamberlos Florentinus Episcopi , qui omnes sanctitate, multi etiam miraculis fuerunt illustres , uti fusius enarrat B. Peirus Damiani epist. 9. ad Nicolaum II Pontif. ubi ab eodem licentiam petit idem faciendi, ul relicto Cardinalatu! el Episcopatu Ostiensi , liceat sibi ad monasterium regredi. Ajldiditque duorum illustrium Episcoporum exempla, quæ, quia rara sunt, hic attexam. Prior est B. Nonnus , qui S. Pelagiam , antea meretricem, convertit, de eo sic ait: *B. Nonnus , qui et Hippolytus, postquam triginta millia Sarraeenorum ad Christi fidem efficacissima prædicatione convertit, postquam S. Pelagiam de Lupanaribus ad Ecclesie pudicitiam provocavit , postquam denique nonnullos sanctarum expositionum libros luculenter explicuit , tandem Episcopatum deseruit , de Antiochenis partibus , unde erat oriundus , Romanos fines appetiit. Cumque B. Aurea apud Ostiam civitatem, saxo cervicibus, alligata, in marinis fluctibus martyrium consummasset, B. Nonnus sanctum cadaver pro devotione collegit, et cum omni diligentia tumulavit. Quem mox idem persecutor, qui dicebatur Ulpianus, juxta Tiberis alveum in foveam aquis plenam mergi præcepit , cujus postmodum corpus consummato triumphali martyrio , in civitate quit dicitur Portus , Christiana devotio sepelivit, itico audita est, vox velut infantium per unam fere horam clamantium : Deo gratias.* Censet ergo B. Petrus Damiani, B. Nonnus , qui S. Pelagiam convertit, fuisse S. Hippolytum Portuensem Episcopum cl Martyrem , qui ab Ulpiano Jurisconsulto et Præside martyrio affectus est sub Alexandro Severo, anno Domini 229 cujus memoriam celebrat Ecclesia quot annis 21 Augusti , eique statua marmorea erecta est . cui incisi sunt sedecim ejus cycli Pascales , quæ exstat in Bibliotheca Vaticana : fuit enim vir admodum eruditus , qui nulla scripsit. Verum hoc recte refellit Baronius in Martirologio Octobr. 8. ubi floret Pelagiam et Nonnum vixisse sub Theodosio Juniore. Hippolytum vero longe antequam sub Numeriano et Alexandro , vigente persecutione.

Aller est S. Arnulphus , Pipini pater, el Caroli Magni avus. Hic relicto Ducatu Lotharingiæ, ex spiritus fervore monasterium juxta Mosellam iniit : inde abstractus , creatus est Mclensis Episcopus , sed suæ salutis et perfectionis stimulis agitata in Episcopatu successorem sibi diligens rursus eremum petiit , ibique usque ad felicem obitum vixit. Horum exempla imitari satagens B. Petrus Damiani, ila epistolam concludit: *Horum igitur aliorumque Patrum auctoritate suffultus , Episcopatu simul et monasteriis in sanctis manibus vestris irtractabiliter abrenuntio : cl*

quia pro innumeris peccatis meis, non sum dignus in Ecclesiastica dignitate persistere ; det mihi divina misericordia per orationes vestras , venerabilis Pater , eo ipso vitæ quod restat, in luctu et penitentia perennare. Confiteor enim , quia eris mihi simul et vitiosus ad honorem hunc, et non sine reprehensione perveni, et in eo reprehensibiliter vixi: ideoque mihi tutum visum est , ut ipse me potius sponte deponerem , quam ante tribunal tremendi judicis, in conspectu omnium angelorum et hominum ; depositionis sententiam sub (eterna damnatione subirem. Omitto Cælestinum S. Pontificem qui fuit fundator Cælestinorum , ac resignato Papatu!, inaudito à sæculis exemplo, ad cos se recepit, atque miraculis clarus Sanctorum catalogo ascribi meruit. El B. Petrum Damiani qui, abdicato Cardinalatu! el Episcopatu Ostiensi, ad suos Cnaldulenses se recepit. Nostro sæculo Alfonsos Ramirus Vergara, Celebris Hispaniæ Doctor , morti proximus duo aiebat sibi à Deo præbita æternæ salutis pignora : unum , quod non sivillet Episcopum fieri ; aliorum , quod anirnæ suæ magistrum P. Villanovain dedisset, quem angelum Custodem suum nuncupabat. Ita P. Sacchinus in Annal. Societatis Jesu , ad annum Domini 1557, num. 1.15.

Nomen habes quod vivas,] id est viventis. Hinc putant aliqui nomen hujus Episcopi fuisse Zozimus, id est vivus ; q. d. Falso vocaris Zozimus , id est vivus ; revera enim es morluus. Sic ait Nocini Ruth. 1. 20. *Ne vocetis me Noemi, id est pulchram ; sed vocate me Mara, id est amaram ; quia amaritudine valde replevit me Omnipotens.*

Verum hæc mea est conjectura , ideoque incerta : illud certum , hunc Episcopum vulgo bene audisse , el habuisse bonum nomen et famam , quasi qui pie el sancte viveret. Ha Lyran.

Negat tamen hoc Alcazar. Quomodo enim , inquit, sanctitatis famam habere potuit is, qui tam erat socors , el in officio Pastoralis negligens , ut coram Deo esset morluus? Respondeo, quia homines externa el splendida considerant ; interna, et quæ Dei sunt, ac proprie obligationis Episcopalis non penetrant, uti paulo ante dixi.

Rursum Alcazar censet blc alludi ad nomen stellæ , q. d. Elegi, el vocavi te stellam , posui (que te unam inter septem illustres Asia* , ut esses stella . id est lux viva , et semper fulgens. Et tu tua desidia tuam stellam extinxisti , canique fecisti quasi mortuam , quæ nullam exempli ac doctrina? lucem emittit.

Hæc apta satis esi allusio. non tamen genuinus sensus. Sic enim potius dixisset : Habes nomen stellæ lucentis , sed est stella exlincla. Nomen enim lucis et caliginis potius competit stellæ , quàm nomen vitæ el mortis. Nomen ergo significat famam, uti dixi.

2. *Esto vigilans* ,] ad cognitionem defectuum tuorum (t gregis tui. Alludit ad nomen stellæ semper lucentis , et noctu quasi semper vigilantis el excubantis , atque ad nomen Episcopi ; Episcopus enim græce idem est, quod inspector. Ergo ejus proprium munus est jugiter vigilare, et totam Ecclesiam suam inspicere cl circumspicere , ut per omnia ei provideat , lapsa restauret, stantia perficiat, el exornet. Indo S. Paulus 2. ad Timoth. h. 5. *Tu vero*, ait, *vigila.* Porro vigilare Episcopi idem est , quod sui gregis citram habere, eique de omnibus pro-

videre, ait Primas, et Buda. Nam Pastoris dormitania . æque ac canis somnus gregem manifesto luporum et mortis discrimini exponit. Fastorum ergo et principum est excubare et vigilare. Praeclare Parmenio , cum Græci ægre ferrent Philippum Macedonum regem per diem nonnihil interquiescere , ideoque se ad ejus colloquium non admitti. excusans eum ait? *Ate miremini, si nunc dormit Philippus : nam cum vos dormitis, ipse vigilat.* Ila Plutarclius in Apophthegm.

Tangit hic duo Episcopi officia , quæ in hoc Episcopo desiderabamur , scilicet vigilare et confirmare , de quo subdit : *Confirma artera quæ moritura erant*, hoc est, bona opera quæ inchoata erant non omitte, sed prosequere, quoad consummentur. Si enim omissa fuerint, indubie morientur , desinent el evanescent , tam opera qlilini operum merita. Ita S. Grog. 3. p. Pastor, admon. 35. el Andreas Cæsar. His favent (jnoca Regia, quæ sic habent: a ïi/h Uîç , id est, *quæ futurum erat ut amitteres ; quæ*, scilicet opera et merita. Verum noster Interpres legit : a , id est, *quæ moritura erant.* Audi S. Gregoiium : *quod videtur gerendum, sollicita intentione non crescit , etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi navis est, contra vim fluminis connitens , quæ uno in loco nequaquam stare permittitur : quia ad ima velabitur , nisi ad summa conetur. Hinc est enim auod per Salomonem dicitur. Qui mollis et dissolutus in opere suo fuerit , frater est sua opera dissipantis. Quia videlicet qui bona coepta districte non eu equitur , dissolutione negligentiae manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesia: angelo dicitur : Esto vigilans , et confirma attera , quæ moritura erant : non invenio opera tua plena coram Deo meo. Qui ergo plena coram Deo ejus opera inventa non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta , prædicebat. Si enim quod mortuum in vobis est , ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc vivum tenetur.* Hoc mysticum est, sed verum.

Secundo, Ambros. Moritura , inquit, sunt opera etiam optima , nisi per charitalem vivificata et confirmata fuerint. Notai Rupert, tðcoh-firmacælcra, innuere non omnia in hoc Episcopo fuisse mortua , sed aliqua viva. Vivebat enim in eo , licet languide , Pastoralis curii, prædicatio verbi Dei , administratio Sacramentorum. Vivebat vicissim plebis erga illum reverentia et obcdienlia. Verum hæc quoque moritura erant, id est, illi auferenda, si ipso pœnitentiam non agente Deus peccatum ejus publicaret , itaque Episcopatu indignum demonstraret.

Tertio, Haymo explicat dupliciter. Primo , *confirma calera, quæ moritura erant*, q. d. Si vis vivere, cave ne tuorum operum laudem ab hominibus requiras, *ne intentionem operis, elatio vitiet favoris.* Secundo , si vis ut opera bona , quæ in piccalo existons fecisti , vivant , fac pœnitentiam : per hanc enim opera bona in peccato facla vivificantur. Sed hic est error. Illa • nini opera fuerunt ei sunt mortua, ergo per pœnitentiam vivificari non possunt.

Melius Perer. ex hoc loco evincit, opera bona per peccatum sequens mollificata, reviviscere per pœnitentiam. Nam hic Episcopus eral per precatum mortuus. Undo opera ejus bona præ*

cedentia , per peccatum sequens mortificata erant, planeque moritura , nisi ipse per pœnitentiam ea vivificaret el confirmaret.

Quarto , optime el plane genuina Plinia*. Reda , Lynam Pererius el Alcazar, hæc non ad opera Episcopi, sed ad ejus gregem el subditos referunt. *Cetera* ergo , id est cuteros. Dicit tamen *cætcraîw* genere neutro, tum quia scribens græco respicit ad , id esl oves, quod græce est nculrum , turn quia Script, genere neutro solet significare universitatem tam personarum quàm rerum , puta omnes. Sensus ergo est. q. d. Multi tui subditi ob luam dormitationem et incuriam spirilualiter sunt mortui; cæleri paHler morientur, nisi lu illis invigiles, cosque in fide et virtute confirmes. Hoc est quod Christus jussit Petro , et in co omnibus Pastoribus : *Confirma fratres tuos* , Lucæ 22. 32. Porro confirmatio sequitur ex vigilia. Vigilante enim Episcopo, confirmantur subditi per Episcopi inspectionem , exhortationem, providentiam , etc. Hinc Deus incurios Pastores increpat per Ezech. dicens cap. 36. 6. *Quod infirmum fuit non consolidastis.* Unde iis se quasi bonum Pastorem opponens dicit vers. 16. *Quod infirmum fuerat consolidabo.* Nola. Non dicit : *Quic moritura sunt* , sed, *atue moritura erunt* , ut significet se sperare el plane confidere Episcopum hacChrisli monitione se correclurum , facluruinque ulnon moriantur, quæ alias moritura erant.

Disce hic salutem et prædestinationem , æque ac perditionem el damnationem subditorum pendere sæpe à cura vel incuria Pastorum. Eorum enim salus jeterna sæpe per eorum curam procuratur, per incuriam evertitur, ul damnentur , quos salvare poterant el debebant.

Nox INVENIO OVEIIV TUA PLENA COIAM I)EO MEO.] *Plena*, id est perfecta , idque primo , quia , ul arbor florida , sed infructuosa , pietatis habes speciem, non fructus et opera ; secundo , ut Andreas, quia nones constans , nec ptfirseverans in bono agendo ; tertio , Ambros. Opera, inquit, illius *non erant plena* , sed inania , quia non replebantur chântate; quarto , Ilaymo : Opera ejus, licet In se bona , *non erant plena*; quia non bona intentione ab eo fiebant, sed ex appiMilu inanis laudis et gloriæ , inquit Joachim. Rursum , quia mixta , et contaminata erant aliis malis operibus ; quinto, Dionys. Caribus. Aon *erant plena* , quia lepida el remissa ; sexto, *non plena*, quia Prælato non salis est esse bonum sibi, sed bonus etiam aliis sit oportet, uleos instruat et perficiat. Ha Reda. Rursum ; *non plena* , quia non ad omnes, etiam inimicos , juxta exigentiam charilitatis , hæc ejus opera se extendunt. Proprie ergo hujus Episcopi opera non erant plena , sed vacua el inania ; ptimo, quia carebant chai itale , in qua consistit operum plenitudo. Erat enim ipse per peccatum mortuus : opera ergo hæc illius non plena erant, sed vacua charilate ; el consequenter merito : secundo, quia hic Episcopus hypocrita eral ; ergo opera illius speciosa exterius , el vento gloriæ tumida erant, sed intus vacua pietate , spiritu el merito ; tertio, el maxime genuine, *non erant plena*; ejuia dormitans in cura gregis non vigilabat , nec confirmabat moritura , uti paulo ante dixit ; itaque non explebat ea , quæ erant sui muneris et officii. Hoc est quod Timotheo nræcinit Paulus : *Ministerium tuum imple.* 2. limolili 6» vers» 5» Huc spectat dictum d'Avila •

quod citavi vers. 1. post medium , cl illud S. Hi< ron. ad Paiilinum : *Nihil in le mediocre esse contentas sum, lotum summum, totum perfectum desidero.* Quare perperam nonnulli Scholastici , per opera non plena inlcillgunl opera remissa , el minus intensa ipso habitu : hineque probant ea non mereri augmentum sui habitus. Hoc enim subtilius est, et parergon hoc loco; hic enim Episcopus mortuus erat, ac proinde, carens habitu grati® et charitatis , quæ omnis meriti est fundamentum. Erat ergo extra statum merendi. Ita Gabi iri Vasqurz l. . tract, dr Merito.

Moraliter , opera pallenti® plena non sunt , quando (juls vult pati liane contumeliam , non illam ; ab hoc, non ali illo; hunc morbum, et calamitatem , non illam ; hanc crucem , non aliam. Perfecta enim patientia opus perfectum habet, omnesque cruces , morbos el contumelias Indifferenter amplectitur , A quocumque inferantur. Patientia plena cl perfecta est , *quæ facit ut sit insensibilis ad injuriam sicut lapis* , uti Ammoni Abbati per Dei gratiam eventurum pretiixll S. Antonius in vilis Patrum lib. 7. c. 9. Perfecte patiens est, qui cum Davide dicit in adversis æque ac prosperis : *Benedicam Dominum in omni tempore , semper laus ejus in ore meo.* El cum S. Job : *Dominus dedit, Dominus abstulit , sit nomen Domini benedictum.* Et cum S. Servulo pressus paupertate el morbo jugiter psallit Deo nocte æque ac dic , de quo S. Greff, lib. /j. Dialog, l'i.

Humilitas plena non est, cum quis honorem non ambit, sed se despici non patitur : cum quis cupit audire, vilis el abjectus , sed non parvi cerebri, imprudens, indoctus, superbus. Humilitas plena est, ait Abbas Molois in Vitis Patrum lib. 7. cap. 13. *Qtuenec irascitur, nec alios irasci permittit.* Ilursus , *quæ indulge! priusquam rogetur.* Ad hæc , *quæ Imperturbabilis est.* Denique , *quæ benedicit cis, qui sibi malefaciunt.* Quæque se subdit non tantum superiori et æquali . sed et inferiori cuilibet ; uti Christus Joanni Baptist®, dum ab eo baptizaretur, dicens ; *Sic nos decet implere omnem justitiam*

Obedicnlia plena non est, cum quis huic Prelato vult obediro, non illi; cum quis jussa sibi grata el placentia læte amplectitur, non ingrata et displicentia ; cum quis voluntatem Superiori submittit, non judicium. Obedicnlia plena ('st, quæ ad omnia imperata, vel permissa à Deo dicit cum Psalmista : *Factus sum tanquam surdus non audiens, et sicut mutus non aperiens os suum ; quæ nihil discernit , nihil dijudicat . ex his quæ ei fuerint præcepta , rit Casslan. l. /i. hist. /il. qua? dicit, et sentit : Ut jumentum factus sum apud te.*

Charitas plepa non est, quæ hunc amat, non illum; amicum, non inimicum ; civem , non exteram. Charitas plena est, quæ proximi cunjuslibet onera portat utsua, imo quæ proximum quemlibet sibi præfert ; quæ proximi opus perficit ,ei suum relinquit imperfectum, ut faciebat sanctus ille in Vilis Patrum lib. 5. cap. 16. Denique quæ omnia dura pro Dei gloria , proque proximorum salute hibens suscipit el amplectitur, quæ opere diligit , non oro, quæ phis provocat exemplo , quftm verbo. Precian* sanctus Hieronj mus Nepoiiianum sacerdotem docet : *Aon confundant, ait, opera tua sermonan tuum . ne , cum in Ecclesia loqueris , tacitus quilibet respondeat : Cur ergo heee , quæ dirs , ipse non*

facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de jejuniis disputat. Accusare avaritiam et latro potest. Sacerdotis Christi os , mens , manusque concordent.

3. In mente edgo habe quälîter accepftih , TT audieris.] *Acceperis* , id est institutus et eruditus sis. Hebr. enim r»p5 *iccac*, id est acceptio, significat doctrinam à præcentore acceptam. Pro *qualiter* , grace est w , id est quomodo; sed ponitur pro id est qualia. Imitatur S. Joannes Sæptuag. qui Ita sæpe vertunt Bcbrætîm ■*cx *ascer* , quasi esset "c n j *caascr*. Sic Terentius ait : *Ita est homo , pro talis est.* Plinius lib. 8. cap. 68. *Antiquis , ait, torus d stramento erat , qualiter* (id est qualis) *tunc etiam in rastris gausape.*

Sî NON VIGIEAVEBIS , VENIAM AD TE TANQfWJ rrn.]Solent desides, et dormientes insuis vitiis proponere et polliceri sibi pœnitentiam in line vitæ. Hisce minatur Christus, se ex improvise venturum, quasi furem, cosque morio, ium presenti, tum celoma obruturum. Hæc enim congrua est poma ; hoc justum Dei judicium, ut qui, cum pœnitere possent, et noluerunt; pœniterenon possint dum volunt, ut tempus pœnitendi cis negetur, qui tempus à Deo datum neglexerunt, ut somnus peccatorum somnomortisetgehennæ puniatur; itaque sternum dormiant in gehennæ ignibus, qui hic dormitarunt inacetii® lectulis. Idem minatur Christus, Matth. 26. v. A3. Apocak 16. v. 15. 1. Thessal. 5. v. 2. Preclare S. Hilarius, can. 26. in Matth. in fine: *Paratos, ait, nos esse convenit; quia dici Igno^ ratio intentam sollicitudinem suspensa expectationis exagitat.* Quocirca Egjplii, ait Horus Apollo, 1. 2. Hierogl. 2fi. volentes significare mortem, pingebant nycticoracem. Sicut enim hic derepente pullos chralcum noctu, sic et mors homines nec opinantes invadit atque obruit.

Λ Sin habes pauca nomina,] id est paucos Christianos vero fideles , pauca capila nominalini recensita. Ha sunt a -ctapud S< Decani, l. 5. de Benefic. c. 22. et alios. Hinc illud Tibulli in Eleg. *Nec fidum fanina nomen.* El Ilorat. *Pater, ô relictum filiæ nomen.* Sic Dei nonum vocatur ipse Deus nominatus, ut Deulcr. 18. 5. *Ipsium elegit Dominus Deus tuus, ut stet et ministret nomini Domini.* Psal. 5. v. 12. *Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum.* Jerem. 25. 26. *Juravi in nomine meo magno, ait Dominus. Nomina,* inquit Ambros. dixit pro viris nominatis el famosis ob eximiam virtutem, qualis est inter malos esse bonum, et innocentiam baptismalem conservan*, idque suo studio sine pastoris cura, imo in tanta ejus incuria. Sic Exodi 33. dixit Deus Mosi viro perfectissimo : *Aeri te tr nomine.* Unde explicans subdit Joannes : *Qui non inquinaverunt vestimenta sua.*

Pauca ergo nomina vocal paucos fideles et sanctos, quorum Deo nota sunt nomina, id est quos novit, et amat, quorumque nomina scripsit in libro vitæ. Ha Beda, Ambros. Haymo, AD ca/.ir, et alii.

Alludit ad milites, qui nomen dant militi.®; horum enim nomina ù duce catalogo militum inscribuntur. Bnrsum ad pastores et Episcopos, qui nomina fidelium (Ium baptizantur, catalogo Christianorum inscribunt. Denique alludit ad librum vi(a>, cui Deus eos insci ipsil inchoate per gratiam, et perfecte inscribet per gloriam, si in gratia usque ad finem vitæ pcrseverentl. Addit

Alcazar, roete Christianos appellari *nomina* ; quia in baptismo dantes nomen Christo testati el professi sunl se debitores esso imitationis Christi. Nomina enim sæpe apud Græcos el Latinos significant debita, el debitores. Illoc subtilius est, quam solidius.

Qui NON INQUINAVERUNT VESTIMENTA SUA, *id* est, qui liixuriæ sordibus non inquinaverunt corpora sua, quæ sunlquasi vestimenta animæ, ait Arctas.

Secundo, Alcazar per vestimentum accipit conscientiam, Ilæc enim mundatur, ct inquinatur.

Tertio, ct aptius, vestem vocat puritatem el innocentiam, quam cum veste candida in baptismo acceperunt, el conservarunt, vel certe peccato inquinatam per poenitentiam repararunt. Ita Ambros. Haymo, Beila ct Ribera. Innocentia enim ct puritas est quasi vestis et stola animæ, ejus nuditatem tegens, camque mire exornans; unde propter eam promittit ei vestes splendidae gloriæ coelestis ; *Qui vicerit*, inquit, *sic vestietur vestimentis albis*. Alludit ad vestem candidam quam accipiebant in baptismo certo ritu et formula qua monehantureain conservare, ut illibatam eam profferrent Christo venienti ad iudicium, dc qua dixi, Rom. 6. v. 3. el *b*. Iluc facit illud Eccles. 9. v. 8. *Omni tempore vestimenta tua sint candida*. Hinc, in monasteriis multis monacho dum vestitur, datur vestis candida , inoneturqiic ul eam non inquinet, sed candidam conservet. Quocirca apte S. Paulinns de Celso puero, pauperes et objectos spe fultræ gloriæ his verbis consolatur.

Jamqtie expediti* «ircini» egentibu*,
Laxate vinealis pedes;
ft copiosa luce vestiamini,
Estote nudi txculo.

Verum, cur horum candidatorum Episcopo memoriam refricat? Resp. Alcazar, ul signiliccl se propter paucorum illorum merita el orationes Episcopum non abjicere ; sed ejus curam gerere, ideoque cum exhortari ad prenitentiam. Rursum Episcopo proponit illustre subditorum exemplum ut erubescat se ab illis sanctitate superari, el pravos mores emendare studeat.

Et audulabuntmecum in albis,] id osi in purissima ct splendidissima felicitate; in stola immortalitatis, claritatis et gloriæ. Sic enim dc Beatis quasi albatis el gloriosis ait, c. 7. 9. *Amicti stolis albis, et palma: in inanibus eorum*. Aliter Alcazar: Promittit , inquit , Christus cis vestes albas, id csl, maximam bonæ conscience jucunditatem, qua fruuntur justii in hac vita.

5. Qvi vicerit peccatum, elstatum peccati in quo versatur; in eo enim degebal hic Episcopus Deo morluus. Hic status ater esi, quia tristis, miser ctfuneslus : unde si cum vicerii, età peccato resurrexerit per poenitentiam. promillit ei 3uod vestietur alris,] scilicet stola gloriæ jam icta. Aon est *gloriosa victoria, nisi ubi fuerint laboriosa certamina*, ailS. Ambros. in Offic.

Et NON DELERO NOMEN EJUS DE LIBRO VITÆ, *id* csl, dabo el donum perseveranti®, ncc sinam eum labi in mortale peccatum, quo juslitiam amittat. Ita Pcrerius.

Secundo, Ambrosius, ct alii : Liber, inquit, vilætsl immutabilis, el qui semel in eo scriptus

est, deleri non potest : delentur tamen alieni! non secundum veritatem, sed secundum existimationem hominum, qui putabant cos esse sanctos et scriptos in libro vitæ, cum revera scripti non essent, quasi dicat : *Non delebo cum*, id est, declarabo eum non fuisse deletum dc libro vitæ. Sic el August, in psalm. 68. v. 29. *Deleantur dc libro viventium*. *Deleantur*, inquit, non revera, sed secundum opinionem el spem ipsorum. Cum enim præler spem ridebunt se esse de numero damnatorum , quasi deleti esse videbuntur de libro vitæ. Objicit huic expositioni S. Thomas 1. part, quæst. 26. arlic. 3. non deleri de libro vitæ promitti hic Sanctis quasi incedem à Dco ; hæc autem inerees non est sita in opinione hominum. Respondei Pcrerius esse miosin, per negationem enim significari affirmationem, quasi dicat : Palam faciam eum esse de numero Sanctorum , canonizabo illum, Ilæc enim ingens est merces, laus el gloria Sanctorum.

Tedio, Ribera : *Non delebo*, id est, ait, non damnabo eum, sed perpetua gloria vivere faciam. Est melonymia ; ponitur enim objectum pro potentia vel actu, scilicet liber pro gloria, ad quam quis in libro conscriptus est. Proprie enim de libro vitæ nemo deleri potest.

Quarto, el optime, S. Thomas. 1. part, quæst. 26. art. 3. Dupliciter, ait, scribuntur Sancti in libro vitæ: primo, inchoate quoad præsenlciu justitiam, quomodo omnes Christiani in baptismo scribuntur in libro vitæ. Unde iis ait Paulus, Ephes. 2. v. 19. *Estis cives Sanctorum, ct domestici Dei*. Secundo, complete quoad perseverantiam el gloriam. Primi deleri possunt ; undo psal. 68. dicitur : *Deleantur dc libro viventium*, vide canon. 13. in S. Paulum. Dc talibus hic agit Christus, q. d. Qui vicerii et in victoria hac perstiterit et perrexerit, non delebo, sed pergam cum scribere in libro vitæ, sicut eum ab initio victoriæ in eo conscripsi, ul si vincere pergat ad finem usque , reipsa adipiscatur gloriam , ad quam conscriptus est. Est enim miosis, uti recte notavit Percrus. Vide de libro vitæ ea quæ dixi, Philip. 6. 2.

Et confitebor nomen ejus coram Patre meo, et coram angelis ejus,] agnoscam eum pro servo meo, ideoque faciam, ul non erubescat ob peccata præterita , quia ea per pœnilenliam deleuit ; sed potius cum pœnitenlcm , moresque corrigentem, el in emendatione ferventem , gloriosum efficiam , ejusque nomen celebrabo coram Deo ct angelis,

7. Et angelo Philadelphia Ecclesia? scribe.] Ilæc est sexta Christi Epistola ad Episcopum Philadelphensem. in quo erudiuntur el monentur à Christo fideles , pietatis el Dei cultus studiosi , qui modicæ adhuc sunl virtutis, sed a Deo prolccclæ, el felicibus eventibus aclæ, quales sunl novitii tum in fide, tum in Religione, ait Alcazar. Quocirca hæc ad Philadelphensem Epistola, uti dilla ad Smyrcnsem, nihil reprehensionis continet. Primo ergo, laudatur hic Episcopus. Secundo, prædicationis ci gratia el efficacia, qua etiam adversarios convertat» promittitur. Tertio, pollicetur ei Christus in tribulatione præsidium : unde ad constantiam el perseverantiam eum excitat.

Quæres quisnam fuerit hic Episcopus? Resp. Aureolus et Lyranus (qui ait hanc esse communem Interpretum sententiam) fuisse S. Quadra-

Inn), qui Riit doctus et celebris Martyr sub Adriano imp. cui et librum, sive Apologiam pro Christianis obtulit, quo et Adriani animum flexit, ut persecutionem in Christianos ereptam sisteret et inhiberet, teste Eusebio, l. i. hist. c. S. Favet ratio temporis. S. Quadratus enim floruit sub annum Christi 125, id est, 28 annis post scriptam Apocalypsin. Verum obstat, quod sane* tus Hieron. et alii tradunt S. Quadratum fuisse Episcopum Atheniensem, non Philadelphensem. Unde P. Crerius Alcazar, et alii negant hunc Episcopum fuisse S. Quadratum, asseruntque incertum esse quis fuerit hic Episcopus.

Hæc dicit Sanctus, id est auctor et amator sanctitatis, et Verus,) id est verax et fidelis (hoc enim est Hebr. ICNJ *neeman*, vel *amen*) in præbendis promissis, quæ pro veritate et sanctitate certantibus et vincentibus oromisit. Ita Ribera

Secundo, Alcazar: *Fetus*, ait, id est perfectus; vel Philadelphius videat in Christo se necdum esse verum, id est perfectum; ac in eo confidere et quantum à perfectione absit. Hinc græce esto «-*io*?», *dardevo*;, id est, ille sanctus, ille verus, scilicet anonomasticè per excellentiam et principatum. Addit Alcazar, non duo, sed unum tantum hoc esse epithetum, scilicet, *Sanctus* verus^{ides}, qui habet veram sanctitatem, veram, id est, perfectam. Sic enim sæpe in Scriptura verum non opponitur falso, sed imperfecto, ut cum de Nathanaels ait Christus, Joannis 1. /7. *Ecce vere Israelita*; et de se: *Ego sicut vitis vera*, Joannis 15. v. 1. Sic Eucharistiam vocat ponent *decado verum*, Joannis G. 32. et capit. ft. 23. *Veri adoratores*. El 1. Timoth. G. 19. *Ut apprehendant veram vitam*. Hic sensus aptior est, quia arctior et, magisque stringit. Proponit enim Christus Philadelphie, qui erat modicæ virtutis, suam sanctitatem perfectam quasi speculum, et quasi scopum, vel ad eam aspiret et contendat.

Qui habet clavem David: qui avebit, et in me non claudit: claudit et nemo aperit.] PHUO, Rupert. Ambros. Anselm. Richard. I. j. ran. Joachim, Thomas, Pannonius et Virgas: Clavis dicitur id, inquit, est rescratio et intelligentiæ S. Scripturæ et omnium Prophetarum, inter quos David genere, gestis, regno, vaticinio eminuit, et ad vivum mysteria Christi expressit; ut, qui Davidem intelligat, caeteros Prophetas facile intelligere possit. Sic enim, Lucie 11. v. 52 dicit Christus. Scribis: *Tulisti clavem scientiæ*.

Secundo, Primas, accipit potestatem regiam Christi. Hæc enim dicitur clavis David, quia de Davidis stirpe natus est Christus, et (juin dicitur id rex fuit typus Christi regis. Sicut enim David rex super carnalem Israel regnavit, sic Christus regnat super spiritualem, id est fideles

Tertio, Ansbertus: clavis hæc est Christus; unde non ait, quæ, sed qui, scilicet Christus, *aperit*. Christus ergo est ostium, Joannis 20. *Ego sum ostium*, et est clavis, et est claviger ipse qui aperit. Itaque Christus aperit intellectum ad credendum, voluntatem ad diligendum; aperit cælum pitis, claudit impiis.

Quarto, clavis quæ aperit paradisum est crux, ait Hugo et Albertus. S. Chrysostomus, homil. ft. de Cruce, et Alcazar: Crux, ait, Christi est velini clavis, qua ipse cælum aperuit, et vehit instrumentum omnipotentiae Christi, quod est clavis regia, qua omnes res claudi et aperiri possunt*

Quinto, clavis hæc coeli et non nilenii, ait idem Hugo.

Sexto, S. Thomas 3. p. q. 17. art. 1. ad 2. hunc locum intelligit de clave et clausura, qua Christus resurgens limbum Patrum clausit, ne quis ultra illuc descendat, quaque cælum Adæ peccalo clausum, sua morte nobis aperuit. Rursum, in respons. ad 3. Clavis, inquit, inferni, qua ipse aperitur et clauditur, et potestas conferendi gratiam, per quam homini aperitur infernus, ut scilicet exeat à peccato, quod est porta infimi. Clauditur vero infernus preservando hominem, ne ultra in peccatum relabatur

Septimo, et optime: clavis hæc est templi Davidis et Salomonis, id est, et clavis Ecclesiæ, cuius typus erat velus Judæorum templum. Clavis ergo hæc significat Christum Laborem summam potestatem in Ecclesia, ut illam aperiat iis quos per suam gratiam ad eundem vocat, claudit vero, id est excludat ab ea, quos habere noluerit, puta infideles, qui resistunt fidei et gratiæ Christi. Loquitur de Ecclesia quasi de una domo» pula templo, cujus claves habet Christus. Lude sequitur: *Eccedite coram me ostium apertum*, vel scilicet le predicante, nulli per gratiam meam ad fidem veniant, et Ecclesiam inirent, quos nec Domitianus, nec minæ, nec pœnæ prohibere poterunt; ostium enim apertum significat occasionem, opportunitatem, facultatem æque ac copiam conversionis hominum ad Ecclesiam. Christus enim ultimus (de eo enim hic agitur) est summus Dei in Ecclesia minister, Pontifex et Rex, imo Rex regum, et Dominus dominantium. Quocirca clavis hæc Christi ad aperiendum et claudendum regnum cælorum; sine dubio includit potestatem excellentiam? ad remittendas non solum pœnas sed etiam culpas; cujus participationem communicavit Apostolis, ait Franc. Suarez, tract. de Pœnitentia, disput. 16. sect. 2. unde recte ipse infert: Ergo Petrus et Apostoli habent potestatem absolvendi à peccatis, itaque aperiendi; ac caretinendi, itaque claudendi cælum. Ita in Vita S. Joannis Chrysostomi legimus S. Petrum ei apparuisse. ac dedisse duas claves, dicendo: *Ego sum, qui confessus sum Filium Dei; habeto potestatem remittendi peccata, istee claves sunt signum tace jurisdictionis*. Rursum hac clavi innuitur potestas et imperium Christi in mortem, et infernum, de qua dixit, cap. 1. *Ego habeo claves mortis et inferni*. Alludit enim ad persecutiones Ecclesiæ imminentes: q. d. Instant Ecclesiis graves vexationes; sed ego te, ô Philadelphie, qui modicæ es virtutis, ab iis servabo imminem et indemnem; habeo enim claves tam Ecclesiæ, quam mortis et inferni, omnium supremus sum Dominus. Ita Alcazar. Sic Christus, Matth. 16. 19. promittit Petro, quasi Principi Ecclesiæ. claves regni cælorum; principibus enim dantur claves urbium, vel eas aperiam et claudant quibus voluerint. Sic, c. 9. I. *l'idi*, ait, *stellam, et data est ei clavis putei abyssi, et aperit puteum*. El c. 20. 1. vidit Joannes angelum habentem clavem abyssi. Alludit ad Isaïæ 22. ubi de Eliacim filio Eliacim, quem amolo Sobna in pontificatu veteri Detis substituit, dicens: *Dabo clavem domus David super humerum ejus; et aperiet, et non erit qui claudet; (et claudet, et non erit qui aperiat, i bi Eliacim promittitur summa potestas in domo et aula regia, ut inimici sitii rege; vel p dius. vel Micron, et Hejir. summa et pontificia*

potestas In templo; *hoc* enim dicitur domus David ; quia David Salomoni totam ideam et fabricam templi delineavit, ctpreparavi^ Sensus ergo Isaiaë est : q. <l. Dabo Eliacim ponilicaluni, <il sil preses (empli, i'Judque claudat et aperiat ad libitum. lia S. HierOn. Cyrillus, ProcOp. Ihymo, D. Thomas, Lyranus, Dionys. ibidem, ac Tyconhis , Prîmasius , Andreas, Arelas, Beds, Anselmas, Ribera, Pererius, Alcazar hic.

S. Ecck Dedicorante ostium (prædicalionis et conversionis Gentium) apertum; quia modicam HADES VIRTUTEM.] GlæCC cu»jyu>, id est potentiam, q. d. Quia ex le infirmus es et debilis ; hinc ego dedi ostium tibi apertum, ul scilicet non tuis, sed meis viribus, ci me aperiente, non tantum Gentes, sed et Judæos, adducas et inducas in Ecclesiam. Hoc est enim quod subdii : *Ecce dabo de synagoga Satana, qui se dicant Judæos esse, ct non sunt : ecce faciam illos, ut veniant ct adorent ante pedes tuos.*

Joachim Abbas hanc prophetiam Angeli Philadelphie intelligit de Ordine quodam novo futuro iu Ecclesia, quem, ait, designai Jesus, qui pre muhis aliis preclarus erit el amabilis, ct (empore novissimo multiplicandus et dilatandus. Mulli suspicati sunl eum designasse Societatem nostram, ut refert fuse hic Virgas, sect. 3. quod in ea sit Philadelphia , id est amor fraternus. Secundo, quod ei dicat hæc : *Sanctus ct verus*; quia contra infideles et luerclicos» æque ac malos Christianos Societas hæc pro fidei veritate et sanctitate depugnat. Tertio, quod Deus ei deducit ostium apertum ad conversionem Gentium. Verum hæc obscura, cl incerta sunl ; adcoque Trilhemijs censet Joachimum in Apocalypsi non tam prophetizasse, quam divinasse ct conjectasse ex S. Scriptura. Et clarum est hanc ejus explicationem nonesse litteralem, sed mysticam.

Qua modicam habes virtutem.] Primo, Joachim, Lyran. ct Dionys. exponunt : q. d. Non accepisti donum, magna, id est miracula patrandi. Unde et Ticonius exponit; q. d. Modica tua est fides. Magna enim fides requiritur ad miracula, juxta illud : *Si habueritis fidem sicut granum sinapis.*

Secundo, Ambrosius el Victorious. q. d. Non accepisti magnam scientiam et iutelligentium >. Sri ipiiH c.

Tertio, Richardus : q. d. Imbecillo es corpore cl modicas habes vires. Alii hæc tria jungunt, q. d. Modica tibi csl sanitas, modica sanctitas, modica sapientia. Vide ergo quâm sis modicus, et quâm modice do te sentire debeas.

Quarto, Ribera : q. d. Parva polles gratia et potentia sæculari; paucos potentes habes amicos, qui te ab inimicorum injuriis tueantur (unde notat Andreas urbem Philadclphrnssem exiguam fuisse, cl ambitu et civium numero) magnas tamen vires habes palienliæ el virtutum; quia, ut sequitur: *Servasti verbum meum, et non negasti nomen incuin.*

Quinto, Primas. Haymo, Beda et Thomas: *Modicam*, id csl humilem et modestam, q. d. Agnoscis te parum posse, parvas habere vires; quia non in iis, sed in Deo spem reponis.

Sexto, Albertus : *Modicam habes virtutem*, respective, scilicet respectu ostii clausi Evangelica» predication!, quod tibi aperiendum est; •ul» ut Thomas, *modicum*, respectu magnatum Virium quae bnrhi* In cudo»

Septimo, ctoptime, quasi dicat: Modicas liabri vires ad conversionem inOdcNuin, præserlim Judæorum; undeeas ego ipse supplebo, ct augebo, faciamque ut eos superes et convertas. Hoc est enim quod paulo ante dixit : *Ecce dedi coram te ostium apertum.* Unde el subdit : *Ecce dabo de synagoga Satante, quise dicunt Judæos esse, ct non sunt, sed mentiuntur : Ecce faciam illos ut veniant, ct adorent ante pedes tuos.* Deus enim sæpe ad res magnas qualis est conversio animarum, utitur hominibus infirmis, indoctis, infacundis, (este Apostolo, 1. Corinth. 1. ut ostendat non ipsorum, sed suæ virtutis esse hoc opus. Unde recte colligit Alcazar, predicalores mi lus sanctos sæpe plores convertere, quam convertant ii qui sanctiones sont; uliS. Jacobus vîrens et in Hispania predicaos, paucos admodum convertit. Sic Judæorum conversionem promittit hic Christus Philadelphie, quam negavit , cap. 2. v. 8. Smyrnensi, qui erat probalte et select® virtutis. Hic verum est illud Apostoli, 2. Corinth. 12. 9. *Virtus Dei in infirmitate nostra perficitur.* Vide ibi dicta. Ait ergo : *Modicam habes virtutem*; quia ad Judæorum conversionem magnæ requirebantur vires spiritus, predicationis et zeli. Licet enim ad hanc conversionem valde juvet scientia, eloquentia» miracula, nihil tamen camita promovi! et perficit, atque robusta sanctitas, et zelus efficax predicatoria ct Episcopi. Hæcenim ivrumnas, labores, persecutiones, difflcuitalesque omnes in hac re occurrentes fortiter non tantum tolerat, sed el superat ac perfringit. Atque hæc deerat Episcopo Philadelphio. Unde eam supplens Christus ait: *Servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum.* Quocirca monens eum, ut cum Del gratia fortiter cooperando, eam sibi comparet, et imbecillitatem superet, stimulat eum proponens ei appositum premium solid® column® : *Qui vicerit, inquit, faciam illam columnam in templo Dei mei.* Ita Ruperitis, Andreas, Antas et Alcazar.

Et servasti verbum meum, puta lidem et doctrinam Evangelii. Lude explicans subdit : Et non NEGASTI NOMEN MEUM.] q. d. LICCI 8ÎS IDODiCtV VÎF-tutls, tamen eam rite expendisti, rite ca usus es, me scilicet eam protegentecl corroborante : quocirca esto fortem et durum martyrii agoneni non obieris, ncc adhuc ob virium imbecillitatem obire possis, tamen non negasti, ncc erubuisti nomen meum, sed illud confessus ct professus cs. Quapropter ego te, tuasquo vires promovens iis utar ad res magnas, faciamque ut convertas Judæos. Unde sequitur :

9. Ecce dabo de synagoga Satana, qui se dicunt Judæos, etc.] q. d. Ego Judæos, et Judæizantes, qui suam habent synagogam, non Dei, sed Satnnæ, qui contra Christum el Christianos conspirat : Judæos, inquam, converinm, dabo- <[ue tibi subditos . ul conversi ad Christum , adorent, id est procidant ante pedes tuos, et supplices tibi, quasi Episcopo suo, omnino se subjiciant.

Adorent antevedfs tuos.] Slnflclntur somma Odelium devotio, reverentia et submissio erga Ecclesiam, «jusque Prælatos. Hæc enim adoratio procedit ex apprehensione excellenti® Prfelatoï um plusquam humante, et niinos quam divina». Sic Nabuchodonosnr, licet gentilis, Daniclem adoravit, cum ei spiritu divino somnium tuum retulhiet ct exposuisset» Daniel 2, v» fl6t

Sic nui tt o piiriannn audientes spiritum Eliæ requievisse super Elisæum, adoraverunt cum proni in terrain, A. Beg. 2. 15. Simili modo Abdias procurator Achab regis adoravit Eliam Prophrtam., 3. Reg. 18. 7. Sic *beatissimum j'Arum piscatorem, modo genibus provolatis adorant* (Jcn-tiliam multitudo, ailS. Augustin, serm. i. de SS. Petro et Paulo. Sic olim sanctos Confessores obtestabantur, dicentes : *Obsecramus vos per vestigia vestra*, instar Magdalenæ, quæ prostrata ad pedes Christi, veniam peccatorum precabatur, Lucev 7. 38. Audi S. Chrysosl. homil. Ii. in Acta Apostolorum : *Primi fideles, inquit, pretia rerum ponebant ad pedes Apostolorum, non ad manus, declarando fidem, pietatem et reverentiam, quam habebant Apostolis; et quod majoris ducebant, quod ab eis reciperentur, quam quod ab eis donarentur dona. Idem, homil. 59. ad populum Antioch, eum monet ut monachos adeat, eorumque pedes osculando deprecetur. Acculo, inquit, sanctos tange pedes. Multo namque honestius est illorum pedes tangere, quam aliorum caput. Dic enim mihi, si quidam statuarum pedes apprehendunt, quoniam regiam tantum habent figuram : tu ipsum in se habentem Christum non pedibus tenebis, et salvus eris? sancti sunt pedes, licet viles sint; inquinatum vero neque caput venerandum est. Sanctorum namque pedes magna potuerunt; quamobrem et ulciscantur, cum pedibus pulverem excusserint. Idipsum prodixit Isaías, cap. Zi9. v. 22. Erant reges nutritii lui, et regina nutritices tute. Pulsa in terram demisso adorabunt te, et pulverem pedum tuorum lingent. Vide Ibi «lieta.*

10. Quoniam sf.r.vasti vERBUM PATIESHM ve v.] Verbum, id est exemplum, ait Haymo el Beda. Secundo, et genuine, *verbum*, id est praeceptum, et promissionem palienliæ meæ. Sic enim S. Ioan, in Evangel, sæpe utitur hac phrasi *servare verbum*, pro *servare legem*. Patientiam intelligit tum tolerantiam injuriarum et persecutionum; tum potius in ea longanimitatem sustinentiam et perseverantiam. Hanc enim significat Græcum vno/Aov», Vox *quoniam*, ad sequentia referenda est, non ad procedentia, (nisi dicat: Quia tu servasti mandatum meum, quo scilicet ego preceptum) ut patienter, longanimitate et perseveranter ferres omnes persecutiones ob spem auxilii et liberationis meæ, atque ob promissionem coronæ æternæ, hac de causa dabo tibi premium quod subdo, scilicet : Eco servabo te ab hora tuncvATIONIS, QUE VENTURA EST IN ORBEM UNIVERSI M.] *Ab hora*, i(i CSt, à tempOI C. Tempus enim lenlalionis vitæ hujus, quia breve est, et velut tempestas transiens; hinc vocatur *hora*. Videtur loqui de tempore, et persecutione Trajani, quæ valida fuit et universalis, nique instar ignis exarsit, sed mox desiit et velut turbo pertransiit. De qua Eusebius, lib. 3. hisL 32. Ita libera et Alcazar.

Addit Alcazar horam Greets latius patere, et absolute significare tempus. Hinc quatuor anni tempora, vocant horam æstivam, horam autumnii, horam hiemis, horam veris : Sic horam hiventulis, tueant niaient juventutis. Alludit et ludit in voce *verbum*, (piasi dicat : Quia tu servasti uThummenin fidei executions, ego vicissim, «pii sum Verbum Dei» servabo te fidei protectione, ul, eum pondus persecutionis future ob vires modicas, (piai habes, sustinere non Vossis, illuda te amodiai, ne te cum aliis in-

volvat. Ila Alcazar. Minus recte Thomas Anglicus exponit, q. d. Servabo te, non, ut lenteris, set ul tentatione non vincaris. Sic enim dicere d«» huisset : *Servabo te in hora*. Jam autem dicit : *Servabo te ab hora*.

11. Ecce venio cito,] te adjuturus et coronaturus : Unde Rupert, et Richard, putant hic significari hunc Episcopum cito moriturum. Excitat ergo illum ad perseverantiam, proponens ei, primo, breviter vitam; secundo, protectionem elopem celoslem; lerlio, coronam æternarli.

Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.] Arabicus : *Tene quod habes, et cave ne quis accipiat coronam tuam. Tene*, id est, perge tenere, relinque constanter. Significat enim : *Tene actum, non inchoatum, sed cotilinum*. Licet enim hic Episcopus ab ingenti iliaci mivcrsali tentatione, Dei protectione esset futurus immunis; tamen non erant ei aliæ minores defäluræ, (piales quotidie incurrunt in vitam hominis, et maxime occurrebant Christianis initio Ecclesiæ, *tentatio enim* (græce id est locus tentationis, stadium et agon) *est vita hominis super terram*, ail S. Job, cap. 7. 1. juxta Scptuag. *Tene ergo quod habes*, id est, retine fidem et patientiam quavis occurrente tentatione et afflictione, ne quis coronam luæ fidei et patientiæ promissam et præparatam, non absolute. sed sub conditione (si videlicet pestes et perseveres) te non perstante, sed cadente, accipiat.

Pulchre Rupertos : *Tene quod habes*, q. d. *Ta in humilitate firmo pede consiste, ne moto pede corruas, corruendo coronam tibi preparatam amittas, et alius tibi succedens eam accipiat. Sensus* ergo est : q. d. Jam forliler et feliciter in stadio Evangelicæ vitæ et docirinæ decurrendo et decertando victor pene coronam lenes, illa jam quasi est tua, quia in tuis manibus, in tuæ potestate. Vide ergo ut illam constanter retineas, nec tibi ab alio eripi sinas. Simili modo ait «ancus Paulus, 1. Corinth. 9. 21. Sic currite ut comprehendatis. Alludit enim ad morem Agonistarum, qui ex aliquo eminentiore loco appensam coronam, in citato quam ocissime cursu manibus corripiebant, ut crudito probat Petrus Fabor, lib. 2. cap. 27. Agonistici. Quo respexit S. Chrysosl. homil. 7. in epist. ad Hebr. *Adhuc pendet braviam*. Et Chrysol. serm. 153. de Infantibus pro Christo necatis : *Confitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt inscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes*. Cassiodorus denique, lib. 11. Variar, cap. 35. *Si Olympiaci currus agitator rapit pramia post labores*.*

Hinc palet primo justos et sanctos viros, etiam à Deo laudatos, posse a gratia et virilulo excidere, ac neminem esse certum de sua perseverantia et salute. Secundo, etiam prædestinatos posse absolute excidere à gratia; quia possunt gratiam prædestinationis negligere, ac proinde non eligi ad gloriam, nec coronari; licet in sensu composito excidero non possint; quia completa predestinatio includit præscientiam perseverantiæ, ac consequenter «alutis et gloriæ. Ha S. Thomas, 1. p. q. 23. Tertio, *tene quod habes*, innuit huic Episcopo modicam fuisse virililom, ut dixit v. S. ut illi de lapsu fuerit periculum. Unde de coillum hic monet, ut contra illud se muniat et corroboret per constantiam. Ha Alcazar. Quarto, significatur hic Deum salero uno cadente alium ejus loco et præmio

substituere. Sic homines *angelis*, Christianas gentes Judæis, Vettbiam Judæ substituit. Quinidio, Prunas. Boda, Ansbert. et S. August, lib. de Correpi, et gratia, cap. 13. hinc colligunt cerium et definitum esse prædestinalonim numerum* <pd nec augeri possit, nec minui; idque non solum formaliter* sed materialiter, ul est, non solum quod tot salvandi sint, sed etiam* quod hi et illi nominatim, non alii, inquit dixit us Thomas*!, part, quæst. 23. art. 7. Quod intel-Hgc: de prædeslinalione completa, quæ includit pncscientiam futuræ perseverantiæ sanctorum et electorum. Alioqui si de inchoata loquaris* abstrahasque à præscienlia perseverantia», nec formaliter* nec materialiter certus et definitus csl electorum numerus, ut palet ex hoc loco: *Tene quod habes*. Sensus enim csl q. d. Poles electione tua excidere, vide ne excidas. Contrarium tamen videtur velle Primas. Beda, Ansbert. et S. August, loco citato, scilicet* saltem formaliter ante præscienliam, certum esse numerum electorum; v. g. lot præcisc coronas esse decretas, ita ut si una ab uno auferatur, illa detur alteri. Hoc enim hic videtur dici. Nam bonum, quo communius, eo divinius est, ait Alcazar. Itaque, inquit ipse, Deus quasi sapientissimus architectus ante omnia definivit, et mente designavit Ecclesiæ cœlestis fabricam, quot scilicet in ea futuri sint præcisc sancti et clecli* quasi vivi lapides; non plures, neque pauciores; atque in eo cernitur exactissima et sapientissima ejus dispositio, et apta rei destinai» proportio. Sicut ergo in ædificio materiali prior est numerus lapidum in mente architecti, quam hujus vel illius lapidis electio: reprobatio autem hujus aut illius lapidis conjuncta est cum alterius substitutione in locum ejus, qui dum incideretur aut poliretur, inventus est inutilis. Ita in spirituali cœlestis civitatis jedificio* numerus electorum csl prior intentione, quam hujus aut illius hominis salus; et reprobatio ejus qui erat vocatus et justificatus, semper conjuncta est cum alterius substitutione. Ita ipse.

Verum respondeo hoc non semper* sed subinde Otri, videlicet tunc, cum quis alteri in officio succedit: ut blc uno Episcopo decidente, alius Ipsi in officio, ac consequenter in corona, si alter ab ea exciderat, succedebat. Alioqui enim Deus* qui omnes ad has coronas vocavit, cuique suam præparavit. Deus enim non homines coronis, sed coronas hominibus præparavit et adornavit; corona enim csl propter hominem, non homo propter coronam. Secus est in domo: ibi enim lapis est propter domum, non domus propter lapidem. Adde architectum pius quidem designare parlesdomus in communi; non autem particulari, ul v. g. in ea sint tot præcisc lapides, non plures; hoc enim est impossibile. Itidem facit et Deus: nimirum mente destinavit ab sterno, ul in cadesti Jerusalem essent lol ordines Angelorum et Sanctorum in communi, v. g. ut in ea ossei chorus Prophetarum, chorus Apostolorum, chorus Martyrum, Episcoporum, Confessorum, Virginum, etc. Non autem destinavit, nisi toti præcisc in ea osseul Prophclæ, non plures; loi Virgines et Martyres, non plures. Hoc enim nimis arciū et minutum est, quam ut deceat summam illam majestatem* ejusque liberalitatem* et committucm providentiam. Quid enim decoris deerit*

ordini Prophetarum, si unus in eo sit amplius, vel minus numero, ut ipsi volunt, à Deo præstituto? Quid Virginum, Confessorum, Monachorum, Martyrum choro accedet, si in eo præcisc sint centum miliones virginum? Quid decedet, si in hoc numero unus altervc desit? Omnibus hos choros, et eorum bravia proponit Christus, omnes ad illos invitai, omnibus coronas eorum hic ostendit. Vult ergo non tantum omnes salvos fieri, sed ad nobiles liascc coronas magna virtute, et sui victoria quemlibet* nemine excluso, eniti. Ergo non certaines coronis, sed coronas certantibus et vincentibus adaptavit et prædestinavit. Non ergo tot præcisc coronas, v. g. centum miliones* prædestinavit; sed in genere et communi prædestinavit, ut tot essent coronæ, quot essent futuri in agone et certamine suo victores.

Simili modo rex et princeps novam urbem conditurus, prius describit ideam generalem urbis, v. g. ut tali loco sit forum, tali templum* tali domus civica; tot sint plateæ* tantus mœnium ambitus, etc. Non autem describit singulas domus in particulari. Rursum describit singula officia et opificia in urbe necessaria, non autem singulos cives. Denique si quis officialis, vel opifex urbi necessarius deficeret, curaret alium surrogati. Ita ferit et Deus in sua prædeslinalione, qua primam ideam descripsit Ecclesiæ tam militantis, quàm triumphantis. Unde si quis Episcopus (uti erat hic Philadelphensis) Pastor, aliusve Ecclesiæ necessarius aut perutilis deficiat, mox curat ei alium surrogari, præsertim si fideles, vel Ecclesia idipsum petit et optet.

Ha cum et quadraginta Martyribus, in stagnum gelidum ob Christi fidem conjectis, unus vim frigoris non ferens deficeret, et ex stagno exiliret, mox in ejus locum custodem Martyrum surrogavit, quia idipsum Martyres obsecraverunt. Una enim omnium erat oratio, ait sanctus Basilios, hom. 20. *Quadraginta in stadium ingressi sumus, quadraginta item, Domine, corona donemur, ne una quidem huic numero desit. Est in honore hic numerus, quem tu quadraginta dierum jejunio decorasti, uti et Moses et Elias*. Quocirca Deus eos exaucions* suscitavit janitorem, et illos orantes, et luce circumfusus, et solutam glaciem, et quosdam à cœlo descendentes angelos tanquam à rege missos* qui coronas 39 militibus distribuerent, intuens* ita secum loquebatur; *Quadraginta hi sunt, quadragesima corona ubi est?* Quæ dum cogitat, videt unum, cui animus ad frigus ferendum defecerat* exiisse in proximum balneum, quod tyrannus deliciantibus præparari jusserat. Quocirca ipse sibi detractis vestibus, Christianum se professus, in gelidam insiliit, ac Marlyr effectus, coronam quam quadragesimus amiserat accepit.

Ita S. Franciscus initio Ordinis sui, cum pauci essent, et nonnulli deficerent, adeo ul Franciscus timeret, m» Ordo deficeret, aut valde deprimeretur, ac nimis lente succresceret, ideoque se valde attligeret, Dominumque ut hoc averteret, obsecraret, audivit ab eo: *Quid turbaris, Franciser, aut quid angeris, cum tuorum fratrum quispiam vel Ordinem deserit, vel in Ordine, scandalum concitat? An forte existimas ita te reetorem hujus gregis constitutum, ut non me intelligas superiorem ejus esse rectorem? Quis cum plantavit nisi ego? aut quis praster me homines*

ad perniti ullam vocat, vel vocalis perseverandi vires suppeditat? Ego cos perduxi, ego cos retinebo et servabo? ego illis cadentibus alios erigam atque substituam, ac, si anus ad vomitum redeat, ego in ejus locum alteram excitabo, qui illius coronam accipiat, isque si nondum natus fuerit efficiam ut nascatur. Quotisi (res tantum in ea permanserint, eos ipse nunquam deseram, sed erit tute semper familia mea. ha rcfclS. Bonaventura, nimirum noe tribuit Deus tum precibus S. Francisci, tum Ordini ipsi à se instituto, him Ecclesiæ suæ, cui hic Ordo, uti et cœteri perutilis est. Quocirca miram Dei in conservandis per tot scocilla Ordinibus religiosis, semperque propagandis el Lîbenle uno alterum surrogando, providentiam cernimus.

Ita Libentibus in martyrio nonnullis debilibus, timidis et inconstantibus, Detis, ul fidei, ac gloriæ, et Ecclesiæ suæ decus tueretur, mox alios substituit, qui pro deficientibus martyrio sese oficrreil, et eorum coronam acciperent. Ilustre est exemplum in Vita S. Nicepbori Martyris, 9 Februarii. Ille enim pro Saprilio deliciente martyrio se obtulit, ejusque coronam accipit. Cum enim Sapritius presbyter Antiochiæ, post multa tormenta forlitter tolerata, ad mortem fidei causa damnatus esset sub Valeriano imperatore iamque ictum gladii excepturus tessei, occurrit ei Nicepborus, cum quo simullatfes gerebat; cumque Nicepborus identidem ab eo posceret sibi ignosci, et in gratiam cum eo rediie, ille obstinate renuit, cique oflensam condonare noluit. Quocirca Deus gratiam ei subtraxit: quo Return est ul fidem Chrislumque negans liber dimitteretur. Quod cernens Mccpboius, cl ingemiscens, se pro fide Christi torribus generose obtulit, ac à Præsede damnatus, martyrii lauream merito humilitatis el charitatis obtinuit, quam Sapritiusob suam superbiam et inclementiam justo Dei judicio amisecat.

Denique ita Deus labenti Saul Davidem, Tertujiano Cyprianum, Origeni Cyrillum, Rullino Hieronymum, Pelagio Augustinum surrogai it.

Hoc ergo acri stimulo quisque se excitet ad virtutis agonem, dicatque sibi jugiter: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* Ita S. Alexander se excitabat dicendo: *Eie tibi, Alexander! quanta erit confusio tua, cum cœteri coronabuntur.* Rursum: *Sub patribus vigeat nuditas, et humilitas; in nobis autem avaritia, et superbia. Ilea mihi. filii, quia conversationem vere angelicam destruximus.* Item dicenti et excusanti se: *Pater, infirmi sumus;* respondet: *Crede, pii, Olympici corpore, et robusti sumus; sed anima nostra imbecilla est.* Ita refert Sophronius, aut potius Moschus in Prato spirituali cap. 168.

Porro hæc sententia: *Tene quod habes*, favet illi srntrntiæ Theologorum, quæ asserit Deum neminem absolute eligere ad gloriam cœleslem; nisi post prævisa merita. Unde et Christus omnibus hisce suis epistolis gloriam hanc nulli nisi vincenti promittit. Quocirca (abrid Vasquez 1. p. quæst. 23. disp. 89. cap. 10. *Si electio, ail, ad gloriam facta esset ante prævisa merita, frustra electo diceretur: Tene quod habes, ul alius accipiat coronam tuam. Eam si nullus ita haberet eam in manu sua, ut posset amittere, vcclc respondent, depositam esse in manu Dei,*

dc qua ncc ullus alius rapere, ncc ipse electus amittere posset. Si enim Deus habet elavem, cl ita claudit, ul nemo aperire possit; et aperit, ut nemo claudere possit; reple ita electis clausa crii janua inferni, el aperta regni certorum, tc ncc in manu eorum sit, aperiam sibi claudere, et clausam aperire; quare non erit ipsis liberum, clausis januis in infernum introire; contra vero ostio regni cariorum cis aperto, nemo impedit illos, si velint ingredi, quacumque ratione in hæc vita vixerint. Decretum enim Dei prævium, in-violabile el ineluctabile est, ac necessario impleri debet, quidquid agas. Quare non videtur eis, qui electus csl ad gloriam absolute ante prævisa merita, manere liber, ulcam perdere, et gehennam sibi accrscre possit, sed necessario ex efficaci Dei decreto salvabitur, ac impossibile erit cum damnari, quidquid agaL Decretum enim Dei à scexcudere nequit, esto illud ipse ignoret. Perinde enim ni æger impotens ad ambulandum, vere non est potens, ncc liber ad ambulandum, etiamsi ipse se impotentem ignoret, el potentem putet. Rursum, sicut is cui Deus concursus suum subtrahit, non est liber, nec potens ad agendum, etiamsi ipse id ignoret, el potentem ac liberum se putet: ita cl hic electus, per decretum Dei efficax el absolutum beatificandi ipsum, beatitudini efficaciter destinatus et atricins, videtur non esse potens, nec liber ad cani excutiendam, cl ad præcipitandum se in gehennam, etiam ipse ignorans Dei chea se decretum impotentem se ignoret, cl potentem ac liberum putet. Sed hæc alibi disputanda sunt.

12. Qvi VICERIT, FACIAM ILUM COLVMXAM IX TIMPLO Dri mei], quasi dicat: Faciam ut is qui firmus in virtute perstiterit, viceritque omnes tenlaciones, sil magnus el gloriosus turn in Ecclesia, tum in cœlo. Alludit ad duas columnas templi. Boos et Jachin, de quibus 3. Reg. 7. ut fuse ostendit hic Viegas sect. 6. el Alcazar notat. 1. ubi contendit has duas columnas Salomonis fuisse (nasi trophæa victoriarum Davidis (recta ad imitationem columnarum duarum: quas Hercules (qui ducentis annis præcessit Salomonem) lixii in Gadibus. hoc titulo: *Plus ultra*, acpræfigurasse sapientiamsanciitali (bæ enim sunt duæ columnæ Ecclesiæ) jungendam forein Ecclesia Christi. Boos enim hebraico idem est, quoti in fortitudine: *Jachin* idem csl quod, *præparabit*. Boos ergo significat instrumentum, Jachin efficaciam. In prædicatione autem Evangelii, quis non videat sapientiam esse velut instrumentum, sanctitatem vero esse cam, quæ verbo tribuit efficaciam?

Sic Machabæis in sepulcris creclæ sunl ro-lumnæ, (joasi trophæa victoriarum, 1. Macliab. 13. 29. Sic Romæ videmus columnas Trajani cl Antonini, quasi trophæa, quibus insculpta sunt omnia eorum gesta cl vicioria. El Trajani quidem alta est 120 pedes, crassa adeo, ul sex homines expansis in orbem brachiis eam complecti vix possint; atque interius per cochleam ab imo ad summum ascenditur ac si esset turris.

Iude Ricbardus de S. Victor, primo sic exponit, quasi dical: Efficiam, ut qui vicerit persecutiones et tenlaciones, *sit columna, hoc est, sil (n sc firmus per fidem, rectus pci aquitatem, erectus per intentionem, sublimis per contempla-*

tionem, sustentans alios verbo consolationis, sufragio orationis, exemplo actionis.

¶4 Primashis: *Columna*, ait, *in fabricis el munimini congruit, et decori. Sic et mundi victores in Ecclesia eminent munere dignitatis, et portant alios officio charitatis. Ita columnam hanc de Ecclesia triumphante explicat Hibera*: de militanie vero Ticonius, Ilaymo, Beda, Andreas, Arctas, Anselm, et Alcazar, qui nullis id probat.

Secundo, Ambros. *Factam*, ait, *illum columnam*, id est prædicatorem in Ecclesia, quomodo Paulus Galat. 2. 9. Petrum, Jacobum, Joannem, vocavit columnas. Verum quia Origenes, Tertullianus, et alii, qui erant quasi columnæ, ceciderunt, melius, inquit Amros. *Faciam illum columnam*, id est faciam illum excelsum in coelo, ex quo non egredietur amplius.

Tertio, Abbas Joachim: *Faciam illum columnam*, id est, Prælatus: hic enim primo: corpore terram, mente cælum tangit; secundo, per vitam activam inferioribus minerei, et tamen per contemplativam sursum aspicit; tertio, multis tribulationibus expolitur; quarto, Prælati inter procellosos tenitionum turbines, superpositam ipsorum curæ machinam infaligabiliter portant; quinio, sunt tranquilli et immobiles.

Notat Pcrerius: In columna octo res spectari et laudari, scilicet rectitudinem, altitudinem, crassitudinem, firmitudinem, rotunditatem, levorem, colorem et materiam, quæ facile est accommodare Predicatori, Prelato, et cuilibet excellenti Sancto in Ecclesia, et maxime in cælo, ubi Sancti hi quasi columnæ nulli mutationi obnoxii, in æternitatem stabunt excelsi et gloriosi.

Denique apposite huic Episcopo, qui erat modicæ virgulis, promittitur columnæ soliditas, si ad eam proficiendo contendat, aspiret et enitatur, atque pro ea consequenda, pro virili laboret, gratiam Dei invocando, eique strenue cooperando. Talis columna à Deo effectus est Jeremias cap. 1. 18. cum ab eo audit: *Dedi te in civitatem munitam, et in columnam ferream*. Vide ibi dieta.

Et FORAS NON FGHËDIETVR AMPLIUS. ¶ *Foras*, scilicet extra ecclesiam, quia per donum constantiæ et perseverantiæ, quod ei dabo, firmiter perseverabit: q. d. Illa confirmabo cum iu virtute, et solidabo, ut nulla vis cum quasi columnam, impellere, aut loco suo et gradu deturbare, vel dimovere possit. Secundo, et potius, q. d. firmabo eum in cadesti gloria et beatitudine, ut *foras*, id est extra eam, non egrediatur amplius in omnem æclermtalem. Vox enim *amplius*, non significat quod aliquis Ecclesia vel cælo egressus sit, sed quod deinceps inde nunquam sit egressurus, eum ùntea inde egredi potuerit, antequam scilicet effectus esset columna. Sic sumitur *amplius* Actor. 13. 3i. cum dicitur quod Christus non sit amplius reversurus in corruptionem, cum tamen Christus nunquam corruptus sit, sed corrumpi potuerit, si corporis fragilitatem et cursum naturalem spectes.

Aliter Alcazar: Per templum, inquit, significatur Dei cultus et obsequium. Plaire et *foras* significant exterioris hominis occupationes, q. d. Dabo ei robusto) virtutis constantiam, camque devotionis firmitatem, ut se totum Deo consecret, et omnes actiones suas Dei obsequio

mancipet, ut non solum tempus ullum et actionum aliquam in aliqua alia re collocare, sed neque cogitationem à Deo, et rebus divinis divertere, unquam velit. Tails fuit S. Anna, quæ ut ait Lucas cap. 2. 37. *Non discedebat de templis jejuniis et obsecrationibus serviens die ac nocte*. Nulli enim sunt, etiam pii et religiosi, qui vix tertiam diei pariem Deo dant, reliquis horis licere sibi putant egredi ex templo, et sine crimine otiari, aut pro libilo negotiari. Ille vero quem Christi virtus, et devotionis ardor columnam fecit, non solum deinceps egredi ex templo non vult (id est, pro libilo ulli rei vacare, nisi Deo, vel propter Deum), sed neque posse videtur ulli rei intendere, aut de alia cogitare, quam de Dei et proximorum obsequio. Hic sensus pius est, sed moralis potius, quàm linei alis

Talis vincens, laus columna fuit S. Vincens Martyr, qui à Baciano Præside toto corpore laniatus, subridens: *Hoc, inquit, est quod ipse toto animo expetebam; itaque nemo mihi unquam optabilior te ipso fuit, neque animæ meæ obsequium majus contulit: nam licet hostili animo id facias, tamen summum in me beneficium confers. En ut ad sublimia ascendo: cum ut cadestes res attingo, en ut Imperatores tuos contemno. Tu nisi ei tua crudelitate desistas, mihi cumulationem victoriam afferes, quo majora tormenta perferendo te ipsum superabo; debacchare ergo in me, ne meam gloriam imminuas: quibus cruciatibus me vexare putabis, illis ipse acerbius vexaberis*. Dixit, et præstitit; nam increpans tortores: *Cur, ait, tardiores, et in me torquendo facti estis imbecilliores? digne, crudelitatem vestri principis extequate, ut in omni re quamprimum se ridiculum faciat*. Sævicentibus illis, et omnia pœnarum genera in eum exercentibus, ille quasi in epulis exullabat, ut percellerentur ipsi tortores. In eo ostendit Christus, quàm polèna sit gratia sua, quam omnium suppliciorum, terrorum, æque ac blanditiarum victrix et triumphatrix; ntiàque homines resolutos, seseque pro Deo ad dura quæque offerentes faciat invictos et immobiles quasi columnas. Illustris ergo in victoria, fuit nomine et re ipsa S. Vincens, de quo S. August, serm. 12. de Sauciis: *Quid, ait, miramur, diarissimi, si in illo Vincens vicit, à quo victus est mundus? In hoc, inquit, mundo pressuram habebitis, ut, si premit, non opprimat; si oppugnat, non expugnet. Duplicent mundus aciem producit contra milites Christi. Dandilur ut decipiat, terret ut frangat. Non nos teneat voluntas propria, non nos terreat crudelitas aliena. et victus est mundus. Tanta grassabatur crudelitas in Martyris corpore, et tanta tranquillitas proferebatur in voce, tantaque pœnarum asperitas serviebat in membris, ut miro modo putaremus Vincens patiente, alium loquentem torqueri. Caro ergo patiebatur, et spiritus loquebatur. Sed jam, fratres, illa omnia transierunt, et ira Daciani, et pœna Vincens. Nunc autem pœna Daciano, corona vero manet Vincens*. El serm. 13. Cujus spiritus et calicis Christi in Eucharistia, erat enim Vincens ejus Diaconus et dispensator) haustu feliciter mente ebriatus, rabidi hostis atque in Christum sovientis insaniam interritus adiit, modestus sustinuit; securus irrisit. Ideo non hunc lamint ignito sartaginis, non cenici, non ungulo ferreaq(te manus, non vires pavendo cadentium, nec dolor scissorum mem-

brorum, iioa foci fragor, ct strepentis in patientis
visceribus satis Injectio, Daciani quiverunt aliqua-
tenus subderejussioni, Sed unde victor visus est
apparere , inde vicius compulsus est erubescere,
quoniam quo Del Martyr duriori urgebatur ptrna ,
co ampliori confessionis exaltabat constantia. Con-
temni igitur sc videns sævicbat , nec in quem jam
vindictam inferret inveniebat. Fidebat namque de-
savientium manus carnificum plus In eo invenire
vulneris quam corporis , solumque ingentem spi-
ritum ci stultitiam exprobrare suam , quod pro-
vocabat veritatis nonnam. Audi el Prudentium
Peristeph. hymno 5. de S. Vincenlio , ita ejus
verba ad Dac><mum recensentem :

Tormenta , career , ungula ,
Stridomque flammis lamina ,
Atque ílHá pernarum ultima t
Mors Christianis ludus e*I.

Ei cum gravissime torqueretur :

Ridebat hæc mile» Dei,
Manus cruentas increpans ,
Quod fixa non profundius
Intraret artus ungula.

Et inferius :

O miles invictissime ,
Fortissimisque fortior ,
Jam tc ipsa sæva claspera
Tormenta victorem tremunt.

Spectator hæc Christus heus
Compensat rcvos intermino ,
Proprimquo collegam crucis
Larga coronat dextera.

Inter Confessores illustris fuit re clnomine sanc-
tus Vidor , de quo S. Bernard, serm. 2. dc eo :
*O Fictor inclyte, inquit, quiet de terra, ct dc
ca lo gloriosissime triumphasti, illius gloriam no*
biliter superbus despiciens, ct hujus regna pie vio-
lentus diripiens ; respice decado ad vinctos lemr,*
ut luce sit tuorum consummatio triumphorum, si
ct nobis demum vicisse tc sentiamus. Piam si cx re
nomen libi , perfecta veritas nominis cx nostra
liberatione censebitur ; et certe deest interpreta-
tioni , quamdiu nos qui lui sumus , minime libe-
ramar. Quàm pium , quàm dulce , quam suave,
ó Victor , in hoc loco afflictionis , ct in hoc cor-
pore mortis tc canere , (c colere , te precari !
Plomen tuum ct memoriale tuum favus distillons in
labiis captivorum , m» l ct lac sub lingua eorum ,
qui lui memoria delectantur. Eia ergo fortis athle-
ta , dulcis patrone , advocati fidelis ; exurge in
adjutorium nobis , ut ct nos dc nostra ireptione
gaudeamus , et tu de plena victoria glorieris. Om-
nipotens Pater , peccavimus tibi facti filii alieni,
sed appropriavimus in victore, qui dum vicit cupidi-
tatem suam , vincat rt iram tuam , nos quoque in
gratiam potenter restituat. O victor Jesu , te in
nostro Fictore laudamus ; quia tc in illo vicisse
cognoscimus. Da ei, piissime Jesu , siede sua in te
victoria gloriari ; ut non subeat oblivio nostri.
Fili Dei, immitte ei nostri semper in conspectu
luo memorem esse , nostram in tuo tremendo in-
dicio suscipere rt agere causam.

Et scribam svpeii eum. l Persistit in metaphora
columnæ (unde ex Gneco verti potest , *super*
eam :) columnis enim inscribi solent tituli et
nomina victorum , vel eorum quibus eriguntur
rt dedlcuiiur » ml videmus hie Horn» In co*

lumna Trajani, ct in arcu Titi , Severi et Cons-
tantini.

Nomen Dei mei , ft xomex civitatis Dei mei
nova Jerusalem , etc., et Nomen meum novum.)
Nomen hoc, ait Ambrosius, est esse ælernum ,
sive esse participem ælernitalis , et æternæ vi-
sionis Dei, quam significat Jerusalem.

Secundo, esse in societate Angelorum ct Bea-
torum , qui vocantur Jerusalem cœlcslis. Sic ct
Andrea Cæsar.

Tertio, Btipert. Nomen Del est nomen patris;
nomen Jerusalem est nomen matris , de qua
ait Apostolus Galat. h. 26. *Qtur sursum est Je-*
rusalem libera est, quæ est mater nostra, q. d.
Qui voluntati Dei obsequens victor fuerit mundi,
carnisel diaboli, hunc insigniam titulo patris,
el matris , honorabo eum , quasi esset pater
meus , et mater mea , juxta illud Christi : *Qui-*
cumque fecerit voluntatem Patris mei qui in coelis
est, ipse meus frater, et soror , et mater est,
Matth. 12. 50. Huc accedit Joachim: Faciam,
inquit, ni à suis vocetur pater quomodo Beli-
giosi suos rectores vocant Abbates, et laici sa-
cerdotes vocant Papas, id est, patres ; ut sint
instar Abrahæ , cui dictum est : *Patrem multa-*
tarum gentium constitui te. Sic S. Antonius ,
Hilarión , Benedictus nomen habent *Abbas* , id
est pater. Pari modo faciam ut vocetur mater ,
instar Pauli, qui, ait Galat. A. *Filioli nui, quos*
iterum parturio

Quarto, et optimo , alludit ad columnas , in
(uibus principes cos erigentes , sua nomina in-
cidi curabant, quo significabant quod columnæ
hæ sibi charæ , preliosæ et gloriosæ essent :
q. d. Adscribam cum meis filiis et electis In cœ-
lo , ul sil incola cœlî , ct civis angelorum ; ul
sil hypallage , qualis est illâ : *Invocatum est no-*
men Domini super nos , id est, nos vocali sumus
servi ct filii Domini. Sic hic dicitur : *Scribam*
super cum nomen Dei , et nova: Jerusalem , pro
eo quod diceretur : *Scribam nomen ejus in libro*
Dei, el nova* Jerusalem . scilicet scribam cum
in libro vitæ in cœlo, ul sil civis Sanctorum ,
et domesticus Dei. Aut potius plane et simpli-
citer. q. d. Ego hunc virum tam solidum el il-
lustrem in virtute , columnam eiliciam , ut el
Deo , et Ecclesiæ , et Christo magno sil honori,
el glñriæ, ul ipse sil quasi troph.cum in Dei
victoris , et Ecclesiæ decus à Christo erectum.
Quotquot enim ipsum , ipsiusque mores tam
sanctos Intuebuntur , dicent Illum esse co l u b i-
nam Dei , Ecclesiæ et Christi ; ita ut videatur
in fronte scriptum gerere : Hic est columna,
imo trophætim , Dei, (Iristi et Ecclesiæ ; quia
in ipso resplenduit, onmibusque quasi legenda
proponitur magnitudo graliæ et virtutis Del.
Esi Catachresis : scribi enim dicitur, quod tam
conspicuum filet illustre, ac si in fronto scrip-
liini esset. Ita Alcazar , cujus sensa docta et
pia , sed fusiora quàm ut à mullis legi queant,
hic et alibi, in gratiam lectorum , paucis com-
plexus sum.

Nola. Christus hic ter repelli tð *Del mei*, ut
significet ingenien) reverentiam , el delicias
amoris sui erga Palrem ob tot bOtíeQcla , tum
sibi , qua homo est, tum fidelibus suis per so
collata. Cor eniitì Christi plenum erat recorda-
tion© , gratiatum actione , et amore Dei Patris
sui, ul nihil aliud Cogitare posset ; nipote qui
solus A Paire honoraretur et diligeretur ul na-
lurnlll ejug filltit # cum Ctterl tam homlue* «

Moôm angeli sint *ejus* «*adoptivi* ; *ac* vlcissim so-ils Patrem , m patrem naturalem diligeret, filasi ejus unigenitus. Horsum , per hoc excitat Christus spem Ecclesiæ el fidelium , quod per rum a Patre omnia quæ petunt facile obtenturi sint. Summe enim Paler amat Filium , uti ct Filius Patrem.

Nota. Ecclesia tam militans in terris , quàm *triumphans* in cœlis, vocatur *Jerusalem*, id est civitas Dei (sive visio pacis) ; *nova*, respectu hominum , quibus fuit incognita prioribus sæculis , puta in lege tam Mosis, quàm naturæ. Eadem dicitur descendere de cœlo, tum quia ad litteram . ipsa origine sua est cœleslis. In cœlis enim orta csl, et fi Deo producta ; unde ipsa è cœlis ad homines terrestres descendere videtur, cum eos facit cœlestes ct beatos, dc quo plura cap. 21. vers. 1. Tum quia mystice, ipsa cum Christo per humilitatem , semper descendit, contra superbum Luciferum, qui tumore inflatus dixit : *In catum conscendam ; super astra Dei exaltabo solium meum*, inquit Joachim. Aliter Maldonalus , in Nolis brevibus manu propria scriptis , quas habemus in Collegio nomano : Dicitur, inquit, Jerusalem nova descendere de cœlo , id est fundari, tam alta habere fundamenta , ut à cœlo usque ad terram descendant; vel quia caelitus apparet quasi descendens; vel, quod appropinquet veniat, cap. 21. 2.

Et nomen meum novum. J Nomen novum Chrisli est Jesus : hoc enim novum illi in circumcissione impositum est, ait S. Thom. 3. p. q. 37. art. 2. q. d. In victoribus, quasi in columnis, inscribetur nomen Jesu ; ul significetur eas esse erectas per Jesum , gratiam et victoriam omnem adeptos esse per Jesum , ideoque per excellentiam vocabuntur Jesuani, sive Jesuiæ, id est filii el clientes Jesu. Ita Perer. Hibera , Vlegas , imo Hugo, qui primus ex Ordine Prædicatoruin in collegium Cardinalium est electus , et ex eo Landulphus Cai thus, ante annos 260 parte 1. de Vita Christi cap. 10. *In gloria*, inquit, *cadesti ab ipso dicemur Jesuïta* , id est, à Salvatore salvati. Hoc ergo nomen novum , est nomen Jesu Chrisli, sanctificatoris in terra , beatificatoris in cœlo, quod Christus tum ante passionem , tum in ea . tum maxime post eam adeptus est, quando è cœlis misit Spiritum sanctum in Apostolos ct fideles , ul eos ct per cos totum orbem sanctificaret in hac vita , et glorificaret in futura. Porro hoc nomen novum tum ad fidelium, tum potius ad Chrisli gloriam spectat ; in hisce enim fidelibus , quasi columnis à Christo erectis, relucet Chrisli gralia, fortitudo et triumphus , quæ basco columnas fundavit cl firmavit, ul turbines omnes cl tempestates vincerent ; ita ut in iis quasi Christi nomen cl titulus inscriptus , imo insculptus videatur. Sic de Christo ait Apostolus Philip. 2. 9. *Propter quod et Deus exaltavit illum, ct donavit illi nomen , quod est super omne nomen ; nomen* , inquam , tum Redemptoris el Salvatoris , tum Domini cl Monarchs mundi. Unde sequitur: *Ut in nomine JESU omne genu pectatur caelestium, terresirium , cl infernorum*. Vide ibi dicta.

Ifi. Et Angelo Laodicle scribe.] Hæc est septima el ultima Chrisli epistola ad Episcopum Laodicenum, el sub ejus persona ad quosvis Prælatos el fideles lepidos. *Celeberrima est* , ait Plinius lib. 5. eat). 29. *urbs Laodicia : imposita ist Lyco /lununi , latera alluentibus Asopo et Ca-*

pro, appellata primum Diospotis, (tenute Hhoas. Condita fuil ab Antiocho filio Stratonicea , ll in gratiam uxoris Laodices , dicta est Laodlcin , quasi , hoc est , populorum judicium , id est , judex , puta prnfceps , populorum , quibus jus diceret, legesque ferret. Hinc vers. 17. se divitem jaciat, el nullius indigentem. Eral ergo urbs maxima Phrygiie , vicina Colossis ; unde S. Paulus Coloss. ft. 16. ait : Cum lecta fuerit apud vos epistola htvc , facile ut ct in Laodicensium Ecclesia legatur, cl cam , qua Laodicensium est, vos legalis.

Quæres: Quis fuil hic Episcopus ? Aureolus putat fuisse S. Sagarem Episcopum , qui nobile martyrium Laodiciæ obivit sub annum Christi 172 quem laudat Eusebius lib. 5. liislor. c. 2fi. *Quid*, ait , *attinet (licere de Sagare Episcopo et Martyre , qui Laodiciæ obdormivit ?* Verum obstat quòd Eusebius el veteres S. Sagarem à sanctitate ct zelo commendent. Hic autem Angelus à Christo nullis in rebus reprehenditur, et in nulla laudatur. Audit enim : *Tepidus es ; et nescis , quia tu es miser, ct miserabilis , ct pauper, et cæcus , ct nudus*. Ita Lyranus , Pererius el Alcazar : nisi dicat quis Sagarem inilio talem fuisse, sed monitum à Christo resipuisse, ut resipuit Angelus Ephesi , dc quo dixi c. 2. v. L

[Lec dicit Amen.] Græce ἡ ἀμὴν , id est, ille qui est Amen , id est stabilis , verus, constans, fidelis , ipsaque stabilitas , veritas el fidelitas. Amen ergo hic non esi adverbium, ul volunt. Primas, et Ambros. sed nomen , sive epilhetum Chrisli, uti et Isaïæ 65. vers. 16. ubi vocalur *Deus Amen* , id est Deus verus , el 2. Colini. L 18. el 19. Vide ibi dicla. Porro Christus lile vocatur Amen , non lanium qua Deus : q. d. Hæc dicit Christus , qui est Deus , cujus epilhetum esl Amen, id esi verus , sive ipsa veritas, sed potius qua homo ; quia qua homo , verax fuit el fidelis , tam in sua doctrina et testimonio, quod veritati perhibuit, quam in suis promissis. Vocatur ergo Amen, quia csl *testis fidelis, cl verus* , uli explicando subditur.

Sed cur hic lanium Christus se vocat Arnen ; et testem fidelem , non autem in aliis ad alios Episcopos epistolis ? Respondent aliqui : quia hic Episcopus dubitabat dc Chrisli promissa , idi'oque in teporem inciderat , quem hic redarguit Christus , cumque ad fervorem iteratis promissis revocai, ideoque ei suam fidelitatem ante omnia proponit el inculcat. Verum , an hic Episcopus de Chrisli promissis dubitarit, incertum est ; certius csl eum hæc Chrisli promissa non aestimasse salis , non considerasse, non ponderasse tantum , quantum par ernt ; si enim ea prout debuerat ponderassel, non intepuisset. Omnis enim lepor in Dei obsequio oritur ex eo, quòd homo non salis considerei et æstimet, quis sil Deus, quæ et quanta sint ejus promissa æque ac minæ.

Aliam causam probabilem dat Alcazar. Præmittit, inquit , Christus asseverationem suæ fidelitatis cl voracitatis ; quia huic Episcopo dicitur est quædam, quæ minus verisimilia videntur , ul, quod præset frigidum esse quàm tepidum , quod Episcopus hic miser esset et miserabilis, quodquetali tam ingentia promittat, scilicet cmnaturum se cum eo , ipsumque collocami um in throno suo.

Qui est principium creatura. Dei. l q. d. Qui, scilicet Cbrislus, est cauta t fh/.cns et exciu-

piarli rerum creatarum (à qua scilicet principium ducimi omnes res condita) ci maxime reparatarum , pilla hominum redemptorum per suam mortem. Iundo Isaïæ 9. G. vocatur *Pater futuri sarculi*. El Apololus GalatG. 15. Ephes. G. 10. Coloss. 3. 10. fideles vocat novam creaturam , Chrisli scilicet. Sic enim ail ad Ephes. *Ipsius factura sumus , creati in Christo Jesu , in operibus bonis , qua: pra'paravit Deus , ut in illis ambulemus*. Fideles enim in baptismo, vel poenitentia , quasi regenerantur «i Christo , fiuntque novi homines, el novum quasi essedivinum accipiunt, ul dicantur cl vere sini nova creatura Dei. Deum scilicet colendo cl glorificando ; in Christo ergo esi vera vita nostra, cl *Sine Christo vanum omne quod vivimus*, ait S. Illicron. ad Heliod. ha Ribera , Rupertus cl Alcazar, qui ei addit alludi hic ad illud cap. 1. *Principium et finis*, omitti vero ^{TM} *finis* , quòd hic Episcopus non finem , id est perfectionem , hujus noyæ creaturæ , uti ipse putabat, sed tantum initium, imo vix initium , ob suum teporem , eral assecutus. Secundo , pro *principium* græce est <ux>i, quod tam principatum, quàm principium significai; quasi dicat : Qui, scilicet Christus , principatum obtinet in omnes creaturas. Ita ex Andrea Cæsar. Pererius. Perperam ergo Ariani interpretabantur Christum , qua Dei Verbum cl Filius est, esse principium, id est, esse primam creaturam , et duratione el dignitate. Nam hoc repugnat S. Scripluræ , quæ docet alibi Filium non esse creaturam , sed Verbum coaeternum el consubstantiale Patri, esseque ipsum Deum Amen , uli asserit Isaïas loco jam citato.

15. Ut inam frigidus esses, aut calidus, Çççff, (id est fervens;) sed quia tepidus es, it nec frigidus, NEC CALIDUS , INCIPIAM TE EVOMERE EX ORE meo.] Arabicus vertit : *Utinam esses aqua frigida, aut esses calida ! quia tu es sic aqua tepida, et non es aqua calida , et non es aqua frigida*. Aqua enim tepida evomitur, el ciborum vomitum provocai. Huic ergocomparatur hic Episcopus.

Quæres: Quinam vocantur hic calidi, frigidi, tepidi, aut potius comparantur aquæ calida frigida, tepida ?

Primo, Richardiis , Beda , Arctas , Ambrosius , serin. 2. in psalm. 118. Frigidi , iiiiquil , sunt infideles , qui peccant per ignorantiam ; bis peiores sunt tepidi, id est fideles peccatores : quia peccatum , v. g. libido gravior est in fideli, quam in intuirli.

Secundo , Victorinos censet frigidus esse hærelieos ; calidos , Catholicos ; tepidos , politicos , qui pro suis commodis jam hæreticos, iam Catholicos se simulant?*

Terlio, Primas. Frigidi, ait, sunt, qui nullas habent opes , quas erogent in pauperes ; calidi, qui habent et erogant ; tepidi , qui habent, ncc erogant. Sic cl Ticonius et Andreas, qui ait hunc Episcopum fuisse divitiarum spinis obsitum »

Quarto, comment, inscriptus nomineS. Ambrosii , putat lepidos esse fideles , qui bene operari negligimi , et ex sola fide aul scientia sua sperant salutem. Ita cl verus S. Ambrosius in psalm. 118. Salviantis lib. ft. de Providentia, el S. Bernard, serm. 3. de Ascensione, qui inscribitur de Intellectu et affectu. Rursum S. Gregor, pari. 3. Pastor, cap. 35. el Thomas Anglicus , tepidum interpretantur eum , qui non consummat ea quæ bene inchoavit, et, ul ait Orígenes

CORNELIUS A LAPIDE. ICM. N.

homil. 1. in psalm. 38. qui post bonum initium torpidi

Quinto « S. Greg. 34. Moral. 2. ait : Calidus csl qui charitatem habet ; frigidus , qui in peccato mortali exislil, sed culpam suam agnoscit ; lepidus csl, qui est in peccato, sed illud non agnoscit, cl per hypocrisin probum se simulat.

Sexto, Haymo et AnsberL Frigidi, inquiunt, sunt saculares ; calidi, monachi ferventes ; tepidi sunt, qui habent habitum monachi, sed animum et mores saculares. Vide llaymoiiem et Cassini), collai, ft. cap. 19. Unde aliqui sic explicant, q. d. Ulinam Religiosi aut essent saculares, aut vitæ Religiosa, quam professi sunt , studiosi. In sæculari enim vita minus gravia essent peccata , quæ in Religioso gravioia sunt.

Septimo, Joachim : Calidus est, qui lætuset alacer gaudet in Domino per misericordiam ejus ; frigidus, qui tristatur in se pro peccatis suis ; tepidus , qui nec tristis est per poenitentiam , ncc lætus ad obsequium Dei. Sicci sanctus Bernard, serm. 3. de assumptione B. M. Virg. Calidi , inquit , sunt, qui charitate fervent ad bona opera ; frigidi sunt , fragiles cl peccatores , sed tristes, humiles cl pœnitentes. Sive calidi sunt, quos amor Dei ; frigidi , quos timor pœnarum a peccatis coercet ; tepidi , qui neturum horum habent, qui ncc amanl nec liment Dmin

Oclavo, Rupertus cl Pererius : Tepidi Idc sunt superbi , oui sibi placent et præfidunl, persiladenique sibi se esse bonos , el secure vivunt, quasi nullius egentes , nihil timentes. Unde sequitur : *Dicis quòd dives sum et locuples , et nullius egeo ; et nescis quia tu miseris, cl miserabilis*. Hi frigidis , id est manifestis peccatoribus sunt peiores. Unde Rupertus hæc virgini superbienti accommodans sic explicat, quasi dicat : *Utinam potius esses corrupta et humilis!* Hinc S. August, serm. 53. de verbis Domini : *ludeo, inquit, dicere, superbis continentibus expedit cadere*. Et libr. Ift. de Civil, cap. 13. *Audeo , ait, dicere, superbis esse utile cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum , unde sibi displiceant , qui jum sibi placendo ceciderant*. Subdit exempla. *Salubrius enim Petrus sibi displicuit quando fievit, quàm sibi placuit quando prassumpsit. Hoc dicit cl sacer Psalmista Psalm. 82. Imple facies eorum ignominia, et qiurrent nomen tuum. Domine , id est , ut tu cis placeas quærenlibus nomen tuum , qui sibi placuerant qmerendo suum*. Hoc el ait Sapiens Proverb. 16. IS. *Contributionem prcccdit superbia , et ante ruinam exaltatur spiritus*. Idem August, lib. I. de Civit. Dei c. 28. docet Deum à barbaris Romam aliasque urbes vastantibus , permisisse violari virgines Christianas , vel quia ipsæ superba? erant , vel quia periculum erat ne ob castitatem , etc., superbirent. *Illarum , inquit, tumori occursum est immanenti, istarum occursum est imminenti*.

Nono, tepidus est, qui inter virtutes cl vilia fluctuat , quique ex vii lute quidem vivere, et peccata vitare vellet ; sed certamen cum vitiis cl virtutis laborem refugit. Ita Haymo , Anselmus, Lyronuscl Cassidi), collât, ft. c. 12. et 19.

Hos secutus Alcazar : Tepidus , inquit , est, qui Deum quidem non audet moraliter sciens et volens offendere , ideoque se putat justum ; sed purioris cl perfectioris vitæ studium negligit ; unde se facile , piopriij/concupiscentiis perirâ

mittit, Cl quævis peccata devorat, quæ sibi tantum venialia videntur. Hic licet possit esse in statu gratiæ, si videlicet ei gravis tentado concupiscenciæ non occurrat, facile tamen ea occurrente in peccatum mortale cadit; unde in magno versatur peccati et salutis periculo, sæpeque inter tot occasiones, quibus plena est hæc vita, in peccatum mortale rcipsa prolahitur, uti hic Episcopus prolapsus erat. Differt ergo hic Laodiceus à Sardensi, puta tepidus à frigido; quod Sardensis per improbitatem, puta per spontaneam in officio et cura sua Pastoralis negligentiam, sciens et volens lethaliter peccaverat; hic vero Laodiceus a propria concupiscentia illectus, per teporem non adverterit se Deum offendere, et. tamen ab ipsius gratia exciderit, unde vocatur caecus. Licet enim sciret se tepidum, tamen non videbat magnitudinem sui periculi, ob hunc teporem; suumque ex eo lapsum et conditionis suæ miseriam non agnoscebat. Hæc explicatio genuina videtur, cique facile expositio quarta, quinta, sexta, septima, octava, nona adaptari, cum caque conciliari possunt. Nam pritme tres expositiones parum aplæ et impertinentes videntur.

Unde nota: licet in se pejor sit esse frigidum et in frigore degere, quam tepidum ad frigus tendere; sicut pejor est scienter peccare ex libertate, quàm ignoranter ex tepore et concupiscentia (hoc enim est esse tepidum, illud esse frigidum;) tamen lepor hic damnatur præ frigore, diciturque optabilius esse, ut Episcopus Laodiceus sil frigidus, quàm tepidus; quia tepor primo, periculosior est frigore, tum ob majorem oblivionem et socordiam, ex qua non advertit suum periculum, sed securus, in eo quiescit et obdormit; tum ob periculum derelictionis à Deo. Dens enim, qui csl ignis consumens, sibi que vult à Seraphims ministrari, hunc leporem odit, et lepidum gratiam suam subtrahit, sinitque eum altum dormire, itaque labi et ruere in barathrum. Peccatum ergo tepidi in se levius quidem est, sed periculosius; ideoque ei dicit hic Christus: *Ulinam frigidus, aut calidus esses!* quod explicans Thomas Anglicus ait: *Sermo est de frigido, non quantum ad rigiditatem et culpam, sed quantum ad dispositionis majorem facilitatem;* quia frigidus magis aptus est dispositus estad emendationem, quàm lepidus, qui suo tepore facile csl ruiturus in profundum peccati et gehennæ. Et Glossa: *Non optat, ail, cum frigidum simpliciter, sed talem de quo major spes habeatur.* Nam, uti præclare ail Cassino. coll. h. cap. 19. *Frequenter vidimus de frigidis atque carnalibus, id est de sæcularibus ac Paganis, ad spiritualem pervenire fervorem; de tepidis atque animalibus omnino non vidimus.* Christus ergo hic Episcopo Laodiceno, otnni-Inisque Prælati, et fidelibus, præscriim Religiosis ostendit, quantum sil in tepore periculum. «linquam periculoso, ac ad lapsum et ruinam proclivi et prono statu versentur tepidi, qui discipline et vitæ perfectioris studium refugiunt, in coque languent et quasi nauseant. Tepor ergo hic damnatur, non tantum quia contrarius est stomacho, ac instar aquæ lepida: quasi vomitum provocat Deo, ut vult Pererius; sed «fiam quia (liminutinn quiddam est, imperfectum, torpidum ei languidum: nec enim calor esi. nec frigus, sed participium ab utroque, imo ulriusquo quasi refractio, imminutio et

hebetatio. Itaque tepidi sunt animalia quasi amphibia, quæ nec terrestria suni, nec aquatica, et, ut vulgo dicitur, nec piscis, nec caro. Quid agas cum talibus? ubi eos colloques? irresoluti sunt, haerent, fluctuant, nunc huc, nunc illuc inclinant. Nonne salins est esse frigidum, sed resolutum? Secundo, hic tepor per accidens pejor est frigore; quia conjunctus est et oriri solet ex magna prælidentia, superbia, presumptione et contemlo Dei rerumque divinarum, mi superius dixi ex Ruperto. Hoc esi enim quod subdil: *Quia dicis, quod dives sum.*

Unde nota secundo hunc Episcopum Laodiceum per hunc leporem à charilate excidis, et reipsa invidisse in peccatum mortale, ac tendisse ad plenum frigus, id est, ad spontaneam peccandi licentiam et malitiam, ac consequenter ad amissionem fidei. Hoc ila esse liquet, tum quia vocatur pauper, nudus, ræcus, miser et miserabilis; tum quia suadetur ei, ut emat aurum ignitum, id est charilalem. Ita docent Richard. Beda, Arelas, Alcazar, Ribera, S. Gregor. Ambros. locis jam citatis, alique plures.

Nola tertio non male (amen hunc locum accommodari tepido in charilate existent!; ;mode eo inielligere videtur l.yran. Nam, ut docet S. Gregor. 3. p. Past. admon. 35. majus periculum est in lepidum, quàm in frigido: *Quoniam, inquit, frigus ante teporem sub spe est, tepor autem post frigus, in desperatione, id est, qui adhuc in peccatis est, conversionis fiduciam non amittit: qui vero post conversionem tepuit, simul spem quæ erat de peccatore, subtrahit.*

Dices; Quomodo de eo dici polesl? *Ulinam calidus esses, aul frigidus!* Respondeo: Bonum videtur esse hoc desiderium, uti et permissio, quo scilicet optat qui ani permittit, ut aliquis socors, obfirmatus in socordia, et proximus ruinæ, labatur in peccata aliqua graviora et manifesta, ulex iis lapsus suos agnoscat, serioque et plane corrigatur et salvetur, uti docci S. August. 1/j. Civit. 13. verbis paulo aule cila-tis, de superbo, sibi que præudente ideoque torpente. Nam nisi hoc liat, manebit socors, et labetur in peccata mortalia occulta, caque negliget! Itaque incurret periculum damnationis. Talis ergo in majori periculo versatur, «piam qui osi in mortali peccalo manifesto, quod ipse agnoscit. Unde satius et optabilius csl talem labi in peccatum mortale manifestum, ex quo mox resiliat ferventior, quàm hære in sua socordia tam periculosa et damnosa, nipote ex qua in longe graviora labetur; et insensibili ac irrevocabili casu profundius in gehennam ruet, uli superius in tepido, qui in peccatum mortale lapsus est, osiendi.

Moral, disce quantum malum sil tepor et acedia: *Acedia* (ait Climachus) *est remissio animæ, et resolutio mentis, pusillanimitas exercitationis, odium professionis, mundanorum beatificatrix, detractrix Dei quasi inviscerosi et existentis sine benignitate, attonita in Psalmodia, infirmans in oratione, in ministerio ferrea, in opere manuum pigra, in obediencia improba, lia ipse c. de acedia. Iladix desperationis est ignavia, et non solum radix, sed est nutrix ejus et mater. Nam sicut vestimentum et tincam generat, et nutrit; ita ignavia non solum gignit ex se desolationem, sed alit et fovit,* ait S. Chrysosl. lib. de Lapsu. *Per teporem viresci ingenium defluunt,*

ail Isidor. lib. 2. Soliloq. *Fugienda est otiositas inai- nugarum, noverca virtutum*, ait S. Bernard. lib. 2. de Consideratione. *Sicut in unoquoque opere mater invenitur constantia, ita universa doctrinar et disciplina noverca est negligentia*, ail Booth, lib. de Scholastica disciplina.

Vis Gentilium gnomas et sensa ? Plato libro tie República: *Pestis, ait, mortalibus est ignavia*. Seneca in Proverb. *Diu, ait, deliberato, cito facito. Nil curare, hoc est insanum esse ; nil posse , hoc mortuum vivere*. Idem 1. de Beneficiis : *Nullum beneficium dandum est negligenti*. El Episl. 30. *Generosos animos labor nutrit*. Eusebius Philosophus: *Ignavia tabefacit corpus, animam socordia ; exercitatio vero ad speciem Deo simillimam , eam evehit*. Seneca in Medea:

Fortuna fortes metuit, ignavos premit,

Valer. Max. 1. 2. c. 7. *Enerves animos oaisse virtus solet*. Arislot. 1. 3. Elhicor. 7. *Desperat ac diffidit omnis ignavus , quoniam omnia pertimescit : at foriis contra. Est enim fidentis animi audere*. Idem 1. 10. de Animal. *Nullum , ait, ens naturale, natum est otiosum*. Vide quàm cœli sunt veloces, elementa activa, animalia operosa. Sallustius in Catilina. *Non votis , neque suppliciis mulieribus auxilia deorum parantur ; sed vigilando, agendo, bene consulendo , omnia prospere cedunt : ubi socordiis atque ignavia te tradideris , nequidquam deos implorabis*.

Calonis fuit sententia : *Nihil agendo hominem male agere perdiscere*. Terentianus Milio quaerit de adolescente , an crediderit speratas nuptias dormienti sibi confecturos deos ? Democritus rogatus qua re industrii ab inertibus differrent ; respondit : *Qua impii à piis, spe nimirum bona*. Laborans enim suæ industriæ sperat præmium ; ignavus desperat.

Vis exempla ? Cyrus ignavos milites exauctorandos censuil, lili referi Xenophon 1 2. Cyri pæd

Lycurgus plectentium consuit civem , qui manifesto neglexisset rationem qua præslantissimus evaderet : ab ignavis enim Respublicas prodi testis est Xenophon de Republ. Lacedæmon.

Themistocles *pigritiam* vocavit *vivi hominis sepulturam*: qui cum expletis centum et septem annis se mori videret, dixisse fertur se plurimum dolere , quoti de vita decederet , quando sapere cœpisset. Ila Plutarchus in ejus vila

Est in Mythis /Esopi, bubulcum agentem currum lignis onustum , cum his in luto lueret, otiose stantem implorasse opem Herculis , cui apparens Hercules : *Ilotis, ait, ô bubulce, manus applica, et stimulum bobus admove, ac deorum deinde opem poscito; ne , si tu cesses , frustra dii invocentur*. Unde Proverbium : *Manum admoventes invocate numina*. Seneca cpist. 33. *Male , ait, mihi malo esse, quàm molliter ; si mollis es, paulalim effeminatur animus , atque in similitudinem otii sui et pigritite, in qua jacet, solvitur : dormio minimum , el brevissimo somno utor, satis est mihi vigilare desiisse: aliquando dormisse scio, aliquando suspicor*. Idem cpist. 8. *Nullus mihi per otium dies exit : partem noctium studiis vindico. Non vaco somno , sed succumbo, et oculos vigilia fatigatos cadentcsquc in opere detineo*. El ep. G7. *Demetrius vitam securam, ct sine ullis fortuna! in* 'itrslonibus, mare mortuum vocat ; /n otio incori*

cussojacere, non est tranquillitas , sed malacia. 4Italus Stoicus dicere solebat : Malo ut me fortuna in castris, quàm in deliciis habeat.

Lysander Lacedtemoniis segniter Corinthiorum muros oppugnantibus , cum leporem fossa vidisset exilientem : *Eos, ait, timetis hostes , quorum ignavia Lepores in muris dormiunt*. Testis est Plutarch, in Apophiheg.

Archilochum poetam Spartam, licet Spartanus esset, urbeexptilerunt, quod carmen scripserat, satius esse in prælio arma quam vitam amittere. Hoc enim cives ad ignaviam, el ad timiditatem excitare videbatur.

Nabathæis servatum legimus , ut negligens , remissus el otiosus, qui opes paternas ignavia minuisset, pœna mulctarelur. Ha Alex. abAlex. 1. 3. 13.

Sardoa tex m otiosos constituta est, quæ pœnas socordiae infligebat, ct unumquemque laborum et victus, toliusque vilæ rationem reddere cogebat, teste Æliano l. ù.

Similis fuit apud Argos, teste Alex, ab Alex, lib. 3. cap. 3. Sic etiamium Belgænon ferunt ignavos aut validos mendicantes. Porro signa fervidi et lepidi, ex S. Bernardo recensui Roman. 12. 11.

1G. Seu qvia tepides es, ixcipivm te evomere ex ohe meo] Est metaphora à cibis, qui, si frigidi sunt aul calidi, in stomacho retinentur; sin tepidi , vomitum provocant. Nam, ut recte deducit Ribera : stomachus , ul bene relineat el coquat cibos, claudi debet et constringi. Frigida ventriculum mordent et contrabendo exasperant, calida exsiccant <1 pungunt : atque idcirco ad ulrorumque tactum paries ventriculi contrahuntur, ut utraque stringant, complectantur et percoquant. Hac de causa veteres in conviviis non solum frigidam apponebant, sed etiam calidam , uti notat Lipsius l. 1. Elector, cap. Zi. Japones vero jugiter calidam bibunt, eaque ratione evadunt el ignorant colicam, cruditatem, pituitam , podagram , aliOsque Europæorum morbos , qui ex frigido potu oriuntur , uti refert oculatus testis noster Trigautius l. 1. Hist. Simarum. Ad tactum vero tepidorum blandum et suavem stomachus laxatur, solvitur, flaccescit et extenditur ; laxatus dimittit cibum, atque is dimissus gravat eum ut pondus , et molestia afficit: ac proinde natura in id quod molestum est insurgente, atque expolien* laborante , evomitur. Unde Medici ad vomitum solent dare aquam tepidam. Explicat id Francis. Valesius Sacræ Philosoph. cap. 20. duplici exemplo. Primo , animalium habentium crustam ; hæc enim mo.x ul punguntur vel dolent , sese contrahunt ; si vero tepida perfundantur . vel à sole modice calescant, distenduntur. Secundo, manus laxatæ, quæ evertitur ab eodem pondere, quod firmiter constricta retineret et sustentaret.

Significat ergo Deus tepidos suo tepore sibi quasi aquam tepidam propinare , qua cogatur ros evomere, id est, à se suaque familiaritate repellere. Secundo, consequenter significat lepidos esse, quasi cibum crudum defectu caloris , id est charitatis, indigestum ; sicut è contrario ferventes , per charitatis calorem quasi concocti. Christi membra efficiuntur. Tertio , vomitus hic significat Deum execrari tepidos, sicut exeeramur. id quod os evomit. Quarto id fieri violentia magna , sicuti fit vomitus ; nam quasi contra bonitatem Di i c>t » tit ' o» vtottHth

Hh\,i c O.MMi.a MIUA JN APOCALiPbiN S. JGANAIS. Cui), hi.

Quinto, non ait : Ex stomacho, sed , ex ore; quia lepidi Ha displicent Deo, ut in stomachum cus non admittat, sed statim ut eos in Ore senserit , evomat el expual, ac tandem deturbet in æternum supplicium , ait Andreas Cæsar.

Audi et Alcazarium : Assero. inquit, primo, /omitus metaphoram non esse referendam (proprie cl maxime) ad ætemam damnationem. Hite enim non solis tepidis. sed omnibus peccatoribus , à Deo intentatur ; verum ad id quod eam preeedit, scilicet ad derelictionem Dei. Secundo, asscio vomilas metaphora rcpræsenlari irreconciliabilem detestationem. Tertio, assero tepidum tunc aptissime dici à Christo evomi, cum induratur in peccato , et quodammodo projicitur extra curam divinte providentia*. Hujus autem comminationis particula (quæ propter venialem etiam teporem merito timeri debet) est , privari in auxiliis , qua non conceduntur omnibus justis , sed iis solum , quos Deus majori favore prosequitur. Quantum vero periculum inde immineat tabendi in peccata lelhalia , et tandem in veram obdurationem, id spiritualium virorum considerationi relinquo. Quarto, assero comminationem hanc sic explicatam esse respectu teporis , et per ipsam doceri fideles. teporem esse ipsissimam viam ad obdurationem in peccato. Qua sententia nihil aptius potuit proponi tepidis, utpote qui putent se valde alienos esse ab hac obduratione , et valde eam detestari. Simile proverbium est: Bctizarc cl beta semicoc-ta ; hæc enim nauseam movet, dicilurque de homjnibus languidis, torpidis et effeminatis ; quo utuntur Septuag. Isaïæ51.20. Vide ibi dicta, lia Diogenes dicebat se non carpere mores juvenum , quia canis, inquit, betis non vescitur ; significans juvenes insulsos , ita et morsu suo indignos , nec se dignari eis allatrare.

Incipiam te evomere.] Pro incipiam græee est quod proprie significat futurus. w\facturus sum ; Syrus vertit : Paralus sum. In Scriptura tamen non raro significat inchoo . incipio , ut Joann, h. 67. Incipiebat, græee enim mori. Actor. 3. 3. Cum vidisset Petrum et Joannem incipientes, græee /xuJbyrarc, introire in templum. Plura affert Hibera. Eslque hæc significatio hic aptior et efflcacior, q. d. Aon in futurum differam , sed statim incipiam evomere te; vide ergo ut in tepore luo non hæreas, sed illico cum excutias ac fervorem induas. Ut ergo verbo rem totam complectar , licet frigidus sil pejor lepidi, tamen pejor est status sive conditio tepidi, quiim frigidi; quia lepidus est in majori periculo ruendi sine spe resurgendi, quiim frigidus. Arabicus vertit : Nisi illud (nisi esses sicut aqua tepida) discrevissem te visu meo. vel oculo meo. q. d. Placuisses mihi, invenisses gratiam in oculis meis, fuisses mihi dilectus el electus.

17. Quia dicis : Quod dives sum,] auro scilicet cl opibus temporalibus : inde enim facitis csl pauper cl lepidus in rebus spiritualibus. Ila Andreas , Arctas el Baronius uli mox plenius dicam. Opes enim apud omnes in predo sunt, et sæpe magis qu&m virtus, juxta illud (h idii :

In prelio pretiotn nunc ett; dal census honores, Census amicitia» : [super ubique ped.

Bullud :

O cive» , rives queren<b pecunia primum, Virtù* voit nummos.

Secundo, et melius, d/wrjum, scilicet virtuth bus. Ila Ambr. et S. Greg. 30. Moral. 2. ubi pulchre docci electos quaerere cœlestes , reprobos >cio terrenas divitias.

Nota. To quia . idem est quod quamvis, q. d. Quamvis is putes dicasque le esse divitem , revera tamen pauperes. Ita Alcazar. Secundo cl pio- pricTòguZn dat causam leporis, q. d. Quia libi luisque viribus cl virtutibus præsidis , hinc in carum exercitio intepuisti. Solent enim tepidi , videntes se peccata graviora vitare, in quæ homines mundani et scelerati ruunt, gloriari de sua innocentia cl sanctitate, ideoque intepescere»

Et NESCIIS QUIA TU ES MISER ET MISERABILIS.] Cur sil miser et miserabilis causas (res subdit, quia scilicet erat primo, pauper . id csl carens charitate : secundo , ctecus. quia imprudens in rebus agendis ; tertio, nudus, quia carens bonis operibus, quia sua faciebat per præfidenliain et hypocrisin. Hæc enim tria, scilicet paupertas, cæcilas cl nuditas, si in eodem concurrant, faciunt cum miserum el miserabilem; sicutècon- irario beatum apud homines faciunt opes, sanitas el vestitus honestas. Quocirca tribus hisce æi timnis trinam hanc felicitatem opponit, ad eamque eum adhortatur, nimirum paupertati opponit aurum , dicens : Suadeo libi emere à me aurum probatum, ul locuples fias. Nuditati oppo- nit vestes, dicens : Vestimentis albis . hi est puris cl sanctis operibus, induaris. Cæcilalidal visus remedium, dicens : Et collyrio inunge oculos tuos, ul videas. Ita Beda, Ansbcrlus, Buperlus cl Hugo.

Pulchre S. Greg. 1. 36. Moral, c. 3. hæc Apocal. verba sic explicat : Quasi divitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cucusque et nudus arguitur. Pauper utique, quia virtutum divitias non habet : aecus, quia nec pau- pertatem quam patitur, videt: nudus, quia pri- mam stolam perdidit ; sed pejus , quia nec perdi- disse se cognoscit. Quia ergo egestas reproborum, cst defraudatio meritorum , recte de Leviathan dicitur : Faciem ejus praccdit egestas. Aurea csl sententias. August. Num. 27. Nemo, ait, tam eruditus, nemo tam doctus est, qui superna illus- tratione non egeat. Non enim ulli ita divinorum bonorum augmenta sufficiunt, ut non semper super- sit quod mens rationalis et intelligendum desideret et gerendum.

18. Suadeo tibi emi iu: a mi: aurum ignitum pro- batum, Jid est, igne probatum et purgatum; nam pro ignitum probatum, græco est ποç, id est, ignitum ex igne , hoc est, extractum ex igne tanquam ignitum : ac consequenter pla- ne purgatum el probatum ; enim respondet llebræo (saruph. id est igne ex- ploratum et probatum. Forte etiam pro nc^c-uc- m, aliqui hÿgerunl id est probatum; Ctlnterpres nosterulrumque conjungit.

Abler Alcazar: nam toexigne refert non ad ig- nitum. sed ademere; q. d. Accede ad fornacem, in qua ardet aurum, <t ex ea ipsa fornace emo aurum purum : hoc est , accude ad inflamma- tam Dei el Chrisii charilatem per devotam me- ditationem , caque quasi prelio oblato postula, ut illius auri igniti particulam aliquam tibi elar- giatur.

Adverte. Christus ait , suadeo . non , jubeo. Kam ul ait S. Chrysosl. hom. 56. in Matth. Sicut qui vim affert, plerumque avertit ; sic qui liberos audit nies constituit, multo magis attrahit. Poten-

lior est enim oratio mitis quàm violenta. Unde Seneca lib. 1. de dementia ait humanos animos esse quasi generosos equos, qui Facile frenose liciti sinunt : *Remissius, inquit, imperanti melius paretur*. Hinc de Deo ait Sapiens cap. 12. 18. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate judicas et cum magna reverentia disponis nos*.

Nola primo. Per *aurum* nulli intelligunt sapientiam, non Philosophorum, sed Sanctorum; lum quia ipsa quasi thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis, ut dicitur Proverb. 21. lum quia, uli auro emimus temporalia, ila per sapientiam comparamus et meremur ; cerna . ait s. Gregor, Moral. 35.

Dicitur *ignitum*, quia sapientia eorum mentes in quibus habitat, in Dei et proximi amorem accendit, inquit, Ambrosius; ita et Andreas Cæsar. et Primas, et Rupert. *Eme, inquit, à me aurum sapientiar ignitum ex charitate, probatum ex fide per charitatem operante*; unde Psal. 118. dicitur : *Ignitum eloquium tuum vehementer*, et Deuter. 33. *In dextera ejus lex ignea*.

Secundo, ilaymo per *aurum ignitum*, intelligit Christum passionis igne inflammatum, q. d. Si vis ditescere virtutibus, imitare in tribulatione Chrisii patientis mansuetudinem, patientiam et Charitatem, ut possis dicere cum Psalmista Psal. 65. *Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum*; et : *Transivimus per ignem et aquam*.

Tertio et optime, Richard. Beda, Ansbertus, Hugo, et alii per *aurum* hoc intelligunt charitatem, quæ ignita et probata est, id est pura, et defecata ab hypocrisi, et à scoriis cupiditatis, ardens et fervens.

Porro charitas dicitur ignis : primo, ob puritatem; secundo, ob subtilitatem, qua omnia pervadit; tertio, quia tendit in altum; quarto, ob efficaciam, quia omnia in se convertit; quinto, quia sicut ignis sine materia delicii, hic et charitas sine operibus moritur; sexto, quia ignis omnia reddit ignea, et quo magis se communicat, eo nihil perdens magis crescit, ita et charitas; septimo, quia lucidissima est: ita S. Dionys. c. 15. Gælest. Hierarch. Denique charitas vocatur aurum, quia praelautissima est et pretiosissima; et quia, sicut lapis lydius ac ignis probant et perficiunt aurum, ita patientia et passio probant et perficiunt charitatem. Plures auri et charitatis analogias vide apud Alcazar, cap. 1. pag. 223.

Nola secundo, hoc aurum emendum, id est comparandum (hoc enim significat Hebræum *kana*, ad quod alludit hic Joannes; sic Isaia 35. 1. dicitur: *fenile, emite absque argento vinum et lac*) esse oratione, lacrymis, poenitentia, bonis operibus. Hoc aurum, inquit Rupert. *eme pretio pite confessionis, et jugi memoria fragilitatis, semper considerando quid ex te sis, et quid à Deo acceperis : sic enim locuples fiet gratia et cælestibus bonis*.

Addit S. Ambros. lib. de Joseph. Patriarcha cap. 7. hoc aurum emi argento, non nostro (pecatur enim nullo opere aut merito mereri potest primam gratiam) sed Chrisii, scilicet pretioso ejus sanguine: *Emite, inquit, sine argento; neque enim pretium quersivit à nobis, qui pro nobis pretium sanguinis sui solvit*.

Tertio, Na'ianz. orat. in S. Baptisma, respondit Deum ob ingentem suam bonitatem, qua

nostram salutem optat, nostrum desiderium gratiæ et salutis, (estimare pro pretio. *O mirant, inquit Nazianzenus, beneficentia celeritatem! O facilem contrahendi rationem! Hoc bonum solo voluntatis prelio emendum tibi proponitur; appellationem ipsam Deus ingentis pretii loco (estimai : sitit sitiri, bibere cupientibus potum prael; cum à Deo beneficium petitur, beneficio se affici putat : prompta, munifica ac prolixa natura est jucundius dat, quam alii accipiunt*. Et Clemens Alexandr. in Exhortai, ad Gentes : *Omnes sitiennes venite ad aquas : Adhortatur, inquit, ad lavacrum, ad salutem, ad illuminationem, prope clamans et dicens : Do tibi, 6 fili, terram, mare, cælum; solummodo, v. fili, patrem sitias, Deus tibi gratis ostendetur*.

Quarto, Abbas Joachim : Dat Deus, ait, gratiam pro gratia, Joan. 1. negotiemur ergo cum minore Dei gratia, ut majorem emamus et comparemus. Et Thomas Anglicus: Emptio, ait, est dispositio liberi arbitrii. Verbum ergo emendi significat, quod nulla debet homo facere et nulla conferre, ul idoneus sit à Deo, accipere ista dona. Sic ergo emptio hæc acuit industriam arbitrii nostri. Sic Proverb. 23. dicitur: *feritatem eme*, id est, magno labore et studio, et cum jactura rerum temporalium compara sapientiam, quidvis age, quidvis patere, ul eam assequaris. Ita Perer. Et Dionys. Carthus. Eme, inquit, prelio non condigno, sed congruo : actus enim fidei, spei, poenitentiae, alique sunt pretia, id est dispositiones quibus magno labore emitur, id est comparatur, hæc gratia.

Et VESTIMENTIS ALBIS INDUARIS,] scilicet innocentia, vitæ puritate, sanctis et puris virtutum operibus, de quibus ait Apostolus Coioss. 3. 12. *Induite vos suli electi Dei, et sancti et dilecti, viscera misericordia, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam*, etc. Græca habent : *l/iaTta <va nifiCa>* • id est vestimenta alba*, supple suadeo tibi emere, ul induaris.

Nola ex Tacito, Strabonem aliis Baron, anno Chrisii 62. in fine, Laodiciam fuisse urbem opulentissimam, adeo ul cives urbem terræ motu collapsam, brevi iterum in integrum restituerint : ideoque ejus Episcopum non tam suo, quam civium nomine dicere: *Dives sum*, atque hanc fuisse teporis tam ejus, quàm civium causam. scilicet opes, indeque luxum. Opes vero has, lum in aliis mercibus, lum in lana sitas fuisse, de qua scribit Strabo l. 12. *Loca, inquit, quæ circa Laodiciam sunt, oves alunt excellentes, non mollitie modo lanarum, qua etiam Milesiis in astant, sed etiam ad corvorum nigredinis æmulum colorem; unde amplos quoque habent redditus*. Huc alludens Christus file, docet eis alias capiendas esse divitias, diversasque ab illis quas Laodicensis in pretiosis velleribus possidebant, nimirum aurum ignitum charitatis, et vestes albas castitatis et puritatis vilæ; ita ex Strabone Baron.

Et COLLYRIO INUNGE OCULOS TVOS. UT VIDEAS.] *Collyrium* est pharmacum oculorum, præsertim lippitudinis: reprimit enim pituitam et noxium humorem, qui ad oculos fluens visum impediabat. Porro collyrium fit ex saccharo et aqua rosacea, ac tuzia, (uuv est spuma subnigra argenti, Inveniturque in fodinis argenti. Inde habet ventilas argenti, esque friabilis, ul fiat inslar (iret:» subnigæ. Abeg collyrium est subnigrum,

ac mordicans et pungens Instar argenti et áre-me» Unde Horatius/. L Senn. sal. 5.

Hicoeulb ego *nign meh collyria* lippus
Illinere»

Jam *per* collyrium hoc, primo, Victor. Prima* slus,Beda, cl S. Gregor. l. p. Pastor, cap. 11. accipiunt considerationem et observationem mandatorum Dei. *Collyrio*, inquit Gregorius., *oculos inungimus. ut videamus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus nostri acumen medicamine bonté operationis purgamus.*

Secundo, collyrium est memoria passionis Christi, perquam sapientiam et gratiam consequimur. ita \legas.

Tertio, alii : collyrium est quælibel tribulatio, quæ per amaritudinem sensus spirituales purgat, ad cernenda spiritualia»

Quarto, collyrium (inquit IlaymoclAlcazar) est mortificatio passionum, vel munditia cordis, vel imitatio Christi. vel assidua et pia divina legis meditatio, vel denique captivitas intellectus in obsequium fidei.

Quinto, Andreas Cæsar. ct Arelas : Collyrium est contemptus munerum et bonorum terrenorum. Sicut enim hæc excæcant oculos prudentium, ita horum contemptus eosdem aperit et illuminat.

Sexto, et optime, collyrium hoc est tum humilitas, q. d. ait RupertiS : Cor tuum vera humilitate purifica, ut paupertatem tuam videas, ct divitias bonitatis Dei agnoscas. Nam Episcopus hic Laodice nos valde pernicio sa sui ipsius ignorance et pñefidentia laborabat. Tum collyrium hoc est consideratio novissimorum, q. d. Consideratione futurorum bonorum et malorum expurga mentis oculum terne infixum, cl per eam excæcalum et obtenebratum» Ita Primas. Anselm. Richardus, Hugo el Ribera» Rcruttf enim divinarum , ac præsertim novissimorum, aliena meditatio oculos animæ api i it, ut cl rnanl verain vitam virtutis ctsallitis, ruprimilque inordinatas affectiones et passion es, quæ visum anima» offuscant cl obscurant.-Tum denique collyrium hoc est pœnitentia et compunctio cordis, quæ instar collyrii initio oculum pungit et turbat, deinde noxios humores ex eo per lacrymas educit, itaque oculum mentis potius quam corporis purificat et clarificat» Ha Ambros. ct Thomas Angling.

Hinc patet efficax tepidilatis remedium esse, primo, ferventem Dei amorem; secundo, studium bonarum operationum. Nam , ut ait Cassiam I. 10. Instil. Monadi, c. 25. *Experimento probatum est accdiic impugnationem non declinando (uti luxuria*) fugiendam, sed resistendo superandam esse.* Tertio, meditationem, præsertim mortis, gehennæ, iudicii cl cœlèstisglorile, quæ initio mentem pungunt, ut purgeni; sed purgatam serenant et lætificanl. Verum enim gaudium Osi, quod pura et sancta conscientia parit. Forro, quem ad fervorem non excitet immensum et æternnm gloriæ pondus fervidis à Deo promissum? Quem, licet lepidissimum , non percellant, et ab iguaviæ et concupiscen-tiarum somno excutiant, flammantia gehennæ incendia ei ardores sempiterni, si seria meditatione inspiciuntur, penetrentur et pene sentiantur ? *Torpor enim ex imperfecta voluntate oritur: mox ut bonum velle coeperis, ardor erit atque im* prini i qui uff ad vitia pnilmus, lia ad virtiHwit*

est optimus, inquit Pctrarcha ; el Sapiens Proverb. 13. A» *Kult, et non vult piger : anima autem operantium impinguabitur.* El cap. 21. 25. *Desideria occidunt pigrum : noluit enim quidquam operari.* Sicut ergo stimuli bobus torporem in incessu excutiunt, ita stimuli hi gehennæ et gloriæ cœleslis acerrimi sunt, ut voluntatem flaccidam et torpidam excutiant, eamque faciant resolutam ct efficacem ad omne bonum.

Preclare Sapiens Proverb. 6. 6. *rade,* ait, *ad formicam, ó piger, et considera vias ejus, ct disce sapientiam ; quit ettm non habeat ducem, nec prix* ceptorcm, nec principem, parat in (estate cibum sibi, ct congregat in messe vi quod comedat : ita et tu para tibi cibum bonorum operum , ex quo vivas in omnem ælernitalem.*

Pulchro apologo idipsum declarat Barlaam Josaphat rcgl, apud Damascen. in eorum Historiæ. Ift. Urbs, ait, quædam magna fuit, in qua cives solebant exteruin et ignotum virum quotannis creare regem. Hic loto anno plenam habebat potestatem faciendi quidquid vellet. At exacto anno cives inopinato in eum irru ebant, cl regno urbeque expellebant, quin et relegabant in insulam rerum omnium inopem; ac mox alium peregrinum regem creabant, ciqueexacto anno similiter faciebant. Contigit quemdam sapientem ab (fis creari regem, qui de hac civium consuetudine à consiliario quodam præmonitus; Opes regias præmisit in insulam, in quam sciebat se post annum relegandum , quocirca relegatus invenit ibi suas opes quibus laute vixit , cum caeteri fame morerentur. Urbs hæc mundus est : cives sunt liun mundani, tum dæmones : Ilex est quisque nostnim, qui post annum, id est post breve vitæ spatium, relegatur in terram umbre mortis. Itaque qui sapii, eò bona opera præiûillal (hæ enim sunt future regionis opes) ut inde vivat in œlernum; quod si non fecerit, cum plurimis aliis improvidis et insipientibus, æterna fame, tabe et morte conficietur. Utinain hæc Sapientis sapientissima admonitio jugiter auribus nostris insonet : *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare ; quia nec opus , nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quò tu properas.* Eccles. 9. 10.

Nimirum apud Deum in numerato sunt omnes anni, omnes dies, omnes horæ, imo omnia momenta vilæ noslræ. Definivit Deus cuilibet terminos vitæ cl morlis; ac proinde præscit quo die quisque sit nasciturus, quot annos victurus, quo die, quo momento moriturus. Hinc præscienliæ et decreto Dei, nec diem, nec horam, nec momentum addere possumus. O si sciremus quàm pauci dies et horæ nobis supersunt! Ô si sciremus quanta gloriæ ct bonorum lucra in coalis, singulis horis per actus humilitatis, patientiæ, charitatls et orationis compararo possimus! O si cogitarem us, post hoc tempus, nullum nos habituros instans berb operandi ; quomodo viveremus ? quomodo opera operibus, merita meritis , lucra lucris instar mercatorum opibus inhiantium, accumularem us ? Legimus in vita S. Mcchtildis , eam quodam die per revelationem audiisse : si scirent mortales quantum quolibet die mereri, suamque coronam augen» possint; si scirent quàm pretiosum sil, æqueac breve tempus hujus vitæ, cxulinrent etjubilarent in spiritu mane cum expergUcuntur, ac Immensas ngereut grallas Deo 4 qitud cju i urii4

lia dies Ille els illuxissent quo Ianios sibi thesauros , in omnem ælei nltalum mansuros, compii »i « possunt.

Audiant lepidi et torpidi classicum Boetii lib. (i. Consolat. Philosoh. metro. 7.

Tic nunc fortes , ubi celia magni
Ducit exempli via , cur inorici
Terga nudati»? Superata tollui
Sidera donat.

Audiantetclassicum Apostoli: *Momentaneum et leve tribulationis nostra: a ternum gloria: pondus operatur in nobis.* Hic lituus perpetim ejus aures feriebat, hic mentem acuebat ad omnes labores et apones. Hoc ælernum gloriæ pondus jugiter oculis ejus obversnns, ad omnia duraci ardua eum exstimulabat, ut sentiret et diceret illud S. Francise! : *Tantaest gloria quamexpcto, ut omnis me pana delectet.* Immitte, o Domine Jesu, in viscera nostra ignem, quem c cado in terras detulisti, ut omnis noster tepor fiat calor, omnis timor fiat amor, omnis mœror fiat splendor, omnis torpor liat fervor. Arnen.

19. Ego quos amo, arguo et castigo.] Pro *arguo* grasce est ui/xw , id est arguo, convinco; pro *castigo* est n«<ccvo>, id est erudio, formo, castigo, corrigo morus pueriles. Sensus est, q. d. inquit Rupert. *O Episcopo Laudicene, ea qua tibi loquor arguens et castigans te, tanquam amantis gratiam et benevolentiam suscipe.* Sic pater, inquit llaymo, filium, quem hæredem destinat, erudit ut castigat; alios negligi!, et sibi permittit. Porro sicut hic Christus opus fuit acri objurgatione, ut Episcopus hic suum teporem excuteret, ut miseriam agnosceret: sic pariter par fuit ut eidem viscera amoris sui ostenderet, turn ad leniendam objurgationem, tum ut eam ad redamandum pelliceret: nonnulli enim tepidi magis amore, quam terrore excitantur.

Nola. Christus suos castigat, primo, ut augeat eorum merita. Ha S. Job innocens et sine merito, aut potius demerito, tot tantaque sustinuit, ut in gratia et gloria perficeretur. ac futuris seculis omnibus in tribulatione positus statueretur vivum patienliæ exemplar, uli dicitur Tobia 2. 12. Secundo, ut conservet eos in humilitate, uli Paulum, 2. Cor. 12. 9. tertio, ut peccata eorum expiet, uli paralyticum Joan. 5. Quarto; ad majorum gloriæ Dei manifestationem, ut Lazarum Joan. 11. et cæcum Joan. 9. Ita Hugo : *Dum in occulto* (inquit S. Bernard, sunn, in illud : *Qui gloriatur, in Domino gloriatur*) *sponsus veritatis suggerit quid desit nobis, superbiam, negligntiam, ingratitude reprimt : quo triplici vitio fere omnes Religiosi laborant, eo quod minus attenta aure percipiant quid intus loquatur is qui neminem palpat, spiritus veritatis.*

Præclare Tentili. 1. de Patientia c. 11. *Sta Domino, inquit, nonnulla credimus incuti; cui magis patientiam quam Domino praebeamus P quin insuper gratulari et gaudere nos docet, dignatione divince castigationis : ego, inquit, quos diligo, castigo.* Apoca). 3. 19. *O servum illum beatum, cujus emendationi Dominus instat, cui dignatur irasci, quem admonendi dissimulationi non decipit !* In hujus rei typum Jacobus moriturus adoravit Dominum, conversus ad lectuli capul, Gen. 67. 31. seu, ut I). Paulus transcripsit : *Adoravit fastigium virga- ejus, llebr. 11. 21.* Nam cum

in illa Joseph! virga divinam ad flagellandum potestatem mystice recognosceret; ei se posteriorum nomine percutiendum submittebat, ut ostenderet quæcumque « Deo supplicia infligantur, libenti animo amplectenda. Nec sinu mysterio quod in Genes, dicitur *lectulus, ü D. Paulo virga* nominatur : quia probi et justii homine* non minus inter divina* virgas, quant inter molles lectulos conquiescunt. Quod mihi videtur exprimi in Esther, quæ tunc felicissime regnavit, et regis gratiam promeruit, cum Asuerus *extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu, ipsaque accedens osculata est summitatem virgee ejus.* Esther. 5. 2. Nam illi c suppliciis divinis facilius cl felicius evadunt, qui supplicia divina humilii et libentius amplectuntur. lia noster Mendoza in 1. Beg. cap. 3. vers. lb.

/Emulare.] zelare, zelum salutis luæ cl aliorum assume. Rursum, ut Rupert, q. d. *Ego te amo, amulare tu meum umorem.* Atque, ut Alcazar : *Emulare, id est, agnosce tuam miseriam erque ac meum in te amorem, et concepta amoris mei flamma induere zelo vindicta- contra leporem tuum, et age panitentiam.* Hunc enim zelum opponit ei, quod dixit : *Vcc calidus cs, nec frigidus.*

20. Ecce sto ad ostium et vulso : st quis aperuerit mihi, etc.] Significatur hic primo, Deum sua immensa clementia et gratia nosprævenire; et pulsare ad ostium cordis et mentis nostra, ut no* a somno desidis aut peccati excitet. Secundo, cor nostrum per desidiam cl peccatum Df'o esse clausum. Tertio, in hominis esse arbitrio Deo aperire, id est ejus inspirationem cl gratiam, qua mentem pulsat, admittere, vel respuere; gratiæ consentire et cooperari, vel dissentire et nolle cooperari. Ita Conci!. Trident, sess. 6. c. 5. ci 6. Quarto, merces aperientis est, *intrabo ad illum,* quasi ad hospitem meum (sicut Christus intravit in domum Zachæi) scilicet per gratiam justificantem et sanctificantem. Hinc Theologi dividunt gratiam in excitantem et adjuvantem; sive in operantem et cooperantem; aut in provenientem elsubsqunclem (hæc enim omnia idem sunt) : docenlque gratiam cxcilanlein requiri quasi pulsum, qui torpentem et quasi dormientem voluntatem excitet, Ut velit bonum: cooperamelo Nero requiri, ul eam fulciat, eique cooperetur dum vult bonum. Ita S. August. 1. de Gratia et l. arbit. c. 17. *Ipse (Deus) ait ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Et 1. de Natura ul gratia c. 32. *Prævenit, ait, ut sanemur, et subsequitur ul sanati vegetemur : prtvenit ul vocemur, cl subsequitur ut glorificanur : prævenit ul pie vivamus, et subsequitur ut cum illo semper vivamus.* Ubi tamen S. August, per gratiam subsequentem, non tam cooperanlem, quàm eam, quæ post justificationem datur ad perseverantiam, intelligit. El S. Bernard, lib. de Gratia el L arbilr. *Conatus, ait. nostri et cassi sunt, si non adjuventur; et nulli, si non excitentur.* Hoc est quod oral Ecclesia: *Actiones nostras, qiursumus Domine, aspirando prmvni, el adjurando prosequere.*

Alludit hic Christus ad Cant. 5. v. 2. *Vox dilecti mei pulsantis : aperi mihi; soror m< a, amica mea; quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium.* His enim verbis stimulat Christi sponsam ut leporem abjiciat, et

Chi ꝑ>|ꝑ (ota nocte pulsanti tandem cor ad amoris et fervoris amplexus aneriát. Ita Joachim.

Nota. Pubat Dena ꝑtrimo, per illuminationem intellectûs et impulsum voluntatis, immittendo ei terrores gehenna*, apem cl desiderium coelestium gaudiorum; secundo, per sacram Scripturam » aHosquo pios libros; tertio, per prædicatores , nliosque monitores ; quarto , por exempla. Nihil magi* excitat, nihil utilius, quAm legere vitas et exempla Sanctorum. Ita S. Augustinus audiens diam S. Antonii conversus csl , uti et Aulici Imperatoris de quibus Ipse scribit lib. 8. Confess, c. 6. Ila S. Thomas Aquinas lectitabat quotidie Collationes Cassiani et Patrum. Ita S. P. N. Ignatius lectitans heroica facia Sanctorum , ad eorum imitationem incitatus mutavit vitam et statum; quinto, proponens sua judicia circa hos, vel illos exercita ; sexto, per sua beneficia in nos collata; septimo, per res adversas el tribulationes : octavo ner miracula. lia Pcrerius.

Et cornano CUM im.o, et ipse ateCUM,] q. d. Familiaris illi ero, hospes et amicus; familiariter cum illo agam, amice et jucunde uti hospes cum conviva cl conviva cum hospite*.

Nota quanti faciat Dens nostram cooperationem cum sua gralia, puta nostram compunctionem, pia desideria, orationes, lacrymas ; nimirum quasi delicias cl epulas suavissimas, quibus ipse quasi in cama opipara pascatur et recreetur. *Canabo tecum*, inquit Iluperl. hoc est *delectabor bonis conscientia! dar; postea vero et tu canabis mecum , id est, post mortem in calo aternis bonis, et deliciis meis perfrteris*. Proprie tamen per *intrabo* significatur justificatio, per *canabo* specialis jucunditas cl suavitas, tum Dei, tum conscientia» jam jusiificatæ, qua* initium est coelcslis cœnæ et deliciarum «temarum. Alludit ad Cani. 5. I. ubi sponsa sponsum invitans, ait: *Fcniat dilectus meus in hortum suum , et comedat [ructum pomorum suorum*, el Cant. 8. Î. *Dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum*.

Porro Alcazar Tò *canabo cum illo*, exponit de Eucharistia, q. d. Si teporem excutias , et fervorem spiritus «impicciare , promitto tibi gratiam ex S. Synnxi ad solidarum virtutum fruclum, quibus eurndem Christum pascas el recrees ; overo *et ipse mecum*, accipit de repotiis, id est, de, altera camalli domo Christi sponsi (xicenim sponsus celebrans nuptias in domo sponsa», ei, ejusquo amicis repotia exhibet invitans ros ad camam in domo sua) in qua Christus convivio excipiet eum à quo fuerat invitatus, juxta illud sponste Cant. 2. ft. *Introduxit me Ilex in cellam vinariam*. Porro hæc repotia Christi sunt, inquit, delectatio magna ex rerum coeleslium cognitione, non arida, sed sapida, quæ mire animam reficit cl inebriat, piæsertini in S. communione, animam, inquam, non cujusvis, sed ferventis, el lotum se Dei obsequio devoventis. Hunc enim solum introduxit in cellam suam vinariam, Iltec expositio acuta est et apposita.

21. Qui vicerit, dabo ei sedere mucuvi in throno,] q. d. Faciam illum participem regni uvei coelcslis, in quo Uratis est alterna lux, requies perfecta, gaudium inenarrabile el gloria sempiterna. Ila Andreas Cassar. sic Isaiaë nil. dicitur : *Catum sedes mea est*. In hoc tamen uni-

versali throno cl regno varia* pro meritis sunt sedes cl altitudines.

Secundo, S. Gregor. 2G. Moral. 2G. *Quia, inquit, judicii principatum ex Christi virtute percipimus ; hinc velati in ejus throno residemus*. Sic et Haymo : *Sedere in throno, inquit, est esse participem judiciarité potestatis Christi*.

Tertio, Alcazar: Ad thronum , ait, Christi viri perfecti exaltantur, non in futura , sed in hac vita, dum in altissimo: pacis sede collocantur, ac lpsis SCdenlibUS, rt ea pace fruentihus, DetlS illis tenlalionim motus subjicit; sicut Christo sedenti atque regnanti Deus subjicit inimicos. Nihil enim aptius promitti potuit teporem excudenti, quam pax illa spiritualis, quam /i Christo participant qui ei perfecte servire decernunt, ac thronus ille quo fruuniur, et afiecluum priorum dominatio. Hic sensus pius est, sed tropologicus et mysticus, non litteralis. Primus ergo sensus litteralis est et genuinus. Huic enim Episcopo, uti etcœteris, promittitur merces cl bravium regni coelcslis : hanc enim coronam, licet alio el alio nomine el titulo, singulis ostentat Christus, ut eos ad studium virtutis et pietatis acuat. Huic ergo tepido eam promittit nomine sessionis ; quia tepidus fugit laborem et cursum; hinc si eum amplectatur, promittit cl requiem æternam, et sessionem regalem in cœlis. Alludit ad Psalm. 109. I. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum*.

Nola. In septeni hisce Epistolis Christi, passim ipse *vincenti*, et non alteri, promittit bravium; *vincenti* inquam se, suasque cupiditates, metus, torporem , aliasque passiones ; quia hæc sul victoria, uti difficilis æque ac necessaria, ita nobilis csl et gloriosa. Viderunt hoc eminus, et per umbram Gentiles. *Quoniam libera est anima et domina passionum, vincere scipsum omnium victoriarum prima est et optima : vinci autem à scipso, et turpissimum, et pessimum*, ait Plato do legibus. *Alexander scipsum vincere, quam hostes, magis regium esse existimabat*, ail Plutarch, iti Alexandro. *Seipsum , quam hostem superare multo operosius csl, nec adversa prospera festinatione fugere, nec secunda c/fuso gaudio apprehenderé*, ait Valer. Max. I. h. c. 1. Poeta :

f.nttiis regnai avidiun domando
Spiritus , quam si Lyblam remotis •
Gadibus jungas , cl uterque Fcenus
Serviat uni.

El alius :

Antua res viride alio*, victoria major
Eil animi Uncius composuisse suis ;
Subjccbso metus, cl debellaste tumores ;
Gaudia , spemque gravi supposuisse Jngo«

Et alius :

flex cit, qui *c<c recta? rationi* liabcuti'
Compescens animi noxia vola, regii :
Cujus ad imperium fugit illecebrosa voluptas ,
Et dolor, impigra «pesque inclusane fuga.

El alius :

Cittstiens quisquis pepulit quieto
Gaudium , cl «loro» animo dolores;
Sucs anhelantes , pavidumque vieil
Corde iimorem ;
Solus hic lauris meruit coronam •

Furpur un ioidi placido triumphans :
j'ruiiiioain M'Jrin cui dii beilo
Vera Yuluplas.

QVI HABI r AUIIIM, AUDIAT QUID Spir it u s DICAT Ecc l esiis.] Verija sutil excitantis attentionem, q. il. Arrigo aures, Pamphile, agitur hiero tua et salus tua : excipe arrectis auribus, oculis cl el corde monita Spiritus sancti, Ha lile Romæ in templo S. Pancratii, suggestui excelso, cx quo more prisco in sacrificio Missæ legitur Evan- grlmm. priscis litteris aureis insculptum legi- mus : *Oui legit , attendai ad quid sacra lectio (cudat.*

Pro coronide horum trium capitum nota, in fringulis ad septem Asiæ Episcopos Epistolis, Christum alludere, ad agones, victorias el coro- nas athletarum, præsertim Olympionicarum. qiite celebres erant m Asia el Gracia, iisque Episcopos el quoslibet fideles acuere el excitare ad similes luelas heroicas, coronas cl trium- phos , uti paulo post plenius ostendam.

In Olympicis enim certaminibus olim tanti erat victoria, tanti vincere, ul . id est in Olympicis victor evehi videretur ad deos, atipie Olympicæ coronæ eo in pretio fuerunt , ul non pauci hoc decus ipsi vitæ prætulerint, sicut terminum omnis htimanæ felicitatis : quo- circa ad eas oblinendas summa crai certantium lucta clcontentio. Nero, inquit Sueton. in ejus >ita c. 25. *Clon Homan co curru, quo olim Au- gustus triumphaverat, ct investe purpurea, ct chlamyde distincta stellis aureis inveheretur, coro- nam cupite gestavit Olympicam, dextera manu Pythiam ;* etsi neutram meruerat. Certe cum Olympiæ curru certaret, eo excussus, nihilo- minus coronam adeptus est, ait Xiphilin. in Nerone; pròpler (piem favorem iudicibus distri- buit vigilili quinque myriadas, quas ab ipsis postea Galba repetiit. Porro præconium quo Nero renunciatus est victor, tale fuit : *Nero Ca- sar certamen vincit , ct populum Rom. coronat , ct proprium imperium.* Diagoras, inquit Gellius lib. 3. c. 15. *cum tres filios vidisset vincere rt co- ronari eodem Olympia* dic ; cumque irts adoles- centes amplexi, coronis suis in caput patris posi- tis, suaviarentur; cumque populus gratulabundus flores undique in cum laceret, ibi in stadio in ocu- lis atque manibus filiorum animam (filavit.* Idem de Chilone memorat Plin. lib. 7. c. 32. *Cujus fu- nus, ciim victore filia Olympias expirasset, gaudio tota Gracia prosecuta est.* Hoc animo eral Ace- tes, de quo Statius lib. 5. Sylvar.

Spectatur Acoles

Ille magi* crebro dum lumina pulveris haustu
Obruit, ct peina vovet expirare corona.

Pindarus in Pythiis ode 10. coronam hanc vocat maximam præmiortim, quæ nemini contingit nisi audendo el fortiter faciendo. Idem ode 1. *Qui autem vincit, inquit, reliqua invita habet mellitam tranquillitatem , propter prtrmia victo- ria*;* Hinc alhlelæ futuri, prius erant aseche, id est exercitatores. Assidue enim se exercebam cursu, lucta, saltu, aut eo luche genere quo erant certaturi. Neque solum ipsi alhlelæ, sed et patriæ ejus hoc decus parabatur, quæ lota cum suo victore exullabal rt celebrabatur.

Mirum vero est quod scribit Plin. lib. 7. r. li7. *Euthymius , inquit, pycta (id est pugil) semper Olympia; viclor, ct semel victus , sicuti mortale fastigium egressus, consecratus est vivus, sen-*

COHM I. A | AVIDE. TOM. X*

tiensque ; scilicet huic pugili multo plus tribu- tum, (piam unquam à quæsita adulatione Im- peratoribus Romanis, quibus *honor Deum non ante liabt batui . quum agere inter homines desús- sent,* ait Tacitus in fine lib. 15. Annal. Quid? quod Polydamantis alhlelæ statua dicebatur in Olympia iis opem ferre qui febre vexarentur, uti refert Lucian, in Dror. conv. Quocirca Piatò l. 5. de Repub. felicitatem suæ divinæ rei). comparat eum Olympionicis : *Omnibus, inquit, his difficultatibus liberati, vitam agent felici illa Olympiunicorum vita plane beatior.* Denique Gentile» Olympionicam pene , diis æqua- lcm censebant. Causam dat Solon apud Lucian, de Gymn. *ibi enim, inquit, spectare licet vim virorum, ct corporum pulchritudines, rt vigori m membrorum, multaque preclara experimenta et vim inexpugnabilem ct audacem, ambitiosamque contentionem. Here si videres, nullum tu quidem laudandi faceres finem, nullum plaudendi.* Hinc Cicero pro Flacco : *Acinas, inquit, pugil Olym- piones , hoc est apud Grtrcos prope majus el glo- riosius, quàm Roma triumphasse.* Quocirca Cle- mens Alex. asserit eos <|iil cupiditates vincerò volunt, debere esse Olympicos, ipsis vespis acriores ac vehementiores. q. d. Nullam neque vim, neque virtutem cum Olympionica posse conferri, eamque requiri in voluptatis victore. Hæc et plura Carolus Paschalius lib. G. de Coro- nis c. G. cl 7.

Si tanti vitrum, quanti margaritum ? si tanti erat victoria Olympica el Olympionices, quanti esse debet victoria Christiana, (piana ad eam lucta cl contentio? nipote in qua viclor, qui terrena omnia ut pusilla cl puerilia despicit. v| cupiditatibus suis æquo ac passionibus fortiter imperat, ac adversa duraque quælibet generose amore Dei sustinet et superat, non tantum ts.ujrç j sed , id(*st Olympi coeli- que victor, sui mundique dominus, imo verus Israel, id esi Deo dominans , efficitur. Preclaro Apostolus 1. Cor. 9. 25. *Omnis, ait, qui inagoM contendit, ab omnibus sc abstinet, cl illi quidem ul corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Quocirca Christus , hic « singulis Episcopis hanc coronam refricat cl objicit, ea- (pie illum, ejusque fideles ad arduos fidei ago- nes rl certamina excitat rl accendit : nimirum l phrsino c. 2. 7. *I'mcenli, inquit, dabo edere de (ignorila, quod est <n Paradiso Dei mei.* Smyr- m usi v. l i. *Qui vicerit, ail, non la detur a morte secunda.* Prrgamensi v. 17. *Vincenti dabo manna absconditum , cl dabo illi calculum candidum : et in calculo nomen novum scriptum , quod nemo scit nisi qui accipit.* Thy atirrnsi v. 26. *Qui vicerit, ct custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes , etc. ct dabo illi stellam matutinam.* Snrdensi c. 3. 5. *Qui vicerit, sic ves- tietur vestimentis albis , ct non delebo nomen ejus de libro vitir, cl confitebor nomen ejus coram Patre meo, ct coram angelis ejus;* ubi alludit ad præconium Olympionicæ, quod publica prae- conis voce coram loto populo in Olympicis vic- tor declarabatur, nominabatur el laudabatur, (piale fuit Neronis, quod paulo ante recensui. Sic Virgil. 5. Æneid.

Tum *üus Anchisa (Æncas) cu netti dc more xocalis,
Victorem magna proxunis \ucc Cloanthum
Declarat, viridique obvelat teiiqnira lauru.

Pluribus idipsum ex Philostralo, Maximo, De- li?

mosthene » Plutard net Cicerone ostendit Carol Paschal. l. 6. de Co ronin c. 11. ct Petrus Faber Agonist, i. 2. c. 11. Philadelphensf v.i 2. *Qui vicerit, inquit, faciam illum columnam in i Implo Dei mei, et forus non i gerdietur amplius : et scribam super eum nomen Dei mei, ct nomen a litatis Del nui nova: Jerusa- l m,rtc. et nomen nuum novum.* Laodicensi v. 21. *Diu vicerit, dabo ci sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici, etsedi cum Patre meo in throno ejus.* Christus ergo primus Olympi»»*^, asseclis suis Olympevnicis, et quidem singulis, coronam cœlestisgloriæob oculos spectandam proponit, raquead certamen invitat, ideoque varios dat li* tolos el nomina; nunc enim eam vocat lignum vitæ, nunc manna absconditum, nunc calculum candidum, nunc nomen novum, nunc vestes candidas, nuncstellam matutinam, nunc colum- nam, nunc thronum Dei, etc. Age ergo, ô athleta Christi; viriliter certa bonum certamen, appre- hende vitam sternam; nullus tibi labor longus, nullus dolor durus videatur, cui cœltun, cui ætrrnitas, cui corona divina promittitur. Hanc ibi plecte , el pertexe continuis heroicarum vir- tutum facinoribus. Hæc enim *virtus perfecta, et omnibus numeris absoluta coronam vincentibus, el merccdem cxpctendes nobis immortalitatis im-*

pendit , ait Lactant. L li. de Vera sapient, cap. 10. *Fenici, veniet postea dies (Ite, quo victor reverta- ris in patriam, quo per Hierosolymam coelestem vir fortis coronatus incedas,* ait Hieronym. tomo 2. rpist. 6. Imitare Martyres, quibus’ scribens S. Cyprian. l. 2. episl. 6. *Tolerastis, inquit, us- pie adconsummationem gloriæ durissimam quæs- tionem, nec cessistis suppliciis, sed vobis potius supplicia cesserunt. Finem doloribus, quem tor- menta non dabant, coronat dederunt ; el mox : Steterunt torti torquentibus fortiores ; vt pulsantes uc laniantes ungulas, pulsata ac laniata mem- bra vicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit soutiens diu plaga repetita, quamvis rupta compage viscerum, torquerentur in servis Dei non iam membra, sed vulnera. Pretiosa mors hæc, quæ emit immortalitatem pretio sanguinis sui, quæ accepit coronam de consummatione virtutis.* Denique audi S. Gregor, hom. 37. in Evang. *Delectet, inquit, mentem magnitudo præmioruni, sed non deterreat ceriamem laborum. Nam non coronabitur, nisi qui legitime certaverit.* Jenisa- em enim cœlestis est domus fortium , ul ait S. Vigilantius in vita S. Astionis ; unæ ejus ly- irns fuit domus fortium Davidis, puta S7 mili- tum ejus fortissimorum, qui recensentur2. jleg, 23. 8. fueruntque Heroes.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

HOC CAPITE POST SEPTEM CHRISTI EPISTOLAS AD SEPTEM ASIE ECCLESIAS, QUAS AUDIVI- MUS C. 2. ET 3. TRANSIT JOANNES AD SUAS VISIONES ET PROPHETIAS. ITAQUE HOC CAP. incipit proprie Apocalypsis, id est revelatio futurorum prophetica, cum hucus- que FUERIT POTIUS HISTORIA, QUAM PROPHETIA.

Quocirca recte Ven. Beda, Perer. Viegas et alii passim, uti dixi in prooemio, Apocalypsin in septem partes, sive visiones distribuunt. Prima est, a c. 1. huc- usque, qua scribens ad septem Asiæ Episcopos, eos officii sui monet. Secunda EST, A C. 4. USQUE AD OCTAVUM, QUA S. JoANNI OSTENDITUR UBER SEPTEM SIGILLIS CLAUSUS, ET PER AGNUM APERTUS ET EXPLICATUS. TERTIA EST, A C. 8. AD 12. QUA \IDET Joannes septem angelos tubis canentes. Quarta est, a c. 12. ad 15. ubi cernit luc- tam ET DUELLUM MULIERIS CUM DRACONE. VIDKT ENIM MULIEREM AMICTAM SOLE, ET DRACONEM EAM PERSEQUENTEM INTER SE DECERTANTES. QUINTA EST, A C. 15. AD 17. URI PRODEUNT SEPTEM ANGELI, QUI EFFUNDUNT SEPTEM PHIALAS, QUIBUS SEPTEM PLAGAS NOVISSIMAS ORBI INDUCUNT ET EFFUNDUNT. Se.XTA EST, A C. 17. AD 21. QUA REPRÆSEN- FATUR DAMNATIO MERETRICIS, SCILICET BABYLONIS, ET BESTIARUM, AC AMASIORUM ET ASSECLARUM EJUS. SEPTIMA EST, A C. 21 . USQUF, AD FINEM LIBRI , QUA UXOR AGNI ET Jerusalem nova descendens de coelo, ejusque ornatUs et pulchritudo describitur. UeC SEPTEM SYMBOLA ITA EXPLICANT TICONIUS , PIUMAS. BeDA ET RUPERT. PIUMA, IN- QUIUNT, PARS SUNT SEPTEM EPISTOLE CIIRLSTI AD SEPTEM ASIÆ EPISCOPOS) UTI PATET.

Secunda pars, septem sigillorum ab Agno apertorum, significat resehationem MYSTERIORUM FIDF.I DE DEO TRINO EI' UNO, DE VÏRBI INCARNATIONE, VOCATIONE GeN- tium, Sacramentis legis novæ , regno coelesti, etc. quæ clausa fuerant in ve- teri Testamento. Tertia, septem angelorum et tubarum, significat prædicationem et præcones Evangelii. Quarta, mulieris et draconis, significat dissidia bono- rum ET MALORUM IN ECCLESIA. QUINTA, SEPTEM ANGELORUM ET PHIALARUM, SIGNIFICAT IUDICIA ET POENAS IMPIORUM IN HAC VITA. SliXTA , SCILICET DAMNATIO Ba BYLONIS , SIG- NIFICAT POENAS REPROBORUM IN GEHENNA. SEPTIMA, APERTE GAUDIA ELECTORUM IN

COELO DESCRIBIT. VERUM HÆC EXPOSITIO PARTISI NIMIS AMPLA ET GENERALIS, PARTI» MORALIS POTIUS, QUAM LITTERALIS EST.

Secundo, Abbas Joachim, Casalensis et Firmanus censent per primam partem Epistolarum ad septem Episcopos, significari statum Apostolorum; per secundam SIGILLORUM, STATUM MARTYRUM; PER TERTIAM TUBARUM, DOCTORUM; PER QUARTAM pugna:, Monachorum; per quintam angelorum, bonorum Pastorum et Episcoporum; PER SEXTAM, SCILICET EXCIDIIUM BABYLONIS, FERVENTES PRÆDICATORES ET Religiosos Ordines, qui student extirpationi vitiorum, et reformationi Ecclesiae; PER SEPTIMAM, BEATOS IN COELO. VERUM HÆC EXPOSITIO NIMIS GENERALIS EST, ET ACCOMMODATITIA.

Tertio, Aureolus, Lyranus et Annius putant per sex visiones ultimas significari sex Ecclesiarum status, scilicet per secundam septem sigillorum, quæ hoc cap. INCIPIT, SIGNIFICARI JETATEM ET SECVLUM QUOD FLUXIT A CHRISTO USQUE AD JULIANUM Apostatam, quod fuit anno 365. in quo claruerunt Apostoli, Martyres, multique S. Doctores et Pontifices. Per tertiam tubarum, significari scilicet a Juliano usque ad Mauritium Imp. scilicet usque ad annum Christi 580. quod proinde continet annos 215. Per quartam pugna, draconis contra mulierem, significari SECVLUM A MAURITIO USQUE AD IULIANUM ET CONSTANTINUM IMP. SCILICET USQUE AD ANNUM CHRISTI 800. QUOD PROINDE CONTINET ANNOS 220. QUO TEMPORE IMPERIUM TRANSLATUM EST AD CAHOLUM MAGNUM ET AD GERMANOS; EODEMQUE ECCLESIAM PERSECUTUS EST DRACO, ID EST COSROES REX PERSARUM, ET BESTIA, ID EST Mahomet et Saraceni. Per quintam septem phialarum, significari altatim ab Irene, Constantino et Carolo Magno ad Henricum IV. Imp. scilicet ad annum Christi 1050. quæ continet annos 250. quando Ecclesia fuit in septem plagis, id est in variis dissidiis et schismatibus. PER SEXTAM, SIGNIFICARI TEMPUS QUOD FLUXIT ET FLUET AB INTRINSECO QUARTO USQUE AD ANTICHRISTUM. PER SEPTIMAM TEMPUS QUOD FLUET AB ANTICHRISTO USQUE AD JUDICIUM GENERALE. Sicut HANC EXPOSITIONEM REFUTAVI IN PROOEMIO QUÆST. 2.

Quarto, Perer. putat tum predictos status et ætates Ecclesiae, in eisque insigniores PROSPERITATES, ADVERSITATES, EVENTA ET GESTA HIC DESCRIBI, TUM NOVISSIMA MUNDI TEMPORA, ET PERSECUTIONEM ANTICHRISTI.

Quinto, Alcazar dividit Apocalypsin in duas partes. Prior, ait, pars a c. 1. usque AD FINEM UNDECIMI AGIT DE VICTORIA ECCLESIAE CHRISTI, QUAM HABUIT DE JUDÆIS et Judaismo. Posterior pars a c. 12. usque ad finem agit de victoria Ecclesie, QUAM HABUIT EX SUBACTIS GENTILIBUS ET GENTILISMO. PRIORI PARTE RESERAMUR SEPTEM SIGILLA, IN QUORUM PRIMIS QUATUOR AGITUR DE FELICITATE ILLORUM PALCORUM, qui Christum receperunt, in iumque crediderunt: tribus ultimis de infelicitate ET POENIS EORUM, QUI EUM RESPUERUNT. HÆC EST ERGO ECCLESIAE VICTORIA DE Synagoga, qua decima rebellium Judæorum pars Christo et Apostolis subacta EST, CETERIS INDURATIS ET REPROBATIS, AC PROINDE SEVERISSIMI PUNITIS PER SEPTEM PLAGAS, SCILICET FAMEM, BELLUM, PESTEM, IGNORANTIAM, CUPIDITATEM, IRAS ET OBURATIONEM. Sicut ET HÆC EXPOSITIO AC DISTRIBUTIO GRAVES HABET DIFFICULTATES, QUAS PROPOSUI IN PROLOGIO QU. 2. PRÆSERTIM QUOD APOCALYPSIN FACIAT HISTORIAM DE PRÆTERITIS, CUM SIT PROPHETIA DE FUTURIS. Unde MOX AUDIT JOANNES OSTENDAM TIBI QUÆ OPORTET FIERI POST HÆC.

Sexto, et genuine, Bibera Apocalypsin distribuit in duas partes, scilicet in septem SIGILLA LIBRI, ET IPSUM LIBRUM. SEPTEM SIGILLA CONTINENT SIGNA PRÆMI JUDICII ET ANTICHRISTO, EA RESERANTUR USQUE AD CAPUT 12. LIBER VERO DESCRIBIT FUTURA SUI ANTICHRISTO, IPSUMQUE JUDICIUM ET GLORIAM BEATORUM, UTI SUIS QUIBUSQUE LOCIS PLENIVS OSTENDAM.

HOC ERGO CAPITULO VIDET JOANNES PRIMUM OSTIUM APERTUM IN COLLO, DEI HABITU JASPIDE ET SARDINIO, IN THRONO SMARAGDINO RESIDENTEM AC IRIDE AMICTUM. Igitur CIRCUMSEDENTES VIGINTI QUATUOR SENIORES, ET QUATUOR ANIMALIA, PLENA OCULIS; ALIS

SENIS INSTRUCTA , DEUM ASSIDUE LAUDANTIA, AC DICENTIA : SANCTUS , SANCTUS , SANCTUS. Secundo, v. 8. ad eorum laudes, viginti quatuor seniores procidunt cum suis coronis ante thronum, et DEUM CELEBRANT.

Et ecce ostium apertum in caelo ; et vox prima, quam nudi-
vi, tanquam tubae loquentis mecum , dicens : Ascende huc , et ostendam
Intibi T'æ oportet fieri post hæc. 2. Et statini fui in spiritu : et ecce sedes
 J'Wposila erat in caelo, et supra sedem sedens. 3. Et qui sedebat, similis erat
 i'Æ'raspectu lapidis jaspidis et sardinis : et iris erat in circuitu sedis , similis vi-
 z J'Jsiofiis smaragdinæ. 4. Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor : et super
 y^Mlironos viginti quatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis,
 et in capitibus eorum coronæ auræ. 5. Et de throno procedebant fulgura, et voces, et toni-
 Inia : et septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus Dei. 6. Et in cons-
 pectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo : et in medio sedis, et in circuitu sedis,
 quatuor animalia plena oculis ante et retro. 7. Et animal primum simile leoni, et secundum
 animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile
 aquilæ volanti. 8. Et quatuor animalia, singula eorum habebant alas senas : et in circuitu, et
 intus plena sunt oculis; et requiem non habebant dic ac node, dicentia : Sanctus, Sanctus, Sanc-
 tus Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venturus est. 9. Et cum darent illa
 animalia gloriam , et honorem, et benedictionem sedenti super throno , viventi in sæcula sæcu-
 lorum. 10. Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno , et adorabant viven-
 tem in sæcula sæculorum, et mittebant coronas suas ante thronum , dicentes: **I. Dignus es,**
 Domine Deus noster, accipere gloriam, et honorem, et virtutem; quia tu creasti omnia, et
 propter voluntatem tuam erant, et creata sunt.

1. Post illece vidi : et ecce ostium apertum in
 caelo.] Ad hoc, ut quasi per ostium Joannes
 videret Dei thronum , adstantes 24 seniores ;
 quatuor animalia, angelos, aliaque quæ dein-
 ceptis enarraui. Fuit hæc tantum imaginaria, vel
 intellectualis visio ; et consequenter non realis ,
 sed imaginaria tantum apertio cœli. Nec enim
 cœlum habet ostium, quod aperiatur et clauda-
 tur. Mystice hæc cœli apertio significat cares-
 tia fidei mysteria clarius fuisse revelata Joanni
 et Apostolis novi Testamenti, quàm Moysi et
 Prophetis. Hinc Stephaniis vidit cœlos apertos,
 Paulus raptus est in tertium cœlum, angeli as-
 cenderunt et descenderunt supra filium homi-
 nis, Joan. 1. 51. Nam, ut ait Daniel c. 2. 28.
Est Deus in cœlo revelans mysteria.

Alludit ad Ezech. 1. 1. *Aperti sunt cœli, et*
vidit visiones Dei. Sic et Jacob vidit scalam erec-
 tam in cœlum, et per illam ascendentes et des-
 cendentes angelos, idcirco dixit : *Non est hic*
aliud nisi domus Dei, et porta cœli. Sed hæc typi
 et umbræ fuerunt Christi, Apostolorum et Ec-
 clesiæ, ideoque obscuriora, magis umbrosa et
 enigmatica. Unde Ezechiel non ascendit in coe-
 lum, sed ad illum potius è cœlo descendit cur-
 rus Cherubim. Nam ut ait ipse. 8. *IS. Apparuit*
rota super terram juxta animalia.

Idem de Deo contendit Alcazar, scilicet Deum
 à Jacobo visum esse inniti scalæ non in cœlo,
 sed in terra juxta Jacobum consistentem. Verum
 hoc alii passim rejiciunt, ut dixi Genes. 28.
 13. Illud verius Joannem et Paulum sine scala ,
 quam vidit Jacob, raptos ascendisse in cœlum.

Et vox prima, quam audivit, tanquam tubæ.]
 Alcazar censet tubam hic æque ac c. 10. signi-
 ficare bellum à Judæis Ecclesiæ illatum. Verum
 bæc tuba non classicum canit Judæis; sed Joan-
 nem evocat in cœlum. Ait enim:

Dicens: Ascende nuc.] Ergo Joannes, raptus
 in extasim, ascendit in cœlum mente et spiritu,
 non corpore. Fuit enim eUicax hæc ejus in
 cœlum, à Deo per turbam evocatio. In cœlo
 ergo vidit, non tam gloriam Ecclesiæ trium-
 phantis, quam agones et labores futuros Ecce-
 siæ militantis, quos ipsa virtute c cœlis accepta
 oral superatura, et per illos in cœlum con-
 scensura. Ideo enim Christus è cœlis descendit
 in terram, ut eam, ejusque fideles crucis et
 fortitudinis suæ assecletas in cœlum subveheret,
 lime de Christo ait Joan. c. 3. 13. *Nemo (hucus-*
que) ascendit in cœlum nisi qui descendit de calo,
Filius hominis qui est in cœlo. Licet enim Elias
 per turbinem aseenderii in cœlum, tamen cœlum
 hoc aereum fuit, non sidereum, nec æthereiini.
 Hoc est quod ait sapientissimi!* Salomon : *Non*
novi scientiam sanctorum. Quis enim ascendit in
cœlum atque descendit? Proverb. 30. 3.

Mystice, significatur Prophetas, Apostolos,
 virosque Apostólicos debere in cœlis mente et
 actione versari, ac agere vitam cœlestem terris
 ollorem, ut omnem hominum vitam trans-
 cendant, dicantque cum Paulo : *Nostra conver-*
satio ineatis est. ita enim et populum ad cœles-
 tis viæel vita* studium incitabant. Argute enim
 Diogenes cuidam mira de coelestibus dicenti,
 dixit : *Quando de calo venisti?*

Ostendam tibi qua: oportet fieri post illece.]
 Alcazar censens præteritam hic Ecclesiæ de
 Judæis victoriam. Deique vindictam describi,
 Tb *qua oportet fieri*, sic explicat : Licet, inquit,
 res illæ jam essent præteritæ , nondum (amen
 carum magnitudo et præstantia fuerant mundo
 reserata; et tunc aliquid fieri dicitur, cum ma-
 nifestatur. Verum *qua oportet fieri*, proprie
 significat ea quæ nondum facta, sed adhuc fu-
 tura sunt. Adde magnitudinem excidii Judæo-

min, æquo ac Ecclesiæ gloriam, fuisse toti orbi in scipsa, dum peracta est, conspicuam (celebren).

2. Et stativi fui in spirito,] raptus fuit in exsiasin.

Et ecce sedes posita edat in coelo.] Alcazar censet thronum hunc Dei fuisse instar propiliutorii el Cherubini. Hi enim erant thronus Dei in templo Salomonis; ad quod hic alluditur. Nam 2ft seniores, ait, sunt principes sacerdotum. Hi enim erant 2ft ut palet 1. Paral. 2'i. Hinc et scplem lampades respondent scplem lucernis candelabri, mare vitreum mari æneo, animalia magnis Cherubinis, quod fecit Salomon: denique caput ipsum Dei laudibus et adoratione terminatur. Atque eundem hunc thronum censet 'fuisse in omnibus visionibus prophetis, ul cum Deus visus csl Moysi et senioribus Exodi 2ft. 10. et Isaïæ c. 6. 1. et Ezechiel c. 1. 22. nisi quod pro aurea tabula propiliutorii, Exod. 2fi. 10. fuerit sapphirina, et Ezech. 1. 22. crystallina: qualem et hic fuisse censet, quia thronus hic oral in cœlo.

Porro propiliatorium, ait, significabat animi demissionem ac sanctitatem eorum qui Deo sc totos subjiciunt, eique in semelipsis sedem constituunt. Erat aureum, quia humilitas charitate condienda est: hic erat sapphirinum aut crystallinum; quia significabat vitam cœleslem. Duo Cherubini inanibus junctis sedem Deo exhibentes, ita ul pedes Dei viderentur insistere propiliatorio, sive operculo arca?, quasi scabello, significabant sapientiam et sanctitatem, id est, mentem coelesti lumine illustratam, et voluntatem in divino obsequio ferventem. Harum enim potentiarum perfectio facit tam angelos, quàm homines praeclarissimum Dei thronum. Alæ symbolum sunl erecti animi, promptique, et ad Dei jussa exequenda paratissimi.

Causam horum omnium dat, quia, inquit, non est sermo hic de throno quem Deus in caelis habet, sed de throno novo regni cœlorum, quod praedicavit Christus cl Apostoli, id est de throno, quem habet Ecclesia. Genuinus enim sensus est gloriosissimum esse Deo novum regnum, quod habet in Ecclesia Christiana, id est in cordibus fidelium quæ recepto Spiritu Sancto, perfecte ei subjiciuntur per excellentem sanctitatem, et vitam perfectissimam, ac rerum omnium terrenarum contemptum. Thronus ergo Dei sunl fideles justique et sancti. Nec aliud, vel alios significat hic thronus. Hucusque Alcazar.

Verum hæc partim mystica sunl et moralia, partim incerta, aut minus probabilia. Nam nulla Cherubino hic lit mentio, uti nec Isaïæ 6. nec Ezech. 1. quintino Cherubini Ezechielis stipabant currum Dei; ergo non poterant ejus esse thronus. Porro agi hic de throno Dei quem habet in cœlo non autem in Ecclesia, patet ex sequentibus, ubi docet in circuitu throni hujus fuisse cœlesles spiritus ac beatos vestitos albis, cl coronis aureis coronatos, clamantes •Sanctus, sanctus, sanctus, etc. Rursum ex eo quod ait v. 5. de throno processisse fulgura, voces cl tonitrua; h;rc enim ò cœlo prodeunt, non è terra. Denique Alcazar ait Apocalypsin esse quasi scenam versatilem, in qua subito machinis quibusdam converso pegmate, alia species ostenditur, ul syly, v. g. in palatium subito converti videatur: sic enim thronum hunc cœlis-

lem quasi in terrestrem commutari, quod parum congruit divinæ gravitati et majestati.

Dico ergo ad litteram S. Joanni ostensam fuisse speciem throni cujusdam magnificentia simi, puta regalis, id est cœleslis et divini, qui longe magnificentiam propiliatorii, Imperatorum, Regum et Pontificum omnium superabat. Repræsentat enim immensam el ditissimam celsitudinem cl majestatem divinæ naluræ, felicitatis et gloriæ, in qua Deus quasi in throno cx omni æternitate residet el requiescit. Fuit ergo thronus hic similior throno Dei, quem vidit Isaïas c. 6. el Ezech. c. 1. uti mox patebit, quàm propiliatorio.

Mystice, sedes hæc est Ecclesia, ait Rupertos, Ambros. el Alcazar, puta Sancti, ul ait Arelas; vel angeli, ut vult Richardus Victor, vel potius B. Virgo. Ila S. Bernard, serm. de B. Maria: *De throno, ait, procedebant fulgura et voces, et tonitrua quia Mater filii Jesus Christi; parabolas, amigmata, legalia ft mirifica gesta, dictaet opera avidius ebibit, fidelius credidit > sincerius tucidentiusque aliis edidit.* Alii distinctius per fulgura accipiunt B. Virginis miracula; per voces, blandas cohortationes; per tonitrua, increpationes, minas gehennæ, ultioni s et supplicia hostibus suis et impiis ab ea inflicta. Hinc B. Virgo à S. Epiphanio, serm. de laud. Deipara, vocatur *Thronus Cherubica!*. Scripsit hac de re opus ingens, pium æque ac eruditum, noster P. Anton. Spinellus, Provincialis Neapolit. cujus titulus est: *Maria Deipara thronus Dei.*

Et SUPRA SEDEM SEDENS.] ScsSOT HIC NON FIIT Christus, ut Mill Ambros. Christus enim est Agnus ante thronum, qui à sedente accepit librum, ut patet c. 5. 7. Sed Drus, qui hic specie humana et regali apparuit sedens in throno, ut patet ex eo quod c. 5. 7. dicatur habuisse dexteram. Hic ergo princeps in solio hoc cœlesti residens, est cœlorum Rex, id est cœli lerræque conditor. Ha IUchardus, Alcazar, Ribera cl alii.

Porro Alcazar censet tam hic, quam Isaïæ 6. sessorem fuisse Deum Patrem tantum. Verum longe melius alii censent fuisse Deum absolute, prout communis csl Patri, Filio cl Spiritui sancio. Alludit enim ad thronum Isaïæ c. 6. I. ubi sessor fuit Deus trinus el unus, sive Sancta Trinitas; uti ibidem ostendi. Onde et hic, æque ac ibi, sancta animalia jugiter acclamant ei trisagion, scilicet *Sanctus, sanctus, sanctus*, quæ dicant: Sanctus Pater, Sanctus Filius, Sanctus Spiritus sanctus; hi eniin lres sanctissimi sunl ipsaque prim.vva, increata, essentialisel im« mensa sanctitas.

Objicit Alcazar: Filius hir repræsentatur Agno qui accessit ad sedentem in throno. Ergo non sedit in throno: non enim accessit ad scipsum. Si dicas Agnum significare Christum hominem: hic autem potuit accedere ad seipsum, quatenus crai Deus. Resp. Alcazar, theologice id verum esse, sed Scripturam ila non loqui, imo passim dicere Filium, qua homo est accedere ad Patrem, cumque invocare non scipsum. Verum dico utroque modo loqui Scripturam. Cum enim passim dicit Christum nos redemisse el reconciliasse Deo suis meritis, oratione cl passione, significat Christum nos reconciliasse loti sanctæ Trinitati, scilicet non soli Patri, sed Filio, et Spiritui sancio, uti patet, cl omnes Orthodoxi fatentur. Tam enim offensus erat nobb Filius et Spiritus sanctus, tamque reconcilian-

Cus, quàm Pater. Itaque *illa* oratioel vox Christi psal. 39. 7. quam citat Apostolus Hebr. 10. 7. *Ilostiam et ollationem noluisti*, etc. *tunc dixi: Ecce venio, iit faciam, Deus, voluntatem tuam* non tantum Patrem, sed et Filium, et Spiritum sanctum respicit, et ad omnes dirigatur. Venit enim Christus, ul horum omnium voluntatem circa redemptionem hominum impleret. Sic in cruce orans et clamans : *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Matth. 27. v. 66. non tantum à Patre , sed et à seipso ut Deus erat, suam humanitatem in tormentis et morte derelictam significavit. Sic Matth. 6.9. oravit, et nos oran.* docuit : *Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum*, etc. utique Patrem non personaliter, sed essentialiter intelligens, puta Deum ipsum, qui suæ humanitatis et omnium hominum est pater, id eslcreator cl Deus : qualis est tam Filius, et Spiritus sanctus , qufim Pater æternus. Oramus enim ut omnium horum nomen sanctificetur el voluntas fiat. Mullo magis in visionibus, qualis est hæc : Filius ut homo, dici potest accedere ad seipsum ut Deus est.

3. Similis erat aspectu.] Corrige cum hom. *Aspectui*, id est colori, vel speciei jaspidis. Hehræis enim oculus vel aspectus ponitur pro colon* vel speciei ; scilicet potentia, vel actus pro objecto, per rnelonymiam.

Lapidis jaspidis et sardinis.] Jaspidis est coloris subviridis, sardius rubei. Unde Pcrerius putat hos colores in corpore Dei sessoris fuisse permistos. Præserlim, quia Plinius L 37. c. 8. docet in Phrygia jaspides esse purpureos ; et apud Virgil. ft. ÆneiiJ. fulva jaspide stellatur ensis.

Concinnius Alcazar censet non commistos, sed partitos fuisse, scilicet corpus Dei ab imo ad lumbos fuisse simili jaspidi, à lumbis vero sursum sardio. Alludit enim Joannes ad Ezcch. 1. 27. etc. 8. 2. ubi de sedente in throno Cherubico dicitur : *Ab aspectu lumborum ejus, cl deorsum, ignis ; et à lumbis ejus et sursum, ut visio electri*. Partita ergo fuit hæc visio et species ; superne enim erat electrina , inferne ignea ; uti hic superne erat sardina, inferne jaspidea. Sic olim viri illustres ad magnificentiam plures gemmas jungebant, rasque gestabant ia annulis cl digitis, unde Martial. I. 5. epigr. 11.

Sjrdonyclia-, smaragdo*, adamantes, jaspidas uno
Portant in articulo, Stella Serere, meus.

Quæres quid in hoc Dei throno significant jaspis el sardius? Ilesp. primo. Victorious. Primas. Beda et Ilupert. per hasce duas gemmas significari Dei justitiam et vindictam in peccatores: scilicet perjaspidem, qui coloris estaque!, significari diluvium sub Noe, quo Deus omnes peccatores submersit: per sardium, qui rubeus est, significari ignem conflagrationis mundi, qui peccala cl peccatores exuret.

Secundo, Richard. Viore, ait, jaspidissignificatur semper virens Sanctorum gloria in cœlo; rier sardium incendium gehennæ, quæ duo sunl lominis novissima. eaque Deus hic et alibi hominum oculis subjicit, ul ca jugiter intueantur.

Tertio, Joachim: Jaspis, ait, csl Pater; sardius csl Filius, smaragdus el iris esl Spiritus sanctus.

Quarto, Virgas cl Verer. Jaspide, inquiunt, virente significatur misericordia, sardio rubente justitia. Hisce enim duobus omnis resp. et totus mundus a Deo regitur. Unde ait Psaltes: *Miseri-*

cordiam et judicium cantabo tibi, Domine. Hat enim visione multa adumbrantur de pro* identic et misericordia Dei in pios, atque justitia cl vindicia in impios.

Quinto, Lyran. Deus, ait, hic apparet quasi provisor Ecelesiæ militantis; unde jaspidesignificatur ejus consolatio et recreatio in adversis, sardio ejus inflammatio, qua facit ut ardentius Deo serviamns.

Sexto, Aureolus: Sedes hæc, ait, est cathedra Ecelesiæ lloinanæ, quæ esl caput Ecelesiæ militantis. In hac est jaspis virens, puta misericordia et potestas solvendi peccata, est et sardius, id est potestas eadem relinendi et puniendi. Sedes enim Dei esl aedes Ecelesiæ el Vicarii ejus, scilicet Summi Pontificis ; unde de ca canit psaltes : *Et in cathedra seniorum laudent eum*.

Septimo, et optime , Andreas. Arctas et Hibera: Jaspis, inquiunt, qui firmissima est gemina, viridis elsæpe pellucens, tesle Plinio lib. 37. 8. significat splendorem et pulchritudinem divinitatis semper virentis el florentis. Sardius, cpiia sanguinei et ignei coloris est, et ut ait Arelas, feris lerrorem incutit, significat primo, igneam, id esl sublimissimam et eflicacissimam Dei naturam. Secundo, ejusdem justitiam, lerrorem el vindictam in impios Antichrist! præcursores vel asseclas ; hæc enim in Apocalypsi præsignatur et prædicatur : undo optime ejus speciem Idc ostentat Deus, ac vindicis habitum assumit : solet enim assumere speciem el habitum similem materiæ et rei de qua agitur. ;Tertio, Abulens. elalii asserunt sardio gaudium accendi:aplo ergo sardius significat immensam illam Dei gloriam el felicitatem, ex qua manat immensa ejus voluptas et lælilia. line facit quOd Alcazar pag. 979. littera C. tradit, sardium pariem esse originem amethysti, idque ex eo manifestum esse, quod in nonnullis gemmis quæ inveniuntur, una parte sardius, altera amethystus cernatur. Amethystus autem, qui colorem habet vini,symbolum esl deliciarum coelestium', et nectaris divini, quod longe magis quàm vina Falerna Letificai cor, illudipie gaudio inebriat, juxta illud Psaltis : *Inebriabuntur ab ubertate domds tuat, et torrente voluptatis tuæ potabis cos*. Idem ergo significat sardius.

Octavo, Alcazar censet jaspidem cl sardium idem significare hic, quod c. 21. n. 19. et 20. in duodecim fundamentis cœlestis Jerusalem : quæ cum significant, ait, duodecim articulos fidei, ac primum fundamentum sil jaspis, sextum sardius, sequitur jaspidem significan* primum Symboli articulum de Deo rerum omnium creatore, sardium vero significare sextum, qui est do Christi resurrectione. Error enim hic est in Alcazaris numero; ponit enim sardium quintum, cum Apocal. 21. 19. ponatur sextus, uti ibidem ponit el Alcazar, ubi et articulum dc; Christi resurrectione, quem alii jungunt cum dejcensti ejusdem ad inferos, ponuntque quintum, ipse ab eo dividit, ponilque sextum. Hinc docet ante utrumqde lapidem et articulum conjungi in idea Dei Patris, cui attribuitur potentia, ac consequenter tam crealio. quftm resurrectio. Sicut enim per creationem creatone esse cœperunl, ita per Christi resurrectionem datum esl initium novæ erratane ; ante illam enim nondum erat Spirilus datus, quia Jrsus nondum erat glorilicatus. Quare merito Christi resurrectio consideratur in Sciiplura,quasi nova mundi crealio;

omnis ainrm creatio opus est Dei Patris. Unitum apte jaspis sunpbnitur sardio, hoc est crealio resui rectioni ; hæc enim illa csl excellentior el gloriosior» Atque sicut natura grafite supponitur, et gratia gloriæ; sic opus creationis supponitur resurrectioni, quæ est quasi recreatio, sive iterata crealio, quæ antiquæ rerum in Genesi productioni, not® quasi creationis, et novæcrealuræ gloria addita est. Ita ipse ingeniose et incongrue. Sardius enim, ut dixi, symbolum est gaudii et felicitatis divinæ, quam Deus suis electis communicat beando illos, el resuscitando ad vitam el gloriam sempiternam.

Er mis EH.IT IX CIIICITV SEDIS SIMILIS VISIONI SMAHAGDIXÆ. J Primo, Andreas : Iris» ait, varia et Rorida repræsentat cœlestium virtutum et ordinum ornamenta, diversaque eorum munera et officia, ac præserlim, ut ait Perer. Ires colores iridis significant triplicem virtutem, purgandi. illuminandi et perficiendi, quæ est in Deo ci angeli.-.

Secundo, Richard. Victor, periridémquæ speciem habet arefis, itaque belli signum et instrumentum ostentat, putat significari iudicium universale in quo smaragdus, qui parlim viret, parlim rubet, indicat bonos præmiandos, malos puniendos esse. Unde et Christus iudex jlingitur incidere iridi ; sedebit enim in nube gloriosa, (pialis est iris.

Tertio, Ven. Beda : Iris, ait, sunt Sancti, qui Ecclesiam suis precibus protegunt, sicut iris cingit el protegit nostrum hemisphærium.

Quarto, Ansbertus : Iris, ait, esl incarnatio Verbi ; idqueprimo, quia, sicut sol in nube irradians fateli iridem, sic Verbum in carne irradians fecit Chrislum. Secundo, sicut iris fuil pacis symbolum tempore Noe, ita et incarnatio Christi fuit reconciliatio mundi. Tertio, duo cornua iridis sunt duæ natura* Christi, humana scilicet et divina ; chorda in hoc (jnasi arcu, est earumdem unio hypostatica. Quarto, in iride triplex est color, ita et in Christo; Christus enim fuil (piasi cæruleus, id est cœleslis, per orationem assiduam : fuit viridis, per florem gratiarum el virtutum : fuit rubicundus in cruce, per amorem æque ac sanguinem. Quinio, ab hoc arcu emissæ sagitta* amoris sunl, quibus vulnerata sponsa dicebat Cani. 2. *Fulcite mc floribus, stipate me malis ; quia umore langueo.* Ita Virgas.

Sexto, it is hæc imbrifera fuit : quia effudit in oi brm prædicationis el doctrino» cœcleslis abundantiam.

Quinto, Alcazar censet hanc iridem non alium hnbtisso colorem qttftm viridem, Dunque fuisse viridem . ul smaragdo similis appareret. Licet cniin communis iris sil multicolor, tamen nova, inquit, hæc el caelestis tantum fuit viridis vocaturque iris, quia arcus cœlestis speciem exhibebat, non in colore, sed in forma el figura. Porro smaragdus c. 21. æque ac hic, significat passionem Christi, qua Deo Patri reconciliatus est mundus, sicut per Noe reconciliatus est in diluvio, hujusquo reconciliationis, et novi pacli Deus signum dedit iridem; hæc enim passio, æque ut iris Noe . jugiter Dei oculis observatur, cumque iratum continet, ac clementem el liberalem in Ecclesiam eflicItHuin quia incredibili voluptate hæc Chi isti obedientia, religio el chantas eum allicit ; tum (pia promissionis suæ Christo fartu*, de gratia el venia peccalo! ibuS tlanda, jiigitvr « um memorem facit. Arcus ergo

passionis Christi totus est vinctis, id est totus esl spei nostræ objectum, totus benignitatis et misericordiæ promissio. VidcLsaiæc. aft. 8. Crux enim, sive Christus in cruce distensus, fait quasi arcuscœleslis tensus, quo novum foedus, pactum et testamentum inter Deum el homines Christus sanxit» Arca ergo fœderis veleris testamenti fuit mutata per Christum crucifixum in arcum cœlestem, ut novi fœderis excellentia indicaretur, sicut mareæneum in inare vitreum conversum fuilv. G. Ilæc eleganter et apposite Alcazar. Cum enim Chrislus occisus, anelthronum Dei quasi in secnam blc prodeat, apposite symbolum et instrumentum occisionis ejus, puta crux, in iride repræsentatur, et in scenam producitur. Rursum, crux Christi non clamat nisi reconciliationem et misericordiam, cujus symbolum est iris, uti jam dicam.

Sexto ergo, magis generalim el genuine Ribera, Vlegas, Perer. elalii passim. Iris, inquit, est Dei misericordia, quæ undique thronum Dei circumdat. Iris «mm tempore Noe reconciliationis et fœderis inter Deum et homines fuil signum, fuitque iris idem quod *upw*, id (M pax, ait Ticonius. Secundo, iris versicolor recreat, el imbrem copiosum ac varium in terram depluit: idem facit Dei misericordia ; unde in ea (piasi est color cæruleus, id est fidelis ; etViri-lis, id est spes;et rubicundus, id csl charitas, allique mixli, id cil variai aliæ virtutes et gratiæ, quas Deus eiTundit in homines.Tertio, sicut iris est semicirculus (pii tantum in hemlsphærio nostro apparet; ita el Dei misericordia tantum apparet in hac vita, justitia vero in altera. Vidi Lovanii in inauguratione Serenissimorum Principimi Alberti et Isabella?, inter varios triumphales arcus et titulos, unum erectum, cui inscriptum erat uncialibus litteris : *Octaviani Augusti in Urbem adventu; corona iridis specie circa solem apparuit, nova* potentite, nova pacis auspicium. Hanc vobis Principes nostri, senatus populusque Lovaniensis in ipso ingressu dedicat, no^a va pacis auspicium.* Hunc titulum, hanc iridem Deo. novæ per Chrislum pacis auctori, consignat hir S. Joanne*.

Sic iris, id est pax . sui ævi fuit, reet nomine Irene Imperatrix, uxor Leonis Imperatoris Iconoclastæ et mater Constantini Junioris Imperatoris ; quæ. mortuo marito, cum lilio succedens in imperium, iconoclasmum sustulit, paceimpie Epistopis, Monachis et Eclesiæ reddidit. t nde Theodorus Studila in VitaS. Platonis: *Postquam, inquit, regnare capit Dei cultrix Irene (anno Christi 780.)qua pacem ut cognomento, ita et re attulit, in cujus regno cum aliis bonis et monastica⁹ vitto adcundir facultas et janua patifacta est, qutv olim ab impio imperatore clausa fuerat, etc. Ex co, inquam, tempore quo Irene regnare capit, nostra totacorum qui rebus terrenis renuntiaverant, familia monastica vitee obedientiam profili botar.* Idipsum miro ostento Christus præsigniRcavit. Nam eodem annoio longis Thracia* muris quidam homo fodiens, invenit arcam lapideam, quam cum expurgassel et revrkisset. reperiit v irum jacentem, el conglutinas arc® litteras continentes hæc : *Christus nascetur ex l'irgine Maria. Credo in cum. Sub Constantino et Irene Imp. d sol. iterum mc videbis.* Ita teferl Theophanes, el ex eo Baron, anno Christi 780.

Possel quoque cum Ribera per iridem accipi varietas, el universitas, ac pulchritudo creatu-

rarum omnium , quam in se cominci Deus. Si-
cut enim iride mira est colorum varietas, rt, ut
ait Virgil. A.Æncid. *Mille trahit var ios, adverso
sole colores:* ita et in universitate creaturarum
resplendet jucundissima qtiædain et admirabi-
lis varietas perfectionum Dei. Vide de iride dicta
6 Gent 13. et Ezcch. 1. :

Similis vistovi sva iugo in æ.] *Similis* oral non
ipse sedens in throno, puta Deus, ul vult Ribe-
ra» qui putat tò *cl iris erat in circuitu throni*,
parenthesi intercipiendum el includendum esse;
sed similis erat, scilicet ipsa iris, smaragdo
virenti. Erat ergo iris viridis, non tota, ul vult
Alcazar, quasi alium colorem præter viridem
non ballerei, sed quôd viridis color in ea esset
eximius, cæterisque præcelleret : *Smaragdus*,
inquit Ljran. *esi viridis coloris, ct hic est unus
de coloribus iridis. Sed illa iris imaginaria hic sic
apparuit, ul color ejus viridis intensior arteris
videretur. Per quæ designabatur consolatio Dei
suis electis affutura, maxime in tribulationibus
Ecclesia*futuris , cò quod color viridis est consola-
tivus, ct consolativas ipsius visus.*

Smaragdus ergo, qui sua viriditate oculos mire
recreat, adeoque teste Solino c. 17. virore supe-
rat hei bas et germina, imo sibi proxima virore
suo inficit et colorat, nec eum in umbra, lucer-
nis aut sole immutat ; significat Dei misericor-
diam nunquam seneStenlem, sed semper viren-
tem, quasi novam el recentem, mire nos con-
solari. Smaragdus, nil Plin. l. 37. c. 5. suo virore
el pulchritudine oculos implet, nunquam saliat,
el subinde pulcherrimi speculi vicem obit. Unde
Nero gladiatorum pugnâs per smaragdum Spec-
tab'2 l.

Rursum smaragdus, ait Ribera, significai Dei
et creaturarum in Deo, quasi in speculo pulcher-
rimo, visionem, quæ mentem contemplantis
jucundissime implet, nunquam satiat: pulchrius
enim et clarius creaturas repræsentat. (piam
ipsæ sint in seipsis. Iloc speculum est mirabile
ct inenarrabile, sicut Poetae dixerunt de iride,
eam esseThaumanlis, id est admirationis, filiam,
cum de ea sic cantini:

Clara sub ꝑciberei* fulget Thaumantis proles
Nubibus, ut radiis pluvium sol attigit imbrem ;
Et picturato cœluin velamine cingit,
Et cœlum variis miranda coloribus ornat;
Picta vette decens, cl multicoloribus alis.

Tropo!, iris instar smaragdi symbolum est vir-
giuilalis, quæ semper viret, et suo virore splen-
descit instar smaragdi. Quocirca apposite Po-
loni in canonizalione S. Casimiri, qui maluit
mori quàm virginitatem perdere conjugio, cum
illud medici valetudini ejus necessarium esse
dicerent, hoc anagramma ei dederunt : *Casimi-
ras , sum quasi iris*, in quam scilicet irradians
sol justitiæ, suum ei puritatis fulgorem aillavil.
Rursum : *Casimiras*, (piasi *cadis mirus*, quia pro
castitate inoreris, el virginitatis victima occum-
bis :

Sponte adii, sed amore cadis Casimiro , pudoris :
Mirus, tc Christo mirificante, cadis.

Cecidit anno Domini 1686. ut cum Agno resur-
gat, cumque per omnia cœli gaudia sequatur.
6. Et ixctncuiTü sedis sedilia viginti quatuor :
ET SUPER THRONOS VIGINTI QUATUOR SENIORES SE-
DI M i>.] Alludit, tum ad ordinem angelorum
prima: hicvarcluæ, qui vocantur Thruni ; tum

ad 26 principes sacerdotum : tot enim crani »o-
rum familia? à Davide distribuito, ul per vices
sacra obirctil in templo, qpæ singulto suos ha-
bebant principes (scilicet primogenitus familia*
eral capul el princeps) qui proinde *Principes
Dei, cl Principes sanctuarii* vocantur I. Paral.
26. 5. Ili enim 26 principes templi fuerunt ty-
pus 24 seniorum in templo Cœlesli. Seniores
enim, sive senatores vocantur principes populi:
qui senatus olito c senibus eligebatur ; ct licet
postea senatorum et principimi lilli, esto essent
juvenes parentibus defunctis in magistratu suc-
cederent, lamen et hi a prima nomenclatura
vocabantur seniores, sive senatores, id est prin-
cipes: Senior ergo non tam totalis. (piâm dignita-
tis esi nomen : hanc enim significat Hebroupl
zckenim, i(| esi seniores. Unde el Presbyteri
vocabantur apud Spartanos summi magistratus,
(pii rebus sacris præeranl. Hinc enim Itali, His-
pani, Galli, aliæque gentes, *Sennor* vocant do-
minum, quin el Gothi eosdem vocant *Siliora*.
Unde S. Aug. epist. 178. *Siliora armen*, inquit,
gothice significat *Domine miserere* , quod Gitoci
dicunt *Kyrie diKon.*'ilhiqueu Gol his capi i et sup-
plices Romani dicere didicerunt; à Gothis enim
Latina lingua corrupta est, et traducta in Itali-
cam, HispanicamelGallicam ;utex *Senior* Gothi
fecerunt *Sihora; inda* llah .SVgnor, el Hispani *Sen-
nor*, cl Galli *Seigneur*. Hoc est (quod ait Cicero
lib. de Senectute : *Uteretur consilio, ratione^ sen-
tentia, qua nisi essent in senibus, non summum
concilium majores vestri appcllasscnl S natum*.
Idem lib. 3. de Legibus : *Senatori*, ait, *triajussa
sunt, ut adsit; nam gravitatem res habet cum
frequens ordo est : ut loco dicat, id est rogatus ;
ul modo, ne sit infinitus.*

Si d il i\.] Græce , id est throni augusti,
quales sunt regum et principimi. Alludit ad Psal.
106. 32. *Et in cathedra seniorum laudent cum:*
Nam 26. Principes sacerdotum in templo suas
habebant cathedras et thronos, ut jam habent
Episcopi et Pontifices, à quibus vocantur Eccle-
sia; Cathédrales. Hinccl festa Cathedræ S. Petri,
lamllomanæ, quàm Antiochenæ. Tales Pontifi-
cum thronosel priscos, el posterioris ac præ-
sentis ætalis , plures Romre conspiciamus in tri-
buna, lû.est iu choro cujiislibel templi. Porro
hi throni cingebant thronum Del instar semicir-
culi ; erat enim *in circuitu throni* : sicut throni
Cardinalium ambiunt thronum Pontificis ; sed
hic illis longe est augustior et sublimior. Alcazar
lamen imaginatur eos visos fuisse (piasi in
Sancto sanctorum, quod quadratum erat, ac
proinde censet thronos hos in quadrum fuisse
dispositos, ita ul seni essent à quolibet latere.
Verum in Sanctum sanctorum solus ingredieba-
tur summus Pontifex, non alii principes sacer-
dotum. El esto fuissent in Sancto sanctorum ,
commodius, decentius et elegantius in semicir-
culum, (piani in quadrum fuissent dispositi. Sic
enim omnes erant ante thronum in conspectu
Dei, emn videntes, el ab eo visl. Nam in quadro
sedentes, lanium in Iribusquadrilaleribiis Deum
ante faciem habere potuissent. Sedentes enim in
(piarlo latere quod claudebat quadrum, ca parte
qua eral thronus Dei, vel doisum ; vel certe la-
tus obvertissent Deo, aut certe luissent à lergo
Dei.

CinccMamictivestimentis Ai.ms. Albæ vestes no-
tant non tam sacerdotium, ut vult Alcazar, quam
charilalem et gloriam beaiiitudinis 26 seniorum.

Er in capitibus bottom conoN.B Avni./r.] Coronæ h̄r notant eorum victoriam, triumphum et regnum. Sunt enim victores et triumphatores[^] æquo ac reges in regnò Del cadesti.

Quæres quoniam sint hi 26 seniores? Primo. Ticonius, Beda, Primas, et Arias Montan, in Zachar. Zi. censent 26 seniores significare universam Ecclesiam, quæ à Deo coronata est, et coronas suas Deo acceptas refert.

Secundo, Ambros. 2/1 seniores, ait, sunt Patriarches, et sancti patres veleris Testamenti, qui in lectione et meditatione. 26 librorum veteris Testamenti, quasi 26 sedilibus quiescebant. Licet enim S. Hieronymus, et alii, tantum numerent 22 libros veteris Testamenti, juxta numerum litterarum quæ sunt in alphabeto Hebraico; tamen Rabbinii, ut Aben Ezra et B. David numerant 26 tam libros quàm litteras, Hebr. scilicet repetendo 1er litteram Jod, uti repetitur in nomine tetragrammato Jehova abbreviato, hoc modo

Tritio, Andreas Cæsar. Aretas, et Illcron. Prado proœmio in Ezech. sect. 11. Seniores 26, inquiunt, sunt 12 Patriarchio, puta duodecim filii Jacob in veteri, et duodecim Apostoli in novo Testamento; bis enim duodecim sunt 26. Sic fere cl Rupert, nisi quòd ipse loen duodecim filiorum Jacob, accipiat duodecim iudices, qui post Josué usque ad Saul Israeli præfuerunt: scilicet primus, est Olhoniël; secundus, Aiolh; tertius, Sangar; quartus, Baraci; quintus, Gedeon; sextus, Jair; septimus, Jephthè; octavus, Allesai; nonus, Ahialon; decimus, Abdon; undecimus, Samson; duodecimus, Samuel. Verino non omnes filii Jacob, nec omnes Iudices fuerunt sancti, vel certe non tam illustres quàm alii.

Quarto, S. Gregor. 1. 6. in 1. Beg. cap. 9. 26. Seniores, ait, sunt sancti prædicatores, maturi sensu et moribus graves, qui thronum Dei ambiunt; quia præ cæteris conditorem diligunt, ideoque per ollissimam contemplationem et conversationem ei viciniorum requiescunt. El Glosa: Omnes, ait, Ecclesiæ Doctores nunc dicuntur duodecim, propter fidem SS. Trinitatis, quam annuntiam quatuor partibus mundi; nunc dicuntur 26, (quia hic numerus conficitur per sexies quatuor: sex referuntur ad opera quæ sex diebus fecit Deus, quatuor verò ad Evangelia; (quia opera quæ in lego natura? cl in Evangelio fecit Deus, Doctores ipsi colunt et explicant.

Quinto, Joachim, quem sequitur Petrus Galatinus; 26 seniores, ait, sunt duodecim Apostoli, et eorum filii, puta Martyres (de quibus hæc visio agit) usque, ad Antichristum. Rursum preterea possunt numerari 26; nam sicut 12 fuerunt Apostoli tempore Christi orti à judæis, illa duodecim similes seniores et Apostolos cl Gentibus excitabit et eliget Deus eo tempore, quo venturus est Elias, ut cum eo decertent contra Antichristum. Sed hoc sine fundamento dicitur, inquit Perer. nusquam enim id revelatum est. Adde: Joannes unus erat ex 12 Apostolis tempore Christi; Joannes autem adhuc vivebat hoc tempore, quo vidit in cælo 26 seniores: non ergo omnes 12 Apostoli erant ex 26 senioribus, qui omnes erant defuncti, et beati in cælo.

Sexto, Aureolus et Liran. Cælum, inquiunt, est Ecclesia militans: Dei est sedes Ecclesia Romana, in qua sedet Romanus Pontifex, (quasi Vicarius Christi; 26 seniores sunt omnes Epis-

copi in suis sedilibus, id est cl Episcopatus, Alludit enim ad 26 principes sacerdotum, uti dixi, cui Episcoporum erant figure et typi,

Septimo, Alcazar: Per 26 seniores, ait designatur dignitas sacerdotum in Ecclesia Christi; hi enim vocantur Presbyteri et seniores, et succedunt 72 Christi discipulis, sicut Episcopi succedunt 12 Apostolis, qui significantur hic per quatuor animalia; Ecclesia enim est regnum sacerdotale, in quo principes sunt sacerdotes. Hi habent thronum in cælo, id est divinam auctoritatem et potestatem consecrandi corpus Christi, ac absolvendi 6 peccatis, quam non habent Seraphini. Inde habent coronas. * iu (apile, cl phialas aureas, id est calices magnos, in quibus offerunt Deo orationes Fidelium cl Sanctorum. Hoc deducit Alcazar ex suo scopo, et præconcepto fine. Agitur enim hic, inquit, non de Sanctorum in cælis felicitate, sed de novi cæli regni celsitudine, deque ingenti Ecclesia ministrorum dignitate. Pei vestes albas significatur egregia sanctitas cl castimonia, quam poscit sacerdotalis status. Corona aurea incapile, significant honorem maximum, et splendorem, qui dignitati sacerdotum proprius est; juxta illud Psal. 8. 6. *Gloria ad honorem coronasti eum, et constituisti eum super opera manuum tuarum: omnia subiecisti sub pedibus ejus.* Alludit ad Eccles. 65. 16. ubi de Aaronis corona dicitur: *Corona aurea super mitram ejus, expressa signo sanctitatis et gloria honoris opus virtutis.* Rursum, corona significat potestatem judicariam in absolutione peccatorum; olim enim iudices coronati ad judicandum sedebant, teste Demosthene. Denique corona significat eos esse reges et principes in regno Dei, id est in Ecclesia. in caque totos Dei cultui esse addictos et consecratos. Unde in hac sacerdotum excellentia ac dignitate, mirum in modum Dei ipsius gloria cl majestas elucet. Aurea enim corona olim nunquam nisi eximiis viris data, unde Apuleius 1. 9. Melam. *Dignus Hercules solus coronam auream capite gestare.* Tristul. 1. de Idol, docet sacerdotum, sed provincialium duntaxat, coronam auream fuisse. *Tantum enim.* Inquit, *honoris nomine conferebatur his qui familiaritatem regum merebantur.* Regum enim erat corona aurea, easque non crassa et solida, sed ex lamina auri dilicta, et attenuata, ut significarent, illi parum auri esse satis cujus virtus imperat auro, nec tam yegem opus habere auro, quàm iamp. rege aureo, uti ex Xenophonte. 1. Pædiæ Cyri, docet Carol. Paschal. 1. 9. de Coronis c. 9. ubi etiam recenset Gentiles censuisse aurum Jove esse prognatum, ideoque non nisi regibus et viris divinis attribui: inde dictum est *aurum coronarium*, quod regibus dabatur, de quo vide Lipsium 1. 2. de Magnit. Rom. c. 9. Illa Procop. 1. 1. Belli Golb. scribit Theodatum regem Gothorum, *pactum cum Petro Justiniani Imp. duce, decedere tota Sicilia, et quot annis mittere Justiniano coronam auream trecentarum librarum.* Porro Festus: *Triumphales, inquit, coronæ sunt, quæ imperatori victori aurum proferuntur, quo antiquis temporibus propter paupertatem laureæ fuerunt.*

Notat Alcazar, notat. 6. hosce 26 thronos, et seniores in eis sedentes, repræsentare chorum angelorum qui vocantur Throni; atque in Ecclesia (forte et in cælo) primum ordinem esse Seraphinorum, secundum Thronorum, tertium

Clieriibinurum. Thronorum enim munus est pollare Deum. ait S. Dionysius CœlesL Hierarch, c. 7. unde et Soplironius, I). Thomas, et alii, Thronos vocant sedes Dei. Pono, Throni vocantur angeli juxta Deum sedentes in thronis, imo S. CijrysosL opinari videtur Thronorum chorum præcellero chorum Seraphinorum, quod Deo nihil videatur esse propius, quam Dei ipsius sedes.

Rursum hos tres ordines repræsentare tria attributa Dei, scilicet potentiam, sapientiam et bonitatem. Adhæc Cherubinis repræsentari Dei sedem in hac visione; dicitur enim de eo; *Qui sedes super Cherubim*; Dei autem sedes sunt Chridabl justii. Thronis vero 26 seniores, Srapmnis mystica quatuor animalia, id est Episcopos repræsentari et respondere; Episcopi enim debent ut Seraphim charitate ardere, cæque alios inflammare. Itaque Cherubinis respondent in terris fideles sancti, Thronis sacerdotes, Seraphinis Episcopi, uti hic throno Del, quem faciebant junctis alis Cherubini, repræsentantur fideles, thronis vero sacerdotum seniores, et quatuor animalibus Episcopi. Denique in Thronis, ait, monentur sacerdotes, ne ita aliorum salutem curent, ut suam negligane sed semper cogitent sc ad hoc vocatos esse, m ipsimet sint throni Dei.

Verum Ecclesia jam in cœlesti hierarchia summos ponit Seraphim, secundos Cherubim, tertios Thronos. Rursum, hæc visio spectat ad Deum, ejusque regnum cœlestis et gloriosum, non ad regnum quod Deus habet in Ecclesia militante, uti vult Alcazar. Alioqui fateor in his thronis, oleorum sessoribus 26 alludi ad Thronos, qui sunt tertius ordo angelorum, uti superius dixi.

Octavo, Vilalpando, pari. 2. l. 6. c. 65. putat hos 26 seniores representare 26 Cherubino* positos in templo Salomonis. Censet enim ipso duodecim Cherubinos positos fuisse in Saurio præ foribus oraculi, et totidem positos fuisse in Sancio sanctorum circa arcam. Per hos autem repræsentari universitatem angelorum qui Deo assistunt, indeque vocari seniores; quia scilicet angeli creati sunt ab olim, puta ab initio mundi. Verum nec ex Script, nec ex Josepho, nec aliunde probari potest in templo præcise fuisse 26 Cherubinos. Adde seniores nunquam vocari angelos, sed homines digniores. Denique angeli significantur hic per septem lampades, et per quatuor animalia; non ergo per seniores.

Nono, et magis genuine, Haymo, Maldon. in Nolis, et Ribera: 26 seniores, inquiunt, sunt omnes Patres et Sancti illustriores, tam veleris, quam novi Testamenti. Duodecim epi in sunt Apostoli in Novo, sub quibus omnes viros Apostolice acclipe: et duodecim sunt Patriarchæ et Prophetæ veleris Testamenti, sub quibus omnes Sanctos illustres veleris Testamenti accipe. Esto enim non omnes Patriarcha fuerunt saucii; tamen quia Patriarcha fuerunt Israelis, sive populi Dei; hincapié significant, Sanctos illustres veleris Ecclesiæ aut progenitores, aut propagatores. Duodenarius enim numerus perfectus est, significans omnia. Componitur enim ex tribus in quatuor ductis; per enim quatuor faciunt dtiolechn. Tria, significant fidem, spem et chantarulo SS. Trinitatis; quatuor significant quatuor mundi plagas, ex quibus universi Saucii con-

fluent, Sic enim Richard. becia, nupert. et Vie* gas per 26 seniores accipiunt prestantissimo* Sanctos, ac precipuos Prælatos et Doctores ulriusque Testamenti, hos secutus Pererius, simplicissime et planissime putat a Joanne bk in cudo visos fuisse præcise 26 illustriores Sanctos et heroes solius veleris, vel potius tam novi quam veteris Testamenti, puta ex novo duodecim Apostolos, ubi pro S. Joanne adhuc vivente, oportet Paulum substituere: ex velcri vero bos aut similes Abelem (hic enim fui primus iriorbe virgo et Martyr, primusque ponitur ab Apostolo in catalogo Sauciorum veleris Tesiamomi, Hebr. 11.6.) Noe, Abraham, Isaac, Jacob, Môscn, Sainuelem, Davidem, Isaiam, Jeremiam, Ezebciclm, et Danielcm. Id ila esse palet primo: nam ubique in sequentibus definite inducuntur hi 26 seniores, illique Deum celebrant, imo et S. Joanni loquuntur. Unde, c. 7. 13. ait: *l/uu de senioribus dixit mihi*. Secundo, omnes consciuntur quatuor animalia esse quatuor angelos, et quatuor Evangelistas; ergo 26 seniores sunt alii insigniores Saucii. Tertio, quia hi 26 seniores in hac visione non inducuntur, ut iudices, sed ut conscii et interpretes mysteriorum divina} providentiæ circa Ecclesiam, elea quæ in Ecclesia usque ad finem mundi futura sunt. Vocantur seniores ob antiquitatem, gravitntê), sapientiam, prudentiam et virtutem: ex quibus omnibus sunt venerabiles. Vestiti sunt albis, id est, innocentia, lælilia et gloria pleni simi. Habent coronas in capite, tum quia reges sunt, tum quia viclorcs illustres generose certando et vincendo regnum Christi obtinuerunt: sunt ergo hi 26 seniores quasi senatus Ecclesiæ triumphantiis, et assessores Dei.

Porro, præcise eos delectos fuisse 26 non est mirum; sic enim Christus præcise elegit duodecim Apostolos, quatuor Evangelistas et 72 discipulos: sic olim elegit Deus duodecim Patriarchas, et duodecim Prophetas minores. Pari modo hic duodecim seniores elegit ex novo Testamento, et totidem ex veteri. Sicut enim duodenarius est numerus perfectus, significans universitatem, puta omnes in isto genere; ita, et potius, numerus 26. Nam hic est duplum duodenarii, et duodenarius geminatus. Rursum, sicut sol 26 horis cursum absolvit, oblique et illustrat totum orbem; ita et hi 26 qAasi soles illustrant Ecclesiam successive, scilicet quilibet suo sæculo. Plura hujus numeri 26 mysteria vide apud Arctam hic, et Petrum Bongum. lib. de numerorum misteriis, p. 666.

flosce 26 seniores repræsentant Cardinale*, adeoque thronos, solium, totudiquo hoc capite eleganter repræsentant Confessus (vulgo *Capella*) Pontificis, in qua videtur imago cœlestis Jerusalem, ut merito ex illa hæc deprompta videatur. Pontifex enim quasi Vicarius Dei, Deum repræsentat; septem prisci Diaconi septem spiritus Deo assistentes; Cardinales, seniores 26: Agnus, Christum qui in Missa offertur; liber signatus, librum Evangeliorum. Denique Patriarchæ, et Episcopi ministrali et pontificalibus induti, Pœnil(nliarli. Canonici, omnisque Prælatorum, sacerdotum et ministrorum ordinata mukiiudo et magnificentia, ædiæ ac symphonice cœlestis, repræsentant innumeram Angelorum et Salictorum multitudinem gloriosam, quæ æu eo jugiter jubilat et psallit. Simili modo septem Episcopi Asiæ, subjecti S. Joanni r* vræscant

septem Episcopos Cardinales Pontifici subditos: septem Ecclesiae adumbrantur per septeni Ecclesias Romanas, structura. Indulgentiis et peregrinationibus totius orbis celebres, quas non mani, æquo ac exteri, crebro obire solent, Opemque Martyrum et Sanctorum, qui ibidem innumeri sepolti sunt, supplices implorare. Talia plura sunt, adeo ut ex Apocalypsi excremonia, et magnificentia Ecclesiae Romanas desumpta et expressa videantur; tunc merito S. Fulgentius eam influens et admiratis dixerit: *Si sic splendet gloria terrestris, quomodo fulgebit Jerusalem aeterna*. Denique instar borimi 24 seniorum, Cassianus scripsit totidem Patrum in cremona Deo angelice servientium 24. Collationes, quas ut ad sanctitatem et perfectionem peritiles, crebro lectitare solebat S. Thoni. Aquinas. Idipsum profitetur de se Cassian. collat. ult. c. 1.

Symbol. Pineda in Job, 19. v. 19. num. 3. censet in his 24 senioribus, qui sunt quasi senatores et consilarii divini sapientiae, notari quales debeant esse principum consilarii, nimirum, primo, ut jugiter astent principi, principes quoque nil sine eorum consilio agant. Nam, ut ait Sapiens, Proverb. 11. v. 14. *Ubi non est gubernator, populus corrumpitur: salus autem ubi nulla consilia*. Peccavit hac in re Nero, qui nunquam senatus consilio usus est; imo eum oderat, hinc misere perit damnatus à senatu. Et Hieronymus Sicilire Rex, qui quantumvis gravi in re, *neque conno-carit, neque consuluit publicum consilium*; quocirca æque ut Nero perit: senatus enim est *mens, ratio, intelligentia reipublicae*, ait Cicero, imo ejusdem *fundamentum*.

Secundo, ut series sint; senes enim experientia et prudentia pollent. Quocirca Plutarchus tract. num. senum sit gerenda respublica? respondet: *Maxime salva est civitas, ubi consilia senum, (juvenum arma obliuiscuntur)*. Sic rex Agamenon consiliarium habebat Nestor senem.

Tertio, ut sint circumamicti vestimentis albis, ut scilicet candore et sinceritate animi polleant, millaque cupiditas aut metus rectum eorum iudicium obruat et depravat.

Quarto, ut habeant coronam in capite, hoc est, praeferant libertatem et animo regali, id est, filie non obsequantur cupiditatibus principem, sed libere quod rectum et æquum est pronuntiant. Illuc Demetrius Phaleretis, teste Plutarcho in Apollithesmo, sapienter monuit Ptolemaeum Philadelphum, ut illos libros legeret, quibus docentur reges et principes, quomodo debeant gubernare. Hi enim libere loquuntur, ea quae dicunt quia nemo subinde regibus preterea atque illicet e auderet.

Quinto, ut non sint proprii iudicii, neque pervicaces in tuenda sua sententia contra collegas, aut praesilienti. Nam hosce seniores videas providentes ante thronum, et adorare viventem in saecula saeculorum, et mittere coronas suas ante thronum.

Sexto, in exacto servant secretum. Si enim hi seniores versantur circa librum signatum, nec quisquam eum reserat, sed omnes eum agnoscere reserandum permittunt. Hinc Theodoricus rex Gothorum sapiens, licet haereticus, Smarco Comiti scribens, l. h. c. 3. Ipudat eum dicens: *Arcana nostra morum probitate claudas, multorum conscius, nec tamen cum plura noscitur elatus. Collegis gratia, superioribus humilitate placuisti. Verissimo Valer. Max, l. 2. c. 1. taciturnitatem*

in senatoribus vocat *optimum atque tutissimum rerum administrandarum vinculum*. Scribit Gortius l. 4. de re publica. i. um Pellicum: *Arcana regum mira celant fide; non metas, non spes (licet vocem qua prodantur occulta, vetus disciplina regum silentium vite periculo sanxerat. M) c rem magnam sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grace sit*. Hac de causa Philippides munus consilarii detrectavit. Crnrm L. i. infactis Rex ci quodam tempore dixisset: *Quanam imarum rerum te impertiam?* [v] poiua: *Qua: labet, modo ne arcano ullo*. Testis Plutarch. l. de Curiositate.

5. Et dicitur o x o (Dei non seniorum) procedebant PCLCTRA. ET VOCES, ET TONITRUA. IISCC enim symbolis Deus suam potentiam, maiestatem et magnificentiam ostendit, ut patuit in Sina, cum ibi daretur lex a Deo, Exodi 19. 16. Rursum, haec significant iram et terrorem Dei, qui maxime apparebit in fine mundi, de quo audiemus in sexto sigillo libri signati, <U*-m Deus c. 5. porriget (lit. Tsto. Voces videntur distinguere a tonitruis, quasi sint hominum, vel angelorum horribiles clamores. Ita Alcazar vocem humanas cum coelestibus tonitruis conso-ciat. Nisi dicas esse epexegesis, atque ut ponitur pro id est: voces et (hoc est, id est) tonitrua; aut hendiadym, vocis et tonitrua, id est voces tonantes, vel tonitrua vocalia, quasi articulatas et humanas voces proferant. Talia enim audivit Joannes, c. 10. 3. locuta sunt, ait, tonitrua voces suas. f. c. 19. 6. audivit vocem tonitruorum magnorum dicitur: Albinia.

Mystice, voces sunt predicatitae, fulgura sunt energia et efficacia verbi Dei: hoc enim cor peccatoris penetra quasi fulgur. Tonitrua sunt inina gehenna, iudicii et irae Dei. Discat hic praedicator, se iam voces, iam tonitrua, pro auditorum molli vel dura dispositione protulere debere. Sic Joannes et Jacobus a Christo locantur Boanerges, id est filii tonitruis, Marci 3. Videtur psalmi. 28. Rursum, line procedunt à throno Dei, id est ab iis qui sua sanctitate se fecerunt thronos Dei, in quibus quasi residet et loquitur Deus. Per tales enim Deus jaculatur quasi tonitrua et fulmina, quibus corda audientium penetrat, sauciat et immutat. Vanus enim et inanis est concinnatoris docti et eloquentis labor, nisi à Deo Deique gratia et sanctitate, dicendi, persuadendi, et corda ferendi ac vulnerandi efficaciam sugat et hauriat. Nisi enim concio à magna Dei cognitione et amore promaneat, frigida est et manida. Ita Ambrosius. Sic quoque Ticer. Rupert. et Richard, nisi quod hi tunc per fulgura accipiunt miracula, quae hi 24 seniores ope Dei ediderunt, idque primo, quia, sicut fulgur longo latomie coruscat? Ita et splendor miraculorum mullos ad Christum traxit, et trahit. Secundo, quia, sicut è nubibus fulgura; ita à Sanctis miracula promanant. Tertio, sicut fulgur elicit pluviam; ita miracula eliciunt poenitentiam et larem xmas. Quarto, sicut fulgur, aut potius fulmen hominem perstringit et affligit, ut specif. corporis exterius manente sibi simili, interius ejus ossa comminuat, imo incineret: sic miracula hominem exterius eodem manente, mentem comminuunt et commutant, ut plane alius sit homo <uani ante fuerat. Ita Viegas.

line accedii Alcazar, qui hunc sensum affert ut litteralem, cum potius videatur esse mysticus et moralis. Thronus. ait. Dei, sunt Christiani mimes, qui < odienti Dei conspectu et tuoro-

iu mio corde sedem Deo fabricant, ac iu conversione animarum acriter el strenue laborant. Ab his procedunt voces, id est sermones pii conjuncti fulguribus ct tonilruis; quia conjunctam habent ccefeslem virtutem, quam significai tonitru; et piæ vitæ ac sancti exempli illustrationem, quam significat fulgur. Hinc fulgura htc proponuntur; ait enim : *Fulgura ct voces, cl tonitrita*: prius enim fulgur oculis videtur quàm tonitru auribus percipiatur ; ut significetur , quod optimi exempli lux verborum virtutem et robur antecedere debeat. Sic in gentilismi tenebris primorum Christianorum sanctitas, et vitæ sanctissimæ fulgura, ac tonitrua potentium et cflilcacinm verborum, ostenderunt veri Dei thronum in Ecclesia Christiana reperir!. Ilæc ergo tonitrua el fulgura, sicut Ecclesiae latissima et festivissima sunt ; ita Ecclesiae hostibus sunl horribilia ct formidanda. Illis enim quasi displosis quibusdam bombardis Christus cum Gentibus bellum gessit, casque sine ditioni subjecit. Tradunt enim Physici sic generari fulgur el tonitru: intra nubem inclusa exhalatio ignea per anliperislasin circumstantis frigoris accenditur, litque flamma ct ignis. Deinde fit quod contingit in sclopo, sive bombarda , dum disploditur. Nam cum flamma et materia accensa celerrime se dilatet, accesso est nubem extemplo magna cum vehementia disrumpi, ct latentis ignis lucem oculis, auribus discissæ nubis el strepitum objici ; sic el ignis charilalis in cordibus fidelium succensus, sua vi et impelli celerrime se dilatad ad proximos, ac omnes difficultates sibi obhicles superat, foras prodire gestiens. Atque ejus vil lulis effectus est, ul oculi externam illam inlernæ sanctitatis manifestationem aures doclrinæ sonitum el efficacitatem excipiant. Porro, quh major est ignis repugnantia dum 6 nube erumpit, cò vehementius editnr tonitruum, et intermicantius fulgetrum, si ingens fuerit in nube ignis accensus. Ita primi Christiani ingenti igne divino succensi, qnò magis Gentiles repugnabant, eb fortius prædicalionis tonitru , el sanctitatis fulgur ediderunt, uti palet ex dictis el gestis SS. Martyrum el Apostolorutn.

Et SEPTEM LAMPADES AUDENTES ANTE TURONUM , QUI SENT SEPTEM SPIRITOS De1] Alludit ad septem lucernas candelabri, quæ erant in tabernaculo Mosis, clin templo Salomonis, puta in Sancto, in quibus septem planetae repraesentabantur. Templum enim cœli typum el speciem referebat; in cœlo enim, quasi in templo ct throno suo, residet Deus. Unde ejus gloria divina nobis abscondita , per lampadas quasi illustratur, el aliquatenus videnda proponitur; sicut in tabernaculo candelabrum ante Sanctum sanctorum, illud aliquatenus illustrabat, ut ipsum, Deusque in ipso residens per caliginem videri possent. Simili modo lampades accentue suspenduntur ante tabernaculum, in quo sancta Eucharistia asservatur.

Quæres: Quænam sunlhæ septem lampades? Mulli, quos recensui c. 1.ft.per septem spirilus, el consequenter per septem lampades, accipiunt septem dona Spiritus saucii. Ilæc dicuntur lampades, quin homines illuminant et inflammant. Sunl ante thronum Del, ul significetur Deum illa prm oculis, et ad manum habere; ut ad placitum cuilibet ca offerat cl distribuât.

Secundo, et magis genuine, uldixit c. 1. v. ft.

septem hi spirilus el lampades, sunt septem primarii angeli, quibus commissæ est cura hominum, præserlim Ecclesiae cl lidi lium. Ili dicuntur lampades, quia in sc Dei cognitione lucent, ejusque amore ardimi ; et quia illuminant et accendunt homines cognitione, et timore pariter acamôte Dei, ælernæque salutis ct felicitatis; atque ostendunt illis Dei providentiam, ejusque testes sunl. Unde Eccles, c. 5. 5. ail ; *Ne dicas coram angelo : Non csl providentia*.

Mystice, Alcazar per septem has lampadis accipit septem diviato providencliæ doles cl virtutes, quas recensui c. 1. ft.

6. Er IN CONSPECTU SEDIS TANQUAM MARE VITREUM simile CRYSTALLO.] Syrus : *Et ante thronum tauquam mare vitri, quod simile est crystallo*. Arabicus : *Et aule sedem Dei mare vitri, simile getu, vel glaciei, ani crystallo*. *Vitri*, hoc csl *vitreum*, id csl pellucidum, cl consequenter tranquillum ; nisi enim aqua sil tranquilla , non est pellucida, sed turbida cl opaca : sicut mare Rubrum so-calar vitreum, quia pellucidum, ul ab Horatio, l. ft. Carminum , ode 2.

Vitreo daturus nomina Ponte.

El lib. 3. ode 13.

O fons Blandusiæ splendidior vitro.

Sic et Virgilios *Nereidas* depingens, marinis nymphis vitreum colorem tribuit, cum ail ft. Georg,

'Milesia vellera Nympliro
Carpebant, hyali saturo fucata colore.

Et Ovidius, epist. Sapphus :

Eat nilidus, ulroque magis perlucidus amni?»

Quæres : Quodnam hoc mare vitreum ? primo, rrimaslus, Buda, Bichard. cl Rupertis accipiunt Sacramentum baptismi, per quem transire debent iluri ad sedem , cl ad conspectum Dei. Porro baptismus vocatur mare vitreum, ob puritatem ct claritatem , quem menti aſlerL Similis est crystallo, quia sicut hæc ex mari, id csl ex aquis, tollit instabilitatem (eas enim congelat) et ex vitro fragilitatem (crystallus cnim indurescit ut lapis) ; ita baptismus habet maris amplitudinem , vitri perspicuitatem, ctcryalli firmitatem el soliditatem. Sicut cnim vitrum solis radiis est pervium, ita anima baptizato radiis gratiæ ù Deo illustratur, ait lingo. Rursum, ul inquit Rupertos , fideles in hac vita sunt vitrei, id est lucidi, sed fragiles, infirmi, mortales; verum, post resurrectionem erunt similes crystallo, id csl solidi, robusti el immortales.

Secundo, Dionys. Carth. Mare vitreum, inquit, est pœnilentia, ob analogias maris vitrei jam applicatas baptismi, quæ pari, aut potiori ratione possunt applicari pœnitentiæ; et quia pœnilentia csl mare, ob amaritudinem ct copiam lacrymarum; simile crystallo, ob firmitatem propositi de peccatis deinceps cavendis, et vita noi a ineunda»

line accedit Alcazar, qui censet marc vitreum ad lilleram referre ingens illud vas aquæ in templo, quod à capacitate vocabatur marc æneum, sed hoc discrimine, quòd hic fuerit vitreum, cum in templo Salomonis esset æneum. Ergo mare vitreum, inquit, est slagnum, sive ingens crater, aut fons magnus aqua plenus, còfectus ex nitidissimo vitro pellucido cl fragili. Porro mare hoc vitreum, perinde ac marc æneum, sustentabatur à duodecim bobus tenéis, eral-

que instai pci lecti hemispherii, linbcns labium lili repandit elcrasslimlmCm trium unciarum. Sicut ergo mare, 'æneum, quo lavabant sc sacerdotes sacrificaturi, erat symbolum pœnilenliæ, ita rimare vitreum. Hinc primo, sustentatur à duodecim bobus, id est à duodecim Apostolis, eorumque successoribus; hi enim sunt administri pœniltenliæ. Secundo, velus marc eratæneum, id est opacum, quia ænigmaticum: nostrum est vitreum, quia Sacramentorum nova? legis, præserlim pœnilentl©, significatio, vis et efficacia iraluxel, omnibusque clara est cl perspicua, juxta illud Zachar. 13. 1. *Erit fons patens domui David, in ablutionem peccatoris et menstruata!*. Rursum, sicut marc proluit omnia mortalium mala, ut ait Euripides in Iphigenia; sic et pœniientia» Tertio, sicut olim tempore S. Joannis scribit Plinius, lib. 36.26. ex nitro (quod salis est species) cl arcua permixta iranslucnles finxisse rivos, cl hanc fuisse vitri originem; jam vero vitrum filex cineribus silicis, similiūque herbarum salsarum, qui cum arena permixti, Ignecque ardentissimo excocti, conglutinantur el durescunt, atque ex admisto bitumine perspicui cl pellucidi fiunt; inde cnim vitrum habet perspicuitatem. Ita ex memoria mortis el cinerum in quos resolvitur corpus humanum, atque ex sale timoris iudicii et vindictæ divinæ, ac ex fide cl luce renun coelestium el divinarum, quam infundit Deus, nasciltir poenitentia, quæ igne contritionis et charitatis in ardenti passionis Christi fornace excoquitur cl ferruminatur. Quarto, addii Plinius, *coeptus addi et vitro magnes lapis*: magnes autem, quia naves cl nautarum viam dirigit, sapientiæ csl symbolum, quæ mater est pœnilenliæ. Rursum, sicut magnes traini ferrum, ita Dei charitas ad sc irahil peccatores per pœnilenliain. Quinio, ingens ejus capacitas à qua mare vocatur, notat gratile copiam cl abundantiam, quæ pœnilenlibus omnibus datur. Sexto, labium lili repandi notai vasis facilitatem, qua aquam suam omnibus accedentibus communicat, ul ca quisque sc abluat, ita facilem el obviam omnibus se offert pœniientia, el per eam venia cl gratia. Hic sensus appositus est, sed moralis potius quàm litteralis.

Tertio, Joachim: Mare vitreum, ait, est Scriptura; quia hæc pellucida csl quasi speculum, in quo homines sua peccata speculantur, ut ea pœniientia el lacrymis abluant, juxta illud Christi, Joan. 15. 3. *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*. Hic sensus lil leralis csl quasi vastum mare: vitrum speculari esi sensus moralis; in eo enim speculamur cl corrigimus mores nostros; crystallus, quia firma et perdurans, est sensus spiritualisel anagogicus, qui est de regno Beatorum glorioso cl œlerno. Sic et Ambrosius: Mare, ail, æneum (quod erat in templo Salomonis) est vetus Testamentum; mare vjircum esi novum Testamentum.

Quarto, Hibera per mare vitreum accipit præsens sæcnlum, per quod quasi per mare transimus ad portum bealiludinis, dicitur vitreum, id est pellucidum, tulli quia aer hic pellucidus est, tum quia hominum in eo degentium cogitationes arcanæ Deo pollucet el patent. Unde dicitur hoc mare esse in conspectu Dei. Hinc Sancti dicuntur stare super hoc mare vitreum, C. 15. 2.

Quinio, Andreas Cæsar. affert duas expositiones: primo, mare vitreum, ait, sunl aquæ quæsunt super firmamentum, vel sunt ipsum cœlum crystallinum, adeoque omne cœlum, quod inalar crystalli fulget et pollucet: in hec mari siellæ quasi pisces natant el emicant. Seundam mox afferam.

Sexto cl maxime genuine, rcrerius: Mare vitreum, ait, est cœlum empyreum, quod est sedes Dei, Angelorum el Beatorum. Hoc dicitur mare ob amplitudinem; quia vastissimum est. Alludit ad coelos empyreo vicinos et subjectos; quia ex primogenia aquarum abyso à Deo affirmati sunl; unde hebr. vocantur --CC *sca-maim*, id est, *illic aqua*, uti dixi, Gen. 1. 7. eoi-pyrenm vocatur vitreum, ob subtilitatem cl tranquillitatem; unde et cap. 21. Joannes comparai cœlestem Jerusalem vitro cl crysallo; Joannes enim vidit hic gloriam Dei in cœlo empyreo. In hoc quasi mari, emicant Angeli et Beati quasi pisces, uli cos in illo pingunt pieiores nostri. Ende Andreas Cæsar. el Arelas censent mare vitreum esse ipsosinet Angelos et Beatos. Per mare, ail Arctas, Significatur immensa multitudo; per vitrum splendor, puritas el tranquillitas; per crystallum soliditas et firmitas gloriæ cl felicitatis beatarum cl angelicarum mentium. Solet cnim Scriptura Dei majestatem hac angelorum multitudine, fortitudine et gloria repræsentare, indeque dicilur Deus Sabaoth, id est exercituum. Ili enim semper sunl in conspectu Dei. Hoc est quod ait Daniel, c. 7. v. 10. *Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei*. Hoc ergo cœlum est mare vitreum, sed el aureum; est cnim ibi mare bonorum omnium, sicut jn gehenna est mare malorum omnium.

Et IX' MEDIO SEDIS, ET IN CIMXITU SEDIS QÛ1-Tvon AMMAin.] Proprie animalia non poterant esse in medio sedis, el simul in ejus circuitu, uti ail Ambrosius præserlim. quia in medio sedis sedebat ipse Rex. puta Deus: unde Alcazar tripliciter exponit* Primo, *in medio sedis*, id est consessus hujus scilicet inter Deum et 2ii seniores. Secundo: sedes, ait, hic sumenda esi latccum hypopodio, sive suppedaneo, ila amplo, ut quatuor hæc animalia per qualuor latera distribuía caperet. Tedio, *in medio sedis*. <d <st spalli, in quo <rat sedes.

Secundo, Pererius respondet ea non simul fuisse in medio sedis cl ejus circuitu, sed successive; ambulabant enim, inquit, el nunc ambibanl sedem, nunc in medium sedis ambitum **procedebant.**

Tertio, Hibera censet tria fuisse in circuitu sedis, (jnarium, scilicet aquilam, in altum sr librasse inlra ambitum sedis, ul quasi allingcrel pectus sedentis, idcoque dicere Joanem: *Quartum animal simile aquihe volanti.*

Prima explicatio videtur maxime congrua, ul *in im dio sedis* sil idem quod intra ambilum sedis, pula in ipso sedis hypopodio, amploque ejus ambitu; v ull enim Joannes per *in medio*, tantum significare hæc animalia proxima fuisse sedi el sedenli, scilicet in throno sedisse regem, circa thronum proxime fuisse quatuor animaba, circa hæc animalia vero sedisse 2ii seniores.

Illud veroni *circuitu*, significat hæc qualuor animalia non uno loco strusse. sed per quatuor sedis angelos cl latera fuisse disposita»

Mystice S. Ambrosii, chains in Glossa, hæc refert ad residential!) et curam Pastorum : *In circuitu*, inquit, *sedis quatuor animalia stant ; quia doctores populum sibi commissum, cl à visibilibus, cl ab invisibilibus hostibus, quanta virtute possunt, defendunt ; in medio sedis consistunt, quia unumquemque eorum ul in virtutibus, omnibusque bonis operibus proficiat, admonere non desinunt.*

7. PIUUM AMMAL SIMILE LEONI, KT SECUNDUM simile vitulo, ele.] Arabicus : *secundum simile tauro*. Quaeres an integra animalia, an capita tantum, vel paries alia» horum animalium apparuerint Joanni, ac consequenter quæ fuerit forma et figura horum quatuor animalium ?

Primo, noster Hieron. Prado in Ezech. 1. sect. 7. cl Nilalpando, torn. 2. l. h. c. ftl. ac Pererius censent hæc animalia per omnia eadem esse cum quatuor Cherubim Ezechielis, cap. 1. ac consequenter hæc, æque ut illa, habuisse singula tantum faciem ut figuram humanam, sed alas aquilæ, jubas leonis, et ungulam bovis. Erant enim quadriformia, ita ut unumquodque animal videretur compositum esse ex quatuor : perinde ergo erant, ac si homo vestiret se jubis leonis, alis aquilæ, cl ungula bovis : ac talia urant quatuor. Erant enim omnia uniformia, ac consequenter singula erant quadriformia» modo jam dicio.

Probant primo, quia st habuissent capita leonina, bovina cl aquilina, cum figura humana, ruissent immura. Ad hæc S. Joannes distinguit similitudinem à facie, atque primum animal simile leoni, scilicet simile vitulo : in tertio vero, non dicit, simile homini, sed *habens faciem quasi hominis*; ergo primum simile erat leoni in jubis ; secundum vitulo in ungula ; tertium vero tantum faciem habebat hominis ; unde et de quarto subditur : *Simile aquila volantis*. q. d. Simile erat aquilæ in alis et volatu, non vero in facie.

Secundo, quia S. Dionys. Sophron. Basii. Cyrill. Kupertus ul alii dicunt eadem animalia hic vidisse Joannem, quæ videt Ezechiel, c. 1. illa autem singula erant quadriformia, sed capito humano ; et et hæc.

Verum, Ezech. 1. ex verbis claris Prophetæ docui singulos Cherubino* Ezechielis habuisse quatuor facies, scilicet veram faciem leonis, aquilæ et bovis, æque ac hominis ; ergo el hic Joanni visa est vera facies Iconis, aquilæ el bovis, æque ac hominis. Confirmatur, quia ait : *Primum animal simile Iconi, et secundum simile vitulo* : similitudo autem et forma animalium maxime spectatur ex facie. Idem diserte docet S. Dionys. de Cadesti hierarchia, c. 15. ubi loquens de tribus faciebus, leonis, aquilæ et vituli, eas vocat effigies bestiarum, el faciei bovis assignat cornua, liursum, in aquila notat oculorum aciem el vim, qua adverso cl irretorto intuitu solem intuetur. Et c. 2. agens de aquila Ezech. ait eam effictam fuisse *ad aquilarum recurvis rostris effigiem*. Habebat ergo hæc aquila rostrum et faciem aquilæ, non os et faciem hominis. Denique » S. Joannes dicens : *Tertium animal habens faciem quasi hominis*, hoc ipso significat primum, secundum el quartum non habuisse faciem hominis (per hanc enim tertium à cæteri» distinguit) sed primum leonis, secundum vituli, quartum aquilæ. Atque hic videtur scusus Ecclesiæ quæ hæc animalia ila concipit cl passini depingit, porro quod Pradohæc verba,

"rimani animai simile leoni, secundum vitulo, sic explicat, q. d. Prima facies cujusque animalis similis erat leoni, secunda vitulo, tertia homini. quarta aquilæ, convellitur ex tertio, do quo ait Joannes : *Tertium animal habens faciem quasi hominis* ; quis enim hoc sic exponat, q. d. Tertia facies erat habens faciem hominis?

Ad primum respondi Ezechiel. 1. Cherubini quadrifaciales fuisse non tam monstra, quæ hieroglyphicæ, qualia nulla vidit Daniel : sunt enim hæc visiones symbolicæ, non rus veræ ; uti et symbolicum Agnum accipere librum, (jusque sigilla resecare vidit, c. 5. Unde non mirum si hæc leonis, bovis et aquilæ facies cl ora locuta sint, el ediderint vocum articulatam cl humanam. Simili enim modo Joannes c. 8. 13. vidit aquilam volentem et clamantem : *Pir, vie, habitantibus in terra!* Quinodocuinque in ea concipias, monstrosa sunt. Singula enim plena sunt oculis, el habent alas senas. Denique monstrorum est faciei et figure hominis addere jubas, alas el ungulas. Ad illud tertii animalis : *Habens faciem quasi hominis*, respondebo in fine hujus quæstionis.

Ad secundum respondeo næc animalia fuisse eadem cum illis Ezechielis, c. 1. quoad primariam ideam, non quoad accidentia el emblemata omnia. Alludit ergo Joannes ad illa ; non tamen illa ipsa quoad omnia repræsentat. Sic sæpe S. Joannes et alii alludunt ad visiones Daniehs, Ezechielis et aliorum, non tamen illæ ipsiuscuin hisce sunt eadem omnino, sed potius aliis el aliis partibus, vel ornamentis pro material varietate vestilæ cl intersinctæ. Ezechiel ergo vidit quatuor animalia per omnia sibi invicem similia, quorum quodquo habebat quaternas facies, itant quaternis quasi animalibus vestitum, et ex iis (nasi conflatum el comparium videretur : Joannes vero hæc animalia ab Ezechiele ila composita, el in unum compacta dissolvit, atque ex uno facit quatuor, cuique dans proprium Mimii l uhum ul formam.

Secunda sententia est communis et vulgata, scilicet quatuor hæc animalia tota cl integra talia fuisse, (pialia hic nominantur, ul primum v. g. animal, (piod dicitur simile leoni, habuerit caput, pectus, jubas, pedes omniaque membra leonina : sic el secundum vituli, cl tertium hominis, ac quartum aquilæ, sicut c. 5. v. 6. Christus inter hæc animalia constitutus, per omnia visus est habere formam Agni occisi, et ila passim in Ecclesiis, cl alibi videmus luce animalia depicta

Probatur hæc sententia primo, quia noe patio videntur verba Joannis significan», dum alii : *Primum animal simile Iconi, secundum simile vitulo*, (dc. Si enim unum tantum membrum horum animalium habuissent, non reclusum diceretur lotum animal fuisse simile leoni, vitulo, etc. Sed dici debuisset, caput v. g. et facha animalis fuisse similem leoni, uti desilis Cherubini ait Ezechiel. c. 1. Secundo, (pua S. Dionysius, Cœlest. Hierar. c. 13. Seraphinis dat mullos pedes. Hisce autem similes urant Cherubini : erant ergo quadrupedes ; qua figura erant spliung(s /Egypliorum, (pial ex ffrubins Saloiionis fuisse depictas, docet Clemens Alexand. I. 5. Stromal. Tertio, quia hi in Cherubinis slipabanl ul agebant currum Dei, Ezech. I. 19. inde Cherubim per metathesiin idem est quod *recubim*, ita est curules, vel currum agites.

fio(qne esse genuinum etymon Cherubim, contendit Prado; erant ergo quadrupedes; crani ergo integra animalia, pula integer, et membris omnibus perfectus ho*, inte ger Ico, integra aquila, æquo ut tertium animai crai integer homo. Quarto, quoti non habuerint speciem humanam significai illud : *Tertium animal habens (aciem quasi hominis*» q. <l. In facie, et consrquenler in capite, onl, collo, cælcrisque omnibus eral homo; alia vero non erani hpmines, Sed pure animalia. Unde Syrus vertit: *et Jltud animal tertium habet aspectum* Ível effigiem, iignram, vultum, personam) *sicut filius hominis*, vel homo, favet et Josephus, qui, l. 3. Anliq. c. G. scribit, Cherubino* Mosis esse animalia nova et mira specie, ncc hactenus visa. Hæc expositio est plana <l probabilis.

Tertio, non minus probabiliter el concinne, imo probabilius el concinnius Alcazar censet hæc quatuor animalia non integra fuisse, sed tantum capita animalium; quoad cætera enim membra habuisse speciem et figuram humanam (erant enim animalia non vera el naturalia, sed symbolica et hieroglyphica); primum ergo animal habebat caput leonis, alas senas, ac plenum erat oculis; quoad pectus, femora, tibias, pedes, brachia, manus, riciçlerà omnia eral homo; sic secundum habebat caput vituli, quartum aquilæcum senis alis, et plenum erat oculis; quoad omnia cætera erat homo; quem tamen si cpiis cum Prado cl Pererio in primo animali vestire velit jubis, in secundo ungula, ul similia sint leoni el vilulo, non repugnabo.

Probatur primo, quia quoad primariam speciem el figuram, hæc animalia erani eadem cum illis, Ezech. c. 1. illa autem tantum facies habebant animalium cum alis; quoad cætera erant homines, ergo et hæc.

Secundo, quia erani prqxima Deo, pr»c«debnnlque 2A seniores : ergo erani specie humana; indecens enim el incongruum videtur, si leo, bos, vel aquila præponatur homini, præserliin apud thronum Dei. Serus est de Christo, cui Joannes non aliam formam dal quam Agni, ob causas qua> .ilh i nn c. 5. v. G.

Tertio, quia significabant angelos, pula Cherubino* (unde assidue laudant Deum); hi autem dum apparent et pinguntur, speciem habent hominis, non aliorum animalium.

Quarto, quia c. G. hæc quatuor animalia ordine quodque suo Joannem evocant et educunt : *reni*, inquinati, *et vide*, atque ostendunt ci quatuor equos successive. scilçel album, rufum, nigrum el pallidum, ipii quatitor Ecclesiæ status futuros repræsentabant : hæ antimi actiones hominum sunt, non animalium. Hinc consequenter videtur qubd capita eorum, et facies oraçite fuerunt humana, ita tamen ul nonnihil immolata haberent similitudinem leonis, vituli et aquilæ, ac videretur esse facies leonis, vituli el aquilæ. Id ita esse probatur, quia non dicit Joannes : Vidi leonem, vel vidi faciem leonis, sed, Vidi animal simile leoni; ergo non erat leo, sed quamdam cum leone in vultu habebat similitudinem. Sic videmus, et vulgo dicimus, hic homo habet vultum laurinum, ille leoninum. iste intuitum el na*uin aquilinum, alius caninum; quomodo Acliplcs apud Homerum Iliade « Agamemnonem vocat jtv/mhk, id est raninuin vultum habentem, sunt enim homines nonnulli ita magna fronte, ita torvo vu,ut, ul

lauri eno videantur; alii ita ore deducto, sarvo et crudeli, ul Iconis; alii ita acuto, fingenti et impudenti, ut canes referre videantur. El sic nonnulli pictores pingunt hæc animalia vultu ncc plane humano, nec plane leonino, vitulino et aquilino; sed medio, idcsl partim humano, partim leonino, vitulino ctaquilino. Magna enim inter vullum hominis. et leonis ac vituli est similitudo, ut in picturis sæpe dubites an facies sii hominis, an animalis; ac paucis variatis facile unam in aliam transmutes, aut unam cum alia commisceas. Ita ergo et hic facies humana cum aliis commista videtur, ut eis esset similis. Et sic hæc animalia parum habent monstri el deformitatis, quam alloqui haberent, si capiti Iconis, vituli el aquilæ subderes corpus humanum. Denique, in Cherubinis Ezechielh, singulorum primaria facies erat hominis, licet cum tribus aliis conjuncta; ergo et Idc facies humana fuît commista cum facie Iconis, vituli cl aquilæ.

Ad primum argumentum secundæ sententi.T responderi potest, a capite sumi denominationem animalis; csl enim capul prima et potissima animalis pars. Ad secundum, S. Dionjs. dicit Scraphinos habuisse mullos pedes, quia non habuerunt unum, sed duos; binarius enim est prima species numeri, sive multitudinis, ac de eo primo dicitur, qubd sil nullus. Constat enim Scraphinos Isaia 6. fuisse bipedes, non quadrupedes. Porro, quòd pictores hæc quatuor animalia pinxerint integra rt quadrupedin, non mirum. Cum enim ipsi essent sensus S. Scripturæ imperili, secuti sunt nuda Scripturæ verba. quæ cum dicat : *Primum animal si» mile Iconi*; hinc leonem pinxerunt, similiter cl vitulum, et aquilam. Ad tertium, stipatores curus sunt bipedes, non quadrupedes; sunt enim homines; puta famuli et asseclæ sui heri. Ad hæc Cherub non significat curulem, sed mulla scientia pollentem. Porro, l. Paralip. 28.18. vocatur quadriga Cherubim; quia Cherubini extensis suis alis super arcam, quasi sedino et vehiculum, puta bigam sive currum (hinc enim tantum significat Hcbr. *mercaba*, quod Interpres vocat quadrigam) Deo exhibebant : unde Deus dicitur inequitare et vehi super Cherubim; non autem quod Cherubim essent quadrupedes. Consentiant enim interpretes Cherubino* Mosis æque ac Ezechiclis fuisse bipedes, non quadrupedes. Ad quartum, dicit Joannes : *Tertium anim ; habena quasi fachm hominis*, ut illud à Cæleris distingueret; facie enim distinguebantur, non corpore : omnia enim habebant corpus humanum, sed capita diversa; scilicet primum habebat caput leonis, secundum vituli, tertium hominis, quartum aquila*. Si enim dixisset: *Tertium animal simile homini*, non satis distinxisset illud A cæleris; polerat enim esse homini simile quoad figuram totius corporis excepto capite, uti erant cætera tria animalia, ut hoc tollat, clareque formam tertii exprimat, ait illud non tantum corpore, sedet facie fuisse simile homini > cum alia corpore quidem. sed non facie homini essent similia. Igitur hæc facies hominis magis confirmat, quion enervet hanc sententiam. Hinc et de aliis non ait: Habens faciem Iconis, vituli, aqui'æ; sed. simile leoni, aquilæ, vilulo; quia facies proprie soli homini competit, non aliis animalibus, q.d. Hoc animal habebat faciem hominis totumqnc crai homo; cætera in vultu similia erant leoni, vi*

(«ilo et aquila* ; facies ergo hominis distinguebat hoc animal a vultibus cæterornin

Porro Josephus videturChcnibinorum formant voluisse tegere, ut ros magis mirabiles et reverendos *redderet Tito* et Iromanis. Sic rl alibi in laudem suægentis , nonnulla exornando super, into contra veritatem adit. Adde fuisse mira animalia ; quia erant juvenes alati :talc eiiint animal baetentis in orbe non est visum.

Denique eadem animalia visa fuerunt Ezcch. cap. 1. quæ Joanni hic, nisi quod Ezechieli visa sunt confusa , quaterna scilicet in unum compacta ; Joanni vero clarius visa sunt distincta , divisa scilicet , et quasi dissecta. Ezechielis autem animalia tantum habebant facies quatuor animalium; cætera erant homines: ergo et quatuor hæc animalia à Joanne visa habebant tantum quatuor animalium facies , sed singula singulas ; quoad cætera vero erant homines. Causa cur Ezechielis animalia quaternas habuerint facies, Joannis vero singulas, est, quia symbola rerum divinarum , quæ veteri Testamento convoluta, tecta et obscura erant , in novo Testamento divisa, discreta, plana et explicata exhibentur. Moralem causam dal Alcazar ble pag. 377; quia, inquit , cap. 6. significandum erat nos virorum Apostolicorum (hi enim mystice significantur per hæc quatuor animalia) fortitudine invitari ad clare et distincte contemplandam divinæ providentiæ fortitudinem , in primo sigillo latentem : et eorumdem beneficentia excituri similiter ad Dei beneficentiam intuendam sub secundo sigillo ; æquitate , ad æquilalem in tertio : et sapientia , ad sapientiam in quarto ; fortitudinis enim symbolum est leo, beneficentia bos , æquilalis homo , sapientia aquila ? quorum proinde faciem et speciem divisam et distinctam habent hæc quatuor Dei animalia : unde à singulis animalibus ex ordine accersitur Joannes , ad has dotes et virtutes in sigilli totidem sigillatiti) intuendas. Feni, inquit, *et vide*. Sed de hoc inferius.

Quæres : Quidnam sunt hæc quatuor animalia ? Omissis insulsis hæreticorum expositionibus , qui per leonem Apostolos accipiunt , per bovem Constantinum Imp. per hominem Luiherum et Calvinum , aquilam adhuc expectant ; primo, Aureolus existimat per ea significari ad litteram quatuor sedes Patriarchales : Leo, ait, est Hierosolymitana, ob constantiam Apostolorum ibidem. Vitulus est Antiochena, quia subdidit colla Apostolis agentibus Ilicrosolymæ. Homo est Alexandrina, ob viros doctissimos, ut Origenem, Clementem, Didymum, Cyrillum , Alhanasium, Parlhænum, Ileraclam , aliosque quos partim doctores habuit, partim Episcopos. Aquila est Consiantinopolilana, in qua viri magnæ contemplationis Borneront, ut S. Clirys. Nazianz. et alii. Hæc quatuor sunt in circuitu (liront Dei , id est Calhedræ Nomarne in qua sedet Vicarius i hrisil.

Secundo , Arctas hisce quatuor animalibus significari putat quatuor virtutes cardinales, in leone fortitudinem, in vitulo justitiam , in aquila temperantiam , in homine prudentiam.

Terlio, Orígenes hom. 1. in Ezechielem , et ex eo Nazianz. apud Sixlum Senensem libr. 2. consent per hæc quatuor animalia significari quatuor facultates et vires animæ humanæ. Homo est vis rationalis , leo irascibilis , bos

concupiscibilis, aquila est conscientia , sire spiritus.

Quarto, Ansbertus , Micron. Abulensis et alii censent esse Christum , qui in Incarnatione fuit homo, in passione vitulus, in resurrectione leo, in ascensione aquila.

Quinto , alii censent esse quatuor Doctores Ecclesiæ, scilicet hominem esse facilem S. Gregorium , leonem fortem Ambrosium , bovem laboriosum et solidum Hieronymum, aquilam sublimem Augustinum.

Sexto , Galfi idus apud Sixlum Senensem , putat hæc quatuor esse typum boni Prælati, qui debet esse foris ut leo, laboriosus ut bos , clemens (t compatiens ut homo , contemplativus ut aquila. Sic et Pererius ac Viegas putant in quatuor hisce animalibus omnes Ecclesiæ Prælatos repræscnari.

Septimo, Arelas per hoc quadriforme animal accipit mundum, tam magnum, quam parvum, qui ex quatuor clementis consistit ; leo enim significat ignem , bos terram , homo acrem aquila aquam ; ex aqua enim aves creavit Deus.

Gelavo , alii opinantur hisce quatuor significari quatuor attributa divinæ providentiæ. Hæc enim foris est ut leo, velox et penetrans ut aquila, suavis et amabilis ut homo , longanimis et patiens ut bos. Bos enim significat laborem fortem , et pertinacem concertationem . ait Philaslr. I. de hæresib. de quatuor animalibus.

Nono, Alcazar hisce quatuor putat significari non lanium quatuor Evangelistas , sed viros sanctissimos, qui majoris sunt perfectionis et dignitatis , quam 26 seniores. Itaque , inquit, sicuti thronus Dei sunt fideles sancti, 26 seniores sunt sacerdotes ; sic quatuor animalia , sive angeli Cherubini et Seraphini sunt Apostoli virique Apostolici, puta Episcopi : hi enim in cerio terreno, id est in Ecclesia , supremum tenent gradum , sunlque potestate sua proximi Deo. Hi sunt Cherubim scientia et sapientia , sunt Seraphim ardore et zelo , habent quatuor facies: Primo, leonis magnanimilalem et fortitudinem imperterritam. Hinc leo hehr. vocatur *labi*, à *leb* , id est cor ; quia ingens habet cor, robur et animum. Unde 2. Beg. 17. de viro magnanimo dicitur: *Cajus cor est sicut cor Iconis*. Secundo , i(lem habent bovis beneficentiam : bos enim arando parat fruges , quin et ex bobus putrefactis apes et bombyces procreantur; bos ergo est symbolum benclieentia. Tertio , habent hominis rationem et æquitalem. Quarto, aquilæ perspicacitatem, sapientiam et prudentiam, qua à Deo participata comprehendunt sapientes in astutia sua : sicut *aquilarum pennæ niistin reliquarum alitum pennæ eas devotant*, ut ait i(mius lib, 10. 3, Verum hæc omnia licet apposita videantur, tamen symbolica sunt et mystica, non litteralia et genuina. Namsancltis Joannes hæc quatuor animalia describit, (pasi quatuor naturas inlellignrls , quæ in cœlis bealæ coram Deo semper versentur, atque secretorum Dei conscire Deum jugiter laudent. Quare nccessc est hæc quatuor, vel esso quatuor homines beatos . vel «piatuor angelos.

Decimo , nulli putant esse quatuor Evangelistas ; nam iis hanc visionem adaptat Ecclesia, dum eam legit in officio Ecclesiastico coronidem. Atque licet varii varie iis hæc quatuor animalia adaptent , ut S. August, tract. 36. in Evangel. S. Joan. tom. 9. per leonem accipit

S. Matthæum , per hominem S. Marcum ; alii alios , ut videre csl apud Pen i inni pair. 302. et Virgas : tamen plures planiti» sic accommodant Ut leo sil S. Man ng , ctijus ffl(ICS , Ut b ibi t Ezccliel, esi leonis; quia pi inciphimvjus Li angelli incipit li clamore et i ugim S. Joannes, quasi leonis in deserto, lingit enim dicens Ego *tor clamantis in deserto, parate viam Domini.* Vitulus est S. Lucas Cujus prim, ipium incipit a sacerdotio veteri Zachai i;e. Humo csl S. Maltham*, cujus principium csl humana genealogia Christi, Aquila csl S. Joannes, qui a divinitate Verbi incipit, ha S. Ilieron. cl Gregor, m c. L Ezcch. Victor. Beda , AmbrOs. Hanno cl alii hic. Audi S. Ambrosium proninio in S. Lucam, *ri/riqtie*, inquil, *putant ipsum Dominum nostrum in quatuor Evangelii libris, quatuor animalium formis figurari, quod idem homo, idem ho, uhm i imius, idem aquila. Homo, quia natus tr Maria*st; leo, quia fortior; vitulus i quia hostia; aquila, quia resurrectio csl.*

Ubi nola primo : Patres docent animalia ha c quatuor totidem Chrisli proprietales in Li angelis explicatas significare. leo significat fortitudinem regiam Chrisli, quam maxime ostendit in resurrectione el post eam ; vitulus significat sacerdotium Chrisli in cruce consummatum, homo humanitatem ; aquila divinitatem . et ascensum in cœlum.

Nota secundo hæc animalia maxime discerni per facies; quia Evangelista*maximedistinguuntur principio : aliqui in progressu eadem liabt nl, omnesque Itas qualuor elitisti proprietales ut dignitates ostendunt et enat rant. Lude cl apud Ezech. cap. 1. vers. G. singula animalia quaternas facies habere dicuntur , quia scilicet i initia aliorum trium , adeoque tutam narrationem aliorum , quarius quisque complectitur. Ita Primasius.

Nola terlio alio ordine hæc animalia poni apud Ezcch. alio hic. Nam l sechici secutus e>l ordine temporis, (pio quisque Ei angelisia sci ipsil, scilicet primus est homo, id est Maltha u* ; secundus est Iro . id csl Marcus ; tertius < st v i-luhis . id est Lucas : quarius est aquila , id csl S. Joannes. Joannes irio rerum ordinem secutus esi , in quo primus esi Iro, id est Marcus, quia à Joannis præcursoris Chrisli prædicatione incipit. Sequitur Lucas ; quia sacrificia velera a quibus Lucas incipit, typus erani Christi, cl adveniente Christo ei locum cesserunt ac cessarunt. Tertius est Mallhæus , quia abdita icteri lege cl sacrificiis successit fide* humanitatis Chrisli, cl per miracula ejus fides dii initatis ejusdem : humanitatis originem el seriem ('narrai Mallhæus, divinitatis Joannes, ac pruindr Matthæus esi tertius , Joannes quarius.

Verum hic sensus accommodalitius ct mysticus videtur , non litteralis cl genuinus. Nam ex verbis S. Joannis. certum est eum loqui de iisdem animalibus (hoc enim licei neget Isidoros Clarius, tamen communiter asseritili S. Ilieron. Richard. Ansbert. Rupert. Hugo, Prado . cl alii passim : vide Viegas sect. 12. in fine capitis hujus) de quibus l rechici cap. 1. atqui illi fuerunt angeli : Ezechiel enim vocat cos Cherubini, qui stipant currum gloriæ Dei : ergo cl talcs sunt hic.

Secundo , quia Joannes , quem communiter inlclligunt per quartum animal, puta per aquilam t adhuc vivebat, el necdum eral EvangC-

liMa , quia necdum scripserat Evangelium ; quomodo ergo visus fuit hic non tantum Evangelista, sed etiam beatus in cœlo ? Resp. Ribera hæc animalia repræscnfala fuisse Joanni , non prout jam erant, sed prout futura erant in tempore novissimo, de quo propheiarif. Verum, lice t prophetia ipsa sit fulura , aut potius dc futui o ; tamen visio hujus capitis de Deo , dc 24 senioribus, de quatuor animalibus enuntiantibus Joanni islam prophetiam, est præsens : ergo in hac usione Joannes videns, et visus , hoc < st, et prophetans ct audiens prophetiam pne-sens fuit, sicut haias, Jeremías , Daniel, et ahi Prophet» præsenies erani, non futuri, cum prophetarent de futuri*». Rursum cap. 6. vers. 7. Joannes audii il a quarto animali, pula ab aquila sibi dici : *Eeni el vide* ; Joanne* aulem non potuit cdoce-ii a sclpso . præsertim præsens a futuro , duc potuit simul esse in lurra ut simul in CO !<».

Tertio , S. Maltneus , imo cl Joannes sunt inter duodecim Apostolos , ct consequenter inter 24 seniores ; ergo non sunl inier qualuor animalia ad litteram , sed tantum mystice.

Dico ergo cum Pcrerio , cl 'ilieron. Prado in cap. 1. Ezechieli», ad litteram hæc qnaluor animalia esse uad« m cum iis quæ vidit Ezechiel cap. 1. ac proinde esse qualuor angelos primarius, stipatores, principes cl administratores Dei, circa curam Ecclesiæ » ac circa salutem ac regimen hominum loti'- e nrndi. Ihnc affingitur eis similitudo qualuor animalium nobilissimorum , quibus significantur stemmata tum Dei , tum sua : aquila significat Dei celsitudinem < i sapientiam ; homo bonitatem cl mansui ludim m ; bos patientiam. ji:*(iu.im . rrh-gionem el cultum ; Ico fortitudinem el potentiam. Quæ qualuor a Deo participant, et in se rupræseniani hi angeli. Ita S. Dionvs. CœlesL Bierarcli. IS. Vide dicta Ezcch. i. in fine capitis , quasi. 3. Paulo ailler hæc applicai Perc-rins pag. 305in fine. Angelos fuisse palei, quia plane alludimi facie et forma ad Chcrubioos qualuor I'/(Chielis cap. 1. uli divi : illi aulem crani angeli. Secundo, quia proximi sunl throno Dui ; hinc aulem proxime assistunt angeli. Tertio, quasi pleni sunt oculis . el senas habent alas, alæ autem significant angelos velocissimos. Adhæc. jiigiler canunt *Sanctus* ; sunt ergo instar Scraphinorum Isakv , ul inferius dicam. Insuper cap. G. Joannem evocant el educunt. / nu . inquil, *ct vuU* , atque ostendunt vi qu. luor equos , qualuor futurus Ecclesiæ status repi a sentantes. Hæc nutem sunt munia angelorum . qui præsunl gubernationi Ecclesiæ : solei enim Deus Prophetis dc rebus Ecclesiæ dare prophetias, cosque illuminare per angelos qui cis præsunt, uti patet ex sequent et ex Daniele.

Dicus : Cap. 1. 4. ul Tobie 12. 13. dicuntur non qualuor, sed septem esse spiritus sii e angeli stantes ante Dominum. Respondeo : Sicut m regno cl republ. sapcsunl triumviri, deinde seph iniiri , ita el in cœlo primi principes angeli sunl qualuor , deinde septem.

Diet's secundo : Cap. 5. 9. dicunt hæc qualuor animalia : *Jiedemisti nos. Domine, in sanguine tuo*; angeli autem non sunl à Chrislo redempti, sed homines. Respondeo : Id dicunt hi angeli cum aliis ut pro aliis . scilicet 24 senioribus . aliisque Sanctis. Loquuntur enim communi eorum voce, nipote quorum sunt custodes el curatores. Undq

† redemptionis Christi gestant insignia * uli osimeli Ezech. 1. *Atque* in primis boa, sive vitulus mortem et sacrificium Christi signīcaL Sic legatus aliquo misstib loquitur nomino, non suo* sed sui regis; et protector nomine reipublicæ: ejus enim personam cl vocem subit el obit.

Dices tertio: Joannes cap. 7. li. dicit sc cum quatuor animalibus audivisse vocem angelorum inultos um; ergo ipsa non erani angeli* sed quid ab iis distinctum. ilUspondco: Ili quatuor erani quasi principio aliorum angelorum, cum cis concinentium cl conclmnanlium: sicut in (boro præfectus ei præcentor* quasi princeps est musicorum seenni psallentium: omnes enim ipso prodi el dirigit, onmesQUu ei succinunt cl concinunt.

Censent nonnulli hosce quatuor Cherubim esse Micharlein * Gabi idem * iUiphuelem el Uriclm * uli dixi Ezech. 1. Verum si illi ipsi sunt è septem spiritibus astantibus Deu, ab coque missis * du quo dixi cap. L Zi. ergo nequeunt esse è quatuor animalibus * she Clit ubinis; quia hæc hoc cap. simul Joaimi visa sunt cum septem spiritibus. tanquam ab iis distincta. Nisi quis dicat in simbolica hac visione, eosdem visos esse Joanni quasi septem spiritus quatenus a Deo sunt missi; et quatuor *ex eis* simul visos esse quasi quatuor animalia, quatenus jugiter assistunt Deo, geruntque ejus stemmata. Nam similiter hi septem spiritus hoc cap. vocantur septem lampades, ct mox cap. 5. 6. jidem vocantur septem cornua Agni. Simul ei go \isi sunt quasi lampades ct quasi cornua. Verum cum Deus abundet angelis et inter cos pai liatur officia ul coelestis curia sil quasi castrorum acies ordinata; bine videtur potius quodd aliqui ex ipsis sint Assistentes, qui gestant Dei stemmata, illique videntur significari per quatuor animalia; alii vero sint Ministrantes * illique videntur repræsentari prr septem lampades, cornua el spiritus tam Dei quam Agni. Accedit quod in sequentibus hi septem spiritus oiliciu distinguantur a quatuor animalibus. Name. 6. v. 1. el sequent, singula quatuor animalia ad singulorum quatuor primorum sigilluinm libri signati apertionem, evocant S. Joannem, ul ea intueatur; septem vero spiritus canunt septem tubis, el canendo evocant septem orbis plagas cap. 8. 2. el cap. 1G. 1. Quinam ergo sini hi quatuor Cherubini, el quinam hi septem spiritus * norunt cœli cives; el nos sciemus* cum illorum aulam ingrediemur, iisque associati frucniur.

Plexa oculis ante it retro.] Ezech. c. 1. 18. oculos hosce conspexit in rolis currus Cherubici, non in ipsis Cherubinis: Joannes vein in ipsis animalibus, pula Cherubinis: licet Lirait, ri ex eo noster Prado Ezech. 1. vers. 18. putent Ezechielem, æque ac Joannem, vidisse oculorum multitudinem, lam in Cherubinis, quàm in rolis: ex rolis cnim * ubi exprimuntur * subntelllgi eos quoque imo putiori ratione fuisse in Cherubinis: ac idcirco cum m rolis non fuci ini vivi el humani, sed simbolici cl quasi picti* quales visuntur in cauda pavento; hinc consequtnlerel tales fuisse in ipsis Cherubinis. Verum omnes alii passim veros blc accipiunt oculos: sic cnim accipiuntur cap. seq* vers. 6. cum ait Agnum septem habere oculos; el tales videntur quoque fuisse in rolis Ezcchielis: *spiritus enim vilte erat in rolis*; erani ergo quasi vivæ rotæ ac consequenter vivos videbantur habere oculos.

Dices: Oculi hi cum rolis perpetuo rotatu per terramolvebantur* ergo non erant veri. m.« vivi; fuissent enim ad terram allisi el læsi. liuop. Alcazar oculus hos lenam non tetigisse* sed vel ad latera rotarum luisse dispositos. vel introrsum fuisse positos * et quasi cancellis inclusos, ul tangi aut Redi non pussent. Unde cl recte hinc infert hæc animalia fuisse nuda: riaûl enim *plena oculis aula cl retro*, qualem Poetæ finxerunt Argum

Jam sensus est: *plena oculis unie el retro*. q. d. Ilæc animalia* pula hi Angeli, hi Cherubini perspicacissimo sunl intellectu el cognitione, tum naturali, tum supernulurali; omnia u-denī, præterita ri futura, ut videantur esse puri cl meri oculi. Hinc sapientissimi sunt et prudentissimi m adminislratione mundi el Ecclesiæ. Hac cnim de causa, cl hoc symbolo veleres Ægyptii pingebant Deum, Deique providentiam quasi oculum baculo uul sceptro insistentem. Multitudine oculorum * ait Andreas Cæsariensis signilicalur mirifica vis, qua cicless beatique spiritus ad haviicndus divinitatis radios pollent

Mystice: Prælatus* doctor, prædicator debet plenus esse scientia el sapientia, tam contemplativa, quam practica, ul instar Argi sit centoculus.

7. Er TKKTiüM ammiil iiauexs faciem quasi I10MIMS.] Ergo facie a cælcris distinguebatur* quod scilicet hoc haberet faciem humanam, alia vero haberent faciem leonis, vituli cl aquilæ: tertium urgo erat homo. Dices: Cur eum non vocat hominem* sed animal? llesp. Quia erat unum è quatuor animalibus: cætera enim tria erant animalia; quartum vero erat homo, tpīi quoipie esi animal, sed bipes, erectum et rationale. Addo hominem hunc vocari animal, quia senas habebat alas, quæ sunt animalium, puta avium: rursum plenus erat oculis, ul non tam homo, quam novum quod dam animal esse Videretur.

Quartum simile aquile volanti.] *Colanti*, non actu, sed in præparalione; ex tendebat enim el librabai alas in suo loco consistens, quasi paratum ad volandum. *Potanti* ergo idem est, quod volaiurienti, aut volare volenti el paranti.

S. Singola eorum habebant alas sexas.] Al-ludit ad Seraphinos Isaia cap. G. vers. 2. Ilisce ergo (pioad alas * uti el quoad voces *Sanctus*, *sanctus*, *sanctus*, similia erant hæc animalia Joannis. Quocirca, æque ul Seraphini Isaia, duabus velabant faciem, duabus pedes, duabus volabant, id est habebant eas extintas quasi paratici expediti ad volandum. Vide dicla IsaieG.

Ezechiel vidit Cherubinos quaternis lanium alis inslruclis, Isaías vero cl Joannes senis; ubi Prado, Vilalpando el Pererius censent, tam illos Ezecliūlis, qmim hos Joannis in alis æque ac in cæleris fuisse omnino similes* imocosdem. Ergo Ezechielis Cherubinos præler quatuor alas habuisse duas manus, quas Joannes hic, æquu ac Isaías cap. G. vocet alas. Seraphinos enim præler alas habuisse manus patet, Isaia G. G. cum dicitur: *Potavit ad inc unus de Seraphim*, ct in manu ejus calculus. Isaías ergo el Joannes, ipsa brachia el manus angelorum vocant alas; quia quod in homine est brachium, hoc in ave el angelo † sl ala. Unde el ab ala vocatur axilla id, quod sub bracino est concavum. Porro animalia Joannis præler alas habuisse mante*

palet, cap. 5. 8. libi singula tenoni citharas cl phinlat, utique non pedibus» nec alia, sed inanibus. Verum contrarium est verius, scilicet manus ab alis, æque ac animalia hac Joannis, el Seraphinos Isaia A Cherubinis Ezechielis hac paite scilicet alarum numero, distinguere; Ezechielis enim erant Cherubini: Isaia* erant Seraphim vero et proprie dicti: Ezechielis quaternas habebant alas, Isaia* vero et Joannis senas. Præter alas tam Ezechichs, quoniam hi Isaia el Joannis, habebant sua brachia el inanibus, uti palet ex locis el versibus jam citatis. Ita Alcazar, qui et addit, duas alas quibus vultum legebant, fuisse in modum crucis inserias el conjunctas, uti pingitur Seraphinos qui sacra Christi crucifixi stigmata S. Francisco infixit. Similiter Prado censet, duabus imis alis in modum crucis collatis, leda fuisse eorum femora; itaque reperi-essentasse, imo gestasse cruccili, quasi stemma et insigne Christi.

Porro senarius symbolum est perfectionis: significant ergo seme alae in angelis hisce quatuor, vim volandi perfectissimam, scilicet primo, summam eorum quinquaversumagililatein; secundo, mentis elevatorem, el perspicacium ad penetrandas res obliissimas el profundissimas in Deo; tertio, celerrimam erga Deum ubedientiam (t) v unionem.

Allegor. Victorinos putat per senas nias quatuor animalium, id est per 16 alas (sexies enim quatuor sunt 24) significari 24 libros veteris Testamenti, quibus nititur et volat per loium orbem fides et prædicalio novi Testamenti, Addit Ambrosius, sedilia 24 seniorum, id est 24 libros veteris Testamenti, in quatuor animalibus novi Testamenti conversos esse in alas; quia jam spiritaliter intelligimus ea quae Judaei carnaliter inlegebant, deque evolumus ad res divinas.

Tropol. joactium: Quatuor animalia sunt quatuor ordines el status in Ecclesia. Leo significat fortitudinem fidei Apostolorum, bos invictam patientiam (t) victimam Martyrum, homo Doctorum sapientiam, aquila Virgines angelice vitae, et Religiosos contemplationi addictos: hi duabus alis, scilicet poenitentia el misericordia volant pedes et confusionem suam; duabus, scilicet humilitate el patientia, velant faciem suam, el laudem bonorum operum suorum; duabus, scilicet fide el spe, volant ad coelestia: liabunt oculos undique, quia omnia prospiciunt; ante el retro, quia prout terita deflent. futura bona (t) mala æterna provident.

Ix circui (Tr.) Multa Biblia hæc aliter dispungunt, necluntque proutudentibus hoc modo: *Habebant alui unas in circuitu, et intus plena sunt oculis*» Verum Romana ulrumque referunt ad sequentia, (t) hunc: *In citi uiu el intus plena sunt oculis. Intus*, id est osi, intra alas, q. d. Tam intra alas quam extra, tam intrinsecus quam extrinsecus plena sunt oculis. Itaque opponit tunc in circuitu, ci quod sequitur, *intus*. Cum ergo *intus* idem sit quod interius, intrinsecus, intra alas; sequitur tunc in (rcuila. idem esse quod exterius, extra alas, forinsecus, circumcirca. Addit Alcazar forte Joamii revelatum fuisse animam præter oculos multiplices, (pios habebant ante el retro, etiam interius plena esse oculis, qui, si intima nudarentur viscera, apparerent el viderentur. Hæc omnia significant Cherubinos quaquaversum esse perspicacissimos et

providentissimos, ut non nisi oculi esse viderentur.

Denique pedes Cherubimorum omnium Ezechielis* erant vitulinæ, id est ungulam liam habentes instar vituli: tales fuisse et horum animalium Joannis, æque ac Seraphimorum Isaia pedes contendit Micron. Prado. Verum nihil tale ait Joannes, vel Isaías; licet enim in multis Cherubini Seraphims fuerint similes, tamen in multis quoque fuere dissimiles. Quare si cum Alcazar et Prado dicamus hæc animalia fuisse humana specie, excepta facie, congruentius videtur dare eis pedes humanos, non vitulinos: tales enim sunt hominum el angelorum, cum apparent aut pinguntur; talesque habuerunt Cherubini supra arcam in tabernaculo Mosis.

Hæc ergo fuit figura et idea horum quatuor animalium; erant corpore el specie humana, ac consequenter (t) canite et facie humana, ut videtur; sed non nihil inflexa et immutata, ita ut primi facies accederet ad similitudinem faciei leonina, essetque similis leoni, secundi vitulo, quarti aquilæ, tertii vero tota plane et perfectie craie humana: hæc enim species videtur decentior; secundo, reliqua corporis parte plane erant homines, bipedes scilicet et statura recta; tertio, alas habebant senas, duabus velabant caput, duabus pedes, duabus volabam; quarto, ante el relio, sub alis et extra circumcirca plena erant oculis; quinto, habebant manus, el in manibus phialas el citharas, cap. 5.8; sexto, non habebant requiem, sed jugiter caneabant Deo: Sanctus, sanctus, saucius; septimo, erant proximi throno Dei, eumque a quatuor lateribus slipabant el ambiebant; octavo, stabant quasi volatantes, pandi aciem omnem Dei nutum, avidique ad volandum, ul Dei jussa slatini exequerentur.

Hinc sequitur inter animalia Joannis el Cherubinos Ezechielis esse sextuplex discrimen; primum, quatuor facies in singulis animalibus vidit Ezechiel, Joannes tantum unam; secundum, apud Ezechielem prima facies erat hominis, secunda leonis, tertiabo is, quarta aquilæ. Apud Joannem prima facies est leonis, secunda bovis, tertia hominis, quarta aquilæ; tertium, hæc Joannis uti el Seraphim Isaia, pedes habebant hominum; illa Ezechielis vitulorum; quartum, hæc Joannis, uli el Isaia, habebant s* nas alas; illa Ezechielis, quaternas; carebant enim duabus, quibus priora vultum legebant; pergebam enim ad ludium, puta ad excidium Iliero>olymæ: ergo oculos apertos habere debebant, utho Mem cernerent et ferirent: hæc vere adorant et lamlarii Deum, unde ex r<erenlia t. inia majestatis iclani oculos; (piintum, hæc Joannis urant in ipso throno Dei, ul in ejuscir* cuiUi; illa Ezechielis habebant stiper caput firmamentum. quasi scabellum pedum Dei; sextum, hæc Joannis binas habuerunt manus; illa Ezechielis quatuor.

Requiem son in in in x.] Græce o-a id est, non habent, quasi dicat: Vidi* quod hæc animalia sinecessalione jugitur laudabant Deum, contenta mente ut voce clamando: Sanctus, sanctus, sanctus; quia hi angeli assidue toto corde et pre prædicanl el c*lebrant SS. Trinitatem. Idem faciunt quatuor Evangelista*, quos allegor, b ec quatuor animalia, puta hi quatuor angeli, repræsentant. Nam in cœlis per seipsos, in terris oer quatuor sua Evangelia non afini

quàm fidem, amorem, cultum et laudem SS. Trinitatis hominibus concinunt et opprædicant. Vide quod sil *otTicum* . quæ occupatio angelorum ? quid *jugiter* faciant? non aliud sane quam laudare Deum. Hoc Ecclesia imitatur in perenni psalmodia, dicilque cum Psalle : /n *conspcelu angelorum psallam tibi* ; hoc faciunt pii et sancti, qui *semper* corde et ore canunt : *Benedicam Dominam in omni tempore* ; quorum vita est continua Dei laus. Hi sunt angeli terrestres : Dei enim laus est juge et otiosum angelorum negotium , ac negotiosum otium.

Angelici ergo ordinis sunt, qui semper Inudant Deum. Sunt in Ecclesia pœnitentes , sunt qui vacant operibus misericordiae , sunt qui docent . sunt qui regunt ; sed in summo gradu positi sunt⁹ qui assidue tam in adversis, quàm prosperis , laudant Deum. Quinimo angeli id ipsum nos docuerunt, scilicet psallere, canere: Sanctus, sanctus, sanctus, vel, quod quasi idem est, canere: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancio*. Summa enim SS. Trinitatis gloria , est summa ejusdem sanctitas. Nam , uti narrat Socrates libr. 6. cap. 36. cum Conslanlinopoli Ariani odas suæ bårreseos canerent , dicentes: *Ubi sunt. qui tria unam dicunt esse potentiam* ? S. Joannes Chrysosl. instituit, ut Oithodoxi ex adi ri so canerent trisagion et homotision . idque alternatili!, uli in choro fit. Subdit deinde Socrates : *Dicendum autem cl hoc, unde consuetudo responsoriorum hymnorum in Ecclesia initium cepit. Ignatius Antiochia: Syrite Icilius ab Apostolo Petro Episcopus , una cum Apostolis aliquando conversatus, visionem angelorum per responsorios hymnos S. Triadem laudantium vidit, et nodum visionis Antiochena! Ecclesiae tradidit ; unde et ad omnes Ecclesias ista traditio manavit. Et hac (St ratio hymnorum responsoriorum, id est eorum qui alterne canuntur per antiphonas, uti fit in choro. S. Ignatius et go est auctor psalmodiæ alternar, sive chori. Háque sicut angeli in cœlis, ita fideles et Sancti in hac vita , quasi angeli terrestres, jugiter canunt : Gloria Patri, et Filio , et Spiritui sancto, sive Ier Sanctus; canunt, inquam , loto corde, ore et opere, lolu affectu et spii itu ; quasi dicant ;*

Si milii lini linguæ centum, dntornque centum ;

imo si solus haberem omnium hominum et angelorum ora et linguas ; si cor haberem tam amplum et vastum , ul caperet corda omnium animalium, et omnium creaturarum ; illud et illa tota , quot quantaque essent in SS. Trinitatis doxologiam expromerem et effunderem ; quia omnis hæc laus pro ejus dignitate et merito exilis esset , et nullius pretii. Qui ergo vult æmulari et inchoare angelorum vitam , officium et felicitatem , terrena transcendat, omnia tam felicia quàm infelicia nihili æstimet , in coelis conversetur , ibique cum sanctis angelis perpelim celebret et glorificet Deum et SS. Trinitatem , dicalqucum S. Paulo Horn. 11. *O altitudo divitiarum sapientia: et selenite Dei , quum incomprehensibilia sunt judicia ejus , et investigabiles vice ejus ! Quoniam ex ipso , et per ipsum , et in ipso sunt omnia : ipsi gloria in saccaia. Amen.* Noster P. Nicolaus Serarius piam et eruditam doxologiæ hujus, *Gloria Patri , et Filio , et Spiritui sancio* , explicationem edidit , qua simul praxim docci eandem per modum rosarii recitandi et iterandi ; ut, sicut in ro-

sario Beata? Virginis recitamus quinquapies *Ave Maria* , et quinquies *Puter noster* ; in rosario SS. Trinitatis recitemus quinquagies *Gloria Patri, et Filio , et Spiritui sancto* ; et quinquies *Paternoster* ⁹ ul ita continenter eandem glorificamus.

Rursum S. Rasilius explicans Psalm. 33. v. 1. *Semper laus ejus in ore meo* , quæril quomodo semper, etiam in somno, cibo, opere possimus laudare Deum? ac respondet dupliciter : Primo : *Cogitatio* , inquit, *quæ de Deo semel impressu est , et vetat sigillo obsignata in precipua aniinte parte, nimirum in mente, potest laus Dei recteanpcllarisimper in anima existais* ; secundo, si faciat cuncta ad Dei gloriam , ita ul facta dictaque ipsius omnia , omnisque spiritualis operatio vim laudis habeant. Sive enim bibat justus, sive edat, sive quid aliud agat, omnia ad Dei gloriam facit. Talis etiam cum dormit, corvigJat . juxta verbum dicentis in Canlic. *Ego donnio , et cor meum vigilat. Quasi enim tenor quidam soni semel editi , ac diutius auribus insonantis , sunt illa qutv per somnum recurrunt imagines , concepta: interdica cogitationis.*

Sanctus , sanctus , SANCTUS.] Alludit S. Joannes ad Scraphinos Isaiaë ; hisce enim quoad alas et voces . similia erant hæc quatuor animalia , sicuti quoad quaternas facies similes erant Cherubinis Ezccblelis. Videtur enim Joannes utramque visionem, scilicet tam Ezccclielis , quam Isaiaë connccclere, et sua hac una complecti.

Nola primo : Pro *Sanctus, sanctus , sanctus*, hebr. Isaiaë G. 3. est U'Ttp U'Tîp cados , cados, cados, quod significat id <quod ob suam puritatem à rebus immundis et profanis, imo à cu leris , puta à creatis omnibus , separatum et sanctum , ideoqtie summe venerandum et adorandum est ; radix enim UHp cadas significat separaro, ac esse separatum , sanctum ac sacrum.

Hinc Græcum cyicç, id est sanctus , ait Orígenes , et ex co Reda , dicitur (jnasi a, id esi sine , yr., id est terra. Verum sic dicendum esset *aym* spiritu leni, non *a/ts,-* aspirate. Potius ergo «ywi, idem est quod «Çcðç, id est colendum et venerandum , puta numen aut numinis particeps*.

Latinum *sanctus* deducitur a sancire, mesi sanguine vicliinæ filmare, uli eodem veteres firmabant sua pacta et foedera : quia vero ita sancte et religiose inita ac confirmata violare nefas erat, hinc sanctum idem est quod integrum . incorruptum, intemeratum et inviolabile.

Sanctus ergo Deus Pater, sanctus Deus Filius, sanctus Deus Spiritus sanctus. Hinc trisagium hoc quotidie in sacrificio usurpat et celebrai Ecclesia. Vido dicta Isaiaë cap. 6. 3.

Porro in hoc Irisagio mysterium Sanctissimæ Trinitatis repræsentari docent S. Rasilius, Epiphanius. et alii quos citat et sequitur Leo (asinus Isaiaë G. Item Damascenus, Felix Papa , Concilium Chalcedonense et Constanlinopolilatum secundum , quod fuit generale quintum , hac dure celebratum contra Petrum Guapheum, qui irisagio addebat : *Qui crucifixus es pro nobis, miscicre nobis.* Pro Trinitate enim volebat inducere' qualernilalcem : portabat enim duos Filios, unum immortalem et alterum mortalem et crucifixum.

Trionhthalmos cum onyche nascitur . Ires hominis simul oculos exprimens, ait Plinius

lib. 37. cap. 11. Triophthalmos tres oculos habens commixtos, et una luce fulgentes, symbolum est Sanctissimæ Trinitalis, quam sanctus Nazianzenus in Odis, vocat id est, lux una triplici face (quasi oculo) coilucens.

Kota sanctitas est ipsa justitia, rectitudo et perfectio mentis; hæc autem consistit in conformitate voluntatis et actionis cum lege æterna, quæ est in mente Dei: ex adverso peccatum, quod directe contrarium est sanctitati, non est aliud quam difformitas et prævaricatio legis æternæ. Sicut enim perfectio naturalis rerum consistit in eo, quod res qualibet sit conum usa suæ regulæ, puta idea, juxta quam est facta: ita perfectio inoris consistit in commensioie et adæquatione voluntatis cum lege æterna juxta quam oportet operari. Sicut enim idea in nitule. Dei est mensura perfectionis naturalis cuiusque rei creata; ita lex æterna in mente Dei, est mensura perfectionis moralis et sanctitatis naturæ rationalis in omnibus operibus bonis. Is enim perfectus est et sanctus, cujus vohtiones et actiones plane conveniunt cum lege æterna. Quocirca cum voluntas divina idem sit cum mente divina et lege æterna, sequitur quod ipsa essentialiter sit sanctitas increata et infinita, adeo ut sanctitas creaturarum, puta angelorum et hominum omnium, ad divinam comparata, sit instar nihili, et veluti impuritas quædam: sicut entitas, potentia, sapientia, dominium creaturarum comparatum cum entitate, potentia, sapientia, dominio Dei, est tantum umbra entitalis, potentia, sapientia, domini. Endo Christus Mattii. 19. *Quid ine interrogas de bono? unus est bonus Deus.* Et in doxologia Missio: *Tu solus sanctus, tu solus Dominus.*

Hinc secundo, sanctitas est ipsa innocentia et puritas ab omni labe, inquit S. Dionys. c. 12. *Divin, nom.* et Apostolus 1. Cor. 7. ait virginem esse sanciam, id est castam puramque corporo et spitu: sicut enim labe et macula moralis consistit in difloimitate actionis à lege æterna: ita moralis pulchritudo, puritas et sanctitas consistit in conformitate actionum cum lege æternæ. Quocirca Deus est sanctus, quia est purissimus spiritus. Hinc angeli, quia hanc puritatem præcæteris participant, sunt sanctissimi: homines quoque quo magis à contactu, adhæsione et amore rerum terrenarum, nupote faeculentarum, sordidarum et vilissimarum, mentem avocant, eamque ad Deum et divinam attollunt et traducunt, ut çtinl fiuntque sanctiores. Sanctitas enim consistit in contactu et amore rerum divinarum, nupote spiitualium, et purissimarum, puta in conjunctione cum Deo. Hæc etiam facit homines spirituales, coelestes, angelicos et divinos.

Hinc tertio, sanctitas est ipsa mentis integritas, ipsa virtus, præsertim charitas, ipsa gratia, ipsa gloria, fkvic enim omnia commensa sunt legi æternæ. Hac de causa Psalm. 16. dicitur *Deus justus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis*: quia in omnibus insignem aliquam virtutem ostendit, nimirum vel misericordiam et beneficentiam, vel justitiam et scelerum vindiciam. Sic Deus in opere incarnationis et redemptionis hominum ostendit se sanctissimum, id est summe misericordem et beneficum: nupote qui quasi oblitus tot offensus et injuriarum hominum, ad eum sancit-

ileandos sibique reconciliandos miserit Filium suum in carnem, imo in morte crucis, quod maxime spectant hi Scrap bini Isaïæ et Joannis. Hoc est quod ait Psalles: *Confessio et pulchritudo in conspectu ejus, sanctimonia et magnificentia in sanctificatione ejus*, Psalmus 95. 6. Et Moses Exodi 15. 11. *Quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atque taudabilis, faciens mirabilia?* Jam quia charitas et amor divinus est sanctitas; hinc, sicut duplex est amor divinus, nimirum essentialis, communis tribus personis, et nollionalis, proprius singulis; ita duplex est et sanctitas. Nam Pater et Filius immenso amore se invicem amanter, producant amorem nollionalm, cumque sanctissimum, qui proinde nuncupatur Spiritus sanctus; quia Pateret Filius, ejus productores et spirales, sanctissimi sunt, et per castissimum ac sanctissimum amorem cum deum producant et spirant.

Hinc sanctitati divinæ et immensa, quasi numini sacralissimo, summam debemus reverentiam, cultum et latram per sacrificia, preces, oblationes, vota, etc., summam item gratitudinem, amorum et obsequium, quod nos peccatores peccato liberarii, et suæ sanctitatis per Christum participes effecerit, insuper summam imitationem: vult enim Deus nos imitari ejus, non omnipotentiam, omniscientiam, magnificentiam, etc., sed bonitatem et sanctitatem. Hoc enim nos facit justos, sanctos, gratos Deo, imo filios et hæredes Dei. Hinc sanctus ipse Levit. 11. *Sancti critis, quoniam ego sanctus sum.* Et Christus Mutili. 5. 8. *Estote ergo perfecti, sicut et Pater vester ecclesiis perfectus est.* Et Apostolus Heb. 12. 15. *Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Quare licet mundus sit veluti templum quoddam divinitatis ipsius præsentia sancilicalum, ut ipsam ubique præsentem, omnia creantem, sustentantem, providentem, exorantem spectemus, ubique veneremur, laudemus et celebremus, semperque in ejus præsentia veluti in sacro quodam templo nos versari cogitemus; tamen proprie et poliori ratione templum Dei est anima sancta, juxta illud Apostoli: *Pos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus; quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo inter eos, et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus*, 2. Corinti. 6. 16.

Quocirca sæpe in fundum animæ recipere nos debemus, ibique Deum per gratiam præsentem et inhabitantem, seposita omni alia cogitatione et cura, pro modulo nostro sancte colere et venerari. Sanctitas enim animæ est fides, spes, charitas, religio, oratio, patientia in adversis, continentia, cæleræque virtutes. Ende S. Gregorius lib. 11. in cap. 16. lib. 1. 1. *Sanctificatio, autem, corporis pudicitia est, sanctificatio mentis charitas et humilitas.* Huc nos invitat et excitat aurea seilicet S. Basili! homil. de Spiritu sancio: *Deus, inquit, est quisque Sanctorum. Didum enim illis d. Deo est: Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes, et Deus deorum (utique sanctorum locutus est, et videbitur Deus Deorum [videlicet sanctorum] in Sion. Nocete est autem divinum esse spiritum, et ex Deo esse, qui diis divinitatis est causa.* Et S. Bernardus upisl. 23. ad Alionen): *Deus, ait, cum sit mirabilis in maiestate sua, diam in Sanctis suis gloriosus apparere dignatur, ne solus habeat gloriam.* Idem serm. 25. inter parvos: *Tria, ait, sunt quot*

faciunt hominem sanctum : victus sobrius, actus justus, sensus pius, etc. Tria sunt qua mortem Sanctorum faciunt pretiosam : quies à labore, gaudium de novitate, securitas de teleritate. Denique ad hoc venit Sanctus sanctorum Christus Dominus in mundum, ut *serviamus illi in sanctitate et Justitia coram ipso, omnibus diebus nostris*, Lucx 1. 75. Nostrum ergo est sancta vita sanctificare sanctitatem divinam, omnesque ad eandem sanctitatem exhortari et traducere, itaque sanctissimum Dei nomen, et gloriam apud omnes toto orbo propagare et celebrare, illæ est vera et consummata sanctitas*

Symbolice, trisagion non solini) continet mysterium SS. Trinitatis, sed totum Apostolorum Symbolum, totamque Evangelicam doctrinam. Cum enim Seraphim Patri aeterno acclamant. *Sanctus*, significant sanctitatem Patris ostendi in mundi creatione; cum. *Sanctus*, acclamant Filio, significant ejus sanctitatem in mundi redemptione; cum, *Sanctus*, acclamant Spiritui sancto, significant eum esse sanctificatorem et beatificatorem Ecclesiæ, quia in hisce tribus, creationis, redemptionis et sanctificationis operibus (ad quæ referuntur duodecim articuli Symboli, totumque Evangelium) apparet trina sanctitas trium personarum; atque quia in his apparet omnipotentia Dei, ejusque universale dominium, bino additur ab animalibus : *Dominus Deus omnipotens*, ita Alcazar. In Laurelano et Hispan, exemplaribus «710s, id est sanctus, novies repetitur, forte ut significetur cuilibet trium personarum acclamari ter *sanctus* : nam quaelibet est ter sancta, id est sanctissima, uti et *terque* qualerque beata, id est beatissima, ut significetur to *sanctus* Sanctissimæ Trinitati acclamari ft novem, id est ab omnibus Angelorum choris. Sed vera lectio est ut lanium legatur 1er *sanctus*, ul legitur Isaia 6.

QUI ERAT, ET QUI EST, ET QUI VENTURUS EST. J Vide dicta c. 1. ft. hic tamen mutatur nonnihil ordo; nam c. 1. prxponit to *qui est* : ait enim : *Qui est, qui erat, et qui venturus est*. Causam transpositionis dat Alcazar: Cap. 1. inquit, hoc nomine trino notatur Dei providentia circa Ecclesiam, q. d. Jam revera est redemptor, qui olim erat promissor et figurator, et tandem venturus est ut opus suum plene perficiat. Hic autem agitur de mysterio et doxologia SS. Trinitatis: unde oportuit exordiri à tw *qui erat, qui est* Paler; hic enim esi antiquus dierum, qui erat ante mundum, et ante omnia sæcula. Birsus ordo illorum trium operum, quæ Iribus personis attribuuntur, hlcOst, creatio, redemptio et perfecta sanctificatio. *Qui erat*, refertur ad creationem; *qui est*, ad redemptionem; et *qui venturus est*, ad Ecclesiæ sanctificationem, vel potius bealificationem et glorificationem, uti dixi c. 1.

9. Et CUM DARENT ILLA ANIMALIA GLORIAM ET HONOREM, et benedictionem,] riamando: *Sanctus, sanctus et sanctus*; hæc ergo tria, *gloria, honor et benedictio*, idem sunt quod trisagion, Jivu *lar sanctus*. Hoc enim Sanctissima* Trinitati ingeminando, cariidem summe glorificabant, honorabant et benedicebant, hoc est laudabant et celebrabant.

Viventi in sæcula sæculorum.] q. d. Qui non tantum in seso vivit, sed desi ipsa vita increata elæterna. ac causa vitæ omnium Angelorum, hominum et animalium, vitæ, inquam, tum natu-

ralis, inni supcernaluralls per gratiam, tum glorioso) et bealæ. Hoc est quod dicitur Joan. 1. ft, *In ipso vita erat, et vita erat lux hominum*. El Psal. 35. 10. *dpudteest fons vitar*,

10. Procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, it adobabanr.] Alcazar per adorationem accipit sacrificium Mi>s;u. Nam 2ft seniores, inquit, sunt sacerdotes Ecclesia), qui per mare vitreum, id est per penitentino), se parant ad hoc sacrificium, qtiud pr.Tsianlissimam pei adorationem, et SS. Trinitatis glorificationem contimi, ob lictimam pretiosissimam el Deo gratissimam quæ ei offeriur, scilicet ipse unigenitus ejus lilus; unde in Canone vocatur *sacrificium laudis*. Ille sensus mysticus est, non litteralis. Nam ad litteram loquitur de primariis Sanctis ulriusque testamenti, qui jam beati in cœlo vident, adorant et celebrant Deum, iresque divinas personas.

Nota hic triplicem reverentia gestum, qti miram seniorum humilitatem et venerationem denotat; nam primo, procidunt et projiciunt faciem suam in terram quasi humum osculaturi; secundo, adorant; tertio, mittunt coronas aule Deum. Primum significat alacrem festinationem et profundam reverentiam; secundum, juslqin et Deo debitum latriæ cultum; tertium, integram animi verilqlein, sinceritatem et gralitudinem, dum suas coronas omnemque dignitatem exuunt, et quasi à se abdicant, alque Deo, quasi vero carum Domino, resignant et red? dnnt.

Mittebant (Syrus, *projiciebant*; Arabicus, *dimittebant, relinquebant*,) coronas suas ante thronum) tanquam rcynum suum quod in cœln adepti sunt, victorias, triumphos et coronas suas Deo acceptas ferentes: sicut Iloiuani triumphatores conscendebant Capitolium, et post triumphum coronas triumphales dicabant Jovi Capitolino, quasi earum auctoritati, teste Alexandro ab Alex. 1. 6. Genial, c. 6. Ita ftupert. hid. ft. sub finem : *Considerantes, inquit, quod non suis meritis, sed gratia* prtevenientis et subsequentis misericordia, coronas assecuti sunt, dc. non ipsi suam dignitatem parvi faciunt, cl totum quod meruerunt, cum humili reverentia illi attribuunt? Mittunt ergo ante thronum coronas suas, id est, quidquid virtutis, quidquid habent dignitatis, Deo cum gratiarum actione offerunt*. Sic Poir tifex in sua tiara insculptum gestabat, *sanctum Domino*, quasi diceret: Omnis mea sacerdotalis dignitas, omnis mea pontificalis consecratio et sanctitas, à Deo mihi olnenil; mule publice et jugiter profiteor hanc meam sanctitatem pontificiam non esse meam, sed Dei, imo mead hoc consecratum esse pontificem, ut jugiter Dei sanctitatem quam in se habet, cl mihi, au per me aliis communicat, piædicem et celebrem. Discant ab hisce 2ft simioribus, (pii reges sunt in cœlis, reges et principes terreni suas opes, sceptrum et regna Duo accepta referre <q offerre, ut iis ad Dei voluntatem, obsequium et cultum utantur : sic felices erunt ul longevi, inio œlerni, uti eis Deus promittit Deui. 17. Ift. Sapient. 6. 22. Quocirca *antiquitus*, inauil Plinius lib. 16. c. ft. *nulla corona nisi Deo dabatur*. Ol) id *Homerus calo tantum eas, et predio univirso Iribuit* : *viritimverò ne in et rtaminibus quideqi ulli*. Alcibiades apud Platonem dial. 3. postcpiam Socrati coronam obtulit, ait se diis coiona^, et omnia quaecumque dari solent, dedicaturum,

si viderit Blum diem, quo ilia liant, quæà So-
crate dicta sunt. Hinc Teriiill. lib. do Corona
unlit, docet Christianos non deberouli coronis,
quia ils usi Mini *quus suculum deos credidit*» Co-
rona enim primo, symbolum est per (celioni* et
complementi. Deus autrui soliis «*sl perfrctissi-
mns, rerumqtie omnium coronis el compio
nirnluni. Secundo, victoria: ri triumphi; tertio,
(el icilalis; quarto, ĩmperii el regni; quinio,
majestatis cl gloriæ, quæ originaliter cl piene
soli Deo competunt, et ab co per rivulos deri-
vantur el communicamur errami is, pra sci lini
Sanctis, ĩla coronas binas ad sanctam Cœciliam
cl S. Valerianum ex liliis cl rosis contextis, c
cœlo detulit angelus, quasi v irginitalis cl mar-
tyrii laureas, ac indices Christi, *cujas in rosis
sanguis florescit, cl cujus in liliis corpus albescit*»
dicens : *Istas coronas immaculato cordeel inundo
corporc custodite, quia de Paradiso Dei tas ad vos
attuli.* Ilia habent acia S. Cecilia-, cl cx iis sano
tus Allhclmus de Virghi.e. 23. *Certent nunc sin-
guli, accipiant coronas, vel de opere candidas,
vel dc passione purpureus,* ail sanctus Cyprianus,
Epist. O

Porro alludit hic S. Joannes ad /i. Esdræ 2.
v. 46. ubi Esdras vidit juvenem pulcherrimum,
scilicet Filium Dei, capitibus Sanctorum impo-
nere coronas, dc qua eleganti visione plura di-
cam cap. 7. 13.

Ha ad litteram merita sua, eorumque coronas
Deo obtulerunt et resignarunt omnes Sancti.
Isaías c. 26. 12. *Domine, inquit, dabis pacem no*
bis : omnia enim opera nostra operatus es nobis.*
Jeremías c. 17. v. 14. *Salvum me fac, cl salvus
ero ; quoniam laus mea tu es. Et ego non sum tur*
batas te pastorem sequens: el diem hominis non
desideravi, tu scis.* Hegius Propheta Psal. 15. 6.
*Dominus per hareditatis mece el calicis mei, ta es
qui restitues lurrreditatcmmcam mihi.* El Psal. 113.
9. *Aon nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo
da gloriam.* El Psal. 61. 8. *In Deo salutare meum
(salus mea), ct gloria mea : Deus auxilii mei, a
spes mea in Deo est.* El Psal. 3. 3. *Tu autem, Do*
mine, susceptor metises, gloria mea, et exaltans
caput meum.* Porro ejus lilius . cl in regno suc-
cessor Salomon. 1. Paralip. 29. 11. *Tua, inquit,
est, Domine, magnificentia, el potentia, ct gloria,
atque victoria, el libi laus ; cuncta enim quæ in
calo sunt ct in terra, tua sunt : tuum, Domine, reg-
num, ct (u es super omnes principes. Tua divitias
(t tua est gloria, tu dominaris omnium : in mana
tua virtus ct potentia : in manu tua magnitudo ct
imperium omnium.* Daniel, c. 9.7. *Tibi, Domine,
justitia, nobis autem confusio /aciei : libi miseri-
cordia d propitiatio.*

Sio cl B. Virgo : *Magnificat, inquit, anima mea
Dominum ; quiafecit mihi magna quipotens csl, ct
sanctum nomen ejus.* Et Judith occiso Holopherno
cap. 16. 3. *Dominus conten ns bella ; Dominus no*
men csl illi.* Et Moses cum llebræis transito mari
Hubro, et demerso Pharaone Exodi 15. v. 1.
*Cantemus Domino; gloriose enim magnificatas
est : equum cl ascensorem projecit in mare. Forti-
(udo mea et laus mea Dominus, ct factus csl mihi
in salutfin, etc.*

El S. Petrus epist. 1. C. 1. 3. *Benedictus Deus,
Il Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secun-
dum misericordiam suam magnam regeneravit nos
in span vivum, per resurrectionem Jesu Christi ex
mortuis, in ha rrdilatcm incorruptibilem, cl inconta-
minatam, a immarcescibilem, conservatam in*

cælis in vobis. El S. Jacobuâ c. 1. 17. *Omne datum
optimum, el omne donum perfectum, de sursum
est, descendens a Patre luminum.* Et S. Panlut
Ephes. 1. 3. *Benedictus Deus et Pater Damini nos-
tri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedic-
tione spiritali in t alesiibus m Christo, sicut etrgit
nos in ipso ante mundi constitutionem, ut tss^miu
sancti el immaculati in conspectu ejus in charilate.
Qui pritdcsfinavit nos in adoptionem fdiutum per
Jcsum Christum m ipsum, secanditm propositum
voluntatis suce. in laudem gloriæ gratia* ime, (h
qua gratificavit nos in dilecto filio suo.* El 2. Co-
rinth. 4.7. *Habemus thesaurum lsturn invasi^fidenti-
bus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis.*

ita S. Agnes in Dammi* convínola . coronam
virginitatis cl Mari)ni Deo resignavit, dicens :
*OmnipoUns, adorande, colende . tremende Pater
Domini nostri Jesu Christi, benedico te ; quia /xi
Filiam tuum unigenitum evasi manus ht/minarn
impiorum, ct spurcitias diaboli impolluto calle
transivi. Benedico (e, Pater prædicande, qui etiaiv,
interflamas intrepidam ine ad te venire permit^
lis. Ecce jam quod crtdidi video ; quod speravi^
jam (eneo : quod concupivi, complector. Te confi-
cor labiis el corde, te tolis visceribus concupisco
Ecce ad te venio, vivum et verum Deum.* Ha refert
S« Ambros. lib. 4. epist. 34.

Ilia B. Agatha cum abscissioncm mammillæ,
carcerem, ignem, cic. vicisset, jam agriis ani-
mam expansis in cœlum manibus : *Domine, ait,
Jesu Christe, magister bone, gratias tibi ago, quit
me fecisti vincere tormenta carnificum : jube me,
Domine, ad te quem incffabiliter sitio. et ad tuani
immarcescibilem gloriam feliciter pen entre.* Nam,
ul ail S. Augustinus, quid sunl aliud nostra opri a
bona, nisi Dei dona ? Cum ergo Deus nostra
bona ; quid nisi sua dona coronat? HæCest ve-
ritos, per quam fugatur gloriæ vanitas. Sancti
enim, dum vident in se quid boni, vident pariter
id esse à Deo, non A scipsis : unde non super-
biunt, sed magis sub Deu se humiliant. Dica-
mus ergo jugiter cum Psalte Psalm. 102. *B nt-
dic, anima mea, Domino, ct omnia qtur intra me
sunt nomini sancto ejus. Benedic, anima mea. Do*
mino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus.
Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui
sanat omnes infirmitates tuas. Qm redimit de in-
teritu vitam luam, qui coronat le in misericordia
el miserationibus.* I InS. August. *Gaudeamus, oh,
quia nos vicimus. Qui in nobis victi sumus, initio
(Deo) vicimus. Ergo coronat le, quia dona sua
coronat, non merita tua.* Ilæc est vera sapientia,
si norisquid sis cx te, quid ex Deo, quid in («
sit Uium, quid Dei. Ex te es abyssus niliuh, igno-
rantiaet peccati. Ex Deocs homo, sapiens, sauc-
ius, ele. Hæc ergo da Deo, illa libi. Quòclarius
hoc perspexeris, cl plenius effeceris, eò sapien-
liorel sancitor, æque ac humilior evades.

11. Dict xn s: Diows es, Domine Deus noster,
vccirnu: gloriavi, t.r uo.xoiuu, rr virtitevi.
Sicul quatuor animalia trisagion cecinerunt
Deo, ila ad eorum imitationem • idem hic ca-
nunt 24 seniores (unde Græca quædam exempla-
ria hic addunt, *quia sanctus es*). Nam *virtus* hic
idem e>l quod benedictio el laus virtutis, pet
inetonymiam. Sicut cap. 5. 12. dicitur : *Dignus
est Jgnus aeeipert virtutem ct divinitatem*, id esi
laudem el doxologiam suævirlulis cl divinitatis.
Pro *virtutem* græce esi, id csl fortitudi-
nem, q. d. Dignus es, Domine, qui ex ore nos-
tro. el omnium hominum cl Angelorum acci-

pias confessionem et laudem tuæ immensæ potentiae et *foiimdinis*. quâ omnia creasti, quaque no» *aliosipie fideles nobis subditos*, victores eff< *cisti* : *dignus* es ul bac tua virius et robur *ab omnibus* laudetur et celebretur. Græca plurcs Dei titulos continent. Habet enim :

II, o WfW **< SIOi K/iC-y 0 cr/iCf, id CSI, digIIUS »S, DO-
mine ac Deus noster sancte, accipere, etc.

Oris faopter (per) voluntatem tiam erant.] *Erant*, id est fuerunt, exiiterunt, suam essentiam et exlstantiam acceperunt, dum, ut sequitur, ex nihilo facta ri *creata svxt* ;] ?o enim *et* est exegelicum. explicalque v0 *erant*, quasi dicat, *erant et*, id est, *creata sunt*.

Alii : *Erunt*, inquiunt, id est, conservata sunt el conservantur, quasi oh duplex beneficium, scilicet creationis el conservationis, gralias agunt Deo ; sequitur enim : *El enata sunt*.

Secundo complures pro r,ca>, id esi *erant*, legum «©<, id csIsmil; quæ lectio facillima et planissima esi. lia legit et Valabl. Erasmus et multi alii.

Tertio, Ansbertus : *Erant*, inquit, crealuræ ante creationem in æternis mentis dix ime ideis, in atomo Dei decreto, quo ab omni ævo decrexerat, ut in tempore à se crearentur. L'nde hujus decreti excculionvm subdit dicens : *Et creata sunt*.

Quarto, Alcazar to *erant*, reteri ad esse naturo? t0 vet i) *et creata sunt* adessegreatiæ, per quam natura per peccatum perdila, quasi de novo ci cala el instaurala esi. q. d. Deo debent homines non lanium esse natura?, quod crealuræ omnes per productionem antiquam in Genesi acceperunt ; sed etiam novum esse gratia», quod illis impertitum esi cum facti sunt novæ crealuræ, ut ait S. Paulus el divina? consones naluræ, ut ait S. Petrus. Vcrùm sic potius dixis'set, recreala, aut nove, vel rursum creala sum, non autem absolute, *creata sunt* : hoc enim significai opus prima? creationis, qua res omnes ex nihilo Deo produxit el condidil. Porro sub hac quasi radice, hi seniores intelligunl simul opus recreationis, sive redemptionis, gratta? et salutis. Ideo enim milium suas coronas ante thronum, quasi sua merita et salutem Deo accepia ferentes, quasi dicant : Tu, Domine, es creator et ancior omnium rerum, omnium bonorum lain naturalium quàm supernaloralium: tibi ergo nostram gloriam debemus, libi nos lioslraque omnia offerimus et referimus, imo non nostra, sed tua tibi reddimus.

Denique notai Alcazar blc per omnia ad templum el vasa templi Salomonis alludi, nisi qttòd arca, ulpole Mosaica, versa sii in arcum coeles-

tem, puta iridein pulcherrimam Christi ; et pro mensa panum propositionis sil liber signants, quem in manu habebat sedens in throno ; pro altat i thymiamatis sint phialæ aureæ plena» odoramentorum, cap. 5.8. pro allati holocaustorum sii 26 seniorum adoratio, id est sacrificium Missa?.

Illaque in veteri Testamento illustria erant novem hæc: Primo, thronus Dei ; secundo, arca testamenti ; tertio, dignitas principimi sacerdotum ab Aarone prognatorum ; quarto, doctrina legis dix ime quæ ibi prædicabatur ; quinto, candelabrum aureum cum septem lucernis ; sexto, mensa panum propositionis ; septimo, mare æneum ; octavo, Cherubini ingentes quos fecilSalomon ; nono, sacrificia quæ Deo offerebantur. Hisce totidem magis illustria, el ex ivquo respondentia eodem ordine successerunt innovo Testamento, quæ Joannes blc recenset. Nam primo, thronus Dei hic sunt Cherubini cl propiliatorium, non corporale et velus, sed spirituale et novum, puta Christus, ejusque fideles Christiani; secundo, pro arca fædetis apparuit arcus cœlestis ex smaragdo ; tertio, pro 26 principibus sacerdotum siirroganlur hic 26 seniores ; quarto pro legis doctrina tonitrua ul fulgura exaudiuntur; quinio, septem candelabri lucernis substituuntur septem cœlesles lampades ; sexto, pro mensa panum propositionis proponitur liber signatus mirabilis in manu Altissimi; septimo, pro mari æneo vili eum mare oculis subjicitur; octavo, pro Cherubinis Salomonis qtialubr animalia admiranda, el valde mystica adstanl Deo ; nono, pro priscis victimis et nentis surrogarne incruentum Missæ sa-it ilieium.

Hæc apposita sunt, sed mystica, non litteralia, uti vult Alcazar. Adde non salis congrue arcam in arcum, mensam in librum transformari: licet enim grammaticæ, sive quoad grammata et litteras vox, arca, facile in vocem, arcus, transeat et commutetur, non tamen res ipsa: alia est enim arcæ, alia arcus præserlim iridis forma et iigin a. Ita videmus subinde viros doctos, dum minutius et studiosius alhtsiunculas et elegantias quasdam, vel grammaticales, vel historicas conseciantur, à solido cl vero sanctæ Scriptura? sensu aberrare. Cælera salis congrue sibi invicem respondent: verùm ad litteram accipienda sunt de templo non terreno, Id est Ecclesia, sed cœlesli. Templum enim Salomonis sicut allegorico Ecclesiam militanlem, ita anagogice significavit el repræsentavit cœlum, sive Ecclesiam triumphantem ; de qua ad littu am hic agit S. Joannes.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sanctus Joannes videt librum in manu Dei signatum sigillis septem, scriptum INTUS ET FORIS, QUEM NEMO IN COELO VEL IN TERRA APERIRE POTERAT; SED V. 7. SOLUS Agnus occisus eum aperit : quocirca quatuor animalia , et 24. seniores, omnes- Qir. coelites tam Deum , quam Agnum celebrant et glorificant .

^st vidi in dextera sedentia supra thronum , librum scriptum intus ct ^^foris, signatum sigillis septem. 2. Vidi Angelum fortem praedicantem OCC : Qu's csl dignus aperte librum, el solvere signacula Mj'cjus? 3. Et nemo poterat , neque in coelo, neque in Ierra , neque jWsubtus lei rain , aperire librum, neque respicere illum. 4. Et ego ^flebam mullum , quoniam nemo dignus inventus csl aperire librum, nec ^videre cum. 5. El unus de senioribus dixit mihi : Ne fleveris , ecce vi- cit Ico de Tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus. 6. Et vidi : cl ecce in medio throni cl quatuor animalium , cl in medio seniorum , agnum stan- tem tanquam occisum , habentem cornua septem , ct oculos septem ; qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram. 7. Et venit, et accepit dc dextera sedentis in throno librum. 8. Et cum aperuisset librum , quatuor animalia, cl viginli quatuor seniores ceciderunt coram agno , habentes singuli citharas, cl phialas aureas plenas odoramentorum , quæ sunt orationes sanctorum. 9. El cantabant canticum novum, dicentes : Dignus es , Domine, accipere librum , cl aperire signacula ejus : quoniam occisus es, cl redemisti nos Deo in sanguine tuo cx omni tribu , cl lingua, ct populo , ct natione. 10. Et fecisti nos Deo nostro regnum , ct sacerdotes ; ct regnabimus super terram. 11. El vidi ct audivi vocem angelorum mullorum in circuita linoni, cl animalium, ct seniorum ; ct erat numerus eorum millia müHum. 12. Dicentium voce magna : Dignus csl Agnus, qui occisus csl, accipere virtutem , ct divinitatem , ct sapien- tiam , cl fortitudinem , et honorem , ct gloriam , cl benedictionem. 13. El omnem creaturam , quæ in coelo est cl super terram , cl sub Ierra , cl quæ sunt in mari, et quæ in co ; omnes audivi dicentes : Sediti in throno, cl Agno , benedictio , ct honor, ct gloria, ct potestas in sæcula sæculorum. 14. El quatuor animalia dicebant : Amen. El viginli quatuor seniores ceciderunt in facies suas, cl adoraverunt viyentem in sæcula sæculorum.

1. Et vidi in dextera sedentis SUPRA TURONUM , LIBRUM SCRIPTUM INTUS I.T FORIS, SIGNATUM SIGIL- LIS SEPTI M.] Alludit ad Isake 29. 11. *Erit vobis visio sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras respondebit : Non possum ; signatus est enim.* El magis ad Ezecli. 2. 10. *Ecce manus missa ad me, in qua erat liber involutus, cl t.r- pandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris.* Unde patet librum hunc non fuisse simi- lem nostris, sed fuisse involutum instar mappæ geographice convolutæ, lili pictus hic llomæ visitur in templis: tales enim erant veterum libri, quos à convoluitione vocabant volumina : et tales pervetustos llrbiaeos Bibliorum libros vidi in Vaticana Bibliotheca. Veteres enim scri- bebant in membranis sive pellibus ; ab una, puta mundiori, pellis parte ; eam deinde convolve- bant , colligabant el obsignabant, uti obsignan- tur testamenta. Aliquando tamen scribebant ab utraque parle membranæ, cl tum liber diceba- tur scriptus intus el foris, illesi, in interiori parle membranæ, el simul in exteriori: talis hic erat. Hinc palet Joannem non potuisse vi- dere librum hunc utrimque fuisse conscriptum,

nisi post ejus resignalioncm , revolutionem ct explicationem. Quod ergo dicit : *Scriptum intus et foris*, non jam, sed postea aperto el evoluto libro cognovit. Est ergo hic hysierologia : prius enim facium narratur, quod posterius contigit. Denique prius debuerunt resignari sigilla sep- tem funiculorum, quibus colligatus et obsig- natus erat liber, quàm liber posset aperiri, vi- deri ellcgi. Aliter Pineda lib. 5. de Rebus Saloni, c. 13. ubi signatum librum apud Isaiam c. 29. 11. el apud Daniele cap. 8. 20. H apud Joan- nem blc interpretatur, scriptum arcanis nolis cl characteribus, sìculi per nolas hicroglyphi- cas scribebant Ægyptiii, el tHiamnum scribunt Sinenses. Signatus ergo fuit hic liber septem sigillis, quasi septem characteribus, arcana quæ- dam mysteria continentibus, quæ c. 6. expo- nuntur. Veriin ul ex parle hoc verum sil, negari nequit quin hujus libri signa fueruot sigilla, quæ clauderent el obsignarem librum, ita ut li- ber legi non posset nisi sigillis apertis et rese* ratis. Hoc enim diserte hic cl c. 6. ail Joannes Quæres : Quisnam est hic liber signalus ? prt mo, Ticonius, Ambros. Ruperlus, Richard. A*v

drcas, Teda, Hayroo, Ansbcrlus, Anselmos, Jiabimet Hugo hir, nc Orígenes hom. 12. in Exodum, Cuseb. lib. S. Dcmunslr. cnp. 2. sauc- Uis Hieronymu in Isaia c. 22. et passim veteres censent hunc librum esso sacram Scripturam, sixe prophetias tam veleris quàm noxi Testamenti' de hac enim dicitur Douer. 33. 2 : *In dextera ejus ignea tcx.* Scripta esi *intus* quoad novum Testamentum ; *foris*, quoad vetus : huc ejiim fuit velamentum novi, nil Ansbcrlus el Beda, vel *faris*, quoad sensum litteralem, *intus*, quoad spiritualementum el mysticum, ait Rupertus. Sigilla septem significant eam plenam esse mysteriis arcanis et ol souris: septenarius enim sxrnololum esi multitudinis el unixcislatis. lia Primas, el Peda. Jam primum sigillum, ait Hugo, csl sententiarum S. Scupluræ profunditas, secundum sensuum multiplicitas, tertium figurarum varietas, quartum return ipsarum incomprelicnsibililas, quintum mysteriorum obscuritas, sextum tropologiarum suavitas, septimum infallibilis veritas, mixta cum rerum inei;dentia. Hunc librum signatum aperuit Cliristbs, cum abiens in cœlum Apostolis dedit inlelligeritiam Scripturarum. De hoc libro puldîre ait Unco de S. Victore ñi acial, de Arca Noe : *Sacra, inquit, Scriptlira Uber est ritte, cujus origo trienni essentia l incorporea, scriptura indelebilis, aspectus desiderabit, doctrina facilis, scientia dulcis, profunditas inscrutabilis, verba innumerabilia, d imum tantum verbum omnia.* Quamvis enim sim innumerabilia verba quoad sonum, tamen unicum tantum csl quoad sensum, seu potius consensum. Inum olim librum vidit Joannes scriptum intus el foris, cl audivit: *Quis est dignus aperire librum ?* t hi Rupei t. *Vnus, inquit, iste liber sancta Scriptura csl : quer idcirco dicitur, ct csl unus liber, quia uno spiritu esi conscripta, cl unus verbi Dei thesaurus cl sacrarium csl.* Hic sensus plus trquo generalis est. Tam enim Ezcchielis, Isaia* el aliis S. Scriptura* libris, quàm Apocalypsi el huic loco congruit.

Secundo, S. Hilar. Praefatione in Psalmos : Liber, ait, Incesi Christus, quia Christus esi hujus libri materia el argumentum. Sicul ergo Xenophon librum, quem de Cyio conscripsit, vocat Cyiipadiam ; sic etiam possumus libium hunc insciibere, de Chi isti an hia, sive principatu ; ul significemus ipsum agere de Christo, Sigilla septem, ait Hilarius, suniseptem prucipua Cintali mysteria, scilicet : primum, imainatiu ; secundum, nativitas ; tertium, passio ; quaitum, resurrectio ; quintum, ascensio in cœlos ; h u tum, missio Spiritus sancti ; septimum, secundus ejus adventus ad judicium. Et 11.1 cinis Damiao. Serm. de S. Luca l vangelista : Sepie m, ait, sigilla libri signati *sunl stplan Smramenta. qmbus totus qrd> Dominice? dispon arenis impletur, videlicet Incarnatio Domini, natu itas, passui, resurrectio, ad catos ascensio, diinde jud;cjimi, yoslrcino regnum.* Hac. Christus solus apri it, quia solus perficit el adimplet. Vel, ut S. lei- Udidus Serm. i. de Pascha : Septem sigilla sunt septem mysteria, qua? celai imi (liristi deitatem el sapientiam. Primum esi, matris desponsatio nun Joseph ; ferruminili, infii mitas torporis Christi ; leilium, <iirumcjsin; i^ailum. fuga tn A.g\|tum: cjumlum, tentatio diaboli ; sexttim . Mandalum micis ; septimum, scpnlima. Eue Mgdla omnia ClirhU^ resurgens retohil

et patrefeciL Rursum Seraphínus i innantis per septem sigilla accipit septem secreta passionis Christi : primum est, summa impoteitlia in omnipotente ; secundum, summa perna in impassibili ; tertium, summa stultitia coram homi- ll |m\$ in Christo, qui est divina Sapientia ; quartum, summa paupertas in Deo divitiarum ; (luinlum, summa ignominia in summa majestate ; scMum, summa deuclicliu Dei in siimm/ cum eo unione ; septimum, sumina scvcrilae in Mimmo anime Patris erga l'ilium.

Verum hac explicatio, a que ac. prima, nimis universalis est, atque accommodatilia magis quàm genuina. Pari enim modo nonnulli librum ijunc signatum accommodant Euchaiisliæ. hi ea enim Agnus, id est ChrisH passio el mois representatur, ip^eqnc' Christus passus el occisus velatur, et Celatur septem sigillis ; ul de eo vere dici possil illud Isaia.* 4.'> : *Vere tu es Deus absconditus, Deus salvator.* Septem signanda quæ abscondunt Christum in Eucharistia, sunl odor, sapor, color, parvitas, levitas, rotunditas, gracilitas hosliæ, quæ umida sunl accidentia panis, non corporis Christi ; ita ul hic septem sensus, scllkel quatuor exteriores, visus, odoratus, gustus el tactus, cl lres interiores, scilicet sensus communis, phantasia el estimativa, (ni sensuum exierimum judicium sequuntur, fallantur, ct judicent esse panem. Rursum septein signacula sunl septeni maxima miracula, quæ faciunt hic Sacramentum esse arcanum arcanorum Dei : primum est traussubstantlatio, quod scilicet tota substantia panis ct vini conxertalurin substantiam corporis Christi ; secundum, quod accidentia panis remaneant et existant sine subjecto ; tertium, quod lota quantitas Christi sex pedum, parvo loco, puta hostia*circulo, rit< nins(ribatur ; quartum, quodd xi consceralionissub specie panis sit lanium corpus Christi ; per roncomitanliam xcro adsint sanguis, anima et deitas (liristi : pari modo sub specie vini ex vi consecrationis sit tantum sanguis Christi ; per concomitanliam vero sequantur el adsint corpus, anima el deitas (luisti ; quintum, quod idem cordus numero, idenique Christus adsit in omnibus altaribus simul per totum orbem, cum simul fit sacrificium Missa* ; sextum . quodd Christus sil totus in tota hostia, cl lotus in qualibet ejus parte, imo ct in quolibet ejus puncto ; septimum, quodd Christus se faciat cibum fidelium omnium, ita ul eos In se, non autem ipsi (Inibliim in se scipsos Irausmntenl. Rursum, <|uod Christus sit instar manna», quod gustanti (labat omnem saporis, qn< m quisque volebat, Miaxitatem : eamdem dat Christus, sed spiritualementum, non corpoialementum. Denique, quod virtute cui poi is eluisti gloriosi, quodd in Eucharistia nutnducamus, iesui genius ad vitam immortalis, uti ipse promisit. Joannis G. v. 51. \eruinae, omnia accommodatilia sunl, non germana ad scopum cl |roposilum hujus loci :)iun enim agitur Inc de çaeramento Eucharistia».

Tertio, Andreas Casar, hunc librum censet esse Dei deci cluni el memoriam, iû quo omnes homines desinpti sunl ; sive operum et judiciorum Dei inscrutabilem abyssum. Cude signatus est septem, iit est plurimis sigillis. Sic. fere cl Aureolus : Liber, impul, liie <sl divina? sapientia* arcanum. El llaldpmilus in nolis manuscriptis, quas vidi iti Collegio Romano: Liber, inquit, est scientia Dei, ul iutelhgitur lx loto c. 6.

COMMENTARIA IN APOCALYPSIN. S. JOANNIS. Cap. V.

Scriptus est ꝑ musei foris ; quia m h mia Dei perfectissima est, nec potest crescere. Signatus csl sigillis septem, id esi omnino ; quia qtiis cognovit scientiam Domini? aut quia continebat septem præcipue res futuras, quas nemo sciebat, ut explicatur cap. 6. Solus autem riuistns aperuil ; quia in eo sunt omnes thesauri saplenūæ et scienti® Del.

Quarto, alii putam lume libium esse chirographum peccati Adæ, puta obligationem elrealum peccati, quo Adam se < t nos Deo vindici Obstrinxit. Septem sigilla sunt septi m gravissima mula, quæ per hoc peccatum intuiti imus: Primum csl, offt usa D< i ; secundum, pu na damni ; tertium . piena ignis ; eh< ima ; qu; rlt m. necessitas moriendi ; quintum , jugum diaboli; sextum, aversio a Deo, < i conversio ad creaturas : septimum , concupisci mia. Hac omnia solus (hristus solvi ic | oluit. \crfim hæc omnia mvslica sum, non litt< ralla.

Quinto, Ambrus. ait Lune librum esse ebromologiam mundi, cl septem sigilla esse 8< pit m mundi ꝑviales. Veium sic Apocalypsis historia esset , non prophetia : nam pleraque a tali s mundi tempoi e Juan. < vol uta* ei aniel piteli rita*.

Sexto, OEctunen. Lyrant. el Aun olus censent hunc librum esse prescienti®, providentiæ et pra clestinalionis Dei, qua* nobis clausa csl, nisi a Dei dextera nobis reveletur, vel executioiii mandetur. Huc accedit noster Prado Czech» 2. 10. qui septem sigilla ad maximas Eccli si® calamitates reducit : e(in primo ait (flulgncDci potentiam ; in secundo, ejusdem indignationi m el districtum gladium ; in tertio, justitiam scelerum vindicem ; in quarto, morum qua* palidos fácil vultus ; in quinto, vindictam sanguinis innoxii ; in sexto universi consummationi m ; in septimo malui um omnium catachsmum. Sed hæc nimis generalia sunl, nec particulares Ecclesia* eventii.› indicant»

Septimo, Alcazar censit hunc librum esse eam Apocalypsis pariem, qu® septem sigillis continetur, sive mysteria quæ hisce sigillis apertis Joanni fuere revelata, quæ continentur a Cap. 6. usque ad 11. inclusive. Ñama c. II. usque ad 19. agitur, inquit ipse, de poi secutione, quam Gentiles euntia Ecclesiam concitai uni, deque corumdem conversione. Pono libri, sive sigillorum septem mysteria censet esse Lac: In quatuor primis sigillis, ait, relegitur et osti n dilur summa Dei fortitudo, beneficentia, æqtii- tas rl sapientia in Judæorum credentium < i prædrslinaloi inn salute: in tiibus velò ultimis apparet in reproborum Judæorum repulsa maxima Dei patientia , horribilis comminatio, ac demum supplicium severissimum. Atque hi sunl srplrm spiritus, dr quibus dixi cap. 1. notat, ô. Porro hæc non est nova doctrina, sed eadem, qua* a Prophetis in vetri i Testamento fuit predicta : unde passim Patres dicunt librum hunc signatum esse prophetias veteris irslamrnl, scilicet, quia ab ipsis luit pnrdicla salus Judæorum creden i mm. et non credentium reprobatio, quam hic Joannes reipsa completam ostendit. Dicitur Lie liber scriptus intus <l foris, quia pars exii rior interiori quasi r\ ꝑequo rcspondi*- bal, sicut in libris compiilum (qui olim erani membrana* integri a*) in lolio avrrso scribebant rationem dati, in adverso arrepti : ila hic invalerla circa salutem Judæoium credentium, it spondenl mjsleriis el plagis indictis Judiéis in-

credulis. Liber ergo hic utraque parte scriptus . significat quomodo sc Deui gerat erga pios et impios, nimirum, ut ail Psaltes Psalm. 17. 26. Cuín sancio ianclus trii^ et cum petuerso pervers- Icarii,

Porro notanda est, ait Alcazar, distinctio quæ inter mysterium cl sigillum esse debet : myste- rium namque csl, quod sub sigillo csl abscon- ditum : sigillum csl, quod absconsionem el d»P ficullatern ipsam mysterii continet. Quocirca mysterium primum csl, magna Messiæ fortitu- do; atque difficultas , qua* in ejus cognitione assequenda < sl, provi nil ab externa imbecilli- tatis i jus specie ri simulatione. Primum ergo sigillum rrpræsc nial infirmitatis speciem ; sub qua latet primum mxsterium, huc csl infinita Christi v irtus in Judais. qui ipsum amplexi sunt, salvandis. Maximo < niin Christi fortitudo elucet in eo, quòd in tanta carnis suæ infirmitate, per crucem tantam saluti m el victoriam confec erit: *virtus* enim m *infirmitate perficitur*. Similiter secundum mysterium est immensa erga ron- dini beneficentia ; sigillum velò, simulatio ri- goris ac tyrannidis. Tertium mysterium est summa æquilas. quâ ipsos gubernat, sub ini- quitatis prætextu, quasi sub sigillo abdita : a quilas < nini Dei qua hos elegit, illos neglexit et reprobavit, videtur iniqua, imo acceptio per- sonarum : reveía lamin csl ꝑequissima. Quar- tum , admirabilis saph nlia in procuranda suo- rum felicitate : sigillum , species imperili® et stultitia?: sapientia enim sub Multili® simula- tione mire perficitur. *Quia quod stultum est Dei, saidtnlius est /ominibus*. 1. Corinth. 1. 25. Quin- tum , incredibilis patii nlia in n belles Jüdæos : sigillum, injuriarum dissimulatio, cl quasi non curantia : sapii nier< nim Deus patientiam suam oblivionis aul conniventi® specie velai et obte- git. Sextum, stria comminatio sigillum vero nullam piæ se fert externam minarum faciem, sed potius permissionem atque licentiam : sæpt enim minæ cl supplicia sapienter occultantur. Septimum est severa punitio, el supplicium quod de Judæis sumit ; sigillum ault m imptini- latis speciem adferl: aul In communibus malis, non Me>siæ n pulsam ; sed alias supplicii causas præleudii. Hucusque Alcazar subtiliter, sed obs- cure spvculalur.

Verum huic expositioni nulla obstant. Pri- mum , qufid per librum accipiat ipsa sigilla , vorumque mysteria ; cum constet librum a suis sigillis distingui. Srcundum, quòd libro hoc censeat contineri salutem Judæorum creden- tium, rl damnationem incredulorum, quæjam transacta erant, el publica loti inundo: quo- modo ergo hæc dicuntur signata, ul nemo pos- sit ea v ideir aut legete ? Denique luta h.ec ex- positio v idelur potius ingeniosa accommodatio, quam genuina explicatio :t|uumodo Proba Fal- coniti .l neideui Virgili! accommodavit el adap- tavit Christo, Chtisliquc gestis: alque de eisdem i \ Homero suos lloim roeenluues, composuit Emlocia uxor Theodosii junioris Imp.

Oclavocl genuine, liber hic est Apocalypsis, sive Apocalypseos myslerla el oracula, in Dei pra*scicniia. providentia el prædestinatione, quasi in fibro contenta : mysteria hæc sunl de regno et persecutione Antichrist!, de Eliæ, He- noch et fidelium ei resistentium constantia, etc. deque judicio universali, el felicitate ac gloria Leandorum. Septem sigilla sunl 7 proxime se-

quem visiones, quibus scilicet, ad opertionem cujusque sigilli nova panditur et ostenditur et calamitas orbi eventura, et praevia Antichristo et fini mundi, quae esi materia et argumentum ipsius libri. Inde liber legi et intelligi non potuit, nisi prius reserarentur sigilla, hoc est, nisi prius viderentur calamitates illae, quae praere debent ultima Antichristi et iudicii tempora. Similem librum xidil Ezecli. cap. 2. 9. in quo scriptum erant lamentationes, raimen et va. Ita Pannonius, Prado, Ribera, Peicrins, Vicgas, qui pro hac sententia citant Andream, Arctam, Lyran. Auree Ium et Dionys. Liberet ergo Inc non est aliud, quam divina providentiae consilium et praefinitio qua apud se statui et decrevit vel facere, vel permittere ea quae tempore Antichristi futura sunt.

Recl notat Ribera septem signacula non ita intelligenda esse, quasi illis solutis legereetur in libro id quod quolibet soluto vidisse se narrat Joannes; uti soluto primo sigillo narrat se vidisse equum album; soluto secundo rufum; soluto tertio nigrum; soluto quarto pallidum, etc. Ilac enim non legit in libro, sed singulis sigillis apertis, singula sub ipsis latentia et clausa reserari, sibi ostendi videtur. Nihil enim in libro legi poterat, nisi post resignationem omnium septem sigillorum: omnibus enim reseratis, tunc demum aperiri et legi potuit liber, pon ante. Eral enim liber convolutus, itaque forinsecus septem sigillis obsignatus: ergo id quod posui cujusque sigilli reseracionem vidit Joannes, non in libro, nupote adhuc aliis sigillis clauso, sed sub ipso sigillo quasi absconditum, coque aperto patefactum vidit. Undo

Nola secundo: tota Apocalypsis occupatur in descriptione hujus libri, et septem sigillorum ejus. Quocirca duae sunt partes Apocalypseos, uti superius dixi: priore, hoc scilicet cap. usque ad ii, reseramus et explicantur sigilla; altera à c. 11. usque ad finem, reserantur et leguntur ea quae scripta erant in ipso libro. Liber •Tgo cominci ea quae futura sunt tempora Antichristi: sigilla septem continent totidem persecutiones Ecclesiae et Sanctorum, quae futura erant ante adventum Antichristi: quocirca liber legi non potest nisi reseratis sigillis; quia tempora Antichristi videri nequeunt, nisi praeeant haec persecutiones, quae illi sunt quasi praeviae et prodromae, Silique viam parant et sternunt, Itaque quia ex Dei consilio et destinatione sporici nasce praere, antequam veniat filius ille perditionis, cujus tyrannis et saeva persecutio in libro scripta sunt; hinc eadem impediunt ut liber legatur, id est ne videatur et appareant quae in illo scripta sunt. Quare rectissime signacula, et sigilla appellamur. Simile est quod de eodem Antichristi tempore ait Paulus 2. Thessal. 2. 6. *El nunc quid delineat scitis, ul reveletur in suo tempore (nam mysterium Jan operatur iniquitatis) tantum ul qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat. El tunc revelabitur ille iniquus*, q. d. Adventum Antichristi detine» Nero, alique Imp. Romani, qui nunc imperant: non enim potest venire» donec Imperium transferatur. Ita haec sigilla detinent ne reveletur Antichristus, qui venturus non est, donec haec tempora transeant, in iisque liant ea quae in quolibet eorum fieri voluit Deus, quaeque hic in multis sigillis signata et praesignificata, quasi in tempore eventura vidit Joanne»

Ilac ita se habere palet ex ipso contextu, et tota serie Apocalypsis. Nani c. seqq. p. 6. incipiunt aperiri sigilla, et calamitates ac plaga iis contento, ac deinceps usque ad cap. 10. continuos singula, ordine quaque suo, aperiuntur: c. 10. vero apertis jam sigillis, accipit Joannes ab angelo librum antea signatum, nunc apertum, cumque eum devorasset, audit ab eo v. 11. *Oportet te iterum prophetare Gentibus*, quia nimirum mysteria Ipso libro contenta de Antichristo, Elia et Henoc, etc. c. 11. et seqq. prophetare et conscribere te oportet.

Porro sigilla ipsa particulatim c. 7. 8. et 9. suis quibusque locis explicabo.

Nola tertio. Sicut S. Joannes descripsit primum Christi adventum in Evangelio, ita hic in Apocalypsi describit secundum ejusdem adventum in fine mundi: ille liber est apertus, quia historicus: hic est signatus et clausus, quia propheticus de futuris sub diem iudicii. Voluit enim Deus Joannem utrumque (Christi adventum et scribere, priorem ut Evangelista!), posteriorem vel Prophetam.

Sciendum igitur est. Græce c. 7. 8. et 9. id est intus et à tergo, hoc est utroque parte membranæ: unde Syrus vertit, *scriptum intus et retro*; Arab, *scriptum de intra et de foris*, lioc est interius et exterius, *obsignatum septem signaculis*. Veterum enim libri erant convoluti: comolvebantur enim circa cylindrum, vel baculum aliquem. Hinc est illud c. 7. *Catum recessit sicut liber involutas*. Quocirca in libris hisce scriptura erat intus, id est introrsum, involuta et convoluta: hic vero liber, quia plurima continebat, hinc non tantum intus, sed etiam foris, id est à tergo in exteriori facie scriptus eral, quales Plinius vocat opisthographos, id est à tergo scriptos, de quali ait et Juvenalis.

Scriptus et in tergo necdum finitus Orestes,

Adde: scribebant mercatores, alique non raro ab una parte membranæ rationem dati, ab altera aversa et contraria rationem accepti, sive una debitum» altera creditum. Ita hic dici potest, cum Alcazare, quod dum hic liber diversas sortes piorum et impiorum contineat, quarum una alteri ex diametro respondet et adversatur; piorum sors in una, v. g. in interiori facie et pagina; sors impiorum in exteriori, sive adversa facie scripta fuerit. Qua phrasi ait Plinius lib. 2. cap. 7. *In tota ratione mortalium sola fortuna utramque paginam facit*, q. d. Fortuna in vita creat tam res prosperas, quam adversas. Videtur enim ipse fuisse alheus, ac negasse Dei numen et providentiam, ac consequenter rerum eventa non providentiae Dei, sed fortune adscripsisse.

2. Et vidi angelum fortem, Id est Gabrielem. ait Lyran. Gabriel enim Hebr. idem est quod fortitudo Dei. Secundo, Dionys. Carili, putat hunc eundem fuisse Angelum cum eo qui haec mysteria revelabat Joanni, et omnia haec symbola throni Dei, 24 seniorum, 12 animalium, libri signati. Agni occisi, etc. in ejus imaginatione pingebat. Dicitur *fortis*, id est potens et validus. Videtur enim fuisse ex primariis angelis: minebatur enim ad opus forte et validum, scilicet ut quæreret virum fortem, (pii librum signatum summis mysteriis plenum reseraret, quem nulli angeli, vel homines reserare poterant. Unde fuit et contenta voce clamat; *Quis est dignus aperire librum?*

Mystice : Angelus hic, nil Ruperitis, significat fialres in limbo avide expectantes Messiam, qui inibi claustra resignans, cos inde liberaret. Rursum, significai JQannem Baptistam. ail Joachim, qui dixit: Non sum dignus solvere corrigiam calceamenti Christi; idem enim corrigia calceamenti ligal, quod suis signaculis liber signatus claudit.

Denique Alcazar consol hic alludi ad Osce 16. 10. *Quis sapiens, et intclligit isla? intelligent et sciet hac? quia reque via Domini, cl justī ambulabunt in cis; pi a vunculares vero corrueunt in eis.* Liber enim hic continet vias, tam piorum, qui vias Domini sequendo beantur, quam impiorum, qui eas spernendo damnantur. Quod autem Oseas angelus foriis vocetur, cohærel optime cum iis quæ S. Ephiphan. in ejus vita scribit, ipsum scilicei verborum suorum vi ingentem quercum in duodecim paries divisisse. Congruit eliam cum Osee argumento, qui agit de impio ramo, puta Judæorum repudio; et fidelium ac piorum, puta Gentilium, electione el salute. Hucusque Alcazar.

Quis est dignus? Quis potest, quis habet facultatem aperiendi librum? Ilæc enim à Deo non conceditur nisi ei qui dignus esl.

APERIRE LIBRUM, ET SOLVERE SIGNACULA.] *Et significat, id est, q. d. Quis est dignus aperire librum, id esl, solvere ejus signacula; sive quis esl dignus aperire librum solvendo ejus signacula? nam aperire librum signaculis clausum, est non aliud, quam ipsa ejus signacula solvere et resignare.**

Minus recle Alcazar censet, aperire librum, et solvere signacula, non esse aliud, quàm Christum sui spirilus copiam hominibus facere, ul mysteria de Judæorum Christo credentium felicitale, el de incredulorum infidelitate, quæ Apocalypsi continentur, possim agnoscere. Hæc censet ipse hæc mysteria S. Joannis Apostoli, senioribus, cl quatuor animalibus jam ante fuisse cognita: ac proinde joannem optare non ul sibi suisque, sed ul aliis tum fidelibus, tum infidelibus hic liber aperiatur. Verum mysteria hujus libri ipsi Joanni, senioribus, el quatuor animalibus fuisse incognita, palei ex eo quod subdii: *Et nemo poterat neque in calo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum; neque hoc lanium, sed neque respicere illum: ergo mullo minus inlelligere illum.* Si nemo in calo, ergo nec 22i seniores, nec quatuor animalia potuerunt librum aperire aut inspicere. Unde et subdit: *El ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus esl aperire librum; nec hoc tantum, sed nec videre eum.* Græca addunt, eux *w/wm*, id esl, nec legere eum. Plane ergo hisce verbis significatur, nullum hominum vel Angelorum cognovisse mysteria Apocalypseos, id esl, ea quæ eventura erant futuris temporibus in Ecclesia, præserlim sub Antichrislo, deque fine mundi diequo judicii, nisi Deum, Deique Filium, ut ipse ait Marci 15. 32. ubi licet neget se scire diem quo præcise futurum esl judicium, scilicet ut liceat ei illum aliis revelare; non tamen negai se scire signa prævia, quæ significabunt illum diem instare; illa enim hic ipse revelat Joanni et toti mundo. Manet ergo hic liber clausus et obsignatus, ila ut nemo eum legere possit, donec Christus eum resignet el aperiatur, non sibi (ipse enim jam ante sciebat, quid in libro contineretur) i, sed Joanni aliisque

fidelibus. Aperire ergo librum idem esl, quod cum aliis legendum proponere, hoc esl, mytlerla eo contenta aliis enarrare.

Alii hæc referunt ad Apocalypseos executionem et complementum, quo reipsa completa sunt quæ in ea hic complenda prædicimur: putant enim aperire librum nihil alludesse, quam ejus prophetias reipsa complere, ac facere ul actu liant, quæ ble futura prænuntiantur*. Verum sic Joannes non vidisset, hic sibi nunc aperiari librum, sed in fine mundi aperiendum dixisset. Apertio ergo libri non significat realein ejus executionem et complementum, sed explicationem cl revelationem. Hæc enim aperuit Joanni hic, omnibusque hominibus librum hunc signatum.

5. Neque respicere, j Ht csl *videre*, ut mox sequitur (In Græco enim utrobique esl eadem vox *iDimu*) inspicere, evolverè, legere, cognoscere librum, id esl, ea quæ scripta erant in libro.

6. Et unus de senioribus dixit Mini: Ne fleveris; ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire LiBRUvj.] Hunc seniore fuisse S. Lucam censet Alcazar: censet enim ipse hic alludi ad id quod scripsit Lucas in Actis Apostolorum, scilicet Chrislum suum spiritum impertiisse nullis qui Apostolorum prædicationem audiebant, ul c. 8. 17. *Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.* El c. *iOMs.ddhucloquente Petro, cecidit Spiritussancus super omnes qui audiebant verbum, etc.* Seq, maxime alludi ad conversionem S. Pauli, quam fecisse Chrislum, narrat Lucas Actor. 9. Hæc enim omnia describit, ul effectus passionis et resurrectionis Chi isti qui sunl victoria Christi de Judæis et Gentibus, quæ ia hOQ libro signato conscripta erat.

Verum superius docui 2fi seniores fuisse duodecim Apostolos ex novo, cl duodecim primarios Sanctos ex veteri Testamento; ac consequenier ex iis non fuisse S. Lucam.

Secundo, Lyranus vult fuisse S. Petrum. Hic enim erat princeps Apostolorum, ac consequenter magister S. Joannis, eralque jam beatus el gloriosus in cado»

Tertio, Dionys. Caribus, censet fuisse S. Malthæim; quia ipse in line sui Evangelii, de Christo dicii: *Data est mihi omnis potestas in calo et in terra;* quod idem csl cum eo, quod hic a seniore hoc audii Joannes: *Ecce vicit leo de tribu Juda.*

Verum ilæc div inondo dicuntur, cl mène sunl conjectui æ. Tam enim Jacobum fratrem Joannis aut Paulum, vel quem ahum è senioribus fuisse dixeris, quam Mallhæum vel Petrum.

Ecce vicit leo de tribu Jvda.] Christus apparuit hic Joanni specie agni uccisi, ut palei v. seq. ergo non apparuit specie leonis: dicilur tamen lco per metaphoram. *Eicit*, id esl obtinuit, prævaluil, potens fuil ad aperiendum librum ita signatum, Christus. Addii Alcazar, *vicit*, id esl, spiritum suum hominibus communicavit, ut prophetias Rasce iilcUigerent, non tantum ut speculative, sed et practice cl sapide, ita scilicet ul ex iis efficerentur spirituales: hoc enim esse *aperire librum*. Verum huc morale potius est quàm litterale*

Nola. Christus hic vocatur leo, mox agnus occisus: quia per mansuetudinem, innocentiam

vi infirmkitefii *mortis* ei cruci» meruit et oblinuli summam poiendam ei imperium» faciusque esi Ico, *scilicet* ex vicio victor, ex morluO redivhus, ex occiso vivificator omnium fidelium. Inde in Gncco est articulus duplex ^imignum babeos eniphasin : 0 , 0 u kvĭ?, id esi. Ico *ille* illustris et celebris, qui esl dc tribu Juda-

Porro Christus vocatur leo : primo, quia ortus est ex tribu Juda, cujus insigne inii Ico. Illi enim benedicens Jacob Patriarcha ait Genes. Ū9. 9. *Catulus Iconis Juda : accubuisti ut Ito, ct quasi teirna, quis suscitabit eum?*

Secundo ob eximiam fortitudinem qua diabolum, mortem, peccatum cl infernum deficit; passus est ergo Christus, sed passus esi ut Ico, quia patiens vicit suos hostes, *da* passio ac morte mox ul Ico resurrexit. Hoc est quod ait Apostolus Coloss. 2.15. *Exspolians principatus et pott stales; traduxit confidenter palam triumphans illos in semclipso*; hinc v. 6. dicilur habere cornu. i iept< m.

Tertio, ob regiam dignitatem : leo enim est rex animalium ; sic Christus est Hex mundi, et princeps fidelium et Sanctorum.

Quarto, quia ut Ico terribilis esi impiis, crīique in die iudicii. Leo enim solo rugitu ita percellit alia animalia , ut ea quasi stupefaciat el exanimet, ait Ambio». Et S. Hilar, in Psalm. 131. *Leo , ait, terrori est feris omnibus , et hic solus per conī <lr ntiam cl securitatem dormit intrepidus ; terror omnium vigilans est : itaci Christus.*

Quinto, sicili leo solus inter animalia quæ curvos liabenl unguēs, mox ul natus est, oculos aperit, iisquū videt el crinit : sic Christus mox ul conceptus fuit et incarnatus, vidil Deum, plenusque fuit sapientia el gratia.

Sexto, leo apertis oculis dormiī; unde à veteribus creditus esl non domile : hinc leo symbolum est vigilantia». Sic Christus in passione, totaque vita apertum habuit non tantum divinitatis , sed el humanitatis oculum per visionem beatificam , ct per scientiam infusam : hinc dicitur hic habere oculos septem.

Septimo, addit S. Epiphan. hæres. 78. quia mater Christi est leœna. Sicut enim leœna semel lanium parit, ita et B. Virgo. An huc de leœna verum sit, disputavi Ezech. 19.

Octavo, idem S. Epiphantias in Physiol, docet quod* leo sua obtegens vestigia, sil symbolum Dei cognitu dillicilis el Christi. *Cum leo, inquit, in monte oberrat, et venatorem odoratur, sua ipsius vestigia cauda obtegit, ne illis insistentes venatores, lustrum inveniant, atque ipsum capiant. Sic Christus spiritualis leo, qui vicit ex tribu Juda, à Patre missus sua cooperuit vestigia, id est divinitatem suam : se enim exinanivit, et in Marix ventrem descendit, ul salvaret fraude deceptum genus, El Eerbum caro factum est, el habitavit in nobis. Quapropter illi qui ignorabant desuper ipsum descendisse , dicebant : Quis est iste Pcx gloriāi? Sanctus vero Spiritus : Dominus, inquit, virtutum ipse est Pex gloriile.* Addit quôd catulus leonis nascitur mortuus el cœcus, ac die a putre leone in illum spirante, vitam el visum recipiat : sicci Christum gentes peccato mortua» el in fide cœcas vivificasse et illuminasse , cum tertio die a morte resurrexit. Verum hoc de h one negant Physici. nec videtur v* ribimile , nisi dicas iconis catulum non mur^

tuum, sed dormitantem et mortuo similem ĩ bone suscitari.

Denique virorum fortium sepulcro insculpebatur leo, uti facium Thebanis qui in acie contra Philippum ceciderant, docet Pausanias in Bœolicis. Cujus symboli auctorem fuisse Herculem ducet Piolemæus Ilephsstloii, et ex eo tîOsler Nicol. Causions l lee. Syinb. pag. 190. Christi ergo fortissime pro mundi salute occumbentis sepulcro debetur luo.

Radix David.] Syrus, ĩHa Padix David, nimirum celebris et eximia , non quæ Davidum produxit, sed quæ a Davide prodoctu el generata est, q. d. Christus est radix, id est ramus et stirps, ex radice, id est ex familia Davidis jam pene succisa, exiincta, humi depressu, clin radice tantum sub Ierra quasi delitescente, subpullulans et prognatus, qui rugiam hanc Davidis familiam , ejuMque regnum non temporale, sed spirituale restituit, imo longe amplius et gloriosius, quàm fuerat sub Davide, eŕTccil. Est inetonymia. Code Arab, vertit, *de tribu Juda, cl de radice David.* Ilunc esse sen.sum palei cap, ult. v. 16. ubi dlcil Christus : *Ego sum radix ct genus David.* Idem est ergo *radix* quod *genus*, id est propago cl filius Davidis. Alludit ad Isaiaē 11. v. 1. *Et egredietur virga de radice Jesse, ct ĩlos de radice ejus ascendet,* El ad Isaiaē 53. 1. *El ascendet sicut virgultum coram eo, et sicut nulix de terra sitienti,* ha Hibera, Alcazar el alii. Hic sensus esl genuinus. Audi tamen ct aliorum interpretationes. Primo, Andreas el Rupert. Dicilur, inquiunt, Christus radix David, quoad divinitatem, licet quoad humanitatem fuerit ipse ex radice Davidis. Christus enim qua homo, natus est ex semine David ; sed qua Deus, fuit radix, id esl creator el Dominiis, Davidis.

Secundo, quoad humanitatum, ait Arulaset Ansberlus : David fuil quasi semen ex quuortus esl Christus . qui est quasi radix germinans omnes fidele», omnem gratiam , omnem gloriam.

Tertio, Prier. David, ait, fuil radix Christi quoad naturam ; Christus vicissim fuit radix Davidis respectu eximiæ sanctificationis, exaltationis el glorificationis Davidis. Ob hoc eiim David ita à Deo exaltatus fuil, Iniquo donis ab eo cumulatus, quŕtd ex ejus stirpe nascilurus esset Christus, ideoque appellandus filius Davidis. Endo S. Bernard, serm. 1. de Paschale : *Merito, nil, David sancte, filium tuum vocas Dominum tuum, qui non tu radicem portas , sed radix te.* Hinc Poloni, Rutheni cl Moschi B. Virginum vocant *Bogoriza*, id est, Dei radix, quia scilicet ex ea quasi radice natus esl Christus Deus Dei-que filiUSi

G. E I BCK IX MI DIO TURONI ET QUATUOII AMMALIAI,] in medio, id esl inter thronum el quatuor animalia : non enim Agnus eral in ipso throno; nam v. 7. dicilur venisse, ut accepisse librum dc manu sedentis in throno. Sed urat juxta thronum, sive proximus throno, itu ul medius esset inter thronum el qualiior animalia ac seniores. Esl enim Agnus hic mediator Dei, angelorum ethominum. Hic ergo lotius visionis fuil ordo. In throno sedebat Deus, proximus illi erat Agnus, quem sequebantur animalia cingentia tam Agnum, quam thronum à quatuor ejus lateribus : posi animalia sequebantur 2/i seniores in suis thronis considentes , una manu tenentes phialam aromatum, sive incensi, al-

tern citharam : post seniores sequebantur millia millium Angelorum conclamantium : *Dignus es, Domine, cte.* Pulchra ciligie hæc omnia i« præsonlal Alcazar pag, 620.

Ac m M st a mi u.jChristus, qui ob foilitudinem paulo ante vocatus rst Ico, blcob immolationem, mansuetudinem cl innocentiam vocatui Agnus. Itine Joannes Baptista Christum digito oslen- dens : Arce, inquit, *lunus Dei, cccc qui tollit pec- cala mundi.* Joan. 1. Audi N. Ecinardum ser. 1. de Paschale ; *Leonem Joannes audiverat, ct ag- num vidit ; agnus aperuit librum, cl apparuit Ito: dignus est non amittere miinsuctudinun, sed uc- ciperi fortitudinem , ut agnus maneat d Lo sil.*

Nota : Christus dicilur *Agnus Dei* ; quia « Deo, id esl jussu el voluntate Dei, pro hominum re- demptione esl immolatus, sicut vocatui sacrili* cium Abraliae quod Abraham obtulit, ait Theo- phyl. Euibym. et Maldon. Aut, quia ipslmct Deo est oblatus el immolatus. Aut *Dei*, id est divi- nus, propter divinitatem qua; in ipso erat. Aut , nt (Jemrns Alexandr. lib. J. Pædag. cap. 5. rt r\ eo'oleins in c. 1. S. Joannis, quia pro nobis factus est puer el infans Patiis; puero*» enim Agnos vocamus. Verba (.lenientis sunt: *Quoniam Scriptura pueros ct infantes Agnos vocat, Deum, qui est l'erbum, qui propti r nos homo factus c\$(), qui nobis in omnibus assimilavi volebat, vocavit Agnum Del, j•ilium Dei, infantem Patris,* q. d. Christus esl Agnus Dei, id « st Filius Dei ; Apinis enim l ilium notat; sicut Geûcs. 69. catulus b o- nis dicitur, ut significetur mystice Eilins Dei, (jnoel multi antiqui annotarunt. Ita Idc non ovem, non bovem , sed Agnum vocat, ul homi- nem hunc significet esse l ilium Dei, non Pa- iren) , non Spiritum saucium. Porro tð *infantem Patris* a Clemente improprie dicitur : Christus enim æqualis Patri, eique coævus, non recte dicilur infans Patris , qua Deus esl; nam qua homo esl, recte id de co dici potest. Joannem Baptistam sequitur noster Joannes Evangelista, qui Christum identidem vocat ium, mu eque voce Agni delectatur , adeo ut in Apocalypsi vi- gesies septies rum nuncupet Agnum, uti videre est in Cuncordanliis Bibliorum. Pulchre S. Au- gust. serm. 50. de v cibis Domini: *Quid dicis, ait, Domine bone Pastor ? Tu enim bonus Pastor, qui bonus agnus : idem Pastor cl pascua , idem agnus ct Ico.*

Hinc et S. Petrus spectans Christi innocen- tiam , redemptos nos esse dicit *pretioso sanguine quasi Agni immaculali Christi.* Ob hasee ergo agni de Christo figuraset prophetias, vetus fuil mos Chi istum depingendi agni specie, quem præcursor digito ostendit, ul docet sexta Syno- dus habita m 'l ullo can. 62. ubi cl hunc mort m retineri jubet cousamquo addit, *ut per ipsum (ait Agnum) Verbi Dti humiliationem mente com- prehendentis, ad numoriam quoque ejus in carne conversationis, ejusque passionis ct salutaris mor- tis ducamur, (jusque qiu v cx co facta est, mundi redemptionis.* Atqui) hunc usum Romana et l.ali- na Ecclesia semper relinuît, licei Giaci ob ca- lumnias Iconoclastarum, aliquando vetuerint Christum alia specie pingi, quam humana, ob Ctmsnm quam Affert Gabriel Vasquez i. r. dc Adorat, c. 2. Roma* enim el in aliis Ecclesiis La- tinorum, *m antiquis camcltriis ct sepulcris ri- (U rccst Christum musivo opere pictum, vel scul- ptum quasi agnum, sedet cx cera sacra solitas confici agnorum imagines in Ordine jtornano à*

Gelasio collecto (ut ronstantior opinio co) ex an- tiquo rjus Ecclesia: usas here habentur. In eadem Dominica post /libas, id est, in Octava Pascha intra Civitatem Bomanam dantur agni cerei ah Archidiácono in Ecclesia, post Missam et commu- nionem populo, etc. lime quidem antiquitus in Ecclesia Pomma servala, nunquam postea in- termissa, hactenus perseverant, ail Cardin. Ba- ron. anno Christi G92. pag. 616.

Nola hic usum agnorum cereorum benedic- torum, quasi usitatum ct antiquum laudari a Gelasio, qui vixit ante annos mille et centum, puta sui) annum Christi 500. Nimirum baptizad. cum vestem candidam baptismo acceptum de- ponebant, Dominica m Albis ejus loco accipie- bant hunc agnum cereum 5 Puntillee benedic- tum, ul moneicniur Agnum Christum, «jusque innocentiam baptismo acceptam jugiter præ oculis habere, et conservare. Vide Josephum Vicccomitem in Observat. Eccles.

Denique Sergius Papa anno Christi 701. *Statuit ut tempore Dominici corporis Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis, à clero et populo decantaretur,* ait Anastas. Bibliolh. et ex eo Ba- ronins. Ita nimirum voluit Ecclesia Agni hujus ideam, memoriam, amorem, cultum rt invo- cationem Jugiler nobis objicere.

Tropolog. per hanc agni speciem significavit Christus, <luain sibi Droque pretiosa vichara mi mansueltido, quamque ipsa sil furtis rt in- victa : nimirum Christus , ulpole Agnus Dei pri- inogriiilus, amat agnellos, amat agnos, amat agnetes; amai innocentes, amat virgine*, amat Martyres, quia miles, el per mansuetudinem facit ros omnibus hostibus, omnibus lormenti*. omnibus tenta(ionibus superiores. Hoc ergo est secretum quod per agnum nos docet Chris- tus, niininun mansuetudinem el patientiam essi* fidelium scuta in bello defensivo, æque ac Ida in bello otTensivo invicta : quibus omnia adversa, omnesquo adversarii superantur, imo subjugantur. Mansuetudo enim non tantum vincit hostrs, sedet superat vilia, non solum superbiam, iram , invidiam, impatientiam . srd et libidinem, omnrmqur concupiscentiam, uti docet Cassianus el prisci Asceta*, quin el ipsa Neritas clare pronuntiat : *Btati mitts, quonmm ipsi possidebunt terram.* Mallh. 5.

St a mi m ,) id est jacentem, inquit Alcazar ; sequitur enim *Tanquam occisum* ; agni enim occisi jacere soient, non stari'. Nerum Græcqm «çi/cç proprie significai stantem, non jacenlrni, ri ila vertunt hic omnes Interpretes; lie»! enim Ngntis hic olmi fuerit occisus, iam tamen erat vivi ns. Venit enim el nccepll librum de manu sedenti» in throno v. 7. Stabat ergo non jacrhai. Primo rigo, *stantem* : quia Chri>ins resurrexit ad vitam immortalem, ait (Jussa. >rcun<lo, *stanti m.* (piasi paratum ad perlicirlidmn opus redemptionis à s* inchoatum, impiil Richard. Tertio, *stantem* , ad judicandum , ait Pannonius. Quarto, *stantem*, ad opitulandum, ait Ansber- tus, lingo el alii. Quinto, S. August, in Quæst, novi Trstanirnti quæst. 68. Christus, ait, stat coram tlnono Dei, quasi advocatus noslerpro nobis interjudlans.

Ia x q i a m uccisevi,] in prælrrilo (*occisum* « nini est prj'ieriii (empoiis) non in praesenti, hoc est, non (pii adirne essel occisos et mortuus, srd qui brevi tempore, puh) per triduum, occi- sus et murinus Inviai; nam slaljin tertia dir

resurrexit el revixit : unde life vivus cl gloriosus Joann! *apparuit*, visusque est stare, non jacere ; ila *Aidan*, Ambrosius el Haymo. Christi < nim mors *ob celeritatem* resurrectionis, non tam mors, *quæ* corruptionem corporis eidissolutionem membrorum inducit, quam mortis imago, et somnus quidam fuit Unde seniores in suo hymno ei acclamant v. 9. *Quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo.*

Secundo, *tanquam occisum*, quia Christus resurgens servavit quinque vulnerum, quibus occisus est, cicatrices ; unde ob has similis occiso videbatur. Ita Andreas Cæsariensis.

Aliter Aureolus el Lyranus : censent enim Christum dici *agnum tanquam occisum*, propter Eucharistiam, iu qua Christus non csl occisus, sed tanquam occisus; quia Eucharistia repræsenlat nobis occisionem el mortem Christi; ita Alcazar. Tota hac visione, inquit, alluditur ad templum Salomonis, uti dixi in line capitis 4. In Agno ergo hoc alluditur ad iuge sacrificium, agni scilicet, qui quotidie offerebatur tam mane, quàm vespere, ut iusserat Deus Exodi 29. v. 59. Ul scilicet per cum jugiter repræsenlaretur hic Agnus Dei, qui in Eucharistia quotidie immolatur in Ecclesia Christiana, cujus iugi immolationi debet Ecclesia septem sigillorum apertionem, et adytorum sapienliæ coelestis perfectam penetrationem* Hinc pro *tanquam occisum*, græce est *tanquam jugulatum el immolatum*. Sic enim Hebr. DQi *zabach*, id est sacrificare, immolare, vertere solent Sepluag. Apparuit ergo hic Joanni Agnus tanquam occisus, ct deinde surrexit, ct ad Patris æterni solium ascendit, acceploque de ipsius dextera libro; aperuit eum, quod periode est ac si diceretur : Id quod Christus mortem subiens, resurgens el gloriose ascendens effecit (scilicet reconciliare nos Deo, suainque virtutem el potentiam ostendere resurgendo, ahissimumque cœli locum et thronum ascendendo, indeque suum spiritum in Apostolos el fideles emittendo) idipsum quotidie refici, rursumque fieri ct representan in hoc sacrificio Missæ; ac proinde ab hoc sacrificio in Ecclesiam orthodoxam dimanare communicationem Spirilus sancti : quæ mysteria libri septem sigillis clausi reserat, el explicat. Hinc S. Andreas Ægcæ proconsuli cogenti eum ad sacrificandum idolis respondit : *Ego omnipotenti Deo, qui unus el verus est, immolo quotidie non taurorum carnes, nec hircorum sanguinem, sed immaculatum agnum in altari, cujus carnem posteaquam omnis populus credentium manducaverit, agnus, qui sacrificatus csl, integer perseverat el vivus.*

Hic sensus elegans est cl pius, ad cumque respexit et allusit hic Spirilus sanctus, sed nivsllcus potius quàm litteralis. Namad litteram file Joannes vidit Christum, non in Eucharistia, sed in se sub specie Agni in cruce occisi et immolati. Veium, quia idem est Agnus qui quotidie immolatur in Eucharistia, quæ eumdem in cruce occisum repræsentat et exhibet ; hinc ad Eucharistiam quoque symbolice hæc extendi possunt. Idem enim csl sacrificium crucis ct Yucbaisske sive victimam, sive representationem, sive fructum ct effectum spectes.

HVBEMEM COUM'A SEPTEM, ET OC'LOS SEPTEM.] Alcazar satis concinne hæc scpiem cornua in Aguo depingit, iu ul in modum coronæ caput,

puta summitatem frontis, ambient : deinth eodem modo singulos oculos singulis cornibus supponit, et æquali intervallo distribuit : ac præter hos septem oculos symbolicos, duos dat ipsi naturales, eo loco el modo, quo solent habere ogni.

Quæres quænam sint hæc cornua septem, cl oculi septem? Primo, Viegas : Septem, inquit, cornua significant plenam potestatem, fortitudinem el imperium Christi, quod adeptus est in sua passione, moxque resurgens ostendit. Alcazar: Significantur, ait. hic septem spirilus, id est doles providenliæ divinæ, de quibus dictum est c. 1. *h.* sensusque est : q. d. Deus Pater communicavit Christo homini hasce suas septem dotes, cumque constituit lotius mundi monarcham, cl universalem rectorem. Nani *Pater potestatem dedit ci* (Filio) *judicium facere, quia filius hominis est.* Joan. 5. 27. unde de eo ait Isaías c. 16. v. 1. *Emitte agnum, Domine, dominatorem terree.* Hinc cornua hæc disposila erant in modum coronæ quæ principatum significat. Unde infert Alcazar cum Ruperto septem spirilus, scpiem cornua, septem lampades, septem oculos, septem sigilla libri, hæc, impiam, omnia unum idemque significare. Secundo, Ansberl. Beda el Rupert, per scpiem cornua el septem oculos, censent significari septem dona Spirilus sancti ; quæ dicuntur oculi, ob gratiam ct vim illuminandi quam habent : dicuntur el cornua, ob excellentiam fortitudinis el polcnliæ quam continent. Tertio, Joachim per septem cornua accipit septem angelos Ecclesiarum Asiæ, de quibus c. 2. cl 3. Quarto, Amhros. per septem cornua accipit septem mundi ætales ab Adam usque ad finem mundi ; vel potius omnes Sanctos cl electos Christi, qui septem, id csl omnibus ælalibus, puta quolibet sæculo, iloruerunl. Quinto, Dionys. per septem cornua accipit omnia regna cl imperia mundi, quæ sunt in manu el potestate Christi. Sexto, el optime, Percrus el Ribera per septem cornua el septem oculos accipiunt septem spirilus, uti mox se explicat Joannes, puta scpiem angelos primarios præsides Ecclesiæ el totius mundi, de quibus cap. 1. *h.* etc. *h.* 5. Hi dicuntur esse cornua, quia sunl fortissimi ad profligandos dæmones, ad tutandam Ecclesiam, ad patranda miracula, ad defensionem justorum, vindiciam impiorum. Idem vocantur oculi, quia perspicacissimi sunl et vigilantissimi ad Dei voluntatem cognoscendam et explendam, ad Ecclesiæ et hominum salutem procurandam : unde de iis dicitur Zachar. li. 10. *Septem isti oculi sunt Domini, qui discurrunt in universam terram*, uti et hic dicuntur missi in omnem terram, quod non potest de aliis quàm de angelis hisce accipi.

Porro hæc cornua agni fortissima esse patet, quia iis subegit totum orbem ; unde rhinoceroti comparantur Denier. 33. 17. *Cornua rhinocerotis cornua illius, in ipsis ventilabit Gentes*, quod de cornibus crucis Christi, qua occisus est, el memil hæc angelorum cornua, mystice explicans Tei tuli. lib. contra Judæos : *Christus, inquit, significabatur, cujus cornua essent crucis extima; hac enim virtute crucis universus gentes nunc ventilat per fidem, auferens à terra in cælum, el tunc ventilabit per iudicium.* De hisce crucis Christi cornibus prophetat el Ilabacuc c. 3. fi. dicens : *Cornua in manibus ejus ; ibi abscondita est fortitudo ejus ; pro quo Sepluag. vertunt:*

sonimi in manibus ejus. et posuit dilectionem robustam fortitudinis suae; nimirum : Idcirco, inquit S. HierOn. Deus Pater operuit catos gloria, et terram replevit laude, et cornua, id est regnum posuit in manu filii sui, ut faceret dilectum suum ab hominibus diligere, et diligere non leviter. sed vehementer et fortiter. Foriis enim sicut mors fuit ejus in nos dilectio, dura sicut infernus jemulano : quæ proinde fortes amoris sagittas in nos Jacet, quibus cor nostrum sauciat et penetrat, ut forti amore eum redamemus, et per cruce, pericla, per hostes et ignes post eum etiam iniiis, dicentes cum Paulo : *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fumes ? etc.*

7. Et venit et accepit de dextera sedentis in throno librum.] Ilac visione et symbolo significatur Christum habere omnem scientiam, curam et providentiam Ecclesiae et suorum electorum. Rursum enim ex libro hoc decretorum Dei, tanquam judicem impiis poenas et supplicia, etiam ac tunc orationes pronuntiare et irrogare.

Alcazar sic explicat, q. d. Agnus qui jacenat quasi occisus, subito surrexit quasi leo, dum scilicet tertia die à morte et inferis resurrexit; et librum cum ingenti mundi totius stupore reseravit, dum hominibus Dei mysteria, et abdita suae sapientiae penetrabilia manifestavit. Verum. v. præc. audivimus et vidimus *signum stantem. nunc perire*; nisi dicas Agnum non in latu demisso in terram capite decubuisse, sed innixum genibus erectum procubuisse, uti solent agni et oves dum comedunt et ruminant; ut simul stetisse et jacuisse dici possit, ac consequenter surrexisse et in pedes se erexisse cum accessit ad thronum Dei, accepturus ab eo librum. Licet enim haberet signa et cicatrices mortis obilae, ob casque videretur occisus et mortuus, revera tamen erat vivus jam pridem, puta ab annis 63 (tot enim sunt ab anno Christi .i. quo mortuus est et resurrexit, ad annum Christi 97 quo hæc vidit et scripsit Joannes) a morte resurrexerat

Porro Agnus pedibus excepit, et operuit librum; pudes enim agno sunt vice manuum. Sic videmus simias et alia animalia pedibus clilleerc ca, quæ manibus efficiunt homines: ita ut Agnus hic pedibus pro manibus usus est: præsertim quia symbolicus iuli invisione apparens Joanni, non verus et naturalis.

Mystico Rupertus notat dici *de dextera*, quæ borni iusticia, non *de sinistra*, quæ bona caduca repræsentat. *Falde notandum*, inquit, *quia venit Christus in hunc mundum per incarnationis mysterium, nihil divitiarum aut gloriae de sinistra; sed tantummodo librum, si vis igneam legem accepit de dextera: bonum exemplum cunctis praebens discipulis et credentibus iam scilicet, nihil divitiarum, aut gloriae voluit. aut quod vivit in hoc mundo*

8. Et cum aperuisset librum.] Dices: Necdum reseraverat Agnus sigilla libri; illa enim reserat. G. et seq. Quomodo ergo hic dicitur aperuisse librum, cum liber aperiri non potuerit, nisi prius apertis sigillis? Resp. primo Peda essu hic mysterium: nam quid prius apertus sit liber, deinde aperta sint sigilla, significat quoti Christus ubi resurrexit aperuit librum, sed in Pentecoste cum misit Spiritum saucium, tunc demum mysteria libri reserari. Hinc alii dicunt

Christum primo aperuisse librum, id est, dedisse suis fidem mysteriorum divinarum; deludo reserasse sigilla, id est, clariorem eorum omnem intelligentiam communicasse. Verum alia Nunt mysteria libri, aha sigillorum; nec poterat aperiri liber ejusque mysteria, nisi prius apertis sigillis, uti jam dixi.

Secundo, ahi respondent esse prolepsin, sive anticipationem. Præponi enim hic apertionem libri quæ posterius, scilicet post reserata sigilla continetur. Verum hæc prolepsis durior, et nimis anticipata videtur; præsertim quia c. S. post apertum septimum et ultimum sigillum dicitur fuisse altum in cælo silentium per dimidiam horam; ergo non potuit tunc contingere hæc seniorum et Angelorum adoratio, Deique glorificatio.

Dico ergo, *cum aperuisset*, id est, aperire cœplsscl, *librum*: nam sensim et ordine singula libri sigilla reseravit, ut patet c. G. J. et seq. Significatur ergo hic actus inchoatus, non consummatus, ulici sæpe alibi. Cum enim viderunt seniores et angeli Agnum posse aperire librum, et de facto eum aperire primum sigillum; antequam illud plene aperuisset, statim proruperunt in doxologiam: unde Græca habent ore *ria Si, cum accepisset librum*; et ita legit Primas. Arias et alii: licet Alcazar dicat se vidisse codicem Gnæctim in quo legebatur, «nunc», id est, *cum aperuisset*; sic etiam legisse videtur DOSTer Interpres

Aliter respondet Alcazar, scilicet, librum nunc sæpius fuisse apertum, et rursum clausum. Itaque Agnus hic primo perfecte aperuisset librum, et omnia ejus sigilla reserasse, ut ostenderet suas vires ut facultatem: unde mox seniores et angeli ipsum æque ac Deum glorificarunt; quo facio Agnus rursum clausit librum, suisque sigillis obseravit. Denique cum iterum, sensim reserando ejus sigilla c. G. et seq. aperuit, ut plenius et planius singulorum sigillorum mysteria contemplanda proponeret. Verum de hac iterata et frequenti libri apertione et clausura nihil dicit Joannes; eaque levior videtur. minusque Agni gravitatem ducebat

Nola: Hæc omnia non revera fiebant, nec reipsa gerebantur, sed lanium symbolice in visione. Angulus enim hæc symbola pingebat in phantasias S. Joannis, ut ipse sibi videretur videre thronum, (Waluor animalia, seniores, Agnum accipientem librum. ejusque sigilla reserantem.

Symbolice, S. Gregorius homil. 16. in Ezech. *Signatum*, ait, *librum solus Leo de tribu Juda aperuit; quia omnia ejus nobis mysteria insita passione ac resurrectione patefecit. Et per hoc quod infirmitatis nostra mata pertulit, sua nobis potentia et claritatis bona monstravit. Caro enim factus est, ut nos spirituales faceret: benigne inclinatus est, ut levaret: exiit, ut introduceret: visibilis apparuit, ut invisibilia monstraret: gella pertulit, ut sanaret; opprobria et irrisiones sustinuit, ut ab opprobrio aeterno liberaret: mortuus est, ut vivificaret. Agamas ergo gratias vivi* ficanti et mortuo.*

Hunc mens singulorum citharas.] *Singuli* scilicet duo seniores. Ansbertus et Alcazar *singuli* etiam extendunt ad qualuor animalia; per enalagen generis masculini, quod hic coinplutitui et neutrum: unde ipse pingit qualuor animalia, æque ac seniores, una manu tenentes citharam»

altera phialam incensi. *sire* thymiamatis ; ><(!ila ut cum *cilharani* pulsabant, phialam ante so deponerent>

CITHARAS ET PHIALAS AUREAS PLENAS ODORAMBNTORUM.] *Citharæ*, ait Andreas, significant concinnam, suavemque Dei lambrm : thymiamasignificat sacrificium, quod fideles per castimoniam et morum integritatem Deo offerunt : *phialæ* sunt pice castæque cogitationes, ex quibus hoc thymiamata exhalat.

Secundo, Rupert. *Citharæ*, ait, sunt pectora Casta, cum *plectro lingue* lamies Dei personantia : phialæ sunt corda charitatis dilatata. Ita et phialas explicat Richard. Beda et Hugo ; imo Ansbertus : Phiala, inquit, est charitos ; est aurea, id est, pretiosa. Ita et Viegas.

Tertio, Richard, rursum : *Citharæ*, ait, quæ manu pulsantur, significant bona opera Sanctorum, quæ suis effectibus, suæque fama quasi sonis suavis, æque ac vehementibus, proximis ad Dei amorem excitant. Sic et Pannonius per citharas accipit spiritualem harmoniam, et variarum virtutum consonantiam resultantem, per quam Sancti semper Deum laudant. Est enim in citharæ chordis suus cuique sonus, gravis, acutus, medius, atque alius aliis : hos modulatur et temperat arte sua cilharædus. Haec sensus in corpore sunt, quasi chordæ in cithara, compositi : cilharædus est mens sapiens, quæ cum illis imperat, discernit animus quid absolum, quid concinnum sil, qualo sil unicuique rei temperamentum adhibendum, ul nihil meditelur, aggrediatur, faciat, quod modulis et tonis non respondeat, unde concors concentus exaudiatur. Hinc nonnulli concordiam dici putant, quod chordæ variæ in unam convenient harmoniam : licet alii concordiam fi corde dictam malint. Ita Cicero Tusculan. 1. *Illis*, inquit, *cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, concordæque dicuntur*. Hic sensus illustris est, sed moralis et tropologicus. Quocirca Cithara hieroglyphicum est animi sedali et compositi, imo et causæ. Hinc Spartani ad lyra citharæque sonum acies instruebant, rejectis tubis et classicis, ul sedatiore animo prælium aggredierentur. Unde Homerus strepitum et tumultum in congressu primo barbaris dedit, cum Græci sensim et taciturni in pugnam progredierentur. Hanc tamen in Pompeio frigidam cunctationem reprehendit Cæsar, cum in Pharsalia ardore militum victor evasisset. Ita Pierius Hi. rog. 7. cap. 10.

Quarto, Alcazar : Adoratio, inquit. Agni referenda est ad Missæ sacrificium ; illæ enim gratiæ Christo redemptori nostro præ cæteris placent, quæ illi in altaris sacrificio referuntur ; quod idcirco nominatur Eucharistia, id est gratiarum actio : et in eo Christo gratia? aguntur, quod nos sanguine suo redemerit, et plurimis aliis beneficiis, quæ ex redemptione dimanarunt, cumulaverit. Hinc adorantes dicunt : *Quoniam occisus es, et redemisti nos Deo in sanguine tuo*. Balio ejus est, quia censet ipse 26 seniores esse sacerdotes novi Testamenti, quorum proprium est sacrificare, et offerre Missæ sacrificium : hæc enim csl eorum adoratio, et Eucharistia, id est, gratiarum actio. Habent ergo libras, casque pulsan, id est exultant et gratias agunt Deo ob peccatorum conversionem. Agunt enim gratias Deo et Christo, quod hominibus duris suum spiritum communbarii, rum

aperuit eis librum signatum, id est, cum cos luce suæ doctrine? et Evangelii illustravit ; uli fecit Saldo, cum eum effecit Paulum. Citharæ enim significant gaudium, ac lælitiæ voluptatem. Phialæ aureæ sunt calices aurei, quibus sacrificium Missæ offerunt : hi enim calices spiritualiter præstant idem quod phialæ sive primaria, in quibus odores incenduntur. Nam sacerdotes in calice missæ offerunt thymiamata, id est contritionem et orationes eorum, quia ad Dei cognitionem et amorem sunt traducti. Unde in calicis oblatione dicitur : *Offerimus (ibi, Domine, calicem salutaris, tuam deprecantes Clementiam, ut in conspectu divina majestatis tua, pro nostra et totius mundi salute ascendat*. Verum hæc omnia allegorica sunt et mystica, non literalia. Adde : alia plane est forma et usus phialarum, alia calicum ; calices enim profundi sunt et arcti, phialæ lalæ et planæ, uli ipse eas depingit.

Quinto ergo, genuine et plane ad litteram : per citharas primo, per synecdochen intellige instrumenta musica, pilla organa, citharas, chelydes, tibias, etc. quibus Sancti in corpore glorioso psallunt, et laudant Deum : hæc enim in cælo fore insinuat hic Joannes, uti et c. 16. 2. ubi è cælo audivit vocem et symphoniam quasi *citharæcudorumcitharizantium in citharis suis*. Corpora enim et aures Beatorum, uti et reliqui sensus, æque ac mens et spiritus, suam in cælo habebunt voluptatem, eamque summam. Major autem et suavior est melodia instrumentorum, quàm vocum : summa vero melodia est planeque perfecta, cum vocibus organa, citharæ et chelydes consonant et concrepant. Si ergo hinc in Ecclesiis laudamus Deum, non tantum vocibus, sed et organis, aliisque instrumentis musicis, quidni et in cælo, ubi longe plentior et consonantior erit Dei laus et hymnodia? Porro citharæ illæ cælestes et organa longe nostris pretiosiores, sublimiores et resonantiores sunt. Hinc S. Anselmus in Elucidario : *O qualis, ait, voluptas auditus illorum, quibus incessanter sonant harmonia: cithararum, et concentus angelorum dulcisona organa omnium Sanctorum* ! S. August, in Meditai, cap. 25. *Omne, ait, opus eorum laus Dei sine fine, sine defectione sine labore. Felix ergo, et vere in perpetuum felix, si post resolutionem hujus corpusculi audire meruerit illa cantica coelestis melodiarum, qua: cantantur ad laudem Regis aeterni ab illis superna: patria: civibus*. El Clarius cap. 26. in hymno paradisi : *Novas, ait, semper harmonias vox melodia concrepat, et in jubdum troiata mulcent aures organa; qui sunt victores Regi dant præconia*.

Denique in Vilis Sanctorum legimus non raro eos audisse musicam, non tantum vocum, sed et instrumentorum coelestium, uti de S. Francisco refert S. Bonaventura. quod, cum averet audire cœlestem musicam. Deo annuente audierit angelum scitissime citharam pulsanem.

Secundo, per citharas intellige cum Andrea Cæsar. et Arcta, quamlibet modulationem et hymnodiam, qua ore consono omnes Sancti uniformiter laudant Deum ; ul sil mihi Halcpis, q. d. Expediti erant hi 26 seniores cum quatuor animalibus, parati, prompti et avidi ad modulandum hymnos eucharisticos, et ad Dei Agni-que laudes personandum, idque concorditer et consonanter, ac si omnes citharædi fuissent. Natn in mullarum vocum, æque ac citha-

rarum, allorumve instrumentorum musicorum concentu , Innuitur eleganter admirabilis Irtorum charltas cl concordia ; atque maxima Dei Cbrlslique gloria, quæ cx illo concordi consensu , communique omnium doxologia emicat et splendescit. Musica cnim concordi» est symbolum, ut non tantum sacri scriplores, sed et Plato ac Cicero docuerunt. Nominat Citharas, quia lue sbavo resonant melos. Cado rigo competunt citharæ. ubi fulix est voluptas; terræ tuba, ubi sont prælia.

Guillelmtis Parisiens, lib. 2. de Universo pari. 2. fol. 166. col. 2. ait: *Os cujuscumque glorificati erit sicut cithara chordarum innumerabilium, ct innumerabilium fistularum ; ct erit sonorilas ex ore uniuscujusque glorificati hominis concentus vocum sive sonorum innumerabilium , mira ct incogitabili nobis hic suavitate sibi invicem consonantium , ct auribus perfectionis illius simul audibilium.* Hoc est quod ait Psaltes psalm. 169. 5. *Exaltabunt sancti in gloria , Letabuntur in cubilibus suis : exaltationes Dei in gutture eorum.* Ubi S. Basii. *Exaltationes*, ait, *hymnodias cl psalmodios dicit.* Citharæ ergo hæ significant summum Beatbrum gaudium et jubilum; secundo, summam Dei laudem; tertio, summam eorum inter se concordiam et consonantiam.

Mystice el Tropologice. Primasius per citharam accipit crucem Agni, id est Christi (ejus cnim insignia gestant hi seniores Agni stipatores et asseclæ) ejusque passionis cl mortificationis imitationem. SicciBeda, Bupert. Ansbert. et Hugo, per citharas accipiunt mortificationem carnis, per quam 2ft seniores, aliique Sancti ad cælum , cœleslesqæ has citharas ac thronus pervenerunt; idque primo, quia uti in cithara chordæ, sic in mortificatione membra distenduntur ('t cruciantur. Tales citharæ suave melos in auribus Dei resonantes, fuere Martyres in cculeo disienti el pulsati, uti S. Humanus, cujus hæc est vox apud Prudent, in hymno.

Miserum putatis, quòd retortis pendro
Eitcoius ulnh , quòd revelluntur pedes,
Compago i.crvij quòd louai crepantibus.

Et rursum :

Audite cuncti, elimo longe ne predico,
Emitto vocem de catasta cebior.

In hac cithara cynætīm canticum cecinit Guardiana* Minoritarum Cantuar. qui cum suis Beluosis ab Hem ico Vili, Augii» rege, anno Christi 1537, damnatus ad patibulum, cum scalas conscenderet, psallebat : *Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, ffluoniam bonum est, ull icierunt Mattjrol.* AnJic

Secundo, quia, ul ait Ansberlus, iti cithara •Jiæ chonlie magis, aliæ minus tenduntur; ut aliæ acutum, aliæ gravum sonum edentes faciant concentum ; sic el in Ecclesia, alii plus mortificationi" subeunt, alii minus, sed plus vacant operibus charitatis ct misericordi», atque ex omnibus pulchra fit consonantia qua Deus laudatur.

Tertio, ul ait S. Gregor. Ilb. 3. Moral. 3. sicut in cithara chorda, si mitius tendatur, non sonat; si nimis, raucum sonat : ita mortificatio si levior sit, vel rigidior justo, in Dei auribus non sonat, m e i placet

Quarto, sicut cithara ex inferiore parte sonat : ita mortificatio inferiores animæ vires ct

carnem domando, personare eas facit, Dcuinque laudare, lia S. Augustin, in illud psalm. 62. *Confitibor tibi m cithara, Deus, Deus meus;* quod hic alludit S. Joannes.

Bnrsum , noster Viegas el ani, per citharas accipiunt prædicationem Evangelii et verbi Dei, ipsosquo ejus præcones, dc quibus mv slice ait Isaia* c. Hi. *Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit.* Ubi S. Ilieron. docet concionatomi), quasi citharam, omnium virtutum consonantia excellere dub< re. Sic Clemens Alexandr. in l x-bortat. ad Gentes ait Christum fuisse novum quemdam cilharœdum, qui nova concentus suavitato omnia ad se traxit fiutar Amphionis, de quo dicitur : *Movit Amphion lapides canendo.* Et instar Orphei, (piem solo cantu feras, sylvas et rupes attraxisse fabulantur Poclse. *Sic enim Christus, inquit, Gentiles qui erant quasi lupi, imo lapides el saxa; quia lapides ct saxa colebant, ad se traxit, coque in homines transformavit. Vide quantum, potuit canticum novum, quod ex lapidibus el feris homines (fecit.* Ita Alexander monachus invita S. Barnabæ : *Humabas*, ait, *magnus Ecclesia orator, Evangelica* prædicationis tuba, magna Chrisli vox. Spiritus sancii cithara , divina gratar plectrum , virginitatis margarita*, etc. Huc spectat versiculus ii Spartanis decantari solitus, quem citat Plutarch, lib. 2. de Fortuna Alexandri :

Vm gît a-l lelltalo frrrutn . lepide ctillura canere.

Quo significabant, certis citharæ modis ct modulationibus sedari motus animorum , alios audientes exstimulari ad prælium. Cum Alexander Magnus audissct Anligenidam tibia modos Incipientem, qui vocantur Harmatii, adeo inflammatus est. ut simul cum armis exurgens xnanus injecerit in proxime assidentes. Veteres in hisco musicæ tonis cxcclluerunt, ul ad libitum variando tonum et modulationem, nunc ad risum, mox ad fictum, indo subito ad hilum audientes concitarent, ita ut eorum alTectus viderentur habere in sua manu cl potestate. Tales etiamnum sunt nonnulli præsertim in Italia. Talis sit Conacionalor. Vere enim dixit S. Augiist. lib. 10. Confess, c. 33. et ex co S. Thomas 2. 2. q. 91. a. 2. in line : *Omnes affectas spiritus nostri, pro sua diversitale habent proprios modos in voce atque cantu, quorum occulta familiaritate excitantur.* Atque est causa, cur in Italia . præscriim in Apulia, videamus eos qui larantularum morsu lethargo corripiuntur, certo harmoni» tono cxcilrri, cl saltando sudandoque venenum excutere.

In vocum ergo ct cithararum consociatione , significatur hic perfecta Evangelii pnvdicalio, in (pia exemplum snnctæ vilæ cum sana doctrina vocis conjungendum el consociandum est. Ore enim canitur, cithara v< ro inanibus pulsatur. Talea fuerunt Apostoli, sunlque etiamnum viri Apostolici, qui manum æque ac linguam in Dei laudem moventes , sunt quasi divini Orphei el Amphiones, qui feras, sylvas et saxa, id est homines feros, rudes «duros et barbaros ad Christi fidem et sanctimoniam pertraxerunt cl pertrahunt. Quos quasi coelestes sámenles, oratores el musicos dilaudans Ecclesiasticus c. 39. vers. 17. adhortatur ut incilat dicens ; *Obaudite me, divini fructus;* id est, ut græce, vwi onot, id est, lilii sancti, *florete*, id est, producite , *flores* qtidsi lilium, *cl date odorem, ct frondete in gratiam*, id

est cum gratia, et gratiose, quasi dicat : Deum sanctitatis suncloque famæ odore, et Christianæ simul eloquuntlæ gratia prædicate, ut cum Paulo Christi *bonus* odor sitis loti mundo in vitam. *Date nomini ejus magnificentiam in canticis labiortan. et citharis, q. d.* Labia manibus sociate, *plectro labiorum* æque ac manuum personato Christi, ejusque Evangelii! laudes: hac harmonia corda etiam durissima mulcebitis, et ad Dei amorem et laudem pellicietis; itaque per vos, et per ipsos à vobis conversos, magnifico celebrabilis Dei Christique gratiam et gloriam. Hic sensus pius est et elegans, sed mysticus, non litteralis, uti ejus auctores volunt. Nam borimi citharizantium in hoc capite voces et melodia, ad litteram non dirigitur ad populum, sed ad Deum et Agnum, quos hymno eucharistico glorificant. Est ergo hic doxologia Dei et Agni. non autem concio ad populum, nec Evangelii! prædicatio.

Et phialas aureas plenas odoramentorum, **QUE SUNT ORATIONES SANCTORUM.** Symbolice phiake hic adbibentur (revera enim in cœlo Sancti non egent phialis, ut offerant Deo orationes sanctorum) visæque sunt Joanni; quia in phialis solet thymiamata offerri in templo Salomonis, in altari thymiamatis, ad quod hic alluditur. Thymiamata enim componebatur ex odoramentis, puta ex galbano, stacte, onyche et thure, quorum litteralem et moralem explicationem recensui Exodi 30. 36.

Nola. Orationes Sanctorum comparantur hic suffitui non cujusvis rei, sed odoramentorum. Primo, quia oratio instar thuris sursum ascendit. Hinc ait Psalles psalm. 160. 2. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Secundo*, quia uti thus est odoratum; ita orationes Sanctorum Deum, ejusque nares subtiles et divinas oblectant. Hinc de sacrificio et orationibus Noe dicitur Genes. 8. vers. 21. *Odoratusque est Dominus odorem suavitatis, et ait: Nequaquam ultra maledicam terræ.* Tertio, uti thus fetorem, ita oratio peccatum abigit. Deique iram mitigat. Quarto, thymiamata in igne adolebantur et cremabatur; ita oratio in igne tribulationum exardescit. Quinto, thymiamata liebal ex aromatibus contusis, sic oratio ex animo mortificatio et humili procedere debet. Hinc S. Gregor, homil. 22. in Ezech. explicans illud Canlic. 3. 6. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, et thuris, et universi pulveris pigmentarii? Fumus*, inquit, *ex aromatibus compunctio est orationis concepta ex virtutibus amoris; quæ tamen oratio virgula fami, dicitur: quia, dum sola coelestia postulat secreta, progreditur, ut ad terrena pertendaminime reficetalar. Subjungitur: Myrrhæ et thuris, quia thus in sacrificium incenditur; myrrha corpora mortua condiuntur, ne vermibus corrumpantur. Quare myrrhæ et thuris sacrificium offerunt, quia carnem affligunt, necis corruptionis vilia dominantur, et rodolentem in conspectu. Domini amoris suis hostiam incendunt.*

Addit Viegas ignem, quo thymiamata in Sancio incendebantur, deferri consuevisse ex altari holocaustorum quod erat in atrio, ad altare thymiamatis, quod erat in Sancto; quia videlicet orationum fervor ex perfecta mortificatione oritur, a qua nunquam cessandum est, propter assiduos concupiscentiæ spiritui rebellantis motus: hoc enim significat ignis, qui jugiter in

altari holocaustorum ex lego Del Levit. 0. 12. alendus erat. Qui ergo orationi vacare studet non incumbens mortificationi, perinde facit ac si quis sine igne thymiamata incendere vellet; Unde Canlic. 5. v. 1. dicitur: *Messui myrrham meam cum aromatibus meis*; quia nimirum utrumque conjungendum est, mortificationis videlicet myrrha, et orationis aromata. Et Canlic. 6. 6. dicitur: *Fadorn ad montem myrrhæ, et ad collem thuris*; quæ verba sunt sponsi, (pater dicat: Visitabo eos (pii in arduis mortificationis operibus, tanquam in montibus occupantur; et eos qui in dulcedine orationis, tanquam in collibus ex monte illo manantibus conquiescunt. Oratio enim est quasi collis, qui ex monte mortificationis porrigitur: solent enim montes in colles desinere. Denique multi pulchras habent citharas, id est, externas voces quibus Dei laudes canunt, sed destituuntur phialis aureis plenis odoramentorum, id est, interna cordis devotione, quæ maxime in hac citharizatione requiritur.

Nota hic contra Vigilantium, Lutherum, Calvinum, et alios Ilagiomachos, Sanctos pro nobis orare, nosmetipsosque orationes Deo offerre. Idem faciunt Angeli cap. 5. v. 3. Porro id maxime competit Apostolis et Prælati, quales erant hi 26 seniores: horum enim est, fidelium sibi subditorum orationes et necessitates Deo offerre.

9. Et cantabant canticum novum. **GITCCC,** «taw/, id est, cantant assidue et jugiter. Quæres cur hoc canticum dicatur novum? Respond. quia cantores erant novi, scilicet Apostoli et Patriarchæ, renovati, non lanium per gratiam, sed et per gloriam in cœlo.

Secundo, quia canticum materia erat nova, scilicet nova Christi incarnatio, passio, redemptio; nova et cœlestis ejus doctrina, nova beneficia, nova miracula, nova Sacramenta, nova lux, nova promissa, nova gratia, nova gloria; proprie vero lile erat nova novi libri, tot mysteriis pieni. itaque obsignati, resurrexerunt in quo nova Christi et Ecclesia victoria de suis hostibus, ac præsertim de Anichristo, describitur: novum ergo hic (Christo, novo victori cantini epinicius. Audi Rupertus: *Canticum*, inquit, *novum dicitur, quia novum fuit Filium Dei hominem fieri, et crucis mortem subire; novum fuit, resurgere (et in cadum ascendere; novum, remitti peccata, et Spiritu sancio visibiliter signari homines: novum, accipere sacerdotium sacræ observationis, et regnum expectore inimensæ repromissionis.*

Hinc Ierlino, canticum hoc dicitur novum, id est singulare, exquisitum, eximium, jucundissimum, nova semper hilaritate alliciens mentis animum, ideoque iterum iterumque, imo millies infinities absque fastidio repetendum. Sic dicitur Jerem. 31. 22. *Creavit Dominus novam*, id est rem singularem. eximiam, inauditam, *super terram*, nimirum femina circumdabit virum, id est, virgo concipiet Christum.

Quarto, *novum*, quia spectat in innovationem et glorificationem tam Agni, (pater) (jus sponsæ pulchra Ecclesiæ et sanctorum lætationem et gloriam tam animi, quam corporis. Sic dicitur psalm. 169. v. 1. *Cantate Domino canticum novum.* Quod explicans Gilhertus Abbas serm. 6. inter eos quos addidit S. Bernardi sermonibus in Canlic. *Fere*, inquit, *novum, cujus*

nescit antiquitatem materia, fastidium gratia, quia semper est amore recens, usurecenllor. Vere enim novum, quod hominum animos ad æternam innovat bcalitudincm. Denique legitur: Re memineritis priorum, et antiqua ne intueamini: nova quippe ego facio. Jure nova, quæ ab antiquo currentis natura' nequaquam conclusa sunt Itgibus, El S. August. in psalm. 169. v. L Vetus, inquit, homo, vetus canticum; novus homo, novum canticum. Vetus testamentum, vetus canticum; novum testamentum, novum canticum. Quisquis terrena diligit, velus canticum cantat. Qui vult cantare canticum novum, diligat attrna. Ipsa dilectio nova csl et (eterna. Ideo semper nova, quia nunquam veterascit. Et inferius: Omnes ergo, qui innovantur in Christo, ut ad vitam æternam incipiant perlinere, canticum novum cantant; et hoc canticum pacis est, canticum hoc charitatis est. Quisquis sc à conjunctione sanctorum separat, non cantat canticum novum: seculas csl enim vetustam animositatem, non novam charitatem. Ha mystice et moraliler S. August.

Simili modo et causa ait Christus Joan. 13. v. 36. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Mandatum enim dilectionis, licet fuerit antiquum, nipote legis naturae, tamen à Christo dictum el facium est novum, ratione novi objecti et causa'. Christo enim qui caputesi Ecclesiæ, incarnalo, facia esi singularis communicatio el unio membrorum Ecclesiæ, lum inter sc, Unn cum Christo capite suojam homogeno: unio, inquam, per naturam, per gratiam, et maxime per Sacramentum Eucharistiæ, quo Christus se omnibus dat in cibum, ut omnes sibi el interse invicem uniat, quæ unio fundamentum est magis singularis obligationis et arctioris amoris Dei, Christi el Christianorum» Per hanc enim corporaliter uniti sumus Deo Verbo, lotique SS. Trinitati, ideoque illam magis redamare, magisque illi conjunctos, puta proximos, diligere tenemur. Hunc sensum innuil Christus dum subdit: *Ut diligatis invicem, sicut dilexi vos*, quasi dirai: Ego novo modo dilexi vos, ul nova dilectione vos mihi et jnier vos jmicem Obstringerem, novnmque dilectionis causam et obligationem vobis suggererem: ergo par e>l ut novo ardentiorequ amore invicem diligatis» quàm ante. Exigo enim lanium à vobis, ul invicem diligatis sicut ego dilexi vos: hoc á vobis dilectionis meæ præmium postulo, hoc novæ dilectionis exemplum suggero, ul eo excitati invicem diligatis, sicut ego dilexi vos: me ila vestri amantem redamate, non tam in mc ipso (qui hoc vestro amore el subsidio non egeo) quam in membris meis, qui sunl fratres vestri. Atque ul hoc facialis, aspiro vobis meam gratiam el spiritum, non timoris, sed amoris, novoque modo milio vobis Spiritum sanctum; Christianis enim proprie hoc novum præceptum dedit Christus, non autem omnibus hominibus, ul recte animatherlit ibidem Tolclus. Jubet enim ul Christiani non tantum se, quasi proximos propler Deum, sed quasi fratres, et unius corporis Christi membra ament propter Christum. Quocirca ad dilectionis hujus officia el actus magis obligantur Christiani, quftm cæleri homines. Consequenter ad novum Deo canendum canticum, ad novam gratiarum actionem, ob novum hoc dilectionis beneficium, el præropimn abeo acceptum, obliganlm.

Aliter Alcazar: consci enim ex pr»ronccpio suo scopo el fine, cantico hoc grates Deo referri ob novam Judæorum hactenus rebellium el Ecclesiam oppugnantium, ac præsertim 5. Pauli, conversionem ad Christum. Verum de ea hic proprie non agi superius docui.

Dic.xts es. Domine, accipere librum, et aperire signacula ejus; quoniam occisus i s.] *Nota to quoniam*: significat enim causam meritoriam. Ende palet Christum, merito passionis et mortis suæ, accepisse a Deo potestatem revelandi cui velici futura circa regimen clpropagationem Ecclesiæ suæ, præsertim ea quæ contingent sub tempora Anticbrisli, el sub secundum ejus adventum ad judicium.

Et redemisti nos Deo.] Est hoc canticum quatuor animalium, id est angelorum primariorum, æque ac 26 seniorum: non quòd angeli a Christo redempti sint; sed quod loquantur ipsi cum 26 senioribus, qui omnes homines repræsentant. Cum iis ergo, el pro iis, quasi clientibus suis, quorum ipsi sunl angeli el custodes, dicunt: *lledemisti nos*, non prose ipsis. Addit fiupertus per Chi istum redemptos esse angelos* quia per ipsum reparata est eorum ruina facta per lapsum dæmonum, atque impletus est numerus Beatorum, el Ecclesiæ triumphantis. Pro *redemisti*, grace est id est» *emisti nos*; sumus ergo seni emplilii Christi: hoc est quod ait Paulus: *Empti estis pretio magno; glorificate et portate Deum in corpore vestro*, 1. Corinth. G. 20.

Ex OMNI TRinC, ET LINGUA, ET TOPULO.) Duplex est hic sensus: Prior, redemisti, tibi que selegisti nos paucos ex omnibus Gentibus, (jnasi populum singularem. Sicut olim ex omnibus mundi nationibus selegisti tibi Israelem, ul esset tuus populus, tuaque Ecclesia. Deuler. 6. vers. 36. Christus enim sua passione mentii accipere potestatem assumendi sibi in populum, sibique diligendi quoscumque voluisset, iisque applicandi meritum sanguinis sui, non tantum quoad suflicientiam (sic enim omnibus hominibus applicuit), sed etiam efficaciam. Ita explicat Alca/ur.

Secundus, q. d. Redemisti, Domine, nos Christianos ex omni gente. Nam Christianismus sparsus est per omnes gentes: licei enim hi 26 seniores pauci essent, el ex paucis gentibus, ac fere ex Judæis selecti, tamen repræsentant omnes Christianos, el præsrnles, et futuros; sicut senatus rppr;vscnlal lotum populum. Totius ergo populi Christiani voce el nomine loquuntur, dicuulque sex ex omni gente redemptos A Christo, ab coque vocatos ad christianismi gratiam el salutem. Hoc est quod expressius diriturrap. 7. v. 9. *Posi hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat: ex omnibus gentibus, et tribubus, el populis, et linguis: stantes ante thronum, el in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmæ in manibus eorum; et clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro qui sedei super thronum, et Agno.* Hoc est enim canticum novum, quo celebrant novum redemptionis mundi, id est omnium gentium per Christum facile beneficium, quo meruit Christus facultatem resignandi hunc libium signatum, uti paulo ante dixi; ut nimirum posset Joanni, et per Joannrm omnibus Christianis omnium gentium, nipote 6 se redemptis, sibique selectis cum ejusque mysterio pandere el explicare

Itaque hic sensus *non minus quàm primus* appositus est. *Quocirca plenus* erit sriiMis, si iilrumque *conjungas*: q. d. Modernisti nos Christianos, Domine, nosque tibi selegisti et sanctifi- c. isli, non ex solis Judæis, ut olim; sed ex omni genie: selegisti. Inquam; nam multos alios ex omni gente in sua infidclilalu aut Deceatis n ip/oHii.

hrfecisti nos Deo nostro regnuji, et Sacer- dotes;) Ecclesia enim est regnum sacerdotale, et regale sacerdotium Dei et Chrisli : consequenler Christiani sancti reges sunt et sacci- dotes. Vide dicta c. 1. v. 6. Addunt hoc, quia talibus docuit pandi hunc librum signatum continentem futura Ecclesiæ mysteria : horum enim decet sacerdotes, toque ac reges, esse conscios. Vere S. August, in Sentent, sententia 21|2. Aon caret, all, regia potestate, qui corpori suo noverit rationabiliter imperare. Fere enim dominator est terra; , qui carnem suam regit lc- gibus disciplina⁰. Unde sequitur :

Er REGNABIMUS SUPER TERRAM,] Him lianC IDO- rientium : in hac enim Christiani regnant, et do- minantur carni, mundo et diabolo; tum illam viyeminm in cœlis; cum in illam transferuntur, uti hi seniores translati (Tant. Christiani enim qui adhuc hic vivunt, dominantur lerræ rebus- que terrenis ; dum vero per marly riunì ani mor- tem ad Deum transeunt, dominantur et regnant cum Christo in cœlo : sunl ergo domini et reges cœli et lerræ. Alludit ad id quod Deus promisit Ecclesiæ, Isaïæ G2. 3. dicens : *Eris corona glo- ria: in manu Domini, et diadema regni in manu Del tm.* \ idr ibi dicta.

Unde notat Nuperius non dici *in terra*, > d *super terram*; quia sancti, inquit, *conditione in terra sani, sed vita et conversatione super terram, et super terrena membra sua tenent principatum.*

Quomodo in cœlis omnes Beati sint reges , ita explicat S. Anselmos, epist. 2. ad Ilugonem ; *Tanta erit dilectio inter Deum et cosqui ibi erunt, et inter seipsos, ut omnes invicem diligant sicut seipsos, sed plus ament omnes Deum quàm seipsos. Et propter hoc nullus ibi volet, nisi quod Deus ; et quod volet unus, hoc volent omnes, et quod volet unus vel omnes, hoc ipsum volet Deus. Quapropter quidquid unusquisque volet, hoc erit de scipso, et de omnibus aliis, et de tota creatura, et de ipso Dro. Et sic singuli erunt perfecti reges, quia quod singuli volent, hoc erit; et omnes simul cum Deo unus rex, et quasi unus homo; quia omnes unum volent, et quod volent, erit.* Et inferius cum dixisset pretium quo emitur hoc regnum, esse amo- rem , subdit : *Denique quoniam regnare in calo non est aliud, quàm sic glutinari eum Deo, et cum omnibus sanctis angelis et hominibus per dilec- tionem in unam voluntatem, ut omnes utantur si- mul una potestate; ama Deum plus quam (cipsum, et jam incipis tenere quod ibi perfecte vis habere. Concorda cum Deo et hominibus, si tantum ipsi à Deo non discordent, et jam incipis cum Dcoct cum omnibus Sanctis ejus regnare. Nam secundum quod tu concordabis modo cum Deo, et cum homi- nibus in voluntate illorum, concordabit tunc Deus tt omnes Sancti tecum in tua voluntate. Si ergo vis esse rex in calo, ama Deum et homines sicut dfbes, et mereberis esse quod optas.*

11. Er VIDI, ET AUDIVI VOCEM ANGELORUM MUL- torvm.) q. d. Vidi angelos innumerabiles clau- dit i vncem eorum ; una enim consona voce cla- mabant : *Dignus est Agnus, qui occisus est,*

accipere virtutem, etc. Ad litteram loquitur, non de monachis et lileligiosis, quos Nozianz. vocat angelos terrestres; sed de veris et cœleslibus angelis, qui sunt innumerabiles : Unde sequi- tur :

Er erat numerus eorum millia millium.) Græca Complui, legunt :

ÍOUXCC47, id est, myriades myriadm, et millia millium. Porro myriades myriaduni miri decies millies (lena millia. Alludit ad Daniel. 7. 10. *Millia millium ministrabant ei, et decies mil- lies centena millia assistebant ei.* Alcazar ad lille- ram hæc accipit de sacrificio Miss», quod celebrabant 26 seniores, id esi, sacerdotes ; an- gelorum enim proprium est in Miss® sacri- ficio assistere, et sanctissimum Chrisli corpus venerabundos comitari. Verum, superius docui b.TC omnia in cœlo visa es\$e, non in terra, ac cœleslium gloriam significare, non terrestrium.

12. Dicentium voce magna.] Vox magna indi- cat ingentem animi afieclum et ardorem ad glorificandum Deum et Agnum, eo quòd homi- nibus patefecisset librum Dei signatum; mire enim gaudent angeli de hominum commodis et saltile, ideoque cum iis, et pro iis miro laudant Deum : *Clamor in Dei auribus est desiderium ve- hemens*, ait S. Bernard, serm. 16. inpspl.90. Nam *apud Deum valet non magnus clamor, sed magnus amor.* Unde S. August, in serm. *Cum oras*, ait, *clama non voce, sed mente; nam et tacentes exau- dit Deus.*

Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere VIRTUTEM ET DIVINITATEM.] *Accipere*, sciiccl ab omnibus hominibus, vel *accipere*, non in sc, sed in mente et ore hominum; ut scilicet omnes homines agnoscant et laudent Agni virtutem, græce id esl, fortitudinem et divinitatem, camque à suis idolis ad Christum, cujus revera esi, transferant. Nam alioqui Christus non po- tuit mereri divinitatem ; ulpole quæ in Christo præcessit ejus exisleniiam et meritum, ftiilque causa et ratio quæ ejus operibus infinitum va- lorem, et vim merendi tribuit, ul docent sanc- tus Thomas. 3. part. q. 19. a. 3. Suarez et alii. Facessat ergo Pholinus, qui docuit Christum fuisse hominem purum, et ob merita vitæ sancite meruisse acciperet divinitatem. Nam Christus ab initio suæ conceptionis fuit Filius Dei, nec aliam habuit hyposlasin quàm filii Dei. Hoc est enim quod de eo prædixit Gabriel B. Virgini : *Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei*, Lncæ 1. Facessant mullo magis Nesloriani, <† nostri Sociniani, qui censent Christum nec ab inilio incarnationis, nec postea fuisse Deum, sed sua sanctitati* meruisse ut vocaretur Deus, id est vir divinus, quomodo judices vocantur Dii, psal. 81. Ego dixi : *Dii estis, et filii Excelsi omnes.* Frustra enim id ex hoc loco probare contendunt, cum æque ipsi fateantur hic non aliud dici, quam Christum meruisse divinitatem, id esi nomen, famam et gloriam divinitatis; ut scilicet ab ho- minibus honoraretur, et coleretur, non tantum ut vir divinus, sed vere ul Deus, uli videmus eum tolo mundo coli et adorari. Meruli antem nomen verum, et famam et gloriam veram .non fal>am, non ementitam ; ergo revera habebat in se divinitatem, eraique Deus. Hoc est quod ait Apostolus, Philipp. 2. <5, de Christo : *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, etc. Humiliavit semetip**

sum factus obedient usque ad mortem; mortem autem crucis; propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, quod est super omne nomen : ut ui nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium, et infernorum; et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Ecce hoc full accipere Agnum divinitatem. ha Lyranus, I). Thomas, Pererius et alii. Sic serpe alibi jubemus Deodare gloriam, limiorem, sanctitatum, benedictionem, non in se (illius enim gloria el sanctitas cum in se sil immensa, ei nihil addere possumus) ; sed apud homines, faciendo scilicet ul homines cognoscant, colant el laudent Dei sanctitatem el gloriam

Nota. Sicut septem erant sigilla libri signati, quæ continebant septem illustres divinæ providentiæ afleeIUS .ita septem hic elogia dantur Agno occiso ea reseranti, quibus laudatur el celebratur septemplici laude, scilicet *virtus, divinitas, sapientia, fortitudo, honor, gloriaci benedictio*. Sic et cap. 7. v. 12. Deo eo quod suos à septem plagis liberarli, septuple* dalur doxologia à qualuor animalibus el 2i senioribus, scilicet : *Benedictio, et claritas, et scientia, et gratiarum actio, honor, et virtus, et fortitudo Deo nostro*. Septemplici ergo laude et hymno celebrant septemplicem Dei providentiam.

Nola secundo, pro *divinitatem* græce est

id est *divitias*, el ita hic legunt Andreas, Artas, Ticonius et Primasius. Sed alii passim legunt, *divinitatem* ; unde ila videtur fuisse primitus in Græco : liret Alcazar *divitias* in Græco putet poni pro divinitate. Sermo enim est, inquit, de ostensione divitiarum in earum communicatione, id quod divinitatis est proprium, scilicet divitem esse in misericordia el beneficentia, idque videtur verius. Nam inter **diw** et nulla est litterarum affinitas, ul non videatur pro <(OT)jTa irrepsisse nJouTov.

Porro, Deus nomen accepit fit wiofra, id est divitiis, tam apud Latinos. quftm Grecos el Hebreos. Latine enim dicitur Deus/quod nihil ei desit, aut quod omnia commoda hominibus det. Rursum Deum vocarunt ditem, quasi divitem. Audi Ciceronem de Natura deorum : *Terrena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est, qui dives, ut apud Gr(rcosjDww, quM et omnia recidant in terras, et orianturb terris*. Græcls'xlrrr^, td est Pluto, vel Plutus Deus, A kAovtw, id est divitiis, nomen accepit. Hebraice dicitur vxxsaddai, quasi n C schedai, id est cui est sufficientia, abundantia, cornucopia) omnium rerum; hanc enim significat dai; unde multi Latinum Deus, et Græcum 'w<, Jovis nomen, deducunt. Sic et in lingua Illyrica Deus nomen habet fit divitiis; illyrice enim Dogli est Deus, *Dogath, dives, Bogaztuo*. divitia*. Deitas', enim in eo consistit, quod sit dives et affluens omni sapientia, bonitate, justitia, omnibusque gratiis, attributis, perfectionibus, omnique bono. Hinc de Deo ait Apostolus, quod sil *dives in omnes qui invocant illum*, Roman. 10. 12. Et dc Christo : *Proptervos egenus factus est, cum esset dives*, 2. Corinth. S. v. 9. Et : *Deus autem, qui dives est in misericordia*, Ephes. 2. li. El : *O altitudo divitiarum sapientia: et sden tile Dei !* Rom. 11. 33.

Et sa piemi \m,] scilicet plenam et perfectam, puta rerum omnium cognitionem, ait Glossa. Unde Lud. Molina I. part, qinvst. 12. ari. 8. disput. 5. memb. 7. ex hoc loco probat Christum horni-

nem in verbo videre omnia preterita, presentia et futura, ideoque videre infinita ; quia decet ul ejus actualis cognitio ut minimum tarn late pateat, quantum ipsius dominatio ac potestas seso extendit. Hæc autem ad omnia jam dicta se extendit. Ligo, etc.

13. Et omnem crkaturam.] Sicut versu precedent! angeli, ita hic omnes aliæ créature in visione visæ sunt Joanni laudare Agnum, ob reseratum ab eo librum >ignatum : quo per prosopopœiam significatur admirabile fuisse Agni beneficium in reserando libro, ob quod omnes angeli el homines Jubilent ; ita ul cœlum et terra, omnesque creature irrationales exultare videantur, ac rcipsa exullarenl, si sensu et ratione predila essent. Congaudent enim hominibus (piasi heris suis : creata enim sunl à Deo ut serviant homini; unde el cum homine renovationum sui expectant, Rom. 8. 19. Addit Iliipertus : Gaudent, inquit, non quia redcmpUe, sed quia creatæ sunt, ideoque Deum laudant non rationali aut vocali confessione, sed naturali quadam sui status presentatione.

Qr.« in CQBLO est,] puta sol, luna, stellæ. Ha Ambrosius, Ruperlus el Pererius. Aliter Alcazar : nam *esse in certo*, referi ad Christianos; *esse super terram*, ad Judæos; *esse sub teiera*, ad dæmones et damnatos ; *esse in mari*, ad Gentiles : q.d. Omnes Christiani, Judæi, Pagani el D. umones, licet inviti, glorificam Agnum. Veram hoc mysticam esi» non litu tale»

Er sin tfkha.] Hæ sunt animæ existentes in Purgatorio; illæ enim licet in pœnis sint, amant tamen et laudani Deum ut Agnum, à quo brevi sperant liberationem, salutem el gloriam. Ha Franc. Suarez. Ribera, el alii passim. Rumilo, Flint damnati et dæmones, qui coguntur Deum ut Christum agnoscere et revereri, non voluntaria confessione, sed coacta concessione, ait Ruperlus el S. Gregor. 6. Dialog, c. U2.

Dices : psal. 113. v. penult, et Baruch. 2. 17. dicitur : *Non mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui descendunt in infernum*. Respond. Sensus est : Mortui non laudabunt te. Domine; scilicet ea ratione el modo, (pio nos viventes laudamus, nimirum voce communi et publica coram viventibus. Vide dicta Baruch. 2. 17.

Et quæ sunt in mari,] pula pisces, margaritas el gemmæ, etc.

Et quibin eo,] scilicet *mari*. Greca jam habent, *quæ in eis*, scilicet cœlo, terra el mari. Repetit rò *in mari*, subdens, *et qua in eo*, ut signiOcet creaturas in mari existentes longius abesse fit gloriflcalioate Dei el Agni, el tamen revera Deum el Agnum glorificare. Td ergo *et quit in m*, conili in alio est ejus quod præcessit. *Et quit sunt in mari*. Aliter Ribera : referi enim « *in read* Græcum rrtt/ta, id est creaturam, quod est neutrum, q. d. Omnia quæ sunl in hac creatura cœli, terre et maris.

Nola, Ilæcomniumcreaturarum doxologia significat omnes creaturas esse sub Christi, æque ac Dei dominio et imperio, ilhidque maxime cognituras, veneraturas et adjuturas in extremo judicio, cum mysteria hujus libri signati, puta judicium universale totius mundi, ipseque Christus judex loti mundo gloriosus apparebit. Tunc enim plangent omnes Tribus terre, et pugnabit orbis lerrarum pro Christo contra insensatos; omnis enim creatura videbit quod ipse judex

vivorum et mortuorum : quocirca cum ul talem colei cl adorabit.

Dícf.x t k s.J mnl.i voce, qua lætabundæ creaturæ suo modo laudant Deum creatorem suum. Huc spectat *illud* Philonis, libr. de Plantat. Noe paulo ante finem. *Fertur*, inquit, *fabula à sapientibus viris ad posteros per manus tradita. Est autem talis. Olim cum lotum mundum opifex ab-solveret, quemdam è Prophetis rogavit, num quid desideraret nondum creatum sive in terra et aqua, sive in aere et cerio? Respondit ille esse quidem perfecta et plena ubique amnia, unum lamen se requirere, laudatorem horum sermonem, qui in rebus omnibus vel quod minimum obscurissimum-que videtur, non tum laudet, quàm enarret; ipsam enim enarrationem operum Dei sufficientissimam esse laudem, nullo egentem auctario, lloc responsum patri universorum placuisse fertur; nec mullo post exortum genas canorum cl musicum, ex una divinarum potentiarum virgine memoria, quam mnemosynam vocant. liete est priscorum fabula : ex cujas auctoritate discimus nihil esse Deo magis proprium quàm benefacere ; nihil item creatura⁹ quàm gratias agere, cum preeterea nihil rependere valeat*

Moraliler, discimus hicab angelisctcœlilibus varios artus *gratulationis*, amoris, laudis cl jubili, quibus Deum el Agnum crebro ob summam ejus majestatem, sapientiam, sanctitatem, et ob beneficia creationis, conservationis, gubernationis, etc. sed maxime incarnationis Verbi, cl redemptionis nostræ, celebrare debemus. Primus esi ipsa ejus cognitio, consideratio cl professio, qua profiteamur ipsum esse oceanum immensum essenti», bonitatis, sanctimonia», perfectionis, bealiludinis el gloriæ à quo voluti Ionie omnes angeli homines cl creatone guttulam suæ entilalis, sapienti» el virtutis emendicant et participant. Ipse enim esi omnium principium, omnium finis, omnium conditor, imo creator ex nihilo, omnium sustentaculum, omnium locus, omnium ævum, duratio, terminarlo, ordinatio, connexio, concordia, consummatio, præsertim per gratiam el gloriam, quam per Christum nobis communicat. Ipse est omne bonum angelorum et hominum, ac totius natur», quæ est, et quæ non est, sed esse, el ab eo creari potest. Ex hoc aclu sequitur secundus, scilicet summa ejus reverentia cl admiratio ; considerantes enim immensam hanc divinitatis ejus excellentiam, el ex altera parte nostram vilitatem, cl abyssum nihili, summe cam reveremurcl admiramur, summeque nos sub ca dimittimus el humiliamus, perinde ac SeraplUni præ reverentia velant facies suas coram ea, Isaïæ G. 2. Tertius est actus amoris concupiscenti», quo eum ul auctorem omnis nostri boni summe diligimus, eique dicimus : Tu Deus meus, el omnia mea, *Deus cordis mei, et pars mea Deus in acernam*. Quartus est actus amoris amichi», quo eum purissima charitale cl benevolentia amamus ; quia propter suam infinitam preestantiam et dignitatem infinite dignum est omni amore, omni gloria, omni laude.

omni cultu, omni veneratione, omni obedientia el obsequio. In ipso enim est omne bonum, omne pulchrum, omne delectabile, omnis dulcedo, omnis quies, omnes divitiæ, omnis nobilita*, omnis majestas, omnis sapientia, omnis potentia, omnis gloria, el quidquid mens concipere potest, imo infinities plura. Quocirca meni amans hoc bonum immensum, fastidit omnia bona creata, velul umbras, somnium cl irnürtn picturam illius summi boni. Porro, S. Bernard. S. Bonaveni. el Bichard. Victor, traci, de (radi-bus chnritalis, hujus amotis varios assignant tum gradus, tum e(Tectus et dotes. Primus est, quòd amoris sit inseparabilis, ut anima cum Apostolo dicere possit : *Quis nos separabit à chavitale Christi?* Secundus, quòd sil insatiabilis; ignis enim nunquam dicit : Sufficit. Tertius, quòd sil invictus. *Foriis enim est ul mors dilectio ; cl aqua nullæ non potuerunt extinguiré chavitalem*. Quartus, quòd sil delectabilis, ul dicat anima hoc amore ebria : *Introduxit me rex in cellaria sua ; fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*. Quintus, quòd v ulnerri animam ardentibus desideriis, cl plurimis, quibus optat, et procurat quantum polesl, ul omnes eum cognoscant, timeant, ament, colant, laudent. Sextus, quòd semper Deum sitiât, semper cum præsentem habeat; in omni creatura ad eum ascendat, cumque contempletur. Septimus, (quòd desideret dissolv i cl esse cum Christo, non tædio vitæ, sed ul frualur dilecto suo.

Ex hoc amore sequitur quintus actus summi gaudii, quo mens gaudet de Dei CreatQris, Domini, Patris el Bcdempioris sui attributis el perfectionibus immensis, nempe quòd Deus noster sit optimus, poteniissimns, sanctissimus, gloriosissimus, omnibusque bonis quaquaversum circumfluat. Ex gaudio sequitur sextus .netus gratulationis, quo illi tanquam Deo nostro tantam Majestatem, lanias opes, tantam felicitatem gratulamur dicentes : In te omnis gloriart dignitas, omnes divitiæ et thesauri, omnes voluptates et consolationes, omnes deliciæ, omnia gaudia, omnes bealiludines. Tibi omnia ista debentur, et si quid illis deesset, aut iis addere possem, omnia mea ad id liberalissime expenderem. Tu enim iis dignissimus es: tuæ divinitati hæc congruunt. Tibi ergo ca gratulor, (ibi congaudeo. Ex gratulatione sequitur septimus actus jubili, quo cum Beatis exultantes de tanta Dei nostri gloria, jubilamus et dicimus : *Sedenti in throno el Agno benedictio, et honor, et gloria, el potestas in sæcula sirculoram*. In eo enim jubilat mens, qui infinities pluris esi omnibus quæ sunt, et In infinitis mundis esse possunt ; qui infinitoamore el jubilo dignus csl : ac proinde in eum totum cor suum laudando et exultando effundit, opta* retqie, si fieri posset, infinita corda, qulbtir eum infinitis amoribus et laudibus celebraret: denique invitat omnes angelos, omnes homines, omnes cœlos. omnia animantia, omnia creata, ut seenni ei jubilent, atque : *Benedicite omnia opera Domini Domino, laudatesi superexaltate eum in saxula*.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Agnus aperit septem libri signati sigilla, nimirum : Primum aperit, v. 1. et exit EQUUS albus CUM EQUITE HABENTE ARCUM ET CORONAM. SECUNDUM APERIT, V. 3. ET EXIT EQUUS RUFUS CUM EQUITE, HABENTE GLADIUM MAGNUM. TERTIUM APERIT, V. 5. ET EXIT EQUUS NIGER CUM EQUITE, HABENTE IN MANU STATERAM. QI, ARTUM APERIT, V. 7. ET EXIT EQUUS PALLIDUS, CUI INSIDET MORS, QUEM SEQUITUR INFERNUS. QüINTUM APERIT, V. 9. ET PRODUCUNT ANIMÆ SANCTORUM NARTYRUM PETENTES VINDICTAM. SEXTUM APERIT, V. 12. ET FIT INGENS TERRÆ MOTUS, SOL OBSCURATUR, LUNA UT SANGUIS RUBESCIT, STELLÆ DE COELO CADUNT, OMNES HOMINES TERRITI IN SPELUNCAS SE ABDUNT.

r vidi quòd aperuisset Agnus unum de septem sigillis, et audiui unum de
?» quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitruui : Veni, cl vide.
i)2. Et vidi : ct cccc equus albus, cl qui sedebat super illum habebat ar-
y eum, ct data est ei corona, ct exivit vincens ut vinceret. 3. Et cum ape-
ruisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens : Veni ct vi-
' 'de. 4. Et exivit alius equus refus; ct qui sedebat super illum, datum est
'ci ut sumeret pacem de terra, ct ut invicem sc interficiant, el datus est ei
gladius magnus. 5. El cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni,
ct vide. Eccc equus niger; cl qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua. G. Et
audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium : Bilibris trilici denario, cl lres
bilibres hordei denario, cl vinum ct oleum ne læseris. 7. Et cum aperuisset sigillum quartum,
audiui vocem quarti animalis dicentis : Veni, cl vide. 8. Et ecce equus pallidus : ct qui sede-
bat super cum, nomen illi Mors, cl infernus sequebatur cum, ct data est illi potestas super
quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, et morte, ct bestiis terne. 9. Et cum aperuis-
set sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei, ct propter
testimonium, quod habebant, 10. cl clamabant voce magna, dicentes: Usquequo, Domine,
(sanctus, ct verus) non iudicas, ct non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in
terra? 11. Et datæ sunt illis singulæ slolæ albæ : ct dictum est illis ul requiescerent adhuc
tempus modicum, donec compleantur conservi eorum et fratres eorum, qui interficiendi sunt
sicut ct illi. 12. El vidi cum aperuisset sigillum; sextum et ecce terræ motus magnus factus
est, et sol factus est niger tanquam saccus cilicinus; cl luna tota facta est sicut sanguis, 13. ct
slcllæ de cœlo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos, cum à vento magno
movetur; 14. ct coelum recessit sicut liber involutus, el omnis mons, et insulæ de locis suis
molæ sunt; 15. ct reges terræ, ct principes, et tribuni, et divites, ct fortes, el omnis servus,
ct liber, absconderunt sc in speluncis, cl in petris montium; 1G. el dicunt montibus, cl pe-
tris : Cadite super nos, ct abscondite nos à facie sedentis super thronum, et ab ira Agni;
17. quoniam venit dies magnus iræ ipsorum; ct quis poterit stare?

1. Et audiui unum de quatuor animalibus.]
Unum, id est primum, puta Ico, ut palet c. b.
7. sequitur enim secundum, tertium el quar-
tum. Porro Ico ostendit hanc visionem equi albi
S. Joanni, dicens : *Peni, et vide*; quia Christus
ejus sessor ct equus lite inducitur, ul rex, hos-
tiumque debellator, victor et triumphator, uti
mox patebit. Hinc vox leonis Christum indicantis
est instar tonitruui, quod omnes percellit cl ster-
nit. Mystice Ilupcrl. per tonitru accipitdoctrinam
Christi toto orbe personantem : *Auditur*, inquit,
vox *tanquam tonitruui*, quia videlicet non sicut
probrosa vanitas susurrat in *angulis*, sed palam
omni mundo pcedlcari amat plenitudo paries vir-

*ginalis, ita at merito comparetur tonantibus cat-
tis.*

2. Et vidi : et ecce eqvus albus.] Ex quatuor
primis libri signati sigillis quatuor prodeunt
equi, scilicet primus albus, secundus ruius,
tertius niger, quartus pallidus.

Quæres quidnam jii significant? Primo,
Victorious per equum album accipit pr.vdica-
tionem Evangelii!, quæ mundum subegit sibi
ct Christo : per lres reliquos accipit bella,
fames cl pestes ù Christo prædiclas in Evan-
gelio.

Secundo, Beila per equum album cl equitem,
accipit Apostolorum certamina el victorias :

Ú2

per rufum, passiones Martyrum, qui Apostolos proxime secuti sunt : per nigrum, dolos et malignitatem hypocritarum, et falsorum fratrum : per pallidum, versutias et fraudes hæreticorum.

Tertio, Andræas Cæsar. et Arctas in primo et secundo equo consentiunt Bedæ : per tertium vero, puta equum nigrum, accipiunt infirmorum Christianorum à Chrisloçi fide apostasiam : per pallidum autem, accipiunt eorumdem punitionem.

Quarto, Ambros. per septem sigilla putat portendi ea quæ septem mundi ælatibus, Sanctis et electis contigerunt, aut contingent. Unde quatuor prima sigilla referi ad vetus testamentum, puta ad facta et gesta quæ in eo contigerunt ; tria vero ultima referi ad novum testamentum, ul scilicet quintum sigillum pertineat ad Martyres; sextum ad Judæorum reprobationem, et Gentium vocationem ; septimum autem ad Antichrillum.

Quinio, Ruperlus : Septem, ait, sigilla significant septem primaria vilæ Chrisii mysteria, puta nativitatem, crucem, resurrectionem, ascensionem, Spiritus sancti missionem, Gentium vocationem, et universale iudicium.

Sexto, Alcazar per quatuor prima sigilla, puta per quatuor diversi coloris equos et equites, censet repræsentari conversionem et felicitatem Judæorum qui Christo credent, eique se subdunt : per tria vero ultima significari infelicitatem et pœnas Judæorum Christo incredulorum et rebellium. Unde ipse beatus nutat 3. Quatuor, inquit, amores inordinali homini, mundoque dominabantur quasi tyranni : primus erat nimius amor vitæ ac deliciarum ; secundus, divitiarum : tertius, honoris ; quartus, proprii sensus ac iudicii. Ex hisce Christianos, præsertim primitiva? Ecclesia!, eripuit Christus. Nam à proprii iudicii dominatione eos subduxit, dum eos suæ fidei subiecit. quæ spiritualis vitas fundamentum est. Deinde honoris studium dispulit, dum eos excitavit ul Chrisii fidem libere inter tot Gentilium probra et sanas profiterentur et prædicarent. Tertio, per Evangelicarnet voluntariam paupertatem, in eis cupiditatem divitiarum extinxit. Quarto, docuit vitam contemnere, et amare martyrium: unde quarto equo pallido insidet *mors*, significans mortem et martyrii ium Judæorum qui Chrisillum sunt secuti : tertio, nigro scilicet, insidet egestas, quam patiuntur pauperes : secundi rufi sessor est ipsa pacis perturbatio, sive audacia quæ pacem perturbat: unde datus est ei gladius, ul tolleretur pacem de terra : primi, albi scilicet, sessor est Christus, transfigens corda, juxta illud psal. M. 6. *Sagittas tuæ acuite (populi sub te cadent) in corda inimicorum regis*, id est eorum qui prius erant inimici. Sessores ergo quatuor equorum sunt : *Fides et veritas, audacia, egestas, mors* ; quæ quatuor amores inordinatos jam dictos interimunt. Hincapié primi equi color est albus ; qui est symbolum mansuetudinis. Secundi equi color est rufus»: hic enim symbolum est audacia? et ardoris. Tertii color est niger, qui est symbolum humilitatis : quarti, est pallidus, quia venit mortem, quæ facit pallidos. Porro apte equus albus tribuitur fidei ; (tuia color albus proprius est equi cicurisi mansueti : unde quoque equis albi* pilus est lenis ac mollis inslar filii serici. Hinc tuam equi albi aliis aliorum colorum sunt

imbecilliores. Unde Virgil, in Georg. *Color, alii, est deterrimus albis*. Ha fides leniter domat hominis iudicium et rationem, illamque quasi infirmam subigit Christo.

Rursum, fides pingitur hic quasi eques gestans arcum, per prosopopœiam, uli per coin Poetæ amoris, sive Cupidini arcum et sagittat alligunt, ut significant efficacissimam amoris vim qua corda ferit et sauciat, ita ut ea trahat et ducat, non quo ratio, sed quo amor ipse ea rapit. Sic enim fides rapuit homines in amorem rei miræ et insolito?, puta Christi crucifixi, ut in eo omnem spem et felicitatem reponerent. Hinc gestat coronam in signum victoria?. Unde ait S. Joannes epist. 1. c. 5. v. fi. *Hæc est victoria qua vincit mundum, fides nostra*.

Verum hæc omnia allegorica sunt, non litteralia, atque ingeniose adinventata ad aptam sensus præconcepli accommodationem, ul scilicet is singulis visionis partibus congrue adaptetur. Adde, communis Patrum et Interpretum sententia est, sessorem huius equi non esse fidem, sed Chriillum.

Septimo, Aureolus et Viegas, per quemlibet horum equorum accipiunt Romanum Imperium, sub diversis tamen Imperatoribus, qui per sessores et equites significantur, ul Zacharias c. 6. qualuor Monarchias designat per qualuor quadrigas. Cujus symboli ratio prima est, quod equus sit animal imperiosum et gloriosum, uli est monarchia; secunda, quod imperia quasi equi a Deo gubernentur, laxatis vel restrictis eorum habenis pro Dei libitu. Tertia, quod imperia perinde ac equi pernices decurrant, et sæpe ruant, supsque sessores et reges excutiant; quarta, quod equus sit animal bellicosum ; item petulans et lascivum : talia quoque sunt imperia.

Equus ergo primus, puta albus, significat imperium C. Caligulae, qui Christi Evangelium non impedivit, sed in Judæos Chrisii hoslesdesavit. Secundus equus rufus, significat Imperium Neronis, qui habet gladium magnum ; quia fuit crudelissimus et maxime cruentus. Tertius equus niger significat Imperium Titi, qui Hierosolymam obsedit, atraque fame et gladio vastavit. Cui dicitur : *pinum et oleum ne laseris*, id est, ne tangas Christianos, qui propter Christi nomen vino. propter misericordiam oleo comparantur. Christianos enim non læsit Titus, sed ii ex Jerusalem Pellam evaserunt, teste Eusebio lib. 3. c. 5. Titus in manu habet stateram, id est divinam justitiam : huius enim ipse fuit executor. Equus pallidus significat Imperium Domitiani, qui sua persecutione ingentem melum et pallorem lum Senatoribus Romanis, tum Christianis incussit, (pios partim bonis, partim vita spoliavit. Unde ipse vocatur hic mors : quamobrem ipse (innoque à suis occisus est, et in infernum ob sua sedera detrusus. Notat Viegas recte huic equo insidere mortem, oh cursus sui velocitatem, qua ipsa non solum homines consequitur, sed et sæpe præcurrit, cum eorum spes quasi antevolans demolitur et præscindit. Rursum, equum hunc esse id est pallidum, vel, ut Tertul. lib. de Pudicitia r. 20. vertit, *viridem* : quia mors impiis est pallida, id est metuenda ei tristis. cosque facit luridos ; bonis vero est viridis, id est, suavis et placida, spemque præbet messis vitæ æternæ.

Quintum sigillum in lucem proferens animas

interfectorum, significai Imperlimi Trajani, Adrian!, Antonini, et rademriiin m quenlium, usque ad Diocletianum, qui ad sextum sigillum pertinet. Tunc ergo plui imi fuerunt Martyre», qui sub altari clamant, el vindiciam a Deo postulant.

Sextum sigillum significat acerbissimam persecutionem Diucleti.mi : in qua terne motus significat omnium Romanorum presidino, ejus jussu, contra Christianos commotionem. Sol, id est Christus, visus est tunc obscurari et denigrari apud infideles : luna, id est Ecclesia, facta est rubea : stelke, id est multi preclari viri, à fide elcœlo excidet unL

Septimum sigillum, de quo c. 7. significat magnam Ecclesiæ commotionem, consolationem, pacem et lætiliam sub Constantino Magno, profligatis quatuor angelis malis, id est, quatuor tyrannis. In va facium est silentium per dimidiam horam, quod significat persecutiionem latentem el silentem Juliani Apostata», sed brevissimam : tantum enim biennio regnavit Julianus. Ka.Aurooolii».

Hæc sententia ex ipso rerum eventu apposita el plausibilis videtur verum ei obstare videtur primo, quòd tantum futura in Ecclesia à Christo usque ad Constantinum complectatur : à Constantino saliat ad Antichrislum ; cum tamen inter utrumque multaci mira contigerint, æque notanda et pr.vdicenda, ac tempora Constantini cl precedential)! Imperatorum. Secundo, quod qualuor equos tantum viderit Joannes, jam autem decem fuerunt Ecclesiæ persecutiones: ergo decem oportuisset cum videre equos. Tertio, quòd hæc expositio quinio sigillo complectatur sex persecutiones, quæ fuerunt à Trajano usque ad Diocletianum, aliis vero sigillis singulis singulas lanium persecutiones attribuat; cum tamen illa Trajani et sequentes æque acres, imo acriores fuerint, qu&m precedentes. Quarto, videtur Joannes quatuor equis omnes Ecclesiæ persecutiones voluisse complecti : nam post eos quinto, sexto el septimo sigillis non equos, sed alias visiones in medium producit. Cur mutat equos in alias visiones, si de iisdem persecutionibus agit? una cnim alteri in materia, modo, auctore, acerbitate, etc. fuit simillima. Cum ergo priores perequos apledenolenlur, etiam posteriores per equos designando fuisse videntur.

Dico ergo septem sigilla significare septem mysteria, æque ac tempora, arcana et secreta, à Deo statuta et signata, quibus res quæ his sigillis continentur, ordine quoque suo, suoque sæculo successive, ante et usque Antichrislum, finemque mundi (nam futura sub Anlichrislo, et in fine mundi, ipso libro signato descripta continentur) manifestabuntur, et reipsa evenient, ila ut uno desinente mox ordine suo succedat alterum, quod proxime sequitur, v. g. ul desilio secundi sil inchoatio tertii, el desilio /eriii sil inchoatio quarti, uti docui c. 5. 1. Itaque primo sigillo inducitur hic Christus, quasi eques albus, qui cum Iribus sequentibus equis el equilibus, puta rufo, nigro et pallido, successive certabit, et quasi duellum inibit, slngulosque tandem prosternet el debellabit ; nimirum Gentiles, quos significat equus rufus; hæreticos, quos significat equus niger; Tureas el Saracenos, (nos significat equus pallidus : ita ul cum omni hosllujn el hominum genere certet, vincat et triumphet. Itaque cum in primo

hoc sigillo ait Joannes : *Ef ccce equus albus. el qui sedebat super illam habebat arcum, et data est cl corona, et exivit vincens ut vinceret.* Respondeo, explico et dico hoc symbolo albi equi et equitis, significari bellicosissimum et victoriosissitnum primitiva* Ecclesias statum. Naq equus primo, symbolum est belli unde Virgil. 3. *Æneid.* ait Anchisen patrem *Æncæ visis albis equis exclamasse :*

la llum, û tem hocpita, portu :

Iklllo armantur < pu, bello hæc *>:-asola parantur.

Et duellcam equorum prolem Lucretius appellat. Hinc equus Marti apud Gentiles sacer erat, eumque Marii Idibus Decembris immolabant. Narrant Plutarch, et ex eo Pierius Hieroglyph. 4. Horum post mortem apparuisse Osiridi, ei-(pie sciscitanti quod animal bello esset utilius, respondisse, equum. Cumque Osiris leonem prestare arbitraretur, respondisse Horum : posse quidem leonem auxilio esse, verum ubi semel fugam arripuisset, irrevocabilem abire ; cum alioqui bellatori neccssc esset nonnunquam cedere, nonnunquam ex inclinata jam acie rursum hostes aggredi idcirco equum omnibus his officiis magis commodum et officiosum esse. ArisloL in Ethicis, eam precipue virtutem in equo laudat, quòd sit ad currendum porlandumque hominem idoneus, et ad invadendum exspectandnmque hostem minime formidolosus. Hinc el Zacharias cap. 6. quatuor monarrharum conflictus repræsentat per equos albos, rufos, nigros et varios; et ad eos alludunt hi quatuor equi el equites S. Joannis. Hinc forte iidem quoque alludunt ad quadriformes illius ævi aurigas, puta ad qualuor Circensium aurigarum factiones. quaternis coloribus discriminatas cl denominatas, quæ S. Joannis stale Romæ el alibi celebres, inter se non raro decertabant : imo postea sæpe, ac nominalimsub Justiniano Imper, graves in n»p. seditiones el tumultus concitarunt, leste Procopio in Anecdosis Justiniani, Marcellino in Chronico, Theophane et Zoiara in Justiniano ; dum quisque in suam factionem plures, etiam principes pertraxi et ad in adversam factionem per ca des grassandum concitavit, uli avorum memoria in Italia fecerunt Gibellini et Guelphi; erant enim in Circensibus auriga?, alii albat, alii russati, alii prasini, alii veneti, de quibus omnibus exstant Epigrammata lib. 5. Anlhologia», et Dio in Domitiano lib. 59. et Suelonius in Vitellio c. li. Albat respondet albo equo et equili S. Joannis, russati rufo, prasini nigro, veneti pallido. Prasinus enim color est porraceus, sive viridis, coutlatus ex gilvo et nigro, teste Platone in Timæo ; venetus color eralcvanens, sive cæruleus, puta marinus, ait Vegetius, qui ad pallidum accedit.

Porro hisce quatuor coloribus videntur repræsentasse quatuor elementa, eorumque interse pugnam vl concertationem, nimirum rubro ignem ; rubet enim ignis: albo aerem ; albus enim videtur aer, cum serenus est : veneto, sive cæruleo aquam et mare : prasino, sive viridi terram, viridi gramine vestitam. Bæcenim qualuor elementa moderatur, interque se committit et temperat summus auriga Deus. Onde de origine venetorum el prasinorum sic in antiquis historiarum Collectaneis Cod. Vatie. 96. legimus: *Onomaus primus invenit Circensium colores, quibus (erra* et maris quasi ccertanu n ra^rasmtaidt.*

Mittebantur sorus, quàm vero contigisset terree vicem agere certando, ille vestem viridem indue* bal; arrideam autem, qui vices maris agebat. Hoc certamen 2i die Martii Onomaus constituit. Quid si color viridis vicisset, terra: fertilitatem omnes sperabant; siavruleus, tranquillam maris navigationem. Quare agricola optabant victoriam viridi colori, nauta ccerulco.

Secundo, equus symbolum est imperii. Carthaginis murorum fundamenta fodienlibus oblatum esi, ait Virgil. 1. Æneid. *caput acris equi.* Hinc urbem fore bellicosam el dominatriceir conjectarunt. Narrai Suetonius in Julio CæsaK c. 61. in domo Cæsaris natum fuisse equum immanis prope pedibus, ungulis scilicet in digitorum modum subscissis: ac aruspice.* respondisse portendi orbis imperium ei apud quem equus hujusmodi editus esset. Eum i laque Cæsar magna cura aluit, nec patientem sessoris alterius primus ascendit. Dedit el Ælio Pertinaci, qui posi Commòdum Imperium arripuit, invadendi regnum signum equus. Nam ea qua natus est hora, equus pullus in legulas ascendit, atque ibi brevi temporis spatio commoratus, simul el decidit el expiravit. Quod Pertinaci futuræ sublimitatis, quamvis modicum duratura?, augurium fuit. Denique Suetonius in Nerone c. AG. narrat ejus asturconem, quo maxime delectabatur, in somnio visum esse posteriori corporis parte in simile speciem commutata, ac tantum capite integro, hinnitus edere canoros: ostento fuit, ait Sueton. quòd illa equi ferocitas in simiæ ludibrium estai habitura.

Tertio, equus symbolum est victoriæ. Sic de Marcello canit Virgilios lib. G. Æneid.

Hicrem Romanam magno trepidante tumultu,
Sistet equis, sternet Pernos.

Ia adverso Flaminius Consul contra Annibalem proficiscent, cum in equum insiliret, equus repente corruit, consulemque lapsum stiper caput effudit, inauspicati incepti signum, ait Plutarch, quo paulo post ipse cum exercitu, follissima clade apud Trasimenum lacum, ab Annibale superatus et cæsus occubuit.

Dico ergo primo: Equus albus sunt Apostoli, aliique præcones Evangelii, ut S. Ignatius, Polycarpus, Dionysius, etc. per quos Christus orbem debellavit, sibique subjecit. Ita Arelas, Andreas, Haymo, Ticonius, Hibera, Pererius et alii passim, qui secuti S. Irencum, primum el priscum hujus explicationis auctorem, in eo uno ore consentiunt el conspirant omnes.

Nola: Apostoli recte comparantur equo, ut notat Thomas Anglicus. Primo propter ejus alacritatem el ferociam in prælio, quam pulchre hisce ejus elogiis describit Job. cap. 39. 20. *Gloria narium ejus terror: terram ungula fodit, txullat audacter, in occursum pergit armati, contemnit pavorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit i tastaci cfypeus. Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tuba: sonare clangorem. Ubi audierit baccinam, dicit: Fah! procul odoratur bellum, exhortationem ducum, et ululatum exercitus.* El Virgil. 8. Æneid,

Quadrupedante patrem sonitu quatit ungula campum.

Quocirca Plato, cum in equum aliquando constendisse! illico in terram desiliit, dicens, vereri se ne equino quopiam fastu contaminaretur. Tales fucie Apostoli, nimirum in præliando

contra dæmones, mundum et peccala feroces, ignemque spirantes. Secundo, propter olUciutn equi portandi equitem; de quo adagium: *«no< , pxtâcuç p.l Equus me portat, alit*

rex. Cum enim juvenis quidam sub rege Philip-po stipendia faceret, monitus est ut missionem peteret, el militia se abdicaret. Ille negavit se facturum, dicens se commodissime vivere, ut qui et pedibus alienis puta equi, ingrederetur, el aliena pecunia, puta regis pasceretur. Undo Horatius in Epistulis, sub Aristippi persona hoc **usurpat**:

Splendidus multo est, cquu* ut me portet, alat rex.

Idem fuit officium Apostolorum; Apostoli enim quasi equi portarunt equitem Christum, tum per sanciam operationem, tum per Evangelical)) prædicationem. Equus ergo Christi fuit Paulus, Andreas, Joannes, etc. Tertio, propter miram equi agilitatem el velocitatem. Similiter enim de Apostolis dicitur: *In omnem terrain exivit sonus eorum*, el: *Exaltavit ut gigas ad currendam viam, à summo calo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus*, psalm. 18. 7. Quarto, propter equi patientiam et obcdienliam, qua frenóse regi etquaquaversum adnuluineipii-tis agi sinit. Sic enim Apostoli graliæ Christi ductum et instinctum per omnia secuti sunt. Denique, quia equus symbolum est salutis el felicitatis, per bellicam fortitudinem el victoriam partæ. Sic enim Apostoli salutem el felicitatem, certando contra infidelitatem el impietatem, pepererunlorbi. Quocirca Zacharias c. 10. 3. ait: *Posuit Dominus domum Jada quasi equum gloria sua in bello.* El Prov. 21. 31. *Equus paratur ad diem belli: Dominus autem salutem tribuit.* Et IIabacuc 3.8. *Iscendes super equos tuos, et quadriga: tuæ salvatio.* El psalm. G7. 18. *Currus Dei decem millibus multiplex.* Ergo Deum, vel Christum in equum ascendere, est eum in auxilium ac salutem populism*, (i nasi bellatorem contra hostes properare et pergere. Sic angeli lutantes FJiseuin contra Syros, in equis et quadrigis bellicis apparuerunt. Zi. Beg. G. 17. Sic equinis terribilis pro templo et Judæis pugnans, Heliodoro volenti gazam templi invadere priores calces illisit, 2. Machab. 3. 25.

Dico secundo: Sessor hujus equi est Christus, ul palet c. 19. 11. de quo pulchre Orígenes hom. 2. in Cani, ad illud: *Equitatus Pharaonis assimilavi te.* Equus, inquit, et equitatus Dei el Christi, sunt Apostolici animæ sancis. Sessor est Verbum Dei, cujus illæ frenum suscipiunt, ul quocumquo voluerit lleclal eas, ita ut ad omnia bona non à se, sed à voluntate sessoris ducantur el reducantur, atque & malo rëfrenclur. Hæc sessio, inquit Thomas Anglicus, fit media sella, quæ est justitia vitæ, de qua dicitur psalm. 88. *Justitia et judicium prteparaliose-dis tuce.* Hujus sessoris duo calcaria sunl: timor, quo declinatur malum; el amor, quo perficitur bonum: frenum est virtus prudentiæ el discretionis.

Dico tertio: Arcus Christi est sacra Scriptura, sive Verbum Dei, de qua lot præcedunl sagillæ, quoi verba el sententi». Hoc arcu Christus alios occidit, puta dæmomm, mortem, peccatum, " infernum; alios vulnerat ad vitam. Vel potius, arctis hic est Evangelica prædicalio, gratia et vocatio, qua Christus hostes prosternit, et homines salutaribus sagittis vulneratos, ad Deum

et salutem atilicet. Hoc esl quod ail Isaías c. 69. 2. *Dominus ab ulero vocavit vic, cl posuit me sicut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me.* \idi* ibi dieta.

Dico quarto. Equus hic esl albus, ul signified Jælum d festivum fore hoc pnehiim, nipote finem habiturum certam tictui ium. Coded Chrislus corona insignitur ; quia rex est d victor. Victor, inquam. nun ul dux castrorum apud homines, qui hostem duni subigit, subdii ; bed qui eum subigendo ex bosl<- faciat amicum, ex impio pium .imo faciat eum militem suum, quo quasi nova sagitta utatur ad alios feriendos cl subigendos. Christus enim ex hostibus h se prostratis el nrreussis, confiai sibi novas sagittas, quibus alios d alios sui amote transfigat. Hoc enim fácil hæc sagitta, puta charitas d amor Christi, ul ea percussi, non sua solius salute sint contenti, sed omnium aliorum salutem .siant . eamque ardentem procurent. Quocirca alios eadem sua sagina, quia ipsi confixi sunt, sagittant el feliunt. Hinc uh Isaia vocatur hac sagitta electa. El Psalles : *Sagitta*.; ait, *potentis acula*.; psalm. 119. ubi S. Aug. *Sagittæ*, ait, *potentis acuta verba Dei sunt. Ecce jaciunt uret transfigunt corda, ut amor excitetur, non interius comparetur. Sagittat cor amantis ut adjuvet amantem, sagittat ut faciat amantem; cl: Sagitte tuce acmæfhinc populi sub te cadent) in corda inimicorum Regis*, psalm. ffft. 6. Hujus victoris symbolum esi equus albus. Unde apud Plnlostralum in Heroicis, legimus Gentiles pullum equinum coloris albi Soli sacrificasse pro victoria consequenda.

Sic quinque angeli in ('quis fulgidis apparentes, fc quibus duo Judam Machabæum in sui medio constituerunt, pro eo cl Judicis contra copias Antiochi tela d fulmina jaculando victoriam pepererunt, 2. Machab. 10. 29. Sic sæpe S. Jacobus equo albo insidens, el armis radiantibus fulgens, Hispanis (ul habent eorum Annales) eum invocantibus, opem dvictoriam attulit, ac nominaiim Bamiro regi anno Domini 83ft,ciun ipse clade accepta à Mauris, fugiens in montem Ciaviglino, orans monitus esl à S. Jacobo, ul Ipse cum militibus confiteretur el communicaret, itaque rursum Mauros in vaderet; se enim castra prællurum dixit, d fedi : nam equo albo insidens prævil castra, ct septuaginta Maurorum millia cecidit, cæleris vel captis, vel fuga elapsis. Ideinole Castore d Polluce, Quod scilicet in equis albis apparentes Bomanis, ad maximas angustias redactis, opem tulerint, castratine præcesse-rint, narrant vel fabulantur Boinani historici.

Atque hinc videtur fluxisse vetus proverbium, *Equis albis precedere*, dici solitum in eos, qui quapiam in re longe superiores sunt : vel qubd antiquitus equi albi meliores haberentur, vel qudd victores in triumpho equis albis vectari solerent, uti de triumpho Diocletiani el Maximiani scribit Pomponius Lætus : *Post triumphantium currus ex auro et lapillis pretiosis, quem trahabant, quatuor equi candore certantes cum nive*, dc. vel qubd equi albi fortunatiores cl auspicaliores à Gentilibus crederentur.

Denique Bomæ die omnium maxime festo, quo novus Pontifex ad Lateranum, Pontificatus possessionem accepturus, deduci tur, in communi urbis cl orbis applausu, omnes Præsulcs in equis albisci adequitare solent. Atque hoc forsàn, uti el multa alia, sumptum esl ex Apocalypsi hoc

loco, scilicet ul repræsentent hunc equum al*bum, cujus sessor est Chrislus, vicarius el successor est novus Pontifex.

Et EXIVIT VINCEXS UT VIXCEHET, I UI SCHICCI confligendo cum tribus equis sequentibus, ut* pote hostilibus, eos vinceret. Secundo, ul per Apostolos, eorūque successores sensim vincerei el subjugaret suæ fidei d obedienciæ totum orbem. Hæc enim phrasis: *Exivit vincens ul vinceret*, significat sensim eum A victoria unius geniis, ad debelkilionem el victoriam alterius progressum, idque continuo victoriarum progressu el incremento. Licet enim primo Apostolorum sæculo, per cos mullos vicerit d converterit, tamen longe plures vieil secundo sæculo cl tertio, scilicet & Trajano usque ad Constantinum; sub quo deinde lotum orbem vicit, cfiecitque Christianum, ul publice ubique Chrislus coleretur, idolorum verb fana Constantini edicto clauderentur.

Moraliler. hæc pulchre adaptai S. Vincentio Fercio, Declori el Prædicatori Apostolico ex OrdineS. Dominici, auclor Vitæ ejus cap. 1. quæ extal in Surio 5. Aprilis. *Eui enim, ait auctor, Eincientius instipaabiti animi virtute, ac vicit mundi errores, mirifica sapientia; amores, integra mentis el corporis castimonia; terrores, incredibili animi fortitudine et patientia. Comparatur equo; quia per totum orbem predicando discunit, eique albo, ob nitorem, pudicitiam et fulgorem doctriæ et coruscationem miraculorum. Super hunc equum album Christus sedit. Neon, ut ail S. August. Christi gratia est in sancti hominis anima, sicut sessor in equo. Sessor hic habet arcum, qui est veteris noviqtie testamenti scriptura, qua configitur Judæorum perfidia, el lucreticorum perversitas; defenditur verò Christiana religio. Data est huic equo albo corona triplex: una ex sideribus, el hoc propter mirabilium virtutum multitudinem: altera ex auro, propter eruditionem magnamque doctrinam: claritatem, de qua Eccles. Zi5. Corona aurea super caput ejus: tertia ex lapide pretioso, de quo psalm. 20. Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. Hic equus exivit vincens carnis voluptates, mundi delicias, ditmonisque versutias. Exivit in campum mundanarum tribulationum, ut vinceret carnem castitate, mundum paupertate, dtemonem humilitate, vili perfectam charitate.* Quæ deinde per exempla, fuse auctor libris quatuor enarra cl confirmat.

3 Ct ft. Et CUM AVEKUBSET SIGILLUM SECUXDUM; audi vi SECUXDUM AMM vi. (habens speciem vituli c. ft. 7. idque apposite; ostendit enim Martyrum hostias, (narum symbolum el pars magna olim erat vitulus. Ila Andreas Cæsar.) dicexs: Vem. li vide: i r exivit alius equvs nuFvs.

Nola. Tres sequentes equi, scilicet rufus, ni* geret pallidus, oppositi sunt primo, nipote albo cl fausto, cujus sessor est Christus. Nam Ires alios non esse Christi patet; quia secundus, scilicet rufus pacem lerræ conturbat; tertius niger stateram habet fraudulentam; quarius sessorrem habet mortem, d comitem infernbm, qui stragem illam edunt. Ita docent Ticon. Primas. Beda, Haymo, Lyran. Thom. Joachim, Aureol. Pannon. Hibera, Virgas, Perer. licet id negent Ambros. Ardas, Arias el Alcazar, qui censent omnes hosco quatuor equos enmdein habere sessorem, scilicet Christum, ad rjusque salutem, redemptionem el victoriam pertinere.

Vcriim priorum sententia, uti commuuior, ita

longe est probabilior. Ha tres horum trium primorum equorum colores, ul duos posteriores primo *opponen t*, imitatus est Tarnberlancs Scubarnm *Imperator* sagissimus. Cinn enim urbes *obsideret*, prima die albo tentorio ulc-biiiur} secunda, rubeo; tertia, nigro, uthOC terrore ad deditionem hostes compelleret. Hac enim re significabat, quòd, si prima die si dederent, clementem *se* habituri essent; si ad secundam usqup pertinaces resisterent, sanguine suo pernas daturi essent: si ad tertiam quoqncpcrdurarenl, ultimo excidio omnia fumo ac igne ipso vastaturus esset.

Jam præter expositiones quas attuli v. 1. ac præserlim Alcazaris, qui censent sessorem huius equi esse audaciam primorum Christianorum m sua fide promulganda, qui pacem mundanam de terra sustulerunt, el veram Dei pacem (qualis est Evangelica) substituerunt; unde de iis dixit Christus: *Non veni pacem mittere, sed Cladium; veni enim separare hominem*, etc. Maith. 10. SA. Gladius magnus hujus equilis est Evangelii! prædicatio, quæ magnam separationem, discordias el dissidia fidelium ab infidelibus orbi induxit. Veriim omissa hac sententia, de qua dixi v. I.

Primo, Ilaymo; Equus rufus, inquit, csl corpus diaboli, puta multitudo reproborum omnium; quæ opposita est equo albo electorum. Hæc rufa est, quia animarum cæde cruentata. Hujus sessm (*t diabolus, cujus gladius csl prava cupiditatum sug estío.

Secundo, magis particulatim magisque apposite Andréas Cæsar. Hibera, et alii quos citavi in primo sigillo equi albi, sic explicant: sicut per primum equum album, primus, scilicet Apostolici^, Ecclesiæ status significatur; ita per equum rufum significatur secundus, proxime primo succedens, Martyrum status. Equus ergo rufus significat populum Paganum, puta Gentiles et infideles, Ecclesiæ persecutores, adeoque ipsas decem cruentas Christianorum persecutiones, quæ fuerunt à Nerone usque nd Constantinum per annos 250. Prima enim persecutio facta est à Nerone, cui capita Ecclesiæ, Petrum el Paulum, occidit. Secunda à Domitiano, qui Joannem in dolium ferventis olei coniecit, sed indeillæsum exeuntem in Palhmos relegavit. Tenia sub Trajano, qui S. Ignatium Iconibus Homæ in amphitheatro objecit. Quarta sub Antonino, qui tum alibi, inscribit Eusebius lib. 5. hist. c. 1. tum Homæ ad arcum S. Viti mulla Christianorum millia occidit, quorum corpora S. Práxedes et S. Pudentiana in suis aedibus, quæ deinde in templa conversai sunl, sepelierunt, ul in iis ipsis inscriptum videmus et legimus. Quocirca tunc passi sunt S. Polyrarpus, Gervasios et Prolasius, Felicitas cum septem filiis, Justinus qui Apologiam pro Christianis ad Imp. scripserat, et alii, donec Antoninus in bello Marcomannico, in extrema exercilus sili, plmia precibus legionis Christian®, quæ inde Fulmlnalrix est dicta, impetrata, persecutionem stitit. Quinta fuit sub Septimio Severo, qui vere severus fuit et crudelis: sub eo passus esi VictorPonlifex, Leonides paler Origenis. ipseque Orígenes puer ambivit martyrium, teste Eusebio l. 6. cap. 2 et 3. et alii: unde tunc Terluil. scripsit Apologiam pro Christianis. b<xli fuit sub Julio Maximino, cujus vastitati corporis oar respondit arrogantia, ul putaret se

esso immortalem, nec posse occidi: atipie crudelitas, ita utilium alii Cyclopem, alii Busiridem, alii Scironem, alii Phalarim, aliiTlphonem, alii Gigem appellarent: sub eo passi sunt Poníanos cl Anlerus Pontifices. Vide Orosium lib. 7. c. 19. cl Euseb. lib. G. c. 21. Septima fuit sub Decio, sub quo passi sunl S. Cornelius, Fabianus, Babylas, S. Apollonia, S. Agatha. Octava sub Valeriano, sub quo passi sunt S. Laurentius, S. Cyprianus et alii, donec justa Dei vindicta Valerianus fi Sapore Persarum rege captus, illi equum ascensuro dorsum suum Instar scabelli præbere coactus, ibidem misere periit. Nona init sub Aureliano, sub quo passi sunt Athenodorus frater. Gregorii Thaumalurgi, Felix Papa, Agapitus quindecim annorum puer, et alii. Decima, caque savissima fuit sub Diocletiano cl Maximiano, sub quo passi sunt S. Sebastianos, sanctus .Mauritius cum sua legione Thebæorum. S. Cosmos et Damianus, S. Agnes, S. Eulalia, S. Vincntius, aliique plurimi; ita ut uno menso septemdecim Christianorum millia mactarentur. Unde Euseb» lib. s.

Hujus equi sessor est Trajanus, Antonius, Decius, Diocletianus, aliique Homani imperatores el tyranni. Hi enim gestant gladium, quia eum exseruerunt in Christianos. His congruit color rufus, qui bellum, pugnas, cædem designat: unde illud Isaïæ 63. v. 1, *Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibus de Rosra?* el v. 2. *Quare cr^o rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Ilubeus enim color, igneus et accensus, iram, zelum stragesque notat: hinc Alciatus emblemate 117.

At ruber armatos equites exornat amictus.

Et Alexand. ab Alex. lib. I. Genial, c. 20. ac Tl-raquellus ibidem referunt ex Xenophonte, /Eliano, Plularcho et Valerio, Persas et Laredæmonios, euntes ad bellum, rubris vestibibus indui SOLilOS»

Et datum,] id est, permissum est à Deo. Nihil enim mali possunt in hoc mundo, nisi data à Deo potestati! et venia: sicut in republica bene ordinata non possunt esse usurarii et lenones, nisi potestate ù principe accepto.

5. Et CUM APF.nUISSET SIGILLUM TEIVITOM, AUDIVI tertium iNiMAL(qno<l erat homo, ul patet c. A» v. 7.) dicens: Vexi, et vide. Et ecce equus niger.

Primo, Haymo per hunc equum rursum accipit reproborum multitudinem. Hi enim secundo sigillo comparati fuerunt equo rufo, ob crudelitatem; hic vero, inquit, comparantur equo nigro, obfœditatcm viliorum. Veriim hæc sigilla plane alias el alias res ac persecutiones significant.

Secundo, Alcazar censet sessorem hujus equi nigri, per prosopopœiam, esse voluntariam paupertatem, el indigentiam Christianorum primilivæ Ecclesiæ: unde stateram habet m manu, qua non triticum, sed cujusque necessitatem ponderat, el nummos qui in singulos erogandi erant, ut pro justo necessitatis pondere distribuerentur, ut scilicet pro labore diurno quisque acciperet denarium ad bilibrem, græce ehirnicem, id est mensuram trilici, quæ sufficeret ad vicium diurnum coemendum: denarius enim significat pretium, quod operario pro labore diurno quotidie solvebatur. Hoc est quod fideles docet Apostolus I. Timoth. 6. 8. *líábén-*

tes et timentes, et quibus tegamur, his contenti simus.

porro, innuit Alcazar, *vinum est oleum*, quia in Græco habent articulum, mystice accipienda sunt, q. (1. *Ne in vinum oleum ne terzeris*, id est, nos Christiani rogamus ne in tantis adversitatibus et æruinis destituamur oleo, id est, luce et cognitione felicitatis, quæ in sancta paupertate quam eligimus, includitur, neve absit Spiritus sancti unctio, quæ nos recreet et soletur. Rursum, ut detur nobis vinum spiritualis Rutilile; quo fulti, defectum rerum temporalium pro nihilo ducamus. Nam, ut ait Seneca lib. 1. epist. 2. *Honestas res est paupertas letta. Si vero letta est, paupertas non est.* In resurrectione ergo hujus tertii sigilli docet Christus rerum abundantiam, quam Messiam allaturum Propheta prædixerunt, non esse temporalem, sed spiritua-lem, adeoque paupertate voluntaria non lædi, sed augeri. Denique significari hic ingentem annonæ charitatem obventuram Christianis in Pathmon relegatis, scilicet tantam, ut bilibris, id est 24 uncias frumenti emenda* sint denario. Verim hæc mystica sunt, non litteralia: atque supponunt hunc equum, æque ac primum, esse Christi, cujus contrarium superius excommuni Interpretum sententia docui.

Tertio, Aureolus etti.) i antis per equum hunc nigrum accipiunt Titum, qui Jerusalem vastavit. Ille tenet libram divinæ justitiæ* et vindictas quam contra Judæos Christiridas exequitur. Rursum libra, inquiunt, significat, et continet quinque. Judæos, ob quinque libros Mosis, quos quasi repræsentat: bilibris ergo tritici, sunt (lucem nobiles Judæi, qui à Romanis venditi sunt uno denario: hordei verb bilibres 1 res, sunt ignobilium et plebeiorum Judæorum triginta, qui pariter venditi sunt denario uno. *Finitum est oleum ne laceretis*, q. d. Tu, fi Tite, fides qui in Christum crediderunt, tam ex Judæis, quam ex Gentibus, quique propter charitatem vino, propter misericordiam oleo significantur, ne tangas, ne affligas. Itaque accidit. Nam Christiani ex Jerusalem imminente obsidione, monitu Dei migrarunt Pellam, ut refert Eusebius lib. 3. Ilistor. c. 5. Verim hæc Hicrosobmæ vastatio jam præterierat 25 annis, cum hæc vidit et scripsit Joannes, eralque toto orbe notissima et vulgatissima: cur ergo eam ipse hic tam obscure, per ænigmata bilibris, tritici, hordei et denarii significarci?

Quarto ergo, aptius Thomas Anglico*, Joachim, Gagneius, Pcrerius et Ribera, per equum nigrum accipiunt hæreticos, qui in errorum nigris tenebris versantur, suntque veritatis hostes. Unde è diametro primo equo albo, cui Christus insidet, opponuntur. Cernens enim diabolus so per Gcpliles imperatores ut tyrannos contra Ecclesiam non proficere, quin potius ipsam per persecutiones crescere et inlarescere; excitavit hæreticos, qui magis Ecclesiam vexarunt, magisque ei nocuerunt: ac præsertim mox tempore Constantini, qui persecutiones stitit, pacifique dedit Ecclesiæ, suscitavit Arium et Arianos. Quocirca multi per equum hunc accipiunt Wandalos et Gothos, qui fuerunt Ariani, ac mire Ecclesiam vastarunt per trecentos et amplius annos, ut palet ex Vietare Uticensi iu AVandal. Procopio, Baronio et aliis. Hi cigo sunt equus ater. Hic enim color denotat decetque tenebrionem*, lucifugas, calumniatores, impro-

hos; tales autem sunt hæretici, quorum fides, conscientia et mores sunt atri. Sic monebat Pythagoras: *Ne gustaremus de his, quibus nigra est cauda*; quo velabat cum iis versari, qui nigri essent morum improbitate. El Moral. *Ille niger est, hunc, tu nomane, caveto*» Sic idololatræ in Scriptura vocantur. Etliopcs, ut Amos 9. 7. *Numquid non ut [dii Aethiopum] vos estis mihi, filii Israel, ad Dominum? Ubi S. Hier. In omnibus, ait, Scripturis Aethiopes dicuntur, qui penitus in vitia demersi sunt*; quales sunt idololatræ et hæretici. Hinc Thren. h. 8. Nazaræi candidiores nive cum pure Deum colebant, postea ad vitia et idola conversi, audiunt: *Denigrata est super carbones facies eorum*. Hinc et Saul malignus, et calumniator ac persecutor Davidis, vocatur Chus, id est Aethiops, in titulo Psal. 7. Audi et Cicerón, pro Cæcinnâ: *Sertus Clodius, cui nomen est Phormio, nec minus niger, nec minus confidens, quum dic Terentianus est Phormio*, q. d. Sextus Clodius æque improbus et audax est, ac Phormio Terentii. Vulgare est proverbium: *Albus, an ater sis nescio*.

Hujus equi sessor est diabolus, vel ipse hæresiarcha. v. g. Arius. Habet stateram, id est sacram Scripturam, ad quam omnia vult librare et examinare; non in mente, sed in manu, quasi ad libitum versatilem et flexibilem, ut eam ad errores suos, prout libuerit, torqueat et inflectat. Potest quoque cum Pcrerio per stateram accipi simulata et ostentata justitia, sive simulatus amor veritatis et recti. Sic Arius libravit Filium cum Paire in statura docens iniquum esse et Filius Patri aequetur in duratione, dignitate et divinitate. Hosce Joanni ostendit tertium animal, scilicet homo, cujus faciem præferat, quæ est indicium rationis et æquilalis: quia hæretici hominis et humanitatis speciem mentiuntur, cum sint lupi rapaces. Secundo, quia omnes pene hæreses Filio hominis, id est Chrisio, adversati sunt, cique vel divinitatem, vel humanitatem, puta corpus et d mentum, vel voluntatem humanam ademerunt. Tertio, quia homo significat doctores et pnedicalores, qui hæreses detegunt et confutant.

6. Bii. tnnis tritici denario, et tres rildres HORDEI DENARIO: KTVINVM ET OLEÛM NE LESF.IUS») scilicet, tu, o eques, et eque niger. Hoc enim illi imperat ex Duo turtiutn animal, sive tertius Cherubintis habens «peciem hominis. Pro bilibris, græci* est cluvnix, quæ est mensura aridorum tantum capiens tritici, quantum ad diem unum uni homini ad vicium sufficit. Unde proverbium. *Chimici ne insideat*, id est, ne inniL* ris, ne fidas diætæ quotidiana Porro licet chœnices fuerint variæ, variæque quantitatis ut munsuræ; tamen Attica et communis chœuix, ut docet Alcualus lib. du Ponder, et inensur. ex Polluce et Suida, continebat 27 uncias, id est duas libras, et insuper quartam libree partem. Unde noster Interpres vertit *bilibris*, quod nomen Latinis notius est quam (græcum chtenix; libra enim continet 12 uncias: bilibris ergo continet 24 uncias. Plura de chamice vide apud Alcazar not. 7. Ubi inter alia citat verba Galeni dicentis: *Chirnix continet cotylas 1 res*; cotvke autem 1 res, inquit ipse, capiunt juste 25 uncias aquæ, frumenti vero vulgaris uncia- 2 h. Dico vulgaris: nam optimum frumentum est ejusdem cum aqua ponderis, ut docet Prado, ut ex eo Alcazar. Denarius pretium est diurni laboris:

onerarii enim diurna merces erat denarius. Bilibris ergo significat sacram Scripturam (hæc enim est libra, uti paulo ante dixi) quæ quasi duplex est, scilicet novi et veteris Testamenti. Ilæc est *cnænix*; quia animæ ad victum quotidianum alimoniam sufflct. Denarius significat meritum sanæ fidei, et sanclæ vitæ quotidianæ. Triticum est Evangelium: hordeum est aspera lex velus. Apposite autem trilicum unius choenice denario; hordei vero tres chamices eodem denario æslimantur: quia pretium trilici ad hordeum solet esse triplum; et talis est doctrina novi Testamenti respectu veleris, scilicet triplo melioret perfectior, Iriploque melius et succulentius animam nuirions. Vinum et oleum sunt medicina Samaritani nostri Christi Domini, ut patet Luc. 10. v. 36. puta sunt S. Sacramenta. Sensus ergo est, q. d. Nolite timore huncquum et equitem nigrum, ū fideles mei; licet enim Atiani et Wandali æque, imo magis, quàm Decius et Diocletianus, in vos sæviant, tamen ego vobis adero, vos alam, pascam et roborabo. Esto contentur illi omnibus viribus doctrinam, et animæ pabulum vobis eripere; tamen non poterunt annonam sacra doctrinæ, veritatis et fidei quæ vobis quotidie ad victum et robur spiritalis sufficiat, adimere: illam enim ego vobis procurabo inter medios hærellicos et hostes, si constanter studio et exercitio Christiana* vitæ, prout debetis, quotidie insistatis; ita Ribera.

Porro voces *bilibris* et *denarius* significant magnam fore caritatem annonæ spiritalis, id est verbi Dei, sub Arianis, Gothis, aliisque hterelicis. Carum enim est trilicum, cum duæ ejus libre venduntur denario, id est decem assibus, id est decem bajocis Italicis, puta uno Julio, aut regali Hispanico, qui apud Belgas valet quinque sluferos; hic enim est denarius, qui continet drachmam argenti, estque (piarla pars stateris, sive sicli: siclus enim continet (piatuor drachmas argenti, valelqti quatuor regales, hoc est unum florentini Brabanlicum. Notat ergo miram arianismi propagationem et sævitiam in Orthodoxos, qua per Constantinum Imp. Ursacium, Valentem, aliosque Arianos plerique Episcopi decepti sunt, aut Tacti Ariani; adeo ut in generali Concilio Ariminensi uti et in aliis, homousii et Nicænæ fidei damnatio conclamata sit, lotusque orbis ingemiscens miratus sit se esse Ariadum, ait S. Ilieron. ita ut homousii et vene fidei defensio ad unum fere redacta esset S. Athanasiiim; tunc tamen Christus fideles suos non deseruit; sed per S. Athanasinum. aliosque sacerdotes et Orthodoxos necessarium fidelibus verbi Dei, homousii, veræque fidei, et S. Sacramentorum alimoniam suppeditavit: licet sobrie, et furlim sæpe (uti fit in locis ubi dominantur hæretici, ulin Anglia, Scolia, Hollandia) ac lanium ad necessitatem, non ad abundantiam.

Aliter Pererius: Trilicum, inquit, sunt Prelati virique sancti; hordeum est plebs fidelis. Hi omnes, si in fide perstent, donabunt eodem denario diurni laboris, scilicet vita æterna, uti legimus in parabola operariorum. Matth. 20. Christum euiudem denarium singulis annuilli;

Aliter quoque Virgas sect. 10. Trilicum, inquit, Hint insigniores Christiani; hordeum sunt segniores Ili ab hæreticis seducuntur uno denario, id est brevi civili voluptate hujus vitæ, sive morum licentia, quam affert hæresis et hærellici.

Sed *vinum et oleum ne laseris*, q. d. Eminentes in charitate, quos designat vinum; et in misericordia, quos designat oleum, ô hærclice, seducere non potes is.

7 et 8. Et cum aperuisset sigillum quartum, etc. ET ECCE EQUUS PALLIDUS. I GlæCUU) signifi-
cificai colorem viridem herbarum, indeque earundem marcescentium, et arescentium squalem et pallorem. Quocirca Chloris ab Ovidio ponitur dea Horum: quæ cum nympa esset celebris, et Zephro nuberei, quasi dolis loco id à inanio accepit, ut Horum omnium potestatem haberet: unde inquit ipsa apud Ovid. J. 5. Faslor.

Chloris eram quæ Flora vocor, corrupta Latino
Nominis est nostri filiera Græca sono.

Ilinc îcoç, vocatur pallidus timor, eo quod faciat pallidos: atque Constantius pater Constantini Magni, cognominatus est Cblorus, propter pallorem, inquit Zonaras in Diocletiano. Morbidus iste color equo huic congruit, Ulpoc cui insidet Ipsa mors.

Jam primo, Lyranus et Aurcolus per equum hunc pallidum accipiunt persecutionem Domitiani: Andreas Cæsar, Diocletiani: Ribera, Trajani, quæ lesiti Eusebio fuit acerrima, plurimosque occidi!. Unde pallido equo comparatur: pallor enim est morientium.

Verum hæ persecutiones omnes equo secundo, rufo scilicet, designato sunt, uti paulo ante ostendi.

Secundo, Alcazar per mortem hanc accipit mortem tam Martyrum quàm aliorum fiddiim, puta Judæorum ad Christum conversorum. Mors enim, inquit ipse, hic per prosopopoeiam inducitur, quasi occidens Judæos Christo credentes. Sequitur eam infernus: (pios enim ipsa occidit, mox hic devorat, et suis subterraneis includit cavernis, scilicet corpus sepulcro, animam limbo. Hic enim erat communis naturæ ordo ante Christum, Christique gratiam, qua cælum patefecit, suosque cõ subvexit. Hoc ergo sigillo novum et inauditum quid apparuit, scilicet mortem ut Christi ministrum equo insidentem, ad perfectam Judæorum salutem adventare, qui Christum ipsum recipiebant. Quo innuitur mortis sævitiam et stragem in Christi servis editam, non fuisse veram mortem et interitum, viamque ad inferos, uti Gentiles putabant; sed fuisse viam ad absolutam eorum felicitatem. Quocirca primi Christiani mortem non formidabant, sed optabant et ambiebant: sciebant enim ex Paulo, mori corpus et sepeliri in fidelibus, idem esso quod seminari, ut gloriose in resurrectione renascatur et resurgat, 1. Cor. 15. 62. Porro qualuorhlc, inquit, genera mortis nominantur, quibus primi Christiani moriebantur. Primum est gladius, qui significat carnis castigationem, et afflucum refrenationem, (piam (locet et jubet Christi Evangelium. Secundum est fames, quæ significat divine gloriæ zelum, et proximorum salutis æmulacionem, de qua ait Christus Matth. 5. 6. *Dead qui esuriunt et sitiunt justitiam*. Tertium est inors, (pia Deus Christianos peccantes rigide puniebat, uti punivit Ananiam et Saphiram Actor. 5. et Paulus 1. Cor. 5. 5. ait se tradidisse fornicarium Salarne in interitum carnis; et 1. Cor. 11. 30. scribit mullos emori, quod indigne ad Eucharistiam accedenti. Quartum sunt bestiae, per quas significatur martyrium;

multi enim reipsa bestiis objecti sunt. Subdit deinde Alcazar: Simplicius tamen et aptius esso censeo, ut *gladio, fame et morte* designentur bella, fames et pestis (mors enim, sive mortalitas sirpe pestem significat) (pia* immissa sunt a Deo non solim in Iudeos nunc, sed etiam in eos qui Christum unum peram; sed illi per bæc ad infernum, hi ad cælum et felicitatem ibant. Atque hoc parto palnil quanta sibi sapiemia quæ homines monifn anda vivificat. cl perdendo sah al, ut <?giegie di pingitur apud Jobum < ap. : 9 + t

Verum, rquum lume non esse amicum et faustum, sed inimicum et infaustum, nec sessorem habere Christum, Chiüsine minisliuni, sed Christi athrrsarhim et æiimhun. siqM-rius ex communi Inlrrpielum senirniia dot ni. Ado balie < xplicaionem ai clini < m esse, quia ad solos Iudeos hoc sigillum, oli ri pi a cediia, ioti ingii: nec salis colliri err; quia per inorimi lam accipii mortem Marly ri bus, oh fidri confessionem illalam, quàm aliis Christianis ob peccala, <l sua, vel rrip. à Deo nilliclam. Denique molla miseri, quæ magis tropologica soni, (piani litteralia.

Tertio, Thomas Anglirus, Dionys. Gagneii*, Richardus Virgas et alii multi per lume equitmi nigrum accipiunt hypocritas, et impios fidi les, qui sua mala vita ri sceleribus Evangelio adversantur, suoqtir pravo exemplo non panini nocent Ecclesia' (ut hi tres equi significant tres busies r(pii albi, id est Ecclesiæ et Chi isti, scilicet rufus significet mundum, niger (hemonem, pallidus carnem). Hi pallidi sunl: quia hypocrita* jejuniis et carnis maceratione, iri certe ejus luco (l ostentatione lacies suas exlermi-Mant, ail Richard, et Hugo: vel quia chai late et sapientia Inigere se tingunt et ipsa siniulatioie pallescunt, ait Dionys. vel quia igneam charilalem sua luxuria peidideriini, itaque expalluerunt. Huic equo et equiti permissum est boulines interficere *gladio* linguæ impili*, incitantis alios ad peccata; et *fume*, id est penuria verbi Dei; et *morte*, id est pestilentibus moiibus; et *bestiis tem*, id est In ulis irrationalibus vitiis.

Ilie sensus generalior esi, magisqtie moralis quàm lilleralk: nec salis congruo ordine sequitur pracedenirm, tertium scilicet equum nigrum. Nam tempore illius, pula tempore liivresium, imo etiam tempore persecutionum Gentilium, adroque quovis sæculo fuerunt impii et hypocriue in Ecclesia.

Quarlogo, et optime. Joachim, Serapliinus Firmanus, Pannonius < i Perenti* p>i equum hunc pallidum intelliguni Mdapi Mahumeti*. Tureas et Saracenos, infensissimo* Uni» lirr-rimos jam a mille .mnis hostes Cl reiinimimu. Hi enim post Gothos. Ariamo. >lm*qt n* priscos hærellicos mox Ecclesiam grovi**nm inhalarunt et jugiter infestam . . >>ur hæc quasi quarta æias Ecclesia*. Ha c seda rede < (impar Mur « quo, quia plane irrationalis est, Iriili et carnali». Unde eam ostendi! animal. srilicrt aquila, quæ sublimis est et cœlestis. Hic < (jms exi p .llidu-; quia respondet sessori sim: vsmif »*uim ejus esi pallida mors. Rursus . pallor significat Saracenorum invidiam, livorem et odium In Christianos (unde et apposit* Tureae multi vultu sunl pallido) eoruuique nequitiam et malitiam, insuper libidinem: in hac rulin silis præcelhill Mahomet; eamque leg* sua p< nui-sit, imo promisit; unde et polygamiam induxit

CORNEL. A LAPIDE. TOM. X.

Libido enim spiritus et sanguinem exhaurit, itaque facit pallidos et luridos. Denique pallor notat eorundem avaritiam, uti sidemus Torcas auri esse cupidissimos, ideoque apud eos auro xenalia jura. Avari enim ob curas et metus congerendi et conseri audi opes, pallescunt. Quocirca argille Diogenes rogatus cur annui palici et: *Quia multos*, inquit, *habrt sibi inhiantes et insidiantes*; leslis est Lacullis lib. G. Hujiisscs-soi exi mois, id est Mahomet, qui, deliciente secla Aiii, mox ortus esi Kgnante lleraclio Imp. anno Christi G30, snamque sectam propagai it gladio, nimirum omnes sibi resistentes occidendo. Iloc enim eral Maliomeiis symbolum, (piod quotidie Saracenis in suis Mo>kæis sive fanis iisque ad raviin inclamant: Aon est Deus nisi unus, et Mahomet Apostolus eius, Quicumque hoc recipere et profiteri nolebant, necabantur ab eo; (pii vero recipiebant, servabamur, idempie dicii Mini Musulmani, id est, scia ali et liberali à moi le (A i adæc abc scha~lam, quæ Hebraice et Arabice significat esse sahum, incohimen, prosperum;) sed hi pejore, scilicet .spirituali, morte ab eo occidebantur. Sequitur rum inírrnus, id est, Aiilichristus. Est enim inse pnveursor Anticlririsii, qui <*rit xiliorum abyssus, et quasi infriius; illique viam præparat: putatur enim secta Mahomeus duratura Usque ad Anlichristum, ait Firmanus; adroque Joannes Annius, et alii putarunt ipsum Mahomelcm esse. AiHiohristiim. Rursum, tolms infernus, omnesque (hemones ad juvandum Mahometem. ejusque sectam propagandam, videntur concurrisse. T« rito, pioprie sequitur eum infernus, quia plurimos ipse præ Gothis aliisque hærellici^ ad infernum delrusit. Ipsius enim-ecta viciorii* plurimi*, non tanlum Trapizuminuui et Constaiilinopoliiianum, duo Orientis imperia, sed et majorem orbis pariem occupavi!, et plura in dies occupat; adeo ut nuper sobada majori Hingaria et Transih auu. jam Germania*, Hali.v ri Polonia* immineat, i<~ (liic per Christianorum principimi dissidia: hisce i iim crocit; ac Christiani quasi excæcui id non vident, ani non emani. Unde dicilur hic per quatuor partes ierra* grassata: huic proinde datum c*i interficere gladio, fame, morte et bestiis irræ incolas orbis. Hæ rpim sunt quatuor plaga? Dei, de quibus ail Ezechiel c. JA.21. *Si quatuor judicia mea pessima, gladium et fa-num . ar bestias malas, et pesliUmtiam* (piam hir Inaimes vocat mortem) *immisero in Jerusalem, if interfiriam dr ea hominem et jserus*, Saraceni »*nim molluschi istianosgladio, alios fame, alius ærnmnis. indeipic consequente peste, alios alus generibus morii*; alius etiam leonibus» ursi*, nliisipir bestiis objiciendo occiderunt.

Addunt nominili regnum Turearum vocari ninrletn et infernum, «oquodd ejus virrs et milite» musimi Scythis, pr.rseriim habitantibus juxu Ro*phorum Cimmerium et Pontum Euxinum. Ibi enim e*1 Cerbrriou inons et oppidum, Curyins, Phlegethon et Tartarus: quocirca Ilmiiaru* inferni sedem collocat apud Cimmerio*, me ob perpetuas tenebras, sive ob me* iBlhirum h» quenles fodinas, sive ob valles opaci**iin»< et hyberno soli inaccessas; adeo ut Ge nule* rmsereiil illic esse inferni ostium. Sicque accipiunt illud Isaia 28. là. *Percussimus fœdus cum morte, ri cum inferno fecimus pactum*, puta cum Cimmeriis, scilicet, cum Assyriis reg-

l&l

nantibus in Ponto et Dosphoro. Huc facit illud Tibulli :

Elysiosolim lieraicognovere campos*

L<tliajinquL' ratem, Ciumrriosque lacus ,

caliginosos scilicet et infernos. Illo quoque n^l* ladero putant S. Joannem c. 20. 16. cum ait • *l̄f infernus et mors missi sunt in stagnum ignis* ; nec enim proprie infernus mitti potest in stagnum ignis, id est, in infernum ; sed Cimmerii, Turca* et Scylhæ, qui in Ponto quasi in inferno habitant, ferique sunt et crudeles, ac vivunt quasi omnes infernales, eò mittentur. Hæc al- lindo non est incongrua, nec inelegans; plus (amen vult S. Joannes, uli paulo ante dixi.

Sicut ergo per secundum equum rufum sig- nificati Mini Gentiles et Pagani Ecclesiæ perse- cutores : per tertium, nigrum scilicet, Ariani, Gothi, Wandali alique hærelici, ita perpallidum significantur Saraceni, Turcæ ut Tartari (ex quibus prodibis Gog et Magog, de quoc. 20. 7.) Ili enim præ aliis duobus, puta præ Gentilibus et Gothis, fuerunt, etsunt acerrimi et continui, per decem sæcula, primi alii equi et equitis, puta Christi et Christianorum, iustes. Itaque significatur hic acre, longum et continuum Ec- clesiæ certamen et bellum, æque ac victoria, cum omni hostium et hominum genere. Primo enim per trecentos annos certavit cum Gentili- bus, et Imperatoribus Romanis: hosce tandem subegit, cum Constantinus et sequentes Impe- ratores colla subdiderunt Christo et Ecclesiæ. Secundo certavit cum Arionis, Nestorianis, Eu- ivchianis, aliisque hæreticis per totidem, scili- < et trecentos annos proxime sequentes ; sed et hos vel profligavit, vel extinxit. Tertio, certa- vit, et adhuc certat cum Tureis et Saracenis : hosce etiam suo tempore dissipabit ; præsertim cum eorum monarchia cadere et ruere incipiat, cujus ruinæ initia et præsagia conspiciamus. Post hosce omnes quasi anleambulones sagittarios sequetur acerrimus hostis Antichristus, qui ex Judæis ortus, primum per Judæos, deinde per Gog et Magog gravissime affliget Christianos ; sed et hunc mox destruet Christus adventu suo ad iudicium, cum Ecclesiam militantem post lut luctas et victorias coronabit, atque trium- phantem deducet ad regnum suum cadeste. Tunc enim *suscipient regnum sancti Dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in sicculum, et sarculum sctculorum*, inquit Daniel, c. 7. v. 18. Hæc est materia, hoc argumentum, hic ordo et series totius Apocalypseos. In ipso enim ejus libro sig- nato continetur certamen et violaria de Anti- chrislo : in sigillis vero libri continentur præviæ omnium Gentium persecutiones jam dicite. Simili modo Daniel, c. 7. v. 1. quatuor monarchias, quarum una alleram ex ordine bello appetiit et protrivit, ac imperiū ad se transtulit, com- parat quatuor bestiis, scilicet leonæ, urso, pardo, et (piartæ terribili, ac miræ et insolitæ formæ: atque Zacharias c. 1. et c. 6. easdem comparat quadrigis et equis variorum colorum, æque ac Joannes hic.

Ex dictis sequitur saracenismum esse quar- tam et ultimam generalem Ecclesiæ persecti- Vioiē, ac post eam mox secuturum finem mundi. Ad illum enim statim transit S. Joannes in sexto sigillo vers. 12. ac consequenter appro- in<luire illum in hoc sexto illius annorum mil- lenario : mundi enim ætas est sex millia «muo-

rum, uli ostendam cap. 20. vers. 5. Ille et Saraceni Turcæque clamitant, jactitant quo quasi oraculum., suam seciam duraturam mille annis,

9. Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi SUBTUS ALTARE ANIMAS IN PERPECIOBUM.] MülleryruiH scilicet omnium, qui occisi sunt vel a hom. Imperatoribus, vel a Gothis, Allants, aliis- que hæreticis, vel à Tureis et Saracenis. CUDl enim in primo sigillo, equo albo significatum sit lætum et faustum Christi in Ecclesia regnum, niox tria sequentia sigilla reserarijnt lres equos illi contrarios, puta lres generales Ecclesiæ persecutiones sibi invicem ordine successuras, et duraturas usque ad Anlichrislum : hinc hoc quintosigillo apte et consequenter iodicituredhh munis vox fidelium, qui in iis passi sunt, puta Martyrum optantium ctoraniū pro fine et ter- mino persecutionum, ut scilicet Deus eas ter- minet, inhibeat et sistat ; nique passos et Martyres coronet, persecutore* vero puniat et adigat in tartara : quibus respondet Deus, jli- betque ut requiescant adhuc tempus modicum : donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi, scilicet ab Antichrislo: hujus enim tempus erit modicum, quo complebitur Martyrum et Electorum nu- merus, ideoque mox linis omnium ac iudicium universale, et regnum Christi ejusque electo- rum gloriosum adveniet. Perperam ergo, et nimis arcte Alcazar censet in hoc sigillo tan- tum esse vocem Christianorum à Judæis oc- « isoruni.

Quieres quodnam sit hoc altare P Aliqui ex hoc loco putarunt animas sancias ante dictu iudicii non videre Deum, sed esse in locis quibusdam quietis et amœnis, quæ hic vocantur altare ; ac primo, Origen. lib. 2. Perlarchon, putat animas salim post mortem duci ad loca quædam terrena, ubi deputantur, et multa discunt : inde deduci ad loca aera, tibi plura addiscunt ; tandem supra cadum ad Chrislum evehi, ibique plenam scientiam omnium adi- pisci ; secundo, Victorln. putat hoc altare esso Joca quædam subterranea amœna et similia campis Elysiis ; tertio, Tertul. Ifh. de Anima sub finem, ptital hunc animarum locum esse paradysum terrestrem, in quo, ait, degunt Elias et Henoch ; quarto, 8. Bernard, serm. 1/. in festo omnium Sanctorum, censet animas mox à morte rapi supra cadum, ibique degeru cum Christo* Ergo sunt sub altari, id est, fruumur conspectu humanitatis Christi, non autem divinitatis. Sic et alii Patres, ut Irenæus, Hilar. Ambros. Origen, negare videntur animas Sanctorum ante diem iudicii frui visione Dei. Sed hi commode exponendi sunt, scilicet ut tantum velint dicere eas non frui integra bealiludino lotius hominis ; quia videlicet ca- rent gloria corporis : habere ergo illas bealilu- dinem incompletam ; et perfectam, ejusque complementum in resurrectione expectaro.

Quocirca perperam ex ipsis, et ex hoc Apocal. loco docent Græci, Vigilantius et Calvinus, animas post mortem sub altari quiescere, et quasi dormire, nec videre Deum, idque usque ad diem iudicii. Unde S. Hieron. scribens contra Vigilantium, jure eum vocat Dormitantium, additque : *Tu vigilans dormis, et dormiens scri- bis*. Nam animas hasce non dormire palet, quia clumant, peluntque vindictam ; et quia

sequuntur Agnum quocumque ierit v cap. 16.6. Hic ergo est error et bæresis. De fide enim cst animus plene à peccatis purgatas , statini á morte videre Deum , esseque beatas. Ita definit Concil. Florent. Trident, et Benedictus II. ac Innocent. ;II. in Decretalibus hac de re editis. Idque hic salis significat Joannes , cum ait animas Rasce habere stolas albas , et case ante thronum Dei, eique servire die ac nocte , cap. sequenti vers. Io. Altare mini hoc sub quo eas vidit Joannes, est proximum Sancio sanctorum , ideoque in Scriptura vocatur altare oraculi, id est Sancti sanctorum . quod repræsenlabat cœlum empyieum , deumque in eo residentem : unde scisso jam per Christi mortem velo intermedio, quod erat inter Sanctum sanctorum d sanctum, in quo erat altare hoc, clare vident Deum in Sancto sanctorum residentem , uti patebit c. 8. vers. 3. Vide Bollami. lib. 1. de Beatitud. Sanctorum cap. 3.

Orthodoxi ergo, qui credunt animas sanctas jam Deum videre , altare hoc varie interpretantur ; primo, Ambros. Haymo, Ilchardus el Hibera , per altare accipiunt Christum Christique* curam , æqtie ac fruitionem , cui , per quem , pro quo, et super quo immolati sunt S. Martyres, cl sub cujus protectione jam beate vñunL

Secundo , Joachim : Altare, inquit , est Romana -Ecclesia , sub cujus fide et obediencia multi Christiani quinto sigillo, id est quinta ælale Eclesiæ , tunc , puta tempore Joacimi florentis, occisi sunl à Mahometanas in Africa.

Tertio , Dionys. ait animas esse sub altari , hoc est , vas esse in securissima Dei tutela , juxta illud Sapient. 3. *Justorum animæ in manu Dei suta*

Verum respondeo significari hic duplex altare , scilicet altare holocaustorum , quod erat in atrio ; cl altare thymiamatis , quod eral in Sancio. In illo enim quasi immolata , cl sub eo quasi sepulta sunt corpora Marlyrum : in hoc vero post mortem translátæ animæ eorum , quasi requiescunt juge thymiamata laudis Deo exhalantes. Dico ergo primo alludi , el noturi hic altare holocaustorum. Id palet : quia sub eo latent animæ interfectorum , id est immolatorum in altari ; et quia clamant, postulantes vindictam stue immolationis.

Pro quo nola : Corpora Martyrum ex antiquo more et sanctione lelicis Papie primi , solebant sepeliri sub altari , uti docent S. Augustinus serm. 11. de Sanctis, Anselm. Richardus el alii ; quia enim Martyres instar holocausti erant immolati Deo super altari hoc, hinc sub eo pariter sepeliebantur. Id fiebat primo, ul loco tam sacro honorarent Martyres. Ita S. Ambros. inventis reliquiis S. (en asiici Piotasti per revelationem S. Pauli, «*as sub altari recondidit, ul ipsemet asserit epist. 56» ad Marcvllinam sororem : *Succedant* , inquit , *victima triumphales in locum ubi Christus hostia est. Sed ille super altare , qui pro omnibus passus est ; isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ergo locum prerdestinaveram mihi. Dignum est enim ut ibi requiescat sacerdos , ubi affare consuevit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem , locus iste Martyribus debebatur.* Secundo, ul Martyrum corpora el sepulcra , orantibus ad aliare essent continuum excilainenium devotionis el virtutis ac fortitudinis , quam imitarentur ; lerlio , ut

Martyres eorum preces apud Deum offerrent el adjuvarent. Hinc altare vocabatur Sepulcrum Martyris, Memoria Martyris, Martyrium, sive Confessio. Martyrium enim græce idem est quod latine Confessio , puta testimonium , ut ait hic Joannes, quod Martyr fidei perhibuit, cl sua morte ac sanguine obsignavit. Nam Martyr idem est quod confessor , sive testis fidei. Hinc hisce eorum sepulcris el altaribus postea , cum scilicet sub Constantino Ecclesia pacem adeptæ st, superædificanmt Ecclesiam , sive templum . quod inde pariter vocabant Martyrium. Ita in Condi. Chalcedon, vocatur Martyrium, id est Ecclesia , S. Euphemie. Rursum inde extensa vocis significatione , Ecclesia quævis vocata est Martyrium : quia Martyrum , vel certe Sanctorum , reliquas eo transferebant, ibique condebant , ul ad pnmævum morem aedificandi altaria el templa super sepulcra Martyrum accederent quantum possent. Hinc jure Canon, sancitum est ut altare non consecratur nisi illatis eo Martyris, vel sancti ahcujus reliquiis. Quocirca sacerdos accessuras ad aliare orat, dicitque : *Oramus te, Domine, per meritaSanctorum tuorum, quorum reliquia hic sunt.* Ita Ecclesia Resurrectionis Hierosolymis in Golgotha erecta, vocata est Martyrium , ait Cyni. Hierosol. Calceli. 16. Vide Baron, in Martyr. G Julii. Atque hæc est origo et causa cur Homæ in basilicis S. Petri, S. Pauli, S. Laurentii, sancti Sebastiani, S. Circiie , S. Susatmæ , ut passim in aliis templis videamus gradus cl descensus in cryptas, sive m sacella subterranea. In hisce enim cryptis proprie sepeliebantur Martyres : unde ipsa crypta , sive sepulcrum Maityris vocabatur Confessio vel Martyrium ; supra quam deinde aedificabant altare el templum , quod exinde quoque Martyr inni dicebatur , uti paulo ante dixi. Porro hinc inlrliginus illam phrasim , quam toties in Vitis Sanctorum et Marlyrologiis legimus : *Ilie Sanctus sepultus est in Confessione S. Laurentii, 6\ Susanna, S. Frisar,* etc. ; nam in *Confessione* , idem est quod in crypta vel sepulcro S. Laurentii , S. Susannæ» Prisca? , etc. : nec enim lotum templum vocabatur Confessio , sed Martyrium , uti solerter annotavit Baronius.

Sensus ergo hujus loci est , q. d. \idi per visionem symbolicam , animas Martyrum sub «Itari ; quia secundum corpus sub eo sepulti sunl, qui super idluri quasi holocausta suam vitam Deo immolarunt ; ut sit synecdoche . scilicet ut pars ponatur pro toto , niminnn anima pro homine, puta pro Martyre. Sic Genes. 66. dicuntur septuaginta animæ id est homines , egressa? de femore Jacob. Clamant ergo Martyres, id est, animæ Martyrum per corpora sua, clamant, inquam, ex hoc suo Martyrii loco et sepulcro vindictam , perinde ac sanguis A hei eamdem clamat Genes. 6. vers. 10. Inde sequitur : *Datæ sunt ei stola: albir.* (ñasi in consolationem el mercedem. Agitur enim hic de sigillis , quæ tegebant ptfrectillOhes, et res non in cœlo , sed in terra gerendas. Loco ergo animarum vocat altare : quia ubi est corpus , ibi censeturesso et anima. Secundo quia hæ animæ , hoc est hi Martyres, sunl quasi Aictimæ quæ in altari cremantur, quarum clnis per craticulam dilubebalur sub altare, ut viderentur quasi sub aliat i sepeliri : ila enim cl corpora Martyrum immolala quasi in altari, sub illud delapsa

cl sepulta sunl ; unde el in consecratione alta-
 * i is (licii Pontifex '.*Sub altari Det sates accepistis, intercedile ino nobis;* ita \lepas , Hibera et alii, quin el S. August. semi. 11. (le Sanctis , quem audi : *liccio sub altari animat justorum requies-eunt , quia super altare corpus Domini offertur. Aer innuiito illicjusti vindicium sanguine postahint, ubi etiam pro peccatoibz Christi sanguis effunditur. Convenienter igitur, et quasi pio quodam consortio , ubi Martyribus sepultura decreta esi, ubi mors Domini quotidie ct libratur. bum immerito, inquam , consortio quodam illic occisus Ilimulus constituitur, ubi occisionis Dominic#numbra ponuntur , ul , quos cum Christo unius passionis causa devinxerat, unius ct loci religio copularet.*

Diro secundo: Sub hoc symbolo , ct simbó-lica visione animarum sub aliati terrestri holo-caustorum , in quo corpora Martyrum immolata el sepulta sunl , significatur altare cadeste in quo proprie anima* Martyrum requiescunt. Ad hoc cnim post corporis*immolationem cl sepulturam in aliati holocaustorum , translata; sunl animæ rorum beat.e : ibi enim acceperunt stolas albas , jugitei que laudant Deum : unde ibi eorum allaiu potius vocandum esi Ihvmiamalis, quam holocaustorum , uti mox patebit, iloc ergo altare est secreliim et prudi ale ecclesie , puta locus felicitatis et gioita? Maillyriim in cœlo. Nam hoc altare esse in cœlo patet primo , exeoqubd cap. sequenti vers. 9. de similibus animalius dicitur, qubd sini ante ihro-llimi Dei . cl in limpio, scilicet cadesti , serviant ei (lie ac node. Dico similibus : tam enim lue. qti/iin illic, sunl animæ interfectorum ; ct licet illa* fuluiæ sint ultimis temporibus Antichi isti , tamen œque ac hæ requiescent ad modicum tempus . donec impleatur numerus conservorum eorum. Secundo , idem pati bit clarius cap. 8. 3. ubi angiiitis barimi animarum ihymiamama , id est orationes el laudes, offerri Deo in altari Ihvmiamalis. Sub eo ergo quasi requiescunt in cœlo ; sed ita, ut distrarlo per Christum velo, quod hoc aliare et Sanctum dirimebat à Sancio sauciorum , videant Deum in Sancio sanctorum residentem , ul ih.dem ostendam ; unde patet eas jam esse beatos. Itaque sicut locus felicitatis Beatorum vocatur sinus Abraha*. ob quietem : ita lile votatur altare, ob Dei laudem , et ob niarlvrii victimam : proprius cnim locus el sepulcrum Mai tv rum est ollare, uli jam dixi. Liciture*! cubili* : (filia in co (nasi ledō requiescunt ; lickersi enim quod ait Psalles Psalm. 169. 5. *Ed altabunt sum li in gloria, Uvlabunlur in (ubilibus suis.* Ila prius hoc hemistichium . scilicet : *Exaltabunt sancii in gloria,* recitans S. Evergislus (oloniensis Archicpiscopus , ingrediens h mplum S. heiconis et ihrbæorum Martyrum, ab iis ipsis posterius subnecti cl responderi audivit : *Lirtulmnlur in cubilibus suis* , uli refert Helinandus in \ila S. Ger-ronis. Ibi rigo sc requiescere rhamnum , ipsteinel anima* Marivrum conlilentiir . ibique exspectant gloriam (niela* el beata* ætermnalis. tilde Unni» in cœmciei io S. l' riscillæ . hæc eorum vox in ipso limine inscripta legitur : *Hic exspectamus reautem.*

Nola alludit Idc Joannes , ini et in nonnullis aliis ad lib. 6. Esdræ cap. 6. 35. ubi animæ ex promptuariis clamant ad Deum idem pene , quod ble. Ail cnim ibi Esdras : *bonne de lus inter-*

*rogaverunt anima justorum in promptuariis suis dici ules : Usqmquo spiro sic ? ct quando veniet fructus unir mmedis nostra! ? Et respondit ad ai Jirimit i slrehangtlus , ct dixit : Oliando impletus fiunt nunicrus semintm in vobis ; quonium in stali ru ponderami sircuUtm , et mensura mensuravit tempora , et non commovit , m e exciluvit, usque dum (ompit aiur pnrdicla mensura. Quamquam l sdi as hæc promptuaria animarum viderit non in cerio, sed in inferno » sive limbo, uti ipse ait vers. 61. eo cnim tum descendebant omnes animæ , ulpole qmid Christus necdum advenerat , qui eis cadum patefecit. Hac de causa vocat promptuaria . id est ccellari.i, sive ci v filas ; atque de iis subterraneis clare ait C. 4. 61. *in inferno promptuaria animarum matrici as-similala sunl ; quemadmodum enim , etc., sic el hac festinat reddere ea qmu commendata sunt.* Quoriica Tortui, du Nusurrcl. earn. cap. 27. citans illud Isaïæ cap. 2ü. *Ende, popule meus, intra in cubicula* (id esi sepulcra) *tua ;* ad <jurm locum alludit Esdras, 'eque ac Joannes hie; pro *cubicula* legit *ct llus promas* , id esi cellaria, sive penuaria , in quibus , inquit, *caro salita, et usui riposila servatur , depromenda illinc suo tempore : sic cnim et è sepulcris processura sunt corpora, cum jusserit Dominus.* Nam liber Ici lius el quartus Esdra* suam liabenl auctoritatem, licet non canonicam S. Sci ipluræ, unde ct canonicis subjunguntur, cl ab Ecclesia in officier Mi>sæ cl Ecclesiastico, mulla ex iis citantur cl recitai tur ; Patres quoque pb*i ;que non raro eos citant, ac nomiialiiii S. Ambros. lih. de Bono mortis citat hunc de aniinabus in firompluaiis (legendibus locum. Quocirca viri graves librum lei hum cl quartum Esdræ reponunt iuler libros canonicos leriiii ordinis (qui scilicet , licei canonici non sini , proxime lamen ad cos accedunt) uli cl librum lerliuin el quartum Maidiábæorum ac libium Ih*rmelis ; quia à veteribus vocatur liber Pastoris , eo qubd in eo angelus specie pastoris lo<lii(*ns<*i docens inducatur. Immeiilo ergo Sixtus Senensis , et pauci ahi hunc Esdræ* librum ul fabulosum rejiciuul, uli dixi in Esdra.*

Sicut ergo ante Christum dicebantur animæ esse in promptuarii* , sive cellis in limbo, exspectantes Christum el beatam resurrectionem, ita fiosl Christum dicuntur esse sub altari, puta thjmiamatis in< udo; quia enim sunl animæ niti iTecioriim pro Christo . hinc, sicui corpus eorum dicitur esse sub altari holocaustorum in terra , ita el anima eoi inudem dicitur esse sub alimi ihvmiamalis in cerio, ex'pt elaute»immurili cum corpore , ut illo veslitæ super allato (nasi clrvenliir ad perlectam gloriam , cl consoni malam beati! odimm. Altare enim holocaustorum erui in atrio , quod (errimi signilicahal : unde sub eo corpora terrena Martyrum sepulta dicuntur. Altaic vero thymiamatis eral aliare oraculi, id ral Sancii sancloiuini, pula cœllein-pjrei : onde sub eo animæ beilie collocantur, hi fier hoc svinbolicc sigmliceliir , illas esse animas Marivrum , aiqúe exspeciare martyrii piamium , pula gloriosum coipus, œque ac vindiciam suorum homicidarum ; quia enim sunl animæ nudæ, hinc (piasi ad legendam niidilairm carum , dicuntur esse sub altari, sub eoque quasi latere , ac illo legi, id csl ab hominibus abscondi , duncē in resurrectione glorioso corpore donalæ cl vestita?, sese suamque

floriam cl martyrii lauream publice loti mundo tihluiluill.

Im i iiFECTonuM pnoPrn vr.nnoM Dfi (idmqne Martyrum) et ptiptui testimonium qiod iivie-
llANT,] (itiod Umebantur, ► cilice! vurilaluni fi-
dei, et vilæ limocimiam j hoc enim est marty-
rum testimonium, unde Alcazar: Propler lus-
timonitini, inquit, id est propler doctrinam,
quam defundebam. Sirpe enim *testimonium* po-
nitur pro doctrina. Pro *unimus inltrfidurum*,
all(lli legunt i-r/9ç s*n odfyttnuiv <çrpr/t9pt**v,
id esi, *animas hominum sinuatorum*; sed Noster
Ct alii legnili, <ara/cc^t*t-», id csl jiigulaluruin,
inlerieciurum.

10. Et clamabant voce magna.] *Clamor mag-
nus*, *manuum* rsf *desiderium*; ammai nili enim
veilia sunl ipsa desideria: Imin cnim minus
quisque ('laniat, quanto minus dcsiduial. Nam
si desiderium sermo non usui, Propheta non
diceret: *Desiderium cordis eorum audivit auris
tua*, ail S. Gregor, lib. 2. Moral, cap. 6.

Dicent is,] ex zelo juslitiae, non vindicta»,
appetentes, scilicet, ul destruat ur regnum im-
pietatis et peccati, utque pii ab eo liberentur,
et impii puniantur, itaque super omnes adve-
niat regnum Dei, ait S. Augustinus loco citato.

Usquequo, Domine, nipote qui es Sanctis i t
vetus,] id est æquis el justos, cujus proinde
est lucris sanctos veros, id est justos; compes-
cere autemet punire impios el injustos, quales
sunl qui nos fideles tuos persequuntur et occi-
dunt. *Sanctus* ergo *et verus*, •idem est quod,
sancte el verax: nominativi cnim ponuntur pro
vocativis Allice. Simile esi quod canitur in Pa-
rasceve: *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sane**
tus immortalis, miserere nobis; *Sanctus*, id csl,
Sancte.

Non JUDICAS, ET NON VINDICAS SANGUINEM NOS-
TDI M DE IIS QVI || MUTANT IN TE.IUVA?] JildiCiUili
ad causæ cognitionem perlinet: vindicia ad
perficiendam cl exsequendam rem judicatam,
sive sententiam pro insolite conira injuriantem
latam.

Quieres quod iudicium, quam vindiciam à
Deo postulent anima* Martyrum? Respondet
primo Alcazar, eas petere vindictam de Judiéis
Chrislicidis el Christianorum persecutoribus,
eaim|tie in huc vita, scilicet ul Deus cos exscin-
dat per Titum. Adrianum, ele. Non cnim,
inquit, orant, nec volunt statutum à Deo exireml
iudicii dium precibus suis accelerale el ante-
vertere, sed pelimi ultionem quam Martyrum
sanguis de perseculoiibus puh bal. Verum hæc
vindicta, el hoc excidiutn jam per 23 annos
facia erani cl prælerlcrunl: quorsum ergo ea
quasi necdum facta, sed futura optant?

Secundo, alii passim ceusem cos petere vin-
dictam condemnationis ferendam et exercendam
in persecutores fidelium in die iudicii*

Verum dico liasen animas primario non tam
poscere injuriuiliim el persecutorum punitio-
num ul condemnationem, (piam innocentium,
pula sul. suorumpiu associat uni ali injuria li-
berationem. Dane enim significat lluhr. Dp:
nakum, id usi vindicare, quando consimilor
cum præposilione *min.* id esi <), *cx*, *de*; cl
Græcuin cxðu», quando consti uiur cum præ-
positions <*, mi lite lit: oplanl enim vindicari
IX TQV lUfTOtxOurrify tr< yr,; , id Usi, CX lialli-
lantibus in terra. Sic 1. Reg. 26. 16. ail David ad
Saul: *Judicet Dominus inter meet le, it ulcis**

catur me Dominus ex te; *manus autem mea non
sit in te. Ulciscatur*, id est. liberei me ex tua lam
acri persecutione: non enim in os imprecator
Sauli nurum, ul ultionum Dei. Ail enim: *Manus
mea non sil in te*, q. d, Ab*il ul lu occidam.
cslo habuerim le in manu mea: non enim libi
mortem, sud mihi a lu liberationem cl salutem
opio, ui quæro. Foil enim ipse mansuetissimus:
unde de eo canimus Psalm. 1Sl. L *Memento. Do-
mine*, *Davidf et omnis mansuetudinis ejus*, SÍC
l ucæ 18. .Y. ait vidua iudici: *Kindira.* id usi fi-
liera, *me de adversario meo*. Sic iudices el vin-
dices Israrlis iu libro Judicum vorantur Josué,
Gedeon, Sam>oi et alii, qui hraelmi a virga
Philistinorum, aliarumqiie (« liliun exemerunt,
ul in lihei talem ass<Tuerui>l;esio id fecerint sn pc
cum liosiiim strage. Sic vulgo dicimus prin-
cipem ClirKlinuos c marni Turearum iu liber-
tatum v indica>se,rmn eo<c capti v ilate Turrarum
eripuit, hb< rosque efTucit. Sic ail Simon Macba-
bæus L MaChah. IA. 6. *Vindicabo*, id est liberabo
dejugo cl lv rannidi* Amioclii, *amimi meam*, et
sancta, natos quoque nostros ft uxores: quia cm*
gopatir sunt universer prnles conterere nos.

Animæ ergo Martyrum lile oplanl vindiciam,
id e*1 siit liburahonum, eamque duplicem, sci-
licet primo, ul Deus eorum sanguinem injuste
uffiisum ul corpora injuste occisa, quæ adhuc
in hac injusta occisione ul morte manent ul de-
linuntur, sibi restituai, iisque rursum animæ
spolialæ nuditatem legal el vustial: unde res-
ponsum à Duo accipimil, ul pro corporibus ac-
cipiant, stolas candidas. quibus se tegant el
vestiant, donec compleatur numerus conser-
vorum eorum; tunc enim plene eos corpore
glorioso vestiendos esse. Lode S. Gregor, lib. 2.
Moral, cap. 6. *Quid*, ail, *est animas vindicte**
*petitionem dicere, nisi diem extremum iudicii, et
resurrectionem extinctorum corporum desiderare?*

Secundo, optant vindiciam, id est, litteratio-
nem Ecclesiæ ul fidelium à pursvculoruin tyran-
nide, ul scilicet Deus uam iihibual ul sistat,
ruddalque Ecclesiæ pacem el quietem: quibus
pariter respondet Duns se id brevi pra-slilu-
riim, sed oponen* adhuc modicum uxpeclare,
donec compluatur Many rum ut Electorum nu-
merus. Secundario tamen, ut consequenti r op-
tant quoque vindiciam proprie dictam ex zelo
juslitiae, quasi dicant: I squuqun, Domine juste,
non facis justitiam, ut nos el Ecclesiam inson-
tem liberes, persecutores vero punias. ul omnes
laudent ut celebrent luam in ulrosquu josiiliam?
Hanc enim postulat Martyrum sanguis. Idem
enim est dicen* .mimas putere vindictam. quod
dicere, sanguinem carum illam deposcere. Al-
ludit ad 6. Esdræ 15. 18. *licce sunpui innoxius t l
justus clamat ad me, cl animiejustorum clamant
persevi ranter*. Unde S. Augtisl. serm. 59. de Tem-
pore Inui. 10. docet animas hos pelure ul ever-
tatur regnum peccati.

Tertio, indirecte, el quasi eminus orant ac-
celerari diem extremi iudicii: illo cnim die
facienda e>l plena hæc v imbola. Non quasi de-
cretum Dui de hoc die jam fixum et slalulum
mulari el accelerari desiderem: huc enim fieri
nequit; sed quod abstrahant ah hoc decreto, il-
ludqtii* quasi præv eniait. Deus enim oboratiuues
Sanctorum decrevit, ul finis mundi el dius ju-
dicii cilios advenial el acceleretur; cum alias
illum diullus differre notuisset. ul de facto diu-
tius distulisset, nisi hæ Sauciorum preces. b

co prævisæ, el acceptai» *fuissent*. Pari modo ob preccs Danieli* ei Prophetarum , dicuntur abbreviata 70 hebdomades adventus Messim, Daniel. 9. 20. juncto cum vers. 2/i. Ilæ ergo preces anteceduntur se habent ad Dei decretum , non consequenter : eodem modo se habent preces *Sancivi uni* ad Dei piiudeslinaionein , puta ad electionem hujus vel illius ad salutem et gloriam.

Quocirca S. August, serm. 11. de Sanctis, incusat prædicatorum et fidelium desidiam quod ea in causa sil, cur differatur resurrectio, et regnum gloriosum Beatorum. *Fidelis* , inquit, *quia profiler nos* (dum ait : *Donec compleatur numerus conservorum*) *Martyrum vindicta differtur. Dum enim nos retardamus , horum sanguis inultus est. Sed hoc contingit nostra desidia, qui non religiose vivimus, qui non pie, sicut congruit, operamur.* jVam *si bonorum operum ad Dominum justitia nostra præcederet, jam conservorum na-** *merus, qui cxeplalur, esset completus. Undtopor-* *(et, fratres charissimi, quia primitias Martyrum hodierna festivitate veneramur , de æterna quæ in cælis est, Martyrum festivitate sedulo cogitemus , eorumque vestigia, in quantum possumus , sc-* *qtiendo , et ipsi ejusdem festivitatis superna: participes existere curemus , ut compleamus nume-* *rum civium cœlestis Jerusalem , sicquo accele-* *remus regnum gloriosum Christi et Sanctorum.*

Moraliler S. Bernard, serm. 3. in festo omnium Sanctorum. *Unde tibi, ó misera caro , 6 fæda et fælidæ , unde tibi hoc? Anima sancite quas propria Deus insignivit imagine , te desiderant : quas redemit proprio sanguine, te expectant ; et ipsa-* *rum sine (e latitia compleri, perfici gloria , con-* *summari beatitudo non potest. Adeo siquidem vigt :* *in cis desiderium hoc naturale , ut necdum tota* *earum affectio libere pergat in Deum , sed con-* *trahatur quodam modo et rugam faciat , dum in-* *clinantur desiderio tui. Sine macula ergo sunt, ul* *ait Joan. cap. 14. v. 5. sed non sint ruga.*

11. Et DATÆ SUNT ILLIS SINGULÆ STOL/B ALB/E,] id est, plena puritas , quies et spes certa beati* tudinis , inquit Andreas Cæsar. et S. Bernard, loco superius citalo. Verum dico : stola alba est gloria et beatitudo animæ , quam Martyres acceperunt , nimirum lumen gloriæ , visio et fructio Dei , ac consequenter humanitas Christi , B. Virginis , sanctorum angelorum , ac Beatorum omnium. Ikvc eninj gloria instar stolte albæ , animam corpore nudatam et spoliatam vestit el condecorat. Est alba , quia lucida el splendida , cl quia symbolum est innocentiae el puritatis Martyrum , cui in premium donata csl. jlincei Christi in transfiguratione facies resplenduit sicut sol, ct vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix, hoc est, mira luce candicantia et fulgida. Hæc est ergo stola alba , quam Christus Vincenti promisit cap. 3. vers. 5. dicens : *Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, et non de-* *bbo nomen, ejus de libro vilæ.* Vide ibi dicta. Unde palei hatee animas sidere Deum , et esse beata» : ha c cnim beatitudo vincenii promissa est sub nomine slolæ, sive vestis aline. Hac etiam de causa ait quòd Martyribus (latir sint slolæ *singula*. Singulicnim unam tantum acceperunt, scilicet gloriam aniline : nam in resurrectione accipient singuli stolas binas : addetur enim illis gloria corporis. Porro stolas albas symbolum esse gloriæ et felicitatis , patet ex cap. seq. vers. 13. et 14. ubi degentibus coram throno Dei dantur pahnæ et slolæ. Ila S. Gregorius in

Psalm. A. Pœnitent. vers. 10. ct S. Anselm. Tilchard. Haymo, Beda hic, ac S. Aug. semi. II. de Sanctis. Stola enim priscis oral honestæ el nobilis mulieris vestis , usque ad imos pedes demissa. Undo Horat. lib. 1. Serm. sat. 2.

Ad talos stola deunssa , ct circumdata palla.

Et Martia!

Quilquil stolte purpnr.Tvn contemptor
Quos colore debet. lassit impio versu.

Hinc stolata mulier vocabatur locuples cl primaria : contra togata vocabatur plebeiu , el secunda} classis , ut videre est apud Horat. loco citato. Hac de causa stola , præscriim candida ct splendida , in Scriptura symbolum est gloriæ , immortalitatis ac felicitatis. Hinc Pharao vestivit Josephum stola byssina , Genes. 61. /i2. et 1. Paral. 15. 27. *David eral indutus stola byssina.* Judith, cap. 16. vers. 10. post victoriam *accipit stolam novam.* Mardochæus indutus fuit slola , cl impositus equo ab Aman jussu regis volemis cum honorare, Esther. G. 11. De sapientia ait Eccles, cap. G. 30. *Erunt tibi torques illius in stolam gloriæ , cl vers. 32. Stolam gloriæ indues eam.* El cap. lió. 12. ait Aaronem jussu Dei induxisse stolam sanciam. El cap. 50. vers. 11. ait Simonem pontificem acceperisse stolam gloriæ. Jsaïæ 63. 1. do Christo \jlore dicilur : *Iste formosus in stola sua.* 1. Machab. G. vers. 15. dedit Antiochus Philippo intimo suo stolam suam, cl annulum. Ibidem cap. 10. 21. *Induit se Jonathan stola sancta.* Marci 12. 38. *Cavete, ait Chi istos , à Scribis , qui volunt in stolis ambulare ;* et cap. 16. 5. mulieres in sepulcro Christi viderunt angelum , coopertum stola candida/

Dices : spes ardens quæ differtur, affligit animam : (luoinodo ergo hæ animæ Martyrum ardentem sperantes et postulantes vindictam jam diclam , sunt heatæ ? Bespondeo. Spes htec est ordinata , esi quieta et composita in Beatis : acquiescunt cnim in voluntate Dei ; non enim sperant, nec volunt ut statini hæc vindicta fiat, sed ut fiat stfo tempore quod Deus constituit et ordinavit : illius ergo tantum ingens se habere desiderium, sed in Dei voluntatum riisignalum, significant.

MoralilerTerlullianus lib. de Cultu feminarum in line , cas ex hoc loco adhortatur » ut ortieul se stolis, non purpuræ, byssi, vel auri, sed innocentiae , sanctitatis el fortitudinis : *Tempora,* inquit. *Christianorum semper , et nunc vel maxime , non auro , sed ferro transfiguntur : stolte martyrriorum præparantur , angelis bajulis sustententur. Proдите vos jam ornamentis exslrtu læ Apostolorum , sumentes de simplicitate candom , de pudicitia ruborem , deplelte oculos verecundia , el spiritus taciturnitate, infi renio in aures sermonem Dei, annectentes cervicibusjugum Christi. Caput maritis subjicite, et sutis ornata? critis. Manus lanis occupate , pedes domi figite , et plus quàm in auro placebunt. Festile vos serico probitatis , byssino sanctitatis , purpura pudici^{tiiv}. Taliter pigmentata' Deum habebitis amatorem.*

Et dictum est illis ut iu.quiesceuxt \diuic TEMPUS MODICUM, DOXFC COMPLIAMUK C.OXSIJU í eorum.] Alcazar exponit, *ut requiescerent,* scilicet a visione, non Dei , sed vindictæ de hostibus, puta de.ludæis, quam postulant, q. d. Deus animas Martyrum statini conveslivll stola

gloriæ, sed quia oct petitionem vindicta* eorum lussit ut modicum requiescerent, significans illam differendam esse, donec numerus Martyrum ab eis occidendorum compleatur, quo completo se eos puniturum et excisurum per titum et Romanos

Verum, jam sapientis dixi hiuc referenda esse ad omnes Maioribus, et ad finem mundi. Sensus ergo est. q. d. Sicut corpora vestra, O animæ sancti®, et vestro sanguine purpurat®, requiescunt in suis sepulturis (quæ inde vocantur græce cœmeteria, id est dormitoria) sub altari holocaustorum, respicientia gloriam resurctionis, ita et vos pariter requiescite sub altari thymiamatis in cado, in vestris stolis albis, id est in vestro lumine gloriæ et beatitudini#, ac modicum expectata eandem resurrectionem: brevi enim corpus, quod Ide pro me moni tradidistis, vobis reddam gloriosum, ac simul ulciscar et puniam vestros persecutores et homicidas, condemnando, et adigendo eos in tartara; brevi, inquam, scilicet postquam completum fuerit sociorum vestrorum, puta Martyrum, numerus, quod propellimi per Antichristum licet.

Apposite S. August. serm. 11. de Sanctis: *Tali, inquit, modo loquitur Deus omnipotens, Sanctis velut quilibet paterfamilias habens nullos filios, singulisque de agro revertentibus, et rogantibus ut cibum* sibi tribuat, respondet: refectio quidem vestra parata est; sed expectate fratres vestros, ut, cum in unum positi fueritis, omnes in commune comedatis*, ElS. Greg. 2. Mor. 6. *Respondere cis (animabus) est, ut collectionem fratrum expectare debeant, eorum mentibus libenter expectandi moras infundere, ut, cum carnis resurrectionem appetunt, etiam ex colligendorum fratrum augmento gratulentur.*

12. Et CUM APERTUISSET SIGILLUM SEXTUM: ET ECCE TEKRE MOTUS MAGNUS FACTUS EST, et c. Primo, Arelas hæc refert ad prodigia facta in morte Christi; verum hæc jam diu preterita orant, non futura»

Secundo, Ambros. et Rupert, hæc referunt ad Judæorum reprobationem, et excidium per Titum; sicut quæ sequuntur cap. 7. referunt ad lætissimam vocationem Gentium, vide Pererium singula applicantem pag. 2162. Huc accedit Alcazar, qui hoc sexto sigillo pulchre significari minas horribiles, quibus Deus voluit præmonitos Judæos, aule excidium, et ante septem plagarum supplicia, quæ septuaginta sigillo continenlur: porro has mimis comparari cum prodigiis, quæ minabuntur instantem exitum iudicii diem. quia h® illorum fuerunt typus: unde et Christus Matth. 24. confert excidium urbis Hierosolyma) cum excidio orbis; et ab illo ad hoc immediate transit. Mina* autem hæ septem sunt. Prima est terræ motus, qui significat magnam rerum commutationem et perturbationem, quæ Hierosolymis accidit, cum seditionem et bellum contra Romanos concitarunt. Secunda est obscuratio solis: hæc significat signa et prodigia quæ visa sunt, Dei indignationem contra Judæos testantia. Deus oilim supplicia illaturus, Inguini veste quasi se indilli, et modo quo reges Lusitani® ohm seniliter rapitis laturo, sacrum induebant. Tertia est lumen sanguis, qui denotat maximum supplicium, quod eis pro Christi sanguine effuso impendebat. Quarta est stellarum casus, qui indicat symbolicè necem, quam b® Jacobo et Slephano, aliisque viris sanctissimis

intulerunt, quod etiam Indæis minabatur ruinam. Quinta est complicatio cœli, quæ symbolum est Christianorum discessionis ab urbe Hierosolyma, quæ non levis diu fuit civitati comminatio: quia enim hic Deus per solem, Christus per lunam, Apostoli virique Apostolici per stella» fuerunt significati, hinc consequenter apposite primitiva Ecclesia, sive primi Christiani per cœlum significantur; de iisdem ait Christus: *Virtutes calorum movebuntur*. Viriutes enim cœlorum sunt exercitus cœli, puta Ecclesia militans, quæ poterat Jerusalem ab excidio defendere, sedeam deserens ac suo prædio destituens, eandem Romanorum prædæ exposuit. Rursum in libro involuto notatur Judæorum excaecatio, quasi omnis eorum sapientia fuerit convoluta et complicata, ut quasi nihil scirent, nullas rationes salvandi se et orbem invenire possent. Sexta est migratio ac secessio montium et insularum, quæ portendit Deum Tilo et Romanis obices, et huc collates et impedimenta omnia amovere et tollere, viamque quasi complanare in Judæam, ut eam subigant et evertant. Septima est metus et horror communis omnium, discentium montibus: Cadite super nos, qui figurat ingentem timorem, qui Judæos pervaserat, evidens esse argumentum, quod Deus severissimam in eos vindictam jam exero-re velit.

Verum hæc omnia pariter præterita jam crant, non futura; ideoque historica, non prophetica. Constat autem Apocalypsin esse prophetiam de futuris. Itaque hic sensus est accommodatio quædam, et adaptatio potius quam expositio genuina. Adde vers. 15, nominari ruges, quos constat non fuisse Hierosolymæ. insuper, quod dicunt montibus: *Abscondite nos à facie Agni*, non congruit Judæis qui Christum non agnoverunt: nec Agnum, sed ursum potius et lupum eum vocitarunt.

Tertio, Aureolus et Irenæus nec relerunt ad persecutionem Diocletiani, quando Christiani montibus, id est Beatis in cœlo, eos invocantes, dixerunt: *Cadite*, id est. protegente nos. Verum hæc expositio violenta est et contorta, ut palet: est et inordinata. Nam persecutio Diocletiani, uti ecclesiarum Imper, representata fuit sigillo secundo, pulchre equo rufo, ut ostendi cap. 6. vers. 2»

Dico ergo S. Joannem hic transire ad tempora novissima. et ad finem mundi. Id patet ex ipsis (juxta verba, quæ proprie nulli alteri competere possunt, præscribitur si quis ea conferat cum verbis Christi Matth. 24. 25. (ubi orbis excidium, signaque ei prævia describit); ille enim videbit pene eadem hic dici cum iis, quæ ibidem dicit Christus. Quod enim hic dicitur: *Solfactus est niger*, ibi dicitur: *Sol obscurabitur*; hic dicuntur stellæ de cœlo casura?; ibi idipsum dicitur: *hic luna facta est sicut sanguis*; ibi *lana non dabit lumen suum*; hic dicitur: *Cirium recessit sicut liber involutus*; ibi: *Virtutes calorum commovebuntur*; huc dicunt montibus: *Cadite super nos*; ibi idem dicunt, ut patet Luc® 23. 30.

Idipsum postulat ordo Apocalypseos, ut septem sigillorum. Cum enim S. Joannes secundo, tertio quarto sigillis, repræsentaret lres generales et illustiores persecuciones Ecclesiæ. successive duraturas usque ad finem mundi (unde quinio sigillo induxit communem vocem Martyrum • optantium finem) hinc sexto hoc sigillo

nd cunulem transit ; imo oh line loro deinreps usque ad Anew *libri loquitur* de extremis mundi temporibus.

Hoc *t ruó sexto sigillo describit* ultimam Dei Vindictam *in* impius sigiiaquorrendn qua* præibunt. « t indicabunt instare extremum iudicium ; ita Viciurhi. Primas, Ticun. Ilajmo, Andreas , Ceda» limerà, P< irriti» el ahi.

Dices : Hac signa sequentur Antichristum ; erunt enim proxima iudicio : hæc autem septem sigilla significant ea, quæ eiuniuul ante Antici risiimi : ergo alia simi ab illis signis Antichi isto posthumis.

Hesp. Aliqui < <usent hæc omnia signa , uli et carteras plagas septimo sigillo urbi infligi udas , quæ cap. 8. cl 9. recensentnr , lore ante Aiitichrisimn : continentur enim in sigillis hisce, quæ prius reserari debelli et evolv i, quàm liber signatus, illesi Antii lirsti tempora, succedere et videri possint. Sic enim optimo ordine consignatur et progreditur hæc Apucahpseos prophetia, t'stqiiequasi historia prophetica de rebus successivo tempore ei ordine futuris. Fin et cl ratio : trim pu>l mortem Anticliristi non fore *hæc* tristia prodigia . probari videtur ex eo quod post mortem AnticUristi stimma ei it pax rl quies in mundo, uli oslrnui Daniel. 12. unde et Christus Lticæ 12. i er>. ft0. et Matti). 2ft. 37. prædtxil se insperato die , et subito venturum ad iudicium , cum homines vucabunl gulæ el voluptatibus , uti facit bant in diebus Noe , cum è contrario de hisce, signis dicat » (pioti arcsemt homines præ timore, el expeclalione cætero-riim prodigiorum , quæ superi enicui universo orbi.

Verùm durum cl difficile est creditu hæc signa omnia complenda fore ante Antichrislum. Smil enim sigua iudicii instantis, et iudicis advenientis; unde dicunl impii v. 16. *montibus et petris: Cudite super nos, et abscondite nos à jacie sedentis super thronum , et ab ira /igni ; quoniam venit dies magnus irce ipsorum : et quis poterit stare?* Quomodo hæc dicent, si inter hæc signa cl diem iudicii intercedant plores anni , puta totum (emptis regni aut saltem monarchiæ Antichi isti, qua erit trium annorum cum dimidio? Quomodo hæc signa dicuntur signa iudicii , el iudicis Chi isti, cimi potius dicenda essent signa adventantis Anliclirisli?

Secundo, cap. seq. in septimo sigillo audir-mus Judæoi timcoinersioncm ad Christum, quæ fiel in fine mundi , maxime post occisum Amichi istum : ergo quædam ex his sigillis, mm erunt prævia, sed posthuma Aiiiichri>to.-Id<in manifestum est t*x eo quòd in septimo sigillo angelus septimus, tuba canens, dicatur inducere, consummationein rutum omnium: quæ utique flet, non ante, sed post Antichi istum. Ha enim habetur c. 10. 7. et c. 11. l

Tertio, Cluisltis Malt. 2ft. 29. nil hæc signa fore posi tribulationem di» rum illorum, id esi post persecutionem Anliclirisli, inquinili multi: veritis tamen Hibera sic exponit, *post tribulationem* , scilicet inchoatam, non autem perfectum. Inchoabitur autem hæc mundi tribulatio ante Anlichrislmn. Christus enim paucis verbis perstringit el convehit mulla, quæ successive per plure» annos limi in fuie mundi. Denique illi- cit-ni Christus de hisce sigtiis ail: Cam *videritis hac omnia, idiote quia prope est in januis*, scili- • cl dits Domini cludvenllis Christi ad iudicium.

Quocirca hæc signa fore, non auto, sed post interitum Anliclirisli , diserte docet Francis. Suarez 3. p. q. 59. disp. 56. sect. 3. cl alii per- multi.

Dico ergo hæc signa inchoanda fore ante An- liehrisllim, iileoque puni inter sigilla ; sed per* fieiemht cl complenda esse post Antichrislum, ita ut quadam ex iis liant ante, quaulaiu, cl quidem plura ac majora, post Antichrisliim. S. Joannes ut omnia, nipote eodem sprctaiília , coijmigrn'l , eodem sigillo omnia complexus est ; quæ qualriiu* preibimt Antichrisliim , ca- lentis speculili ad sigilla ; (ltialrmis verb s<- qiiriilur, ralciius pertimuit ad librum siguattiiti. Cimi enim illa orbis desolatio, et excidium »il futurum ultimum et maximum , idcirco Deus cniintis per plores annos antequam accid.it, idipsum comminari, et plagas ei prævias orbi immittere incipiet. Sic enim fecit in excitlib lli- rosolymæ, et aliarum urbium et regnoruift. Jutheos enim iinplos per Isaiam, Osee, Joclcin, immo per Eliam, Elisætini, alioéque Prophetas prr centum annos admonuit et præmouiiil de futuro per ('bahliros, ut ab impietate sua resipiscerent, itaque excidium evaderent. Idem fecil in dilu- vio jussit enim Nor anno quingentesimo ælaiis suæ fabricare arcam , til per eam instans dilu- vium • imminibus prænnntiarrl, cl commiia-rc- tiir ; citm tamen diluvium induxerit dcimiin anuo sexcentésimo Noe , dedit ergo orbi cclnlu annos ad pœnitendum. Quid in idem, vcl si- milcfaci.it in ultimo orbis excidio, cimi non aquæ . sed Ignis diluvio lotus **obruetur**, et con- flagrabit ? Ilaqfiè ante Antichrisliim inundabit in orbe impietas et impii (piibus Deus minabitur excidium; iileoque signa hac illi prævia, pia- gasqtic ejus prænuniians immittere incipiet, puta insolitos terræ motus, maris fremitus el exundationes , fulgetra , tonitrua. Eclipses, obscurationes solis, lume et steli.irum : ut cœ- luni, terra, mare, cl aer in impios fremere, cisque necem cl interitum minari videantur: ex quibus consequentnr fames , pesiilenliæ cl bella, qnæ Christus (um fore prædixil; sed con- temnent ca impii : itaque plagas plagis addet Deus. Superveniet Aiitichrislus. qui erit caput el culmen impietatis. Quocirca Delis acriora in eum , et impios ejus assecclas, sappitela c cado vibrabit, adigens cos in tarlarti, inde in impios ceteros, lotumque orbem desævict, ciquic mala extrema, ac inter ca solis, lume el shdl.iriin plenam obscuracionem inducet ; ac tandem diem ultimum orbi afferet per ignem conflagra- lionis, luimpie ipse Christus descendet è cado, cl veniet ad iudicium; ila (amen , ul post Aidi- chrisli cjiisquc assecclarum stragem , et plagas impiorum, Deus ali<piod tempus quietis daturus sil orbi ; quo Christiani in persecutione Anti- christi lapsi, Judæi onmesque gentes lui pingis percussæ, respiraro, Deo reconciliari, justifi- cari el salvari possint. Quo tempore mundani homines, sicut pueri amola di ga , ad ingenium redibunt, nubunt cl nubentur, epulabuntur, uti in diebus Noe fuceruui ; donec ex insperato Deus mundi finem adducat, Chrislumqtie judi- cum mittat, uti Christus prædixil Mullh. 2ft. 37. el Joan. Apoc. 13. et sequentib. cl Daniel c. 12. 12. *Beatus, inquit, qui e.eprctat, el pervenit us- que ad dies mitte trecentos triginta quinque*, id est» qui vivet pusi tempura el muriem Aulichrisli , uli ibi ostendi.

Onocirca panini probabile cM, quod censent S. IliiTon. et S. Chry>ost. in Mallii. 26. el Eusebius Emissuius boni. in Domili. 27. post Peiile-COslen. scilicet lure signa in sole, Inna cl sicali*, lore posi generaIrin resurrectionem in ipso adventu Domini, ac proinde foie non praevia iudicio, sed in ipsO iudicio. ArgiimrnlInni eorum est : Quia, inquiunt, immediate pusi hęc signa subdit i Inislis : *Et tunc apparebit signum [Uii hominis in cielo ; cl tunc plangi nt omnes Tribus terra]*». Num videbunt [ilium hominis venientem in nubibus (irli. Verum boc non urget. Nam Chiistus apud S. Mntlhæiim mulla congiungi/et conglomerat de excidio urbis el orbis, quic (amen non simul tieni, sed tempore valde disjuncto cl separalo, (juiiiino S. Matthau*, cimi dixisset Christum venturum cum virtute magna el maiestate, subjungit : *Et mittet angelos suos cum tuba* ; cimi tamen boc sil futurum non post, sed ante athenliim(.liristi ad iudicium.

Et sol iactis est mxxil] Quæres an ad litteram bæc signa, ul sonant, eventura sint ? Primo, S. Augustinus episL 80. ad Hesyclium, atque ex eo Primus. Andreas el Reda, bæc signa mystice accipiunt pro persecutione Anliclirisli, sirque exponunt : Sol cl Inna, id est Ecclesia, obscurabitur ; strike, id esi, illustres Sancti, à fide, ei consequenter à cœlo et salute,excident. Verum banc expositionem esse mysticam, non jlitteralem, nemo non videt

Secundo, S. Chrysosl. el Dieron, ac Beda in Alatili. 26. Euseb. Einiss. homil. in Domin. 27. post Pentecost. Hilar. Caiu 26. in Mattii. <lc'i>bo-mas in opuse. 10. art. 36. putant bæc signa fore in ipso die iudicii, scilicet quod Christus adveniens tanto lum ne radiabit, ac totum orbem suis radiis pei stringet, ut sua claritate obscurci fulgorem solis, lunæ el stellai uni. Sic et S. August, semi. 130. de Temp, ubi hoc peculiariter tribuil fulgori crucis; qui tantus erit, ul solem occultet. Verum jam ostendi hęc signa fore prævia iudicio, ac consequenter ante adventum (Inisti. Unde clare ait Joel c. 2. v. 10. et seqq. *Sol converti tur in tenebras » antequam veniat dies Domini*. El Christus Luca* 21. 26. *arescentibus hominibus pra' timore cl expectatione? quæc supervenient universa orbi*.

Tertio, Origenes tract. 30. in Maith, putat solem, lunam el stellas obscuranda à fumo, qui procedet ab igne conflagrationis mundi. Verum hęc signa erunt ante finem mundi, quem inducet hęc conflagratio, unde el Origen, in hac expositione non persistit: imo Suarez loco citato censet, ignem conflagrationis mundi fore post Ipsum diem iudicii.

Quarto, Rabamts in Mattii. 26. idque refert, nec improbat D. Thom. in 6. did. 68. q. 1. ari. j.l. quædiunc. 2. putat quod sol. et consequenter lumi, aliaqur astra à Dio prix abutitur sua luce intrinseca et connaturali.

Quinto, Dinns. Caribus. bæc accipit ad litteram, sed putat ea hiperbolice dici, siculi Proplu' la* dicunt in exi'id io llietosolv nucei Babv lotiis obscurandum fore solem. Verum (jtiia bæc excidia tantum typus fuerunt et tenuis umbra excidii totius oibis, quod maxime erit horrendum cl portentosum, bine

Dico sexto bæc plane ad litteram, ut sonant, esse accipienda. In line ergo mundi Dens ad vindiciam peccatorum » solem faciet nigrum hlsUy? bucci cilicini, qui niger est ex nigris sc-

lis et pilis, b quibus contextus est. Verro id fiel panini ex densitate nubium, quas Deus inter solem et terram interjiciet, ul vult Ribera el Domin. Soto in 6. disi. 66. q. 2. ari. 2. partito ex miracolosi* Eclipsibus, ul vnii Perrrius. quæ provenient ex inusitati* molibiK cœlorttm, qui nunc tardili*, nunc velocius solito movebuntur. Unde Lactantius lib. 7. cap. 16. de sole et luna sic ait: *Motusrxlraordmarios peragent, ut non sil homini promptum aut siderum cursus, aut rationem temporum agnoscere. Fiet enim vel crstas in hieme, vel hirms in cesiate: (uncet annus breviabitur, el mensis minuetur, et dic* in angustum coarctahilur.*)u:v si vera sunt, facile erit varias tunc produci Eclipses. Tertio, suspendet Deus noti lumen, sed illuminationem solis et astrorum, mmirum negando luci solis <l astrorum concursum, sine (pio non potesl lumen suum spargere, ei illuminare orbem : unde ex eo sequentur densissimæ, el universales trnebræ per lolinn orbem ; idque faciei facillima actione, ac minima rerum ac naluræ immutatione; ita Francise. Suarez 3. p. q. 59. ari. 6. disp* 56. sect. 3.

Lex A TOTA FACTA EST SICÛT SAXGITS.) ;d fiet pCF interpositionem nubis ita disposine, ut p<T impressionem radiorum lunæ, ipsa videatur lota sanguinea, ad significandam div ini iudicii severitatem, ail Siiarcz ibidem: nam rubicunda iuna repræsentat cruorein, id est, stragem impiorum, ob sanguinem Christi ab iis vel effusum, vel neglectum cl sprelum; item ob effusum sanguinem Martyrum, præsertim Eli.v et Henoc, aliorumque fidelium ab Anticbrislo et Anticlirislianis. Rursuni rubicunda luna portendit ventos, procellas cl lempeslales ine et suppliciorum Dei, quas effundet Deus in peccatores ; nam

Palldi lana pluit, rubicunda (b1, alba serenat,

El Virgil. 1. Georg.

Al si virgineum suiiudentore ruDorem,
Venias crii.

Sanguis enim in Scripliira symnoiuni est peccali. Unde ail Oseæ C. 6. 2. *sanguis sanguinem tetigit*. El Isaias c. 1. v. 15. *Munus resine sanguine plnur sunt*. Vide ibi dicta. Fuit ergo lune inusitata solis, lunæ el stellaium partim rubricatio, parliin obscuratio, el «piasi deliquium. Primo, ni significetur obscurari ac finii i jam gaudium impiorum.

Secundo, luna fiet rubea. ut videatur quasi pudore vultu* sui. de turpissimis et atrocibus liominum sceleribus, noctu præsertim, cùm lucei luna, in lectis et tenebris perpetratis, erubescere ; visis namque lot tatuque enormibus liominum sceleribus, ab inilio mundi ad finem usque perpell atis, sol, lunæ et slellæ «piasi erubescant, quod talibus dominis (ani impiis servierint, el ad eorum scelera lucem suam præbuerint. Hanc causam dat S. Antoninus 6. parte Sum. Iit. 16. c. II. 2. Ha in martyrio Felicis Episcopi Africani, anno Christi 302. luna conversa esi in sanguinem, ul habent ejus Acia fidelia 26. Oclubr. uuæ cilal el Drobal Baro-Hili'».

Tertio, sol el slellæ quasi mela Christi iudicis venientis perculsa, splendorem suum retrahent; sicnl homines in metu solent calorem cl sanguinem in intima, ud cor confortandum.

retrahere, itaque expallescere, ait Maído», Matth. 2fi. Omnia *enim hæc* signa cōtendunt, ut de hominibus impiis (quales tunc erunt plerique ; pauci chita tunc erunt fideles et pii, uti prædixit Christus Lucte 18.) vindicta sumatur, utque ipsi timore percellantur, majoraque suppli- (*ii < \p»* ch nl.

ETSTILLÆDE COELO CECIDEBUNT SL'PEB TEBRAM.]

Primo, aliqui: *ceciderunt*, inquiunt, id est occiderunt, subito raôtæ ad aliud hemisphærium ; sic enim Poetæ significant stellarum occasum, dicendo eas in Oceanum sive mare se precipitare. Unde Virgil. 2. Æneid.

Et jam iiox húmida cerio

Precipitai, suadentquecadeulia videra somnum.

Sic Romæ, et alibi, qui non longe à mari habitant in cesiata jucunde spectant vespere solis occasum. Videtur enim eis sol se librare inter undas identidem, ac tandem subito in eas se demergere. Verum hic dicitur: *Stellæ ceciderunt super terram*⁹ non in mare, nec in aliud hetnisphærium.

Secundo, Origines tract. <30. in Matth. *Stellæ*, ait, *de cælo ceciderunt*, id est lumen suum deficiente fomento amiserunt, ac quod in eis terrestre remansit* in terrain decidit : putat enim ipse, ex sententia Platonis in Timæo, cœlos el astra ex elementis esse composita el conflata ; ac proinde egere nutrimento instar nostri ignis vel lampadis ; quare sensim deficiente alimento in finem mundi, astrorum quoque lucem ; sive id quod in eis igneum est, defecturum ; quod vero terrestre est ad sua elementa el terram relapsurum. Verum duplici errore nititur: Primo, coelos et stellas esse dementares; secundo, Indigere alimento.

Tertio, Jansen. Cajelan. in Malth. 24. *Stellæ*, inquiunt, retrahent lumen suum el non videbuntur, ul videantur de cælo cecidisse. Cadent ergo non Moco suo, sed à luce sua.

Quarto, Maldon. ibidem censet stellas proprie dictas in fine mundi decodo casuras. Magis enim, inquit ipse, Christo id affirmanti, quam Aristoteli id fieri posse neganti, assentine.

Verum sic findi deberet cœlum, imo cœli omnes Planetarum ; el quo deciderent hæ stella: ? quad is enim stella fixa in firmamento nobis visibilis, major est tota terra. Melius ergo Ribera et Percrus, per stellas accipiunt cometas, fulgura, ignes cadentes, aliaque meteora ignea instar stellarum. qualia multa erunt in fine mundi, raque novæ et prodigioso» magnitudinis, formæ, figure, motus et lapsus. Drus enim ilia, quasi horribilia fulgetra el tonitrua, jaculabitur et deturbabit in terrain, ut homines ter|cfacial

SICVT FICUS EMITTIT (£»)/«, id est abjicit, evertit. Ita Syrus. Male ergo legunt aliqui *mittit*) cnoossosvos (, id est, ficus immaturas) ct m a vento magno movetub.] Significat Deum ob scelera, citius opinione hominum cl rerum natura, finem mundo impositurum, cum is naturaliter diutius durare posset, sicut fecit in diluvio Noe. Sic enim grossi ex ficu ante maturitatem, intempestive deridunt. Rursum *prossi* indicant ver beatitudinis latissimum el florentissimum, quod tunc inchoabunt Beati. Arabicus vertit : *Sicut ficulnea, ciirn ceciderit praminelum ffus á vento prandi.*

24. ET C<JELUM BECKSSH SICUT LIOEB INVOLDITS,]

Oim/k m, id est, cpîi involvitur vel convolvitur ; Syrus : *Cæli separati sunt sicut liber qui involvitur*; Arabicus : *Cælum involvetur quasi charta*, q. d. Sicut liber more veterum cylindro Involutus (uti tela circa radium circumvolvitur) absconsis litteris legi non poterat : ita cœlum, ejusquo stellæ (piasi lilleræ, abscondentur atris nubibus et tenebris, ut videri non possint, videanturque in alium mundum recessisse. Rursum, desinet notus cadorum usus, motus el splendor, astrorum intuitus, ex iisque prognostica conjectatio el divinatio; sicut libro uti desinimus, nec eum legere possumus, cum eum complicamus, sive claudimus. Alludit, imb citat Isaiaë 34. *h.* ubi idem dicit Isaías; vide ibi dicta. Unde S. Thomas et Suarez sic explicant, q. d. Homines, ct Astrologi non divinabunt amplius ex astris, quasi ex libro prognostico. Cœlum, inqqit Suarez, recedet, non motu locali, sed ab oculis hominum, sicut recedere solet liber involutus; quia lilleræcius videri non possunt. Ita ipse loco citato, el lib. 2. de Superstitione cap. 11. Aliam rationem hujus phrasid dal S. August, lib. 5. de Genesi ad liti. c. 20. Deus, ait, sæcula, quæ ehm primum condita sunt, tanquam implicita ediderat, succedentibus temporibus explicat* id est per cœlormn motus ac vicissitudines temporum, mundum involutum paulatim evohlt, eductis scilicet aliis el aliis *b* capacitate specierum individuïs, aliis ac aliis effectibus è Ciūsarum suarum finibus, ac præsertim è cœli solisque moni, et influxu, cum ergo ab hoc motu et hac providentiæ suæ explicatione cessat, ac individua et effectus inde manantes tollit vel suspendit, uti faciet in die judicii, tunc dicitur suæ providentiæ librum cœlumque complicare et coiHoh ere.

Contrarie explicat Andreas Cæsar. Recessit, ait, cœlum à priori complicatione el occultatione rerum (pias continebat ; quia tunc œterpj bona el gaudia, in cœlo Sanctis reposila, patéfi<nt.

Aliter quoque Dionys. Carth. q. d. Non patébit ulli deinceps aditus in cœlum ; quia cœli janua claudetur et obserabitur.

Vvo cælum recessit sicut liber involutus, Christus Matth. 24. ait: *l'irtutes artorum movebuntur*. Ubi primo, S. Chrysost. per *virtutes* has accipi angelût, qui, inquit, obstupescunt ad lauta prodigia, et, ul ait D. Thom. à cœlormn motione cessabunt. Unde elS. Augustinus sei m. 130. de Temp. *Sicut*, inquit, *principe judicante, non solum rei, sed et officia, quæ nihil sibi conscia sani, timore ct tremore comprehenduntur propttr judicis terrorem : ita ct tunc, cum penus humanum judicabitur, ctcalcsles ministri pavebunt,(t terribili apparatu de judicis intunitis horrenda formidine contre miscent*, id esi, v id< buntiir contremiscere : vere enim contremiscere nequeunt ; sunt enim beati, in quos non cadit tremor, nec ulla passio aut perturbatio. Ad hæc cœlo cl Deo fruentrs nihil sub cœlo et Deo, utpote exiguum, mirabuntur. Sic *vl sapiens*, ait Seneca. *super terram et lunam animum attollens, nihil in terra aut metuit, aut miratur*. Hoc enim est magnanimi. Ha Cyrus, ait Xenophon, doctus erat nihil admirari.

Secundo, Cajet. TJtelman. et Perer. per virtutes has accipiunt Influentias cœlormn, quæ in fine mundi cessabunt.

Tertio. Eusebius, apud S. Thom. in Catena Matti). 26. per has virtutes accipit januas cœli. <puc Christo descendenti ad iudicium, et rursum ascendenti ad thronum cœlestem . aperientur.

Quarto, et genuine Jan sen. ait has virtutis esse astra cœli : li.ee enim in Scriptura vocantur militia cœlorum ; ut, siculi paulo ante dixit: *Stellio de cash) cadent*; ita hic de iisdem, sed ælberis, et cœleslibus , non autem de æreis, uti paulo ante , dicat, quòd commovebuntur , et quasi contremiscent. Hue accedunt HeseliUb et Maldonal. in Mallii.2/i. Virtutes, inquit, cœlorum. sunt poliet cardines cœlorum. q. d. Cardines ipsi, et bases ac fundamenta cœlorum commovebuntur, ut cœli à suis cardinibus concilii et convelli videantur. Hoc est enim quod ait Job. cap. 9.6. *Qui commovet ttrram de loco suo, cl collimate ejus concutitur.* El c. 26. v. 11. *Coturnate cœli contremiscunt, et par' ut ad nutum <yuv.*

Quinto, Franc. Suarez 8. part. q. 59. art. G. disp. 56. sept. 3. Virtutes cœlorum» inquit, hoc rsl angeli, commovebuntur ; commovebunt enim et comparabunt se, ul fiant ministri divin» justiliæ, (pii cirios el elementa commoveant, qui nimirum omnes illas admirandas mutationes el motus in sole, stellis, mari el Ierra causent el efiieiant. Erunt enim , ul videtur, majores , quam ulper solam stellarum influentiam , vel virtutem fieri possint. Fient ergo per angelos , quibus recte accommodari potest illud psalm. 169. *Gladii ancipite* in manibus corum, ud faciendam vindictam in nationibus increpationes in populis, ut faciant in cis iudicium conscriptum.* El huc etiam referri possunt multa, quæ in Apocalypsi dicuntur, scilicet S. Joannem vidisse angelos nunc canentes tubis, nunc effundentes pîdalas atoras plenus iracundia Dei, et similia, quæ legi possunt à c. 8. usque ad 16. Hucusque Suarez. Huc accedit Lactantius lib. 7. cap. 16. cpîi por virtutes has accipit angelos motores cœlorum. Hi, inquit, commovebuntur, quia mutabunt ordinem et modum movendi cœlos, eumque nunc accelerabunt, nunc retardabunt, etc. oli superius ipsius verbis commemoravi. Hinc el sequitur :

Et omms mons, it insula de locis sois mot.w sunt,] proprie ut 5erba sonant. Si enim slellæ de cœlo cadetti el cœlum recedet sicut liber involutus, quid mirum si in terra mōntes cl insùke de locis suis moveantur ? Erit enim in dic illa horribili quasi occasus mundi, totiusque Universi inversio et eversio» ul omnia inverse sursum, deorsum, anlrorsum, retrorsum pessum eant. Sic L. Marcio, inquit Plinius lib. 2. cap. 83. *tflSex. Julio Coss. in agro Mutinensi duomontes inter se concurrerunt, crepitu maximo assultantes recdcntcsquc, inter eos fiamma famoqiæ in cælum excunte interdia , spectante h. via iEmilia magna equitum Humanorum, famdiarumqiu et viatorum multitudine. Eo concursu vitice omms cistr.* Et paulo post : *Non minus mirum ostentum et nostra cognovit a las , anna Neronis supremo, pratis oleisque, interet dente via publica, in contrarias sedes transgressis, in agro Marrocino.* Et cap. sequenti : *Maximus terrai memoria mortaliu extitit motus, Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus i hite una nocte prostratis.* Vide etiindrin lib. 2. cap. 90. cl sequent, ubi terras lercio motu mari permútalas, haustas, absorpta» recensui* El c. 04» all terras semper tremen-

les exstare in agro Gabicensi et Beatine. El c. 95. *Quædam, ail. insula semper fluctuant, sicut in agro Cícubo . et eodem Reatino, Mutinensi, Statoniensi , in Padimonts lacu, cl ad Cutilias aquas sylva opaca, quæ, nunquam die ac noctu eodem loco visitur : in Lydia quæ vocantur Calamina, non ventis solum s'd etiam contis quò librat impulsâ. Sunt et in Nymphæo parete, Sallaures dicta*, quoniam hi symphonia: cantu ad Ictus modulate tllum pedum moventur. In Tarquiniensi lacu magno Halite, (Iute nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes , nunc rotundam complexu, ventis impellentibus ; quadratam nunquam.* Tales terræ insulæque fluitantes visuntur juxta Andomaropolim in Belgio, eæque olim mihi ibidem oslensæ sunl. Memorabile est quod scribit Gregor. Turon. I. 6. c. 30. *Castrum Tauredunum in Galliis. inquit, silum est in monte supra Rhodanum. Auditusel vero per dies amplius sexaginla mugitum edere mons , donec tandem mirabiliter scissus ab alio sibi vicino monte, cum universo castro omnibusque incolis in Rhodanum praccps rueret. Accidit hoc imperante Justiniano.* Simile quid accidit nuper anno Domini 1618. die 6. Srptembr. Cum enim tunc agerem in Italia, Romæ certo intellexi oppidum Plure in Valle Telina (quæ subjecta rsl Ræliis. qui nunc Grisones vocamur) non longe à Como, silum ad radices montis, eo, per ventum internum , qui terræ motum excilavil corruente plane oppressum essu el obrutum, omnesque incolas (censebantur ad tria millia) pariler obrutos quinque lanium evasisse. Indicium præcessit, fluminis, quòd oppidum interluebat, siccatio; ac duo examina apum ita furiose inter so depugnantia, ut utrimque omnes mortuæ conciderint. Horribile hoc exemplum Grisones , ei totam Italiam perculit. Damnum æstimatum fuit duobus millionibus auri. Tradunt veteres Historici Siciliam olim fuisse Itali» conjunctam, postea dirupta maris fluctibus terra, aquam perviam eam avulsisse insulamque effecisse, Ila Diodor. lib. fi. c. lfi.

Secundo , ex hisce verbis : *Et omnis mons, cl insula: de locis suis motte sunt,* aliqui opinantur in lino mundi montes deprimendos in valles . iisquo æquandos, ul terra sil plane rotunda, qualis creata est die primo mundi. Nam die tertio adustis hominum el animalium, Deus terrain una ex parit* aggeravit el erexit in montes, alia sustulit cl depressit in valles, uti docui Genes. I. v. 8. Cessante ergo usu v itaque hominum el animalium, videtur terra ad primigeniam suam figuram orbicularem plane reditura: quod si verum est, ergo deprimentur montes. Similiter censent insulas in mari enatas, in fino mundi sorbendas a mari, ut man* plenum suum locum aiveumque recipiat, quem accepit primitus Genes. I. 9. et 10. Quid hac de re futurum sil docebit experientia Quisque mundi. Nani pro adversa sententia facit, quòd montes et insulæ non parum faciam ad decorem el varietatem Universi : unde non primo die mundi rudis el informis, sed tertio, quo terra formala et adornala est, à Deo producta sunl.

15. Omms srnvvs et i.nn n. J Omnis homo cujuscumque conditionis, impius scilicet. Hæc enün est impiorum pœna, æque ac vox el gemitus. qui sequitur. Erunt enim tunc pleriquo omnes infideles el impii, el mox dominante An- (ichristoeum, quasi suum regem elmonarcham sequentur, tum ul eju» tormenta rviidnui, tum

ut db eo opes et Roñares consequantur. SiccDim hoc sæculo vidimus, cum rex fit bærelicus aut schismaticus, totam regnum et pent- omnes subditos fieri bæreticos aut schismaticos. Pauci ergo erunt fideles, qui adhæreant Elite et Henne, pauciore* qui rum ils Antichiislo in faciem re- *j>taiiL Hoc esl quod ait Christus Lucæ 18. v. 8. *FHçui hominis veniens, patas, inveniet fidem in tora?* El Maith. 2/j. v. 12. *El quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas mullorum.*

Ei DiCü.xT montibus et petris (magnis, ait Arabicus, puta rupibus) : Cadi rr süper nos»] Citat verba Oseec. 10. 8. sed in sensu allegòrico. Nain Osee a<l litteram loquitur de captivitate, desperatione el calamitati* extrema decem Tribuum, cum urbs el regnum Samariá* excisum esta Salmanasar, decemqiie. Tribus ab coin Assyriam sunt traducta». Pari modo idem dicrnl homines sentientes plagas Dei in fine mundi, tum ante Antichrisliim, tum magis sub AnticliirMo. et maxime post eum, cum jamjam adventabit Christus ad iudicium. Eadem verba habet. S. Lucas, eaqneattribuit Jiïdæis in excidio Jerusalem; utriinque enim horum fuit typus excidii et consummationis sæculi-

Alludit quoque ad Isaïæ 2. 19. ubi de iisdem Jttidæis Obsessis etoppressis ait : *Introibunt in specuncas petrarum, el in voragines terræ, à facie formidinis Domini, et à gloria majestatis ejus, cum surrexil perculere terram-*

À FACIE SEDENTIS SUPER TnnoNVMcœlestcmsuæ divinitatis, puta facie Dei, et ab ira Agni,] puta Christi hominis adventantis ad iudicium : licet enim infideles et impii, præsertim Anlichrisliani, el persecutores fidelium, inilio non credent Hei et Christi potentiam, vindictam et providentiam ; tamen cum audient Martyres in tribunalibus identidem illam deprædicare. ac comminari. illosque proca generose et hilariter pali el mori, cumque mox sentimi rorum dieta reip-sa vei ificari, plagasque el vindiciam ah eis prædiclas sibi immitti ; vel inviti credenthæcsibi à Deo et Christo infligi, ac acriora mox infligenda esse. Sic enim Antiochus subsannans et occidens Judæos, ridensque eorum sacra el Deum, à Deo percussus, agnovit suam culpam, DeiquO justam in se vindiciam, 2. Machab. 9. 8. Sic et Pharaon in mari Rubro cernens fulgetra in se ò Cœlo vibrari, maritime se obrui, dixit : *Fugiamus hraeltn, Dominus enim pugnât pro eis contra nos.* Sic imp. Maximianus, acer Christianorum persecutor, sentiens acres dolores, et morbos putidos sihi a Deo immissos, agnovit sibi à Deo Christianorum lure juste infligi ac persecutionem stitit. Sic Julianus telo cœlesli confossus : *Picisti, impili, Gatihre. vicisti.*

17. Ir a ipsorum.] Dei et Agni : græce ww, id esl. ejus. Deus enim el Agnus unum soni m natura divina. Acute conjicit Leo Magnus, quam formidabilis futura sil potentia irati Agni, ex ipsius Imitate el mansuetudine, serin. 1. de Passione Domini : *Ego sum, inquit (Joan. 18. 5.), et ad vocem ejus turba prosternitur impiorum. Quid jam poterit majestas ejus judicatura, cujus hoc potuit humilitas judicanda ?* El Gregor. 1. 17. Moral, c. 21. *Quis ejus iram toleret, cujus et ipsa non potuit mansuetudo tolerari?*

Porro tantus crii pavor, tamusqne pudor damnandorum coram Chrisio iudice, qui ita percellri el pclerrebil conscientiam ipsorum, ut nptcnl obrui logique monlibus, imo esse in

inferno potius, quàm invaile Josnphat coram Christo irato. S. Rasilius merito existimat acerbissimum cruciatum ultricibus inferorum Gam-mis inustum damnatis, pudori* isto et confusione longe leviozem ac tolerabiliorem r*sr. Pomkrans enim acerrimam illam increpationem Lucæ 12. 20. *Stulle, hac nocte animam tuam repetunt à te ; qua? autem parasti, cujus erunt?* sic ait hom. contra divites avaros : *Superat irtcrnam pamam irrisio ista slntii/uc.* Lege Cardinalem Toletum l.uc.e 12. annotat. 39.

Nola, Il.ee eadem signa horrenda, iudicio el excidio orbis prævia, prædixermil alii Prophe-tic. pal lini sensu litterali, panini allegorico. Inde Terlull. lib. de Resurrect, carnis e. 22. ri*tans verba Christi .Maith.ri 2Z]. de excidio urbis et orbis, sic ait : *Pòsleaqtm edut. Et tunc erit Jerusalem conculcatui nationibus ; inde juin m orbem el in sivculum pnedicut secundum Joelem et Dunielem, rt universum concilium rroplieturum, futura signa insole, luna et stellis.*

Primus ergo Joel cap. 3. 2. de eo ad litteram sic ait : *Congregabo omnes gentes in vallem Jouiphalth, rt disceptabo cum cis ibi super populo nu o. et v. Vi. Juxta est dirs Domini in valle concisionis. Sol el luna obtenebrati sunt, et Sicilie retraxerunt splendorem suum.* El 2. v. 1. sub typo excidii llicrosnlymæ per Chaldæos : *Penii, inquit, dies Domini, dies tenebrarum el caliginis, et v. 10. A facie ejus contremuit terra, moti sunt cccli. Sol et luna obtenebrati sunt, et stellæ retraxerunt splendorm suum. Et Dominus dedit vocem suam ante faciem exercitus sui.* El v. 30. *Dabo prodigia incalo, et in terra, sanguinem, et ignem, el vaporrm fami. Sui convertetur in tenebrai, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis-*

Secundus est Isaías, qui c. 13. 9. ad litieram loquens de excidio urbis Jerusalem, allegor, sub eo quasi typo, diem excidii orbis ita depingit : *Ecce dies Domini veniet, crudelis, el indignationis plenus, et iræ furorisque ad ponendam terram in solitudinem, et peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam stelltc cali, el splendor carum non expandent lumen suum : obtenebratus est sol in ortu suo, el luna non splendet in lumine suo. Et visitabo super orbis mala, etc.*

Tertius esl Jeremías l>aiaë assecla c. 15. 9. *infirmata est qua peperii septem, defecit anima ejus ; occidit ci sol cum adhuc esset dies ; confusa est, et erubuit.*

Qiiarhisesl Amos, qui pariter ad litieram urbi Jerusalem, allegòrico orbi cladom ultimam intentat. c. 8. 9. *et erit in die illa : occidet sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis : et convertam festivitates vestras in luctum, el omnia cantica vestra in planctum ; et inducam super omne dorsum vestrum saccum, et super omne caput calvitium ; el ponam eum quasi luctum unigeniti, et novissima ejus quasi diem amarum.*

Quintus est Ezechiel, qui lîtteraliter strngein Pharaonis el /Egypti, allegorico Antichrist*! el impiorum ac mundi ita describil c. 32. 7. *Ope-riam, cum extinctus fueris, cælum, el nigrescere faciam stellas ejus : solem nubi tegam, el luna non dabit tamen suum, omnia luminaria cæli mæ-rere faciam super te ; et dabo tenebras super terrain tuam, dicit Dominus Deus, cum ceciderint vulnerati lui medio terne.* Vide de horrore extremi iudicii S. Basil, serm. do Iudicio, el S. Ephretn.

ꝥrm. do S. Cnice et adventu secundo Domini, item serm. de Timore Dei, tom. 3.

Moraliier nola ingens esse, el fore maiorum supplicium, metum cl pavorem , ac pavidam cꝑeciaaionem plagarum iicogniiamm , ct immiirnlum. Pèjòr est bello timor ipse tullī. Ha siepe rei magis affliguntur limoic et apprelie-
simie munis ad <|<inui danmali sum, (ꝓi.nn ipsa morir: nam siiiguli> momentis ita angun-
tur, m mori millies \iduantur. Qunrirra fenera l. de Vila beala r. fi. el scq. illiseram \ilam si-
tam esse ducei in inciti æqur ac cupiditati* ; bea*
lam vero diam silam esse in lili jusque con-
templo el victoria. Summum . inquit , Conum est
animus furluītū despiciens, viritilt Ullus qui in non
extollant furluitq, me frangunt ; cui vera volup-
tas esl voluptatum conltmꝑho. Quid enim prohibet
hui beatum elicere Uberum animum < el erectum,

rt interritum, ac stabilem , extra metum, extra
cupiditatem positum ? cui unum bonum sit hones-
tas, unum malum turpitude? Cantra vilis turba
rerum , nec detrahens quidquam beata: ville, nec
adjiciens. Hunc ita fundatum necesse est , velit,
nolit, st qualar hiluritus continua , el (alitia alta,
atque cx ullo vniirns. Quo dte infra voluptatem
erit, tt infra dolorem erit. El c. ó. Beatus est, qui
tire cupit , nec Innet brnr/icio rationis. Tunc enim
mens pitra esl, el solutu omnibus matis, cum non
tantum lucri utiones , sed rt crllirutionrs t/fugerit,
statura sanꝑtrubi constitit, ur sedem suum ritum
u ala ll infestante fortuna vindicatura, hum quod
ad voluptatem perlinet, licti circumfundatur un-
dique , ft ptr omnes vias influat, quis mortalium ,
ini ullum suptresl vestigium hominis , per diem
nuettinque imitari velit, et deserto ammo curnoi i
iperam dure?

CAPUT SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS

Signantur ad angelo electi, ne tangantur plagis impiorum, puta duodecim mil-
lia f.x singulis Tribubus Israel. Deinde v. 9. Joannes videt innumeram turbam
ex Gentibus stantem ante thronum dei cum stolis albis et palmis, gratias agen-
tes et laudantes Deum et Agnum.

1. í£^pAS4.T¿*íij¿oST hæc vidi quatuor Angelos stantes snper quatuor angulos terræ, lencn-
" les quatuor ventos terræ, ne fiaren: super terram , neque super mare ,
neque in ullam arborem. 2. Et vidi alterum Angelum ascendentem ab or-
jí'Alu solis, habentem signum Dei vivi, et clamavit voce magna quatuor An-
^g"lis, quibus datum est nocere terræ, el mari. 3. Dicens : Molile nocere
terræ , cl mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei no»-
Iri in frontibus eorum. 4. El audiui numerum signatorum, centum qua-
draginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israel. 5. Ex tribu Juda duodecim
milita signati : Ex tribu Ruben duodecim millia signati : Ex tribu G id duodecim millia sig-
nati: 6. Ex tribu Aser duodecim millia signati : Ex tribu Nephlliali duodecim millia sig-
nati : Ex tribu Manasse duodecim millia signati : 7. Ex tribu Simeon duodecim millia
signati : Ex tribu Levi duodecim millia signati : Ex tribu Issachar duodecim millia signati :
8. Ex tribu Zabulon duodecim millia signati : Ex tribu Joseph duodecim millia signati :
Ex tribu Benjamin duodecim millia signati. 9. Post hæc vidi turbam magnam quam di-
numerare nemo poterat , cx omnibus gentibus , cl tribubus , el populis , el linguis ;
stantes ante thronum , cl in conspectu Agni , amicti stolis albis, el palm® in manibus
eorum. 10. Et clamabant voce magna, dicentes : Salus Deo nostro, qui sedet super thronum,
ct Agno. | I. El omnes Angeli stabant in circuitu throni, et seniorum , et quatuor animalium ;
cl ceciderunt in conspectu throni in facies suas , el adoraverunt Deum. 12. Dicentes : Arnen.
Benedictio , el claritas , ct sapientia, et gratiarum actio , honor, ct virilis et fortitudo Deo nos-
tro, in sæcula sæculoruii. Amen. 13. Respondit unus de senioribus, cl dixit mihi : Ili, qui
amicti sunt stolis albis, qui sunt ? ct unde venerunt ? l'i. Et dixi illi : Domine ini, lu scis. Et
dixit mihi : Ili sunt, qui venerunt dc tribulatione magna, et laveront stolas suas, et dealbaverunt
eas in sanguine Agni. 15. Ideo sunt ante thronum Dei, el serviunt ei die ac nocte in templo
ejus, et qui sedet in throno, habiiabil super illos. 16. Non esurient, neque sitient amplius,
nec cadet super illos sol , neque ullus æ'tus; 17. Quoniam .Agnus, qui in in medio throni est,
reget illos, cl deducet cos ad vil® fontes aquarum , et absterget Deus omnem lacrymam ab
oculis eorum.

Hoc caput perlinet ad sextum sigillum, est-
que altera ejus pars. Nam post hoc caput, sia-

tini initio st<|ienlis capitis 8. septimum sigillum
subnectitur, et reseratur. Itaque est hoc caput

pars sexti sigilli, sed ita nt simili sit quasi præambultim *et* prrparatio ad caput sequent, et ad septimum sigillum. Cum enirn c. 6. præced. io priore parte sexti sigilli dixisset fore horrenda *signa* in terra, sole, luna, stellisi! cœlo, quæ extrema supplicia mundo, id est impiis portendant et intentent, quæ nimirum in septimo sigillo per septem angelorum tubas et plagas exhibentur : hinc, ne plagæ hæ el supplicia pios et sanctos fideles cum impiis simul involvant et affligant, signantur hoc capite pii et sancti, ul angeli plagas immissuri in orbem et impios, caveant ne hosce signatos tangant, aut plagis suis afficiant. Sicut enim Deus Exodi 12. 7. percussurus per angelum primogenita Ægyptiorum, jussit prius signari domos Hebraeorum, ut angelus percutieris eas transiliret, et non tangeret. Rursum sicut Ezechiel. 9. it. Deus percussurus Jerusalem et Judæos sceleratos, jubet prius in ea signari sanctos, no illi cum sceleratis percutiantur: ita pariter jubebit in fine mundi signari sanctos, ne communibus orbis plagis involvantur. Unde c. 9. ft. dicitur: *Prctccplum csl locustis, ne lardèrent fenum terreo, neque omne viride, nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis.*

Dices : Hi signati v. 9. dicuntur habere stolas albas et palmas, ac esse ante thronum Dei: ergo sunt beati in cœlo, non autem militantes in terra. Respondeo S. Joannem per visionem vidisse eos in cœlo, quia signati cl conscripti erant cives in cœlo : revera autem adhuc existebant et militabant in (erra, uti patet ex jam dictis. Quia enjm in media illius ultimi et impiissimi sectili iniquitate, atque in persecutione Antichristi mansuri sunl constantes in fide et pietate usque ad finem vitæ, hinc signati el destinati sunt ad gloriam cœlestem, 2. Timoth. 2. 19. El propter utrumqur jubet Deus illos hic signari ad hoc, ne ab angelis septem plagas ultimas in orbem effundentibus lædantur. Haque ad litteram agitur de Sanctis victuris sub (Incoi mundi, et tempore Antichristi, quos Joannes per spiritum propheticum vidit in cœlo, quia eo per Dei prædeslinalionem et praescientiam destinabantur > ideoque eorum gloriam futuram quasi praesentem enarrat, perinde ac Prophetæ de futuris loquuntur ac si præsenlia aut præterita forent, ut significant ea tam certo eventura, ac si jam facta essent. Porro hi signati ex Judæis, erunt fideles conversi è Judæis ad Christum partim ante Antichrislum, partimctpotiori parte post Antichrislum; eo enim c. 9. so omnis Israel convertetur ad Christum, uli inferius diram.

Quare minus congruae, minusqiie probabiles sunt aliorum sententi®, quas hic recensebo, ut lectori plenoc plane satisfaciam.

Imprimis ergo Ambrosius sicut per priorem sexti sigilli partem, in fine cap. sexti recensitam, accepit Judæorum reprobationem; ita hic per alleram ejusdem sigilli partem, accipit Gentium omnium vocationem, electionem et glorificationem lum in terra, mm in cœlo.

Secundo, Lyrano (Aureo), et Viegas, sicut priorem pariem retulerunt ad persecutionem Diocletiani ; ita hanc referunt ad Ecclesiæ pacem mox secutam sub Constantino, prollogalis quatuor angeli*, id est, quatuor tyrannis, itaque hic Constantini cum illis bella cl victorias describi.

Tertio, Primasius, Haymo et Ansbertus hæc referunt ad tempus quod Christum antecessit.

Quarto, verisimilius Andreas, Beda, Hibera et Pererius : Siculi, inquiunt, priore parte sigilli sexti tristia Antichristi tempora, mundi-que supplicia Joannes, vel potius Christus, reseravit ; ita hic Ecclesiæ lætitiā et felicitatem, mox post Anlichrlstum secuturam ; cum innumeri ex Judæis et Gentibus eligentur ad gratiam el gloriam, subtextit. Verum, ul tecte objicit Alcazar, non servant ipsi acolutliam, sive debitam Apocalypsis sequelam el ordinem. Perperam enim ponunt hæc inter sigilla, cum ipsi censeant sigilla omnia continere ea quæ præambula erunt Anlichristo, non posthuma. Rursum, perverso ordine ponunt hæc post Anlichrislum futura in line sexti sigilli, ante septimum, quod continet plagas prævias Antichrislo. Tertio, hæc signatio signatorum nun fiet directe el proprie ad gloriam, sed ad hoc; ne angelis plagis suis eos attingant. Potest tamen hæc expositio commode explicata, cum nostra conciliari eique accommodari.

Quinto, Alcazarputal hanc signationem Sanctorum non perlinere ad sextum sigillum, mml esse præambultim septimi sigilli. Quia enim ipse censet primis quatuor sigillis recenseri felicitatem Judæorum in Christum credentium, tribus vero ultimis infelicitatem el plagas incredulorum et rebellium, ac præsertim excidium eorum per Titum ; hinc censet signari hic Christianos, qui Judæis in Jerusalem erant permisti, ul ex ea egrediantur, itaque plagas ejus septimo sigillo reserandas evadant. Ita facium est : nam Dei monitu evaserunt ipsi in Pellam urbem, ait Euseb. lib. 3. hislor. c. 5. Quocirca congrue Dei nutu, inquit Alcazar, hæc urbs, vel antierius, vel posterius, à Christianis dicta est Pella, id est *mirabilis separatio* ; quia Deus mira sua providentia eos ibidem servavit, ac separavit à Judæis pereuntibus in Jerusalem ; sicut olim terram Gessen separavit à reliqua Ægypto, cum eam à muscis. grandine, tenebris, aliisque plagis Ægypti servavit intactam el iimnune.ni: Pella enim hebr. derivatur à rad. p«(u, id est, separavit, vel mirabilem fecit. Unde Exodi 8. 22. tibi nos legimus: *raciam mirabilem terram Gessen*, pro *faciam mirabilem*, hebr. est MVISFI *hiphleti*, à rad. *pata* q. d. Ego faciam illam Pellam, ego illam ab Ægypto dividam, et mirabilem reddam. Similiter Exodi 9. ft. *Faciet Dominus mirabile*, hebr. est nSsh *hiphla*, hoc est, *faciet pele*, faciet mirabile, el separabit Gessen à reliqu i AgyptO»

Veruni hæc omnia subverso ejus fundamento (de quo superius sæpius artum est) corruunt, et ingenios® tantum alluviones sunt, ludu>que ingenii.

1. Post hæc **vintQUATVon** angf.los stantes super quatuor angulos terr.e, tenentes quatuor VENTOS TERILE. NE FLARENT SUPER TERRAM, NEQUE SUPER MARE, NFQUE IN ULLAM ARBORI M.] Quatuor primarii sunt venti, flantes, à quatuor orbis partibus, puta Aquilo h Septentrione, Auster à Meridio, Eurus ab Oriente, Zephyrus t! Favonius ab Occidente. Et hos quatuor tantum nominabant veteres, teste Plinio lib. 2. c. ft7. Verum posterioribus sæculis naulæ hosce quatuor in plures alios subdiviseront, et sln-aulie duos» Imo quatuor litterales addiderunt.

Quæres quinam sint hi quatuor angeli cl quatuor venti? Respondet primo Ainbros. quatuor angelus esse Romanum Imperium, quatuor ventis, id est mundi plagis, imperans. Sic et Primas. Ansbertus, Anselmus et Beila per quatuor angelos accipiunt quatuor precipua mundi regnili quæ. cum Christus venit hi mundum, tenebant ventos, id est pacem, læliliam, opes cl commodas bis. quia suis rapinis cæcædibus homines divexabant.

Secundo, Aureolus et Lyranus: Quatuor angeli, inquiunt, fuerunt qualuor tyranni tempore Constantini, puta Maximinus in Oriente. Severus in Italia, Licinius in Ægypto, Maxentius Roma, qui tenuerunt ventos, id est, doctores, ne disseminarent Udem Christi. Sic ferret Ambrosius. Primas. Beda, Anselmus. Richardus. Ansbertus. Rupertus. Hugo, Dionysius. Pannonius et Virgosi.

Terlio, et melius, Andreas Cosar. Hibera et Pererius, proprio accipiunt angelos, qui iustitia Dei administri in Rue mundi improbos affligent, sicuti tenent motu, obscuracione solis et stellarum, ita et cohibicione ventorum, summaque malacia, ita ut nec folium arboris agitetur. Quæ ingens est plaga: per lume enim Decesse est consequi primo, ut mare navigari nequeat; secundo, ut fructus tempestivam maturitatem consequi nequeant; tertio, ut aer crassus et infectus non possit depurari, nec attenuari, sed corrumpi et putrescere debeat; ac consequenter quarto, omnia quæ in terris vivunt, tabescere, deficere et emori. Venii enim suo flatu foveant omne liens, ut pulchre docet Seneca lib. 5. Natural. qu. 18. Unde vers. 3. id ipsum explicat Joannes dicens: *Uotit nocere terræ et mari*, scilicet tenendo ventos, ne flent in terra.

Quarto, et optime, Alcazar putat Angelos hosce fuisse quasi qualuor/Eolos, ventorum dominos, qui eos (quasi) furentes vinculis et carcere frenent, ut ait Virgilius, ne lient cl sæviant in terram. Unde hi angeli græco vocantur id est, tenentes et comprimentes ventos, sicut qui rapidum molossum tendet comprimit, ne dimissus in obvios irruat; quomodo Virgilius Æolium vocat tempestatum potentem. Itaque angeli hi nocebant terræ, non tenendo, sed laxando ventos: hi enim laxati vehementi impelo, et insano murmure furentes sanissimam excitabant tempestatem. Probat id primo. Nam quod hic dicitur angulos hos tenuisse ventos ne liarent, id eis dictum et iussum fuit antequam servi Dei signarentur; ergo hoc ipsum non fuit plaga, sed potius retinaculum plagæ: mox enim iubet eis angelus, ut nullam plagam terræ inferant, donec servi Dei signentur; retentio ergo ventorum præcessit plagam, ac consequenter non fuit plaga. Secundo, quamvis malacia, cl cinpresio ventorum damnum aliquod inferat, id ipsum tamen lentum est, remissum et languidum multo aulem vehementius et horribilius damnum inferunt venti, idque subito, si omnes eis habent laxentur, adeo ut arbores, domos, templa, turres et palatia prosternant; qualem tempestatem ante paucos annos vidimus in Belgio altera Paschalis. Sic enim ait Daniel cap. 7. 2. *Ecce qualuor venti cadi pugnabant in mari*. Tertio, compressio vniiorum æquenocebat signalis, atque non signatis; frustra ergo dicitur eis: *Solite nocere terræ et mari*, etc. *quoadusque signemus servos Dei nostri*. Secus est in laxatione Ventorum: in hac enim iubentur eos ila laxare

et moderari, ut procellas excitent quæ impios plectant, pios autem cl signatos non attingant. Sensus ergo est, q.d. Nos, 6 qualuor angeli, qui præsentis qualuor ventis, cosque paratis laxare, ut tempestates concitent, qua plectantur impiissimi hocævo in fine sæculorum homines, retinete eos donec signemus servos Dei nostri, ut scilicet mox eos laxaturi, ila eos laxetis, et dirigatis, ut solos impios eorumque domos, hortos et arbores feriam, signalis aulem abstineant.

Nota hic quatuor venti, ulpoie est quatuor orbis partibus prodeuntibus, qualuor præsidur angelos, puta singulos singulis; unus ergo præsentis vento Orientali, secundus Occidentali, tertius Aquilonari, quartus Meridionali. Discimus ergo ble ventos, eorumque motus et gyros, non tam à vapore, aliavo causa naturali (quam diuile est reddere, aut mente capere! : unde in ea laborat Aristoteles, et omnes Physici) quàm ab angelis concitari, agi ac dirigi. Deus enim per angulos regit et inoderalur orbem: sicut dominus per aurigam regii et moderatur equos et currum.

Porro hosce ventos, procellas, et tempestates recte poni in sexto sigillo, iungique cum obscuracione solis, lunæ et stellarum, patet ex eo quod Christus hæc omnia conjungat Lucæ 21. 25. dicens: *Erunt signa in sole, et luna et stellis, et in terris pressura gentium, præ* confusione sonitus maris, et fluctuum*; hunc enim sonitum, et hosce fluctus excitabunt venti. Quare non recte. Alcazar hosce ventos refert ad septimum sigillum, putatque illos cum eo idem esse: septem enim plagas septimo sigillo contentas censet non esse aliud, quam horum ventorum, sive tempestatis ab iis excitatæ in septem procellas sive nimbos divisionem: hosce enim nimbos excitabunt venti qualuor contrarii, inter se confluentes. Nam hosce ventos, ab illis septem plagis septimi sigilli, aliam et diversam esse plagam, patet tum ex dictis, tum ex ipsis septem plagis, ut patet eas intuenti cap. 8. nam v. g. vi ventorum non potuit excitari plaga (piarla, quæ ibidem describitur v. 12. scilicet percussio solis, lunæ et stellarum: nec quinta, quæ describitur c. 9. 1. scilicet apertura alassi, nec sexta v. 16. scilicet solutio quatuor angelorum, qui ligati sunt in Euphrate. Quod enim Alcazar hasce plagas interpretatur ignorantiam, concupiscentiam et iram, Judæis a Deo inflictas, patet mysticum esse, non litterale.

Quæres an hi qualuor angeli sint boni, an mali, puta dæmones? Noster Marlinus Delrio lib. 2. de Magia quivis 11. censet esse genios Alaslorus, id est, truces et sævos dæmones, citatque pro hac sententia Clement. Roman. lib. 6. Recogn. Hieron. lib. 7. in Isaiam. August. lib. 5. contra Julian. cap. 3. et alios. Balio est, cpii nocent: ergo videntur esse mali. Verum hæc ratio non concludit: nam etiam boni angeli nocuerunt, cum incenderunt Sodomam tanquam vindicta Dei; Gen. 19. Rursum, per eosdem multæ aliæ plagæ orbi immittentur in fine mundi, ut patebit cap. 8. et sequentibus. Adde, anguli cum mali sunt, solet Scriptura iis addere aliquod epithetum alienans, vel ex circumstantiis satis significans, se non bonos, sed malos intelligere. Denique hi angeli sunt proprii et directi exeeutores divinæ providentie, ejusque loco sunt præsides ventorum. ut eos moderentur.

tur cl dirigant; præsriim ad puniendum impios, ei ad mendum pios : ergosunl boni, non mali. Confirmatur, quia Ezechiel. L Deus vectus curru Cherubico, stipatus qualuor Cherubini* (qui illique boni erant, non mali) pergit ad excindendam Jerusalem : ergo pari modo per angelos honos peragei plagas ullimas, quibus m hi> excidium conficiet. Illa Alcazar, Ribera, Pererius et alii.

Ne FLarfnt.] donec Dei voluntate cognita, angeli laxaren! eos ad flandum ; hanc autem hic cognoverunt per alium angelum dicentem : A'o- (ite noscere (laxando ventos) terræ cl muri, jioadusque signemus servus Dei nostri. Onde liquet, postquam signal! fuerunt servi Dei, revera angelo* laxasse ventos, ac per eus graves procellas el chides impiis intulisse; licet id reipsa facium esse, in sequentibus non narretur.

I bi nola moraliter Deum per angelos ita moderari vim cl fetus fulminum, lonitruorum, ventorum, grandinum, el aliarum procellarum, ul hunc tangant, non illum, hunc agrum, non illum ; hanc urbem aut regionem, non illam: præscrtim ul impios, eorumque agros et bona affligant, non pios, tui hic juberi el fieri i ;demus. Hoc est quod ait Psal. 168. 8. *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.* Quocirca dum tonat, fulminat, grandinat, etc. metuant impii, ac per contritionem, vel etiam confessionem Deo se reconcilient, ne hisce ejus plagis tangantur.

Cum ergo ait : *Arflarent*, intrlligit flatum non communem el ordinarium, sed validissimum cl veliementissimum, ita ut venti furere videantur, ac sævissimas procellas et tempestates concitent, quibus gravissimas tam in mari, quam in terra clades el damna impiis inferant. Tales enim erant in flue mundi,

2. Et vidi alterum angelum ascendentem a r on iu SOLIS, HABENTEM SIGNUM De! VIVI.] *Quis hic? Primo.* Ambrosius censet hunc angelum esse Chrislum. quia ah Isaia rap. 9. juxta Septuag. vocatur *Magni consilii angelus*, cl a Zacharia cap. 6. 12. *kir oriens*. Clamor hujus angeli significat cflicaciam (liristi, qua effecit ul in sua nativitate sublati bullis esset ubique pax, ul hac ratione citius ipse suum Evangelium per omnes gentes spargerci. Huc refertur expositio Ausberli. Primas. Haymonis, Anseimi, Bichardi ul Bed;u, consentium angelum hunc esse Cln istum, qui ascendit abortu solis: quia mane surrexit, et Apostolos statim misit ad illuminandum othem. Hic suo clamore coercet (hemones, ne impediunt prædicatōiem Evangelii!.

Secundo, Alcazar censet hunc angelum esse Spiritum saucium, qui fideles signat se ipso, Illaque gratia, cosque ab omni plaga liberos ul incolumes præslal; aut potius angelum hunc us*u ipsam Spiritus gratiam : hæc enim formaliter fideles ul sanctos signat.

Tertio, Auruol. et Lyranus per angelum hunc accipiunt Constantinum Magnum, qui quatuor tyrannos jam dictos, evangeli! prædicationum impediunt profligavit : ex quo ingens Ecclesiæ pax lætitia el propagatio esi consueto. Hic habui signum Dei vivi, id est signum crucis, quod c cælo vi contra Maxentium pugnatur, quasi victoriæ omnem datum esi cum hac inscriptione: *In hoc signo vinces.* Unde lune nulli bap-

tizad, cl in baptismo à sacerdotibus signo crucis signati sunt.

Quarto, Victorinns cl Gagnelus, per angelum hunc accipiunt Eliam, qui Moviente Anlichrislo, ei, ejusque angelis, id est ministris, seopponet, miihosque converteret ad Chrislum. cosque cruce Chrisii signabit et iusignet. Hæc Colemania in speciem est plausibilis

Quinio, S. Boniven'. in prologo Vilæ S. Francisci, asserit hunc angelum essu S. Fnineiscmn <jusque asseclas Franciscanos. S. Fnineiscmis enim signum Dei vivi, puta eme i*, prrellit, cum Chrisii crucifixi sacra stigmata corpori >uo cœlilus impressi sensit. Idem præfertiil Frauciseani. puta signum pœnitentidis erneis, et habitum cruci conformem, ul omnes ad pœnitentiam el crucis amplexum excitent. Idipsuin S. Bonaventura? certo revelatum esse scribit S. Bernardinos. tomo ?. serm. 60. in prinieip. Idem dicit Leo X. Ponlif. et ahi, quorum verba el sententias citat Sedulius in elogiis S. Fraucisei, ut Antonius Daça lib. <lv Stigmatibus>

Sexto, el optime, Hibera cl Pererius censent hunc verum luisse angulum. Hic dicitur ascendisse, quia prius descenderat è cœlo, eratque in terra, ut hominum salutem curaret ul lueretur. Bursum, quia cum sole quasi u'iri, cl in horizontum, in quo urat S. Joannes, m elidere videbatur: quocirca dicitur ascendisse *ab ortu sutis*, tum quia venerat ul hela et prospera nuntiaret, tum (quia novam lætitiā, el quasi lucem aflerubal. Nasci enim ab Oriente idem usi quod exoriri tanquam novum solem : ul illustrandum eos qui in tenebris et timbra mortis sudent. Quomodo de Judæis ab Amati età moite liberatis dicitur, quod eis *nova lux oriri visa est.* Esther 8. 16. El Malach. c. j. 2. ait: (*frietur vobis timentibus nomen meum juslitiiv, sanitas in pennis ejus.* Habet hic angelli* .w'g-num, græce, id est sigillum, quod frontibus electorum imprimat. *Dei vivi*, qui st ilicei suos à communi exilio impiis parato, in fine mundi servabit et vivificabit. Vox enim *vivi*, est cpithelum Dei. Deus enim est ipsa vita increata, quæ omnis angelorum, hominum, animalium i* (plantarum vilæ, lum naturalis, lum spiritalis. lum beatæ, lum gloriosæ fons estel auctor. Quodnam fuerit hoc signum. jam dicam.

3. Quoadusque sigxiimus seiivos Dei nostri in frontibus eorum.] Alludit ad servos, sive mancipia, quæ olim ab hero stigmate fronti injusto, æqueac pecora, notabantur, ul si fugerent, vel errarent, aut caperentur, ex stigmate cognosceremur, cnjtis heri vel domini essent, eiqiK redderentur. Sic Paulus ait se stigmata Domini Jesu in corpore suo portare, Galat. 6. Vide dicit Ezech. 9. h.

Bursum el potius, alludit, inquit Pererius, primo, ad sanguinem Agni paschalis, quo signabantur domus Hebræorum, ne percuterentur ab angulo uœdenlc primogenitos /Egypliorum, Exodi 12. Secundo, alludit ad titulum tiaræ pontificis : liaræ enim ins< ripios <Tat hic titulus *Sanctum Domino*, Exodi 28. ut ex eo qna*i signo cognoscen tur, quod esset pontifex Dei saucii.

Tertio et maxime, alludit ad signum *tau*, quo signati sunl gementes in Jerusalem, idtjue in fronte, Ezech. 9. 6. Dude sequitur hoc signum fuisse signum crucis Chrisii : hujus enim formam habebat littera *tau*; hoc etiam signum impressum erat domibus elostiis Hebræorum, uli

docet S. Illeron. in Isaiaë GC. cujus verba citavi Exodi 12. 7. Rallo est, quia nemo à morte æterna (quæ bisce plagis, hacq̃ue morie temporali Anlicliristianis infligenda significatur cl inchoatur) liberari potest, nisi virtute cnicis Christi, et nisi hoc crucis figliò insigniatur.

Denique alludit ad Esdra; I. 6.2. v. 38. *Stirpile el siale, el viciële nftmcrum signatorum in convivio Domini*, de quo plui a v. 16. in fine. Vox signuanas tacite continet i mandatum, (q̃no juin t Ide angelus aliis ut secum signent x ivos Dei. tilde Arabicus vertit : *Donec signetis sci vos Dei super frontes eorum*).

Signabunt ergo angeli in fine mundi electos signo crucis. Primo, per sacerdotes signo crucis in Baptismo cl confirmatione visibiliter cos consignando.

Secundo, spiritalilcrinducendo cl exhortando cos |>er se. et per præconcs Evangelii! ad liberam, publicam el constantem fidei cl crucis Chi isti coram Amichrislianis, aliisque ejus hostibus professionem usquo ad mortem. Hujus enim publicæ professionis symbolum est frons. Nam, ul ait Cicero de Petii, consul. *Janua animi frons est* : unde el frons dicitur à ferendo (licet Varro deducat à foraminibus oculorum, quæ sunl in fronte) quod indicia animi vel hilaris, vel mœsli, vel timidi, vel audacis præ se ferat, ûl ait Plinius lib. 11. 37. Hinc rursum ostentatio csl in fronte, ait Cicero; unde ipse orat. 1. in Calilm.Si/, ait, *inscriptum in fronte uniuscujusque civis, quid de republica sentiat*. Frontones ergo, animosos el resolutos sui cultus professores diligit cl signal Deus. Hæc signatio est spiritalis, filq̃ije per gratiam Christi. Unde de ea ait Paulus Ephes. 1. 13. *Signati estis Spiritu promissionis sancto*; el c. h. 30. *In Spirila sancto Dei signati estis*. El de Christo ail Joannes c. 6. 27. *Quem Pater signavit Deus*. Clare iero Paulus 2. Corinth. 1. 21. *Qui, ail, confirmat nos nobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus : qui et signavit nos et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*. Vide ibi dicta

Tertio, Andreas Cæsar. Tempore, inquit, Anlichrisli signo erneis fideles se distinguunt el secernent ab infidelibus el Anlicbrislianis. Tunc cnim fideles intrepide, cilraque ruborem signum crucis Chrisii in eorum conspectu deferent uti cruces el rosaria publice deferunt cl gestant Helvetii Catholici, ul inter medios hæreticos profiteantur suam fidem, seque esse orthodoxos, Chrisii el virginis Deipara? cultores. Græcum enim tffer/cfts significat sigillum visibilecl expressum. Idem exigit-ð/n frontibus,; signum enim in fronte esi visibile el omnibus conspicuum. Sic in die cinerum, omnes Christiani in Ecclesia signantur in fronte cruce cinerea : (juin et omnes dum surgunl, dum orant, dum prandenl, dum incumbunt, et alias siepe per diem signant se cruce in fronte. Qui adeo usitatus et vetus esi mos, ul Terull. lib. de Corona militis cap. 3. dical ; *Id omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum cl exitum, ad vestitum et ad calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacumque nos convasatio exercet, frontem crucis signaculo terimus*. Nota. Non ail : Signamus, sed *terimus* ; ita enim crebro signabam frontem, ul eam terere viderentur. Idem docet S. Cyprianus epist. 63. el I. 3. Testini, ad Quirin. c. 22. cl alii (pios ibidem contra Calvinistas citat Pamelius. Simili

ergo modo angeli in fine mundi *signabant* sua suggestione, id csl, excitabunt fideles et sanctos ut signent se signo crucis, ilhidq̃ie in ironie visibiliter forment, pingant aut gestent, quasi symbolum Christi cl Christianismi, quo se ab Anlicbrislianis, omnibusque impiis discriminent. Eodem modo milites Christiani cum Godefrido Bullonio, S. Ludovico el aliis, per decem expeditiones, pro recuperanda ierra sancta conh a Saracenos pugnaturi (piasi insigne belli sacri gestabant signum crucis, uli etiamnum nonnulli Ordines gesiant. Unde vocabamur expeditiones Cruciat®, dc quibus singulis fuse agit Gretscius torn. 3. de Cruce lib. 2. lolo. Sic et Episcopi crucem auream vel nrgenieam, ipse vrroSummus Pontifex adamantinam, etiam dum celebrat, gestat in pectore. Hi enim (pinsi duces fidelium in bello sacro ad luendam Christi crucem debent esse furies ut adamantes.

Denique, si quis proprie ad litteram, ut verba sonam, velit et contendat, quòd angeli per se signabunt fideles, videlicet illos designando et denotando per signum crucis, quod invisibiliter el spiritalilcr in frontibus eorum formabunt el imprimunt; idque ad hoc, ul per hanc designationem el denotationem angeli, plagas sequentes illaturi, sciant quos perculere debeant, quos prælerire cl servare. Si quis, inquam, hoc sentiat, ilaque hunc locum exponat, non traham cum eo contentiosum funem. Angeli enim ignoram scorcia cordium et conscientiarum, nec in iis vident gratiam cl dona Dei : hæc enim pendent a libero hominis arbitrio (quod solus penetrat Deus, qui scrutatur renes cl corda.) Quocirca nesciunt an quis sil Dei servus et amicus; mullo magis nesciunt an quis sit prædestinatuselcirclus ad gloriam, nisi id Deus cis revelet, aul aliquo signo judicet. Quocirca jubentur hic Sancii signari, ul ex hoc signo angeli percussores eos cognoscant, cosque in meme el memoria sua consignem, ut eos à plagis indemnes servent. Verum quid in hac re verius sil mox indicabo.

Signantur ergo hic fideles lum in frontibus, lum in mentibus angelorum, illi, qui in fine mundi cum abundabit iniquitas, ac præscrtim in persecutione Anlichrisli, dirissima patientur, forlesque cl constantes in line et pietate persistent, ideoque eligentur ad vitam æternam. Signantur, inquam, speciali Dei providentia et gratia ad hoc, ne communibus orbis cladibus involvamus, neve cum impiis reprobis paria mala cl plagas, (pias angeli eis infervui, patiantur, x'd iis eximantur»

Ad hanc signationem et sigillationem sponsus invitat sponsam, dicens Canlic. 8. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum*. Quod S. Ambros. 1. de Isaac cap. 5. sil explicat: *Signaculum, inquit, Christus in fronte est, signaculum in corde, signaculum in brachio: in fronte, ul semper confiteamur; in corde, ut semper diligamus; in brachio, ut semper operemur*. Quare Origen, hom. 8. in diversos : *Gaudentes, ait, hoc signum (crucis) levemus in fronte, quod dæmoncs cum viderint, contremiscant. iXam qui aurea capitotia non liment, crucem timent*. Signum enim crucis est tacita invocatio, æquo ac professio Chrisii crucifixi. Hinc a SS. Patribus vocatur ironiis decus, fidele signum, arma cœlestia»cassis Christiana, munimentum vilæ, magnum bonum, salutai^

armatura , scutum inexpugnabile, gladius et tlagrum regium, quòd omnem diaboli impetum fundit; *m\ilicum* signum, insuperabilis Christianorum armatura, immortalo vexillum, quo viso dæmones contremiscunt. Citat Patres noster Gn tserus I. li. do Cruce cap. Gft.

Ita signo *Tau in fronte* signatus fuit B. P. Ilenrictis Garncttus è Societate Jean, Angliæ Martyr : *Cum enim Sociis in Ingliā per viginli annos magna cum laude in quotidianis mortis periculis prerfuisset, tandem anno Domini 1C06, dic tertia Maii pro Catholica/;degloriosum obiit Martyrium. Catholicus , qui spectator aderat, purpuratum sanguine spicam, ex substrato Martyris corpori stramine religiose sustulit : quam dum dumi conspicatur attentius, vividam Patris imaginem in ea expressam conspexit. Verticem capitis ingens cingebat corona. Crux in fronte rutilabat stellat inclusa, signaculum cordis illius utique, in quo fasciculus myrrhat commorabatur; ut ideo etiam optata Inventioni Crucis dicata dic, martyrii palmam sit consecutus. Sub mento Cherubinus visibatur alatus, vel angelicam ejus puritatem, vel sapientiam cl doctrinam, vel ulrumque indicans. Quia enim adjustitiam erudiit multos, Doctorum laurea decoratur, et quasi stella inter Chcrubinos lucet in perpetuus (Ctcmiales. Imago ture vultus ejus in spica sirpius excusa , per omnes Christianorum provincias sparsa est. Miraculosain autem hanc ejus effigiem in prototype eliammim perdurare, viri graves occultili testes inibi constanter affirmarunt. Primis Ecclesia» temporibus moris erat Christianis signum crucis, aut nomen Jcsu candentibus notis carni inurere, uti leslalur Procopius in c. Idi. Isakc.*

S. Wenceslaos, Ilohemue rex et Martyr, cum adolescens in aula Ollonis imperatoris vitam ageret angelicam, ideoque à principibus cielfris despiceretur, cruce aurea divinitus signatus , ab angelis conspectum Imperatoris perductus est : quo viso vmmolus Imperator, eum tn suum concessum rcipil, ct brachio S. Viti magnisque muneribus donavit. Hæccrucis signatio martyriifuit promanila, quod ipse fortiter obiit ante templi fores orans, casus à fratre Iloleslao, qui coronat ejus ct regno iiohemie inhiabat, anno Domini 938. Ita Æneas Sylvius, qui postea creatus Pontifex vocatus est Pius II. inbistor. Bohetn. c. Ift. Baron, anno jam dirlo. < | alii.

Quærcs an hæc signatio ostensa Joanni sit tanquam futura realiter . an verb fuerit tantum visio imaginaria, imaginarie tantum futura?

Hesp. fuisse visionem imaginariam. Id patet primo ex eo quod ait : *Et vidi*. Visus est ergo 5. Joannes sibi videre angelum clamantem et dicentem : *Polite nocere terræ*, etc. *quoadusque signemus servos Dei nostri*. Et mox vidit eum singulos signantem, et colligentem numerum signatorum Iftft millia. Secundo, quia vers. 9. pariter vidit in cœlo cum palmis, stolis el coronis, animas fidelium Gentilium, qui adhuc vivebant in terra, et æque ac Jndæi signabuntur, ne lædanlur ab angelo ventorum præside, <|ui per ventos clades illaturus est orbi. Ergo hæc omnia fuerunt visio imaginaria. Nec enim ha anima? erant beata.», sed beandæ, nec revera habillant. aut habituræ erani coronas, palmas fi stolas, cum sint anima» < t spiritus : sed per hasce symbolice repræsentabatur Joanniearum victoria et gloria. Tertio, quia plane alludit Joannes ud Ezech. 9. ubi signantur signo *Tau* pii

gementes, quos Deus in excidio Hierosolyma per Chaldæos, intactos servari volebat. Illa autem signatio fuit lanium imaginaria, ut Ibi dixi. Nam Ezechieli in visione tantum signati videbantur ab angelo gementes , ac signati servari, non signati occidi : ut per hoc significaretur gementes pios, quasi ab angelo signatos, cl protectos, âcæde Chaldieorum fote immunes; alios vero omnes, nipote impios, ab eis occidendos» Talis prorsus fuit et hæc visio signatorum Joanni exhibita. Patio est, quid angeli, cum sint puri «piritir, non egent signo *Tau*, crucis aut aliarmi) rerum sensibilium, ut cognoscant qui sint servi Dei, el servandi, qui non; sed sufficit eis minimum Dei, vel angeli alterius indicium, sive revelatio, In fine ergo mundi Deus vel per se. vel per an* gelum indicabit angelis plagas illaturis, dlctque : Ne percutiatis tales el tales, v. g. talem Petrum, Jacobum, Joannem, Agneieffi; ht ('uim servi mei et amici sunt. Ex hoc enfin indicio, angeli eos in mente et memoria signabunt, cavebunlque ne plagas eis inferant : non ergo signabunt eos angeli visibiliter in frontibus.

Hæctamen visio imaginaria fundamentumliabebat in re, significabatque signationem realero, qua Sancti in fine mundi, tum in Baptismo et Confirmatione , tum per persecutionem et martyriorum tolerantiam , in iisque fidei dc Christo crucifixo professionem publicam ; lum proprie per formationem et gestationem signi crucis reipsa signabuntur cruce, uti paulo ante dixi, idque ad hoc. ut ostendant Se servós Del et Christi crucifixi : ostendant, inquam, non angelis percussoribus , sed hominibus, præsertim Antichrist! ministris el asseclis : coram lis enim profitebuntur suam fidem et ndigionrm Christianam, cujus symbolum est crux; sicut ex adverso Aolichristus suos asseclas signabit suo signo el caractere, de quo audiemus cap. 18, 16.

Crux ergo est signaculum amicorum ct electorum Dei, ideoquenon fugienda, sedambhm* da ; uti multis oMendi Ezech. 9. ft. Deus enim cum cruce simul dat robur cl consolationem, ad eam læte el fortiter ferendam , uti alebat S. Teresa. Hoc esi enim quod ipse promisit dicens psal. 90. *Cum ipso sum in tribulatione*. Hinc viri prudentes el sancti quotidie orant per crucem, ulque Deus eam in dies augeat, ac majorem semper immillai. Certi sunt enim primo, per hoc gratiam et spiritus robur pariter sibi addituro iri ; secundo , se similiores esse Christo crucifixo , id«»oque Deo esse gratissimos. Si quid enim Deo gratius esset quftm crux, utlque illud dedisset Filio suo. Tertio, per crucem crescere patientiam, humililalem, charilalem , omnesque virtutes. *Virescit enim vulnere virtus*. Quocirca uti calx aqua, ita humilis tolerantia et charitas afflictione el persecutione magis accenditur et inllammalur. Hoc est quod aiebat f'aulusí.SfCtií *abundant passioncs Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra* , 2. Corinth. 1. 5. El Psalles : *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes Ituc lætificaverunt animam ineam* , psal. 93. 19. Quocirca à Deo jugiter petebat S. Teresa : *Domine, da aut pati aut mori*. Et S. Xaverius in naufragiis , persecutionibus , allisque periculis cl ærumnismaximis.orabat : *Domine, neauferasàme hanc crucem, nisi majorenh* Cl.riotus enim in

Ime vita non Invenitur, nec apparet, nisi in cruce, ul aiebat S. Martinus, (csttt Sulpitio. Atque hæc est causa, cur Martyres latu avidi fuérunt tormentorum et martyrii, ul ad ea qunU ad epulas hilares accederent, imò procurrerent

Mirabile est. quod legimus In actis S. Ruffinæ et Secunda', sororum cl Martyrum 10. Julii. Cum enim judex Curaret Bnfflriain acerbe flagellari in presentia Secunda?, ut eam percelleret et flecteret; Secunda accensa desiderio patiendi pro Christo, magna et constanti voce ita judicem compellavit: *Quid agis, ô perverse, et inimice omnis virtutis? Cur honore afficis sororem ineam, et me relinquis intactam, ut non sim particeps ejus coronteet gloria*?* CVA judex: *Stultior videris esse sorore tua.* Alt illa: *JVrd soror mea stalla est, nec ego; quia amba sumus Christianæ, ac proinde a-quum estât ambeepro Christo feriamur: nam animase! fortitudo Christianis crescit in plagis et tormentis.* Cumque judex ei minaretur violentiam stupri, respondit: *Nequit virgo perdere virginitatem, nisi ipsa eam ex mente abjiciat, et flagitio consentiat. Si enim vis ci invitte inferatur, id tormentum est: tormentum autem pramium et coronam adauget. Fac ergo quod vis, prtrpara ignes, gladios, furcas, cculeos, bestias: quo plus tormentorum dederis, eo magis, tantumque ex crquo augebis, coronam nostram.* Quocirca in bulliens oleum ambæ immissæ, sed illæsæ exeuntes, project® in T'hrim; ibi quoque servata? ab angelo, tandem precisione capitis gloriosum obiere martyrium.

Mystice, Matthias Sueciæ preceptor S. Bernardini Senensis, qui Apocalypsin usque ad c. 15. spiritaliter, subtiliter cl pic expheat, exsultatque apud me manuscriptus. Servi, inquit. Dei dicuntur habere in frontibus signum dirime contemplationis. sicut v. 9. dicuntur in manibus habere palmas bonæ actionis. E contrario servi Antichrisli c. 13. dicuntur habere characterem bestię in dextera manu, et in frontibus; qui character est pertersa actio in opere, el malignitatis studium in mente.

Mystice quoque Alcôzar (quamquam ipse putel hunc sensum esse litteralem, non mysticum: censet enim ipse blc signari primitivæ Ecclesiæ Christianos, ne plagis quibus Judæi increduli afficiuntur, tangantur) signantur, imo signant seipsos fideles signo crucis, qui severe suis cupiditatibus imperant casque mortificant et crucifigunt, ul fiant viri pii el spiritales, Christiquo crucem imitentur: hoc. enim signo spiritus Christi notat ipsos, et hac ratione rémanent ipsi immunes et liberi, ut eos nulla tangat vexatio, nulla è septem angelorum plagis; liberi ergo Minili fame, bello, peste, Ignorantia. concupiscentiis, furiis et obduratione: licet enim eas sentiant, aut ¡Is subinde lententur, tamen amon* el virtute crucis Christi omnia fortiter tolerant el superant. Quocirca P. Taulerus in opuse, quod Vaticinium inscripsit, pag. 671. *Signum*, inquit. *Tau in frontibus habent omnes. qui per /idem Christi vivam in quodam melioris vitee initio atque profectu inventi fuerint: atque ii erunt immuni \ ab his plagis, quas Joannes describit cap. 9. sub obscuris quidem verbis, sed luce clarius à B. Hildegardi detectis.* Haciente* ea in operibus H. Ilildegardis non inveni.

Srivos,] sive qui jam sunt servi, sive qui paulo post convertendi sunt, et futuri servi Christi.

firmi scilicet cl constantes usque ad finem vitæ. Hi enim in præscientia Dei jam « xislunt, suntqun signali. Nam, ut ait Apostolus 2. Timotli. 2. 19. *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: Cognovit Dominus qui sunt ejus; et discedat ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Vide ibi dicta.

«i. Et audiivi xumerum signatorum. centum QUADRAGINTA QUATUOR MILLIA.] Militi putant hic numerum definitum poni pro indefinito. Unde primo, Aureolus et alii censent hoc numero tantum significari plurimos fore convertendos tempore Constantini Imp. tam ex Judæis. quàm ex Gentibus; signatos enim et numeratos esse Judæos, turbam vero innumeram v. 9. esse Gentilium. Verum, quia pauci Judæi fuerunt conversi ad Christum tempore Constantini, uti el deinceps; hinc Lyran. per Israel accipit quoslibet fideles, tam ex Gentilibus, quàm ex Judæis. Ili enim sunt Israel secundum spiritum, non secundum carnem; et in plurimis fuerunt tempore Constantini.

Secundo, Primas. Ambros. Haymo, Ansbert. Anselm. Beda, Ribera, Richard, hunc numerum mystice accipiunt: censent enim eo significari numerum omnium electorum. Hi enim filii sunt Israelis, et duodecim Patriarcharum: filii, inquam, vel naturales, ut Judæi; vel spirituales per fidei imitationem, ut Gentiles. Hisce subscribit Alcazar; sed ita, ut hunc numerum accipiat, non universe de electis omnibus quovis sæculo futuris, sed tantum de primis Christianis, qui eo tempore vivebant quo septem plagæ in pertinaces Judæos (ut ipse censet) Christum abnegantes eflusæ sunt. Christianis, inquam, tam Judæis, quAmGentilibus. Ili enim æque ut illi, sunt spirituales veriqne Israelita?, ac lili duodecim Apostolorum, qui veri sunt, Israelis Dei, Patriarcha'. Juda ergo, inquit, est Petrus, Ubere cl veraciter confiions Christum, quòd sit Filius Dei vivi: Benjamin est Joannes, minimus et ultimus Apostolorum in hac vita viventium: Manasse, id est oblivio, est Matthæus» quia oblitus est sui lelonii. Dan omittitur, quia convenit Judæe proditori, cujus reprobatione occultissimi Dei judicii mirum exstitit documentum. In ejus locum succedit Levi, id est Matthias. CutqQe horum tribuuntur duodecim millia, quia quisque plurimos convertit; juxta illud IsaiæfiO. 22. *Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam.* Additili fine capitis suspicari se hoc numero IWi millium, non omnes flddes primos. sed tantum primarios, scilicet eos qui socii fuerunt Apostolorum in predicando et propagando Evangelio, ac fidelium duces significari: unde eis tribui numerum duodenarium, quia hic est numerus collegii Apostolorum. quorum ipsi cunei, et (piasi decuria' fuerunt. Verum repugnat textus:ail enim. *Donec signemus serios Dei.* non duces, uti fateatur Alcazar: qui proinde tandem ah hac suspicionem resilit ad priorcin suam expositionem.

Verum cum. ut dixi initio capitis, hæc omnia specient ad sextum sigillum, ac in eo conjungantur cum obscuracione solis et lume, stellarum rasu, et cœli recessu» etc. ideoque spectent ad finem mundi, el ad tempora Anlichristi; hinc sequitur hunc numerum millium signatorum tantum esse rorum, qui in fino mundi tum ante Antichristum, tum sub ipso, tum maxime post ipsum occisum (hi enim

erunt plurimi) ad *Christum* convertentur, cl salvabuntur. Tunc *enim omnis* Israel salvus fiet, ait Apostolus. Hom. II. predicante eis Elia, uti prædixit Mafach. c. fi. ita Iren. I. 5. c. 9. el c. 30. Andreas Cæsar. Pannonius, Hibera et Pcrerius. In *fine ergo* mundi ex singulis Judæorum tribubus » duodecim millia convertentur ad Christum : duodecim enim millia multiplicata per duodecim, faciunt *Udi* millia.

Nota. Hæc signatio, cum sit sexti sigilli, fiet ante Antichristum. Tuncnim angeli signabunt, id est, signari incipient, electos (ne ventorum clades, uti dixi v. 1. eis inferant) cosque signari pergent ipso etiam tempore Antichristi, imo post Antichristum : tunc enim plures convertentur ; omnes enim toto.hoc tempore, puta in line mundi, signandi et eligendi, hic describuntur, simulque recensentur hoc sexto sigillo, ul integer eorum numerus constet, præsertim quia in mente , præscientia et prædestinatione Dei omnes , etiam futuri, jam sunt signati. Præscientia enim divina, in qua hæc vidit Joannes, omnia tempora complectitur. Unde et Joannes statini post hos signatos in terra, transvolat ad turbam Gentilium in terra loque *signatam*, sed in cœlo quasi existentem, /amque beatam et gloriosam; quia videlicet, esto in terra adhuc consisteret, tamen ad illam becatitudinem el gloriam à Deo signata erat el conscripta, brevique ab eo beanda el glorificanda.

Quæres an in fine mundi precise ex singulis Judæorum tribubus duodecim millia, non plures, nec pauciores signandi et salvandi sint, ita ut Judæi ex omnibus tribubus salvandi, precise futuri sint Ififi millia? Affirmai Hibera, additque neminem ex tribu Dan (quia ea hic omittitur) salvandum fore. Verisimilius Andreas Cæsar. Purer. el alii censent plures cx singulis tribubus salvandos esse, ctp̄er duodecim millia significari omnes. Prob, id primo, quia non est verisimile ex qualibet tribu in fine mundi nasciluros, æque ac salvandos, fore precise eodem numero, ut ne unus quidem amplius è Juda, quàm cx fiuben, aliave tribu nascatur cl salvetur: non etiam dignum videtur Apocalypseos majestate , ad basco precisas minutias descendere, etiamsi vera» essent. Secundo, non est virisimile nullum omnino cx tribu Dan salvandum esse : Danilæ enim cum videbunt Antichristum occisum, seque ab eo delusos, eum exsecrabuntur, el saluti suæ consulent. Tertio, quia Apostolus docet Horn. II. 26. quòd tunc omnis Israel salvus fiet; Braci, inquam , non spiritaliscl fidelis, uti explicat Hibera, sed carnalis sive naturalis : de eo enim agit Apostolus, ul patet intuenti. Hic enim eo usque deiclictus à Deo, tunc ab eo suscipietur el eligitur. Hoc csl quod ait Christus Matlh. 17. 11. quòd *Elias venturus est, et restituet omnia* ; Omnes nutem Judæi ex una tribu plures erunt quàm duodecim millia , cl universi plures erunt quàm Ififi millia. Nam olim ex una tribu Juda bellatores erant sexcenta millia, quibus si parvulos, senes, feminas , ancillas addas, habebis facile trigesies centena millia, sive Ires millièmes hominum ex Juda ; quin eliamnum in una provincia duntaxat Invenies plusquam Ififi millia Judæorum. Erunt ergo in fine mundi plures Judæi, ac consequenter plures salvandi quàm Ififi millia :

«a Mxneulite nominantur, quia vere toti-

dem, pula duodecim millia è singulis tribubus saharunlur, sed non tantum. Erunt enim unilo plures : vocantur tamen duodecim millia, <piia duodenarius symbolum est perfectionis cl universitatis : fuerunt enim 12 Patriarchio veteris, el totidem novi testamenti, puta Apostoli , ad quorum familiam omnes signandi pertinebunt. Audi Bedani , el ex eo Petrum Bote gum lib. deNumer. mysteriis, in duodenario: *Quia in qaibuscumque singuli fidelium virtutibus profecerunt, antiquorum necesse est Patrum seniper fide roborentur, atque informentur exemplis. j4d augmentum autem perfectionis pertinet ipsa duodecies multiplicari, et ad summam millenaritm perfici, qui est denarius numerus quadratus solidus* (decies enim decem faciunt centum 'decies centum faciunt mille) *Ecclesiæ significans stablcm vitam : quare etiam duodenario signatur , quia per orbem quadratum, id est, per quatuor mundi cardines in fide consistit SS. Trinitatis. Ternarius enim quater ductus duodecim conficit. JIinc Christus duodecim elegit /tpostolos ul mendi salutem quam verbo predicatoci erant, suo quoque numero representarent. Sic et S. August, lib. 3. de Doctrina Christ. 31. docet num. 1W. significari universitatem. Est enim quadratus: duodecies enim duodecim faciunt Ifi/i. Significat Ergo integram et perfectam fidelium Jutiaëoriini multiplicationem , eorumque inter s«» miram concordiam, et quasi ex quadro cl æqtio commensurationem. Idem docent passim alii Interpretes. Vide duodenarii symbola el attributa, quæ recensui Ezech. 68. initio canitis.*

fi. Ex omni Taint-.) Nota. Omittitur hic tribus Dan, et pro ea ponitur Iribus Lev i, ait S. Ilición, lib. 1 contra Jovin. quia,ul (radit S. Irenæus lib. 5. c. 20. S. Aug. q. 22. in Josué, Theodor, q. uh. in Genes. Ambros. I. de Predict. Patriarch. c. 7. Ilippol, tract, de Consum, sæcnli, S. Gregor. 31. Moral. 18. item Cyril. Isidoros, Enchorius, Prosper, Hufiinus,cl alii, quos citant Hibera el Perer. item Andreas, ILiymo. Hichfird. Anselm. Boda, Hupert. Lyran. el alii hie, ex tribu Dan orietur Antichrislus, ideoipie l)anitæ pene omnes illum ut contribulem suum sequentur, siculi Simeonitæ secuti sunt ducem iribus suæ Zambri, in fornicatione et cultu Beclphegor. ideoque Iribus illa pene à Deo excisa csl , uti dixi Num. 25.

Probant idipsum Patres citati, primo, cx Genes. c. fi9. 17. *rial Dan coluber in via, cerastes in semita*; qui locus vel ad Iiltmam, vel certe allegorico hitelligitiir de Antichristo, uti ibidem docui. Secundo, cx Jerem. cap. 8. 16. */I Dan auditus est fremitas equorum ejus, à voce hinnituum pugnatorum ejus commota est omnis terra*. Quæ verba ad litteram loquuntur de Nabuchodonosor, allegorici* de Antichristo. Quare non recte Abiilensis in Genes. fi9. 17. ait incertam esse hanc traditionem ; pejus Oleaster ait eam esse fabulosam :pr;esertim cum fundamentum habeat in S. Scripture sensu, vel litterali, vel allegorico. Adhuc enim Judæi scrv ani suas div isiones el origines tribuum, ul hic dicat se esse ex tribu Juda, illo ex Levi, iste ex Dan , sive vere hoc dicant, sive fallantur. Plcrique ergo Danilæ, id est, qui putabunt et jactabunt >e esse ex tribu Dan, suum cognatum Antichristum sequentur, ideoque peribunt : quæ causa est cur hic non signentur.

5. ExTiunu Ju d a .] Non servatur hic ordo nati vitatis, nec excellen.iæ tribuum , sed

versioni» ad Christum, ait Ribera: putat enim ipse, in line mundi primo convertendam esse tribum Juda, nipote ex qua natus csl Christus, deinde tribum Itiben, deinde tribum Cad, et ila consequenter. Verum, licet de tribu Juda ratio ab eo allata probabilis sit, nulla tamen de aliarum ordine ratio probabilis adferri potest, quin poius promiscuo videntur ex singulis tribubus Judæi, predicante Ena, convertendi ad Christum.

Mysticam causam hujus ordinis dat Ambros. Primas. Rupert. Reda el Viegas. Quia, inquiunt, in conversione hominis et vita spirituali primus esi Judas, id est confessio vere (idei, cl pet calorum suorum. Secundus csl Rubén, idcsl filius visionis. Filii visionis opera virulorum quæ præscribit ipsa fides. Tertius est Gad, id csl, accinctus ad tentationes superandas. Nam, ut ail Sapiens: *Fili accedens ad servitutem Dei, præpara animam luam ad tentationem*. Quarius esi Aser, id csl beatus, *fienlas enim est vir*, ail S. Jacobus, *qui suffert tentationem: quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitic*. Quinius csl Nephthali, id csl, latitudo: quia qui vicit tentationis cordis, magnam latitudinem el fiduciam in Deo acquirit. *Quia*, inquit Rupert, *hujus beatitudini* firma spe securi, non angustantur, sed firma spe gaudentes, in tribulatione patientes, cum Psalmographo decantant: In tribulatione dilatasti mihi. Et iterum: Fiam mandatorum tuorum currere, cum dilatares cor meum. El cum matre Saniuriis, exultantes dicunt: Dilatum est cor meum super inimicos meos; propterea fitephthalim succedit, quod est latitudo*; quasi posi lunlationem viciam, el bealitudinem partam, cordis oris dilatatio subsequatur. Sextus csl Manasse, id esi obliuio: quia qui leniationis victor diuinam experitur consolationem, terrenorum omnium obliuiscitur. Septimus esi Simeon, id esi auditio: quia qui terrena obliuiscitur, capax esi ut audiat el percipiat diuina. Octavus esi Levi, id csl mutuarius: quia qui totus ad Deum aspirat, peregrinum se in mundo, el quasi mutuum arbitratur. Nonus est Issachar. id esi merces, quæ tali peregrino ampla debetur. Decimus est Zabulon, id est habitatio: quia in tali inhabitat Deus. Undecimus csl Joseph, id esi, additio vel incrementum»: quia talis quotidie gratia et virtute accrescit. Duodecimus esi Benjamin, id esi filius dextere: quia talis ad dexteram Dei evehitur in cælo.

Rursum possumus, inquit Virgas, hæc ad Ecclesiam iclericæ. Ipsa enim in Juda, esi in fidei confessione fortissima, in Ruben, bonis operibus fœcunda: in Gad, irrlationibus cl persecutionibus probata: in Neplilali, charilate dilatata: in Manasse, ea quæ ante sunl obliuiscens in Simeone, diuinis auditionibus et revelationibus illustrata: in Leti, cælibalucinentium illustris: in Issachar, future mercedis expectaliune suspensa: in Zabulon, Dei ipsius habitaculum: In Joseph, mire propagala: in Benjamin, ad dexteram Dei collocata. Viciæ el dicta Num. 1. Cl 1

Paulo aliter Matthias Succia', preceptor S. Bernardini: Duodecim, inquit, gratias rt virtutes Deus dal servis suis, quibus eos ordinat ad diuinam contemplationem, nimirum priores sex perlinent ad purgandas malas cogitationes, inler quas prima est Juda, id esi confessio; secunda Ruben, id csl cognitio; tertia Gad, id esi

promplitudo; quarta Aser, id est benignitas; quinta, Nepiithali. id e*t latitudo, puta hia bonilas el beneficentia; sexta Manasse, id csl obliuio malorum. Posteriores sex ordinantur ad mentis per bonas cogitationes illuminationem. In his prima esi Simeon, id est obediencia; secunda est Levi, id est poenitentia; lerda Issachar, id est prudentia. Quarta Zabulon, id est perseverantia. Quinta Joseph, id est sapienda; sexta Benjamin, id esi charilas.

8. Ex TniBL Joseph,) id csl, ex tribu Ephraim, qui licei junior, à paire Josepho, vel potius ab avo Jacobo Genes, Zi8. 11. Prelati!» csl Manasse seniori: unde redimii nomen pairis ut dignior. Hinc tribus Ephraim amplior et nobilior (quia regalis) fuit, quam iribus Manasse.

Porro suffecisset dicere: Ex singulis duodecim tribubus signad sunl duodecim millia; sed iterai hunc numerum per singulas Tribus dicendo: *Ex tribu Jada 12 millia signati, ex tribu Joseph 12 milita signati*, etc. tum quia hic mos est Hebreorum, ud ostendi Num. 7.18. lum quia Deus, æque ac Joannes, hac iteratione sortis ciijusque tam felicis et beala» delectatur, el quasi cum ipsis signatis dissuaviatur, ul significet quanti ros facial, simulque illos ip>os sigillalim compellando, el designando honoret cl decoret, sibique acceptissimos esse judicet. Ila Alcazar. Rursum, ul ostendat quand hæc signatio sil faciendaa nobis, qu. mliimque conari debeamus ul inter signatos inueniamur, nimirum ul per bona opera certam nostram electionem el vocationem faciamus, ul ail S. Petrus. Si enim inter signatos reprriamur, beno viximus: si non, prestarti nunquam esse natos, prestarci saxa cl bruta fuisse potius quam homines.

Diodecim millia sigxati.] *Pio signati*, græcc csl, id csl, signo notali, sigillali, signo quasi sigillo obsignati; résignait in Greco non exprimitur, nisi hic in fine cl in principio. Interpres lamen recle el fideliter in singulis tribubus. illud repetiit el expressit; quia in singulis intelligitur,

9. Post illec vidi torraii magnam.] Nola. Ilæc turba distinguitur à lûu millibus signatorum: licci enim id negare videatur Ticon. et Andreas; lamen communiter asscrunl ahi omnes, idque palei ex textu; nam signati sunl definito ri cerio numero, scilicet 146 millia, hæc autem turba el innumera: illi sunl ex omni tribu liliorum Israel; hæc ex omnibus Gentibus: illi ergo sunl Judæi, hi Gentiles. Cude de his ail Joannes: *Post ture* (posi recensitos Judæos signatos) *vidi turbam magnam*; quia Gentiles inilio Ecclesiæ posi Judæos conversi sunt. Jud.cis enim primo promissus fuil Chrislus, justitia cl salus: eis ergo primus locus datur el debetur. Quare miniis recle Alcazar censet turbam hanc esse eandem cum signatis: (nasi quos prius Joannes audivit numeratos <l signalos; poslea viderii eosdem quasi lui bant innumeram. Censrl enim ipse signatos Israelitas, non esse carnales, sed spiritales, puta fideles tam ex Gentibus, quam ex Judæis primilivæecclesiæ.

Dices: Cur ergo signantur cl numerantur Judæi? nil autem laic dicitur de Gentilibus, qui æque a Deo signati el numerali sunt? Resp. quia Judæi, ul dixi fuerunt primi in regno Dei, iique pauci; unde facile numerabiles: Gentiles vero fuere posteriores, iique plurimi el quasi innumerabiles. Porro Gentiles, æque ac Judæi, sig-

noli fuerunt. Hoc *enim'inielligitur ex co* quoti promisit v. 3. *Donec signamus servos Dei nostri.* Haque cum ait: *Post luce vidi turbam magnam ex omnibus Gentibus*, intellige signatorum ; de his enim agitur: ^{TM} ergo *signati*, quod in Judæis expressum est, hic in Gentibus subintelligitur ; sicut ꝓ converso stoke, palniæ gloria cl hymnodia . *quæ* turbas Gentilium in sequentibus attribuitur , à paritato Judæis signatis attribuenda significatur.

Quæres : Quænam hæc est turba magna ? Primo, Ambrosius, Ticonius et Buda censent esso Beatos omnes, qui Dei visione fruuntur. Secundo , Joachim censet esse Martyres quolibet sæculo occisos. Tertio, Lyranus censet esse Martyres occisos à Diocletiano. Hi enim fuerunt innumeri , adeo ul uno mense occisa sint ab eo 17 millia Christianorum, teste Eusebio ; ac à Maximiano lota Thebæorum legio simul. Quarto . Aureo!» Censet esse Gentiles conversos ad Chrislum, tempore Constantini Imp. Verum ex dictis palet hæc spectare ad Gentiles Christianos, qui futuri sunt in line mundi sancti, ideoque signati et electi, ac intacti futuri à plagis septem angelorum septimi sigilli, de quibus cap. seq. Hi enim licet adhuc in terra militarent, tamen Joannes spiritu prophetico prævidens eorum constantiam et victoriam usque in finem vitæ , vidit pariter eorum gloriam el coronam, ipsosque quasi victores et triumphatores in cadesti beatitudine ; coronis, stolis, et palmis amictos, ut dixi initio cap. Ha Rii ei a 11 Pererius

Porro turbam Beatorum magnam fore colligere licet ex ingenti numero solorum Martyrum, qui tamen caeleris Sanctis minores!. Nam sub uno Diocletiano, quolibet mense cæsa sunt 17 millia Martyrum : multiplica hunc numerum per decem annos, quibus ea persecutio duravit , invenies vices centena millia , sive duos milliones Martyrum. Unde non excedit fidem , posse nos in singulis totius anni diebus honorare triumphos Martyrum, lanquàm tali die in cœlis coronatorum, usque ad triginta millia. Quin etiam ex antiquarum scripturarum monumentis haberi legimus in lib. 3. Revelationum S. Brigiltæ, solum Homæ, qualibet die in anno 7 millium Martyrum posse festa celebrari. De sanctis vero Confessoribus, si cum Martyribus conjungantur, in eodem lib. Revel, ita dicitur:

mensurares terrain centum pedum in longitudine, et totidem in latitudine, ut seminares eam plenam puris granis tritici, quolibet vero granum daret fructum centuplum , adhuc essent plures Martyres el Confessores liorna! à S. Petri tempore usque ad Cadeslinum, nempe illius a latis Summum Pontificem. Atque hæ sane revelationes magnam apud nos et doctos viros, teste Joanne Cardin, de Turrecremata cp̃ii eas descripsit , auctoritatem obtinuerunt. Quid igitur erit ab Adam usque; ad nostra tempora , et non in una tantum urbe Roma; sed in universo terrarum orbe , non unius tantum ordinis aut chori Sanctos recensere, sed omnes Patriarchas, Prophetas , Apostolos el Apostólicos viros, Martyres, Virgines. Confessores, omnis generis, ælalis, sexus et conditionis justos et electos? *Suspice catum*, dixit Abrabæ Deus, *ct numera stellas si poles , sic erit semen tuum, Benedicam tibi, ct multipi cabo semen tuum sicut stellas coeli, et vcl t renani, quæ csl in littore maris.* Hac autem

divina promissio non tam nd carnalem, quâir. ad spiritualement referenda est propagationem *illa enim repetita comparatione cadestium stellarum*, ait S. August. I. 16. Civit. 23. *mihi magis promissa videtur posteritas ratlesti felicitate sublimis.* Ita noster Thoin. Massutius l. 8. Cwlest. Cpnvers. cap. 5. Sano Thom. Bozius do signh Eccles. 1.12. cap. 22. ex historiis et Actis Marly, rum colligit, in sola Roma exlilisse plusqu/ui trecenta millia Martyrum , inter quos antesignani fuere 27 Sumini Pontifices. Noster Franc. Arias lib. 3.delinit. Christi c. 32. cl seqq. per singula sæcula, provincias et persecutiones discurrendo, ostendit ingentem ffiisse uumerium Martyrum , ac tandem in line cap. 35. concimili facile quolibet die anni numerari et eoli posse triginta Martyrum millia ; quæ si per annos à Christo hucusque elapsos multiplices, efficient undecim milliones Martyrum, hiem censent alii apud (enebrardum in Psal 78. v. h. Ex didis ꝓestimare licet quòd in fine mundi omnium omnino Sanctorum et electorum , qui quovis sæculo ubivis gentium vixerunt, numerus aliquot centenos milliones conficiet : reproborum vero longe major erit turba, quæ plures non tantum centenos, sed el millenos milliones efficiet. Sæpe enim ex mille hominibus, imo ex decem millibus vix nmis salvatur ; uti probant revelationes quas recensui Num. 16. 30.

Quam dinumerare nemo poterat.] Quia erat collecta ex omnibus Gentibus lotius orbis, ac proinde ingens ; el quasi innumera, cum Jiultri, ulpote pauci, scilicet una gens lanium, jam numerali fuerint, reperliq̃c Iffft millia. Est hyperbole: vere enim erat finita, imo pauca respectu pereuntium. Quare facile ab angelo numerari poterat : dicitur tamen innumera, quia homo, v. g. Joannes eam videns, eamdẽ numerare. non poterat.

EX OMNIBUS GENTIBUS ET TRIRORUS.] VOX *triblbus* non significat ex omni omnino particulari familia, aliquos in line mundi foro fideles et salvandos; sed sumitur generico pro familiis amplisel famosis, quæ numerosum populum, cl multas particulares familias ab eadeih stirpe prognatas complectuntur, quales sunl in Scotia et alibi. Scotia enim distributa est in primarias familias llamiltoniorum, Gordoniorum, Maiorum et aliorum; ita ut quisque <diam plebriitH sciat, ex qua familia sil prognatus, et ad (p̃iam pertineat: atque quæquo familia suum habet caput, scilicet primogenitum familiæ, qui fere est Compes vel Baro: ac tempore belli, si v. g. inter Comites oriatur dissensio, quisque suam tribum, suæque tribus et familiæ Caput sequitur, illitisquo causam quasi suam , ad mortem usque luetur. Alludit ad 12 Tribus Israel ; h@ enim tales fuerunt quales jam dixi, idenquo singulto populum ingentem constituerunt. Rursum alludit ad familias el Tribus filiorum Nor, Genes. 10. Hæ enim in fabrica turris Babel ù Deo in varias terras, æquo ac linguas, dispersaci disperlitoẽ, varias nationes el populos procrearunt.

Stantes antetiironum. et in conspectu Agni.] GP̃æCO WfttKto* ?cu « rov ap̃i'j . id esi, *coram throno et coram signo* ; ergo non tantum videntur à Deo. sed el vident Deum et Agnum : habent enim orados non clausos, sed apertos; ergo sunt beati. Erant enim in ierra; sed Joannes per visionem vidit eos quasi beatos

tu cado» quia mox a Deo erant beandi, nipote qui puritatem, constandam, et vitæ cœlestis imitationem, illius felicitatem et gloriam quasi jam inchoabant et pracipiebant.

Nota *testantes*. Ex eo enim B. l'etr. Damiani L 3. epist. 8. reprehendit Archiepiscopum Bisunlinum, (nōti permittat Clericos el laicos tempore officii divini in Ecclesia sedere: Quia, inquit, S. Joannes hic vidit omnes Sanctos, ct v. 11. omnes Angelos non sedentes, sed stantes coram Deo. Sic eosdem illi assistere, non sedere vidit Daniel, c. 7.10. ct Isaías Srraphinos c. G. vldi\ stantes : *Ubi Scraphini*, inquit, *sedere non atident, sedet homo luteus, ct tanquam pannus menstruata luridus cl immundus?* Sic el Moses jussu Del stetit coram eo Deui. 5. 31. Exodi 3. 5. sic et Elias 3. Reg. 18. 15. et David 2. Reg. G. 14. Aaron quoque, cl Les itæ jubentur stare in conspectu pei, Num. 3. G. turn quia stare estvigilanlis, reverenti* et attenti, sedere dormitantis, audentis el torpidi : turn quia *cum oramus, tunc vclut in acie contra malignorum hostium tentamenta confligimus*. Unde Cande. 7. 1. *Quid videbis*, ait, *in Sulamitc nisi choros castrorum*.

Amicti stolis albis.] Stola alba, uti dixi c. G. 11. erat vestis honoris, gloriæ et triumphi. Hinc erat vestis sacerdotalis, puta poderis byssina. El ad hanc hic alluditur, ait enim v. 14. *Lavcrunt stolas suas*, etc. *ideo sunt ante thronum Dei, ct serviunt ci die ac nocte in templo ejus*. Erunt enim Sancti in cœlo reges et sacerdotes Dei, uti dixi c. 5. v. 10. Stola ergo hæc significat Sanctorum, p*imo, conscientia: puritatem, castitatem, et candorem; si undo» indo conso* quentem serenitatem, hilaritatem et lætiliam; lerlio, felicitatem ct gloriam; quarto» hymnos » gratiarum actiones el doxologia*, quas quasi sacerdotes jugiter canant Deo, qui eis dedit victoriam, triumphum el gloriam æternam. Undo S. Gregor, in Marci 1G. ubi mulieres venientes ad Christi sepulcrum. dicuntur vidisse *Ingelum coopertum stola candida*. Stola candida, inquit, significat gaudium el solemnilatem mentis.

nicol hoc loco hæc S. Joannis verna et oracma pie meditari et admirari : *Eidi turbam nuipnani*. O turbam sino turba ordinatissimam» maximam, felicissimam! *Ex omnibus gentibus*. O pulchram el variegatam ex tot gentibus varietatem ! *Et linguis*. O musicam harmonicam omnium linguarum dissona consonantia, consonoque concentu Deum Inudantium ! *Stantes ante thronum*. O stationem augustam Deum iotuentim et conlempiantium ! *Et in conspectu Agni*. O conspectum gloriosum \gnum stipantium, et comitantium quocumque ierit ! *Amictis stolis albis*. O splendida stolas immortalitatis et gloriæ ! *Et palmee in manibus rorum*. O palmas magnificas triumphantium ! O nobilem victoriam et triumphum ! *Et clamabant voce magna*. O latas voces, ô júbilos perpetuos !

Quæritnr hic an stola* vere fuerint alba? an vero purpureæ : Petrus Faber lib. 2. Agonistic, c. 12. censet hic alludi ad hieronicas id estad sacros victores, puta ad eos qui in sacris ludis et certaminibus Jovi, Marti, Apollini, nliisqtio diis dicatis, \ciores evadebant, qui albis, el subinde purpureis, stolis donabantur. Itaque censet ipse stolas hascu albas fuisse purpureas. Audi cum : *Stolas albas .Martyribus attribuit*

Joannes f quia hac nivea puraque vestis olim magistratuum erat ac sacerdotum, teste Pluiarrho : quæ tamen purissimo Agni sanguine tincta; inardescens deferentissimi Veiull muricis ruborem Imbiberant. Nam quod dicitur, eos stolas dealbasse, idem est quòd depurasse. Probal id primo; nam sanguine non dealbantur, sed rubricantur, ilaque depurantur vestes. Græcum ergo Usuane} jd est, dealbare sumitur pro ut ail S.Joannes c. 1. 7. id est, mundare, ct pro id csl clarum, pellucidum, atque omnibus maculis deteris purum et nitentem, candidatum seu candidum reddere. Stola» ergo, id est, albæ dicuntur, quia uKftlcvtjtt, turare, vel id est subalbæ, puta pnrpureo-albæ, sive rubro-albæ erant. Secundo, quia vestis propria Martyrum esl rubra, sive purpurea, qua et Ecclesia in eorum festis utitur, Missasque celebrat. Hæ ergo dicuntur albæ, id csl, splendente el fulgidæ, quomodo in transfiguratione Chrhti ail Lucas cap. 9. 29. quod vestis ejus eral allp, et id est cffulgurans. ElCbristi vestis alba, qua indutus ab Herode remissus est ad Pilatum, fuil splendida : hoc enim significat Græcum yap-zx, Lucæ 23. II. unde â Syro vocalur coccinea. De Martyribus enim hunc locum accipiunt S. August, serm. 11. de Sanctis, el sancius Gregor, hom. 17. in Ezech. Tertio» quia alludit Joannes ad hieronicas : horum autem trium* phantium vestes sæpe erant purpureæ. Unde dc purpura ait Plin. lib. 9. 3G. *In triumphali miscbatur aureo*. Quarto, quia Jrvcx», Græcis sæpe idem est quod nitidum, limpidum, splendidum. Unde aqua, ver, sslas, fluvius, sermo, versus vocantur, id est alba; hoc est serena, nitida, lucida. Quinto, quia purnureum subinde idem est, quod candidum el fulgidum. Sic enim cyncus vocatur purpureus » id est, candidus er splendidus.*

Ex adverso Alcazar censet albas violas plane fuisse candidas, non purpureas, idque videtur ve.-ius. Nam primo, vincenti cap. 3. 5. promisit Christus vestes albas, non purpureas. Secundo, quia alluditur ad stolas sacerdotales : hæ autem erant byssinæet candida». Tertio, quia alludit ad Isaïæ 1. IS. *Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur : ct si fuerint rubra quasi vermiculus, relut lana alba erunt*. Quarto, quia Christi in transfiguratione vestis facta est alba quasi nix, ex mira Chrisli luce el gloria : talis autem erit et horum servorum Christi, ut patet c. 19. 14. ubi dc Sanctis jam glorioso, Christum ducem equo albo insidentem sequentibus ad prælium cum Antichrislo ineundum, dicitur: *Et exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis. vestiti byssino albo et mando*. Quinto, quia sæpe triumphantium, æqtie ac magistratuum, vestes erant candida», uti fatetur Faber. Sexto, quia esto purpureum ponatur subinde pro albo, nunquam lamen album ponitur pro purpureo

Ad primum, rc\$ p. sanguine Christi dici ani* mas dealbari metaphorice, id esl, emundari. Nam sanguis Christi proprie et physice non tangit animam, ul eam suo colore lingat, inficiat cl purporet. Hoc est quod ait Joatmes epist. 1. c. 1. 7. *Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato*. Haque ul notat Alcazar, consideratur hic sanguis Christi instar saponis efficacissimi, qui maculas omnes et sorde* penitus erodit el ab»*

tergit, itaque lintea facit candidatilo ipse non ait candidus.

Ad secundum, resp. animas baser fulsscnon tantum *Martyrum*, sed quorumvis fidelium Sanctorum el electorum, qui post baptismum vel pœnitniiam tenlationibus et perseculionibus omnibus, præscriim Anlicliristi, fortiter et constanter restiterunt, ideoque vestem candidam baptismo acceptam, aul pœnilçnlia renovatam non sordidarunt, sed candidam conservarunt, uti docent Ticonius, Beda et alii. Fateor tamen intercos mullos fore Martyres: verum et horum slolæ, quia animas lanium vestiunt, non corpora, sunt candido*: quia gloria beatifica, quam sloia significat, cum sil spiritalis luxui claritas, potius candori quam rubori comparatur: lux enim est candida, non rubea. Unde in Inmno: *Te Deum laudamus* canit Ecclesia: *Tc Martyrum candidatas laudai exercitus*. Quòdergo Martyribus datur color rubeus, fit propter eorum corpora, ut repræscnlel sanguinem ab eis (dlusum mereri purpuram, et regnum cadeste. Quocirca verisimile est, etiam in cielo dotem claritatis, quæ erit in corporibus Martyrum, ita candidam *fow*, ul simul sit rubea, sive vermiculata ex candido et purpureo, uti cum I). Solo dixi Daniel. 12.

Jam ergo animæ omnium Sanctorum, etiam Martyrum habent stolam candidam, id est, gloriam beatificam; post resurrectionem verocorpora Martyrum habebunt claritatem candidam quidem, sed ita ul ei insit aliqua purpurei species et reflexio; quomodo videmus in gemmis quibusdam candidis et pretiosissimis rubrum inesse halitum, et purpuream quasi animam. Nimius enim candor, præscriim lucis, ita splendescit, ut rubescere et purpurascere videatur, uti palet in fulgure. El hoc csl quod de Christo in transfiguratione ait Lucas.

Ad tertium, quartum et quintum palei responsio ex dictis.

Porro, Martyres vestiuntur candidis. Primo, quia Cundida designat eos pro cana candi (laque fide usque ad mortem decertasse. Color enim candidus notat fidei antiquitatem ('t canitiem. Unde à Virgil, vocatur *cana fides*; ita Girald. Syntag. 1. Secundo, quia candida vestis symbolum csl Victoria? et triumphi. Hinc Apocal. 3. 5. *Qui vicerit*, inquit, *vestietur vestimentis albis*. Quocirca Terlull. lib. de Corona milii. *Totus*, ait, *de Apostolo armatus, et de martyrii candida, laurea melius coronatus, donativum Christi, in carcere exspectat*. Et S. Cyprianus serm. de Lapsis sub initium: *Adest militum Christi cohors candida*, (*jai persecutionis ferociam turbulentam stabili congressione fregerunt*. Tertio, quia color albus indicium csl pacis, quam Martyres post prælium ælernam in cœlis adipiscuntur. Hinc olim deditionis pacisque petitio, non nisi sublata alba veste firma et rata habebatur. Unde /Eneas lib. 3. *Æneid. ex candore equorum*, qui in conspectu Italiæ apparuerunt, pacis omen accipit. Tamburlani obsidens urbem, primo die vexillum candidum, quasi signum pacis, si se dederent, prælendebat; secundo die atrum; tertio die cruentum. Quarto, candida notat gloriam et immortalitatem, ac præsertim dolem claritatis, Martyrum. Hinc Annui post resurrectionem Christi apparuerunt Magdalena* et Apostolis in slulis candidis. Hac

a u m S* Anlonius veniens Alexandriam can-

didatum se stitit iudici, ut ab eo marlyrn tauream adipisceretur. Audi de eo S. Albanas, in epistol. ad solitariam vitam agentes: *Cadente præcinclus veste, procedentem iudicem suo provocabat aspectu flagrans cupiditate martyrii*. Ita S. Gervasios et Protasius Martyres, albat oppa* ruerunt S. Ambrosio, cum ipse indicios. Pauli eorum corpora qiiæsivilcl invenit, ul ipse re* ferlin cpist. circulari, quam de hac inventione scripsit ad Episcopos Italiæ.

Symbolice S. Bernard, serm. 1. de die Pascha?: *Agmina*, inquit, *uresunt Sanctorum dealbatorum, qui Inverniti stolas suas, et candidas eas fecerunt in sanguine Agni; quia exivit cum eo, et ni eo aqua dealbans, et testimonium perhibet ipse qui vidit. Aul certe, candidas in sanguine Agni novelli, sanguine lacteo, candido et rubicundo sicut habes in Candeo Canticorum cap. 5. Ditecius meus, ail sponsa, candidus et rubicundus, electus ex millibus*. Preclare S. Hicron. torn. 2. cpist. 11. *Fruatur, ait, ille virtutis corona, et ob quotidiana martyria stolatus Agnum sequatur*.

Er palale ix MAMBUS EORUM.] Palma apud Historicos, et sacros et profanos, symbohim csl victoria*. Unde in templo Salomonis, æqueac Ezechielis, palmæ erant insculptæ, (nasi ingre- (lienlibus ostentantes braviuin, si pro Deo genere certarent et vincerent, uti fusius dixi Ezech. /il. in fine cap. Hæc enim turba quant vidit Joannes, est tictorum: nam de iis ail cap. 15. v. 2. *Picerunt bestiam* (id est Antichristum) *et imaginem ejus, et numerum nominis ejus*. Preclare S. August, serm. li. de Sanctis: *Stolis fulgent albis, et palmas in manibus habent, quia præmia in operibus liabent, dum corpora quæ pro Domino ignibus ustulari, à bestiis dilacerari, flagris absumi, per prticipiliadissolvi, ungulis abradì, omnimodo pernarum genere passi sunt dissipari, per resurrectionem glorificala recipiunt*, hoc est, in die iudicii se recepturos sperant, imo credunt.

Alludit ad victores in Olympicis aliis queeer- taminibus, presertim sacris, id est ad hieronicas: hi enim veste alba, florida ut triumphali, alque palma, subinde etiam corona palmea donabantur. Unde (H Terlull. lib. de Fuga in persecutione, sub initium, docci hic similitudinem desumi a re athletica. A quo, inquit, *certamen edicitur, nisi d quo corona et præmia proponuntur: legis edictum agonis istius, quibus pnrmiis ad victoriam invitat* (dicens cap. 3. 5. *Qui vicerit, hic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen ejus de libro vilæ*) ita agnosces ad eamdem agonothetam perlinere certaminis arbitrium, qui invitat ad preemium. Rursum, hieronicæ etiam post mortem coronabantur, cisque divinis prope honores habebantur, imo vocabantur uóOrot. Ita Pausanias in Arcadicis fol. 219. tradit olim in ago* nibus, præsertim sacris, victori datam fuisse yor/ufow id est, palmeam coronam, addilque à Theseo, cum a Creta rediens apud Delum Apollini agonum inslaurasset, coronas palmeas victoribus datas, indeque isti consuetudini facium initium, cujus palmæ apud Delum Homerum quoque meminisse. El Plutarch, in Theseo: *lautos*, ait, *cum edidisserunt in Delo, ac victores ab illo tunc primum palmæ ramis donatos*.

Porro palmam hanc in medio stadii loco emt* nenliore, in mensam spectandam proponebant, uti ex s. Chrysost. Virgil, et aliis docet Petr. faber lib. 2, Agonbv 26, Gausaui dat Pluiarcib.

In Sympos. q. ft. in fine : *In certaminibus*, inquit, *placuit palmam signum esse victoria** ; *quoniam ejus indolis est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat*, sed fortius assurgat. Rursum , palma significai inanibus, cl laborando acquiri victoriam. Nam à similitudine palmæ, id est concavæ manus, quæ in digitos desinens decore jlatet, dicta est palma arbor, quod illius adinslar comam habeat in cacumine circum extensam, cl ramos in digitorum modum protensos. Undeel fructus ejus dactylos, id est digitos, vocamus, quod digitorum sint similo. Hinc cl palma victori in manum dabatur, quasi palma palmæ: manu enim cl palma certando, acquiritur palma triumphii. Quocirca Romæ in Capitolio, bis bello Persei enata palma victoriam portendit. Sicelpalma Trallibus in basi Caesaris Dictatoris, circa bella ejus civilia exÔrla, ejus triumphos præmonstravit, teste Plinio l. 17. c. 25. Hic verum istud : *flarum tibi domi nascitur*. Sic Claudian. in laud. Sliliconis :

Cum totis exurgent ardua pennis,
Ipsa duci sacras victoria panderet aedes,
Et patina viridi gaudens , et amicta troplixis.

Insuper palma in Persei capite enata procellis prostrata est, et eodem loco ficus enata, M. Mesala? et C. Cassii lustro, ft quo tempore pudicitiam subversam Piso gravis auctor prodit, ait Plinius lib. 17. cap. 25. Ita mollities castitatis, deliciæ virtutis robur auferunt, lis victa est Roma, quæ nullis armis vinci potuerat, cum , ut ait Juvenalis.

Sxvior armis luxurh incubuit.

Palma ergo hic datur Sanctis futuris in fine mundi ; quia acre habebunt certamen cum carne, mundo eldæmone, ac præscriim cum Antichristo, aliisque impiis, ac plerique occumbent Martyres; inio omneserunlMartyres, saltem in volo et præparalione, el quantum erit ex parte Anlichristi. Ipse enim omnes fideles sibi reluctantes, (dicto communi ad mortem damnabit, uti fecerunt olim Decius, Diocletianus el alii tyranni. Nam , ul docet S. Cyprianus, Martyres dici possimi omnes illi,'qui, decretis principimi infidelium el tyrannorum, pro Christi (Ide damnantur ad mortem. Undeel Confessores olim, qui incarcerationé degebant, sententiam mortis expectantes. vocantur Martyres. Hinc S. Cyprianus scripsit librum ad hosco Martyres, quo eos ad martyrium reipsa obeundum animal. Gaudcant ergo, el in Domino gloricnlur hoc titulo martyrii Religiosi, (jni hoc æioinJapone , China, Auglia, etc., edictis principimi infidelium vel hærellicorum proscribuntur, el ad necem damnantur*

Notat Hugo card, folia palmæ esse instar gladii vel pugionis arcta cl acuta, ul vere lædant el pungant tangentem , ac per hoc significari primo, gladium quo feriuntur Martyres, in palmam. id est triumphum, verti. Secundo palmam gloriæ non nisi gladio, id est dimicatione, comparari. Sic el malum punieum symbolum est martyrii, dequo dicitur Canile, *h.Sicut fragmen inali punici. Ungente lute* ; quia, nl explicat Beila, inter omnia poma solum punieum esso coronatum, ac granis rubicundum; ideoque significat pulcherrimam el pretiosissimam Martyrum sanguine suo russatorum ac purpuratorum coronam.*Palma*, mquitS.Ambros. serm.Sft*

COBNEL. A LAPIDE.

Martyribus suavis est ad cibum, umbrosa ad requiem , honorabilis ad triumphum , semoer virens, semper vestila foliis , semper parata victoria* atque, ideo non marcescit palma, quia Martyrum victoria non marcescit. Pulchre Tortoli. Apolog. 50. *Prælium*, ait, *l nobis, quòd provocamur ad tribunalia, ut illic sub discrimine capitis pro veritate ccrtemas. Ea vicloriahabetel gloriam placendi Deo,cl prtedam vivendi in tcternum : ergo vicimus cum occidimur, evadimus cum obducimur. Licetnunc Sarmenticios ct Semaxios appelletis, quia ad stipitem dimidii axis revincti sarmentorum ambitu exurimur. Hic est habitus victories nostræ ; hæc palmata vestis, tali curru triumphamus.* Palmatam vocat vestem el tunicam, quòd hoc ci palmæ essent inlexlæ, quæ etiam Livio lib. 10. noia est in triumphis, à quibus togam palmatam dictam esse notavit quoque Servius in lib. 11. Æncidos. Censet Paschalius liber. 6. de Coronis cap. 21. Tertullianum alludere ad palmas nascentes in rupe Vulcani, quæ ardet perpetuo. Etsi enim ibi radices palmæ ignitis saxis angustiantur, tamen cl florent, et uberes fructus edunt ; quod instar miraculi est : ita Martyres inter sarmenta el ignes virent, etfructus cœleslis charitatis et foni tudinis producimi.

Insuper palma salsum solum diligit, ù fimo aliena est, ail Buell. l. 1. de Natura stirpium cap. 118. Ita virtus sale patientiæ condita non patitur se viliorum sordibus inquinare, sed intaminatis fulget honoribus. Idem depalma docet Theophrastus l. 2. Ilistor. plant, cap. 8. *Solum*, ail. *arenosum , salsuginosunique concupiscit ; idcirco ubi tale non est, agricola salem aspergunt.* Plutarch, lib. de Orae, silentio scribit in templo 5 Cypselo consecrato, palmam fuisse æneam, ad cujus radices sculptæ visebantur plurimæ rame cl hydri : palma ranis obsessa significat quod virtuti comes sil invidia. Rursum palma succisa renascitur : mirumque de ea accepimus cum phœnice ave, quæ putatur ex hujus palmæ argumento nomen accepisse (enim palmam et phœnicem significat) iterum mori et renasci ex seipsa, aitPlin. l. 13. c. ft. Ha Martyres morientes renascuntur ad immortalem \itam. *Tc stante virebo.* Insuper Q. Calaber describens clypeum Achillis, ait in eo effictum fuisse montem divinæ virtutis, in quo ipsa stabat palmæ vertici pedibus innilens , ardua , ad cœlum pertingens. Virtus enim, ut ait Claudian. in Consul. Tlteodos.

Divitiis animosa »ui\$, immntaque cunelis
Casibus, cx alia murini ia despicit arce.

Horat. lib. I. Carin. profitetur homines heroicis cl palmatis virtutum victoriis evehi ad deos, ct-humanilalc m pene cum divinitate commutator

Palmnqnc nobilis
Terronim'dominoi evehit ad deos.

Ha heroes cl Martyres Dei robur cl gloriam participant, suuitque quasi dii quidam terrestres.

Denique Plutarch. inSympos. el ex eo Carolus Paschalius l. G. de Coronis c. 20. el 21. notat palmam primo, esse longissimæ vilæ ; secundo , non aliunde quàm ex seipsa renasci ; tertio, perpetuo virore superaro laurum, oleam, myrtum, quarum arborum foliis cadentibus alia succedunt , cum ipsa nihil amittat sui. Palmam ergo censerì pulchritudine, jugi virore , invicto robore ; ideoque esse symbolum hcroicæ virtutis clvicloriæ. Hinc à Virgil. 5. Æneid. palma voca-

hir ardua, sicut nd virtutem non itur nisi per ardua. Quocirca Tortoli, contra Gnosi. *Pyc̃tes*, inquit, *ipse non queritur, dolere se non vult ; corona prt̃ nul vulnera; palina sanguinem obscurat ; plus victoriarum est quàm injuriarum.* El Rursum : *Innumera multitudo albat̃i, et palmis victoria* m̃signes revelantur* (hoc loco Apocol.) *scilicet de Antichristo triumphales.* Porro Olympionicarum nr̃æm̃ium orat palma, cunque gestabant manibus ; alii etiam capite ex ea coronato. Hinc Virgil. 3. Georg.

Sea quis Olympiacae miratos premia palmæ,

El Cassiod. Variar, led. lib. 8. cap. 22. *Certain-tes* , ail, in *stadio numerosior corona glorificat, Olympicos currus frequens palmicnobilitat.* Hinc in Aciis Martyrum passim legimus hunc illumve Martyrum gladio , igne, cruce , etc. palmam marlyrii adeptum. Martyribus ergo quasi legitimis hieronicis, veristfue Olympionicis palma L<Cà S. Joanne, imo à Christo assignatur. Ita S. Paphnutius Anachoreta, palma» afiixus palmam marlyrii obtinuit, cujus diem natalem recolit Ecclesia die 26 Septembr. de quo eleganter P< cf.i :

Palma est victorum ; palma tu affixus es ; ergo
Latus obi , quoniam non nisi victor obis.

ItaS. Petrum Episc. Alexandr. Martyrem capite plexum, fideles in throno Episcopali (in quo vivens humilitatis studio sedere noluerat) collocarunlcum palmis in signum vicioriãe, hymnosque Deo cecinerunt. Quin et audita vox è cœlo : *Petrus principium Apostolorum. Petrus finis Martyrum Episcoporum Alexandrinorum.* Ha habet ejus \ ila.

10. Et clamabant voce magna , ingenti gratitudini*, exultationis ctjubilationis affectu: *Salus DEO NOSTRO, <QŪI SEDET SUPER THRONUM, ET AGNO.* J Subaudi, tribuatur ; vel quasi dicant: *Apprecamur el congratulamur loto corde Deo suam sa*, lutem, gloriam cl felicitatem, A quo omnis nostra aliorumque salus et gloria dimanavit.* Ipse enim non tantum à plagis angelorum, in fine, mundi orbi inferendis, sedet à peccato ac damnatione æterna salvavit, vitæque, salute et beatitudine æterna donavit nos. Unde Valabl. et Erasm. Græcum *turquĩ**, id est salus, vertunt *salvatio*, quasi dicant : Quòd salvati sumus, hoc debemus Deo el Christo : *Magna* , inquit S. Aug. serm. 11. de Sanctis, *vocesalutem Deo decantant, qui magna gratiarum actione recolunt, non sua se virtute, sed ipso auxiliante, tribulationum impugnantium superasse certamina.*

11. Et omnes angeli,] applaudentes clientum suorum , puta hominum signatorum el electorum, saluti, pro eaque Deo gratias agentes, xuinque collaudantes. Vide diclac. 5. •. Il.ell2.

12. Dicentes: Amen.] *Amen* hoc primum dupliciter accipi potesi ; Primo, ul sil nomen, significane *veritas, fidelitas, stabilitas*, quasi hoc sit primum elogium el epilhetum, quod angeli tribuunt Deo , q. d. Deo tribuatur veritas , celebretur ab omnibus Dei veritas, qua fideliter, uli decrevit el promisit, servos suos a se signatos per tot tentationes et procellas in portum salutis deduxit. Vide dicta cap. 3. v. 12. j(a Ribera.

Secundo el simplicius, *Arnen* potest accipi ut adverbium, quasi applaudant turbæ Beatorum dicentium: *Salus Deo nostroct Agno*; hisce enim quasi aliti na voce cl choro respondent angeli,

Arnen, quasi dicant : Fiat, fiat. Undo d Bibita Romana, atque alia posi *Amen* ponunt punctum ; quod plane significai *Arnen* esse clausu* lain doxologiãe prrcccdentis, ac non pertinere ad novam eorum doxologiam quæ seqiqtur : Be* *nedictio ct claritas.* Cum enim omne» Beati suam protulissent. Angelicam confirmant di. euntes: *Amen*; at insuper ex ingenti gratitudi- ni* afleetu novam suam subjungunt, cui Ile- l um subnectunt *Arnen.*

Ubi notat Alcazar hanc *Arnen* iterationem significare vehementem asseverationem, ortam r\ majori penetratione, nmjorlque admrlratlobadb vinæ bonitatis, <jmu homines miseros et peccala perditos, per Chrisli sanguinem et moilem ad tantam salulem el gloriam evexit.

¶ENEDICTIO ET CLARITAS.] Gl'æCO , j<1651 gloria ; subaudi, tribuatur Deo, quasi dicant : Omnes Angeli, homines et crealuræ benedicant el glorificent Deum, qui hosce suos signatus adeo fideliter, sapienter et benefice salvavit d beavit. Hinc Syrusel Arabicus pro *claritas*, vertunt *gloria.* Benedictio proprie est boni imprecatio, ul cum quis volo aut verbo alteri bene precatur : Dei est efficax, hominis inefficax.

Et gratiarum actio.] Græce Hoc elogium hic ponitur pro *divinitate*, quæ ti ihuilurAgno cap. 5. v. 12. nam cætera sex elogia qmp dantur ibi Agno, dantur hic Deo. Angeli hic indicant homines beatos immensas Deo agere gratias, monentque viventes et militantes ut Idem agant. Ili enim beati, vel potius beandi in fine mundi, erunt in gravissimis persecutionibus , tenlalionibus el periculis damnationis : tenlabil enim cos inodis omnibus Antichristus, lentabit mundus, caro, omnesque dæmoiaej. Cumergo evaserinlad portum salutis, palmamque assequuntur, dmn videbunt se tot salutis naufragia, tot peccandi discrimina, in quipus milleni el milleni, imo eorum socii, contubernales, parentes, filii, cognati, amici, perierunt el damnati sunl ; lota eorum mens el spiritus in gratiarum actionem effundetur, corque eorum gaudium suum non capici, imopræ gaudio creparei, nisi Deus illud containeret, praserliin dum videbunt se collocatos in tanta felicitate, gloria el regno cœlesli, in eaque confirmatos el securos, ut ab ea nunquam possim excidere, sed plane certi sint eam fore sibi perpetuam,ct in omnem æternilalem duraturam. Unde lotis præcordiis canent : *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est : equum ct ascensorem proierit in mare.* Et reliqua quæ Moses cum Rebræls transito mari Rubro, el submerso Pharaone cecinerunt Exodi 15. ac præsertim illud : *Nbn nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Quamobrem optima ratio impetrandi à Deo donum prrscveranliæ, et pertingendi ad salulem (*l beatitudinein , csl jugib gratiarum actio. Hac enim est inchoatio vitæ cœleslis, hire est stimulus ad iler hoc in cœlum usque jugiter prosequenduin;hæce>i tacita invocatio Dei,quæ novam et continuam ab eo gratiam elicit et provocat. Nam, ulailS. Chrysost. homil. 26. ad pop. *Opii- ma beneficiorum custos est, ipsa memoria beneficiorum, ct perpetua gratiarum confessio.* El noster Thomas Theodidacliis I. 2. de linaliotæ Christi c. 10. *Esto gratus pro minimis , cleris dignus majora accipere. Qui gratiam Dei retinere dc- siderut, S't gratus pro gratia data, patiens pro ablata; oret ut redeat, cauto- Ht ct humilis nt*

amittat. l-l superius : Ideo non possunt in nobis dona gradai /luere; quia ingrati sumus auctori, nec totum refundimus fontali origini. Semper enim debetur gratta digne gratias referenti ; ct aufer-tur ab elato, quod dari solet humili.

Est hic ergo locus moralis de gratiarum actio-ne. Quam enim illa sil necessaria, utilis, sancta, Deo grata, liquet ex eo quod in utroque testa-mento sæpo a Deo sit præcepta, et sancita sub gravi culpa et puma, non utique ad Dei ipsius (quid enim Deo accedit ex homuncolorum gra-titudine ?), sed ad nostrum commodum. Vere S. August, in Psalm. 13ft. inilio : *Si*, inquit, *non laudaverint servi Dominum, ingrati, irreligiosi erunt. Quid faciant non laudando Dominum, nisi ul severam sentiant Dominum ?* Itaque slatini ab initio creationis mundi, Deus jussit hoc beneficium hebdomadalim recoli, ac gratias agi. ideoqno ex tunc instituit cl sancillcavit sabbat-um. Genes. 2. 3. Sic beneOcliun conversationis el gubernationis rerum creatarum, grata me-moria jussit recoli et expendi primo quoque die mensis, ideoque instituit festum Neomenia*, Num. 28.11. uti ibi docui. Sic beneficium libera-tionis à Pharaone et Ægypto, memori gratitudine rememorari quotannis jussit ceh*br.ni< < Pascha, Exodi 12. 27. Datæ legis memoriam jussit reno-vari in Pentecoste ; protectionis et deductionis per deserltim 60 annis, in festo Tabernaculorum, Olila de errici is. (juin d Levil. 7. 12. peculiare sacrificium pro gratiarum actione, cum sub libaminibus et cæremoniis sanxit. Dculer. vcr> c. 26. 2. *Tolles*, inquit, *de cunctis frugibus luis*, cie. *accedestiue ad sacerdotem, et dices : Profiteor hodie coram Domino Deo tuo quod ingressus sum in ter-ram, pro qua juravit patribus nostris, ut daret eam nobis.* Sic frugum decimas el primitias exegit in gratiarum actionem, ut ipsæ essent quasi homa-gium lerræsancire, llcbræis quasi in feudulndaUv.

Longe clarius, arctius el sæpius hæc gratiarum actio in novo Testamento præseribltur : Chris-tus eam sanxit verbo .et exemplo. Matth. 16. 19. Lucæ 9. 13. quinque hominum millia in deserto pasturus quinque panibus ct duobus piscibus, conjectis oculis in cælum gratias Deo egit, pa-nesque benedixit : atque hac prece et gratiarum actione quasi vim multiplicandi et nutriendi elicuit, ut pauci panes tot millia satiarent : *do-cens nos*, ail S. Chrysost. hom. 50. ad popul. *non esse ad mensam accedendum, quousque gratias agamus ci qui cibum nobis prabuit.* Ilursum Lu-cæ 17. 17. leprosorum a se mundatorum ingra-titudinem increpans : *Nonni . inquit. decem mun-dati sunt? el novem ubi sunt ? Non est inventus qui rediret, et darci gloriam Deo, nisi hic alienigena.* S. Paulus Ephes. 5. 3. *Omnis*, ait, *immunditia, aut avaritia, ncc nominetur in vobis, sicut decet sanctos, etc. sed magis gratiarum actio.* El v. 20. *Psalli nies in cordibus vestris Domino, gratias agen-tes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo et Patri.* Philipp, h. v. 6. *Ai/i/7 solliciti silis ; sed in omni oratione ct obseca-tione, cum gratiarum actione, petitiones vestra* innotescant apud Deum.* Colos», 3. 15. *Pax Christi exaltet in cordibus vestris, in qua cl vocati estis ia uno corpore, ct grati estote.* Etc. A. 2. *Orationi instate, vigilantes in ca gratiarum actione.* 1. Thessal. 5. 16. *Sine intermissione orate, in omni-bus gratias agiter luce est enim voluntas Dei in Christo Jesu, in omnibus vobis.* 2. Thessal. 1. 3. *(initias agere debemus semper Deo pro vobis.* Et

sane quis Christianorum considerans tum com-munia, tum privala beneficia, quæ in dies, imo singulis horis à Deo haurit el sentit, eaque tot tanlaque, non jugiter dicat cum Psalte : *Benedic, anima mea, Dominum, qui coronat te in miseri-cordia el miserationibus.* Certe coronat, cingit ct circumvallat nos Deus undique suis donis ct miserationibus, idque quotidie.

Gratiarum actio ergo propria est Sanctorum novi Testamenti, ob ingentes gralias ctdona, cmæ ipsi in eo per Christum acceperunt, et quo-tidie accipiunt. Hoc prædixil Isaías cap. 51. 3. *Consolabitur*, ait. *Dominus Sion, et pones solitu-dinem (jus quasi hortum Domini. Gaudium et la ti-da invenietur in ca, grallarum actio et vox (audis.* Hinc enim primo, vocatur ipsa sacrificium lau-dis : hoc enim laudis, est novi Testamenti, cum veteris sacrificia fuerim boum cl victimarum. Psal. 69. 13. *Sumquid manducabo carnes lauro-rum, aut sanguinem hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis, ct redde attissimo vota tua.* El v. 25. *Sacrificium taudis honorificabit me ct illic iter, quo ostendam ilii salutare Dei.* Quæ verba citans S. August, lib. 1. contra Advers. legis cap. 18. subdit: *Quod est autem sacratius laudis sacrificium quam in aedone gratiarum? Et unde majores agendo: sunt gratia: Deo, quàm pro ipsia gratia per Jesum Christum Dominam nostrum? Quod totum fideles in Ecclesia* sacrificio sciunt, cujus Um-briefuerunt omnia priorum genera suerifidorum.*

Secundo. quia unicum et præslantissimum legis >ovæ sacrificium et Sacramentum, Christus gra-tias agens Patri, ad gratiarum actionem pn> be-neficiis omnibus, præsertim redemptionis nos-tra instituit, quod inde dictum est Eucharistia, id csl gratiarum actio, uti docet S. ChrvsosL hom. 26. in Matth.

Terlio, S. Paulus 1. Timoth. 2. 1. inter oratio* nes ultimum, id est dignissimum, locum dat gratiarum actioni : *Obsecro, inquit, primum om-nium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, etc.* uli docet et explicat Cassian. collât. 9. cap. lù. et S. Chrysost. hom. 1. ad populum : *Magnus, ait, thesaurus est gratiarum actio, magna divi-da, inconsumptum bonum, armatura fortis; sicut blasphemia ingentem jacturam intendit iis qui pejerare solent, plura insuper perire facit. Perdi-dististi pecunias, si gratias egeris, animam lucratur jr cs, ct majores nactus es dividas ; quia Dei binerò^ lentium hausisti amplius. Si vero blasphemaveris, ct salutem tuam amisisti. el animam occidisti.*

Quarto, quia hoc unicum esi quod Deo pre-stare poxumuset debemus, quodque ei maxime esi honorificum et gratum, ündu S. August, do Spir. et lit. c. 11. *Cultus*, ail. *Dei in hoc maxime constitutus est, ut animaci non sit ingrata ; unde in ipso verissimo et singulari sacrificio, Domino Deo nostro gratias agere admonemur. Deus enim bonorum nostrorum non indiget.* Disce lile tem-pore S. August, in Missa ante Canonem, sacer-dotem excitasse proseóles ad graliarum actio-nem, dicendo : *Gratias agamus Domino Deo nostro: ac ministrum pro praseolibtis respondisse : Dignum ct justum est.* S. Chrysost. homil. 8. in epist. ad Coloss. Si in adversis, inquit, gratias igis: *Primo, livdficas Deum; secundo, diabolum pudefacis ; tertio, quod mule factum est, nihil esse facis : nam cl tu simul gratias agis ct Deus dolo-rem amputat, et diabolus abscedit.*

Quinto, quin Del in nos beneficia omnem gra-

liaruni actionem et laudem exsuperant, unde S. ChrysosL hom. 62. in Matth. *Pulasne*, ait, *si quotidie pro eo qui nos tam mirifice amat inoriamur, condignas nos posse referre gratias, imo vero minimam quid reddere? nequaquam*. El S. August, lib. 7. Civ. 31. *Provo quòd sumus, quòd vivimus, quòd ccelum terramque conspiciamus, quòd habemus mentem atqucralioncm, quòd obrutos peccatis non deseruit, inisitque nobis Ferbum suum, cie. qtu corda, quot linguæ ad agendas gratias satis esse contenderent?*

Sexto, S. ClirysosLin Psal. 69. *nihil*. ait, *æque facit in virtute crescere, atque cum Deo assidue Versari et colloqui, eique perpetuo gratias agere et psallere*. Causam dat S. Bernard, serm. 13. in Eant. *Ad locum*, ail, *unde exeunt revertantur gratiarum flumina, ut iterum fluant. Qualiter?* inquis. *Qualiter dicit Apostolus: In omnibus gratias agentes. Quidquid sapientiæ, quidquid te virtutis habere confidis, Dei virtuti, Dei sapientia: deputa Christo*. Dicamus ergo jugiter et ubique: *Deo gratias. Gratia Patri et Filio, et Spiritui sancio; sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in seccala saxulorum. Amen*.

Ita fecerunt omnes Sancti. Vis exempla? David Hex Psal. 115. 12. *Quid*, ail, *retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Porro David multos scripsit psalmos Eucharisticos: talis enim csl psalmus 8. 102. 103. 10G. 110. 113. 116. 117. 136 et 135. in quo singulis versiculis proposilo novo Dei beneficio, subjungitur hoc hemistichium intercalare et Eucharisticum: *Quoniam in æternum misericordia ejus*. Tales (quoque sunl 137. 163. 166. 166. 167. 168. 169. 150. Christus Joannis 11. 61. suscitaturus Lazarum; *Paler*, ait, *gratias ago tibi, quoniam audisti me*. Ilursum instituturus sanciam Eucharistiam, gratias agens Patri ab eo petiit et impetravit virtutem iranssubstantiandi panem in suum corpus, et vinum in suum sanguinem. Paulus Hom. 1. v. 8. *Primum quidem, ail, gratias ago Deo meo per Jcsum Christum pro omnibus vobis*. El c. G. v. 17. *Gratias Deo quòd fuistis servi peccati; obedistis autem ex corde In eam formam doctrina in quam traditi estis*.

1. Corinth. 1.6. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis*. 2. Corinth. 2. 16. *Deo autem gratias, qui semper triumphat* (id est triumphare facit) *nos in Christo Jesa*. Cap. 9. 15. *Gratias Deo semper inenarrabili dono ejus, scilicet eleemosynæ vestræ*. Ephes. 1. v. 16. *Non cesso gratias agens pro nobis*. Philip. 1. 3. *Gratias ago Deo in omni memoria vestri*. 2. Timolh. 1. 3. *Gratias ago Deo, cui servio à progenitoribus in conscientia pura*. Denique iam creber csl Paulus in gratiarum actione, quàm in nomine Jcsu nominando et iterando. Quid enim aliud csl nominare Jesum, quàm confiteri salvatorem et salutem ab eo acceptam? Pœnilenles ergo, et olim peccatores assidue dicant cum Paulo 1. Timolh. 1. 12. *Gratias ago ei qui me confortavit, Christo Jcsu Domino nostro; quia fidelem me existimavit ponens in ministerio, qui prius blasphemus fui, et persecutor, et contumeliosus. Fidelis sermo, et omni acceptione dignus: quòd Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum*. Hursum cum Isaia c. 1. 9. *frisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, et quasi Gomorrha similes essemus*. Et cum Psalle et S. Magdalena: *Misericordias Domini in æternum cantabo: Misericordia: aula non sumus consumpti; ac cum*

S. Augustino converso à S. Ambrosio concinant hymnum: *Te Deum laudamus, te Dominum confilemur*. Legant et imitentur Confessiones ejusdem S. Augustini, quæ non sunt aliud quàm gratiarum actiones continua*. Denique, quia Deo pro lanía gratia nil rependere possunt, rependant proximis, (qui Dei imago sunt, ac quosemnque possunt convertant, ulex hostibus Dei amicos et filios ejus efficiant, qui jugiter pro se suoque gratias Deo agant, cumque verbis et vita celebrent.

Sancii vero et innocentes canant Christo in se concepto et nato innocentiæ Eucharisticum, (IL canique cum Virgine Christum Dei dono concipiente: *Magnificat anima mea Dominam, et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo; quia feed mihi magna qui potens est, et sanctum nomen ejus*. El cum S. Anna concepto Samuele: *Exsultavit cor meum in Domino, et exultatum est cornu meum in Deo meo. frons est sanctus, ut csl Dominus, Dominus mortificat, et vivificat: deducit ad inferos, et reducit. Pedes sanctorum suorum servabit*.

S. August, epist. 5. ad Marcellinum: *Quid melius, inquit, et animo geramus, et ore promamus, et calamo explanemus quàm Deo gratias? Hoc nil dici brevius, nec audiri lanias, nec inlellipi gratius, nec agi fructuosius potest*. Idem in Psal. 132. docet communem Monachorum et Heligiosomm sui ævi (uli eliamnum apud mullos eadem in usu esi) salutationem fuisse, ul sibi occurrentes dicerent: *Deo gratias*, ideoque à Circumcellionibus Donalistis irrisos fuisse, et per scomma vocatos *Deo gratias*. Quod refellens S. August. *Fide, inquit, si non debet frater Deo gratias agere, quando videt fratrem suum? pionne enim loca csl gratulationis, quando se invicem vident qui habitant in Christo? Et tamen vos Deo gratias nostrum ridetis, Deo laudes vestrum plorant homines*.

Denique Ecclesia per sacerdotes nomine omnium fidelium quotidie gratias agit Deo, jubelque ut id ipsum singuli agant, dum in Præfaliæ Missæ jubet ab omnibus vel audiri devota et consona mente, vel recitari et cani: *Fere dignum et justum est, crquum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens, (Cierne Deus, per Christum Dominum nostrum: per quem majestatem tuam laudant Angeli, adorant Dominationes, tremunt Potestates, cocti calorumque Firtutcs, ac Deala Seraphim socia exaltatione concelebrant. Cum quibus et nostras voces ul admitti jubeas deprecamur, supplici confessione dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth; pleni sunt cali et terra gloria tua: Hosanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in excelsis*.

Porro non lanium in prosperis, sed et in adversis æque Deo gratias agere debemus, ac dicere cum Psalle Psal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*. Ila S. Job bonis et filiis omnibus spoliatus, gravi que ulcere à dæmone percussus: *Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum*; qua voce vicit et confudit diabolum, ail S. Chrysost. hom. 2. inepist. ad Hom. Ila Angeli et Beali hic gralias agunt Deo pro tribulatione et lucta, quæ eis fuit materia et causa tantæ victoriæ et gloriæ S. August, in illud Psalm. 166. *Per singulos dies benedicam* (e, inquit. *Sive ergo in ejus donis sive in ejus flagellis, lauda cum qui (ibi aut blanditur dando ne deficiat*:

aut corripit exsultantem, ne pereas. Laus flagellantis medicina est vulneris. S. Basil, homil. In Julittam : *Nullo, inquil, tuo merito plecteris? gaudium tibi ingerat futurorum spes. Justo es supplicio addictus? gratias agito quod hic potius luas pernas quàm in futuro.* Uli fecit Mauritius Imp. in cujus conspectu cum filii el uxor trucidarentur à Phoca Imp. ad singulos exclamabat : *Justus es. Domine, ct rectum iudicium tuum.* S. Ilici ón, in c. 5. ad Ephes. *Christianorum, ail, propria virtus est, etiam in his quæ adversa putantur, gratias referre Creatori, ac dicere : Benedictus Deus ; minora me scio sustinere quam mercor, lite animus Christiani csl. Hic cruccia suam tollens sequitur Salvatorem ; quem ncc orbitas, ncc damna debilitant.* S. Gregor, ò Longobardis, aliisque ærumnis pressus el pene oppi essus, ac coactus calammum de tabula tollere, comment, in Ezccb. gratiarum actione ita concludit : *Tadet animam meam vitæ meæ, quia versa est in luctum cithara mea, ct organum meum in vocem flentium. Quid igitur restai, nisi ut inter flagella quæ cx nostris iniquitatibus patimur, cum lacrymis gratias agamus ? Ipse enim qui nos creavit, etiam pater nobis factus csl per adoptionis spiritum, quem dedit. El aliquando fllios pane nutrit, aliquando flagrilo corrigli ; quia per dolores d munera ad hærrdita-tem perpetuam erudit. Sit itaque gloria omnipotenti Domino nostro Jcsu Christo, qui vivit d regnat cum Patre in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. /Amen.* S. Bernard, sci m. 21. in Cantica : *Eris, inquil, inter adversa ct prospera mutabilium temporum, tenens quamdam æternilalis imaginem, benedicens Dominum in omni tempore. Vere* S. ClirysosL hom. 8. in epist. ad Coloss. *Nihil, inquil, hac lingua sanctius, quæ in adversis Deo gratias agit. Certe non inferior est lingua Martyrum : utraque pariter coronatur.*

Martyres equidem in tormentis, licei acerbissimis, ob martyrii tamen lauream exsultabant, el toto corde Deu gratias agebant. Ita Theodorus Martyr dum tolo corpore laceraretur, canebat : *Benedicam Dominum in omni (empore. Ila* S. Laurentius : *Gratias. inquit, ago libi, Domine Jcsu; quiajanuas tuas ingredi merui.* Ita lres pueri in fornace Babylonia cecinerunt : *Benedicite, omnia opera. Domini Domino, laudateci superexaltate cum in strada,* Daniel. 3. Ita Deo gratias egerunt in ignibus cum jubilo S. Agnes, S. Cæcilia, S. Lucia, alituque plurimæ.

Denique S. ClirysosL homil. 10. in epist. ad Coloss. viri cujusdam sancti pulchram orationem, el formulam gratias agendi recenset. Novi, *Inquit, ego virum sanctum qui ita orabat : Gratias agimus tibi pro omnibus beneficiis luis, aprimo die usque in hunc præscnlñn indignis nobis impen-sis, sive nola nobis sint, sive incognita; tam pro occultis, quàm pro manifestis, quæ vel opere nobis, vel sermone facta sunt ; et quæ voluntariis, et quæ invitis sunt præslita; pro omnibusquæ immeritis nobis sunt exhibita, pro afflictionibus .pro quiete, pro gehenna, pro supplicio, pro regno cedeſti. Cau-sam subdit : Multis cnim nos Deus etiam invitos beneficiis afficit, nullis diam d pluribus quoque ignaros.*

HONon. jSingulis septem hisce elogiis in G rocco præponitur articulus ad emphasin. q. d. Illa claritas, illa sapientia, ille honor, elc. scilicet summus, immensus el divinus tribuatur Deo, uli debetur.

Vir t u s.] Græce»? , id est, illa potentia, puta omnipotentia divina et increata, qua omnia ex nihilo creavit, poiestque mille, imo infinitos , mundos alios aliis semper perfectiores creare, el creatos conservare, vegetare el perfuri c.

Er fortitudo.] Græce » id est, illud robur immensum, cui nihil potest resistere, quo attingit à fine usque ad finem, fortiter, el tamen disponit omnia suaviter: fortitudo ergo significat robustam executionem externam ; virtus vero internam Dei potentiam.

Deo .Λο>τ ρ ο,] scilicet tam hominum beatorum quàm angelorum : homines cnim beati sunt angelorum cives, et quasi fratres. Ulrique cnim sunt filii el hæredes Dei.

Ix sævla sæculorim,] per omnia sæcula sibi continuo succedentia, per omnemæternitatem. Immenso affectu el jubilo angeli apprecantur Deo æternitatem horum septem elogiorum, per modum congratulationis. Nihil cnim ei sua hac apprccaiione i< ipsa addere, uli nec demere possunt. Verc ergo dixit S. Basii. *Laus Dei est opus dngdorum.* Quocirca S. Ephrrin in lib. dc Beatiludinibus, has lres quasi primarias assignat. Prima : *Beatus, qui fadas csl sicut Seraphim el Cherubim, et in divino ac spiritali officio nunquam est segnis, sed assiduus glorificat Dominum.* Secunda : *Beatus, qui in cella sua in Domino, tanquam àngelus cætesiis, castas relinet cogitationes, suosque collaudat eum ore, qui omnium spirituum potestatem habet.* Tertia : *Beatus, qui semper spiritali gaudio plenus est, nec in portando suavi jugo Domini pigrescit : coronabitur cnim in gloria.*

EIS. Bernardus serm. 11. in Cantic. *Nihil, ait, ita proprie quemdam in terris repræsenlat rælestis habitationis statum, sicut alacritas laudantium Deum, dicente Scriptura : Beatij;ui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæctilorum tandabunt te.* El S. Augustin, in Psal. IM. *Sicut, inquit, ejus (Dei) magnitudinis non est finis, sic tuæ (audis non erit finis. Idem in Psal. f|7. Aon potest, ait. esse laus Dei nisi in sanctis ejus, bum qui mule vivunt non eam laudant, d si prædicant lingua, blasphemant vita.* Unde idem in Psalm. 32. 1. *Exsultate, jtisti, in Domino. Ipsi, inquit, laudant Dominum, qui subdunt se Domino.* El in Psal. 140. *Transi, ait, ad tuam vituperationem, et laudabis Dominum.* Elin Psal. S3. *Si deficies, ait, ub amore, deficies à laude.* Denique epist. 120. ad Honoratum, docet quòd laus Dei sil sacrificium novi Testamenti : explicans enim illud Psalm. 21. *Qui timetis Dominum, laudate eum.* ait : *Quis autem veraciter laudat, nisi qui sinceriter amat? Tantumdem est ergo ac si diceret : Qui timetis Dominum, amate cum. Timentes enim Deum homines veteris Testamenti, currebant cum sacrificiis ad templum : nunc vero in gratia novi Testamenti, qui timetis Dominum, laudate eum.* Et rursum Psalm. 69. *Immola Deo sacrificium laudis.*

Vis ergo assidue laudare Deum ? xisaiulari angelorum vocem et vitam ? accipe, rumina, el crebro usurpa, cum cisque jubila quinque eorum el Sanctorum hymnos.

Primus sit Serapliicus Isalæ 6. 3. el Cherubicus Apoc. li. 8. *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum : plena est omnis (erra gloria ejus. Omnis spiritus laudet Dominum.*

Secundus Angelicus Lucte 2. 14. *Gloria in altissimis Vc q, d in terry pax hquduibus bQnæ volun-*

stala ta tura esse. Ibi denique scripsit ad Olympiadem ultimam lucubrationem vere auream, *Quod tífino luditur, nisi à selpso. id enim pharmacum,* inquit, *tibi sitl/idt.* Dæc fuit çycnæa oris aurei vox. Nam paulo poslfebrici itineris incommodis confectus, evocatus in cœlum à S. Basilio Martyn*, candidas vestes induens, quasi candidatus cœli Martyr, canensque : *Gloria sil Deo omnium causa;*, speciosos illos pedes extendit, atque excusso pulvere mortalis vilæ migravit ad Christum anno alatis 52. Christi 407. ait Palladius in Dialog, et ex eo Baron. Idem sapiebat S. P. Ignatius, fundator Societatis noslræ, qui tanti æstimabat persecutiones ac vincula, quibus pro Christo sæpe fuerat constrictus, ut diceret, si quæ à Deo creata sunt omnia altera in parle statene collocarentur, in altera career, catcnæ, probra, vix illa omnia præ istis, momentum ullum apud se habitura. Neque veto creatam ullam naturam posse kctitiam talem in anima procreare, quæ æquare possit gaudium illud Spiritus sancti. quod Deus infundit mentibus eorum qui multa magnaue pro ejus amore pertulerunt. Ex quo interrogatus à Patre quodam, *Quantum esset compendiosissima ad perfectione^ via,* respondit : *Si nulla adversa magnatine pro Christi amore paliare. Pele hanc gratium à Deo. Nam cui Dominus hoc tribuit, mullum tribuit : hoc enim uno beneficio mutla magnaue ejus continentur beneficia.* Ita P. Bibaden. OCUP* tus et auritus testis lib. 5. \itæ cinse. 10.

Symbolice el iropol. Alcazar (licei ipse puvel hunc esse sensum litteralem] tribulatio hæc est captivitatis, peccati, el exulcerata* conscientia.* infelicitas, ex qua evadunt qui ad Christum confugium : lavant enim stolas in sanguine Agni ; itaque ad laetissimam sortem, pma bonæ conscientiae felicitatem, transgrediuntur, atque à dæmonis servitute transferuntur in virorum sacerdotalium numerum, qui Justiliæ indumentis ornali, Deo in ejus templo deserviunt.

Et laveiwnt (aliqui legQnl, Id csl dilataverunt. Ila Vatablus el Erasmus, sed perperam : legendum est enim cum Compuli, r.xivway, id çsl lavetimt, ut dealbarent eas, ul sequitur) stolas suas,] id est vestimenta el corpora sua, id est selpsos, cl conscientias suas deputarunt el sanctificarum per sanguinem et merita Christi. Esi metaphora el catachresis : loquitur enim de purificatione anirnæspiritali, per metaphoram lotionis stolæ corporalis, nobis notæ ; sed per eam inlelligil lotionem anirnæ : anirnæ enim quasi stola el vestis est conscientia, vel sordida, vel pura el munda. Nam, ut ait S. Dieron. vel potius Maximus Taurinensis (illi enim tribuit Martianus. illiusque stylum redolet) epist. de viro perfecto, quæextai torn. 9. operum S. Dieron. *Nobis ovium vellera, et operatio mulieris indumenta procurant : illis (animabus) faciunt merita vestimentum.*

Porro hi Sancti laveront anirnæ suæ stolam : Primo, in baptismo; secundo, in pernitentia et aliis Sacramentis ; tertio, crebro gemitu, oratione et compunctione ; quarto, per opera misericordi® ; quinto, per continuam charitatis, patientia', omniumque vilululum exercitationem et fervorem ; sexto, per mailjrium. Hisce enim omnibus sanguinem et merila Christi nubis applicamus, coque no> quasi abluimus et dealbamus, ul albi, id est puri et mundi, m " b magisque indies evadamus, fefemnus amnis

amoris csl remedium. quo qui loti fuerint, cupiditatis obliviscuntur, ait Pausam in Achaicis. Selemno nobilior et efficacior csl Christi sanguis, qui amores omnes impuros restinguit, ctjUtaitS. Chrysost. regiam in nobis imaginem reformat.

Alludit omnibus bisce visionibus S. Joanne* ad illustrem illam visionem Esdræ lib. 2. c. 34. et seq. Ibi primo, beatos et signatos, æque ac Joannes hic, eorumque præmia ila depingit: *Exspectate pastorem vestrum, requiem eelemilatis dabit vobis; quoniam in proximo est ille, qui in fine sicuti adveniet. Parati estote ad præmia regni, quia lux perpetua lucebit vobis per atemitutem temporis; fugite umbram scruli hujus; accipite jucunditatem gloria: vestra: : jucundamini gratias agentes ei, qui vos ad cælestia regna vocavit,* quæ verba transtulit Ecclesia in officium Ecclesiast. tempore Paschali. Subdit Esdras de signatis : *Sorgile, el videte numerum signatorum in convivio Domini; quise de umbra suculi transtulerunt, splendidas tunicas à Domino acceperunt, llecipe, Sion, numerum tuum, et conclude condûalos tuos, qui legem Domini complcvei'unt. Filiorum tuorum quos optabas, plenus est numerus.* Pergit deinde ad turbam, quam, lile v. 9. el deinceps describit Joannes, aique : *Ego Esdras vidi in monte Sion turbam magnam, quam numerare non potui, et omnes canticis collaudabant ^ominum. Et in medio eorum erat juvenis statura celsus, emmentior omnibus illis, et singulis eorum c*pitibus imponebat coronas, et magis exaltabatur. Ego autem miraculo tenebar. Tunc interrogari angelum, et dixi : Qui sunt hi, Domine? Qui respondit mihi : Hi sant qui mortalem tunicam deposuerunt, et immortalem sumpserunt ; tt confessi sunt nomen Dei. Modo coronantur, et accipiunt palmas. Et dixi angelo : ille juvenis quis est qui eis coronas imponit, cl palmas in manus tradit? Et respondens dixit mihi. Ipse est Filius Dei, quem in sæculo confessi sunt. Ego autem magnificare eos capi, qui fortiter pro nomine Domini steterunt.*

Dealbavekvnt,) deputarunt» emundarunt illas. Stoke enim hæ sunlconscientia', quæ proprie nec rubri, nec albi coloris sunt capaces. Vide dicta, v. 9.

15. Ideo svxt ante trowm Dii.] Alludit ad thronum Dei in templo (hoc enim mox nominabit); in eo enim Deus sedebat in Sanctu sanctorum super propitiorum et Cherubim. Hic ergo eral thronus Dei in templo: similem vidit hic Joannes in templo cœlesti. Significat primo animas hasce esse in cœlo beatas : habent enim in conspectu præsentem Deum» ejusquo visione fruuntur el beantur. Secundo, eas miro esse charas el familiares Deo. ac cum eo jugiter versari, sicut summi et intimi principes jugiter versanlur cum rege. Tertio, eas esse quasi sacerdotes : *Serviunt enim vt die ac nocte in templo ejus,* Græce id est latría colunt, nimirum juge thymiaa adorationis» laudis et gratiarum actionis ei offerentes» ut patet ex dictis v. 10. etc. 5. 9. Alludit enim ad sacerdotes et Levitas, qui cum suis stolis, id est lineis tunicis. serviebant tabernaculo, die ac nocte illud custodiendo, el sacrificia aliaque munia obeundo cl consummando. Nam alloqui in cœlo cmpv i eo non est nox, sed jugis unus idemque di»*> claræ et bealæ æternitatis. \ocb ergo eldte, i;l csl, semper seu lota die. Meminit noclis, quia

sacerdotes tota nocte pervicos in templo vigilabant, ac vlcissim imponebant altari partes sacrificii *jugis*. puta agni vespertini : hoc enim tota nocte cremabatur, ul dixi Levit. G. 9.

Ha iiii t a i h t s u p e r i l l o s ,) eos jugiter intuendo, regendo» protegendo, beando, seque suaque omnia illis ostendendo et communicando, quasi « turri suæ potentiae et providentiae, qua quasi habitat super illos, illisque quasi incumbit. Est melalepsis, nec enim Deus proprie habet domum aut habitaculum : *Domini enim est terra et plenitudo ejus*.

16. Non esurient, neque sitient amplius, nec CADET SUPER ILLOS SOL, NEQUE ULLUS ÆSTUS.] Alludit ad Isaiaë 69. v. 10. ubi iisdem verbis utitur Isaias. Tam Isaias, quàm Joannes, alludit ad «thlelas et pugiles victores, atque ad hieronicas jam emeritos, ul notat Petrus Faber lib. 2. Agonist. c. 12. Milites enim el pugiles siepe sitim el famem patiuntur, sæpe sub dio degere, ac in medio solis ardore aggeres agere, castra munire. excubare, urbes invadere, hostem aggredi. el cum eo dimicare debent ; al jam victores et emeriti, ab hisce omnibus liberi, quiete, el bravio donantur. Ita accidit el animabus bisce beatis, q. d. Beati olim in hac vita certantes, forlitterqic tolerantés famem, sitim, solem et æsluin, id est mille labores, dolores, ærumnas el molestias, jam transado omnium certaminum tempore, quasi arena el pulvere excedentes, ab iis omnibus deñeeps erunt immunes, ac æterna quiete, gaudio el triumpho, quem in stadio suis illis laboribus el ærumnis fortiter loleralis meruerunt, per» ruentur.

Mystice Ambros. per æstum accipit tentationes. El Alcazar. *Sermo*, inquit, *est de cupiditatis fume et sili* 9 *ac de cesta luxuria: alque invidite*.

17. Quoniam Agnus qui in medio throni est (co sensu quem dedi cap. 5. G.) reget illos,] græce Tiot/xxHi, id esl, pascei eos, quasi pastor diligenlissimus et amanlissimus suarum ovium. Alludit ad Isaiaë 69. 10. *Quia miserator eorum reget cos, et ad fontes aquarum potabit eos*. Alludit rursum Isaias ad bonos Pastores gregum : illorum enim adinstar Christus, tum in terra, tum maxime in cœlo (de quo hic igitur) suas oves, id esl electos, pabulis uberrimis pascit, el limpidissimis fontibus polat, mollique aura el umbrosis arborum foliis opacal, ait Alcazar : licet ipse hæc referat ad Ecclesiam militantem, quam Deus pascit SS. Sacramenti, sacra Scriptilia, et mysteriorum fidei contemplatione, quæ famem explent, silimque exlinguunt cupiditatum hujus vitæ bonis inhiantium : el leni divini spiritus aura, atque umbra protectionis suæ, cl optimorum exemplorum, arcet luxuriæ, invidiæ el cælrrarum animi appetitionum æslts, camque incitai el roborat ad solidarum virtutum exercitationem. Verum hæc moralia suoi, non litici alia. Agit enim ad literam de Beatis, quos Deus pascit in cœlo.

Tropol. tamen hæc apposite fidelibus in hac vita Duo in spirilo et veritate ex tolo corde servientibus. ac præscriiin Religiosis, accommodari poscunt. Hi enim inchoant vitam cœlestem, beatam cl angelicam. Dude primo, Deo quasi in templo jugiter assistunt : est enim religio quasi cœlum quoddam terrenum, ait Climacbus gradu 6. sive paradisus Dei terrestris,, ac

templum, aitS. Bernardus serm. 1. de dedicat. Eccles. Quainobrem ab eodem S. Bernard, ad fratres de Monte Dei, Religiosi vocantur angeli terrestres, el homines cœlestes : corpus enim habent in terra, sed animum ut mentem in culo.

Secundo, de his vere dici potest, miòd CUCI7, id est, religionis cultu et latria jugiter serviunt Deo ; quia se totos divino cultui dicant et consecrant : faciunt enim omnes suas actiones ex præscriplo Regulæ et Superiorum, pula ex obedientiæ veto ; itaque omnes eorum actiones sunt actus religionis «l cultus divini, tum qma filini ex voto, tum quia illini ex obedieutia, quæ à virtute religionis imperatur. Obe(!ienliæ enim jugum suscr.prrunl unius Dei amoris, el honoris causa : propter Deum enim obediunt homini.

Tertio, amicti sunt stolis albis, casque dealbaverunt in sanguine Agni in ipso Religionis ingressu. Hic enim est instar baptismi : cojifert enim plenam peccatorum omnium remissionem: omnrinque culpam et pœnam abolet, quasi secundus sancti propositi baptismus, ut docent S. dieron, ad Demetriad. el S. Bernard, lib. de Præcepl. et dispens. Thomas Waldens, de Sacram, tit. 9. c. 8. Sylvester verbo *litigio* 3. dub. 23. et alii.

Quarto, habeiù palmas in manibus ; quia sæculum cum suis pompis reliquerunt el vicerunt. Rursum, in dies se suosque afieclus domani et vineunt. Unde B. Laurent. Justinian. lib. de Monasl. cap. 18. *Quid aliud, inquit, dixerim jle* ligiosorum monasteria et Deo famulantium loca, quàm stadia militaria et spiritalia castra yug* nantium?* Unde Religiosi à S. Basilio Naziairz. Chrysost. Cassiano el aliis vocantur Asceiæ, id esl exercitatores, quasi luctatores, alhletæ et pugiles in stadio el agone virtutis.

Quinto, sum in conspectu Agni ; quia jugiter Christum Chrislique crucem præ oculis habent, ac lotus se Christo crucifixo unire, seque in eum transformare conantur; unde vocantur crucifixi à Cassiano lib. 6. c. 32.

Rursum, suam vocationem, gratiam, libertatem, donaque omnia Christo accepta referuiit; ideoque jugiter clamant : *Salus Deo nostro qui sedet super thronum, et Agno. Benedictio, claritas, et sapientia, et gratiarum actio* ; quocirca mutua eorum inter se consultatio est : *Deo grallas*.

Sexto : *Ili sunt qui venerunt de tribulatione magna*, afilictæ cl perliirbalæ conscientiæ ex recodatione peccatorum. quibus in sæculo obstricti, cl diabolo (piasi mancipati versabamur. Rursum *cx tribulatione*, quam variam in mundo, cl cum mundo, carne cl sanguine habuerunt, precipue dum statum mutarunt, atque à mundo ad Religionem transierunt.

Seplimo, serviunt Deo die ac nocte per assiduas meditationes, psalmodias, orationes, perque continuos charilatis, zeli, palicnliæ, aliarumque virtutum actus. Unde niail Euseb, L 1. Deinonst. Evang. c. 8. *Quasi ab hac mortali vita sejuncti, ipsumque duntaxat corpus in terra gerentes, cogitatione vero atque animo in ipso cado degentes, quasi quidam endites, reliquorum omnium vitam despiciunt, quippe qui pro converso genere, summo omnium Deo sacrati sint*. El S. Ambros. epist. 82. *Ihuc angelorum militia est semper esse in Dei laudibus*.

Octavo: *Qui sedet in throno, habitat super illos.* Sunt enim ipsi in domo ac familia Dei, Deique potentiam semper in mento gerunt* ciquo in omni dillicultate cl negotio dicunt : *Sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, ita oculi nostri ad Dominum Deam nostrum, donec misereatur nostri. Sicut oculi ancillar in manibus dominie sua; , ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum.* Quocirca Deus à suis illis invocatus* iis adest, cos pascit el protegit in corpore cl Spiritu* eisquo dicit idipsum quod olim dixit Abrahæ Genes. 15. *Noli timere, ego prolector tuus, ct merces tua magna nimis.* El illud Psalm, 90. *Qui habitat in adjutorio Altissimi, m protectione Dei cali commorabitur, el illud Psalm. 33. Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum. Multa tribulationes justorum, et dc omnibus his liberabit cos Dominus, maxime vero illud Zachariæ 2. Qui tetigerit vos, tangit pupilam oculi mei.*

Nono : *Non esuriunt, neque sitiunt;* quia famem deliciarum, sitim opum cl bonorum abdicarunt el exlinxerunt : unde non regnal inter eos cupiditas vel ambitio, nulla ibiesisolliciludo prolium el familia?* *nec concupiscenliæ æstus el ardores seminili ; quia omnem peccandi illecebram et materiam à se * per claustra el septa xua removerunt.* Quocirca cis convenit illud S. Bernardi serm. 21. in Cant. *Eris, inquit, interadversa et prospera mutabilium temporum tenens quamdam ceternilatis imaginem, utique hanc inviolabilem ct inconcussam constantis animi (equabilitalem ; benedicens Dominum in omni tempore, proindeque vindicans tibi etiam in hujus mutabundi seccali dubiis, certisque defectibus perennis quodam modo incommutabililatis statum * dum te coeperis renovare in illud insigne antiquum similitudinis (eterni Dei, apud quem non est transmutado * nec vicissitudinis obumbratio. Quippe sicut ipse est, ila ct tu eris in hoc mundo, nec in adversis timidus, nec in prosperis dissolutus.*

Decimo: *Agnus regit illos, (t deducit illos ad vitat fontes aquarum.* Agnus enim inter eos versatur, eos illuminat, infiammai, roborat, vitales gratiarum fontes immittit. Esl enim Agnus lile quasi herus el paterfamilias, uti olim fuil in coniti Apostolico. Quid enim sunt aliud Religioncs* quàm collegia Apostolorum, ut Societates Jesu? Itaque in his verum est illud Proverb. 18. *Turris fortissima nomen Domini ; ad ipsum currit justus, ct exaltabitur.* Quin el seipso crebro pascit eos Agnus in Eucharistia : nusquam enim crebrior ejus usus cl dignior., quam in Religione*

Undecimo : *Abstergit Deus omnem lacrymam ab oculis eorum,* tum in hac vita lacrymas commetionis et pœnilenliæ leniens ct mnlccns alitia sanctœ* *serena' ct hilaris conscientia*** alque consolationibus divinis, el gaudiis cœlestibis : tum potius in altera vita hoc ipsum, cl cœlera quæ præcesserunt, longe cumulatius præslabit. Denique collecti sunt ex omni genit', tribu et lingua* alque in eadem domo quasi

fratres habitantes * fraterne se diligunt* omniaque habent communia. Nam, ut ail S. Basil, conslil. 19. *Eis sunt communes animi, mentes, corpora, victus, vestis. Communis Deus, communis pietatis mercatura, communia prccmia el certamina, communes labores cl coronar ; ubi multi unus, ct unus non solus, sed in pluribus, ili vitet communitate retenta angelorum vitam /emutatur.* Vide Micron. i'latum lib. 1. de Bono sU£3i Rrlig. cap. 1. 13. 16. 17. 22. et lib. 2. c. 11. 14. 17. 18.

Et deducet* graecc ^5(uxvi(7, id est pascet, sive reget, ei minabit quasi pastor eos ad vitæ fox-tes* id estad vivos (unde pro Çw-<* id est vitee, aliqui legunt Çasac* id esl vivos) pcrennscuqi fontes : aquarum,] omnis gratiæ ri gloriæ beatifica, Hi fonles erunt una Dei immensi (id est summi, omnisque boni) visio cl fruitio, quæ unus est fons originalis, multos continens particulares fontes, inde scaturientes, puta plenitudinem scicntiæ omnium rerum, abundantiam omnis gaudii* thesaurum infinitum opum cœ-Jeslium* exuberantiam honoris et gloriæ aggregationem deliciarum, voluptatum el bonorum omnium, de quibus dixi Isaïæ c. 25. in fine, et c. 33. 20.

Notat Vitalis Card, in Speculo morali S. Script, verbo *pulchritudo*, delicias spiritales potius denoiari per potum quàm cibum, ob septem causas el analogias. Prima est, quod polus tam clarilale quàm colore delectet aspectum; secunda quod sua subtilitate sine medio immutet gustum ; tertia * quod sua limpiditate ad membra singula deportet, cisque inseparabiliter uniat nutrimentum ; quarta, quod sua potestate restauret deperditum : Quinta, quod sua subtilitate penclei corpus totum : undefamlici cl deficientes, hausto vino stalim resumunt vigorem ul vires. Sexta, quod sua satietalp sedei silim, cl tamen edendi provocci appetitum ; septima, quod sua facilitale et suavitate facile subcal intima veniris. Addit hisce septem dotibus potius denotari septem premia* vel doles præmii Beatorum * scilicet primo, contemplationem sine disconlinuatione; secundo* fruitionem sine interruptione; tertio, dilectionem sine separatione ; quarto, potentiam sine corruptione; quinto, sapientiam sine occultatione; sexto munditiam, sine rebellionc ; septimo, concordiam sine discretione. Deinde hæc septem adaptat totidem classibus Sanctorum : Primum . fidei Patriarcharum ; secundum, spei prophetarum; tertium* fervori Apostolorum; quartum, fortitudini Martyrum; quintum, prudentia? Doctorum ; sextum, temperantia* Virginum ; septimum, justitiæ Confessorum.

Et absterget Devsomxcm lacrimavi ab oculis eorum!,] sicut mater abstergit lacrymulas sui parvuli, dum cum uberibus admovet ; el sicut agonotheta abstergit guttas sudoris et sanguinis * omnemque puh erem ab athleta et pugile, dum Is in agone cum hoste certando victor uv asit et bravium promeruit. Unde Syrus vertit: *Delebit, vel diluet omnem lacrymam ab oculis eorum.*

CAPUT OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Aperit Christus septimum sigillum , et prodeunt septem Angelicum tubis. Primus CANIT, ET FIT GRANDO ET IGNIS , QUI COMBURIT TERTIAM PARTEM TERRE ET ARBORUM. Secundus canit, v. 8. et mons igneus cadens in mare perdit tertiam partem piscium ITT navium. Tertius v. 10. canit, et stella cadens in flumina amaricat tertiam eorum partem. Quartus v. 12. canit , et tertia pars solis , lunæ, et STELLARUM OBSCURATUR.

1 cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cullo quasi MJSmedia hora. 2. Et vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei; et dalæ Cesimi illis septem tubæ. 3. Et alius Vngelus venit, et stetit ante altare habens thuribulum aureum ; et data sunt illi incensa mulla, ut daret de Rorationibus sanctorum omnium super altare aureum , quod est ante lliro-num Dei. 4. El ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli coram Deo. 5. Et accepit angelus thuribulum , el implevit illud de igne altaris, cl misit in terram, et facta sunt tonitrua , el voces , cl fulgura, ct lerr® motus magnus. 6. Et septem Angeli, qui habebant septem tubas, præparaverunt se ut tuba canerent. 7. Et primus Angelus tuba cecinit , et facta est grando , et ignis , mista in sanguine, ct missum est in terram , cl tertia pars terne combusta est, et tertia pars arborum concremata est et omne fenum viride combustum csl. 8. Et secundus Angelus tuba cecinit ; cl tampiani mons magnus igne ardens missus est in mare , et facta csl tertia pars maris sanguis. 9. Et mor-tua csl tertia pars creatura! eorum quæ habebant animas in mari, ct tertia pars navium interiit. 10. Et tertius Angelus (uba cecinit ; et cecidit de cælo stella magna , ardens tanquam facula, el cecidit in tertiam pariem fluminum , et in fontes aquarum. 11. Et nomen stellæ dicitur Absinlhium, el facta est tertia pars aquarum in absinthium ; et multi hominum mortui sunt. 12. El quarius Angelus tuba cecinit ; et percussa est tertia pars solis, et tertia pars lume, el tertia pars stellarum , ita ul obscuraretur tertia pars eorum , et diei non luceret tertia pars, el noctis similiter. 13. Et vidi, et audiui vocem unius aquilæ volantis per medium cœli dicentis voce magna : Væ, væ, væ, habitantibus in terra, de cæteris vocibus trium angelorum, qui erani tuba canituri.

1. Et cum aperuisset sigillvm septimum , fac-tum est silentium in cœli.o, quasi media hora.] Primo, Primas, elVictor. *Silentium*, inquit, *semihoras ostendit initium quietis itlemie : et partem silentii vidit Joannes ; quia adhuc eadem risurus erat.*

Secundo, Ambrosius per hoc silentium intel-ligil nativitatem Christi, in qua toto orbe fuit silentium, id est pax, quam Nero persecutione in Ecclesiam concitata, postea abruptit. Ilurstim, Christus silenti, id est media, nocte natus est, Sapient. 18. l'i. *cum quietum silentium contineret omnia, ct nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus de calo à regalibus sedi-bus , etc. in mediam terram prosilivit.*

Tertio, Uaymo el Ansberltis : Per silentium, inquit, medie horæ significatur brevitās quie-tis in contemplatione rerum coelestium , quam Deus Sanctis in hac vita concedit, ul futuram felicitatem prælibenl et prægustent. Dico bre-vitas : nam mox post eam ingerunt se, et obtru-dunt animo varii cogitationum tumultus. Unde cl quidam doctor recentior hoc silentium expo-nit de quodam divini amoris actu , qui langues-

cere facit animum, et rerum omnium huma-narum oblivisci. Verum hoc mysliciin e-t et symbolicum , ul inferius dicam. Talc est illud Mattina: Sueciæ : In line mundi silentium aget tides, virtus ul pietas; quia dominabitur ini-quitas.

Quarto, Lyranus et Aureolus per hoc silen-tium, ul dixi cap. 6, accipiunt silentem el bre-vem persecutionem Juliani Apostata:, qui silen-tium indixit Christianis tam in Ecclesia , quam in militia , academia el scholis. Verum hæc persecutio significata est secundo el tertio si-gillo.

Quinto , Rupert. Silentium, ait, hoc signifi-cat, quod nullus in die judicii, contra Christum judicem hiscere audebit. Rursum , significat Sanctorum quietem futuram pósi diem judicii. Sed hæc crii relerna ; quomodo ergo post hoc silentium Joannes novas orbi plagas inducit?

Sexto, Alcazar : Septimi, ail , sigilli myste-rium nihil est aliud quiim magna severitas, (tua Deus per septem plagas animadvertit in Ju-uæos Christum repudiantes. Silentium vero pla-gis prævium significat insignem Christianorum

tolerantiam. qua silenter et constanter passi sunt sævissimam persecutionem fuit Judæis, o!) quam plagæ Judæis parantur in septimo sigillo, quando jam Christianorum patientia ad perfectionis cumulum pervenerat. Licet enim haec persecutio primilivæ Ecclesiæ durare quadraginta annos, vocatur lamen hinc media hora., sicut fuit Paulo 2. Cor. 11. v. 17. vocatur: *Momentaneum et leve tribulationis nostra**. Hora enim significat totum persecutionis tempus, quod quin contrahit Deus, hinc vocatur media hora. Alludit ad Tobias cap. 11. v. 14. Ubi cum Tobias junior linivisset oculos patris sui caci felle piscis, subditur: *Et sustinuit quasi dimidiam fere horam; et capit albugo ex oculis ejus, quasi membrana ovi, egredi; quam apprehendit Tobias traxit ab oculis ejus, statimque visum recepit.* Sicut enim dimidia hora Tobias senior tolerans acerbiter fellem, meruit visum recipere; ita primi Christiani, tolerantes persecutionem Judæorum, meriti sunt ingentem felicitatem, puta Ecclesiæ inermis et propagationem per Gentes: (piando vicissim Deus Judæos per Titum punivit et excidit. Porro dimidia hora tolerationis Tobia», qua visum recepit, symbolice et tropol. significat, quod ad maximam Dei lucem et cognitionem compendiaria via sit labor et tribulatio. Hæc appositae sunt; sed mystica et tropologica. Ad litteram enim agitur de silentio, non patientium in terra, sed Beatorum in cælo.

Septimo Præterius opinatur septimum sigillum præcise in hoc silentio consistere, et septem plagas, septem Angelorum tubis, quæ sequuntur, significatas prævias fore huic silentio; sed per hysterologiam illi postponi. Porro per silentium hoc significari 15 dies quietis, qui dantur Ecclesiæ et hominibus post mortem Antichristi, ut qui in ejus persecutione lapsi sunt poenitent; uli prædixit Daniel cap. 12.12. Ita sentiunt quoque Buda, Anselm. Bichará. Thomas Dionys. Accedit et Pannonius, qui lamen insuper addit eandem Ecclesiæ post mortem Antichristi quietem significari per mille annos, qui dicuntur fore post pristinam resurrectionem cap. 20. v. 4. et 6. Hoc chini spatium hinc breve, puta mediæ horæ, cap. Acro 20. longum, puta mille annorum, fore dicitur, ne quis corlo ejus longitudinem definire audeat. Quo tempore pace elolio fruente* Christiani, rursum ad vitia diffluent, ita ut, cum venerit Filius hominis, vix inventurus sit fidem, uti ipse prædixit Lucæ 12. ac proinde homines genio et vitiis indulgentes, perinde ac in diebus Noe, Dei vindicta, et extremo judicio Christi ex improvviso obruentur. Verum nimis magna distantia est inter mediani horam et mille annos. Iursum, isti mille anni non sequuntur, sed finientur in persecutione Antichristi, uti patebit cap. 20.

Oclavo, Andreas Civsar. et Arctas putant per septimum sigillum significari terreni regni vitæ et conversationis finem, cui subserviunt septem Angeli, ad supplicia impiis irroganda constituit. Silentium ergo significare summam Angelorum erga Deum, tot hominum peccatis offensum et iratum, reverentiam ac pudorem. Sic enim roge irato omnes aulici, etiam innoxii, ex veneratione et pudore se colligunt, contrahunt, et prout timore obmutescunt. Aut certe silentium hoc significare ignorantiam diei adventus Christi ad judicium: piudentes enim de eo quod ignorant, conticescunt. Dimidiam vero

horam significare brevitatem temporis, quod inter novissimas plagas mundo inferendas, et regni Christi manifestationem diemque judicii intercedet.

Nono, optime Virgas et Ribera censent septimum sigillum non consistere in hoc silentio, sed in sequentibus septem tubis, quibus Angeli supplicia denuntiant, et quasi evocant in eos qui non sunt signati cap. 7. 3. et seq. Sicut sigillo sexto significata est felicitas eorum, qui sunt signati. Onde c. 9. dicitur: *Et præceptum est ne cederent, nisi tantum homines qui non habent signum Dei in frontibus suis.* Silentium ergo hoc fuit penstasis, si e circumstantia prævia, aut potius comitans septem tubas et plagas, atque significat tacitam expectationem et considerationem septem tubarum et plagarum, quasi rerum magnarum, insolitarum et stupendarum indeque consequentem, quasi admirationem et id silentium usque stuporem caelitum, stupentium nimirum et admirantium tum gloriam Sanctorum signatorum, visam sexto sigillo, tum poenas impiorum septimo sigillo contentas. Jam enim apertum erat Septimum sigillum. Ait enim: *Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo quasi media hora.* Et Chialini Subdit: *Et vidi septem angelos stantes in conspectu Dei, et datae sunt illis septem tubæ,* quibus scilicet septem plagas edicerem ei evocarem in impios. Licet ergo Beati in terra, rebusque naturalibus et terrenis, nipote parvis, nihil admirentur; admirantur tamen divina et cælestia, nipote Mipernaturalia; ac præsertim incommensabilia Sanctorum præmia et impiorum supplicia. Oculis enim non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascendit bonum quod diligentibus, et malum quod odientibus scilicet Deus præparavit. Secundo, et potius, brevi? hoc silentium significat gloriam hanc Sanctis præparatam, quam Joannes vidit cap. præced. in sexto sigillo. Sanctis non illico obvenit, sed post mediam horam, puta prodigia et supplicia impiorum septimo sigillo, et septem tubis contenta. Posthæc enim plena beatitudo eis obtinget, quam enarrat S. Joannes c. 21. et 22. Silentium ergo hoc mediæ horæ fuit eodem tempore, quo septem Angeli effuderunt septem plagas: tunc enim siluerunt cœlestes, ut hoc silentio significarent Sanctos similiter tacituros in terra, nec evehendos in cælum ad hytnos Angelicos, (nos audivit Joannes in sexto sigillo, præterea v. 12. audiendos, et pariter concinendos, donec plagæ implerentur.

Tropol. Silentium hoc denotat Sanctorum quasi pudorem et verecundiam, ac gratitudinem; nam Sanctorum est, viso improborum supplicio, propria vitæ ac suorum delictorum reminisci. et pudere, ac gratos esse Deo, quod scilicet salvatos et electos, illos repulsos et damnatos videant, (Iursum, silentium signum est laudis, et modestæ? cujusdatn approbationis, (jun divinæ justitiæ integritatem et æqualem Beati tacite approbant et collaudant. Huc spectat illud Psalmi 134. *Te decet hymnus Deus in Sion;* ubi Hebræa habent; *Tibi sicut nilum Deus in Sion;* pio enim et reverenti silentio, sive ac voce et hymnis, honoratur Deus.

Hæ tres ultimæ sententiæ probabiles sunt. et inter eas probabilior est ultima Ribera. Hæc enim sigilla, ut sæpius dixi, non sequuntur, sed per ævum Antichristum; atque septem plagas

rt plagæ sequentes plane videntur esse mysterium septimi sigilli, non nutem nudum bocel frigidum silentium; præsertim cum silentium necessario nd plagas hasce referendum sit. Nemo enim silet propter se, sed propter aliud, puta ob insolitas vel plagas, vel premia, quæ conspicit. Quocirca opinantur aliqui hoc silentium durasse usque ad excidium impiorum et Babylonis: nam en excisa abrumpitur cap. 19. ubi dicitur: *Posi hæc audiui quasi vocem turbarum multarum in calo dicentium: Alleluia; sains, cl gloria, et virtus Deo nostro.* etc. *qui iudicavit de meretrice magna.* Mox enim pOSl Babylonis excidium, quasi preludimi), sequetur simile excidium Anlichrisli et Anlichrislianorum, quo plene evertetur regnum impietatis et impiorum, post quod felicitas et gloria visa in sexto sigillo Sanctis obtinget, lumque abrupto silentio et æternos hymnos cum Angelis canent Deo.

Moral, disce hic quanta sit virtus silentii quam etiam in cœlo servant, el in nobis commendant Beati: do qua virtute multa dixi Isaiaë 30. 15. et c. 32. 17. et Threnor. 3. 26. Quocirca 5. *Mechlildis silentium tantum indixerat sibi, ul mutam crederes: si vero loqueretur, cum Angelo te conferre putares,* ait Engelhardus in ejus Vita C. 5. quæ proinde, ut idem narrat, cum quadam vice ei inadvet imiter verbum otiosum excidisset, illud diu multis lacrymis et poenis castigavit. Silentium ergo angelicum eam, ejusque similes, angelice docuit et docet loqui.

Ex dictis liquet resolutio quæstionis illius hic adeo controversy an videlicet septimum sigillum consistat in hoc silentio dunlaxal, an vero etiam septem plagas septem Angelorum complectatur. In solo silentio consistere affirmant Rupert. Beda, Joachim, Aureolus, Pannon. et Perer. qui et citat pro hac sententia Primas. Ticon. Victorin. Ansel, et Richardum, eo quod docent in septem hisce plagis retrogradi Apocalypsin, ac rursum ad primordia Ecclesiæ Christians redire. Verum hæc ratio non convincit: polesl cnim dici in septimo sigillo quæd.iiii i<peti>

Negant idipsum Andreas, Arelas, Ribera, Viegas, Arias Montan. Alcazar et alii, asseri inlque septem plagas plane el proprie perlinere ad septimum sigillum, silentium vero esse tantum circumstantiam sigilli et plagarum; unde sequitur septimum sigillum porrigi usque ad finem c. 11. Favet ipsa capitum sectio probata, cl recepta ab Ecclesia. Nam hoc capite septimum sigillum reseratur v. 1. El mox v. 2. el seq. recensentur angeli plagas inferentes. Quod si v. 2. nova plane incipit materia, inde certe inchoari debebat c. 8. et v. 1. remitti ad caput septimum, ibique finire septem sigilla.

Hæc sententia probatur primo, quia silentium hoc refertur ad plagas sequentes, eorumque rausa factum csl: e igo abéis non debet divelli. Secundó, quia signati in sexto sigillo cap. præc. ad hoc signati sunl, ne plagis hisce septimi sigilli tangerentur: ergo hæ plagæ sequuntur sextum sigillum, el pertinent ad septimum, hlipsum salis significai Joannes, dum silentium cum plagis conjungit dicens: *Padum csl silentium in calo, et vidi septem Angelos, cl data sunl illis septem tuba?*

Symbolice S. Gregor, homil. IA. in Ezech. Cæ*uin, inquit, *cst anima justi: cum ergo quies*

contemplativa vita agitur in mente, silentium |U in calo; quia terrenorum actuum strepitus quiescit à cogitatione, ul ad secretum intimum auris animum apponat, sed est quasi media hora; quia mox ut se animus sublevare caperli, el quietis intima lumine perfundi, rodeante citius cogittitio-num strepita de semetipso confunditur, et confusus cacatur. S. Gregorium secutus S. Bernard, hom. de duobus discipulis eunt, in Emmaus, docet in meditatione subinde exoriri radium contemplationis et juhili, sed qui inslarfulgurisillico perlranséal. Ili<r, inquit, *cst ille radius suavissimus contemplationis, quo anima per cincinnum capitis elevatur, cum meditatione exardescente, cl oratione scintillante nascitur in corde jubilas quidam, scilicet mellifluas cordis risus, quem nemo scit nisi qui sentit, nec etiam ipse qui sentit, quia cito pertransit. Pctix hora, sed brevis mora, quia factum csl silentium in calo quasi inedia hora.* El subdit: *Norunt experti qua: dico, qui hac experientia suavitatis intima didicerunt; quia cum in fervore orationis admiscetur ardor meditationis, erumpit ille contemplationis radius de medio (arum quasi species electri, hoc est de medio ignis. El scintilla quasi aris candentis, suspiria scilicet conscientia jubilantis.*

2. Et vidi septem Angelos stantes in conspectu; Dei.] Ili sunt septem primores Angelorum in aula cœlesti, et principes Ecclesiæ, quilius cura hominum et Ecclesiæ ù Deo demandata est, de quibus dixi c. 1. h. Ita Andreas, Arelascl Ribera. Aliter alii. Nam primo, aliqui putant hosce Angelos esse septem dæmones, eo qubd plagas inferant. Alii per Angelos accipiunt ipsasmet plagas, quas Deus in impios immittit. Sic enim venti vocantur Angeli Psalm. 103. h. *Qui facit Angelos suos spiritus,* id est ventos Ita Arias Montan. Quarto, Ticon. Primas. Ikda, Anselm, per septem Angelos putant significari omnes Ecclesiæ doctores el concionalores. Sic fere* el Ambros. Primus, nil, Angelus designat concionalores (pii fuerunt ante legem Mosis; secundus, Mosen cl legis doctores; tertius, Prophetas; quartus, Christum el Apostolos; quinius, fidei defensores; sextus, Martyres; septimus, Eliam et Henne, aliosque predicator.* in fine mundi. Sic fere el Andreas rt Joachim nisi quòd Joachim ros tantum notari putet, rpii à Christo erunt per septem quasi œtales et sæcula Ecclesiæ, usque ad finem mundi.

Denique Alcazar censet septem tubas esse septem prophetias de septem plagis Judæis inferendis, quas rcfricarunl Judæis in primitiva Ecclesia Angeli, id est Prophelæ et predicalores. Verum primus sensus csl litteralis et genuinus. Nam de hisce Angelis dicitur, quòd erant *stantes in conspectu Dei*: ergo erant viri Angeli, iisque boni et primi ac primores. Idem confirmatur ex Anliphona, quam recital Ecclesia in Officio S. Michaelis ad Vesperas, in qua dicitur: *Dum sacrum mysterium cerneret Joannes, Archangólas Michael tuba occinit: Ignosce, Domine Deus noster.* Ergo unus ex hisce septem Angelis fuit Michael. Obi obiter nola ex Alcazario, *Ignosce, Domine,* non esse tubam; nec vocem Angeli, puta Michaelis, sed Ecclesiæ: quæ videns S. Michaellem classicum quasi canere ad plectendos sceleratos, procuml)il in genua pro iisque interci dens ait: *Ignosce, Domine.*

Ei daie sint illis septem tube.] Mulli has lubas ægnimaiice accipiunt ti explicant, sed

violenter, uti videre est in explicatione Aureoli et Lyrani, paulo ante recensita. Noster Alcazar censet, lusce septeni tubis, eorumque plagis significari gravissima supplicia, quibus Deus severitaleni suam adversus Judæos rebelles ostendit sub primftivæ Ecclesiæ tempora, scilicet primo Christian® Ecclesiæ sæculo. Pono Septem plagas esse bas: *Fumem, bellum, pestilentium, ignorantiam, concupiscentium, iram, obdurationem.*

Verum hæ pariter ænigmaticæ et mystic® sunt plagæ, non litterales. Adde hic non agi de pl>eis Judæorum jam piælerilis, sed de futuris totius orbis in ejus fine. Dico ergo, ad litteram, hosce septem Angelos septem habere tubas, ul eas inflando el clangendo per prædicatores, gravissimas mundi (sub ejus finem, paulo aule Antichrism) calamitates et pœnas hominibus prænuniidnl et quasi evocent. Clangor ergo hic tubarum non csl rcalis, sed symbolicus. Visus enim full Joannes sibi videre Angelos tubis clangentes, non quod vero iis clangent in fine mundi, sed ul lioc clangore quasi symbolo significaretur, eos per Prophetas el concionalorcs quasi tubas, hasce plagas in orbe proclamatuos, condonatuos et inductuos. Clangor ergo hic Angelorum erit prophetia el concio prædicalorum, eis ab Angelis suggesta: quæ vocatur tuba, allusione ad septem tubas Hebræorum clangentium, quibus cõrruit urbs Jericho, Josué 6. *h.* de quibus ibidem dicitur: *Quarum usus est in jubileo*, quibus scilicet promulgabatur jubileum. Haque sicut Deus prosici nendo urbem Jericho, ejusque civis tradendo llebræis ad necem, Hebræis dedit de hostibus victoriam, triumphum, **d** quasi jubileum: ita in fine mundi Deus per hasce tubas el plagas plectendo impios, hoc ipso significabit piis **d** sanctis instare redemptionem el jubileum perenne in cœlis, juxta illud Luc. 21. 18. *His autem fieri incipientibus respicite, et levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* Adde: forle **diam** ipsi Angeli sensibili organo, uti tuba, aut voce tubali, easdem plagas proclamabunt ac reipsa efficient el producent. Sic enim vere Archangelus, evocans el citans mortuos ad judicium, eaneftuba, 1. Cor. 15. 52. Id enim maxime litterale et planum videtur; itaque videtur explicari v. G.etscu. Clangor ergo tubarum est præconium quoddam, el quasi promulgatio ac inchoatio belli: unde clangorem mox sequitur plaga æque ac cap. 1G. effusionem phialæ sequitur plaga. Sicut ergo judex scnlcnliam latam contra reum per præconcm proclamari, el statim execution! mandari jubet: ita el hic Deus per Angelos plagas basco proclamari, el reipsa inivi n jubet.

Symbol, el tropo). S. Hlildcgardisanno Domini 1166. pollens luce et revelatione divina, odeo ut de ea scribat Taulerus in libro Vaticanii pag. 671. *Il Hildcgardcm luce clarius exposuisse caput nonum Apocalypseos.* Hlildcgardis, inquam, in episi. ad Abbatissam S. Glodesindis pag. 105. el 106. hasce septem plaga* ita explicat el nominal: *Prima, inquit, est vana gloria; secunda, delectationis amplexatio; tertia, vivacquasi Deo mortuum; quarta, de pnrdiclis peccatis se excusare; quinta, superbia; sexta, qiurrere solatium à creatura, el non à Deo; septima, idololatria* servitus, qiuv diabolus adorat.* Subjungit deindo

hæc septem vitia superari per septem dona Spiritus sancii.

3. Et alius Angelus venit, et stetit ante aultabe (thymiamatis) habens tuiublllm aureum.) Alcazar *thuribulum*, græee accipit improprie pro acerra, sive arcula *thuris*, quam naviculam (quia ejus figuram babel) vocant sacrist®, q. d. Angelo accedente ad altare, navicula ejus impleta fuit thymiamate, ut illud imposeret altari, in coque illud cremaret et adulerei. Censet enim Alcazar thymiamata in ipso altari fuisse crematum, non autem in thuribuloaul primario altari imposilo: ipsum enim aliare fuisse primarium. Verum contrarium, uli decentius, ita el verius esi. Solet enim thus el thymiamata non immediate in ipso altari, sed in foculo, sive thuribulo altari imposito suffiri et aduleri; itaque hic facium ostendi Exodi 30. 8. Proprie, ergo hic thuribuliim accipio; nam illud mox Angulus v. 5. implevit igne, qui non solet in naviculam conjici. Tale ergo habuit Angelus, illudque implens incenso, sive thymiamate sibi dalo, posuit super aliare, ibique illud suffitum edere el evaporare permisit.

Quærcs: Quisnam fuit hic Angelus? Primo, Alcazar respondet esse charitatem Christianam: chai itali enim hic per prosopopœiam dari nomen el personam Angeli. Illa enim Christianos primos impulit, ut pro Judæis persecutoribus ardentes preces effunderent, quibus ab eis supplicia Dei, quæ eis impendere cernebant, averterent. Illa quoque ignem el prunas sui amoris in terram projecit. Significat ergo Chrislum expectasse, ut charitas primorum Christianorum in persecutione Judæorum exardesceret, itaque >uam plenitudinem acciperet, antequam iram el vindiciam suam in Judæos eiTunderel.

Secundo, Aureolus consequenter ad superiora censet Angelum hunc esse S. Damasum Papam, sub quo valde iloruii el crevit Ecclesia; quia instituit ut psalmi in Ecclesia canerentur, risque in line adderetur: *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto.* Lude dicuntur hic ei data incensa mulla; el mox *facta: sunl voces*, id est, illo tempore floruerunt Doctores, qui Ecclesiæ sunl quasi os el vox, nimirum S. Hieron. Ambros. Nazianz. Augustin, ac *fulgura*, id est. Sancti ferventes, uli Eremilæ agentes vitam cœleslem, ul S. Macarius, Moses, el alii per Ægyptum; atque *tonitrua*, id est patratores miraculorum, uli fuit S. Marlinus el alii, ex quibus magnus in Ecclesiam, tam lerræ, quàm animorum factus est mulus.

Tertio, Virgas censet hunc Angelum esse Chrislum: Chrisii mimesi univers® Ecclesiæ incensa, id est orationes, Deo offerre; ipseque csl magni consilii Angelus, qui de igne sui ihuribuli misil in terram, cimi Spiritum Sanctum in Pentecoste misit, et Apostolos claritate inflammavit. Quocirca Christus hic apparet quasi sacerdos cum Ihuribulo, quia mediator est Dei el hominum. Porro accipit Christus ignem de altari, holocaustorum scilicet. id est de cruce. Crucis enim suæ merito obtinuit el misit nobis Spiritum Sanctum, ac mox ceperunt fulgura, tonitruo, el terræ mulus; quia mox cœperunt Apostoli variis linguis detonare, fulgurare et coruscare miraculis, omnesque homines Dei metu concutere.

Verum hæc licci plausibilia videantur, tamen mystica sunl, nec salis congrue cum littera et

(extn cohærent. Nam Christus hlc cap. 6. 5. el seq. Joanni visus est ut Agnus (non ul Angelus assistent sedanti *in chrono*) el reserans septem sigilla libri signati ; ito ut Angelus hlc mm Agno, quàm sedenti in throno hoc orationum thymia-
ma offeiTtt*

Dico ergo: Angelus hlc vere elproprie fuit angelus, «que ut alii septem, qui (uba canunt et plagas immittunt. Ha Arelas, Hibera et alii. Putant aliqui Angelum hunc fuisse Gabriclem, vel Haphaclem ; hos (amen Alcazar et alii potius inter Angelos tubarum, utpote primores stantes in conspectu Dei v. 2. referunt.

Porro ex hoc loco ApocaL et similibus colligunt viri docti peculiarem esse Angelum, qui sacerdoti celebranti assistat, cum juvet et dirigat, ejus preces el hostias Deo offerat, sive is angelus sil custos celebrantis, sive custos altaris ¶ templi, ad hanc custodiam et sacrificiorum oblationem peculiariter h Deo deputatus, dc quo legimus in Prato spiritual, apud Joannem Moschum cap. h. Leonium Abbatem Dominica euntem in Ecclesiam ad sacra mysteria, vidisse Angelum astantem altari, ac ab eo audiisse: *Ex quo sanctificatum est altare istud, ego jugiter illi astare jussus sum*. Sic in vita S. Chrysosl. legimus milites ab Eudoxia ad Chrysosl. in templum missos, ab Angelo pro foribus vestibuli stante, et rompbæam vibrante repulsos, re infecta domum rediissë. Sic Ada in Chron. ælat. 6. sub annum 776. narrat Saxones, volentes invadere Ecclesiam à S. Bonifacio consecratam, à duobus juvenibus (Angelis utique) mine claritatis et splendoris eam defendentibus, in fugam actos. Hic ergo Angelus vel est custos altaris, vel custos sacerdotis, qui celebranti attentius et efficacius assistit ; vel uterqûe. Unde de eo legimus el oramus quotidie in Canone Missæ, dicentes: *Supplices te rogamus omnipotens Deus, jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui, in sublime altare tuum in conspectu divine Majestatis tua*», etc. Ita I. Thom. 3. p. qu. 83. art. h. ad 9. Simili modo Zachariæ offerenti thymia-
ma apparuit Angelus Domini (Gabriel) stans à dextris altaris incensi; aitque: *fle timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua; et uxor tua Elisabeth pariet tibi filium, et vocabis nomen ejus Joannem*. LliCæ 1. 12. Sic Angelus apparens Manno, eique promittens filium Samsonem, astitit oblationi Manne: *Cumque ascenderet flamma altaris in culum, /tngclus Domini pariter in flamma ascendit*, Judie. 13. 20. Sic Angelus astitit Gedeoni sacrificanti, ac virga tangens victimam elicuit ignem de petra, qui victimam incendit el consumpsit, Judie. 6. 21. Sic Angelus astitit Abrahæ volenti sacrificare Isaac, gladiumque ejus continuit, ac pro Isaac substituitaiietem. Gcnes. 22. il. Sic Angeli ascendentes el descendentes in scala. (¶ nasi per eam preces Jacobi sursum in cœlum ferentes, ¶ t dona è cacio in terram ad eum deferentes, apparuerunt Jacobo; adeoque locum Deo dedicarunt, ut vocatus sit Bethel, id est domus Dei, Genes. 28. 12. Sic Angelus apparuit Davidi in area Arruna Jebunvi, hoc ipso locum templo ibidem h Salomone (edificando designans. Unde David jussu Gad Prophetic in rodrn altare erexit, et holocausta el parifica obtulit, itaque plagam pestilentiae stitit el cohibuit, 2. Heg. 26. IG. et seq. Sic Angelus astiai el apparuit celebrantibus S. Basilio, S. CliiAdOïlomo, S. Gregorio el aliis

pluribus. Refert P. Ludovico* de Ponte invito P. Balthasarls Alvarez cap. 6. ipsi celebratiti astare et apparere solitum Angelum, qui cum dirigeret, eique necessitates eorum pro quibus celebraturus erat, panderet el suggereret, ut easdem Dominocommendaret. Angelorum enim proprium munus est duplex: prius, Deum laudare el honorare; summus autem honor Driest sacrificium: illi ergo cooperantur Angeli. Posterius, curare hominum salutem: hæc autem salus minime curatur per sacrificia, quibus hominibus à Deo gratia impetratur. Illa ergo Deo offerunt Angeli, ul gratiam ejus hominibus concilient et impetrent. Quocirca sacerdos dum celebrat, meminerit sibi astare Angelum; cumque veneretur el invocet, ut se dirigat, illuminet, accendatad digne sacrificandum. Huc facit quod in vilis Sanctorum legimus, Angelos nonnullos ministrasse S. Eucharistiam, nimirum Marco monacho teste Sozom. lib. 9. cap. 29. el Palladio in Lausiaco cap. 20. S. Bonavenluræ; S. Bertrandæ, ut habetur in Vita S. Elzearii cap. 17. Onuphrio quoque Dominicis singulis Angelus Domini S. Synaxin divinitus deferebat. Ita habetur in Vilis Patrum. Nostrum B. Stanislamn Kostkam ex Angelorum manibus, assistente S. Barbara, sumpsisse S. Eucharistiam, indeque visitatum A B. Virgine, ab incurabili morbo miraculose curatum convaluisse, habet ejus Vita. Dicat ergo sacerdos dum celebrat, dicant assistentes elcommunicantes cum Davide Psalm. 137. 2. *In conspectu /tngclorum psallam tibi*. Audiatur S. Ephrem. tract. de Virginii, tom. 1. *Esto, ait, totus orationis tempore velat caelestis Angelus: sicquc contende ut oratio tua sit sancta, ac pura el immaculata, et irreprehensibilis, ut, ehm illam sursum ascendere viderint porten ccclestes, gaudentes ultro ei aperiantur, ut ipsam certietdts Angeli et Archangeli cuncti lentantes illi occan ant, et coram sancto atque excelso throno immaculati Dei ipsam offerant. Sic ergo semper orationis hora esto Deo conjunctus ut Cherubim et Seraphim*.

Singulare est quod Damascen. oral. *De iis qui cum fide dormierunt*, scribit S. Gregorium L Pontificem, cum sacris operaretur, cœlcslem ac divinum Angelum sacrosancti muneris socium habuisse. Nec id mirum; nani, ut ait S. Ildcfonsus Toldan. (Te Viris illuslr. 5. *Gregorius ita cunctorum meritorum claruit perfectione sublimis, ut exclusis omnium virorum illustrium comparationibus, nihil illi simile dcmonslrarit antiquitas. Eicit enim sanctitate Antonium, eloquentia Cyprianum, sapientia Augustinum*.

Ante altare,] thymiamatis, super quo incensum adolebatur coram Deo residente in Sancio sauciorum, cui hoc aliare in Sancio obversum, planque vicinum erat, Exodi 30. 1.

Per aliare hoc Primas. Bcda, Ansberlus el alii accipiunt Ecclesiam, sive fideles ipsos, in quibus hæc incensa, id est orationes offeruntur per Dominum nostrum Jesinn Christum. Thuribii-
lum aureum est Christi humanitas charitate ardens, aits. August, serai. 98. de Tempore.; unde Deo grata el exaudita fuit hæc ejus ihurificalio, el interpellatio. Hoc est quod subditur:

h. Et ascendit fumos incensom h de orationibus Sanctorum in manu Angeli coihii Deo.] Vir ergo sanctitate præstans est alian* ihymia-
inalls; quia per cœlcslium contemplationem terrena despicit, Deoque saucia desideria tl

precos in nra cordis sui adolet:qua ex re evadit instar altari» lapideus et quadratus, id est, fixus et immobili» inter prospera et adversa ; quatuor habet cornua sivo pomella speciosissima, scilicet prudentiam, justitiam » fortitudinem , temperantiam : offertur in eo mane et vesperi thymiamia simul, id est, eodem tempore quoin altari holocaustorum offerebatur agnus, sive, juge sacrificium, quia charitas et oratio, sive contemplatio jungi debet mortificationi.

Verum pro responsione adverto S. Joannem hic passim alludere ad vetus tabernaculum et templum (ejus enim tempore Christiani necdum habebant templa qualia nunc, sed oratoria,) ul patete. G. v. 9. etc. 7. v. Ifi. 15. el seq. Locus enim Beatorum in cœlo optime repræsentatur per templum , tum quia templum erat Deo sacrum Deique thronus , tum quia crai augustissimum , ditissimum el pulcherrimum, ita ut esset orbis miraculum ; tum quin erat locus sacerdotum, qui erant sancti cl Christi Dei: pariter enim in cœlo Beati sunt sacerdotes Dei, uli dixi c. 5. 10. unde

Nola primo. Duæ fuerunt præcipuæ veteris templi paries, scilicet Saucium cl Sanctum sanctorum, velo interjecto diviste. In Sancto erat altare hoc thymiamatis obtensum el oppositum Sancio sanctorum , habens à dextris candelabrum aureum seplilidum, à sinistris vero mensam panum propositionis. In Sancto sanctorum autem erat arca cum propitiatorio et Cherubim , qui suis alis junctis quasi thronum exhibebant DCO Ü8 insidenti.

Nola secundo. Allegor. Sanctum sanctorum significabat cœlum empyreum Dei, ctgloriosæ ejus divinitatis, in qtioDous csl,elapparel Angelis el Beatis in sua gloria etbeatitudine, ac quasi in throno majestatis suæ. Itaque arca facta ex lignis selim imputribilibus , significabat corpus Christi non jam corruptibile et mortale, sed incorruptibile el gloriosum post resurrectionem. Propitiorium, quod erat supra arcam ex puro auro, significabat thronum divinitatis, humanitati Christi (quam repræseniabat propitiatorium) (piasi insidentis, et præcedctyjis, cui asstant undique et ministrant Cherubim omnesque Angeli.

Nola tertio. Sanctum significabat Ecclesiam hominum justorum , quæ in hac vita Deo servit, ri ad Deum tendit: item illa quæ in ca sunt. Itaque aliare thymiamatis, quod eral in Sancio, significabat locum precum, gratiarum actionis cl laudis, quatenus ea super Christo, quasi altari, el per Christum, ejusque passionem cl mortem Deo olleruntur. Mensa panum propositionis significabat tum Sacramentum Eucharistia», tum opera charitalis et misci'icordile : candelabrum , lucem el fulgorem doctrinæ CLi i'tiame.

Nota (piarlo. Christus sua passioned morte scidit velum intermedium dividens Sanctum sanctorum à Sancto; quia morte sua Sanctum sanctorum id est cœlum, hominibus patefecit, llebr. 9. vers. 12. Vult ergo dicere hlc S. Joannes quòd animæ Sanctorum quæ in hae vita (piasi sacerdotes spirituales versabantur, Droque serviebail in Sancio, id est in Ecclesia per preces el laudi*», ac puram piamque vitam, itidem el in cerio eidem deserviant in Sancio (jnasi perpetui et regales sacerdotes, illique perpetuum thymiamia orationum ctlaudumlofferant. In Sancto,

inquam , non terræ, «ed cœli, ubi jam per Christum diffracto omni velo, altare hoc ihymiamaiis (in quo degunt animæ Sanctorum, ul dictum este.6. v. 9. ac serviunt Deo die ac nocte, uti dictum est cap. 7. v. 15.) conjunctum est arcœ, propi (atorioet Sancio sanctorum, id es< ihrono Dei; adeo ut in cœlo unus idemqnc sit locus Sancti et Sancti sanctorum; ac animæ beatas ex suo Sancio , et suæ felicitati» loco , in tempio cadesi jugiter intueantur Drum in Sancto sanctorum , seu in cœlo suæ divinitatis rxislenlrm. Vide ca quæ dixi Exodi 26. 27. fl 60. Animæ ergo beata» dicuntur esse sub altari; quia altare hoc erat in Sancio, quod proprie erat locus sacci dolum, quales sunt hæ animæ in cœlo; sicut Sanctum sanctorum proprie erat locus et thronus solius Dei: unde in illud solus ingrediebatur summus Pontifex, idque semel tantum in anno. Pontifex autem repræseniabat Christum • non Sanctos.

Nota quinio. Quod dicitur: *Ut daret de arationibus Sanctorum*, sensus esi, q. d. lit in smini thuribtiliim , ejusque igne conjiceret thymiamia confectum ex variis orationibus et desideriis Sanctorum, petentium inertii regnum peccati, impiosque puniri; ul illud deinde imposeret ipsi altari thymiamatis , ibique illud Deo per suffitum adulerei et offerret. Non enim hic fuit aliud incensum vel thymiamia ,(, Jam orationes Sanctorum. Adverte: Græcahabent t «h quod Beza vertit, *cum orationibus*, subaudiendo præposilioncm Sed perperam : nil enim aliud cum orationibus, sed nudas cl solas orationes Sanctorum Deo obtulit hlc Angelus. Quocirca melius Noster, quin el Erasinus et Vatablus vertunt , *de orationibus Sanctorum*: c*t enimjirbraismus. Nam Hebræi dicunt *hecla mitlcphillot*, id est, obtulit de orationibus; præposilioenim p'Sinm apud Hcbræos est index et nola ablativi æque ac apud Latinos de. Voluit id ipsum eodem casu Græco exprimere S. Joannes; sed quia Græci præpositionem non habent, quæ significans de vel ex, apte cum ablativo vel dativo construatur, hinc camdem omisit, eamquo sub.mdivit, ac solum posuit nomen , idcsl, *orationibus*. Porro Angeli offerunt Deo preces hominum, quorum quasi clientum suoriim, ipsi custodes, patroni et advocati sunt; non ut Deo illas manifestent, cum nihil ipsum lateat, sedili ipsi pro iis simul Deum deprecentur, itaque eas efficaces reddant;quo liai ut optatum sortiantur effectum, et impetrent illud quod postulan*

Nota sexto. S. Joannes vidit in cœlo altare incensum, thurilicalionem , hymnos, adorationem, Agnum occisum instar viclimæ el sacrificii : tum «pila Christi passio, mors et sacrificium cruentum hisce omnibus adumbratum, virtule cl meritp permanet, suoque aspectu jugiter provocai Deum ad miserandum hominibus: tum cpiia reipsa elactu, quoad hostiam id ipsum permanet in sacrificio Kucharlsliæ, in quo quotidie, ut alebai S. Andreas, Christum quasi Agnum Deo immolamus . ita ut post immolationem Agnus semper supersit integer et vivus.

Quocirca •Christus ipse jam in cœlis gloriosus, subinde visus est in terris sacrificium hoc suum iterare et peragere. Audi memorabile quod narrat Nauclerus ad annum Domini 1011. *Fertur*

de Henrico hoc, quòd semper post primam noctem ingredient Urbem solitus fuera in ccclesia. *S. Mariæ Majoris manere : contigit autem semel quòd, dum solitarius oraret, visus sil sibi Chrislus pontificalibus indutus procedere Missam celebraturus ; quem sequebatur S. Laurentius, et loco Subdiaconi Pincentius: post hos Pirgo Dei genitrix cum multitudine virginum el Angelorum ; dehinc Joannes Baptista cum Patriarchis cl Prophetis : post hos Petrus ct Joannes cum atteris Apostolis ct Euangelistis , S. Stephanas cum Martyribus, S. Martinus cum Confessoribus. Angeli inceperunt introitum : Suscepimus, Deus, misericordiam ; ct cum cantaretur : Dexterâ tuâ plena csl justitiâ , omnes Christum el B. Pirginem imitantes extenderunt digitum in llenricum. Post Evangelium indicibili jubilo Angelus librum deosculatum à Christo, præsentedavit B. Murias, ct post cam omnibus per ordinem deosculandum. Demum innuit B. Pirgo Angelo , ul porrigeret librum etiam Henrico ad osculandum , dicens : Præbe ci pacis osculum, cujus mihi virginitas placet ; ct cum priemio gaudio raptus nesciret ad plenum intendere, Angelus ipsum in nervo tangens dixit : Hoc libi erit signum dilectionis Dei propter tuam castitatem ct justitiâ , el exinde usque ad mortem claudicabat, ex quocvenlu vocatus csl Henricus Claudus.*

Alterum buie ferme geminum bealo Godrico contigit, qui duodecimo à Virginis partu sæculo solitaria; vitæ in Anglia sectator, prodigiorum mirus opifex, el alter istorum temporum Thaurinurgus audiit, à B. Thoma Canluariensi culais unice, cuique et exilium, et honorificam post septennium restitutionem, ac denique gloriosam pro Ecclesiæ defensione mortem longe ante prænuntiavit. De hoc inter pleraque alia divinitus concessa beneficia, recenset et istud Nicolaus Harpsfeldius Archidiáconos Canitiariensis, ad historiæ Ecclesiastica? Anglicanæ duodecimum saeculum c. 60. *Inter alia illustre, quod idem Petrus Apostolus sacras Missas mysteria, Ecclesiæ more, apud cum celebraverit ; ejusque confessione et exhomologcsi, quam exquisite Codricus de omnibus peccatis suis , quæ ad memoriam revocare potuit, eo ita jubente fecit, audita, omnium delictorum gratiam fecerit, ct sacrosanc-tam illi de altari Eucharistiam ministrarii. Similia nonnulla hoc sæculo, atque adeo hoc anno 1622. In canonizatione nostrorum S. Ignatii el Naverii contingere Duaci , quæ recensentur in libello hac de re ibidem edito. Sic Chrislus stipatus Angelorum multitudine visitavit S. Dionysium Areopagitam in carcere, eiqtie porrigens S. Eucharistiam, animavit ad instans martirium. Illa Hilduinus in vita S. Dionys. S. Honoratum quoque, quartum Ambianensem Episcopum , è Christi manu communicasse, indeque deinceps ab omni inquinamento carnis illæsum permansisse, habet Breviarium Ambianense. Idem S. Catharinæ Senensi contigisse , habet vita ejus scripta à Bayinuudo Capuano lib. 2. c. ;vi.*

h. Et ascendit,] q. d. Ad Deum pervenit, Deus accepit, excepit et exaudivit orationes Sanctorum. Unde hujus exauditionis fructum et effectum subdit, dicens :

5. Et accepit Angelus thviubulum, post suffitum ul evaporationem thymiamatis ; indeque simul ignis consumptionem cl incinerationem) KT IMPLEVIT ILLUD DE IGNE ALTABIS,] puta (le iguu, qui erat iu aliis thuribillis quibus in eodem

altari Deo adolcbatur et cremabatur thymia-ma. Nec enim in ipso altari thymiamati* erat ignis: nam sacerdos iicrn. Mirus thymia-ma, ignem ct tliuribulum accipiebat ex aitari i holocaustorum, illique imponens thymia-ma deferebat el imponebat ihuribuhim altari thymiamatis, iu cuque illud adolebat, ul dixi Exodi 30. v. 7. ct 8.

Et misit in TELiiiAMt] non tliuribulum, sed ignem sive prunas thuribuli : idque ad hoc . ut eo quasi symbolo significat el, quòd perorationes Sanctorum (hæ enim fuerunt thymia-ma thuribuli) poscertlium i indictam de impiis iuis* que persecutoribus, perque chariliitein Ghrbli, qua suos fideles el sanctos prosequitur, ignis vindictæ , id est tonitrua , fulgura ct plaga sequentes septimi Angelorum et tubarum, in impios sint demissæ. Nam ignis hic lunitrua el plagas defert ; ergo est \index. Ignis autem charilalis est symbolum, perinde ac altare significat Chi istum : charitas enim zelat Dei honorem , ideoque impiorum Dei hostium est vindex. Quocirca apposite Haymo: Tliuribulum, inquit, significat corpus Christi, (piod in passione multis plagis quasi fenestris, vel cancellis instar thuribuli apertum est. Et quia per Christi passionem nobis charitas el spiritus orationis datur ; hinc congrue in thuribulo ignis cl incensa ponunlur.

Iliirsuin , quia Chrislus sua vulnera Patri ostendit pro Sanctis in terra laborantibus, suamque in eos charilatem, indeque Pater ad puniendum impios Sanctorum hostes excitatur, hinc tliuribulum de igne altaris impletur el mittitur in terram ; charitas enim quasi ignis hanc vindiciam procuravit; hoc est , ignis charilalis Christi exivit à Deo, el in terram demisit ignem vindictæ in impios piorum persecutores ct homicidas.

Porro orationes has Sanctorum vindictam, non veniam precari palet primo ; quia has orationes statini non venia, sed supplicia subsequuntur, scilicgt tonitrua, lubæ et plaga*. Secundo, quia c. 6. 9. animæ sub altari clamant postulantcs vindiciam: *Usqacquo, Domine, non judicas ct non vindicas sanguini m nostrum* Î Tertio, quia c. 9. v. 13. prodii hæc vox excornibus altaris : *Solve quatuor Angelos , qui soluti gravia impiis intulerunt supplicia. Quarto quia alluditur ad Ezech. 10. 2. ubi Angelus unus jubet alteri accipere prunas ignis ex altari , casque effundere in Jerusalem, ul eam vastet el comburat per Chaldæos. Ait enim: Imple manum tuam prunis ignis, quæ sunt inter Cherubim, el effuile super civitatem, etc. Vide ibi dicta ; sicut enim ibi c. 9. signantur prius servi Dei, ne in urbis excidio lædanlur , ita hic cap. praced. prius signati sunt servi Dei , ne ab Angelis plagarum sequentium effectoribus tangantur. Ergo, sicut ille ignis Ezechielis fuit vindictæ et conflagrationis Jerusalem ; ita hic ignis erit vindictes el excidii orbis.*

Contrarium sensit Alcazar, scilicet hasce orationes Sanctorum petivisse veniam, non vindictam. Hic enim est spiritus Sanctorum novi Testamenti , scilicet amare inimicos , pro iisquo orare : Angelus ergo, inquit, misit in terram ignem non vindictæ, sed charilalis religionis, de quo ait Christus Lucæ 12. v. 69. *Ignem veni mittere in terram;* quia licet hisce suis precibus non potuerint impetrare Judæorum rebellium cl infidelium conversionem , nec ab eis avçr*

lère supplicia septem tubarum ; tamen mitigarunt iram cl vindiciam Dei, ac Impetrarunt ut nulli ex Judæis , puta Paulus , Stephaniis, Ananias, Gamaliel, etc. ad Christum converterentur, ulque Deus supplicia septem tubarum non pauca ad tertiam pai lem coarctaret, uti significatur cap. Ii. 13. cum dicitur: *Decima pars cecidit*. Voluit enim Deus ul Christianorum patientia, charitas, oratio cl zelus ad perfectionis velul culmen perveniret, antequam plagas in perfidos Judæosimmitteret,cosque disperderet. Verum hæc non Judæos , nec primitivam Ecclesiam, sed finem mundi, quando Deus pluet plagas cl omne suppliciorum genus in impios , speciam , uti muliolies jam dixi et docui.

Nota. Hæc omnia fuerunt visio imaginaria, Joanni exhibita ad significandum ea quæ dixi. Nam in cœlo non estallare thymiamatis, nec tliuribulum, nec ignis. De igne tamen credibile est, quòd in fine mundi Angelus reahler ignem in terram demittet, quasi indicium el initium plagarum sequentium , unde sequitur :

Et facta sunt tonitrua.] Hæc omnia prænuntia sunt calamitatum ingentium , quas Deus in fine mundi in impios immittet. Unde tunc ante illas revera præmiltet crebra tonitrua, fulmina et terne motus, uti prædixil Christus Lucæ 21. Ha Ribera el alii. Aliter Alcazar, qui ad suam expositionem apposite el consequenter censet hic per tonitrua, fulgura et terræ motus significari admirabilem prithilivæEcclesia? prædicationem , cum sancimonie splendore el verbi efficacitate conjunctam, el magnam vilw mutationem (hanc enim repræsentat terræ motus) in eorum animabus, qui cadesti illi prædicationi se subjugabant.

G. Præparaverunt se, accipiendo tubas suas, casque ori admovendo, ut tira canerent.

7. Et primus Angelus tura cecinit, et facta EST GRANDO, ET IGNIS , MISTA IN SANGUINE.] Tò mista est neutrum plurale ; unde tam ad grandinimi, quam ad ignem refertur, ul palei ex GnuCO/tf/uy/icva*

Quæres: Quinam sunt hi septem Angeli, cl quænam eorum lubie ac plagæ , præserlim prima hæc ? Primo , Alcazar juxta dicta v. 2. per hanc plagam accipit famem immissam Judæis tempore excidii per Titum. Solent imini leneræ qmeque segrîes , fruges el stirpes grandine dee ni, exuri igne, cl sanguine putrefieri ; unde sequitur fames. Vide Psal. 10'i. v. 32. Sanguis notat crudelitatem famis, quæ tanta fuit, ut mater filium proprium coqueret et voraret, teste Josepho. Verum hæc mystica et ænigmatica. ac potius accommodabilia sunt, quàm litteralia.

Secundo, Lyranus et Aureolus por hos septem Angelos accipiunt qualuòr celebres haeresiarchas, ac lres principes qui eorum hæreses secuti, valde Ecclesiam turbarunt sub tempora Constantini et Juliani Apostata', quem ipsi putant notari per silentium v. 1. Ilæresiarchæ fuerunt , Aiius , Macedonius , Eulychcs el Pelagius , contra quos (scilicet contra lres primos , non contra Pelagium) congregata fuere prima quatuor Concilia œcumenica, scilicet Nicenum, Constanlinopolitaiium, Ephesimim cl Chaicedonehse. Primus ergo Angelus

est Arius, quem fovit et promovit Valens Imper. Arianus; hic tuba suæ liærcsis cl persecutionis insonuit, indeque facta est grando animositatis et schismatis inter Episcopos , ac ignis æmulalionis elzcli, quæ mista sunt sanguine ; quia usque ad mortes et martyria in Catholicos desaevierunt. Unde tenia pars terræ t id est, fidelium communium et populi simplicis , ac tertia pars arborum, id est. Episcoporum , igne Arianismi afflata , prostrata et combusta csl. Tunc etiam fenum viride, id est, nova gens prodiens cl quasi cnascens , Collii scilicet, pélenles à Valente Imp. Episcopos Christianos, quise docerent, baptizarent, faccrenlque Christianos , submissis «i Valente Episcopis Arianis , pro Catholicis facti sunt Ariani.

Tertio v Ansbertus , Haymo , Richard. Pannon, el Viegas perscplem Angelos sive nuntios, accipiunt septem diversos condonatorum Catholicae fidei in Ecclesia ordines, qui variis temporibus suæ prædicationis tuba orbi insonuerunt. Sed quia eis Judæi et Gentiles infidi les resistebant, accoutra Ecclesiam pugnabant; hinc variæ plagæ eis à Deo imnssæ et indiche sunt: inde etiam tumultus ac seditiones exortæ sunt, quæ hic per terræ motus, uti plagæ per grandinem, ignem et sanguinem significantur. Primus ergo Angelus significat primum condonatorum ordinem, puta Apostolos. Grando et ignis mista sanguine significant iram Dei in infideles , corumque æternam damnationem. Ita Haymo, Ambros. Ansberius. Infideles enim et impii hic vocantur *terra*, quia terreni sunt; et *arbores*, quia omni venio agitantur;et quia omnis gloria mundi instar feni evanescit. Rursum, Pannon. per grandinem el ignem cum sanguine accipit iram cl furorem non Dei, sed Gentilium cl infidelium contra Apostolos et Ecclesiam: ex qua tertia pars terræ et arborum, id est nulli fideles tam plebeii, quam magnates ul primores, à fide defecerunt.

Veriim dico cum Irenæo lib. 6. c. 50. et Lactan. lib. 7. c. 15. Arcta el Ribera hæc omnia ad litteram, ul sonant, esse accipienda. Hæc enim signa el hæ plagæ lilleraliler præcurrent, saltem inchoate, id esi, inchoabunt et fieri incipient ante judicium et aule Antichristum (continentur enim septimo sigillo cujus resignatio et explicatio præit resignationem et explicationem libri signati, qui continet futura sub Anlichristo el deinceps usque ad judicium el finem mundi)« idque ad hoc ut Deus per hascc plagas terreat et puniat impios fidelium persecutores. El hoc est quod prædixil ChrislusLucæ 21. 11. *Terroresque de cado et signa magna erunt*. Illa enim signa quæChrislus paucis el generalim complexus est, S. Joannes hic particulalim ex ordine explicat Cl enarrat.

Atque hæc eadem prædixit Sibylla lib. 2. Gracili. ubi sic jnier cælera canil: E»Tac

Nuiidus erit non mundus, id est, *sine ornatu et specie, pereuntibus hominibus*, æque ac plantis per grandinem, ignem, sanguinem , clc. El Sapiens Sapient. 5. 18. *Aimabit creaturam ad ultionem inimicorum,et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos*. Ad litteram ergo grando el ignis sunt fulmini et exhalationes ignilæ , ac lapides grandinis His mucebitur sanguis sive pluvia sanguinea,

hanc enim ȳspins accidisce narrat Plinius lib. 2. 26.

Porro pluvia sanguinis semper cœlestis ine fuit indicium, et instantis vindictæ prænuntiini, uti Idc est : nam prosternitur et crematur tertia pars germinum et arborum. Rursum, sanguine puniuntur impiorum cœdes, quibus *piorum* et Martyrum sanguinem effuderunt, ul patebit c. 16. v. 6. Alludit ad septimam plagam Ægypti de qua dicitur Exodi 9. v. 24. *Grando et ignis mista pariter ferebantur*. Vide ibi dicta. Simili modo tenebræ plagæ quarto» respondent cl alludunt ad plagam nonam Ægypti, quæ pariter fuit densissimarum tenebrarum. Et plaga quinta locustarum c. 9. 3. respondet plagæ octavæ Ægypti, quæ pariter fuit locustarum, Exodi 10. v. 13. Et plaga tertia aquarum amararum cl impotabilium respondet primæ plagæ Ægypti, quæ fuit conversio aquarum Ægypti in sanguinem, Exodi 7. v. 17. *like* enim plagæ Ægyptiacæ fuerunt typus et præludium harum ultimarum totius orbis, uti docet et asseveralS. Irenæus lib. 4. c. 50. etLactantius hb. 7. 12.

Et missum est, totum hoc aggregatum, scilicet grando, ignis cl sanguis interso commista, ita ul facerent quasi unum quoddam compositum, IN TEIUAM.

Et tertia pars terræ COMMISTA est.] Tertiam hanc partem terræ. arborum et germinum accipe non conjunctim, cl simul ac continue eodem loco, sed mistim cl sparsim, scilicet ut aliqua in Hispania, alia in Italia, alia aliis Jocis et provinciis combusta el vastata sint, scilicet illa el illis locis, in quibus erant pessimi incolæ, et maximi persecutores fidelium (lue enim illorum sunl plagæ, non fidelium et justorum:) ita nimirum ut omnibus computatis quæ sparsim vastata sunt, tertia pars terræ, arborum et germinum, quæ in toto orbe tunc erunt, hac prima plaga cl strage disperdatur et comburatur.

Porro tertiam tantum partem percussit grando, non vero totum et omnia; quia noluit Deus hac prima plaga disperdere terram, el homines ejus incolas, sed per eam castigan* eos, et admonere utpœoiieant, itaque esteras plagas jam paratas evadant; quòd si tanta plaga monili resipiscere et pœniletc nolint, reservat eis sex atrociores plagas, quas sensim majores el majores per sex Angelos sequentes evocabit et producet

Et omne fenum viride,] omnis herba, omne germen herbescetis el virescens: hoc enim significat Græcum, ut palet Marci fi. 28. *Tenni, inquit, fructificat primam herbam* (Greece xofw), *deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica*. Alludit enim ad sextam Ægypti plagam, de qua dicitur Exodi 9. v. 25. C«nc-lamque herbam agri percussit grando. Et v. 31. *Linum ergo et hordeum hrsum est, co quòd hordeum esset virens, elC- triticum autem et far non sunl lafsa, quia serotina erant*. Ubi nola majorem foro hanc Apocalypseos stragem, tum quia in ea non excipitur triticum aut far, tum quia in ea additur etiam tertiam arborum partem hac grandine fuisse prostratam. Herba ȳrgo vocatur fenum metonymiice, quia per hanc plagam exaruit, faclaue est fenum. Sicut e converso virga Mosis versa jam in colubrum,

vocatur tamen virga, quia fuerat virga, Exodi 7. 12. cum dicitur: *Devoravit virga duron virgas eorum*, id est, serpens Aaronis ex virga ejus productus, devoravit set pentes Magorum, ex eorum virgis productos.

Primo, Alcazar per hanc plagam accipit bellum quod Titus intulit Judæis, (ino eos perdidit et consumpsit; sanguis enim significat Judæoruin necem et stragem: *tertia pars maris* ȳgnillcat magnam partem imperii Romani in bello Judæorum sanguine esse conspersam, ita tamen, ut multi ex eis fuga elapsi necem evaserint. Unde *mortua est tertia pars creatane eorum qum habebunt animas in mari*, id est hominum navigantium, puta Judæorum, non piscium. Nam *habere animas in mari*, dicuntur navigantes; quia animam, id est vitam, credunt el committunt mari cum magno periculo juxta illud Sapient. 11. 5. *Exiguo ligno credunt homines animas suas*. Pisces enim sunl lilii acpiæ. Navigantes vero sunl filii terne, qui habent animas in mari; quia per mare divagantur causa lucri, cujus Judæi sunl avidissimi. Ergo navigantes per catachresin vocantur Judæi. quia institores et lucriones: consequenter cum dicitur: *Et tertia pars navium interiit*, naves intelliguntur ipsorum Judæorum urbes el oppida; in bello enim et excidio Tili facile leriia pars urbium Judææ interiit. Navim enim civitatis esse symbolum palei ex Ezech. 27. el ex Poetarum allegoriis.

Secundo Aureolus: Ille, ait. secundus Angelus fuit Macedonius hæresiarcha, qui docuit Spiritum sanctum esse creaturam el servum Filii, contra quem congregata fuit secunda Synodus generalis Conslanlinopolilani. Tunc rigo mons magnus igne ardens, id est, grandis et lumens hæresis missa csl in marc, id esl in Ecclesiam, quæ dicitur mare, propter aquas baptismi, el propter multitudinem gentium omnium quas continet. Hæc facta csl sanguis, quia à Macedonio deturbata, et sanguine, id eslhæresi, infecta est; atque leriia pars piscium, id csl fidelium, per hæc sim mortua est; ac naves interiorunt, quia plures Episcopi qui alios ferre el gubernare, ac ad fidam stationem fidei cl saluiis dirigere debebanl quasi naves el naucleri, facli sunl Macedoniani, suosqic secum traxerunt et demerserunt in abyssum. Quibus adde, ob hæresim de Spiritu sancio, scilicet quòd Spiritus sanctus non procedat à Filio, sed tantum à Patre, Græci schismate b Latinis divisi, igne et sanguine punili sunl. præserlimcum CoQslanlinopolis vi capia, el cum linperioOrivib (ali eversa està Mahomelo Turearum rege, ipso festo Spirilus sancti, pula in Pentecoste anno Domini 1153. Tunc enim mons magnus igne ardens, id est ingens exercitus Turearum furóre ardens, missus est in mare, id esl, in (iræclain el Conslanlinopolim adjacentem mari, puta Bosphoro; ac tertia», id est magna», partis Incolarum sanguis effusus esl, quin el Constantinus Pakeologus, Imper, cl ipse maire Hælena (uti el primus Constanlinus urbis el Imperii conditor) genitus, capite truncatus, regni simulet vitæ, ac Orientis pariter Imperii linem feciL

TerllQ, Viegas et alii citali in plaga prima v. 7. Secundus Angelus, inquilini, est secundus condonatorum ordo, tempore decem persecutio-

COMMENTARIA JN APOCALYPSIN S. JOANNIS. Cap. VJÎL

ninn sub decem Imp. In primitiva Ecclesia. Mons magnus cat dæinon superbus ct ardens invidia, qui per tyrannos (jnasi mons obruere voluit mare, id est Ecclesiam, quæ tunc facta csl sanguinea ob crebra martyria. Tunc multi pisces, id est fideles, imo cl naves, id est Prelati virique magni, qui alios ad portum salutis vectare debebant, præ metu fecere fidei naufragium. Prelati enim recte vocantur naves, æque ac currus. Unde illud Elisei ad Eliam, dum raperetur in cœlum : *Pater ini» currus Israel ct auriga ejus* , 6. Ileg. 2.

Quarto, planissime et simplicissime Ribera. per montem igneum accipit ingentem globum ardentem et igneum , quem mittet Angelus in mare, coque afflabit et comburet tam naves quàm pisces, puta tertiam navium et piscium partem. Non enim homines navigantes, sed pisces sunl *creatura** ct animalia quæ habent *animas in mari*; Grece enim est : x«i tð t/»- *ro» rwv xriff/zatTW/ Tq Sraxascr,, ra id Cst mortua est tertia pars creaturarum in mari habentium animas, quod proprie piscibus convenit. Atque hoc esl quod canit Sibylla :

Et trepidi cuncti morientur in aequore piacer>
Ncc aulcabil aquas jam pondere navis onusta*

Montem hunc in terra, el terrenum fore innuit Alcazar, ut scilicet significet ingentes reipub. perturbationes, juxta illud Psal. 65. v. 3. *Dum turbabitur terra, ct transferentur montes in cor maris*. Mons ergo hir, instar Ætnæ succensus ab Angelo, ardebit ct comburetur, ac mittetur in mare, suoque igne et ardore occidet pisces, ac aquas maris vertet in sanguinimi, non tam naturali silfi vi, qiiàin supernatural! Dei inoperaniis virtute ct potentia. Verius tamen videtur hunc montem fore aerium, puta exhalationes multas et magnas collectas, quæ incensæ videbuntur esse mons igneus ; tum quia dicit: *Tanquam mons magnus* ; vox enim *tanquam* innuit non forc verum montem, sed montis similitudinem : tum quia plagæ hæ cœlesles sunt, ct à cœlo per Angelos evocantur, ac depluunt in terram tanquam tela à Deo è cœlo in impios vibrata. Erit ergo hic mons ardens, ingens massa pinguis materne in arre concreta ei accensa, quæ instar montis ardentis ruet in man* : quo fiet ut tertia pars maris vertatur in sanguinem, cl tertia pars piscimn moriatur, et tertia pars navium intereat, Verisimile est hanc massam primo in sublimi, et in initio lapsus, instar montis ardentis conjunctim apparituram oculis hominum : deinde progressu spargendam in varias partes, ul variis locis mare inficiat. Similis fuil pluvia ignis sulphurei, qua Sodoma cl Pentapolis conflagravit. tienes. 19. Quarc sicut illa, ita et hic mons ardens erit formidabilis , magnumque terrorem et pavorem hominibus incutiet, præserfim ubi cernent, cl sentient ejus effectus, damna et strages. Jam quod per hanc plagam tertia pars maris facta sil sanguis, spectat tum ad stragem piscium : hi enfin extra suum elementum, puta extra aquam in sanguine vivere nequeunt: tum ad horrorem impiis incutiendum, dum videbunt et terram per plagam primam ; et man* per hanc plagam secundam cruentari, ul terra <*/ man* videantur rèpræsenlare impiorum tum culpam, præscrlim homicidia et cædem Martyrum, tum pœnam, dum suo cruore innuunt tantam fóro

impiorum occisionem, ut rivi sanguinis eorum terram el mare cruentent, caque saltem quoad superficiem in sanguinem convertant. Sic sanguula significat ingentem hostium stragem á Christo edendam, Fsaiaë 63. v. 1. 2. ct 3. *Quis cst iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bofra?* Et: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, ct vestimenta tua sicut calcantium in torculari? calcavi eos in furore meo, ct aspersus cst sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi*. El Psal. 109. 7. *De torrente in via bibet*9 *proplcrea exaltabit caput*, P*al. 57. II. *Lirtdbitur justus cum viderit vindictam : manus suas lavabit in sanguine peccatoris*. Porro sanguis animæ et vitæ est symbolum. Onde de graviter saucio el « moriente ait Pocla : *Purpureum vomit ille animam*, id est, vomit sanguinem in quo quasi vehicujo residet vita et anima. Quin el prisci Philosophi nonnulli, teste Arisi. I. 1. de Anima, consuerunt sanguinem esse ipsissimam animalis animam. Quocirca per effusionem tanti sanguinis, significatur mullarum animarum et vitarum profusio, et inultorum hominum internecio. Hoc est quod ait Ezechiel cap. 38. 22. *Judicabo eam peste ct sanguine*.

Mystice Rupert. *Dic mons, inquit, est Pharao,* exemplar superbia* diabolica*. Nam sicut Pharao, orante Moyse, dejectus est in mare Rubrum: ita Christo Domino magni consilii Angelo in mundo predicante, cecidit ex suo imperio diabolus , in abyssum miseriarum deturbatus. Tanta vero celeritate ruit ac cessit, ul quamvis sua mole, seu potius sua malitia mons magnus esset, tamen sua velocitato lubricus quidam ac volubilis serpens fieret, et per antonomasiam fugitivus diceretur. juxta illud : *Visitabit Dominus super Ixrvia than serpentem vectem*, Isaiaë 27. 1. Seu , ul habent Septuag. *Super Lariathan serpentem fugientem*. Nam ille serpens, qui primum Adamum victor invasit, à secundo facile victus, lannuam timidus serpens effugatur.

Primo , Alcazar per tertiam hanc plagam accipit pestem, qua Deus Judæos punivit: post famem enim in obsidione Ilierosolymæ toleratam, de more secula cl grassata in eos pestis, teste Josepho lib. 7. Delii c. 17. ct Euscb. lib. 2. c. 6. el lib. 3. c. 3. Est catachresis : per aquas enim amaras significatur pestis, veluli aquæ veneno forent penitus imbutæ. Porro rà *cecidit de calo stella magna*, non significat stellam vere ac proprie è cirio delapsam , sed ejus influxum sive influentiam, qua pestem creavit.

Secundo. Aureolus cl Lyranns : Stella cadens de cœlo, inquiunt, est Pelagius monachus et hæresiarcha, qui aquas graliæ cl baptismi fecit amaras. Docuit enim, sine gratia , per solas natura* vires nos posse* recte vivere cl salvari. Rursum, aquas baptismi non prodesse infantibus ; nipote sine peccato originali (hoc enim ipse negabat, asserens hominem nasci in puris naturalibus) natis : ideoque multis ei credentibus hæ aquæ faclæ sunt insipidæ, amare, imo mortifere. Verum minus recte : nam per Angelum quartum <|ul sequitur, accipiunt ipsi Eutychetem. qui Pelagio fuil prior et antiquior.

Terlio, Virgas : Tertius, inquit. Angelus est tertius prædicatorum ordo, cui Arius et Hærcdcl restiterunt, sicuti secundo Angelo restiterunt imperatores el tyranni. Stella magna cl ardens sunt ipsi hærcsiarchæ. Hi ergo sunt ab-

sinihium, quia amarissimi cl mortiferi ꝑ occidunt enim animas. Hæc stella cecidit in fontes, id est in S. Scripturas ; et in ilumina, id est, in scripta ul libros SS. Patrum: hæc eniin depravant bardici, ea vel conumpundo, vel detorquendo el perverse explicando. Sed sicut absinthium, licet amarum, oculos acuit, ita hæretici studium cl scientiam Ecclesiæ auxerunt, .ni Ai <(!>.

Quarto et proprie : stella hæc erit non coelestis, sed aerea, puta cometa, stella cadens; aut simile melcoron, quæ de cœlo cadet, suoque casu dissiliens, comminuta dhideine in mullas faculas SCU exhalationes, quæ in varios fontes et Ilumina incidentes, eos inficient. Vocatur Absinthium ; quia amaricabit aquas, idque in poenam sccleralæ voluptatis, ac præserlitn gulæ et crapulæ impiorum, ul qui biberunt vina dulcissima cl sapidissima, iisque ventrem ingurgitarunt, jam bibant absinthium, coque crucientur et encenlur.

10. Cecidit de corlo stella maona.] Docent medici corpus vitbmque hominis ab acris cœlique influxu pendere, adcoque pestem alias cx contagione, alias ex cœli et astrorum influxu, alias ex aeris infectione oriri ꝑ qinnimo, inopinatos ignotosque morbos el mortes vocant siderationes.

11. Et NOMEX STELUB DICITOR Ab SIXTHIVM.] Ita el Syrus ; sed Arabie, vertit: *Et nomen slellcc dicitur absenymum ; ct tertia pars aquarum facta est amara sicut absinthium.* Videtur ergo Absenymum scriptoris incuria irrepsisse pro /fôsinihium. Nam ct Syrus, æque ac Graecus cl Latinus habet : *Et nomen stella: dicitur illud Absinthium*, per antonomasiam, quasi excellens cl peramarum. Græce in abstracto, q. d. Ipsa absinthii amarities, ipsa amaritudo. Nola csl amaritudo eximia herbæ quæ vocatur absinthium, dc qua Plinius lib. 27. cap. 7. ct Dioscor. lib. 3. cap. 25. El Ovidius lib. 3. fle Ponto :

Tristia deformes pariant absinthia campi,
Terraque de fructu quàm sii amara docet.

Quocirca dicitur ab eÿisBa', id est, tangere per antiphrasin, eo quod nullum animal hanc herbam ob summam amaritiem attingat. Veteres Græconomici eandem allini vocabulo Apinlliion, id est impotabilem » vocaverunt, quod banc nemo ob insignem amarorem possit ebibere. Huc alluditur in hisce aquis, quip ob absinthium faclæ sunt apinlbion, id esi, impotabiles»

Rursum, sicut absinthium oculos corporis exacuit, ita hoc aquarum absinthium oculos cordis hominibus in line mundi ad poenitentiam aperiet, inquit Arelas. Ha locus, in quo S. Bernardus primum sui Ordinis ædificavil monasterium, vocabatur, Vallis absinthii, tum ob absinthii in ea germinantis copiam, tum ob amaritudinem eorum qui in ea cadebant occisi a latronibus : erat enim vallis latronum. Sed S. Bernardus Vallem absinthii in Claravalllem cl nomine el reipsa commutavit.

Et multi hominum mortui sunt.] Hinc patet amaritiem hanc fuisse excessivam, ac proinde venenosam el lethiferam ; alioqui amarities moderata sana est, corpusque à putredine conservai, uti putet in absinthite, id est, in cerevisia vel vino absmlhiaco. Italorum vox est ;

Il vino amaro te Cacaro. Denique axioma incili-eorum est : *Omnia dulcias lomachosunl inimica*; amara ergo amica. Erit ergo amarities b.t.c YXtrema, ideoque venenata, qualis est in colocyinthidis, de quibus merito dicebat ille Elisci discipulus : *Mors in ulla.* Sic ul herba quæ dicitur absinthium, tanlæ est amaritudinis, til, si disiilleiur, vel in magna quaptitale sumahir, instar veneni sil. Itaque ahuæ hæ extrema amaritie à stella alieciæ el infeelæ in fine mundi, mortiferi» erunt, ita ulex eis bibentes (aquæ enim polus vitari non potest) permulti emoriamur. Nam ul docet Galen, lib. 1. Epidem. comment. 1. prooemio ; *Potest interdum efficere morbum universalem haustus aqua: infecta, quod quidem memoria proditum est in castris accidisse.* Aqua enim venenata si ebibatur, quia liquida est el penetrans, statini ad hepar el cor, quæsunl partes vitales, pervadit, casque inficit et enecat, suo nimio vel calore vel frigore, aut alia intemperie. Quocirca Arisi, lib. 7. Polit, cap. 11. ut urbs aliqua commodo el sano loco constituatur, primum, inquit, situs spectandus est. *Ad Orientem enim solem conveisa urbes, ct ad cos ventos qui inde perflant, salubriores sunt ; secundo loco, quæ sunt secundiim Boream sitie : hæ namque sunt ad hiberna poliorcs.* Et inferius : *Secundum est in aquarum salubrium usu ; quibus enim plurimum cl frequentissime utimur ad corpus, ca plurimum important ad sanitatem : aquarum autem et ventorum potentia talem habet naturam. Quocirca in civitatibus quarecle sapiunt, distinguendus est aquarum usus, si non omnes sint pares, nec abundantia sil carum aquarum, ut aliæ seorsim aquæ ad cibum el potum, alile ad aliam indulgentiam deputentur.* Ea nimirum vis est aquæ, æque ac aeris jugiter corpus ambientis, imo in intima vel potu, vel respiratione attracti, caque penetrantisel pervadentis : ut docci Cicero lib. de Fato, ubi inter alia ail : *Athenis est cælum, cx quo acutiores etiam palantur Allici ; a assum Thebis, itaque pingues Thebani cl valentes.*

Primo, Alcdzar per hanc plagam obscuratio-nis siderum, accipit ignoranliam ul excæcalio* nem qua Deus percussit Judæos; quia mundi lucem, scilicet Christum, aspicere el recipere noluerunt. Exæcati ergo non videront solem, id est, non agnoverunt Deum Irinum el unum; nec lunam, id est, humanitatem Christi; nec stellas, id est, Apostolos; eorumque Evangelicam doctrinam et sanctimoniam. Porro lerlia pars siderum dicitur obscurata, quia non plane cæci fuerunt. Mansit enim in eis cognitio unitis Dei, Mosis et Prophetarum, (juin el viderunl miracula Christi cl Apostolorum ; sed hac lux et cognitio cis in gravius peccatum, cl majorem excæcalionem ac damnationem cessit. Ex iis eniin agnoscere poterant el debebam Christum, viamque salutis. Hoc csl quod de eis ail Christus Joannis 9. Al. *Ni cæci essetis, non haberetis peccatum.* Rursum, cognitio dc Deo tripliciter acquiritur : primo, pur opera ejus admirabilia quai fiunt per ejus potentiam, qual attribuitur Patri ; secundo, per doctrinam, quæ attribuitur Filio; tertio, per internam illu* minationem, quæ attribuitur Spiritui sancto : duo priora habuerunt Judæi, sed tertium cis defuit, ideoque dicitur cis obscurata tertia pars solis cl siderum.

Secundot Aureolus ct Lyranus per Angelum

nunc accipiunt Eutychetem et Nestorium hærcsiarchas. Illo eniin in Cbristo posuit unam tantum uatnnim, conflata ex deitate et humonitato : hic in eo posuit duas personas, unde negavit Christum hominum esse Deum, ac B. Virginem esse Deiparam. Ah his per hæresim percussa est tertia pars solis, id est, excellentia et dignitas Christi: iilius enim tel persona:; tel naliiræ furiunt injurii; et lume, id est Ecclesia!; et stellarum, id est Episcoporum, quos sua hæresi infecerunt. inter quos fuit Dioscorus Patriarcha Alexandrinus.

Tertio, Viegas per quartum hunc Angelum accipit quartum condonatorum ordinem, qui contra quartæ Ecclesiæ hostes, puta hypocritas, tuna verbi Dei insonuerunt, llypocritæ enim transfigurantes se in Angelos lucis, occulte nova falsaque dogmata sparserunt, quasi essent Dei oracula. Ex quo tertia pars solis, lume et stellarum, id est, fidelium nobilium et ignobilium, obscurata < st>

Quarto, planissimo Ribera hæc ad litteram, ut sonant, accipit; vere enim in fine mundi obscurabitur sol, et luna et stellæ, uti audivimus c. 6. 12. Ita ut diei non luceat eorum tertia pars, id est, dies, æque ac nox, tertia parte fiat obscurior solito; non autem quod teilia temporis, puta dici et noctis, parte sol, luna et stellæ plane obscurabuntur, et duabus tantum reliquis temporis partibus lucebunt, ut aliqui imaginantur»

Alludit ad nonam plagam Ægypti, quæ fuit densissimarum tenebrarum, de qua dicitur Exodi 10. 22. *Facta sunt tenebra horribiles in universa terra Aegypti iribus diebus. Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco in quo erat.* El Sapient. 17. 2. *Fincutis tenebrarum et longa noctis compediti. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen prcvcrc, nec siderum limpida flamma illuminare poterant illam noctem horrendam.* Vide ibi dicta»

13. Et vidi (aquilam quæ sequitur) et audivi.] Syrus quædam addit : *Et vidi, inquit, et audivi aquilam unam volantem, in medio cauda sanguinem habentem, dicentem voce magna : Fie, vae, vae, illis qui habitant super terram!*

Primo, Alcazar censet hanc aquilam esse doctrinam Evangelios sapientis (hujus enim symbolum est aquila); volat per medium cœli, iciest, Ecclesia.*; inclamat Judæis ter vae, ut significet tres sequentes plagas trium Angelorum, scilicet concupiscentias, iras et obdurationem, infligendas Judæis, majores et formidabiliores fore quatuor jam recensitis, scilicet fame, bello, peste et ignorantia.

Secundo, Lyræ Aureolus vel Viegas putant hanc aquilam fuisse ipsummet S. Joannem. Commodè enim et congruè potuit Deus imaginariam aquilam per usum S. Joanni ostendere, clamantem voce magna : Vae, vae, vae, ut per illam significaret ipsummet Joannem tres adhuc plagas prodigiosas conspecturum, casque orbi denuntiaturum et hoc libro descripturum.

Tertio, Abbas Joachim per aquilam hanc accipit S. Gregoriani Magnum Pontificem, qui floruit anno Domini 590, et nulla composuit moralia ad correctionem populi Dei, in quibus sæpe exclamat instar, vae, id est tempora amara, et horrendas grassationes Longobardorum, ideoque finem mundi appropinquare»

Quarto et genuine, Beda, Arelas et Ticonius per aquilam, vel, ut multi Græci codices habent, Angulum, accipiunt prædicalures. qui in fine mundi, illi imminentes plagas, exercitumque vindicis Dei manum. stricimque gladium denuntiabunt. Quocirca aptissime Hibera per aquilam hanc intelligit aliquem sanctum et cœlestem Prophetam, quem Deus in fine mundi excitabit, ut hominibus toto orbe distentibus prænuntiet sequentes tres plagas. atque Anichristi adventum imminere. Cuius volabit per medium cœlum, id est. celerrime per mediam terram discurret, ut prædicet graviora instare impiis supplicia, ne vitam moresque mutant. Clamat Ier vae, ut indicet quod tres plagæ gravissimæ trium Angelorum proxime sequentur, et incumbent impiis. Denique, si quis per aquilam accipiat Angelum, qui assumpta aquilæ forma volabit per orbem, hæcque ubique proclamabit, non repugnabo.

Tropol. talis aquila fuit S. Paulus, ait S. Gregor. in illud S. Job c. 39. 27. *Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponet nidum suum?* De his etiam ait Isaias c. 50. 31. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquila.* Vide ibi dicta, quibus adde :

Primo, aquilæ cornicum garritus obstreperos contemunt. Cornices enim aquilas irritant, sed aquilæ eas despicientes sursum evolant, ait Adrian. lib. 5. c. 22. Ita doctores virtute illustres æmulos et invidios contemunt, quoque magis ab eis lacesuntur, eo altius se librant, et infra se volantes obsireperas corniculas rident, dicentes : *Sola virtute sequantur.*

Secundo, aquilæ fel Attico meile temperatum, illitum oculis hebescentibus, visum facit acutissimum, ait Ælian. lib. i. de Animal, c. 52. Ita sapientis corruptio suavitatem condita docet voluptuarios sapere, eosque ad frugem roccat. *Flando vis latet imperio,* ait Ausonius ad Theodosium.

Tertio, aquila quædam in Septentrione ova in pulle vulpina soli exponit, calefacit et fovet, ait Albertus Magnus; ita sapiens robori addit callidiam aliam.

Quarto, aquila senescens se cum pennis renouat; ita sapientes dicunt docentque illud Psallis : *Renovabitur vel aquila: juvenus mea.*

Quinio. Auctor Geoponicon lib. 1. scribit ad avertendum gradini* periculum mullum valere chalazilem lapidem, vel aquilam dexteram in medio agni defixam; ita sapientes Dei præcones suis concionibus vel orationibus avertunt procillas iræ Dei.

Sexto, in Impuratorum exequiis fiebat ingens pyra, in cujus cacumine considerabat aquila, quæ, inferne Omnibus conflagentibus, in cœlum evolabat, vel animaui Imperatoris in cœlum deferre videretur, ait Ilurudian. in Severo, et Xiphii, in Augusto. Sic mundus instar pyræ deflagrabit: soli sapientes quasi aquilæ in apice dei idunt flammam. et se librant in cœlum. Ita Maximilianos II. Imp. pro insigni habuit aquilam in nubibus volantem.

Septimo, licet aquilæ feris captis vescantur, una tamen orne Jovis dicitur, sola herba vescitur, ait Ælian. lib. 9. c. 10. Ha doctores religiosi Duo consecrati abstinentiæ vacant, ut purius cœlestia contemplantur. *Puriorum enim*

mentium propria est abstinentia, nil Isidoras Peius, cpist. 52.

Octavo, Pythagoras dictitabat \$0 aquilam albam advolantem \$|nu excepisse, ex quo se divinum hominem fartum , el mulla supra mortalium captum scivisse asserebat, ailAJlan. lib. 4. c. 17. Tales sunt eruntque in line mundi, qui aquilarum , id est cœlestium doctorum voces excipient.

Nono, aquila ex insperato subinde advolans, destinatos gladio et neri eripuit , uti Tilgammum, qui postea Ilex Baby Ionis creatus est : sic el Achemines Persa, à (jno nobilis Achenenidarum stirns descendit, aquilæ fuit alumnus, ail .Elian, lib. 12. de Animal, c. 21. Sic el Valeriam Lupercam immolandam Junoni ad avertendam pestem , aquila eripuit, cultrumque victimarium bneuiaë juxta templum pascenti infixit, inquit Arislid. lib. 9. Hal. Ita coelestes viri et præroncs peccatores convertendo, cos à morte el gehenna liberant, sunlque eis quasi *Deus ex machina*, ut vulgo dicitur.

Nota hic Dei clementiam, qua licet ab hominibus graviter offensus , iisque iratus et indig-

nans, mittit tamen Propncias, <|tii cos afl peccatorum agnitionem et pœnitentiam adducant, ne cogatur eos punire.

V.H HABITANTIBUS IN TEIUIA I J Vu, homlnibui terræ incolis ! Mystice, væ terrenis et mundanis, qui corde el affectu habitant in lena, imo eidem prorsus allixi sunt! *Sanctus enim non est habitator terret, sed advena atque pere** (prinus , dicitque : *ddvena sum et peregrinus sicut omnes patres mei. Quamobrcm et dbraham llc-brevas, idest,ui^Tnç, It peregrinus transitorquemoratur*, ait S. Jlieron. in Ezechiel. 7. Et S. Ambrosius lib. 2. de Abraham cap. 7. cilans hunc locum: *I'tu habitantibus in terra!* explicansque subdit : *Son utique omnes homines comprehendit, qui tunc vitee hujus cursum conficient (sunt enim et in terris positi, quorum conversatio in culis (st),sed cos quos terrena? conversationis affectus, ac satculi hujus vicerit gratic. Ergo non habitatores, sedaccolæ sumus terra hujus, decola enim temporalis diversorii spem gerii : habitator aulem spem omnem , atque usum sum illic substantial locare videtur, ubi habitandum putaverit, jlaque qui est terra! accola, habitator cadi csl ; qui autem habitator terra!, possessor est mortis.*

CAPUT NONUM,

SYNOPSIS CAPITIS.

Canit tuba quintus Angelus, et stella cadens è coelo aperit puteum abyssi : vxnr PRODEUNT LOCUSTÆ MONSTROSÆ SIMILES EQUIS, CORONATA:, HABENTES CAPILLOS MULIERUM ET DENTES LEONUM, ET CAUDAS SCORPIONUM , QU-E CUM REGE SUO ABADDON CRUCIANT HOMINES PER QUINQUE MENSES. SECUNDO, V. 13. CANIT SEXTUS ANGELUS, ET SOLVUNTUR quatuor Angeli ligati in Euphrate, qui colligunt maximum et terribilem EXERCITUM , A QUO C.ESA EST TERTIA PARS HOMINUM ; ET TAMEN HISCE PLAGIS C.ETEIII IMPII A SUIS SCELERIBUS NON SUNT AVULSI ET AVERSI, UT DICITUR V. 30.

'Ill'nlus Angelus tuba cecinit ; et vidi stellam de cirio cecidisse in terram, tel data est ci clavis putei abyssi. 2. El aperuit puteum abyssi : et ascendit !@Mÿranns putei, sicut fumus fornacis magnæ ; cl obscuratus est sol el aer de fumo putei ; 3. el de fumo pulci exierunt locusta in terram , et data csl illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ; 4. cl præceptuin JLjyvesl illis ne læderent fenum terræ , neque omne viride , neque omnem ar-^á^^borem , nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. 5. Et datum est illis ne occiderent eos , sed ut cruciarent mensibus quinque ; el cruciatus eorum , ut cruciatus scorpii cum perculit hominem. 6. Et in diebus illis quærcnl homines mortem, et non invenient cam : et desiderabunt mori, et fugiet mors ab cis. 7. Et Similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium ; et super capita carum tanquam coronæ similes auro : et facies earum tanquam facies hominum. 8. El habebant capillos , sicut capillos mulierum; et dentes earum, sicut dentes Iconum erant. 9. Et habebant loricas sicut loricas ferreas , et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum. 10. Et habebant caudas similes scorpionum, et aculei erant in caudis earum : et potestas carum nocere hominibus mensibus quinque ; el habebant super sc 11. Regem Angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon , Græce autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans. 12. Væ unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo væ post hæc. 13. Et *extus Angelus tuba cecinit : el audiui vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod csl ante oculos Dei, 14. Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam : Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in ilumine magno Euphrate. 16. Et soluti sunt quatuor angeli. qui

parali erant in horam t cl diem , cl mensem, ct annum , ut occiderent tertiam partem hominum. 16. Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum. 17. Et ita vidi edúos in visione ; et qui sedebant super cos, habebant loricas igneas, ethiacin- (hiñas, et sulphureas, cl capita equorum erant tanquam capita leonum; et de ore eorum procedit ignis et fumus, ct sulphur. 18. Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum , dc igne el de fumo, cl sulphure , quæ procedebant de ore ipsorum. 19. Potestas cnim equorum in ore eorum est, ct in caudis eorum ; nam cauda* eorum similes serpentibus , habentes capita ; cl in his nocent. 20. Et cæteri Immines, qui non sunt occisi in his plagis, neque poenitentiam egerunt de operibus manuum suarum , ut non adorarent dæmonia, et simulacra aurea, ct argentea, et ærea, et lapidea , ct lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare. 21. El non egerunt poenitentiam ab homicidiis suis, neque à veneficiis suis, neque à fornicatione sua , neque à furtis suis

1. Vidi stellam de coelo cecidisse.] Quæres, quænam hæc stella, quis fumus, quæ el quales locuste? Primo, Alcazar censet hoc capite 9. enarrari quintam cl sextam plagam Judæis incredulis immissam. Hæ duæ plaga*, inquit , sunt *locusta? horribiles et equi furiosi*, sive Slrenes ct Furia*. Traditi enim sunl Judæi Sirenibus , id est, suis effrenatis concupiscentiis, juxta illud quod cis minatus est David Psal. 80. 13. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum*. Hinc consequenter traditi sunt furiis conscientia*, ul illæ ex scelerum memoria, et pænæ ac plagarum atrocitate, eis cor arroderent, cosque quasi In amentiam adigerent, de quibus ait Cicero pro Iloscio Amerino : *Ilæ sunt impiis assidue domesticaque furia, qæ dies noctesque parentum pamas i consceleratissimis filiis repetant*. Secundo, per stella* lapsum significatur, non id quod Astrologi aliqui volunt, scilicet Deum subinde permittere, ul astrorum impressio el depravata* Indolis vis , stultis ct improbis dominantur, cosque qui cordis cupiditatibus subjiciant, quomodo ait Doratili/» jib. i. jodo w.

In mo tola mens Vonns deseruit Cyprum;

Elin Anacreontem (ut Ipse fingit) sese immittit Cupido. Sed polios stella hæc significat legem Mosis, quæ quasi desuper ruens Judæos oppressit , et per occasionimi concupiscentiam in eis accendit. Rom. 7. 7. Locuslæ enim sunt cordis desideria et concupiscentia* effrenate, quæ stella hac aperiente abyssum inde prodierimi. Tertio , putetis abyssi non est infernus , sed puteus profundissimus, ul sine fundo esse videatur. Hic puteus symbolum csl justi judicii Dei (juxta Illud psalm. 35. 7. *Judicia tua abyssus multa*) quo Deus tradidit Judæos suis concupiscentiis, juxta illud Proverb. 22. v. l'i. *Fovea profunda est meretrix : cui iratus est Dominus , incidet in eam*. Sicut enim hic judicium Dei, ita ibi meretrix lingitur esse puteus altus, in quem justo Dei judicio præceps ruit peccator. Porro concupiscentiam hic accipe, non tantum lihidinis, sed etiam opum, bonorum, gulæ, omniuinquo vitiorum ; enim , sive est vorago, sive aquarum copia carens fundo : hanc enim significat Hcbr. *tehom*. I ude Oon. 1. v. 2. dicitur : *Tenebra erant super faciem abyssi*. Et S. August, lib. 22. contra Faustum : *Abyssus* Inquit, est ina stimabili* aquarum profunditas*. Scapula quoque in léxico: *Abyssus** inquit, *est aquarum vorago*; idem de llebr. *tehom* dicit Pagninus. Alleg. tamen abyssus

significat infernum, lum quia infernus est quasi mare, cui damnati immerguntur, eslque profundissimus instar pulci, sire carceris profundissimi et tenebricosissimi ; turn quia ipse esi profundum Dei judicium , id est supplicium , quod Deus juste de damnatis sumit. Quarto, fumus putei significat concupiscentias esse tenebras obscurissimas, nec animo licere per eas sole, id est cœlesü luce, imo nec rationis lumine fruî. Ex hoc inferni fumo, id est errore jam dicto, atque ex inordinate affectionis ac deceptionis tenebris prodeunt locuste, id est inconstantes el carnales cupidines : locusta cnim csl animal ventosum el vorax; unde apte significat appetentiarum esuriem, cl cupiditatum ac sollicitudinum varietatem cl infinitatem, æque ac gulosorum ventrem insaturabilem. Rursum, locusta est animal inquietum . vagum, soiüîdum, noxium, impudens, mordax : talis est el concupiscentia. *Et data est diis potestas, sicut habent potestatem scorpiones : sunlcnim quædam locuste quæhabent caudam instar scorpionis*. Apte significat locustas . id t >l cupiditates abeuntes, infigere aculeum nient! æque ac corpori. sicut scorpius in cauda habel dentes, teste Plinio Itbr. 11. 37. juxta illud Prov. 23. 31. *Se intuearis vinum quando flavescit* cum splenduerit in vitro color ejus* infreddar blande , sed in novissimo mordebit ut coluber, et sicut regulus venena diffundet*. Quocirca dixit Seneca : *Qui desiderium claudit * mehercule cum Jove dc felicitate contendit*. Sexto, præcipitur locustis hisce ne noceant herbis, sed hominibus : quo significatur spirituales has esse locustas, (t mysticas , non physicas cl naturales, scilicet concupiscentias jam didas. Septimo, cum dicitur : *Ut cruciarent mensibus qainaur*, alluditur ad Genes. 7. 2/i. el cap. S. 1. ubi dicitur diluvium occupasse et tenuisse terram Centum quinquaginta diebus (lot enim dies continent menses quinque). Sicut ergo tunc aquarum in orbe, et postea sub Mose locustarum fuit diluvium operiens totam .Egyptum, Exodi 10. 15. ita significatur hic concupiscentiarum diluvium immissum in Judæos. duraturum per 150 dies, id i'st diutissime, donec Deus misertus eorum , Noe mv siici , id est Christi salvatoris nostri, meminerit, et suum spiritum zephyruinque terræ immillai, qui locustas has auferat , el Judæos ad Christum mvertat, quod erit in line mundi. Octavo, quærenl homines mortem, et non invenient; (nia inordinala desideria toi metus, angores «q cruciatus menti afferunt, ul homines iis ob-

noxii sæpe optent mortem. Inde Plin. lib. 7. c. 50. *Tot, ait † metus, tot curie, (olics invocata nwrs, ut nullum frequentius sit votum.* Ilæc ergo clarum est a concupiscentiæ fomite exoriri, sine quo nullus est metus, nulla cura, nulla sollicitudo, linde sapienter S. Bernard. *Tolte proprium voluntatem, et infernus non erit.* Nono, sunl *similes equis paratis in pritlium*; quia maxima est vis, Qrdor ‹t impetus concupiscentiæ ad proterendum omnia quæ sibi ob-sistunt: ita videmus libidinosos et iracundos in ignes el enses ruere, dum æslo libidinis vel iræ aguntur. Decimo, habent in capite coronas ex auro; quia Illumines, suis concupiscentiis dediti, falso ptitanl eas quasi reginas esse, quibus subjici el per omnia obsequi debeant: illis cnim cordis sui regnum el imperium deferunt. Unde ail Paulus Hom. 5. 21. el c. G. 12. *Aon regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obedialis concupiscentiis ejus.* Undecimo, habent facies hominum et capillos mulierum; quia blandas el molles prima facie se exhibent, el ita incautos homines pelliciunt. Hoc est quod ait S. Jacobus c. 1. Ift. *Unusquisque lentatur à concupiscentia sua abstractus ct illectus.* Duodecimo, habent dentes leonum; quia animam mordent, lancinant, et funestum habent exitum. Unde de iis Eccl. 21. 3. dicitur: *Dentes leonis dentes ejus, interficientes animas.* Decimo tertio, stridorem edunt alis suis instar curruuin; quia suis clamoribus dicentes: *A/fer, affer,* Prov. 30. 15. Ita aures mentis obtundunt et oplcnt, ut ejus attentionem absorbeant, niliilque Joci supersit ad aures consiliis salutaribus accommodandas. Decimo quart», habent super se regem Abaddon, puta diabolum, qui per concupiscentias, quasi milites suos, bellum hominibus infert. Unde de eo ail Paulus 2. Timolh. 2. 26. *A quo captivi (enentur ad ipsius voluntatem.* Hic vocatur Exterminator; quia ipse concupiscentias acuit et inflamat, ul pereas exterminet omne semen virtutis. Nam, ul ail Apostolus: *Desideria mergunt homines in interitum et perditionem,* 1. Timolh. G. 9. I bi pro *perditionem*, græce est aatüter?; unde vocabatur hic **ono/**>id est, perdens vel exterminans: nimirum hæc sunt *sepulcra concupiscentia*, de quibus Num. 11. 3ft. Notum est illud: *Piases occidit crapula quam gladius.* Aut per angelum abyssi accipe amorem proprium; hic cnim rex est concupiscentiarum, casque dirigit, immittit et inflamat, cui recte accommodes illud Habacuc 3.5. *Ante faciem ejus ibit mors, ct egredietur diabolus ante pedes ejus.* Vere cnim amor proprius ipsi animæ esi quasi dæmon noceniissimus. Hucusque Alcazar apposite ad tropologiam, sed non ad litteram, ul ipse contendit»

Secunda expositio est Aureoli, Lyrani ct S. Antonini l. p. Chron. lit. G. c. 1. qui censent hic predici persecutionem Wandalicam, quæ gravissima foil quinque mensibus, id est, sub quinque Wandalorum regibus, scilicet Gunderiro, Genserico, Ilunerico, Thrasamundo cl Gilimer. Nam Sillico Wandalus, mililiæ dux strenuus sub Theodosio seniore, ab eo moriente relictus est tutor filiorum ejus, cl lotius Imperii: quocirca ipse duas filias suas Honorio successive in uxores dedil. Tandem volens imperium ab Honorio ad se suumque filium Enchorium transferre, occulte contra Honorium

concitavit Wandalos; sed proditiōe cJib detecta, perduellis ipse cum filio ab Honorio capite mulctalus est. Posi Stillconis mortem Wandalī sibi regem crearunt Corsiconem, qui omnia quæ inter Alpes cl Pyrenees stilli vastavit. Wandalī à Gothis facti sum Arianī. Corsico obsidens Arelalum à Prefecto urbis capitur el occiditur. Huic succedit l redcbaldns II. Wandalorum rex, quo mortuo succedit III rex Gundericus, primus in Hispania Wandalorīuu rex: huic pariter succedit frater Gensericus, quartus eorum rex, qui Africam vastavit, el Hipponem, in eaque S. August, urbis Episcopum obsedit; deinde trajiciens in Italiam, Hornam cepit ct diripuit, mox el Capuam et Nolam, in qua Episcopus erat S. Paulinos, qui se pro filio vidme captivum Wandalis dedit. Predicato* fuit Gensericus omnium regum felicissimus el gloriosissimus, quòd duarum totius orbis potentissimarum et principili)) urbium, Ilomæ et Carthaginis, fuerit expugnator. Gensérico sùcccdil filius Huncricus quintus Wandalorum rex, qui troceólos Episcopos, Diaconos, Presbyteros, laicos vero ft0ft0 in exilium misit, mullosque martyrio affecit: Tracheuscs cives, quòd Arianum Episcopum pali nollent, male mulctavil, cisque linguas ct dexteras manus amputavit; qui tamen per miraculum, Deo dante, ita loculi sunl ac si linguas habuissent: quorum unus dum peccai ct prolabitur in libidinem, donum hoc perdidit, leste S. Gregor, lib. 3. Dialog, c. 32. Huncricus., postquam octo annis regnasse*!, vermibus consumptus interiit, Ilunerico succedit Guntabundus; huic deinde Thrasamundiis frater, qui regnavit annis 26. Thrasamundo successit filius Ililpericus, quem genuit ex filia Valentiniani Imper, qui proinde ù matre orthodoxam fidem cum lacte suxit. Quocirca Gilimer Hilperici frater consobrinus, regni avidus, Hilpericum proditiōis accusavit, quod cum Justiniano occulte colluderet. Hilpericus ergo à Wandalis regno privatus custodis traditus csl, eique suffectus Gilimer, qui quinque annos regnat it. Justinianus Imper, volens resliluerc Ililperico regnum, bellum movit Gilimero, mittens contra eum Belisarium, 5 quo Gilimer superatus et captus, argentea catena vinctus, Constantinopolim in triumphum ductus est ad Justinianum Imp. anno Domini 53G. Ubi visa Justiniani magnificentia, merito Gilimer exclamavit: *Manilas vanitatum, et omnia vanitas. Ego heri fui rex, nunc captivus ct catenatus quasi mancipium.* Tunc ergo desiit regnum Wandalorum, anno scilicet95. ab invasa cl occupata ab iis Africa, uli futurum praedixerat S. Cyprianus, lesle Evagrio lib. ft. 1G.

Censent ergo Lyrān. Aureolus et S. Antonin, stellam cadentem esse Valentem Imp. Arlanum, vel Gensericum, qui primus ex regibus Wandalorum fuit Arianus, primusque A Bonifacio Comite vocatus in Africam, eam invasit, tcnuiupie ipse et posteri ejus per 95 annos usane ad GHimenim, ut dixi. Locustæ ergo sunt Wandalī; quinque menses cens<*nl esse quinque reges ArianOs jam dictos, vel regum temporā: hi enim, nipote Ariani graviter Ecclesiam afflixerunt, uli inier alios enarraī oculatus testis, cl cum aliis orthodoxis ab iis gravia passus. Victor Uticensis libris tribus, quos de Persecui. Wandal. dignos sane lectu conscripsit. Verum, uli jam sæpius oslendi, hæc omnia à

sigillo Sextu ri deinceps usque ad lineili Apocal. spec tant ultima mundi tempoi «

Tenia ergo expositio est nostri Blasii Viegas t qui Secutus S. August. Bedani, Primas. Gagnellini et alios plurimos, per quintum hunc angelum accipit quinium concinnatorum Ordinem. Stella caderis» inquit, eM Lucifer (Alcazar, Judain proditorem ; Card. Bellarminus, Lutherum; alii, Calvinum elsimiles hærellicos ex clericis laicos, ex monachis maritos, ex castis incestos, ideoquerxsummoin imum abyssi, id r*I hæresis, indeque gehennae prolapsos accipiunt. Unde nonnulli conjectarunt Lutheri hæresin duraturam quinque mensibus, sive 150 diebus, id csl, 150 annis : dicunt cnim diem pro anno accipi.) Lucifer ergo olim instar stellte cadentis lapsus est (le cœlo, et nunc rursus ejus lapsus per visionem imaginariam repræsenlatusfuiiJoonni. Unde dc eo ait Christus : *I'icb bam Satanam sicut fulgur de caio radentem*, Lucæ 10. 18. Locusta.* sunt hæresiarchæ et hærellici , qui in line mundi plurimi erunt (pinsi locustæ, uli premontili Christus Mattii. 24. 24. Hos ex inferno educet Lucifer cum fumo, id est, densis errorum et hæresum nebulis, qui solem, id est, Christi, divinitatem el dignitatem ; ac lunam, id csl. Ecclesiam ; et stellas , id est fideles, obscurabunt. Horum potestas erit ul scorpionum, id est, maxime dolosa et perniciosa. Eis praeceptum est ne lædant fenum, id est, fideles (pii habent fidem el charitatcm » sed teneram el delicatam ; nec viride, id est, fideles in fide cl chaniate v ; rentes el fortes : nec arbores, idcsl, sanctos excelsos cl Prælalos ; sed tantum eos qui non habent signum Dei, id csl , qui non habent fidem ct charitatcm: hi cnim facile in hæresin labuntur. Hi ergo persequentur Ecclesiam usque ad mortem et martyria : unde habent arma, equos, loricas, etc.

Quæres cur hærellici vocentur locustæ : Resp. auctores citati, et pulchre ac fuse Cardin. Bellarm. in oratione* (piani ultimo tomo prepostili, atque Virgas hic. Primo, quia, sicut locustæ maxime nocent virentibus, sic hærellici fidei cl virtutibus. Secundo, quia contra Ecclesiam conspirant, sicut locusta egreditur universa per turmas suas , Prov. 30. 27. Tertio, ob locustarum saltus quos imitantur hærellici sua inconstantia, qua ab uno errore et hærcsi saliunt in alium. Quarto, quia hærellici sanioso ore cuncta polluant; stintane ul locustæ in ventrem, id est gulam ct libidinem, propensi. Quocirca sicut ambitio ct libido sunl gradus ad hæresin; ita humilitas, castitas, lilæque innocentia ellicacissimum csl medium, ut quis fidem sanam conservet, nec labatur in hæresin.

Nola primo. Ha* locustæ habent coronas in capite; quia hærellici reges el principes seducunt (uli Arius Constantinum et Constantium, Euthychiatii Justinianum, Monothelilæ Heraclium., Lutherus Ducem Saxoniae) (pii «os eorumqiic hæreses armis luentur et propagant. Corona» hæ similes sunt auro. Primo, quia hæretici, el principes eorum assecla* præse ferunt fidei zelum el charilali* ardorem. Secundo, quia eorum victoria contra Ecclesiam futilis est, umbratica el evanida; hinc videtur aurum, sed non est; quia sua persecutiÓne non vincunt, sed vincuntur lam hærellici, quàm tyranni per patientiam cl constantiam Orthodoxorum t<uli

pulchre ostendit Viegas sect. 7. n. 3. Insuper Card. Bollami, per coronas quasi ex auro, accipit hærellicorum fastum, utLulheri, qui in epist. ad Georgiim, ducem Saxoniae, dicit se superare S. August, et Ambros. Item in libro conira Bullam Leonis X. ausus est Pontificem Maximum, cum universa quæ illi adhærcl Ecclesia , excommunicare. Hinc vocant se Prophetas, Evangelistas, Elias tertios, reformatores Ecclesiae, instauratores fidei cl religionis.

Secundo, habent faciem humanam, id est simulant humanitatem el benevolentiam , sed mordent; quia habent dentes leoninos. TropoL talis est detractor, de quo psal. 139. *Acuerunt linguas suas sicut serpentis*. Serpentis enim lingua, ut ait Plin. I. 5. 37. tenuissima est, trisulca, vibrans, atri coloris, el si cam extrahas, perlonga. Similis csl lingua detractoris, ac imprimis trisulca, quia nocet sibi, audientibus ct ii» quibus detrahit ; itaque unico ictu lres ferit et lædit. Ita ministri hæreticorum jugiter detrahunt monachis, Clericis , Pontifici ; quin et Sanctis ac B. Virgini.

Tertio, habent capillos sicut mulierum. Primo, quia effeminati sunt et libidinosi. Secundo, quia infirmi sunl et debiles instar mulieris, ut Ecclesiam quæ virago rsl. Vincere non possint Tertio, quia hæresis nisi comam el fucum sibi inducat, displicet omnibus. Quarto, quia omnes pene hærellici. Ieste S. Hieronymo ad Clciphontem, auxilio feminarum suas hæreses propagarunt.

Quarto, pectus lorica ferrea armatum significat eorum obslinalionem, quæ tanta est, ut licci clare contineantur, malint tamen mori quàm ab errore recedere. Similitudo equorum signum est audaciæ cl temeritatis. Quinto, habent caudas aculeatas instar scorpionum; quia licet os blandum habeant offeranique carnis illecebras, tamen infine animam cl corpus nullis implicant difficultatibus in hac vila, et ælernis ignibus in futura. Sexto, volantes currus significant miram celerilatcm , qua hæresis instar pestis el flatinæ grassando, varias provincias corripit et devastat. Septimo , præsidel cis rex abyssi Abaddon, id est, exterminator; quia, ut recte ait Bellarminus, hæretici, v. g. Luihcus, ejusque |>rosapia et propago, grass.ilur iu cœlum , ierras, Purgatorium, infernum. In cœlo Deum spoliarunt Trinitate, Christum deitate el humanitate. Sanctos homines beatitudine ; eosdem cum angelis omni cultu el veneratione. In terra el Ecclesia magnam S. Scripturæ partem, omnia peno Sacramenta, omnes traditionest sacerdotium, sacrificium . vola, jejunia , festa , templa, altaria, reliquias, cruces, imagines, monumenta omnia pietatis, leges Ecclesiasticas, disciplinam atque ordinem unhersum; populorum erga principes obedii niiam, principimi erga subditos poteslalem, denique omnem modestiam , pudorem, reverentiam, omnem virtutem et spiritum, omnem domus Dei decorem el pulchritudinem exterminarunt. Purgaloritun funditus evertero conantur. Quin et inferos veros el locales multi Lutheranoruin neganl, «*t imaginarios nescio quos inferos ex capite suo fingunt. Itaque nec à suo alassi rege linguam virulentam abstinent, quin ei injurientur, vique jurisdictionem eum subditis adimant. Certe Cab inus docet infernum, ejusque cruciatus non esse aliud, quàm apprehensionem qua reprobj

apprehendunt Deum sibi iratum. Scilicet hoc valde cruciat impios, qui, si non sentirent verbera et ignes Del irali, ad Drum iras suas obligarent, nec nihil iris aut minis ejus moverentur, mulio minus cruciarentur.

Verum hæc, licet apposite dicantur, mystica lamen politis videntur, quàm litteralia. Addo : huic expositioni repugnat, quod hæ locustæ crucient homines, ita ul optent mori, quod hæreticis non competit; horum enim esl homines pervertere In fide et moribus, non cruciare vel occidere; imo ab eis pciversi el seducti, cum non nisi voluptates el commoda hujus \itæ spectent, summe amant >ilam et horrent mortem. Tertio, hæ locustæ cruciabunt vos qui non habent signum Dei; hæretici vero cruciant eos qui habent hoc signum, puta fideles et Orthodoxos.

Porro insulsi el impudentes hic sunt nostri hæretici, præserlim Calvinista? Angli, qui, ut se vindicent, talionem hic reddunt Catholicis. E quibus unus (ab uno disce omnes) recentior commentons In hunc Apocal. locum, per hanc stellam è cœlo lapsam el reserantem puteum abyssi, inelligit Mahometem, et Antichristum, id esl Pontificem Romanum ; iilerqiie enim, inquit, cœpit sub idem tempus, scilicet sub annum Domini DC. Tunc enim Romani Pontifices à puritate fidei el religionis suorum Patrum desciscentes, superstitiones induxerunt, puta Missas, invocationes Sanctorum, orationes pro defunctis, cultum reliquiarum, imaginum, cæremoniarum. Tunc Bonif. III. à Phoca Imp. impetravit ut Universalis Episcopus vocaretur. Mox Bonif. IV. Pantheon, templum Gentilis idololatriæ, omnibus Sanctis consecravit, eandem exercens impietatem, scilicet colendi novum deorum exercitum, dum festum eorum sanxit per lotum orhem, ne scelus foret unius urbis Romæ. Plura alia atteri de Bonif. V. Thuodato, el aliis, sed plane falsa, quæ per calumniam ipsis impingit; quin nec à S. Gregorio lacerando maledicam linguam et calamum abstinet. Fumus ergo, inquit, est hæresis hl doctrina et in cultu superstitio, quibus sol el aer, id est lux veritatis, in Ecclesia obscurata est. Ex hoc fumo prodierunt locustæ: Orientales locusta* stint Mahometani; Occidentales sui monachi, moniales, numerosa cohors Religiosorum, Cardinales cumiôla hierarchla Pontificia. Ili omnes scarab®! scaturiverunt ex eodem fumo, vel fimo ignorant® et erroris. Ili, nipote Mendicantes fratres, non occidunt, sed cruciant homines; quia spoliant hæredes patrimonii, assidendo moribundis parentibus, cisque extorquendo parlim minis Purgatorii, partilo inde liberandi per suas preces et Missas spe, opinili praulia, fundos, agros, magnam pecuniam; quin ei filios el filias; docent enim licere filiis Religionem ingredi invititis parentibus. Major cruciatus et carnificina fuil, conscientis injiciendo laqueum, cisque imponendo necessitatem quotannis confitendi omnia peccata cum singulis circumstantiis. Habent coronas in calute; quia sunt attonsi in modum coron®. liaient capillos mulierum; quia sunt cultores B. Virginis, ejusque nomine se tegunt el velant, uti Carmelitæ ab Honorio HL vocantur familia Virginis, ideoque pallio alio utuntur. Ita hæreticus nugatur el blasphematur, vomilque calumnias, quæ singulæ jam millies à Card. Bellarm. Grelsero, Sanderò, Staplelono, aliisque plurimis confutai® sunt.

Verum, quid hæc ad septimum el ultimum Apocal. sigillum, (piod ultimas orbi plagas, cum iisquo finem rtexitum adducet? jam enim mille anni et amplius elapsi sinit ab ortu Mahomelis, et à S. Gregorio el Bonifacio HL. Rursum, quæ conventio Mahomelis cum Pontifice, ut una eadunque sint stella? quæ con cutio Saracenorum cum monachis ut ubique cædein sint locustæ? cum constet hos ab illis in fide, gente, loco, vita el moribus tolo cœlo distare, ila til Saraceni monachorum sint hostes infeii Mssitni. Tertio, aule Mahomelum el S. Gregorium, fuit Puntifex Romanus caput totius Ecclesiæ, fuit sacrificium Miss®, fuerunt monachi el Anachoretæ, fuil invocatio Sanctorum, cultus reliquia*rum, imaginum, etc. ul patet ex S. Hieronymo contra Vigilantium, ex S. Augustino, l. 22. Citii. 8. ex S. Basilio hum. de XL Martyribus, et do Constitui. Menasi. Ipse enim Rasilius fuit monachus, ac monachis regulas el constitutiones præscripsit; imo « quatuor Ecclesiæ Ductoribus » tam Græcis, quilín Latinis, lres fuere motiacbi, sqllicet è Græcis S. Rasilius, S. Nazianz. S. ChrysosL è Latinis S. August. S. Hicron. el S. Gregor. Ergo falso horum inventio tribuitur Bonifacio HL ejusque successoribus. Mirum vero Anglos ita obstrepere S. Gregorio et monachis, cum ab ipso ejusque inonaculis, S. Augustino, et sociis, ab eo in Angliam missis, ab ethnicismo ad Christi fidem sint conversi, uti Ven. Buda, aliquu omnes testantur. Nimirum effrons est hæresis, clique instar meretricis, quæ in adulterio deprehensa, quoslibet testes, etiam oculatos, lenones el meretrices esse clamitat; ita enim Luiherus, Calvinus, aliique hæretici hæresis crimen Orthodoxis impingunt, cosque vocant hæreticos. el idololatras, quia ab iis se damnari sident. Quarto, Mahometani non cruciarunt mensibus quinque, sed occiderunt et occidunt Christianos; gladio enim propagant suam sectam ex præcepto Mahomelis. Quinto Saraceni non a mensilnis quinque, sed jam à mille annis vexant Ecclesiam; monachi vero pene cum Christo nati sunt, nti patet ex S. Dionysio, lib. de Eccles. hierarchia. Sexto, monachi ballimi coronas in capite, sed non ex auro, uti halnmi hæ locustæ: esto habeant capillos B. Virginis, non lamim habent capillos mulierum, uti habuit apostata Lutherus moniali suæ astrictus, ejusque mollis et effeminala Minislrtuuu progenies. Denique monachi non habent caudas scorpionum, nec dentes leonum, nec loricas ferreas, etc.

Quarta ergo explicatio magis congrua esl Riber®, cui favet Primasius et ejus sequaces, dicens; *equi homines sunt, sessores sunt spiritus nequam*. Ait itaque Ribera: Angelus quinqe tuba canit, et mox stella, id esl angulus unus è bonis, qui præsidel infu no, ù cœlo descendit habens elavem abyssi, id est, habens potestatem aperiendi et laxandi infernum. Graves enim infernalis carceris non committuntur Lucifero aut demonibus, nipote damnatis el incarcerationali*, sed angelis bonis, nipote Dei ejusque juslili® ministris. Ex inferno prodit fumus, id est, furihuudæ eldirissimæ machinationes (Lemonum in homines. Hinc obscuratus est sol et aer, id est, excæcatæ sunt hominum mentes, ul cœlum non suspicerent, sed proni terram sp(‘Clarent el ambirent, ail Richardus. Hæc enim symbolice et figurate acciDcre cosimur; quia nulla datur

proprie clavis inferni; nullum etiam ejus ostium, vel hiatus, qui furnum exhalet super terram, ut solem obscurare possit; et liquet ex sequentibus locustas, ulpotetol bestiis similes, figurate accipi debere.

Locustæ ergo erunt exercitus quidam barbarorum, à d. rmoue in impios immissus, ut eos per quique; menses vastet et cruciet, ut olim fecerunt Gothi, Alani. AVandali el Longobardi. Illis primo datum, id est permissum est, ut non occidant, sed morte gravius diutissime excrucient (jnsi cruciatu scoi pii, qui est furtivus rl crudelis. Secundo, sunt similes equis paratis in prælium; quia erunt equites bellicosissimi. Tertio, coronas habent similes auro, id est, galeas micantes ut aurum. Sic enim corona pro galea accipitur à Virgilio, Æncid. 5.

Omnibus in morem tonsa conn, pretta corona.

Ubi Servius: *Corona*, ail, *id est galea; et sermone Homeri usas est, qui galeam id est coronam, dixit. Unde explicans subdit: Galeam ante pedes projecit inant m.* Quarto, facies tantum est hominum; quia cor et animus crii quasi leonum. Quinto, habent capillos sicut mulierum; quia molles el effeminati erunt, idque præ se ferent cultu corporis, maxime cincinnis el tortis crinibus. Sexto, dénies habent quasi leonum, ut validissime mordeant et bedani. Septimo, loricas habent sicut ferreas» id est ferreas; sed dicit *sicut*, quia hæc eral visio; el quia hos milites vocavit locustas, quibus proprie non competit lorica. Octavo, vox alarum est celer eorum impetus el strepitus, quierit ex muhitudine curruum expeditorum procurrentium ad prælium. Nono, habent caudas quasi scorpii; ul, sicut scorpii per caudam occulte nocent, ila «il hi occulte noceant, idque in Tine el habitu suo. Decimo, regem habent angelum abyssi, id esl, diabolum eos excitantem.

Verum, non reple armati milites comparantur imbellibus locustis. Secundo, cum equi hic nominantur, nulli norninantijrscssores vel «quites; ergo nulli fuerunt. Tertio, locustæ lk> varias cl monstrosas habent formas, plane diversas à forma el habitu militum. Quarto, milites gladiis et lanceis pugnant: hæ autem locustæ caudæ aculeo, quasi scorpiones pungunt «t lædunL Quinto, hæc plaga quinti angeli distinguitur à plaga sequenti sexti angeli, in «pia ducenti milliones militum per quatuor angelos in impios immittuntur: ergo hæc non fuil militum.

Dico ergo: Planissimus et aptissimus sensus est (quod diam probabile esse censet Hibera) ut hæc proprie, sicut sonant, accipias. Locusta, ergo hæ erunt dæmones, qui speciem ei formam locustarum induent, sed novam et moustrosain. nipote ex variis animalibus, puta leone, scorpione, equo el homine cotumIstam el consarcinatam. Hæc sententia probatur primo, ex refutatione aliarum; non enim apparet quid planius cl congruentius per locustas has ita monstrosas, quàm monstrusi dæmones, et monstrosa rorum corpora, in quibus ipsi apparent solent, accipi possint, praesertim quia cæteræ omnes plagæ ad litteram, uti sonant, accipiendis sunt: ergo et hæc. Secundo, quia prodeunt ex puteo abyssi, id est inferni: ergo sunt infernales; ergo dæmones. Tedio, «jnia in line mundi plagæ erunt noiaæ, insolita) el

inauditæ; tuneqae Satanas, ejusque dæmones, solvetur. ul dicilur, c. 20. 3. qui soluti omnem suam vim ci furias exereni in homines. Sicut ergo nunc invisibiliter tentant vexanique hommes; ila tunc visibiliter vexabunt et cruciabunt. Quarto, eliam num in morte hominum solei dænon morieoli visibditer apparere, ut extremam luelam cl agone in cum eo obeat, ammaimpie ejus bibi vindicet si possit, uti apparuit S. Mariino muriculi, el in dies monimnois apparere, ab iis ipsis audrmu* el cernimus; quod pluribus confirmai badhol. Sibylla, lihr. Peregrin. quæsL qu. ultima: ergo idem faciet in line et quasi agone mundi, po*t quem amplius homines lentendi el cruciandi non habebit potestatem» Quinio, rex harum locustarum esl dænon dictus Abaddon, v. H. hunc enim dæmoncm esse omnes con»eutmnt; ergo et subdili ejus, puta locustæ hæ, erunt pariter dæmones. Sexto, S. Antonio, Hilarioni, el aliis Sanctis apparuerunt dæmones simili terrifica et monstrosa forma ursorum, leonum, luporum, imo mixta variorum animalium forma el specie. Ergo multo magis ita apparebunt in fine mundi, nipote amplius se non ostensuri, nec apparituri mundo. Septimo, hominum conceptus est dæmones monstrosas esse creaturas ex variis horrificis animalibus contiate*; itaque in imaginibus. puta in typo inferni rl similibus⁹ eos depingunt pictores; scilicet capite horrifico et varie cornuto, candi hispida el aculeate, alis horrificis, ore el drntibnx leonini*, clc. Idque apposite; quia dæmoius s taha corpora mons* trusa assumere soient ex Dei nutu et jussu, ut perca monstrosa animæ ipsorum (cingularum* que ejus poirntiqrum) loi vilii* delurpaia deformatas demonstretur. Denique hac monstrosa specie apparituros dæmones m excidio Babylonis» aliarum<|ue infidelium et impiarum urbiuin, ac mullo magi' in excidio orbis. cujus illa fuere typus el præhidium. docet Isaias, c. 31. v. 14. *Occurrtnl, inquit, dttmania onocentauris^ et pilosus clómalaI alterad alterum: ubi cubavit lamia, et inccnit sibi requiem*, El cap. 13. 21. *Requiescent ibi bestia, et replebuntur domus coram draconibus; et habitabunt ibi struthiones, cl pilosi saltabunt ibi: et respondebunt ibi ulula in trdibus ejus, et sirenes in delubris voluptatis*. Qui enim vastitatis el excidii fuere auctores, par est ul quasi urbis el orbis victores. in co jam vastato el pene exciso habitent rl domintnuur. Haque cum canente quinio angelo stella, id est angelus, è cælo s«* librans d<*or*um, aperiet et laxabit infernum, fiet hiatus, et quæ*i caminus» ex quo exhalabit ingens caligo infernalis, qualis solet exhalare ex Ælna el Vesuvio (quæ proinde à mullis pntanlur rt vocaiHur fornax «t os inferni) eaqiie tente, ul aerem el solem obscuret, de quali canil Virgil. A neid. 1.

Eripiunt lubito nuhe* <olrmque dirmque

Trucrvnim et oculi*, ponto not incub.it atra.

Ex hac furnace, ejusque tetro fumo el caligine prodibunt agmina. hoc est innunu ri dæmones, copia cl forma similes locustis ingentibus. Est enim locusta animal fœdmn, noxium, superbum, alatum et volitans, mordax, pungens, inquietum, inconstans el puiidum (unde una è plagis maximis Ægypti fuerunt locustæ. Exodi 7. 17.) Tales autem per omnia sunt dæmones. Ilursum, locus a çyiubolmtt esl conviciatoris

et invidi (quales sunt dæmones) coquod in cordis gremio, tanquam in stomacho, dentes habeant; quia habet os et dentes declives, ideoque pectori et cordi vicinos; imo alios habent insuper dentes in occipitio, quibus stridorem edunt, si credimus Plinio et aliis, quos citat Aldrovandus, tract. de Insectis, pag. 120. Rursum, Ægyptii volentes significare tyrannice in suos dominantem, pingebant polypum et locustam. Nam locustæ, ut ait Horus, et ex eo Aldrovandus in locusta, in polypos exercent vires, cosque vincunt. Tyranni autem omnium sunt dæmones. Ad hæc Pierius Hierog. 18. docet popularis seditionis symbolum esse, si quis pingat locustas duas sese invicem incursantes; locustæ enim cornibus inter se dimicant et arietant instar arietum. Dimicant autem pro pascuis, vel fœtu, vel feminis, uti ex Alberto docet Aldrovandus. Tales sunt dæmones inter se tumultuantes, rixantes et dimicantes.

Ad hanc expositionem accedit sententia nostri P. Lessii, lib. 13. de Perfectionibus divinis, cap. 18. ubi censet hasce locustas non tantum speciem et apparentiam locustarum habituras, sed veras et animatas fore locustas, licet peregrinas et monstrosas. Virtute enim divina profundissimus hiatus (forte usque ad inferos: nam paulo post ingens hiatus, quo omnes impii absorbeantur in tartara, eousque aperietur) alicubi in terra, vel in montibus pandetur; unde quasi ex puteo abyssi, id est abyssali et profundissimo, immensa vis fumi exibat, sicut ex Ætna et Vesuvio crebro exisse legimus. Ex quo liquet in terræ visceribus nulla et immania latere incendia, quæ jam compressa tenentur, ut sub finem mundi erumpant, et primo omnia fumo et cinere infestent, deinde simul cum igne conflagrationis terram exurant. Jam durante isto fumo, facile erit divina virtute procreari peregrinum genus locustarum pungentium et virulentarum, quod è fumo exeat, et omnia longe lateque occupet; sicut olim immensa agmina, primo ranarum, deinde locustarum, postea ciniphum, postremo muscarum, totam Ægyptum occuparunt, idque repente, divina virtute ea animalia formante, ut palet Exodi, cap. 7. et seq. Simili modo agri Philistinorum subito effuderunt infinitam vim muri, 1. Reg. 5. Quod ad formam earum attinet, non opus est ut facies earum plane sint similes faciei humane, aut ejusdem magnitudinis, sufficit esse rudem similitudinem, qualis reperitur in simiis. Idem censendum de capillis seu cirris earum, et dentibus. Probatur hæc sententia, primo, quia locustæ à Mose immissæ in Ægyptum fuerunt verro locustæ; ergo verre cruntel hæ: nam illæ harum fuerunt præambulæ et prænuntiæ. Secundo, quia S. Joannes diserte eas vocat locustas; cique dat aculeum, ac comparat eas scorpiis. Cum ergo verum accipiamus hic aculeum, quem veræ habiluræ sunt, verum scorpium, cur non et veras locustas? cur mystice vel symbolice eas interpretabimur? Tertio, quia nullum est genus animalium, in quotatila sil formarum peregrinarum varietas, quanta est in locusta, ut palet ex variis et monstrosis carum speciebus, quas recenset et depingit Aldrovandus in locusta. Quarto, quia cæteræ plagæ idcirco, puta ignis, grandinis, sive luvæ cadentis, montis ardentis, cæstus, fluminum versorum et sanguinis, terræ motus, vulneris, dæmo-

num solutorum, etc. ad litteram, ita sonant, accipiendæ sunt; cur nonet hæc locustarum? Quare hæc sententia uti valde litteralis, ita valde probabilis est: cui tamen adde locustas hasce dirigendas et impellendas fore ab Abaddon dæmone, ejusque sociis. Nam hæc non invadent herbas et germina, ut solent locustæ, sed homines, cosque dilaxat, qui non habent signum Dei in frontibus suis, ut ait S. Joannes v. 11. Hoc autem signum, et homines eo signatos, uti discernere nequeunt, ita naturaliter pungere vel cruciare non appetunt locustæ: utrimque ergo hoc dæmonum locustas impellentium erit opus, qui Dei jussu per locustas hanc ejus vindictam in homines impios exercent. Quocirca quæ de locustis hic dicuntur, dæmonibus quoque earum motoribus competunt, quædam magis, quædam minus: sicut quæ, Genes. 3. dicuntur de serpente lentante Evam, partim serpenti, partim et potius dæmoni serpentem possidenti, per cumque loquenti conveniunt. Singulas ergo locustarum proprietates, quas sanctus Joannes hic eis tribuit, dæmonibus accommodemus. Ait itaque:

3. Data est illis potestas, sicut habet potestatem SCORPIONES TERRÆ. **Nota.** LOCUSTÆ hæc comparantur caudis scorpionum et serpenti; tum quia hæc sunt virulenta: in illis enim laici virus et aculeus, quo pungunt et cruciant; tum quia hisce scorpiones homini insidiantur, ethnique quasi per insidias occulte feriunt. Simili modo locustæ hæc erunt virulenta, et insidiatrices. Alludit ad Hebr. *arbe*, id est, locusta. Hæc enim dicitur *arbe*, quia plurima, à radice *raba*, id est, nullus fuil; sed simul alludit ad radicem *arab*, id est, insidiatus est. Locustæ enim radicibus et tenerioribus (nupte delicatioribus) calamarum et culmorum partibus insidiantur, casque arrodunt et depascunt, itaque faciunt ut arista tolusque calamus discindatur et corruat. Ita R. David, et ex eo Pagninis in Léxico, in voce, *arbe*, et Arias Montanus et Christoph. à Castro in Joelis, c. I. v. A. Porro dæmones, quos significant locustæ. recte comparantur scorpiis. Est enim scorpius (quales multos hic Romæ videmus) animalculum ex genere insectorum, habens cornua antierius instar canis, quibus prædam amplectens et stringens, mox spiculum quoque in caudâ gerit, reflectit, coque hostem et prædam pungens, venenum instillat, quo illum conficit et enecat. Unde Ovid. lib. 11. Faslor.

Metuendos acumine caudæ Scorpium.

De co hæc tradit Plinius, lib. 11. cap. 25. Primo, scorpius est *pestis importuna veneni serpentina, nisi quâ graviore supplicio lenta per triduum morte conficiunt*; ejus ergo virus est lentum, sed græved internecinum supplicium. Secundo: *Virginibus lethalisemper ictu, et feminis fere in totum; viris autem matutino, exeuntes cavernis, priusquam aliquo fortuito ictu jejuna egerunt venenum*. Tertio, est natone admodum iracundie. Unde adagium *extracitev* cynsu;*, *scorpium octipedem excitas*: et idem csl quod irritum, provo ad iram, ut irascatur instor scorpium. Hinc quarto, quasi furibundus strictum telum, puta caudæ spiculum, semper exerit ad lancinandum, et mortiferam plagam infligendam. Reliqua insecta aculeos intus recondunt: unus scorpius aculeum quasi lanceam

rxcril, <jtii non csl otiosus, sed *semper cauda in ictu est, nulloque momento meditari cessat, ne quando desit occasione*. Insuper *ferit obliquo ictu ct inflexo* : incedit quoque obliquo gressu, ul ferial ex Improviso. Quinio, *venenum omnibus est medio dic, cum incanduere solis ardoribus* ; *Itemque cum sitiunt, inexpleriles polii*. Sexlo, *constat ct septena caudee internodia serviora esse: pluribus enim sena sunt*. Septimo, *hoc malum Africa**, *volucre etiam Austri faciunt* : vivere intra *Siculi cali regionem nem potuere* ; *visuntur tamen aliquando in Italia, sed innocui*. Octavo, *in Scythia interimunt etiam sues, alioquin vivaciores contra venena talia*. Nono, *homini icto putatur esse remedio ipsorum cinis potus in vino*. Decimo, *putant scorpiones in totum nullis nocere quibus non sit sanguis*. Undecimo, *quidam ct ab ipsis fertum devorari arbitrantur* ; *unum modo relinqui soler-*(issimum, *ct qui seipsius matris clunibus imponendo, tutus et à cauda et à morsu, loro fiat*. *Hunc esse reliquorum ultorem, qui postremo superne genitores conficiat. Pariantur autem undeni*.

Hucusque Plinius, quæ singula plane significant animal hoc esse insignis maliliæ, feritatis, vindictæ cl noxæ. qualis jter omnia est dæmon. Primo ergo, in fine mundi hi dæmones specie locustarum, el instar scorpionum caudati erunt, caudæque suæ spiculo pungent homines; ita ul non statini enecenl homines, sed lento supplicio per quinque menses, ul dicitur v. 10. dis-crucient. Secundo, magis sævienl in eos qui ardent concupiscentiis mulierum. Terlio, erunt pleni irarum, sæviliæ cl furoris, ideoque spiculum caudæ semper exortum generent ad ferendum. Quarto ex obliquo incautos percutient. Quinto, candentes igne inferni, et sitientes hominum stragem extremam in eos exacuent omne suum virus. SvxtO, septenis caudæ internodiis spiculum stium virulentum munii nt el roborabunt : quæ apte symbolice significant dæmonum dolos, fraudes, machinationes, (jtias ([nasi internodia sibi invicem implectunt, ut, si homo ex una se explicet, mo\ in aliam implicetur. Septimo, erunt volucres ; habebunt enim alas. Octavo, magis nocebunt iis, qui instar suum abdomini el ventri servierunt. Nono, remedio erit ipsorum cinis, si nimirum peccatorias memoi rs cineris <! niorlis tam suæ, quàm diaboli (qui ob superbiam r\ angelo (jnasi factus est cinis. ac in morte secunda, puta in gehenna, jugiter crematur, ri tantum non redigitur in cinerem) humilient se, compungantur, poenitentiam agant. Deoque reconcilientur. Decimo, nulli nocebunt, pio et spirituali, sed tantum impiis. qui volutantur in carne ct sanguine. quique sanguinem Sanctorum effuderunt. Undecimo, proles suas, puta sceleratos, cruciabunt, et quasi enecabunt, et ab ipsis vicissim cruciabuntur, dum reprobi iis (jnasi auctoribus suæ damnationis, ivque ac tortoribus maledicent. omnesque diras imprecabuntur. Pariter in gehenna dæmones el damnati mutuo se lacinabunt, ac quasi canes ringenl, invicemque motdebunt.

h. Et FRJBCEPTUM EST ILEIS NE LUDERENT FENUM, etc. j Hinc patet locustas has non fore proprie dictas; harum enim cibus æque ac noxa, est in herbis; sed fore dæmones, qui instar scorpionum, nulli nisi habenti sanguinem, id usi homini impio, nocebunt, q. d. hæ locustæ

non cnml similes aliis herbívora*, sed carni» voræ. Porro non permitiei Deus ul omnem suam vim virusque exerant. Sic enim enecarent omnes mortales, sed tantum ut cos qui non habent signum Dei, dc quo c. 7. 5. crucient per quinque menses. Si enim plaga hæc diutius duraret, desperarent homines, ac se ipsos interimerent. Unde ait v. 6. *Quærent homines mortem, et non invenient eam*. Tantus enim erit eorum cruciatus, ul mortem optent, et tamen mori non possint, uti fit cum quis hausit lentum el non salis efficax venenum; quod non statini interimit, sed ita cruciat, ut homo nec vivere, nec mori possit.

7. Et similitudines locustarum similes equis paratis ix prelum, etc.] Nota. Dæmones hi similes erunt, primo, magnis locustis quoad alas ct pedi s; secundo, equis quoad formam, magnitudinem, audaciam elusum bellicum ; quin et locusta pedibus suis insistens quasi parata ad volandum cl involandum, speciem habet equi armati cl cataphracti (unde ab Italis locustæ vocantur *cavallette*, id est, equi parvi, equuli) : est enim lauricata, ct babel pinnas pro aculeis ; atipie volat saltando, ct sallat volando. Ita Pineda in illud Jobi, < 0. *Numquid suscitabis eum quasi locustas?* Terlio, hominibus quoad loricas ; quarto, mulieribus quoad faciem, capillos cl coronas aureas; quinto, leonibus quoad denles; sexto, scorpiis quoad caudam cl aculeum. Quid hæc symbolice significant superius dixi ex Vicga el Hibera ; quæ cnitn illi hærelicis cl militibus attribuunt, pari modo el poliori ratione dæmonibus accommodari possunt cl debent.

8. Dextls eorum sicut dentes leonum erant.] Tripliciter hi dæmones cruciabunt homines : Trimmo, pungendo aculeo caudæ instar scorpii ; secundo, mordendo dentibus, ul Icones ; leonini enim dentis morsus venenatus csl. Unde, ul ait Plinius, l. 8. c. 16. agens de leone : *Ex omni vulnere, sive dente, sive ungue impresso, ater profuit sanguis*. Terlio, terrendo homine» et pered-fendo turn visu tam horribilium monstrorum, tum auditu, dum audient eorum sonitum, quasi curruum equestrium. Porro quam dentes locustarum sini voraces el noxii, videmus in Apulia nobis vicina, quæ tota subinde à locustis devoratur, cum alias sit fertilissima.

9. Et HABERANT LORICAS SICUT LORICAS FERREAS.] Est in India animal quod corium habet instar loricæ compactum; quocirca ab Hispanis. *'irmadlltus* vocatur; atipie rhinoceros suam habet loricam, eamque durissimam : sic et locustæ suam videntur habere loricam; scd hæ diabolica* longe majorem et duriores habebunt.

Et vox alarum eorum sicut vox currui equorum multorum currentium ix bellum.] *PoCtm* vocal stridorem quem alarum concussione edunt locusta', de qvo Plinius, lib. 11.29. *Pox*, ait, *earum proficisci ab occipitio videtur: eo loco in commissa scapularum habere quasi dentes existimantur, cosque inter se terendo stridorem medere*. Denlo vocat non proprie dictos in ore, uli explicat Alcazar (piasi ore, æque acalis, stridant locusta'. Plinius enim hos dentes non in ure locustarum, sed in scapulis ponit ; dentes ergo vocat pinnas acuminatas el exstantes instar dentium; unde el Joannes hic ait vocem hanc esso alarum. non oris. Ita symbolice mendacium dæmonibus el hærelicis familiare, semper à

tergo latet, nunquam prominet in aperto; aliud enim dicunt, aliud cogitant : unde Deo hominibusque mendaces sunt odiosi, ait Nicol. Causinus; Parab. hist. I. 9. c. 19. Hæreticorū ergo vox non ex corde el ore, sed quasi ex occipitio prodit, æque ac dæmonum.

U. Et habebant super se regem angelum abissi.] *Lccusla*, ait Salomon, Prov. 30. 27. *regem non habet, et egreditur universa per turmas suas*; sed hæ infernales habent, rī habebunt quoad durabit Inc mundus, et hominum vita in terra, cum quibus pugnant. Sciunt enim omnem exercitum sine duce et capite esse invalidum, atque à capite ejus vim el robur pendere; unde aiebat ilii belli dux : *Fortior est exercitus cervorum duce leone, quàm Iconum duce cervo*. Quocirca et milites, dum non persoluto stipendio conira principimi et rempublicam rebellant, statini caput et ducem eligunt ex suo grego maxime strenuum, quem Electum vocant; alioquin essent instar hominis accipiali, sine capite, sine duce et direttore, ac instar reipublicæ carentis magistratu, in qua uniis alium conficit; itaque cives ipsi suam rempublicam perdunt rī interimunt. Vide hic quantum quāunque necessarium sit ordinis et obedientiæ bonum; ac ex diverso quantum ataxiæ et acephaliæ sit malum, nipote quod el ipsi dæmoncs, licet pessimi el superbissimi, fugiant et detestentur.

Rursum, vide quanta sit vis turbæ, quid faciat multitudo, etiam rerum minimarum el imbellium. Locustæ enim viles et exiguæ, sua copia integras provincias stirpitus depascuntur et devastant. Ita Turcæ omnia superant el subigunt exercitus sui multitudine. Ita dæmones, licet invalidi, numero suo lotum orbem affligunt el cruciant. Exstat hac de re symbolum apud Nicol. Causili. I. 9. Parab. hist. c. 31. *Draco à formicis consumptus*, hoc est, princeps fit populo oppressus. Ita Suetonius in Tiberio : Erat, inquit, Tiberio oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cum consumptum à formicis invenisset, monitus est, ul vim multitudinis caveret; draco enim regum symbolum est, formica; populi. Sapienter proinde Ptolomæus in procem. Ahnagesli ; *Melius* › inquit, *est vulgi habenas regere, quàm mullos habere milites*. Tutior enim el fortior est princeps vallatus subditorum amore, quàm inditum armis. Ex adverso : *Terribilis multis, timeto mullos*.

Cui nomen Hebraice Abaddon.] Hebraice izn abad in cal significat perire : indetis ibbed in piel, active significat perdere, disperdere : inde Abaddon idem est quod perditio, id est, perdens vel perditor (Hebræi enim sæpe abstracta ponunt pro concretis) græce «ωο Uimi», latine *exterminans*, Tò *exterminans* non est in Graeco, ul palet; scripsit enim Joannes græce, non latine. Stomachatur Valla Interpretem hoc de suo addidisse textui. Verum temere; nihil enim de suo addidit, sed tantum Græcain vocem in Latinam transtulit (quod est Interpretis munus) ut Latini æque ac Græci intelligerent, quid sit «KoXluoti*. Perperam ergo verlit Arabicus : *Et regnavit super eos angelus abyssi, cujus nomen Hebraice Machdan, el ejus interpretatio Ionice est Laudans*

Notat S. Gregor, homil. 3/i. in Evangel, angelos ex se non habere nomina (angeli enim non

cx nomine, sed ex specie et visione invicem se internoscunt el compellam), sed ea soi tiri cx ministerio quod apud homines obeunt. Idem est de malis angelis.

12. V, e UNUM, plaga una, puta quinta quinti angeli, nimirum locustarum, de quibus jam divi, ABIIT, ET ECCE VENIUNT ADHUC DUO VÆ,] puta duæ plagie sexti et septimi angeli; unde subdit plagam sexti anguli, dicens :

13 et 16. Et sextus angelus tuba cecinit : ET AUDIVI VOCEM UNAM EX QUATUOR CORNIBUS ALTABIS AUREI, QUOD EST ANTE OCULOS DI I, DICENTEM SEXTO ANGELO QUI HABEBAT TUBAM I SOLVE QUATUOR angelos.] Altare hoc aureum est aliare thymiamatis, quod S. Joannes vidit in cœlo (de quo dixi c. 8. v. 3.) repriesenlans Christum. Inde ergo visa csl Joanni prodire hæc vox. q. d. cx Christo et Christi meritis, atque ex orationibus Sanctorum, qui requiescunt sub hoc altari, ut dixit c. 6. 9. manavit hæc vox, mandans puniri impios per sextam plagam ingeniis exercitus hostilis. Tanta enim fuerunt impiorum scelera, ut ipsum altare contra impios expostulare, clamare, el vindiciam deprecari videatur.

Quæres : Quæ, qualis et per quos liet hæc plaga ? Primo, Alcazar censet hanc plagam esse iras, odia et furores, quibus Dens punivit Judæos Christum respuentes. Cum enim locustæ symbolice significarim concupiscentiam eorum, ordo ipse postulat ul furiosi equi qui sequuntur, irarum furias significant; hæ enim ex concupiscentiis per alios impeditis consequi solent, el fit malis angelis suscitantur et inflammantur. Secundo, clamor ex quatuor angulis altaris significat totam religionem (hujus enim symbolum est altare cum igne in priscis nuinisualis) Christianam de Judæis conqueri, el vindictam de tota eorum geite exposcere. Clamat ergo altare ad angelum, q. d. Ea est audacia el malitia Judæorum, ut amplius ferri non possit : tu ergo plagam tuam in eos exere. Tertio, quatuor angeli qui has iras suscitant, sunt *proprius amor, divitiarum cupiditas, inanis hominum tristitatio et proprium judicium*, qui ligati fuerant in Euphrate, id est, in felici eorum successu, cum voluptates, honores elopes ad votum smcederenL Euphrates enim pleno alvo fimms, Babylonem lætificauss, ac fertilem laitamque reddens, apte repræsentat voluptates el delicias civitatis Dño inimicæ, et ad voluntatem prospicere successus. Sed cum Judæis per'ritum hæ suæ cupediæ errptæ stint » quatuor hi angeli, id est perversi amores jam dicti, cōusque sophi et quasi ligati, soluti sunt ac Judæos ad iras et furores concitarunt. Quarto*, cum subdit: *Ut occiderent tertiam partem hominum*, significat iras Judæorum non tam hostes Judæorum Romanos, quàm ipsosmet Judæos invasisse el criccassee. Ira enim in iratum irruit quasi hostis, eum lancinans et crucians. Rursum, intelligit iras quas Judæi in Christianos evomuerunt, dum cos persecuti sunt. Jam inultos suis irisel furiis occidi el interire constat. Unde ail Eccles, c. 39. 26. *Zelus et iracundia minuunt dies*, El Proverb. 16. 30. *Putredo ossium invidia*. Quinio, dicuntur esse vices millies dena millia, quia irarum, tumultuum el furiarum exercitus, cum ex inordinatis animi affeciionibus oriatur, innumera bilis est. Unde ex iis innumeræ lites, rixæ et discordia; exoriuntur. Nolent hæc homines iracundi; dum enim Iræ non resistunt, sed indu!

gont, quid faciunt nisi ul infinitas tumultuum interiturum cl furentium inimicorum cohortes contra seipsos, suamque pacem rt conscientiam concitent el immittant ? Sexto , capita equorum leonina ine superbiam et crudelitatem reproesenlant. Septimo. Ignis significat Iræ cifrali excandescientiam , fumus rationis perturbata! caliginem, sulphur furorem. Nam *ira furor brevis est*. Oclavo, cauda* pro sciis habent serpentes; quia sclœ In aquam injecta*, ibique osservatæ facile convertuntur in colubros. Id significat, iram , etsi initio dum vindictam concupitam exercet, grata cl blanda videatur, tamen in line relinquere aculeum conscientia*, raruq; mordere rt lancinare instar colubri. Sic Poctæ Furias (quas ipsi tres numerant, Acherontis el Noctis filias, quæ, ut inquit Servius, Dine in cœlo. Furta in terris, Euménides apud Inferos appellantur, suntnuc scelestas mentis vindices et tormenta, ul ait Cicero, orat, pro Roscio Amerino) ita pingunt, ut In capite, pro capillis dent cis colubros, in manibus ledas ardentis. quibus incul ignis, fumus, sulphur. Nono, habent loricas hyacinthinas, id est, ex panno hyacinthini el violacei coloris, qua* est armatura ridicula : quia irati suæ iræ obtendunt hasce loricas, id est, excusationes calvas rt ridiculas, scilicet se jure irasci, se zelojiistiliæ agi, indignum esse talia pati, nobili viro ex honore non licere hæc inulta relinquere, rtc. quæ omnes nihil aliud sunt, qu/im ira, et iræ nutrimentum, hcccs! ignis et sulphur. Decimo, cadrei, videntes licet hasce plagas, non pœnituerunt, sed perrexerunt adorare sua idola, id e*! studere auro cl argento congerendo. Avaritia enim est idolorum servitus, ul ait Apostolus. Verum hæc mystica el tropologica sunt. Qui ergo cupit ingeniosum iræ symbolum morale, hoc utatur»

Secundo , Aureolus, Lyranus cl S. Antonin. 1. p. chron. lit. 6. c. 1. \$.7. putant hic significari quartum schisma generale , Ecclesiæ valde noxium , quod fuit inter Symmachum Papam et Laurentium Antipapali) ; eorumquo asseclas anno Christi A98. de quo Nicéphor. I. 16. C. 35. Vox de altari fuit vox S. Paschasii Cardinalis, qui cum aliis causa init schismatis eligendo Laurentium, ideoque post mortem punitus est in Purgatorio, cum apparuit S. Germano Capuano Episcopo in Thermis Puteolanis, uti narrat S. Greg. I. /i. Dialog, c. /0. Eodem tempore Cous-tantinopoli Imperabat Anastasios Imp. Euiychianus, et in Italia Theodoricus rex Arianus. Cum ergo Paschalius tuba cecinit, id est, Laurentio ut Papa fieret vocem dedit, soluti sunt quatuor angeli, sc. Symmachus, Laurentius, Anastasios Imper, rt Theodoricus Rex, qui prius alligati erant in Euphrate, id est, Romano Imperio, quod quartum est inter regna, sicut Euphrates quartus est Iluviusparadisi, Genes. 2. Tunc ergo ob schisma hoc multi occisi sunl utrimque. *Srditioca*, ait Nicéphor. *duravit ad triennium non sine ca'dtbus, rapinis, aliisque calamitatibus. Sed Theodoricus rex, qui tum Ilomam obtinebat , fisi Urianas esset, Synodum tamen Episcoporum coegit, ct Symmacho Episcopatum confirmavit ; Laurentio autem pulso, thronum Nuceria attribuit*. Anastasios vero el Theodoricus Christianos persecuti sunl. Dudo Theodoricus Joannem Papam carcere macerando, et Symmachum (titiet Boetium) gladio occidit. Hinc viro cul-

<lain sancio visus Theodoricus ea hora qua mortuus est, inter Joannem el Symmachum distinctus , discalceatus et vinctis manibus duci projickme in ollam Vulcaniam, uti refert S. Greg. /r. Dialog. A0. Quia ergo Ecclesia tunc in quatuor bos principes divisa» pars quaque pro suo pi incipe certabat ; hinc dicitur exercitus eorum fuisse vicies millies dena millia, id est, infinita multitudo. De ore Laurentii ct Symmachi, procedit fumus ambitionis el vanitatis ; ideoque rursum habent loricas hyacinthinas, quæ designant hypocrisin cl vanam apparentiam - de ore Theodorici procedit ignis Arianæ perfidiæ : de ore AnastasH procedit sulphurhæn\si\$ Eulichianæ. Habebant potestatem non tantum in ore. sed et in caudis ; quia inter Symmachum cl Laurentium, atque inter Theodoricum et Anastasium res non solum ore, id est, discrepationibus et minis, sed etiam caudis, id est, occultis fraudibus ct simulationibus, agebatur. Denique cum additur: *Cateti hommes qui non sunt occisi*, etc. Opinantur Lyranus ct Antoninus significari quamdam Paganorum rædem, quæ tempore Theodorici facta sit, Saxonibu» contra Thuringos dimicantibus , ubi utrimque multi cæsi sint.

Verum Viegæ et aliis displicet hæc explicatio. Idque merito. Nam primo, Symmachus non fuit ambitiosus, sed mitis, et suavibus admodum moribus; quin imo Sanctorum catalogo esi adscriptus. Insuper falsum csl quod Paschasius fuerit schismatis auctor . ad illudque classicum cecinerit. Nam ejus auctor full Fcslus Patricius Rom. qui ut gratiam iniret Anastasii Imp. post creationem Symmachi, eodem die in basilica S. Mariæ, pecuniis aliquos corrumpens, intrusi! Laurentium. Pascbasius ergo purgatorium subiit, non quia Laurentium creavit Papam, sed quia ei usque ad mortem adhæsil, (jusque paroles fovit, uti narrat S. Gregor. Ubi quod dicitur, usque ad mortem, exclusive intellige : pœnituit enim moriens. Nam constat apud orthodoxos neminem in schismate manentem in coque morientein salvarL Non enim in Ecclesiam cœlestem admittitur, qui à terrestri >e separavit. Quocirca schisma est peccatum mortale, et schismatici non tantum A Dei gratia, sed et ab Ecclesia êbscksl et præclst sum, nisi per ignorantiam culpa eorum vel iu totum vel in parte, ut non sit mortalis, excusetur.

Secundo , quia Euphrates longe abest à Roma; nec Roma dici potest Euphrates, sed potius Babylon: hæc enim Euphrati adjacet. Tertio, schisma Laurentii elSymmachi non fuit in tota Italia, sed tantum Romæ. Rursum, inter Anastasium et Theodoricum nullum fuil bellum » sed solis minis Theodoricus coegit Anastasium pacis amantem, ad Ecclesias Arianis concedendum. Quarto, Thuringi et Saxone* nullam cum Anastasio et Theodorico habent connexionem, ul habent inierse omnia quæ hoc capite recensentur»

Tertio, Beda, Richard. Andreas, Rupert. Arelas et Virgas referunt hæc ad ultima mundi tempora. Angelus ergo hic sextus, erit præcipuus aliquis dæmon. Hic solvet quatuor angelos , id est. omnes dæmones ligatos in Euphrate Babylonis, id est, in congregatione el confusione impiorum , qui Ecclesiam lotam in fine mundi omnibus modis divexabunt. Unde dicuntur esse vicies millics dena millia.

Quarto el optime, Hibera plagam liane proprie, ut verba sonant, accipit, pulatque fore innumerum exercitum ferorum hominum et militum, qui in fine mundi puniet et occidet homines impios, scilicet leniam eorum pariem. Angelus ergo bonus tuba canens solvet quatuor angulos»

Quos, et quales? Nonnulli, apud Andream et Arctam, putant hosco quatuor esse angelos honos, esseque Michaellem, Gabrielem, Raphaelcin et Lrielcm, cujus fit mentio ft. Esdræ ft. 1. et c. 5. 20. Verum palet» hos quatuor angelos esse malos, essi que daemones; nam hi soli ligantur, non boni. Ili ergo sunt quatuor præcipue dæmones, (pii quasi præsumunt quatuor orbis partibus; ligati autem sunt in passione. Christi. ne tantum noceant hominibus quantum ante. Ili in fine mundi rursus solventur, ut grassentur puniantque impios. Porro hi (hemones ligati sunt in Euphrate. Hic enim locus ad hoc est congruus. Primo, quia Euphrates alluit Babylonem; Babylon autem typus est regni diaboli impiorum. Secundo, quia Euphrates alio respectu typus est Baptismi: per Euphratem enim transiit Abraham in terram promissam, inaque Ilebreeus, id est transiens, vel transamnus, est dictus. Forte etiam tertio, ait Andreas, quia inde nasciturus vel exiturus est Antichristus. Porro, licet hi archidæmones ligati sint, habent tamen suos vehit emissarios canes ubique, qui homines lentent et divexent, uti experientia constat. Pari modo Asmodæus, libidinum rex, ligatus à Raphaële in deserto Egypti, Tobiae 8. 3. suos lamen per orbem dæmones quasi ganeones, jungas et cupidines emittit: sicut et de ebriis lascivisque dæmonibus Andron proficiscentibus, narrat in Icon. Philostratus, uti recte advertit nosier Serarius, scribens in Tobiae c. 8. Sic Lucifer religatus in inferno suos ubique habet emissarios; quin et ipse solvetur tempore Antichristi), ut patebit c. 20. v. 2 et 3.

Quereres quomodo et quibus funibus ligentur dæmones. Resp. eos certo loco ligat, eum in illo per decretum et potestatem divinam, vel angelicam detinentur, ut se loco movere, coque egredi nequeant. Hoc autem fieri potest tribus modis: Primo, si Deus eis subtrahat concursum divinum, qui necessarius est ad motum degressum, simulque conservet semper illos in suo ubi, seu situ et modo existendi illo loco, cui vult eos affligere. Secundo moraliter, si impediatur ne egrediantur, v. g. minando eis aciores preñas si egrediantur, atque puniendo illos si egrediantur, et compellendo eos regredi: sic Asmodæoceria eremi Egypti portio, extra quam ne ad passum pedis egredi ei liceat, à Raphaële est designata et proscripta. Tertio, physice omnino et naturaliter, si imprimatur eis modum, aut qualitatem aliquam detentivam, vel unilivain loco, v. g. impetum et vim permanentem. Similem enim vim, sed transeuntem, videmus corporibus, uti lapidibus, imprimi, qua in altum levantur dum eo jaciuntur. Sicut ergo homo robustus alium minus fortem certo loco violente detinere potest, per vim ei impressam, ita et angelus dæmonem. Similem enim vim, licet non corporalem, sed spiritualem, potest spiritus superior et superior spiritui inferiori et minus potenti imprimere; atque de facto vim hanc imprimunt dæmonibus angeli, cum eos ex cer-

to loco, v. g. ex corporibus obsessis energumenum violente expellunt et extrudunt. Certe enim Deus non possit similem vini, non transeuntem, ubi illa est, sed diutius permanenter producere? magis enim mirabilem vim igni inferni indidit, qua non lanium detinet, sed et agit in animas damnatorum. ipsosque dæmones. continue urit et cruciat. Hoc est quod ait S. Petrus 2. epist. 2. ft. *cum Deus angelis peccatis Hibui non pepercit, sed rudentibus infreni detractos in tartarum tradidit cruciandos*. Ubi nota ex Glaxo, vocem *rudentibus* non referri ad *detractos*: quoniam (cuius rudentes angelos detraherent cerio? Sed ad vocem *tradidit*; q. d. Tradidit ros Deus et mancipavit carceri et igni infernali illicque ros in perpetuum devinxit, et (quasi quibusdam rudentibus, vel, ut Græca habent, *Corcu*, id est *catenis caliginis*, alligavit. Sic enim explicat S. Judas in sua epistola vers. 6. dicens: *Angelos qui non servaverunt suum principatum, vincula (Ctemissub caligine reservavit*. Alia ratione ligantur, id est, ligari se sinunt (hemones fit magis, cum ipsi ex conventionem et pacto eos, vel volentes, vel à superiore dæmone coactos in aniliis includunt, ut qui annulos gestant dæmonio sibi familiares et obsequentes habeant. Ita S. Hieronimus in vita S. Hilarii, narrat dæmonem ab amasio in puellam quam dæperibat immissum, cum S. Hilarión cum expulsi et exclamasse: *O crucis, ó tormenta quæ, patior! Exire me cogis, et ligatas subter limen teneor. Non exeo, nisi adolescens qui tenet dimiserit. Tunc senex: Grandis, ait, fortitudo tua, qui licio et lamina strictus teneris*. El sane ex hac alligatione pulel dæmonum tum infirmitas, tum vilitas. Unde

Moraliter S. Antonius apud Athanasium. *Vimntait, dæmonis formidare non debemus: nam lutmocih cis, ut draco aduncatus à Domino cæf, et capistro ligatus at jumentum, et quasi mancipium fugitivum vinctus circulo, et armilla labra perforatus, nullum fidelium devorare permittitur*. Et S. Augustinus serm. 197. de Tempore. 5/ *alligatus*, ait, *diabolus est, quare tantum adhuc prævalet? sed tepidis et negitigntibus, et Deum in veritate non (inutilibus dominatur. Alligatus est tanquam innexus calenis canis; et neminem potest mordere nisi cum, qui sc mortifera securitate illi conjunxerit. Jam videtur^ fratres, quia stultus est homo ille, quem canis in calenapositus mordet. Tu (e illi per voluptates et cupiditates steculi noli conjungere, et illi ad te non presumet accedere; latrare potest, sollicitare potest, mordere omnino non potest, nisi volenti me. Non enim cogendo, sed suadendo nocet; nec extorquet à nobis consensum, sed petit*.

15. Ut OCCIDERET TEIVHAM PARTEM 110)11NVM, non signatorum, ut palet ex dictis cap. 7. v. 3. et cap. 9. v. h. puta impiorum et reproborum. Idem patet ex eo quod, si hi occisi essent pii et justi, nulli tunc justi amplius superessent in mundo. Cæteri enim qui non sunt occisi, erunt idololatræ, ut dicitur. Ergo lanium loquitur hic de non signatis et impiis (quorum sunt hro vindictæ et preme) ex quibus ait tertiam partem occidendam; cæteros vero permansuros in sua idololatria et sceleribus.

UT NUMERUS EQUESTIUS EXERCITUS VICIES MILLIES DEXA MILLIA.] Græcè *cuo*, *ila* legit noster Arelas et alii (licet Complotons, non habeant *ra* 3uo) hi est duæ myriades *myria** dum, id est bis millies centena millia. Myrias enim et decem mille: dure ergo myriades my-

riatum sunt vices millies decem millia, id est duci ullus millena millia, sive ducenti milliones. Ingens et immanis urbs hic exercitus equitum, qualis nunquam visus est in orbe. Ex quo nonnulli conjiciunt pedestrem exercitum, qui equestri jungi, cumque numero longe superare solet, foro longe majorem quasi innumerum. Verum sic exercitus hic nimis foret vel pene immensus. quem nulla provincia alere aut sustinere posset; nescio qui majorem partem hominum qui in orbe sunt, ac consequenter plurimos impios, quos Deus hoc exercitu punire voluit, in se complecteretur. Cum ergo peditatus ille non meminerit, videtur is nullus, vel exiguus fore; sed totus, vel pene lotus exercitus fore equestris, qualis est Tartarorum, Persarum. Polonorum, etc. Celebratur omnium ore multitudo exercitus Xerxis, qui quinque annorum apparatu decies centena millia, id est millionem hominum in aciem contra Græcos eduxit. Quem numerum vel Valerius, et ex eo sanctus Hieron. testantur, de alia prospectans specula, flevisse fertur, quod ex lauta multitudine nemo post centum annos superfulurus esset. Igitur ipse maria pontibus conjunxit. Aethon montem continenti abscidit, teste Plinio l. A. c. 10. Verum quid hæc ad has Apocalypseos copias? Xerxes unum eduxit millionem: hic ducenti miliones hominum educendi dicuntur. Ergo ducentiesimam partem hujus exercitus partem habuit Xerxes, et lamen de Xerxe canit Lucan. l. 2.

Multum cum pontibus ausus,
Europamque Asiæ, Scythiam admovit Abydos,
Isthmumque fretum rapidi super Isthmum.

Quocirca nonnullis incredibilis videtur hic numerus, cum in toto orbe vix eis videantur esse ducenti milliones hominum. Sed enant: nam in solo regno Sinensi numerantur 250 milliones hominum, uti docet noster P. Nicolaus Tiigault. lib. de Expeditione. Sinensi: ex quibus quinta pars, puta quinquaginta milliones, potest esse militum. Adde totidem ex Ethiopia: Ethioptum enim mira est soboles, et copia. Adde totidem ex Tartaria, et totidem ex India, habebis ducentos milliones. Junge tunc plurimos fore homines: plurique enim erunt carnaliter, et vacabunt generationi.

Posset etiam quis suspicari bonam exercitus hujus partem fore daemonum, qui induti specie et forma non locustarum, ut illi præcedentis tubæ v. 3. sed hominum et equitum, impios affligentem castigabunt. Nam duces eorum erunt quatuor Archidæmones, ut patet v. 16. qui v. 15. dicuntur occisuri, scilicet tam per se, quam per suos socios, puta demones, tertiam partem hominum. Et de his ad litteram verificare poterit quod dicitur v. 17. *Capita equorum erant tanquam capita lionum; illi de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur,* et illud v. 19. *Caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: et in his nocent.* Dæmones enim formam serpentum, leonum, et quorumlibet animalium facile assumere vel equis suis assuere, ei per apparentiam adinngero possunt. Denique si ducenti milliones illi tantum essent hominum, utique continerent majorem partem hominum impiorum (pauci enim tunc erunt in populo qui puniendi erunt hac plaga, non autem punient alios. Hæc enim plaga, vel et cæle-

stis, immittetur in impios, tertiamque partem hujus numeri fore daemonum; alioqui enim impii punirentur per homines æque, imo magis impios, et multo plures essent carnifices, quam rei puniendi; atque carnifices ipsi Impii ne evaderent, cum tamen cælestis implens sint futuri.

Opinatur Hieba hunc exercitum fore decem illorum regum, qui ante Antichristum Babylonem evertent, veli describit Joannes c. 18. hoc ergo caput 18. per byslerologia meo loco ponit, cum recto ordine hic ponendum esset. Unde inferum aliqui hunc numerum millium fore, non similes, sed successive; per multos enim annos horum regum prælia duratura. Verum hoc minus esse probabile ostendam c. 17. 16. Verisimilius dici posset hunc exercitum præparaturum viam Antichristi, ac fore ipsius Antichristi jam inchoantis et invalescentis vel eo sibi gentes subigat, ac tandem fiat rex monarcha orbis. Nam mox de ejus regno, monarchia et bello, quod tunc ipse geret contra Christianos, audiemus c. II. in ipso libro signo, cujus sigillum nunc hic reseratur, ita ut post hæc proxime sequi videatur lectio libri signi, qui tractat de monarchia Antichristi.

17. Et ita (ut jam dicam) vidi equos invisionem, scilicet habentes capita quasi leonum, loricas hyacinthinas, etc. vel sequitur.

Et qui sedeant super eos, habebant loricas igneas, et hyacinthinas, et sulphureas, scilicet aliqui equites habebant loricas igneas, id est lucentes, et radiantes, ac flammantes, ideoque terribiles instar ignis; alii habebant loricas hyacinthinas, id est violacei, sive cælestis coloris, ut è cælo à Deo missi viderentur: alii sulphureas, id est. rubeas et croceas instar sulphuris. Hosco enim colores, aut certe (unicas talium colorum, loriceis suis hi equites inducent. lum ornatus, tum luriis causa, vel percellant hostes, uti faciunt nostri equites, quos proinde Belgæ vocant *roijer vod)en*, *blauwe vod)en*, *gederodjen*; et Galli, æque ac Hali et Hispani, *casaque rouge*, *casaque bleue*, *casaque jaune*. Hi ergo ultimi habebunt loricas, vel (unicas loricarum croceas, sive sulphureas, ut per eas Deus signifleet vindictam, quam per hosce equites exercere decrevit in libidines, et fœlida peccata ac peccatores, velque per eas prognostice indicet sulphur infernale, quod impiis in gehenna parati est imminet. Sic Virgil. Æneid, 12. canil de Turno:

Ipse circumdat loricam liumcristi.
Circumdat loricam liumcristi.

El Livius lib. 5. Belli Maced, agens de equitibus: *Partini*, inquit, *loricatos. quos cataphractus vocant; partim sagittis ex equo utentes.*

Alludit S. Joannes ad Ieremiæ 51. 27. ubi feroes equos et equites Persarum incilians ad excidium Babylonis, ait: *adducite equum quasi bruchum aculeatum*; bruchus enim genus (*s) locustæ. Porro præferoces esse Persarum equos, vel videantur ex se habere aculeos, nec agere calcaribus, docet Oppianus, dum ait:

Qui citos habitant vires Euphratis ad undas,
Magnanimis utuntur equi in cæla leonum.
Lumina glauca vibrant, et magnum in pretore robur

Efferat audaces animos nd fervida bella.
Accedit IrvHaj cur’us, quodque ora Iconii
Intrepide perferre valen»,

Tales erunt et hi S. Joannis equi in une mundi.

ETCAPITA EQÜORUM ERAKT TANQUAM CAPITA LEO-
NUM; et dk ohe eorum procedit ignis, et fumus,
et sulphur.] Per equos quoque equites ipsos,
metonymice intellige. Significat per hyperbo-
lem, formidabiles fore equos el equites instar
leonum , ut fumos naribus efflent, videanturquo
ignes, sulphur cl flammās spirare. Rursum equi-
tes spirabunt ignem, fumum cl sulphur, id est
incendia, et omnimodam vastitatem orbi «fle-
rent suis minacibus verbis et imperiis» cohor-
tando se invicem , et inclamando *fuego, fue-
go*, uti in expilatione ct excidio Aniverpiensi
(quam ipsi furiam vocant) nostro ævo facium
meminimus, quando major cl nobilior urbis et
emporii illius quondam celeberrimi pars Hispa-
nico igne horribiliter conflagravit. Tertio» pro-
prie significantur Idc bombardā militum, et
ignis pulveris sulphurei. Dum cnim milites ja-
culantur, ita admovent ori insti umentum » ut
ore ignem et fumum sulphureum emittere vi-
deantur. Et'hoc modo objecta sunl animo sanc-
ti Joannis in visione. Ita P. Lessius l. 13. de Per-
fect. divinis c. 18. Adde, si bona hujus exercitus
pars sil dæmonum, de. iis hæc ad litteram, ut
sonant, accipi posse, ul dixi paulo ante. Idem
dico de caudis serpentmn , de quibus subdit
dicens :

19. Potestas enim equorum in ore lorum est,
ET IN CAUDIS EORUM. NAM CAVD.K EORUM SIMILES
SERPENTIBUS , HABENTES CAPITA: IT IN HIS NO-
CENT.] Palet hæc non ad litteram sed symbolice
accipi debere» æque ac capila leonum , el ignem
sulphurque de ore egrediens. Nulli cnim equi
habent caudas serpentoni, aut capita in caudis.
Caudæ ergo hæ capilalæ significant gladios mili-
tares, qui inslar caudarum retro exstant, el ca-
pulos instar capit is habent : describit cnim arma
eorum, bombardas scilicet, perignem, fumum et
sulphur, el gladios per caudas capitatas. Aut cer-
te per caudas intellige pedisseqtios et ministros
militum qui plerumque sunt pessimi, et instar
serpenlum occulti* nocent incendiis, furivi»
venenis, aliisque modis. Ita P. Lessius loco jam
citato. Insuper caudæ hæ significant novissi-
mum eorum imperium , quod pacificum el quie-
tum jam videbatur, eo quòd per tyrannidum
suam omnes hostes suppressissent, aut sube-
gissent ; æque tamen dirum fore ac eorum prin-
cipium, nimirum quòd in fine redibunt ad sua
capita , id est ad primam crudelitatem , el ad
dira duraque sua imperia, ul rursum videantur
ore spirare et ciliare ignem, fumum et sulphur.
Rursum, quod Nirnienti el dolosi erunt inslar
serpentum. Unde Richard. Victorious quærens
cur horum equorum cauda» desinant in capita
serpculum, recondet: üuoniam impii, dum

nequeunt aperta persecutione nocere, per oc-
cultam et fraudulentam simulationem nocendi
sumunt initia. El Joachim : *Quia*, inquit, a/m
putantur ab inferendis mutis quiescere, tunc u
insperato deteriora mala committunt ; ct ita cau-
da? torum, id est, finis prwcedt ntium malorum,
in cupita desinunt, id est, in initia futurorum.

Symbolice S. (iregor. l. 33. Moral, c. 28. vel
juxta aliam editiQliem 23. hæreticis hæc attri-
buit : *Quia*, inquit, *quod ab cis verbis blandienli-*
bus dicitur, hoc à principibus eorum fautoribus
gladiis ferientibus imperatur. Unde potestas eorum
est in ore et in caudis. In ure namque doctorum
seimila, in cauda vero swctdarium potentia figu*
ralur. Nam per caudam quæ retro cst, hujussa-
culi postponenda limporalitas designatur, Hclro
cst enim omne quod transit, ante vero est omne
quod veniens permanet. [stis ergo equis, ul cst,
nequissimis prêdicatoribus ubique carnalium im-
pulsu currentibus in ore et in cauda potestas est ;
quia ipsi quidem perversa suadendo prauheant,
sed temporqlibus potestatibus fidli, per ca quæ re-
tro sunt se exaltant. Nola hic. obiter quo loco,
juxta S. firegorium, habenda sint omnia lempo»
ralia, ipsaque orbis imperia; nam per caudam
hic designantur, ut justitiæ el virtuti, æque ac
Ecclesiæ postponenda inlelliganlur.

20. Et C.ETERI HOMINES, QUI NON St NT OCCISI 15
HIS PLAGIS, NEQUE POENITENTIAM EGERUNT.] A CqilC,
id est *non*, vel *nequitiem tunc*. q. d. Cæleri homi-
nes, cum lot strages et funera viderent, nequi?
dem tunc compuncti ad mentem redierunt, ncc
ad tantas sociorum plagas resipuerunt. Patri ex
Græco. Mira ergo erit tunc hominum obduratio,
qui, visis tot signis el plagis, persistent nihilo-
minus in suis sceleribus el idololatria. Similis
fuit obduratio Pharaonis Exodi 7. el sequent,
qui, v isis tot portentis el flagellis Mosis, iis magis
obduruit, forliusque Deo el Mosi restitit. Causæ
ejus erunt varia*. Prima, assuetudo peccandi;
indeque ingens concupiscentia* v is : ob quam
videmus ebriosos à vino, luxuriosos à venere
non abstinere, etiamsi præsentem el certam
exinde* pestem, imo mortem sibi imminere vi-
deant. Secunda » infidelitas ; quia non credent
has piagasi» Deo infligi, sed fato, vel mundi
vquodam morbo, et senectutis quasi villo eveni-
re, uli senserunt Stoici, el nunc Politici. Ter-
tia , quod tunc solutus erit diabolus . qui omnes
ultimasque suas vires exoret : unde impiorum
tunc quasi animas el corpora possidebit. Quarta,
quia plagæ hæ concitabunt in eis, nipote im-
piis, bilem cl impatientiam : unde blasphema-
bunt Deum, vel auctorem plagarum, qutwl lot
fantasque cis infligat, uti ail S. Joannes c. 16.
vers. 9.

UT NON ADORARENT D.T.MONTA.] HÛÏC palet ili
firn* mundi renasciluram idololatriam , sed eam
evertet postea veniens Antichrislus : volet t*nim
ipso solus coli sicut Deus, sicut pi ædixil Daniel,
e. 11. 86. ei sequent»

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Videtur Joannes angelum amictum nude, dextro pede mari, sinistro terræ insistentem, ac jurantem quod amplius non erit tempus: mox reboant et consonant SEPTEM TONITRUA. SECUNDO, V. 8. JUBETUR AB ANGELO ACCIPERE LIBRUM APERTUM, ACCEPTUMQUE DEVORAT, QUEM IN ORE DULCEM ET MELLEUM, IN VENTRE VERO AMARUM EXPERITUR.

Quatuor ergo sunt puncta hoc capite notanda: Primum est, idea angeli fortis, QUI UNUM PEDEM FIGIT IN TERRA, ALTERUM IN MARI; SECUNDUM, SEPTEM TONITRUA; TERTIUM, JURAMENTUM ANGELI QUOD AMPLIUS NON ERIT TEMPUS; QUARTUM, LIBER DATUS JOANNI DULCESCENS IN EJUS ORE, SI D IN VENTRE AMARESCENS.

Ubi vidi alium Angelum fortem descendentem de cœlo amictum nube, et vestitus in capite ejus, et facies ejus erat ut sol, et pedes ejus tanquam columnæ ignis. 2. Et habebat in manu sua libellum apertum; et posuit pedes dexterum super mare, sinistrum autem super terram. 3. Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. 4. Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram, et audiui vocem de cœlo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, et noli ea scribere. 5. Et Angelus, quem vidi stantem super mare, et super terram, levavit manum suam ad cœlum; 6. et juravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cœlum, et ea quæ in eo sunt; et terrain, et ea quæ in ea sunt; et mare, et ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius. 7. Sed in diebus vocis septimi Angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos Prophetas. 8. Et audiui vocem de cœlo iterum loquentem in cœcum, et dicentem: Vade, et accipe librum apertum de manu Angeli stantis super mare, et super terram. 9. Et ait ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: Accipe librum, et devora illum; et faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mei. 10. Et accepi librum de manu Angeli, et devoravi illum; et erat in ore meo tanquam mei dulce: et cum devorassem eum, amara iratus est venter meus; et ait mihi: Oportet te iterum prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.

Notat Alcazar hæc omnia à capitulo 18. usque ad vers. 15. c. 11. perlinere quodammodo ad miam tubam et plagam septimi sigilli. Nam ioculi post quintam plagam dixit Joannes c. 9. v. 12. *Kæ unum abiit*; ita e. 11. 14. ait: *l'ce secundum abiit*, id est, sexta plaga sexti sigilli jam peracta est: *Et etee vir tertium veniet cito*, nota septima et ultima plaga, quæ explicatur ihidem v. 15. Hoc ex parte verum est, sed non universim, ut patebit initio capitis sequentis.

Rursum Alcazar ex suæ explicationis aculihia censet, sicut plaga sexta Judæorum iras et furores complexa est, ita huc capite significari horribilem illam persecutionis procellam, et quasi furorem, quam Judæi contra Ecclesiam concitarunt, initium fuisse veræ ac solidæ Gentilium felicitatis: eo enim Deum hæc direxisse, ut persecutiones Ecclesiæ verteret in ejus felicitati et gloriam, nimirum ut derelictis Judæis transferrei fidimi. Ecclesiam et salutem ad Gentes; atque hoc intelligi cum dicitur: *Consummabitur mysterium Dei*, Verum hæc spectant novissima tempora. Inseruntur ergo hic, ut

homines qui tunc lo plagis sex tubarum à Deo per Angelos moniti nolent poenitere, vehementius redarguantur, arcentur et urgeantur, unde jurat Angelus: *Quia amplius non erit tempus.*

1. Et VIDI ALIUM ANGELUM FORTEM DESCENDENTEM DE COELO AMICTUM NUBE, ET IRIS IN CAPITE EJUS, ET FACIES EJUS ERAT UT SOL. ET PEDES EJUS TANQUAM COLUMNÆ IGNIS.] Primo, Primas. Beda, Richard, et alii inulti per Angelum hunc accipiunt Chrislum, qui de cœlo descendit in incarnatione. Iridem pestat. quia legatus est pacis. Hic terræ et mari imperat: unde pedem unum terræ, alterum mari, quasi possessor et dominus imponit. Pes ejus dexter est misericordia, sinister est justitia: *In universa enim vii Domini misericordia et veritas.* Librum habet apertum, quia nix steriliti gratiæ et salutis revelavit. Rugit inslar leonis, quia poenas gehennæ impiis deminti; Juratque quod post diem judicii non erit amplius tempus. Post ejus vocem locuta sunt septem tonitrua, id est, omnes Apostoli prædicarunt toto orbe, qui æque, ut Jacobus et Joannes, fuerunt Boanerges, id est. filii tonitruum.

Huc accedit Alcazar : Angelus fortis, inquit est Christus, qui quasi magni consilii Angelus, per Apostolos mundo annuntiat allissimum Deo consilium, quod scilicet Judaici populi diminuito, egestas atque infelicitas fuerit Gentium felicitas, divitiæ et incrementum : Gentibus enim annuntiat affertque pacem et salutem. Quocirca amicus est nube Evangelicæ prædicationis, utpote qui per suos ministros loquitur, et imbrem cœlestis doctrinæ in homines infundit, hinc eliridem habet in capite : iris enim pacis et reconciliationis est symbolum. Facies ejus, radians ut sol, significat desiderium quo flagrabat Evangelii lucem toto orbe diffundendi, et hac ratione promittendi Ecclesiæ maximam gloriam. Habet pedes quasi columnas ignis ; tum quia quasi gigas ingentes et quasi columnares habet pedes. *Exaltavit enim ut gigas ad currendam viam*, Psal. 18. 8. tum quia venit ut ignem charitalis in terram deferret, ibique accenderet. Alludit ad Cani. 5. 15. *Crura illius columna: marmorea: ; et ad v. 15. cap. 1. Apocal. ubi dicitur : Pedes ejus similes aurichalco sicut in carnatio ardenti.*

Secundo, Aureolus per Angelum hunc fortem accipit Justinum Imper. qui Anastasio successit, et jussit exterminari Arianismum. Unde amictus est nube gratiæ, et iride pacis Ecclesiæ. Facies ejus ut sol, ob splendorem fidei : pedes ejus ut columnæ ignis, propter æquitalem justitiæ. Habet librum apertum, id est, Epistolas quas de fide Catholica destinavit omnibus tam in terra, quam in mari et insulis habitantibus. Tum septem tonitrua, id est, omnes Ecclesiæ Doctores, vocem laudis Deo dederunt. Prohibetur tamen Joannem voces has scribere, quia rege Theodorico adhuc vivente, non ausi sunt Orthodoxi publice Deum laudare, Filiumque Patri obsequio celebrare.

Rursum, idem Aureolus per Angelum hunc accipit Justinianum Imp. qui nepos fuit Justini, ac imperare cœpit anno Domini 527. Hic habet librum, id est Codicem Juris, quem per suos Juris-consultos (fuit enim ipse arialphabetus, ut ait Suidas, et plane illiteratos, adeo ut legere nesciret) conscribi et digeri jussit. Hic in oro ejus fuit dulcis, sed in veniorem descendens amarus ; quia Justinianus in fine vitæ per Arthemium Patriarcham Constane factus est Eulychianus ; quocirca amaricavit et afflixit Sylverium et Agapelum Papas, ac Mennam Patriarcham, hæresi ejus resistentes. Unde in faciem ei exprobravit Agapetus, dixitque : *Ego ad Justinianum Christianissimum Imperatorum desideravi venire ; nunc autem Diocletianum inveni.*

Verum hæc omnia, ut sæpius dixi, spectant tempus, non incarnationis Christi, nec Justini aut Justiniani, sed consummationis mundi.

Ad litteram ergo genuine Andréas Cæsar. Ribera et Viegas per Angelum, non Christum, sed Angelum proprie dictum, cumque bonum, puta beatum et gloriosum (qui tamen sit typus et legatus Christi) accipiunt. Hic amicus est nube, quia nubes gloriæ rerumque cœlestium est tegumentum, æque ac symbolum, et, ut ait Arelas in cap. 11. in nube est quædam obscuritas cum aliquo splendore, qui a refractione radii solaris perficitur. Sic et divina, neque omnino nobis incerta sunt, neque omnino manifeste probentur⁹ sed velati puro lucis illustratio per obscuritatem manifestantur. Eadem de causa

facies ejus splendet ut sol, tum quia gloriosus est Beatorum vultus, tum quia læta nuntiat impiis, si à peccatis resipiscere velint. Rursum, nubes significat ignorantiam, caliginem et perplexitatem, qua involventur homines in line mundi. Gestat iridim, quia invitat homines ad pacem et reconciliationem cum Deo, si inores corrigere et viam emendare velim : sin autem, rugitui leo, Oslenditque pedes columnares et igneos, id est, iram et furorem, quæ instar columnæ foris est et potens ad plagas impiis irrogandas. Hisce ergo pedibus significatur potestas Christi ad conculcandum suos hostes, puta impios, cosque igne cremandum. Ponit unum pedem super terram, et alterum super mare, ut ostendat nihil in terra, nihil in mari posse evadere hanc vindicem Dei manum, Clirislque sententiam et justam ultionem.

Fortem,] quia fortia nuntiat et cilicii : unde habet pedes quasi columnas ignis, rugilque ut leo, ac ciet tonitrua. Jurat enim quiri *tempus non erit amplius sed in diebus vocis septimi Angeli, cum cœperit taba canere, consummabitur mysterium Dei.* Opinatur Ribera hunc Angelum fore eundem cum illo, qui cap. 5. nuntiavit Joanni Agnum reseraturum esse librum ; ulerque enim vocatur fortis.

Amictum mbe,] quia divina et arcana Dei consilia, de fine temporis et mundi annuntiat. Porro amictus erat nube in facie; hæc enim splendebat ut sol, sed inferne in cæleris membris. Sic Horat. lib. 1. ode. 2.

Nube candentes humores amictus
Augur Apollo.

Et Virgil. 1. Æneidos Æncam à matre dea Ventre nube sepium lingit :

At Venus obscuro gradientes aere sepsit,
Et multo nebulae circum dea fundit amictu,
Cernere ne quii cos, neu quis contingere posset.

At inferius Æneæ ad Didonem accessum describens.

Scindit se nubes, et in æthera purgat apertum,
Restitit Æneas, claraque in luce refulsit,
Oï humerosque Deo similis.

2. Et habebat in manibus libellum apertum.] Pro libellum est græce βιβλίον, aut, tituli legunt, βιβλίον enim deducitur diminutivum primum secundum tertium quartum : per Timleac à Latino liber diminuitur libellus, iudeque libellulus, et libellunculus : hoc ergo tertio, vel (piarło diminutivo significatur hunc librum satis minutum fuisse et exiguum. Porro hic libellus est ille de quo c. 5. 1. qui scilicet signatus erat septem sigillis, quæ omnia jam pene reserata sunt ab Agno; unde nunc aperitur liber, et apertus offertur v. 9. S. Joanni legendus et describendus. Deinceps ergo, puta post septimam tubam, de qua cap. sequenti v. 15. describet S. Joannes ea quæ scripta erant in hoc libro, nimirum tempora Anclirisl, ejusque et asseclarum supplicia.

Er poscit pedem suum dextrum super mare, SINISTRUM AUTEM SUPER TERRAM,] quia pes (et forliqr est, inquit Hibera; tali autem indiget mare præ terra : mare enim natura sua est mobile, instabile, iluidum, intuitivum et procellosum, ut significetur, quod in iis qui magis latent et remotiores sunt, ac ambitu maris quasi

vallo cincti, ul inaccessi videantur, puta in iis qui in insulis habitant, Christus magis ostendet biiuin imperium, fortitudinem et vindictam per plagas el supplicia cis irroganda.

Aliam causam, sed mysticam, dant Ambros. Rupert. Richard. Virgas cl Alcazar, qitòd scilicet Angelus liic, id esi Chrismis, relicta terra pergebat ad marc. Accessus autem, sive ingressus in mare fit dextro pede. Censent enim ipsi ad litteram per len am significari Judæos, per mare Genies, q. d. Christus reliclis Judæis perrexit id Gentes, ail Alcazar; aut ut Ambros. et alii, q. d. Chrismis lam Judæis, quàm Gentibus misit concinnatores; horum enim symbolum sunl Chrisli pedes.

Porro Jtidrei vocantur terra, quia terreni, terræ bonis (oli inhiabant: Gentiles vero mare, propior eorum, primo, multitudinem et varietatem; secundo, levitatem, inconstantiam, profunditatem errorum el viliorum; tertio, perluibalionem, confusionem, tumultus, bella et rixas; quarto, quia in mari vivitur ex rapio, et magni pisces parvos devorant, æque ac pirata) omnia diripiunt: ita vivebant el Gentes; ipiinlo, mare notat srcvam tempestatem, qua Ecclesiæ navis erat jactanda in Gentilium persecutionibus: hæ enim optime per maris furorem repræsentantur. Porro Chrisli pedes aquis maris non mersi, sed solide in iis prestantes. significant Evangelii prædicationem in æsluantis maris procellis ac persecutionibus non esse obruendam, sed in iis potius solidam firmamque futuram. Hujus rei symbolo Christus ambulavit tirino gressu super mareæstuans, Marci 6. 68. Denique pedes Chrisli igniti significant miram Christieflicaciam. nimirum quod, sicut naphtha aquas ipsas ardentes el ignitas reddit, ita Christus Spiritus sancti igne aquas gentililatis sil accensurus, uli prædixillsaías cap. 66. 2. *slqua' artiebant igni.*

3. Et CLAMAVIT VOCE MAGNA QUEMADMODUM CUM leo rugit,] cum in prædam vel hostem furibundus fertur et irruit. Pro *rugit*, græce est *liwrarou*, id esi mugil; sed Græcinon videntur distinguere inler Qivo/xac el/xuxao/xat, sicut La lini inter *mugit* el *rugit*. Unde palet clamasse cum, horrida et ultima impiis imminere supplicia, quocirca idem jurat v. 6. *Quia tempus non erit amplius*; eique clamanti el rugienti pari fragore assonant el responsant tonitrua. Nota h:vc omnia non esse realin, nec realiler eventura: non enim realiler Angelus amictus nube descendet, nec ponet unum pedem in terra, alterum in mari, nec clamabit aut jurabit, quia amplius non erit tempus; sed symbolice per visionem hæc omnia objecta fuisse phantasie ri melili S. Joantiis: videbatur enim ipse sibi videre Angelum ilaponentem pedes, cumque clamare ac rugire; ut per hæc omnia inlligeret, ac scriberet plagas orbi in ejus line obventuras; has enim ipse hlc describit, el proclamat. Rursum, ut signifield quod easdem in lino mundi proclamabit Angelus per suos prædicalores el Prophetas: non rnim est nrccsse dicere quod Angelus hæc ipsa pei sc proclamabit.

ET CUM CLAMASSET, LOCUTA SUNT SEPTEM TONITRUA voces suas.] Ure voces quasi echo respondent clamori angeli. Est ergo hæc echo heptaphona, sive septem vocom, qualem refert Plinius l. 3G. cap. 15. ubi vox eadem repercussa septies reddebatur. Furie alludit ad Psah

\$8. qui celebrat Dei magnificentiam ex eo quod sil Altitonans, citaique horrida el valida tonitrua: unde in eo *vox Domini* (quæ non est alia quam tonitru) septies repetitur. Ita Alcazar. Porro hæc toces tonantes, et bæc tonitrua vocalia significant magnitudinem calamitatum futurarum in fine mundi; quocirca articulaire crani hæc voces: nam eos intelligebat, cl intellectas conscribere iolebat S. Joannes. Sicut ergo in Sina Exodi, 19. Angelus voce tonante, sed articulata, proclamavit el promulgavit Hebreis legem Decalogi: ila loniirua hæc articulate el vocaliter edicebant plagas orbi imminentes. Quapropter loniirua hæc articulata non sunl realia, nec realiler existent in fine mundi; sed per visionem tantum ostensa sunt Joanni t reque ac Angelus clamans cl jurans; ul per ea repræsentaret horrida fulmina el tonitrua, quæ revera plurima erunt in fine mundi, esto non erunt articulata, til portendant, cl quasi inchoent extremas et gravissimas orbis plagas. In S. Drigittre Revelationibus lib. 6. cap. 10. refertur illam, dum rogaretur quid significarent septem tonitrua, quæ Joannes asserit se audisse c. 10. Apoc. respondisse, div ina revelatione se didicisse septem illa tonitrua esse comminationes persecutoribus Ecclesia- è cœlo intentatas.

6. Signa que locuta sunt septem tonitrua, ET NOLI EA SCRIBERE.] *Signa*, græCC, id est obsigna, velul occultanda, scilicet in mente tua, ihique recondita serva: noli veroeascribere et patefacere, ne homines qui ea lecitici osent, ea non credant, vel plane animo percellantur cl desperent; aut quia, ul ait Arelas, ob eadem, aut similem causam, horum cognitio utilius ultimis temporibus reservatur. Ex hoc loco colligit el conjicit Ribera n. 15. 5. S. Joannem mullo plura accepisse quàm quæ scripsit. Nam quæ ab hoc loco usque ad finem libri scribuntur, pauca sunt; ipse autem videi librum copiosum scriptum intus el foris c. 5. I. Fortasse etiam in eo cognovit quinam essent in Ecclesiis Anlichristocessuri ex Episcopis, el viris sanctis, et quibus illi essent pœnis plectendi: ut merito dixerit v. 10. *Et cum devorassem eum⁹ amaricatus est venter meus.*

5. Et Angelus, etc. levavit manum suam ad coelum.] Primo, quasi jurans levata manu. Ideo enim in juramento levamus manum, ul Deum quasi dictorum nostrorum veritalisque testem, et perjurii vindicem, indice in cœlum intento designemus et invocemus. Secundo, quasi comminans iras Dei acres, nisi homines pœnilcant. Tertio, hoc signo quasi excitans audientes ad attentionem rei mnxlmæ et maxime notandæ, (pam dicturus est de temporis pretiosissimi brevitate el jactura Vel lucro.

6. Er juravit peu viventem,] dicendo *cl chai*, id est, *vivit Dominus*, est, juro per viventem Dominum, vel per vitam Domini Dei. Nota hlc gravitatem el pondus juramenti, obpondus rei, quam juramento hoc confirmat Angelus, scilicet temporis jam finiendi pretium. Subdit enim: *Qui creavit ca tum. et ca quit in eo sunt; et terram, et ea quarin casunt; et mare. cteaqtvin eosunf.* llæceniin pariter cum tempore linienda jurat. Solenlenim Sancti. (Iimjurant, Deo tribuere illa epitheta, quæ rei quam juramento confirmant, congruunt. Mystice Alcazar: Angelus. inquit, obleslalur Deum qui novum Ecclesia) Christiana* cœlum, qui Svna-gogre terram, qui Gentilitatis mare condidit.

Porro alluditur hlc ad Daniel. 12. 7. ubi pariter Daniel vidit Angelum bule persimilem : *Et aadi-vi, inquit, viravi qui indutus erat lineis, qui sta-bat super aquas fluminis, cam elevasse! dextram et sinistram suam in catum, cljurasset per viven-tem in tricinum, quia in tempus, ct tempora, ct dimidium temporis*, id est, lres annos cum dimidio durabit monarchia et persecutio Anlichrisli. Ubi nota congrue Angelum tam hlc, quàm Daniel. 12. jurare per ælernitalem Dei : hæc enim tem-poribus omnibus dominatur, iisque legem ino-dtnnqiie figit, ac principium terminumque con-stituit ct definit. Deus enim æterhus est, *qui*, ut ait Boetius :

tempns ab »vo

Iro jubet, itabdiique manens dat cuncta moveri.

Hac dc causa Deus vocatur hlc *Vivens in sæcula sæculorum*, et à Daniele (ad quem hic alludit Joannes) c. ls. 31. *Vivens in sempiternum* ; ubi Sy-rus vertit, *vivens sæculorum* ; et alibi , *gigas sæ-culorum*, de qua phrasi plura dixi Isaiaë 57. 15.

Quia (quòd) tempus son erit amplius.] Syrus, *juravit, etc. quia sic non erit amplius*; Arabicus, *juravit, etc. quia non erit tempus in diebus vocis /Angeli septimi, cum caperit tuba canere*. Alludit ad Daniel. 8. 19. *Quoniam habet tempus fimm, suum*, saltem verbotenus. Nam verba illa apud Daniele alium habent sensum, uti ibi dixi. Jam Alcazar exponit, q. d. Finietur nunc tempus Judæorum et Synagogæ , atque Incipit! tempus Gentilium ct Ecch siæ. Putat enim ipse hlc agi dc reprobatione Judæorum el vocatione Gentium, hocquo esse magnum illud mysterium quod mox consummandum dicitur.

Verum dico agi hlc de fine mundi et tempo-ris, q. d. Imminet finis mundi ; brevi tempus, id est, motus ecdurum solis et lunæ, ac conse-quenter tempus proprie dictum, quod, ut ait Arislot est numerus, id est mensura, motus primi mobilis , quodque discriminant el inter-stinguunt motus solis et lunæ, non erit amplius; sed pro temporesuccedelquasi ævum qiioddam sternum, sed corporeum (erit enim mensura cœü, terræ, aliorumque corporum) simile ævo Angelorum. Hinc consequenter in terra non erit ullus motus aut tempus, nec vita sublunari* : ac tertio non erit tempus, id est spatium, perni-tendi, merendi el salutem suam procurandi. No-ta : hæc dixit Angelus antequam Joanni daret li-brum devorandum, id est, antequam panderet ei futura sub Anlichristo; hæc enim in libro conti-nebantur. q. d. Jamjam imminet tempus Anti-christ!, ac consequenler imminet tempus linis mundi et temporis, qui mox sequetur. Nam \n-tichrisli regnum et tempus erit breve, scilicet trium annorum cum medio.

Moraliler nota blc tempuspræsenlis vitæ esse pretiosissimum, ac proplerea ejus maximam habendam esse rationem, singulaque ejus mo-menta utilissime collocanda esse etexpendenda. Nam primo, tempus hoc est breve, el instar umhræ, avis, navis el sagiltæ prælervolat , ul dicitur Sapient. 5. vers. 9. Et Psal. 101. *Defecerunt sicut fumus dies mei*, quid brevius , quid magis evanidum quàm fumus ? El Psal. 89. 9. */inni nos-tri sicut aranea meditabuntur*. HeLræa ad verbum liabcut: */Inni nostri consumuntur sicut cogitatio*, quæ, ut alebat Thales, citissime transcurrit. Pr.T'clareS. Huron. Euslochium instruit, dicens : *dmtmus Christum, ejusque semper quarumus am-*

plexus, ct facile videbitur omne difficile, brevia putabimus universa qua longa sani; ct jaculo illius vulnerati per singula momenta dicemus: lieu me, quia peregrinatio mea prolongata est. Scribit S. Hier, de S. Marcella ad Principiala ejus filiam : *Sic, inquit, atatem duxit et vixit, ut semper se crederet esse morituram. Sic induta csl vestibus, at meminisset sepulcri, memor Satyrici : Vive memor lethi, fugit hora ; hoc quod loquor, inde est. El memento semper diem mortis, cl nunquam pec-cabis ; laudabatqae illud Platonis, qui Philosophiam meditationem mortis esse dixit*. Moriendum ergo Juotidie , ut iu somnum ituri læli Inlaresquu icamus :

Vixi, cl quem dederas cumini, Deus nlme, peregi.

Itaque sic ordinandus dies est òmnis, tanquamcogal agmen, ct consumat atque expleat vitam, ait Seneca epist. 12. Quocirca Simonides rogatus quantum temporis vixisset? respondit: *Tempus exiguum annos vero multos*. Ita Slobæus scriu. 98.

Secundo, quia tempus, cum præteriil, est irre-vocabile. Nam, niait Catullus epigram. 5.

Notili cum semel occidit brevi» lux,

Nox csl perpetuo una dormientia.

Et Heraclitus : *In idem jlumen bis non descendimus*. Et Lamachus : *Inprælio* (in vita quæ est militia) *non licet bispeccare*. Primus enim error csl leihifer ct inemendabilis. Quocirca prudenter S. Ambros. in Psalm. 1. Sicut, iiMpiil, dormiens in navi ve-hitur ad portum ; *ita tu dormis, et tempus tuum non dormii, sed ambulat*, doriniensque pergis ad mortem. Surge ergo qui dormis, ambula, ascende cl vola ad cœlum. Et Sapiens Eccles. 9. *Quodcamqae facere potest manus tua, instanter operare ; quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud inferos, quo tu properas*. Veteres, ul temporis celeritatem cl fugaeitalcm irrevocabilem repræsentarent, pinxerunt tem-pus quasi juvenem expeditum, alatum, haben-tem falcem in manu , (jna omnia demetit ; Insil-ientem currui, qui à duobus equis pernicissimis instar aquilarum trahebatur, ita ut non tam currere, quàm volare videretur.

Tertio, quia ab hoc brevi tempore, et quasi momento pendet lota æternitas nostra, quæ sine line est el intermina. Rursum, quia quolibet temporis instanti infinita æternitatis gloria com-parari, el in immensum augi*ri potest. Hac co-gitationeexcitalus Psalles canebat Psal. 118. 108. *Prcevenērunt oculi mei ad (e diluculo, ut meditan r eloquia tua*. Et Sapiens Proverb. 6. 6. serio mo-nel jubelque : *Vade, inquit, ad formicam, 6 piger, ct considera vias ejus, et discce sapientiam ; quiv cum non habeat ducem, nec praceptorc m , ncc principem, parat in cesiate cibum sibi, ct congre-gat in messe quod comedat*. Quapropter S. Gregor. Nazianz. præsentem vitam dixit esse mercatum, iu quo cuilibet quidvis emendi et comparandi sit opportunitas ; eo vero transacto nihilamplius à quoquam emi aut comparari possit. In Italia vidi \iri sapientis epitaphium, qui illud suo se-pulcro incidi jussit, estque tale :

Inveni portum ; spei cl fortuna, valete»

Nit inibi vobiscuin : ludito nunc alios.

Et alterius :

Cogilat sapient, qualis, non quanta «rt vna.

M ago, ut milvi instar totius vitæ sit dies
Ut morieui vnrain, vivo ul moriturus.

Vero Seneca epist. 118. Aon, inquit, *favi benignum et libtralc tempus natura nobis dedit, ut ali- quid ex illo vacet perdet e ; et vide quàm inulta etiam diligentissimis pereant. Aliud valetudo sua cuique abstulit, aliud suorum, aliud necessaria negotia, aliud publica occupaverunt. Vitam nobis* cum dividit somnus. Ex hoc tempore tam angusto, tam rapido, et nos auferente, quidjuvat maiorem oartem mittere in vanum?*

Quarto, quia tempus hoc est in nostra potestate et arbitrio ; datum enim est nobis a Deo ad bene operandum, ad salutem, gloriam, coromisqtie (eternas procurandum el augendum. Quocirca ejus exactissimam rationem « quolibet exiget, » line Apostolus monet Ephes. 5. 16. *Redimentes, inquit, tempus; quoniam dies mali sunt.* Et ad Galal. 6. 9. *Bonum facientes non deficiamus ; tem- pore enim suo metemus.* Vide quæ hisce locis an- notavi, uti et 1. Cor. 7. 29. et seqq. Refert So- phronius in Prato spirit, cap. 59. de B. Thalilæo, quòd semper flebat ; causam rogatus dixit *Tem- pus hoc nobis ad pœnitentiam indultum est, et valde requiretur à nobis, si illud neglexerimus.*

Quinto, quia posi hoc tempus non habebimus aliud tempus, in quo errorem et negligentiam in priore admissam corrigere el compensare possimus. Cogita quot milhones hominum sint in inferno, qui tempus hoc neglexerunt, jamque *sero sapiunt Phryges*, cuperentque palii omnia tormenta mundi et gehenn» per mille annos, imo per mille millones annorum, si per hæc omnia vel unicum instans temporis consequi possent adpœnilendum. Quin et Seneca l. de Bre- vitate vilæ, ex hoc. capile docci omnium maxi- mam hominum insaniam esse, quòd cum in cæ- leris sint avari, in tempore profundendo siiti liberales, subditque : *Quid trgo est in causa? tanquam semper victuri vivitis, nunquam vobis fragilitas vestra succurrit ; omnia tanquam mor- tales timetis, omnia tanquam immortales concu- piscitis. Audias plerosquedicentes : Anno quinquage- simo in otium secedam. Et quem longioris vil(9 prædcm accipis ? non pudet te ad reliquias vita* (e libi servare ? Quàm scrum csl vivere incipere, cum desinendum est ! vivere tota vita descendum. Tem- pus quasi nihil petitur, quasi nihil datur. Jies om- nium pretiosissima luditur. Ibit quaempit cetos, ntc cursum suum aut rt vocabit, aut supprimet, nihil admonebit velocilatissuæ, tacita labetur. Tu occu- patus es, vita festinat. Mors interim aderit, cui velis nolis vacandum est. Itaque cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est : velat ex torrente rapido, nec semper cursuro cito hau- riendum csl.*

Sexto, quia Deus brevi hoc tempus nobis au- feret, ac in xrlernltalem transferet. Prudenter Climachus gradu 6. hoc cuique dal monitum. Aon est, ait, *prasenhm diem pie transire, nisi hanccs e ultimam lotius vita* nostra existimemus. Probatus ille est, qui mortem singulis horis ex- spectat ; sed ille sane sanctus, qui cam singulis ho- ris desiderat.* S. Hilarión, ait S. Ilieron. in ejus vita, *singulos hortabatur preterire figuram hujus mundi, et eam esse veram vitam, quæ vita? pra~ stntis cmt rctur incommodo.* Hoc assidue per an- nos 98 meditabatur S. Paulus primus Eremita, qui proinde veniente ad cum S. Antonio : *En, inquit, quem tanto labore quasisti putridis senec-*

tute membris, operit inculta canities : en vides ho- minem pulverem mox futui um. Sed quia dormitio- nis meæ instat tempus, et, quod semper cupiebam dissolvi et esse cum Christo, peracto cursu super- est mihi corona justitia ; tu missus es à Domino qui humo corpusculum mccum legas, imo terram terra reddas. Quocirca rediens ad suos Anto- nius, merito de Paulo dixit ; *Va mihi peccatori! quia fado monachi nomen gero ; vidi Eliam, vidi Joannem in deserto, et vere vidi Paulum in para- diso.*

7. Sed in diebus vocis septimi Angeli, cum coe- PERIT TUBA CANEBE (cap. scq. V. 15.) CONSUMMABI- itn MYMHiiuM De i,] mysterium scilicet glorifi- cationis Eliæ et Henoch, ac paulo post aliorum Sanctorum, atque ex adverso punitionis hostium Eliæ el Hrnoch, et paulo post omnium impio- rum. Elia enim et Henoch in cœlum ascenden- tibus, consummabitur, id est, consummari in- cipiet, et paulo post perfecte consummabitur mysterium consummationis ssculi, extremi judicii, glorificationis Sanctorum, damnationis reproborum, el bealæ miseræquo ælernitalis. Hanc enim evangelizarunl Christus, Apostoli et Prophelæ ; bæcque probis et sauciis est Evan- gelium, id esi, faustus lælusque nuntius; licet improbis el reprobis sit Irislis el infelix.

9. Accipe librum, et devora illum. } Pro li- brum græce esi, id est libellum, quem Alcazar accipit catalogum paucorum Judæorum qui Christo crediderunt, el salvati sunt, l ude « uindem Isaías vocat consummationem, sive verbum brevium. Ait enim c, 10. 22. *Consum- matio abbreviala inundabit justitiam : consumma- tionem enim et abbreviationem facul Dominus in medio terræ,* id est, ul \postolus explicat Rom. 11. *Diminuito eorum abitar Gentium.* Hic liber apertus traditus Joanni, id est, hujus mysterii inlelligentia resecala est Joanni.

Verum superius ostendi librum vel libellum hunc esse Apocalypsin. Sensus ergo est, q. d. Accipe, ô Joannes', nane revelationem Apocalyp- sis de futuris in line mundi sub Anlichristo, eamque devora, id esi, avide lutam hauri el per- spice, totamque in mente et venire memori» reconde, ul eam ruminare el per partes expem- dere possis. Intellectus enim est quasi os ani- mo?, dentes sunt indagine el scrutinia verita- tis, per quæ veritas patefit el cognoscitur, ac deinde in venire, id est in cellam memoriæ, trajicitur el reconditur. Porro librum quem c. 5. 1. vocavit c<6how,hlc diminutive vocat quia cap. 5. liber hic septem ingentibus sigillis signatus ingens videbatur ; nt hic iis apertis el reseratis, dimidia quasi junie minor appare- il i(.

10. Et erat in ore viro tanquam mel dclce : ET CUM DEVORASSEM EUM, VMARICATIS EST (Arabi- ciis, *amarus factus est*) vexter meus.] Alludit ad naluram mellis, quod comestum in bilem llav am convertitur, stomachumque lancinat el amari- cat. Nam, ut ait Pocla: *Dulcia se in bilem vertunt.* Jam dulce, id esi dulcis, scilicet liber : respicit enim Interpres Græcum quod est neutrum. Sensus rsl, q. d. Apocalypsis hæc, hoc est revelatio et pnvnotio futurorum sub Auil- chrislo, quum accepi à Christo per Angelum in ore, id est prima facie, el primo gustu eral mihi dulcis, mentemque pascebat et oblectabat ; quia erat mira, nova, arcana cl divina cognitio et prophetia; sed ubi coepi ruminare calamita-

tes ac muhirudinom reproborum, forte etiam lapsus et casus multorum Sanctorum in persecutione Antichrisli, quæ hoc libro et hac revelatione continebantur, amaricalus esl venter meus, id est, intime inanimò et mente mea indolui et ingemui. Ita Arctas. Alludit ad Ezech. 3. 1. ubi Ezechieli à Deo similis datus liber, qui hujus fuit typus; erat enim initio melicus, postea felleus»

Nota hic : Verbum Dei simile cst pilulis, quæ foris auratæ vel saccharatæ. deglutuntur ctnn suavitate; sed cum in venire dissolvuntur ob aloen, mjrham, aliaque amara quæ continent, amaricant ventrem, cl torminibus eum quasi dilacerant : pari modo tropologice verbum Dei, ail D. Thomas, dulce esl rationi, sed amarum sensualitati. Mystice S. August, in Quæst. novi el veleris Testamenti q. 72. torn. li. Liber hic, ail, esl S. Scriptura, quæ dulcis esl in ore, id esl orthodoxis el sanctis, qui quod integræ sini professionis, ore significantur. *Illis autem qui hevretica pravitate carnaliter vivunt vet sentiunt, propter quod in ventre significati sunt, amarus : accusabit enim eos in dic judicii Dei.*

11. Et dixit mihi : Oportet te iterum prophetare GENTIBUS, ET POPULIS, ET LINGUIS, ET REGIBUS MULTIS.] Græce c^hcJaroG, id est, super gentibus, de gentibus, populis, etc. Jam primo, nonnulli ex hoc loco inducti sunt in opinionem, ul putarent S. Joannem necdum esse mortuum, sed in vita servari, ac venturum cum Elia el Henoch, ut cerici cum Antichrislo. Ita Hippolyt. Martyr, lib. de Consummat, sæculi. Dorollieus in Synopsi, Simeon Metaphrasles in vita S. Joannis, Catharinus opuscul. de hac re, el fuse Salmeron, tom. il. liad. 32. Favent Andreas el An tas hic, el S. Ambros. lib. 7. in Lucam, Damascen. orat, de Transfiguratione. Theophyl. el Eulhym. in Matth. 20. 23. Verum cerium esl S. Joannem esse mortuum, mi docent S. jHeron. August. Euseb. ex Polycrate, et passim veteres, imò Concilium Ephesinum el tota Ecclesia, quæ S. Joannis, quasi mortui, et in cœlo rum Christo regnantis, diem festum colit 27. Decembris. Vide dicta in præmio.

Secundo, Primas. Deila, Ansberlns et Viegas exponunt : *Oportet te iterum predicare*, q. d. Oportet te scribere Evangelium posi Apocalypsiin : post hanc enim illud scripsit.

Tertio, alii, q. d. Jam in Palhmoexul cl silens agis, sed mox liberaberis, redibisque in Asiam, ul iterum Asianis prædices Chrisli Evangelium.

Quarto, Alcazar, q. d. Hactenus prophetasti et predicasti reprobationem Judæorum, oportet te iterum prophetare, ulscilicet pronunties vocationem el electionem Gentium. Id enim Joannem facere à capile 12. usque ad finem, censet Alcazar.

Verum dico: sensus est, q. d. Oportet te, ô Joannes, rursum prophetare t ul nimirum pronunties alia graviora mala et supplicia orbi inferenda, quam sunl illa quæ septem sigillis libri signali continentur, quæque hucusque per prophetiam cognovisti, et prophetando descripsisti. Illa autem graviora mala sunl, quæ, apertis jam septem sigillis, in ipso eorum libro prius signato, nunc aperto legisti, suntque illa quæ

de Elia, Henoch, Amichi isto, Gog, el Magog, dc. à cap. undecimo usque ad finem Apocalypseos recensentur. Cum enim Joannes lam operose hucusque explicarit, et descripserit mysteria septeni sigillis libri signati contenta, sine quibus liber aperiri el legi non poterat, uti dixi cap. 5. plane credibile est eum quoque descripsisse mysteria in libro ipso contenta, ut ipso hic salis significat. Ad hoc enim reserabantur sigilla, ul liber ipse legeretur. Deinceps autem Joannes non fácil mentionem descriptionis libri, sed visionum; ergo visiones quæ recensentur capito undecimo et sequentiibus, sum illa quæ descripta fuerunt in libro, quem ipse vidit et legit, quæque ibi visa el lecta ipse in hoc suæ Apocalypseos libro describit el enarrat. Unde Arabicus verlit : *Necesse cst tibi ellam ut prophetes super gentes, vel contra gentes.* Sic el Syrus.

Dices: S. Joannes capite 11. et sequentibus non meminit ullius libri, nec descriptionis acclionis, sed tantum dicilse vidisse illa symbola quæ enarrat. Respond. Joannes primo legit illa descripta in libro, deinde eadem jam lecta vidit per symbola oculis suæ mentisci phantasie obijci. Posi lectionem enim accessit eorumdem visio ul sciret quæ et quomodo, ac quiln recte vel aperte ea scribere deberet, quæ clarissime in libro descripta legerat. Similiter enim mjsteria contenta in septem sigillis vocavit visiones, caque se vidisse asseveravit hactenus; praesertim cum apud Prophetas visio, lectio el auditio idem sint, lantumque significant revelationem el cognitionem spiritalem mentis, mi ostendi canon. 1. in Prophetas. Hæc omnia confirmantur ex eo quod de tuba el clangore septimi Angeli dicitur hocc. v. 7. *Sed in diebus vocis septimi /ingcli, cum cccperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei.* Ergo ea quæ fuse narrantur c. 11. el sequentibus undecim, non perlinent ad septimam septimi Angeli tubam; sed illa tuba hisce capitibus postponi debet, quia in illa consummabuntur omnia. Unde sequitur ea quæ cap. 11. cl sequentibus ad linum usque libri scribuntur, fuisse contenta cl descripta in ipso libro signato : non enim continemur in sigillis, ergo in ipso libro. Ita Ribera, (qni id fuse hic demonstrat. Plane ergo aberrai Anglo-Calvinista hic, dum asserit in Apocalypsi solum sigilla libri, non autem ipsum librum explicari; (piasi Joannes cooperculum libri, non autem ipsum librum iuspexerit cl legerit, cum ex cap. 5. constet eum petiisse et impetrasse ul, solutis sigillis quasi operculis, liber ipse legeretur.

Gentibus, et populis, et linguis.] Puta prophetabis gentibus lolius orbis; hisce enim scribitur Apocalypsis. Rursum gentibus quæ Antichristi m sequentur, el peraequentur Christianos loto orbe dispersos, qui proinde pariter variarum erunt gentium el linguarum. *Hcgibus* quodine *multis* prophetabis, quia prædices omnes reges ierre regna sua amissuros, el subjugum Antichrisli venturos, qui proinde omnes cum eo uno die à Christo occidemur. Sic Jerciniæ ait Deus cap. 1. v. 5. *Prophetam in Gentibus dedite*, quo hic alluditur; fuil enim Jeremias typus S. Joannis»

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS

Jubetur Joannes metiri templum , deinde atrium , quod audit dandum esse ANTI-CHRISTO PER .MENSES 42. UNDE V. t). AUDIT QUOD CONTRA EUM PROPHETABUNT, ET PLAGAS IMMITTENT ELIAS ET IIeNOCII , QUI AB LO TANDEM OCCIDENTUR IN JERUSALEM , AC POST TRES DIES ET DIMIDIUM PUBLICE RESURGENT, AC IN COELUM EVOCATI ASCENDENT , TUNCQUE FIET TERRÆ MOTUS, QUO TERTIA PARS IIEROSOLYMÆ CORRUET, ET-SEPTEM MILLIA HOMINUM OCCIDENTUR. SECUNDO, V. 15. CANIT SEPTIMUS ANGELUS TUBA, ET MOX FIT OMNIUM CONSUMMATIO, INCIPITQUE REGNUM GLORIOSUM. QUOCIRCA 24 SENIORES GRATIAS AGUNT ET CELEBRANT DeUM, QUOD JAM DIES JUDICII ET RESURRECTIO , AC IMPIORUM SUPPLICIA ET SaNCTORUM PRÆMIA ADVENIANT. DeNTQI ' V. 19. APERITUR COELUM , ET APPARET ARCA TESTAMENTI, FIUNTQUE FULGURA , TONITRUA, TERRÆ MOTCS ET GRANDO MAGNA.

1. t datus est mihi calamus similis vngæ, et dictum est mihi : Surge , et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo; 2. atrium autem, Lquod est foris templum, ejice foras, et ne metiaris illud : quoniam dantem est Gentibus, et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta Sfatiolms, 3. et dabj duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille jW ducentis sexaginla, amicti saccis. 4. Hi sunl duæolivæ, et duo candelabra WP-iu conspectu Domini terræ stantes. 5. Et si quis voluerit cos nocere, ignis exiet de ore eorum, et devorabit inimicos eorum; et si quis voluerit cos lædero-, sic oportet cum occidi. G. Ili habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetia; ipsorum : et potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, et perculere terram omni plaga, quolicscumque voluerint. 7. Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssu, faciei adversum cos bellum, et vincei illos, et occidet cos. 8. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma , et Ægyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est. 9. Iit videbunt de tribubus, et populis, et linguis, et gentibus, corpora eorum per lres dies et dimidium, et corpora eorum non sinent poni iu monumentis. 10. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, et jucundabuntur : et munera mittent invicem, quon'am hi duo prophelæ cruciaverunt cos, qui habitant super terram. l I. Et post dies très et dimidium spirilus vitæ à Deo intravit in cos. Et steterunt super pedes suos, et linior magnus cecidit supéreos qui viderunt eos. 12. Et audierunt vocem magnam de cado, dicentem cis : Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube , et viderunt illos inimici eorum. 13. Et in illa hora factus est terræ motus magnus, et decima pars civitatis cecidit ; et occisa sunt in terra' motu nomina hominum septem millia : et reliqui in timorem sunt missi, et dederunt eloriam Deo cœli. l 4. Væ secundum abiit, et ecce væ tertium Veniet cito. 15. Et septimus Angelus tuba cecinit, et faclæ sunl voces magnæ in cœlo dicentes : Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri et Christi ejus, et regnabit in sæcula sæculorum. Amen. •IG. Et vigiliti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas , et adoraverunt Deum dicentes : 17. Gratias agimus (ibi, Domine Deus omnipotens, qui es, et qui eras, et qui venturus es ; quia accepisti virtutem luam magnam, et regnasti. 18. Et iralæ sunt Gentes, et advenit ira tua , et tempus mortuorum judicari, et reddere mercedemservis tuis Prophetis, et sanctis, et timentibus nomen tuum pusillis et magnis, et

exterminandi eos qui corruperunt terram. 19. Et apertum csl templum Dei in cœlo, et visa est orca testamenti ejus in templo ejus, et faeta sunt fulgura, et voces, et terne motus, et grando maena.

censet Brbera hoc caput per anticipationem hic collocari, eo quod necdum finita bini septem sigilla quæ præihunt Antichristum, ac consequenter Eliam quoque et Henoch, de quibus Ime capite agitur. Verum dico ullam esse hic anticipationem. Nam hic reseratis jam septem sigillis aperitur liber, ejusque mysteria hic describere incipit Joannes. Esi ergo hic altera posterior pars Apocalypseos : prior enim fuit explicatio septem sigillorum, quæ cœpit cap. 6. et protenditur hucusque. Posterior incipit hic, et protenditur usque ad finem Apocalypsis, in qua contenta ipsius libri describuntur. Id ita esse palet ex fine capitis precedenti*, ubi Joannes jussus eslab Angelo devorare librum jam apertum, ex coque iterum prophetare. Esi ergo hic altera propheliæ (jus pars, in qua Joannes librum ipsum quem c. precedenti devoraverat, et oculis animoque hauserat, enarrare incipit. Nam licet septem sigilla libri signati, quæ plane finiuntur hoc capite In tuba septimi Angeli v. 15. præcesserint lectionem ipsius libri, quem hic describere incipit; tamen hoc intelligendum est de septimo sigillo non complete, sed inchoative, scilicet quod inchoata et non completa omnino reseruatione, aut potius explicatione (nam sigillum jam erat reseratum, sed ex eo successive prodierunt, et suas tubas explicuerunt septem Angeli) mysteriorum septimi sigilli, Joannes legerit librum antra signatum, nunc apertum, et ita apertum, ut omnia quæ in eo scripta erant legi possent, till ea legit, et deinceps (marval Joannes. Totum ergo septimum sigillum simul et semel initio apertum fuit : aut si malis illud partes habuisse, quæ successive reseratae successive ediderint hosce septem Angelos cum tubis, dicendum est, prioribus ejus partibus reseratis, lotum librum legi potuisse, ita ut pars ejus ultima producat septimum Angelum, qui inducit finem vel consummationem omnium, eo modo vel forinsecus, vel intrinsecus apiata fuerit, ut ejus clausura non clauderet librum, sed eam manente clausa liber nihilominus aperiri et legi posset, (pialia sigilla appendi videmus diplomatibus Pontificiis et liegiis patentibus, ut iis fidem faciant et auctoritatem concilient. Id ita esse patet ex eo quod septimus Angelus septimi sigilli affert secum consummationem omnium, uti dicitur cap. præced. v. 7. et hoc cap. v. 15. Quocirca perlinet ipse ejusque tuba ad finem Apocalypsis, ac consequenter ante illum ejusque clangorem fient ea, quæ de Elia et Antichristo, ejusque asseclis narrantur hoc cap. et d(inceps.

Porro inchoat hthic posteriorem Apocalypseos partem Joannes in conculcatione Ecclesiæ et fidelium, quam faciei Anlichristus, cui statini se opponit Elias et Henoch, quasi duo fidelium et belli sacri capitane! ; quorum proinde gesta et miracula uno eodemque filo pertexit Joannes, ideoque subjungit eorundem mortem, martyrium, resurrectionem, ascensionem in cœlum, portenta mortem eorum consequentia, quæ posterius contingent. Eorum enim, ideoque omnium quæ hoc capite dicuntur a v. 7. usque ad Luem capitis, proprius locus est c. 19. ante v.

11. nam ante bellum ultimum Christi cum Anti-Christo, Gog et Magog, quod illo v. 11. deaeri» here incipit Joannes, continget mors Eliæ et Henoch, etcætera quæ hoc capite à v. 7. usque ad linoni narrantur ; sed Joannes ea hic conjunxit, ut lotam historiam Eliæ et Henoch simul complecteretur et pertractaret. Vide chronola.xin in fine commentai 1.

1. Et DATUS EST MIHI CALAMUS SIMILIS VIULC, ET DICTUM EST MIHI : SUHGE, ET METIBE TEMPLUM Dei, et altabe, et adorantes in eo.] Calamus hic non fuit scriptorius, sed meiisorius, puti arundo ad dimetiendum templum, qua rursum metitur Jerusalem cœleslem c. 21. v. 16 et 17. doeaque dicit, quod sit *mensura hominis*, quod Alcazar sic exponit : Quia, inquit, mensura hominis est calamus. Nam calamus erat sex cubitorum : tot autem cubitorum suorum est quisque homo recte formatus, quia cubitus non est quarta, ut alii volunt, sed sexta pars statura* hominis : ergo sex cubili sunt mensuræ slattine hominis. Hippocrates enim, Aristoteles et Galenus

id est cubitum, vocant præcipuum brachii os, quod ab ima manu usque ad brachii curvaturam protenditur. Excludit ergo mensura cubiti ipsam manum, et eadem esi mensura quæ pes, et quæ caput ; caput enim rite formatum est sexta pars hominis, ac consequenter est cubitus. Hucusque Alcazar. Verum hoc physice dici potest non geometricè : s. Bieron. enim et passim veteres cubitum vocant mensuram, quæ à curvatura brachii usque ad extremum manus et digitorum protenditur, quæ est quarta pars stature hominis.

Rursum, Alcazar per calamum sive virgam percussoriam, quæ fuit mensura vetus veteri* Adami, ideoque major calamo posterioris ætalis, accipit passionem et crucem secundi Adami, id est Christi, quæ omnes posteriorum Martyrum passiones superavit ; quocirca Christus hoc calamo, id est cruce, mensus est et erexit fabricam sui templi, id est, Ecclesiæ. Existimo ergo, inquit ipse, mensuram illam c. xi. esse mensuram tilliclionum (pialia pro Christo servi ipsius perpetiuntur, ac præserlim (quas fidei primitivæ Ecclesiæ persequi sunt : mensuram vero c. 21. esse mensuram gloriæ qua Beati fruuntur in patria, quosignificatur, ad virtutis et gloriæ perfectionem non conscendi* nisi per magnas cruces et ingentium laborum tolerantiam. Est enim hæc mensura viri, ut denotet pueros esse ac (pialia pygmæos qui alia, pula suaviori et molliori ducuntur via. Iude (ide persona illa quæ mensuratura erat templum Ezech. 60. 3. dicitur : *Kir cujus crai species quasi species <rrls*. Vir hic erat Christus, in passione et cruce natura carneus, sed robore natus. Altare holocausti tam hic, (nam apud Ezechielin, significat devotionem et fervorem primorum Christianorum, offerentium se Deo ad martyrium in persecutione Judæorum. Sensus ergo est, q. d. Metire, ô Joannes, magnitudinem altaris holocausti primitivæ Ecclesiæ : hoc est, collige et comprehende Quantum Ecclesiam auxerit, diinlarii et exallarit persecutionis magnitudo, ut mysticum illud aliare (id est ingens eius devotio

•ui martyrium) easel numeris omnibus absolu* Inui, ne proinde Deo gratissimum , æque ac Ecclesia! gloriosissimifutD. Ila Ipse subtiliter et pie juxta sumn scopum et propositum. Verum minus solide. Nam primo, à genuino Apocid. scopo aberrai, ut sæpe dixi. Secundo, calamus non est mensura hominis, sed eam duobus cubitis superat, uti paulo aule ex communi Doctorum sententia d<>«m.

Calamus ergo hic mensorius prreclse erat sex cubitorum el palmi : palmi, id «st, quatuor digitorum transversin positorum, uti diserte asserii Ezech. c. A0. 3. ad quem locum hic alluditur.

Erat hic calamus similis virga?, primo, ut significet divinæ mensuræ et jusiiliæ .equilatero ac rectitudinem. Secundo, ut mâtuamus Deuin judicem, nipote paratum slatini cœdere eum quem nocentem, vel minus habentem in mensurando reperii, ait Viegas. Tertio, ul Nicol. Zegerus, calamus hic urat similis viigæ, id est sceptro regali : quia ad Deum (piasi ad regem orbis pertinet mensurare homines, id est eos dijudicare, el pro meritis vel præmiare vel punire.

Et dictum est mihi.] Graece)<•/«*, id est direns, quasi calamus loqueretur. Verum per hebraismum, id est, antiptosln Huhæam, ponitur nominativus pro genitivo : *dicentis* pro *dicens*. Unde Valahlus vertit, à *dicente mihi*. Hinc Complut. legunt : x««ç2x»i o cr/yü?; zr/wr, id esi, *et stetit Angelus dicens*.

Metire templum Dei, et altare, et adorante* IN r.o.] Significat templum velus Judaicum , sed nerhoc inelligit Ecclesiam. Porro templum duas habebat paries, unam quæ solis patebat sacerdotibus el Levilis ; hæc incipiebat ab atrio sacerdotum, quod dicebatur atrium interius, ac porrigebatur per Sanctum, per quod tendebatur ad Sanctum sanctorum. Altera crat allium exterius, quod eral quasi templum laicortim. Prior pars vocabatur templum Dei, quia in eo eral altare holocaustorum in ipso atrio ; in Sancio vero erat altare thymiamatis, in quo incensa, sicut in illo victimas oflerebantiiir. Jam adorantes in eo sunt sacerdotes el Levine. In hac ergo priori templi parte,ct in adorantibus, putasacordotibus, symbolice significantur fideles, qui tempore Antichisti in Ecclesia erunt optimi, religiosissimi, Deo conjunctissimi et in ejus cultu solidissimi. Hos jubetur metiri, id est numerare, Joannes ; quia hi non cedent Antichristo, sed perstabunt in lido usque in Unem, ideoque eligentur ad gloriam. Hoc enim tantum significat symbolica et imaginaria hæc templi dimensio, quæ in visione hic Joanni nræscribitiir. Templum enim hoc significai Ecclesiam sanctam, qua? ita constantermililat Deo, ut mox sit rotura triumphans. Ecclesiam ergo militantem in fine mundi, el mox triumphaturam metitur el numerat hic Joannes. Ha Arelas, Richard. et OfcumriL Potro nove Arelas per templum accipit Ecclesiam veleris Testamenti : per atrium t Ecclesiam Christi , qua? jubetur projici foras, id «st eximi observantiis ul oneribus legis veteris. Verum hoc non csl litterale, nec ad rem præsentem.

2. Atrium xurrvi quod est coris templim, uter, foras.] Intelligitahiuin exterius, *ivetemplum, laicoruin quod quia remotius eral ab altari utro* que, bine significabat Christianos infirmiores el laxioris vitæ, ideoque à Deo remotiores. Hos (ail) *tjiccforas*, illesi extra Ecclesiam, q. d. Ilejice cos

inter fideles et apostatas; quia hi cedent Gentibus, id est, Antichristo eitisque asseclis. Unde indigni sunl qui inter fideles mensurentur aut numeremur. Ita Richardus. Alludit ad extimum templi atrium, quod Gentium dicebatur, quia Gentiles in eo versari poterant, *q. d. Gentiles* non lautum suum atrium , sed et atrium Israelis, id esi fidelium, occupabunt et vastabunt. Nota catachresin, *ejice foras*, id est rejice, repudia , contemne, noli Illud numerare el metiri. Nam atrium hoc eral foris ; ergo proprie foras ejici non poterat* Quocirca nonnulli Gri ci codices, quos citant et sequuntur Erasm. et VatahliJS pro *foris* legunt id est, *intus*. Alii quos sequitur Noster,passim legunt *iâesl, foris*; ulrumqueesi verum. Erat enim hoc atrium Juduormn *foris*, respectu atrii sacerdotum : idem erat *intus*, respectu atrii Gentium. Eral enim in templo populi fidelis, adeoque ipsum crai templum iaicorum fidelium.

Aliter Ambros. atrium enim hoc datum esse Gentibus censet, quia Judæi propter incredulitatem Paganis Gentibus erant conjuncti. *A ut ideo*, inquit, *dicantur Gentibus traditi, quia traditi sunt Ilomanis, ut ab eis delerentur*. Sic et Primas. Pannonius el alii per atrium accipiunt hereticos, schismaticos et Judæos, quos ab Ecclesia expelli jubet Deus. Andreas vero per templum accipit fideles, per atrium infideles.

Iropolog. Alcazar (licei ipse pulct osse sonsum litteralem) atrium exterius, sive quod furis est, significai bona externa fidelium, ul sunt fortuna?, honores, magistrates, salus, vita, ac demum quidquid profanæ violentiæ subjacet Hæc jubemur fideles ejicere foras, id est, abdicare à s<?, animumque ab eis avellere, eaque in prædam dare infidelibus Ecclesiam cl fideles perseq multibus. Quo innuitur Gentiles in bona omnia temporalia fidelium invasuros, ipsisque fidelibus eas calamitates inflicturos, ul illi> nec reip. facies, nec uia hnn commoda, nec domus nui possessiones supersint. Atrium vero intt rius, id est ipsam Ecclesiam, fidem, religionem el virtutem Christianam in fidelibus mansura illæsa, nec in hostium potestatem ventura ; sud potius magis per persecutiones eflfloritura, ut Ecclesia quasi magnificum Dei templum ad maximam amplitudinem el gloriam assurgat.

Ha S. Gregor. 28. Moral. 6. *Quid*, inquit, *aliud atrium qudm latitudinem significat vitir praten-tis ? Et recte, foris templum sunt, qui per atrium designantur. Et ideo metiendi non sunt, quia angusta est porta qiur ducit ad vitam ; el latitudo vitæ pravorum non admittitur admensuras et regulas electorum*.

Et civitatem svnctvm cvlcarvnt,] Ecclesiam, quam priinv vocavit templum et atrium, hic vorat civitatem sanctum, q. d. Antichristus cl Anti* Christiani maximam Ecclesiæ pariem pervertii, v.Ktuhunl et possidebunt mixsici S qi vdrvcinta Ditoni*. Jid est, tribus annis eum dimidio (si enim cuique anno des menses 12. invenies mense» ftî facere lres annos cum dimidio) uti prædixit Dan. c. 7. 25. *Tradntur*, ait. *in manu ejus* (Antichi isti) *usque ad tempus , et tempora, Il dimidium temporis* , id est per annum et duos anuos, el dimidium anni. Vide ibi dicta.

Aliter Alcazar : potai enim perires annos cum dimidio, symbolice significari totum tempus, quo Judici persecuti sunl Christum et priiniliv atn Ecclesiam, quod fuit quuh aginia annorum.

scilicet a Christo predicante et à Juckvis crucifixo anno ætatis 34 usque ad excisam Jerusalem à Tilo, quod cornigli anno Christi 72.

3. Et dabo (scilicet officium prophetandi, et simul cum eo spiritum, animos, ardorem» os el sapientiam cui nemo resistere possit) duobus testibus meis, et pnopeTAnu.xT, J ul esi, ul prophetent. Sic enim sæpe vocula *cl* cum futuro ponitur pro *ul*, sicut fit Psal. 50. 20. *Benigne fac. Domine, in bona voluntate tua Sion, el tedificenlar* (id est. Ul ædificentur) *muri lui, Jerusalem.* El Psalm. 79.4. *Deus, converle nos, ct ostendefaciem tuam, elsalvi erimus*, id esi ul salvi simus. Psal. 54. 7. *Quis dabil mihi pennas sicut columbio, ct volabo*, id esi, ul volem?

Jam *prophetabunt*, id esi docebunt, evangelizahuril, disputabunt contra Antichristum (jusque propugnatores : atque ul lidem didis suis astruant, etiam vere prophetabunt, id esi futura prædicent, aliaque miracula patrabunt; hæc enim omnia pertinent ad prophetiam, el in Script, significantur per muphelarc, uli dixi proœmio in Prophet.

Dronvs testibus.] Primo, aliqui per hos duos testes non duos singulares viros, sed duo genera testium accipiunt. Unde Pannonius asserit hos duos testes esse Ecclesiæ Doctores et prædicatores, qui duo Testamenta, scilicet novum et velus, docent el prædicant. Et Arias Montanus censent hos duos testes esse legum et prophetiam, legem in Mose, prophetiam in Elia denotari. Hoc avide arripiunt Calvinistæ, præscriim Angli, qui negant Eliam el Henoch venturos in fine mundi; docentque duos hosco lestes esse novum et vetus Testamentum, aul sacras Lineas ul cœtus fidelium. Alcazar vero per duos testes accipit magnam sapientiam el magnam sanclitaluni primitivæ Ecclesiæ, quæ ipsi et Christo testimonium contra Judæos perhibuerunt; hisce enim per prosopopoeiam dari el affingi personas Mosis el Eliæ. Moses enim coelestis sapientiæ, Elias zeli ul sanctitatis fuit paradigma, Ideoque pro Henoch substitui hic Mosen. Fatetur enim ipse alludi hic ad adventum Eliæ, et Henoch tempore Antichristi cumque hic quasi præstipponi. Porro Alcazar hic notat. 7. elegantia vigiliti symbola recenset, partim naturalia, partim artificialia; quibus ostenditur quantum Ecclesiæ el cuilibet fidei conferai conjunctio sapientiæ cum sancliiaie, quæ omnia pulchra sunt, sed mystica ul moralia, non litteralia.

Secundo, qui hæc de temporibus, non futuris, sed jam proderitis exponunt, uli in sua expositione; ita et hic variant. Nam qui hæc de primitiva Ecclesia exponunt, censent duos testes esse Christum Dominum el Joannem Baptistam. Ha Libertinos et Michael Eilsingerus in Pentaplo, pag. 109. Rursum Lyrans. Aureol. ut S. Antonin, duos testes censent esse Sylverium Papam el Mennam Patriarcham Constant, qui contra Eulycheiis Inrusin decertarunt. Denique sunt qui putent !n hisce duobus notari S. Dominicum el S. Franciscum; quod l placuit Uberiino.

Tertio, communis sententia aliorum est, hæc ad ultima mundi el Antichristi tempora pertinere, ac duos hic testes singulares denotari, qui pro chi isto contia fentict istum sint deceraturi. Inum fore Eliam consentiunt omnes. Unde eide eo cecinit Sibylla, lib. 2.

Tunc quoque cedesti curru devectus inibit
Ternu d« cælo Tlicsbilet»

Idque docet Malaci). c. ft. 5. Eccles, c. ft8. 9. cl 10. clChristus, Alatili. 17. 10. De allero nominili dubitant. Victorinos, ex Jurem. 1. 5. ul ibi dixi, opinatus csl eum fore Jeremiam, aul certe Eli-semi!. Sed bocal) omnibus exploditur. Alii sus» picantur eum fore Mosen; tum quia Moses cum Elia inlerfuil transfigurationi Christi; tum quia Moses videtur notari v. G. cum dicitur : *Ili habent puleslalem super aquas convertendi cas in sanguinem, ct perculere terram omni plaga.* Videtur enim hisco verbis alludere Joannes ad plagas (quibus Moses percussit /Egyptuin. Ita opinati soni S. Hilar, can. 20. in Mallii. S. Ambres. in c. 9. Luc;e, Joachim, Gago. Cathar, el nosier Mahlon. in Alatili. 17.

Verum cætei i omnes una voce asserunt socium Eliæ fore Henoch. Constat enim Mosen esso mortuum, Henoch vero non ussu mortuum, sed raplum a L)(?o, Gen. 5. 2ft. clad Hebr. il. 5. idque *ul del Gentibus pœnilrntiam*, ul ail EC' des. lift. 16. Ita censent Ambrosius, Arelas, Ansberlus, Haymo, Richardus, Hugo, Thomas, Dionysius, Vatablus hic, el alii passim, lain veteres quàm recunlior; (nos cilanl el sequuntur Franc. Suarez, 3. p. torn. 2. disp. 55. sect. 2. cl fusius lib. 5. de Aulichrislo, cap. 11. Vicgas el Ribera hie.

Mystice Primas, hæc accipit de duplici genero testium, puta ordinum, qui confirmati ab Elia el Henoch Christum contra Anlichrislum tuebuntur; quos Joachim asserii fore sacerdotes cl monachos, ac nuper S. Turesia, spiritu propliclico celebris, asseruit duplicem Ordinem, scilicet S. Dominici ul Sociutalis noslræ, maxime Ecclesiam propugnaturum contra hæreticos cl Anlichrisianos, ideoque ex ulroque fore illustres lum doctores cl prædicatores, turn Mai tyres. Ita releruiil lum alii, lum Franc. Hibera in ejus Vita, I. 5. c. 5.

Porro uhi degant nunc Elias el Henoch, unde vivant, qualem vitam agant, an sini in slatu merendi; etc. fuse docui, Genes. 5. 24.

Denique duo erunt hi luslus, lum quia jure Gentium ul divino, *in ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*, Deui. 19. 15. tum quia Christus misit Apostolos binos predicare : hi autem urunt Apostoli Christi; lum denique quia alludit ad duos Cherubinos positos ad arcani testimonii, suslinenlespropilialoriuin;parienim modo hi duo suo testimonio sustinebunt tam arcam, id est Ecclesiam, quàm propilialorium, id est fidem de Christo propitiatore el redemptore mundi. Denique quia Henoch repræsentat Statum Patriarcharum, el legis naturæ, Elias statum Prophetarum ut legis Mosaicæ, ul significetur legem el prophetiam, omnesque Patriarchas et Prophetas pi iorum sæciilonim testimonium perhibere Christo contra Anliclirislum.

Er PBOPIII TABU.XT DIEIU'S MILLE DUCENTIS SEXACIMA,] hoc est mensibus ft2, uli dixi v. 2. Ita omnes Orthodoxi, Lutheran! cl Calvinislæ in hisce diebus mire variani, seque discruciant. Consenliunt fure in eo, ul dicant designari hic tempus persecutionis Antichrist!, id esi Pontifici» Romani, (no scilicet ipse tjrannice oppressii uloccupal Ecclesiam (hi isti. \urum in diebus hisce laborant el sudant. Aiunt enim Pontificum jam mille et amplius annos tyrannidum suam exercere. Quocirca Ilunr. Bullingerus Lutheran, hic serm. ft8. putat certum numerum poni pro incerto. Non placet hoc Chilræocl Illyrico, qui

In suis centuriis censent hos 62 menses cl dies 1260 esse angelicos. OEdipo ergo opus est. imo angelo è coelis evocalo, qui vos explicent. Biddelli el inerito loc alii eorum symmyslæ. Anglo-Calvinista pula! diem blc pro anno poni, ilaque censet ipse Pontificiam tyrannidum duraturam 1260 annis. Alii alia comminiscimini*. Hæresis cnim, ilpolc falsaci mendax, esi hydra, quæ Dova semper producit errorum cl monstrorum capita. Clarum est dies hic veros cl proprios intrlligi; turn quia dies hi sunl iidem cum 62 mensibus; Ili cnim præcise continent 1260 dies, tum (piia Dan. c. 7. 25. (pio alludit hic Joannes, diserte affirmat Anlichrislum regnaturum per tempus cl tempora el dimidium temporis, id csl annum, duos annos cl dimidium, hoc est lres annos cum dimidio, uli omnes Orthodoxi exponunt. Idem ergo sunl hæc Iría, scilicet 1260 dies, 62 menses el lres anni cum dimidio.

Perperam quoque Michael Eilsingvrus loco jam citato, censet Joannem hic definire tempus prædicalionis Christi: illud enim fuit trium annorum cum dimidio. Certum enim est hic agi de novissimis mundi temporibus, ac definiri hic tempus (pio contra Anlichrislum propheta-bunt Elias cl Henoch; quod enim superius nominavit 62 menses, hic vocat 1260 dies, ul indicet Eliam el Henoch in illis mensibus non tantum diebus festis, sed omnibus omnino et singulis diebus prædicaluros. Ad hoc enim urgebit eos tum Ecclesiæ necessitas, lum Antichrist! impius zelus, lum incensus eorum amor in Christum el Christianos, qui eos faciei iuslar Pauli infatigabiles el igneos.

Ubi moraliter nola: Sicut ubi sunl venena, ibi cl repeririuntur eorum antidota, providente ila natura, uli ail PliniusI. 29.6. ita ubi esi persecutio, ibi providei Deus de remedio: ubi grassatur hæresis, ibi excitat Doctores antagonistas. ha oriente Ario excitavit, cique opposuit S. Athanasium: ha Nestorio Cyrilluin, Origeni Hieronymum, Pelagio Augustinum, Abailardo S. Bernardini), Albigenisibus S. Dominicum, Luthero el Calvino modernos Doctores opposuit; ita in fine mundi Anichrislo opponet Ellam el Henoch.

Porro censet Ribera hos dies 1260 non plane esse eosdem cum mensibus 62, sive cum annis tribus cum dimidio, sed deficere in 18 diebus, quibus verisimile est Antichristum Eliæ el Henoch supervicturum, ut integre regnet tribus annis cum dimidio, uli prædixit Daniel, sive 62 mensibus, uli prædixit Joannes, v. 3. Nam lres anni cum dimidio præcise continent dies 1278; ergo in 1260 diebus desiderantur dies 18, ul idem tempus expleam. Hic calculus subtilis csl el solidus.

Alcazar tamen non improbabiler censet idem prorsus tempus significari per 1260 dies, quod significatur 62 mensibus, cl Iribus annis cum dimidio. Nam Græci, Hebræi el Chaldæi communiter cuilibet mensi dabant 30 dies: jam multiplica 62 (qui esi numerus mensium Antichrisli) per 30, habebis dies 1260. ac consequenter in anno 12 mensium habebis præcise dies 360. Licet enim annus solaris habeat dies 365 (unde tol dierum annum instituit Julius Cæsar in reformatione Calendarii, quam eliaimum sequimur) tamen mensis ((piem ex lume per zodiacum discursu describebant) habet tantum dies 30. Unde ul hos dies el menses anno solari æquarent,

certis annis interjiciebant mensem unum, quem umboli>malrm vel embolismum vocabant. Verum hunc mensem. nipote rarum cl quasi cx* liaordinarium, nugtigll hic Joannes, cumque non numeral, sed tantum dies ordinarios mensium 62 <pii præcise faciunt dies 1260; Daniel vero c. 12. 11. hunc cmbolismalem, qui lune furieoccurreret, non negtigil, sed numeral; unde recenset dies 1290. Ha Alcazar hic ad v. 2. notat. 3.

Verius esi et certius prædicaturos Eliam cl Henoch præcise per 1260 dies, uli hic ait Joan* nes; Anlichrislum vero ul monarcham regnatorum menses 62 scilicet Julianos, qui lune Romæ el in Græcia (ubi vixit Joannes) erani usitati, hoc esi lres annos Julianos cum dimidio, uli asseruil Daniel. Jam lres anni Juliani cum dimidio, faciunt dies 1278; sed paulo ulterius Anichristi monarchia excurret, schieri adhuc per 12 dies, ila ul præcise duret dies 1290 uli expresse asserii Daniel, c. 12. 11. Verum hos dies 12, quasi minutias numeri integri, neglexit hic Joannes, laillumquc expressit întegros menses 62, uti fecit el Daniel, dum numerat annos lres cum dimidio. Verius ergo csl quod dixit Ribera, Anlichrislum Eliæ el Henoch supervicturum, non tantum ad octodecim, sed ad ipsos iriginla dies. Nam illi pervenient ad dies 1260; Antichristus vero ad dies 1290, ul ail Daniel.

Ex hac chronolaxi annorum monarchiæ Antichrist! et prædicalionis Eliæ el Henoch, l'eriwnile e\$, inquit Suarez, disp. 55. jam citata, sect. 2. *Elium el Henoch venturos, postquam Antichristus jam monarcha rerum omnium politus fuerit, ul significat & August, lib. 1. Qmrslionum Evang. q. 21. dicens venturum Eliam ul restituat eos, quos persecutio Antichristi conturbaverat, clariusque id docet Anselmas in Elucid. Et ratio adhiberi potest > quia hi sanctissimi viri venient, ut Antichristo resistant: ergo tunc venient, quando persecutio Antichristi apertior erit et potentior. Item, quia (ul cx eodem loco Apocal. colligitur) paulo post mortem horum præcursorum peribit Anti Christus, cl cessabit persecutio ejus: ergo cum hccc sil duratura mille ducentis sexaginta diebus, simul ftre cum illa, vel paulo post illam incipiet preeursorum prædicatio. Dices: Quomodo poterunt tam brevi tempore per universum mundum prædicare? Respondetur primo: non oportet ul ubique doceant, sed preeeipue ea circuibunt loca, in quibus vel Antichristus ipse, velpotentiores ejus ministri versabuntur. Deinde non csl credendum Henoch el Eliam semper simul incessuros; sed verisimilius est eosseorsim diversas regiones peragraturos, donec divino nutu in eum locum conveniant, ubi simul trucidandi sunt. Denique credibile est non solum verbo, sed et scriptis consolaturos, et confirmaturos fidelium animos; quos etiam plurimum eriget fama virtutis eorum, et potentia adversus Antichristum. Addunt quoque aliqui habituros discipulos, quos per universum mundum mittant.*

Dices secundo: Quomodo Antichristus, qui capitali eos odio prosequetur, non statini occidet ipsos, sed permittet ul contra se prædicent per 62 menses? Ilesp. id tiri, partii» quia Deus eos lutabitur, partim ob admirandam eorum virtutem el potentiam, cui nullus prævalero poterit; nam ignis de ore eorum exhibit, et devorabit inimicos eorum, indicitur v. 5. Exacto vero prædicalionis tempore sibi a Deo præstlulo, cessabunt facere miracula» el lum Auli

Christus occidet cos. *Denique* ex verbis S. Joannis colligitur eos *subito et inopinato inundo* apparituros» *Quomodo* autem venturi sint, an Visibiliter per arra transferendi in curro igneo, vel in nube, above simili modo, an vero impercipiibiliter *subito* apparituri sint Hierosolymis, aut alio in loco, nec Script, nec Patres dicunt. Porro, ex Paradiso egredientur, vel per aerem dimissi, incipient in regionibus illis vicinis *pradicare*; itaque pergent regiones peragrand, donec Hierosolymam ad ipsum Antichristum perveniant»

Amicti saccis,] id est, amicti ciliciis : saccus enim rudis, durus et scaber carni injectus, est instar cilicii. Ciliciis ergo vestientur Elias et Henoch, saccisque induti prodibunt instar Capueinorum et Eremitarum, tum ut hac aspera pœnientiae veste ꝑc vita iram Dei mitigent, cumque hominibus concilient; tum ut homines ad pœnitentiam suo habitu, voce et exemplo provocent. Similis fuit vestis Eliae, dum inter suos viveret. Erat enim *vir pilosus et zona pellicea accinctus renibus*, h. Reg. 1. Similis fuit quoque vestis S. Joannis Baptistæ, scilicet *habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos*, Matth. 3.4. fuit enim ipse præco pœnientiae.

4. Ili svxT nv.« olivæ.] Arabicus : *Hi sunt dart radices olivarum, et duo candelabra stantia ante Dominum; radices*, id est arbores, vel rami olearum, ut vertunt Sepluag. Zachar. 4. v. 12. pleni olivis; bi enim pullulant ex radice, est metonymia. Sensus est, q. d. Diffluo, scilicet Elias et Henoch, instar duarum olivarum, id est olearum, sunt succulenti, pingues et fertiles bonorum operum; quia multum fructum afferent in conversione Judæorum. Citat Zachar. 4. v. 11. et 14. ubi Propheta vidit duas olivas, rogansque quænam essent illæ? audit ab Angelo; *hii sunt duo filii atei, qui assistunt Dominatori universae terree; filii olei*, id est pinguedinis, hoc est pingues et fertiles. Aquila vertit, *filii splendoris* et claritatis, quia luce docti imit et vitæ prælucebunt Judæis. Hi assistunt Deo orantes pro Judæis, else offerentes ac parati ut ab eo mittantur ad Judæos. Jam Lyranus et alii multi censent Zachariam ad litteram loqui de Zorobalx. de principe populi Babylone redeuntis, et Ihsu filio Josedec pontifice. Apud Judæos enim iam reges et principes, quàm pontifices ungebantur oleo, q. d. Hi duo restituent Judiæis regnum sive principatum et sacerdotium : hi duo restaurabunt et perficient urbem Jerusalem, et fabricam templi, quod per candelabrum denotat Zacharias. Vidi enim ipse duas olivas stantes super candelabrum : quo significabatur oleo olivarum brevi accendendum candelabrum, nimium in die dedicationis novi templi, ac consequenter pristinum Dei cultum, lucem, splendorem et gloriam templo et urbi restituendum. Inde de iis ait Ecclesiast. cap. 49. 13. *Quomodo amplificemus Zorobabel? nam et ipse quasi signum in dextera manu : sic et desum filium dostdec? qui in diebus suis edificaverunt domum, et exaltaverunt templum sanctum Domino, paratum in gloriam sempiternam*. Verum, esto huc alludat Zacharias illudque sensum quasi superficiale perstringat et præsupponat; tamen allegorico altius assurgit, ac directe, loquitur de Elia et Hnocoli, qui instar Zorobabelis et Ihsu Judæis templum, id est Ecclesiam, idem, religionem

et salutem restituent. Nam de Elia et Henoch hunc Zachariæ locum explicat hic S. Joannes, ac id ipsum docent Victorious, Arelas, Thornas, Galalinus hic, et S. Gregor, hom. 12. in Ezechiel. Ribera in Zachar. 4. et alii. Ili ergo *assistunt Dominatori universae terrae** (pasi legali et Apostoli, ut scilicet ejus fidem et Evangelium toto orbe propagent, ac contra Antichristum tueantur.

Alludit ad duos Cherubino*, quos ex ligno olivarum fabricavit Salomon, 3. Reg. 6.32. Sicut enim illi propilialoriiim et arcem, ita Elias et Henoch Ecclesiam et fidem Christi sustentabunt. Recte vocantur Cherubini, ob Angelicam vitam et sapientiam. Porro, oleum et oliva notat eorum splendorem et misericordiam qua miserali animarum pereuntium stragem, suo suaeque omnia cum vita pro Judæis ac hominum salute, æque ac pro Dei Chrislique gloria propugnanda impendent, quibus competit illud Eccles. 44. 10. *Illi viri misericordia sunt, quorum pietates non defuerunt*.

Unde moraliter nota : Oliva symbolum est sanctitatis et Sanctorum ; idque primo, quia oliva lignum solidum est, non sentit cariem, ventos aut velpestalein : hinc est victoria?, felicitatis et æternitatis symbolum. Unde Cicero, 1. de Legibus : *Sempiternam*, inquit, *oleam in ytre tenere potuerunt Altheñes*. Hinc et in triumphis ministri triumphantium oleagineis coronis coronabantur, ait Festus ; quod Minerva oleæ inventrix, præses et dea belli esse putaretur : unde et pugiles et alliletæ certaturi oleo se perungebant, atque oleum certaminis erat symbolum. Tales autem per assiduam luctam, fortitudinem, constantiam et victoriam evadunt Sancti, præsertim Elias et Henoch, qui per lot annorum millia viventes et vegeti » merito à Tertulliano vocantur (*eternitatis candidati*).

Secundo, quia oliva est symbolum misericordiae, quæ propria est Sanctorum virtus, dicente Salomone : *isovit justus jumentorum suorum animas viscera autem impiorum crudelia*, Proverb. 12. 10. Quocirca, ut recto acherilil Philippus Episcopus Eysleltensis in vita S. Vvilibaldi, c. 56. ex Sanctorum illorum, qui valde misericordes et pii fuerunt (uli S. Catharina, S. Nicolaus, S. Walburga) ossibus scaturii oleum; quia oleum symbolum est misericordiae et pietatis ; ut, sicut in vita eam exercuerunt, ita et post mortem eamdem exercere non cessent, oleo hoc sanando miseros et infirmos. Fuerunt enim viri misericordia?, et iam in cælo sunt amplius.

Terlio, quia oliva est symbolum pacis. Unde Genes. 8. 11. columba ad Noe in arcam attulit ramum olivæ, in signum cessantis diluvii et siccae terræ, (nisi cum oliva simul securitatem ab aquis, pacemque et reconciliationem Dei orbi afferret. Talis est pax Sanctorum in terra, magisque erit in cælo. quain instare denuntiabant Elias et Henoch. Vulgo dicitur : *Oleo tranquillior*; quod maxime Sanctis convenit. qui miles sunt et pacifici; oleum enim ita tranquillum est, ut etiam mare rem sœvissimam tranqillet, atque ob id urinantes, aiunt, oleum ore spargere, quod miigel elementi naturam asperam lucemque deportet, ait Plinius, 1. 2. cap. 103. penes quem sit fides.

Quarto, quia olivæ folio nunquam defittimi; sic Sanclorum virtus et species nunquam marcescit. Quocirca de Oliva virgine, cujus me-

ininit noman. Marlyrol. dic 3. Junii; ita appo-
nilo canit poeta Christianus :

Pomo tuum ne, virgo, lime marceccrre nomen i
Et cerio , et terril icmpcr Olita viret.

Rursum : *Oleam si lambendo capra lingua contige-
rit, depuveriique primo germinatu, sterilescere
auctor est M. Parro*, ail Plin. lib. 15. cap. 82.
Ila gula et libido, quarum symbolum est capra,
sanctitatis vigorem el vitam arefaciunt el ene-
cani.

Quinto, (pua oliva pinguis significat pingue-
dinem spirilus et gratiæ, qua delibati sunl
Sancti. Denique olea fertilis est rl frugifera ,
præserlim si mas seratur juxta feminam : ole®
enim sexu discriminantur. Dude Ovidius, l. Ū.
Fuslor.

Ure mares oleas, technique herbasque Sabinas.

Rursum, olea frondes habet viles el flaccidas,
fructum vero præstaniem. Sic el Saucii pompam
el ostentationem spernunt, sed fructus bono-
rum operum pretiosos producimi. Quocirca,
Jeremiæ 11. v. 16. Ecclesiæ suæ ail Deus : *Oli-
vam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam
vocavit Dominus nomen tui*. Vide ibi dicta.

Tales oliva» fuerunt S. Joanneset Paulus Mar-
tyres sub Juliano Apostata, anno Christi 362. dio
26. Junii; (pria sua sanctitate ct zelo, Constan-
liæ. Constantini Magni fili®, virginitatem <l
studio perfectionis persuaserunt. Ac Gallica-
num exercitus ducem ad Christianismum, ad
mundi contemptum, ad martyrium provexe-
runt; atque tandem conira Juilianum fortiter
decertantes, gloriosum pro Christo martyrium
obierunt. Unde de iis canit Ecclesia : *Isti sani duce
oliva*, ct duo candelabra lucentia ante Dominum ;
habent potestatem claudere cadum nubibus, ct
aperire portas ejus* (gloriosam enim è cœlo vic-
toriam contra Scythas Gallicano impetrarunt),
quia lingua* eorum claves cccli facta* sunt.

Ila Sixtus V. Pontifex in Bulla edita anno Do-
mini 1588. qui S. Boûaveniuram canonizat it,
retulilque inter sanctos Ecclesiæ Doctores, æque
ac S. Thomam Aquinatem retulerat Pius V. de
utroque loquens : //< , inquil, *sunt duæ oliva* ct
duo candelabra in domo Dei lucentia, qui et cha-
vitalis pinguedine, ll scicnûæ luce totam Eccle-
siam collustrant. Di singulari Dei providentia
eodem tempore tanquam dua* stellas exorientes ,
ex duabus clarissimis ;legatarium Ordinum fami-
liis prodierunt. Di duo Sancti, cum essent coavi, iis-
demque studiis dediti, condiscipulis, sunulmagis-
tri, pari ratione à Gregorio Decimo Summo Pont,
cum ambo ad concilium evocarentur, honorati, el
in hujus vita* peregrinatione fraterna charitac ,
spirituali familiaritate> sanctorum laborum socie-
tate valde conjuncti fuerunt : et denique pari gressu
ad eadestem patriam commigrantes, pariter feli-
ces ct gloriosi illa sempiterna beatitudine perfruun-
tur; ubi eodem charitatis affectu, ut pie credimus,
pro nobis in hac lacrymurum valle laborantibus
orant, divinmiK/ue opem implorant.*

Et puo candelabra in conspectu Domini tedile
stantes,] stantes, id est, stantia. Ila Arab. Gne-
cizal Interpres lile, uli et alibi subinde; Græca
enim habentꝯugyuuImitaturOrgoInterpres
genus Græcum : enim, id csl candelabra,
ebi feminini generis. Sensus est. (|. d. Hi duo,
Elias scilicet et Henoch. quasi candelabra Chris-
tum, qui est verum lumen, toti inundo pr®fe-

reni et ostendent. Aliter Alcazar : nain *Estantes*
referi ad *hl*, non ad *candelabra*, slcque sen-
tentiam ordinal : *DI stantes coram Domino sunt
velati duct Oliver ct duo candelabra*. Unde Syrus
vertit : *Ili qui coram Domino terra* stant*.

Nota : Zacharias cap. h. tantum unum viditcan-
delabrum, et ad latus ejus utrimque duas olivas.
Joannes vero hic audit : *Di sunt duæ olivæ, et
duo candelabra*; ut sciat Eliam el Henoch non
tantum fore olivas, quæ oleum copiose sugge-
rant candelabro, id est Ecclesiæ, ad ignem ct
lucem; sed etiam ipsosmel fore candelabra,
quæ coram Deo et mundo mire ardebunt et
fulgebunt. Alludit ad candelabrum, (pioti crai in
Sancio septiceps, ideoque lotum Sanctum va-
ria el multa luce collustrabat. Hoc enim signi-
ficabat lucem Evangelii, atque Evangélicos doc-
tores. Sic de Joanne Baptista ait Christus : *lile
erat lucerna ardens et lucens*. Joan. 5. 35. ubi
vide Pererium, qui multas analogia* affert lu-
cem® et sancii. Et de primitivis fidelibus ait
sanctus Paulus, Philipp. 2. 15. *Inter quos lucetis
sicut luminaria in mundo*.

Et st quis voli Enn* eos (id est cis, est græ-
cismus; sic in Evangelium ('t alibi legimus t
Non nocuit eum, id est, ei) nocere.] Grace
id est, injuriam inferre, nocere, ledere, ul paulo
posi vertit Nusu r.

Ignis exiet de ore eorum.] Hoc erit primum
miraculum, vel potius miraculi genus (illud
enim facient crebro) quod patrabunt Elias cl
Henoch. Alludit ad zelum et ignem Eliæ, (pii,
h. Reg. 1. 10. Pentacontarcho ab Achab misso
ut Eliam caperet, dixit : *St homo Dei sum, des-
cendat ignis de calo, ct devoret te*; mox ignis de
cœlo descendens devoravit eum cum omnibus
suis. Unde Eccles, c. fiS. 3. de eo dicit: *Dejecit de
calo ignem ter*, scilicet bis in quinquagenarios,
loco jam dicto, el tertio in suum sacrificium,
eum eo certaret contra Prophetas Baal, 3. Reg.
18. Videbatur enim Elias non lam precibus,
quàm imperio, puta ore suo jubendo. Ignem
de cœlo devocare, et in hostes Dei immittere:
ac consequenter ignis hic de ore ipsius exire
et prodire videbatur. Idem faciei in fine mundi.
Inseret cnim se iu cœtus hominum per pagos
el urbes, imo in ipsam Jerusalem et regiam
Anlichrisli, ibique libere el audacler prædica-
bii Christum crucifixum esse redemptorem or-
bis; hunc vero fictum esse Christum, imo essu
Antichristum* Quocirca magistratus ct duces,
Antichristo subditi, volent manus injicere in
Eliam et Henoch, cosque capere et occidere;
sed illi mox imperabunt, edlcentque : Veniat
ignis de cœlo, cl perdat hosce Antichristianos;
ac dicio ocus ignis descendet ct perdet eos.

Mystice, ignis hic significat libertatem, fervo-
rem, audaciam et etlllcaciam prædfcandi Eliæ
el Henoch; ita ut libere in faciem dicant Aiiti-
cbrislo : Tu non es Chriitus, sed Anlichrislus;
atque asseclis ejus : Vos non estis Christiani,
sedAnlichrisliani;atque haede causa abéis tan-
dem occidentur el martyrium obibunt. Sic enim
Elias dixit Achab : *Aon ego turbavi Israel, sed tu*,
3. Reg. 18. 18.

Sic S. Hilarius ct Alhanas. el Lucifer. CalariL
Constantio Ariano Imp. Anlichrisli prodromo
in faciem improbarunt : Tu es Arianus, tu es
Anlicbnstus Audi eorum verba æternitate digna.
Hilar. l. conira Constantium imp. *Proclamo, ait.
tibi, Constanti, quud Neroni locutorus fuisscm, uuud*

fx me Decius el Maximianus audirent; contra Deum pugnās, contra Ecclesiam servis, Sanctos persequeris, religionem tollis, tyrannus non jam humanorum ¶ sal divinorum. Christianum te mentiris, Christi novus hostis es, Anlichrislum prcevenis. Et rursum : Tu, Constanti, omnium crudelitatum crudelissime, et mortaliū scelestissime magis in eos, quā Pagani desavis. S. Athanas. in epist. ad soliUtriatii vitam agentes : Quis, ait, ausit Constantiam Christianum appellare, ac non potius Anlichrisli imaginem? Quid enim ex nolis Anti-Christi huic dees? aut quid est cur non omnibus modis Constantius Antichrislus, cl vicissim Anti-chrislus Constantius habeatur? ac mox nuncupat cum apostatam, fidei desertorem, canem, carnilkem, filium perditionis, pestem, belluam, malorum omnium voraginem

Hosce zelo el acrimonia superavit Lucifer Episcopus Calarli, quem S. Athanas. sui ævl Eliam vocat, qui in libro de Moriēdo pro Filio Dei, ita Constantium Imp. alloquitur : Mactasti plurimos, laniasti, dispersisti; sed hi omnes Martyres sunt. Crede mihi quod à te statuerimus interfici; quia et melius esse videmus, in omnia tvva Deum habere amatorem, quam tecum Juda Scarioth, Judieorum imitatore, puniri : subire parati sumus omnes exilium. Et inferius : Indigne fers, Arii vermis, quod defendamus Filium Dei. Si tandem oculos serpentis morsibus confossos aperias, invenies, stolidissime Imperator, ubique Christianos, sicut nos, credere, ac pro Dei Filio, ut nos, mori capere; at tua novella prædicalio et recens religio blasphemia est. Titulis vero et nominibus acrioribus quam Athanasius el Hilarius deinceps emndem compellat.

6. Habeat potestatem claudendi coelum m, ne ¶uat diebus propietiae insonui!.] Hoc erit secundum miraculum quod facient Elias el Henoch tempore Anlichrisli, nimirum ul prophetia et imperio suo pluviam prohibeant, et cælo, uvasi justitium indicant, aut (piasi claustrum in* ducant, itaque sterilitatem, famem et pestem Anlicliristianis accersant. Idem fecit Elias, 3. Bug. 17. 1. ut scilicet per lres annos cum dimidio non pillerei

Et potest à iem iadentsuper aquas convertendi eas in sanguinem.] Tertiuin hoc erit Elia* et Henoch miraculum. Idem fecit Moses (undr aliqui putarunt Mosen hic notari, cumque venturum cum Elia), Exodi 7. 20. Ducit ergo eandem potestatem dandam Eliæ et Henoch certantibus contra Anlichrislum, quæ olim data est Mosi certanti contra l'haraonum Anlichrisli præcurrem. Unde subdit :

Er percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.] Quartum erit hoc Eliæ el Henoch miraculum, non simplex, sed multiplex; inulta enim, imo omnia in se complectitur. Emut ergo plane thaiunalurgi, ul ad libitum cælo, terne, aeri, ventis, fulminibus, ele. imperent, imieque plagas quaslibet in Impios evocent el emittant. Alludit ad Musen, qui sua virga minans cl feriens Egyptum, decem plagas parlim è terra, parlim e cælo, parlim ex aquis, parlim ex igne in Ægyptios immisit. Unde audivit à Deo, Exodi 7. 1. Conditui te Deum Pharaonis. Nani, ut ait Philo, I. 3. de Vita Mosis : Cum amicorum omnia sint communia, idcirco Deus potestatem rl opes suos cum Sanctis communicat.

R la: Di ci m pl igæ i gy | t l fuci ont lue ' Prima, aquæ conversio in ^anguinum; secunda, rame;

tedia, ciniphes; quarta, mûsete canlnæ, Imo omne genus muscarum; quinta, pestis ominalium; sexta, ulcera vesicarum; septima, grando; Octava, locustæ; nona, tenebrie; decima, cædes primogenitorum. Has ergo ct plores plagas immittendi potestatem habebunt (¶noque Elias el Henoch, quasi novi el Christiani Moses. Alcazar hæc omnia mystice exponit. Nam per primam plagam sanguinis, accipit Judæorum infidelium, tempore Titi, discordiam : per secundam ranarum, eorumdem rixas et tumultus : per tertiam ciniphmn, curas el sollicitudines quæ eos discruciarunt : per quarlum muscarum, iras el odia qiiihus æsluariml : per quintam pestis, rerum el opuin temporalium, quas ambierrunt, vanitatem el privationem : per sextam ulcerum, conscicnliæ stimulos ut morsus; per septimam grandinis, obstinationem in Judaismo : per octavam locustarum, concupiscentiarum tyrannidum eis dominantem : per nonam tenebrarum, miserandam caecitatem in qua jacent : per decimam cætlis primogenitorum, suarum animarum damnationem. Verum hæc mystica esse, non litteralia, nemo non ¶idei

7. Et cum finierint testimonium suum.) Finient hoc post dies 12G0, uti dixit v. 3. eous (¶ue ergo erunt invincibiles, imo omnesct omnia vincent suo igne el plagis; sed peracto suo officio el temporis spatio à Deo sibi decreto, sineiil se vinci elocidi, ut morte ut martyrio obsignent suum de veritate el Christo testimonium.

Bestia quæ ascendit di: abysso.] Bestia hæc est Antichrislus; quia saevus erit el ferus ul bestia, non terrena, sed infernalis, quasi ascenderet de abysso. Dæmones enim eum agent ct possidebunt, ac per eum omnem suam triictilunliam in Eliam cl Henoch, aliosque sanctos eorum assecclas exercebunt. Ha communiter Interpretes. Antichrislus ergo per suos ministros occidui Eliam rl Henoch, ideoqueeril parricida; occidet enim parentem suum, pula Henoch; ab Henochenim descendit Noe, omnesquu homines post diluvium, ac consequenter el Anlichristis»

Alcazar per bestiam hanc accipit locust>istqine c. 9. v. 1. 2. visæ sunt Joanni exire ex abysso; per locustas autem ipse intelligit concupiscentias, quibus in pœnam scelerum traditi sunt Judici ac propter eas occiderunt Eliam rl Henoch, id est sapientiam el sanctitatem, puta sanctos et sapientes Christi Apostolos, Diaconos, aliosque primitivos Christianos; sed hi post lres dius, ¶d est, post breve tempus, Ecclesia inclarescente, (¶nasi resurrexerunt, el ad majorem gloriam tam in terra quā in cado ascenderunt; (umqne sepium, id est, multa, Judæorum millia occisa, id est, ad (diristuin conversa sunl : occisa est enim in eis perfidia, ul quasi novi homines Christiani resurgerent in vitam lidei <l gratile Dei; reliqui perculsi gloriam dederunt Deo, qui excidium llierosolymæ alti ilnierunt cædi S. Jacobi Minoris à Jiukeis occisi, ac consequenter et Christi : hunc enim prædicabal Jacobus; ila narrat ex Josupho Elise!). I. 2. c. 22. Verum hæc mystica sunl. Adde locustas non ad luce tempora, sed ad præcedentia, scilicet ad lubtim quinti Angeli ¶urtinere, jamque perlransiisse, uti dictum est, c. 9. 1.

8. Et corpora eorum jacebi nt in plateas civitatis magnæ, quæ vocxtvr svirtualiter bûdû*

ſIA ETjEGYPTUS. VO! Et Do mINIS EORUM CRUCIFIXUS UT.] Arabicus, *qua vocatur spirituatiter Sodoma Aegypti Jocus in quo crucifixerunt Dominum suum*, bue esi in Jerusalem; ibi enim Dominus Eliæ et Henoch, puta Christus, crucifixus est. Videtur id negare S. Micron, cpisi. 17. quam nomine S. Piiulæ el Eustochii sci ibit ad Marcellam, ac per civitatem hanc accipere Romam Ethnicam cl impiam. Verum hoc feminis condonandum est, quæ suam Jerusalem (commigrarunt enim in Judæam, ac in Bethlehem vixerunt et mortuæ sunt, uti el S. Ilción.) commendare, rl ab omni infamiæ noia vindicare volunt. Conantur enim Marcellam pellicere, ul fe Boma commigret in Jerusalem, ibique scuin vitam monasticum agat.

Porro, Jerusalem spiriliialiler, id est mystice cl symbolice, vocatur Sodoma, ob sodomilicas libidines el peccata, quæ in ea viguerunt, et vigeant magis tempore Anlichrisli in ea dominantis. Ha Isaías in Hierosolymilas detonat, dicens, c. 1. 10. *Audite verbum Domini, principes Sodomorum*. Vide ibi dicta rl cap. 3. 9. *Peccatum suum quasi Sodoma praedicaverunt*. Ezechiel quoque cap. 16. 29. Sodomam vocat sororem Hierosolymæ, quia in sceleribus illi crai similis. *litre, inquit, fuit iniquitas Sodomtr sororis tuae, superbia, saturitas panis, et abundantia, dotium; et manum egeno fl pauperi non porrigebant*.

hursum, Jerusalem symbolice vocatur Aegyptus, ob idololatricam el superstitiones, quæ regnabunt in Jerusalem, quando Antichristus quasi Messius Judæis promissus, in ea ut regia sua dominabitur. Secundo, sicut Aegyptus el Pharaonem persecuti sunt Mosen (jusque populum fidelem; ille Antichristus cum suis Hierosolymitis peraequetur Eliam, Henoch, aliosque Christianos, qui sunt veri Israelitae; Dei, qua de re plura, c. 1A. Hinc palei Anlichrisli sedem el regiam non fore horum, sed Jerusalem. Volet enim ipse haberi Christus, id est Messias Judæis promissus, liæres solii Davidis el Salomonis; ille passim interpretes novi el veteres. Vide Cardinalem Bella» minum, lib. 3. de Boman. Pontif. c. 13. Ergo, ni alia omitian!, Romanus Pontifex non est Anlichristus, uti ex Apocalypsi probare contendunt hæretici; sed quantum Boma distat à Jerusalem, cl Christianismus à Judaismo, Ianium Romanus Pontifex differet el distat ab Anlichrisio.

Ubi et Dominus eorum crucifixus est.] q. d. Sicut Hierosolymitic occiderunt Christum, ita el occidet ejus Prophetas, Eliam el Henoch; quia non capii Prophetam perin; extra Jerusalem, ul ei objicit Christus, Luc® 13. 33.

9. Et viderunt de Tinnis, et populis, et linguis, et gentibus.] Eril enim populorum el gentium ex omni natione confluxus rl concursus in Jerusalem, quando Antichristus monarcha orbis in ea residebit.

Corpora eorum per tres dies et dimidium.] Jacebunt ergo corpora Eliæ el Henoch occisorum in plateis Jerusalem per tres dies el dimidium insepulta; nec enim sinel Antichristus ea sepeliri, ul iis insultet, el quasi victor de iis triumphet; sed iis exactis cum gloria resurgent. Imitabuntur ergo resurgentem Christum Dominum suum; lite enim tertio die à morie resurrexit. Ecce brevi erit hoc eorum opprobrium, quod mox in cvlernam gloriam convertetur. Breve ex adverso crier Antichristianorum decorum cæde gaudium, quod mox acribus æleniisque

suppliciis à Deo vindicabitur. Vere S. Athanasius grassantibus el furentibus Ariani* Alexandria consolatus est ul animavit Orthodoxos, dicens : *State, nubecula est qua cito transit*. Quàm brevis crier afflictio el opprobrium Eliæ el Henoch præ æternitate præmiorum, quàm brevis gloria Anlichrisli cl impiorum præ æternitale impiorum !

10. Et imitabuntur terram (tunc enim plerique homines erunt impii, utpote subditi Anlichrisio, eique quasi domino suo se conformantes) gaudebunt : quoniam omnes (supple, occisi sunt) in duo prophetæ (qui) cruciaverint eos,) verbis minacibus, igni el plagis, quas audivimus 1.5.

11. Et post tres dies et dimidium spiritus vitae a Deo intravit in eos.] *Spiritus vita*, id est anima vivificans. Hinc palei quod Elias cl Henoch occisi ab Anlichrisio, posi tres dies cum dimidio publice, omnibus Anlichristiasseclis ex toto orbe eo confluentibus inspectantibus, resurgent; voxque de cælo delabatur dicens eis:

12. Ascendite nec.] Ac mox ipsi coram omnibus publice in cælum ascendent, uti ibidem fecit Christus : luncque fici ingens terræ motus, cpio decima pars Hierosolymæ cornici, cl septem hominum millia occidentur: reliqui timore perculsi laudem cl gloriam Deo dabunt. Hæc enim omnia &l singula ita diserte enarrat Joannes, ul qui alio ea torquere vclit, vim verbis ejus faciat necesse sit.

Aureolus el Lyranus per hos duos testes accipiunt Sylverium Papam el Mennam Patriarcham Constant, quos Theodora August. Justinian. Imp. uxor anno Christi 538, relegavit in exilium, quod esi quasi mors civilis, itaquo quasi* occidit eos, eo quod Arlhrmum Episcopum Eulhychianum nollent in gradum pristinum restituere; sed eis Deus mox famam et gloriam in Ecclesia sternam resiliuit. Calcionem civitatis refemni ad Tolilam regem Gothorum, qui sub idem tempus ob hæc scelera Romam cepit, cl Romanum Imperium vaslayit. Verum hæc nec consonant verbis S. Joannis, nec inter se cohererent. Ait enim Joannes Hierosolymæ, non Romæ, noe Constantinopoli, hos duos lestes occisum, nomaulem in exilium relegatum iri, ac corpora eorum occisa, per triduum insepulta in plateis mansura, etc.

13. Et reliqui in timorem missi sunt,] id est, reliqui hac strage non occisi, sed superstites, timore perculsi, ad Deum et Christum pvr poenitentiam, sunt conversi Tunc enim omnis Israel salvus fici, uti prædixit Apostolus. Rom. 11. 26.

14. Væ secundum eos illis tribus, de quibus dixit cap. 8. v. 12. abiit,] id est, jam inflictum est et pertransiit. Hæc enim tria va fuerunt tres pkinge tiuum ultimorum Angelorum tuba canentium, puta Angeli quinti, sexti et septimi. Repelit hoc &l Joannes, ut (jnasi post parenthrsin de Elia el Henoch interjectam, redeat ad hasce tres plagas, casque ordine per-textat. Unde sequitur :

15. Et septimus Angelus tuba cecinit; et facta sunt voces magnæ in coelo dicentes : Factum est regnum hujus mundi. Domini nostri est Christi ejus.] Hæc septima tuba denuntiati et affert beatum el gloriosum Christi regnum, quod cum Christo inibunt Elias et Henoch, et paulo posi omnes Sancti in die resurrectionis djudicii. Hoc enim clare verba sonant: Teni-

jus, ait, mortuorum judicari et reddere mercedem servis suis, etc., pusillis et magnis, et exterminandi eos qui corruerunt terram; ita Andreas. Arelas, Primas. Rida, Albertus, lilius, Vrgas et alii. Hinc sequitur hanc septimam tubam poni hic per anticipationem, ut *Pngatnr* sex aliis praecedentibus. Nam ante hanc septimam tubam fient ea, quae de Antichristo, Log, Magog, etc. (quae sunt materia et scriptura libri septem sigillis signati c. 5.) narrantur hoc. cap. el seq.

Proprius ergo lubae hujus locus est c. 19. ante v. 11. quo describere incipit bellum Gog et Magog contra Christos et Christianos. Indede Gog et Magog hic ait: *Et iratee sunt gentes*, etc. Quocirca Elia el Henoch ascendentibus in caelum, eorumque hostibus confusis et de caelo sideralis, incipiet consummari mysterium Dei, uli dixit c. praec. v. 7. puta regnum gloriosum Chrisli et electorum ejus: quocirca tum Angelus hic septimus tuba canet, (unique 26 seniores omnesque Beati collaudabunt Deum, quod regnum peccati et impiorum jam finire et evertere incipiat. Nam paulo post caedetur Antichristus cum Gog, Magog, omnibusque eorum asseclis; deinde sequetur mortuorum resurrectio, et universale omnium judicium. Hinc sequitur quod haec septem sigilla libri signati, licet majori ex parte contineant praehamula quae futura sunt ante Antichristum; tamen quaedam in lineis cominere, quae futura, aut perfectius futura sunt post Antichristum. Tole enim est quod c. 8. 12. in tuba quarti Angeli dicitur percussa tertia pars solis, lunae et stellarum. Tale est id quod cap. 6. 12. in sexto sigillo dicitur de sole denigrato, stellis de caelo cadentibus, caelo recedente. Talc est et id quod hac tuba canitur. Erit enim haec tuba quasi inchoatae victoriae et triumphus Christi praeconium et conclamatio. Quocirca ad librum signatum ejusque finem spectat: refertur tamen ad sigilla, tum quia fuit septima et ultima tuba ex septem septimi Angeli et sigilli; tum quia est clausula omnium tam quae in sigillis, quam quae in libro continentur. Sicut ergo in libris signatis, v. g. in instrumentis testamentorum, praeter sigilla externa, sunt quaedam sigilla interna, quae ipsum eorum finem obsignant et communiunt, ut designent, ibi finire testamentum, ne quid ab aliquo eis addi possit; ita «st et de hoc sigillo, hoc est de pario hac ultima ultimi sigilli. Sigilla ergo haec. simul juncta amplectuntur non tantum initium, sed et finem libri signati; totum enim eum involutum stringunt et obsignant ante et retro, intus et foris. Licet ergo pleraque contineant ea quae praebunt regnum Antichristi, quaedam latine continent ea quae consequenter illud. Hoc enim regnum Antichristi et «piasimedium quid, quod antequam regnis impiorum, nipote Antichristi! praecursorum; posici iones vero regno glorioso Christi et Sanctorum (quod tuba hire septima dequintat) clauditur et signatur. Tuba ergo haec proclamabit jam in Elia? et Henoch resurrectione et glorificatione inchoari regnum Christi gloriosum: quod mox post stragem Antichristi! et impiorum perficietur in die judicii, quando omnes Sancti hoc regnum cum Christo inibunt.

Ipsa ergo apto hoc loco ponitur, quoniam in confinio . . . m sigillorum ipsius libri signau.

Pertinet enim tam ad sigilla, quam ad librum; ad sigilla, quia est clausula et obsignatio libri: ad librum, quia eveniet eo tempore quo mysteria libri pandentur. Non potuit ergo Joannes eam aptiori loco ponere quam hoc, eaque de causa paulo ante pertexuit mortem et resurrectionem Eilae et Henoch, ut pariter hac occasione pertexeret septimam tubam septimi sigilli, quae tunc canere incipiet.

Factum est regnum, etc.] q. d. Jam regnare incipit Christus, jam Eliam et HetlOuh glorificavit, hostesque eorum perdidit, parique modo mox caeteros omnes impios perdet, ac evertet regnum impietatis et peccati, omnesque scelestos in tartara deturbatos pedibus suis premet et calcabit: jamjam regnabit justitia, et justus cum Christo in caelestis et aeterna gloria, ad laudem Dei Domini sui. Hoc est quod ait Paulus 1. Cor. 15. 26. *Deinde (Inis, cum tradit* Ierit regnum Deo et Patri.* Vide ibi dicta.

Aureolus cum suis haec refert ad libertatem, felixque et pacificum Imperium Justinianus Imperator, qui Justiniano avunculo in imperio succedens, per Narsium Romanum Patricium, Totilam regem Gothorum repressit, et regnum Italiae restituit. Sed cum Narses ab aemulis accusatus, à Sophia Augusta revocaretur Constantinopolim vel gymreei curam haberet (erat edidi ipse eunuchus) ac regiis puellis lanam et linum distribueret, indignans respondet, *s? talem tetani ordinarum quam ipsa nunquam detexeret.* Ergo vocavit Longobardos ex Pannonia, risqua tradidit Italiam, qui eam et Ecclesiam vexarunt usque ad Carolum Magnum; hic enim eos exterminavit caeso eorum rege. Et hoc est quod Ide dicitur: *Et iratae sunt Gentes*, etc. Verum haec exilis et brevis fuit libellas et gaudium. Adde, licet Paulus Diaconus Narsetem proditoris accuset, asserens quod ipse Longobardos in Galliam vocavit, tamen Graeci historici, quos sequitur Baronius anno Christi 567. hoc refellunt, ac Narsetem à fide et sanctitate commendant; quin et Constantinopolim ad Imperatricem relictis, ibique honorifice vixisset ac sepultum esse commemorant. Denique acoluthia Apocalypsis exposcit, ut haec ad ultima mundi tempora, et ad regnum Christi gloriosum referriiir.

Mystice Alcazar (liret ipse putet esse litterale) exponit, «f. d. Christiana Ecclesia devictis jam et subactis Judaeis est Catholica et permanens, id est universas cujusvis saeculi nationes complectens, iisque imperans, et in aeternum permansura. In Ecclesia enim militante inchoatur Christi regnum triumphans et gloriosum. Ende 26 seniores v. seq. gratias agunt Deo, cumque adorant et celebrant, praesertim in sacrificio Missae. Quocirca vs *gratias agimus*, idem est quod Eucharistia' sacrificium offerimus pro vocatione Gentium.

16. Er viginti QUXTCOR seniores.] Quinam hi sini. dixi c. 6. v. 6.

7. Quid sit, v. l. QUI FRA*, FT QUI VENTURUS FS.] Vide quae de hoc Dei nomine dixi c. 1. 6.

Qui Accrevisti viutitkm iuam, Jid est, sumpsisti fortitudinem tuam, induisti te armis tuis fortissimis, dum nimirum usus est fortiludinctua, luasqui vires exseruisti in debellandis tuis hostibus» pula Antichristo et impiis^ ideoque jam in plena pace et gloria regnas et triumphas. Alludit vel Psal. 92. 1. *Dominus regna-*

^jt, decorem indutus csl : indutus est Dominus fortitudinem, ct praeinxit se

Et regnasti,) *lexaûM*su, id est» regnum adeptus es, regnare coepisti.

18. Et iratae sunt GeNTBs. l Antichrisiiani, Gog, Mogog, nliiqiie impii irascuntur et frement» videntes tantas sibi à Deo plagas immilli, ac ad praelium contra Christum et Christianos se parabunt, de quo cap. 19. v. 11. Sed frustra; nam cadentur, indeque rapieniurad tribunal Chrisli, m in gehennam deturbentur: quo circa (lesperalnmdi maledicent Deo el Christo.

Et, Id esi quia, adv fnit iba tua, ut in extremo judicio iram tuam in reprobos exseras, damnando eos ad tartara : *rr*tempus mortuorum judicare. l (j. d. Advenit tempus resurrectionis el judicii, in quo scilicet mortui A morte resurgent, *judicari*, id est, ut judicentur, el prdiil in vita gesserunt, bona vel mala aeterna recipiant a judice Christo : ita Andreas, Arelas, ii nuas. Beda el alii

19. Et apertum est templum Dei in coelo : et *visa est arca testamenti, cic. et facta slnt*, eie. orando magna.] Primo, Alcazar ex suis principiis et praemissis, putat hic significari Judaeorum rejectionem cl à Deo derelictionem» ideoque lingi parabolice arcam, quae apud eos eral summæ venerationis et sanctitatis, è terra translata in coelum, sicut Ovid. 1. Metit-inorpli. lingit virtutes terris ob scelera relictis, in cu lum ascendisse :

Ultima coel&tuin terris Astræa reliquit

Hoc est quod ail S. Leo serm. 8. de Passione: *Traxisti, Domine, omnia ad (c, cum incxcrcalionem Judaici sceleris scisso templi velo, Sanôla sanctorum ab indignis pontificibus recesserunt, ut figura in veritatem, prophetia in manifestationem, cl lex in Evangelium verteretur.* Tunc facta est grando, id est obduratio Judaeorum, cum viderunt voces, id est tonitrua el fulgura, hoc est miracula, sanctitatem et efficaciam Apostolorum in evangelizando. Nam. ut ait Isidor. lib» de Mundo c. 35. *Figuraliter grando perfidi e duritia csl, torpore malitia' frigida.* Jam inarca (in qua erant tabula* legis) significatur observatio vera legis secundum spiritum, 5 Judæis translata ad Christianos : itidem et propitiatorium, id est, remissio peccatorum per fidem Chrisli : itidem el duo Cherubini, id est, vera sapientia cl sanctitas : itidem el virga Aaron cum manna; virga notat potentiae divinæ contra hostes populi sui ostentationem; manna benelicienliam et alimonke providentiam : ulraque enim /i Judæis translata esi ad Christianos, praesciiim manna per I urliai isliam.

Secundo, Aureolus putat hic praedici institutionem festi Purificationis B. Virginis, quo Christus quasi arca testamenti praesentalus est m templo; quod Constantinopoli institutum esi sub Justiniano Ijtbp. ad sedandam pestilentiam tunc fffassantem, uli testatur Sigeberlus in Chronico anno Christi 5ft2. Paulus, vel potius Joan. Diaconus in hist. Misceli, Niceph. lib. 17. 28. cl ex iis Baron, in Martyr. 2. Feb. l'ode et in Missa illius festi legiturepist. Malachite c. 3.1. in (pia Christus vocatur Angelus testamenti : *Staimi, ait, veniet ad templum suum dominator quem vos qturritis, et Angelus testamenti quem vos vultis.* Arca enim habebat utrimque Angulum, puta Clicrubinum, testamenti.

Tertio, inulti divellunt hæc à tuba septimi Angeli, pulantqun hanc novam esse visionem et ad c. seq. pertinere, unde hic inchoante. 12. ha Andreas, iluperl. Ansel. Hugo, Joachim, Albertus el Pannon.

Verum dico ad septimam tubam septimi Angeli de qua v. 15. perlinere. *Apertum tssl* ergo *templum in caelo*, pula habitaculum Beatorum; in quo quasi in templo ipsi semper serviunt et laudant Deum. Hoc ergo mihi Joanni apertimi est ad hoc, ul viderem eminus per aliquum speciem, vel politis umbram, Beatorum felicitatem et gloriam. Apertum, Inquam, non reipsa, sed per imaginariam, aut mentalem visionem symbolicam.

Lt *visa est arca testamenti ejus in templo ejus.*] Arca hæc est corpus sive humanitas Christi. Hanc enim anagogice (quomodo passim hic loquitur S. Joannes) significabat arca veleris lestainedti : idque primo, quia sicut arca facta erat ex lignis setim imputribilibus; it.i corpus Christi fuil imputribile, quia nec peccali labe, nec mortis corruptione dissolvi aut putrescere potuit. Secundo, quia arca intrinsecus obducta erat laminis aureis : ita Christus plenus est ardentissima el pretiosissima charitate. Terlio, arca habebat supra se propitiatorium quasi operculum : ita Christus seenni afferl propitiationem et redemptionem mundi. Quarto, supra arcam erani Cherubini duo, se invicem et propitiatorium cum arca obversis vultibus respicientes, sic duo testamenta, scilicet novum el vetus, unum Christum respiciunt. Quinio, in arca erant tabulae legis : sic Chrh-lus legem et voluntatem Patris semper in mento el corde habuit. Sexto, juxta arcam erat virga Aaron, quæ fronduerat : sic in Christo est potestas regia, æque ac pontificia, quam virga hæc repræsentabat. Denique juxta arcam erat urna cum manna : sic in Christo est mira dulcedo ac clementia, praesertim quia selpsnm quasi manna non tantum in Eucharistia, sed et in coelo Beatis frtiendum uxhibet, cosque mirep.ascil, recreat cl beat. Per arcam ergo significatur Chrisli humanitas pulcherrima et gloriosissima, quæ in coelo Sanctis se videndam et friiendani exhibet » idque per visionem ostensum est hic S. Joannis, qui sicut in hac vita Christi humanitate mire delectatus est, cum eaque dissuavialus, ita mullo magis in altera illa cedesti mire ea delectatur, cum eaque dissuaviatur; ila Richard. Victor. Beda e4 Bupert.

Rursum arca testamenti significat gloriosum Christi corpus, non tantum naturale, pula humanitatem Chrisli jam dictam, sed el mysticum, puta Ecclesiam sive congregationem Sanctorum, qui iu corpore el anima sunt beati, el cum Christo in Sancto sanctorum, id est in coelo, regnant. Sicut enim propitiatorium proprie signillcabat Christum, ita urca illi subjecta significabat Ecclesiam triumphantem : utrique enim super alas Cherubim, quasi in throno insidet et præyidet Dens gloriosus, Christum hominem, (jusque Sanctos beans et glorificans. Vide dicta Exodi 25. v. 10. et 17. Hinc consequenter arca «•stamenli est B. Virgo, quæ inter Beatos eminet, estone potior Ecclesiæ n iumphanlis æque ac militantis pai

Ila c enim Christum quasi manna, æque ac legem Dei in so conclusit. Ita S. Beni. serm. do B. Maria, et alii, ac nominatimi Franc. Suarez 3.

P. q. 37. a. 4. dltp- 21. sect. 2. qui per arcam testamenti *accipit corpus B. Virginis*, quod rcfiirrexil, et gloriose assumptum in cœlum hic Joanni *apparuit*. Vidit ergo Joannes in cœlis per umbram gloriam B. Virginis et Sanctorum. Pulchre S. Amb. serm. SI. B. Virginem arcæ fœderis comparat. Siquidem, ait, arca intrinsecus porlabat testamenti tabulas ; Maria autem ipsius testamenti gestabat hæredem. Illa inira se legem , hæc Evangelium retinebat. Illa Dei vocem habebat, hac Veibum. Arca iulus forisque auri nitore radiabat, B. Maria intus forisque virginitàis splendore refulgebat. Illa terreno ornabatur auro, ista cadesti. Merito ergo Ecclesia in Litaniis Lauret. B. Virginem nuncupat cl invocat dicens : *Fœderis arca, ora pro nobis*.
Nota: Superius cap. G. 9. vidit Joannes animas Martyrum sub altari, scilicet ante resurrectionem : hic vero post consummationem el resurrectionem vidit eas translatas ex Sancto (ubi quiescebam subaltari thymiamatis, orantes pro resurrectione sua , cl fine ac vindicta peccati el peccatorum) in Sanctum sanctorum, puta in arcam testamenti, id est, in cœlum gloriosum plene el perfecte beatorum, ubi jam nil amplius postulant, sed tam iu corpore, quAm in anima beatici divini effecti Dei sunt filii, domestici, hæredcs, membra, cl quasi corpus: vide dicta c. 8. 3.
Et facta sunt fulgura, et voces, et terre MOTUS, ET GRANDO MAGNA.] HæC OtUUia Sjm bü-

lice per visionem vidit S. Joannes; non ergo rcipsa facta sunl. Itaque hæc omnia significant iram Dei el vindiciam, ac pœnas impiorum, min presentes Gog et Magog, quos Dens igne cadesti perdet c. 20. 9. tum futuras in inferno. Hæc cnim ira Dei in reprobos, æque ac misericordia Dei in electos eodem tempore, pula in die belli contra Gog el Magog, el perfecte in die judicii liet, ideoque pertinet ail consummationem quam hic inducit septima et ultima tuba septimi Angeli in qua omnia sigilla et ipse liber, puta Apocalypsis, finiri incipiunt; ita Rupert. Pannon. lingo. Alludit ad Psal. 148. 8. *Ignis, grando, nix, glacies, spirilas procellarum , quæ facilini verbum ejus*, ad terrendum et prosternendum impios. Et ad Jsaïæ 28. 2. *Ecce validus el foriis Dominus , sicut impelas grandinis*. El c. 30. 30. *Illidet Dominus in turbine, cl in lapide grandinis*; grando enim procellam grandem affert cl indicat. Vidi grandinem quæ non tantiim segetes, sed el animalia sternerei et occideret. Plura de grandine dixi Exod. 9. IS.
Aureolus, prosequens seriem suam temporum et historiarum , hæc refert ad conversionem Anglorum, quæ facta est per miracula et nræflicationem S. Augustini, quem eò cum aliis monachis misit S. Gregorius Magnus. Verum hæc, ut el estera ejusdem, Apocalypseos sunt non tam explicationes, quam applicationes el accommodationes.

CAPUT DUODECIMUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Capite undecimo descripsit duces bellifidelium contra Antichristum , puta Eliam et Henoch; hic ipsum bellum describit. Itaque sub schemate mulieris et draconis CONCERTANTIUM, DESCRIBITUR MULTIPLEX' ECCLESIAE ET DIABOLI PUGNA IN FINE MUNDI , EcCLBSIÆQUE VICTORIA. NAM PRIMO MULIER PARIT MASCULUM , DRACO EUM RAPERERE ET DEVORARE MOLITUR ; SED ILLE RAPITUR AD DeUM : INSEQUITUR DRACO , UT EOS IN JUDICIO Dei calumnietur et accuset ; SED a Miciaa ele DEJICITUR, tra iijt que secum TERTIAM PARTEM STELLARUM : QUOCIRCA COELITES GLORIFICANT DeUJL. INDE V. 12. DRACO DEJECTUS ET FRENDENS PERSEQUITUR MULIEREM ! ILLA, ACCEPTIS ALIS, FUGIT IN DESERTUM ; DRACO INSEQUENS ORE VOMIT ET EMITTIT IN EAM FLUMEN, SED TERRA HIANSELLUD ABSORBET. QUARE DRACO FREMENS, V. 17. RELIQUIAS SEMINIS EJUS PERSEQUITUR.

t signum magnum apparuit in cœlo : Mulier amicta sole, et luna sub pedibus 'Sejus, et in capite ejus corona stellarum duodecim. 2. Et in utero habens, clamabat parturiens, cruciabatur ut pariat. 3. El visum est aliud signum in cœlo : et ecce draco magnus rufus, habens capita septem, cl cornua de-meem : et in capitibus ejus diademata septem; 4. cl cauda ejus trahebat terliam partem stellarum cœli, cl misit eas in terram, et draco stetit ante Mulicrem, quæ erat paritura ; ut, cum peperisset, filium ejus devoraret. 5. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea ; et raptus est filius ejus ad Deum, et ad thronum ejus, G. cl mulier fugit in solitudinem ubi habebat locum paratum à Deo; ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. 7. Et facium est praelium magnum in cœlo ; Michael, et Angeli ejus proeliabantur cum dracone, et draco pugnabat, et Angeli ejus ; 8. El non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cœlo. 9. El projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, et satanas, qui seducit unisersum orbem; et projectus est in terram , cl angeli ejus cum illo missi sunt. 10, Et nudisi vocein magnam in

cœlo dicentem : Nunc facta est salus , et hirtus el regnum Dei nostri , et potestas Christi ejus ; quia projectus csl accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte. 11. Et ipsi vicerunt cum propler sanguinem Agni, el propter verbum testimonii sui, el non diluxerunt animas suas usque ad mortem. 12. Proplerea lælamini, cœli, ct qui habitatis in cis. Væ terræ ct mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum lempus habet! 13. Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum. 14. Et datæ sunl mulieri alæ duæ aquila* magna*, ut volarci in desertum in locum suum , uhi alitur per tempus ct tempora ct dimidium temporis, à facie serpentis. 15. El misil serpens cx ore suo post mulierem , aquam tanquam flumen , ut cam faceret trahi à flumine. 16. El audivit terra mulierem, cl aperuit terra os suum , cl absorbuìt flumen , quod misit draco de ore suo. 17. Et iralus est draco in mulierem ; el abiit facere prælum cum reliquis de semine ejus , qui custodiunt mandata Dei, cl habent testimonium Jesu Chrisli. 18. El sidit supra arenam maris.

1. Et signum magnum apparuit in coclo.] Signum, id esi ostentum, prodigium, portentosa visio et spectaculum, idque magnimi, tum in se : in hoc enim signo visa est S. Joanni mulier magna amicta sole, coronata stellis, calcans lunam, parions masculum, ac pugnans cum dracone; tum in re per signum hoc adumbrata el significata : hæc cnim magna fuit cl eximia, mi mox explicabo.

Putant aliqui alludi hic ad constellationes virginis el draconis quæ sum in cœlo. quasi per visionem hæ Joanni oslensæ sini instar virginis ci draconis inler se conflagere. Verum esto ad constellationes hascc nomine tenus alludat, tamen cerium est cum non vidisse illas, sed revera personam virginis cum dracone certantem.

Symbolice Viegas : Ecclesia, ail, csl igitim, id esi miraculum ; quia prodigiosa fuit Ecclesiæ à Christo institutio, ejusque inter tot hostes per Apostolos propagatio cl incrementum. Secundo , *signum* , est vexillum crucis in Ecclesia eredum. Tedio, *signum*, id esi scopus : in Ecclesiam cnim quasi in scopum omnes tyranni el hæretici sua tela collimarunt, ul Ecclesia vere dicere possit cum Jeremia Thren. 3. 12. *Posuit me quasi signum ad sagittam, misit in re-nibus meis filias pharetra* sute.*

In coelo.] non empyreo, nec sidereo, sed aereo : inde enim mulier hæc volavit in desertum. Nam si mulierem ad cœlum sidereum evehamus, ut sol, luna et stellæ suis quæque locis persistent, ac stellæ eam coronent, luna se pedibus ejus subjiciat; sane ipsa immanis proceritatis el plusquam gigantea esse debuisset , inquit Alcazar. Fingitur ergo hic symbolice, quod sol cl stellæ c suis locis videantur descendere in acrem . ibique mulierem hanc amicare, luna vero sc pedibus ejus substernere : ul per hoc significetur, quod Ecclesia (hanc cnim rcpræsculal hæc mulier) de cœlo descendit . eo qtibd cœlestis sil ejus vita, mores, doctrina, anclor, lingua, allectus, spes et tinis, sive terminus el corona. Secundo, quia polior et polentine Ecclesiæ pars est in cœlo, scilicet Sancti el Beati. Unde alteram ejus parlem. scilicet hic adhuc militantem , adhortaos Apostolus Ileb. 12. 22. *Accessistis, ait, ad Sion montem, ct civitatem Dei viventis. et Jerusalem cœ/eslcm.* Tertio , quia alludit ad primum pfœlium Luciferi cum Mietutelo, ul mox dicam, quod iu cœlo gcstnmest. Quarto, quia draco.

id est diabolus, persequitur Ecclesiam et Sanctos usque ad cœlum , cl usque ad thronum ac judicium Dei. ubi cos accusat : licet mint judicium in terra vel aere peragatur, tamen quia in eo est thronus Dei judicis, hinc cœli nomine appellatur. Ubi enim Deus esi Deiqne thronus, ibi et cœlum est : sicut ubi Bex est, ibi aula regia est. Atipie huc maxime respicit S. Joannes, tum quia agii de electis qui in cœlum ad Deum rapiuntur; lum quia v. 9. ail ex cœlo dejectum esse diabolum accusatorem fratrem in lunam. Nam alioqui reipsa prælum hoc quod in sequentibus enarratur, non fuisse gestum in cœlo, sed terra, palet ex v. 6. ubi dicitur mulier ex hoc prælio, et prælii Joco Fugisse in solitudinem.

Mulier .] Primo, aliqui per mulierem accipiunt Synagogam Judæorum, quæ eral Christo gravida et prægnans : ila Arelas, Bupertus el noster Sebasl. Barradi us loin. 1. l. 10. c. 12.

Secundo , hæc omnia Alcazar accipit de Ecclesia Chrisli primfliva : putal enim ab hoc capile usque ad finem libri describi Chrisli ul Ecclesiæ victoriam de Gentibus ; sicut à Cap. ü. hucusque descripta est ejusdem victoria de Judæis. Balio ejus est, quia c. 20. 2. dicilur Satanias ligatus mille annis , ct solvendus in tine mundi. Illi autem mille anni significant tempus primilivæ Ecclesiæ, el deinceps usque ad linem mundi : ergo de ea lile agitur; (le fine vero mundi agere incipiet demum Joannes cap. 20. Verum resp. cap. 20. esse hystero-logiam, uli ibi fusius ostendam ; hv sierologia enim frequens csl Prophetis. Quocirca ea quæ hic clare dicuntur de Antichristo rl fine mundi. itaque passim accipiuntur à Patribus ul Interpretibus, non dcbnrl alio, præsertim ad mysticas ani commentitias interpretationes, detorqueri, oh unum locum, qui, ut dixi, pur hystero-logiam commode communi Doctorum expositioni adaptari potest.

Quapropter dico cum Ambrosio. Ticonio, Primasio, Andrea Ciesariensi, Ilaymone, Ilichardo. Beda el Methodio quem citai Arulas , per Mulierem hanc intelligi Ecclesiam, maxime quæ crîi sub finem mundi : de eo enim hic continuus est sermo, ul dixi cap. G. 12. Id ita ussu palei ex sequentibus, præsertim v. 6. 10. 11. If]. Ecclesia cnim , adjuvante eam S. Michael pro* Iccllore, ejus(lue Angelis, luctatur continue. <t maxime luctabitur in fine mundi cum diaconi ,

id <*sl Lucifero ejusque dæmonibiis. Dicilur Ecclesia mulier, quia est sponsa Christi*

Notandum tamen, cum Arcta, in hac Ecclesiæ lucta *cum* diabolo alludi, primo, el quasi re-fricari memoriam primi prælii Angelorum olmi gesti in cœlo, in quo Lucifer cum suis viciis, deturbatus eslin tartara. Unde duos illius prælii duces utrimque hic consignat. idque in cœlo, Michaelen scilicet et draconem, id esi Luciferum, atque Ulriusque Angelos, addilque qubd hic victus ab illo traxerit secum tertiam partem stellarum, id est illustrium Angelorum, quorum locus naturalis erat cœlum, uti est stellarum; quodque non sit inventus amplius eorum locus in cœlo, sed inde projectus sit Lucifer cum suis in terram. Hac enim in sensu grammatico ve) historico, clariora sunt in primo illo Angelorum pnelio, quam in præliis Ecclesiæ contra dæmones. quibus tamen rl symbolice conveniunt, uti statini dicam. Simili modo Isaias c. 16. describit casum regis Babylonis, sub typo et parabola casus Luciferi; rt Ezochiel c. 28. opes rl rasum regis Tjii sub typo opum et casus cujustlam Cherubini. Simili schemate et parabola utitur hic S. Joannes, idque facit ad hoc, ul ex prima illa Michaelis contra Luciferum victoria sperent fideles, so claiamium cumdem, Dei et Michaelis ac SS. Angelorum ope et adjutorio superaturos. Miclaelem enim et Angelos pro nobis, quasi clientibus el ciyibuâ suis, ardentem pugnan; significat. Quocirca merito Poeta Christianus ita S. Miclaelem Archangelum, dæmonum triumphatorem cclrln at et Irtiodat :

Qui c rio Styciuin pq>ijliitꝫ marte draroicrn f
Hunc Umili terri» ad Slyga pello manu.

Secundo, alluditur hic etiam altera ex p: rto ad mysterium incarnationis Verbi, et ad partum B. Virginis, ejusque prolem Christum. Hic enim est puer mast ulus. de quo v. 5 qui m áxime invisus esl diabolo: ob illum et jm maxima odia in Ecclesiam concepit; quia videbat per eum homines in suum suorumqie Jocum, è quo dejecti erant, successuros. Quare furens livore rl invidia, Christum adhuc puerum per Herodem voluit occidere, coque per fugam ac Dei tutelam iti Ægyptum elapso, propler cum tot millia infantium occidit: illo vero in cœlum sublato, ejus Apostolos, Martyres, omnesque fideles inter nocino odio et bello persequitur, cl persequatur usque ad finem mundi

Quocirca, quidquid ocClamel Erasmus cl Novantes, possunt hæc apte, uti el alia quæ alibi in Canticis, ac libris Sapientialibus de Ecclesia iti sensu litterali dicuntur cum Ambrosio, Andrea, Ansberlo, Ilaymone, Arela, Pannonio, Gagneio, et aliis hic, ac S. August, lib. 6. de Symbolo ad Calechum. c. I. cl S. Bern. serm. de B. Virgine circa hunc Apocalyps. locum, etiam accipi el appropriali B. Virgini, praesertim quia, ul ait Ainh. B. Virgo mater est. imo avia Ecclesia?; quia eum peperit, qui caput el parens est Ecclesiæ. Unde Ansberlus: *Non mirum, ait, j/ illa typum Ecclesiæ prætendat, «n cujus beato utero capiti suo, eadem Ecclesia uniri meruit. Ipsa ctl qua pperit masculum, non effeminatum, non ignavia torpentem, sed ad debellandas aereas potestates caput el corpus virile atque robustum.*

Rursum, ipsa est pars, civis, cl filia lectis, sima Ecclesiæ; quia ipsa nobilissimum est Eo clcdi.e membrum. Denique, qhia ipsa conatur et mire desiderat Christum filium suum spirituaher etiamnum assiduo parure in animis omnium fidelium, maximeque ad hoc amiitetur in fine mundi, tum per se, tum per Angelos, el sanctos prædicalores. Est enim ipsa, ulpole charitate flagrans, honoris Dei libiquu sui, æque ac salutis animarum studiosissima. Undo do B. Virgine lutum hoc caput fuse et docte explicat noster Blasius Vicgas hic. Audi S. Ilernard. luco citato; Virgo, inquit, Maria *omnibus omnia facta est, omnibus misericordiis sinum aperit, al dc plenitudine ejus uccipiant universi; captivus redemptionem, ager curationem, tristis Consolationem, peccator veniam, justus gratiam, Angelus lartiliam, denique tota Trinitas gloriam, Filii persona carnis húmame substantiam; ul non sit qui se abscondat à calore ejus. Pulasnc ipsa est mulier amicta sole? quæ veliti alterum solem induit sibi. In sole et fervor et splendor stabilis: in luna sulus splendor altjur is omnino mutabilis et incertus, qui nunquam in eodem statu permanet. Jure ergo Maria sole pm itibelar amicta, quæ profundissimam divinæ sapientiæ, ultra quàm credi valeat, penetravit abyssum. Illo nimirum igne Prophetæ labia purgantur, illo igne Seraphim accenduntur. Longe vero aliter Maria meruit, non velut summam tangi, sul operiri magis undique et circumfundi, el tanquam ipso igne concludi. Candidissimus sane, sed et calidissimus hujus mulieris amictus, cujus omnia tam excellenter irradiata noscuntur, ut nihil in ea, non dico tenebrosus, sed obscurus salicin, vel minus lucidus, sed ne lepidus quidem aliquid; aut non ferventissimum liceat suspirari. Ipsa ergo esl signum magnum; quia, ut ait S. Bonavenl. in Speculo B. Virginis cap. 8. *Ipsa est qua majorem Deus facere non posset: majorem mundum facere posset Deus, majus calum facevi posset Deus: mujortm matrem quàm matrem Dei non posset fiat re Deus.* Et D. Thom. 1. p. (fmrsl. 2d. art. 8. quærit an Deus possit meliora facere ea, quæcumque facit; ac respondet, posse. Excipii tamen tria: scilicet Christum, B. Virginem, cl nostram beatitudinem. Nam *humanitus Christi, ait, ex hoc quòd est unita Deo; et beatitudo creala ex hoc quòd est fruitio Dei; et B. Virgo ex hoc quòd est mater Dei, habent quamdam dignitatem infinitam ex bono infinito, quod est Deus; cl ex hac parte non potest fieri aliquid melius eis, sicut non potest aliuiuid melius esse Deo.* Ita ipse in responsis, ad h.*

Primus sensus de lucta Ecclesiæ cum diabolo in fine mundi, maxime proprius esl <*l genuinus, nipote propheticus (est enim Apocalypsis prophetia, eaque unica novi Testamenti) ideoque maxime intentus ft Spiritu Sancio. Secundus sensus, de pugna Michaelis cl Luciferi in cœlo, est allusivus et synholicus. Tertius, de pugna virginis rt diaboli, historicus est; rt quasi originalis et fundamentalis; alque ad hosce duos primus quoque alludit.

Muijkii amicta sol h.] Arabicus, *induta sole*, hoc est, Ecclesia circumdata Christo sponso mio: Christus enim est sol jusilthe. Malach./i. 2. uti Apostoli sunt stellæ, quæ suam lucem à sole, id esl Christo, mutuamur. IUirsum, Christus instar amictus et vestis circumdat amicit el ornat Ecclesiam: unde toties hortatur fideles

Apngtolus direna : *Induimini Dominum Jesum Cuiusdam*. Secundo. Christus Ecclesiam suam jia iindequaque protegit et communit, ut eam amicire videatur; idqueaigoiflcat phrasis Græca, wijhtfs id est, circumnacta sole.

Tertio, quia Ecclesia à Christo, fidei, veritatis, piatlæ et virtutum radiis circumquaque Irradiatur et cingitur, idque maxime fiet in fine mundi, ne Antichristus eam obscuraret vel obruat.

Alludit in hac phrasi Joannes ad Psal. 88. 38. ubi de throno Davidis et Salomonis ad litteram, «l antitype de throno Christi, id est de Ecclesia, dicitur : *Thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in cœtenu*.

Ita S. Bernard, loco citato, per solem accipit Christum, ubi hæc applicans B. Virgini: *In te, Ml, inanet (sol Christus) et tu in eo; et vestis eum, et vestiris ab eo. Pestis eum substantia carnis, et vestit ille le ploriti sua majestatis. Pe tis solem nube, et sole ipsa vestiris*.

Et luna sibi pedibus ihus.) Alcazar hoc sic exponit : Luna, ait, est nobilior stellis, hic tamen ponitur sub pedibus, non ut calcetur, sed ut mulierem, id est Ecclesiam, fulciat et sustentet. Locus enim inferior in symbolis est maximæ dignitatis, signiificatque basin, fun- (lammum ei fulcimentum. Hinc tribuitur Ecclesia}, et terræ, quæ est mater et genitrix omnium, perinde ac Pythagoras dixit, *lunam* (*niqtn m sif Harum*,

Itaque censet ipse mulierem hanc amiciri sole, id est Deo, coronari stellis duodecim, id est duodecim Apostolis; et inferior (inasi basi et fundamento fulciri et inniti lume, id est Christo. Proponitur enim ipsa hic quasi parturiens, ideoque exprimitur quasi mysticæ lunæ ope et auxilio adjuncta : nam et Genius ad lume fœcundilalem respicientes, eam in partibus implorabant; et (pasi obstetricem credentes, illam Junonem Lucinam appellabant, cujus etiamnum templum Iloinæ, sed Junonis nomine in S. Laurentii commutato, exstat : vocatur enim Ecclesia S. Laurentii in Lucina, felix ergo priniliv.c Ecclesiæ partus Christi ope fovebatur, idroque ut partus hic faustus, et auspiciatus esset, eleganter inducta fuit mystica Lucina, opjem ferens suo contactu ac virtute parturienti mulieri, eamque super se sustinens, ne delirial. Ila Alcazar nimis subtiliter, et poetice potius quàm genuine et solide. Pergit ipse: Porro recte deitas comparatur soli, humanitas Christi lunæ. Nam primo, sicut sol est fons lucis, reliquorum luminum parens : ille Deus Pater est lotius divinitatis fons, et *pater luminum*. Et sifl luna lucem suam jì sole mutuatur : ita Christi humanitas à deitate suam sapientiam, gratiam et gloriam accipit, ideoque omnem *sua lucis haustum* *et regerit, unde accipit*; quod de lima ait Plinius lib. 2. c. 9. Secundo, solent creavit Deus quasi *luminare majus, ut parasset diri* ; lunam vero (pasi *luminare minus, ut pccresset nocti*. Gen. 1. 16. Pari modo Christi divinitas est (inasi luminare majus, quod ppest diei beatitudinis in cado; humanitas vero est luminare minus, quod pñrest nocti Imjns sæculi, nti ait S. Aug. in Psal. 78. 16. Tertio, sicut luna in plenilunio est ingens, undò à Jeremía c. 7. IS. yocalfir *ilepina rah*; et ab Horatio in Sæculari cannine, *pegina siderum*; sud sensim decrescit et (pasi evanescit HaChrlstusexñanhit sein presepio,

et in cruce, ut non esset pì species neque decor, Isaia 53. sed mox instar lunæ rursum crescentis resurgendo et ascendendo in cœlum, ad suam gloriam rediit. Quarto, luna stelli* fixis natura est minor, sed luce major; ita Christus Angelis, quoad humanitatis naturam, est minor (unde de eo ait Psaltes Psal. 8. 6. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis*.) sed gratia et gloria longe omnes transcendit. Quinto magnus est lunæ in Miblunaria influxus ita, ut ni) videatur producere sol perse solus, nisi curo luna sociatus. t'iid(! luna à prisci* Romanis dicta est genitiix orbis. Vide Plinirn lib. 2. c. Al. et 49. Balio e*t, quia magna soli) vis et calor cum lunæ humiditateac mollitudine (ulramque enim «pialilatem ipsa efficit et producit) conjuncta, instar matris et patris causant et conservant naturalium rerum generationem, quæ in calore et humidilate congrucnii consistit. Pari modo generatio spiritali*, puta justificatio, ac justiliæ et graliæ incrementum, non solum ex Dei virtute, sed etiam ex Christi mentis. benignitate (t gratia pendet; ita ut nihil Deu* hominibus det graliæ. nisi per Christum et Christi merita. Quocirca sicut Plinius lib. 2. c. 99. dixit, *luna sidus esse rerum spiritum*; ita de Christo ait Jeremías Thren. h. 20. *Spiritus oris nostri Christus Dominus*. Sexto, sicut lunæ accessus et recessus efficit æstum maris, ut scilicet mare quotidie singulis senis horis accrescat, et sequentibus senis decrescat : ita quod nunc lue gentes ad fidem et Ecclesiam Christi occedant, nunc illæ, facit Christus.

Rursum, sicut lutu est humanitas Christi, ita luna est et virgo Deipara : hæc est enim (pasi Lucina Ecclesiæ parturientis, ut de eu dici possit illud Virgilinum :

CaiUa fav*Lucina, tuu* j.un regnat Apollo.

Christus enim à B. Virgine, æque ac filius a matre, avelli aut separari nequit. Quocirca Ecclesia nulla quæ in Scriptura de Christo primario dicuntur, secundario B. Virgini applicat, uti est illud Proverb. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret* et *principio : ab (Tierno ordinata sunt, etc.* Sic et Cantica Canticorum, quæ primario surit Epithalamium Christi et Ecclesiæ, secundario Epithalamio Dei et B. Virginis attribuuntur. i ndvpirus Damiani serm. de Nativitate B. Mari® illud Cani. 6. 9. *Pulchra ut luna*, de B. Virgine explicat dicetis : *Quemadmodum nullum est astrum, excepto sole, adeo pulchrum ut luna ; sic summa gloria est post Deum, videre Pirginem, adheerere illi, et illius protectionis munimine commorari*. Et serm. de Assumptione Virginis* : *Quantumlibet alite steUtr reluceant ; luna tamen ill magnitudine proeminet et splendore. Sic utramque naturam Pirgo singularis exuperat, et immensitate grativ, et fulgore virtutum*.

Secundo, sicut *bina est super omnia pura tuceque plena*, ut ait Plinius; itari B. Virgo. Finxerunt Poelæ Dianam (td est lunam) præ virginitatis amore commercia hominum fugisse, et virginibus comitatam sylvas prtñssc. I udi' Virg. eam castam appellat. Quid castius B. Virgine? Quocirca S. Bernard, traci, de Passione Domini cap. 31. *Quis, nil, Sanctorum chorus melius turns comparatur quàm virgines?* videlicet propter earum candorem et pulchritudinem. L'ndr subjicit : *Honorabuntur prie ca(eris, sicut lunam*

vidcmns prie certeris sideribus eminere. Dixit ve-
ins auctor, *limum margaritarum ideam videri.*
Quæ margarita purior et pulchrior virginitate,
ac Il. Virgine.

Tenio, luna *cum* puritate jungit fecundita-
tem : est cnim parens rerum. Unde in numis-
matibus Cornelias Augusta: (uli refert Pierius
HI/TOgl. 44.) cum lunæ effigie, in aliis hæc
inscriptio apponitur, *fecunditas* ; in aliis, *pa-
dicitia*. ha in B. Virgine junguntur summa vir-
ginitas, el summa maternità* ac fecunditas.
Ut de Christo recte dicatur:

Ncc genitrice tuu fecundior ulta parentum est,
Tot bona per partum quæ dedit una suum.

Quarto, sicut luna , ita et B. Virgo , est et di-
citur *Regina certi*.

Quinio, sicut luna hic mulierem fulcit; ita
B. Virgo Ecclesiam suis precibus et meritis ,
quasi basisci columna , fulcit et sustentat.

Sexto, sicut luna benigno influxu plantas et
animalia vegetat, unde ù Plinio lib. 2. c. 18.
dicitur, *luner color blandus*: ita B. Virgo fideles
tam justos quam peccatores. quin el infideles ,
suam opem implorantes benigne complectitur,
gratiam impetrat, ad salutem provehit. Est
enim ipsa mater misericordiæ.

Septimo, sicut luna patitur eclipsin et defec-
tum, cum se terra inter lunam el solem inter-
jicit, ac radios solis intercipit, ne ad lunam
deferantur, cumque illuminent: ita et B. Virgo,
et humanitas Chrisii in passione eclipsin et
defectum virium ac vitæ passæ sunt, cum ter-
reni Judæi inter eas el Deum suam malitiam
interposuerunt, ac crucem Christo statuerunt.
Hinc Christus in cruce exclamavit: *Deus meus.*
Deus meus, ut quid dereliquisti me? Ikcc sum-
matim, quæ fuse Alcazar, caque eleganter,
ingeniose el mystice potius, quiim lilleraliter
el genuine prosequitur.

Respondeo ergo el dico : Ad litteram dicitur
hic luna esse sub pedibus mulieris, id csl Ec-
clesiæ;quia ipsa cuncta temporalia,ctomnem
creaturarum mutabilitatem despicit, et pedibus
calcat, ait S. Gregor. 34. Moral, cap. 12. vel
juxta aliam editionem 7.

Bursum, luna semper vel accrescit vel decres-
cit, et, ul ait Plinius I. 2. c. 19. *Modo curvata in
cornua, modo crqua portione divisa. modo sinuata
in orbem; maculosa, cadcmque subito pretnilens.*
immensa orbe pleno, ac repente nulla. Hac de
causa luna est symbolum, æque ac causa in-
constantiae : ipsa enim causât æstusel recipro-
cationes maris, facitque ul mare adeo sit
instabile, ut singulis senis horis nunc affluat,
nunc refluat. A lima quoque lunatici dicuntur,
in quos luna agit, et, ut Apuleius ait, qui cur-
sum lunæ patiuntur : quales sunl potissimum
qui comitali morbo laborant, aut insania ,
aliove morbi genere quopiam certis lunæ tem-
poribus gravantur el agitantur. Quocirca Eccl.
27. 12. dicitur : *Homo sanctus in sapientia manet
sicut sol; nam stultus sicut luna mutatur.* Ec-
clesia autem est constans in fide, doctrina,
moribus, persecutionibus, martyriis ; hinc lu-
nam pedibus premit. Luna ergo hic non ul lul-
ciens mulierem (quomodo enim fulciret ipsa
qus maxime est vaga, varia, errans et insta-
bilis) , sed ut à muliere calcata proponitur. Hoc
cnim significat rò *et luna sub pedibus ejus*, ideo-
que Soli hic, qui sursum est, ipsa deorsim

posita opponitur. Sol ergo in bonam partem,
luna vero in malam hic capitur, ac significat
res sublimares, variabiles, fluxas, el in per-
petuo motu, fluxu el refluxu positas. Agitur
enim hic de bello, imo duello Ecclesiæ cum
dracone: draconis autem arma sunt terrenae el
sublunares vel illecebræ, vel plagæ quas vel
promittit, vel comminatur et infligit fidelibus ;
lias omnes cum luna pedibus caleat Ecclesia,
itaque draconem superat et proterit, alioqui ab
eo superanda el proterenda.

Et in capite ejus corona stellarum duo-
decim.] Duodecim scilicet Apostolorum, qui
Ecclesiæ ut slellæ præfulserunt, idqiie in ca-
pile, id est, inilio Ecclesiæ Chrislianæ : ita
Patres el Interpretes passim. Arabicus venit:
Et duodecim stella* corona super caput ejus. Notat
Virgas hic sect. 7. Apostolos duodecim figu-
ratos esse , primo , in duodecim Patriar-
chis et tribubus Israel. Secundo, in duodecim
titulis quos erexit Moses sanciens foedus inter
Deum el populum, Exod. 24. 4. Tertio, in duo-
decim fontibus Elim, Exod. 15.27. Quarto, in
duodecim gemmis quæ erant in rationali pon-
tificis, Exod. 28. 17. Quinto, in duodecim pa-
nibus propositionis , Levit. 24. 5. Sexto , in
duodecim exploratoribus quos misil Moses in
Chanaan, Num. 13. 3. Septimo, in duodecim
lapidibus, quos in signum Jordanis sicco pede
transili, ere.xil Josué cap. 4. 4. Octavo, in duo-
decim bobus æneis , super quos Salomon collo-
cavit marc æneum, 3. Begum 7. 25. Nono in
duodecim leunculis thronum Salomonis am-
bientibus. 3. Begum 10. 20. Decimo, in duo-
decim stellis hic , el in duodecim signis Zodiaci.

Tropolog. notat Pannonius duodecim stellas
esse Praelatos quoslibet, qui hic admonentur
eximiæ sapientiæ et sanctitatis. Nam ipsi sunl
corona Christi et Ecclesiæ, ut sicut corona ca-
put redimit et ornat, ita ipsi caput Ecclesiæ, id
est Chrislum, suis eloquiis el moribus exor-
nent.

Porro S. Bern. serm. de B. Virgine, in hæc
Apoc. verba : *Signum magnum apparuit*, per has
duodecim stellas accipit duodecim præroga-
tivas gratiarum, quibus præ cæturis coronatur
B. Virgo. *Nam primo*, ait, *singularis fulgor re-
fulget in Murice generatione ; secundo , in Ange-
lica salutatione ; tertio, in Spirit us superventione ;
quarto, in filii Dei inenarrabili conceptione ;
quinto, quod virginitatis sit primiceria ; sexto,
quod sine corruptione fecunda ; septimo, quod sine
gravamine gravida ; octavo, quod sine dolore
puerpera ; nona, cst mansuetudo pudoris ; decima,
devotio humilitatis ; undecima, magnanimitas
credulitatis ; duodecima, martyrium cordis*, quæ
deinde fuse prosequitur.

Ex hoc loco nonnulli viri religiosi el cultus
B. Virginis studiosi, conficiunt coronam, sive
Bosarium duodecim stellarum, ilhidque hoc
modo recitant. In honorem S. Trinitatis legunt
interpolali* 1er orationem Dominicam , pula 1er
Dater noster; ac in honorem duodecim stella-
rum, id ('st, duodecim illustrium virtutum B. Vir-
ginis, legunt lolideui /ivc. *Maria*. Ad singula
petentes ejus opem, ul illam ea in virliito
imitari, in eaque crescere seque perficere pos-
sint. Primum ergo *Pater noster* recitant in ho-
norem Dei Patris, petentes abeo liyperduuiam ,
et insignem reverentiam erga B. Virginem, ni-
pote filii ejus matrem purissimam, virtutibus et

gratiis omnibus cumulatissimam, *c Reginam Angelorum el hominum. Deinde recitant quater y/rt' *Maria* in honorem quatuor virtutum quæ Deum concernunt, (inbus excelluil B. Virgo. Prima virginitas est fides, qua credidit se virginem fore simulque Dei matrem, ac sub cruce lirina ac stabilis in fide dii initatis, redemptionis //l esui rectionis Chi Isti permansit

Secunda, est spes, qua se in conceptione, partu, fuga in Ægyptum, passione et morie Christi, aliisque summis angustiis pressa, lotam divinæ providentiæ resignavit el commisit.

Tertia, est charitas: primo, pura, et an omni proprio commodo aliena; secundo, fervens, laboriosa, el nunquam cessans; Urlio, foriis el constans juxta crucem; quarto, liberalis, seque lotam cum filio suo nobis com-Hjunicans.

Quarta, est religio erga Deum el Christum, ei serviendo, vestiendo, lactando, etc. ejus verba incordo suo conservando: servando circumcisionem, purificationem, aliasque legis el templi caeremonias

Deinde recitant secundum *Pater noster* ad Filium, qui est spes nostra, postulâmes donum spei, ul in omnibus necessitatibus magna fiducia ad B. Virginem, quæ est mater misericordiæ, vila, dulcedo el spes nostra recurramus. Mox recitant quater *Ave Maria* in honorem qualuor \irluium B. Virginis, quibus perfecta erat erga seipsam •

Prima, est humilitas qua primo, salutata ab Angelo, el electa Dei mater, se ejus ancillam vocavit; secundo, visitavit Elisabeth, eiquo serv il it; tertio, mysterium incarnationis celai it, et laudata laudem in Deum retulit, dicens: *Magnificat anima mea Dominam*; quarto, servivit B. Josepho, et ultimo loco tum in domo, lum inter Apostolos el fideles sedit, ideoque in Actis Apostolorum ultimo loco nominatur.

Secunda, est virginitas, qua primo, prima omnium virginitatem Deo vovit; secundo, maximo illam zelo custodivit, dicens: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* tertio, domi manebat; ideoque vocatur hortus conclusus el porta clausa. Quarto, impuras aliorum cogitationes solo aspectu pellebat, uli S. Amb. de Virginibus et ahi graves auctores testantur. Porro conceptio parius Chrisii virginitatem» B. Virginis non violavit, sed sacravit, fecilque ul inaudito à sæculis, prodigio ipsa simul esset lingo el mater, ideoque mater Dei. Audi B. Chrysol. semi. 148. *Qua? ibi verecundia? Iasio, ubi init deitas cum amica sibi semper integritate consortium, ubi est interpret Angelus, fidts pronuba, desponsatio castitas, donatio virtus, judex conscientia, causa Deus, conceptus integritas, virginitas partus, virgo mater?*

Tertia, est fortitudo, quæ eluxit in morio Christi, in qua stabat juxta crucem; secundo, in injuriis Judæorum tolerandis; tertio, in serviendo filio, omnibusque Christianis adjuiaudis.

Quarta, est paupertas, (me tanta fuit, ut non esset ei locus in diversorio, sed in stabulum secedere sil coacta, ibique parere Christum orbis dominum.

Denique tertium *Pater noster* recitant in honorem Spiritus sancti, postulantes ab eo gratum amnium erga B. Virginem, cui ul matri Redemptoris, ut mediatrici nostre apud Deum, Ut multi amantissima?, omnia nostra debemus.

Deinde legunt quater *Ace Maria*, ruminantes qualuor eximias virtutes B. Virginis erga proximum.

Prima, est charitas fraterna, qua juvit Elisabeth et sponso in nuptiis Canæ Gahlææ, cimi vinum non haberent; ac impense desiderat, adjuvatque omnium hominum salutem

Secunda, est obediencia, quia el Augusto Læsari Mimico in pendendo censu, el legi Mosi* in purificatione el Josepho sponso obedivit; ac curavit ut filii sui preceptis ahi obedirent, ut cum in nuptiis ministris dixit: *Quodcumque dicit vobis, facite.*

Tertia, est misericordia, qua viscera misericordiæ suæ cuilibet in qualibet afflictione eam invocanti effundit; æque ac filium suum in redemptionem nostram in cruce, ac in cihum in Eucharistia, nobis misericorditer et liberaliter elargita est.

Quarta, est modestia, quæ tanta fuit, ut S. Dionys. cpisL ad S. Paulum, quam recitat Christ, a Castro in Hist. Deipare c. 19. scribat se eam pro dea habiturum fuisse, nisi fides eum aliud docuisset. Bine in sermone erat parca: verba ejus singula erant premeditata, pia, pudica, humilia, plena misericordiæ, charitatis et laudis Dei, ut cum concepto Dei verbo, ac salutata ab Elisabeth mater Dei, respondit: *Magnificat anima mea Dominum.* Denique duodecim hasce stellas pie pulchreque adaptat duodecim mysteriis vilæ B. Virginis P. Aulon. Spinnellus in suo Mariali p. 599 et 604.

2. ER IX UTEH HABENS CLAMABAT PARTURIENS, et cnuciABATun ut pariat.] Ecclesia in fine mundi ob acerbissimas persecutiones el p' r-secutores magnis doloribus et ærumnis, quasi parturiens, filios, id est fideles, Christo pariet: ita passim Patres et Interpretes. Historice cruciata quoque est B. Virgo, non dolore partus, sed desiderio pariendi et videndi Chrislum Salvatorem mundi. Rursum cruciala est paupertate et molestiis itineris, el hospitii et alimonia?, in quibus se Chrislum parituram el educaturam prævidebat ac dolebat. Tertio, cruciatur clamnum (unde græce est z-a;ci, id est, clamat) ut Christum in aliis pariat, quovis sæculo ac p' e-sertim in fine mundi: tunc enim instar Bachclis palici ultimas proles, el quasi Benjaminos Christo. Cruciatur, inquam, in suis instrumentis, puta Apostolis et prædicatoribus, aliisque qui zelo animarum aguntur. In seipsa etiam cruciatur per metalepsin, id est, summe desiderat el allaborat pro partu, vita el salute fidelium, indeque cruciaretur, si cruciatus in eam jam cadere posset; quomodo Deus dicitur dolete » pœniterr, contristari.

Alludit Joannes ad Isaïæ 66.7. *Antequam parturiret, peperit: antequam veniret partus ejus, p'teni filium masculum.* Et mox: *Quis audivit unquam laie? et quis vidit huic simile? numquid pariet terra in die una? aut parietur gens simul, quia parturivit el peperit Sion filios suos.* Ubi cum ait: *Antequam parturiret*, nou significai partum hunc fuisse sine partui itione et dolore; sed tam dolores, quàm partum simul conduxisse. ul simul pareret el parturiret brevi quidem, sed ingenti nisu et cruciatu.

Tropo), discant hic qui animabus convertendis student, sibi eas magno labore el dolore constituas, scilicet tanto, imo majore, quam est parientium; sed pro tali lanlaque prole lor-

liter omnia tolerant et superent, ac si opus sit, pro suis Oenjamlnis cum Radfelo animam et vit mi ponant. Ita fecit Paulus; unde ait G.ilat. /i. J9. *Fittoli mei, quos iterum parturio*. Idipsum sui- *prædixit Christus Joan. 16. 21. Mulier, inquit, rum parit, tristitiam habet, quia venit hora ejus; cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressura;*, etc. *Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis*, etc. Quocirca S. Gregor, lib. «50. Moral, c. 9. el 10. explicans illud S. Job. c. 39. *Sumquid nosti tempus partus ibicum in petris, vel parturientes cervas observasti?* vere et appositi* eos qui animabus convertendis student, comparat cervis et ibicibus parturientibus; quarum parius esi difficilius. I bi inter alia notai *ti observasti : Quia, ail, perpaucorum est pensare quis labor sil in praedicationibus patrum ; quantis doloribus quasi quibusdam conatibus animas in fide et conversatione parturiunt, quàm cauta sc observatione circumspiciunt, ut, sint fortes in preceptis; compotientes in infirmitatibus, minis terribiles, in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu dominantes, in tolerandis adversitatibus rigidi ; et tamen dum vires suas sibimet non tribuunt infirmi : quantus sit dolor de cadentibus, quantus sit de stantibus timor, quo fervore alia adipisci appetunt, quo pavore alia adepta consci vant*. Ad hosce labores cl dolores accedunt vexationes et lentationes, quas dæluon suscitare solet, tum ex ira el invidia, tum ne præda, puta anima peccato subdita, sibi eripiat. Basco enim se expertam esse quotiescumque peccatorem aliquem ad ineliorem vitam traducebat, fatetur S. Teresia, itaque longo usu sc didicisse hoc esse signum fructus pii laboris, puta animæ conversæ, vel convertenda?, si quis eas scilicet ; quocirca eas esse contemnendas, cl forliler superandas. Si enim forliler obsistas, dæmon, qui timidissimus esi, instar femineæ confusus aufugiet : sin cedas, dæmon in le insurget, et sæviei ul leo.

Pulchre S. Greg. lib. 5. Mor. 16. *Diabolus, ait, est myrmicoleon, id est formicarum lco, vel formicaio} : est enim myrmicoleon parvum valde animal formicis adversum, quod sc sub pulvere abscondit, et formicas frumenta gestantes interfici', interfectasque consumit ; est ergo aliis animalibus formica, ipsis autem formicis leo. Has enim quasi lco devorat, sed ab aliis quasi formica devoratur ; sic diabolus contra erectos est timidus, contra subditos audax*.

Talis mulier parturiens fuit S. Monica, qui tum alios, tum filium Augustinum tam earn quam spiritu, puta multis precibus, lacrymi el laboribus Deo peperii; de qua S. August. I. ñ Confess, cap. 9. *Non, inquit, satis eloquar qui erga me habebat animi, el quanto majore sodici indine me parturiebat spiritu, quam carne pepererat*. linde el ab Episcopo quodam audivit : *Fier» non potest ut filius istarum lacrymarum pereat*, teste eodem August, lib. 3. Confess, c. 12. Qui rursum lib. 9. cap. 9. describens mortem ejus: *Nutrierat, inquit, filios, toties eos parlons, quoties abs te deviare cernebat. Postremo nobis, Domine, omnibus qui ante dormitionem ejus in te iZ^sociati vivebamus, ita curam gessit, quasi om- it^ genuisset; ita servivit, quasi ab omnibus genita fuisset*.

V. <T VISUM EST ALIUD SIGXUM IX GCLO*. Et F.CCE dhacu MAGXus.] Plinius lib. 8. c. 16. memorat

serpentem 120 pedes longum, qui hailsth in Mar urbis, full oppugnatus et superatus. Additquoin India serpentes esse adeo magnos, ul integros lauros et cervos deglutian! «

Nola : Draco hic, id est diabolus, appartili S. Joanni in cælo. Primo, quia inde decedit; secundo, proprie, quia in cælo hoc aereo dominatur, tenlalque homines, el à nullis in idolis colitur quasi Deus, præsidrns cælo. Unde ab Apostolo Ephes. 2. 2. vocatur princepsaeri< hujus; el cap. 6. 12. ail nobis esse colluctationem *contra spiritualia nequitiiv, * esi contra -piritalcs nebulones, puta diemones, qui sunt *in caelestibus*. Sic el mulier hæc, id esi Ecclesia militans visa esi in copio aereo, non sidereo, ut dixi v. 1. Tertio, quia Ecclesiam, cujus conversatio est in cælis, ejusque fideles, qui sunl instar stellarum puri el lucidi, oppugnat el persequitur. Addit (piarlo Alcazar, symbolice per cælum significari arrogantiam ac fiduciam dæmonis, qua certa quadam spe devoraverat Ecclesiam primitivam nipote exiguam, et cui se tam Judæi quam gemes, ac lotus quasi mundus opposebat. Sperabat enim se illam, quæ moribus cœlestis est, et in cælo quasi degit, graduel loco suo deturbaturum, cumque occupaturum. Idem sperabit in fine mundi. Sic de rodimi sub lypa regis Babylonis dicitur Isaïæ Ift. 13. *In cælum conscendam*; el de Antiocho rege superbo, ejusque regno dicitur Daniel. 8. 10. *Magnificatum est asquead fortitudinem calii cl2*. Machab. 9. 10. *Sidera cadi contingere se arbitrabatur*; el 1. Machab. 1. /i. de Alexandro Magno dicitur; *Exaltatum est cl elevatum cor ejus*, scilicet supra lorrain, supra homines, in cælum usque.

Nota secundo : Dæmon vocalur serpens, vel draco (draco enim idem est quod serpens grandior el sævior; unde vulgo dicitur : *Serpens non fit draco, nisi serpenb m devoret*); tum quia primitus Evam serpentis specie decepit, indetpic perennes inter cum et mulierem chisque sobolem conflatae sunl inimicitia et bella, Genes. «3. unde inferius vocatur serpens antiquus, lum quia dolos, sæviliam el horrorem serpenlis ac draconis imilatur. Vide dicta Daniel, c. 16. 22.

Nola tertio: Licet Alcazar per draconem accipiat lotam dæmonium rempublicam, eo quod dicatur habere capita septem el cornua decem; tamen verius est per draconem solum intelligi Luciferum dæmonum principem. Palet id primo, quia opponitur Micliaeli, quasi dux duci; secundo, quia cæteri vocantur Angeli ejus; nam v. 9. dicitur : *Projectus est draco ille magnus, etc et /fngeli ejus cum illo missi sunt*; lerlio (pria v. 6. tlici.lur cauda sua traxisse tertiam partem stellarum, id esi Angelorum, qui facti sunt dæmones.

Denique Aureolus ordine prosequens suam seriem temporum, el chronica* Ecclesia*, per draconem intelligit Cosroen regem Persarum: per mulierem, Ecclesiam: per filium masculum, Heraclium Imper, qui ope Dei el Angelorum Cosroen profligavit, et Chrisli crucem ab eo ablatam recepit. Ille sensus est accommodatitlus, non genuinus et Im» ralis.

Rufus,] quia esi homicida, Joann. 8. Vi. nam Adamo et Evæ, omnibusque ejus posteris, sua per pomum velitum leniatfone, fuit rausa mortis; secundo, quia per mios ministros, puta infideles eili.rrelicos, multos fideles affecit martyrio, acplures eodem afficiet per Anichristum

in fine mundi ; tertio, color rufus, inquit Viegas et Alcazar, significat fraudem et malitiam ; quid enim dæmone fraudulentius aut malitiosius ? quarto, Alcazar, pro *rufus*, inquit. græco est «vyoc. Scitum est autem serpentem inveniri rufo colore, qui græco dicitur, estque cweris callidior et exitialis; ac foriassu rufus idem est quod ignitus, quasi dicatur a nyp, id est igne, ul alludat ad ignitos serpentes, qui immissi sunt in Iudæos murmurantes, Num. 21.6. Porro visos subinde esse dracones qui ignes vomerent, narrant historici. Lcslæus in sua Scotia, anno 1558, refert antid Marchiani et Laudoviam draconem quemdam ignes vomuisse, quibus segetes ei fruges incendebat, ac proinde populum coactum fuisse pervigilare, ul ignes hosce c. \tingueret. Addit Alcazar, sicut in libro Job dæiioii habel tria nomimi, scilicet Satan, cap. 2. 1. Leviathan, cap. 10. 80. et Behemoth, cap. 60. 10. Illa hinc totidem ei dat i. Nam nomini Satan respondet nomen draco ; nomine Leviathan, id est balænæ vel ceti, respondet bestia maris c. 13. 1. bestia teiræ «. 1a. 1i. est Behemoth» id estelepilas. Verum de bestiis hisce dicam c. 13. Audi ex Patribus draconis hujus indolem, sævitiam, fraudes, artes et arma.

B. Isidor. lib. 1. de Summo Bono : *Dæmoncs, ail, triplici acumine prascientiiv vigent, scilicet subtilitate naturas, experienda temporum, revelatione superiorum potestatum. Quanto propinquius finem mundi diabolus videt, tanto crudelius persecutiones exercet, ut qui se continuo damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennæ ignibus addicatur.* S. Cyprianus tr. 3. de Prælat. simplic. *Diabolus, ail, dictus est serpens; quia cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens, occultis accessibus serpit (unde nomen serpentis accepit;) ea est ejus astutia, ea circumveniendi homines cecca et latebrosa fallacia, ut asserere videatur noctem pro die, venenum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub pradextu fidei, Antichristum sub vocabulo Christi; ut, dum verisimilia mentitur, veritatem subtilitate frustretur. Nam transfiguratur se in Angelum lucis*

S. Basil, in aliquot Scripturæ locos, comparat diabolum pardali, quæ capitalis est hominis hostis : unde venatores ut feram deludant, hominis imaginem ex charla ei ostendunt ; illa statim furibunda eam concerpit et dilacerat. Sic et diabolus imaginem Dei in homine apparentem inseciatur, quando Deum ipsius attingere nequit. Hinc et esca ejus electa est, uti ex Job docci S. Greg. 32. Moral, c.

S. Marlintis apud Sulpil. videns mergulos in flumine pisces capientes et vorantes: *Hac, ail, forma demonum est. Insidiantur incautis, capiunt nescientes, captos devorant, exsaturari non queunt devoratis*

S. Gregor, lib. 33. Mor. 16. Diabolus, ait, dicitur jumentum, draco et avis. Humanum genus tribus vitiis lentat, luxuria, molitia et superbia. In eis igitur quos excitat ad luxuriam, jumentum est ; in eis quos ad nocendi malitiam infiammai. draco est ; in eis quos ad superbiam elevati avis est; in illis quos pariter luxuria, malitia et Superbia polluit, jumentum, draco simul clavis exi>lil

S. August, m. ser. commun, semi. fl. *Quid provint, quid malignius, quid adversario nostro nequius/ qui posuit in cirio bellum, in paradiso frati-*

dem, odiam inter primos fratres, et in omni opere nostro zizania seminavit. Namin comestione posuit gulam, in generatione luxuriam, in exercitatione ignaviam, in conversatione invidiam, in gubernatione avaritiam, in correctione iram, in praesulatu sive dominatione superbiam, in corde posuit cogitationes matas, in ore posuit locutiones falsas, in membris operationes iniquas; in vigilando movet ad prava opera, in dormiendo ad somnia turpia. Lætos movet ad dissolutionem, tristes autem ad desperationem. Sed ut brevius loquar, omnia mala mundi sua sunt pravitate commissa.

S. Chrysosl. homi), b. in Isaiam. Sicut navigia vacua non metuunt piratas, sed onusta auro, argento et lapidibus pretiosis; sicci diabolus non facile persequitur peccatorem. sed justum potius, ubi multæ sunt opes, id usi virtutes et merita.

S. Salvian I. 6. de Provident. *Sicut, ail, exercitus pugnaturi ea loca per quæ venturas hostium turmas sciunt, aut foveis intercludere, aut sudibus præfigere, aut tribulis infestare dicuntur; scilicet ut etiamsi non in ea omnia quispiam incidat, nullus tamen omnia penitus evadat : ita etiam dæmoncs tam mattas in via ista humano generi illecebrarum insidias prietindunt, ut etiamsi plurimas earum aliquis effugiat, tamen ab aliqua capiatur*

S. Anselm, in Similitud, cap. 80. comparat diabolum injusto litigatori, qui cum causa ei abjudicatur à Juris-consullo vel iudice, post aliquod lempus, cum iudicium hoc oblivione sepullum pillai, rursus lilem suscitai, dicens „riorem sententiam fuisse injustam. Ita et dæmon ubi vicius est rursus easdem illecebras suggerit, et leniat hominis animum, quem scit esse mobilem et inconstantem. Remedium suggerit. Sed ille, ail, qui st mei mundum, ipsumque diabolum recte superavit, non curat ea quæ fraudulenter ille dicit; sed firmam tenet, quidquid semel recte est stabilitum, non esse denuo destruendum : et quod recte definivit relinquendum, nun esse iterum appetendum. Sic enim facile Deo subveniente diabolum poterit superare.

HABEXS CAPITA SEPTEM, BT COBXVA DECEM! ET IX CAPITHIUS EJUS DIADEMATA SEPTEM.] **Solum Capituli** primarium draconis habebat cornua decem; reliqua vero tantum habebant suum diadema, quod etiam habebat caput primarium. Hinc Alcazar opinatur draconem hunc visione ostensum Joanni fuisse hydram : hæc enim mullorum fuisse capitulum à Poetis dicitur, aut potius lingitur. Hursum hydra est invidiæ symbolum, uli docet Pierius Uierogl. 16. Jam quoad sensum, Alcazar per septem capita accipit septem nefarios spiritus, quos sancti Paires dæmoni adseribunt, scilicet spiritus superbia', avritiæ, luxuriæ, iræ, gulæ, invidiæ et acidiæ. Ac licet Scriptura capita hæc non describal, suspicari tamen licet fuisse ea horum septem animalium, scilicet leonis, tigridis, ursi, vipuræ, lupi, serpentis et asini. Dæmon enim dum lentat, nunc caput et vultum superbi leonis nobis ostendit, nunc serpenlis ; midi, nunc viperæ iratæ, nunc asini ignavi, nunc lupi gulosi, nunc tigridis avaræ, nunc ursi luxuriosi, de quo Plinius I. 8. c. 36. Undo Ecclesia hæc seplem vitia capitalia ab hisce draconis capitulis, ul videtur, appellavit ; quia ad ea quasi ad capita calura ruducuntur, ul docet S. Gregorius 31. Moral. 31. et Cassianus collai, b. cap. 2. Puno per decem cor#

mia denotatur dæmonum tum multitudo, tum etiam singulorum viset potentia, ut significetur bellum quod adversus Ecclesiam el Christianos gesserunt, gerunt el gerent, aceri inum esse, æque ac periculosissimum. Sic Danielis 7. v. 7. quarta bestia significans Homanum imperium, decem habet cornua, quæ significant Romanorum polyarchiam, scilicet Senatores numero multos et potentia validos: hi enim regebant olim Hornam et Homanum imperium, iique soli ante Julium Cæsarem; post cum vero una cum Imperatore. Erat enim Senatus gravissima principini) concio, quæ Imperatorem el Imperium numero, virtute el concilio fulciebat; ita ulmoriante Imperatore ipsa non moreretur, sed jugiter permaneret. Verum hæc mystica sunl potius quam litteralia. Unde Hajmo el alii passim, mystici* per septem hæc capita accipiunt septem vilia capitalia. Rursum Richardus per decem cornua accipit sæcularem potestatem, puta reges omnes qui Decalogum, Dcique legem et cultum impugnant.

Ad litteram ergo decem cornua draconis, id est Luciferi, sunt decem reges (cornu enim symbolum est roboris et regni, uti ostendi Daniel. 7.) qui dominabuntur in orbe quando veniet Antichristus, è quibus tres occidet Antichristus; unde reliqui septem limore percussi, sponte ipsi se subdent, cum eo quasi dæmonis instrumento, Christianos el Ecclesiam pessumdare et evertere conabuntur. Id ita esse patet ex Daniel. 7. 26. el cap. 11. vide ibi dicta. Similiter septem capita sunt septem alii reges, è quibus unus, isque nræcipuus erit Antichristus: sex reliqui erunt illius precursores, illumque alii per plura, alii per pauciora sæcula anteibunt; ita enim se explicabit Joan. c. 17. v. 9. cl 12. ubi explicabo quinam sint hi reges. Quocirca solum præcipuum draconis caput habebat decem cornua, id est, decem reges sibi subditos; reliqua vero ejus capita lateralialia et minora carebant hisce cornibus, el solum singula habebant diademata, ul recte advertit Alcazar, et in imagine mulieris el draconis expressit pag. Giù. quia solus Antichristus subjiciet sibi decem mundi reges, non cæleri sex. Symbolice Petrus Calatinus hic censet per septem draconis capita significari septem Ecclesiæ persecutiones, sibi invicem ex ordine successuras, quas ipse enarra.

Λ ΕΡ CAUDA. FJVS TRAHEBAT TERTIAM HRT! M STELLAHVM, ET MISIT EAS IX TERRAM.] id est, diuinon occidit mullos ex Apostolis, primisque fidelibus et Evangelii præconibus, inquit Alcazar. Pro *trahebat* enim græce est «upct», quod significai caudæ ictibus et voluminibus devolvere; indeque mittere in terram, ut casu eludantur et occidantur. Sic enim de bestia maris dicitur cap. seq. v. 7. *Datum est illi bellum facere cum sanetis, ut vincere eos.*

Verum dico cum S. Gregorio lib. 32. Moral. rap. lü. Ribera el aliis, sicut præcipuum hujus draconis caput, ita el cauda illi respondens præsentat Antichristum. Ipse enim est caput draconis, quia diaboli primarius erit dux, princepsque omnium tyrannorum el impiorum. Idem < 4 cauda, quia ipse erit extrema draconis, id est corporis diaboli, pars. Illicialiel post se in suam perfidiam tertiam partem stellarum, id est illustrium Sauciorum, qui quasi duces. Vel doctores, vel cæleris eminentes instar stellarum,

aliū prælucebant. Nam ex plebo multo plure» trahet el pervertet. *Stellas de cælo cadere*, ait S. Gregorius. *est nonnullos relictas spe cadestium, illo duce ad ambitum gloriæ sæcularis inhiare.* Sic de Antiocho Epiphane dicitur Daniel. 8. 10. *Dejecit de fortitudine, el de stellis, et conculcavit cas;* ubi stellas vocal Judæos doctrina, pietate, vel genere illustres, quos Antiochus suis minis ad apostasiam el idololatriam iniecit; ita S. Dieron. Theodoi. et alii ibidem.

Alludit ad primum Luciferi superbire peccatum, ut docet Victorinos, quo ipse rebellans Deum sua cauda, id est post se, suadendo et sollicitando traxit tertiam partem stellarum, id est angelorum. Unde ex hoc loco el nonnullis similibus, mulli moderni Doctores Scholastici, inter quos est Erane. Suarez 3. p. loin. 2. disp. 31. sect. 6. §. *Ex his ergo*, probabiliter opinantur Luciferi et asseclarum ejus ambitionem in rosilam fuisse, quod accepta à Deo revelatione de futura unione hypostatica Verbi cum humana natura, húmame nature hanc dignitatem inviderit; videbatenim eam sibi el angelis preponi. Quocirca illam sibi appetiit, itaque voluit fieri Deus non per essentiam (hoc enim sciebat esse impossibile, el implicare contradictionem), sed per unionem hypostaticam. Idcirco enim insectus est puerum masculum quem peperit mulier, puta Christum, ob cumque in cælo cum Michacle dimicavit, uti hic dicitur, volens cuir neci tradere, quia invidit ei hanc unionem. Omne enim ejus bellum est contra puerum hunc, adeoque duellum quod cum eo inchoas, vit in cælo, illud ipsum continuat jugiter in terra.

Porro quod in hac allusione (alius enim est sensus litteralis primario intentus, uti jam dixi) dicitur Lucifer traxisse post se tertiam partem stellarum, id est angelorum, non arithmetice, sed vulgariter accipiendum est, scilicet tertiani, id est magnam partem. Nam non videtur præcise traxisse tertiam: inde enim sequeretur plures esse homines quam sint angeli et dæmones simul juncti. Id sequi patet; quia soli homines beandi, puta electi, suppleant hanc tertiam partem angelorum lapsorum, eorumque ruinas adimplent. Jam vero homines beandi non sunt leria pars, imo nec decima omnium hominum. Nam longe plures homines damnantur quam salventur, nimirum ex decem vix unus, imo si credimus S. Chrysost. ex centum vix unus salva. Ergo homines beandixsunt decima, et secundum Chrysost. vix centesima pars hominum. Quocirca si homines beandi explent numerum leria partis angelorum quæ lapsa est, damnandi non tantum duas reliquas angelorum partes, quæ perstiterunt, explebunt, sed el insuper septem, el secundum S. Chrysostom. 97. alias (antas. Hoc autem non videtur verum. Nam S. Dionysius lib. de Cadesti hierarch. docet angelos maximo esso numero et quasi innumerabiles, ac superare numerum rerum corporearum; ergo el hominum. Aut ergo dicendum est tertiam partem angelorum præcise non cecidisse; aut si præcise tertia cecidit, in eam non tot præcise succedere homines beandos quot ceciderunt angeli; quod posterius valde verisimile est. Cum enim dicitur homines succedere in locum angelorum lapsorum, ulcorum ruinas sarciant, hoc generico el indefinite, non singulariter el defluite intelligendum

c.4, nimirum quod cœlus electorum ex hominibus succedet in cœlum angelorum lapsorum, etsi ille hoc sil minor, cumque numero non adæquel: non autem quòd singuli homines singulis angelis succedant ac consequenter tot sint Immines salvandi, quot angeli Libentes facti sunt dæmones. Hoc ita esse liquido constabit legenti ea quæ dixi Apocal. 3. v. 11. ad illa verba: *Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Sicut enim homines hominibus, ita et angelis tabentibus sufficiuntur, sed line secundo. Primario enim Deum omnes homines, æquo ac angelos, ad suum finem, scilicet salutem et vitam æternam, creavit, destinavit et vocavit; ac ceteros, deservientes et vocasset, etiamsi nulli angeli cecidissent: primario enim voluit Deus condere; hoc universum, ejusque incolas, scilicet angelos et homines, non propter aliud, sed propter se; imo universum hoc voluit condere propter homines: hominem enim decrevit et statuit finem et scopum universi, ac consequenter cœlum empyreum creavit, ut esset locus corporeus beatitudinis et gloriæ hominum, qui corpore æque ac anima constant. Angeli enim, cum sint incorporei loco corporeo non indigent.

Tropologice, Orígenes, tract. 30. in Matth. *Fidelis, inquit, qui debet audire: Post Dominum Deum tuum ibis, et; Penite post me; et ad hæc quidem obstruit aures suas, peccatum autem sequitur, trahitur à cauda draconis, vadens post eum. Si autem contigerit eum qui sic vixit, ut audiat: Pos estis lux mundi, et aliquando splenduerint opera ejus bona, hic aliquando constitutus stella, et in cado habens conversationem, si avulsus fuerit à dracone in terram, hic erit stella à cauda draconis tracta, et missa in terram.*

Et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura; UT, CUM DEPERISSET, FILIUM EJUS DEVORARET.] Narrat Plinius l. 8. Ift. sub Claudio imper. Romæ in Vaticano occisum fuisse serpentem ex illis quæ Boæ vocantur, et in ejus alvo inventum fuisse solidum infantem. Unde et Hercules, quæ natus dicitur ad teterrima monstra quæ orbem infestabant debellanda, dicitur vel lingitur, dum adhuc infans in cunis age ret, à duobus serpentibus fuisse invasus, qui eum devorare satagebant. Ita Herodes infanticida, ad quem hic alluditur, qui Christum puerum voluit pariter enecare, recte vocatur draco; imo, ut ait Arias Montan, in Apparatu, Herodes Syriace idem est quod draco ignitus: Herodes enim conflatur c. 7TP *ierud.* id est csl draco, et *ux es*, id est ignis. Porro anis sil hic narius et illius jam diram.

5. Et peperit filium masculum.] Primo, quia secundum allusionem historicam B. Virgo, et per consequens Ecclesia vetus genuit Christum, qui masculus est, uti sexu, ita et fortitudine, qui dominus est et rector omnium gentium. Huic enim dictum est psal. 2. *Reges cos in virga ferrea.* Hinc etiam draco eum voluit devorare per Herodem; ita Barradius lib. 10. cap. 12. ubi docet hunc esse proprium hujus loci sensum, sed verius csl esse allusivum; ita Arelas et alii.

Secundo, proprie et genuine, filius masculus est populus fidelis et sanctus, quem Christo parit Ecclesia. Alludit enim ad Isaïæ 66. v. 7. ubi dicitur mulier, id est csl Ecclesia, parere filium masculum, id est populum Christianum. Simili

modo populus Israel vocatur filius isque primogenitus Dei, ut Osee 11. v. 1. *Puer Israel, et dilexi eum; et ex Ægypto vocavi filium meum.* Sensus ergo est, q. d. Ecclesia parit, et maximo in fine mundi (de eo enim hic proprie agitur) pariet Christus masculos, id est fideles et sanctos, qui masculo, forti et invicto sint animo, ideoque martyrium obibunt sub Antichristo. Aut quod eodem redit, q. d. Ecclesia parit, et pariet in fine mundi Christum in animis firmiter credentium et furtiter amantium Deum. Nam quod sequitur: *Et reges Gentes in virga ferrea,* soli Christo proprie et perfecte competit, participative tamen competit etiam aliis Sanctis, uti dixit Joan. c. 2. 27. Unus ergo masculus est, ait Ambros. quem peperit B. Virgo, quemque Ecclesia parit: quia Christus cum omnibus suis membris, puta fidelibus, unum est corpus, et quasi una persona, uti ait Apostolus 1. Cor. 12. v. 12. ei 27. Vide ibi dicta: ita ut Richardus, Primasius et alii hic i.

Nola: Fideles ut sint Christo diari et genuini ejus filii, debent esse masculi, ut fortiter suis cupiditatibus imperent, et constanter adversa quævis sustineant. Nam feminæ, id est voluptuarii, molles, timidi et inconstantes, quasi spurii ab eo rejiciuntur. Vide dicta Exodi l. 16. et Num. 36. v. 2. et 11. In masculis ergo fidelibus perstat Christi, quasi parentis, nomen et gloria. Masculus enim hebr. dicitur *37 *sachar* à *sécher*, id est memoria, quod in eo patris post mortem nomen et memoria perduret, juxta illud Eccli. 30. v. ft. *Mortuus est pater, et quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se.* Vice versa feminæ hebr. vocantur *nasini*, h. e. *nasa*, id est oblitus est, eo quod in feminis patris nomen dispereat, et memoria oblivioni tradatur.

Alcazar more suo refert hæc ad Ecclesiam primitivam: unde per filium masculum accipit Romanam Ecclesiam, q. d. Primitiva Ecclesia peperit et fundavit Romanam Ecclesiam, antequam à Judæis ad desertum gentilitatis evolveret. Romano enim Pontifici data est à Christo virga ferrea, qua regat omnes Gentes christianismo subditas.

Et raptus fuit filiis ejus ad Deum, et ad thronum ejus.] Perstringit ascensionem Christi in cœlum; sed ad lilleram, uti dixi, significat Christianos, q. d. Christiani qui in fine mundi erunt sancti, fortes et electi Dei, rapiuntur per mortem, vel per martyrium in cœlum, ut Deo fruantur, itaque evadant os ut manus draconis. Ita Ambrosius et Hibera. Vlludat raptum pueri Joas, quem Josaba amita surripuit, necum aliis filiis regiis interficeretur ab Athalia, cumque abscondit in domo Domini. id est in atrio templi, uti dicitur ft. k^gum II. 2. Ubinola. Apte Joas hebr. significat *Dei ignem*, q. d. Volebat Athalia extinguere ignem, id est lucernam, Davidis, ne quis ex ejus posteris regnaret: ita et volet draco extinguere lucernam Christi, sed servabitur in domo Domini sub alis et proleclione Dei; nam ut dicitur psal. 90. *Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cali comorabitur.* Sicut ergo Deus in templo servat lucernam suam in candelabro ardentem, ita servabit et Joas. quasi scintillam lucernæ Davidis et suæ, ac mullo magis servabit scintillas, id est fideles, in fine mundi, nec permittet extinguí

lucernam , id est fidem . religionem et cultum Christi sui.

6. Et mulier fugit in solitudinem.] q. d. Cum puer masculus, id est heroes illi fortespermar- I) riunè rapiuntur ad thronum Dei, tunc mulier, Id est populus fidelis, puta cæteri Christiani et Sancti infirmiores tempore Antichrist! fugient ad deserta et latibula; eo scilicet tempore, quo Elias et Henoch, eorumque asseclæ generosi , palam et intrepido cum Antichristo cominus decertabunt. Est autem hinc histerologíá, sive occupatio et anticipatio. Nam hæc fuga continget post dejectum draconem, uti enarratur v. Ift. Nola : Alludit ad fugam R. Virginis et Christi in Ægiplum. Rursum ad fugam Christianorum in solitudines et speluncas tempore Decii (uti sub eo fugit S. Paulus primus Eremita, teste S. Hieronymo) et aliorum persecutorum.

Sic Poetæ narrant, aut potius tingunt, Latonam filium Jovi parituram, à Pythone serpente acrem insectationem passam, fugisse in Delon insulam , ibique Apollinem et Dianam uno partu fesse enixam.

Mystice, solitudo est solitaria quies a remis terrenis, et contemplatio rerum divinarum et cœlesium gaudiorum, in quam quasi in asylum, à tumultu et persecutione mundi confugiendum est, inquit Primasius. Eo confugii David psalm. 56.7. *Quò dabit mihi pennas sicut columba, et volabo et requiescam? Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine ;* et Job cap. 29. 18. *hi nidulo meo moriar, et sicut palma multiplicabo dies;* et sponsa Canlic. 3.1. *In lectulo meo per noctes quæsi vi quem diligit anima mea;* quod explicans S. Gregorius 8. Moral. 17. *In lectulo, inquit, et pernoctem dilectus quærritur; quia invisibilis conditoris species, repressa omni corporea visionis imagine, in cubili cordis invehitur»* Unde psalm. 169. dicitur: *Exaltabunt sancti in gloria, labuntur in cubilibus suis; quia scilicet cum mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur;* et Isaias cap. 50. 15. *In silentio et in spe erit fortitudo vestra;* et Jerem. Thren. 3. v. 28. *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius et tacebit; quia levavit super se.* Et S. Ambr. lib. 3. Offic. 1. *IVon primus, inquit, Scipio scivit solus non esse cum solus esset : scivit ante ipsum Moyses, qui cum laceret clamabat ; cum otiosus staret, præliabatur. Adeo otiosus , ut manus ejus alii sustinerent : nec minus quam exteri negotiosus, qui otiosis manibus expugnabat hostem, quem non poterant vincere qui dimicabant. Cujus autem majora negotia quam hujus otia, qui quadraginta diebus positus in monte , totam legem complexus est? Quando ergo justus solus est , qui cum Deo semper est ? quando solitarius est, qui nunquam separatur à Christo ?* et Ansbert. hinc : *Solitudo, autem, ad quam mulier fugiens, locum à Deo præparatum invenit, est quies mentis, quæ inordinatos motus desideriorum à secreto cordis ejiciens, solatium in Deo invenit. Sancti etenim viri, quia alibi draconis insidias evadere non possunt, seipsos desertum quietis faciunt, ut habeant quo salubriter fugere possint. Prius quippe terrenorum desideriorum motus manu considerationis à corde rejiciunt, et postmodum quietis locum in ipsa solitudine quo latere possunt, inveniunt. Quia enim transitoria cuncta despiciunt , ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque (temperantiam) patriam appetunt, et quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tran-*

quillitate perfruuntur. Ad hunc refugii locum avolare concupiverat Psalmista , cum diceret : Unam petii à Domino , hanc requiram, ut inhabilem in domo Domini omnibus diebus vita! meum. Afrequentia quippe terrenorum desideriorum fugiens , ad magnam videlicet solitudinem (puta ad) semetipsam, ubi nil extraneum conspiceret. quo incompetent nil amaret, à tumultu rerum corporalium magnum quoddam secretum petierat, quietam mentem , in qua tanto purius Deum cerneret, quanto hunc cum se solo solum inveniret.

Denique Caelius Pannonius uberius et magis particulatim eandem ita pertractat. *Mens, ait, à mundi tumultibus segregata jure solitudo est, quæ nihil in mundo concupiscit ; anhelat autem ad sola carnestia, sicut scriptum est : Sedebit solitarius, et (acebit, et levabit se supra se, Thren. 3. Et in psalmis mysticis loquitur vir spiritualis : Ecce elongavi, id est, longe me feci à concupiscibilibus mundi fugiens; et mansi in solitudine, subditque: Expectabam eum qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus, et tempestate, psalm, 5ti. hi quibus verbis Propheta David dat intelligit, quo secedendum sit de hujus mundi turbine, et quid agendum postea. Primo ergo secedendum longe, nec in confinio subsistendum. Non enim licet viro justo usquam ulla in regione circa in peccatrices urbes immorari ; sed properare in montem, nisi malit perire. Secundo, ut non cunctanter, non timide, non pigre, non quasi recusatè, sed strenue, atque (ut ita dixerim) gladiatorie, sed festinanter. Piger vult, et non vult. Non oscitantibus contingit regnum cadere, sed plane vim facientibus : et violenti rapiunt illud; quo festinantem non charorum affectus retardet, non revocent illecebra! mundi, non remorentur curie domesticæ. Incidenda est semel secularium negotiorum catena, quando quidem aliter ab hac explicari homo non potest. Clamat Propheta, ut fugiamus de medio Babylonis, Exitus de Ægypto fuga vocatur. Et mulier hæc fugisse in solitudinem memoratur, non sensim emigrasse. At videas perosque comperendinantes , et consiliis nimium lentis fugam vitiorum molientes. Ubi his me curis , inquiunt, extricaverò. Ubi illud atque illud negotii perfecero. Nescientes hac iure utilissimam præcipitationem. Negotium ex negotio seritur, vitium vitio invitatur. Non reputa quid aut quantum relinquant, certus esto unum Christum tibi pro omnibus satis futuram. Aude modo te illi toto pectore committere ; aude omnem tui curam illi credere: excipiet te, te enutriet. Dominus regit me, Inquit Propheta, et nihil mihi deerit. Tertio, ut certo proposito mundum relinquant, ut non ultra relabare, neque respice. Sic deserenda est Ægyptus, ne quando redas animo ad ollas carnum. Non est fas recidere. Ille spexil mulier, et versa est in statum salis. Ne vis te ipsum duobus partiri : mundo et Christo. Non potes duobus dominis servire. Nulla societas Deo cum exccrabili Belial. Non fert cos , qui in duas partes claudicant genu utroque. Evomit cos , qui neque frigidi sunt, neque calidi, sed tepidi. Nimis zelotypus est amator animarum Deus. Solus ac totam possidere vult. Non patitur consortium diaboli , quem semel morte sua devicit. Date tantum vultus sunt : altera , quæ per obsequium affectuum ducit in exitum; altera, quæ per carnis mortificationem ducit ad vitam. Quid dubitas? tertia nulla : harum alteram, velis nolis, adeas oportet. Sed arcta hæc , si servari velis , (ibi potius adeunda , quam Christus et ipse calcavit.*

Subdit delude quatuor, quæ in hac solitudine observanda sunt, dicens : *Jam vero quid in solitudine agendum sit explicat Propheta, dicens : Sedebit solitarius et tacebit, et levabit se supra se. Et David: Exspectabam eum, qui salvum me fecit, tunc ubi quatuor ducentur : primum, quod solitarius sit, hoc est liber à cupiditatibus mundi, cum propria et ejusdem noxæ voluntalis abnegations. Etenim nihil concupiscere in hoc mundo, fida et tranquilla mentis solitudo est, in qua habet Ecclesia locum à Deo præparatum; secundum, æternum ejus propositum : in quo quisquis habitat, in adjutorio Dei altissimi habitat, et in protectione ejus commorabitur. Hinc confestim taciturnitas docetur, juxta quod scriptum est: In silentio, clinspe erit fortitudovestra*, Isake 30. *Silentium autem animi est quies à strepita vanarum et superfluarum cogitationum : in qua quisquis fuerit positus, in id quod sequitur vires assumet; tertium, ut per contemplationem se elevet in Deum, magna ejusdem miracula considerando, quod sit bonus, quod misericors, justus et sanctus; quartum sequitur ad hæc. videlicet exspectatio quædam Dei majestatis, quod solus salvat à pusillanimitate spiritu, ac tcnlationum procella : hunc talem locum paravit Deus et parat suis fidelibus, qui ad se confugientibus quietem spondet et refectionem, dicens : Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos, Matth. 11. Hæc Cælius, imo Cœliscus.*

Ut ibi pascantur, Episcopi scilicet, Pastores, Religiosi, alique verbi Dei ministri submissi ab Elia et Henoch, pascent et confortabunt fideles in desertis profugos, diebus mille ducentis sexaginta;] tot enim diebus prædicabunt Elias et Henoch, uti dictum est v. 3.

7. Et factum est pileijum magnum in coelo (in aere, puta in Ecclesia hinc cum aeris potestatibus confligente et militante, ac per vitam cœleslem tendente in coelum) : Michael et angeli ejus pileliabantur cum dracone.

Alcazar per Michaellem accipit Christum; per angelos ejus Apostolos et prædicatores, qui draconem, id est, diabolum ejusque cullimi et idololatriam, ex Gentilitate ejecerunt. Michael enim hebr. significat *quis ut Deus?* Ita Christus fuit humillimus et gloriæ Dei studiosissimus. Unde ait : *Ego non quero gloriam meam.* Hinc rursum ait Joan. 12. 31. *Aune princeps hujus mundi ejicietur foras.* Sciant ergo prædicatores se habere societatem cum angelis, ac ab eis mire adjuvari, imo se in terris esse angelos. Ex adverso draco et angeli ejus sunt Nero, Simon Magus, Apollonius Thyaneus, alique tyranni, infideles (id est impii, per quos ille non pugnavit, et oppugnabit Christum et Ecclesiam. Sed uti olim per Michaellem cœloempyreus, ita nunc per Christum cado terreno, id est Ecclesia ejectus est, ac totius terræ et mundi possessione privatus. Nam de cudo dejici idem est quod causa Cadere, et conceptam animo fiduciam de Christo et Ecclesia supplantandis, deponere et abjicere.

Rursum, sicut Malchias vocatur Michael Daniel 12. 1. quia se Antiocho Epiphani opposuit, æque ac Michael Lucifero : ita hinc, licet primario nomen Michaelis tribuatur Christo, secundario tamen tribuitur S. Tetro : hic enim se opposuit Simoni Mago, ac vexillum Christi contra draconem, ejusque cultum et idololatriam Roma; in Imperii metropoli erexit. Angeli Peli sunt prædicatores, Episcopi et religiosi, qui

infidelitatem, hæreses, cæleraque draconis semina toto orbe evellunt. Hi enim dicunt cuncti Paulo: *Non autem predicamus Jesum Christum et hunc crucifixum*, J. Cor. 1. 23. Ita ipse nota L. 6. apte ad sua principia; at non ad acoluthiam novissimorum temporum, quam hic pertexit Joannes, juxta quam

Dico historice, hinc alludi ad præfatum Luciferi cum suis, gestum cum Michaelle ejusque assecclis in cœlo : illud enim hinc clarissime persiringitur. Tunc enim Lucifer cum suis cœlo dejectus, ex angelo facit es diabolus. Unde Rupertus notat hinc innui illam Michaelis et angelorum contra Luciferum pugnam fortiter in ilam, et illam victoriam hinciter partam, non lam angelicæ virtuti, quàm divinæ illius sanctissimi partus potestati tribuendam. Unde, et David non de angelo, sed de ipso Deo : *Tu, inquit, confregisti capita draconis*, psal. 73. v. Vi. Imo et ipsi angeli victores ac triumphatores : JVunc. inquiunt, *facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, et potestas Christi ejus.* Sed per hoc praelium symbolice significatur bellum, quod Lucifer in dies gerit contra fideles in Ecclesia, eorumque tutelares angelos : propheticè vero et genuine ad litteram, significatur praelium quod ipse geret acerrimum et ultimum in fine mundi contra Sanctos. Hoc enim proprie hinc intenditur. Est enim hinc continua prophetia de fine mundi; ita Beda, Haymo, Arelas, Viegas, Ribera hinc, et S. Gregor, homi). 3ft. in Evang. et 32. Moral. 12. *Stellas, ait, de calo cadere, est relicta nonnullis spe calestium, illo duce ad ambitum gloria secularis inhiare.* Idque ille esse palei Daniel. 12. v. L Tunc ergo præliabitur Michael cum suis angelis contra Luciferum ejusque dæmones, adjuvando, confortando et animando Christianos fortiores et constanteriores, vel se cum Elia et Henoch aperio elgenerose opponant Antichristo. cum quo et pro quo pugnet Lucifer per blandiloquentiam, astutiam, fraudes, ficta miracula, hypocrisin, minas, tormenta, cælerasque artes et arma quæ ipse Antichristo suggeret. Rursum tunc præliabitur Michael defendendo suos hosce fideles in judicio Dei, præsertim post eorum mortem, contra accusatorem diabolum. Eo enim, scilicet ad thronum Dei, raptus erat filius masculus, vel dixit v. 5. quem cunctique persecutus est diabolus, volens suis criminationibus eum inde avellere, et seenni in tartara rapere; sed defendentibus eum angelis, rejectus ei dejectus es accusator ille fratrum, ut dicitur v. 9.

Ex hoc loco conigunt Doctores S. Michaellem fuisse et esse principem omnium angelorum, qui in Dei obsequio, ac consequenter in cœlo perstiterunt : sicut Lucifer princeps fuit omnium cadentium. Quocirca S. Michael præses fuit ohm Synagoga Judæorum, uti nunc præses est et princeps Ecclesiæ Christianorum. Unde ab Ecclesia, in officio S. Michaelis, vocatur *Primus cælestis exercitus, tabuli* (id est diaboli) *victor et calcator, militia cælestis princeps, Paradisi prapositus*; et S. Basil, hom. de Angelis: *Tibi, ait, A Michael, duci supremorum spirituum, qui dignitate et honoribus, caleris omnibus predatus es supremis spiritibus : (ibi, inquam, supplico.* Hinc et S. Michael et Nicola Choniale libro 3. fol. 208. vocatur *archistrategus divinorum exercituum*; ille Ribera, Viegas, Bellarm. et alii, quos chat et sequitur Nicol. Serarius in cap. 5.

Josué qu. Zi5. Vide praerogativas S. Michaelis quas recensui *Daniel.* 12. 1.

8. Neque loci» inventus est eorum amplius in cœlo. J Esi hypallage Hebraica. Sçnstis enim esi: ipsi non simi inventi in cocio, id est, inter sanctos <t *decios* ad cœlum raptos, titeos lentare, occidere el accusare possent; quia ab eis victi, projecti sunl in terram, id est, ad homines terrenus se contulerunt, a Sanctis masculis el heroibus dejecti et victi dæmones. De bis enim ad litteram agit, ul patet ex dictis : alludit tamen ad primum casum Luciferi è cœlo: tunc enim ipsi proprie loco suo, puta cœlo, exturbati sunt. Est et metonymia; ponitur enim continens pro contento, puta locus pro locato; quia enim locus relative respicit locatum, hinc locus dicitur non inveniri locato, cum locatum loco suo excedit, ac in eo amplius non invenitur. Sic S. August, tract. GS. in Joan, explicans illud: *In domo patris mei mansiones multa sunl, si quo minus dixissem vobis, quia vado parare vobis lacum.* Ita ait: *Parat mansiones, mansionibus parando mansores. Quid enim est domus Dei, nisi templum. Dei? templum autem Dei sanctum est, quod estis lus*, 1. (orinih. 3.

9. Et PROJECTUS EST DRACO ILLE MAGNUS.] Nola : Hic dantur sex epitheta Lucifero, ejusque dæmonibus. Primo, quod sil *draco magnus*, obeausam datam v. 3; secundo, quod sit *serpens antiquus* : quia scilicet olim in paradiso Adamuin et Evam, primos parentes nostros, per serpentem loquens cl lentans seduxit, pervertit el occidit; serpentem enim lune assumpsit, cl quasi induit, non per se et sponte, ut vult Diodorus, sed quia Deus non permisit ei aliud animal assumere et ingredi, uli docet Bar-Ccpha lib. de Paradiso c. 27. Idque ad hoc, ul per serpentem declararetur sei peniina ejus astutia, fraus et malitia, ac nocendi homini cupiditas, æque ac lubricità*, ubi annotavit S. Gregor. 17. Moral, c. 20. dum ait *Quia Igitur suggestioni ejus si primo non resistitur, repente totus ad interiora cordis, dum non sentitur, Hiabitur, verba ad hominem per lubricum animal fecit*; tertio, quoti sit *diabolus*, id est criminator. Diabolus enim græce derivatur a^{TM} τὸ ῥῖαSaUcc», id est à criminando el calumniando; Syrus lamen vertit, *projiciens*, vel *declinans*; quarto, hçbr. vocatur *paü salan*, id est adversatios : quia Deo, Angelis, Sanctis, bonisque omnibus adversatur, seque quasi autagonistam opponit; quinto, *qui seducit*, id est seducere nititur, el omnibus viribus molitur, *universum urbem*, puta homines incolas lotius orbis; sexto, quod *projectus* sit *in terram*, eo sensu quem paulo ante dedi. Alludit ad pœnam serpenti, quia Evam deceperat, à Deo intentatam, Gen. 3. Di. *Super pectus tuum gradieris*, id csl, repes super terram. Quo significatur primo, quod dæmonâ Sanctis fortibus el constantibus in line mundi vincetur et prosternetur; secundo, (pioti omni sua versutia nunquam se poterit è terra erigere, id est, quod semper msua abjectione, vilitate el inisei ia sil mansurus, uti accidit sapientibus hujus sæculi, qui semper terrenis bonis inhiant u Inhærescml; tertio, quod ab hominibus qui cœleUia ambiunt, exclusus, ad eos se conferat qui terrena ambiunt, cisque sitim terrenorum augeat et accendat. Addit Alcazar diabolium divinitatis honore quem in cœlis frustra ambiverat. ac in letiis injuste usurpaverat, inducendo homines ad sui cultum cl adorationem, ex ido-

lisa Christo fuisse dejectum: Christus enim et Apostoli idololatriam el idola ex mundo climinarunl. Verum hoc mysticum est. Onde, cur, et quomodo diabolus vocetur siique *serpens*, graphice describilS. Cyprian, tract, de Unitate Ecclesiæ : *Plus, ait, cavendus et metuendus csl inimicus, cum latentur obrepat, cum perpacis imaginem fallens occultis accessibus serpit, unde et nomen serpentis accepit. Ea est el Jus semper astutia, caesi circumveniendi hominis catea et latebrosa fallacia.* Et clarius tract, de Zelo el livore, citans illud 1. Petr. 5. *Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens, et aliquid devorare cupiens, circuit; circuit, inquit, ille nos singulos, el tanquam hostis clausos obsidens, muros explorat, et lentat an sit pars aliqua murorum minus stabitis, et minus fida, cujus aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices et faciles voluptates, ut visa destruat castitatem. Aures per canoram musicam leniat, ut soni dulcioris auditu solvat et molliat Christianum vi* gorem. Linguam convicio provocat, manum injuriis lacessentibus ad petulantiam catdis instigat; ul fraudatorem faciat, lucra opponit injusta; ul animam pecunia capiat, ingerit perniciose compendia : honores terrenos promittit, ul cœlestis adimat; ostentat falsa, ut vera subripiat : et cum latenter non potest fallere, exerle atque apertemi* natur : in pace subdolan, in persecutione violentus. Quamobrem, fratres dilectissimi, contra omnes diaboli vel fallaces insidias, vel aperias minas stai e debet instructus animus cl armatus, tam paratus semper ad regnandum, quàm est ad im/nutium* dum semper paratus inimicus*

Porro cur diabolus dicatur *serpens antiquus*, preclare explicat idem Cyprianus tractat, de Exhortât. Martyr, ad Fortunatum, sub initium : *Adversarius, inquit, vetus est, et hostis antiquus, cum quo pralium gerimus. Sex millia annorum jam pene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Omnia genera lentandi, cl artes atque insidias dejiciendi usu jpso vetustatis edidicit. Si imparatum invenerit militem Christi, si rudem, si non sollicitum ac toto corde vigilantem, circumvenit nescium, fallet incautum, decipit imperitum. Si quis vero Dominica præcepta custodiens, cl fortiter Christo adhaerens, contra eum steterit, vincatur nccesse csl; auia Christus quem confitemur, invictus est.*

10. Et AUDIVI VOCEM MAGNAM IN COELO DICENTEM; NUNC FACTA EST SALUS, ET VITIUS (gliCCC id est robur, potentia) et regnum Dei NOSTIU, i:r POTESTAS CHIUUSTI EJUS. J Est Allgrlorum el Beatorum celeusma, sive acclamatio el congratulatio exullanlimn de prostralo et prodigato dæmone, deque victoria quam Sancti cum Aniclisto et diabolo certantes, ohtimbimt. liane enim Deo et Christo acceptam referent, ni-pote (pii eis salutem, id est redemptionem, gratiam et robur in lucta ad vincendum draconem contulit, ac post luctam el lictoriam, regnum et potestatem, id est, imperium cœlesle et sempiternum; vide dicta c. 11. 15.

Quia projectus est accusa ron. J Græce «w/*-p<, id est oblocutor, calumniator, detractor, accusator, qui calumniis el falsis criminationibus Sanctos apud Deum accusabat, uli olim accusavit. S. Job c. 18.

11. Et ipsi Vicerunt eum propter sanguinem Agni : nam merito sanguinis et passionis Christi vires, fortitudinem et constai mm resistendi el

vincendi acceperunt : it propter verbum testimonii sui * J scilicet constanter, ¶ praedicando, ac pro tunc et praedicatione sua moriendo, testimonium perhibuerunt Christo contra Antichristum.

Et non diluxerunt animas suas usque ad Mortem.] <|. <|. Quia animam, id est vitam, suam protide fortiter morti objecerunt. Est mortis, sive mortis : dicitur enim minus, et significatur majus, q. d. Adeo non diluxerunt animam, id est vitam, suam, ut etiam pro Christo eam exposerint, neglexerint, et quasi oderint. Maluerunt enim emori quam negare Christum, maluerunt vitam quam Christo Christique confessione spoliari. Perperam ergo aliqui Theologi ex hoc loco colligunt angelos ex Christi sanguine et meritis accepisse gratiam et victoriam, ac consequenter gloriam et coronam. Joannes enim loquitur de hominibus, non de angelis.

(Tæclare S. August, in Sententiis, seni. 374. *Quisquis, ait, seipsum non Deum amat, non se amat. Et quisquis Deum, non seipsum amat, ipse scarnai. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se. Cum ergo ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea se non diligit, ut cum de quo vivit diligit. Qui itaque tam Deum quam se diligit, vitae suae et sui ipsius sit prodigus oportet. Hoc est quod ait Christus Lucae 9. 24. Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet illam; nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam. Qui ergo se salvare et Deum amare, ac vicissim ab eo amari et beari optat, se propter Deum perditum a seimet, et in praedam dei laboribus, crucibus et mortibus, ubi Christus iisdem se in praedam dedit. Hoc postulat nobilitas Dei, charitatis, salutudinis et praemii æterni.*

12. PROPTEREA LETAMINI, COELI, ET QUI HABITATIS in eis.] q. d. Laetatur tam communis Ecclesia quae in caelis est, quam singuli fideles in ea, ait Alcazar. Ecclesiae enim beatæ competit hoc solis elogium : *Omnibus et singulis*. Sicut enim sol omnes et singulos illuminat, exhilarat et calefacit ; et ita omnes sicut singulos, ac ita singulos sicut omnes ; sicut felicitas atque lætitia, «eque ac gloria, Ecclesiae triumphantis est singulorum, et est omnium : omnia enim bona et gaudia ibi, nuptiae inter amicos, imo amicissimos, omnibus et singulis sunt communia. Secundo, simplicius, per prosopopoeiam caeli invitantur hic ad lætitiā. ubi significetur eam tantam, tamque amplam et communem fore, ut caeli quoque exultare videantur. Vide dicta c. 5. 13.

Vae terrae et mari (alludit ad dracones marinos et terrestres, qui solent tam maria, quam terras infestare) quia descendit diabolus ad vos. HARENS iram magnam,] id est, vir habitans in terra et habitantibus in mari! ubi habent quidam Graeci codices. Sensus est, quasi dicat : diabolus videns se ab Heroibus et Martyribus, atque ab Elia et Henoch victum et prostratum, convulsi quasi dejectum, indignabitur, irasque suas «vommet in ceteros homines, qui in terra vel in insulis habitant, ita ut in eos fumos et flammās ciliare videatur.

Sciens quod modicum tempus habet,] scilicet tres annos cum dimidio, ut patebit v. 14. Hinc patet hæc ad finem mundi et ad Antichristi tempora spectare. Sic dicunt accipitres in Norvegia celerrime ad praedam involare, eo quod ternas lanium lucis horas habeant, quibus

volare et praedari possint: festinant ergo, omnia sentiunt diem senescentem. Idem faciet (Hæc) O-Ius, qui est accipiter aquilonis, in line mundi.

Huc spectat quod legimus in Vilis Patr. lib. 7. c. 25. *Frater, inquit, quidam Abbatem Sisoium requisivi!, dicens: Putas, Abba, sic modo persequitur nos diabolus, sicut antiquos? respondit: Magis modo homines nostra (Flatis persequitur, quia appropinquant genera pernarum, ubi ille cum legionibus suis angustatur, dum scit stagnum, ubi in igne et sulphure arsurus erit : ideo hominibus infestatur. Nec tamen infirmos quosque dignatur appetere, quis ubi voluerit, cito subvertit ; sed fortes magis ac magnos supplantare per diversa precipitili aggreditur.* Ibid, solenter Abbas Abraham: *Daunones, ait, nobiscum non pugnant, quia voluntates eorum facimus; sed nostree nobis voluntates diriones facti sunt, et tribulant nos.* El Abbas Achilles, rogatus quomodo adversum nos possint daemones, respondit: *Per voluntates nostras. Et adjecit, dicens: Ligna Libani dixerunt : Quam grandia sumus et alta, et parvissimo ferramento incidimur! Nihil ergo ei demus ex nobis, et nos non poterit incidere. Venerunt ergo homines, et fecerunt in securi manubrium ex ipsis lignis, et ita inciderunt. Ligna ergo sunt animæ : securis, diabolus : manubrium, voluntas nostra est. Per malas ergo voluntates nostras incidimur.*

13. Et postquam vidit draco quod projectus est in tedram, PERSECUTUS est MULIEREM QUE PEPERIT masculum.] Alcazar putat hic significari primam Ecclesiae persecutionem, quam exercuit Nero contra mulierem, id est. Ecclesiam Romanam. Verum hic agitur de temporibus novissimis, et persecutione quam excitabit Antichristus.

14. Et DATÆ SUNT MULIERI ALIUD. AQUILÆ MAGNÆ, UT VOLARET IN DESERTUM.] **Primo, Primasius:** Aquila, inquit, symbolum est sapientiae; hinc duæ (jus alæ sunt duo testamenta ; novum et velus, quæ ad sapientiam nos docendo elevant. Hinc rursum, propriae alæ duæ sunt duo primarii S. Scriptura et sapientiae effectus, scilicet limor culpæ et damnationis, ac amor Dei et salutis. Hic enim timor et amor stimulantur lideles, ut persecutionem Antichristi fugiant, seseque abstant in deserta. Ex hoc timore et amore prodibunt duo alii sapientiae actus instar duarum alarum, scilicet rerum temporalium despicientia; et divinarum æternarumque æstimalio et appetentia. Hisce enim pennis spirituales viri ex rerum terrestrium contagione abstracti, tolluntur in sublime, relinquunt in persecutione et prodigunt opes suas omnes, fugiunt pericula peccatorum, latebras quaerunt, et in uno Deo verum exquirunt solatium. Sapientiae namque actus et effectus est, rem quamque tanti aestimare (piani est, scilicet parva vel parva; magna, ut magna; temporalia, vel temporalia; æterna, ut æterna aestimare. Hinc iterum Victorinus et Ticonius: Alæ duæ, inquiunt, erunt praedicalores sapientiae et veritatis, prorsus Elias et Henoch. Sic Exodi 19. 4. per alas aquilarum nulli intelligunt Prophetas et praedicatores, praesertim Moysen et Aaronem; ille Origenes. Ambrosius, Augustinus, Hilarius. Basilius et alii. Hi enim praedicatores suadebunt et animabunt fideles, vel fugiant in deserta et speluncas. Hic sensus valde appositus est : hisce enim actionibus quasi alis, super draconem nos in

terra persequentem elevamur, el evadimus ad Dcutn.

Secundo, nidiardtis : Duæ alæ, inquit, sunl vita activa et contemplativa.

Tertio, Arelas ; Alæ , ail, duæ, sunl amorum <1. n. iroximi.

Quarto, Hibera: Alæ duæ sunt desiderium gloriæ Dei, cl innocentiae vilæuue sanclæ sludiuin.

Quinto, Alcazar : Sicut, inquit, 12 steli® in capite mulieris sunl duodecim Apostoli ; itaduæ al® sunt Paulus et Llamabas, quibus ornata fuit el instructa primitiva Ecclesia, ut sese audacter in gentilitatis desertum inferret, idque jussu ct ductu Spiritus sancti, uti dicitur Actor. 13. v. 2. el /6. Sed hoc concionalorium magis esse quam litterale, in line notat. 9. fatetur tamen ipse Alr.izar.

Porro h® aiæ sunl instar alarum aquilæ : primo, quia non coacte, nec ex timore, sed sponte libensque instar aquilæ, el ex amore Dei volat Ecclesia; secundo, quia instar aquila? solem justitiæ , idesl Deum , irretortis mentis oculis intuetur; tertio, quia conversatione in sublime attollitur, nec persecutione ulla dejicitur; quarto, quia aquilæ volatus uti ahissimus, ita ct velocissimus est : talis est et volatus Ecclesiæ; quinto, quinde Ecclesia dicitur psal. 102.5. *Ilenovabitur ut aquilæ juvenus tua;* et Isaia 60. v. 31. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem ; assumens pennas sicut aquilæ;* vide ibi dicta.

Disputat Epiphan. liæres. 78. an B. Virgo vere mortua sit, an vero raptu translata in cœlum instar Eli® ct Henoch , el in ulramque partem adfertS. Scriptunc testimonia. Pro iurte alUrmante, quod Simeon prædixerit gladium ejus animam pertransiturum : pro negante, quod Ide dicantur ci dal® alæ, quibus in desertum aufugit. Verum suum hic judicium resolute non interponit Epiphan. sciens utique cx utroque Scripluræ loco nihil in hac quaestione posse definiri. Jam certum csl eam essu mortuam, el paulo post resuscitata! ascendisse in cœlum ; hoc enim profitetur et celebrai Ecclesia in festo Assumptionis ejusdem.

Mystice, Ilaymo , et cx eo Pannonius : *Desertus locus*, inquiunt, *sunt corda Sanctorum valde remota à terrenis hisce cupiditatibus ; prius namque à semetipsis inordinatos desideriorum motus dejiciunt, ac deliciis quibuscumque fugatis semetipsos desertum quietudini* efficiunt. Iloc est enim desertum, quod fuga deliciarum, ct quarumcumque corporis voluptatum. Quo sensu vir justas in Propheta loquitur, dicens. In terra deserta et inaquosa, sic in sanctitate apparui tibi, ut viderem virtutem tuam, ct gloriam tuam psalm. 62. Terra deserta et inaquosa est, ubi nec vitæ necessaria suppetunt, exprimens vitam Sanctorum ita arctam fore in hoc mundo, ut nec vitee necessaria sibi suppetant : qui omnes carnis delicias ab sese amonent ; ut liant sicut desertum, ubi nihil reprriatur quod saltem necessitati subveniat. Et qui hujusmodi est, el vitam ita instituit, cupit videre continuo virtutem Dei, ac gloriam ejus. Id quod solum illi refugium est, et protectio in omnibus persecutionibus mundi. Est et consolatio magna viro justo ; quia ditmmala hujus mundi non diligit, sed solummodo æternum patriam appetit, magna mentis tranquillitate perfruilm* : in qua solitudine locum tenet, qui in de- >rto mrntis à qmerentibus invenitur ; rui per Psalmistam dicitur : Esto mihi in Deum protecto-*

rem; et in locum refugii, ut salvum me facias. Desertum ergo, abrenuntiatio mundana: voluptatis est, qua feriatum vult Christus fore suum militem, lime habes, quod locus proprius Ecclesiæ solitudo est, ut scilicet à seccali notitia procul sil, ct sollicitudine curarum sæcularium , Domino dicetile : Nolite solliciti esse animæ vestra! quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini, Matlh. 6. Et Petrus ait : Omnem sollicitudinem vestram projicientes in cum, quoniam ipsi cura est dc vobis, 1. Pctr. 5. 7.

Ubi alitur , elongata ct remota a facie serpExns.] Aliter Hibera : putat enim hic esse hyperbaton. Nam Tò à *facie serpentis*, connecten* dum esse cum *ut volaret*, non cum *aliter*, sicque sententiam esse ordinandam : *Dataisunl mulieri duce alæ, ut volaret à facie serpentis in desertum, i in locum suum ; ubi alitur*, etc.

Ulli ALITtm VER TEMPUS, ET TEMPORA, ET DIMIDIUM temporis,] id est, per annum, per duos annos , et dimidium annum , puta per (rus annos cum dimidio, sive per /2 menses , uti dixit c. 11. v. 2. sive perdios 1260, uti dixit c. 11.v.3. Sic tempus pro anno ponitur Daniel. 7. v. 20. el29. et Daniel. 7. 25. ad quem locum hic alludit Joannes ; vide ibi dicta.

Aletur ergo in line mundi Ecclesia, id est cœtus fidelium , in solitudine à Pastoribus verbo Dei loto tempore Antichrisli, acEliie el Ilcnoch contra cum decertantium. Simili modo alita fuit à Mathatia et Machabæis Synagoga in deserto , fugiens Dcrseculionem Antiochi, l.Machab. 2. 29.

Minus ree te ergo Ambrosius, Primasius et quidam alii, per tempus et tempora, el dimidium temporis , accipiunt totum tempus quod Huit à Christo usque ad finem mundi.

Moralit er, docet hic Joannes fideles m persecutione debere esse constantes et longanimes. Multi enim persecutionis acrimoniam vicerunt, sed ejus diiraliione victi sunl. Præclare Theodorus Studila in catechetica ad fratres disperso^ , quam recitat Card. Baron, anno Christi 818, eos ad constantiam in persecutione Leonis Armeni Imper. Iconoclasta», quæ jam quadriennium duraverat, æque ac duratura est hæc Antichrisli, ita adhortatur : *Minimevos conturbet duratiopersecutionis ; haud mullos annos pertulimus, ut antiqui Confessores. Jbrahæscmcn illud, cui promissa Dei benedictione terræ sancito ha reditas fuerat, ftSO annis Pharaonis manu servitutem servire permisit Deus. Christi Ecclesia ab Apostolorum prædicatione usque ad Constantinum primum Christianorum regem, supra trecentos annos ferventem persecutionem passa est. Qui secuti sunt, remisse quidem , attamen longius tempus duxerunt, præterquam sub Juliano Apostata. El tu quinque annorum spatio langues ? Clemens (Ancyranus Martyr cum Agnthangelo) multorum certaminum vir viginti octo annis in perpetuo martyrio fuit. Et tu intra paucos annos (bficis? Non audisti sufferentiam Job ? Nonne annis quindecim ct amplius gravi ulcere vexatus est, præler alios qui adjecti fuçruntj lugubres casus? atque hoc cum nullius mali facinoris sibi conscius esset, quin potius laudabilium quam plurimorum. Quid autem ci respondet oraculum? Uljustus, inquit, appareas. Feramus adhuc, 6 strenui milites Christi. Dies sicut umbra transeunt. Ita et B. Thomas Morus uxori eum lentanti ut regis illicitas nuptias probaret : *Quid, ail, sunt Vigilili anni favoris regii, vel odii, ct persecutio-**

n/i , ad ictcrnitatrm gaudiorum cadì, et tormen-
torum gehennæ?

15. Et misit serpens, ex ore suo post mulierem
aquam tanquam flumen.] Arabicus, *flumen aquæ*.
Parabolice alludit ad balcénas aliosque pisces ,
qui moles et quasi moules aquarum evomunt ;
qualis præ aliis est ille qui yvojrt, id csl, flator,
dicitur, qui tantam aquarum copiam efflando
emittit, ut etiam alveos navigantium deprimat,
teste Homicidio lib. 18. c. 16. Porro Ribera pro-
babiliter censet aquas hasce quas vomit draco,
fuisse instar linctus, qui convolveret mulierem,
camque ad draconem attraheret. Volebat eniin
draco ad se attrahere et devoraro mulierem ;
hoc enim videtur significari cum dicitur: *Ul
cum faceret trahi à flumine*. Sic eniin balæna
vomit aquas, iisque alios pisces convolvit et
trahit ad se , ul eos voret. Alii tamen simplicius
censent draconem emisisse hoc Rumen post
mulierem , ul illam eo submergeret (hoc enim
significat *xb aquam tanquam flumen*, nec enim
in terra flumina tantos fluctus cient, ul homines
remotos attrahant), sicque *eam faceret trahi*, id
est absorberi, à *flumine*. Græce enim una voce
elegantè dicitur, Trccr^Μ, id est,
ul efficeret illam auferri et rapi à flumine, ul
xerlil Vatablus. Erasmus el alii; sufficebat
enim draconi irato el invido , mergere el per-
dere mulierem; sive perse id fleret, sive ner
suum flumen.

Jam perhanc aquæ et fluminis parabolam sig-
nificatur turba cl violentia persecutorum , puta
exercitus quem submittet Anlichrislus. ut fide-
les qui ad montes et solitudines confugerant,
ibidem perscrutentur, persequantur el capiant
vel occidant. Sic alibi sæpe inundatio aquarum
significat acrem tribulationem et persecutio-
nem , ut psal. 68. v. 2. *Salvum me fac, Deus, quo-
niam intraverunt aquæ usque ad animam meam.*
Infixus sum in limo profundi et non est substantia;
veni in altitudinem maris, et tempestas demersit
me. Et psal. 123. v. h. *Forsitan aqua absorbuisset*
nos. Ita Ticonius, Andreas . Bcda < Primanus ,
Ansbertus < i Hay mo.

Aliter Alcazar : nam per flumen hoc accipit
Neronem , qui primam, camque truculentam
persecutionem contra Christianos excitavit ; sed
Deo eos tuente mox Nero occisus, et à terra
quasi absorptus csl. Nero enim fuit magus, ideo-
que Simone Mago aliisque similibus delectaba-
tur, adeo ut de eo scribat Plinius l. 30. 2. *Pcneflco-
rum omnium quotquot unquam exstiterem maximus,*
quidccmones dcqualibet suspicione consulebat. •fuit
ergo ipse instrumentum et flumen draconis.
Verum hæc non ad Neronis, sed ad ultima mundi
tempora spectant

16. Et armivir terra os suum, it absorbit
ru men.] q. d. Deus el angeli tillantes mulierem,
id csl Ecclesiam, effecerunt ut terra per hiatum
se aperiret, et absorberet persecutores nbAnti-
chrislo submissos, uti olim aperuit sect absorp-
sil Core, Datan et Abiron, Num. 16. 81. Vere
S. Hilarius : *Hoc, inquit, proprium habet Ecclesia,*
ut, dum persecutionem patitur, floreat: dum op-
primitur, crescat: dum contemnitur, persistat:
dum læditur, vivat : dum arguitur, Intelligat.
Tunc stat, cum superari videtur.

17. Et hiatu est draco in mli lfrfm, et abiit
FACERE PRXLIÜM Ci: M nflIQI IS PF SEMINE EJUS, J
cum reliquis scilicet, qui non fugerant, nec ab-
diderant se, in solitudines, vel quia remotiores

erant à regia et à propria ditione Antichrisli, ut
putarent hunc ejus furorem ad se non perven-
turum, vel quia constanliores et animosiores
fuerant; aut tales aliorum, praesertim Marty-
rum, exemplo evaserant, ideoque non fugerant,
sed remanserant, ul Antichristo resisterent, et
martyrium, si offerretur, capesserent. Porro hoc
prælium esi illud ipsum quod per bestiam maris,
cl per bestiam terrae concitavit, de quo cap. se-
quenti. Ideo enim mox additur draconem stetisse
super arenam maris, id est, in maris litiocinice
mare et terram, ul hoc bellum tam in mari ,
quam in terra concitarci; ita Alcazar.

Et habens testimonium Jesu Christi,] id est,
qui credimi corde, el ore profitentur fidem in
Jesum Christum, quasi mundi Redemptorem
el Salvatorum : hac enim fidei professione » ali-
monium perhibent Christo.

Secundo, alii per testimonium Christi acci-
piunt vitam Christianam : illa enim testabantur
Christum ejus auctorem esse virum justum ,
sanctum et divinum , imo Deum.

Tertio, Alcazar: Testimonium, inquit, Christi
est manifesta Christi approbatio per maxima be-
neficia , quibus Christianos primitivos Christus
afficiebat, dum vires illis suggerebat et robur,
ac miranda per eos opera patrabat. Iisdem suos
afficiet, itaque cos quasi suos approbabit et de-
corabit in fine mundi.

18. Et stetit supra arenam marts.] Pro *stetit*
aliqui legunt *steti*; ita Biblia Complulens. An-
dreas, Arelas et Rupertos quos sequitur Ribera
el Viegas . q. d. Ego Joannes steli super arenam
maris el vidi bestiam, de qua sequitur , è mari,
et aliam è terra prodeuntem, ul hæc pertineant
ad caput sequens, illudque hic incipiat.

Verum omnes alii codices præler Compluten-
ses, et iam Regii, ac Interpretes, quin et Erasmus,
Vatabl. et Arias, legunt *stetit*. Ergo in Græco pro
id est *steti*, legerunt aut certe
acceperunt pro «çaSh; ut littera » sit paragogica,
non autem index primæ persona?. Jam stetit
draco in littore maris, quia per unam bestiam è
mari et alleram è terra mox prodituram conci-
tat bellum lamin terra, quàm in mari contra
fideles; bestia enim maris est quasi dux belli
navalis, uti bestia lerræ terrestris. Ergo draco
utramque concitans apte in medio utriusque .
id est inter terram et mare, consistit. Porro
bestia maris csl Anlichrislus, bestia lerræ urit
ejus præcursor el pseudo-propheta, de quo
c. seq. Addit Alcazar serpentes et dracones fure
esse ampbibios, ac proinde tam ad mare quàm
ad terram pertinere. Symbolice significatur
(hemonem prævalere, ac prævaliturum in fine
mundi hominibus terrenis, voluptuariis et insta-
bilibus. qui agitantur ut mareamarum, ac vento
cillantur quasi aren;v. l'ndeS. Hieron. in Daniel,
c. 7. *Mart , ait, mundum istum , sirculumque sig-
nificat, falsis amarisque fluctibus redundans, sicut*
Dominus in parabola sagena missa in mare inter-
pretatur.

Porro instabiles et impii recte comparantur
arenæ maris: primo, propter infinitum eorum,
id est stultorum, numerum; anuía enim est
innumera ; secundo , propter duritiem ; tertio,
propter unionis defectum ; impii enim inter se
non-cohærenl. non consentiunt, sed sunl sicut
arena sine (alce. Quarto, propter sterilitatem ;
arena enim plane esi sterilis, hancqtie sterilita-
tem adaugct mare salsum in eam exæstans.

Quocirca Origen. August. ct Hesychlus notant arena» symbolo denotari homines impios, ulpoto steriles ct terrenos. In his ergo consistit et abdit se daemon, ut per bestiam maris, id est, per mundi fastum et superbiam, ac per bestiam terra?, id est, per sapientiam et sensum carnalem, Ecclesiam ct fideles oppugnet, lii enim sunt lres

fidelium hostes cl antagonistic perpetui, scilicet draco, bestia maris, el bestia terræ, id est diabolus, mundus cicaro, qui jugiler cum Sanctis in arenam descendtml cl concertant. Sial inter duos medius diabolus ; quia ipse esi dux belli, mundumqueel carnem regit et concitat ad bellum fidelibus inferendum : ita Alcaxan

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Vidit Joannes bestiam habentem cornua decem et capita septem , similem pardo , HABENTEM PEDES URSI ET OS LEONIS, LOQUENTEM BLASPHIEMIAS CONTRA DeUM ET SANC-TOS, EOSQUE PERSEQUENTEM, AC DOMINANTEM OMNIBUS GENTIBUS, QU/E AB OMNIBUS ADORABATUR, QUIA VISA ERAT A MORTUIS RESURREXISSE. ILEC BESTIA ERIT ANTICHRIS-TUS. Secundo , v. 11. videt aliam bestiam facientem ignem de coelo descendere , UTQUE IMAGO PRIORIS BESTIÆ LOQUATUR, ALIAQUE PRODIGIA : QUÆ DOCET ET JUBET ADORARI PRIOREM BESTIAM , EJUSQUE CHARACTERE OMNES CONSIGNAT , VETANS NE CUI SINE EO QFIPPIAM EMERE ALT VENDERE LICEAT. ILEC BESTIA ERIT PSEUDO-PROPHETA ALIQUIS, ET PRECURSOR ANTICHRIST!. TERTIO, V. 18. NUMF.RLS NOMINIS PRIORIS BESTI.E. ID EST ANTICHRISTI , DICITUR FORE GGGc

^t Vidi de mari bestiam ascendentem , habentem capita septem , cl cornua Vdecem, ct super cornua ejus decem diademata, ct super capita ejus nomina Jdasphemiæ. 2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, ct pedes ejus ;sicut pedes ursi, ct os ejus sicut os leonis. El dedit illi draco virtutem [suam, ct potestatem magnam. 3. Et vidi unum de capitibus suis (piasi occisum in mortem : et plaga mortis ejus curata est. Et admirata est uni-versa terra post bestiam. 4. Et adoraverunt draconem , qui dedit potesla- iem besliæ; cl adoraverunt bestiam, dicentes : Quis similis besliæ ? el quis poterit pugnare cum ea? 5. Et datum est ei os loquens magna , ct blasphemias : et data esi ei potestas facere men- ses quadraginta duos. G. El aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, ct tabernaculum ejus , et cos <juî in cœlo habitant. 7. Et est datum illi bellum facere cum sanc- tis , ct vincere cos. Et data est illi potestas in omnem tribum , el populum , el linguam , et gentem; 8. cl adoraverunt eam omnes, qui inhabitant terram : quorum non sunl scripta nomi- na in libro vi(:e Agni, qui occisus est ab origine mundi. 9. Si quis habet aurem, audiat. •IO. Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet : qui in gladio occiderit, oportet cum gladio occidi. Hic est patientia , cl fides Sancturum. l 1. El vidi aliam bestiam ascendentem de terra, el habebat cornua duo similia Agni, cl loquebatur sicut draco. 12. Et potestatem prioris besliæ omnem faciebat in conspectu ejus : cl fecit terram, cl habitantes in ea adorare bestiam primam , cujus curata est plaga mortis. 13. El fecit signa magna , ut etiam ignem faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. 14. Et seduxit habitantes in terra , propler signa , quæ data sunt illi facere in conspectu besliæ, dicens habitantibus in terra , ut faciant imaginem besliæ, quæ habet plagam gladii, ct vixit. 15. El datum est illi ut daret spiritum imagini besliæ, ct ut loquatur imago besliæ : ct faciat ut quicumque non adoraverunt imaginem besliæ , occidantur. l G. El faciet omnes pusillos, ct magnos, cl divites, el pauperes, el libe- ros, ct servos, habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis. l 7. El ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen besliæ, aut numerum no- minis ejus. 18. Ille sapientia est. Qui habet intellectum , compilici numerum besliæ. Numerus cnim hominis est : et numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

1. Et VIDI DE. MARI BESTIAM ASCENDENTEM, HA- BISTE M CAVITA SITUAL, ET CORM A DECEM.] Qllæ- res : quænam hæc bestia? Primo, aliqui cen- icnicisse dæmouum principem, puu Luciferum;

ila llayino, Albertus, cl noster Pineda in Job c. //O. v. 10. 1. Sed obstat quod draco, id est Lucifer, disfitur dedisse potestatem suam huic beaiæ : ergo bestia hæc nun est Lucifer, sed

quia alius ci subditus, (Jusque quasi vassallus ; undo

Secundo, .nin nptid Ai clam cissent bestiam hanc esse (læmoncm primarium, secundum ft Lucifero , et cæteris superiorem

Tertio, Primas. Beda ri Richard, per bestiam hanc accipiunt corpus diaboli, sive lotum cœlum et multitudinem impioium

Quarto, S. Antoninus, Euthymius, Cedrenns cl Zonaras, quos sequitur Genebrardus l. 3. Chronolog. el noster Salmeron putant esse Mahomelein. Huc accedunt Capûnsachius hic. cl Enisius Legionensis lib. de Nominibus Chrisli, qui asserunt bestiam hanc significare imperium Turcicum , de quo rursum v. 11

Quinio, Lindanus lib. 3. Dubitanto, opinatur esse Lutherum.

Sexto, AlcazarTper bestiam hanc accipit Romanum Imperium Ethnicum, ac idololatriæ deditum , quod Ecclesiam Christianam acriter vexavit, ul primum illa Judæis derelictis ad Gentes transiit. Probat id primo, quia hæc bestia eadem est cum bestia supra (piam sedet meretrix Babylon, c. 17. 3. Babylon autem ibi significat Romam Ethnicam : ergo cl bestia hæc. Verum el major propositio csl falsa, ul patebit c. 17. el conseq. claudicat, imo scipsam elidit. Sienim Babylon est Roma Ethnica; ergo bestia non est Roma Ethnica. Babylon enim alia est ù bestia ; insidet enim besliæ: ergo bestia csl instar equi, Babylon vero instar equilis. Probalscundo ; quia luce bestiaeademestcum bestia quarta Dan. c. 7. 7. utraque enim habet cornua decem : illa autem Danielis significat quartam monarchiam Romanorum : ergo eandem significat hæc bestia Joan. Verum major propositio est falsa, uli mox patebit , licet enim in cornibus sit similitudo (tamen in aliis est dissimilitudo ; nam bestia hæc Joannis dicitur similis fuisse leoni. urso et pardo; quæ apud Daniele sunt prima, secunda el tertia besliæ. Sensus ergo juxta Alcazarm est hic, q. d. Draco excitavit Romanos principes Ethnicos, ul persequerentur Ecclesiam, cum illacœpil so per Gentes spargere. Septem capita sunl septem præcipuæ persecutiones, quæ inter Neronem el Julianum Apostatam intercesserunt. Neronis cnim persecutionem omittit, quia de illa egit c. 12. Prima ergo fuit, Domitiani ; secunda, Trajani ; tertia , Antonini ; quarta, Severi ; quinta, Decii; sexta, Valeriani; septima, Diocletiani. Duæ enim aliæ (pias alii numerant, scilicet Maximini et Aureliani, hic non numerantur , eo quod Aureliani non fuerit execulioni mandata: Maximini vero non fuerit universalis in omnes fideles, sed tantum in prædicatores Evangelii*. Addit Alcazar septenario hic significari multitudinem el complexionem omnium persecutionum ; poni enim munerum definitum pro indefinito. Decem cornua, inquit, significant polyarchiam, puta multitudinem Senatorum lloinæ ; hi enim potentes erant instar regum. Undo Cyneas Senatum Bonne ingressus, cl regressus ad Pyrrhum regem, dixit se vidisse civitatem regum, in qua tot erant reges quot Senatores, uli referi Plutarch, in Pyrrho, el Livius lib. 11. Porro multos fuisse Senatores liquet, cum fuerint trecenti cl amplius ; imo Julius Cæsar voluit augere numerum ad nongentos, licet id reipsa non præsliteril.

Verum dico bestiam hanc esse Anlichristum. Est communis scatentia Iremei b 5» c. 28. Teri»

Viclorini hic (lirect cnim hi tres fuerint Millennarii, tamen in aliis fuerunt catholici et orthodoxi) Hippolyti de Consummat, sæc. Ephrcm tract, de Antichristo , Prudentii, Gregorii, Prosperi, locis mox citandis. Sic el Interpretes fere omnes hic, pula Ambros. Andreas, Methodius, Arelas* Haymo, Rupert. Albertus. Thomas , Pannonios, Cagneius, Scraphinus , Ribera, quin et hærcctici passim.

Antichristus vocatur , id csl, bestia vel fera, ob bcslialem feritatem et mores. Audi S. Gregor. Nazianz. Iambico 3.

Quid est Antidinilos ? „ <
Vir opibus arnplis,
Apostati ille pessimus,
Cedua vcueuutn vomens.*

Et S. Irenæum l. 5. c. 29. *In bestia (Antichristo) veniente recapitulatio fit universa: iniquitatis ct omnis doli, ut in ea confluens et conclusa omnis virtus apostatica in caminum mittatur ignis**

Hic ascendit, id esi oritur, enascitur, succrescit, el sensim accrescit el grandescit, ac in alium regni culmen attollitur, *de mari*, id est, de mundo hoc et sæculo nequam. Mare enim quia tot veniis, fluctibus, procellis agitur, cl per æstus continuos nunc accrescit, nunc decrescit* symbolum est mundi, in quo omnia amaritudine, inconstantia el periculis sunl plena ; in eo enim magni pisces parvos devorant. Ita Clemens Alexand. Orig. S. August. Micron. Cyrillus, Greg, quos citat et sequitur Alcazar. Hinc el Daniel, c. 7. v. 3. vidit quatuor bestias quatuor monarchiarum indices, è mari prodire. Ascenderti ergo è mari hic idem est in reel sensu, quod ascendere de terra, uli dicitur de alia simili bestia v. 11. Cerium est enim Anlichristum non è mari, sed è terra nascilurum. Unde Daniel c. 7. 17. quod dixerat quatuor bestias de mari ascendisse, mox explicat de quatuor regnis quæ de terra exsurgent. Addunl aliqui, ul nosier Acosta lib. 2. de Tempor. neviss. Anlichristum per mare cum ingenii classe venturum, ullam mari el insulis, quim terræ dominelur

Porro Lutherani et Calvimslæ per besliam hanc accipiunt Antichi istum, sed cum putant esse Romanum Pontificem. Verum hoc è Scriptura ita dare refutati^ , uli dcmonslr. Oi 2. Thessal. 2. v. 9. el sequent, ul qui iis non convincturet cedat, vel pervicacis, vel minus sani sil cerebri : atque ul al;a , quæ ubi produxi, taceam , quænam hoc loco sunl Pontificis cornua decem el diademata decem ; quænam capita septem , quorum unum accisum resurgit et reviviscit ? Antichristus cnim a morie quasi resurge! ; quis unquam Pontifex a morte resurrectionem pr.v sc tulit aut simulavit ? quis Pontifex blasphemavit Deum , «Jusque Ecclesiam cl Sanctos, quos ipsa colit el invocat , docclque et jubet ab omnibus coli el invocari ? quænam ejus slalua cui ipsi' dat vim et facultatem loquendi? quis unquam Pontifex adoravit, jussitque adorari draconem, id eslt diobolùtl ?

Habextcm ckvita septem.] Septem capita significant septem reges qui præcedent Anlichristum, qàorum regna ipse unus occupabit, de quo cap. 17.

Symbolice, septem capita significant regum discordiam el dissidia, quæ regnum perdiderunt. Hinc nuper Solyinanus Turearum Imp. ut suum imperium potentius esse imperio Cæsaris

ostenderet, eJus Legati*» dixit , se esse draconem unius capitis, sed multarum caudarum; Cæsarem vero et Christianos esse draconem multorum capitum , sed unius cauda*. q. <l. Menai imperium est inonarchicum, ideoque concors el validum; Christianorum vero imperium est polvarcliicutn, idem* discors cl imbecillum.*

Et cornua decem.] Vulgo pictores hæc cornua ita distribuunt, ut singulis septenis capitibus dent cornua singula, el tria reliqua ad libitum distribuunt, nimirum tribus capitibus, quibus libuerit, bina cornua affigendo. Melius Alcazar hæc omnia decem cornua depingit in uno eodénique capite, scilicet primario hosti® : cum enim esset uba bestia, unicum habebat caput Irinarium, ul patebit c. 16. 13. Porro hæc cortina decem sunl decem reges ; unde habent diademata : qui veniente Anlichristoerunt in orbe, è quibus ipso lres prælio profligabit cl occidet; mox cæteri septem territi ei sponte se subdent, uti docet Daniel c. 7. v. 21. 23. 22]. 25. Vide ibi (hct.l.-

Quare insulse, æque ac petulanter Anglo-calvinista hæc decem cornua ait esse decem primos *Imperatores Christianos, qui besliæ*, id est Anlichrisli, hoc est Ilomani Pontilicis, opes et dignitatem auxerunt et propugnarunt, scilicet Constantinum Magnum; Constantinum, Constantium et Constantem, ejus filios ; Julianum, Jovianum, Valentinianum, Gratianum, Valentinianum secundum , cl Theodosium. Ilæc enim ingens piorum istorum principimi est calumnia, ingensque et inexpiabile convicium, nimirum vocale eos Anlichrisli adjutores el promotores. Adde Constantium, nipote Arianum ; et Julianum, nipote Paganum, fuisse hostes Ecclesiæ el Pontificis. Rursum, si tunc cœpit Papa esse Anlichristus : ergo S. Alhanas. ClirysosL Basii. Nazianz. August. Ambros. Dieron, omnesque sancti Patres qui illo ævo vixerunt, et Pontilicem Romanum uti caput Ecclesiæ coluerunt, fuerunt Anlichrisli servi cl milites, quæcsl blasphemia sa culi* omnibus inaudita

Er SUPER CAPITA EJUS NOMINA BLASPHEMEE,] quia septem capita, id est septem reges sunt precursores Anlichrisli, Ecclesiam oppugnantes Fot Christum blasphemantes, uti patebit c. 17

2. Et bestia, quam vidi, similis erat pardo.] Pardo primo, maculosus csl ; secundo, crudelis cl sanguinarius ; tertio, velocissimus, uti ostendi Daniel. 7. 6. Talis erit el Anliclirislus, scilicet maculatus omnibus sceleribus, et versatili*» in omnes fraudes et dolos ; secundo, plurimorum homicida cl patricida ; occidet enim Henoch atavum suum, à quo ipse prognatus est ; tertio, instar fulminis pervadet orbem ; cumque sibi subiget, indeque sibi ingentem triumphum, plausum el gloriam conciliabit, cujus symbolum est ocellata et speciosa nellis pardi.

Pedes ejus sicut pedes ursi,] scilicet fortissimi, el aptissimi ad conciliandum fideles et sancto*. Addit Alcazar pedes hic extendi ad crura elfemora, ac notare luxuriam ursi (de qua Plinius lib. 8. c. 36.) id esi AntichriMi. Dissonat lite a Greco et Latino Arabicus; vertit enim: Et animal quod vidi simile est urso, et pedes ejus pedes læna, et os ejus simile est ori leonis.

Et o* ejus sicut Os leonis.] Os, puta oris forma. rictu*» rl rugitus erat leoninus, id esi su-

perbus , immanis , terrorem et horrorem iicuteiis fulelibus, cosque discerpens et dilanians. Nota. Hæc bestia similis est visioni Danieli*, capite 7. ubi vidit Daniel quatuor bestias, primam similem lænæ, secundam urso, tertiam pardo, quartam fortiolem cæteris, et (lucem cornua habentem, quæ significabant quatuor Gentilium monarchias, scilicet Chaldæorum, Persarum, Greconnu et Romanorum ; quæ]>ræibimlel(lc* sinent in monarchiam Anlichrisli , ermilque (Jus (piasi precursores ; cui proinde ut capili suo, attribuantur omnia quæ aliorum erant, ut scilicet ipse unus sit leo, pardus, ursus, et quarta bestia innominata decem cornuum, atque ex omnibus conflatus et coagmentatus videatur ; quia in eo erit leonis superbia, ursi sævitia cl luxuria, pardi maculosa figura, etc. Porro uli hæc bestia, ita cl illæ qualuor Danielis habuerunt capita septem; nam tenia bestia, scilicet pardus quatuor habebat capita, quæ juncta tribus reliquis (singul® cnim (res singula habebant capita) universim faciebant septem capita.

Mystico Hugo cl Alcazar (quod tamen ipse putat esse litterale) bestia hæcest mundus, iu quo, ul ait S. Joan, epist. 1. c. 2. 16. non est aliud quain *concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, el superbia vitæ*, id est luxuria, avaritia, ambitio; ursus cnim symbolum est hixuriæ, pardus loto corpore ocellata* avariti®; (avarus enim oculos et cor habet in pecuniis reposita: ubi enim est cor, ibi sunl et oculi ; unfle vulgo dicitur : *Ubi oculi, ibi amor, ubi manus, ibi dolor*); leo >superbiæ el ferocitatis.

Ad hæc, quod luxuria in petimus, avaritia in corpore, superbia in ore, idest capite, besliæ collocetur, significat, in infirmis hominibus, qui quasi mundi)edcs sunl, luxuriam fere potissimum dominari : in mediis, avaritiam; in capitibus et primoribus, superbiam. Et corpus quidem panthere, ursini pedes, atque os leoninum adumbrant, mundi corpus divitiis congerendis inhiqrc, ul exstare sic et eminere possit, atque se in turpem cl libidinosam vivendi consuetudinem effundere. Bursum in medio avaritia constituitur, quia superbi® el libidini opus est pectini® ope, et avarili® adminiculo; el inter alias duas , nempe avaritiam et libidinem, caput exerit superbia , nipote erecta Alque arrogans in ipso ore et capite, juxta illud Proverb. Ift. 3. *In ore stulti virga superbite*. At luxuria , ul fœda ac turpis, ad pedes ipsos aliji- (ittir. Hucusque Alcazar,

Et dedit illi draco potestatem magnam.] Græce <isu5(iZ7, idest primo, auctoritatem el majestatem suam ; secundo, licentiam el facultatem omnimodo persequendi fideles ; tertio, decipiendi artes, vires el efficacitatem ; (piarlo, potestatem faciendi ficta miracula, per prestigia, per arcanorum revelationem, per adumbratam mortui suacitaionem, eie.

Græce additur, *et thronum suum*, ul scilicet Antichristum colant omnes lilii dæmonia, id csl omnes impii, silque ipse quasi diaboli vicarius, rex super omnes filios superbi®.

3. Er VIDI UNUM DE CAPITIBUS SUIS QUASI OCCISUM IN mortem.] Syrus, *quasi mactatum in mortem* ; Arab, *quasi plaga mortis*. Dicit *quasi*, vel quod vere occisum non esset, sed lanium lelhaliter vulneratum, ul aliqui exponunt ; vel potius, quia hæc non revera fiebant, sed persymboli*

Cam risionem cl similitudinum duntaxat rcpræ-solitabantur Joauni. Nam nlioqtii vere hoc caput occisum, idest occidendum erat, saltem secundum apparentiam externam cl opinionem hominum; sequitur enim: *Et plaga mortis ejus cutata est.* Sic C. 5. 6. ail: *Fidi agnam tmquam occisum;* Christus cnim vere fuit occisus, sed visus csl Joanni *tanquam*, id est, similis agno occiso. Simulabit enim Ani ichrislus instar Christi veram à morte resurrectionem.

Jam quoad sensum, Alcazar ipil per bestiam accipit humanum Imperium, el Imperatores Ecclesiam persequentes, sic exponit: *Eidiunam*, id est, primum cftóul; puta primum Imperatorem persecutorem Ecclesiæ, nimirum Neronem, occisum, el mox in Domitiano ejus successore quasi suscitatum el reviviscentem; Domitianus cnim persecutionem à Nerone inchoatam, et sub Tiioel Vespasiano sopitam, suscitavit el instauravit. Ilincvetres nonnulli simplicitate decupli, dum allegoriam non ul allegoriam, sed ut sonat, intelligunl, putarunl Neroneni fore Antichristum, el rursum in fine mundi suscitandum et appariturum, uli refurlS. Hier, in Dan. 11. inter quos fuit Victorinos scribens in illud Apoc. 17. *Et ipsa octava est.* Sic ut Prosper in Dimidio temporis c. 8. Verum hæc persecutionis instauratio non fuit miraculum, nec mirabile quid, aut novum el inauditum: quod tamen hic fuisse liquet, tum cx aliis, tum ex eo quod subditur: *Et admirata est universa terra post bestiam*, ita scilicet ut bestiam sequeretur, colerei cl adoraret, ul sequitur. GræCC CSt, xac <y ol>; m y>; onuu t gj Sr.zts?, id est, *cl admiratio fait in tota terra post bestiam.* Quocirca imperi inens et præpostera plane est expositio Lutheri, Illyrici, et Davidis Chytræi, (pii pariter censent bestiam esse ho manum Imperium, quod vulneratum erat ad mortem, id est, plane declinabat ul deficiebat; sed Aniichrislus, inquiunt, id est Papa, aliud resuscitavi!, cum ipsum in Carolum Magnum transtulit. IT enim alia taceam, contigit hoc sub annulli Domini 800, cum ipsi contendant Antichristum Cœpisso regnare Romæ anno G00. Rursum, hinc sequitur Carolum Magnum, omnesque ejus posteros Imperatores, esse creaturas ul proles Anlichrisli: quæ contumelia est atrocissima in Majestatem Imperialem totumquo Imperium. Longius abeunt alii, qui per caput unum, id est primum, accipiunt Julium Caesarem, (pio occiso videbatur Imperium Romanum periisse, sed mox Augustus illud suscitavit.

Dico ergo, sensus esi primo, q. *l'idi unam de capitibus*, id est, primum de regibus Anlichristo subjectis, percutsum plaga mortifera, v, g. in bello quod pro Anlichristo geret, sauciari usque ad morlern, cumque sanari, vilæque restitui ab Anlichristo ope el virtute diabolica; unde omnes ejus rires admirati ei se subdiderunt; ita nielas, Suarez tract, de Anlichristo, ul aiii.

Sectindoel potius, *unum dc capitibus*, Intelligo ipsum Antichristum, (pii bestia septiceps est, simulque ejusdem capul primum et præcipuum; nam v. 12. dicuntur humilies adorassi» bestiam cujus curata est plaga: adorabunt autem Anlichrislum, non autem aliquem alium è regibus. Finget ergo Aniichrislus plagam lelhalem el incurabilem, ex eaque se morium simulabit, ac triduo transacto inopinato omnibus se redivivum sistet cl ostendet, ut scilicet hac ratione imitetur Christum tertio dic à moite resurgen-

lem. Ila Deda, Primas. Richard. Ansberlus. Dicit aulem *unum*, quia, ut videbimus c. 17. proprie unum tantum erit caput Anlichrisli; reliqua enim sex aliorum regum sunt: dicuntur tamen utilia Anlichrisli, quia illorum regna sibi vindicabit, eaque sibi subjiciet el quasi incorporabit Aniichrislus, ut in ipso quasi capite sit to lmo regnum impiorum, totumque corpus diaboli; omnium cnim regum qui sepræcesse-runt impietatem et tyrannidem, æque ac potentiam et dominationem, ipse unus continebit et siipurabil.

Nola plagam nane Anlichrisli revera non fore mortiferam; sed talis videbitur hominibus tantum, non autem talis rcipsa erit: vel, si revera erit incurabilis, id tantum erit respectu artis et opis humanæ. Dæmoni enim totum nostrum corpus pervadenti, viresque herbarum et pharmacorum penetranti naturaliter curabilis erit, ac proinde ejus curatio ncc vim creati agentis (qualis csl angelus et dæmon) transcendet, nec miraculum erit. Deus enim elavem et potentiam miraculorum sibi reservavit.

ft. Et ADORAVERUNT DRACONEM QUI DEDIT POTES-TATEM destiæ, l suscitandi se a morte: vere ergo tunc adorabunt diabolum, quasi numen Anlichrisli.

Et adoraverunt BESTIAM.] Alcazar draconis adorationem proprie; besliæ vero, id est, Romæ et Romani Imperii, improprie accipit, ut significet stultam reverentiam et cæcam subjectio-nem, quæ est quasi qtiædam adoratio. Ita enim Roma à Gentilibus scriptoribus, vel potius adu-la loribus, vocata csl *terrarum Dea*, *gentium aue*. Et Gollzius numismata plura exhibet cum hac inscriptione: *Roma et Augusti templum, Romir Decs*, etc.

Verum proprie, ut draconis, ita cl besliæ, id est Anlichrisli, adoratio accipienda est; volet cnim ipse adorari ut Deus, ideoque quasi numen sedebit in templo Dei, ut ail Apostolus 2. Thess. 2. h.

Dicentes: Qvis similis bestle? ita Anlicnps-lum a oca! Joannes, scilicet bestiam; sed ipsi ejus asseclæ et Anlichrisliani dicent: *Quis similis Christo nostro?* pro Messia enim el Christo eum recipient ut colent; ita Beda.

5. Et dau mist eos loquæxs magna et bLaS* PHEMIas.] *Magna*, id est superba, arrogantia. Sic psal. 11. v. A el 5. dicitur: *Disperdat Dominus linguam magniloquam*, id est, tumidam ut arrogantem. El psal. 37. 17. *Superna magna* (id esi præsumpluosa) *locuti sunt.* Jactabit enim Aniichrislus se esse Christum Dei lilium, ac proinde Deum. Hinc secundo Alcazar, *magna*, id esi blasphemias, ul vox *ct* capiatur pro *idesL* Sic enim ail Poeta: *Sil magnum dixeris*, id esl ne jactes blasphemias. Et Horal. lib. A. Garnie ode G.

Dive quoin proles Niobea nugnaj
\ indicem linguæ, Tityosque rapio.
Sensit, el Troj« prope victor aluo
Phthius Achilles»

Et DATA EST EI POTISTAS FACERE. J Aliqui Cr^Cl codices addunt nolt/xw, id osi, bellum; sed melius alii tollunt, ut legunt generalim *facere*, idest, agere quidquid libuerit.

Menses quadraginta neos, J id est. tres annos cum dimidio; \ ide dicta capul II. vers. 2. et 3.

G. Et aperuit os suum in ulaspulmias ad Dlum,

blasphemare nomen fjcj, et tabernaculum ejus, XT fos ni I LX C(X.LO imbuant.] Anlichristus ergo primo blasphemabit Deum ; erit cnim atheus, tolletqie omnem *Drum et* numen, ut ipse solus pro *D«o colatur, ut dixi* 2. ThcsS. 2. 6. Secundo, rjtis tabernaculum, id est Ecclesiam et templa ; tertio , sanctos omnes , cœliles cl Beator»

Hinc patet Anlichrisli præcursores esso, ejusque spinili agi nostros Novantes, qui templo- rum cultum, et Sanctorum venerallonetn op- pugnant, et abolere conantur. Iloc enim quod ipsi inchoant perficiet Anlichristus.

Anlichristus ergo rex orbis haberi void, ac prædicabit se verum Christum esse mundi ser- vatorem ; Christum vero nostrum impostorem fuisse: quæ dc Christi miraculis, regno, morti*, resurrectione et ascensione in cœlos à Prophe- tis prædlcta sunl, in seso uno omnia certissime implenda. Quare el mortuum se, et à mortuis resurgentem simulabit, ac post lres annos cum dimidio ex monte Oliveti, in quo Christus in cœlum ascendit, pariter cl ipse in cœlum con- scendere lentabit ; sed ibi à Christo conficietur et dejicietur in tartara. Ha ex Daniele el *Apoca- lypsi docent S. Ilieron.* Richard. Anselm; S. Tho- mas el S. Greg. 30. *Mor.* 3.

7. Et EST DATUM ILLI BELLUM FACERE CFV SANC- TIS, et vincere (bello subjugare, capere et oc- cidere) EOS.

Et pata EST Itti POTESTAS in omnem tribum f.t POPULUM, ET LINGUAM, ET GENTEM.] HÛC patet Antichrislum sensim ita suum dilataturum im- perium, ut tandem liat orbis monarcha, illud- que non aliis quam terræ finibus terminetur. Ita Joseph Acosta, lib. 2. dc Temp, novissimis c. 9.

8. Et adoraverunt eam (bestiam, id est Anli- christum) omnes qui inhabitant terram, qui terrena sapiunt, homines terreni el impii, unde limitans subdit : quorum non sunt scripta nomi- na in libro vitæ.] Hinc mystice Alcazar : Ado- rare bestiam, inquit, esi mundum diligere el colere.

Quorum non sunt scripta nomina in libro vi- te Agni, qui occisus est ab origine mundi.] Ali- qui post *occisus cs*(y ponunt comma, et ori- gine mundi referunt ad *non sunt scripta nomina*. Ita Andreas, Arelas, Ticonius, Ambros. Buda, Ribera et Alcazar, dunque sensus est facilis, sci- licet adorasse bestiam illos, qui aborigine mundi non sunt scripti in libro vilæ, id est. qui non sunt pnvdeslinaii, sed reprobii. Verum alii, uti vici- nius, ita planius rà *ab origine mundi* referunt ad *occisus cst*, tolltmlquc comma quod alii medium ponunt, uti idipsum tollunt Biblia Romana et alia passim. Ttihcquc sensus est duplex : pri- mus, cr. d. *Ab origine mundi*, id est jam olim, ab inilio , et ante omnia, ab omni ævo, puta ab atero. Agnus occisus est, id est. occidi decre- tus, præscilus et prædestinatus à Deo; quia ejus merito omnes electi prædeslinali el scripti sunt in libro vitæ. Quocirca est hic elegans antithe- sis inter librum vitæ el Agnum occisum : illa cnim vita ad quam destinantur electi, effectus el fructus csl passionis ct mortis Chrisii. Hinc etTiconiusproie?«Wtf»cv» id est, occisus est, legit

id est, signatus esi. Sic Paulus ait Drum dedisse (id est dare decrevisse cl prædes- tinasse) nobis sua dona ante tempora sæcula- ria, 2. Timoib. 1. v. 9. Sæpe cnim per hebrals*

nitim verba renila pro mentalibus ponuntor, ut alibi ostendi. Ha Hugo, Gagneius , et alii hic, ac Gregor. de Valentia 3. p. q. 19. disp. 1. puncto 3. Ct Gabriel Vasque/. 3. p. disp. 77. num. 06.

Secundo, Agnus occlsusest ab origine mundi non in se, sed in suistypisel liguris, puta sanc- tis Patriarchis el Prophetis, qui fidei et pietatis causa occisi sunt. Ita Ambros. Anselm. Ansbert. Thomas, Hugo, Vicgas et alii. Christus ergo fuit Agnus occisus ab origine mundi, quia nræsig- natus fuit primo, in sacrificio Abells, qui obtulit primogenita ovium, id est agnos, Domino ; ac proinde Deo placens, ipsemel quasi agnus iu- nocens factus est victima Deo, cum ò parricida Cain occisus primus exlilit orbis virgo et Mar- tyr. Secundo, in ariete sive agno masculo, quem pro Isaac substituit cl immolavit Abraham Ge- nes. 22. 13. Sic enim in Christi passione Judæis ct tortoribus pro deitate surrogata, passa et immolata est humanitas. Tertio, in agno pas- chali, dc quo fuse dixi Exodi 12. Etenim *pascha nostrum immolatus est Christus. Agnus redemit ovcs*º *Christus innocens Patri reconciliavit pecca- (orcs.* Quarto, in jugi sacrificio ; quotidie enim Hcbræi ex lege Exodi 29. 38. immolabant Deo tam mane quàm vespere agnum ; et hoc est sacrificium matutinum el vespertinum, quod sæpe offert et refricat David in Psalmis, ctPro- phetæ. Ila Origen. Cyrill. et Euthym. in Joannis c. I. 26. Quinto, in aliis ovibus el agnis, qui ex lege Dei omni festo offerendi erant. Sexto, quia ab Isaia c. 35. 7. el Jeremía c. 11. v. 19. Christus comparatur agno. Hinc et Joannes Bap- tista demonstrans Judæis Chrislum sive Messiam cis promissum : *Ecee, inquit, Agnas Dei, cccc qui tollit peccatum mundi.*

Eleganter æque ac vere S. Paulinos epist. 27. ad Aprum. *Ab initio, inquit, sccclorum Christus in suis patitur ct triumphat : in Abel, occisus est à fratre : in Aoe, irrisus à filio : in Abraham, pere- grinatus: in Isaac, oblatus : in Jacob, famulatus; in Joseph, venditus : in Mose, expositus ct fugatas: in Prophetis, lapidatus ct sectus : in Apostolis, terræ mariquejactatus : in Martyribus, toties et tam varie occisus. Ipse ct in tc patitur opprobria, ct ipsum in tc odit hic mundus ; sed gratias ipsi, quod vincit cum judicatur, ct triumphat in nobis*º

9. Si quisiiadet aurem, audiat,] tum ea quæ jam dixi de bestia, ejusque adoratione, tum po- tius ca quæ sequuntur de sortium commuta- tione. Hæc enim res magni est momenti, mag- namque poscit attentionem.

10. Qui in captivitatem duxerit, in captivi* tatf.m vadet.] In græco pro *duxerit* et *vadet*, est elegans paronomasia in verbi vttx/u. Sensus est, q. d. Nolite turbari, ô fideles , cum videbitis Antichrislum ita sævire ad libitum, ac prosperari, quia tandem et ipse qui alios ca- pit, capietur à Christo, imo à diabolo captivus et vinctus rapietur ad tartara , ælcrnumquegc- heim i- carcerem.

QU! IN GLADIO OCCIDERIT, OPORTET EUM GLADIO occidi.] *In gladio*, id est gladio, est hebraismus; Hcbræi cnim instrumentis adjungunt z, id est, *in*. Jam *gladio*, id est, violenta cæde, morte et ultione. Sic Matth. 26. 52. ait Christus : *Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt ; gladio*, id est, violenta morte, Deo ulciscnte : non au- tem quod talcs homicidæ omnes præcisc gladio interficiantur. Significat ergo Antichrislum ho-

micidam, imo parricidam, pariter violenta morio à Deo occidendum el trucidandum.

Hic (in his rebus adversis el persecutionibus, carumque longanimitas tolerantia, el spe liberationis patebit el splendeat) patientia et hois Sanctorum.) q. d. In tanta Anlichrisli persecutione el prosperitate probabitur el declarabitur illustris virtus, constantia el fides Sanctorum; quia ipsi cum fide patientiam retinebunt, sperantes brevi sortium commutationem, scilicet Anlichrisli depressionem et vindictam, suam vero exaltationem el gloriam.

Nota: Tribulationes sunt (pasi lydiuslapis, qno probatur fidelitas et constantia Sanctorum. Hoc est <piod ail Eccles, c. 27. 6. *Easa figuli probat fornax, et homines justos Ientatio tribulationis.* Hinc Tobiae 12. 13. dicitur : *Quia acceptus cras Deo, necesse fuit ut tentatione probaretur.* Unde Arabicus hic vertit: *Et qui habet patientiam et fidem sanctorum, beatus est.* Esi ergo patientia quasi thorax impenetrabilis, omnes hostium ictus excipiens el elidens. Quocirca fideles horiatur Apostolus Iebr. 12.1. dicens : *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen.* El S. Jacobus C. 1. 2. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in tentationes varias incideritis ; scientes quod probatio fidei vestra* patientiam operatur ; patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes.* Rursum Apostolus ad Rom. 5. 3. *Tribulatio, ait, patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit.* In line ergo inondi eroni viri palicnissimi el follissimi, ideoque Martyres illustrissimi.

Moral, vide hic ul victus pre adversa splendescat el ad gloriam evadat. Gagates accenditur aqua, oleo restinguitur, ait Plinio. I. 36. c. 19. Ita in adversis vera virtus ardet, lepel in prosperis, et affuso voluptatis oleo languescit el obruitur

Nnn virtus Gitile nomon,
Ni decus adfuerit patiendo, ubi tempore ledit
Proxima sint, pulchramque petal per vulnera laudem,

ait Silius lib. 9. Dionysias Iapis fuscus est, ru-beas habens notas ; qui > aquae mixtus coneratur, vinum fragrat, ait Solitius : ita virtus, adversis excitola et quasi contrita, fragrat acrius. Quocirca rede Ovid. lib. 4. Trist. eleg. 3.

Motcrhmgiic luis tristem virtutibus imple.
Ardua por praecops gloria vadit iter.
Rectora quis iomcl, felix ii Trop fuisset t
Publica virtutis per mala facia via est.

El Aratus Jib. 1. in Acta Apostol

Ncc cedilo curis.
Virimi dannosa quies, nullumquocoron.il
In stadio securus honor : soa gloria forti.
Causa laboris erit, rarusque ad gaudi i miles
Cui pax. sola fuit, victui ia semen ab hoste
Accipit

I'tiiegmm hieme iloret, rigente ubique irigore. Onde Cicerolib. 1. de Divinat. *Vasculorum, ait, jecuscula bruma dicuntur augeri, et pulegium aridum florescere ipso brumali die : ila fiorei adversis agitata virtus.* Hinc S. Ambros. lib. 1. oflic. c. 39. Fortitudo, ait, *imminentibus periculis ornamenta defendit virtutum omnium, et inexpabili prtrlio adversus omnia vilia decernit : invicta ad labores, foriis ad picuta, rigidior adversus voluptates, dura adversus illecebras.*

CORNEE, a LAPIDE. TOM. X.

In numismate Trajani visebatur clava leonino insidens capiti, nimirum vir fortis el sapiens est omnium domitor, inslar Dei cujusdam terrestres.

Sapiens autem vicinus proximus ncdiis consistit, excepta mortalitate similis Deo, r. it Seneca cap. 8. lib. de Constantia sapientis. Ide. n. epist. 66. hunc dat vrrae virtutis typum: *Q'rmudmodum, nil, minora lumina claritas solis ofscurai ; sic dolores, molestias, injurios virtus nu gnitodine sua elidit atque opprimit ; et quocumque affulsit ibi quidquid sine illa apparet, exlinguitur, nec magis ullam portionem habent incommoda, cum in virtutem incidorinl, quam in mari nimbus.* Quocirca Carolus Rex Neapolis in insignibus habuit rupem terra scissam, in cujus cacumine erat crux, in summa cruce rosa cum hoc lemmate : *In patientia suavitatis.*

11. Et vidi aliam bestiam ascendentem de TEDRV, ET HABEBAT CORNUA DUO SIMILIA AFNI, ET loquebatur sicut draco.] Primo, I. yran. Aureolus, el Dornin. Solo in h. sentent, disi. 69. quæsi. 1. a. 2. per priorem bestiam, de qua v. 1. accipiunt Sinochium, vel, ut abi vocant, Siroem, aut Sirum Cosroæ regis Pisarum filium, qui multos, uti Anastasium, a hosqtie septuaginta monachos martyrio affecit : per hanc vero bestiam accipiunt Mahomet auctorem Mahometismi, cujus miracula narrant Saraceni. Primum, quod sine dolore prodierit ex ulero matris, circumcisis et hilaris. Secundum, quod in jus natali omnia idola per loium orbem corruerint. Tertium, quod Lucifer arreptus ab Angelis lune immersus sit in profundum mare. Quartum, quod venti, aves et nubes de ejus educaliuru decerlarint. Quintum, quod asina voce humana eum vocaril sigillum Prophetarum. Sextum, quod nubes alra semper etiam celo sereno, ejus capili incubuerit. Septimum, quod lunam bipartito divisam conjunxerit el compegerit; hinc Turcae veneramur lunam, eamque in vexillis caslris præferunt. Octavum, quod Angelus sit ei locutus. Nonum, quod arbor fici ab eo evocata, ei humiliter se inclinari!. Decimum, quod bos et agnus ei, quasi maximo internuntio Dei. locuti sint. Quocirca asserunt Mahometis nomen fuisse ante mundi creationem in conspectu Dei : el quod, nisi fuisset, nequaquam mundum condidisset. Mahomet instituit imaginem bestia*, id est. summum suae seclæ pontificum, quem Turcae Calipbam vocant, ifbcin summo reverentur, cuique obediunt uti nos Romano Pontifici. Character ejus est circumcisio, aliæquo cæremoniæ ab eo inductæ. Injuxit suæ seclæ asseclis, ut cum nullo de religione el lego sua disputent, sed quemlibet eam blasphemantem interficiant. Numerus nominis ejus 666 significat, ait Innocent. III. quod secta hæc durabit 666 annis. Verum jam mille annis durat it ; cœpil enim sub annum Christi sexcentisimum

Ad hanc senlentiam accedunt Joannes Annius, el ex eo llenlenius in judicio de Apocalypsi, quod velut prologus præfigilur commentariis Arche in Apocalyps. Ili enim per bestiam hunc inti lligntil Mahonielem, quem asserunt fuisse Antichrisiuni. Verum Mahonielem non fuisse Antichristum, multis certisque rationibus demonstrat noster Suarez tractat, de Anlichrislo. et Pererius tractat, de hac re, scilicet, quod Mahomet non sit Anlichristus.

Secundo, Alcaiar sicut per bestiam maris, v. 1. ita el pr< banc bestiam terr® accipit Romanum Imperitin Ecclesiam Christi impugnans; per bestiam tuim maris significatur Romani Imperii ampliLido cl majestas, quæ Evangelii! humilitati ex dia Metro erat adversa; per bestiam terne vero sign, (icatur terrenus effrenatarum cupiditatum affec'us, qui in Romanis aliisque gentibus cis subdit s, integer ac vivus exstabat. Atque, ul verbo disam, significamur lúe lres fidelium cl Ecclesiæ hostes, scilicet draco, id est diabolus, bestia maris, id est mundus, el bestia lerræ, id est caro : qui lres pariter significantur el alludunt ad Satanam, Leviathan et Behemoth, de quibus in lib. Job fit mentio. Duo cornua besliæ sunt comminatio ac severitas, quibus sapientia carnis Evangelium exterminare conabatur. Secundario duo hæc cornua fuerunt duo insignes Magi cæleris nobiliores, nimirum Simon Magus ct Apollonius Tyanæus , qui Christo el Apostolis per falsa miracula ct inanem sapientiæ ostentationem pertinacissime repugnarunt. *Loquebatur sicut draco*, id est, loquela ejus dulcis erat, seseque facile insinuans, ita ut illaln audire perindo esset, ac serpentis vel diaboli sibilos exaudire. Viri enim spirituales dicunt el docent carnis loquelam et instinctum esse loquelam ct instinctum dæmonis. Alludit ad loquelam serpentis, qui Evair pergulam decepit, persuadendoci pomi veli/esum, Gen. 3. Hinc Jacob, c. 3.15. de ha carnis sapientia ait, quod *sil terrena, animaiis, diabolica*, quia scilicet loquitur ut draco. Fecit *ignem de calo descendere*, id est, præ se tulit zelum divinum et velut cœlo delapsus; quasi cum ad persequendam Ecclesiam nihil aliud stimularet, quam zelus honoris et cultus diis impendendi. Fecit rt imaginem bestia» loqui; quia per idola dæmon loquebatur et dabat responsa. Ha ipse ex suo fine cl scopo.

Tertio, melius S. Gregor. 33. Moral. 20. Arctas, Rupert. Haymo, ct Pannonius hic per hanc bestiam accipiunt universos Anlichrisli ministros, maxime præcones et prædicalOrcs. *De terra quippe ascendere*. inquit S. Gregor, *est de terrena gloria superbire. Qtue habet duo cornua Agni similia; quia per hypocrisin sanctitatis , eam quum in se veraciter Dominus habuit, singularem sibi inesse sapientiam mentitur el vitam.Sed quia sub Agni specie auditoribus reprobis serpentinum virus infundit. recte subditur: El loquebatur ut draco.*

Quarto el optime. Ambrosius, Andréas, Irenæus, lib. 5. c. 28. Tertullianus, lib. de Resurrectione carnis, c. 25. Ribera, Viegas et alii. per hanc bestiam accipiunt insignem aliquem impostorem , quierit quasi precursor et præco Anlichrisli : hunc enim ille habebit instar Christi, qui præcursorem habuit S. Joannem Baptistam. Quocirca Irenæus , lib. 5. sub finem eum voca' hyperasplslem el armigerum Anlichrisli. Atqu hac ratione Antichrislus qui volet coli ul Deus , imitabitur mysterium SS. Trinitatis, quæ esi in Deo, scilicet ut draco sit Paler, ipse sil Filius, hic vero impostor ejusque præco sil instar Spiritus sancti; sicut enim Patri Christus defert, et Christum Spiritus sanctus clarificat : ita diabolum, ut patrem suum colet Antichrislus, Antichi istum pseudopropheta hic signis magnis Îrædicabll, et nobilitabit. Ila Josephus Acosta, . 2. de Tvmpor. novis», cap. 17. qui ct cap. 11. nimirum cujusdam præcursoris Anlichrisli in

Peru à se visi refert exemplum : (fui cum esset Doctor Theologus, el (jnasi oraculum illius loci haberetur, ù muliercula deceptus, se dicebat esse redemptorem mundi per eillcaciam ; Christum vero fuisse tantum per sufficientiam; ideoque flammis traditus, pertinax in sua superbia et hæresi, bis miser ù morte præsenli in œicrnatn transiit»

Et habebat cobnua dúo similia A«ni.) Hæc duo cornua erunt species et simulatio mañsueUfc sanctiinoniæ, ut videatur esse Agnus, cl potestas faciendi miracula , ul videatur esse ihaumalurgus instar Christi : quibus quasi cornibus potentissime sibi homines conciliabit, phirllmosquead Anlichrisli sectam et Jugum irahcl. Possent secundo duo cornua significare duos ejus administros el cooperatores insignes dotibus jam dictis ad decipiendum instructos. Sic enim besliæ, id est Anlichrisli, cornua decem, erunt decem reges, ejus administri et adjutores. Tertio, Josephus Acosta, lib. 2. de Tempon nu*viss. cap. 17. Duo, inquit, cornua Episcopalis dignitatis, puta miiræ sive infulæ(hæc enim est bicornis) insigne sunl. Videturergo quod hic pseudopropheta eriL Episcopus quispiam apostata, el simulator religionis. Ecclesiastici honoris proditor , qui draconis venenum suis sermonibus populo propinabit. Porro insulse hæretici putant hic laxari gradum el mitram Episcopalem , quasi biformem^ cum potius laudetur; vocatur enim *duo cornua Agni*, id est, duo robora ac ornamenta Christi. Non ergo infula, sed infulatus apostata taxatur, qui perfide hisce cornibus Christi abutelur ad sectam Antichrist! propagandam. Sic olim Ursacius, Valletis, Eusebius, aliique Episcopi Arii hæresiin propagarunt

Nota : Cornu apud priscos signum cl symbolum erat regni, imo divinitatis. Alexander Magnus, ut vulgo persuaderet se filium Jovis Hammonii, ejus cornua assumpsit, ait Atben. lib. 12. el Clemens Alexand. Exhortât, ad Gentes Nam, ul Canit Silius Hal. lib. lii.

Ihrnmon numen erat l.ybicæ gentile carinæ,
Cornigcraquo sedem spectabat caerulea fronte.

Bacchus, priusquam nasceretur, habuit cornua quibus perforavit Jovem, tilde Euripides in Baccho, actu 1. cum vocat tauricornem.

Statius, lib. 2. Thebaid. Inachum curuuluin facit :

Pater ipse bicornis
In lævuni prona nixus sedei Inachus urna.

Celebre est cornu Amaltheæ. A diis cornua translata sunt ad reges illos priscos, innocentia et xirlule diis proximos. Hinc aruspex , visis in capite Cippi cornibus, dixit hæc ei regnum Latii portendere, teste Ovidio, lib. 15. Melamorph.

Hex , ail, Ô salve. Tibi enim , tibi, Cippe , tuhque
Hic locus , cl Latias parebunt cornibus arce<.

Io cornuta diciturpeperisso reges Thebanos, teste Eurip. in Phœniss. actu 3.

Acutum fuit Demetrii responsum Philippo regi datum : Si Rex esse vis , utroque cornu bovem retine, id est Peloponnesum ; lestis est Plutarch, in Arato.

Nec id solum apud profanos, verum cl apud fideles el sacros, Mosi Deus Exodi 36. cornua,

id eat, iiHios fucis instar cornuum, affixit, ul eum ducem rl legislatorum auclorarui.

Flammea cornuto librantem hiiniri.i vultu ,
Gcitantamquo *acri* jura rop< niti libris.

Cornu ergo sjmbolum csl roboiis vi potestatis. Josepho, id esl, posteria ejqs. pula regibus Israel cx lilio ejus Ephraim nascimi is, benedicens Muses, Douter. 33. v. 17. *Cornua, ail, rhinocerotis cornua illius : in ipsis ventilabit gentes usque ad Itrminos terra'*. El Deus Davidi, psjil. 131. 17. *Him producam*, inquit, *cornu* (imperium) *David*; qui vicissim grain animo illud in Deum ancio-rem resignans, 2. Reg. 22. 3. *Deus*, ait, etc, *cornu salutis mciv*. El v. i18. *Deus qui das vindictas mihi , ct dejicis populos sub me*, Impostor ergo bic bicornis, Anlichrisli domini sm imperium jeque ac divinitatem, duobus hisce cornibus repræsenlare el persuadere satagei.

Sjmbolice, duo cornua sunl fraus el vis, quibus Antichrislus, (jusque hic pr.vcuisor, gentes sibi subiget, juxta illud vulgatum; *Arte ct marte, astu et ausu*.

Et loquebatur sicut dbaco,] quia doctrina ejus erit serpentina, id est callida, fraudulenta, venenata el diabolica, ideoque aptissima ad decipiendum homines. Sicut enim draco, id est diabolus, decipiens Evam, oculus esi per os serpentis, ita el loquuntur peros hujus pseudoprophttæ.

12. Et potestatem pbiobis bestie (Anlichrisli) OMNEM FACIEBAT IN CONSPECTU EJUS.] q. (I. Hic pseudopropheta et precursor Anlichrisli, pro Antichristo, el coram Anlichrisio faciei miracula, omniaque illa in speciem illustra, quæ faciei ipso Antichrislus, idque Antichristo ipso mandante el adjuvante, ul per hæc facta el signa persuadeat hominibus Anlichrislum esse Messiam Dei Filium, ideoque adorandum. Inde sequitur :

Et FECIT TEBBAM , ET HABITANTES IN EA, ADOBABE BESTIAM PBIMAM CUJUS CUBATA EST PLAGA MOIRNS.] Et significat *id est*. q. d. *Terra, id est, hfl-bitantes in terra*, homines terreni terræqque bonis affixi, sinent se duci ab hoc pseudopropheta , ct adorabunt Anlichrislum ob ejus miracula, præsertim quod scipsum A morie visus sil suscitare»

13. Et fecit signa magna , ut etiam ignem facEBET DE Cot to DI SCI NDI BE.] S. Joannes pt ttJllicil hic tria miracula quæ Antichrislus, vel per se, vel per suum precursore!» faciet. Primum est, quod simulabit se à plaga lelhali resurgere, ut dixil v. 3. Secundum esi hoc, quod ignem è cœlo evocabit quasi ejus dominus, id csl Anlichrislus, sil filius el luces Salomonis, imo aller Salomon, llex dc; quo ait Sciipi. 2. Paral. 7. v. 1, *Cumque complesse! Salomon fundens preces, ignes descendit decado ct devoravit holocausta ct vtetimas*; ac aller Elias, de cpio ignem è cœlo contra hostem suum evocantem dicitur, fi. Regum 1. v. 10. *Descendit itaque ignis de cocio, et devoravit eum, ct quinquaginta qui erant cum eo*. Sic enim hic impostor Ignem è cudo minabitur iis qui nolent cedere etcrcderc Anlichrisio. Tertium est v. 15. quod faciet imaginem statine suæ loqui. Quæ omnia vel licia, ycl falsa erunt miracula; vel enim vitium erit in materia , ul revera non fiant; sed per diaboli oculos inhienlium perstringentis prestigias, hominibus videantur fieri, vel vilium erit in forma; omnia

enim fient vi non divina el supernaturali, sed physica Ct naturali.

Hoc csl quod prædixil Christus, Malth. 2'i. 2/u *Surgent pseudochristi ct pseudopropheta, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi*. Et Marci |3. v. 22. *Et dabunt signa et portenta ad seducendos (si fieri intesi) etiam electos*. El Paulus, 2. Thessah Ū. *Cujus est adventas secundum operationem Satana, in omni virtute , cl signis , et prodigus mendacibus et in omni seductione*. Side ibi dicta. Ex eo enim loco liquet nulla alia miracula, aut politu mira, facturum Amichi istum, undu Sibylla, lib. 3. Oracul. quatuor alia addit, scilicet quod Antichrislus sistet mare , quod sistet solem el lunam, quod montes transferet, quod plures mortuos suscitabit. Verum, inquit, hæc non erunt vera signa, sed fallacia. Plura recensent S. Methodius, Hippolytus, el Ephrem (piorum verba citavi, 2. ThessaL 2. 9.

1Ū. Dicens ut faciant homines imaginem bestia:, QUÆ HABET PLAGAM GLADII, ET VIXIT,] id est, suadens et persuadens hominibus ut faciant et adorent statuas Anlichrisli, qui percussus gladio el quasi occisus, videtur miraculose resurrexisse , ul dixi v. 3.

15. Et DATUM EST ILLI UT DABET SPIRITUM IMAGINI BESTIE, ET UT LOQUATUB.] q. d. Hic præClir-sor Anlichrisli in statuam Anlichrisli immittit spiritum , puta daemonem familiarem, qui per sialiam loqvitur, ul olim oculus est Apollo Delphicus, ita ul statua Anlichrisli videatur animata, ipsacpie loqui. Ha Kichardus, Ilupvrlus, Are.las.

16. Et faciet omnes habere chabactebem IN mane.] Sicut nos gerimus signum crucis, ait Ambrosius, ila Antichrislus faciei omnes suum signum, quasi characterem gestare. Putant nonnulli quod Antichrislus suis asseclis notam certam fronti aut manui inuret ferro, aut cultro incidet, aliole modo imprimet vel alligel, uti nos facimus pecudibus el jumentis nostris. Tatum enim nolam Latinis significat character, et Græcum proprie significat notam impressam vel Insculptam. Ita Vatablus etViegas. Sic olim milites signabantur stigmate in manu» uti ex Cod. Justiniani el S. Augustino, Chrysostomo, Prudentio docci Lipsius, 1.1. de Militia Romana, dialogo 9. Imo S. Gregorius, epist. 100. ad Mauricium , cl 103. ad Theodorum medicum , ubi Imperatoris edicti meminit. ne quis manu signatus ante expletam militiam in monasterium recipiatur. Quin el Vegetius , libr. 1. c. 8. d libr. 2. c. 3. *Puncturis, ait. in cult cunctis scribuntur milites*. Ila Ariani præcursores Aiilibristi, sub numérico rege, cgebant Orthodoxos & sacerdotibus Arianis rebaptizari, ul hujus rei chirographum eis deinde tradebant. *Quia non Urebat*, ail \ictor Llicens. lib. 3. \andai, sive privatis, sive negotiatoribus , alicubi transire, nisi scriptam characteris initio suam ostenderent mortem (id csl, se esse ab eis rebaplizatos, quod erat peccatum mortale, morlemque anirnae attulerat) *quam per revelationem sarvo suo Joanni olim ostenderat Christus, ubi dicit, nulli licere aliquid emere, nisi qui habuerit cl^araclcrem bestur in fronte sua, vtl in manu sua*. Character ergo ilunerici urat chirographum, sive te.stimonium, quod quis ab Arianis esset rebaptizatus : simili forte modo character hic Anticlirisli in charta excudetur, cl singulis dabitur ul cum

afllganl fronti, rei manui. Hoc enim facillimum ct expeditissimum erit in tanto Anlichristianorum numero. Porro, nulli licere aliquid emere, idem est quod igni ct aqua interdicere, atque ab omni hominum commercio ct contubernio quasi detestabiles el exeerabiles arcere, utpotc perversa* et pestifera; fidei ac religionis. Itaque credibile est zelantiores Antiçhrislianos, cosque qui præ cælei is gratiam Antichristi aucupabuntur, sibi suisque incisuros vel inusturos ejus characterem; alios vero eum vel impressum in charla, vel insculptum in medalliis, in fronte aut manu gestaturos. Sic Antichristi prodromus Diocletianus atrox edidit edictum, nc quis quidquam Christianis venderet aut ministraret, nisi prius thura diis adolevissent, de quo ita canit Ven. Beda in 11)inno S. Justini Martyris :

Non illis emendi qaïdquam f
Aut vendendi copia,
Nec ipsam haurire aquam
Dabatur licentia,
Antequam thuriGcarcn*
Detestandis idolis*

Quæres : Quisnam erit character Antichristi? Primo, Alcazar censet characterem non fore alium quàm ipsum nomen, vel numerum nominis bestiae. Verum verba aliud indicant; ait enim v. 17. *Qui habet characterem, aut nomen bestia, aut numerum nominis ejus* : ergo hæc tria inter se erunt distincta , scilicet character, nomen el numerus nominis Antichristi.

Secundo, Virgas censet lres fore Antichristi characteres : primum, imaginem Antichristi ad vivum expressam ; secundum, nomen ipsius proprium propriis litteris inscriptum; tertium, litteras quæ continent numerum nominis ejus per compendium , qui numerus erit G66. Itaque omnes compellentur aliquid horum trium quasi characterem Antichristi in fronte aut manu dextera gestare, ul hic ait S. Joannes : proprie ergo per characterem Viegas accipit imaginem AntichristL

Tertio, S. Ilippol. lib. dc Consum, sæcuit censet nomen, æque ac chariclerem Antichristi, fore id est, nego.Sicul enim olim Trajanus (teste Plinio), Decius, aliique tyranni, qui volebant Christianos reducere ad cultum suorum idolorum , exigebant ab eis ul dicerent : Nego Christum crucifixum; ita Antichristus, ait Ilippolyl. dicet : Nega Deum tuum crucifixum. Ejus ctgo sigillum et character, quem ab omnibus exiget, erit hic : *Nego Creatorem cati et terra, nego baptismum , nego adorationem (i me Deo prastari solitam : tibi adharesco, in te credo.* Hæc enim crii apostasia* el apostatarum professio. Quocirca Pererius in Daniel. 12. v. 1. Inter plures ait. convenit hoc fore insigne Antichristi : *Nego baptisma, vel nego Jesum.*

Quarto, Ribera hic ad v. h. putat Antichrislum pro characterе habiturum formam draconis sicul Romani olim aquilas gestabant, el per singulus cohortes dracones, quos qui portabant Draconarii dicebantur. teste Vegetio , lib. 2. de Re militali, c. 13.) ulea repraesentet suum daemonem a quo missus est, et ù quo agetur et regetur. Verum superbia Antichristi, æque ac daemonis, non feret hanc formam; nec enim daemon draco videri ct nominari, nec Antichris-

tus à dracone missus videri volet; præscrilm quia ipse solus volet adorari ul Deus.

Quinto ergo, verisimilius Primasius ct Ansherlus (qui asserit hoc sibi à Deo esse revelatum) censent characterem Antichristi fore nomen Antichristi, hoc characterе per coin*

pendium expressum : Ubi littera Pestp h "% Græcum, cui respondet R Latinum : duæ lineæ transversæ faciunt X *chi* Græcum, respondens *eh* Latino : tertia linea recta inter duas transversas mc« dia , et l *iota* Græcum respondens i

Latino, quæ sunt lres initiales litterae nominis/ι«w. id est, Christus. Antichristus enim vocabit se Christum cl Messiam. Id ila esse patri primo, quia v. 17. vocatur character nominis ejus : ergo characterе hoc nomen ejus per compendium exprimetur, uti exprimitur in figura jam dicta. Secundo, quia Constantinus hanc notam el characterem Christi jam dictum, in labaro castris praeferibat, coque vicit Maxentium aliosque hostes. Unde Prudentius, lib. 2. contra Symmachum agens de Romano Sliliconis exercitu ita canit ;

Cecinere tutae : primi nasia (fraconcj
Præcurrit aux* Christi ιmicem sublimior affert.

Ergo verisimile est niem racttirim Antictiris-tum, qui erit Rex potentissimi!#, el Constantino gloriosior : erit enim ipse simia Chrisli el Christianorum Imperatorum , volelque haberi. nominari el coli ut Christus. Tertio, quia Julianus Apóstala, uli ipsemet testatur in Misopogone, nomen Chrisli exprimebat per litteram X *chi*. Ipse aulem fuit typus el prodromus Antichristi.

Tropol. disce hic characterem Chrisli esse crucem puram el genuinam, Apocal. 7. 3. Antichrisli vero characterem esse P, id est, *pb»* hoc est rosam <ι voluptatem, inter suas spinas Caput atlollentcm. Ita 'rertiilliamis. lib. de Corona militis , docet Christiani coronam esse eam , quæ fuit Chrisli ; nimirum spineam, non roseam, adeoque illicitum esse Christianum coronari rosis, myrlho, lauro, etc. hisce enim coronari idola . deosqie Gentium , id est, daemones ; quocirca nobis cum Christo, el cx Chrisli inslitmione , S. Catharina Senensi, onmibnsquc Martyribus el Sanctis, in hac vita eligendam esse spineam, ut in futura rosea, imo aurea cl gemmea, coronemur ; ul el illam . inquit ipse cap. 1/) . *coronam amtderis, qua postea ei obvtnif, qui ct favos post fella gustavit, ncc ante Hex gloria à calcslibus salutatus est, quàm Rex Judaeorum proscriptus in eruet m, minoratus primo à Patre modicum quid citra Angelos , cl ita gloria cl honore coronatus. Si ob hac caput ci tuum debes, (ale, si poles, ei repende, quale suum pro luo obiuhi; aut nec floridus coroneris, si spinis non potes.* Idem , l. de Spectaculis , c. 28. *Nostra, ail, cana, nostra nuptia nondum sunl, non possumus discumbere cum illis (mundanis el voluptuariis) , quia nec illi nobiscum. Vicibus disposita res est. Nunc illi latanlur, nos conflictamur. Saculum (inquit) gaudebit, vos tristes erilis. Lugeamus ergo, dum Ethnici gaudent, ut cum lugere raperini, gaudeamus , ne pariter nunc gaudentes, tunc quoque pariter lugeamus. Delicatus es, Christiane , si ct in sáculo voluptjiie concupiscis, imo nimium stultus , si hoc existimas voluptatem. Diccas velim : Non possumus vivere sine voluptate, qui mori cum voluptate debebimus ? Nam quod est*

alitud votum nostrum, quàm quod et /postoti, exire de sarculo, et recipi apud Dominum? Dic voluptas, ubi et votum. Et mox : Quam major voluptas, quàm fastidium ipsius voluptatis, quàm sæculi totius contemptus, quàm vera libertas, quàm intégræ conscientia, quàm mortis timor nullus, quod calcas deos nationum, etc., quod Deo vivis? Cursus sarculi intueri, tempora tabentia dinumera, nefas consummationis exspectat, ad tubam Angeli erigere, ad martyrii palmas gloriare. Ille de causa S. Petrus, S. Paulus, S. Andreas, S. Ignatius, cruce sitiebant, ad martyria venit ad epulas anhelabant; delicias vero, pompas, opes, honores fugiebant et aversabantur. Crux ergo et character Sanctorum et circolorum, voluptas verum est character impiorum et reproborum.

In frontibus.] S. Ephrejm, tractat. de Antichristo, ait id facturum Antichristum hoc fine, ne scilicet sit locus in fronte, in quo crux per manum dexteram formetur et pingatur. Timebit enim ne facto signo crucis, vis sua et potestas corruat.

Mystice S. August, lib. 20. Civit. 9. In fronte, ait, per professionem; in manu, per operationem, et S. Prosper in Dimidio temporis, cap. 5. Inscriptio in fronte, inquit, est gloriatio in malis operibus, inscriptio in manu, est operatio.

17. Aut humerum nominis ejus,] puta numerum GG6, qui Græce exprimitur per litteras/, Ç, c; z enim notat GG0, 560, Ç 6. Verum incertum est an Anlichristus Græca lingua litteris et numero litetur, an Hebræa (erit enim Judæos, Judæorum princeps et Messias), an qua alia. Rursum, incertum est an tot tantum (puta tres) sint futuro litteræ quod sunt ciphre senarii; an vero plures litteræ unam ciphram sint conflaturæ, v. g. F notat centum, 9 ducenta, ? trecenta: quæ simul juncta faciunt sexcenta, qui est primus senarius in GGG.

18. Hic sapientia EST.] q. d. Sapientia, advertite vos qui vivetis tempore Antichristi, vivebitisque ejus nomen et numerum nominis arithmetice efficere GG6. Ille enim opus est sapientia, et sapienti ac solerti numeri hujus indagine et supputatione, vel tum ex eo, nomini ejus adæquate respondente; tum ex aliis dictis et dicendis cognoscatis ipsum esse quem ego hic prodico, scilicet Antichristum. Unde explicans subdit: Qui habet intellectum, computet numerum bestiae. Rursum: Hic sapientia est, vel scilicet quisquis ex hoc numero bestiam agnoverit, ejus insidias devitet, eique fortiter sese opponat, et Christo usque ad mortem constanter adhæreat. Sapientia enim est androdamas, hoc est virorum, et virilium animi motuum, puta ira, amoris, timori, etc., domitrix:

Inconcussa locat pur» sacraria menti.

Numerus enim hominis est.] Primo, plane et genuine, quasi dicat: Numerus hic nominis tui cujusdam particularis et certi hominis, puta Antichristi, ne quis putet eum non fore hominem, sed bestiam, aiti (homonem, veli putavit S. Hippolytus, tractat. de Consummatione sedili. Ha Beda. Unde secundo, Richardus: Numerus, ait, hominis est, id est, qui ab homine facile supputari potest. Et Alcazar, q. d. Cui suppetunt ingenii vires, valorem litterarum, quas continet bestiae nomen, accurate observet, ejusque summam subducatur. Est enim numerus hominis, id est, qui ab homine humano more

computari potest et debet. Et Arelas, q. d. Nomen de quo loquor non est insuetum et insolent, sed hominibus notum et familiare, nipote cujus litteræ juxta communem hominum per litteras compotum faciunt 666. Terlio, alii putant S» Joannem in voce hominis seipsum designare. q. d. Hæc computatio mea est, estqu? Ruloris eorundem litterarum quas scripsi, epist. l.c. 2. v. 16. Ita Alcazar, de quo mox plura.

Symbolice, q. d. Numerus hic senarius est, isque triplicatus, scilicet GG6. Dicitur senarius numerus hominis, quia sexto die mundi creatus est homo, Genes. 1. 26. De quo symbolo audi Petrum Bongum, tractat. de Mysteriis numerorum: Anlichristus, inquit, vult nominari Deus; erit lamen bestia, id est, creatura et homo, unde ait Joannes: humerus hominis est. Numerus enim creaturae et hominis est senarius; quia sexto die compluvii Deus rerum creationem, ac septimo die quievit: hinc et septenarius est numerus Dei, senarius hominis. Porro senarius hic non est simplex, sed triplex, scilicet, 666. Nam de primo, id est, singulari limine, in secundum, id est, decimum, transgressus facit sexaginta; idemque in tertium, id est centum, traductus, facit sexcenta, qui simul positi faciunt GG6. Nimirum, vel notetur triplex diaboli, qui Antichristo præsidebit, irtransgressio et prevaricatio, æque ac damnatio. Prima est, quando iudicatus in cælo sententiam damnationis accepit. Secunda, quando in serpente, per quem hominem deceperat, maledictione mulciatus est. Tertia, quando in Antichristo mundum seducens perturbabitur in tartara, quando nimirum Dominus Jesus interficiet eum spiritu oris sui. et destruet illustratione adventus sui.

Et numerus ejus sexcenti sexaginta sex.] line aliqui ex Aureolo et Lyrano putant Anlichristum fuisse Mahomelem, qui regnavit usque ad annum Domini 666. Rursum, litteræ nominis Mahomet, si arithmetice accipiantur quasi indices numerorum, faciunt numerum 666. Ha conserunt olim Cedrenus, et Zonaras, l. 3. Annalium, ac Gencbrard. l. 3. Chronol. quos citavi v. 1.

Verum falluntur; videtur enim certum esse et clarum ex Scriptura. quod Mahomet non fuerit Anlichristus. sed alius expectetur, isque futurus sit sub finem mundi. Rursum, Mahomet regnare cepit anno Christi 620. ac regnat it decem annos, deinde et mortuus est anno Christi 630, non 666, ita ex veterum Annalibus Cardin. Baronius.

Secundo, Calvinists ei Lutherani conlendant Bonifacium III. Pontificem fuisse primum Antichristum; quia is primus Papæ universalis novus Phoca Imper, accepit sub annum Domini 666; sed multipliciter errant: primo, quia numerus bestiae, id est, Antichristi, hic dicitur esse, non 600, sed 666 sive triplex senarius; in eo enim latet visus mysterium. Secundo, quia ante Bonifacium III. Leo Primus in Concilio Chalcedonensi, et alii Pontifices vocali suorum Patribus. et fidelibus, Papæ Oecumenici, veli fuisse ostendunt Baronius et Bellanninus. Tertio, quia hic humerus GG6 non est temporis, sed hominis. Quarto, quia Anlichristus erit singularis homo, contra quem certabunt Elias et Henoch, ac per res annos cum dimidio regnabit sub finem mundi, etc. Jam aulem Papæ Ilomæ positi Bonifacii III. regnant plus quam mille annos.

Tertio* Alcazar *per bestiam accipit non* Anlichristmñ , sed *nomanum Imperium Ethnicum el persequens Ecclesiam. Hujus*, inquit, nomen est *superbia vitæ*, quæ *græce* dicitur ὁ ἀλαζμονικός; hæc enim Græcæ voces, si earum littore sin* gulis arithmetice pro numeris supputentur , adæquant numerum 666. Hoc nomen gesserunt Romani imperatores et persecutores. Primo in manu, superbiam hanc contra humiles Christianos ostendendo, et per plagas ac mortes excuendo; secundo in fronte, de eadem *gloriando* < t se jactando. Idem nomen notavit Joannes, epist. 1. c. 2. v. 16. dicens : *Omne quod est in mundo , concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum , et superbia vitæ.*

Verum hoc noqien sibi non assumpsit, nec (•retulit Romanum Imperium : esto rem ipsam piælulerit. Hic autem agitur de nomine quod bestię erit proprium, quodque ipsa praeferet. Adde, certum est apud omnes bestiam hanc fore Antichristuin, non Romanum Imperium.

Dico ergo ad litteram : nomen proprium Antichristi]* eas litteras continebit, quæ arithmetico acccplæ precise facient numerum 666. Ita passim *Patres ut Interpretes, qui proinde* aut conjectando, aut potius exempli causa, varia afferunt nomina quæ hunc numerum adæquanL Primo, Irena us affert nomen quod perperam hæretici ad Pontificem Romanum deterquent, ul patet ex dictis : el cx eo quod Irenæus hoc nomen tribual non Papæ, qui jam tum existerat, sed Anticbrislo, quem asserit venturum in line mundi, foreque regem el Imperatorem. Aii enim : *Quoniam verissimum regnum hoc habet vocabulum. Latini enim* (non Pontifices, sed Imperatores) *sunt qui nunc regnant.* Secundo, Ruperitis el Haymo afferunt nomen /mpw, id esl, gentium seductor, quasi ejus prodromus fuerit (»ensericus,rex AVandalorum,qui Romam vaslavit sub Leone L pontifice. Tertio, Anselmos el Richai dus afferunt nomen «vtehuo; , id est, honori contrarius ; Antichristo enim nullus honor, sed potius omne probrum el anathema convenit. Quarto, S. Hippolytus, tractat, de Consummatione sæcuh. affert , id est, nego ; coget enim Antichiustus omnes dicere :Nego Christum crucifixum. Quinto, alii afferunt nomen tetrao, id est, gigantis; erit enim Anlichrislus instar priscorum gigantium superbissimus, æque ac impiissimus. Sexto , Arelas affert nomen id esl, victor, et insuper alia sex. Noster Virgas affert quindecim. Quin et Saxonice *Martin Lauter;* Græce *DavidCidtræus;* Hebraice *Joannes Calvinus,* uti el li'za *Jniitheos* reddere hunc numerum 66G annotarunt Lindanus in Dubitanlio, dialogo 3. Rellarminus, lib. 3 de Ponlif. cap. 10. Quocirca cumiara varia afferantur, quæ hunc numerum 666 reddant, el mullo plura afferri possint ; nec ulla exstet revelatio, quæ certum Anticbrilli nomen explicet el determet; temerarium esl definire quodnam ex omnibus rtipsa futurum sit, præsertim cum S. Joannes studio illud subticueril. Ideo ergo Ianium hunc nominis ejus numerum 666 affert, ut cum natus, et nominatus fuerit Anlichrislus , omnes ex hoc numero nomini ipsius respondente, illudque odæquante, et ex aliis signis» tum hoc capite et pr«LCedenti à Joanne, tum a Daniele, c. 7. et 11. tum a Paulo, 2. Thr>sal. 2. allatis colligant illum esse Anliclnistum.

Ita Sibilla lib. 5. Oiacul. per numeros no-

mina multorum Imperatorum precintili* Nam Je Tiberio canit :

Post tempora long*
impenám tradet cuidam ; cui prima valebit
Littera terceo iuro.

I enim Græcis notat 300.
De Caio ÇaliguU •

Deinde notam trini numeri «ortitus habebit
Imperium

C enim notat 3; aut potius •/, quæ prima est in Greco /sue; , notat 3.

De Nerone :

Quem vero dominum nota quinquagesima signat.
Dirus erit serpens.

N enim notat 30.
De Vespasiano :

Hinc veniet quidam magnus, cæsorque malorum ,
Quem nota perspicua decies septena docebit.

O enim , quæ prima est in nomine Vespasiani » si græce scribatur (pro Latino enim V Grecl scribunt ou) notat 70.

De Tito i

Filius ast hujus (nola tricenaria monstrat)
Auferet imperiqm.

T enim notat 300.
De Domitiano :

Post quem fatale tenebit
Impenum, numeri quem quarti littera signat.

a enim notat lj.
De Nerva :

Hinc quinqu.ignnum numerum vir honestus habebit.

N enim notat 50.
Oe Trajano .y

Quem sequitur cui dat nota tricenaria nomen

t enim notat 300?

Simili schemate numerorum, quo Joannes hic denotai nomen Anlichrisli, Heliodorus, lib. 9. Æthiop. docet Nilum non aliud esse quàm annulli ; litteris enim quæ nomine Nilus continentur, in numeros distributis, consurgent tercentum et G5 imitates, quot el dies sunt anni , ul patet ex hac litterarum nominis *Niltts* el numerorum combinaiione.

N	50.
E	5.
I	10.
A	30.
O	70.
İ	200.

Sumina 365.

Sic in epigrainm. Græcortim, lib. 2. F.pigratnm. 253 salse el acule oslendilur. Damagortecujusdam nomen esse in numeris cum nomine joe.uo,-, id esl peslis, id quod ex hac descriptione litjuct :

A	h.	A	30.
A	1.	O	70.
M	00.	I	10.
A	1.	M	00.
r	3.	O	70.
o	70.	S	200.
p	100.	Summa	U20
A	1.		
M	200.		

Sumina (|20.

Denique simili modo Sibylla. 1.1. Oracul. prae-dixit nomen Christi litteris suis expressUnim numerum 888. Hunc enim exprimit nomen Jesus : in Græco enim Hmm l notai 10, 8, « 200, c70, u 600, 9 200, quæ simul juncta faciunt 88M. Ubi adverte elitisti nomen continere 888; Anlichrisli vero 666, quia octonarius symbolum esl perfectionis, consummationis cl felicitatis æternæ (presuli!m si ler iteretur, uti iit in 888) quam præstat Jesus; Anlichrislus vero felicitatem hanc prætendet» promittet, et ad eam aspirabit, sed non pertinet : nec eam , sed ejus umbram el fucum tantum exhibebit, suis-que præslabil. Senarius enim hominis creati, imperfecti, cl corruptibilis, ac peccatoris esl symbolum, uti paulo ante dixi.

Nola secundo : Eû quæ hoc capile describit Joannes connexa sunt cum capite præcedenti, ut palet utraque inter se conferenti : tamen hæc ipsa S. Joanni exhibita sunt per diversas visiones cl symbola , uti el aliis Prophetis sua oracula, ut distinctius seorsim quæque inlelligere, et intellecta describeret el explicaret. Idem facium esl in sequentibus : ubi proinde subinde videbimus ordinem perturbatum, el iislerologiacy more prophetico»

Ex hoc capite precedenti ac sequenti liquet quanta quamque acris, varia el omnimoda futura sil persecutio Anlichrisli. Nam primo, tunc diabolus extremas iras el vires exeret; unde dicitur, Cap» 12. 12. *Fit terræ tl mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam , sciens quod modicum tempus habet !* Secundo, quia Anlichrislus omnes artes adhibebit ad decipiendum; scilicet simulatam sanctimoniam, eloquentiam, sapientiam , blanditias , promissa, opes , honores, minas , terrores, tormenta acerbissima : ac insuper faciet miracula, id est, mira quæ hominibus videbuntur miracula. Unde sanctus Gregorius, 32. Moral, c. 12. *Pensemus, inquit, qua erit humanes mentis illa tentatio, quando pius martyr et corpus tormentis subjicit, ct tamen ante oculos ejus tortor miracula facit? Cujus tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatialur, quando is qui flagris cruciat, signis coruscat? Dicitur igitur recte : Stringit caudam suam quasi cedrum ; quia nimirum et altus tunc erit veneratione prodigii ; ct durus crudelitate tormenti; unde et per David dicilur : Insidiatur in abscondito, quasi lco in cubili suo.* Denique Anlichrislus crii organum diaboli, et (piasi diabolus incarnatus. Unde Apost. 2. Thessal. 2. 9. *Cujus est adventus, inquit, secundum operationem Salante, in omni virtute ct signis, ct prodigiis mendacibus, et in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt.* Quocirca, ut ait S. Hippolytus , tractat, de Consummationesæculorum, erunt tunc Martyres prioribus sæculis illustriores et sublimiores; certabunt enim conira draconem, el Anllchrislum omnis nequitia principem, ac utrumque vincent, rl de utroquo triumphabunt. Itaque gravitas el acerbitas persecutionis Anlichrisli patet ex dictis. (um hoc cap. tum 2. Thessal. 2. v. 11. q. 5 Quibus addi' eatndem ex priscis Gentilium cl hæreticoruin persecutionibus metiendam, ct conjectandam esse. Ilasce enim opines (piasi preambola* velitationes, hæc ultima Anlichrisli complectetur, el longe transcendet.

Primo, ergo lege quæ scribit Eusebius, Orosius, Baronins rl alii de immani persecutione Neronis, Decii, Diocletiani, aliorumque Impe-

ratorum primis trecen lis posi Christum annis : hæc omnia in tres a unos cum dimidio Antichrist! confer el conila , el videbis quanta ipsius immanitas sil futura. Q næ enim trecentis annis sparsilo passi sunt Christiani successive, hæc omnia patientur simul iidem numero Christiani tribus annis cum dimidio ab Antichrislo , imo longe plura ct diriora. Nam Nero et esteri ejus sequaces fuerunt lanium typus et preludimi! Anlichrisli; hoc est enim quod de eo ait Apostolus, 2. Thessal. 2. 7. *Mysterium jam operatur iniquitatis.*

Secundo, lege quæ de persecutione NVandalorum scribit Victor Uticensis; Donaiistarum. Opiatos Milevil. Arianorum, S. Athanasius et alii: ac scito has tantum fuisse umbras Anlichrisli. Alque ul alios prateream, umbra Anlichrisli fuil Constantius, Imperator Arianus. Nam primo, Constantius inconstantissimus *novas semper fides queerit*, ail S. Hilarios , lib. ad Constantium. Secundo, Constantius patientiam ei lenitatem affectabat, sed per ministros furorem suum explebat. Tertio, Constantius ab Arianis appellatus est Æternus : ila Anlichrislus volet coli rt adorari ul Deus æternus. Rursum, Constantius habitus est loco Anlichrisli, dum suum palatium vult esse Ecclesiam, ail S. Athanasius, epist. ad solitar. sic Anlichrislus in templo Dei, quasi in palatio suo sedebit, teste Apostolo 2. Tbess. 2. v. 6. Insuper quarto, Constantius in exiliis separabat Confessores ab invicem, ne mutuo se solarentur et animarent, cum Decius ct Diocletianus hac consolatione cos non privarent, sed simul el conjunctos in exilium relegarmi, ait S. Hilarius loco citato. Quinio, Constantius volebat videri, et haberi Christianus et Catholicus, ideoque Catholicos orthodoxos ad suam sectam pellicere satagebat licia benevolentia, ne videretur imitari sævitiam Decii et Diocletiani, cum tamen reipsa esset sævior; nam fideles ita discruciabatur, ul tamen eos necari nollet, ul iidem absque martyrio viverent in tormentis. Unde S. Basilius, epist. 60. asserii lam atrocem et horribilem fuisse persecutionem Constantii, ul putet eam esse initium persecutionis Anlichrii

Audi S. Hilarium loco citato: *Utl nam, omnipotens Deus , (Mati mea: ct tempori præstitisscs, ut hoc confessionis meæ in te , atque in Unigenitum tuum ministerium Neronianis , Decianisque temporibus explessem ! Nec ego per misericordiam Domini ct Dei Filii tui Jesu Christi, calens rculeum metuissem, qui dissectum Isaiam scissem, nec ignes timuissem, inter quos Hebrosos pueros cantasse meminisscm: nec crucem, nec fragmenta crurum meorum vitassem, postquam translalum iu paradysum latronem recordarer, nec profundum maris, ct Pontici asstus absorbens rheuma trepidassem, cum per Jonam ct Paulum docuisses fidelibus esse in mari vitam. Adversus enim absolutos hostes, felix mihi illud certamen fuisset, etc. ; n nos populi tui tanquam dua ssuos, ad confessionis religionem inledigentia persecutionis publicor comitarentur. At nunc pugnamus contra persecutorem fallentem, contra hostem blandicntem, contra Constantium Antichristum , qui non dorsa ardil, sed Ventrem palpat ; non proscribit ad vitam, sed ditat ad mortem; non trudit carcere ad libertatem, sed intra palatium honorat ad servitutem; non latera vexat, sed cor occupat; non caput gladio desecat, sed animam auro occidit;*

von ignes publice minatur, sed gehennamprivativi accendit; Christumconfitctur, ulneget. Et inferius: Omnia savissima sine invidia gloriosorum mortium peragis, Novo inauditoque ingenii triumpho de diabolo vincis, ct sine martyrio persequeris, plus crudelitati vestræ, Nero, Deci, Maximiane, debemus. Diabolum enim per vos vicimus. Sanctus ubique beatorum Martyrum sanguis exceptus est; dum in his dæmoncs mugiunt, dum ægriludines depelluntur, etc. At tu omnium crudelitatum crudi(issane, damno majore in nos, ct venia minore desævis. Subrepis nomine blandimtis, occidis specie religionis. Scelestissime mortalium, omnia persecutionis mala ita temperas, ul excludas et in peccato veniam. el in confessione martyrium. Sed hac pater ille tuus artifex humanarum morliumdocuil, vincere sine contumacia, jugulare sine gladio, persequi sine infamia, odire sine suspitione, mendidi sine inlelligcntia, profiteri sine fide, blandiri sine bonitate; agere quod velis, nec manifestare quæ velis.

Sexto, Constantius miris artibus ct fraudibus orthodoxos pervertere satagebat. Audi eas persequentem S. Hilarium : *Pestem ovis tuæ, lupe rapax, cernimus. Auro rcip. Sanctum Dei honoras, osculo sacerdotes excipis, quo ct Christus est proditus : caput benedictioni submittis, ut fidem calces ; convivio dignaris, ex quo Judas ad proditio-nem egressas est : censum capitum remittis, quem Christus, ne scandalo esset, exsolvit : vectigalia Casaris donas, ut ad negationem Christianos invites; quæ tua sunt relaxas, at quæ Dei sunt, amittantur. Hæc tua falsa ovis indumenta sunt.*

Denique Constantio ademptum est imperium Cum vita, dum ipse ademit divinitatem Christo Dei filio, idque à Juliano Apostata, quem ipso quasi cognatum, consortem et hæredem imperii designaral, Cæsnnremqiiie crearal. Quocirca moriens Constantius de tribus indoluit, ait sanctus Gregor. Nazianz. orat, de laudibus S. Allunasti : *Unum, quod generi suo necem attulisset (nam initio imperii nonnullos sanguine junctos occidit); alterum, quod Julianum Apostatam Imperatorem (creando eum Cæsarem) nominasset; tertium, quod novis fidei dogmatibus studuisset, simulque cum his vocibus è vita discessit.* ikee el plura faciet quoque Anlichrislus.

Tertio, Constantium, Decium ct Diocletianum, cælerosque persecutores superavit Julianus Apostata, ideoque præ illis omnibus fuit typus et præcursor Anliclirisli. Ejus ergo persecutio fuit acerbissima, multis de causis. Nam primo, Julianus magos alebat, eorumque artibus magicis utebatur, ac nuntios habuit dæmones, quos stitit S. Publius monachus, ul patet ex ejus vita. Secundo, desertoribus et apostatis honores tribuebat : suis blanditiis fideles ad apostasiam el idololatriam sollicitabat. Ita blanditus est Gregor. Nazianzeno, ornando præfectura ejus fratrem Caesarioni ; sed refutavit hoc Gregorius, jussitque Cæsario ut præfecturam Juliano resignaret. Tertio, pietatem simulabat; hinc parabat jedicare monasteria el virginum cœnobia. ac domos hospitales, ail Nazianzen. oral. 1. in Julian. Quarto, *Christianos liberales lituras doceri ac dicere vetuit*, inquit S. August, lib. 18. de Civit, c. 52. ul scilicet eos armis sapientiæ privaret, quibus suam fidem propugnabant. Rursum, ul Christianos vocarri in odium et contemptum, vocabat eos Galilæos, cl ul ah omnibus ita vocarentur, publico edicto sanxiu

Quinto, invadebat Christianis martyrium, noiebatque eorum constantia in tormentis vinci cl confundi. Nam, utailS. Chrys. serm. deS. Juvent, ct Maximo, quos Julianus' martyrio affecit. *Widens Julianus etiam teneros pueros ct virgines pro religione ad mortem prosilire, cruciabatur ddolebat. Cælcrum movere bellum manifeste nolebat omnes enim, diccbal, ad martyrium, quasi ad alvearium apes volabunt.* El inferius : *Cum occiderentur, adurerentur, suspenderentur, praecipitarentur, bestiis objicerenturfideles, carbones sicut lutum calcabant, mare clfiuctus sicut sicutpralum intnebantur, ad gladium sicut ad diadema cl coronam currebant. Nequis horti aquis irrigati ita germinant, ut Ecclcsia si Martyrum rigentur sanguine. Non ergo, inquit, cis triumphos cl coronas paremus. Sed quid facit ? medicos, milites, et oratores omnes, vel à professionibus suis discedere, vel fidem suam adjurare jubet, tela minus mittens, ut si à fide desciscerent, ridicule vincerentur: sin genere perseverarent cl vincerent, parva videretur victoria: nihil enim magnum, arlem vel professionem pro pietate contemnere.* Sexto, simulabat palieib tinni cl clementiam, cum esset furibundus ct crudelissimus. Hinc persecutionem suscitavit ; sed execnlionem ac tyrannidum civitatibus, ac populari turbæ, cujus audacia est elirena et intolerabilis, permisit, ait Nazianz. oral. 1. in Julianum, ubi eum chamæleonem vocat, quod in omnes fraudum formas se verteret, sed ita ut post illecebras frustra adhibitas, statini plus violentiæ adhiberet. Rursum, cum Martyres fidei causa occideret, morti eorum non fidem, sed aliam politicam praetexebat causam el culpam, uli facilini etiamnum Calvinislæ. Septimo, signum crucis ex labaro et aliunde sustulit, ac pro eo Jovem substituit, teste Suzommio lib. 5. 16. Reliquias S. Babylæ Martyris, el aliorum, quibus magorum el dæmonum vis frangebatur, eorum monitu exportari fecit, ail Chrysosl. orat, contra Gente* Octavo, ingeniose artes fideles pervertendi excogitabat. Ha Constantinopoli tempore Qiadragesimæ in foro, dum esset annodai caritas, non nisi carnis idolis jnmólalas venales proponi curavit, ut cives cogeret idolothytis vesci, aut fame mori. Ha Clericos militiæ adscribi jussit; fideles magnis tribulis oneravit; Pastores el Episcopos in exilium egit, ut populum simplicem carentem ducibus, facilius ad suam sectam pertraheret. Christianos ad libitum bonis privavit, sola hac decausa, quod Christus Christianis præceperit temporalium rerum cl opum despicientiam. Rursum, Judæos, Arlarlos el Donalis las hæreticos in Christianos grassari permisit, imo suscitavit, ul Christiani mutuis se litibus et cædibus conficerent ; testis est Optatus lib. 2. Nono, Julianus ul auctoritatem sibi apud plebem conciliaret, credi voluit Alexander Magnus (credebat enim ipse, et ab aliis credi volebat, Pythagoricam *priu*^tv, jd est, animarum ex uno corpore in aliud transmigrationem), quasi Alexandri anima in se transmigrassel, ipseque in allero corpore esset Alexander, uli ex Socrate narrat. Cardin. Baron, anno ChrisiiSG.L penique Julianus divinitus telo cœlesli percussus interiit, ct tamen moriens divinos honores affectavit. Hæc et plura præstabil quoque Antichristus, laniumque hosce omnes superabit, quantum corpus superat umbram, veritas tv* pum, exemplar imaginem.

Ex hoc ergo capllccolligas qualis futurus sil Au-

lichrfrdiif» quæ, ejus doles et mores, scilicet primo, rx v. J. quod crii polenlissiiniis ; bestiam mini (ivcemqiieejns cornua, idest, omnia regna imindi, subjugabit. Secundo, v. 2. quod eriMæ-vus m ursus, superbus ut leo, varius et vafer ul pardus. Tertio, ibidem, quod diabolus ei tradet omnem suam potestatem, per eumque omnes el extremas suas vires exciet. Quarto, v. 3. quod finget se rrsurgereà mortuis. Hinc quinto, v. 4. quod adorabitur ab hominibus. Sexto, v. 5. quod erit blaspbemus in Deum, Ecclesiam et Sanctos, quodque ul monarcha regnabit tres annos cum dimidio. Septimo, v. 7. quod bellabit contra Sanctos, cosque occidet. Octavo, ibidi m. quod omnes omnino gentes sibi subiget, etlique orbis tutius monarcha. Nono, v. 10. quod tandem

li Christo occidetur. Decimo, v. 12. quod habebit suum præciirsorc.m.psendoproprielam, qui sua-debit et roget omnes adorare Anlichristum. Undecimo, v. 13. quod faciei ficta miracula , scilicet ut ignis decoëlo descendat, <T imago Aniichr. loquatur. Duodecimo, v. 14. jubebit passim pin-gi Antirbristi imaginem quasi resurgentis à morte. Decimo tertio, v. 15. jubebit occidi omnes qui nolent adorare imaginem Anlichrisli. Decimo quarto, v. 16. coget omnes gestare cha-racterem aut nomen Anlichrisli in dextera manu, aut in fronte, statuetque ut nemo sine co quid emere aut vendere possit. Decimo quinio, v. 18. quod nomen Anlichrisli suis lilleris exprimet numerum 666.

CAPUT DECIMUM OUARTUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Sanctus Joannes c. 12. 13. recensuit dir am et acrem persecutionem Antichristi ; jam NE FIDELES PERCELLANTUR, RECENSET I / I MILLIA, QUI TUNC A.NTICI1R1STO GENEROSE RESIS-TENT, NON TAM LINGUA, QUAM VITA. Nam IN SUMMA MORUM LICENTIA QUAM DABIT AnTI-C11IUSTUS, SERVABUNT VIRGINITATEM; QUOCIRCAEORUM GLORIAM ET PALMAS SUBJUNGIT, QUOD NIMIRUM SINT EMPTI DE TERRA, QUASI PRIM1TIE De0 ET AGNO, QUOD SEQUANTUR AGNUM QUOCUMQUE IERIT, QUOD IIABEANT NOMEN DEI ET AGNI IN FRONTIBUS, QUOD SINT CITHAROEDI Dei, ET CANTENT CANTICUM NOVUM. SECUNDO, V. 6. TRANSITAD TRES ANGELORUM VOCES, QUORUM PRIMUS EDICIT , UT HOMINES TIMEANT DEUM, EO QUOD INSTET EJUS JUDICIUM. Se-cUNDUS V. 8' EDICIT BABYLONIS CASUM ET RUINAM. TeRTIUS V. 9. AnTICIIRISTI ASSECLIS MI-NATUR GEHENNAM. TERTIO, V. 13. AUDIT E COELO VOCEM : Bf.ATI MORTUI QUI IN DOMINO moriuntur. Quarto, Angelus unus edicit Christo, ut falce demetat electos. Alius Angelus edicit alteri, ut vendemiet botros, id est reprobos, cosque mittat in la-cum iræ Dei : in eum ergo missi, ibidem quasi uv.e calcantur, ita ut sanguis eorum EXUNDET USQUE AD FRENOS EQUORUM PER 1 GOO STADIA. OmNIA H.EC EO SPECTANT, UT HO-MINES CAVEANT A PECCATIS , NEG CEDANT MINIS AUT PROMISSIS ANTICIIRISTI.

vidi, et cccc Agnus stabat supra montem Sion , et cum co centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus um in frontibus suis. 2. El audivi vocem de cœlo, tanquam vocem um mullarum , et tanquam vocem tonitruui magni : el vocem, audivi, sicut cilharœdorum citharizantium in citharis suis. 3. Et can* quasi canticum novum ante sedem, cl ante quatuor animalia, et se-niores; cl nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta qua-tuor millia , qui empti sunt de terra, />. Ili sunl qui cum mulieribus non sunt coinquinati : vir-gines enim sunt. Ili sequuntur Agnum quocumque ierit. Ili empti sunl ex hominibus primitiæ Deoꝝ et Anno. 5. El in ore eorum non est inventum mendacium : sine macula enim sunt aule thronum Dei. 6. Et vidi alterum Angelum volantem per medium coeli, habentem Evangelium sternum, ul evangelizare! sedentibus super terram, et super omnem gentem , el tribum , et linguam, et populum. 7. Dicens magna voce : Timete Dominum , cl date illi honorem , quia venit hora judicii ejus; et adorate eum , qui fecit cœluin, et terrain , mare , el fontes aquarum. 8. Et alius Angelus secutus est dicens : Cecidit, cecidit Babylon illa magna quæà vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes. 9. El tertius Angelus scculus est illos, dicens voce magna : Si quis adoraverit bestiam , et imaginem ejus, et acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua : 10. et hic bibet de vino iræ Dei, quod mistum est mero in calice iræ ipsius,

cl cruciabitur igne *ct* sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, el ante conspectum Agni. 11. Et fumus tormentorum eorum ascendet insæcula sæculorum s nec habent requiem die ac node, qui adoraverunt bestiam, et imaginem ejus, et si quis acceperit characterem nominis ejus. 12. Ille patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, et fidem Jesu. 13. Et audivi vocem de cœlo, dicentem mihi : Scribe : Beati mortui , qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescantà laboribus suis : opera enim illorum sequuntur illos. 14. Et ridi, ecce nubem candidam , ct super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream , cl in manu sua falcem acutam. 15. Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem : Mille falcem tuam, el mele , quia venii hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ. 16. Et misit qui sedebat super nubem , falcem suam in terram, ct demessa est terra. 17. Et alius Angelus exivit de templo, quodcsl in cœlo , habens el ipse falcem acutam. 18. Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem ; ct clamavit voce magna ad cum (pii habebat falcem aculam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, cl vindemia botros vineæ terne ; quoniam maluræ sunt uvæcjus. 19. Et misit Angelus falcem suam acutam in terram , ct vindemiavil vincam terræ, ct misit ia lacum iræ Dei magnum. 20. Et calcatus esl lacus extra civitatem , et exivit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

1. Et vior, et ecce Agnus stabat.] Joannes passim hfc Christinn vocal Agnum, mireqne ea voce delectatur ob causas quas recensui c. 5. 6. et quia alludit ad Isaïæ 16. 1. *Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ, de Petra deserti ad montem filia* Sion.* Hunc enim Agnum jam emissum, et in Sion cum mullis asseclis sui similibus consistentem, depingit hic Joannes. Tertio, el maxime, quia agit hic de virginibus qui sequuntur Agnum. Hi enim sunt «/esc, id est, casti. Christus ergo Agnus (uti hac visione significatur) amat agnellos, agnas et agnos, amat innocentes, virgines et Martyres. Undo S. August, serm. 1. de Innocent. *Agni, ait, debent immolari, quia Agnus futurus cst crucifigi, qui tollit peccata mundi.* Amat Christus agüeles el castos: sicut ferrum trahit magnes, sic Chrislum sua trahit Agnes. Unde ail Apostolus : *Despondi vos univiro virginem castam exhibere Christo*, 2. Corinth. 11. 2. Hinc rursum vidi Christus suos esse oves, ut sinant se ab eo regi quasi oves à pastore, plene in eum resignata». Ipse enim *deducit velat oves Joseph* : ipse esl pastor ovium, de quibus ail Joannes Evang. c. 10. *Oves mete vocem meam audiunt.* Mirum esl quod agni mox nali matris balatum inter mille oves el maires agnoscant, staütneque ad matris ubera accurrant : sikel mater inler mille agnos, suum agnoscit. Ha fideles Christi vocem internam cl externam audiunt el agnoscunt. Unde cl Christus ail : *Ego cognosco oves meas, et cognoscunt me mea**. Hinc oves el agnos hos in iudicio collocabit à dextris, atque secum in cœlum deducet; hædos vero à sinistris deturbabit in tartara. Tales fuil David cl S. Paulus dicentes : *Propter tcmortificamur tota die, (estimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.* Tales fuerunt Apostoli, fortes ut leones, sed inites et patientes ut agni, utpote Agni Dei lili et discipuli, qui ab eo audierunt : *ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos*, Luca? 10. 3.

Stabat supka montem Sion,] quia in Sion ædificatum erat à Salomone templum; hinc Sion allegorico significabat Ecclesiam novam sub Christo militantem . quia hæc cœpit in Sion. Nam, ut pr«edixit haiasc. 2. v. 3. *De Sion exhibit lex, et verbum. Domini dc Jerusalem.* Sion enim hebraico

significans speculam, significat totius sanctimonia) celsilatam, quæ Deum jugiter respicit, intendit et contemplatur, ad cumque magnis virtutum passibus quotidie ascendit cl conten* dii. Sion ergo, teste S. Hieronymo lib. 1. contra Jovin. notat virtutum culmen, quod erit in Sanctis hisce virginibus in line mundi, simile illi quod Apostoli adepti sunl in Sion in die Pentecostés. Cernit ergo Joannes hic Agni exercitum virgineum in virtutum culmine, el in simili spiritus perfectione, qualis data fuit Apoiloñsct Sionidis in monte Sion. Ibi enim Apostoli aliique primi Christiani indoli sunl virtute ex alto : ibi divinum Spiritum inlimispræcordiis acceperunt, ulcastitatis, paupertatis, opum mundiquocontemptus, charitalis, et cœleslis vilæ speculum el exemplar futuris omnibus sæculis darent; ibi insuper imbuti sont cœlesti robore ad Christi nomen loto orbe prædicandum ; et ad vitam, si Opus esset, pro eo prompte et alacriter profundendam. Eodem spiritu et virtute induentur hi Sionidæ virgines el Martyres, cum Antichrislo dimicaturi.

Anagogice vero, mons Sion significabat Ecclesiam in cœlis triumphantem, eamque hic symbolice ad litteram significat. Passim enim ldc Joan. Sion, lemplum, altare, thymiana, etc. accipit in sensu anagogico, ul scilicet hic ad litteram significantcœleslem patriam, cœliluin gloriam, gratiarum actionem, lælitiam, et felicitateli]. Namul ait Psalles psal. 83. v. 8. *Ridebitur Deus deorum in Sion.* Ila S. Gregor, lib. 5. comment, in lib. Begum, c. 3. ail Sion esse al- (issimum culmen supemæ felicitatis. Vidit ergo Joannes hic Agni asseclas et milites contra Anlichrislum, puta virgines el Martyres, parta jam victoria triumphantes in Sion, id est in cœlo, unde mox de eorum voce subdit : *Et audivi vocem de ca lo.*

Quæres, cur ail Joannes: *Ridi supra montem*, non autem, *in monte*? Respondeo primo, ul significet quod virginitas omnem mundanæ fabricas , æque ac virtutis communis altitudinem longe superet. *E cœlo*, ait Ambros. lib. 1. de Virginitii). *accersivit quod imitaretur in ferris, litre* (virginitas) *nubes, aera. Angelos, sideraque transgrediens , Rerbam Dei in ipso sina Patris in-*

venit, etc. *Eliaí etiam, quia nullius corporei coitus fuisse permistus cupiditatibus invenitur, ideo curru raptus ad cælum. Incorruptio enim facit proximum i)co.* Quinimo referi el exprimit in virginibus imaginem S. Trinitatis præ aliis hominibus; S. enim *Trinitas prima est virgo*: Pater enim est ingenuus; Filius est w"*?, qui à solo Patre sine matre genitus: Spirilus sanctus non generatur, «ed spiratur. Quare sicut tentus auram et spiritum aspirat, non generat; ita et Pater cum Filio spirat Spiritum sanctum, non generat. Quocirca recte canit B. Nazianz. in carmine de Virginilato •

Prima Trias virgo cst 5 siquidem Patre natus aoarcho
Filius csl: nec cnirn Pater ortum traxit ab ullo.

Hinc addit Nazianzen. virginitatem tantum præslare conjugio, quantum animus carni, cælum terræ, Deus homini præstare et antecellit. Audi CIS. Gregor, lib. a. in lib. Reg. cap. 3. Bene *in sublimi esse virgines dicuntur, quia quod naturam humanam supergreditur, in altissimo virtutum culmine situm est. Unde et virgo ille dilectus Jesu, locum virginum insinuans, ait: Fidi supra montem Sion Agnum stantem, et cum eo centum quadraginta quatuor millia; hi sunt qui cum mulo ribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. In monte quidem esse cum Agno dicuntur, quia per meritum incorruptionis, quo à terrenis et carnalibus delectationibus se dividunt, in sempiterna lledemptoris gloria sublimantur.* Hinc rursum nil Nazianzen. *Effulsit castimonia dividens mundum, quasi constituens supremum quemdam mundum ab hoc infero divisum et elevatum, in Coque super alios omnes collocans virgines.* Quocirca S. Cyprianus lib. de Habitu virginum, et ex eo S. Augustinus lib. ji. de Doctrina Christi cap. 21. de virginibus loqueas: *Flos, ait, est ille Ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum graliæ spiritualis, hirta indoles laudis et honoris, opus integrum atque incorruptum, Dei imago ropondens ad sanctimoniam Domini, illustrior portio gregis Christi. Gaudet per ipsas, atque in ipsis largiter floret sanctæ matris Ecclesia gloriosa fecunditas; quantoque plus gloriosa virginitas numero SUO addit, tanto plus gaudium matris augecit.* Et S. Hieronymus Epistol. 17. ad Marcellum: *Certe, inquit, flos quidam et pretiosissimus lapis inter Ecclesiastica ornamenta, monachorum et virginum chorus est.* Denique Sapiens Eccli. 26. 20. *Omnis, ait, pondi ratio non est digna continentis anima*.*

Secundo, *rs supra montem* significat virginilateen esse rem arduam, cumque qui virgo esso velit, quasi stiper montem allissimum connili et conscendere debere, ac cœlitum et Angelorum Vitam æmulari. Nam, ut ait S. Augustinus serm. 250. de Tempore: *Inter omnia Christianorum certamina sola duriora sunt pnrliacastitatis, ubi quotidiana csl pugna, et rara victoria; gravem castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur, et lamen timetur.* Quocirca eam principem noluit Christus, sed consulere. et adeamquasi rem sublimimi allicere, dicens; *Qui priest capere, capiat*, Matth. 19. vers. 12. Hinc et Pain's omnes æqiiunt virgines, imo anteponunt Angelis. Nazianz. virginitatem vocat *Angelica* gloria* amulam*. Sanctus Ambros. lib. de Virgin. *Castitas, ait, Angelos fedi: qui eam servavit, Angelus csl; qui perdidit, diabolus.* S. Aug. lib. de Virgin, c. 23. *Firginatis, ait, integritas, et perpiamcon-*

tincnliam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est, et in carne corruptibili incorruptionis perpetuai meditatio. S. Cyprianus lib. de Discipl. virgin. *Cum castæ, ait, perseveratis et virgines, Angelis Dei estis aquales.* S. Bernard, epist. 52. ad Ilcnicum Senon. Archiep. *Castitas, inquit, Angelum de homine facit. Differunt quidem inter se homo pudicus et Angelus, sed felicitate, non virtute; et si illius castitas felicior, hujus tamen fortior esse cognoscitur. Sola est castitas quot in hoc mortalitatis et loco et tempore, statum quemdam immortalis gloriæ représentât.* Quin et Christus Matth. 22. v. 30. *In resurrectione, ait, neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.*

Hinc rursum notat Vicgasrfejuper *montem* significare virgines, si virginitatem suam tueri et conservare velint, debere alterum sexum fugere, in cellas, claustra et montes secedere. Nam, ut ait Tertul. lib. de Veland. virgin. *Omnis publicatio virginis bona*, stupri passio est: quantum velis bona mente conetur, necesse est publicatione sui periclitari, dum percutituroculis incertis et multis, dum digitis demonstrantium titillatur, dum nimium amatur, dum inter amplexus et oscula assidua coalescit; sic frons duratur, sic pudor teritur, sic solvitur: pura virginitas nihil magis timet quàm semelipsam; etiam feminarum oculos pati non vult.* Idem, libro de Cultu feminarum: *Cum omnes, inquit, templum Dei simus, illato in nosci consecrato Spiritu sancto, ejus templi (vdiuus et antistes est pudicitia, quic nihil immundum neque profanum inferri sinit, ne Deus ille qui inhabitat, inquinatam sedem offensus derelinquat.* Virgines ergo, fugientes cum Lot incendium Sodomæ, sibi æque ac illi dictum putent illud Angeli Genes. 19. v. 17. *Salva animam tuam, noli respicere post tergum, nec stes in omni circa regione; sed in monte salvum te fac, ne et tu simul percas.* Ita Nazianz. Exhort. ad virgines, *ficele, inquit, incedis, virgo, in montibus salveris, ad Sodomam ne respexeris, ne in salis statuam obdureris.* Side S. Hieron. Epistol. ad Hustochium, de custodia virgin. S. Basii. Ambros. Ephrem, Nazianzu. et quotquot de virginitate scripserunt.

Mirabile castitatis, æque ac fugæ dedit exemplum S. Pelagia, virgo Antiochena et Martyr quindecim annorum, cujus festum colit Ecclesia 9. Julii: quam mire celebrat S. Ambros. lib. 3. de Virgin, sub initium; et S. Chrysost. duas homilias de ejus laudibus scripsit, quæ exstant apud Lipoman. lom. 7. celebrat elcam S. August. lib. 1. de civit. 26. Quæ cum sola esset domi, et à persecutoribus, iti est. ul ai S. Ambros. à prædonibus fidei vel pudoris circumsaleri se videret, abstntr matre et sororibus, vacua presidio, sed Deo plenior: *Quid agimus, inquit, nisi prospicimus, captiva virginitas. Moriamur, silicei, vel si nolint licere, moriamur. Jam sacrilegas aras precipitata subvertam, et accensos focos cruore restinguam.* Ergo præcipitavit se ex alto, itaque in civium evolavit. Hoc enim innuit ipsa dicens. *Precipitata*, et diserte asserit S. Chrysost. Quare minim Baron, in Marlyrol. dicere S. Ambrosium asserere eam cum matre in Húmente conjecisse. Hoc enim Ge ejus sororibus, non auleni (h' ipsauM'1 asserit S. Ambros. Subdit enim: *AsC ubi detestandi persecutores crepiam sibi viderunt prædam pudoris, matrem et sorores caperunt quærere. Ferum ilhn spiritali volatu jam campum castitatis tenebunt: cum subito hinc persecutoribus*

imminentibus, inde torrone /Invio exclusa à faga, inclusa ad coronam. Quid veremur? inquiunt. Ecce aqua, quis nos baptizari prohibet? El hoc baptismus est quo peccata donantur, regna queruntur. Excipiat nos aqua quit culum aperit, inferos tegit, mortem abscondit. Martyres reddit. Te, rerum conditur, precamur, Deus, ne exanimata spiritu corpora vel unda dispergat, ne mors separet fanera, quarum vitam non separavit affectus; srd sil ana constantia, una mors, una ettam sepultura. Huc effaitn et suspensas paululum, incincto sinu quo pudorem legerent, nec gressum impedirent, consertis manibus tanquam choros ducerent, in medium progrediuntur alveum, ubi unda torrentior, ubi profundum abruptius, illo vestigia dirigentes. Nulla pedem retulit, nulla suspendit incessum; nulla lentavit ubi figeret gressum: anxiae cum terra occurreret, offensat vado, Lrtit profundo, Eideres piam matrem nodo stringentem mantis, gaudere de pignore, timere de casu, ne sibi filias vel fluctus auferret. Has libi, inquit, hostias, Christe, immoto, prccsules virginitatis, duces castitatis, comites passionis. Sed quis jure miretur tantam viventibus fuisse constantiam, cum etiam defuncta: immobilem stationem corporum vindicaverint? non cadavera unda nudavit, non rapidi cursu fluminis volutarunt. Quin etiam, sancta mater licet sensu carens, pietate tamen adhuc servabat amplexum, et religiosum quem strinxerat nodum, nec morte laxabat, ut quiv religionis debitum solverat, pietate hatrede moreretur. Nam quas ad martyrium junxerat, asquead tumultum vindicabat.

CENTUM QUADRAGINTA QUATUOR MILLIA.] Pillant aliqui, ut S. Micron, lib. i. conira Jovin. cl Al* cazar, hos esse eosdem cum illis totidem signatis cap. 7; sed longe verius osi esse diversos; nam hi virgines sunt illi fideles el sancti cujus* que status, etiam conjugalis; illi omnes sunt Judæi. Id tam Judæi quàm Gentiles. Describitur ergo hic numerus, æque ac sors, virginum qui erit tempore Antichrist!, nipote qui potentissimum vitium libidinis, ad quod tum caro, tum magis Anlichristus incitabit, eo tempore fortis* sime superarim. Hoc enim ipsa verba, ipseque textus clare significat; nihil enim cogit nos ad allegorias, vel tropos confugere. Ita Arelas, Hibera, Virgas el alii, qui hæc plane ul sonant, non de aliis quàm virginibus in line mundi futuris accipiunt.

Porro Viegas censet hic numerimi definitum poni pro indefinito: Plores enim, inquit, in tine mundi erunt virgines quàm 166 millia. ut palet ex eo quod soli parvuli el infantes, qui utique virgines sunt, pintes erunt. Nam in sola Ninive tempore Jonæ, fuerunt plusquam 120 millia parvulorum el innocentium, Jonæ 4. v. II; itaque ipse numerum centenarium pulal significare universitatem infantium el puerorum virginum, qui tunc erunt: numerum vero quadragenarium significare universitatem virginum Deo dicatarum, quæ lune croni: denique numerum quaternarium significare universos viros cl feminas, qui in sæculo virginitatem tunc colent. Melius magisque ad litteram Hibera putat, præcise in fine mundi fore 144 millia virginum. Qua enim alia de causa hunc, numerum pr» < IM* poneret el definiret Joannes? cum super quadragenarium adderei uaternarium, non senarium vel octonarium, nisi quia significat practise totidem fore. Kec enim hlc illa causa assig-

nari potest quæ Jala est capit. 7. Ibi enim recensentur tantum ii qui ex singulis duodecim Ju* duorum tribubus erunt electi, et ex singulis numerantur duodecim millia (eo quod duodenarius sil symbolum universitatis, sigiliflretque omnes fideles, qui duodecim tam Patriarcharum, quàm Apostolorum Mint discipuli el lilii) quæ in unum conflata faciunt 1*14 milia. Ilie vero promiscue omnes virgines, tam Gentium quòda Judæorum, numerat S. Joannes.

Ad argumentum Virgas resp. hlc non numeri infantes et parvulos: in his enim virginitas non est virtus. sed conditio wlalis. IPc autem recensentur virgines, qui pro virginitate conira Antichristum stabunt el deceri tbi nt usque ad mortem, idroque omnes lauream Iirginilalis, nulli etiam martyrii, à DrO accipiunt. Constai enim parvulos, uti virtutis, ita et laureæ virginitatis, non esse, capaces.

Notat S. Cyprianus lib. de Habitu virgin, hic lanium numerari virgines masculos, non feminas; quia Joannes non ait: *lice sunt, svdhisunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati*, perillas* culos tamen significari (noque fmninas; quia femina vii i porlio est. et à viro sumpta.

Verum dico tam feminas, quam masculos, hic numerali. In feminis enim, nipote fragilioribus, fortior et generosior erit virginitas. In genere ergo masculino, nipote nobiliori, inlel-Jigitur femininum, quasi subalternum. Nec enim aliter dicere, et utrumque simul complecti potuit Joannes. Si enim dixisset feminine: *Hæ sunt*, exclusisset masculos. Non enim mares sub feminis, uti femina sub maribus, comprehendere el inlelligi solent. Porro Ecclesia legit hæc loco Epistola in festo SS. Innocentium: unde aliqui opinati sunt Innocentes ab Herode occisos fuisse 164 millia. Sed temere: Ecclesia enim tantum hæc accommodat illis, (nia innocentes sunt, coin ad litteram sciat hæc non ad illos, sed ad virgines futuros spectare.

Habcxtis nomen ejus (Agni,) et nomen Patris EJUS SCRIPTUM IN FRONTIBUS SUIS.] Hæc SClipllirJ, sive character Agni opponetur characteri Anichristi, de quo capite præcedenli in fine. Sensus ergo est, q. d. Ili virgines, Agni asseclæ, libere profitebantur et vocabant se servos, imo sponsas Christi el Dei Patris, Ime est, se non lanium fidem el religionem, sed et virginitatem perpetuam in ælernum obtulisse el consecrasse Deo et Christo instar martyrum, qui sanguinem el vitam Deo consecrarunt. Habet enim el castitas suum martyrium, idque difficile et longum.

Rursum, hi ah omnibus cognoscebantur et vocabantur familiares et intimi Christo el Patri, in ejusque aula et familia esse quasi primi rt principes, imo regime, nipote sponsæ, de quibus ait Paulus 2. Corinth, Ii. v. 2: *Despondi vos uni viro virgiftem castam exhibere Christo*. Esi catachresis. Nrcenim necessnm esi dicere, quod reipsa hoc nomen fontibus virginum inscribetur. Symbolice lamen hocéis inscribi vidit Joannes, ad significandam hanc liberam eorum professionem quam dixi. Si quis tamen reipsa inscribendum velit ad eorum decus rt gloriam, non repugnabo; praesertim quia character Antichrist!, cui hic opponetur, rralis erit el visibilis, uti dixi cap. præcrdenii in fine. Vide dicta de signo crucis, quo omnes fideles tempore Antichrist! signabuntur, cap. 7. v. 3.

Nola hic rursum castitatem esse virlutcio

principem, regalem et divinam, ita ut virgines nomine Dei Insigniantur, ejusque nomen et titulum in ironie praeferant. Quocirca David Ilex à regio castialis gradu delapsus in adulterium, oral Psalm. 50. l i. dicens : *S/4r/7n principali confirma me* ; ubi pro *principali* Hebr. esi. *neduba*, id esi princeps, qui princeps esi decalque regem et principem ; q, d. Spii itum casillalis quasi principem, quem adulterio perdidit, milii restitue, coquo me confirma, ut rursus regem et principem referam et repræscniem. Secundo. Hugo : Habent, inquit, virgines nomen Dei scriptum in frontibus ; quia eodem nomine appellantur quo Deus : vocantur enim dii. Sic enim iudicibus ail Deus: *Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes* ; nullo magis idipsum dicit virginibus.

2. Et audiui vocem de cœlo, tanquam vocem AQUARUM MILITARUM. Lua rademquo VOX <1 jubiles 164 millium, puta virginum, comparatur hic Iribus diversis vocibus sire sonis : primo, sono aquarum mullarum ; quia sonora erat, et ex multis variisque vocibus et sonis conflata, uti aquæ inullæ in saxa decidentes aut collisæ, Sdnoræ sunt, magnumque et varium edunt strepitum. Secundo, sono tonitruu magni, qui non lanium sonorus, sed et terribilis est et horrendus, nipote cœlestis ; idque primo, quia virginum vox cœlestis est, atque impiis cl incestis In line mundi terribilis erit cl horrida ut tonitru. Sic disputante S. Paulo de castitate, justitia, iudicio, tremefactus est Felix Præses incestus, Actor. 24 25. Secundo, quia ut tonitru ex nubis collisione, et ex nube erumpentis fulminis violenta nascitur, ita virginitas continua membrorum omnium edomatione, ac quadam naluræ violentia acquiritur, et quasi tonitruum generatur. Hinc et castitas est famosissima et celebrima, ejusque vox ei lama quasi tonitru ab omnibus auditur et celebratur.

Tertio, hæc vox virginum similis csl sono citharæ : primo, quia suavissima est, et suavissimo cantu Deum, Angelos et Sanctos demulcet. Hi enim virgines ore canendo, æque ac manibus pulsando citharas, concinunt novum et inauditum in orbe canticum. Ita Scipio apud Cicerón, lib. de Ilepúb. ail civitatem esse concentum. *Sicut*, inquit, *in fidibus et tibiis, accanta ipso et vocibus concentus quidam tenendus esi ex distinctis sonis; sic ex summis, mediis et infimis Interjectis ordinibus ut sonis, moderata ratione civitatem consensu dissimillimorum concinere; et qua harmonia à musicis dicitur in cantu. eam esse in civitate concordiam, arctissimum atque primum in omni repaid, vinculum incolumitatis, eamque nullo pacto sine justitia esse posse*, uti referi saucius August, lib. 2. de Civil, rap. 21 Secundo, sonus cilbar.e significai virtutum omnium in virginibus consonantiam; ita S. Hieronym. in 16. Jsaïæ v. 11. Virginità* enim paritur abstinentia, piBuitentia, humilitate ; alitur prudentia, fortitudine, obedicnlia; perficitur solitudine, silentio, charhate, oratione, nliisque virtutibus: omnes enim virtutes circa virginitatem quasi excubant, ut eam lutentur, cl circa eam quasi chorum agunt. Tertio. Rupert. *Cilhanr, ail, significant pectora fidelium. in quibus per fidem musica coelestis inhabitat*. Fides ergo comparatur citharæ, et quia sola fides ad salutem non suilicit, hinc extendi debent in ea chordæ mandatorum Dei, eæqiiÇ irWUrl Cl pubari inuuibu^ id

csl, operando et exequendo perflcl et Impleri, ut integra fiat harmonia. Quarto, chordarum in cithara distensio et sonus significai distensionem et mortificationem carnis, quæ mater et nutrix est virginitatis, ideoque suavissime sonat in auribus Dei. Ita Ansbeitus. *Quod, inquit, citharas Dei de bestia triumphantes habere dicuntur, sic inleltige, q. d. Ipsi erant cithara Dei, laudibus scilicet corda habentes dicata, et utriusque testamenti consona veritate canora. Pel certe citharas habent, voluptates scilicet carnis ligno passionis aifixas. Passio enim Christi lignum est cithurr; chordæ vero supei extensa sanctorum sunt corpora terrenis concupiscentiis emortua. De quibus Paulus dicit : Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. Quorum etiam voce Psalmista ait. Psalmo 11.8: Confige limore tuo carnes meas ; à iudiciis enim tuis timui*.

Ita et S. (legor. Mural. 31. ubi explicans illud Job. cap. 40 : *Persa est iu luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium* § sic ail : *Quia organum per fistulas, et ciliuraper chordas sonat, potest per citharam recta operatio, per organum vero sancta prcedicatio designari. Per fistulas quippe organi. ora pradicanlium ; p^r chordas vero cithara intentionem recte viventium nou inconvenienter accipimus. Quæ dum ad vitumalium per afflictionem carnis tenditur, quasi txttnuala chui da in cithara per intaentiam admirationem sonat. Siccatur enim chorda, ut congruum in cithara cantum reddat; quia et sancti viri castigant (eljejuniis siccani) corpus suum, et servitati subjiciunt, atque ab infimis ad superiora tendunt. Hac ergo est cithara cnicis Christi, quam praefiguravit cithara Davidis, quam ipse pulsans fugabat spiritum malum qui exagitabat Saniem, 1. Reg. 16. 23. Nam, ibidem ail Enclierius. et ex eo Reda et Angelomiis : *Iste puer in cithara suaviter, imo fortiter canens, malignum spiritum qui operabatur in Saute, compescuit ; non quoti cithara illius tanta virtus erat, sed figuracrum Christi, qua de ligno et extensione nervorum mystice gerebatur, ipsaque passio cantabatur, eaquejam tunc damonis spiritus opprimebatur : in hoc tribuens morali/cr exemplum, ut fastum divitum sermone humili ad aliquod bonum p-oroccmus; et fastum carnis mortificatione disu udendo « t pulsando prementes, suave castumquu melos Deo cantemus. Sicut enim in honoribus humilita*, in Opibus paupertas, ila et lu d» liciis pericliUlur castitas. Id præ cælerissensit et docuit S. Carolus Rorromæus, qui ad servandam casiiialeiii voluptaiibusomiihiis bellum indicens, austeram admodum egit vitam; atque ad Cardinalem quemdam scripsit, sine pandemia rt asperitate vita impossibile esse servare castitatem, ulpolu quam tantopere caro, dæmon et mundus impugnant. Quocirca castitas dicitur A castigatione, ail D. Thom 2. 2. qnæst. 151. art. 1 : *Somrn*, inquit, *raptitatis sumitur ex hoc, quod per rationem concupiscentia castigatur, qua ud modum pueri est refrenanda, ut patet per Philusuph. in 2. Ethic, cap. ultim*. Sicut enim pueri, quia ratium*, qua carent,* regi neqm iml. regendi et frenandi sunt virga ; ita et concupiscentia, quæ est instar pueri, castigatione domanda est. Hoc est qupd ail S. Hieronym. ad Fui i un : *Ardentes diaboli sagithr jejuniorum et vigiliurum rigore extinguenda*. Si objicias inde te fore debilem, vel infirmum, respondet S. Hieronym. in vita sanelæPiiulæ ;d'a((U5 est stomachtimdoterc, quam men-**

lem. Et S. Antonios apud Alhanas. *Mihi, ait, credile, fratres, pertimescit Satanias piorum vigiliis, orationes, jejunia, voluntariam paupertatem. Quin el Christus Marci 9. 28. Hoc genas, ait in natiopotest exire, nisi in oratione el jejunio. In Chronicis S. Francisci p. 1. l. 7. c. 32. narra* tur quod quidam quæsierit à viro sancio : Cur Joannes Baptista sanctificalus in utero ivit in desertum, ibique in austeram vitam egit? Ilespondit Sanctus : Dicet tu : Cur caro recens, esto sil bona, salitur ? Cumque ille diceret, ut conservetur, el non corrumpatur ; subjungit Sanctus : Ita pariter Baptista sute pœnitentitB salivit corpus, ut illud sanctum purumque à pec* calo conservaret, juxta id quod de eo canit Ecclesia : Sc levi saltem maculare vitam fumine posset. Axioma est S. Francisci, quod se experientia didicisse asserebat : Dæmones horrent et fugiunt austeritatem vitæ, et rigorem pœnitentiæ ; ap» propinquant vero iis qui carnem delicate habent, cosane valide tentant et impugnant. Ita Chron» Ordinis S. Francisci part. 1. lib. 1. cap. 21.*

Hinc mystice Alcazar (quod tamen Ipse putat esse litterale) : Vox, inquit, Apostolorum fuit quasi vox « cœlo, tanquam aquarum multarum et tonitruu magni ; quia instar coelestis tonitruu percellebat mentes audientium, casque prosternebat el ad Christum convertebat ; vox vero fidelium primitivorum, qui perfecti erant el quasi Heligiosi, ideoque stabant supra montem Sion, crai quasi vox citharoedorum. Primo, quia illorum omnium dulcissima erat concordia et consonantia. Secundo, quia non tantum ore, sed el manibus, id est, operibus piis et sanctis, laudabant Deum. Tertio, quia inæruinnis, persecutionibus, martyriis el eculeis distenti quasi chordæ in cithara, gratias agebant Deo, quæ ingens erat Dei et Apostolorum laus el gloria , atque Gentilium confusio el admiratio : hoc quic est canticum novum et sæculis prioribus inauditum quod cantabant, nimirum exultan» Apostolorum, Martyrum et fidelium gloriatio in ipsismet persecutionum et cruciatuum procellis.

Hisce ergo citharoedis optime convenit illud Psallis Psalm. 32. 2. *Confitemini Domino in cithara* ; el Psalm. 42. 2. *Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus meus*. Talis citharoedus fuit S. Bonit. Martyr, cujus festum celebrat Ecclesia 14 Maii, qui cum ungulis ferreis excarnificaretur, et acuti calami ei inter manuum ungues et carnes iniigerentur, atque plumbum liquefaciunt in os infunderetur, hæc tantum ejus quasi citharizantis vox audiebatur : *Gratias tibi ago, Domine Ji «u Christ' , Fili D' t*.

3. Er cantabant quasi canticum novum.] *quasi* non est nola similitudinis, sed veritatis et asseverationis; hanc enim siepe apud Hebræos significat. Sic Joann. 1. 14. dicitur : *Fidimus gloriam ejus quasi unigeniti*. Ubi clarum est rō quasi non esse assimilativum, sed assertivum ; sensus enim est, q. d. Vidimus ejus gloriam talem d tantam, qualis el quanta decebat, el congruebat unigenito Dei filio. Secundo, et melius S. Joannes passim hic usurpat roquas/, quia non audiebat ipsas reales voces virginum in se, sed Hle tantum per visionem propheticam et imaginariam , vel intellectualem illius phantasie aul menti objiciebantur et repræsentabantur, ul x iden tur sibi ea> audire. Phantasia enim, el magis intellectus, eminenter continet omnes sensus el ꝓusiones. Quocirca in intellectu idem est

videre et audire, uti ostendi canone primo In l> -ii.nn

Porro canticum hoc novum csl laus Dei, exultado et júbilos virginum ob (ani rarum el insigne donum castitatis, sibi præ aliis plurimis (quibushoc negatum est) concessum. Ita S. Gregorius 3. part. Pastor, admon. 29. Hibera el alii. *Singulariter*, ait S. Gregor, *canticum Agno cantare, est cum co in perpetuum prie cunctis fidelibus, etiam de incorruptillone carnis gaudere. Quod tamen electi caneri canticum audire possunt, licet dicere nequeant : quia per charitatem quidem in illorum celsitudine larti sunt, quamvis ad eorum præmia non assurgant*. Porro quodnam sit hoc canticum in particulari, vd in individuo, felix nos docebit experientia , cum in cœlo illud canemus, vel audiemus. Vere Sapiens : *Innocentia tuba est argentea*. Porro sicut virginitas est virtus nova el propria novi Testamenti, in veteri fere incognita ; sic et præmium ejus ac canticum erit novum. Simili modo S. Joannes charitatis mandatum vocat novum Epist. 1. cap. 2. 7. Vide ibi dicta»

Et nemo potehat dicere.] Videtur corrigendum *discere* : hoc enim significat Græcmn quasi innuat alios Sanctos avidos esse hujus cantici, æque ac laureæ virginitatis, sed ad illud aspirare non posse; virginitas enim semel amissa reparari nequit. Romana lamen Biblia, S. Gregorius el alii legunt *dicere*; atque cōdem reddit sensus; discitur enim canticum ut dicatur el canatur»

Memorable est quod de S. Emerico legimus in ejus Vita apud Surium, die 4. novembri» Conradum quemdam ob enormia peccata jussu Pontificis, loricam ferream ad nudum corpus ferreis catenis astrictam gestasse, donec divinitus catenæ dissolverentur, el scriptura peccatorum in charta descriptorum oblitteraretur : et hunc visitasse mulla Sanctorum templa spe indulgentiæ, seti frustra; tandem adisse sepul* erum S. Stephani, regis Hungariæ, qui chirm apparens : *Surge, inquit, amico, et Enterici Filii monumentum, quod juxta csl, adito. Ille, quod carnis servanda integritate præcipitant apud Deum gratiam promeruerit, facinorum tuorum tibi veniam impetrabit. Ex eorum cnim numero est, qui non inquinaverunt vestimenta sua , sequunturque Agnum quocumque ierit, el ante thronum Dei can» tant canticum novum*. El tívigllal homo, illico ad B. Emerici sacellum «e confert, limdit ibi prece» , atipie opinione celerius dissiliunt ferrei nexus, charta peccatorum nullum ostendit liltræ scriptæ vestigium»

Qui empti sunt de terra.] SyrUS : *isti à Jesu empti sunt cx hominibus primiti æ Deo et Agno*. Arabicus : *Hi sunt qui empti sunt cx hominibus primo. Deo et Agno*. q. d. Ili sunl qui pretio sanguinis Christi acceperunt hanc perfectam corporis et animæ puritatem , ut terra allion s cœlestem hic agerent vitam , ideoque Dei sunt *primitur*, id est, selectissimi el gratissimi fructus et oblationes , quales in veteri Testamento erant primitiæ frigiuni el hominum. Videtur ergo Christus pro virginibus (piasi gommi» pretiosissimis coemendis , peculiari modo orasse, laborasse, et pretium sanguinis sui Deo Patri obtulisse, destinasse el applicasse.

4. HI SUM' QUI CUM MULIERIDUS NON SUNT COINQUINATI ; virgines enim sunt.] Hinc palet ad litteram hic agi de proprie dictis virginibus,

quierunt tempore Antichristi. Quare mysticum Csl, non litterale, quod censet Alcazar, nimirum hic virgines appellari omnes eos. qui rerum creaturarum Inordinata affectione se non contaminant, quique Christum crucem bajulantem usque ad Calvariæ montem sequuntur in constanti rerum temporalium vilæque despicientia, et divinæ gloriæ desiderio : quales erant primitivæ Ecclesiæ Christiani (unde illi hic vocantur *primitias*) et modo sint Heligiosi, qui angelicam puritatem consecantur, et Dei praeceptorum observationem cum observatione consiliorum copulant, quod est, *sequi Agnum quacumque ierit*.

Mysticum quòque est quod Ambrosius in cap. 11. epist. 2. ad Corinthios, v. 1. citans hunc locum ait: *In mulieribus errorem significami, quia error per mulierem capii; sicut cl Jezabel mulierem dicit Apocal. 2. v. 20. propter uxorem Achab, quæ zelo Baal Prophetas occidit, cum intelligatur idololatria, qua corrumpuntur mores et fidei veritas, Nam si, per mulieres, mulieres intelligas, ut ideo putes virgines dictos, quia corpora sua intaminata servaverunt, excludit ab hac gloria sanctos; quia omnes Apostoli, exceptis Joanne et Paulo, uxores habuerunt*, S. Ambrosium sequitur noster Hieron. Prado in Ezech. 16. 15. *Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non sunt coinquinali; virgines enim sani, id est Martyres, qui callum exhibere idolis etiam cum vita: dispendio recusarunt, perculsi suntque in fide illibata constantes*.

Hi sequuntur Agnum quocumque ierit.] *Sequuntur, scitici* in gressibus non tam corporis, quam animi, intellectus et voluntatis, nimirum quasi individui, et ab eo summe dilecti, Agni comites et pedissequi, sequuntur cum in omnia gaudia coelestia, quæ Agnum sequentibus, id est mundis corde, promittuntur; hæc enim sunt gaudia Agni et agnorum, id est virginum, non autem sequuntur in gaudia leonum, aul taurorum et vitulorum jugulatorum. puta Martyrum, præconum et doctorum Evangelii.

Franciscos Hibera tamen hanc sequelam in hunc illigit, quoad omnia omnino gaudia et præmia coelestia : Quia, inquit, virgines illæ in line mundi etiam martyrio, doctrina, aliisque virtutibus excellent; quocirca omnium gaudia et præmia accipient. Sed esto hoc de nullis verum futurum sit, tamen S. Joannes hic proprie loquitur tantum de ipsa virginitate ultimorum virginum, ejusque præmio; à sola enim virginitate eos commendat

Melius ergo Viegas et Alcazar censent hac phrasi : *Sequuntur Agnum quocumque ierit*, non aliud significari quàm quod Agnus virginibus mire delectetur, illa ut eos à suo latere nunquam vellet discedere, sed eum comitentur et sequantur quaquaversum; perinde ac reginam virginem et sponsam comitantur virginum primæ et nobilissimæ, juxta illud Psal. 45. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate*. Et : *Filia: Tyri in muneribus*, etc. *Adducentur regi virgines post eam, proxima: ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitia et exaltatione, adducentur in templum regis*. Sicut enim regina omnem suam voluptatem, colloquium et consolationem habet in suo puellarum gynæceo, quod perpetuo eam stipat instar chori; ita eamdem habet Christus in suo virginum cœlu. Rursum sicut musici sequuntur principem, miro-

que concentu eum demulcent, cique sunt in deliciis; ita et virgines Christo. Sunt enim ipsi citharoedi Christi, qui citharizantes in citharis suis, uti dixi v. 2. mirifice eum oblectant. Denique sicut sponsa sponsum, ita virgines comitantur Christum; sunt enim sponsæ Christi, ut ait Apostolus, 2. Corinth. 11. v. 2. Christus ergo amat virgines, iisque oblectatur, uti sponsus sponsa.

Pulchre S. Augustinus, lib. de S. Virginitate, cap. 27. *Quo putamus, ait, hunc Agnum ire: in quos saltus et prata? ubi, credo, sunt gravingaudia, non gaudia sæculi hujus vana, insane mendaces: nec gaudia qualia in ipso regno Dæmoniorum non virginibus erunt, sed à ceterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudium virginum Christi de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia. Ite in hæc: sequimini Agnum, quia et Agni caro utique virgo. Hoc enim in se retinuit auctus, quod inatri non abstulit conceptus et natus. Et cap. 29. Fidebit vos cætera multitudo fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non potest: videbit, nec invidebit; et collaetando vobis quod in se non habet, habebit in vobis. Nam et illud canticum novum proprium vestram dicere non poterit, audire autem poterit, et delectari vestro tam excellenti bono. Addit cap. 51. Non custodit bonum virginale, nisi Deus ipse qui dedit, et Deus qui charitas est. Custos ergo virginitatis charitas, locus autem hujus custodis humilitas. Ibi quippe habitat qui dixit, super humilem et quietum, et tremementem verba sua requiescere spiritum suum. Facilius sequuntur Agnum, et si non quocumque ierit, certe quousque potuerint, conjugati humiles, quàm superbientes virgines. Tertull. lib. 1. ad Uxorem, de virginibus loquens: Deo, inquit, speciosa: sunt puella, cum dio vivunt, cum illo sermocinantur: illum diebus et noctibus tradant, orationes suas velat dotes Dei assignant: ab eodem dignationem, velati munera maritalia, quotiescumque desiderant, consequuntur. Sic (tamen sibi bonum Domini occupaverunt ac jam in terris non nubendo, de familia angelica deputantur. S. Bernardus ad sororem de modo bene vivendi, serm. 12. Si, inquit, Christum tota mente secuta fueris, et eum tota mente dilexeris, absque ulla dubitatione cum eo in cælesti patria gaudebis, et eum cum sanctis virginibus, quocumque ierit, sequeris. Si cum omni devotione Christo adhæseris, et ad eum die ac nocte suspiraveris in hoc præsentis sæculo, sine detrimento cum eo exultabis in cælesti palatio, atque inter virginum choros cantabis illi dulces hymnos, sicut scriptum est: Qui pascis inter lilia septus choreis virginum, sponsas decorans gloria, sponsisque reddis præmia. Quocumque pergis, virgines sequuntur, atque laudibus post te canentes cursitant, hymnosque dulces personant. Unde subdit: Obsecro te, dilecta soror, ut nullam præter Christum sentias dulcedinem, nullum præter Christum querās amorem, et nullum præter Christum diligas pulchritudinem. S. Hieronimus, torn. 2. epist. 11. Fruatur, ait, ille virtutis corona, et ob quotidiana martyria stolatus Agnum sequatur. Ex hoc loco virginitas in Emblematis pingitur quasi juvencula pallida, macilentæ, oculis decoris, coronam à floribus capite gestans, candida sindone amicta, lætilliam vultu præferens. citharam manu pulsans, sequens Agnum in medio prati.*

Ha S. Clemens *Ponilfl x*, Domitiani imperatoris cognatus, perpetuam virginitatem coluit, Uti docet S. Ignatius, Epist. ad Philadelph. Idem camdetn mire extulit, aliosque docuit, ul palet ex ejus Epbtoli* cDcyclicls, el testatur EpiphaU. hæres. st). Quapropter ejus exemplo et hortatu S. Flavia DÔmitilla, neptis el ipsa Domitiani, quam Aureliano desponsam, S. Clemens virginem Deo consecravit; Euphrosyna, Theodora, *et ali»* nubilissima virgines illustre pro litlcul virginitate martyrium obierunt. Quocirca Clemens à Trajano imperatore in Chersoham relegatus cnm plurimos Christianos eo pariter ad metalla damnatos, el inopia aquæ laborantes invenisset, pro iis preces fundens, vidil Agnum stantem, qui dexlerutn pedem levavit, velul S. Clementi locum fontis indicans. Ergo Clemens ad locum in quo Agnus stabat accedens, parvo* que ictu locum qui crai sub pede Agni pulsans, mox futilem pulcherrimum elicuit, cjjii magno impelir effusus fecil fludum; ex quo omnes Christiani ume, el deinceps sitim levarunt. Quo miraculo Gentiles indigena* ad fidem Chrisii conversi sunt. Ita babel ejus Vila, cl Baronins, anno Chrisii 100; unde cl inoffiçio EcclesiæS. Clementis antiphernis *has* legimus: *Orante S. Clemente, apparat ei Agnus Dei. El: Eidi sapra montem Agnum stantim; de sub cujus pede fons vivus emanat: fluminis impetus (edificai civitatem Dei.* In sancio ergo Clemente adhuc vivente impletum esi illud Apocal. 7. v. 17: *Agnus qui in medio throni est, reget illos ct deducet eos ad vitee fontes a/uarum.* Fuit enim ipse agnus Agni Dei assecla, id esi virgo, et ob vhginitatem Martyr, paulo postquam h;vc scripsit Joannes, ul ad cum hic «illusisse videatur: imo sub Chûñenle Pontifice cl htre qmedixi inchoante, scripsit Apocalypsin cl hæc ipsa S. Joannes. Videine ergo Domilillam, el alias virgines tum florentes, cl pro virginitate martyrium obituras, ad hoc fortiter obeundum, hac visione, el hisce encomlis virginitatis animare el roborare voluisse.

Ita sub idem lempos S. Petrus, S. Praxcdcm cl S. Poientianam; S. Paulus, S. Theclam el plurimas alias; S. Malthans, S. Iphigeniam, regis Æihiopum filiam, ad virginitatem Deo vovendam excitarunt, qua de causa S. Matthæus ad aram sacrificans ab lliirtaco regis fratre, qui Iphigeniam conjugem ambiebat, occisus, *virginitatis factus csl victima*, ul ail Hippolytus, lib. dc duodecim Apostolis; æque ac Paulus A Nerone truncatus csl, quod virgines Christianas suæ libidini subtraheret, el Deo dicaret, uti procœmio in S. Paulum ostendi ex sancto Chrysosio.

Ha S. Agnos post mortem laureata apparuit, cum virginibus radiantibus el splendidissime vesdlis, sequens Agnum. Audi S. Ambrosium, lib. 5. Epist. 3ft: *Dum parentes beata: Agnelli assiduis pernoctationibus vigilarent ad tumultum ejus* (qui prope Romam exstat via Nomentana, templo marmoreo gemmisque illustris, quem quoties visito, mira me cum aliis sentio lælitia cl devotione perfundi) *vident in medio noctis silentio exercitum virginum, qua: omnes auro textis cycladibus Induta. cum ingenti lumine prateribant. Inter quas vident B. Virginem simili veste fulgentem, el ud dexteram ejus Agnum nive candidiorem, quæ rogans sanctas virgines parumpci gradum [Igere, stans parentibus suis dixit: ridete ne me quasi mortuam lugeatis, sed gaudete*

mihi, ct congratulamini; quia cum his omnibus lucidas sedes accepi; el illi sum juncta in catiis, qium in tetrīs posita tota animi intentione dilexi. Ha Agnum secuta esi B. Catharina Scnensis> cui hoc datur elogium:

Transii! ad sponsum Iribus exornata coronis.

El illud:

Dulce signum cliaritatis,
Dum amator castitatis,
Cur mutat in virgine.

Quæ proinde ex hoc corde Christi igneo in suis Epistulis ardentes Chrisii flammās in omnes ejaculatur, aique in onnibus non aliud facit, quam ul Pontifices, Cardinales, Prwllalos. Principes, Libes, Doctores, etc. ad quos scribit, inflammet amore Christi, ad ejusque perfeclam sequelam incilet cl exstimulet: quem proinde crebro agnellum nuncupat, ideoque singulas Epistolas incipii pariter el concludit: *in Jesu dui i, J'su amure.*

Moral. S. Bernard, serm. 1. super *Missus csl: Utrunque*, ail, *stupor, atrinque miraculum; cl quod Deus femina: obtemperet, humilitas absque exemplo, et quod Deo femina prine(peltir, sublimitas sine socio, jn laudibus virgmum singulariter canitur, quod sequuntur Agnum quocumque terit: quibus vtro laudibus dignam judicas* (B. Matiam) *qua: etiam preeit? Disce, homo, obedire; disce, terra, subdi; disce, pulvis, obtemperare; erubescere, supcibe cinis. Deus se humiliat, et tu te exaltas?* El infra: *Sequitur Agnum coinquinatus humilis, sequitur ct virgo superbus; sed neuter quocumque ierit; quia nec ille ascendere potest ad munditiam Agni qui sine macula est, nec is ad ejusdem mansuetudinem descendere dignatur, qua scilicet non coram tondente, sed coram occidente se obmutuit. Attamen salubriorem elegii sequendi partem in humilitate peccator, quàm in virginitate superbus; cum ct illius immunditiem sua humilis satisfactio purget, et hujus pudicitiam superbia inquinet.*

Deniquesuls hisce verbis ad Christum Agnum in cœlum evocavit noster S. Joannes, S. Editardum rogem Anglorum, anno domini 10G6. Do quo audi Alrcdum Abbatem Cislerc. (qui floruit anno Domini 116i) in Vita ejus. Sanctus Editardus *nullī petenti in nomine sancii Joannis Evan* gclistir. aliquid denegabat; hunc enim post Apostolorum principem ardius diligebat. Unde contigit, quod quidam peregrinus absente camerario, in nomineS. Joannis Evangftislæ importune à rege eleemosynam postularet. Cui Rex pretiosum annulum, cum nihil aliud in promptu haberet, d^dit. Accidit post hac duos Anglicos ad adorandum Salvatoris sepulcrum llierosolymam proficisci. Qui die quadam à publica strata declinantes. devia quaque sectati sant; cl sole ruente, nox obscura adducta est. Et cum nescirent quid agerent, quo se verterent, apparuit cis senex quidam venerandus, qui cos ad civitatem rtducil. Susceptis autem hospitio mensa paratur; laulissimeque refediant membra quieti. Mane autem facto egressis illis de civitate, ait senex: Piri fratres, cum summa prosperitate vos repalriaturos non dubitetis; quoniam prosperum iter faciei vobis Deus, cl ego ob amorem regis vestri, in omni via firmabo super vos oculos meos. Ego enim sum Apostolus Christi Joannes, qui regem vestrum ob meritum castitatis summa dilectione complector. Hunc ergo annutum, quem mihi in habitu peregrino oppa-*

renli tribuit, reportate, denuntiantes ri obitus sui instare diem; quem infra sex menses visitans visitabo, utmcciiim sequatur Agntim quocumque ierit. Illis dictis, disparuit; et illi ad patriam prospere redeunt, qua* viderant cl audierant, regi seriatim retulerunt.

Ili empti sunt (quomodo empti sunt dixi in fine v. 3.) ex hominibus paimitue Dio et Agno.] Primo, quin virginitatem quasi primitias Deo gratissimas obtulerunt. Sicut enim primi fructus sui novitate sapidissimi cl gratissimi sunl; ila et virginitas Deo. Alludit ad Jerem. 2, 3. *Sanctus Israel Domino, primilicc frugum (jus: omnes qui devorant eum, delinquunt.* Sicut enim Israel prie Omnibus Gentibus fuit electus, el dilectus Deo, cique oblatus quasi primiliae, ul esset populus primus fidelis et sanctus; ita ex omnibus Christianis virgines, quasi primiliae nobilissimae Deoque accepiissimae, secernuntur cl offeruntur.

Secundo, sicut per primitias frugum Deo oblatas, reliquie fruges omnes censebanlurDeo óblala», ac ab eo benedictio, ul palet Proverb. 3. v. 9. ubi dicitur: *limiora Deum dc tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum da ei, et implebuntur horrea tua saturitate, cl vino torcularia tua redundabunt.* Ita pariter per virgines quasi primitias Deo oblatas, Deus tolis earum familiis, lolique Ecclesiae benedicit et benefacit, eas fecundando, bonisque temporalibus el spiritualibus augendo. L'nde S. Ambrosius, lib. 3. de Virginitate, docet ubi inullae sunl virgines, ibi conjuges esse fecundiores.

Preclare S. Dieron, lib. 1. contra Jovinianum, qui conjugium irquabal virginitati: *St virgines, inquit, primitite Dei sunt; ergo riduce et in matrimonio continentis erunt post primitias, id est, in secundo et tertio gradu: nec prius perditus populus salvari poterit, nisi tales hostias castitatis Deo obtulerit, et immaculatum Agnum purissimis victimis reconciliaverit.*

5. Et in ohe iokvm non est inventum mendacium.] Quia ab lueresi et idololatria (quae sunt mendacia perniciosissima contra Deum Deique cultum, quaecum maxime vigeant tempon* Antichrist!) longissime abierunt. Ad haec enim proxima dispositio est licentia carnis el libido, quae uti Salomonem ad idololatriam, 3. Leg. 11. 1. impulit, ita hodie mullos ad haeresim et infidelitatem impellit, et plures in line mundi impellet. Sicut ergo qui carni el veneri indulgent, facile in luvresin labunlur: Ita virgines qui vitiis carnis resistunt, ab ea sunl crunlquu remoti.

Secundo, virginum decus esi sinceritas et veritas, ipsaque virginitas hunc candorem seenni offeri; quila cum uni Deo placere studeant, non eslcur hominum favores, blanditiis, mendaciis, fucis, cl dolis sibi conciliem; ut de illis merito dicatur id quod Christus dixit de Nalhanaele, Joan. 1. v. 47. *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est.* Sicut ergo v ulgo dicimus, ostendo mihi mendacem, ostendam libi furem; mendacium enim comitatur furtum; fures enim sua furta mendaciis celant et luentur; ila pariter si dubium de cujusplam castitate occurrat, dicas: Obtende mihi mendacem, ostendam libi incestum: ostende mihi veracem. Ostendam libi castum. Hinc Arabicus vertit: *Et non invenitur quid de mendacio in ore eorum*

Fine macula (græce a//uoc, id est inculpati, Irreprehensibiles) enim sunt ante huvonum Dei.]

To enim dat causam praecedentium, cur scilicet in ore eorum non sit inventum mendacium. ac consequenter cur sint electi in primitias pro et Agno. Quia nimirum fuerunt et sunt puri et immaculati, quia vilain egerunt virgineam et angelicam sine macula. Maculam inlclhge gravem, quae illis objici p» SS, v. g. mendacii. libidinis, etc. Nam alioqui nemo hanc vitam transigit sine labe el macula aliqua veniali. Si enim dixerimus *quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*, ail S. Joannes, epist. 1. cap. 1. 8.

Nola hic decem epitheta et eiogla virginum. Primo, v. 1. quod cum Agno stent supra montem Sion. Secundo, quod habeant nomen Agni et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis. Tertio, v. 2. quod sint citharoedi Dei, sed sonori ut tonitru. Quarto, v. 3. quod soli cantent canticum novum coram throno Dei, quatuor animalibus, cl 24 senioribus. Quinio, quod empti sint de terra. Sexto, v. /i. quod cum mulieribus non sint coinquinati; virgines enim sunt. Septimo, quod sequantur Agnum quocumque ierit. Octavo, quod sini primiliae Deo et Agno. Nono, V.5. quod in ore eorum non sil inventum mendacium. Decimo, quod sine macula sint ante thronum Dei.

Hinc similia elogia nullis virginibus data legimus. lia S. Agalhæ hoc epitaphium posuerunt Angeli: *Mentem sanctam, spontaneam, Deo honorem, el patrice liberationem.* Ita Proceres Polonia nomine totius regni, B. Stanislao Koslka hoc elogium, quasi vitae compendium, statuerunt: *Juveni castissimo, nobili humillimo, diviti pauperrimo, rerum humanarum contemptori, sui-que ipsius victori acerrimo, etc., qui à puero Jesu cum ejus matre, a'grotans meruit visitari; cl à duobus Angelis, présente S. Barbara Martyre, cali pane refici. Qui desiderio viter perfectas generis nobilitatem, amplissimasque facultates négligeas, Societati Jesu nomen dedit; in caque religiosi instituti tenacissimus, disciplina exactas brevi exemplar factus, ad pramia strenue certantibus promissa anno alatis IS, Chrisii 15GS, clic 14 Augusti, prcvler omnium spem (morte sua pradieta) citius evocatus, Polonium nascens, Ordinem Religiosum videns, Romam moriens, et inde calum petens, sua gloria illustravit. Ob gloriam admirandorum post mortem operum à Clemente Papa PIU. Beati appellatione donatus, à Paulo r. publica imaginis collocatione, et lampade ad sepulcrum ejus accensa auctus, etc.*

Denique Soslraius Byzantious apud Achillem Talium lib. 2. narrat lucum Byzantii fuisse, et in eo olivam, quam stupendo prodigio dicitur imber igneus fecundasse. El Pausanias in Aiti- cis refert olivam Minervæ, incensa à Persis urbe, conflagrasse, codcmque die in duorum cubitorum alniudinem germinasse. Oliva est symbolum virginis, quae ex ipso damno compendia quærit ad fortitudinem inviclam, quae æternos parit triumphos. Preclare Terlull. ad Martyres: *Negotiatio csl, aliquid amittere, ut majora lucreris.* Vir ergo et virgo patiens similis est cœlo, quod per el post nubila serenatur et splendescit.

6. Et vidit ALTEnUM Angelum volantem.] *Alterum* scilicet a Michacle, dequocap. 12. v. 7. Vel potius *alterum*, græcea)zo/, id est alium cl diversum, scilicet à duobus sequentibus vers. 8. el 9. P» Alcazar. Vidilenim Joannes hic lres Angelos,

quorum primus denuntiat diem iudicii, secundus rasum Babylonis, tertius iram Dei, ignem cl sulphur gehennæ in eos qui adoraverint bestiam.

Quæres, quinam Id? Primo, Alcazar referen* hæc *omnia* ad primitivam Ecclesiam, accipit lres dflees Chrisli, tribus (lucibus hostibus, scilicet draconi, besliæ maris, el besliæ terræ, pula diabolo, mundo el carni, oppositos, v. g. S. Joannem, Paulum et Petrum, qui milites Christi animarunt ad debellandum regimai draconis et gentilismi. Primi enim Angeli vox sumpta est ex S. Joanne, secundi ex S. Paulo, tertii ex S. Petro. Primus ergo, scilicet S. Joannes, volat per medium cœli; quia instar aquilæ res divinas perspexit, atque ad ipsam Sanctissimam Trinitatem evolavit, dicens : *in principio crai Scrinali, etc.* Horsum, volat per medium cœlum, ut ab omnibus videri el exaudiri possit. Hic habet Evangelium ælernum; quia prædicavit et scripsit Evangelium, id est læiissimum nuntium, de prostrato diabolo, deque felicitate el gaudiis ælernis, quæ Deus promisit timentibus se, ita scilicet ut non tîmbant Domitianum, nec tormenta, nec mortem, sed unum Deum. Porro in eo quod clamat : *Quia venit hora iudicii ejus, non intelligit iudicium extremum, sed illud de quo Christus, Joan. 12.31. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps hujus mundi, ejicietur foras.* Chris-Disenfilii primo suo adventu dæmonem ex sua injusta possessione, id est Gentibus, exturbavit : tuneque fuit iudicium, grrccc */>«*<?, id est, dies quasi decretoria morbi el mortis, id est, expulsio- nis diaboli. Secundus Angelus, puta Paulus, canit Babylonis, id est, Bomæ Elhnicæ, et Romani Imperii Ethnici, ruinam, cum cœpit regnare Constantinus et posterii Christiani ; hoc enim Paulus prædixit, 2. Thessali. 2. v. 7. dicens : *Mysterium jam operatur iniquitatis; tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.* Tertius Angelus est S. Petrus, qui aequè ac Angelus hic, liominibus carnalibus et luxuriosis ignes gehennæ a temos intentat Epistola 2. cap. 1. v. 2. h. G. 10. 12. 13. 16.

Verum dico hunc Angelum, uli el sequentes duos in visione ostensos Joanni, symbolice significare prædicatorrs triplices, per quos Angeli hæc ipsa quæ à Joanne hic recensentur, proclamabunt loti orbi in ejus line, tilde volunt per medium cudi, ul significetur per prædicatorrs, qui per medium mundi, omnesque ejus plagas discurrunt in lota Ecclesia, quæ hic cœlum vocatur, ul dixi c. 12. v. 2. hæc promulganda fore. Simile vidimus, c. 8. v. G. et 13. Suavis enim Dei providentia ad homines docendos cl monendos, hominibus non Angelis, utitur, lia Ticonins, Beda, Hupcrlus, Ansberlus, Anselmus, Gagneius, Hibera et alii. Unde et Victorious per tres hosco Angelos accipit lres famosos prædicalores, «piorum primus futurus sit Elias, secundus Eliæ socius, quem ipse putat fore Jcremiã; sed falso, ul dixi cap. 11. lenium aliquem hisce similem.

Possumus secundo, cum Viega, hos lres Angelos ad visionem imaginariam referre, ul Joanni s scilicet sibi visus sit eos videre, el audire ita loqueóles, tantum ad hoc, ut ipse quæ videbat et audiebat litteris mandaret : non autem quod hi Angeli repræscniareni concinnatores futuros tempore Antichristi!. Simile enim csl vers. 13.

Habentem Evangelium ætrknum.] Evangelium voealur ælernum, quia Deus el Christus in eo ælerna in cœlis bona annuntiat el promittit suis asseclis, ul homines temporarias vo«luptales, .eque ac pœnas contemnant; unde clamat : *Timete Dominum, quia venit* (id csl appropinquat, imminet) *hora iudicii ejus.* Quocirca anagogico S. Dieron. epist, ad Avitum *quid cavendum sit in libris Origenis ntplaw : Evangelium, inquit, sempiternum, id est, futurum in cœlis.* Dicitur *sempiternum, ad comparisonem videlicet hujus nostri Evangelii, quod temporale csl, el in transituro mundo ac sæculo predicatum.* Porro Evangelium quod prædirahilur Beatis in cœlo, erit annuntiatio el revelatio bealitudinis, bonorumque omnium in Deo, quodque hæc eis in ælernum perennabunt.

Aureolus per hunc Angelum accipit S. Bonifacium, qui missus a (îregorio Pontifice, anno Christi 761, prædicavit Evangelium duris Friisiis, Thuringiis et Austriacis, cosque timore iudicii et gehennæ concussit, atque ad cultum, timorem et amorem unius Dei impulit. Verum hæc adaptatio est cl applicatio, non explicatio hujus Angeli, qui erit in fine mundi.

Rursum, Vincentius Justinianus in vita Beati Vincenti! Fererii, 1. part. cap. 19. asserit mortuum quemdam publice coram multis à Beato Vincentio vitæ fuisse restitutum, ul eo miraculo confirmaret se esse illum Angelum, quem Apocalypsis, cap. 16. v. 1G. referi visum fuisse Joanni per medium cœli volantem el clamantem : *Timete Dominum, quia venit hora iudicii ejus.* Angelum intelligit non litteralem, sed symbolicum, el litterali similem, puta qui missus esset à Deo ul similem legationem obiret, hominesque induceret ad pœnilentiam et timorem Dei, quique similiter ac hic Angelus damarci : *Timete Dominum, quia venit hora iudicii ejus.*

Moral. S. August, in Sentent, sententia 268. *Idomne, inquit, opus bonum amor ducit et timor Del : ad omne peccatum amor ducit et timor mundi. Ut apprehendatur bonum, el declinetur malum, discernendum est quid diligere debeat, et quid timeri.*

8. Et alius Angelus secutus est, dicens : *Cecidit, cecidit Babylon illa magna.*] Alludit ad Jercin. 51. 8. *Subito cecidit Babylon et contrita est.* Et ad Isaia 21. v. 9. *Cecidit, cecidit Babylon, cl omnia sculptilia deorum ejus contrita sunt in terram.* Quibus locis Prophelæ ad litteram casum cl excidium Babylonis, regnique Chaldaeorum per Gyrum futurum describunt. Porro quidnam hic 5 Joanne intelligatur ad litteram, dicam c. 17. 5. el tolo capite 18. ibi enim graphice hoc Babylonis excidium depingitur : quocirca eo hæc referenda sunl. Est enim in Apocalypsi, uti et in aliis Prophetis, crebra hysterologia, uli dixi in canonibus præiixis Isaia. Hæc ergo perlinent ad c. 18. 2. ibi enim dicitur : *Cecidit, cecidit Babylon:* nisi dicas hic aliter sumi *cecidit*, scilicet ul significet actum instantem el quasi inchoantem : *cecidit*, id esi, jam cadere incipit, ac brevi prono casu cadet Babylon.

Aureolus per Babylonem accipit Constanlinopolim, cœnsetiue prædici hic excidium Imperii Conslantinopolitani, eo quod ejus Imperatores picriq; hæretici fuerint, vel Ariani, vel Euly-

chiarrii, vel Monolhelitæ, vel Ichonomachi, vel Schismatici»

10. Et HIC BIBET DE VINO IBÆ I)EI, QCOD MiSttM est MERO.]Erasinus vertit, *dc vino iræ Dei, quod infusum, w\propinatum est merum*, sire purum ci non mistum. Nam Græcum id est miscere, significat etiam infundere el propinan*. Olim enim bibebant ex cornibus, undo à id est cornu, dicti sunt crateres, quasi inde xtsvtufdfc significat in cornu, vel aliud simile vas infundere. Ita Athcnæus in Dypnosophistis, lik 11. el alii. Hinc el Dionysio (id est Baccho, qui vini fuit inventor) cornua affinxit antiquitas; quin ct laurum eum appellavit.

Verum melius proprie veritas hic, *quod mistam est*. Nam veteres (uli eliamnum faciunt Itali, Hispani, Galli, etc. , idque medici docent esse utilissimum, et quasi divinum inventum) tum sanitatis, lum sobrietatis causa, vinum aqua miscebant el diluebant, ul docet Athenæus loco citato, cl Plutarclius, lib. 8. Sympos. qnæst. 6. Antiquissimi enim bibebant merum, sed non sine noxa : unde Polyphemus in tragoedia Aristii, cui titulus Cyclops, increpabat Llyssem, dicens: *Vini liquorem perdidisti infusa aqua*, quasi vinum aqua corrumpetur, cum è diverso mc* dicorum iudicio reddatur melius ac salubrius : quocirca vinum aqua diluere docuit ct adinvenit Staphilus Sitheni filius, teste Plinio, l. 7. cap. 56. Porro Gcnebrardus in Cbronol. Primus apud Græcos, inquit, Melampus medicus vinum aqua diluere præcepit sub annum mundi 2867; quo tempore apud Hebraeos, Iudices erant Debora el Barac, quadraginta annis ante Gedeonem ; nempe ab ultimis temporibus mero dediti Græci : hinc, graecari. Ita l'iato admonet ut Bacchum temulentum deum Nymphis (id est aquis; his enim præsidet Nymphae) sobriis deabus temperemus. Vulgare carmen tria commoda vini lymphati, id est aqua diluti, recenset. Ait enim

Lymphatum crescit, dulcescit, Uniere ocsal

Dicit ergo Joannes hoc vinum ir.r Dei mistum fore, non aqua, sed mero, id est, alio puro vino. Tale enim vinum sic cum alio commictum potentius est magisque inebriat. Ila Andreas, Ri* bora et alii, quasi dicat : Ira hæc ct punitio Dei nulla clementia, nulla consolatione mitigabitur, sed omni desolatione et dolore potius augebitur. Sic enim *miscere* alibi accipitur , ut Isaia 19. v. l/i. *Dominus miscuit* (Sepluag. *in medio ejus spiritum vertiginis*, id est, Deus miscuit in ea (Ægypto) varios errorum et vertiginum spiritus, Proverb. 9. v. 5. *Bibile vinum quod miscui vobis*. Veteres enim temperanti* erant, ideoque vinum aqtn diluebant, uti jam dixi, Psal. 76. 9. *Calix in manu Domini vini meri plenus misto*. Si merum, quomodo mistum? Besp. merum est et tamen mistum alio vino mero, vel vini fæcibus, a quibus abhorremus; ut citius vehemeotiusque inducat soporem ct ebrietatem potanti. Isaia 5. v. 27. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum , et viri fortes ad miscendam ebrietatem!* Hebraice, *ad miscendum sechar*, id est siceram, hoc est inebriativi!, v. g. varia vina quæ magis turbant stomachum et cerebrum, ideoque magis inebriant. Hisce locis pro *mistum ct miscere*, hebraico est ~p'2*masach*, quod proprie significat miscere (imo à *masach*, deductum videtur Latinum *misceo*) non infundere, nam *j05 *nasacht*, significat infundere, non ma-

sach. Cum ergo Hebraeum *masach* Sepluag. ver- tant «pirata, sequitur illud pariter significare miscere non infundere.

11. Er Funes TOBMEKTORUM EOncvi.] Syrus et Arabicus, *fumus tormentorum*, id est, ignis gehennæ cl pœna reproborum. Est metonjmia : ponitur enim effectus pro causa, scilicet fumus pro igne. Nam in inferno non videtur esse fumus , vel ignis fumans ; quia ibi nihil csl corruptibile vel resolubile, sed omnia constantia sunl cl solida, puta idem numero semperque sibi constans ignis sulphureus. Alludit ad Isaia caput 36. v. 10. ubi Propheta agens de Bosræ , quæ Idumææ erat metropolis , excidio el confla- gratione per Nabuchodonosor , ait : *In sempiternum ascendet fumus ç/as*. Hicest ergo *Tartarushor- rificos eructans faucibus astus*, ut ait Lucretius , lib. 3. Quocirca vere damnatus quidam appa- rens suo amico, qui ei preces suas offerebat, respondit : *Sine poenitentia sunl judicia Dd in inferno. Dum rotat astra polus , dum pulsat hllora pontus , pro criminibus meis puniar. Si totus mun- dus mihi remedia exquireret, æterna lampi et in- numera panarum genera patiar*.

Die et nocte,] id est semper. Nam proprie apud inferos nulla erit dies, sicut apud superos el Beatos nulla erit nox ; sed his una perennis dies, illis una el perennis erit nox.

Moraliler hæc cogitent peccatores, qui pec- cando acceperunt imaginem besüœ, id est dia- boli, item ii quos bestia ad peccatum lentat et sollicitat, nimirum qui sint fructus, quæ pœnæ peccati. Scilicet primo , quod peccator bibet de vino iræ, id est, dc felle Dei. Secundo . quod vinum hoc mistum csl mero suppliciorum om- nium, sine olla aqua aut gutta consolationi-. Tertio , quod cruciabitur igne et sulphure. Quarto, quod etil probrum vi ludibrium in conspectu sanctorum Angelorum, ct ante conspectum Agni. Quinto , quod fumus tormento- rum ejus ascendet in sæcula sæculoruni. Sexto, quod non habebit unquam requiem dic ac nocte nec ab igne corporeo, nec à verme conscivnlia per omnem æteruitatem. Hæc cogitans perccl- latur , dicatqoe : Ego non ero tam de l'ns , ul parvo melle ælernum fel emam, ut modica vo- luptate peccati, immensos gehennæ ignes et sulphur mihi accursam : *Momentaneum enim quod delectat, sed aternum quod cruciat*.

Quocirca hisce Apocalypsis verbis S. Cypria- nus, lib. 6. episl. 6. fideles adhortatur ul usque ad martyrium resistant tyrannis et Antichristo. *Venit, inquit, Antichristus, sed et supervenit Christus ; grassatur et servit inimicus , sed statini sequitur Dominas , passiones nostras et vulnera vindicaturus. Irascitur adversarius et minatur, sed est qui possit de ejus manibus liberare. Ille metuendus est, cujus iram nemo potest evadere. Si quis adorat bestiam el imaginem ejus, tic., bi- bet de vino ira* Dei*. El mox : *Ecce agon sublimis ct magnus , et coronæ cælestis prermio gloriosus , ut spectet nos certantes Deus, et super tos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandens cer- taminis nostri spectaculo perfruatur. Spectant An- geli ejus, spectat et Christus. Quanta est gloria dignitas , quanta felicitas præside Deo congregi , cl Christo iudice coronari? Integros honor, lapsus dolor ad prælium provocet. Et inferius : O dies ille quatis et quantus adveniet, fratres, cum ta- perit populum suum Dominus recensere , cl divina**

cognitionis examine singulorum merita recognoscere, mittere in gehennam nocentes et persecutores nostros, nobis vero mercedem fidei et devotionis exsolvere, etc.

12. *lite PATIENTIA SANCTORUM EST, QUI CUSTODIUNT MANDATA DEI, ET FIDEM JESU.*] Stilli Verba, non tertii Angeli, sed Joannis, qui hoc quasi epiphonema elicit, et annotat ad tres voces *trium* Angelorum, q. d. Cum Babylon deciderit, omnesque impii bibent de calice irae Dei, lime apparebit fiuctus non solius fidei, ut volunt hærelici, sed patientiæ et obedientiæ Sanctorum, qui timentes Dominum, diemque judicii, inter tot impios, inter tot tentationes, persecutiones, tormenta et martyria, constanter usque ad mortem custodierunt et fidem Jesu, et mandata Dei. Nam illi immunes cruni à plagis, quibus in die judicii punientur impii, et insuper amplius præmiis, puta æterna felicitate, donabuntur.

13. Et audivi vocem de coelo dicentem mihi: *Sancti mortui qui in Domino moriuntur.*] Aliqui hæc intelligunt de Martyribus, qui in Domino, id est pro Domino, vel propter Dominum moriuntur. Sic Jacob., Genes. 29. v. 18. in Hebraeo dicitur servasse *Ucrachel*, id est in Hachele, huc est, pro Rachele, septem annis habano: et sic alibi sæpe n, id est in, capitur pro *propter*. Ita S. Ambrosius, Ansbertus, Ilaymo, Alcazar, qui ait: Loquitur hæc vox de iis qui fortiter mori decreverunt (hoc enim moriendi decretum significat *id moriuntur*) potius quam sceleris aliquid contra Deum admittere: q. d. Illi qui protinus firmiter apud se statuunt vitam ipsam Christo libenter immolare, ac mori, seipsos, cum opus fuerit, destinare: ex eo ipso temporis puncto incipient ingenii pace, animique tranquillitate perfrui, ac laboribus et æumnis requiescere. Hoc est enim quod subdit: *Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant.* q. d. Antequam reipsa moriantur, statim ac se mori pro Christo devovent, ex eo tempore jam depositis laboribus requiescent, quasi reapse occubuissent. Vide -ilic quam efficax felixque sit serium et efficax Deo serviendi propositum; facit enim ut paccali et tranquillitatem omnino vitam agant fideles, mox ut se resolverint, Christusque crucem, labores, et mortem strenue amplecti apud se plane statuerint: rursum facit ut in opere sint efficaces, uti mox dicam.

Verum planius et plenius alii luec ad quoslibet Sanctos referunt, sive Confessores, sive Martyres. Hi enim omnes beati sunt: quia in Domino, id est in fide, charitate et gratia, ac amicitia Dei moliuntur. Ita Primas. Andreas, Beda, Bichardus, Joachim, Pannon. et alii. Unde S. Bernardus: *Mori, ait, pro Domino, Martyrum est, in Domino autem mori, Confessorum.* Bursum in Domino, id est, in Domini quasi manu, aut potius sinu moriuntur, id est, morientes requiescunt, quomodo de S. Stephano Actor. 7. dicitur (quod clamnum pii in fidelium morte usurpant, dicuntque) *Obdormivit in Domino*.

Beati mortui, etc.] Præclare S. Cyprianus suos exhortaos ad fortem patientiam lib. de Mortalitate, sive peste grassante tunc: *Adversa, inquit, non debilitent, nec frangant Christiani fidem, sed potius ostendant in colluctatione virtutem, cum contemnenda sit omnis injuria malorum presentium, fiducia futurorum bonorum. Gubernator in tempestate ignoscitur, in acie miles probatur. Aversa non avocant à fidei virtute, sed cor-*

roborant in dolore, etc. Quanta sublimitas Intel ruinas generis humani stare erectum! El mox: *Mortalitas Christianis præstat quod martyrium: capimus libenter appetere, dum mortem, discimus non timere. Non est exitus, sed transitus, et temporalis ilinere decurso ad æterna transgressus.* Sic et S. Bernardus cap. 15. de Natura et dignitate divini amoris, mortem vocat Pascha: *Hunc transitum, inquit, ad vitam miseri infideles mortem appellant, fideles autem quid, nisi Pascha? quia moritur mundo, ut perfecte vivat Deo. lugredilur locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.* Bursum S. Cyprian, lib. 6. epist. 6. ad Tibarilan. *Gravior, ait, et ferocior pugna nunc imminet, ad quam virtute robusta parare se debent milites Christi (imminente persecutione Decii et Valeriani) considerantes idcirco se quotidie calicem sanguinis Christi bibere, ut possint et ipsi propter Christum sanguinem fundere.* Idem de exhortai. Martyrii docet timendas non esse injurias et pœnas persecutionum, quia major est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum. Quocirca in persecutionibus non cogit et quod periculum diabolus importet, sed considerat quod auxiliium Deus præstet. Nemo difficile vel arduum putet esse Martyrem fieri, quando videat Martyrum populum non posse numerari. Idem (vel quisquis Auctor) traci, de Laude martyrii, hosce vel titulos, vel stimulos sparsim dat martyrio; prius: *Impavidus, ait, animos dat dolori.* Secundum: *Mens crescit in pugna; pulsata licet crebrius jam et immobilis, uli rupes pulsata factibus.* Tertium: *Morte vitam condempnat, ut vitam morte custodiat.* Quartum: *Mors triumphalibus de hoste spoliis onustus, vulneribus suis gaudet.* Quintum: *Nec timendum iis, quorum spes æternitatis et vita coelestis est, ac salus de promissa immortalitate lætatur.* Sextum: *Quorum animo despectus hic mundus, et alienata sitculi facies, quibus semper hic mundus loco cureeris.* Nunc poteris amare martyrium, nisi ante oderis sæculum. Septimum: *Martyrio velut socio Christi cruore decorari.* El sub initium: *Perthuranlibus licci costis resultans ungula recurat in vulnus, et euntibus flagris cum avulsa corporis parte rediens habena ducatur, stat immobilis tamen pœnis suis fortior: hoc solum secum ipse convolvens, quod in illa crudelitate carnificum, plus pro quo patitur, Christus ipse patitur. Quid est ergo martyrium? delictorum finis, periculi terminus, dux salutis, patientiæ magister, domus vita: : quo perfecto etiam ea occidunt, quæ in futuro discrimine potuissent tormentum reputari.* Vide eundem lib. de bono patientiæ. Insuper S. Augustinus in Sententia, sentent. 118. *Mors, ait, etiam piorum, peccati pana est. Sed ideo ipsis dicitur bona, quia illa bene utuntur, quibus finis est ad mala temporalia, et transitus ad vitam æternam. Sicut enim injustitia male alitur non tantum malis, verum etiam bonis; ita etiam justitia non tantum bonis, verum etiam malis bene utitur.* Hic bonus usus maxime fit per patientiam, uli indicat lile S. Joannes, de qua S. August, sententia 33. *Tota, ait, fidelium salus, tota patientiæ fortitudo, ad cum qui in Sanctis suis mirabilis est, referenda est; quia nisi in illis Dominus esset, furori impiorum fragilitas succumberet humana.*

Nola: Ambrosius et Alcazar per mortuos hic intelligunt eos, qui mortui sunt non corpori, sed mundo, sive qui mortui sunt non physice, sed mystice, et spiritaliter; qui enim physico mortui sunt, amplius mori non possunt, quod

tamen de mortuis liic dicitur. Ait enim : *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*. Unde Aureolus hæc refert ad Monachiitum restauratum in monte Cassiano anno Christi 716, (piando et Carolinanus⁹ frater Pipini regis Francorum, ibidem factus est Monachus, uli et Chilpericus Rex Francorum, alique regimi et principimi lili facti sunt monachi. Monachi enim sunt mystice et civiliter mortui, lum quia sæcularibus negotiis sunl defuncti, limi quia cum S. Paulo mortificationem Jesu, semper in corpore, et magis in animo circumferunt. De qualibus ait idem Apostolus Coloss. 3. vers. 3. *Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Hi proinde duplici fructu gaudent. Prior esi, quod jugi pace et lælilia conscientias fruaniur, uli experientia constai, et voxdivina hic promitiit, dicens : *Ut requiescant à laboribus suis*. Posterior est, quod *opera eorum sequuntur illos* ; quia cum sua firma resolutione mortem quasi devorarim, hac de causa poslea in opere ipso viribus non deficiunt, sed stabiles potius, et in actionibus suis efficaces, constantes, patientes et fideles Christi amatores inveniuntur, juxta illud Proverb. cap. 12. 20. *Oui pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium*

Verum hæc partim accommodation, panini mystica et tropologica sunt. Dico ergo ad litteram *jb mortui* ample sumi, scilicet pro morluis tam in praesentiet in futuro, quàm iu preterito, ul significet morientes et morituros, quamde facto jam momios, quasi dicat : *Beati sunl mortui*, id est morientes, morituri, et mortui, qui moriuntur, morientur, vel mortui sunt in Domino. Sic enim Hæbræi sæpe ampliant tempora suorum verborum, ut sub præterito inlelliganl præsens et futurum ; et vice versa sub præsentipræteritum et futurum, alone sub futuro præsens et præteritum.

Porro, ut quis moriatur in Domino, vivere debet in Domino, id est, in Dei gratia, lego et voluntate. Dicebat Balaam Numer. cap. 23. 10. *Moriatur animamea morte Justorum, et fiant novissima mea horum similia*. Sed sapientius dixisset : *rivat anima mea vita justorum, ut moriatur morte Justorum*. Fere enim bonam vitam bona mors, et malam vitam mala mors sequitur, ut ait S. August. Sicut ergo llomæ mori non potest, qui Romæ non vixit; sic qui in Deo non vixit, in Deo mori non poterit : et contra, qui cum Deo conjunctus vixit, in Deo etiam morietur.

Denique nota hic beatos non dici viventes, sed mortuos, ut significetur ame mortem neminem esse, nec dicendum esse beatum. Clarius id significant græca, quæ sic distinguunt, ut *amodo* quod sequitur, sil finis sententiæ præcedentis, utsilscensus: *amodo*. id est, posthac, erunt beati qui in Domino mortui fuerim. Denique sequitur: *vai ic/te-rò nvtv/Ax*, id est, *etiam dicit Spiritus*, vel *certe dicit Spiritus* ; *rò* enim affirmantis et asseverantis esi. Vidit idipsum per umbram Gentilis Philosophus Solon, cui Cræsus opulentus Lydorum rex, ostendens suas opes, rogavit num quem nossel se beatiorum ; respondit Solon nosse se Tellum civem suum, qui honestis relictis liberis, cum nihil ei in vita defuisset, forliler pro patria dimicans cum laude occubuerat. Rogavit deinde Cræsus, post Tedium num quem alium cognosceret beatiorum ; respondit Solon nosse se Cleobin et Bionem, singulari et inter se, et iu matrem pie-

tale viros, qui remorantibus bobus, jugum ipsi plaustris subfissent, et matrem gralulantibus civibus exultâmes traxissent ad Junonis templum : inde sacris peractis epulati, non surrexissent postridie, sed in tantagloria vitam cum morte suaviter commutassent. Quid nos? (inquit ira jam incensus Cræsus) milione nos numero inter beatos habes ? cui Solon : *Beatus est, cujus prosperitatem Deus exitu et morte confirmavit ; at viventis adhuc, et periculis in vita expositi beatitudo, sicut certantis praeconium et corona, fluxa est et vana*. Egre accepit hoc Cræsus, at paulo post captus à Cyro, damnalusque ad rogam, exclamavit : Solon, Solon, Solon, nunc experior veram fuisse luam de beatitudine sententiam. Ita Plularchus in Solone. Hac de causa Ecclesia diem moriis Sanctorum vocat natalem, quia eodem renascuntur in vitam beatam et gloriosam. Nalahlia ergo Sanctorum vocat et recolit, non ea quibus cum peccato nascuntur ad vitam mortalem ; sed ea quibus per temporalem mortem transeunt ad vitam beatam et immortalem

Moraliter innuit hic S. Joannes mortem beatam et perfectam eorum esse, qui *in Domino*, id est, in Domini Dei commemoratione, invocatione, amore, ideoque in actu charitatis, animam cillant; quod proinde omnibus desiderandum et reipsa faciendum est. Ita mortuus est S. Augustinus recitans cum lacrymis Psalmos pœoiterniales in actu contritionis, qui est actus amoris Dei, teste Possidonio in ejus vita. Sanctus Hieronymus obiit exhortando suos ad amorem Dei et proximi. S. Ambrosius subito post sanctam Synaxin raptus, colloquens cum Christo Salvatore expiravit. S. Antonius de Padua animam Deo reddidit, recitato hymno ad beatam Virginem, exultans in Christo. S. Thomas Aquinas, elevatis in cœlum oculis et manibus, alia voce pronuntians illa Canlic. cap. 7. vers. 11. verba, ultimo à se explicala : *reni, dilecte mi, egrediamur in agrum*, moriens in cœlum evolavit. S. Ludovicus laxis in cœlum oculis, ardenti spe et amore suspirans : *Introibo in domum tuam, Domine, adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo*, spiritum Deo et cœlo reddidit. B. Petrus Cœleslinus, qui renuntians Pontificatui in eremum rediit, post magnos labores et cruce decrepitu, Psalmum centesimum quinquagesimum inslar cycni canens, ultimis ejus verbis : *Omnis spiritus laudet Dominum*, immortalis est. Joannes Gerson Cancellarius Parisiensis, in quo sanctitas cum doctrina de excessu succriabat. explicalis quinquaginta proprietatibus divini amoris ex Cantico Cantorum, viva facie, ore et corde, identidem repetens suspiransque : *O Domine, fortiis est ut mors dilectio tua*, animam amantem Deo amato reddidit. S. Franciscus Naveritis Indorum Apostolus, manu tenens crebroque osculans Chrislum crucifixum, ac ingeminans : *O Jesu, Deus cordis mei*, in cor ejus spiritum suum deposuit.

Beatiores sunl, qui non tantum iu actu, sed ex actuali vi amoris Dei moriuntur. Ha mortua est Beata Virgo ex languore et desiderio videndi Christum suum Filium. Dicebat enim illud spoilsæ in Canticis : *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo*. Ha ex amore mortua est S. Maria Magdalena, quæ quotidie vi amoris ab Angelis septies in aerem elevabatur. Nam quadam Dominica rapta in Ecclesiam, ibiqua

contemplationi dedita, *lacrymis perfusa, clivatis brachiis* S. Synaxin a S. Maximino percipiens ad Christum sibi dilectum evolavit. Sane-
lus Franciscos ex vehementia amoris crebras patiebatur extases et deliquia, tandemque acceptis sacris stigmatibus in Christum crucifixum quasi transformatus, consumptis viribus ctspiritibus naturalibus, vi amoris dhini tabescebat, ac deficiens, pronuntians illud Psalmi centesimi quadragesimi primi : *Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo; me expectant justi, donec retribuas mihi*, expiravit anno statis quadragesimo quinto. Sic prae vehementia amoris vitam abbreviatimi, mortemque sibi accelerarunt S. Catharina Senensis, moriens in ætate florenti, anno trigesimo tertio ; S. Carolus Borromæus, moriens annoætalis 66 ; noster Stanislaus Kostka, cujus cor ita amore ardebat, ut crebro injecta aqua refrigerari deberet, unde ad vigesimum ætatis annum non pervenit.

Amodo Jnt dicit Spiritus, xjtreq. Ascant (perperam Beza, *quoniam requiescunt*) a laborum surs. Amodo, id est, ex nunc et deinceps in æternum, puta « tempore mortis illico requiescunt, ul requiescent in omne ævum. Ita Ambr. Haym. Beda, q. d. Usquead mortem oportet laborare, curtare, pati; post mortem dicitur: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, lia*, inquit S. Bern. semi, de Virg. 5. *Germanus Pontifex Altisiodorensis, Hornampetens, cum Eduam devenisset, ad tumulum S. Cassiani divertit ; quem proprio vocans nomine : Quid, inquit, agis, frater diarisime ? Et ille de tumulo : Dulciter, inquit, in pace requiesco, el adventum Hcdcmptoris exspecto*. Pro amodo, græce est id est utique, profecto, ita prorsus, imo vero, merito certe.

Objiciunt hærelici : Si justii omnes mox à morte requiescunt à laboribus; ergo nulli eunt ad Purgatorium, ejusque cruciatus. Respond, negando consequentiam. Nam primo, quod dicitur hic justos requiescere à laboribus, iniellige hujus vilæ, quos scilicet exantlarunt in mortificatione passionum, in observatione divinæ legis, el in persecutionum tolerantia. Hi enim mox à morte ab iis requiescunt; sed si quid adhuc labis habeant, illud detergendum est in Purgatorio. Adde cos in Purgatorio requiescere in certa spe salutis et gloriæ brevi aTuturæ, quæ, dum ad erit, reipsa in æternam requiem introibunt.

Secundo, Turrianus, et ex eo Franc. Suarez. 3. pari, traci, de Pernitentia, disp. 15. seel. 1. consent S. Joannem hic loqui tantum de perfecto justis, qui nulla labe culpæ, etiam venialis, nullo quoque realu pœnæ pro culpa luendæ obstricti sunl, sed puri prorsus sunl et liberi. Hi enim cum nullum habeant debitum, mox in æternam requiem transeunt.

Tertio, Gregorius de Valentia?, part, tract, de locis animarum postmortem, disp. 11. q. 1. pimelo 1. respondet vocem amodo, non ad tempus determinatum mortis cujusque justii referri, sed ad totum illud tempus militantis Ecclesiæ. Voluit enim Deus lite significare, hoc ipso tempore quo Ecclesia nunc in turris militat, et persecutiones patitur, habere etiam in regno cadesti suum locum, et Ecclesiam aliquam triumphantem, ubi Beati requiescant, cum plane purgati fuerint: neque exspectare ipsam tempus extremi judicii et resurrectionis corporum, nlpiorum animæ recipiantur in bealitudinvm ; idque ut hac taliono animet eo* ad constantiam in persecu-

tionem. Unde præcessit: *Hic*, id est, hoc tempore, *patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei et fidem Jcsu*, ac mox subdit : *Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodo*, etc. Ha et S. August, lib. 20. Cii it. 9.

Spihitus,] -wpX, puta Spiritus sanctus. Secundo, Haymo, Richardus et Ansbertus : Spirilus, inquiunt, id est, Sanctissima Trinitas. Tertio, Pannonius: Spirilus, id est, Angelus qui Joanni loquebatur.

Opera enim (nam ô<, id est autem, capiturpro •/«y, id est enim; ita notat Maldonalus el Fatetur Beza) illorum sequuntur illos.] Græce /xcr' ww, id est, *camillis*, q. d. Comitantur illos proxime et individue (sicut famuli comitantur herum, maxime principem, ait Hugo), ul ante regem gloriæ cum pulcherrimo operum comitatu appareant. *Ad quid*, ait S. Bernardus, *sequuntur opera Sanctos ? nisi ul laudent eos in portis operaeorum*.

Secundo, opera, id est merces operum. Ita Anselmus, Ilchardus, Haymo. Opera ergo procedunt merito, sed sequuntur præmio. In morte nos deserent amici, opes, honores ; sola opera nos sequuntur, ut pulchris similitudinibus declarat Barlaam Josaphat regi, apud Damasce-num in Historia cap. 13. Nudat ergo mors hominem opibus, non operibus. Nola : Sicut opera bona sequuntur hominem, ita et mala. Unde S. August. hom. rJ. inter 50. cap. 8. *Ipsa, inquit, est infelicitas hominum ; propter quod peccant* (scilicet opes, delicias, honores) *morientes hic dimittunt, et ipsa peccata secum portant*. E contrario Saucii labores et dolores, per quos meriti sunt, hic dimittunt, el ipsas virtutes ac merita secum portant ad præmium mox adipiscendum. Pulchre S. Bernardus serm. 2. in festo omnium Sanctorum : *Quanta, inquit, est felicitas eorum, quàm immensæ latilite, qui nimirum triplici gaudio, de recordatione transacta: virtutis, de exhibitione præsentis quietis, de catterà exspectatione fulurcB consummationis exultant ! Dicunt enim singula: animæ quibus jam datum est ad hanc requiem pervenire : In pace in idipsum dormiam cl requiescam, quoniam lu. Domine, singulariter in spe constituisti me. Et : Convertere, anima mea, in requiem luam, quia Dominus benefecit libi. Quia eripuit animam ineam à morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapsu. Hoc est suavissimum anima: stratum, quod nullis jam lavet aut riget lacrymis, quando absterget Deus omnem lacrymam ab oculis ejus. El mox: Sil ergo beata: animæ culcitra, conscienliæ suæ puritas ; sit capitale, tranquillitas ; sil opertorium ejus, securitas : ut in hoc interim strato dormiat delectabiliter, feliciter requiescat, etc. Et superius : Nemo parvam aliquam requiem aut lætiliam suspicetur eorum, qui ab omni penitus molestia liberi, recogitant annos suos in dulcedine animæ suæ ; lætantur pro diebus quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala: cum jucunda admiratione el mira jucunditate Considerant pericula quæ evaserunt, labores quos pertulerunt, certamina quæ vicerunt : et pro his omnibus certa et indubitata fide exspectant beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei et Salvatoris sul, qui suscitabit corpora eorum configurala proprii corporis claritutè. Idem S. Bernardus episl. 105. ad Romanum : *O quam beati mortui, inquit, qui in Domino moriuntur, audientes à Spiritu, ut requiescant ii laboribus suis ! Non solum autem, sed et succedit jucunditas de novitate, ui**

de (fremítate securitas. Ilona proinde mors justi propter requiem, melior propter novitatem, opii-mu propter securitatem. E contra mors peccatorum pessima. Et audi unde pessima. Mala, siquidem est in mandi amissione, pejor in carnis separatione, pessima in vermis ignique duplici contritione.

IA. Et VIDI, ET ECCE MUREM CANDIDAM : ET SUPER NUBEM SI DENTEM SIMILEM FILIO HOMINIS,] SCIHcet Christum regem et iudicem, qui sedebit in iudicio in nube (andida, ut indicet candorem ejus» atque in iudicio nullum fucis et prælexibus fore) o-cum, sed omnia manifesta et sincera futura. Habet falcem aculam, quia venii demessurus universum mundum illicine finem impositurus; ila Andreas. Unde Matth. 13. 39. dicitur *messis*, id est, messio, *consummatio sæculi est*. Aureolus per liliū hominis intelligit Pipinum Filium Caroli Martelli, qui pro Chilperico factus rex Francorum, illud regnum propagavit. Hoc accoinmodatiiiū est, non litterale.

15. Et alius Angelus exivit de templo,] id est, de penetrali Dei cadesti, puta de loco Beatorum in cœlo; deferens scilicet ad Christum omnium Sanctorum et cœlitum desiderium de consummatione mundi, punitione impiorum, et gloria justorum: de quo dixit c. 6. v. 10. *Usqttequo, Domine, non vindicas sanguinem nostrum?* Ail ergo Christo:

Mn u:falcem (hoc est demete), quoniam aruit messis TEIULE.] Alcazar per messem accipit ubi-rem animarum segetem, el copiosam Gentium conversionem, quam suis concionibus collegerunt Apostoli à Christo ad ipsum missi, de qua dicitur Lucæ 10. 2. *Messis quidem multa, operarii autem pauci*. Verum agitur hic de messe mundi in die iudicii. Alludit enim ad Joci 3. v. 13. *Mitte [alces, quoniam maturavit messis : ubi agi de die iudicii patet ex eo quod præcessit v. 12. Consurgant, el ascendant Gentes in vallem Josaphat ; quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in nrc/iüu. Srnsus crgo est, q. d. Angelus : O Christe» mote, id est, demete homines, animalia, omneque vivens. Hoc enim desiderant animæ Martyrum omniumque Sanctorum, qui me hac de ('ausa ad te legatum miserunt, quia plane matura csl messis, id <*st «wjnia completus est electorum numerus, æque ac cursus mundi, sæculaque à Deo prostituta jam ('voluta sunt. Proprie autem hic intendit dicere completum esse Electorum numerum; hos enim maxime amat et intendit Deus, ac propter cos sæculum lotum disposuit, illuderne vel arctavit vel prolongavit* Atipie hæc est falx ('t messis tritici. Nam de falco reproborum sequitur, eamque inducit sequens Angelus. Ita S. Gregor, lib. 33. Moral, cap. 10. Beda, Ansbertus, Haymo, Pannonius, Viegas, Ribera, el alii. Cur iudicium Dei comparetur falci causam dat S. Gregorius : *Potestas, inquit, divini iudicii, quia intruse omnia incidendo complectitur, (alcis appellatione signatur; in [alce enim quidquid inciditur, quaquaversum flectatur, iulus cadit. Et quia potestas superni iudicii nullatenus t vitatur (intra ipsam quippe sumus, quoli- h l [agere conciliar) recte, cum venturus iudex ostenditur, falcem tenere perhibetur : quia, cum potenter ad omnia obviat, incidetnr circUmdat. Porro Christus petitioni Angeli hujus, et Martyrum ac Beatorum obsequitur, piosque electos demetit, (incinquo mundo imponit. Hoc est enim (inori subdit : *El misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, et demessa est terra.***

Aureolus sequens filium chronologtæ mm», per hunc angelum accipit Stephanum Pap m, qui à templo, id est c Boma, exivit anno Christi 753, ob persecutiones Aslulphi regis Longobardorum, porrexitq tie in Franciam ad Pipinum, ejus opem implorans. Pipinus ergo, copiis collectis. quasi falce sua demessuit exercitum Aslulphi.

17. Et alius Angelus exivit de templo (cœlesti uli dixi v. 15.) HABENS ET IPSE FALCEM.] DOO IBCS-soriarn, seri vindemiatoriam, sive putatoriam. Falx ergo hæc est cultellus curvus, quo vindemiatores multis in locis utuntur, coque viles putant et vindemiant atque uvas abscindunt. Falx hæc significat punitionem et excidium impiorum : hos enim vindemiabit v. sequenti.

Quæres, quisnam hic Angelus? Respondent Primas. Ansbertus. Beda, Pannon. Viegas et alii hunc Angelum, æque ac præcedentem, esse Christum : Christus enim utramque falcem habet, scilicet tam messoriam trilici, id est electorum, quam vindemiatoriam uvarum, id est impiorum.

Melius Ribera censet hunc proprie dictum esse Angelum, cumque à procedentibus diversum. Nam Christus hic non vocatur Angelus, sed Filius hominis. Hic ergo Angelus egreditur ut Christo cooperetur, utque ejus nutu rl jussu demetat impios, cum Christus demetet pios et sanctos» uli dixi v. præced. Aple enim Christo præmlatio, Angelo vero punitiō tribuitur. Solent enim reges, nipote quos decet et orna i clementia et liberalitas, præmia per se distribuere; supplicia vero per alios irrogare: hoc enim exigit majestas regia.

18. Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat POTESTATEM SUPRA IGNEM : ET CLAMAVIT VOCE MAGNA AD EUM QUI HABERAT FALCEM ACUTAM, Dicens : Mitte falcem tuam kcütam, et vindemia botros vinf et eree.] Tres hic v. 15. 17. 18. distinguuntur Angeli; primus v. 15. ait Filio hominis : *Mitte M-cem luam, et mete*. Secundus v. 17. est vindemiator vindemiaturus botros terra'. Tertius est qui secundum admonet ul botros vindemiet.

Quæres, quinam sunl hi ? Respondet Alcazar liæc verba petila esse ex Joelis cap. 3. v. 13. primum ergo Angelum esse Joelem, secundum esse Mosen, tertium esse l liam. Moses typus est sapienti®, Elias zeli. Introducitur ergo hic per prosopopœiam Moses mysticus, jdesi, sapientia, clamans ad mysticum Eliam, id est. ad zelum, ul initiat falcem, atque vindemiet Christi Confessores, puta Martyres. Zelus enim est qui Sanctos impellit, ul sanguinem pro Christo fundant : quod in lege nova sub Christo futurum prædixil Joel, et præligurartinl Moses et Elias. Censet enim ipse uti et alii nonnulli angelum hunc mitti ad hoc, ut Martyres in suo agone adjuvet el confirmet, ideoque habere potestatem super ignem, id est, supra charitalem, ut eam in Martyribus excitet. Dicit ergo mystico Mosi, id est sapientia, mysticus Elias, id est zelus: *Mitte falcem, et vindemia botros terræ*; quia uvæ hujus amputatio ('t in torcular immissio, ul ibi conteratur, id est passiones et martyria, sunt res quæ directe cœh'stein sapientiam attinguat, quam Deus suis martyribus copiose ('largitur. Porro botri mittuntur in lacum iræ Dei magnum; quia maximus fuit Martyrum numerus, qui suo sanguine iram Dei contra

hostes reslin\ci tint, *cumque* hominibus concillaren!.

Pannonius *quoque* per angelum hunc accipit Eliam. Elias enim videtur notari* cum dicitur angelus *hic potestatem* habere super ignem : hanc *enim* habui! Elias , qui ter ignem de cœlo evocavit, ul dixi cap. 11. vers. 5. Ipse (amen alium dat sensum, q. d. Elias clamat ad Christum , ut potestatem judiciariam et vindictam in impios ei Aniichristianos exerceat in line mundi.

Huc pertinet expositio el prophetia Abbatis Joachim, qui per hunc angelum intellexit et prædixit Ordinem Eremitarum S. Augustini , paulo post sua tempora instituendum. De eo enim sic ait. explicans hunc angelum : *Surget Ordo , qui videtur novus, et non est. Induti nigris vestibus. et desuper accincti zona pellicea. Ili crescimi, el [ama eorum divulgabitur : et prædicabunt [uhm, quum et defendent usque ad mundi consumptionem in spiritu et virtute Elice. Qui erit Ordo Eremitarum cernulantium vitam angelorum. Quorum viluerit quasi ignis ardens in amore» et zelo Dei, ad comburendum spinas et tribulos, hoc est, ad consumendum cl exstinguendum perniciosam vitam pravorum, ne mali amplius abutantur Dei patientia.* Quod JOachimi oraculum citans sanctus Antoninus lit. uh. 3. part. histor. ex eo prohat illum habuisse spiritum propheticum. Joachim enim id dixit et prædixit sub annum Domini 1200. Ordo autem Eremitarum S. Augustini institutus, vel potius restauratus est abbino-centio IV. Pontifice, anno Domini 1263, ul docci idem S. Antoninus 3. p. (it. 24. cap. 16. el exeo P. Ilieron) mus Piatu lib. 2. de Dono status Religiosi cap. 22.

Terlio, Ansberlus et Haymo hunc angeium, æque ac præcedentem, volunt esse Christum qui habet potestatem super ignem; quia potest Spiritum sanctum mittere in corda fidelium. Nam, ul ait ipse Lucte 12. v. 69. *Ignem veni mittere in terram, cl quid volo nisi ut accendatur?* Egreditur de altari, quia est Pontifex.

Verum hic non agitur de martyrio aut missione Spiritus sancti, sed de die iudicii et vindicta», el consequenter ignis hic non est charitatis, sed conflagrationis mundi vel inferni.

Quarto, Aureolus el Lyrajius per angelum nunc tenentem falcem intelligunt Carolini) Magnum, qui demessuit infideles : per alium vero angelum euntem de altari intelligunt Adrianum Papam , qui upem Caroli imploravit contra Desiderium regem Longobardorum ; quem proinde Carolus aggressus bello vivum cepit, el regnum Longobardorum exstinxit. Verum hæc accommodabilia sunt, non genuina.

Dico ergo cum Hibera , Yiega el aliis tres angelos qui præter Christum, de (jno v. 16. hic *. *5. 17. el 18. recensentur, essi» hos : primus est v. 15. legatus Martyrum, qui eorum nomine obsecrat Christum, ul sua falce demetat trilicum, id est, Sanctos el electos, cosque congreget el colligat nd se per angelos à quatuor mundi plagis, ut resurgant ad gloriam, et cum o ascendant ad cœlum. Secundus v. 17. est angelus qui in line mundi demetet impios : undo habet falcem aculam. Tertius hoc versu est pariter angelus, qui secundo imperat ul falcem exerat, el demetat impios. Est ergo hic angelus proprie dictus, æque ac secundus , qui præerit impii-um tum morti per secundum angulum t

tum pœnis gehennæ, non per sc , sod per dæmones inferendis. Exit de altari ; quia C. G. dictum est quod sub altari quiescant animæ Martyrum poscentes vindictam ; indo ergo egreditur quasi legatus Martyrum, æque ac primus, a Deo postulans vindictam , ul Martyrum homicidas, omnesque improbos in tartara denudai, caque impetrata mandat angelo secundo vimlic- tæ divinæ executor!, ut falce sua vindemiet botros, id est, impios. Hinc habet poleslalctn super ignem , ut videlicet inducat in orbem ignem conflagrationis, ait Andreas : vel ul mittat reprobos in ignem gehennæ, ul vult Arelar et Beda, tradendo scilicet cos dæmonibus, qui eos in tartara abripiant.

Nola: Sicut per messem el trilicum tum hic, tum Mattii. 3. 12. et c. 12. v. 29. significantur electi, ita per vindemiam et botros, significantur reprobi; quia calicem iræ divinæ implebunt, ab ea calcandi extra civitatem, id est, extra Ecclesiam, vel extra cœlum , in torculari infernali, ut sequitur. Alludit rursum ad Joelis 3. 13. ubi cum dixisset Propheta de tritico et messe : *Mittite falces, quoniam maturavit messis;* subdit de botris el vindemia : *Penite et descendite, quia plenum est torcular , exuberant torcularia; quia multiplicata est malitia eorum.* Sic passim in Scriptura vindemiato pro punitione capitur, ul psal. 79. 13. *Ut quid destruxisti maceriam ejus, el vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur Vium?* Thren. 1. v. 12. inducitur Jerusalem ita in sui vastatione lamentans el dicens : *Pindemiavitme, ut locutus est Dominus in dic irte furoris sui.* Et v. 22. *Pindtrmiaeos, sicut vindemiasti me.* Isaias quoque c. 16. v. 9. agens de excidio Idmnææ ait: *Super vindemiam luam, et super messem tuam vox calcantium irruit.* Alludit quoque ad Zachar. 5. 1. ubi ipse vidit falcem volantem juxta Scptuag. Ita Cyrillus ibidem.

Aliter Viegas : Falx , inquit, messoria trilici perlinet ad senes; sicut enim messis est arida et cana, ita el senectus : falx vero putatoria marum pertinet ad juvenes, qui sunt quasi botri pulchri et florentes, ac succo el sanguine pleni: Ulrosque enim metit el putat mors. Verum prior sensus aptior est, ul patet ex textu et ex dictis. Unde el sequitur : *Inlactm irte Dei,* græce «*id est lacum, in quem exprimitur et recipitur uvarum liquor.*

20. Er Exn i r sanguis de lacu usque ad fiiexos EQUORUM PER STADI \ MILLE SEXCENTA. J Ai abic i s vertit : *Et exivit sanguis de torculari ad frenos equorum, mille et sexcenta mdliaria.* Sed male pro *stadia*, ponit *milliaria* , quæ stadiis octuplo sunt majora ; nisi forte in Arabia , Syria, vel alibi, milliaria adeo brevia sini, ut sladiisæquentur. Alcazar, qui de sanguine Martyrum hæc accipit, dicit eum exivisse ad frenos quatuor equorum quadrigæ Chrisli : Qualuor lii equi sum , inquit, ii de quibus cap. G. v. 2. cl sequentibus; scilicet primus albus, qui significat mansuetudinem Chrisli et Martyrum ' secundus m< fus, qui eorumdem zelum ; tertius niger, qui coruiñdein modestiam ; quarius pallidus, qui eorumdem mortificationem repræsenlat. Porro in stadiis 1600 alluditur ad longitudinem terræ promissæ, quæ fuit 160 milliarium, ul ail sanctus Ilieron. epist. 129. (qui et insinuai hæc 160 milliaria Palæstinæ, sive 1600 stadia , facere 200 milliaria Romana ; <quod etiam asseverat Alcazar) quæ præcisc faciunt 1600 stadia. Vocal

vero stadia, quia alludit ad agones Martyrum, qui fieri solebant in stadio. Terra aulem jpro-
inissa significat Ecclesiam. Sensiisergocsl, q. d. Tota Ecclesia, totusque Ol bis quasi irrigalus est, et decoratus copia cl ubertate sanguinis, quem .ecens conversi pro Christo profundeabant.

Porro 160 milliaria facere 1600 stadia palei. Nam miHiarc continet ocio stadia; Romani enim singulis passibus dant quinque pedes, et stadiis singulis passus 125, qui Romanos pedes conficiunt 625. Cælerum in Græcorum dimensione decem stadia milliare unum, sive mille passus juste conticium. Quippe apud Græcos passus unus sex continent pedes (quæ mensura humanam staturam adæqual) et stadium unum centum passibus, sive staturis humanis constat, id est, pedibus sexcentis, ac proinde 160 milliaria præcise sunl stadia 1600. Quod aulem Romani ad unius stadii dimensionem adjiciant 25 pedes, id propterea sit, quia cx communio-
ibus Græcis pedibus, 26 pedes exaequabant longitudinem 25 pedum Romanorum. Quare ut in stadii mensura Romani cum Græcis convenirent, stadio tribuebant Romanos pedes 625, sive (quod idem est) 125 passus Romanos. Sanctus Joannes vero Ide, quia græce cl in Græcia scripsit, utitur stadio Græco, non Romano, accipitque stadium pro centum passibus; quo fit ul 160 milliaria contineant 1600 stadia, uli jam dixi

Hæc vera sunt el erudita, seu non ad propositum. Nam stadia litcc spectant ad dimensiones, non lerræ promissæ, nec Ecclesiæ, sed loci reprobtorum (hic enim est lactis iræ Dei, nisi dicas hunc lacum cominensurari et adæquari lerræ sanctæ) et damnatorum. puta gehennæ el inferni. Sanguis ergo hic non Martyrum, sed reprobtorum accipi debet. Sensus ergo csl, q. d. Tanta erit impiorum cl reprobtorum, qui in fine mundi occidentur el damnabuntur, strages, ul, si locus ille quem ipsi in inferno obtinebunt, torcular esset quo sanguis eorum exprimeretur, sanguis hic via regia excurreret ad 1600 stadia usque ad altitudinem freni *equorum*. Equos ineltinge Chrisli el sauciorum ejus. Illi enim Inc cl cap. 19. per prosopopoeiam indituitur ut \clores equites, qui egrediuntur pedibus, non corporis, sed mentis, extra civ halem coeleslem, ad contemplandam victoriam Chrisli de impiis, eorumque stragem, ha Andreas, Ambros. Beda, clalii. Esi catachresis cl hyperbole

Similes catachreses el phrases alibi habet Scriptura, ut psal. 109. 7. *De torrente in via bibet*. Num. 23. 26. *Donec devoret prædam, et occisorum sanguinem bibat*. Psal. 57. 11. *Manus suas lavabit ui sanguine peccatoris*. Quibus tantum plena victoria et ultio de hostibus significatur

Simili schemate ail L. Florus in bello Cimbrico: *Tanto ardore pugnatum est. caque cades hostium fait, ul victor Humanus de cruento Ilumine non plus aqua biberit quàm sanguinis barbarorum*. Idem l lorus lib. 2. de bello Punico: *Documenta, Inquit, cladis, cruentus aliquando /tafidus*

Potest secundo hic locus proprie accipi de capacitate totius inferni, q. d. Impiorum in fine mundi sanguis el cadavera decurrent, cl spargentur per totam capacitatimi el longitudinem inferni. Infernus enim in longum (uti et m latum, et in profundum quaqua versum) extenditur ad 1600 stadia, id est, leucas Hispani-

cas 50. Ha Ribera, qui censet hic prttcisc describi spatium el quantitatem inferni, scilicet quod extendatur ad 1600 stadia, tam in longum, quam in latum el profundum: licet hoc Viegæ et Alcazari non placeat, eo quod in Scriptura alibi nihil tale exprimat. Verum hæc ratio non concludit: nam ex ea tantum sequitur nihil certi de hac quantitate inferni afferri posse: non autem sequitur nihil probabiliter conjici posse. Probabile ergo est hoc spatium 1600 stadiorum esse mensuram inferni, tum quia id hic innui videtur, tum quia hic locus salis capax est, ut capiat omnes omnium temporum reprobos et damnatos. Est enim hoc spatium 1600 stadiorum circiler tantum, quantum est Roma Bononiam. aut Bnixellis Parisios: quod plurimos el quasi innumeros hominum milliones complecti posset, præserliin accedente justa et proportionata tam latitudine, quam profunditate, qualis est in inferno. Nam. ul ail Isa ias c. 30. v. 33. *Preparata est ab heri Topheth* (id est ab ælerno gehenna) *preparata, profunda et dilatata*. Nam 1600 stadia faciunt ducenta milliaria Italica; milliare enim continent mille passus, idque dictum est milliare. Passus continet quinque pedes, per quatuor palmas, palma quatuor digitos transversos. Stadium aulem est octava pars milliari, continctque passus 125. Ergo 1600 stadfr. faciunt ducenta milliaria; hæc enim sunl octava pars mille sexcentorum.

Confirmatur hæc sententia, primo: quia sanctus Joannes hic infernum vocat lacum iræ Del magnum; est ergo ingens valde el magnus, ut Deo iræque Dei aliquatenus respondeat et cotnmensuretur. Rursum diserle ci assignai stadia mille sexcenta, quæ cum proprie accipere possimus, cure ea alio torquemus? Quod enim aliqui viri docti hæc stadia censeant esse loci, quem occupabunt damnandi in die judicii circa vallem Josaphal, non videtur esse ex mento S. Joannis. qui hæc stadia assignat lacui ine Dei. Hic enim lactis in quo calcantur damnati, sine dubio est infernus. Secundo, quia idcirco infernus in Scriptura et à Patribus vocatur abyssus, quia est profundissimus et maximus, ul videatur esse id est, sine fundo. Tertio, quia ignis conflagrationis mundi lotum occupabit orbem, scilicet lotam terram, lotam aquam, totum aerem usque ad cælum. Hic autem ignis totus ibit in infernum, coque seenni convolvat damnatos: ignis aulem lanius ellam vastus, esto densetur, vastissimum poscit locum. Quarto, incendium Sodomæ et Pentapolis extrudit scad septuaginta duo milliaria in longum, et novemdecim in latum, teste Josepho et aliis; complexum enim est quatuor urbes valde à se distantes: hoc aulem fuil typus incendii infernali-. Quinto, Acilia aliquando flammæ et cincreseruclavil ri ejaculata estad triginta milliaria: similia scribit Plinius de Vesuvio. /Etna autem et Vesuvius tantum sunl umbra, et, ut aliqui vocant, os inferni. Sexto, quia ex visionibus constat amplissimas esse gehennæ flammæ. Tales enim fantasque vidit S. Furseus, et sanctus Dielhrhnus apud Veu. Bedani. l. 5. Histor. Angi. c. 13. Septimo, quia valde verisimile est in inferno dæmones habituros corpora ignita, tum ul ipsi magis puniantur, tum ul horribili sua specie, plagis cl tormentis corporeis, magis puniant damnatos, de qua re plura dixi Isaia 3.6. sub finem capitis. Infernus ergo maximus sit

oportet, utpote, qui *capid tot* millenos millio-
iies, non solum hominum damnatorum, sed et
dæmonum corporatorum.

Contrarium tamen sentit P. Lessius, i. 13.
de Perfectionibus divinis, c. 24. Ubi primo,
docet infernum non esse aliud quàm stagnum
ignis et sulphuris, Apocal. 20. 15; secundo, hoc
>iagnum esse in medio terræ, ita ul centrum
.stagni, centrum inferni, el centrum terræ sil
unum idemque, sulphureo illud stagno circa
<entrino se in orbem colligente : quocirca stag-
num hoc habere murum spississimum et im-
permeabilem, qui omnem evadendi spem dam-
natis adimet; ambitur enim spissitudine lerræ,
quæ a centro ad superficiem plusquam mille
leucas continet. Quis hujusmodi murum perfo-
diat aut penetret? Terlio, cavitatem inferni esse
circuitur unius leucæ, seu quatuor imlliarium
Italicorum. Halio ejus est, quia damnati in in-
ferno non insistent pedibus, nec huc illucque
discurrent, sed colligentur in cumulum instar
carbonum, vel lignorum ardentium, ul Scrip-
tura indicat. Jam etiamsi singulis corporibus
damnatorum demus sex pedes quadratos (qui
abunde sufficiunt), tamen una leuca (id est,
mensura viginti millium pedum) cubitata, seu
Cubice multiplicata, capere poterit plusquam
octinginta millia millionum corporum, cum
tamen certum videatur facta subductione non
futuros centies mille millones. Addit deinde :
Verum, inquit, quia ibi quoque ingens stagnum
erit ignis et sulphuris, cl (hemones omnes ig-
nitis corporibus includentur, fortasse erit capa-
cior. Sit ergo diameter duarum leucarum, seu
octo milliariuū Italicorum, tunc superficies
roncava terne ambiens infernum, erit sex leu-
carum. Unde facile poterit cavitas inferni in
medio sui continere stagnum, cujus profunditas
sil undique unius médire leucæ, quafita vix us-
quam est profunditas maris, et supererit adhuc
inedia leuca vacua inter concavam superficiem
terræ el superficiem stagni. Uree ipse probabi-
liter el erudite. Alii tamen aliter supputant, plu-
resque damnatorum millones fore censent. In-
super, esto locus iste capiendis corporibus
damnatorum constipatis sufficeret, tamen mullo
iis majorem fore censent. Primo, ul magnitudo
incendii immanis et quasi immensi, solo as-
petto horribili percellat damnatos; quo enim
majus incendium, eo majore nos horrore
conculi in hac vita sentimus. Secundo, quia in
incendiis hisce corpora damnatorum consti-
pata volutabuntur, uljam in altum conscendere,
jam in abyssum mergi, jam ad latera quaqu-
verstim latissime gyrari et raptari videantur,
uti ibidem conscendere el descendere vidit ani-
mas S. Dielhelmus jam citatus. Hoc insinuat
S. Joannes dicens : *Et [anuís torinenforum m-
cenda in sæcula sæculorum.* Sic enim non parum
augebitur horror et cruciatus reprobtorum. Ter-
tio, quia in inferno varia' variorum criminum
sunt pœnæ, varire carnificinae, varia tormen-
torum genera, instrumenta cl loca, ut palet ex
visionibus Ven. Bedæ jam citatis, et ex mullis
energumenorum testimoniis, qui adjurati idip-
sum confessi sunt. Inter alia nostri patres His-
pani oculati (osles hæc Hornam perscripserunt,
quæIn Litteras annuas anni 1604 Collegii Huelen-
provincia! Tolelanre relata sunl, scilicet
dæmonein per vneignmenam, concionem sibi
a Deo impei alani habuisse ad circumfusam

multitudinem, qua ejus peccata coarguebat,
ac inter alia dicebat : *J/e cx cæli vertice ad bara-
thrum dejecit peccatum, et vos ullum in terra
locum tutum existimabitis? Eundum igitur vobis
erit nisi caveatis, cum inferis Satanis ad sulphur,
ad ignem, ad pontem, ad castellum, ad fluvium,
ad rotandam domum*, quibus verbis utique varia
tormentorum et locaci genera in gehenna sig-
nificabat. Unde liquet corpora damnatorum non
ita esse constipala, ul omnia in unum quasi fai-
cem colligata sint, sed potius ita ul varios fasci-
culos efficiant, variis locis, calastis et oculis
dispositos, qui pro dremonum libitu et Dei vin-
dicta subinde solvantur, ul reprobi ab una ca-
tasta in aliam raptentur, iterum deinde colli-
gantur. et in ollam vulcaniam mergantur. Est
enim ibi pœnarum omnigenum maxima varietas
el multitudo, et ab una in aliam damnati quasi
in urbem ire coguntur, ul semper supplicia cis
innovari, aliaque et nova instaurari videantur.
Ut ergo seorsim disponi et torqueri possit eorum
corpora, ingenti spatio est opus, uti fatetur
P. Lessius, loco jam citato, ubi ad hoc requirit
centum leucas et ampliusc

Symbolice Petrus Bongus, lib. de Num. mys-
teriis : Numerus, inquit, 1600 a quadragenario
tetrágonos est. Nam quadragies quadraginta fa-
ciunt 1600. Hunc etiam componunt quatuor qua-
dringenti. In sacra Scriptura totum insinuat
mundum, cujus partes quatuor esse constat,
Apoc. 16. scriptum est, quod manavit sanguis
usque ad frenos equorum pér stadia 1600. q. d.
Per quatuor mundi partes Ortum, Occasum,
Septentrionem el Meridiem. Unde et Throni Jere-
mire quatuor sunl, el quadruplici alphabeto
distincti; quia in illis Jeremías non tantum Ju-
dæorum, sed etiam lotius mundi scelera de-
plorat, et omnes ad deplorandum invitat. Ita
Bongus.

Memento, quod jam sa*pius monui, in his
Joannis visionibus nonnulla esse hyperbata, ac
saltus ab uno ad aliud el resultus, uti sunt in
aliis Prophetis. Nam à signis judicio præviis, de
quibus egit v. 6. el seq. salit, v. 16. et seq. ad
præmia electorum, et pœnas reprobtorum :
inde rursum resilit ad signa judicio prævia. Nam
cap. seq. 15. et 16. recenset septem plagas or-
bis novissimas; indcc. 17. el 18. describit Baby-
lonis excidium; hæc enim omnia præibunt
diem judicii.

Moraliler disce hic quàm horrendus sil in-
fernus, et in ca pœna reprobtorum. Primo, quia
sunl botri iræ Dei, (pii ab eo (piasi furente cal-
cantur in torculari gehennæ. Secundo, quia fu-
mus tormentorum eorum ascendit in sæcula
sæculorum, uti dixi v. 11. Terlio, quia jactan-
tur in lacu igneo quaquaversnm per stadia
1600. Cogita fornacem igneam flammæ conglo-
bantem cl ejaculantem quaquavCrsum (id est,
tam in longum, (piàm in latum, et in profun-
dum) per ducenta milliaria, el in eo corpora
damnatorum volutari, nuncquó ascendere,
nunequo descendere, nunc gyrari in omnem
partem, idque jugiter nOcte et die per omnia
sæcula, per omnem æternitalem. Ecce hoc csl
infernus.

Anima, inquit S. Gregorius. i. 6. Dial. Zia.
illic (in inferno) *posita bene esse perdit, et esse
non perdit : quæ. r re semper cogitur ut non mor-
tem sine morte, et defectum sine defectu, et finem
sine fine patiatur : quatenus ei, el mors immor-*

tails sit, el defectus indeficiens, et finis infinitus. Idem, lib. 9. Moral. 39. *Horrendo modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate.* Et mox ! *Fit ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu; quia et mors semper vivit, et finis semper incipit, et defectus deficere nescit. Mors perimit, et non extinguit; dolor cruciat, sed nullatenus pavorem fugat; flammæ comburit, sed nequaquam tenebras discutit.* Et inferius : *Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio polluit. Tunc infinitum patens barathrum inferni devorat, quos inanis elatio nunc exaltat.* Idem in illud Matth. *Ejicientur in tenebras exteriores : In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, factor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella coalentium, horrida visio demonum, confusio peccatorum, desperatio bonorum omnium.* Hugo, LA. de Anima : *Infernus, ait, locus csl sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabili, plenus fetore intolerabili, plenus dolore innumerabili : ibi tenebræ, ibi ordo nullus, ibi horror æternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali.* Hic dæmones horrendas induunt larvas, quibus percellunt damnatos, de quibus Virgilios, Æneid. 6.

Centauri in foribus stabulant, Scylkrque bifformes.
Et contum geminus Briareus, ac bcllua Lernaë,
Horrendum stridens, llammisque armata Chimxra,
Gorgones, Harpiæque et forma tricorporis umbra*.

Bcfert Climachus gradu A. se In monasterio vidisse fratrem quemdam cocum, qui a Deo donum jugiter lacrymandi obtinuerat, qui rogatus quomodo id obtinisset. respondit ; *Ex ignis culinas, quem perpetuo cerno, aspectu, vasta ignis inferni incendia animo verso; quæ consideratio uberes ex oculis lacrymas elicit.* Exempla et visiones hac de re horrificas recenset S. Gregorius, l. 4. Dialog. c. 30. ubi Theodorici regis jactum in ollam Vulcaniam recenset, et r. 36. et A3, et Damas, histor. c. 30. ubi Josaphal rrg h visionem de inferno enarrat. Nota est Doctor is Parisiensis defuncti historia, qui in exequiis surgens è feretro dixit : *justo Dei judicio accusatus, judicatus et damnatus sum,* qua voce S. Bruno, alique permoti Carthusian) instituerunt, uti narrat Franc. Puteus in vita S. Brunonis, et ex co nosier Peints Thyraeus, lib. de Judicio particulari, c. G. Nola etiam est Udonis Episcopi monitio cœlestis : *Udo, Udo, cessa á ludo, lusum satis Udo;* cumque non cessaret, ejusdem judicium, decollano et damnatio, quam enarrat Fulgosius, l. 9. c. 12. Naucler. vol. 2. gener. 37. S. Antoninus et alii. Refert Gregor. Turon. l. 8. histor. Franc. c. 5. Chilpericum regem pessimum, Francorum tyrannum, post mortem Guntramno regi visum confractis membris projici in ollam æneam, slatiraque undarum vapores ita dissolvi ac liquefieri, ul nullum ex eo penitus vestigium remaneret. Plura hac de re dixi, Deutor. 32. 22.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Rr dit hic Propheta post aliqualem digressionem capitis 14. de die jldic it, deque DAMNATIONS IMPIORUM, AD CAP. 13. SCILICET AD TEMPORA ANTICHRIST! : UNDE HIC PRODUCERE INCIPIT SEPTEM ANGELOS EFFUNDENTES SEPTEM PHIALAS IRÆ Dei. PRIMO, ERGO V. 2. VIDET SANCTOS QUI VICERUNT BESTIAM, STANTES SUPER MARE VITREIM, CITHARIZANTES ET CANTANTES CANTICUM MOSIS ET AGNI. IDENTIDEM ENIM DeUS PER JOANNEM PROPONIT HIC ET INCULCAT GLORIAM SANCTORUM, UT FIDELES ANIMET AD CERTAMEN, PRÆSERTIM CONTRA Antichristum. Secundo, v. 5. aperitur templum in COELO, EX EOQUE PRODEUNT SEPTEM ANGELI VESTITI LINO MUNDO ET ZONIS AUREIS, QUIBUS SINGULIS DANTUR SINGULÆ PHIALÆ IRÆ Dei, QUÆ CONTINEBANT SEPTEM PLAGAS OR*ots NOVISSIMAS, QUQCIRCA TEMPLUM IMPLETUM EST FUMO A MAJESTATE DEI.

1. ^t vidi aliud signum in cœlo magnum et mirabile, angelos septem, habentes plagas septem novissimas : Quoniam in iliis consummata est ira Dei. ky~. 1st yidi tanquam mare vitreum mistum igne, et eos, qui vicerunt bestiam, et imaginem ejus, et numerum nominis ejus, stantes super mare ^i vitreum, habentes citharas Dei ; 3. et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum Agni, dicentes : Magna et mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens; justæ et veræ sunt viæ tuæ, Rex saeculorum, /i. Quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum ? quia solus pius es : quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo, quoniam judicia tua manifesta sunt. 5. Et post hæc vidi, et cccc apertum est templum tabernaculi testimonii in cœlo. 6. Et exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, vestiti lino mundo et candido, et præcincti circa pectora zonis aureis. 7. Et unum de quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum. 8. Et impletum est templum fumo à majestate Dei, et de virtute ejus : et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

1. Er vidi aliud sifixrv in coblo magnum et MIRABILE. aNGFLOS SEPTI v, HABENTES PLAGAS SEPTI M novissimas .] scilicet ultimas quasDeus infliget percatoi jlitis in hac vita. Undo subdit: *Quoniam in Ulis consummata al ira Dei*. Has plagas ordine recensebit cupiti sequenti. Esl hys-terologia : hic enim versus postponendus est versui secundo, tertio et quatio. Nam prius vidit Joannes Sanctos stantes super mare vitreum, el cantantes canticum Mosis : posi lume enim visionem subdit, v. 5. *El post hæc vidi, ct cccc apertum est bviptum ct exierunt septem angeli habentes septem plagas*. Præmilit tamen basco piagai hic obiter el in genere, ul significet eo hæc omnia de mari vitreo rt Sanctis super illud stantibus spectare, ul scilicet illi jam quasi victores el triumphantes, è cœlo quasi emittant et ejaculentur hascc plagas in impios . nipote hostes pci, æque ac suos. Est ergo hic quasi propositio , vel summa eorum quæ bis duobus capitibus dicenda sunt, quæque enarrari incipiunt v. 2. et pertexuntur usque ad finem capitis sequentis. Porro hæ plagæ dicuntur novissima?, non mathematicæ, sed moraliter, quia scilicet erunt sub finem mundi, eruntque inter ultimas. Kam alioqui pncise post has plagas sequitur plaga rt excidium Babylonis, ac post illud plaga el excidium Anlicbrisli , Gog ct tiagog» <Jlc.

2. Et vidit tanquam mare vitreum mistum igne, ET EOS QII VICERVNT BESTIAM ET IMAGINI M EJVS , ET MUEIUM NOMIMsrJUS, STANTES SI PER MARE VITREUM, HAREM ES CITHARAS DEI.J PriiHO, AICB-zar : Mare, inquit, vitreumc.h. significavit mare æncuin quod Salomon fecit in templo : hic vero significat ipsas maris Rubri undas coagulatas. Ilie enim alluditur ntl llebræoruin sicco pede transitum per mare Rubrum. Ergo maris vitrei figura hic similis est mari Rubro, ila tamen ul æque ardentes appaream, clin vitream soliditatem coagulane. Vitreum enim mare hic idem est quod man? congelatum cl solidum. Significatur itaque Idc Apostolos et primos fidèles, quasi novos Israelitas, mare gentilitatis ingresses , supra illud quasi super mare solido illæsos ambulasse * illudque igne et flammis Evangelii! accendisse : cujus rei symbolo S. Petrus Christi gratia fultus super mare ambulavit, el ad Christum perrexit, Mallh. 16. 28. Staples ergo super mare vitreum sunt illa ipsa 166 millia signatorum, de quibus c. 7. cl c. 16. Veteres enim Israeliti© transierunt mare hubrum, sed divisum, ideoque infra, puta in alveo, non supra : hi vero novi fideles calcantes mare, terram, ac terrena omnia , supra marc cl terram stant cl >n< t dunt.

Secundo, Aureolus putat hic describi pietatem el zelum Caroli Magni. Itaque mare vitreum esse populum Gallicanum, qui transiens per aquas maris, id esl baptismi, in Christi fidem , ita constanter ei adhæsit, ut Christianismi cognomen acceperit. Mare hoc vitreum mistum fuil igne, id esl, zelo et fervore fidei, qui bestiam , id est, Saxones, Saracenos el Hunnos subegit , cosque vel Christi amore inflammavit, Net excussit et occidit. Cantant canticum Agni; quia Carolus Magnus instituit, ul omnes Ecclesiæ Gallicana sequerentur canticum el officium Ecclesiæ Romanze. Esl hæc elegans allusio cl adaptatio.

Terlio, Vrimasius, Riclnrdus, Ansberlus , ct

alii per mare vitreum intelligtml Sacramentum baptismi ; hoc enim adumbratum esi mari Rubro. ad quod hic alluditur, ut palo! I. Corinth, 10. 1. Esl vitreum : quia facit Christianos puros et sinceros instar vitri. Esl mistum igne : quia tribuit Spiritum sanctum. Vel, ul Ansbertus: mare quod igneel calore in vitrum solidum convertitur , esi fides charitate formata et solidata, vel, ul alii, ignis hic est ardor persecutionum; unde super hoc mare victores Anlicbrisli, quasi triumphantes stant. Ita Virgas.

Quarto, et genuine, Ribera per mare vitreum accipit sæculum hoc, sive, terram, aerem et aquam, quæ instar vitri polluent; item homines hujus sæculi, qui misti sunt igne conflagrationis mundi, quem Deus in pœnam peccatorum orbi immittet, de quo c. 16. 18. Sæculum enim hoc periculosum cl tempestuosum vocatur mare, ut dixi c. 12. v. ultimo. Dicilur vitreum ; primo, quia sic à poetis cognominatur, eo quod sil pellucidum; secundo, quia habet colorent viiri; tertio, quia fragile esl instar vitri. Itaque aliter hic accipitur mare vitreum, quàm cap. 1. 6. ibi enim mare vitreum significat cœlum crystallinum, vel potius empyreum, angelosque qui in eo sunt in circuitu throni Dei. Hic vero mare vitreum dicilur igne mistum, el Sancti dicuntur supra illud stare ; quia scilicet sæculum hoc sancte, prudenter ct feliciter transierunt el superarunt, jamque quasi victores stani in littore tluod mari imminet, cslquo supra mare ; quia jam appulerunt ad portum salutis, el in cœlo beati consistunt. Alludit enim ad mare Rubrum , quod duce Mosti Hebræi sicco pede transierunt, cum persequeretur eos Pharaon, Exod. 16. Pari enim modo sæculinn hoc Iransctml Sancti, ita ut maneant illæsi à Pharaone, id est, à diabolo cl Antichrislo : untie et cantant canticum Mosis. Simili schemate ait Pocla :

Luciani in vitreo monstra marina salo.

Sicut ergo, Gen. 1. 1. dicuntur duplices esse ^v^*niain*, id eslaquæ, el consequenter duplices esse *scamaim*, id est cadi, scilicet alii supra firmamentum, alii sub firmamento; ita el duplex esl mare hoc vilreum , scilicet uninn sublunare el terrestre, aliud cadeste, et exilio in hoc transeunt rl ascendunt Sancti ;de sublunari igilur hic, de cadesti. c. 6. 6. Si quis tamen contendat eodem modo hic accipiendum esse mare vitreum, quo cap. 6. hic ditat Saucios stare supra, id est, juxta inare vilreum, vtil in ipso mari vitreo, id est in cœlo, quin et proprie dici possunt Sancti stare su|>ra cœlum, id est, supra coeli partem concavam, esto nou stent supra convexam : concava enim inferior est, imo ima; convexa autem superior, imo summa cœli pars est et superficies. Hoc cœlum mistum est igne, id esl, fervore charilatis angelorum.

Moraliter disce hic omnem hujus sæculi pompam , opes, gaudia cl gloriam esse fragilem instar viiri; unde Arabicus pro *mare vilreum* , vertit, *mare vitri*, quasi loluin facium sil ex vilro, silque vilreum. Recle dicil tragædus : *Eortuna vitrea esl, dum splendet frangitur*. Rursum: Si *tanti vitrum, quanti margaritum?* si lam speciosa esl ierra , quàm speciosum crii cœlum ? si tam gloriosus fuil impius Nero, Decius, Diocletianus, quàm gloriosi sunt S. Petrus,

Paulus, Joannes ? Prtcclare Horatius, l. 2. Semi
satyr. 3.

»'i hirioius erit qaom cepit*Mtrca fuña «

l'itria, id est fragilis, q. d. Insanit qui famam,
rem adeo fragilem instar Miri aucupatur. Egre-
gie Boetius. metro 3. lib. 2.

liara si confiât sua torma inunao ,
Si Unias variai vices ,
Credo fortunis hominum caducis;
Bonis crede fugacibus.
Condal, «lerna |xiMlumqiie legccd.
Ut constet genitum tiiliiL

Nam , ul ait Arisi, lib. 1. de Cœlo : *Genitum ct
corruptibile sese mutuo consequuntur*. Et Seneca ,
epist. 88. *Cui nasci contigit, mori restat*, Et
Uaximianus :

Cuncta suos repetunt ortui matrcmauc requirunt.

Velus est illud Varronis Adagium : *Homo ouila*,
dc quo Faustus :

Subdita sunt certo mortalia corpora fato,
Cunclnquo precipiti tempore lluxa ruunt.
Tam nimis humanum celeri gemis inierit hora ,
Turgida quàm pluvia bulla liquescit aaux.

Quia esi nomo, inquit Seneca ? *quoaſibet quas-
sum vas, et quodlibel fragile jactatu. Quid est ho-
mo i̇ imbecillissimum corpus el fragile, nudum
suapte natura, inerme, alienee opis indigens , ad
omnem fortune contumeliam projectum , frigo-
ris et laboris impatiens , cx infirmis fluidisque
contextum. Odor illi saporque et lassitudo, ct vi-
gilia, humor ct cibus, sine quibus vivere non po-
test, mortifera sunt*. Valer. Maxim, lib. 6. *Cadu-
ca* , ait , *nimum* , *et fragilia* , *puerilibusque
consentanea crepundiis sunt ista, qme vires atque
opes humante vocantur. Afluunt subito, repente
dilabantur, nullo m loco, nulla in persona stabi-
libus nixa radicibus consistunt ; sed incertissimo
flatu fortune huc alque illuc acta, quos sublime
extulerunt, improvise recursu destitutos in pro-
fundo cladium miserabiliter immergunt*. Adde his
istud Senecæ : *Punctum est, ct adhuc puncto
minus, quod incolimus*. Porro, sicut huta el pro-
spera, ita quoque tristia cl adversa quælibet
hujus mundi vitrea sunt : hostus el persecutores
(quales in line mundi crier Anlichristlus, de quo
hic agitur) viirei sunt, ac similes lictis et vi-
treis militibus, quos in latrunculorum sive
scliaccorum lusu ila depingit Olidius ad Pi-
sonem :

Ctllidtoſe modo tabula v m dur aperta
Calculus , cl vitreo peraguntur milito belli,
%

Omnes ergo inimici sunt vitrei, omnes morbi
vitrei : paupertas vitrea ; infamia vitrea, labo-
res V Urei.

Quocirca viri sancti el sapientes hosce vitreos
hostus non timent, sed stant super hoc mare
vilreum, animumque in civium attollentes di-
cunt cum S. Dieron. illud Socraticum : *Attherea
conscendo, cl solem solumque despicio*. Sentiant
enim, cl à Deo nanciscuntur illud ab Isaia
dictum, ipsisque promissum, can. 58. là. *Tunc
acteeluberis super Domino, ct sustollam te super
altitudines terne, ct cibabo le lurreditate Jacob
patris tui*. Vide ibi elicla. Ili ergo sunt Anicii , id
est, invidi; elNicetæ, jdesi, victores et trium-

phatorcs. Scribit ex S. Gaudendo, S. Thoma,
Giselberto, el aliis Franciscus Zazzera, tract,
ile Familia Anicia, eam orlum ducere a legione
Græcorum militum, quæ dicta est Anicia, id
est, ini ida : cx caque fuisse S. Gcorgium mili-
tum el martyrem. Rursum, ex ea natos invic-
tos pugiles, Vifgines , Martyres, Doctores .
Pontifices, ut S. Paulinum Nolanum Episcopum,
S. Benedictum Ordinis fundatorem, S. Scholas-
ticam , S. Gregorium , S. Thomam , Severmum
Boetium, de quo proinde vere ait Giselberlus :
*Digne vocatus est Anicius fortitudine, Severinus
gravitate, opitulatione nocitus , meritis Manlius*.
Tales pariter sunt AniciiS. Joannis, qui proinde
quasi victores stant supra mare vilreum. An-
tracite* lupis ignitus ul carbo, jactatus in ig-
ieni velul inter mortuos cximgitur : al contra
aquis perfusus exardescit, inquit Isidoros, lib.
,16. Origen, cap. 13. Talis est virtus conslanliæ
cœleslis, quæ adversis exercita magis splen-
descit. *Contraria semper virtuti facere viam*.
Eduardos H. Angine rex in symbolo pingebat
araneam telam suam elaborantem, quam vehe-
mens ventus perflat, cum hoc lemmate : *Arden-
tior ibo*. Idem fuit sensus Alexandri Magni, ut
palet ex Plularcho, de Fortuna Alexandri. Quid
jam sentiat, quitl faciat Alexander Christia-
nus ?

CirHvnvs Dei.] De hisce citharis exullationls
cljubilationis dixi, c. Ifi. 2. etc. 5. 8>

3. Et cantabant canticum Mosi.] Non illud
Deut. 32. *Audite, cali*, sed illud quoti habetur
Exodi 15. *Cantemus Domino, gloriose enim magni-
firatus est*, quo Moses ut Heliræi post transitum
marisBubri gratias agunl Deo, pro tam miracu-
loso maris transitu ut liberatione a Pbaraone.
Sicut ergo Moses et Hebræi tunc alacres ul grali
Deo cecinerunt carmen hoc uucliarislicum et
quasi epinicion : *Cantemus Domino*, eie. ; ita
Chrislus.qiii esl Moses Chi islianus, ejusque fide-
les et Sancii, qui sunlieri Israelita», postquam
feliciter transierunt mare hujus sæculi. merso
in eo Pharaone. id esl , diabolo el Anlichristo,
quasi victores super ili ud stantes canent dicent-
que : *Cantemus Domino, gloriose enim magnifi-
catus est : equum el aseensorem projecit in mare*;
quia scilicet jamjam ad nostras preces ul merita,
Amichristlm cum suis asseclis puniet septeni
phialis iræ suæ in hac illa, ac mo.x igne gc-
liemiæ io futura.

Et canticu Agni.] Idem est canticum Agni et
Mosis, sud dicilur Mosis, tanquam figunv cl ly-
pi; Agni vero, tanquam exemplaris el Ami!}pi,
el quia hoc cantico Beati Agnum laudant. Addii
Alcazar canticum hoc in sensu hiterali signifi-
care utruinque. scilicet tam transitum ihteliuin
pur mare gentilitatis ad fidem el salutem, quam
transitum llebræorum per marc Hubrum Cum
enim hoc illis luent tipus, Moses utrumqiie,
scilicet tam typum quam antitypum, eodem
sensu litlerali complexus videtur : ili enim do
amiitypo hic innuere et explicare i idetiir S. Joan-
nes. Verum clarum esl litteralem sensum illius
cantici Mosis esse de solo transitu Heh'æorum
per mare Rubrum in Chanaun ; allégua icum
vero esse de transitu (jentium per Iidem ct bap-
lismum iu Ecclesiam, ut patet l. Corinth. 10. 1.
anagogicum denique esse dc transitu lidulinm
per mortem vel martyrium in cœlum. quum
unum hic ad litteram amplectitur Joanm s. Ad
litteram enim loquitur de triumpho, ul gaudio

et gloria Beatorum, quem anagogice significavit Moses in transitu maris im-
bri, atque in *boc* suo cantico Exodi, 15. descrip-
sit. Vide ibi dicta. Dicant ergo qui mare hujus
vitæ prudenter et feliciter transierunt, jamquæ
ex altis aternitatis nonlibus*illud despectant,
ac jubillant ; *Transivimus per ignem cl aquam,*
eduxisti nos in refrigerium.

Ita STÆ ET VERÆ SIM' VLB TUÆ, REX SÆCULO-
ntM.J /ziæ, id est, operaci judicia tua sunl justa;
quia justam de impiis et persecutoribus nostris
jam sumis vindiciam. Eadem sunl *vera*, id est
fidelia ; quia fideliter eripis Sanctos hlc a filifelos
e periculis, cosque præmias et coronas, uti pro-
misisti : sicut olim Hebræos transeuntes mare
Rubrum eripuisti a Pharaone et Ægyptiis eos in-
sequenlibus, dum ipsos in mari mersisti.

Rex sæculorum.) Legit Interpres id est
sæculoi um : jam legunt *71«*, id est Sanctorum :
Andreas vero el Arctas legunt id esi (gen-
tium. Alludit ad Daniele m , /n v. 31. ubi Deus
vocatur *vivens in sempiternum*; Chald. *vivens s(C-*
cuforum ; Syriace , *gigas saxulorum*. Vide ibi
dicta.

/i. Quia solus pius es.] Propfitts græco est
id est sanctus, justus, purus, innocens; hoc
ergo est pius : à quo dicitur piare et expiare pro
expurgare et deputare. Ita Ribera. Verum sim-
plicius æque ac pientius accipias pro sancto
el pio, id est misericorde, qui viscera pietatis
excrit ei ostendit, q. d. Tu, Domine, olim quasi
paler et mater ostendisti Mosi cl lilebræis viscera
misericordia; el pietatis, dum eos à Pharaone
liberasti, el salvos per mare Rubrum deduxisti
in Chanaan; sed eadem jam multo magis os-
tendisti Christoel Christianis, Sauciis et electis
tuis, dum cos per mare hujus sæculi turbidum
et tempestuosum, in quo loi animæ pereunt,
salvos et incolumes deduxisti ad portum salutis.

Quoniam omnes gentes venient.] Tò *quoniam*
hlc non esi causale, sed çur/n™*, sive explica-
livum et denotativum, poniturque pro *quod*,
(q. d. Quis non magnificabit te, Domine, dicens,
quod solus justus et pius sis, uti in nostra pro-
tectione et salvatione ostendisti, quodque om-
nes gentes merito venient ad adorandum te, el
quod judicia tua tam in pios quàm in impios,
clara et manifesta sint. Sive brevius clclarius,
q. d. Quis non magnificabit te, Domine, dicens
le solum esse pium, clomnesgentes ad te ado-
randum venturas , et manifesta esse judicia
tua? Sic Isaia, 3. v. 10. dicitur : *Dicite Justo,*
quoniam bene, id est, quod bene erit ei. Ali-
ter Alcazar. Nam tò *quoniam* accipit proprie et
causaliter, hoc sensu : *Quis non magnificabit te,*
Domine? q. d. Omnino omnes magnificabunt te;
quoniam Gentes omnes per tuum Christum et
Apostolos ad le Inique cullum convertisti. Alca-
zar enim hæc omnia accipit de prima Gentium
ad Deum et Christum per Apostolos conversio-
ne, uti jam sæpius dixi»

5. Et POST HÆC VIDI , ET ECCE APERTUM EST TEM-
PLI-M TABERNACVLI TESTIMONII.] ;(I CSI, templum
quod est tabernaculum testimonii, seu in quo
se rvabatur testimonium, id est lex, cl tabulæ
legis sive Decalogi, icmplum hoc , el maxime
sacratior ejus pars, sciVcct Sancta sanctorum,
significat lorum Beatorum. Nam in Sancto sanc-
torum «erat arca cum tabuli* legis, ut signifi-
cetur, In custodia legis quasi in radice cl causa
virtualiter contineri bvatiludinem : quocirca

septem hi angeli inde Joanni lite exire videntur
utpote ultores futuri violata; legis Dei. Vidit ergo
Joannes templum hoc in cœlo simile taberna-
culo Mosis, atque ex ejus Sancio sanctorum
prodire hos angelos Dei vindices, el plagarum
auctores. Imo Alcazar per templum tabernaculi
præcise accipit Sanctum sanctorum taberna-
culi; hoc enim erat quasi templum, id est,
chorus tabernaculi. Unde, psalm. 27.2. Aquila
cl Symmach. pro *templum* vertunt *oraculum*,
quod erat in Sancto sanctorum

6. Et exierunt septem angeli.] Primo, Alcazar
hosce angelos et plagas mystice exponit, scili-
cet ut in speciem sint plagæ, sed reipsa sunt
maxima beneficia, quibus Deus contra gentili-
tatem dimicavit, eamque fidei el Christo sub-
egit Balio ejus est: nam harum plagarum ul-
tima est Babylonis divisio, quæ ipsius excidium
antecedit. Babylonis autem excidiüfin significat
conversionem Romæ ad Chrislu m. Nam ipsam
Babylonis eversionem subsequun tur mille pacis
anni, c. 20. Quare pro certo habendum , inquit,
has plagas aule mille annorum initium evenni-
ras; significant ergo illæ mysticum prædicatiu-
nis Evangelica» bellum, quo Deus pro Ecclesia
contra gentilismum depugnavit. Sicut enim
septem tubarum plagæ cap. 8. immissæ stintili
Judæos, ila hlc septem plagæ immittuntur in
(gentes ad earum conversionem. Porro septem
hæ plagæ sunl : prima, pudor Gentilium , dum
de peccatis arguuntur ; secunda, persecuionis
crudelitas in Evangelio! prædicatorcs ; tenia, in
Gentiles etiam ad fidem conversos mira sævitia;
quarta, ex Christianorum sapientia gravissima
offensio; quima, summa in ipsa perseculione
excæcatio; sexla, post invasionem Romæ mira
perseculio , septima , manifesta urbis Romæ
divisio. Tempore enim Constamini Imperatoris
el S. Sylvesiri Pontificis, ila excrevit Christiano-
rum numerus Romæ, ut Gentilibus æquari pos-
sel, tumque Roma quasi divisa fuit in Christia-
nos , Gentiles el neutrales. Primus ergo an-
gelus, ail ipse, est S. Paulus, qui præcipuus est
in cunctis hominibus de peccalo arguendis, ul
sic ostendat omnes Dei gratia indigere : *Omnts*
enim, inquit ipse, *peccaverunt, cl egeni gloria*
(id esi, gralia gloriosa) *Dei*. Secundus angelus
eslS. Peints; ipse enim Neronem sua prædica-
tione irritavit. Tertius esi S. Clemens Papa, qui
egregius fuisse dicitur in Gentilium plurimis
ad fidem adducendis, el ad martyrium animan-
dis. Quarius est alius Pontifex, cujus ope valde
Christianorum sapientia effulsit, v. g. Alexan-
der primus, qui fuit sextus à S. Petro, suaqiæ
sapientia el sanctitate inultos nobiles Romanos
convertit. Quintus erii ille, qui sua prædica-
tione excitavit rabidam persecutionem postea
subsecutam, in qua eminebant in primis hinc
Gentilium excæcatio, inde constantissima Dei
ei Christianorum patientia. Sextus ille erii, qui
in mullorum Senatorum conversione magis cla-
ruit. Vide an sil S. Fabianus. Septimus videtur
fuisse S. Sylvester. Nam sub eo, el per eum ac-
cidit magna illa Romæ inter Christianos el Pa-
ganos divisio. Porro hæ plaga* dicuntur novissi-
ma, non quia ultimo)» sed quia novum sunl el
admirabile, ac inaudilum Dei vindictes genus,
quo ex hostibus fecit amicos; el quia per eas
Deus finem imposuit peccalo el gentilismo,
æque ac iræ el offensæ suæ ; hoc est enim quod
ail : *Quoniam in illis consummata est* , græco

luhróijv, id osi, expleta est *ira Del*. Ila ipso more SUO ex sua acoluthla ingeniose et apposite « sed mystice el allegorico , non naturaliter, non genuine.

Secundo, alii bæc accommodant ad plagas quas Deus immittit peccatoribus ob septem peccata capitalia.

Tertio, noster Viegas censet Idc numerum certum el definitum poni pro incerto el indefinito, scilicet septem phialas et plagas significat in nullas.

Quarto, Rupertos, Boda, Ilaymo, Ricbardus, Aisbertus el alii » per hos septem angelos accipiunt universos (septenarius enim symbolum est universitatis) predicatore*, qui tum initio mundi el deinceps fuerunt, tum maxime erunt in ejus fine. Ili phialas iræ Dei in terram fundent, id est, terribilia peccatoribus à Deo decreta supplicia denuntiabunt, idque ex phialis aureis, id est, ex charitale : plagæ ergo eorum sunt mime plagarum. Exeunt de templo, quia contemplationi et orationi erunt addicti. Sic Christus nocte pernoctans in Oratione Dei, per diem condonabatur, ait S. Gregorius, 6. Moral. 16. Tertio, vestiuntur *lino mundo*, id est, vitæ piirilate et mortificatione. Linum enim, quia varie el diu maceratur et carminatur, symbolum est mortificationis, ul docui, Jerem/13. 1. Quarto, habent zonas, id est continentiam, casque aureas, ob charitatem; vel, ul Primarius, ob sapientiam qua pollent. Alii pro *lino* legunt *lapide*; quia condonator debet esse adamas per patientiam ; sed magnes per mansuetudinem. Onde de S. Alhanasio ait Nazianz. in oratione de ejus laudibus : *Athanasius factus est percatentibus adamas, diffidentibus magnes*.

Verum bæc tropologica sunt. Ad litteram enim veri hlc intelligendi sunt angeli, (pii judicia et supplicia Dei, quæ symbolice per phialas significantur, in homines effundent in fine mundi ; hi enim sunt administri et executores divinæ providentia; et vindictæ. Quocirca probabiliter Ribera censet hos septem phialarum angelos esse eosdem qui, cap. 1. v. ft. vocantur *Septem spiritus qui inconspecta throni sunt*. El cap. 8. 2. vocantur angeli septem *stantes in conspectu Dei, et dalie sunt illi septem tubæ*.

Vestiti lino mundo.] Ita legendum cum Romanis et Complétons. scilicet id est lino, non Mow, id est lapide, ul legunt aiqui. Vestitus hlc significat angelorum candorem el puritatem: *zona*: castitatem, *aurea* charitatem eorum representant!. Secundo, linum mundum el candidum significat divinorum judiciorum, quæ angeli in eflundendis phialis exercent « l exequunlur, puritatem, candidamque et mundam, ab omni sive passione favoris vel odii, sive crimine, divinæ iustitiæ æquitalcm. Tertio, candida vestis est symbolum lætitiæ. Gaudent enim angeli, dum puniuntur impii. nepoti' rei lvsæ divinæ majestatis : quia vident in eis impleri divinum consilium , Dominique sui et Dei honorem ab eis læsiim vindicari. Alii qui legunt, *vestiti lapide mundo*, sic exponunt, q. d. .Angeli hoc suo vestitu, puta lapide mundo, id est, gemmis lympidis et lucentibus, repræsentant, quod Deus pulcherrimos preliossimosque lapillos el gemmas, (equæ ac zonas aureas, id est. ornatum virtutum omnisque gratiæ et gloriæ, ditissimum el pulcherrimum promiserit et pre-

paraventi!*, qui suppliciis ab ipso inflictis conlati, vitam corrigunt el emendant.

7. Et ünuiídb quatuor animalibus dedit septem ANGELIS SEPTem PHIALAS.] Nola : *Didit* 113sco phialas angelis in templo ante egressum ; nam clare id dicitur versu precedenti, cum ait : *El exierunt septem angeli habentes septem plagas de templo. Dedit ergo*, id est, dederat.

Jam *unum*, id est, primum animal, puta leo, ut patet cap. ft. 7. Leo enim fortitudinis, iræ el vindictæ est symbolum. Significatur ergo Deum et angelos in effundendis bisce plagis et phialis quasi leones rugitiros , el sævituros in impios. Jam qui per quatuor animalia capile ft. accipiunt quatuor Evangelistas , sic explicant, q. d. Onus ex Evangelisti* qui Evangelicam legem scripserunt, per quam judicabuntur et damnabuntur impii rebelles Deo, symbolice hic mihi Joanni visus est dare septem angelis septem phialas iræ Dei; quia ob Evangelii legem ab eo editam , ab impiis neglectam, hæ plagæ dabuntur angelis , ul illis impios Evangelica legis violalores puniant. Ita Ribera et Viegas. Porro hic unus Evangelista est S. Lucas, ait Aureolus. Hic enim tristissima Iherosolymitis el Anlichri*-lianis in fine mundi supplicia prenunliat, c. 21. et alibi. Alii tamen accipiunt S. Marcum; hic enim inter quatuor animalia , quatuor Evangelistarum symbola, significatur per Iconem.

Verum, quia hæc quatuor animalia Ezechielis et Joannis non sunt homines , nec Evangelistic ad litteram, sed primarii angeli, puta Cherubini slipHtores Dei, ul ostendi c. ft. hinc dicendum est hoc unum animal inisse primum è quatuor hisce Cherubinis , qui quasi summus iustitiæ divinæ preses, septem angelis inferioribus has suppliciorum plagas . id est , potestatem plagas hasce impiis inferendi, dedit, casque iis inferri jtisstt ei mandai lu

Septem phialas.] Isidorus, l. 20. c. 20. phiab* putat dici abwûof, id est vitrum, quod vitro « essent. Verum obstat orthographia; nam phiala per /, y»)?; per y scribitur ; deinde in phiala accedit hileraph : licet enim spiritus asper sive aspiratio, quæ est in uxJh ., sæpe apud Latinos vertatur in litteram s , ul ex w fit sus, ex uin sy Iva, ex v-cp super ; tamen nunquam vertitur in ph. Adde phialas sæpe ex auro, non ex vitro, conflari solitas : unde el Juvenalis satyr. 5. aureas vocat phialas. Exstat el apud Martialem, l. Ift. epigramma de phiala aurea. Ex phialis enim bibebant reges et principes. Unde de Jahel quæ dedit lac Sisare principi, itaque eum soporavit el occidit, dicitur Judie. 5. v. 25. *Aquam petenti lac dedit, et in phiala Drincipitm obtulit butyrum*. Melius ergo Greci phialam quasi dictam putant, «to (w in y commutata) id est à bibendo: inde enim diciiur ncaâwc, id est húmidos, potabilis.

Jam quoad sensum, censet Alcazar has phialas fuisse sacrificii : in sacrificio enim ex phialis libabatur, id est infundebatur, Deo vinum , ut patet Exodi 37. v. 16. et c. 25. v. 29. Liquor in hac phiala Deo libandus est ira Dei, id est sanguis Christi, ejusque virtus efficacissima. Christus enim in suis plagis et sanguine excepit el exhausit omnem Dei contra homines indignationem et iram. Angeli ergo, id est Apostoli, effuderunt Gentibus in suo mystico sacrificio, ul est in predicatione Evangelii, hoc sanguinis Christi libamen, cum ejus virtute illos converterunt,

abluerunt, Dcoqite reconciliarunt. Rursum, in phialis ht alfosio ad sacrificium Eucharistiæ, quod lit in phialis, id esl calicibus : illius enim \mute factum est ut Apostoli, eorumque prædicaifo tantæ essent ellicaciæ, ul tol hominum millia, imo omnes gentes ad Chrislum converterent»

Verum hæc non tantum mystica, son cl «»rt).oya sunt. Iram enim in amorem, cl in sanguinem Christi transformant; cum manifeste hic agatur de ira proprie dicla , deque vindicia septiplici, quam Deus per angelos septem conti' impios in line mundi clTundct.

Quare potius dicas has phialas esse sacrificii, quod immolabitur divinæ justitiæ et vindictæ, per impiorum mactationem cl stragem; Iute enim est v relima honorifica, æque ac graia Deo, de qua dicitur Isaie 34. v. 6. *Pjclima Domini in Bosra et interfectio magna in terra Edom.* El Ezech. 39. v. 17. *Concurrите undique ad victimam meam quam ego immolo vobis.*

Itaque ad litteram phiala*, inquit Pannonius, sui decreta, senlcnlæ et judicia Dei, in quibus ira, id est, ultio cl supplicia Dei impiis inferenda, (qnasi thesauri justitiæ dii inæ reservantur , sicut acetum , balsamum , aliaque distillata; aut potius sicut thus, aromata ct thymiamata servantur el proponuntur in phialis. Sic enim sæpe Scriptura dicil Deum impiis parare cl propinare calicem sive phialam iræ suæ. Alludit enim ad præfectum convivii, sive syiuposuircham , qui in mensa cuique comivæ suum olim temperabat el propinabat calicem: sic enim et Deus (piasi symposiareha el modimperator, cuique homini suam dat sortem quasi calicem, cl cuique peccatori suum, quod meretur, supplicium decernit cl distribuit.

• Nota primo : Ira ct ultio Dei esl res pretiosa; hinc servattir in phialis aureis instar thymiamatis. Esl enim ipsa actus summæ justitiæ, qua puniuntur nocentes, ct innocentes deterrentur à peccalo cl noxa.

Secundo, hæc ira non est in palera lata, sed in phiala, quæ habet os arctum cl angustum, inquit \irgas ; quia hæc judicia el decreta ct i indiche Dei comprimit ejusdem Dei misericordia, ne profundant, sed tantum stillent iram. Hinc Ezech. 20. 46. dicitur : *Stilla ad Africum, ut non tola*, ait ibidem S. Dieron, *ira Dei videatur effusa, sed stilla quadam et pars. Si autem stilla tantôt servitia, est, quid in tolis imbris a stunandum erit?*

Verum licet phialæ subinde stgnmcciu vasa oris angusti, ct cum lagenas vitreas in quibus servatur aqua rosacea, aqua vine, aqua foriis, etc. , vocamus phialas; lamen hoc loco phialæ accipienda* sunl patulæ et latæ, quales sunl palone, inquit Alcazar. Ita patet primo, quia (ales patcræsuiil phialæ ex quibus bibitur, de quibus dicitur. Amos G. G. *Bibentes vinum in phialis.* Et Zaccli. 9. 15. *Bibentes inebriabuntur quasi a vino ct replebuntur ut phiala.* Mullo magis tales sunt phialæ ex quibus libatur el sacrificatur, quales hæ sunt : unde clin iis ponebatur el adolebalnr thus cl thymiamata, ul palet inni ex Exodi 23. 29. Ium ex dictis hic, c. 5. 8. ubi 24 seniores ducuniur habere phialas plenus odoramentorum. Secundo, quia hæ phialæ sunl iræ Dei exlremæ cl summæ: unde earn non stillabunt, sed instar patene lotam simul effundent in impios in line mundi. Icilio, hæ phialæ sunlaureæ; quia ul-

tio Dei in hac vita procedit ex amore, non ex odio. Vidi enim per illam hominis mentem perversam corrigereel sanare, secus est in alierà vitati gehenna. Cum ergo hic castigaris ii Deo, cogita Deum le amare; cum vero tua peccala impunita relinquit, cogita eum libi irasci, et paran* tibi gehennam ; ideoqtlO dare tibi hic paradisum, ul modica bona quæ fecisti, præsentii el modica voluptate remuneretur. Vide 2. Machab. G. 12.

Pari modo angeli ad puniendum ex charitable procedunt, ul hisce pœnis inducant peccatores ad vitæ emendationem. In hoc ergo Deum el angelos imitentur judices et Prælali, ul supplicia, non ex ira vel odio, sed ex amore reis irrogent: ex amore, inquam, tum reorum, lum reipublicæ et boni communis, ut hoc ab improborum violentia el sceleribus terrore sup pliciorum immune el indemne servant.

8. Er ÎMPLETDM EST TEMPLUM FUMO A MAJEST ITE Dei, et m: vihtute (id est potentia , græce enim est ejus.] Alludit ad dedicationem tam templi , quam tabernaculi ; tunc enim utrumque nebula et nube obtexit Deus, ut patet Exodi, 40. 32. «† 3. Reg. 8. v. 10. Sic enim Moses cl Aaron ob populi tumultum fugerunt ad tabernaculum, Num. 16. 34. ubi dicitur : *Operuit illud nubes, cl apparuit gloria Domini.* Sic ct Ezcch. 10. 3. *Nubes, ail, replevit atrium, ct repleta cst domus nube.* Idem accidit Isaie , c. G. 4. *Et domus repleta est fumo.*

Pro *majestate* græce est co-x, id cst gloria, claritas. Alcazar exponit, q. d. Ex claritate prædicationis Evangelii in primitiva Ecclesia processit *fumus*, id esl, summum Ecclesiæ periculum, ul videretur à Gentibus comburenda el inciuenda; sed Deus hoc periculum venit in præsidium. Nam virtus, id est fortitudo, gloria et claritas Dei hominum infirmitate , ignobilitate et abjectione perficitur, dum tam infirmos, rudes et ignobiles apostolos, totque periculis expositos ita tutatur, provehit el extollit, ut totum orbem sibi el Christo subigant. Cudo subdit : *Et nemo poterat introire in templum , donec consummarentur septem plaga**; non quôtl nemo in Ecclesiam Christi ingrederetur, sed quod Ecclesiæ fulgor et splendor non apparereî, ac proinde qui in eam ingrediebantur, videbantur sese in fumum , in laborem , in periculum conjicere; sed in septimæ plagæ effusione mox hic fumus in claritatum, deformitas in pulchritudinem, periculum et lacrytuæ in solatium el securitatem conversa sunt.

Verum dico: Fumus hic symbolice significat primo, obscuritatem el incomprehensibilitatem judiciorum el suppliciorum, quæ divina majes* lasci potentia in line mundi exercebit in impios, ita scilicet, ul homines tunc in terra vîvenles, videnlesque tot lantisque plagas , ac lantani Dei potentiam ct vindictam, quasi in tenebris sint versaturi, stupentes el nescientes quorsum illa tendant, el quid sibi velit Deus tali ostensione majestatis el fortitudinis su.e. Ila Pritliasi, Ansbertus, Ambrosius, et Ribera. Undo sequitur: *El nemo poterat introire*, etc.

Hinc consequenter fumus hic est xymboluin et prognostico!! maximæ vastationis in hac vita, ac incendii infernalis in gehenna, ubi fumus tormentorum ascendit in sæcula sæculorum.

Et nemo roTEWAT i.vrnomE is templim, ad

contemplanda hæc profunda iudiciorum Dei.
eorumque causas, modos cl uniones, donec
CONSUMMADEMUR SEPTEM PLACEE,] ;(l C>t , llonrC
consummatio septem plagi** sequetur universale
iudicium , in quo Deus omnia loti orbi inani-
fcslibil. Alludil ad osai. 72. iü. *Existimabam ta*
cognoscerem hoc: labor csl onte mc; donec Intrem
in sanctuarium Dei, et intelligam in novissimi
eorum, id est, donec ingrediar in secretarium
iudiciorum Dei; quod fiet, cum finem et exitum
impiorum videbo. Ita Primasius r Ricbardus cl
Ansberlus.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Septem angeli septem phialas et plagas novissimas in orbem effundunt, scilicet PHIMUS, V. 2. PRODUCIT VULNERA SÆVA ET PESSIMA ; SECUNDUS, V. 3. MARE ; TERTIUS, V. 4. FLUMINA ET FONTES VERTIT IN SANGUINIM. QUARTUS, V. 8. FACIT UT SOL ADURAT HOMINES ET TERRAM. QUINTUS, V. 10. FACIT REGNUM ANTICHRISTI TENEBROSUM ET DOLOROSUM, UT HOMINES LINGUAS SUAS MANDUCENT. SEXTIS, V. 12. SICCAT EUPHRATEM , UT CONGREGENTUR REGES , ET CA.DANTUR A De0 IN AhMAGEDON. SEPTIMUS , V. 17. INDUCIT FULGURA , TONITRUA , TERRÆ MOTUS ET GRANDINEM TALENTAREM

»t nudisi vocem magnam de templo, dicentem septem angelis : Ite, et «effundite septem phialas iræ Dei in terram. 2. El abiit primus, cl effudit ^jphialam suam in len am ; cl facium est vulnus sævum cl pessimum in ho- •mines, qui habebant characterem bcsliæ, et in cos, qui adoraverunt ima- ginem ejus. 3. El secundus angelus effudit phialam suam in mare, ct fac- tus est sanguis tanquam mortui ; et omnis anima vivens mortua est in mari. 4. Et tertius effudit phialam suam super flumina, ct super fonles aquarum, cl factus cst sanguis. 5. El audiui angelum aquarum dicentem : Justuses , Domine, qui es, cl qui cras sanctus, qui hæc iudicasti ; G. quia sanguinem Sanctorum cl Prophetarum effu- derunt , ct sanguinem cis dedisti bibere : digni enim sunt. 7. El audiui alterum ab altari dicentem : Eliam, Domine Deus omnipotens, vera ct justa justitia lua. 8. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, el datum est illi æslu affligere homines, et igni. 9. Et æstuaverunt homines æslu magno, ct blasphemavcrunt nomen Dei habentis potesta- tem super has plagas, neque egerunt pœnilentiam ut darent illi gloriam. 10. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestię ; cl facium csl regnum ejus tenebro- sum, et commanducaverunt linguas suas præ dolore. l 1. Et blasphemavcrunt Deum cœli, pro doloribus ct vulneribus suis, ct non egerunt pœnilentiam ex operibus suis. 12. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten : el siccavit aquam ejus, ul præpararclur via regibus ab ortu solis ; 13. ct vidi de ore draconis, et de ore bestię, el de ore pseudo-prophclæ spiritus lres immundos in modum ranarum. 14. Sunl enim spiritus dæmoniorum facientes signa , et procedunt ad reges lotius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei. 15. Ecco venio sicut fur. Beatus qui vigilat, et custodii ves- timenta sua,,ut nudus ambulet, ct videant turpitudinem ejus. l G. Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebraice Armagcdon. l 7. El septimus Angelus effudit phialam suam in aerem , et exivit vox magna de templo à throno, dicens : Factum cst. 18. El facta sunt fulgura, et vo- ces , et tonitrua, et terræ motus factus est magnus , «pialis nunquam fuit ex quo homines fue- runt super terram : talis terræ motus, sic magnus. 19. El facta est civitas magna in tres par- tes : ct civitates Gentium ceciderunt; et Babylon magna venit in memoriam ante Deum , dare illi calicem 5ini indignationis iræ ejus. 20. Et omnis insula fugit, ct montes non sunt inventi. 21. Et grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines : et blasphemavcrunt Deum homines propter plagam grandinis ; quoniam magna facta csl vehementer.

1. Et ardivi vocem magnam de templo,] Dei
scilicet, qui hic jubet sepiem angelis inferro
septem plagas impiis Antichrislianis. Nota : Hæ
plagæ similes sunl el adumhratæ in plagis
Ægypti, Exodi 7. clscq. Nam, ul superius dixi,
ethic repetendum est: pruna plagaÆgypti fuil,
conversio Nili et aquarum in sanguinem; se-
cunda, ranarum; tertia, ciniphtim ; quarta,

rœnomvîæ , sive omnis generis mnsarum ; quinta .pestis; sexta, ulcerum; septima, grandinis ; octava, locustarum ; nona, tenebrarum decima, cæd* primogenitorum ; undecima, sic catto inaris Rubri, el demersio Pharabnis cutr Miis assedi?-. Ilæ ergo plagæ Ægypliæ indices erant el exempla vindicta* Dei in peccatores, maxime in Deum contumaces et rebelles, qualis erat l'liarao cum suis : atque allegorico significabam plagas in fine mundi impiis el Antichristianis infligendas , imo hæ eadem sunt cum illis. Nam plaga primi angeli hlc eadem esi cum sexta Ægypliaca ; plaga secundi angeli el tertii eadem csl cum prima Ægypliaca ; plaga quarti angeli eadem esi cum quinta; plaga quinti eadem est cum nona; plaga sexti eadem csl cum undecima et secunda ; plaga septimi eadem est cum septima Ægyptiaca-

Nola : Hi septem angeli, phialæ et plagæ, di* versi sunl à septem angelis, tubis el plagis, de (jilibus aduni est c. 8. el 9. Illi enim c. 8. el 9. continebantur in septimo sigillo, ut patet c. 8. 1. hi vero continentur in ipso libro septem sigillis signato. Ergo illi præcedent tempore, hi sequentur: illi jllagas immittunt ante Antichristum, hi tempore Anlichrisii. Quocirca et plagw pleræque uirohique divers® sunt, ex partu tamen vel eadem vel similes sunt, ul tuba el plaga. Prima grandinis, c. S. v. 7. ex parte eadem est cum plaga septima hlc v. 21. inter alia enim quæ plaga hæc affert, affert cl grandinem, sed immanem instar (alenti. Sic tuba el plaga. Secunda c. 8. 8. similis esi plagæ secund® hk v. 3. in eo quod mare versum sil in sanguinem sed dissimilis iu eo quod, c. 8. magnus mom missus sil in mare, hlc vero nil tale dicatur, liursiim. c. 8. tedia lanium pars maris versa est in sanguinem, et tertia pars piscium interiit : hic vero totum mare versum est in sanguinem omnesque pisces mortui sunt. Tedia tuba el plaga c. 8. 10. facta est in fluminibus, uti d tertia hlc v. ft. sed c. 8. aquæ vers® sunl in absinthium; hic vero in sanguinem. Quarta tuba ul plaga c. 8. v. 12. fuit in sole, uti cl (piarla hic v. 8. sed c. 8. sol percussus esi tenebris et obscuritate; hic vero ardore et æstu Quinta (uba et piaga c» 9. 2. est locustarum crucianlium el tenebras inducentium ; quinta pariter plaga hlc v. 10. fácil regnum Antichrist tenebrosum et miserum; ita el homines præ doloribus blasphemant Deum, el manducent liti guas. Sexta tuba el plaga c. 9. 15. solvit qualuo angelos ligatos in Euphrate, qui soluti in aciei producunt ducentos millones equitum; sexl pariter plaga hic v. 12. siccatur Euphrates, u paretur via regibus ab ortu solis. Septima tubi cap. 11. 15. inducit mundi Unem et consummationem , canilque : *Factum est regnum huju mundi, Domini nostri et Christi ejus.* Septimi plaga hlc v. 17. ait : *Factum est*, ac mox induci horianda fulgura, tonitrua, terræ motus cl grandinem. Ex dictis liquet septem illos angelos cum tubis hisce esse similes, diversos tamen el hisce previos, ac (jnasi prodromos : unde cl minores plagas inducunt, quas hi, ñipóle posteriores , adaugent el consummant. Excipe septimam cap. It. v. 15. quæ omnium hncin inducit, mi ibidem ostendi.

2- Et abiit primus angelus , et fffudit phialam -i \m. } Nota:Quod angeli hlc dicuntur (ilu- diste phialas iu mare, flumina, solem, etc.,

non ad litteram ut sonat, quasi in line mundi reipsa phialas suas effusuri sint, sed symbolice accipiendum est. Tantum enim hac phrasi el symbolo significatur angelos operaturos el effusuros esse in mari, fluminibus, sole, etc., iram ut vindiciam divinam , in phiala quasi contentam et repræsentatam : verbi gratia , efficiant ut aqu® maris el fluminum vertantur in sanguinem, ut sol solito ardentius urat impios , utC.

Et pactum est vulnus (græcc iu est ulcus. Ita Valablus el alii : dicitur tamen *vulnus*; quia ulcus, dum aperitur, iit vulnus) s evum, id est, dirum el horridum; rursum *sicvum*, id est sæxiuns, dolore affligens ut crucians Antiuhrlstianos : et pessimum,] id est, maxime putidum, pudendum et fœlidiim. Alludit ad sextam plagam Aigypti Exodi 9. v. 10. de qua dicitur : *Factaque sunt ulcera vesicarum turgentium*, et ad ulcera quibus Deus percussit Philistbæos ob capiam el circumdatam arcam Testamenti : de quibus dicitur, 1. Regum 5. v. 6. *Aggravata est manus Domini super Azotios, et percussit in secretiori parte natium Azotum.* Et mox, v. 9. *Computrescebant prominentes extales eorum.* De quibus dicitur el psalm. 77. v. 66. *Percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis.* Simili ergo plaga pudenda , æque ac dolorosa percussit Deus in fine mundi cos qui habent characterem besli®, id est Anlichrisii, dc quo dixi cap. 13. v. 16. nimirum ut puniat tum alia eorum scelera, tum pudendas libidines; quibis Antichristus et Anlichristiani frena laxabunt. Sic etiamnum hodie Deus punit obscenos et libidinosos obscenis el molestis ulceribus ac lue venerea, sive morbo Gallico, maxime in membris verecundis , quibus peccaverunt. Deus enim *ipsa peccata sic ordinat , ut (jmv fuerunt delectamenta homini peccanti, sint instrumenta Domino punienti*, ail S. August, in psal. 7.

Hæc enim ulcera , cælerieque plagæ plane ul sonant ad litteram videntur accipienda : licet nonnulli hæcmystice exponant, ul facit Alcazar, cujus de singulis hisce septetn plagis interpretationem recensui cap. præced. v. 5. Aliorum recunsebo in lln<? u. ipitis.

3. Et secundus angelus p.pfudit phialam in mare, et factus est sanguis tanquam mortui,] quasi dicat : Angelus secundus opéralos est in mari, 'ertilque aquam totius maris in sanguinem. Sed quid significai to *tanquam mortui* ? primo, aliqui id exponunt de sanguine atro, vel congelalo, qui ex corpore morlui profluit. Verum hoc recte refellit Alcazar, fiori enim potest ul sanguis ex mortuo fluens sit rubtms el nitidus, uti in hœdi sanguine apparet. Nec \ero ani diversi coloris esi, aut minus congidaliiir sanguis ex scissa vivi hominis vena exilions, quàm eruor ex cadavere manans.

Secundo, alii putant alludi ad mare mortuum, id esi, quod Sodoma ob scelera sua conversa usi; ejus enim maris «quæ sunt bituinos®, indequealræ : de iis enim ail Tacitus, lib. 5. *Ater natura sua liquor.* Pari modo angelus hlc in line mundi aquas maris faciei atras, et quasi mortuas ; unde sucjuilur : *Et omnis anima vivens mortua est.*

Tertio, Alcazar tð *mortui* refert ad victimas, quarum, cum immolabantur, sanguis excipiebatur in vase, quod aqua semiplenum urat, ul sanguis aquæ mislus ossei fluidior, ac elliisus

infossam, quæ erat Juxta crepidinem altaris . facilius deflueret» nec juxta altare hæreret, illudque inficeret. Mystice autem significabat quod de Christo in cruce, qui futura* erat victima lotius mundi, efflueret sanguis* cl aqua. Sensu* ergo est, quasi dicat : Aqua mari* versa est in sanguinem, non secus atque in lebetes, in quem animalis immolati sanguis immittebatur, aqua ip*a sanguineo tingebatur coloro. Porro censet Alcazar line sanguine significan sanguinem Martyrum, qui man* gentilitatis rubricavi!, clin sanguinem convertit, id esi, sibi Cjirisloque subjecit, cl sanctificavit. Unde S. Isidorm» in qtiæsL in Exodum , capite 10. /A/i/or, inquit» *in sanguinem versee significant populos conversos ad sanguinis Christi fidem* : inde *pisces*, id esi fidele*, *mortui*, id est, morti sunl addicti ab Imperatoribus eos persequentibus.

Quarto, cl optime, alii hæc referunt au sanguinis copiam. Cum enim homo, vel animal aliud occiditur, plurimum effluui sanguinis , quasi dicat : Aqua maris versa est in sanguinem, perinde ac si faclæ essent in eo hominum cꝑedes, mulque essem occisi et mortui, ideoque pisces omnes, qui in mari non sgnguinem, sed aqua vivunt, pariter emortui sunt. Genitivus enim singularis id est *mortuii*, ponitur pro plurali >c/ꝑwy, id est mortuorum, quasi dicat ; Facta e\$ aqua maris quasi sanguis occisorum cl mortuorum. Sic diditur» 4. Rug. 3. v. 22. F<derunt Moabita: aquas rubras quasi sanguinem , dixcruittque : *Sanguis gladii est; pugnaverunt reges contra se, ctcasi sunt mutuo*. Causam subdit v. 5. dicens : *Justuses, Domine*, qui punis eos in eo quo peccaverunt, el quod aliis injuste irrogarunt , juste rependis el remetiris eis : *Quia sanguinem Sanctorum el Prophetarum effuderunt, el satlKuincm cis dedisti bibere ; digni enim sunl*. Sic /Egyptiis mutasti aquapi in sanguinem, eo quod ipsi sanguine infantium Bebræoriim, quos aquis mergebant,eas contaminassent, Exod.7.19.

h. Et tlbtius angelus effort phialam suam SUPEN FLUMINA, ET SI PI B FONTES AQU5BLM , II' factus est sanguis.] Sicut secundu* angelus mare venit in sanguinem, ita hic lenius flumina cl fontes pariter in sanguinem venit. Itaque sicut in Ægypto sub Pharaone, à Mose omnis aqua versa est in sanguinem, cl omnes pisces mortui sunl ; ita sub finem mundi per lotum orbem, universum mare el omnia flumina vertentur in sanguinem, cl ompes pisces morientur. Quod enim olim in Ægypto accidit, typus el præhidium fuit ejus quod fotutum esi'in liim mundi. Sicut lamen in Ægypto pQnversio ilja non duravit nisi octo diebus, ne homines p<• rirent sili, ita pariter videtur islam conversionem non valde diu duraturam, ne omnes pereant, sed post aliquod tempus mare et flumina Mtiæ naluræ, colori et saporì restituenda fore , sicut factum est in Ægypto. Probabile quoque est fidelibus hanc plagam aquarum non nocituram, sicut non nocuit lh bræis in Ægypto; hæc enim plaga immittetur m impios, ad vindicandum sanguimmi Sanctorum , quem impii tunc effundent. Quod ad pieces attinet, non csl Decesse eos reviviscere ; <piia mundus brevf finietur; el forte non deerunt pisces in stagni*, iacubus cl vivariis : nam de iis aquis non dicitur quod in sanguinem convertentur. Ila P. Lesiti*, lib. 13. de Perfectionibus divinis, cap. 18.

5. Et audivi angelum vquaiium.J Nota : Ex hoc

loco patet angelos certos à Deo perfectos esse cl præsidere certis creaturis, ac singula elementa suum habere angelum præsidem. Si enim aquæ habent suum angelum , cur non pari jure hab<at suum el terra el aer? Deu* enim hæc inferiora per angelos distribuit, ul ipsi sigillatilo eorum curam gerani, ha docet Orígenes, hom. 14. in Num. S. Augustinus, lib. 83. quæst. 79. ubi ait : *Unaquaque res visibilis in hoc mundo habet ange licam potestatem sibi prcrposilanu*Sáne-los Thomas, l. p. qu. 110. art. 1. Gabriel Vasquez, l. pari. tom. 2. disp. 245. num. 6. ubi præler Origenem cl S. Angustimi rn, citai Andream ct Arulam, quin ct Platonem . Quod enim Alcazar per angulum aquarum Mo sen, per angelum altaris Eliam accipit, mystic um esi et symbolicum, non litterale nec genuinum.

Porro angelus hic aquarum præses laudat Dei justitiam, eoquod impios aquis abálenles puniverit, mutando eas in sanguinem. Ait ergo : *Justus es, Domine, qui es, ctqui eras sanctus, qui tueejudicanti; quia 'sanguinem Sanctorum et Prophetarum effadçrunt, et sanguinem eis dedisti bibere*. Syrus V<rlil : *Justus est ille qui est, et ille qui erat* et *pius* (vel *indulgens*) *quia turejudicasti*, elc. Gaudent enim angeli, cum crealuræ, quibus præsent, Deum, Deique justitiam commundant et liudant. Nota : In his novissimis mundi plagis elucet non solum ju stilia, *ed ut misericordia Dei; nam paulalim, cl cum moderamine adhibentur, ut peccatore s per eas invitentur ad pœnilenllam ut emenda donem. Hinc non semper durant, sed alii aliis succedunt, ul advertant esse manum Dei castigantis, non causas naturales, aut fatum aliquod stellarum.

7. ET AUDIVI ALTt.ni M ANGELLM. J LegC CUDI Romanis et Græcis: *Et ondivi ulici um ab altari*, scilicet egrediunlum è locoMailvnm petentium v indictam, et dicentem : *Eliam, Domine*, etc., *vira ct justa judicia tua : JIUrurum*, mtelligc angelum.

8. Et QUAnrus angelus effvdit hhalam suam in solem, j quia scilicet elfecil ul sol intensius el acrius impios meret. Inde sequitur : *Et datum est itti (soli) astu affligere homines et igni*. Übi Tc *d ío;yr.-ixov*, sive explicate um est : *ccsluct igni*, id est, æstu igneo, .ustu intenso ct ardente instar ignis. Sic ait Poeta : *Aurupx frtnosque*, id e\$» fn-nos anru<)* *momordit*. Mgnihc.it unii) homines arsiiros tanto æslu» ni Ine çeslu* eis videatur esse ignis , utquc sibi videantur in igne versal i el torreri. Nam græcu esi Troe o nugt, id csl, datum usi i)li çestuate facere, sive adurere homme* m igne.

Sic fingunt Poelæ quod Phaeton, cum solis currum regere nesciret, ierras cl cœlum ambusserit. Unde et Phaeton dicitur a-to tou id esl à luce, el«0», id est uro, ait Serv ius in illud Æncid. 5.

Auroram PhacthootB equi j ini luco velicKvit,

El Cicero, lib. 3. Ofliciorum fabulam ila narraí : *Phaethonti /ilio sol facturum srse dixit, quidquid optasset; optavit ut in currum patris tolleretur .-sublatus est; atque is antcquamconstiit, ictu fulminis deflagravit. Quanto melius filtrat in hoc promissum patris non esse servatum?*

Tropologice S. Gregor. 34. Moral, c. 12. *Phialam, ail, insolem effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiit splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi ut affligeret homines astu el igni; quiadum sapientes viricruciatibusvicli, mali*

agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quique, temporalibus desideriis inardescunt. Ruina: namque fortium augmenta prostant perditionibus infirmorum.

10. *Et QUIKTÛS ANGELUS EFFUDIT PHIALA V SUAM* super sedem RESTEE,] id est, super regnimi ut subditos Antichristi : unde facium csl regnum ejus tenebrosum, lum proprie, lum symbolice *tenebrosum*, id esi infelix, pesie, fame, moi bis, aliisque aerumnis el infortuniis miserum el calamitosum, adeo ut Antichristian! manducant, id est mordeant, linguas suas, quasi rabiosi eas vellent manducare el vorare præ doloribus et tormentis. Esi hyperbole el catachresis ; tenehrænim symbolum sunl adversitatis el ærurnarum, uti lux prosperitatis el kcliliæ; el manducare sumitur pro mordere.

12. *Et sextus angelus effodit phialam suam* IN* FLUMEN' ILLUD MAGNUM EUPHRATEN{ ET SICCAVIT AQUAM EJUS, UT PRAEPARARETUR VIA REGIROS AB ORTU SOLIS.] Nam, ut dixi, Daniel c. 7. el c. 11. 11 dicam hic c. 17. ex ducem illis regibus qui Antichristi tempore orbis imperium dividunt, tres occidentur ab Anlichristo, ac mox septem reliqui territi ei se subdent: et quia aliqui ex his erunt in Oriente, hinc siccabitur ab angelo Eu* phrates, ul facile possint ad Antichristum transire, utque cum illo contra Christum et Ecclesiam pugnantes, à Deo proterantur, ul dicitur v. 16. ideoque hæc siccatio Euphratis, quæ fiel à bono Angelo, non liet, nec cedit in bonum el victoriam Antichristi et Antichi isthmorum, quales erunt hi reges, sed Christi el Christianorum. Alludit ad Darium el Cyrum reges Persarum el Medorum, qui ab Oriente, id esi, ex Perside et Media, venerunt ad excidium Babylonis, ac Euphrate in alios mullosque alveos detineto, sicco pede milites in urbem immiserunt, ilaquo eam ex improvise ceperunt, uti dixi Danielis, 5. 30. Hæc enim Euphratis siccatio rursum ilerabiliir inline mundi, idque non naturaliter opera hominum, mi facium esi tempore Cyri, sed miraculose opera Angeli hujus sexti.

Censet Viegas hic secl. 3. (licet sed. 2. contrarium dixerit) el Genebrardus in psal. 67. 37. hos reges venturos non pro, sed contra Anlichristum, atque pro Christo el Ecclesia pugnaturus tum quia emittuntur ab Angelo bono, qui eis siccatur Euphratem ; tum quia Antichristus contra eos ingentem parabit exercilum. Subdit enim quod draco et bestia» id est, diabolus el Antiebristus, lres spiritus immundos mittent, qui alios omnes reges sibi fœderalos contra eos in suum auxilium evocent ; sed hi omnes credentur, non tam a regibus ex Oriente venientibus, qu. itn à Christo, N. Hi.

Hæc sententia in speciem videtur probabilis. Probabilius tamen videtur contrarium, scihcel eos pro Anlichristo contra Ecclesiam venturos ha Ribera el alii, imo ipse Viegas, sect. 2. Naie hæc spectant ad ultimum Anlichristi annum, quo ipse jam subjectos habebit omnes orbis reges, eritque monarcha; unde acerrimam instituet ubique persecutionem in Christianos, ac conira eos hunc exercitum convocabit, ul per cum fideles ubique perscrutetur, oppugnet el exterminet. Erit enim hoc ultimum bellum, ul lima persecutio Antichi isti, in qua ipse non à regibus, sed à Deo et Christo (contra quos pugnabit) profligabitur in loco «tui vocabitur Armageddon, ut diciiur v. Vu ei 16. ele. 19. 15. el c. 29.

v. 9. Erit ergo hæc ex ultimis plagis lam mundi, quàm Anllt lirsti.

Objicies : Quorsum taqtus militum numerus ad profligandos Christianos, cum hi sub Antiebristo futuri sint perpauca ? Resp. paucos foro, si cum Anlichristianis comparentur; revera tamen fore multos, præscriim qui in montes, sylvas aliasque latebras seso abdent. Si enim numerus llubra-orum egredientium ex d'gypio ascendit ad lres millones, uli ostendi Exodi capito 12. v. 37. quot milhones fore putamus Christianorum in toto mundo ? Quare sicut Pbarao ad subjugandum llebræos coegit omnes regni sui copias; ila Antichi istus ad subigendos sibi Christianos totius orbis, omnes suas vires el copias colliget : ul, sicut Pbarao cum omnibus suis periit obrulus mari Rubro, ita Antichristi exercitus peribit obrutus igne cadesti. Hoc ergo consilio el fine faciet Deus colligi omnes hos ejus exercitus, ul universos in unum collectos uno ictu, unoque (jnasi fulmine allet et perdat ; sicut idcirco fecit Pharaonem cogere universos bellatores Ægypti, ul omnes simul conficeret, mergere i quo in mari.

Mystice, Laurentius Justinianus, et ex eo Alcazar (licet ipso id putet esse litterale) : Sicc. % lio, inquit, Euphratis symbolum est lerrenæ felicitatis mundanos homines in ipso decursu deficientis el deserentis. Euphrates enim significat torrentem rapidissimum superbite, deliciarum, atque opum, et furie etiam hutnanæ sapientiæ el rlo^uentiæ, quibus Romani circumfluebant, quibusque repellebant Christi Evangelium. Sed hæc in Romanis desiccavit Deus per Darium el Cyrum, id est, per S. Petrum el Paulum : quo factum csl ul ipsi in Dabylones, id est Romæ, familias illustres irrumperent, casque occuparent, l'ode et Adamus Sasboiit, prologo in Isaiam, referi S. Hieronymum docere, quod in Medis et Persis Apostoli el eorum successores denotentur, qui Babylonem, id est confusum mundum, everterunt. Sicut enim Cyrus et Darius non vi, nec armis, sed occulte alio derivando Euphratem (quod Babylonii impossibile pûlanles non præcaverant) Babylonem occuparunt : ita Christiana religio non vi, sed occulte serpendo, senatorias domos Romæ Occupavit, antequam Romani persentiscerent ; ita ul subito unus uxorem propriam Chiislianam deprehenderet, alius filiam, alius fratres, alius cognatos el affines, jamq. videtur Christianismum lotam Romam pervasisse. Hic seflsus mysticus congruit Cyro el Dario expugnantibus Babylonem, non autem hisce regibus pugnantibus contra Christum el Ecclesiam.

13. *Et VIDI DE ORE DRACONIS, ET DE ORE RESTI r, ET DE ORE PSEUDORIOPULTÆ (de (pili)US dicuih* Csl C. 13.) SPIU IUS TRIS IMMUNDOS IN MODI M RIMARUM,] supple prodire, vel *exire*, uli legunt aliqui codices manuscript*!. Quæres, quinam sunl hi? Primo, Prosper in Dimidio teinporis c. II. censet fore lres Antichristi pr.vcones. de iisque subdil : *Quod in Daniele dictum csl : Examina ex eo surgent, hic aperte dictum est, exit e velut praecones ejus lres spiritus immundos, lanquam in lres partes orbis, /tsice, Europa: el /tfri-cæ, qui persuadeant Anlichristum esse Christum.*

Verum dico lres hosce spiritus esse immundos, espeque dæmones ; hoc enim disurie; asserii S. Joannes. Censui Viegas hosce lres dæmones ab Anlichristo, in visibili hominum, qu si

legatorum, specie, mittendos ul gentes ad sc
c n jregi m.

Vet um Ime Incertum est, præscriim cum hic
b Joanne non hominibus, sed ranis comparen-
tur. Illud cerium csl dæmones bosco exire de
ore draconis, bestiæ et pseudpprophetæ, id csl,
jussu el impetrio dæmons, Antichrist!, el præ-
cursoris ejus mitti, ul sollicitem congregcilt-
que gentes cl milites ad Anlichislum* Exeunt
ergo, ul septem reges reliquos et supersilies,
in bellum conira Christianos cum Anlichristo
inferendum, tum suasionem, tum signis et pro-
digiis, sive per sc, sive per magos suos indu-
cant ei concitent, ul sequitur. Quocirca subdit
Joannes : *Sunt enim spiritus da montonini facien-
tes signa*. Ubi -trenini dat causam præccdenlium.
q. d. Ne quis putans omnes spiritus esse puros
cl bonos, esseque angulos saucios, miretur id
quod dixi esse *spiritus immundos*; sunl enim
revera tales inter spiritus, sunlque spiritus dæ-
moniorum (non enim omnes spiritus sunl An-
geli boni) iique faciunt signa el prodigia.

Porro hi spiritus comparantur ranis, ob
immunditiem, fœdilalem, loquacitatem et con-
tumaciam, qua magno, sed inani cl imbelli
strepitu, omnes ad arma contra Christum et
Christianos concitabunt. Rana enim clamorem
edil raucum, molestum el importunum, sed
invalidum, inefficacum el imbellem : quocirca
rana à Græcis vocatur ab aspero cla-
more ; ranæ enim competit illud Laconicum :
Vox est, preeterea nihil*

Unde eos quasi deridens Joannes, sluítumqiic
eorum Christo obstrependi et obsistendi consi-
lium ostendens, asserit nullum alium fore
tantæ congregationis el conjurationis finem,
quam ul congregentur reges omnes ad prælium
in die magno omnipotentis Dei, ibique omnes
pariter ab eo siderentur el perimantur, sicquo
in eis impleatur illud psal. 2. 2. *Astiterunt reges
terra?, et principes convenerunt in unum, adversus
Dominum, et adversum Christum ejus : qui habi-
tat in cælis irridebit eos, et Dominus subsannabit
eos*. El illud Isaiæ, S. 9. *Congregamini, populi,
et vincimini*. Erit ergo hæc quasi gigantomæbia.
Sicut enim Titanes superbi gigantes, moventes
bellum contra Jovem, ab eo fulmine adacti sunt
in tartara : ita cl hisce regibus contra se bellan-
tibus faciet Deus. Quocirca omnis hæc eorum
conspiratio nihil aliud proficiet, quàm ut omni-
potens Deus eos simul collectos corripiat, et
suæ fortitudinis documentum clarissimum in
eorum excidio edat, idque præslcl eadem via
atque consilio, qua ipsi suum Christum el Chris-
tianos oppugnare et exterminare lentabant. Col-
liget enim eos cum Anlichristo in unum locum,
cujus nomen erit Armagedon, ut ibi simul col-
lectos uno «piasi ictu el telo conficiat el occidat.
Unde c. 17. 1|. dicitur : *Ilicum Agno pugnabunt,
et Agnus vincet illos*. Hinc dies tantæ potenti» ul
victorias vocatur hic dies magnus omnipoten-
tis Dei, quo scilicet Deus edet stragem tantam,
ul ad cœnam magnam vocet omnes aves cœli,
ut dicitur e. 19. 17.

Mystice, Alcazar (quod tamen ipse affert quasi
litterale) : Per lres, inquit, hasce ranas signifi-
cantur lres fidelium hostes ; dæmon, mundus,
caro, ani potius eorum locutio et suggestio, de
quibus fuse et docte agit noster Bernardinas llos-
signolius, lib. 3. de Discip. perfectionis, e. 15.
Hæc enim triplex eorum ioculio el suggestio,

scilicet ad honores, opes cl delicias consecan-
das, prodii ex ore draconis, el bestiæ marina?,
ac buslire terrestris, de quibus cap. 13. id est,
ex ore diaboli, mundi et carnis; sunlque eorum
quasi halitus, she spiraculum, imo sternuta-
mentum, siciil ait ille felem esse leonis aul tigri-
dis quasi sternutamentum. Huic enim symbolo
convenit rame fœdilas, obscenitas el figura.
Nam in ipso cœno in quo cl nascitur et volula-
tursumper, mirifice luxuria ac turpis libido re-
præNunlatur. In maculis quibus velai ocellis
quibusdam undique distinguitur, oculorum con-
cupiscentia innuitur. In pertinaci importuni
clamoris elatione, superbia adumbratur. Qua
dcreuxlat apologus apud Æsopum, de rana cum
box is ingenii mole sese per tumorem compa-
ratile. Tres ergo ranæ sunl triplices molesta» et
obstreperæ suggestiones diaboli, mundi cl car-
nis. sive superbia* avariti® et libidinis. Hinc et
triplices sunl ranæ, scilicet primo, ranæ com-
munes cl palustres ; secundo, rubelæ, quæ sunl
terrestres el virulent» ; ac Icilio, calamita?,
quæ degunt inter arundines cl fruticeta, teste
Plinio, lib. 8. 31. cl lib. 52. 10. Primas carni,
secundas diabolo, Iertias mundo, non male
adaptaveris. Hucusque Alcazar, sed mystice.
Nam ad litteram ail Joannes hasce ranas esse
lres spiritus immundos, esseque lres dæ-
mones.

Symbolice, rana csl inverecunda, obstrepera,
curiosa, obscena, stolidam,ideoque loquax; unde
proverbium : *Dana gyrina sapientior**. De quo
Pialo in Theæleto : *Xos, inquit, illum tanquam
Deum ob sapientiam admirabamur ; ille nihils
magis antecellebat prudentia quàm rana gyrina**
Dicitur gyrina, à figura corporis; quia **S** gv-
rum orbiculatur, ul quoquoersum se fardo
flectere el vertere possit. Hinc rana significat
hærcsin clhæreticos stolidos, loquaces, curiosos
el obstreperos. Quocirca Erdericus Staphylus,
libro de Luiheranorum concordia, el Gabriel
Praleolus in Catalogo liæretic. apposite hascu
tres ranas adaptant tribus seclis quæ ù Luthero
promanaran!. Prima est Anabaptistarum, quo-
rum paler est liothmannus. Secunda est Sacra-
mentariormn. quorum auctor esi Carolsladius,
ex quo Ztiinglius et Calvinus prognati sunt. Ter-
tia est Protestanlium, quorum dux est Mc-
lancbthon.

Rursum, Alcazar per lres nasce ranas accipit
judaismum, genlilisinum el hærcsin. Side quæ
de ranis dixi, Exodi S- 3. el seq.

15. Eccr vtxio sicut Fin.) lum an iudicium
universale, tum ad prælium clcladem hanc An-
tichrisliet Antichristianoruii, quæ iudicio enl
prævia, el *sicut fur*, id est clanculum, inex-
spectato, el ex improvviso. Unde Varro, lib. L'u
nomen *fur* derivat à furvo, id est atro, quod
per tenebras alasque noctesque furetur ; alii à
fraude; alii à furendo, id est, auferendo rus alie-
nas, alii à Græco id est fur. Ita Gellius,
I. L c. 18. Hac luris comparatione adventum
inexpectatum, arcanum ut subitum Christi ad
iudicium designat sæpe Scriptura, Matth. 2'i. 43.
1. Thessal. 5. 2. 2. Petri 3. 10. Apocal. 3. 3. ut
jugi el continua ejus exspectatione et metu ho-
mines tenuat suspensos ; itaque ipsi singulis
diebus, imo horis el momentis, studiose toto-
que mentis conatu ad cum m* comparent. Nam,
ul ait S. Hilarius, can. 27. in Matth. in fine:
Paratos nos esse convenit; quia diei ignoratio in*

*lentam sollicitudinem suspensa: exspectationis expi-
tat.*

Beatus qui vigilat, et custodit vestimenta sua,] pula Dei *gratiam* et virtutis, quibus quasi vestibis ornatur anima, ne appareat ejus turpitudine, id est nuditas, puta ei innata concupiscentia et labes originalis, aliaque vitia el peccata inde prògnata.

16. Et CONGREGABIT ILLOS IN LOCUM QUI VOCATUR berraice Aiuiagedon.] Ita Romana et Græca legunt, non *Armageddon*, sed *Annagcdon* penultima brevi. Arabicus quoque legit *Armachadon*. Quæres primo quid hebraico significet, et ubi sil Armagedon. Primos. Dieron. in nominibus Hebr. *Armagedon*, inquit, *interpretatur consurrectio tecti*, sive *consurrectio in priora* (quia Antichrisio everso rursum Ecclesiæ tectum in pristinam gloriam consurget) *sed melius mons ft latrunculus*, vel *mons globosus*; quia scilicet eò convenient Antichristian!, qui fures erunt et latrones; volent eniin furari Deo suum honorem, et Sanctos vita spoliare. Addit Viegas *Armagedon* significare *montem pomorum*, sive *fractuum* : *meged* enim significat pomum.

Secundo, Ticonlus hom. 13. el Ribera putant *Annagcdon* esse Mageddo, qui est campus el civitas in tribu Manasse, juxta Jezabel, ubi à Pharaons Nechao percussus et occisus esi Josias Rex Juda, 2. Paral. 35. 22. Neque id vero est absimile : favent eniin Septuag. qui Zachar. 12. 11. ubi nos legimus : *Sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon*, vertunt, *sicut campus malogranati quod in campo succiditur*, quasi in Mageddo littera *m* sil servilis el heemantica, ac radix ejus sil JH4 *goda*, id est succidit, quæ etiam est radix el etymon *Annagedon*, ul mox dicam.

Verum, quia ad *Mageddo* hic additur *Ar*, quod non campum, sed motitem significat, neque *Mageddo*, sed *Annagcdon*, vocatur; el quia nusquam alibi Scriptura, neccosipographi meminere loci qui vocetur *Annagcdon*, hinc verius videtur *Annagcdon* novum esse nomen loci, quod illi imponetur ab eventu tempore Antichrisli. *Annagcdon* enim significat hebr. *dolum congregationis exercitus*, *tiw insidias* vel *dolum excidii*. Derivatur enim à radice *oiy aram*, id est, dolose egit, astutus fuit (unde *rnOlÿ orma* est dolus vel astutia) et *7IJ gadad*, unde per crasIn fit *gad*, id est, exercitum congregavit, vel a VT4 *goda*, id *cs1*, succidit, unde *pyu gidon*, est succisio; itaque vocatus est Gedeon, quia succidit altare Baal, indeque succisus eral Madiamlas. Pro llebrœo *gidon*, Græci dicunt *gadon*; quia non possunt exprimere mediam litteram *ain*, quæ est in *gidon*. Dicitur ergo hic locus *Annagcdon*, quia in cum Deus callide, el quasi per dolum hos reges cum Antichristo adunabit, ut omnes uno die perdat; videcup. 1J. 11. .! seq.

Aut certe *Annagcdon* significat *anathema*, vel *excidium excidii*; quia scilicet Deus ibi Antichristum cum suis pleno excidio ad interu-
cionem usque delebit : *Cin cherem* enim, sive *chonna*, vel ul nos dicimus *horma* (de quo Num. 21. 3.) hebr. significat anathema, vel rem excidio addictam el devotam : *gidon* significat succisionem et excidium; littera enim *chet*, quæ prima est in *cherem*, el *chonna*, quia gutturali* esi, caque durior pronuntiatur, eo quod ni profunda* aspirationis; hinc apud Græcos el

Latinos liquescit el perit, ul pro *chonna* dicamus *horma*. Idem fit in nominibus Orel), Enoch, Ezechias, etc., in quibus prima littera *chet* peril el evanescit.

Porro familiare est llebræis nomm imponere ab eventu, maxime bellico. Sic enim locus in quo cæsi sum Ghananæi ab llebræis, vocatus est *horma*, Num. 21. 3. (quo forte hic alludit S. Joannes). Sic alius locus in quo Phdistad a Judæis cæsi sunt, vocatus est Lapis adjutorii, 1. Reg. 7. 12. Alius vocatus est *Paul Pharasim*, 2. R<*g. 5. 20. Alius ubi Samson maxilla cecidit mille Philistinos, inde nuncupatus est *Humat lechi*, id est, elevatio maxill.e. Judie. 15. 17.

VtTisimile est *Annagedon* fore juxta Jerusalem el vallem Josaphat, tum quia, ut dixi c. 11. el rursum dicam cap. 17. ibi erit regia Antichrisli : tum quia in valle Josaphat futurum est judicium, uti palet Joelis 3. 2. tum quia *Annagedon* llebræum est nomen : erit ergo in Palæstina et Judæa. Porro hic congregantur gentes el reges in *Annagcdon*, *sod* sensim, viciniore ci-
tius, rmonotiores tardius. Inierim lit excidium Babylonis, quod describitur c. 17. et 18. mox c. 19. 11. Christus cum suis in aciem prodit, qui eos cædit in Annagedon. Ergo non esi hic hystorologia, ut vult Ribera, sed recla rei gc-
lundæ series el ordo.

17. Et septimus Angelus effudit phialam suam IN AEREM, ET EXIVIT VOX MAGNA DE TEMPLO, DICENS : Tactim est.] q. d. Hic finis est septem phialarum el plagarum novissimarum, ideoque pariler mundi finis et dies judicii instat. Porro «findit phialam suam in aerem, quia in aere Deus ostensurus erat suam iram, edendo in ep fulgura, et voces et tonitrua. Viegas *voces* has accipit articulatas, quasi sint voces spectrorum, puta exercituum discurreiilium in aere, el conclamantium cædes et strages; sicut ante obsidionem llierosolymæ in aere apparuerunt armateB acies, et vox dc templo : *Migremus hinc*, leste Josepho, lib. 7. Belli c. 12. Potest secundo esse hendiadys, *voces et tonitrua*, id est, voces tonantes, sive tonitrua vocalia. Si quis tertio, alias voces malit hic accipere «i cœlo terribiles, nOh r<*pugnab

18. Et teiule motus.] Juxta illud psalm. 17. v. 8. *Commata est ct contremuit terra : fundamenta montium conturbata sunt, et commota sunt; (iio-
nium iratus est eis.*

19. Et FACTA EST CIVITAS MAGNA IN TRES PARTES.] Alcazar per civitatem hanc magnam accipit Babylonem, quæ civitas magna vocature. 17. 18. id eXt Romam, quæ in lres paries divisa est cuin Constantinus factus est Christianus, scilicet in Christianos, Paganos et neutrales. Per vocem vero de throno procedentem accipit notiliam, quam S. Sylvesler Pontifex toti Ecclésiæ tradidit de Constantini Imperatoris decretò, quo se Christianum publici* professus *cs1*, et templa in Jesu Christi honorem erigi imperavit. Ille ipse more suo mystice et pie in Romanam Ecclesiam,

Diro ergo ad litteram civitatem hanc non fore Babylonem, id est Romam; quia de ea mox aget Joannes sub nomine proprio Babylonis, sed esse Jerusalem : hæc enim vocatur civitas magna cap. II. v. 8. ei hæc maxima erit tempore Antichrisli; erit enim ipsius regia, uti docui cap. II. v. 8. Ha Arelas, Virgas, Ribera el alii. Sensus ergo est, q. d. Hoc lerræ motu Je-

rusolein lindelur in lres partes, (ani quoad aedilicia, quhm quoad incenia ; tantus eniin crieri ut etiam insulæ et monies loco moveantur, te sequitur ; quocirca non tantum civilas ita findetur, ul habeat scrobes el hiatus interjectos sed etiam ita dividetur, ul parles ipsæ inter se junctæ sint et diviste; quod ohm alibi acci* disse narrat Plinius, l. 2» c. 83.

Mystice, multi per civitatem magnam Intel* ligunt impiorum cœlum cl multitudinem, quæ in lres, id est, varias partes et schismata abibit, el dh idelur, uli in hoc mundo, ila ct in inferno. Unde Richardus per lres partes accipit paganismum , judaismum el falsum christianismum. Rursum, alii lres has paries censet esse eas, de quibus dicit S. Joannes, epist. 1. cap. 2. 16. *Omne quod est in mundo concupiscentia carnis csl, el concupiscenda oculorum , cl superbia vita.*

Er Babylon magna venit in memoriam ante Deum.] Quænain sil hæc Babylon dicam cap. seq. Nota : Simul hæc ostensa sunl Joanni» licei non simul mandanda sint execution!.

20. Et omnis insila fugit, it montes non sunt inventi.] Cum enim elementum lerræ post diem judicii, alio perfectiori modo ac figura constituendum sit, nihil mirum est quod antea incipiat commoveri inusilatoilloel stupendo modo, ac quasi universali totius lerræ motu. Unde præccssil : *El civitates Gentium ceciderunt.* Quo etiam liet ut magna pars hominum intereat, el qui superstites manserint, ingenti pavore concutiantur, ail Franc. Suarez, o. p. q. 59. a. 6. disp. 56. sect. ft.

21. Et grando magna sicut talentum df.scen d it .] Græce, TsóavTuuj id est quasi talentaris, hoc <*st magnæ molis et vasiæ magnitudinis, ail Erasinus ; hoc enim Græci vocant ralayristo?, id est talentare, etiamsi præcise non adæquclmagnitudinem el pondus talenti. Alcazar tamen censet præcise grandinem hanc habere molem el pondus lalenti. Est enim saxulis omnibus invisa ut inaudita. *Gndv.Blasphmavcrunt Deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna jacia est vehementer.* Porro talentum Allicum routinebai minas 60, hoc est Romanas libras62 cum media, quæ conficiunt uncias 750. Hebrænm vero antiquum talentum duplum erat ad Atticum, de quo loqui interdum solent Græci ct Latini , el de eo quoque \idelur Ide loqui Joannes, inquit Alcazar. Dicitur talentum à «toro, id est statera, trutina, libra. Hinc luetonymice pondus quod ei imponitur librandum ct ponderandum, ac proprie pondus illud ingens (quod talentum vocamus) hoc nomine appellatur. Sic Nonius balistas talentarla* vocat, quæ scilicet lapides (alenti pondo jacularemur.

Porro exempla ingeniis el portentosis grandinis ac llpidmn recensui Exodi 8. v. 18. el Ezech» 38. 22. Ilu ergo sunl septem plagæ novissima?, quæ totum orbem confudent, et lanium non evertent. Viderunt hæc per umbram Gentiles el Poene. Unde Lucanus inilio, l. 1. Pharsal» Ita canit :

Sic, cum comp.igrsoluta,
Sæcula tot mundi supirnia corgciit hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra Mtenl, tellus extendere finora nolet,
Excultclque fretum , fratri contraria Phabe
lbit, ct obliquum bigas agitare per orbciu

Indignila diem pouxrt sibi : totaqiie di«cort
Machina divulsi turbabit foedera muudu

El Ovidius, 1. Melamorph.

Esse quoque in futis reminiscitur aflore tempost
Quo mare, quo telltu, corruptaquc regia co-li
Aideal, cl mundi moles operosa laborel.

Et Seneca in Hercule Œlæo.

Jimprn iegibus obrutu.
Mundo cum veniet dies,
Australis potu* obruet
Quidquid per Libyam jacet x
Arctous jxjlus obruet
Quidquid subjacet axibus.
Amissum trepidus pulo
litan excutiet diem.
Cuti regia concidet,
Certus atque obitus trahet :
Atque omnes pariter deos
Perdet mors aliqua, ct duos,
F.l mors fala novissima
lu se constituet sibi.

Mystice, Richardm» ut alii per grandinem lajenlarem accipiunt obdurationem damnatorum in gehenna : hæc est supplicium gravissimum, æque ac justissimum. Alcazar vero accipit obdurationem, qua nonnulli ex Gentilibus plectebantur, cum Constantinus et Roma ad Christum fuerunt conversi. Generalius accipias quamvis obdurationem sceleratorum, de qua notanda est sententia S. Augustini, serm. 3. de SS. Innocentibus, tom *Id. Percutitur hac animadversione peccator ut moriens obliviscatur sui, qui dum viveri (oblitus est Dei.* Idem, serm. 88. de Tempore : *Cum, inquit, in peccatis suis coeperint permanere, de multitudine peccatorum nascitur desperatio, ex despt ratione obduratio generatur.* Undeconlra eam remedium suggerens: *Quoties, ail, nobis aliqua peccata subrepserint, sine ulla mora medicamentum eleemosyna, velpanUentia festinemus animarum nostrarum vulneribus provali re.*

Dentane Aureolus sequens lilum suæ ebronologiaæ, nosce septeni Angulo*, phialas, ul plagas adaptat eventis el gestis à Carolo Magno usque ad Henricum IV. Imperatorem. Itaque primum Angelum censet esse Adt ianum I. Pontificum, qui in ll. Mcæna Synodo damnavit Iconoclastas ; per secundum Angelum , accipit Romanorum quorundam crudelitatem in Leonum ronlilicem , anno Chrisii 797; per lenium, corumdem lromanorum per Carolum Magnum castigationem ; per quartum, Crescuillii patricii Romani in Gregorium V. Pontificem, ul in Othonem III. Imperatorem rebellionem ; per quintum. Cresccllii per Othonem Imperatorem castigationem ; per suxlum, constanliam GregoriiVH. Pontificis contra Henricum IV. Imperatorem. et uiincipum investituras laicas in beneficiis EcclesiastlcU, anno Christi 1073; per septimum, Christianorum in Tureas ul Saracenos expeditionem , sive cruciutuui, quando milites omnes cruce signati sunt a duce Godefrido Bulloulo receperunt Uierosolymam el terrain sanciam , ac («odefridum crearunt primum regem Hierosolymorum anno Chrisii 1096; convenerunt enim quasi grando talenlaria sex niillionus Christianorum, esto non omnes penetrarim , nec do facio punexerinl in terram sauciam»

Mysticce, Primnshis, Richardus, An>I:crlus, cl Ilj\mo (licci ipsi hoc quasi sensum litteralem afferant) : Primus, inquiunt, Angelus significat Apostolos, qui minali sont Judæis terrenis iram Dei ; mule facilini est in eis *vulnus stcvum*, id est, grate peccatum infidelitatis , et gravis ex-cæcalio; quia Christum recipere noluerunt.

Secundus Angelus significat Concionatorcs, qui mari, id est Gentilibus, iram Dei minati sunl : unde et illi ob infidelitatem reprobati sunl, et damnati ad sanguinem, id esi, ad mortem ælernam.

Tertius Angelus significat Concionatores, qui Dei iram et *sanguinem* pari modo el sensu denuntiant in hæreticos.

Quartus Angelus *sol*i, id est, malis Prælalis, iram Dei intentat. Ili urunt elaffligunt populum ; unde populus afflictus el desperans blasphemat Deum.

Quintus Angelus effundit iram Dei *in sedem besliæ*, id esi, in impios Antichristo adbærentes.

Sextus significat Concionatores, qui iram Dei intentabunt daemonibus in hoc aere agentibus, eo quod Anlichrisliiii) cum suis adjuverint.

Jerusalem et Babylon significant reprobos : scissio in lres partes significat tria genera infidelium, scilicet P.ganos, Judæos et falsos Christianos, qui aliler el aliter punientur pro cujusque uteritis.

Symbolice, significamur hic septem vitia ca-pitalia. Primus ergo Angelus eiTundit phialam in terram, id est, in invidos, (pii ex invidia terreo el luteo sunl colore. Unde in his fit vulnus sævum mœroris et ægriludinis animi. Invidus cumi tristitia consumitur, cl alienis bonis con-tabescit.

Secundus Angelus eiTundit phialam in mare, id esi, in acedos, qui fluctuant ut mare; ne-sciunt enim quid agere debeant. Hi enim sunt mare ob*amaritudinem el tædium , quo omnes virtutes moriuntur.

Tertius eiTundit phialam in Ilumina, id est, in gulosos, qui quasi Ilumina omnia devorant el absorbent; sed vertuntur in sanguinem, quia instar divitis Epulonis in inferno petent gut-tam aquæ, nec obtinebunt, sed bibenl sangui-nem suum.

Quartus, qui solem accendit, est ira qnte mentem accendit, et iratum sitami .l ad male-dicendum et blasphemandum.

Quintus, qui tangit sedem besliæ, est su-perimi : hæc enim est sedes dæmonis el Anti-christ!.

Sextus, qui tangit Euphratem, est libido, quæ instar Euphratis delectat, hominesque plu-rimos seenni rapit et devolvit : sed siccatur Euphrates, quia voluptas hæc vertitur in tor-menta præsentia et jeterna.

Septimus, qui tangit aerem , est avaritia, que in.-lar chamæleontis aere pascitur; uec cnim bonis suis uli aut frui audet.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Videt Joannes purpuratam meretricem, cui nomen Babylon, insidentem bestię ha-benti CAPITA SEPTEM ET CORNUA DECEM : ATQUE VERS. 7. SINGULORUM EXPLICATIONEM AUDIT *ET DISCIT AB ANGELO.

C^gT venit unus dc septem Angelis, qui habebant septeni phialas, et locus-vest mecutn , dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricismagnœ, quæ sedet super aquas multas. 2. Cum qua fornicali sunl reges terræ. et inebriali sunt qui inhabitant terram , de vino prostitutionis ejus. 3. El abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bes-NiA<<S..H(,m coccineam, plenam nominibus blasphemię , habentem capita septem, *elcornua decem, h. Et mulier erat circumdata purpura, el coccino, et inaurala auro, et lapide pretioso, et margaritis; habens poculum aureum in man' sua , plenum abominatione, el immunditia fornicationis ejus. 5. El in fronte ejus nomen scriptum : .Myste-rium : Babylon magna, mater fornicationum, et abominationum terræ. G. Et vidi mulierem ebriam dc sanguine Sanctorum, et de sanguine Martyrum Jesu. El miratus sum, cum vidissem illam , admiratione magna, i. Et dixit mihi Angelus : Quare miraris? Ego dicam tibi sacra-mentum mulieris, et besliæ quæ portat eam , quæ babel capila septem, el cornua decem. 8. Bes-tia , quatti vidisti, fuit el non csl, el ascensura esi de abyssu, et in interitum ibit : et mirabun-tur inhabitantes terram ((piorum non sunt scripta nomina in libro vitæ à constitutione mundi) 'ideóles bestiam, quæ erat, et non est. 9. El hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem ca-l' ta, septem montes sunt, super quos mulier sedet, el reges septem sunl. 10. Quinque ceci-l' runt, unus esi , el alius nondum venii, et cimi venerit, oportet illum breve tempus manerc. 11. Et bestia, quæ erat, cl non est : ct ipsa octava est : el de septem csl , cl in interitum vad i. | El decem cornua quæ vidisli, decem reges sunl ; qui regnum nondum acceperunt, sed

poleslalem tanqdam reges una hora accipient posi bestiam. 13. Ili unum consilium habent, et virtutem cl potestatem suam besliæ tradent. 1A. Hi cum Agno pugnabunt, cl Agnus vincei illos : quoniam Dominus dominorum csl, et Rex regum, cl qui cum illo sunt, vocali, electi, et fideles. 15. El dixit mihi : Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, et gentes, cl linguæ. 1G. Et decem cornua, quæ vidisti in bestia : hi odient fornicariam , cl desolatam facient illam , el nudam , cl carnes ejus manducabunt, cl ipsam igni concremabunt. 17. Deus enim dedit in corda eorum ul faciant quod placitum csl illi ; ut dent regnum suum besliæ, donec consummentur verba Dei. 18. El mulier, quam vidisti, csl civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

1. Et venit unvs m; septum Angelis, qui habebant septlm phialas.] HIUC palet IIOC CXClitlm Babylonis perlinete ad septem angelos, phialas et plagas novissimas, de quibus cap. præced. Ergo non est hlc hysierologia, ul contendit Hibera; sed recia rerum cl temporis series el ordo, qua dr. re plura v. 1G.

Veni, ostendam tidi damnationem meuetiucis ,] pula Baby Ionis , uti explicat v. 5. Quæres quænam intelligalur hic Babylon. Primo, nulli intelliguni cœlum omnium impiorum , sive mundum , mundique gloriam , opes, delicias, pompas, quatenus iis fûndala est civitas, sive cœlus impiorum super septem monies, id est , super multitudinem omium regum superborum , in qua capul csl diabolus, ac proinde hæc est ch itas diaboli, quæ adversatur chilati Dei, sicut Babylon advérsala csl Sion, she Jerusalem ; camque ædificat amor sui usque, ad contemptum Dei, qua de re scripsit S. August, libros de Civitate Dei. lia Ambrosius, Tieonitis, Beda, Primasius, S. Thomas, Haymo, Ruperitis, Gagnelus, sanctus Augustinus in psal. 26. enarratione 2. Prosper in Dimidio (emporis, cap. 7. *Hate est, inquit Prosper, Babylon illa magna per mundum; ejus vero filia?, quivcuinque facta ejus et superbiam imitantur : ncc tam in uno loco existimes civitatem, quet toto est sparsa inorbe.* Hi ergo per Babylonem accipiunt impiorum omnium multitudinem. His accedimi Joachim, Seraphinus el Ubcrlinus, qui per Babylonem intelliguni improborum, non quidem omnium, sed lanium Christianorum cœlum.

Verum hoc mysticum videtur et nimis generalo; Joannes enim de certa urbe loquitur, quæ potestatem babel super reges ierra*, nl ipse .iit versu ultimo, quæque evertenda el concremanda e>l sub tempora Antichrisli ii decem regibus, ut ail v. 1G. El quomodo conveniat costui impiorum illud, cap. 18. 9. de Babylone eversa dicilur: *El flebunt, et plangent se super illam reges terror, qui cum illa fornicati sunt, cl in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus, longe stantes propter timorem tormentorum ejus.* Ili enim reges erunt de cœlu impiorum; quomodo ergo longe spectabunt incendium Babylonis, illudque plangent, si Babylon csl cœlus impiorum , ac consequenter m se complectetur hosce reges? Bursum, quomodo de impiorum cœlu dici potesl illud, quod hic v. 1G. dicilur de regibus æque impiis: *Ili odient fornicariam, et desolatamfacitnt illam, et nudam, et carnes ejus manducabunt, el ipsam igni concremubunt.* Ili enim reges erunlex cœlu impiorum; quomodo ergo eum odire, desolare, concremare cl manducare possunt?

Secundo, Aureolus per Babylonem intelligit

saracenismiim, sive seciam Mahomctis, quæ fedissima esi, docet fornicationem, omnemque lurpiludinem : unde permittit cuique tot uxores, quot alere potest. Per bestiam accipit Sullanum /Egypli, qui à Sullano Turearum residente lune m Perside regno, pula Syria cl Ægypto spoliatus est. Cecidit Babylon, id csl, saracenus m Syria, quando Christiani anno Chrisli 1100, prodigatis Saracenis, Terram sanctam recuperarunt

Tertio, Arelas et Caponsachius per Babylonem accipiunt Conslantinopolim ; quia hæc est Turearum , Christi cl Ecclesiæ hostium , metropolis, atque *sedet super aquas multas* : adjacet enim Bosphore Thracio. Verum Joannes per aquas hic non mare, sed populos accipit. *dqum*, mquil v. 15, *quas vidisti populi sunt.*

Quarto, aliqui proprie hic Baby Ionem accipiunt, quæ fuil metropolis Chaldaeorum ; censent enim Anlichri>lum Babylone proditurum, ibique regnum suum inchoaturum. Probant id. quia ibi eœpil regnare Neinrod, primus tyrannus orbis : el deinde Nabuchodonosor ; ac postea eidem dominatus est Antiochus Epiphanes, qui fuere lypi Antichrisli. I nde et Zacbar. c. 5. v. 11. vidit mulierem insidentem amphoræ portati in Sennaar, id est, in Baby Ionem, subdilque : *Utre csl impietas.* Pot ro Anlichrisium Baby Ione venturum censet S. Hieren, in c. 11. Daniel. I). Solo in 6. disi. û9. q. 1. ari. 1. Pererius, lib. 1/t. in Daniel, et Suarez, lomo 2. in 3. part. disp. 5ft. sect. 5. cl alii. Vrrum Baby Ioni non conveniunt ca quæ Idc à Joanne dicutilur, oli inox paiebit. Idem dico de Hierosolyma, quam aliqui (idque innuit Erane. Suarez loco mox citando) hic per Babylonem mlrliligunl.

Dico ergi' : Babylon hic cl capile sequenti csl Homa , non Christiana , qualis nunc est; sed infidelis el Pagana, qualis fuil lumporeS. Joannis, qtialisnue rursum crii tempore Antichrisli. Probatur hive sententia. Primo, quia Homa ethnica *cl civitas magna qual habet regnum super reges terne*; hanc autem esse mulierem, puta Babylonem, ail Joannes versu ultimo : quæque habet *septem montes*, uti de eadem ail v. 9. hoc enim nulli alteri, nisi soli Homæ competit. Secundo, quia Joannes asserit Babylonis nomen hic non proprie, sed mystice sumendum; ait enim v. 5. *Mysterium Babylon magna*; eie. Ergo significat florenli^simam cl villosissimam urbem, quæ Christianos persecuta csl, ul olim Babylon Judæos. Tabs autem esi Boma Ethnica. Tei lio, quia Boma cl Bomani Imperatores acerrime tempore S. Joannis, el deinceps per trecentos annos, non lanium Homæ, sed toto orbe oppugnarunt Ecclesiam, ut eam exterminarent. Unde nulli alteri nisi Bomæ Elhnicæ compedit illud, V. G. *Et vidi mulierem ebriam dc sanguine*

Sanctorum, et ac sanguine Martyrum Jesu. Et illud cap. 18. v. uh. *Et in ea sanguis Prophetarum et Sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.* Quarto, quia hac de causa pariter à S. Petro, epist. 1. cap. 5. v. 13. Roma vocatur Babylon, id est, confusio errorum, vitiatorum et tyrannorum. *Salutat, inquit, vos liclesia quæ est in Babylone* (rd est Romæ, ait Beda, Œcumenius, S. Thomas, Eusebius, 2. histor. 15. ex Papia S. Joannis discipulo, S. Micron, in Catalogo scriptorum in vita S. Marcici alii) *coelecta.* Eadem de causa Roma et Romani Imperatores à S. Paulo, 2. Thessal. 2.7. vocatur *Mysterium iniquitatis* : ubi et addit Romam et Romanum Imperium duraturum usque ad Anlichrislum, atque adeo signum adventantis, vel potius præsrnlis Anlichrisli fore Romani Imperii ruinam. Quinio, S. Joannes jam recenter a Domitiano iudicium ferventis olei projectus, indeque relegatus in Palhmon (ubi hæc scripsit) hæc vidit et scripsit ad sui, et fidelium secum atlicclorum consolationem et corroborationem, quod scilicet à Babyloniis, id est, a Romanis Imperatoribus ita vexati, visuri essent Deum sui vindicem, qui Babylonem igne cremaret : ergo Babylon hæc est Roma Ethnica.

Hæc est sententia primo, S. Hieronymi in illud Isaia 1*. *Attrita est civitas vanitatis. Alteretur, inquit, civitas vanitatis, sive omnis civitas, vel spiritualis Babylon, quæ sedet in septem montibus purpurata, cujus supplicia in Apocalypsi S. Joannis legimus. Palehrequæ dixit urbem vanitatis. Si enim de cælo et terra, et omnibus quæ terrena sunt dicitur: Vanitas vanitatum, et omnia vanitas; quanto magis hoc de una urbe dicendum est, quæ totius orbis pars modica est?* Idem, prologo in libros Didymi de Spiritu sancio: *Cum, ait, in Babylone versarer, et purpurata meretricis essem colonus, et jure Quiritium viverem.* Idem, epist. 151. ad Algasiam, quæsl. 11. *Secundum Apocalypsin Joannis in fronte purpurata? meretricis scriptam est nomen blasphemia?, id est, Romæ æternæ.* Idem, præmio in lib. 11. comment, in Isaiam : *Quod si, inquit, in expositione statua, pedumque ejus et digitorum, discrepantia ferrum et testam super Romano Imperio interpretatas sum, quod primum forte, deinde imbecillum Scriptura portendit, non milii imputent, sed Prophetæ. Sequæ enim sic adulandam est principibus, ut sacra: Scriptura* veritas negligala)*, nec generalis dispugilio unius persona injuria est.*

Secundo, Tertulliani, lib. contra Judæos, r. 9. *Sic et Babylon, inquit, apud Joannem nostrum Romee urbis figuram portat, proinde et magna, et regno superbire, et Sanctorum debellatrix.* Idem asserit, lib. 3. contra Marcionem, sub initium.

Terlio, S. August, lb. Civit. 2. ait Babylonem esse (piasi primam Romam. *Ut apparet, inquit, quemadmodum Babylonia quasi prima Boma, cum peregrina in hoc mundo Vei civitate procurrat, etc. Ubi et ipsa Borna quasi secunda Babylonia est.* El cap. 22. *Condita est Boma velut altera Babylon, et velut prioris filia Babylonis.* El cap. 27. Romam vocat Babylonem occidentalem. Sanctum Augustinum quasi discipulus sequitur Paulus Orosius, lib. 2. histor. 'i. ubi ostendit multum in rebus Romam similem esse Babyloni.

Quarto, Andreas Cæsar, Arelas, Ambrosius, Mciorinus, Œcumenius, Vlegas et Rihcra hic et fusius c. Hh v. 8. cl s<*>. Lindanus, l. *. Pano-

plias, c. 82. Sixtus Senensis, lib. 2. Biblioth. verbo, *Meretricis magna inscriptio*. Cardinalis Bellarminus, l. 2. de Pontificis, cap. 2. Alcazar, Apocal. 13. pag. 670. littera D, ubi et pro hæc sententia citat Cassiodorum, Apringium, Forium, Gagneium, Salmeronem, Pererium, Pradum, llesselium, et alios ad viginli. Idem censet Thomas Bozins, l. 2/i. de Signis Eccl. c. 6. Franc. Suarez, 3. p. tom. 2. (lisp. 59. sect. 2. Hi omnes per Babylonem huc interpretantur Romanam infidelem et ethnicam, quæ fuit tempore Joannis, et rursum erit in fine mundi. Huc accedit prophetia S. Malachia, (piam recenset Arnobius Wion in Chronicis Ordinis S. Benedicti, sive in Ligno vitæ, l. 2. c. 210. in fine; in ea enim Malachias à suo a*vo (fuit ipse coævus S. Bernardo; hic enim scripsit ejus vitam) per symbola depingit omnes Romanos Pontifices futuros usque ad finem mundi, ultimumque fore asserit Petrum Romanum, de (pio ita vaticinatur *In persecutione extrema S. B. E. sedebit Petrus Romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus; quibus transactis civitas septicollis (Roma) diruetur, et judex tremendus judicabit populum suum.* Ilæc S. Malachia oracula singulis Pontificibus usque ad Clementem VIII. apposite adaptavit Alfonsus Giacconus, uti videre est apud Wion loco citato.

Objiciunt hærelici : Roma est Babylon; ergo Romana Ecclesia cum suo Pontifice est Babylon. Resp. consequentiam esse absurdam, æque ac fallacem. Aliud est enim Roma urbs, aliud Romana Ecclesia. Rursum aliud est Roma Ethnica, aliud Roma Christiana. S. Joannes loquitur de Roma Ethnica, (pialis erat suo tempore sub Domitiano persecutore, non autem de Roma Christiana, multo minus de Romana Ecclesia, baque sub Domitiano, Nerone, Decio et similibus Roma fuit potens, sed impia; Ecclesia tamen Romana fuit pia et sancta, imo lune habuit preclarissimum* Marlyres, virgines, sacerdotes et Pontifices. Absit ergo ut eam, aut S. Petrum Romanum tunc Pontificem laxare voluerit S. Joannes, qui et ipse Romæ pro fide Christi, Petri et Ecclesie) Romanæ, martyrium in dolio ferventis olei onto porlam Latinam udiit. Fideles enim Romani sunt *Marlyres Jesu*, quorum sanguinem, ut ait v. 6. fudit Babylon, id est Roma Ethnica, et Romani Imperatores Ethnici. Hæc ergo est Babylon, non autem Ecclesia Romana, cujus fundator, caput et Pontifex fuit S. Peirus. Quociens Romæ Ethnicæ vitiiperium hic, damnatio et excidium, est laus, sublimado, triumphus et gloria Romæ Christiana*, et Romanæ Ecclesie. Nam quo magis Roma Ethnica impia fuit, rise* viti in Christianos, eo magis constans, victoriosa et gloriosa fuit Roma Christiana, ut palet in primis ejus trecentis annis post Christum. Idem em in fine mundi : nulli tamen in ea erunt fideles et sancti, oli erant olim, tum publici, tum occulti et abdentes se in cryptas et latibula. Ilorum ergo, æque ac Pontificis, major fuit erilis (pie virtus, laus et gloria, quod inter magistratus ei cives impios, in Udrei pietate constantes usque ad martyrium persistent, quàm si Roma prorsus esset lidelisel pia. Sane Romani Marlyres illustrissimi omne suum decus tulerunt in persecutione Romanorum Imperatorum, nec unquam magis illorum Romana lides quàm tunc.

Est ergo manifestus paralogismos hæreticorum, ac insignis fraus et fallacia, dum ipsi eu-

quæ de nonni prisca Pagana AS. Joanneel sancio Petro dicuntur, detorquent ad Romanam Ecclesiam, aut ad Homam, quæ nunc est, fidelis scilicet, el sedes ac ditio Pontificis, qui est Vicarius Cbtisti. Roma ergo Ethnica sub Nerone el sequentibus Imper. usque ad Constantinum fuit Babylon : sub Constantino facta Christiana et pia, desiit esso Babylon, cœpitqne esse civitas sancta, urbs fidelis, Sion Deo dilecta, columen fidei, mater nictatis, magistra sanctitatis; sub lincili mundi deserens fidem, pietatem, Christum, Pontificem, rursum liet Babylon. Idque permittet Deus, ut urbem ab Ecclesia, Hornam à Cathedra Petri secernamus ; utque Homan! non urbissuamajestati, nec suis ineritis, sed Christi Petrique gratiæ tribuant, quod ipsi Sedem Pontificiam, et Ecclesiæ metropolin obtineant. Solerter id advertit el annotavit Cardin. Baronins tom. 1. anno Christi 58. Paulus, inquit, Romanos *arguii facilitatis atque superbito, quod (ut notat Ilieron.) hac fuerint peculiariora vitia Ilomanorum ; quæ etiam Bernardus exprobrat* lib. ft. de Consid. ad Eugen, sic dicens: *Populus Bomunus csl. Nec brevius potui, nec expressius tamen aperire de luis puracianis quod sentio. Quid tamnotumsæculis, quàm protervia ct fastus ilomanurum ? Gens insueta paci, tumultui assueta, gens immitis et intractabilis, et usque adhuc subdi nescia, nisi cum non valet resistere.* Subdit Baron. *Quæ nos idcirco volumusrctolisce, ul quisque intiUigat non esse Ilomanorum virtutis, si Ilomana Ecclsia, semper florentissima, capul exstitit omnium Ecclesiarum, et deficientibus cæteris sedibus Apostolorum, ipsa permanserit inconcussa ; et sicut olim, ita ct semper, illibata fides ipsius in universo orbe Catholico prædicetur : sed potius esse Sedis Petri tam excellentem prærogativam, et privilegium eidem divinitus impertitum. Dei enim donum est, non ex operibus, nequis gloriatur.* Quocirca Terlul. de Præscript. *Felix, ait, Ecclesia (Romana) cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine profuderunt.* S. Cyprian. 1. 1. epist. 3. Sedem Romanam vocat *Petri cathedram, ct Ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est.* Et I. ft. S. eamdem vocat *Ecclesiæ matricem et radicem.* S. Ilieron. ad Damasum : *Ego, ait, beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri, communionem consopior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio ; quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est : si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio.* Similia habet S. Irenæus lib. 3. cap. 3. Optatus lib. 2. contra Parmen. S. Aug. Epist. 162. S. Leo Epist. 87. et alii.

Instant hærclici, et perpetim occlamant, Romæ etiamnum non deesse scelera, ac nominalini lupas et lupanar permitti : ergo illam etiamnum esse Babyloniam meretricem. Roma, inquit, esiRuma. At ubi gmiimndesunt scelera ? liane omnes hærclici sunt integri vitæ, scelerisque puri ? Quot Respubl. hÇnestæ et nobiles tolerant lupas ct fornices, ul virginum el honestarum pudori consulant, ac crimina graviora avertunt ? Ecclesia sancta est, at, quot in ea sunl impii ? sano Roma sancta esi, el sanctor omnibus orbis Ecclesiis cl urbibus. Ubi iol Monasteria, tot Basilicæ, lol Apostolorum, S. Pontificum, Martyrum, virginum martyria el templa, tot hospitalia, tot nosocomia, tot orphanotrophia quot jloma* ? ubi tot charitatis opera, tot misericordiæ Sodalitate*, tot eleemosynæ, tot pietatis exercitia quoi Romæ ? ubi tot proluti

sapientescl integri, tot sacerdotes probi cl pii, tot religiosi sancti, tot virgines Deo dicatteequot Romæ ? ubi cives et populus tam dévolus, tam Christianus, tam ardens zelo Dei, uti videmus Romæ ? Verum hæretici livore cæci ah his oculos avertunt, et Romæ non nisi lupas el gurgustia quærunt: quærunt et inveniunt ; fur enim furem agnoscit, lupus lupam, leno lenam. Hæ enim longe magis exteris quam civibus, utexposllæ, ita et cognitæ sunl ; Romæ enim est conlluxus omnium ex loto orbe nationum ; in urbe est orbis. Quid mirum in tanta colluvie ; esse spurcos et incestos, quibus ni lupas concedas, agnos invadent.

Ilærcicis ergo qua curiosis, Roma est rirna cl rumor ; qua vinolentis, est rumen ; qua ægris, rheuma et ruina ; qua effeminatis, ruma, et remora salutis. At fidelibus qua credentibus, Roma csl et p'^x, id est oraculum et propugnaculum fidei ; qua pœnilentibus, est est purgamentum et lustramentum ; qua sanctis, est noi rama, id est sublimitas et celsitudo virtutis ; qua piis et solitariis, est , id est vicus, eremus et solitudo cleri et religiosorum ; qua sanis et robustis, est p^rt, jdesi robur et fortitudo mentis el corporis, ut ait S. Dieron. Quinci nonnulli viri docti censent hoc proprium esse Romæ etymon, utpote quam prisci apud Solinurn Polyhisl. cap. 2. Festum, et Dionys. Bulicar. L l. Anliq. Roman. Valentiam prius fuisse dictam Latinis tradunt. Denique Roma est id csl temo aurigantibus, et reinos navigantibus in cœlum. Per anaslophen, Rotnacst Anior Deiet cœli ; unde versus retro in se recurrens :

Ruina, tibi subito motibus ibit Amor.

Verum hæc, licet bærclicis opportuna, sancto Joanni tamen parerga sunt, utpote qui de Roma non Christiana, sed Elhnica loquatur, uti paulo ante ostendi.

Porro cum liber signatus, puta Apocalypsis, sil prophetia de futuris in line mundi sub Antichristo, uti in proœmio el cap. 5. docui ; hinc sequitur hæc inlelligenda esse de Iloma urbe, non quæest, aut fuit, sed <pi.e erit in fine mundi : ac consequenter Romanam urbem tunc redituram ad pristinam suam gloriam, pariter et idololatricam » aliaque vilia, ac talem fore qualis fuit tempore S. Joannissub Domitiano. Nerone, Decio, etc. Nimirum ex Christiana tunc rursum liet Ltlmica. Ponlificemque Christianum el (jdele* ei adinërenles ejiciet, porsequetur et occidet, uti dicitur v. 6. l'nde vocatur meretrix ; quia omnium deorum cultu, superstitionibus et vitiis imbuta, (piasi meretrix prostituta cunctis gentibus, gentiunque diis sedebit. De hac enim recto dicitur, quod sit *Babylon magna, mater fornicationum ct abominationum terræ*, quod sil *ebria de sanguini Sanctorum, et de sanguine Martyrum Jesu*, quodque Deus judicabit el vindicabit in ea cædem Apostolorum ; quia nimirum in fine mundi, jp\$æ rursum Ethnica æmulabitur persecutiones Imperatorum Ethnicorum in Christianos ; itaque Deus in ea puniet el propriam. et antiquam patrum infidelitatem. Si quis tamen per persecutionem malit inlrligerd htcresin, ac dicere Romam in fine mundi lapsuram in haresin, aut simile vitium, uti singulis sæculis nova* videmus oriri hæreses, ideoquu persecuturam Orthodoxos, æciue ac Ethnici olim persecuti sunl, itaque Imitaturam el im-

picturam ipsorum peccata, ac propter illa, pariter ac sua, « Deo puniendam ac concremandam . non nullum repugnabo ; quamvis contextus magis faveat priori i sententiæ, magis-que innuat Romam ad Ethnicismum redituram. Li ut est, grave scelus sit oportet, quod tam bombili urbis incendioel excidio vindicandum est, de quo cap. sequenti.

Dices: Quomodo Roma in fine mundi ad pristinas opes et gloriam, æque ac ad ethnicismum redibit ?Resp. modus quo id liet nos latet, solique t)eo recognitus esi. Variis tamen modis id heri poterit, v. g. si Ethnicus aliquis occupet Impeimui Romanum, Romæque Senatores Gentiles, ac dignitatem pristinam restituat, uti fecit Julianus Apostata. Rursum, si Romam commigrent Ethnici pitires nobiles et potentes, qui sensiin numero el viribus crescant, uti primitus crevit Roma. Tertio, si magi aliqui el politici Romanos primores pervertant, cosque incitent ad pristinam pairum gloriam, el deorum cultum restaurandum, etc. si cos invitent ad vilia carnis, omnemque vitæ licentiam, ut eos detacant ad atheismum, mi multis locis factum olim, et etiamnum fieri audivimus el videmus. Gula enim el libido continua recta sunt via ad atheismum. Sic videmus Jerusalem primo fuisse Paganam sub Cbananæis, secundo fidelem sub Judæis, tertio Christianam sub Apostolis, quarto Paganam rursum sub Romanis, præscrtim sub Adriano et deinceps, quinio Saracenam sub Tureis. Similem videmus Tyrum, Conslantino-polim, Alexandriani. Antiochiam, etc. Pari modo in opibus et gloria hæ urbes, tvque ac ipsa Cbaldæorum Babylon, nunc creverunt, nunc decreverunt, nunc recreverunt sæpius : quomodo Roma olim nunc crevit, ut sub Regibus el Cæsaribus, nunc decrevit, ul sub Annibale, et sub Gallis duce Brenno, qui Romam occuparunt, ut Romani nil nisi Capitolium tenerent, donec Camillus eos liberavit, Gallosque cecidit, ad arcem el portam quæ etiamnum inde *Porta-gallo*. sive *busta Gallica* dicitur, teste Maritano l. 3. Topogr. Rom. c. 25. Sic eadem decrevit sub Gothis, Alanis, AVandalis, Longobardis, sed paulo post vires resumpsit et quasi resurrexit. Pari modo Venetius, Antverpiam, Parisios, Bragas, aliasque urbes nunc crescere, nunc decrescere videmus. Quin el singulis pene sæculis, pluraque regna vel crescere, vel decrescere, vel plane mutari cernimus. Ea est rerum humanarum vicissitudo : hæc fortuitorum natura, sors et conditio. Ex dictis palet non esse probabile quod opinatus est vir doctus, scilicet hoc caput et sequens pösse accipi de cladibus el excidiis illatis Romæ ab Alarico, Genseiico, Odoacre, ri Tolda ; illa cnim non à decem, sed à singulis regibus Romæ fuerunt inflicta ; nec fuere tanta, quantum hoc erit quod cap. sequenti describitur, nimirum extremum et inauditum. Rursum, tunc Roma fuit Christiana, ac consequenter non fuit tunc infidelis, nec ita rupei ba el dives, ul Babylon vocari posset.

liæc eòdixi, ul ostendam me cum helcrodoxis in fide candide et liberaliler agere, non fugere dilllcullalcs, non tergiversari, nec affectu agi, sed ratione ; quinimo coifccderc eis quod probabiliter concedi potest, ut ipsi eo facilius mihi concedant, quod recta ratio el fides concedendum docent. Alioqui dicere possem arcanum aliud m hac prophetia l itrre mysterium « quod

Deus latore nos voluit, ut opportuno tempore quo reipsa hæc complebit, patefaciat, ut in priscis Prophetarum oraculis eum fixisse scimus. Concedo igitur helcrodoxis urbem Romam vocari hic Babylonem; concedant ipsi pariter milii, indu non sequi Ecclesiam Romanam vocari Babylonem, nipote quæ sit caput omnium Ecclesiarum, cui præsidet summus Pontifex, successors. Petri et Christi Domini in terra Vicarili. Si hoc fateantur, dabimus eis dextras fidei et societatis, atque exclusa hæresi omnes in unam sententiam et Ecclesiam coibimus, fietqueunum ovili* et unus Pastor.

Afinos probabile est quod censet Atcazar, ad litteram hic describi vindictam, quam Deus de Roma i.Umica et tot Martyrum interfetrice sumpsit, cum Ethnicismum in ea abolevit, el Christianismum sub Constantino induxit. Tunc enim, inquit, Deus quasi occidit Romam Ethnicam, eamque in Christianam commutavit. Unde unus, id est primus, Angelus phialarum, de quibus cap. præcedenti v. 1. puta S. Paulus, hanc divinam de Roma vindictam Joauni annuntiavil. Paulus enim luit Gentium et Romanorum doctor, qui primus suam in eos phialam effudit, cum eos de suis sceleribus coarguit et convicii, ut palet in ejus epist. ad Romanos. Alter vero Angelus gloriosus, habens potestatem magnam, qui c. 18. l. Joauni inclamat: *Cecidit, cecidit Babylon*, eslS. Petrus, cui Christus claves regni cœlorum tradidit, quique Romam vocans Babylonem epist. 1. cap. 5. 13. hoc ejus excidium videtur cognovisse, elJoauni significasse. Pelrns enim el Paulus Romanæ fidei et Ecclesiæ* sunl auctores el principes : undo ipsis Deus revelavit hanc futuram Romæ mutationem. Hoc enim ad eorum statum el gradum spectabat. Hosce duos Angelos, puta Petrum el Paulum, praefigurarunt ascensor cameli, id est Darius, ct ascensor asini, idest Cyrus, qui Isaia c. 21. 7. visi sunt evertere Babylonem. Petrus enim fuit ascensor cameli, id est doctor Judæorum ; Paulus ascensor asini, id est doctor Gentium. Hi ergo decolarunt et concremarunt Romam Ethnicam, cmn idololatriam in ea everterunt, eamque igne amoris Chrisii succenderunt.

Verum hæc non Ianium mystica, sedet^roo/a sunt; convertimi enim triste, atrox elfunestum Romæ excidium el conflagrationem, quod graphice depingitur cap. sequenti, in læiuin,pium, et omnibus volis optandum fidei, salutis el chahalhalis incendium.

Objicit Alcazar Romam rore ælernam, ncc exscindendam, ul Veteres senserunt : unde et S. Benedicius prædixiteam nunquam ab infidelibus eversum iri, uli referi S. Gregor, lib. 2. Dialog. 15. Idem cecinit olim Erinna Lesbia, ode in laudem Romæ :

M.irtis ô proles mihî,Roma, salvo>
Auream bellis decorans coronam,
Quæ vel in terris stabile# Olympi
Incolis arces.

Hoc dedit soli libi Parca munus ,
Sceptra quòd gestas labefacta nunquam ,
Imperatricis tua quæ potestas
Cuncta gubernet

Ipsa quæ gaudet dare cuncta pc«sum ,
Rctdue transformans liominum vdustu»
Implet æternum tua sola ventis
Reguu secundis

Rusp. S. Benedictus tantum ppædixil Romam ti'l utila et mio sæculo non evertendam; sic enim habent verba S. Grugorii : *Canusina: Antistes Ecclesia', dum cum viro Dei* (S. Benedicto) *de ingressu regis lolita: el Domano: urbis perditione colloquium haberet, dixit : Per hunc regem civitas ista distruttiti , ut jam amplius non inhabitetur. Cui vir Domini respondit : liorna à Gentibus non exterminabitur, sed tempestatibus coruscis, turbinibus, ac terne motu fatigata, in semrtipsa marcescet. Cujus prophetia: mysteria nobis jam facta sunt luce clariora, qui in hac urbe dissoluta mania, eversas domos , destructas Ecclesias turbine cernimus.* De suis ergo temporibus loculnseslsanc-lus Benedictus, non de ultimis mundi.

Porro superbum ælurnilalis, el consequenter deitatis nomen, Romæ à Gentilibus scriptoribus, nipote adulatoribus, datum est, ul vocaretur Roma æterna, Roma Dea. Fateor tamen ælernam dici posse hoc sensu, quia asquead finem mundi durabit, sed tempore Anlichrisli evertetur. Oii go opinionis du Romæ a let nilale oria cst exeo, quod scribit Lucius Florus in TarquinioSuperbo: *De manubiis , all , captarum urbium templum erexit ; quod cum inauguraretur, cedentibus caleris diis, restitere Juventusci Terminus. Placuit vatibus contumacia numinum , siquidem firma omnia cl æterna pollicebantur.*

Hinc Attalus tyrannus Imper, sub Honorio Imper. numisma cudit, in cujus altera facie Roma expressa eral hoc titulo : *Invicta Poma (eterna.* Similia numismata plura habel Pierius Hierogl. A3. Hinc elVirgil.I.Æneid.ex Jo'is oreilacani;

Romulus excipiet gentem et Mavortia condet
Mœnia, RumaiiOMPic suo dc nomine dicet;
Illis ego nec metas rurum, ncc tempora pono,
Imperium sine line dedi.

Similia habel Tcrlull. Lactant, el alii, quorum verba referam in line capitis.

Objicit secundo, cap. IS. v. 5. G et 20. dicitur Roma exscindenda ob Prophetas el Apostolos interfectos à Romanis, puta à Nerone, Decio, etc. Al(|t|ii quis credat Deum hoc Romæ supplicium differre per duo millia annorum ? quis credat Deum Neronis el Decii crudelitatem puniturum in Romanis qui erunt in hue mundi? punii it ergo eam. cum eam evertit, convertendo Romanos ad Chrislum, illosque ei subjiendo? Ad hoc respondebo c. 18. 20.

QILE SEDET SITI || AQUAS MULTAS,] id CSI, pHV-sidel populis mullis (sic enim explicat Joannu' v. 15.) qui instar aqtia dilabuniur, cl sibi ;micem succedunt. Alludit ad leteris Babylonis situm. Sila enim erat Babxlon in confluxn Tigrs cl Euphratis, quasi domina utrimque. Sic etiam urbes maritilo». ul Tyrus, L'Iysippo, Veneti», cl alite recte considerantur quasi domin» illius mai is, quod longe lateque despectant.

2. Cumqua formc it.e sunt(spirilualilcr, sci licui idola colendo, ul essent hujus magli»me-retriciis amasii el malus mystici) REGIste iule.] lum Romani Senatores, qui erani quasi reges orbis : lum aliarum provinciarum proprii reges cl principes,qui Romanis erani subditi vel confederati. Sic enim Prophelæ idololatriam vocant fornicationum ; quia iu ea anima, relicto Deo sponso, desciscil ad idola quasi ad adulteros.

Et INEBRIATI SUNT QVI HABITAM TEIUt WI DI VINO vhostititignis ejus,] puta vi00 illo quo ipsa a l m cum fornicandum, id est idulolatrandum, lap

reges quiim populos pelliciebat. Vinum hoc fuerunt opes el honores Romanorum, sive spes lucri, voluptatis el dignitatis à Romanis consequenda.*, si quis eis adularetur, eorumque deos coleret. Exstat emblemata : Cupido idest fulminans, cum hac apodosi: *Omnia vincit amor.* Ha Alcibiades iu scuto aureo pro insigni habuit Cupidinum, qui ulnis fulmen amplecteretur. Cupido enim polcntior esi iclu fulmineo. Audi Oppian. 6. de Cupidine :

Omnia tc metuunt,et cœlum latum superne.
Et quxeumque infra terram sunl, trulcsquecœtus mortuorum.

Et mox :

Tuis ignibus cl lumen cedit
Pertimescens, et timui Jovis cedunt fulmina.

Exstai el ;nier Europæ antiquitates. Cupido pro Jove Tonante fulmen ejaculans in mare, Neptuno inierim posilo tridente, el genibus nixo Amoris numen reverente. Sic enim cami Amote

Sol calet igne meo , Neptunus flagrat in undis.
Quamvis liber erat, lcci servire Tonantem :
Quamvis liber erat, Martem sioc Marte subegi.

Aliter Alcazar : Vinum hoc, inqtni, est ira et saxa persecutio in Christianos. Hanc cnim à Romanis imbibेरunt, didicerunt el exercuerunt alii principes et populi, de quo sæviliæ vino acclini illud cap. 18. 3. *De vino ira fornicationis ejus biberunt omnes Gentes.* Hic sensus ingeniosus est, sed prior planior cl naturalior.

3. Er ABSTULIT ME IX SPIBITU IX DESERTUM-] DCsertum hoc, inquit Alcazar,estgenlilitasinculla et deserta, cujus capul eral Roma, quam Joannes hic in spiritu vidit per mysticam hanc Spiritus sancii conflagrationem. ex descrío convertendam in Paradisum Dei. Verum dico Joannem hic sibi posito in mentali raptu, videri rapi iu desertum, lum ul significetur Babylonis interitus, quod indesertum silconverieuda. lum ul innuat, viro spiritali, et divino Prophelæ, qualis oral Joannes, omnem mundi pompam esse instar deserti : ul intelliganius innumeram illam Ethnicorum Romæ agentium turbam, eximiam urbis structuram palatiorum, templorum, ac curile magnificentiam, relpubl. mirum ordinem, luges ul politiam, senatus splendorum, cæiuraque amnia viro sancio el coelestibus intento esse inslar deserti cl solitudinis, quod non hominum, sed ferarum ul brutorum est habitaculum: ubi nulla pietatis cl ver» virtutis, sud lanium pomp», fastus et gloriæ habetur ratio, quibus non rosæ, sud spin e scelerum omnium innascuntur. Quomocio Diogenes in frequenti urbe rum lucerna incedens aiebat, *Se qua rere hominem, nec invenire.*

Et vidi MUUEiiEM (hæc est Babylon, ut palei V. 5.) SEDKXTEM SUPER BESTIAM COCCINEAM. PLE-NAM NOMINIBUS IILASI'IIEMI E, HAUEN TEM CAPI I'A SEP-TEM, et conNUA decem.) Quieres: Quæonui est hæc bestia ? Primo, Hibera, Viegas el alii censent hanc bestiam esse diversam à bestia cap. 13. 1. illa enim similis eral pardo , hæc <'>t coccinea : illa significabat Antichrislum , hæc diabolum ejusque regnum : unde vocalur bestia , quærrn/, et non est, quia ante Chrislum urat; sed Christus diabolo hoc regnum ademit: usi coccinea, quia diabolus esi draco rufus el sanguinarius, uli dictum csl cap. 12. 3.

.Secundo, Alcazar el Suarez 3. pari. toni. 2. disp. 59. art. 6. sect. 2. elaliicensent hancbestiam esse eamdum cum iliac. 13. 1. eadem enim ibi, eque ac ble, el rursum cap. 19. 19. vocatur *bolia*, *quæ significai et repræsenlat* Antichristum ; unde ci cap. 13. æque ac hic, dicilurhabere capita septem, et cornua decem. Amiciiristurñ dicilur habere scpiem capila; quia Labuit septem tyrannos prævios et prodromos, quos ipse ultimo loco quasi rexit princeps consequitur. Habuit ergo eos, cum adhuc nonexisterel; habuit, inquam, non quasi præsentēs, sed prævios, quomodo Christus habuit Prophetas quasi precursōres, figuras el typos suos, in iisque typice fuit ei exstitit. Varii enhnsunlmodi habendi, inquit Arislol. in Postprædicamentis, æque ac éxislendi. Res enim dicitur existera, cum ejus exemplar, imago, typus aiti figura existiL

Tertio, alii per bestiam accipiunt cœlum sive congregationem impiorum, puta hostium el persecutorum Christi el Ecclesiæ.

Quarto., aliiproprieperbestiamaccipiunthunc mundum, sive sæculum impetatis et dominans, mundum, inquam, non lam physicum, quam moralem et Theologicum, hoc est complexionem hominum mundanorum et vitiosorum, qui ex xilio nature corrupta: student honoribus, deliciis, opibus et pompis mundi, ideoque sunlsuperbi, avari, luxuriosi, impii. Mundus ergo hic est regnum infidelitatis, idololali i. u., superbix, Onmisque peccati. Huic enim insidet ul præsidet Babylon, eique propinat vinum suum ex calice aureo. Hic etiam habet capita septem, et cornua decem, ul mox patebit. Hæ omnes sententiæ eodem tendunt, clin unum idemqueconspirant. Nam mundi hujus sustentator, et quasi ...lima eum dirigens, movens et agitans est diabolus, el consequenter Auticlirisius diaboli vicanus el princeps. Rursum mundus hic non est aliud quàm cœtus mundanorum, id esi, horni num fasluosorum el vitiosorum, qui est corpus pobicum diabolici Anlichristi, sicut respublica csl corpus civile regis el principis. Bestia ergo csl mundus, sive mundi regnum, fastuselpompa, in quo inequitat Babylon, id est, Roma Ethnica et impia, mundi unpiorumque domina. Ilæc enim presidet regno diaboli, idcoque super diabolium, qui impiorum multitudinem sustinet et (piasi animal cl vegetat, sedere dicilur, ut ai eo sustentari, regi cl agitari videatur. Unde bestia hæc plena est *nominibus blasphemias* quia sui infidelitate et impietate, tam vita quam voci blasphemat Deum. Rursum vox blasphemias est quod Roma Ethnica vocata sil, el vocarit s æternam el deam. Ha S. Hieron. Epist. 151. a» Algas, quæst. 11. *in fronte, ail, purpurata metricis scriptum est nomen blasphemix, id es Huma (eterna**.

Objicit Anglo-calvinista: Babylon hæc esi Roma; bestia lui insidet, est Aniichristus. Atqui illa non insidet besliæ fulune: hæc enim necdum exislit; sed presunt et existent!. Ergo jam præsens est Aniichristus, etreipsa exislii: frustra et go Papista* eum futurum expectant. Alqui alius lingi nequit Aniichristus jam existons cui Roma insideat, quàm Papa; ergo Papa est Anticlirislus. Verum hoc argumento panier concludere S. Petrum aliosque primos Pontifices ut Martyres fuisse Aulichristos. Nam et hi Papæ fui runt, quibus Roma et Romana Ecclesia inse-

dit. Rursum Roma fuit Babylon tempore S. 'omnis: ergo si bestia cui insedit erit Anlicbrislui. isquo est Papa, sequitur S. Petrum, l. iiii, Cicloni, Clementem, etc., qui tempqro S. Joannis fuerunt Papæ Babylonis, id est Romæ, fuisse Aulichristos, quod etiam ipsi dicere liurrciil, imo exsecrantur

Respondeo ergo bestiam liane esse cœlum impiorum, ut dixi; huic enim insedit ul prftsedil Roma Ethnica tempore S. Joannis, et rursum inside bit et præsidebil in line mundi. Quod si omnino contendas bestiam hanc esse eamdetr cum cap. 13. ac proinde esse Anlichristum, respondeo id hoc sensu verum esse, quod Aulichristus sil capulet rex impiorum, ac proinde ubi esi corpus impiorum, ibi censetur quoque esse ejus caput, puta Aniichristus. Esto enim Aniichristus tempore S. Joannis necdum exislerel physice el personaliter, uli omnes eliaui hærelici admittunt, existebat tamen politice cl per moralem denominationem; quia scilicet ejus corpus politicum, puta cœtus impiorum, exislebal, et quia ipsius vicarii et prodromi, qui huic corpori præsidebanl illudque regebanl, exislebanl. Hi nempe erant Nero, Domitianus, Trajanus, Decius, etc. (pii typum el vices gl' j'ebani Amichi isti nascituri; fecerunt enim cl inchoaruni idipsum, quod Aniichristus faclums el perfeclurus est. Rursum vere et proprie dici nequit, quod Roma etiam Ethnica in line mundi insidebil ipsi Anlichristo; nam, ut dicetur v. 16. Aniichristus odio persequetur, ac per decem suos reges evertet el comburet Romam. Itaque non alio sensu dici potest quod Roma Ethnica insideat besliæ, el bestiahæc sil AnlicbriMiis, quàm hoc, quod nimirum Roma insideat cœltii impiorum, cujus capul erit Aniichristus, qui tempore S. Joannis et eliamnum censulur esso per mysticam el moralem (hmominationeni; sicut rex absGjns dicilur esse præsens, mandare, leges condere, cum parlanumlum quod vices regis gerit est pnsens, mandat, et leges condii. Constat enim cx dictis c. 11. 8. Anticlirislum thronum regni sui collocaturum non Roma*, sed Hieiosolymæ. Sicut ergo Romana Ecclesia nequii dici Babvlon, ita nec Papa ei præsidens dici poiest bestia, puta Aniichristus: poiius Calvinus dicendus est Aniichristus, ac Babylon vocanda Ecclesia herética, qualis modocsl Gencvensis. el Anglican.», in qua mira dogmatum, statuum, rerumque omnium esi confusio. Atque, ul alia taceam, primum caput Ecclesiæ Anglicanæ duformalæ fuit Heiiriciis VII Rex, laicus, et sex uxorum vel vir, vel maritus. Huic in hoc Ecclesiæ primatu succussit filius, noti vir, sed puer Eduardos. Puero Eduardo successit, non mas, sed femina, puta ejus soror Elisabeth, eie. An non hæc Babylon? an non hæc regni et Ecclesiæ coniugio? Quæ ælas, quid sæculum posterorum hæc religionis probra, hæc Ecclesia propudia non admirabitur? non obstupescet? imo quis exstitisse in orbccredet? Justus es. Domine, et recium judicium Inum, ul qui capul Ecclesiæ à le consililulum agnoscere noluerunt, illudque indignis titulis lace-rant el proscindunt, acuphali sint, imo exciecati el excordes, laicos, pueros, feminas, etc. capila religionis, fidei et Ecclesiæ sibi cousli-tuanl, ul ipsi ludicrum hocce idolum, quod sibi finxerunt, venerentur el colant. Miscuisti unim cis spiritum erroris et vertiginis, ut credant

mendacio, *co quod charitatcm Veritatis non receperint, ut salvi (it rent.* Sed usquequo, Domine, non misereberis errantium, imo deceptorum ?

Coccineam.] Dicitur bestia hæc coccinea, non mulier illi insidens, ul patet ex genere neutro quod est in Græco: ail cnim *«<<<<ζ4*xatreps» w (Mtnouv /oll<7oy, (inia bestia, id esi mundus, regio splendore cl fastu triumphal: coccus enim et purpura sunt vestis regum el principmn. Aliter Alcazar: Coccinea, inquit, est volis rujien, id est, cruenta sanguine Martj rum. Erat enim hæc bestia colore pardi, ut dixi c. 13. 2. sed hic dicitur coccinea, quia aspersa sanguine Martyrum. Coccus ergo hic non ad delicias, nec ad fastum perlinent, sed cædis et internecionis, quam in Chrisii agnis fecerat, est argumentum. Verum prior expositio est veripr. Esto enim bestia esset pardus et pardi colore, inducitur tamen lite ut vestila et induta cocco, ad significandum ejus opes, luxum el fastum. Nam mox mulier illi insidens parit» r dicitur *circumdata purpura, cl coccino, cl inaurata auro, ct lapide pretioso, ct margaritis, habens poculum aureum in mana sua.* Quæ omnia non ad cædem, sed ad fastum i i pompam pertinent»

Habentem capita septem, et cornua decem.] Quænain hæc sint dicet v. 9. Insulse et impie Kemnilius in Examine* Cone. Tridentini part. 2. pag. 18 ctaO. Hinc probarc contendit non esse septem Sacramenta in Ecclesia Christi, sed totidem esse in Ecclesia Anlichrisli. Nam bestia, inquit, Apocal. 17. vocatur Sacramentum, quæ scpiem habebat capita: ergo septenarius numerus Sacramentorum perii nel ad bestiam, id est ad Antichristum. Sed apage, blaspheme, qui Sacramenta Chrisii et Ecclesiæ, ac consequenter Baptismum el Eucharistiam (quæ tu ipso fate- ris vere esse Sacramenta, quæque Catholici inter septem Sacramenta ponunt prima et precipua) asseris esse capita besliæ. Adde S. Joannes non dicit septem capita esse septem Sacramenta, sed esse unum Sacramentum besliæ: quod magis cqpgruil Lulhero. qui unum tantum posuit Sacramentum, cl plura signa Sacramentaba. Denique S. Joannes septem hæc capita interpretatur esse septem reges, non septem Sacramenta. Sacramentum ergo besliæ, hic idem est quod mysterium, sive arcana significatio bes- tiæ, non autem Sacramentum proprie dictum.

ft. ET MULIER ERAT CIRCUMDATA PÚRPURA IT coccino.) Describitur hic mundana gloria, luxus et opes quibus superbiebat Horna Ethni- ca, instar meretricis, quæ auro el geminis vestita superbe incedit. Quare imperite æque ac petulanter Beza censet hoc nomine et veste no- tari ('ardiñales Ecclesiæ Christiana, in rosque hoc carmen virulentum maledicus intorquet:}

Semiviros quicumque Pairo radiante galero
Conspicis, cl rubro synnaU longi logic j
Sane rubra vides sanctorum cade virorum,
El mersa insonti lota cruore madent.
Aut memor istorum quæ celet crimina veslis,
Pro dominis justo lacta pudore rubet.

Ita impurus sycophanta omnes sibi similes pulat, omnibus suam Candidam cl Audeberlum affri- care conatur. Quàm hæc falsa sint el indocta palei ex pauló ante didis.

Inaurato auro, j Ha legendum cum Romanis, li- ret Græca jam habeant id est *inaurata amo*; ulrumque eodem tendit, sed

Romana lectio est significantior: significat enim fucum hujus mulieris, q. d. Non erat vestila vero et solido auro, sed auri lanium superficie el exlerna specie, puta vestita erat auro, id csl aurichalco, siveæ re inaurato. Ha Alcazar.

Aut politis id ad luxum el fastum referendum videtur, q. d. Ha splendide fuit vestila, ul non auro simplici, sed *i naturalo*, id csl duplici, or- nare iur: solent enim aurifices in re magnifica aurum vulgare cooperire rl inaurare auro pre- stanti cl fulgenti. Id exigunt sequentia, quæ do- cent eam insuper gemmis el margaritis fuisse circumcinctam, præserlim, quia mulieres pro- prie non inauramur, sed earum vestes. Unde non recle dicitur ipsa *inaurata auro*, sed bene vestita *inaurato auro*: civitas vero recle deau- rata auro dicitur cap. 18. 16.

Habens poculum aureum in manu sua, plenum ABOMINATIONE ET IMMUNDITIA FORNICATIONIS.] Po- culiirn aureum csl mundana felicitas, imperii majestas, terror el splendor, opumque et re- rum omnium abundantia, sub cujus v 'vde, illecebra et pompa Horna Pagana suam idolola- triam, suaque vilia omnibus gentibus propina- vii. Alludit ad Jerem, 51. vers. 7. *Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem ter- ram; de vino ejus biberunt Gentes, et ideo com- moter sunt.* Sed ibi calix notat supplicium, gen- tibus aliis per Babylonios irrogandum: unde est in manu Domini. Hic vero notat culpam, puta propinationem idololatriæ rl scelerum: unde est in manu mereiricis, puta Babylonis. Sic enim meretrices externa specie el pompa in convi- viis, per calices aureos et gemmeos, perquo epulas splendidas el magnificas dementant ama- sios, uli Cleopatra dementavit Antonium; de cujus in conviviis hixu et pompa videre esi Plin- ium lib. 9. vers. 36. et Plutarchum in Antonio, (pii inler alia ail de Cleopatra veniente ad Anto- nium: *Manavit per omnes rumor Penem m, ad salutini Asia, venire ad Bacchum comessatum, addiique Antonium ab ea invitatum, ad magni- ficientiam convivii obstupuisse, ac risisse suæ cœnæ sordes el rustici!aleni.* Plinius vero refert eam sponsione cum Antonio de magnificentia convivii concertassi», dieque dicta duos uniones per manus Orientis regum sibi traditos protu- lisse, iestimatos sexcenties sestertium, hoc est duodecies centies millibus Philippicorum, unum- que ex risacelo liquatum absorpsisse, cumque secundum liquaro el absorbere pararei, pro- hibitam fuisse à L Plancio, dicente, eam jam magnificentia vicisse Antonium. Hunc postino- duin Augustus copta Cleopatra in duos div isum, Veneris auribus in Pantheo Romæ appendit. De conviviorum et computationum harum luxu veru dixi!Seoeca:

Venenum in auro bibimus.

El Pocla:

Nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa (ime, cum pocula sumes
Gemmata, dialo Sclinutn ankbitin auro.

Aliter Hieron» Prado in Ezech. 25. SI. Poculum, inquit, quod meretrix Babylonia aliis præbuit, cbl poculum damnalorum, q. d. Damnavit eos ad morlem eo quod nollent secum fornicari, id csl idola colere. Sic enim Jeremía* 25. vers. 17. Lsnia 51. 17. el alibi calix significat danimiljd- nein el vindiciam. Verum ex didis liquet cali-

rein hic alitor suini, scilicet pro deliciis ccul-
pis, non pro damnatione cl poenis.

IIKMM ABOMINATIONE ET HIM(INDITIA.] Alludum
ad mercirices el veneficas, quæ lu culice? aureo
propinant sua philtra amasiis. Philtra enim ve-
neficai um fiunt cx «ineribus bufonum, ranarum,
serprntum, aliarumque rerum immundai um ct
abominandarum. Tropolog. notantur hæretici et
similes, qui sua eloquentia et verborum lenoci-
niis suos errores, moresque impios auditoribus
propinant ct instillant.

5. Er IN FRONTE EJUS NOMEN SCRIPTUM : Myste-
rium, Babylon magna, mater fornicationum et
ABOMINATIONUM TEHR.E.] AtabiCIIS i El nomen
scriptum super frontem ejus, id csl, mysterium
Babylonis matris fornicariorum, ct immundorum
cordibus, qui de terra sunt. Alludit ad lupanar
ct fornices, in quibus cclke meretricum nomina
inscribebantur, uli docet Tertull. lib. de Pudi-
citia: Ubi, inquit, proponetur liberadllas ista?
sub ipsis libidinum januis, sub ipsis libidinum ti-
tulis. Et clarius Seneca controvers. 1. Meretrix,
ait, voca(a es, incommuni luco stetisti, superpositus
csl cella: litat titulus. Porro, si plane impudens
aut famosa esset meretrix, non tantum incidia,
sed in fronte nonum cl elogium scriptum præ-
fcrebal. Docet id Seneca loco citato : Nomen,
inquit, tuum pependit in fronte, pretia stupri
accepisti, ct manus quæ diis datura erat sacra,
capturas tulit, hiem ex Martiali, Tertull. el Ju-
venali docet Durandus lib. 1. Variarum cap. 2.
Talis hic à Joanne inducitur Babylon, quæ pu-
blice fornicata est, el in fornicationibus, id esi
idololatriis, suis gloriata.

Gestui ergo hæc meretrix nomen suum mys-
ticum in fronte, sicut Aaron gestabat nomen
Dei in fronte, quo significatur eam publice pro-
fiteri, et jactare se esse cultricem Jovis el deo-
rum, eorumque errores, pariter ac vitia et
scelera, sectari cl propagare, ideoque Chris-
tum el Christianos eis obsistentes persequi usquo
ad necem, ul sequitur.

Mysterium.] Hoc non csl nomen mulieris,
uti putavit Pannonius, seti à Joanne quasi per
parciiihesiii interjicitur, ul excitet adverlen-
tiam nostram, utquememinerimus nomen mu-
lieris quod sequitur, non esse proprium illius,
sed figuratum et mystice exponendum. Unte
vers. 7. vocat Sacramentum mulieris, id est,
quid typice significet mulier. Sic el cap. 11. 8.
de Jerusalem dixit : Qua spiritualiler vocatur
Sodoma.

Babylon magna.] Hoc csl nomen meretricis,
id est, Romæ Ethnicæ; idque primo, quia, si-
cul Babylon colebai Bel sive Baal, ejusque cul-
tum propagavit in alias gentes, etiam Judæos :
ita fecit olim, cl rursum faciei in line mundi
Roma Eihnh

Secundo, quia, sicut Babylon eral receptaru-
lum el confusio omnium gentium, ac couse-
queuter omnium idolorum ct viliorum, ila el
Boma Ethnica. Audi S. Leonem serm. in festo
Apostolorum Petri el Pauli, de Boma : Cum pene
omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium
serviebat eri oribus; cl magnam sibi videbatur as-
sumpsisse religionem; quia nullam respuebatfal-
titulem. Hinc omnium deorum U mpla erant
Romæ, ac. ne cujus obliviscerentur, laudem
ædificarunt Pantheon, id csl, omnium deorum
templum, quod «piasi orbis miraculum ex om-
nibus veleris Humic templis solum exstat; ac in

honorem B. Virginis el Sauciorum omnium Deo
consecratum est. Merito ergo vocatur mater
fornicationum, id est, errorum et idoloruin:
quia ea (jnasi mater fovebat et propagabat.

Terlio, sicut Babylon luxu, opibus el gloria
erat inclyta, orbisque domina, ita el Boina Eth-
nica.

Quarto, sicut Babylon Judæos, ita Roma Eth-
nica Christianos persecuta est el occidit, el rur-
sum persequelur el occidet in fine mundi; erit
enim tunc, uli fuil ohm, caput idololalriæ om-
nisque abominationis. Unde sequitur: El vidi
mulierem ebriam dcsanguine Sanctorum. Pulcino
S. Hier. lib. 2. contra Jovin. in fine : /Id te, ait,
loquar, qua: scriptam in fronte blasphemiam
Chrisli confessione delesti : urbs potens, urbs or*
bis domina, urbs /jpostoli voce laudata. Intcrpre-
(are vocabulum tuum : Horna aut fortitudinis no-
men est apud Griecos (a-o w^wtcv, id esi valere,
esse fortem ac robustum) aut sublimitatis juxta
llebricos fa rad. enim CZTirum, id csl, altus
fuil, dicitur Horna, quasi dicas, Altitudo, su-
blimitas, celsitudo) serva quod diceris. Pirlus
excelsam te faciat, non voluptas humilem. Male-
dictionem quam libi Salvator in apocalypsi com-
minatus est, potens effugere per pænilentium,
habens exemplum Ninivitarum. CavcJoviniani no-
men, quod de idolo derivatum est. Squalet Capi-
tolium, templa Jovis et cccremonix conciderunt,
cur vocabulum ejus et vilia apud te vigeant ? /illute
sub regibus, ct sub Numa Pompilio facilius majores
tui, Pythagora: continentiam, quam sub Con-
sulibus Epicuri luxuriam susceperunt

Sicut ergo in Script, sæpe res figurata accipit
nomen figuræ, ul cum Christus vocalur David,
Salomon, Zorobabel, eie. ila hie Botha vocalur
Babylon, el hoc esl quod dixit, mysterium. Phi-
res analogias Bomæ cl Babylonis ex S. August,
el Orosio-recensiii 1. Petri 5. v. 13

MATER FORNICATIONUM,] id Csl, idololalriæ, SU-
persiilionum ct scelerum. Alludit ad virgines cl
sponsas Babylonias, quæ nupluræ, prius pros-
tituebam se, et prelium inde collectum offere-
bant Veneri, ut ejus ope auspicatas inirent imp-
ilassi bonos nanciscerentur maritos, ilaqtio
sua fornicalionc colebant, el quasi sacrificaba-
uul Veneri, uli docui Baruc 6. /2.

G. Et VIDI MULIEREM EDIUVI DE SANGUINE SANC-
TORUM, ET DE SANGUINE MARTYRUM JESU.) Nam,
ul canil Prudent. Pt*rislephaii^ n hymno II. dr
immenso sanguine Marivrum Romæ effuso

Non contentai humum cchæ intra manta noma
Tingere justorum cæJibns assiduis :
Janiculum cum jam madidum, fora, rostra, Saturi-mt
cerneret eluvie saiguinii diluere.

Idem fici in fine mundi cum Roma, ad paga-
nismum rediens, Chi istum cl Christianos, ac
maxime Pontificem persequelur, expellet vel
occidet, ul palet cx hoc loco, etc. IS. v. 20. el
ullim.

Manebunt tamen fideles Romæ, nil mansc-
runl in persecutione Decii cl Dtocleliani; ac
consequenter manebit Ecclesia Romana el Pon-
tificatus Romanus : cl Pontifex crii Episcopus
urbis Romæ, licei exui el expulsus. Nec enim
Gentiles cum episcopatu, mullo minus pontifi-
cali! suo deponere aul privale potemni. Pari
modo cum Ponlilices resederunt Avenionc iu
I*racia per /0 annos, vocabantur tamen cl re-
vera erant Episcopi urbis Romæ. An autem Pon*

tífex cum consensu Ecclesiæ pontificalnm Boma in aliam urbem transferre possit, si Ecclesiæ necessitas id posceret, uti censent Bellnm. Suarez loco citato, ul alii, disquirere non est præsens loci.

Et miratus sum cum vidissem illam,] tam vesanam, lamque furem in Christianos, tamque ebriam sanguine Sanctorum. Ilirsum miratus sum mulieris habitum, scilicet quod insideret besliæ suplunipili, el habenti cornua decem, ca pompa ul titulo quum paulo ante descripsi, non iniuliiguns quid huc omnia significarent ul portenderunt. Lude angelus hæc ei explicat, ut mii ai i desinat.

7. Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Eco DICAM TIRI SACRAMENTUM MULIERIS, IT RESTIB QU/E PORTAT EAM, QUE HABET CAPITA SEPTEM, I T cornua decem.] *Sacramentum* csl mysterium, ul dixi v. 5. q. d. Explicabo libi hanc mulieris visioncin mvsticain, puta quid mulier hæc mystice signified el repraesentet.

8. Bestia, quam vidisti, fuit et non est, ascensura EM' DE ABYSSO, ET IN INTERITUM IBIT.] Dixi v. 3. bestiam hanc esse regnum mundi el diaboli, sive diabolus in mundo quasi regno suæ impietatis dominantem. Aule Christum ergo hæc bestia erat: quia in mundo dominabatur impietas ul diabolus. Sed Cbiisus hoc regnum sustulit, el alligavit diabolus, uti audiemus c. 20. 3. Hoc csl quod ait Christus: *Nunc principi hujus mundi ejicietur foras*, Joan. 12.31. Sed in line mundi rursum bestia hæc *ascensura ist de abyssu*. Alludil ad id quod de bestia hac dixit c. 13. 1. scilicet eam prodire ex abyssu, sive ex mari. q. d. Bestia hæc est instar draconis vel ceti, qui nunc è mari caput el dorsum attollit, nunc rursum in illud se lotum demergit, terlio iterum umergit et ascendit. Sic enim diabolus ejusque regnum et potestas, puta regnum infidelitatis el impietatis, magna ex parte sublatum csl à Christo. Licci enim adhuc multis dominelur, tamen si ejus polesttis et dominium præsens comparetur cum jindurilo qtiod habuit ante Christum, exiguum el quasi nullum censebitur; sed in line mundi rursum (piasi ascendet de ahj sso, quando Lucifer alligatus in inferno solvetur, regnumque mundi recipiet, et omnem suam vim ac furorem per Antichristum in homines exuret. Verum habebit tempus modicum sui regni; nam mox rursum cum Antichristo in abyssum mergeliir, c7 in *interitum*, et in gehennam ibit; ita Ambros. Buda, Arelas, Viegas, Hibera et alii. Quocirca Græca mox addunt, x«« n»»eç<, et *adest*. Unde Vatablus vertit, *bestiam qute erat, et non est, et tamen est*, q. d. Bestia hæc *erat*, id est, fuil: sed jam *non est*, id est non apparet; *est tamen*, quia in abyssum demersa vivit in infernó; unde in line mundi rursum prodibit, ut Ostentici se. Quocirca Biblia Bugia ul Arelas, pro ri^cçt, id est, *adest*, legunt id est, *aderit*. Censui Alcazar hac phrasi, *fait et non est*, alludi ad Ezcc. 27. 13. ubi proGrarri in Hebrao est, r? *jaran*, quod leste S. Hier, significat *est et non est*, quo videitirnotari Græcoruin inconstantia. non ingeniorum modo, sed et fastus ac polentia. Bursum hac phrasi *fuit et non est*, significatur brevitatis (lunitiois, ail Maldon in Nolis.

Et mirabuntur homines bestiam, que erat, et non est,] videntes eam, quæ quasi demersa in abyssu ul exstincta vidubatur, iursum subito

emergere, ei ascendere cum tanta polestale, fastu el pompa. Admiratio enim, ail Arisioi. ex eo provenit, quod videatur effectus novus cujus non videtur causa. Ita mirantur homines terreni mundi honores, opes et delicias, quia majora quæ in cudis sunt non cognoscunt; sicut pueri mirantur nuces, poma ul crepundia sua, quia delicias virorum non gustarunt: ÇI rustici mirantur casas suas stramineas, et pecora, quin palatia, el templa, ac domos urbanas non videront. Ex adverso docti el sancti nihil in teris mirantur, quia omnia vident esse exilia, infirma, caduca, breviam præ cœleslibus, divinis, immensis ctæteinis. Bucle Pclrarcha: *Sapienti nihil est inopinabile, stulto omnia sunt imprerme* dilata*. Ha Cyrus, ail Xenophon, nihil admirabatur, sed omnia sub se quasi parva el subdita despiciebat, docebatque principes nihil admirari. Illi enim cum excelso sint animo, el quasi in rerum culmine positi, omnia præ se parva et vulgaria arbitrantur, ideoque indigna quæ magni æstiment, quibusque mentem et animum affigant. Vere Horatius:

Nil admirari prone r« est una, Numici,

Solaque quæ pouil facere et servare beatum.

In cœlis mente habitans despicit hoc lerræ punctum, dicitque: *O quam exigui sunt mortalium termini! O quam exigui mortalium animi!*

9. Et hic est sensus, qui haret sapientiam.] woe o copta», id csl, *hic latet intellectus qui habet sapientiam*, scilicet arcanam el reconditam. q. d. Hoc ænigma besliæ et mulieris sapiens est, el sapienter à Spiritu sancio adinvenium ad arcanas res significandas: itaque in ea laici magna sapienliarmagnaqiic mysleria. Alii verlunl: *Hic mens advertat quæ habet sapientiam*; enim proprie menlem significat; significat tamen quoque sensum seu intellectum, ul cum Apostolus ail 1. Cor. 1.1. 15. *Psallam spiritu, psallam et mente*, græce *ot, id csl, sensu, intelligentia, id est, inlcelligibililer, ulalii sentire el inulligere possint id quod psallo.

SIPTIM CAPITA SEPTEM MONTES SUNT, SVPER QI OS MCI IER SEDI T. I T REGES SEPTEM SUNT, Iq. d. Suplem capila significant primo, septem montes; secundo, septem ruges. Insuplem montibus patet denotari Hornam, de qua canit Virgih Guorgicon 2. in line.

Scilicet <1 rerum facta csl pulcherrima Roma,

Septeni qua: una sibi muro circumdedit arces.

El Sibylla lib. 2

Romæ septem vertices habentis magnæ diviliæpciibuoTt

Irrigata inulto igne à lhrnma Vulcani,

El llorat. in carm. sæcul.

Dii quibus septem placuere colles.

El Ovid. lib. 1. Trisl.

Sc<l quæ de septem totum circumspicit orbem

MouliLus, Imperii, Roma, Deûmque locus.

Et Tertull. Apologet. 53. *Ipsos, ail, Quirites, ipsam vernaculum septem collium plebem convenio*, El Ciaudiaii. in Pancgyr.

Quæseptem scopuli» zonas imitatur Olympi,

Armorum legumque potens, quæ funda iu omnes

Imperium.

Porro hi septem Homæ colles sunt. Primus, Ca» pitolimis she Tarpuus; secundus, Palatinus, in quo exstant ruinæ palatii magni Neroniani;

tertius, Qellus, *in quo* sita est basilica Lateranensis, quæ fuit calque prima totius orbis; lindi ei in frontispicio hoc carmen inscripluui litlerii uncialibus legimus :

Munere Papii limaïet datar Imperiali,
Quod aim cunctarum maler caput Ecclesiarum.

Ülccmîi est prisca sédes Papæ, qui in hac Ecclesia accipit possessionem episcopatus Romani, et consequenter annexi ei pontificatus totius orbis. Quarius, Esquilinus, in quo eminet templum B. Virginis Majoris, cujus dedicatio celebratur 5 Augusti sub nomine B. Virginis ad Nives, ob miraculum nivis quælocum templo designavit sub Liberio Papa. Quintus, Viminalis, in quo exstat locus martyrii S. Laurentii, in ejus Ecclesia quæ Panisperna cognominatur. Sextus, Quirinalis, qui hodie à duabus ingentibus statuïis marmoreis Alexandri domantis Bucephalum, quarum unam sculpsit Phidias, alleram Praxiteles, vocatur *Monte cavatio*. Septimus, Aventinus, in quo sunl templa S. Sabinæ, S. Alexii. S. Sabæ: Romulus enim ambitu urbis Homæ tantum complexus est duos colles, Capitolinum el Palatinum; tertium, Cælium scilicet, eversa Alba adjecit Tullus, EJquifjasque (qui quarius est) auxit: quintum, scilicet Aventinum, pro advenis adjunxit Ancus Marcius: sextum elseptimum, scilicet Quirinalem el Viminalem, addidit Servius Tullius VI rex Romanorum. Quin el postea lres alios ambitu urbis complexi sunt, scilicet Janiculum trans Tiberim, in quo fertur crucifixus esse S. Petrus; Vaticanum, in qtiO âepullus est S. Petrus, in ejus basilica quæ est orbis miraculum: et Piilchnn, in quoexlat hodie templum S. Trinitatis, <1 monasterium Religiosorum S. Francise! do Paula; ita Barthol. Marlianus in Topographie urbis Homæ, lib. 1. c. ft. Quare Heel, cum hæc scriberet Joannes, Boma pliisquam septem colles muris suis complecteretur, tamen ab eo ex prisco nomine vocatur Septlhiontium: quia sub regibus septem tantum erant in urbe montes, si'ne colles, singuli singulis diis, uti nunc singulis Sanctis, dicati et consecrati.

Nola: Hæc septem capîta repræsentant duo primo, septem Bomæ monies jam (lictos; secundo, septem reges, de quibus sequitur. Sunl enim hæc septem capita non mulieris, sedbestiæ, sive mundi, id est, regni impietatis et diaboli, qui in eo rex est, regoatque per suos miuistros. Quare minus recte Arabicus Vertit: *Septem capita sunt septem montes, super quæ mulier sedet; hi sunt septem reges*; quasi septem capita, el septem montes, non aliud sint quam septem reges.

10. Quinque ceciderunt, unus est, et alius NONDUM venit: ET CUM VENERIT, OPORTET ILLUM breve tempus manere.] Primo Andreas Cæsar. Septem, inquit, capita el montes sunt septem inonarchiæ el regna: primum Assyriorum in Ninive; secundum Medorum in Ecbatanis sub principe Arbace; tertium Clialdæorum in Babylone; quartum Cyri in Susis; quintum Alexandri in Macedonia; sextum Augusti el Imperator'inn in Boma antiqua; septimum Constantini in nova et Christiana Boma. Consequenter septem reges sui, primus Ninus, secundus Arbaces, tertius Nabuchodonosor, quartus Cyrus, quintus Alexander, sextus Augustus, septimus Constantius. Verum hic montes cum resibus con-

fundit, qui distinguendi sunl, ut dixi. Ad hæc Constantinum fidelem et Ecclesiæ (nasi nutritium, ponit inter capita bestiæ. Quæ<>< ii <-i idmi Andreas ex S. Irenæo, aliter communi mori computat hos septem reges, eo modo quem mOX referam.

Secundó, Victorious: Quinque reges, inquit, qui, cum liæc scriberet Joannes, ceciderant, id est, mortui erant, sunt Vespasiahus, Titus, Galba, Otho, Vitellius: sextus qui jam *est* et regnat, est Domitianus. Septimus qui necdum venit, est Nerva; quia hi post Neronem usque ad tempus quo Joannes hæc scripsit, regnarunt. Sed quid faciunt hæc ad Anichrislum, cuius tempora omnibus totisque hisce capitibus descripsitS. Joannes?

Dico ergo hoc septem reges significare collectionem tyrannorum, qui septem ætalibus, sive sæculis regnarunt in mundo, sive in regno impietatis et diaboli, atque fideles el Ecclesiam persecuti sunt. Ha Richard. Ambros. Buda el alii, elpatelex sequentibus. Ait enim Joannes quinque transiisse, sextum adhuc superasse, septimum exspectari el regnaturum per breve tempus. Primus ergo rex est Cain cum gigantibus aliisque similibus, qui fideles el pios persecuti sunt, prima mundi ælate, quæ fuit ab Adam usque ad Noe, et diluvium. Secundus est Neinrod cum fabris turris Babel, in secunda mundi ælate quæ fuit à Noe ad Abraham. Tertius sunt reges Sodomie, et Pharaoncs Ægypti ante Mo-sen in tertia mundi ælate, quæ fuit al) Abraham ad Mo-sen. Quartus sunt impii reges Israel et Juda cmn aliis similibus, qui vixerunt à tempore Mosis usque ad captivitatem Babylonicam, quæfuit quarta mundi ætas. Quintus suntChaldæorum reges, ul Nabuchodonosor; ac Asiæ et Syriæ, ut Antiochus Epiphanes, aliique à captivitate Babylonica usque ad Chrislum, quæ fuit quinta mundi ætas. Sextus sunl Imperatores Ethnici Romani, item Saraceni, Turcæ, aliiqiie qui à Christo usque ad Anichrislum fuerunt, sunl et erunt. Unde de eo dicitur hic: *Unus adhuc est*. Septimus est Anichristus, qui venturus est, et per breve tempus, puta lres annos cum medio, regnabit; ita Gagneius, Hibera el Viegas, qui asserit hanc esse coiiniunein expositionem. Accedit et Bichard. cum suis, nisi quod ipse quartam ætatem consignet à Mose ad Davidem, (piando fuerunt Balaam, Balac, Moabitæ, Idumæi, Philistæi, el similes hostes populi Dei, pula Israelis; quintam vero consignai à Davide uspie ad ChHslUtn*

Alludit ad primos Babjlonis quæ bestiæ insidet, id est Homæ, reges. Ili enim numero fuerunt septem, scilicet Bornulus, Numa Pompilius, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priscus, Servius Tullius, Tarquinius Superbus.

Perperam ergo Anglo-calvinista per hos septem reges accipit septem regimina Bomæ: primo enim, inquit, rexerunt eam Reges; secundo, Consules; tertio, Dictatores; (piarlo, Decemviri; quinio, Tribuni; sexto. Imperatores tempore S. Joannis; unde de iis ait: *Unus est*; septimo Papa, de quo dicit: *Oportet Illum breve tempus manere*; quia post centum annosa Constantino Roma eversa est à Gensericco el Wandalis, ac rursum à Totila. Unde de eodem subit: *Restia autem^ quæ erat, et non est*, q. d. septimus ille rex Papa, qui veneratel ero/ quoad

or tum et originem potestatis per centum annos
i Constantino : *cl non esl*, quia opinione homi-
num exstinctus videtur per invasionem barbarorum : Hæc, inquit, bestia octavus csl, et è peptein
illis ; quia post Gensericon Papa imperium el
papatum resumpsit, et quasi revixit.

Verum hæc et historiæ el lexi repugnant.
Nec enim Dictatores succedere Consulibus,
(pasi ordinarii Roma) gubernatores, sed iis ad-
diti sunl quasi extraordinarii, qui tempore gra-
vis btdliet periculi eam tutarentur. Similes fuerunt
Decemviri. Tribuni quoque plebis fuerunt pa-
troni, cum Consules urbem regerent. Secundo,
sub Gensericum etsi Roma vastata sit, pontificalis
tamen non fuit exstinctus ; imo S. Leo mansit
Pontifex, cumque reveritus Gensericus & tem-
plis manum abstinuit, ac mox Roma discessit,
moxque S. Leo ita el rempubl. el Ecclesiam admi-
nistravit, ut vix eo major et gloriosior Pontifex
deinceps exlilcrit. Falso ergo de papato et Papa
dicitur : *Oportet illum breve tempus manere*, cum
jam manserit per 1600 annos ; el illud, *Bestia
quæ erat, cl non csl*. Semper enim papatus, in
(quantumcumque Genserie! et l'otilæ vastatione,
permansit. Tertio, falsum est quod decem reges
bestiæ, id est Papæ, odient fornicariam (id est
Romam), eamque evertent *el* concremabunt;
quod tamen de decem bestiæ regibus dicitur
v. 16. Quis enim Papa unquam curavit per re-
ges vel principes Romam everti el comburi ?
quis unquam Papa cum Agno, id est, cum
Christo, pugnavit, cl ah eodem devictus esl ?
Quarto, perperam commiscet hærelicus bes-
tiam cum septem regibus, cum ab iis distincta
el diversa sil, uti palet ex textu, et mox clarius
patebit. Hisce ergo principiis ejus eversis, ruit
ejus conjectura, quam ipse demonstrationem
esse censet, eslque talis : septimus hic rex est
Anichrislus. Atqui septimus hic rex est Papa :
Papa enim successit rogi sexto, id est. Romanis
Imperatoribus. Ergo Papa esl Anichrislus. Mi-
nor enim est falsa; manet enim Papa cum Ro-
mano Imperatore, el uterque simul manebit tin-
quead Anichrislum: non ergo Papa successit
Imperatoribus in Imperio Romano, sed cum iis
simul consistit, uti jam videmus Sreniss. Ferdi-
nandum esso Imperatorem Romani Imperii, et
S. I. N. Paulum V. Ecclesia) Romanie esse Pon-
tificum.

Moral, sicut Dei nomen rst *Jehova*, hoc est,
Qui est, vel *ego sum qui sum*, Exodi 3. H. cl c. 6.
v. 3. ila creatura' et hominis, præserlim im-
pii, nomen est : *Qui non est*. Secundo, Dei no-
men esl : *Qui fuit, et est*; hominis et bestiæ :
Qui fuit, cl non est. Tertio, Dei nomen esl ;
Fuit, est, erit ; hominis, Babylonis et temporis,
bon erit amplius, C. 10. v. 6. Sic el de diabolo
dicitur Job 18. 15. *Socii ejus qui non csl*, id est,
socii diaboli, ail S. Gregor, lã. Moral. 11. *Qui jam
non csl : quia à summa essentia recessit, cl quasi
ad non esse intendit, c.v quo semel ab eo oui vere
csl cecidit, quia bene esse perdidit*

11. Et bestia q' Rer at, *rr* non est : *rr* ipsi
octava KST, id esl, ipsa est octavum caput bestiæ
(erat enim una bestia, sed septem habebat ca-
pila) ; undo Græca habent, *d' insi octavus cst*,
scilicet rex : h.rr enim capita Significant reges.
Et de septem est.] Sensus est, q. d. Diabolus,
qui esl hæc bestia, distinctus est A septem bes-
tia' capitibus, id est, regibus jam nominalis, et
tamen de septem esl: quia ipse in omnibus sep-

tern quasi membris et subditis suis, regit et
dominatur, ac contra Ecclesiam dimicat, eam-
que divexat. Favet Arabicus, qui vertit : *E(bes-
tia quæ erat, ct non est, est etiam angelus è sep-
tem : et est in interitum*. Unde et sequitur, quod
decem alii reges potestatem acceperunt una
hora po*t bestiam : quia bestia primariam habet
potestatem : reges autem ab ea quasi secundi

Rursum bestia hæc est mundus, sive regnum
impietatis et peccati : huic enim presidet dæ-
mon quasi monareba ; hoc regnum octavum est,
quia distinctum à singulis septem regibus jam
dictis : et tamen è septem est, quia in omnibus
septem exislit, quasi totum in suis partibus
quibus conflatur et integratur.

Tertio, Prosper in Dimidio tempons cap. 8. et
Haymo : Bestia, inquiunt, est Anichristiis, hic
unus est è septem capitibus, id est, regibus uti
jam dixi; et tamen octavus esl : quia ipse non
tantum particularis erit rex, uti cæleri, sed prin-
ceps, Imperator et quasi monarcha omnium
præcedentium, et, ul ail Haymo, septies am-
plius dominabitur ac persequetur Ecclesiam,
quam reliqui omnes superiores tyranni, qui Ec-
clesiam variis temporibus et sæculis sunl per-
secuti.

Moraliter, nota tò *quæ erat, et non est*. Hoc
enim esl epithetum impiorum, eorumque mor-
tis et interitus periphrasis. Sic regi Tyri inten-
tat Deus Ezch. 28. 19. *Nihili factus es, et non
eris in perpetuum*. Quidquid ergo fuerit homo, si
homo fuilct vita functus est, *fuit, et non cst*. At
Deus qui est a et « solus babel immortalitatem,
cujus regnum est regnum omnium sæculorum,
proinde ejus nomen est: *Qui est, el quierat, ct
qui venturus est f* rap. 1. 8.

Ailler Alcazar, cujus explicationem recensui
Cap. 13,

12. Et nrcEM cornea q'jb vidisti, decem re-
gis sint. l Alcazar per decem reges accipit po-
lyarchiam, sive multitudinem Senatorum Ro-
mæ, qui ad vindiciam de Roma tot Martyrum
effectrice sumendam, justo Dei judicio ad Chris-
tum conversi per S. Petrum, Paulum, Alexan-
dram et alios Pontifices, Ilomæ ctmicisnm
damnarunt, et pro \iribusextirparunt, ante reli-
quias Martyrum venerabundi prociderunt, iuio
seipsos martyrio pro fide Christi obtulerunt:
itaque tandem hornam igne charitalis Christi ac-
cenderunt et concremarunt, Hæc pia sunl et in-
geniosa, sed mystica.

Secundo, Ambros. Ticon. Beda et alii passim,
uti dixi v. I. per Babyloniam hanc meretri-
cem accipiunt cælum omnium impiorum; per
decem cornua accipiunt omnia regna regibus
impiis subjecta, do quibus dicitur: *Hi odient
fornicariam*; quia fovendo et adjuvando impio-
rum multitudinem contra Christum, ram fa-
cient obnoxiam cruciatibus sempiternis, quod
in re rst odire, rtiansi in mente et nlcclu eo-
rum videatur esse amor et amare, uti fuse ex-
plicat (iagneiu'i. Verum hic sensus alienior, im-
proprius cl durus est; quis enim dicat, v. g.
Decium el Diocletianum odivisse Romani et Ro-
manum Imperium, illi inque concremasse, el
carnes Romanorum manducasse, cimi idolola-
triam el impietatem Romanorum adjuverunt et
propugnarunt ?

Tertio, phineetgenuine Ansctm. Ansbert. Hay-
mo, Richard. Ribera el Vicgas, per decem cor-

uua accipiunt decem *reges qui* erunt in orbe sub finem mundi, quasi orbis domini, cum veniet Anlichrislus, qui Homæ el Romano imperio erunt subjecti, aut certe ex co prodibunt, cl invidentes Romæ Ianias opes el gloriam, ejus jugum excutient, camque invadent, vastabunt el concremabunt. Ex hisce lres Amichikhis bello superabit, mox reliqui septem ei subdent, unusque omnium rex cl monarcha etadcl, mi palet ex hoc versu et v. 16. juncto cum Daniel. 7. 22i. Eslque communis Patrum et Interpretum sensus el traditio, uti ait S. Micron. Daniel» 7.

Hinc palet hos decem reges diversos fore ab illis septem, qui per septem cornua repræsentati sunt v. 9. illi enim tempore præcedent Antichristum: hi autem decem erunt tempore Antichristi!. Unde dicuntur nondum potestatem accepisse, sed eam accepturi post bestiam una hora, id esl, brevissimo tempore.

• Post bestiam.] Legit Iulerpres græce/iera tò alii legunt/urar\$<x> id est cum bestia: utrumque verum, scilicet *post bestiam*, quia cam sequentur; *cam bestia*, quia ei parebunt; ita Ribera. Quænam sit hæc bestia dixi versu 3.

14. Ili cum agno pugnabunt, puta cum fidelibus et populo Christiano, qui sunt subditi Agni, scilicet Christi: et agnus vincet illos,] quia cum Antichrislo quem sequentur, à Christo deturbabuntur in tartara.

15. Aqua: quas vidisti uni meretrix SEDET, POPULI SUNT, LT GENTES, Er LINGUÆ.] q. (I. AqUB quas vidisti significant omnes gentes et populos quibus Roma imperabit; quæ proinde in unius Homæ, nipote suæ heræ et orbis domina», obsequium, vanitatem et idolorum superstitionem pedibus ibunt.

16. Ili odient fornicariam, scilicet Babylonem, id est Romam; et carnes ejus manducabunt.] Esl hyperbole, q. d. Ea rabie Romam el Romanos invadent, ut videantur eorum carnea voratori. Similis est Job 19. 22. *Quare persequimini me, et carnibus meis saturamini?* Et psal. 26. 2. *Dum appropiant super me nocentes, ut edant carnes meas.* Unde sequitur: *Et ipsam igni concremabunt.*

M. Deus enim dedit in corda eorum, ut dent regnum suum bestias,] id est diabolo, Antichristo, tyrannidi cl impietati. *Deas dedit*, non immissive, sed primo permissive, laxando scilicet frena eorum ambilosæ voluntati, quæ sine Dei permissu, imo concursu generali, iu actum exire non potuisset. Secundo, objective, immitendo scilicet eis cogitationem de Roma, quod sil superba, dives, dignaque expugnata, ac facile expugnabilis ob scelera ejus quæ Deus velit punire; idque ad hoc, *ul faciant quod placitum tst illi*, ul scilicet peragant judicium et vindictam in Babylone ex decretocl sententia Dei exercendam: *Donec consummentur verba Dei*, quæ scilicet Deus prædixit per me hic, et per D. niclem cap. 7. cl c. 11. de consummatione urbis el orbis, q. d. Donec consummetur excidium plenum urbis et oi bis.

Cracca nonnulla addunt: *Et ut consentiant, sive habeant sententiam unam et voluntatem* de Roma expugnanda. Verum huc salis innuitur in sequentibus.

Nota: Ex hoc loco, cl Daniells 7. 24. certum C5l fore decem reges in orbe, cum veniet Anti*

christus, c quibus ipse iresprælio vincet; mox reliqui septem territi ei se subdent. Rursum certum est hosce decem reges eversuros el concrematurus Romam; sed dubium est an id facturi sint ante Antichristum, an sub Antichristo, ila ut Anlichrislus eversurus sil Romam, et pariter Romanum Imperium per husco i

Primo Francise. Suarez 3. p. tomo 2. disp. 39. ari. 6. sect. 2. censet incertum esse an Romanum Imperium, el mullo magis an Romana urbs, evertenda sint ante Antichristum, an per ipsum Antichristum.

Secundo, Ribera et Viegas hic censent auto Antichristum evertenda, idque putant so demonstraro ex eo quod Roma hic dicatur evertenda a decem regibus: ergo ante Antichristum; nam Anlichrislus veniens statini debellabit lres reges el occidet, ut Ianium septem restent, qui sponte ei se subdent. Cum eigo sub Antichi isto tantum futuri sint septem reges, sequitur tunc Romam non esso evertendam, sed ante cum nimirum in orbe erunt decem reges. Hæc sententia esl probabilis, eainque secutus sum 2. Thessal. 2. 9. eique favere videtur S. Illicron. in *Daniel. 7.

Verum re exactius considerata, perspectaque tota acolulhia Apocalypseos, ac Danielis, contrarium mihi nunc videtur probabilius, scilicet Romam et Romanum imperium evertenda esse non ante Aniichrisium, sed ab Antichrislo per decmn reges ei jam subjectos.

Probatur primo, quia Daniel, cap. 7. recensens seriem monarchiarum docet quod, sicut Chaldeorum monarchia eversa est à Persis, Persarum a Græcis, Græcorum à Romanis, ita Romanorum Imperium evertetur ab ipso Anlichebristo.

Secundo, quia communis Doctorum sententia est, Romanum imperium esse ultimum et duraturum usque ad finem mundi; nec Ianium Doctorum receptiorum, sed el Patrum communis, teste S. Micron, in cap. 9. Danielis; hæc est traditio, caque, ul videtur Apostolica: ergo non à decem regibus, sed ab Antichrislo in line mundi evertetur. Confirmatur, quia Daniel, c. 7. v. 8. ci 26. vidit cornu parvulum, quod designat Antichristum, inter decem cornua, id est, decem reges, oriri ex bestia quæ designat Romanum Inipn ium. Ergo orietur Anlichrislus ex Romano Imperio. Slahil ergo illud usque ad ejus adventum, el ah eo evertetur. Rursum, cum hoc loco mulier. id est Roma, dicatur insidere eidem hesliæ habenti hæc cornua decem, sequilut Rumam dominaturam Romano Imperio et decem regibus, donec à cornu parvulo, id est, Anlichristo ex eo oriente, per decem reges ei rebellaules evertatur el concremetur, uti dicilur Wc v. 16.

Tertio, quia id exigit acolulhia Apocalypseos. Hæc enim dividitur in duas paries: prior usque id caput undecimum. continet et enarrat septem sigilla libri signati; posterior à cap. undecimo usque ad finem, continet contenta ipsius ibri. Jam sigilla coillineitca quæ præirc debent empus Anitckrish; libi*r\ero continet, illa quæ fciit tempore Anlicbrisli. Ergo cum h.rc Uno cap. 17. el 18. contineantur in ipso libro signo, sequitur ea spectare ad ipsum Antichristum, ejusque tempus.

Respondet Ribera esse hystorologiam, sive

perturbatum ordinem. Hac enim duo capila , sive hoc Babylonis, id est Hoinæ , excidium recto ordine, ponendum esse antèrius, nimirum c. 9. v. 13. in tuba sexta angeli. Verum hæc hislr-ologia nimis dura est el prepostera : perturbat enim totum Apocalypseos ordinem. Adde sic ipsa sigilla libri fore longe majora el copiosiora ipso libro : deme enim hæc duo capila ct alia quæ eodem spectant, relinques exiguam libri materiam. Itaque ut in acolulhia Apocalypseos evitemus hanc hystero-logiam, et hæc incommoda non parva, dicendum est hæc, uti et præccdenlia , ù cap. undecimo el deinceps , spedare ad ipsum librum signatum, cl consequenter ad tempora Anlicbrisli. Sic enim plana evadit tola series Apocalypseos. Confirmatur . quia angelus unus ex iis, qui cap. præcedenii visi sunt Joanni habere phialas et plagas novissimas, hæc de Babylonis (excidio revelavit Joanni : ergo hoc ipsum pertinet ad plagas orbis ultimas.

Quarto, quia hic v. 12. cl 13. dicuntur hi decem reges potestatem accepisse post bestiam, el potestatem suam bestia», id est Antichi isto , tradidisse : ac deinde de iisdem subditur v. 16. //< odient fornicariam el ipsam igne concremabunt , quasi posterius id sil futurum.

Quinto, quia cap. precedenti in phiala septimi angeli ail Joannes : *El Babylon magna venii in mtmoriā ante Deum , dare illi calicem vini indignationis ira*ejus*. Et hoc cap. 17. calicem hunc enarrare incipit. Ergo plane significat post septem phialas el plagas novissimas , fore hoc Babylonis excidium. Hoc enim apte ultimo quasi loco servatur : quia erit generale, critque quasi plaga lotius orbis; eo quod ipsa erit orbis domina; ac proinde ea excisa, orbis excisus videbitur. Confirmatur , quia id valde congruct genio cl scopo Anlicbrisli, ut nimirum ipse rex Hierosolymæ el Judæormn , pugnas contra Christum , regni el Ecclesiæ ejus metropolim , pula nomimi, evertat. Hoc enim ipse summis volis optabit, ut regnum Christi delevisse rideatur. Sicut ergo Anlichrislus Christo, Judæi Christianis , Hierosolyma Romæ opponitur: ita Anlichrislus Christum, Christianos, Romam, (jusque pontificatum abolere sataget: uti jam satagunt ejus prodromi Calvinista?, alique hæretici.

Sexto, id docent Patres. Tertull. libr. ad Scapulam cap. 2. *Christianus , ait, nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitui , neccssc est, ut el ipsum dirigat el revereatur, ct honoret, et salvum velit cum tuto Domano Imperio , quousque saculum stabit ; tumdiu enim stabit : Theodor, in Daniel. 7. docet Anlichrislum ex Romano Imperio proc iturum, et contra Ipsum pugnaturum. S. Hieronymus in Daniel. 11. sic ait de Antichrislo: *Et brachia pugnantis populi Domani expugnabuntur ab eo et conterentur*. Lactant, lib. 7. cap. <5. cl 25. docet Anlichrislum Imperium Romanum eversurum, iHtidquo ab Occidente in Asiam translaturum : *Cujus , inquit . Interitu mundus ipse lapsurus est*. Rursum : *Des. iu(|uit, ipsa declarat lapsum ruinamque brevi forr, nisi quod incolumi urbe Boma nihil istis videtur esse metuendum. At vero cum caput illud orbis ceciderit, cl esse ctrperit (quod Sibylla esse aiunt) quis dubitet venisse jam finem rt bus humanis orbique terrarum ?* S. Chrysostom. homil. h. in epist. 2. ad Thessalon. *Sicut, ait,**

regnum Medorum à Babyloniis destructum est, Babyloniorum à Persis, Ptrsartnn à Macedonibus, Macedonum à Domanis, ita et regnum Bomano-rum ab Antichi iste. Errant ergo : sed sponte et fraudulenter, Reza ac ha retici, dum docent defecisse Romanum Imperium, ut ex eo pio-bent venisse jam Antichristum , enmque esse Romanum Pontificem , quem errorem fusius ct efficacius confutavi 2. Thessal. 2. v. 3. In hanc sententiam impingit cl Alcazar hic, sed inco-gitantor el alio fundamento. Contendit enim defecisse Romanum Imperium, ulex eo probel hæc non esse iitelligenda de Antichrislo. deque Romæ el Romani Imperii excidio in fine mundi, sed de excidio Romæ Ethnicæ , sive ethnicisini per christianismum sub Constantino, de quo jam sæpius dixi.

Ad argumentum Ribera Respond, fisi Antichi islus tres reges sil debellaturus, non tamen constat an cos sil occisurus. Daniel enim ait tantum, quod eos humiliabit, id est subjugabit. El esto cos occideret, corum regna ahis sibi amicis aut subditis tradet, ita ul post eum, æque ac ante, sint decem reges, id palei ex eo quod bestia c. 13. 1. quæ significat Anlicbrislum, dicitur habere decem cornua, id es», decem regna et reges. Rursum ex eo quod hic decem reges dicuntur potestatem accepisse post bestiam , id est. posi Antichristum. Eril ergo Anlichrislus monarcha, ct rex decem tignorumcl regum orbis, ac per eos quasi vassallos suos invadet et evertet Romam. Non enim apparet quomodo decem reges toto orbe dispersi conspiraturi sim inunitis Romæ excidium, nisi quia suberunt uni monarchæ, puta Antichrislo, ab cuque dirigentur ad Romæ sibi im isæ excidium ; idque insinuat hic Joannes , cum causam excidii Romæ afferens, subdit: *Deus enim dedit incorda eorum ut dent regnum suum beslicv ;* Romæ ergo el Romani imperii interitus, signum eril non prævium, sed simultaneum; non adventantis, sed presentis Antichrist). Jungo Romam cum Romano Imperio, quia Roma in fine mundi erit, uti olim fuit, dives et potens : unde in fine capitis ait Joan. *Civitas magna qua* habet regnum super reges terra .* ergo illa tunc obtinebit imperium , præsrriim quia non tantum Gentiles , sed ct Christiani mulli, ul Tertull. Lactant, verbis jam citatis , ct alii, ccnsucrunt Romam, æque ac Romanum Imperium , fore ælernam , id est, duraturam usque ad finem mundi, puta usque ad Anlicbrislum. Nam cap. seq. cædelur Anlichrislus cum suis • cl mox cap. 20. inducetur dies Judicii. Hoc tamen Romæ Imperium , cæsis jam et subjugalis ecem regibus ab Anlichristo, eril valde attenuatum cl imminutum, ac iuln® proximum.

Hic ergo videtur futurus ordo et series rei gerendæ. Anlichrislus sensim viribus cl numero crescens, debellabit lres reges ex decem, (qui tunc erunt in orbe. Mox reliqui decem, otnnesque gentes perculsœad eum legationes mittent, ciquic se subdent, uti fecerunt Alexandro Magno delicto Dario ; unde ipse tunc slatini factus esl moiaaicha. Anlichrislus deinde omne suum virti> in Christum cl Christianos rxerciis, ac imperium lirmans et propagans, Romani, tum quia imperii, fuil critqueaemula, inni quia sedo fuil Ponlilicuin Christi , obsideri cl everti curabit, remque committet decem regibus, id est aliquot ex iis nui potenliores cl Romæ viclniu-

res crunt, Cæleris lamen faventibus, et pecunia, commeatu, aliisque modis adjuvantibus. Nec enim opus erit *pro una* urbe exscindenda exercitus decem regum, id est, lotius mundi, congregare *nec etiam* tempus regni Anlichrisli (quod erit trium annorum cum medio) tam longas moras patietur, ut ex extremo Oriente, ut dicitur cap. 16. 14. reges ad eum veniant in Armagedon; inde pergant ad Romam evertendam; mox revertantur in Armagedon. Hæc enim plures annos requirunt. Aliquot ergo reges Romæ viciniore eam cverlentet comburent. Rosee deinde in Armagedon evocabit: uti jam evocarat itfos ex Oliente cap. 16. 14. aliasqyo' genios ex quatuor plagis terræ una cum Gog et Magog. Hi ergo omnes ad Antichrislium in Judæa convenient, ul Chrisli et Christianorum nomen ubique deleant, erilque exercitus eorum innumerabilis. Mox Christus omnes congregatos conficiet, el occidet igne de cælo in cos immisso, ul dicitur cap. 20. 9. Anlichristum vero, ejusque pseudo-prophrlam, vivum deturbabit in tartara. Hæc ita esse patebit, si quis simul considerarei cap. 16. v. 14. et 16. ubi convocantur reges trans Euphratem ab ortu solis, ad diem magnum Dei in Armagedon, el cap. 17. vers. 14. ubi de decern regibus dicitur, quod potestatem suam tradent besliæ, id esi Anlhrislo, quodque pro eo pugnabunt contra Christum el Christianos; sed Christus devincet el delebit eos. //, inquit, *cum Igno pugnabunt, et Agnus vincet eos*. El c. 19. v. 11. el 18. ubi Christus cum suo cœlitum exercitu prodii debellans et occidens eos; ibi enim inter alia avibus cœli dicitur: *Venite el congregamini ad cænam magnam Dei, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium*, etc. El v. 19. *Et vidi bestiam, el reges terne* (nimirum decem jam dictos) *el exercitus coram congrégalos, ad faciendum prteliu cum illo qui sedebat in equo*, id esi cum Christo. Mox subdit bestiam, id est Anlichristum cum suo pseutlo-prophela raptum in tartara, cætcros vero occisos, nimirum eo modo quem describit cap. 20. 7.8. el 9. ubi de Satana soluto post mille annos ait: *Et seducet gentes quæ sunt super quatuor angelos terræ, Gog et Magog, et congregabit cos in pradium quorum numerus est sicut arena maris. El ascenderunt super latitudinem terre: ct circuleront castra sanctorum, ct civitatem dilectam* (Jerusalem) *et descendit ignis u Deo de cælo, el devoravit cos*. Hinc palei non esse hystcrologhm in hoc Babylonis excidio, sed S. Joannem hæc omnia rilé, ordine quæque suo, collocasse.

Ex dictis colligitur Romam evertendam esso non initio, sed potius sub finem regni Anlichrisli. Hic enim prius reges et principes Romæ ct Romano Imperio subjectos debellabit. sibique subjiciet, naque extenuato jam Romano Imperio, Romam ipsam, quæ fuerat Imperii caput, adoriatur, capiet el evertet: qua eversa ruet pariter, omninoque concitici Romanum Imperium. Mox sequetur prælium Gog el Magog, rorumque rl Anliclirisli strages. Deinde dies judicii, él n surrectio ac gioiæ electorum, OUæ ordino Idc recenset Joannes, ila ul in gloria el felicititc cœleslis Jerusalem Apocalypsin claudat. Hoc enim exigere videtur plana ei ordinata narratio S. Joanni*, slcque vitamus hystcrologias multas Implexas, molestas el ambiguas, ideo-•;uc pinne* lacerias et com ment ill as.

Porro an Pontifex Romanns, Roma ab Anlichristo occupata et vastata, sedem in aliam urbemct provinciam translaturus sil, aut transferre possit, quæslío est. Mulli enim, ex eo quod \$. Petrus cathedram el Pontificatum Antiochia transtulerit Romam, cum de eo faciendo nullum Chrisli decretum exstet, censent quod pontificatus à S. Petro collocatus sil llo-mæ, juris esse humani, non divini, idooqup Pontihccin gravi de causa (ut si Turea quod Deus avertat, occuparet Italiam el Romam) consentientibus Cardinalibus el Episcopis, possa pontificatum è Roma in aliam urbem et provinciam transferre; ita cemset 1). Solo in 4. d. 24. q. 2. a. 5. in line, Antonius Cordubensis, Gaspar. Casalius, Waldensis et alii, quoscital et sequitur Alfonsos Mendoza Scholastic, conlrov. quæst. 4. conc. 3. Licet conlrariuub, scilicet papatuni Romanum esse juris civini, eo quod Christus jusserit Petro illum ibi collocare, ac proinde non posse à Pontifice, sine revelatione divina, in aliam urbem transferri, censeant Joannes Decido lib. 4. c. 3. part. 3. Turrc cremata in glossa super cap. *Rogamus*, 24. q. 1. Card. Jacobalius lib. 8. de conciliis ari. 6. ubi et pro hac sententia citat Archidiaconuin, Ockam, Albericum et alios, S. Antoninus 3. p. Scholast. litui. 22. c.4. §. 1. Alvarus Pelagius lib. 1. de Planctu Ecclesiæ art. 32. Verum quidquid sil do jure, et possibili, existimo de facto nunquam id futurum, uli hactenus nunquam factum est ul pontificatus Roma aliò transferretur (nam et cimi Pontifices sederunt Avenione per 70 annos, erant el vocabantur Pontifices Romani, non Avenionenses.) Primo, quia tempore Anlichrisli in omnibus urbibus et provinciis, erit generalis persecutio Pontificis et fidelium, ac proinde inutile foret, sedem Roma transferre alio, cum ibidem persecutionem non evaderet Pontifex, sed magis in eam incurreret. Secundo, quia sanctus Peirus Romæ sedit in ardentissima persecutione Neronis: idem constanter fecerunt ejus successores omnes per trecentos annos in decem gravissimis persecutionibus, usque ad tempora Constantini. Tertio, quia brevis erit persecutio Anlichrisli, scilicet trium annorum cum dimidio; ac instabit dies judicii: pro tempore autem tam modico, non erit opere pretiui mutare sedem. Quarto, quia Romanum Pontificem tempore Anlichrisli fore Petrum Romanum, eique successurum extremum judicium habet prophetia S. Malachi®, quam citavi sub initium capitis. Polerit tamen Pontifex, urgente persecutione, urbisque excidio profugere extra Romam, seque in aliis locis el urbibus abdere, uli fecit S. Sylvester in monte Soracte, et ahi plures po.u rum.

Huic prophetiæ de decem regibus consona sunl ea, quæ do totidem pene regibus prædixil 5. Francise, de Paula, fundator Ordinis Minimorum. Ipseenim in variis epistolis, quas ad verbum hispanice recitat P. Lucas Montoya, in Chronicis ejusdem Ordinis sub finem, idipsuni vaticinatus est, ac nominatili in una, quam scripsit anno Chrisli 1469. die 13. August, ad Simonem de Limeña, dominum Montalti, quæ cliammim ibidem asservatur, sic ail: *Ex te (ô Simon) descendet fundator novæ Religionis, quæ tres habebit partes: prima erit equitum armatorum, secunda sacerdotum, tertia hospitaliariorum. Erit hæc Religio omnium ultima, magnum*

(ructum afferet Ecclesia!, exstinguet maledictam Mahometis sectam⁹ quin et tuereses omnes, ut fiat unum ovile et unus Pastor. In toto mundonón erunt nisi duodecim reges, unus Imperator et unus Pontifex, et pauci Principes, qui omnes erunt sancti. Idem in aliis Epistolis hunc Ordinem vocat Cruciferoruin, eo quod in vexillis suis

præferent imaginem enicis, vel Christi crucifixi, pro quo pugnabunt, cuique subjicient tam Mahometanos, quam hæreticos elpravos Christianos. Atque hæc omnia sibi à Deo revelata, et certo eventura asseverat; similia circumferuntur aliorum vaticinia, sed quæ examine indigenu

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describitur excidium et incendium Babylonis, indeque luctus et planctus regum et mercatorum v. 9. Sanctorum vero exultatio v. 20. Tres ergo capituli sunt PARTES, JUXTA TRES PERSONAS, ET VOCES COELESTES, QUÆ HIC INDUCI NTUR. PRIMO ENIM A V. 1. AD 4. INDUCITUR ANGELUS GLORIOSUS CLAMANS: CECIDIT BaBYLON. SECUNDO, v. 4. audit Joannes vocem de coelo, quæ dicit: Exite de illa, populus MEUS, QUONIAM VENIT DIES PUNITIONIS ET EXCIDII EJUS J HEC VOX PROTENDITUR USQUE AD V. 21. MULTISQUE DESCRIBIT CLADEM BABYLONIS, IDEOQUE PI ANCTI M REGUM, MERCATORUM ET NAUTARUM. TERTIO, V. 21. ANGELUS FORTIS MITTIT LAPIDEM MOLAREM IN MARE, Dicens! HOC IMPETU MITTETUR BABYLON, ET ULTRA NON INVENIETUR, NEC VOX CITHAROEDORUM, NEC VOX SPONSI ET SPONSÆ, NEC VOX MOLÆ, NEC LUX LUCERNÆ.

1. 't P_v 'P' post hæc vidi alium Angelum descendentem de coelo, habentem potestatem "magnam; et terra illuminata est à gloria ejus. 2. Et exclamavit in fortitudine, j dicens: Cecidit, cecidit Babylon magna; et facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundæ et > -Coodibilis; 3. quia de vino iræ fornicationis ejus biberunt omnes gentes: et re-yÁ'gcs terræ cum illa fornicati sunt; et mercatores terræ* de virtute deliciarum 5^ejus divites facti sunt. 4. Et audiavi aliam vocem de cielo, dicentem: Exite de illa, populus meus, ut ne participes silis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis. 5. Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum, et recordatus est Dominus iniquitatum ejus. 6. Reddite illi sicut el ipsa reddidit vobis; et duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscete illi duplum. 7. Quantum glorificavi! se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum; quia in corde suo dicit: Sedeo regina, et vidua non sum; et lucium non videbo. 8. Ideo in una die venient plagæejus, mors, et luctus, elfames, et igne comburetur; quia foriis est Deus, qui judicabit illam. 9. Et flebunt, et plangent se super illam reges terræ qui cum illa fornicati sunt, et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus. 10. Longe stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: V®, væ, civitas illa magna Babylon, civitas illa foriis! quoniam una hora venit judicium tuum. 11. Et negotiatores terræ flebunt, el lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius; 12. merces auri, et argenti, el lapidis pretiosi, et margarilæ, et byssi, et purpuræ, et serici, et cocci (et omne lignum thyinum, et omnia vasa cboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et aeramento, el ferro, et marmore, 13. et cinnamomum) et odoramentorum, el unguenti, et thuris, et vini, el olei, et similæ, et trilici, el jumentorum, et ovium, et equorum, et rliedarmn, et mancipiorum, et animarum hominum. 14. Et poma desiderii animæ tuæ* discesserunt à te: et omnia pingua et præclara perierunt ñ te, et amplius illa jam non invenient. 15. Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes ac lugentes, 1(>. et dicentes: Væ, væ, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, et purpura, el cocco, et deaurata erat auro, et lapide pretioso, et margaritis! 17. Quoniam una hora des-litui® sunt tant® diyitiæ. Et omnis gubernator, et omnis qui in lacum navigat, et naut®, et qui in mari operantur, longe steterunt. 18. Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ? 19. Et miserunt pulverem super capita sua, et cla-

maverunt Henles et lugentes, dīcētes: Væ, væ, civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiisejus! quoniam una litora desolata est. 20. Exuha supeream, cœlum, et sancti Apostoli, et Prophelæ: quoniam judicavit Deus iudicium vestrum de illa. 21. Et sustulit unus angelus foriis lapidem quasi molarem magnum et misit in mare, dicens: Ille impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra jam non invenietur. 22. Et vox citharoedorum, et musicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te amplius: et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius: et vox molæ non audietur in te amplius. 23. Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: et vox sponsi et sponsæ non audietur adhuc inte, quia mercatores tui erant principes terræ, quia in beneficiis tuis errarunt omnes gentes. 24. Et in ea sanguis Prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.

1. Vidi alium angelum descendentem de coelo, HABENTEM POTESTATEM MAGNAM: ET TERRA ILLUMINATA est a gloria ejus,] id est à claritate et splendore ejus, q. d. Tanto fulgore hic angelus radiabat, ut totam terram sua luce et radiis collustrare videretur.

Quæres: Quisnam fuit hic Angelus? Primo, Alcazar, sicut per angelum de quo cap. præced. v. 1. accipit S. Paulum, ita per hunc angelum gloriosum habentem potestatem magnam, accipit S. Petrum, qui æque ut Paulus prædicat mysticum Babylonis, id est Romæ Ethnica*, excidium, hoc est conversionem ejus ab ethnicismo ad christianismum. Inde v. 2. oritur coelestis vox, quæ prædicationem Ecclesiæ designat. Ecclesia enim est cœlum quæ ex S. Petri sermone et doctrina egreditur per totum orbem, vel mysticum de Babylone, id est Romano Imperio, supplicium sumat, ac par pari reddat, evertendo scilicet paganismum, ac sublimando christianismum: Petrus enim est angelus gloriosus habens potestatem vicariam Christi per totam terram. Ipse enim audivit à Christo: *Tibi dabo claves vniuersi regni*. Quocirca, inquit Alcazar. nil aptius Romæ templo S. Petri pro foribus inscribi posset, quàm hic hujus angeli titulus: *Angelo descendentem derado, habenti potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria ejus*. Ita ipse suam sempereindenique canit cantilenam, atque jugiter repetit et inculcat hisce visionibus omnibus à c. 12. ad iihetn Apocal. non aliud significari, quàm Ecclesiæ victoriam de Gentilibus et gentilismo. Dicit enim hæc omnia non esse aliud, quin varia symbola et ænigmata, quæ unum tamenque scilicet gentilibus excidium, significant.

Secundo, nulli per angelum hunc accipiunt Christum, qui in sua incarnatione descendit de cœlo, totaque terram luce sui Evangelii collustravit. Ipse enim est gloriosus Dei angelus, id est legatus, habens potestatem magnam; unde eo nato angeli magna claritate fulgentes cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo*; ita Primas. Rupi et Richard, ut alii.

Verum magis proprie et genuine ille, uti et in præcedentibus angelum verum accipiemus, sed qui sit primis vel illustrioribus in cœlesti curia; habui enim potestatem magnam, et totam terram suo fulgore collustrare videtur.

2. Et exclamavit in fortitudine, dicens: Cecidit, cecidit Babylon.] Citat alleg. Isaïæ 21. 9. excidium enim Babylonis per Cyrum, quod describit Uníase. 13. ult. 21. nilugorie.e significabat excidium Romæ Ethnicæ (quæ hinc vocatur Babylon) in fine mundi, q. d. Sicut olim cecidit Oabyton illa gloriosa in regnis, incluta super-

bia Chaldeorum, sicut subvertit Dominus Sottomani et Gomorrhū, ut ait Isaïas c. 13. v. 19. Babylon, inquam, quæ fuit malleus universa terra, ut ait Jurem, c. 50. 23. ita cadet et Roma illa incluta orbis domina.

Et facta est habitatio demoniorum, et custodia omnis SPIRITUS IMMUNDI, ET CUSTODI OMNIS VOLUCRIS IMMUNDI.] Alleg. rursum alludit aditi quod de Babylone excisa ait Isaïas c. 13. 20. *Non fundabitur usque ad generationem et generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, neque pastores; sed requiescent ibi bestia et replebuntur domus eorum draconibus: et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi, et respondebunt ibi ululate in adibus ejus, et sirenes in delubris voluptatis ejus*. Similia habet de Idumæa excisa cap. 3A. 18. *Occurrent damonia onocentauris, et pilosus clamabit alter ad alterum: Ibi cubavit lamia, etc.* Hisce phrasibus non aliud significatur, quàm summa vastitas ut desolatio Romæ futura, adeo vel redigatur in desertum, fialque habitatio draconum vel bestiarum. Unde Sibylla verbis mox citandis prædixit, quod Roma erit finis et vicus.

Mystice, hac phrasi mntnlur idololatria, superstitiones, aliaque flagitia quæ Romæ grassabuntur in fine mundi, ante ejus excidium: per hæc enim licet habitatio demonum; ita Primas. Arulas, Ansberlus et alii.

3. Quia de vino ire fornicationis ejus biberunt omnes gentes.] *Vinum iras* vocal calicem vindictæ, supplicii et excidii, quod ob fornicatione in, id est idololatriam et scelera, Deus Romæ propinabit, et illud hauriat et ebibat. Porro Roma hunc iræ calicem propinabit aliis gentibus; quia supplicia sua in eas derivabit, hoc ipso, quo eas ad idololatriam siique scelera imitanda impellet, quibus Dei vindictam in se provocabunt, æque ac Roma.

Nola: Romæ Pagarne in fine mundi excidium prædicit hic Joannes; sed tacito nomine, imo mulato; vocal enim eam Babylonem. Id facit, ne Domitianum Imper, et Romanus jam tum adhuc Paganos offendat eosque contra se ac Christianos magis concitet et inflammel. Porro prædicit hoc Romæ excidium Joannes, ad consolationem fidelium et Sanctorum, qui tunc sub Domitiano Romæ et alibi mire exagitabantur, et paulo post mihi Trajano et sequentibus Imper, gravius erant exagitandi, ut scilicet Christiani et Saucii scirent ut eogilarerent, in suis hisce lam atrocibus persecutionibus se Deo esse cōsiliatæ, ac Duum fore ultorem sanguinis sui; quia nimirum Deus in fine mundi puniet non tantum præsentia, sed et cuncta scelera et persecutiones Christianorum facias Romæ, vel in Romam

Imperio tempore Domitiani el deinceps ; co quod Romani in fine mundi futuri priscorum Romanorum infidrlialeni, tyrannidum et mo res impios laudabunt et imitabuntur : quocirc propter eadem gravius punientur, quàm puni renlursi illa non praecessissent, ut patebit v. 20. et 2i. Idem Romæ excidium praedixerunt Sibyl læ : sic enim canunt lib. 8. Orae. Sibyll

Veniet libi cœlilus æquali», ó recta cervice Roma,
Calcili» plaga, et llectcs cervicem prima ,
El terræ allideris » cl igni» le tutam alnumct,
Li lane cria deserta ac si nunquam fuisse»

l l rursum :

Prope quidem mundi finis et exiremus dic- ;
Sed prius Romanorum inevitabilis ira erit.
El tu tuumplius cris mundo, cl opprobrium mauidn».

Ex iisdem Laciant, lib. 7. c. 25. *Cum caput, inquit, illud orbis occiderit, et p^rt esse coeperit, quod Sibylla? fore aiunt, quis dubitet venisse jam finem rebus humanis orbique terrarum : Illa est enim civitas quæ adhuc sustentat omnia, precandusque nobis et adorandus est Deus cadi, si tamen statuta ejus et placita differri possunt, ne citius quam putemus, tyrannus ille abominandus veniat, qui tantum facinus moliatur, ac lumen illud effodiat. cujus interitu mundus ipse lapsurus est.* Idem docet Terlull. in Apologet, c. 32. Cumciiiim'Gentes objicerem Christianis coscsse hostes Romæ cl Romanormn Imperatorum, nipote Gentilium, respondet Terlull. id falsum esse, imo vero Christianos quotidie orare pro statu cl conseruatione Romæ ac Romani Imperii ; quia quamdiu illud stabit, stabit el Ecclesia (olusque orbis, idque Christianos didicisse ex suorum Prophetarum oraculis : *Est. inquit, et alia major necessitas nobis orandi pro imperatoribus. etiam pro omni statu Imperii rebusque Romanis, quod vim maximam universo orbi imminentem, ipsamque clausulam sarculi acerbitates horrendas comminantem. Romani Imperii commeatu scimus retardari. Itaque nolumus experiri, el dum precamur difcrrri, Romanie diuturnitati favemus.* Idem docet lib. ad Scapulam c. 2. Idem docenl alii superius citati in line c. 17. Perperam ergo aliquid putarunt hanc unius Lactantii leviculam esso sententiam»

Hac de causa veleros, æque ac moderni, Romam vocant æiernam. Gl alios silentio præterCiitn, Jacobus Gulheriis suum opus de Veteri Jure Pontificio dedicat *Roma* trienne, urbium principi, capiti orbis, virtutum dominer, juris et (equitatis vindici, vetustatis miraculo veneranda*, Fidrici. Potenti, Augusta. Pice, Felici. Eternavi renoscenti, /Elcrnum resurgenti.* Sic Ammiani. Marcelli, lib. 15. c. 12i. Romam (*ttrrn*am vocal i *victuram* *quandiu erunt homines.* El Virgil, apud S. August. de Vei bis Domini serm. 29. loqueos de Romanis et Roma.

Jlh ego, ait Jupiter, ncc metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine Gnc dedi.

Et reges terre cum illa fornicati sunt, r.r
MHICA1 ORES THULE DE VIRTUTI. 111.LICIAHUM EJUS
Dtv lles i acti suxt.] Nutu : Romain vocal lite primo. meretricem; secundó» mercalrieem ; tortio » cauponam; qua* suo vino omnes inebriat et dementai. Ratio est, quia llrbr. significat feminam cauponam, quæscilicet lam domum el esculenta, quàm séant suas prosit-

luit, sive quæ mercimonia track!, cauponatur, convivatur, lascivit, Loecsl que meretur, vel paratis obsoniis ul caupona, vel mercibus expositis ul meretrix, vel corporis prostitutione, sive suum, sive luparum quas alii, corpus quasi lena hospitibus pretio prosi linat, quæ antonomaslice dicitur meretrix, licet nomen ipsum commune sil omnibus jam diclis. Meretrix enim idem csl quod quæsiuaria, venditrix, mercatrix. Sicci Graecum id est, meretrix, significat vendiliicem : derivatur enim a wn-P*i, id csl vendo. Hac ergo decausa Babylon blc, clcap. piæccdunli inducitur ut caupona, meretrix el inercnlrix. Itaque sicut Isaia 23. 15. mercatura Tyri vocatur lenocinium et merelritium quo hlc alludit Joannes : ila exadverso, imo à pari, meretricium Babylonis hlc abeo vocatur mercatura ob communem ulriusque analogiam. Tam enim meretrix <piàm nirrcatrix merclur, suasque merces exponit el divendil : el quia non raro tunc, uti cl nunc, eadem erant cauponæ, meretrices el mercalrices ; idque Romæ Paganæ, maxime congruit, el congruet in fine mundi. Hinc Jura prisca Romana et chilia praesumunt eam, quæ in diversorio seu caupona servii, honestam non esse. Cl enim Cicero 1. OiTic. ail : *Hostis olim vocabatur peregrinus vel hospes; sed peregrinorum el hospitum mores id effecerunt ul jam hostis pro inimico sumatur ;* jla clin nomine meretricis accidisse videtur : de qua vere dixit Plautus in Truculento : *Meretricem ego esse rcor mare ul est, quod omnes devorat, nunquam abundat.*

Nola secundo : Caupona est viva imago et origo cultus idololalrici, ut paid Nom. 25. 1. et Exodi 32. 6. Nam idolorum templa in cavernis erani, quasi popinæ et ganeæ sacerdotum et populorum convivantium, compoiantium et lascivientium cum suis veneribus, uti fecerant ipshnel eorum dii quos colebant. Pari modo ex cauponis el convivis spargitur hæresis, uti hoc sæculo vidimus ac videmus, ac spargetur rursum idololatria in fine mundi. Hac de causa Babylon meretrix significai hlc Romam idololati antem; ita llirron. Prado in Ezech. lom. 1. pag. 195. el alii.

Alcazar addit m voce mrcalricis et meretricis notari Romanos Imperatores, Praesides et Judices, qui ob sua peculiaria lucra Christianos in jus vocabant : ul enim occuparem eorum prædla cl possessiones, accusabant eos quod essent Christiani ; itaque Christianis in tribunali Gentilium, nipote hostium Christi, causa cadentibus, imo damnatis ad mortem, ipsi in eorum bona involabant. Rursum Christianas virgines in judiciis ad suam libidinem pellicere satagebant, uti Quintianus sollicitavit S. Agatham : quod si nollent, eas ad lupanar damnbant, ntiis ibidem abuti possent. Unde illa apud Terlull. Gentilium virginibus inhiantium vox : *SO^ leonem, sed ad lenonem* damnetur virgo Christiana; mi Sympborianus danmav ilS. Agitelo ad lupanar, ul ibidem filius ejus amore insanus ea frui posset. Similil<*r in firm* mundi Romani, Pagani el tyranni opibus fidelium seso ingurgitabant, ut avari mercatores, el ul lenones suam insaturabilem libidinem cum eis explere satagent. Jure ergo mercatores vocantur, (pii instar Judæ ionocetilum sanguinem, propter divitiarum aut libidinum compendia facienda, venum facillimo negotio dabunt, hoc solo titulo

quod sint Christiani, uti jam in Anglia, Scolia, aliisque hæreticis «nut Paganis regnis venumdari videmus. De *lus* enim recte dicitur: *Et mercatoris terra: de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. Licet cl* aliter, magisque proprie hæc accipi possint, scilicet *de virtute*. id est de copia, *deliciarum* quas hornam advehebant, el caro vendebant *mercatores*; harumenim venditione *divites facti sunt*. Hebr. enim *diet*, cui respondet Græcum *ct* Latinum *virtus*, vel potentia, significat robur, fortitudinem, exercitum, copiam, o]es, et quidquid magnum est. copiosum, potens, validum aut strenuum»

Rursum, in deliciis hic notatur luxus in marmoribus el porphyreticis columnis: in superbie cl magnificis templis idolis erigendis: in simii* lacris aureis el argenteis mira sculpturæ varietate et ornatu distinguendis: in gemmis cl margaritis pretiosissimis, quibus Venerem, Cupidinem, aliaque deorum suorum monstra decorabant: in ludis gladiatorum, comoediis et spectaculis, aliisque similibus, quibus (piasi deliciis et illecebris Romani olim homines ad cultum suorum deorum pellexerunt, et in fine mundi pellicient. Hasce enim delicias mercatores hornam advehebant, careque vendebant, itaque divites fiebant; cl rursum fient in novissimis temporibus.

[4. Et audivi aliam vocem de coblo dicentem: Exite de illa, populi meus.] Monet Christianus, ut fugiant è horna Ethnica in fine mundi, cum illa erit evertenda. Sic Isaías cap. 68. 20. monet Judæos, ut egrediantur Babylone evertenda à Cyro: *Egredimini, ait, de Babylone, fugite à Chaldæis*. Et Zachar. 2. 7. *O Sion, fuge quet habitas apud filiam Babylonis*. El Jerem. c. 50. 8. et c. 51. v. 6. *Fugite de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam; nolite (acere supe, iniquitatem ejus, quoniam tempus ultionis est à Domino, vicissitudinem ipse retribuet ci;* quo allegorico hic alludí IS. Joannes. Sic Christus pr.emonuit fideles, ut c Jerusalem obsidenda el vastanda per Titum fugiant. Matth. 26. 15. *Cum videritis abominationem desolationis, quiv dicta ista Daniele Propheta, stantem in loco sancto; tunc qui in Judaa sunl fugiant ad montes;* ita Ribera, \ legas et alii.

5. Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad coelum.] Pro *pervenerunt* græce est *winter*^TM, (l. d. Peccata Baby lonis alia ex aliis sequentia, in eum cumulum excreverunt, ul usque ad cœlum pertingant; unde alii legunt id est *adhæscrunt*, concreverunt, conglobata sunt usque ad cœlum, quasi alludat ad fabros turris Babel dicentes: *Faciamus nobis civitatem et turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum*, Genes. 11. h. Sensus est, q. d. Babylonis peccata tot (antaque sunt, ut clament vindictam in cadum, quam proinde ultra differre non possum.

6. Reddite illi, sicut et ipsa reddidit vobis.] Alludit ad Jerem. 50. 29. ubi de Babylone dicilur (Aro, Medis et Persis *Bcdditr ei secundum opus suum; juxta omnia quæ fecit, facite illi*. Et c. 51. 69. *Et quomodo fecit Babylon at caderent occisi in Israel, sic de Babylone radent occisi in universa terra*.

In poculo, quo miscuit, miscete illi duplum.] Est metaphora à calice, qui à præfecto coinivii cuique convivæ, prout ei convenire ct platero sciebat, temperabatur el propinabatur; sic enim Deus cuique suum culicem, id est sortem, pro

meritis cujusque attemperat et propinai. Calix fu go hic, uli et alibi sæpe, significat mensuram vindictes el tribulationis, quam Deus cuique peccatori miscet, id est, pro mensura peccatorum admetitur el irrogat. Solebant cnim votes in calice, quem cuiquo dabant vel propinabant, miscere vino aquam, lum refrigerii, lum sanitatis, tum sobrietatis causa: inde miscere subinde idem est quod infundere cl propinare, sive merum, sive dilutum. nl apud Juvenalem:

Nescit loi millibus cmpluc
Pauperibus macero puer.

El apud alium <

Qui raptus ab alite sacra,
Miscel amatori pianila graia suo-

Sic proverb. 9. 2. dicitur: *Miscuit*. ni est infudit, *vinum*. *Nisa te* ergo hic idem est, quod infundite, propinate illi vinum iræ Dei, id est, affligite illam in *duplum*, non ejus quod ipsa commerruil: pœna enim Dei culpam hominis nunquam excedit, imo punit Deus citra condignum; sed in *duplum* ejus, quo ipsa vox afflixit, q. d. Duplo magis affligite, ô Sancti et fideles mei, Babylonem, idesi hornam infidelem, quàm ipsa vos afflixerit. Culpa enim qua vos afflixit, quia non tantum vos. sed et Deum ipsum offendit, cl quasf kc>ii, ideoque fuil crimen læsæ majestatis (living; hinc non simplicem, sed duplicem, id est gravem el multiplicem, imo non tantum pernam terrestrem et temporalem, sed el infernalem ac ælernam meretur. Affligite, inquam, illam, id est, afflictam à megaudete el approbate: quod enim ego pro vobis, ut scilicet veslrasinjurias vindicem, facio; hoc vos censemini facere, præsertim quia hanc justam vindictam à me exposcitis, ul patete. G. 10. egoque eam exerceo vesiris precibus adductus el permotus. Quia ergo ego \estro nomine el causa Babylonem affligo, hinc vos censemini eam affligere; el quia gaudetis, ctquasi insultatisafflictæ, etiam revera affligitis eam. Sic alibi sæpe per hebraismum, verba activa transitiva el realia capiuntur pro activis mentalibus: ul facio pro facere cogito, volo, destino, desidero, geadeo, uli dixi can. 29. proœm. in Prophetas.

7. Quantum gloiificavit se, et in deliciis fuit, TANTUM DATE ILLI TORMENTUM ET LICTUM.] Syriis: *Quantum complacuit sibi in deliciis esse, totum hoc date itti corruptionem et mærorem;* Arabicus eleganter: *Gloriam in qua facta est (fuit) cl lusum dale illum ei* (convertite ei in) *dolorem cordis ci lucium*. Nola, *date tantum* scilicet in hac vita: loquitur enim do excidio homæ el Romanorum in hac vita, ul patet ex se<liient. potest tamen idipsum accipi de futura vita: sed tunc *quantum* non arithmetici, sed geometrice., id <>t, noii æquali sed proportionali mensura accipiendinn et demetiendum est. q. d. Tantum illi dati* pœiiaiun, quantum commeruit suis deliciis illicitis, quæ fuerunt maximæ. Puma enim inferni longe major est deliciis hujus vilæ: proporliionaliler tamen illis respondet; minor scilicet minoribus, major majoribus, maxima maximis deliciis et peccatis. Idem cl magis discendum est (l< gloria codesti, respecu bonorum operum el meritorum. Deus enim est liberalior in praemiando bona, quam in puniendo mala: sicut ergo mala punit citra condignum; ita bona præmiat longe supra condignum. Hinc Gregor.

de Volentia 3 p. de beat, cl damnat, corporibus
tlisp. 11. <• ô* puncto 3. probat corpora dam-
natorum in singulis sensibus crucianda esse:
quia in singulis suas habuerunt Ichthiferas deli-
cias. Itaque visus eorum patietur a terribilibus
spectaculis ct spectris dæmonum : auditus ab
ejulatibus : odoratus a sulphure et pessim>s fœ-
toribus , qui cxlsU nt in ipsis etiam eorum pu-
tridis corporibus : gustus ub aliquo fœlidu oris
humore : tactus ab igne.

Moral, disce hic quam noxia cl fallax sil vo-
luptas, nipote quæ cum exiguo incile ingens fel-
alierai ; scribit Olatis Magnus lib. 18. histor.
Seplcmtr. c. 16. ursos in Russia hac arte capi ct
necari : Apes, inquit, in Russia ad cavas arbo-
res mellificant; ursi, quia mellis avidissimi, iu-
eas insiliunt : venatores clavam ligneam fcireis
cuspidibus circumdatam super foramen rgre-
dientium apum, ex altiori ramo suspendunt :
hæc à scandente urso agitata decidit, ct caput
ursi, (jtiod debilissimum habet, obterit: ita
meile mortem sibi accersit. Idem faciunt volup-
tuarii. Rursum sicut scarabæi vivuûtin sterco-
re, moriuntur in rosis, leste Æliano libr. 6. c.
18. ita el voluptuarii vivunt in sordibus. Talis
fuil Constantinus Cupronymus, id est stercora-
rius, Imperator, qui tantopere sordibus delec-
tabatur, ut animalium brutorum stercoribus
sc illineret, et suos idem facere juberet, inquit
Theoslcrictus in Nicola. Polus aquæ pellucida
elephantis inimicissimus csl, turbulentam cl
sordidam avidissime bibunt, ail Ælian. libr. 17.
c. 7. Ita voluptatis aucupes *vivunt cano*, iui-
cado. Tertio, Strabo lib. 12. scribit Sepiempa-
ganos me! legere ex foliis arborum, quod homi-
nes facit insanos : cum enim hoc Pompeii mili-
tibus propinassem, mente emotas lres ejus
cohortes conciderunt. Talis est voluptas: *Impia
sub dulci mette venina latent*. Eadem similis est
Gelopum fonticulo, qui habet aquas pellucas,
sed quisquis ex eis biberit, mox emoritur, de
quo Arislot. in Admirandis. Idem est voluptatis
auctoramentum. Quarto. voluptatis symbolum
est Siren, quæ superne formosæ mulieris spe-
ciem gerens, omnes ad se allicit; sed inferne
in horridum anguem rt draconem desinit, qui
sua cauda accedentes implicat el necat. Rursum
ejusdem symbolum est pardalis, sive panthera,
quæ sua pelle variegata, el odore suavi ad se
allicit hinnulos, capras ct dorcades; accedentes
capitel vorat. *Fera*, inquit Plutarch, libro Con-
tra volupt. *est sibi mancipans homines voluptas;
sed mitis: nam si aperte pugnarti, cito caperetur.*
*Aune autem etiam ideo invisâ magis, quod celat
inimicitiam, induta habitum benevolentia**. Quinto,
ejusdem symbolum est amasia, quæ Menippum
spe conjugii demulcebat, omnibusque ofllcils
sibi devincire satagebat» ut eum caperet cl d< •
i oraret : quod facere dicuntur lana*. quæ vo-
cantur Empiiste. Rem narrat Philostr. libr. 8.
Vitæ Apollon» cap» '• el D< Irio In Magicis. Quo-
circa Romani coluerunt deam Volupiam, quasi
voluptatum hominumque dominam, teste sanc-
to August. lib. 6. de Civit. Dei cap. 8. Sexto,
Cicero lib. de Senectute: *Divine*, ait, *Plato es-
cam malorum voluptatem appellat. In voluptatis
regno virtus non potest consistere*. Idem in Partit.
*Foluptas maxime est inimica virtuti, boniqtu na-
turam fallaciter imitando adulterat*. Idem lib. 3.
Offic. *Omnis voluptas honestati est contraria*.
Idem. lib. 1. deLcgib. *Voluptas malorum omnium*

mater. Sepiimo, S. Arnbro. rpiL 25. ad Eccl.
Vercell ait voluptatem esse serpentem pessi-
mum, fui». <eqe primum dæmonis spiculum,
quo Christum lentans impellit, et Adamum p>
radiso expulit ; ubi et cilal hanc Epicuri sente»
tiam : *Non Immoderata epaia, non potationes,
voluptatis suavitatem generant, sed continens vita*.
Idem lib. 6. in Lucam, voluptuarios ait esse
porcis similes, quia in aquis suffocantur. Idem
lib. 7. *Est*, ait, *lenocinantis quidam laqueus volup-
tatis, qui nostrorum vestigiis animorum quadam
vincla subnectat, ul si igneum vigorem, purita-
temque natura:, terrente materia sensus hebetave-
rit luxarlce pretio sac(tiaris addictum, sub qua-
dam vitiorum auctione constituat*. Octavo, sanctus
Cbrysosi. homil. 1. in Genes. *Voluptas*, ait,
*brevis est ct temporaria ; dolor autem perpetuus
et fine carens*. Idem cone. 1. de Lazaro : *quis*,
ait, *in asinis centum vidisset per unam noctem
suave somnium, multisque deliciis per somnium
fruitus, centum deinde annis puniretur; num is
dc hoc dicere posset, unicam noctem qua somniavit
centum annis crquiparari ? Dictu absurdam. Hoc
jam ft de futura vita cogita, yarn quod est som-
nium unum ad centum annos, hoc est preesens vita
ad vitam faturam, imo multo minus Quod est
exigua gutta ad pelagus immensum, hoc sunt
mille anni ad futuram illam fruitionem : quan-
tumque interest inter somnia et res veras, tantur'*
interest inter hujus vitee statum et illius. Et pau-
lo post : *Voluptas temporaria est, dolor vero per-
petuus, timor undique ac tremor, suspicio et an-
xietas, angelos metuit, umbras ipsas formidat*,
etc. Cum ergo voluptas te ad suas cupedias sol-
licitai, responde quod vulpes leoni ad suam
speluncam invitanti : *Vestigia ingredientium
multa video, regredientiam nulla*. El quod asi-
nus apud Pbædrum lib. 5. 85. hero jubenti sibi
reliquias hordei dari, quas porcellus recenter
mactatus consumere nequiverat:

Tuum libenter appeterem cibum ,
Nili qui nutnlus illo , jugulatus foret.

[Sedeo begint.] Dine patet Romam in fine
»uundi ad pristinum imperii splendorem, opes,
vires cl pompam rrditurani, ut sit, sicut olim
fuil, regina orbis et domina mundi. Ende ct
decem rege> orbis dominos, sibi habebit aut
subditos, aut devinctos, ul patet ex v. 3. ubi
hostile decem cornibus (id est regibus) cornu-
ta* ipsa insidere et præsidere dicilur, quos,
aliosque uno suæ fornicationis inebriavit. Ili
tamen cum postea impugnabunt, vastabunt,
ejusque imperium dividunt, subdentque Anti-
ehristo, ut dixit c. 17. 16. Dicit ergo Roma infi-
delis : *Scdro Regina*, q. d. Quamvis ronliilcem ,
<{tii vir meus erat, ejecerim, non sum tamen
lidua, sed plena populo. Ad hæc rege careo,
sed eo magis ego ipsa sum regina, cum tot re-
ge*. mihi pareant, ego milii. Alludit ad veterem
Baby Ionem, de qua idem ad verbum dicit Isaías
c. 67. 8.

Er tvcTiM xo\ videbo, J non sentiam, non
<xperiar. Est CAUchFCSIS

8. Ideo i\l ixa die venient plagæejüs, mors,
i r j.vcTvs, Er fames.] scilicet, ul alios Babylo-
nis ches tangid mors, alios luctus, alios fames :
neque enim fames tangere potest cum, quem
mors jam tetigit el occidit, licet quem fames
tangit, hunc et mors tangat. In hac ergo mere-
iricr verum erit velus adagium : *Ubi uber, ibi*

tuber ; ubi mel, ibi fel ; not montes, ibi vahes ; ubi aurum, ibi trriigo et scoria, q. d. Ubi libido, ibi lues ; ubi voluplas, ibi dolor ; ubi fastus, ibi contemptus ; ubi avaritia, ibi sordes ; ubi saturnas, ibi fames ; ubi crapula, ibi mors.

Kr fames. Nota : Apta et congrua pœna gulæet deliciarum Babylonis est fames ; mm quia Deus juste cl congrue punit homines in eo in quo peccavenint ; tum quia gula deterit cl exhaurit opes, hominesque redigit ad egestatem et famem. Narrat Plinius gallinæ carnes consumere aurum. Sic enim ail I. 29. ft. *Non proscribo natura miraculum. Si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt id in se ; ita hoc venenum auri est.* Mirum hoc est, si verum est ; et symbolice apte significat quod splendido et delicate epulantes suum aurum consumant, suaque patrimonia dissipent.

Quia fortis est Deus.] Aliqui putant ntc finiri vocem de cœlo, quæ cœpil v. ft. Joannem vero suis verbis hic eam prosequi*et fusius explicare cladem et lamentii excidii Romæ. Verum verius est et planius vocem cœlestem v. ft. cœptam Idc continuari usque ad v. 21. omnia enim hæc ita connexa sunl, itaque finit tota oratio, ut unius ejtisdemque esse videatur ; ita Alcazar.

9. Et flebunt. et plangent se super illam regesterre.] *Reges*, scilicet decem illi qui Romam vastabunt el incendent, ail Ribera. Solent cnim ingentes calamitates cl clades, etiam ipsis 'victoribus compassionem, lucium cl moerorem afferre. Aul potius, alii reges, el principes minores qui in fine mundi erunt. Licet enim tunc decem tantum reges primani el polenliores in orbe sint futuri, plures tamen erunt reges, id est reguli et principes, qui videntes à decem regibus expugnatam el vastatam Romam, timebunt ne el ipsi abéïs. pique ab Anlichristo eorum domino, monarchiam ambiente repugnentur et \ astentur.

Porro alludit ad Ezech. 27. 29. ubi ad finein capitis, similia sunt principimi, mercatorum cl nautarum lamenta el throni ob excidium Tyri. T) rus cnim opibus cl mercibus, el luxu inclyta typus fuit Romæ. Troppi. Alcazar : In regibus ; ail, notatur superbia : in mercatoribus avaritia ; in nautis, id est infima plebe, libido : hanc cnim significai Græcuni quo cl Paulus mitur I. Timoth. 5. 11. ubi Interpres vertit : *cum luxuriata: fuerint in Christo, nubere volunt.* Hi flebunt in morie, cum cuique suæ deliciæ, suaque cupido, el quasi idolum auferetur.

11. Et NEGOTIATORES TERRÆ FLEBUNT, QUONHM MERCES EORUM NEMO EMET AMPLIUS.] Nôil quoi aliæ civitates non possint multa ab iis emere, aul non sint empturæ, sed quod tantum pretiosissimarum mercium nulla alia civitas consumere, aul coemere possil, quantum Roma, ita inclyta, ait Ribera

12. Et omne lignum thyinum, j *thyinum*, id csl odoratum, ftBvou, id est, odorem emitto vel bullio, ulrespondeat Hcbr. *almuggim* quod Noster 3. Regum 10.2. vertit *thyina*; vel, quod idem esso videtur per metalhesin, *algunnim*. Videtur cnim dici *almuggim*, ab rpN *cla*. id est quercus, vel arbor ; ct *mog*, id e^l liquescvns « vi l stillans r< sinam odoratam : *aigumii.im vero*, quasi *eia*, id Cbt, arbor *gummi* vel resina*. Ilebræi cnim vocem *gummi*, uti el *sac*, id < st saccus : *keren*, id est cornu ; *ab el obla*, id est pater, aliasene plures transfudisse

videntur In omnes linguas : licet ipsa vox *gumnh* non exstet hcbr. in S. Script. Porro, *algunnim* noster Interpres cum Josepho el Septuag. 2. Paral. 2. S. vertit *pineæ*, uli ut *almuggim* vel «L *gunnim* et Gncum *thyinon*, generale sil nomen, el significet omnia odorata el resinosa ligna, sive pinea sini, sive cedrina, sive cypressina, sive alia. Unde additur hic vox *omnis*; ait enim, *omne lignum thyinum*. Ha Anton. Nebriss. in Quinquagena cap. 1. Hinc Syrus pro *lignum thyinum*, vertit, *lignum aromatis*, vel *suavitatis*, id est suavis odoris.

Polesl tamen secundo, cum Ribera, per *thyinum* accipi certum genus ligni, ita dictum à limia » vel thyia arbore odorata, quæ forma, folio, caudice et fructu similis esi cupresso : ex cujus ligno, nipote immortalis, et contra omnia vilia incorrupto, solebant fieri veterum templorum contignationes (uti eliamnum apud Tureas fiunl) ; ita Thcphrnst. I. 5. Hisloriæ plant, cap. 5. el Plinius lib. 13. cap. 16. Auctor recens Hisloriæ plantarum, puta Rodivillius, ponit quatuor ejus species lib. 1. cap. 16.

13. Et cinnamomum.] Complut, el alii codices addunt, *et amomum*, qui est frutex in Assyria el Armenia, habens florem instar candidæ violæ, colorem ad aurum inclinantem, lignum, rufescens, odorem suavissimum. Unde Lactant, in phœnice :

Cinnama dehinc, aurarnaue vrocul BDirantis amomi Congerit,

ul iis nidutn, semetipsumque comburat. Quin el Ovidius lib. 5. Metamorph. ail phœnicem amomi succo vivere. Verum amomum hic nec habent Biblia Romana, nec Græca.

Et mancipiorum.] Græce cw/xaruv, id est corporum. Ha vocabantur servi, quasi jumenta corporea ; liberi vero vocabantur, id est animæ, de quibus subdit :

Er animarum hominum,] id est, cl vitarum hominum, quôs scilicet Romani emebant, el rursum in fine mundi ement, ul vel eum gladiatoribus, vel cum bestiis in circo depugnent. Ex hisce omnibus palet Romam in fine mundi iterum fiornniissimani, potentissimam, opulentissimam et deliciosissimam fore.

14. Et poma desiderii animæ tæ discesserunt a te.] Alcazar per *poma* accipit *occasionem* : Graecum enim ojrwpâ significat proprie occasionem el opportunitatem ; indeque tempus fructuum, puta autumnum : at tandem ipsos fructus cl poma. Sensum ergo dat, q. d. *Poma desiderii*, id est fructus, quem luorum oculorum concupiscentia præoplabat, exaruit prorsus, el occasio è manibus elapsa est. *Et omnia pinguia et preclara perierunt ti* (c. Id est, jam tua illa optima lucra el compendia fecere naufragium : nec reliquum erit quidqunm deinceps, unde expetitur illum succum, quo Impinguari el locupletari te posse putabas, posthac valeas exugere. Verum, esto Græcum verti possil occasio, Latinum tamen *poma* ita verti nequit. Quis cnim unquam pomum accepit pro occasione? Porro inter alias Romæ delicias numerat *poma desiderii*, id esi desiderabilia, quia Italia el Roma pomis aureis, limonihus. malogranatis, persicis, citriis, aliisqur abundat, ita ut horti hisce consili referani paradysum terrestrem. Nam el arborum folia jugiter, tam hieme, quàm æstalc virent, imo virore >uo

lucent cl splendent inalar laurorum : cl jlores mire , instar aromatum , redolentes proferunt; el fructus producimī, qui cl oculos viridi, crocco aureoque colore, el nares odorato suavissimo , et gustum soppore pergrato mulcent et pascunt. Ac , quod mirum esi, in una eademque arbore uno codemque tempore delectabit te cl frondium viror fulgorqīe , el florum albo roseoque colore vérmiCiilantium color odorque , el simul fructuum horum gemmantium, illorum virescentium, istorum maturescentium, aliorum maturorum , species . variusqtte cl multiplex decor. Taceo ficus biferas (nam cl hæ , omnesque fructus molliori cortice , vocantur poma) olivas , cinaras, melones, cucumeres, cucurbitas, etc., quibus Roma el Italia præ aliis provinciis abundat : quæ ita Italis, eliam primoribus , gralæ sunt , ul iis plerique quam carnis vesci malini. Ita Pompeius in triumpho ostentavit montem aureum quadratum , cum cervis el leonibus , el pomis omnis generis , circumdata v ile aurea , ait Plinius lib. 37. c. 11. Sed tandem glebam lerræ in alieno littore interfectus desideravit, qui poma et moules , imo mundos aureos ostentavit in triumphis. Rursum Marses eunuchus, qui Tolilam debellavit, ab æmulis accusatus , 6 Sophia Justini Imp. uxore à sceptris ad lanæ pensa in gynæceum revócalas , dixit sc Justino cl Sophiæ eam telam orsurum , quam minime possent detexere. Ergo Longobardos à sterili Pannonia in fertiles Italiæ campos invitans , misit ex eodem solo lectissima poma, quorum specie capti Longobardi in Italiam magnis copiis penetrarunt. Ita Paulus Diaconus lib. 1. de Gestis Longobard. cap. 5. Licet hanc historian) enervare , et Narsetem ab omni proditiōis crimine purgare contendat Baronins anno Christi 5G7.

Vox *desiderii* innuit ingentem cruciatum : quæ enim valde desiderantur, si pereant, valde cruciant ; quia quæ possidentur cum amore, perduntur cum dolore. Hinc ex adverso non est *in carendo difficultas* , nisi cum est *in habendo cupiditas* ; *et ideo id solum recte diligitur, quod nunquam bene amittitur*, ait S. August, in Sententiis num. 266. Quocirca sapienter monet S. Bernard, epist. 103. *Beatus* , inquit, *qui post illa non abiit, quic possessa onerant, amata inquinant, amissa cruciant.*

17. Quomam una hora destitute sunt tant divitiæ.] Græce οὐκ ἔστιν οὐδὲν, id est, destructa* el in nihilum rednclæ sunl tantæ opes Ita Arelas cl Primas. Secundo, Valabius vertit *Desolata: sunt tanta: opes* ; el ita vertit Noster v. 19. Tertio, Noster hic vertit : *Destituiez sun tanta* divitue : destituiez*, id est, cl possessoribus orbatae , inquit Ribera el Alcazar , occiso enim vel abducto possessore destituitur cl derelinquitur ejus possessio, domus, agri cl opes.

Et omnis qui in lacum navigat.] Quales nulli in Italia, et juxta Hornam sunl, unde pisces advehuntur. Græcum enim wbt» magis parva navigia significat, (pialia sunl in lacubtis; el quia paulo post de marinis sequitur : *Et quia in mari operantur.* Recte ergo Noster hæc de lactibus accipit, licet id in Græco, diserte non exprimatur.

20. Exulta super eam coelum , et sancti Apostoli , ET ΠΡΟΠΗΤÆ : QUONIAM JUDICAVIT DEUS judicium vestrum de illa.] Syrus vertit: *Jucundamini super eam, cati, et angeli, et Apostoli et Prophetet ; quia judicat Deus Judicium vestrum*

die illa , id est, quia justam pro vobis , veslraque lite cl causa (hanc enim metonj mice significat *judicium* ; quia lis et causa in judicio agitur cl tractatur) tulit sententiam contra illam , q. d. Deus justo judicio vobis causam adjudicavit, de Hniviique vestram causam esse justam, Babylo* nisvero, id est Romanorum infidelium, injustam, scilicet vos insontes el innoxios ab injustis Romanis tyrannis esse occisos. Romæ enim occisi sunl S. Petrus et Paulus , S. Joannes in dolium ferventis olei projectus csl , ac deinceps nulla Martyrum millia lum Romæ, lum per lotum orbem edicto Romanorum Imper, occisa sunt. Quia ergo Roma olim persecuta est Apostolos , Prophetas (non priscos et Judaicos , sed legis novæ , quales fuerunt Apostoli eonimque posterī) el fideles , rursusque cos cum Pontífice in fine mundi persequieliir ; hinc Deus excindet illam : puniet enim prisca Romanorum peccata , impleta eorum mensura in fine mundi ; unde gravius punientur Romani tunc futuri , quam puniti fuissent, si similia priscorum Romahorum peccata non præcessissent. Erunt enim ipsi priscorum posterī (nipote incolæ el cives ejusdem urbis Romæ , quidam eliam à priscis illis prognati, corumque nepotes) et asseclæ ; quia eorum scelera probabunt, laudabunt, reque ipsa sequentur et imitabuntur. Volent enim æmulari gesta el gloriam Cæsaris , Pompeii , Trajani, Decii, Diocletiani, atque veleris Romæ fumos , el nomina vana Calonum , cliamnum aliquos priscis hisco Romanorum fumis pasci el gloriari videmus. Quocirca Deus in iis majorum peccata puniet ; quia illis , propter approbationem cl imitationem , majorum peccata imputabuntur : gravius ergo punientur quàm si soli peccassent ; quia el gravius peccabunt, eo quod illis placebunt scelera majorum , raque æmulari volent, ul Romæ pristinum sub gentilismo splendorem . pompam et imperium restituant: itaque audacias el impudentius peccabunt , dum facere non timebunt ea . quæ Deo in majoribus suis displicuisse animadvertent. Et quia cum novis, vetera eliam Babylonis peccata luenda rrani, Joannes quasi de ru jam diu gesta dixit cap. 16. vrrs. 19. *Et Babylon magna venit in memoriam ante Deum , dare illi calicem vini indignationis ira ejus. In memoriam venit* : quia jam vetera ejus scelera oblivioni data erant, propter Christi Iidem, quam amplexa erat ; sed postea novis similibusque accedentibus , priora revocantur in Dei memoriam. Hoc est quod ait hic vers. 5. *Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad catum , et recordatus est Dominus iniquitatum ejus.* Quare sicut Jerusalem implevit mensuram precatorum patrum suorum , atque tam pro priscis patrum , quam pro novis suis peccatis punita csl, cum eam excidit Titus , uti pra dixit Christus Lucæ 19. vers. 62. Ha fiel el Romæ. Sic Judæi, qui non drscenduul ex Cain, quia (amen ejus parricidium imitati sunt, uccidendo Christum et Apostolos , audierunt a Christo: El vos. *implete innisuram patrum vestrorum* , etc. , *ut veniat super vos omnis sanguis justus , qui effusus est super terram , a sanguine Abel justī usque ad sanguinem Zarhariir.* Vide, quæ in simili de Amorrinéis dixit Genes. 15. vers. 16. cl de Judæis Deuter. 5. 9.

21. Et sustulit unus angelus fortis lapidea QUASI MOLAREM (græce ἡρὼρ w; /xvb», id est CSI l-cl-pidem quasi molam , id est molarem) magnum,

i r misit i\ mare, pici vs : Hoc impetu mittetur Ba IHI.OX CIVITA* ILLA MAGMA , ET ULTRA JAM NOX invenietur.]Primo, A Ica/ar : Significatur, inquit , quod Roma nunquam sit reversura ad idolatriam et elhnicismiim ; hic enim vocatur Babylon. Sic ait Michæas cap. 7. 19. *Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra.*

Secundo, Aureolus : Hic, inquit, angelus est Godefridlis Bullonius , qui dux fuit Cruciatæ , id est exercitiis recuperantis terram sanciam. Hic copias Saracenorum (nasi lapidem molarem in mare compulit , ut in eo mergerentur. Hic cepit Babylonem , id est Jerusalem , in qua regnabant Saraceni. Unde factus csl primus c Christianis rex Hierosolymorum.

Verum dico hunc angelum misse verum e», proprium, qui per visionem videbatur S. Joanni projicere lapidem molarem magna vi et impetu in mare , ac dicere : *Hoc impetu mittetur Rdbyton* , id est cites Babylonis , puta Romani, mittentur magno impetu, sonitu et fragore, quatis esse solet lapidis molaris cadentis in mare. At quo mittentur? in abyssum , id est in infernum. Unde Arabicus vertit : *Sic casu cadet Babylon , et projicietur in lacum magnum, profundum; et civitas magna non invenietur postea* (ultra.) Nola : Passim hoc cap. S. Joannes alludit , imo allegorico citat ea quæ de çlaqc veleris Babylonis scripserunt Isafas cap. 13. cl Jcremiqs cap. 51. vers. 6. 7. 8. 37. 65. 68. 51. 58. G3. 66. Hic ergo alludit ad vers. 63. ubi sic ait : *Cumque compleveris legere librum istum , ligabis ad eum lapidem, et projicies illum in medium Euphratem , et dices: Sic submergetur Babylon > et non consurget à facie afflictionis , quam ego adduco super eam , et dissolvetur.* Simile est quod de Phocensibus scribit Ilerodol. lib. 1. eos se diris devovisse, si quando de patria repetenda cogitarent, nimirum saxum in mare demersisse, seque exsecratos esse si in patriam redirent , antequam saxum illud ad summas aquas enataret. Sic et Bomani jurabant Jovem lapidem ; tenentes eniin projlcienlesque lapidem , dicebant : *Si sciens fallo , tunc mc Diespiter, salva urbe arceque bonis ejiciat, uti ego hunc lapidem.*

22. VOX MOLÆ NON AUDIETUR IN TE AMPLIUS ,] quia nemo erit qui molat, q. d. Bomæ erit summa solitudo et vastitas; unde sequitur: *Lux lucerna? non lucebit in te; vox sponsi et sjponsæ non audietur in te.* Hisce enim phrasibus et exenpli> . Prophctæ solent significare extremam de solitionem < t vastitatem.

23. QUI MERCATORES TUI ERANT PRINCIPES TERRE. j q. d. Principes et reges exteri Ierræ, pretiosa quæque Hornam mittebant lucri gratia , ut scilicet ea ibidem divenderent, lia Ribera.

Secundo , q. d. Principes tul. et consequenter principes orbis , vacabant mercatura , serviebant quæsttii et lucro , uti Vespasianus qualibet i x re , etiam sordida, captabat lucrum , dictitans : *Qualibet ex re bonum esse odorem lucri*, teste Suetonio in ejus vita cap. 6. Similes fuerunt Domitianus , Nero, Caligula, Pertinax, et alii Ita Pineda lib. 6. de Rebus Salomonis cap. 23 Notat ergo inexplabilem Gentilium Imperatomi! < t procerum Romanorum avaritiam, opesel fastimi . qu® fuit prima causa excidii homæ. Se< undam subdit ♦ dicens : *Quia in veneficiis tui. erruirruni omnes gentes.* Tertiam deinde sub

jungit, dum ait : *Et in ea sanguis Prophetarum et Sanctorum inventus est*

Quia in veneficiis tuis erraverint omnes gentis.] Veneficia vocat peccati illecebras , opes, præmia et honores, quibus Roma Pagana omnes dementabat, et ad idololatriam , nliuqiu scelera pelliciebat. Alludit ad Sirenes, quic suo cantu ; et ad sagas , quæ suis praslighis et incantationibus fascinant, dementant, et in inlelitum agunt hooiine

26. Et in eas sanguis Prophetarum et Sanctorum INVENTUS EST , ET OMNIUM QUI IATERPECUSUNT Ix terra.] Ex voce *omnium*, Bedn, Arelas et alii contendunt, per Babylonem intelligi debere non Romam , sed totum mundum , et ecetum impiorum ; quia , inquilini, non omnes Sancti cæsi sum Romæ , sed multi alibi, idqie sparsim per lotum orbimi. Verum Respond. Romanos Idc dici occidisse omnes , id est fere omnes , plerosque omnes martyres ; quia Romani loto orbe dominabantur , et per sitos præsid<s stiaque edicta has cædes toto orbe exercebant. Idem facient in One ihtindi. Quod eniin quis facit per alinin , hoc per seipsum facere videtur , ut habet Regula Juris. Rursum . prillciqis qui non impedit malum et injuriam, cum potest, eamdem inferre censetur. Romani ergo rerum domini, non impediētes kmienam Christianorum, quæ toto orbe eis subjecto fiebat, imo eam foves et el prapicienles , eamdem efScisse cetisèiüdl stlfiu

Moral, vide, hic quam brevis et infelix sil finis regni Babylonis , id e>t inlidclliatis , impietatis et mundi. Ubi nunc Julius Cæsar? ubi Sylla? ubi Pompeius? ubi Augustus? ubi Nero ? ubi Trajanus Pubi Decius ? ubi Diocletianus ? periit memoria eorum cum sonitu , et descenderunt in infernum viventes. Ubi Ninive? ubi Babylon? ubi Ecbatana ? ubi Slisa ? ubi Memphi<> ? ubi Sparta ? ubi Jerusalem ? ubi Gentilis Roma orbis domina? Corruit, et Romæ Roma sepulta jacet , nimirum Roma Christiana sepelivit et calcavit Romam Ethnicam. Ita eamdem calcabit iti lini' mundi.

Vide quam pompa omnis in fumum abeat , quam gloria in ignominiam , opes in nihilum , plausus in planctum desinat : quam luxus in lutum, imo luctum , deliciæ in sordes , voluptates in tormenta vertantur ; nimirum extrema gaudii luctus occupat. Sic transit gloria mundi. Babylon ex cælo in cœnum , ex cœno in orciun ruit. Ubi nunc ejus calix aureus ? ubi vinum prostitutionis quo inebriavit gentes ? ubi fascēs? ubi scepra ? ubi cornua? ubi diademata decem? evanuerunt, transierunt ut umbra , facta simiesca vermium , pabulum dæinonum, folles et fomenta gehennæ. O quam inane , quam breve , quam fallax , quam spurcum , quam exitiale est omne mundi gaudium ! Qui hæc legis , qui inlelligis , qui sapis, cave illecebrosam voluptuariam Babylonis calicem , fuge ejus mella quæ in fella vertuntur , ride et despice honorum et dignitatum titulos quos offert; quia nil nisi puerorum crepundia et bullæ sunt, uno bullis et fumo vaniores et inaniiores. Vive ergo, non Babyloni, sed Ecclesiæ ; vive , non voluptati , sed virtuti ; vive , non mundo , sed Deo ; vive non tempori, ned ælernali.

CAPUT DECIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Post purpuratæ meretricis, puta Babylonis, excidium et damnationem, describitur hic coelitus ingeminantium alleluia, gaudium et gratulatio, tum de ejus damnatione, tum quod dies nuptiarum agni, et retributio sanctorum adventet. Deinde, v. 10. Joannes angelum hæc nuntiantem adorare vult, sed ab eo prohibetur. Tertio, v. 11. Christus habens in femore scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium, gaudium ore vibrans, regali gloria et pompa cum exercitu coelitus albatum venit, ut sanctos in fine mundi contra antichristum pugnantem tueatur, utque antichristum cum suis perdat et occidat; quocirca, v. 17. angelus invitat aves ad coenam magnam, ut cæsorum carnes devorent. Hinc quarto, v. 19. Antichristus et ejus præcursor, sive pseudopropheta, vim a terra absorbentur: reliqui ejus asseclæ, puta decem regum exercitus, cum Gog et Magog occiduntur;

1. Hæc audiui quasi vocem turoarum miniarum in cœlio dicentium: Alleluia: gloria, et virtus Deo nostro est. 2. Quia vera et justa judicatio ejus, qui judicavit de meretrice magna, quæ corripit terram in prostitutione sua et vindicavit sanguinem seniorum suorum de manibus eius. 3. Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum. 4. Et ceciderunt seniores vigintiquatuor, et quatuor animalia, adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen: Alleluia. 5. Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro, omnes servi ejus, et qui timetis eum, pusilli et magni. 6. Et audiui quasi vocem tuam in magnæ, et sicul vocem aquanim mullarum, et sicul vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia; quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens. 7. Gaudeamus, et exullemus, et demus gloriam ei; quia venerunt nuptiæ Agni; et uxor ejus præparavit se. 8. Et datum est illi, ut cooperiat se byssino splendenti et candido. Byssinum enim justificationes sunt salictorum. 9. Et dixit mihi: Scribe: Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt, et dicit mihi: Hæc verba Dei vera sunt. 10. Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris; conservus tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu. Deum adora. Testimonium enim Jesu, est spiritus prophetiæ. 11. Et vidi cœlum apertum, et ecce equus albus. et qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis et Verax, et cum justitia judicat, et pugnat. 12. Oculi tamen ejus sicut flamma ignis, et in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse. 13. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: et vocatur nomen ejus, Verbum Dei. 14. Et exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, votiti lassino albo et mundo. 15. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea: et ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. 16. Et habent in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum, et Dominus dominantium. 17. Et vidi unum angelum stantem in sole, et clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cœli: Venite, et congregamini ad cœnam magnam Dei. 18. Et manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes furtivorum, et carnes equorum, et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum, et servorum, pusillorum, et magnorum. 19. Et vidi bestiam, et reges terræ, et exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo, et cum exercitu ejus. 20. Et apprehensa est bestia et cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestię, et qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. 21. Et cæteri occisi sunt in gladio seditis super equum, qui procedit de ore ipsius; et omnes aves saturata sunt carnibus eorum.

1. Post irne audivi quasi vocem turbarvi! multarum.] Male Ambrosius et Beila legum, *tubarum multar'tnn*: gnucc enini est «xiou Significatur huc voce cœliliim multitudo, commiisique omnium gratulatio el exultatio.

Alleluia.] Hebraice ri' i55n *balletti la*, id est laudale Dotiin (*ia* enim est abbreviatimi *Jchova*) Jifia cl alla voce jubilando. Alleluia enim cominci acclamationem cimi exhortatione, aiunt Ribera, Viegas cl Alcazar.

Salus.] Ila Romana el Græca, non *laus*, mi legendum voli ;libera. Sensus est, q. d. Salus nostra, qua à persecutione Babylonis, id est Romæ Paganæ, ea excisa liberati sumus, indeque consequens *gloria*, lum Dei, tum nostra: ac *virias*, græco id csl robur et potentia, qua hanc victoriam el salutem nobis peperit: non nobis, noslrisque viribus, sed Deo nostro accepta ferenda cl tribuenda est. Alcazar addit, /«< v) npvj, id est, *et honor*, ul hæc quatuor elogia respondeant quadruplici *Alleluia*, de quo mox. Sed illud nec habent Romana, nec Complui. Symbolice, salus cl victoria attribuitur Patri. gloria redemptionis Filio, virtus sanctificandi et beatificandi Spiritui sancio.

2. Quæ corruptit terram in prostitutione sua,] in sua idololatria, aliisque sceleribus. Vide dicta cap. 17. 2.

3. Et IPERUM DIXERUNT J ALLELUIA.] Nota Î Cœ-Jites ex ingenti devotionis el exultationis affectu quatuor ingeminant Alleluia, scilicet: primum, vers. 1; secundum » vers. 3; tertium, vers, *h*; quartum, vers. G.

Et fumus ejus, scilicet Babylonis incensae cap. 18. ASCENDIT IN SÆCULA SÆCULOLUM,] quasi dical: Laudant Deum canendo Alleluia, *el*, id esU/m'a, Babylonis, id est, impiorum cl persecutorum Romanorum, damnatio et supplicia in a*ternum durabunt. Hinc Isidorus libr. G. Etymol. cap. 19. docet Ecclesiam in lælioribus festis usurpare el ingeminare Alleluia, idque accepiisse ex hoc loco Apocalypseos, æque ac ex psalmis, elex Tobke 13. 22. ubi dicitur: *Pervicos ejus* (Jerusalem) *Alleluia cantabitur*.

Mystice Alcazar: Perfecta, inquk, Dei laus complectitur quatuor partes, quæ quadruplici Alleluia respondent; prima csl ipsa Dei el sanctæ Trinitatis, ejusque vicloriæ et salutationis fides el cognitio; secunda » est vitæ integritas: magis enim pia vila quam vox laudat Deum. Est enim hæc vitæ cimorum laus diuturna, imo æterna. Hinc dicitur psalm. 110. 10. *Initium sapientia timor Domini: intellectus bonus omnibus facientibus cum, laudatio ejus manet in saxulum saxuli*. Ubi *laudatio ejus* vocatur ea laus, quam Dei timor illi attribuii, id csl laus quam pietas illi deferi; tertia, esi laus publica lotius Ecclesiæ in sacrificio Missæ, in concionibus, in divinis Officiis decantandis. Unde hoc Alleluia canitur à vigilili quatuor senioribus, id est à Sacerdotibus; quarta, csl eorum qui student perfectioni, ul ad majorem Dei gloriam semper intenti, religiose in suo quippe statu Deo serviam, el zelo animarum Pervenni, atque precibus, piis colloquiis el admirabili vitæ exemplo commune bonum, id est, majorem Dei gloriam in animarum conversione cl perfectione promoveant. Hac enim catione Apostoli et primi Christiani converterunt barbaros, hominesque plane impios. Quod si idem jam facerenl sacerdotes cl fideles, incoque conspirarent, facile

cl hærticos, et Paganos, et Tureas cornei terent. Hinc vox de cœlo, id est, Spiritus sancti instinctus el afflatus efficax, excitat homines ad hoc Alleluia, ideoque Christus in cœlum aseen* dit, ul hunc Spiritum è cœlo in nos (Umilierei. Hæc vox est instar aquarum mullarum, cl inslar tonitruui; quia sonora, penetrans, el efficax ad permovendum cl commoventium animas. Porro hæc quatuor Alleluia responderit, el fusius explicantur vigiliti Alleluia, quæ vigilili psalmis quasi tituli præfigunlur, nimirum psalmo 106. 105. 10G. 110. 111. 112. 113. 116. 115. 116. 117. 118. 13'i. 135. 165. 166. 167. 168. 169. 130. quos Alcazar notat. 2. hisce quatuor Alleluia commensurai el adaptat. Rursum Richard, notat hlc quater repeti Alleluia, ul significetur Deus irinus æque ac unus; nam lres el unum faciunt quatuor»

6. Amen, Alleluia.) Seniores 26 dicunt *Amen*, quasi approbantes doxologiam, el Alleluia cœlilum quoti præcessil: unde posi *Amen*, suutn cl ipsi proprium addimi Alleluia; quasi dicant: Omnino ila fiait, omnes laudent Deum, omnes dicant Allelui.i.

5. Et vox de throno (à Deo per aliquem Seraphinum aut Chernbinum) exivit, dicens: Laudem dicite Deo,] id esi dicite *Alleluia*. Hæc vox horiatur cœliles, ul Alleluia quod cœperiiit dicere, iterent et ingeminant, ob magnitudinem vicloriæ de Babylone eversa, ac salutis el exultationis inde consecutæ. Ani certe vox hæc de cœlo exil, et tendit ad terrigenas, ul fideles lile in Ecclesia dicant Alleluia, sicut cœliles dixerint vers. 1. 3 cl 16. Unde huc alludens S. Hieronymus: *In Ecclesia, ail, ad similitudinem cœlestis tonitruui reboat Amen* æque ac Alleluia. Ha ipse in præfal. incpisl. ad Galal. libr. 2.

Ila in Africa, in loco qui Regia vocabatur, cum in paschali solemnitale lector in pulpito Alleluia canlaret, jactu sagittæguliur Iran>fixus ab Ariomis, canendo mortuus est, Marlyrque in cœlum evolavit, perenne ibi Alleluia modulaliirus, uti refert. Victor Uticens. lib. 1. AVandal.

Testatur S. Hieronymus in vita S. Paulæ, in ejus monasterio voce *Alleluia* altius decantala, moniales ad S. Synaxim convocari solitas. S. Augustinus in psalm. 106. scribit, antiqua traditione ab Ecclesia Catholica toto orbe diffusa Alleluia cantari solitum. scilicet tempore paschali. Quare quod ail S. Gregorius lib. 7. epist. 36. *Ut Alleluia hic (Romæ) diceretur, de Hierosolymorum Ecclesia ex D. Hieronymi traditione, tt in pore B. memoria Damasi traditur tractum*: inlllige cum Baronie, ul diceretur extra tempus paschale. Nam ipse S. Hieron. adeo crebrum Alleluia usum et canium fuisse docet, ul etiam in funere defunctorum caneretur. Sic enim ail Epitaph. Fabiolæ: *Sonabant psalmi, ct durata tecta templorum reboans in sublime quatiebat Alleluia*. Idem Christianos ita crebro Alleluia in ore habuisse docci, ul ipsi etiam infantes dum fari inciperent, primum Alleluia sonare et balbutire docerentur. Sic enim de Paula ad Lælām matrem scribens epist. 7 cl 27. tradit eam infantulam ore balbutiente occinere consuevisse Alleluia. Idem fecerunt aliæ piæ matres, quæ primam vocem infantes sonare docebam *Alleluia*. I)<*ni- que S. Hieron. epist. 17. nd Marcellum, docci Hierosolymis in omnium fidelium ore ita crebrum fuisse Alleluia, ut etiam agricolæ laboris molestias co cantico levarent: *Quocumque, ait,*

te verteris , arator stivam tennis Alleluia dccantat. Mirum est quod referi Constantius Episcopus, et ex eo Baronins , scilicet anno Domini 629. Britannos pressos ab hostibus, monitu S. Germani inclamantes Alleluia , insignem de cis obtinuisse victoriam. Com enim una omnes voco conclamarent : Alleluia : *Hostile*, ait. *agmen (errore prosternitur. ct ruisse super sc non solum rupes circumdatas t verum diam ipsam cati machinam contremiscunt* , etc. Vide quæ de Alleluia notas i ad Ephes. S. 20.

G. quoniam regnavit Dominus Drus nostfr.] Excisa Babylone liostili , jam regnum pacatum , lælnm el firmum init Deus noster. Alludit ad psalm. 92. 96 et 98. qui singuli ita incipiunt : *Dominus regnavit.*

7. Gaudeamus , et exultemos, FT DEMI S GLO-RIAM H : QUI V VENERUN I M I'TIE Agni.] Alludit ad parabolam nuptiarum Chrisli Mallii. 22. vers. 2. Ila S. Ilieron. cl Jansen, ijmh in. Et ad psal. 66. *Eruetavii cor meum verbum bonum , dico ego Optra mea regi*, qui est epithalamium sponsi cl sponsa*, id est. Christi el Ecclesia*. Sicut enim Assuerus repudiala Vasthi ducens Esther in uxorem, jussit *convivium pnrparari ptnnagnificum cunctis principibus el servis suis, pi o conjunctione cl nuptiis Esther*, Esther 2. 18. Ila cl Deus Pater nuptias, id est nuptiale epulum , idqiie perro-* ne . præparavit Chi isto et Ecclesia*, id esi fidelibus in cœlo. Ad litteram rigo hoc loco omnes cœlilus lælabimdi jubulant et acclamant, qtiocl jam venerit dies judicii, perfectæque nuptiæ Chrisli cum Ecclesia m cedesti beatitudine celebrandæ. Unde subdit :

Et uxor ejus PREPARAVIT se ,] q. d. Ecclesia omni virtute , omniipie Electorum . puta Aposulorum, Martyrum, Virginum, Confessorum varietale et numero adornavit se . ut veduti sponsa deducatur in thalamum sponsi Chrisli in uriis iialque ei uxor , coque frualur in perpetuum. Nola : In hac vita Ecclesia est sponsa Christi, cujus sponsalia celebrantur in baptismo fer gratinili ; in futura vero radi m erit uxor per gloriam , cujus nuplirr celebrabuntur in cœlo per omnem ælernilatein. Pe sponsalibus Christi et Ecclesiæ dicitur Canlic. 3. 11. *Egredimini et videte, filia* Sion. rege m Salomonem in diademate, quo coronavit illum inciler sua in die desponsationis illius.* De nuptiis hic dicitur : *Quia venerunt nuptice Agni.* Ila S. Gregor, el alii (pios citabo vers. 9.

Quare mysticum est et accommodaiitium , quod censet Alcazar , scilicet uxori ni esse liomanam Ecclesiam; nuptias ejus fuisse, cum Boma aS. Pctroet aliis conversa est ad Christum , ideoque universam Ecclesiam dicere Alleluia.

8. Et datum ist illi , vt coortuiat se byssino splendenti ,] gr.rce , id <si mundo :quire enim valde munda sunt et nitida t Jiæc præ nitore fulgent cl splendent,

Byssinum enim jstii ic vtionis (id est, opera justa cl sancta) sunt Sanctorum.] Byssus præsentat purissimam et innocentissimam conversationem Sanctorum , qua* in tribulatione et persecutione magis enitescit et resplendet : perinde ac byssus el *Imum* (byssus enim veterem erat linum præstanlissimn. uli docui Exodi 25. initio capitis) injuria, id csl maceratione , tunsione, carminatione semper melius, puta purius , candidius ct splendidius evadit, ul ait

CORNFL. A LAPIDE. TOM. X.

Plinius lib. 18. cap. 1. Quocirca Syrtis vertit : *Illud enim byssinum debita* (id est merita quibus magna merces debetur) *Sanctorum est* ; Arabicus : *Quia byssus est justitia Sanctorum.*

Rursum symbolum felicitatis est byssuset tela candida. Hinc à Poclis aurea vel candida dicuntur Parcarum fila, ad significationem magnæ felicitatis. Ende Martialis l. G. de filo Domitiani :

Ip<3 tibi niveo trahet aurea pollice Gla ,
El loUtn Phryxi Julia nebit ovem.

Ex adverso infelicitatis symbolum est tela ingrs, unde nigra v ile cl fati stamina nuncupant Poetæ in re infausta : quia nigrum , ail Plutarch, esc mah (hemonis. Ha Thebis arancæ , quæ circa Cereris valvas telas olim candidas texuerant, fines invadentibus Macedonibus nigras texuerunt , inquit Pausan, in Bœolicis.

9. Et dixit midi : Scribe ,] ut omnes bæc lecturi animentur ad spem, fortitudinem el constantiam in persecutione el lucta cum impiis. Quieres : Quis hæc *dixit* ? Despondet Alcazar : Angelus njagnæ potestatis de quo c. IS. vers. 1. quum ipse esse censet S. Petrum. Unde sequitur Joamuun ad B. Petri pedes deosculiluruni procidisse . sicut cap. 22. vers. 9. ad titheri angelum, qui erat unus è septem angelis habentibus phialas , puta ad S. Pauli, pedes supplex procidit . exullans præ gaudioob felicissimum nuntium de llnniæ conversione, et prosperrimo Ecclb siæ Bomanæ successu. Quocirca prohibetur ab iisdem hac ratione, quoá ipsi dicant se esse conservos Joannis, quasi dicant : Tu æque Propheta es in hac tua Apocalypsi , ac nos Propheta* sumus revelantes libi Romæ conversionem , ideoque nobis cs par ; ac proinde non decet te ad pedes nostros procumbere, rum in eodem nohis cum dignitatis gradu consistas. Ha ipso pie cl ingeniose hæc accommodat el applicai potius quam explicat.

Verum dico angilum hunc esse verum, il him scilicet qui Apocalypsin jussu Chrisli revelavit S. Joanni , uti ipso dixi cap. 1. vers. 1. Ille enim angelus magnæ potestatis , de quo cap. 18. vers. 1. jam pridem, nimirum ibidem vers. 6. finivit suam legationem el sermonem.

BI VII QU AD COKNAVt MI'TIARIM ACNI VOCATI St XT.] Sv rus : *Ucati sunt illi , qui ad canam convivii Agni vocali sunl* ; Arabicus : *Ileali, qui vocati sunt ad convivium Agni.* Alcazar hæc accipit de nuptiis, id est, conversione llomanæ Ecclesiæ* , ejusque unione cum Christo : Christus enim (nuceam vocavit ad suum sapientiæ et sacra* Scripturæ convivium. Memini, inquit Alcazar , me audivisse à viro quodam eximie* sapientiæ el sanctitatis, cœleslis felicitati" Imaginem, quæ in terra reperitur , videri sibi non esse aliam , quam sacram Scripturam legere el inlelligi re. El merito ; eodem enim sensu usurpavit Christus nomen Beati, cum dixit Petro Malth. 16. 16. vers. 17. *liratus es, Simon ISar-Jona , quia caro ct sanguis non revelavit libi, sed Pater meus qui m certis est.* Et : *Di ati, qui audiunt verbum Dei, cl custodiunt illud.* El : *Eestri autem beati oculi , quia vident ; d aures vestra9, quia audiunt Evangelium el verbum Dei.* Arnen quippe dico vobis , *quia multi Propheta9 cl justicupierunt videre quit videtis , et non viderunt, et audire quæ auditis , cl non audierunt*, Malth. 13. v. 16. Quod enim Apostoli viderunt et audierunt

hoc idem nos à Spiritu dictatum et scriptum legimus in sacra Scriptura.

Ad hoc convivium facit, illudque condit et illustrat, concionum admirabilium frequentia, librorum cœlesli doctrina refertorum copia, colloquia cum viris sapientissimis habita, egregia spiritualium hominum institutio, ac stipet* omnia interior divini Spiritus illustratio per pias divinarum rerum commentationes, ac frequentem ad Deum orationem adhaerendo semper Romanæ Ecclesiæ institutioni et SS. Conciliorum. Rursum ad ime convhium spectat sacrificii Missæ et sacræ communionis frequentia, quæ Romæ cœpit mox ut ipsa fldem Christi professæ est, Religioso; vitæ facilis consuetudo, propter erecta hominum Deo sacrorum monasteria, templorum multitudo, imaginum adoratio, SS. reliquiarum veneratio, ad divinorum ciliciorum celebritas. Ilæc enim omnia. d. comam Agni, id est ad conjunctionem cum Christo, animos fidelium disponebant

Porro B. Petrus Romanos ad hanc, cœnam vocavit: unde alludit hic Joannes ad illa Petri verba epist. 2. cap. 1. 2. *Gratia vobis < t pax adimpleatur in cognitione Dei, el Christi Jesu Domini nostri*. Hæc vera sunt et pia. sed mystica. Quocirca lector his apte et congrue, ut mysticis et moralibus, utatur;

Ad litteram ergo loquitur S. Joannes de nuptiis, quas Ecclesia beata celebrat eum Christo in cœlis: quicumque enim eo eillicaciler vocali et perducti sunt, (erque quaterque beali sunl. Beatitudo vocatur cœna, primo, quia ad vesperam et finem vitæ dabitur nobis hoc epulum cadeste. Dicitur el prandium Malth. 22. vers. 6. cum Christus ait: *Dicite invitatis; Ecce prandium meum paravi*, ul significetur continuatio rl perpetuitas gaudii et felicitatis cœleslis: post prandium enim sequitur cœna. Sic in cœlo continuum et perenne crii convivium. Ita S. Gregor, homilía 26. in Evangelia, Beda, Salmeron, Maldonal. Barradius in Malth. 22. vers. 6. Virgas et Ribera hic. Dicebat læonidas dux strenuus Græcorum, cum (recentis fortissimis militibus irrupturus in castra innumera Xerxis: *Prandete hic, commilitones, in inferno cernaturi*. Verum Christus dicit: *Prandete hic, commilitones, in calo cœnaluri*. Ha S. Dorothea rum pod dira tormenta. moi lis sententiam b Præsids accipi ret, jubilans dixit: *Benedico le, Domine, caste amator anirnæ meæ; quod me immeritam ad nuptias /Igni immaculati vocare, et ad thalamum tuum cœlestem invitare dignatus sis*.

Secundo, quia alludit ad veterum ritum, qui nuptias peracto jam die et diei negotiis, celebrabant vespere el noctu, ul palet Malth. 25. vers. 1. in parabola decem virginum, quæ cum lampadibus exspectabant sponsum noctu venientem ad nuptias. Idem patet ex Plularcho, Varrone, Tiracuello et aliis. Onde el tedas accensas sponsis in nuptiis præferebant. Quocirca leda capitur pro ipsis nuptiis, ul apud Ovidium episL la

At nec nupta quidem, tedaquo accepta jugali.

Et epist. G,

Me ühi, loque mihi teda pudica dedit,

¿t Catulus de Coma Berenices:

OpUt0 TM junxit lumiue (eoa.

► SIN S. JOANNIS. Cap. XIX.

Et Seneca in OEdipo: *Concinit tedas* (id est epithalamium, sive carmen nuptiale) *Geminus Cupido*. Hinc *jugalis leda* apud Calonem, cap. 10. El *jungere ledas* est inire nuptias, apud Stalloni, 3. Silv. h,

liste verra Dei vf.ua, id est certa, firma, indubitata, sunt,] ul de hisco Dei promissis, licet magnis et mirabilibus, nemini dubitare liceat.

10. Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem FUM.Jq. d. Ob latissimum nuntium de excidio Babylonis, cl nuptiis Agni, deque vocibus cœlitum ingeminantium Alleluia, procidi in terram, ul angelo tam licta el divina nuntianti honorem duliæ, prosternendo me coram illo, deferrem. Adde forte S. Joannem suspicaturi esse hic finiri alloquium angeli revelantis sibi Apocalypsin; finis enim ejus est excidium impiorum et niptlæ Agni. Ideo enim hactenus cum non adoravit; quia plura ab eo audire gestiebat, nec volebat ejus sermonem interrompere. Jam vero putans se omnia audisse, quasi pro gratiarum actione de omnibus auditis, in terram procumbit, ul cum veneretur, eique grallas agat. Verum cum poslmoduin adhuc angelum plura revelantem videret, surrexit, ac tandem finitis omnibus in fine Apocalypseos, cap. 22. 9. rursum eundem adorare conatur.

Vide ne feceris: conservus (Syrus, *sodalis*) TUUS SUM, ET FRATRUM TUORUM HABENTIUM TESTIMONIUM Jesu Deum adora.] Arabicus vetrit: *Non quia ego sum amicus (socius) tibi: adora Deum; quia testimonium Jesu est spiritus verita» iis*. Quæres: Qua de causa angelus hic noluit adorari à S. Joanne? Primo, S. Athanasius, semi. 3. contra Arianos, S. Thomas, 2. 2. q. 86. art. 1. et S. Augustinus, lib. 20. contra Faustum, cap. 21. censent S. Joannem putasse hunc angelum ob insolitum splendorem esso Clirisittm, itaque eum ut Deum adorare voluisse; quocirca eum repulisse angelutn dicentem: *Conservus tuus sum; Deum adora: vel, ul S. Cyprianus legit lib. de Patientia: Dominum Jrsum adora*. Verum hoc non est verisimile. Nam S. Joannes assuetus his visionibus angfdicis, sciebat hunc non esse Christum, sed angelum, unde emndem jam hic cognitum, rursum voluit adorare, cap. 22. 9.

Secundo, Alcazar censet angelum hunc esse S. Petrum, uti illum, cap. 22. v. 9. esse S. Paulum; nec Pclrum ergo, nec Paulum permisisse se adorari à S. Joanne; quia ipse cis erat oflicio el meritis par. Verum hoc accommodalilitun esi, non litlerale.

Tertio. S. Gregorius, nomil. 8. in Evangelium, et ex eo Haymo, Rupertus, Richardus cl Ansberlus opinantur angelum hunc proprie dictum non permisisse se adorari à JoRiinè, ob reverentiam incarnationis Christi, */ing/li enim*, ait S. Gregorius, *postquam naturam nostrum supra sc assumptam in Christo perspiciunt, prostratam eam sibi videre pertimescunt*. Et, ul ait S. Ambrosius, *pertimescit angelus adorari ab homine, qui supra sc adorabat hominem Deum*.

Verum, non hanc, sed aliam alTerl causam hic angelus.

Quarto, noluit angelus adorari à S. Joanno ob virtutem et meritum virginitatis, quo sanctis Joannes excellebat omnes angelos, pariter et homines, idque tanto, quanto virginitati Beai» Mariæ per contubernii, sedulitatis, ac perpe-

tue custodite. morituro præ cœteris appropinquavit, inquit Petrus Daniianus, sciro, j. de Lxcelh nia 8« Joannis.

Quinto, quia Joannes erat sacerdos ac Pontifex, habens potestatem consecrandi coipus Cbriatl in Eucharistia, et absolvendi reos a peccatis in Sacramento pœniicnlia!; ac proinde dignior erat angelis, qui utraque hac potestate careni* ait Virgas.

Sexto, et genuine, noluit ine angî nis acoran à Joanne; quia Joannes erat Propheta. liane enim causam dat angelus, c. 22. v. 9. dicens: *Conscivus tuus sum, et fratrum tuorum Prophetarum*, q. d. Ego non sum re superior, cur ergo adores me? nam tu mihi *es* æqualh dignitate; quia es Christi Apostolus, es Propheta, Evangelista, prædicator (hæc enim omnia significat nomen ITopheue) continuusque Martyr (qui assidue maximos labores et dolores sustines pro Christo) ideoque par. imo superior angelis es merito, erisque pariter premio et gloria superior in cœlis. Hoc est enim quod ait: *Conscivus tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium Jesu*, uti mox patebit

Addit Cardinal. Baronins, toni. 1. anno Christi 60, angelum noluisse adorari a Joanne, ut confutarci hærcrin Cheriillii jam tum subnascenh m, qui angelos nimis exaltabat, pra ferns cos Christo, docensque per angelos creatum esse mundum Deumque llebræonim unum ex illis esse angelum. Unde cl Apostolus Colos*. 2. 18. invr' hilur in hanc religionem, id esi, superstitionem et idololatriam angelorum. El Hebr. 1. inultis docet angelos inferiores esse Christo.

Habentium testbiomum Jesu,] id est, habentium spiritum propheliœ, inquit Ainbros. Rupertus. Beda, Viegas. Sic enim se explicat Joannes, c. 22. et hic v. sequenti, cum subdit: *Testimonium tnim Jesu, est spiritus prophetur*, qui scilicet in le Inique similibus est, A Joannes. Ille autem spiritus nunc dari non solet, nisi iis qui sunt Jesu Christi servi: non quales quales, sed illustres per illustrem fidem et vitam Christianam, ul sua prophetia illi apud omnes testimonium perhibeant, caque teslentur se esse servos et Propbetas Jesu Christi, ac Jrsum Christum esso l ilium Dei, ail Hibera. Hi ergo Prophetæ simul erani Apostoli. Doctores, Pi a dicolores el Martyres. Habebant enim testimonium Jesu objective, in corde scilicet peir fidem; in ore p<r prædicationeni, in vita per imitationem patientiæ, aliartr^une virtutum et miraculorum Jesu

Quocirca per spiritum prophetiæ. primo, cum Alcazar accipi potest spiritus et studium prædicandi Evangelium. Hoc enim est excellens prophetia, ideoque predicator» sont excellentes Prophetæ. Secundo, accipi potest proprie dicta prophetia à Spiritu sancto aspirata, ito Ambrosius. Rupertus, Beda, Viegas cl Hibera. Hinc patet omnes Prophetæ» in Christum quasi in scopum collimare, ideoque illos solos este veros Prophetas • el ul tale* audiendos, qui ad Christum nos ducunt.

11. Et VIDI coi tun AVEUTCM, ETECCE FQUUt Aims.] Nota: S. Joannes per visionem vidit hic quasi aperiri cu lum; indequo egredi Chi istum qOasi equitem cum suis turmis angelicis Cl beatis, rx eoque portis quasi linientibus descendere ad pugnam cum Anlichrisio ineundam, et ad opem suis fidelibus contra cum decertantibus fer* u-

dam, antequam nuptias eorum victrices et triumphatrice» celebret, de quibo» dixit v. 7. Porro insidet equo albo, primo, quia hic color lætus est et festivus, ac symbolum felicitatis et triumphi; qua de causa Poelæ fingunt Jovis currum trahi <tb equis candidis, teste Suetonio in vita Augusti, c. 9. Quocirca Camillus in curru triumphali vectos equis albis, invidiam sustinuit, quasi qui Jovi se œquare vellet.

Secundo, quia equi albi aliis erant celeriores, ideoque hic symbolum sunt celeris victoriæ (Jh nu. lia Vlrgrlfus, l. 12. Æneid. Torum iic-lortam de Ænra sibi spondentem describit:

p4«cil equo» pudrkpre lerut >nle fr< mentes t
Qui auxk/fe noc* dnlexrcol, curitLu*

Et inferias

Zajiw it i nme< in liti*,
Lidi wanu uto crun^ns ferro

r.t mutus m nsmana, ceicres quadriga» denotans, eas albas nuncupat. Velcirs enim *credebant* equos albos esse velociores, uti ducet 'lurnebus, lib. 2/i. c. 31. Vido dictæ. f, 2.

Tertio, quia candidus culor compriit Deo, rebusque divinis. Significat enim Dei Cbrislique puritatem, beatitudini m, gloriam cl iunnurl^ Blatero. Unde Virgilius ecloga 5

candiaut jn*uetunj miniar lumt'a Uiyttp"

ut» bcmns: *Canataus*, inquit, *ta est Detis, ut contra mortuos nipros dicimus*. Et Cicero, lib. 2. de Legibu»: *Color albas*, inquit, *prrcipue decorus est Dfo, cum in cattris, tum maxime in textili*. Nempe, quia virtutes inter se apte et coeprxæ esse debout, ideo textilia gratiora sunt D<g; sive quia castitas, lides, aliæque virtutes nisi cum charitale jungantur, quæ in auro textili significatur, gratae Dro non accidunt, ideo candida in sacris olim erant; et tliainnutn sunt vestes; cujus causam tradit Plato quam diximus, el Phitorcliis in libro de Iside cl de Osiride. Ita Mart, de Roa, lib. 6. Singular, cap. 15.

Viegas per equom album accipit humanitatem (liristi, per sessorem divinitatem, sive ut S. Joannes ait: *Verbum Dei*. Ha er alii.

Aureolus per hunc equum accipit Raioutnum, qui GaudefridoBullonio successit, fuitque è Christianis secundus rc\ Hierosolymorum. Hic enim cum Teutonicis. Templaros, Hospi(alaiis Saracenos debellavit. Habet *scriptum in femore; ilex repam cl Dominas dominantium*; quia amore Cbrisli Regis regum, inter alias virtutes continentiam <cl castitatem serravit. Secundo. sicut rosa dicitur Oos florum, ita rex l n rosolymæ. utpote antiquissimæ et nobili>-simæ, dicitur Rex regum. Huc accommodatiuin est, non litterale.

Nota: Lactantius, hb. 7. cap. 17. et ÎS. hunc Christi descensum, gladium, pugnam, etc., plane ad littera in ut sonant, eventura asserere vidrlur. Audi eum: *Cum hac*, ait, *facta erunt, justi et scclatorts veritatis segregabunt se à malis, et fugient in solitudines. Huc impius rese inflammatus ira veniet cum exercitu magno, d admotis omnibus copiis circumdabit monti m in quo justi morabuntur, ul cus comprehendat, illi vero ubi sc clausos undique atque obsessos viderint, exclamabunt ad Deum voce magna, et auxilium cortesie implorabunt*. Et cap. 19. *Commutas igitur*

Deus ancipiti periculo et miseranda comploratione justorum, mittet protinus liberatorem. Tunc aperietur cælum medium intempesta et tenebrosa nocte, ut in orbe fulgoris lumen descendentis Dei tanquam fulgur appareat. Et paulo post : Qui, priusquam descendat, hoc signum dabit : cadet repente gladius de cæto, ut sciant justi ducem sancite in illos descendurum. Et descendet ille comitantibus angelis in medio terra; et antecedit cum luminina inextinguibilis. Virtus autem angelorum tradet in manus justorum multitudinem illam quæ montem circumscuderit, et concidetur ab hora tertia usque ad vespertinum, et fluat sanguis more torrentis, deletisque omnibus copiis impias solus effugiet, et peribit ab eo virtus sua. Hic est autem qui appellatur Anlichristus : sed se ipse Christum mentietur, et contra verum dimicabit, civicius effugiet; et bellum sepe renovabit, et serpe vincetur, donec quarto predictio, confectis omnibus impiis debellatus et captus, tandem scelerum suorum luet penas. Hucusque Lactantius.

Verum verius videtur hæc symbolice ostensa Joanni tantum significare imperium, dominium, ac mandatum Chrisii, quo ipse manens in cælo per Michaellem, quasi ducem suum, comitatum aliis angelis, ingenti luce quasi fulmine siderabilis et afflabit Antichristum» itaque cum omni vi, robore et vita privabit, ac deturbabit in tartara. Id ita esse, patet primo, quia certum est quod ea quæ hic dicuntur de cudo aperto, de equis albis, de Chrisii diadematibus et veste aspersa sanguine, de titulo in femore inscripto : *ilex regum et Dominus dominantium*, non realiter evenient, sed lanium symbolice per visionem ostensa sunt Joanni, ad repræsentanda mysteria Christi quæ explicui hoc capitulum Apocal. Ergo et cætera, cum sint his similia, symbolice accipienda sunt, non vel realiter eventura. Simili schemate Psaltes, ps. 17. symbolice et poetice describit Deum nubibus vectum, armatum grandine, tonitru, fulmine, etc., descendere ad proterendum impios hostes suos.

Secundo, quia Apostolus ait, 2. Thessal. 2. v. 8. quod Christus occidet Antichristum, non gladio, sed *spiritu*, id est imperio, *oris sui*; ut *illustratione*, id est fulgore prævio et præminio, *adventus sui*. Hoc enim fulgore quasi fulmine è cælo emisso, sive per se, sive potius per Michaellem siderabit* et consumet Anliciirislum.

Tertio, quia Daniel, c. 12.1. ait quoti lune consurget Michael in pradium pro Christo et Christianis. Sicut ergo rex per ducem bella gerit et concilios habet; ita Christus per Michaellem conficiet Antichristum. Hic enim est Præses Ecclesiæ, (hoque dux Chrisii : Unde et Apocal. 12. ponitur dux belli Christiani, quo scilicet in line mundi cum Lucifero et Anlichristo confliget pro Christo et Christianis, ac Antichristum profligabit.

Quarto, quia S. Petrus, Act. 2. 21. cœci Christum post ascensum in cælum, ubi mansurum, nec visibiliter ex eo descendurum, nisi in die iudicii, quo restituet omnia. Ergo non descendet vel occidat Anlichristum. Ille enim occidetur nullis diebus, et forte septimanis ac mensibus ante diem iudicii, vel ostendam v. 11. et 12.

Quinto, subordinano recta divinæ providentiæ id exigit. Solet enim Deus sua iudicia exercere per angelos; illi enim sunt administratorii ejus

spiritus, Hebr. 1. 16. Contrarium enim nec legeri Christi istum, nec Anlichristum. Ut quid enim Christus, Deus et Dominus omnium, cum tot legionibus angelorum et Sanctorum cælo descenderet ad conficiendum Anlichristum, qui miser et vilis crii homuncio, quem solo Halii, imo nutu poles occidere, quin vel annihilari? ut quid tot legiones angelorum quasi militum ei ariani, paralæ ad omnes ejus nulum, ex quibus unus suillcil ad delenda plurima hominum milia?

Sexto, quia Sibylla, L. 3. igne cœlesti, puta fulgore afflandum Anlichristum prædicit, cum ait : *Cum potestas ardens* (pula ignis et fulmen validum) *inundans terram veniet, et lidiar incendit, et superbos hominis; omnes quicumque ei fidem præstiterint. Ddiur enim* (id est Belial. Subinde enim hilera / in r convenitur) hoc esi, homo impiis?imus, sine jugo, sine Deo et lege, csl Anlichristus.

Et qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis ET Verax.] Equili huic, qui sequentis exercitus v. 12. esi dux, qualuor dantur nomina vel epitheta. Primum, *fidelis et veiax*; secundum v. 12. *Nomen siriptum quod nemo novit nisi ipse*; tertium v. 13. *Verbum Dei*, scilicet de quo dixit Joannes, cap. 1. Evangelii!.* *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*, vide ibi dicta; quartum v. 16. *Ilex regum, et Dominus dominantium*. Primum, est nomen virtutis; secundum, essentia; tertium, personæ; quartum, potestatis vel dominii. Dicitur cigoile *Fidelis et Verax* : quia fideliter veli promisit, eos qui sibi fideles sunt et erunt, luubili ac præmlabil; infideles vero et impios punici. Unde sepiitur : *Cum justitia*, id est, justissime vel iequissimo jure bellum iniit; *judicat*, id est, vindicat, *et pugnat*, hosles impios scilicet occidendo.

Symbolice, q. d. Vocabitur Jehova. Jeliovn enim idem esi quod, *qui est, qui facit esse, qui servat promissa* (veli dixi Exodi G. 3.) hoc est, *fidelis et verax*.

12. Oculi illius sicut flamma ignis.] Oculi flammantes et fulgurantes significant Chrisii iram in impios, procurrentem ad eorum vindictam et punctionum, uti dixi. 1. 16. Magna vis in oculis; basiliscus enim stans oculis quem aspexerit, enecat. Ex adverso struthiones et testudines benigne spectando ova, ea fovant, ait Plinius, lib. 9. KL Ratio est : nam oculi, vel ait Damascenus in Vila Isidori, sunt

, per quæ ipsa anima influat. Ha Christus flammantibus oculis suos hosles examinabit; serenis vero blandis electos mire recreabit.

Et IX CAPITULO DE JUS DIADEMATA MULTA.] Oculi reges et Imperatores non coronis, sed diademato utebantur, uti Romanos Imperatores, cum fasciis caput circumdantibus depictos videmus. Nam, vel ait Rhodigimis, I. 2/i.c.G. diadema urat fascia candida, quæ regum capilihus obligabatur. Quod insigne regum primus invenit Liber paler, teste Plinio. Hinc cum quidam coronam lauream Liscia præligalam Caesai status imposuisset, Tribuni plebis detrahi coronæ fasciam, quasi regni insigne, et duci hominem in vincula jusserunt. Ila Alexandrum Magnum memorat Curtius sibi diadema detraxisse, ut eo obligaret vulnus quod in fronte Lysimachus acceperat. I radit Ammianus Marcellimis invidiam ab aemulis Pompeio; quod fascia obligatum crus circumferret ulceris causa, velut

novarum rerum affectationis præsagim id Torri. l'orro *diademata multa* erant multa.» hujusmodi fasciæ, vel spiræ circumdantes caput, quales videmus in turbantis Turearum, in quibus peplum byssinum vel lineum multiplici gyro capiti obvolvitur, et quilibet ejusmodi gyrus, sive ambitus est quasi diadema, ait Alcazar. Christus ergo habet diademata nulla; quia Rex est regum, omniumque regnorum terræ dominus; ille enim universa in se uno continet.

Hærens nomen scriptum (in capite et diademate. Nam aliud nomen, *Ilex regum*, scriptum erat in Ternore, v. 16.) quod nemo novit nisi ipse.] Putant Ribera, Viegas et alii, hoc nomen esse id quod sequitur v. 13. scilicet *rerbum Dei*. Hoc enim nemo novit, id est, perspicit, penetrat, phineque cognoscit et comprehendit, nisi ipse Christus. Verum Joannes, ut dixi v. 11. videtur hic quatuor dare nomina Christo, ac secundum hoc à tertio quod est *Verbum Dei*, distinguere; hoc enim secundum ait esse ignotum; tertium vero esse notum, scilicet *Verbum Dei*. Non enim ait rem nomine significatam, sed ipsum nomen esse ignotum: (piare hoc nomen non est Verbum Dei, nec aliquod aliud ab ipso, aut à sacra Scriptura revelatum; sed aliud nobis incognitum. Erat enim ita exaratum, ut ne quidem à Joanne, sed à solo Christo legi posset: idque ad hoc, ut significaret immensitatem et incomprehensibilitatem naturæ et substantiæ Christi, quam nullus humanus vel Angelicus Intellectus comprehendere valet. Ita Arellas et Alcazar. Alludit ad nomen *Jehova*; illud enim erat »c^hTc« et »r^hwviro«, illesi, ineffabile, ut dixi Exodi G. 3. Rursum nomen *Jehova* gestabatur à pontifice, scriptum in lamina aurea pendente ex ejus liara; pari modo. Christus Pontifex nomen hoc scriptum habet in capite et diademate; quia hoc est nomen significans et repræsentans divinitatem ejus.

13. Et VESTITUS ERAT VESTE ASPERSA SANGUINE.] Vestem hanc tam (liristi, quam sauciorum Martyrum intellige. Christi enim humanitas à Jmkeis fuit cruentata, et etiamnum vulnerum cicatricibus in corpore Christi remanentibus est rubicunda, q. d. Christus secum defert nolas et memoriam sanguinis sui, et suorum. impie ab impiis effusi. cujus nunc, ultionem deposcit, cujusque intuitu se ad ultionem excitat et accendit. ha. legas*

Idipsum graphice et tragice describit noster Mariions de Roa, lib. 1. Singularium, cap. 2. dicens: Ergo ut (hemonem Christus exanimet. in cruce sese illi ciuentum ostentat: cujus ille facinoris et injuriæ cum auctor exstiterit, et foedatum sanguine corpus aspexerit. injuriæ tam atrocis memor, neque audebit congregari, et manus dabit. Hinc tu mysterium capias, cur Zach. iii. v. 3. cum Salan starci. i. dextris Jesu sacerdotis magni, ut adversaretur ei. Jesus esset induitis vestibus sordidis. Stat hostis acerrimus, mucronem intentat, addit mori ac devotet sacerdotis caput: ille nudum latus, nudum capulae corpus, aut, quod in bello pro eodem est, lacera et sordidata veste indutum opponit. Viderat jam ante congressum istum regius Propheta David, viderat Christum Jesum. cujus ille typum gerebat, viderat sese ad propria comparantem; sed hortatus est ut gladio sese succingeret, et suo se robore armarci. *'Accingere gladio tuo super femur tuum. Potentissime.*) idemque premontili: *Consur-*

ge, induere fortitudinem tuam brachium Domini. Quin laceris cruentisque cum prælio vestibus? At Imperator Christus pro æreo thorace sanguineam chlamydem, pro ferreis manicis ocreisque ferreos clavos, pro galea spina*, pro militum presidio solitudinem, pro tubarum clangore silentium, atque patientiam cum hoste congressurus opponit. Neque enim *in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibiis viri beneplacitum est* ei. Verum nullus æque potens gladius atque cruenta caro; nulla præstantior fortitudo adversus hostem, quam ipsa lacerali corporis infirmitas: quam ut cerni, debilitatur ac frangitur, quoniam ejus atrocitatis est auctor. Consonat locus Apocal. 19. *El vestitus erat veste aspersa sanguinereis vocabatur nomen ejus rerbum Dei.* Itaque cum ad pugnam progredirne, in cruenta sive purpurea veste, et equo rufo procedit. S. Hieronymus in Isaia c. GG. *Equo, ait, rufo sedebat Dominus atque Salvator, humanum corpus assumens, cui dicitur: Quare rubra sunt vestimenta tua? et: Quis est iste qui ascendit de Edoni, fulva vestimenta ejus de Hosra? etc. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem immortale et incorruptum corpus assumpsit: et quicumque eum sequebantur, candidis utebantur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus.*

Secundo, et politis, vestis Christi aspersa crati sanguine hostili, quem fudit. et mox hic fusus est; nam, ut sequitur: *Ipse calcit torcular vini furoris ira Dei.* Inducitur enim hic Christus quasi pugnans, conculcans et trucidans hostes. scilicet impios: unde eorum sanguine aspergitur et cruentatur, et ut cruentus symbolice per visionem Joanni spectandus objicitur, etiam ante pugnam; quin ad cruentam pugnam pergit, etque se cruentabil. Nam alluditur ad Isaia 63. 1. ubi ih* Christo hostes trucidante dicitur: *Quis est iste qui venit de Edam, linctis vestibus de Bosra? Torcular calcavi solus, calcavi tos in furore meo. Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea.*

Iti. Et exercitus Qvt sunt in cælo (angelorum et ctrlilum) sequerentur eum,] non tam ut milites pro eo pugnaturi, quam ut comites et spectatores pugna* (juxta victoria*. Solus enim Christus hoc bellum confecit. Unde de eo dicitur v. 21. *Occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius.* Hinc pariter solus Christus dicitur habere vestem aspersam sanguine; cæleri vero equites ejus comites erant *vestiti byssino albo et mundo*: quæ vestis res symbolum puritatis et innocentiae, lum felicitatis, gloriæ et triumphi. Credibile tamen res vestem eorum, præsertim Martyrum, aspersam fuisse sanguine, ob causas jam didas. Sic in veteri Testamento non tam Hebræi pugnantes, quam Deus pro eis decertans pariebat victorias. Huc est enim quod dicitur Deut. 1. v. 30. *Dominus Deus qui ductor est vester, pro vobis ipse pugnabit.* Similia sunt Josué, 23. 3. Judith. 5. IG. Soli ergo Christo tribuitur bære victoria; quia ejus viribus, imperio et jussu Michael et angeli eam conficiunt.

In equis aeris.] S. Hieronymus in Isaia GG. et S. Gregorius, Ansbertus et Virgas, per ripios albos, S. nclorum corpora incorrupta et immortalia intelligunt. Magis ad litteram Ribera: *Ctrlilibus et angelis, inquit, dantur hic equi albi symbolice, ut per eos significetur victoria et triumphus.* Sic Zacharias, c. 1. S. vidit angelos

hominum custodes *in equis albis sedentes*. Moraliter audi S. Gregoriani : *£ÿua*,ait» csl unicuique sancta: anima corpus suum, quod videlicet novit et ab illicitis continentia: freno restringere, et rursum charitatis impulsu exercitatione boni operis relaxare. Equitis ergo nomine anima sancti Viriexprimitor, quojumentum corporis bene subditum regit. Unde et Joannes in Apocad. Dominum contemplatus ait : Et exercitus qui sunt in calo sequebantur eum in equis albis, multitudinem quippe Sanctorum quo in hoc martyrii bello sudaverat, recte exercitum vocat; qui idcirco in equis albis sedere describuntur, quia eorum corpora et luce justitio, et castimonio candore claruerunt.* Ha ipse lib. 31. Moral, c. 9.

15. Et de ohe ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, hic gladius est imperium, vis et potestas Christi, quam excret in Anlichristianos et impios. Unde sequitur : ut in ipso percutiat Gentes, morte præsenti etæterna, in qua et ipse reget eas in virga ferrea, et ipse CALCAT TORCULAR VINI FURORIS IRÆ DEI OMNIPOTENTIS,] id est, acerrime premet, calcabit et puniet eos cum hic, tum in futuro. Ille enim corporaliter percutiet et occidet eos : in futuro vero torquebit cos in gehenna, ita ul semper videantur mori et occidi, nunquam tamen moriantur, sed semper in pœnis mortiferis vivant mortaliter immortales, et immortaliter mortales. Nola : S. Joannes more Hebræo crebro et varie usurpat x«<, id csl, *et*, pro *nam*, *deinde*, *postea*, etc. Hcbræi cnim suum illud *vau*, pro omnibus particulis usurpant.

16. Et HABET IN VESTIMENTO ET IN FEMORE SUO scriptum : Rex regum.] *In vestimento*, id est, in thorace; *et in femore*, id est, in femoralibus, aut lunicæ parte inferiori. Secundo, et potius, est hendiadys, *in vestimento el in femore*, id est, in vestimento femoreo, sive legente femora, aut in femore vestito ; quia enim vestimentum legebat lotum corpus, idcirco hic ejus partem certam designat dicens : *In femore*. Unde Syrus vertit : *Et habet super vestimentum, et super femur suum nomina scripta: P*x regum et Dominus dominantium*.

Quæres cur Christu* *m jemore* gestet HOC nomen. Re\$ p. quia femur symbolice significat Christi humanitatem. Ilanccnim ipse cx femore Jacob, Davidis et aliorum accepit, atque per eam electos omnes Deo spirilualiter genuit ; femur enim, quia partes sibi vicinas genitales complectitur, hinc rlcausa elsymbolum generationis. Femore ergo primo, significatur Verbi incarnatio. Ille S. Gregorius, homil. 15. in Ezecli. Secundo, passio Chrisii; est enim hoc femur, ventisque Christi aspersa sanguine, ut dixi v. 13. hujus enim sanguinis et passionis merito factus esi Christus Rex regum, et Dominus dominantium. Itaque sicut in capite habet nomen divinitatis (hujus cnim symbolum est caput) *quod nemo novit nisi ipse* : ita in femore Immanitatis habet nomen omnibus notum, scilicet quod qua horno sil *Ilex regum et Dominus dominantium*. Tertio, femore significatur Chrisii suboles, puta filii et nepotes, inquit Alcazar, juxta illuti Cenes. 69. 10. *Dux de femore ejus*. Unde rò *in femore suo scriptum est : Ilex regum*, clc., indicat Ipsius filios veros esse reges, ipsumque esse ii-gem illorum. In femore enim propagatio generis intelligitur, uli docent S. Gregorius, Ansberlus el Beda. q. d. Christus suos filios faclurus

est reges» et ipsi etiam nationes judicabunt. Huc <adt iambicum illud B. Thornæ Mori :

Princeps piis nunquam carcbit liberis
Totius est regni pater princeps »
Abundat ergo felicituiua tot liberis quot impulit.

Quarto, Maldonalus in Matth. 27. 11. in femore ail, significatur Chrisii regnum, Cliristumqu* qua Deus est suaple natura regnare : per femur enim significatur natura, q. d. Christus rsl rex non vi, non tyrannide, non electione, non adoptione, sed natura, cl naturali propagino ac generatione.

Secundo, Ambrosius per vestimentum Sanctos, per femur humanitatem Chrisii accipit: *Quia*, ait ipse, *pruno in optribus Sanctorum agnoscitur hunc esse verum Deum, quo tales servos possidet. Secundo, quia in operibus qua: ipse in carne positus gessit, cognitum est hunc esse verum Dei Filium*.

Tertio, Pannonius : *reslimentum*, inquit, *à foris est, femur à natura ; et Christus humanitatem à foris ex tempore habet ; divinitatem autem à natura, à qua ab a:terno est Deus : el neutrum horum sine dignitatis honore habet; quia ab utroque est rex*, q. d. Christus tam qua homo, quam qua Deus, est Rex regum. Verum primus sensus simplicissimus est el genuinus.

Rex regum et Dominus dominantium.] Hic erat titulus el elogium regum Persarum, teste Alexandro ab Alex. I. 1. Genial, cap. 28. Ita Saporem Regem regum appellat Julius Capitolinus» cap. 26. ubi ejus ad Constantium Imperatorem litteras recenset ; (piarum hæc erat inscriptio: *Ilex regum Sapor particeps siderum, cl frater solis ac luna:; Constantio fratri nuo S. P. D.* Unde illud Agesilai in eum, qui de more regem Persarum magnum appellabat : *Ecquid ille, inquit, incest major, nisi sit et justior el modestior?* Ha Piularchus in Lacon. Sic<‘l Suetonius in Caligula, rap. 6. Parthorum regem, regum Regem appellat. Sic cl Plutarchus in Lucullo, Tigranem regem Armeniorum, Regem regum nuncupat. Porro apud Parthos, primus rex magnus appellatus est Artabanus, dtiplicique diademate usus, teste Ilcrodiano, lib. G. Ilæc et plura Pineda in Job, l. v. l. num. 17.

17. Et vidi unum ANorxmtstantem in soli:, ei CLAMAVIT VOCE MAGNA, DICENS OMNIBUS AVIBUS, CIC. Venu e, et congregamini ad cornam magnam Di i.] Angelus hic stat in sole, ut significet quod in oculis totius mundi fiel hæc Antichrislianorum per Christum ultio. Advocatio el invitatio volucrum significai ingentem fore stragem, adeo ul ad cadavera Antichrislianorum depascenda rl devoranda undique vultures, alueque carnivorie aves advolent. Iliscecnim Deus cœnam hanc, id est, convivium el epulum hoc cadaverum prae paravit. Alludit ad Jcremiæ 12. v. 9. *Fenile, congregamini, omnes bestia terra, properate ad devorandum*. Rursum alludit, aut potius cilat Ezechiel. 39. v. 17. ubi dc eadem exercitus Anlichrisli, pula Gog el Magog, clade loquens Deus, ait: *Dic omni volucris et universis avibus cunctisque bestiis agri : Convenite, properate, concurrите undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, victimam grandem super omnes montes Israel, ut comedatis carnem, et bibatis sanguinem*.

Mystice, Angelus hic typus esi præconis Evangelici. At cur à soletanquam è suggesto, no-

vm ille prædicator exclamat? An, quia sicut sol temper festinat, nunquam conquiescit : ita Evangelicus prædicator totum orbem celerrimus circuit cl pervagatur? An quia, sicut sol omnibus beneficis oritur super justos el injustos : ita Evangelici!* prædicator. omnium tam bonorum nuûin malorum commodis, præserlim spiritualibus, incumbit? An tandem, quia, sicut sol totum orbem suo splendore collustrat, suo calore fecundat : ita Evangélicos prædicator cæcas hominum mentes suis verbis illuminat, preposterar voluntates suis exemplis inflamat? Ita noster Mendoza in l. Ileg. 3.21.

19. Er VI01 DESTIAM ET REGES ÌERII-E,] deem), de quibus vide dieta c. 17. in fine. Bestia hæc est Aniichrislus, ut divi c. 13. v. 1. illic cnim cum suis omnibus, (pii croni innumeri, congregabitur in Armagedon ad pugnandum contra Christum et Christianos, sed profligabitur omnino à Christo. Inde sequitur :

20. Er apprehensa est bestia (Antichristus) ET CVM EA PSEUDOPHOPIA,] scilicet insigni* ille impostor, qui erit Anlichrisli precursor, de quoc. 13. 11.

Vivi missi sunt m duo in stagnum ignis ardentis sii.ruiiRK.] Quidam legunt, *ardens; mmasius, ardentis igne et sulphure*; Græca, *ardens in sulphure*; Arabicus, *plenum igne et sulphure*. Vòrum Romana legunt, *ardentis sulphure*.

Nota : Aniichrislus, ut probet se esse Christum, quasi simia Chrisii, tinget se mori, el post mortem ad vitam resurgere, ul palet Apoca). 13. v. 12. Audi S. Gregorium, lib. 11. cpisl. 3. *Veniens in mundum Antichristus, diem sabbati, et diem Dominicum ab omni jubebit opere custodiri. fram quia simulaturus est mori se ac resurgere, ideo diem Dominicum in veneratione haberi præcipiet; quia vero judaizare populum compellet* (ut videatur esse Messia* Judæis promissus) *ut ritus Mosaicæ legis revocet, et Joditorum sibi subdat perfidiam, diem sabbati observari coget*. Post fictam lune el hypocriticam resurrectionem, coram loto populo ascendet in montem Oliveti (uli significat Daniel, c. 11. v. 65.) volelquo instar Chi isti in codimi ascendere ex quo se primitus descendisse mentietur: attollent eum in aere dæmones sumentes speciem angelorum, cunctis admirantibus el divinitati ejus acclamantibus, inquit Peroriti*. Sed mox à Christo per Michaelem deturbabitur. ac mox Antichristum terra dehiscet, vivumque eum rapient devinone* in tartara, sive vivus eo perveniat (perire enim de terra, et iradi igni gehenna; erit ei mors et interfectio, ait Andréas Cæsar), sive polios in via prius morialuret suffocetur. Utrumque enim probabile est, uli el de Con*, Datan r1 Abiron docui, Nuincr. 16. v. 33. Posterius tamen probabilius est el conformius S. Scripturæ, quæ alibi dicit omnes omnino homines morituros, ul 2. Thessal. 2. v. 8. Hebr. 9. 27. Occidetur autem Aniichrislus, *sicut doctores tradunt, in monte Oliveti, in papilione ac solio suo, illo in loco contra quem cados Dominus ascendit*, ail Haymo in c. 11« Isaia.

Porro Michael fulgure, ut videtur, cum deturbabit. Sic enim de eo canil Sibylla, l. 3. *Cum potestas urdrns inundans in terram veniet, et Beliar* (id esi Antichristum) *incrudii*. Nisi quis cum Hibera dicat iram Christi impios interficientis mon* poetico et prophetico vocari à Sibylla potestatem ardentem.

Ardentis sulphure.] Ex hoc loco el c. 20. 9. cl cap. 21.8. liquet apud inferos verum esse sulphur, ut communiter docent Doctores. Est cnim sulphur materia et fomentum aptissimum ignis, atque suo fœtore et acredine pœnam ignis adauget. Esi, inquam, in gehenna sulphur, non aliud et aliud sibi succedens, sed idem semper numero permanens et constans, uli idem numero semperque sibi constans est ignis.

21. Et CÆTEAI OCCISI SUNT 15 GLADIO.] q. d. Cæleri milites Anlichrisli, puta exercitus decem regum, ac Gog el Magog, *gladio, id est*, jussu el virtute Christi, occidentur, quam exaequetur non per gladium, sed per ignem de cœlo missum, uti docci c. 20. 9. Gladius ergo hic erit ignis et grando, quæ ex ore Chrisii procèdent; quia imperio Chrisii de cœlo descendent, et exercitum illum impiorum delebunt.

Moraliter vide hic quàm acris el metuenda sil vindicia Dei in impios et Antichrisianos 9 præserlim hæresiarchas, quorum dux el caput cpii Antichristus. Notus est interitus Simonis Magi primi hæresiarchæ, quem paucis ita describit Arnobius, lib. 2. contra Gentes: *Viderant Domani cursum Simonis Magi et quadrigas igneas i etri orc difflatas, et nominato Christo evanuisse; viderant, inquam, fidentem diu falsis, et ab iis dem metuentibus proditum, pondere præcipitatus, et cervicibus jacuisse præfractis, post deinde perlatus Brundam; cruciatibus et pudore defessum, et altissimi culminis se rursum præcipitasse fastigio*.

Julianus Apostata, cadesti telo ictus, manum implent sanguine, illumque jactans in aerem, dixit: *Vicisti, Galliae*, ait Theodorelus, l. 3. Hist. c. 20.

Valens Arianus Imperator à Gothis In casa combustus esl; quod in spiritu videns S. I>acius monachus licet absens: *fruite*, inquit, *Valens igne torretur, et nares profluentem ab eo ingratum odorem sentiunt*. Ila Nicephorus, lib. 11. cap. 50.

Zeno Imperator Eulychianus, vivus ab uxore sepultus est; de quo Cedrenus. *Satellites*, inquit, *qui ad sepulcrum in quo repositus fuit, custodiendum erant collocati, retulerunt se per duas noctes lamentabilem vocem è sepulcro audivisse: yiscremini, et aperite mihi. Cum illi dicerent alium jam regnare: Nihil, inquit, curo, in monasterium me abducite. Sed cum non aperiretur, ferunt aliquanto post monumentum fuisse reclusum, inventumque in co Zenonem, qui præ fame suos ipse lacertos manderat, et caligas quas gestabat*.

Anaslasius Imperator, ait Zonaras. vidit virum terribilem dicentem: *Ecce ob perversitatem fidei tuir, annos quatuordecim vita* tiur deleo*. Nam, ut idem subdit, ac Cedrenus, cum oraculo didicisset sibi igne pereundum, cisternam quæ Erigida dicilur, multis meatibus aperuit, ul oraculum eluderci; sed fruslra, nam fulmine est Ictus»

Theodoricus, rex Arianus, visus est cuidam sancio Airo inter Joannem Papam el Symmachum Palritiui. quos occiderat, discinctus. discalceatus, el vinctis manibus projici in ollam Vulcaniam, lia sanctus Gregorius, lib. 6. Dialog. 30.

Constantius Copronymus, hostis Deiparæ, miserabiliter in Cbalandio moritur, clamans el dicens: *Vivens adhuc sum igni inextinguibili*

traditas, sandamque Virginem Deiparam nominari et laudari expellit, ait Theophanes.

Arius in secessu medius crepuit instar Judæ, viscenupie effudit; quia Deo Patri viscera sua, id est, Eilhmi consubstantialem, auferre voluerat. Haec S. Nazianz. in laudibus S. Alhanasii.

Nestorii lingua blasphema in Christum et Deiparam a verumhinc exesa est, et lotum corpus tabe computruit. uti Evagrius, lib. 1. cap. 7. Cedrenus et alii tradunt

Liitlieiim sibi gulam fregisse ex ejus familia; et simis accepi uni esse (raduni Bozins de Signis Ecclesiæ, Gcnebrardns et alii, corvorumque turbam ejus funus comitatam; quin et demones ab energumenis ex Geel (oppidum hoc vidi in Brahaiitia, et energumenos, qui eo ad S. Dymnam confluunt) in Saxoniam ad ejus funus convolasse, narrauit Tilmann. Bredembaeh. lib. 7. Sac. collai, cap. 39.

Cab iium scribit Beza phthisi, conca, asthmate, calculo, podagra, hæmorrhoidibus, exaltum Accessit morbus pedicularis, qui totum corpus pervasit; ac foetidissimum et purulentissimum ulcus circa verenda: à vermibus ergo corrosus expiravit instar Herodis, Huncrici, Maximiani et Antiochi Epiphanis, acerrimorum persecutorum Christi et Ecclesiæ; ita Hieron. Bolsecus Ductor medicus in vita Cahini, ap. 22.

Quæres quando occidendus sit Anlichristus. Ilesp. postquam regnaverit tres annos cum dimidio, uli ducit Daniel c. 12. 7. et S. Joannes Apoc. c. 11. v. 2. et 3. et c. 12. v. 16.

Addit S. Hieron. in Daniel. 12. 11. eum occidendum die 1290 ab initio regni sui, idque significare Daniele, cum ait: *El à tempore cum ablatum fuerit* (ab Antichristo initio suæ monarchic?) *juge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta.* Subdit Daniel: *Beatus qui exspectat, et perveniet usque ad dies mille trecentos triginta quinque.* Ex quibus verbis S. Hieron. et alii passim colligunt, post Antichristi mortem superfuturos dies 65 usque ad diem judicii, quos Deus dabit hominibus lapsis in persecutione Antichristi, ul pœnileiit. Aliqui cum S. Hieronymo huius dies præcise accipiunt, ita postero diu præ-

cise, puta 66 à nece et persecutione Antichristi, futura sit omnium resurrectio, et iudicium universale.

Porro probabile est, diem resurrectionis generalis fore eundem quo resurrexit Christus, puta diem Pascine. Unde Lactant, lib. 7. c. 19. docet nos resurrecturos in die Dominica, imo eadem hora qua Christus resurrexit; Christus enim fuit exemplar nostræ resurrectionis. Idem docet S. Anselmus in Elucidario, et Macarius burnii. 5. et 12. dicens nostram resurrectionem fore tempore Aprilis, quando omnia florent, et speciem exhibent coelestis gloriæ. Idem sentit noster Joannes Salas in 1. 2. quæsl. 5. tract. 2. di. p. 16. sect. 10.

Suppositis hisce duobus principiis, scilicet primo, à nece Antichristi usque ad diem iudicii et resurrectionis, præcise fore 65 dies; secundo resurrectionem fure ipso die Paschalis; sequitur Antichristum occidendum finitis Bacchanalibus (quod nolent et limeant bacchantes) primo die Quadragesimæ; ac deinde Quadragesimam lotam dandam lapsis ad pœnitentiam, ut se præparant ad ultimum Pascha, quo resurgent subituri iudicium generale. Quadragesima enim usque ad Pascha continet dies 66, deinde ex iis diem primum, nupte quo occidetur Anlichristus, supererunt 65 dies, quos numerat Daniel usque ad diem iudicii: ita ul linito die Zio, et inchoante 66, qui urit Pascha, omnes resurgant et iudicentur. Ita opinatur vir quidam eruditus Bomæ, qui mecum hæde re egit. Si dicas: Ergo præcise poterit sciri dies iudicii, quod negat Christus, Marci c. 13. 32. Resp, negando consequentiam. Nunc enim is non potest sciri, et deinceps non poterit sciri usque ad mortem Antichristi: ea vero perada poterit probabiliter ex dictis cognosci; al non certo sciri: quia utrinque principium (pro nititur hæc sententia, incertum est, et probabile duntaxat, scilicet quod resurrectio fiet die Paschalis, et quod præcise erunt 65 dies à nece Antichristi usque ad diem iudicii. Nulli enim longe plures fore opinantur, ul dixi Daniel. 12. 11. In hisce ergo conjecturis nihil certo definiri potest, præsertim cum à variis variis alite allerantur, quarum quæ sit veracissimum declarabit.

CAPUT VIGESIMUM

SYNOPSIS CAPITIS.

Continuator materia caihtis præcedf.ntis per novam visionem , qua nr.s altiüs a suo EXORDIO REPETITUR ; VIDET ENIM JOANNES AWgFLUM HABENTEM CLAVIM ABYSSI, QUI Satanam ligat in abyssu per mille annos, quibls Martyrum et Sanctorum animæ cum Christo regnant in collo. Inde , v. 7. post mille annos dicitur solvendus Satan as ad modicum tempus , qui solutus congregabit Gentes, Gog et Magog , ad Antichristum , ut pro i o pugnent contra Christum it Christianos : sed afflabit ET PERDET EOS DIUS IGNE MISSO DK COELO ; SATANAM VERO ET ANTICHRISTUM IN TARTARA DETURBABIT. DeINDE, v. 11. CHRISTUS VI NIT AD JUDICIUM, RESURGUNT MORTUI PUSILLI ET MAGNI , LIBRI APERIUNTI R , EX USQUE MORTUI JAM RESUSCITATI JUDICANT LR SECUNDUM OPERA CUJUSQUE; AC TANDEM MORS ET INFERNUS CUM IMPIIS, QUI NON SUNT SCRIPTI IN LIBRO VITAÍ , MITTUNTUR IN STAGNUM IGNIS.

Í^T vidi Angelum descendentem de cœio, habentem ciuvem abyssi, clcaic- Jvnam magnam in manu sua. 2. Et apprehendit draconem, serpen lem anti- <ú 'j«|iui, qui csl diabolus ct Satan as , ct ligavit eum per annos mille ; 3. ct “misit eum in abyssum , et clausit, ct signavit super illum , ul non seducat jamplius gentes, donec consummentur iniUcanni, el post hæc oportet illum sohi modico tempore, 4. Et vidi sedes, ctsederunt supereas , et iudicium datum csl illis : et animas decollatorum propter testimonium Jcsu,cl prop- ter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam , neque imaginem ejus, nec acceperunt cha- racterem ejus in frontibus aut in manibus suis, ct vixerunt, et regnaverunt cum Christo mille annis. 5. Cæter.i mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio pri- ma. G. Beatus, et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima : in his secunda mors non habet potestatem ; sed erunt sacerdotes Dei ct Christi, ct regnabunt cum illo mille annis. 7. El cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satan as de carcere suo , ct exhibit, ct sedu- cet Gentes, quæ sunl super quatuor angulos terræ, Gog et Magog, et congregabit cos in prxlium, quorum numerus est sicut arena maris. 8. Et ascenderunt super latitudinem terræ, cl circitiicrunl castra sanctorum, ct civitatem dilectam. 9. El descendit ignis à Deo de cœlo , ct devoravit cos : ct Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis ct sulphuris, ubi el bestia 10. cl pseudopropheta cruciabuntur die ac node insæcula sæculorum. | I. Et vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra et cœ- lum , et locus non est inventus cis. 12. El vidit mortuos, magnos cl pusillos, stantes in cons- pectu throni, et libri aperti sunt : d alius liber apertus est, qui est vit@ ; el iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum. 13. El dedit mare mortuos, qui in eo erant ; ct mors ct infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant : et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. 14. Et infernus ct mors missi sunt in stagnum ignis: Ilæc est mors secunda. 15. El qui non inventus csl in libro vii@ scriptus , missus est in slag- num ignis

Alcazar more suo hæc omnia referí cl deter- minai ad Romanam Ecclesiam, quasi posi Ba- bylonis, id usi, Homæ incendium, scilicet mys- ticum charitalis, cum sub Constantino cœpit publicum in ea fidei Christiana) exercitium, ligatu* sit Satan as. ne illud ullo unquam tem- pore evertere ;ml tollere possit. Illud itaque du- raturum usque ad tempus Antichrisli, qui mo- dico tempore illud tollet ; >ed eo mortuo rursum restituetur» durabilque usque ad dium iudicii, quando commutabitur in regnum ecclesie. bea- tum ct gloriosum. Ligari ergo cense» hic Sata consui.. \ t-AiUDr. tom. X.

natu ac hoc, ne impediatur nuptias Agni cum Bo- mana Ecclesia ; sicut Haphacl ligavit Asmod cum» ne impediret nuptias Tobie cum Sara, TohiæS. v. 3. Porro hinc ipse probare contendit omnia præcedpntia à cui». 12. hucusque intelligenda esse de primitiva) Ecelesie victoria contra gun- tilismiim : quia cap. sequenti dicitur ligatus Satan as per mille annos. Ergo, inquil. ligatio Satante secula est posi Babylonis excidium, post pugnam Michaelis cum dracone, eie. Ergo hoc excidium » liæc pugna , ole., non fieni sub An- tichi islo in fine mundi; sed facia sunl jam olim

in conversione Gentium, cum Doma professa esl publice Christianismum ; tunc enim ligatus esl Satan as per mille annos. Nec enim posi Antichristum supererunt orbi mille anni, tut iis tunc demum ligetur Satan as.

Verum Respondeo cum Ribera esse hic novam visionem, uti fieri solet in Prophelis; in qua quædam per hystorologiam praemittuntur et repetuntur, quæ jam olim contigerunt. Ligatio enim Salame jam olim à Christo facia hic narratur à Joanne, et arcessitur à suo inilio: idque ad hoc, ut inde transeat el enarret ejusdem solutionem, quæ liet in line mundi sub tempora Anlichrisli. Quomodo enim intelligeretur Satan as suis catenis esse solutus, nisi prius narraretur eum jam olim à mille annis à Christo iisdem esse alligatum?

I. Et vidi Angelum descendentem de coelo, HABENTEM CLAVEM ABYSSI, j Angellis IliCCSI ChrihtUS, ait S. Augustinus l. 20. Civit, c. 7. Viegas et Alcazar; Christus enim habet elavem abyssi, et apprehendit ligavitque dænonem imperii sui catena.

Verum simplicius et planius hic, æque ac cap. 9. v. 1. Angelum accipiemus proprie dictum, qui sil præses et quasi prælor inferni. Undo habet elavem abyssi, hi est, habet potestatem laxandi infernum, in cumque detrudendi diabolum, puta Luciferum, ibique eum alligandi per catenam, id est, per imperium divinum, ejusque vim delentivam el coercilivam (de qua dixi cap. 9. v. Hi.) idque per annos mille, id est, per universum tempus regni Christi in hac vita, puta in Ecclesia militante, usque ad Anlichrisluin; millenarius enim est numerus perfectus, quadrala» et solida? figline: decies enim decem faciunt centum. el decies centum faciunt mille. Mille ergo esl quadratura denarii, ideoque temporis plenitudinem el universitatem significat, altS. August, el alii passim. Vel mille, id est, plurimos annos ; ponitur enim numerus definitus pro indefinito.

Habentem clavem abyssi,] puta inferni. Mystice, Ansberl. et llaymo per abyssum accipiunt multitudinem impiorum, cui quasi alligatus est dænon. Rursum Alcazar: In abyssu, inquit, id est, in æquissimo Dei judicio (judicia enim Dei abyssus mulla) ligatus et reclusus est dænon.

Serpentem antiquum,] quia diabolus ab olim in Paradiso» per serpentem primos homines veneno suæ mortificavi! invidia?, ailS. Leo.

Et ligavit eum ver annos mille.] Arabicus, m annos mille. Quibus catenis ligentur dæmones dixi c. 9. lû. Nola hanc ligationem dæmonis per mille annos, quintupliciter ab Interpretibus supputari et explicari. Primo enim, aliqui hos mille annos inchoant à passione Christi, et finiiintin Antichrislo. Secundo, alii eos inchoant à Constantino Imp. aut à mode Juliani : tunc •nini quasi simul interiit idololatria ; tortio, alii posi Constantinum ; quarto, alii à morte vel tempore Anlichrisli; quinio, alii eos inchoant à die judicii. et complendos dicunt in regno cælorum. Omitto sententiam Prosperi in Dimidio temporis c. ft. qui ab exordio 70 hebdomadam Danielis, bos mille annos orditur quia hæccius unius singularis est opinio.

Primo, à passione Christi inchoant S. Gregor. August. Primas. Beda, Andreas, Viegas et Peur. 1.15. in Daniel. Chri^ u^eoim n cruce ade-

mit diabolo jus usurpatum et potestatem in homines, euinquo alligavit, l'nde ait ipse: Amur princeps hujus mundi ejicietur foras ; sed sub Antichrislo solvetur, viresque suas recipiet, casque exeret per Antichristum. Itaque à Christo in cruce Satan as, id est daemonum princeps (unde in Græco est articulus; et S. Prosper in Dimidio temporis legit, *draconem ilium magnimi, illum serpentem antiquum*) puta Lucifer, realilrr et personaliter relegatus est ad infernum, ibique ligatus est, ul ex eo egredi non possit, nec ita nocere hominibus ac si iis præsens esset usque ad tempus Anlichrisli : tunc enim solvetur el egredietur. Id diserte docet S. Gregor. l. h. Moral. 12. Ambros. Andreas, Lactant. l. 7. Divin, institut. 2ft. el 26. Ribera el Viegas, qui docent hic secretum quotldam delegi, scilicet in passione et morie Christi Angelum quemdam Ò cælo descendisse, qui Saturnini in gehenna alligaret, ne ex ea egredi posset usque ad tempus Anlichrisli. Rursum ligatus est Lucifer, ne per suos dæmones, qui inter nos agunt, totam suam vim exeret contra Ecclesiam, ne seducat gentes ex quibus constat Ecclesia, ailS. August, quas antea seduxerat el subjectas tenebat, sed permittere cogatur, ut illæ libere ad Christum converti possint, ulquo Christi fides toto orbe per omnes gentes propagetur, ail S. August, serm. 197. de Tempore. Ita refert S. Athanasius in vita S. Antonii, quod diabolus quadam vice prociderit ad pedes S. Antonii, dicens: *Cur mihi maledicunt homines? sibi imputent, si cadant. Ego enim nihil possum, nisi ipsi sponte se mihi subdant.* AddilqueS. Antonius: *llamo crucis ut draco aduncatus à Domino est, et capistro ligatus ut jumentum, et quasi mancipium fugitivum vinctus circulo. et armilla labia perforatus, nullum omnium fidelium devorare permittitur. Nunc miserabilis ut passer, ad ludendum irretitus à Christo, calcaneo Christianorum substratus gemit. Ille qui universa maria à se deleta plaudebat, ille qui orbem terrarum manu sua teneri pollicebatur, vece à nobis vincitur, ccce me adversum se prohibere non potest disputantem.* VldeS. August, ubi supra.

Ita in Vila S. Marcellini etS. Peli i Marlyruni, 2. Junii legimus Pelium hunc Exorcistam, ul virtutem Christi Artemio præftjelo carccris ostendent, è carcere vi divina, solutis vinculis, egressum stetisse se ad mensam Artemii, ejusque conjugis Candidæ, el iiliæ Panlinæ, quæ possidebatur à dæmonc, qui subito ad Pétri præsenliam fugiens, exclamavit : *hirtus Christi, quæ est in te. ô Petre, me ligavit, meque expellit* ; ila ul Paulina plane liberaci sana evaserit. Quocirca Artemius cum conjugo accedens ad pedes Petri, Christianus elTeclus, ac tandem (Ji il m Mart \asit. Nam. ut ait S. August. 20. Civit. 8. *Illigatio diaboli non solum facta est ex quo coepit Ecclesia in nationes dilatari, sed etiam nunc fit, et fiet usque ad terminum sæcidi ; quia unicuique fidelium iste fortis tunc alligatur, quando ab illo tanquam vas eripitur.* Vide dicta c. 9. Vi. Quocirca apposite S. Cyprianus tractat, de Opere el oleemos, diabolum ita Christianis qui ejus trnlalioni consenserunt, coram Christo iudice insultantem inducit : *Ergo pro istis quos merum vides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucem pertuli, nec sanguinem fudi, nec familiam meam pretio passionis et cruoris redemi ; sed ner regnum illis cadeste promitto, nec ad Paradisum restituta immortalitate*

dcnuo revoco; cl ninnerà mihi quàm preliosa, quàm grandia, quàm nimio el longo labore quietila, sumptuosissimis apparatibus comparan! ? Tuos (ales munerarios, Christe, dc monstra prceplis tuis monitos; ct pro terrenis cale sita recepturos illos divites, illos copiosius affluentes, an in Ecclesia prcrsidentel t spectante tc ejusmodi munusedant? in istis muneribus meis caducis atque terrenis nemo pascitur, nemo vestitur, nemo cibi alicujus solutio sustinetur; cuncta inter furorem edentis, cl spectantis errorem, prodiga cl stulta voluptatum frustantium vanitate depereunt, illic in pauperibus tuis tu vestiris ct pascaris, tu a ternam vitam operantibus polliceris, ct vix tui meis perdentibus adaquantur, qui à tc divinis mercedibus ct pnrmiis calcstibus honorantur. Quid ad lute respondimus, fratres diarissimi ?

Porro mille hosce annos finiri in Antichrislo, tumque solvendum esse Salonam diserte docet S. August. lib. citato cap. 7. S. Greg. lib. 9. Moral. c. 1. cl lib. 35. 20. Primasius, Beda, cl alii passim.

Secundo, à tempore Constantini, qui publicum induxit Christianismi exercitium abolito gentilismo, inchoat hosce mille annos Ferdinandus Casiglius in Historia S. Dominici pari. 2. cap. 1. cl alii, cosque finit in exordio Imperii Ollomannici; tunc enim videtur solutus Satanas, quando Otlomannus factus esl primus Tur earum Imperator, quem secuti sunt ejus posteriusque in hanc diem. Nam ab anno Domini 300 quo regnavit Constantinus, usque ad annum Domini 1300 quo cœpil Otlomannus, piæcise sunt mille anni.

Rursum, Ubertipus de Casalis ligatum ail Salanam sub Constantino, sed solutum sub Joanno XXII. Poni, qui cœpil sedere anno Domini 1310. Huic enim mimi» Mendicantibus Ordinibus faventi Ofiensus Ubertinus, contra eum stomachatur, cumque vocal mysticum Antichristum. Sed injuria: bilis enim h eit eum hasce voces in Pontificem legitimum evomere. Merito enim Joannes Imperatorem Ecclesiæ hostem judicavit, et sacris interdixit, eo quod creasset Petrum Corbarium Antipapali). Insuper Alcazar hosce mille annos inchoat a Constantino qui Christianismum evexit, eosque finit in Antichrislo. Verum hæc accommodatilia sunt, non genuina, nec litteralia, præseriim cum S. Joannes Evangelista cap. 12. 31. aliique Evangelista), ut Maith, c. 12. 29. Marc. cap. 3. v. 27. Lucæ 11. v. 22. doceant à Christo xivente et patiente ligatum esse Siilanam: ergo à tempon* Christi. non Constantini, bi mille anni arcessendi sunt.

Tertio, post Constantinum orditur hosce mille annos Aureolus, scilicet à Calixto II. Pontif. anno Domini 1122. Censet enim hunc Angelum esse Calixtum Pontificem, qui habet elavem abyssi, id est, potestatem claudendi portas inferni, et aperiendi januas cœli. Hic ligavit Saldimi); quia sustulit Imperatori jus investiendi Episcopos el Abbates, dando eis annulum et baculum, quod à Carolo Magno per 300 annos usurpaverant. Quocirca sub Calixto II. Illeoricus V. Imperator Romam veniens, huic juri renuntiavit anno Domini 1122. cum idipsum antea tentassent Gregorius VU. Victor, Urbanus cl Paschalis Pontífices, sed perficere nequivissent. Calixtos ergo ligavit Sntaiiain ad mille anns, id est, in perpetuum quamdiu Ecclesia du*

rabit. Veruni hoc quoque est accommodatio prophetæ gravissima; adeem præ ea minutam el exilem

Quarto, ab Antichrisll morte ordiuntur nosce mille annos, primo, Chiliasta?, sive Millenarii, quorum dux fuil Papias discipulus S. Joannis Apostoli, quem secutus csiCherinthos hæredctis, et b Catholicis Irenæus, Tertull. Lactant. Victorinos, Apollinaris, Severus, Justinus et alii. Putarunt enim hi ea quæ a Christo prædicta ct promissa sunt de pace cl felicitate Ecclesiæ, necdum impleta esse, sed implenda iore post Antichristum. quando eo devicto justiresurgent, cl cum Christo in terris regnabunt mille annis: quocirca illis ligandum esse Satanam. Itaque docebant post sex millia annorum, quibus stabit hic mundus, secuturum sabbatum, sive septimum millenarium annorum. in quo Sancti cum Christo in terris regnabunt iu summis di liciis, vel corporalibus gula; et luvuriæ, uti volebat impurus Cherinthus, vel potius spiritalibus, ut voluit Irenæus el alii: idque placuit aliquando S. Augustino, ul ipse refert lib. 20. Civit. 7. Hanc ergo aiebant esse resurrectionem primam, de qua hic agit Joannes: postquam ait secuturam secundam, in qua scilicet è terra in cœlum transferentur, qui erat octavus millenarius felicitatis et ætemitatis. Lude et caput sequens accipiunt de hac prima resurrectione: hanc enim aiebant esse novam Jerusalem è cœlis descendentem in terras. In hunc errorem induxit cos hic locus Apoc. qui id videtur asserere. Quocirca alii ex diametro his adversi, ul hunc errorem convellerent, respuebant Apocalypsin, eamque tribuebant Cherinlho Ineretico, qui fuil è primis Chilaslis.

Hic itaque est error Minenanorum: nærcstn dicere non audeo, quia apertas Scripturas aut Conciliorum Decreta, quibus hæc sententia quasi hærelica damnetur, non babeo. Cude et S. Augustinus, loco citato, eam damnare non est ausus. Satis tamen illa erroris convincitur, t ab Ecclesia damnari posset ut liærelica (uti noster P. Salas el alii eam damnant.) Primo ex illis Script, et Decretis Pontificum, quæ docent anlmaspuras ct sanctas hac vita functas, mox in cœlum evolare: inde enim sequitur eas non degere in terra per mille annos.

Secundo, ex iisquæ docent unam lanium esso proprii* didam resurrectionem, scilicet corporum reviviscentium, eamquo futuram in fine mundi, pula in dit; judicii: inde enim sequitur aminas deincepsin mundo hoc ac ierra non moraturas per mille annos. Tales Scriptum sunt Job 19. v. 25. *In novissimo die de terra surrecturus sum, ct in carne mea videbo Deum salvatorem meum.* Et Paulus 1. Corinth. 15. 52. ait nos resurrecturos *in momento, in icta oculi, in novissima tuba.* Idem salis insinuat Joannes hoc cap. v. 12. et 13.

Tertio, ex iis quæ nocent post resurrectionem Beatos non habituros delicias carnales. sed spiritales, ut Malti). 22. 30. *In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei*

Quarto, ex nsqu:enocent m resurrectione nos obviam rapiendos Christo iu aera, ul dicilur 1. Thessal. 6.16.

Quinto, quia mc. v. 7. dicilur: *Cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas, ct seda**

cct Gentes, ele. *Gog et Magog*. Ili autem erunt duces et exercitus Antichristi, qui veniet ante finem mundi, et ante resurrectionem. Ergo hi mille anni non sequuntur, sed præcertunt Antichristum, llnemqñic mundi. Ergo sunt anni hujus vitæ <4 sn ellii, non resurrectionis.

Denique posteriores Patres, cl Ecclesiæ sensus hanc sententiam reprobavit : unde illa jam evanuisse videtur.

Ad Chiliastes ex parte accedit sententia Abbat- tis Joaciiimi, Pannoni, Seraphim cl Bullingeri, qui censent tam magnifica Christi de pace et felicitate Ecclesia* promissa necdum esse impleta, sed implenda fore post Antichrismum. 'tunc ergo in Ecclesia nullam fore hæresin, aut hostem, qui eam aifiigal, aut perturbet, ipsos- que fideles fore sanctos, ila ul non indigeant morum correctione aut reformatione : fore enim omnes doctos a Domino, luncque fore in terris specimen cœleslis monarchiæ. Quocirca docent ipsi ex Sibylla, post mortem Eliæ el Henoch superiore 350 annos usque ad diem judicii, de quo vide, Langium in Justinum tomo secundo fol. 72. libertinus vero bos annos duplicat, ail- quo fore 700. Verum hæc gratis et sine funda- mento dicuntur, ncc consentiunt cum Scrip- tura, quæ docet Antichrismum in fine mundi venturum, ac non multo post Antichrismum fore extremum judicium el resurrectionem, uli et salis insinuat hic S. Joannes, cum post stragem Gog, Magog et exercitus Antichi isti, mox v. II. transit ad diem judicii. Quocirca Hortulanus in Cantica fol. 38G. ubi eandem cum Joachimo do- cet sententiam, ut has difficultates evadat, as- serit hos mille felicitatis Ecclesiæ annos, non posi, sed aule Antichrismum futuros. Verum hoc quoque commentitium est, præsertim cum nd hæc usquetempora, quæ sensim accedunt ad An- lichrismum, nullum unquam fuerit sæculum sine hærcsi, liosle et perturbatione Ecclesiæ, quale ipse perinille annosiore anteAntichrismum opi- nalur, æque acopinaluscl Q. Julius Hilarión lib. de Duratiune mundi, tomo 7. Biblioth. SS. Pa- ti um.

Ad horum opinionem accedit Petrus Calatinus hic, quem manuscriptum legi in Biblioth. Va- ticana, qui hos mille annos ligationis Satante numerat tempore Christi, sed pra cipuam eorum partem fore asserit celale Pastoris (Pontificis) Angelici, qui admirandæ humilitatis, sapientiæ et sancitalis erit, habebilque duodecim Apostó- los instar Chrisli; cum quibus reformabit, cl piimo sub Apostolis splendori restituet Eccle- siam: post quem sequetur Anlichristus, qui omnia subvertet, ac tum solvetur Satanas antea ligatus. Hunc Pastorem angelicum promittunt S. Catharina Senensis apud Ambros. Calharin. lib. 3. Vitæ ejus cap. 3. et Bevrilaliones B. Anta- rtici, ex iisque eum mutuatus vilíelur Calatinus, et alii nulli qui cum exspectant. An recte et vere, posteriorum a las docebit. Mihi certum est cum hic a S. Joanne non describi, nec promitti. In nraculoS. Malachiæ, quod recitat Arnoldus Wion lib. 2. Ligni vitæ cap. ü0. in fine, Pastor Angelicus in serie Pontificum futurorum, poni- tur sextus à fine sive sextus à Petro fiumano, qui ultimus Pontifex ponitur.

Qumlo, hosce mille annos à die judicii extre- mi orditur Alphonsus à Castro lib. 3. Contra hie- res. verbo *ficalitudo*, hæres. 2. ubi per hosce mille annos docci denotari æteroilalem Beato-

rum in gaudio et gloria cœlesti. Sic et S. Justi- nus lib. de Veritate Chrstianæ religionis, asserit Joannem in Apoc. agere de mille annis, el iig« num vitæ osse iliosmet mille annos. Ail enim : /n his verbis, *Secundum dies ligni vitæ dies populiinei erunt*, etc. *mille annos in mysterio arcane de- signari inlcUigimus. l l enim Ad<v dictum est, quo dic de ligno vitæ edisset, esse moriturum; sci- mus illum mille annos non implevisse. Novimus etiam illud: Dies Domini ut mille anni, huc peril- nere*. Huc ex parte accedit Viesas scribens ad v. a. m ibi dicam;

Porro quod dicitur post mille annos solven- dum Salanam, sic explicant, q. d. Beatis mille annis, *idol*, in æternum, ligatum esse Sala- nam, cl tamen iis qui in mundo sunt adhuc so- lutum manen*; sive cum pie mprienliim in- choatur bealitndo. tunc aliorum nascentium cl viventium bellum inchoari. Verum hæc violenta et contorta csl explicatio. Nam ul alia taceam, post mille hosce annos asserit Joannes solven- dum esse Salanam, qui Gog el Magog congre- gabit in pr.rlium, illisque cæsis fore judicium el resurrectionem⁹ ulpotet 7. 11. el 12. in- deque Sanctorum gloriam in cœlo describit cap. 21. el 22. eaque claudit Apocalypsin. Ergo mille hi anni non sequuntur, sed præcedenl judi- cium, resurrectionem el gloriam Beatorum.

Prima ergo expositio, uli plurimos el gravissi- mos habet auctores, ila maxime genuina ac vera v idelur.

Denique censet noster Turrianus lib. de Eu- charist. c. 31. et Alcazar, S. Joannem hic allu- dere ad Isaïæ c. 2ft. v. 21. cl22. ubi dicitur : *In dic illa visitabit Dominus super militiam cali in excelso, cl super reges terriv qui sunt super ter- ram; et congregabuntur in lacum, et claudentur ibi in carcere, el post multos dies visitabuntur*. Reges enim aiunt esse divmottes, quos Paulus vocat *mundi rectores*. Verum licet in verbis non- nulla v ideautr esse allusio et similitudo; lamm alia prorsusIsaïæ est mens el sententia, uliibi- dem docui, alia Joannis.

Anglo-Calvinista hosce mille annos numeral ab anno Domini 300, quo regnavit Conslanliniis ('hristianus : Itaque ligatus est Satanas, cosque terminal anno Domini 1300. tunc eiiim solutum esse Salanam; (ñia lune cœpii imperium Tur- cicum. pula Ottomannicum, quod Ecclesiam Dei vastavit et vastat. Additque inierim hisce milio annis fideles secreto regnare, id csl, veram fi- dem sequi, esto dominctiir bestia, id est, Anli- christus, púla Ponlifrx humanus. Al quomodo hisce mille annis ligatus est Satanas, cum, ul ipse asserii, regnet iisdem in Ecclesia bestia, id est, Anlichristus?Quæ major libertas erit Sala- me, (ñnod majus regnum ejus, quàm tempore Antichristi, in quo operabitur et dominabitur Satanas totis viribus in omni virtute el sethic- timie, uli aitS. Paulus 2. Thessal. 2. v. 10. ? Porro ridicula sunt æque ac stolidi, quæ addit el di- vinal, imo delirat hærelicus, scilicet primo, Turcæ imperium duraturum *modico tempore, ut ait Irte Joannes; scilicet tantum ad horum, dicm, mensem et annum, id est. trecentos nonaginta an- nos. Si Julianorum annorum rationem sequamur, iucluit, non prorogabitur impium regnum ultra septem annos amplius: tunc prorsus exstinguen- dum, ne vel ullo nominis vestigio superstite*.

Secundo, asserit resurrectionem primam fac- tam esse à Joanne NViclef, et similibus, qui pa-

liter Angliis anno Domini 1300 (sed errat : Wiclefenim cœpit anno 1352) papaini se opposuit, et veram fidem Ecclesiæ restituit. Itane Calvinista? transformant se in Ihissitas et Wide* filas? Prorsus: nescientes enim et inviti hic verum dicunt. Nam si c onferas articulos Wiclef, quos recitat Pralcolus l. 10. Waldens. et alii, cum aniculis Luther! et Calvini, clare videbis hos ab illo hirieses suas emcndicdssc, adeoque Luiheraiiismum el Calvinisuium non esse aliud, quam antecedentium hteresum, in Conciliis Romano ctConslantiensi damnatarum, iedulcerationem el restitutionem*

Terlio addii, post Rosee mille annos, qui finiuntur anno Domini 1300, secuturos alios mille annos, quibus fideles evi rsopapatuelTurcismo (quod, inquit, propediem exspectamus) regnabunt cum Christo in Ecclesia; quibus expletis solvetur secundo Satanas⁴ et seducent Gog et Magog.

Ita ipse; sed hæc ex diametro pugnant cum verbis et mente S. Joannis, æque ac cum rerum eventu, el cum fido orthodoxa. Nam primo, S. Joannes asserii hosce mille annos resurrectionis primæ, in qua Mari) rum animæ regnant cum Christo in cœlo, æque ac Christiani cum Chrisli Vicario Pontifice Romano in Ecclesia; ac proinde iisdem ligatum esse Salanam. sed illis expletis solvendum ut seducat Gog et Magog. Ili ergo mille anni simplices sunl et iidem, non duplicescl diversi: pula sunl anni regni Chrisli in cœlo, a*qtic ac in Ecclesia, iisque expletis semel lanium solvetur Satanas, non bis, uli docet hic Joannes. Secundo quomodo potest annus 1300 vocari resurrectio prima ob paucos Wiclelitas, cum potius vocandus sil mors secunda, ob Ollomannorum, qui tunc grassari cœperunt, persecutiones el strages? adde, ante Oltomanios à tempore Mahometi, qui vixit anno Chrisli 600, ipsum et posteros ejus semper afflixisse Ecclesiam, idque graviter.

Tertio, divinat ipse Turcæ imperium, æque ac papalino, non duraturum nisi septem annos. At divinavit el scripsit hoc anno Domini 1609 (eo enim liber impressum se testatur.) Jam aulem agitur annus Domini 1620, hoc csl duodecimus post hanc ejus divinationem, quo papatus, æque ac Turcismus, consistit. Ergo errat el fallitur, ac fallit pseudopropheta, cum post septimum ejus annum, quo desituros eos prædixil, per quinque annos perdurent, nec ullum interitus eorum signum vel initium appareat.

Quarto, mille anni regni Chrisli non sequuntur mille annos quibus ligatus est Satanas, sed cum ibis iidem sunl: regnum enim Christi est ligatio Satana?. Christus enim regnans ligavit Salanam: sicut ex adverso solutio Salame sub Antichristo erit depressio, et peno eversio, regni Chrisli, puta Ecclesiæ.

Denique stabit Ecclesia Orthodoxa el Romana, stabit pontificatus usque ad finem mundi, uti promisit primo Pontifici Petro Christus Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, et porter inferi non prævalebant adversus eam.* Et passim alibi dicitur quod regnum Chrisli, id est Ecclesia, erit æternum. Desinant ergo hæretici sperare vicinam ejus eversionem, (piasi post illam ipsi mille annos regnaturi sint usque ad tempora Gog et Magog. Novantes enim ul amantes sibi somnia lingunt dum pontificatus ruinam, quam adeo

optant, immincre augurantur. Didicerunt id a parente suo Luihero, cujus hoc oraculum fuil, æque ac votum:

Pestii cram, vivent; morieni ero mor* tua, Papa.

Verum falsus est, et fefellit importor. Jam pridem enim mortuus es! Lullicrus, et tamen vivit, viveique Papa: sed nimirum eum drmentaveral, el cerebro orbaverat amor lueretis et libertatis, indeque consequens odium Papæ el papatus.

3. Et sic xavit surr. n illum,] diabolum scilicet, ut palet ex genere Gia co quod est masculinum: signavit, inquam, abyssum, id est, infernum fuinissime clausit Lucifero, ne ipse inde egredi possit; idque fecit potestate el auctoritate regia, scilicet divina, sicut Daniel cap. líi. v. 13. ait fanum Delis signatum fuisse annoio regis. Est catachresis; nec enim Angelus proprie signavit, id csl, sigillum aliquod impressit inferno; et licci impressisset, diabolus, qui spiritus csl, facile illud illæsuin, uti et aha qmevis corpora, carcures et clausuras penetraret: frustra ergo hoc sigillum diabolo poneretur. Ergo per signaculum hoc symbolice tantum significatur firma alligatio ac conclusio Luciferi in inferno per auctoritatem et vim divinam, usque ad mille anno* jam dictos, ut iis exactis solvatur modico tempore scilicet per lres annos cum dimidio quibus regnabit Anlichristus, Idque ad hoc, ait S. Augustinus lib. 22. de Civil, cap. 8. (ubi fuse hunc locum tradat, sed mulla ex eo iny>tice) ulejus maligna potentia, el sanctæ civitatis fidelissima patientia probetur, oevicissim osteiidalur Dei benigna, utilisque el cauta permissio in tanta tentatione Sanctorum.

Zi. Er vini sepes (magnificas et augustas: has enim significat Græca vox σὺν ὄρω) et >i peiiv xt su-
VEN EAS, ET JLDICIUM DATUM EST ILLIS.] AlcaZai* per sedes has accipit publicam Episcoporum, et piœcipue Romanorum Ponlificum, auctoritatem el majestatum, el potestatem judicariam, quam adepti sunl mox ul sub Constantino inductum (st publicum fidei ChiiMianæ exercitium, itaque ligatus est Satanas, ujusque cultus in idolis. Quocirca súdenles in Insue thronis censet esse eosdem cum vigiliti quatuor simioribus, sedentibus in thronis cap. zi. Verum (ñia sequitur: *Et animas decollatorum*, etc. *Et qui non adoraverunt bestiam*, liquet has sudes ad aliud sæculum % el ad tempora Anlicbrisli pertinere.

Secundo, Aureolus more sno accommodat has sedes Ordinibus Præmonstratensi et Cisterciensi, qui sub S. Bernardo reflorescere cteperunt anno Domini 1135. In hisce enim duabus Religionibus, quasi sedibus, multi viri religiosi sederunt. quiescentes per contemplationem, compositionem affectuum, ac muliiplicem purfi dionmi.

Terlio, Viugas reicrl hasve sedes m diem judicii, de quibus Christus ail Apostolis, Malihæi 19. v. 28. *Sedebitis et vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Verum liæ sudes dicuntur fore in mille annis pacis, qua fuelur Ecclesia ante resurrectionum secundam, qnæ erit corporum in die judicii; unde subdit: *Hæcesi resurrectio prima.*

Quarto ergo et genuine: sedes hæ sunt throni, in quibus jam per mille pacis Ecclesiæ an-

nos, resident animæ decollatorum propior JESUM, cl qui non adoraverunt bestiam. Sunt enim ipsæ in cœlo reges et principes, Deo (jnasi assidentes, ejusque visione filienles. (lincei *indiciu datum est illis*, quia à Deo creali el destinati sunt judices, ut cum Christo in die judicii judicent orbem. Habent ergo nunc potestatem judiciariam quasi iu actu primo, sed ejus usum el actum secundum exercebunt in die judicii. Est hyperbaton. Sic enim verba ordinanda sunl: *Et vidi sedes et animas decollatorum, et sederunt*, scilicet lue animæ, *super eas* sedes: postponit enim Joannes rð *et animas decollatorum*, quia de iis plura erat dicturus, scilicet quod decollale vssent propter testimonium JESU, el propter verbum Dei, uti decollatus fuit S. Paulus, S. Jacobus, alique Apostoli et Martyres. Bursum, hisce animabus decollatis adjungit eos, qui in fine mundi non adorabunt bestiam, id csl, An-Ichristum, nec recipient characterem ejus. Ulrique enim sunt testes JESU, cl utrique parlim jam sedent, panini in lino mundi morientes sedebunt, in bisce sedibus. Est hebraismus: ponitur enim relativum ante suum antecedens.

Similis esi Numer. 24. v. 17. ubi ait Balaam: *ridebo eum, sed non modo*, ac quem sit visurus explicui, dum subdit: *Orietur stella ex Jacob, et consurget virga de Israel*; quasi dicat; Christus erit ille quem visurum me dixi. Similia sunt alibi. Paulo aliter Hibera hæc ordinal et explicat, q. d. Vidi animas Beatorum in sedibus, et peculiariter animas Martyrum; quomodo dicitur .Marci cap. ult. v. 7. *Dicite discipulis ejus*, et Petro. q. d. Dicite discipulis, el maxime Petro.

Mystice, S. Augustinus lib. 22. Civit. 9. et ex eo Beda, Ruperitis et Ansberlus, hæc accipiunt de judicio non extremo; sed præsenli, quo Prælali in Ecclesia à Christo habent*ct exercent potestatem ligandi el solvendi: hinc bestiam aiunt esse non Antichristum, sed populum infidelium, imaginem vero bestię esse simulationem eorum, qui cum fidem profiteantur, Infideliter tamen i ii unL

Hoc mysticum est. Nam ad litteram ostensa est Joanni obiter hlc, uti et cap. 7. v. 9. beatiludo Sanctorum, præsertim eorum qui resistent Antichristo; hi enim sedebunt judices cum Christo, el Anlicltnslianor cum eo damnabunt; ut nimirum hac ratione el suos fideles sub Domitiano, Trajano, etc. el posteros, præsertim futuros sub Antichristo, hac spe gloriæ cœlestis animet ad patientiam cl fortitudinem, ul generose stent usque ad mortem pro Christo, ac resistant tyrannis et Antichristo»

Et VIDI ANIMAS DECOLLATORUM PROPTER TESTIMONIUM JESU, ET PROPTER VERBUM DEI, ET QUI NON ADORAVERUNT RESTIAM, CIC. ET VIXERUNT, ET REGNAVERUNT CUM CHRISTO MILLE ANNIS.] Sjrus: Et regnaverunt cum Christo suo his mille annis. Vixerunt, id est, quasi resurrexerunt, transeuntes ad vitam beatam et immortalem. Unde reprobis subdit: *C(eteri mortuorum non vixerunt*, id est, non resurrexerunt ad vitam beatam.

Jam primo Alcazar vitam et resurrectionem hanc mysticam accipit, quasi dicat: Animæ Martyrum decollatorum resurrexerunt, non in se, M*d in infidelibus, <m eorum exemplo et martyrio ad Christi fidem sunt conversi, aut in ea confirmati. Nam spiritus, religio el sane-

litas Martyrum resurgit in eorum fide qui ad Christum convertuntur, ac consequenter in nomarne Ecclesiæ gloria et splendore. Bursum, ips.e anima* Martyrum in se quasi resurgunt: quia coluntur in terris, celebrantur el suspiantur publice A tempore Constamini, quo facta csl publica religionis Christianæ professio. Pari modo explicat id quod sequitur quasi per anlilhesin: *Casieri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni*. Sensus enim est, inquit Alcazar, q. d. Tyranni alique reprobi jam mortui non resurrexerunt, id est, non fuerunt in orbe celebres et illustres, sed post mille annos, cum scilicet solvetur Satanas tempore Anlichrisii, tunc resurgent, id est, erunt famosi et celebres. Nero enim, Diocletianus, alique reprobi resurgent quasi in Antichristo, <*jusque asseclis, qui laudabunt, imitabuntur, imo superabunt Neronis, etc., impietatem el persecutionem in Christianos.

Secundo, Aureolus putat per animas decollatorum significari maximam persecutionem Saladini, qui astu occupans regnum /Egypti anno Christi 1187, plurimos Christianorum occidit, cisque lliero>olymam et terram sanctam (quam Christiani duce Godefrido Bullonio recuperaverant cl jam tenuerant per 80 annos) ademit. Per eos qui non adoraverunt imaginem bestię, inlelligit Beges Franciæ, Angliæ* et Siciliæ, qui anno Christi 1191 receperunt Acconcili,! t anno Christi 1217 Dainialam. Hi enim non adoraverunt bestiam, id est, Saladinum; nec imaginem ejus, scilicet Mahometem; nec acceperunt characterem ejus, scilicet circumcisionem. Tunc ergo Palæslini, qui sub Saladino sidebantur in Palaestina esse mortui, quasi revixerunt, et regnarunt eum Christo mille annis. r<*gnmu scilicet Christianitatis manutenendo usque ad tmnpus Anlichrisii, sed non in Pakeslina. Nom inde jam diu expulsi sunt Christiani.

Bursum, Aureolus hosce mille annos inchoat à S. Sylvesiro Pontif. qui scdil anno Christi 316. inde, ait ipse, usque ad pnesentein annum quo hæc scribo, qui est 1319, sunl mille et lres anni. Jam ergo Tribus annis deberet natus esse Anti-Chrislus. Sed quin hic necdum comparet, propterea certitudo istius minori debet Spiritui sancto reservari. Ita ipse jam A trecentis annis fatetur se falsum in numero. Adde irerentos post ipsum jam elapsos, ctplurcsqul elabentur usque ad Antichristum; ac ipsa experientia cognosces ipsum valde in hoc suo computo el conjectione A vero aberrasse.

Tertio, Viegas per hosce mille annos vers. h. accipit ælcrnilâlem, per quam Sancti post judicium cum Christo regnabunt in cado. IloCenifll videtur hic dicere Joannes, dum ail: *Et sederunt, et vixerunt, et regnaverunt mille annis*, scilicet post diem judicii, de (jno egi in line capitis præcedenlis. Verum obstat quod, post hos mille annos, dicitur solvendus Satanas, qui congregabit Gog et Magog, ul pro Antichristo pugnent contra Christum et Christianos. Respondet Viegas alios hoc versu esse mille annos ab illis vers. 2 el 7. ac S. Joannem ludere in mille annis; sicut Daniel ludit in voce *tempus*, Daniel 7. vers. 12. Verum hoc Implicatius est el obscurius, atque hunc locum valde intricat: nec S. Scriptura solet in certis el definitis numeris ita ludere et æquivocare, præsertim cum iis

præfigitur articulus, uti utroque In loco bisce mille annis idem articulus præfigitur. Adde, contextitis ipse (olitis capitis plane innuit, de iisdem mille annis Ide agi. Denique S. Joannes vocat hanc resurrectionem primam : ergo crii aule resurrectionem secundam t quæ fiet in extremo judicio. Ad argumentum Viegas respondeo, dici de animabus hisce, *Sederunt*, scilicet (piasi principes et triumphatores ; adde : el quasi judices, non præscnles, sed futuri. Unde *datum est illis judicium*, id est. potestas judiciaria. ul scilicet judicent cum Christo, (piando ipse veniet judicaturus urbem, quasi dicat : Illæ animæ lile despeche, capile minuto», el quasi sêpultæ ac oblivioni Iradilæ. coram Deo vivunt el regnant mille annis, ideoque sederli in thronis regalibus, in iisqtic judicialuræ sunl suos hostes. Solet enim Joannes Martyres el fideles in persecutione consolari, refricando eis memoriam el spem judicii. in quo ipsi qui injuste Idc judicati sunl. suos judices el pr.i si-des ù quibus damnati sunl, judicabunt. Rursum. occurrit Joannes tacilæ objectioni ; dicet enim quis : Si Sancti hlc occisi demum apparebunt el judicabunt in line mundi, ergone usque ad linem mundi mortui sunt, aut dormiunt, rt in sepulcris anlrise suis delitescunt ? Respondel Joannes, minimo gentium. Nam vivunt liæ animæ el regnant in codis, etiamsi A nobis non Xidt antur, Adde Joannem hic Prophetam agere. ideoque spiritu prophetico miscere tempora distincta ul remota, nimirum miscere mille annos cum die judicii. Hic enim esi mos Prophetarum, qui proinde sæpe ab uno tempore volant ad aliud, ct mox revolant : hinc et habent sua hyperbata el hystrologias, uti hlc vers. 5 el 7. manifesta esl hysierologia, el anacephnlæosis, sive recapitulatio. uti fatetur ipse Viegas.

Pro responsiõne ergo, nola solere Hæbræos dicta sua sæpe non ad proxime præcedenlla, sed ad remotiora, quæ antierius pr.vcesserunt. referre. Itaque quod hlc dicitur de his animalius : *I'ixcrunt, et regnaverunt mitte annis*, non tam ad Confessores ul Martyres, qui bestiam, id est Antichristum, adoraro noluerunt, quod proxime præcessil, quam ad animas decollatorum, scilicet tempore S. Joannis sub Domitiano, aliisque tyrannis Romanis referendum esi. Sensus ergo es.. q. o. Animæ horum Martyrum decollatorum, licet morirne el annihilatæ videantur impiis, in cado tamen vivunt el regnant cum Christo mille annis jam dictis, id est. iota serie temporis hujus sæculi. quod ihiel à Christo usque ad Anlichristim el diem judicii ; in qua quæ prius decollane stml pluribus, quæ posteritis paucioribus annis vixerunt el regnarunt, ac li-vent el regnabunt usquead finem mundi, quando in corpore gloriosi resurgent, ul plane plencqtiõ beaKe regnem in æternum ; ita Primasius, Richardus, Arelas, Ambrosius, Beda el alii passim. Idem ergo hic sunt mille anni cum Illis vei s. 2. 3 el 7. millenarius enim, ul dixi, significat temporis multitudinem el universitatem.

Porro hi mille anni, cum agitur de ligatione Salame, isqtio dicitur posi mille annos solvendus, præcise liniuntur in initio regni Antichristi : tum enim solvetur Satanas. Cum vero iidein mille anni tribuuntur Sanctis, dicilurque quod eorum animæ per mille annos in resurrectione prima regnabunt cum Christo ; tunc hi milio anni, quibus durat regnum hoc animarum, et

earum resurrectio prima, porrigitur usque ad resurrectionem secundam, puta corporum. quæ fiet in die judicii. Alioqui enim casci implicatio manifesta, asserere regnum hoc animarum per mille annos futurum esse ante solutum Salariam, el simul dicere regnum hoc fore præmium eorum. qui post solutionem Salame aul oppugnati, am capile mulctali sunl :eo quod noluerint adorare Satante bestiam, id est Antichristum. Utrumque vero hoc modo recle conciliabis, si dicas mille annos hosce, quatenus respiciunt ligationem Satanæ, præcise terminari in Antichristo ; quatenus vero respiciunt regnum el gloriam animarum, ulterius porrigi usque ad diem vicinum judicii, in quo æternum el plenum midequaque regnum nancisceniur. Regnum enim quod semel inchoarunt non amittent, sed semiplenum quod adeptæ sunt obtinebunt, donec plenum in die judicii adipiscantur.

Denique nonnulli suspicantur per annos mille, quos hlc præcise assignat S. Joannes et sexies iterai, symbolice notari mille annos quibus duratura est secla, regnum el persecutio Mahonie-lis. puta Saracenorum el Turearum. Hæc enim secta diutissime duravit, et gramissime aîDix-Ecclesiam, fuitque typus <t præambula Auli chrisli : unde et post' eam exstirpatam, el aliquantam Ecclesiæ pacum el florem sequentur prodromi Antlchrisu, ipseque Antichi istos» Itaque hunc locum sic explicant : Angelus, in-quiunt, Satanam, qui antea grassabatur per Simonianos, Arianos, Ncsiorianos, Eutycbianos. Pelagianos, aliosque plurimos et potentissimos hæreticos, ligamii sub annum Domini 630 in abyssu, id est in secla Mahomclis ; quæ est abyssus et vorago errorum, libidinum el sceleruin. Posi Mahomelein enim non tot fuerunt hærcses et hæreliei, quot aule ; quia Satanas ad eam sectam quasi religatus videtur, in caque occupatus omnes suas mires exeril. Post hos inille annos, puta exstirpata secla Mahometis solvetur Salanas, novaque el plurima hærcsum, hæreticorum el persecutorum monstra produceret, uti fecit ante Mahomctem. Unde v. (j* vidit Joannes animas decollatorum ; plurimi enim fideles à Saracenis et Turcis occisi el decollali sunl. eo quod noluerint adorare bestiam, id est colere Mahoinctem, qui carnalem el beslialem legem instituit : qui hisce mille annis quibus durabit secta Mahomclis, regnabunt cum Christo in coelis. Porro *cateri mortuorum nonvixerunt, donec consummentur mille anni*, q. d. Saraceni, Turcæ cæterique infideles, qui per Mahonielis-inum. infidelitatem. aliaque sedera quoad animani spiritaliter coram Deo sunt mortui, destinatique ad mortem æternam. hi hisco mille unis scctæ Mahometis non vixerunt ; sed iis expletis vivent, quia convertentur ad Christum, vivenlqtie vita gratiæ el gloriæ. Hæc esi resurrectio prima, qua major pars mundi à morte infidu*itatis et peccali resurget ad vitam fidei et justitiæ : his obtinget resurrectio secunda, qua resurgentes ibunt in vitam beatam, et regnabunt cum Christo mille annis, id esi, per totam æternitatem. Et cum consummati fuerint mille priores anni, qui antecedunt resurrectionem primam jam dictam, solvetur Salanas : quia post extinctam seciam Mahometis Satanas excitabit Gog el Magog prodromos Anlichrisii. ipsumquo tandem Antichristum.

Confirmatu hanc suam scuicuiiaui el explica-

lionem , primo , quod S. Joannes cum in Apocalypsi conscribat magis notabiles et illustres Ecclesia? persecutiones , non videatur omisisse maximam et longissimam, qualis csl Mahometis ei Saracenorum: quin potius eam præ reliquis indicari, sed prophetice , id est, ænigmatice et obscure»

Secundo, quod hic agat de temporibus novissimis , (jusque præludiis et typis, qualis et secla Mahometis. Unde et cap. 6. b. seciam Mahometis designavit per equum pallidum cui insidebat mors, ac mox post eam transit ad tempora novissima Antichristi, quasi post eam hæc brevi secutura >ii)t.

Tertio, quod mille annos toties præcise hoc capite assignat cl iteret. Mille autem nusquam invenire possumus , nisi in secla Mahometis. Ipse enim Mahomet sive à Deo, sive à diabolo inspiratus , prædixit suam seciam cl regnum duraturum per mille annos. Idem prædixcrunt alii, advoque hæc communis Saracenorum et Christianorum est vox et sententia , quam Mahometan! pro indubitata et certissima habent.

Quarto , ex rei eventu. Videmus enim , jam mille annis Mahometismi pene expletis , hanc sectam (jusque imperium valde mutare et inclinare. I mea* enim deficiunt animis, viribus , unione (dum inter se rebelliones et schismata interneción concitant), militia , ducibus, pecunia, rebusque cæleris, quibus Christiani Imperitiores, Reges et Principes accrescunt et assurgunt. Sane Deus Serenissimum Imperatorem Ferdinandum , nipote fidelem , pium, clementem , justum prie nullis , lot prosperis successibus, victoriis et beneficiis cumulat, ut eum Deo curæel cordi esse non lam oculis cernamus, quam manibus pulpemus. Idem dico de cæleris Principibus orthodoxis. Atipie ut alios taceam , Serenissimus Poloniae Rex Sigismundos III (jusque proceres, anno Domini 1621, illustrem illam de Tureis insigni Dei dono retulere victoriam, qua eos pene protriverunt ; protrituri plane , si eam persecuti fuissent. Ille enim annus Domini 1621 præcise fuit millesimus ab anno Domini 621 , « quo Turea* Mahometis siæque secta» annos numerant. Illo enim anno asserunt Mahometan jura el leges dare empisse : à (pio proinde suam æram, (piati) ipsi Hcgiram vocant, ordiuntur, sicut Christiani suam æram ordiuntur ft nativitate Christi ; ita Gehcbrardiis in Chronol. anno (.liristi 621. Verum Christiani ordiuntur annos seclæ cl regni Mahometis ab anno Christi 630. Illo enim fundata est hæc secta et regnum , ilioque pariter mortuus est Mahomet. Ita Theophanes , CedreOtis , Baronins , Bellarm. Gordoius , Bzovius, Spondanus, cl alii in Chronol. Quare cum, instante jam anno Christi 1630 , explendus sil millesimus à Mallo-mele annus , circa illum magnum Imperii Turcici et seclæ Mahometans inclinationem , vel ruinam, aul ruinæ exordium expectant. Quod ipsum ita revera fore, nonnulli viri sanctitatis cl prophetiæ fama celebres in Italia , Germania , Hi>pauia , etc., prædixcrunt. Idem vivi sapientes et sagaces ex variis tum præleritis , lum præscisHibus eventibus solvrler conjectant , dictitautque finem el terminum belli contra haereticos*. quem propediem sperant, fore principium belli contra Tureas el Saracenos , nisi Christianorum vel æmulalioes el dissidia, vel socordia <ltorpor, vel graviora scelera impediunt. Ad

hoc cnim multis magnisque voluntatis suæ Indiciis eos invitare et vocare videtur Deus.

Accedit congruentia typi cum antitypol Liberationis enim Hebræorum ft Pharaono et Ægypto typus fuit liberationis Christianorum è potestate infidelium , præserlim Turearum. Atqui 1630 circiler anni linxerunt ft Servitute Hebræorum in Ægypto usque ad plenam eorum liberationem factam per Christum. Ergo totidem anni llucnl à Christo usque ad plenam Christianorum liberationem ab infidelibus, præserlim Tureis : illa ergo fiet sub annum Christi 1630. Idque aliquatenus adumbravit Christus ælate sua:nam anno trigesimo cœpit prædicare el fundare Christianismum. Omitto Astrologos, qui ex astrorum concursu sub annum jam dictum futuro idem divinant, atque hac de re libros ediderunt. Hæc enim divinatio parum tuta , incerta el infida est.

Ita Auctores nonnulli , mystice potius quam lilleraliler. Verum quàm vera sit eorum hæc vel sententia vel suspicio , brevi eventus ælasque docebunt.

5. C.iiTEiti MORTUonüM, puta improbi el reprobi omnes , non vixerunt , scilicet vita beata ; sed iverunt in mortem primam , id est, in damnationem animæ in gelienna, doxec consuvimex it G mille anni ,] hujus sæculi in hac vita temporali, ut ea finita per resurrectionem rant in mortem secundam. Opponit enim pios impiis , electos reprobis per hosce mille annos , quod nimirum pii el electi vivant in resurrectione prima , id csl, quoad animam sint beati, regnenlípie cum Christo , donec hi mille anni consummentur , ut tunc transeant ad resurrecliommi secundam, sintque beali et gloriosi in anima et corpore: impii vero el reprobi, dum moriuntur, transeant in mortem primam , id est, in punitionem animæ in inferno; ut consummatis mille annis hujus vita*, in die judicii resurgentes transeant in mortem secundam , id est, punitionem ælurnam animæ et corporis.

Alludit loto hoc loco Joannes ad Isaia c. 26. 16. ubi primo , de improbis monentibus ait Jsains : *Morientes non vivant, gigantes non resardant ; proplecrea visitasti el contrivisti cos, el perdidisti omnem memoriam coram.* Deinde v. 19. de piis morientibus per anlilhesin subdit : *Vivent mortui tui , interfecti mei resurgent ;* et v. 20. *ade, populus meus , intra in cubicula tua , claude ostia tua super tc : abscondere modicum ad monumentum , donec pertranscal indignatio ,* ic est, persecutio Antichristi , inquit Alcazar. Vide ibi dicta.

Aureolus per hosce mortuos accipit Frdericnm II. Imper, cum suis, qui ft Gregorio IX Pontifice excommunicatus est in Concilio Lateranensi: unde videtur hoc schisma Frederici duraturum mille annis , scilicet usque ad Anlichri>luni. Sed et hic fallit prophetia , aut potius conjectatio Aureoli ; nam hoc schisma jam diu evanuit. Male computavit Aureolus , ex eo quod opinatus sit slatini post sua tempora veniuruin Antichristum. Nam Historiam Ecclesiasticam ab initio prosequitur , el perducit usipie ad sua tempora , eamque per paries ita adaptat Apocalypsi , ut in sua .viale finiat , ab caque mox saliat ad Antichristum , nimirum fuit ipse Historicus , non Propheta ; scivit quid ante se factum esset, nescis il quid post se futurum esset. Unde liquet Apocalypseos explicationem quam ipse tradit , tantum applicationem esse , et

hdaptationem ad Historiam Ecclesiasticam A Christo ad sua usque tempora. Veruni alimi, et alia post Aureolum tempora spectavit coelestis hæc aquila, puta S. Jouîmes, ac novissima mundi vidil et prædixit, uli mox patebit.

Simili ratione, permotus S. Noi beatus. Ordinis Piammusii allusis fundator, vir Apostolicus et prophetico pollens spirilo, sub annum Domini 1106, Antichristi advculum irnmimie existimavit; de quo ila scribit oculatus et aniliis testis S. Bernard, cpist. 56. *Quod àmc de D. Sorberlo sciscitamini, si videlicet ituras sil Uu/oso-fymam, ego nescio. hum cum utile hos pumos dies ejus faciem videre, et de ca lesti fistula, ore videlicet ipsius plurima haurire intrutrim, hoc tamen ab ipso non audivi. Perum de Anlichristo cum inquirerem quid sentiret, durante adhuc (a qua nunc est generatione revelandum illam esse, certissime scire protestatus est. At cum eadem certitudinem unde haberet) sciscitanti mihi exponere vellet, audito quod respondit, non me illud pro certo credere debere putavi. Ad summam tamen hoc asseruit, non visurum se mortem, nisi prius videat generalem in Ecclesia persecutionem.* Notavit forte schisma, quod paulo posi fecit Petrus Leonis contra Innocentium II Pontificem.

Symbolice notant aliqui repeti hic et nominari bis mille annos, quibus regnabunt Martyres et Sancti cum Christo, ul denotetur bis mille annos duraturam Ecclesiam, et regnum Christi in hoc sæculo. ac post illos fore finem mundi, et regnum gloriosum ætrnumque Christi ac Sanctorum in cælo. Censent enim, aul potius conjiciunt multi, mundum duraturum per sex millia annorum, scilicet quatuor millibus ante Christum, et bis millibus post Christum, non præcise, sed circiter, sive plus minus. Nominantur ergo hic mille anni à Christo usque ad finem mundi: quia vere mille erunt, non simplices, sed repetiti sive duplices, hoc Csl bis mille. Imo Viegas et alii alii putant S. Joannem bis mille annos numerate, quia priores erant diversi à posterie^{ib}us, itaque^{*} Joannem præcise numerare bis mille annos post Christum.

Ad id astruendum congruas rationes plures affertur. Prima est, quia sex diebus conditus est mundus: ergo (otidem, puta sex millibus annorum, consistet. Mille enim anni sunl apud Deum sicut dies unus, ul ail S. Petrus cpist. 2. cap. 3. 8. et Psalm. 89. A Unde Genesis vers. 1. quo describitur creatio et fabrica mundi, repertunliir sex *alrph*; *aleph* autem ll< bis arithmetice denotat mille, q. d. Creavit Deus cælum et terram ad sex Aleph, id est. ut daret sex millia annorum. Confirmatur id primo, quia dies septima, puta sabbatum. quo quievit Deus ab opere creationis, significat diem bealæ quietis Sauciorum post resurctionem communem in calo. uti docent Patres puta septimum millenarium æternitatis: ergo proportionaliter consequenter, sex præcedentes dies creationis mundi representant sex millennios temporis et sæculi hujus. post quod immediate sequetur sabbatum. id est. septimus millenarius æternitatis. Unde S. Cyprianus traci, de Exhort. martyrii, cap. II. *Primi*, inquit, *in dispositione divina septem dies annorum septem millia continentes*; secundo, sex primi párenles oí bis, scilicet Adam, Seth, I nos, Cainan, Matalccl, Jared, monui sunl; septimus Henoch vivus in cælum translatus est: quia post mille-

narios sex quibus labor et mors viguerit, initium crii qmelæ et immortalis vilæ, ait Isldorus cfinlus à Glossa in cap. 5. Genesis; tertio, Genesis G. vers. 3. hominum vilæ et ævo statuitur mensura 120 annorum, quos symbolic! symbolice accipiunt, nimirum ul hi sint anni magni et Mosaici puta jubilai, ita ut quilibet complodatur quinquaginta annos: quo fit ut hi 120 anni Mosaici conficiant sex millia annorum vulgarium, quibus durabit mundus, et hominum gem alio. Multiplica enim 12p per quinquaginta, imenies sex millia; quarto, quia Joannes consignans hic a talem et finem mundi, st xies nominat mille annos, quasi innuens sex millibus annorum duraturum mundum; primo enim ail vers. 2. *Ligavit cum per annos mille*; secundo, v. 3. *Donec consummentur mille anni*; tertio, vers. 4. *Ille gnaytrunt cum Christo mille annis*; quarto, v. 5. *Donec consummentur mille anni*; quinto, vers. 6. *Ille gnabunt cum illo mille antiis*; sexio, vers. 7. *Cum consummati fuerint mille anni*, Il quid enim præcise repeti sexies mille anni sine necessitate, iludque sexies itral et inculcat, nisi ut innuat post sex mille annos fore consummationem mundi, Apocalypseos, rerumque ominum.

Confirmatur, quin hac de causa S. Joannes cap. 6. a quarto sigillo equi pallidi, qui representat Mabometem et Saracenos. per quintum sigillum quo prodeuot animæ Martyrum ab iis occisorum petentes vindiciam. statim, in sexto sigillo vers. 12. transit ad tempora orbis novissima, videtque solem obscurare, lunam rubescere, stellas de cælo cadere, etc. » ut significet quod posi Saracenismum proxime sequetur finis mundi. Ipse ergo est ultima publica et generalis Ecclesiæ persecutio: ac proinde ipsius et mundi finis in hoc sexto ejus annorum millenario appropinquat. Jam enim Saracenismis duravit mille annos, et ad finem vergit. Quin et Mahometan! jaciant oraculum, suam seciam et regnum duratura mille annis: estque hoc in ore eorum frequens et celebre; nimirum post mille annos illa declinata, ut sensim seculi deficiat et cat in ruinam.

Secunda ratio est à pari vel simili. Tres in mundo successive fuerunt leges et status, nimirum lex naturæ, lex Mosis, lex Christi. Atqui tempus legis naturæ, quod fuit ab Adam usque ad Abraham (qui circumcisionem, quæ initium fuit et tessera legis Mosaicæ, à Deo accepit et instituit) duravit pene per bis mille annos. Ille tempus legis Mosaicæ, sive circumcisionis. pailler duravit bis mille annos: lot enim sunl præcise ab Abraham usque ad nalivitatam ni (brilli; ut palet ex Tabula Chronologica, quam Genesi præfixi. Ergo pariter tertia lex et status mundi, puta lex gratiæ et Christi, durabil totidem, id est, bis mille annis circiter; ita ut triplex hoc triplicis legis tempus, quæ totius mundi est ælas, simul junctum conitit, durclque per sex millia annorum. Unde J in hujus rei symbolum et typum jussit Deus Josué, ut in transitu Jordanis arca Dei distaret bis mille cubilis à populo. Josué 3. vers. h. ut significaretur, duobus millibus annorum tempus illud describendum, quo sacer Jordanis litijus baptismus, cætraque Sacramenta vigeant; quo non nisi per oclil arcam, et quæ in ea ron-dila stant mysirria, in ænigmale, inquam, et quasi per speculum, aicum, id est Immanità-

lem Christi, et latentem in ea divinitatem, quæ jam per mille sexcentos annos antecessit, videamus; eam, prope, id est facie ad faciem, contemplaturi in terra promissa, id est in cœlo, expictis bis mille annis, inquit ibidem noster Serarius quæst. 8. in (ine. Onde sequitur, ab hoc tempore usque ad Antichristum, diem judicii, resurrectionis et gloriæ Beatorum, superesse quadringentos annos, non præcise, sed indefinite, uti inox dicam, quibus adhuc prædicandum est Evangelium in Sina, Tartaria, allUqie incognitis Indorum regionibus, ibique fundand e sunt Ecclesiæ, el stabilienda Chrisii religio; ac deinde iis exactis veniet finis mundi, rerumquo omnium, ibique terminabitur Apocalypsis, omniaque ejus mysteria, uti hic innuit S. Joannes. Porro tempus legis Chrisii non fore majus, aut non multo, tempore legis natura et Mosaicæ, colligitur ex eo quod tempus legis Christi à Prophetis vocetur *novissimum*, et à & Joanne epist. 1. cap. 2. vers. 18. *novissima hora*; cl à Paulo 1. Corinth. 10. 11. *finis sæculorum*: unde cl S. Petrus epist. i. cap. /i. 7. *Omnium*, ait, *finis appropinquavit*, el 5. Jacob. 5. 8. *Adventus Damini appropinquavit*.

Tertia ratio est: quia mundus jam videtur senescere, ac tendere ad occasum el interitum. Nunc enim longe verius est id, quod de suo ævo dixit S. Cyprianus ad Dcmelrianuni: *Scire debes senuissejam mundum, non illis viribus stare quibus prius steterat, nec vigore el robore eo valere quo antea prævalebat. Hoc mundus ipsejam loquitur, et occasum sui rerum labentium probatione testatur: non hieme nutriendis seminibus tanta imbrium copia; non frugibus cesiate torrendis solita flagrantia est, nec sic verna de temperie sua lecta sunt; nec adeo arboreis fatibus autumnus fecunda sunt. Minus de effossU et fatigatis montibus eruuntur marmorum crustet, minus argenti et auri opes suggerunt exhausta jam metalla. Deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris, innocentia in foro, justitia in judicio, in amicitis concordia, in artibus peritia, in moribus disciplina. Minuatur necesse est, quidquid finejam proximo in occidua et extrema devertit. El mox: Hæc sententia mundo data est, hæc Dei lex est, ut omnia orta occidant, et aucta senescant, el infirmentur fortia, et magna minuantur, eleuniinfirmata et diminuta fuerint, finiantur. Cum olim ultra 800 et 900 annos vita hominum longæva procederet, vix nunc potest ad centenarium numerum pervenire. Canos videmus in pueris, capilli deficiunt antequam crescant, nec adas In senectute desinit, nec incipit à senectute. Sic in ortu adhuc suo ad finem nativitas properat, sic quodeumque nunc nascitur, mundi ipsius senectute degenerat; ut nemo mirari debeat singula in mundo caruisse deficere, quando totus Ipsejam mundus in defectione sit el in fine. Unde sub finem concludit: Quia Jam mundi finis in proximo est, ad Deum mentes vestras Dei timore convertite. Putavit enim, licei falso ex falsa Chronologia S. Cyprian, jam elapsa esse sex annorum millia, mundi duration! à Deo præstituta. Hoc enim est, quod ail ipse ad Fortunatum de Exhort, mart. Sex millia annorum jam pene complentur, ex quo hominem diabolus impugnat. Idem de senescènte mundo, æque ac de adventante ejus fine, consuit S. Ambrosius lib. 10. in Lucam, Hilar, in Constantinum, S. Gregor, hom. 1. in Evang. et S. Chrysost hom. 33. in Joannem: Non, ait,*

longe à fine absumus, sed jam mundus properat hoc bella, hoc afflictiones, hoc terne motus, hoc extincta charilas significat.

Confirmatur primo, quia videmus Romanum Imperium valde declinare, et ad Interitum vergere. Hoc autem durabit usque ad Anlicliristum et liuem mundi, ul patet Daniel. 2. v. 63 elidi, ergo mundi finis appropinquat. Ilursum videmus Evangelium prædic&ri in China, Japone, ludis, et iucognilis hactenus provinciis, adcoque lotum orbem pervasisse. Ergo linis mundi adventat. Nam Chrisii vox est: *Pricdicabilur hoc Evan*gelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; et lune veniet consummatio.* Mallh. 22i. 1à.

Quarta ratio est ab auctoritate cl traditione. Ita enim in hanc seotenliam conspirant Christiani, Hebræi, Gentiles, Græci et Lalini, ut videatur esse vetus commuisque traditio. Ita S. August, lib. 20. du Civil cap. 7. explicans hosca mille Apocalypseos annos: *Mille, mquii, anni duobus modis possunt intelligi; aut quia in ultimis mille annis ista res agitur, id est sexto annorum millenario, tanquam sexto die, cujus nunc spatio posteriora volvuntur; secuturo deinde sabbato, quod non habet vesperam, requie scilicet Sanctorum quæ non habet finem; ut hujus millenarii tanquam novissimam pariem, quæ remanebit usque ad terminum sæculi, mille annos appellaverit, eo loquendi modo quo pars signify catar à toto, aut certe mille annos pro annis onp nibus hujus sæculi posuit, ul perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo.*

S. Hieron. in epistolari explicatione PsahniS9, ad Cyprian, ex illo ejus versiculo: *Quoniam nulle anni ante oculos luos tanquam dies hesterna quæ prasteriit, deducit, omnem præsenüs sæculi duraionem fore sex millium annorum. Ego ¶ inquit, arbitror ex hoc loco mille annos pro una die solitos appellari, ut scilicet quia mundus in sex diebus fabricatus, sex millibus lanium annorum credatur subsistere, et postea venire septe* narium et octonarium numerum, in quo verus exerceatur sabbatismus: unde et octo beatiludibus bonorum operum præmiapromittuntur, hiem innuit scribens in capulquartum Michææ. Idem expresse docet Victoribus hic, S. Justin, q. 71. ad Gentes, Ir<m«eus hb. 5. cap. till. Lactantius lib. 7. cap. Ift. fuse, Hilarius Canon. 17. in Malihæum, quorum vrba citai Sixtus Senensis l. 5. Biblioth. annoi. 190. licei enim aliqui ex his fuerint Chiliastæ, hæc tamen eorum opinio de sex millibus annorum mundi, ad errorem ChiHastarum imperclinons csL Idem censent Rahanus in Deuter. lib. I. cap. 11. Q. Julius Hilarión lib. de Mundi duratione, qui exstat tomo 7. SS. Patrum. Ex Ethnicis idem tradiderunt Hydaspes, Mercurius Trismegistus cl Sibyllæ, leste Lactantio el Sixto Si iensi.*

Rursum, idem diserte asserit S. Gaudentius Brixianus tract. 10. *Exspedamus, inquit, illum vere sanctum septimi millesimi anni diem, qui adveniet post istos sex dies, sex millium videlicet annorum sæculi, quibus completis requies erit veræ sanctitati, cl fideliter credentibus in resurrectione Christi. Nam nulla erit ibi pugna contra diabolum, qui tunc utique dctinrbitur suppliciis relegatus. Idem docet s. (ïermanus Constantin. Patriarcha ex auctoritate illustrium Græciæ Patrum, S. CyriIII, Hippolyti, etc., lib. de Theoria rerum Ecclesiast. ubi cattam inquit, cur*

pfln lifex populo benedicens , digitos attollat ad supputationem numeri 6500 accommodatos ? ac respondet : quod Pontifex obsignet populum , id subindicat , adventum Christi ad iudicium fore anno mundi 6500

Idem docent Isidoros, cl noster Serantis, quos paulo ante citavi, Alibas Joachim hic, Relano. lib. 3. de hom. Pontif. cap. 3. Fervardentius in Iron. lib. 5. cap. nil. Genebrardus lib. 1. Chronolog. png. 2. Joan. Picus Mirandul. lib. 5. cap. 10. in Astrolog. ubi ab anno Domini 1186 quo ipse hæc scribebat, numerat annos quingentos et quatuordecim ; et dies viginti quinque (sed hoc nimis est minutum et precision) usque quoad consummationem sæculi. Adde, annis Domini 1485, futuros adhuc quingentos quatuordecim ? habebis bis mille annos post Christum.

Idem docet Petrus Longus tract, de Numer. mysteriis, in sexies millesimo, ubi pro eadem sententia citat Anastasium Sinaitam , Joannem Lucidum, Nicolaum Cusanum , S. Chhlluin et Chrysosl. Ex llebræis ita censent Moses Gertindensis , magnæ auctoritatis apud Hebreos , B. Isaac in Gen. c. 1. R. Elias, cujus hoc quasi oraculum celebratur à Judæis in Talmud, tom. ft. tract. Zj. qui inscribitur Sanedrim, id est Iudicium : *Sex millia annorum erit mundus , et iterum destruetur ; duo millia fuerunt inanitatis* (legis nature), *duo millia legis Mosaica? , duo millia erunt dierum Messia.*

Porro S. Ambrosius cæteris Patribus, et iuic eorum sententia? adversatur lib. 7. in Lucam, sed falsa nititur ratione et supputatione : Quia , inquit, ad hæc usque mea tempora plustius in sex annorum millia a condito mundo elapsa sunt. Hoc enim ex vera Chronologia liquet esso falsum. Eadem ratio , idemque computus in eundem errorem duxit Philippum Solitarium (quem edidit noster Jac. Ponianus) lib. 3. Diopire cap. 8. putavit enim ipse suo tempore exacta esse sex annorum millia ab orbe condito. Vixit enim et scripsit anno 1460 Gregorius Imper. (uti ipse ait ibidem) qui fuit annus post Christum 1105 , atque numerat ab esordio mundi usque ad Christum annos 5500; unde sequitur , anno Conmeni 16 (qui full Chrisii 1105, elapsos fuisse annos 0005 ab orbe condito. Quod manifeste est falsum : Christus enim natus est anno mundi 3950 . mi ostendi in tabula Chronolog. Genesi præfixa , ac consequenter hoc anno Chrisii 1620 agitur annus mundi 5570. Restant ergo adhuc 30 anni ad explendum numerum sex millium annorum , quibus durabit mundus.

Hæc sententia (non definiendo certum diem, nec annum) uti communis, ita probabilis est conjectura ; nihil enim certi hac in re defluere possumus , (ilpote quæ pendet a scendo Dei decreto, ne audiamus illud (Iristi : *Adi est vestrum nosse (impara videri momenta , qua Pater posuit in sua notestate,* Actor. 1. Et hoc tantum videntur velle S. August, in Psalm. 89. ft. Reda 1. de Ratione Temp. cap. 65. Pcrerius in Gen. 2. ft. Franc. Suarez 3. p. disp. 53. sect. ft. Josephus Acosta lib. 1. de Temp, novissim. cap. 2. et alii alii, qui hunc computum sex millium annorum mundi respuunt, nimirum si definite vi preciso iniciligator. Inde enim sequeretur\ uti recte ipsi argumentantur , nos posse scire (i indicare precise annum et diem) consummationis mundi , et extremi Iudicii, scilicet diem iudicii fore anno mundi primo post sexies mille-

simum, ejusque primo die. Illo enim preciso finiuntur sex millia annorum , quibus dicitur duraturus mundus. Hoc autem repugnat Chriato dicenti : *De die autem nemo scit* neque Angeli in celo , Marci 13. 32. Idipsum autem non sequitur si hunc numerum sex millium annorum non arithmetice præcise , sed geometrice et nioraliier accipias, nimirum hoc sensu , quod mundus duraturus sit lanium sex millenarios annorum , non plures , ac proinde non perventurus sit ad septies millesimum , sed ante cum desinet : «an autem , et quot anni, vel simplices , vel deni, vrl etiam centeni, post sexies millesimum futuri sint» et excursuri versus septies millesimum, usque ad finem mundi, hoc ignoramus ; sufficit nosse nos versari in ultimo millenario annorum mundi ; an quid ei defututum sit, an superi futuri , nos lalei.

Ex dictis liquet nos \aude accedere ad finem mundi , cumque non longe abesso ; cujus rei nulla sunt signa: primum, quod videamus Evangelium jam pene toto orbe predicatum, adcoque ad extremos Sinas penetrasse; secundum , quod S. Vincentius Ferrierius , qui nuper vixit, mortuus est enim anno 1418 , asseveranter idipsum predixit et predicant , idque jussu Chrisii, ut habet Vita ejus lib. 2. c. 11; tertium , quod apud Turcas constans sit oraculum , Mahometis sectam duraturam mille annos. Hi autem anni jam quasi expleti sunt : hujus enim sectæ videtur ultima fore contra Ecclesiam persecutio : quartum , et prophelia sancti Malachiæ Archiep. Hiberniæ ; cujus vitam scripsit S. Bernard, quæ exstat apud Arnoldum Wioo in Chronicis Ordinis S. Benedicti, sive in Ligne vitæ lib. 2. cap. ft. in fine ; in qua S. Malachias omnes Romanos Pontifices a suo ævo usque ad finem mundi futuros, ordine per symbolo et emblemata depingit : quæ symbola explicuit, et singulis Pontificibus usque ad Clementem VIII » apposite adaptavit Alfonsus Diaconus. In hac enim prophetia posuit Gregorium XV , qui modo præsidet Ecclesiæ, numerantur lanium triginta duo Pontifices Romani, ultimusque dicitur fore Petrus Romanus. Si enim hæc prophetia vera sit , laniumque supersunt 32 Pontifices Romani ; ergo supersunt ducenti circiter anni usque ad finem mundi ; quolibet enim annorum centenario facile numerantur sedecim , imo plures Pontifices : unde à S. Petro hucusque, id est, ad annum Domini 1623, numerantur Pontifices 238 ; (quos si per annos Domini jam dictos distribuas , obvenient cuilibet Pontifici anni fere septem. Tot assigna cuilibet triginta duorum adhuc futurorum, et ini enies totam eorum successionem et ducationem explendam annis 22ft. Si ruiquodecem des annos, explendi restabunt anni 320 ; sin septenariis de fere duplum , explendi erunt anni pene totidem precise , quot restant ad explendum sextum mundi millenarium, nimirum ft. 30. Addit Christianus Druthmirus in c. 16. sancti Mallh. *Mtyores, ait, nostri scriptum reliquerit quod octavo Cal. Aprilis (25 Martii) mundus factus est, Dominus conceptus, et passus ; et similiter inandus destruendus erit.* Sed hoc incertum est. Hæc cogitemus, et ad diem Domini quasi Instantem nos comparemus : cor terre non alligamus , non studeamus hic familiis et palatiis , nupte vix ducentos annos duraturis , erigendis; sed domos in cœlis perpetuas per eleemosynarum aliarumque virtutum opera .

fabricemus. Totam mentem ad fuiurum revnm transferamus ; studeamus , pingamus , vivainus aeternitati. Ergo

Moraliler disce hic mundum . nipote senescentem et occidentem , contemnere : cum illo cnim el tu , cl omnia quæ in eo sunl , brevi senescant et occidant oportet. Hoc csl quod inculcat S. Joan, epist. 1. c. 2. vers. 15. *Nolite diligere mundum , neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum , non est charilas Patris in eo; quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia camis est , el concupiscentia oculorum , ct superbia vita*. Et mundus transit, ct concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in ælernum. Filioli, novissima hora est.* El S. Petrus epist. 2. cap. 3. 8. *Unum vero hoc non lateat vos , diarissimi, quia unas dies apud Dominum sicut mille anni, ct mille anni sicut dies unus. /Idocniel autem dies Domini ut fur , in quo cæli magno impetu transient , elementa vero calore solventur , terra autem cl quæ in ipsa sunt opera , exurentur. Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint , quales oportet vos esse in sanctis conversationibus cl pietatibus , exspectantes et properantes in adventum diei Domini ? novos vero cados , ct novam terram secundum promissa ipsius exspectamus , in quibus justitia habitat.* Præclare S. Gregor, lib. S. Moral, cap. 28. in nova vero emuline c. 26. *Nemo valet mobilili diligere ct ipse immobilis stare.* El hom. 36. in Evang. *Si res temporalis in usu , (eterna in desiderio : illa in itinere , hæc in perventione.* El jib. 6. epist. 26. exhortaos Andrcam ad contemptum mundi : *Cur , inquit, magnifice fili , non consideras quia mundus in fine est ? omnia argentar quotidie , ad reddendas rationes esterno et tremendo judici ducimur. Quid ergo aliud nisi de adventu illius cogitare debemus ? vita enim nostra naviganti est similis. Is namque qui navigat, stat, sedet, jacet, vadit; quia impulsu navis ducitur. Ita ergo ct nos sumus , qui sive vigilantes , sive dormientes, sive tacentes, sive loquentes , sive ambulantes , sive volentes , sive nolentes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cum igitur finis nostri dies advenerit , ubi nobis erit omne quod modo cum tanta cura quæritur, el cum sollicitudine congregatur? Unde infert : Non ergo honor; non diciliæ quærendæ sunt , quæ dimittuntur. Sed si bona qiærimus , illa diligamus quæ sine fine habebimus. Si autem mala pertimescimus, illa timeamus quæ ii reprobis sine fine tolerantur.*

Illec est resurrectio prima.] Prima resurrectio , ail S. August, lib. 20. Civit, cap. 6 et 7. est ca qua anima à peccato resurgit per gratiam : secunda , qua à morte resurgit per gloriam. Verrum hic sensus esi tropologicus. Nam addit Joannes : *In his secunda mors non habet potestatem.* Mors autem secunda est relerna damnatio animæ el corporis. Prima ergo resurrectio e>t bealitudo solius animæ , qua anima sola per mortem transit in vitam el regnum ciel<sle. liæc dicilur resurrectio : quia Saurii cnm positis hic corporibus moriuntur, roquod in vitam novam, camque feliciorcm evadunt el transmigrant , quodammodo resurgen; videntur. Anim i enim moriente corpore , videtur pariter mori corpori . sicut corpus moritur animæ t atipie per hanc mortem transire in vitam cœlotein. Secunda irMirreclio e>t plena bealitudo , qua anima cuin corpore in line mundi plene in eam- Cem vitam beatam resurget. Pari ergo modo ex

adverso mors prima reproborum † est damnatio solius animæ : mors secunda , est dtmmalic animæ el corporis resurgentium , el rursum unitorum : quod Het in iudicio universalì, lia Ribera , Viegas el Percrus lib. 8. in Daniel.

Alcazar per primam resurrectionem occipit aureum Constantini sæculum, quo Christiana Ecclesia aule oppressa el quasi innorlua reviviscere ; imo dominari cœpil tolo orbe, hoc mysticum est.

Aureolus primam resurrectionem adaptat institutioni Ordinis S. Francisci el S. Dominici , sub Frederico Imp. cl Innocent. Ili Pont. Horum cnim doctrina et sanclæ vilæ exemplo, videtur quasi lota Christianitas resurrexisse, ut in novitale vii.e ambulet. Pari modo id aliis fundatoribus Ordinum, aliisque Ecclesiæ reformaloribus adaptes.

Symbol. S. August. Mors, ait. prima csl mors corporis ; secunda , est damnatio. Audi eum in Sentent, n. j67. *Dc prima corporis morte dici potest, quod bonis bona sit , malis mala : secunda vero sine dubio , sicut nullorum bonorum csl , ita nulli bona.*

6. BevTUS, ET SANCTUS , QU! HABET PAUTEV IS BEsunnEcnONE piuma : in mS secunda mous nox iixiiET POTESrvrr.M ; sed eihjnt sacerdotes Dei et CiintsTf.] Sancti quilibet, hic uli et cap. 1. 6. vocantur sacerdotes mystici , quia scilicet offeritili Deo sacrificia laudis . gratiarum actionis el omnis obsequii , et regnabunt cum iu.o MIELE ANNIS,] (k* (U11)US d1X; VCI'S. 2. Scilicet ns(|ue ad resurrectionem secundam . id est corporum , qure Rei in die iudicii. Nola proportionem . cl relationem quæ est inter *beatus* et *sanctus* , atque inter *sacerdotes* el *regnabunt*. Nam vox *sanctus* respondet voci *sacerdotes* : et *yoKbealuK* respondet verbo *regnabunt*. Sanctitas cnim propria est dos et dēçus sacerdotum ; bealitudo vero propria est juslorum cum Christo regnantium. Ila Alcazar.

Denique notat S. August, hisce verbis : *Erunt sacerdotes Dei ct Chrisli*, contra Arianos denotari Christum quoque esse Deum. Nam illi ipsi, qui Dei Patris, eliam Chrisli sacerdotes appellantur, soli enim Deo. uli altaria et templa, ita el sacerdotes consecrantur ; sacerdotis enim est offerre sacrificium, quod nulli nisi Deo offerri potest. Quocirca hrec quatuor inter sc conexi correlativa sunt. Sacerdos enim csl sacrificii sacerdos : et vicissim sacrificium est sacerdoti^ sacrificium. Rursum sacerdos elsacrificium est altaris el templi sacerdos et sacrificium : ac vicissim altare el templum est sacerdotis ct sacrificii altare et templum. Cui ergo unum cx his debetur, illi debeatur el reliqua , pula soli Deo.

7. Er cum consummv! fuerint mille anni (tempore Antichrisli) solvetur Satanas(græcc g İXT//7; pma Lucifer) Er exhibit, et sedupei Gentes quesunt super quatuor angulos (id esi plagas) terre, Goget Magog.] q. d. Seducei omnes gentes, quin etiam Gog el Magog. Nec enim Gog cl Magog sparsi sunl pur quatuor angulos terræ. sed erum certæ gentes suum habentes regem sive principem, ul ait Ezcchiel c. 38. v. 2. Idem indicant hic (>rreca , to/ Tw/ xat tot Mxy**/> Quocirca videtur quod hic carum rex sive princeps, urii unus ex decem regibus qui lemporo Antichrisli dominabuntur in orbe, uli dixi c. 17. v. 3 cl 12. Unus, inquam, prie cætrcis ferus, trux,

barbarus et bellicosus. Ideo enim hic præ cæteris nominantur Gog et Magog: quia videntur fore gentes feraci crudeles, quæ pro Antichi isto contra Chi (sinu) et Christianos pugnabunt; unde multi putant cas fortis; Arabes, aut Scyllas, vel Tartaros. Hinc et Sibylla lib. 3. Oracul. sic ait: *Forti tibi, regio Gog fit Magog, quæ medium est Azililopum fluviorum*, id est, quæ cingeris fluviis Æthiopiæ. Ubi forte, inquit Alcazar, maris brachia nomine fluviorum appellantur. Arabia enim inter Sinum Persicum et Arabicum sita est. Sicut ergo Mahomet per Arabes, Tamberlanes per Scyllas et Tartaros ad imperium evectus est; ita per eosdem, aut similes, evehetur Antichristus. Vide dicta Ezechiel. 38. initio capituli. Quin et M. Paulus Vindictus lib. 1. de Rebus Orientis, c. 6. scribit, in Tartaria, in provincia Tenditeli, regiones esse Gog et Magog, quas Tarlati, inquit, nominant Lug et Miingi.

Perperam ergo censent Novantes, Tremellius et Junius, Gog dici à Gyge, qui Candante tege Lydorum per dolum occiso, regnum ejus occupavit; quasi inde Asia minor dicta sit Gog; siculi postea Cræso propagatilo regni fines in Syriam, urbs quædam vocata fuit Gygarla, pro quod est Gog karla, id est urbs Gogi. Unde eo tempore, quo læcde Gog prophetavit Ezechiel, vel Halyatles, vel Græsus, ulriquo nepotes Gygis, in Asia minori regnabant. Verum nihil Gygi enim Gog, præsertim quia Gog latissime dominabitur, ubi docet hic Ezechiel: Gyges autem soli Lydite imperavit; ejus vero nepos Cræsiis tantum usque ad Halym fluvium dominatus est, teste Herodoto in Clio. Adde: Gyges à bis mille annis transiit et evanuit; Gog vero futurus est in fine mundi, cum nulla Gygis erit memoria.

8. Et ascenderunt super latitudinem tebræ,] q. d. Latos terrarum et regionum campos suis copiis, equis, curribus, etc. complebunt, sicut Xerxes suo exercitu stravit mare et terram.

Et circumierunt castra sanctorum.] *Castra* vocal loca et latibula in quæ turmatim confluent Christiani, fugientes persecutionem Antichrisli, ubi fecerunt Judæi tempore Machabæorum fugientes crudelitatem Antiochi Epiphanis, 1. Machab. 2. vers. 1. et 28. Nec enim verisimile est Christianos tempore Antichrisli, utpote potentissimi, à tyranno oppressos castra habituros, vel collalis signis cum Anlichristo, et ejus regibus et gentibus confligant.

Et civitatem dilectam,] id est Romam, inquit Alcazar. Verum Roma paulo ante vocata est Babylon, quæ à decem regibus jam erit eversa, vel palet ex cap. 17. 18. Ergo civitas hæc dilecta, est Jerusalem, quam Ezechiel cap. 38. v. 12. vocat umbilicum terræ (erat enim sita in medio terræ olim babilatæ). Licet enim Jerusalem futura sit regia Antichrisli. tamen in ea nulli habitabunt Christiani utpote terra sancta, in qua habitavit Christus. Quocirca sicut olim Romani nobiles et malronæ, ubi S. Paula, Melania, Marcella, etc. cum S. Hieron. Roma migrarunt in Palæstinam, ita et in fine mundi, cum Jerusalem, æque ac Roma, reflorescet. Rursum nulli Christiani, item Gentiles et Judæi, partiti) conversi ad Christum, parlim convertendi, confluent Jerusalem, ut ibi audiant prædicantes Eliam et Henoch. Hi enim in Jerusalem concionabuntur contra Anlichristum, ibique ab eo occidentur, ubi dixit cap. 11. 8. Denique S. Augustinus, per civitatem dilectam accipit Ecclesiam toto

orbe diffusam: hanc enim ubique persequetur Antichi

9. Et descendit ignis de cælo, et devoravit eos.] Alcazar hunc ignem mystice accipit. Ignis, inquit, de cælo, est ardor cælestis et divinus, quo Elias et Henoch turn in vita, lum potius post mortem, lam suam, quàm Antichrisli, per suos pracones, æquu ac per preces, accendent omnes gentes, convertendo eas ad Christum, ubi fecerunt Apostoli recepto igne Spiritus sancti in Pentecoste. Hæc enim est vindicta inaudita digna Deo. Et tunc omnis Israel salvus fici, vel prædixit Apostolus Rom. 11. 26.

Iluc accedit S. Augustinus, lib. 20. Civit. 12. Bene, ait, intelligitur iste ignis de calo, de funditate Sanctorum. Firmamentum enim est cælum: cujus firmitate cruciabantur peccatores ardentissimo zelo, quoniam non potuerunt attrahere sanctos Chrisli in partes Antichrisli. Aut si appellavit ignem ipsum plagam, qua percutiendi sunt in Ecclesia peccatores veniente jam Christo; ita nempe quos viventes inveniet super terram, quando interficiet Anlichristum spiritu oris sui; non est hoc ultimum coram supplicium.

Verum verba S. Scriptura hic vindictam et punishmentem proprie dictam sonant. scilicet quod Gog et Magog, totusque Antichrisli exercitus igne de cælo misso afflabitur et concremabitur. Subdit enim de ipso ejus duce: *Et diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris; ubi et bestia (Antichristus) et (ejus) pseudopropheta cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum.* Quæ verba proprie esse accipienda liquet, et omnes, ipseque Alcazar, asseverant: esto Ribera, qui citat Ambrosium et Augustinum, censeat in hisce verbis esse anticipationem: eo quod diabolus non sit deturbandus in infernum, quamdiu Ecclesiæ militia durat; durabit autem usque ad finem mundi. Ergo et post Antichrisli necem, diabolus sinetur tenere fideles usque ad diem judicii. Verum respondeo S. Joannem hunc finem mundi hic simul complecti et convolvere cum strage Antichrisli, ejusque exercitus, ac cum delurbatione diaboli: post eam enim mox sequetur. Inde vers. sequenti transit Joannes ad extremum judicium. Adde probabile est diabolum cum Anlichristo deturbandum in tartara, ut paulo ante finem mundi plena detur orbi et Ecclesiæ pax post tam immanem, camque extremam Antichrisli persecutionem; ut in ea lapsi poeniteant ac resurgant, Judæi et gentes convertantur, omnisque Israel salvus fiat. Porro per pseudopropheta, nonnulli accipiunt Mahometum auctorem mahometisini: Gnebrar. in Chron. lib. 4. ad annum Domini 1302. accipit Oilomannum, ejusque stirpem et imperium Oltomannicum; hoc enim esse prodromum Antichi isto, et forte usque ad illum duraturum. Verum quis sit hic pseudopropheta dixi c. 13. v. 11.

10. Die ac nocte.] id est, semper. Damnatis enim in gehenna nunquam usi dies, sed nox perpetua. Aliter Alcazar: ipse enim diem et noctem ad Beatorum claritatem, noctem ad inferorum tenebras: ex utroque enim gravissimum tormentum ad damnatos redundat. Neque enim eos solum torquet propria sortis misura vel infelicitis obscuritas; sed etiam rabies ac furor ex suorum adversariorum claritate et felicitate conceptus.

11. Et vidi thronum magnum candidum,] id est solemnem. lætum et gloriosum: -andor enim

esl vestis Beami um, el symbolum gloriæ : et SEDENTEM SUPEH KU V. ChITsiIII» judlCCUL. TrOñSil enim hic Joannes ad diem judicii . a cujus conspectu fugit terra et coelum,] id est pristina species, stalos el'forma terræ et cœli : quia videlicet in aliam pulchriorem commutabuntur, ail Primas. Ambr. Reda, Arelas el Viegas.

Mystice Alcazar (licet ipse putet esse litterale): Per cœlos, ait, symbolice significatur tum Sanctorum intercessio, tum sacerdotum potestas dimittendi peccata per Sacramenta : per terram significatur misericordia, qua secundum humanæ naturæ conditionem tangi deberet pater in lili ærumna, uxor in viri, frater in fratris, q. d. Tanta erit Christi judicis integritas, tanta juris et æquitatis ratio, ut nullus ibi sil mysticorum coelorum, pula Sanctorum el sacerdotum, favor aut auxilium, nulla terræ mysticæ jam diclæ commiseratio (nec enim paler filii, nec uxor mariti, nec frater fratris miserebitur;) sed solum jus atque æquitas, ul unusquisque secundum propria ipsius opera judicetur.

12, Et vidi mortuos, qui aule mortui erant, jam autem resui rexerant, ζ(abanique judicandi coram Christo iudice : magnos et pusillos.] Hinc aliqui probant infantes aflore in iudicio, ibique judicandos esse. Verum pro *pusillos*, græce esl/ÀUfov<, id esl parvos, tum telato et Malura, uli sunl pueri decem vel qualuordecim innoxii; tum potius dignitate et gradu, id est viles el objecti, uli sunl servi, rustici, ancillæ, ele. Sic enim cap. 19. vin s. 18. invitans aves ad vorandum carnes liberorum et servorum, addi : Pusillorum el magnorum, quasi dicat: Plebciorum et nobilium sive principum. Nam mox hoc eodem versu subdit pusillos hos, æque ac magnos, judicandos esse secundum opera cujusque : ergo non loquitur de infantibus.

Et Liant aperti sunt : et alius liber apertus est qui est vitæ.] S. August. 20. Civit. 111. legii : *Yitie uniuscujusque* ; unde liber, inquit, vitæ est, qui cujusque vitam el actiones continet. Fuñurmnénún est ut, per Dei potentiam, cujusque opera mira celeritate à quolibet conspiciuntur. Porro libri aperti sunl Sancti ; quia in illis durum evadet, quæ præcepta Deus, el miAtn severe sanxerit. Verum hæc lectio menuosa est : omnes enim codices legunt *liber vitæ*, itaque legendum esse patebit v. 27. Porro quod Saucii vocentur libri, aul mysticum esl, aut violentum.

Secundo, S. Ilieron. in Daniel. 7. docet in iudicio duos aperiendos esse libros: unum Dm, qui continui bona cujusque opera ; alterum (hemonis, qui continet mala. Deus ergo hi.bet librum vitæ, diabolus librum mortis. Verum S. Joannes libros hos manifeste distinguit ft libro vitæ. Ait enim : *El alius liber apertus est qui est vita*.

Tertio, Viegas : Liber, inquit, vitæ unus psI; quia paucos continet eleclos el salvandos ; (*itui* vero qui dicuntur *aperti*, reproborum sunt, ideoque nulli, quia nulli sunl damnandi. Verum In libri sunl universales el communes, tam bonis, quam malis. -

Quarto, Redact Alcazar libros hos censent esso S.Scripturam, quæ conlinei luges et præcepta Dei, ex quorum observatione homines Judicandi sunl. Idcirco Deuteron. 33. v. 2. Deus ferens legem ila describitur : *Dominus de Sinai venit, et de Seir ortus est nobis ; in dextera rjus*

ignea (ex. Ubi pro *Dominus*, lubralce esl *Elohim*, id est iudex, ul significetur Deum sub form.i judicis venisse, et quasi solem splendidissimum per Seir el Sina monies Hebrans urium fuisse. Porro igneam legem gestabat dex|era, (pioti Ca.jelanus ila explicat, ul non Deus ipse legem portel, sed ad majorem pompam, portaretur a ministris prope dexteram ejus liber legis, el ignis, quo significabatur eum per legem judicaturum, el per ignem puniturum. Addunt aliqui eadem de causa inilio Genesis dictum esse : /h *principio creavit Deus caium et terram*, ubi rursum pro *Deus* hebraico esl *Etohim*, id esl iudex vel iudices ; ul significetur à Deo iudice cœplam Scripturam, pula Genesim, ut leges el jura hominibus tradat, quibus eos in fine mundi judicaturus est,

Verum dico hos libros esse illos, in quibus cujusque opera, lam bona, quim mala conscripta sunt ut ex iis quisque judicetur. De iis enim subdit : *Judicati sunl mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum*. Nec enim in S. Scriplura, aut in Decalogo, legeque Dei legi possunt cujusque opera, quomodo scilicet eam adimpleverit. Libri ergo hi sunt conscientia» el memoria: singulorum, in quibus quasi in libris descripta sunl cujusque facia, tam bona, quftm mala*

Rursum, licet hi libri in se interirent, pula memoriæ hominmn obliviscerentur suorum facinorum, iidem lamen servamur in divina scientia el memoria, in qua similiter tam opera, quàm conscientia» singulorum consignata) et desCrlplæ soni. Hi ergo libri in hominibus sunl conscientia», in Deo esl scientia elcognitio factorum cujusque. Hoc est quod ait Apostolus Horn. 2. vers. 15. Genies qIRO carent lege Dei scripta, *ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et interse invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in dic, cum judicabit Deus occulta hominum*. Ila passim Interpretes, et franciscos Suarez 3. p. q. 59. art. G. disp. 57. seel. 9.

Porro, aperiel Deus in die judicii hosco libros, tum singulis suos proprios, scilicet conscientia» et memoriæ cujusque objiciendo sua farta : tum omnibus aperiet aliorum omnium libros el conscientias, sive per locutionem mentalem, nimirum per divinam revelationem, ex sua omniscientia cuique indendo cl suggerendo quidquid alius quisque iecerit, quomodo Prophelæ per Dei revelationem el inspirationem futura prævlderunt : sive Deo simul cl semel elevarne omnium hominum phantasiam elintellectum, iliisque vires et lumen supernaluralo præbenle ac concurrente supernaluraliler cum quocumque, ut videat facia cujusque in alterius conscientia et memoria quasi descripta. Similo enim est in angelis, cl animahus separatis. Dum enim hi sibi invicem lo(juuntur, laciunt naturaliter, ut is cui loquuntur, videal cogitata el volila sua, hoc ipso quo volunt illum ea scire. Hoc enim Ipso fit ipsoruin conceptus el cogitatio, alias secreta, objectum proportionalum intellectui audientis, ul naturaliter ab eo sentiri el cognosci possit. Sic ergo Deus per hanc mentis cujusque elevationem faciei, ul potentia intellectus cujusque proportionala sil, et sufficiens ad omnia illi objecta, puta ad facta singulorum hominum, saltem successivo tempore, sed hic

vissimo cognoscenda, quomodo Elisons, alii* que Sancii elevati à Deo viderunt absentia ; et S. Benedictus, spiritu elevatus, vidit lotum mundum quasi in globo in radiis solaribus collectum, teste S. Gregor, lib. 2. Dialog, c. 35. Quod enim hæc particularis cujusque in die judicii examinatio non sit futura per vocalem locutionem, palet, quia hac ratione cujusque facia successive* edicenda et pronuntianda forent, itaque judicium ad multos menses vel annos protrahendum esset, cum tot millionum hominum facta sigillatim, ordine quæquesuo ore tenus enuntianda forent. Quæ sane multos menses, imo annos sibi deposcerent

Denique more suo S. Joannes hic anudit ad Daniel cap. 7. v. 10. *Judicium sedit, et libri aperti sunt.* Ibi enim Daniel describit excidium quatuor monarchiarum, ac regni Antichristi, iisque successurum illi regnum Christi et Sanctorum, quod durabit in æternum. Idem hisco capitibus dicit et docet S. Joannes.

Et alius librum apertus est qui est vitæ.] S. Aug. 20. Civit. 16. per libros qui aperti sunt, intelligit Sanctorum corda et mentes, in quibus Dei lex et voluntas scripta sunt : per librum autem vitæ, intelligit memoriam Sauciorum omnium, quæ per vim divinam cognoscet quidquid in vita bene aut male gessit. S. Anselmus in Elucidario ait librum vitæ esse vitam Jesu, quæ omnibus debet esse norma vivendi, per quam, et juxta quam omnes sunt judicandi. Verum dico : liber vitæ est liber prædestinationis Dei, in quo omnes et soli conscripti sunt illi, qui destinali et electi sunt ad vitam æternam, idque cõllaciler, nupte jam vita perada, et operibus cujusque per mortem consummatis. Porro libri vitæ inducitur hic mentio : lum quia hic est liber Dei, qui componendus est et cõequandus cum libris apertis singulorum, id est cum conscientiis hominum : lum quia propter electos, qui in libro vitæ scripti sunt, maxime iudicium; vel nimirum illi à Deo glorificentur, eorumque labores et dolores pro meritis justum accipiant præmium. Vult enim Joannes hic animare fideles et Martyres, dura palantes sub Domitiano, et duriora passuros deinceps, præserlim sub Antichristo, ut forlitter martyria et mortem subeant, cogitantes se per illam transituros ad vitam beatam, ad quam à Deo conscripti sunt in libro vitæ.

Alcazar opinatur librum vitæ hic, non tantum completum accipi, sed et inchoatum, hoc est in eo scriptos esse non lanium eos, qui in gratia mortui, salvandi sunt; sed etiam eos qui baptizati et gratia Dei donati, ad salutem destinati sunt, etiamsi ex eo ob sua ilagitia deleanlur, ac morientes in finali impenitentia rejiciamur et damnentur. Quod non est improbabile; sed tunc liber hic magna ex parte idem est cum libris apertis, quatenus hi libri sunt Dei, non conscientie hominum, uli paulo ante dixi.

Secundum opera ipsorum.] Agitur ergo hic lanium de adultis, quorum opera examinantur et judicantur, non de parvulis, qui operari, et mereri vel demereri nequeunt. Parvuli enim mortui cum baptismo, hoc ipso adjudicantur cõelo : sine baptismo, inferno, id est limbo. Alcazar tamen ex S. Aug. censet etiam parvulos hio comprehendere; quia parvuli non baptizati judicantur secundum opus et peccatum originale Adæ : hoc enim eis imputatur, imo inhærci;

haptizati vero judicantur secundum opera et menta Christi, quæ eis in baptismo applicantur. Verum hoc subtilius est quam solidius.

13. Et in die mare mortuorum, qui in eo erant et mors et infernus dederunt mortuos scilicet, qui in ipsis aiunt.] S. August. Ticonius, Hajmo et Atiselui. per mortuos mortis et inferni accipiunt vtriusque mortuos; per mortuos vero maris, eos qui vivi inveniuntur, cum Christus veniet ad judicium. Sic enim ait August. *Hos ergo mortuos exhibuit mare, id est, hoc sæculum exhibuit homines qui nondum obierant; et sicut inventi sunt, ita affuerunt. Mors vero et infernus dederunt corpora, quoniam vita revocarunt. Et fortasse non satis fuit dicere: mors aut infernus; sed mors, propter bonos; infernus, propter malos.*

Secundo. Ambrosius: Mortui, ait, maris, id est baptismi, erunt baptizati et electi. Deinde mors dabit corpora impiorum, infernus animas; scilicet.

Tertio, Antas : Quodque, ait, elementum reddet quicquid corporum humanorum ad se pervenit; mare ergo dabit humorem, qui ad se pervenerat : mors (id est terra) pulverem : Infernus (id est aer et ignis) id quod in auras evanuit et resolutum est.]

Quarto, Viegas et Deirio adagio 197. loco Gi. Mare, inquiunt, dabit corpora in eo submersa, aut devorata et piscibus : mors dabit corpora in terris humata; infernus vero dabit animas. Hattillo mors hic ab inferno et mari dividitur, ad danda videlicet corpora quæ in terra perierunt. Hæc enim censentur esse in ventre mortis, morsque ea revomet in die judicii vel resurgent. Huc accedii Ribera; sed in eo differi, quod inferni mortuos vocari censeat eos, qui vivi a terra absorpti, cum corpore et anima descenderunt in infernum, quales fuerunt Core, Dathan et Abiron. Sed hi erunt perpauca. Adde, mox de morte et inferno dici, quod missi sint in stagnum ignis : uli Ribera et Viegas ailler coguntur accipere infernum et mortem, scilicet ut significant diabolium. Quod tamen durum est et Violentum.

Dico ergo; melius ei magis consequenter Alcazar censet mortem et infernum hic et alibi induci, simulque jungi quasi duas personas tragicas, truces et immanes, quæ semper associantur. Nam quas mors occidit, eosdem infernus sepelire et devorare dicitur. Non ergo mortui quos mors occidit, ab inferni mortuis diversi, sed iidem plane sunt. Mors enim est quasi lictor et carnifex, qui reos mortis occidit, et transmittit in infernum, qui quasi mortuorum locus, sinu suo eos excipit, absorbet et devorat. Id mox clarius patebit. Porro addit tertiam personam, æque horribilem, scilicet mare quod quasi leo rugit et sævit, navesque integras, æque ac homines absorbet, et in se ipso sepelit. Quocirca fictio mortuorum mortis et inferni non extenditur ad eos quos devorat mors. Hinc et Joannes mortuos quos possidebat mare, manifeste distinguit à mortuis quos possidebant mors et infernus, dum ait : *Dedit mare mortuos suos.* Mors enim suorum mortuorum simul est quasi mors et infernus.

16. Et infernus et mors missi sunt in stagnum. Hæc est hors secunda.] Primo, S. August. Primasius, Ticonius, Viegas et Hibera, per infernum et mortem metonymice accipiunt diabolium, qui est princeps mortis ut

infernī : hic enim cum suis asseclis adjudicabilur et mittetur in stagnum ignis, ut sint perpetui incola mortis et inferni. Verum sic dicendum fuisset: Missus est, scilicet diabolus, non *Alīn sunt*. Rursum, plane videtur eodem modo lile accipi mors et infernus quo paulo ante, cum de iisdem dixit : *Mors et infernus dederunt mortuos suos*. Ibi autem mors et infernus non significat diabolus, uti palet, et ipsi anciores hujus explicationis fatentur. Eadem de causa minus recte alii per infernum (hemones, per mortem pœnas quaslibet accipiunt : æque ac alii, qui per infernum damnatos qui in inferno antea cruciabantur, intelligunt, quasi dicat, illos post iudicium ad infernum, ex quo prodierunt, redituros, et alii, ut Maldon. in notis manuscriptis, quas Romæ vidi, quasi dicat: Mors et infernus non erunt ulira, id est, nemo ultra morietur, aut in infernum mittetur.

Aptius ergo, conformius et elegantius Alcazar, tam hic, quàm paulo ante, mortem et infernum induci censet quasi duas tragicas personas, quarum munus est, ut altera vitam mortalibus auferat, ollera deglutiat, et subterraneis sepulcris et specubus vinctos delineat. Pereleganter ergo linguntur bæ dure personæ horribiles, quæ exultabunt in inundo, ac triumphabunt, post universale iudicium, una cum damnatis ad ignitum inferorum stagnum descenduræ. Non autem fit mentio helluonis alterius, nempe maris : quia illud dicitur amplius non fore, ad mysterium, de quo c. sequenti vers. 1. Duæ igitur personæ reliquæ, id est morsel infernus, congruentes eò mittuntur, ubi per omnem seniorum æternitatem sese in ipsis damnatis pascani, illa ut non solum vere, dici possit : *Mors depascet tos* ; sed etiam: *Infernus depascet cos*. Nec vero contenti erunt mors et infernus miserorum cade ac devoratione, sicut antra solebant : sed mors semper ros occidet, infernus semper abscondet ac devorabit. Nec mors unquam illos interficere desinet; quia infernus eos semper vivos asservabit, quo patiantur semper ac moriantur. Atque hæc est mors secunda, quam damnatis mors et infernus pariter inferent. Itaque infernus et mors in stagnum ignis mittuntur, non ut patiantur ab igne, sed in æternum Del inimicos excrucient. Hucusque Alcazar. Arabicus pro mors, vertit *abyssus*, quia mors vastissimum habet os et ventrem, quo omnes morientes complectitur, instar abyssi horribilis : *E(abyssus, inquit, et infernus projecti sunt in stagnum ignis plenum sulphure*.

15. Et QUI >05 IXVRMUS EST IN LIBRO VITÆ SCRIPTUS, MISSUS EST IN STAGNUM IGMS. 14. (1. Sancti et Electi qui scripti sunt in libro vitæ, ibunt in cœlum ad gloriam æternam, uti exponam cap. sequenti : improbi vero qui non sunt scripti in libro Dei et vitæ, sed diaboli et mortis, illi ibunt in ignem gehennæ æternum.

Objicies: Parvuli morientes sine baptismo in peccato originali, non sunt scripti in libro vitæ, et lamen non ibunt in stagnum ignis ; quia habent pœnam damni, id est carentium gloriæ, non sensus, uti habet communis Theologorum sententia, ille S. Joannes Idem loquitur Ianum de adultis, non de parvulis, ut palei ex vers. 12. *Judicati, impii, sunt mortui ex his qual scripta crani in libris, secundum opera ipsorum*. Soli autem ad illi judicantur secundum opera sua, non parvuli. Idem palei ex cap. seq. vers. 8. Aliter

respondet S. Aug. lib. 6. contra Iovinianum cap. 4. et ex eo Bellarm. lib. 6. de Amissis, gratia* et statu peccati cap. 5. scilicet parvulos iudicari secundum opera, quæ scilicet per Adamum, et in Adamo gesserunt et peccaverunt : ac ideo mittendos essi; in stagnum ignis, id est, in Licum ubi est ignis ; nec lamen inflammabunt illo igne aut cruciandos, vel quod sint in partu alliore ejus loci, vel quod ignis habeat vim cum detinendi, non tamen urendi.

Porro stagnum hoc plenum est igne et sulphure, ut habet Arabicus, ac diserte asserit S. Joan. cap. 21. v. 8. et Isaias, cap. 30. v. 33. Ignis ergo gehennæ est sulphureus: unde ejus typus et præambulum fuit ignis sulphureus quo conflagravit Sodoma et Gomorra. Genes. 19. de quibus proinde ait S. Judas, quod *ignis (eterni pœnam sustinentes facti sint exemplum orbi*. Hic enim ignis aptissimus est punitioni impiorum; primo, quia ardentissimi!* esi : sulphur enim cum sit igneaturæ, si ignem concipiat, vehementer exardescit; secundo, quia hic ignis odorem habet terribilissimum et acerrimum, qui fœtori peccatorum puniendo congruit; tertio, quia sufficit in expiationibus (Ioniorum sulphur adhiberi solei, teste Plinio lib. 35. cap. 15. Contaminarunt impii domos suas, puta animam et carnem, peccatis gulæ, luxuria, iræ, etc. par ergo est ut Deus hasce domos igne sulphureo lustraret et quasi expiet. Supplicium enim peccatorum est genus quoddam expiationis et purgationis. Hac de causa immensa vis sulphuris parlim ardentis, parlim non ardentis sub terra patet, ut liquet ex Hieronimo «l monilibus ardentibus, qui per orbem plurimi sunt : nam et ihermæ sulphur olent, et ignes monium sulphurei sunt. Ipsa quoque fulmina, quæ iræ divina sunt symbola, igne sulphureo constant, et sulphur olimi. Ilaique lotum gehennæ stagnum cum omnibus corporibus damnatorum in ciem injectis, horrende ac debili, erilepie tola illa iniquorum congeries ardens quasi victima Deo, et holocaustum pro peccato : quod sacrificium nunquam complebitur, sed semper prægeinr coram Domino et omnibus Sauciis, sicut ipsum peccatum semper expiabitur, et nunquam erit expiatum. Hinc non solum ignis foris applicabilur corporibus ut suo coniaculo cruciet, sed ipsa etiam corpora ardebunt jugiter, sicut in holocausto fieri solet. Adhuc impii, præsertim qui graviter peccaverunt, uti Antichristus. in profundum hujus stagni projicientur et (pasi sepelientur : sic dives Epulo (licitili* sepulchris in inferno, Lucæ 16. ita ut nullum eis inossil extrinsecus accedere refrigerium, nec respirare aut clamare possim : clamor enim in magnis tormentis hujus vilæ, solei aliipod doloris afferre levamen. Verum nec hic conceditur Anlichristo et sociis ejus in gehenna, quo licet non dolor compressus, intus acerrime detur. Ahi enim qui capite saltem exstabant, clamare poterunt, quales erunt qui mimis peccarunt : sed et horum clamores vocesque erunt lamentabiles, quibus se sociosque affligent. Nam ex tamis et inevitabilibus æternisque pœnis sequetur desperatio, furor et maledictio, quæ et seipsos, quod sibi Ianiorum suppliciorum causa luerim, et Deum qui ipsos condidit, et parentes qui genuerunt, et dæmones (pii seduxerunt, et socios qui allexerunt, et omnem creaturam iute illis et ad culpam, vel ad pœnam servivit,

aut servit, maledicent, lia P. Lessius lib. 13. de Perfect, dhiuis cap. 26. qui ct cap. 29 rt 30. multiplices dainnaloriii pernas, ac quomodo ignis corporeus in animasti dænoncs agere, casque cruciare possit, erudile explicat. Vere Psalles psal. 89. *Quii novit poti statini ira* luæ.et præ timore irum luam* (ô Domine) *dimmurai c?*

Moraliter. Hæc lege» relege, rumina cl pondera quotidie, ô Christiane. Vide quid in libris hisce tuis conscribas, qui in die iudicii coram loto mundo pendentur cl legentur, quando, ut ait Anselmos I. deSiinilmlinib. *à dextris erunt peccata accusantia, à sinistris infinita dermonia, subtus horrendum chaos inferni, desuper iudex iratus, foris mundus ardms. intus conscientia urens. Ibi vix justus salvabitur. Ilea miser peccator sic deprehensus, quo fugiet? latere enim erit impossibile. apparere intolerabile.* Id linee libris, in hac luce Christi revelabuntur omnes vulpinas conscientia*. omnia consilia cordimn, omnes fuci mentium, omnia occulta tenebrarum. Hoc cogilans, hoc metuens HugoNictor. lib. 1. de Anima c. 15. hanc humilem de sc confessionem insliluil, ul xeniam in.pt Irci; *Sub ovina, inquit, pelle vulpinam conscientiam abscondebam; vulpina plane conscientia, tepida conversatio. animalis cogitatio, ficta confessio, brevis ct rara compunctio; obedientia sine devotione, oratio sine intentione, lectio sine erdificalione. sermo sine circumspectione. O qmim dura sunt ista quæ loquor, quoniam meipsum loquendo ferio!*

Vis consilium? vis remedium? Accipeð S. Paulo: cogita, libra, discute, componi* ad normam divime legis el voluntatis singulas luas, non tantum actiones, sed el cogitationes ac intentiones mentis. *Si enim nos ipsos dijudicamus, non utique indicaremur,* 1. Cotinlh. 11.

Vers. 31. Et: *Vivus est sermo Dei cl efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animet ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum ct intentionum cordis. Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus? omnia autem nudaci aperta sunt oculis ejus,* Viderunl hoc eminus Gentiles. Seneca lib. 3. de Ira: *Animus, inquit, quotidie ad rationem reddmdamcst vocandus. Hoc faciebat Sextius, ut. consummato die. cum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum: Quod hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti? qua parte metior es? desinet ira, vel moderatior erit, quæ sciet sibi quotidie adjudicem veniendum.*

Scribit Plularchus de Livio Druso Tribuno plebis, quod, cum ædes ejus mullis locis paterent vicinorum oculis, cl opifex quidam eas se mercede quinque talentorum ostenderet aversum, et mutaturum: *Decem, inquit, dabo, si totam domum meum conspicuam effeceris; quo cives omnes quales vitam instituam. contemplentur.* Fuil enim x ir temperans el moderatus. Ita vive, ul memineris semper, imo optes cl gaudeas, le luaque intima videri à Deo, te notari ab angelis, à dæmonibus, ab hominibus: *Spectaculum enim facti sumus mundo, angelis cl hominibus.* O quam sapii, qui jugiter animo versat ultimum ct censorium hujus mundi diem, qui crier horizon ælrrmlalis bealæ el misera*, ac Beatos b damnatis, superos ab inferis, angelos à dæmonibus. cælum à gehenna in omnes.elcrnitaies disici minabit! O quàm sapii, cui jugiter hic lituus insonai: *Surgite. mortui, venite adjudicium!* O quam sapii, qui ita actus singulos agit ac disponit. proni oplabil eos egisse cl disposuisse in die iudicii!

CAPUT VIGESIMUM PRIMUM.

SY \OPSIS CAPITIS.

Sanctus joannes videt et scribit coelestem jerusalim, nimirum ejus opes, splendorem ET GLORIAM; SECUNDO, v. 12. EJUS MURUM ET PORTAS DUODECIM; TERTIO, v. 16. ejus Altitudinem, longitudinem, et latitudinem; quarto, v. 19. ejus DUODECIM FUNDAMENTA FACTA F. TOTIDEM GEMMIS; QUINTO, v. 22. EJUS CLARITATEM ET FELICITATEM.

1. t vidi cælum novum, el terram novam. Primum enim cœiuin, et prima terra abili, et mare jam non est. 2. Et ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo à Deo, paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. 3. El audivi vocem magnam de throno «licentem: Ecco tabernaculum Dei cum hominibus, habitabit cum eis. Et ipsi populus ejus erunt, et ipse Deus cum cis erit corum Deus. 4. Et absterget Deus omnem lacrymam al) oculis eorum: el mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt. 5. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc verba fidelissima sunl et vera. G. Et dixit mihi: factum cs1, ego sum x cl «: initium, cl finis. Ego sitienti dabo de fonte aqu» vitæ, gratis. 7. Qui vicerit, possidebit hæc, ct ero illi Deus, cl ille erit mihi filius. 8. Timidis autem, et incredulis, cl exeeratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololatræ, cl omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure: quod est mors secunda. 9. El venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis no-

vissions, et locus est mcccum, dicens : Veni, et ostendam tibi sponsam, uxorem Agni. 10. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cœlo à Deo, II. habentem claritatem Dei : et lumen ejus simile lapidi pretioso tanquam lapidi jaspide, sicut crystallum. 12. Et habebat murum magnum et altum, habentem portas duodecim : et in portis Angelos duodecim, et nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum (filiorum) Israel. 13. Ab Oriente portæ tres, et ab Aquilone portæ tres, et ab Austro portæ tres, et ab Occasu portæ tres. 14. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni. 15. Et qui loquebatur mcccum, habebat mensuram arundineam auream, ut metiretur civitatem, et portas ejus, et murum. 16. Et civitas in quadro posita est, et longitudo ejus tanta est, (parva et latitudo : et mensus est civitatem de arundine aurea per stadia duodecim millia ; et longitudo, et altitudo, et latitudo ejus æqualia sunt. 17. Et mensus est murum ejus centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis, quæ est Angeli. 18. Et erat structura muri ejus ex lapide jaspide : ipsa vero civitas, aurum mundum simile vitro mundo. 19. Et fundamenta muri civitatis, omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum, jaspis : secundum, sapphirus : tertium, chalcedonium : quartum, smaragdus. 20. Quintum, sardonyx : sextum, sardius : septimum, chrysolithus : octavum, beryllus : nonum, topasius : decimum, crisoptasus : undecimum, hyacinthus : duodecimum, amethystus. 21. Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt per singulas ; et singulæ portæ erant ex singulis margaritis : et platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum. 22. Et templum non vidi in ea : Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus. 23. Et civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea ; nam claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus. 24. Et ambulabunt gentes in lumine ejus : et reges terræ alterent gloriam suam et honorem in illam. 25. Et portæ ejus non clauduntur per diem : nox enim non erit illuc. 26. Et afferent gloriam et honorem gentium in illam. 27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

Putarunt aliqui, hoc caput et sequenti, ad litteram describi felicitatem Ecclesiæ, tam militantis in hac vita, quam triumphantis in cœlo, præsertim quæ erit post Anlichristum, quando erit summa Ecclesiæ militantis pax, æque ac sanctitas, eruntque Christiani perfecti, ac heroes virtutibus illustres. Ita Scraphimis, libertinus, Hortulanus et Joachim, quos citavi cap. præcedenti vers. 2 et 6. Censent enim ipsi hos fore mille annos felicitatis Ecclesiæ militantis ibi à Joanne prædictos. His accedit noster Turrianus lib. de Eucharistia, qui censet hic agi de cadesti Ecclesiæ cum militante copulata; hanc enim denotavi hisce verbis : *Idcirco Jerusalem in notam, ele. descendentem decado.* Et hisce : *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.*

Alii censuerunt hic describi gloriam Ecclesiæ Romanæ sub Constantino, et deinceps. De hac enim recte dicitur : *Ambulabunt Gentes in lumine ejus* ; et de hac Isaías, Ezechiel et alii Prophetæ*, similia, imo majora prædixerunt, quam hic de sua Jerusalem dicat Joannes.

Verum certum est ad litteram directe hic tantum depingi Ecclesiam coelestem et triumphantem. Ita diserte docet S. Augustinus 22. Civit. 27. *litte, inquit, de isto tempore accipere impudentia nimia est : quia illa, Absterget Deus omnem lacrymam, tanta luce dicta sunt de sarculo futuro, et immortalitate, atque de alienatale Sanctorum, ut nulla debeamus in Litteris sacris narrare vel tegere manifesta, si hoc putamus obscura.* Augustin, sequuntur passim Interpretes, quin et Alcazar, qui tamen hæc omnia Romanæ Ecclesiæ* adaptat, quasi ejus triumphus in cœlis hic describatur : Quia, inquit, hic quasi caput

et matrix, electos omnes complectitur. Quod verum est.

Id probatur primo, quia hoc exigit Apocalypseo acoluthia. Cum enim cap. præcedenti egerit de strage Anlichrisli, Gog et Magog, deque resurrectione et de judicio ; ordo postulat ut hic agat de gloria Beatorum, quæ claudat Apocalypsin.

Secundo, id ipsum clare evincunt verba v. 7. et 8. ubi coronas Beatorum opponit poenas damnatorum : *Qui, inquit, vicerit, possidebit hac ; timidus autem et incredulus, etc. pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure : quod est mors secunda.*

Tertio, quia civitas quam depingit Ezechiel C. 68. (ad quam hic alludit Joannes) quæ symbolum est Ecclesiæ militantis, ut nulli volunt ; in quadrum patet tantum calamis 6000, id est stadiis 60. Hæc vero Joannis in quadrum protenditur ad duodecim millia stadiorum. Ergo longe eam superat, ac proinde est cœlestis. Ibi nota : S. Joan, hic plane imitatur Ezechielem ; nam æque ut Ezechiel, post enarratam stragem Gog et Magog, Anlichrisli, etc., Apocalypsin suam claudit descriptione novæ Jerusalem, id est Ecclesiæ, quæ ad litteram apud Ezechielem cœlestis et militans* ; apud Joannem Idcirco est cœlestis et triumphans. Hinc et fluvium hujus urbis consitum arboribus vitæ, de quo c. sequenti v. 1. ab Ezechielec. 67. v. 5. mutuatus est S. Joan.

Quarto, illa verba ; *Templum non vidi in ea ; ipsa civitas aurum mundum, muri ex jaspide. fundamentum ex lapidibus pretiosis. Et : Mors ultra non erit, neque dolor. Non intrabit in eam aliquid coinquinatum. Claritas Dei illuminabit*

cam et lacerna ejus est Agnus, etc. non nisi Ecclesia: coelesti conveniunt.

Fateor tamen quadam lite dici quæ Ecclesiæ militanti conveniunt, ut quod dicitur de 12 fundamentis, id est Apostolis, eorumque prædicatione: quia nimirum illi Ecclesiam deduxerunt et provexerunt in calimi. Unde Ecclesia cœlestis triumphans sua stemmata et insignia sumit ab Ecclesia militante. Ilinc S. Laurentius, jam beatus licet, pro stemmate habet craticulam, cum caque pingitur, S. Stephanus lapides, S. Sebastianos sagittas, S. Paulus gladium, etc. Quia scilicet hisce instrumentis obierunt mortem ei martyrium, quo gloriam illam beatam meritici assecuti sunt. Ita Alcazar.

Accipe summam et ordine dotes admirabiles, quas cadesti Jerusalem habet. S. Joannes attribuit. Prima est v. 1 et 2. quod sit Jerusalem nova in codo novo et terra nova.

Secunda, v. 2. quod sit descendens de cœlo ad Deo, parata sicut sponsa ornata viro suo.

Tertia, v. 3. quod ipsa sit tabernaculum Dei cum hominibus, et quod in ea Deus habitabit cum eis: et ipsis populus ejus erunt, et ipse Deus cum eis erit eorum Deus.

Quarta, v. 4. quod Deus absterget omnem lacrymam ab oculis eorum: et mors ultra non erit, neque lucius, neque clamor, neque dolor crii ultra; quia prima abierunt.

Quinta, v. 5. ibi dicit electis Deus sedens in throno: *Ecce nova facio omnia*; dicit et faciet: Dei enim dicere est efficax, ac proinde ejus dicere etiam facere.

Sexta, v. 11. Jerusalem hæc cœlestis habet claritatem Dei; et lumen ejus simile lapidibus sicut crystallum, id est, simile lapidi crystallino; unde ibi nunquam est nox, sed dies una et perpetua: nec egei sole aut luna; quia claritas Dei illuminat eam, et lucerna ejus Agnus, v. 23. Ilæc lux et claritas, primo, symbolum cœlestis gloriæ, nimirum divinæ, a Deo derivata et participata. Secundo, crystallus innuit hanc gloriam non esse umbraticam et transitoriam, sed stabilem et solidam, eamque variam, prout in crystallo ex reflexione varia varia apparent species. Tertio, eam nulla adversitatis, timoris aut tristitia nocte, aut nube et nebula fuscari, vel obscurari. Quarto, Beatos perpetuo frui præsentia, aspectu ei consortio gloriæ Dei et Christi.

Septima, v. 12 et 17. habet murum ex jaspido magnum, et altum 144 cubitos. Hic murus significat cœlum et cœlestis Jerusalem robur, munimen et securitatem, ut nullum dæmonum aliorumve hostium vim timeat.

Octava, v. 12 et 21. habet portas 12, scilicet tres ad singulas orbis plagas, quæ nunquam clauduntur, eæque singula ex singulis factæ sunt margaritis. Ilæ porta significant, undique et ex omni plaga et gente, Justis et sanctis in eandem aditum quolibet tempore, hora et momento patere; atque pereas non intrare nisi puros, prostantes et gemmeos.

Nona, v. 19. habet fundamenta duodecim ex totidem gemmis pretiosissimis, Ilæc 12 fundamenta significant urbem hanc fundatam esse in sanctitate, doctrina et symbolo duodecim Apostolorum.

Decima, v. 16. civitas hæc in quadro posita; et longitudo ejus tanta est, quanta et latitudo et altitudo. Hæc omnia significant exactam et per-

fectam hujus urbis architecturam et fabricam, atque civium miram inter se unionem et consociationem.

Undecima, v. 16. civitas ampla est et vasta: nam cum sit in quadro, quodlibet quadri, sive Quadrati latus in longitudinem procurrit ad duodecim stadiorum millia, id est, ad mille quingenta milliaria Italica. Hæc urbis amplitudo notat ejus magnificentiam, capacitatem, et ingentem civium, id est Beatorum, numerum. Nulla enim est urbs, quæ vel umbram tantæ capacitatis habeat. Babylon enim, quæ b capacitatem celebratur, in loto suo ambitu quadratura tantum continebat 120 stadia: hæc vero in uno quadri latore habet duodecim millia stadiorum. Quocirca unum quadri latus excedit longitudinem Babylonis centies, ac consequenter tota capacitas hujus urbis capacitatem Babylonis superat decies millies. Ita Alcazar. Verum verius est, non unum latus, sed omnia simul, puta totum civitatis hujus ambitum mensurari, cum dicitur: *Et mensus est civitatem per stadia duodecim millia*, uti dicam v. 16.

Duodecima, v. 18. ipsa civitas (id est platea civitatis) aurum est mundum, simile vitro mundo. Id designat omnia in cœlo esse pretiosa et prestantissima, accursum omnia Beatis esse conspicua et pervia, perinde ac si auro viro, id est, instar vitri pollucere, In cœlis omnia constarent; ac consequenter singulos Beatos per mutuam charitatem, omnium aliorum gloria, bonisque omnibus perfrui: bæc enim omnia eis soni conspicua.

Decima tertia, v. 22. *Templum non vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, et Agnus*. Semper enim tuentur et intuentur, colunt, adorant et laudant Deum et Agnum.

Decima quarta, v. 24. *Ambulabunt gentes in lumine ejus, et reges terre afferent gloriam suam et honorem in illam*. In cœlo ergo adunabuntur omnium Regum, Principum, Imperatorum, Pontificum, Reginarum et Ducissarum pompa et gloria.

Decima quinta, c. 22. v. 1. fluvius vita et vitalis mediani urbem interluit. Hic fluvius significat sapientiæ et voluptatum omnium copiam et affluentiam.

Decima sexta, cap. 22. 2. ad utramque ripam fluminis arbores sunt pulcherrima et salutifera: ibi est et lignum vite, praslanlius eo quod cratin terrestri paradiso. Hoc lignum symbolum cœlestis immortalitatis et aeternitatis.

Decima septima, c. 22. 3. *Omne maledictum non erit amplius*, q. d. In cœlo nulla erit culpa aut parta.

Decima octava, c. 22. v. 4. *Ridebunt faciem ejus, et nomen ejus in frontibus eorum; et regnabunt in circulo circummuni*; quia nimirum jugiter visionem Dei fruuntur, quasi eius intimi et familiarissimi, non tantum famuli, sed et principes et reges.

Denique huic urbi nihil pulchri, nihil pretiosi, nihil jucundi, nihil honorifici deest: nihil turpe, vile, aut triste adest; sed omnes ejus civitates sunt beati et gloriosi, ac regnabunt in sæcula sæculorum.

1. ET VIDI CŒLUM NOVUM, ET TERRAM NOVAM, CIRCUM ET MARE JAM NOVUM EST.] Joachim, et alii, qui hæc accipiunt de felicitate Ecclesie militantis, ulli dixi initio capitis, per cœlum novum accipiunt illustres Sanctos, quorum cum Paulo conver-

salio in cœlis est; per lerram novam, cæteros fideles, in baptismo per gratiam et vitam Christianam innovatos ; per mani , Gentiles , qui fluctus persecutionum contra Ecclesiam conlitabanl, q. d. *Mare non est*, id est, (gentiles amplius non persequuntur Ecclesiam; imo nec Mini, quia conversi sunl ad Christum facliquo CbrfotianL

Verum jam docui hæc ad Ecclesiam in cœlis triumphantem, quæ erit post diem iudicii el post communem resurrectionem, pertinere.

Secundo, Alcazar cœlum, terram et marc mystica accipit, sed alio sensu. Homo, inquit, ex anima et corpore constai, cumque corpus sii terrena inhubilatio animæ, anima vero cœlestis sii spiritili, ideo congrue per terram significatur homimt corpus, per cœlum anima. Priorum ergo canorum qualitates erani hæ, in salutem animarmi' incumbere, Sacramenta fidelibus administrat e, preces ad Deum pro peccatoribus fundere, à veccatis absolvere, docere, concional i, et quasi cœlestis doctrinæ pluviam in lerram emittere. Hæc in resurrectione tolerantur, cl fient cœli novi; quia pro laboribus jam dictis succedet merces el premium, scilicet æterna quies, visio cl fruitio Dei, ac gloria (cierna. Pari modo prioris ierre conditiones erant hæ : proximorum vices dolere el commiserari, molestias el angores pali, voluntariam macerationem el castigationem suscipere. Pro bis in resurrectione succedei nova terra ; quia in corpore pro tot passionibus succedei impossibilitas, pro lot doloribus et moitibus immortalitas, cæleræque corporis gloriosi doles. *Et mare jam non es*, id est, impiis, in infernum detrusis , nullus erit persecutor, nullus metus, nusquam formidines, nusquam pericula, nulli fluctus , nulli amplius pisces majores devorabunt minores, nullus erit naufragii limor. Verum hæc mystica sunl, ul ipse Alcazar fatetur, non litterali.i.

Quocirca tertio, alii passim hæc accipiunt de materiali cœlo el ierra. Ilæc enim secundum qualitates, el ul aliqui volunt, secundum substantiam, id est formam substantialem, immutanda sunl in resurrectione ac innovanda. De his enim allS. Petrus Epist. 2. cap. 3. vers. 13. *Kovos calos el novam terram secundum promissa ipsius exspectamus*. Vide dicla Isaïæ 2ü. 19. et c. 3M.

PniMVM ENIM CÆLUM, ET PIUMA TERRA ABUT.] Ergocœlumjameslnovumriterra nova, iitidixi.

Et mare jam non est.] Arabicus : *Et non mare ultra* (csl). Buda hic cl clarius scribens in Epist. 2. Petri c. 3. censel mare, posi diem iudicii, omnino siccandum esse el abolendum ; pari modo et ignem periturum : quia S. Joannes tantum nominal hic cœlum, id est, aerem el lerram, quasi hæc duo ex clementis sola sint mansura el renovanda, hiem dicunt, sed dubitanter, Andreas Cæsar. Arelas, Haymo, Anselm. Rupert, quin cl S. August. I. 20. Civit. 16. Ubi explicans hæc verba : *ilare jam non est*, sic ail : *Perum maximo illo ardore* (conflagrationis mundi) *siccetur, an el ipsum vertatur in melius non facile dixerim: fortasse tamen maris nomine inlelligitur hoc suculum turbulentum et procellosum*.

Verum cum mare sil quartum elementum, ad pctfvcilonem universi necessarium, quod piscium, avium, animantium, omniumque generabilium, quin et acris el coelorum, uti nulli

volunt, csl matrix et origo, quodque terram unit et conservai; terra enim, nisi aqua et mari rigaretur, finderetur el fatisceret ; lime longo verius videtur, mare, æque ac lerram et arreni, quoad substantiam post resurrectionem mansurum. Dicilur tamen hic: *Aon est*. id est, non erit, scilicet tale (piale fuit vetus illudet pii>tinum, nimirum crassum , mixtum el turbidum, procellosum, perpetuis agitatum fluctibus æ\$luans jugi suo fluxu el refluxu ; hæc enim Csl maris naturaelcondilio, quam significai ipsum maris nomen ; sed crii aliud el novum, æqiie ac cœlum el terra :cum illis enim innovabitur, lietqur subtile, purum, pellucidum, quietum, serenum, fulgidum, ul jam non \ idealur esse mare, sed crystallus ; pollucebit enim, cl splendbil instar crystalli. De mari ergo Hebraica phrasi diciturTEUTl *vecnciinu, iñvsl. non est*; quia in aliam formam et decorem commutabitur. Sicut ergo ex eo quod hic dicilur: *Catum abiit*, non liciti (ul plerique docent) colligere : Ergo cœlum quoad substantiam» materiam el formam abibit cl interibit; sed tantum licei colligere: Ergo cœlum (pioad qualitates el conditiones pnusentes peribit, novasque et meliores acquirat ; ila pariter et de mari hic colligas cl concludas. Porro maris meminit præ aliis elementis, quia mare symbolum est linctuum, procellarum, turbinum el tempestatum , quibus Idc jactantur Sancti cl electi, q. d. Cum mari cessabit omnis Sauciorum persecutio, tentatio et turbo.

2. Vidi sanctam cbitatem Jerusalem novam.] Sicut civitas nunc ipsos cives, nunc ipsam civitatem, puta locum, plateas, domos, turres et muros significat ; ita el Jerusalem hæc cœlestis est duplex, scilicet primo, est ipsa Ecclesia, sive cœtus et congregatio Beatorum, puta ipsi Beati collecti el adunati ; hæc enim proprie hic vocatur sponsa, et v. 9. uxor Chrisii.

Secundo, est ipsa civitas el locus Benlorum , puta ipsum cœlum empyrimm. Huic enim primo et proprie competit, quod sil chilasel lalier-nacuhitii Dei : quod sil longa, lata, alta ; quod extendatur ad duodecim millia stadiorum, ric. Secundario (amen hæc ipsa etiam ipsi Ecclesiæ, sive cœlui Beatorum conveniunt. Hæc cnim est civitas el tabernaculum Dei apio dimensum ; quia in ea singulari modo, ordine et proportionem inhabitat Deus ; ideoque csl el dicilur sancta , æque ac beata cl gloriosa. Joannes hasce duas civitates commiscet, nuneque do una, nunc de altera mi.>(im loquitur; quædatn enim dicit quæ magis uni, qtuudam quæ magis alteri convenient, omnia lamen utrique suo modo conveniunt, vel primo et per se, vel analogice : Jerusalem ergo cœlestis est cœhimcinyrcum cum suis incolis, puta cum cœlo Beatorum. Describit enim Joannes directe Jerusalem quasi civitatem Beatorum, quoad muros, portas, fundamenta, clc. Itaipie. proprie locum ipsum describit ; sed quia hic locus est beatit!dmis el Beatorum , hinc consequenter ipsnm beatitudine!!) el Beatorum gloriam describit. Quocirca esto in hac civitate determinale, el in singulari nen viderit ipsos Beatos ; nec enim ullos nominat aut describit ; tamen indirecte el in genere salis eos depingit, cum dicil quod *ipsi populus ejus erunt, el absterget Deus omnem lucryniam ab oculis eorum ; quod reges Terra afferent gloriam suam cl honorem in illum*; quod s» i vient illi cl videbunt faciem ejus , et nomen ejus

61 *frontibus eorum* ; quod *Dominus Deus omni-*
j,olens templum illius est, cl Agnus. Ubi enim csl
 Agnus, ibi sunt cl Agni asseche, fideles et Reati:
 ubi Deus esi, ibi Mini cl Angeli, itidem cl Beati ;
 sicut ubi est rex, ibi esi cl aula el aulici.

Novam.] quia velus et Judaica Jerusalem ana-
 gogice significabal hanc novum . scilicet Eccle-
 siam, non miliianleni. ul vult Prim.ciBvda ; sed
 triumphantem, ut patet ex sequentibus. Trium-
 phans ergo dicitur nova, oh novum gloriæ sla-
 lom. Secundo, Alcazar hæc accipit de novitate,
 æque ac sanctitate cl cœlesti spiritu, quæCliis-
 tianæ Ecclesiæ inerant, priusquam ad gloriosis-
 simum cœlestis patriæ triumphum conscenderet,
 qui triumphus innuitur verbis illis : *Paratum*
sicut sponsum ornatam viro suo. Addilque hanc
 Agni sponsam, novamque Jerusalem esse Eccle-
 siam Romanam, quæ matri Sioni, id est, ve-
 teri Synagogæ, successit, sicut primogenitus
 filius hærcdilario jure succedit patri. Quod ca-
 lentis verum est, quatenus Romana Ecclesia
 cæleras omnes «pasi mater cl caput, continet el
 copipleclilur , uti superius dixi. Verum Joannes
 agit hic de Ecclesia triumphante, non militante,
 uti dixi.

Pulchre Pannonius Jerusalem hanc per anti-
 theses opponit Babyloni, cujus sordes et clades
 audivimus cap. 18. Jerusalem enim est urbs
 Chrisii sancta, nova, descendens de cœlo, glo-
 riosa, parala el ornata sponso suo : Babylon est
 urbs diaboli, impura, vetustate marcida, ascen-
 dens è (artaro, infamis, parata el conspuren-
 ta à carodæmone, libidinibus lotius mundi pol-
 luta, blasphemiiis notata, cum qua fornicati sunl
 reges terne. Sed audi Pannonium. *Illa, inquit,*
Babylon, lure Jerusalem. Scimus Babylonem inter-
pretari confusionem, Jerusalem pacis visionem;
quatenus certo certius teneremus omnes in confu-
sionem abituros, quicumque carni serviunt; ad
pacis autem superna? visionem perveniuros omnes,
quicumque legi spiritus se subdunt. Jila meretrix
super bestiam colitur ; in ista Deus adoratur. Me-
retrix non dat, nisi abominationes spurci(ice suæ,
quas visa est porrigere in aureo calice, quo potat
untvet sam terram, et inebriat tam ; Ecclesia cha-
rismatum dona distribuit, cl ornamenta virtutum.
Covaticce, vetus illa et strigosa, qua? florem ju-
ventutis suæ? /rrofliguit cum amatoribus tenir.
Speciosa virgo csl Ecclesia, sponsa pudica à Deo
è calis descendens, in omni ornatu virtutum spi-
ritualium decora, idcoque parata : cujus odor
inæslimabilis nimis in vestitu ejus, quam circum-
dant flores rosorum, et tilia convallium, de qua
summa admirationis illavox Cantici est : Quia est
ista qua ascendit per desertum, sicut virgula fumi
cx aromatibus myrrlur cl thuris, et universi pul-
veris pigmentarii ? Cant. 5. De cujus pulchritudine
in eadem Scriptura loquitur sponsus Citrinus :
Quam pulchra es, amicumca, quàm pulchra ! oculi
tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet,
cap. h. El iterum: Tota pulchra rs, amica mea, cl
macula non csl inte. Ubi eadem hortus conclusus,
ob varietatem fructuum bonorum, et fons signa-
tus, ob ubertatem gratiarum describitur ; cujus
emissiones paradisi sunt, cl summæ voluptates
malorum panicorum.

DISCKXIDENTEM DE COELO,] SCilicei ild iudicium,
 ul cum Christo in valle Josaphal iudicet orbem,
 ait Maldon. in cap. 25. S. Mallhæi. Verum iudi-
 cium jam peractum audivimus in fine capitis
 pt æcedenlis.

Secundo, Alcazar hoc referi ad alatum quem
 habuit Ecclesia beata, dum adhuc militarti in
 hac vita ; hujus enim doctrina et vita desursum
 est, id est, de cœlo descendit. Verum in Gr.cco
 est /2r?5ri;a<^5x/, id esi, quæ jam in presenil
 descendit, non autem quæ jam ante tempore
 pia UI HO dv.M-rodil at.

Dico ergo figurate hic dici Jerusalem cœlrs-
 tem descendere du cœlo, ut electos ad se assu-
 mat. Fingitur enim hic cœlum empyrrum, et
 Ecclesia,sive cœtus Beatorum, in terram des-
 cendeie, ul homines terrestres, ac præserlim
 eos qui cum tyrannis et Antichi isto tanto agone
 el sudore certabunt, sibi cives cooptet, quod
 in re nil aliud esi (licere, quam quod cœlestis
 gloria et bealiludo hominibus terrestribus obtin-
 gat cœlilus, per Did liberaliutem et gratiam ;
 est enim cœlestis et divina. Lude S. August, lib.
 20. Civit. 17. *De calo, impili, dicitur descendere,*
quia cœlestis gratia est, quia Deus eum fecit ; el de
ca lo quidem ab milio sui descendit, Spiritu sancio
misso de cœlo. Idem in Sentent, mimer. 31. *Aci*
calestis, ait, Jerusalem non ascendunt consor-
tium, nisi qui tolo corde profitentur, non proprii
operis, sed divini esse muneris quod ascendunt.
 Olim Moses, lege accepta è cœlo, dicebat Hebræis
 Denier. 30. 11. *Mandatum hoc, quod ego pnrei-*
pio libi hodie, non supra le est, neque procul posi-
tum, nec in calo silum, ut possis dicere: Quis
nostiûm valet ad cœlum ascendere, ut deferal
illud ad nos? Simili modo hic, ne Christianus
 causvtur, dicatque: Quomodo ego homo terre-
 nus el carneus conscendam ad Jerusalem cœ-
 Iestem ? hac de causa videt hic Joannes Jerusa-
 lem ijisiim de cœlo ad homines descendere, ut
 cos ad se accipiat et sustollat; ul significetur,
 per Dei gratiam nos infirmos et carnales ad
 vitam cœleslem, ipsosqr.c cœlos sustolli»
 Jerusalem ergo hæc est inanrtque in cado,
 cl tamen per sul communicationem descendit
 in ten am. Simile est insule, «pii est in cœlo. el
 simul in terra ; in cœlo per substantium, io Ierra
 per radîos quos co dilTundil. El in fonte, qui esl
 in summo, et simul in imo : in stimino per ori-
 ginem ; scatunt cnim in monte: in imo per ri-
 vulos ; ex monte cnim mauat, indeque emanai
 cl deiluil in valles. Talis est luce Jerusalem. Ita
 Abbas Joachim. Sic vicissim nostra conversatio
 cum S. Paulo in cœlis est ; quia cot-porc in terra,
 mente cl vita conversamur in cœlo. Praclaro
 S. Aug. in Sententiis, seni. 221. *Dans, ait. in tolo*
mundo civitates faciunt duo amores : Jerusalem
facit amor Dei, Babyloniam facit amor sæculi.
Interroget ergo se quisque, et inveniet unde sit
civis. Cicero de Petit, consul, narrat sibi consu-
latum petenti suggestum fuisse à Q. Cicerone,
ut quotidie f* re ad furum descendens, hoc rumi-
naret : Noviis sum, consulatum peto : Borna est.
Quanto mugis quisque jugiter sibi dicat: j'ovus
es, in solo, non in sole, nutus : Gloriam æternam
ambis; cœlum est, quod vim patitur, nec nisi ti
viohntis rapitur. Excre ergo vires omnes, ut
 tantam gloriam promercarc. ut cœlum expug-
 nes cl occupes. Ilursmii, hoc civitatis descensu
 symbolice significatur Deum in cœlrstis hujus
 palatii descriptione, non uli eonct'ptibus cœlrs-
 libiis, angelicis el divinis; nec eam plane de-
 scribere uti in su est (sic «nini nobis incompre-
 hensibilis et inexplicabilis est), sed ad nostram
 infantiam, nostrosque tenues conceptus descen-
 dere, aliqui rodi modo nubis oslendul

cl repræsenter. *ttac de causa* ejus pulchritudinem per eorum, crystallum, gemmas, etc. {«scribit; quia nos in (erra his pretiosiora non novimus, nec vidimus.

iiopoJog. anima sancta est Jerusalem cœlestis, ipsomque Dei cœlum. AudiS. Bernardum >erm. 27. in Cant. *Ego puto omnem animam talem* [sanctam), *non modo cœlestem esse propter originem, sedet cœlum ipsum propter imitationem. Et tunc liquido ostendit, quia vere origo ipsius de catis est, cum conversatio ejus in catis est. Est ergo catum sancta aliqua anima, habens solem intellectum, lunam fidem, astra virtutes, quæ maxime in nocte, id est, in adversis, emicant. Ergo virtus cst sidus, cl homo virtutum est cœlum. Vide acida.*

Hanc benedictionem Christus ascendens in cœlum immisit in terram, ul scilicet ipsa terra conversationecœlesli possit fiericœlum, uli docet Clemens Alexand. in sua hortatoria; respiciens enim ad illud Lucæ 24. 60. *Benedixit eis, et ferebatur in catum, Terram, inquit, mutat in cœlum Dei agricola, dextra significans, populos ad bona opera excitans, ac cadesti doctrina hominem Deum faciens.* Hæc scilicet est causa hujus divinæ métamorphosées, quod Christus in terris docuerit hominem vivere juxta cœli normas, uli in terris vivens homo inslar cœli esset. Itaque per hanc ejus doctrinam, cl magis per Eucharistiam, terra nunquam est sine homine Deo; sic ut Christianus vivens juxta doctrinam Christi, el in Eucharistia corpus Christi manducans, fiat quasi homo Deus, el secundam quasi unionem hypostaticam cum Christo suscipialet induat. Hoc est quod ait S. August, serm. 61. de verbis Domini secundum Joannem: *Nos omnes cum capite nostro Christo Christus sumus.* Et S. Chrysosl. serm. deexpulsione sua: *Ecclesiam, ait, vincere nulla vis potest. Deus cst Ecclesia, qui fortior omnibus cst.* Nani, ul ait S. Bernard, serm. 27. in Cani. *Unus idemque Dominus ct sponsus in capite est, et sponsa in corpore.* Quocirca qui contra Ecclesiam, vel virum sanctum pugnat, pugnai conira Deum; ac proinde frustra contra stimulum calcitrat. Id promisit Christus Matth. 28. *Ecce ego vobiscum sum,* turn per providentiam, lum per rcalein invisceralionem in Eucharistia, cujus proprium est deificare homines, *usque ad consummationem sæculi.*

Sj mbolicc, vidit S. Joannes Jerusalem descendentem, quam stantem simul videre non potuit, cum tamen simul revera starci. Descendebat enim in angelis ministrantibus, slabalaulem in eisdem intuenlibus divinam essentiam; mobiles nempe nobis sunt, immobiles Deo. Nam hoc eodem capite Joannes et descendentem vidit, ct in quadro positam; forna vero quadrata immobilitatis et constantiæ est symbolum. Ita sanctus Bernardus serm. 5. de deaicatione Ecclesiæ, et ex eo Anton. Fernán, visione 13. sect. 7.

A Deo.] Hæc verba non referuntur ad rd *paratam*, quod sequitur; sed ad *descendentem*, quod præcedit. Id patet ex textu Græco, qui habet, raraS*CHUdflt* ano to j Scoj ovfavov, id CSI, deSCClllden-lem à Deodc calo.

PARATAM, SICUT SPONSAM ORNATAM VIRO SUO.] *Paralum*, id est comptam, adornatam, tantaque gloria, pulchritudine, felicitate cl majestate instructam, quanta decet sponsam cœlesti Agno jam nuptam, perinde ut sponsa regis pulcherrimis ct pretiosissimis vestibus, gemmis ac mo-

nilibus se vestit, paral ul adornat, cum in thalamum regis sponsi sui deducenda est. Nota: To viro suo, quadrupliciter accipi potest; primo, q. d. *Digne viro suo.* Secundo, *sicut sponsam ornatam viro suo.* q. d. Sicut illam sponsam, quam Deus Pater Christo filio suo unigenito tanto decore adornavit, ad Chrisii sui ductis ut gloriam omnis enim Ecclesiæ decor Christo, Christupio meritis tribuendus est. Tertio, *viro suo*, id est à viro suo, puta à Christo, ornatam. Quarto, *ornatam viro suo*, ul est, cujus ornamentum esi vir suus, puta Christus cui nupsit: *Quia claritas Dei illuminavit eam, et lacerna ejus est Agnus.* Illa Alcazar. Duæ tamen primæ explicationes, uli simpliciores, ita magis genuinæ sunt.

Nota hæc ulriquo Jerusalem de qua jam dixi, magis tamen priori, id est Ecclesiæ cl Beatis, quim posteriori, id est ipsi loco, puta cœlocm-pyreο, convenire»

3. Et audivi vocem magnam de throno dicentem.] *De throno*, non Chrisii judicis in valle Josaphal, de quo aduni est in line capitis præced. sed de throno Dei cl Agni in ipsa cœlesti Jerusalem. Hanc enim, ejusque thronum, portas, murum el fundamenta hic describit. Unde de hoc throno, pula *de sede Dei el Agni*, vidit Joannes cap. 22. 1. *Iluvium aquæ vilæ procedere*; et vers. 3. ait: *Sedes Dei et Agni in illa* (cœlesti Jerusalem) *erunt.* Videtur hic thronus esse idem cum Ihrono Dei, coram quo aslare visi sunt cum Agno, quatuor animalia, cl 24 seniores cap. ft. 2. Porro hæc vox, magna, significai primo, magnitudinem gloriæ cœlestis, ac consequenter bonitatis et misericordiæ divinæ erga suos electos et beatos. Secundo, Deum velle ul hæc vox ab omnibus audiatur, ulque omnes hac voce excitentur ad gloriæ hujus ardens desiderium cl prosecutionem, per opera sancta cl divina, caque ardua. Vox enim, magna, innuit rei vocatæ et proclamata magnum pondus et momentum. Exit de Ihrono, id est, à Deo, quia Deus solus hæc bona suis sanctis præparavit, ouinibusque ea offeri cl proponit.

Cœlestis ergo hæc vox, quæ per quinque sequentes versus enarratur, proclamat hanc cœlestem Jerusalem esse civitatem illam fortium, victorum el triumphantium, quam Deus electis suis forliler conlra mundum, carnem, dæmonem, ac præscrtim conlra Anlichrislum certantibus ct vincenlibus præparavit: sicut ex adverso timidis, carnalibus et impiis ælernos paravit gehennæ ignes; ul horum metu, illius speci desiderio acuatur omnium animus, mens Ct industria ad heroicos agones obeundos. quibus cl gehennæ ignes evadant, et cœlesti Jerusalem quasi cives perpetui adscribanlur. Hinc apud Joannem Moschum in Pralo spirit, legimus monachum quemdam, cum in visione paradisum videret, vellelque in eum ingredi, audisse ab angelo: *Nemo piger huc ingreditur; ite, certate, contemnite vanitates sæculi.* Ha B. Nilus, vir mit æ sanctitatis, et mullorum Religiosorum paler, cujus sepulcrum vidi in monasterio Cryptæ Ferratæ, juxta Tusculum, cum anno Domini 976 ad cum venisset Leo Comes Constantini Imperat, aliique primores, dixit ad cos: *jincingile quia nisi virtute præditi fueritis, ct magna etiam virtute præditi, nullus vos liberabit à pinus inferni.* Addidilque, *cx dccc millibus hominum vix unum salvari*, idque asserere S. Rasilium,

Chrysostomum, Ephremet alios. Ha habet ejus Vilftii discipulo ejus conscripta, el ex illa Baro-
nins (omo 10. anno Domini 976. Obi et addii
cuin» cum rogaretur an Salomon salvus esset,
nec ne, respondisse : *AiWi in sacra Scriptura le-
gimus , quod post peccatum pernitendam egerit,
sicut Manasscs. Quis ergo de illo dicere poterit,
quodsalvus sit?*

Ecce tabernaculum Dei com hominibus.] Citat
Ezech. 37. 27. ul ibidem dixi.

Nola : Cœlum vocatur hic tabernaculum Del,
primo, quia passim Joannes ble in Apocal. allu-
dit ad vetus tabernaculum et templum ; hoc
cnim erat typus et figura rodi. Secundo potins
vocatur tabernaculum quam templum, ut cogi-
temus cœlum empyreum, licet splendidum el
augustum, minus tamen esse majestate Dei,
ejusque non tam esse palatium, quam taberna-
culum et tentorium , nipote qui in se Ipso, sua-
que immensa essentia gloriosissimcel immense
habitat. Pari modo in Beatis non tam babel do-
mum, quam tabernaculum ;quia ejus majestas
à Beatis non capitur, sed ipse Deus per miram
dignationem eis aliquatenus se communicat, et
priusenlcm exhibet. Tertio, Viegas in voce» taber-
naculi censet alludi ad Ecclesiam militantem,
quæ nunc in tabernaculis militaribus, quasi in
campo et acie degit, q. d. Ne vobis grave sil, Ô
Christiani, modo ad modicum tempus in castris
cl tabernaculis morari, pali famem, frigora et
æstus, cum donnone, carne cl Anlichrislo con-
fligere ;quia mox hæc tabernacula el castra mu-
tabuntur in tabernaculum cadeste, gloriosum et
magnificum in quo positis armis el laboribus,
viciisque hostibus in perpetua pace, gaudio el
gloria triumphabit. Agile ergo, tolerate, durate,
ceriate, vincite, triumphale. Quarto, Alcazar
pulal per tabernaculum significari summam
Beatorum unionem etcommunlonrm» quod non
in domo laxari capaci, sed In tabernaculo de-
gant , in quo unus ab alio abstrahi aut calari ne-
quit , sed omnes sese invicem pervident, el per-
imuntur , atque cœlestcm Begem inter ipsos
placidissime degentem, ipsosque beantem, et
omnibus bonis donisque cumulantem præsrnlem
habent. Inde sequitur : *El ipse Deus cum cis erit
eorum Deus.*

PieS. Bernard, s. 5. ad milites templi , salu-
tans hanc Jerusalem : *Salve, inquit, civitas sanc-
ta, quam ipse sanctificavit sibi tabernaculum suum
Altissima*, quo tanta in tecl per te generado sal-
varetur. Salve, civitas Degis magni, exqua nova
ll jucunda mundo miracula nullis temporibus de-
fuere ab initio. Salve, domina gentium, princeps
provinciarum, Patriarcharum possessio. Prophe-
tarum mater cl Apostolorum, initiatrix fidei, glo-
ria populi Christiani, quam Deus semper à princi-
pio passus est oppugnari j ut viris fortibus sicut
virtutis, ita foret et occasio salutis. Salve, terra
promissionis, quæolim fluens (ac et met tuis dun-
taxat habitantibus, nunc universo orbi remedia
salutis, vitæ porrigis alimenta. Terra, inquam,
bona eloptima, quit in fecundissimo illo sinu tuo
ex arca patemi cordis coeleste granum suscipiens,
tantas ex superno semine Martyrum segetes pro-
tulisti, ll nihilominus ex omni reliquo fidelium ge-
nere fructum, fertilis gleba trigesimum , et sexa-
gesimum et centesimum super omnem terram mul-
tipliciter procreasti, Undeet demagna multitudine
dulcedinis tuæjucundissime satiati, et opulenti-
sime saginati ; memoriam abimdantiev suavitatis*

*tuæ ubique eructant qui te viderunt, et usque ad
extremum terræ magnificentiam gloria tum lo-
quuntur eis qui te non viderunt, et enarrant mira-
bilis queein te fiunt. Gloriosa dicta sunt de te civi-
tas Dei.*

Et ipsi populus ejuserunt.] q. d. Beati nullius
erunt, nisi Dei ; neminem dominum agnoscent,
non Begem, non Casarem, nisi Deum ; neminem
colent vel adorabunt, nisi Deum, quem unum,
ut suum Begem , Deum et Dominum summe ve-
nerabuntur, amabunt, laudabunt : eique per
omnia obedient, servient, seque el omnia sua
subjicient dedentque.

Et ipse Deus cum iis,] q. d. Sicut rex jugiter est
cum populo, pater cum filiis, magister cum
discipulis; ita Deus jugibr erit cum Beatis in
cœlo,eus recreans, pascens.oblectansctbean»: erit,inquam,cum eis perJugem pronuntiatur,qum
in hac vita videbatur ab eis absens vel abscondi-
tus. In cœlo enim videbunt Deum præscnlem,
facie ad faciem, cum eoque ore ad oscolloquen-
tur, qui cos ineffabili consolatione mulcrbii,
cl ineffabilibus gaudiis perfundet. En/enim *co-
ram Deus*, q. d. Deus Beatis crii Deus, id rsl
pater, curator, protector, provisor, glorificator,
omnium suorum bimorum communicator et
effusor, isque omnipotens, omniscius, optimus
et liberalissimus, idque in æternum. Hæc cnim
significat *Elohim*, id est, Deus.

.Secundo, *erit eis Deus*, id esi, erit eis omnis vo-
luptas, omnis lætilia, omnis honor, omne» opes,
omnis sapientia, omnis virlusel omne bonum, ut
ei Beati dicant cum Psalle: *Quid cnim mihi est in
cocio,et à te quid voluisuper tctrramfDeus cordis inri,
et pars mea Deus in æternum.* Et cum S. Francis-
co : *Deus meus, amor meus, et omnia.* Hoc est
quod optabat Moses ! xodi 33. v. 18. dicens : *Os-
ti ndemihi gloriam tuam.* Cui respondit Dominus :
Ego ostendam omne bonum libh

Tertio, *erileorum Deus*; quia Deus singulis Bea-
tis erit proprius, ac quasi pcculum cl possosio
Jucundissima cuique propria ;ha enim erit sin-
gulorum, satians eorum desideria, sicut est om-
nium ; adeo ul singuli ita Deo fruitori sim, eum-
que possessuri.ac si soli in solidum eo fruerenlur,
eumque possiderent, ul juro dicant : *Dominus
pars htereditalis meæ et calicis mei, tu es qui res-
tituisti turreditatem meam mihi*; et :Tu, Domine,
vs portio mea in (erra viventium. Sicut enim rex
in throno regali conspicuus, æque est in oculis
singulorum, ac omnium astantium ; singuli enim
tam perfecte regem vident, roque se pascunt,
ac omnes; perinde ac si singuli soli regein, id
csl, regis speciem et eiilgiem, haberent in oculis
suis : sic et Deus quasi sol Immensus visus à
Beatis, eosque sua visione beans» hoc cst, possi-
dente! possessus, ita implet mentes singulorum,
atque omnium, ut singuli dicant ei cum Psalle:
Deus meus es tu ; el cum S. Thoma : *Dominus
meus, et Deus meus.* Bursum. sicut musica eadem
singulorum audientium aures Implet, pascit et
oblectat,æque ac omnium; ita el Deus singulos
Beatos seipso, omnibusque suis deliciis ul bonis
implebit» pascet et inebriabit, æque ac omnes.
O ier<|tie quaterque beati, quorum sors, pars,
honor, voluptas, gloria non erit alia, quum Deus
Opt. max.

6. Et absterget Deus omnem lacrymam a nocu-
us eorum.) Sicut matres dulcissimæ A parvulis
suis lacnmulis abstergunt» eisque blandiuntur,
osculantur ei mulcent. Syrus vertit : *deficiet*

CWin/j *tarryma ab oculis eorum*. Alludit ad Isaiaë 25. S. *Pnrcipitavit mortem in sempiternum, et auferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie*. Pic S. *fîriihiidus* in Declamationibus : *Pelices, inquit, lacrynuc, quas benigna manus conditoris absterget : el beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt, quàm elevari in superbia, quam omne sublime videre, quàm avaritia: cl petulantia: famulari*. Li Tertull. lib de Resurrect, carnis c. 58. *Delebit, inquit, Deus omnem lacrymam ab oculis eorum : utique cx iisdem oculis qui retro fleverant, quique adhuc fici e potuissent, si non omnem lacrynuc imbrem indulgentia divina siccaret*.

Et lions ultra non erit, neque luctus, neque clamor] Mai tyrum excruciatorum à Domitiano cl aliis tyrannis, ipsoque Antichrislo. Secundo, *nourrit clamor* pauperum oppressorum 5 polrn-tiorihus, præ injuriæ. ac laborum cl dolorum magnitudine suspirantium etclamanilnm. De eo enim dicilur Exodi 3. vers. 9. *Clamor filiorum Israel venit ad me, vidique afflictionem eorum qua ab /Egyptiis opprimuntur*. Tertio, *non erit clamor*, quo Sancti hic in colica, calculo, aliisque morbis; item in paupertate, infortuniis, injuriis, calumniis, el quibusvis æumnis gemunt cl clamant ad Deum. Unde sequitur:

Quia (ita legendum cum Romanis cl Græcis, non *qïue*) piuma abierunt.] q. d. Prior vita non vitalis, sed mortalis, quæ potitis morsfuil quàm vita, cum suis miseriis innumeris jam Iransiil. Deinceps non erii laborum et æriinarum tempos: prima illa mililiæ ac laborum tempestas abiit: quod deinceps sequetur in omne ævum, tempus eril pacis, læliliæ cl triumphi. Cujus causam subdit dicens:

5. Ecce nova facio omnia.] Arabicus : *Ecce ego facium illa nova omnia*. Citai Isaiaë 63. 19. el 2. Cor. 5. 17. q. d. Prima illa, velera cl misera, cum misero ct veteri homine, vita cl mundo abierunt. Jam facio el creocœlum novum, terram novam, vitam novam, hominem novum. Quare mirum non est jam nullas esse lacrymas, nullum luctum, nullum laborem cl dolorem in servis meis videri. Ilæc veleris vitæ fuerunt, nunc autem omnia innovantur. Eccecnim nova facio omnia.

6. Factum est.] Legit Interpres yr/ovejam legunt *ycyowx to* «xaw, id Ost, *CgO fili*, Vel *SUOI a Cl* Factum ergo esl, quasi dicat : Jam finita sunt, jam perducta sunt ad complementum, quæcumque Deus de mundo, de electis, dc reprobis ab jeterno sapientissime disposuerat : jam factum est, quidquid in vita hominum mortali faciendum rral : jam facium esl, quidquid ad gloriam rl felicitatem Sanctorum perlinens, eis dandum el faciendum eral; jam facium esl, quidquid fifi per omnem ælernilatē. Tam enim Sancti suam gloriam, quàm damnati suam poenam recipient in dic judicii, quæ ulrisque durabit in ælernum, ila ul nil unquam noyi cis acial.

Ego svii » et a», initu m et finis,] Ego sum qui rebus omnibus cl hominibus, maxime electis, suum do principium cl iinem; qui rem quamque el quemlibet electum ad suum linem perduco : ego sum qui Ecclesiæ el Jerusalem cœlestl principium dedi; ego sum qui pariter dabo clfinem, scilicet gloriam ælernam. Vide dicta c. L c. 8.

Eco sitienti, Deum cl cœleslia. id est justo, DABO UL FONTI AQUX VITX GRATIS.] SilienIUS,

inquit Ribera, vocat justos qui nil nisi Deum cupiunt, idque vehementer rl ardenter instar sitientium, alque eo fruî in hac vita non possunt, ideoque semper cum sitiunt; (pialis crai David psal. 61. dicens: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad (e, Deus*. Peccatores enim friiuntur concupitis, qui nil nisi terrenum concupiscimi, idque inox assequi possunt. Justi vero semper sitiunt; quia etsi haustus quosdam illius fumis vivi degustant, sicut Christus, ail Joan. 1. *Si quis sitit, veniatadme ct bibat*; illi tamen sitim non sedant, sed augment, ul ail Eccles, c. 26. *Qui bibunt me adhuc sitient*.

Gratis;] quia, licet justis suis bonis oprrihus mereantur vitam ætrrnam, hæc tamen dicilur cl revera est gratia : primo, respectu laboris eorum, qui in se exiguus esi; nec dignus tanto præmio : A'on enim sunt condigna? *passiones hujus temporis ad futurum gloriam*. Secundo, respectu primæ graliæ cx qua prolluunXbona opera : bæc enim omnino gratis datur.

7. Qui vicerit possiiciit iîæc.] Ne, ex eo quod dixit se gratis daturum sitienti aquam vitæ, quis segnis cl socors liat, omnemque salutis <t felicitatis suæ curam deponat, eamque in Deum resignet, addit non nisi certantibus el vincentibus hanc aquam esse dandam, ha loquitur, ul ad pugnam excilcl fideles, maxime cos qui erunt tempore Antichristi. q. d. Generosos el strenuos decet, æque ac manci hæc gloriaci felicitas, qui contra Domiitinum ct Anlicbris-lum dimicare quique in confertissimos hostium globos intrepide sese inferre, el ardua quæque capessere audeant. Nam timidos alia et adversa manet sors in stagno ignis, ul sequitur. Dum ergo, ô miles Christi, leniaris à carne, dum luctaris cum mundo el dæmone, dum persequitur tc cognatorum turba, dum morbus, infamia, paupertas te impetunt, dum cum adversis aerem agonem el (piasi duellum subis, animos cape, suscipe cœlum, sic ilur ad astra. Dicito libi:

Magnum iter ascendo, sed dat milii gloria vires,
Non venit è tacili lecta corona jugo.

Firtutum gaudia vulnus habent, ail S. Prosper epigram. 87. Per labores et pugnas via est ad triumphos. *Ardua virtutem profert via*. El, ulail Silius lib. 3.

Explorant adversa viros, porque aspera duro
Nititur ad laudem virtus interrita clivo.

Dionysius ille qui magnis mullisque præliis accisam subjugavit Indiam, pro trophæo templum habuit magnificum, nl cx eo conjici potest, quod 365 gradus cx sapphiro purpureo contineret, uti refert Epiphan. lib. de 12 Gemmis cap. 5. Quod sive verum est, sive lictumelsymbolictim, aple significai eum, rl quemvis lierocm, per totidem virluum rl heroicorum facinorum gradus ad gloriæ culmen cl ad ecclesie regnum conscendisse. *Hac proches abiere pii*.

8. Timidis autem.] Græce ottoif, id est, ignavis. Timidos ergo vocal, primo, cos qui timore deficiunt in persecutionibus, cl non valentes sustinere* cruciatus, tyrannis cedunt et consentiunt. Secundo, qui vim sibi, stiisque concupiscentiis elcarni inferre reformidant. Tritio, qui Satanæ tcnlalioncs et impetus perhorres-

cimi. Hunc enim honorem in eis gignit, non lain rei asperitas et horror, miam mentis pusillanimitas et timor. Veré Seneca : *Aon quia difficilia sunt non audemus , sed quia non audemus difficilia sunt.* Affert simile de umbris cl phantasmatis, quæ sua specie et larva aspicienti-tibiis terrorem incutiunt, sed si cas tangas, vides esse spectra; si insequaris , aufugiunt ; unde de iis vere dixit Poeta : *Terribiles visui forma*, visu.* non rcipsa. Iis ergo audacter obviam eundum et obluctandum , juxta illud Poelæ:

Tu nc cede malis, sed contra audentior ito.

Et: *fludentes fortuna* (Deus qui est foi luna fortunans, sortesque hominum gubernans) *juvat.* Nil enim tam arduum, quod mens generosa cum Dei gratia non superet, uti patuit in Apostolis, Martyribus, Anachoretis, Virginibus, omnibus* que Sanctis, in diesque patri.

Perperam Tertull. lib. dcFuga in persecui, c. 9. per timidos accipit fideles qui in persecutione fugiunt, et se abscondunt, ideoque ex hoc loco probare contrudit, non licere Christiano fugero persecutionem. Unde ait : *Porro quis fugiet persecutionem, nisi qui timebit? quis timebit, nisi qui non amavit ?* Verum hic est ejus error: Christus enim discipulis suis hanc fugam suavit, imo jussit Mattii. 10. v. 23. *Cum.* inquit, *ptrsequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.* Neque hoc est timidi, sed prudentis cl fortis. Sane S. Athanasius contra lotum pene orbem Ariannu per Zi6 annos assidue decertans, fortissimus fuit, et tamen vita ejus non fuit aliud, quàm continua fuga cl latebra.

Er incredulis,] qui videlicet fidem firmam cl fortem non habent divinis promissionibus, sed in persecutione cl tentatione despondent animum non credentes , nec confidentes Dei opem affuturam, cl vires suggesturam, ideoque animo concidunt, et ab hoste obteruntur et opprimuntur. Hinc in vilis Martyrum passim legimus ros ingentem habuisse in Deum fiduciam , eaque ac jugi oratione cl Dei invocatione omnia tormenta superasse.

Idem viderunt Gentiles, sed per umbram: *Quisque , ait Livius , sibi credi vult, el qui fidtm dicenti adhibet, fidem ejus sibi obligat.* Huc si verum apud homines, quanto verius apud Deum, qui est prima fides, æque ac prima veritas? Ex adverso, turpe et infamo est apud omnes, audire illud Nasonis : *Imbigua dasque negasque jde.* Porro *Principum verbum simplex tantum valere debet ad fidem, quantum privatorum hominum jusjurandum ,* uti dicere solet Alfonsos Aragon. Rex, teste Panorm. lib. 1. de gestis ejus : Deus autem est hex regum, et principum princeps. Amissa classe. Cartilagineuses postularunt pacem à Romanis. Hamilcar cum se Romam iturum negant, timens ne Romani sibi facerent, quod Pæni perfide fecerant Cornelio Asinæ Consuli Romano, quem contra jus gentium catenis vinxerant ; Hanno (idem Rom. considerans, profectus est, cumque in smalti liberius legationis suæ rationes exposuisset, à Tribuno audiv it, illi posse accidere, quod acciderat Cornelio Consuli. Verum utrcq; Consul Tribunum compescuit, dixitque : *Hanno, isto metu tc fides nostra? civitatis liberat.* Dux quidam cum teneret rupem inexpugnabilem, senlel Alexandro Magno dedit. Alexander non solum ejus ditionis principem esse jussit, verum etiam addidit, dicens :

CORNBL. A LAPIDE, TOM, X,

Hic homo mihi videtur sapere, qui se maluit bono viro, quam loco munito concredere. Et sic fidem hosti sanctissime servavit ; ita Plutarchus in Apophtheg. regum. Hanc fidem , imo longe majorem à nobis exposcit Deus, quia longe magis fidciusqu eam præstat, quam Alexander cl Romam. Impossibile enim est ut cos qui sibi credunt fallat, aut qui in suum confugiunt fidem deserat ; quin potius eos quasi fidei suæ obsides tuetur et propugnat acerrime. Quocirca incredulos qui sibi diffidimi, quasi fidei suæ infidos cl injurios odit cl exerratur, ac mille vitæ et salutis præseilis et æternæ periculis exponi obruique permittit»

Exsecratis.] Exsecratos vocat rxscrabiles. qui exsecranda, cl amoribus vitæque Christianorum abhorrentia scelera comminimi, ac moreidolo-Jalrarum vivunt : idololatria enim in S. Scriptura vocatur abominatio.

Et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis.] Respicit maxime tempora Anlicbrisli: tunc enim nulli impii justos interficient, et libidini-bus vacabunt, ac veneficiis, id est, magias, incantationibus et maleficiis, uti tempore S. Joannis iisdem vacavit Nero, Simon Magus, Apollonius Tyanæus, eorumque asseclæ»

Et ommdus mendacibus.] Beda accipit mendacium quo in religionem peccatur, v. g. quo fingent cl dicent se esse asseclas Anlicbrisli. cum in corde sint Christiani, (piales hodie multi sunt in Anglia. Secundo, alia quoque tunc vige-bunt mendacia et fraudes, ut in contractibus, in promissis, in amicitia et fide; qui enim fidem Deo non servat, quomodo eam servabit homini ? omne ergo perniciosum mendacium Meintelligil S. Joannes. Tertio, Alcazar : Mendaces, ait. in Scriptura vocantur omnes qui mandata Dei violant et frangunt; ac præsertim qui injuriam alteri irrogant: hi enim non verbo, sed opere sunt mendaces ; faciunt enim mendacium practicum, id est peccatum, quod est fraudis vel injuria Dei vel proximi, vel utriusque. Hos omnes adversa et misera manet pars, id est. sors et quasi Increditas (hanc enim significat llebr. p5n *chelee*) in stagno igni

9. Et venit exis ne septem Angelis.] *Unus ,* id est, primus, ait Alcazar. Quocirca putat ipse hunc Angelum fuisse S. Paulum, qui quasi fundator Romanæ Ecclesiæ . ejus quasi sponsæ Christi, gloriam et nuptias in cælo hic Joanni ostendat, uti easdem descripsit l. Corinlli. 15. ubi toto capite agit de gloria resurrectionis cl Beatorum resurgentium , sive Ecclesiæ triumphantis , quæ est sponsa gloriosa (lirsti.

Verum ostendi c. 16. I. bosco septem Angelos septem phialarum, veros et proprios esse Angelos. Hic ergo unus ex iis fuit, qui uti cum alii-phialam suam et plagam iu impios elfudit cap. 16. ita apte mox post plagas illas novissimas. S. Joanni hic præmia Sanctorum ostendit

Et ostendam tibi sponsam , uxorem Agni.] Dices : Jam v. 1. et deinceps viderat Joannes hanc sponsam, quomodo ergo hic illa ipsi ostenditur? Respond, (n iuvo Alcazar sensum esse, q. d. Ostendam tibi per partes, distincte et clare felicitatem Ecclesiæ triumphantis et Beatorum, quam jam v. 1. confuse tantum cl summalim vitlisli

Secuncto, sponsa hæc est Jerusalem cœlestis. quæ mine ipsum locum et civitatem, nunc ejuincolas, scilicet Beatos, significat. Vidit erg

oiiuires in confnnn eJus incolas v. 1. 3. 6. Me vero vidft et describit ipsam eóruin civitaleni. Sensos ergo est, q. d. Ostendam tibi orbem novam de cælo descendentem, cx cujus divitiis et flédore utcuinquê inielligas, qualis sit Intm a Chrisli sponsa, ejusque bealilutlo in hoc ejus palatio. Sicut enim is qui alicui peregrino < Uendit regis vestes, stipatores, currus, equites et pompam, hoc ipso ei regêm obtendere dicitur: ita Angelus hic cœlum cœlique opes ostendens Joanni, sponsam, id est, Ecclesiam el cœlum ipsum Beatorum, eidem ostendit. Pròprie ergo et per se, Angelus in sequentibus tantum Joanni ostendit ipsam civitatem cœlestmn, ejusque parles el dimensiones; nonaulem ipsos incolas, scilicet Beatos. Unde proprie ei perse non Ostendit ei sponsam Agni, slhl civitatem el palatium sponsæ, sed ex eo, ejusque pulchritudine, felicitale et gloria colligendum relinquit, quanta sit sponsæ, id csl Beatorum, beailudo, felicitas ct gloria.

10. Et sustulit me in spirito in montem mig-non et Altum, et ostendit mihi civitatem SANCTAM.] Alludit ad Isaiaë 2. 2. *Elit in nuvlssin- inis diebus préparants mons domus Domini in vertice montium.* Mons hir non erat extra civitatem, quasi ebductus sil Joannes, uleminus e< eo conspiceret civitatem; sed fuit mons Ipse civitatis, sive in quer (edificala erat hæc civitas. Nam ad ipsam civitatem in spiritu ductus fuil Joannes ab Angelo, ut cominus eam, ejusque muros, plateas ct fabricam inluereiur. Id ita esse patet ex eo quod Angelus coram Joanne calamo dimensus est lotam urbem, ejusque murum. Porro mons hic in cnciiniine libi erat civitas, planus eral et «æqtftilis. Nam de civitate ipsa dicitur v. 16. *Longitudo^ et altitudo, et latitudo ejus aequalia sunt.*

Tropologici*, mons hic significai, connoti, el tendenti ad beatitudinein cœlestem, in aha el ardua enitendum esse, ut mentem et animimi ab ima terra rebusque terrenis in sublime ad Deum attollat, ad etimqile inehtis el affectus jassibus conscendat, calque *de viriate in vir* tutem*, donec videat Deum (leonini in Sion. Hujus enim rei symbolo, arx Sion el templum vetus iti monte colloca sunt. Quocirca canit Psaltes Psalm. 23. v. 3. *Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto ejus? innocens minibus et mundo corde*, etc.

Bursum, via in hunc montem csl mentis descensus, demissio cl humilitas. Vis ascendere iu cœlum? docende, deprime te in abyssum: quo magis depresseris, eo alius ascendes, co sublimius eveheris in cœlo, ut contigit S. Erancisco* Hujus rei symbolo, sicut civitas, Ita el consequenter mons ipse in quo sita erat civitas visus esi Joanni de cœlo descendere, ul scilicet humiles susciperet et elevarci iu montem. Instiper assumitur S* Joannes in montem altum, ut inde consideret sanciam civitatem Jerusalem descendentem de cœlo: mons enim significat sublimitatem prophetiæ, ailS. Ilieron* <il Algasiam qu. h. ul, sicut spiritu erigitur vates ad videndas res magnas et cœleslcs, ita etiam loco «levetur, ul exteriora interioribus congruauL Hinc Balaam vaticinaturus in mimimi comcendil Num. 23.9. *De summis*, ait, *siltcih* h videbo rum, scilicet populum Israel cui buhe- iico. Hinc vi Christus ducturus Apostolos cul- Drn p«-rfvctionis Evangelica!, conscendit in

montem, Maith. 5. v. 1. ut ibidem; annotarunt Patres el Interpretes.

11. IIAHENrEM CLUUTATKM l)EI,] griUCe tij-. c9;xf id est gloriam Dei; sed gloria hic significat lucem et cl.irilalcin, ut patet ex MHpirnlibus, præsertim v. 23. tibi dicitur: *Civitas non ei^cl sole, neque luna, ut luceant in ea; nam claruas* (græce oo^x) *Dei illuminavit eam.* Porro O *Dei*, significat hanc claritatem esse rxiniain el admirabilem, utpotc divinam, qualis iinurum decet Deum, Deique palatium gloriosum el beatificum, quod insatiabilem colorum varieiaimn el pulchritudinem spectantium, puta Beatorum, oculis objicit, qualis fuil in corpore Christi in transfiguratione, cujus umbra esi in vitro crystallino triangulari, quod lucem excipiens, æque ac species camporum, domorum, etc. miram colorum varietaietn ac pulchritudinem oculo cui opponitur exhibet; undo sequitur:

El' LOMEN EJUS SIMILE LAPIDI PRETIOSO,] gl'æCO Tt.ttCtrxtH, id <*st pretiosissimo. Pro *lumen* græce est id esi, luminare, quod illuminabat illam civitatem cœlestom, quod est ipse Deus, ut dicit v. 23.

Nola: Hoc luminare non est instar facis, sed instar solis; quia illuminat civitatem ingentem, quæ extenditur ad mille quingenta miliaria. Bursum, hoc luminare, æque ac fluvius iigmu vivæt do fino c. 22. 1. procedunt Á Deo, ac consequenter a throno Dei: ergo cum hic thronus visus sit Joanni, non supra iu ælhere, aut in cœlo, sed in ipsa civitate descendente de cœlo, puta in medio civitatis loco tamen eininenliori, sequitur ibidem quoque visum fuisse hoc luminare. Erat enim proprium et adæilualum ipsum civitati, nec foras e.xira eam lucem suam spargebat.

Tanquam lapidt jaspidis, sicut crystallum.] Dixerat luminare hoc simile esse lapidi pretioso; jam ne quæreretur cui lapidi, addit: *Tanquam lapidi jaspidis.* Verum quia jaspides sunl varii ct variorum colorum (alii enim virent ut smaragdus, alii pvllucet ut crystallus, teste Plinio lib. 37. cap. 8.) hinc, ut banc ambiguitatem tollat, addit: *Sicut crystallum*, græce <»; AtSoi úc^ntftc † *Tanquam lapidi jaspidi crystallizantl*, id est, plane perspicuo et splendenti instar crystalli. Arabicus verit, *simile lapidi onychino*, vel *chrysolitho*, *crystallo*, *beryllo*: hæc eiiifú omnia significat vox Arabica. Narrat Plinius lib. 36. c. 22. mirum quid de Forlunæ templo, cx lapide, phengite, sivuspbertgite pellucido constructo. *Nerone, ait, principe repertus est lapis in Cappadocia duritie marmoris, atque translucens, etiam qua parle falote inciderrant venie, cx argumento sphengiles appellatus: hoc construxit adem Fortune à Servio rege sacratam, aurea domo complexus. Quare etiam foribus clausis interdía claritas ibi diurna erat, haud alio quam specularium modo, tanejuam inclusa luce, non transmissa.* De eodem lapide cl Suetonius in Domitiano cap. ift. Domitianus, ait, anxius el sullieilus, ne illorum quos sua crudelitate offenderat, conjuratione opprimeretur, *porticuum, in quibus spatari consueverat, parietes sphengite distinxit, ul ejus splendore per imagines, quidquid à (ergo fieret, provident.* Tales sphengiles, imo longe clariores habent Beati in cœlo, ubi omnia omnibus sunl translucida el clara, imo fulgida.

Notat Alcazar hunc Dei thronum esse illum /psum quem vidit Joannes c. A. ubi de eo diciur v. 3. *El qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis et saidinis*: quocirca luminare hoc visum fuisse spargi ex jaspide et sardio, qui vestiebant, el quasi corpus faciebant Deo. Jaspis est gemma viridis et fuma : hinc significat Deum sua luce et clara visione recurare, el conlirmare oculos et mentes Beatorum, idque constanter et jugiter in æternum. Jaspis hic prlluert instar crystalli, ul significet intimam Dei essentiam a Beatis pervideri et penetrari. Vide dicta cap. b. v. 3.

12. ET HADEDANT MUDUM MAGNUM ET ALTI M. JIIC murus significat firmitatem insuperabikm cœleslis Jei usalcQL

Madentem poktas duodecim, et nomina INSCRIPTA, QI'Æ SONT NOMINA DUODECIM TIUNIM 11-LiontM Israel,] ul scilicet per eas intrent omnes Tribus, propugnai® cx duodecim filiis Israel, id est, Jacobi. Hæ enim liibus significant universitatem Siinciornm et Ecclesiæ triumphantis, idque quia ipsa olim adúmbrala est el significata in Ecclesia veteri duodecim Tribuum Israel. Sensus hujus rei mvsticiui dedici Numer. 2.

Porro Salmeron in prolegomenis tract. 20. et Vilalpando tomo 3. iu Ezechiel. cl Adrichomius in chorographia Hierosoljmæ, censent hic alludi ad portas Jerusalem terrestres : hasce enim fuisse tempore Davidis et Salomonis duodecim. Verum Arias Montanus, Alcazar el alii, quin et Ipse Salmeron traclat. 62. tantum novem portas Hierosolyma numerant. Adde Hierosolytuam ad Austrum nullam habuisse portam, uti* docet Vilalpando.

Potius ergo alludit hic Joannes ad castra duodecim Tribuum Num. 2. hæc enim in quadrum erani disposila, ila ut siugula quadrilatee a lres continerent Tribus, quarum singula* singulas videntur habuisse portas. Ad Orientem enim erani iribus Juda, Issachar et Zabulon. Ad Meridiem Ruben, Simeon el Gad. Ad Occidentem Ephraim, Manasse el Benjamin. Ad Suplenii in-nem Dan, Aser el Nephthali. Bursum, alludit ad Jerusalem descriptam ab Ezechiele c. 68. v. 3 tibi dicitur : *Portæ civitatis ex nominibus tribuum Israd*; ac deinde ad singulas orbis plagas tri s tribus, el cuique suam portam assignat. Pono censet Alcazar, loco iribus el porta' Dati, quam recenset Ezechiel, Joannem hic substituere tribum et portam Manasse, eo quòd tribus Dan ab eoe. 7. v. 5. Exclusa sil ex número tribuiim signatarum, cl electarum ad cœlestem Jerusalem. Verum hæc ratio non concludit. Nam cap. 7. egii de solis Judæis convertendis ad Christum in fine mundi, ideoque excludit tribum Dan, ex qua putatur nascituri!* Anlichristus. Hic veroomnes tribus filiorum Jacob complectitur, ul significet omnes omnium gentium fideles et Sanctos, qui sunl spiritalis filii Jacob et Abralix, ex quatuor mundi plagis undequaque ad cœlestem Jerusalem coniluxuros, tam palmeres, quàm divites; tam plebeios, quàm nobiles; tam barbaros, quàm Graecos et Romanos. Anili enim fidei et Sancto aditus praeludetur, juxta illud Christi Matth. 8. v. 11. *Mulli ab Oriente et Occidente venient et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob in regno calorum*. Quocirca alludit ad Numer. c. 2. v. 25. ac Ezch. 68. v. 32. ubi Dan, æque ac alix iribus in mimer. 12 tribuum ls-

rari recensetur : omnes enim omnino tribus ei genti s, à Deo ad cœlestem beaiiudinern vocantur.

Denique cum quodlilæl quadri, sive muro-rum hujus civitatis, latus *roniinerd* duodecim millia stadiorum, id est, mille quingenta miliaria Italica ; hinc sequitor ingentem fuisse porta* unius abulia distantiam, scilicet quin* gentomm miliarium, inquit Alcazar. Verum v. 16. ostendam qupdlibet latus, ac contequt n ter distanliam porix unius ab alia, fuisse quadruplo minorem . scilicet fuisse lanium 125 milhar-jum

Mystice, S. Micron, in c. 68. Ezechiel. August, ei Rupertus per duodi cui poitas accipiunt 12 Apostolos. Hi enim sunl Patriarchæ, duces et capila 12 tribuum Israel, id est omnium fidelium el Sanctorum, qui eos Mia praedicatione el labore ad Ecclesiam primo militantem, deinde tnumphaniem vocarunt et adduxerunt : qua de causa 12 tantum sunl porlæ, quia 12 tantum fuerunt Apostoli Christi, æque ac Patriarch® filli Jacob, à quibus duodt*cim Tribus prognatæ sont. Porro custodes portorum cœh stis Jerusalem sunl Angeli, quos nemo indignus fallere aut corrumpere potest, ul sese iis insciis per fraudem, aut consciis el corruptis per munera in urbem iusinuuvl intrudaL

Aliter Joachim Abbas, qui per 12 portas accipit 12 Apostolos, quos ipse in fine mundi ceam1 à Deo mittendos, instar 12 qui olim missi Mint à Christo. Rursum, 12 portas fore 12 Religiones instituendas à Deo hac ratione, ul quæque peculiari raliione nomen et tribum Israel quam respicit, referat et repræsentel Verum hæc sunt conjectamenla, aut commenta » ne dicam cerebri figmenta

Et in vohTis Angelos.] Ha lege cum Romanis ac Græcis, non *angulos* ; siugulæ ergo porlæ suum habent Angelum custodem. Angeli enim sunlcuslode-s, socii, ductores et rcceplort** Sanctorum. Ha Angeli animam Lazari, S. Martini, S. Servuli, S. Paillipnmi Evenni®, S. Benedictiel aliorum, in culum deterre sunt visi

13. Ab Guiente portje tues.] Hæc civeas ad quamlibet mundi plagam babel portas lies, ut significetur quod ab omnibus mundi plagis lormalimel frequentes, magua copia venientelecU vocali ad cœlum.

16. Et Minus civitatis hvbens fundamenta DUODECIM, ET IN IPSIS DUODECIU NOMINA DUODECIM ArosTOLOiu m Agni.] Probabile est qi)odcensei Alcazar hæc 12 fundamenta non div isissemuri partes, ila ul muro in duodecim partes diviso, in prima ima fundamenti parle esset fundamentum ex jaspid<N iu secunda ima parte esset fundamentum ex sapphiro, el ita consequenter; st'd quod umim lundamenlmu fuerit alleri impositum in singulis muri partibus, ila ut in qualibet muri parte in imo fundamenti lapide ('sset jasuis, (l»'ind<* ei impositus sapphirus, huic (ialci'donius, cl ita deinceps. Hoc eiuii videntur exigen* verba v. 19. cum ait : *Et fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata fundamentum primum jaspis, secundum sapphirus, tertium chalctdonius*. eie. Nola Tonini, q. d. Eundainrnia civilalis unde(juaque non habent unum lapidem pretiosum, sed singula, omnes puta duodecim.

Rursum censet Alcazar bæc fundamenta non lautum fuisse muri, sed et loiius civilalis. Tola

enim civitas in vivo lapide erat ædificata. Quocirca vivi hi lapides et gemmæ muri in montem vadebant totam civitatem, uli fil in vivo lapide, qui totum montis cacumen occupat. Verum hoc incertum usi. præsertim quia Joannes civitatem a muro distinguit, dicens: Et crut structura muri ejus ex lapide jaspide; ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo.

Jam certum est apud otines hæc duodecim fundamenta significare duodecim Apostolos: ipsorum enim humeris, quasi innixus Ecclesiæ murus recumbit. Ideo enim eorum nomina fundamentis inscripta sunt, ut significetur ipsos esse fundatores (hæc enim duo eodem recidunt) Ecclesiæ.

Præclare S. Augustinus, in illud Psal. 86. *Fundamenta ejus* (Sionis, id est, Ecclesiæ) *in montibus sanctis. Quare, ait, sunt fundamenta Apostoli et Propheta: quia eorum auctoritas portat infirmitatem nostram. Quare sunt portæ? quia per ipsos intramus ad regnum Dei. Praedicant enim nobis. Et cum per ipsos intramus, per Christum intramus: ipse enim est Janua. Et cum dicuntur duodecim portæ Jerusalem, et una porta Christus, et duodecim portæ: Christus; quia in duodecim portis Christus.*

Porro quis scilordo Apostolorum, et quæ gemma cuique Apostolo assignanda sit, obscurum est dubium est: probabile est quod censet Ribera, servandum esse ordinem Apostolorum illum, quo eos ponit et recenset S. Mallicus cap. 10. 2. Hic enim inter Evangelistas exactissimus est Historicus, et ordinis ac temporis custos. Unde sic ordine inchoat et recenset: *Duodecim, inquit, Apostolorum nomina sunt hæc: Primus, Simon, qui dicitur Petrus. et Andreas frater ejus: Jacobus Zebedæi, et Joannes frater ejus: Philippus, et Bartholomæus: Thomas, et Malthæus publicanus: Jacobus Alphæi, et Thaddæus: Simon Chananeus, et Judas iscariotes*, qui fuit proditor; unde in ejus locum substitutus est Mattheus. Eodem ergo ordine videtur S. Joannes hic eis fundamenta et gemmas assignare: nisi quod in combinatione S. Matthæi, commutandus sit ordo Thomæ et Matthæi: preponendo* est enim Malthæus Thomæ, uli alii Evangelistic preponi: quia ipse humilitatis causa se Thomæ postposuit, ait S. Hieronymus. Jam gemmæ hæ singulæ notant singulas virilitates et doles quibus singuli Apostoli præ cæteris eduxerunt.

Non placet hoc Alenzaro, tum quia iisdem virtutibus eluxerunt plures, imo omnes Apostoli; tum quia ordo Apostolorum incertus est: in eo enim variari Evangelista, isque quater ab eis, et semper aliteri abler recensetur. Quocirca censet ipse in his 12 fundamentis et gemmis clare respici ad duodecim articulos fidei, quibus constat Symbolum quod Apostoli condiderunt, et tradiderunt Ecclesiæ. Notus enim est et certus duodenarius hic articulorum Symboli numerus: notum pariter et certum est esse duodenarium, ex eo quod duodenarius fuerit Apostolorum, qui illud composuerunt, numerus. Hi enim 12 articuli sunt summa fidei Christianæ, ideoque sunt 12 fundamenta Ecclesiæ tam militantis, quam triumphantis. Quapropter, inquit ipse, asserendum censeo Apostolos ideo Ecclesiæ fundatores dici, quia admirabilem illam fidei summam ediderunt, et effusi cruoris testimonio, nec non predicatione atque mira-

culis in hominum animis inseverunt; atque idcirco tribuitur Apostolis duodecim gemmarum symbolum: quia gemmæ ejusmodi symbolice figunt veritates duodecim Symboli tibi ipsis compositi. Hæc videtur esse sententia S. Augustini, qui lib. 3. de Symbolo ad Calechum. torn. 9. *Novitis, ait, Symbolum hoc esse fundamentum, super quod ædificium surrexit Ecclesiæ*; atque idem est dicere *harum veritatum fidem esse fundamenta*, uli loquitur S. Clemens epistol. 1. ad Jacobino fratrem Domini. Iluc spectat illud Rufini libro de Symbolo, ea quæ continentur Symbolo esse monumenta fidei, ex lapidibus viis, et margaritis Dominicis ab Apostolis edificata. Adhuc Concilium Trident, sess. 3. in Decreto de Symbolo, Apostolicum Symbolum vocat firmum atque unicum fundamentum, contra quod portæ inferi non prenualebunt. Idem dicunt alia Concilia et Patres. Denique S. Hieronymus, in Psal. 86. *Fundamenta ejus in montibus sanctis*, affirmat fundamenta esse; SS. Trinitatis mysteria, quæ toto Symbolo explicantur. Alque lale fundamentum à Paulo fuisse jactum, de quo ait I. Corinthi 3. v. 10. *U sapiens architectus fundamentum posui*: Apostolos itimi vocari fundamenta, quia hanc ipsam fidem disseminarunt; ita S. Hieronymus.

Porro parum referre videtur, nosse quænam sententia et articuli à quo Apostolo sint compositi: licet enim omnes pariter Apostoli ad contriungendum articuli compositionem et ordinationem confinxissent, nihilominus quia ipsi urant duodecim, hinc congrue totidem sententia et articuli eorum Symbolo, puta singulis singuli, attribuuntur. Porro omnes Apostoli omnes Symboli sententias probarunt, et in Symbolum redegerunt. Quocirca cujusvis articuli auctoritas eadem est, quæ solius collegii Apostolici. Hoc enim totum probavit, ordinavit, composuit, et conlavit Symbolum illud, sive quisque suum articulum edixerit, sive omnes articuli ab omnibus simul, vel à variis promiscue fuerint dicti et compositi. Hoc enim parum ad propositum facit.

Hæc sententia gravis est et solida certoque nititur fundamento; Ribera tamen explicatio non est rejicienda, quia diserte Apostolis singulis, non aulem articulis fidei hos lapides assignat Joannes, æque ac Moses in Rationali singulis Patriarchis singulas gemmas assignavit. Exodi 28. v. 17. quo hic alludit Joannes.

Quare utraque sententia vel probabilis vel vera admitti potest: una enim alteri conjuncta et subordinata est, una alleram explet et perficit: duodecim enim gemmæ et fundamenta significant duodecim Apostolos, quia ipsi 12 fidei articulos Ecclesiæ, quasi fundamenta tradiderunt.

15. Er IUDÉBVr MENSURAM ARUNDINEAM, id est, mensuram arundinis, sive calami dicitur: grace enim est continetque sex cubitos et palmum, ut palus Ezechiel f. 5. Calamo ergo hoc mensus est Angelus cælestis Jerusalem: unde aureus est, et gloriæ mensuram significat. Pulat Alcazar cubitum non esso quartam humanam; statura parium, sed sextam, ac proinde calamum tantum esse quanta est hominis longitudo, quæ tempore Ezechielis et prisco major erat quam jam sit, et habet se ad modernam sicut quinque ad quatuor. Verum hoc est præter communem opinionem, quæ cu-

bilum accipit à flexu brachii ad extremum digiti longissimi, ul sit quarta hominis statura pars, non autem a llexii brachii ad manum lanium, (pia raliotie cubllnsesl sexla hominis statura pars, qua de re dixi cap. 11. l

Et portas mus.] Ergo cl has calamo mensus csl Angelus, visi id non exprimit Joannes. Sed cur id lacci? Respondet Alcazar, quia porta* cœlestis Jerusalem sutil anguslæ, juxta illud Mallhæi 7. 13. *Intrate per angustam portam.* El: *Quant angusta porta, cl arda via csl quæ ducit ad vitam.* Tacci ergo has angustias, quia bæ non faciunt ad magnitudinem ut bis, (piam hlc depingere intendit Joannes. Porro licei porla angusta sint, sunl tamen pruliosæ cl miti decoris, nec ita anguslæ, quin homo cum suis gemmis cl opibus per illas ingredi possit; curribus enim, equis et brûlis per illas in cœlum non est aditus»

16. Er civitas in quadro posita est.] Grace t«T< 9 id esi, quadrangula csl (unde Arabicus vct lil: *Et civitas habebit quatuor angulos*), sive sil omnibus patlibus aqualis, jduque quadratum geometricum; sive altera parle major, puta longior quam lalior, quale proprie quandrangultim vorant Geometra?. Verum hoc quadrum fuisse quadratimi, ut vertit Syrus, non quadrangulum, liquel ex eo quod subdit: *Longitudo ejus tanta est, quanta el latitudo.* Vitruvius lib. 1. c. 5. non probat quadratam figuram in urbibus, eo quod procurrentibus angulis busies sese occultare possint. Sed urbsh.ee cœlestis nullos timet hostes.

Alludit ad civitatem Jerusalem ah Ezechiele descriptam c. 68.16. quæ ad omnes mundi plagas (equilatera crai, cl quadrata, sed illa habebat suburbia continentia utrimque calamos 250, cum suburbiis carrai hæc civitas Joannis. Rursum longitudo (æque ac latitudo, nipote longitudini par) civitatis Ezcchiclis cominci calamos 6500; addi* calamos suburbiorum, habebis calamos universimôüOO, id esi, novem milliaria Halica. Calamus enim continuinox cm pcdes; quinquo aulem pedes facilini passum: militare vero conduci passus mille. Verum Joannis urbs longa csl stadia duodecim millia, id esi, milliaria mille quingenta; ergo 1691 milliariibus superat cix jlaten! Ezechielis. Ait ergo de cœlesli Jerusalem Tc^ayuvo; <ç<, id est, quadrangula csl, non rotunda, non pentagona, non allerius figura.

Aliqui ex hoc loco opinali sunl cœlum cm-pyreum non esse rotundum, sed quadrangulum, salimi quoad superficiem ejus convexam, sive exlimam; ila S. Chrysost. cl Tbeoph. in Ilubr. 8. 2. Ludovicos Molina tractat, de Opere sex dierum disp. 3. ubi cl cilat Aihanassium ac Rasilium, Conimbriceii ses I. 2. de cœlo c. 5. q. 1. a. 2. Quinci S. Clemens I. 7. Consist. Apostolic. c. 36. ait: *Calani factum est in modum cameree, instar quadrati lapidis stabile.* Idem dor» l anonymiis Græcus Auctor libri qui inscribitur *Christianorum liber, expositio oclateuchi*, scriptusque csl sub Justino Imperat, el exstai in Bibliotheca Vaticana, cumque cilat Photius. Porro auctor hic id ipsum probat iterum ex P\$al. 103. v. 3. proco enim quod nos ibj(lcn) legimus: *Extendens cadum sicut pellem*, Sæptuag. vertunt, *sicut cameram.* Sed hoc argumentum non urget. Camera enim noti significai hlc cubiculum, quod quadratum esse solet; sed fornicem, quæ rotunda esse solei, vulgoque dicitur concome-

ralio: Latini enim, æque ac Græci, fornicem vocant cameram. Addimi el rationem, sive congruentiam, quod figura quadrata quieti et habitationi sil magis accommodata.

Verum melius magisque genuine hoc quadrum, uli et alia hlc, symbolice accipias. Qni enim hæc avilas a singulis quatuor partibus, sive plagis, dicitur habere lres porlas, hinc ad majorem firmitatem el ornatum quadrata describitur. Orbes enim quadrata, pi imo, commodiores; secundo, pulchriores el perfectiores sui: hinc omnem perfreta architecturam videmus in quadrum conformatam; tertio fortiores sunt: bini enim singuli anguli è quatuor, sibi utrimque oppositi respondent, seque mutuo tueri, cl iioslem validius ex utroque simul propulsare possunt. Hi ergo anguli non dant l.ilrbras hosti, oli constili Vitruvius, sed eum civibus tum in eodem, tum in adverso angulo cotisislenlibus feriendum exponunt.

Mystice, hoc quadratum significat civitatem hanc, nipote cuilibet plagæ obversam, el patentem per lres porlas, tam patere Occidentilibus quam Orientalibus, tum Australibus quam Aquilonariibis. Rm sum, eam rrgi el beari quaternis Dei attributis, scilicet sapientia, bonitate, justitia et potentia. Caret suburbiis, id est, imperfectis: omnia enim in ea perfecta et conspicua, imo gloriosa sunt.

Tropologice, Haymo, Ansberlus cl Pannonius: *Ecclesia*, inquiunt, m *quadro posita esse memoratur, quia est robusta per fidem, longanimis per spem, ampla per charitatem, efficax per operationem. Habent etiam singuli fidelium fidem, qua credunt, quæ videre non possunt: Deum scilicet trinum in personis, et unum in majestate. Habent et spem, quia sperant se posse pertingere ad illud, quod needum vident. Habent quoque charitatem, id est, Dei et proximi dilectionem. Quibus virtutibus, ut perfecta sit vita illorum, adjungitur operatio, sine qua fides mortua est. Unde Jacobus Apostolus eplsL c. 2. ail: *Fides sine operibus mortua est. Ilursum per quatuor latera civitatis possumus intelligerc quatuor virtutes principales, prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque justitiam. Quæ Ha debent esse in electis, ut una alteri quadret, prudentia quippe scientia est in appetendis bonis, cl vitandis malis; cui connectitur temperantia: quia non est perfecta prudentia, nisi adsit et temperantia, quatenus temperet sibi à noxiis hujus sæculi voluptatibus. Quod dum fecerit, magna animi fortitudine utatur oportet, qua venerem depellat, temperantiit virtute fortiter resistens. Ad hæc justitia accedat oportet, ne plus quam oportet sapiat, sapiat aulem ad sobrietatem. Sic ergo civitas in quadro posita esse memoratur, quæ placet Dto in quatuor mundi partibus congregata, consentiens fide, spe, eha-vitale et operationibus, quæ mutuo srse in quolicoct fideli complectuntur: ustque (piasi monotesaron, ul pretiosis qualuor virtutibus .equabili mensura, pulchra harmonia, et velili musico concentu compositis.**

Loxgiudo ejus tama est quarta et lxtitudo,] q. d. non lanium est quandrangtila, sed cl quadrata, sive æquilatera. Longitudo symbolice significai visionem, contemplationem, et ascensionem intellectus in Deum: laliludo denotai chariialem: quia, quantum Beali vident Deum, lanium et diligimi; ila Gagnolli*. Scundo et aptius ilongîiudo esl ælernilas, laliludo

csl extensio gaudiorum, ikl est, objectorum de quibus gaudent, «<» niox patebit; ita Ribera.

Et mensus mt civitatem de arundine (id est, cum arundine' per arundinem : est bebraismus iō min ponitur pro n) aurea per stadia duodecim millia . j *Civitatem* inllige. lotam, puta totum ejus ambitum et quadratum : eo enim dimenso, censetur lota civitas dimensa. Alludit S. Joannes ad urbis Hienosolymæ ambitum : hic enim complectebatur quinquaginta stadia quæ, si in quatuor partes et latera dividas, habebis pro quolibet lutere duodecim stadia cum dimidio. Hunc numerum Joannes pei mille multiplicavit; ail enim quodlibet civilatis hujus cœlestis latus continere duodecim millia stadia, ut ostenderet Ecclesiam Christi, præsertim triumphantem, longi; superare velerem Jerusalem. Ita ex Josepho et Ilec alæo Vilalpando in Apparatu urbis cl letppli pan. 1. lib. 2. c. 20. Cum ergo civitas hæc duodecim in sui ambitu haberet portas, sequitur al) una porta usque ad aliam fuisse spatium mille stadiorum : ita enim ex spatio duodecim portarum conflabis duodecim millia stadiorum ambitus urbis. Est hic ambitus ingens, ul designet ingentem cœleslis Jerusalem capacitatelo, quæ capiellol millones hominum; quot conflabuntur ex omnibus electis, qui quotis sæculo ab Adam usque ad finem mundi fuerunt, sunl vel erunt in qualibet orbis plaga. Octo stadia faciunt milliare Italicum : ambitus ergo civitatis continens duodecim millia stadiorum, continet 1500 milliaria Italica. Jam cum quadrata et «equilatera sil hæc civitas, sequitur quodlibet ejus latus tam longitudinis, quam ^itudinis, habuisse quartam hujus numeri et horum milliarimn 1500 partem, nimirum 376. Ergo hæc civitas longa eral 375 milliaria Italica, et lolidem lata. Esi itaque tam longa, quàm longum esi iler cl distantia Neapoli Mediolanum circiter : par est ejus latitudo. Immanis est hæc civitas, quæ tot provinciarum spatium ambitu suo complectitur. Quocirca qui hæc ad litteram, uti sonant accipiunt, dicunt tantum prorsus esse spatium civitatis, sive loci Beatorum, quem ipsi inter se per varias stationes distributi occupant in cœlo cmpyreio (nec enim lotum cmpyreum occupare possunt; essent enim inter se nimis disjuncti. Illud enim vastissimum est, et lerræ lotius globum, non miliies, nec centies millies, sed plus quam decies centies miliies conlinei, ut colligere est ex iis quæ docui de cœlorum magnitudine, et lerræ parvitate. Genes. 1. v. 7.) Sicul ergo ex c. Ift. 20. censent inferni capacitalet quaquavcrsuo i extendi ad 1600 stadia, id est, ad milliaria Italica ducenta; ita pariter docent locum Beatorum in cœlo empireo extendi quaquaversum ad 375 milliaria Italica. Long<; ergo major esi locus Beatorum loco damnatorum, præsertim curn Beati sint pauci » damnati plurimi.

Augei hoc spatium in quadruplum Alcazar. Censet enim ipse Angelum hic metiri civitatem, id est, civitatis longitudinem lanium, (avitas enim, inquit ipse, mensurari dicitur, cum ejus longitudo ab una porta ad aliam oppositam mensuratur. Ergo longitudo hujus civitatis est duodecim mille stadiorum integrorum, id est, 1300 milliarium Italicorum. Eadem est ejus latitudo. Tam ergo longa esi hæc civitas, quam longa < *t via et distantia ab urbe Hispali usque Neapolim. Beati enim in cœlo vim vieivam tabent

acutissimam, ul ea quæ hoc spalio Qunt, lain commode et clare videant, quam nos vldeimn ea quæ in uno cubiculo fiunt. Hoc est quod ait Barde c. 3. 2fi. *O Isráfl, quam magna csl dol.im Dei, et Ingens locus possessionis ejus !*

Verum passim Interpretes hæc duodecim stadiorum millia uti et alia hic, mystice accipiunt, ul designent ingentem capacitatem hujus civitatis, adæquatain mensuræ el numero 12 Apostolorum, qui ejus sunl (piasi fundatores et parentes. Nam et cætera de pavimento aureo, de fundamentis gemmeis, etc., mystice accipienda videntur. Hæc civitatis capacitas significat ingentem, et quasi innumeram fore Beatorum multitudinem, uti ail Joannes Apocal. 7. 9. Quocirca Alcazar : Ad urbem, inquit, lanlæ magnitudinis, (piana hic describitur cœlesfis Jerusalem, incolendam, requiri videtur major civium multitudo, quam quæ occupare possit vicies centena millia urbium, llispalin magnitudine adæquantium. Innumeri enhn parvuli, etiam inler hærelicos et schismaticos • salvantur : atque ex adultis plures (pian nulli opinantur. Curat enim Christus, qui suum sanguinem pro animabus fudit, ut illæ, quas tantopere amat, salventur, ne sanguis pro eis incassum sil effusus. Quocirca, si mundus staret per sex millia annorum, ul multi opinati sunl (licet plura fore opinetur Alcazar) quibuslibet mille annis loi salvarentur, quot incolere possent trecenta triginta tria millia urbium llispalin adæ(piantium : quolibet vero anno salvarentur tot, quot possent incolere trecentas triginta lres urbes llispalin ædæquantes ; quolibet v ero die peno tot (annus enim pene lolidem, scilicet paulo plures, conlinei dies, nimirum 365) salvarentur, quot incolere possent llispalin: incoierò dico, non tantum quoad ædes, sed etiam quoad priedia, hortos et viridaria, quæ utilitati æquo ac oblectationi incolarum serviunt; ob utramque enim causam cives, præserlim divics, præliT ædes solent habere suos hortos et prædia. Ingens enim Catholicorum loto orbe numerus, per mille sixcentos annos semper fuit, et erit usque ad finem mundi. Catholicorum autem longe major pars salvalur, tum quia plerique peneque omnes morituri suscipiunt Sacramenta, quæ ex attrito facilini conlrlum : alque isto articulo pcccaiofes deserunt concubinas, aliasque peccati illecebras ex timore, gehennæ, clad beatam v itam toto animo se comparant. Tum quia tertia, vel (piarla pars hominum moritur in infanlia, vel innocentia ba)lismali. Plurimi enim moriuntur pueri, imo phisquam media pars hominum moritur ante annum ælalis vigesimum : plures enim videmus ante delicere quàm superare annos viginti. Tum quia plerique educantur bene in fide et timore Dei a parentibus, vet præceptoribus: illa autem prima semina pueris impressa, luerenl in cis per omnem vitam. Nam *quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu*. Ab educatione ergo, et à consortio, pendei vita et salus, vel damnatio cujusque, sicut ostium pendet à cardine. Adolescentes enim in bivio versantur, eoque lubrico. Si in socios, famulos, amicos incidant perversos, pervertuntur et ipsi : si in probos, probi finnici ipsi. Quocirca párenles, et principes, ac Prælali maxime advigilare debent circa juventutis instructionem et educationem. Vidil hoc S. P. N. Ignatius, qui in Socielate gymnasi »

omnium classium ei facultatum, ac extra eam scholas puerorum ac puellarum passim institui curat it magno Ruipubi. et animarum bono, ul jam longe plures sulveptur quàm ante. Ita unus vircœlilum numerum valde adauxit, cœloque cives dedit permultos, qui alioqui cives gehennæ evasissent. Taceo ingentem Religiosorum et Virginum multitudinem, quæ in monasteriis collegiis vitam agit sanctam, imo cœleslem, idquo quovis saxulo, cl ubivis teirarum. Taceo Sacerdotum, Prælalorum cl Clericorum pie viventium cœlus plurimos. Taceo Martyrum el Anachoretarum examina. Taceo Confessorum, viduarum, conjtigum proborum turbam innumeram (quam yidil S. Joannes Apocal. 7. v. 9,) Qui è Chrislianis damnantur, vel carueruni instructione, el ol) ignorantiam rerum credendarum vel agendarum pereunt : vel usuris, simonia, injustis contractibus, fraudibus, etc., so suosque ditarunt, nec in morte ea volunt restituere, ne proles depauperimi : vel odio et vindicta pertinaci laborant : vel in bello, rixa, aliove casu occiduntur, etc. Sed hi cæterorum comparatione pauci sunt. Scio S. Chrysost. homi!. 60. ad pop. Antiochen, contrarium sentire. Ail enim : *Quot enim esse putatis in civitate nostra, qui salvi fiant? infestum quidem est quod dicam; dicam tamen: Non possunt in tot millibus centum inveniri, qui salventur; quin et d? his dubito. Quanta enim in juvenibus, queeso, malitia? quantus in senibus torpor?*

Rursum, nomen stadii, inquit Ilaymo, indicat cursum et certamen; quibus opus est currere el certare quotidie, ulin illam civitatem penetremus. Unde Paulus 1. forint. 9. v. 2Zi. *Nescitis, inquit, quod il qui in stadio currunt, omnes qui currunt, sed unus accipit bravium?*

Longitudo, et altitudo, et latitudo fjvs æqualia SUNT.] *Æqualia*, id est æquabilia stint, impili Alcazar; nam alioqui, si altitude esset duodecim millium stadiorum, æque ac longitudo el latitudo, vix lota civitatis area fundamentis el basi, quæ ad turres taniæ altitudinis sustinendas requiritur, sullicerel. Adde altitudinem muri mox dici tantum esse 164 cubitorum, qu» sane exilis esset et impropotionala, si altitudo domorum esset duodecim millium stadiorum. Itaque non comparatur blc altitudo cum longitudine et latitudine, sed quæhbeix his mensuris in se considerata, dicitur esse recta et (equalise sucus est in plerisque urbibus, quæ quia in solo inæqtiali ædiilcantur, in mquales, id est inæduabiles, sunl, ul hic assurgant, ibi depri mantur et descendant. Porro hæc murorum ut domorum æquabilitas significat concordiam et societatem Beatorum, eorumque maximam ! imiliaritatem el admirabilem proportionem. Hæc sententia est plana el probabilis : licet Græcum <?», magis significet æqualia, quàm æquabilia.

Secundo, Rupertos censi l hæc de muro urbis, non de urbe, ejusque domibus dici. Verum Græcum id est *ejus*, urbem referi, non murum. Adde, de muro mox subdit, quod habeat 164 cubitos altitudinis: in longitudine enim ul latitudine habet tria millia studia; totidem enim sunl in singulis quatuor lateribus, quæ faciunt longitudinum el latitudinem. Nam universim in omnibus lateribus simul, sunl duodecim millia stadia.

Tedio ergo. Ribera ei Viegas censent longitudinem, altitudinem el latitudinem urbis pro-

prie esse æqualia, scilicet singula habere irU millia stadiorum, id est 375 milliaria halica? hæc enim est quarta pars quadrati, sive ambitus totius civitatis, qui contineb.it duodecim millia stadiorum. Mirum hoc videtur : *sed* cœlustis est hæc civitas. ut symboheo. Adde, forte in altitudine hac urbis comprehendit Joannes altitudinem montis. in quo sita erat urbs.

Symbolice, Petrus Bongus, libro de Numen, mysteriis, ducei tribus millibus in S. Scriptura significari perfectionem virtutis et fortitudinis. Tres enim sunt castitatis, et Sanctorum gradus, scilicet conjuges, continentes, virgines qui ad sacræ cl immuns® Trinitatis consortium el fruitionem ascendunt. Aul certe hac non de urbe, sed de singulis domibus intolligit (altitudo emm civitatis consistit in altitudine domorum el turrium. Nam de inuris el inœmbus mox aget.) q. d. Singule hujus urbis domus urant æque ahæ, long» et latae. Hoc enim miram proportionem et pulchritudinem urbi afferre solet, uti videre esi Anlverpiæ.

Hoc quoad fundamentum et veritatem parabolæ. Jam quoad significationem et sensum, longitudo significat ætermtatem gaudiorum cœlestium, latitudo eorumdum extensionem ad omnia delectabilia, altitudo tum sublimitatem, tum intensionem eorumdem. litue æquaha sunt: quia æquo tenure semper, puta in ælernum, durant.

Nota : Sub altitudine complectitur etiam profunditatem, quam addit S. Paulus Ephus. 3. 18. Ahitudo ergo quia altitudo significat sublimitatem felicitatis et visionis beatificæ : qua vero altitudo profunditatem complectitur, significat intentionem, el immersionum Sanctorum in abyssum divinatorum bonorum, puta sopienti», bealitudinis el gaudiorum coelestium. Sic furcel Viegas s Longitudo, inquit, est ætermtas, de qua Psalm. 92. 5. *Domum luam dtcel sanctitudo. Dv mine, in longitudinem dierum.* Huic squalis esi altitudo, id est visio beatifica. (pia quasi profunditas el altitudo divinæ sapientia penetratur. Æqtialis etiam est latitudo, id esi fruitio, qu» cum summa delectatione conjuncta est, per quam capacitas animæ propter magnitudinum gaudii quasi dilatalur. Æqualis ergo est longitudo. latitudo et altitudo : quia omnia hæc longitudinem æteriilalis adæquabunt. Alludit. S. Joannes ad Ephes. 3. 18. *It possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quiv sit latitudo, et longitudo, el sublimitas et profundum.* Addit Alcazar Angelum hunc, qui hæc Joanni ostendit et dimetitur, esse S. Paulum. Verum hoc refutavi c. j7. v. h

Tropol. Haymo. Ansbertus et Panon. *Tanta longitudo quanta et latitudo : quia quanta est fides, tanta est spes, tanta charitas, tanta operatio. Quantum enim credimus^ tantum amamus : it quantum amamus, tantum speramus : et quantum spammus, tantum per dilectionem erga Deum d proximum txtendimur» Similiter unusquisqu. tantum prudens, quantum temperans, fortis e. justus : tantum temperans, quantum prudens, fortis el justus : lanium foriis, quantum prudens, temperans cl justus; tantum justus, quantum prudens, temperans el foriis erit. El quia aquali mensura, civitas hæc donec in terris agit, meritorum quaquaversum stat firma et stabilis; aquali mensura et preemia gloriæ, quacumque orbis in parte ca pradiclis virtutibus meruerit,*

*reclplrt, Eodnn modoIn Eeeddcte quoque templum
titoatam describitur : quatrnas insinuetur, quia,
sicut quadrata /li mitai stabili est, ut ncauauquam
ventorum impulsibus, aut juriti-sibas /luminum
tvn tutur t ih gloria rimtutis bajas i superali des-
cendenti* perenni* sii»*

17. I I MENSOS IM MCIII'M I ICS CENIUM OIJADIIA-
GINTA QUATHION M III IOIII M MENSUIIA HOMIMS QUAI
*rsT Ami li. J *Mrnius est*, m llicrl muruiti quoad
allii lldlll«nl. Nani hi longitudine , irqur ac in
latitudine, habllssc Illuni irla millia stadiorum
patri ex dicti* v. 16. Ibi mini dixii tuliini mini
et urbis ambitimi Goutmére duodecim millia
stadiorum , ac insiipei < h jtotem esse qmidra-
tam , h.ibcntrm quatuor birra æiiinilâ. Ex hi*
enim duobus sequitur quodque eivluiis latu*,
tam longitudinis, (infini latitudinis, habere tria
mlllin stadiorum. Ita Babylonis muri in altitu-
dine habebunt ducentos cubitos , uli scribunt
Hfsloih i.

Nota l'or murum ambientem urbem symboli'
re significatur divina protectio, qinc gloriam
Beatorum in omnem (rtcinilatcm Hirhitur, do
qua ail Isaías c. 60. 18. *Occupabit salus muros
tuos , et portas laus laudatio.* Murus ergo altus
est 166 cubito* , id csl, iindequaque ahissimus
cl llrmls»imus csl. Duodenarius cnim significat
universitatem et perfectionem , maxime si sit
quadratus, Id est si in sripsum ducatur cl mul-
tiplicetur, ut hic lit : duodecies enim duodecim
Lk mui 166. Ita An tas.

Ahi per murum accipiunt Angelorum custo-
diam; alii Apostolos, Doctores, Prillalo*; alii
Martyres; S. Gregorius accipit Christum ipsum ;
nuperius asserit Eucharistiam esso murum Ec-
ctesi.r : ad quem accedit Alcazar, (ful per eum
accipit sacerdotes Ecclesiæ» Hi enim sacrificium
Eiicharisliæ oderunt, siinlquu 26 seniores do
quibus cap. 6. Unde ndtrquanliir hic numero
166. quia singuli 26 seniores senos habent cubi-
tos slaluræ humane (de ea enim mox subditur:
Mens«r« *hominis, qua9est /Ingrli*) jam multiplie a
sex per 26, habebis 166. Siguilicaliir ergo sacer-
dotum munus esse, ut se murum pro Ecclesia
opponant, ideoque congrue iribumiur muro
26 humana) statura, dimensiones , quasi sacer-
dotes omnes conjuncti inter sc sint ad offeren-
doli) Ecclesiæ sari ilicium, et ad Ecclesiam < a
ratione communiendam. Iliidusque Alcaz ir. Ve-
rum luce paitim mystica et tropologica, pallini
minus probabilia el verusunt : cubitu* enim ex
communi sententia, est (piarla pars btaluræ Ini*
mante• non sexto»

MI.xsl ItA HOMINIS , QUÆ EST ANGELI.) q. d. An-
gelin usus est mensura tali, quali communiter
uti solent homines , sive hi 166 cubiti dimensi
Stilli humana mensili a , (piam Angelus in marni
habebat, Idqio nc putemus aliam spiritalem,
vel Angelicam hic inlelligi mensurum ; ita Bi-
licia, cl Gabriel Vasqiirz l. part q. 129. c. 1.
Mi nsura , ait , hominis quit est jingeli î q. <l. Licet
lure mensura videretur essu hominis, revera
tamen erat Angeli, qui sub specio homini* me-
th nils (ivii.iirm. illam non mensum spirituali
<l iuirllel luah , sed humana, qmu est calanm-
i uni ri (libitorum, dlmciisus est.

Addit Vdiilpcindo in Appaiati! urbis ct tt inpli
onio X. part. 2. de Urbi , mensuris lib. S. c. 15.
lime nn iuui.tni « ubiti vocari homini*, co quod
cx bnoiini» cubilo desumpta pi inumi (nei li, (.uni
vero oddl^ 'itnrfjf /tnprti , rnnidi ni cubltitin

hlimnmr IBI flgiiræ, (piani gerebat Angelus,
convenire Indicat, q. d. Cubilo metiebatur Ange
Ini sub humana specie mriiHiirans, qui pro-
prio eju< cubito æqunlls crai : iu (pio lioinlurs
nrloren imitabatur, ipil nd mensurandas rerütñ
loiigiliidines. cubili proprii loiigiludinciii pro
mcnstirn deleget uni. Unde Arobicits vel III : *Sta-
tura homini'* , *qui est longitudini* i /Ingrll, (pil
est tam longus (jnfim erat hic Angelus, ILir (pen-
sura hominis (pue est Angeli, nlgiillcatur pr uno,
humifies sanctos in cœlo ad munsurum gloriæ
Aiigcloi uni neri cuire. Succedunt cnim in locum
rorum (pii inde prolapsi sunt , flietlqiiu ihmio-
ncs. Secundo rodum mensura melieiidain UBIO
tam hominis , (piam Ailgt li bimiiludiiKmi ct co-
ronam, puta pro magniuidiur gratile ('t bimo-
rum actuum, lum homini, (piam Angelo dan-
dam esse majorem v<-l minorem gloriam.

Addit tertio, llaymo, lot homines gloriam
consecuturos, quot Angeli ceciderint Itaque
quoad numerum rnmdem c>>(* Angeli el limiii-
nis , id csl Angelorum cl hom imi m, mensuram.
Una (mini risitas, una fellchlls, mia Eccleilb,
ac consequenter una ejus mensura utro|quo
capit.

Aliter Alcazar; sic cnim explicat, q. d. Umii
est Angi lus calamo , (pii est sex cubitorum quæ
est im nvunc slulurte libmlnls. Qulsqun cnim
homo longus est sex cubitos suos , smnvndoni-
bitiim b llrxu brachii usque adinilium inania.
Addit hanc esso numsur.iin primi hominis Adæ,
cl priscorum ; quæ major fuil moihu na . cl ad
eam se hfrbei ut quinque nd (piatuor. Verum
communis sententia est, cubitum esse (piarlam
partimi statuivo hominis, non sextam, uti jjiui
divi. \Ide dicta ' H» V. i'

18. Ei EiiAr sruumniA uuni rjus ex l a p i d e j a i-
p i d e . .] Alludit ad Isaiaë 56. v. 12. *Ponurn jaspidrin
propugnai ala tua.* Jaspis lii ini*slmu* est, v Irem
el pellucidus , ul ducet Plinllls lib. 37. c. 8. Ilioc
signifient, primo, Del fortitudinem. qiur cuden-
tem Jerusalem lUiittir, protegit et Urinai : sectiib
do, ejjisdem didicias, amomitalcm el recrea-
tiommi; tertio,eju*deniclarliaiem. Addi*(piarlo,
creditum essu ab anliipiis ja^pidem fugare (he<
munes : hos enim Detis arcet fi cœlo. Scriptura
culm in symbolis srse ae'()inmodat siinmlu rom*
muni hominum sensui cl opinioni, esto ea iu
re mm subsistai , ncc sil vera.

Ipsa v h i o c i v i i a s a v i u j m m u n d e m , s i m i l e v i t p o
m u n d o .] Aliqui putant hi((idsil Jerusalem nul-
la* esse domos : <pila in tnomina suul commu-
nia cl clara; undo nec Joaimrs ulla* lile dil-
uios recenset. Verniti ('oiitrarlum docet hic
lorus : *riuiia'* enim non vocantur lini ti, aut Pa-
radisi, sed domus civium ; hinc cl Christus ali
Joannis 16. v. 2. *In domo Patris mei mansiones
multa sunt.* Domus rigo lue nun Mint iilnoitrte,
lapldræ ad civium dcleiishncm, secretus citilo*
nes , etc. sed vitrine el pelliieidu!, ad pulrhi itu*
dimmi, voluptatem, prupurtioiem , et ad signi-
ficandam ellam meritorum distinctionem.

Jam civitas hæcestex auro, sed (piud vltroilt
slmili : (pila auro nostro nihil dee*! nisi vitti
perspicuitas, ûll vitro nihil durst uhi ami lir«
mitas, lh rum (pie ergo habet code sii* Jet usalcin,
scilicet aurum et vitrum. Ejiisenhn unium per
iiruuum est ut vili mn : rursum , v limili hoc mi-
lidum est et præ*ians ul aurum. L>t < i g<» Instar
(dirvholillii , (pii sjinbolum est prilvellviin r
gloriæ Christi qua Beatorum giuria proinu*

rv »Lo quo hi impilino ftindamonlo; ha Al-
ca<wr«

Quocirca S. Cæcllla apparitoribus Ih inibii*,
<no(l hurí Incupir» et nobili» sapluisque pilelhi
àlacri» propri ni ri mi mortem, respondit : *Hoc*
Jtun est juvcntattiii ptrdtrt, sul mutui' ; *hoc tst*
dura lutum, d accipere aurum : dare habitat u-
lum vile et parvttm, ct accipere pulutium ampli si-
sum cx lapidibus pretiosis et amo costruítuni .
dare angulum brevem ft obiturum, ti occiput fa»
rum lucidum margaritis ca Irsiibus coi astans : da»
ve l cmperiluram, d at cipa? i rm quit flnem nt sc it,
ct moritin Ignorat : liare lapidem vilem qui pedi-
bui concultatar, cl actiptre lapidem pretiosum
qui in diutcmate regio vibrari resplendet aSpct tu;
||Q || ih ni rjllM Acto.

Jam civllai aurum rit, h) est aurea est. Ile*
birri enim 2HT zûhab, Id est nurum, vocant au-
reum : nrc cnim hltbrnl concretimi ami. Civi-
la» ergo minimes!, (pila radial prcllOsIMÍmIs
opibus : aurum, Inquom, non opac um, sed si-
milo vino ; quia loia pellucris cognitione <4 con-
temptatione tum Dei, min aliorum Sanrioiiim
et Angelorum. him trium omnium. Gr.»ea
quadam bnbnl, id csl limili» vitro, sci-
licet croi civitas; ila Volubili» »cd cõdem ledit
! . II US.

Burium, per vitrum sgnlflcotur turn claritas,
lum purità» cordi» Beatorum, quæ ciliqnc al-
lori beato patebit. Quidquid enim cogitabit aut
vedri una*, id protinus videbit alte r, itant Beati
albi Invicem futuri sint qunsl quwdnm specula
vitrea lucidissima. Nam, ut ait S. Greg. 18. Mo-
ral. 27. *Ibi uniuscujusque mtnhmah alterila ocu-*
lis membrorum corpulentia non abscondet, sed pa-
tebit animus : patebit corporalibui oculis ipsa ellam
corporii hai mania, sirque anusqtdsque turn trit
compieabili* alltri, sicut moie tiw non poltst
conspicabilis sibi. Sic PhltOMiphu» illr ont bai
ul In hoc mundo corda hominum essent viti» o,
ul fundus rollini perspicere posset, ne qui m ilio
doli vel fraudes residerent, ri celarentur. Ita*
dem de causa Monili» npud l. uclanum in Ilrr-
motimo, reprehendit Vulcanum, quod homini
non (lederli pectus fenestratum, id csl prt ^pl-
< num.

Smile quiddam in natura videmus, quii» pro-
ducit genus qiioddiini marmori* lini (quod
alias communiter durum rii ri opacum) quod
tranlpnrei et peliiteri, m docci rliniu», ri ex co
Anschn Boriili» hb. 2. de Lapidibii» e. 280. Mar-
mor hoc vocatur phengites, Id UM splendens,
quod interdum venis Pavescit, de epici dixi su-
perius v. 11. Spectator Bonite In templo S. Ma-
rite in pnrllcil, ex hoc mai mori» genere rollini-
na dimidiata ad Minimum aliare, colore Oavo.
parietis rimam obstruens, ac externam lucem
solisque radio», in»tar vitri splendentis intro-
inltiens» Equidem ut primum vitii nihatussum,
ei ystalhimqiir putavi, donec penitus mlios-
plciens marmor essu perspexi, nimirum pio ti*
gilriii.

Denique vitrum notat virginitatem Benlorum,
Ct iiiiioiem omuU labis exprrrfm. Vitrum enim
ab liydiaigyro intactum, est virgo à pud Catl
noxa Immuni». Nam, ul docet S. Isidor. lib. 1<.>
18. hydrargyios, id r>t ai gruium vivum, au-
rum, argentum, n*s, alinque metalla pei forai,
vlirumaulcm non krldt.

Fit vitrum virgo, libri liydr »rg)n»< a-n.

con»n. A LAPIDE» IOM. X.

Exstol haede; re doctum carne n Nicol. Cuuiiu
lib. H. ('titali. Dill. cap. 63

Ualeni, lam augustam, tarn splendidam, lam
pretiosam ex auro <4 argento, hanc civitatem
e (idesirm conspexit, e6 post mortem raphh
S. Salvius Episcopus. Unde jussu Dri redien»
ad vitam, <x< lamavil : *studile, 6 dilectissimi, el*
intdligile, quia nihil est quod cernitis m hoc
mundo, sfd sunt Juxta id quod Salomon Propheta
cecinit, omnia vanitas, Ictix tst enim, qui eu
agere potest in MMulo, ut glortam Dei mnfutiu
en nere in calo, i.umcpie achlanlrs rogarmi nhi-
nam fuisse t, quidn.un vidisset, ait : Cum im
ante hos quatuor dit i contri miscnte cellula exa
nimtrn vidistis, upprelunsm à duobus diigetis in
cu lorum excelsa sublatus sum, da ut non solum
hoc squalidum urrulum, Verum diam solem ac
lunam, nubes d sidera sub pedibus habere /uta-
rem; deinde pes porlam luce ista clarioi em intro-
ducias sum in illud habitaculum, iu quo omne
pavimentum erat quasi aurum argentumque
st nitrui*, lux ineffabilis, amplitudo inenarrabi-
lis: quam ita multitudo promiscui sexus obtexe-
rat, ut longitudo ac latitudo rat'iitr promu
pes videri non posset, (aunque nabli via inter com-
primenlrs, ab his qui pi a cedrhani /fngctis para-
retur, pervenimus ad locum quem jam de tunqin-
quo contemplabamur, tn quo suprrp'ndt bal nubes
omni luce lucidior, in quo non sol, non luna, non
astrum cerni poterat, sed super his omnibus nativ
rati luce splendidius effulgebat. Subdit deinde do-
lori sono, fragrantia, turba <4 voce : *Id vox pro-*
cidebat de nube, tanquam vox aquarum multa*
i um. Ibi diam me peccatorem humiliter saluta-
bant viri in veste sacerdotali ac stradari, quos
mihi qui pnedebant enarraverunt esse Martyres
ac (^onfe.^sort *, quos Ide summo excolimus fuma
latu, Stans igitur m loco, m quo jussus \um, opt
ruit me odor nimdr suavitatis, Ita ut ab hac sua
vitare refectus, nullum adhuc cibum potuniquc
desiderem. Et dudivi vocem dicentem Iteret tatus
hic m sivculum, quoniam nt cc ssarius est Ecdisu.y
stosh is, Poj enim audi'balar : nam qui loquere
tur, penitas cerni non poterat. Et ego prostratu'
suptr pavimentum cum fida die»bam : Iteti, heu,
Domine, cur mihi lure ustrndistl, st ab las frus
trundus eram ? Eccc hodie ejicis me á [acie tua f
Ut revertar ad sateuium fragile, d huc ultra re
dire non valeam. Pir quino, Domine, auferas mt
sei icordlam tuum à me; sui d'n ecor ut prrmit
tas mc h(c habitare, ne H(m decidens peream, E
ait vox qiur loquebatur mihi : kade m pace, egi
tnim sum custos tuus, dante reducum te in hunt
lotum. Tunc relidas a comitibus meis, descendetv*
cum fletu prr portum qua ingressus fueram ; ha
sum regressus. Quochra facitis Episcopus Albi
geniis, vitam egii rcelcslrin Cl Angelicam, at
que suos omnes hortabatur ot alioni Incombei%
oc vigiliis hi»lanter hislslecre, el bona srinp i
tam m <qj< i Ibus, quam In eo jtililone veisnt
dicens : *Hoc agite, ut sl vos Deus de hoc mundo*
mlgiarc voluti it, non in judicium, sed in requit m
initare possitis. Ita c unitila U. GrrgoiitJ»Turo
urns, qui illa se ab ejusdem S. Suivit ore acer
pisae Juratus nsseveral hb. 7. Illslur. c. 1. ubi <
felicem ejiu» ad Dominum transitum enat rat,
qui contigit anno Domini 180 ejusque memo-
riant quotannis recolii Ecclesia in Mailyrol. di»
10 Septembris.

10. Ei i LMxitrNrA Muni civitatis omni m
PIOK pio, rtoso obnata,) quia Heel singula fun

(lamenta estent ex singulis gemmis, erant tamen vestita aliis undecim; ut significaretur Apostolos, licet una virtute excellerent, alias tamen aliorum eis non deruisse, inuuit IU* bora.

Vermn simplicius videtur et concinnius, si dicamus sfoglila fundamenta singulis duntaxat gemmis constituisse, ita ut omnia simul juncta essent *omni pretioso lapide* (id est, hisce duodecim pretiosissimis gemmis) *ornata*; nam non ait fundamentum, sed *fundamenta*, scilicet omnia collective sive copulati! sumpta. Unde id membratim explicans subdit: *Fundamentum primum jaspis, secundum sapphirus, tertium chaledonius*, etc. q. d. Hæc fundamenta erant omni pretioso lapide ornata; quia primum fundamentum erM jaspis, secundum sapphirus, tertium chaledonius, etc. Addit Alcazar, *ornata* idem es. se quod pulchro ordine disposita. Gracum enim , non lanium significat ornare, sed el ordinario, distribuere, componere, præserlim ubi ex ipsa dispositione decor et pulchritudo consurgit, uti fit in fabricis. Itaque fundamenta dicuntur omni lapide pretioso ornata, quia visa sunl Joanni gemmarum sequentium ordine risposila admirabilem pulchritudinis speciem oculis subicere. *Ornata* ergo, id est, iis omnibus gemmis quæ sequuntur, collucentia.

Nota: Gœleslis Jerusalem fundamenta, speciem et decorem S. Joannes describit per gemmas. Primo, quia in terra nihil gemmis est pulchrius aul præstantius. Sicut enim in cœlo emicant stella, sic in terra gemma, ut videantur esse stella terrestres, ac stellarum coelestem lucem, levitatem el vim participare. Docent enim Physici geminas ex peculiari cœli et stellarum influxu, in terræ visceribus gigni et formarU

Secundo, quia gemma apud antiquos erant hieroglyphic# rorum cœleslium, ac divinorum.

Tertio, quia gemmæ in terris pretio, splendore, firmitate et energia cæleris rebus antestant. Unde Andreas Bacci tractat, de hisce 12 gemmis, docet gemmas dici quasi gummeas, quod instar gummi arborum sunl lucida et transparentes, æque ac parva, ideoque vocari lapillos pretiosos. Sunl enim quasi guilæ el sii llæ cœli, instar crystalli»

Quarto, quia in cœlis xidenlur veræ for. geminæ, non terrestres, sed cœlestes, et longe bisce noblris nræsiantiores. Id colligitur primo, ex Joanne hic, qui eas se vidisse in cœlo asseverat, atque ex Tob. c. 13. 21. *Porta Jerusalem ex sapphiro et smaragdo aedificabuntur: et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum ejus. Ex lapide candido et mundo omnes platea» ejus sternerunt, et per vicos ejus alleluia cantabitur*: ad quæ verba hic alludit S. Joannes; verba enim Scriptura» proprie ul sonant accipienda sunl, ait S. Augysl, nisi <pml ab>urdi ingerant

Secundo, quia corpora el oculi Sanctorum suas babebunt opes, el objecta pulcherrima et prestantissima, quibus se pascant el oblectent. Oculi autem non sola luce pascuntur, sed et varietate colorum, ul virore vario camporum, arborum, florum, fructuum; item fluviiis el fontibus pellucidis instar vitri, ac præserlim gemmis fulgentibus. Ergo in cœlis hæc eis non deerunt: ihuqui feliciores fuissent in terra, quam erunt in cœlo.

Tertio, quia S. Agnes, testo S. Ambrosio, alfaque virgines beatu apparuerunt vestita cycladibus aureis el gemmeis: vide cumdein serm. 90.

Denique in cœlis varias Beatorum tore mansiones, et palatia pulcherrima ex margaritis el gemmis constructa, itimi prata, nemora, hortos ahaque amantissima, docet S. Anselm, lib. de Simili!, c. M. 1). Solo, Ferdinandus Peres, quos citat et sequitur Barradius tomo 3. lib. 10. cap. 3. De qua re plura dicam can. 22. v, 2« in line.

Huc spectat illa Socratis apud Platonem in Phædoni sub finem, narratio de duodecim pulcherrimis coloribus superioribus terræ, et quod ii Ostrægemmæ, ut jaspis, sapphiris, carbunculus, sint partícula el ramenta quædam montium ac gemmarum terræ superioris. Videtur id Pialo hausisse ex Mose, oli cl <alja:tlflde ipse vocatur Moses Atticus. Moses enim Exodi 28. 17. in Rationali posuit duodecim gemmas, quasi duodecim signa Zoiliaci: Rationale enim cœli erat typus, ejusque speciem el figuram roprmi si'itabal.

Fund4Uent (im phimum, jaspis.] Nota: primo ex S. Micron, in 28. Ezech. alludit S. Joannes »ul Exodi 28. 17. Ubi eadem sunl gemmæ et Iotidem, scilicet duodecim, infix® Rationali Pontificis, (piarum cuique inscriptum erat noirn unius Patriarch®, qui caput el pannis eral unitis Tribus duodecim. Rationale enim formam gerebat cœli: duodecim Patriarcha allegorice representabant duodecim Apostolos: Apostoli enim sunl Patriarcha duodecim Tribuum, id est, omnium fidelium Sauciorum et Beatorum novi Testamenti. Duodecim ergo g<mimæ, vel fundamenta gemmata sunl duodecim \posloli, idque eo ordine quem assignai S. Malthans i. io. v. 2. uti ostendi v. 14,

Porro novem gemma hic plane eadem sunt cum novem gemmis Rationalis, licei alio ordino ponantur hic, alio in Rationali: sardonix enim, qui hic ponitur, est species onychis, qui ponitur in Rationali. Tres vero reliqua videntur diversa. Nam pro chaledonio hic, in Rationali ponitur carbunculus; pro hyacintho liguriq, pro chrysopraso achates. De quibus in singulis diomdum crii, oslendendumque qua ratione convenient.

Nota, secundo: In gemmis nonnullis valde discrepant novi scriptores, Nilus, Anastasios et alii ab antiquis, puta a Theophrasto, et A Plinio, cpiem sequitur Solinus, Isidoros el alii; sive quia nomina gemmarum quandoque variala et mutata sunl; sive quod gemma veleres nonnulla interierint; el nova earum species subnala, aut a gemmarii^ substituta sint, uli præstanles gemmarii, quibuscum Roma egi, mihi fassi sunl, ipsuque ego singulas eorum gemmas perlustrans, et manu pculisquo pertractans, casque conferens cum illis quæ de iisdem Wfibil Plinius, reipsa deprehendi. Vidi enim sardium olim opacum, nunc esse ptdlucidum: topazium olim aureum el porraceum, nunc tantum essu aureum el fulvum: sapphirum olim cæruleum, aureis punctis collucentem, Ol opacum; nunc esse violaceum, sine punctis el pellucidum: beryllum ohm viridem dilutum, nunc albicare ul vitrum, imo a gemmariis vocari vitrum: hyacinthum olim cæruleum et violaceum, nunc melleum, cic. Quocirca Anstd-

mus Boetius ni), oe Gemmis cap. 30. *Plinii*, ait, *hyacinthus, hodie inter amethysti penerà ponitur; quemadmodum amethystus rī tcrum.nunc granati nomen obtinet. Altas, ac gemmariorum imperitia gimrnarum nomina ita confundit, ut vix aliquid certi hac in re statui poscit.* Quare præstat hic antiquos sequi, tot Theophrastum, qui paulo nuto Septuaginta lutei prêtes vixit, et Plinium ac Solinum; lum quia hi S. Joanni furiunt rosevi, præserlim cum Plinius diligenter ac fuse tolo i. 67. de singulis gemmis pri ll aclet; unde plane ad eum respicere et se remitiere videtur hic S. Joannes: inni quia S. Dieron. auctor nosiæ versionis Latina», fatetur sc sequi Plinium, ejusque lidem el studium in hisce gemmis commendat. Id (use el docte docet Alcazar hic notatione sexta, qui et deinceps exacte et ample per 50 paginas de hisce 12 gemmis disserit.

Nota. lerli.O: Duodedm ha c fundamenta significant lum duodecim Apostolos, tum duodecim articulos Symboli ah eis compositi. Hi cnim continent veniales fundamentales fidei, cl Ecclesiæ tam triumphantis. quam militantis; unde et sunt duodecim, ul ipse numerus nos commoncfacerei de Apostolorum duodecim auctoritate eis communicata. deque ipsius doctrihæ aniculis hisce conieniæ concordia riunitale. De duodecim Apostolis explicant Ribera, Viegaset alii: de duodecim aniculis Svmboli explicant Glossa el Alcazar: utramque expositionem afferam; uiraqueenim cbdem tendit.

J v spjs.] Pro *jaspis* Exodi 28. v. 1\$. hebr. est *eihru iahalom*, quod Arias et Rabbinizantrs vertunt adamantem: lum quia radix ezS" *Aulam* significat ferite el frangere; adamas anti m sil infractus, el malleos quihtos tunditur, frangat: lum quia *jaspe*, hibrnice videtur idem esse qui Ialine dicitur *jaspis*. esto Noster Exedi 28. v. 20. verterit bcryllus. Arrum Srptuag. Nosti r » Josephus, Aquila et Thcodotus, qui fuerunt doctissimi Delinei ipsumque Rationale, ejusque gemmas viderunt, *iahatom*, vci tullijaspidem, ei) quod maculas quasi plagas habeat, quibus quasi contusus., fractus cl dissectus videtur. Porro *jaspe* Hebraicus alius est à *Jasptdc* Latino, ubi gemma quæ nunc 5 gemmariis vocatur lopazius, alia osi i topazio Latino Plinii cl veterum. Sic *sus* hebraico significat equum, latine pmdim.

Porro Inspis h Plinio, Fpipbanio, S. Dieron. Isidoro, Dioscoride cl aliis passim, Iradiluresse viridis; esto inveniantur el jaspides alii cærulei, alii candidi, alii rubri: optimus esi viridis, cui alba linea transversa est, qui grammalias vocatur, unde de eo hic est senno.

Secundo. *jaspis* firmissimus est.

Tertio, creditum est jaspidem fugare phantasmata, ellesse amuletum contra venenael veneficia; unde Dioscor. I. 5. c. 160. *Omnes jaspidis amuleta esse traduntur*; cl S. Dieron, in Isaia 6. *Jaspis*, inquit, est *smaragdi habens similitudinem .quo omnia phantasmata fugari autumant, vocatur grammalias*. Id sumpsit S. Dieron, ex Plinio. Ridet hoc Isidoros, ailque esse superstitionem, talisque esse videtur, sed orla ex vero principio, scilicet quod *jaspis* confortet stomachum (mi docci Galenus lib. 9.) simplicium: languentes enim stomacho sæpe putant se pbilhs aul veneficiis in eum languorem esse conjectos.

Quarto, præslaûlissimusest *jaspis* viridis ha-

bens maculas rubeas sive sanguineas, nit Albertus Magnus. t ride et Plinius: *Optima*, inquit, *est, qutt purpuret quidquam habet, secunda quæ rosa, tertia qiur smaragdi*.

Quinto, *jaspis* non simpliciter ei uniformiter >indis est, sed maculosus, sive venulosus: ut cnim sil *jaspis*, requiritur in v icore varietas. Nam, ut ait ihrophrastus, *jaspis* similis smaragdo, verus fieret smaragdus, si maturesceret; idque probai ex ipsa smaragdi matrice, in qua variæ sunl viridis coloris species cl gi adus.

Hinc sexto, *jaspis* videtur dici ex id est, salus, cicxDc; id est, macula, quod ipsius macula salutare sint cl medicæ. Porro Anselmus Boetius, insignis gemmarius lib. 2. de Gemmis c. 100. *Jaspis*. ait, *ab achate non differt, nisi quod mollior sit, et propterea non ita exacte potiri possit ut achates: neque tam perspicua quam achates, ut plurimum viridis. Quo smaragdo vicinior, co nobilior*.

Septimo, *jaspis* est gemma antiquissima. Onde Plinius: *Etiamsi victus à muttis, antiquitatis laminam gloriam retind*. *Jaspis* enim in ipsa terræ superficie invenitur, cum reliquas gemmas mterne visceribus natura abdiderit: rursum, in multis regionibus invenitur.

Octavo, *jaspis* sistit fluxum sanguinis, el feminarum menslnia; ita Alterius Magnus, cujus rei miras el magnas experientias recenset oculatus tclis Anselmus Pocius lib. 2. de Gemmis cap. 102. addilque: *Firidis collo appensa, ita ut circa ventriculi orificium pendeat. stomachum firmare, nauseam vomitamque prohibere, ac calculos urinamque pelitre (raditur. Jaspis omnis conceptum firmat, partumque femori alligata promovet. Gestata febres et hydropes, quæ vel a debili concoctione, vel à sanguinis nimio fluxu onunlur, corroborando ventriculum, et sanguinim sistendo, prohibet. Aonas Medicus etiam epilepsiam viridem jaspidem arcere affirmat; idque et nunc à multis assentur, quit si circa ensiformim cartilaginem per diem et noctem ab epileptico gestetur, aiunt, si sudore corripatur, liberari a paroxismo; sin minus, emori: idque multotus fuisse probatum, gires has omnes augeri putant, argento includatur. Cogitationum etiam tumultum et inconstantiam, qnt ex sanguinis impetu oritur, prohibet. Calculi etiam generationem, si portetur, omnino arcere vulgo creditur. Jaspis grammalias, aut potygrommus appellata, qmrque virens smaragdo persimilis est, ad venena pro amuleto gestatur. Dt nique c. 103. et in episl.*

d<<licatoria, narrai Rudolphmn ll. Imper, mensam è gemmis præserlim jaspfdibus, exstrui jiississe, quam ipse octavum mundi miraculum appellat, et cum Dirlnæ Cphesiæ templo comparat, utpote in qua fabricanda plurimis nimis maximisqm' expensis desudatum esi. quæque tanto artificio elaborata est, ul gemmæ sibi invicem commissuris, quæ conspectum fugiunt, unita*. silv as. arbores. Illumina, flores, nubes, animalia, variosque rerum pulcherrimarum formas ila referant, ul drpicia ad vivum videantur, ac simile opus in tolo orbe reperire non possit.

Nono, *jaspis* subinde opacus est, subinde pellucidus. Rursum, cum variis gemmis miscetur. Nam ù commixtione cum achate, vocatur *jaspacholes*; cum onyche illa qua nivem imitatur, ac crystallo similis est (quem hodie Chalcedonium vocant) *jasporyxà* Plinio appellatur: qua: cum sardu

miscelar, sardojaspis dici potest. Habeo unam qua amethystum, sardam, chalcedoniim distinctis locis in se habet, ait Boetius cap. 101.

Jam primus *in* fundamentis jaspis significat S. Petrum, Principem Apostolorum el Ecclesiae: unde super liane petram Christus promisit so ædificaturiim Ecclesiam. Hinc viret semperque viget ejus auctoritas, vigrbilquo in suis successoribus <jus dignitas Pontificia usque ad finem mundi, imo in telcnum.

Secundo, Petrus postquam post Chrisli resnrrectionem abeocreaus est Pontifex, firmissimus fuit in fide, ita ut contra eum ejusque Ecclesiam nec homines, nec portæ inferi, id est, omnis dæmonum vis unquam prevalere possit. Ipse est enim cui Christus oves suas jugiter commisit, dicens: *Parce oves meas*, el: *Confirma fratres tuos*.

Tertio. Petrus, ejusque successores Pontifices, omnia terrorum el errorum phantasmata fugant et propulsanlab Ecclesia. Esto enim jaspis revera non fuget veneficia, sufficit tamen ad symbolical!! hanc significaiionem el repraesentationem communis orbis opinio, quæ id pulavil el credidit.

Quarto, Petrus habel maculas sanguineas, quia sanguine suo obsignavit el purpuravit suam fidem el pontificatum.

Quinio. Petrus jugibus lacrymis quotidie ad cantum galli deflens suum peccatum negationis Chrisli, maculosus fuil, pœnilens el atratus: indeque

Sexlo, à Deo gratiam medendi tolo orne omnibusanimi morbis accepit.

Septimo, Petri dignitas est prima el antiquissima; quia ab ipso Christo consignata, el loti orbi promulgata ac cognita.

Octavo, Petrus stitit in Bomanis, aliisque gentibus lluxum carnalium cupiditatum. In Balionali Aaronis jaspis insculptam sibi habebat tribum Gad: bæc enim eral Tribuum firmissima el fortissima.

Nono, Petrus opacus fuit per spei ac fiducia) in Deo soliditatem: fuit el pellucidus per vitæ puritatem, el per contemplationem: imo in se habuit commistione!!) omnium virtutum: omnes enim babnil in gradu heroico.

Nola, secundo: Primus in fundamento Ecclesia* jaspis, denotat primum Symboli articulum: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cadi et terræ*. Hic reple comparatur jaspidi. Primo, quia significat Dei virorem, id esi, robur el potentiam, qua hanc mundi machinam ex nihilo creavit»

Secundo, firmitatem in ejus conservatione el gubernatione ætri na.

Tertio, hic articulus ne uno Deo creatore, ingoi omnia deorumct idolorum phantasmata.

Quarto, pro ejus veritate et fide Martyres sanguinem suum profuderunt, coque maculali, imo purpurati sunl: aut viridis color spem innuit et premia, quæ Deus creator suis cultoribus promisit: sanguineus minas el tormenta, quæ incredula clinobedientibus comminatur.

Quinio, esi varius el maculosus; quia Deus creator varias et multiplices ad universi perfectionem creavit creaturas.

Sexlo, medetur pusillanimitati. diffidentia?, ombnsque infirmitatibus hominum.

Septimo, est antiquissimus; quia etiam Philo sopln. qui non rognov erunt SS. Trinitatem, cognoverunt tamrii unum Deum mundi opificem.

Nam, ulait Apostolus Bom. 1.19. *Quod notum csl Dei, manifestum csl in illis. Deus cnim Ulis mani* festavit :... ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificavi-runt*. Burnus creatio attribuitur Patri, quæ origino prima el antiquissima est persona in divinis.

Octavo, sistit sanguinem el menstrua, id est, impuras el carnales actiones ac desideria. Huc facit quod recentiores. ul Beda, Bueus «Talli, penes (nos sil lides, tradunt jaspidem venéreas cogitationes el appetitiones refrenare, oculos purgan* el acucri*. Hinc rursum jaspis dirius grainmati.is, linea alba interstinguitur, quæ symbolum csl innocentiae puræqiic vitæ, quam postulai Creatoris mundi debita servitus el cultus.

Nono, est opacus, quia obscurus paganis et infidelibus; sed translucidus credentibus, quos eliam per puritatem morum, omnemque viritilem, in gratiam el lucem divinæ conversationis transformai. Ila Alcazar.

Secundum, sappiuhus.] In hac gemma omnes consentiunt. Nam hebr. vocatur *sapphir*, indeque græce el latine vocatur sapphirus. Jain sapphirus primo, cæruleus est, ail Plinius el alii passim*

Secundo, aureis punctis quasi stems conned el scintillat, ait Plinius el Isidorus; unde à Theophrasto vocatur xfw«ôïtaoo« id est, auro distinctus, indeque hebr. *sapphir* dicitur, id est, pulcher, ait S. Hieronymus à radice ISO *scapitar*, id esi, pulcher fuit, vel *sappir*, à ISO *sepher*, id esi, numerus, ob punctorum, quasi stellarum quæ in eo visuntur, numerum, ail Alcazar.

Tertio, cœn speciem præ se ieri, an ex l'unto S. Hieronymus; unde el Exodi, 24.10. visio Dei qua apparuit Mosi el senioribus, fuil *quasi opus lapidis sapphirini, et quasi cælum cum serenum est*; indeque à gemmariis sapphirus vocatur gemina sacra. Ex hoc loco palei sapphirum ita esse caeruleum, sicut «si cælum serenum, cum niininim speciem habet cærulei purissimi iiltramari, qualis est in lapide Lazulo; cælum ergo videtur esse primus el priinTiriis sapphirus, à (pio gemma sapphirus suum colorem el stellas accepit.

Quarto, sappmrus veterum opacus um teste Plinio, el aliis; sic enim babel communis veraque lectio Plinii, lib. 37. c. 9. *Optimæ apud Medos, nusquam tamen perlucidat*; licet unus codex manuscriptus, «piem citai Dalecampius, habeat: *Nusquam enim sic perlucida*9. Quare «pii hodie sapphiri vocantur et pellucenl. potius hyacitilhi sunl quam sapphiri veterum. Quocirca Alcazar, el Anselmos Boelius, lib. 2. de Gemmis, c. 119. censent Plinii el veterum sapphirum esse speciem quamdam illius, (pii nunc vocatur lapis Lazuli, id csl. «pii nec venas, nec aureum pulverem, sed scintillas, seu guttas ex auro in cærulea planitie habel; ac nobiliorem ossequi cudi sereni colorem, absque ulla violacei admistione, magis refert. Hinc el Epiphaneis cyaneum (qui idem esi cum lapide Lazuli, vel ejus species) numeral inter species sapphiri. El Dalecampius, in Plinium commenlans, ail ea quæ Plinius scribit de sapphiro, non sapphiro nostro, sed cyaneo convenire. Cyaneo vero medici attribuunt virtutem corroborandi cor. pellendi melancholiam, mullastpie nliaj magnas el miras.

Quinto, de veterum sapphiro ait Pierius, Hieroglyph. AI. *Sapphirus apud veteres magna semper in veneratione fuit : siquidem per eum imperium cl summum sacerdotium significari manifestum est.* Et Iturus : *Supremam, inquit, ohm sapphirum apud homines auctoritatem habuisse, et apud divus gratiam, ipsa perhibet antiquitas,* ut tunc illis jucundum rt gratum esset sacrilicium, (minuo offerebatur in sapphiro, id est, patina sapphirina, vel certe quando sacerdos m annoio gestabat sapphirum. Et Abulensis in Ex. 26. 10. *Apud Gentilium deos, inquit, in magna fuit sapphirus reverentia, quod sine eo responsa non dabantur.* Et in cap. 28. 18. ait olim sapphirum gammam gemmarum appellari solitum. Hinc eliammim Pontificibus el Cardinalibus congruunt sapphiri, el Pontifex recens creato Cardinali mittit sapphirum, uli Episcopo datur annulus; licet cnim nostri sapphiri potius sint hyacinthi, tamen in veterum sapphirorum locum successerunt. Nam veteres /Egyptiorum summi iudices, qui erant Pontifices, è collo gestabant sapphirum, cui insculpta eral veritas, teste Æliano, lib. 16.36.

Sexto, sapphirus visum acuit, ail Nysscnus, orat. 16. m Cuoi.

Septimo, Galenus et Dioscorides has virtutes dant sapphiro : *Percussis à scorpione haustum prodesse, ct contra intestinas exulcerationes bibi ; el ruptas membranas cogere, ct excrescentia in oculis ac pustulas inhibere.* Addii Albertus Magnus, lib. 2. de Mineral, valere contra melancholiam, quartanam, el melancholicos humores. Vide quæ de sapphiro dixi Exodi 26. 10. el Exodi 28. 18. Addunt aliqui, penes quos sil fides, sapphirum homines ad pietatem, constantiam, pacem, el cupiditatum refrenationem inclinare, ideoque esse gemmam Pontificum.

Jam sapphirus in Rationali inscriptum habebat Neplilhall : hic vero congruit S. Paulo, (pii alter est el secundus à S. Petro Apostolus ac Ecclesiæ fundator. Ha Andreas el Arelas. Verum quia S. Paulus non fuit inter duodecim Apostolos, ù Christo vivente vocatos, el recensitos à S. Mallbæo, c. 10. 2. aliisque Evangelisti* ; sed extra numerum el ordinem vocatus est à Christo è cœlo posi resurrectionem. Rursum, quia Paulus Petro d in apostolati! . et in morte, el in imaginibus, et in officio Ecclesiastico, et in festo tam Romæ, quàm alibi per lotam Ecclesiam semper associatur, ideoque ei hlc pariter in jaspide jungendus videtur : *Quia illos et electio pares, et labor similes, cl finis fecit (equates, ailS. Leo, semi. 1. de S. Petro cl Paulo; hinc melius Joachim, Ribera el Viegas per sapphirum accipiunt S. Andream fratrem S. Petri. Hic full cæruleus, puta cœleslis coloris, id csl, profnndæ lucis cl sapientiæ, quam hausit à sole justitiæ Christo, quando 6 S. Joanne Baptista amandatus ad Christum, Joan. 1. 36. biduo apud eum mansit, cl secretas ejus doctrin® el vitæ perspexit cl imbibit. Cæruleus cnim color quem in cœlo videmus, nil est aliud, nisi maxima altissima? lucis pfofindilas; quæ (jnia nullo colore miscelar nullumque habet terminum, hinc oculum absorbet, perstringit et hebetat, ut videatur esse cæruleus oculo, cujus acies infirma in eo perspicendo succumbjl, ideoque cespilat, et quasi obtunditur, el obscuratur, uti experimur in nobis Ocri, cum fulgentes solis*

radios adversis oculis per conspicilla, vel medium aliquod instrumentum intuemur

Secundo, aureis sicilis, id csl, ardentis charitatis radiis effulsit ; quando à sole igneo, puta à Christo, afflatus el quasi desideratus, totius in ejus amorem exarsit.

Tertio, cœli speciem habuit, quia terrena omnia, prospera ct adversa calcavit, animo in cœlo defixus.

Quario, opacus foil et densus, id est, foriis et solida.*; Andreas enim fiiilm», id esi vir, el virili animo ac robore, præserlim in morte el mari}rio

Quinio, fuit sacerdos ct Pontifex.

Sexlo, Achaiensium, el aliorum Gentilium cæcos oculos luce el fide Chrisli illuminavit et acuit.

Septimo, melancholiam, aliosque morbos à se suisque discipulis fugavit, quando Isius et alacer crucem biduo in ea pendens, sustinuit, eamqiic salutavit dicens : *O bona crux, qua: decorem ex membris Domini suscepisti, dia desiderata, sollicite amata, sine intermissione quasita, el aliquando cupienti animo preparala ! Accipe me ab hominibus, et redde me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit.*

Secundo, sapphirus congruit secundo symboli articulo : *El in Jesum Christum Fitium ejus unicum Dominum nostrum.* Christus enim inslar sapphiri ceruleusesl, quia immensum incomprehensibilis lucis esi pelagus, ulin ejus contemplatione mens humana evanescat. Est cnim Verbum Patris, Deus de Deo, lumen increalum lucis increalæ : cæruleus ergo color sapphiri significai divinitatem, divinamque generationem Chrisli, qua procedil ul Verbum el imago Palris.

Secundo, aureis punctis coHucet, quia est increala charitas, ct amor originalis, quo cum Patre spirat Spiritum sanctum, qui est amor notionalis Palris cl Filii.

Tertio, cœleslisest natura, habitatione, aeternitate, beatitudine; unde ail Apostolus: *Primus homo de terra, terrenus ; secundas homo de cerio, calcslis, i. Corinth. 15. 67.*

Quarto, opacus est et densus, quia *generationem ejus quis enarrabit?* est enim inscrutabilis et impri veMigabilis. Rursum, quia deitas ejus in densa humanilalc opacatur et absconditur.

Quinto, est Christus, id est, unctus in regem el Ponliffccm æternum : in regem, inquam, ct monarcham 01 bis

Sexto, est lux mundi, Joan. 1.9. atque eos qui ejus contemplatione se pascunt, mira luce et voluptate perfundit*

Septimo, omnes morbos el mœrores corporis el animi sanat.

Tropolog. sapphirus est, qui mente in coelis versatur, quique, ut ail S. Hieron. cœlo similis factus, solem suis pedibus suppositum intuetur : et, ul ait Nyssen. loco citato, cujus cor ea quæ sursum sunt vult ac respicit, cl istic oculos oblectat, sequens illud Apostoli : *Qmv sursum sunt quirite, non qiue super terram.* Hic aureis punctis, id est, charitalis actibus coHucet; scalpi non potest, id est, ini ictus cl iafractus est.

Rursum, in sapphiro, qui csl cœli imago, ct quasi cœlum in terra, docemur qualis debeat in Predato cl in pripeipe (cujus symbolum

est sapphirus) esse animi celsitudo, vitæ perfectio, mentisci *fronti** serenitas, ut jure Serenissimus *vocali* possit, habens semper et cum omnibus spiciendi et faciem cœli sereni; ita ut Drum et Christum studeat imitari, et cum cært/leo colore, id est < cum divina» gloriæ zelo, aureis viriuium radiis collucens omnibus mundi pompis, æque ac turbinibus sil superior.

hHTrt'M . cuxLcr.DOMUs.] Pro chalcedonio in Ilatiomili erat carbunculus, ciqtie inscriptus eral Dan; quocirca Isidorus, Bedn et Arelas asseverant chalcedonium esse carbunculum aut carbunculi speciem: tum quia chalcedonii alterius veteres non meminerunt: lum quia non videtur Joannes carbunculum præteriisse, quæ una eral e præcipuis gemmis nationalisa Dicitur clnilcmlónius, quia, ut notat Arulas, prope Chalcedonem urbem (qua* Constantino-poli ex altera Bosphori parte objacet, in qua celebratum est Concilium Chalcedonense) m liliorum saxis et scopulis innascitur gemma habens speciem et colorem carbunculi. Sospira-mi («esnriis pro chalcedonio legendum Carchedonitts, id est Cai (haginensis (enim esl Carthago); itarpie Plinius in lib. 37. cap. 7. carbunculos Carthagine allatos vocat Gnrchedonios. Sic enim ait: *Principalum habent carbunculi à simililadine Ignium appellati, cum ipsi nua sentiant ignes, ob id a quibusdam apyroti vocati. Horum genera Indiciel Garamanlici, quos et Carchedonios vocavere propter opulentiam Carthaginis magna**. Sicut ergo idem sunl *beliai* et *beliur*, sic idem videtur esse chalcedonius cl carchedonius: plane enim ad Plinianas, utpote suo tvvo notissimas, gemmas respicere videtur Joannes. Porro vocatur carbunculus, quia habet speciem carbonis ardentis: quare et pyropus dicitur, (piasi nvꝛoc idesl, ignis faciem et speciem habens. Onde Poeta: *Flammasque imitante pyropo*. Dicitur et apyrausia, quod igne non lædatur,

Alii chalcedonium censent esse genus ambræ», aut certe lapidis duri et candicantis: di- < uni enim eum similem esse paljenti lucerno?, et Inigere magis sub dio quam sub tecto; el, si sole aut frictu incalescat, paleas ad se attrahere. Tales enim sunl globuli lapidis duri et candicantis, quem vocant vulgo chalcedonium, etiam gemmarii, ex quibus sunl Uosaria. linio Ansehnus Boetius, l. 2. de Gemmis, cap. 87. *Chalcedonius*, ail. *gemma esl qua* pi r nubem vel nullo, vel levi aliquo calore linctam, totumque corpus occupantem semiperspicua, sculptura' propter duritiem contumax. Olim sub onyche comprehensa, cujus species est, appellabatur onyx candida. Nam candicans veterum onyx, sive transluceat, sive non, nunc chalcedonii nomen apud Europa* populos retinet*. Quales mullis in locis in Germania, et in Belgio circa Lovanium in agro lloveien»i, el prope Bruxellam ipse se reperisse testatur cap. 88. Ubi et addii: *Huc tempore etiam pocula, effigies principian, corona* pensiles, aliaque Infinita ex chalcedonio fiunt. Praecipuus usus est ad sigilla, quia cera illi non adhaeret*. Verum hic chalcedonius quasi vilis gemma, et potius lapis vulgaris, à Plinio omittitur et tacetur. liniti* enim, ut falrlur Boetius, per chalcedon-l Imn accipit granatum Orientalem, (pii esl spe u s eaibunculi; chalcedonium vero modernum Mib onyche comprehendit; onyx enim, sardonys, et chalcedonius, vel idem sunt, v<4

politis species invicem allines et cognata». Ulpia apud veteres omnes pro onycho liabcbailnr, ait Boetius, lib. 2. cq>. 92. ubi cl addit: *Tanta interdum magnitudinis est onyx, ut colmnulæ inde fieri possint. Honor enim in basilicaS. Petri, sex columnata! onychina* conspiciuntur*.

Ergo verius est veterum chalcedonium esso carbunculum, aut carbunculi speciem; carbunculus enim erat in IŪitionali, à quo hasce gemmas mutuatur S. Joannes. Porro carbunculus gr.vce dicitur id esl, pruna ignita; talis enim esse videtur. Hinc igne non calescit, in tenebris tamen lucet, et splendescit magis interius <piam rxierius. Ha S. Augustinus, lib. 2. de Doctrina Christiana i eap. 16. et Isidorus, lib. 16. c. 13. *Carbunculi*, inqdit, *fulgur, nec nocte vincitur; colore ignitus ul carbo lucet in tenebris*. Scilicet modica luce in se collecta, non autem foras emicante» uti gemmarii experti docent, ac nominatili! Anst Imus Boetius, lib. 2. de Gemmis, cap. 8. Hinc carbunculus rubet, indeqtie rnbimis dicitur. Alcazar tamen censet carbunculos subindi? cíMidere, esseque adamantes; carbones enim nimis ardentes non rubent, sed candent, uti apparet in candenti ferro, quod ubi maxime ignitum esl, fabri ferrarii appellat argentum, quin perfecte candidum <»st. Hinc in sacra Scriptum non nominari adamantes, cpiia eOibprehendit eos Scriptura nomine carhimculormn: (pincirea gemma quam Isaías, cap. 6. v. 0. calculum et carbunculum nominat, Joannes, Apornlypseos cap. 2. v. 17. vocat calculum candidum. Itacpie chidccdonium («ssp adamantem, <pii inter carbunculos est præstantissimus. Prohai id primo, tpiia Plinius ait adamantem Cyprium in cereum colorem vergere:ergo is erit chalcedonius id esl, ab cero, .fecundo, sirpi» ab Homero et aliis sumitur pro ferro et chalybe; nobiliores aulcin adamantes sunt, (ni colore chalybea specula imitantur, quos Plinius vocat *siderites*, et feriri splendoris. T<*rtio, chalcodonii nomen denotat lapidimi hnncæs, chalybem, aliaque metalla doman» et perfringere; talis autem est adamas, quo gemmarii chalybem domani ac poliunt. Verum hæc desultoria videtur h»vi(as, nimiaqtic metamorphosis, videlicetchalcedonium in carbunculum, et carbunculum in adamantem transforman»; cum loto generi» dissideam carbunculus et adamas: adamas enim candidus esl et pellucidus, carbunculus rubeus et opacus, cum genuinus et perfectus est.

Quare verior videtur prior Arela? et aliorum sententia chalcedonium esse carbunculum, qui speciem habet xa^ev<jid ('st, a»ris C(indi»mis. Illidit enim ad aurichalcum, sive chalcolibanuin, de quo dixit, cap. 1. v. 15. quod Christi pedes essent *similes aurichalco sicut in camino ardenti*; tale enim aurichalcum ardens simile esl carbunculo, sive prunæ ignita: unde et » halciles gemma usi a»rci coloris apud Plinium, lib. 37. cap. II. ac forte eadem cum chalcedonio. Et chalcitis vocatur lapis ex quo ipsum æs coquitur, teste Plinio. lH) 3f]. cap. 12 sicut ex rubrica coquitur ferrum: nam *ferrum rubrica part ns*. Alludit quoque ad Concilium Cbalcedonense, ut mox dicam in significatione chalcedonii. Porro de carbunculo ita scribit Anselmtis Boetius, lib. 2. de Gemmis, cap. 13. *Nobiliores rubini in insula Zeilan nascuntur. Alii et minores in (.aria, Calecut, Gambata et Bisnaga * optimi in*

flumine Pegu, quos incoia⁹ ore et lingua explorant. Nam frigidiores cl duriores meliores arbitrantur. Illorum colorum Igne in quo coquunt augere dicuntur. Naici solent in quadam lapidea matrice rosei coloris, quiim aliqui, si perspicua fuerit, Balasium rtibinum vocant. Nam si transparent, gemnueque instar non sit. ab omnibus mater, aut matrix rubinorum appellatur. Proplerca quod (ut mfunis in utero materno sanguine nutritur) in hac rubinas formetur, alatur et excrescat. Primum candicat, deinde paulatim maturescens ruborem contrahit. Hinc fit quod albi et albicantes qui nondum maturi sunt reperiantur. Nasciturplerumque in eadem fodina ubi sapphiri reperiuntur. Si (dimeniam varium fuerit et non omnino idoneum, mixti coloris inveniuntur, nempe partim albicantes, partim rubentes, aut media parte rubini, media sapphiri, * indi Nilacandi, quasi sapphirorubmos appellam

[Kin> chalcedonius, sive carbunculus, repræseniat Jacobum fratrem Joannis. Primo, quia ardens fuit Christi amore instar carbonis ardentis, aut jers candentis et flammantis.

Secundo, sicut carbunculus nascitur in montibus apud NasamontU, uli incolae putant, imbre divino, ul ait Plinius, lib. 37. c. 7. Ila Jacobus et Joannes à Christo facti et vocati Mint Boanerges, id est, lili coelestis Imbris et tonitru. Itine vox eorum et concio eratelllca, quasi tonitru et fulmen.

Tertio, carbunculi sole aut manibus calefacti attrahunt paleas; ita Jacobus per se, perque suos discipulos et pastores attraxit Judæorum et Hispanorum corda adChristuip.

Quarto, si credimus S. Augustino et Isidoro, carbunculus in tenebris lucet. Audivi à Lusitanis viris gravibus regem Lusitaniæ in festo Corporis Domini, præferre in fronte* equi carbunculum lanium, et tam fulgidum, ul plateam illustrare videatur. Ita inter Judæos et Gentes eluxit Jacobus, omnesque sua sapientia et sanitate inumili.it.

Quinto, carbunculi in acetum aere injecti splendent magis, et aquis perfusi inardescunt, ait Plinius: ita Jacobus in perfectionibus magis charilale Christi exarsit, ideoque primus inter Apostolos Martyr occubuit, ac Hermogenem magnum, et Josiam necis suæ auctorem sua charilale et osculo complexus convertit, ul do eo merito dici possit illud Canile. 8. 6. *Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum: aqiu multa⁹ non potuerunt exstinguere charitatem. nec flumina obruent illam.*

Ilurstim, tertius huic gemma respondet tertius symboli articulus: *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.* Mysterium enim incarnationis apte repræsentatur carbunculo; primo, quia fuit opus ardentissima! charitalis Ghrii. Ilursum, sicut in carbunculo est quasi ignis in gemma, hæcque duo ila uniuntur, ut ignis videatur esse gemma, et gemma esse ignis, æqueac iit in ferro candenti: ita iu incarnatione Deus humauilali per unionem hypostaticam ita est unitus, ul Deus sit homo, et homo Detis; ac omnia attributa Dei tribuantur homini, et vicissim omnia attributa hominis tribuamur Deo et Verbo. Hinc idem mysterium repræsentatum fuit Mosi, dutn vidit ignem in rubo, Exodi 8. v. 2. uli ibi dixi, et docet Nazianrenus ad Chilonium, dialogo 1. Ita pariter Verbum incarnatimi carboni ignito conferunt sane-

ins Cyrillus lib. de Incarnatione Verbi, Inslinus ipiæsi. lif», ad Orthodoxos et alii. Porro carbunculos hic vocatur chalcedonius, ut innueretur in urbo Chalcedone, celebrandum magnum illud Concilium Chalcedonense, quo veritas hujus articuli, puta Verbi incarnatio, inanenlibus duabus naturis integris in eadem persona Verbi, Intius orbis consensu sanciretur et confirmantur contra Kulychctem, qui unam in Christo naturam, «que ac unam personam; et contra Nestorliim, qui duas in Christo personas, æque ac naturas posuerunt.

Secundo, uli carbunculus, Ha magis Christus i'Hiccoius fuit virtute cœlesti ex Spiritu Stnete

Tertio, Christus ul carbunculus per se, et per Apostolos lotum mundum ad se traxit.

Quarto, uli carbunculus, ita magis Christus r%l lux, quæ in tnebris lucet, et illuminat omitem in hominem vementem in hunc mundum, Juan. 1. 9.

Quinio, Christi charitas magis aquis tribulationum exarsit, sumoicque enituit in cruce, quando crucifixoribus veniam et gratiam à Deo pellit et impetravit.

Porro Alcazar, qui conset carbunculum hunc fuisse adamantem, adamantis conditiones incarnationi Christi accommodat. Primo, sicut adamas est fortissimus, ita opus incarnationis fuit opus summæ fortitudinis et polentiæ divina, qua virtute Spirilus sancti, dcilas juncta est homini, et cœlum terra; ac mater Christi illibala virgo permansit* unde canit B. Virgo: *Fecit potentiam in brachio suo.* Secti iulo, adamas hircino sanguine rumpitur, ac in minimas paries dividitur; ita pro peccatoribus cruciflgi se, et quasi disrumpi permisit amor et adamas noster Cln intus. Tertio, adamas iu medicinis eflicacis*imiis rsl: venena irrita fácil, l) mphaiiones abigil, m«-tusque vanos expellit a munie, ait Plinius. Idem in animabus facit Clirisius.

[Qfahium, smahvguus.] Hebraice bar - het, id enl fulgurans, sive erranimi*; et gru re smaragdus (ila Nosier el Septuaginta; pei peram ergo Pagninus vertit chrysolithum; quia hia magis, inquit, habet speciem fulguris) dicilur quasi smaragdus à splendore. ait Athenaeus, lih. 8. cap. 3. aut potius smaragdus dicitur ab Arabico zamarrut, ait Anselmos Boetius. lib. 2. de Gemmis, cap. 62. aut certe ab Hebræo bare[^]bri; srepe enim b in m et i in g liquescit. Unde liquet veterum smaragdus fulgentiOres fuisse nostris, ac habuisse spexiem fulguris, id palet ex historia quam refert Plinius, lib. 37. cap. 5. *Ferunt in Cypro tumulo regis Urrmitt, marmoreo leoni fuisse inditos oculos ex smaragdis, ita radiantibus etiam ia gurgitem, ut territi instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus novitatem puratoribus. donec mutavere oculis gemmas.* Hinc († Lucret, lib. h. *Grandes viridi cum luce smuragdi*

Secundo, smaragdi viriditate superant herbas, imo et aerem resque alias sibi vicinas mio virón* imbuunt. Unde soli g<*mmarin contuitu oculos implent, nec saliant. Hinc mire vimiii recreant, ideoipie gemmarii eos elaborabant concavos ul visum colligerent, ait Plinius. Porro viror hic smaragdi referi colorem olei purissimi, ait Joachim.

Terlio, ex smaragdo fiebant specula: undo Nero pugnam gladiatorum spectabat smaragdo.

uptipæ figuram, ni cum dragonlca herba ante se rperialtir in beryllo, vini habere mortuos notos ad se evocandi, nb cisque responsa ad qttæsita accipiendi : hominis imaginem cum dextra manu erecta in cadum, si in rhalcedonio rperialtur, dare victoriam in causis et litibus forensibus, ac in itineribus ù noxiis preserve : crucem sculptam in lapide viridi liberare gestantem fi submersione aquæ : coivi imaginem in onyche sculptam ventos noxios compescere, cl (hemones fugare : leporis imaginem in sardio facere, ne ab ullo dæmonc aut spiritu lædi possis : hominis armati, ensemque manu tenentis in sardio, dare bonam memoriam, ac sapientem efficere, plurimaque talia.

20. Quintum, sardonix.] Sardonix csl prestantissima species onychis, jdesi, gcmime quæ fiabet speciem unguis humani ; nam interius habet speciem cainis, exterius unguis carnem tegentis : *Pelut carnibus ungue hominis imposito et utroque translucido*, ait Plinius, lib. 37. c. G. inde dictus est sardonix, quod rubescat ut sardius, candescat ut onyx, ilic veterum fuil sardonix ; postea enim sardonyrhes vocaverunt gemmas quibus superior unguis rubebat instar minii. Ita Plinius, qui ct addit sardonycbvs candenti linea distingui el cingi. Hodie onyx el sardonix à gemmariis Nicolas vocalur, ail Boetius, lib. 2. cap. S'i.

Burstim, sardonix triplicem habet colorem in triplici quasi circulo; nam in infima parte est niger, in media albus, in summa ruber. Ita Plinius, Solinus, Isidoras el Alcazar. Habet circulum candidum, et in co *quamdam caelestis arcus* (iridis) *anhelationem*, ait Plinius. Romani ea in ar.nulis.ad sigilla utebantur, eo quod sola prope gemmarum sculpta, ob duritiem ceram VOÜ auferat : primus qui ea usus est fuil Africanus Senior, ait Plinius.

Addit Bitetis ea reprimi animi (umorem et kislum ; alii, ea conciliari læliliam el hilaritatem. Denique Platearías celebris medicus, et ex eo Andras Bocci, tract, de 12 Gemmis Script, docent onychem, si oculis admovcalar, educere malos humores, et visum confirmare.

Jam quintus sardonix significat Philippum, (pii in ordine Apostolorum est quintus. Sardonix notat candorem, qui in Philippo præ cætevis Apostolis eluxit ; unde (gentiles, Joan. 12. v. 21. figenter ad eum accesserunt dicentes : *Domine, volumus Jesum videre*. El ipse candide ad Christum ; *Domine, ostende nobis Patrem*, ct *sufficit nobis*, Joannis lft. S.

Rursum, notat cœlestem Philippi spiritum. Sardonix enim constai tribus coloribus, inferius nigro, medio candido, superitis miniato: hæc sola in signando nihil ceræ evellit, ait Isidoras, lib. 16. Origenes, cap. 8. Notat ergo illustres animos, (pii, cum adhœrescant corpori, nihil tamen ex C0 Ierren» labis contrahunt, sed purum servant vlhereum ignem. Quocirca infra pedes res humanas habent, puro virtutum candore collucentes; in apice vero miniali, hoc est, primis future gloriæ radiis jam jdilati, igneo charitatis rubore purpurascunt.

Frigida curarum fomenta relinquere poisci»

Quò tccœlc*lis sapientia ducervi ires.

Hoc opus, hoc studium,

[il Horatius, lib. 1. epist. 3.

COñXEU A LAPIDE, TOM,

Hinc in Rationali sardonichi inscriptu i eral Manasses, ct ipse candidus.

Secundo, sardonix cum candore hat H rubidinem : ita rl Philippus candori sociavit charilalern, idque suxit a Christo, cui fuit pe familiaris, de (pio ad sponsa Cani 5. 10. *D lectus meus candidus rt rubicundus*.

Tei tin, rubor notai sanguinem, in qca vita ronshtii: hinc significat piam cl excitatam alacritati m el vigorem Philippi. qualem naturaliter habent ii qui sunl complexionis sanguinæ ; hi enim sunl læti cl Joviales.

Rur*um, quinto sardonichi respondet quintus Symboli jhruliis : *Descendit ad inferos*. Superior enim sardonichis pars, puta rubens Mip< i fici< s, significai Christum Cliarilate el sanguine purpui atuin ; limes, sive circulus candidus, qui qua>i cingulum extimam superficiem rubeam ambit, significat patres in limbo Christum exspectantes t et a Chrisio liberatos; limes enim hic, sii e ora cl circulus, e*l quasi limbus sive ambitus ; ima pars nigra significat damnatos in gehenna, quos Chri<lus suo descensu ad inferos perculit, el quasi profligavit.

Secundo, hic descensus fuil quasi sigillum, quo Christus obsignavit et confirmavit suam passionem, mortem rl resurrectionem apud patri a in limbo. Sed nihil ri ceræ, id est, fæcis cameæ passionis, mortis aul corruptionis adhæsil ; quinimo tanquam viclor rl triumphator descendit, capturus quasi dominium cl pos>csionem inferni : unde non lanium paires, sed rt (hemones ac damnati eum ut dominum reveriti sunt, ul in nomine Jesu omne genu flectatur, caelestium, terrestrium ct infernorum, et omnis lingua confitfatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris. Hoc descensu Christus fastum dæmonnm humiliavit ct compressit ; patres vero laetificavit cl extulit. Denique sicut in sardonychet*st iridis (quæ pacis esi symbolum. quod scilicet amplius non erit diluvium, (jenes. 9. 13.) anhelatio, sive vmulatio ; ita Christus descensu suo ad inferos justos fecil securos. quod jam imbres iristitiæ el laborum ahiissenl, nec unquam in posterum essent redituri. Ha Alcazar.

Sexti u, sARDIus.jSardius, vel sardinas est is quem Plinius, Solinus rl alii sardam vocant, (pii olim in majori pretio fuit quàm nunc sil : unde fuit prima in Rationali. *Laudatissimus in Sardinia invenitur*, ait AnsiJinus Boetius, lib. 2. de Gemmis, cap. SI. lùdc forte nomen sardii accepit ; licet alii à sarda pisce, cujus colorem refert, dictum putent. Culón* similis t st carni ptTspicn» ac pHlucid.v, ita mearo humana in gemmam pellucidam ct splendentem videatur conversa, ait Plinius, lib. 37. cap. 6. Ûnde vulgo *cornerina*, el CORruple *cornerina* dicitur : el hebr. dicitur et în *odan*, id est, rubeus. rt habens similitudinem *ddum*, id e>t, hominis et humanæ carnis. Nonnulli, ut Indici et mares, valde fulgent : generantur in saxi cordi*. Nullam habent maculam, aut vaporem, uti ali.v gemina*, qui ipsius splendorem hebetet aut offiisct*!. Addit Alcazur sardium esse matr<*m amethy sti ; unde in nonnullis gemmis unu parte sardius, altera amethy stus cernitur.

Vii lutes hæ sunt : pi imo. vulneribus ferro inflictis rl tumoribus medetur, ait Epiphanius, lib. de Gemmis. Hursum, sanguinem undecumque lluenlvm mirabiliter sistit, ait Boetius.

eundo, gaudium accendit, ait Abulensis. Tercio, feris terrorem incutit, ait Arelas in c. 6. Apocal/Porro stultum est cum Cardano asserere quod litigantes victores» el gestantes diviles faciat, ait Boetius, c. 82.

Jam sardius in Rationali inscriptum habebat Rubro : hic vero repræscniatS. Bariholomæum, qui sardii habuit speciem, cum excoriatus fuit pro Christo; tunc enim lota ejus caro rubea apparuit, ideoque feris, id est dæmonibus, terribilis exstitit. Jansenius, Ruperlus et alii censent Bariholomæum esso Nathanael, qui ad Chrislum à Philippo adductus audivit ab eo : *Eccc vere Israelita in quo dolus non est*, Joannis 1. 47. Fuit ergo ipse sardius, qui nullam habet maculam aut vaporem. Quocirca conversus ad Christum, gaudens el exullans, ait : *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel*, ibidem, v. 49.

Hinc tropol. sardius sanguinei coloris Martyres, eorumque triumphos repræsentat. Nam

Sanguine fundata eU Ecclesia, sanguine cœpit,
Sanguine succrevit, sanguine linis erit.

HincS. Agnes impio Præsidi generose respondit: *Sanguis Christi sponsi mei tinxit et ornavit genas meas*. Æque foriis S. Cæciliæ vox in agone : *iscria moritur, non homo*. Similis vox aulici, exhortantii Ananiam præ senio trepidantem, ad martirium : *Paulisper, pie senex, occlude oculos, et viriliter age; non enim multo post lucem itclcrnam clari conspectu Dei inlucbere*. Hæc sunt eveniva carmina athletarum Christi; nimirum de cycno canit Poeta :

Tempora fatalia quando sic limitis itis,
Tristia concentu funera solor, olor.

Tale fuit S. Simonis : *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace*. Pax enim bello paratur, vita morte » cœlum martyrio. Iincillud Constantii Imperatoris symbolum : *Firtus, dum patitur, vincit*.

Rursum, sardius respondet et repræsentat sextum symboli articulum: *Resurrexit (i mortuis*. Hic enim non jungendus est quinto qui præcrssit : *Descendit ad inferos; sed* ab eo separandus; nam resurrectio è descensu plane distincta el disparata est, ait Alcazar. Hic apte respondet sardio. Christus enim à morte resurgens habuit speciem carnis humanæ, vivæ, lucentis et gloriosæ, in qua apparens discipulis miro eos gaudio perfudit; feris vero, id est, dæmonibus, el militibus sepulcrum custodientibus, fuit formidabilis. Sicut ergo carbunculus, qui habet speciem prunæ ignitæ, Deum carne indutum; ita sardius habens speciem carnis transhcidæ, Chrislum à morte suscitatum, el rursum in carne redivivum ac gloriosum significat. Insuper, sicut sardius in Rationali datur primogenito Jacobi, scilicet Ruben; ita hic datur Christo qui fuit primogenitus mortuorum, id est, à morte resurgentium. Tertio, sicut sardius intra saxum generator, ita Christus in lapideo sepulcro resurrexit, el quasi regeneratus est. Quarto, sardius vulneribus el (umoribus medetur. Ha resurrectio omnes Chrisii livores et vulnera persanavit. Denique, sicut in sardio nulla est macula, ita in Christo jam resuscitato nullus est dolor, nulla tristitia, quæ ejus gaudium et gloriam hebetare et fuscare possit. Ha Alcazar, qui multis probat scxlum articulum esse : *Resurrexit à mortais*.

[Septimum, cmtvsoi.ritus.] Chrysolithus aureo colore translucei, coque ila ardente* ul aurum cum eo collatum albicare videatur, ait Plinius. Chrysolithi ergo nomine subinde comprehenduntur topazii, et hyacinthi, qui el ipsi aureo sunt colore. Censet Alcazar chrysolithum non alium quàm aureum habere colorem. Verum eum non tantum aurei, sed et marini esse coloris, palet; quia hebr. vocatur VDUHFI *tharsis*, id est, marinus : unde Ezech, v. 1, 16. ubi Noster vertit : *Quasi visio maris*; hebr. est : *Quasi visio Tharsis*. Hinc Isidoros : *Chrysolithus* inquit, *auro similis est, cum marini coloris similitudine*. Alludit enim color chrysolithi hic, ad id quod Joannes de cœlesti hac Jerusalem dixit, v. 18. *Ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro* : el v. 21. *Platea civitatis aurum mundum, tanquam vitrum perlucidum*. Pari enim modo chrysolithus el aurei, el vitrei, id est, marini est coloris; quia enim aureus color in eo non opacatur, sed pellucet; hinc quasi vitreus est et marinus. Quocirca opinantur nulli chrysolithum esse illum, qui vulgo à gemmariis vocatur chrysolica, cujus coleresi viridis dilutus, et multis angulis levigari el poliri solet, ul excitalius fulgeat. Verum in hac gemina vix apparet aureus color : adde, viridis color non est marinus. Quapropter Anselmus Boetius, lib. 2. de Gemmis» c. 65. *Chrysolithus*, inquit, *aureum habet colorem, et aquam rheubarbaro vel croco tinctam refert*. *Orientales purissimi auri instar rutilant : Europtei crystalli instar molles, cum aureo colore vel multum vel parum nigricant. Inter hos nonnulli parum flavcdinis habent, ut nisi nigridine à crystallis distinguerentur, ab iis secerni non possent*.

Chrysolithi doles sunt : valet contra asthma et pectoris angustias, ac contra pusillanimitatem, melancholiam, molestias el timores nocturnos, uli se expertum scribit Ruens, Cardanius, et ex eo Anselmus Boetius cap. 66. Addit Abulens. in Exodi 28. 20. valere contra dæmones, quia scilicet valet contra melancholiam, per quam operari et lentare homines soient divinolies. Denique Isidoros et Abulensis asserunt chrysolithum de die videri aureum, de nocte igneum. Sic de chrysolampi gemma scribit Plinius lib. 37. cap. 10. *Chrysolampis in Ethiopia nascitur, pallidi coloris die, noctu ignei*. Denique Boetius loco citato : *Chrysolithus*, ait, *est natura solaris, cujus speciem aureo suo colore refert*.

Jam chrysolitho in Rationali insculpta erat Ephraim, aurea, id est regia, iribus regni Israel; hic vero notat S. Mallhamm ex ordine Apostolorum, qui assignatur Matth. 10. v. 2. Matthæus enim fuit Tharsis, id est pœnllens, el ardens amore Chrisii : unde scripsit præ coitoris Evangelisli, fuse et exacte Chrisii Evangelium, quo (piasi ignea fax noctem hujus sæculi el Ecclesiæ illuminat.

Bursum, chrysolithus repræsentat septimum fidei articulum : *Ascendit ad corios, sedet ad dexteram Patris*. Nam primo, sicut albus color sanctitatis, etcæriileus cxi k'stis vita», ita aureus symbolum est regie majestatis, triumphi et gloriæ Chrisii, <piam adeptus est, cum ascendens in cœlum, gloria et honore coronatus est, sedelque ad dexteram Dei, quasi consors regni divini et sterni. Unde Plinius lib. 9. 36. vocat aurum triumphale, eo quod triumphantes aureis vestibus amicirentur. Rursum, aurum sym-

bolum est perfect® felicitatis, puritatis, abundantia®, et æternitatis, quam Christus ascendens in cœlum ꝑ Patre accepit.

Secundo, chrysolithus est aurum, non opacum, sed pellucidum: ita Christi gloria in cœlis pelinoci, transfundit et communicat se omnibus Beatis.

Tertio, sicut chrysolithus dispellit pusillanimitatem et melancholiam, ita et ascensio et sessio Chrisii ad dexteram Patris; sedi enim ibi, ut agat nostrum advocatum apud Patrem, ulque peccatoribus et scelerum conscientia oppressis, item timidis et scrupulosis spem, robur, veniam ac gratiam impetret; illi ergo omnem metum omnesque scrupulos hic in sinu Christi ponant. Hoc est quod ait S. Joannes epist. 1. c. 2. 1. *Sedet si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum.*

Octavum, beryllus. Beryllus colore est puri maris, ait Solinus, puta viridi diluto, hoc est habente perspicuitatem vergentem in cœruleum; qui glaucus, si dilutior; et cæsius, si saturior sil, dicitur, qualis est oleum et olivarum. Lude Anselmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 69. Beryllus, ait, *gemma est quæ aquæ marinee colorem refert ex viridi cœruleum: Italis à colore, attua marina vocatur.* Dum berylli aureos radios habent, aut ex auro scintillant, chrysoberylli appellantur. Porro berylli poliuntur omnes sexangula forma artificum ingenii: quoniam hebescent, ni color surdus percussu angulorum excitetur, ait Plinius lib. 37. 5. Addit Solinus: *Indici reges hoc genus gemmarum in longissimos cylindros amantingere.* Hinc Curtius lib. 9. scribit sceptrum aureum, quod Alexandro obtulit Sophiles, beryllis fuisse distinctum.

Rursum, cæleræ gemmæ venustiores sunt vestii auro: beryllos vero sine auro, et nudus pulchrior est. Unde Plinius: *Solos gemmarum esse prædicant, qui carere auro malunt.*

Tertio, beryllum tradunt pugnares excitare et animare ad pugnam. Rursum, inhibere catarrhes qui ad oculos et guttur fluunt: plures ejus vires recenset Anselmus Boetius lib. 2. de Gemmis, c. 71.

Beryllo in Rationali insculptus erat Benjamin: hic denotat S. Thomam, qui berylli oculos, id est glaucos et perspicuos, accepit, cum Christum post resurrectionem, ejusque vulnera vidit et palpavit, ideoque audivit à Christo: *Quia vidisti me. Thoma, credidisti;* sexangulus etiam fuit, id est nullis lenitionibus et adversitatibus expositus, forlior et gloriosior in fide evasit.

Rursum, beryllus denotat octavum Symboli articulum: *Inde venturus est judicare vivos et mortuos.* Idque primo, quia beryllus est colore maris puri; unde significat purum et limpidum Chrisii iudicium, nullo favore aut passione fuscandum. Idem significat berylli perspicuitas, qua pellucet; ita enim in iudicio intima conscientia toti mundo patebunt: ac nuditas, qua aurum respuit, else solo suæque nuditate fulget. Sic Christus nulla admittit munera auri vel argenti, et nuda opera secundum merita cuiusque judicabit, et præmiabilis vel puniet.

Secundo, glaucus berylli color significat terrorem diei iudicii: glauci enim oculi, licet speciosi, terrorem tamen incutere solent; nam tales sunt oculi draconum, leonum et aquilarum; tales eliaj fuerunt Neronis, et Palladis

bellorum præsidis. Unde Idem est quod horribilibus oculis aliquem intueri

Tertio, sicut beryllus pugnantium Industriam et animos acuit; ita meditatio iudicii omnem segnitiam discutit, et animos ad omnia contra dæmonum et carnem certamina accendit.

Quarto, beryllus sanat decalque catarrhes: ita cogitatio iudicii desiccatur appetitus carnales. Semper ergo tuis, ruque ac 9. Hieronymi aures hic lituus insonet: *Surgite, mortui; venite ad iudicium.*

Nonnumquam, topazius. Topazius veterum partim aurei coloris eral, partim viridis, puta porracei, sive qualis est foliorum porri, ait Alcazar: quare moderni topazii, qui toti sunt aurei et fulvi, à priscis veterum diversi sunt. Dicitur ejus species recensentur à Plinio; una dicitur prasoides, quod plus porri viridis quam auri speciem referret: altera chrysopasius, quod plus fulgentis auri quam porri colorem exhiberet. Translucidum esse tradit Strabo et alii. Audi Anselmum Boetium lib. 2. de Gemmis c. 62. *Topazius, inquit, veterum fuit gemma viridis ac diaphana: si aureo quodam fulgore splendebat, chrysopasius appellabatur. Nunc utraque à gemmariis chrysolithi nomen obtinet. Topazius seu chrysolithus vulgaris smaragdo est colore dilutior, cui nonnihil flavitidis adjectum videtur. Huic, dum viror aureus est, chrysopatii nomen tribuitur, et smaragdi mater putatur. Plinius multa de chrysopatii, chrysolithis et chrysoprasidis tradit; sed omnes istas gemmas ita confundit, ut nihil inde certi colligi possit. Chrysopasius non absurde hodie à gemmariis chrysolithus appellari potest, quod revera aureus color per viridem in illo fulgeat. Qui si noctu igne admoto vehementer splendeat, chrysolampis Plinii est. A nonnullis lura gemma cum chrysopraso confunditur. quia parum inter se differunt (et capite sequenti: Chrysopasium. vel chrysopatium à chrysopraso differre non puto.) Topazius, teste Plinio, à Juba Mailritani rege, qui cum in insula Chili Arabile, marisque HuM primum inventi, nomen accipit. Dicitur topazius, id est quæsitus, ait Plinius: quia inveniebatur in Topazio insula, quæ quæta nebulosa, à nautis quærebatur. Nam Troglodytarum lingua, *lopazin* idem est quod quærerê. Græco *rtinaçiu*, est in loco collocare, aut conjectare et suspicari. Aliqui tamen suspicantur topazium dici ab Hebræo *12paz*. id est aurum, et aurea gemma: inde Septuag. Psal. 118. v. 127. et alibi, *paz* vertunt topazium, (quasi primitus topazius dictus sit à *paz*. vel græce *tè*. (quod postea incitiam librariorum in unam dictionem calluit, indeque vocatur *roac*.) Aliud etymon dat S. Gregorius lib. 15. Moral. c. 27. explicans illud Job c. 28. *Aon adacquabitur ei lupazius de Æthiopia: Topazius, inquit, pretiosus lapis est, et quia Graeca tingila pan omne dicitur, pro eo quod omni colore resplendet, topazium quasi topandum vocatur: Æthiopia est gentilitas, quæ Chrislo adæquari nequit, q. d. Nullus Sanctorum quibuslibet virtutibus plenus, ex ista tamennigredine inundo collectus, acquari ei potest, de quo scriptum est: Quod nascetur ex le Sanctum vocabitur Filius Dei.**

Est geminai tun maxima: nam inventi sunt topazii quatuor cubitui inn. ex quibus facta est statua Arsinoe, l'ohmæi Philadelphi uxoris, ait Plinius.

Rursum est delicatissima, quia sola nobilium

gemmarum limam *sentit. cl usu* atteritur, ait Plinius. Insuper est mire splendens cl fulgida, præserlimcum solis radiis verberatur. Ita S. Ambrosius in illa verba Psalmi 118. *Super aurum et topazion*. Tradunt Abulensis, Berchorms, Vincentiis, elrx iis Alcazar lopazium comprimere passiones aniinæ, ac nominatili) passionem lunaticam. phrenesim, iram, tristitiam* luxuriam. Addii Bueus cum collibere aquam ne igne effervescat, (tl ebulliat : imo Ruens ait, si quis annulum cx topazio gestet, posse eum intra ferventis aquæ lebetem secure manum immittere ; quon tamen credere malim quàm experiri. Merito liasce de gemmarum viribus opiniones ridet, cl ex experientia confutat Anselmos Rovtius lib. 2. cap. 63. Olim topazius fuit pretiosissimus, et regibus in deliciis. Denique S. Ambros. loco citato, ait lopazium, si eum *polire et Irrigare velis, asperari magis, cum ipse natura sua sil eugfyphus* , id est oplimæ forniic, bime sculptus et scalptus.

In Rationali topazio insculptus erat Simeon : hic vero eodem significatur Jacobus frater Domini, aurea sanctitate à Christo irradiatus , imo Christum ipsum vita cl vultu referens, adeo ul qui ipsum videret, Christum ipsum sibi videre videretur. Qua de causa nulli Iherosolymam continebant, uli in ipso Christum cernerent.

Secundo, similis fuit porro, quia austeram rl acrem egit vitam in magna abstinencia el pernitentia , vino cl carne abstinens, pane el aqua vivens, illique lacrymas miscens , nudis incensens petlibus. In oratione assiduus, adeo ut genua ex genuilexione callosa haberet instar cameli : quare creatus primus Episcopus Hierosolymorum. multos Judæos ad Christum convenit.

Tertio, corpus el affectus animi mortificatos et edomitos habuit; hinc cognominalionem Justi csl sortitus etiam apud Judæos : quia vitæ adeo banche fuit, ul videretur esse imago vitæ cælestis, adeo ul Josephus , licet Judæus, lib. 20. Antiquiil. cap. S. hanc unam excidii Hierosolymæ per Titum camam afferat, quod Jauobumhunc jutiuin occiderit.

Denique scripsit Epistolam omnigenae perfectioni*. qua Christianos ad lentationum el tribulationum omnium tolerantiam, optim conlemp-tum, charitalem, misericordiam, omuemquo vhtutem inflammat»

Rursum topazius notat nonum Symboli articulum : *Credo in Spiritum sanctum*. Spirilus sanctus enim est quasi radius à sole, id est à Patre et l ilio, procedens : topazius enim radio suits est simillimus, ail Strabo.

Rursum est aureus in suis donis. Illi enim attribuitur sanctificatio, illuminatio, rerum æternariin amor, temporalium contemptus, alacritas el generositas animi ad heroica opera, visque homines ad Christum attrahendi.

Secundo, comparatur porro: quia porri dotes sunt sanare tusses, dislillalioes, aliaque vitia pectoris et pulmonis : item serpentino et scorpionum morsus, hydropem, icleron, et renum dolores. Ha vilia morbosque animi curat Spiritus sanctus per pœnileitiuin et mortificationem : hydrops enim symbolum csl avaritia*, icleros pravi exempli, renum morbus libidinis. Rursum de porro ail Plinius: *Poci, fecunditati, somno* que multum confert* ; unde Sero statis diebus non nisi porro vescebatur: erat enim vocis canoræ

avidissimus, et Aristoteles scribit perdices adeo esse argutas (4 canora*» quod porri sint edacissima*. Ita vocem et linguas igneas Apostole» dedit et dat Spirilus sanctus, quibus fecundam sobolein Ecclesiæ procreent. Dat el somnum, id est quietem menti : quia facit nl sil addicta divinarum rerum meditationi, et contemplationi. Adhæc Phnus lib. 19. 6. asserit de porro : *Eo hausto mortem sine ullo cruciatu perferri* ; affert exemplum dc Mela • qui *cum esset reus ex procuratione, Tiberio principe, succo porri ad trium denariorum pondus hausto, sine ullo crii* ciato expiravit*. Quis Martyres in summis lormenlis alacres, validos, et quasi insensibiles fecit, nisi Spirilus sanctus?

Tertio, sicut chrysolithus aureo colore symbolum est ascensionis Christi, ita ei vicinus lopazius aureo colore, sed pollucente, symbolum est communicationis Spiritus sancti, quo gloria cl regnum Christi elucescit. Ideo cnim Christus ascendit in cœlum, ut inde mitteret Spiritum sanctum qui , post Christum , est lux mundi.

Quarto, topazius facilius noctu quàm die invenitur, ait Strabo : ita Spiritus sanctus facilius iu adversis, quàm in prosperis acquiritur.

Quinto, ut topazius, ita longe magis Spirilus sanctus frenat iram, libidinem, etc. omnesque animi motus pacificat et componit, nl inter medios mundi fluctus et turbines tranquillissimi.

Sexto, Spiritus sanctus instar topazii est donum splendidissimum , pretiosissimum el regale quod optat Psaltes Psal. 50. dicens *Spiritu principali* (regio, principe) *confirma me*.

Septimo, topazius studiose vestigandus csl; ita de Spiritu sancio ail Christus : *Quæritc, el invenietis ; ot : Dabit spiritum bonum petentibus sc*, Luc. 11.9. Rursum, eodem studio custodiendus est : est enim insta r topazii delicatus.

Decimum, cur yso piiksus. JChrysoprasus, teste Plinio, est triflex : scilicet primus est speriti lopizii, secundus berylli (hi pcelluceni), tertius Indicus , id est opacus, dc eo hic agitur; nam de topazio el beryllo jam ante audivimus. Ille viret, sed aureis guttis est inspersus. Untie Plinius lib. «37. cap. 8. ait quod caliaais, qme gemina est viridis el p.illens, sil allinis chrysopraso. Hic ergo colore refert succum porri : inde chrystK praius dicitur, enim est aurum, porrum : inde prasinus color, id est porraceus. Quocirca iu chrysopraso quasi copulanlurchrysolithus, qui aureo; el topazius, qui porraceo csl colore» Chrysoprastiscnim porraceum habet cum aureo splendore, cumque per tenebras magis ostentat. Rursum, Anselmos Boet. lib. 2. de gemmis cap. 56. Ires chrysoprasi colores cl specie* assignat : *Prima*, inquit, *continentur, qui exacte viridis pori i colorem (rmulanlur. Se-eunda, qui multum fiavedinis habent, ac silicis arescentis fere colorem referunt. Ili, si aurei sint splendoris , chiysoplcri veterum sunt. Tertia, qui exigua viriditate, majurique fiavedine lactescunt, lias Ires species omnes apud me reservo*.

Tradunt chrysoprasum sanare infirmitatem aciei oculorum, ul lirinitur in rem objectam figi possit. Addunt alii ingenerari? animo optim contemptum et liberalilalem. Dilatat enim spiritus, eosque exhilarat, ideoque ex arcto el avaro facit liberalem et Jovialem.

In Rationali pro chrysopraso eral achates, illicque inscriptus erat Issachar. Hæ solæ duæ geminæ inter se diversæ sunl : quamquam co-

roHachali, qua; est species nebatis, affinis sit chrysoprasus, ut dixi Exodi 28. 19.

Chrysoprasus est Judas 'J hadiens, aurea sapiemia acer in hærelicos, m palei ex loia ejus epistula æque ac aureo charitatis* suavitatis, omniumque vñlulum fulgore, fidelibus (eque ac Christo amabilis. Undo et Lebhæus, id esi corculum, esi appellatus. Quocirca Joan. I'i. 21. cum Christus dixisset: *Qui diligit mc, diligitur* (j) *Patre nuo, el ego diligam eum, et manifestabo ei mcipsum*; Judas interrogai il. dicens: *Domine, quid factum csl, quia manifestaturus es nobis teipsum, cl non mundo?* Respondit Jesus, *ct durit ci: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, ct Pater meus diliget cum, ct ad cum veniemus, et mansionem apud cum faciemus.*

Jam chrysoprasus notat in Symbolo decimum articulum: *Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sunc-torum communionem.* Primo, quia chrysoprasus paulum declinat à topazio in aurum. Topazius ergo vividior masculi, id est Spiritus sancti, chrysoprasus feminae, id est Ecclesia', quæ sponsa est Spirilus sancti, symbolum est: hinc ab eo sancio fu sancta, nec quis sanctus esse polcsl, nisi in sancta et per sanciam Ecclesiam. Topazius esi pellucidus, chrysoprasus est opacus: quia Spiritus sanctus illuminai opaca hominum terrestrium, qui in Ecclesia sunt, curda.

Secundo, in chrysopraso, id est Ecclesia, copulantur quasi chrysolites el topazius, id est Christus el Spiritus sanctus: hi enim regunt Ecclesiam. Unde qui Ecclesiæ resistit, Christo cl Spiri tui sancto resistit.

Tertio, aureus color in chrysopraso charitatis, viridis spei Csl symbolum. Speravimus enim in Ecclesia à Christo et Spiritu sancio bona (eterna, cujus spei pignus nobis dedit Christus in Eucharistia.

Quarto, chrysoprasus sanat infirmitatem oculorum, ita Ecclesia errorum cl bærrsiim; magisque se in tenebris, id esi in adversis, ostentat, atque animum ab operibus terrenis ad cœlesles transfert. Porro apte in Rationali pio chrysopraso positus fuit adfiales, cujus gioi ia cl splendor esi in repræsrnialicne carum rerum, quæ in ipsomet figurantur. Naturaliter enim varias el miras variarum rerum ligeros exhibui. Ita Pyrrhus Rex, ail Plinius lib. 37. I. //«-baisse traditur achatcm, in qua novem Musæ ct stpullo citharam tenens spectarentur, non arte, sed sponte nature ita discurrentibus maculis, ut Musis quoque singuli sua redderentur insignia. Similem achatcm se habere asserit Anselmos Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 95. in quo scilicet visatur imago Episcopi cum mitra, nliæque piores. Quocirca apir achates significabat Synagogam, quia *omnia in figura contingebant illis*, J. Corinth. IO. II.

Undecimum, hyacinthus. l Hyacinthus veterum fuii idem qui nunc a gemmariis vocatur Sapphirus, inquit Bitens* (eoi gius Agricola, el Alcazar: licei Anselm. Boetius lib. de (eminis cap. 30. pulci fuisse amethysti speciem; nostrum vero sapphirum à l'ImiO lib. 37. cap. 9. vocari cyanum. Ibi enim Plinius cyanum docet esse cæruleum, comparalque ac distinguit eum à suo sapphiro, dicens: *Inesl (cyano) aliquando (t aureus pulvis, non qualis in sapphirinis. Supplirus cnim cl aureis punctis collucet.* Verum auctores jam dicti censent hj acinihum olim fuisse

modernum sapphirum, ficrique potest ut idem alio nomine dictus sit cyanus (quamquam quis sil Plinii cyanus obscurum sil: nam aureus pulvis (ñem ei tribuit, non cernitur in nostro sapphiro :) hyacinthus enim olim, a*que ac noster sapphirus, fiiilcænileo colore, qui modice violaceo diluebatur, uli docent Plinius, S. Dieron. Nyssenns, Gregor. Magnus, el Bucherili*. Porro cœruleiis color in eo ita subtilis cl delicatus, *ut evanescat antequam satiet, ac Poque non implet, ut pene non attingat*, ail Plinius. Moderni ergo liyacinnlii, cutn sint colorii aurei et mellei, chrysolithi sunl (quod etiam docet Anselm. Boel. lib. 2. de Gemmis cap. 29. quodque illi nunc vocenlur hyacinthi, recens inventum est, ex eo ortum, quod olim vocali sint hyacinthi sapphirini, ha ex Alberto Magno Alcazar. Nam vulgus nomen prius hyacinthi retinuit, posterius sapphirini subiicuil.

Hj acinihus vcierum cumcœlocolorem mulare videbatur. Cœlo enim nubilo videbatur obnubilari, «*i quasi exstingui, idque quia color tener tralci deliratus, ha Solinus. Secundo, durus erat, adamante lamen v incebalurel scalpebatur.

Tertio, diflicih* incalescebat, rl in os missus frigescebat, inquit Solinus et Isidoros.

Quarto, medebatur. Hinc pestici venenatis morbis medici polionem ex hyacinthis pra*\$cribebant, ideoque hyacinthus c collo suspendi solebat è regione curdi*, inquil Bums.

Quinio, hyarinlhus dicilur corpus roborare, somnum el laetitiã conciliare. Denique quæ rrcrntiorrs sapphiris tribuum, ea priscis hyacinthis conveniunt. Ea sunl, roborai^e visum, pellere venena rl (umorem, viudos è carcero solveie, tollere invidiam, facen; victorem, amorem castum inserere, Oiixiin sanguinis sistere, inordinatas animi afTecliones frenare, pacem conciliare. Hac vulgo etiam à doctis credita. E quibus mulla vel per atixesiu dicla, vel fabulosa arbitror.

Pro hyacintho in Rationali ponitur liguritis, quem Alcazar censet esse genus succini, vel electi i, coloris ignei, el adro durum, ul possit scalpi, ideoque a priscis vocati gemmam. Dici auirm ligurium à provincia Liginæ, quæ hoc succino abundari!, sive ibi mare illud ad hilus cji'Ceil, sive Liguriæ femiia fuerint eius sludiosissiniæ, ut tradii Plinius. Nerum probabilius <sl ligurium cumdern es*e cum hyacintho, ut muhis ostendi Exodi 28. 19.

Ligurio, sive hyacintho in Rationali insculptus erat Asi r: hic vero l'rpræscnlat Simonem Chananan.run), qui cæruleus cl violaceus, id est cœlestis fuit coloris, instar sappliiri moderni, tu inMar Boris, qui exinde panier vocatur hyacinthus: esi enim illi cuncolor; cœlolis, inquam, lam in vita et suavissimis moribus, cpiãm in ardenti prædicatione: undehubr. cognominatus e>t Chananau*, id est zelotes.

In Symbolo hyacinilius représentai undecimum articulum, scilicet *Remissionem peccatorum*: per hanc enim fimus quasi hyacinthi, id est cœlesies, juxta illud Coloss. 1. 13. *Transtulit nos in regnum filii dilectionis sure, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem pterutorum.* Nam sicut in topazio n splendet color porri, in chrysolilho auri, in carbunculo carbonis, sixc pruine ignilæ; ita in hyacintho refulget culor Horis, qui dicilur hyacinthus. Huic autem llori hæ duæ ljticiæ A. I. ila diseur*

rcnlibus venis, nil Plinius, vel maculosis notis, ait Dalecampius, leguntur inscripta», (piæjunciæ faciunt a i, quæ est vox ct interjectio dolentis, pernitentis, ct suspirantis ad cœlum et vitam cœlestem. Ex hac floris inscriptione Poelæ finxerunt fabulam de hyacintho puero ab Apolline dilecto, quem cum ipse imprudens disco occidisset, in florem convertit, inscriptis his litteris a i, quæ est vox dolentis. Onde Ovidiis lib. 6. Melamorph. ita Apollinem loquentem inducit :

Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros :

El mox :

Ipse suo* gemitus foliis inscribit, et ai ai !

Flos habet inscriptum, funcUque littera dicta est.

Rursum flos hic mollis et tener symbolum esl commiserationis » quam habet Christus erga peccatores. Eadem de causa in lege veteri pontifex gestabat tunicam hyacinthinam, quæ eum sui aspectu jugiter monere, et misereri, el initu pollare pro peccatoribus. Insuper in flore hoc cæruleus color mixtus esl miniato, qui sanguinis esl instar, quem Christus pro peccatoribus ex immensa miseratione effudit. Adhæc, de flore hoc ait Plinius lib. 21. 2G. *Torminibus et araneis morsibus resistit, ct contra serpentes cl scorpiones, morbumque regium semen ejus cum abrotono datur.* Idem facit Christus et Ecclesia per Sacramentum pœnitentiæ, quo remittuntur peccata.

Secundo, gemma hyacinthi sudo cœlo (piasi hilarescit et splendescit, nubilo fuscatur, et quasi luget et mœret. Quid aptius ad clementiam cl misericordiam repræsentandam ?

Tertio, cordi medetur : sic pœnitentia cl absolutio nienti.

Quarto, cœli fulmina hæc gemma avertit, ait Rueus : sic venia el condonatio peccatorum Dei iras el fulmina amolitur.

Duodecimum, amethystis.) Hic violaceus est, purpureus et roseus, sculptura facilis, leniterque flammulas fundit. Cude Plinius lib. 37. c. 9. *Violaceo colore perlucens.* I t inferius : *Præcelsus debet esse in suspectu, velut cx carbunculo refulgens quidam in purpura leviter roseus nitor.* Et rursum : *Amethystum usque ad vini colorem accedere, sed in violam desinere, el fulgorem quemdam purpura: in illa cerni, non cx toto igneum, sed in vini colorem deficientem.* Hinc ila oculis praius est, ut Plinius eum vocet *gemma Veneris*. Dictus est *amethystus*, id est *non ebrius*, eo quod vini colorem non integre accipiat, sed in violam desinat : aut, ul alii, *amethystus*, id esl ebrietati resistens : *pdfom* enim idem esl quod inebrior ; ita Rueus, qui cl citai Aristol. licet Plinius cl Plutarchus idipsum negent, et rideant eos qui dicunt amethystum ebrietati resistere : ut ut est, amethystus symbolum est sobrietatis. Amethystus enim, imo omnes geminæ siccæ sum ci frigidæ, ail Anselm. Boel. lib. 2. de Gemmis cap. GG.

Plutarchus lib. de Audienda Poelica . ait amethystum habere vim attrahendi sibi vicina. Alciatus tradit in Emblem. colorem ianthinum, id esi violaccum (qui est amethysti) esse symbolum ejus qui est borle sua contentus. Ait enim :

Quilquil Mirle iua contentos, ianthina gestet.

Superius in sardio dixi sardium esse amethysti matrem. Scribit Amelm* Boetius lib. 2. de Gem-

mis cap. 32. amethystum Orientalem ustioni dealbari ei (piasi in adamantem veni posse, ita ul periti gemmarii eum à vero adamante seccr- nei e \ I\ queant.

Denique Rueus ail amethystum facere prosperos el felices, ilem vigilantes; forte ex eo quod hebr. vocetur *achlama*, à rad. *chalam*, id esl somniavit, per anliphrasin : licet cl Rab- bini el Pagnin. ita dici velint ,eo quod qui eum defert digito semper videat somnia ; sed hoc frivolum est.

In Rationali amethysto inscriptus erat Zabulon. Hic notat Matthhim, humilem, qui ultimus in locum Juda» sorte electus successit. Unde Matthias heb. significai donum Dei : humilitas enim est gemma Veneris vel gratiarum, quæ Dei et hominum animos sibi conciliat, quæque vere ebrietati, id est superbia», resistit, ac quietem el felicitatem, gloriamque perennem el æleruam parit. Ha hæc singulis Apostolis adaptant Joachim, Ribera et Viegas. Tropel, amethystus purpureus notat modestiam, quæ est *purpura virtutum*, ul ailS. Ambros. nam quasi purpura eas legit, vestit el ornat.

In symbolo amethystus repræsentat duodecimum articulum : *Carnis resurrectionem*, ct *vitam æternam*. Hæc enim duo cum eodem spectent jungenda videntur. Nam primo, vini color notat Beatorum læliliam, de qua Psalles : *Torrente voluptatis tue potabis cos.* Hoc vinum cœleste animum ad se rapit, avocatque à vino hoc terreno corpus et mentem inebriante. Unde S. Illicron. ad Eustochiim : *Quotiescumque stvculi te vana delectabit ambitio, quotiescumque aliquid videris gloriosum, ad Paradisum mente transgredere.*

Secundo, habet colorem violæ, quæ refrigerat; ideoque, ul ait Plinius lib. 21. 19. *crapulam el gravedines capitis impositis coronis, olfactuve discutit.* Simili enim modo vitæ æternæ cogitatio arcet cupidinem, et gravedinem gulæ et luxuriæ.

Trrtio, in hujus vitæ laboribus et ærumnis homines ad se trahit. Insuper habet colorem purpuræ, ut nolet Beatos in cœlo esse triumphatores, item principes et reges purpuratos, utpote filios et hœredes regni Dei. Porro regum purpura lanea esl, brevis el evanida; hæcvero gemmea, solida, splendida et æterna.

Rursum purpura erat sacerdotum; unde Ephod pontificis erat ex purpura : ita Sancti in cœlo <Tunl sacerdotes Dei.

Quarto, in cielo omnes sua sorte sunt contenti, quia cujusque beati capacitatem el desiderium Deus adimplet; ac præsertim humiles, qualis fuilS. Matthias, exaltat.

Quinio, sardius est mater arnethysli ; ita resurrectio Christi esl causa et origo noslræ resurrectionis et gloriæ: unde sicut sardius, ita el amethystus in corde saxi generator; qtiia tam Christus, quàm nos, è saxeis sepulcris resurgemus.

Denique hæc vita el gloria facit nos vigilantes el sobrios, instar amethysti. Hoc enim esl quod nobis intonat S. Petrus : *Fratres, sobrii estote ct vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quasrens quem devoret*, ul nos hac vita æterna prive, et in morlem îgnemquo gebennæ seenni pertrahat. Ila singulos yn 'i articulos singulis gemmis adaptat Alcazar, qui deinde notai* 36. eosdem combinat cum diudu-

dm Patriarchis, qui iisdem gemmis inscripti erant in Rationali. Verum Ipse inter Patriarchas gemmis inscriptos numerat Levi, quem non esse numerandum docui Exodi 28. 17.

Quare eo omisso, illi utrimque se apposite combinandi videntur. Jaspis, qui htcestprirrus, in Rationali inscriptum habebat Gad, qui ita dictus est à roboro et turma militari. Gad ergo apte repræsentat S. Petrum, qui est petra Ecclesia : æque ac primum articulum creationis : creatio enim opus fuil fortitudinis el omnipotentke Dei.

Secundus, sapphirus cæruleus, in Rationali inscriptum habebat Nephhlali, qui hebr. idem est quod colluclans, comparans, æquiparalus, consimilis. Hic repræsentat Andream, qui fratri suo Petro fuil consimilis ; æque ac secundum articulum, qui est de generatione Verbi. Verbum enim esl menti paternæ consimile et coæquale. Rursum Nephhlali benedicens Jacob Genes. 69. v. 21. ait: *Nephhlali cervus emissus, dans eloquia, pulchritudinis.*

Ha Filius Dei fuit Verbum ab eo emissum dans eloquia pulchritudinis. Verbum enim eloquitur omnem Patris rerumque divinarum pulchritudinem.

Tertius, carbunculus igneus, in Rationali inscriptum habebat Dan, qui ignitus fuit in Samsonis ex eo prognati zelo. Hic significat Jacobino fratrem Joannis, amore Christi ardentem » æque ac tertium articulum, qui est de Verbi incarnatione. Hæc enim fuit opusigneæ charitatis Dei, fuitque adumbrata in Dan, cui Jacob benedicens dixit Gen. 69. 18. *Salutare tuum* (id est Christum incarnatum) *expectabo. Domine.*

Quartus, smaragdus viridis, in Rationali inscriptum habebat Judam, \iribus virentem et pollentem. Hic adumbrabais. Joannem, virginitate virentem el potentem ; æque ac quartum articulum, qui est de passione rl morte Christi. In ea omnes vires suas exseruit Christus, quibus peccatum, mortem et diabolum debellavit. Crux enim esl fortitudo Christi, et gladius quo hostes profligavit.

Quintus, onyx, iu Rationali inscriptum habebat Manassem, qui, nipote primogenitus, repretotat patrem suum Joseph, innocentem rt candidum. Joseph ergo apte repræsentat Philip-pum, pariter candidum, æque ac quintum articulum, qui est de descensu Christi ad inferos. Sicut enim Joseph à fratribus missus est in cisternam, et ab hero in carcerem; ila Christus fliissus est in infernum. Rursum, sicut Joseph dixit fratribus : *Ego sum Joseph frater vester;* ita Christus dixit Adæ et Patribus in limbo : *Ego sum filius et redemptor vester.*

Sextus, sardius, in Rationali inscriptum habebat Ruben, rubentem amore Josephi, ut eum è manibus fratrum liberaret, Genes. 37. 21. Hic repræsentat S. Bariholomæum qui pro Christo excoriatur, lotus fuit sanguineus cl rubeus : æque ac sextum articulum, qui esl de resurrectione Christi. In hac enim Christus carnem in morte exsuccam et pallidam, rursus rubeam el sanguineam instar saraii effecit, cum redivivus et gloriosus è sepulcro surrexit.

Septimus, chrysolithus aureus, in Rationali inscriptum habebat Ephraim, qui aureum Israelis sceptrum obtinuit. Hic figurat S. Mal-thæum, ex publicano Apostolum, et Ecclesiæ ac Evangelii! principem ; æque ac septimum ar-

ticulum, qui est de ascensu Christi in cœlum, ejusque sessione ad dexteram Patris. Hic enim notai regalem Christi dignitatem, aureamque ejus gloriam et majestatem.

Octavus, beryllos, in Rationali inscriptum habebat Benjamin, id est filium dexleræ. Hic figurai Thomain, qui fuil filius dexleræ Christi, cum novissimus inter Apostolos Christum resurgentem vidit, itaque ei credidit. Rursum figurat octavum articulum, qui est de judicio Christi : quia enim Christus est Benjamin, id esl filius dexleræ Dei, hinc venturus est judicare vivos el mortuos.

Nonus, topazio* aureus et cæruleus, in Rationali inscriptum habebat Simeonem, interritum el audacem. Hic figurat Jacobum Alphæi, qui apud Judæos, Christi parricidas, intertile Christum prædicavit, ideoque ab eis pariter occisus est. Rursum notat nonum articulum, qui esi de Spiritu sancio, qui Apostolos et Mart}res fecit interritos, dedilque cis vires et animos quibus orbem Christo subigerent. Adde, Simeon hebr. idem esl quod exauditio : ita Deus Pater exaudi vil preces Christi el Apostolorum, dum misit cis Spiritum sanctum in Pentecoste.

Decimus, achates, jn Rationali inscriptum habebat fssachar, qui inter Gentiles habitans, fidelis et sanctus exstitit. Hic notat Judam Tliad.eum, cujus sanctitas el zelus palent in ejus epistola, æque ac decimum articulum, qui est de S. Ecclesia, et Sanctorum communione.

Undecimus, hyacinthus, in Rationali inscriptum habebat Aser, qui hebr. idem est quod Beatus Hic notai Simonem Chananæum, qui beatus fuil, quia zelotes. Rursum notat undecimum articulum, qui est de remissione peccatorum. Scriptum est enim : *D<ati quorum remissa> sunt iniquitates, ct quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.* I .1.31. i.

Duodecimus, amethystus, in Rationali inscriptum habebat Zabulon, qui hebr. significat habitaculum. Hic notat S. MaUbiam. æque ac duodecimum articulum, qui est de cœlo et xila zeterna ; hoc enim est habitaculum felix, dives et ælernum, quod Deus Vatthiæ, id est humilibus, præparavit ; unde Moses benedicens Zàbulon Deutor. 33. 18. ait *Latore. Zabulon et Issachar, populos vocabunt ud montem. Ibi immolabunt victimas justitia', quia inundationem maris quasi lar sugent, et thesauros absconditos arenas.* Apostoli ergo sunt gemmantes, immo gcmineæ stellæ : quia gemmas sunt terræ, et stelle cœli.

21. Duodecim port e duodecim margarit.esuxt, per singulas.] Primo, Ausbertus et Ribera exponunt, q. d. Quælibet porla facia quidem eral ex solida una margarita, ul sequitur, habebat tamen alias duodecim margaritas sibi aliivjs et adpactas ad ornatum, ut significetur. OKiines gratias el dona quas habent duodecim Apostoli, easdem habere cl singulos eorum.

Secundo, et genuine. Ticon. Arelas, Beda el Viegas volunt hic significari, non quòd in singulis portis fuerint duodecim margarilæ, sed quòd singulæ ponte fuerint factæ ex singulis margaritis, ideoque fuerint singulæ margarilæ; Tòenim j>r singulas. idem osi quod *singulæ ex singulis*. Ila enim mox se explicai s. Joannes dicens : *Et singulæ poria erant ex singulis margaritis.* Jam poria hæ non fuerunt foramina

margaritarum : *bæc enim exilia* sunt, el minora quàm sil foramen actis, sed fuerunt instar portarum *urbis* ; per eas enim homines el reges ingressi sunt, snasqtie opes seenni in urbem intulerunt. Alcazar tamen censet has portas visas Joanni, arctas valde fuisse; arcta enim est via salutis, et porta adilusque in cœlum; ila tamen, ul peream ingredi possel homo.

Adbæc singulae portæ f.ictæ erant ex una margarita integra , non dissecta. ncc ex variis partibus conflata. Erani ergo ingentes lue margarita*, titpole ex. quibus erigeretur ingens et magnifica porta, tanlæ civitati proportionala , cum suis postibus ac liminibus, sicut Romæ videmus portam templi (pioti Pantheon olita dicebatur, ex una æris lamina constare.

Insuper margarita» à Latinis vocantur uniones, eo quod millæ duæ reperianliir in conchis indiscretæ, vel sola», sed singulæ aliis sunt unita?, connexa», et quasi adpactæ. Uniones *núlli duo reperinniur indiscreti : unde nomen unionum Ramante scilicet imposuere delicite*, ait Plinius libe. 9.35. ubi et addit illas pretio superare alias gemmas. Porro per porlas inlrlliguotur Apostoli et viri Apostolici» Horum vita cl doctrina el margarita, quia mire præstans et prelinda , alque instar unionis summe inter se imitari consentiens. Ul enim Religiosi et Clerici, qui sunt pnedicatores zrlo>i, portæ cœlesles liant, inulfûsqueincoelum transmittant, debent esse inter se el cum capile suo unionis nexu copulali, adcoque instar primorum Christianorum, esse cor unum et anima una. Talis est et visio beatifica, gloria cl fruitio Apostolorum rt Beatorum in cudis. Ulule Chrislus Matth. 13. regnum cœlorum comparat homini quærenti bonas margaritas. Rursum, ul c margaritis fiant aphte ri concinnæ porla», oportet ut nullis tunsionibus el mallealionibiis feriantur et poliantur : ita el poliri debent magna corporis maceratione , el sensuum castigatione , ac varia morliflcatione tam sponte assumpta, quàm ab aliis illala, qui altis portæ cœli lieti cupiunt.

Symbolice, margarita* nptæ repræsentant viros Aposolicos et Religiosos. Nam primo, Plinius libr. 9. S3, scribit certo anni tempore conchas luxuriare , ac maritimum rorem vehit maritum sitire, cujus desiderio hiant, cl cum maxime lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam haurire humorem cupitum : sic concipere gravidasque liet i ex cœli rore, ideoque plus cœli quàm maris habere, ac cœli colorem, lucem el speciem præ se ferre. Hujus rei lides sit penes Plinium. Nam negai idipsutn Anselmos Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 37. ubi assent se exemisse complures margaritas ex conrhis, ac deprehendisse eas iu conclue corpore nasci ex eo humore, ex (pio lesta eonchæ vxcrecil, non secus «pam in lellis ve>icula, el urinæ vehicula lapides generantur : quo etiam modo lapis Bezoar in capris Indicis multis allindi-generatur. Verum ex sententia Plinii, sicut unio è cœli rore gignitur, ita vita Apostolica et religiosa cœlestis esi. ri è cœlo ad homines delapsa : ac cujiisque vocatio ad statum tam eximium, opus csl peculiaris favoris el gratile Ih i. Sicut ergo margarita» causa efficiens, est lumen cœli. <|ve lume : maleria seminalis, est humor roscidus: mater cl matrix, concha virginea ; non enim coeunt concha*, nec per coinbiioncm generant : forma constat magni-

tudine et candore, nt mox dicam ; fluis est ornamentum hominum , maxime regum et principimi feminarum. Ila luce omnia sesr analogice habent iu vita religiosa, cui cuivis facile est ea adaptare. Instiper nonnulli uniones in conchis Heri tradunt ex rore cl fulgure. ho\$ cuiin allambentis fulguris vi non modo concrecit in unionem , sed et ipse unio celerius Jove tonante paritor, ait /Elian. lib. 10. cap. 13. licet Plinius lib. 9. cap. 35. asserat, si fulguret, comprii ronchas, hl S. Gregorius Tliaumalurgtis dc incarnatione Christi explicat : fulgur enim esse virtutem Spiritus sancti, rorem purissimum sanguinem Deiparæ Virginis ; unionem , corpus Christi, unde Sedul. lib. 2.

Utrinique puelli)

Sidereum mnx implet onus , rerumque Crvatvr

N.i'cemli sub lege fuit : stupet innuba tensos

Virgu sinus , gaudetquo suum paritura parentem.

Simili modo efulguranle in mente Spiritu Sone-to, tos, id est . pia et cœlestis cogitatio, coalescit in unionem vitæ et virtutis religiosa*.

Secundo, margarine multiplici cute constant, æque ac cœlum variis orbibus , planetis el circulis , atcpie extimum empyretim omnibus eminel, omii('sque ambit cl continet. Ha religiosa v ita omnibus statibus eminet, eorumque v Hules et dotes in se complectitur»

Terlio , *principium cl calmen omnium rerum pretii margarine tenent*, ait Plinius. Ita religiosa vil*i nihil pretiosius ei præstanlhis ; (piare prudens negotiator *vendit omnia qiuic habet, et emit eam*. Maith. 13. 46. Cleopatra duos uniones batiil, <pii valebant sexcenties seslerliùm, id est, duodecies centena millia Philippicorum . teste Plinio lib. 9. 35. ubici ornatum Lolli.e Paulinas margaritis constantem , quadringenties >e>terliùm, illesi, octingentis millibus Plilippicoriun æstimai. Hac aetate pretio cl æslimaliune primas tenet adamas, secundas rubinus, tertias unio, (piarlas sapphirus : ego lamen huic opalum præferri debere existimo, ait Anselm. Boet, lib. 2. de Geminis cap. /fi.

Quarto, *margarita aternic prope possessionis est*, ail Plinius : et vita religiosa *adernæ omnino possessionis est*. Rursum Origenes tract. 13. in Matlh. el Plinius libr. 9. c. 35. docent inter conchyliia esse unum maximum , et pulchritudine margarilæ intra se reconditæ venustissimum , quod (piasi ducem alia conchyliia turmalim sequunttir. Hoc urinatores præ cælrris venantur ; eo enim capto , facile reliquum agmen , onmes-(pie margaritas eo inclusas capiunt. Ita viri Apostolici et Religiosi (.hrisliim , Chiùsliqtie vicarium , pula simili Superiorem , quasi ducem per omnia seqmmlur.

Quinto, margaritarum *omnis dos in candore , magnitudine , orbe 9 hevore , pondere* , ait PliniiB. Ila candent , ut nullam habeant maculam, mill ini labem, 'falis est angelica Religiosorum puritas et castitas. Magnitudo notat animi magnitudinem , (pia omnia terrena . ul v ilia el exilia despiciunt , ac cœleslia el divina specl.inl» Orbis , id est , orbiculata el rotunda figura facile in omnem partem mobilis , symbolum est obedientia», qua send nutum Dei et Superioris gyrari sinunt ad omnem locum . officium , rxercifium. Cum orbe juncta e>l nuditas . id esi paupertas. Lævor csl politura absque ullo tumore aul scabrillCi Hæc notat mores per omnia ad regulam

cl diMCIpInani compositos , ut nihil sil in iis excedens aut deficiens, nihil quod alios oiien(1ère, aut ii quoquam culpari possit. Ponderosiores margaritæ, quales smit Occidentales, pretiosiores sunl ; ita gravitas, modestia et prudciilia Religiosorum quo major est , eo pretiosior. Addit Pimi us : *non promptis rebus* , q. d. Non tacile est hæc omnia simul in unionibus icperire : ita non facile est hosce omnes doles simul in uno Religioso Invenire, sed in quocumque inxuniuntir; hic vir rat us est cl eximius. \ ir ergo Apostolici!* et Religiosus refert Christum , qui est prima et pretiosissima margarita , cujus duitas in concha Immunitatis continetur; ex materia virginea et rore Spiritus sancti conceptus; summe candidus per vitæ innocentiam , lucidus per sapientiam; rotundus per omnis perfectionis possessionem : habens pondus conslanliæ ; læiorem militatis et ingenii tractabilis ; pretium ditandi hlc homines , el ornandi Ecclesiam tam prxsenlem , quam futuram. Rursum , instar Christi omms hasce gemmas refert , licet in una excellat. Ipse est enim carbunculus, quia est lux mundi ; est foriis, ul adamas; dcluclans visum, ut smaragdus ; gaudium generans el timorem expellens , ul sardius ; lepram peccati el minera sanans , ul chi ysopi asus;ju\ at adpai lum honorum Dperum edendum , ul jaspis ; bellum movul in vilia el in (hemonas ad ea sollicitamus , ul onychinus ; ingenium et piudeniiain acuii > ul beryllos : limam passionum sustinui, cl Iluxum sanguinis peccali restringil , ullopazius; tristitiam malosque spiritus lugat, ut chrysolithus ; paleas inconstantium hominum trahit ad se , ul ignucharitalis comburat, tanquam clialcedonltis; aboi lix um peccati per confessionum expellit. ul achates ; resistit somno et ebrietati, ul amethystus; imbecillitatem animi lugat, ut hyacinthus; gaudium spirituale gignit , ul sardonix ; cœlestis est coloris , et cœleslia spiral corde , cl oie , ul opere , ul sapphirus.

Sexto, margaritæ iore suai ;ler c(modeste ntilriunlur el crescunt , alloqui si tonuerit , ahmiiunl conclue speciem inflatam sinu corpore , quam vocant physeminata . ail Plinius. Ita Religiosus Ol alione i.uti ial spiritum oportet, aliOqtti si nielli tantum agatur, externam duulaxal specil li) el larvam Religionis hububil, non iihurnam formam el speciem.

Rursum , pi o qualilate roris , qui concha concipitur, mutatur margarita , alque puro rore candidior , luibido obscurior producitur , ail Plinius. Ha ;>ro gi aliæ et \ocationuum discrimine, vatia, ac magis mintisve pui fecla vil.v religiosa perspicitur. Itine alii, Deu impellente, vacant quieti el silentio , alii operibus chai itatis in hospitalibus , alii docti inæ ul pradiationi , alii contemplationi, dc. Esi enim Ecclesiæ sponsa Christi, in vestitu deaurato *circumdata varietate*.

Septimo , sollicite sunl , *cl nullo lapsu franguntur* , ail Plinius. Ha solidi sunl Ascet.v per omnia probati • et lentali . ul nulla lenlntione aut put secutione frangantur, sed stent immobiles (itasi marpusia cautes.

Octavo : *Usu alteri non dubium est, colorcmque indiligentia mutari ; sole rubescunt candoremque perdunt*, ail Plinius. Ilo Religiosi nimia cum ei satione cum soetilaiihtis atteruntur. Si ad Episcopatus cl l'rækiluras ciebantur , candorem perdimi.

Nono : *Aceti asperitas visque margaritas in ta-*

(umrfsolcit; ita aceto suum unioni in liquavit Cleopatra , ei absoipsit. Pari modo rancoris, iræ cl invidiæ asperitas omnem Religionis formam labefacit in eo quum infecerit elcormperiL

Decimo : *Flavescent in senr.ctamarparita* , r«-gisque torpescunt ; *ncc nisi juvena constat ille qui qiuurriur vigor* 9 ait Plinius. Ha senescentibus Religionibus aut Religiosis, torpescit, ei pena evanescit primus ille vigor cl spiritus, quod ut caveatur, renovatione frequenti opus csl, u(quisque cum S. Francisco jam ('moriente gestiat ad noviiatus , humilitatis el fervoris redire primordio. Simili enim modo ad pristinum colorem , ct quasi jinenlam redruni margaritæ, nimirnm, ul scribit Anselmos Boetius lib. 2. de Gemmis cap. SS. *Dempta cuticula superiori. Demitur autem spiritu viti iuli, alias pulvere alabastri, et corallii albi. Idem fit. si columbis devorandas prabcantur : aut si oriza el sale diu fricentur. Macula:abolentur rore Muui, qui [olus lactuca* insidet , si per diem illi immorenlur , aut eo peí liniantur*.

Undecimo : *Singularie gratia est margaritam clara luce illustratum intus rabeserre , ac velat animum habere sanguineam*, hi lied non habeat Plinius, in modernis lamen præsertim Occidentalibus , idijisiim videre est. Ha Religiosi anima, est passio el sanguis Christi , ut cum S. Paulo dicat : *Mihi absit gloriari nisi in cruce Donimi nostri Jisu Christi* , p<r quem mihi mundus ci acifixas est, et ego mundo. Inde Religiosi à Cassiano . cl ahis Pali ibus vocantur ci ucilixi.

Duodecimo, unionis gralia ul splendor in unitale consistit. Si enim secus ul dmdas, petit. Hinc ul unio dicitur, quia in singulis conuhis slnguke , \cl , si plores sint, unita* el indivisæ rupi i iunior , licet Anselm. Bodins libr. 2. de Lurnmis cap. 37. *Magner , inquit, margaritas uniones vocantur, quod raro sibi aqualem mugnitudme habeant, ilii religiosa* viUr decus ut fulgor in concordia ul charilalu fraterna consistit : si ea pereat, perit Religionis species cl sanctitas*. Quocirca sicut uniones singuli singulis colme , ridumhiale, pondere , ahisque dotibus similimi, ut quasi fratres sunl : ila (l Religiosi parem cl cummum in agete debent ntain , ac in icliginsæ disciplinæ observatione esse pares el simillimi. Qui unitu singulares esse xolunt et exempli, sibi odium, aliis scandalum civant. Roma'à Ductore Medico, qui pluribus monasteriis pur mullos annos operam nalav il, audh i, so continua experientia didicisse, uo> qui in \ielu, aliisque rebus singulares ussu \olimi in mollastii iis, juge liabcie purgatorium lam animæ, quim corporis : qui hoc evadere velit, ac jucunde cl religiose vivere , debere agere vitam communem. Alque hanc singularitatem sæpe non ex infirmitate vul necessitale , sed ex occulta superbia , qua caleris eminere tuhint, proficisci : sicuti vitæ communis amor nascitur ex humilitatu ; qua, esto si> egregius , vis esse quasi unus a gruge. Radix ergo religiosa* vilæ , pacis, quietis, sanctitatis, usi humiliter : ex qua sequiliir communitatis amor , ut mutua unio, quæ omnium congregationum est vinculum , imo spai ilus ut anima. Quocirca Cassian. lib. 5. de Institut. Remine, cap. 23. ita sancit : *Eligendus csl cibus , dc. , qui sit conversationi fratrum usuique communis. Quidquid enim extra consuetudinem prasumitur usumque communem , ut vanir gloria? atque ostentationis morio pollit-*

(am , antiquissima Patrum traditio notat. Acriter vero S. Bernardus serm. 30. in CaðL hosce singulares , velai perturbatores unionis cl disciplina} religiosa , æque ac propri® quietis , insectans ob quatuor mala quæ singularitas parit : *Parce. ait, obsecro , primum quieti tuce ; parce deinde labori ministrantium ; parce gravamini domus ; parce conscientia, conscientia! dico > non tua, sed alterius*, Eosdem perstringit S. Basilius in Regul. brevior, inlerrog. 129. 131. 132. Idem Consti!. Monast. cap. 19. vitæ cœnobiticæ decus et gloriam in eo consistere docet, quod ea , inquit, sint *omnia communia , animi, mentes , corpora , caque quibus necessario ad cultum et vicium utimur. Communis Deus , communis pietatis mercatura, communis salus. communia certamina . communes labores , communia proemia et certaminum corona, ubi multi unus el unus non solus, sed in pluribus*. Et S. Chrysost. hom. 58. ad popul. loquens de Religiosis : *Una mensa , inquit, et ministrantibus , et iis quibus ministratur , eadem fercula, eadem indumenta, habitacula eadem , eadem vita. Parvus non dolet , quasi contemnatur , nec ullus est qui contemnat*. Quocirca merito David inter alia mirabilia Dei opera, hoc etiam commendat his verbis : *Qui habitare facit unius moris in domo , id est ita concordēs , squalēs et similes, ac si multi unus essent*. Ei Sophon, c. 3. 9. *Reddam populis labium electum , ut invocent omnes in nomine Domini, et serviant ei humero uno*. Hæc est resp. beata cujus ideam descripsit Plato , sed reipsa exprimere non potuit , in qua omnia sunt communia et æqualia : in qua Religiosi quasi milites , hac communione quasi testudine castrensi , ita se uniunt et muniunt , ul omnium hostium telis sint impetrabiles , ait S. Basilius cap. 19. citato, imo omnia hostium caslra expugnent et prosternant. Vide P. Alfonsum Rodriguez de Perfectione torn. 3. tract. 5. de obedientia cap. 16. cl seq.

Decimo tertio, uniones ul usui esse possint , perforantur. Ita Religiosus, ul Ecclesiæ prosit, fiatque doctor , concinnator, etc.» prius ejus tides et virtus perspicienda csl, ul constet eam esse solidæ et probat® doclrinæ , æque ac virtutis. Denique Alselmus Boel. loco ante citato : *Margarita. inquit, cor spiritusque vitales roborant ; proinde et venenis omnibus , pesti et putredini resistunt , animum exhilarant, cardiacos et melancholicos affectus , et syncopen tollunt. Phthisicis , marasmo febreque ardente aut pestilente correptis ob id utilissima sunl. Palent contra sanguinis alvique profluvia , cerebrum nervosque roborant , cl oculorum lacrymas exsiccant*. Ita Religio mentem, spiritum , omnesque potentias roborat, sanat, exhilarat, conservat. Porro quæ lile dixi de gralia et vita Apostolica præsenlis vitæ, pari, imo majori jure competunt gloriæ ejusdem in cadesti Jerusalem : de hac enim ad litteram Idc agit Joannes , -ctim portas ejus ail constructas cx margaritis. Quæ ergo de gratia ti virtutibus dixi, eadem gloriæ et felicitatis dotibus adaptanda sunt. Hasce ergo Chrisli margaritas , humilitate parvas , valor®, pretiosas , portatu faciles , gestemus in capite nostro , ad ornamentum ; in fronte , per confessionem , fidei ; iu auribus , per disciplinam el obedientiam Deo et Superioribus debitam ; in collo et pectore per amorem cl gustum ; iu brachio et armilli*, per bonorum operum exercitium ; in digiti» et annuii* , per donum discretionis spi-

rituum ; in cingulo, per castitatem , in vestitu et incessu , per modestiam et sanciam externas vitæ moderationem , qua alios ad honestatem . el virtuti m, Chrislique imitationem et sequelam pelliciamus , ita in cœlesli Jerusalem liemus, pôrtæ ex margaritis, aecum aliis quos cò inducemus , fulgebimus instar unionum in perpetuas æternalcs. Amen.

Et platea civitatis aürum mundum , tanquam viTnutf pellucidum.] Platea, id est, plaleæ : nam civitas duodecim millium stadiorum Decesse est ut plurimas habeat plateas. Rursum plaleæ, id est, pavimentum platearum. Sicul enim v. 16. dixit ipsam civitatem , id est, domos civitatis, esse ex auro pellucido : ita hic idem dicit do plateis. Platea ergo hic non est forum civilalis, ut aliqui putarunt. Itaque sensus est, q. d. Plateæ omnes , æque ac domus eis utrimque adjacentes , aureæ sunt et polluentes. Qua re et symbolo significatur latitudo (platea enim græce idem est quod lata) charitatis , æque ac claritatis Beatorum ; scilicet quod eorum omnium communicatio , licet inter se meritis , el gloria impares et inæquales sint , sil fraterna , tota aurea et fervida charitate, æque ac lucida, sincera ciclara instar vitri. Sancti enim invicem alii aliorum gloriam clare intuentur , caque gaudent el frumitur : nam per communionem charitatis, mutuo sibi eamdē felicitatem , quasi radium pellucidissimHin transmittunt. Porro Al* cazar, per domos accipit Beatos , qui gralia el gloria eminent ; per plateam, Beatos communes el vulgares , v. g. qui in infantia , vel in conjugio vixerunt el obimuml , quòrum ingens est numerus ; unde recte platea» lalæ et long® comparantur; omnium enim gloria ingens est, præstans el clara instar auri pellucidi , licet istorum major sil quàm horum. Hoc aurum participant à Christo , qui in cœlo fulget et radiat ul chrysolithus , qui est instar auri fulgidi el pellucenlis: unde el Beati idipsum à Christo participant, (unique et ipsi chrysolithi, juxta illud Philip. 3. vers. 21. *Reformabit corpus humilitatis nostra configuratum corpori claritatis suce*.

Denique chrysolithus , sive aurum pellucidum aptum est symbolum fideilalis Beatorum : aurum enim charitatem , vitrum pollucens cîarain Dei visionemel fruitionem , quæ cos beat, significat.

22. **Et TEMPLUM NON VIDI IN EA : DOMINUS ENIM** Deus omnipotens templum illius est , et Agnus.) Syrus : *ipse enim Dominus , ille omnipotens templum ejus csl, el ille Agnus*. Porro in cœlo non est templum , primo , quia in hac mortali vita tantum est locus oblationis , sacrificii et orationis et per consequens templorum , quæ ad hoc solum destinantur. In cœlo aulem post plenam resurrectionem , locus est facialis præsentiae et fruitionis Dei, uhi videlicet Sancti Dominum facie ad faciem semper contemplantur , adorant el laudant, atipie in ipso, (nasi templo divino (t increalo, divinam et beatam oblinent mansionem : ita ut Deus eis sit templum, et præses templi, et omnia iu omnibus , ail Richardus et Primasius.

Secundo , Deus ibi non indiget templo , ac consequenter n<C Beati ; quia ipsemet sibi est templum. Nam et in seipso videtur à Beatis el in se ipso majestatem omnem templi conlinei, eamque quasi *omnipotens* totam Beatis (ruendam et possidendam communicat. Hoc enim est opus

omnipotentlæ Dei; nusquam enim magis quam in cœlo, Deus suam omnipotentiam manifestat.

Pari modo, Agnus est templum Beatorum; tum quia Christus qua Verbum csl Deus, Deoque Patri æqualis; Him quia qua homo, sua gloria animæ et corporis mire recreat Beatos, abrisque quasi salvator cl redemptor colitur cl adoralur. Alcazar Christum hominem comparai *Sancto*, Dc um vero *Sancio sanctorum*. Supervacaneum ergo incœlo est templum, ubi Dei ei Chriyti clarilas immensa Beatos tenet in sui contemplatione defixos. Quare perperam Aug. Marloratus hunc locum objicit Catholicis, ut probel in Ecclesia non debere esse templa ad offerendum Deo sacrificium, cum illud in lege nova nullum sil, nisi sacrificium Chrisli in cruce. Hæc est enim hærcsis, quæ usu lotius antiquitatis refellitur. Porro frustra hunc locum citat: Joannes enim hic non agit de Ecclesia militante, sed de triumphante.

23. Et civitas non eget sole, nŋqve luna; NAM CLARITAS DEI ILLUMINAVIT EAM.] Vidit Ille Joannes, æque ac cap. 6. Deum in medio hujus civitatis, throno sublimi el glorioso residentem, indeque instar solis radios quaquaversum spargentem, iisque totam civitatem illuminantem, exhilarantem, el gloriosam reddentem. *Claritas ergo Dei*, primo, accipi potest lumen gloriæ, quod mentes Beatorum illustrat, cl «devalad videndum Deum. Dicitur *Dei*, quia est donum Dei; nam ab ejus lumine inaccessibili Beali velul mutuatum lumen accipiunt, ail Gabriel Vasquez L part. disp. 62. num. G. Qui tamen ibidem addit ex hoc loco non posse clare evinci contra refractarium, hoc lumen gloriæ esse habituale. Nam ipsa quoque visio et illustrarlo reple vocalur lumen et claritas. Sic cl Ludov. Molina 1. part. quæsl. 12. art. 5. disp. 1. Secundo, *claritas Dei* csl ipse Deus, qui esi increata claritas, el sol radianiissinius cœleslis Jerusalem. Idque aptius, qui hanc claritatem opponit lucerna' Agni, de qua mox, ita ul clarilas Dei sil ipse sol divinitatis, ex qua lucerna humanitatis Chrisli suum lumen muttiatur. Tertiio, el aptissime, ulruinque jungendo, *claritas Dei* est ipse Deus clarissimus, qui suam claritatem, puta lumen gloriæ, Beatis communicat. De hac dixit v. 11. *El tamen ejus simile lapidi prelioso lancjuam lapidijaspidis, sicut crystallum*.

Er lucerna ejus est Agnus.] *Lucerna*, id est fax. stella, vel lux oculos corporeos Beatorum illuminans el recreans, est splendidissima el gloriosissima Christi humanitas, quæ instar lunæ fulgidissima; lumen per cœlum einpyreum diffundit, ni videlicet oculi Sanctorum per illud intuendo humanitatem Chrisli gloriosam, aliosqiie Sânelos, Qinniaqiie quæ in cœlo erunt, cl suam claritatem sensibilem, el recreationem ac jucunditatem maximam habeant. Sicul enim claritas Dei est sol, sic clarilas Agni est quasi luna cœliempyreï. Pro *lucerna* græce est species autem carbunculi est qua' dicitur lychniles. Ergo videtur quod Chi isti humanitas instar ignei carbunculi el lychnilis, imo longe magis, refulget et radiat in cœlo. Nam eadem comparala csl chalcedonio, id est carbunculo, ut dixi, vers. 19. Ha Alcazar hic ad v. 11. Hinc pie et pulchre S. August, in hymno de gloria pa* radisi, I. Meditationum cap. 26. Ita jubilat:

Non allern.it luna vices, m>!, vel cursu* siderum i
Agnus csl felicitis urbis lumen inocciduum.

26. Et AMBULABUNT GENTES (N LUMINE TJV*] id est, ad lumen ejus (civitatis scilicet, pula cœleslis Jerusalem, non autem Agni, iit patet ex pronomine Græco feminino quasi dicat: Genius viso ejus lumine, non in se, sed quasi reflexo, ila ejus amore et studio incitabuntur, ut omnibus viribus eò contendant; rœnim *ambulabunt* viatorum est, non comprehensorum. Licet enim clarilas Dei tantum ipsam civitatem ejusque cives illustret; tamen, quia tanta est el tam abundans, hinc spargit ex se mirum fulgorem circumquaque, qui eminus a viatoribus visus ita ros allicit, ul omni conatu eò proficiscantur; sicul sol antequam oriatur, spargit radios quosdam aureos aurora, qui omnes recreant excitantque, ut ad solis ortum el conspectum anhelent. Porro fulgorine claritatis cœleslis, quem in hac vita viatores conspiciamus, csl veritas et cognilio gloriæ cœleslis, quæ nobis a S. Scriptura, Patribus, DocloribusclConcionaloribus proponitur et explicatur, ac interiorius à Deo menti objicitur el revelatur. Hæc enim exterius per fidem et spem percepta et præcepta, animos nostros in sui desiderium rapii, ut ad ejus assecutionem aspiremus, puta ad ipsum lumen gloriæ beatificum, ipsumque Deum, qui est lumen increatuin, beans el clarificans suos electos.

Alludit ad Isaïæ 60. 3. *Ambulabunt Gentes in lumine luo, et reges in splendore ortus lui*. Ubi licei proxime loquatur Isaías de lumine Ecdesiæ militantis, lamen consequenter et de lumine triumphantis loquitur. Huc enim ducit et ductat nos militans, quasi ad sui finem, complementum, et beatitudinem.

Et RECES TERRÆ AFFERENT GLORIAM SUV3Í ET honorem in jLLAM,] non tam ul eam glorificentur et honorent, quam ut ab ea honorentur el glorificentur. Omnis enim regum honor ul gloria fucata est ul vanida, nisi à cœlesli summi Imper. Dei aula robur, confirmationem cl perfectionem, puta gloriam cœlestem, accipiat.

Primo ergo, *ambulabunt gentes et reges in lumine ejus*, id est, ad ejus lucem et splendorem ineffabilem contendunt; ideoque *a/jn^nt gloriam suam el honorem in illam*, id est, opes suas omnes et honores, ac regna et imperia huc dirigent, ut se et suos subditos ad beatam hanc civitatem durant; quin imo opes ei gloriam omnem regalem et temporalem præ æterna pendent, multi eHam, ul Josaphat apud Damascenum, Carlomanus, Carolus Quintus, etc. deponent, ut expeditius ad cœlestem contendant, quam omnibus volis ambient.

Secundo, *omnem gloriam et honorem*, id est, omnia heroica et gloriosa facta, ac merita afferent in cœlum; primo, ut Deum laudent, eique quasi auctori et datori gratias agant; secundo, ut eorum præmium consequantur: terlio, ut alios Beatos lælificent.

Denique quidquid gloriosum el magnum erit in Gentibus, reges scilicet et principes, sapientes item et opulenti, inferentur in cœlcsiem Jerusalem, ac ipsimet in eam suas vrlutus omnes, suam sapientiam, suum ingenium suas doles omnes inferent. Ita Primasius, Buperlus, iegas el alii. Significatur enim hisce verbis cœleslis Jerusalem frequentia, nobilitas el opulentia, (jnasi ibi futurum sit emporium et commercium rerum el bonorum omnium. Alludit enim ad

l nue G0. vers. 11. *Afferetur ad te fortitudo Gentium, et reges earum adducentur (ibi. Gloria Libani ad te veniet. Sugeres lac Gentium, et mamilla regum lactaberis. Fortitudo Gentium veniet (ibi, auram et thus de Saba. Argentum eorum, et aurum eorum cum eis.* Sicut de facio hæc ipsa à principibus et populis pietatis causa, nndequñq̃ic Romam deferri videmus. Loquitur eniin Isaías ad litteram de Ecclesia militante, cujus caput est Ecclesia Romana; anagogice de triumphante. Joannes vero ad litteram hic loquitur de triumphante.

Addit Alcazar alium sensum, q. d. Mulli etiam /eges in cœlum suas opes afferent » dum eas pro Christo despicient et in pauperes erogabunt, aut etiam in divini cultus obsequium impendent. Ea enim ratione mundi opes in cœlum transferri, et æternitate donari possunt.

25. Et PORTÆ EJUS NON CLAUDENTUR PER DIEM : nox enim non ERIT illic.] Dixerat Isaías c. G0. vers. 11. de Ecclesia militante, tantam forcejos pacem et securitatem, ut p̃orl.e ejus die et nocte non claudantur, irti hic Romæ semper apertas videmus; Joannes vero aīl, in cadesti Jerusalem non claudentur per diem; nox enim non erit illic, quasi dicat: Cum claturæ portarum ipemini, memini dici tantum, non noctis; quia ibi nox non erit. Ita Alcazar. Secundo et magis genuine, quasi dicat: Portæ ejus non claudentur per diem, id est in line diei, imminente jam nocte et tenebris; tunc enim metu hostium claudi solent porlæ: sed in cœlo non claudentur, quia ibi nulla erit nox, æque ac nullus hostis, nullus metus, sed summa pax et securitas. Itaque quod Noster vertit *per diem*. idein csl quod, per singulos dies noctu, ut fieri solei quod Hebræi dicunt יְזַבְזַב ד' ה' 12" *debar iom beiomo*, id est rem dici in die suo, id est, quolibet die sialo tempore. Rursum hac perenni portarum apertura significat, omnibus gentibus et regibus jugiter in eam palere aditum.

Nox enim non inīT illic,] quasi dicat: Ne quis ex eo quxl vers. 23. hicern'æ mentionem feci, siispiceiiir in cœlo aliquam fore noctem, quay lucerna illuminandasil, assero ibi nullam fore noctem, sed unum perennemque æternitatis diem, cum in ea perpetuo sol divinitatis, et lucerna, id est tax et luna humanitatis Chrisii fulgeat. Pulchre S. August. in Sentent. num. 37. *Æternitv civitatis, aīl, celeritā sunt gaudia, et stantium dierum perpetuitas infinita nec variabitur, nec labetur; quia incommutabili pace potentur, quorum erit omnium bonum, etiam quæ fiunt singulorum.*

26. Et AFFERENT GLORIAM ET HONOREM GENTIUM in illam.] Quod vers. 2f. dixit de regibus, idem hic dicit de gentibus, quod scilicet omnes suas dotes, aries, ingenium, scientias, prudentiam, etc. item omnia sua virtutum opera et merita afferent inculimi.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum.] Dixit gentes gloriam suam in illam illaturas, nunc ne quis id de omnibus omnino

accipiat, etiam infidelibus, pravis et infectis, subdit se de fidelibus lantuni loqui, puris et sanctis. Porro *aliquod coinquinatum*, id est, aliquis coinquinatus. Utitur genere neutro per græcismum. Græcum enhn<fe*c, id est csl gens, est neutrius generis. Unde Arabicus vertit: Aon *intrabit in eam mendax*, practice, hoc est impius, injustus. Alludit ad Isaías G0. v. 21. *Populus tuus omnes justus*. Et c. 52. v. 1. Aon *adjiciet ut pertranseat per te incircumcensus*. Unde subdit: *iMsi*, id est, sed tantum illi, *qui scripti sunt in libro vitæ Agni*, de quo dixi cap. 3. vers. 5. et alibi.

Moraliter disce file quàm puntali sttulero oporteat, cum nullus impurus, imo nullus sanctus habens maculam, etiam minimam in cœlum admittitur: quod exemplis non semel testatum fecit l) <ms. Nam S. Anno Archmp Scopus Colon, in visione conspexit S. Iluberlum, Arnulfiim, Bardonem, aliosque Episcopos in gloria, ac intercos solium augustum sibi tiaratum; cuinq̃ie illud conscendere conaretur, prohibuit cum Arnulfus, dicens eum non posse in gloriosum hunc consessum admitti, eo quod vestem ejus turpis macula foedaret. Macula hæc erat memoria injuriæ sibi illatæ à civibus Coloniettsihus, qui eum Colonia expulerant. Exigilans ergo pænituil, civesque a se excommunicato* bonisque spoliatos absolvit, honisque restituit lia Lamberlos Schafindiurgeu^is in Ilislur. German, ad annum Domini 1075.

S. Gertrudis vidit animam sororis suæ defunctiæ diritto assistere, sed subtristem, et demisso vultu, orans (loe pro ea audivit a Christo causam, scilicet maculam, quæ ab ea expianda foret, ita exigente Dei justitia, addiditquæ Christus: *In hoc sponsa mea libentissime consentit justitia: meæ, quæ cum plene purgata fuerit gloria divinitatis mete jucundissime pcifruclur*. Ad quæ verba Domini illa benigno voliti annuii. Alinlrmpore vidit animam Religiosæ cojosdam subducentem sese reverenter à Christo, lii'et cam invitante. Cumque Gertrudis ab ea quærerct: *Cur te subducis amplexibus sponsi tam amabilis?* Respondit: *Quia nondum purgata sum, sed adhuc macula: aliquit me incompositam reddunt. Etiam si omnino liber ad cælum accessus mihi pateret, ego tamen (dictante justitia) memedpsam sponte subtraherem, cum sciam me tam glorioso sponso nondum convenire*. Illa narrat Lodovicus Blosius Abbas I.æt. in Monili spirit, c. 13.

S. Germanos, Capuanos Episcopus, vidit in thŌrmis Pulenlanis lor(jieri. et purgari à maculis animam Paschasii Diaconi Aposiolic, ab eaque requirens causam, audivit: *Pro nulla alia causa in hoc panali loco depulalus sum, nisi quia in tempore schismatis Laurentii contra Symmachum Papam sensi*. Illa S. Greg. lib. h. Dialog, c. 40. Qui et c. 55. narrat animam Justi, monachi sui, per triginta dies in Purgatorio expiasse maculam proprietatis, qua sibi secreto lres solidos in vita asservarat.

CAPUT VIGESIMUM SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Descripsit S. Joannes cap. 21. coelestis Jerusalem ambitum, murum, plateas, FUNDAMENTA, PORTAS : HIC EJUS FLUVIUM, ET EX UTRAQUE FLUVII PARTE ARBORES VITÆ DESCRIDIT. SECUNDO, V. 8. VOLENS ADORARE ANGELUM IÆC. NUNTIANTEM, AB EO PROHIBETUR DICENTE : CONSERVUS TUUS SUJI, ETC. TERTIO, VERS. 12. ADHORTATUR OMNES AD HUIUS CIVITATIS DESIDERIUM, UTQUE PERFUGAM PECCATORUM ET SANTAM VITAM EAMDEM INEANT. QUARTO, VERS. 18. GRAVES POENAS COMMINATUR U QUI ADDIT, VEL DETRAHIT ALIQUID HUIC PROPHETIE. DeMQUE AD COELUM ET CIRISIM suspirans: Veni, inquit, Domine Jesu.

1. ostendit milii lluvium aquæ vitæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede Dei et Agni. 2. In medio plateæ ejus, ex utraque parte fluminis lignum vitæ afferens fructus duodecim, permensus singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem Gentium. 3. Et fontine maledictum non erit amplius : sed sedes Dei et Agni in illa erunt, et servi ejus servient illi. 4. Et videbunt faciem ejus : et numen ejus in frontibus eorum. 5. Et nox ultra non erit : et non egebunt lumine lucernæ, neque lumine solis, quoniam Dominus Deus illuminabit illos, et regnabunt in sæcula sæculorum. 6. Et dixit mihi : Hæc verba fidelissima sunt et vera. Et Dominus Deus spirituum prophetarum misit Angelum suum ostendere servis suis quæ oportet fieri cito. 7. Et ecce venio velociter : Beatus, qui custodit verba prophetiæ libri hujus. 8. Et ego Joannes, qui audiui, et vidi hæc. Et postquam audissem, et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat ; 9. et dixit mihi : Vide ne feceris ; conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum Prophetarum, et eorum qui servant verba prophetiæ libri hujus : Deum adora. 10. Et dicit mihi : Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus ; tempus enim prope est. I. Qui nocet, noceat adhuc : et qui in sordibus est, sordescat adhuc ; et qui justus est, justificetur adhuc : et sanctus sanctificetur adhuc. 12. Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. 13. Ego sum « *et* M, primus, et novissimus, principium, et finis. 14. Beati, qui lavant stolas suas in sanguine Agni, ut sit potestas eorum in ligno vitæ, et per portas infreni in civitatem. 15. Foris canes, et venefici, et impudici, et hemieidæ, et idolis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium. 16. Ego Jesus misi Angelum meum, testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix et genus David, stella splendida et matutina. 17. Et spiritus et sponsa dicunt : Veni. Et qui audit, dicat : Amen. Et qui sitit, veniat ; et qui vult, accipiat aquam vitæ gratis. 18. Contestor enim omni audienti verba prophetiæ libri hujus : Si quis apposuerit ad hæc, opponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. 19. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, et de civitate sancta, et de his quæ scripta sunt in libro isto. 20. Dicit qui testimonium perhibet istorum : Eliam venio cito, Amen. Amen, Domine Jesu. 21. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

1. Et OSTENDIT MIHI FLUVIUM AQUÆ VITÆ (Syriis, *aquarum viventium*), sicut et in medio platearum ejus, et mare ex hinc, et illinc (ex utraque parte) et lignum vite proferens duodecim fructus secundum numerum mensium. Fluvium hunc ea testem vocat *mare*, quia ingens erat et amplius instar maris. Pro intelligentia hujus visionis et symboli nota S. Joannem vidisse thronum Dei et Agni in medio urbis, alto loco positum, atque ex hoc throno prodire fluvium, quod

per singulas urbis plateas decurrit, tum ad voluptatem, tum ad utilitatem civium, et camque duplicem, scilicet: primo, ut sitientibus det putum, ut dicitur v. 17. Secundo, ut esurientibus det cibum. Habet enim alique litrimquo arbores pulcherrimas, referentes pomari fructus præstantissimos, instar paradisi divini : quocirca et fluvius, et arbores, et poma, omniaque cætera lile divina sunt. Vocatur hic fluvius vitæ, hi est vitalis, vivas semperquescalurientes dans aquas, per quas sitientibus et potantibus vilain perpetuam et beatam confert.

Quæres: Quisnam hic fluvius vitæ ? primo,

Ilicbardus et *Joachim respondent esse gratiam Spiritus sancti*. Secundo,, Rupertos ait cſſſ ipſum inctSpīiūim sanctum, qui procedit à Paire et Filio, sſeut fluvius hic à throno Dei et Agni emanare dicitur ; Spiritus sanctus enim uti gratile. ita et gloriæ. felicitatis et voluptatis fons est uberrimus, qui electis et Beatis suggerit iugiter omnia ad voluptatem opportuna, ut per singulos menses et dies anni æternitatis pascantur fructibus suavissimis. Sic elS. Ambr. lib. 3. de Spiritu sancto c. 21. *Hic, inquit, est utique flavius de Dei sede procedens, is est Spiritus sanctus quem bibit, qui credit in Christum, sicut ipse ait: Quis itit, veniat ad me et bibat: Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, fiamina de ventre eius fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu. Ergo flumen est Spiritus. Hic igitur est in Dei sede*. Tertio, Haymoel Ansberl. fluvium hunc aiunt esse prædicationem Evangelii, quæ instar fluvii omnes gentes pervasit. Verum S. Joannes agit hlc de Beatis, et de beatitudine, non de conversione gentium.

Itaque dico cum alludere hlc ad paradysum terrestrem, ejusque fontem et lignum vitæ, de quo Genesis 2. Fluvius ergo hic significat exuberantiam donorum el voluptatum à Deo et Christo in Beatos effusam. Dicitur *fluvius aquæ vitæ*, vel, ut alii legunt, *vivæ*., qui scilicet semper ex se, quasi ex vitali corde aut hepate, cffundit aquam, sive qui semper fluit, et nunquam arescit aut deficit: qui si urbem permeet, magnam illi amœnilalem et utilitatem affert. Unde dicitur Psal. 65. 5. *Fluminis impetus latificat civitatem Dei*. Talis ergo fluvius in cœlo, est visio Dei beatifica, per quam Deus se suaque omnia bona Sanctis communicat, suaque gaudia in cos effundit adeo copiose, ut de iis dicatur Psalm. 35. vers. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ: , ct torrente voluptatis tuæ? potabis eos*. Et Isaïæ 66. 12. *Declinabo super eam quasi fluvium pacis, et quasi torrentem inundantem gloriam*. Quocirca pie el vere S. Bern. serm. 1. de diversis, labores et pœnas hujus vitæ cum boc voluptatum coelestium fluvio comparans: *Guttatim, inquit, poena bibitur, liquando sumitur, per minutias transit; nam in remuneratione torrens est voluptatis, ct fluminis impetus, torrens inundans bctilia?, flumen gloria:, ct flumen pacis. Flumen plane est, sed quod affluat, non quod fluat vel effluat. Flumen vocatur, non quod transeat vel pertranseat, sed quod abundet*.

Hunc fluvium anagogice adumbravit fluvius ille templi Ezechielisc. 67. 1et5. inquit S. Hier. Ille enim Ezechielis est Ecclesia* militantis, hic vero Joannes est triumphantis: fluvio enim doctrinas et sapientiæ militantis Ecclesiæ, respondet fluvius sapientiæ cœleslis el visionis beatifica*. Quocirca de hac sapientia dicitur Eccl. 26. vers. 60. *Ego sapientia effudi flumina: ego quasi fluvii dioryx* (id est aquæ ductus; unde explicans subdit), *et sicut aqua? ductus exivi de Paradiso. Iligabo hortum meum plantationum, et inebriabo prati mei fructum*.

Dices: Visio beatifica est sol hujus urbis, puta claritas Dei urbem illuminans, uti dictum est cap. 21. vers. 28. Ergo eadem nequit esse fluvius urbis. Respond, nego consequentiam. In visionibus cnim symbolicis et ænigmaticis, eadem res per diversa symbola et ænigmata repræsentatur, præsertim cum res ipsa varias habet do-
« * . quæ per unum symbolum adaequate figurari ct exprimi nequeunt. Ha idc visio Dei

comparatur soli cœleslis Jerusalem, quia eam illuminat el glorificat. Eadem visio comparatur Ilus io urbis, quia omnem sitim, omneque desiderium Beatorum explet et saliat, eOsqucineffabili voluptate perfundit ct inebriat. Quocirca Alcazar eam comparat fluvio, quem Mardochæus in somnis vidit in solem converti, Esther 10. 6. *Parvus, inquit, fons crevit in fluvium, et in lucem solemque conversus est, et in aquas plurimas redundavit*. Porro hic fons repræsentabat *Esther, quam Ilex accepit uxorem, ct voluit esse reginam*. Ha parjter mystice sapientia, quam spirituali connubio omnes Beati sibi copulant, per solem et per fluvium adumbratur. Hinc ejus aqua vocatur *vitæ*, quomodo Hali vinum distillatimi vocant aquam vitæ; quia est quasi spiritus vitalis vini, qui spiritus animales vitamque bibenti suggerit et instillat: aut vita hic significat felicitatem, quia vita in Scriptura sæpe idem est quod beatitudo. Quare fluvius aquæ vitæ perinde erit atque fluvius beatus, seu potius beatificans. Simili sensu vocatur lignum sive arbor vitæ. Hæc Alcazar.

Huic fluvio vitali similis est fons Virginis balsamum vegetans. Burchardus enim qui ante trecentos annos lustravit terram sanctam, in ejus desCrip. cap. penult, et ex eo Thomas Bozins de Signis Ecclesiæ lib. 2. c. 7. narrat se vidisse in /Egypto hortum balsami, qui ex se non dabat fructum, nisi irrigaretur fonte vicino, in quo B. Virgo sæpius puerum Jesum lavit: atque Saracenos expertos testari, frustra illum aliis aquis irrigari, quamobrem duxisse in illum fontem aliunde aquam, ul virtutem divinam inde hauriens, abunde sufficeret ad irrigationem, ha Tropologice, omnia nostra cogitata factaque tanquam steriles planlæ marcescunt, nisi illa aqua vitæ irrigentur. O sola inter virgines mater, et inter matres Virgo; sola filii lui mater et lilia, tibi, tuoqué Jesu competii hoc l<*mma: *Crescit quodeumque rigas*. Ita Nicol. Causin. lib. I. Parab. Histor. cap. 65,

Adde fluvium hunc esse instar solis, quia pelucidus est instar crystalli, qua re significatili' puritas el sanctitas voluptatis; quam hauriunt Bèati ex sapientia spirituali, et visioni» beatifica, cum de sapientia carnali el volufitatibus carnalibus dicat Jeremías cap. 2. vers. 18. *Quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam?* Porro comites sunl et sociæ individme, lux et vita spiritalis, ac sociatæ uberrimos dant clarissimarum viriujLum fructus. Quocirca eas sociare solet Scriptura, ut Psal. 35. 10. *Apud te est fons vitæ, et in lumine tuo videbimus lumen*. Et Joan. 1. 6. *In ipso vita erat, ct vita crat lux hominum*. Putant nonnulli fluvium hlc comparari crystallo, eo quòd aqua sil materia crystalli, ac glacias diu in frigidissimis servala, tandem in crystallum convertatur. Verum id refutat Anselmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 73. *Nunquam, inquit, aqua in crystallum mutari potest, absque tamen aqua non generatur; solvi enim terra? tenuissima portio ab aqua debet, aut illi aliunde missa commisceri, quæ recedente aqua tunc primum in crystallum concrescit. Si etystallus ex aqua congelata constaret, igne solveretur (qua: enim frigore concrescunt, calore solvuntur), ac aqua: partes igne solverentur, quod non fit experienti. Igne eni in crematus calcem, seu brram, et sal cujus spiritus beneficio coagulatus fuit, ostendit. Vera ergo causa i cur hic fluvius comparetur crystallo, csl*

ea (piani dedi, scilicet quod limpidus esset, el fulgidus instar crystalli. Unde ait : *Splendidum tanquam crystallum** Sic canit Poela :

Foni erat illimis , nitidis argenteus undis.

Ita Romani Gentiles censebant suorum animas post mortem transferri in cœlum ad circulum lacteum (sive galaxiam) qui videtur esse quasi fluvius aquæ , imo laciis candicantis cl splen* dentis : ibi cnim habitare animas heroum ob similem vitæ candorem , puta innocentiam, pulitатели! , sanctitatem , uli refert Cicero in Som* nio Scipionis. Unde Manilius lib. 1. causam assignans , cur circulus lacteus nitescat crasso lumini- , ita canit :

An fortcai animas , dignalæque nomina cocio ,
Corporibus resoluta suis, trrræque remissa ,
Huc migrant ex orbe , suumque habitantia cœlum ,
Æthorcos vivunt anno*, mundoque fruuntur ? '
Atque hlc /Eacidas , hlc cl veneramur Atridas.

Huc allusit Virgil. Eclog. 5. ubi celebrans apotheosim Julii Cæsaris quem Daphnidem vocal (co quod corona laurea caput redimere soleret loco diadematis : à^r, enim Græcis est laurus,) ila canit :

Candidus insuetum miratur limen (alii legunt lumen)
Olympi,
Sub pedibusque videt nubes, cl sidera Daphnis.

2. IN MEDIO PLATEÆ EJUS , ET EX UTRAQUE PARTE FLUMINIS LIGNUM VITÆ , AFFERENS FRUCTUS DUODECIM , PER MENSES SINGULOS REDDENS FRUCTUM SUUM, ET FOLIA LIGNI AD SANITATEM GENTIUM.] *Lignum*, id est ligna , hoc est arbores vitales : nec enim ima eademque arbor potest esse ab utraque fluminis ripa. Alludit tum ad lignum vitæ, quod erat in paradiso terrestri, de quo dixi Genes. 2. Yers. 8 et 9. tum ad Ezech. ft7. vers. 7. *Ecce in ripa torrentis ligna nulla nimis*. El vefs. 12. *in ripis ejus ex atraque parte omne lignum pomiferum : non defluet folium ex eo, ct non deficiet fructus ejus ; per singulos menses afferet primitiva*. Ubi nota: In paradiso terrestri variæ erant arborum species , è quibus una vocabatur arbor vitæ ; in cadesti vero paradiso omnes arborum species sunl vitæ , id est, vitam et immortalitalem jucundam cl beatam afferentes , q. d. Plane immortales sunt Beati, eorumque gaudia et felicitas; quia quocumque se vertant, per vias omnes vitales hæ arbores eis duplici ordine dispositas occurrunt , quarum fructibus assidue pascuntur el fruuntur. Hinc arbori vitæ similis csl palma : *Quæ ad singulos lume ortus , singulos diam ramos procreat, ita ul duodecim ramorum productione annus expleatur. Quocirca ¿Egyptii annum indicantes pingebant palmam*, inquit Horiis Apollo in Hierogl. cap. 3.

Ita in Vila S. Onuphrii legimus cum fugientem in eremum consedissee juxta fontem, el palmam, quæ singulis mensibus fructum, puta dactylos ei profereb.at : *Per singulos menses* , Inquit, *affert mihi unum botryonem dactylorum , qui mihi sufficit triginta diebus , el posi hunc maturatur aller*. Ita Vitæ Pair. I. (>. libello 3. n. 11«

In Italia (jnoque videmus ileus biferas, id est, bis in anno dantes fructus , in Junio scilicet , cl Septembri ; rursum «arbores inelangnloruui, sive malorum aureorum , ritriorum . etc., quæ toto anno virent, fructusque gestant, alios maturos ct croceos, vel aureos, alios virides el malu-

resccntes. Celebrat cl Homerus ac Poelæ Alcinoi bonos, (jno sint biferi , semperque viridantibus foliis prædili, quod S. Justinus AdmoniL ad Gentes , Homerum à Mose sumpsisse docet (fuit enim Homerus Mose longe posterior ; sed Ezechiele, ad quem hlc alludit Joannes , prior et antiquior) nec alios esse Alcinoi hortos , quàm paradisum terrestrem. AlbæS. Joannis arbores., fructus novos, eosque Altales afferunt per singulos menses ; el folia semper virentia, ac sanitatem conferentia gestant. Audi S. Justinum versus Homeri recitantem : *Homerus paradisi imaginem descripsit in hortiis Alcinoi, quos semper virere dicit , plenos continuatis frudibus*. Siti enim canit Odyss. 7.

Ibi magnæ creverunt arbores , longæ
Piri , et punica: , et mali fructuosæ,
Ficusque dulces , et olivx longs :
Quarum nunquam fructu* perit, nec intermittit ,
Hieme, Decantate, perennans; quin sviuprraura
Zephyria flans alia gignit, alvi coquit ,
Pirum post pirum senescit , ct malum post maluiu ,
Et uva post uvam , et ficus post licum.

Narraí Ælianus lib. 3. cap. 18. Historiam, vel politis fabulam (certe apologus est Stygis infernalis . rt fluvii hujus cœleslis) in flnibus Mero-pum esse irremeabilem; in co duos fluvios labi, alterum voluptatis , alterum trisliliæ , el ad ulrumque arbores silas esse , magnitudine platani. Quæ ad flumen tristiliæ sunt , tales fructus producere, ut, si quis iis vescatur, assidue el uberlim lacrimetur per omnem vitam , ac flelibus luclibusque diffluat , et sic vitam finiat. Alteras vero quæ fluvio voluptatis agnoscuntur , fructum contrarium producere. Qui cnim eum gustat, ab omnibus pristinis cupiditatibus abducitur, et si quem amavit, ejus obliviscitur, sensimque fit junior, ac transactam ætalem retroagit el resumit, ut ex senectute ad vigorem el florem ætaiis revertatur. Utique talis est hic fluvius paradisi cœleslis , tales arbores cl fructus, imo longe præstantiores.

Quare perperam Beza pro platea vertit forum . quasi in >olo foro fuerit hæc arbor et fructus. Arbores enim hæ erant ex utraque ripa fluminis , flumen nutem hoc non solum forum sed totam urbem perluebat, lælificabal, alebai, per suos fructus, ut eos ad manum 'el in oculis jugiter cives haberent. Sic Veneliartun plateæ pene omnes rivis irrigantur. Denique Græcum plateam, non forum significat: plateam, inquam, insignem , longam cl falam, quæ lanlam urbem decet. Unde Syrus cl \rabicus \ovlmd pluteam.

Quæres : Quænjm sunt hæ arbores vitæ ? Primo , Ticonius hlc homil. 18. putat esse crucem : *Lignum*, in(|uil, *juxta fluvium crux est , quæ per totum mundum non solum omnibus mensibus , sed etiam omnibus diebus in his qui baptizantur exhibet frudum Deo*. Nullum est tignum quod omni tempore fructificet, nisi crux Christi quum gestant fideles , qui rigantur aqua Ecclesiastici fluminis , el reddant frudum perpetuum omni tempore.

Verum hæ arbores à Joanne visæ sunt in paradiso cœlesti : crux autem est in terra et Ecclesia militante. Ergo arbores hæ non sunl crux , nisi quis dicat crucem Chrisli cl Sanctorum quoque fore in cœlo, ad trophæum et triumphum ælernum : quia crux quam hlc perpessi suut, pariet eis gaudium cl gloriam perennem !

unde vel ipsa in *sc* , *vcl ejus* imago cl symbo-
lum in Beatis remanebit. Sicut cnim Christus in
cœlo relinet cicatrices vulnerum . sed gloriosas
jam el mira gloria fulgentes ; ila videtur quod
similes retinebunt Martyres, aliique Sancti. Quin
el exterius in cœlo apparebit crux Christi, quasi
victorias (ruphætim. Hoc est uniin quod ait
Christus Maith. 2/i. 30. *El tunc parebit signum
filii hominis in cælo*. Unde cl Ecclesia canit : *Hoc
signum crucis erit in cælo , cum Dominas ad judi-
candum venerit*. Et Svinila lib. G. Carminum:

O lignum felix , in quo Deus ipse pependit !
NCC le ierra capit , seti cœli tecla videbis ,
Cum renovata Dei facies jguita micabit»

Secundo, aliqui, ul Viegas, consoni esse ipsos
Saucios el Beatos : hi cium arbori comparantur
Psalm. 1. 3. *Et erit, inquit, tanquam lignum
quod plantatum est secus decursus aquarum, quod
fructum suum dabit in tempore suo , ct folium ejus
non defluet , et omnia quæ.cumq̃ faciei prospere-
rabuntur*. Verum lue albores vilæ sunt cibus
Beatorum , qui eis confert vitam immoi talem ;
ergo non sunt ipsi Beati, unde cap. 2. 7. dixit :
*Vincenti dabo edere dc ligno vilæ , quod est in
paradiso Dei mei*.

Tertio , Beda , Bupert. Ansberlus , Ribera cl
alii , per lignum vilæ inelligiint Christum Do-
minum , qui sui visioni; el fruitione dat Beatis
vitatu immortalem , sicut lignum vilæ dabat
Adamo in paradiso. Lignum hoc feri duodecim
fructus per duodecim menses , hoc est perpetuo
Beatis fructum suum in cibum el voluptatem
recentem, ac sine ullo fastidio , imo cum nova
semper aviditate suppeditat. Eolia ligni sunt
verba Christi. quibus ipse Beatus omnium gen-
tium mulcebit el consolabitur. Unde ad cum
dixit Petrus : *Domine, quo ibimus? verba vitee
dltrnæ habes*.

Quarto , magis apposite et genuine Alcazar
censet sapientiam divinam , sive visionem bea-
tificam hic repræsenlari per duo symhola ; sci-
licet per fluvium aquæ vilæ, et per lignum vit e.
Dicitur filini ipsa fluvius aquæ vilæ, quia Sanc-
torum sitim el v ola omnia satiat, cosque summa
voliiptale inebriat. Eadem dicitur lignum vilæ,
quia ejus adinstar Bealis conferi iminorialiia-
lum. Nam visionem beatificam (quæ perfectis-
simus est sapientiæ actus) necessario conse-
quitur summa voluptas, nec non immortalitas.
Atqui hæc duo aptissime per polum vilæ et ci-
bum vilæ figurantur : quia ex potu el cibo,
potus aptior videtur ad voluptatem indicandum;
cibus autem ad vilæ sustentationem. Nam in
polii major voluptas, in victu robustior alimo-
nia rrperilur. Porro quod hæ arbores singulis
mensibus novos proferant fructus , significat in
Beatis jugem esse immorlalitalis cl bealiludinis
renovationem , cumque novam semper com-
pletam el perfectam :adeo ul singulis mensibus,
diebus et horis ita cis nova , sapida el jucunda
sitvisio Dei ul fruitio, ac fuitprimo die quo illa
fruí cœperunt; nunquam enim , ne quidem post
mille millones annorum , obrepet illis ullum
vetustatis , fastidii aul satietatis vestigium. Ter-
tio, *futia ejus sunt ad sanitatem gentium* , non
instaurandam el curandam : hoc enim fieri ne-
quit , cum ibi nulli sint morbi, nullus virium dc
feculus , sed conservandam el prorogandam in
omnv æv um. Adde folia hæcsana re omnes moroos
cl infirmitates corporis et animæ , quibus sancti

laborarunt in hac vita ; cos ergo sanant mox
ut <|ui cœlum ingreditur , ac deinde easdem
sanas conservant in omnia saecula. Porro folia
hæc significant doles accidentales visionis bea*
lifîcæ, qu.e eam condecorant, uli folia, arbo-
rem, quales sunt in anima summa delectatio,
fruitio, comprehensio summi boni ; in corpeiru
plena sanitas , vigor, robur ; item agilitas, cla-
ritas, subtilitas, impassibililas. Adjungit Al-
cazar folia hæc esse sanctas cæremonias ac
pia verba , itum Sacramenta , quibus Catholica
Ecclesia decoratur; hisce enim eliamnuui gau-
dent el delectantur Beati , præserlimcum vident
se per ea ad beatiludinem pervenisse. Hier, enim
sunt folia arboris Ezechiclis Z|7. 7. ad quæ hic
anagogice alludit S. Joannes ; Ezechiclis cnim
fluvius, et arbor vilæ est Ecclesiæ militantis,
Joannes vero fluvius hic, el arbor vilæ est Ec-
clesie triumphantis. Summa , hæc folia sym-
bolice significant in cadesti gloria et visione bea-
tifica nihil, quantumvis exiguum , esse , (pioti
non mire Beatos recreet, vivificet, vegelelel beet.
Hunc vilæ fontem cum suis arboribus el gem-
mis ita depingit S. Augusl. lib. Mudilalionum
cap. 26. tomo 9.

Ad perennis vil» fontem mens sitivit arida ,
(Jatistra carnis prxsto frangi clausa quæril anima,
libi viva margaiitis surguiit æditicia ,
Auro celsa micant tecta , radiant triclinia.
Auro mundo tanquam vitro urbis via sternitur.
Alwst limus , deesl fimus , tues nulli cernitur,
liions horrens, aestas torrens, illic nunquam sæviunt.

El rursum :

Flos perpetuos rosarum ver agit pcrpeliium.
Candent lilia , rubescit crocus , sudat ,
Virent prala , vernant sata , rivi jm ilis iidluunt,
Pigmentorum spirat odor , liquor cl arornaluin ,
Pendent (Kiina Umidorum non lapsura nmmrum »
Inhiantes semper edunt, ct edentes inhiant.

Quibus verbis significat fore ibi res floridas,
odoriferas, ameritas, quæ \istim, odoratum,
alios(ltte sensus pasconl, ct mira Miluplale per-
fundant. Idem docet S. Aiiiselmus lib. de Simili-
tudini!). cap. 57. *Oculi, ail, aures, nares, os,
manus, guitar , jecur, pulmo, ossa, medul-
la*. etc»*. *Beatarum mirabili delectationibus ct dul-
cedinis sensu replentur*. Idem asserit B. Laure nt.
Jusiitiian. dc Discipl. monast. convers. cap. 23.
Idem liquetcx visione quam recenset S. Gregor,
lib. Zj. Dialog, cap. 5G. Erutti enim Beali in crelo
cmpjrco, quasi in adhere suavissimo el feli-
cissimo, quum proinde inslar aerisnoslii findi
cl scindi posse (ne Beali in co (jnasi in muro
compacti sini) docet D. Thom, in 2. d. q. 2.
art. 2. Riehai dus in Zi. d. Z|9. q. 3. ari. /i. imo
S. Basii. Ambros. Damascen. quos citavi Ge-
nes. 1. vers. G. el Sebastian. Barrad, lum. 3.
lih. 10. c. 3. elalii. Denique omnes sensus Bea-
torum proprias el mirificas voluptates, el sua
oblectamenta quæ nec oculus vidit, nec auris au-
divit, in cœlo habituros, docent D. i hoïn. Scio-
lus, D.Solo. Ilenriciis, Major ut alii quos citant
el sequuntur Suarez 3. p. lum. 2. disp. 67. sec-
tione ultima , (l Joannes Salas 1. 2. q. 5. ari. 5.
tract. 2. disp. IZi. suet. IZi. Huc est quod Psalles
suspirabat : *Credo videre bona Domini in terra
viventium*. Quocirca fluvnis hic , arbores ul
poma ad litteram, uli sonant, accipi possunt.
Quid cnim obstal? nam si his In paradiso ler-

rrstri frullus csl Adam , multo mogia iisdem fructulur Beali in paradiso cœlesti ; hujus enim specimen et imago fuit terrestris. Quocirca veras cl naturales aquas esse supra cœlos , ex Mose, et cx communi Patrum sententia docui Genes. 1. C. Sed per hæc mystice et symbolice doles beatificat jam dictæ, acboiſorum cl gaudiſorum allucnlia significatur cl iupræsenlatur.

Has paradisi cœlolis aquas et delicias sitiens S. Dorothea Virgo et Martyr, cum in cculeugra* iter torqueretur. dixit tyranno magna constantia cl serenitate : *Quid moraris? exerce in me omnia tua tormenta : fac illico quod (acere cogitas, ut per ea perveniam ad sponsum meum , pro cujus amore non timeo te , imo desidero tua tormenta. Sponsus cnim meus me invitat : imus enim per hasce poenas breves et exhites ad paradisum deliciarum, ubi sunt poma mirto pulchritudinis, roste, lilia, et jlores innumeri, qui nunquam marcescunt, ubi sunt fontes aquæ vivez, qui nunquam siccantur, quibus animæ Sanctorum (ruuntur, et exultant in Christo. Cumque Theophilus assessor Pi æsidis irridens (eratcnim hiems, puta G. Februarii) diceret : Mille mihi poma è paradiso sponsi tui, cum eò perveneris. Faciam, inquit illa ; idque præslilil. Misit enim ad eum Angelum pueri elegantissimi specie, cum pomis et rosis speciosissimis. Quo miraculo conversus Theophilus, Christum confessus, martyrii lauream pariter adeptus est. Vere ergo full Dorothea 5<ou, id csl donum Dei, nli liominQ» ita reipsa.*

Tropol. lignum vilæ csl sancta perfectio, in cordibus justorum plantata juxta fluentia gi aliæ. Radix esi limor Dei Eccli. 1. 1G. Rami sunl omnes virtutes, quæ à Dei limoreel amore procedunt, de quibus Eccli. c. 1. 25. *Itami ejus longirvi.* Folia sunt præcepta divina, quia lignum istud protegunt et ornant quibus gentes à morbis peccatorum liberamur, cl salutem jtislitiæ adipiscuntur. Fructus duodecim sunl : inimus, puritas mentium ; secundus, abjectio temporalium ; teri itis, quies appetituum ; quarius , circumspectio Verborum ; quinius, munditia cogitationum ; sextus , impatientia desideriorum coelestium ; septimus , sollicitudo vimitimi ; octavus, pulchritudo operum ; nonus, sustinentia adversitatum ; decimus, collectio interna* rum virium; undecimus, concordia voluntatum ; duodecimus , transformatio iu Deum , quos recenset et fuse prosequitur noster Jacobus Alvarez de Paz I. 3. de Natura perfect. parle 2. c. 13. et seq.

3. Et OMNE MALEDICTUM NON eiut amplius.] q. d. Nil dignum maledictione. puta nullum peccaturn , crii amplius ; hoc cnim significai Rursum mclonyiifice, *nullum maledictum*, id e\$ (nullus maledicti, sive peccali effectus ul pania, puta nullus morbus, nullus dolor, nulla miseria erit ibi. Tolletur ergo in cœlo omne maledictum , id csl, peccatum cum sua prole, puta omnis culpa cl pœna : ac in eorum locum succedet omnis benedictio» id csl, omnis gratia et gloria, omne bonum, omnis felicitas; interquæ prima erit, quod jugiter habebunt ante se thronum Dei et Agni, ac cum utroque familiariter agent, ulrumque videbunt, utroque fi nentur, ab utraque colentur , recreabuntur et beabuntur; unde subdit : *Sedes Dei et /igni t run/ in illa*, et ipsi (piasi serti *ejus servient illi.* Serv ire enim Deo, præserlim in cœlo, regnare esi : *El videbunt facit m ejus.*

b. Et NOMEN EJUS IX FRONTIBUS EORUM. I q, (1, CORNEL, A I WIDE, TOM, X,

Palam profitebuntur et gloriabuntur io esse servos Dei, ac si nomen ejus palam frontibus inscriptum gererent. Est enim mctalepsis. Hæc lamen serrilo*, non (am sci vitiis erit, qmnn regale imperium : erunt enim omnes Beati reges cl principes ; unde subdit v. 5. *El regnabunt in stveula suculorum.*

Alludit ad laminam pontificis, cui inscriptum erat, *sanctum Domino* , Exodi 28. 3G. sicut enim hæc lamiuæ inscriptio significabat cum esse ministrum cl pontificem sancti Dei ; ita in cœli* omnes agnoscent a fronte et v ulln Beatorum, eos esse sci vos et sacerdotes beali Dei, ac proinde* (addit Alcazar) eos esse advocato* eorum qui in hac mortali vita morantur, et ad hanc rem Aaione polentiores esse. Huc posterius verum esU sed non ad rem; nam posi resurrectionem, et diem judicii, ac gloriam Beatorum, de quibus hia agitur, nulli erunt iu terra homines, pro quibus Beati in cœlo Deum interpellent.

5. Er xox ultra XON eiut.] Hupclitet inculcat ea quæ dixit c. 21. 23.

Hic finitur hypotyposis et descriptio cœlestis Jerusalem, quum S. Joan, inchoavit, 21. 1. et hucusque perduxit. Similem ex hoc loco fere petitam habet S. Vigilantius in Vita S. Aslioniſ, quæ exstat in Vilis Pat. P. Hrriberii. Cum enim Aslioni martyrio laureatus esset, in somnis apparuit Vigilantio, rogans eum ul adiret párenles suos, cosque adhuc Gentiles ad Christum convelleret, ac eis suam mortem ei martyrium dextere nuntiaret. Pareil Vigilantius , ac ul parentum dulorem de filii morte leniret, initio rem dissimulavit, dixhque Aslionem adhuc vk vere. Roganti matri in qua regione et urbi*, quaratione et modo liveret, **respondit** *robustorum seu fortium virorum est. Plures ibi et valde nobiles degunt, quorum posst ssio paradisuſ dicitur , quorum tubnmacula ex lumine sunt constructa , quorum vita Deus csl, cl convcisalio immortalis existit; quorum vestes sangaine sunl respersæ, et incapile corona cx auro purissimo, cum gemmis variis /abriculæ. jlex coi um potenlissimus , cujus nomen Deus deorum, et Dominus dominantium: cujus nuntii Angeli dicuntur juslitiæ, quorum, vestis una csl omnibus , cl tactus eorum igni ussimilatur arenii. Senatus hujus Imperatoris valde clarus hubclur : media pars Prophetæ nuncupatur, alii vero Apostoli pronunlianlur. Civitas valde pra clara, nomenque (jus Chrislicolis (quasi Christm colens» nisi legendum sil Chi islipolis, quasi Christi urbs) cujus murus ex auro purissimo, habens portas duodecim , et in ipsis singulto dependent margarite?, atque singuli ex Senatoribus per singulas sedent. Prima porta dicitur Petri, secunda Pauli, tertia Andrete, quarta Joannis, quinta Jacobobi, ses ta Philippi, septima Bartholomtri, octava Thomto, nona ilalliuti, decima Tkadai, undecima Simonis, duodecima Matlhur. Pergit templum ejus describere. Sid cl templum mirificum est in ea, habens Sancta sanctorum, cl altare aureum, ante cujus cons/iectum vir quidam adslal mirificus, tenens decem chordarum psalterium, ac jugiter ibidem degentes ad laudem regis illius cohortatur , dicens : talúdate Dominum in calis; laudate eum, omnes Angeli ejus; (uudatecum. omnes virtutiſ ejus. Hujus itaque nomen David, filius Jesse pronuntiat. Sed et platear hujus civitatis cx auro purissimo sunl st/ atæ : cujus fluvius in vitam ælnmam emanat, cujus pomifera per singulos menses reddunt fructus suos, et folia eorum ad medicamentun}*

procedimi animorum ; cujus lumai inenarrabile est ; et portæ nunquam clauduntur, eo quod nunquam ibi nox erit, nec ulice tenebrar ; sed semper gaudium et perpetua hrtitia ibidem commoratur.

Præclarc quoque S. Ansel, in Prosologioc. 25. cœlestem felicitatem ita pingit : *Qui hoc bono [rue-tur. quid illi erit ? et quid illi non erit? Certe quidquid volet, erit ; c(quod nolet, non erit, ibi quippe erunt bona corporis et anirnæ, qualia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec cor hominis cogitavit. Car ergo per multa vagaris, homuncio, qua rendo bona anirnæ tuce et corporis tui? /ima unum bonum, in quo sunt omnia bona, et sufficit. Desidera simplex bonum, quod est omne bonum, et satis est. Quid enim amas, caro mea? quid desideras, anima mea ? ibi est, ibi est quidquid amatis, quidquid desideratis. Si delectat pulchritudo, fulgebunt justi sicut sol. Si velocitas, aut fortitudo, aut libertas corporis cui nihil obsistere possit, erunt similes Angetis Dei ; quia seminatur corpus animale, ct target corpus spirituale, potestate utique, non natura. Si longa et salubris vita, ibi sana est æternitas, et æterna sanitas ; quia justii in perpetuum vivent, ct salus justorum à Domino. Si satietas, satiabuntur cum apparuerit gloria Dei. Si ebrii Ius, inebriabuntur ab ubertate domus Dei. Si melodia, ibi Angelorum chori concinunt sine fine Deo. Si quælibet non immunda, sed munda voluptas, torrente voluptatis tuæ potabit eos Deus. Si sapientia, ipsa Dcisapientia ostendet eis seipsam. Si amicitia, diligent Deum plus quam seipsos, ct invicem tanquam seipsos, et Deus illos plusquam illi seipsos, quia illi illum, else, ct invicem per illum, ct ille se, ct illos per scipsum. Si concordia, omnibus illis erit una voluntas ; quia nulla illis erit nisi sola Del voluntas. Si potestas, omnipotentes erunt suæ voluntatis, ut Deus suæ. hum sicut poterit Deus quod volet, per seipsum, ita poterunt illi quod volent, per illum ; quia sicut illi non aliud volent, quam quod ille ; ita ille volet quidquid illi volent, ct quod ille volet non poterit non esse. Si honor et divitia?, Deus servos suos bonos cl fideles supra multa constituet, imo filii Dei ct dii vocabuntur ; el ubi erit Filius, ibirrunt el illi, hæredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Si vera Securitas, certe ita certi erunt nunquam et nullatenus ista, vel potius istud bonum sibi defiturum, sicut certi erunt se non sua sponte illud amissuros, nec dilectorem Deum illud dilectoribus suis invitis ablaturum, nec aliquid Deo potentius invitos Deum et illos separaturum. Gaudium vero quale, aut quantum est, ubi tale aut tantum bonum est? Cor humanum, cor indigens, cor expertum ærumnas, imo obrutum tcrumnis, quantum gauderes, si his omnibus abundares !*

S. Greg, in line 7. Psal. Ptfenit. *Ibi, ait, est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine pama, amorsine tristitia, satietas sine fastidio, sospitas sine vitio, vita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti el humiles corde, ibi spiritus cl anirnæ justorum, ibi cuncti ecclesiis patrice cives, el beatorum spirituum ordines Begem in decore suo videntes, el iugloriavirtutis ejus exultantes. Perfecta viget in omnibus charitas. una omnium ladilla, una jucunditas. Pone Jesu, Verbum Putris, splendor paterna* gloriæ, ni quem desiderant Angeli prospicere, doce me facere volunlalem tuam, ut à spiritu tuo bono deductus, ad beatam illam perveniam civitatem, ubi est dies ælrrnus, et anus omnium spiritus : ubi cil certa securitas, et segura celemítas, (rieraa tranquillitas, et tranquilla felicitas, felix suavitas, el suavis jucunditas*

ubi tu Deus cum Patre ft Spiritu sancto vivis cl regnas per infinità sæculorum strada. Amen.

6. Et dixit Mini : Hæc verba fidelissima sunt.] *Dixit*, supple Angelus qui Joannie. 21.1. ostendit Jerusalem cœlestem, (t hucosque ejus bona et gaudia ei explicavit. Porro censet Alcazar Angelum hunc fuisse S. Paulum, qui Joanni ostendit giuliani quam Humana Ecclesia, id est, Poti* tilices Martyres, alii (tie iidrlrs Humani, mox post mortimi in cœlo consecuturi erant ; ideoque cum dicere : *Ilæc verba fidelissima sunt cl vera.* q. d. Brevi fideliter cl vere comphdiuiur. Verum superius dixi hunc Angelum fuisse verum el proprie dictum, qui lotam Apocalypsin concludit ttmporibus novissimis, puta revelatione judicii, resurrectionis et gloriæ Beatorum.

Et Dominus Deus sviiu tuim P Boni ET AnvM, q. d. Dominus Deus, qui Prophetis, ac consequenter <l mihi, dedit spiritum propheticum, misit Angelum suum ostenderis sEiaissuis, mihi Joanni, et per me aliis Chi isti servis cl fidelibus, que oportet fieri cito,] quia respectu æterniutis omnia temporalia cito affluunt, æque accffluûhL Adde quædam hujus Apocalypseos cito posi Joannem facta esse, uti sunl ea quæ primis capitibus prædixil septem Asiæ Episcopis.

7. Er ecce vento velociti R.] Suut verba, non Angeli, sed Domini Dei spirituum Prophetarum, de quo v. piæccd. loquebatur Angelus, q. d. Agile, Christiani, constantes estote, stale infide mea conira Domitianum, Trajanum, Decium, «Te ; ego enim Deus et Dominus vester hr<M veniam, vosque æterna felicitate, quam per Angelum descripsi, remunerabor : tyrannos xero cl persecutores vestros ad æternas pœnas damnabo ; unde el subdit : *Beatus qui custodit vtrba prophetice libri hujus.*

8. Et ego Joannes (scilicet sum, vel testor me esse eum) qui aldin i et vidi hæc.] Hæc est quasi subscriptio qua Joannes, velut scriba et notarius, subscribit huic libro el prdpheliæ Apocalypseos, enque confirmat ac vera esse Aestatur, ut omnes sciant hanc Apocalypsin esse S. Joannis Apsloli, quam ipse j Dei per itvelationcm Recepit, præseiTim accedente testimonio Ecclesiæ, quæ docet hanc esse Neram et certam, non suppositilhim, S. Joannis subscriptionem, sine <lquo testimonio subscriptio hæc plenam auctoritatem el fidem non haberet. Mulla enim scripta, imo et Evangelia, nomine Apostolorum inscripta sunl, quæ con-Slat esse apocrypha.

10. Et DiciT unii : Ne signaveris verra prophetiæ libri hujus ; tempus enim prope EST,] q. d. Ne obsignaveris, ne clauseris, ne celaveris hire oracula, sed potius ea scribe <T expone omnibus legenda, quia omnibus profutura sunt. Solet Deus, ul palet Danielis 8. 26. et cap. 12. h. Prophetis jubere ul obsigneni Prophetias sitas, ((uandoeæ spectbnl remota tempora, unquam jam legi non dcbeûnt, aut parvo sensu rl Intctu leg<udæ essent. At vero cum illæ sunt de temporibus propinquis, jûhel ne signentur, uti hic fit. Mulla enim, præserliin quto spectant persecutiones tyrannorum el hærrlicorum, tangebant tempora S. Joannis. Et hoc esi quod ait : *Tempus* (quo hire prophetia imphuida est) *prope est*, et c. 1. 1. *Apocalypsis*, inquit, *Jesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri cito.* Adde : omnia hæc spectabant ad

fideles eo tempore In persecutione animandos; præsertim ea quæ dicuntur de Dei erga suos providentiâ et in hostes vindicia, de Impiorum damnatione, piorum et constantium gloria et fidelitate, quæ hisce capitibus descripsit, et identidem inculcavit; unde v. 12. ait: *Ecce renio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum op, ra sua*. Scriptura enim jubet subinde signari prophetias; cum eâ, licet non adeo sint remotæ, tamen præsentî tempore parum afferunt fructus, sed in futuro, cum implebuntur, afferent. At vero vetat signari eas, quæ licet post multum tempus futuræ sunt, tamen ex nunc magnam fidelibus afferunt utilitatem: quia eos animant ad constantiam in fide et cultu Dei. Talis est hæc, ac proinde eam signari velat. Ita Alcazar

11. Qui nocet, noceat adhuc (Arabicus : *Qui opprimit (vel calumniatur) opprimat etiam*) ; i r QUI IN SORDIBUS EST, SORDESCAT ADHUC ; ET QUI Justus est, justificetur adhuc (Syru> : *Justitiam faciat adhuc*) ; et sanctus, sanctificetur adhi «. J Significat S. Joannes adhuc spatium et tempus superesse, antequam hæc omnia compleantur, ac præsertim ante iudicium generale, eoque tempore quemlibet à Deo suæ libertati p r m illi, ut bene agat vel male. Itaque priora verba sunt permittentis, q. d. Permitto jam nocenti nt noceat, sordidoul sordescat magis, sed suo tempore eundem puniam. Unde est tacita ironia, æque ac Eccl. 11. 9. ubi dicitur: *tartare ergo, juvenis, m adolescentia tua, et ambula in viis cordis tui, clc., el scito quod pro omnibus his adducet te Deus in iudicium*. Quæ vero sequuntur: *Qui justus est, justificetur adhuc*, etc. serio monentis et adlloylantis sunt; ita Viegas et Hibera. Hinc palet contra hærelicos justitiam et injustitiam in omnibus non esse æqualetn, nec consisterti in indivisibili, sed posse crescere et augeri per opera bona et mala. Nam qui magis sordescunt, certe per mal i opera et nova peccata sordescunt: ergo et qui magis justificantur, per nova bona opera magis justificantur.

Secundo, pressius et nervosius Alcazarcensrt hæc verba esse comparativa, q. d. Sicut ille qui nocet nocere pergit, sic qui sanctus est sanctificari pergat. Aliquando enim imperativus non præcipientiis est, sed comparantis. Sensus ergo est: quando adversariusrl persecutor deterius se et immanius gerit, tunc justus in sanctitate magis crescere rt imminere studeat. Hoc enhn pacto tum persecutorum supplicium, tum præmium Justorum ad sumn tandem cumulimi perveniet. Sic enim in Proverbiis, sflagulis sæpe hemistichiis copula et est comparantis, nec tantum copulat, sed et comparat posterius hemistichium cum priori; ul Proverb. 15. 23. *Ventus aquilo dissipat pluvias, el* (id est, sic rl) *facies tristis linguam detrahentem*. Duos enim hic impiorum gradus comparat et opponit duobus gradibus piorum. Prior est r *Qui nocet* et injurius est proximo, noceat adhuc: huic opponit: *Qui justus est, justificetur adhuc*. Posterior est: *Qui*, licet nulli sit injurius. sibi ipsi tamen est intemperans, *elsordibus* in gula, venere, etc., *sordescat adhuc*; huic opponit; *Et sanctus sanctificetur adhuc*, per majorem indies abstinentiam, continentiam, oralimien, « c. Vere \$» Aug. epist. 137. ad plebem Ilippon. .SVcut, ait, *difficile expertus sum meliores, quàm qui*

in monasterio profecerunt: ita non sum deteriores expertus, quàm qui In monasterio defecerunt, ita ut hinc arbitrer in fpor. c. 22. scriptum: justas justior fiat, et sordidus sordescat adhuc. Hoc idem recte de primitiva Ecclesia, de qua maxime hic loquitur S. Joannes. Sensus ergo est, q. d. Quisque pius accumulet merita, uti» et ubi impii accumulunt demerita.

Præclarè Faustus Rhegiensls Episc, Instruet, ad Monachos, quæ habetur in appendice Biblioth. SS. Patrum: *Nullum, inquit, finem sibi faciat proficiendi, nullum terminum constituat acquirendi, cum sibi dici audiat: Para in exitu, opera tua, et iterum: Non verearis usque ad morirai justificari; et iterum: Sapientia in exitu, canitur. Quanto ergo plus proficimus, tanto plus humiliemur; quia quanto plus humiliati fuerimus, tanto amplius proficimus. Nullus illi (DeoelSupriori suo) senior tam indoctus appareat, ut putet quod eum non deceat obedientia, qua Deum de- cuît. Humilitas enim atque obedientia in junioribus adhuc necessitas, in senioribus jam dignitas est. Ille bene proficit, ille bene consummat, qui quotidie agit, quasi semper incipiat. Quamobrem. augmenta meritorum incitamenta esse perfectorum Scriptura pronuntiat. Et post nonnulla: Simus itaque in opere Dei indeficientes propter teter- nam retributionem, et quotidie ad meliora tendamus. Ipsa enim apprehendendi aviditas, ipsa consuetudo proficiendi, semper nos ad majora provocet; et ubi viderit Deus devotionem anima, ar- dmtiorem insinuabit affectam; et quanto nos arserimus ad studium, tanto ille apponet adjutorium: quanto nos apposuerimus ad diligentiam, tanto ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, et superabundaba, et alio loco dicit: Posui adjutorium super potentem. Gratia ergo de gratia nascitur, et profectus profectibus serviunt, lucra lucris, et merita meritis locum faciunt, ut quanto*

•lus quis acquirere cœpcnt, tanto plus conetur acquirere: et quanto acidius de sapientia bonis hauserit, tanto plus haurire desideret; sicut ipsa df se loquitur sapientia: Qui edunt me, adhuc esurient. Urgeamus cursum nostrum, ut crescat in novissimo vita nostra. Qaaramns usque in finem, unde sine fine gaudere mereamur. Sed esto non possimus exercere corporis labores, conferamus nos ad spiritualium bonorum desiderium, ad compunctionis et charitatis augmentum. Si quotidie in cordibus nostris disponamus ascensus, nulla infirmitate, nulla attale lassari possunt mentes ut spiritualibus quibusdam gradibus ascendere mereamur ad promissa Domini nostri Jesu Christs. Egregie S. Bern, epist. 20.1 ad Guaripum, urget singulos ad progressum iti via Dei: Quia, inquit, nolle proficere, est deficere; non prugnoli, est regredi. \id<? fiim.

12. Ecck venio cito, et merces mea mecum est,] hoc est, in promptu et quoti in manibus meis est, ut statini eam cuique pro meritis reddam; Idque probat ex «*0 quod subdit: *Ego sum « et o, primus et novissimus, principium et finis*, q. d. Ergo inemnrst cuiipie suum finem et prtemiim, vel beatum, vel miserum pro meritis assignare. Rursum, q. d. Ergo meum est Ecclesiæ eljustis laborum el persecutionum finem dare, uti <*isdem phricipiuin dedi. State ergo, 0 fideles mei, in tribulationibus; dabit Deus his quoquo fumi, et celerem finem, cum præmio et corona æterua: vide dicta c. 1. 8. Ita S. Eurseus audivit Angelos concinentes: *pullus labor du-*

rus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria aternitatis acquiritur. ul referi V. Beda J. 3. Histon Angi. c. 19.

Symbolice, Teiiull. lib. de Monogamia cap. 5. *Sic et duas, inquit, Gracile litteras, summam et ultimam sibi induit Dominus, initii et finis concurrentium in se figuras, uti quemadmodum a ad U usque volvitur, et rursus « ad » replicatur, ita ostenderet in se esse et initii decursum ad finem, et finis recursum ad initium, ut omnis dispositio in cum desinens per quem capta est, per sermonem scilicet Dei qui caro factus csl, proinde designat quemadmodum et capit. Et adeo in Christo omnia revocantur ad initium, ul et fides reversa sit à circumcissione ad integritatem cantis illius, sicut ab initio (nil; et libertas ciborum, cl sanguinis solius abstinencia, sicut ab initio fuit; et matrimonii individuitas, sicut ab initio fuit; et repudii cohibitio, quod ab inilio non /ait; et postremo (olus homo in paradysum revocatur, ubi ab initio fuit.* Sed deinde Trriiill. hanc seni, nimis extendit, ex caque probare contendit, secundas nuptias Christiano esse illicitas, quia eae non fuerunt in paradiso, qui esi ejus error., quem hoc libro persuadere conatur.

I'i. Beati qui lavant stolas suas in sanguine Agm.] Aliqui codices carent hac sententia: indo putarunt Lovanienses eam ex cap. 7. 1/. huc esse translatam. Verum Bomana, aliaqui* Biblia complura eam legunt, et tð beati non habetur, Cap. 7. 16. Bursum pro nzi/volriç çoiçç av-TW7, id est, *qui lavant stolas suas*, Græci codices quos sequitur S. Cyprianus et Arelas legunt r •Kotsj/Tt; tz-Qjxi «wTou, id esi» *qui faciunt mandata ejus.* Verum prior lectio est communior et verior. cujus hic est sensus: Stola, sive vestis candida animæ, est puritas, innocentia el sanctitas animæ; hæc nævis a enialibus subinde maculatur; lavanda ergo esi poenitentia in sanguine Agni, si beali esse velimus. Ubi nota: Sanguis Agni est (piasi sapo, quo mæuku peccatorum cx anima eluuntur: per merita enim passionis Christi, el per fidem, qua per cadmi inerita veniam peccatorum el gratiam à Deo uns obtenturos credimus, speramus et obsecramus, Deus nobis veniam hancel gratiam elargitur.

Ut SIT POTESTAS id est jiis. facultas) FORUM in ligno viræ,] ut fruì possint fructu arboris vitæ scilicet visione Dei beatitica, uli dixi v. 2. Nola: Prius est habere jus ad lignum vitæ qpdm actu per portas ingredi in civitatem, ul sequitur.

Et per portas intrent in civitatem] coelestem. Hinc palet Angelos, uti custodes ò Deo apppositi fuerunt el excubariint ad paradysum terrestrem, ne Adam, vel quis Luminum post peccatum Adæ eò ingrederetur. Gen. h. 2h. Ila pariter eosdem jussu Dei custodire portas paradisi cœlestis, ne quis eo ingrediatur, nisi stolam el vestem habeat plene lotam el candidam. Idem clare palet ex c. præc. v. 12. *El in portis Angelos duodecim.*

15. Foris, scilicet extra civitatem cœlestem, in gehennam pellantur et eant cines,] id est r persecutores, qui inslar canum rabidorum corpora Sanctorum, aul famam et nomen dilacerant, quales nulli erant tempore S. Joannis, et plurrs e» uni (empore Anlichrisli; unde Arelas per canes mtelligil Jtidæos, hæreticos, aliosque infideles fide 'nnn hosles. lies enim canes vocat Taulus Philip. 3. 2.

Vl mi ici, n. d< lbd et m;»2» • n o\p oti facit

mendacium] perniciosum, uti dixi cap. 21. B. hoc csl, omnis perjuris, veterior, calumniator, falsus testis, eie. Illice scelera abuudariut tempore S. Joannis, et magis abundabunt tempore Anlichrisli, de quo maxime passim hic loquitur s. Joannes.

16. Ego Jesus misi Angelum meum testificari mins n.ce in Ecclesiis, j q. d. Ego Cliristus per ngelum hanc Apocalypsin, rjiisquo oracula, icpræserlim hæc ultima de magnitudine civilis et gloriæ cœlestis, æque ac civitat sel pœnæ infernalis, revelad Joanni, ut ille eadem prudicarel el scriberel loti Ecclesiæ. ul omnes fideles iis excitentur ad curam salmis sua*, ad constantiam in fide, et martyrium pio illa si opus sit, obeundum.

Ego sum radix et genus David.] Ego sum ortus ex stirpe, radice el genere Davidis; vide dicta c. 5. 5. q. d. Ego sum Messias, sive Christus Davidi promissus, qui hæc edico, prædicò et promitlu; ac conseqm*nler reipsa præsiabo. Ego sum qui Davidis gloriosum regnum peno extinctum, quasi filius et litri es suscitabo, magisque gloriosum el spiritale elliciamin Ecclesia tum militante, tum potius triumphante.

Stella splendida et matutina.] Arabicus: *Stellaqucc orilur in mane*; Syrus: *Sicut illa stella illustris, illa matutina*, de qua dixi cap. 2. 28. q. d. Ego sum Lucifer prænuntius instantis solis, id est, x ilæ cl gloriæ beatic. Agile ergo, durali*, constantes estote in persecutionibus: indico enim vobis adventare solem vestra* gloriæ, et diei .Tlernilatis. tilde S. Gregor. 29. Moral. 17. Christus ait: *rivus apparens post mortem, matutina nobis stella factus csl; quia dum semel ipso exemplum nobis resurrectionis prttobuil, quæ lux sequatur, indicavit.*

Tropol. Strike si.nt Apostoli et Doctores, de quibus audi S. Chrysosl. hom. 1. de Pentecost, sub finem lum. 3. *Quæ, ait, sunl (ales stella: sicut ApostoliPsh llæ in cado. Apostoli super calos. Ouæ sursum sunt, inquit Apostolus, sopite, ubi Christus esi in tira tira Patris sedens. Stella de igne (cx sententia Platoniorum. juxta (piani Poeta: Eos mlcni ignes) insensibili; Apostoli de igne intelligibili. Stella in node lucent, in diobscurantur: Apostoli in die el in nocte suis radiis, hoc est virilitibus, effulgent. Sicilie orto sole obscurantur'; Apostoli, solejusiiiite resplendente, sua claritate lucescunt. Sicilie in resurrectione cadunt sicut folia: Apostoli resurrectione rapiuntur in aera nubibus. Et in illis quidem sideribus alius Antifrr, alius Lucifrr appellatur: in Apostolis autem nullus Antifer est, omnes Luciferi; et ideo stellis majores Apostoli. Et quicumque cos luminaria vocaverit mundi, non peccabit, non solum dum essent in corpore, sed etiam magis nunc quando de vita migrarunt.* Vide dicta Danielis 12. 3.

17. ET Spiritus et sponsa dicunt: Veni.] Spiritus, scilicet sanctus: el sponsa, id est. Ecclesia, dicunt, id esi, dicere, doiderare el oraro nos dorcni adventum Chrisii » ul dicamus: *Vtni, scilicet Domine Jesu ad judicium, in quo nos cum tua sponsa matre nostra, id est, Ecclesia, in thalamum cœlestem inducas. Quare perperam hæc divellil Arabicus, sieque (lispuijgil: Ego radix el genus David, et stella quit orilur in mane, et spiritus, et sponsa; et dicetur: Peni.*

Et quaidit iu se hanc \ocrm, el hunc instinctum Spiritu», hlipMim DH.u, scilicet U Nt/l'f'irû* ' 'v.

Er qui sit it justitiam el vitam æternnm, vk-MAT : ET QUI idipsum VULT, ACCIPIAT AQUAM VITÆ (Syrus, *aquam vivam*) g h a t i s), de qua dixi v. 1. q. d. Dum Christo dicimus : *Peni* ; nos vicissim spiritualibus gressibus illi obviam procedere debemus , atque hanc ejus sitim in nobis acuere, ut vitæ el gloriæ bcata sili ut desiderio acculsi, adeam anhelemus, dicamusque: Q<i; m-admodum desiderai cervus ad fontes aquarum, ila desiderai anima mea ad le, Deus. Iluic enim ita sitienti el anhelanti hæc aqua vitæ obtingel : Deus cnim ita niunilicûs est, ut magnos labores non requirat, sed tantum sitiri appellai, ail Naxiam Nihil ergo superest, nisi ul sitienles ad aquam vitæ festinemus.

Quocirca pie el sapienter S. Eugenios Toletanus Arcliupisc. antecessor S. Ildephonsi anno Domini 63G. ita orare solet :

Hex Deus immensi quo constat machina mundi,
Tc inca mens sitiat, sermo canal, actio promat.

Inlegram ejus orationem carmine expressam recital noster Brovvcrus, in calce poematum Venanti! Fortunali.

18. Coxtestoiv EMM.] Enim, id est , autem , q. d. Enim vero contestor : nam 7<, ;desi, *cnim*, apud Græcos sæpe est inclilicum , ut redundat. Alcazar tamen tc *enim* proprie accipit, ul causale, huncque dal sensum. Quæ dixi de sitientibus, deque danda eis aqua vilæ, adcoque toto hoc libro, certissima sunl. ;laque vera, ut de iis verissime pronuntietur Væ adversus cum, qui ejus verbis aliuuid aut addere, aul detrudere ausit.

Est hoc quasi sigillum libri , quo gravi asseveratione el comminatione contestatur Joannes, litue omnia el singula esse Deo accepta, csscque Dei oracula.

Si quis Apposuenir ad ii.ec.] Significat fore hæretiens, qui Apocalypsin, el S. Scripturam, cujus Apocalypsis est quasi linis el clausula, adulterarent vel addendo, vel minuendo , uti fecit Marcion , quem ideo Tentili. lib. dc Carne Christie. 6. *Comestorem*, sive *murem Ponticum* appellat (fuit enim oriundus ex Ponto.) Ita Ticonius, Beda el alii. Non ergo Joannes carpit hic leges humanas. Apostólicas , vel Ecclesiasticas, quæ adduntur divinis, ;psique Evangelio : non enim adduntur ul leges vel Scripluræ divinæ , sed inhúmame ex divinis deducts. Vide dicla Deui. 6. 2.

20. Dicit , non Joannes, ul volunt Arelas et Ribera, sed Christus, qui testimonium peiuiiit isto hum Joauni. Christus, inquam, *dicit*, tum id quod præcessit : *Sí quis apposuerit*, etc., tum id quod sequitur: Etiam vemocito (Arabicus verlit, *el venit*, id est veniet . *cito*). Amen.] q. d. Ego Christus certissime el citissime veniam , ul cos qui mihi fideles constantes sont pi æiniem; infideles vero, inconstantes et delicientes puniam : observati; eigo hæc mea monita et præcepta. Porro Christo respondet S. Joannes jam senex, sitiens aquam vilæ cœlestcm, oplansquu Christo frui : *Amen*, id cM fiat : *veni*, vel, ni græee est, id est. *etiam veni*, *Domine Jesu* : obsecro veni, omnino veni, amor mi, gaudium meum . desiderium meum, idemque nos dicere el desiderare, tacite suo exemplo monet: Hoc enim est quod expressit v. 17. *Qui audii, dicat: Peni*. Ita Rupei t. Ynsberi. Ifoymo et Virgas. Unde Arabicus vertit: *I eni, Domine Jesu Christe,*

adomnes sanctos insuculumsttculorum. Amen. Qui enim est puræ conscienliæ. piirequeel intense amat Jesum. desiderai dissolvi, et esse cum ChriUo. Ipse enim h sus , qui dulcis est m voce , dulcis in facie, dulcis in nomine. dulcis in opere, dulcior apparebit in deitatis visione, ail S. Bernard. (vel quisquiscl auctor) serm. de cœna Domini pag. 391.

Quidam vir doctus apud Salmeron, prolegom. 7. pag. 97. Amen, ait, dictio familiaris Joauni , qua præ cælei is in Evang. e>l ustis, co quod illud jam senio corifei tus scripserit. Nam litter> signilicani 99, ul etiam Gratianus tradii disi. 83. c. *Qualiter vero*. Siquidem *alpha* in A.^r* denotat 1, *mu* vero 60, ;ia 8, na 50; qui numeri collecti facilini 99, quoi annos ferior vixisse S. Joannes. Verum hæc levicula sunl et incerta.

Narraí S. Gregor, lib. Dialog, c. 8. S. Anastasium simili voce cœlilus lapsa : *Peni, Anastasi*, vocatum esse ad mortem , imo ad immortalitatum ; unde mox animum Deo reddens, ad illam evolav it. Tropol. idem (;regor, boni. 16. in Ezech. *Qui audit*, ait, dicat : *Peni*. Cui enim jam vox vocantis Dei efficitur in corde, neccsse est ul proximo per pritdicalionis officium erumpat in voce; et idcirco alios vocet, quia jam ipse vocatus est. Idem lib. 6. Dialog. 13. narraí de S. Galla . quod à S. Petro vocata >il in cœlum. Cum cnim eum videns exultare!, rogarelque: *Quid est, Domine mi, dimissa sunl mihi peccata mea ?* ab eo audiuit : *Dimissa, veni*.

Idem ibidem cap. 12. narraí S. Probum Reatis Episcopum, à S. Juvenali ul Eleutherio Martyribus vocatum in cœlum. Idem c. 16. narraí. Servulum paralyticum , qui *studebat semper in dolore gratias agere , hymnis Deo et laudibus diebus ac noctibus vacare*, angulorum cantu ad ælernam gloriam invitatum. El c. 15. referi S. Romulatn in paralysi mire patientem, a duabus suis discipulis hac voce: *Mater, veni; mater, veni*, evocatum , ac duobus cœlilutn psallentium choris in cœlum deductam, mira post sc odoris fragrantia relicta.

El cap. 16. narrat S. TarsHIam, amitam suam, à S. Felice Pont, atavo suo, ostendente ei mansionem nerpetuæ claritatis , accersilam hac voce : *Peni, quia in hac tc lucis mansionem recipiam*. Quare febri correpta , sursum respiciens, Jesum venientem vidit, cœpilqueclamaredteens: *Itecedite, recedite, Jesus venit*. Cumque in eum intenderei quem videbat, sancta illa anima corpore est egressa. Dum vero corpus ejus lavaretur , lougæ orationis usu in cubilis ejus et genibus, camelorum more inventa est obdurata culis excrevisse.

El cap. 17. narrat Musam puellam à B. Virgine invitatam ad suum virginum cœlum , mox pueriles mores in seniles commutasse, ac trigesimo post die, cum plane ft B. Virgine evocaretur, depressis reverenter oculis aperta vocuclamas*e : *Ecce, domina, venio; ecce, domina, venio*. In qua voce spiritum tradidit , ut ux virgineo corpore habitatura cum sanctis virginibus excessit.

Ita ad Christum transiré anhelabat S. Maria Oigniacensis. Nam , ul in ejus Vita scribil Cardin. de Vitriaco lib. 2. c. 10. ultimo vilæ suæ anno propinquante, jam se amplius continere non valens anhelabat, suspirabat, præ desiderio clamabat, quasi meræ impalluit, cum *Dom* -

CBRONOTAXIS APOCALYPSEOS.

mim (Christum, rum quo familiariter versaba-
lnr) *amplexaretur : Nolo, Domine, at sine me re-
cedas : non cupio hic morari amplius, domum ire
volo.* El paulo post cum narrassei illi revelatum
suum transitum in cœlum : *Non potuit , in-
quit. tune prae spiritus ebrietate tacere, sed cla-
mans dicebat, : Audivi à Domino me ituram in
Sancta sanctorum. O dulcissimum vocabulum !
Dic mihi, mea Clementia (sic enim ejus ancilla vo-
cabatur), quid cst Sancta sanctorum? Ex famula
volebat scire quidcæ dictiones significarent, cum
neutra id sciret ; sed, ut dixi, spiritu ebria id fa-
ciebat.* Et mox : *Audiebat etiam vocem Domini
vocantis,ct dicentis : veni, amica mea, sponsa mea,
columba mea; jam coronaberis.* Instante vero
morte, ut idem Card, scribit c. 11. cl seq. *Ca-
pit clara voce et alta cantare, nec cessavit spatio
dierum trium et noctium laudare Deum,* hymni
carmina suggerente ei angelo Seraphino ; ad-
ventante autem hora ultima canebat : *Quam
pulcher es, rex noster Domine! Alleluia.* Ita Sancti
vitam habent in patientia; mortem, imo im-
mortalitatem, in desiderio: quia ad Christum
amorem suum suspirant. Unde S. Bernard, in
Form, honest, vitæ: *Sil tibi Jesus,* inquit» *sem-
per in corde ; ct nunquam imago crucifixi ab
animo tuo recedat : Hic tibi sit cibus ct potus ,
dulcedo et consolatio tua :mel tuum et desiderium
tuum ; dulcedo et meditaio tua, oratio et contem-
platio tua ; vita cl mors , et resurrectio tua.*

Lege suspiria S. August, anhelantis ad cœlum»
in lib. Meditationum el Soliloquiorum tomo 9.
legeel imitare suspiria.S. Bernardi ad Jesum in
Jubilo, ubi inter cœlera ait :

O Jesu mi dulcissime»
Spes suspirantis animæ »
Te quærunt piæ lacryroæ,
Te clamor mentis iniimæ.
Jesu dulcedo cordium ,
rons vivus, lumen mentium.
Excedens omne gaudiuv*
Et omne desiderium.
Quando cor nostrum usilo* »
tunc lucet ei veritas,
Mundi vilescit vanitas»
El intus fervet diariui.
Jesu mi boue, sentiam

Amoris tui copiam »
Da mihi per pnrsentfam'.
Tuam videre gloriam
Quem tuus amor ebriat »
Novit quid Jésus sapiat
Quam felix cst quem satiat I
Non csl ultra quod cupiat
Jesu. decus angelicum »
In aure dulce canticum
lu orc mcl inirificiim,-
In corde nectar codicum.

Desidero te millics
Mi Jesu , quando veuies ?
Me lælum quando facie» ?
Ble de tc quando salies J

Jam quod quæsivi video»
Quod concupivi teneo
Amore Jesu langueo,
El corde totus ardeo

O beatum incendium »
El ardens desiderium I
O dulce refrigerium,
Amare Dei filium !

Tu mentis delectatio
Amoris consummatio.
Tu mea gloriatio »
Jesu mundi salvatio.

Tu verum cœli gauaium »
Jesu cordis tripudium ,
Tollens omne fastidium ,
Mei, nectar, melos, suaviu»

Jesu, corona Martyrum,
El flos perennis virginum,
Tu casti cordis lilium ,
Tu decertantis praemium.
Exaudi preces supplicum ,
Nil extra te quxrentium.

21. GRATIA UOMINI NOSTRI JESU CIIMSTI CUM
omnibus vobis (Syrus, *cum omnibus sanctis*)
Amen.] Apostoliche litleræsolent incipere ct ter-
minari in apprecalione gratiæ Christi. Ita hic
Apocalypsin (quæ instar epistolæ est: unde ini-
tio septem epistolas ad septem Asiæ Episcopos
continet, atque hic in line terminatur instar epis-
lolæ) S. Joannes ejusdem apprecalione conclu*5
diu

CHRONOTAXTS ET ORDO APOCALYPSEOS.

Sicuri Prophelæ varias , etiam de eadem re,
vario tempore habuerunt revelationes , ao per
consequens non servant semper ordinem tem-
poris, sed prius futura posterius enarravi!, el
vice versa : ita facit el hic subinde S. Joannes;
verum parcius el rarius. Magis enim connexa,
consequens et ordinata est Apocalypsis quàm sit
Vropbelia Isaiaë, Jereiniæ cl aliorum Propheta-
rum. Cujus ratio est, quod Apocalypsis lota ver-
setur circa librum signatum , quem vidit Joan-
nes c. 5. ejusque sigilla. Quocirca minus recto
nonnulli cernent ordinem in Apocalypsi valde
cue confusum el perturbatum : (piorum sen-
tentia permovit Alcazarum, ut novam commi-
nisceretur interpretationem, in qua ordinem et
acoluhiham S. Joannis exacte servaret et luere-
tur. nimirum explicando (minia mjsliced sjin-
buhee. Ego utruuique hoc extremum minus

verum, ct cavendum , mediaque via ince-
dendum censeo, ut nimirum ordo servetur
quantum fleri potest, ncc series textus inverta-
tur, nisi necessitas, aut evidens ratio cogat :ubi
tamen illa cogit, hystcrologiam el universum
esse ordinem non invitus admittam. Hoc autem
raro admodum iieri, ex ipsa chronolaxi mox pa-
tebit, nimirum lautum iu quatuor, scilicet primo,
in septimo angelo, ri tuba septimi sigilli, de quo
cap. 11. v. 15. qui libro signato non præponeu-
dtis, uli reliqua sigilla » sed postponendus est,
idque ex natura rei, puta consummationis mundi
quam adducit; unde proprie in eo non esl hys*
terologia, sed recta rerum gerendarum series
ctonio. Secundo, in ligatione Salame à Christo
farta . quæ ponenda fuisset initio Apocalypsi* :
el ejusdem solutione tempori» Aulichristf. quæ
ponenda fuisset initio capitis undecimi ; blcaiv

tcm ponitur c. 20. oh causam quam ibi dedi. Tertio, in narratione mortis resurrectionis el ascensionis in cœlum Elie el Henoch; line enim vitæ eorum attexitur cap. 11. v. 7. cum recto ordine ponenda sil c. 19. ante v. 11. Quarto in visionibus nonnullis, quæ hinc inde identidem interjiciuntur de gloria cadesti Beatorum, deque **judicio** et pœnls inferni reprobtorum, ul palet c. 7. v. 15. c. 14. v. 14. c. 15. v. 2. Ilæc enim proprio ordine t ad finem Apocalypseos spectant; sæpius tamen parlim in sigillis, partilo in libro **signato** commemorantur et refricantur: quia scopus Apocalypseos est, per hæc et similia animare fideles, lum pressentes, tum futuro* ad tolerantem et constantiam in persecutionibus; nihil autem eos animal, atipie spes et consideratio gloriæ cl coronæ cœlestis. Rursum, perterrefacere et percellere peccatores, tum præsentis, tum futuros, maxime tempore Antichrisli. tum refrigeret charitas, el abundabit iniquitas, per comminationem divini iudicii el pœnarum inferni. Horum enim consideratio seria el allenta, maxime absterret el cohibet impios à peccatis. Accipe ergo lotius Apocalypsis chronolaxim

Primo, iribus primis capitibus recensentur septem epistolæ el monita Christi ad septem episcopos el Ecclesiæ Asiæ Minoris.

Secundo, cap. 4. et 5. S. Joannes per visionem videt librum signatum septem sigillis, in quo descripta vel consignata erant ea quæ ò tempore S. Joannis usque ad iinem mundi eventura sunl, et maxime quæ futura sunt sub tempora Antichrisli: nam septem sigilla continent ea quæ futura sunl parlim complete, parlim inchoate ante Aniichrislum; ipse vero liber signatlas continet futura tempore Antichrisli. Porro sigilla aperiri innpiunteap. G. el finiuntur c. 10. V. 8. ibi enim apertis jam sigillis reseratur liber: quocirca à cap. undecimo usque ad iinem Apocalypsis, recensentur ea quæ in libro signato conscripta, vel repræsentata erant.

Tertio, cap. sexto in primo sigillo, per equum album significatur victoria Apostolorum, el prædicatorum Evangelii de gentilismo el gentibus Christo subaclis el subigendis. Secundo sigillo, per equum rufum significantur decem persecutiones fidelium. per decem Imperatores Romanos usque ad Constantinum. Tenio sigillo, per equum nigrum significatur arianismus et hæreses, quæ posi persecutiones Imperatorum, sub Constantino Magno cœperunt Ecclesiam oppugnare. Quarto sigillo, perequimi pallidum significatur Mahomet el saracenistnus, qui eiTamnum Ecclesiam persequitur. Quinio sigillo, prodeunt animæ Sanctorum Martyrum, pélenles persecutionum finem cl vindiciam. Sexlo sigillo, transit Joannes ad tempora novissima: unde videt solem obscurari, lunam rubescere, stellas de cado cadere, etc. Quocirca deinceps usque ad iinem libri agii de temporibus novissimis, pula do tempore Antichrist! ut cap. 11. el deinceps, aut de annis illi contiguus, illudque proxime præcedentibus, uti fácil ab hoc loco sexti sigilli usque ad c. 11.

Quarto, cap. septimo signantur electi Judæi el Gentiles, no plagis Dei «jusque septem angelorum 9 jam jam in orbem, id esl in impios, immilendis, tangantur. Hæc signatio pertinet ad sextum sigillum de quo c. G. 12. præcedil

enim plagas, quæ septi vio sigillo continentur; ac consequenter præcedot Antichristum; inlellige inchoate: Judæi enim incipient converti et signari ante Aniichrislum; sed plene et universim convertentur cl signabuntur posi Antichristum.

Quinto, cap. octavo et nono aperitur septimum sigillum. prodeunlqia septem angeli septem plagas immittentes in orbem, id est impios non signatos. Has plagas in genere et breviter Christus prædixit Matth. íS. v. 29. Marci 13. 24. Lura* 21. 25. sed Joannes hic particulalim et sigillatili) eas enarrat. Huc etiam spectare excidium Babylonis, de quo cap. 17. el 18. censet Ribera. Verum cap. 17. v. 16. el 17. ostendi Illud suo loco et ordine positum esse, nec ad sigilla, sed ad librum signatum spectare.

Sexto, cap. 10. S. Joannes videt angelum glorioso habitu, jurantem quod amplius non erit tempus, id esl. quod instet finis mundi: mox reboant et consonant eidem septem lo-nitrua.

Deinde v. 8. apertis jam septem sigillis, jubetur librum ante signatum nunc apertum devorare. Quocirca hic finiuntur sigilla, cl prior pars Apocalypsis, continens ea quæ prævia erunt Antichrislo, incipitque secunda, quæ esl ipse liber, sive maleria libri: ergo

Septimo, capite undecimo recenset ea quæ libro continebantur, quæ omnia ad tempus Antichrisli periment. Itaque cap. 11. prædicil magnam Ecclesiæ el fidelium pariem tradendam Antichrislo, ac conlra eum ceri ilrjros Eliam el Henoch. Hi enim emnl duo capita el principes fidelium resistentium Antichrislo, ac consequenter erunt quasi duces belli sacri contra Aniichrislum, quod sequentibus capitibus describit. Porro quia hoc capite Joannes cœpit historiam Elia» el Henoch, ne de iis in sequentibus cogatur rursum mentionem facere; hinc eam hoc loco pertexit, agilque decorum morte, martyrio, resurrectione, ascensione ad cœlum, quæ omnia posterius contingent, quorum promius locus videtur esse, ut ponantur ca*. 19. ante v. 11. nimirum ante prælium quod Christus gesturus est conlra Gog et Magog, el Anii-chrislum. Nam pimio ante eorum stragem occiduntur Elias el Henoch, repurgent, el ascendent in cœlum. Ille eliam, puta v. 15. cap. 11. intexit septimam tubam septimi angeli el septimi sigilli. Hæc enim sola inli'r sigilla non præbit tempora Antichrisli, sed potius consequelur: comitabitur enim mortem, resurrectionem el ascensionem Elice et Henoch: quocirca illa, irque ac mors, resurrectio et ascensio Elia* et Henoch, recto ordine ponenda videtur cap. 19. ante v. 11. præit enim Christi victoriam el iudicium.

Octavo, describit bellum dæmonis cum fidelibus cl Ecclesia per Aniichrislum, loto (Mpile 12.

Nono, cap. 13. describit Antichristum, «jusque inores, præcursorvm, sub specie el symbolo duarum h<-Pianini.

Decimo, cap. 16. describit gloriam virginum, qui generoso resistent Antichristo. Deinde ea occasione diem iudicii. et pœnas reprobtorum in gehenna summatmi p< » stringit.

undecimo, capite 15 cl 16. describit septem plagas novissimas.

uaodccimo, posi lia» sequetur excidium Ba-
b\Ionis, de quo agit cap. 17 el 18, indeque
jubilus el exultado Sanctorum , de quo agit
initio cap. 19. Deinde enarrare incipit praelium
Christi extremum contra Antichristum, Gog et
Magog, ejusque narrationem perficit cap. 20.
Ubi altius hujus belli originem repetit, el ordi-
tur ft ligatione Satan as jam ante mille annos
facta à Christo, qui solvetur initio regni An-
(ichristi. sed magis in ejus lmc, cum ad eum
Gog el Magog aliasque gentes adducet. .Mox

post horum stragem, describit Christum ve-
nientem ad judicium extremum.

Demque cap. 21. el 22. gloriam cœlestis Jeru-
salem , Martyribus el Sancti» generose certan-
tihii» prœpai al.im , (piam instar hravii accipient
à Christo m dic judicii, fuse el graphice de-
pingit.

Ex didis facile est videre quam recia el
exacta sil S. Joannis acolulhia, el rerum lempo-
risque ordo, quamque raræ et paÜCæ in Api>
calypsi siiti liyslerologiæ.

JESU CHRISTO

REGI SÆCULORÛM, DICTATORI APOCALYPSEOS,

A ET Ü.

I

HYMNUS EX EJUSDEM SYNOPSIS.

Confitemini Domino, quoniam bonus : quo-
niam in sæculum misericordia ejus.

Dicant qui redempti sunt à Domino : Quoniam
iu sæculum misericordia ejus.

Dicat nunc Israel : Quoniam in ælernum mi-
sciicordia ejus.

Gaudens gaudebo in Domino : et exultabo in
Deo Jesu meo»

I. Apocalypsis Jesu Christi: Gratia vobis et pax
ab eo qui est, el qui venturus esl.

Et à Jesu Christo, qui est testis fidelis, pri-
mogenitus mortuorum , el princeps regum ter-
ne : qui dilexil nos , et lavil nos à peccatis
nostris in sanguine suo.

Et fecit nos regnum , et sacerdotes Deo et
Patri suo: ipsi gloria el imperium in sæcula
iæculorum. Annii.

Ecce venit cum nubibus : et videbit cum om-
nis oculus , et (pii eum pupugerunt.

El plangent se super eum omnes tribus terræ :
etiam, Anien.

Ego sum «ctw, principium et finis , dicit Do-
minus Deus, qui est, et quierat, et qui venturus
c.-t, omnipotens.

Ego Joannes frater vester, el particeps in tri-
bulatione, et regno, et patientia in Christo Jesu,
fui in insula quæ appellatur Palbmos : propter
verbum Dei, el testimonium Jesu.

Vidi septem candelabra aurea, et in medio
septem candelabrorum aureorum similem filio
hominis vestitum podere, el præcinctmn ad
mommilki' zona aurea.

El habebat in dextera sua stellas septem>
el de ore ejus gladius utraque parte acutus
exibat : el facies ejus sicut sol lucet in vir-
il t- sua.

Eleum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus
tanquam mortuus. Et posuit dexteram suam su-
per nn, dicens: Nuli limere, ego sum primus
† i no\ issimus.

El fui mortuus , et ecce sum vivens in sæcula
læculorum : et habeo claves monis el inferni.

Scribe ergo quæ vidisti , el quæ sunt, el quæ
oportet fieri post hæc.

H. Angelo Ephesi Ecclesiæ scribe: Scio opera
tua, el laborem et patientiam.

Sed habeo adversum te, quod charilatcm luam
pi imam reliquisti.

Memor eslo itaque unde excideris : el age pœ-
nitenliam, el prima opera fac.

Vincenti dabo edere de ligno vitæ , quod est
in paradiso Dei mei.

Et angelo Smyrnæ scribe: Scio tribulationem
tuam el paupertatem, sed dives es.

Habebis tribulationem diebus decem : esto
fidelis usque ad mortem, el dabo tibi coronam
\ ll æ.

El angelo Pergami Scribe: Scio ubi habitas,
ubi sedes est Salame, el lenes nomen meum :
sed habeo adversus le pauca, quia habes tenen-
tes doctrinam Nicolailarum »

Similiter poenitentiam age: si quo minus, ve-
niam tibi cito, et pugnabo cum iliis in gladio
oris mei»

Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat
Ecclesiis : Vincenti dabo manna absconditum,
et dabo illi calculum candidum ; et in calculo
nomen scriptum quod nemo scit, nisi qui ac-
cipit.

El angelo Thyaliræ scribe : Novi opera tua no-
vissima , piura prioribus.

-Sed habeo adversus te pauca, quia permittis
mulierem Jezabel, quæ se dicit prophrlen , do-
cere, et seducere servos meos , fornicari , et
manducare de idolothytis.

Ecce mittam eam in lectum , et qui mœcban-
lur cum ea , in tribulatione maxima erunt, vo-
bis autem dico : Id quod habetis, tenete donec
\ \ nlam.

Et qui vicerit, et custodierit usque in finnto
Opera mea ; dabo illi potestatem super Gentes.

Sicut el ego accepi à Paire meo: el dabo illi
slrlllam matutinam.

HI. Et Angelo Sardis scribe : Habes nomen
quòd vivas, rl mortuus es.

Esto vigilans el confirma cœlera quæ mori-
tura erant : non enim invenio opera tua plena
coram Deo meo.

Alioqui veniam ad te tanquam fur : et nescies
qua hora veniam ad te.

Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis , et
non dvlebo nomen ejus de libro vitæ ; et confi-

lebor nomen ejus corain Paire meo, cl coram angelis elus

El angelo Philadelphia? acrobe : na e dicit Sanctis rt Verus, qui habet elavem Datiti : Scio quia modicam habes \ inuiem.

t Quoniam servasti verbum patieniae nieae : et ego servabo te ab hora leulalionis, quae vrn-lura est in orbem universum, lentare habitantes ili h I! .i.

Ecco venio cito : lene quod habes, ul nemo accipiat coronam luam.

Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei : cl foras non egredietur amplius, cl scribam super eum nomen Dri mei, et nomen civitatis Dei mei novae Jerusalem . quae descendit de caelo , a Deo meo et nomen meum novum

* El angelo Laodiceae scribe : Hae dicit : Amen, utinam frigidus esses, aul calidus ! sed quia tepidus es, et nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

Quia dicis , Quod dives sum, et locupletatus , el nullus egro: cl nescis quia tu es miser, et miserabilis, el pauper, et caecus, el nudus ; suadeo (ibi emere fi me aurum ignitum.

Ego quos amo, arguo, el castigo : amulare ergo, et poenitentiam age.

Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut ego vici, et sedi cum Patre meo in throno ejus.

Condantur Domino misericordia ejus: et mirabilia ejus filiis hominum

IV. Ecce sedes posita erat in caelo ; et qui sedebat similis erat aspectui lapidis jaspidei , el sardinis : et iris erat in circuitu sedis, similis Visioni smaragdinae.

El in circuitu sedis viginti quatuor seniores , amicti vestibus albis cl coronis aureis.

El in conspectu sedis mare vitreum : et quatuor animalia plena oculis anteet retro.

Animal primum simile leoni, secundum vitulo, tertium homini, quartum aquila : singula habebant senas alas , et requiem non habebant die ac nocte, dicentia : Sanctus, Agnus, sanctus, Dominus Deus omnipotens.

El viginti quatuor seniores procidebant , el mittebant coronas suas ante thronum , dicentes : Dignus es, Domine, accipere gloriam, cl honorem , et virtutem ; quia tu creasti omnia.

V. Et vidi in dextera sedentis supra thronum , librum scriptum iustus el foris : signatum sigillis septem .

El ego flebam multum : quoniam nomen dignus inventus est aperire librum, nec videre eum

El unus de senioribus dixit mihi : Ne leve- ris ; ecce vir leo de tribu Juda , radix David, aperire librum, cl solvere septem signacula ejus.

El ecce Agnum stantem, tanquam occisum, habentem cornua septem, et oculos septem : et venit, cl accepit de dextera sedentis ius throno librum .

VI. Eleum aperuisset librum; quatuor animalia el viginti quatuor seniores circumstantes eum, dicentes:

Dignus es , Domine, accipere librum, cl aperire signacula ejus: quoniam occisus es. cl redemisti nos Deo in sanguine tuo, ex omni tribu, cl lingua , cl populo, cl natione.

cons 11.. Ki K'ibK. umi. X.

Et vidi, el audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni, et animalium et seniorum : et erat numerus eorum millia millium.

Dicentium voce magna : Dignus est Agnus qui occisus est , accipere virtutem , cl divinitatem , et sapientiam, et fortitudinem , cl honorem, el gloriam, cl benedictionem.

El cum aperuisset Agnus sigillum primum , ecce equus albus , cl qui sedebat super illum . habebat arcum, et data est ei corona, el exivit > metuens ul vinceret.

Cum secundum , exivit alius equus rufus, cl qui sedebat super illum , datum est ei ul sumeret pacem de terra, ei ul invicem se interficerent, et datus est ei gladius magnus.

Cum tertium, tertius equus niger, cl qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua

Cum quartum, ecce equus pallidus, cl qui sedebat super eum, nomen illi mors, cl infernus sequebatur eum

Cum quintum, vidi subitus ire animas interfectorum propter verbum Dei, clamantes : Usquequo. Domine, non vindicas sanguinem nostrum

El dante sunt illis singulis stolae albae, cl dictum est illis ul requiescerem adhuc tempus modicum : donec compleantur conservi eorum, et fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut et illi.

Cum sextum, ecce terrae motus magnus factus est, el sol facit es niger tanquam saccus cilicinus , cl luna lota facta es sicut sanguis.

El stellae de caelo ceciderunt, et caelum recessit sicut liber involutus : cl reges, el principes, cl divites, el fortes absconderunt se in speluncis , cl in petris montium , dicentes :

Cadite super nos, cl abscondite nos ab ira Agni; quis enim poterit stare ?

Confitebor tibi. Domine, in loto corde meo : in concilio iustorum cl congregatione»

Magistri opin a Domini : exquisita in omnes voluntates Christi.

Confessio cl magnificentia opus ejus : el iustitia ejus manet in saeculum saeculi.

VII. Et vidi angelum ab ortu > oEs clamantem : Nolite nocere terrae el mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri ius frontibus eorum.

El audivi numerum signatorum : centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel.

Post haec vidi turbam magnam , quam diu- mei are nemo poterat, et ex omnibus gentibus . cl tribubus, el populis, el linguis, stantes ante thronum, cl in conspectu Agni, amicti stolis albis, et palmis in manibus eorum.

Et dixit mihi angelus : Illi sinit qui venerunt de tribulatione magna ; et lavcrunt stolas suas . et dralib. iK erunt eas in sanguine agni.

Ideo sunt ante thronum Dei, et serviunt ei die ac nocte in templo ejus : cl qui sedet in throno, lib. i. lib. i. super illos.

Quoniam Agnus < pii in medio throni est. regit illos, cl deducet eos ad vitae fontes aquarum : cl absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

Vili. Ei cum aperuisset sigillum septimum, facium es silentium in caelo, quasi h cml « hora.

J.vyn

El xIdi septem *angelos* stantes in consoectu Dei ; et datae sunt *illi*» septem tubae.

Et facta sum tonitrua e' voces, el fulgura, el terrae motus magnus.

Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis, mista in sanguine, el missus est in terram, et tertia pars terrae combusta est, el tertia pars arborum concremala esi, el omne fenum viride combustum csl.

El secundus angelus cecinit, et tanquam mons magnus missus est in mare ; et facia est tertia pars maris sanguis, el tertia pars piscium et navium interiit.

El lenius cecinit, et cecidit stella ardens, cui nomen Absyothium in leniam partem fluminum, eamque vertit in absynlhium , indeque nulli hominum mortui sud l

El quarius cecinit, el percussa est tertia pars solis, lunae et stellarum.

Domine Dominus noster, quam admirabilo est nomen tuum in universa terra !

Magnus Dominus et laudabilis nimis , qui dominatur terra;, mari el omnibus abyssis : quoniam elevata est magnificentia lua super coelos.

El audivi vocem aquilae volantis per medium caeli : Vae, vae, vae habitantibus in terra !

IX. Et quintus cecinit, el stella cadens aperuit puteum abyssi, et exierunt locustae , ut cruciarent eos, qui non habent signum Dei in frontibus.

In diebus illis quarent homines mortem, et non invenient.

Locustae similes erant equis paratis in praelium , habebant facies hominum , coronas aureas in capite , capillos mulierum, dentes leonum, loricas ferreas , caudas scorpionum ; et super se regem abyssi, nomine Abaddon.

Et sextus cecinit, el soluti sunt quatuor angeli ligati in Euphrate, ul occiderent tertiam partem hominum.

El numerus eouesiris exercitus ; vicies millies dena millia.

El vidi equos, el equites qui habebant loricas igneas, hyacinthinas et sulphureas. El capita equorum quasi capita leonum ; el de ore eorum procedit ignis, fumus et sulphur.

Misericordiam el iudicium cantabo tibi, Domine: Quoniam Dominus excelsus, terribilis , rex magnus super omnem terram,

Qui fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in ierra Cham , terribilia in mari Bubro.

X. Ei vidi alium angelum fortem , descendentem de caelo, amictum nube , et iris in capite ejus : el facies ejus erat ul sol el cedes ejus tanquam columna ignis.

El juravit perviventem insaeculasaeculorum: quia tempus non erit amplius.

Et dixii mihi : Accipe librum el devora ; et accepi, el devoravi, et erat in ore meo lan- mei dulce, sed amaricatus est venter meus.

XI. Dictum est mihi : Metire templum, non trium quod foris est ; quia datum est Gentibus, t calcabunt sanciam civitatem mensibus quadraginta duobus.

Et dabo duobus testibus meis : el prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amidi saccis.

Hi Mini duae olivae, el duo candelabra : in re kspectu Domini terrae stantes.

Lt si quis voluerit eos nocere, ignis exiel de

orc eorum et devorabit inimicos eorum : el si quis voluerit eos laedere sic, oporteleum occidi.

Et cum finierim testimonium, bestia occidet cos : el post lres dirs intravit spirilus vitae in eos, et resurrexerunt.

Et audiverunt vocem magnam de caelo, dicentem eis : Ascendite huc ; et ascenderunt in caelum in nube, el viderunt illos inimici eorum.

El factus est terrae motus magnus : et tertia pars civitatis cecidit, et occisa sunl septem hominum millia.

Et septimus angelus tuba cecinit ; et faciae sunt voces magnae in caelo, dicentes:

Factum est regnum hujus mundi , Domini nostri et Chrisii ejus ; el regnabit in saecula saeculorum. Amen.

Et aperlu in est templum Dei in caelo, et visa est arca testamenti ejus in tempio ejus: el facia sunl fulgura, el voces et terrae motus, et grando magna.

Laetamini in Domino, etcxultale, justi: ct gloriamini , omnes recti corde.

Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus ?

Beati, qui custodiunt iudicium, et faciunt justitiam in omni tempore.

Xil. Et signum magnum apparuit in caelo : mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus, el in capite ejus corona stellarum duodecim.

Et ecce draco magnus, rufus habens capita septem, et cornua decem, et cauda trahebat tertiam partem stellarum , stetit ut devoraret filium quem paritura erat mulier : el peperit, et raptus est filius ejus ad Deum.

El factum est praelium magnum in cocio : Michael el angeli ejus praeliabanlur cum dracone, et draco pugnabat, el angeli ejus, et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in caelo.

Proplcrea laetamini, caeli , et qui habitatis in eis.

Vae terrae et mari ! quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam , sciens quod modicum tempus habet.

Etdatae sunt mulieri alae duae aquilae, ut fugeret in solitudinem.

Et misit serpens ex oro suo post mulierem , aquam tanquam flumen : ul eam facerei trahi à flumine.

El adjuvit terra mulierem, et aperuit os suum : et absorbit flumen, quod misit draco de ore suo.

XIII. Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, el cornua decem: super cornua ejus decem diademata, el super capita ejus nomina blasphemiae.

Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem : el plaga mortis ejus curata est. El adinirata est universa terra post bestiam.

Et est datum illi bellum facere cum sanctis, et vincere eos; et data est illi potestas in omnem tribum, et populum , el linguam, et gentem.

Ei vidi aliam bestiam ascendentem de terra : el habebat cornua duo, similia Agni, et loque* balm- sicut draco.

Et fecit signa magna : ut etiam ignem faceret de caelo descendere in lerram , in conspectu hominum.

Et faciei ne quis possit emere aut vendere ;

nisi qui habet characterem, aut nomen bestke, aut numerum nominis ejus, et numerus ejus sexet uti sexagintd sex.

KIV. Ei vi(lit el ecce Agnus stabat supra montem Sion : et cum eo centnm quadraginta quatuor millia; habentes nomen ejus, et nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis

Et cantabant quasi canticum novum ante sedem, et ante quatuor animalia cl seniores : et nemo poterat dicere canticum, nisi illa conium quadraginta qualuor millia, qui empti sunl de terra.

Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunl: hi sequuntur Agnum quocumque ierit; hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo et Agno.

Et in ore eorum non est inventum mendacium : sine macula enim sunt ante thronum Dei.

Et vidi alterum angcium clamantem : Timete Dominum, el date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.

Adorate eum qui Jecit cœium et terram, mare, et omnia qui in cis sunt, et foules aquaram.

Si quis adoraverit bestiam, cruciabitur igne et sulphure in conspectu angelorum sanctorum : el fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum.

Et audivit vocem ac cœio, dicentem inibi : Scribe: Beali mortui qui in Domino moriuntur.

Amodo jam dicit Spirilus, ut requiescant à laboribus suis : opera cnim illorum sequuntur illos.

Et misit angelus falcem suam acutam m terram :et vindemiavil vineam terræ, et misit in lacum iræ Dei magnum.

El calcatus csl lacus extra civitatem : el exivit «anguis de lacu usque ad frenos equoruui per stadia mille sexcenta.

Exsurgat Deus, et dissipentur inimici ejus ' cl fugiant qui oderunt eum à facie ejus.

XV. Et vidi tanquam mare vitreum mistum igne, el eos qui vicerunt bestiam el imaginem ejus, et numerum nominis (jus stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei.

El cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum Agni dicentes : Magna el mirabilia sunl opera tua, Domine, Deus omnipotens ; juslæ et verte sunt viæ tute, Hex sæculorum.

Quis non timebit te. Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es.

Quoniam omnes gentes venient, el adorabunt m conspectu luo ; quoniam judicia tua manifestata sunl.

XVI. Et audivi vocem njagnam de templo dicentem septem angelis : Ile » ei effundite septem phialas ii a dei in terram*

El abiit primus, el eifudit pmaiam suam m terram : cl facium est vulnus sævum et pessimum in homines qui habebant characterem besliæ, et in eos qui adoraserunt imaginem <jus.

El secundus angelus citumi pmaiam suam in mare ; et faclus est sanguis tanquam mortui ; et omnis anima vivens, mortua est in mari.

Et tertius effudit phialam suam super Illumina, et super fontes aquarum ; el faclus est sanguis.

El audivi angelum aquarum dicentem: Justus es, Domine, qui es, el qui eras saucius, quia Kiæc judicasti.

El quartus angelus effudit phialam suam m solem. el datum est illi æstu affligere homines, et igni.

Etquintus angeluseifudit phialam suam super sedem besliæ ; et factum est regnum ejus tenebrosum, et commanducaverunt linguas suas præ dolore.

Et sextus angelus eifudit phialam suam in Humen illud magnum Euphratem ; et siccavit aquam ejus,ulpræpararclar via regibus abortu solis.

El septimus angelus olitimi pmaiam suam in acrem ; et exivit vox magna de templo ù throno, dicens : Facium est.

El grando magna sicut talentum descendit de cœlo m homines; et blasphemaverunt Deum.

Jubilate Deo. omnis lerra, psalmum dicite nomini ejus ; date gloriam laudi ejus.

Dicite Deo: Quam terribilia suut opera tua, Domine! omnis lerra adoret te

Venite et videte opera Dei; terribilis iu consiliis super filios hominum.

XVII. Et abstulit me in spiritu in desertum, rl vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, habentem capita septem, et cornua decem.

Et in fronte <jus nomen scriptum, mysterium ; Babylon magna, mater fornicationum et abominationum tenie.

El vidi mulierem ebriam de sanguine Sanctorum, et de sanguine Martyrum Jcsu ; et miratus sum, cum vidissem illam, admiratione magna.

El hic est sensus . qui habet sapientiam; septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, el reges septem sunt.

Quinque ceciderunt, unus est, rl alitis nondum venit ; et cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

El decem cornua quæ vidisti ; decem reges sunl, qui regnum nondum acceperunt; sed potestatem tanquam reges una hora accipient post bestiam.

Hi cum Agno pugnabunt, el Agnus vincet illos ; quoniam Dominus dominorum est, et Rex regum, el qui cum illo sunl, vocali, electi, d fideles.

XVII!. Et vidi anum angcium clamantem: Cecidit, cecidit Babylon magna, et facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis spiri* :s immundi, et custodia omnis volucris immunJæ cl odibilis.

Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cœlum, et recordatus est Deus iniquitatum (jus.

Quantum glorificavi! se, et in deliciis fuit; lanium date illi tormentum et luctum . quia in corde suo dicit: Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo

Ideo In una die venient plagie ejus, mors, et lucius, et fames, el igni comburetur ;quia fortis csl Deus, qui judicabit illam.

Exulta super (am, cœlum, el saucii Apostoli et Prophelæ ; quoniam judicavit Deus judicium vestram de illa

XIX. Et audivi vocem lurb.c magate dicentis : Alleluia, gaudeamus el exullemus, demus gloriam ei; quia venerunt nuptiæ Agni, et uxor ejus præparavit se.

El datum est illi ul cooperiat se nyssino splendenti rl candido; byssinum enim justificationes sunl sanctorum.

Et dixit : Scribe : Beati ad cœnam nuptiarum;

Agni * ocali sinit; cl dicit milii : Hæc verba Ovi vera mm.

El cecidi ante pedes ejus , ut adorarem eum. El dicit mihi: Vide nc feceris, conservus tuus sum,et fratrum inorimi habentium testimonium Jesu : Deum adora. Testimonium enim Jesu , csl spiritus prophetlæ.

Et ridi cælum apertum, et ecce equus aibus; cl qui sedebai super cum . vocabatur Fidelis el Verax ; cl cum justitia judicial el pugnât.

Oculi (jus sicut flamma ignis; vestitus erat veste aspersa sanguine.

El exercitus qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis, \ostiti byssino:ut de ore ejus procedit gladius ex ulraque parte acutus. El ipse reget gentes in virga ferrea.

El habet in vestimento et in femore suo scriptum : Ilex regum, et Dominus dominantium.

Et vidi angelum clamantem avibus : Venite ad cœnam magnam , ul manducetis carnes regum, liberorum el servorum.

Et apprehensa est bestia* et pseudo-propneta ; vivi missi sunl hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. Et cæleri occisi sunt in gladio.

Deus ultionum Dominus : Deus ultionum libero «it.

Exaltare qui judicas terram; redde retributionem superbis.

Et vidi angelum * qui ligavit Salanam per mule annos»

XX. Et vidi animas decollatorum propter testimonium Jesu, cl regnaverunt cum Christo mille annis : llæc est resurrectio prima.

El cum consummati fuerint mille anni , sotvetur Satanas de carcere suo : el exhibit, et seducet Gentes , quæ sunl super qualuor angulos tri ræ , Gog et Magog.

El congregabit eos in prælium ; quorum numerus est sicut arena maris.

El descendit ignis à Deo de cælo ; et devoravit eos.

El vidi thronum magnum candidum , cl sedentem super eum; à cujus conspectu fugit tena , el cælum , el locus non est inventus cis.

El vidi mortuos, magnos et pusillos, stantes in conspectu throni; el libri aperti sunl.

El alius liber apri tus est, qui est vitæ ; cl judicati sunt mortui ex his quæ scripta erani in libris secundum opera ipsorum.

El qui non inventus est in libro vitæ scriptus; missus est in stagnum ignis.

llæc dies cpiam fecit Dominus: cxuilemus, et lætemur m ea.

XXL El ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam, descendentem de cælo à Deo; paratam sicut sponsam ornatam xiro suo.

El audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecco tabernaculum Dei cum hominibus* el liabitabit cum eis.

El ipsi populus ejus erunt ; cl ipse Deus cutir cis erit em um Deus.

El absterget Deus omnem lacrymam an oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt.

Qui \icerit, possidebit hæc ; cl ero illi Deus, cl ' . i i il mihi Ollus.

Timidis autem, cl incredulis, et exsecratis, et hondeidis, < i fornicatoribus , veneficis , el idoloLui is , et omnibus mendacibus ; pars illorum

erit In stagno ardenti igne et -sulphure; quod est mors secunda.

El civitas habebat murum magnum, et alium habentem portas duodecim, ul nomina inscripta ; quæ sunl nomina duodecim Tribuum filiorum Israel.

Ah Oriente porlæ lres, et ab Aquilone portæ tres;clab Austro porlæ lres , cl ab occasu porla) lres.

El murus civitatis habens fundamenta duodecim ; el in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.

Civitas in quadro posila esi ; longitudo , cl latitudo , el altitudo (jus æqualia sunl.

El erat structura muri ejus ex lapide jaspide; ipsa vero civitas aurum mundum, simile vitro mundo.

El fundamenta muri civilalis omni lapide pretioso ornata ; fundamentum primum jaspis ; secundum, sapphirus ; tertium, chalcedonius ; quartum, smaragdus; quintum, sardonys ; sextum, sardius; septimum, chrysolithus ; octavum , beryllos; nonum, lopazius; decimum , chrysoprasus ; undecimum, hyacinthus; duodecimum , amethystus.

El templum non vidi in ea : Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, el Agnib.

El civitas non eget sole, neque luna, ul luceant in ea ; nam claritas Dei illuminavit eam.

Et ambulabunt gente? in lumine ejus ; et reges lerræ afferent gloriam suam et honorem in illam.

Non mirabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens et mendacium ; nisi qui scripti sunl in libro vitæ Agni.

Beali qui habitant in domo tua, Domine; in sæcula sæculorum laudabunt te.

XXII. Et ostendit mihi fluvium aqîæ vitæ , splendidum tanquam chrystallum ; procedentem de sede Dei el Agni.

El in medio plaleæ ejus, et ex ulraque parle fluminis lignum vitæ, alfereus fructus duodecim; per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium.

Et omne maledictum non erit amplius; clsejes Dei et Agni in illa erunt, el servi ejus servient illi.

Et videbunt faciem ejus, et nomen ejus in ronlibus eorum, el regnabunt in sæcula sæculoruni.

Qui nocet, noceat adhuc ; et qui in sordibus .st, sordescat adhuc: el qui justus est, juslii-etur adhuc ; et sanctus sanclicelur adhuc.

Ecce venio cito; el merces mea meeum est, eddere unicuique secundum opera sua.

Ego sum « el primus el novissimus, principium et fluis.

Beati (pii lavant stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno vitæ, el per portas intrent in civitatem.

Ego Jesus misi angelum meum tesliflcare vobis hæc in Ecclesiis: Ego sum radix el genus David, stella splendida el matutina.

El spiritus el sponsa dicunt: Veni, el qui audit, dicat : Veni. Et (pii siiti, venial. Et qui vult, accipiat aquam xilæ gratis.

Dicit qui testimonium perhibet istorum: Eliam \nio eno. Anien.

xeni. Domine Jesu, veni et deduc nos à mundi turbinibus, à mari hoc procelloso, in quo tot

lanique naufragium facilini. in pmtmn salmi». Veni, Domine Jrsti, iradtic nos a sacco hoc nequam iu regnum (num coeleste* traduc nos ù vita hac mortali, imo ù morie vitali, in qua filii Adæ continue morimur, gemimus el suspiramus gemitibus inenarrabilibus, in paradisum tuum, in quo, el ad quem primitus condidisti nos. Veni, Domine, veni, Jesu, transfer nos ab exilio hoc in patriam, *i Terra in cœiim, a morie in vitam, à tempore in ælernalale'm, à mortalitate in beatam immortalitatem, ul cantet libi gloria mea : *Conscidisti ꝥaecum meum, et circumdedisti me lanitia.* Veni, mi Jesu; veni, salus et redemptio nostra; veni, amor noster, gaudium nostrum, spirilus oris nostri, lumen oculorum nostrorum. Trahe nos post te, curremus in odorem unguentorum tuorum, ut in coelesti Jerusalem conscribamur cives sancturum.

domestici Dei, Illicthærcdstii. Ad hoc enim nos ab ælerno ante tempora sæcuiaria prædestinasti: ad hoc nos in tempore á (e constituto creasti, redemisti, vocasti el justificasti, ut posi hocco tempus in tuo regno, in tua sancta civitate, in omnia sæcula nos magnificares ri glorificares. Veni ergo, veni, ostende nobis faciem tuam: sequamur te quocumque ieris, fruamur te jugiter, qui mundo fruí ncc possumus, ncc volumus; quia tu es pars hæredilaiis noslræ, et calicis nostri. Eia, Domine, aspiret dies tua, et inclinentur umbræ. Quid enim mihi est in cœlo, el à te quid volni super terram, Deus cordis mei, el pars mea Deus in ælernum? veni, desiderium collium aeternorum; veni, exultarlo ctjuhiluscordis nostri. O vera charitas, chara sanctitas, saucia felicius, felix æiernilas nostra! Amun.

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

QUÆ

HISCE IN APOCALYPSIN S. JOANNIS COMMENTARIIS EXPLICANTUR.

! Prior numerus paginam, secundus columnam designat : si unicus tantum occurrat numerus, ad procedentem referri Indicio

EX GENESI.		68. 29. Deleantur de libro vivcnlyim, <072. 2
AF. 1. v. 1. In principio creavit Deu*		79. 4. Ostende faciem luam, el salvi erimus , 1901. 1
calimi et terram 1318. 2		v. 13. Vindemiant eam omnes qui prælergrediuntur vi.un , 1256. 2
3. 14. Super pectus tuum gradient , 1213. 1		89. 4. Mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna qu» preteriti, 1314 2
ÊX EXODO.		110. 10. Laudatio ejus manet m scculum sectili, 1296. 1
Cap. 3. v. 14. Ego sum qui sum , 1027. 2		13. 17. Non mortui laudabunt te , Domine, neque omne< qui descendunt in infernum, (127. 2
7. 12. Devoravit virga Aaron virgas eorum, 1178. 2		131. 17. Paravi lucernam Christo meo 1051. 1
8. 22. Faciam mirabilem terram Gessen , 1150. 2		149. I. Cantate Domino canticum novum . 1224. 2
20. 18. Cunctus populus videbat voces , 1037. i		EX LIBRO PROVERBIORUM.
EX NUMERIS.		Cap. 9. v. 2. Miscuit vinum, 1990. 9
Cap. 14. v. 22. Tentaverunt me jam per decem vices . 1053. 2		v. 5. Bibite vinum quod miscui vobis. 1251. 2
24. 17. Videbo cum, sed non modo, 1310. 1		23. 23. Veritatem eme, 1085. 2
EX DEUTERONOMIO.		25. 23. Ventus Aquilo dissipat pluvias, cl lacies tristi* lin- guam detrahentem, (363. 1
Cap. 18. v. 5. Ipsum elegii Dominus Deus tuus . ut stet ct ministret nomini Domini, 1071. 2		EX ECCLESIASTE/
33. 2. Dominus de Sinai venit, et de Scir ortus est nobis : in dextera ejus ignea lex, 1318. 1		Cap. 11. v. 9. Lætare, juvenis , in adolescentia lua, et am- bula in viis cordis tui 1383. 1
EX LIBRO I. REGUM.		EX CANTICIS.
Cap. 1. v. 8. Numquid non ego melior tibi sum quam decem lili. 1055. 2		Cap. 3. v. 6. Qnaj est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus rnyrrhæ cl thuris, ! 124. 1
24. 14. Judicet Dominus intermeet te, et ulciscatur me Do- minus cx te; manus autem mea non sit in tc, 1141. 1.2		4. 6. Vadam ad montem myrrha* el ad collem thuris, Uriti.
EX LIBRO III. REGUM		B. 1. Messui myrrham meam cum aromatibus meis , ibid.
*p. 1!. v. 36. Filio ejus dabo tribum unam , ut remaneat lucerna David , 1051. 2		EX LIBRO SAPIENTIÆ
18. 7. Qui cum cocnovissct eum, cecidit super faciem suam, 1075. 1		Cap. 18. v. 24. In veste poderis totus eral orbis terrarum , 1038. ?
EX LIBRO IV. REGUM.		EX ECCLESIASTICO.
Cap. 2. v. 15. Venientes in occursum ejus, adoraverunt eum proni in lorrain, ibid,		Cap. 39. v. 17. Obaudite me, divini fructus; florete, llores, el date odorem , cl frondete in gratiam : date nomini ejus magnificentiam in canticis labiorum ct citharis , 1123. 2.
EX LIBRO TOBIÆ.		1124. 1
Cap. 12. v. 15. Ego sum Raphael, unus ex scplcrn qui asia- mus ante Dominum 1029. 2. II05. 2		43. 2. Fornacem custodiens in operibus ardoris Inplici(cr sol exurens montes , 1044.
EX LIBRO JOB.		48. 3. Dejecit de cælo ignem 1er , 1207. 2
Cap. 10. v. 15. Socii ejus qui non est, 1283. 1		50. 6. Quasi stella matutina in medio ncbulæ, 1065. !
19.3. En decies confunditis me , 1055. 2		EX ISAIA.
29. 19. Non adæquabitur ci topazius de Æthiopia , 1347. 2		Cap. I. v. 15. Manus vostre plcnæ sunt sanguine, 1145. 2
EX PSALMIS		5. IO. Diciie justo, quoniam bene , 1962. 1
Psal. 2. v. 9. Tanquam vas figuli confringes eos , 1064. 2		5. 99. Væ qui estis viri fortes ad miscendam ebrietatem , 1251. i
5. 12. Gloriabuntur in tc omnes uui diligunt nomen tuum , 1071. 2		16. 9. Super vindemiam tuam vox calcantium irruit, 1256. 9
11. 4. Disperdat Dominus linguam magniloquam, 1231. 1		19. 14. Dominus miscuit in ea spiritum vertiginis, 1951. 1
48. 6. Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo , 1044. 2		22. 22. Dabo elavem domus David super humerum ejus ; et aperiet, ct non erit qui claudat; cl claudet, cl non erit qui aperiat 1073. 9
22. 5. Parasti in conspectu meo mensam adversus ros qui tribulant me i 1053. 1		28. 15. Percussimus fœdus cum morte, clcum inferno feci- mus pactum 1137. 2
37. 17. Super me magna locuti sunt, 1231. 2		30. 33. Preparala est ahheri Tophct, 1957. 2
50. I 4. Spiritu principali confirma m<* , 1945. I. 1348. 2		51. 7. Blasphcmias eorum ne metuatis f <054. 2
* 20. Benigne fac in bona voluntate lua, Sion, ut aedificentur muri Jerusalem 1204. 1		EX JEREMIA.
57. 7. Quii dabit mihi pennas sicxt columba:, el volabo 7 ibid.		Cap. 25. v. 26. Juravit in nomino meo magno, 1071. 2
		31. 22. Creavit Dominus novum super terram: femina circum- dabit virum, 1124. 2

INDEX LOCORUM

51. 27. Adducite (quum quasi bruchum aculeatum, 1193.2

EX THRENIS.

Gip. 1. v. 12. Vindemiavii me, ut locutus est Dominai in dic

ir® furoris sui, 1256. i

EX EZECHIELE.

Cap. 1. v. 5. Et in medio ejus similitudo quatuor anima-

lium . et hic aspectus eorum, similitudo tornimi s- *• -

•*u2. 1

*• i8. Totum corpus oculis plenum in circuitu ipsorum

quatuor, 1106. 1

5. 15. Audivi opprobrium Moab, ct blasphemias filiorum

Ammon , 1054. 2

EX DAMELE.

ap. 2. v, 46. Tuuc RexNabuchodonosor Danielelem adoravit,

1074. 2

S. SCRIPTURÆ

12. 7. Jurasse! per virentem in ælernum qcia in temp,

<108. t

EX OSEE.

Cip. 4. v. 2. Sanguis sanguinem tetigit , 1145. 2

EX AMOS.

Op. 9. v. 7. Numquid non ut iüii Æthiopom vos estis mihi,

'••' = ' <rael, 1135.2

EX HABACUC.

Cap. 3. v. 4. Cornua in manibus ejus, ibi aliscondita est for-

tiludo eius , 1120. 2

EX ZACHARIA.

Cap. 4. v. 11e hti sunt duo filii olei, qui auuitunt, 1206. l

EX LIBRO 1. MACUABÆORUM.

Cap. 15. v. G. Vindicabo gentem msam ct sancta, 1141. 2

EX NOVO TESTAMENTO.

EX S. MATTILEO.

Cap. 1. Liber generationis Jesu Christi, filii David, filii Abra-

ham , 1031. 1

18. 8. Si oculus tuus vel pes tuus scandaliict te, abscinde

cum , 1023. 2

24. 29. Virtutes calorum movebuntur , 1146. 2

EX S. MARCO.

Cap. 13. v. 32. Dc die autem illa vel hora nemo scit, ne-

que angeli incalo , ncque Filius, nisi Pater , 1304. 2.

1315. 2

Ult. v. 7. Dicite discipulis ejus, ct Petro , 1310. 1

EX S. LUCA.

Cap. 11. v. 52. Tulistis elavem scienti®, 1073. 1

18. 3. Vindica me dc adversario m<°o , 1141. 2

EX S. JOANNE.

Cap. 1. v. 29. Ecce Agnus Dei, 1119. 1

v. 47. Ecce vere Israelita , 1073. 1

4. 23. Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu t *ibid.*

4. 47. Incipiebat cnim mori, 1084. 1

6. 52. Pater meus dat vobis panem de calo verum , 1073. 1

13. 34. Mandatum novum do vobis, ul diligatis invicem, sicut

dilexi vos , 1 tir». 2

21. 23. Ego sum vitis vera , 1073. 1

15. 1. Sic cum volo manere, donec veniam, 1025. 1

EX ACTIS APOSTOLORUM.

Cap. 3. v. 3. Cum vidisset Petrum cl Joannem incipientes in-

troire in templum , 1084. 1

13. 31. Amplius jam non reversurum in corruptionem ,

1078. 1

EX EPISTOLA S. PAULI AD ROMANOS.

Cap. 1. v. 16. Judxo primum el Graeco, 1031. 2

EX I. AD CORINTHIOS.

Cap. 4. v. 13. Blasphemamur el obsecramus , 1054. 2

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap. 2. v. 9. Donavit illi nomen, quod est super omne no-

men , 1U80. 1

EX EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

Cap. 2. v. 6. Et nunc quid detineat scitis, ul reveletur in su

tempore, 1116. 1

EX I. AD TIMOTHEUM.

Cap. 6. v. 19. Ut apprehendant veram vitam , 1073. t

EX H. AD TIMOTHEUM.

Cap. 4. v. 5. Ministerium tuum imple , 1070. 2

3. 2. Admone illos neminem blasphemare , 105 i. 2

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

Cap. 12. 2. In auctorem et consummatorem Jesum, 1035. 1

EX EPISTOLA I. PETRI.

Gap. 5. 13. Salutat vos Ecclesia quæ est iu Babylone ,

1274. 1

EX EPISTOLA II. PETRI.

Cap. 2. v. 4. Rudentibus inferni detractos ia tartarum Indi-

dit cruciandos , 1192. 2

EX APOCALYPSI.

Cap. 12. v. 8. Neque locus inventus est amplius eorum m

calo, 1051. 2

INDEX

RERUAI ET VERBORUM

III^s COMMENTARIIS CONTENTORUM.

(Prior numerus paginam, secundus columnnam designat : si unicus occurrat numerus* ad præcedentem referri indicio est.)

A.

A cl ea quomodo sil Cbrutus , 1051. 2. ct dicatur Dem , 1363. 2

Ahaddon, rex locustarum, est dæmon verus, 1187. 2

Abaddon vox quid significet, el unde derivetur , 1190. 1

Abbas ꝑ«lem esi quod paler , 1079. 2

Absimilium unde dicatur, el ejus proprietas, 1180. t. Stella , cui nomen absinthium , qualis in Gne seculi futura , bid.

Abyssus quid proprie sil, 1185. 1. Allegorico infernum significat, ibid. 1257. 2

Accidentales dotes visionis beatificæ repræsentantur per folia arboris, 1560. 2

Accipitres Nonregi ad prædam cur festinent, 1225. 1

Accidæ damna el mala, 1082. 2. Ejus reinedia, 1086. 1

Adiales gymmæ quam mirabiles figuras praeferant, 1549. 1

Achemines Persa aquilæ fuit alumnus, 1082. 1

Acolubia in Prophetis ct Apocalypsi non semper urgenda , 1021. 2

Aetionis grathrum formula cujusdam Sancti, 1165. 1

Actus septem amoris cl laudis Dei sunt, 1128. t

Adalbertos (S.) Pragensi Episcopatu se abdicavit , 1069. 1

Adx peccali chirographum an sit liber signatus Joanni iti cælo visus , 1116.1

Adimas an eadem gemma quæ carbunculus cur in S. Scriptura non nominetur, 1060. 2. 1512. 2. Quinam prestantissimi , 1512. 2. Repraesentat iucartatiuuis mysterium , 1343. 2

Adamantinam crucem in pectore cur oeslet Pontifex , 1155. 2

Advliardus (S.) in exilio suo ob bonam causam exultabat, 1059. 2

Admirationis causa, 1281. 2. Admiratione et reverentia Deum maxime laudamus, 1128. 1

Adurari homines ab hominibus quo sensu Scriptum intelligat, 1074. 2. 1075. 1

Adrianos 1. Pontifex in Nirena Synodo II. damnavit Iconoclastas , 1271. 2

Adversa parvæ duratiois sunt in hoc mundo, 1261. 1. Adversis clarescit virtus, 1235. 1. Iu iis æque ac prosperis Deo sunl grati» agendæ , 1161.2

Agypti nomine cur vocetur impia Jerusalem, 1209. 1. Unde ꝑEgyplus vocetur hebraico Miaraïm , 1166. 1. Ejus plagæ tempxre Mosis quales fuerint, 1208. 1. 1265. 2. Ias el majores immittendi potestatem habebunt Elias cl Henoch, 1208. 2. Ea quomodo mystici? exponantur ibid.

Agypti quomodo Dei providentiam depingerent, 1106. 2. Quornudo solem colerent, 1015. 1

Æliui Pertinax Imp. quod habuerit omen imperii, 1152. 1

Æquabilitas longitudinis, latitudinis, altitudinis caelestis ꝑvitalis quid denotet, cl quomodo accipienda sit , 1555. 1. 2

Aer dat sanitatem vel morbum , 1180. 2

A-latibus (singulis mundi) fuere aliqui nui Dei Ecclesiam cl pios præsquerantur , 1282. 2

Mierna quomodo sit Roma , 1277. 1

ÆtaraiUlis symbolum oliva, 1206. 1. Alternita* Dei trn>|*oribu» omnibus duminalur. 1198. 1

frihiopla fœcunJi borninuin est, 1195. 1

divum pene quoddam ælernum sequetur post finem temporis, id est, post mutidi consummationem , 1198. 1

Agalli® fS;) in tentatione constantia usque ad mortem, 1056. 1. Ejus m irlyriuin, ibid. Deo acceptam refert suam in tormentis constantiam, tiii. 2. Ei epitaphium quod posuerint angeli 1219. 2

Agatho Abbas quod vitæ religione studioso præccplum deril 1051. 1

Ayco;, id est sanctus, unde tormetur, ct quid sit , 1108. 2

Agnes (S.) ad lupanar damnata , ill.csa exiit , 1289. 2. l'usi mortem parentibus cum aliis virginibus gloriosa apparuit , 1218. 1. Martyrii cl virginitatis suæ coronam Deo acceptam refert 1111. 2

Agnoscicastos amat Christus Agnus , 1212. 1. Agnus ab origine mundi occisus quornudo sil Christus, 1252. 2. Is, Agnus cur vocetur* 1119. 1. Agni figura olmi depicta* csl, ibid. Curilil stans, cum sil mortuus, ibid. 2. 1121. 1. Quomodo sil tanquam occisus, 1119. 2. Quomodo acceperii librum dc manu sedentis in throno, 1120. 1. Agnus csl templum Beatorum, cur 1535. 1

Agni cerei benedicti à Summo Pontifice benedicuntur, 1119. 1. 2

Agon Olympicus num quam Celebris in Grecia 1089. 1

Alæ duæ aquilæ d.itæ mulieri quid significant, 1225. 2. Alas q-iot habent animalia Joannis ct Ezechielis Cherubini , 1106. 2. Quid illorum alæ significarent 1107. 1

Albati erat factio aurigarum Circensium , 1151.2

Albertus Magnus Commentarium in Apoc. edidit, 1021. 1

Albis equis precedere, proverbium quem habeat vensuin , 1153. 1. Albo equo cur visus insidere Christus contra Antichristum pugnaturus, 1299. 1. Albus color symbolum est felicitati» cl triumphi, 1265. t. 1299. 2. Idem gloriam et beatitudinem decet, 1142. 1. 2. k cur in rquii sit reteris deterior, 1150. 2. Vide Equus. Albæ sunt Beatorum vestes, non purpure® , 1159. 2

Alcinoi horti semper virebant, 1559. 1. Sunl tyous paradisi, ibid. 2

Alcuinus quando in Apoc. scripserit , 1021. 1

Aleph llebræis csl symliolum millenarii numeri , 1315. 1

Alexander Abijas quomodo se ad virtutem excitaret, 1077. 1

Alexander Magnus cur sibi cornua assumpserit, 1231. 2. Cithare modulis ad arma concitabatur, 1125. 2

Alexandrina sedes Palriarchalis cur per hominem denotetur , 1111. 1

Alfonso Ramirius Vergara quænam sibi salutis sterna pignora data diceret 1069. 2

Alleluia vox unde dicatur, cl quid contineat, 1296. 1. Ejus usus quam frequens, ibid. 2

Alnutgffim quid sil hebraice , 1292. 1

Aliare ct templum correlativa sunt, 1316. 2. Altare non consecratur, nisi illatis eo Sanctorum reliquiis, 1139. 2. Altare dicebatur sepulcrum Martyris , Memoria Martyris, Martyrium , Confessio , ibid. Altare sub quo animæ mortuorum latere dicantur , quod sil , 1138. 2. 1139. 1. Altare holocaustorum significatur per altare, sub quo anim.v Sanctorum requiescere dicuntur, 1159. 1. 2. Iu altari thymiamatis non ardebat ignis , 1176. 2. In altari cœluati proprie animæ requiescunt, 1140. 1. ct tunc hoc adumbratur per altare thymiamatis, ibid. Altaria habent tutores . . . it . . . , 117 L 1

Altitudo idem oí quod profunditas, 1003. 1. 1335. 2. Allitudinrs Satans quæ sini, / 1065. 1
 Alluni sc cingere proprie sacrraoltim est, 1059. 1. In alta enitendum ad bcaliliidiicm tendere volenti, 1530. 1
 Annidami (B.) Lusitanus Franciscanos dnlicil revelatione divina nomina septem angelorum : de ojos icvclatimobus iudicium, * 1051. 9
 Amara stomacho amica Mint, 11SO- 2
 Ambrosius ^S.) SS. Cervasiiet Protasiî reliquias inventu »ub altari recondidit, 1159. 1. Quomodo et qualiter cxspíraril, 1255. 2. Ejus in supputatione annorum mundi error, 1515. 1. Ejus an sil Cummcularius in ApOC. ejus numini inscriptus* 1024. 1
 Arnen dictio familiaris est Joanni, 1565. 1. simen ot epillictum **diruti**, 1080. 2
 Amethystus gemma qualis sit, ejus descriptio, 1550. 1. Nomen unde derivetur , vires quas habeat, *ibid.* Est filius sardii, 1094. 2. 1350. 1. An in adamanti verti po*^il, 1350. 2
 Amnion Abbas ad injuriam insensibilis erat sicut lapis • 1071. 1
 Amomum quis sil frute* 1292. 2
 Amoris vis cl potenti i» 1277. 2. Amoris carnaiis vis, 1130. 2. Arni re concupiscentia* cl amiciliæ maxime Deum laudamus, 1128. 1. Ejus vai ii gradus el effectus, *ibid.* 2. Amoris mors csl mors in Domino, 1253. 2. Amor Dei cl limor pernarum sunl duo primarii S. Scriptura et sapientia? effectus, 1225.2. Amor Christi erga Palrcin, 1079. 2. Amor Chrblbuorum mutuus uude ortum habero debeat, 1125. 1. Amores quatuor inordinali aule Christum jn orbe dominabantur 1150. 1
 Anabaptisl.irnm quis sil auctor, 1269. 2
 Anastasia* (S.) est voce cadesti ad mortem vocatus, 1565. 2
 Anastasias Imper, hærclicas fulmine ictus interiit, 1305. 2
 Andreas (S.) Apostolus sapphiro assimilatqr ; eju* sapientia , 1541. 1. Ejusdem charitas, *ibid.* 2. Terrenorum contemptus, hirliludo, *ibid.* Crucem ardenti animo concupivit , *ibid.* Ejus typus fuit Ncphtbali, 1351. 1. Quotidie Missam celebrabat, 1120. 1. Visa cruce exsultavit, 1059. 2. 1060. 1
 Andreas Caesariensis in Apoc. est commentatus, 1023. 2
 Angelus falcem aculam lialxuis quis sit, 1235.2. Angelus habens signum Dei vivi quis sil, varia? expositiones, 1152. 1. Esi verus angelus, *ibid.* 2. Ab ortu solis quomodo dicatur oriri, *ibid.* Angelus luriis apparens Jo.inni circa apertionem Idui signati quis esset, 1116. 2. Cur dicatur furtis, *ibid.* Quos is denotarci, *tbid.* Angelus foriis descendens de cœloamicius nube cl iride , qui», 1193. 2. 1196. t. Cur pedem dextrum in mari ponat, 1196. 2. 1197. 1. Angelus thuribulum habens quii sil, 1173. 2. Angelus denuntians excidium lhbjloliis quis, 1288. 1. Angelus quidam pratesi inferno ; ú habet elavem inferni, 1506. 1. Angelus Mailyles vindicaturus iu fine secali cur dc allati exeat, 1256. 1. Angelus cur à Joanne adorari noluerit, 1298. 2. Septem angeli tubarum qui, ! 172. 2. Angelus secundus tuba caucus , ejusque plaga quid *iut, 1178. 1. Angelus tertius lula canens ejusque plaga .abr filini, quæ, 1179. 2. Quartus angelus tubam tenens quis, et quæ plaga qua: post ejus lulo? canium sequitur, 1180. 2. Angelus sextus tuba canens quis sit, t 190. 2. 1191.2. 1192. 1. El angelum ollioris ordinis habent Episcopi, 1017. 1. Angeli septem cum phialis ir® Dei qui sint, 1262. 2. Quinam sint mystice et symbolice, 1272. 1.2. Angeli quatuor ligati in fine mundi solvendi quinam sint, »192. 1. Quatuor Angeli super quatuor angulus terne Mante* ct ventos tenentes, quinam sir.l, 1151. 1. Ati mali sint quia nocent, negatur, *ibid.* 2. Angeli inielligunliir per seplrm spiritus in compectu throni stantes, 1029. 2. Angeli quatuor ventis, cos eminentes vel relinente*, l 151. 1. Angelorum nposIntanliuni peccatum in quo silum sil, 1220. 2. An ii sint pars tertia reliquorum angelorum, *ibid.* Angelos malus dum Scriptura significare vult, id cx aliquo adjuncto vel circumstantia salis iutclligilur , 1151. 2. Angeli buni

etiam nocere possunt, Deo jubente, rW. Per tempestatem cl malorum impetum moderatur, 115®. 1, Angeli dicuntur interdum quatuor, interdum septem stare ante Dominum , 1105. 2. Angelos sua morte Christus non redemit, *ibid.* Eorum alii Avístenles , alii .Minis-» traille*, HOG. 1. Eoium quod sit officium, 1108. i.Qno moilo tibi invicem loquuntur, 1518. 2. An per su fideles in Ironie cruris signo signaturi suit. 1153. 2. Ignorant secreta cordium cl conscientiarum, *ibid.* Assistunt sacerdoti celebranti, id variis esempli» probatur, 1174. t. Eorum duplex munus, *ibid.* 2. Eurum c*I milii, 10¿9. 2. Piæsunl planetis scplem , *ibid.* Eurum multitudine, fortitudine cl gloria Dei nujeslas rrpr.wcUlur, 1101.2. Aliquando mir.islrnrnl S. F.iicliaritlMni, 1171. 2. Ofierunt Deo preces hominum, 1175. 2. Per eos emina sua judicia cxrcrcl Deu*, J3Ü0. J. Ctrlri portas custodiuntt nequis immundus illuc |»eitrct, 1551.2. 1564. t. Nulla lubent nomina, sed ea sortiuntur cx ministerio quoti apud homines olicuDt, 1051.2. 1190. 2. Per «h Deus orbem moderatur, 1151. 2. Eorum ingens e>l multitudo , 1220. 2. Eorum ope vinci possunt dæmones, 1214. 1. Sao ifido Missæ assistunt, 1171. 1.2. Gaudent de hominum commodis tl solute , *ibid.* 2. Per cos ducei ct » luminat Deus homines, 1026. 2. Eorurn scientia cl perspicacius, 1106. 2. An ad signa iudicii obstupescant, ct proinde inldligantur per virtutes cœlorum lune movendas, 1146. 2. 1147. 1. In fine mundi pradiabuntur contra Luciferum ct angelos ejus pro Christianis, rosque animabunt, 1225. 2. Angeli illustriores dati Sanctis in virtute progredieiidius pru custodii, ilrm Praelatis cl principibus, 1Uo5. 1. Angelorum quæ nomina nguoscal Ecclesia, 1051. 1. 2. Angeli terrestres sunl Tu-ligiosi, 1168. 2. Angelorum numine vocanturEpi<copi, 1042. 1. 1046. 2. Angeli singuli piæsunl elementis singulis. 1267. 2
 Angli conversi sunt Der S. Augustinum à S. Gregorio illuc Uotissiim , 11S6. 2. 12!2. 2
 Anglicana Ecclesia csl Babylon, cur, 1278. 2
 Auglo-Calviublm quam in Pontificem Rom. ex Apocalypsi injurii, 1024. 2. 1186.1. 1282.2. 1285. 1
 Angusta est porta coeli, 1555. 1
 Aniqa familia uude orluin habuerit, el quinam illustres cxra nali, 1261. 2
 Anima sancta proprie templum Dei est, 1109. 2. Hem cœlum, 1526. 1. Ejus vita Deus est, JO68. 1. Ejus candida vestis csl innocentia, 1159. 2. Anima Martyrum habet siuLnx candidam , corpus Libebit candido purpurr.im, 11GO. 1.
 Animæ quatuor facultates an per quatuor anímulía Juannis rcpric<cnlcnlur , 1IU i. 1. 2. Animæante Christum dicebantur esse iu promptuariis, in limbo exspectantes Christum; pusi illum dicuntur esse sub altari ihjmiamatts , iu cœlo, 1110. 2. Animæ pro Christo interfectorum in cœlo exspectant corpus gloriosum , *ibid.* Animæ quummlo abluantur, 1167. 1. Animas heroum ubiuam habitare lingerent prisci, 1359. t. Animas convertit robusta sanitas, 1074. 2. Animæ propter Christum occisa?, sunl re-lui reges, principes, cl iudices, 1309. 2. 1511. 1. Animæ quam a-gre convertantur, 1217. 2. Auimæ pura? mox à moite rident Deum, 1139. 1. Animæ multai sancta aliquam maculam liabeutes , ad Dei cun5|M?c(um iMilniit cl nequeunt admitti, 1556. 2
 Animalia quatuor Joannis. *Vide* Quatuor.
 Anno (S.) Arclliepisconus Colouiensis quam o d maculam cœlo exclusus, 1556. 2
 Annuii» iit' bantur veteres loco sigilli, 1042. 2
 Annus llvbræus cl Cli.ddæus quot haberet dies, 1205. 1. Annus Julianus quornudo Ikbnro posset adaptari, *ibid.* Anni mille, quibus Satanas ligatus est, quomodu supputentur, 1306. 1. Anui quot restent à nostra ælate u-ilue ad mundi finem, 1315. 1. Quot u«quead tempora Anlichri*li, 131 Í. 1. Anni an plurimi restabunt |»o>t c.oum Antichi istum ,L 1304. 1. 2. 1508. i
 A.oio;<|uis sit lucus apud /Elianum duplici arborum genere consitus, 1359,2

Aribcrtus srpc à Christo instructus fail ut obscura A me,
loca intcllig' r. i, !t2t. I
Anselmos Caotuarienns interpres Apor. bid.
Anielmus Laudunenm cal auctor Gloss® interlinean*, tbid.
Auhchriui.ini agnoscent in fine mundi, visis plagis,A Deo cl
(busto cas sibi im milli, 1148. 1. 1211. 1
Aulii lirsti» quamdiu regnaturus sit, 1205. 2. 1205. 1. 2.
4225. 1. 1251. 2. Supervivet Eli® cl Henoch triginta
<li bos, 1205. 2. Cur bestia sil qu® ascendit de abisso ,
1208. 2. Dæmoncs cum agent ct j► ossidebunl, <! per cnm
traculenthm suam in Sanctos cierent, tbid. Ersi parrici-
da, ibid. 1250. 1. Ejus crieri Jerusalem, non Roma, 1209.
1. 1278. 2. 1517. I.Sub illo picrique homines erunt
imprii, 1209. 2. Occiilct lres reges ex decem regibus fatu-
ris suo tempore, tum reliqui septem ei ¿ponte scsubdent,
1220.1. 1230.1. Rcprescntalur in cauda draconis iuli ,
1220. 1. Quam mullos decepturus sil, ibid. 2. Pro coci
rum eo certabit Lucifer cum angelis suis, 1225. 2. Per
bestiam maris intelligitnr, 1227. 2. 1229. 1. Cur voce-
tur bestia , 1229. 2. Oritur cl succrescit de mari, quo-
modo, ibid. Au per mare cum ingenti classe venturus ibid.
Quæ ejus capito septem, ct cornua decem , 1250. 1. Cur
comparetur pardo, ibid. Erit dolosus : ejus in nrbesubi-
gendo celeritas : ejus pedes cur similes ursinis, ibid. Ejus
imperium futurum leoninum, superbum, immane ct ferox:
est designatus in quatuor bestiis Daniel», ibid. 2. Quam
potestatem diabolus ei facturur sit, ibid. Simulabit so
mortuum , ac triduo exacto sc vivum sistet, 1251. 1. Est
capitum beiti® caput praecipuum , ibid. Ejus plaga an sit
revera fatura mortifera, et artis human® respectu incur-
abilis, ibid. 2. Volet adorari ul Deus, ibid. Faciet qmccum-
que volet, ibid. Erit blasphemus cl alhcus , 1232. i.
Chrisli honores sibi decernendos asseret, ibid. Fiet sensim
orbis monarcha , ibid. A quibus adorandus sit, jbid. Vio-
lenta morte à Christo occidetur, 1255. 1. Ejus precursor
quis luturus, 1251. 1. Imitabitur mysterium SS. Trinita-
tis, ibid. Ejus miracula tria, 1255. 1. item alia, ibid, 2.
Faciet omnes gestare suurn signum el characterem , ibid.
el cur, 1257. 1. Numerus nominis ejus quis faturus, ibid.
Cur triplici senario constet, ibid. 2. Ejus nomen quale fu-
turum , 1258. 1. Numerus nummis ejus efficiet dclxvi.
ibid. Ejus persecutio quam acris fatura, 1115. 2. 1239.
1. Ejus nequitia , ibid. Ipse superabit crudelitate prio-
res tyrannos, ibid. 2. Ejus dotes ct mores suinrntim ,
1241. 1. 2. E Babylone veniet; ejus typi varii, 1275. 2.
1278. 2. Au sil bestia coccinea super quam sedet mulier
meretrix, 1277. 2. Ipse est caput et rex impiorum, 1278.
2. Est unus ¿ septem capitibus besti® coccineae, id Csl,
regibus, ct tamen octavus est, 1285. 1. Septies ambitus
peraequetur Ecclesiam , quam reliqui omnes superiores
lyrauni, ibid. 2. Ip*c Roinam comburet cl evertet per reges
ubi subjectos , 1281. 1. 2. imperium Romanum ex Eu-
ropa in Asiam transferet, 1285. t. Erit omnium regum
lotius terne monarcha, ibid. 2. Ejus jam nati signum crieri
Horna: eversio, ibid. 1274. 1. Ordo rerum ab eo gerenda-
rum , 1285. 2. Quomodo sit à Clirhlo occidendus, 1500.
1. Fulgure alllabilur, ibid. 2. 1505. 1. 1517. 2. Finget
se mori, cl post muriem ad vitam resurgere, 1505. 1. As-
cendet dein in montem Oliveti, volens in coelum ascendere:
unde cum daemones in aera attollent, sed per S. Micliac-
lem deturbabitur, ac tunc dæmoncs cum rapient in tartara,
ibid. An vivus illuc descensurus sil, ibid. Ejus socii el mili*
tes quomodo occidendi, ibid. 2. Quo die occidendus sil,
1504. 1. Quot post ejus mortem supererunt dies u*que ad
judicium , ibid. Occidetur finitis baccllanalibus, ibid. 2.
Post ejus eadem dabitur spatium aliquud pernitiendi ct
respirandi fidelibus, 1144. 2
Axr</<acau sil nomen Anticnruti luturum , 1258. I
Amuxbi SolrrU pentalpha ominosum j 1055. 2
Antiochus Epiphanes à Deo percussus , Dei iuslam vimlir^ai
in s* agnovit, I
Antiocheus lede» Patriarci)alis cur per vitulum repraesentetur,
11104. 1

Antipas, Episcopus Pergami, dæmoncs A possessorum corpori-
bus pellebat ; ®nco bovi candenti inclusus , animam pro
Christo reddidit, 1057. t
Antonius Imp. quartam in Christianos persecutionem concita-
Vll» 17.1. 1
Antonius (S.) cur ao mnaturn stilent judici Alexandri® ,
11 t
Antonius Duca sácenlos cutium septem primorum angdmuni
promoveri conati» csl, 1050. 2
Antonius (S.)<fa Padua cantans mortuus est, 1253. 2
Anthracites Lipis aquis perfusus ardokit, 1201. 2
Aperire librum ct Mgnacul i solvere, non est quid diver um ,
1117. I
Apocnlypicos libri dignitas , ejusque materia, 1015. 2. Esi
liber uhiinus Bibliurum, 101G. 1. Ejus auctor, iA/d. 2. An
sil liber Canouicus : cur A quibusdam rejiciatur, 1019. 1.
Probatur quod sic, tbid. Ejus auctor Joannes Apostolus ,
uon alius Juaunes Presbyter, ibid. Scripta cslgræco» ibid.
2. Scripta csl diu posi excidium Jerusalem per Titum ,
ibid, item post relegationem auctoris ejus iu Patmon, ibid.
ante Evangelii scriptionem , ibid. Quod ejus argumentum
cl materia, 1020. t. An sil continuum xenigma , ibid. 2.
Est prophetia de futuro, ibid. An duos habeat sensus litte-
rales secundum Alcazarem , 1021. 2. In ca aliquando est
hysterologia, sed rarior , ibid. 1250. 2. Ejus acoluthis
quæ, 1021» 2. Ejus argumentum est duplex, 1022. t.
Ejus finis cl scopus, ibid. 2. Ejus series el ordo, ibid. 2.
Bsl omnium librorum S. Scripturas difficillimus el obscu-
rissimus , 1023. 1. Ejus vbiones non describuntur ordine
temporis, ibid. 2. Esi plena allusionibusad veleris testa-
menti loca, historias el figuras, ibid. Est primo revelata
Christo in ejus incarnalioi.e, 102G, 1. In re est Apocalyp-
sis, sed in modo ct phrasi csl cpicalypsis, id est occultatio,
i/ud.2.Cur eam rejiciat Lutherus, ibid. Ejus revelatio quo-
modo Joanni facta, ibid. Cur vocetur Evangelium, 1027. 1.
Ejus septem visiones eorumque varia expolitio, 1091. i.
2. Ipsa csl liber signatus quem vidit Joannes, 1115. 2.
Tota occupatur circa descriptionem libri cl septem ejus
sigillorum , 1116. 1. Ejus du® partes, ibid. Ejus pars se-
cunda ubi incipiat, 1200. 1. Quaedam illius cito post
Joannem contigere, 15G2. 1. 2. Quumudo ci Joannes sub-
scribat el auctoritatem addat, 1362. 2. Ejus succincta
chrnotaxis ct ordo, Í5G6. 2. Esi ipsa salii cunneva, con-
sequens cl ordinata, ibid. Qualer lautum in ca ordo inver-
sus, ibid.
A'nox3c)unrc4 quid proprie sit, 102G. 1
Apullinus Tjanæus quo anno obierit, 1020. l»Ejus de Ves-
pasiano augurium , 1068. 1
Apostoli Ecclesiæ ut steli® pcrfulscre , 1216. 2. 1561. 2.
Eorum decem figmæ, 121 G. 2. Apostuli 12. cl 12. Pa-
triarchs, vel Prophet®, fuere 24. seniores quos videt
Joannes in circuitu throni cl Agni, 1098. 2. Eurum hume-
ris incumbit Ecclesia, 1559. 1. Eorum quis sil ordo ser-
vandus, ul iis gemmat civitatis cœleslis accommodentur ,
ibid. Representaotur per duodecim portas cœleslis Jerusa-
lem» 1551. 2. ct per ejusdem fundamenta , 1552. I.
1558. 2. Patriarchis duodecim æquipprantur, 1559*. 1.
1551. 1. Iis succedunt Episcopi, Pontifex Petro, 1017.2.
Plurimas ad virginitatem Deo vovendam animarunt, 1218.
1. Sunt pedes Christi» cur , 1011. t. Per equum album
denotantur, 1152. 1. Eorum in predicando aibor » ibid*
Quomodo porlar.nl equitem Christum , coi unique in piab-
dicando velocita*, ct patientia, ibid. 2. Orbi salutem el fe-
licitatem predicando peperete, ibid. Apostolos virosque
Apostólicos quomodo significant quatuor animalia, 1104.
2. Apostoli novi duodecim an in fino mundi mittendi,
1551.2. Viri Apostolici vita el doctrina sua sunl velul
margarit®, 1552. i
Aqua omnis in fine mundi vertetur in sanguinem , 1268. 1.
sed id non eut diuturnum , ibid. An h®c plaga fidelibus
sil nocitura, ibid. 2. Aqua sanitatis vel morbi esse causa
solet, 1180. 2. Cur dicatur vitrea cl crystallina, 1100.
2. Aqua lacta sanguis tanquam mortui quomodo intelh-

gatur, 1266. 2. Aquæ flumen quod evomat draco io mulierem 9 1227. 1. Aquæ vitæ lluvius in cœlo quis rit , 1558. !. Aquæ ver» et naturale * super cœlu* Mint, (361. 1. Aquas in sanguinem vertent Elias et Henoch, 12U8. t Aquila significat Dei celsitudinem ct sapientiam , 1105. 2. item diritti divinitatem, *ibid*, 1. Aquila in cœlo volini quæ sit » varie exponitur » 1181.1. 2. Ei comparantur Concionatore*, *ibid*. 2. Aquila: cur a«similclur S. Joanne*, *ibid*. t. 1017. 2. Aquilæ cornicum obibid, Aquilarum ala dextera in agro defixa ab eo avertit grandinem : in Imperatorum apotheosi ipsa- in cœlum evolabant, quad eorum {mima, *ibid*. Mullus neci eripueret, 1182. 1 Arabes an futuri sint Gogcl Magog, 1516. 2. 1517. 1 Arabica versio Apocalypscòs exstat in vaticana Bibliotheca, 1095. 2 Araneorum textentium Thebis quod fuerit prodigium , 1297. 2 *Arbe* (id est, hebraico, locusta) vox unde derivetur, 1188. 2 Arlxrrcs cœlestes omnes dant fructum vitæ et immortalitatis, 1359. 1. libe quid significant, *tbid*. 2. 13C0Í 1 Arca foederis significat corpus cl humanitatem Christi, 1175. 1. 121 i. 2. In cœlo visa Joanni quæ sit, 1211. 1. Symbolum est B. Virginis, *ibid*. 2. Arca bis mille cubitis à populo in transitu Jordanis distans, quid typice <t symbolice denotet9 1313. 2. 1314. 1 Aichidæmoncs ligati in passione Christi fuere, 1192. 1. Cur ligati dicantur in Euphrate, *ibid*. Quibus vinculis ligentur, *ibid*. Habent tamen suos emissarios , *ibid*. Archidiáconos inter cardinales quæ *it dignitas, 1032. 2 Archilochus poeta cur à Spartanis urbe ejectus sit, 1U83. 2 Arente symbulo denotantur impii, utpotc steriles et terreni, 1069. 2 S.1 Arctas Apocalypscos commentator est, 1024. 1 Aristippi de muliere parva gnome, 1062. 2 Armadillos animal habet corium instar tones compactum , 1189. 2 *Armagedon* hebraico quid significet, et ubi is locus sit, 1270. 1. Est nomen loci novum, quod illi ab eventu imponetur tempore Anlichrisli, *ibid*. Hic locus futurus est juxta Jerusalem et vallem Josapliat, *ibid*. 9 Ay>ou/xai an sil nomen Anlichrisli futurum, 1258. 1 Arnulphus Caroli Magni avus, relictu Episcopatu, ad eremum i liit, 1069. 1 Animi per equum nigrum Joanni visum repræsentantur, 1135. 1. Eorum dogma, *i bid*. 2. Eorum propagatio ct sævitia in Orthodoxos, 11561 1. 1177. 2. Orbis sc mirabatur esse Arrianum , 1136. 1. Olim baptizatis à suis in Africa chirographum dabant, 1235. 2 Arrius in secessu crepuit medius, 1304. 1 Arlabanusapud Parthos primus Rex magnus est appellatus , 1592. 2 Articuli Symboli repræsentantur duocfcclm lapidibus civitatis Jerusalem, 1532. !. Quinam à quonam A|»ostulo vint compositi incertum, at singulis suam attribuer uut auctoritatem, 1552. 2 Ascensio Chrisli incœlos cur chrysolitho grmrnæ assimifelur, 1347. f r; 2. 1347. f Ascr Patriarcha csl typos S. Simonis Apostoli • 1351 • 2 A <iæ principes quo ritu inaugurarentur, 1043. 1 Asmodxus ligatus à Tobia in deserto, habel tapien suos per mundum ganeones, 1192. 1 Aspectus lh bræis ponitur pro colore vel specie , 1091. 1 Aspiratio Cræca sæpe laline vertitur in 51ill(i.im, 12G3. 2 Assistentes angeli videntur significari per quatuor ammalia in conspectu throni stantia, 1 (OC. 1 Astron jam beatus, Vigilantio apparens, parentes jumii ab cthnicismo converti, et in quam aniœna regione ageret, aprimt, 1361 t Astra cœli an sint virtutes cœloruru iu fine mundi movend@ , 1147. t Athanafius (S.) quam libere Coustantinum Imper» arguerit,

1208. 1. Continuo in fuga et fatele* vivit, 1329. 1.p»n* solus tese Arrianil oppomiit , 1156. j Athlrltæ futuri prius sesc diu pnwilirn exercer ant, 1089. 2. 1090. 1. Eorum labores el patientia, 1168. 1. Oleose ungebant, 1206. 2 Attributa quatuor divinæ providentia an denotentur per quatuor Joannis animalia, 1104. 2. Attributa «cptom Dei, in quibu< consistit integra providentix perfectio, 1032. 9 Auctons oratio ad S. loaaorm , 1018. 2. Ejus in hisce commentariis ratio ac tnelliiodui, 1025. t. Ejus in bærrhcos candor ct rioccrilas , 1276. 1 Audire cl videre io spiritu idem sunt, 1057. 1 Augustinus (S.)qinm ardenter ad cœleslia gaudii anhelaret, 1366. 1. Izctionc vitæ S. Antonii convenu*, 1083. 1. Per matris Ucrymas ad fidem Catholicam transiit, 1218. t. Quam Deo gratus ob suam conversionem , 1161. 2. Ejus mors qualis, 1253. 1 Aurrlinxu* Imp. novam in Christianos persecutionem movit, 1134. 2. sed ea non luit exsecutioni mambla, 1229. 1 Aurichalcum quid sil, unde dicatur, an rit æs, 1040. 2. Aurichalcum ardens simile est carbunculo, 1542. 2 Aurigarum Circensium (actiones erant quatuor , 1131. 2 Aurum cur veteres nonn *i regibus cl vim divinis attribuerent, 1097. 2. <l m Scriptura varia lignificai, 1040. 1. 1546. 2. 1347.1. Cur sit pallidam, 1137. 2. Per aurum ignitum quid intelligalur, 1085. 1. Aurum inauratum quod sit : <l ad splendorem faut, 1279. 1. Aurum charilalis emitur oratione, berymis, pœnitentia, bonis operibus, 1085. 1. item languine Chrisli, *ibid*. Quomodo sil civitas cœleslis aurum mundum , 1356. 2 Aventinuscullis Romæ unus c septem, 1282. 1 Avis imago diaboli est, 1219. 1 Axilla dicilurabala, <106. 9

B»

Babylon meretrix magna com qua fornicati sunl reges terræ, quæ sit, 1273. 1. An cœlus impiorum, *tbid*. An mahometismos, *ibid*. 2. An Constantinopolis et Babylon Chaldaeorum Regum sedes , *ibid*. Esi Roma ethnica qualis fuit olim, ct tempore Anlichrisli futurae*!, *tbid*. 1280. 1. Quid sit bestia coccinea super quam sedet, 1277. 2. Ejtu poculum aureum quod sit, 1279. 2. Babylonis Chaldaice excidium et ruina fuit typus excidii Babylonis Romanæ , 1288. 1. Quanta ejus futura vastitas , *tbid*. Babylonis nomine eam vocet Joannes, *ibid*. 2. Cur id excidium describat, *ibid*. In ea punientur cl Romæ clliniræ persecutiones, *ibid*. Cum ca occidet orbis, 1289. 1. Votatur meretrix , mcreatix, caupona, t'M. Ejus delicis, 1292. 2. 1293. 1. Mercatura cl avaritia, 1294. i. Ejus veneficia, *ibid*. 2. *Vide* Roma. Baliylou Chaldxorum metropolitan intclligaturper meretricem magnam in A|>oc3l)|isi descriptam, 1273. 2. Ejusdem situs, 1277. 1. M unitudo, 1323. 1. 2 Babyloni» virgines et sponde prius sese Venerò prostilue-l/aul, 128Ô. 2 Bacchus priusquam nasceretur, haouit cornua, 1234.2; Cur, 1251.1. Ei post victoriam premium fuit templum magni-li.-um, 132S. i' Balaam ariolus Israelilis non tam maledixit, quam benedixit, 1057. 1. Illius pravum consilium regi Babe datum , *tbid*. Ralfenæ aquarum montes evomunt, 1227. 1 Datomi ortus cxsc non dat lructum in Ægypto, nisi irrigante fonte Virginis, 1358. 2 Ballhazari (P.) Alrarczcelebranti adstabat angelus, 1171. 2 Baltbeus isccrdutis veteris describitur, 1039. 1 Baptismi Sacramentum adumbratur mari Rubro, 12G0. 2. An dici possit mare vitreum *ibid*, i 100. 9 Baptizali olim vestem candidam deponentes ejus loco accipiebant agnum cereum à Pontifice benedictum, 1119, 2 Daruebid quid proprio significet, 1051. 2. Ejus emblema , 1119. 1 Banni æ (S.) Apostoli elogium 1125. 2 E.»iiholum.tu* (S.) cur saiMlu gcnlm» comparetur, 1316. 1.

An ipse sit Nathanael, *tbid.* Ejus typus fuit Rnlicn , 155t. 1

IMl*iii* (\$») ovfttfo rmt tonitru , quia vita Rumen, 1018. 1. Scripsit io Apocafjrpsfo, 1023. 2

F ali mtoĩranfor non terrena, sed cœlestia, 1171.2. Eorum rrvermih erga Drum, *ibid.* A Jesu vocantur Jesuits vel Jcsoani, IOSO. 1. Quomodo in cœlo invicem loquantur, 1318. 2. Eorum unio ct communio in cœlo, 1527. 1. Sunt |W)pulus lx i, *itid.* 2. Deu* esi jugiter cum cis, *ibid.* Alter alterius vident arcana, 1557. 1. Palam profitebuntur •c rue *erw Dei, 1361.1. Sunt reges , 1126. 1. Eorum spe*Je vindicta nihil minuit de beatitudine ipsorum* 1142. 2. Stant mile thronum Dei, 1158. 2. Eurum in cœlo voluptas ĩ ligno vitæ quæ sil, 1359. 1. Eorum premii doles septem, 1169. 2. Ipsi dici nequeunt artares vitat, 1560. 1. Diorum voluptas jugiter renovatur, *ibid.* Omni i in codo, etiam minima , cos recreant, *ibid.* 2. Eurum quantus sit numerus, 1158. i

Beatiludo cœlestis cur vncctur cœna , non prandium , 1298. 1. Est vehit lignum vitæ, 1055. 2. An denotetur per mille • annos ligati Salano?, 1508. 1. l7dc Cœlum.

Beda in A|»oc. Commentarium edidit, 1024. 1

Bella inter probos cl improbos, rorumque exitus an iit ApOC. generaliter describantur» 1020. t. Bellum Ecclesiæ cum synagoga el gen diate ac de utroque triumphus au in ca dcsclxlilur , 1159. 2. r>encd*c1iis (S.) quomodo prediterit Hornam nunquam ab infidelibus cvcnuin iri, 1277. 1. In spiritu elevatus vidit tutum orhi in quasi in globo in radiis solaribus collectum , 1519. 1

Benedictus Pererius docte in priora Apocal. capita scripsit, 1024. 2

Beneficia Dei in nos omnem gratiarum actionem cl laudem superant, 1164. 1

^totijamin Patriarcha est typus S. Thomæ Apost. 1551. 2

Bernardus (S.) quomodo à cœtatibus deliciis absorberetur , 1059. 2. Ejus ad Jesuin jubilantis ardor, 156G. 1. i Berilli gemmæ color, descriptio; sine auro venustior est;rjus , 1347. t

Bestiæ quatuor Daniells quomono Antichristum repraesentent, 1250. 1. Bestia coccinea super quam sedet meretrix •magna, quæ sil, 1277. 2. Significat cœlum impiorunr et mundanorum, 1278. 1. Cur dicatur coccinea, 1279. 1

Bestia è mari ascendens quæ sit, 1228. 2. Non esse imperiunì Romanum ostenditur, 1229. 1. Bestia de terra quænam sit, 1255. 2. Proprie est precursor cl preco Anlicbrisli, 1254. 1. Ejus duo cornua similia agni quæ sint, *ibid.* 2

fíela semicocta proverbium dicitur de hominibus languidis, 10 i.1

Be/ARrbrei utuntur cum instrumentum, modum ct rationem significant, 1065. 1

Bere crior de Auctore Apocal;pseos , 1019. 1. Ejus schmma de Cardinalibus, 1279. 1

Bi6)c< varia patitur diminutiva , 1196. 2

Bilibris quæ sit mensura, 1155. 2

Blasius Viegas moraliter in Apocalypsin scripsit, 1021. 2

bixT.rpix idem esi quod , sed usu Ecclesiastico ' sumitur pro convicio jactatu in Deum vel Sanctos, 1054. 2. 1085, 1

Boelii Severini elogium, 1261. 2

fío'jh iihricc Deus est, *bagni hio* diviti», 1127. 1

Dogarha cur dicatur Pulouis ct Mosdiis B. Virgo, id c*I Dei radi* 1118.2

Roua terrena nurirv dcnnnt •eaouicarc, i2Uo. 2. 01» bona sua cur Sancti non superbiant, 1111. t

Bouaventura (S.)eID. Thomas Aquinas compara..iur duabus •W», , 1207. 1

Bouil ius (S.) Ephcopus Mognrtnus an sit angelus hilielii Evangelium arlcynutn , 1250. 2

BooiUdm UL Papa noo fuit primus Antichrialus, 1186. 1. 1237. 2

C. un esse oportet tum sto», tum an|s , 1068. 1

Dons ct Jachin erant duas columna? templi , 1077. 2

Dos significat symbolice Dei patientiam, justitiam , religionem ct cultum, 1105. 2. item ('.liristi sacerdotium *ibid.* 1

Bosphorus Cimmerius sedes inferni, 1137. 2

Botri sunl «ymtaluin reproborum , 1256. *

Britanni *alleluia* inclamantes de hoste suo obtinuerere victoriam, 12.»7. |

Druno (S.) quo facto sit ad Deum conversus , 1250. 2

Bu2o; primum numen Valentini bæretici, 063. 2

Bymus repraesentat purusimam conversationem Sanctorum , item felicitatem, 1297. 2. 1501. 1

C.

Cadente uno alius a Deo in ejus locum surrogatur, 1076. 1

Cadoi, id est sanctum, quid proprie sil, 1108. 2

Cæcilia (S.) quiiil responderit sortimi ejus miserantibus , 1557. 1. Ei ejusque sponso Valeriano coronas Horcas ó cœloattulit angelus, 111t. 1

væletlius Pontifex relictopapaia in Monasterium bc recepit, 1069.2

Cælius collis Romæ quis esset , 1282. 1

Cæremoniaë et Sacramenta quibus Catholica Ecclesia decoratur, sunt vclul fulia arborum vitæ, . 1560. 2

Cærulrus cœli color unde habeat orturn , 1511. 1

C tin cum gigantibus persecutu* est pios , 1282. 2

Calamus quæ mensura sit, 1352. 2. Capitur etiam pro virga memoria, 1202. 2. Quot esset cubitorum , *ibid.* Non csl mensura hominis, 1205. 1. Cur esset similis virgæ ,*ib*)d.

Calculus candidus quis vincenti promittatur, 1060. 1. Quis proprie sil calculus, *ibid.* 1061. 1. Calculus candidus quatuor res priscis denotabat, 1060. 2

Calidi potu* ad quid conducant, 1085. 2. Calidi, frigidi, tepidi quinam spirilualilcr sint , 1081. 1. cl seq.

Câtîgulæ Imper, immanitas, 1015. 2. Ejus imperium an per equum album significetur, 1150. 2

Calix aureus aliquando supplicium* aliquando splendorem ct luxum significat , 1279. 2. Calices sacerdotum an pos» sint per phialas exponi, 1122. 2

Cnlxlus II. Pontifex quomodo Satauam per mille annos ligasse dicatur , 1507. 1

(.allai* qua? «il gemma , 1318. 2

Calvinus quomodo «il Antichrislus, 1278. 2. Qualem infernum fingat, i 185. 2. 1186. 1. Ejus Innesta murs clcasti», 101. 1

Calvinistas cur recipiant Apocalypsin, cum Calvinus eam rc-) i t! , 1019. 1

Comrra capitur interdum pro *fornice*, 1555. 2

Caudeiibriiin templi septem habebat lucernas, 1557. 1. 1100. 1. Saucium sanctorum aliquatenus illusir.d'.ii, *ibid.* Ecclesiæsymbolum cl typus est, cl cur, 1051. 1. 1037. 1. 1051. t

Candido calculo notabatur absolutio in judicio , 1060, 2. Cimlidus color quarum rerum sit syml»olum, 1160. 1. 1263. Í. 1297. 1.2. 1517. 2. 1518. 1. Convenit DeoCl divinis, 1299. 2. Vide Albus.

Candidi ct sinceri sint Gporlcl senatores, 1099. 1

Candor nimius purpurascit aliquando, 1159. 2

Candor murum virginum est , 1219. 1

Cuirsi qui cœlo excluduntur, quinam sint, 1561. t

Cani capilli quarum rerum sint symbolum* 1010« 1

Caimncs A|w»cdyp<i pr.clucntes , 1023. 1

Canticum novum virginum quod sit, 1246. 2. Canticum novum quod causili XXIV. seniores, 1124. 2. 1125. 2. Canticum Musis ct Agni quod sit, 1261. 2

Capilli cãndidi Christi apparentis quid denotent, 1010. t

Capra «ymbolnm rM libidini*, 1207. 1

Caprea cur abstinrront sacerdotes prnei Romani , 1U47. 1

Ciput in omni hominum cuiigicgaticnc necessarium mI, 119i'. 1

Caput recto formatum an sil sexta pars hominis, ct consequenter cubitus, 1202. 2. Capiti «vptein draconis rali quid denotent, 1219. 2. Capita svplcm Aulichnsli qun •••t, 1229. Í

Carbunculus cur dicalur calculus candidus, 1060. 1. E<t
gemma codem quæ chalccdonius* 1342. 1. 9. t'nde dica-
tur,/ē/d. 2. Au adamas bit, *ibid.* 1060.2. 1343. 1. Qua-
lis gemma sil describitur« 1542. 2. Quam fulgidum Lush
tanno Kcx Indicai 1513. 1
Cardinales diaconi septem cur Pontifici Romano assistant,
1032. 2. Eorum numerus quando nuchis, *ibid.* Cardinales
septem Episcopi iu basilica tatenincnd olim erant, 1046.
2. Cardinales omnes cur sini brevis vitæ , 1057. 2. In ros
injuiiuv csl Rem, 1279. 1. Cardinalis Alexandrini Pii V.
nejiotis de sublimi statu sententia* 1068. 2
Carlumaiinus regis Francorum filius factus csl monachus Bc-
nncnlictznus, 1253. 1
Carolus (S.) Borromæus voluptatibus omnibus bellum indixit*
quo castitatem lucretur , 1245. 2. Quoto ætatis anno sit
mortuns, 1254. 1
Carolus Magnus regnum Longobardorum exstinxit, 1210. 2.
1256. I. Ejus ttluī, | I ", I
Carpus (S.) an fuerit Episcopus Pergamenus, 1056. 2. Po-
tius videtur luisse Thyatircnsis, 1057. Í. 1061. 2
Casimirus (S.) maluit mori quam virginitatem etiam conju-
gio perdere , 109G. 1
CaMiodorus in Apocalypsin est commentatus * 1024. 1
C.iMiget'cur) suos Deus , 1087. 1
Castigatio scelerum signum est electionispeccantis, 1062.2.
i264. f. 2
Castitas dicitur 5castigatione, 1245. 2
Castra melaphurice dicuntur latibula Christianorum tempore
Anlichrisii, 1517. 1. Castra duodecim tiibuumin deserto
quomodo essent disposita, 1331. 1
Catharina!(S.) Senensis elogium, 1218. 2. Quotidiana com-
munione vires animi ct corporis reparabat, 1053. 1. Quo-
modo divinis consolationibus pertunderetur, 1059. 2.
Vehementia amoris mortem sibi acceleravit, 1251. 1. E
Christi manibus aliquando communicavit, 1176. 1
Cathedras in templo habebant principes sacerdotum, 1096. 2
Catholicorum doctrina, in qua ab cis dissident li.rrctici, diu
fuk aule S. Cregorium secus ac calumniantur bardici,
1186. 2. Catholicorum longe major pars salvatur, cl cur,
1335. t
Caudæ scorpionum maxime sunl noxiæ, 1183. 2. 1188. 2.
Caudæ capitata equorum viwrani Joanni denotant gladios
militares, qui instar caudarum tetro exstant, ct capulos
instar capitis habent, 1194. 1. aut pedissequo» militares,
ibnl.
Caupona csl imago cl origo cultus idulolatrici* 1289. 2
Celeritas solis in cerio, 1011. 2
Cvllæ meretricum nomine olim Romæ inscribebantur, 1280.
I. Cvllæ el promptuaria animarum quæ sint posi mortem,
1110. 9
Centum et viginli anni vitæ hominum in Genesi à Deo definiti
quid symbolice significant, 1513.2. Centum quadraginta
quatuor millia signati, mystice quid suo numero repré-
sentent , 1155. 2. Otitum quadraginta quatuor millia in
monte Sion stantes alii sutil à 144 millibus signatis , 12 II.
1. Eurum vox quibus rebus comparetur* 1215. 1
Centuplum promissum renuntiantibus «oculo quod sii,
1ÜGI. !
Crrbcrion mons est apud Pontum Euxinum , 1157. 2
Certandum est in cœlum pertingere volentibus, 1135. i
Chalcvdonius qu.e sit gemma, mi idem qui carl»unculu<, unde
dicatur, nn dicendus Carchedonius, 1512. 1. Dicitur et
pyropus rt npyrausia , *ibid.* Ejus color , vires, descriptio ,
au idem qui onyx , *ibid.* i. 2. An interdum candeat, ita-
que sit enlomas, *ibid.* 2
Chaknlmnensi (in) Concilio declarata est veritas incarnationis
Verbi divini* 1513. 1. 2
Chalcitis quæ species lapidis sil, 1512. 2
Chnlœlibanum quidnam sit 1040. 2. An sit thus, an auri-
eli dcum, *ibid.*
Characterem Antichi istus suis asseclis quare inurei, 1235. 2.
Quomodo id fiel, 1236. 1. Siliceo nemini licebit quid-
quam emere, *ibid.* Quis is futurus* *ibid.*

Charitas cur dicatur ignis rt aurum, 1085. 1. 1176. 2. Cha-
ntas plena quaesit, quæ non sit, 1071. 1. ClianUtiskx
est aurea , 1039. 2. 1040. 1, Charilalis communio ia
Beatis vi?cl, 1554. 2. Charitas ct gratia est sanctitas,
1109. 1
Cha quam varie significet, 1290. 1
Chcrtiilur miscere volebat legem cum Evangelio, 1063. 2.
106 i. 1. Mire exaltabat angelos, cosque proferebat Chris-
to, 1299. 1. Docebat Christum non esse Deum, hinc à
Joanne jugulatur m Apocalypsi* 1022. 2. Ei cur Apoca-
lypsis attributa , 1019. 1. 1507. 1
Cherub vox unde derivetur, 1102. 2. 1105. 1
Cherubini an in templo præcise 24. fuerint, itaque 24. se-
niores Apoc. représentent, 1098. 1. CheruLinorum per-
spicacitas, 1107. 1. Cherubini Ezccchiclis habelnnl ungu-
lam fissam, non item animalia Joannis, *ibid.* 2. Eorum
perfecta idra, *ibid.* Illi describuntur, 1102. 1. 1104. 1
Cha littera llcbræa apud Latinos cl Græcos liquescil cl perit,
1270. 1. 2
Chiliastx povl Antichristum numerant annos mille : eorum
quis auctor, 1507. 2. Eorum error rcfulalur*ribjd.* *Piik*
Millenarii.
Chilo præ gaudio mortuus est, 1089. 1
Chilpcricus Francorum Rex visus à marte in infernum pro-
j'Cb 1259. 2
Cimiciai (in regno) quot sint hominum millioncs, 1193. 1
Chirographum peccati Adæ an sil l;L*r signatus Joanni visu«,
1115. 1
/Jwpo; est vindb color herbarum , 1156. 2
Chcrnix quæ mensura sit : quæ sil Attica choenix, 1155. 2
Zo;t;g>' significat herbam virescentem el germen herbescent,
1178. I
Christiani cur recle vocentur nomina, 1072. I. Curet quo-
modo dvl>eant esse masculi , 1221. 2. Quomodo interra
regnare dicantur, 1126. I. Cur se mutuo amare debeant,
1125. I. Magis ad amandum tenentur quam exteri ho-
mine* , *ibid.* Sunt rrgrs el pontifices cum siut saucii ,
1126. 1. Eorum verba cl sanctimonia qualia esse debeant,
1100. 1. Christiani qui putissimum damnentur, 1535. 1.
Christiani omnes non sunt sacerdotes proprie dicti , sed
inalici, 1055. 2. Tempore Antichrist! cruces gestabunt
publice, cur, 1155. 1. Eurum mulli in fine scculi cur
Jerusalem conlluxuri sint, 1317. t. Qunn inulti tunc
ndbuciuIuii sint, 1268. 2. *Vide* Fideles. Christiani pruni
tum verbis, tum vita ethnicus convertebant, 1100.
1. Cur citliarccdis comparentur, 1246. 1. Olim cunma
non utebantur, 1110. 2. Non erant adversarii Roinuct
Rom. Imperaturum, 1289. 1. Cur sepulcris suis incidi
turarmi « cl u, 1054.2. 1035.2. Illis moris erat crucis
signum aut nomen Jesu candentibus nolis carni inurere ,
IIM. t
Christiana religionis ani;quitas quanta * 1010. 1
Clironulugia mundi, ejusque aciales septem an sint libersig-
llitIK, 1115. 1
Chrouotaxis Apocalypseos, 1566. 2
Chrysolithus gemma describitur, quam hlc nomen ejus pa-
teat, ejus color, 1316, 2. Ejus dûtes ct vires , *ibid.*
Chry.«oprasus gemma est species topazii, 1547. 2- 1548. 2.
En describitur, ejus species, nomen, vires, 1548. 2
Cicaliices vulnerum ad giuliani in cœlu an retinebunt Marty-
res et ahi Sancti, 1560. |
Cimmerius Incus c<l apud Pontum Euxinum, 1157. 2
Cippus quod cum euntibus visus esset, augur ci regnum præ-
diut, i251. 2
Circcn*iiim aurigarum factiones erant quatuor, 1131. 2
Circulus lacteus in cœlo cur nitescat crasso lumine, 1359. 1
Citharis curdieatur vox virginum similis, 1245. I. Cithara
seniorum ct pliiplx quid siguilkenl, 1121. 2. 1122. I.
Citharas iu cœlu fure probatur, *ibid.* 2. Earum suave me-
los, *ibid.* Cithara mystic.equi sint, 1246. t
Civitas dilecta ctium tempore Antichristi erit Jerusalem ,
1317. 1. Civitas est quasi musicus concentus, 1215. 1.
Civitas Fcrlesli* Joannis an rcspondcai civitati Execlclif

»! jnd longitudinem »i tahludmcm , 1322. 2. 1333. 1
Claritas Dei cnitaleni àricstem illumioansquxnamsit, 1330.
2. 135%. 1
Classes veptem Oralorum . 1 |69. 2
Claws morii»*! inferni scxluptices ha|>ctChristus, 1045. 2.
CbvisDavid <)«*« sii» 1075. t
Clemen’ Ancyranus viginli anuís obnt martyrium, 1059. 2.
1J-. 2
Ch meni I. Póhtifrx perpetuam virginitatem colmi, 1218. 1.
? jib j io Geft Cliribti martyrium , *ibid*. Vidit Agnum slmi-
li «i, qui ci peilc funlern aquæ indicavit, *ibid*. S. Domitil-
lain ad virginitatem cl martyrium pro ea subeundum ani-
mavit , *ibid*. Emi egregius in Gentilibus ad Christum ad-
ducendis , 262. 2
Cleopalræ regime Ægypti luxus cl pomp » 1279. 2. Ejus
uniones duo quanti constiterint, •W. 1352. 2
Coccus regum c«t vestii, 1279. 1
CtrleslB gloria melius potu quam ctoo «enotatur, ! 169. 2.
Ejui liypolyposis, 1159. 1. Pro ca quam generose certan-
dum , 1089. 2. Ejus cogitatio quas habeat vires, 1350.
2. Vocatur corona et palma , cur, 1055. 2. Vide Cœlum ,
Brailndo, Gloria.
Cohus P.mnoniux Apocan interpres, vero nomine dictus
Gregotius Húngaros , 024. 2
Cœli descriptio, 1561. 2. id notis semper ante oculus ha-
bendum, 1525. 2. Anagogice per Sionem significatur,
1242. 2. In eo verus csl lhivius el poma, 1560. 2. Ejus
templum Deus est, non aliud , 1554. 2. Ejus rol csl Dei
cintilas; claritas Agni est quasi luna, 1355. 1. In eu om-
ni:! communia, 1225. t. Domus est fortium, cujus typus
luit domus fortium Davidis, 1090. 2. 1526. 2. In eo non
csl nox, 1251. 2. Qui illuc sine purgatorio transeant ,
1254. 1. Id post diem judicii innovabitur, 1324. 2. Ejus
pulchritudo uúde colligatur , 1338. 1. Ejus magnitudo H
vastitas, 1551. 1. Est quasi sapphirus primaíti» , 1341.
1. Ejus color ca*mleus proprie non csl color, *ibid*. Ejus
fundamenta cur gemmea, 1338. 1. In eo sunt vene gem-
ma.', *ibid*, Vocaltr tabernaculum, 1327. 1. Ime Ecclesia
cœlrslu. Cœlum crystallinum cl aquæ superarlo* an de-
notari possint per m ire vitreum in conspectu sedi*, 1101.
2. Cedi apertio quain vidit Joannes fuit tantum imaginaria,
1092. 1. Quid ea mystice designet, *ibid*. Cœlum empy-
rium cur dicatur mare vitreum, 1101. 2. Id an sil rotun-
dum , an quadratum, 1533. 1. Cœlum recedere quomodo
dicatur, 1146. 1
Cœnæ nuptiarum Agni quæ sint fercula , 1297. 2. 1293. 1
Cœtus impiorum na commode intelligatur per Babylonem
quæ in Apocalypsi describitur , 1273. 1. 1274. 1
Cogitationes cl inteidiuucs omnes mentis ad voluntatis divina
normam componenda*, 1521. 1
Cognitio gloriæ cœlestis bomir.es in hac vita recreat, 1355»
2. Cognitione ipsa Deum laudamus, 1128. 1
Coinquinatum aliquod in cœlum nuu ingreditur , 1556. 1
Colle-» Humani quinam , 1281. 2. 1232. 1
Collyrium est pharmacum lippitudinis oculorum , 10S5. 2.
Collyrium spirituale quod sit, 1086. 1
Colores aurigarum Circensium erant quadruplices ,1131.2.
His denotabantur elementorum interse pugnæ, *ibid*. Colo-
res varios cur gestent equites in loriciis , 1193. 2
Columns eriguntur ut trophæa victoriarum, 1077. 2. Co-
lumnas ocio sunl doles, 1078. 1. lis inscribuntur ibuli
victurum, 1079. 1. Columiîæ duæ Booz et Jachin qua
occasione ante templum Salomonis erectæ, 1077. 2
Communicantibus (in digne) maxime fructum suum operatur
Eucharistia , 1055. 1
Communis vita in Religioso piubatur , 1554. 1
Concio quznain sit clficat , 1099. t
Cuncimundo (iu; dou oportet tepescere, etiamsi pauci aut
nutti convertantur, 1051. 1
CoociuoAlor aliquis in fine mundi hominibus plagas immi-
nent™ prænuntiabit cl Antichristum instare» 1181.2. *Vidi*
Prædicat.,
Concordia undo <Uta. 1122. 1. Concordi* Miucar mau>

ralur m Hcligiosis, el Clericis, viriique Apostolicis, 1352.
1. 1353. 2
Concubinatus Sacerdotum est veiut nxresis Nicolaitaiuin ,
1' 2
Concupiscentias représentant locusta, 1185. 1. 2. Eas vin-
centibus dantur consolationes, 1058. 2. 1059. t
Confessio capitur pro sepulcro Martyrum in priscis Martyrolo-
giis , 1 159. 2
Confessorum quanta copia sil in cœlo , 1153. 1. Confessores
in carcere mortis sententiam exspectantes vocabantur olmi
martyres, 1161. 1
Confirmare alios munus csl Episcoporum , 1070. 1
Conscientia quotidie examinanda, 1521. 1. Conscientia
cuique instar libri est, in qua sua bona aut mala opera
legit , *ibid*. Conscientiarum septem genera sunt ,
1049. 1
Consilarii priocipum quales esso debeant, 1099. t
Consolationes spirituales sunl velut manna absconditum ,
exque dantur vincentibus delicias el concupiscentias car-
nales, 1058. 2. 1059.1. Consolaliunem in «erumnis sub-
mittit Deus, 1155. 1
Constantinopolisan iutclligatur per Babylonem in Apocalypsi
descriptam, 1250. 2. 1273. 2
Constantinopolilana sedes Patriarcli^lis cur per aquilam de-
sign» tur, 1104. 1
Constantinus Magnus an denotetur j>cr angcium habentem
signum Dei vivi, 1152. 1• Ejus imperio an ligatus Satanas,
ct post annos mille volutus , 1307. 1. 1508.2
Constantinus ultimus Græcorum Imp. una cum vita imperium
amisit, capite truncatus, el pariter Orientis imperii liicni
h cil , 1 178. 2
Constantini Copronymi sordes, 1291. 1. Ejus funestus inte-
ritus, 1505. 2. 1304. 1
Constantius Constantini Magni pater unde dictus sit Chlorus,
1156.2
Constantius Imp. quam esset dirus el immanis in Orthodoxos:
typus Anlichrisli fuit, 1239. 2. Ejus mors, et quid io
morte deploraret, 1240. 1
Contemplationis rerum cœlcstiiin dulcedo quomodo dicatur
manna absconditum, 1053. 1. Ad earn per duodecim
gradus ascenditur, 1157. 1. Illi intendens sapphiro desig-
natur, 1341. 2
Convivium sacra Scriptura est in ca assiduo versantibus,
1297. 2
Cooperationem nostram cum sua gratia quanti faciat Deus,
1088. 1
Cor hominis deberet esse patens cl apertum , 1337. i. Cor
octo modis pulsai Deus, 1083. 1. Corda Sanctorum sunl
velut desertum » 1226. 1
Corallâchâtes allinis est chrysopraso , 1343. 2. 1349. 1
Cornu (ex) olim bibebant, 1251 • 1. Cornu apud priicos sig-
num erat regni, imo divinitatis , 1234. 2. item rolwris rt
potestatis, 1220. 1. 1235. 1. Cornua decem besliæ maris
qnæsinl, et quomodo disponenda, 1250. 1. Quid per ca
inlelliganl hærelici, *ibid*. Cornua decem draconis rufi quid
denotent, 1220. 1. Cornua duo similia Agni besliæ de
lerra ascendentis quæ sint, 1234. 2. Cornua septem Agni
quomodo in ejus capito essent disposila, 1120. 1. 2.
Quid illa significant, *ibid*, 2
Corona aurea propria sacerdotum ohm , sed provincialium
duntaxat erat, 1097. 2. Qualis olim regum esset corona ,
ibid. 1500.2. Corona olim nulli nisi Deo dabatur, 1111.
1. Quarum rerum corona sil symbolum , *ibid*. Corona glo-
li.e septem titulis ct nominibus significatur, 1166. 1. Va-
rias excellentias includit, *ibid*. Cotona Ohmpica quam
esset gloriosa, 1089. 2. Hæc in eminenti loco sus-
pensa ab ngonistis manibus veloci cursu corripiebatur ,
1075. 2. 1160, 2. Corona pro galea accipitur aliquando ,
1187. 1. Coronas nomine cur appelletur bratiludo,
1055. 2. Corona cœlestis est propter hominem , non
homo propter enronam , 1076. 1. 2. Coronæ quales de-
ceant Christianos, 1236. 2. Corun® muce in capite 24.
aeniorum, quid denotent, si per bos ucci dulci jniellijm-

INDEX REROM ET VERBORUM,

tur, 1007. 2. Coronæ barreljeorum cur finguntur simile* ewc auro non aure», 1185. 1. 2

Corpus Pei sedenti* in throno superno crai simile sardio, infernejnipidi, 109\$. 1. Corpus diritti repraseftl dot arca (aderii' 1-» 2. 1

Conico Wandalorum Hex mallum damni Italia intulit, 1184. 2

Cotyla qua ut mensura. 71|35. 2

Creatio muudi el resurrectio Christi quomodo inter *r ronveni.ml. 1091. 2. 1095 I

Creatur» omnes quomodo Deum nudent, 1127.2. 1128. 1. Dei et Cifristi imperium nc dominium maxime-agnoscent in extremo iudicio, 1127. 2. Earum variela», universitas cl pulchritudo per iridem rprxsenUtur, 1095. 2. 1096. 1. Earum visio in Deo per smaragdum representatur , 1096. 1. Muta voce laudani Deum creatorem »uum , 1128. 1

Cræsus in sua opulentia A Solone non csl nabilus felix , i 1. 2

Cruciai» expeditiones quæ dicantur, 1155. 2

Crucem gestanl Episcopi cl Pontifex, *ibid.* Crux cl tribulatio csl character Christi, 1236. 2. 1257. 1 Crux in fronte, corde et bracino quomodo, 1155. 2. Ejus elogia, *ibid.* 1154. 1. Est signum electorum Dei, 1153. 1. 1154. 2. Crux an commode arbor vilo? dicatur, 1359. 2. Crux à ('hiui.niis êæpc per diem formatur, 1153. 2. Crux signum Dei vivi habet formam (*au*, 1152. 2. Crux Christi est velul clavis cœli, 1073. 2. In ca quæ eju* virtutes eluxerint, 1032. 2. Fuil velut arcus cœfeslis, 1095. 2. Clamat illa misericordiam cl reconciliationem , *ibid.* 2. Ejus cornua quæ, quam potentia, 1120. 2. 1121. 1. Crux cithara esi , 1125. 1. 1245. 2. Ea m cœlo exterius apparebit, quasi victoriae trophæum , 1360. 1

Crypta cur in priscis templi* Boma conspiciantur, 1159. 2

Crystalli quæ sil materia el origo , 1358. 2

Cubile dicilur locus felicitatis Beaturum, 1140. 1

Cubitus mi quarta, an sexta pars statane hominis, 1202. 2. 1332. 2. 1333. 1. 13 I. 2

Cupidini* viset potentia, 1277. 2

Cupiditatibus debent imperaro Christiani, 1089. 2. 1221. 2

Cyanus qualis gemma sit an cæreuleis 1549. 1

Cyprianus (S.) Wandalorum excidium prodixit» 1184. 2. Ejui* errar de mundi alateciduralionc, 1311. 1

C}rilhis Alexand. in Apocalypsin scripfit , 1024. 1

Cyrus ignavos milites cxauctorabal, 10S3.1. Nihil admirabatur, 1146. 2. 1281.2. Cjrur cl Darius quo astu Babylonem ceperint t 1268. 1. 2

D.

DacKlus palma» fructu* digiti'est simili*, 1161. 1

lkrmoncs in inferno habcni coq»ora ignita, 1257. 2. Invili confitentur Deum, 1 127. 2. Recte comparantur scorpiis , 1188. 2. 1189. 1. hi inferno horrendas induunt larvas , ut terreant damnato*», 1259. 1. In fine seculi informa equitum et equorum impios punient, permisti aliis equilibus impiis, l 195. 1,2. Tum quoque locustarum speciem induent, sed novam cl monslosam, el ex variis animalibus cmnislain, l 187. 2. D.vnone» tres in specie ranarum prodeutes an visibili specie hominum ab Anlichristo mittendi, ul gentes ad eum congregent, 1268. 1« 1269.2. Cur ranis comparentur, 1269. 2

Itamagora nomen respondei in numero suo voci , id est p» **sth'** 1238. 2

Damasti* (S.) Papa an denotetur per angelum habentem thuriliuhini, 1179. 2

Damnandorum in fine seculi quanta sit lutura multitudo , 1257. t. Damnandorum pavor cl pudor coram iudico , 11 is. l

Damnati coguntur Deum ngno«ccre ct revereri, 1127. 2. Quem in inferno habeaut silum , 1258. 1.2. Eorui desperatio ct maledictio, rl quos maledicturi sini, 1520. 2. In singulis icnsibu* cruciabuntur, 1291. 1. Non solum

ÍSW

adurentor, *ed etiam *de facto* ardebuot, 1520. 2. Fon» » clamores erunt lamentabiles , *Ibid*,

Damnatio csl mor* secunda , 11316. J

Dan Patriarcha, e»l typus S. Jacobi Majoris, 135t. I. Cur non signetur, 1156. 2. Ex eo orietur Antichrisus, idcoque omnri Danit» ei contribuli suo adliarrbuil, tôtft. Danit»etiam aliqui in fine «reali wlviudi 1156. t

Daphnidis nomine cur Virgilio* Juliam Casarem designet, 1559. 1

David fuit typu* Christi, 1073. 1. Fuit radix Christi quoad naturam, Christus vir.i»»im radix Davidis respectu «uiicificationisftt glorificationis Davidis, 1118. 1. 2. Druob accepti beneficia gratus fuil , 1164. 1

D« hilitas bareticorum, 1185. 1

Decem reges qui per decem cornua bestia rcpresenUnlur , sunt decem reges faturi sub fiurm mundi qua<i orbis domini» cum veniet Antichn«lu» , Boma et Imperio Roroiao subjecti, 1233. 2. 1284. 1. Tres ex hi* Antidirista* beilo subiget, reliqui septem ei mox se subdent, 1284. 1. 9. Differunt ab illis septem regibus qui per septem cornua designati sunt, *ibid.* 1. Hi Romam evertent et cremabunt , *ibtd.* 2. 1285. 2

Decius Imp. septimam adversus Christianos persecutionem movit, 1134. 2

Decretum Dei pravium necoaarioimoleri delict, quidquid agamus, 1077. 2

Deitas ect velul sol; 1215. 1

Deletur quis de libro vita diversimode, 1072. 2

Delicia virtutis robur auferunt, 1161. 1. Delicia lfomæ ethnica el luxu» in quibus CQQsislerent, 1290. (

Delphinus piscis vigilantii» symbolum est, 1068. Í

Demetrius Phalereus quid monuerit regem Ptolemaeum Philidelphum, 1099. 1

Democriti «le muliere gnome , 1062. 2

Denarii numeri perfectio, 1055. 2

Denarius e>t pretium diurni latori*, 1131.2. 1136« t. Eli quarta par* sicli, 1136. 1

Dentes locusta non in ore habent, sed In scapulis, 1189. 2

Descensus Christi ad inferte sanlonychi gemma cur comparetur, 1315. 2. Quid in eo fictum , *ibid.*

Desiderium rerum aternaram nsM-itur ex amore bèi et situ- lis cl timore pœnarum , 1257. I. Desideria animarum sunl velul verba , 1141. 1

Desidia Christianorum imputanda dilatio resurrectionis, Í112. 1

Desolatio extrema quibus phrasibus ó Pruphétu exprimatur , 1Í 18. 2

Detractor habet dente* l«x)nicos ct serpentinos, 1185. 2. Detractoris el conviciatoris symbolum est lceosla, 1187. 2

Deus proce , latine ct hebraico dicilur A divitiis, 1127. 1. Deu* per angelo* solet docere cl illuminare homines , 1026. 2. Tripliciter loquitur iis cl Prophetis, *ibid.* Ejus nomen proprium quod sit, 1027. 2. 1028. t. Quomodo de eo dicilur />if, 1128. I. Est Ecclesia principimn, <l progressus, cl confirmatio èju* ab co e*t, 1029. 1. Est r, cl c} , 1034. 2. 1365. 2. Est item peulnljdia , 1055. 2. Adrst suis in tribulatione, 1036. 1. IVosens ndesl *ui», otri non videotur, 1037. 2. Ejus liieroglyphi- riim est sol, 1043. 2. Non precise coronarum numcru tn praedestinavit, sed in genero el in communi , ut tot cwnl corona, quoi csscni futuri in agone suo victore», 1076. 2. Sitit sitiri, 1085. I. Cur suo» caMîgel, 1087. I. Octo modi* pulsat cor, 1088. 1. Salis laudari ab hominibus cl angelis non potest, 1108. 1. Euin assidue laudare quomodo qui* possit, *ibid*, 2, Sanctu» csl, *ibid.* Quomodo Ml mcnlus in omnibus o|»eribus suis, 1 |09. t. Quomodo eum colere et in quo imilari drbeamu», *ibid.* 2. Est vita increata et cau«a vita omnium angelorum, hominum ct animalium, tum ti iterali», turn supernatural»», I I IO. I. Ejus decretum , memoria , iudicia , scientia an sil liber slgnaiui, 1111. 2. Clades imini«siiru<. eas pr.-vuiintiare solvi, I l 11. 2. Eius in fine coculi formid itili» ira rl paletilla , II 13, 1» Ver angelos ila vim lu'o muo iu , tonilruorum ,

ventorum et aliarum procellarum moderatur» ut hunc non illum tangant, impios » non píos » ele. » ! 152. !• Quanti oléelos suoi fuchi, 1157. 9. Ejus dementia in peccatores, 1182. I. Ejus aeternius, 1198. i. Quo jure pMiiift priscorum Illum»noruin peccata in lino mundi, 1295. 2. Ejus laus quadruplex est, 1296. 1. lu mente rclincl uinnium hominum luni luna, tum mala opera, 1518. 2. Est cum Itoli* in cœh» jugiter, 1327. 2, Ipse est templum cali, 1551. 2. E»l claritas increata , 1555. t Deu* p iler non insedit throno quem vidit Joannes, sed Dens prout est communis toti S. Trinitati, 1095. 2 Diabolus nude dicatur, 1224. I. Quomodo super terram gradi dicatur ct repere, *ibid.* 1.2. Unde vocetur iliaco ct serpen*, *ibid.* 2. 1918. 2. Ejus índoles el arma, 1219. I. Comparatur variis animalibus cl rebus, »*bid.* item injusto litigatori, *ibid.* 2. Ob Christum incarnatum maxima odia in Ecclesiam concepit, 1214. 1. Cur magis nos oppugnet quam olim patres nostros, 1225« 2. Est myrmicoleon , cur, 1218. 1. Est serpens antiquus, 150G. 1. Cum Anli-diristo deturbandus est in tartara, 1517. 2. Quomodo homines sibi consentientes cuar Christo iudice convicturus sit, 1306. 2. Ejus vis v.-*ii ' nrninula est, 1281. I. sed in fine mundi rursum cam recipiet, *ibid.* Nocere non potest nisi volenti, 1192. 2. Ejus triplex maledictio, 1257. 2. lu fine mundi adorabitur ul numen Antichristi, 1252. J. Proprie in cælo aereo dominatur , 1218. 2. Cur dicatur iulus, *ibid.* Ejus tria nomina, 1219. 1. Septem dæmones an præposucril septem capitalibus vitiis, 1050. 1. D<abulus exteiminator quomodo præsidcat hærelcis, 1185. 2 Diaconi septem qua occasione in primitiva Ecclesia instituti, 1032. 2 Diadema erat fascia capitis, 1500. 2. Quis ejus inventor, *ibid.* Diagoras præ gauoio animam cihnvit, 1089. 1 Di.uiæ Ephesiæ templum quam esset celebre, 1049. 1 Dictatores Romæ fuero cextraoidinaiii magistratus, 1285. 1 Dies in inferno nulla, nox perpetua, 1517. 2. Dies mundi finiendi à secreto Dei decreto dependet, cl proinde incertus est, sed moralilcr sciri jMalesi, 1513. 1.2. Dies quot superfuturi sint exso Antichristo , 1504. i . Diebus decem quomodo dicatur duratura tribulatio, 1055. 1. 2. lu diebus 1260. quibus Elias cl Henoch pnedicabuul, explicandis, ul Antichrislum Pontificem Illum, faciant, quomodo se torqueant Lulhcrani el Calvinista:, 1201. 2. 1205. I. Ili dirs idem sunl cum 42. mensibus, cl tribus annis eum dimidio precise, 1205. 1 Dignat cl Emcrlæ Martyrum elogium, 1052. 2 Dilectionis mandatum cur sub Christo novum, 1125. 1 Diluti vini commoda, 1251. 1 Diocletianus edictum edidit, ne quis quid Christianis venderet, nisi thura prias diis dedissent, 1256. 1. An in sexto sigillo representelur, 1151. 1. Sub eo luere duo milliones Martyrum , 1158. 1. Decimam in Christianos persecutionem excitavit : ca quam immanis fuerit, 1151. 2 Diogenes cur juvenes insulsos briæ assimilarci, 1081. t Dionysius lapis aquæ mixtus , si coutcratur, vinum ligr.it , 1255. 1 DionysiusAlexand. in Apoc. scripsit, 1025. 2 Dionysius (S.) Areopagitæ Chrisli manibus Eucharistiam recepit, 1176. 1. Primus Joannem Theologum nuncupati! t 1019. 2 Diversorio Qnj serviens presumtlur non esse honesta , 1289. 2 Dives (quii vere) sit, 1054. 1. Divites paupcriDUS succurrenles dici possunt nicnva solis, 1015. 1. Divitum cl pauperum voluntariorum mors el vita quam sil differens , 1054. 2 Diruiititem non potuti Christus mereri, utpotc qu.im haberet, antequam nasceretur, 1126. 2. Eam quomodo Agnus accipere dicatur, 1127. 1. Divinitas rvpre*cnt>tur per jaspidctn ctsaidium, quorum coloren» Deus in throno sedens halerc videtatur, 1091. 2. D<unitos Christi > <jus-

que humanitas par a et u mystico repraesentantur , 1055-

2. 1045» 2 Doctores Evangelici aquilis comparantur, 1181. 2. Sunt ve* lut stellar, 15G1. 2. Doctores quatuor Ecclesia: au per quatuor nninialia Joannis representan possint 1101. 2 Dominicanos Ecclesiam iu fine sectili maxime propugnatuios anitra Anticliii.tiano» prædixit S. Tercsi i, 1204. 2 Domitianus scriniti.un in Christianos persecutionem excitavit, 1154. t. 1251. I. Quare porticum sphungitol.'pide jin-traverit, 1550. 2. Ejus imperium au per equum pallidum significetur, *ibid.* Domus cœlestes ex auro mundo sunt, cl quinam Itoti per has inlelliganlur, 1554. 2. Domus coelcslessunt vilrcæ et pel-lucida:, 1536. 2 Dona Spiritus sancit au iniciiignntur per septem spiritui iu conspectu throni stantes , 1029« 1• Dona sua Deus in nobis coronat, 1111.2 Dormitantia pastorum quain noceat grrf , 1070. 1. 2 Dorothea (S.) quomodo ad cœlestes deliciis in tormentis an-Induret, 1561. 1. Misit tempore hiberno è cælo rosas Théophile, *ibid.* Accepta mortis sententia gavisa est , 1298. 1 Draco csl serpens grandior et sævior, 1218. 2. Dracones ignivomi inveniuntur, 1219. 1. Draconis forma an sit futurus Antichristi character, 1256. 1. Draco rufus habens capita septem cl cornua decem in cado apparens, est diabolus , 1218.2. Hoc nomine intelligitur Lucifer, *ibid.* Rufus cur dicatur, *ibid.* 1219. 1. Ejus septem capita quæ f 1219. 2. Ejus Giuda repræcœnlal Antichrislum , 1290. 1. Ejus prælium cum Miehacle Archangelo, 1223. 1. Dicitur draco magnus, 1224. 1. Cur steterit super arenam xnaris, inter mare el terram, 1227. 2. *Vide* Lucifer. Dulcia noxia sunt stomacho, 1180. 2 Duodenarius universitatem ct perfectionem signifiait maximo si sit quadratus, 1156. 2. 1224. 1.2. 1556. I Dux iu oiuii republie, cl congregatione csl necessarius , 1190. i

E.

Ebion legem ct legalia miscet* .u.coat cum Evangelio, 10G5. 2. Docebat Christum non esse Deum , ncc fuisse ante l». Virginem; jugulatur a S. Joanne, 1022. 2 Ecclesia quanris vocatur abusivo martyrium l 1 I59. 2 Ecclesia candelabro templi Mosaici assimilnlur, 1057. 1. Ejus varia cum diversis certamina, 1158. 1. Ultimum ejus bellum erit cum Antichristo, *ibid.* Ejus septem status an solum in Apoiilpsi describantur, 1020. I. 2. In cam Christus summam potestatem habet, 1075. 2. lu fine mundi pariet filios suos magnis doloribus, 1217. 2. Quomodo dicatur signum, 1213. 1. Eam représentât arca foderis, maxime triumphantem , 1211.2. Esi Agni S(M)iisa in liac vita, in futura erit uxor, 1297. 1. Quomudo sil cœleslisdin cado, 1215. 1. Rcpræscnlalur per mulierem amictam sole, maxime en quæ erit in line secolii, *ibid.* 2. Continuo luctatur cum Lucifero ejusque asseclis, *ibid.* 121 I. 1. Est amicta sole suo Christo, 1214. 2. Ejus constantia in fide, doctrina, moribus, persecutionibus, martyriis, 1216. t. Ejus persecutiones A Romanis Imp. excitata*, 1154. 1. Quomodo pariat Deo filios masculos , 1221.2. Est thronus Dei mystice, 1193» 2. In fine mundi aletur in solitudine à pastoribus verbo Dei toto tempore Antichristi, 1226. 2. Ejus gloria cl imperium ælcrnum ad Chrisli gloriam spectat, 1051. 1. Eam Deus utcæpit, ita et promovebit, 1055. 1. E persecutionibus gloriosior exsurgit, 1015. 2. In ca csl potestas peccata re» linendi cl absolvendi : hoc significatur per sardinmn ct jaspideum colorem Dei sedentis in throno, 1091. 2. Ejus felicitas quando futura, 1508. 1. 1517. 2. Stabit usque ad finem mundi, 1509. 1. Ejus quadrutura tropologice exponitur, 1555. 2. Cur chrysoprase gemmæ assimileiur, 1549. 1. Cur sit sancta : à Spiritu sancto regitur , *ibid.* Bærccses convellit, cl in adversis magis effulget, *ibid.* Fideles omnes ad gratias Deo agendas excitat, 1165. 1« Ec*

cōsiae primitiva persecutio qufttndiu durant, 1171. 1. Ecclesiae Hom. giuria iu quibus consistit, 1145. 2. Quæ angelorum nomma agnoscat cl colat, 1051. 2. Ejus Ecclesia? rrpæwiilatittir per arpioni Ecclesias Asiæ, ad quas scribit S. Joannes, 1099. 1. Ip*a non csl Babylon, ul volunt hæretici, 1274. 2. 1278. 1. F.jtis drene, 1274. 2. Ejus elogia, 1275. 1. Ecclesia tain militans in terris, quam triumphans in cœlis vocalur Jerusalem, 1080. 1. Eadem cur dicitur de cœlis descenderé, *ibid.* Ecclesia triumphans ct cœleslis describitur in typo civitatis quam vidit Joannes descendentem de cœlo, 15J2. 1. Sua insignia sumit á militante, 1323. 1. Ejus dotes ex ordine recensentur, *ibid.* Ipsa cur dicatur sancta ct nova, 1325. t. Ejus elogium, *ibid.* Quomodo de cœlo descendere dicatur, *ibid.* 1. 2. Quomodu descendero simul et stare, *ibid.* 2. Est sponsa ornata viro suo, 152G. 1. Est civitas fortium, victorum et triumphantium, *ibid.* 2. Vocatur tabernaculum ob quatuor causas, 1327.1. Cur dicatur «punta Agni, 1529. 2. Ejus portae duodecim quid denotent, 1531. i. Quanta luerit portarum ab invicem distanlh, *ibid.* 2, Ejus porlæ quomodo dispositæ, *ibid.* Ejus fundamenta duodecim habebant inscripta nomina duodecim Apostolorum, 1532. 1. Aureo calamo eam metitur angelus, *ibid.* 2. Quadrangula eat, 1555. 1.2. Ejus longitudo et latitudo, *ibid.* 2. 1354. 1. Ejus ambitus, *ibid.* Ejus latitudo, longitudo cl altitudo quomodo «qualia sint, 1535. 1. Ejus murus quam sil altus, *ibid.* 2. 1556. 2. Ejus domus quales sini, 1536. 2. Est ex auro structa, quomodo, *ibid.* Quomodo sit aurum, 1557. 1. Ejus fundamenta erani ex gemma, ct gemmis ornata, *ibid.* 2. 1558. 1• Ejus portas cadala cx margaritis, 1551. 2. Ejus plaleæ cl dumus cx auro pellucido sunt, 1554. 2. Ejus claritas est à Deoct Agno, 1555. 1. Ejus frequentia, nobilitas, opulentia, 1556. 1. Quomodo ejus porlæ non claudantur dicae nocte, *ibid.* Nihil inquinatum illuc ingreditur, *ibid.* Ejus liuviu» quis, 1558. 1. Vide Cœlum.

Ecclesiae aliquot Cræcæ cur Apocalypsin olim rejecerint, 1019. 1

E'/'Girtûjconstructum cum propositione cx, significat libera» lioiirm aliquam à malo, 1141. i

Echo septem vocum ubi, 1197. 1

Eduaidus (S.) I. Anglorum Ilex à S. Joanne in ariani est evocatus, 1248. 2

Edu »rdi II. Angliæ regis quod symbolum, 12b1. 2

Eie llebiæum tria teinjiora complectitur, 1028. 1

Eletti quomodo in fine mundi per angelos signo crucis >ign. tndi, 1154. 1. 2

Elementa quatuor an in quatuor Joannis animalibus denotentur, 1104. 2. Singula habent angelum pnvsidem, 1267. 1. 2. Eorum pugnas repraesentabant quatuor colores Circensium aurigarum, 1151. 2. 1152. t

lIiam cl Henoch in fine seculi venturos negant Calvinista Angli, 1204. 1. Certum tamen est ct indubitatum, *ibid.* Ubi nunc degant, *ibid.* 2. Quem Ecclesiae statum ambo représentent, *ibid.* Quamdiu praedicaturi sint contra Anis» chnstum, *ibid.* 1203. 1.2. Quomodo tam brevi tcinjiuro per universum orbem prædicore poterunt, 1205. 2. Quomodo vos Anlichristus non statini occidet, sed pcimillrlul contra se piædiccnl, *ibid.* Vestientur ciliciis, ct cur, 1206. 1. Cur comparentur olivis, *ibid.* Repraesentantur à Zaeli.i—ria in pemma Zurobabvlis cl Jesu lilii lusedve, *ibid.* Cur vocentur Cherubini, *ibid.* 2. Cur candelabri stanila iu coirprctu Damini, 1207. 1. Dabunt uleum Ecclesia», et ardebunt ipsi sanctitate, *ibid.* 2. Ignem in advert-irius suo* evocabunt, ct is devorabit eos, *ibid.* Antichrislum et ejus a**vchs lilserc arguent, *ibid.* Inqærio suo prohibabunt pluviam, 1208. 1. Aquis vertent iu «auguinrm, percutient terram plagis quotic>cuinque voluerint, *ibid.* Peracto suo olfit io et i»p «ti< lein|H>ris silua Deo decreto, '•jnent «c invidi nb Antichristo, *ibid.* 2. idque llicrowlymm, *ibid.* 1209, Í. Eorum corpora per Ire» dies insepulta jacebunt in plateis Jerusalem, sed iis exactis cum gloria resurgent, 1209 2. Publice coram omnibus a» codent in cœlum, *ibid*

Elias an rrpæsrntetur per angelum habentem signum Dei vivi, 1152. 2. Inter homines vivens fuit vestitas veste pilosa, 120G. 1. An întellígitcir per angelum habentem potestatem super ignem cl exeuntem <le altari, 1256. 1

Eliscus in liuo seculi contra Anliclirlislum an venturus > 204. t

Emere nemo quid potent qui characterem Antichristi non habebit 1236. 1

Emerîcus (S.) dissolvit nexus terreos, quos peccator quidam Conradus pœnilcns ad carnem adurinxerat 1216. 2

EmpuMc, quales sint larvæ, 1291. 1

Ephesus A quo condita, ejus celebritas, 1049. t

Ephraim tribus dicitur ct Joseph, cur, 1157. 2. Epbrrim est typos S. Mittliæi Apostoli 1551. t

Ephrem (S.) quanta spiritus gestirei beuta, 1059. 2

Episcopi in Ecclesia dclient esse quasi stelbe ob ▼arias auilologia», IOi2. 1. Qunmodoin dextera ('liristi dicantur ose, *ibid.* 2. Dicuntur angeli, 1046. 2. Habent angelum idus-Irionm pro custodi i, 1017. 1. 10G5. 1. Eorum lin «uni munii, ÎU64. 2. Eurum quanta debeat esse cura, 1068. 1. 1069.2. 1070. 1. Quam esse oculati debeant, 1061. 2. Quos Inhere pedes aurichalco similes, *ibid.* Eos quomodo figurent quatuor animalia Joannis; rurum dutrs, l tot. 2. Ardere charit.ite drbrnt ut Seraphim, 1098. 1. Eorum dignitas, 1017. 1. Olim crani piujieres, 1034. 1. Eorum quæ «it obligatio ad suictitalrm vitæ, cl ad vigdmtiim, 1055. t. Cur gestent crucem auream vvl irgcncicim, 1153. 2. Eorum qui tc episcopatu abdicarunt exempla, 1069. 1

Episcopi septem Astas ad quos Joannes scribit, pl *netis r.ssimilantur, 1042. 1. 1046. 2. 1049. 1

Episcopi Thyatirensis imprudentia, JObl. 2. Quis ille luent *ibtd.* Verisimile est fuisse S. Girpuni, *ibid.* 1037.

Episcnpus Laodicensis, cui S. Juanncs scribit, qui* luerit. 1080. 2. Ejus peccatum, *ibid.* 1082. <

Episcopus Pergamenus cur à Christo castigandus moneatur, 1058. t

Episcopus Philadclphensis an fuerit S. Quadratus, 1072. 2« Quid ad eum scribatur, *ibid.*

Episcopus Sardensis, cui scribit S. Joannes, an fuerit S. Melita, 1067. 1. Cujus rei moneatur, *tbsd.* 2. Ejus quod fuerit peccatum, 1068. 1. 1069. 2. 1070. 1. Ejus op.-r.i quomodo nun plena, 1070. 2

Episcopus aliquis A]xtstata videtur futurus Aolidiristi præcunor, 1231. 2

Equi omnibus animalibus bello utiliores, 1151. 2. Eorum dotes, *ibid.* 1132. 1. Albi aliis sunt celeriores, 1299. 2. Denotant hi victoriam el triumphum, *ibtd.* 1501. 2. Persici perferoers sunl, 1195.2. Equi qualuor cx qualuur primis libri signati sigdhs apertis prodeuntes quid signifcent, 1129. 2. An •ignilicciil quatuor imperia, 1150. 2. 1131. 2. Equus «ymbalum csl belli, 1151. 2. item imponici vietarne, 1132. 1• Equi» albus sunt A|»ustuli, *ibid.* Huius quid proprie significet, 1134.1. Ejus sensores qui, *ibid.* 2. Niger quîJ proprie siguiticel, *ibid.* 1155. 1. Ejus sessor est dialmhis vel lisresiarclia, 1135. 2. Pallidus quos signified, 1136. 2. Repræsculal Bhometanos, i 137. 2

Equitum exercitus in line mundi quam numerosus futurus, 1192. 2. Unde lii prodituri sint, l 193. 1. Ille vi.im |>andcl Antichrists, *ibid.* 2. Excellunt equitatu Turvæ, Poloni, P. i *.v, 119". t

Esdras quos signatos ct coronatos viderit, 1167. 2. Videt promptuaria animarum dc quibus l«Npiillur, uun m cœlo, \$rd in limito, l 140. 1. E«dræ liber tertius d quartus non sunl Scriptura Cmonica, suam taineu habent auctoritatem, d proxime ad c.un accedunt, *ibid.* 2

Esquilmus collis qu|s esset Illumæ, l 282. 1

U Ilelirxis omnibus conjunctionibus deservit, 1502. 1. Sæpv |Minitiiir in futuro pro m, 1204. 1

Etimi i etiam sex milii i annorum duration! mundi assigna» runt, 1314. C

Evangelistas assidue quomodo Deum laudent, 1107. 2. l J' rom præcipuus quomodo sil Joaottcs, 1015. 2 Ev.ingc*

HM	INDEX RERUM ET VERBORUM.	
listas quatuor an designent quatuor animalia Joannis, 1104. 2. Eorum diversitas maxime in principio, 1105. 1. Inter cos quis sit ordo, <i>ibid</i> , Evangelium cur vocetur «ternum , 1250. 2. Ejus praedicatio quam sonora cl potens sit. 1011. 2. Ejus predicalio, gratia et vocatio csl arcus Christi, 1133. 2. Mullis adhuc gentibus predicatum non csl, 131-4. 1. Ejus lex quarndiu duratura sit , 1513. 2	Francisei (S.) dc Paula vaticinium dc tribus Ordinibus «ul» finem mundiorituris cx Simone de Limeña, 1286. 2 Francisci (P.) Yillanovx Societ. Jcsu elogium , 1069. 2 Franciscus (S.) praedestinationis sus revelationem accepit, 1061. 1. Ejus fervor cl renovatio mentis assidua, 1050. 2. Ei promisit Dominus Ordinis sui perpetuitatem , 1076. 2. Ægcr audivit angelum scitissime citharam pulsantem , 1122. 2. Ex vehementia amoris crebras patiebatur ecstases, 1254. 1. Jam senex gestiebat ad novitiatus redire fervorem, 1353. 2. Ipse cl Franciscani an denotentur per angelum habentem signum Dei vivi, 1152. 2 Franciscus Ribera preclaro in Apoc. scripsit, 1201. 2 Franciscus (S.) Xaverius quomodo cœlestibus consolationibus perfunderetur, 1059. 2. Qualiter mortuus sit, 1255. 2. In tribulationibus adhuc majores optabat, 1154. Fraus el imposture Icreticorum , 1185. 1 Frederici 11. Imp. schisma quarndiu durarit, 1312. 2 Frigida cl calidas polus Romanus in usu , 1085. 2. Frigidi, calidi, tepidi quinam spiritualiler sint, 1081. 1 Frons undo dicatur; ipsa publica professionis csl symbolum, 1153. 1. In fronte signandi electi in fine mundi, <i>ibid</i> . In ea cur signandi Antichristiani, 1256. 1. Fronti inscriptum olim nomen meretricum , 1280. 1 Fructus Italici cl varii ct sapidi, 1292. 2. 1293. 1 Fruitio Dei in cœlo est velut fons vilæ, 1169. 2. ct lignum vitæ, 10:5. 2 Frumentum optimum csl ejusdem cum aqua ponderis, 11:2. 2 Fucus liærcticorum , 1185. 2 Fugero licet inpersecutione, 1529. 1 Fulgura cl tonitrua Dei magnificentiam cl majestatem denotant, 1099.2. Undo hæc nascantur, 1100. 1. Fulguro occidetur Antichristus, 1500. 1. 1505. 1. Fulmini assimilatur S. Joannes, 1017.1 • Fulmina igne sulphureo constant, ct sulphur olent, 1520.2 Fulminatrix legio Christiana sitienti exercitui Antonini Imp. pluviam precibus impetravit, 1134. 1 Fumus fi majestate Dei prodiens quid deuotet, 1264. 2 Fundamenta Ecclesia? sunl Apostoli, 1552. 1 Fi/rvox unde derivtlur , 1269. 2. Sicut fur veniet Dominus ex improviso , 1071. 2 Furiarum qux sil pictura et imago ç 1191. 1	
	G.	
factiones aurigarum Circensium Quadruplices erani»	Gabriel quid proprie significet, 1031.2. Ejus emblema , 1032. 1. Videtur fesse de Seraphinis, <i>ibid</i> , 2 Gad Patriarcha typus csl S. Petri, 1551. 1 Gagates accenditur aqua, oleo restinguitur, 1223. 1 Galija Imp. quo signo perduelles ucci dandos osleaderil, 1045. 1. 2	
laix acula iu manu Filii hominis quid sit, 1255. 1. Falx quoque est cultellus vindemiantium , <i>ibid</i> , 2	Galla (S.) à S. Pelroin cœlum esi vocata 1565. 2 Gallinas caro consumit aurum , 1292. 1 Tao repe encliticum est apud Grecos, 1565. 1 Gaudii actu quomodo Deum laudemus , 1128.2	
james apta pœna deliciarum ct gulas • 1291. 2. 1292. 1	Geminarum pulchritudo, pretium, splendor : undo dictas, 1538. 1. In cœlis vera future gemmas, <i>ibid</i> . An congruo vocentur stellæ, 1042. 2. Omnes sunt sicca cl (rigida, 1550. 1. Gemmas plures gestabant antiqui in annulli , 1094. 1. Earum in pretio qui sint gradus , 1552. 2. Earum hbulore virtutes, 1559. 2. Gemma duodecim civitatis coelestis significant duodecim Apostolos , cl duodecim Symboli articulos , 1352. 1.2. 1559. 1. Ilx in quibus à gemmis rationalis differant, et convenient, 1559. 1. Gemma prisca nonnulla interiere, carum numiua mutata, nova subnata aut sulistitutx, 1538. 2	
Fastus lizrcticorum, 1185. 2	Gennadius commentatus est in Apoc. 1201. 1 Genscricus Wandalus Africam cl Romam diripuit, 1184. 2. Cur dictus sit regum omnium felicissimus, <i>ibid</i> . Primus Wandalorum regum Arrianus fuit; à Bonifacio Com de primus est in Africain vocatus, <i>ibid</i> . Genscricus an sit nomen Aolichristi; 1-J58. 1	
l elicis (in martyrio) Episcopi Africani luna vsl conversa in sanguinem , 1145« 2	Gente (ex qualibel) ad cœlcstcm Jerusalem confluent aliqui, 1331. 2	
Felicitatis symbolum est sol, 1044. 2		
Feminis (in) virginitas fortior cl generosior quam in viris est, 1244. 2. Femina sub maribus in generali locutione comprehendendi solent, <i>ibid</i> . Earum auxilio nleraeuuo hæreses disseminala, 1185. 2		
femur Chrisli quatuor res notat, 1302. 1		
Fervoran (ad) acres stimuli, 1086. 2		
Festa Judaica instituta in gratiarum actionem pio beneficiis olim per patres acceptis, 1165. 1		
Festus Patricius Homan, auctor fuil schismatis inter Symmachum Papam cl Laurentium Antipapam r 1191. 2		
fidelis cl verax quomodo sit Christus, 1300. 2		
Fideles cur dicantur nova creatura, 1081. 1. In pei «.ccutione esse debent constantes cl longanimi, 1226. 2. Suut reges ct sacerdotes, sed mystici, 1053. 2. Eorum nomin i novit Deus, 1071. 2. Tenq>orc Antichrisli iu solitudinem fugient, 1222. 1. Tunc luturi constantes, per templum Salomonis repraesentantur, 1203. 2. Vide Christiani.		
fidendum Deo in adversis, 1329. 1		
Fidei antiquitas candore denotatur , 1160. 1. Cithare comparatur , 1245. 2		
Filius masculus quem draco vorare parabat, auos denotet, 1221. 1		
Filius Dei, iu quantum homo , etiam invocavit scipsum ul Deus, 1094. 1. Ejus divinitas probatur contra Ardanos , 1029. 1. Vide Chnvtus.		
Flaminius Consul quod cladis sux omen acceperit, 1132. 2		
Fluviuscœlestis civitatis describitur, 1558. 1. Quis sil hic Uuvius, <i>ibid</i> . Est instar solis pellucidus. <i>ibid</i> . 2		
Foos Virginis in Ægypto quis sil locus, <i>ibid</i> .		
I uruicalio spiritualis est bzresis vel idololatria , 1062. 1		
I ranasca (S.) Romana illustriorem pro custodia habuit ange*- 4065. 1		

INDEX RERUM ET VERBORUM.	1387
Gentiles cur vocentur mare, 1197. t. Cur iis gravis videretur lex Chrisli, 1003. 2	1203, 2. Relicto ptriarcbata Constaotuiop. rus rono'iit, 1069. 1
Gereonis (S.) vox ad orantem Episcopum Evergislnm , 1110. 1	Gregorius (S.) Thaumaturgus A S. Joanne in orthodoxa doctrina confirmatus est, 1018. 1
Germanicus Martyr Iotiiis fuit objectu* , 1055. 1	Grossi sunl ficui immature, 1146. 1
Germanus (S.) audivit loaucntem de tumulto S. Gasu inum , 1123. 1	Guardiano» Franciscanurum Londinenshim gaudens patibuli scalas conscendebat , 1123. 1
Gertrudis (S.) vidit multas animas quæ sponte m? A Domini conspectu subducerent t 1356. 2	Gubernatio nonnisi probo committenda 1164. 2
Gervasios et ProUsius (SS.) albatl S. Ambrosio apparuerunt, 11GC. 2	Gula Commium est luxuriæ, 1057. 2
(iidon Hebraea vox quid significet, et unde derivetur, 1270. 1	Gygarta urbs unde dicta, an A Gog , 1317. 1
GilirncrAVandalorum Rex A Beluario vicius ct captus argentea catena vinctus ad Imp. mittitur» 1181. 2	Gyges non est idem qui Gog, fbid.
Gladlo Chrisli cx ore exeunto quid denotetur, 1043. 1. Gladius dicitur quasi cladius , ibld» Est symbolum principis , inultis fuil omen mortis» ibid.	Ilære<is quomodo proserpat et celeriter se diffundat, 1185.2, Hærescs plereque per mulieres propagat* sunl, 1062. 2. Pene omnes Christo adversatae sunl, 1135. 2. 1u<u.fiM srmper opponit Deus antagonistas , 120*».
Glauci oculi terrorem incuterò solent, 1547. 1	Hærc-ijrcharum funestus interitus, 1505. 2
Gloria animæ csl stola allia, 1142. 1	Haeretica Ecclesia vocanda est Babylon, 1278, 2
Gloria ccrclsliscur dicatur tabernaculum Dei, 1527. 1. Revera gratia , 1528. 1% Longe major csl quam bona sint el * merita hominum , 1290. 2. Ad eam Deus ncinincrn absolute elegit, nisi post prævisa inorila, 1077. 1. Vocatur corona et palma nb 1res causas, 1055, 2	Hærcctici Scripturam addendo vel minuendo adulterant , 13G5. 1. Dogmata prava per eloquentiam sub propinant, 1280. 1. Eorum «ymbolum est rana, 1269, 2. Cur dicantur locust*, 1185. 1. Eorum proprietates rariæ,t5/d. 1. 2. Eorum simulata humanitas» 1133. 2. 1191. 1 2 1194. 1. 2. Per equum nigrnm significantur , 1155. 1. Scripturam ad mentem suam torquent, ibid. 2. fu rorum persecutione furiini Sacramenta percipiuntur ad necessitatem, non ad abundantiam , 1136. 1. Sont mendaces, 1189. 2. Vocant doctrinam suam attissimam, profundissimam, et nulli alii, quam sibi suisque comprehensibilem- 1163. 2. Ilxrrtici moderni sunl precursores Antichrist), 1252. 1. Quid per quatuor Joannis abimalia intelhgant, 1101.1. Grassantur in cerium, terras, Purgatorium , infernum quomodo, 1185. 2. Quinam eorum commentati sint in Apocalypsin, 1024. 2. Eurum calumnia In Romanum Pontificem et Ecclesiam relutatur, 1136. 2. 1231. 1. 1274.2. 1275. 1. 1278. 1. 1282.2. 1230.1. 1283.1
Gnostici hærcctici A Nicolaitis orli, 1052. 1	Haymo Commentarium in Apocal. scripsit, 1024. 1
Godeiridi Bullonii expeditio in terram sanctam an pra-dicta in Apocalypsi, 1271. 2. An is repraesentetur in angelo forti sustollente lapidem molarem , 1294. 1	Hebrei per luturum significant rei constantiam et continu itionem, 1028. 1. Sub preterito intelligent presen* et futurum , ct vice versa, 1253. 1. Sæpe abstracta usurpant pro concidis , 1190. t. Verba activa rcalia capiunt pro activis mentalibus. 1252. 2. 1290. 2. Instrumentis addunt in 9 1252. 2. Sæpe dicta sua non ad proxime [-recentia, &ed ad remotiora, quæ antcrius precesserunt, referre , 1511.1
Godricos (S.) Eremita in Anglia S. Petro Apostolo confr«ius , et ab eodem absolutus csl, 1170. 1	riebreæ aliquot voces etiam aliis linguis communes, 1292. 2
Gog et Magng sunl cena? gentes suum hâllenles regem , 131G. 2. Is erit unus e decem regibus qui tempore Antichiisti in orbe dominabuntur, ibid» Quales eæ futuræ sint, 1317. 1. Igne coelesti afllabuulur cum Anlichrislo , ibid. 2	Hederam sacerdotes Rom. nec tangere, ncc nominare poterant, 1047. 1
Gothi qua ratione Arriani facti sint, 1177. 2. Latinam linguam corruperunt, 1296. 2. Per troccrtos annos , quia Arriani Ecclesiam vexarunt, 1135. 1	Helvetii Catholici publice inter hæreticosgestant rosaria et cruces, 1153. 1
Gradus cur in priscis templis Romæ consptcianlur, 1159. 2	Henoch nondum est mortuus, sed raptus A Deo, 1201. 2. Rcprxsenlat statum legis nature ct Patriarcharum, ibtd.
Gnecari quid sit, 1251. 1	Ab co ascendunt omnes homines per Noe, 1208. 2. Eide Elias.
Gracorum inconstantia, 1281. 1. Græci sensim ct taciturni in pugnam progrediebantur, barbari cum strepitu, 1122. 1. Greci negantes Spiritum sanctum A Filio procedere, A Tureis ipso festo Spiritus sancti excisi sunt, 1178. 2. Cur Christum aliter pingi vetuerint, quam specie humana , 1119. 1	Henricus V. Imp. renuntiavit juri investiture, 1307. t
Grando magna symbolum est ire Dei, 1212. 2. Grando lalentaris cadet in fine acculi, 1271. 1. Ea mystice intolli gilur, ibid. 2. Grandine cur Deus in fine seculi percussura sil tertiam terræ partem, non lotam , 1178. 1	Henricus (P.) Garnettus Soc. Jesu post martyrium in spica expressui conspicitur, 1154. t
uratia maxima est gradus perfectissimus, 10G0. 1. Grati gratiam emimus majorem, 1085. 2. Grati@ divina? pulsui qualis, 1087. 2. Gratia operans el cooperan* aut subso quens quomodo distinguantur, ibid. Gratiam cur in salutatione post Christi ascensionem Apostoli pati addiderint, 1027, 2. Gratia lex qn.imdiii duratura sit, 1513. 2	Herodes infanticida vocatur draco, rufus et ignitus, 1221. t
Gratiarum actio, quam homines beali in fine seculi agent Deo, undo habebit ortum, 1162. 2. Ea est optima ratic impetrandi A Deo donum perseveranti*, cl pertingendi nd salutem , ibid. Quatn ea utilis, necessaria, sancta, Dec grata , 1163. 1. Est vidima novi testamenti, ibid. 2. Ea lleo gratissima est, quæ in Missa lit, 1122. 1. Hæc pre beneficiis A Deo acceptis facta, vocatur sacrificium laudis 1163. 2. Est unicum sacrificium quod Deo prestaro pos. sumus cl debemus, ibid	Hierarchisé primæ angeli quænam Dei attributi rcpiæ^enlent, 1098. t
Gratulationis actu Deum numme laudare possumus, 1128. 1	Hteronîcæ veste alba, florida triumphali, rt palmea, et subindo palmea corona donabantur, 1160. 2
Gregorio (S.) Pontifici celebranti aditabat angelus, 1174. 2	Hieronymi (S.) qualis fuerit mors , 1233. 2
h an denotetur per aquilam clamantem in cælo ter, 1181	Hierosolymitana Ecclesia cur leone denotetur , 11U4. 1
1. /Erumui* pressus Deo gratias egit, 1165. 1, Hærelici, primus Antichristus est, 118). 1. Is Anglos j>er S. Angus linum ad fidem adduxit, ibid. 2. 1212. 2	Hilarius (S.)quam libere Constantium Imp. repreneoderit , P2H7. i
gregoriui (S.) Naxianxen, est in Apocal. commentatus ,	Hippolytus (S.) oh doctrinam creatus Fpi>cupiM Portuensis , ct statua marmorea donatus, et capili* if.imnalis , 1018. 1. Est Apocalypsin iulrrpreLitus , 1023. 2. rju*eloguini : non idem est cum B. Nonno, 1060. 1
	Humerus fuit Moie louge posterior , 1359. /

ib areatus ad kuiaudmcM, 12fi. I. Ejus fragilitas ei misaría, 1 !GI. t. Humo iu animalibus Joannis denotat Dei bonitatem cl mansuetudinem, 1 103. 2. item Christi humanitatem» /A/J. !• Hominibus Deu* utitur ad Immines docendos, 1250. I. An loi salvandi , quot angeli ucciderunI, 1220. 2. Homines blandi implent partem angelorum bpiorum» tbtđ. Illumines nonnulli buttas vultu referinul • 1103. 1
JTo<i<ir.üu»(S.) Ambiancori» Episcopus c Christi manibus com* municavit » 1176. 1
Itera quam late pateat» ct ejus significatio , 1075. !. 2
Monna quis sit lucus , • 1270. i
Hostes 1res fidelium ranis comparantur , 1269. î
Humanus Christi per pedes ejus apparentis denotatur , 1041. 1. Lume aoiinthtur, 1215. I. Ea cruenta Christus diabolis terrori est, 1501. 1. 2. lu cœlo est velai ejus lucerna, 1555. Í. Eam unacogicc sip nificabal arca veteris testamenti, 1211. 2
Humilitas optime purificai cor, 10S6. I. Esl viand cœlum , 1350. 1. Est gemma virtutum» 1530. 2. Humilitas plena quæ sil; quæ non, 1071. I. Radix csl religiosae pacis, quietis»sanctitatis» >5. 2
lluuericus W.ind.dorum Rex quomodo iu Orthodoxos sostienei; ejus castigatio à Deo , 1181.2
ilungarix regis inauguratio quo ritu peragatur, 1013. 1
Hyacinthina tunica diruti quid denotet, 1059. 1
Jh iciolhus (lus unde maculosas notis habeat » cl unde nomen, 1550. Í. Ejus vires, ibid.
H) icinthus gemma qualis sil, varix ejus tqæcics , colores , discrimen hodiernorum à priscis. 13V9. 1. Priscorum dolles, natura, vires , ibid. 2
Hydra an fuerit draoo septem capitum 1219. 2
Hymnorum responsiorum in Ecclesia quæ sit origo , 1108. I
Hymnodia Dei quintuplex , 1065. 2. 1066. 2
Hyperbata in Apocalypsi suntfrequentia » 1258. 2
Hypocrisis hæreticorum , 1185. 2
Hypocritae an per equum pallidam Joanni visum repraesententur» 1157. t
Uysierologia mortis Elix et lleuoch inApocalypsi» 1202. 2. Rara est in ea hysierologia 1021. 2. 1250. 2
t.
Idulia prisca iraní quasiCaupona, 1289. 2
Idololatria in fine mundi reiiascelur, sed cim postea veniens evertet Antichrislui, volens adorari ipse ut Deus, 1191. 2. 1209. i. Idololatria vocatur fornicatio, 1277. 1, Ad eam viam sternit libido , 1219. 1
Idolothytis per se vesci licet, sed olim ob varias causas noa licebat, Í062. 2
Ignatius (S.) Episcopus Antiochenus Epistolis suis subscripsit gratia 1027. 2. Auctor csl psalmodias alternæ sive chori, 1108. 1
Ignatius (S.) de Loyola præ dulciurn herymarum copia pene oculos amiserat, 1059. 2. Lectione vitas Sindorum mutavit vitam , 1088. I. Quanti cruces et ærumuas laceret, 1167. 1. Cur Societatem à se nominari noluit, 1026. 2
j/ais diantatis est symbolum, 1085. I. 1176. 2. Ignem in AntichnMianos sibi resistentes revocabunt Elias et lle-nodi , 1207. 2. Ignis infernalis quam ingens futurus sil, 1257. 1. Est sulphureus, 1520. 2. cl sine fumo, 1251. 2
Immortalitatem designai candor el albedo , 11GO. t
Imperativus aliq nudo non praecipientis est, sed comparantis, 1363. 1
Imperalores Rnmam serviebant quæstui et Inero etiam sord. du, 1289. 2.1294. 1. Quam atrociter olim in Christianos grassati sint » 1259. 2. 1275. 2
Imponi symbolum csl equu> , 1150. 2. 1152. 1
Imperium Hainan, valde jam declinat, ipsum vero durabit usque ad Quem mundi, 1114. 2. Id erit ultimum , et à qua evetUudum, 1284. 2. Ipsum modo adhuc stai con-

lia hærclicos, 12b5. 2. ÆtertiUm id fore opinati sunI Gea* tiles, etiam Christi ini nonnulli, ibid. Id cadet eversa Roma ab Aulidiristo, 1286. 1. 1289. 1. Vide Illumimiin.
Impii dum aporie non qu'uut , per fraudem nocent uccnlllo , 1191. 1.2. Qiniimđ » truncant ad nmitem primam et secundam, 1512. 2. Impii vociutor, cur, 1227. 2
impostor quid un hlaqdicmus in Peru suso redemptorum orbis esse jactakit , 1254. 2
Impudentia h.erelicatorinn , 1186. t
Impunitas peccandi e.4 peccatoris tectus el signum reprobationis, 1062. 2
lu aliquando capilar pro propter , 1252, 1. ht botniito mori quid sit, ibid.
Incariuiionii Christi mysterium iride denotatur» cur , 1095. 1. Reprobentalur carbunculo , 1515. 1. item oriti uiiío-li'iin. 15.?. 2. 1555. I
Incendia multa modo sub terra latent, quæ in fine mundi erumpent, 11SS. 1
Inconstantes tempore Antichrisli futuri, denotantur per atrium templi Salomonis, 12U5. 1. 2
Infans Patris an Christus proprie dicatur , 1119. 1. Infantes fidelium olim docebantur alleluia prufferre , 1296. I
Inferni clavis quæ sil, 1045. 2. Ipse esl lacus iras Dei, 1257. 1. 2. In eo erit verum sulphur , 1505. 2. Ejus pœna major evi deliciis huju« vdæ, 1290. 2. 1291. 1. In eo est ignis sine f«imo, 1251. 2. In eo nulla esl dies , ibid. Ei qualem vini in dæmones cl damnatos indiderit Deus, 1192, 1. Ejus luiigitndo cl latitudo quanta , 1257. 1.2. Cur vocetur abyssus, 1185. 2. 1257. 2. Ejus situs describitur, 1258. 1. Ejus horror quantus, ibid. 2. Quos d iturus sit mortuos, 1319. 2. In Apocal. inducitur velai persona per prosopopoeiam, 1016. 1. Ipse et mors vclut suciaë pene semper conjunguntur, 1519. 2. 1320. I. Quomodo musidicantur in stagnum ignis, 1520, 1
inferos locales ct veros negant Lutheran! multi, 1185. 2
Influentia coelorum in fine mundi cessabunt , 1116. 2
Ingressus Religionis similis esl baptismo. 11b8. 2
Innocens ah omnibus videri giudei, 1521. 2. Innocentiuni, sui scilicet cl asseclarum suorum , liberationem ah injuria petunt Blartyres, 1141. 1. 2. Innocentia vii» est velai candida vestit animæ, 1072. I, Innocentia cl puritas ab omni labe , est sanctitas, 1109. 1
nstrumcnln musica in cœlo foro pronaturt 1122. 2
Instrumentis ineptioribus ad res magnas uli Deus gaudet, 1074. 2
Insulae in fino mundi de loco movend e sunt» 1271. I. Au iu fine mundi à mari, o quo enate e, sint absorbcml» , H47. 2
Intellectus ad omnia videnda cl audienda à Deo tustolli poter*-i , IS18 2
Interpres Vulgat» adversus calumniantes defenditur, i 190. 1. Interpretes Apocalypseos varii quolibet scculu « 1023. 2. 1024. I. 2
Invidi luteo sunt colore, 1272. 2. Eorum imago sunt Incusla, 11ST. 2. I 1'^ I
Iræquod sit hieroglyphiciim , 1190. 2. 1191. t. In cacar oculi GammcscanI, 1010. 2. Ira Dei in impios tum in huc inundo, tum in inferno , I 193. 2
Irenæus (S.)in Apncalyp<dn scripsit, 1205. 2. An fuerit Episcopus Thyatircusis» ad quem scribit Joinnes , 1061. 2
Irene Imperatrix Leonis Imp. Iconoclasta, uvor iconocla^muni sustalit, 10 '5. 2
Iris in circuitu throni Dei quid ad litteram significet, ibid. 1. Proprio ejus misericordiam notat , ibid. 2
Israel omnis in fine seenli salvus fiet, 1156. i
Issachar Patriarcha typus esl S. Jud» Thaddæi, 1551.2
Ita pro tulit capitur interdum, 1071. 2
Ilaliæ deliciæ cl amœnilas, 1292. 2. Ejus ficus biferæ . d «lise arbores loto anno virentes et fructus «lanies, 1559. I

Jacobui (S.) Major cat buiKulo cur comparetur, 1345. I.Ejui

dorila», fervor, *ibid.* Hispania» convertit, primus Apostolorum Martyr occubuit, *ibid.* Ejus typus fuit Dan Patriarcha , 135Í. 1, Aliquando Hispanis opem cl victoriam attuli , 1133*1
Jacnbu» (S.) Minor cur topazio gemma* comparctor, 1548. t. Erat is Christo similis ; ejus vita austeritas;»crip>il rpistolain omnigena prrfctiouo plenam, iZdd* Eius typus fuil Simeon Patriarcha, 1351, 2
Janiculum cullis lloinæ fu.l præter septem alios notiores , 1 Í
Japones cur semper calidam bibant , 1085. 2
Jaspis ct sardius in throno Dei quid significet, 1094. !. J i>pis est lapis viridis, interdum etiam purpureus, *tbid.* 1550. 2. Designat Deum sua luce Beatos ret reare ct confirinaic, 1531. I. Cur sit in fundamenti) muri calcali» Jerusalem, I55G. 2. Nomen jaspis unde dicatur : Hebraicus alius esl ««jaspide Latino, 1539. 1. Ejus colui , Iiimitas et vires, *ibid.* cl scq. Quis piæJanlivsiinus, *ibid.* Esl ipse non simpliciter viridis, sed maculosus, *ibid.* 2. Ejus macula: salutare sunl, otque gemma antiquissimi, *ibid.* Subinde opacus, subinde pellucidus est, *ibid.*
Jeliova nomen ineffabile proprium Dei est, 1028. 1. 1501. 1. An id nomen sit idem cum , *Qu e<it qui eral*, et *qi i rrnturui cJf*, 1028. 2. Unde i l compositum, *ibid.* An significet S. Trinitatem , *ibid.* Notai Dei lum t cubain , tum providentiam , *ibid.*
Jelttidiel angeli nomen tonal idem quod laus Dei, 1051. 2. Ejus emblema , ÍU52. 1
Jeremías Propheta in quo fuerit typus Joannis Evangelista , 1200. 2. An iu fine mundi cum Elia contra Aniicliristam venturus, 1204. 2
Jerusalem quoties mutarit fidem et religionem, 1276. 1* Quot haberet portas , 1531. Í. Ejus quis esset ambitus , 135 4. 1. Erit regia Antichrist!, 1209. I. Cur vocetur Sodoma el Ægyptus, *ibid.* Mngnui illuc erit confluxus, Antidiritto in ca residente, *ibid.* In ejus plateis occisa jacebunt corpora Eli» et Hciioeli, *ibid.* Findetur in tre» partes paulo ante aedem Antichrisli, 1270. 2. Cur vocetur civitas magna , *ibid.* Ipsa etiam punita ob prisca jutrum peccata , 1295. 2. Jerusalem calcstis duplex, 1524. 2
•esus c>l nomen novum Christi, 1080. I. Jesu Christi anima: revelata Apocalypsis in ejus incarnatione, 1026. I. Eam ipse Joanni revelavit per angelum , *ibid.* Ijus qmv fuerit olim salutatio, 1027. 2. Verum tolimoniuin de Patre reddidit apud homines, 1035. I. Quomodo rit primus Martyr, *ibid.* Est primogenitus mortuorum , *ibid.* Ipse patiens est dux omnium patientium, *ibid.* Est princeps regum terra? , *ibid.* Ul humo, agnoscit Drum ul Deum cl creatorem suum, *ibid.* 2. In eu ad judicium veniente videbuntur crucifixioni) insignia et vulnera, 1034. I. Quomodu dicatur «et c j, principium cl finis, *tbid.* 2. 1035. I. Eum an viderit Joannes in 1. Apocal. capite apparentem, et qua fui ma, 1057. 2. Cur vestitus apparuerit |>odcrc, 1058. t. et cur tunica hyacinthina , 1059. I. Evi noster Pontifex , *ibid.* Ejus aurea zona et cinctio ad mamillas , quid denotet, *ibid.* 1.2. Quid ejus oculi flammantes, 1040. 2. Quid <jus pedes designent, 10 11. 1.2. Soli lulgenti comparalur , 1015. 2. 1014. 1. Ejus gloria in cedo quanta sit, 1045. 2. Ejus divinitas asseritur, 1045. 2. 1065. I. 1081. I. 1128. 2. 1516. 2. Quomodo oculos flammeos habere dicatur, 1061. 9. Cur stella matutina dicatur , 1065. 1. Esl clavis et claviger, 1075. 1. Summam potestatem habet in Ecclesia, *ibid.* 2. Ejus potestas in mortem rt infernum, *ibid.* Fjus umor erga Patrem, 1079. 2. Cur vocetur *Amen* » 1080. 2. Est causa elficiis rt exemplaris rerum creatarum , *ibid.* 1081. I. Ejus principatus in omnes creatura», 1081. I. An per quatuor animalia Joannis designetur, t 10 i. 2. 1105. 1. An intelligatur per librum signatum septem sigillis, 1114. 1. Apparuit Joanni specie agni occisi, 1 117. 2. Quomodo vocetur agnus cl leo, *ibid.* i 118. I. Esl radix, id est ramus, David , I 118. 2. Est agnus Dei occisus ab origine mundi, 1119. t. 1252. 2. Depictus olim csl agni specie, 1119, 1» Amai miles cl

mansueto», *jbid.* Quomodo LaLeal cornus septem , et quid illa significant, 1120. 2. Ejus amor potem est, 1191. I. Quomodo citbarædus in vita fuerit , 1J25. 2. Merito pas-t'unis accepit folcslatrm revelandi cui vellet futura circa regimen Ecclesie, 1 125. 2. item assumendi sibi iu popo» lum quotcumque volaisset, *tbid.* Non potuit mereri divinitatem , nipote quæ in eo precederei existrntiam , 1126* 2. hi Verbi videt infinita , 1127. 1.2. Cur dicatur equi albi Joanni vi-i , 1151. 1. II52. 2. Ejus victoria da Gentibus, 1155. 2. Au significetur per angelum habentem signum Dei vivi, 1152. I. Natus &l nocte silenti , 1170. 1. Au denotetur per angelum habentem thurdmluin , 1 175. 2. Morte sua caium hominibus jdefeat f 1 175. 1. Visus aliquando est in calis jam gloriosus sacrificium Missa celebrare, *ibid.* 2. Au sil angelas de calo descendens amictas nulx-, el iridem iu capite habens , 1195. 2. Quomodo cum jam inde ab initio oderit dubolus, 1211. 1. Vestit Ecclesiam ul vestis, et tllomiiut ut sol, *ibid.* 2. 1215. 1. Qtmmodo vocetur Michael pugnans cum dr.icour , 1225. I. Ejus nomen lqsevc effiat numerum 888, 1239.1. Alligavitcacodamunem veniensiu mundum, 1281. 1. Albo insidere visus est equo Joanni, Antichrslum ddjclbturus, 1300. 2. Au vere id ita futurum , *ibid.* Pusi ascensum temperia calo mtael, 13<'O. I. IU-bcl elavem abyssi , 1506. 1. Quomodo diabolum ligant, et eum solvet, *ibid.* Sapphiro assimilalur , 1541. 2. Hujus natura ei secundum dcitafrm applicatur, *tbid.* Ejus in passione amor, 1544. I. Est margarita pretiosissimi, 1555. 1. Est lrmplum Beatorum, 1355. t. Ejus humanitas eat lucerna call, *ibid.* Quomodo dicatur lignum vitæ , 1360. t
JezaM regina Dei cultores persecuta e.«t, 1061. 2. Quxnam Jrza!»cl ab Episcopo Thplirend («romi<o, vana eipud* lio, 10G2. t. An sit ip-a Synagoga Judaica , *ibid.* Fuit |>o« lens quædam mulier propagans svetam .Xicubiiarum , *ibtd.*
Joachim Abbas an vere fuerit Propheta; ejus errores et deliria, 1024. I. 1256. 1. Ejus prophetia de novo Online Jesu quumudo nitelligcnda, ct cujus auctoritatis sil, 1074. 1
Joas Rex ab amita m domo Domini absconditus, myslin* expositus , 1221. 2
Joci prænunliavil signa judicio prævia , 1148. 2
Joannes Abbas quomodo dulcedine intcriori perfunderetur , 1059. I
Joannes (S.) Apostolus est Proj neta novi testamenti, 1015. 1. An venturus sil conlra Antichristum , *ibid.* An necdum mortuus, *ibid.* Mortuus esse probatur* *ilnd.* 2. 1200. I. In quo calens Evangelisti» antecellat, 1015. 2. Habrt unities Smrtoium titulos, 1016. 2. Virgo fuit jht omnem vitam, *ibid.* 13 44. I. Ejus przugativæ apud R«-d< rnplorem nostrum, 1016. 2. Fuil proprie Martyr, quia in feiveu» oleum conjcluv, IUI7. j. Locus elmodusmartyni ejus, *ibid.* Fuil et fustigata», et ignominia causa attonsus , *ibid.* Fuil cl Martyr sub cruce Christi, *ibid.* Aquila car cumfaretur, *ibid.* I. 2. Incalo specie aquila? se vidit, *ibid.* 2. Est Doctorum unetUsimus, el Saiictuiuin ducttssimus, *ibid.* Est sol Evangeli;, *ib d.* Cur dictus cum fratre Uuiirrges , *ibid.* 1343. I. 1344. I. Est tonitru el fulmen, 1017. 2. 1018. 1. Theodosio Imp. victoriam coutra Eugmium prædixit, 1018. t. Charitatem Dei ct proximi iu omnibus spirivit, *ibid.* 1544. I. Ejus elogia, 1018. 1. Apparuit S. Drigidæ, dicens se auctorem Apocalypseos, *ibid.* Docuit S. Grrgurium Thaumalurgum et S. Chrysostomurn , *ibid.* 1. 2. Est vere auctor A(Mjcalypscos, 1019. 1. Cur vi.celur Theologus , *ibid.* 2. Au murluu» statis anno xeni, IOiO. 1. 1344. I. Cur potissimum sciijucril A jmealypiiu , 1022. 2. Ei rendala A|*ocaly|ui» à Christo |>cr angelum, 1026. I. Ejus humilitas, *ibid.* 2. Quumolo »it parlierpi Christianorum in tribulatione et regno, 1036. 1. Vocem cur à tergo audierit , *ibid.* 2. An vident Lhristum ipsum revera in I. cap. Apocal)ps. 1037. 2. Rediens ab exsiliis Ephesum concessit, ibique Evangelium îcripsit, ctmucluus

*M. 1053. 2. Non potuit leipum fn quatuor animalibus docere aut *ridere* , *i* 105. 2. Ulrumque Christi adventum descripsit, priffloiD in Evangelio» alterum in Apocalypsi , 4It6. 2. Plura in Apocaljpri accepit, quam scripserit, î 197. -. Quando iterum prophetaturus gentibus rt |>opu- |ft dicatur, 1200. t. Audito nuntio de excidio Babylonis ct nuptu* Agni , procidit iu terrain » 1298. 2. Cur ab co angelus adorari noluerit, 1299. 1. In smaragdo gemma rur denotetur, 1514. 1. Ejus typus fuit Judas Patriarcha, 1351. 1. Quomodo Apocalypsi su» subscribat, 1362. 2. Quinodo optaret dissolvi 1365. 1. 2 Joan. BapuAij habuit vestem ex pilis camelorum , 1206. t Joanne* Chrysostomus in exsilio ct variis xrumnis gaudebat , 1166. 2. Fi apparens S. Joannes Apostolus/, cum illumi- navit, 1018. 2. Eidem S. Petrus apparens tradidit ci duas claves, 1073. 2. Eum tutati sunt angeli adversus milites ab Eudoxia ad cum capiendum missos, 1174. l Juannrs Gerson qualiter mortuus sit , 1253. 2 •oan. Wiclcf ct llus consentiunt iu lidci articulis cum Luthero ct Calvino 9 1309. 1 Josepbi (S.) confessoris dignitas , 102G. 2 Joiepbui hninrirm cur Cherubiorum formam texerit, 1101. 1 Jovem lapidem juranant veteres 1294. 1 Jubili actu Deum laudare possumus» 1228. 2. Jubili Sancto- rum in cœlo quales, 1192* 2 Judie Patriarch» viror è quo colligatur » 1514. 1. Esl typus S, Joannis, 13Kf. 4. J"da »ribus an primo ad Christum convertenda, 1157. l Judæi cur vocentur terra , 1197. 1. Eliam castigati sunt ob priora patrum peccata, 1293. 2. Primo Christianos sunt persecuti, 1055. 1. Post ca^um Antichristum omnes ad Christum convertentur , 1150. 1 Judas (S.) Thaddæus luit aurea sapientia, acer in haereticos, el fulgore aureo virtutum amabilis, proinde chrysopraso grmm» comparatur, 1349. 1. Cur dictus Corculum, iW. Ejus typus fuit Issachai , 1351. 2 Judices olim coronati ad judicandum sedebant, 1197. 2. Martyres judices futuri sunt cum Christo, 1310. 1 Judicii proprii tenaces non sint senatores, 1099. i Judicii dies acceleratur ob preces Sanctorum, 1141. 2. Indu representa!ur , 1095. i. Anis praesciri possit caeso Ami- dirisio, 1315. 1. In eo quisquecujusque facta videbit, ct quomodo» 1318. 2. Id per previa signa Deus pronuntia- bit , 1144. 2. Tota Ti initas ad id veniet, 1029. 1. Esl id assidue cogitandum , 1321. 1. Ejus horror , *ibid.* Optimo per beryllum gemmam reprascnlatur, 1547. 1. Christus veniet ad id inexpectato sicut fur, 1269. 2 Judicia Dei suntjusta clvera, 1262. 1. Eorum abyssus an sil liber signatus Joanni visus , 1114. 2 Julianus Apostata typus Antichristi, 125G. 2. 1240.1. Ejus persecutio brevis luit, 1170. 2. Cœlilus ictus interiit, 1148. 1. 1240. 2. 1503. 2 Julii Canaris equus portentosus , 1152. 1 Jumento assimilatur dxmou , 1219. 1 Juramus mauu levate iu cœlum , 1197. 2 Juramentum maximum priscis quod esset, 1013. 2 JuUinianus Imper. Codicem Juns digeri jussit * factus postea Eutychianus, afUixil Svlvcrium cl Agapeluin Papas, 1196. 1 Ju 'tinus Imperator exterminari jussit Arianismum , *ibid.* Per Narsen Totilam regem repressit, 1210. 2 Justitia cl injustitia semtyr crescerò cl augeri possunt , 1 1 Justorum octo sunt gradus ct status y 1041« l Justus iiilotMchui cur visus sitad triginta dies Purgatorio do- ti 'TI, 1V6. 2 Juventutis institutionis maxima habeuda est ratio, 1331. 2

K.

Kalwvm quid proprie sit, 102G. 1 hnutuiù'i ^«tK.i in Sacramenta Ecclesia calumni 1279. 1 KiprwwShnq.jiJ proprie m , 1251. t

Rotti*/ dupliciter laborare significat, fObd. 1 Kosuieu non tantum ornare sed et ordinare rt dhlrihuern lignificai. 1338. 1

L.

Labarum Constantini qualem proferretcharacterem, 1230. 2 Labor qui in hac vita pro Deo subitur , brevis est, 1365. 2 Lacrymas ab oculis Beatorum quomodo abstergat Deus , 1327. 2. 1328. l Lacus frequentes in Italia , 1293. 1 Lætiliæ symbolum sol est, 1041. 2 Lampades septem ante thronum Dei in Apoc. quid denotent, 1001. 2 Lana Laodicenses quam prestantes , 1085. 2 Laodicia urbs ubi sita , ejus numina , conditor, 1080. 1. 2. Est opulentissima, ejus opes cx oribus, 1(185. 2 Lapsum quomodo tepidis optare liceat 9 1082. 2 Lateranensis templi elogium » 1282. 1 Laudantes Deum assidue, angelos imitantur » 1103. l. Lau- dare cum jugiter quomodo quis possit, *ibid.* 2. !«l CSI vi- tam inchoare angelorum. 1165. 2. Gnomæ de Dei laud” , *ibid.* Laurentius Antipapa contra Symmachum quartum schisma generale iu Ecclesia produxit « 1191.1 Laus Dei quadruplex est, 1296. 1 Lavamur sex modis in sanguine Agni, 1 IG7. 1 Lector quidam quia *alleluia* cantabat, ab Arrianis jaculo in gutture trajicit.. , 1296. 2 Lectus peccaturum quis sit, 10G2. 2 Leo hebraico *labi* dicitur à corde, quia magnanimus, 1104. 2. Vigilanti» symbolum esl, 1068. 1. item superbi» el (crocitatis, 1230. 2. item fortitudinis, ira cl vindictæ, 1263. 2. item Dei fortitudinis et potenti» » 1105. l. item Christi, 1118. 1. Eius proprietates ei adaptantur, *ibid.* l. 2 Leo l. Papa Gflnscricum Wandalorum regem rogavit ut templis abstineret, 1283. 1. Dictus esl OEcumenicm , 1237. 2 Leo Aboas quomodo se regem fore pradixrril » 1056. 1 Leontius Abbas vidit angelum altari ndstantcm, 1174. l Leges naluræ. Mosaic» cl Christi quamdiui durarunt, cl hæc duratura sit, 1513. 1. 2. Legum severitas commendatur in Rectoribus, 1064. 2. Leges Apostolice ct Ecclesiastic» non adduntur Scriptor» ul Scriptura divina , sed ut hu- mana cx divina deducta » 1565. l Acvxuivtcv dealbare » mundare ct pellucidum ac caftdidum reddere significat, 1159. 2 Liberi homines cur dicantur *animer* 1295. l Libertas qualis deceat consiliarios » 1099. 1 Liber signatus quem vidit Joannes, fuit involutus ut mappa geographica » 1113.1. An fuerit signatus arcanis charac- teribus, *ibid.* 2. Quid per eum intclligatur , 1115. 2. Eli à suis sigillis distinguendus ,1115.2. Ip*c esl Apocalyp- seos mysteria, et oracula in Dei prescienti^ contenta, *ibid.* Quid in eo contineatur, 111G. 1. Non poterat legi nisi reseratis omnibus sigillis » *ibid.* Quomodo esset scriptus intus et foris, *ibid.* 2. Sensim est ab Agno apertus, 112l. 2. Ob cum reseratum omnes nngcli el creatore Christum laudarunt, 1120. 2. 1127. 1. Eo graviore mala contine- bantur , quam sigillis , 1200. l. Nec eadem erant ; hinc Joannes tam vidit librum apertum, quam sigilla reserata » *ibid.* 2. Delibro vît» divcr»imo»lc quis deletur, 1072. 1. 2. Iti co dupliciter Sancti scribuntur, *ibid.* 2, h quii dicatur, 1319. 1. Libri aperti in judicio pandendi qui sint. 1518. 1. Libri libere inonent reges cl principe* , 1099. 1. Libri veterum erant convoiviles, 1116. t. II 16. 2 Libido ct gula viam sternit ad hxresim et idololatriam , 1249.1. item adalheismiim, 1276. 1. Libido per laqdira- tern commode derignahir, 1272. 2. Reddit pallidos el lu- ridos, 1137. 2. Eam in line mundi quomodo puniet Drtis, 1ÎÇ6. ' Ligari quomodo cl quando dæmones dicantur, 1192, 1

Ligatio damoiii per mille annoi quomodo inlolligalur , 1 . . 1
Lignum vitæ quale Christu» promittat vincenti, 1052. 2. Talc
crut in paradiso, 1357. 2
Liguria* gemina an idem sii qui hyacinthus, 1549. 2
Linea tunica sacerdoti* quid dvnotrt symbolice, 1258. 2. Ea
tantum tuque ad crura descendebat^ 1059. 1. Cur dicatur
polleria , *ibid.*
Linum symbolum est mortificationis cl patientis, 1265. 1.
Semper injurii fit melius, 1038. 2. Limini mundum rt
candidum quid denotel, 1263. 1
Locusta! symbolum concupiscenti* ct cupidinis, 1183.2.
Ips* describuntur, *ibid.* 1187. 2. 1188. 1. 2. Quam sint
novia?, 1189. 2. Variai rarum sunt speck-» cl torma: f
1188. 1. li* asvimilaiilur burlici et liæresiarcbæ, 1185.
I.Ipsi vi ro iis autopiani monachos, 118G. 1. Locustæ de
puteo abyssi agredientes qui sint, 1185. 2. Sunt veri de-
mone* , 1187. 1. Eas veras fore etiam est probabile ,
1188. 1. Sed eas diriget diabolus Abadon , *ibid.* 2
Longitudo ct latitudo cœlestis civitatis mystice exponitur ,
1333. 2. i33 i. 1
Longobardos an Narscs in Italiam evocarit, 1210. 2. 1295. 1
Iajquitur Deu» hominibus tripliciter , 1026. 2
Lorica!equestris exercitus iu line secoli grassaturi in impios
quales futura.' , 1195. 2
Lucas (S.)an luerit senior ille qui dixit Joanni : *Ne fleverit*,
1117. 2. Cur per vitulum demonstretur, 1105. 1
Lucerna in Scriptura significat regnum ct sacerdotium ,
1*51. 2
Lucifer Calaritaniis an fuerit Sardensis Episcopus, 1067. 2.
Non luit Smyrna Episcopus ; quare ab Ecclesia fecerit
schisma : rediit j>oslea ad cam, *ibid.* Quam libere Constan-
tium Imp. Arrianum sit allocutus, 1208« 1
Lucifer religatus m interno suos ubique habet emissarios,
1192. 1. Quando et quomodo ibi religatus sit, *ibid.* 2.
Plui unos angelorum sua ruina involvit, 1220. 2. In quo
ejus et sequacium ambitio siti luerit, *ibid.* An tertiam
angelorum partem post sc traxerit, *ibtd.* 1214. 1. Cur
nomine draconis rufi iitclligatur, 1218. 2. 1219. 1.
Quod Humen ore vomat, 1227. 1. Ejus epithet », 1224. 1
Lucina Juno erat Gentilibus Luna, à parturientibus invo-
cari solita, 1215. 1. Ei Christi humanitas asMimlatur ,
tbid. 2
Lucta Ecclesia? cum diabolo in line mundi maxime intendi-
tur à Joanne in signo magno , 1214.2
Ludovici Aleam i* opinio de Apocalypseos argumento quas
dilliculfalv* conlineal, 1020. 2. 1021. 1. 2. 1024.2.
Ejus intentio ct sententia excusatur, 1022. 1. Eum auctor
in compendium redegit, 1025. 1. Ejus commenta ingenio-
sa rejiciuntur , 1042. 2
Ludovicus (S.) Gallia Rex blasvheinaplis linguam lerro can-
denti inuri voluit, 1055. 1
Ludovicus (S.) Epi»c. qualiter mortuu» sil , 1255. 2
Ludoviçus Imp. quii e diu in Purgatorio j>anas dederit,
1052. 1
Lumen glori* cl Clara Dei visio est vetui stella matutina ,
1065. 2
Lunæ magnus in sublunaria influxus est, 1213.2. Ipsa quo-
modo fit sub pedi hu» Ecclesia, 1216. 1. Cur sit incon-
stanti* symbolum, *ibid.* In fine mundi eril sanguinea, cur,
ct quomodo, 1145. 2. Rubia luna [ortendit ventos el
tempestalci , *tbid.*
Lusitani* reges sententiam mortis laturoi ohm saccum induc-
b.iul , 1 t 15. 1
Lutheran! cum Wiclcllistis et liussiti* in fide consentiunt,
13 1
Luthcri hæresis quamditi duratura conjiciatur, 1185. 1.
Ejus arrogantia, *ibid.* 2. Auguratur papatus extinctionem,
sed frustra , 1509. 2. Gulam sibi fregit, dæmones ejus
funus sunt comitati, 1504. 1. Ex eu lres alia sect» proma-
nai unt , 12C9. 1
Lux corie*ti* civitatis quid denotet , 1523. 1
Lycurgus ignavum civem cur puniri juMcrit, 1083. 1

M.

Macedonius hæresiartba docuit Spiritum sanctum es«serra-
turam et servum Filii, 1178, 2
Machaban vox unde sit conflata , 1028. 2
Magi quomodo dæmones ligent , 1192. 2
Magnali* vi* duplex, 106 i. 1. Buie rector auimihtur, *ibid.*
1.2. Eat sapienliæ el cbariutis divinæ symbolum, 1101. t
Maynum capitur interdum pro s</perdo, item pro *blatpliniitu.*
1251. 2
Mahomet an sil bestia xscenden* de terra, 1255. 2. Ejus
miracula, *ibid.* Nomen ejo» continet numerum nominis
Aiitichriiti, 1237. 2. Quando caperai el desierit, *ibtd.*
1137. 2. 1512. 1. Quam fuerit ieru»; esl praecursor An-
tichrist!, 1137. 2. Putatur j n&nuallis Anlichrislus , *tbid.*
1253. 2. 1357. 2
Mabometam putant sectam et regnum suum duraturum milk
annis, 1512. 1. 1315. 2. 1315. 2. Cur prr equum pal-
lidum repraesententur : eorum persecutio contra Eccle-
siam , 1357. 2. Eorum brutailas ct carnalius, livor in
Christiauos, nequitia, libido, avaritia, *ibid.* 1.2. Quam
multos ad interitum pertraxerint, *ibid.* 2. Quam mullo»
Christianos interfecerint, *ibtd.* 1138. 1. 1511. 2. Eurum
descriptio, 1186. 2. fide Saraceni, Tura.
Mahometismo» an per Babylonem in Apocalypsi descriptam
intelhgalur, 1275.2. E»l vorago errorum cl scelerum ,
1311.2. Ipse j»m paulanm ad finem vergit, 1512. 1.
Quamdiu durabit, 1158. 1. 1511. 2. 1515. 2
Maladias (S.) lidn'rni* Episcopus symbolice omues Pontifices
Rumanos describit, 1274. 2. Ex cu quot anui coibentar
futuri usque ad mundi finem , 1515. 2
MaMictum amplius >u calo non futurum quomodo dicatur ,
1361. 1
Mali in hoc mundo nihil possunt, nisi d-iti à D<r> pote*tde ,
1157. 1
Malum punicum symbolum martyrii w **liti.** 1
Blainilhrum praecinctio in Cbrislu quid designet, 1039. 1
Manases Patriarcha typus est S. Philippi Apostoli, 1351. 1
Mandatum ninuris novum sub Christo, cur, 1125. 1
Manna absconditum quod promittatur vincenti, 1058. 2
Mansuetudo omnia vincit, 1119« 2
Manu levala cur juremus , 1197. 2
Marcion quare dictus mus Poqlicuse 13b5. t
Marco Monacho Eucharistiam dederunt angeli, 1174. 2
Marvu* (S.)cur sit lco inter animalia Joauui», 1105. 1
Mare cur symbolum sil mundi, 1229. 2. Cur dicatur vi-
treum, 1100.2. Quo* rnuituos daturum sil, 1319. 2.
1520. 1. Post diern judicii, ejus natura ct cuudilio lanioni
mutabitur, 1324. 1. Mare æucum templi Salomonici des-
cribitur, id jvenitemiun rcpræwotal, 1 tot. 1. Et confer-
tur cum mari vitreo quod vidit Joannes, *ibid.* M ire vilreum
in conspectu aedis Dei quid symbolice designet, 1 100. 2.
Mare vitreum mistum igne quod sil, 1260. j. 2. Cur di-
catur vitreum *ibtd.* 2
Margarilæ cur dicantur uniones, 1352. 1. 1553.2. Quomodo
nascantur, 1352. 1. Variis culibos contUnl, *ibtd.* 2. Ea-
rum pretium , *tbid.* Inter earutu conchylia quidam velut
dux est : earum dos iucandore, magnitudine , orbe, le-
vove, pondere, *ibtd.* Rore nutriuntur ct crescunt ; si to-
nuerit, abortiunt, 1555. 1. Nullo lapsu franguntur, usu
atteruntur, aceto resolvuntur, *tbid.* Præ senio flavescent,
<1 quomodo instaurentur, *ibid.* 2. Aliquando iulus rubes-
cunt, dividi nolunt, *ibid.* Earum vires ct dotes , 1354. t.
E margarita una integra erat unaquaque porta calastis Je-
*usalcu, 1352. i
M uta (S.) Virgoli ara testamenti, 1211. 2. Ejus miseri-
cordia ct modestia , 1217. 2. Ejus cruciatus, *tbid.* Ei
adaptari possunt ea quæ iu Scriptura de Ecclesia dicun-
tur, 1214. 1.1215. 1. Ip*a p\$t velut avii Ecclesiæ,
1214. 1. Est pars, civis cl filia lectissima Ecdcxæ • *ibid.*
Est riguum magnum , *ibid.* 2. Lain in quantum mater e»t
Dei, Deus facere meliorem non potest, *ibid.* Est luna ob

septem analogias, 1215. 2. Christo filio suo acciaia est, *tbid*. Ejus castitas et puritas, *ibid*. Ejus fecunditas Ecclesiam su»* precibus ci meritis fui» il : homines tam pios quam impios vegetat , 1216. 1, In passione Christi relut deliquium passa est, *ibid*. Ejus dundecim prerogative , *ibid*. 2. Ejus vari» virtutes, *ibid*. 1217. 1. Mystico csl thronus Dei, 1095.2. Quæ rigat, crescunt, 1558.2. Mortua est ex actu et ri amoris , 1255. 2. An sit mortua , an vero raptu translata iu cœlum , 1226. t Maria (S.) Magdalena mortua ex vi amoris , 1255. 2 Marii (S.) OigniaccensH quam ad Christum transire anhela-ret, 1365. 2 Marti eqnns sacer est, 1131.2 Martyr idem est quod testis et confessor fidei, 1159. 2. Martyres proprie qui sint, t 161. 1. Cur olim **sepelire**ntur sub altari, 1139. 1. **tinnim** quanta sit copia in Ecclesia , 1158. 1. 2. Eorum stola ct **restis** est rubra sire purpurea , 1159. 1. imo potius candida , 1160. 1• Cur ita ad tormenta anhelarim, 1155. 1. In tormentis **gratias** agebant Deo, 1165. 1. lis timidis ct inconstantibus Deus alios substituit, 1076. 2. Eorum animæ sub altari quomodo vindiciam clament, 1141. 1. et qualem, *ibid*. 1.2. Quam dira passi sint, 1090. 1. 2. liseur palmæ in manibus dentur, 1160.2. 1161. 1. 1162. t. Eorum robur ct constantia unde haberet ortum, 1055. 1. Regnant mille annis, quibus, 1510. 1. 2. Eorum iu cœlo non erit luctus, neque clamor, 1528. 1. Quem legatum in fineseculi ad Chrbtum mittent, ct quid is ab eo petet, 1256. 1. 2. Martyres multi in thermis Diocletiani laborarunt , 1050. 2. Martyrum Smyrnensium pœnæ et constantia, 1055. 1. Martyres illustres **luturi** tempore Antichristi y 1259. 1 Martyrii tituli vel stimuli , 1252. 2 *Matach* Hebraeum significat **proprie** miscere, non infundere , 1251. 1 Masculos pnrit Ecclesia Dei, 1221.1 Mallhæiis (S.) cur per hominem repraesentetur, 1105. 1. Quare ab Hyrtaco rege occisus, 1218. 1. An fuerit senior ille qui dixit Joanni un Herd, 1117. 2. In **chrysolitho** gemma cur adumbretur, 1516. 2. Ejus **typus** fuit Ephraim Patriarcha, 1551. 1 Mailbias (S.) cur in amethysto gemma repraesentetur, 1350. 2. Zabulon Patriarcha ei confertur, 1351. 2 Matthias Sueeus quomodo in Apoc. scripserit , 102 i. 1 Mauritius Imp. in adversis gratias egit Deo, 1165. 1 Maximianus Imp. sentiens sibi acres dolores A Deo immivus , persecutionem **stitit**, 1148. 1 Maximini Imp. sexta persecutio in solos Evangelii prxeones nevit, 1151. 1. 1229. 1. Ejus vastitas ct immanitas : unde varia ci nomina indita , t 151. 1 Mechtildis (S.) didicit per revelationem homines permultum quolibet dic mereri posse, 1086. 2. Ejus silentium, 1172. 1 Meditatio iudicii quas babel vires inanimo hominis, 1517. 2 Megarense» quomodo *olem colerent , 1015. 1 Mei comestum in llavam bilem convertitur , 1199. 2 Melampus medicus apud Graecos primus aqua vinum diluero praecepit t 1251» 1 Melilo (S.) an fuerit Episcopus Sardensis, cui scribit S. Joannes, 1067. 1. Ejus elogium : quoto anno vixerit, *ibid*, Mç/)m in Scriptura sæpe significa. incipere, 1081. 1 Melodia summa est, cum vocibus citharæ consonant, l 122. 2 Membrana: reperi» sunt Pergami, 1056. 2 Mendacium d.vmonibus d hæreticis familiare est, 1189. 2. Id sequitur lurtum et libidinem , 1219. 1 Mendaces iu Scriptura vocantur omnes qui mandata Dei vio-1, 1329, 2 Menippus quomodo ab amasia deceptus, 1291. i M ou» wlitudu jn quo consistat, 1122. 1. Quæ in ea obser-vanda, 1223. 1 Menta «olis in Æthiopia qu» dicatur , 1011.1 Menses lkbnnrorutn, Graxorum ct Chaldaeorum quot essent dierum, 1205. 2 Mensura hominis , esi angeli , quænam **ut**, l35G. t.

Quid per cam significetur, *ibid*. 2. Mensura inferni quæ , 1257. 1 Mereri quantum quotidie pn«sîmiis, 1086. 2 M<-rdrix proprio quid signified, 1289. 1.2. Meretrices quibus rebus dementent amasios , 1279. 2. Eorum titulus olim Romæ in colla cl fronte scriptus , 1280. 1 Merguli imago nini daemones , 1219. 1 Merum bibebant antiquissimi, 1251. 1 Messis iu die iudicii quæ futura, 1255. 1 Meteora ignea in fine mundi cadent de cœlo , non ipsæincl stellat, 111h». 1 Mdu (in) misera est vita , 1149. 1 Michaelqpid proprie sonet, 1051. 2. Ejus emblema, 1052. 1. Videtur esse Seraphinus , *ibid*. Contra Anlichristum pro Christo cl Christianis in bellum descendet, 1500. f. Eum fulgure deturbabit in tartara, 1505. 1. Fjui prælium triplex cum Lucifero fuit, 1214. 1. 1223. 1. 2. Est princeps angelorum, qui in Dei obsequio ac consequenter in cœlo perstiterunt, 1223. 2. Est princeps Ecclesia Christians, *ibid*. Militesolim stigmatem in manu inurebantur, 1255.2. Eorum labores et patientia , 1268. 1 Mille anni apud Deurn sicut dies unus, 1515. 1. Mille annis duraturus mahometismus, 1153. 1. 1511. 2. Mille anni quibus cum Christo regnaverunt Martyres, quomodo iutel-ligendi, 1510. 1.2. item mille anni quibus ligandus csl Satanas, 1506. 2. 1508. 1• Cur Joannes ponat sexies *mille annos* , volens finem mutuli consignare , 1511. 2. 1512. 1. 1313. 2. Mille sexcenti numerus mystice exponitur , 1258. 2 Millenariorum quis error et auctor, 1507. 2. Eorum error refutatur, *ibid*. Eorum multi in variis rebus fuere C.itho* **lid** » 1229. 2 Millenarius est numerus perfectus , 1506. 1. 1511. 1 Millesimus sexcentessimus trigesimus annus Mahometan!* futui litalis , 1512. 1 Milliaria el Palestina, el Romana, et Græca, inter se comparantur, 1256. 2. 1257. 1 Min» Dei excidio Hierosolymitano pravi», quæ , 1115. 1 Ministrantes angeli videntur significari per septem lampades, cornua ct spiritus tam Dei, quam Agni , 1106. 1 Miracula an commode per fulgura repraesententur , 1099. 2 Miracula ficta Antichristi, 1255. 1. Miracula Eucharistia.*, 1111 i. 2 Miscere calicem priscis quid esset, 1251• 1. l 890. 2 Misericordia divina adhuc elucet in vindicia, 1264. 1. 1267. 2. Misericordi» symmlurn est oliva, cl ipsa propria Sanctorum virtus, 1206. 2. Per iriderò representa*tur, 1095. 2. Id per omnes iridis proprietates declaratur , *ibid*, item per smaragdum, 1096. 1. Misericordia el justitia Dei 'ignificalur jaspidect sardio , quem referebat Deus in throno sedens, 1094. 2 Miss» sacrificium Christo gratissimum, 1122, 1. Ineo renovatur Christi oblatio in cruce , 1120. 1 Mitis oratio potentior est quam violenta , 1085. 1 Modestia est purpura virtutum , 1550. 2 Modicam virtutem sextupliclcr habere quis intclligitur, 1074. i Monachi sunl mystice cl civiliter mortui, 1255. 1. li liærcllicis cur 8*ml locust.r, 1186. 1. Monachi quam antiqui sint, *ibid*. 2 Monarchiarum vicissitudines, 1051. 1• Monarchias quatuor Daniel Propheta comparat quatuor bestiis, uli cl Zacharias , 1151. 2. 1158. 1 Monica (S.) quam nullis precibus el lacrymis filium suum Christo pepererit , 1218. 1 Mutis igneus in mare mitteidu' csl igneus globus nrdens et ignis, quem angelus in mare millet, 1179. 1. Futurus est aereus, *ibid*. Ejus descriptio, *ibid*. Montes aliquandu «lo loco suo moli sunl, 1147. 2. Montes ignivomi videntur os inferni, 1187. 2. 1257. 2. Montes Romæ quinam essent , 1281. ' MonUroi» dæmonum form», 1187. 1. 2

Montani bxxrclici inolierei doccoant cum ose Paracletum , IO 2. 1
Moritur plasquam inedia hominum pars onte annum vigesi-
mum, 1354. 2. Blorirnlibus da-mon terribili forma appa-
rere solet, l 187. 2. Omnes morientur , 1505. 1
Mors prima ct secunda quæ dicatur, 105G. 2. 1512.2.
151 G. 1. Mura cur equo insidere fingatur , 1150. 2. Mon
ra pe porti m significai , 1157. 1. Quo* datura ni mor-
tuu», 1519. 2. Muis iiii Di mino est rn>r< amoris, 1253.
2. Mortis apprehensio ><pe magi» mah ficu» ç diligit, quam
ipsa mora, 1149. 1. Mur» Saiictoiiuin 11 inqdoium quo-
modo differat, 101G. 1. Mor» in Apuc.il. induntur wlul
perdona comica , tbid. 1519. 2. 1520. 1. Mm li* «limulus
est efficax ad certamen et gloriam, 105G. 2. Vclul p«uha
cl transitai csl . 1252. 2. Ante cani nenio dicendus l<a-
tus ,
blorliticaiio cupiditatum litarum reddit à pingis, 1155. I. Ei
jugiter est iicuintaiiduui, 1121. 1. Eu cithara, cl muter
ac nutrix virginifjlis, 1215. 2. Per citharas seniurnm rc-
præseilit.dur , 1125. 1
Moitui mortis cl inferni ct maris qui dicantur, 1519. 2. Mor-
tui in Domino qui sint 1252. 2. 1255. l
Mosis lex qiiul annis dtirarit, 1515.2. Mo*i< canticum quod
sit, 1261.2. An in line mundi cum Elia contra Anticliri*-
tum venturus, 1215. I. 2
Mutus calorum an in fine mundi alius per angelo» futurus
(piam modo , 1147. 1
Moveri regna cl Ecclesiæ, quomodo dicantur,' 1051. 1
Mu/ao/xat cl rugire cl mugire siguinc.it 1197. 1
Mulieres quam >int illecebrosa, 1162. i. 2. Eas decet iu cultu
honestas cl modestia, 1141. 2
Mulierositas liærcllicorum , 1185. 2
Multitudinis quanta sil vis, eliam rerum imbellium, 1190. 1
Mundus templum quoddam divinitatis est, 1109.2. Quoi
annis durabit , 1158. 1. 1515. 1. Sex diebus conditus
csl, 1515. 1. Ejus ad linem vergentis mulla sunl judicia
el argumenta, 1214. 2. 1215. 1.Ejus à Deo creatio cl gu-
bernatio , quæ primo Symboli articulo traditur, irete per
jaspidem adumbratur, 1510. 1. Videtur senescere el ad
Occatum tendere , 1514. 1. Mundus viiiu spirituali deser-
tum csl, 1277, 2. Contemnendus, nipote senescens, 1316.
I. Ejus potentia el regna similia vasis figulini» , 1 lb5. 1.
Au repræsciiytur in bestia muri» , 1250. 2. Mundus, id
est catus impiorum , significatur per bestiam cuccinrarn ,
1278. 1. 2. item mari vitreo misto igne, 1270. 2
Biurus civitatis coelestis quam esset altus , 1553« 1. 2. Quid
is repraesentet, tbid. I. Cur lit cx jaspide , (1556. 2
Musa puella ad cœlum a D. Virgine csl invitata i 7565. 2
Musehriaitni qui dicerentur, 1157. 2
Mmica csl concordia* spntalurn , 1125. 1
Bl'isicorum loimrum efficacia , tbid. 2
Myrias csl decies mille , 112G. 2. 1192. 2
Bly'Imum el sigillum libri signati quumudu différant ,
11 15. 2. Mysterium iniquitatis qûomudoappetirlitur Bunia
cl Humani Imp. 1271. I. Mystvrn Ajiocalypscoi nullus
hoininuni vel angelorum cugnivil, nisi Deu» vi Dei film» ,
1117. 1. Mysteria cœleslia fidei clarius sunt reveíaia
A|aulota iu uuvo testamento, quaiu Musi cl Tr< pbrtii ,
1110. t

N.

Nbnnthæi ignavos oderant, 1085. 2
Nsi idem est quod llcbræis Xinm, Latinis r//7w», 1054. i
Nurses ab amulis accusatus, el contumeliose ab fmp< rati ice
habitus, Longobardos in Italiam evocavit; sed hæc liblUria
Ide caret, 1210. 2. 1293. 1
Au:mi, id est oblivio, cur vocetur bebraicv Innua, 1221. 2
Nativitas Christi in quotum mundi anuum inciderli, 1513. 1
Nainno lev fere bis indie annis duravit, 1313. 2
Navigantes habent animas in mari, 1178. 2
Negatio Christi mi sil character Antichristi futuru», 123G. 2
Neiurod cum fabris turris babel pcn-cculus est piosf 1282. 2
Ncphlballi S. Andream Apostolum repræseotat, 1551. 1

Ç0ANLU A LAPIDE. T0V< X.

N< ro quanti coronam Olympicam faceret, 1089. I.Lur statis
diebus porro vesceretur, 1548. 2. Pugnas gladiat rias
smaragdo spectabat , 1515. 2. Nunquam senatus consilio
oletatur, hinc ç senatu damnatus, 1099. 1. Ejus impe-
rium an [icr equum rufum significetur, 1150. 2. Ejus ia
imperio commutatio quo portento designata, 1131. I.
Ejus |ærsccutio sustulit Petrum ct Paulum Apostolos »
1154. 1. Ea an in A|»ocalyp*i reprœntata, 1227. 1. De-
letlatus csl magis cl magia, tbid. Nuu csl futurus Antichris-
ts, 1231. t
Ncsloriui duas in Cimilo posuit personas , hinc negavit
Christum bominem r»sc Deum, ac B. Virginem esse Deipa-
ram, 112G. 2. 1181. 1. Ejus lingua A vermibus exesa est,
1504. 1
Rioeas , Nicander, Nicanor, Nicophorm, Nicetas , Nicctius ,
Nicoitratus , Nicomedes, Nicuu sui Martyres vani in Asia,
1U32. 2
Nicrpliorus Martyr Antiochenus Sapirit deficientis coronam
accepit, 1077. 1
Nt/<?r.ç .n sit nomen Antichristi , 1258. i
Nicobù' V. Puntilex dicebat sc malle cue cocum in suo mo*
nasicio, quam Cardiuakm , 10G3. 2
Nicolau» Diaconus c septem primis, qualem hæresin exeugita-
rit , 10'.2. 1
Nicolaitc unde dicti, qnæ ipsorum lurrrsis, et qua occasione
orla, tbiùl. Ea bætois repullulavit sub Ludovico Piu Ciruli
Blagni film, tbid. Cumpnnintur Udaamo, 1057. 2. Au dici
poMlnt Jczatal, 1062. 1. Vulctaul legem mtacce cum
Evangelio , 1UG5. 2
Niger color symtalum infelicitatis, 1297. 2. ù acno*al ac de-
evi tcncbriuocs, calumniatores, improbos, 1135, 1. 2
Nocens adhuc nocere quomodo jubeatur, 1365. i
Numen sumitur subinde pro homine, 1071.2. item capitur
pro debito cl debiture, 1072. 1. Nomen virginitati* au
sirgiiiuni frontibus in fine secuit inscribendum , 1244. 2.
1245. 1. Nomen Antichristi quale futurum , H58. t. Id
futurum character Antichristi, 125G. 1. Nomen Dei cl Je-
rusalem novæ quomodo Deus super vincentes scribat ,
1079. 2. Nomen novum quid sit, quod Christus pruniillat
\\inentibus, 1061. 1. Numen novum Chrislt est Je»us,
1080. I. id ad Christi gloriam spectat, tbid. Numiua srp-
triu primaiiorum angelorum, 1051. 1. Ea revelati
B. Amada», tbid. 2. Nominibus inter se careni angeli, sed
ea assumunt pro ratione mitiuterii quod utaunt, tbid. No*
mina llvbræi imponunt ab eventu , 1270. 2. Noniinis
Nili litterae clfiauu totidem, quot sum iu anno dies ,
Î23S. 2

Nonnus (S.) an idem qui Hippolytus, cl Episcopatum Antio-
chctium deseruerit, , 1069. I
Nuib< itu» (S.) quomodo Antichristi advculum imminere exis-
timaverit , 1513. i
Novissima: plagæ quæ dicantur, 1260. i • Novissimorum me-
ditatio est optimum Collyrium ai.iinæ, 1086. t. 2. Novis-
simum dicitur tempus legis gratiæ, 1314. 1
Novum quare sit virginum canticum , 12 |6. 2. Cur dicatur
canticum seniorum, novum , 1124. 2
Nox nnu est in cal» empyrco., 1167. 2. 1356. t
Nul-cs sunl symtaluni giuria* Det, 1031. I. Nutas Chrisli
judicis candida csl, 1255. 1. Nubes glunæ cl rerum co-
loliurn csl symbolum , 1196. i
Numi rus ciciturum an sil certus ante præ^ientam finalis
j>cnf*vuraiiliæ, 107G. 1. Numerus Beaturum etsi ingens
•it, csl l.iinei numerabilis, 1158. 2. Numerum certum cur
Deu» eligere gaudeat, 1098. 2. Numerus hominis quis
dicatur, 1257. I. Numerus iuinini» Aillichruli quis sit,
tbid. 1.2. Numeros certos Scriptura exacte punit, nec in
ii* ludit, Î310. 2. 1511. 1
Nuph.v à prisci* noctu celebrabantur , 1298. 1
NyUicur&xcur sii /Egyptn* murtis symbolum, IU7J. 2

O

Obdurationis in peccati* quæ sim causa: futur* m impiis sub
Gnciu ipuudi, 1)91. 2

Ohedíenth plena qu» *eít9 gux* non utt 1701. 1
Olislinati sunt *haerrtici*, 1185. 2
Octonarii numeri triplicati perfectio , 1259. 1
Oculo* Hrbr»ii ponitur pro colorerei specto , 1094. 1.
Oculi flammantes significant iram, 1500. 2. In iis quanta
ví» » *ibid.* Oculi flammantes Chrisli Joanni apparentis quic
denotent, 1010. 2. Oculi Cur ita inflammescant , *ibid*
Oculorum quoluplex sit recreatio , 1558. 1. Oculi in ani-
nalibus Joannis cur apparuerint, apud Ezochielcm vero ir
rotis, 1 i06. 1. An fuerint veri oculi, *ibid*
Oliva cl oleum symbolum sunt Sanctorum, 1206. 2. Hu
quia lignum solidum , victoria t felicitatis et ætemitatis rs
symlolum , *ibid*, item misericordia , *ibid*, el pacis, *ibid*.
Ejus folia nunquam defluunt, *ibid*. Pinguis est cl fertilis ;
frondes habet vtles, at fructum praestantem, 1207. 1. Oli-
varum duarum prodigia t 12-40. 2
Olympionicarum labores, gloria, premia, 1089. 1.2. 1162.
1. Eliam post mortem coronabantur, cl divini prope iis
tonores habebantur, 1160. 2. Palma quomodo cl quare
iis daretur, *ibid*. 1089.2. 1161.1. <Í62. 1
Onesimus fuilS* Timothei in Episcopatu Ephcrino eu cessor,
10 19. 2
Onomaus primus invenit C.rcrnsium coluros, 1151. 9.
1152. 1
Onuphno (S.) singulis diebus Dominicis S. Synaxin minis—
Trivit angelus, 1174. 2. Ei palma memtrue dabat fructus,
17. .. !
Onus vocantur tribulationes et afflictiones, 1064. 1
Opera non plena, sed vacua sunt seitupliciter, 1070. 2.
0;« ra omnium perfecte novit Deus, tum bona, tum mala,
1318. 2. Ea quumodo sequantur sanctos, <254 2. Ea
nos post mortem non deserent, *ibid*. Opera bona per peo
ratum sequens mortificata, per poenitentiam reviviscunt ,
1070. 1. Operibus Dei nil deest nisi laudator ct estimator,
<128. 1
Opistographi qui libri essent, 1116.2
Oncrffs tam poma quam occasionem significat, 1292. 2
Oratio rsl thymiama ob sex analogias, 1124. 1. Jungenda ei
mortificatio r *ibid*. Í. 2
Ordo rerum in Apocalypsi satis exacto servatur, 1366. 1. Is
quater tantum in ea inversus , *ibid*. 2
Ordo Franciscanorum et Dominicanorum an sit in Apocalypsi
rrpræscntalus, 1316. 2. Ordo novus in Ecclesia futurus à
Jesu appellalo*, à Joacbimo Abb. prædidus quis sit, 1074.
1. Ordinem quemdam cruciferorum sub finem mundi nas-
citurum praedixit S. Franciscos dc Paula, 1287. 1.2. Ordo
Eremitarum S. Augustini quomodo ab eodem designatus ,
antequam institueretur, 1256. 1. Ordines Religiosos Deus
semprr propagat cl promovet, 1077. 1
Oriente (ab) nasci est oriri tanquam novum solem, ad illus-
trandum alios , 1152. 2
Orígenes puer ambivit martyrium, 1154. 1. Eius error di-
rentis animas à morte non videre Deum, 1138. 2. Dp an-
gelorum negligentium punitione, 1046. 2. hem dc sicilis
animali», 1146. 1. Ejus interpretatio S. Scripluræ iu quo
reprehendatur, 1020. 2. Cur secastrarit. 1025. 2
Urplieo et Amphioni Chnstus comparatur, 1125. 2
Osee Propheta cur dicatur angelus furtis, 1117 1
Ostentatio esi in fronte r i<53. 1
Odium apertum significat occasionem, oporluntatem , facul-
titem . 1075. 2
Ollominiruni Imperium quando cœpcnl, 1507. 1. 1517.
9. Quamdiu durabit, 1312. 1. Vide Mahomet, Turca.
Ove» su « quomodo pascat Clirrlus, t 168. I. Oves eoi esse
vult Lhrutus, 1242. 1. Ovium salus pendet à vita pallo-
rum, 1070. 2

P.

Pahlíous collis Roma qui», 1281. 2
Pallulas equos Joanni visus quo» significet, 1137. i• 2
Pilma arbor dr«cribltur; cur ea victoribus in ceruminibus
l l ' i Hto. r 1161 t. 2. 1162. 1. Hint symbolum
•t WtetUi lini), ri Hir ""lffiltH'ir rrtleftlililnlh t

1055. 2. Hinc similis est arbor vit», 1350. I. Palma
hieronicis danda in medio stadii, loco cminmilioie in niru»a
spectanda proponelulur , 1160. 2
Palmata tunica quæ dicefetur , Í161• 2
Palmus est mensura quatuor digitorum transversorum ,
12U3. 1
Pantheon Romas unum cx omnibus prtscis templi» culat,
1280. 1
Panthera symoolum est voluptatis , 1291. 1
Paphnulus (S.) palmæ affixus martyrium obiit 1162. 1
Papias auctor Chiliastarum , 1507. 2
Parcarum fila aurea vel candida quæ dicantur, 1297. 2
Pardali asrimilatur diabolus, 1219. I. Ipta symbolum c*t
voluptatis, 1291. 1• elavaritias, 1250. 2. Ei cur compa-
retur Antichristus, 1250. 1. 2
Partus animarum difficillimus, 1217. 2. 1218.1
Parvuli sine baptismo mortui quomodo dicantur mitti in >t.ig-
num ignis , 1520. 1. Parvuli in gratia mortui an judicandi
cum aliis adultu in die judicii , 1518. 1. 1519. 1
Pascliasius Cardinalis an fuerit causa schismatis inter Symma-
chum Papam ct Laurentium Anlipapam , 1 191. 1. 2. Et
cur post mortem ejus anima visa sit torqueri in Ihrrmis
Puteolani», •*bid*. 2. 1556. S
Paschale (in) plerumque canitur *Alleluia* 9 1296. 2
Passio Christi smaragdo denotatur, 1095. 1. 1544. 1. lu ea
quas Christus virtutes ostenderit, *ibid*. 1.2. Ejusdem effi*
cacia , *ibid*, ct seq.
Passus quot contineat pedes t 1257. 1. 2
Pastoris liber auctoro Hermele, an sit Scriptura Canonica ,
1140. 2
Pastor Angelicus quis Pontifex futurus , cl quando sedebit ,
1503. 1. A pastoris vita pendet vita subditorum, 1050.2.
Ejus est assiduo vigilare, 1068. 1. 1069. 2. 1070. 1.2.
et apud suos residere, 1102. t
Pater aeternus quomodo sit sanctus, 11 IO. 1. Paravit nup-
tias aeternas Christo et Ecclesiæ, 1297. 1. Patres vocant
Religiosi suos Rectores , 1079.2
Pathmos insula csl una ó Sporadibus : in illam iclegatib Joan-
nes omnes insulanos Christo asseruit^ 1036. 1
Pati pro Christo gloriosum ct nobile t 1553. 2
Patientia in adversis habenda, 1252. 1.2. Ip»a qua»i thorax
impenetrabilis omnes hostium ictus excipiens, 1933. 1.
Patientia plena quæ sit * 1071. 1
Patriarchae duodecim représentent duode/im Aposlotos ,
153S. 2. 1551. 1. et seq.
Patriarchates sedes quatuor an per quatuor animalia Joannis
designentur, t <04. 1
Paulus (S.) Apost, quam creber in gratiarum actione ct no-
mine Jesu nominando el iterando , 116 4. I. Petro ubique
sociatur : ejus non habetur particularis rallu in geminis
coelestis Jerusalem . 154 Í. i
Paulus (S.) primus Eremita vitam aeternam semper præ ocu-
li» habebat . 1199. i
Pauli III. Pontificis Max. in morte vox v 1068. 1
Paupertas voluntaria dives est, 1051. t
Pax Hebraeis omne bonum significat, 1027. 2. Paci» indi-
cium color albus est, 1160. 1. el cjus symbolum oliva,
1206. 2
Pax quid sit Ucbraeis, et an ab hoc formetur vox lop/ius ,
1347. 2
Peccatum quid sit, 1109. 1. In peccatum cadere expedit
nonnunquam torpidis, 1082. 2. Ejus pœnæ et fructus ,
1251.2. Peccatorum materia hominem post mortem de-
serit, et peccata ipsum comitantur , 1254. 2
Pedium pastorale sua forma tria significa! , 1164. 2
Pcd s multis animalibus pro manibus sunt, 1121. 1• Pede»
Sanctorum osculabantur prisci fideles, 1074. 2. 1075. 1.
Pedibus denotatur Chrisli humanitas, 1011. 1. 1'etles
Chrisli Cur dicantur similes aurichalco , *ibid*. Sic vocantur
Aposlott, *ibid*. Pedes Anlichrisli cur similes ursinis,
1
Pelagis vitgo Antiochena et Martyr praeclarum virgînlñli* íf
h»g* rv*mi»lüm drdill HUSi t. IIIA 1

pelagli hrreris organi» gratiam , 1179. 2
Pella urbis jcfuilum full Christianis ê Jerusalem exscindendi
fiigieplibu* ; ejus etymon , * 150. -
Pentalpha Antiochi Sutrrris teucra , 1035. 2
Perfectio vilaj e*t velut lignum vita 1361. 1
Pergamum urbs ubi sito : dicta eadem Troja : cjiia Hex fuit
Attalus in Romano» beneficis, 1036. 2* In ca magin fuit
persecutio Christianorum , 1057. i
Pcnæ pro Deo solem habebant, 1045. 1. Persici equi quam
tint feroces, 1 193. 2. Persarum reges, septem habrbani
primarios principes : corum majestas fuit imago divioæ
majestatis » 1030. Í. Eorum consiliarii quam sint arcano*
rum tenaces, 1099. 2
Persecutio Anlichrisli quam acris futura, 1239. 1. Aquarum
inundatione repraesentatur, 1227. 1. Wandalica quam
saeva fuerit, 1 184. 1. 2. In persecutione fideles Ven. Eu-
charistiam sumebant, 1053. 1. Inca fideles «se debent
constantes rl longanimes, 1226. 2. Persecutiones Ecclesia:
usque ad finem mundi durubuut, 1026. 1. Occem cruen-
ta: ȷ Romanis Imp. contra Christianos usque ad Const ani-
num excitata», 1134. 1 • lis exornatur ct perficitor Ecri^ia,
1045. 2
Perseverantia (nemo de sua) ac salute certus est, 4075. 2
Porsonæ SS. Trinitatis singulo: sanctissima: sunt, 1 109. 1. 2
Pestis unde oriatur, 1179. 2. 1180. 1
Petri (B.) Damiani relicto cardinalato petiit sibi d «ri licentiam
ad monasterium redeundi 1069. i. 2
Petri (de) Galatiui in Apocal. Comment, auctoris iudicium ,
ȷ024. 2
Petri Aureoli in annorum supputationibus error , 1510. 2.
1312. 2. Apocalypsin tantum applicavit, non explicavit ,
1212 Í
Petrus (S.) Alcxandr. Episcopus ct Martyr in throno Episco-
pali à suis cum palmis est collocatus , 1162. 1
Petrus (S.) Apost. an sit angelus habens potestatem magnata,
1288. 1. An fuerit senior ille qui dixit Joanni, nc Herd ,
1 1 17. 2. Est fundamentum Ecclesia;; ȷispidi comparator,
1540. 1. Vigebit in suis successoribus usque ad mundi finem
: fuil in fide firmissimus : errorum fugat phantasmata,
ibid. Sanguine fidem obsignavit ; ejus jugis lictus; omni-
bus animi morbis medetur; ejus dignitas prima ct antiquis-
sima , ibtd. Ejus vit» puritas ct spei soliditas , ibid. Ejus
typus fuit Gad Patriarcha, 1551. 1. Ipse ct Paulus Roma-
nie fidei el Ecclesias sunt auctores et principes , 1276. 2
Petrus (S.) Martyr dæmonem quomodo ligant virtute Christi
cl expulerit , 1306. 2
Peirus Romanus ultimus futurus est Pontifex Rom., 1274. 9.
12S>
Phaetontis fabula unde procusa , 1267. 2
Phialae vocis quod sil etymon cl significatio, et quale sit v.ic.,
1261. 1. 2. rl svq. lis adolcbatur thymiaama in templo
Salomonis, <124. 1. 1261. 1. Phialas suas quomodo an-
geli effudisse inrlrliganlur, 1266. 1. Phiahe ct ritharæ se-
niorum quid significant, 1121. 2. 1122. 1
Philadelphia urbs Mysio: ubi sita , unde dieta, 1057. f Alia
est Philadelphia Syria , ibid.
Philippi Solitarii in supputatione annorum n mundo condito
error , 1315. (
Philippides cur munus consiliarii rrgii drdiuain, 1099. 1
Philippus Apostolus quam fuerit rinceras rl candidus; ejus
cœlclslis spiritus cl charitas, 13 i5. 1. Ejus typus lull Ma-
iiassrs Patriarcha , 1351. i
Philippus Macedo puer unde regni augurium aetrpllt, 1065.
2. De eu ilituin Parmeuionis , 1070. 1
Philippus Mclanclhon auctor Lutheranorum nrotcllanibim ,
1269. 2
Philtrā veneficarum unde fiant, 118Ü. 1
Phocenses patria egressi, diris sc dcovvriunt. «i dc e i repe-
tenda cogitarent, 1294. 1
Phoenicis et palma: similitudo , 1161.2
Photinos docuit Christum fuisw purum hominem , et o(» nn
merita meruisse divinitatem , 11x6. 2
Pietatem omnem exterminant luurctW, 1185. 2

Pii V. Pontifie» de papatus nnrrr r mtcptii, f06S. 9
Piootus Martyr clavis ligno sÍllum fuil, 1055. t
Pisces sunt creatura: maris , 1179. 1. Ifi in ringnîne vivera
nequeunt extra aquam, ibid. In fine mundi verisimile esi
in mari et flaminibus ab aqua sanguinea cmnturos ,
1267, 1
Piure oppidum in Rhatiis terra moto obrutum et hau<tum ,
1117. 2
Piuī proprie quid sil, 1262. 1
Plaga ante iudicium qua futura, ! 177. 2f Plagarum cl futu-
rorum in fine mundi term et ordo, 1144. 2. Plagi» im-
missis visis, Antichristiani sentient sibi bai ob scelera im-
mitti, 1143» 1. Plagas qo>>libri in impios evocabunt Elias
el llenad;;, 1208. 1. Plaga Ægypti qua iucnnl , tbtd.
1266. 1, Quid ca reprxsentarrnt , ibid, lis respoodrut
plaga in fine mandi immitenda, <177. 2. 1178. 1. Plaga
septem tubarum et neptem phialarum in quibusdam sunl
similes, in quibusdam dudmilcs, 1266. 1. I i ga prima
ab angelo primo loba canente immissa qua fuerit,! 177. 2.
Plaga scila equestris exercitos qua , 1190. 2
Pianeta septem reguntor 4 septem ángel», 1029. 2. Repré-
sentant septem divina providentia attributa, 1032.2.
lis comparantorseptem Asia Episcopi, ad quos scribit Joan-
nes , 1042. 2. 1049. t
Mangent impii in dirjodicii, 1U34. 1
Platea non significat forum, ut putat Bera , 1359. 2. Platea
cœle>tes cx auro mundo sunt, 1354. 2. Représentant ha
Sanctos communes , ibid.
Plato mulla cx Moyse haurit, v3 33. 2
Plinius accuratus in gemmarum natura deȷcnbenda, 1339.
1. Dei providentiam negasse vidriort ȷ116. 2
JlìcjTw» csl nomrn Dei, 1127. 1
pluvia sangiinîs ira coelestis indicium - 1177. 2. Pluviam
cœli prohibebunt Elliis el Henoch, 1208. i
Poculum aureum Babyloob quod *ít, 4279. 2
Podere (in) cor appareat Cbrutu item. Joanni in 1.r. Apio.,
1038. 1. Est vestis U laris : ui.de rie appellita , ibid. 2^
Denotat ea pontificatum Christi, 1059. 1. Fail vestis sa-
cerdotum veteris testamenti, 1037. 1
Pani Dei nunquam hominis culpam excedit, imo pumi citra
Condignum , 1 290. 2. Pœuarum in iufcrou mira varietas
csl, 1258. 1. 2
Pœnitenlh est optimum collyrium anima: » 1086. 1. Cordici
|>ouit mare vitreum , i 100. 2. 1 IUI. 1
Polycarpus (S.) luit Ephcopuv Smyrnae, quoto anno Chrisli
et «tatis martyrium obierit, 1053. 2. Ejus sanctitas cl pe> •
fectio, ibid. Ejus martyrium , 1055. 1
Polydamantis atldrhB statua dicebatur in Olympia opem ferro
febririlautibos , 1089. 2
Pompa omnis vita* hujus vitrea < <t, 129!. Í, 1294. 2
Pompeius undenam affectati regni suspicionem contraxerit ,
1300. 2. Frigidam cunclalioirni in bello liak-1 »t ,
1122. 1
Pontifex Judaicus duplicem geslaliat tunicam ? lineam rt hya-
cinthinam , 1038. 2. Ejus zona qualis fuerit, 1059. 1«
Pontifex Rum. solemniter celebraos solus circum st babel
inaltari seplem ca udebbra, cur, 1037.2. 1058, 1. Pu-
pulo benedicens cur digitos attollat ad supputationem nu-
meri 6500 mystice exponitor, 1515. 1. Eum dicunt h«-
Idici esse Anicliristum , 1186. 1, Id negatur , 1209* 1.
Nun est bestia maris, ut fingunt hæretici, 1229.2. 1250.
1. 1231. 1. In cum injurii sunl Anglocalviuisl.r, 1024. 2.
Aii possit cum consensu Ecdesix pontificatum Roma in
aliam urloni transferre, 1281. i. 1286. 2. Dum inau-
ratur ad Lateranum deducendus, oruues Prxsulrs in equis
albis ei adequitant, 1155. 1. In fine seculi erit Episcopi!*
urbis Rom.c, licet exsul cl expulsus , 1280. 2. Pontifices
quam mulli adhuc futuri usque ad mundi finem : ct quot
anni singulis probabiliter attribuendi , juxta prophelbm
S. Malachiæ Archiepiscopi, 1515. 2. Tenijore Anlichrisli
Ruma alio sedem nĵn transferent, 1286. 1. Cur annos
Petri non attingant, sed brevi moriantur, 1037. 2
Pontificatus , Ruma in fine inondi eversa, an alio lían<fi »cil-

dui» 1286. 1. h elhtnnum manet, ct nunquam ò sul
exordio desiit, 1283. f. Ejus exstinctionem semper, sed
frustra inerant hærelici, 15Ü9. 1. 2
Punto* Euxinus soles inferni, 1137. 2. 1138. !
»d c*! meretrix, etiam venditricem significat, 1289. !
Porri dotes et proprietates r 318. 1. 2
Porffe duodecim cœlestis Jerusalem quid designent, 1331. f.
Earum perpetua opertura in cerio quid denotet, 133G. !.
Quomodosinl cælalæ ex margaritis. 1351. 2
lk»; interdum sumitur pro Trota * 1071. 2
Potestas absolvendi cl retinendi peccata a Christo collata
Apostolis, 1075. g
Potus denotat cœlestes delicias, metius quam cious, 1169. 2.
1360. 1
Præcnrsor Anlichrisli futurus est insignis aliquis impostor,
1231. f. ct quidem Episcopus , *ibid.* 2. Ejus fraus ct cal-
liditas, 1255. I. faciet quoque miracula, ct cur, *ibid.* lin-
mitet in statuam Anlidiristi dæmoneni qui peream loque-
tur, *ibid.* 2. Is cum Aulichristo in tartara deturbabitur,
1517. 2
Praedestinati possunt damnari: at reipsa non damnabuntur ,
1075. 2
Prædeslinatio Dei an per librum signatum septem sigillis de-
signetur , 1115.1 • Ejus liber est liber vitæ, 1519. I. Ipsa
an possit mutari r 1072. 1. 2. 107G. I
l/xdicatiù Evangelii est excellens prophelix 1299. 1
Prxdicalor quomodo conciones suas attemperare debeat,
1099. 2. Sit velut cilharædus, 1125. 2. Ejus vita respon-
deat verbis, *ibid.* 1124. 1. Plenus esse drbet sapientia el
scientia tam practica, quam contemplativa, 1104. 2. Præ-
dicatores an per vigiliti qualuor seniores inlclliganlur ,
1097. 1. Qui minus sancti, sæpe (dures convertunt, quam
qui sanctiore* sunl, 1074. 2. Sunl velut stellai, 1042. 2.
1043. 1. 13Gl. 2. Repneseutatur per angelum stantem in
sole, 1302. 2. Praedicatores triplices in fine scculi denun-
tiabunt orbi quæ futura sunt circa Rumam ct Anlicliristi
sequacium punctionem * 1250. 1
Prelati pleni esse debent sapientia cl scientia, 110G. 2. Eo-
rum dotes quatuor repiæ^enlaut quatuor animalia Joannis,
1104. 2. Qualem animi celsitudinem præferre debeant ,
1342. 1. Sent velut stell.T, 1216.2. Eorum obligatione?
quautæsint, 1067. 1. 1070. 1. Eos quomodo reveereantur
homine*, 1074. 2. Habent angelum illustriorem pro cus-
todii , 1065. 1. Sunl columns ob quinque niilugi.is,
1078. 1. Debent subdiiorurn orationes Deo offerre,
1124. 2
Prælium triplex cum Lucifero iniit S. Michael9 1214. 1.
1225. 2. ct seq.
Præscintia divina omnia tempora complectitur 1156. 1
Preterita quomodo sint typi futurorum • 1021. 2
Prasini erat factio aurigarum Circensium, 1131. 2. Horum
quis esset color (*ibid.*
Práxedes (S.) cl Pudcnliana Martyrum corpora sepeliere ,
1134. 1
Preces Sanctorum quam vim habeant apud Deum , 1111. 2,
i 142. I. I n/r Or.itiones.
Presi»)teri apud Spartanos erant summi magistratus, 109G. 2
Prnnitiæ Deo cur sint virgines, 1219. 1
Principum csl nihil admirari, 1281. 2. Iis semper adesso
debent consilarii, 1099. 1. Cœlc&tibus intendant, 1541.
2. *Vide* Rege*. Piincipes sacerdotum erant olim xxiv ,
1096. I. 2. Ili in templo suas habebant cathedras, *ibid.*
2. Principe* angelorum in compectu Dei stantes quinam
sint duodenam id probetur, 1029. 2. Illorum cultus in
Italia celebris, 1050. 1. b Ecclesiæ pastoribus suadetur ,
ibid. 2. Illorum typus fuit candelabrum septicrps , 1031.
1. Eorum nomini, *ibid.* Cui ea primum revelata , *ibid.* 2.
Eorum officia , epitheta ct ciubb in.ita, *ibid.* 1052. 1. Ex
quo ordine angelorum In Mul, 1052. I. Sunl septem vir-
toles providentia» De i, *ibid.* 2. fide Septem Spiritus.
Vroplidæ mundus e»l desertum, 1277. 2. Prophelæ non ser-
virli ordHiem ’empuns, nec rei gcslæ, ncc gerendæ, 1025.
î. 1311. I. l3GG. I.Cum prophetarent de futuris, præ-

sentcs erant, non futuri, 1105. 2. Per angelos A Dcoilfu-
jninantur, *ib’d.* 2. Pneditère horrorem dici judicii : item
ejus signa piævia , 1 l 48. 2. Suas prophetias jim *verbum*,
jam *vilionem* vocant, 1057. 1. Eos quando Dëusjussit pro-
pfielias suas ul»signnrce 15G2. 2. 1565. 1
Prophetare iterum gentibus quomodo Joannes dicatur, 1200.
1. *Prophetart* iu Scriptura varia significat , 1201. 1
Prophetia quamdiu ejus exsecutio pendet, obscura est, 1023.
1. Ejus spitjlus non datur ubi illustribus servis Jcsi
(’liristi, 1209. 1
Propositi pii efficacis vis ç 1252. 1
Propugnaturum euhors quæ esset Byzantii, el eorum symbo-
lum f t(j35. 2
Providentia divina an per librum septem sigillis signatum in-
telligaln r , 1 l 14. 2, Ejus septem vii tutes quæ , 1052. 2.
Ejus pictura antiqua , *ibid.* Easdem repr;c«eilitnnl septem
planclæ, *ibid.* Ilis diabolus septem vitia capitalia opposuit,
1U55. f
Psalmodia alterna à quo primum in Ecclesiam introducta,
1108. 1
Ptolemæi Astrologi epitaphium , 10G5. 2. 1066. 1
Pudur cl confusio impiorum in judicio quantus futurus,
1148« 9
Puerorum bona institutio quanti sit momenti, 1555. 1
Pugillum in Olympico certamine quanta post victoriam esset
gloria, lOS9. I. 2. Eurum labores ct patientia, 1168. 1«
f/deOI) mpionicæ.
Pullum equinum album veteres Soli sacrificabant pro conse»
quenda victoria f 1155. 1
Purgatorium conlra hæreticos adslruilur, 1254. 1. Animæ in
eo amaut et laudant Deum, 1127. 2
Puiificationis B. Virginis festum quando cl ubi institutum,
121 l. 2
Puritas vitæ est candida vestis animæ w 1072. f
Purpureum capitur subiti<le pro albo, 1159. 2
Pusilli qui iudicio extremo interfuturi sint, 1318. 1
Pyropus gemma eadem est quæ chalccdonus r 1542. l
Pyrrhias quis sil serpens; 1219. 1
Pythagoras undo mulla supra mcrûtûhum captum sciverit,
1182. 1

Q*

Quadragesima danda fidelibus ad pernitendum cæso Anli-
chrislo » 1504. 2
Quadraginta Martyres viso unum è sociis defecisse, ct rogantes
Deum ul alium in ejus locum suffice rei, vuli compote* facti
sunt, 1076. 2
Quadrata figura cur non probetur in urbium munitiõibus,
1352. 2. Ejus commoda f 1333. 2
Quadratus (S.) mi fu»nl Episcopus Philadelphcnsis, cui
S. Joannes scribit, 1072. 2. 1075. 1. fuil Martyr, clscrip-
sit Apologi.un pro Christianis r *ibid.* 3
Quoti sæpe veritatem, non similitudinem apud llcbræos sig-
niO< it- i -46. 1
Qualuor animalia currus Dei, quas providentiæ <livin« virtu-
tes designent, 1052. 2. Hæc quomodo essent jn medio se-
dis el in circuitu ejus, 1101. 2. 1107. !• Qualis eorum
sit forma , 1101. 2. 1 107. 1. 2. Au fuerml hæc animalia
tola cl integra talia , qualia à Joanne describuntur , 1102.
2. Au habuerint tantum capita animalium, et quoad externa
membra speciem liumauam, 1103. 1. An eadem animalia
fuere Ezechidi visa, quæ Joauni in Apocal. 1101. Î.
1104. 1. 1105. 1.2. 1106. 2. et srq. Quæ inter
utraque diversitas, 1104. 1. 1 !07. 2. Quid eadem signi-
ficent, 1101. 2. Alioea ordine ponit Ezrchiel, alio Joan-
nes, 1061. 1. Per illa Evangelista» non indicari ad litteram,
probatur, 10G5. 2. Sunt quatuor primarii angeli Ecclesiam
regentes, 1064. 1. Redemptioni* («liristi gestant insignia ,
1106. 1. An sint Michael, Gabriel, R iphaei, Uriel, *ibid.*
Per hæc videntur adumbrari angeli assistentes , *ibid.* Quo-
modo ct cui tint plena oculis, *ibid.* 2. Cur quantum animal
habens faciem hominis, dicatur tamen animal, *ibid.* Sin-

INDEX RERUM ET VERBORUM.	1397
gula habebant sēms aīif, <i>ibid.</i> ct scq. Quid ill@ sen» a'e r<*præ«*nt.irrnt, 1107. I. Quid ip»i .iimnalia tropologice significent, <i>ibid.</i> Habebant pedes lium.iiios, <i>ibid.</i> Eoi urn descriptio compendiosa, <i>ibid.</i> Assidue Deum laud iliant , 1107. 2	vel itiones B. Amad@i cujus sint auctoritatis, 1051.2. Multa continent fabulosa , <i>ibid.</i>
<i>Qui f̃t, qui erat</i> , cl <i>qui venturut f̃it</i> , an idem sil cum Dei nomine Jrhova , 1028. 1. 2	Reverenti@ triplet gestus, 1110. 2
Quicio (ex) orilur contemplaiio« I <72. 2. Quietem dum quis sectatur inquietem invenit, 1051. 2	Rex regum ei Domitius dominantium titulus Christi <-l rrpim Persarum, 1502. 2. R“ge»ub impio subidi omnn impii , 1118. 1. Reges cur «educere coneutur hærelici, 1185. 1. III; sua regna Deo accepta referant et otierant, 1112. I. II dirnl angelum aliquem c suf»riori ordine prosulca«l<>dh, 10G*. 1. Eorum gloria evanida est, nisi in røelestrm glo- riam desinai, 1555. 2. Reget contn Deum bellaturi i* line secuti, ab eo siderabuntur, 12G9. 1. Qui rrg*^ p**r Euphratem, contra Fxdesiam pugnaturi, id Antichrislum venturi sint, 1268. 1. Ilo* Deu* iu loco Armsgedon sensim adunabit, ibiquem cædcl, 1270. I. 2. Reges decem la orl»e duminatun veniente Antidiristo, intelligoniur per decem cornua draconis, 1220. 1. ilein per bestiæcorona, ie>5. 2
Quirinalis colín» Rum» unus c septem , 128\$. 1	Rhinocerota loricati sunt, 1189. 2
Quotidiana communio ohm in usuerai Romas cl in Hispania , I I	Romx quod sit etymon, 1275. 2. Olim dicta Valentia , <i>ibid.</i> Ceuscluturolim dea, 1251. 2. 1277. 1. Ejus luxus ct opes, I \$79. 1. Putabatur lulun æterna , 1176. 2. 1289. 1. Quam vana habuerit regimina , 1282. 2. Ejus incre- menta ct drrcincnta, 1276. I. lu ca crini templa omniaa deorum, 1230. I. Entsepticollis, 1281. 2. Rumietbntca qualis luit ulmi, ct tem *orc Aotkhrnti futura est, intelli- gilur per Babylonem meretricem magnam, 1275. 2. Di- versimode id proliatur, <i>ibid.</i> 1282. I. Ip*i proinde cx- scindetur , 1273. 2. 1276. 2. Quumodo nmun ad -ibi ob- sequendum pelliceret , 1277. 2. Quomodo in Chrútituos KBvieril, 1280. 2. 1293. 2. Quoi habuerit Bhnjres , 1158. 1.2. Eam quomodo Chri-tian.i religio olim paub- lim occupant, 1268. 2, Romæ moderna sanctimonii r 1275. 1.2. Ibi jam »nrtx semper iqæri@ sunl, 1556. t. N'ou sibi, ncc sub mentis ascnb.il, quod liJrm servant in- concussam, aed meritis S. Petri, 1275. 1. Ibi cur luxuria permittatur, <i>ibid.</i> lu fine mundi Ctrl rIhnica , <i>ib'd.</i> 2. An cl in hæresin sit tunc prolapsura , <i>ibid.</i> Quumodo ad pri> linas opes ct gloriam tunc reditura rit, 1276. 1. 1292.2- Tuliic persequetur Chri.*lu n cl Christianos, 1280. 2. In cu non residebit Aotichrslus, 12U9. 1. seti eam evertet et cremabit, 1284. 2. Ejus excidium signum erit nati Anti- chi Uli , 1285. 2. Evertetur sub finem regni Anlichrisli , 12S6. t
Rabanas Maurus Apoc. csl interpretatus t 1011. 1	Romana Ecclesia non est Bmyion , ul volunt bxretici, 1274. 2. Ejus decus, /btd. Ejus splendor, 1099. 1. Cæltas omne» ut mater complectitur , 1525. 1. Ejus dur itio» 1309. 1
Rabbini llebiæurum sci annorum millia mundi çt ili attri- buunt 1511. 2	Romani (S.) Martyris m tormentis constantia, 1123. 1
Romirus Rex Ili«pnniæ victoriam auspiciis S. Jacobi de Mau- ris cst consecuius, 1151.2	Romanorum priscorum in fide servanda constantia, 1529. 1. 2. Orbis rt regum Domini quomodo essent, 1277. I. Eo- rum propria levitas cl superbia, 1273. I. Eorum rrges fuere septem, 1282. 2. Romanorum veterum peccala Deus puniet in line mundi , ct quo jure, 1295. 2. Quomodo lici possint omnes toto orbe Martyres interemisse, 1294. 2
Rana cst animal molestum cl importunum , 1269. t. E irum Ilia sunl genera , <i>ibid.</i> 2. Ejus loquacitas9 <i>ibid.</i> Cur di- calur gjrina, <i>ibid.</i> Ranæ 1res mjslicc sunl, demon, cato mundus , <i>ibid.</i>	Romanum Imperium non est bestia ascendens de mari, 1231, 1. Quamdiu sil duraturum, 1274. 1. Ejus pulyarchia , 1220. I. Vide Imperium.
Raphael unde cognomen invenerit, 1051.2. Ejus emblema , 1052. 1. An sil ç Seraphiis, 1051. I	Romanus Papius an sit juris Immani, an divini, 1286. 2
Rationale eral typus cœli, ejusque speciem referebat, 1553. 2. Ejus gmjin.c, <i>ibid.</i>	Romula (S.) voce cœlesti ad cœlum invitata est, 1365. 2
Rectoris tria suili munta 1064. 2	Rosarium SS. Trinitatis quomodo recitari possit, 1108. 2. Rosarium duodecim stellarum in honorem beat@ Virginis , cl ipsum quomodo recitur , 1216, 2. 1217. 1
Regnum Chi idi cl ligatio Satana* idem sunt, 1509. 1. Reg- num Anlichrisli quomodo sit luturum Irncbrusum , angelo quinio effundente phialam sul>er sedem bestia;, 1268. 1. Hegnnin suum nulli reges præ ælrrno parvipendunt , .355. 2. Regnum Turearum cur vocetur niors cl inlcurn , J157. 2. Regnorum omnium quanta sit vanitas, 1294. 2	Ruta? apud Etcchiclcni quomodo c*«cnt oculatæ, 1106. 1. 2
Rcligio csl civitas illa beata quam descripsit Plato, 1354. 1. Ejus spiritus intercidens identidem renovandus cst, 1353. 2. Religio Christiana quam semper Romæ floruerit cl dori- turasti, 1273. I. -	Rulien Patriarcha est I)pus S. Bai tholomæi, 1551. i
Religiosi sunt mystice virgines, 1217. 1. Eorum quæ olim esset salutatio, 1164. 2. Sum velut margarita ob varias analogias, 1552- I. Eorum vocatio è cœlis «4, <i>ibid.</i> Gele- ris sinibus eminent, 1552. 2. Eorum vita qualis sit; oratione nutriri debent ; rorum diversa sunt institua , 1555. 1. Eorum elogia varia, 1168. 2. Inchoant vitam nngelicam , <i>ibid.</i> Sunt toti addicti cullili Dei, <i>ibid.</i> In ipso Religionis ingressu ab omnibus peccatis emundamur, <i>ibid.</i> Secuium vicerunt, <i>ibid.</i> Christi cruccili semper præoculis Jubent, <i>ibid.</i> Deo vocationem acceptam referunt, <i>ibid.</i> Do tribulatione seculi venerunt; serviunt Deo dic ac nocte, <i>ibid.</i> Sunt de domo ac familia Dei, 1169. I. Quomodo non sitiant, neque esuriant, <i>ibid.</i> Illorum pnnisor et nu- tritor Deus , <i>ibid.</i> Quibus consolationibus à Deo perfundan- tur, <i>ibid.</i> 1059. 1. Vivunt simul quasi fratres, I 169. S. Religiosi singulares esse qui volunt, semper in ansielato sunt, 1553. i	Rubris vestibus usi Per>@ cl Lacrdæinoiiii euntes ad bellum , 1154. 2. Rubra in fine mundi futura luna : quid id sig- nificet » I I 45. 2
Remissionis a tervore quæ sil congrua piena, 1051. 2. Remis- do S. Timothei in predicando unde ortum habuerit, 1050 1. Vide Tepor. Remissio peccatorum optimo per hiacmilbum repræsentalur , 1349. 2	Rudolphi II. împ. mensa ó gemmis variis constructa, 1359. 2
Renes symbolum sunt occultorum cordis , 10G5. I	Ruffin@ (S.) iu tormentis constantia , 1155. t
Renovatio spiritus semper necessaria cl repetenda, 1051. I	Rufus color caelem, bellum, pugnās, iram denotat, 1134. 2. 1219. 1 • Rufus equus Joanni visus denotat Gentile* Eccle- sia; persecutores, 1134. t
Rcpoiia quod sit convivium, 1038. 1. Christus quæ rrpotii piæpnrci suis , <i>ibid.</i>	Russati erat fractio aurigarum Circensium, 1131.2. 1152. I
Reprehensio vitii virtutis liude temperanda est, ne sit nimis acerba, 1040. 2	
J»< qwndeif in Scriptura sæpe est ordiri sermonem , 1166. I	
Resurrectio Christi ct mundi creatio in quo sibi similes sunt, 1094. 2. Illa apte per sardium gemmam repræsentatur, 1346. 1. Resurrectio prima ct secunda quæ sil, I3IG. 1. **csurrectiotantum una cst, 1307. 2. Esi effectus Eu< ba- risti», 1055. 1. Resurrectio generalis futura in dio Pas- ch@, t 15" L 2	
Revelatio Jesu Ciurli in dic iudicii qu@ futura, 1026. 2. Re-	

L iuosturn rigoifxat d.< m beata n u.rr itionis S.mct tum
post resurrectionem in cirio 1313 !
merdas et «scriScium correlativa sunt. 1316. 2. Sacerdos
ohm m Mu m excita hat presentes ad gratiarum actionem ,
lît>3. 2. Ei celebranti peculiaris assistit angelus, !174.
t. Sacerdotes velul murus calcatis Jerusalem sunt, 1556.
1. Ao represententur j>cr ¿4. seniores , 1007. 2. Sunt
quasi annulus signatorius Dei. 1047. 1. Angelis assimitan-
tur, 1046. 2. 1047. 1. Cur vocentur à laicis Papce, 1079.
2. Sacerdotes quomodo sint omnes Christiani, 1033. 2.
1126. 1. Sacerdotes olim alte «u cingebant circa pectus ,
p^ulo axillis inferius , 1039. I. Sacerdotes Romam olim
nec capream, nec hederam tangebant, 1047. 1
Saccus pandentium est vestis , 1206. 1
Sachar, id c>l memoria, cur hebraice vocetur marculus ,
I JJ I. J
Sacramenta nova* legis alia ratione vocantur mysteria , alia
visiones aenigmatire et symholicæ, 1016. 2. Ea septem
esse asseritur contra hærclicus , 1279. 1
SacrameliUriorum hricwo» auctor Andr. Carolstndiiu ,
1269. 2
Sacrificium Missa repraesentat Chrisii sacrificium , ! 175. 2.
Id offerunt Angeli Deu, 1174. 2. Quibus m sacrificiis pris-
cis adumbratus sit Christus . 1232. 2
Saddai norneu Dei llebræis , 1127. 1
Sagare^ (S.) au fuerit Episconus Laodicensis, cui scribit
S. Joannes, 1080. 2
Saladiiui» ni Ægypto plurimos Clirislinnos occidit, 1510. 2
Salvandorum paucitas, 1158. 2. 1220. 2. Salvandorum
Catholicis quanta ait multitudo, 1354. 2
Salvius (S.) ad vitam à murie rediens quid de arlotti gloria
.. narrant, 1357. 2
Salutatio Apostolica ct Christi quæ fuerit 1027. 2
Sanctasancôrum significant focum Beatorum , 1262. 1
Saucii (qui) veleris testamenti représentala per 24 seniore)
A|>oc. 1098. I. Sancti precibus suis accelerant dirm judi-
cii, 1141. 2. Sunlaltare thymiamatis, 1174. 2. Eurum
vestigia ohm adorata ab hominibus, 1075. 1. Dum jurant,
Deo tribuunt illa epitheta quæ rei jurat e congruunt, 1197.
2. Iu die iudicii sunt futuri iudices orbh, 1064. 2. Ora-
tiones nostras Deo offerunt, 1124. 2. Mystice sunt thronus
Dei, 1093. 2. Per irid< m repraesentantur» 1095. 1. Sem-
per Deum Ludant, 1107.2. Terrenis affisi non sunt,
1182. 2. Mites sunt ct pacifici, 1206. 2. Semper dissolvi
cupiunt, 1365. 1. Cur oleæ cl oleo comparentur, 1206.
2. E sancturum, qui misericordes fuero, coqwribus scatu-
nt oleum,/M. Possunt A gratia excidere, 1075. 2. Du-
pliciter iu vitæ hbru scribuntur» 1072. 2. Sancti qui sujs
coronas resignarunt Deo, **liti**. 1. Divine contempjiunii
signum habent in frouitibus, in manibus palmas Ioni ope-
ri*» 1155. 1. Eorum invocatio contra haureticus asseritur ,
1050. i. Sancti in liuc mundi victuri, in terra dgiubuu-
tur, no communibus orbis plagi» involvantur; non in calo,
1150. 1• Cur i>s tunc detur palma , 1161. I. Sauciorum
animæ dicuntur esse in calo sub altari thymiamatis, et eo-
rum l uipura sub altari holocaustorum iu terra, 1110. 2.
Uniformiter laudant Deum in cielo, 1122. 2. Ibi amicti
i«ul stubs albis : quid hæ significant, 1159. 1
SanctiUs in quo rita sil, 1109 1. Deus est unctitas increata
cl ialinila, *ibid*. Ipsa jungenda sapientia est, 1204. 1. Sanc-
titas auimæ sunl virtutes quxlibct, 1109. 2. Sanctitas ro-
l asta convertit animas , 1074. 2. In ea semper proficien-
dum t 15b5. 2
Ac iciw's quid sit proprio Latini», I 108. 2. 1262» 1. *Ntuic-*
' •, *math* i, sanum est symlxilu u SS. Trinitatis, I 108.
↑ Eu qi que iuutiur lur tutum \pustularum Symbolum ,
«l Eva wgwild ducti iu* , 1110. t
' .u • vtnbolum est ing<mtL hoUium stragis, 1179. 2. Est
ilee «uiusas vil» u» t : rum i ipMin vitam animili»
<rc i <• b ninnili, ti S<tiplura svmbolum eil peccati,
l l -• t» c nt i nr «.ælesbiu prvouutiat, 1177.2.

Sanguis Agni est sopo macularum nostrarum , 1035. 2.
í 150. 2. 1364. 1. Emu quomodu nobis applicemus ,
1167. I• Sanguis Martyrum in sardio gemma rcpræ»ej)la-
tur, <316. i. Sanguine hostili aspersus Christus , quando
futurus. 1501. 2
' Sapiens nihil in terra miratur , 1146. 2
Sapientia vera quæ sit, 1225. 2. Sapientia Judæorum cl
Christianorum quomodo dilferat, 1040. 1. Sapientia Sanc-
torum cur dicatur aurum ignitum, 1085. 1. Sapientia et
sanctitas quam apte conjungantur, 1204. 1
Sapor solis fratrem se appellabat, 1502, 2
Sapphirus gemma unde dicatur; uescntntur ; cali aperient
præ se fert, 1340. 2. Olim opaca fuit ; estque aperies lapi-
di» lazuli, *ibid*. Ejus apud veteres dignitas, pretium, vires
ct virtutes, *ibtd*. 1341. 1. Sapphirum mittit Pontifex re-
cens creatis Cardinalibus, 1341. I. Au eadem cum liiacin-
tho, *thul*. el 1310. 2. 15 49. 1
Saraceni cur perequum pallidum represententh r, í 137. t.
Eorum pol otia Clirislianorum crescit dissidiis , *tbid*. 2.
Vide Mahomcti»mus, Turea.
Saracenisismus est ultima , publica et generalis Ecclesia: per-
secutio, 1138. I. 13 11. 2. 1315. 2. Putatur duraturus
usque ad Antichristum , í 137. 2. 1158. 2. Quam inultis
fuerit noxius; cum dxmone» promoverunt, 1137. 2.
Quamdiu is durabit , 1138. !• 1511. 2
Sardi quid in otiosos statuerint ,f 1083. 2
Sardis fuit urbs Lydiæ, Creici rogis Lydorum regia, 1067. I
Sardius qu.e sil gemma et ubi nascatur, ejus descriptio et vir-
tutes, 1345. 2. 1346. I. Ejus natura, Dei justitia el ter-
ror represeutatur, 1094. 2
Sardonyx gemma describitur; unde nomen habent; ejus color
el vires, 1345. 1
Satanas csl ligatus per mille mino»; quabdo , 1305. 1
Saturninus somniavit mundum ab angelis esse creatum ,
1029. 2
Scalæ Jacob an Deus inferne adstarct, an desuper incumberet,
1092 I 1
Scelera quæ abundarint tempore S. Joannis, el Antichrisli
lem|>ore abundatura sint , 1364. 2
Schismate (in) muriciu salvari nequit , 1191.2
Scorpionum caudæ maxime sunl virulenta, 1188. 2. Ipsi
describuntur , *ibid*. 1189. 1
Scoti fere omnes à particularibus familiis sunt prognati atque
quæquc familia habet suum caput , 1158. 2
Scriptura omnis ad litteram, uti sonat accipienda csl quantum
fieri potest . Í0J3. 2. Genere neutro solet significare uni-
versitatem personarum ct rerum, 1070. 2. Est velul arcus
Christi, 1112. 2. Cur dici possit mare vitreum, 1101. 1.
Ipsa an bene inlelligatur per librum signatum Joanni vi-
sum, scriptum intus et foris, 1113. 2. 1114. 1. Per bili-
bram significatur, 1130. 1. Ejus lectio facit beatum ,
4297. 2
Sealliel angeli nomen quid sonel, 1031. 2. Ejus emblema ,
i05t. 1
Sebastiano (S.) apparuit Christus septem angelis stipatus ,
1< .0. 1
Secreti servantes sint consiliarii, <099. 1
Secunda (S.) iu tormentis constantia , 1155. 2
Secunda: uuptiæ illicitæ non sunt , 1564. 1
Sedens in throno quem vidit Joanues, fuit non Christus sed
D j , I'“3. 2
Sedere cum Deo in throno quomodo vincens inlvllig ilur ,
t 1
Se«les(quæ) iudicum in colo visas, 1309. 2
Senarios numerus cur dicatur numerus lrrnmioi», 1237. 1.
Ejus numeri imperfectio, 1239. i
Senatores quale» esse dcticani, 1099. 1. E soihltun leocban-
lur olim el 'Xhtca sic dicti etiam <' senatorii . • ali , et iu
senatum cooptati, 1096. 2. S iulorum Roihai uruin |x>-
tcnlia ct auctoritas , 1220. t. I ¿29. I
Senet reip. cur præease dcbeaul, 1099. I
Sriior vox quid apud vari is nationes denotet , 1098. 2
Senior dicens Joauui no llurot. quis fuera . 1117.2

Soumis omites Beatorum sua» habebunt voluptate* , 1560. Í.
 Senu» omnes in inferno patientur , 129Í. 1
 Seilitciith condemnationi» çeterna* recle gladio denotator ,
 1045. i. Sententia felicitati.* cl ipsa xlcRNA felicitat* vocari
 potest calculus candidat , 1060. 2
 Sepeliti (in inferno) quomodo dicuntur graves jwxcatu»
 17.20. 2
 Ecptempaganorum quale sit mei t 1291. 1
 Scplem 'pirite* m conspectu throni divini stantes qui sint ,
 1029. 1, 1100.1, 1106.1. Sunl septem angeli principes
 1029. 2. Quando horum septem angelorum primum men-
 tionem facere terpeni Scriptura, 1030.1. Fide Principe*.
 Spnilu* denotantur per scplem lampade*, 1100. 2. 1106.
 1. Scplem angeli tubarum quinam luerint, 1177. 1. Sep-
 tem capita draconis sunl sc piem reges tempore Antichrist!
 futuri, 1220. 1. Septem diaconi Cardinales repræscnlaii-
 tur per septem Episcopos ad quos S. Joannes scribit,
 1098. 2. 1099. 1. Scplem pliialz quas habebant scplem
 angeli quid significant, 1263. 2. Scplem reges ante Anli-
 ciiristum, quorum quinque cecidero, unus est, cl alius non-
 dum venit, quidni, 1229. 2. 1282. 1. Septem capitalia vi-
 tia alludunt ud septem capita draconis rufi, 1219. 2. Ilæc
 an repræsentata per septem angelos tubarum , 1272. 1. 2
 Septenarius *)iubolum c»l uuivcidialis, 1030. 2. 1031. 1.
 1114. 1. 1263. 1
Septimius Severus Imp. quintam in ChrEluno* persecutio-
 nem movit t 1134. 1
 Sepulcro virorum fortium leo insculpebatur , 1118. 2
Sequi Agnum quocumque ierit quid sil , 1247. 1
 Seraphim Isaïæ fuerunt bipedes, non quadrupedo*, 1103.
 2. baro mittuntur, 1052. 1. Aliquando dantur magnis
 Sanctis in custodes , *ibid.*
Serpens antiquus est diabolus, cur, 1224. <. 2. Serpentes
 ignivomi aliquando visi sunt, 1219. I. Serpentes etiam
 integros pueros devorant, 1221. 1. Serpentes magni sunt
 m lihli , IJ18. 2
Servi quare vocentur corpora, 1292. 2. Iis olim stigma iu
 ironie inurelialur , 1152. 2
 Servulus (S.) ab angelis ad cœlum vocatur, 1365. 2
 Sex mille anni est tempus duration*! mundi, 1513. 1
 Sibyll e dc Imperatoribus primi» vaticinia , 1238. 1
 Siccatio Euphratis in line acculi cur futura sit ad Iran*inillcn-
 dos Anticlrirslanos, 1268. 2. Quid hæc mystico denotet*
 1269. 1
 Sicilia fuit olim Italian conjuncta, 1147. I
 Siclus argenteus cujus sit pretii, 1156. 1
 Siderationes dicuntur inopinati morir el morte*, I ISO. I
 Sigillum Apocalypseos quod »it, 1563. 1. Sigillo quinto qui-
 nam Imperatores denotentur, 1131. I. Sigillum *extum
 quod sit. diversimode exponitur, II i5. 1. 2. Septimo nn
 rcpiæsentctnr quies Ecclesia» sub Cun*Unlinu, 1151.1. An
 nd id pertineat silentium factum in cœlo, 1172. I. Id si-
 mul el tantummodo semel Initio apertum fuit, 1202. 1
 Sigilla septem libri signati quid reprn<ctncl, 1114. 1.2.
 1 115. I. 2. 1116. 1. 2. 1151. 1. 2. Continent quæ fu-
 tura sunt ante tempora Aoticliriiti , quædam quæ futura
 aunt post Antichristum, 1173. 1. Amplectuntur non lan-
 ium initium, sed el finem libri signati, tM.
 Signaculum quod diabolo cl inferno appositum, 1309. 2
 Signandi in fine acculi electi signo crucia, 1153. 1•2. Signari
 à Deo quanti referat, 1157. 2. Signari quando prophetias
 jubeat Deus , 1362. 9
 Signatio, qua Joannes vidit signari circiæ ugno Dei vivi, fail
 tantam visio imaginaria, 1154. 1. Ilæc crie ante Antirlirii-
 tum, tum sub ipso, turn |»o*t ipsum, 1155. 2
 Signatu* (liber) joanni vi*.*. quomodo ct cur dicatur aigoa-
 tus ,1114. 1• Signati centum quadraginta quatuor millia
 qui sint, an definitus fuit numerus pro indefinito, 1155.
 2. Per eo* intelliguntur qui in tine mundi, tum ante Anti-
 christum , tum sub ij*<», tnrn post eum occisum ad Chris-
 tum convertentur » *ibid*< Signati è Judris in fine seculi ,
 snini rnnvml * ludaris ad Ckrbtamj ama et pusi Anti*
 ihiMuni i 4iMi I

Signum Hei vi*» r»t crux , 1152. 2. Sin •judicium prczes*
 sm j describuntur In setto sigillo ante el post Antichris-
 lum, 111\$. 1. Qua? el qu.iha cl quando ea futura,
 1145. 1
 Silentii virtù* quant@ sit dignitati», 1172. <. Silentium io
 rœlo quod cl quale, quasi media hora , 1170. 1. et <eq.
 1171. 1. An (xrtineit ad srpliinurn sigillum, 1172. I
 Silvi riu* Papa el Menna* Patriarcha Con*lant. an sint «luo
 teste*, quos Joannes ait occidendos, el deio cum giuria in
 cœlum ascensurus , 1201. 1
 Simeon Patriarcha esi typus S. Jarobi Minori* , 1351.2
 Similitudo phrasi Hebraica veritatem rei denotat, 1037. 2
 Simon (S.) Alwm|o lu* cur hyacintho gemma assimiktur ,
 1549. 2. Ejus typus fuit Aser Patriarcha, 1351. 2
 Simon Magus fnncMum habuit interitum , 1503. 2
 Singulare* in Religione quam noxii, 1353. 2
 Sinus Abrabæ cl altare dicitur l<xu* felicitatis animarum ,
 1140. 1
 Sion , in quo vidit Joannes Agnum «lantern quid significet ,
 1242. 2. Allegorice significai Ecdohm, *ibid.* Anagogie*
 cœlum, *ibid.*
 Siren figura est voluptatis , 129Í. t
 Suiiiuũ (S.) Martyn* in lormeilliscI afilici junibu* gaudium ,
 Ip60. 1
 Smaragdus unde dicatur : veteres quales fuerint, 13<5. 2.
 Æri affinis est et durus, ejtisqoc taporamaru*, 1341. 1.
 Ei passio Chrisii acconiinodilur, *ibid.* 2. 1095. t. Ejus vi-
 ri*, 1346. 2. Pudicitia? symbolam c*t, 1047. L Eju* viror,
 1096. I. 1343. 2. Per cum Dei misericordia rrpræsentat-
 tur, 1096. I. item bei cl creaturarum in ipso visio , *ibid.*
 Smyrna urb* est loniæ in A*ia; ejus elogium, 1035.2. Smyrna
 Graecis itera myrrha dicitur , *ibid.*
 Societatis Je*u homine» Eccle*taU) contri Antichristràna* in
 fine scculi maxime prupugnalluru* predilli S. Trrcu ,
 1201. 2. An praesignati in Aporalypein , 1074. 1
 Sociniani docent Christum non fuisse brum , sed sua sancta
 vita meruisse ut vocaretur Deu* , 1126. 2
 Sodomos nomine cur dicatur Jerusalem 9 1209. 1. Sodoma»
 incendium quantum , 1257. 2
 Sol nihil videtur proferre nisi rum luna mœintus, 1215. 2.
 Soli fulgenti cur assimitelur Christus . 1043. 2. 1041. I.
 Ejus proprietates describuntur, *ibid.* 1. 2. Esi imago divina»
 voluntatis, 1015. 1. Quomodo à Gcnlibu»coleretur, *ibtd*^
 hin fine mundi futurus e*t niger instar l'O'î nigri quæ
 eju* obscuritatis ratio futura, 1145. I. Ejus magnitudo,
 1044. 1. Sol »cufj>tus in sepulcro Josué, est symbolum vi-
 gilantia», ' 1068. t
 Sohtudo mystice c*I abstraciio mentis â icbu» k rrem- i 2- i.
 1. Qu» in ca oliservanda , 1223. 1
 Solon neminem dixit beatum, nisi feliciter muruum : «jUsnd
 Cræsum vos , 1255. 1. 9
 Sp. libera» denotant *Spiritus f* 1028. 2
 Spartani ad lyrx sonum acies instruebam, 1122« t
 Sphongites quod genus marmoris sit, 1330. 2. 1537. t
 Sphinges depictas è Cherubinis Salomonis, 1109. 2
 Spiritu» sanctu* an denotetur per angdum liabenlrni signum
 Dei vivi, 1152. I. Fit fon* vibe , 1558 I. Quomodo *it
 tancus , II IO. 1. A) te tojuriu gemma? cuiifarlur , 1318.
 1.2. Eju* proprietate» rt c perationes, *ibld.*
 Spiritu» quasi rana» de ore bestie , dricotth et pcudupitr.
 plictæ excuulcs, quid sint, 1269. !. Cur iauicumpantur,
ibid.
 Spiritui septem «uni M'ptcm angth primarii, prrddr lrcle-
 •i®; rcpræseniaillur per septem cornua Aguí, 1120.2,
 Cur dicantur oculi, *ibid.*
 Sponsa Aguí an dicatur Jerusalem, an eju* *iv «, 1329« 2
 Stadium quanta ait mensura, 1256.2. 1257. 1 .2.1334. I.
 Stadia 1600 ad qur clluiidcndu* *.»ngtii* iinpiurum , pro-
 prio dc «patio infertu intrlhgunlur , 1257. 1. 2
 Sls^oum inferni qualo sil, 1958. 1. Eju* muru* spU*i>iimiis,
ibid. Ipium horrende ardehit t 1320.2 Stagna in (luo
 Innndl nuu b ibebuul «q^AUi sitjguinolcnbim , «rd tantum
 inirh<lllumIHai isuî» 4

SUnisbûs (B.j Koillaex angelorum manibus S. Eucharistiam
sumpsit, 1174. 2. Ei quod datum elogium ꝛ proceribus
Poloni» , 1249. 2. Quam ardenti in Deum esset amore ,
1J. Í. !
Muter cujas fit pre*ii , 1 fs®. 1
Statio, non >esrio, drcel Beatos in cœlo ꝑ 1159. t
Stella matutina quas sit, quid per eam dandam vincentibus
Joannes inlrlligat , 1065. 1
Stella? non sunt elementares, nec indigeni alimento juxta Ori-
genem , 1146. 1. Eæ de calo quomodo cadent, *ibid.* Eas
aemulantur *gemmae*, 1553. 1. Stcilæ septem in manu
Chridi quid significant, 1042. 1
Stephanas Papa ob persecutiones Longobardorum in Francium
ad Pipinum profectus est , 1255. 2
Sillico ambitionem capite luit, dum filium suum Eucbrium
ad imperium evehere satagit, -i 184. Í. 2
Stimulus acer ad virtutem, 1077. 1
Stola est vestis honoris, gloriæ, immortalitatis ct triumphi,
1142. 2. 1159. 1. item sacerdotalis, *tbid.* Er.it pineis
vestis mulieris honeste cl nobilis, 1142. 2. Stolis albis
denotatur animæ gloria , 1142. 1
Strhlliiones ova spretando foment, 1500. 1
Suffragiis (iu) ferendis quis esset usus calculorum, 10Gl. 1
Suggestio ad honores, opes el delicias, prodii ex oro (Armo-
nie , U69. t. 9
Sulphur quomodo de ore militum procedere videatur , l 194.
1. Sulphur verum iu inferno cut, 1505. 2. 1520. 2. Ejus
natura , *ibid.*
Superbi usque ad cœlum dicuntur exaltan 1218. 2
Superbia Humanorum Imp. 1258. 1
Supplicia à Deo immissa humiliter cl libenter sunl ampic-
leuda, 1087. 2
Syml»olt articuli duodecim repræsentantur in duodecim gem-
mis civitatis cœleslis, 1552. 1. 2. 1559. 1. Ejus primus
articulus rcpræsenlatur in jaspide, 1540. l. Secundus iu
sapphiro, 1541. 1. Tertius in carbunculo, 1545. 1. Quar-
tus iu smaragdo, 1544. 1. Quintus in sardoniche, 1545«
2. Sextus in sardio, 1546. 1. Septimus in chrysolitho ,
ibid. 2. Octavus iu beryllo, 1547. 1. Nuius in topazio ,
1543. 1. Decimus in chrysopraso, 1549. 1. Undecimus
in hyacintho, *ibid.* 2. Duodecimus in amethysto, 1550. 2
Synlmlica Scripturam interpretandi ratio quatenus admit-
leuda, 1022. 1
Synagogæ in Apostolos odium, 1062. 1. Ea an Jezabel appel-
lari possit, *ibid.*
Syriaca versio in Apocab ori desideratur,ca cxslat lamen ia
bibliotheca Vaticana , 1025. 2

T.

Taciturnitas consiliarios decet , 1099. l. 2
lædx accensa sponsis præfcrabantur, 1298. 1. Hinc teda
capitur interdum pro nuptiis, *ibid*»
Talentum quanti pretii ct magnitudinis, 1271. 1. Attici rt
Hebræi talenti qu« differentia f *ibid.*
Tanibcrlaues tricolor tentorium habebat, cur, 1154. 1.
neo. i
Tanilla (S.) à S. Felice ad cœlum csl invitata , 1565. l
Tartari an futuri sini Gng et Magog, 1158. 1. 1517. l
T<it s»o; au sit nomen Antichristl, 1258. 1
Temperamentum virtutum per citharas denotatur, mens est
citlurcrdus , 1122. 1
Templum etiam dicitur martyrium vel confesrio, 1159. 2.
Templum cœli Deus est, 1354. 2. Alia iu eo non sunt
templa, cur, *ibid.* Templum Dianæ Epitetile quam cele-
bre , 1949. 1. Templi Salomonis descriptio • 1175. 1.
Partium rjus significatio cl allegoria , *tbid.* Ejus partes,
1205. 1. Allegorico Ecclesiam militantem , anagogico
triumphantem significat, 1112. 2. Templorum usui cl
structura ad>ruitur, 1355« 1. Ipsa habent custodes an-
gelas, 1174.1
Tempus pro anno ponitur aliquando in Scriptura , 1226. 2.
Temporis quanta habenda sil ratio, 1198. 1. Gilo id præ-
tcervoUI, *tbid.* Cum preterii!, c4 nrevocatile t 1198

Ejus signa el schema, *ibid.* Ab illo pendet nostra a'crol'
las, *tbid.* Nobis datum esi ad bene operandum, ad salutem
et gloriam procurandam, 1199. 1. Post illud elapsum
non sequitur aliud , *ibid.* In eo impendendo nos u|«ortcl
esse avaros, *ibid.* Brevi nobis Deus hoc auferet, cl in acter-
n talem transferet, *ibid.* Tempus legis Chrisli cur dicatur
novissimum, 1514. 1
Teni.itiones eunt signum fructus pii laboris , 1218. 1
Tepida cur provocent vomitum , (085. 2. Tepidi de sua in-
nocentia semper gloriantur, 1084. 1. Tepidi, calidi, fri-
gidi quinam spiritûalilcr sint , IOSI. f
Teporis S. Timothei el Sanctorum causas variae , 1050. 1. 2.
Quomodo sil pejor frigore, 1082. 1. Cude is nasci ,
ibid. Ejus mala, *ibid.* 2. Ejus varia remedia, 1087* l
Tergo (à) vox cur Joanni audita , 1036. 2
Tip/xico; cur diceretur Jupiter , 2055. 1
Ferra conversatione calcilli (ieri pole<l cœlum, 1526. l.
Terra an jnst finem mundi a»pianda sit siibllalis inmilibus
cl vallibus , l 147. 2. Iu fine acculiselo ajirrieiis aliMirbe-
bit persecuturos lidohum immi**os nh Atilicliri-h», 1527.
1. Terra nova quas dicatur, 1524. 1. TcrtienmHis nnglius
futurus paulo ante necem Anliclirisli, 1270. 2. Terras
sanctæ hiii^itudu quanta , 125G. 2. Terra mob les ri Ire-
nicnles vaii.e; item lluilautcs, 1147. 1. 2. Super terrain
reperere dicitur diabolus, 1224. 1
Terrena despicienda , 1545. (
Tertia angelorum pars an ceciderit, 1220. 2. Tertia pari
/errx quomodo cumbiula iiiielligallir , 1178. 1
Testamenti veleris novem illustria ,1112. 1. Illustria novem
novi, *ibtd.*
Testes duo in fine secuui apparituri, quinam sint, 1204. 1.
Testis fidelis quid prupiiessit, cl quomodo Christus sit ta-
lis, 1053. 1. Testis per catachresin vocatur judex et prin-
ceps , *tbJ.*
Testimonium sæpo ponitur pro doctrina, 1141. 1. Tnlmo-
iiium Jesu Chrisli habere quid sil , 1227. 2
Testudines ova spectando foment , î3Q0. 1
Thalilcus Eremita cur semper fleret , 1 f99. 1
Thebanorum pro patria occumbentium sepulcro insculptus
est leo , 1 l 18. 2
Themistocles cbi grandaevus, doluti sec vita discedere, cum
sapere iicipcrel, 1085. l
Theodoricus llex Arrianiis qui Joan. Papam carcero macera-
vil, el Symmachum occidit , murluus , est visus distinctui
el discalceatus ad ollam Vulcuuiain ra|d , 1191. 1.2.
1259. 2. 1505. 2
Theodorus (S.) Martyr in lormcnlis gratias agebat Dm, et
gaudebat , 2. 1165. 1
Thermas Diocletiani a Christianis Confessoribus ædificdæ,
1050. 2. Thermæ olent sulphur, 1520. 2
Theseus primus palmeas coronai dedit vicloribui in agona
Apollineo 1160. 2
Thomas Anglicus, non Angelicus, auctor Comment, in Ajmc.,
1024. 2
Thomas (S.) Apostolus apte per beryllum reprxseillalur,
1547. l. Ejus typus fuit Benjamin , 1551. 2
Thomas (S.) Aquinas <luahter murtuus sit, 1255. 2. Quotidie
lectitabat Collationes Cassiani y 1083. l
Throni quales sint angeli, et cujus chori, 1098. 1. Tliruui
vigilili quatuor seniorum an essent in orbem, an iu qua-
drum disposili, 1096. 2. Throni prisci Pontificum plures
Roma conspiciuntur, *tbid.* Thronus D<*i in cœlo , quem vi-
dit Joannes, an fuerit instar propilialorit el Clierobini ,
1095. l.Quid hicrpræscnlaret , *ibid.* 2
Thuribuluni esi symbolum cur|K>ris Chrisli, ; 176. 2
Thyatira urbis silus, origo, etymou , significatio, 106!. 1.
10b5. i
Thynum lignum quid sit , <292. 1. 2
Thymiana non iu ipso altari , sed in focum «eu thurdiulo
addebatur , 1175. 2. 117G. 1. Id ó quibus uduiibus
componeretur, 1124. 1. Ei assimila'ur oraiiv, *tbid.*
rius Imp. quomodo monitus ut vim multitudinis caveret,
1190. 1

Tinurtii p.) Martyris iu tormenté Ixliifa t <0'»9. 2
Ticonius Donatista ai) in Apoc. scripserit, 1025. 2
Timor et amor «uni duo cffeclus Scripturas et sapientiae , 1225. 2
Timotheus (S.) fuit angelus Ephesi, ad quem scribit Joannes, 1049. 2. Quaindiu fuerit Episcopus » ct an intorpuerit , *ibid.* 1050. I. cl cur. *ibid.* Remissionem suam postea concili , *ibid.* 2
Titi Imp. imperium an per equum nigrum significetur, 1 ISO. 2. iis;, i
Tobias A Raphaële didicit septem esse in cœlo primariosan* (, 1030. 1
Tonitrua qnomooo locuta dicantur, 1197. 1. Ipsa ct fulgura Dei majestatem ct imtentiam représentant, 1099. 2. Unde hæc nascantur, 1100. 1. Tuuitruo comparatur vox virginum in cœlo , 1245. 1
Tonis musicas affectus quilibet concitantur, 1125. 2
Topazio» gemina describitur ; ejus color, species , nomini, unde nomen derivetur, 1 5 17. 2. Ejus doles et vire*, *ibid.* Ei comparatur S. Jacobus Minor , 1348. 1
Tormentorum varia sunt genera io interno, loca el instrumenta > 1238. 1
Trachncscs cives linguis ab Ifuncrico excisis loquuntur , 1181.2
Traditio dc Antichristo ex Dan nascituro probabilis est , II
Trajanus tertiam in Christianos persecutionem movit, 1134. 1. Ipsa vehemens quidem fuit, sed mox desiit, 1075. |. Ejus columna Romx erecta describitur , 1077. 2
Tres partes, in quas dividetur Jerusalem sub Antichristo, quomodo mystice inlelligendæ, 1271. 1. Tria angelorum nomina tantum agnoscit Ecclesia, 1031. 1. Trium millium numerus syinliobcc quid denotet, 1355. 2
Tribulatio est probatio virtutis, 1253. 1. Tribulatio prxsens parit coronas çeternas, 1 IGG. I. 2. Per eam additur homini robur, fit Christo crucifixo similior : ner eam crescunt virtutes, 1154. 2. Iu ca Deus adest suis, 103G. i
Tribus Israel singula* populum ingentem constituerunt, 1158. 2. Ex iis in fine mundi convertentur aliqui , 1156. 1. An præcise ex singuli* xu millia , cl non plures ct pauciores , *ibid.* Earum mystice interpretationes quoad earum ordinem A S. Joauuc servatum in signatione , 1157. I. Ex lem ad Ecclesiam referuntur , *tbid.*
Trinitas (SS.) est prima sirgo , 1215. 1. Ejus mysterium an Tcpræsenlclur pvr nomen Jchova , 1028.2. Nunquam satis laudari potest; ct quod ejus sit rosarium, 1108. I. 2. Ejus symbolum est triophthalmus cum onyche nascent i'r/. 2
Trisagion SS. Trinitatis undo in Ecclesia ortum habuerit , *ibtd.* 1. Quid eo repraesentetur , *ibtd.* 2. 1110. I
Triumphantes olim albis equis vehebantur, 1 135. 1. Eorum ministri oleaginis coronis coronaliantur, 1206. 2. Ipsi coronas suas Jovi Capitolino dicabant, 11(0. 2
Tubs qua» angeli in manibus hulæiit, an verætukv, an vero enigmatice per predcatore* jïillaiid», 1175. 1. Tubarum plagæ alias sunl A plagi» phialarum , 126G. t. Tuba septima denunll.it regnum beatum quod cum Christo inibunt omnes Sancti in die judicii, 1209. 1. Quis proprius ejus luleo locus In Apocalypsi, 1210. 1.2. 1212. 1
Tonic* dna) pontifici* Judaici, 1058. 2. Ejus tunica hyacinthina cujus res cum commoveret, 1550. 1
Turba magna, non dinumerari potens, an eadem sit cum 114 millibus signatis ex omni tribu, 1157. 2. Ii sunt 'brisli-im Gentiles, futuri iu fine mundi sancti, *ibid.* 2. if88. i
Turea draco est umu» capiti», sed multarum caudarum , 1229. 2. 1230. 1. Turea* cur venerentur lunam , 1253. 2. Eorum imperium quamdiu durabit, 1308. 2- Vide Mahomet, Saracenwmu».
Turia est spuma subnigra argenti, 1083 2
Tyranni libere arguendi, 1207. 2. Eorum imago rM locusta , 1188. 1. Tyrannorum collectio, qui septem ætstibu» fideles persecuti sunl, sunl septem illi reges, quorum ait

Joannes quinque venbse, unum ewe , alium nondum exstare, 1282. 2. Tyranni pn<i taMum sunt typus Antichrist! , 1230. 2

a

Ubertinus de Casali» commentatus est tn Apoc. 1024. 1. Fuit A Joanne XXII. Pontifice alienior, cur , 1307. 1
Udo qua voce monitus resipiscere à mala vita , 1239« 2
Tysra Antiochi Soteris symbolum , 1055. 2
Ultio Dei e»t res pretiosa , 1261. 1
Unio Clcopalrzz quanti pretii fuerit, 1279. 2. Unionis numme cur dicantur margarite, 1552. 1. 2
Urbs nulla & sceleribus immunis , 1275. I. Urbis statuenda quis situs spectandus, 1180. 2. Urbe* in opibu* , gloria , religione quomodo creverint cl decreverint, 1276. I. Cr-lzc» marium» considerantur quasi dominas illius maris quod despectant , 1277. I
Uriel angeli namrn an sit authenticum, 1051. 1. Quid ca vox tonet, *ibid.* 2. Ejus emblema, 1032. Í
Ursule Martyris elogium , 1052. 2
Unus sytnlx dum luxunx, 1250. 2. Uni in Russia quomodo capiantur, 1291. 1
Üsor Agni est Eccleu.i in cœlo, 1297. 1

V.

falens Imp. Arrianus tn can combustus est, (303. 2
Valentini hxrctici acune» et portenta numinum , 1U65. 2
Valeria Luperca immolanda ab aquila neci erepta est, 1182. 1
Valerianus fmper. octavam in Chn*liann« pen^xnliioncm suscitavit j humiliatur per Sajorcm Perarum regem , 1134. 2
Vallis Absinthii dictu* locus in quo S. Dernardu» primum Ordinis sui fundavit monasterium , 1180. 1
Vanitas regnorum cl omnis ponqué, 1035. 1. 1291. 2
Veneti erat factio aurigarum Circensium , 1(31. 2. Uorum quis esset color , *ibtd.*
Venti quatuor primarii sunt prisci» cogniti, postea à nauti» alii inventi, 1150. 2. Eorum necessitas quadruplex, 113 (• 1. Eorum compressio minus damnum facit quam laxatio, *ibtd.* Eorum mulus ac gyri ab angelis concitantur, *ibitl.* 2
ierbum Dei est nomen Chrisli, 1300. 2. 1301. I. Verbum Dei dulce est rationi, sed anurum sensualitati, 1200. I. Sic vocatur S. Scriptura, 1027. 1. Verbum capitur pro prxeepto et promissione, 1075. 1
Verum in Scriptura subinde pro perfecto capitur, 1075. I
Vespasiani Imp. vigilantia et sedulitas , 10t>8. 1
Veslem candidam cur olim acciperent baptinll, 1072. I. Talis cur detur in multis monasteriis monacho duri vestitur primum , *ibid.* Vesti» Martyrum quomodo aspersa 'unguine, 15o(. 2
Vicissitudo rerum humanarum et regnorum , 1278. 1
Victori (S.) Confessoris duplicis elogium, 1052. 1. 2. 1079. 1
Victor et Corona Martyre» simul, 1052. 2
Victoriæel triumphi symbolum candor est, 1160. 1. 1 155. 1. item palms, 1 160. 2. 1161.1» item calculus candidus, 1060. 2. item equus, 1152. 1. Victoria sui diificilluna , sed glorioMssima, 1088. 2. Victoriâ Christus dq hosto suo quomodo referit, 1133. I
Victoriæ Mirlyris illustris agon et triumphus 1058. 1
Vigesimi quarti numeri perfectio, 1098. 2
V'gilaniæ varia symbola, 1068. 1
Vigilare c*I proprium Episcoporum, *ibtd.* 1069. 2. 1070. 1
Vigilili quatuor seniores in circuitu throni Dei sedentes quinaam slut, 1097. I. Ili repraesentant quales debent esse senatores , 1096. 2. 1099. I. Quid per eorum numerum 21. designetur, (107. I. Quomodo procidrrent ante sedentem in throno, et euro adorarent : quid per hoc denotent, 1100. 2. Deo laudem deferunt, 111 |. 2, 1112. 1. Habebant iu manu cithara* cl phiala* . 1122. I
Virnm di* collis quis c\$îCl Romæ , 1282. I
Vinceus quis dicatur m eprlohs ChriHi ad Episcopos Asiæ ,

1058. 1. Vincentibus promittitur cœleste premium , 1528. 1
Vincenti (S.) Martyri* mira coram Daciano preside fortitudo , 1078. 2
Vineentius (S.) Ferrcrini an sil angelus habens Evangelium æternum, 1250. 2. Semper predica(i) it mundi finem in- sure, 1315. 2. Ejus victorias per predicationcm Evangelicam, 1133. 2
Viodemialio in Scriptura passim pro punitione capitur , 12.-. 2
Vindicare capitur aliquando pro *liberare* , 1141.2. Qualem vindictam petant Martyres , *ibid.*
Vinum ire vocatur calix vindictæ in Scriptura, 1288. 2. Viuo vetercscur miscerent aquam, 1290. 2. Illius mixture com- moda, 1251. 1
Virga ferrea quid significat, 1061. 1. 2. 1065. 1
Virgines sunt in culmine virtutis, 1242. 2. Superiores sunt angelis, 1242. 1. Fugiant alterum sexum , *ibid.* 2. Quo-^{ist} modo Agnum sequantur quocumque ierit, 1247. 1. Sunt primitif Deo, cur, 1246. 2. 1249. 1. Earum decem elo- gia , 1219. 2. Oliva earum symbolum est, *ibid.* Earum quod canticum novum ait, 1246. 2. Earum quanta copia futura sub Antichristo, 1241. 1. An præcise futuri 144 millia, *ibid.* 1. 2. Erunt bitam viri quam fornirne, *ibid.* 2. Sunl principes in aula Christi, *ibid.* Virgines Christiana olim ad lupanaria damnabantur, 1289. 2. Eas cur in direptione Romana à Barbaris violari permiserit Deus , 1081. 2
Virginitas omnem virtutis communi* altitudinem superat, 1242. 2. Ejus dignius, 1245. 1. 2. Tam est ardua quam excelsa, *ibid.* 1. Eam Dominus consuluit, non precepit , *ibid.* Ea in parvulis non est virtus, sed conditio ætatis , 1244. 2. Semper viret, cl suo virore splendescit, 1096. 1. Quibus virtutibus pariat, 1245. 1. E'US quod sit emblema , 112 17. 2
Virtutes septem providentia) Dei sunt, cur illas vocentur spiritus, 1032.2. Virtutes quatuor cardinales an per qua- tuor animalia Joannis denotentur, 1104. t. Virtutum Theologalium æqualilas inter se, 1335. 2. Virtutes variat à B. Virgine peteudæ, 1216. 2. 1217. 1. Eæ inter se con- nexæ esse debent, 1299. 2. Virtutem modicam quomodo Philadelphie* Episc. habere dicatur, 1074, 2. Virtutem accipere quomodo dicatur Deus, 1111. 2. Viriules corio- rum movebuntur quintupliciler, 1146. 2
Visio Dei beatifica est fluviu aquæ vitæ, 1560. i. item lig- num vil®, *ibid.* el velui fons vitæ, 1169. 2. Visio , qua Joannes vidit thronum Dei el seniores, fuit tantum intellec- tualis, 1092. 1. Visiones septem Apocalypseos qu.i: sint, 1023. 1. Res eadem sæpe in Scriptura per diversa* visio- nes figuratur, *ibid.* 2. In ea ad visiones Excchielis et Da- niæli alludit S. Joanne*, *ibid.* In visionibus ænigmaticù eadem rex per diversu ænigmata représentalo r, 1558. 1
Visus cur pro quolibet sensu capiatur , 1057. 1
Vita cl lumen sæpe in Scriptura conjunguntur, 1558. 2. Vita sæpe idem est quod (elicitas el beatitudo , *ibid.* Cur dicatur cœlestis gloria corona vitæ, 1055,2. Vitæ integri- tate Deus laudatur, 1296. 1. Vita Christi est vclul liber vitæ, 1319. 1. Vitam lxmam bona sequitur mors cl vicis- sim, 1255. 1. V:Ue hujus pomp fragilis e»l, 1169. 1. ▼m 4-nu e* tature prônes «polujus, 1080« 2« Vi*®

praesens mercatus est, in qua cinere q vdlibet possumui , 1198. 2. Vitam coelestem agere debem .ronfici® ul vim Apostoli i , 1092. 2
Vitalis (S.) Martyr in Christo confitendo fuit constans , <056. i
Vitia (qui) in se vincit, facile ea iu alio vincet, 1064. 2
Vitri quæsit materia et origo, 1101. 1. Ei virginitas astimi» latur, 1337. 1. Vitrea dicitur aqua, 1100, 2
Vitulus in animalibus Joan, significat Dei p iti- itimi , juiti- liam, religionem et cultum, 1105. 2. item Christi sacer- dotium, *ibid.* 1. Fide Bos.
17vm esi epilhctum Dei, 1152. 2. Vivus an aliquis ad infer- num descendat, 1505. t
Volviles erant veterum libri , 1113. 1• 1116. 2
Volupia Romanis erat Dea voluptatis , 1291. 1
Voluptas cœlestis pellucida, terrena , turbida , 1358. 2. Vo- luptas spiritus sequitur po»l victam teulationem , 1059. 1. Voluptas est character Anlichrisii , 1236. 2. Ip»a quam noxia, 1291. 1. Ejus descriptio , *ibid.* i. e
Voluptuariorum sordes , 1291. 1
Vomitum cient lepida, 1085. 2. Sic tepidi Deo, *ibid.*
Vox cur Joanni à tergo audita, 1056. 2. Vox magna indi t ingentem animi affectum, 1126. 2. Quid vox magna de throno Dei veniens significet. 1326. 2. Vox aquarum mul- tarum quid sil, el quid significet , 1041. 2. Vox virginum in monte Sion qualis fuerit, 1245. 1. Voces in aere future ad finem mundi an futur®sint articulat®, 1270. 2. Voco in Apocalypsi Joannes reales non audiebat, sed illis metili ejus objiciebantur, 1246. 1. Voces erumpentes è throno Dei quid significant , 1099. 2
Vulcani (in) rupe enascnles nalma» etiam llorcnt, etsi inter ignes, 1161.2
Vulnera relucebunt in Christi corpore ad judicium venientis, 1154. 1
Wandali à Gothis facti sunt Arriam, 1184 1. 9. Di etsi Ho- rnam vastarini, mansit Lamen Pontificatus sub Leone 1.. 1283. 1. Per plusquam trecentos ijiii»h Ecclesiam vexa- runt, 1135. 1. Eorum feritas in Orthodoxos, 1181. 2. Eorum regnum quando finem acceperit, 1184. 2. An fue- rint locust® è puteo abyssi prodeuntes , *ibid.*
WenceslaQs (S.) Bohemi® Rex cruce aurea divinitus signatu, ab Angelis in Imp. conspectum perductus est, 1154. 1
Wihbaldi (S.) Episcopi Eyslctensis elogium , 1047. 1

X.

Xerxes quam numerosos exercitus contra Grxcos eduxerit , 1193. 1

Z.

Zihulon Patriarcha est typus S. Malthis Apostoli, 1551. 2
Zacharias Propheta sub persona Zorubabeli» el Jesu filii Jose- dec, loquitur allegorico de Elia et Ilcnuch , 1206. 1. 2
Zeno Imp. Eulychianu* vivus nb uxore sepultos es|, 1305. 2
Zona llebræa vox significat cauponam sive lenam, 12<89. 1
Zon i pontificis Judaici à communium sacerdotum zona distin- guebatur. 1059. 1. Zona aurea octo Christi doles signifi- cat, *ibid.* Ea au representante! Ecclesiam , *tbid.* 2
Zozimut ooa fuit nomon Episcopi Sardensis cui Joanne* >cri- 10b9. 2

INDEX

MATERIARUM MORALIUM

QUÆ

flis IN APOCALYPSIN S. JOANNIS COMMENTARIIS CONTINENTUR,

El qu® ad Evatigelioruui Dominicarum, ac Festorum ct Feriarum nonnullarum per unnuin accommodatarum , verba iu usu.
ct gratiam Condonatorum adaptantur.

DOMINICA I. ADVENTUS.

Stelub de coelo cadent. Quomodo c® cadere intelliganlur,
1UG. 1
Virtutes Coelorum moveduntcr. Hoc quomodo fiet, *ibid.* 2.
Quomodo rodum recedere dicatur sicut liber involutus, *ibid.*
I. 2. Elias et Henoch fin in (lne scoili venturi sint, quidvo
tunc ficturi ct passuri, 1904. 1. Hi sunl velut duæ olivas,
eut , 1200. I. Qu» miracula «ini patraturi, 1207. 2. Eorum
murs, 1209« 1. *Vide notala Domiti, idi. poti Deniccost.*

DOMINICA II. ADVENTUS.

Ceu audisset Ioannes in tixcuus. Joannes in vincula con-
jectus est, quia Herodem coarguit ; nihilominus, regrv et ty-
ranni peccantes libere arguendi , 1207. 2
Ix noniBis regum suxt. Hegum Consiliarii ct Senatores qua-
les ctsc debeant , <099. 1
Mollirus vestitum. Occasione cilicii Joannis agi poterit do
decenti mulierum Christianarum ornatu, 1 142. 2
Amixoixem vento agit at am. Impii vocantur arundo et arena,
«urt It17. «

DOMINICA III. ADVENTUS.

Propheta es tu ? Deus tripliciter Prophetis loquitur,
1026. 2
I'ar ate viam Domini. Conciooalores terream auditorium
suuin narratione novissimorum , <099. 2

DOMINICA IV. ADVENTUS.

1'ledigan» baptismum injenit entlk. Poenitentia marc ntreuui
vocatui , 1100. 5

IN FESTO NATIVITATIS DOMINI.

Ix principio erat Verbum. Divinitas in Christo fuit ante eju
evidentiam, 1126. 2. Deitas ejus soli, et humanitas luna
comparatur, 1215. 1
Veruum caro ractum est. Humanitas Christi quam sit
splendida, 10i I. t. Leo vocatur ChriUusob octo analogias ,
1118. 1. Quomodo sit radix cl ramus David , *ibid.* 2. Est
item natu* Agnus Dei, 1119. 1. Ejus cornua septem qua»
sint, (Hit). I. 2. Ut Deus et homo sapnbiro comparatur ,
1511. 2
Dkdit eu nuo» Dei ruuu. Christiani su ** ,vx» illius mascu-
lus, &lt221. <

IN FESTO S. JOANNIS*

S. Joannes fun proprie Martyr, 1016. 2. 1017. 1. Cut
>|uil» comparetur, 1017. 1. Varia ejus elogia, *ibid.* 2.
Quando cl an mortuu», 1020. 1. Smaragdo adumbratur »
1514. 1. An ipse iterum predicaturas Gentibus iu finó
mundi, 1200. 1. Cur angelus ab eo adoran noluerit,
1298. 2

IN FESTO EPIPHANIÆ.

Turbata est omris Ilierosoltma cum illo. Multitudini»
quania sil vis, cliim rerum minimarum, 1190. I
Obtulerunt eimtrruam. Myrrha mortificationis csl aymbo-
bolum : mortificatio vero accruX mystice quaedam est cithara,
1123. 1. 1245. 2
Tuts. Oral»*» r l ul» ».»riu analogias thymiamaa , 11 i
Abr vm* CltiTilat csl aurum f 1088« I

DOMINICA L POST EPIPHANIAM.

Proficiebat saputiia et jetais. SapienÚA vera qu' >it.
1225. 2. Sic ct in «auctitate semper proficuradum , 1365. 7
Erat sudditi» il l u. Obedicutia plena qu» sit, 1U7 I. I

DOMINICA IV. POST EPIPHANIAM.

Blores magxui factus est. Deus cur suos sinat affiigi et cas-
tigari , 1087. 1. Pcneculioues varias passa est fcctesh , ut
navis hæc tempestates, 1134. 1. 113X 1. 2
Irsi vero dormiebat. Chrislus etsi dormiens , eorum lamen
qu» gerebantur conscius per suam providentiam erat : pro*
videntia Dei virtutes septem qu» , 1032. 2
Modica fidei, quare dubitasti? Io metuviu est inimiti ,
beata vero qu® vicit melum cl voluptatem , 1149. 1
Venti et mare odumutt ei. Ventorum necessitai quadru-
plex, 1151. I. Iliis presunl angeli, *ibid.* 2. P« « bos Deus eo-
rum uli cl fulminum ac tonitruorum vim moderatur, ul hos ,
non illos* impios, non pius allJigant, i 152. i

DOMINICA IN SEPTUAGESIMA.

Covdccarb orLRiMos Ix vineam »cam. Opera fona cl inala
hominem ubiW sequuntur, 1251. 2. Buln vinea: sunt re-
probi, cur? »cg«'i vero electi, 1256. 1
AX nox Uuet unit qvov voLO FACERE? De libro viuc tpiutuodv
deleri quis possit . 1072. I. 2
Molti vocati, favci vero electi. Paucis auditoribus etiam
fervide concinnandum, 1051. 1. Quam pauci salvandi iu fine
mundi, 1156. I. Salvandorum c CalholiCK quanta sil mul-
titude, 1331. 2. Prxdestituli an damniri poMtut, ct eorum
numerus sit certus ante praescientiam finali» persevi rami» ,
1U76- 1

DOMINICA IN SEXAGESIMA.

Sebem est vemvm Dei. Concionatur verbi Dei sit velut ci-
tharædus , 1123. 2. Cum doctrina jungat exemplum sauct»
vil», *ibid.* Couciuuaturcs aquilis cuuiparaillur, 1181. 2
A VOLCITATIRCS EEXTeb SOROCAVTIR. VolupUI» CI COICU-
piscenIMB locustis comparantur, I 183. I. Vulu|»U> (>ui muli
Itis diebu» incumbunt) est Antichiuti character 1236. 2.
Ea quam sit nona , 1291. 1

DOMINICA IN QUINQUAGESIMA.

Fil ios noMLxt» trader n. ChrMus est Aguus occisus ab ori-
gine mundi, quomodo, 1232. 2. Passio Christi smanig lo de-
notatur , 1344. I
Ut vidit obdit lavdem Deo. Gratiarum actio quam sil uti-
lis, sancta, necessaria ct Deo grita, 1163. I. Est victim i novi
testamenti ob virias causas, *ibid.* 2. Etiam in adversis grati»
Deo ogeiid» uti agebant M.irtyivs, 1164. 2. Deum scinpci
laudare oI vitam inchoare angelicam, 1165. 2. Laus Dei
quadruplex e4, 1296. 1. Deus u*mpcr laudandus, 1108. I.
Quomodo id fieri jxMait, *ibid.* 2. Septem actu» amoris •I iau-
db Dri, <128* I
Ut taceret. Silentium quofn prastuas sit virtù» , 1172. I

DOMINICA I. IN QUADIAGESIMA.

In desertim. Mentis abi tinutio A rebus terrenis csl velut st*
Illudoi ivt^< i

LO» juVN^Mir. Quadrage/imuiu jejunii commendatio , 1304. 2

Toc acceden* ttntator. Generose fideles tcntationibus ro »i»tan|» 1221. 2. Tres hominum sunt hostes, diabolus» mundus, caro, iique per ranas inlelliguntur» 12G9. 1

A summit edm diabolis. Dæmunco nocere nequeunt, nisi volentibus, 1192. 2. Dxmonis septeni sont spiritus, 1219. 2. Ejus indoles ut anna quæ sini, *ibid.* I. Ange lorum tertia parean cum Lucifero ceciderit, 1220. 2. Quomodo diahJoi super |»cctus gradiatur, 1224. 1. Quumodu sil scr|»ens, *ibid.* I. Horret sanguinem Chrisli» 1301. 1. Scurpiys esi symbo- lum illiusy I jSO. I

Ostendit ei omnia ttEGNA mundi. Regnorum quanta sil vanilasT 1291. 2. Regna ea ChriMus non qiixsivil, ulpolCqui in femore scriptum gestat Rex Regum, 1302. 1. Omnis pompa regnorum el hujus vil» csl vitrea , 1260. 2

Si cadine adoraveris sit. Lucifer voluil esse Deus, quo- jftodo , 122o. 2

Accesserunt angeli, et ministradant ei. Ul Christo post conllictum peractum adfuere angeli, sic c'l hominibus rite cer- tantibus dantur consolationes, 1059. 1. Vincentibus lania- tionem quam Atellam matutinam promittat Deus, 1065. 1. quam ilem coronam vincentibus passione», 1052. I. El liai» victoria quam sil gloriosa c 1088. 2. 1089. u

DOMINICA H. IN QUADRAGESIMA.

Resplenduit facies ejes sicut sol. Quumodu Christi facies ut sol resplendeat, 1045. 2. Qiiaimo ip-e Christus el Deus sol sunt ob varias analogias, t04 S. I. Lumen gloria csl velai stella matutina, 1065. 2. Capilli candidi Chrisliquid deno- t 1040. 1

DOMINICA IV. IN QUADRAGESIMA-

Ne deficiant in vu. Defectus leporis Sindorum qua sint Cius», 1050.2. Tepidi, Rigidi, calidi in spiritu qui sini, 1081. 1. 2. Tepidis quomodo optaro liceat lapsum, 1082. 2. 11l Deo vomitum provocant, 1083. 2. Tepor quantum sit malum» 1082. 2. Ejus remedia* 1086. 1. 2

FERIA VI. POST DOMINICAM IV.

Infremut spiritu, et turbavit semltii'slm. Uti Redemptet multis praevis gestibus el ulfeclibiB Laz uum (qui peccatoris typum gerit) ad vitam revocavit; sic quam difficile peccalurci convertuntur- 1217. 2. 121 . i

DOMINICA PASSIONIS.

Vide notata Dominica in Quinqbagewna.

DOMINICA PALMARUM.'

Palma cur detur Sauciis luturis iu line mundi, 1161. 1. Fide *Indicem rerum, v. Palina»*

IN FESTO PASCHIE.

Scer exit non tsT mc. Christus resurgens habet claves mor- tis ct inferni, 1046. 1* E@ sunt sextuplices , 1015. 2. Ejus descensus ad inferos apte sardonyche reprxsctatur, 1315. 2. cl resurrectio sardio, 1346. I. Resurrectio prima quæ sil, 1316. 1. Alleluia canitur in Paschale, cl ejus milium , 1296. 2

FERIA II. POST PASCHA^

In omnibus Scripturis. Scripturae lectio facit beatum, 1297. 2

DOMINICA III. POST PASCHA.

Plorabitis et flebitis. Alliclo cl tribulatio quomodo ho- tniucm prubel, 1235. I. Ipsa character esi Christi, 1236. 2. Adversu virtus clarescit, 12p3. 1

DOMINICA IV. POST PASCILV

AJU.CFT MUNDUM DE PECCATO. PcCGltí jKTllæ el ÍHICtUS, 1251. 2, Cuiucieuliam assidue examinare cl arguere debemus , 1521. I

IN FESTO ASCENSIONIS.

Chrisli ad calus ascendentis typus egregius est gemma cLrvsuluhm 1346. 2

IN FESTO PENTECOSTES,

Apud Judæos hoc in festo rccolebalurmcinorh datx legis , qwz cium hudic stregala, et nova data csl, hinc dici puteril

quæ ulriusque testamenti illustri^ fuerint» 1112, 2. Spi* ritus «anctus optime topazio rcprxMjiilalur, 1318. I

Non formidet cor vestrum. In timuie qui vivit, mucre vi- Mt- 149* I

IN FESTO SS. TRINITATIS.

Docete omnes gentis. Evangelii prxdicatio quam sonora no potens fuerit, 1041.2. Ejus ductores stellæ sunl, 1012. 2. Evangelium cur dicatur æternum » 1250. 2

Dahuantes eos. Ihplûmus cur vocetur maic vitreum , 1000. 2

In nomine Patri», et Til ii, et Spimtes Sancti. SS. Trinitatis mysterium oslemlitur, 1028. 2. Dei numen est : Qui est, tc qui erat, el <pii venturus est, *ibid.* 1. Quomodo sil acia» 1054. 2. cl seq. Amur Chrisli erga Patrem, el Pallis iu ip- 1070. 2. 1080. i

IN FESTO CORPORIS CHRISTI-

Eucharistia prodest ad spiritus vigorem reparandum, 1053. 1. Ipsa manna absconditum csl, 1058. 2» Eju> sep- tem sigili i qu@, 1114. 2

JUissæ sacrificium cur Deo tantopere placeat, 1122. 1. Hinc sacerdoti celebranti peculiaris assistit angelus ,1174. 1

DOMINICA II. POST PENTECOSTEN.

Uxorem duxi. Mulier quam illecebrosa sil et mala , 1062. 1. 2

Exi cito in plateas, et pauperes, etc., introduc nuc. In npos- pitauliun lucum alii sulliuiuntur à Deo, 107G. 2

DOMINICA IV. POST PENTECOSTEN.

In navim Qt'E erat Siuonis. Est hæc navis imago Ecclesia Rom. Hæc autem non csl Ribyloti, ncc Anticlirisliaia, ut vo- lunt hærciia, 1274. 2. 1275. I. 1282. 2. Quomodo lamen Rum i per Bahjionem cl purpuratam meretricem designetur , 1273. 2. Ecclesia Caihulica uptime in ebrysopraso denotatur» 1349. 1. Ejus claves habet Christus» 1073« 2

DOMINICA VII. POST PENTECOSTEN.

Attendite a falsis propiiltis. Il.crclici quare equo nigro a^iiniluiitur, 1155. 1. Optime locustis denotantur, cur , 1185. 1, ILeresiarcharum » corumque lautorum funestus exituit 1303. 2. 1304. 1

DOMINICA IX. POST PENTECOSTEN.

Eo quod non coGNOvr.is TEMpcs. Temporis quanta sit ratio ! atienda» quia id prdiusum , 1198, 1

JOMLNICA X. POST PENTECOSTEN.

Omnis qui se humiliat lxaltacitlr. Ilumilitas csl radix um<*litalis 1555. 2. Humilitas plena quæ sit, 1071. I. Ipsa est via ad cœlum 1350, 1

DOMINICA XL POST PENTECOSTEN.

Tanto malis fhxdicadat. *Vide notata Dominica in Quinqua» /jtnmci.*

DOMINICA XII. POST PENTECOSTEN.

Dilige» Dominum Deum tuum. Diligentibus Deum omnia coo- perantur iu bonum , 1056. I. Charita» est aurum el ignis , 1085. I

Diliges proximum sicut teipsum. Charilas quam lata sit, ut qu» omnes complectatur, 1551. 2. Mandatum amoris cur sub Christo novum f 1125. 1

Infundens oleum. Oleum csl symbolum «anctarum ob varias analogias* 1206. 2. I2t»7. i

Qui fecit misericordiam. Misericordia per iridum cl sma- ragdum repræseutalur » 1095. 1, 1096. 1. Ejus syml»oluin est oleum. 1206. 2

DOMINICA XIH. POST PENTECOSTEN.

Ostendite vos sacerdotiuvs. Christus quomodo sit sacerdos ct vestitus veste podere, 1058. 1. Quomudo zona aurea pra- cinctus r 1039. 1

DOMINICA XV. POST PENTECOSTEN,

Tidi dico : Surge. Octo modis nubis inchinai cl pulsat Deus, 1088. 1

Resedit qui erat mortuus. ftfârs prima cl secunda quæ sit, 1050. 2. Muri in Domino quid sil, 1252. 2. 1255. 1. Muri amoris osi mor» in Domino , 1253

DOMINICA XIX. POST PENTECOSTEN*

In tlmkrius ixtimorls. In inferno crier ignis sine fumo, 1251. 2. Erit Unten verus ignis cl sulphur, 1520. 2. Ejus latitudo et longitudo quAiiits, 1257. 1.2. Ejus horror, 1258.2

DOMINICA XX. POST PENTECOSTEN.

Erat qudam ntccLvs. Hectoris cl Regis Iría sunl munia, 1064. 2. In omni coiwrecaliunc dux cl capul est necessarius, 1190« 1

Corona regia quarum rerum sit symiiotuín, 1111. I, Sancti qui corona* su is Deo resignarunt, *ibid*, Cornu semper habitum est symbolum regni , 4251. 2

DOMINICA ULT. POST PENTECOSTEN.

Et misi breviati rvimirr dies. Judicii dies ob preces Sanc-turum acceleratur , 'J41. 2. 1142. 1

Svrgint pseüdocuiusti. Antichi idi descriptio, actus, murc«, regnum, miranda, character, 1229. 1. 2. 1231. 2. 1252. 1. 1255. 1. 1256. 1. Ejus persecutio, 1259. 1. Rerum ali eo gerendarum urdo, 1285. 2. Jerusalem crier ejus regia , non Roma, 1209. 1. Sud hanc evertetf 1284. 2. A dunu-titbus in tallara jam fulminatus rapietur, 1505. 1. Quo diu id fiet, 15m. i

Plagarum cl futurorum iu fine mundi ordo et series, 114L 2. Orbis evertendi quæ sini sigua, 1177. 2. 1178. 1. Tunc damones induent furinam terribilium locustjiuni, cur, 11S7. 1. 1188. 2. Mundus paulalim ad fidem vergit et se-nescit, 1516. 1. Is quot annb durabit , 1515. 1

Loma mom oadit lvuem seen. Luna cur sit futura sanguinea in fine mundi, 1145. 2

Videclnt filivm uomini* venientem. Veniet Christus ad judi-cium sicut fur, 1071.2. Sigua judicio previa, quæ, qualia, et quando futura , j 145. |

Judicii quantus horror luturus, 1148. 2. Id per bervilum gemmam adumbratur, 1547. 1. Libri aperiendi in judicio quinam sint, 1518. I. In eo quisque alterius fjcla videbit ; *ibid*. 2. Liber vilæ quis sil, 1319. 1

lie , maledicti, in ignem. Condemnationis sententia ore Christi egrediens gladio acuto comparatur, 1045. I. Montes quomodo super se cadere tunc 2piabunt impii, 1143. 1

IN FESTO DEDICATIONIS ECCLESIE.

Templum nullum in calo csl, cur, 1354. 2. Altare thy-miamatis cl templum csl vir quilibet «anctus , 1174. 2

Ecce taclrnacvlvm Dei com iiOMixisvs. Eccleci* iuGiutio quam fuent mirabilis, 1215. 1. Ejus pars potissima est cic-loni, *ibid*. *Vide notata in letto omnium Sanitorma*

IN FESTO S. MATTHLE.

In amethysto gemma uptime S. Matthias rcprxsentatur , 1350.

IN FESTO ANNI NT. B. MAULE VIRGINIS.

Incarnationis mysterium hodie piracium apte carbunculo denotatur, 1343. 1. Humanitas Chrisli csl arva testamenti anagogice, 1511.2. *Vide notala in /etto Xaliiiaaiit boinint*.

IN FESTO SS. PHILIPPI ET JACOBI.

S. Philippus cur sardonyche designetur, 1345. I. ul Jaco-bus carbunculo , 1313. 1

IN FESTO INVENTIONIS S. CRUCIS.

Ciux est signum Dei vivi, 1152. 2. Hinc Christiani tem-pore Antichrisli crucem publier gestabunt, 1153. 1. Iu fiutile, cubie cl brachio ea quomodo ponenda, *ibid*. 2. Ciux csl signum electorum Dei, 115|. 2. Per eam Christus dia-bolo vires ct putCsUtrin ademit , 1506. 1. 2

IN FESTO SS. PETRI ET PAULI.

Tv i« Pet r is, etc. S. Prirus cur jaspidi comparetur, 1340. 1. Puuililicalus in fine seculi an ltom i alio transferendus , 1286. 2. Christi Pontificatus, 1059. t Qludgcmqck solveris screa tlrram. Peccatum remigio hyacintho designatur , 1549. 2

IN FESTO S. JACOBI MINORIS.

S. ..»cul um Atwlolum adund iat gemma topaz us, 1348. t

ÍN FESTO ASSUMPT. B. VIRGINIS.

B. Virgo quomodo sit arca testamenti, 1511. 2. Est ma-ter Ecclesiae, 1214. 1. Est ítem luna variis dc causis, 1215. 2. Ejus duodecim prerogativa:, 121G. 2. An sit mortua, an vero raptu in cœlum translata , 1226. i

IN FESTO S. BARTHOLOMÆI

Sardius gemma cur adumbret S. B irthulomæum» 1346. 1

IN FESTO S. MATTH.EI.

Repraesentatur hic in gemma cbrisolilho, *ibid*. 2. et in primo animalium S. Juatiui visurum , 1104. 2. 1105« 1

IN FESTO S. MICHAELIS ARCHANGELL

E septem primariis angelis csl S. Michael , et quinam hi primani sint, 1029. 2. Eurum typus candelabrum septicepi corumquc nomina, 1031. 1. Officia et emblemata, *ibid*. 2. 1052. 1. Angeli quatuor regentes Ecclesiam représentantar in quatuor animalibus Joanni visis, 1105. 2. ClirruLinorum idea, 1107. 2. Michaelis cum diabolo prxlium triplex , in cœlo olim, in IncarnationeChrisli, el in fine mundi, 1214. t Per Michaelcin Christus Autidirislum iu UrUra deluda-bitr 1300. 1

IN FESTO SS. SIMONIS ET JUDÆ.

S. Hindu)» chrjsoprano denotatur, 1310. 1 S. Simon hyacintho , *ibid*» 2

IN FESTO OMNIUM SANCTORUM.

Sanctorum invocatio astruitur, 1050. I. Beatorum jubili n cœlu qui, 1122. 2. In cœlo sunl velut reges, 1126. 1. Quanta ibi futura multitudo , 11*8. 1. Sanctitas in quo sita sit, 1109. 1

Ecclesia el civitas cœlestis describitur, 1522. 1. cl seq. 1557 2. 1561.2. Cœlum est civitas furtium, 1326. 2.1528. 2. Vocatur tabernaculum ob quatuor analogias, 1327. I. Ejus amplitudo el longitudo, 1335. 2. 1334. I. 1335. I. 1356. I. Ejus fundamenta duodecim dénotant duodecim A|kislo l(m , 1352. 1. 1339. t

Gloria cœlestis vocatur corona et palmi ob 1res causas , 1055. 1. Ea septem titulis el nominibus significatur, 1066. 1. Vere in cœlo future sunt cithane, 1122 2. Beatorum ves-tes sunt slulæ albi, 1159. 2. Cœlcsles delicus |hjlus denotat ob septem analogias, 11b9. 2. Claritas Dei iu cœlo rsl ad instar solis, 1355. I. Christus Aguus quomodu sit lucerna cœli, *ibid*. Fluvius viti incalo quid sil, 1558. I. Vi«io bea-tifica est velut lons viti, *ibid*. Vii* arbur in cerio qu* sit , 1359. 1. Ibidem est verus üuvius cl p<>ma, 15b0. 2. Bcali-tudo in lk*atis semper renovatur, *ibid*. Cur v«vlur cœna , 1298. 1. Amethysto optime adumbratur, 1550. 2. Fide bi-diccm rerum, v. Cœlum, Ecclesia Inuinplians, Animi pur* mox à morte videut Deum , 1138. 2. 1139.

I. Pur* sint antequam illuc perveniant, 1356. 2 Beati rAirtREi siiitv. Inopertas voluntaria dives est, 1054. 1 P.iAti mites. Mansuetudo nihil non vincit, 1119. 2 Lr.ATI MiHi.iLor.Dis Mi«vricordii svmbulum oleum ot , 120fi. 1

Beati qii fkr sicvtio xkm rAnrxrcR. Patientia quanti sit me-riti, el stimuli ad cam, 1232. I. Patientia plena qr e sil, 1071. 1. Pali pro Deu quam sit gturioSUin et nubile, 1166 2. In |>cncculiunc debent fideles esse emulantes cl luugani-mes, IMO- -

IN COMMEMOR. FIDEL. ANIMIIL.

Purgatorium contra hxrclicos astruitur , 1254. 1

IN FESTO S. ANDREI

S. Andreas cur sapphiru a«>imilelur , 1341. 1

IN FESTO S. TIOM.E.

S. Thomani bcryllus gumma egregie repraesentat, 1347. I

IN COMMUNI APOSTOLORUM

A|>ostoli sunt velut prdes Chrisli, 1041. 1. Cur equo arri-mdeiitir, 1132. 1. Duodecim Patriarchis æquiparaiilur » 1551. 1. A|>«tolorurn Sjmbolum reprisenhlur in duode-cim fundamentis cœlestis civiljlis, 1352. 1. 1559. 1. Idquo per «|nçuluj illim articobu <uleujit»ir. 1340. 1.2 Stelli*

comparantur, 1364. S. Repraesentantur in 24 senioribus circum Dei thronum stantibus, 1098. 1

IN COMMUNI EVANGELISTARUM.

Evangelici repraesentantur in qualuor animalibus symbolicis quæ vidit Joannes , 1104. 2

IN COMMUNI PONTIFICUM.

Episcopi sunt velut stellæ ob varias analogias, 1042. 1. Vocantur angeli, 1040. 2. Eorumdein dignitas, 1047. 2. Eorum obligatio est, ut Ecclesia*, sua sanctitate præfulgeant, et vigilantia improbos curent, *ibid.* Eorum quanta esse debeat cura, 1068. I. Multi Episcopatum à se abdicarunt, 1069. 1. Lorum munia sunt vigilare et confirmare, 1070. Í. Sunt velut columnæ Ecclesiæ, 1078. 1. Ductores et Prasules Ecclesiæ: sunt velut stellæ, 1564. 2

IN COMMUNI CONFESSORUM

Centuplum promissum secuto renuntiantibus, 1061. 1. Undecim Religiosorum elogio, I 168. 1.2. I 169. 1. Religiosi H virgines Martyres sunl mystice, 1247. I. Religiosi udum

optime margaritis assimilantur, 1552.1. 2. 1553. 1. 9

IN COMMUNI MARTYRUM

Martyres olim sub altari sepeliebantur , 1159. 1. Quam a Deo ultionem de suis persecutoribus petant, 1141.1. Quam multi iu Ecclesia Martyres sint, 1158. 1. Quomodo mille annis in pace regnare dicantur 1509. 2

(N COMMUNI VIRGINUM.

vnnslus Agnus amat virgines el castos, 1242. 1. 1247. i. 1248. 1. 9

Virgv liigmtalterum sexum, 1245. 2. Virginessunt inania Dei principes, 1244. 2. Earum vox quasi tonitru est, 1245. 1. Earum quod canticum novum sil, t l 46. 2. Illarum elogium 1247. 1. 2. 1249. 2. Sunt primiliæ Deo et Agno, *ibid.* 1

Virginitas quam sit vinus sublimis, 1242. 2. 1245. 1. |p«a js' excelsa el ardua, 1245. 1. Dicitur virtus princeps et ež.a..sz 1244. 2. 24'.- I. Simul sincera et candidi est , 1249. t